VNIVERSALIS
PLANTARVM
HISTORIÆ

Tomus II.

SOL AD ASPECTUM NUNCIAT DE GLORIOSO DEO, INSTRUMENTUM EST ADMI=RABILE, OPUS ALTISSIMI. Ecc. XLIII.

HISTORIÆ PLANTARUM UNIVERSALIS

Tomus II.

Auctoribus

JOHANNE BAUHINO, Archiatro.

JOH. HENRICO CHERLERO, Doctore:

Basiliensibus

Quam recensuit et auxit

DOMINICUS CHABRÆUS, D. Genevensis

Iuris verò publici fecit,

FR. LUD. A GRAFFENRIED. Dns in Gertzensee etc.

EBRODUNI.

MDCLI.

Dominus creavit è terra pharmaca, vir prudens non gravabitur illis. Eccle. XXXIIX. 4.

HISTORIA

PLANTARVM VNIVERSALIS NOVA ET ABSOLVTISSIM. CVM CONSENSV ET DISSENSV CIRCA EAS.

Auctoribus

IOH. BAVHINO ILL. CELS. VVIRT. ARCHIATRO

ET

IOH. HEN. CHERLERO PHILOS. ET MED. DOCT. BASILIENSIBVS.

Quam recensuit & auxit

DOMINICVS CHABRÆVS MED. DOCT. GENEVENSIS.

Iuris verò publici fecit

FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED.

Dominus in Gertzensee &c.

Continens

DESCRIPTIONES STIRPIVM EXACTAS, FIGVRAS NOVAS, EX IPSO Prototypo maxima ex parte depictas: earumdem Satum, Cultum, Mangonia: item Vires omnigenas: Præparationes, Extractiones, ac Distillationes præcipuas: Exoticarum Orientis atque Occidentis, aliarumque ante nostrum seculum incognitarum, supra mille Historias nouas: Synonyma: Æquiuoca: Succedanea: & præcipuarum Linguarum appellationes.

Inprimis verò

PLACITA VETERVM GRAECORVM, ARABVM, LATINORVM. & posterioris seculi Scriptorum:

INTERPRETATIONES AC CORRECTIONES SENTENTIARVM obscurarum & deprauatarum.

Notantur ERRORES eorum qui de Plantis scripserunt: Ac continentur plæraque omnia, quæ

THEOLOGI, IVRISCONSVLTI, MEDICI, PHILOSOPHI, HISTORICI, POETAE Grammatici, Geoponici, Architecti, aliique de Plantis promulgarunt.

Vt meritò omnium Herbariorum vicem supplere queat.

TOMVS II.

EBRODVNI.

CIↃ. IↃ. CLI.

A MAGNIFIQVE ET PVISSANT SEIGNEVR

FRANCOIS LOVYS DE GRAFFENRIED

SEIGNEVR DE GERTZENZEE, DV GRAND ET SOVVERAIN Senat de la ville de Berne, Baillif d'Yuerdon, Sur l'Impression de son Herbier.

QVATRAINS

CEt Agent infiny, ce Puissant Oeconome
Qui a basty d'vn riẽ tout ce grand Vniuers,
Aux herbes a donné des offices diuers,
Et des Proprietez pour la santé de l'homme.

Le sçauant Æsculape a esté le premier,
La Princesse Circé a esté la seconde,
Et Hermes le troisiesme qui ont laissé au monde
Les Vertus des herbages ea au siecle premier.

Dés lors les plus grands Rois ont reputé à gloire
De s'attirer du nom de quelqu'herbe nouuelle
Gentin de Gentiane, & Prunel de Prunelle,
Artemise d'Armoyse, Eupator d'Eupatoire.

Alors on appelloit les enfans du Soleil
Les Doctes qui auoyent des herbes la notice.
Comment nommera-on cil qui d'vn artifice
Admirable produit, cet Herbier nompareil

Si d'vne seule plante adiointe au Catalogue
Des autres, ils ont fait tant d'estime & de cas,
Qu'est-ce que nous dirons? Ains ne dirons nous pas
Que nous deuons chanter de GRAFENRIED l'Eloge?

De GRAFENRIED qui est vn Seigneur Magnifique,
Vn Baillif debonnaire, amateur de Iustice,
Fauteur de l'Innocence, & punisseur du vice
Grand Pilier au Canton de BERNE l'Heroïque.

Qui non pour son esgard, ou profit, ou trafic,
Estale en ce Volume mille plantes incognues,
Au grand Dioscoride, les raisons qui l'ont meues
A ce noble dessein, C'est le bien du public.

Tu me diras que Cherler, que Chabrey, que Bauhin,
Y ont contribué de leur peine beaucoup,
Il est vray, mais c'est luy qui à fait ce beau coup
D'auoir heureusement mis cet œuure à sa fin.

Oeuure qui prendra fin, seulement quand ce tout
Sera reduit en feu. Mais tandis que la fleur
Verdira au printemps, la memoire & l'honneur
De ce DE GRAFENRIED ne verrá point de bout.

De tous vous Medecins, commencés les premiers
A louer ce Chef d'œuure, qui vous fournit la source
De pouuoir à l'honneur bien remplir vostre bourse.
Et couronner vos chefs de verdoyans lauriers.

Vous humains qui auez icy vn repertoire,
De remedes certains pour soulager vos maux
Exaltez ce Seigneur, benissez ses trauaux
Et en rendez à DIEV loüange, honneur, & gloire.

G. BVLET Sieur de Grancy.

SERENISSSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

HENRICO D'ORLEANS

LONGOVILLÆ NEC NON ESTOVTEVILLÆ DVCI:
GALLIÆ PARI:
Nouicastri & Vallangini SVPREMO PRINCIPI:
COMITI in Dunois, S. Paul, Chaumont, Gournay, & Tancaruille:
DYNASTÆ in Colummiers en Brie:
BARONI in Vouuant, Veruant, Monstreuilbellay, Humbic, Bricquebec &c.
Nortmanniæ CONNESTABILI HÆREDITARIO:
Ejusdémque Prouinciæ, Christianissimæ Majestatis nomine ADMINISTRATORI & PROREGI:
Regiorúmque Galliæ Ordinum EQVITI.

QVEM nuper SERENISSIME PRINCEPS, obviis excepit vlnis Medicorum turba, denuò prodit Naturæ Genius. Et qui duodecim antehac promulgatis Libris Arborum & Fruticum Historiam absoluit: totidem jam ad aliorum, non minùs cognitu necessariorum, graphicam Enarrationem accingitur.

Hic enim Suffrutices: hic Rosæ: hic scandentes Plantæ: hic Dionyso sacræ: hic Legumina: hic Cereales Fruges: hic Gramina: hic Iunci: hic Arundines: hic Flores hortorum decus: hic Rapunculi & Campanulæ: hic Nasturtia: hic Culinariæ herbæ: hic Mollientes & Oleraceæ: hic Lactucæ & reliquæ Papposæ recensentur, delineantur, pinguntur.

Hic tandem Veterum & Recentiorum circa eas Placita obscura reteguntur, alia illustrantur, Nodi soluuntur, Dissidia componuntur, notantur Lapsus.

Nec deerit in quo miretur Mundus se tot cęcutiuisse sęculis: atque adeò Poëtæ factus sit locus Epiphonemati

Lucretius
Val. Flaccus.

O miseras hominum mentes, ó pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisq́; periclis
Degitur hoc æui quodcunque est?

Et vt ΕΝ ΟΛΙΓΟΙΣ ΠΟΛΛΑ, hic non Aegypti ΑΒΑΣΕΙΣ, sed bifera Alcinoi Viridaria: Horti Adonidis: Insula Tilos, palmarum, vinearum & margaritarum ferax: atque quicquid in physicarum rerum adytis & penetralibus aperiendis potuerunt celeberrimorum Philosophorum ac Medicorum solertia, sedulitas, & candor.

Prodit igitur alius nostri Ioh. Bauhini fœtus: nec redimere volentibus longiores trahere datum moras. Diphilo in suis producendis sint alii tardiores: Acessæi expectent alii Lunam: Nobis humano generi prodesse animus.

Qui autem Primogenito Præpotentes inuénimus Patronos, à quibus scilicet inter alia & Cunas habuerat: Eandem & huic optamus sortem, sub cuius auspiciis cum nomine & splendore publici fiat juris. Minimè enim nos latet quibus hæc sine ridica vitis & Coeli & animalium exponatur iniuriis: Quàm fastidiosa sit hujus æui peruersitas: Quàm magnus sit labor cani lectum sternere: Quàm crescere aliquid ægrè ferat Inuidia: Quàm graues sint Zoilorum morsus: Præsertim verò quam aduersus ejusmodi malè feriatos homines pręstet tutelam Principum virorum patrocinium.

Nec diu deliberandum fuit, PRINCEPS SERENISSIME, cujus clientelæ hoc committeretur OPVS. Ad te enim trahebant ejus cum tuis harum regionum amplis Ditionibus loci natalitij vicinitas, ac SERENISSIMAE CELSITVDINIS TVAE erga omnes humanitas, in literas & literatos pronus animus: maximè verò innatum Graffenriedani Generis illi quam facimus parti de Svpremis Nouicastrensium Dynastis bene merendi studium. Cujus sicut & fœlicia & grata ab Auo & à Parente piæ memoriæ edita fuêre specimina; sic & NOBIS in eâdem humili deuotione pergendi animus, & ejusdem spes gratiæ quæ à CEL-

SISSI-

SISSIMIS PRINCIPIBVS Majorum nostrorum accessit rebus.

Ecquem porrò Nostris hisce & incomparabilis illius BAVHINI lucubrationibus præcellentiorem fautorem Mæcenatémve præfecissemus, quàm Principem cujus Stemma veneratur Gallia: cujus in Rempublicam Christianam merita celebrat Orbis? Principem pace bellóque, sago togáque, Arte & Marte, apud omnes Gentes celeberrimum. Principem præpotentem, clementissimum, munificentissimum. Principem cui labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, & consilium in prouidendo, tanta in vno sunt, quanta in multis aliis etiam insignibus vix reperiantur. Principem quem numerosissimos exercitus cum summo imperio fœlicissimè ducentem vidit Germania, vidit Italia, viderunt Iberia, Burgundia, & Lotharingia, semper & vbique vincentē. Principem Monasteriensis PACIS inter CAESAREAM, CHRISTIANISSIMAM, & SVECICAM MAIEST. aliásque nonnullas Europæi Orbis primarias POTESTATES, nuper initæ præcipuum ARBITRVM. Atque adeò Principem quem meritò dixeris omnibus reddidisse omnia, singula singulis: prostratósque restituisse Magistratus & siccas effecisse sicas. Principem tandem, vt in his encomiorum suffitibus parci simus, quem vnum rerum Natura videtur edidisse, vt ostenderet quid in summa Fortuna summa posset Virtus.

Talem nos eligimus Patronum, PRINCEPS SERENISSIME, Vniuersalis Plantarum Historię SECVNDAM hanc PARTEM, quâ par est humili submissione, SERENISSIMAE CELSITVDINI TVAE offerentes & consecrantes.

Auiculæ, cùm nihil possent opulentiùs, plumas ad magnificentissimum Delphici Apollinis templum vltrò feruntur detulisse: Apes ceras. Sic nos ad tuas aras quod opis est nostræ: nec dedignaberis Munus quod studio suo dignum plurimi censuêre Reges, quodq; Mausoleis prætulit Cariæ regina, quæ post tot annorum myriades adhuc per Artemisiam viuit. GLORIAM sic TVAM tradent Posteris, & in huius Vniuersi extremis claram conseruabunt, omnia ea quæ in hominis & pecudum escam, in

aruo-

aruorum & hortorum decus cedunt,quibus hic, quanta quanta noſtra ſunt, eminentisſimo LONGOVILLAEO NOMINI litamus.

Supereſt, PRINCEPS SERENISSIME, vt obſequij hoc anathema, humillimæ obſeruantiæ monumentum,et qualecunque beneficiorum redhoſtimentum, quod Sacrario tuo appendere annitimur, quo ſoles omnia, benigno & ſereno ſuſcipias vultu. Supereſt tandem, vt ab illuſtrisſimo & Splendidisſimo Nomine Tuo huic abiturienti tuarum laudum Prçconi nitorem & commendationem accedere lubens patiare: nóſque tibi in omnem ſeruitutem deditisſimos ſemper in poſterum ſtudio & fauore tuo proſequi digneris.

Sic, ô Nate in exemplum virorum Principum, Neſtoreos quàm fœlicisſimè viue annos. Sic impleat Iehoua petitiones tuas. In his deſinunt votis

PRINCEPS SERENISSIME,

SERENISSIMÆ TVÆ CELSITVDINIS

Clientes Humillimi,

FRANCISCVS LVDOVICVS à GRAFFENRIED D. in Gertzenzee, Ebrodunenſis Bernenſium Ditionis pro tempore Præfectus:

&

DOMINICVS CHABRÆVS M. D. Illuſtriſſ. Celſit. Vvirtemb. à Conſiliis Medicis, Vrbisq; Ebrodunenſis Medicus ordinarius.

Ebroduni Heluetiorum Calendis Iun. Anno ſalutis M. DC. LI.

DOMINVS A GRAFFENRIED

ANAGRAMMA.

DIGNVS ODE FERRI MANA

EVOLVTIO.

SInt Mecœnates, non deerunt, Flacce, Marones;
  Ritè Poëta canit, quisquis & ille fiet.
Hoc, liber iste docet, cuius monumenta laboris
  Magnorum erexit dextera gnara Virûm.
Quid sit Amaltheæ cornu qui nôsse laborat
  Huius præstabit lectio lecta libri.
Quid Chiron, Pæon, Podalyrius, atque Machaon,
  Quid medicus Lucas, præstiterítque Philon.
Clusius, atque Tragus, Gesnerus, quid Lonicerus
  Gesserit, hoc præsens continet omne Liber.
Plantigraphorum alii stipata volumina voluant;
  Sed tibi præ reliquis hic liber vnus erit.
Acriter heic dum tres desudauêre Marones,
  En! nec Mecœnas defuit astes ope.
His grauis astes erat mox Grafenriedius Heros,
  Gentis qui & mentis nobilitate valet.
Promouet hic operas, argenti & prodigus auri,
  Inuitâ pe à nec remoratur opus.
Eius magnifico sumptu bene feruuit incus,
  Consuleret magnis vt liber iste Viris.
Non fiet hic *dignus* Mecœnas *ferrier ode*?
  Staret inoblitus non sibi semper honos?
Vespasiane vale qui spurca lucella matellis
  Exigis, hinc putet sordida fama tibi.
Sed Grafenriedi, saluéque, vigéque, viréque,
  Lilia dum violam & florea rura dabunt.
Non lucra putida amas, sed commoda totius orbis,
  Publica priuatis anteferendo lucris.
DIGNVS es ergo vehi nostra Venerabilis ODE,
  MANA fama Viro huic inclyta, viua mane.
Claudam oden voto: Grafenriedi, viue Galeni
  Lustra senex, à te cætera námque petes.

Eteostichon per phalæcium.

est IesVs MeDICVs IVVans probat Vt
ægrIs Vera panaX, & VnIsanans.

Obseruantiæ E.F.
  L. M. Q.

Hen. Ernius H.F. Tigur.
Ecclesiæ Capellanæ D.

CLARISSIMO Dn. DOCTORI CHABRAEO, MEDICO PERITISSIMO, HISTORIÆ PLANTARVM instauratori diligentissimo.

ARTIS Apollineæ quamuis cernantur in arte
Censores multi, Medicas qui spernere Musas
Conuitiis tentant, illas & dente maligno
Rodere non cessant: Medici non tollere possunt
Nodosos morbos, dicentes, & mala tristis
Dira lepræ, tum vastantis contagia pestis:
Insuper in campis crescit non herbula contra
Vim mortis rigidæ. Tua sed mens dedita Phœbo,
Scommata committit furiosis flatibus ista.
Nam sapiens clarum parcit contemnere Phœbum.
Hinc bene, gentis Apollineæ Propagator & Auctor,
Herbarum virtutes, radicesque potentes,
Et folia, & flores, caules, & semina, fructus
Diuersos, pisces varios, mineralia plura,
Narcissos, ceras flauas imitantia pruna,
Ac pyra cum cerasis, Thisbæi mora cruoris,
Castaneasque, nuces, & mespila, dulcia poma,
Tum dulces Bacchi succos, ratione proponis.
Hic liber iste tuus se nobilitate tuetur:
Nam sensus dubios, pugnantia scripta virorum
Doctrinâ Medicâ clarorum, soluere præstat.
Succurrit sanis, illis bona fercula præbet,
Omnibus inseruire solet mortalibus ægris
Nam morbus cerebrum magnus si corripit ipsum,
Actio si cordis vitalis læsa veneno,
Actio si jecoris turbatur bile funestâ,
Actio si stomachi læsa est, si tussis acerbat
Pulmones molles, renes quando dolor vrget,
Si lacerat dentes, oculos, & membra fatigat.
Tum truculenta tabes corpus cùm conficit omne,
Si rabie canis, & si læsit aranea valde,
Si nocuit serpens, si vipera dente momordit,
Tunc adfert Medicas herbas, & vincere morbos,
Corporis ac vires direptas reddere, tentat.
Singula quis numeret: restant perplura canendi,
Sed, peto, cognoscas animo mea scripta benigno,
Nestoris ac superes Musis comitantibus annos.

Obseruantiæ & amicitiæ E. F. L. M. Q.
Fridericus Stiberus Medicinæ Doctor.

HISTORIAE UNIVERSALIS PLANTARUM

LIBER XIII.

FRUTICES ET SUFFRUTICES FLORE ROSEO HISQUE AFFINES.

PROXIMUM nunc locum dabimus iis fruticibus ac suffruticibus, quos roseo quodam flore, veluti ornamento praecipuo natura donavit: contentioni forte sit locus, si separemus, quae similitudinibus & amicitiae illa quasi tessera de eadem sunt unita.

DE CISTO VETERUM SENTENTIAE.

Cap. I.

Theophr. *Error mult. eprum.*

SUNT, authore Theophrasto, eorum [*quibus aculeus deest*] genera complura, summisque differentiis discreta, ut κισσὸς [*Gaza, κισσὸν Hedera vertit, ut in Theophr. legitur quem Plinius, Ruellius & olim etiam Clusius sequutus est, sed malè: legendum enim κίστου, Cisti, ut post etiam Clus.*] cujus duo genera traduntur, mas & foemina. *Cisti duo genera.* Quoniam altera majus, durius, pingiúsque folium [*vox φύλλον in quibusdam Theophr. codicibus male desideratur*] habeat, florémque ad purpuram inclinatum: ambabus tamen flores Rosis [*in Aldino codice male omittitur vox ῥόδοις*] sylvestribus proximi, verùm minores & sine odore.

Plin. Plinius non animadvertens distinctionem inter κίστον & κισσὸν, Theophr. inemendatam lectionem sequitur, ita scribens: Hederae [*legendum Cisti*] duo genera prima, mas & foemina: major traditur mas, corpore & folio duriore etiam ac pinguiore & flore ad purpuram accedente. Utriusque autem flos similis Rosae sylvestri, nisi quòd careat odore. Utuntur [*ad coronas*] & Hederae [*leg. Cisti*] flore purpureo. Est & in alio genere, earum sylvestribus Rosis similis. Et in iis quoque color tantùm delectat, odor autem abest. Graeci vicino vocabulo Cisthon appellant fruticem majorem Thymo, foliis Ocimi. Duo ejus genera. *Cistus mas & foemina.* Flos masculo rosaceus foeminae albus. Plinium autem de Dioscoridis Cisto dicere, ambiguum non est, teste Cornario, etiamsi ex toto non omnia ita respondeant, & hoc sanè loco Hederae nomen [*Cisson*] Cisto vicinum dicit. Theophrasti porrò Graecum exemplar multis hinc saeculis mendosum fuisse testatur Clusius & alij. κίστου igitur pro κισσοῦ, locis citatis apud Plinium legendum esse constat. *Diosc. Cistharos & Cissaros.* Cistus [*κίστος*] quem aliqui Cistharon aut Cissaron [*κίσθαρον ἢ κίσσαρον*] vocant, frutex est iuxta Dioscoridem in petrosis locis nascens, multis ramis praeditus, foliosus, non altus, folia habens rotunda, acerba, hirsuta: flores velut Mali punicae [*ῥοιᾶς*] sed in foemina albi.

Marantha notat Dioscoridem. Ast quòd Plinius rectiùs, quàm Dioscorides, marem descripserit, roseum florem habere dicens, res ipsa, inquit Marantha, ostendit: nam sive hanc floris similitudinem ad colorem referat Dioscorides, sive ad figuram (quamvis ad figuram potiùs referre videatur, quod ostendit ex hoc, quod de foemina subdit, ei florem albescere) minùs apta comparatio est. Etenim Punicorum floribus phoeniceus color inest, quem vix in alio reperias, si Theophrasto credimus, lib. 1. c. 21. quanquam hoc de arboribus solis intelligere voluisse credendum sit. Est & alterum, pergit Dioscorides, Cisti genus, quod ab aliquibus Ledon appellatur. *Cisti tria genera Diosc.* Ex his itaque constat Cisti duo prima genera facere Veteres, Marem & foeminam: Dioscoridem verò tertium addere, Ledon dictum. Verùm de hoc & alio nos plura trademus, sed potissimùm de iis, quorum icones exhibemus.

Nomina linguar. Frutex κίστος, κίσθαρον aut κίσσαρον Graecis dictus, Latinis ut Scribon. Largo, quoque Cistus appellatur, & Rosa silvatica, seu canina. Arab. *Kamet, altheb* sive *Lhaie althu*, inquit Matth. Germ. Cistenrößlin. Gall. *Rose canine*. Ital. *Cisto*. Cast. & Cat. *Estepa*. Portug. *Cerguacos, Cergacos*. Angl. Listus/ Cist busche/ oder/ Cist sage/ With sage.

Vires & usus. Dysenteria. Noma. Ambusta. Ulcera. Cistus, inquit Dioscorides, vim habet adstringentem, unde flores triti in vino austero, bis in die poti, dysenteriis commodant: ipsi verò per se illiti, nomas depascentes cohibent. Cum cerato verò, ambusta & vetera ulcera sanant.

Solutio ventris. Haec paulò aliter ita Plinius. Cisti genera ambo prosunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino austero ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto. Ulceribus veteribus & ambustis cum cera: & per se oris ulceribus.

Cisthus aut Cisthanus, autore Galeno frutex est gustu adstringens, omnibúsque particulatim operious. Attamen folia & parva germina trita adeò de-

ficcant, adstringuntque, ut [τραύματα] ulcera glutinare valeant. At flores magis sunt efficaces, adeò, ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxúsque ac humiditates sanent. Cataplasmatis ritu illita ulcerum putredinosa juvant. Est enim facultas eorum non instrenuè deficcans, feréque secundi excessûs à temperatis absoluti. Adeò verò frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps.

Imbecillitates. Humiditates. Temperamentum.

CISTVS MAS, MAIOR, FOLIO rotundiore. CAP. II.

Generatria summa. Mas cur dictus. Maris species quinque.

IN Cisti tractatione Dioscoridis vestigiis insistendum, tria summa genera constituenda, deinde singula in eas species, quas tum nos, tum alij observarunt, dividenda, initium à mare facturis. Marem verò cum Clusio appellamus, qui flore quidem ut reliqua Cisti genera sylvestrem Rosam æmulatur, sed colorem rubrum, nunc saturatiorem, nunc dilutiorem habet: cujus quinque species foliorum forma, aut colore inter se differentes numerantur.

Cistus mas Bononiensis. Apulorensis.

Apud clariss. virum igitur, Vlyssem Aldroandum Bononiæ primò vidimus Cistum marē, Monspessulano multò majorem, foliis rugosis, rotundioribus & nigrioribus, non tamen exactè rotundis, ut olim pingebat Matthiolus. Ramum observavi inter plantas, Domini Theodori Zvvingeri, qui delatus dicebatur ex Apuleia, cujus folia erant minùs nigra, & pluribus pilis albis, longioribúsque abundabant.

Descr. Clus. Ramuli. Folia. Flos. Capitula. Semen.

Clusius sic describit: Humanâ altitudine plerumque attollitur, ut reliqui Cisti, fruticosus: ramulis aliquantulum incanis: folia reliquis majora & quasi orbiculata, hirsuta nonnihil & rugosa: flos reliquis forma similis paulò major & colore saturatiùs rubente: capitula hirsuta, dura, pentagona, dicendis majora, in quibus semen rufum, majus, quàm aliorum continetur.

An Anguil. Rosa marina.

An Anguill Cistus mas, Rosa marina & Rosole in Lanzana quam ait Hypocistidem & Ladanum ferre? An Cordo in sylv. Obs. Cistus frutex ex folio oblongo & tamen subrotundo Salviæ aliquo modo simili, majori, hirsuto cavoque, semine in pericarpiis minuto, Papaveri simili?

Matth. notatur.

Matthiolus olim Cistum marem pinxit folio admodum rotundo, & floribus integris, Campanulam exprimentibus (quum tamen Rosarum instar folia separata habeat) qualem plantam nunquam vidimus, eam igitur iconem in postr. commen. meritò, ut falsam rejecit, in com. Lat. & Ital. cum mag. fig. & in hist. Germ. aliam reponens meliorem.

Turn. lanssus.

Turnerus malam Matthioli figuram habet nomine Cisti maris, quem dicit se vidisse in Italia.

Dodonæi Cistum existimassem lib. de flor. cap. 29. nisi aliò videretur reduci similis figura à Clusio: unicam enim Cisti figuram ponit, relicta priore, quæ Cisti fœminæ erat, ut arbitror.

Synon.

Lacunæ dicitur Cistus Mas Matthioli. Cistus masculus Lonic. Clus. Hisp. & Hist. Cistus quartus mas sine figura. Lob. Obs. Cistus mas quartus Clusij.

Hist. Lugd. notatur.

Hist. Lugd. præter meliorem figuram Cisti maris Matthioli, habet etiam duas priores falsas sub his titulis: Cistus mas folio rotundiore Matthioli, & Cistus cum Hipocistide Matthioli. Ponit præterea descriptionem ex Clusio Cisti quarti.

Cistus fœmina, Cam. Hypocistis.

Camer. in Matth. Hist. germ. ponit figuram cui inscriptio, Cistus fœmina cum Hypocistide. Eandem etiam ponit in ejusdem Epit. sub hoc titulo Hypocistis. Videtur autem mihi facta eius icon ad ramum quendam à me Bononiæ collectum anno 1563. & Gesnero missum. Erat tamen sine Hypocistide, & sine floribus. Gesnerus autem ad meam plantam quam adhuc habeo, annotarat, esse Ladanum foliis rotundis, Hypocistidem Matthioli.

C. Bauh.

C. Bauh. apud Matth. exhibet pro Cisto mare, figuram malam. Est enim eadem cum priore falsa Hist. Lugdunensis. Falsam autem eam esse ipsemet fatetur, ita enim scribit: Matthiolus in suis editionibus diversas proponit icones: inter magnas enim figuras habet Cistum, cuius folia ex rotunditate oblonga sunt: inter minores verò eam proponit foliis rotundis, proculdubio imitari volens Dioscoridis descriptionem, qui talia in Cisto requirit folia. Cùm verò talibus foliis marem hactenus non viderimus, sed oblongis, adposuimus figuram talem sub Hypocistide. Ait præterea C. Bauh. in animadv. in Hist. Lug. Historiæ Cistum marem Matthioli, & Cistum marem primum Clusij: esse duas figuras unius Cisti. Sed & hoc imaginarium. Sunt enim diuersarum plantarum figuræ, ut notum est utramque noscentibus. Est Cistus mas 1. Clusij, Cistus mas Monspeliensis, folio oblongo albido. Sed cur hoc loco tam sicco pede transit impudentissimum illud Matthioli figmentum, Cistum marem folio rotundiore cum Campanę effigie floribus, ex mera descriptione excogitatis (nihil enim tale unquam visum in natura) quem bis depingit, non sine fœda, ambitionisque plena impostura. C. Bauh. pin. Cistus mas 1. sive folio rotundo hirsutissimo.

Locus.

Clusij Cistus quartus mas invenitur in regno Valentino & Aragonum: in Italia etiam frequens est.

CISTVS MAS II. FOLIO longiore.

Desc.

EAdem altitudine, qua primus Clusij [*Cistus mas Monsp. folio oblongo, albido*] assurgit, interdum etiam majore, non minùs fruticoso stipite, neque minore ramorum frequentia: minùs tamen candicat. Folia præterea eodem ordine disposita, molliora, longiora, angustiora, & magis acuminata sunt: Flos superiori similis, incarnatus: capitulis etiam & semine parum differt. Dubium non est, quin Hypocistis sub hoc genere crescat, nullam tamen observavit Clusius, qui Cistum marem secundum nominat.

Synonyma cum nominib. bug.

Lob. Obs. & Ic. & Ger. Cistus mas angustifolia. Tab. Icon. & Hist. Cistus mas angusti folius Cistenröslein

rößlein. Lugd. Cistus mas 2. Clusij. C. Bauh. pin. Cistus mas 3. sive angustifolius. Belg. Cistus manneken met smalle bladeren. Angl. The male holly Rose.

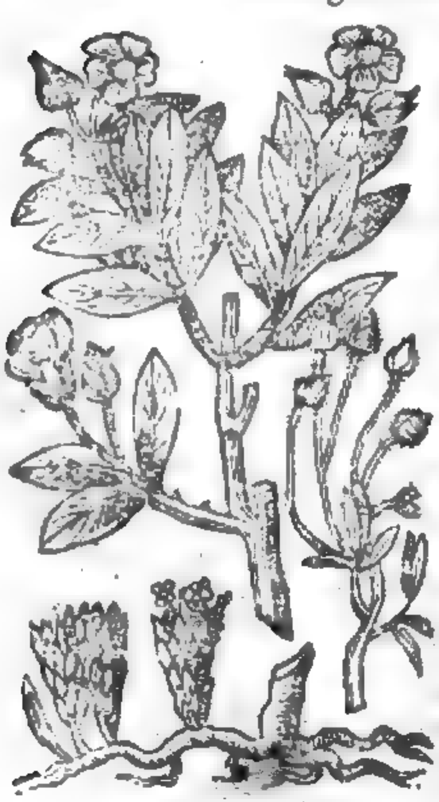
Locus & tempus. Nascitur in Hispania, & diutiùs reliquis maris generibus floret: illius item ramuli teneriores sub Autumno, torulentum quiddam pingue & odoratum contrahunt.

CISTVS MAS III. FOLIIS dilutiùs virentibus.

Descr. Folia. PRiori brevior est, non minùs tamen fruticosus, sed tenuioribus ramis: folia ejus jam dicto breviora & dilutiore virore prædita, magis rugosa, pinguia, & odorata: *Flos.* flos aliis similis, dilutè rubens & aliquantulum odoratus, quam notam in reliquis Cisti maris generibus non deprehendit Clusius; *Capitula.* hujus capitula superioribus paullò minora sunt, & suis involucris, quæ florum calycis sunt, diutiùs occultantur, *Semen.* semen in capitulis æquale.

Locus. Hunc Cistum marem tertium (cujus autor nullam ponit figuram) in Lusitania solùm spontè nascentem supra Vlyssiponem itinere Conimbricensi, atque etiam in maritimis observabat. *Cistus fœmina Pat.* Nos Patavij vidimus Cistum, quam fœminam vocabant, diversam nonnihil à Monspessulana, folio multò majore, rugosiore, densiore, hirsuto, formæ ferè ejusdem: ramis nigris, & minimùm tomentosis, quales etiam sunt Monspessulanæ, fortassis id fecit cultura. Si flore fuerit rubente, considerandum, an sit eadem cum Cisto Clusij mare tertio. Lob. Obser. Cistus mas tertius Clusij. C. Bauh. pin. Cistus mas 4. sive folio breviore.

CISTVS MAS IV. MONSP. FOLIO oblongo, albido.

Descr. FRutex est, quàm fœmina robustior, albidior, bicubitalis, hirsutus, Clusio autore, humana altitudine, plerumq; fruticans, *Lignum. Cortex.* ligno satis fragili, & candicante cortice tecto, *Rami. Folia.* frequentibus ramis alternatim semper ex adverso respondentib. Folia sibi invicem opposita, & teste Clusio, molliora & longiora in novellis plantis, in adultis verò, contractiora, duriora & aspera, adstringentis gustûs: utrinque incana, hirsuta, longiora, quàm latiora, infernè rugosa, angustiora, spissioraque, quàm fœminæ, non rotunda, ut in Cisto à Matthiolo olim exhibito. *Matthiolus notatur. Flos.* Flos coloris rosæ incarnatæ apices luteos in medio contentos ambit, magnus, in folia quinque divisus, non, ut in Cytino & Campanula, integer, ut pingebat Matthiolus, deciduus, nec singularis, hinc inde per ramos sparsus, ut ipsius icon habebat, sed confertus, agminatim stipatus, numerosior in ramulorum extremis, ex brevibus, robustis pediculis, non debilibus oblongis & singularibus, ut in Cisto fœmina, quibus decidentibus, *Capitula.* succedunt capitula longè etiam majora & duriora, hirsuta, trifariam secta, perennia, foliolis tribus mucronatis, hirsutis obsepta; pentagona, ut refert Clusius, in quibus exiguum semen, ex rufo nigricans, *Semen.* seminis Hyosciami, aut Papaveris magnitudine. *Hypocistis.* Ad huius radices, quæ summis cespitibus diffunduntur & cohærent, Hypocistidem ille observavit copiosè nascentem, elegantissimam omnium, quas unquam viderit, primo vere, cùm Cistus jam ad florendum se parat: Etenim quando primùm ex terra emergit, purpureum sive kermesinum sericum esse diceres, deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, cum Cytinos suos profert, qui candicantes sunt, turgidique, & lento succo pleni: qui à peritis pharmacopœis in Hypocistidis succum densatur.

Synonyma. Clus. Hisp. & Hist. post. Cistus mas primus, ab Hispanis, ceu & 2. & 3. & quartus Estepa vocatus.

Lob. Adv. Cistus mas. Obs. & Ic. Cistus mas cum Hypocistide. Lusitanis Cergacos, Italis Cisto.

An Rauvvolf. Cistus flore purpureo? An Cæsalp. hunc intelligit his verbis. Alterum genus Cisti, in arenosis maritimis nascitur; folio majusculo & candidiore, flores puniceos fert, latiores: fructum similem, [*Cisti fœminæ*] sed conceptaculis quatuor distinctum: sub hoc nunquam Hypocistidem repertam scio: Diosc. hunc marem vocat, ut & Plinius flore roseo, foliis Ocimi.

Castori, Tabern. Eicon. & Hist. Cistus mas latifolius. Cam. apud Matth. Germ. relicta Matthioli figura, aliam posuit sub titulo Cisti maris. Figura autem ea facta est ad plantam Monspessulanam, quam Gesnero miseram, quamque adhuc habeo. Eandem figuram ponit etiam in eiusdem Epit. nomine Cisti. An præterea eidem in horto, dicitur Cistus mas?

Hist. Lugdun. Cistus mas primus Clusij. Animadvertit & hic C. Bauh. Hist. Lugdunensem duas figuras ponere. quod est falsum, ut absolutioribus Botanicis notum est. Est enim Cistus cum Hypocistide Matthioli à Cisto mare primo Clusij diversissimus, & non alius, quàm Cistus mas folio rotundiore Matthioli cum falsis floribus Campanulam exprimentibus. Sed posterior figura Clusij sufficiebat, inquit. Vnde miror quomodo vir integer subticere potuerit figuram Matthioli esse falsam, fictam & imaginariam.

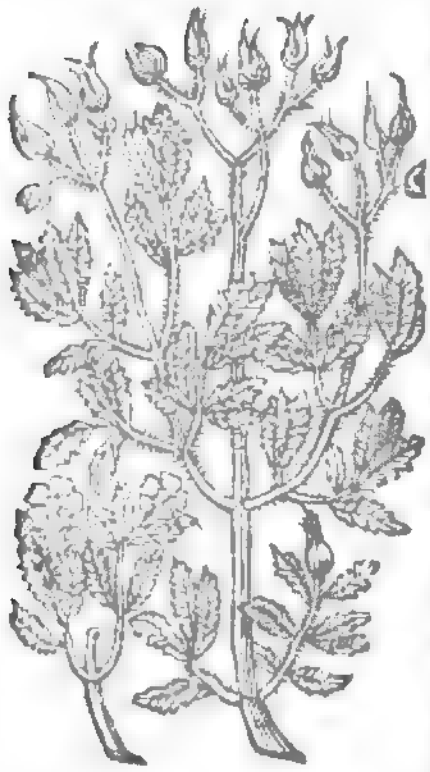
C. Bauh. Ger. Ang. The male holly Rose with his. C. Bauh. apud Matth. Cistus 3. cui Hypocistis id dicitur, quod ex ipsius Cisti & Ledi radicis medio pullulat: Limodori genus vocat Dodonęus. Reperitur rubra, flaua, pallida. Eid. in pin. Cistus mas 2. sive folio oblongo incano. *Locus & tempus.* Provenit in itinere versus Frontignanum inter saxa, sesquimiliari Gallico à Monspelio, item in monte Setho, florens mense Aprili & Maio. Clusio frequens est hic Cistus cùm in Hispania, præsertim Bœtica, tum Lusitania & Gallia Narbonensi.

CISTVS MAS V. FOLIIS CRISPIS & quodammodo sinuosis.

Descr. Folia. HVmilis est, & supinus ut plurimum, pedalibus ramis, aut paulò amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa sunt & quodammodo sinuosa, candicantia & hirsuta, gustûs acerbi & adstringentis: *Flores.* flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi umbellatim nascuntur, superioribus paulò minores, sed elegantis ex rubro purpurascentis coloris intensioris, quàm in quarto, *Capitula.* capitula reliquis minora, suis involucris plerũq; cõtecta, semẽ cõtinet reliquis simile, sed magis atrum.

C. Bauh. pin. Cistus mas 5. sive, foliis Chamędrys: Cistus mas 5. Clusij, Lob. Ic. & Lug. Cistus mas supinus fimbriatis & sinuatis foliis Lob. Cistus mas 3. Taber.

Locus & tempus. Cistum marem quintum Clusius, in Lusitania tantùm nascentem videbat, solo admodùm arenoso, nec usquam frequentiorem, quàm apud Mona-

ſterium Peralongas dictum, quinto ſupra Vlyſſiponem miliari, ſemine maturo onuſtum, in nonnullis plantis, flore etiam Novembri conſpecto. Semen in Belgium reverſus, aliquot amicis communicabat: ſed nemini natus eſt hic frutex, preterquam uni Petro Coudebourgo pharmacopœo doctiſſimo, quem tamen diu conſervare non potuit: nam ſubſequens hiems ſatis rigida abſtulit. Florent prędicti Ciſti menſe Aprili, aliquando etiam maturiùs, nonnunquam ſeriùs, pro regionum & locorum natura & temperamento: ſemen Auguſto, Septembri, & Octobri matureſcit: Ciſti hoc genus peculiariter Luſitanis Roſella vocatur.

Nomina. Ger. Ciſtus mas dentatus: Belg. **Ciſtus mannekẽn plat ter aerden ligghende.** Angl. **Tedt hedor ſnept male Ciſtus.**

CISTVS FOEMINA MONSPELIANA flore albo, & Hiſpanica luteo.

CAP. III.

Ciſti fœminæ varietas. CIſtus fœmina etiam in ſuas ſpecies diſtribuenda. Nam aut elatior eſt, & rectis virgis fruticãs, ſicut mas: aut ſupinus & humi ſparſus, ut Erica vulgaris. Deinde utrumque genus, teſte Cluſio, in colore variat, qui maxima ex parte candidus eſt, & quandoque luteus. *Deſcr.* Ciſtus igitur fœmina Monſpeliana flore albo, & Hiſpanica luteo, frutex eſt, *Folia.* cui folia circinatæ ferè rotunditatis vix cedunt ejus foliis, quem Bononiæ ſupra obſervaſſe nos retulimus, magis viridia, molliora & latiora, quàm in mare Monſpelienſi: *Flores.* flores in longis pediculis, ut Roſæ, ſed albi, luteos apices in medio coërcent, non minores, quàm maris, multò majores, quàm Ledi, inodori, guſtu grato ut Ledi, qui exſiccati lutei fiunt non minùs quàm maris.

Deſcr. Cluſii. Cluſius ſic deſcribit: Eſt Ciſtus fœmina, frutex *Rami.* ramoſus, cubitum interdum altus, nonnunquam humi ſtratus, gracilibus, nigricantibúſque ramis, *Folium.* folio non minore, quàm in maris quarto genere, circinatæ ferè rotunditatis, rudi & aſpero, viridi tamen: ſaporis adſtringentis & acerbi: *Flos.* Florem habet paulò minorem, quàm mas, quinti generis flori perè ſimilem, album, nonnunquam etiam flavum, luteis fibris, ut in Roſa ſylveſtri, medium florem occupantibus: *Capitula.* capitula minora ſunt, maris capitulis, nigriora, non mucronata, ſed nonnihil compreſſa ſuperiore parte, ſemen paulò nigrius & ſatis magnum continentia.

Synonima cum nominib. Matth. in Dioſc. Ciſtum fœminam proponit ſine deſcriptione, floribus & fructu, quæ accedit ad hanc noſtram: *Matth. notatur.* in poſt. com. Ital. & hiſt. Germ. addidit flores, qui an benè appicti ſint, aliorum eſto judiciorum: eam ait vocari à ruſticis patavinis Salviam ſalvaticam. *Salvia ſalvatica.* Anguill. Ciſto fœminæ, ruſticis Salvia ſalbega vocatæ, *Salvia ſalbega.* ſubnaſci refert Hypociſtidem & Ladanum. *Hypociſtis. Ladanum.* Turn. Ciſtum fœminam à Matthiolo depictam habet, quam ait ſe vidiſſe in Anglia in horto à Sion denominato.

Ladanum. An Bellon. Obſ. lib. 1. c. 7. de hac ait: Ladanum non fit in Creta ex Ledo, ſed ex Ciſto, cujus Ciſti ſpecies provenit ſimilis in ea parte Galliæ, quæ dicitur Laude d'Oiſe in Ducatu Mainio, præcipuè verò ad Caſtrum Fouletourte, juxta Soulletiere.

Cord. Hiſt. Lob. Camer. hort. & Caſt. dicitur Ciſtus fœmina. Dodon. in fol. Ciſtum fœminam videtur appellare, eadem repetens, quę in flor. hiſt. dixerat: in hiſt. Gall. pingit pro Ciſto non Ladanifera, *Ciſtus non ladanifera.* ubi marem & fœminam colore florum tantùm diſtinguit. Cluſ. Hiſpan. & poſt. Hiſt. ait Ciſtum fœminam Hiſpanis Xara-eſtepa: *Xara-eſtepa.* & à Narbonenſibus Galliæ incolis, qui circa Monſpelium viciniſque locis habitant, Mouges vernacula lingua dici. Rauvvolf. eſt Ciſtus flore albo: Cæſalp. Ciſtus flore candido, alicubi Hypociſtidem gignens, *Hypociſtis.* & Ciſtus fœmina Dioſcoridis.

Camer. apud Matth. Germ. & Epit. mutavit figuram, aliamq; repoſuit, quam Geſnerus curarat pingendam ad ramum Monſpelij collectum, quem ei miſeram, quemque adhuc habeo: in qua figura pili non placent. *Error plurium.* Lugd. cum Tabern. & hunc imitato Gerardo, pro Ciſto fœmina, præter bonam Cluſij figuram, fruſtra ponunt Matthioli malam. Et hanc quoque C. Bauh. apud Matth. exhibet pro Ciſto fœmina. *C. Bauh.* Ipſe tamen non veritus fuit Lugdunenſem ideò carpere. Ciſtus fœmina Matthioli (inquit in ſuis animadv. in Lugd.) & Ciſtus fœmina Cluſij: poſterior figura ſervanda erat. Ergo altera rejicienda. Sed quare? cur ſilentio involuit? quia patrocinium ejus aſſumpſit. Eid. pin. Ciſtus fœmina 1. ſive folio Salviæ: Ciſtus fœmina, Geſn. hort. Lac. Eſt elatior & rectis virgis: eſt & ſupinus humi ſparſus: in utroq; flos candidus, quandoq; tamen luteus.

Locus & tempus. Florentem vidimus Aprili & Maio in ſylva Ægremont propè Monſpelium & in monte Sethi, in Italia juxta Florentiam: in Sabaudia penes Rodanum. Patavij obſervatur in montibus Euganeis inter Balneum Aponenſe & Arqua, ibi aiunt naſci Hypociſtim. *Hypociſtis.* Bononiæ ſponte à Florentia al jugo florebat Aprili. Ejus qui albo eſt flore, cùm recti, tum ſupini magna eſt copia in Hiſpaniis, Luſitania, Gallia, Narbonenſi & Aquitanica: *Flore luteo.* qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hiſpaniæ locis, & extrema Aquitania Cantabris finitima circa Bayonam ſe vidiſſe meminit Cluſius.

CISTI SPECIES QVÆDAM HIſpanica flore albo.

Ciſti fœminæ claſſis ſecunda. ALiquot præterea Ciſti genera obſervantur, quæ ad fœminam veluti ad primarium genus, Cluſij judicio, potiùs referenda, quàm ad marem, aut Ledon: quandoquidem nullo pingui, lentoque liquore ſunt obſita, nec roſeum, ſive purpureum florem habent. *Ciſti ſpecies nova.* Lugduni demonſtrabat nobis Baro quidam Germanus ex Hiſpaniis reverſus Ciſti aliam quandam ſpeciem, fruticem, ut ex plantæ portione conji-

Folia. *Flores.*

conjicere licebat, parvum, foliolis multis stipatum, non parùm minoribus, quàm in Cisto fœmina Monspelientium, oblongis, hirsutis, minùs rugosis, gustu adstringentibus. Flores non singuli ex ramulis, sed plures simul, ut in Ledo Monspeliensi, pediculis satis longis, hirsutis, incanis insidebant, albidi, Ledi Monspeliensis floribus penè similes, quos nondum explicatos alabastriculi mucronati, lanugine alba, densaque hirsuti ambiebant totos. An a quoquam sit descripta hæc planta, non potuimus animadvertere.

CISTVS FOLIO HALIMI flore luteo.

Desc. Cistus folio Halimi prior (sic etenim appellãdus videtur, inquit Clusius, propter foliorũ similitudinem) cubitales aut ampliores profert *Rami.* ramos, graciles, satis fruticosos, in quibus *Folia.* folia Portulacæ marinæ similia, sed omninò incana, ut Halimi, mucrone obtusiore, subacidi & adstringentis gustùs: summis ramis *Flos.* multi inhærent flores, quinque foliis constantes flavi coloris: minores, quã in superioribus, illi Cisti generi, quod nonnulli Helianthemon vocant, similes, suas fibras in medio continentes: his succe*Capitula.*dunt longiuscula & triangula capitula, exiguum subrufum semen continentia. Ad hujus radicem *Hypocist.* Hypocistin nascentem observabam luteam omninò, sive ochræ colore, ipsius plantæ florem colore referentem, quam pueros & pastores manducare intellexi.

Locus. Cistus hic frequens est in Lusitania solo arenoso, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Olyssippone, nec usquam alibi Clusio conspectus.

Synon. Lobel. Observ. & Icon. plant. Cistus fœmina folio Portulacæ marinæ, Cistus primus folio Halimi Clusij. Tabern. Icon. & Hist. Cistus folio Halimi [*primus Clusij addit Hist. Lugd.*] sicut & Ger. qui Angl. **Cistus with leaues like sea pursiane** vocat. Belg. **Cistus wyssen met de bladers van zee Porceleyne.**

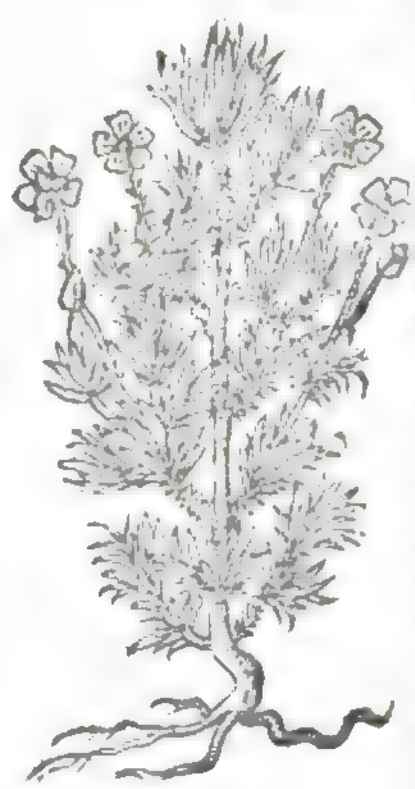
CISTVS FOLIO HALIMI LONgiore incano.

Descr. Cistus folio Halimi alter Clus. Hisp. & post. hist. procerior est præcedente, ramis firmioribus, incanis ut præcedens: Folia *Folia.* etiam habet Halimi, paulò tamen longiora, angustiora, magis mucronata, & dorso elatiore, incana tamen tota & sicca, subacidi etiam & adstringẽtis saporis. Illius neque florem, neque semen vidi. *Locus.* Provenit ubi præcedens.

Synon. Lobel. Obser. & Icon. pl. ut & Lugd. Cistus folio Halimi secundus Clusij: Taber. Icon. & Hist. Cistus folio Halimi secundus. Gerard. Cistus folio Lavendulæ, Angl. **Lauander leafed Cistus.** Belg. **Cistus met bladers van Lauender.**

CISTVS FOLIO LAVENDVLÆ Clusio, fortè idem cum Helianthemo recto.

Desc. Cistus folio Lavendulæ (eundem vel similem fruticem denominavimus Helianthen sive Helianthemum rectum, repertum à socio nostro) plerumque cubitali est altitudine, admodum ramosus, sed brevibus ramis & *Folia.* foliis confertim nascentibus, angustis, incanis, sapore ad*Flores.*stringente: flores parvi, non multùm à superiore differentes, albo colore: semen non observavit Clusius. Est *Lavendula.* hic frutex adeò Lavendulæ similis, ut nisi odor & sapor prohiberent, pro Lavendula sumi posset: & certè quas plantas sine flore primùm conspexit, pro Lavendula habuit, ideoque negligebat, donec floribus, quos in plantis aliis conspiciebat, admonitus, diligentiùs observaret.

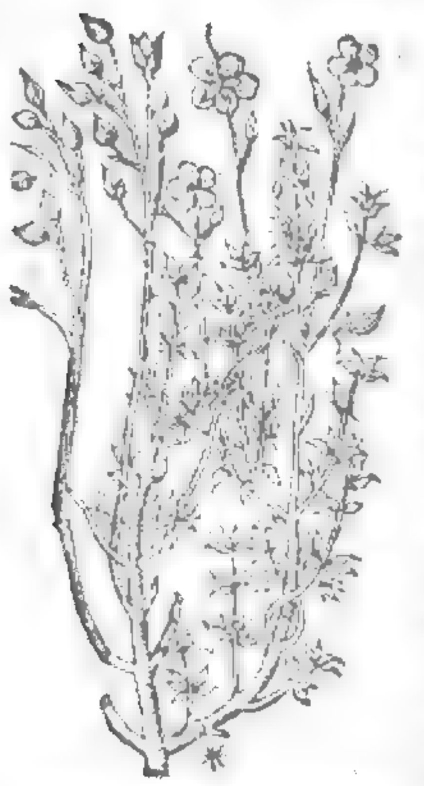
Locus. *Tempus.* Solummodò Valentino regno invenit aridis & petrosis locis, quarto à Valentia miliari, mensis Aprilis initio. Repertus a socio fidelissimo Domino *Helianthemum rectum.* Leonhardo Rauvvolfio in provinciæ montibus, qui unicaulis erat, rectus, cubitalis: flores in cacumine *Descr.* similes forma Helianthemi lutei & vulgaris coloris: *Flores.* folia autem per caulem multa, longa, similia foliis *Folia.* Lavendulæ. Florebat autem mense Maio.

Synon. Lobel. Obs. & Icon. plan. Cistus folio Lavendulæ Clusij & Valerandi. Tabern. icon. & Hist. Cistus Ci-

ſien=Röſlein/ cujus titulus hic ſimplex non placet.

Lugd. Ciſtus Lavendulæ folio Cluſij. Gerard. Ciſtus mas tenuifolius. Ang. Thin leafed Ciſtus. Belg. Ciſtus met bladers van Lavender.

CISTVS FOLIO SAMPSVCI CLVS. cui macula in flore.

Deſcr. Ramus. Ciſtus, inquit Cluſius Hiſp. & Hiſt. poſt. folio Sampſuchi, planta fruticoſa eſt, multos graciles ramulos proferens, in quibus *Folia.* folia parva, quaſi circinata, incana, Sampſucho ſimilia, paulò minora, & dorſo eminēte, contrariis inter ſe pediculis, ut in cæteris Ciſti generibus, naſcuntur, & adſtrictionem habēt cum quadam aciditate & ſalſedine conjunctam. *Flos.* Flos in ſummis ramis copioſus, quinis albis foliis conſtat, quorum meditullium macula ex purpura nigricans inficit, villis & ſtaminibus luteis, medium florem occupantibus. *Capitula.* Capitula deinde Lini ferè exigua, trigona, in quibus ſemen minutum Hyoſciami, ex nigro candicans, ſive cineteum continetur: totus vero oblongus ille ramulus, qui florem & capitula ſuſtinet, ſemine maturo areſcit, ut in ſingulis Ciſti generibus.

Locus. Primùm hic inventus in Caſtella veteri, ſupra S. Martin del Caſtarnal: deinde copioſus in caſtella nova, circa Caraiçejo, & toto Bætico agro inter Tagum & Anam flumina.

Hiſpani Quiruēla aut Quirivela appellant, communi ferme cum Ericæ minoris vulgatioris vocabulo, quia fortaſſis inter Ericas numerant.

Synon. Lobelio, qui inſcribit in Obſ. & Ico. pl. Ciſtum folio Sampſuci Cluſij, videtur eadem, quæ Heliar thes Allobrogum & Gallorum Delphinatis flore albo. Cluſij autem figuram habet, verùm Ciſtus Cluſij maculas habet ex purpura nigricantes, ergo diverſa. Hiſt. Lugd. Ciſtus folio Sampſuci Cluſij.

Tabern. nomen. Tabern. Icon. & Hiſt. Sonnenblum/ Helianthemum Sabaudicum vocat, & tamen ſibi ait incognitum. Quare non placet nonnihil mutata figura & titulus in planta incognita. Gerard. Heliar themum Sabaudicum: Ang. the dwarffe Ciſtus of Savoie. Belg. Ciſtus met bladers van Marioleyne / ende ſchynt te weſen Helianthon van Savoye / ende Dolfine/ met witte bloemen.

CISTVS FOLIO THYMI CLVSII, cum maculis in flore.

Deſcr. Ramuli. Folia. Ciſtus folio Thymi, ut annotat Cluſius ſæpè dicto loco, pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignoſis, qui magna ex parte ſine foliis conſpiciuntur, præterquam circa eorum ſummitates, in quibus conſertim naſcuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, guſtu adſtringente. *Flos.* Florem fert ſummis ramis, Ciſto folio Sampſuci ſimilem, minorem, neque maculis inſignitum. Semen non obſervavit,

Solùm autem eſt conſpectus in extrema Bæticę parte, qua Caſtellam & Luſitaniam ſpectat.

Synon. Lobel. Obſer. & Icon. Lugd. Ciſtus folio Thymi Cluſij. Taber. Icon. & hiſt. ſicut & Gerardo Ciſtus folio Thymi. Angl. Ciſtus with the leaves of Thime. Belg. Ciſtus met de bladers van Thymmes. Hiſpan. *Perdiguera.*

DE LEDO ET LADANO. CAP. IV.

Ledon. Dio. Est & alterum Ciſti genus, inquit Dioſcorides, quod ab aliquibus Ledon appellatur, frutex ſimili modo, ut Ciſtus, naſcens, ſed longiora & nigriora folia habet, quæ in vere pinguetudines quaſdam contrahunt. *Foliorum vis.* Hujus foliorum vis adſtringens eſt, faciens ad quæ etiam Ciſtus. Fit autem ex ipſo id, quod Ladanum appellatur. Nam capræ & hirci, folia ipſius depaſcentes, pinguetudinem palam barbis excipiunt, quæ etiam fœmoribus adhæret, eo quòd ſit viſcoſa: hanc oblatam excolant, & in maſſas efformatam reponunt. Quidam etiam funiculos per frutices trahunt & adhærentem ipſis pinguetudinem ita deraſam, efformant. *Delectus.* Optimum eſt Ladanum, quòd odoratum eſt, ſubviride, facilè molleſcens, pingue, non particeps arenæ, nec friabile, ſed reſinoſum. *Ladanum è Cypro. Arabicum. Lybicum.* Tale autem eſt id quod in Cypro naſcitur. Nam & Arabicum & Libycum vilius eſt.

Arabia etiamnum Ladano gloriatur, ut habetur apud Plinium: forte caſúque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidére. Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant precia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, diſtillantémque ab his caſu mixturæ ſuccum improbo barbarum villo abſtergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui ſole. Et ideò in Ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri, quàm in Nabathæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. *Strobon.* Recentiores ex Autoribus Strobon hoc vocant, tradúntque ſilvas Arabum paſtui caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem Ladanum Cypri inſulæ eſſe: ut obiter quoque genera odorum dicantur, quamvis non terrarum ordine. Simuliter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe Oeſypum hircorum barbis genibúſque villoſis inhærens, ſed Ederæ [*Ciſti debebat ſcribere*] flore deroſo, paſtibus matutinis, cùm eſt rotulenta Cypros. *Plinij locus reſtitutus.* Deinde nebula Sole diſcuſſa, pulverem madentibus villis adhæreſcere, atque ita Ladanum depecti. *Lada herba. Ledanum.* Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, Ledam appellent: etenim illi Ledanum vocant. hujus pingue inſidere: itaque attractis funiculis herbam eam convolui, atque ita offas fieri. *Ledani duo genera.* Ergo in utraque gente bina genera, terrenum & factitium. Id, quod terrenum, eſt friabile: factitium, lentum. *In Carmania & ſuper Ægyptum.* Necnon & fruticem eſſe dicunt in Carmania, & ſuper Ægyptum per Ptolomæos tranſlatis plantis: aut ut alij generante [*vet. generari & id in iis, ut Thu-*

ut Thuris arborem. Dal. generatis & ibidem cum Thuris arboribus]&id Thuris arbore colligiq; ut gummi, inciso cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia sunt laudatissimo in libra asses xl.[xxx. alias.] Adulteratur Myrti baccis, & aliis animalium sordibus. Synceri odor debet esse ferus, & quodam modo solitudinem redolens: ipsum visu aridum, tactu statim mollescere, accensum fulgere, odore jucundo gratum. Mycata deprehenduntur, crepitantque in igne. Præterea à syncero calculi potiùs è rupibus inhærent, quàm pulvis. Et Ladano (inquit alibi Plin.) sistitur alvus, utroque, quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item nobili è vino. Lada appellatur herba, ex qua Ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens, nobilius in Arabia. Fit jam & in Syria, atque Africa, quod Toxicon vocant. Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine. Hoc gravissimum odore est, durissimúmque tactu. Plurimum enim terræ colligit, cum probetur maximè purum, odoratum, molle, viride, resinosum.

Colligendi ratio. Adulterium. Ladan segetum. Lada herba. Toxicon. Delectus.

Ladanum Officinarum laudabile, viscidus est succus, in magnas offas coactus, easque graves, ex purpura fuscas, odore valido, sed suavi, præsertim si calorem senserit, cujus etiam beneficio mollescit, veluti & mansum, saporem imprimens adstringentem: hoc Ladanum existimamus esse idem, cum veterum Ladano. Hujus autem colligendi rationem miram quandam Bellonius describit, quam ipse in Creta observavit: Græci, inquit, colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est verò id instrumentum rastro dentium experti simile: huic affixæ sunt multæ ligulæ sive Zonæ, è corio rudi, nec præparato confectæ. Eas leniter adfricant Ladaniferis fruticibus, ut inhæreat liquidus ille humor circa folia, concretus, qui deinde à ligulis per summos ardores Solis cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imò intolerabilis est labor, cùm totos dies ardentissimo caniculæ æstu in montibus hærere necesse sit: neque facilè quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter Calohieros, hoc est, Monachos Græcos. Nusquam autem majore copia per totam insulam cogitur, quàm ad montis Idæ radices, pago Cigalunus nuncupato, & apud Milopotamo. Hactenus Bellonius. Siquis tamen in Hispaniis huic colligendo operam navare vellet, multò minore (ut Clusio videtur) negotio, magnam ejus longè purissimi, resinosi, & odorati copiam colligere posset, cum integræ aliquando silvæ inveniantur omnium pinguissimi illius Ledi, quod Cistus Ledon flore macula nigricante notato inscribitur: neque illo ex Africa invecto, magna ex parte impuro, opus esset.

Ladanum recentiorum & officinarum. Colligendi modus. Tempus. Locus. Ladanum in Hispaniis copiosum.

Ladanum, autore Dioscoride, vim habet adstringentem, calefacientem, mollientem, aperientem. Sistit defluos capillos, ammixtum vino, Myrrhæ, & oleo myrteo. Cicatrices decentiores efficit cum vino illitum. Aurium doloribus, cum aqua mulsa, aut rosaceo infusum medetur. Suffitu etiam secundas ejicit. Et duritias in utero pessis ammixtum curat: compositionibus item, quæ dolorem & tussim, eximunt, & malagmatis utiliter ammiscetur. Alvum quoque sistit cum vino veteri potum, ciet etiam urinam.

Vires & usus. Capilli. Cicatrices. Aures. Secunda. Uterus. Tussis. Alvi fluor. Urinam ciet.

Cistus, aut Ladanum in calidioribus regionibus proveniens, tametsi haud alius sit genere, quàm qui apud nos nascitur, inquit Galenus, eximiam tamen à regione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus est: atque utraque à nostrate differt: tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaque cætera quidem hujus Cisthi, illis quæ in nostrate visuntur, similia sunt. E vero Ladano, quod vocant, provenit medicamentum, primo excessu jam quodammodo completè calidum, ut vi & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Ad hæc substantia tenui ac proinde emolliens, sive malacticum moderatè pariterque digerens, ac videlicet etiam πεπτικόν, hoc est, concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad uteri vitia conveniat, quandoquidem ad dicta paulum quidem adstrictionis obtinet. Quocirca defluentes capillos retinet. Nam quicquid, ad radices eorum, pravi humoris sederit, id omne absumit: tum meatus quibus infixi sunt contrahit, & constringit adstrictione. Cæterùm, alopecias & ophthalmias sive lippitudines sanare non potest, utpote magis discussorias vires, quam quæ Ladano insunt, poscentes.

Cistus Galeni; Temperamentum. Substantia. Usus. Uterus. Capillorum fluxus. Ophthalmiam non sanat.

Plin. de facultate Ladani sparsim ita scribit. Natura ei, molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; custodit: auribus cum hydromelite, aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. Tussim veterem cum Styrace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit: suffitu corrigit vulvas; dolori earum exulceratisque imponitur. Denique, si fistulæ in quacunque parte serpant, Medicorum vitio malè sectis corporibus, auxilio est Ladanum cum castorio. Lad. Cyprum potum interaneorum vitiis occurrit. Ladanum verò segetum contusum febres tertianas leviores facit. Hæc ille, qui confusè satis & ignoranter, ut de aliis, indistinctè hîc recitata collegit.

Somnus. Furfures. Tussis. Cicatrices.

DE HYPOCISTIDE.
CAP. V.

CISTI radicibus adnascitur quoddam Mali punicæ Cytino simile, quod Hypocistis [ὑποκιστὶς] dicitur: à nonnullis verò Robethrum [ῥόβεθρον, Sarr. ῥόβηθρον, Ald. ὀρόβηθρον, Orobethrum Pal.] aut Cytinus [κύτινος] appellatur. Est ex ipso quoddam fulvum, quoddam viride, quoddam album: ex quo succus exprimitur, velut ex Acacia. Quidam verò resiccatum ipsum & contusum madefaciunt ac coquunt, & reliqua velut in Lycio faciunt, teste Dioscoride. Sub his [Cistis] maximè nascitur Hypocistis, quam inter Hederas diximus, inquit Plinius: Cyssos erythranos ab iisdem appellatur, similis Hederæ. Manifestus hîc fit Plinij lapsus confundentis Cistum cum Cisso Hedera, de quo errore plura ante. Quia verò (Cornario) Mali punici flori similis est, ideò etiam ipsa Hypocistis appellatur Cytinus: Plinius Orobathion habet, sed in manuscripto exemplari Oborothron legitur, omnibus ex æquo obscuris appellationibus: idem Malo granato immaturo similem dicit, & sub Cisto nasci, unde habeat nomen, nostris officinis ut Cistus, ita etiam Hypocistis ignota est: Hypocistidis tamen succum aliunde importatum habent, & re, & usu omnibus notum: an verò genuinus sit, & ex vera Hypocistide, non temerè ambigi putat Cornarius.

Hypocistis. Robethrum. Orobethrũ. Cytinus. Cissos Erythranos Plinius non tatur. Orobathion. Oborothron. Hypocistis officin.

Hipp. de nat. mul. Hypocistin ex vino bibitam, secundas & menses detrahere posse ait, cui non assentior hoc medicamento purgari uterum; sed suspicor multa confusè scripta per transcriptores. Vim enim ut Diosc. prodidit, habet eandem quam Acacia, sed magis adstringentem & siccantem, quæ facit ad cœliacos, dysentericos, sanguinem per sputum rejicientes, fluxum muliebrem, sive bibatur, sive per clysterem infundatur.

Vires. Alvi fluores. Sanguinis sputum. Fluxus muliebres.

Plinio autore. Cyssos erythranos coxendicibus utilis est è vino potus: item lumbis, tantamq; vim

Plinij error.

accipiunt, ut sanguinem urina detrahant. Plinius confundens Hederam cum Cisto malè tribuit Hypocistidi vires ex eo nunc dictas.

Hypocistis.

Hypocistis, quam vocant apud Gal. 7. simpl. multò est magis adstrictoria, quàm folia [*Cisti.*] Admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis rejectiones, profluvia muliebria, cœliacos, dysentericosque affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non instrenuè addit. Sic sanè stomachicis Epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex viperis confecto Antidoto inditur, nimirum quò corpora confirmet ac roboret.

Roborat.

Hypocistidis planta Cistus mas Monsp. flore rubente carneo.

Cæterum Hypocistis in variis provenire plantis creditur, ut in Cisto mare Monspel. flore rubente carneo, uti ex Clusio annotavimus antehac, & ejus descriptionem posuimus.

Cæsalpinus notatur.

Cæsalpinus meminit Cisti puniceo flore, sub qua ait nunquam Hypocistidem repertam se scire: an eundem Cistum intelligat nescimus. Nobis tamen nimium securè affirmare videtur Hypocistidem non ferre, ille non potuit ubique fuisse. In Gallia Narbonensi quidem nos non observamus in hac planta Hypocistin rubram: Clusius autem observavit & ex eo succum densari ait.

Cistus mas major folio rotundiore

Considerandum etiam an Cistus mas major folio rotundiore à nobis dictus, idem sit, cum Cisto mare, quem ait Cæsalpinus vocari Rosam marinam & ferre Hypocistidem.

Cistus fem. Monsp. flore albo

Cistus quidem fœmina Monspessulana, flore albo, fertur ferre Hypocistidem.

Cistus folio Halimi flore luteo

Sub Cisto folio Halimi, flore Luteo, Clusius observavit Hypocistidem.

Cistus Ledum latifolium.

Verum prætereà Cistus Ledum latifolium idem sit cum Cisto mare Anguillari, quod Ladanum in Cypro & Italia profert, & Hypocistidem, quoque perpendendum.

Cistus Ladanifera.

Nos in Cisto ladanifera angustifolio Monspeliensi Hypocistidem observavimus, ut suo ostenditur loco.

Cistus Ledon Thymi foliis.

Cistus porrò Ledon Thymi foliis Clusij, fert ipsomet illo autore Tubera, quæ Hispanis Turmæ appellantur, vel potiùs ut existimat Hypocistis.

HYPOCISTIS OFFICINARVM & ejus substituta.

Descr.

Succum ex Hypocistide excoctum, qualis ad nos adfertur, & à nobis observatur, in orbiculatos panes concretus, splendido nitore Asphalti nigricans, sed consistentia cerea, ductili, molli: Sapore acidulo cum adstrictione, eo ferè, qui in Myrobalanis Indis observatur, non negaverimus eundem cum veterum Hypocistide.

Vires & usus...

Insignis Medicus Frisimelica in suis in Diosc. lectionibus meminit, se in calidis fluxionibus, præsertim fœminarum, non sine magna utilitate & efficacia Hypocistide usum, ex vino, si nihil vetet, propinata. Mercet etiam usurpandam Hypocistidem, quæ ad Orientem sit nata. Cæterùm cùm ex Italia non sit difficilè succum hunc germanum nancisci, imprudenter faciunt, qui ei succum prunorum silvestrium, præsertim verò in theriaca substituunt.

Succus prunorum silv. non substituendus. Adulterina Hypocist. Error multorum detectus.

Cæterùm Hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, ac ut concrescat, insolantes. Errandi ac simul imposturam faciendi causam dederunt Arabes, quòd Cistum Hirci barbulam appellent. Quò factum, ut ij omninò aberraverint, qui officinis Hypocistidem parant, sibi persuadentes Hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα vocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina Hypocistide utuntur. Potest, si desit Hypocistis, assumi ejus loco floris agrestis Punicæ succus, quippe qui eadem præstet, quæ Hypocistis, autore Dioscoride.

Subst. succus Punicæ.

CISTVS LEDON LATIORE folio. CAP. VI.

Locus.

Ledum 1. latifolium (inquit Clusius, & ex eo Lob. Obs.) superata Calpe, littore marino, qua Malacam iter est, latiore nascitur folio, quasi ad Lauri angusti-foliæ foliorum formam & amplitudinem accedente: non minùs tamen pingui, lentoque illo humore abundat, quàm id, quod angustiore est folio. Ladanum latifolium primum, sive Cisti Ledi primi species altera, Hispanis quoque Xara dicitur.

Folium.

CISTVS LEDON FLORE MACVLA nigricante notato.

Descr.

Ledi genus, cujus exhibita Ic. in hist. Lug. siccum nobis Lugduni demonstrabat Germanus quidam Baro, ex Hispaniis reversus: ex cujus ramo apparebat fruticem esse satis insignem, ramuli rubentes, multis abundabant foliis, sibi invicem, oppositis, palmaribus, Ledi Monspessulani multò longioribus, crassioribus, nigrioribus, minùs rugosis: Latitudine tamen pari, supernè virentibus, infernè incanis, gustu admodum adstringente: in ramulorum extremitate folia longa, cæteris similia, non ita tamen crebra, ut habet icon Lugdunensis, à pictore minùs accuratè repræsentata. Nec non flores singulares, magni, Rosis silvestribus albis similes, in quorum singulis foliolis est macula pulchra, nigra, satis magna: totius floris medium obtinent apices lutei, ut in Rosis: ad floris exortum foliola oblonga, utrinque hirsuta.

Ramuli. Folia. Flores.

Lugd. notatur.

Lugd. non posuit nostram descriptionem, ideò ponit florem luteum, nec meminit maculæ insignis, quæ in Icone apparet. Sed animus est hoc in loco integram historiam ex Clusio recensere. Cistus Ledon 1. angustifolium omnium vulgatissimum & pinguissimum, per Hispaniam nascens, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum superat, ramis frequentibus, lignosis, duris, nigris: folia, quemadmodum & rami, ex adverso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, supernè ex viridi nigricantia, infernè candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam odorato, calido & transparente liquore adeò copioso aspersa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici & agnosci possit, odor autem octava miliarij germanici parte naribus percipi: flore est inter reliqua Cisti genera & pulcherrimo & amplissimo, magnæ Rosæ instar, simplici quinque foliorum textura, omninò interdum albo, sed cujus singula

Descr. Clusii. Rami. Folia. Liquor. Odor. Flos.

singula folia circa unguem ex purpura nigricante macula, rhomboide nunc majore, modò minore, & angustiore, ut plurimùm infecta sunt, floris umbilico multis croceis fibris pleno, ut in aliis Cisti generibus: Capitula in longis pediculis, foliisque suis denudatis, omnium maxima, rotunda ferè & plana, non mucronata, & sæpenumerò decagona, dura, interiùs flavescentia, quibus dehiscentibus, semen decidit copiosum, subrufum, omnium minutissimum.

Capitula. *Semen.*

Tota planta dum resiccata est, quendam candorem contrahit, pinguem attamen illum suum lentorem & suavem odorem non amittit, sed eum retinet ad multos etiam annos.

Duratio.

Crescit multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis frequentissimè, nusquam tamen magis copiosè, quàm in collibus declivis inter Tagum & Anam flumina & toto ferè monte Sierra morena nuncupato. Hispani Xara, Lusitani Estepa vocant.

Locus.

Lobel. Obs. & Gerard. dicitur Cistus Ledon primus. Dodonæus in fol. figuram habet Clusij, & describit sub Cisto Ledo, & Λῆδον ἢ Λάδον ipsum fruticem dicit & Cisti spurium affirmat. Tabern. vocat Ledum Clusij primum: Lugd. Ledi speciem Bauhini, in Gallia Narbonensi. Sed non est Galliæ Narbonensis. Figura etiam mala: meliorem habet nomine Cisti ledi 1. Clusij. C. Bauh. pin. Cistus ledon 2. sive Cistus ladanifera Hispanica incana. Belg. **Eerste Cistus ledon van Clusius.** Angl. **The first Cistus bringing.**

Synon. *Ledum & Ladum.*

CISTVS LEDON, POPVLI NIGRÆ foliis Clusij, major & minor.

Ledi alterum genus, sive Ledum 2. Latifolium majus, ubi spontè nascitur, brevius est, sed bicubitalibus duntaxat assurgit stolonibus, ramosis: rami sunt fragiles: folia omnium inter Cisti genera, quæ observabat Clusius, maxima, supernè viridia, infernè nonnihil candicantia, Hederæ foliorum formam interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantia, satis rudia & carnosa, Hyeme rubedinem aliquam contrahentia, subacidi & adstringentis saporis. Flos candidus, Cisti fœminę magnitudine par: capitula pentagona, acuminata, semine exili & nigricante referta. Tenellæ plantę neque pingues, neque odoratę sunt, sed annotinę duntaxat & vetustiores Autumno præsertim, quo tempore omnes Cisti, qui pingues sunt, abũdantiore succo, crassiore saltèm & magis tenaci prægnantes esse visæ sunt.

Habit. *Stolones. Rami. Folia.* *Flos.* *Capitula.* *Semen.*

Hujus generis alia species invenitur, per omnia ferè similis, sed humilior, neque cubitum excedens; cujus folia etiam minora sunt: aliàs neque facie, neque flore, neque semine, neque sapore dissimilis.

Minor.

Vtrumque nascitur in Mariano monte (vulgò Sierra morena) qui superandus est iis, qui Vlyssipone Hispalim faciunt iter. Invenitur etiam collibus quibusdam Granatæ vicinis. Primam speciem incolæ Xara-xarguna & Xaron-vocabant. Granatenses Xara-estepa, eodem, quo Castellani Cistum fœminam, nomine. Altera species incolis Xaguarco dicitur.

Locus. *Nomina.*

Lobel. Observ. & Ic. cum Lugd. Tabern. (qui non benè capitibus separat.) & Gerard. dicitur Ledon secundus, & Cistus Ledon populeâ fronde alter, cultu fortè duntaxat, differens. C. Bauh. pin. Cistus ledon 4. sive foliis Populi nigræ major: Ledon 2. Clus. hisp. Lugd. Tab. Ledon latifolium 1. majus, Clus. hist. Cistus ledon Clusij, Lob. Ger. Et Cistus ledon 5. sive Populi nigræ minor: Cisti ledi 2. altera species, Clus. hisp. & Lugd. Ledon 2. latifolium minus, Clus. hist. Cistus ledon populneâ fronde alter, Lob. Cistus ledon 3. populneâ fronde Lugd. Tab. & Ger.

CISTVS LEDON LATIFOLium creticum.

Ledi genus viscidum, folio majore, quàm Cisti fœminæ Monspessulanæ, minùs rotundo, mucronato, infernè candicante, tribus secundùm longitudinem decurrentibus nervis plantagineis, supernè nigriore, minùs rugoso, quàm Cisti maris majoris folia verò juniora & extremorum ramorum longa, angusta, latiora tamen multò quàm Monspessulani Ledi. In extremis ramorum veluti ex longo pediculo, aliquot flores sunt [tres *observavimus*] ex pediculis unciam circiter longis: calyces hirsuti cum brevibus pilis.

Descr. Folium. *Flos.*

Hujus fructus Ledi Ladaniferi nomine missus sic se habet: Capitula vel vascula sunt Ciceris circiter magnitudine, Olivæ ferè, sive oblongâ figurâ, hirsuta cum quinque angulis, membranis distincta, plena seminibus minutis, papaverinis, fuscis, angulosis.

Capitula. *Semen.*

Clusius sic describit: Ledon tertium, semine ex Italia misso, Cyprij Ledi nomine, nobis & plerisque natum est, cubitali, interdum majori altitudine, fruticosum, nigricantibus ramis, carnosis foliis, & præ saturatâ viriditate nigricantibus, mediæ inter primi & secundi generis [*Ledi angustifolij & latifolij*] folia magnitudinis, brevioribus tamen, & rhomboidis quodammodo figuræ, quæ cum novellis ramis lento & roscido humore oblita sunt, non adeò tamen abundanti & denso, neque etiam adeò odorato, ut in primo genere: Flos albus est, secundo generi similis, semen etiam exile, nigricans in rotundis capitulis. Lugd. etiam eundem, vel valdè similem sic delineat: A floris specie dicitur Cistus frutex hic, in maritimis proveniens, cubitalis, nonnunquam altior, densis, numerosisque radicibus, caulibus multis, surculosis, cortice ex rufo rubente, foliis longis,

Ledi Cyprij Clusio descriptio. *Flos.* *Descr.* *Cytus rad. Radix. Cortex. Folia.*

longis, in ambitu laciniatis, acuminatis, supernè obscuriùs virentibus, infernè candicantibus, & parùm lanuginosis, flore Cisti, Rosæve silvestris, albo, vel ex albo purpurascente.

Ladanum. *Hypocistis.* An Anguill. Cistus mas, producens liquorem dictum Ladanum in Cypro & Italia &c. proferénsq; etiam Hypocistidem? An Bel. Obs. Cistus, ex quo Ladanum fit in Creta, de quo sub Cisto fœmina ante.

Lob. error. Lobel. & Penæ Adv. est Cistus Ledon latifolium: rarior species quædam Ladanifera, foliis multò crassioribus, longioribus, Sumachij Plinij, aut Rusci modo fruticans, &c. apud quos tamen figura pessima & inepta: próque Rusci legendum Rhois. Icon. plan. Cistus Ledon Rusci aut Myrti folio. Sed & hic *Error in icon. plant.* figura Adversariorum mala: Titulus falsus & deterior factus ad figuram malam. Melior icon ex Clusio in obs. Lobelij ante, hac inscriptione: Cistus Ledon *Ledon Cyprium ? ab notatur.* tertius, Ledon Cyprium in Italia. Tab. Icon. & hist. Cistus Ledon myrtifolium. Malam figuram assumpsit Taber. cum falso titulo, & falsam proponit descriptionem.

An Cæsalp. Cisti Ledi sive Ladani species quædam latiore folio?

Camer. ad hist. Germ. Matth. ejusdémque Epit. ponit ramum sub Ladano, quem ex meis plantis depinxerat Gesnerus notatum litera O.

Ladanum. An Alpin. de hac ait. plantam, ex qua Ladanum Cretenses colligunt, planè differentem ab ea, quam hactenus ferè omnes prodidêre, inspexi: hæc siquidem Cisto fœminæ persimilis est, foliis tamen Cisti longioribus prædita, Salviæque proximis: floresque fert silvestribus Rosis omninò similes, qui roseo etiam colore, quippe communium Rosarum, suffusi spectantur: quæ planta à Cisto fœmina florum tantùm magnitudine differre videtur: decep*Matth. error.*túsque fuit Matthiolus, Diosc. dicente, Ladanum esse Cisti genus longioribus foliis nigrioribúsq; refertum: quæ notæ in Cisto, ex quo Cretenses Ladanum colligunt, omnes observantur, quando hæc planta omninò Cisto fœminæ sit similis, cum iisdem foliis, floribúsque, etsi majoribus.

Lugd. Cistus Ledon aliud latifolium Penæ: Item, Cistus marinus. Hunc suspicamur pictum ad plantam siccam, ac etiam descriptum. Non additur prætereà locus particularis ubi proveniat: eo loci perquiri posset, si annotatus fuisset. Florum etiam dispositio alia est, quam soleat esse in Cistis Ledis, non ex extremitate ramulorum, sed ex alis. In siccis præterea plantis folia quædam apparent laciniata, ubi ambitus eorum se contrahit. Nos portionem ejus figuræ proponimus ex planta nostra sicca.

Gerard notatur. Gerardus, cui Cistus Ledon myrtifolium, imitatur Compilatorem, Taber. figuram non bonam proponens, cum falso titulo, & falsa descriptione.

C. Bauh. pin. Cistus Ledum 4. sive Cretense: An Cistus mas Matth. in mag. fig. & Lugd. Ledon 3. Clus. Hisp. Lob. Lugd. Ledon 3. Cyprium, Clus. hist.

CISTVS LEDON IV. CLVS. flore candido.

Descr. Rami. Folia. MVltis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexibilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti fœminæ folia accedunt, verùm paulò longiora, angustiora, hirsuta, nigriora & lentâ pinguedine conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem conspiciuntur: flos albus est, Cisti fœminæ flore non *Flos. Capitula Semen.* minor, nec ei absimilis: capitula exigua membranaceis quibusdam & laxis involucris tecta: semen continent omnium inter Cisti genera maximum, ni*Locus.*grum. In tota Castella veteri hoc genus observabat

autor, vicinis pago S. Martini del Castannal locis, ubi ab incolis Ardivieja nuncupatur, *Ardivieia Hisp.* adeò frequens, ut vulgare sit istic proverbium.

Adagium. Quien al monte va, y mas non puede, Alomenos ardivieja coge: hoc est, quicunque montem accedit, potiùs quàm inanis redeat, vel Ardivieia (plantam vilissimam) colligat. Apud nostros Belgas satum feliciter provenit.

An Dod. de flor. hunc pinxerit pro Cisto, dubito: sive tamen exhibeat suâ figurâ pro mare aut fœmina, olim aliam habuit.

Synon. Lob. Obs. & Icon. eandem cum Clusio figuram habet, Ledi quarti nomine. Taber. Ic. & Hist. est Ledum Clusij: Gerar. & Lugd. Cistus Ledon quartum Clusij. C. Bauh. pin. Cistus Ledum 8. sive hirsutum.

CISTVS LADANIFERA, SIVE LEdum Monsp. angusto folio, nigricans.

Descr. LEdum hoc Mõspessulanũ, cujus figuram dedit Matthiolus, & ex eo Lonicerus, frutex est bicubitalis, odoratus, in ramos, *Rami.* plures brachiatus, cortice nigro obductus, foliis s. s. *Folia.* quiunciam longis, angustis, nigris, rugosis, ex brevibus intervallis mutuò oppositis, angustioribus, quàm præferat Matthioli figura, quam fortè ex sativa depinxit: flo*Flores.*res albi, parvis Rosis sylvestribus assimiles, majores, quàm exprimat Matthioli figura, in quorum medio apices lutei: succedunt pericarpia hispida, & semina *Pericarpia.* minora, quàm in Cisto mare Monspess.

Hypocistis sive Hypoledon. Ad hæc observavi Hypocistin seu rectiùs Hypoledon, copiosè proveniens Maio. Nascitur autem ad Ledi radicem cui adhæret ut Fungi, & Agaricus arboribus, neque verò est de substantia ipsius fruticis propriè. Itaque non videtur nisi reprehensione *Fuchs. reprehen.* dignus Fuchsius, qui tanquam Fungum esse dixerit. Sed ut redeam, ad unius plantæ radicem multa subnascũtur Hypoleda, palmari longitudine, ex squammis multis imbricatim compacta, quibus sui sunt in summo Cityni, luteoli, sub quibus capitula rotunda, mediocriter magna, succo viscido & lento plena.

Dourez annotat se Monspelij verno tempore, ex aqua calida, in qua Ledum hoc eluerat, ad spissitudinem decocta, optimum Ladanum confecisse.

Ledum 5. Clusij. Nos existimamus idem esse Ledon quintum à Clusio his verbis traditum; eàdem, quâ quartum assurgit

surgit altitudine, verùm ramis duris, lignosis, nigricantibus, oblongis, Oleę foliis angustioribus, fuscis, pinguibus, lento humore conspersis, quemadmodum & novelli ramuli; flos albus, omnium ferè minimus: longa & angulosa capitula, in quibus semen ex ruffo nigricans, exiguum. Ad hujus radices genus illud *αἱμοδώρον*, sive Cynomorij, Hypocistis nuncupatum, adnatum inveniebat Clusius, multis veluti squamis, ut quod in aliorum Cisti generum radicibus crescit compactum, pallescentis coloris, quibusdam tamen lineis purpurascentibus & nonnihil virescentibus distincti, Cytinos suos in summo proferens, lentóq; & glutinoso succo totum prægnans.

Rami. Folia. Flos. Capitula. Semen. Hæmodorum. Coloris. Cytini.

Matthiolus in Diosc. notat Plinium, aitque vocabulorum vicinitate eum deceptum, ex Cisso [Hedera] Ladanum colligi dicentem, non autem ex Cisto, arbuscula: Græc. *Λῆδον*, Lat. **Ledum**, Arab. *Chasus* vocari: In post. comm. Ital. ait Rob. Constantinum conniverc in annot. ad enarrat. Amati, excusantem Plinium. Habet autem is Ledi figuram cum foliis latioribus, quàm sint in nostro, fortè ad cultas plantas factam: vidi sanè Ledum valde simile nostro, si non sit idem, folio longiore & triplo latiore: in cæteris nescimus an sit discrimen, nec etiam ullius discriminis ejus video mentionem factam à Clusio.

Plinij error. Chasus. Rob. Constant. notatur. Item Matt.

Turn. pro Cysto ladanifera, figuram habet quæ non placet. Lob. in Adv. Cistus Ledon, cui frequenter Hypocistis adnascitur: Eid. Obs. Ledon 5. Icon. Ledum Narbonense cum Hypocisto, Ledum 5. Clusij.

Tur. icon mala.

Clus. Ledum quintum, sub quo ait se invenisse Limodori, sive Orobanches speciem, quod Hypocista appellent. Notandum apud Clusium figuram angustissimis foliis esse positam in Hispanicis sub titulo quinti: pertinere autem ad sextum: folia enim tenuiora, in postrema hist. meritò mutatum esse titulum, & positam pro sexto: quinti autem loco, novam iconem introductam quæ respondet Monspeliensi.

Limodorum. Icon Clusij.

Cæsalp. & Camer. ad Matth. germ. Ladanum vulgò appellatum frutex, odoramentum ferens eodem nomine. Eid. in Epit. Ledum.

Lugd. Cisti Ladaniferi genus, *Λῆδον*, sic fortè dictum, quia folia ejus neque levia, neque nitida sunt, sed scabra & pannosa: *Λῆδος* enim est vestis ex panno raro & detrito: Ledum Matthioli, item Ledum 5. Clusij.

Ledon unde dictum.

Tabern. Icon. & hist. Cistus Ledon Narbonense cum Hypocistide: item Ledum Clusij nonum. Mira Tabern. circa rem herbariam ignorantia manifestatur, ut à quo passim in suis eiconibus ultra centum & quinquaginta superfluæ proponantur, quemadmodum videre est hoc in loco, ubi eandem Ledi plantam, duobus diversis & titulis & figuris exprimendam curavit.

Tabern. ignorantia.

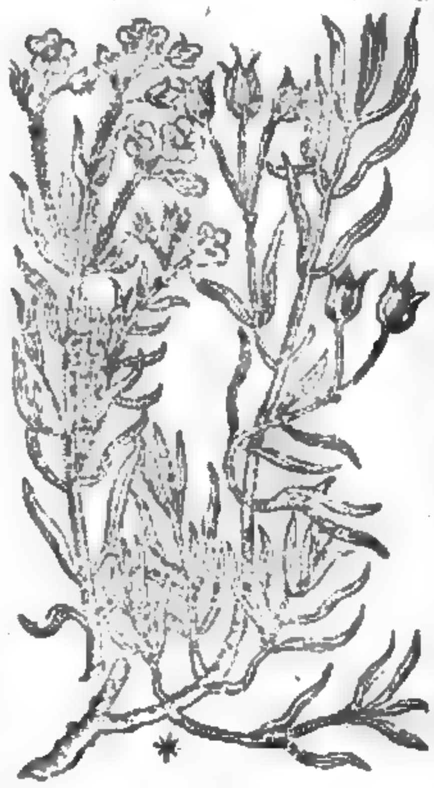
Ger. Cistus Ledon quintus Clusij, Cistus octauus Ledon, cum Hypocistide Lobelij: Cistus decimus tertius, Ledum Matthioli. Gerardus separat jungendas figuras. Anguill. dicitur Ladanum ferens Hypocistidem. C. Bau. pin. Cistus Ledon 9. sive foliis Oleę, sed angustioribus: Cistus Ledon Lobelij, Ger. Cistus flore albo. Eyst. Hunc similem sub Cisto adulterino pingunt, Tab. & Ger.

Ger. notatur.

Ledum abundat Monspelij in silva Ægremont, ubi quis diceret datâ operâ satum, florens Aprili & Maio: ferens Hypocistida, sed parum liquoris sive Ladani continens conspicitur in monte S. Iuliani in Abbruzzo in Apuleia & Provincia: nihil isto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonensi, ubi aliud Leon non observatum à Clusio, sed in plerisque aliis Hispaniæ & Lusitaniæ locis etiam invenitur.

Locus & Tempus.

CISTVS LEDON VI. MINORIBVS angustioribúsque foliis Clusij.

Ferè simile est quinto, sive Monspel. brevius paulò, minoribus angustioribúsq; foliis, lento humore aspersis, quemadmodum illius folia: flos major est, albus item, quinque foliis constans: semen etiam non respondet.

Descr. Folia. Flos.

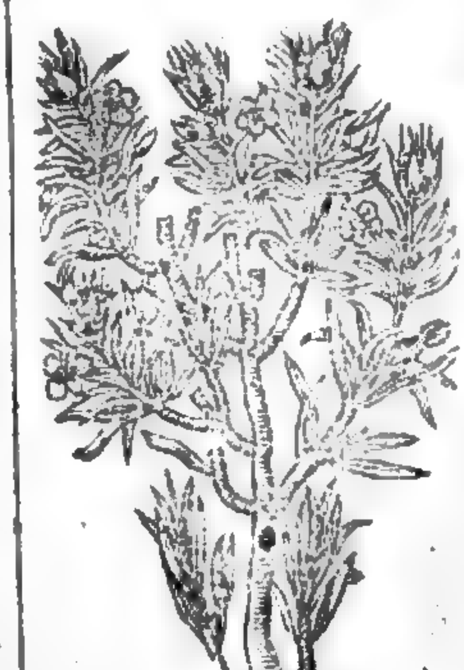
Clus. hisp. & hist. Lob. Obs. sine icone ac H. Lugd. Ledi genus 6. Item, Lug. & Gerar. Ledum 5. Clusij: Tab. Ledon Clusij 9. C. B. pin. Cistus ledon 10. sive angustis foliis.

Synon.

Valentino quoque regno observatum à Clusio circa Xativa, ubi ab incolis Xaguarco dicitur.

Locus.

CISTVS LEDON FOLIIS colore cinereo.

Cubitalis est, multis & frequétibus ramis fruticans, colore cinereo præditis, frequentissimis foliis eos sepientibus, Rorismarini coronariæ, sed omninò canescentibus & hispidis: non tamen minùs pinguibus, lento succo perfusis, cum suis tenellis ramulis, quá quintũ genus[Mosp. Flos summis ramis copiosus, candidus, præcedenti similis, semen etiam non dissimile.

Descr. Rami. Folia. Flos.

Valentino regno, Cisti Ledi genus septimum Clusio Hispan. & Hist. duntaxat observatum, circa Xativa, ubi ab incolis quoque Xaguarco dicitur. Lob. Obs. & Icon. Ledi genus septimum. Tab. Lugd. ac Ger. Ledon Clusij septimum. C. Bauh. pin. Cistus Ledon 11. sive foliis Rorismarini hispidis.

Locus. cum Synon.

CISTVS LEDON FOLIIS ROSMArini coronariæ Clusij, flore luteo.

Eâdem, quâ superius magnitudine crescit, rami tamen magis expansi sunt, folia tenuiora, supernâ parte ex fusco viridia, infernâ verò candicantia, ut Rorismarini coronariæ folia videantur, gustu tamen adstringentia, licèt lento quodam & pingui humore sint, cum tenellis ramis obsita: flores numerosi secundùm ramorum longitudinem, quinque foliis constantes, exigui, lutei: semen in exiguis capitellis ex cinereo nigricans.

Descr. Rami. Folia. Gustu. Flores. Semen.

Inve-

Synon. *Locus.*

Invenitur Cisti Ledi genus octavum Clusij frequẽs in nonnullis locis intra Tagum supra Vlyssiponem & nonnullis Bæticæ, ubi ab incolis Romero appellatur, id est Rosmarinus.

Rosmarinum.

Rauvv. Ladanum Clusij folio Rosmarini, flore luteo. Lob. Obs. & Ic. ut & Lugd. Ledi 8. genus. Tab. Ledum Clusij quintum ꝑ octavo. Ger. Cistus Ledon sextus Clusij. Cur sextum facit, cùm sit octavus. C.Bauh. pin. Cistus Ledon 12. sive foliis Rorismarini subtus incanis.

Taber. & Ger. lapsus.

CISTVS LEDON IX. CLVSIO.

Descr. Folia.

Minus est superiore, folia paulò majora, neque subtùs incana, ut in octavo, sed rariora & magis glutinosa sunt: ramulos, quibus flos inhæsit, tenues, & exsuccos planéque retorridos: aliquot capitula inania, omninò hiantia, jam excusso semine, sustinere deprehendebat Clusius.

Ramuli. Capitula.

Synon. Locus.

Nascitur Ledi nonum genus Clusij in extremâ Bæticæ parte, qua Castellam novam spectat, ab incolis Xarguaco nuncupatum.

Lob. Obs. & Ico. ut & Lugd. Ledi nonum genus. Tab. Ledum Clusij sextum pro nono. C.Bauh. pin. Cistus Ledon 13. sive foliis Rorismarini, sed non incanis.

Tab. aberrat.

CISTVS LEDON THYMI foliis Clusij.

Descr. Ramuli.

Pedali duntaxat est altitudine, ramulis exilibus, lignosis, satis tamen fragilibus, nigricantibus, pinguioribus, & lento quodam humore madentibus: folia longè minora, quàm in nono, non multùm à Thymi foliis dissidentia: flores non observavit Clusius, quemadmodum nec in superiore, sed in oblongis ramulis quasi umbellatim procedentia capitula, exigua, & superiore parte aperta, jam inania & cum suis ramulis arida.

Folia. Capitula.

Locus. Tumeruela Hisp.

Nascitur Cisti Ledi decimum genus Clusij in extrema Bæticæ parte, qua Castellam novam spectat, ab incolis Xaguarco nuncupatum: quidam etiam Tumeruela appellant, quod sub eo fortè tubera, vel potiùs, ut existimabat autor, Hypocistis, quæ illis tuberis fortasse loco observata est, nascantur: Tubera enim Hispani Turmas vocant.

Synon.

Lob. Obs. & Ic. Ledi decimum genus. Tab. Ledum Clusij octavum pro decimo. Lugd. Ledum decimum Clusij. In icone nostra observatâ proportione ad figuram Clusij, oportebat minora esse folia. Ger. Cistus Ledon decimus Clusij. C.Bauh. pin. Cistus Ledon 14. sive foliis Thymi.

TVBERARIA NOSTRAS. Cap. VII.

Descr. Folia.

Caulis pede altior, teres, alioqui glaber imâ duntaxat parte candicante tomento obsitus, interlucente leviculâ quâdam rubedine, folia circa infimum caulis crebra, plantaginea, ex rotundo oblonga, latitudine semunciali, longitudine ferè unciali, supra, subtúsq; incanâ lanugine, pubescentia, nervis tribus, Plantaginis in morem dispositis, distincta. Per reliquum caulem ex longis intervallis bina folia adverso situ veluti ex geniculo nascuntur, (aut alterum altero paulò inferius) angustiora, longiora, acutioráque, quàm infima, glabra, nervosa, supremum caulis fastigium in binos longiusculos pediculos dividitur, quorum unus in tres alios breviores facessit. Singulis autem inhæret capitulum turbinatum, plurium foliolorum voluminibus contextum, cujus basim fulciunt foliola perpusilla acuminata: flores interdum longè plures. Duodecim siquidem gerebat ea, quam siccam apud D. Rentzium vidi. Ego eandem cum Tuberaria majore Myconi suspicor, de qua mox.

Capitulum. Flores. Tuberaria maior Myconi. Locus.

Raram hanc nec usspiam nobis visam alibi plantam communicavit D. Rentzius collectam in monte Divi Iohannis propè Pisas, inter plantas Stœchadis arabicæ.

TVBERARIA MAIOR MYCONI.

Etymon. Descr. Folia.

Tuberaria major Myconi, à Mycono dicta, ut refert. Lugd. quòd foliorum & florum figurâ, hirsutie & facultate minori jam dicendæ sit similis, magnitudine tantùm distans, foliis mulus, Plantagini

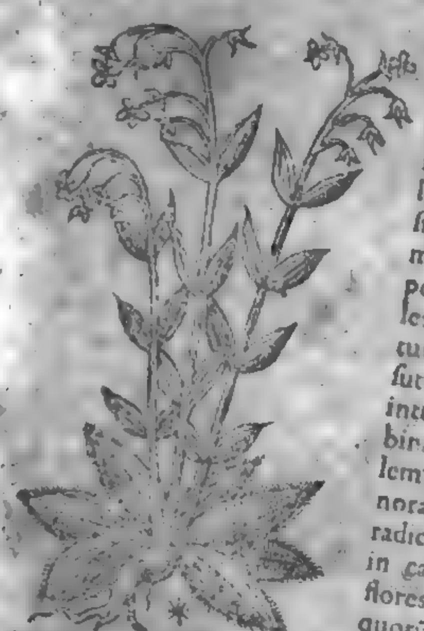
tagini

tagini similibus, minoribus tamen hirsutis, humi jacentibus, & vix à terra sese attollentibus: hæc caules multos fundit, subhirsutos, rotundos, in quibus folia sunt per intervalla, caulem amplectentia, minora iis, quæ humi repunt. In caulium summitate flores visuntur lutei: deinde semen folliculo inclusum. Radix lignosa per summa cespitum spargitur. Tota herba aliquantulum pilosa est, ejúsque sapor adstringens, majoris, quàm minor efficaciæ. Nascitur in locis siccis.

Hanc cum sequenti C.Bauh. refert ad Cistum fœminam vocatque secundum, sive folio Plantaginis.

TUBERARIA MINOR MYCONI.

Tuberaria minor Myconi, forma & facultate cum superiore, affinis est Pilosellæ, folia habet Plantagini similia, sed multò minora, humi repentia, villosa: caules dodrantales, rotundos, inanes, hirsutos, in quibus per intervalla folia sunt bina, exigua, caulem ambientia, minora iis, quæ circa radices humi jacent: in caulium vertice flores luteos, in quorũ medio purpureum quiddam est, in nigrum vergens, semen in exiguo folliculo, (dilapso flore) statim conspicitur: radix admodum parva est, tenuis, nonnihil fibrata. Tota herba hirsuta est: totius etiam sapor adstringens est cum siccitate.

Castellani eam *Yerva Turmera* vocant, id est, Herbam Tuberariam: quoniam ubi illa crescit, tubera frequentissimè reperiuntur. Hanc, si veteres cognoverunt, eam esse suspicatur Myconus, quam apud Athenæum Pamphilus Hydnophillum vocat, quia sæpissimè tubera demonstrat: unde nomen Tuberariæ, à Castellanis inditum.

Passim in pratis reperitur, locis pinguibus, terrenis. Ambas has plantas Myconus ex Hispania misit.

CISTUS ANNUUS I. CLUSIO, folio rotundiore. CAP. VIII.

In horto meo Genevensi ad cubiti altitudinem ac etiam majorem excrevit: ab una radice lignosa & nigrâ, modò cauliculo uno, modò pluribus, quinque

ac etiam sex, medio erectiori, omnibus hirsutis, teretibus: foliis veluti per genicula binis, Majoranæ similibus, longioribus, potissimum circa medios caules: inferiora enim rotundiora sunt, superiora angustiora verò, pilosa: ad latera singulorum geniculorum, ad unum quodque folium, duo parva foliola: in extremis ramis duo, tres, quatuórve flores, unusquisque in suo geniculo ex brevi pediculo, hirsuto uno folio longo & duobus parvis constans. Floribus succedunt vascula, triquetra, brevia, magna, Ciceri ferè æqualia, quæ matura in tres dehiscunt veluti costylas latas, corticosas, russas, quas cingunt foliola tria, hirsuta, costas habentia: intus membranula tenuis, lucida, cui adhærent multa semina, minus russa, papaverinis minora, inæqualia, matura Augusto.

Icon nostra ex Clusio potuisset fortè meliùs exprimi, quod folia attinet superiora, & capsulas, nisi abstinuissemus, cùm pingeretur.

Clusius eam sic describit: longiusculis, hirsutis, rectus & raris est virgulis, foliis autem amplioribus, quàm in Chamæcisto primo, magísque viridibus, adstringentis gustûs: flos Chamæcisti primi flori similis, pallidus aut albicans est, semen minutum rubescens in trigonis capitulis, duplo quàm Chamæcisti primi majoribus continetur.

Castellani, Cistum annuum hunc Clusij primum *Turmera* vocant, quia forsitan, ubi hæc nascitur, tubera, quæ illis *turmas* dicuntur, crescant, Granatenses *yerva del quadrillo*. An Hydnophillum herba est, ait Clusius, quam Pamphilus in glossis, teste Athenæo l. 2. Deipnosoph. tradit supernascentem tuberibus, cujus judicio subesse tubera cognoscunt? Meo judicio quidem Chamæcisto est congener.

Ejus alia species invenitur longioribus aliquantulum virgis, non tamen minus hirsutis, angustioribus etiam foliis, cujus flos minor, pallidus, valde caducus: capitula & semen similia.

Lob. Obs. Cistus humilis annuus, folio Salicis humilis: item (ut & Lugd.) Cistus annuus primus Clusij. Ic. Cistus annuus folio Salicis. Cam. hort. Cistus annuus flore luteo Clusij in Hisp. Tab. & Ger. Cistus annuus. C.Bauh. pin. Cistus fœmina 10. sive Cistus folio Salicis.

Belg. **Jaerlicksche cleyne leeghe Cistus met bladers van cleyne wilghe.**

Genevæ habui semine maturo, Augusto. Argentinæ vidi cum vasculis, sive capsulis triquetris Julio mense, in horto D. Obrecht. In vinetorum apud Salmanticenses marginibus, & Granatensi regno a Clusio observatus.

Cisti annui semen, annotante eodem, maximè commendatur ad nephriticos dolores, præter alios usus, à doctissimo viro Simone de Tovar, Hispalensi Medico.

CISTUS ANNUUS II. CLUSIO, FLORE pallido, maculâ punicante insignito.

Cistum annuum secundum Clusius inveniebat in sylva Madritiana, secundo ab urbe Lutetiâ

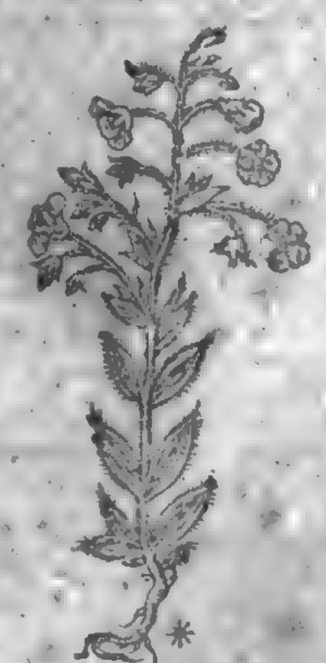
miliati, ad Cisti genus referendum, pedali altitudine, exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodùm ramosis, foliis oblongis, angustis, hirsutis, virescentibus, quæ cum ramulis per Caniculæ æstus humore quodam pingui, & lento sunt obsita: flos pusillus, quinque foliis constans, ut Helianthemi, pallido colore, & maculâ punicante insignitis: capitula tenella admodùm, triquetra, semen pusillum & cinereum continentia. Maio mense floret.

Cauliculi. Folia. Flos. Capitula. Semen. Tempus.

C.Bauh.pin. hunc Cistum cum sequenti eundem facit, statuens varietatem esse in flore maculoso, & non maculoso. Vocat autem Cistum fœminam 11. Cistum flore pallido punicante maculâ insignito: Cistum annuum 2. Clus. hisp. & hist. Lugd. Cistum annuum guttato flore, Ponæ: Helianthemum flore maculoso, Colum.

Variat: est enim flore maculoso, macula ex nigro rufescente, sive puniceo: vel non maculoso. Cæterum, mirari subit C.Bauhinum, quomodo in phyt. Cistum silentio præterierit, nec ejus mentionem aliquam fecerit.

CISTVS ANNVVS FLORE guttato.

ASsurgit (attestante Pona) recto surculo, tripalmari, quadrato, hirsuto, virescenti: cui prope terram folia multa Oleæ effigiæ, deinde per intervalla ad opposita latera alternato situ bina, ad medium usque, deinde per aliquos ordines terna spectantur, duobus tamen ex his angustioribus, è quibus flores multi, colore & formâ Helianthemi. Sed hoc amplius in singulis foliis guttulam sanguineá sortiti, ad instar Pyropi, auro summa arte excepti, tum summitati, tum pediculo longiusculo & capillari calycibus affixi hærent, horum tamen aliqui sine foliis unicum florem in suprema parte obtinentes plantam finiunt. quæ radice unicâ, exili, lignosâ, ac parùm fibratâ alitur. Floret initio Iulij: sapor & semina, ut in aliis Chamæcistis. Provenit in plano Agro altero, sed frequenter in oppido Ciani.

Descr. Surculus. Folia. Flores. Radix. Locus & tempus.

Si quis consideret, quæ scribuntur de Tuberaria Myconi, de Cisto Clusij annuo secundo, & de Cisto hoc annuo Ponæ, judicabit fortè de una eademque planta scribi. Verùm quum quotidie experientia nos doceat, multas plantas ex descriptionibus videri easdem, quæ tamen non parùm differant, maluimus nos hic omnes tres proponere, quàm temerè asserere, eandem plantam cum reliquis duabus unam esse. Hoc autem ideò potissimùm, quòd collatis descriptionibus & iconibus non rarò notæ quædam observentur, quæ differentias manifestò facere videntur. Qui igitur fuerunt iis in locis aut ibunt, ubi illæ proveniunt, statuant quid sentiendum, & nos moneant, libenter sententiam mutabimus, utpote qui veritatis simus studiosi.

CISTVS ANNVVS FOLIO LEDI, flore luteo.

NArbonensis Ledi annui rara species, viâ, quæ ducit Monspelio ad Rondeletij prædium vulgò Terral, inter Sierro-cavallo & Cristas gallinaceas herbulas fruticat, foliis Ledi angustifolij, hirtis, juxta summum pedalem & sesquipedalem caulem: semen exile angulosum, rubrum, pulchellum in pericarpio nitido triquetro Selaginis Plinianæ dictæ, læuore glandis Ilicis & magnitudine ferè pari: flos luteus. Lob. in icone, quàm hic posuimus, caules sunt crassiores, quàm proportionaliter esse oporteat.

Locus. Folia. Caulis. Semen. Flos.

Lob.Obs. & Ic. Cistus annuus folio Ledi. Tab. Cistus annuus Ledi folio Lobelij. Lugd. Cistus annuus alter Lobelij, quæ eundem facit cum Clusij annuo secundo, contra sententiam Lobelij separantis. Considerandum an ejusdem plantæ figura & descriptio à Lugd. non ponatur pro Alysso trigono Dalechampij: perpendendum etiam an Tuberaria Myconi aliquid commune habeat cum hoc Cisto.

Cistus annuus. Alyssum trigonum. Tuberaria maior.

Ger. Cistus annuus longifolius Lobelij. Belg. Cistusmet bladeren van Ledum: Ang. Lang leafed yeerely Cistus. C.Bau.pin. Cistus fœmina 12. sive Cistus Ledi folio: Cistus annuus alter Lobelij, &, Alyssum trigonum, Lugd.

Pona annotat in monte Baldo provenire Cistum annuum alterum Lobelij.

Locus.

CISTVS MINIMVS FOLIO subrotundo.

EXhibuit Heidelbergæ anno 1595. Sprengerus Cisti tenui folio Candiæ nomine plantulam semipalmarem, radice tenui, lignosâ, reliqua plantâ longiore: foliis parvis, subrotundis, latiusculis, binis ex adverso respondentibus, cinereis, in coliculo singulari, tenui, tereti, cujus summum occupant capsellæ Helianthemi canâ lanugine pubescentes. Colebatur in fictili Iunio mense; perennem dictitabat, de quo tamen dubitamus.

Cistus tenuifolius. Candia. Descr. Radix. Folia. Perennis.

CISTI

CISTI SPECIES ANNVA, angustifolia.

Locus & tempus.

Cisti nomine attulit frater C. Bauh. plantam à se Monspelij inventã florentem mense Maio, in via Perou versus, annuã meo judicio. Est dodrantalis, vel etiam major ac cubitalis: *Descr. Radix.* radix unica leviter fibrosa, satis tenuis, recta: *Caulis.* caulis unicus, teres, hirsutus, gracilis, quatuor aut quinque geniculis distinctus, ad quorum unumquodq; *Folia.* folia bina duabus unciis longiora, angusta, hirsuta, ad Ledi Monspessulani accedentia, ad radicem breviora subdividitur is in *Rami.* aliquot ramulos inæqualiter non ex adverso sitos, quod observaverimus, quatuor aut quinque uncias longos, *Capitula.* capitulis multis (ad quindecim enim numeravimus) parvis, triquetris, Ledi Monspessulani similibus, minoribus tamen, ex pediculis ferè uncialibus, in unam partem, instar jubæ, vergentibus, quaterna foliola hirsuta circumplectuntur. *Flos.* Florem quidem non vidimus, verùm Gener Cherlerus attulit Monspelio, adscriptis his verbis: circulum in medio nigrum habet, cujus interiora alba, punctulis nigris aspersa, aliquando etiam striis intercursantibus nigris, folia flava. *Sapor.* In planta sicca nullum animadvertimus saporem manifestum, præter adstrictionem aliquam. Considerandum an aliquid commune habeat, cum Cisti annui prioris, alia specie Clusij. Quod ad vascula & folia sibi mutuò opposita, affine quid habet, cum Ledo nono ejusdem.

HELIANTHEMVM VVLGARE, flore luteo. CAP. IX.

Descr. Radix. Ramuli. Lignosâ, albâ, lentaque radice nititur: ramulos emittens rubentes, lignosos, hirsutos: *Folia.* in quibus folia opposita, Hyssopi latiora multò, unciam longa, modicè in acumen desinentia, hirsuta, *Sapor.* sapore præter siccitatem nullo excellẽte, glutinoso: *Flores.* flores longo thyrso dispositi, qui cum apicibus lutei, quinque foliis constant, Cisti positu, hirsutis, tripartitis folliculis circumsepti, quibus *Pericarpia.* pericarpia succedunt lini, longiora, trifida, in quibus *Sem.* semen.

Figura ex Plantino nobis absentibus desumpta & pro vulgari posita, non multùm placet, licèt eandem assumpserit Clusius.

Tragus, Hyssopum sylvestrem seu campestrem nominat: Cord. in hist. Helianthemum. Ibidem ait Gesnerus: est hæc, ni fallor, immeritò Hyssopus sylvestris dicta à Trago: & additur post; Consolidam auream quibusdam dici Chirurgis. Anguill. autore, Panaces Chironium folio Sampsuchi appellant quidam plantam, quam Plinius dixit Helianthemon, id est, *Florem Solis*. *(Hyssopus sylv. & camp. Helianthemum. Consolida aurea. Panaces Chironium.)*

Non desunt qui pro Chironio Panace ostendunt plantam, quæ folium habet oblongum, Hyssopi ferè modo, sed non video, inquit Matth. quomodo ingenuè possim eorum sententiæ subscribere. Idem in post. com. Ital. dicit, Panaces Chironium nondum potui invenire, quamvis non desint Neoterici, qui pro Panace Chironio demonstrent, quam quidam Florem Solis vocant, ego tamen Panaces esse credere non possum: mihi potius Symphiti species videtur. Item hist. Germ. Sonnenblum, Pseudo-Panax Chironium, sive Flos Solis latioribus foliis. Apud Gesner. hort. dicitur Gratia Dei Coldenbergio, quæ si libeat, Vulneraria Hyssopoides vocari possit. *(Flos Solis. Pseudo Panax. Gratia DEI. Vulneraria Hyssopoides.)*

Videtur Dodonæo gall. Selago Plinij. At de flor. & hist. Lat. in fol. Florem Solis appellat, Cisto ac Ledo similem, sed minorem stirpem, de qua ait: Plerique latinè Gratiam Dei vocant: est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta: Plinius Helianthen tradit Heliocalliden nominari: quæ an eadem cum isto Solis flore sit, an diversa, nemo facilè in tanta Plinij brevitate explicaverit: Matth. Helianthemum sive Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimare refert: verùm cum eo similitudinis habet nihil. *(Selago Plinij. Helianthe Heliocallis. Panaces chironium non est.)*

Lob. Adv. Helianthos sive Flos Solis, an Panax Chironium & Helenium 2. Dioscoridis. Monspelienses Cisti parvi speciem faciebant: sed crescit hic in Anglia & aliis locis passim, ubi nulla Cistus: Adstringendi siccandique vi pollet: acrimoniam nullam prodit: eóque minùs Chironij opinionem facit: sed faciet fortasse magis Centaureum luteum [*perfoliata lutea. de qua suo loco*] effigie cum sit & viribus haud procul recedentibus. Idem Obs. Helianthes, sive Flos Solis. Cisti species Monspeliensium, an Helianthe Plinij? Helianthes Fuchsij. In Ic. sub titulo Helianthemi Panacis Chironij posuit Lob. Clusij figuram, quamvis Clusius separet à vulgari, quã ait, quòd inter Ericas nascatur, & foliis Hyssopum æmuletur, Heyden Hissop, & ob flores aureos Consolidam auream Herbariorum Germaniæ vulgus nuncupare: Esse, qui Plinij Helianthen esse velint: alios, qui Panacem Chironium Dioscoridis, cui folium Amaraco simile, florem aureum, radicem parvam, nec altè demissam, tribuat. Is in terea ad Cisti fœminæ tertiam classem reducendam esse censet. *(Helenium 2. Diosc. Cisti species non est. Chironium non est. Centaureum luteum. Hyssopus cur.)*

Lonic. Hyssopus montanus, sive sylv. Heyden oder Berg Isop / odoris peregrini; pingit Helianthemum in quo odorem non animadvertimus.

Lugd. Helianthemum, sive Flos Solis: Hyssopus nemorensis Dodonæi. Cam. hort. Flos Solis, aliis Panax Chironium, quamvis radix sit expers odoris & saporis. Thal. Helianthemum Cordi. Tab. Helianthemum germanicum Sonnengüntzel. Ger. Helianthemum Anglicum album; cur mutarit titulum Tabernomontani, nescio. Vocat enim Helianthemum Germanicum Tabernom. quamvis non sine insigni lapsu, meo quidem judicio. C.B. pin. Chamæcistus 1. sive vulgaris flore luteo: Flos Solis Dod. (cui & Cisti & Ledi quædam species) Cast. Cam. Helianthemũ vulgo dictum, Clus. hisp. Helianthemum Plinij, Eid. pan. In hist. verò (ubi ad Cisti fœminæ tertiam classem reducit) Chamæcistus 1. Chironia, Cæs. *(Synon.)*

Subnectam hic, quæ aliquando de Helianthemo flore luteo scripsi ad Gesnerum: Vir quidam doctus existimat esse Helianthen, de qua Plin. li. 24. c. 17. ait. *(Helianthe Plinij.)*

Heliantheṇ vocant in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio Myrti: hæc cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Persarum Reges, ut fiat corpus aspectu jucundum, ideò Heliocallidem eandem nominari &c. Hæc sanè conveniunt prædictæ herbæ, tum nominis etymologia, tum figuræ descriptio, quamvis brevis, tum effectus: cùm enim viscosa sit planta, non absurdè in fucos recipi potest, tum etiam natales, qui sunt in montibus. Quamvis nihil repugnet, non ausim tamen asserere eam esse. Alius quidam doctus assent esse Helenium Ægyptium Cratevæ, cui an assentiendum, dubito, licèt non malè conveniat descriptioni. Veruntamen liceat mihi dicere cum Cordo, quandoquidem ipsi Dioscoridi ignotum fuit, difficilè quis judicare poterit, tanquam nobis peregrinum & calidis maritimisque Ægypti locis familiare. Est, quòd auter Plinium idem Helenium describere, quod Cratevas, & tribuere (lib.21.cap.10.) folio, quæ Dioscorides ramulis. Rob.Constan.in Lexico existimat esse Chrysocomen, quod quidem non refuto: Sed ῥαβδίον σπιθαμιαῖον, requiro: item ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γεύσει οὐκ ἀτερπῆ, κυπέρῳ ἐοικυῖαν, ἐν τῷ γλυκεῖ ὑπαυστηρόν. Item Δύναμιν θερμαντικήν: *Hoc est*, requiro fruticem exiguum, radicem densam, tenuem, ut Ellebori nigri, gustu haud aspero Cypero simili, sed ex dulci subaustero. Item vim calefacientem: Acrem præterea qualitatem, quam habere dicit Galenus. Postremò, ut habeat quod requiritur à Plinio lib.21. c.8. comantes fulgore auri corymbos.

Heliocallis. Helenium Ægypt. Chrysocome.

Helianthemum Lugduni abundat florens Maio, ac etiam Monspessuli, Tiguri, Tubingæ & Montbelgardi. Basileæ vicinis locis floret mense Septembri & Octobri, itinere versus Moutez & Brentzach. Genevæ viret mensis Februarij principio, ubi aiunt sagas vocare *Herbe d'or*: Galli tamen *Hysope des garriques* appellant.

Locus & Tempus. Herbe d'or.

In usum utiliter, Tab. asserente, vocari potest in sanguinis sputo cum plantagine & symphyto in vino rubro bibendo, decoctum. Potest etiam usurpari in alvi profluvio, dysenteria etiam hepatica. Vulneraria habetur planta: recenti enim vulneri si imponatur, labra constringit, sanguinem manantem sistit: quo nomine Chirurgis vehementer expetitur: in vino rubro cum pauxillo alumine coctum, prodêst ad oris & pudendorum tumores, si decocto partes affectæ colluantur. Sagminibus suis Hyssopum Sylvestrem mulierculæ adjungere solent, apud Tragum, creduntque tumoribus ac paralysi membrorum, si in balneis quis utatur, vel imponat, utilissimum: Nobis non placet. Si quis penitiùs contempletur (inquit Cam.) in Symphytorum seu Consolidarum classem accensenda est Helianthe: experientia enim docet, vulnera impositu Helianthes coalescere. eadem sanguinem sistit. ad uvulam quoque prodest; ad ulcera oris, & genitalium, si herba in vino decoquatur rubro, addito momento aluminis, decoctioneque os colluatur, aut ulcera partium jam dictarum: ut numero dicam, auxilio est omnibus affectibus quibus fluor nimius conjunctus est, omninoque Symphiti magni aliarumque Consolidarum more usurpari potest.

Vires & usus. Sanguinis sputum. Alvi profluvia. Sanguinem sistit. Tumores. Paralysis. Vulnera. Uvula. Ulcera. Symphiti vicibus.

HELIANTHEMVM FOLIIS majoribus flore albo.

Locus & Tempus. Descr. Folia.

APud Fridericum Meier Argentinæ Octobri mense Helianthen vidi florentem albo flore in hypogæo, cui folia unciis duabus longiora, satis lata: similem postea observavi Spiræ in horto D. Tengnagl, florentem Iunio: huic respondet figura

Plantini. Videndum utrùm culturà non mutetur angustifolia sata in hanc foliis longioribus & latioribus, quamvis etiam spontanea talis reperiatur.

Lob. ic. & Eyst. Helianthemon albis floribus. Tab. Helianthemum album germanicum weyß Sonnen gunzel. Ait tantùm colore differre à luteo, quare non erat necesse propter colorem solùm ponere duas figuras.

Synon. Tab. mutat tit.

Cam. hort. Flos Solis Matthioli, Helianthemum Plinij, flore albo: Chamæcisti species, folio latiore, quàm vulgò nascentis ex Italia missa, & postea circa Bapebergam inventa. Ger. Helianthemum luteum germanicum. Cur mutat titulum Tabernomontani? Is enim figuram posuerat pro Helianthemo albo germanico: sed parum interest, quum dicat Tabern. solo colore differre à luteo de quo ante. C.Bau.pin. Chamæcistus 2. sive vulgaris flore albo majore: Chironia flore candido, Cæs. Heleniū minus Dioscoridis, Lug. A priore differt flore colore albo, ejúsque magnitudine, Ladani specie.

Flos Solis. Chamæcisti species.

CISTVS HVMILIS CLVSIO, SIVE Helianthemum omninò candicans, flore nunc albo, nunc pallido.

EXigua est planta, tenuibus virgulis, lignosis, & humi sparsis prædita, foliis Helianthemo vulgò dicto similibus, minoribus tamē, omninò candicantibus, gustu adstringētibus: flores extremis ramis insident, quinque foliis constantes, coloris interdum albi, ut plurimùm pallidi, staminibus medium florem occupantibus. Semen in capitulis triangulis lino paribus inest exiguū, rufum. Radix lignosa & fibrosa.

Descr. Virgulæ. Folia. Gustus. Flores. Semen. Radix.

Frequens est hic Chamæcistus, sive Cistus humilis Clusij primus, hisp. ast quartus in hist. quoad descriptionem: quintus verò quoad iconem), Salmanticensi agro, ubi *Perdiguera* ab incolis appellatur, quia perdices circa eam frequenter se volutant & pulverant.

Perdiguera. Locus.

Lob. Obsponit figuram Clusij sub titulo Helianthemi Cordi & Tragi: vocando Cistum humilem primum Clusij: item Helianthon sive florem Solis descriptum in Adv. pa. 185. Clusius tamen Helianthen ab hac separat. Quare melius vocat in Icon. Cistum parvum Clusij.

Helianthes.

Tab.

Tab. notatur. Tab. Helianthemum 3. sativum, zam Sonnenblumlein. Compilator in hist. malè ponit figuram, quæ iterum ponitur pro Helianthemo peregrino angustifolio. Ger. Helianthemum Anglicum luteum, Englisch yellow dwarffe Cistus. C.B.pin. Chamæcistus 4. sive foliis minoribus & incanis: Flos solis, Lob. Dod. utrique quoad iconem. Chironiæ aliud genus, Cæs.

Locus. Monspelij spontaneam vidi, & quidem florentem in monte propè Castelneuf, & montibus propè Gigan, quà itur Narbonam, mense Martio & Aprili; Lugduni prope ædes, quæ erant Darutiorum ad ripam Rhodani, inter Lugdunum & Montuel, florentem Maio.

HELIANTHEMVM FLORE ALBO, folio angusto, hirsuto.

Descr. *Rami.* Plantula sesqui-palmaribus, dodrantalibusve ramis donata, interdum paulò minoribus, Monspelij verò & Lugduni nũquam ferè cubitalibus, partim erectis, partim repandis: *Folia.* folia mediocriter magna, semúnciam longa, angusta, pilosa, incana, ut Lavendulæ, insipida, non nihil viscosa: *Flores.* flores ex longa serie plures, quales Helianthes vulgaris, nisi quòd albi, fibris luteis medium occupantibus, calyces hirsuti, vascula quoque consimilia, in quibus semen. *Radix.* Quæ Monspelij provenit, radicem habet crassiusculam, lignosam, & in frequentes abit propagines.

Descr. Clusii. Hanc fortè Clusius in Hisp. pro Cisto humili secundo: & Hist. pro Chamæcisto quinto sic describit. Non differt magnitudine & ramulorum tenuitate: flores item similes, semina similia; *Folia.* sed folia angusta omninò & tenuia, Cisto foliis Thymi respondentia, incana etiam, & ejusdem temperamenti. *Radix.* Radix perinde dura, & fibrosa, atque præcedens, flores aperit Maio, frequens plantula Salmanticensi agro, ubi Perdiguera appellatur. *Icon.* Apud Clusium verò in hist. icon hujus posita est sub titulo quarti Chamæcisti, incuriâ Typographi.

Cistus humilis Lob. notatur. Lob. Obs. dicitur Cistus humilis angustifolius, Coris Monspeliensis foliis, Selago Monspel. Cistus 5. Aslatij & Erica Chrysanthemis minima Adv. Ego contra Ericam Chrysanthemin diversam puto à Cisto humili secundo Clusij, (ut in Icon. inscribitur) quam ob causam, quæ Lobel. dixit de Erica Chrysantemi ad aliam plantam refero.

Tab. notatur. Tab. Helianthemum peregrinum, angustifolium, Klein frembd Sonnengunsel: item Helianthemum germanicum tertium, Sonnengunsel. Quæ qua in re à peregrino differat nondum animadverto: Compilator nulla utitur diligẽtia in distinguendis Cistis. *Ger. notatur.* Ger. Helianthemum album germanicum: item Helianthemum angustifolium. Diximus qua in re differant hæ duæ figuræ, nos nondum videre, unam plantam tantùm exprimere videntur.

C.B.pin. Chamæcistus 5. sive foliis Thymi incanis: Panax chironium minus, Cam. ep.

CHAMÆCISTVS SERPILLI FOLIO, nigricante & hirsuto, flore aureo odorato.

Descr. Ramuli. Multos promit ex eadem radice ramulos, tenues, oblongos, summâ tellure sparsos, subrubentes, in quibus exigua folia, *Folia.* ordine quodam & duplice serie, quemadmodum in reliquis Cisti generibus disposita, Serpillo ferè similia, nigricantia, & hirsuta crassaque: sub florum autem partum, in novellis ramis longiora & candidiora: *Flores.* flores in extremis ramulis iisdem novellis terni, aut quaterni, oblongis & hirsutis pedicellis inhærentes, quinis foliis, ut superiores flores constantes, illisque magnitudine pares, sed aurei planè coloris, & odorati: *Color.* semen observare non licuit. *Radix.* Radix multifida, aliquot fibris latè sparsis capillata:

Locus & tempus. Nusquam nisi in summis Austriæ & Stiriæ alpibus inveniat Clusius Chamæcistum hunc 3. pann. 2. Hist. semel mense Augusto florentem. In hortum verò translatus, Maio ipsi floruit: sed flores cum suis pedicellis nimium caduci, omnem observandi seminis occasionem planè ademerunt.

Tab. & Ger. Cistus humilis, Serpilli folio.

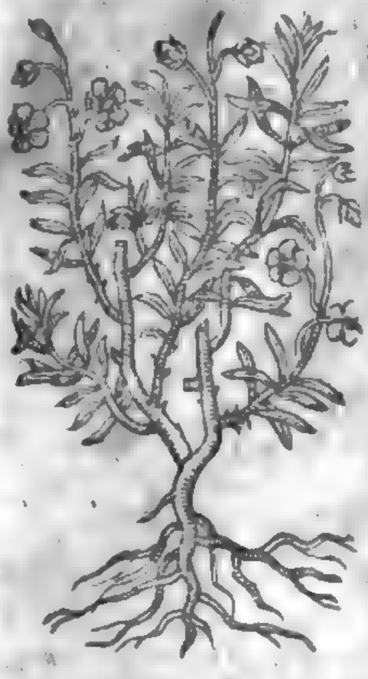
C.B.pin. Chamæcistus 11. sive repens Serpillifolia lutea. Germ. Klein Cisten-Roslein: Ang. Low Cistus with leaves like wilde Thyme.

CISTVS HELIANTHEMOS, flore parvo, luteo.

Descr. Virgulæ. Folia. Palmo longiores fundit virgulas, molli lanugine incanas, foliis per genicula binis mollicellis, semuncialibus, pilosis, ex quorum alis ramuli propagantur. *Flores.* Flores virgularum extremis multi, saturatè crocei, triplo minores, quàm nostratis Helianthemi. Calyces eorum hirsuti. *Locus.* Gener Cherlerus collegit Nemausi, & Cistum Helianthemum flore parvo, luteo denominavit. *An Chamæcistus 3. Clusii.* Considerandum an conveniat cum Chamæcisto Clusij Serpilli folio.

CHAMÆCISTVS ANGVSTIFOLIUS, flore luteo Clusij.

Descr. Ramuli. Folia. Ramulos habet humi fusos, dodrantales, aut majores, multis, oblongis, angustisque foliis, nullo ut plurimùm certo, sed confuso ordine dispositis septos, præter vulgarem in omnibus Cisti generibus foliorum situm, *Sapor.* saporis primùm veluti gummosi, deinde amaricantis: *Flores.* extremos ramulos bini aut terni occupant flores, quinque foliolis constantes, lutei cum suis in medio staminibus coloris: *Capitula. Semen. Radix.* quibus succedunt trigona capitula, satis magna, majusculum & inæquale semen continentia: Radix lignosa, dura, vivax, foris nigro cortice obducta, & in aliquot ramos sparsa.

Locus & tempus.

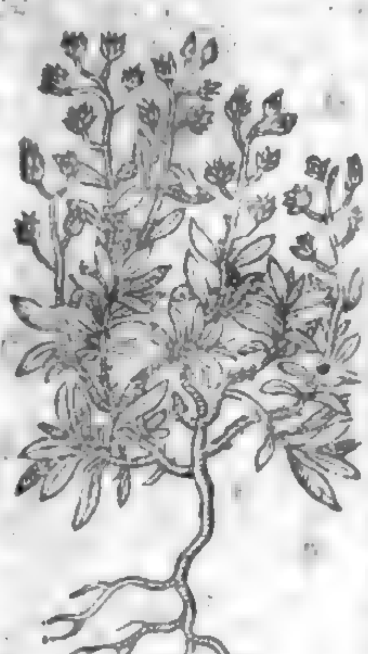
Rarior est Chamæcistus 11 angustifolius Clusij in pan. 6. in hist. nec nisi in monte Badensibus Thermis imminenti, quarto à Vienna Austriæ milliari; atq; in Hamburgensi duobus à Posonio Vngariæ urbe milliaribus, pauculas plantas, inveniebat autor, florentes Iunio, quo tempore, aut paulò post semen etiam perficit.

Cistus humilis.

Tab. & Ger. Cistus humilis angustifolius. C.Bauh. pin. Chamæcistus 8. sive angustifolia.

Ang. Low Cistus with narrowe leaues.

CHAMÆCISTUS FOLIIS MYRTI Tarentinæ, canis vel cinereis.

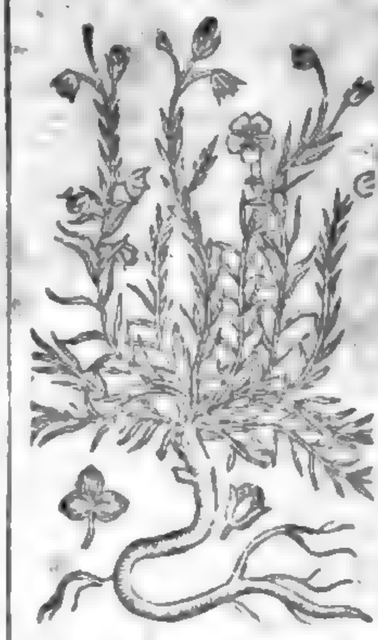

Descr. Ramuli. Dodrantalibus est ramulis, humi diffusis, quos bina, semper contrario inter se situ sepiùs foliola, *Folia.* Myrti Tarentinæ folijs æqualia, aut angustiora, supernè cinereà quadam lanugine obducta, infernè verò omninò incana, *Gustus.* gustu adstringente, & nonnihil deinde amaro prædita: pedicillos postea exerit duas aut tres uncias longos: quibus insident quini, aut seni *Flores.* flores, Chamæcisto Serpilli-folio simi- *Icon.* les, quos pictor malè expressit, & sculptor corrupit, lutei coloris: *Capitula. Semen.* his succedunt trigona parva capitula, semine inæquali, minuto, ruffo plena: *Radix.* radix lignosa, dura, vivax. Ramuli, flores sustinentes, maturo & deciduo semine exsiccari & confringi plerumque solent.

Locus. Maxima abundantia nascitur Chamæcistus 2. Clusij pann. 3. hist. in omnibus illis montibus, qui à Calenberg Danubio imminenti, ad Alpes Austriacas continuâ quadam serie procurrunt, tum etiam in Hamburgensi, Pannoniæ monte aliisque ejusdem provinciæ locis, sublimioribus præsertim, sic- *Tempus.* cisque, gramine tamen tectis agris. Floret Maio, semen maturum est Iunio. *Heyl aller welt Kraut.* Austriacis Heyl aller welt Kraut vocatur à præsenti videlicet juvandorum vulnerum facultate. Tabern. qui mutavit flores, *Icon Tab.* qui non respondent descriptioni Clusij, quia, ut ait, à sculptore corrupti, & Gerard. Cistus humilis latifolius. C.Bauh. pin. Chamæcistus 7. sive foliis Myrti minoris incanis.

Germ. Klein Cisten Rößlein: Ang. Low Cistus with broad Leaues.

HELIANTHEMUM TENUIfolium glabrum luteo flore.

Descr. Radix. Ex radice crassâ, lignosâ, cortice nigricante contectâ, *Ramuli.* ramuli plures exsurgunt, lignosi, dodrantales, nonnunquam erecti, interdum per humum sparsi; *Folia.* foliis donati valdè tenuibus & angustis; ut in Cori Monspessulana, vel Erica arborescente, viridantibus & subrubentibus, glabris, nec sibi oppositis, ut in vulgari, sed alternatim ramos conscédentibus, & singularibus: Ramosius videtur, quàm Thymi-folium sequens. *Flores.* Flores multò minores, quàm in vulgari, aurei, caduci, quibus succedunt *Vascula.* vascula, majuscula, lucida, quæ semine maturo, in tres veluti scutellas triquetras dehiscunt, ea autem vascula ambiunt tres tunicæ. *Semen.* Semen copiosum, ferrugineum, triquetrum.

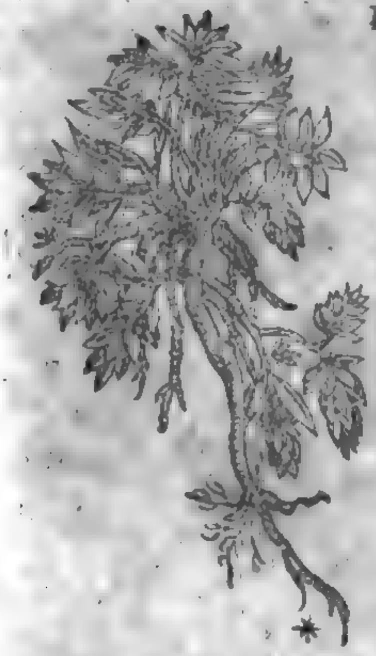
Erica Chrysanthemos. Lugd. Erica quinta Chrysanthemos. Lob. Adv. Cistus quintus opinatus Assatio: item, Chrysanthemis Erica minima foliis Tamarisci, flosculis luteis. Dalechampius vocabat Ericam Chrysanthemin: Rob. Conti. Chrysocomen faciebat: Frater C. Bauh. *Coris.* attulit ex Italia nomine Coris Dioscoridis, Guillan.

Lobelio opiniones nostras & Dalech. circa plantas communicata. Per Ericam minimam Chrysanthemin Lobelium intellexisse eandem, quam Dalechampium, non dubitamus, id indicante ipso nomine: is enim Dalechampij & nostras opiniones plerasque habuit, licèt rarò meminerit, idque operâ Valerandi Dourez affinis nostri, qui ei omnia nostra communicabat, cum Lugduni Lugdunensem incepissem Historiam conscribere generalem, in qua multùm laborabat Dalechampius. Quæ tandem ob tumultus bellicos interrupta, consarcinata est per stirpium ignarum, qui confudit ac miscuit nostras & Dalechampij doctas observationes cum aliis. Vidit etiam Lobelius nostras stirpes cum suis nominibus, descriptiones etiam plantarum habuit. C.B. pin. Chamæcistus 12. sive Ericæ folio luteus: Cori simillimus frutex in maritimis, Cæs. *Species 2.* Hujus duæ species, altera brevioribus foliis & humilior, altera quadruplo longioribus & elatior. *Locus & tempus.* Genevæ observavi locis siccis circa Champe & Monspelij. Cherlerus attulit collectum Nemausi. Vidi Basileæ in hortis, semine maturo Septembri. Degustata nobis nullum manifestum saporem præbuit. Chrysanthemis, Erica minima, inquit Lobelius, nactaest natales sabuleta maritima Veneta: eandem studiosiores videbant Monspelij secus patibulum Castri novi. Ericã Chrysanthemon in sabulosis æditorum collium locis apricis & perflatis gigni, florere Iulio observavit Dalechampius.

HELIANTHEMUM ALPINUM FOlio Pilosellæ minoris Fuchsij.

Helianthemum alpinum scnefa. Herba hæc collecta in montium locis siccis circa Genevam, ut Saleve, & in hortum translata floruit Iunio. Eam sic descripsi ante triginta annos:

Fruticosa

Folia. Fruticosa herba, cui folia oblonga, Pilosellae minoris Fuchsij similia, inferiore parte magis candicantia, superiori viridia & pilosa, sed minùs, quàm in inferiore: *Flos.* flos luteus, qualis Helianthemo vulgari, unde hâc vocaveram Helianthemũ alpinum. Est mihi sicca (an verò una sit ex iis, quae Genevae erant collectae, dubito:) non tamen integra, foliis quibusdam uncialibus ferè, aut minoribus, oblongis, in acumen desinentibus, ad Polium montanum vulgare accedentibus, cinereis & ferè albis: radice crassâ, lignosâ, cum capitulis multis onusta.

CISTUS HELIANTHEMOS folio Polij montani.

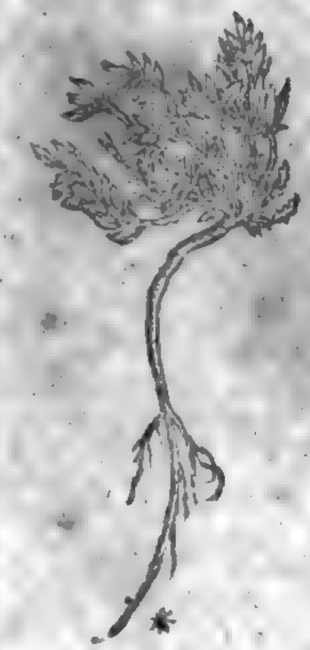

Eadem, aut planè similis, nobis data est Argentinae ex plantis D. Agerij, cui nomen feceram, *Cist. Helianthemos.* Cistum Helianthemum folio Polij montani vulgaris. Albicantes in ea erant cauliculi, unciarum quatuor, vel quinque, ramosi, qui desinebant in tenues pediculos, parvos flores proferentes, luteos, tres vel quatuor: Folia albicantia Polij vulgaris montani.

Varietas fortè. Nec dissimilem ab hac Cherlerus attulit stirpem, collectam in rupetis prope Agdes Galliae Narbonensis, quae folio est candidiore, quantum judicare possum ex reliquiis quibusdam: allatae sanè fuerant plures plantae integrae, sed redditae sunt nobis invisibiles, remanente tantùm portiuncula.

CISTUS PUSILLUS FOLIO candido, flore luteo.

Descr. Cistus pusillus folio candido, flore luteo, palmum longiorem, duram, lignosam, foris rubentem, intus albam, gracilem demittit radicem, quae terram versus crassescit, inque numerosa capita dividitur: è quorum singulis ramuli prodeunt, *Ramuli.* alij unciales, alij duplo longiores, hirsuti, foliis numerosis, infernâ parte candicante densâ lanugine obsitis, supernè viridantibus, pilorum non expertibus, acuminatis, semũcialibus, culmis latis onustis: extremis ramulis bini suis singuli pedicellis insident flo-

sculi perpusilli, lutei, luteoque capillamẽto donati, quorum exteriore parte foliola extima, pilis obsita canescũt, interiore parte lutea. *Flosculi.*

An hae ex duabus praecedentibus eadem? Caeterum, fieri potest, ut vel natura ob Soli tantùm natalis varietatem in tribus praecedẽtibus plantis ludat: Vel, si non, ut eaedem, aut earum aliquae à Clusio in hist. de Chamaecisto, & potissimùm sub Cisto humili altero tradantur. *An Chamaecistus 2. Clusij.* Haec diligentiùs posteri examinent.

HELIANTHEMUM FOLIO Thymi incano.

Descr. Virgulae. Virgulae plures, tenues, incanae, quae in alios repandos mox dividuntur ramulos: *Folia.* foliola Thymi durioris, minuta, brevia, hirsuta, cinerea, terna, quaterna, interdum plura ex eodem geniculo enata. *Flos.* Flos & Capsulae in tres cavitates dehiscentes, cum involucris hirsutis, ut in Helianthemo vulgari. *Radix.* Radix crassiuscula, contorta, lignosa, multifida, multorũ capitum.

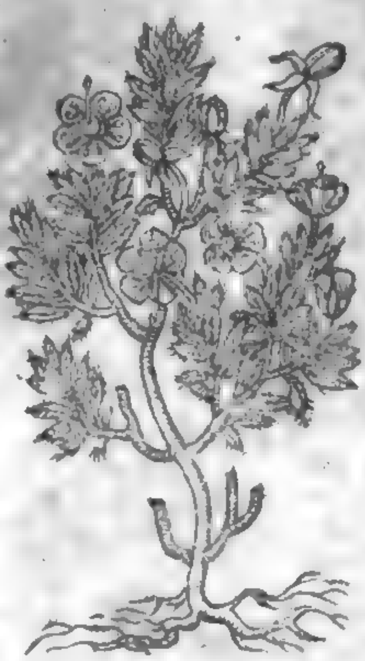
Helianthemum tenuifolium. Fortè hanc miscet & intelligit Lobel. cum Helianthemo tenuifolio glabro: similes sunt plantae, differentes tamen, diligentiùs consideranti.

Locus & tempus. Monspelij observavi florens adhuc mense Septembri & in montibus propè Castelneuf & juxta patibulum Maio. Mense quoque Aprili, in monte Seti: Cherlerus attulit collectum in vineis & collibus Nemauso vicinis.

CISTUS PUMILUS MONTIS Baldi, fortè Austriacus myrtifolius.

Descr. Complusculis, sescuncialibus & quadrantalibus, lignosis adolescit virgulis, tenuibus & hirsutis: *Folia.* folia virentia, crebra satis, similia Myrto Tarentinae, vel Lentis foliis paria, nec ita dissimili circumscriptione, ortu & positu diversissimo, quippe bina, incondita tamen, fortuitis pilis, supra subtúsque donata, per margines copiosioribus, ut in Nerio alpino: *Flores.* flores extremis ramulis unici, satis magni, cum multis staminibus. Siccam hanc accepimus à Iacobo Zvvingero, & fratre C. Bauhino, delatam è Monte Baldo. Eadem fortè est, cum Chamaecisto 8. in hist. seu 4. in pann. Clusij, proveniente in Austria, quam

Descr. Clus. Ramuli. sic descripsit. Palmaris aut paulò amplior est, superioribus Chamæcistis tamen firmior, multisque ramulis, lignosis, rectis & nigricantibus præditus, quos numerosa & adeò conferta ambiunt *Folia.* folia, ut quaternis versibus digesta videantur, Myrti minoris foliis nō dissimilia, minora quidem & hirsuta, licèt atra viriditate supernè splēdeant, *Gustus.* quorum gustus adstrictionis particeps est: *Flos.* flos unicus, interdum & alter extremis ramulis exit, satis crasso pediculo subnixus, unico constans folio, quinque profundis crenis, iisdémque veluti circinatis, diviso, ita ut quinque folia habere videatur, ejusdem cum primo genere penè magnitudinis, *Color.* coloris ex albo purpurascentis, & quasi carnei dilutioris, decem staminibus extrema parte nigris, & stylo oblongo purpurascente, medium florem occupantibus. Floribus *Capitula.* excussis apparent pentagona capitula, qualia in nōnullis Cisti generibus videre est, obtusè mucronata, quæ maturitate aperta, *Semen.* semen continere deprehenduntur exile admodum, flavi coloris.

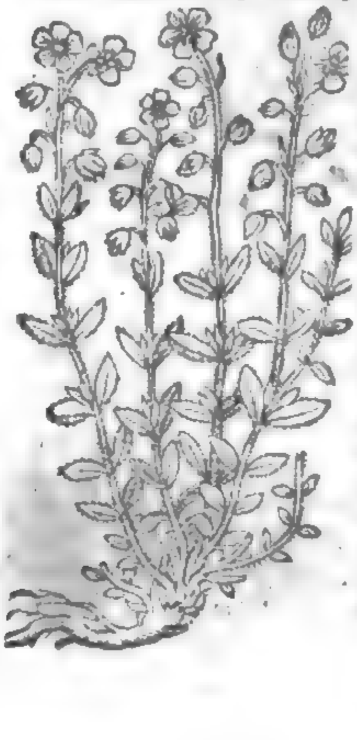

Locus. Rarissimum suum fruticem duntaxat in Snealsben iugi scopulis nascentem obseruabat Clusius, unde florentem sub mensis Iunij finem eruit; semine verò prægnantem Augusto: in Veytzalben summo supercilio, duobus supra Neuburg miliaribus. Eam excurare voluit in horto suo semel atque iterum ex iis iugis cum suo cespite desumptum, sed mitescere noluit.

Si Clusij Chamæcistus hic eadem est, cum nostra, sanè in Icone, quam proponimus, caules nimis crassè picti, & folia sunt, eiusdem magnitudinis cum figura: Idem mihi euenire videtur ipsi Clusij figuræ, quod animaduertere poterit Lector conferens descriptionem cum icone.

Tab. & Ger. Cistus humilis Austriaca Klein Cistenröszlein. C. Bau. pin. Chamæcistus 10. sive hirsuta.

HELIANTHEMVM, SIVE CISTVS humilis, folio Sampsuchi, capitulis valdè hirsutis.

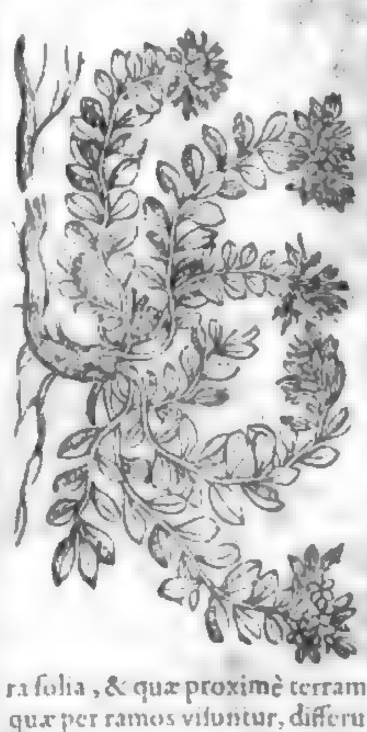
Descr. Radix. Dodrātales circiter, eósque creberrimos, aliquando à radice lignosâ, crassiusculâ, longiusculâ, fundit *Caules.* caules, eósque rigidos, perquam hirsutos, per quos veluti ad nodos *Folia.* folia adversa, Maioranæ foliis paria, alia oblonga & latiuscula, alia angustiora: *Flores.* flores in ramulorum extremis multi, semuncialibus circiter pediculis hirsutissimis nixi, lutei, folioso calyce, striato, villoso obvallati. Hanc Cherlerus attulit Monspelio ac nominavit Cistum folio Sampsuchi. *Cistus folio Sampsuchi.*

HELIANTHEMVM AD NVMVlariam accedens.

Perplacet nobis planta à D. Richnero Basileæ anno 1598. data, nomine Cisti, foliis Sampsuchi, dolemus non integram fuisse, sed tantùm ramos cubitales, quos putamus supra terram exclusos fuisse. *Rami.* Rami magnis pilis hirsuti, *Folia.* folia bina in ordine disposita, ad Numulariam accedentia, minora tamen & cum pediculis longiusculis, quales Alsine vulgari, tales pediculos in consimilibus Helianthemis, vel Cistis minoribus non observavi: folia breves habent pilos, minùs conspicuos: ad alas foliorum sunt tenuia foliola.

HELIANTHES SPECIES RARA, coma inflexa, ut in Heliotropio.

Descr. Radix. Radix crassitudine digitali, longitudine sesquipalmari, lignosa, fibris paucis, sed validis donata, foris buxea, intùs alba, *Rami.* ramos sex, octo, aut plures per terram spargit palmares & spithamæos, teretes, tenues, quibus *Folia.* folia nullo insigni sapore prædita, crebra, alterno situ utrinque adnascuntur Majoranæ, glabra, & ex viridi luteola, unico nervo per longitudinem decurrente, at priora folia, & quæ proximè terram, non parùm ab iis, quæ per ramos visuntur, differunt, utpote longiuscula: *Flores.* flores in extremis ramulis perquam conferti & Scorpioidis reflexi, quinis foliis albis constant, apicibus luteolis, quinque viridantibus extrinsecùs obvallati: *Capitula. Semen.* capitula sequuntur triquetra, fusca, semine exiguo, papaverino pari, atro, cavitatem impressam altera parte habenti, altera gibbo referta amaro.

Lob. notatur. Lob. Adv. tribuit huic flores aureos, cùm sint albi: verùm eam describit ex sicca planta, non ex virente, in quibus non raro mutantur colores. Vocat autem *Helianthes.* Helianthes speciem rarā, figurâ leguminosâ, floribus aureis: In Ic. Cistum folio Majoranæ, de flexis floribus: ejus autem icon non placet, ideò aliam curavimus pingendam. Aliquando misit nobis Hortu-

Hortulanus Ducis Florentiæ cum hac inscriptione, an Telephium Candiæ? Cherlerus attulit cum sequentibus nominibus, Telephium quorundam & Helenium Cratevæ, dictum à Pona. Imper. Telephium Dioscoridis quibusdam, Helenium Cratevæ.

Telephium. *Helenium Crateva.*

Telephium. Cam. hort. ait calorem, quem in Telephio Imperati requirant veteres, à radicem potissimùm gustantibus deprehendi.

C. Bauh. C. Bau. phyt. meminit hujus Telephij: sed præter mentem Camerarij, ut suo capite dictum, idem faciens cum Aizoo peregrino ejusdem Camerarij: Ego Telephium Dioscoridis non existimarim, descriptio siquidem non convenit, ut apparet conferenti. Eid. pin. Cistus fœmina 8. sive folio Majoranæ; Helianthes species Penæ, Lugd.

Aizoum peregrinum. Telephium Diosc non est intra Camerarium. Locus & Tempus.

Ex Gallo-provincia bis misit Iacobus Reynaudet, primùm nomine plantæ repentis, ut Numularia, secundò stirpis Veronicæ modo repentis. Ex semine mihi misso provenit floruitque Iunio & Iulio: etiam non reposita duravit aliquot annis: Basileæ observavi in hortis, & Lutetiæ Augusto cum suis capitulis. Camerario periit hyeme, postquam plurimos annos duravit, semine tamen sponte excidente, plurimum rursus propagavit. Lob. misit Raymundo è jugis arduis montis D. Bonaventuræ non procul Aquisextis erutum.

CISTI FOLIO ARBOR EXOTICA, capitulis lanosis Platani.

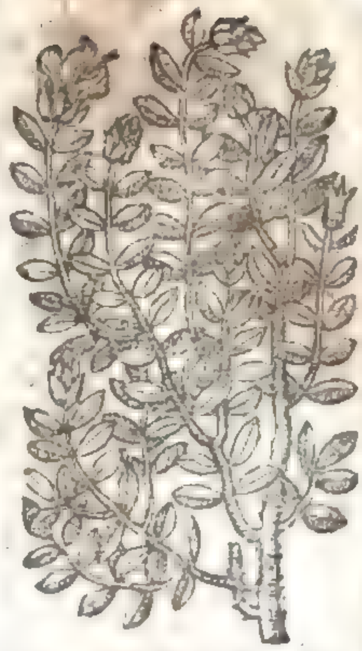
Descr. Virgulta. Cisti folio arboris extrema virgulta lignosa sunt, Cisto concoloria & similia: *Folia.* folia item rugosa, oblonga, Salviæ aut Menthæ, sed in summis ramulis villosos, exactè sphæricos *Flores.* floccos ostentant, sive lanosa capitula Platani.

Synon. Lob. Adv. & Ic. Arbor exotica Cisti folio. Tab. Cisti folio exotica arbor.

Lugd. Cisti, vel Ledi Arbor peregrina Penę. Ger. Cistus exotica Lobelij. C.B. pin. Cistus fœmina 11. sive Cisti folio arbor exotica. Belg. **Welausdhen boom met bladers van Cistus: Ang. strange Cistus.**

MYRTO CISTVS PENNÆI, floribus luteis oblongis.

Descr. Cortex. Myrto-Cistus tricubitalis interdum frutex est, scabro admodum cortice, & velut quibusdam tuberculis obsito, qui in vetustis ramulis facilè abscedit & sponte decidit: *Folia.* foliis Myrti ferè, dorso non minùs scabro, quàm ramuli, supernè autem læuibus, conjugatim ut reliquis Cisti generibus circa ramulos nascentibus: *Flores.* flores summis virgis insident, luteis quinque oblongis foliis constantes, & multis intus longiusculis staminulis præditi: his succedit *Capitulum.* oblongiusculum & pentagonum capitulum, semine plenum. Tota stirps odorata est, & gummi sive resinam (lentorem potiùs & pinguem quendam

succum, quali Ledi genera madent) effundere videtur. Clusio hæc planta revocat in memoriam fruticem Gagel, qui etiam frutex odoratus, de quo nos suo loco. *Considera Gagel.*

Clus. Pan. & hist. Myrto-Cistus Balearica, &c. (ut Ger. & C.Bau. pin. cui etiam Cistus ledum 17.) Myrto-Cistus Pennæi. Tab. Myrto-Cistus Clusij. *Synon.*

Londini in Anglia siccam ostendit Clusio, Pennæus Londinensis Medicus, quam ille ex Balearium insularum majore, vulgò Majorica nuncupata erutam, Μυρτοκίστον appellavit.

NERIVM ALPINVM QVIBVSDAM, aliis Ledum glabrum, & hirsutum.

CAP. X.

Vtrumq; Nerium Alpinũ, tum facies, tum natales conjunxêre. *Glabri descriptio.* Frutex est prius cubitalis, ramis contortus ac lignosis, digitali crassitie, cortice vestitis, extimo quidem cineraceo, interiore autem nigricante, at minimi ramuli subinde etiam rubente cortice teguntur, per quos *Folia.* folia circa fastigium conferta, glabra, brevibus hærent pediculis Lentisci foliis paria, nec forma dissimili, nisi quòd crassiora, nervosiora, Clusio autore, minimè in ambitu hirsuta: superiore parte virent, inferiore ferruginei sũt coloris, *Sapor.* saporis adstringentis, & quodammodo resinosi: Inter quæ in extremis ramulorũ *Flores.* flores multi coacervantur coccinei, Clusio, dilutiores, quàm sequẽtis, oblõgi, superiùs quinque partiti, atque argenteis punctulis conspersi, in quibus pluscula staminula, capitulis totidem,

dem, medium pistillum stipant, quibus decedentibus relinquuntur capitula rubentia, in quinq; carinulas dehiscentia, in quibus pulvisculus, veluti semen ferrugineum. [*Capitula.*] Radix oblonga, lignosa, dura, subnigro cortice tecta. [*Radix.*] Hujus porrò surculorum summitatibus capitula quædam increscunt, squammis foliaceis congesta, oblonga, & gemmæ majoris speciem exhibentia. Colore subrufo foris, intus flavescente. Foliis verò (Clusio referente) ramisque adnata aliquando reperiuntur Tubercula, nunc Nucis ponticæ, modò Pisi magnitudine, inæqualia, foris rutilante aut pallescente nonnunquam colore, intus fungosâ, albâ, gustúque adstringente, pulpâ plena, quæ gallarum vicem præstare possint. [*Tubercula.*]

[*Nerium II. sive hirsutum.*] Alterum Nerij Alpini genus, multis etiam stolonibus, duris, ac lignosis, cubitalibus, aut paulò longioribus, vix unquam surrectis fruticat. [*Folia.*] Folia potissimùm per ramorum extrema conspiciuntur, & illic quidem conferta, breviora, quàm præcedentis, & obtusiora, utrinque virentia, sed virore saturato, per ambitum pilis seu per ciliorum tarsus, longis & conspicuis obsita, saporis non ingrati, aromatici, & nonnihil resinosi, cum astrictione quadam. [*Sapor. Flores.*] Flores præcedenti consimiliter acervatim in ramorum extremis nascuntur, sed pediculis hirsutis inhærentes, nec adeò diluti, & in capitula, quinque cellulis constantia, desinentia. Clusio capitula viridia, suo odore capitis gravedinem quodammodo inducunt. [*Radix.*] Radix dura, lignosa, oblonga: sed & rami per terram sparsi, interdum fibras agunt.

Gesn. in epist ad Aretium, scribit se **Berg=Rosen/** in multis montibus invenisse, & Sabaudica, Italicáque nomina diversa audivisse, quorum nullum Latinam, Græcámve originem præ se ferat. Idem de Lunariis agens (intellige de Arthritica) ait eam vocari **Flûblûmle/** & fruticem esse odoratum, cujus ligno pro Xylobalsamo, & semine pro Carpobalsamo Bergomensis quidam perperam utatur. [*Xylobalsamum falso.*] Ad hæc eodem libro in descr. Montis fracti, inquit: Rosam alpinam, pastores nominare; Aldroandum verò Nerion Alpinum: sed potiùs, Ledon Alpinum esse denominandum. [*Rosa alpina. Nerium Alpinum Ledum Alpinum.*] Item in fine hist. Cordi refert, virum quendam Italum ceu Chamænerium quoddam, Nerium Alpinum vocare, naturâ tamen totâ discrepare: [*Chamænerium.*] Demum in epist. ad me I. Bauhinum: in monte Gotthardo Laurum Alpinam virentem (ut scribis) invenisti ascendendo, quo nomine Balsamum ab aliis dictum [*aliis* **Alp=Rosen/Berg=Rosen**] accipere te conjecto. [*Laurus Alpina.*]

Lob. Adv. Montana Allobrogum Lentisci-folia, Chamælexfolia, vel Oleastrifolia, minus odora, Chamerhododēdrum. Chamedaphnes, sive pusilla Laurus, an Germanicum Mezereum, an num potiùs nostrũ Chamærhododēdrum? [*Chamærhododēdrum. Chamædaphnes.*] Et paulò ante: Alpigena Chamerhododendros, odora; Alpinis Italo-Germanis, **Alp=Rosen/** bacculas Asparagi, vel Taxi pares & concolores, Septembri edens. Hæc ille. [*Lob. locus suspectus.*] Ego facilè equidem crederem, eam duarum istarum specierum, quæ latiora & rotundiora habet folia, esse Nerij nostri Alpini speciem, si baccas non ferret, nostrum enim Nerium his destituitur. Videndum itaque an inter scribendum illa verba baccularum, non sint transposita apud Lobelium in Adv. & fortè pertineant, ad alteram plantam, quam paulò post describit. In Obs. habet figuram sub titulo Balsami alpini, de quo ait, Alpigenę Chamærhododēdri odorę varietas. [*Balsamum alpinum.*] Balsamum Alpinum Gesneri & Rosa alpina, vel Evonymos Theophrasti, Dalechampij & Herbariorum. [*Evonymus Theophr.*] Idem ponit aliam figuram cum Baccis, cui hæc adscribit: Alpigena Chamærhododendros odora Adv. 154. Balsamũ Italicum vulgare, sive Rhododaphne parva rustica, Terionarcha Plinij putata ex Guilandino. [*Balsamum Ital. vulgare.*] Eidem alibi, Genuina uva Vrsi [*Vva Vrsi.*] Galeni apud Clusium, eadem videtur cum Alpigena Chamærhododēdro exhibita Obs. p. 199. & Adv. 145. Videtur autem Lob. in Obs. uti etiam in Adv. minùs benè agnovisse Nerium Alpinum, sed miserè cum eo Vitim Idæam secundam miscuisse. [*Lob. notatur.*] Aliquando fortè habuit ramulum Ledi, sive Nerij Alpini sine floribus & fructu, cum nominibus prædictis, qualia inveni inter chartas Valerandi adscripta: inde putavit baccas ferre.

Clus. in Pann. & hist. Cisto ledo non ineptè subjungit Ledum Alpinum, de quo ait, Nerion alpinum Aldroandus appellat: Alpini pastores **Alp=rosen** & **Bergrosen/** quidam etiam **Bärenblust** [*Vrsi florem dixeris*] nonnullos **Hünnerlaub/** [*folium gallinaceum*] vocant. Primum genus intelligi existimarem à Lobelio in Adv. sub Alpigenę Chamærhododendri odoræ nomine, nisi bacculas Asparagi vel Taxi pares illi tribueret: quas in nostro non reperias; sed pentagona tantùm capitula, ut ex ejus descriptione liquet. Alterum plurimùm convenit, cum ejus Montana Chamælexfolia, sive Lentisci folia, Chamęrhododendro minùs odorata: in Obs. prioris iconem exhibet Lobelius, Balsami alpini nomine: [*Figura Lob. falsa.*] pictor tamen flores non fideliter expressit, quos in quinque crenas, non in quatuor divisos esse comperisset, si ramos suis floribus onustos à me anno 1574. amicis Machliniam missos (è quibus illam iconem expressit) diligentiùs considerasset: licèt non negem interdum fieri posse, ut quatuor tantùm crenis dividantur, sic nonnunquam ludente in floribus naturâ: at omnes in eodem ramo tales natos esse, credibile non est. Et hic est frutex qui à nonnullis Evonymos dicitur, nescio qua ratione ductis: Nam in hoc ubi fructus Sesamo proximus, in quo acinus in quaternos versus digestus, qualem Theophrastus; sive granum quadrangulâ figurâ, quod Plinius, illi tribuunt. Sed ex ipsa sanè historia satis liquet ne minimâ quidem notâ ad Evonymum Theophrasti & Plinij referri posse. Itaque cum Gesnero Ledi potiùs esse genus, quam Nerion aut Evonymum arbitror, multum me impellente, ut ita censeam, hujus stirpis odore & temperamento. [*Evonymus non est. Nerium non est.*] Rustici & pastores eorum montium, in quibus observavi, utrumque genus **Rausch** appellant.

Myrtus Alpina dicitur Rob. Constant. In Rhætia *Porcellana* Dourez annotarat ad ramum plantæ nostræ esse Evonymum Theophr. veram Dalęchampio, Laurum tinum Plinij, Rhododaphnen rusticam Gesnero & Chamæpeucen Bellonio. [*Rhododaphne. Chamæpeuce.*] Gesnerus autem subjunxerat nihil habere commune cum Lauro.

Tab. (ubi decimum facit) Ledum Alpinum: Item Balsamum Apinum **Alp=Balsam:** Adhæc, Chamærhododendros alpina latifolia, Balsamum Italicum, **Alp=Rosen** Demũ, Chamærhododēdros alpina angustifolia, **Alp=Rosen/** montana Allobrogum, Lentiscifolia, Chamælexfolia, aut Oleastrifolia. Cæterum, quam Tabern. ponit sub titulo **Alp=Rosen/** Chamęrhododēdros alpinę latifoliæ, cui baccas tribuit, videtur mihi Vitis Ideæ species, quam confundit cum Ledo Alpino. [*Vitis Idææ species.*] Cui verò titulus est, **Alp=Rosen/** Chamærhododendros Alpina angustifolia, est Ledum sive Nerium Alpinum glabrum, sed figura non placet. Illa autem quæ inscripta est, **Alp-Balsam/** Balsamum Alpinum, est Ledum Alpinum hirsutum. Tandem cui nomen Ledi decimi Alpini est in hist. eadem est cum Balsamo Alpino Tabern. vel Ledo alpino, hirsuto.

Lugd. Evonymus Theophr. l. 3. c. 18. qui, eo authore tum alibi, tum in Ordynno, Lesbi monte nascitur (sic enim ex Plinio legendum, non [illegible], ut Theophrasti exemplaria habent) magnitudine folioq; Punicæ, pariter molli, majore, quàm [*Evonymus Theophr. Plinius corrigitur.*]

Chamæ-

Tempus. Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit, floret vere, floris color, qualis Leucoio, odore gravi, & qualis sentitur trucidato cadavere in totum putrescente, ut quasi cæsum animal referat (sic enim *Plinij error.* vertenda videntur, [illegible], Plinius transtulit, statim pestem denuntians, sed non rectè) fructu cum suo putamine loculove Sesami siliquis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distin- *Esu lethalis.* cto. Esu lethalis est arbor, tam fructu, quàm foliis pecori, & ovium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibi abstinentia. Quæ postrema sic fideliùs opinor, traducta sunt, *Gaza à le. [illegible] Gaza.* quàm à Theodoro. Nusquam legi quid sit [illegible], Quare [illegible] legi potest. Alij [illegible] interpretantur vomitionem, ut Dodonæus. Matth. in Diosc. Cneoron vocat. Hanc & capras & oves refugere opiliones asserunt. Dalechampius quidem cùm attentiùs contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit, quæ hanc attingeret, atque adeò cum decerptam objiceret, aversari deprehendit. Allobroges vocant *des ourles*. Quo loco Theoph. Chamædaphnes legitur, mendum subesse Asteriscus indicat, & Gaza Clematidem legisse videtur, qui Vincam pervincam verterit: non λευκοΐῳ, similem lego, sed [illegible] præsertim puniceo. Floris tam gravem & detestandum odorem non potest significare [illegible]. *Hist. [illegible] notatur.* Hæc Lugd. quæ jungit & describit glabram plantam, quæ non est, ut vult, Cneorum Matthioli. *Evonymus Theophr. non est.* An sit Evonymus Theophr. hæremus. Non enim audivimus quenquam vidisse hanc in arborem excrevisse, folia non sunt mollia, fructus non est solidus, loculus [illegible] non sunt in quatuor versus distincti, sed in quinque. Odor, nec sapor nobis ingratus & fœtidus, sed aromaticus & resinosus.

C.B.pin. Ledum alpinum 1. sive hirsutum: Alpigenæ Chamærhododendri varietas, Lob. Balsamum alpinum Gesneri, Lob.ic.Tab.& Cam. Ledum alpinum, Clus.pan.& hist. Tab. Cistus Ledon alpinum, Ger. Eid.pin. Ledum alpinum 2. sive foliis ferreâ rubigine nigricantibus: Ledi alpini genus alterum, Clus.pan.& hist. Rhododendros alpina quibusdam, Cæs. Chamærhododendros alpigena, Ger. Hoc floris colore variat, communiter dilutè rubentis: at in Pyrenæis, flore tantùm albo reperitur.

Locus. In Allobrogum saxosis & asperis montibus nasci, propè Muram oppidum, decem à Gratianopoli milliaribus distans, Punica non altiorem, sæpiùs breviorem, legitur apud Lugdunensem. Ledi Alpini genus 1. inventum à Clusio in summis Sneberg/ Snealpen/ Wechseln/ Dürrenstein, aliarúmque vicinarum Alpium jugis inter saxa, ad devexa plerumque eorum latera, & supra Gamingam, Chartusianorum Cœnobium, in montis ascensu lapidibus strato, qui subeundus est iis, qui ad Schef & vicinas Alpes proficiscuntur. *Tempus.* Aliud ejus genus invenitur in Snealpen supra Neuberg. Floret utrumque Junio & Julio: semen sub Augusti finem, aut paulò seriùs maturescit. Ledum alp. minus, hirsutum, in priori tabella litera A. decoratum provenit in montibus Genevensibus, ut Thuiri. Vtrumque vidi in montibus Rhæticis, ut Burnio florens mense Junio; Patavij virens Martio, est enim perpetui folio; In monte Gotthardo Maio cum angustioribus foliis & quadripartito fructu, unde etiam attulit Cherlerus. Vtrumque Ledi genus observavit Gargillus in monte Pilati Subternatium mense Junio, glabrum quidem adhuc florens, hirsutum verò jam defloruerat.

Vsus. Vtroque Ledo Alpino tinctores, qui montium Sneberg/ & aliorum vicina inhabitant, ubi provenit, utuntur ad lineas penulas nigro colore inficiendas, autore Clusio.

ROSMARINUS SYLVESTRIS quorundam. CAP. XL.

Descr. Virga. CUbitalibus interdum est virgis, firmis, lignosis, cortice cinereo obductis, quarum extremæ in plures alias tenuiores & quodammodo purpurascentes, easque etiam nudas dividuntur; illæ vicissim in alios dodrantales ramulos, virentes quidem, sed tomento quodam rubiginei coloris obsitos, quos nullâ serie digesta, sed confusa ambiunt folia, Libanotidis coronariæ foliis, *Folia.* ferè similia, sed longiora, supinâ parte viridia, adeóque in pronam partem reflexa & convoluta, ut ejus nihil conspici possit, præter nervum, secundum folij longitudinem, excurrentem simili tomento cum pediculo, cui inhæret, pubescentem, grati & suavis odoris, acriusculi tamen saporis:

summis istis ramis insident capita, ex multis, brevibus quasi squamis ferrugineis compacta, *Capita.* è quibus deinde sese explicat, corymbacea quædam multorum florum coma, *Flores.* oblongis, tenellis atque virentibus, nonnihil tamen lanuginosis pedicellis inhærentium, grato odore nares ferientium, quinis foliolis albis constantium, nò sublutéorum (ut temerè quidam [Lob.] qui siccum cum flore ramum duntaxat conspexit, asserere non est veritus) decem candidis staminulis cum stylo medium florem occupantibus: his demum succedunt, oblongiuscula capitula, pentagona, *Capitula.* ossiculis fructûs Corni, aliquando magnitudine non cedentia, quæ, dum adhuc viridia sunt, argenteis punctis distincta esse videntur, sed maturitatem adepta, rubiginei sunt coloris, semenque continent oblongum, flavescens, adeóque exile, ut scobis, *Semen.* è ligno à vermibus eroso sponte decidentis, instar sit. Verùm peculiare est in istis capitulis, ut matura deorsum inflectantur, terramq; mucrone spectent, magnâ Naturæ providentia, ne semen temerè effluat; nam præter reliquorum consuetudinem, à pediculo, non ab extrema cuspide, aperiri & dehiscere solent: maturo semine, terni aut quaterni, alij ramuli, rubigineo tomento obducti cum suis foliis, in comæ lateribus nascuntur, spem florum in sequentem annum pollicentes: *Radix.* radix lignosa est, & brevibus fibris donata. *Odor plantæ.* Tota planta odorata, præsertim cum floribus onusta est, & aromaticum quiddam spirat.

Varietas. Monuit Clusium Achilles Cromerus, ad montium radices, se aliquas plantas invenisse, quæ flores sex foliis constantes, duodenísque staminibus præditos proferrent: insuper addidit, qui illi dux viæ fuisset, Venatorem adfirmare similem plantam, in summis montium jugis conspexisse, jam suis floribus ornatam, quæ digitalem longitudinem non excederet, nominatam autem ab eo Heydnisch bin=kraut/ hoc est peregrinam Apiariam, *Apiaria peregrina.* quod apes ejus videlicet floribus delectentur.

Chamæpeuce. Chamæpitys. Cordus in Diosc. Chamæpeuce, à Germanis Zeitbeyde appellata, quam ait quosdam pharmacopolas Chamæpytin vocare, sed errare: quædam exemplaria pro

ria pro χαμαιπεύκη, χαμαιπεύκην, habere, sed malè. Chamæpeucen Dioscoridi & Plinio, Germanis Seetannen / Gichttannen & Zeitheyde appellari. Hæc ille, qui in hist. eam copiosè describit.

Erica. *Rosmarinus sylv.* Falli eos ait Matth. qui velint esse Ericam Dioscoridis: is vocat Wilden Roßmarin, Rosmarinum sylvestrem. Bohem. Royowcuck. Lob. Obs. & Ic. Ledum foliis Rosmarini alterum.

Videtur Clusio pann. & hist. Cisti Ledi generibus adnumerari posse hunc fruticem, Rosmarinum sylvestre, vocatum à Matthiolo & Castore, ideoque Ledum Silesiacum nuncupavit. *Ledum Silesiacum.*

Cam. hort. Chamæpeuce Cordi: Eid. ad Germ. Matth. ejusdemque Epit. Rosmarinum sylvestre.

Tab. & Gerar. notantur. Taber. Ledum Rosmarini folio: Item Ledum Silesiacum. Si compilator intellexisset, vel diligenter considerasset, quæ scriberet, non separasset à capite Rosmarini silvestris Matthioli Cistum adulterinam: nec ejus imitator Gerardus, cui dicitur Cistus Ledum Silesiacum, the Polonian Cistus: item, Cistus Ledon Rosmarini folio.

H. Lugd. p. 967. Rosmarinum sylvestre sive Bohemicum Matthioli. Schvvenckf. Ledum Silesiacum majus: Melissa solitudinum: Schabenkraut / Heyden Bienkraut / Hart Heyde / Grantze / Bergrantze Monticolis, quasi dicatur suum grando, per metathesin literarum. C.B. pin. Cistus ledon 15. sive foliis Rorismarini ferrugineis: Rosmarinus sylvest. Dod. belg.

Locus & Tempus. Floret sub finem Iunij, & Iulio plurimis udis & desertis montium locis: semen Augusto & Septembri est maturum: inhærentque interdum in sequentem usque annum capitula, sic ut recenti flore, & fructu superioris anni vacuo, nonnunquam & tertij anni fructus pedicellis, onusti rami conspici possint.

Vires & usus. Excalefacit, attenuat, aperit, roborat, concoquit, resolvit, incidit, & digerit. Quin ad ea omnia efficax est, ad quæ Coronarius Rosmarinus, præterquam ad ciborum condimenta. Non dubium est tamen, quin si quis periculum faceret, ad pleraq; magni usus futurus sit hic frutex. Silesij, teste Cromero, adversus articulorum contractiones felicissimum ejus usum compererunt, totius plantæ decocto in solium infuso, cui ægri insideant & subinde id repetant. *Articulorum contractio.* *Oleum.* Hujus Oleum stillatitium vitreis organis extractum quod cum fragrans admodum sit, & stirpis florúmque nativum odorem retineat, magnas procul dubio facultates etiam obtinebit. Nondum tamen quisquam periculum fecit, sed non defuturos arbitramur, qui aliquando experientur. Tota planta odorata est, & aspectu jucundo (inquit Schvvenckf.) præsertim cum floribus onusta est. *Sciatica.* Articulos roborat: prodest sciaticæ, & aquosis pedum tumoribus. Additur insessibus ad menses mulierum eliciendos, aliósque uteri morbos. *Uteri morbi.* Lixivio ad inveteratos capitis dolores. *Capitis morbi.* Cum Scrofularia in balneis scabiem sanat. *Scabies.* Cymas cerevisiæ nonnulli incoquunt ad inebriandum. *Cerevisia incoquuntur.* Totam plantam in cistas, vestimenta à tineis & blattis ut vindicet, reponit vulgus. *Tineas fugat.* Rustici in stabulis substernunt jumentis & porcis, adversus eorum scabiem & grandinem. *Pecorum scabies.* Foliis apiarij alvearia perfricare solent ob odorem apibus gratum & amicum. *Apibus grata.*

ROSMARINVS SYLVESTRIS, ἄοσμ☉ Clusio. Cap. XII.

Descr. *Virga.* FRutex quidam, inquit Clusius, pedalis altitudinis rarò amplior, tenuibus, subrubentibus, virgis præditus, quæ deinde in teneriores candicantésque ramulos, dividuntur, angustis, oblongísque fo-

liis, temerè & confuso ordine eos vestientibus onustos, supernè virētibus, infernè verò canescentibus, & Salicis pumilæ angustifoliæ foliis admodum similibus, gustu valdè exsiccante, & nullo grato odore: *Folia.* summis etiam ramis insident capitula, ex multis, brevibus squamis cōpacta, cachryos modo, è quibus sese explicat aliquot flosculi, tenuibus, oblongísque pedicellis inhærentes, quinq; foliolis cōstantes, ut superioris, sed diversi coloris, nimirum rubri dilutioris, sive quodammodo carnei, quibus excussis pentagona conspiciuntur capitula, brevia & obtuso mucrone, exili & pallescente semine plena. *Flosculi.* *Capitula.* *Semen.* E Silesia ad Clusium mittebat Frid. Sebitzius, inscriptione Rosmarini sylvestris ἀόσμου. Tab. Cistus adulterina mihi incognita. *Rosmarinus ... Tab. notatur.* Compilator poterat considerare esse effigiem, Clusij figuræ valdè similem, & ponere propè Rosmarinum sylvestrem Matthioli. Ger. Cistus adulterina, Contrefecht Cistus: item, Rosmarinus sylvestris; Wilder Roßmarin. *Ger. notatur.* Cur Gerardus duas facit Cistum adulterinam ex Tab. & Rosmarinum sylvestrem ex Clusio, diversas plantas? Cur non ponit c. 5. juxta Cistum Ledum Rosmarini folio?

C.B. pin. Cistus ledon 16. sive foliis Salicis angustifoliæ. Chamærhododendros montana Allobrogum lentiscifolia, Lob. Adv. & Ic. Chamærhododendros alpina angustifolia, Tab. Chamærhododendros montana, Ger. Rosmarinum sylv. minus, Cam. ep. Hic doctores judicent, an ego fratre C. Bauhino meliùs Chamærhododendron hanc montanam, Lob. Tab. & Gerardi, ad Nerium alpinum; Vel ille me rectiùs, ad Cistum Silesiacum Clusij, sive Rorismarinum ἄοσμον, referat? *Autoris opinio.*

Hoc tamen moneo, me suspicari Clusij Rosmarini iconem factam ad plantam in horto cultam, & fortè non differre nisi culturâ, à sequenti Camerarij Rosmarino sylvestri minore, ut statuere etiam videtur Schvvenckfeldius.

ROSMARINVS SYLVESTRIS minor Camerarij.

Descr. MVltò minor, & tenerior est priore, lignosis atque tenuibus virgis, ultra palmi altitudinem paululum assurgens: vel ad plurimum dodrantem æquans: folia acuminatiora sunt, & inferiore parte *Folia.* cæsia. In surculorum summitatibus flosculi prodeunt rubelli, *Flosculi.* è quibus semen, prioris plantæ [*Rosmarini sylv. quorundam*] semini simile. Odoripsius *Odor.* vix percipi potest.

Locus. Nascitur Rosmarinum sylv. minus, Camer. Epit. sive (ut in hist. Germ.) Rosmarinus sylvest. minor, Wilder kleiner Roßmarin, in Borussia, in silvis umbrosis, uliginoso solo propè priorem, quæ ibi humanam staturam pænè superat.

Synon. Rosmarinum hoc Camerarij mihi persuadeo idem cum Clusiano inodorato, antè tradito, quamvis icones multùm differre videntur: fortè à Clusio

cultu

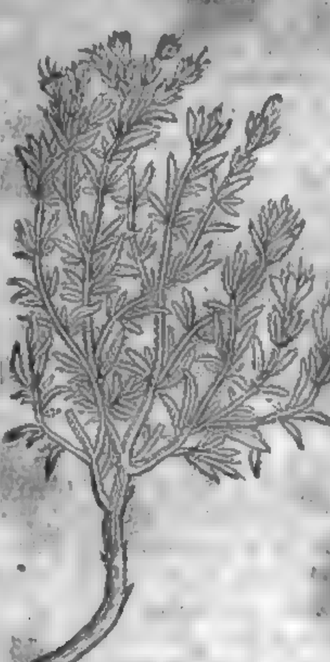
culta depicta.

Schvvenckf. Ledũ Silesiacum minus: Rosmarinum silvestre minus Matthioli: Rosmar. silv. ἄγριος Clusij: Flein Grantze.

Tempus. Rarius occurrit iisdem natalitiis, flore Maio & Iunio conspicuus, concavo, quo ab altero diversus, suaviter rubente.

Vires. Folia Rosmarini latiora, pulchrè virentia, inodora, exsiccantis & adstringentis facultatis. Neglecti usûs.

LIBANOTIDIS SPECIES RONdeletij. CAP. XIII.

Descr. Lignosus est frutex, bipalmaris (à Cherlero bicubitalis observatus) *Radix.* radice subrufa, robusta: *Stolones.* stolonibus rigidis Roris-marini textura, alioqui glabris, sed minoribus ramis, hirsutis, per quos *Folia.* folia, Hyssopi Arabum foliis paria, alia Thymi Cretici capituli foliorum modo, latiora, hirsuta, aspera, dura, ex eodem puncto sæpenumerò plura, quorum unum reliquis longius multò, uncialem tamen longitudinem non assequitur, nervo unico, per singula secundùm longitudinem decurrente: nullo seu odore, seu sapore: *Flores.* flores extremis hærent ramulis, ex oblongo tubulo in calathiscum quinquepartitum, ad Primulę veris imitationem, explicati, colore purpureo, *Semina.* semina cum Echij seminibus nonnihil habent commune, aut potiùs Buglossi, satis magna, colore cinereo.

Synon. Tragoriganum nothũ. Lugd. figuram & descriptionem habet sub titulo, Tragorigani nothi Dalechampij. C.B. phyt. Tragoriganum angustifolium 3. sive, Tragoriganum nothum Dalech. Eid. in Animadv. in Hist. Lugd. Tragoriganum nothum Dalechampij: Anchusa lignosior Penæ. Vtrobique describitur. *C. Bauh.* Non possum ego cum fratre Tragoriganum Dalech. & Anchusam Lobelij eandem facere plantam, quamvis adhuc in pin. ejusdem sit opinionis. Vna enim frutex est: altera non item. Vni flores spinosi, purpurei: alteri pusilli, cærulei.

Locus cum tempore. Mensibus Martio, Aprili & Maio floret Monspelij in monte Castelneuf.

ROSMARINVS CORONARIVS fruticosus. CAP. XIV.

Descr. Rosmarinus frutex jucundissimi odoris Thus redolentis (unde & nomen ipsi λιβανωτὶς inditum) vel imprimis utilitatis commendatione notissimus, & quia corolis petitus, Coronarij nomen adeptus, bicubitalis est & altior, *Virgulta.* virgultis tenuibus, cinereo colore præditis, in quibus *Folia.* folia aliquot simul, ex intervallis oriuntur, rigidula, Lavendulæ angustioribus, brevioribus, prona parte candidis, supinâ semper virentibus: *Flores.* flores ex foliorum alis, ex cæruleo albicantes, Salviæ florum effigie, minores, labello cotylæ instar concavo, guttato: fibræ incurvæ, longæ, ex rictu sub supremo folio promicant.

Libanotis duplex. Duplicem agnoscimus Rosmarinum vulgarem, seu Coronariam Libanotin, cujusmodi etiam meminit Cordus & ex eo Gesn. de hortis. *Minor tenuifolius.* Vnam nobiliorem angustiore folio, quam Cordus in Hist. Rosmarinum minorem seu tenuifolium appellat, quique apud nos in hortis colitur, quem quidam putant veram Libanotidem Diosc. & veterum Medicorum, sed apud nos degenerare: verùm hi toto cælo aberrant, diversissimæ sunt plantæ. *Major silvestris.* Alteram ignobiliorem à Cordo silvestrem seu majorem vocatam, cui *Plinij lapsus.* Plinium falsò semen negare tradit, quamque nasci in Narbonensi Gallia scribit.

Munster. cum Crescentio notatur. Munsterus Cosm. lib. 2. de Narbona, Rosmarini ineptam figuram proponit. Quin & Crescentius pro Rosmarino aliquid Myrti simile pingit.

Mizaldi error. Mizald. attrita & officinas Rorem marinum appellare quod aliis Libanotis dici soleat. Sed Mizaldus non distinguens inter Libanotidem, quæ Cachry fert herbam: & Libanotidem coronariam fruticem, huic tribuit, quæ ei conveniunt, ut infra licebit videre de viribus ex eo recitatis. Eundem planè errorem ac plures alios Car. Steph. in hort. committit, talia dicens: Rosmarinum, sive, ut quibusdam placet Rosmarinus, adhuc hodie vulgus appellat *du Rosmarin*: *Libanotis Plinij, Stephano.* Eum autem fruticem Plinius Libanotida vocat l. 19. c. 12. &c. Sunt autem, ne quis fallatur, multæ Libanotidis species, quarum una tantùm mihi est cognita. *Libanotis ferax.* Est enim Libanotis ferax, quæ duplex, mas & fœmina: folia habet Rosmarino similia, sed umbellam gerit, quemadmodum Anethum, in qua est Cachry, cujusmodi in canina Rosa apparere solet, atque in ipso Cachry semen complexum est. Cæterùm hæ duæ Libanotidis species mihi sunt ignotissimæ. *Libanotis sterilis.* Est & alia Libanotis, quæ sterilis appellatur, eaque simplex est, ramos sessiles habens, ac folia nostro Rosmarino similia, sed neque florem, neque semina gerit, passimque audio reperiri apud Monspessulanum: atque etiam in quibusdam Hispaniæ agris, quos ea herba sponte nascenti plenos ac refertos audivi. Est insuper alia Libanotis species nobis cognitissima, atque hæc à Gal. l. 7. simpl. Coronaria *Liban. Ga- lena.* vocatur. Quæ hactenus scribit Steph. de Libanotide coronaria, scatent erroribus. In primis malè Rosmarinum coronarium, eandem facit cum Libanotide Plinij. *Car. Steph. errores plures.* Quis dixit Stephano Libanotidem feracem habere folia Rosmarini? Diosc. dixit Marathri. Quid sibi vult cum Cachry in rosa canina? Quænam est Monspeliensis & Hispanica? Cur non dicit Galeni eandem cum Rosmarino, primo loco ab eo tra-

ditam? Cur non statim eam subjunxit? Verba quæ de viribus adducit radicis, nullo modo competunt nostro Rorisinarino. Sed & Francisc. Venetus in sua Harmon. mundi confundit eum Libanotide, sive Rosmarino coronaria, umbellifera sive ferulacea.

Fr. Venetus notatur

Zea. Dendrolibanus. Trago Libanotis dicitur etiam Zea, itē Dendrolibanus & Campsanema, ab Italis Corona montana. In Serapione hæc leguntur nomina Xaieralmerien, Arbor Mariæ, Alpinalphach, Cachola. Avic. facit Buchormarien, quod negat Serapio. Orpheus vocat Solis Thymiama teste Agrippa occult. philosoph.

Arbor Mariæ.

Ang. error. Anguillaræ est Rosmarinus coronaria Cneorum nigrum Theophr. Casia Hygini & Virgilij. Sed errat Anguillara, ceu & alij recentiores quidam, existimantes Rosmarinum coronarium esse Cneorum Theophrasti.

Synon. C. B.

1. C. B. pin. Rosmarinus 1. sive hortensis angustiore folio. Rosmarinus, Brunfelf. Trag. Fuch. Turn, & Lon. Rosmarinum coronarium, Matth, Ang. (cui & Cneorum Theoph. & Casia Latinorum) Dod. gall. Lac. Lob. Lugd. Cam. & Eyst. Libanotis coronaria, Cord. in Diosc. & Gesn. hor. cui & Rosmarinus minor sive tenuifolius. Casia nigra Theophrasti, Dal. in Plin. Hyssopus Hebræorum quibusdam. Floribus est communiter subcæruleis, rariùs albis.

2. Eid. pin. Rosmarinus 2. sive spontaneus latiore folio: Rosmarinus silv. seu major, Cord hist. Rosmarinus alter ignobilior, Gesn. hort. Rosmarinum silv. Cæs.

Coronar. cur dictus. Cæterùm, Coronariam hanc, & Libanotidem & Rorismarinum cognominamus ad differentiam aliarum Libanotidum & Rorismarinorum, partim scilicet hoc libro dictorum, partim verò dicendorum lib. 27. inter Vmbelliferas.

Nomina linguar. Λιβανωτὶς Diosc. λιβανωτὶς στεφανωματικὴ recentioribus, Rosmarinus aut Libanotis coronaria, Arab. *Elkalgeber*: Germ. **Roßmarin**: Belg. **Rosemaryn**: Gall. *Rosmarin*: It. *Rosmarino, Rosmarino coronario*: Hisp. *Romero*; Ang. **Rosemari/ & Garden Roßmarien**: Boh. **Roßmaryn.**

Locus cum tempore. Qui seminatur, & latiora & rugosiora habet folia, non facilè fert hyemem. Alter folio angustiori, vulgatior, surculis facilè propagatur: Ex semine an hic proveniat ignoro. Rosmarinum spontè provenientem observavi in Gallia Narbonensi, ubi tantus ejus proventus, ut haud temerè aliud incolæ lignum urant, eòq; Monspelij & locis vicinis pro ignis vomite utantur. Floret mense Martio, Aprili, Autumno ac toto ferè anno. VVatvvillæ in Alsatia me docuit Sacerdos, Rorimarino ut citiùs proveniat decerpendos esse summos ramulos, idque sæpiùs, ut lignum durius evadat ac frigori magis resistat: adhæc si in transplantatione, fimus addatur, corrumpi. Seritur, inquit Plinius, quoniam illi semen non est [*falsò ille negat semen*] propagine & avulsione. Tradunt fæce vini, aut è parietibus latere tuso, mirè ali. Rosmarinus certò tempore in novella Iunipero insita, ut Cam. observavit, eò faciliùs hiemem non reconditus perfert.

Cultura.

Vires & usus. Icterus. Diosc. Rosmarino vim tribuit calefacientem: sanare morbum regium, si quis ipsam in aqua coctam ante exercitationem exhibeat bibendam: deinde exercitatum lavet, & vinum ipsi bibendum det: misceri etiam acopis & unguentis de glaucino. Vsus ejus si Plinio credimus, stomacho post annum saluberrimus. Datur contra serpentes ex vino, vel aceto. Pulices etiam contrita, & cum aqua sparsa necat. Rosmarinus coronaria, ut Serapio testatur, calefacit, exsiccatque: & ex autoritate Abin Mesue, confert, ait idem, Corizæ frigidæ cerebri. Mizaldus varias ei adscribit vires, de quibus agendum; Rosmarinus inquit, frutex est topiarius, nec non coronarius, cujus odor, resinam aut Thus, utcunque præ se fert: cum suavi ac jucundo spiraculo, ut quos animus defecerit, illico recreare possit. Suffitu destillationes ac tussim continet, regiónque morbum suo curat decocto. Et quod illi de multis nobile est ac insigne, solo nidore in pestilentia tutam reddit domum, diluendo & expurgando improbam aëris perniciem suffitu ac vapore salutari. Flores caput ac cerebrum maximè roborant; ex quo illorum usus ad nodum efficax esse solet contra capitis affectiones. Sunt qui Saccharo eos condiant, & sibi ac amicis eam in rem diligenter custodiant. Totus frutex utilis est, omnibus frigidis ægritudinibus, membra ac nervos egregiè roborans & calefaciens. Sed paulò particulariùs hìc nobis est medicè philosophandum in expertis & probatis Rorismarini auxiliis. Itaque succus radicum & foliorum ejus defæcatus, & cum melle despumato in modum collyrij concinnatus, plurimùm valet ad defluxiones pituitæ in oculos. Quæ si calidæ fuerint, licebit addere ovi albumen, cum succo Pomi generosi, & aqua rosacea confusum ac diu agitatum. Semen cum Pipere & vino haustum singulare adfert præsidium contra icterum, hepatis obstructiones & inflationes. Radix siccata, pulverata, & cum vino bibita, ventris dolores, etiamsi colici fuerint, perbellè castigat & demulcet. Quis non exsibilet Mizaldum? Quis unquam observata Rorismarini radice præscribet ex ea succum defæcatum, vel credet lignosam & insipidam radicem efficere posse perbelle, quæ ille pollicetur: si medicè philosophatus fuisset, & expertus, quod jactat, animadvertisset se confundere ineptè admodum Libanotim umbelliferam, Cachryn ferentem, quæ herba est, cum Libanotide coronaria, quæ frutex arboreus est. Credant lectores istis Medicis non Botanicis, fabulas scribentibus pro veris. Dodonæo calidum & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosiùs admixta, compositum. Proinde & omnes uteri diuturnos fluxus sistit & sanguinis profluvia supprimit. Convenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim desiccant, sensus & memoriam acuunt, nervosas partes confortant. Matth. Rosmarinus non tantùm ad corollas expetitur, sed & culinas & pharmacopœorum officinas: obsoniis enim quibuslibet & potibus gratiam conciliat, & ad multos morbos vim salutarem habet. Ejus decoctum superfluos humores cōsumit, veneno resistit, hepatis & lienis obstructiones aperit roboratque. Rosmarinus cerebri robur addit & sensibus omnibus, frigidis defluxionibus quibuscunque utilis, epilepsiæ, lethargo, paralysi, caro, contractionibus, tremori, stupori: albos fluores mulierum potu & insessu curat. Siccati pulvis cum tosto pane, aut ex vino Cretico assumptus ventriculo cibum non retinenti confert. Rorismarini cum Ruta in vino decoctum addito Piperis momento bibitum, auxilio est epilepticis. Conserva florum Rorismarini idem præstat. Quibus anima fœtet, aut visus imbecillior, prodest comedisse omni matutino tenella folia & flores cum pane & pauxillo sale. Suffitus naribus & ore hiante exceptus valet ad tussim & catarrhū. Collutio oris ex Roremarino in aceto & vino acido decocto dentibus & gingivis salutaris. Ex aqua decoctus vulnera putrida & ulcera exterget inspersso simul pulvere. In lixivio capitali utiliter maceratur. Stillatitius liquor efficax est ad epilepsiam manè bibitus: cōfert ventriculo & cordi: prodest capiti vertiginoso & anhelitui fœtido. Oleū ad predicta efficacius. artus atrophia laborātes reficit. cervix & tēpora eo inuncta apoplexiam pcavet.

Coriza. *Syncope. Catharrus.* *Pestis.* *Condiuntur.* *Morbi frigidi.* *Succus radicum & foliorum.* *Hepatis obstructio. Ventris dolor.* *Mizaldi lapsus.* *Temperamentum.* *Vterus.* *Ad culinas.* *Cerebri morbi.* *Ventriculus.* *Conserva.* *Lixivium.*

FINIS LIBRI XIII.

HISTO-

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XIV

QVI EST ROSARVM, ET HIS AFFINIVM SPINOSARVM NONNVLLARVM, VT RVBORVM, CAPPARVM.

NVNC amœnam illam Rosam celebremus, florum reginam, sed quæ undique rigidis spinarum telis armata sit: unde Rosa Plinio nascitur spinâ veriùs, quàm frutice. Quanquam & nos absque spinis nascentes observaverimus, uti constabit in progressu, Sed quid vel spinarum minas metuamus, tàm roseo colore, tàm pulchrâ floris facie, tàm suave spirante odore illecti? Adeamus & florum venustissimam decerpentes contemplemur.

DE ROSA. CAP. I.

Duo summæ fastigia. NOTISSIMA Rosarum stirps tam hortensis, quàm silvestris, tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decens magis est, eam seorsim hic tradere, quàm aliis spinosis fruticibus jungere. *Descr. universalis.* Est igitur in genere frutex infirmus, Cæs. & citò senescens, nisi recidatur, ut cùm suffruticibus ambigere videatur: *Virga.* ramis aut potiùs virgis duris, lignosis, &, ut plurimùm, hispidis, mordacibúsque aculeis horrentibus, non rectis, sed modicè recurvis, frequentibus: *Folia.* foliis subrotundis, asperis, per ambitum serratis, quinque & septem ex uno nervo, sive pediculo cohærentibus, sibi invicem oppositis, supremo singulari: *Flores.* floribus (quibus Rosæ nomen sui fruticis, quique propriè ῥόδον Græcis, ob odoris suavitatem dicti) primùm herbaceo inclusis calyce, *Alabastri.* qui tumescentes in virides alabastros fastigiantur, quibus dehiscentibus flores panduntur, vel simplices, vel multiplices, *Stamina.* in calycis sui medio stamina quædam capillacea, luteis apicibus donata, complexi: *Semen.* semine in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt, Dod. per maturitatem rubentibus, duro, lanugine involuto: radicibus duris, lignosis, in diversa tendentibus.

Rosæ partes. Porrò, Rosæ partes Medici numerant octo, quas ob medicam materiam novisse proderit, viribus siquidem differunt. Pediculus igitur, qui florem sustinet terminatur in caput solidum, lanugine quadam refertum, foliis & floribus substratum, ceu basis totam rosam sustinens, *Calix.* calyx [*quo nomine tamen globulum totis foliis nondum apertum cognominant*] vocatus. *Cortex.* Hunc ambit cortex apertâ rosâ in quinque pinnulas seu lacinias divisus. Tertia pars est, floris medium illud croceum, quod capillamentis insidet, à recentioribus & Officinis Anthera vocata, *Anthera.* deductum ab eo, quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos rosæ. *Capillamentum.* Quarta, ipsum capillamentum subtile, veluti filum floris, seu crocei illius fulcrum & sustentaculum. *Folium.* Quinta folium, cujus ima pars candida, unguis appellatus, *Unguis.* sextam constituit. His addunt septimam, *Lana.* quæ est lana in capite contenta. *Semen.* Semen, quod est octava pars Rosæ, ne putes inquit Palladius, medios flosculos esse, aurei coloris, sed baccas Pyri brevissimi similitudine, seminibus plenas, post vindemiam maturas, quarum quidem maturitas tum ex colore ruffo, tum ex mollitie æstimatur. Et hæc ferè sunt, quæ omnibus Rosis sunt communia: de his pluribus agetur infra.

Theoph. dif. Theophrastus Rosam modò inter frutices, modò inter suffrutices numerat, ejusque differentias his verbis assignat. Rosarum differentiæ multæ, foliorum multitudine, paucitate, asperitate, lævitate, colore, odore. *A foliis.* Quippe plurimis quina [in flore] folia sunt, quibusdam duodena, vicenaque, aliis longè plura: *Centifolia.* sunt enim quas Centifolias vocant, quæ circa Philippos plurimę proveniunt, quas incolę ex Pangæo transferentes serunt: illic enim multæ ejusmodi sunt. Sed folia interna [*in harum flore*] parva admodùm sunt, ita enim oriuntur, ut alia intus, alia extra emicent, non tamen jucundi odoris, nec amplæ magnitudinis sunt. *Ab odore.* Odoratiores inter amplas, quibus pars ima scabra. *A colore.* Ad summam (ut dictum est) & odoris & coloris præstantia, loci ratione contingit: & quæ eædem in diversa tellure proveniunt, à se differunt, quod jucundum vel nullum spirent odorem. *Gaza locò male.* *Et hunc locum Gaza sic est male interpretatus: nam & quæ in eadem tellure proveniunt, diversitatem bonè exilisve olentiæ, nullam ostendunt.* *Cyrenaica.* Odoratissimæ quæ apud Cyrenam gignuntur. Sylvestris asperioribus tum virgis, tum foliis constat, & florem minus odoratum, minúsque coloratum, nec tam magnum fert.

Rosam cum Anemone confers. id est, *Rosam cum Anemona confers.* Vbi quis imparia inter se componit. Est autem Anemone, Papaveris genus, cujus flos, specie Rosam imitatur, cæterùm nulla odoris gratia. Est & aliud, *Rosas loqui*, *Rosas loqui.* id est, verba gratissima, & Rosarum instar amabilia. Et Persius ait:

3. *Quicquid calcaverit hic, Rosa fiat.*

Quod adhuc vulgus in homines gloriosos profert. 4 Adde & hoc quod Crateti philosopho adscribitur, *Sus per Rosas* [ὗς διὰ ῥόδων.] Est autem Rosæ odor huic animali naturâ contrarius. Consule hac de re Camerarij cent. 2. p. 98.

Virtutis indicium. Inter Philologica, quæ de Rosâ sese offerunt, imprimis placet illud quod apud Claudianum legitur: *Armat spina Rosas*: id est, nihil absque labore jucundum. Lege Camerarij cent. 1. p. 58. Rosæ itaq; indicant allegoricè animum heroica virtute præditum, consilia & facta singularia, non à quovis præstita.

Veterum Rosæ nostris accommodantur. Sed rejectis Poëtis, missis Græcorum fabulis, recitatis Adagijs, investigemus quænam sint illa Plinij Rosarum genera, & utrum eorum quædam ad nos usque pervenerint. Cæsalp. sua veteribus accommodare studet, sic: *Rosa vulgò Incarnata.* Quæ roseo colore est, nascitur in frutice valdè hispido, quaterna cubita excedente, primò floret inter cæteras: Campanam videtur appellare Plinius, quæ præcox est, & Trachiniam minùs rubentem. *Rubra serò plena.* Apud nos [*in Italia*] præter Carneam Rosam, quædam rubens est multifolia, odore jucundo, sed exili: hanc Plinius Milesiam vocat, colore ardentissimo, non excedentem duodecim folia. *Acantius plena rubella.* Alia apud nos huic similis inter peregrinas visitur, colore magis diluto, accedente ad carneam, latissimis foliis, pluribúsque in se convolutis, ut explicari nequeat, odoratior rubente: Ejus frutex parvus est, & solus spinis caret: hanc Græculam videtur Plinius appellasse. *Lacteola.* Quarta candida, maximè omnium numeroso folio constat, sed parva, odore valdè exili. Plinius hanc Alabandicam vocat, viliorem albicantibus foliis: & Spermoniam plurimis foliis, sed minutissimis, utilissimam, non multò odoratam. *An moschata.* Quæ ex translatione in Campania, & circa Philippos adeò profecit, ut latissima, & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima quam Centifoliam vocant, Muscatula apud nos appellatur, ob odoris excellentiam, sed quæ operè Topiario colitur: caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus. *Candida plena & semiplena.* Rosa parva, ex quinque foliis constans candidis, multis intus floccis, pulvisculum luteum fundentibus, amarior hæc & majorem vim purgandi habet: tardissimè floret, & perdurat usque in autumnum: In hoc genere quædam reperitur multifolia, fortè Prænestina apud Plinium, quæ celebratissima, novissimè desinit. *Syl. duplex.* Sylvestris in sepibus sponte nascitur, virgis prælongis, Rubo similibus; in quibus sæpè spongiolæ villosæ visuntur: fert parvam Rosam, non excedentem quinque folia, colore albo, aut subrubente, exili odore: *Alba & subrubens.* altiores virgæ, & spinosiores sunt, quibus subrubentes Rosæ, humiliores quibus albæ: Dioscorides eandem Cynosbaton appellat, quasi Rubum caninum: Theophrastus inter Rubos tertium genus describit: Theodorus aliquando Caninum dentem vertit: Plinius modo Cynorodon, modo Cynosbaton vocat, videtúrque diversas intelligere: nam Cynorodon, radicem sylvestris Rosæ facit; Cynosbaton verò Rubi genus, Rosæ similitudine. Quin & Capparis quoque Cynosbatus vocari traditur ab eodem. Sunt *Rosa lutea* & Rosæ luteæ quinq; foliis constantes, ut sylvestres, latioribus tamen: odore ingrato: frutex, & folia similia sylvestri. Plinius alteram Græculam vocat, Pallidam, Spinosam, longissimis virgis quinque-foliam. Addit autem Plinius alia genera, ut Græcam, quæ Lychnis vocatur à Græcis & Moscheuton, sed eæ æquivocè potiùs Rosæ appellatæ sunt, alio loco explicandæ.

Athenæi diff. Athenæus Rosarum differentias ex Theophr. ponit, nec plures. Ex recentioribus Hermolaus præter ea, quæ ex Plinio transcripsit ipso innominato, de suo nihil adjecit, quàm quòd apud Plinium mavult *Plin. corrigitur. ab Hermol. Spermonia.* legi Spermoniam, quàm Spinolam aut Spinosam: ita enim, sive quòd minutissimo folio, sive quòd vilissima sit omnium, rectissimè ipsi videtur appellata, ait tamen esse quosdam qui Sycioniam legendum putent. *Sycionia.* Nec probat quod nonnulli Musceton legant, quandoquidem Aceton & Moscheuton meliùs reddatur à propagine, vivi radicéve, quam Græci Moscheuma dicant. *Aceton & Moscheuton unde.* Cæterùm, ambigit Coroneola sitne Cynosbati, an Cynorrhodi flos; quanquam Cynosbati magis putet. Cynorrhoda porrò silvestres esse Rosas dicit, licèt Aristoteles eam videatur appellasse Cynacanthen, hoc est, Caninam senticem.

Curtij diff. Pæstana. Curtius particulatim ex sua observatione Pæstanam celebrat, à Pæsto Calabriæ oppido, passim apud autores commendabilem, quotannis bis germinantem. An autem ea sit, quæ nunc Damascena dicitur, *An Damascena?* ignorat. Parva enim hæc, inquit, candidi & rubei coloris, egregij odoris. Plures autem ab uno geniculo exeunt. Vltima autem hæc germinatu est, verùm continuè & hieme etiam tepidioribus locis floret. *Provincialis.* Est & Provincialis in Gallia ab oppido sic cognominata, colore inter album & rubrum medio, quem incarnatum vulgus vocat. *Anconitana.* Ethruria has Anconitanas vocat. *Odoratissima quæ.* Odoratissimæ non sunt quibus folium maximum & latissimum. Odoratiorés, quo rubicundiores. Indicium autem odoris corticis scabritia. *Quæstio.* Quærit in probl. Arist. Cur suaviùs Rosæ oleant, quibus asper, quàm lævis umbilicus sit? Quod magis secundùm suam naturam constitutæ sint. Naturâ enim suâ, Rosa spinosa est.

Ruellius notatur. Differentiæ Rosarum quas Ruellius in longum recenset, aliæ non sunt, quàm Theophrasti & Plinij, quamvis pro suis venditet.

Tragi diff. Tragus Rosæ hortensis hanc ponit differentiam, ut alia candida sit, alia ex purpura albicans, quædam rubra. Et rursus in hoc genere una simplici: altera multiplici foliorum ordine. Rosæ verò sylvestris quatuor fastigia constituit. Cujus primum genus, ejus quidem judicio, Cynorrhodon Barbari fuerit, *Cynorrhodon Barbari.* nobis Rosa silv. folio glabro: secundum, Spina Mariæ nominatum, est nobis Rosa Eglentina, sive foliis odoratis: tertium, Rosam cinnamominam flore subrubente conjectamur; ceu ultimum, cum priori Rosa campestri dicta, Rosam sylvest. folio glabro, *Rosa campestris.* flore planè albo. Et ita Tragus distinguit, satis oscitanter.

Matth. differentia. Matthiolus de Rosis Italicis, pauca hæc habet. Multa quidem sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum veniunt. At vulgatissimæ in Italia sunt, albicantes, puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas vulgò appellant incarnatas. Quædam etiam aureo colore fulgent, odore admodum ingrato ac insuavi.

Gesn. diff. Rosæ hortenses albæ (inquit Gesn.) multiplici folio, passim apud Tigurenses in hortis abundant, frutice proceriore, quàm rubrarum, quæ tum simplici, tum multiplici folio constant. Vidi & Rosam dimidiâ parte candidissimam, alterâ purpuream. Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ nunc nobis satis frequentes. *Incarnata.* Damascenas autem vocant, quoniam ex Damasco Syriæ urbe advectæ creduntur. *Citrina.* Rosæ citrinæ, seu luteæ. *Mosc. lutea.* Rosæ moschum fragrantes luteæ. Rosa lutea inodora, vulpina cognominata. *Vulpina.* Rosa muscata alia à præcedenti simplex & multiplex. *Musc. alia.* Rosæ muscatæ vel Damascenæ parvæ, simplices, albæ, florentes in Italia toto ferè anno. *Nobilis purpur.* Aliæ nobiles, densi folio, flore parvo, purpurei coloris diluti. Ad hæc

Albo-citrina. Rosæ aliæ albæ ad citrinum tendentes, parvæ, trina, quatuorve folia habentes (quales hæ Rosæ sint, nos latet) per totum annum in arbore ferè videndæ, Muscatæ ab odore, vel Alexandrinæ vulgò appellatæ, ab aliquibus Damascenæ. Hæ verò odore caput tentant: & potentissimè alvum subducunt, non minus autore Manardo, ac Scammonium: ita ut si sex, vel octo folia acetario miscueris, totum purgatorium reddas, qua de causa ab illis tanquam pernicioso medicamento, naturæ vim inferenti, abstinendum censeo. In Hispania rarò videntur & ab aliquibus cum incarnatis confunduntur. Audio easdem Marinas à nonnullis vocari. Incarnata. Marina.

Monachi Rosam Damascenam *Mosilherte* vulgò dictam, è silvestrium genere esse putant, sicut & incarnatam, vel trentaphyllam, à foliis triginta, & albam Centifoliam dictam. Rosæ sylv. Cynosbati, vel Cynorhodi veteribus dictæ, passim sepes vivas replent. Rosa sylv. alba humilior in collibus siccis & apricis toto frutice suavissimè odorato. Rosa sylv. è Maio mense denominata Meyenrößle/spontanea in Albio monte, fuerit Rosa campestris Tragi, rosæ colore magis rubro tinctà. Hujus altera species, rosà prorsus candidà. Sylvestris. Cynosbatos. Campestris Tragi.

Insignis Botanicus Clusius prodidit nobis Rosas Batavicas, Austriacasque, ita scribens: an, quæ apud Batavos Centifoliæ nomine dicitur Rosa, nonnunquam etiam centenis vicenis foliis, ea sit, cujus Theophr. & Plin. mentionem faciunt, hæreo. Illius stirps altera, albo flore, mediæ inter illam & proximè sequentem magnitudinis, alba major Provincialis appellata, ut superior major Prænestina. Sed & rarius Centifoliæ genus, priore aliquanto minus, colore alioqui, odore & formâ conveniens. Non desunt, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant, quæ mihi nondum videre contigit, nisi ea sit, quam VVilh. Osterrat Francofurt. unicam in horto suo alit, flore multò dilutiore Prænestinâ, & ferè albicante. Illi congener esse videtur Rosa versicolor, Ioannis Resteau Coloniensis. Accipio etiam Rosas flavas multiplici foliorum serie præditas exstare. Clusii diff. Centifolia Batavica. Major Provincialis. Prænestina alba. Versicolor. Flava plena.

Cæterùm, ad eas, quæ præter vulgares à me observatæ sunt, redeam. Illarum autem variæ sunt species. Prior Prænestinæ, Provincialis vocatæ, valdè similis, flore saturatiùs nonnihil rubente, & eadem albo, Centifolia alba vocata Batavis. Rosa 2. sive sine spinis, ejusque varietas flore albo. Rosa sine spinis altera. Rosa cinnamomea pleno flore. Rosa humilis flore albo, Græcula Plinij fortè. Rosa campestris odora. Rosa pumila sive Chamærhodon. Herodotus in Vrania, sive lib. 8. Rosas in Midæ Gordio geniti hortis sua sponte nasci refert sexagenum foliorum, fragrantiore odore, quàm cæteras. Centifol. alba. Rosa absque spinis. Humilis. Campestris. Foliorum 60.

Tabern. has agnoscit differentias. 1. Rosam albam. 2. Rosam rubram, quam vocari ait Milesiam, purpuream & puniceam. 3. Rosam provincialem majorem, Persicam, incarnatam & purpuream dictam, ut 4. Provincialem minorem. 5. Rosam sine spinis. 6. Rosam muscatam albam. 7. Muscatam albam multiplicem. 8. Rosam luteam Ægyptiam & Vulpinam dictam. 9. Rosam Eglenterianam. Dunensem & Pampinulam cognominatam. 10. Rosam silvestrem. 11. Rosam arvinam. Tab. diff. Milesia. Persica. Sine spinis. Muscata. Ægyptia. Eglenteria. Sylvestris.

Lacuna Rosam domesticam triplicem facit, albam, rubram, & incarnatam, additque quartam vulgariter Mosquetam, vel Damascenam dictam. Rosam silvestrem ait Cynorhodon Græcis vocari, Pliniumque ac Hermolaum eam cum Cynosbato confundere, quàm verè judicent alij. Lacun. diff. Domestica triplex. Hermol. & Plin. notat.

Lob. in Adv. Rosas Angliæ, Belgij, & Northmaniæ tradit: Triplex est vulgatioris è colore differentia: nam aut purpura sanguinea saturatè puniceant: vel aspectu niveo niteant: aut candore & rubore confusis, flammeo rutilant, virgineis genis concolores, quas plebecula pallidas vocat. Sylvestris nativæ varietates notatu dignæ: Cinnamomeæ præsertim floridis foliis minimis. Moschatæ silvestrem exuerunt animum & hortenses duplicatæ. Pares & illis luteæ Galliæ inquilinæ factæ. Est & jamdiu cæruleas videre. Est species vulgò *Eglentine*, vel *Eglentier* dicta foliis odoratis. Est alia pomifera, morifera, aut baccifera Dunen Rosen dicta. Lob. diffe. Rubra. Candida. Pallida. Cinnamomea. Moschata. Lutea. Cærulea. Eglentina. Pomifera.

In tradendis Rosarum differentiis diligentior paululùm Lobelio Dodonæus est. In sativarum Rosarum numero prima, inquit is, Rosa alba, Plinij Spineola esse potest, si modo Campana non sit. Altera, quam Incarnatam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est. Tertia, Provincialis Gallis dicitur: hanc Milesiam esse, non temerè suspicari licet. Quartam Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè, aut Prænestinam dixerit. Quinta Moschata ab odore dicitur: Damascenam autem & hanc nonnulli appellant. Sexta Rosa sylv. propriissimè, hirsutis pilulis, spongiolis dictis. Septima Cinnamomina appellatur. Octava à colore nomen accepit, Lutea dicta. Nonam, Dunensem nominant, ab ipsis in marino littore arenosis tumulis, quos vulgò Duynen nominant. Sunt qui Pampinulam nuncupant. Decima Cynorhodon, sive canina Rosa odorata; Gallis Englenterium, teste Ruellio, nominata, qui & hanc Cynosbaton, sive Canirubum esse suspicatur. Lugd. vult Campanas Plinij, esse Rosas nostras albas: Damascenas foliis densissimis, Alabandicas, Spineolas & Centifolias: Rosas verò Prænestinas, rubras, & in iis Milesias, quas Galli *Roses de provins* appellent, Trachinias minus rubentes, quas *Roses incarnates*. Græca rubra etiam est, ut ille eundem sentit, quamvis Plinius colorem non expresserit, eaque multorum sententiâ, quæ Damascena rubra nominatur, *Rose de Damas rouge*. Græcula etiam multorum judicio, Rosæ Damascenæ genus, est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate*. Moscheutos Rosa Plinio quæ sit ambigitur. Sunt qui inter Damascenas numerent, alij inter Rosas sylvestres passim nascentes in dumis. Damascenarum cortex malvacei corticis modo lætiùs quidē viret, quàm cæterarum, fed quæ foliis sit Oleæ nullam adhuc comperit Dalechampius, quanquam in quibusdam exemplaribus folia lævia legantur, non Oleæ. Cæterùm, Moscheuton Rosam dictam putat, non quòd Moschum oleat (ut vult Dodon.) antiquis incognitum, sed quòd *μόσχοις*, id est, stolonibus multis fruticet, vel quòd *μόσχευμα* ad est, malleolis feliciter pangatur Vitis modo, non solùm viva radice. Coroneolam à coronis nominatam, sive seram, sive Autumnalem, Damascenam esse ferè omnes autumant, tum quod Autumno proveniat, tum quod odore suavi prædita sit, Galli *Rose Musquee* & *Muscadelle* vocant. Ea duplex est, Quinque folia una, & altera densa. His addenda Lutea veteribus indicta. Cynorrhodon universè quidem Rosam omnem silvestrem Plinius appellat. Hujus autem genera duo observarunt Herbarij silv. Rosam vulgarem, & Cynorrhodon Polyacanthon, forma Rosæ sativæ. Dodon. diff. Alba. Incarnata. Provincialis. Rosa Franca. Moschata. Sylv. Cinnamomea. Lutea. Dunensis. Cynorhodon odorata. Lugd. diff. Rosa alba. Damascena. Roses de provins. Incarnates. Rose de Damas rouge. Incarnate. Moscheuton unde Dodon. notatur. Coroneola. Damascena Rose musquee & Muscadelle. Lutea. Cynorrhodon universè. Polyacanthos.

Camer. in horto memorat primò albam simplicem & plenam, quam Campanam præcocem Plinij dicit. 2. Lacteolam, Centifoliam eandem putat. 3. Rubricundam non omninò dehiscentem, ut Plinij Græcula. 4. Incarnatam, Norimbergæ Vlmensem à loco vocatam, veterum Prænestinam existimat. 5. Intensè rubentem simplicem, vel plenam à pharmacopœis Finam appellatam, Plini Milesiam facit. 6. Rosa purpurea, à priore parum discrepans, videtur ipsi Trachinia Plinij. 7. Damascenam sive Muschatam nominat, eamque simplicem facit & plenam, Cam. diff. Rubicunda. Incarnata. Intensè rubens, sive Fina. Purpurea. Damascena sive Muschata.

plenam, quam Coroneolæ Plinij accommodat: simplicem verò Nesrin, vel Nesrin Serap. & Avic. vocat. 8. Rosam cinnamomeam simplicem, pro Lychnide Plinij Gesnerum habere tradit. 9. Venetam, quam alij Provincialem vocant, Spinosam Plinij credit. Idem celebrat Rosam absque spinis, campestrem odoratam Clusij, sive Pomiferam, ut existimat Lob. quamvis hic sine spinis pingat, cùm tamen sit spinosissima: Luteam Apennini in Italia inquilinam; & herbacei coloris Rosam. Aït eandem Rosam caninam, κυνόρροδον, etiam duplicato inveniri flore, quæ pro Alabandica Plinij haberi queat.

C.B. apud Matth. dividit Rosam in sativam & silvestrem. Sativam purpuream, Incarnatam Italorum, Trachiniam Plinij credit. Albam mavult ejusdem Campanam dicere, quàm Spineolam cum Dodonæo, nisi sit Alabandica. Rubra saturati coloris, videtur ipsi Milesia: flore simplici & multiplici: flore non ita saturatè rubente, fortè Prænestina Plinij: & hæc vel simplici, vel multiplici flore. Moschata ab odore, Nesrin Serapionis, alia simplici, & quidem vel majore, vel minore flore: alia pleno flore. Spinis carens major & minor. Sylvestris vulgò, cui Bedeguar adnascitur, flore simplici & pleno, ut & illa, quæ Cinnamomea dicitur. Lutea veteribus indicta, flore simplici, rarissimè pleno. Pimpinula, à similitudine foliorum Pimpinellæ. Odoratis foliis, Esglanterium vulgò & Spina Mariæ. Campestris humilis, vel avenacea flore albo & rubello. Pomifera. Rotundifolia.

Idem in pin. sequentes assignat Rosarum differentias: sativam, & 1. rubram Milesiam Plinij, simplicem & multiplicem, colore magis minùsque rubro: ad hanc refert Milesiam rubram plenam vulgo Rosam Enam, Milesiam simplicem; Rosam ex rubro nigricantem plenam; & rubicundam Saccharinam dictam, Græculam Plinij, Camerario. 2. Rubram pallidiorem. 3. Saturatiùs rubentem. 4. Purpuream, Trachyniam Plinij. 5. Versicolorem. 6. Maximam multiplicem. 7. Mediam multiplicem. 8. Majorem Prænestinam. 9. Albam vulgarem majorem, Campanam Plinij. 10. Albam minorem. 11. Moschatam simplici flore. 12. Moschatam flore pleno, Coroneolam Plinij. 13. Moschatam semper virentem. 14. Spinis carentem flore majore. 15. Spinis carentem flore minore. 16. Subviridem. 17. Rosam folio subrotundo & crispo. Sylvestrem, & 1. Vulgarem flore odorato incarnato. 2. Sylv. flore majore & rubente. 3. Sylv. flore pleno. 4. Sylv. foliis odoratis. 5. Sylv. odoratissimo rubro flore. 6. Sylv. odoratam albo flore. 7 Rosam odore Cinnamomi simplicem. 8. Rosam odore Cinnamomi flore pleno. 9. Rubram præcocem simplicem. 10. Minorem rubellam, vulgo Majalem. 11. Luteam simplicem. 12. Luteam multiplicem. 13. Campestrem spinosissimam, albam, odoram. 14. Sylv. pumilam rubentem. 15. Sylv. pomiferam majorem. 16. Sylv. pomiferam minorem. 17. Arvensem candidam. 18. Campestrem repentem albam. 19. Campestrem spinis carentem, bifloram.

Et hæ ferè sunt Rosarum propriè dictarum differentiæ, quas ordine paulò post recensentes describemus: hic verò breviter annotabimus alias plantarum species, quæ Rosæ nomen obtinuerunt.

Non igitur est institutum nostrum agere hoc in loco de Rosa illa, quam apud Io. Agricolam Io. Pollio Oenipontanus quidam Medicus sibi in Suevorum Brisgoia monstratam prædicat quam incolæ Rosam & Lilium inter spinas appellant. Ea enim nostro judicio Periclymenum fuerit, de quo lib. 15.

Nec agimus de Rosa menapia, Sambuci aquatilis specie Dodon. quæ Sambucus rosea est, de qua lib. 5.

Nihil dicimus de Rosa canina, ex qua Luminare majus hypocistidem fieri scribit. Ea enim Cistus est: de hac lege lib. 15.

Nec hic nobis sermo est de Rosa marina & Rosdein Lanzana, quæ dicitur Cistus mas major lib. 13.

Tacemus Rosam Persicam Avicennæ in Ieneliabim, quæ A natadilupulsis, non est genus aliquod Rosarum, sed flores Perseæ. Hæc tamen opinio refellitur à Matthiolo. Separamus à Rosis propriè dictis Rosam môtanam sive alpinam, Berg Rosen Aretij, quam quidam Nerium alpinum vocant li. 13.

Silemus Rosæ Alpinæ speciem alteram foliolis minimis Gesneri, quæ fortè Anonymos 2. Clusij fuerit, de qua l b. 5. sub Ericæ baccifera affini.

Prætermittimus Rosam Hiericonteam de qua lib. 15.

Missam facimus Rosam Hiericontis Fragosi, quæ nobis Herba maxima l. 25.

Omittimus Rosam transmarinam vulgi Ruellio. Hæc enim Malva rosea est, l b. 25.

Non tradimus Rosam Zaveni, quæ Althea est, tradenda lib. 23.

Non statuimus dicere de Rosa Græca, quam quidam Baptisecula volunt, malè. Cyanus est. lib. 26.

De Rosa Indica Gesneri hort. hic non loquimur, sed lib. 25. sub Tageti Indico.

Sic & de Rosa mariana sexta Tragi, sub Pseudomelanthio.

Et de Rosa mariana quinta, sub Been albo.

De Rosa mariana sylv. flore rubro, sub Ocymoide rubro.

De Rosa mariana sylv. flore albo, sub Ocymoide albo.

De Rosa Iunonis vel Iunonia, quod Lilium est, scribimus lib. 19.

Rosam Solis, vidè Rorem sol. s lib. 47.

Rosæ nomen attribuitur Rhodiæ radici, quam tradimus l b. 35.

Rosea arbor est Nerium, de quo lib. 15.

Rosa marina Cæsalpini describitur lib. 39. cap. de Eschara.

Rosa de qua hic agimus, Græcis ῥόδον dicitur quasi ῥέον pro ῥεῖν, Etymologico: At ex mente Plutarchi 3. symp. [illegible], quòd largum odoris effluvium emittat. Ab Arab. vocatur Nard, Naron seu Vard: It. Rosa. Germ. Rosen: & Angl. Belg. Roose Hisp. Rosas: Gall. Rose: Boh. Ru že. Stirps ipsa, quæ græcè ῥοδωνία dicitur, apud Latinos cum flore nomen idem retinet: Germ Rosenstauden: Gall. Rosier. Virgas stirpis Rosarum, Strabus poëta Gallus Viburna nominat

Debueram Viburna Rosæ pratensia met allo.

Notandum apud Galenum per ῥόδον, Rosam, intelligi totum florem; per φύλλον, verò folium, floris partem, & non ipsius stirpis. Eadem enim est phrasis Germanica cum Græcis, quando dicunt Rosen bletter de flore. Sed & hic observandum, an quod Gal. dicit in Philoxeni remedio ad fluxum & dolorem; Item in Diarhodo, ῥόδων [illegible], quod vertit Cornarius recentium, sit legendum mollium aut tenerorum, ut intelligat quod idem dicit in Diarhodo ῥόδων [illegible]. Ipsemet præterea Cornarius apud Diosc. τὰ ἁπαλὰ vertit tenera, ita ut eæ sint teneræ partes, quæ separantur ab unguibus, qui duriores sunt. Manardus ait, Partes eas candidas, quæ capiti de proximo hærent, præcidi à Seplasiariis, Rhodomeli vel Rhodosaccharum reliquo paraturis. Et hinc Rosas tales exungulatas appellari: unguem verò, qui calycibus inseritur & græcè ὄνυξ dicitur, à Galeno tum alibi, tum lib. 4. [illegible] vocari, id est, extremitatem. Ἄνθος verò τοῦ ῥόδου, quod (ut Diosc. dicit) in medio Rosarum reperitur, flos Plinio dicitur, id luteum scil. quod foliis circumquaque ambitur, separatum in capillum, id est in tenuia quædam fila, & in semen quod sub his filis

lanugine quadam opertum cortice continetur: in Officinis tamen, ut dicit Dodonæus, & ab Arabibus Medicis, Anthera nominatur. Manardus contra flores, Antheræ nomine recentiores significasse contendit. Quod & nomen ipsum manifestat, cùm ab eo, quod est ἀνθηρὸς, id est, flos Rosæ deductum videatur, voce tamen (ut fieri vulgò solet) paulisper decurtatâ. Est & Anthera compositionum nomen, quarum Plinius 24. Cels. 6. Diosc. 1. Gal. 5. de compos. med. secundùm genera, Paulus & plerique in suis libris meminere. Cæterùm, Dodon. & Manardus non distinguunt ἄνθος à capillamentis, id quod facit Tragus: qui Anthos vocat puncta lutea in Rosis. Capillamenta autem vocat fila illa quibus insident puncta. Nunc κεφαλαὶ ῥόδων, Diosc. dicta, id est, Capita Rosarum Plinio, in quibus semen gignitur, dicit Manardus esse solidum illud, quod foliis & floribus, ceu basis substernitur: cujus superior pars, ex qua flos & folia prodeunt propriè caput, reliquum calyx nominetur. Tragus calicem ait esse superiorem partem Rosæ nondum expansæ. Dodonæo Calix vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur & continet. Alabastri etiam sunt calycis partes laciniosæ, conum floris priusquam panditur, complectentes: quæ quinque sunt, duæ barbutulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata; partim minimè, quæ cortices Rosarum à plerisque appellantur. Per nodum Rosarum non intelligit author apud Monachos (scilicet Mesues) pomellum, sive pyrulum in quo semina Rosarum concrescunt & servantur ad maturitatem, quódque defluxis foliis restat in planta & tempore maturationis fit rubrum: sed Calycem, folia florum Rosarum continentem, qui vulgariter Bolto dicitur. Fructum autem, ut inquit Tragus, Rosæ maturum & rubrum, Germani Büttel/Butten/Arßkützeln nominant. Semina denique sunt lapilli illi duri, qui in capite Rosæ includuntur, ex quo novæ plantulæ proveniunt, sed tardè. Qui itaque Rosarum semen Antheram vocant, decipiuntur. Lanæ tandem sunt capilli, in quibus lapidea semina continentur.

Anthera unde dicta. — Capillamenta. — Capita. — Calix. — Alabastri. — Cortices Rosarum. — Nodi Rosarum. — Pomellum. — Calyx. — Bolto. — Error de Anthera. — Lanæ.

Nascitur, autore Theophr. Rosa etiam ex semine, quod sub flore in malo inclusum habet, lanugine Cnici modo, aut Echini Carduorum obductum, omnia semina proximè ambiente: κνηκώδες ἢ ἀκανθῶδες ἔχον χνοῦν χέον, ὥστ᾽ ἐγγὺς τῶν σπερμάτων. Sic enim emendari debet falsa hæc Gazæ lectio, ἔχει δ᾽ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ σπερμάτιον, ἢ ἀκανθῶδες, ἔχον δὲ τὸ χνοῶδες, ὥστ᾽ ἐγγὺς τῶν σπερμάτων: quod flori subditum suo in malo contentum cneceum, vel acanaceum, lanugine quâdam obductum gerit, ut primis seminibus proximum sit. Cæterùm, quoniam tardè perficitur semine sata, caule conciso vel toto purgato serunt: usta recisave florem meliùs profert: relicta namque excrescit, silvescitque: sæpiùs transferre eam satius est: sic enim pulchriorem effundi Rosam affirmant. Tempus hoc generationis notatur. Rosa serior hisce [*Hyacintho, Gladiolo, Viola nigra, &c.*] est, & novissima quidem erumpit: prima autem inter vernos desinit flores, parum enim temporis durat ejus proventus. Vita Rosæ quinquenniũ ad vigorem scilicet, non adustæ, nec recisæ. Sed ejus quoque flores senescentis deteriores redduntur. Ad jucundam autem olentiam, Solum, cælúmque accommodatum plurimùm confert: montibus autem Rosæ longè deteriores emergunt.

Gazæ emendatur. — Satus. Cultus. — Tempus. — Vita.

Nascitur, inquit Plinius, Rosa spina veriùs, quàm frutice. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in virides alabastros [*papillatos cortices Herm.*] fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos apices. Et aliàs verò quoque plurimùm solo prævalet. Cyrenis odoratissima est, ideóque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minùs odorata provenit. Præterea locis omnis siccis, quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta ruris: propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Novissimè tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altiùs, quàm fruges, leviùs, quàm Vites. Tardissimè proveniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine, ob id potiùs caule conciso inseruntur. Et ocellis radicis, ut Harundo, unum genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis virgis Quinquefoliæ, quæ è Græcis altera est. Omnis autem recisione atque ustione proficit: translatione quoque ut Vitis optimè ocyssimèque provenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Favonium translata pedalibus intervallis, crebróque circumfossa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce. Rosa & quinquennium profert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: iterúmque Myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à Favonio fossa oportet esse, iterúmque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque vetustis minùs odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & Crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis.

Plinio spina veriùs, quàm frutex. — Cortex. — Alabastri. — Cyrenaica. — Locus. — Satio. — Tempus. — Cultus. — Insertio. — Præcox ut fiat. — Duratio. — In Ægypto inodora. — Rosaria quo tempore colenda. — Rosa ubi & quando odoratior.

Februario mense Rosaria conserenda, inquit Palladius, sulco brevissimo, aut scrobibus ponenda sunt vel virgultis, vel etiam semine. Si qua etiam sunt antiqua rosaria, hoc tempore circumfodiuntur sarculis, vel dolabris, & ariditas universa reciditur. Nunc & quæ rara sunt, possunt ductâ virgarum propagine reparari. Si Rosam temperiùs habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, & aqua calidâ bis rigabis in die. Rosas nondum patefactas Maio mense servabis, si in canna viridi stante issa, recludas ita, ut fissuram coire patiaris, & eo tempore cannam recidas, quo Rosas virides habere volueris. Aliqui olla rudi conditas, ac benè munitas sub dio obruunt, ac reservant. Odoratiores fieri Rosas Didymus affirmat, quibus Allia propè fuerint consita. Si velis sine temporis intercapedine rosis frui, singulis mensibus loco stercorato pangis, semper Rosas habiturus. Serendi ratio variat. Aliqui integras plantas cum suis radicibus transferunt: alij in palmares taleolas cum suis radicibus in sobolis modum cubitali intervallo deponunt, & crebris irrigationibus & stercore juvant. Nonnulli ut majorem odoris fragrantiam adsciscant, intertextas iis coronas simul adobruunt. Majorem odoris gratiam habent quæ siccaneis enascuntur. Vita, vigorque manet Rosis, quę in amurca, si mergantur ut humor extet. Alij ut diu serventur, hordeum dum in herba est, cum radicibus evulsum, in fictile non picatum demitti, Rosamque priùs quàm dehiscens se pandat, operiri præcipiunt. Alij virentem hordei segetem pavito loco sternunt, & rosas ipsas recondunt. Democritus fruticem bis die rigatum, Ianuario mense Rosas ædere promittit. Florentinus est author, florem Rosæ inoculationis modo cortici mali insitam, eodem quo malum tempore partus suos excludere. Sunt qui recentes hac ratione custodiant: Alabastros turgentésque calyces in ventre adolescentis

Rosariorum cultura. — Ut præcox fiat. — Ut in canna inserenda. — Ut odoratior fiat. — Serendi ratio. — Rosis amurca vita. — Recentium asservatio.

scentis arundinis facta rima claudunt, & papyro vel charta, molliter fissuram obstringunt, quà possit aura vel vapor expirari. Rosa protinus candorem contrahit, quæ sulfuris nidore suffiatur, cum dehiscens in folia cœpit evolvi. Si plantarum indigus volueris ex paucis virgultis habere copiosa, quaternûm digitorum paulóve longiorum gemmantes surculos cum suis sarmentulis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, stercoratu rigationibúsq; tueri: ubi anniculam ætatem compleverint, pedis spatio inter se disjunctos transferre, luxuriantem materiam omnem adimere, crebris defossionibus exhilarare. Nicander apud Athenæum:

Propagatio.

> *Præterea Rosæ spinis armatæ excissa germina*
> *Terra tumulis infige, ad duos palmos aperta via:*
> *Operisque principio precibus Themidem Oleniam venerare:*
> *Alendas deinde Rosas cælestibus dimitte pluviis:*
> *Semper illa augescent flavis circumcirca comantibus*

In Anglia bifera & triflora.

Orbis deliciæ, inquit Lóbel. florum princeps & honos Rosa, Angliæ florentissimi Sceptri, perinde auspicatissima, ac meritissima tessera, ut in quo regno huncfruticem, non modò ipsa bruma virentem, & interdum penè perpetuifolium, sed etiam mirè feracem, biferum sæpè, quandoque triflorum videas. Florent Rosæ, quædam citiùs, aliæ serius; omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinnamominę, & aliæ quædam sylvestres: seriores sativæ sunt. Moschettæ mense Augusto & Septembri florent. Theophrastus, si Autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuò erumpere posse testatur.

Tempus.

CYNORRHODON VETERIBVS.

Videtur Plinius per Cynorrhodon aliam quam Cynosbatum intelligere: nam de Cynorrhodo inquit l.8.c.41. A morsu [*ad morsum alij*] unicum remedium oraculo quodam nuper repertû [*nuper invento repertû Tol.*] radix silvestris Rosæ, quæ Cynorrhodos appellatur. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ, potúsq; omnis afferens odium. Nuper cujusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris Rosę, quam Cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casúque accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut paréret religioni, servatúsq; est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Aliàs apud autores Cynorrhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis ejus spinis nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. Et hæc de Cynorrhodo Plinius.

Rosa silv. Cynorrhodos. Historia de invento remedio ad canis morsum. Cynorrhodi spongiola.

Cynorrhodon universè quidem de Rosa sylvestri dici non negamus.

Cynorrhodon de Rosa sil.

Sed est & Cynorrhodon lęve Dalechampio, quod de Rosa rubella simplici, minore, non spinosa intelligimus.

Rosa rubella simplex, minor non spinosa.

Alterum verò Cynorrhodon de Rosa spinosissima flore rubro, quod Polyacanthon nominavit Dalechampius.

Rosa spinosa rubens.

Tandem Cynorrhodon de Lilij quoque habetur genere.

Lilium.

CYNOSBATVS VETERIBVS.

Ne verò eorum aliqua omittantur, quæ ad perfectiorem Rosarum cognitionem facere videntur, de Cynosbato in præsenti lacon icam instituemus historiam. Hujus itaque apud Theophrastum talis extat descriptio. Cynosbatos [κυνόσβατος.] Cani Rubum Gaza vertit] fructum edit subrubrû, Rosæ [τῆς ῥοιᾶς lege, non τῆς ῥόας Malo punica, ut passim exemplaria habent] fructui similem: est inter fruticem atque arborem Rosæ [μικρόρρόα mendosum est, legendum enim Rosæ τῆ ῥόδῳ] similis, folióque æmulatur vestigium hominis [Exemplar nostrum ἀγνῶδες habet: verùm Athenæus ex Theophrasto rectius ἰχνώδες, splendens: Hermol. γλισχρῶδες: Milletus ἀγρῶδες: Plinium rectè legisse ἰχνῶδες putat Dalech.] & ita Gaza ex Plinio. Fructum flatu averso colligendum censent, alioqui periculum oculis imminere. Aliàs noctu accipere jubent.

Cynosbatus Theophr. Theophr. emendatur. Theophr. diversa lectio.

Plinius de Cynosbato sibi minus constat. Rubi aliud genus est (inquit l.16.c.37.) Rosæ similitudine, qui vocatur Cynosbatos. Et l.21.c.4. inter Rosas ait, Rosa nascitur spina veriùs, quàm frutice in Rubo [Cynosbato Dal.] quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angusti [*late se non spargentis, Dalech.*] Item l.24.c.14. Cynosbaton, alij Cynospaston, alij Neurospaston vocant, folium habet vestigio hominis simile. Fert [*adde inquit Dalech. Chamæbatos*] & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, [*nervus habetur. alij*] unde Neurospastos dicitur. Alia est à Cappari, quam Medici Cynosbaton [*quoque*] appellaverunt. Hujus Thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum mastiche & Chia commanducatus, os purgat. Ruborum Rosa Alopecias cum axungia emendat. Et ita Plinius qui Cynosbati historiam, cui fructus subruber est, foliúmque ἰχνῶδες, miscet ac confundit cum Chamæbato, quod uvam nigram fert, sive Morum Vvę simile, ejus Rubi modò, quem erectum, ac procerum ὀρθοφυῆ vocat Theophrastus. Plinio ergo parit uvam nigram Cynosbatus, quod nemo præter eum, quod Ruellius sciat, confirmat. Error autem inde natus est, quoniam Smilax aspera Labruscæ modo ferens Vvas, Cynosbatos à quibusdam teste Diosc. vocari soleat. Rubus certè qui similitudinem Rosæ fert, Cynosbatos à Plinio dicta est. Hoc Rubo nata multis creditur Coroneola jucundo odore, sed exili. Aliqui Cynorrhodon à Cynosbato non flore roseo, quem fert utrumque, sed spongiolis distinguunt, quas Cynorrhodon habet, Cynosbatos non habet.

Rubus Plinio. Cynosbatos Cynospastos Neurospastos Plin. illustratur. Capparis non est. Ruborum Rosa Plin. reprehenditur. Plin. error. Smilax aspera. Cynorrhodi a Cynosbato differ.

Dioscorides Cynosbaton his verbis descripsit: Rubus caninus [κυνόσβατος] quem & ipsum aliqui Oxyacantham vocant, frutex est Rubo [βάτου] longè major, justa arboris magnitudine [δενδρώδης.] Folia fert multò latiora, quàm Myrtus: spinas circum ramos robustas: florem album: fructum oblongum, Olivæ nucleo similem [ἰσόμετρον] dum maturescit fulvum, internâ parte lanuginosum. Fructus siccatus sistit alvum, absque interno illo lanuginoso: hoc enim arteriam lædit, si in vino fervefactus bibatur. Sic quondam vertit Cornarius meliùs, inquit Lug. quàm Ruellius, mendosos codices secutus: fructus exemptis interioribus floccis arefactus, alvum sistit: fervefacti enim ijin vino, mox poti arteriam infestant. Integer codex teste Lacuna habet: ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπὸς ξηρὸς, δίχα τοῦ ἐν αὐτῷ ἐριώδους (χωλυτικὸν γὰρ τῆς ἀρτηρίας τοῦτο) ἀποζεσθεὶς ἐν οἴνῳ, καὶ πινόμενος.

Rubus caninus Diosc. Oxyacantha. Ruell. notatur. Vitiis.

Serapio historiæ Diosc. quam transcripsit, adjicit radicem fructu calidiorem esse, tusam & in emplastro admotam, spinas & infixa corpori extrahere: Folia quoque trita & imposita phlegmonas impedire ac prohibere: quæ cum in nostris Dioscoridis exemplaribus desiderentur, non sine ratione, ea manca hîc esse suspicari licet.

Galeno Cynosbati fruticis fructus non segniter adstrictorius est, folia verò mediocriter. Itaque particularis usus haud ignotus est. Cavendum ab eo, quod in fructu ejus lanæ speciem habet, ceu arteriam vitians.

Cynosbatus Galeni. A Lana abstinendum.

Nunc

Aequivoca. Nunc verò, Cynosbati, sive Rubi canini æquivocationem paucis prosequemur. Ac primùm quidem *Rosa foliis odoratis.* Cynosbatos sive Cynospastos, pro Rosa foliis odoratis Eglentina dicta, à quibusdam accipitur.

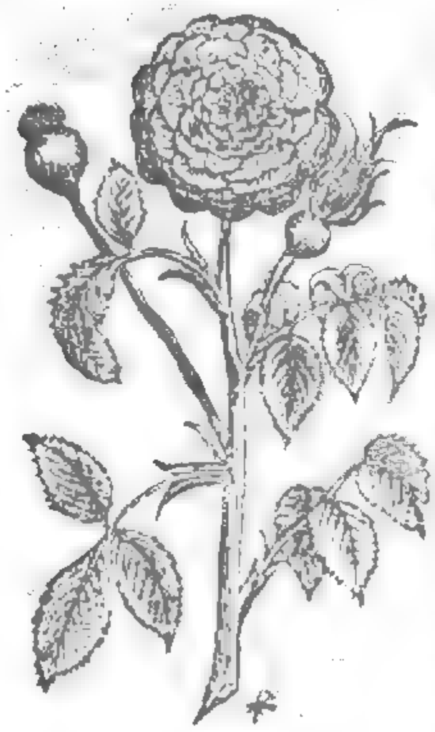
Capparis. A Medicis quoque Cynosbatos, ut vel ipsi novimus, Capparis non rarò dicitur.

Smilax aspera. Smilacem etiam asperam nonnulli vocant Cynosbaton.

Chamæbatus. Veterum Cynosbaton varius. Plinius verò, autore Dalechampio, confundit Cynosbati historiam, cum Chamæbato. Cynosbatus adhæc, vel ut alij Cynospastos, quem Plinius describit, alius est à Theophrasti, & à Diosc. Cynosbato differt.

Spina alba. Vltimò spinam albam voluerunt aliqui esse Dioscoridis Cynosbaton, ut facit Cornarius.

ROSA RVBRA, FLORE VALDE pleno, & semi-pleno, & simplici ferè.

Descr. ROsę rubrę frutex minor est quàm albæ aut rubellæ: *Virga.* virgæ non ita crassæ: *Spina.* spinæ multò rariores, nec ita mordaces, aliqui rami etiam sine spinis: *Folia.* folia ex lõgiusculo pediculo, cui in principio veluti auriculæ foliola sũt terna, vel quina, utrinque glabra, supernè magis virentia, subrotunda: *Flores.* flores sive Rosæ, rubræ, magnæ, quædam plenæ admodùm, coloris intensè rubri, sive purpurei: quædã paucifoliæ: odoratæ omnes, & potissimùm siccæ: *Fructus.* flores sequuntur fructus sive capita sublonga, rubra ubi matura.

Dod. descr. Dod. sic describit: 1. Tertia, similis incarnatis ramis & foliis est, sed subindè brevior, flore verò odoratissimo, pulcherrimóque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente. Rosarum omnium prestantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis utilissima. 2. Quarta, modò dictâ brevior est, virgis cubitalibus, aut altioribus, flore eleganter rubente, sed minùs, quàm jam dicta, & quandoque simplici, quinque tantummodo foliorum, aliàs plurium: aliquando etiam multiplici, odore grato & perquam jucundo.

Synon. De Rosis rubris scripsisse Dioscoridem, inde colligere licet, quia meminit unguis, quod est in folio album. Sed & Cord. in Diosc. hunc dè Rosis rubentibus, quæ à Medicis receptæ sint, agere scribit.

1. Cam.h. *Rosa fina Cam.* Rosa intensè rubens, simplex, vel plena, vulgò Pharmacopæis Fina vocata, cujus foliis exsiccatis, quoniam colorem & odorem diutiùs servant, utuntur: *Milesia.* Hanc Milesiam fuisse olim dictam, ex Plinio conjicitur. 2. Rosa purpurea sive in rubro nigricans, & ceu violacei aliquid diluti admixtum habens, priore major, ab aliquibus Kolrosen appellata, *Trachinia.* videtur Trachinia Plinij. 3. Rosa rubicunda, non omninò dehiscens, ut Plinij Græcula, folio quoque, quàm in cæteris, latiore, odorata tamen. Ex quibus *Rosa Saccharina.* Saccharum Rosaceum conficitur, unde apud nos Zuckher rosen dicuntur.

Synon. Dod. gall. Rosa altera culta, Rosa purpurea, & Rosa rubra. Sub hoc genere continentur Rosæ *Trachinia.* Trachiniæ Plinio, cui in rubro magis nigricantes, sunt Rosæ Milesiæ: Rosæ sativæ quartum genus, Rosa *Milesia.* Milesia Plinij. Eidem de flor. & hist. Rosa sativa tertia, *Provincialis.* Provincialis Gallis dicta: hanc Milesiam esse non temerè suspicari licet. Rosa sativa quarta, *Milesia.* Rosa Francha Gallis: Plinio Trachinia fortè aut Prænestina *Trachinia Prænestina.* dicta.

Lob. Adv. Rosa purpurea sanguinea: Ic. Rosa *Holosericea.* holosericea. Tab. Rosa rubra: item simplices & flore pleno, Rosæ Milesiæ, Rosæ purpureæ & Puniceæ. Cur hanc ita spinosam pinxit, an figura transposita per Compilatorem aut Typographum? Lugd. *Prænestina: Milesia.* Rosas Prænestinas existimat rubras & in iis Milesias, quas Galli *Roses de provins* appellent: item, *Græca.* Græca Plinij [*à Græcis Lychnis*] rubra etiam est, ut Lugd. equidem sentit, quamvis Plinius colorem non expresserit, eáque, multorum sententia, quę Damascena rubra nominatur, *Damascena rubra.* *Rose de Damas rouge.* Figura fortè Rosæ rubræ convenit, cui in Hist. Lugd. titulus simpliciter Rosa. Considerandum an Græca Plinij, sive Lychnis, non sit potiùs herba? An porrò benè ad rubras Rosas referat Lugdun. Damascenam rubram, dubitamus.

Gesn. Rosæ rubræ urbanæ simplices vulgares, quarum pręstantissimę, quę puniceo colore rubent. Eid. coll. & Cardano de rer. var. Rosæ rubræ. Cæs. Rosa rubens multifolia in brevi fruticę, vix cubitum excedente, aculeis firmioribus, calyce scabro, odore jucundo, sed exili: Milesia Plinij. Ger. Rosa 2. rubra, **The red Rosen.** Figuram Tabern. habet spinosis virgultis, cur non mutauit, ejúsque loco eam ponit, quæ est nomine Provincialis. Eid. Rosa 3. sive Holosericea, **The velnet Rose.** Germ. **Rot Rosen/ Blůtrot Rosen**: Gall. *Rose rouge, Rose de Damas rouge*: Belg. **Prouinsch Rosen.**

C.B.pin. *Rosa sativa 1.* Rosa sativa 1. sive rubra, Milesia Plinij: Rosa sativa multiplex, Brunf. Domestica punicea, Matth. Hortensis rubra multiplex, Tragi. Rosa hortensis, Fuchs. Rosa, Tur. Lac. Lon. rubra, Cord. in Diosc. Lugd. Adv. Tab. Ger. Rosa rubra urbana, Gesn.h. Sativa rubra, Ang. Cast. Sativa 3. quæ Provincialis, Dod. Rosa Damascena, Lob. Rosa rubens multifolia, Cæs. Rosa intensè rubens, Cam. Est simplex & multiplex, colore magis minúsq; rubro: huc refertur, 1. Rosa Milesia fl. rubro pleno, vulgo Rosa fina. 2. Milesia fl. simplici rubro. 3. Rosa ex rubro nigricante fl. pleno. 4. Rosa rubicunda Saccharina dicta, Græcula Plinij, Camer. Eid. Bau. Rosa sativa 2. sive rubra pallidior: Sativa 4. sive Francha Gallorum, Dod. Rosa holosericea, Lob. ic. Rosa rubicunda, Cam. Rosa 3. Cæs. Rosa Damascena rubra, Lug. Aliis Trachinia, Prænestina aliis, aliis Græcula Plinij: hæc priore minùs rubet, & flore simplici plerumque est, & foliis latissimis, cujus frutex spinis communiter caret. Eid. B. *3.* Rosa sativa 3. sive saturatiùs rubens: Rosa 1. Prænestinæ similis, Clus. hist. Rosa purpurea, sive in rubro nigricans, Cam. Foliis est quadragenis amplioribus, saturatiùs rubentibus, ad nigredinem vergentibus, & alabastro crassiore.

Locus & Tempus. Genevæ, Lugduni, Montbelgardi, & Basileæ flore observavi intensè rubente: in urbe *Provins* Galliæ vidi Rosam valdè plenam & rubram, *Valde plena & odorata.* quæ in varias Galliæ partes exsiccata distribuitur, quia valdè odorata. Ex hac Conserva sicca ubique paratur. Et hæc est, ni fallor, quam observavi anno 1609. medio Maij mensis, in horto D. Ioh. Heitzmanni, cui flos dersissimis farctus foliis, multò minoribus, quàm in vulgari rubra, odoratior etiam, quàm illa: calyx spinulis horret: folia duûm ordinum, duo semper sibi ex adverso opposita sunt, quintum verò in summitate, medium inter ordines locum occupat: omnia in cir-

in circuitu serrata, glabra, supernè virentia, infernè canescentia.

ROSA ACANTHOS, FLORE pleno, coloris rubelli.

IN plurimis hæc variat à reliquis Rosarum speciebus. Est quidem ea ramis & frondibus Rosæ intensè rubescentis vulgaris altitudine, figurâ & effigie, lævibus & sine spinis, viridantibus magis atq; flexuosis: quarum tamen summi propter floris calycem & folia surculi horridiusculi sunt, ex densissima apicularum nigrarum & asperiusculârum congerie: foliola, quæ summá occupant ramorū, communiter quina sunt, rariùs terna, interdum sena, lata, opposita, impari seriem claudente: supernè quidem atrovirentia, infernè subcinerea, tria nonnunquam unciarum longa: rosa speciosa, nec minore foliorum stipatu, quàm pallidæ sive incarnatæ, suavis odoris, coloris rubelli saturatiore tinctura, quam ornat varia vagaque venularum purpurascentium delineatio: subtùs verò folia ex incarnato candicant omnia. Huic succedit fructus orbicularis, majoris Avellanæ, colore obscurè rubente, densissimo pillorum villosorum agmine farcto. Radix repens, lignosa, duraque.

Clus. sic describit: Multis statim à radice assurgit virgis, humanam altitudinem interdum æquantibus, si fertili solo & umbroso loco pangatur, ut plurimùm verò longè infra eam magnitudinem, & cubitalibus duntaxat, vel sesquicubitalibus, lævibus & sine spinis, viridibus, in varios ramos deductis: folia habet alata, hoc est ternis aut quinis uni costæ (quæ subaspera est) inhærentibus, binis semper inter se oppositis, extremo impari satis amplo, constantia, fuscâ viriditate supernè nitentia, infernè canescentia: extremis ramis insident flores, oblongis hirsutisque pediculis inhærentes, multiplici foliorum numero constantes, Prænestinis majores, mediique inter illas & rubras coloris, jucundi odoris: fructus brevis, crassus, penè orbicularis, maturitate rubens, inæquale semen, &, ut rectè Theophrastus notat, *ἀκανθώδες*, ut omnia Rosarum genera, lanugine involutum continet: radix dura, lignosa plerumque, aliarum instar, sub terra propagines in lateribus spargit.

Clus. pann. Rosa Austriæ 1, sive sine spinis. Eid. hist. Rosa non vulgaris 2. sive sine spinis. Cam. h. Rosa absque spinis purpurascens, plenis majoribus floribus. Cæs. Rosa rubens multifolia colore magis diluto, Græcula Plinij. Tab. Rosa sine spinis. Ger. Rosa 5. sive sine spinis. Ang. The Rose without Prickles. C.B. pin. Rosa sativa 14. sive spinis carens, flore majore.

Friderici Meier munere provenit mihi in horto Ill. E.C. Montbelgardi florens Iunio: Octobri cum fructu in prædicti horto Argentinæ observata, cui ex Clusij horto Vienna primo delata. Clusius autem hujus cognitionem acceptam fert C.V. D. Ioanni Schrötero seniori, Ienensis Academiæ in Thuringia Medico. Non desunt qui flore albo se conspexisse affirmant.

ROSA SINE SPINIS, COLORE penè fecum vini rubri.

ALiud genus Rosæ sine spinis invenitur, non valdè dissimilibus virgis, Viennæ Austriæ etiam ante Clusij in eam urbem adventum, in quibusdam hortis cultum, quod minores & rariore foliorum textura constantes flores profert, colore penè fæcum vini rubri.

Clus. pann. & hist. Rosa sine spinis altera. C.B. pin. Rosa sativa 15. sive sine spinis flore minore.

ROSA PUMILA PANNONICA, flore rubello.

PEdales, inquit Clusius, atque aliquando cubitales etiam ex eadem radice profert virgas, virides, lentas, infernè paucis, supernè multis spinis rigentes: foliorum alas rubræ simillimas, quinque aut septem foliis supernè viridibus, infernè candicantibus constantes. summis virgis & ramulis innascuntur satis magni calyces sive alabastri, hirti, barbatiq; quales in Rosis rubris simplici foliorum ordine constantibus, ex quibus deinde sese explicant magnæ, non omnino odoris expertes Rosæ, quinque foliis præditæ, initio rubræ, deinde paulatim remittente & quasi evanescente rubedine, carnei ferè coloris, multis luteis staminibus, floris umbilicum, quemadmodum in aliis Rosis, occupantibus: fructus ruber, rotundus, omnium maximus & Pyri in modum turbinatus, fulvescente pulpa, inæqualia alba sœmina continet.

Non ineptè meo quidem judicio *χαμαιρόδον* græcè dicetur hoc 4. Rosæ genus, Latinis Rosa pumila: Austriaci Erdtrosen vnd Heydrosen / Vngari verò *Parragi Rosa* appellant. C.B. pin. Rosa sylv. 14. sive pumila rubens: Rosa 4. Clus. pann. at in hist. 6. & pumila.

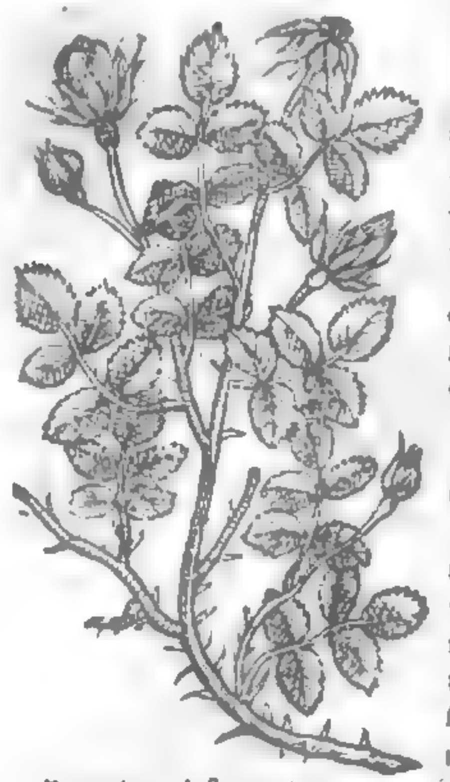
Nascitur passim in cæduis sylvis, aliarum silvarum marginibus, sublimioribus & desertis agris per Austriam inferiorem & universam Pannoniam. Floret Iunio: fructus maturescit Augusto, & plerumque tota Hieme ipsi stirpi inhæret.

ROSA SYLVESTRIS RUBELLA, parvo frutice.

ROsæ rubellæ sylvestris frutex parvus est, cubitalis ut plurimum, formâ similis Rosæ intensè rubræ, curvis nonnunquam spinis, sed raris: foliis ut in illa quinque paratus, rariùs in septem foliola distributis, serratis, glabris, supernâ parte obscuriùs virentibus; denique ejusdem ferè & coloris & formæ, sed rotundioribus & minoribus: flore non parvo, coloris rubelli, sive incarnati, ut vocant, quinquefolio, jucundissimi odoris, cui succedit capitulum cum pediculo hispido.

An Trago tertium sylvestris Rosæ genus, magnitudine foliorum, eam, quæ odorato folio antecedens, tamen spinas gerens, non perinde minaces, & frondem prorsus inodoram: Rosa quoque aliquanto majore, colore magis rubro, & elegantiore tinctura, odoris, ejus quidem judicio, ante omnia suavissimi, tactu pinguiore & magis lentâ, luxurians plerumque in humectis, ac minimè fertilibus avenaceis agris, aliisque nonnullis dumetis, raro supra altitudinem trium cubitorum, sese attollens, & intra humum hinc inde serpentibus radicibus subinde juvenescens. Hæc Rosa campestris facile & nullo negotio plantari potest.

An Tra-

Rosa pumila Pann.

An Tragus hanc suam Rosam noverit nondum nobis certò constat. Multa communia habere videtur cũ Rosa pumila Pannonica Clusij, eandem tamen asserere non audemus, de qua ante.

Ad Rosæ sylv. 3. genus Tragi refert C.B. in pin. Rosam sylv. Gesn.h. dubitàtque an sit Cynosbatos 4. Cordi in Diosc. Vocat autem Rosam sylv. 5. sive odoratissimo rubro flore.

Locus & Tempus.

Primùm observavi Genevæ circa Castellum *l'Abbatie* florentem Iunio, postea inter Genevam & Trenei: deinde in Ducatu VVirtembergico non longè à Stutgardia secus viam cùm contenderem Pfaingen, florentem Iunio, & in sylva non longè ab urbe Marbach.

ROSA RVBELLO FLORE MAIORE multiplicato sive pleno, incarnata vulgo.

Descr.

Rosæ hæ fruticis sunt præalti, ut albæ, spinosioris tamen iis multò. *Rami. Spina.* Ejus rami abundant spinis aduncis, & mordacibus: *Folia.* folia non virent, ut in rubra, nec polita sunt, ut in alba, terna, quina ac etiam septena, penè rotunda: *Flores.* flores multi simul ex longis pediculis hispidis, calice etiam hispido, magni, pleni, rubelli, sive incarnati, odoratiores, dum virent, rubris & albis.

Dod.gall. Rosæ sativæ 3. genus in Belgio Provinsch Rosen: Germ. Leibfarb Rosen/ quæ fortè Plinio Alabandica.

Alabandica Plinio.

Eidem de flor.& hist. Rosa altera sativa dilutè & pallidè rubens, Incarnata ab Italis vocata, Alabandicæ similis. Videtur Dod. hujus figuram in hist. exhibere sub titulo Rosæ sativæ.

Alexandrina. Persica. Damascena.

Gesn.h. Rosæ ex purpureo albicantes, folio multiplici. Rosæ Alexandrinæ, vel Persicæ, vel Damascenæ, vulgò Incarnatæ dictæ. Harum Rosaria (inquit Monard.) nostris majora & viridiora sunt, foliis amplioribus: aculeis plurimis & acutioribus: florum numerosam copiam fundunt, quæ foliis quinis, aut senis constant, medio inter album & rubrum colore. Ruderatum amant locum. Seruntur, inciduntur, cremantur, transferuntur, sicuti nostra. Harum Rosarum apud Italos, Gallos, Germanos, diversasque gentes nunc frequens est usus, quas Damascenas vocant, quoniam ex Damasco Syriæ Vrbe creduntur advectæ. Apud nos verò triginta sunt anni, ex quo earum notitia n attigimus; ex his Rosis medicamentum (syrupum ex multiplici earum infusione) vel mel Rosaceum solutivum parare solent: hæc ille. Sed videt Gesnerus Damascenas, vel Alexandrinas Rosas diversas esse, ut differentiæ causa has Persicas tantùm nominare consueuit. Proxima laus à Puniceis, iis quæ in rubrum candicant, Incarnatæ vulgò dictæ: Monachis in Mesuem incarnata vel trentaphilla. Item de coll. Rosæ purpureæ vel incarnatæ. Ego Rosas has nunquam vidi solùm cum quinis aut senis foliis, ut apud Gesn. hoc loco Monardo placet sed semper multò pluribus.

Syrupus. Persica. Incarnata.

Ryff. Rosa flore incarnato Gallorum; Et, Roseo colore insignes Incarnatæ dictæ. Matth. Rosæ ex albo russescentes, vulgò incarnatæ vocatæ. Lob. Adv. Rosæ pallidæ plebeculæ. Obs.& Ic. Rosa Damascena. Et Rosam Damascenam sive Provincialem vulgi odoratiss. niveis omninò floribus, vel tantillo candore & rubore confusis, maximo proventu alebat Gandari D. Adrianus van der Gracht. Quantum judicare possum ex figura Lobelij, cui stolones sunt spinosi, Rosam rubello flore intelligit: Rosas alioqui minùs diligenter tradidisse videtur.

Rosa alba.

H. Lugd. Rosæ Plinio Trachiniæ minùs rubentes, Rosæ incarnatæ vocatæ. Tab. groß Provinsch Rosen/ Rosa Provincialis major: Item, Rosarum 3. genus, Rosæ majores, & 4. genus minorum dictæ Rosæ provinciales; Rosæ Persicæ, incarnatæ, purpureæ. Pingit Tab. fruticem sine spinis, cùm sciat esse valdè spinosus: errat fortè Compilator, vel Typographus, qui transposuit. Gerard. Rosa 3. Provincialis sive Damascena, Angl. The Provinsche & Damaske Rose. Miror sequutum Tabern. posuisse fig. fruticis rosei, non spinosi, cùm maximè sit spinosus.

Trachinia Plinii. Provincialis maior. Persica.

Cam. h. Rosam incarnatam, vel leviter purpurascentem Norimbergæ Vlmensem nominatam, veterum esse prænestinam existimat: Incarnatam tamen Lugd. Trachiniam esse putat. Nos suspicamur Theophrasto esse Rosas, quas recenset inter amplas, quibus pars interior scabra. Cæs. Rosa roseo colore, nascens in frutice valde hispido, quaterna cubita excedente, primo florens inter ceteras: Campana fortè Plinij, & Trachinia minùs rubens.

Vlmensis. Prænestina.

C.B.pin. Rosa sativa 4. sive purpurea; Trachynia Plinij: Rosa hortensis ex purpura albicans, Tragi, Gesn.h. Rosa domestica carnis colorem referens, Matth. Rosa incarnata, Ang. Cam. Rosa rubra, sive carnei coloris, Bellon. Rosa pallida, Adv. Rosa sativa purpurea, Cam. Rosa minus rubens, Lugd. Rosa provincialis fl. incarnato pleno, Eyst. Rosa Zebedena Pharmacopæorum, Ioannij in tract. de pilulis.

Synon. B. pin. Zebedena.

De Rosa hac, Clusio Prænestina dicta, aliàs vulgò Provincialis, puto loquutum Thomam Morum in Epigr. ubi, quomodo utraque in una coaluerit, ostendit his verbis:

Praenest. Clus.

Purpurea vicina fuit Rosa candida, utramque
Vtraque amorem certans, sit prior utra, premit.
Vtraque sed florem Rosa jam coalevit in unam,
Quoque potest una lis cadit illa modo.
Nunc Rosa facta insurgit..., nec pullulat una. Sed omnem
Vna habet has dotes quas habuere duæ.
Scilicet hic tenuis species decor, atque venustas,
Et color & virtus est utriusque Rosa.
Alterutram ergo Rosam vel illam quisquis amavit,
Hanc in qua nunc est, quicquid amavit amet.
At quis tam ferus est, ... non amet, ille timebit.
Nempe etiam spinas flos habet iste suas.

Locus & Tempus.

Tenerior hæc ad frigus quàm alba & rubra: Basileæ florentem vidi Maio & Iunio; Monspelij Martio, Aprili & Iunio; Genevæ copiosè Octobri & Novembri ac etiam Decembri: quæ tardè florent, jucun-

jucundissimi sunt odoris, nec ita citò flaccescunt. Et licèt nimio frigore impatiens satis, nisi ab eo muniatur, quandoque pereat, tamen altero anno à radice rursum repullulat.

ROSA FOLIO CRISPO, FLORE rubello sive incarnato.

Locus cum descript. PFortzhemię anno 1595. idibus Julij observavi in horto D. Grienningeri Rosæ fruticem folio subrotundo & crispo, flore rubello sive incarnato, à præcedenti in cæteris nō differentem. Plantata in horto Montbelg. fœliciter provenit.

C.B.pin. Rosa sativa 17. sive Rosa folio subrotundo & crispo.

Icon. Iconi nostræ appinximus separatim Rosā domesticam, sed minori proportione.

ROSÆ RUBELLÆ SIVE INCARnatæ similis.

Descr. PRænestinæ, quam vulgus Provincialem vocat, valdè similis est [*Rosa prior vel prima Clusii præter vulgares*] nec illâ minùs altè assurgit: in solo flore discrimen est, qui circiter quadragenis aut pluribus foliis, paulò amplioribus, & saturatiùs nonnihil rubentibus constat, multis staminibus flavis umbilicum occupantibus, alabastróque multo crassiore & breviore, quam ob causam Tuppel Roose vulgò appellatur: odor minùs suavis, & albæ ferè proximus. *Flos.* Hujus genus album florem ferens, apud Batavos *Centif. alba.* invenitur, Centifoliaq; alba illis dicitur, de qua mox.

C.B.pin. Rosa sativa 8. sive Rosa major Prænestina Clus. hist. Rosa Prænestina variegata, Eyst.

Locus. Valdè frequens Viennensibus est hortis, & tota Austria; nullius tamen apud illos usus, quam ad eliciendam stillatitiam aquam. Francofurti ad Mœnum quædam ejus stirpes Prænestinis mistæ aluntur. *Tempus.* Floret cum cæteris Junio, interdum etiam Maio.

ROSA PRÆNESTINA ALBA & versicolor.

NOn desunt, inquit Clusius, qui Prænestinam albi coloris inveniri asserant: mihi certè nondum videre contigit, nisi fortè ea sit quam *Locus.* honestus vir VVilhelmus Osterrat Francofurtensis civis unicam in culto suo horto alit. Illius flos multò dilutior Prænestinâ, & ferè albicans, perinde tamen magnus & plenus, in quo nonnulla etiam folia observavi, media ex parte candicantia, alterâ purpurascentia, vel similis coloris venis aspersa. Anno etiam 1593. florem mihi protulit ea, quam ad me Hoghelandus miserat planta.

Versicolor. Illi congener esse videtur elegans illa Rosa, de qua honestus vir Ioannes Resteau, civis Coloniensis, superioribus Autumnalibus nundinis apud me verba fecit: se videlicet Coloniæ in suo horto alere Rosam Prænestinæ similem formâ & magnitudine, quæ ut plurimùm dimidia ex parte folia candida haberet, reliquâ rubra, aut tertia duntaxat ex parte alba, vel nunc integra alba, modò integra rubra inter *Folia.* se commixta conspiciantur. Ejus prolem sequente Octobri ad me mittebat, quæ prævaluit quidem, sed nondum florem ullum dederat, quum Francofurto excessi.

C.B.pin. Rosa sativa 5. sive versicolor: Rosa prænestina versicolor, Clusi. hist.

ROSA HOLLANDICA RUBELLA plena, quibusdam Centifolia spinoso frutice.

Synon. GErardo est Rosa 6. sive Hollandica, aut Batava, Angl. The great Holland Rose, vulgò The great Province Rose, dicta, *Locus.* quæ Pfortzhemiæ anno 1595. Julij 5. mihi adhuc florens demonstrata est, in horto D. Grienningeri, quam D. Hochstetter denominavit Rosam Hollan- *Rosa Hollandica.* dicam, quamque dicebat ex urbe Delphis allatam & magno pretio emptā. Cæterùm, folia ejus videntur majora quàm in rubella sive incarnata, cui similis frutex spinosus: flos etiam similis, major, plenior, florum folia minora paulò.

An Centifolia antiquorum. De hac Clus. Rosa centifolia Batavica prima an ea sit, cujus Theophr. Plinius & Athenæus mentionem faciunt, hæreo. Nam illi Centifoliam, inodoram esse, & pusilla habere folia, scribunt. Quæ autem apud Batavos alitur, non modò referente N.V. Io. ab Hoghelande (qui binas ejus plantas sub anni 1598. initium mihi misit, quas cùm prævaluisse putarem, corruptas esse deprehendi, præter unius radiculæ fragmentum) prænestinis majorem, & perinde ferè odoratam intellexi: sed etiam Francofurti ad Mœnum apud Balthasarem & Carolum Hoycke Belgas fratrésque germanos illo ipso anno conspexi. Sequente verò, ex neglecto illo, & veluti abjecto fragmento nata est mihi stirps, quæ altero anno nempe 91. circiter quadragenos flores tulit, non omnes tamen ejusdem amplitudinis, sed in nonnullis numeravi centena viceria folia, extrinsecus majora, intrinsecus pusilla, staminum locum explentia, *Color ex.* & in ipsum calycem reflexa, odorem autem deprehendi prænestinæ, ad albam non nihil accedentem, colorem Prænestinæ non dissimilem.

Centif. Batavica alba. Istius etiam stirpem unam quæ album florem ferat, habere se ait idem Hoghelandus, mediæ inter illam & proximè sequentem magnitudinis, quam albam majorem Provincialem appellari ait, ut superiorem, majorem Prænestinam.

C. B. pin. Rosa sativa 6. sive maxima multiplex: Centifolia Batavica rubra, Clus. hist. Eyst. Habetur & alba, quæ, Rosa alba major provincialis, &, Centifolia Batavica alba, Clus. hist. Rosa provincialis flore albo, Eyst.

ROSA CENTIFOLIA BATAVICA altera.

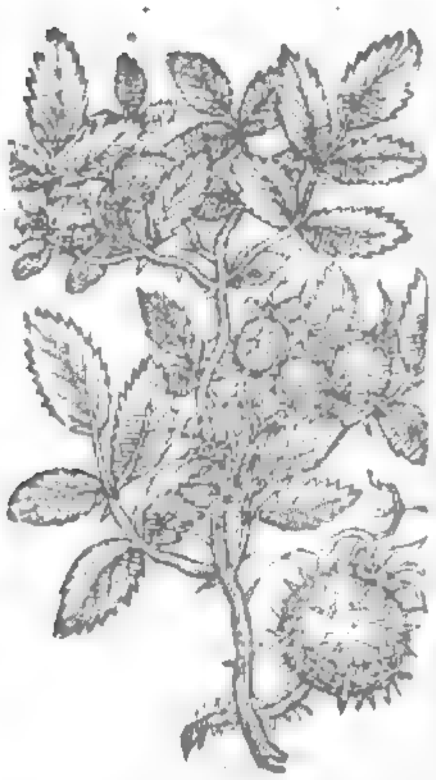
Centif. Batavica 2. Clus.

SEd & rarius Centifoliæ genus apud Batavos inveniri ad Clusium scripsit ille ipse Hoghelandus, priore aliquanto minus, hoc est, mediæ inter Centifoliam & Prænestinam vulgarem magnitudinis, alioqui colore, odore, & formà convenire: quod verum esse ex ejus planta ab illo missa, sequenti anno deprehendit Clusius.

C.B.pin. Rosa sativa 7. sive multiplex media.

ROSA POMO SPINOSO, folio hirsuto.

Locus. Descr.

CHerlerus attulit Rosę genus ex monte Calcari, & horti Dei declivibus, foliis palmũ ferè longis, quinquepartitis, ad rubellam plenam penè accedentibus, minùs rotũdis, longioribus, serratis, subt⁹ hirsutie quadam lenibus tactu, & penè cinereis: capitibus sive fructibus spinosis, magnitudinis Avellanæ rotundæ, ex pediculis brevib. spinosis: per ramulos sunt spinę rariores.

Folium. Capit. Spina.

Hanc existimamus esse Rosam sylvestrem 15. C.Bauh. in pin. sive Rosam sylv. pomiferam majorem, Rosã sylv. pomiferà Lobelij altiorem, ramosiorem, paucissimis aculeis, foliis majoribus, pallidè virentibus, Basileæ locis humidis in Alnetis provenientem.

Synon. C.B.

An Thal. Cynorthodos seu Rosa canina, virgis, fructu ac foliis aulcatis, spongiolas proferens, weyß Dorn/vel Riechende Dorn.

An Cynorrhodos? Spongiola.

ROSA POMIFERA VENETIIS Sprengeri folio hirsuto.

Locus. Descr.

COllegi Heidelbergæ 1595. in horto Sprengeri Rosæ genus, alibi non observatum, foliis accedentibus Rosæ nostræ pomo spinoso, subtùs lenibus ad tactum, & albicantibus, hirsutisque: differt autem quòd tres conjugationes foliorum minorum habeat, & postremò unicum ut cæteræ Rosæ: in extremis ramis raræ spinæ: florem non vidi, ex ramo sicco describo.

Folia.

Anno 1609. Maio vidi, ni fallor, hoc idem genus Rosæ, Basileæ in horto Heitzmanni, foliis similibus, trium conjugationum: spinis ramorum juxta folia aduncis, firmis: flore rubello simplici: capitulo spinoso ut in præcedenti.

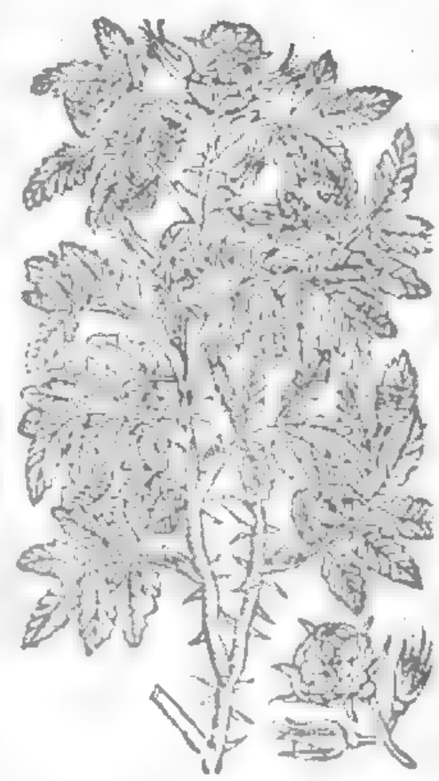
Flos.

ROSA SPINOSISSIMA HIRSVTA.

Spina. Folia.

EST & mihi Rosæ ramus, abundans spinis aduncis, cujus folia sunt hirsuta, subtùs ad tactum lenia, conjugationũ trium, postremo solo: ea autẽ majora sũt ungue parvi digiti: quales ferat flores & ubi ramus, ex quo describo, fuerit collectus, me latet.

ROSA MINOR RVBELLO MVLTIplicato flore, asperis spinis armata.

FRutex est asperis duris spinis armatus, in altitudinem satis magnam multis virgis rubentibus valdè excrescens: Rosę huic parvæ ex brevibus pediculis plenæ, admodum odoratæ.

De hoc frutice Clusius: Rosã Cinnamomeam flore pleno rarò duorum cubitorum altitudinem superantẽ Viennæ observavi, frequentibus & brevibus ramis donatam, purpurascentibus, qui raris & brevibus spinis armati sunt: foliorum alæ illis similes quæ in Rosa, vulgo Canellæ nomen adepta, sunt, h.e. ex quinis aut septenis foliis æquali inter se spatio distantibus constant, uno hinc, altero inde, geniculatim conjugatimque semper adhærente, unóque in cacumen exeunte, coloris supernà parte viridis, infernà candicantis: flores vulgari Cinnamomeæ similes, sed majores & multiplici pusillorum foliorum glomeratione constante, quemadmodum alba & prænestina: odor ferè qualis in alba vulgari plena: fructum nondum videre licuit, tametsi multis annis aluerim ejus. Radix latè admodum serpit, & vivax est, novas virgas subinde producens.

Descr. Clus. Rami. Spina. Folia. Flores. Odor. Radix.

Cam.h. Rosa Cinnamomea altera, vulgò Veneta, aliis Provincialis: Spermonia Plinij, Barbari, & non Spincola, aut Spinosa, Sycionia quorundam.

Synon. Spermonia Sycionia.

Gesn.h. Rosæ nobiles densi-folio flore, parvo, purpurei coloris diluti. An Lugd. Græcula, quæ multorum etiam judicio Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate?* An Eid. Græcula Rosa flore suaviter olente, quem sub æstatis initium paulò seriùs quàm Damascena candida promit & per æstatem ferè totam perseverat, foliis Damascenæ albæ latioribus se se non explicátibus, nisi quis manu deducat, sed veluti conglobatis & convolutis, ut Plin. scribit: Cinnamomum olere hanc vulgus ait. Intimiùs perquirendum, & ad trutinam veræ contemplationis revocandum, an Plin. scribens de Rosa Græcula, non miscuerit herbas: præcedens enim, quæ Græcis Lychnis, herba videtur, uti & sequens, quæ Moscheuton: & quamvis veræ Rosæ genus traderet, tamen non videtur competere nostræ minori rubellæ, quæ foliis non est latissimis. Proponimus etiam examinandum an nostra non possit esse Theophrasti Rosa ex Pangæo, de qua etiam Plinius. Sed & hoc observandum quod scribitur à Lugd. suam videlicet Græculam sub ęstatis initium florere, quandoquidem nostra Rosa, de qua hîc agimus, primo Vere floret.

An Græcula. Plin. confusio. An Rosa ex Pangæo.

Tab. Rosa Provincialis minor: Item, Rosarum 3. genus, Provinciales magnæ & parvę, coloris aurei, jucundi odoris; Rosæ persicæ, incarnatę, purpureæ. Figura Tabern. posita pro Rosa provinciali minore, commodè satis exprimit Rosam, de qua hîc agimus.

Ger-

Ger. Rosa 4. sive Provincialis minor, Angl. The lesser Damaske Rose: item, Rosa Cinnamomea pleno flore, The double Cinnamome Rose. Peccat in excessu Ger. duas proponendo figuras. quæ videntur eandem plantam denotare, prior est Tab. altera verò Clusij in Pannon.

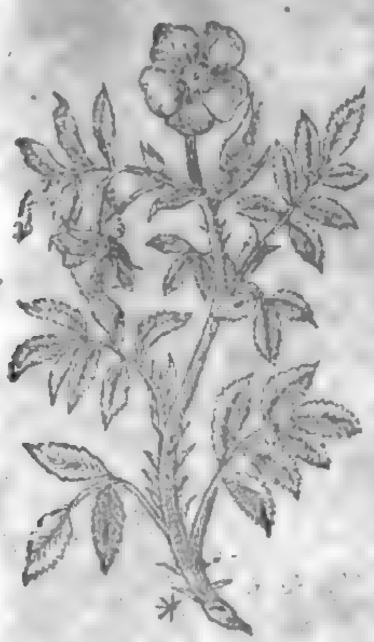
Ger. reprehenditur.

C.B.pin. Rosa silv. 8. sive Rosa odore Cinamomi flore pleno: Rosa cinamomea pleno flore, Clus. pan. & hist. Eystett.

Locus & Tempus. In horto E. C. tempestivè primo vere floret, ex Burgundia delata. Vnde primum Viennam allata sit plerique dubitant, nonnulli tamen ex Tyrolensi Comitatu originem ducere existimant, alij è Gallia Moschatæ pleno rubro flore, nomine missam. Tunc in omnibus Cæsareis hortis, & aliorum qui herbariæ rei studio oblectantur, alebatur: sed omnium frequentissimam Cassellis in cultissimo Ill. Principis VVilhelmi Landtgravij Hassiæ horto, supra humanam altitudinem sese attollentem, interdum etiam Autumno rursus florentem, quæ tamen florem minus plenū superiore, quæ Viennæ est, habere Clusio visa est, & stolones atque ramos minus rubentes.

ROSA CINNAMOMEA FLORIBUS subrubentibus, spinosa.

Synon. cum descr.

Dod. gall. Rosæ sativæ 5. genus, flore simplici, fortè Rosa Prænestina Plinij, foliis minoribus, quàm albarum, rubrarum & rubellarum, ramis tenuibus, spinosis, subrubentibus: floribus parvis, simplicibus, odoratis, rubellis. Eid. de flor. & hist. Rosa 7. sive sylvestris 2. à quibusdam Cinnamomina dicta, id est, Cannel Rooßkens, Rosæ caninæ vulgò dictę similis, veruntamen aliquantulum minor, cujus virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore, plerique in hortis habent, præcox est.

Dod. notat. Notandum Dodon. olim scripsisse spinosam, quod nunc non repetit: In postremis etiam spinarum nullam facit mentionem, quanquam ante dixerit omnes has Rosas mordacibus aculeis horrere.

Lob. & Lug. notantur. Lob. Adv. Rosa silv. quam Boreales Canel roose/ sive Cinnamomeam appellant: Hę foliolis sunt omnium florum minimæ: Franciæ, Belgio, Angliæ, ruri spontè crebræ, ipso odore notissimæ. Eid. Ic. *Rose de Canelle.* Miror autem Lobelium (& ex eo Lugdunensem, qui eadem recitat) Rosam hanc non describere, nec in Obs. explicare: coloris florum non meminit, nec etiam tradit an spinosa, vel non spinosa: Is quidem titulo *Rose de Canelle* ponit figuram Rosæ simplici flore cum spinosis virgis: sed considerandum an intelligat rubellam flore pleno.

Clus. in pan. & hist. Canellæ rosæ vulgaris nec colorem tradit, nec eam describit, neque docet an sit spinosa, aut non spinosa. Thal. Cynorrhodon sive Rosa sylv. suaviter fragrantibus foliolis, videtur esse

Flore albo. Cinnamomina Dodonæi, quam etiam flore candido, non ita frequentem tamen inveniri ait. Sed an hæc eadem sit cum Cinnamomina, vel cum aliqua earum, quas tradimus, non est quod adhuc affirmemus. C.B.pin. Rosa silv. 7. sive Rosa odore Cinamomi simplex: Cynamomea simplex, Cam. Pro Lychnide Plinij Gesnerus habet: & in Albio monte, majorem & minorem nasci tradit: illam fœminam, hanc marem faciens.

ROSA RUBELLO FLORE, PARVO, simplici, non spinosa.

Descr. Mitior hæc, nullis horret spinis, pediculo duntaxat floris, nonnihil aspero: *Folia.* foliorum autem glabrorum conjugationes præter extremum impar, tres sunt, vel quatuor, serratorum, superiùs virentium, inferiùs albicantium, glabrorum: *Flos.* rosæ sunt parvæ quinquefoliæ, odoratæ, coloris rubelli: *Fructus.* fructus rotundus, parvo Mespilo paullò minor, per maturitatem rubēs, grana tomento involuta continet: in hortis sæpè altitudinem hominis excedit. *Semen.*

Rosa Maij. Ges. h. Rosa silv. vulgò Tigurinis Meyenrößle/ ubi à quibusdam colitur in hortis; crescit verò spontè ad radicem Albij montis, & est minor, odoratior & pretiosior Cynorrhodo, inque hortis facillimè durat. Hæc eadem fuerit Rosa campestris Tragi, *Campestris Tragi.* quam Germ. vocat Hanrosen/ Feldrosen/ Haberrosen: Item coll. Rosa à Maio denominata Meyenrößle/ Rosa Maij sine spina, montis Albij prope Tigurum. An Rosa Maij Gesneri eadem sit cum Tragi Rosa campestri 3. vel 4. nobis dubium est, quia *Gesn. notat.* prior spinas gerit; secunda autem flore prorsus est candido.

Græca Plinio Lychnis. Lugd. Rosa Græca (Plinio) à Græcis λυχνὶς dicta, nascens sponte in sepibus, valdè humilis, spinis carens, (quod huic tantùm generi Rosarum proprium est) flore languidiùs rubro, Vere & Autumno prodeunte: quod etiam huic Rosæ cum Coroneola & Grecula commune est, quæ in hortis nostris colitur, & in quibusdam montibus luxuriat, odoris *Inodora 1.* est expers: At humi jacentem & valdè humilem foliis tam exiguis, ut vix Rosa esse videretur, flore suavissimi odoris in Cemenœorum montium jugo al- *Odorata 2.* tissimo Lugduno propinquo, quod montem Pilati vocant, Dalechampius collegit: Contra in Carthusianorum Cœnobio primario, Gratianopoli vicino prorsus inodora est, ut verissimum esse comperiatur quod scripsit Theophr. de his ipsis Rosis tractans odoris præstantiam loci ratione contingere, & quæ eadem in tellure proveniunt à sese differre, quod jucundum, vel nullum odorem spirent. Eum locum *Gaza erret.* Gaza (ut id obiter etiam hic dicatur) non rectè est interpretatus: Hanc si quis Rosam Græcam esse Plinij negaverit, Rosæ genus, Cynorrhodon leve esse Dalech. jure concesserit: Sunt Cinnamomeæ foliolis omnium florum minimæ. *Cynorrhodon leve.* Inter silvestres etiam non postremæ venustatis, inquit Pena. sed inodoro pomo donatæ. Hæc Lugd. lè parans Cinnamomeam à *Lugd. notat.* pomifera Lobeliū imitatus, nec indicat an ambæ diversæ sint ab ea, quā Lychnidē vocat: neutra tamē ex Lobelio quā ponit titulo Rosæ silv. [illegible] Pomiferæ,

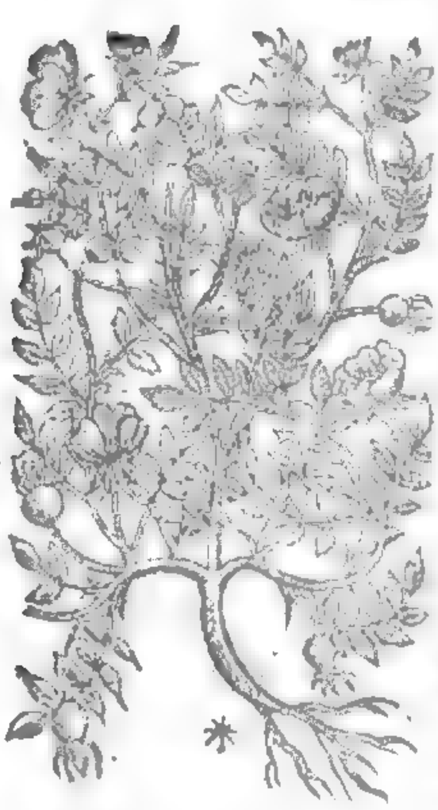
convenit cum ejus Lychnide descripta lectores hæc perpendant.

Cinnamomea. Lychnis Plinij. Cam.h. Rosa Cinnamomea simplex, pro Lychnide habita à Gesnero, & in Albio monte major & minor nasci tradita. Quaternas in costis singulis foliorum syzygias habet plerumque major, præter summum singulare, quod domesticæ nullæ, nisi rariss. silvestres quædam, sed non omnes solent: Minor, quam pro mare habet, ut priorem pro fœmina, minutiores gerens spinas; floris pericarpium gerit spinosum modicè, superioris leve. Distinctionem hanc *Camerar.* à Camer. assignatam nondum inveni in libris impressis Gesneri: fortè Camer. inter manuscriptas annotationes reperit, & non separat Rosam non spinosam à Cinnamomea, de qua ante, quæ Dodon. & Lob. spinosa est. rem ulterius considerasse debebat.

Syn. C.B. C. B. pin. Rosa sylv. 10. sive minor rubello flore, vulgò à mense Maio, Majalis dicta: Cinnamomea altera, Cam. Provincialis minor, Tab. Ger. Malè *C.B. lapsus* quoque frater Rosam hanc Majalem, quæ sine spinis est, eandem facit cum spinosa & Provinciali minore Taber. & Ger. ad quam etiam Cinnamomeam 2. Camer. referimus.

Locus & Tempus. In hortis nonnullis florentem observavi mense Iulio: Genevæ ubi vocant *petits Damas rouge*, Maij principio. Reperi spontaneam in monte Thuiri copiosè, ceu etiam in pago Colonge: in monte Balon Lotharingiam attingente: item, in montibus Burgundiæ propè Mascon cum flore Maij principio.

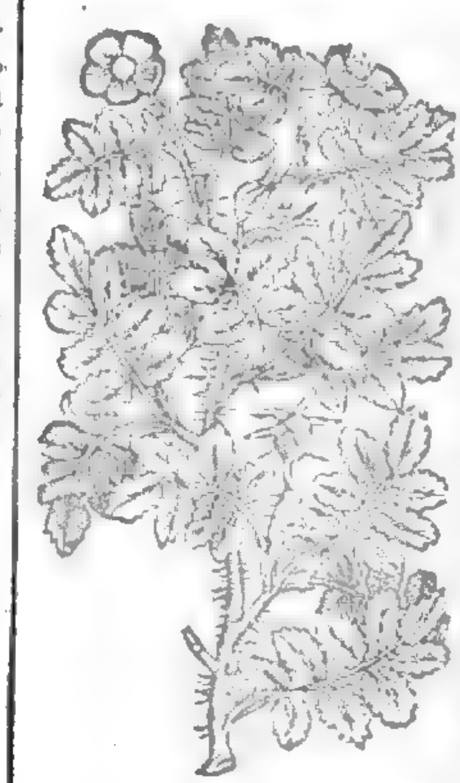
ROSA SYLVESTRIS POMIFERA
Lobelio, flore rubello, sine spinis, pumila, eadem fortè cum præcedenti.

Locus. Descr. INter silvestres Rosas (inquit Lob. in Adv. **Quenen Rosen** / pomifera, morifera, baccifera, non postremæ venustatis, Angliæ perquam familiaris, & Eglentinę cognatior, fruticat pumila, bicubito non altior, sed inodora: folio minore, & *Folium.* pereleganti: Mespilo Aroniæ non dispari *Pomum.* pomo donata, minore multò, colore viridiore, rubello, subpuniceo, per Augustum maturo: flos Rosæ silvestris est. Eid. Obs. & Ic. Rosa siluestris pomifera. *Lob. repreh.* Miror Lobelium non tradere qua in re hæc differat à Cinnamomea, nec coloris meminisse, nec indicasse an sit spinosa: figura spinis destituta non malè convenit nostræ Rosæ parvo flore rubello, quæ spontè provenit, quam an intellexerit Lobelius dubito. Camerarius aliam intelligit nempe Rosam campestrem odoratam Clusij, quamvis illa sit spi-*Cam. notatur.* nosissima ut ipsemet Camer. fatetur, & flos albus qui Lobel. rubellus: nos igitur Camer. non assentimur, eandem Lobel. & Clusij esse hac in parte plantam. Lugd. Rosam sylvestrem pomiferam Penæ separat à nostra præcedenti Rosa, non spinosa: nos sanè suspicamur hanc eandem esse cum nostra, sed spontaneam, id quod stirpium periti investigent.

Syn. C.B. C.B. pin. Rosa silv. 16. sive pomifera minor: Rosa silv. pomifera, Lob. & Lugdun. Cynorrhodi species, Thal. Rosa arvina, Tab. Rosa pimpinella, Ger. Hanc Lob. spinis carentem, at Tab. spinosam pingit. *C.B. confusa.* Ego contra fratrem Cynorrhódi speciem Thalij, non puto referendam ad hanc silvestrem pomiferam Lobelij, sed ad pumilam spinosissimam folio Pimpinellæ. Præterea Rosam arvinam Taber. aliam existimo, ob rationes paullò pòst dicendas.

ROSA PVMILA SPINOSISSIMA,
foliis Pimpinellæ, glabris, flore albo.

Descri. HAud impunè ullâ sui parte contrectari se patitur pumila hæc sesquicubitalis Rosa, tam denso horret *Spinæ.* minacium spinarum undiq; agmine, tam per caudi-*Ramuli.* cem quàm ramulos, quos incondicitos multos habet, *Folia.* per quos folia conjugationum quatuor, alata, glabra, vix quadrantem ęquant unguis digiti minimi, circumcirca crenata, *Flosculi.* subrotunda: flosculi simplici constant foliorum texturâ, candidi, crebri, luteis capillamentis medium obsidentibus, alabastriculis parvis: radix repit & plurimas virgas emittit.

An campestris odorata Clusii. Considerandum an eadem sit, quam Clusius in pann. pro Rosa 3. in Hist. pro 5. sic describit: Rosa campestris odorata, cubitalibus aliquot, aut ad summum, sed rarissimè, bicubitalibus assurgit virgis, firmis, duris, lignosis, rubescentibus, densissimo spinarum vallo munitis, ex quibus frequentes confuso ordine oriuntur spinosi ramuli, virides, singuli suum florem sustinentes, album odoratum, quinque foliis constantem, Luteæ, aut Canellæ Rosæ vulgaris [*qualis hæc sit Clus. non ostendit*] æqualem, capillaceis quibusdam staminibus cum suis apicibus luteis medium floris umbilicum occupantibus: fructus rotundus, brevis, initio viridis, deinde plenam maturitatem adeptus niger, crassa, angulosa, candida, dura semina continet: folia sunt inter eam quæ luteos simplices fert flores, & illam quæ ab aggeribus, in quibus spontè provenit, quæque à Pimpinellæ foliorum similitudine nomen apud Belgas accepit (**Dunnen Roosen & Pimpernelle Roosen** enim appellant) ferè media, per ambitum serrata, & nullius splendoris: radix dura, lignosa, in diversa *Locus.* tendit. Invenitur multis circa Viennam locis, præ-*Tempus.* sertim editioribus & montosis. Floret Maio, quo tempore rusticæ mulieres plurimos ejus fasciculos, ob odoris gratiam, venales in forum deferunt. Fructus Augusto maturescit.

Rosa silv. Dodon. gall. Rosarum silvestrium genus, cujus virgæ spinis acutis abundant: flores parvi, simplices, albi, suavissimi odoris: humilis Rosa, inter Rosas domesticas & sylvestres minor: Vi-*Cynosbatos. Spineola Plin.* detur Græcorum κυνόσβατος, Latinorum Canirubus, & Plinio Rosa spineola. Eidem. de fl. & in histor. Rosa 9. parva humillima, virgis spino-

spinosissimis, foliis minimis, rosis perquam exiguis, candidis, & suaveolentibus: frutex hujus nigelle, illorum ruber. Rosa minima à nostris Duyn roosken, h. e. Dunensis Rosa dicta in marino littore, arenosis tumulis, quos vulgò Duynen nominant: sunt tamen qui Pimpernelle Rooskens nuncupant. Rosam Pampinulam dixeris à similitudine nempe hujus fruticis foliorum, cum foliis minoris Pampinulæ quæ alio nomine Sanguisorba & Pimpinella vocatur. Minima spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, juxta Icium portum, in arenosis juxta mare tumulis. Observandum hoc in loco Dodonæum in histor. Dunensis Rosæ fructum nigrum dicere, Clusium autem id tribuere suæ Campestri, quam videtur separare à Dunēsi sive ea, quæ Pimpinellæ folio.

Dunensis. *Pampinula.* *Varietas.* *Dod. notatur.* *Cynorrhodon Broccenbergense.*

Thal. Cynorrhodi species in Broccenbergo nascens, rarior inventu, fructu nigro, non oblongo, sed rotundo, Cerasi magnitudine, continente semina pauciora quam reliquæ species, duplo tamen grandiora, ac formæ quodammodo granorum Vitis. Camer. apud Thalium & in horto ait Rosam pomiferam Lobelij, vel campestrem odoratam in pann. Clusij, Belgis à foliorum figura Pimpernellen Rooskin vocari: quamvis ille sine spinis depingat, cùm revera sit spinosissima. Ego non adstipulor Camerario: Rosa siquidem Clusij, albo flore est; Lobelij autem Rubella: Hoc præterea observandum, videri Clusium Rosam Campestrem distinguere ab ea, quæ folio Pimpinellæ, ut jam dictum.

Pomifera Lob. *Cam. negatur.* *Tab. error.*

Tabernam. Rosarum 9. genus, Rosa Eglenteria dicta, frutice humili, virgultis spinosis, foliis parvis, floribus sive rosis pusillis, albis, odoratis: fructu nigro: Rosa Dunensis, aut Pampinula. Sed apud Tabern. confunduntur Rosarum genera duo: Icon repræsentat quidem Eglenteriam, sed non descriptio, ut apparet ex ea & nomenclaturis.

Syn. C. B.

C. B. pin. Rosa sylv. 12. sive Rosa campestris spinosissima fl. albo odoro: Rosa campestris odora & 5. Clus. pan. & hist. & Cam. Cynorrhodon polyacanthos, Lugd. Rosa Dunensis, Dod. Rosa præcox spinosa fl. albo, Eyst. Hæc opinio non placet: patet verò nostra ex dictis, & mox subdendis.

C. B. opinio non placet. *Locus.*

In hortis non parùm se multiplicat serpendo, ideóque haud multùm in altum sese attollit. In castello Bermont, unde mihi missa, copiosè provenit in rupibus.

ROSA SPINOSISSIMA PUMILA flore rubro.

Cynorrh. Polyacanthon Dal.

LUgd. Icon est sub titulo Cynorrhodi Polyacanthi, quæ non malè exprimit nostram Rosam spinosissimam flore albo jam dictam. Cynorrhodi autem hoc genus à spinarum densissima multitudine quibus caulis, surculi, ramuli, folia rigent, Polyacanthon nominavit Dalechampius. Id pedis altitudinem nunquam excedit. Flore est rubro exiguo: Reperitur in Grammontio nemore propè Monspelium: hæc Lugd. Ego inter Rosæ siccas plantas invenio ramulum spinosissimum foliis minimis, præcedenti similibus, sed minoribus multò, cui titulum fecit Dourez Cynosbati odorati. Gesnerus, qui hunc habuit, ascripserat esse forte vel Rosæ Damascenæ cognatam, vel Nersin Serapionis.

Cynosb. odoratum. An Damascena vel Nersin Serapionis.

Hanc nos suspicamur esse collectam Monspelij: fecissemus eandem cum præcedenti, nisi invenissemus Dalechampium tradere Cynorrhodon Polyacanthon flore esse rubro circa Monspelium. Cherlerus retulit ramis spinosiss. cum minimis foliis, modò dictis similibus, passim provenire in rupetis & frutetis collium Narbonensis Galliæ, ac ibi florere Maio: verùm quo colore non indicabat.

C. Bauh.

C. Bauh. hanc spinosissimam candem statuit cum pumila spinosissima, foliis Pimpinellæ. Sed huic flos albus, illi ruber. Hæc pedis altitudinem nunquam excedit, illa verò sesquicubitalis est.

ROSA ARVINA TABERN. SPINOSA.

Tab. reprob.

APud Taber. in Ic. & hist. hujus Rosæ sive Arvinæ, Feldt Rose, nihil præter iconem & nomen extat, quod ut ait, adeò vulgaris sit omnibus locis, ut non egeat descriptione. Sed Compilator satis demonstrat se parùm versatum in Rosarum discriminibus: Icon quam proponit, accedit ad Iconē Rosæ pomiferæ Lobelij. Quare ejusdem plantæ existimarem nisi spinosa pingeretur, rarioribus tamen spinis & non crebris, quales sunt in Rosa nostra spinosissima: Considerandum an sit Rosa Maij minor Gesneri Camerario, cujus descriptionem posuimus antea, sub Rosa rubello flore non spinosa.

Rosa Maij Gesn.

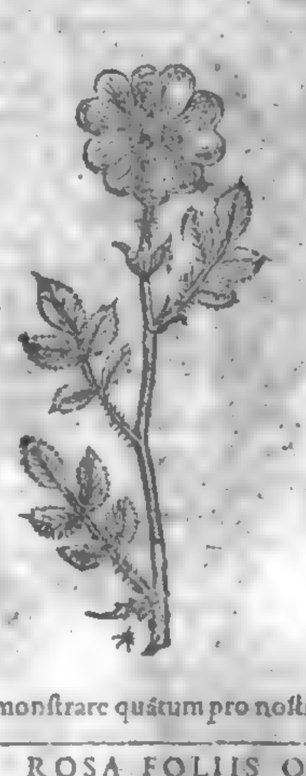
Locus.

A me aliquando reperta est Rosa sylv. in monte S. Hippoliti, urbi Burgundiæ vicino, frutice parvo spinis robustis, rarioribus, ut in icone Tabern. foliolis novem ac etiam undecim, glabris, qualia in Rosa spinosissima alba. Ger. qui figuram Tab. exhibet, Rosa pimpinellæ Angl. The pampernel Rose, & Rosa pomifera.

C. Bauh.

C. Bauh. eandem facit Rosam arvinam Tab. cum sily. pomifera Lob. & Cynorrhodi specie Thalij: sed ei adhuc assentiri non possum.

ROSA MINIMA.

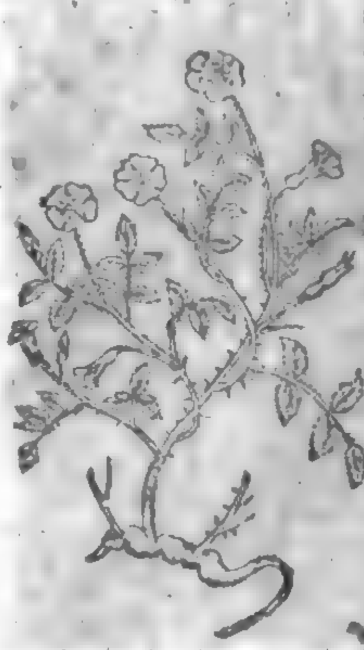
Descr. *Folia.* *Flos.*

ROsam vix triū unciarum, collectā in horto Dei detulit gener, cui folia unciam circiter longa, quinquepartita, glabra: flos p proportionē plātulæ magnus, quinquefolius, albus; in ea spinas non animadverto: considerandum an sit tantùm variatio aliqua alicujus præcedentis generis: nolumus nos ut videamur plures plantas cæteris nosse multiplicare species: studemus quidē opera Dei in Botanicis demonstrare quātum pro nostro captu fieri potest.

ROSA FOLIIS ODORATIS Eglentina dicta.

Descr.

ROsis silvestrib. antè dictis similis, aculeatis virgis, Trago magis exigua Rosa silvestri vulgari,

sed spinis & foliis asperioribus Dod. proceritate sylvestres omnes sæpè superans, virgas habet duras, crassas, & lignosas: nos plerùmque observavimus minorem & virgis minùs crassis: foliolis subrotundis, quibusdam pænè rotundis, plerùmque septenis, Dod. splendentibus & pulchrè virentibus, Trago cineraceis, nobis potiùs virentibus odore gratissimo ac suavissimo, maximè vento flante, teste eod. Trago: flores exigui, quinquefolij, albi, & valdè odorati, (vidimus & rubentes,) Trago ex purpura saturatè candicantes & odore jucundiore ac vehementiore præditi; Dodonęo verò, frequentissimè albicantes, raro purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructus oblongus, coloris subrubentis. Reperiuntur etiam circa hujus tenues virgas spongiolæ hirsutæ, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascuntur.

Virga. Folia. Flores. Alba & rubens. Fructus. Spongia.

Cord. in Diosc. κυνόσβατος sive Cynorrhodos altera, hirsutioribus foliis, cujus frutex totus suavissimum odorem spirat, Englandira vulgo appellata. Trago Rosæ silv. genus 2. German. nonnullorum Weinrosen/ Frawen Dorn/ Marien Dorn.

Cynosbatus. Cynorrhodos. Englandira.

Gesn. h. Rosa sylv. humilior, Tigurensibus Weinrößlein denominata à vino. Eid. cat. Cynosbati genus odoratum, Weindorn/ Weinhag.

Sylv. humilior. Cynosbati genus.

Turn. Rubus canis, κυνόσβατος, Angl. *Eglentine.* In hac communiter spongia nascitur, ut scribit Plinius. Ego hanc nihil aliud quàm suaveolentem Cynosbati speciem existimo. Idem habet de Cynosbato. Dod. Gall. Rosæ 9. genus, Plinio Græcè λυχνίς, Lat. Rosa Græca, Gal. & Bel. *Esglentier.* Idem de flo. & hist. Rosa 10. sive sylv. quædam, foliis odoratioribus: Cynorrhodi sive Caninæ Rosæ odorata species, quam Galli Englenterium Ruellio teste nominant, qui & hanc sylvestrem Rosam Cynosbatum sive Caninum Rubum suspicatur, de quo Diosc. κυνόσβατον οἱ δὲ ὀξυάκανθαν: Extat & Cynosbati apud Theophr. descriptio, quam habet correctiorem Athenæus: Cùm harum descriptionum utraque non malè canina Rosa odorata convenire videtur: Est verò & alius Cynosbatus, quem Plin. l. 24. describit: sed huic Cynosbato, silvestris odorata (si modo legitima & nõ corrupta est descriptio) nec quicquam similis est, veluti neque Cappari, neq; Smilaci asperæ, quarum utraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur..

Rubus caninus. Cynorrhodos. Græca. Caninæ species. Cynosbatus. Oxyacantha. Cynosbatus Plinij non est.

Lob. Adv. Rosæ species altera, vulgò *Esglentine* aut *Esglentier*: in hujus potissimùm ramis Bedegar vocatum provenit. Idem Obs. & Ic. Sylv. Rosa & Canina Rosa odorata, Angl. Brerbusche or Heptree/ sive Brere tre. Germ. Wildtrosen & Hecktrosen. Bel. Wilde Rose. Gall. *Eglentine.* Hisp. *Rosa salvage.* It. *Rovo canino, Rose salvatice & canine.* An Lob. benè distinxerit Rosas sylvestres examinent lectores.

Bedeguar. Lob. notatur.

Lugd. Rubi genus aliud in quo Rosa nascitur, inquit Plinius, Dioscoridis κυνόσβατος, qui in sepibus cum aliis Rubis gignitur. Latinè Rubus caninus is appellatur aut Caninubus, Arabicè Sent. Fruticem eum esse putant nonnulli, quem Galli *Englantier* & *Eglantier* vocant, id quod notæ à Diosc. positæ testantur. Et licèt in Dioscoridis historia nihil sit quod non sententiæ Herbariorum de hac planta adstipuletur, dubitant tamen adhuc de ea re quidam, alij apertè refragantur, in primis verò Matthiolus, cui respondent alterius sententię authores. Hoc primum, quod Matthiolus vehementer probat, & adversus Marcellum contendit; Cynosbaton à Cynorrhodo sive Rosa sylvestri differre caulium robore, proceritate, crassitudine, aculeorum multitudine & rigiditate, folio jucundi odoris, ut inquit Plinius, sed angusti, nec latè se diffundentis (quod in Rosa sylvestri prorsus odoris est expers) in acutum desinente, cùm Rosæ sylvestris folium summâ parte latiusculum sit & majoribus incisuris divisum, quæ cum tantoperè inter se dissideant, Cynosbaton neque cum Rosa sylvestri, neque cum sativa à Dioscoride conferri oportuit. Nullo verò pacto adversatur Plinij authoritas, Rosam sylvestrem Cynorrhodon non Cynosbaton appellantis: qui præterea non scribit, veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuisse, quàm spongiolam illam, quæ mediis sylvestrium Rosarum ramis oboritur, ut citra illius mentem ait Matthiolus. Perspicere verò ex hac historia licet Cynosbati folium Myrto præsertim sylvestri simillimum esse, verùm latiùs in ambitu serratum, paullò minùs acuminatum. Ejusdem fructum nucleo Olivæ, πυρῆνι ut scribit Diosc. id est, similem, non ἴσον id est, magnitudine parem: quanquam nec ejus magnitudo ea sit ut Olivas superet Hispanicas aut Narbonenses. Quod in Theophr. legitur de Cynosbato ὀξυάκανθα τοῖς ῥόοις mendosum est, scribendum τῷ ῥόδῳ, Et postea pro τῷ ῥόῳ scribendum τῷ ῥόδῳ & pro ἀγνώδης, legendum ἰχνώδης: nam & Plinius folium hominis vestigio simile est interpretatus. Hominis vestigium si consideres, principio nonnihil latum, medio latius, in angustum & acutum, summo cacumine desinit, quale à calceatis arenæ, lutóve imprimitur, tali præsertim calceo, qualem veteribus in usu fuisse ex antiquis statuis apparet. Ea figura imaginem foliorum Cynosbati repræsentat. At quod scribit Plinius Cynosbaton uvam nigram ferre, Cynosbaton sanè cum Chamæbato confundit. Tam in Cynosbato quàm in Cynorrhodo excrementum quoddam gignitur, globosum, hirsutum, tactu asperum, quod in Cynosbato pilulam Castaneæ similem Plinius appellat, in Cynorrhodo spongiolam. Et hæc Lugd. quæ cap. sequenti Rosam sylv. alteram appellat vulgò *Eglantier.* Nos quidem non negamus Rosam Eglentinam esse Cynosbaton, non invenimus tamen quod Lugd. scribit Plinium dicere folium jucundi odoris esse Cynosbato: nec discrimina quæ ponit multùm facimus, nec demonstrat qua in re tantoperè dissideant, ut Diosc. Cynosbaton, neque cum Rosa sylvestri, neque cum sativa oportuerit conferre: An non Eglantina Rosa verè Rosæ genus est? Turn. Eglentinam diversam existimat à Cynosbato, cen[illegible]e esse veterum Cynorrhodon seu Rosam can[illegible]am.

Rubi Rosa Plinio. Cynosbatus. Matth. refutatur. Cynosbaton differt à Cynorrhodo. Matth. reprehenditur. Lugd. notatur. Eglentina Cynorrh. veterum.

Compilator Tabern. confundit in hist. cum nona Rosa, quæ est Eglenteria, Rosam Dunensem sive Pampinulam. Cur Ger. pro Rosa silv. odora, Angl. the Eglantine or Schweete Brier dicta, figuram Tabern. Rosæ sylvestris posuerit, rationem non video? An Cam. h. Rosa canina κυνόσβατος vivis sepibus idonea?

Gerardi lapsus.

C. B. pin. Rosa sylv. 4. sive foliis odoratis: Englanteria, Ruell. Rosa silv. altera, Trag. Gesn. h. Rubus canis, Eglanterium, Turn. Cynosbatos, Lac. Rosa 10. Cynorrhodi, vel caninæ Rosæ odorata species, Dod. Rosæ sylv. species altera, Lugd. Rosa Eglenteria, Lob. Adv. Tab. & Eyst. Rosa canina, Ger.

Synon. C. B.

Provenit sponte Montbelgardi ad collem, quem vocant Condemeine & alibi, ut Basileæ, Genevæ & Lugduni,

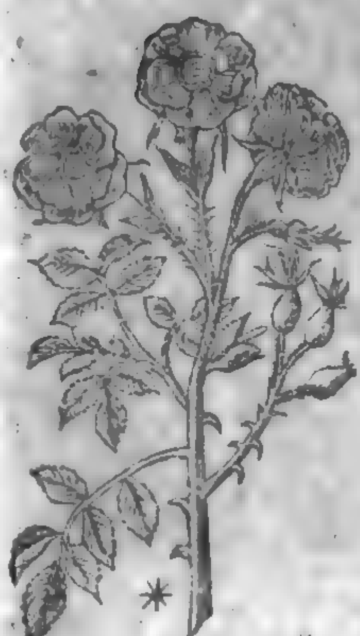
Locus & Tempus.

Lugduni, mense Iunio, nunc Augusto, nunc Septembri, etiam cum spongia. Dodonæo hortensis est, nec usquam in Gallia aut Belgio sponte vivit. Angliæ & Flandriæ hortis ad odoris gratiam colitur, sponte oritur in Bathonia Angliæ, proximis collibus non procul ab ædibus D. Laurentij Huyde, Lob. Hanc cum aliquando Gesnerus in hortuli sui loco umbroso plantasset, odorem amisit: tamen civis quidam alius partim in ipso muro hortuli sui, partim juxta, loco aprico, valdè proceram, & suavissimi odoris, quem nectareum dixeris, annis quamplurimis illic vivam habuit.

ROSA EGLENTINA FLORE pleno.

Locus.

VEsuntij in stirpium cultissimo horto Dom. à Bellofontaine vidi fruticem cum foliis odoratis, sed majoribus quàm in spôtanea. Et hinc Lob. in Obs. ait Rosam Eglentinam flore multiplici in hortis variare: hanc in Ic. inscribit, Rosã sylvestrem odoratam, flore multiplici.

Eglentina.

Sylv. flore multiplici.

Cynorrh. duplex.

Cam. h. κυνόῤῥοδον duplicato flore, quę pro Alabandica Plinij haberi queat. Hanc ego cum Camerario Alabandicam non censuerim: ea siquidem vilior Plinio albicantibus foliis.

C.B.pin. Rosa sylv.3. sive flore pleno: Rosa canina duplicato flore, Cam.

ROSA SYLVESTRIS, FOLIO Eglantinæ virente, albo flore & rubello.

Alba.

IN Alsatia & circa Montbelgardum, in sepibus cum reliquis Rosis sylvestribus, genus quoddam provenit magnum, foliis quinis plerumque, ex virore nigricantibus, similibus Eglentinis rugis & colore, non tamen ut illarum odoratis, præterea majoribus: rosæ sunt albæ: spinæ hinc inde per ramos aduncæ. Hujus aliam observavimus florentem Maio in Ducatu VVirtembergico inter Stutgardiam & Eslingam, flore rubello.

Rubella.

ROSA SYLVESTRIS ALBA CUM rubore, folio glabro.

Descr. *Folia.* *Flores.* *Capita.*

ROsa nostra sylvestris, folio glabro, in magnos excrescit frutices, magnis armatus spinis: folia sunt satis magna, utrinque glabra: flores simplices, quinquefolij, albi, cum aliquo rubore, in medio stamina lutea: succedunt capita longa, primùm viridia, deinde Coralli modo rubra, quæ ubi planè matura, mollia redduntur, sapidi gustûs, cum aliqua aciditate: à pilis, quibus semina involuta sunt, inter edendum, cavendum.

Rosa canina vulgo Dod.

Dodon. sic describit: Ea quæ canina Rosa vulgò dicitur, Belgio familiaris, aculeatis virgis, & asperis

foliis, sativis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex, quinquefolia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascẽs. Adnascitur hujus virgis aliquãdo pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam spongiolam Rosæ nuncupant.

Spongiola de pila Rosa sylv.

Lugd. sic, Rosa sylv. quã n. Cynorrhodon Plinius appellat, foliis est asperis, aculeatis: rami surculique, ut in sativa spinis horrent, sed graciliores sunt, foliaque multò minora: rosæ ipsæ simplices, albæ, aut in albo purpureæ, inodoræ, quibus tandem succedunt capita rotunda, ut in sativa, rubra cùm matura sunt, in quibus semen lanâ opertum. In mediis ramis nascitur pila quędam, hirsuta, à Plinio spongiola nominata. Hanc Seplasiarij quidam Bedeguar appellant, non sine errore, cum Bedeguar Cardui genus sit. Sed nec Dodonæus, nec Compilator Lugd. videntur cognovisse discrimina Rosarum sylvestrium. Icon nostra ex Camer. valde placet.

Cynorrh. Plinij.

Bedeguar de pila Rosa perperam dici.

Dod. et Lugd. notantur.

Est hæc illa planta quam Theophr. & Diosc. κυνόσβατον vocant, & alij apud eundem Oxyacantham, malè meo quidem judicio. Meliùs alij apud Plinium Cynosbaton, Cynospaston: alij autem Neurospaston cognominant: existimo tamen eum duas plantas miscere.

Cynosbatos. *Oxyacantha male Plin. notat.*

Cord. in Diosc. ait κυνόσβατον Canirubum Gazam apud Theophr. reddere, sed eundem fruticem alio nomine Cynorrhodon, Canis rosam, vocari: Esse autem nihil aliud, quàm syl. & aculeatam hamatis spinis Rubum: esseque tres, aut quatuor ejus differentias, & ex omnibus hanc esse proceriorem. Plinium Cynosbatum cum vulgari Rubo confundere, quosdam etiam hunc fruticem Arbutum esse credere, sed malè.

Canis rubus Cynorrhodon

Rubus sylv.

Plin. error.

Arbutus male.

Tragi judicio Rosa syl. prior ex purpura dilutè albicans, sive vulgare silvestris Rosæ genus, quod Germani Wildrheckrosen/ Hanbuttel/ & Buttelerosen/ & spongiolas quę huic adnascũtur, Schlaffkuntz appellant, Cynorrhodon Barbari fuerit.

Cynorrhod. Barbari.

Dodon. g. Rosa κυνόῤῥοδον, Rosa canina & Rosa sylv. Eid. hist. & de flor. Rosa 6. silv. canina vulgò vocata, nonnullis etiam Canina sentis, flore albicante, aut ex albido colore purpurascente, olim inodoro.

Canina sentis.

Holler. morb. int. Cynosbaton: Eid. de compos. medic. Cynosbati fructus detracta interiori lanugine Senella vocata. At Senella solet dici de Oxyacantha Matthioli, quæ commendatur ad calculum: quare videndum an ne ab Hollerio duæ confundantur plantæ.

Senella.

Holler notatur.

Nescio, inquit Lob. in Adv. quã fiduciâ invitum me nihil scire docere vult Matth. qui jam diu non novit, ne quidem postremò monitus agnovit Cynosbaton, cujus duo frutices, ut nomenclaturæ sic effigiaturæ ex antiqua descriptione persimiles, certum me faciunt, aut saltem ea non carere nos hodie. Est autem frequentissimus Cynosbatos Rubi persimilis, promens florem & fruticem Rosæ sylvestris. An autem Rosa sylv. fuerint, rite perspecta. Lo-

Matth. reprehend.

belio, valdè ambigimus, videant lectores.

Rubus caninus. Cynomoro. Heliodoron. Cynorrh. de spongia. Anguill. vocat Rubum caninum, Rosas albas sylvestres Galeni lib. 1. comp. med. sec. loc. Cynomoron, & Oribasii Heliodoron: Plinium ait tradere in hac inveniri plantâ spongiolam, vocatam Cynorrhodon. Hanc Lob. spongiam Bedeguaris vocat. Tab. Rosam silv. Heckrose/ non describit, ita ut nescias an hanc vel sequentē intelligat. Ges. h. Rosa sylvestris Cynosbati vel Cynorrhodi nomine veteribus dicta. Eid. cat. Cynorrhodon, Rosa canina. Hanc aliquos à Cynosbato distinguere scribit non flore roseo, quem fert utraque, sed spongiolis quas Cynorrhodo attribuit, & Cynosbato negat. Turn. eos errare scribit, qui Rubum canis & Canirubum, Rubum esse putent. Ger. vocat Rosam caninam inodoram, ejusque figuram assumpsit ex Tab. quæ posita fuerat pro Rosa Eglenteria, cur mutarit nescio. Hæc tandem est cujus turpis figura extat apud Lonic. nomine Hagenbutten & Hanrosen/ & Cynosbati Dioscoridis.

Cynorrhodi & Cynosbati differentia.

Rubum non esse.

C.B. Synon. C.B. pin. Rosa sylv. 3. sive flore odorato, incarnato; Cynorrhodos Plinij & Barbari: Sentis canis & Cynosbatos, Brunf. Rosa sylv. Matth. Dod. odora, Ger. Cynorrhodos [*an non hæc Rosa pomo spinoso, folio hirsuto?*] seu Rosa canina, Thal. Rosa sylv. vulgaris, Lugd. Cam. ep. Rosa canina odorata & sylv. Lob. Rosa sylv. altior & spinosior, Cæs. Rosa canina, Camer. Cynosbatos & Rubi tertium genus, Lugd. Rosa sylv. odorata incarnato flore, Eyst. Huic, ut & tertiæ [*Rosæ Eglentinæ plenæ*] spongiola adnascitur, quam Plinius in Cynosbato, pilulam Castaneæ similem: in Cynorrhodo spongiolam vocat.

Locus cum tempore. Passim circa scrobes, fossas & margines agrorum & pratorum locis humidis provenire tradit Dodonæus. Ego diversis in locis diverso tempore florere observavi, ut Junio, Julio, Augusto, Septembri, Octobri & Novembri, ac etiam Spongiam ferentem.

ROSA SYLVESTRIS, FOLIO glabro, flore planè albo.

Descr. Rosæ fruticem inveni in Burgundia inter Courchaton & Grange castellum & oppidum Ill. E. C. floribus multis simul junctis, Rosæ moschatæ in modum, majoribus, omninò albis, odoratissimis; calycibus, eorumq; pediculis rubentibus: *Folia.* foliis septenis, planè glabris, Rosæ silv. albæ similibus. Et hæc illa est quæ in dumetis provenit, nō ita in altum excrescens, nec ita robustos proferens ramos, ut Rosa silv. alba cum rubore, folio glabro, sed multùm serpens, ramis quibusdam parùm spinosis: Eadem passim in silvosis & frutetis provenit & circa itinera inter *Locus.* Montbelgardum & Borongne, aliisque in locis plerumque cum singularibus floribus, modò cum pluribus ut ante dictum: floret Junio & Julio, tardiùs paulò [illegible] cæteræ sylvestres. Hæ demum fortè sunt Rosæ albæ odoratissimæ quas reperi florentes *Tempus.* mense Septembri inter VVallenburg & Liechstal [illegible].

An Cordo in Diosc. Cynosbatos sive Cynorrhodos, aut Rosa sylv. 3. omnium minima, nec multùm à terra elata, ac propterea Erdrosen/ quasi Chamærhodos appellata. Cum hostea hac Rosa silvestri non male videtur convenire Rosæ sylvestris Tragi 4. species, Rosæ 4. genus, Cyanrosen/ Ackerrosen/ Feldtrosen/ sive Rosa campestris, de qua ait: Rosas profert prorsus candidas, odoris non tam jucundi ut tertij generis, silvestrium omnium Rosarum vilissima. In siccaneis agrorumque limitibus juxtaque itinera Junio & Julio mensibus in flore suo apparet. An Gesn. h. Rosæ campestris Tragi species altera, rosas prorsus candidas proferens. An Lugd. Cynorrhodon, sive silv. vulgaris Rosa passim in dumetis reperta ab Herbarijs?

C.B. in pin. Rosæ sylv. 4. speciem Tragi, facit Rosam silv. 17. sive arvensem candidam: Cynosbaton verò tertiam Cordi, Rosam silv. 18. sive campestrem repentem.

ROSA SYLVESTRIS ALBA, CUM aliquo rubore, folio hirsuto.

Descr. Rosæ silvestris genus hoc magnū ramosum, spinis hinc inde aduncis, robustis, cui foliola quina, vel septena, subrotunda, rugosa, albicantia, hirsuta, nonnihil odorata, minùs tamen quàm Eglentinæ, flores quinquefolij, albi, cum aliquo rubore quorum pediculi spinulis asperi, circa Mōtbelgardum in sepibus & dumetis cum cæteris frequēs est.

Varietas. Hujus alia species quædam à me reperta est mense Septembri in monte VVirtemberg. ubi sita arx Teck. spinis non curvis, sed rectis: foliola huic quidem etiam hirsuta, sed tenuiora, minùs rugosa, angustiora, septena; in pediculi dorso raræ quædam spinæ.

Cynosbato quarta Cordi. Cord. in Diosc. Rosa canis, Cynosbatos quarta, majora, quàm tertia omnium minima, & lanuginosiora [*forte longiora & lanuginosa ut in margine scriptum*] & incana habens folia, & rosas in candido suaviter rubescentes. An Thal. Harcyn. Cynorrhodos alia flore paulò minore ex candido tenuiter rubescente.

ROSA CANDIDA PLENA ET semiplena.

Descr. Rosa alba assurgit virgis longis, lignosis, fungosis, in quibus spinæ acutæ, aduncæ, raræ; cortex alioqui politus & levis: foliola quinque vel septena, crenata, glabra, sublonga, quædam pænè rotunda, pediculi dorso spinoso interdum: extremis ramis calices plures, ex pediculis spinulis non minacibus inhærent, quibus apertis apparent rosæ pulchræ, odoriferæ, albæ, multorum foliorum (interdum cum negliguntur pauca producunt folia, nisi aliud genus sit) quorum interiora minora, exteriora verò majora & ampliora, in medio apices luteos includentia:

Fructus. dentia: succedunt fructus rotundi, rubri, ubi maturi, in quibus grana dura, lanâ involuta. *Cultura.* Hic frutex quia procerior, ideò meliùs frigus tolerat, quàm rubellæ ei putandi quotannis ramuli qui flores tulêre. *Icon.* Nostra Icon ex emptitiis non placet.

Damascena. Dod. g. Rosæ 1. genus, Rosa Damascena Italiæ, *Campana Plinij.* Rosa alba Galliæ, Campana Plinij. Eid. fl. & hist. Rosa sativa 1. vulgò Rosa alba, Rosa spineola Plinij, si modo ejus Campana non sit.

Lob. Ad. Rosa sativa cādida. Gesn. h. Rosæ albæ hortenses multiplici folio · Rosæ vilissimæ, albicantes: Monachorum alba Rosa, quę & Centifolia. Eid. coll. Matth. & Apollinari Rosæ albæ. Trago, Rosa hortensis multiplex alba. Tab. Ger. Anguill. & Lugd. Rosa alba. Cam. h. Rosa alba, candida simplex & plena. Ryff. in Diosc. Rosa flore albo. Cæs. Rosa parva quinque foliis constans candidis: & eadem multifolia, fortè Prænestina Plinij, quæ celebratissima, novissimè desinit.

Rosas albas Campanas esse existimat Lugd. easque omnium vilissimas tradit, demptis Damascenis. Addit quasdam esse foliis densissimis, ut antiquorum Alabandica: has Spineolas fuisse arbitratur & Centifolias.

Syn. C.B. C.B. pin. Rosa sativa 9. sive alba vulgaris major, Campana Plinij: sativa alba, Brunf. Rosa domestica alba, Matth. Rosa 4. candida, Cæs. [*haec nobis est lacteola, de qua mox.*] Hujus flores foliorum numero variant: hinc Rosa flore albo pleno & simplici, Eystett.

Ling. nomina. Germ. Weiſe Roſen/ Weiß garten Roſen. Belg. Witte Rooſen. Gall. *Roses blanches.* It. *Rosa bianche.* Ang. The withe Roſe.

Locus & Tempus. In variis locis vario tempore floret, ut Maio & Iunio, Octobri & Novembri. Cæs. tardissimè floret, & perdurat usque in Autumnum. Amarior hæc & majorem vim purgandi habet.

ROSA LACTEOLA.

ROsa lacteola, elegans, non magna, foliis multis, densè stipatis: quæ singula, si evelluntur, candida sunt, cùm verò simul calyci inhærent, in flore integro videtur quidā dilutus rubor emicare.

Locus. Vratislaviæ copiosè in hortis coli dicitur, unde etiam ad nos proveniunt. Hæc Centifolia Plinij videtur, numerosis foliis & parvis. Nec tamen est talis odoratissima, quamvis reliquis odoris præstantiâ parùm cedat. *Usus.* Extremos veluti margines in coronis aptè ornat, quod exigua sit, Cam.

C.B. pin. Rosa sativa 10. sive alba minor.

Candida numerosissimo folio. Et hæc, me judice, illa est, quam Cæsalpinus quarto loco tradit, maximè omnium numeroso folio constantem, sed parvo, odore valdè exili, quam Plinium *Alabandica.* Alabandicam vocare scribit, viliorem albicantibus foliis: & *Spermonia.* Spermoniam plurimis foliis sed minutissimis, vilissimam, non multò odoratam.

ROSA HUMILIS, FLORE albo Clusij. 4

Descr. ROsa 4. Clusij humilis est & fruticosa, foliis illi quæ album florem fert, persimilis: sed ejus flores, licèt albi, longè minores, neque unquam planè sese explicantes, ejusdem cum alba vulgari odoris & coloris, qui tamen plus carnei ad nistum habet. Paulò serius illa floret. *Locus & Tempus.* Hanc primùm observabat autor in cultiss. D. Ioan. Aicholtzij horto, unde illam adquisivisset, ignorantis: Deinde Francofurti ad Mœnum, in quorundam Patriciorum hortis. Plurimùm autem accedere videtur, *Graecula Plinij.* ad Græculam Plinij.

C.B. pin. Rosa sylv. 6. sive odorata albo flore: Rosa sylv. humilior, Cæs.

ROSA MOSCHATA MAIOR.

Descr. Flos. ROsa Moschata floribus maioribus, albis, frutex est robustus, rectus, spinosus, ut Moschata minor: in ramorum summitatibus, ex pediculo raris aliquibus spinis aculeato Rosæ enascuntur, plerumque quinque aut septem foliis constantes, magnæ, albæ cum aliquo rubore, qui potissimù detegitur cùm exsiccantur: *Odor.* Odore suavissimo floret Iunio. *Locus.* Genevæ in hortis, non facilè læditur à frigore. Hanc florentem Maio observavi, etiam Claravallæ in oppido Burgundiæ, unde transtuli Montbelgardum in hortum, ubi quotannis ferè partes superiores gelu absumuntur.

Lob. Ic. Rosæ moschatæ major species. An de hac loquitur Cæs. Rosa candida, quæ ex translatione in Campania & circa Philippos adeò profecit, ut latissima & maxima folia provenerint, non tamen odoratissima, quam Centifoliam vocant; Muscatula apud nos appellatur ob odoris excellentiam: sed quæ opere topiario colitur, caudice cæteris crassiore: ramis longissimis: aculeis rarioribus.

ROSA MOSCHATA MINOR flore simplici.

Descr. HÆc jam olim à me sic descripta: Rosa Moschata *Stolones.* magnos habet stolones, rectos, crassos, statim à radice prodeuntes, in quibus spinæ raræ, interdum *Spinæ.* à trunco rubræ ac robustæ: rami tactu essent læves, nisi interdum spinæ intervenirent, in quo quiddam habent commune cum Rosis albis sativis, ac differunt ab Incarnatis vulgò dictis, quorum rami undique valdè spinosi. *Folia.* Folia satis rara quæ non multùm differunt à Rosis albis & incarnatis, nisi quòd minùs rugosa, & magis acuta, glabra supernè cum viriditate, infernè albidiora cum pilis vix apparentibus, in circuitu serrata, quæ ut plurimum habent septem foliola, interdum novem, majori ex parte sibi invicem opposita, in foliorum pediculis parte inferna spinæ

Rami. spinæ valdè aduncæ. Rami extremi divisi in alios minores, qui quadam quasi lanugine obducuntur & rubent, pauca habent folia, abundántque multis floribus simul cohærentibus qui priusquam se expandant longa apparent capitula, mollia & hirsuta. Apertæ rosæ vix diem durant, & mediocris sunt magnitudinis, albæ, habent nonnunquam *Vngues.* ungues rubentes, qui lutei sunt priusquam expanduntur, constantes singulæ quinque foliolis: *Apices* apices lutei foliolis decidentibus nigrescunt: relicto in medio uno magno, hirsuto, clavam aliquatenus exprimente. *Odor.* Odor cum suavitate insignis, moschum ut benè ait Dodon. proximè referens, sapor amarus, astrictionis non magnæ particeps, aliquam acrimoniam in faucibus relinquens.

Nesrim Avicennæ. Auctores sunt Monachi in Mes. ipsum Avicennam cap. de Nesrin, vel Nesrin, sive Neserin, loqui de Rosa hac parva sylvestri alba, vulgò dicta Damascena, seu Damaschina, & à nonnullis Rosa muscatella. *Muscatella Nesrin.* Ang. Nersin serapionis, *Moschette* Rosæ simplices. Sylv. & Ryff. Rosa moschata. Matth. Rosæ Hetruscorum Damascenæ, *Moschette* vulgò dictæ, *Damascena.* de quibus ut ipse credit, non est intelligendus Mesue, quòd eas illi facilè incognitas fuisse existimet. Has enim veteribus cognitas fuisse (quod sciat) memoriæ prodit nemo: ni fortè esse eas credamus, quæ *Spinzola Plinio.* Plinio Spineolæ appellantur, quæ cæteras excellunt odore. Lob. Adv. & Obs. Rosæ Moschatæ. Eid. Ic. Rosa Moschata flore simplici. Dod. g. Rosæ sativæ 6. genus, Plinio Rosa Coroneola, Neotericis Rosa sera & Rosa Autumnalis, Belgis Muskel roosken. Eid. de flor. & hist. Rosa sativa 6. Hetruscorum Rosæ *Moschette*, ubi Coroneolam Plinij esse posse tradit, eamque Damascenam nonnullos appellare, flore ut plurimùm simplici. Gesf. h. Rosa moschum fragrans: Rosa muscata simplex: Moschata vel Ale- *Alexandrina.* xandrina vulgo, & ab aliquibus Damascena appellata. Is se audivisse scribit easdem maiinas à nonnullis vocari, colique jam in hortis circa Verbanum lacum, sed fortè genus diversum esse: Monachos interpretes Mesuei Nesrin vel Nersin Arabicè hunc fruticem vocare, alias Rosam putare. Item in app. ex Anguill. Rosam Moschatam, vel Damascenam, Alexandrinamve Nesrin Serapionis vocat. Idem tamen lib. de Quadrup. Rosam Moschatam esse Nes- *Damascena.* rin Avicennæ negat his verbis. Rosa Damascena seu Muscatella vulgò dicta inter silvestres annumerari potest: quam Avicenna Canone 2. c. 514. Nesrin *Nesrin Bellun.* vel Nesrin, vel Neserin nominat, ut Bellunensis interpretatur, cujus hæc sunt verba: Nesrin est Rosa odoris acuti, quę vulgò in Hispania & Barbaria Rosa Muscata dicitur. Damasci est Rosa Nesrin vel Nesrin, & est species Rosæ silvestris. Simon Ianuensis *Nesrin Albavi...* etiam & Pandectarius, Neserin vel Nesrin, autoritate Albavi dicunt esse Rosam sylvestrem & albam, quæ in frutice spinoso ut sativa nascatur. Serapio Nersin vocat, & ab aliquibus Rosam sylvestrem & Rosam Sebi nominari scribit. Monachi in Mesuem alibi etiam Nesrin Rosam parvam, sylvestrem albam interpretantur: cui Avicenna & Serapio eandem facultatem attribuant, qua prædictum est Zam- *Zambacum.* bacum vel Ieseminum, sed infirmiorem: ut in penuria Olei Zambacini, oleo de Nesrin, id est, Rosis Da- *Iesseminum.* mascenis uti liceat. Nersin, inquit Avicenna, calidus *Nesrin Avicenna duplex.* & siccus est ordine tertio. Omnis species (pars) ejus vim habet abstergendi & attenuandi, sed flos præci- *Vires.* puè. Nervis frigidis prodest. Vermes aurium occidit & tinnitum earum tollit. Dentium dolorem mitigat. Sylvestris in hoc genere fronti in capitis dolore illinitur. Prodest gutturis & tonsillarum abscessibus. Drachmæ quatuor inde potæ, de sylvestri præcipuè, vomitum & singultum sistunt. Hæc Avicenna de Nesrin. Sed cùm planta sit calida & sicca in tertio, & eadem ferè quæ Zambacum efficiat; Rosis eam adnumerare non possumus: neque enim ulla *Non est Rosæ species.* nobis Rosarum species sive sativa, sive silvestris cognita est, quæ tertio gradu calfaciat, & illa præstet, quæ plantam Nersin præstare ex Avicenna nunc recitavi. Quamobrem aliam esse oportet Rosam Da- *Damascena Matth.* mascenam sive muscatam vulgò in Italia dictam: cujus Matthiolus etiam meminit, perquam odoriferam esse scribens, colore albo, & ventri movendo cæteris efficaciorem. Ego loco Nersin Ieseminum vulgò dictum, aut Leucoia potiùs quàm ullum Ro- *Leucoia.* sarum genus usurpare malim. Nesrin id est Zamba- *Zambacum silvestre.* cum sylvestre calidum est & siccum: & calidi temperamenti, caput lædit, & vel sanguinem è naribus aliquando suo odore elicit) Rasis. Idem apud Serapionem, vidi, inquit, in Corascem qui dabant foliorum ejus duas aut tres ad summum drachmas, unde venter admodum movebatur. Nersin est sicut Nar- *Nersin est sicut Narcissus.* cissus, Avicenna & Aben Mesuai: ego Narcissum hic falsò legi video, sive authorum, sive interpretum aut librariorum hæc culpa sit: nam neque forma, cùm sit frutex Rosæ similis, aut saltèm magnitudine par: neque vires cum Narcisso conveniunt. Fieri quidem potest ut ea vox corrupta sit pro Ieseminо. Quanquam rursus in Narcisso etiam apud Serapionem scribitur, Narcissum ea efficere quæ Iese- *Narces.* minum. Sed legendum est Nersin, non Narces (sic enim Narcissum vocant) ea præstare quæ Ieseminum, ut Avicenna & Mesarugie docent. Serapio quidem, vel citatus ab eo author vocum affinitate facilè falli potuit. Est autem Zambacum sive Ieseminum frutex floribus odoratis, quem Galli & Itali etiamnum Ieseminum appellant, docti quidam Iasminum, & Vnguentum ejusdem nominis. Dioscoridi descriptum, ex floribus ejus confici arbitrantur. Ego eundem fruticem Vergilij Cassiam esse puto, apibus gratam, ut pluribus in apium historia docebo. Quod si Nesrim Ieseminum silvestre est, ut Rasis scribit, non rectè Avicenna hujus plantæ genus silvestre privatim nominaret, sativum etiam genus ejus alterum esse intelligendum relinquens. Cum de Sambaco, id est Iasmin (sic enim Bellunensis hæc vocabula scribit) seorsim agat. Scribit autem Sambacum calidum & siccum esse ordine tertio, & oleum ejus prodesse nervis frigidis, in senibus præsertim, sed odore suo, caput lædere, quod Dioscorides etiam de Iasmino tradidit unguento. Sed sive Sambacum silvestre hæc planta est, sive similis ei, sat fuerit intelligere eandem utriusque facultatem esse: Sambaci tamen efficaciorem paulò, & nullum pro eo Rosarum genus substituendum. Rosæ quidem nomen (vocant enim Nersin aliqui Rosam agrestem, & Rosam Sebi, ut apud Serapionem legimus) non satis est ad probandum propriè dictæ Rosæ hanc speciem esse: ut neque Violæ propriè dictæ genera sunt, quæ vocantur Leucoia Dioscoridis, & Leucojon Theophrasti. Oleum de Nersin utile est adversus pleuresin ex atra bile, & uteri dolores, Aben Mesuai. Hæc Gesn. cujus argumentum mihi *Ges. notat.* non

non satisfacit, quo negat Rosam moschatam esse Nesrin Avicennæ, quod desumptum est à viribus. Rosæ enim muschatæ sunt calidæ, & præstare posse videntur quæ Avicenna attribuit Nesrin. Sylvio Rosarum calidissimæ sunt, ex odoris gravitate insigni: sapore quoque amaro, cum acrimonia & adstrictione non pauca. Sylvestre etiam Nesrin si est Rosa nostra sylvestris, optimè respondet viribus ei attributis ab Avicenna, quæ contrariæ in quibusdam facultatibus & viribus Rosæ Moschatæ. Iesseminum quod Gesnerus loco Nesrin sumere mavult, nobis non videtur calidius Rosa Moschata: vires à Rhasi adscriptæ non repugnant: odor ejus non minor quàm Iesemini, cerebrum valenter feriens, & caput tentans, Amato. Quod Serapio scribit de purgandi vi, optimè convenit Rosæ Moschatæ, quæ violenter purgat: annotavit enim Amatus purgare non minùs quàm Scammonium, ac ideò abstinendum ab eis suadet: historiam recitat mulieris, quæ ex gustato condito harum rosarum, faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxerit. De Iessemino id non constat. rosa mosch. simplex flore est satis simili Narcissi flori, qui roseus. Odor etiam vehemens, nec vires tantùm differre putamus, quantum putat Gesnerus: perpendantur vires Narcissi à Diosc. traditæ.

Synon. cum nominib. linguar. Cam.h. Rosæ Damascenæ quasi de Sceni apud Arabas, sive Muscatæ simplici flore & præcoci, ex albo florem ad puniceum nonnihil vergentem habentes. A quonam quæso præterquam à Cam. observatus est talis color in Rosa Moschata. Tab. Rosa muscata alba, **Weiß Mußkaten Rosen/ Damascen Rosen/ Biesem Rößlin.** Lugd. Rosam Coroneolam sive seram, sive autumnalem, Damascenam esse cum pluribus autumat, tùm quòd autumno proveniat, tùm quòd odore suavi prædita sit: Gallic. *Rose Musquee*, & *Muscadelle*. Ital. *Rosa Moschetta*: Tradit præterea ex Damascenis unam quinque tantùm foliis esse, eam florere Maio, aciterum Septembri. Et hoc nemini mirum videri debere ait, quòd sint etiam pestanæ Rosæ biferæ. *Damascena bifera.* Ger. Rosa muscata simplici flore, Angl. **The simple muscat Rose.** Belg. **Ghemeyn enckel muscus Roose.**

C.B.pin. Rosa sativa 11. sive moschata simplici flore, Nesrim, vel Nesrim Serapionis, Ang. Rosa muscatula, Cæsal. Rosa alba Damascena fl. simplici, Cast. Rosa Damascena (quasi de Sceni apud Arabes) simplici flore, Eyst. Hæc minor est & major. Rosæ muscatæ cùm silv. tum domesticæ, rubræ, albæ & viridis, Bellon. lib. de cult. meminit.

Montbelgardi copiosè floruit etiam Autumno, sed tandem gelu confecta est frigoris rigidioris impatiens. Monspelij floruit qualis descripta est, Autumno & mense Maio: Lugduni ubi frequens, vidi florentem Augusto, Septembri & Octobri; Genevę etiam Novembri. Floret in Italia ut audit Gesnerus toto ferè anno: Augusto vix ante Autumnum.

ROSA MOSCHATA MINOR, flore pleno.

Descr. Rosa Moschata flore pleno similis est simplici, habens in flore foliola exteriora majora, interiora minora: Videtur Lobelio sylvestrem exuisse animum olitorum arte & mangonio, & hortensis dupla facta.

Synon. Damascena sive Autumnalis. Lugd. Rosa Damascena, sive Autumnalis altera, densà foliorum congerie, & eximià odoris suavitate delectans. Gesn.h. & Ger. Rosa muscata multiplex. *Muscata multiplex.* Dod. Rosæ sativæ 5. species rarior multiplex. Lob. Adv. & Ic. Rosa moscata. Tab. Rosa muscata alba multiplex. Cam.h. Rosæ Damascenæ flore pleno, Coroneola Plinij quorundam, quod inde coronæ odoratissimæ nectantur & autumno nascantur. Quamvis forsitan posterioribus sæculis primùm Italiæ innotuerint. Quid enim mirum, quamvis multa Theoph. & Plinio Rosarum genera numerentur, alia etiam extitisse nostra ætate. Tantopere enim diversis locis per se & humano opere coacta variat natura suas opes.

Synon. C.B. C. B. pin. Rosa sativa 12. sive moschata fl. pleno, Coroneola Plinij: Rosa muscatula multifolia, Cæs. Rosa alba Damascena fl. pleno, Cast. Eyst. Rosa Coroneola altera, Lugd. Prænestina Plinij, aliorum.

Ling. nomina. Germ. **Weisse gefült Muscat Rosen.** Belg. **Dobbel Muscus Roose.** Ang. **The double Muske Rose.**

Vires. Alvum. Rosæ Moschatæ duplex condiuntur & esitantur passim in Italia, Venetiis præsertim: alvum jucundius, Lob. sed vehementiùs cient, & animi deliquia, stomachi cordisque lancinationes accersunt. *Lob taxatur.* Sed quàm jucundè cieat alvum, si tam prava symptomata excitant evacuando, videant lectores.

ROSA SVCCHARINA PLENA.

Descr. Anno 1608. Maio mense in horto fontis & balnei admirabilis, occurrit Rosa hæc alibi non visa, spinis multis, ut Incarnata, horrida, cui & folia ferè similia, utrinque pilosa, quinque vel sex foliolis constantia, ad pediculi originem lata, veluti duæ auriculæ, crispiora, quàm Incarnatæ: capitula hispida, brevia, crassa: floris color ruber. Aiebat hortulanus vix in totum explicari eam Rosam Idibus Iunij.

ROSA LVTEA.

Descr. Rarior & speciosa est Rosa lutea, spinosis virgis, foliolis glabris quinis vel septenis, vix tantillum horridis: floribus luteis simplicibus, cum gravitate odoratis: pomo breviore, ventrisco fiore: repit & multùm se propagat. *Rosa aurea veteribus indicta.* Hanc ita delineat Lugd. Rosa lutea veteribus indicta, aurea dicta, quòd luteo aureo ve colore fulgeat, à cæteris Rosarum generibus foliis, flore, odore discrepans: Nam parva ejus folia sunt, rotunda, obscuræ virdita-

viriditatis, valdè insecta, incisurarum crenis propemodum rigentibus, caulibus valdè spinosis, flore aureo sive luteo, cætera aliis simili, sed simplici & quinque tantùm foliis constante, odore gravi atque ingrato: accusanda natura quæ flori egregio suavem odorem, id est, roseum inviderit, quo si non careret, haud postremum locum inter flores excellentes obtineret; delapso flore poma succedunt adeò Sorbis similia colore, figurâ, & interdū magnitudine, ut imperitus ac inexercitatus, ea vix a Sorbis discernat.

Synon. Bellon. Rosæ Alexandriæ, & totius Ægypti, flore luteo sine odore. Card. rer. var. Rosa crocea malè olens. Gesn. h. Rosæ citrinæ seu luteæ, quam Augustæ ali inodoram audio (& vulpinas cognominari) frutice tamen odorato: Eid. Rosæ Indicæ magnæ, coloris aurei, VVeisselæ. Sed quid si fortè VVeyselus intelligebat florem majorem Africanum? Lob. Adv. & Ic. Angl. Cam. h. Tab. Ger. Cast. & Cæs. Rosa lutea. Dod. st. & hist. Rosa 8. sive Rosa sylv. 4. lutea dicta. Matth. Rosa quædam Italiæ aureo colore fulgens, sed odore admodum ingrato atque insuavi.

Rosa crocea. Vulpina.

Rosa lutea.

C. B. pin. Rosa sylv. 11. sive lutea simplex: Rosa lutea, fl. simplici, Eyst.

Locus. Luteam Rosam Ægypti & Africæ plerique in hortis nunc habent, florentem Maio & Iunio. Rosas luteas cùm aliàs sæpè vidi, inquit Lob. Argiera Africæ, ex Numidia Galliæ inquilinas factas: tam in Anglia consimiles, solerti manu in Genistæ scapum insitas, unde colorem viresque mutuantur novas. Si

Lob. notat. Lobel. vidit cur non demonstrat discrimen inter naturales & insitione mutatas: certum est Rosas luteas omnes, quas hactenus conspexi non solùm colore, sed etiam formâ florum, foliorum & stolonum, posse distingui; si vires expertus cur non indicat ubi & quomodo. Scribunt aliqui Rosæ albæ surculum facto foramine per Genistæ scapum traductum, luteos flores producere.

ROSA LVTEA FLORE PLENO.

Locus. Iamdudū Clusius flavas Rosas, multiplici foliorum serie præditas, extare accepit: Viēna enim Austriæ ad ipsū scribebat nobilis Matrona, ejus ipsi factam esse spem. Et certè paucis post annis intelligebat non modò Matronam illam similem plātam adquisivisse, sed etiam Pragæ in Cæsareo horto alitum in quibusdam Germaniæ locis reperiri apud eos qui in colendis peregrinis & elegantibus plantis operam collocant. Inter illos Frid. Majerus Argentinensis, anno 1601. digitalis longitudinis ramulum binis foliis præditum & florem sustinentem flavum multiplici foliorum serie constantem, ad eum mittebat, sed prorsus aridum: sed & anno insequente ab eodem accipiebat similis Rosæ surculum sine radice, spinis armatum, perinde ac hi qui florem flavum simplici quinque foliorum texturâ constantem ferunt, atque foliis illius prorsus similibus.

C. B. pin. Rosa sylv. 12. sive lutea multiplex: Rosa flava plena, Clus. hist. & ap. 2. & cur. post. Rosa lutea maxima flore pleno, Eyst. Hæc duplex, altera florem totum expandit: altera verò semiclauso flore permanet. Germ. Gecl Rosen. Gall. *Roses iaunes.* Angl. The yellow Rose.

ROSA SVBVIRIDIS ET cærulea.

SI in teneras Agrifolij arbusculas Rosæ inserantur, virides flores producere scribunt aliqui apud Camerarium. Quamvis interdum anni constitutione frigidiore & humidiore, herbacei coloris rosæ, sine calyce proveniant, cujus causam Costæus de natur. stirp. explicat.

Hæc est Rosa sativa 16. sive Rosa subviridis, C. Bauh. pin.

Rosa Carulea. Est & jam diu videre, ut refert Lob. & ex hoc Lug. Cæruleas Rosas in hortis Italicis. Sed optarim ego scire hortos, si extent, ubi proveniant, & qua in re differant à cæteris Rosis.

ROSA SEMPER VIRENS, Clusio.

Locus. MIttebat ad me, inquit Clus. Patavio Ioachimus Iungermannus anno Christi 1592. cujusdam Rosæ semen, cujus schedæ inscriptum *Rosa semper virens*: ex eo Francofurti terræ commisso natæ sunt plantæ, quæ mirificè quidem luxuriarunt, sed nulla florem protulit, præter eam quæ translata in Academico Lugduni Batavorum horto alebatur, cujus

Tempus. flos demum anno 1605. conspectus est Iulio mense, magnâ sanè meâ lætitiâ: valde enim metuebam ne adeò adulta nullum florem proferens, soli mutatione sterilis evasisset. Multis porrò hæc Rosa statim à

Descr. radice luxuriat sarmentis flexibilibus & caducis, nisi quis palo sustineat, aut ad parietem applicet: nam non valde crassa sunt, sed lenta, viridia, spinis rubescentibus, hami instar aduncis & mucrone versus terram converso obsita, ut pleraq; ferè omnia Rosarum genera, eâque alternatim ambiuntur à foliorum alis, septem interdum, sed quinque ut plurimùm, foliis præditis, ex adverso sese spectantibus: horum duo quæ lateri alæ sedi, quà ramum amplectitur, proxima, minora sunt, bina alia quæ succedunt illis duplo pænè majora, quintum extremam alam occupans, & imparem numerum faciens, omnium maximum: singula autem à nervo medium folium occupante aliquot venas habent ad folij oras excurrentes, in ambitu sunt serrata, & præ viriditate splendent; nec defluunt ut in aliis Rosis, sed etiam hieme permanent: eam ob causam Rosæ semper virentis nomen illi inditum. Novo verè ex flagellis il-

Nominis ratio. lis sive sarmentis è foliorum alis multi oriuntur novelli rami, initio quidem cum foliis nonnihil purpurascentes, deinde verò colorem viridem contrahentes: quorum nonnulli summo fastigio ternos aut quaternos gerunt flores uncialibus gracilibus petiolis subnixos, quinque foliis pęnè uncialibus constantes prorsus nivei candoris, è quorum medio plura staminula prodeunt candida, flavis apicibus insignita, & inter illa capitellum hirsutum albicans. Floris odor suavis est, & ad Rosæ moschatæ simplicem quinque foliorum seriem habentis odorem valde accedit; sed nec ipsius floris forma valde dissimilis.

C. B. pin. Rosa sativa 13. sive Rosa moschata semper virens fl. albo, Clus. hist. app. alt. auct.

DE ROSARVM COLLECTIONE, delectu, repositione, & substitutione.

Colligendi tempus. DEbent igitur Rosæ tempestivè colligi, antequam penitùs aperiantur, & cùm adhuc clausæ, coni figuram imitantur & in umbra siccatæ; sæpiúsque, ne situm contrahant, versæ ad suos usus reponi. Hæc Cordus eadem ferè Fuchs. de compos. medicam. Sunt, inquit Sylvius, præstantissimæ quæ

Delectus. longè omnium suavissimæ sunt, & aliis rubicundiores, quales ex montanis, non autem convallibus leguntur: siccandæ loco sublimi meridiano, quo solis

Vbi & quomodo siccanda. radij penetrent, rosas tamen non tangant. Nam albæ, incar-

bæ, incarnatæ, moschatæ, quamvis recentes odoratissimæ sint, tamen siccatæ sunt inodoræ: rubræ contra recentes parùm odoris reddunt, siccatæ jucundissimum & diuturnissimum jaculantur. Ex agro montoso petroso Pruini urbis, unius diei itinere à Parasiis dissitæ in universum propè Galliam omnium præstantissimæ convehuntur, in territorio tamen Parisino non insuaves præsertim vico cui Fons Najadum nomen etiam vulgò est, larga manu luxuriant sabulosis vinetis, quæ urbi toti satis esse possint, ut Pestanas & alias priscis celebratas rosas, non desideremus. Rubras admodum foliis paucis & planis præditas præfert Mesues. Rosæ tardiùs collectæ parùm diu servantur, & citò nigrescunt, tempestivè lectæ biennio servantur: cùm igitur mediocriter sunt apertæ, mox integræ insolentur, sæpè movendæ, deinde folia avulsa, vase terreo claudantur, ne odor aut color pereat. Si quo die sunt lectæ sol non luceat, raræ disponuntur, ne se corrumpant densatæ. Rosæ igitur mediocriter apertæ sereno cælo manè lectæ eodem die ut sunt, siccentur sole, si potes, sæpè vertendo. Nam vix umbra siccaverit quanquam id esset optatius, siccatas avelle, & reconde, ut dictum. Meliores montanæ campestribus, & minùs minuuntur siccando, cum ex harum libris decem siccatis libr. unica supersit quibusdam, idem de Violis. Hæc Sylvius, qui de rosarum trituratione & siccatione pluribus agit, quæ si cupidus scire desideras, ipsum leges. Rosæ cum absolutè scribuntur, rubræ semper & veræ rubedinis ex Monachis, intelliguntur. Vbicunque autem petuntur rosæ recentes, si non habentur, faciendum est potius sine eis quàm cum siccis. Et è contra scilicet in defectu siccarum non sunt apponendæ recentes. Quamvis hoc rarissimè in aliqua urgenti necessitate possit accidere. Quia faciliùs possumus siccare Rosas tempore suo, quàm extra tempus congruum invenire recentes. Iidem autem Monachi (salvo semper meliori judicio) in defectu Rosarum recentium, ponendum succum ipsarum putant. Et propriè drachmam pro uncia, scilicet quòd pro qualibet uncia rosarum recentium, ponatur drachma vel circa, ex ipsarum succo. Præstantissimæ, quæ puniceo colore rubent; proxima laus iis, quæ in rufum candicant: vilissimæ albicantes in quarum tamen genere, eæ odoratissimæ excipiuntur, quæ Hetruscis Damascenæ, & aliis *Moschette* vulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quòd odore admodùm suavi fragrent, sed quòd etiam magis alvum subducant, id quod indicat earum jucundissimus odor. Hæc Matth. An jucundissimus odor indicet magis alvum subducere judicent alij. Idem, sunt Rosæ rubræ minùs odoratæ albis, quæ verò purpureæ, sunt omnibus odoratiores: croceæ autem etiam malè olent. Hujus quidem rei reddit rationem Cardanus: Rubeæ, inquit, nimis siccæ sunt: accidit autem, ut in tenui substantia, citò siccum exhalet, velut & in sylvestribus: albæ autem, quoniam nimis humidæ sunt, non tam benè olent, retinent tamen magis odorem: purpureæ cum temperatæ sint, optimè olent, & diu retinent odorem. Croceus color in plantis fit, evanescente calore nativo: sed non croceus qualis croci, sed qualis competit rosis, & qualis paleæ & foliorum arescentium, unde odorem potiùs terrum efficit. Si Rosas toto anno habere velis, flores semi-apertos sub vesperâ proinde ferro, manu ne tangas: nocte serena sub divo habeto, manè fictili vitreato recondе, vas obtura, sepelito in arena sicca. Alius modus: siccatas rosas madefacito aqua rosacea, inde per quinque dies in vase figulino sepelias. Aliter, præcisos botros circumliga filo, in arundine pone, claude os cera & sepeli. Sed longè melius Palladij experimentum, decerptos enim botros arundini virenti & plantatæ discisso nodo impones, & nodi partes coire patieris; abscissa arundine cum opus fuerit botros excipe & aqua tepida fove. Nos accipimus folia Vitis, & modico sale aspergimus, rosarumque boltones interponimus ad modum strati superstrati, ac simul omnia ad usum cum aceto in vase vitreo foliis Vitis superpositis benè obturato natantia conservamus.

Collectio. *Repositio.* *Rosæ absolutè rubræ.* *Rosa recentes.* *De substit.* *Succus pro Rosis recentibus. Delectus ex Matth.* *Matth. notatur.* *Cardani causa diversitatis odorum.* *Repositio Card.*

ROSARUM VIRES ET usus.

Dioscoridem potissimùm de rosis rubris scribere, ex sequentibus ejus verbis satis constare arbitror. Rosa, inquit, frigefacit & adstringit. Sed sicca [ξηρά, *Marcell.* νέα, *recens*] magis adstringit. Succum autem exprimere oportet à tenetis, forfice desecto eo quod unguem vocant: reliquum autem exprimere, & in mortario terere in umbra, ita ut assiduè vertantur, ne situ corrumpantur. Facit id quod aridis rosis in vino coctis exprimitur, ad dolorem capitis, oculorum, aurium, gingivarum, sedis [δακτυλίου, *vulg. exempl.* ...] intestini recti, & uteri, penna illitum & affusum. Ipsæ verò citra expressionem contusæ & impositæ, ad præcordiorum inflammationes faciunt, & ad ignes sacros. Siccæ verò tritæ femora [... *unguentis, femina vertit Ruell. & Sarracenus: in quibusdam exemplaribus errore fortè Typographi legitur, è siccis fœmine conspergitur*] aspergunter, & componitionibus antheris dictis, & vulnerariis antidotis admiscentur. Vtuntur etiam ad medicamenta ornandis palpebris commoda. At quod in mediis Rosis reperitur flos, is siccus aspersus ad gingivarum fluxiones facit. Capita verò pota, alvum fluentem, & sanguinis rejectionem cohibent. De Rosis ita passim Galenus: In Rosæ natura aliud gustantibus acerbum est, quod terreum ut sit & crassum frigidúmque necesse est: aliud verò amarum, quod tenue est & calidum, & tertium in his aqueum, necessario quidem frigidum, sed in tenuitatis crassitudinisque oppositione quadantenus summorum medium, cujus mistura neque ipsum illud acerbum, neque ipsum amarum summè est tale, quale dicitur: qualitates enim omnes exoluit aquei admistio. Ipsum itaque hoc aqueum elaboratum, extenuatumque, atque excalfactum quodammodo videtur, ac perinde facilè in vaporem solvi, & hac ratione rosam tum odoratam esse, tum celerrimè resiccari. Atque hæc omnia de eo ex gustu conjicias. Rosarum flos magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde satis etiam exiccatorius est. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitque in nocturnis venereis imaginationibus ex his substratis levamen citra ullam renum noxam. Liceat reperiantur Medicorum plerique qui experientia posthabita, an rubra sit rosa, an benè olens, considerant, negligentes ubi caput ipsis exæstuat, coronis ex Rosa contextis, capitique impositis, aut succo ejus, aut oleo rosaceo, sic vel ipsa experientiâ, id quod res est, discere. Nam si excalfiant, magis etiam calida fuerit: sin refrigerentur, frigida: quod perinde est, atque refrigerandæ humanæ naturæ facultate pollere, &c. Ex profecto experientiæ quidem ratio tùm in ceteris est, cùm in rosis, tum in cæteris medicamentis omnibus. Nam Rosis aut coronati liceat, aut eis contritis hominis æstuantis os ventriculi illinere, aut succum earum expressum objicere, aut oleo aquæ temulis aliquam corporis partem confricare. Sed quid

Vires. *Vnguentum.* *Saccarum.* *Alvus fluens.* *Temper. ex Galeno.* *Imaginationes Venereæ.*

hæc multis commemoro, cum nonnulli mistum Opobalsamo, rosatum, succum sub canis ardoribus refrigerij causa corporibus inungant, usu videlicet ipso docti, cùm hoc fecerint abundè refrigerare, &c. Verùm rosa illis nequaquam his in rebus propinqua est: tametsi quod ad caloris tepiditatem & essentiæ tenuitatem attinet, perquam sanè & ipsa inflammationibus in hypochondriis consistentibus utilis esse possit, nisi adstrictio (quæ una quoque illi inest) multifariam læderet, quæ maximè iis obest, in quibus Chamæmelum præcellit, nempe condensata corpora rarefaciens, indurata molliens, tensa relaxans. Nam iis omnibus inimica adstrictio est. Attamen ad ascensus augmentaque inflammationum, ac potissimùm earum quæ in exterioribus membris extant, Chamæmelo rosaceum præfertur, quippe cum hæ tepidà caliditate cum levi adstrictione indigeant. Eadémque ratione idem caput ab odore rosarum juvari consentaneum est, cum à solis exustione laborat. Apud Plinium de rosis sequentia comperimus. Excalfactoria &, rosa [*Corn. Junius cum resina imponitur excalfactoria. At rosa adstringit &c. primum vocabulum ad superiora refert*] uteros astringit, refrigerat. Usus ejus dividitur in folia & flores. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cùm detractis unguibus reliqua pars aut oleo, aut vino maceratur, in sole vasis vitreis. Quidam & salem admiscent & Anchusam nonnulli, aut Aspalathum, aut Juncum odoratum, quia talis maximè prodest vulvæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita, per linteum spissum in æreum vas, lenique igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia. Usus succi ad aures, oris ulcera, gingivas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vulvas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur ad calliblepharum. Et siccis fœmina [*fœmina forte medulla*] asperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum [*tantum vet.*] in vini cyathis tribus. Semen iis optimum crocinum, nec anniculo vetustius: & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota sanguinem & ventrem sistunt. Ungues rosæ epiphoris salubres sunt. Hulcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem initiis stomachi rosionibus & vitiis ventris, & intestinorum & præcordiis utilissima vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ut à balneis inarescant, corpori, dein frigida abluantur. Sylvestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat. Usus rosæ in coronis propè minimus est [*pot.... legendum, ut videtur ex vet. legisse Ruellius, nimius.*] Oleo maceratur, idque jam à Trojanis temporibus, Homero teste. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam delitiis inungendis minimè noxia. Rosa ut complacet Mesue, est frigida primo gradu, sicca secundo, ex substantiis diversis etiam separabilibus composita: aquea quidem mediocri & terrea adstringente, materiam ei multam præbente: aëra verò dulci & aromatica: ignea denique tenui à qua est amaritudo, robur, perfectio & forma. Igneæ tamen substantiæ vis, quæ ruborem & speciem impressit, valet non tam quàm quæ amaritudinem. Ob id hæc sola siccatione perduntur, illis adhuc permanentibus: quæ si perierint, non magis rosa fuerit, quàm homo mortuus est homo: recentes tamen sunt amaræ magis, quàm adstringentes. Ob eamque amaritudinem rosæ recentes, succo præsertim purgant: siccatæ verò resoluta caliditate amaritudinem excitante, substantiam stypticam & constipantem ostendunt. Succus autem rosarum calidus est, propè ad primum gradum, quia est à substantia terrestri & frigida secretus: purgat, resolvit, aperit, terget. Siccà verò rosa est frigidior, & magis styptica & ea magis, quæ non fuit perfecta, & alba magis, quàm rubra. rosa præterea resolvit, intemperies calidas extinguit: partes cogendo & constipando roborat: id autem semine & pilis in calycis medio inventis maximè. Cùm autem Rosæ sint rubræ, & albæ, & ambæ foliorum multorum, vel paucorum: crisporum, vel planorum: in utroque genere est præstantior, cui color genuinus est perfectior, & folia adsunt pauca & plana. Albæ nihil aut minimum purgant, potentius tamen adstringunt & roborant quàm rubræ. Succus completarum est melior, idémque & aqua, in qua recentes & perfectæ sunt maceratæ: purgat bile flava sanguinem, venarum & arteriarum: Confert utero, quia obstructiones ventriculi & hepatis aperit & expurgat. Cor, ventriculum, hepar roborat, cordis tremorem sanat, vacuata ejus causa. Febribus biliosis confert. Easdem partes roborat oleum rosatum & aqua sublimando ex rosis educta. Corrigendo substantiam ipsarum laxam, facultatem retentricem roborant, inflammationem omnem extinguunt, & ab ea dolorem sedant, somnum conciliant: coryzam tamen & sternutationem excitant, catarrhis obsunt: uvam stringunt, & guttur, & roborant ea, crapulam auferunt. Rosa cùm sit medicamentum benignum, sed ad purgandum imbecillum, adminiculis quibusdam eget, ut sero lactis, melle: succi enim rosarum uncia una cum seri lactis unciis duabus, aut tribus, & pauca Spica, commodè vacuat: foliorum quoque in sero lactis infusorum, cum pauco melle expressum sine molestia purgat. Syrupus quoque ex succo rosarum, & rosis ipsis est clementer purgatorius. Oleum verò Rosaceum, valentium medicamentorum, ut Scammonij, Euphorbij, acrimoniam potu obtundit, & noxam à siccitate Myrobalanorum corrigit: ut oleum violarum, Amygdalarum dulcium, Sesaminum, Omphacium. Rosæ melle conditæ tergent, purgant, roborant: sacchăro autem minùs tergent, magis roborant, & adstringunt. Aqua cui infusæ sunt rosæ, mundum facit, terget, purgat; per sublimationem verò facta, multùm roborat, non purgat: quia subtilis ejus caliditas igni est dissoluta. Acetum Rosatum inflammationes omnes sedat, incidit, purgat, roborat. Rosæ præsertim recentes, coctionem nullam sustinent, facultas enim earum tergens & purgatoria, mox igni resolvitur, remanet adstringens jam manifestior. Succus autem earum mediocriter coquendo fit tenuior, & potentius terget. Oleum præsertim Omphacium cum rosis imperfectis infusum, valentiùs refrigerat & adstringit. Oleum verò dulce, ex maturis olivis expressum, vel Sesaminum, cum rosis perfectis insolatum, potentiùs resolvit. Datur Rosarum succus ab uncia una ad uncias duas: syrupus autem cum succo earum factus, ab unciis duabus, ad uncias quinque.

Non video (inquit Monardus) à Græcis, neque ab Averrh. inter purgatoria medicamenta reponi rosam, experientia tamen ipsa, collocari inter ea debere ostendit: cui etiam Diosc. consentire videtur, Rosaceum unguentum vires habere dicens, ad solvendam alvum conducentes. Quod dicit Mesues, Rosam

Marginal notes: *Inflammationes.* — *Vires ex Plinio.* — *Plin. corrigitur.* — *Succi usus.* — *Pulvis.* — *Seminis usus.* — *Urinam ciet.* — *Caput purgat.* — *In cibos condiuntur.* — *Diapasma.* — *Temperamentum Mesuea.* — *Purgant recentes.* — *Succus calidus.* — *Qua rosarum frigidior.* — *Qua præstantior.* — *Infusio ... purgat.* — *Roborat.* — *Oleum rosatum.* — *Inflammatio.* — *Noxa.* — *Crapula.* — *Rosa infusa.* — *Oleum.* — *Mel rosatum.* — *Aqua ex infusione & sublimatione.* — *Acetum.* — *Rosa coctionem non sustinent.* — *Succus coctus.* — *Omphacium.* — *Succi syrupique dosis.* — *Rosa purgat.* — *Mesues ...tatur.*

Rosam [illegible] rubedine non plus esse Rosam, [illegible]. Hoc dictum [illegible] est ambiguum: neque ex rubore speciem habet rosa: alioquin albæ rosæ, rosæ non essent: colore etiam deperdito servari odorem adhuc videmus & adstringendi vim. Sed respondetur Manardo Mesuem non habere [illegible] colorem quatenus rubet, sed quatenus, ut Sylv. dicit, Rubor signum inseparabile est formæ manentis in rosa. Addit Manardus in doctrina Mesues (quod dixerit, per albas non fieri solutionem aliquam) apertum errorem deprehendi: albas enim de Seni vocatas, & vulgò Damascenas, cum albissimæ sint, cæteras in purgando excellere. Ei autem respondet Matthiolus, ut infra apparebit. De succi præterea temperamento adversus eundem hæc scribit. In arabica scientia unum pro cæteris [illegible] graviterque vitandum inveni. Mesues namque, cui universa Medicorum caterva Evangelistæ nomen imponit, rosarum succum calidum esse scribit, quod ita animis quorundam insidet [illegible] in [illegible]. Atque frigidum potius esse ex Græcorum voluminibus excepi, quod quidem ratione, atque complurium Medicorum auctoritatibus ita comprobo. Fiunt ex Rosis Oleum, quod virtutem habet refrigerandi ac medendi calidis morbis: Unguentum, quod inflammationes placat: Syrupus, qui calorem febrium arcet: Saccharum rosaceum, quod stomachum & cor calidum firmat: Aqua, quæ per sublimatorium extrahitur, mirum in modum [illegible], & inflammationes repellit. Diversa antidota, quibus rosæ sunt basis & fundamentum totius compositi, velut Diarhodon, utrumque Aromaticum, Rosata novella, & Pastilli, quæ etiam Rosarum sibi vendicant nomen: aut quia majorem partem constituunt compositi, aut quia ipsis vigorantur, vel ad temperamentum & correctionem commiscentur. Velut Mesues pro rectificatione Scamonii succo Rosarum utitur, in quamplurimis locis. Quod factitavit Avicenna lib. 3. quo syrupum rosaceum laxativum ex Scamonio & succo rosarum, cum saccharo condidit. Et hæc omnia medicamenta, quæ ex rosis sunt (si attente prospicias) tam apud Græcos, quam Arabes ad nihil aliud videntur prodesse, quam ad inflammationes & calidos morbos expellendos. De aliis rosæ partibus, quas Plinius dividit, non memini me legisse illas ad aliud prodesse, quam ad refrigerandum, comprimendumque. Et nullam earum partem calefacere adhuc in monumentis Medicorum invenio. Porrò, quod Rosarum succus gradum caliditatis attingat, nec gustus, nec experimentum hoc mihi demonstrant; nec ratio hoc convincit: maximè cum rosa ipsa, ut vel Mesues testatur, infrigidet in primo ordine, & omnes ejus partes hunc ordinem servent. Succus verò, qui per expressionem subducitur, manifestissimè virtute frigida pollere videtur: cum partes aqueæ sint, quæ per expressionem subtrahuntur ex unguibus & foliis ipsius Rosæ. Quoniam Aristotele teste, Omne quod dicitur simile est illi à quo derivatur. Et licet in parte superiore Rosæ inhæreat aliqua caliditas, adeò tamen exigua est, ut in extractione succi fermè tota evanescat: & si qua permaneat, ob magnam aquositatem deperditur. Unde si rosa sit in primo ordine infrigidantium, hac ratione succus remanet in secundo, quoniam illæ partes calidæ, quæ erant in rosa, deperditæ fuerunt in succi expressione. Quod ex gustu, naturali medicinarum judice cognoscet [illegible], ubi [illegible] saporem acerbum atque austerum in eo senties, qui [illegible] virtutem manifestè demonstrat. Non est tandem, quod per odorem dijudices calidam temperaturam rosam habere: nam ut Gal. affirmat ex odore sensibilium temperatura non cognoscitur

Rosa per expressionem temperamentum frigidum.

Ex odore temperatura non dijudicanda.

[illegible], ut ex gustu. Quod si caliditatem arguat, quòd partes rubeæ superiores [illegible], quæ calorem ministrant ipsi succo, illud potius esset attribuendum [illegible], quam permeant partes [illegible] rubeum & [illegible]. [illegible] habere [illegible], quàm succum. Mesues autem [illegible] comprobat, quæ ad morbos calidos, febrium adustiones [illegible]. Sed neque ex colore succum rosarum, quoniam rubeus sit, calidam temperiem possidere dixeris. Neque enim calcem (inquit Gal. lib. de Theriac. ad Pisonem) quod candida sit, visu duntaxat frigidam judicare, satis esse centemus [illegible] quod rubescit, ideo illum calfacere [illegible] pro certo habemus: sed una cum visu sensum quoque tactus adhibentes, calidum quidem illum, adeò ut urat, certo invenimus. Hanc vero quod frigiditatem e contrario in ea tactu percipiamus ex [illegible] numero esse, firmiter habemus persuasum. Patet enim ex eodem Galeno lib. simpl. per colorem temperaturam medicamentum non esse dijudicandum. Aetius quoque sub primo infrigidantium ordine, Oleum rosaceum ipsamque adeo rosam collocat; & sub secundo ejusdem rosæ succum. Præterea Gal. lib. [illegible] & omnium succum rosarum esse [illegible] nos docet. Quibus clarius sole demonstratur, Mesuem hallucinatum in cognoscenda temperatura succi rosarum. Sed & ipsemet sibi repugnat, multis in locis (ut in lib. suo de rectificatione medicamentorum [illegible], præsertim ubi de rosa & Scammonio loquitur) demonstrans, succum rosarum frigidam potius temperaturam, quàm aliam possidere: quoniam tum ad medicinas valde calidas, tanquam frigidum rectificans adhibet: & tum ad morbos calidos biliososque, ut febres, cholericas, & [illegible] extinguendas medicinis commiscet: & ad repellendum, comprimendumque veluti in angina [illegible] infrigidatione, succo rosarum utitur. Et hæ potissimum sunt rationes, propter quas nullam aliam in succo rosarum constituo temperaturam, quam frigidam. Neque omnino in hoc est culpandus Mesues, sed interpretes, qui hunc locum vitiavit, qui pro frigido, calidum esse succum interpretatus est. Hactenus Manardus, qui complures alias rationes de temperatura succi rosarum frigida in medium adducit, quas brevitatis gratia omissas fecimus: quas si ulterius cognoscere cupis, leges ejusdem tractatum de Rosis, ejusque succi temperamento.

Sylvio rosa omnis amara est [illegible] astringens, præcipue rubra, [illegible] refrigerat, siccat: flos autem ejus astringit magis, proinde etiam siccat [illegible] lentius [illegible], quæ longe omnium [illegible], & [illegible]. Succus essentiæ est tenuissimæ, nam celeriter [illegible], & lentore caret, & [illegible] omnium odores exolvit & obscurat. [illegible] calidissimæ videntur Moschatæ, post has roseo colore insignes [illegible] cerebrum valenter feriunt, paulo minus aliæ. Rosa decem [illegible], alvum [illegible] apud Tragum [illegible]. Siccata [illegible] folia, quia [illegible] amaror, laxativa non sunt, sed styptica, & astringentia. Decoquit Tragus, manipulum foliorum [illegible], in dimidia mensura vini [illegible] & exhibet his, qui fluxionibus alvi laborant, [illegible] quoties per diem bibendum. Quod si [illegible] producto, calor conjunctus fuerit, cum aqua rosæ confectionem instituit. Semina [illegible], quæ in capitibus Rosarum [illegible] in pulverem redacta, ac vino pota, calculum apud eundem pellere traduntur. [illegible] nonnulli [illegible] (Hagebutten vocant) quæ [illegible]

Temperatura ex colore non dijudicanda.

Mesues sibi repugnat.

Mesues excusatur.

Temperam. Rosar. flos.

Calidiss. Moschata.

Rosæ 10. purgant. [illegible]

[illegible] rosis, sive in pulverem redactæ aut in vino decoctæ calidæ sumantur, tribuunt. Succus è fructu rubeo maturo totaq; sua substantia tuso expressus, postea que siccatus, demúmque in pulverem redactus, gonorrhææ, & tam rubris quàm albis mulierum mensibus singulari experimento medetur. Rubra illa capita, antequam maturitate mollescant, integra conservantur & siccantur, & ad prædictas affectiones vino decoquuntur & potantur, quod etiam medicamentũ & dysenteriæ & cruentis excreationibus unicè prodesse experientia non semel docuit. Omnia rosarum tam sylvestrium quàm domesticarum genera refrigerantis sunt & adstringentis naturæ, præsertim verò rosæ sylvestres aridæ. Sylvestrium rosarum maximè earum quæ Hagberrosen appellantur aquam distillatam nonnulli [illegible] faciunt, & efficaciorem credunt, quàm domesticarum. Ea namque quibusvis calidis affectionibus prodest, refrigerat namque & reprimit omnes choléricas & acres exhalationes, & cor in deliquio animi confortat. Ad confectiones quas vocant, Manus Christi, & Zulapium rosatum, primo loco eas quas vocant Haberrosen: secundo quas Frawenrosen; tertio rubras domesticas eligit Tragus. Aqua ex rosis nunc commemoratis distillata, doloribus capitis in linteolis imposita, neque non fronti pari ritu applicata epiphoris oculorum unicè prodest. Virtus, inquit Langius, rosarum laxativa, & odorifera, in supernis ejus partibus consistit: at astrictoria & roboris altrix in internis delitescit. Fuchsius ex Simeone Sethi has adscribit rosis facultates. Odorata calidis capitibus prodest, humida verò offendit, eaque destillationi obnoxia reddit. Sumpta verò febres ex flava bile procreatas juvat, & roborat stomachum & jecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibétque acres exhalationes ne in caput ferantur. Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi mirificè valent contra calculum, & urinæ difficultates si lævigatæ in pulverem exhibeantur. Nos contra Fuchsium nihil facimus ad calculum & urinæ difficultatem nec semina, nec spongiolas, ob eorum astrictionem & siccitatem, nisi forte protinus [illegible] eo modo quo scribit Dodonæus, cujus verba postea ponemus.

Succus ut placet Matthiolo, medicamentis componendis expetitus, præstantior è puniceis eligitur, item ex subrutilis, verùm huic infirmior facultas. Dilutum Græcis [illegible], è quo rhodopharmacum alvum innoxiè dejiciens conficiunt, plerumque ex subrubescentium maceratis aqua foliis paratur: etsi hac in re eis Damascenæ Hetruscis vocatæ longè præstent: quippe ex earum vicenis devoratis foliis facilè quidem, & citra noxam subducitur alvus. Albicantes deinde rosæ (Damascenas tamen exceptas vult Matth.) non alium sibi in Medicina vendicant usum, quàm ut ex se aquam stillent: siquidem iis dejectoria [illegible], qua pollent puniceæ, ac subrutilæ multo infirmior inest. Quamobrem [illegible] Manardus immeritò id Mesue vitio vertisse. Nam albæ, quas Damascenas appellant, etsi majore dejiciendi [illegible] cæteris præstent: credendum tamen est de iis non intellexisse Mesuem, quod eas illi facilè incognitas fuisse existimet: verùm de iis albis tantùm, quibus passim roseta florent: cujus rei illud maximo argumento esse potest, quòd Damascenæ Hetruscis vocatæ nuper in Italia florere cœperunt, quodque eas veteribus cognitas fuisse (quod sciam) memoriæ prodiderit nemo: ni fortasse eas credamus esse, quæ Plinio spineolæ appellantur. Sylvestres majore adstringendi facultate sunt præditæ quàm sativæ, sed minori fragrantia redolent, atque dejiciendæ alvi ne tantillum quidem facultatis retinent. Idem in lib. Gen. Puel. [illegible]

& excoriatis ab urina circa pudenda aspergendus pulvis Rosarum. Ex calicibus distillatur optima aqua adversus omnia profluvia, utilis illacrimantibus oculis. Vermes in spongiolis dicuntur potentiores esse ad calculum, ipsis spongiolis. In apolog. adversus Amathum, nihil, inquit, ad me attinet de illa, quam adducit, muliercula Amathus: [illegible] ipse met [illegible] me [illegible] absque frequenter dedi sine ullo prorsus incommodo, adeo ut quandoque pueris felicissimè propinaverim. Præterea mihi [illegible] hæc rosa nullam penitùs gustui relinquit acredinem, sed tantùm se ostendit tum adstringentem, tum etiam subamaram. Id quod manifestè indicat, ut nulla faucium, aut linguæ erosio, inflammatio ve sint degustantibus accedere possit. Mihi enim hasce rosas sæpè mandenti, ut quandoque adstrictam excitarent alvum, nihil erosionis, inflammationisque accessit. Quò fit ut quis rectè opinari possit delusum esse Lusitanum, utpote qui hujusce medicamenti facultatis penitùs ignarus, symptomatis illius causam in illud perperam rejecerit. Cùm potiùs credendum sit id ab acrium salsorumq; succorum defluxu provenisse, qui fortè fortuna eo tempore, quo rosaceum illud saccharum mulier illa sumpsit, à capite in eas partes labi cœpit. Atque magis sanè demiror, quòd tam acriter damnaverit has Damascenas rosas odore perquam suavi fragrantes, è quibus clementissimum illud paratur medicamentum, nullo penitùs incommodo alvum ducens. Præter id, eo ignorantiæ pervenisse constat, ut certò sibi persuaserit Ieneliabin è Persicis rosis paratum, de quo pluries in febrium curatione & ventriculi dolore meminit Avicenna, ex Persici arboris floribus parari debere: sed quàm falsa teneatur opinione, ipsa ostendit medicamenti nomenclatio, quippe Ieneliabin Mauritanis omnium præclarissimorum Medicorũ consensu nihil aliud designat quàm Mel rosaceum. Constat enim per rosas Persicas nihil aliud voluisse Avicennam, quàm Puniceas. Siquidem lib. 5. ubi is de medic. compos. omnium egit, de quibus in universo meminit volumine, Ieneliabin ad febres, & ventriculi dolores parari jubet è rubeis rosis, non autem ex Persici arboris floribus. Id quod manifestè indicat, nil aliud Persicas rosas Avicennæ designare, quàm Puniceas, Persicas illi fortasse vocatas, quòd à Persis in suas venerint regiones. Nam & nos Damascenas vocamus eas, de quibus diximus, quod è Damasco Syriæ primò ad nos pervenerint. Et hactenus Matth. qui videtur causam rubedinis in rosis tribuere calori: statueretq; è rosis rubras subrubentibus esse calidiores: *dicit enim, ab aere* [illegible] *subducitem, Ex odoratum saporem assumunt: Ex his demum, quæ* [illegible] *naturam sequuntur* [illegible] *at etiam* [illegible] *rubedinem, quæ scilicet* [illegible] *spectantur. Quo fit ut plus insit caloris puniceis quàm subrubentibus.* Sed hoc Matthioli argumentum infirmum esse, constat superiùs ex Manardo. Quàm porrò utiliter lotionibus, & clysteribus, ad inhibendas fluxiones ungues, qui ab autoribus nullam propriam receperunt dotem, inferantur, judicent alij. Plinius dicit ungues epiphoris salubres esse.

Sunt Amato in Diosc. quædam Rosæ rubræ, crassæ, stypticæ, ex quibus Zuccarum rosaceum parari debet, nam stypticæ sunt & constringentes, proinde [illegible] syrupus rosaceus, pro fluxu sistendo, ex [illegible] conficitur, quæ quoque siccatæ pro lavacris servantur. Sunt quoque aliæ albæ, e quibus cætera parantur, quarum [illegible] incarnatis, id est, colorem inter album & rubrum habentibus, utuntur: quæ dubio procul, Ferrariæ velut Anconæ & Neapoli, aliísve variæ Italiæ locis, solutivæ sunt, & maximè purgant,

pro

Mel coctũ parum purgat.

præcipuè si ex illis mel rosaceum foliatum fiat: nam uncia hujus mellis rosacei, cum strepitu, & alvi turbatione levi, purgare in corpore mediocri, ter & quater facit, ut millies expertus est Amatus, illud pro laxante medicamento ægrotantibus propinans. Nec enim dicendum vult, ut multi medicamenti hujus vires ignorantes contendunt, conditum hoc mellis ratione tantùm purgare, quum mel coctum parum aut nihil purget, imò mel crudum ciendi vim habeat, quam in coctione amittit, ut Hippocrates testatur lib. de morbis qui extra, & Galenus lib. 3. de alimentis cap. 38. non minùs Paulus Ægineta lib. 1. suæ medicinæ cap. 96. hoc ut solet approbat, inquiens; mel coctum valentiùs nutrit quàm subducit alvum, non coctum è contrario. cui adstipulatur Alex. Aphrodiseus sect. 2. problem. 66. dicens, mel incoctum tergit & purgat, coctum alere tantùm potest. Ex quibus liquidò constat, rosis iis vim laxandi & subducendi insitam & naturalem esse; non verò ex melle acquisitam.

Syrupus rosatus solutivus.

Ex iis igitur rosis, syrupus rosatus solutivus multarum infusionum dictus nobile & securum purgatorium medicamentum parari debet, prout in universa Italia magno ægrotantium juvamento paratur, qui Amati sententia efficacior & nobilior evadet si aquæ loco, cum rore è cœlo super ipsis cadente paretur, vel saltèm super caulibus ex quibus roris vel pruinæ magna copia haberi potest. Sunt præterea, inquit, aliæ rosæ albæ ad citrinum tendentes, parvæ, pauca folia habentes, quæ ferè per totum annum in arbore videntur, quas Moschatas, quia Moschi odorem referunt, vel Alexandrinas vulgus appellat. Hæ verò, odore caput tentant, & potentissimè alvum subducunt, non minùs ac Scamonium, ita ut si sex vel octo acetario folia miscueris, totum acetarium purgatorium reddas, & ea de causa ab illis, tanquam pernicioso medicamento, naturæ vim inferente, abstinendum suadeo. Nam non ita pridem Venetiis nobilissima Beatrix à Lima, mulier opulentissima, in morbum quendam incidit pro quo juvando, Medicus quidam Venetus, ex prædictis rosis & saccharo conditum parare fecit, ut eo tanquam præstantissimo, & securo purgatorio medicamento interdum uteretur: at quum primùm præclara illa domina, conditum gustare cœpit, faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxit: sed illa dubitans, num symptomata ea ex morbo, aut condito orta essent, nullam in medicamentum culpam rejecit. Ego verò noscens medicamentum potentissimum & ferè venenum esse, eam monui, ut ab illo abstineret, nec eo amplius uteretur, putaverat enim hæc domina conditum illud ex rosis incarnatis à nobis dictis paratum esse, quo alías Antuerpiæ sæpè usa erat. Hæ verò rosæ moschatæ in Hispania rarò videntur: sunt enim albæ, subcitrinæ, similes, ut paucis dicam, rosis caninis inter spinas nascentibus, quæ ad summum tria quatuórve folia habent. Non mirum igitur est si Hispani iis Rosis moschatis carentes, dubitent, num incarnatæ à nobis dictæ, quæ ut solutivæ sunt, & apud ipsos reperiuntur, Moschatæ vel Alexandrinæ dicantur. Sunt enim longè differentes: rosa autem hæc moschata, Alexandrina sive Damascena dicta, alba ad citrinum inclinans, est omninò fugienda: Incarnata verò rosa, quæ inter rubram & albam media est, rubricatque, longè alia est, quâ ut præstantissima & nobili solvente medicamento uti suaderem: Quia enim in maxima copia habetur per universam Italiam Rosa hæc, ideo ex ea syrupus rosatus solutivus, sive novem infusionum, mirus paratur, adeò ut illius unciæ tres

A moschatis abstinendum.

Sex folia purgant.

Faucium excoriatio à condito ex Rosis Mosc.

Ferè venenum.

Rosa moschata in Hisp. rara.

Damascena fugienda.

Incarnata usurpanda.

Syrupus novem infusionum.

absque noxa ulla malos è corpore humores pellant. An verò Ieneliabin de rosis Persicis, apud Avicennam multis in locis citatum ex aliqua rosarum dictarum paratur? Respondeo quod non, quia Avicenna ex floribus Persicæ arboris, mel rosatum, sive Ieneliabin, confici suadet; vocat enim flores istos interpres Rosas: proinde ornatæ nonnullæ officinæ, ex illis syrupum paratum habent, morbis pituitosis admodùm convenientem. Sunt enim flores isti, naturâ purgatorij, pituitam & lentes humores, ac crassam bilem depellentes.

Ieneliab Avicennæ ex Pers. floribus.

Rosarum foliola, inquit Dodon. quia ex diversis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinentque tamen in singulis non similiter se habent. In uno siquidem genere: terrestres & adstringentes: in alio humidæ & aqueæ: & in alio spirituosæ & aëreæ partes excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium. Superant quidem humidæ, aëreæ & spirituosæ partes in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis sive Moschatis. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicitur gratissimi ac suavissimi odoris, qui ferè ex aliis rosis inodorus est. Vtilis autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cùm ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant: tragematis, placentis, condimentis & aliis, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum inducit, quem & ipsæ virentes rosæ odore suo suavi provocant. Succus harum rosarum etiam candidarum, alvum lenit & subducit: efficacissimus earum quas Damascenas vocant: proximus dilutè rubentium, quarum frequentior usus. Idem præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum sive Serapium; Officinæ syrupum rosatum solutivum nuncupant, quod ex infuso sive diluto apparari debet, in quo pluries rosarum virentium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem sive subducendam alvum utile, quando expurgatione aliâ potentiori, aut opus non est, aut uti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent extrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non aliis quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat porrò & refrigerat Serapium istud, ideò etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parùm utile, nam cum laxiorem debilioremque relinquit. Simile possunt & folia harum rosarum sacharo condita, præsertim si manibus tantùmmodò contrita, ac diligenter cum sacharo permixta, igni admota incalescant, potiùs quàm decoquantur. In rubentibus, quæ passim sunt vulgares, & aliis saturatæ purpuræ, quas Provinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisque facultatis, non tamen absque humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad alvum subducendam quoque facit; minùs tamen quàm aliarum prædictarum. Resiccatæ autem hæ Rosæ humiditate jam absumptâ, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minùs quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori & palpitationi ejus succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt;

Candida, dilutè rubentes, & moschata. Aqua.

Succus.

Drosatum. Serapium ex pluribus infus.

Rubẽs vulg. & Provinciales.

Virentes.

Siccata.

sanguinis undequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: alvum nimio fluore laxam constringunt: antidotis omnibus utiliter admiscentur, & aliis quoque medicamentis, sive foris adhibendis, sive intra corpus assumendis, quibus ut adstringēs ac corroborans aliquod vtiliter accedit. Quod ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, ulceribus, eruptionibus, ac in universum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè utilissimum est. Oleum calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut jam incipientes mitigat. Flores rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentiùs quidem, quàm ipsarum rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minùs utilia sunt, humanæque naturæ minùs amica. Fuchsius, spongiolas & capitula sylvestris Rosæ contra calculum & urinæ difficultates valere affirmat: si in pulverem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non ut diuretica, aut calculum atterentia: sed veluti aliæ quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò utiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio usu, & renes multùm debilitari, & sæpè supercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia minùs potentia, frequentiore usu: ut Gal. 5. simpl. scribit. Hæc Dodonæus. Cur autem rosarum syrupus, ut ipse vult, debili & humido ventriculo parum sit utilis, & laxiorem & debiliorem relinquat, animadvertere non possum: quandoquidem rosæ præter vim purgandi etiam adstrictionem habent, ut Rhabarb. & Myrobolani: quæ occasio ut in dysenteria & aliis alvi fluoribus lubenter eo utamur cum Myrobolanis & Rhabarbaro ac Rhapontico vero, si haberi possit. Excipimus tamen syrupum è rosis moschatis, sicubi præparetur.

Rhodomeli. *Oleum.* *Rosa partium usus.* *Spongiolæ quæ conveniant calculosis & urinæ difficult.* *Contra Dodon. syrup. ros. debili & humido ventriculo utilem.*

Saccharum ros. purgans vide (inquit Cam. hort.) apud Card. de tuenda valet. quod non contemnendum. Interior rosæ rubeæ flos pulverizatus, cum aqua Cydoniorum destillata datur utiliter in nimio mensium fluxu. Ad dentes à corruptione servandos & gingivas roborandas sumitur aceti Scyll. & aquæ è calycibus rosarum destillatæ æqua portio & eo sæpè os colluitur, annotante Monardo Hispalensi de rebus Indicis. In spongiolæ Cynorrhodi cavitate interiore tineæ interdum occluduntur, quibus pulverizatis ad expellendos vermes intestinorum multi feliciter utuntur. Ferculum ut ipse dicit suavissimum docet parare Athenæus ex rosis lib. 9.

Saccharum purgans Cardani. *Menses.* *Ad dentes et gingivas.* *Ferculum Athenæum.* *Ex Cæsalp.*

Ex Rosa carnea, autore Cæsalpino, colligitur aqua per destillationem odoratissima: Medici quoque oleo infundentes rosaceum componunt: succus ejusdem, & infusio ad purgationes paratur. Rubens multifolia minimè amara, ideò sine vi purgandi: conditur sacharo ad adstringendum, roborandumque. Parva quinquefoliis candidis amarior, majorem vim purgandi habet. E rosis rubeis succus perfectè rubens extrahitur, ubi paululum ex calefactâ in sartagine rosâ, expresseris succum leviter, relinquitur rosæ substantia alba. Ergo si exquisitè expresseris ac diligentiùs, color corrumpetur: atque ita de aliis. Profuit interdum ut in exhibendis medicamentis etiam deliciæ locum habeant præsertim apud morosos & delicatos. Ad alvum igitur ducendam parabitur Saccharum roseum tale. Libram una Sacchari cum libra una roris dissolve: purga, ut solet, cum ovi candido: inde unciam unam rosarum Persicarum immitte, cùm jam fervet Saccharum, & ubi paululum coxeris extrahe, aliamque unciam simili modo indito atque ita usque ad duodecimam unciam. Præstat autem rosas cum rore esse collectas: demum coquito ad perfectam rationem: additoque uncias quatuor rosarum rubearum, & in sole exponito. Hoc non differt ab alio Sacchare, & jucundè purgat & cum voluptate devoratur. In ulceribus penis & pudendorum in quibus alia remedia frustra adhibita, Cento-Empiricus pilos spongiolæ rosæ silv. in tenuissimum pulverem reducit, inspergit, & probatum remedium extollit.

Instituti nostri ratio postulare videtur, ut aliquas Rosarum compositiones, quarum hodiè in medicina factitanda magnus est usus, in medium proferamus. Ecquis enim ignorat vel solas has tum intus sumptas, tum extra admotas in maximis depellēdis contra naturam affectibus, vim obtinere summam? Exorditur idcircò Matthiolus, nobísque de distillandi ratione opinionem suam recludit. Ex rosis, vi ignis fit aqua pluribus ac diversis instrumentis: veruntamen ea cæteris præstantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ vitreis organis elicitur, cujusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad universum medicinæ úsum confici solent. Quandoquidem inter has quæ plumbeis instrumentis, lignorum, vel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum & argentum deprehendi potest. Quippe quæ fiunt in balneo calentis aquæ vitreis rostratis organis, ab herbis & floribus, à quibus manant, nec sapore, nec odore dissentiunt, adeò ut non solùm proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum fumi, tum rei adustæ resipiant. Quod quidem in iis non invenias, quæ vulgò plumbeis, & æreis instrumentis eliciuntur: has enim nunquam, vel rarissimè gustaveris, quin tibi tumidum virus, nidorémq; non reddant. Quę res non modò ægris ingentem molestiam afferunt, & nauseam plerumque movent, sed & plurimum noxę pectori, ventriculo, jecinori, visceribúsque omnibus inferunt: quòd à metallicis organis, à quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi vendicent. Quare hac ætate perspectâ, doctissimi, ac peritiss. medici veteres secuti, decoctis, ac dilutis tantùm uti cœperunt. Quæ tametsi viribus aquas qualescunque sublimatas (ita enim stillatitias vocant) præcellant: eæ tamen, quę calentis aquæ fervore (ut suprà diximus) fiunt, cùm proprios tum odores tum sapores herbarum ac florum, à quibus extrahūtur, secum trahant, jure quidem decoctis non modò ipsas æquipollere, sed etiam prestare crediderim, non tamen, quòd viribus precellere dixerim, sed quòd gustui suaviores, & visui jucundiores habeantur: quod non parum solatij ęgrotantibus affert. Nos quidem aliis aquis non utimur, quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cujus ope hasce distillatitias, ac prestantissimas aquas suo tempore conficimus. Quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ verò acri, aliæ austero, aliæ acido, aliæ denique insipido pro variis simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter Seplasiarij, & Medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut jam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant, quippe in hoc etiam (quamvis plus laboris, minùs verò emolumenti suscipiant) & Deo, & hominibus simul rem gratam facere poterunt. Cæterùm Fuchsius in lib. de composit. medic. unicè cavendum præcipit in succis stillatitiis eliciendis, nec ejus vasculi fundum, in quo stirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo vapore ab ea elevato incalescat. Qua in re secutus potiùs videtur futile

Aqua Rosarum stillatitia. *Balneum Mariæ.* *Plumbea vasa reprobantur.* *Aqua sublimata.* *Admonitio.* *Fuchsii cautio nimis religiosa.*

nit fuisse Manardum, quàm rei experimentum. Verùm non possum ipse omninò eorum sententiæ subscribere, ut qui judicem non esse semper eà exquisità ratione procedendum in herbis distillandis, quòd certò sciam nihil referre, quando etiam vasculum herbas recipiens in aquam in majore vase bullientem immergatur. Nam etsi aquæ, quas illi volunt ex herbis vapore tantùm ab aqua bulliente elevato extrahi, cæteris præstantiores habeantur: tamen quę ex herbis eliciuntur vasculo impositis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè, aut ferè nihil illis bonitate cedunt, quod mihi compertum est in iis aquis, quas sæpissimè libuit utroque modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud discrimen esse dicet, quòd illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod vaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut possit totam herbæ substantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes secum referant. Hęc sanè differentia quę facilè concedi potest, non est (meo judicio) tanti momenti, ut illa regula perpetuò sit observanda, hæc verò evitanda: quin potiùs, ut hæc mihi videatur probanda, illa verò rejicienda tanquam cautio nimis religiosa. Sed quandoquidem in Aquarum distillandarum mentionem incidimus, non gravabimur illarum aliquot modos adscribere, quos quidem in præsentia licuit, multùm celebratos invenire.

Objectio. *Solutio.* *Modi aliquot aquas distillandi.*

1\. Alij itaque sumunt rosarum quantum volunt, idque triduum, in balneo digestum, vapore aquæ calidæ distillant. 2. Alij absque digestione præcedanea, aquam ex rosis in alembicum conjectis, eliciunt. 3. Alij per cineres distillant: ubi tamen maximà opus est cautione & circumspectione, ne empyreumate liquor stillatitius inficiatur. 4. Alij lucro magis, quàm valetudini hominum intenti, eas integras, ut decerptæ sunt: cum magna aquæ copia, per vesicam æneam distillant, ac ex triginta rosarum libris centum odoratæ aquæ venalis extrahunt. 5. Alij flores tusos, absque menstruo, aut eo saltèm tam pauco, ut ad irrigationem sufficiat, modico balnei calore distillant: & ad vim refrigerantem, tanto expeditiùs evocandam una distillatione, quam præcedit irrigatio, ex aqua communi, vel rosacea veteri, aut ad virtutem confortantem & fragrantem prolectandam, pluribus in distillata aqua infusionibus utuntur. Io. Beguinus in Tyrocinio chymico, ita eam parandam ducit: distinguendo inter rosas albas & incarnatas. Ex illis enim ut plurimùm vis refrigerans petitur, ac propterea paucà aquà pluviali irroratæ in mortario marmoreo contundendæ sunt: inde torculari succus exprimendus & distillandus. Incarnatæ absque irrigatione contusæ, reponuntur in magno vase vitreo, in cellam: post triduum succus exprimitur, qui per balneum distillatur. Hæc aqua est fragrantissima, quæque vel multos annos, odoris sui fragrantiam conservat. Nonnulli recrementis ejus aquam puram superfundunt, & ita per octiduum maceratam, vel balneo, vel vesica distillant, quæ communi venali viribus & efficacia non cedit.

Varius modus [illegible] tibus Rosis.

Sed & ultra progredi, ac certam facilémque, aquas vitæ ex plantis, floribus, seminibúsque, cujuscunque generis sint, concinnà brevitate, veram & legitimam extrahendi methodum tradere est animus, & quidem per digestionis, fermentationisque viam, ut quarum ope solà, ex omnibus rebus, ac iis potissimùm quæ in alimentum veniunt; imò etiam & ex rosis, quæ frigidæ existimantur, aqua vitæ odoratissima elici potest, quæ de natura cœlesti ætherea participet, flammámque, non secus ac ea, quæ ex vino elicitur, concipiat.

Aqua vita cuiuscunque plantæ. *Modus.*

Rosas igitur sume cœlo sereno, cum rorido madore destituuntur, collectas: eas tere accuratissimè, & in cucurbitam vitream, quæ postea benè clausa, in cellam reponatur, ut ibi fiat earum fermentatio, immitte: Cùm jam acidum quiddam redolere videntur: sume de floribus tritis, quantum vis, & per balneum distilla: aquam inde extractam superaffunde parti rosarum restanti, & rursus distilla, similem in modum pergendo, donec omnis rosarum fermentatarum quantitas per alembicum transierit: fecibus, quæ in fundo remanere solent, semper segregatis. Tandem omnem aquam ex rosis elicitam, per balneum distilla, & duodecimam saltèm partem aut circiter abstrahe, eámque si vis, rectifica. Sic aquam habebis gratissimam, adeóque excellentem, ut unica ejus gutta, ingenti satis aquæ copiæ odorem suum communicare, eámque utilissimam & jucundissimam reddere possit. Non abs re visum fuit paucula hæc absolutioris doctrinæ ergò proponere, quo modi quidam, distillandi aquas, non infimi sicut & hujus aquæ rosarum, ut & simplicium cæterorum omnium, lectori manifestentur.

Tinctura Rosarum vino rubello simillima.

Non erit hic reticenda tinctura rosarum, ob summum levamen quod percipiunt ægri, in summo febriū vigore, in siti inexhausta, in inquietudinibus, dysentericis passionibus, aliisque affectibus ab humore bilioso, acri & mordaci genitis, pro potu ordinario, ubi ptisana palato ægrotantium non sapit: talis igitur esto modus brevissimus. ℞. pro ℔. j. aquæ fontanæ, limpidissimæ, gelidissimæ, Rosarum rubrarum, exsiccatarum m. ß. hordei p. j. decoquantur leviter, addendo ℥. j. sacch. filtra vel cola, addendo sp. vitriol. gutt. vi. postquam refrigerata erit, æger hanc sumet cum voluptate, liberaliùs bibet, sedabitúrque sitis. Ne autem sphæram transgredi videamur, omittendo eorum aliqua, quæ ad hanc rosarum tractationem spectare videntur, Syrupus quoque enumerandus venit. Est autem simplex, qui ex solo rosarum decocto vel succo fit, & ℞. Rosarum rubrarum recentium, partes sex, quæ infunduntur in vase terreo vitrato, strictioris benè operculato, horis octo in prædictis quæ recalefactæ partibus: tandem addetur ad singulas 2. partes infusi colati partes 4. sacchari, per albumen ovorum clarificati, & f. syr. Compositus qui ex infusionibus & aliarum rerum decoctionibus conficitur: ℞. Roris vernalis partes sex: ferveſiant, & indantur rosarum completarum recentium rubrarum partes tres, ac horis octo immorentur: Deinde renovatio & reinfusio florum fiat usque septies inclusivè absque fraude, & singulis vicibus diligenter exprimantur: post adde sacchari albi partem mediam, & ad syr. formam coquito.

Syrupus Rosarum simplex. *Compositus.* *Syr. Rosarum solutivus.*

Fit quoque syr. è rosis siccis, qui ℞. sesquiunciam rosarum rubrarum siccarum (nam libra una mensuralis referta rosis siccis, & moderatè coacta ponderat, drachmas 12. plus minus) quæ infunditur horis octo in aquæ libris tribus; térque reiterantur rosæ, & infusiones atque expressiones. Aqua quoque iisdem calefiat, antequam rosæ indantur. Postea accipitur liquoris infusi & expressi quantum libuerit, & cùm media parte sacchari coquitur ad formam syrupi: Verbi gratia, si liquoris infusi habeas tres libras, tunc illis adde sesquilibram sacchari; & hæc Dispensat. Colorier sc.

Syr. e rosis siccis.

Paratur tandem syr. vel potiùs julepum suavissimum ex aquæ rosarum partibus tribus, sacchari partibus duabus, quod præcedente longè clarius est, usúque frequentissimum. A quibusdam verò sacchari partibus 12. in aqua communi clarificatis adduntur aquæ rosarum partes duæ, ut sit ex aqua rosarum pauca, & multa communi compositum, sed id inefficacius. Sunt etiam qui rosarum folia integra condiunt. Sed paratur conserva rosarum, tundendo rosarum exungium partem unam cum duplo sacchari solidi in mortario marmoreo pistillo ligneo: flores & saccharum simul contunduntur & non priùs flores seorsum (sicut fieri

Julep Rosarum. *Conserva Rosarum.*

consuevit) & deinde saccharum seorsum, & demum ambo simul. Post contusionem autem & commixtionem sacchari cum floribus rosarum, conserva aliquoties soli exponatur, moveatúrque subinde sursum & deorsum. Relinquatur autem spatium vasis inane propter fermentationem. Triplicem modum parandi mel rosatum docet nos Mesue, quorum primus est, ex foliis rosarum & melle: Secundus verò, sine foliis, ex succo ipsorum foliorum tantùm & melle. Et hic secundus modus potest connumerari inter syrupos simplices. Tertius autem ex foliis & succo simul & melle, qui tertius modus recipit foliorum partem unam, succi partem unam semis, mellis partes tres. Accipitur mel optimum, fervefit, & inde tepere sinitur, spumaque aufertur: deinde adduntur rosæ contusæ cum succo, & ad insolationem ponuntur diebus viginti, vase diligenter operculato. Postmodum supra ignem duplo vase incalescunt, & effervent: mox fit fortissima expressio & colatura. Rursus coquuntur leniter ad consistentiam melleam, id est, mellis fluxilis. Pastillos roseos, Rhodides appellatos hoc modo præparari auctor est Dioscorides. Rosarum viridium non madentium siccatarum ℥.xl. Nardi Indicæ ℥.x. myrrhæ ℥.vj. Trita hæc efformantur in pastillos triobolares, & in umbra siccantur, & reponuntur in vase fictili non picato probè obturato. Quidam adjiciunt etiam Costi ℥.ij. Iridis Illyricæ tantundem, annuscentes etiam vinum Chium cum melle. Cæterùm, pastilli rosei è rosis quas recipiunt nomen habent. Præparabantur autem graveolentiæ à sudoribus obortientis gratia, & à fœminis collo circumdati monilis vice gestabantur, ut exhalantem de corpore sudoris graveolentiam suo odore retunderent, ex aromatum illorum ammixtione. Officinæ præscriptas habent aliquot pastillorum sive trochiscorum ex rosis compositiones, sed nulla ex his ad hunc usum spectat. Alter etiam horum pastillorum usus erat in diapasmatis quæ corpori insperguntur, & in unguentis post balneum, ad coërcendos videlicet sudores, & jucundum corpori odorem inducendum. Sed Plinius etiam solas rosas aridas & expressas in hunc usum commendat. Sic enim lib.21. cap.14. ait: Et aridis & expressis aliquis usus: diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balneis inarescant corpori, deinde frigida abluantur. Ex quo loco ferè cognoscēdum datur, de quibus Rosis accipiendum sit, quod Diosc. ῥόδων χλωρῶν ἀβρέχων μεμαρασμένων dixit, nimirum de his quæ virides quidem & recentes adhuc sunt, non tamen humidæ & madentes, sed siccatæ, id quod ipsis una die contingere potest, ut humor omnis ab eis desiccetur, velut Galen. lib.1. cap.5. in fine περὶ τῶν ἁπλῶν docet. Quid autem sint diapasmata, idem Plin. 13. cap.2. exponit, Siccis, inquit, odoribus constant quæ diapasmata vocantur. Nam feces unguenti magmata appellant. Aromaticum rosatum est confectio suavis & saluberrima, in qua miscetur utile dulci, & ob ejus bonitatem & excellentiam cæteris præponenda est, confortat stomachum, cor, cerebrum, & epar, lætos & claros spiritus gignit, excitat appetitivam, nutrit digestivam, nutritivam, & virtutes omnes naturales corroborat, resolvit aquosam humiditatem stomachi, & emendat malas qualitates, quæ generant malos humores & putredinem, & convalescentibus & debilibus integras vires, & pristinam sanitatem restituit. ℞. Ros. ℥.j. ʒ.vij. Liquiritię rase ʒ.vij. Cinnamomi ʒ.v. Ligni aloës, santali citrini, an. ʒ.iij. Gummi Arabici, Draganti an. ʒ.ij. ℈.ij. Macis, Garyoph. an. ʒ.ij. ß. Spicæ ʒ.j. Nucis musc. Cardamomi, Galangæ an. ʒ.i. Ambræ ℈.ij. Musci ℈.j. Sacchar. ℔.vj. fiat confectio cum aqua Ros.

Mel Rosatum conficiendi modus triplex.

Pastillorum roseorum conficiendi ratio.

Usus.

Erymon.

Subfitumum.

Diapasma.

Aromaticum Rosatum.

Vires.

Viscera.

Appetitus.

Virtutes naturales.

Confectio aromat.

Confectio ex rosis aromatica calefacit & confortat stomachum, jecur & præcordia omnia, frigiditatem repellit, phlegma prohibet & ejus ægritudines, ventositates & inflationes discutit, nauseam, acidos ructus tollit, & omnem stomachi cruditatem emendat, gustum revocat, renes calefacit, coitum excitat, & facit pulchrum colorem, & odorem anhelitus & sudoris. ℞. Rosarum, ligni aloës an. ʒ.iij. Calami aromatici ʒ.j. ℈.j. Galliæ musc. macis, piperis longi, Nucis muscatæ, Mentæ siccæ, Cassiæ ligneæ, mastichis, Asari, Cinnamomi, Garyophullorum, an. ʒ.j. Croci, Cardamomi, trium Santalorum, Rheubarbari, Spicæ, Costi, Cubebæ, Zingiberis, Fœniculi, Anisi, Libistici an. ℈.ij. Sacchari ℔.iij. fac confectionem cum aqua rosata. Electuarium succi rosarum exploratum est contra guttam calidam, & malos tumores calidos & furiosos, fortiter purgat, sanat tertianas simplices & duplas, & reliquas malorum humorum, in convalescentibus exquisitè evacuat, potenter solvit, & est calcar aliarum medicinarum. ℞. Succi rosarum, Sacchari an. ℔.j. ℥.iij. fiat syrupus, cui adde diagridij ℥.j. ß. Santalorum omnium an. ʒ.vj. Spodij ʒiij. Camphoræ ℈.j. fiat electuarium. Æquum est ut vini etiam, liquorum omnium post aquas communissimi, quod humanæ in primis inservit nutritioni, *simphytumque* corporis nostri calorem instaurat roboratque, tractationem aggrediamur brevem. Quinque libras igitur infundito (inquit Pallad. li.6. quem inscribit Maium c.13. rosæ pridie purgatæ, in vini veteris x. sextarios, & post 30. dies, x. despumati mellis libras adjicies, & uteris. Et Rosatum sine Rosa facies sic. Folia citri viridia sporta palmea missa in musti nondum ferventis vase depones, & claudes, & exemptis quadraginta diebus melle addito, ad modum Rosati, cum placebit, uteris. Meritò vinum subsequitur acetum, quod ℞. Rosarum rubrarum mediæ maturitatis, præsectis & abjectis unguibus, in umbra extra solem ad triduum aut quatriduum expansarum & resiccatarum, ℔. j. aceti sextarios octo, hoc est, quartas Colonienses quatuor. Insolentur diebus quadraginta: Deinde reponantur, vel (quod melius est, abjectis foliis corruptis, acetum coletur ac reponatur. Quidam sæpiùs mutant folia rosarum, nec ita diu stare in sole sinunt (verbi gratia ad dies triginta vel pauciores) ut elegantius colore aspectúque, & sapore odoréque validius fiat acetum. Singulariter prodest animi deliquiis, si olfaciatur aut nares oblinantur, prodest etiam membris calidis hocce oblinitis: si duplicatum linteolum in aceto rosaceo humectetur, stomachóve applicetur, maximè prodest optiméque calorem attemperat. Oleum rosatum quamvis pluribus fiat modis, melius tamen, teste Clem. de materia medica cap.10. sic fit. Collige Rosas priusquam complicita folia penitùs expandantur, & ponantur in umbra sex vel octo dies, quousque fiant modicum passæ, & evellantur folia rosarum à suis tirsis, & contundantur, postea habeas oleum ex Olivis immaturis quod dicitur Omphacinum, quod cum aqua fontium frigida sæpiùs lavetur & in qualibet ejus libra pone Rosarum ℥.viij. in vase vitreo obtuso ore, & soli quotidie in hebdomada exponatur, deinde in balneo Mariæ tres horas bulliat ad summum. Prædictas ergo rosas sic coctas exprime, & expressas abjice, & cum oleo alias rosas commisce, & soli septem aliis diebus expone; & postea iterum coque in balneo Mariæ, & permuta iterum Rosas, & adde infusioris Rosarum ℥.iij. & quàm benè cooperiatur orificium vasis, & exponatur soli quadraginta diebus. Deinde oleum extractis rosis quotidie ad solis radios ponatur. Plerique sic faciunt in qualibet libra olei sæpiùs loti ponunt rosarum recentium contusarum ℥.viij. & coquunt in balneo Mariæ ad consumptionem duarum partium & cum torculari exprimi-

Electuarium de succo Rosarum.

Rosatum vinum.

Sine Rosa.

Acetum Rosaceum.

Vires.

Oleum rosatum.

primuntur. Confortat membra debilia, digestivam facultatem & calorem naturalem, & refrigerat calorem accidentalem; febrilem & acuitatem choleræ; stupicat lubrica intestina, & corroborat retentivam, & in principio repellit malos humores, qui concurrunt ad apostemandum, & mitigat dolores capitis, & prohibet phrenesin. Plura de Oleo rosato tradere supervacaneum ducimus, quod ea passim apud autores videre liceat.

Diarhodon descriptio commune. Restat ut Diarhodon describamus duplex. Commune quod ℞. foliorum rosarum rubrarum ℨ. xv. Trochiscorum diarhodon & de spodio, liquiritiæ ana ℨ iij. Cinamomi [quidam ex ...] Garyophyllorum, Galliæ muscatæ an. ℨ. ij. Spodij, Croci, Masticis, Berberis [quidam omittunt] ligni aloës, an. ℨ. ij. Trium santalorum, an. ℨ. iij. Asari, spicæ Indæ, Maris, Cardamomi, seminis Portulacæ, Lactucæ, Scariolæ, Citrulli, Melonis, Cucumeris, Cucurbitæ, albarum margaritarum, Ocymi Garyophyllati [...] rasuræ eboris, Tragacanthi, gummi Arabici, an. ℨ. j. Camphoræ ℨ. ß. Musci ℈. ß. Coriicecum syrupo de rosis, ex aqua rosarum. Dosis est ℥. ß. Ventriculum & hepar roborat, coctionem ob id juvat, & dolorem horum à calenti & acri, ac mordente bile mitigat.

Dosis. Vires.

Diarhodon Abbatis. Diarhodon Abbatis ℞. Santalorum alborum & rubrorum, an. ℨ. ij. ß. Tragacanthæ, Gummi Arabici, Spodij an. ℈. ij. Asari, Spicæ, Nardi, Mastiches, Cardamomi, Croci, Xylaloes, Garyophyllorum, Galliæ Moschatæ, Anisi, Fœniculi, Cinamomi, Succi liquiritiæ, Rhabarbari, seminum basilicon: Berberorum, i. e. acinorum ejus; semin. Scariolæ, Portulacæ, Papaveris albi, Citrulli, Melonum, Cucumeris, & Cucurbitæ, an. ℈. j. Ossis ex corde cervi, Margaritarum, an. ℈. ß. Sacchari candi, rosarum an. ℥. j. ℨ. ij. Fiat omnium pulvis. Camphoram & Moschum studiose omittimus, quæ, ut & ambra, in aliis etiam compositionibus omitti debent, nisi specialiter exprimatur, aut Medicus jubeat.

Trochisci. Trochisci à Mesue sic describuntur. ℞. Foliorum rosarum rubrarum exungulatarum modicè siccarum, aureos 6. Spicæ aromaticæ, ligni aloës, an. aureos 2. Glycirrhizæ aureos 1. Spodij aureum 1. Croci aureum dimidium, Mastiches ℨ. ij. Cum vino albo fac trochiscos drachmæ unius pondere.

Rosata novella. Rosata novella, autore Nicolao Alexandrino, recipit rosarum, Glycyrrh. sacch. ana ℥. iij. Cinnam. ℨ. vj. Garyoph. Nardi, Galangæ, Zingib. Nucimosch. Zedoar. Styrac. Cardam. veri, Apij ana ℨ. ... Mellis desp. q. s. Si in pulvere quis asservare voluerit, Zaccharum omittat, donec in formam solidam redigere velit.

Vnguentum Rosaceum. Vnguentum Rosaceum, Clemens Clement. hoc modo describit; ℞. Rosarum rubrarum recentium lb. j. & tantundem axungiæ porcinæ recentis cum aqua calida novies, & toties cum aqua frigida optimè lotæ, & simul cõtundantur, & septem alios dies dimittatur, postea adde succi rosar. lb. ß. olei amygd. dulcis ℥. ij. & coquantur ad succi cõsumptionẽ, & conserventur. Plurimum valet in principio apostematum, repercutit enim materiam, sedat dolores eorum, & capitis febricitantis, & inquietudinem, refrigerat febres ardentes, hepar & stomachum calefactum. Si verò addatur Opij cum aqua rosata dissoluti ℨ. ß. Croci ℨ. ij. sedabit quoscunque acerrimos dolores, & provocabit somnum.

Vires. Apostema. Febris ardens. Opium. Somnum.

Vnguentum seminis rosarum. Vnguentum seminis; ℞. seminis rosarum, cupularum glandium an. ℨ. vj. sumac. acaciæ an. ℨ. ß. Caudæ, seminis plantaginis, malluchis, balaustia um, corticum Granatorum, Gallarum, nucis Cypressi, tor. rub. gummi arab. Myrrhæ, Myrti, Draganti, terræ sigillatæ, Coriandrorum præparatorum, boli armeni, santalorum rub. an. ℨ. ß. sanguinis draconis, thuris, hypocistidos an. ℨ. ß. bdellij, spodij, coral. rub. an. ℨ. ij. camphoræ ... olei rosat. lb. j. olei citoniorum, myrtini, ... an. lb. ß. ceræ quod sufficit. Fiat unguentum. Sed hæc de Rubis tractatio, hucusque sufficiat. Temporis nunc ratio postulat, ut, vel contracta ... ne ... longiori ... inextricabile ... benigno lectori molestiam creare videamur.

RVBVS MAIOR, FRVCTV nigro. CAP. II.

Descr. Radix. Nihil vulgatius notum, nec dumeta Rubo, qui extra dice nodosa, importuna feracitate se propagans, longè latèque fruticosis & mordacibus sarmentis, angulosis, rubentibus vagatur. Si vicinis fulcitur in altũ crassiores emittit virgas, quæ tamen & ipsius gracilitate & proceritate ... in terram retractæ, ac curvatæ defixis in eam ... radicantur. Virgæ spinis aduncis & pungentibus aculeis vestiuntur, quibus prætereuntium vestibus sese attigunt, eosque remorantur. Folia terna, serrata, aspera, dorso aculeato, inferiore parte candicantia, superiore nigricantia, sicco adstringentique sapore prædita: hyeme vix decidentia, nisi altera succrescant: flores albi, vel ex candido rosei, rosulæ instar, apicibus concoloribus: mora rubra per maturitatem nigrescunt, aristis quibusdam asperiusculis, acinis passis gustu quibusdam, ut nobis, grato, dulci paululum amaro, Trago.

Sarmenta. Virgæ. Spinæ. Folia. Flores. Mora.

Theophrasto Rubi genera tria sunt, maximè inter se distantia. Quoddam enim erectum excelsumque, quod ... qui Rubus hic major est, fructu nigro. Quoddam propè à terra protinus deorsum verges, terræque conjunctum, rursum radicem agens, ... Hunc Rubum quidam appellant; nos Rubum minorem, fructu cæruleo. Necesse quod Humirubum, cum Cæsalpino nostro ... naturæ recenseamus, & Fragarium appellemus. Tertium ... dicitur de quo Rubi ... sunt. Cæterum Theophrastus Rubum ... spinosum tradit, non solum caulibus ... & foliis cunctis, quin extremo & ... concidant.

Humirubus Theoph. Fragaria.

Apocrathis ... notha.

Dioscorides duo genera tradit, Rubum hunc vulgaris notitiæ, qui ... simpliciter, ... & ab aliis eodem annotante: Cynosbatos, ab aliis Selinoftion, ab aliis Asyntrophos, ab aliis Titanisanguis [*hæc appellatio à Dioscoride latinè ... quod ... sanguinem ... supressit ...*] ab aliis Ibidis sanguis; à Romanis Rubus, ab aliis Sentes, à quibusdam Mora batinea, à Dacis Mantia, Ægyptiis Haemos, aliis Ametros appellatur: Serapionem autẽ Tragus Bileich sive Haleich nominare tradit, & Hebræos *Sene*. Alterum, Idæum cognominat, de quo paullò post. Plinio lib. ... Rubi mora ferunt: & alio genere ... Cynorrhoda, qui vocatur Cynosbatos ... vocant ... loco. Sic ... Cynosbati, Rubi Idæi & Chamæ ... Rubi genera recensentur.

Au

An Rubum majorem fructu nigro intelligunt sacra pagina Exod. cap. 3. Apparuitque ei Dominus [illegible] in flamma ignis de medio Rubi, & videbat, quod Rubus arderet, & non combureretur. Dixit ergo Moses: vadam & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur Rubus.

Anguill. Morus aut Rubus. Trag. Rubus grandis & fecundus. Thal. & Gesn. H. Rubus vulgaris: Fid. coll. Rubus major. Turn. Rubus sentis, bacca semper nigra ubi maturuerit. Lob. Adv. Rubus, Batis vulgatissimus, cujus mora ad diamororum confectionem officinis usitatissima.

Lugd. Rubus, Rubus magnus & Sentis. Dod. Rubus & Rubus vulgaris fructu nigro, Vepres dictus apud Ovid. metamorph. 5.

Vepres Ovid.

Aut Lepori quae Vepre latens hostilia cernit Ora canum.

Cord. in Diosc. & Tabern. (quoad descriptionem) Rubus Arvensis, figura autem quam habet suo dicto [illegible] competit potius Rubo minori, fructu caeruleo, cujus non meminit compilator. C. Bau. apud Matth. & Ger. pro Rubo non bene ponunt figuram Taber. quae est Rubi Idaei. Ille tamen pro Rubo Idaeo meliorem quoque habet. Schw. Rubus, Batus, & Rubus sentis. Corn. Brunf. Fuch. Matth. Ryff. (cujus figura minus placet) Cresc. Cam. apud Matth. germ. & Epit. Lac. Lon. Lob. Obs. & Ic. Cast. & Cas. Rubus. Dorsth. qui ineptam Ryffii figuram habet, Mora baccae: Rubi genus grandius fungosum. C. B. pin. Rubus 1. sive vulgaris, Rubus fructu nigro.

C. Bauh. & Ger. [illegible]

Nomina linguarum

Βάτος Graecis dicitur: Rubus & Sentis, Lat. Germ. Brombeer Stauden / Bremen / & ut Cornario placet, Cratzbeer / ab ipsius Rubi pungentibus aculeis, Belg. Braemen & Breemen / Braembesyen haghe: Gall. Ronce, a runcatione, quae dumorum tantum est. Ital. Rovo: Anguill. More campagnuole: Hispan. Carça: Angl. Bramblebusche / aut: Blackberrybusche: Hung. [illegible] Sued. [illegible] Boh. Wostruzina. Fructum Graeci [illegible] & βάτινα quemadmodum & Mora & Sycamina appellant, Galeno teste. Morum Rubi & Vaticanum Schw. nominant, ac ut Fuchsius sentit Vacinium vel Vaccinium, quod tamen nec nobis, nec aliis probatur. Offic. Mora Bati, & quae barbariores sunt, inquit Dodon. Mora Bassi, Germ. Brombeer. Belg. Braembesyen / & Haghebesyen: It. More di Rovo: Hisp. Carça mora: Boh. Wostruziny.

Locus.

Per dumeta repit & in sylvis inter caeteras sentes, neque non ad sepes & agrorum limites reperitur. Plantatur autem plantulis suis, ubi capita in terram demittunt, quae brevi statim radices agunt. Rubi namque (tradente Plinio) curvati gracilitate & simul [illegible] mora, defigunt rursus in terram capita, iterum nascuntur ex sese, repleturi omnia, nisi [illegible]. Plantatur & seminibus maturis collectis & siccatis, usque ad initium Veris servatis & illico seminatis; Majo mense & interdum etiam Julio & Augusto, nonnunquam Octobri flores conspicui sunt. fructus Augusto & circa Autumnum maturitatem [illegible]. Rubi folia Vere, flores aestatis initio [illegible] maturitur per messes & extrema aetate decerpitur.

Tempus.

Vires.

Fluxus.

Ulcera.

Rubus, auctore Dioscoride, adstringit & siccat, capillosque tingit. Summorum autem ipsius ramorum decoctum potu alvum sistit, fluoremque muliebrem cohibet, nec non & contra presteris morsum valet. Firmant & gingivas, oritque ulcera sanant commanducata folia. Imposita vero herpetas cohibent, ulceribusque in capite manantibus, oculis procidentibus, condylomatis, item & haemorrhoidibus remedio sunt. Eadem cardiacis quoque & stomachicis contusa convenienter imponuntur. Ceterum contusis caulibus, ac foliis expressus succus sole coactus ad antedicta vitia efficacior est. At fructus perfectam maturitatem assecuti succus stomaticis [illegible] medicamentis accommodatur. Sistit & alvum subcrudus fructus in cibo sumptus, aeque ac flos in vino potus. Galeno Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaque non obscura. Sed hoc inter se differunt, quod, folia ac praecipue mollia & recens nata plurimum in se habeant substantiae aqueae, parum vero adstrictionis: eadem ratione & germina, utique si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant. Quin & alia vulnera glutinare valent. Est enim eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est. Itaque ob hoc & ob modicam astrictionem esui non insuavis est. At immaturus a frigida substantia terrea vincitur, ac proinde acerbus est & valde exiccatorius. Et sane uterque siccatus reconditur, validius quam recens desiccans. Sed & flos, eandem vim fructui immaturo possidet: utraque ad dysenterias, & ventris profluvium, & atonias, i.e. imbecillitates [robur exolutum] & sanguinis expuitionem sunt idonea remedia. Porro radix praeter adstrictionem, non paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit. Idem Aliment. 2. Roborum fructum βάτινα appellant. Sunt autem βάτινα, quam Mora, magis adstringentia: & si quis largius vescatur, capitis dolorem sentiet: alii stomacho angentur. Proinde fructum hunc abluamus, oportet, prius quam mandere ipsum aggrediamur, quod maxime in Sycaminis quoque est faciendum. Non tamen ventrem subducunt, sed potius cohibent: & si quis immatura ipsa prius siccata reposuerit, multo etiam magis cohibebunt: Omnia tamen medicamenta, quae ex Mororum succo parantur, si facta ex iis quoque fuerint, facultatem habebunt efficaciorem. Idem de comp. med. sec. loc. Innocuum est pharmacum Rubi mororum succus voratus, veluti & ipsorum Mororum: sed succus Rubi Mororum habet quid quod stomachum roborat: quod ipsum Mororum cremor non habet: Rubi mororum succus post mucum succum plurimo melle opus habet.

Ex Galeno.

Aphthas.

Vulnera.

Batina.

Sycamina.

Erasistratus Rubi cremore ad oris inflammationes usus, se ipsum curavit. Nec Rubos, inquit Plinius, ad maleficia tantum genuit natura ideoque ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendique, gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimam. Adversantur serpentium sceleratissimis haemorrhoidi & presteri, flos aut mora. Scorpionum vulnera sine [illegible] periculo [illegible]. Caules eorum tunduntur teneri, exprimitur [illegible] succus, qui sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorum [illegible], sanguinem excreantes, anginas, vulvas, [illegible] potui aut illitus [intelligitur succus]. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata prosunt: & ulceribus manantibus, aut quibuscunque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic per se imponuntur a [illegible] item stomachi doloribus, oculisque procidentibus. Infunditur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum, vel praesentaneum remedium est. Iidem per se in cibo sumpti, cymae modo, aut decoctum vino austero, labantes dentes firmant. Alvum sistunt & profluvia sanguinis, [illegible]. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum [illegible]. Folia quoque arefacta & contusa, jumentorum ulceribus [illegible]. Mora, quae in his nascuntur, vel calorem [illegible] praebent, quam sa- [illegible] vel cum hy- pocisti-

Ex Plinio.

Venenum.

Urina.

Succus.

Os Oculos.

Anginas.

Ulcera.

Stomachus.

Aures.

Alvus.

Cholera. pociffide tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur quæ oris ulcera, & sedis foveantur: tantaque vis est, ut spongiæ ipsæ lapidescant. Tragus addit à merulis avibusque cæteris expeti fructus, & in cibos quoque venire pauperum: Galenum scribere frequentem fructus Rubi usum dolorem capitis inducere, se autem id needum expertum esse: Verùm se testari posse, quod mora illa vehementer refrigerent, ita quidem ut si quis aquam superbibat, eum horrores febriles continuò obruere posse. Si verum *Tragus taxatur.* est quod Tragus scribit, dehortari pauperes debebat ab eorum esu, qui nil nisi aquam superbibunt. Ego Ruborum mora sæpius comedi copiosè, nec nocumentum sensi, quamvis frigidum & humidum ac pituitosum habeam ventriculum.

RUBUS MINOR, FRUCTU cæruleo.

Descr. Contractior hic Rubus proximè jam dicto minor patùm, aut nihil, interdum humo *Sarmenta.* se tollit, reptatu gaudens, sarmentis longè latéque diffusis, Trago, humi serpentibus tenuissimis & aculeatis flagellis nunquam sese attollens, sed pronus deorsum vergens: & foliis minoribus, minùsque senticosis, & Trago *Folia.* authore, Lupulo penè respondentibus, nisi quòd magis nigricant, spinisque asperioribus horrent: flores similes, Trago ex candido rosei, stel- *Flores. Fructus.* lati: at fructus, qui minor, primo exortu viridis, paulò post rubro, per maturitatem cæsio, vel cæruleo colore tingitur, pilosus ut Rubi præcedentis mora, gustu pari, non injucunda, qualia arboris *Radix.* Mori: radice nodosa.

Turn. notatur. Est hic Chamæbatus Theophrasti, Humirubus Gazæ, Rubus humilis & r. Tragi. Turn. Rubi species 2. baccis rubris: Is fortè maturum non observavit, sed immaturum duntaxat: mihi enim tantùm baccis aut cæsiis, vel cæruleis, aut nigris notus Chamæbatos. Quare meritò scripsit Matth. in errore *Monachi error.* versari Monachos, quùm Rhamnum existimarint Rubum quendam, qui mora cæruleo colore proferat. Gesn. h. alia Rubi species. In cat. Rubi genus humile: de coll. Rubus humilis, Chamæbatus. Lobel. Adv. Rubus alter reptans. Dod. Rubus minor & 2. sive tenerior.

Rubus humilis Belgicus, Clus. Clus. pan. & hist. Rubus humilis proximè ad Chamæbaton accedens, qui plerisque Belgiæ locis nascitur, acinis modo nigris, modo cæruleis, palato ad- *Locus.* modum gratis. Occupat etiam ille multos Austriæ & Pannoniæ agros, Hungaris Szedöry dicitur.

Lugd. Rubi genus alterum, βάτος ἰδαῖος aut χαμαίβατος Theophrasti. An Tab. Rubus arvensis, Brombeeren. Figura enim Tabern. & titulus videntur convenire Rubo minori cæruleo, quamvis Compilator non distinguat à majori & pro eo ponat: verùm ei non novum omnia confundere. Ger. malè ponit pro Rubo Idæo figuram Tab. quæ nobis potiùs Rubi minoris fructu cæruleo videtur. Schev. Rubus arvensis, & Humi-Rubus. Cæs. Rubi differentia altera, Rubus humilior. C.B. pin. Rubus x. sive repens fructu cæsio.

Locus & tempus. Ripis fluviorum gaudet nec non humectis nonnullis & macris & incultis agris. Flores Maio mense erumpunt: Mora flore excusso subsequuntur.

RUBUS IDÆUS SPINOSUS FRUctu rubro & albo. CAP. III.

Descr. Rubus Idæus vulgari illo senticoso minor & mitior, brevibus, & ferè innoxiis spinulis horridus, interdum iis omninò carens, potissimùm inquit Tragus in virgis primo anno prosilientibus, sarmentis tenuioribus, teretibus & plerumque rectis, tricubitalibus & altioribus, folia terna aut quina in alæ modum disposita, pediculo sescunciam aut uncias duas longo, lævi, annexa, Rubi vulgaris foliis similia, sed tenera & mollia, superiùs atrovirentia, inferiùs incana, ut farina aspersa videantur inquit Tragus, sapore austero: flores albidos excipiunt mora per maturitatem cana, rubentia sunt & alba, inter acinos pilis donata, dulci, vinosoque carnei coloris succo ebria: Tragus ait, odorem ut ferè Violam Martiam spirare. Radix est longa, per terram latè se spargens, quotannis surculos producens, qui secundo anno flores fructúsque proferunt.

Βάτος ἰδαία Diosc. Est Diosc. βάτος ἰδαία, copiosè in Ida proveniens, multò tenerior Rubo, exiguis spinis prœditus. *Idæa, ut Plin.* Plinio Rubi genus, Idæum Græcis vocatum, tenuius quàm Rubus & Cynosbatus, minoribusque spinis minùs aduncis. Et rursus Idæus Rubus appellatus, quoniam in Ida non aliis nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis (*hamis Delech.*) innocentioribusque, sub arborum umbra nascens.

Galenus, & Paulus, & Aëtius Rubi Idæi non meminerunt, velut sub Rubo comprehensi, cui viribus respondet. Non alias Plinius nasci dixit quàm *Plin. notat.* in Ida: Dioscorides tamen non negat etiam alibi provenire. Et certè communi ferè peritorum consensu, multus etiam passim per Germaniæ sylvas nascitur, & is esse judicatur, cujus fructum Hindbeer, i.e. Vvam cervæ appellant. Et profectò non *Vva cervina.* alius fructus esse mihi videtur (inquit Corn.) quem lib. 7. cap. κατὰ τόπους Asclepiades in pharmaco Archabiani Vvam ursi appellavit. De quo Galenus sic *Vva ursi.* ait. Quæ Vrsi uva appellatur & in Ponto nascitur, planta est humilis & fruticosa, folio memæcyli, fructum ferens rubrum & rotundum, gustu austerum, quem Vrsi Vvam appellant. Huc accedit, quòd ab ursis hunc fructum expeti, hodiéque notum est.

Rubi tertium genus hoc licèt recentiores vocent Cynosbaton, vel Tragi tamen judicio rectè Dioscoridis

scoridis Βάτος Ἰδαία hoc est, Rubus Ideus nuncupatur, ceu Nicandri Rubus Polybatea, à copia mororum sic nominata. Hancille describit, ejusque figuram ni fallor capite sequenti exhibet pro Chamæbato. Porrò monet Tragus quosdam Fraga per Rubum Idæum intelligere, sed arroganter nimis. Sunt è recentioribus (inquit Matth.) qui Rubi quoddam genus, quod in montibus Tridentinis, præsertimque Ananiensibus nascitur, quodque rubra mora, Fragis non dissimilia, nullis intus ossiculis, quæ ab incolis vulgò vocantur *Ampomele*, gustui non injucunda profert, pro certo credant Rubum Idæum esse. Sed equidem non video quomodo illorum sententia prorsus rectè probari possit, &c. Nam in Ida provenit. Idem postr.com.lat.& ital. Idæus Rubus etsi ab Ida monte denominari cœperit, quòd ibi copiosissimus fortasse habeatur, nascitur tamen in aliis etiam montibus. Nam in Boëmia non solùm habetur in montibus, ubi sponte copiosissimus, sed & in hortos transfertur.

Non est Fragaria Rubus Idæus. Locus.

Non Rubus Idæus Matth.

Meminit ergo Matthiolus, ut ait Turn. Rubi cujusdam baccis rubris suavibus, sine acinis, quam Neotericorum aliqui Rubum Idæum nominarint, ait autem se non videre, qua ratione hæc sententia probari possit. Cùm enim dicat Diosc. Rubum Idæum ab Ida nomen adeptum, inde colligi posse putat, non alibi Rubum Idæum, quàm in Ida crescere, &c. Sed hoc argumenti genus, quo frequenter utitur Matthiolus, in veritate evertenda nihil planè concludit, non magis quàm hoc, Stoechas in Stoechadibus insulis nascitur Dioscoridi, Ergo quæ in Arabia, Hispania & Italia nascitur, Stæchas non est. Non enim ait Diosc. Rubum Idæum solummodò in Ida provenire, sed ibi copiosissimam esse: interim non negat quin alibi possit nasci. Et sanè Bellon. in Ida monte Rubum Idæum invenire non potuit.

Matth refutatur.

In Ida non provenit.

Tab. Rubus hircinus Bocksbeer / quem Compilator non rectè describit & distinguit à Rubis: titulus etiam non convenit figuræ, quæ est Rubi Idæi. Nec meliùs Ger. ponit figuram Taber. Rubi Arvensis, quæ mihi potiùs videtur Rubi minoris fructu cæruleo.

Tab. not.

Ger. lapsus.

Rubus Idæus Cord. in Diosc. Ryff. Lon. (horum duorum figura non commendanda. Lon. quidem meliorem posuit pro Bocksbeer:) Cam. Ep. & hist. Lac. (qui Fragariam exhibet) Lob. Adv. Obs. & Ic. Ang. Dod. Gesn. h. coll. & cat. Cast. & Schvvenckf. cui etiam Rubus cervinus & Cervitubus. Cæs. Rubus 3. montibus proprius, fructu in maturitate solùm rubescente, non nigrescente, sapore acido, gustui grato, quem in Alpibus Ampomelas vocant. Lugdun. Rubus Idæus spinosus. Clus. hist. Rubus Idæus Placæ, quoad iconem, Rubus Idæus vulgaris, quoad descr. rubro & albo fructu. Vtrumque meminit Thalius: rubicundo fructu communem passim tradit; candido rariorem.

Synon.

Ampomelas.

Rub. Idæus duplex.

C.B. apud Matth. ambos conjungit, eos tamen in pin. separat: & hinc Rubus 3. sive Idæus spinosus: & Rubus 5. sive Idæus fructu albo. Hic est Camer. h. Rubus Idæus leucocarpos, i.e. fructu albicante, odoratissimo.

Βάτος Ἰδαία Græcis, Lat. Rubus Ideus: Ger. Hymbeer / Horbeer / & Himbersstauden: Tragus ait & Hundtbeer vocari, sed hæc vox magis propriè Cynosbaton denotat. Belg. Hinnebesien & Hinnebràmen. Gall. *Framboisier* [*Frambœsian.*] quasi Fragariam ligneam aut [illegible]. Ital. *Rovo* & *Rovo Ideo*; in Baldo *Ampomele*: Hisp. *Çarça Idea*: Angl. Raspis busch / & Framboise busch. Fructus sive mora Idei Rubi nominatur propriè, Ger. Hunbeer: Gal. *Framboises*: Allob. *Ampes* Angl. Framboise / & Hindbery.

Nomina linguar.

Flores Maio, Iunio & Iulio mensibus abeunt in mora, quæ diu subsistere nequeunt: intra paucos enim dies verniculi intùs nascuntur, & tùm prorsus pereunt. Vliginosis & umbrosis silvis, locisque minimè apricis, neq; non rorulentis & arenosis saxis gaudet. Porentrui, ubi *Ambres* vocant, sicut & Montbelgardi, ex eo succum condiunt more Citoniati jucundissimi saporis.

Tempus.

Locus.

Eadem præstat, autore Diosc. quæ Rubus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus commodissimè illinitur, & ignem sacrum extinguit. Stomachicisque ex aqua bibendus datur. Eadem Plin. duobus in locis repetit. Ad quasvis non solùm ardentes febres aqua è Rubi Idæi moris distillata utilis est, sed & jucunda & grata ægris cùm propter manifestam refrigerandi facultatem, tum propter suavissimum quem exhalat odorem violaceum. Decoctio tenellarum frondium foris, inque inflammationibus convenienter in linteolis imponetur, nam sedandi illas, & restinguendi vi pollere id medicamentum certa experientia docuit. Qui cibos in ventriculo continere nequeunt, & frequentibus vomitionibus infestantur, iis fructus devoratus, & folia recentia tusa, ac foris stomacho imposita, mirè prosunt. Folia Rubi lixivio decocta, si illo caput aliquoties abluas, capillos denigrant. Recentia trita & inflammationibus epatis & stomachi foris imposita, calorem removent, deliquiúmque animi & vires ægrotis addunt, quæ omnia aqua distillata efficacius præstat, potu & illitu, quemadmodum supra quoque Tragus meminit. Ictibus serpentium illita folia addito oleo & vino veneno adversantur. Ex Rubi Idæi fructûs succo expresso, Gesn. syrupum parare solet, quem vel Sapphicis & Smaragdinis ad cor roborandum, anteferre nō dubitarit. Is enim summopere oblectat, tum aspectu floridissimi & pellucidi ruboris, tum odore gratissimo tum sapore inter dulcem & acidum suavissimo, idque expertus in seipso & aliis. Ex moris Rubi Idæi exprimi posset vinum in usus multos, ad ventriculum imbecillum, alvi fluxus, variósque gingivarum, dentium, uvulæ, palati, aliarúmque partium affectus. Calculosis utile est Aquæ stillatitiæ florum Rubi cochlear. 1. mane & vespera assumptum cum quatuor cochlearibus vini.

Vires.

Febres ad

Inflammationes.

Vomitus.

Syncope.

Syrupus.

Vinum.

Aq. è floribus.

RVBVS IDÆVS NON SPINOSVS.

Gignitur frequens (inquit Lugdun.) in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant la Motte, caulibus multis sesquipedalibus, ut Idæus Chamæbatus jure nominari possit, foliosis, sine spinis ullis, folio Rubo Idæo simili, aversa parte candido & lanuginoso: fructu rubro, sed non ut in superiore rotundo & dulci, verùm ex granis sic coagmentato, ut in metæ modum fastigietur, acido sapore etiam cùm maturuit, fragi magnitudine. Incolæ vocant *des Asnes*, & ab Idæi Rubi fructu probè distinguunt quem vocant *des Ampes*. Tragus Chamæbati speciem esse existimat, nec malè Rubo Idæo conjungi & in hortum translatum in Rubum Idæum mutari, omniaque quæ de Rubo dicta sunt, huic frutici rectè attribui posse scribit. Hæc Lugd. cujus descriptio multum videtur differre à descriptione Tragi, quæ paulò post proponenda ad historiam Rubi alpini humilis. Non placet præterea ex Trago desumpta icon, quæ non alia videtur, quàm Rubi Idæi spinosi: sunt enim in ipsa icone spinæ, & fructus minime fastigiatus in metæ modum, sed ternis, aut quaternis acinis solùm constans.

Locus.

Chamæbatus Tragi.

C.B. apud Matth. Rubus Idæus non spinosus. Eid. pin. Rubus 4. sive Rubus Idæus lævis: Chamæbatus sive Rubus Idæus alter, Trag. Rubus 3. Cord. in Diosc. Rubi alia species, Gesn. h. Bocksbeere / i.e. baccæ hircinæ, Lon. Rubus hircinus, Tab.

Rubus

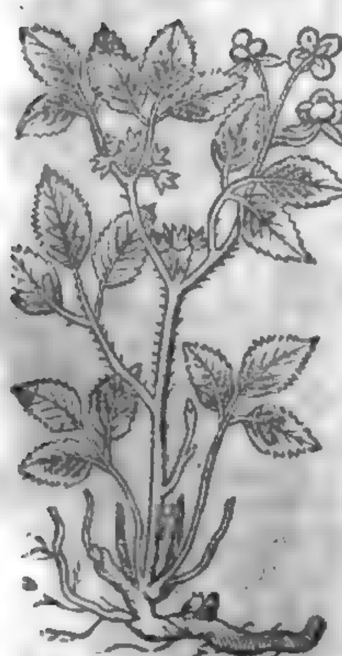
Synon. Rubus Idæus non spinosus, Lugd. Rubus Idæus Placæ, Clus. hist. desc. Rubus, Ger. ic. C. Bauhini sententia de hoc Rubo aliena est à nostra opinione. Et præsertim Rubi alia species Gesn. h. est nobis Rubus minor, &c. Rubus, Ger. ic. & Bocksbeer Lon. itémque Rubus hircinus Tab. ic. est Rubus Idæus spinosus. An porrò Rubus Placæ, de quo mox agendum, idem sit cum præsenti, judicent alij. Demùm, Chamæbatus Tragi, quoad descriptionem videtur Rubus alpinus humilis; quoad iconem verò Rubus Idæus.

RUBUS SINE SPINIS Valentinus.

Idæi Rubi genus Clusio ostendebat Io. Placa in monasterio D. Virginis, cui cognomen de IESU, primo ab urbe Valentia miliari, sine spinis, foliis Rubi mollioribus, longis sarmentis per terram sparsis, cujus fructum dicebat Rubo vulgari minorem, aliàs illi admodum similem. Cæterùm Placa hanc plantam Rubum Idæum censuit, fortè quòd Dioscoridis latinus codex cap. de Rubo Idæo, hæc verba, *quanquam & sine spinis inveniatur*, addita haberet, præter græci codicis fidem. C.B. pin. cum præcedenti Rubo eundem facit.

RUBUS ALPINUS HUmilis.

CAP. IV.

Descr. Rubi genus hoc, quod *des Chevrottes* vocant Burgundi, planta est admodum humilis, palmaris ut plurimum, aut paullò major, mollis, sine spinis: folia terna ut in Rubo Idæo vulgari, mollia, viridia, non ut illa subtus alba: mora punicea ex longo pediculo in ramorum extremitate plura, capitulo seu Ruborum, sæpè uno acino vel duobus constant, interdum tribus, rariùs quatuor, sapore grato, acido: granum unum singulis acinis mediocriter durum, sublongum, rugosum, majus, quàm semina Rubi Idæi.

Rubus petram, Clus. Clusius sic fusiùs describit: Pedalem non superat altitudinem, teretibus, subrubentibus, & hirsutis viticulis, in quibus bina aut terna folia, Rubo Idæo à plerisque nuncupati penè similia, h. e. terna simul ex eodem pediculo nascentia, rugosa, non hirsuta tamen, nullisque spinis horrentia, valdè exsiccantis & adstringentis gustûs, deinde amariusculi: in summis viticulis & supremis earum alis flores quidem fert (sed cujus formæ aut coloris, ignoro, verisimile est Rubo Idæo aut humili pares) deinde fructum Rubo vulgari aut Idæo minorem, h. e. minore acinorum numero constantem: etenim binos tantùm, ternos, quaternos, aut ad summum quinos acinos habet, longè tamen majores quàm in ullo alio Rubi genere, omninò rubentes, & adeò succi plenos, ut quodammodo transpareant, acidi & palato gratissimi saporis: continent singuli isti acini singula grana alba rugosa & inæqualia, adstringentis gustus, radix longè, latéque serpit, & longas interdum viticulas humi spargit, quæ subindè radices agunt.

Chamæbatus, seu Rubus Idæus alter, inquit Tragus, non ubique locorum in umbrosis arbustis provenit, virgis tenuissimis humi sparsis, quæ non aliter atque Fragariæ, aut Rubi vulgaris coliculi, sese ipsæ propagant; folia gerit Rubo adsimilia; sed magis exigua nullis spinis horrentia; fructum edit Augusto mense, sed non copiosum: Atque is nihil aliud est quàm Morum rubrum magnitudine fraga non excedens, ternis aut quaternis acinis constans, fructui Rubi exiguo similis, gustu vinum referente, sed pergrato præditus; radix gustum obtinet asperum & ad amaritudinem quandam vergentem. Ea quotannis novos emittit & teneros coliculos. Hæc Mora in VVasgoia nostra & apud Mediomatrices Bocksbeer vocant. Ego existimo Chamæbati speciem esse, aut certè non malè Rubo Idæo conjungi posse. Nam in altissimis montibus gignitur, nec alibi unquam illum me reperiisse fruticem memini. Cæterùm cùm in hortulos meos illum transtulissem in Rubum Idæum mutatus est. Quæcunque de Rubo dixi ea puto huic quoque frutici attribui rectè posse. Hactenus ille. Ego jam antea monui me dissentire à Lugdunensi existimante suum Rubum Idæum non spinosum eandem plantam cum hac Tragi, quæ occasio ut hîc integram descriptionem ex eo posuerim, licèt eandem plantam existimem cum hac quam hîc propono, cujusque descriptionem ex Clusio pono: nihil enim invenio quod reclamet præter iconem, quæ est potiùs Rubi Idæi, ut in qua appareant spinæ & mora multorum acinorum: respondet etiam tota descriptio Tragi. Quare nullus mihi persuadebit eam mutari in Rubum Idæum ut ipse ait se observasse: quanta esset in fructu, foliis & caulibus differentia à Rubo Idæo ab ipsemet descripto; suspicor deceptum Tragum in sua mutatione quam se perhibet observasse: Quandoquidem Rubus Idæus & Chamærubus in iisdem montibus proveniunt, nempe VVasgoviæ ut ipse testatur: faciliùs fuit Trago unam radicem pro altera absumpsisse, quam tantam metaphoram quasi poëticam evenisse.

Morum rubrum.

Chamæbatus Rubus Idæus.

Notus Gesnero haud dubiè fuit humilis hic Rubus, eúmque de Lunar. Rubum Idæum; de hort. verò Rubum alpinum humilem appellavit.

Rub. Idæus Gesn.

Clus. pann. & hist. Rubus saxatilis, sive petræus alpinus, quia solis saxosis & petrosis locis invenitur. Ad quem modum rustici montani Steinbeer [*petræas baccas*] quoque vocant. Chamæbatos Theophrasti non ineptè ejus judicio etiam dici potest, quem Gaza Humi-Rubum interpretatus est. Rubus saxatilis alpinus, Simlero. Cam. h. Rubus parvus saxatilis Clusij.

Rubus saxatilis, petram Clusij. Bacca petræa.

Lugd. meminit Rubi Idæi non spinosi Allobrogum, quem ait vocari *de Asnes*, putatque eundem cum Chamæbato Tragi. Præterea ejusdem iconem assumit, quæ est Rubi Idæi vulgaris, non Chamæbati, ut antea dictum. Conferenti descriptionem Rubi Idæi non spinosi Allobrogum cum Tragi Chamæbato facilè apparebit insignis differentia. Tabern. Rubus hircinus, Bocksbeer. Nomina, quæ Compilator ex Trago mutuatus est, conveniunt Rubo alpino humili, sed non icon, quam hoc titulo exhibet, est enim Rubi Idæi vulgaris. Sed consuetè excusat

Rubus hircinus. Tab. saxatur.

eum ignorantia: discrimina Ruborum non novit. Gerard. Rubus Saxatilis, Steneblacke/ Berrye tree. Schvv. Rubus alpinus: Item Rubus hircinus. Eccur uni plantæ duplicem fecit inscriptionem? Thal. Rubus minimus. C.B. pin. Chamærubus spinis carens 1.sive saxatilis.

Rubus alpinus. *Rubus minimus.* *Locus.*

Abundè provenit in saxosis collibus Neuberg monasterio imminentibus, sub celsissimo ejusdem nominis monte, cujus summum jugum perpetua nive obsitum. Crescit & in aliis scopulis qui circa celsissimorum montium radices sunt, non in ipsis montium jugis. Augusto mense colligebat Clusius maturo suo fructu onustum. Ego provenientem observavi in Burgundiæ montanis prope Marhe, ubi comedunt. Vidi aliàs in Sabaudiæ montibus.

RVBO IDÆO MINORI AFfinis Chamæmorus.

CAP. V.

Descr.

INter mites Rubos etiam censenda est hæc elegans planta cujus iconem & historiam Clusio communicabat Thomas Penæus, Londinensis Medicus. Dodrantalibus autem prædita est viticulis, in quibus alternatim tria, quatuor, rariùs quinque folia, scabra, Malvę, vel potiùs Mori [*novella videlicet & primùm nata mavult tamen Clus. cum Ribes vulgaris foliis conferre*] foliis non valdè dissimilia, in quinque præcipuas partes divisa, & per ambitum serrata, longis pediculis innixa, qui ex binis alis sive apophysibus cauliculum amplectentibus exeunt. Summum caulem exornat flos unicus quinque foliolis ex nigro purpurascentibus constans. Fructus mori fructui [*Rubi vulgaris verius*] similimus (unde nomen) sed paulò minor, primùm albicans, & acerbus, postea ruber, ex acerbo dulcis: radix utcunque nodosa, ex singulis nodis paucas fibras spargens, mirè se propagans, & quàm longissimè serpens, adeò ut brevi tempore maximum spatium occupet.

Angli Knotberries appellant, h.e. nodosam baccam, à fructu nodis simili. Clus. pan. & hist. itemq; Ger. Chamæmorus dicitur. C.B. pin. Chamærubus spinis carens 3. sive foliis Ribes Anglica.

Locus & Tempus.

Nivosa & aperta loca amat, summósque montes, & magnâ copiâ inter Ericas provenit monte Englebororv totius Angliæ celsissimo, duodecim miliaribus à Lancastria. Floret Iunio & Iulij initio: fructus Augusto maturus est.

CHAMÆMORVS NORVVAgica.

Chamæmorus Norvagica, Clus.

CHamæmoro superiori valdè affinem in Norvvagia & finitimis regionibus nasci ex Henrici Hojeri epistolà intelligebam, ait Clusius, qui & ejus fructum conditum sub extremum annum 1593. mittebat, & insequentis anni Junio virgulas, cum foliis & flore inter chartulas repositas. Erant autem hæ virgæ tenues, digitalis longitudinis, fusci coloris cortice obductæ, quibus inhærebant uncialibus pediolis folia, vulgaris Ribes foliis non valdè dissimilia, sed paullò magis orbiculata, in breves aliquot lacinias divisa, tribúsque eminentioribus nervis aversâ parte prædita, è quibus multæ venæ ad circumferentiam sparguntur, in ambitu dentata: è summis virgis exeunt oblongiores tenuiorésque petioli sustinentes singularem caliculum, è quo flos emergit candidus, nunc quaternis, modò quinis foliolis constans, umbilicum occupantibus multis exilibus staminibus albis cum flavis apicibus: flori fructus succedit, fragi magnitudine, rubens aut pallidus, cujus interior pulpa mollis, humida, mucilaginosa exilium acinulorum plena, gustu non insuavis.

Descr.

Natales.

Paludosis & humidis locis gaudet, & maturitatem adquirit fructus, mensibus Iunio, Quintili, Sextili: ab incolis verò Moltebeeren appellatur.

C.B. pin. Chamærubus spinis carens 2. sive foliis Ribes.

Cæterùm, quæ conservandi hujus fructus ratio, etiam admirabiles ejus facultates, cùm ex ipsius Hojeri epistolâ, tum ex iis quæ ipse anno 1595. præsens mihi Lugduni confirmabat, subjicere libuit. Ex ipso fructu, inquit, Electuarium rudi minervâ conficiunt quotannis Norvvagij, atque Finmarchij, in hunc fermè modum. Baccas in fictili aut aheno per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cùm enim succi plenæ sint & molles alieno humore irrigari non expetunt. Quanquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensis (quo summè delectantur Septentrionales isti) aliquid affundant. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, &, ne corrumpatur ab ambiente aëre, butyro dissoluto obductam usui studiosissimè reservant: nobile sanè, & probatissimum illis adversus scorbutum remedium. Etenim non facilè credas, quæ miracula ista gens, solâ hac medicinâ faciat quotidie: ut omninò fatendum sit, nihil ad hanc esse vel Cochleariam illam tot encomiis hactenus celebratam, vel Becabungiam, vel Sisymbrium Cardaminem, & id genus alia, quibus Germani sese efferunt. Et meritò admiranda singularis Dei benignitas, quod Nordlandiæ longiùs ad Septentrionem remotæ, & fœdissimis morbi ob cœli, solíque inclementiam miserabiliter scatenti, indigentis remediis prospicere voluerit: enim verò morborum crudorum, putridorum, melancholicorum, mira hîc ubique seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, ut nunc vel in gravissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi suísque mederi sciat. Ita nonnulli scorbuticos, quamvis ridiculè, tamen benè atque utiliter hunc in modùm curant. In vicinam aliquam insulam moris abundantem exponunt, ibidémque solos relictos, domum non transferunt, priusquam sanitati sint restituti. Tum enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vitæ tamen (quod credibile est) cupidi, moris istis vesci coguntur, sive ut extremo remedio promissam sanitatem recuperare tentent, sive ut sitim, quâ ut plurimùm torquentur, extinguant. Dumque hoc ad satietatem agunt, sine dubio intra paucos dies oppidò convalescunt. Hieme verò quando id non licet, electuario suo non minùs feliciter utuntur, sine certâ dosi, aut custodiâ. Aliqui toto curationis tempore, nullo alio alimento utuntur. Hactenus Hoierus.

Conditurus fructus.

Facultates.

CHAMÆ-

CHAMÆMORUS ALTERA Norvagica.

Chamæmorum baccifera. IDEM Hoierus, aliam quandam Chamæmorum bacciferam, similibus penè prædictæ foliis observavit, cujus historiolam Clusio anno 1596. communicavit. Fruticosa autem quædam stirps erat, quæ Ribesium foliolis & fructu pro sua proportione adeò æmulabatur, ut non dubitârit Clusius tertiam Ribesij speciem appellare. *Descr.* Dodrantalis porrò erat, cortice petiolorum nigricante, foliis latis, dissectis, *Folia.* Vitis foliorum modo: *Bacca.* baccis in cujusque pediculi apice quamplurimis conjunctis tanquam in umbella, non, ut in vulgari Ribesio è multis oblongis racemulis pendentibus, rubentibus, acidulis; saporis valdè ingrati; *Tetiebeeren.* Incolis Tetiebeeren nuncupatis.

C. B. pin. Chamærubus spinis carens 4. sive foliis Vitis: Chamæmorus altera Norvegica Clusij.

RUBI FACIE SENTICOSA PLANTA Lobelio. CAP. VI.

Descr. ALterius illic (in India) natæ arboris truncum aut bacillum exprimendum curavimus, qualem cum aliis accepimus. Carpi crassitie est, longam hastam æquans, & cortice nigro, denso vestitus, tuberculis crassis, senticosis, creberrimis, in clavæ modum muricato, solido & gravi prę duro ligno.

Lob. Adv. & Ic. Rubi facie senticosa planta.

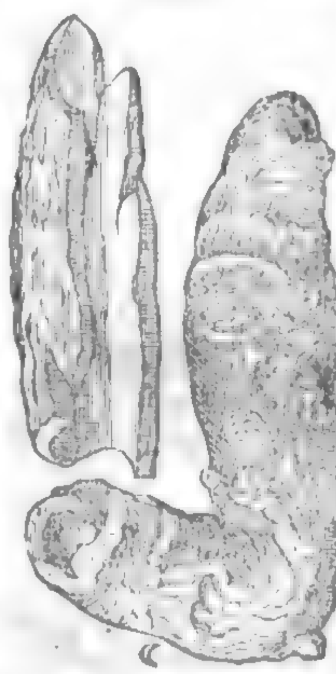
C.B. pin. Rubus 6. sive exoticus: Arboris truncus spinosus, Lugd. descr. at figura sub titulo Nerij faciæ secundo loco habetur.

CAPPARIS SPINOSA ET NON spinosa. CAP. VII.

IMportunius nihil Capparum luxuriantibus longè, latéque radicibus veteres prodidêre. *Descr.* Ipse autem frutex multis etiam stolonibus præditus est, quos aduncæ spinæ deorsum spectantes Ruborum in morem armant, quanquam & spinarum expers mitísque inveniatur: folia alterno positu nascuntur, circinatæ rotunditatis, aliàs modicè acuminata, uncias duas circiter lata, paulùm variante longitudine, saporis perquam amari: ex horum sinu pediculi singulares exeunt longi, quibus capitula insident viridantia, quæ explicata florem exhibent candidum, Rosæ parvulæ æmulum, medium obtinentibus intrinsus florum cirris: semen pericarpio oblongo clauditur, multum, parvum.

Cortices autem, quę in officinis prostant, parietes habent crassos, duros, solidos, albicantes, nec fractu faciles, acerbo sapore, quem obvestit alius rugosus & rimosus. Tales reperiũtur interdum qui

CAPPARIS OFFICINARUM cortex.

duos pollices crassitudine æquent, quòd si è radice detractæ sint, simplices existunt, coloremque habẽt obsoletum.

Theoph. & Diosc. aculeatam scribunt. Theoph. non solùm caule & ramis aculeatis constat Capparis, sed & folio hispido, quæ culturâ deterior redditur, ut naturâ sylvestrem dixeris.

Diosc. Capparis frutex est aculeatus [ἀκανθώδης] per terram in orbem stratus, spinas ut Rubus [βάτος] habens in hami modum aduncas: folia Mali Cotoneæ [κυδωνέας] rotunda: fructum verò Olivæ [ἐλαίας] instar: qui cùm dehiscẽs panditur florem promit candidum. Hoc autem delapso nônihil glandis oblongæ figura invenitur, quod apertum grana tãquam Punici mali [Balaustia Serap.] exigua rubentiaque intra se ostendit. Radices lignosæ sunt, grandes ac numerosæ. Cæterùm, Capparis inter ejusdem Notha *Appellationes variæ.* alus Cynosbatus dicitur, aliis Capria, aliis Malum corvi. Alij Ophioscorodon vocant, alij Phyllostaphylon, alij Thallian, alij Petræam, alij Holophyton, alij Ioritem, alij Oligochloron. Sunt qui Acoriton [Acontion Trag.] qui Hippomanes, qui Trichomanes. Prophetæ Poteram, alij Peuteron [Pentheron Trag.] alij Cor lupi, alij Haloscorodon [Alosthorodon Trag.] alij Liliom [Cerinon Trag.] alij Thlaspin: Romani Sinapi Persicum, alij Inturim, Aphri Herbizathũ, cognominant. *Genera Diosc.* Differre autẽ tradit Lybicam quæ apud Marmaridas nascitur, ab ea quæ in Apulia provenit, ceu & ea, quæ de Rubro mari & Lybia affertur. Qua de re fusiùs inter Vires. *Cynosbatus* Quod autem Capparin Cynosbatum, quidam dixerint, factum esse scribit Cornarius, quod quædam cõmunia cum Cynosbato habeat. Ast quæ illa sint, non demonstrat. *Plin. genera.* Est Ophiostaphyles appellatio apud Plinium, i.e. Uvæ viperinæ: pro qua in suppositis Phyllostaphylon habetur. In Ægypto, inquit is, & Capparis firmioris ligni frutex seritur isque & cibi vulgati, caule quoque unà plerumque decerpto. *Delectus.* Cavenda ejus genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingivis inimicum, Marmaricum vulvis & omnibus inflationibus, Apulum vomitus facit, stomachum & alvum movet. Quidam eum Cynosbatum vocant, alij Ophiostaphylen. Et postea: Innocentius Italicum est. Marmaricum itaque dixit Plinius, id quod apud Marmaridas nascitur,

ut Dioscorides ait. Palladius Cappar vocat; Serapio Capparus.

Cynosbatos. Phyllostaphylon. Petræa herba. Sinapi Persicum. M. Virg. herba Capparis, Cynosbatos [*Caninus rubus*] ob hamatos quos habet aculeos dicta. Phyllostaphylon, quod inter folia fructum quasi uvam habeat: Petræa herba à natalibus. Cur Sinapi Persicum à Romanis appelletur, incertum.

Dod.hist.iconem exhibet priorem Plantini: descriptio verò convenit Cappari retuso folio; ait enim folia habere rotundiora, quàm Malus Cotonea. Turn.in plurali numero Cappares vocat, & tamen tradit tantùm spinosam. Gazæ, H.Iun. & Gesn. cat. Inturis. *Matth. notatur.* Matth.suæ iconi addit spinas, an ex ipsa planta, vel ex lectione Dioscoridis, ambigo: eo modo dispositas, ut ipse pingit, non vidi. Cam.Epit.& hist.aliam posuit figuram, in qua vix spinæ apparent & folia rotunda ut erant Matthiolo, qui ait se vidisse *Capparis non spinosa.* Cappares frutice non spinoso hortenses, Ferrariæ. *Lon notat.* Lonic.figuram habet Capparis non spinosæ, licèt in descriptione spinosam tradat, nec faciat mentionem non spinosæ. *Ryff.* Ryff.Dioscoridis descriptioni addit Capparis figuram non spinosam, cùm tamen Diosc.aculeatam tradat.

Lob.Adv.Cappares: Obs.& Ic. sicut & Tab.Capparis folio acuto, & Capparis retuso folio: figuræ duæ. *Lugd.* Easdem etiam exhibet Lugdun.dicitque folio tantùm differre. Et hinc cum Lob. & Compilatore pingit utramque spinosam. Certè si nulla differentia alia est, folium non meretur alteram figuram.

Synon.C.B. C. Bauh. apud Matth. easdem proponit, dicens. Quæ rotundo folio est, Matthiolus expressit. I. Capparis, Tragi, Matth. Cord.in Diosc.Dod.Gall.Gesn.h. Lon.Lac.Cast.Lugd. Capparis retuso folio, Lob. Capparis Italica, Cæsalp. Capparis 2. Tabern. II. Capparis Dod. hist. Capparis folio acuto, Lob. Lugd. Ger. Capparis aliud genus, Cæs. Capparis prima Tab. Idem pin. Capparis 1. sive spinosa fructu minore, folio rotundo: Capparis, Tragi, &c. Ang. Lugd. & Rauvv. qui & sylvestrium meminit. Capparis spinosa, Bellon. Capparis rotundiore folio, Ger. Item, Capparis 2. sive folio acuto. Et, Capparis 3. sive non spinosa fructu majore: Capparis non spinosa, Bellon. In Arabia arborescit & hyeme folia retinet, Cappares Alexandriæ majores esse, quàm alibi, quos Cappar appellant, Alpinus author est. *C. Bauh.* Hæc ille, cujus multiplex error, studiosum tedio consumere posset. Pingit plantam folio retuso, scribens interim esse rotundo. quasi inter rotundum & retusum nihil intersit. Matthiolus eam non expressit. Spinæ malè pictæ sunt, quod severus censor Lugd.non animadvertit. Sursum enim spectant, & plures simul conjunguntur, cùm deorsum inclinent, hamatæ sint, & simplices. Nec folia retusa sunt, sed ex rotundo acuminata. Nec prima ejus Capparis, Tragi est, sicut nec Dod.gall. Lacunæ, aut H.Lugdunensis, quæ eandem cum Matthiolo exhibent, excepto Trago, cujus figura neque ad plantam viridem, neque ad siccam picta videtur. Cordus etiam in Diosc.& Gesn.h.(cui Capparis & Rurpedius dicitur) non concludunt, quam intelligant, imò nec folij acuti aut rotundi ibidem meminerunt. Mirum ergo unde colligat, esse ejus primam Capparin. Loniceri quoque figura esse non potest, spinis enim caret. Cæsalpini tandem Capparis Italica esse nequit, quæ virgas simplices profert, sine spinis. Quod idem comprobant sequentia ejus verba. Aliud genus spinosis ramis constat peregrinum: Dioscorides describit illud genus, quod aculeis constat. Cam.h. Capparis vera. Schvven. Capparis major & minor.

Nomina linguar. Nomen apud Græcos idem, quod apud Latinos tum ipsa planta, tum fructus obtinet: *κάππαρις* siquidem dicitur, nonnullis tamen Lat. Inturis: Arab. *Cappar* & *Kappar*. Barb. *Caparis*. Germ. **Capperen**: Belgis **Cappers**: Gall. *Capres*: Ital. *Cappari*: Hisp. Castil. & Portug. *Alcaparras*: Catal. *Taperes*: Angl. **Capper**: Boh. **Kappary**.

Capparis sacrarum paginarum. Inter interpretes non convenit, quomodo illud Ecclesiastis cap.12. Et dissipabitur Capparis, sit propriè explicandum. Aliis enim appetitus est decisa voce. Alij sunt qui exponunt de libidine, & rei venereæ appetitu, qui expiret ac emoriatur in senibus.

Locus & Tempus. Monspelij vidi Cappares florentes Autumno, Septembri sine spinis: Patavij fruticem siccum cum spinis certo ordine dispositis, ac aliter quàm pingat Matthiolus: nec animadverti spinas alias sursum vergentes, alias seorsum tendentes: Lugduni spinosas Cappares florētes Novembri, unde etiam plantas habui: quas plantavi in horto Montbelgardi: Prostant in officinis venales aceto conditæ parvæ & mediocres, asservatæ cum sale marino grumoso, quæ ante usum in aqua calida macerantur. *Satio.* Seritur (autore Plinio lib.19.cap.8.) Capparis siccis maximè, area in defossu cavata, ripisque undique circumstructis lapide: aliàs evagatur per agros, & cogit solum sterilescere: floret Æstate: viret usque ad Vergiliarum occasum: sabulosis familiarissima. *Capparis Alexan.* Præstantissimas Cappares ex Alexandria Ægypti Venetiàs advehi perhibet Matth. *Apula.* Esse & in Apulia Capparum proventus, unde etiam plurimæ deferantur, verùm longè deteriores his quæ ex Ægypto importantur; provenire etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibúsque præsertim circa Pacis templum: itémque Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantiâ minimè cedant: In cultis nasci Cappares negare Theophr.lib.6.cap.5.de plant.hist. Seri tamen hac ætate, colique perinde ac segetes & legumina, quemadmodum & Plinij tempore, qui serendi rationem jam supra explicarit. Cùm ergo in cultis locis satæ excrescant Cappares, id Theophrasto repugnare putat Matthiolus, quia gaudere locis arenaceis atque tenuibus, cultis haudquaquam exire scripserit: at oppidò quàm ingeniosus *Matth. lapsus.* sit Matth. quo vultu, quo aspectu talia pronunciare audeat, quàm feliciter authorum animos assequatur, hinc apertissimè dignoscitur, cum Theophrast. rem dubitativè proposuerit hoc modo: Inturis peculiare habet, quod & folium & caulem gerit subhispidum, nec Phleum, & Lappaginem æmulatur, quæ foliis mitibus constant: Vnistirps humilis humicaulis est: germinat florétque Æstate & folium usque Vergilias perdurat: gaudet locis arenaceis atque tenuibus: cultis haudquaquā exire dicitur. Sed cum apud oppida & loca plana proveniat, non Laserpitij modo apud montuosa: hoc minùs verè putarunt. Cultis ergo exit, sed cultu levissimo contenta est, ut docet Columella his verbis. Capparis plerimis provinciis sua sponte novalibus nascitur: sed cultus locis ejus inopia est, si serenda fuerit, siccum locum desiderabit. Isque debebit ante circumdari fossula, quæ repleatur lapidibus, & calce, vel rustico luto, ut sit quasi quædam lorica, ne possint eam perrumpere prædicti seminis frutices, qui ferè per totum agrum vagantur, nisi munimento aliquo prohibiti sint. Quod tamen non tantùm incommodum est (subinde enim possunt extirpari) quantum quod noxium virus habent, succóque suo sterile solum reddunt. Cultu aut nullo, aut levissimo contenta est. Quippe quæ res etiam in desertis agris citra rustici operam convalescit. Seritur quoque æquinoctio. Fruticat ruri in ora Tyrrhenici maris, Narbonensi, & Hispanica. Eadem hortis jamdiu innotuit.

Vires & Temperamentum. Capparis, ut videre est apud Dioscoridem, caulis & fructus ad cibi usum sale conditur. Turbat autem alvum, stomachoque incommodus est, & sitim in-

tim inducit. At cocta Capparis in cibo accepta, commoda magis est stomacho, quam cruda. Fructus

Ad splenem

itaque ejus splenem liquat, si duarum drachmarum pondere cum vino bibatur ad dies quadraginta. Ducit etiam urinam & alvi excrementum cruentum.

Purgat. Ischiad.

Coxendicum quoque morbo & resolutioni opitulatur fructus si bibatur, ruptis item ac convulsis. Ducit & menses, & pituitam de capite detrahit. Dentium item dolorem sedat fructus cum aceto coctus & collutus. Cæterùm radicis cortex aridus, tum ad prædicta commodus est, cum omne

Vlcus.

diuturnum & sordidum ac callosum ulcus repurgat. Imponitur etiam in splenicis, cum cruda hordeacea

Dentium dolor.

farina: si verò radix manducetur, dolenti denti auxiliatur. Vitiligines etiam albas exterit cum aceto trita. At verò folia & radix trita, duritias & strumas

Aurium vermes.

discutiunt. Succus autem auribus infusus, vermes

Capp. Lybica.

in ipsis occidit. Porrò Lybica Capparis, quæ apud Marmaridas appellatos nascitur, vehementer in-

Apulia.

flat, quæ in Apulia provenit, vomitus concitat, quæ verò de Rubro mari & Lybia affertur, acerrima est, pustulas in ore excitans, & gingivas ambedens usque ad denudationem. Vnde ad esum inepta est. Ferunt eos, inquit Plinius, qui quotidie Capparim Italicam edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix ejus vitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potus radicis cortex ʒ.ij. dempto balinearum usu. Ferúntque 35. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum semen, ex aceto decoctum, vel manducata radix: infunditur & aurium dolori decoctum semé in oleo. Phagadænas folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutilé esse inter auctores convenIt. Capparis facultas, ut prodit Gal. lib. de alim. est satis tenuium partium, & ideò minimum alimentũ exhibet corporibus ac vescentibus. Fructu verò ejus magis ut medicaméto: quàm ut alimento utimur. Idem 7. simpl. Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diversis pugnantibus constet facultatibus: quibus abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, densare, constringere acerbitate. Itaque

Lien induratus.

lienes induratos si quid aliud hoc medicamentum juvare valet, tum foris idoneis, illinendis remediis admistum, tum intra corpus assumptum, sive decoctum in aceto aut oxymelite, & id genus sive aridum contusum illisque permistum: quippe cum apertè crassos, lentósque humores hoc pacto sumptum evacuet, nec eos tantum per urinas, sed & per ventrem, sæpè etiam sanguinolentos deferat, unde & lienes adjuti sunt, & coxarum dolores.

Ad menses

Quin etiam menses promovet, & ex capite purgat, detrahitque, quod ἀποφλεγματίζειν vocant, auxiliatúrq; ruptis atque convulsis. Porrò radicis ejus cortex ulceribus malignis cataplasmatis modo im-

Ad ulcera.

positus, non malum est remedium: ut qui illa ex-

Ad dentes.

tergere valeat, nec segniter desiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adjuvat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpè etiam solus dentibus mansus ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse itémque extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines siquidem cum aceto detrahit, &

Ad Chœradas caper

chœradas & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportione virium respondet, nisi quod ad omnia imbecillior. Imò & folia & caules ejus similem vim obtinent, meminique me foliis quandoque paucis diebus duritiem chœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum vehementiam obtundit. Neq; mirum est, quòd aurium vermes amaritate occidant sua. Porrò capparis quę in admodum calidis ferventibus regionibus provenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Serapio Clysteres ad sciaticam (ut loquuntur barbari) è succo Capparorum, Rasim magna olim experientia factitasse scribit.

Temper. Sethi.

Capparin asserit Simeon Sethi calidam & siccam esse gradu secundo. Contra Fern. m.m. Capparin, cujus florem ac radicis corticem usurpant, calidam siccamque esse tertio recessu statuit. Capparis af-

Sale condita.

fertur ad nos, inquit Corn. sale conspersa, eò quod sola recondita putrescat. Sale itaque condita etiam hodie in muria ad nos affertur. Ex qua exempta & leniter fervefacta, aceto ac oleo affuso, in cibi usum venit, intinctus ferè loco ad carnes & pi-

Cappar. maior & minor.

sces assatos adhibita. Majores & minores Cappares aiunt Advers. Emporiis variis væneunt, sed minores in prima sunt commendatione, sexiésque pluris emuntur quàm majores: vulgò námque habentur meliores parvæ. Sic palati studium fallit ingenium, valetudinis dispendio: nam qui sapor illis percipitur, ascititius est à muria, vel ab aceto: alioqui utraque acerrimi ac teterrimi gustus est, seu viridis, seu matura, proindéque minor perpaucæ carnis & succi, faciliùs & penitiùs imbuitur condituræ, quàm major, quæ melioris succi & aptioris alendæ carni est. Culinæ proinde error est, minores majoribus præferre. Sed hic consuetus inolevit mos. nam, ut scitè dicebat Philosophus, nihil magis adversatur valetudini aut Medico, quàm bonus coquus. Itaque voluptati coquus emat minores magno precio: frugi œconomus emet (si nos audiat) majores minoris multò, bonæ tuendæ valetudini. Radices esse adulterinas quidam imperiti Medici ridiculè quiritantur: nam hac radice nihil vulgatiùs aut viliùs etiam in Hispania. Vomitiones Cappares haudquaquam ciere, ut inquit Diosc. existimat Matth. Nisi fortasse hac facultate sint præditæ, dum recentes ac virides comeduntur, antequam muriam experiantur, & inde elixentur. Sed infirmat Matth. opinionem, quod fortè non eandem Cap-

Radices in officin non sunt adult.

parin, sc. Apuleam, cum Diosc. intelligat. Cappari virides ac teneros surculos apud Amatum, nõ aliter

Surculi in cibo

quàm Terebinthi mandunt in aceto simul & muria aut solo aceto condientes. Indis consulatior ibi u-

Masticat.

tradit. Montanus radicem Capparum masticatam, multam pituitam trahere. Cappares mensæ adhibet contra lumbricos Gesnerus. Bayrus, recipit

Crines denigrant.

radices Capparorum & illas coquit in lacte asinæ usque ad tertiam partem & ungit capillos dimittendo per noctem, hos enim pectendo nigrificat.

CAPPARES ARBORESCENTES

CAppares in Arabia invenimus, pumilarum ficuum altitudinem æquantes, ut nobis conscendendæ fuerint, ad earum fructus colligendos gratia, ovi gallinacei magnitudine, & semina intus continentes, piperis instar calida: ipsæ Cappares Iuglandibus magnitudine non cedunt. Vt verò album sinapi in vinum vernachiam injiciunt, ne ferveat, sed diutius suam dulcedinem retineat: sic Arabes istarum Capparum semina in illis Vinis commiscere solent, ut dulcia ea conservent, quod etiam Avicenna annotavit. Bellon. Obs. l. 2. c.

Synon. C.B.pin. Capparis 4. sive arborescens fructu juglandis magnitudine: Capparis Arabica fructu ovi magnitudine, semine piperis instar acri, Bellon. Capparum arbor, Rauvv. qui fructus magnitudinem non expressit. Cappares plurimum ab his quæ in arbores adolescunt, & quę in Gręcia proveniunt, differentes in Tauri montis saxorum fissuris, Bellon. notavit.

CAPPARIS FABAGINEA SIVE Peplios Lutetianorum.

Cap. VIII.

Descr. Longis lentisque caulibus est prædita, glabris, striatis, ramosis, ad quorum genicula nascuntur duo ex adverso siti pediculi unciales & sescunciales, bina folia in summo cacumine gerẽtes, modicè distantia, positu ferè foliorum Visci, pinguia, ex rotundo oblonga, Portulacæ foliis quodammodo similia, nervo medium percurrente, à quo venulæ obliquæ in margines exporriguntur, amara, ex eorundem sinu pediculi semunciales prodeuntes, florem unum sustinent singuli miniatum, extra quem prominent longa rubentia stamina, apicibus donata concoloribus: florem extrinsecus ambiunt foliola oblonga, viridantia: siliqua auctore Rauvvolfio, Sesamo similis: addit frater C. Bauhinus oblonga, angulosa, quatuor veluti ex thecis composita, in qua semina continentur plura, lata, compressa, ex rotunditate in acumen desinentia. Vniversa planta gustu amaro Salicis aut Capparis.

Synon. Fabago. Peplios. Lob. Obs. & Ic. Capparis leguminosa, sive Fabago Belgarum: Peplios Petri Quithe & Parisiorum. Rauvvolfi. Halepi Morgesani, Avicennæ Ardifrigi, & Andiria Rhasis. *Morgesani. Ardifrigi. Andiria.*

Dod. hist. annotat à recentioribus Capparin Fabaginem & plerisque Capparin leguminosam dici: veteribus notam fuisse non constare: Cepæam Dioscoridis esse, non esse facilè affirmare, brevi ac succincta admodum apud Dioscoridem extante descriptione: describi verò ab Avicenna capite 2̇. herbam quandam Ardifrigi nomine: cum qua responderet, si tam gravi esset odore, quàm sapore amaricante. Si nihil aliud impedit, quàm gravis odor, quominùs sit Ardifrigi, nos illud recipiemus ex autoritate Rauvvolfij, qui ait Halepi ingratissimi esse odoris, ac eam ob occasionem incolas crebrò uti ad expellendos vermes. *Cepæa. Dod. notat.*

Cam. apud Matth. ejusdémque Epit. Capparis silvestris sive fabaginea, vel leguminosa: Avicennæ Ardifugi, aut Ardifrigi, Rhasis Andiria. Eid. h. Capparis, Fabago. Tabern. Capparis leguminosa, Geschlecht der Capperen.

C.B. in Lugd. Fabago Belgarum repetitur in append. Morgsani Rauvvolfij nomine: duæ descriptiones, ex utraque una facienda erat, siquidem in prima fructus reperiantur: aliàs figura posterior magis probatur. Fallitur C. Bauh. nam fructus aliquoties pingitur in ipsa planta, & separatim juxtà eam. Eid. pin. Capparis 6. sive Portulacæ folio: Telephium Dioscoridis & Plinij, Colum. *C. Bauh.*

Locus & Tempus. Observavi florentem Augusto, Lutetiæ in horto regio: Romæ inter rudera sponte nasci perhibetur apud Camer.

CAPPARI FERE SIMILIS Alhaut.

Cap. IX.

Locus. Thevetus auctor est, in Insula Suachem Æthiopico littori adjacente, nasci herbam quandam Alhaut nomine, in rupibus, latè sese diffundentem, foliis ferè Capparis, cujus fructus germina sunt, sive capitula rotunda. Folia, radices, fructus, gustu suavissimi sunt, & cordi salubres, quibus indigenæ ad colicos & stomachi dolores quosvis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus utuntur, decocto in testa herba parato, cum Corallij albi pulvere. *Vires.*

Syn. C.B. pin. Capparis 6. sive Capparibus similes baccæ in Virginea. Sacquenummener baccæ plantæ, quę in stagnantibus aquis reperitur, par. 1. Ind. occid.

FINIS LIBRI XIIII.

HISTO-

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM LIBER XV

FRUTICES SCANDENTES ENARRAT, UT VITES, CONVOLVULOS, ET HIS ALIQUA RATIONE SIMILES PEREGRINOS, ET AROmata quædam.

PLANTARUM genus quoddam est, quod non nisi alterius ope, ac fulcro sustinere se commodè potest, quas ob id ἀναδενδράδας & [illegible] Græci dixêre, ut Vites, Convolvuli & his similes. Quanquam Theophr. quem & Plinius sequutus Vitem inter arbores recenseat: quod sanè & de aliis quibusdam mox dicendis quis asserat. Columella tamen diligentissimus stirpium cultor arborem esse negat, sed medium quoddam inter arborem & fruticem esse vult, ut fusiùs infra patebit. Utut sit, scandentium lustratio restat, triplici ordine producenda. Primus prædictarum & similium hoc libro; alter scandentium pomiferarum; tertius scandentium siliquosarum & leguminosarum, subsequentibus libris dicendarum.

VITIS VINIFERA. CAP. I.

Descriptio Vitis universalis.

NOTIOR est Vitis vinifera, quàm ut describi debeat, sed gratificemur frigido subjectis Septentrioni, ut vel lectione novisse discant notissimi etiam ipsis nectarei liquoris parentem, qui nihil abjectiùs intuenti videri possit, alienæ opis indiga ridicarum & pedamentorum adminiculo innitens tortuoso stipite, fusco, rimosoque cortice hiulca; *Stipes. Cortex.* quæ ubi tepidiorem benignioris cœli auram sensit, gemmas protrudit, *Gemma.* in pampinos postmodum, *Pampini.* ut familiari illis comparatione utar, Lupi salictarij abituros, minimè tamen inamœna illa asperdine horridos, sed læto virore splendentes: ità uti diximus humo sublata capreolorũ beneficio *Capreoli.* adminicula sua complexa à contemptu vindicatum se fert, flosculorum *Flosculi.* suaveolentium, quin-

que fibrillis herbidis luteolos apices sustinentibus compactilium racemis divitem colono spem excitat *Racemi.* uvarum, quas aliàs ne coloiz putes obligatam generositatem, ochrà: tanta alique saporum virtúmque varietate, quantam qualémque tam adversâ quàm secunda valetudine quotidie expetimur. Vitis (addit Cæsalp.) quæ ambigit inter arbores & frutices, florem non in summo fructus, sed in sede habet, ac plura semina in communi conceptaculo, brevi tempore ad magnam altitudinem crescit, ita ut nisi crebra amputatione coërceatur, multitudine viticularum luxurians silvescat: folia fert ampla, variè laciniata, *Folia.* ut Ficus, quos pampinos vocant: flosculos parvos & candidos, ut Olea: racemos ingentes, onustos suis granis, quæ uva appellatur. *Uva.*

Vitem arborem dicere videtur Theophr. sic enim scribit. *Theophr. Vitium differentia. Vitis arbor.* Arbor est, quod ab radice caudice simplici ramosum, nodosum, surculosum, haud facilè dissolubile assurgit, ceu Olea, Ficus, Vitis. Et inter ostenta in arboribus ait, Nigrum racemum ædere candidum fructum, candidum verò nigrum tanquam prodigia, & præter naturæ normam accidere arbitrantur aruspices, ostenta esse æstimantes; solitum verò in Vite Casnea nullo pacto mirantur, nec interpretantur, *Vitis capnea. Vites ratione regionis mutantur.* quasi quæ ratione regionis mutari soleant. Sed hoc ita fieri mirum, quoniam una tantùm, aut duæ, & hæc rarò per universum tempus mutantur. Et si aliquando ita fit, in fructibus potiùs discrimen, quàm in totis arboribus percipitur. Nam talis rei temeritas, fructibus quoque nonnunquam contingit, ut Vitis caudice suo averso fructicet, fructúmq; absque foliis producat. Meminit porrò circa agrum Elephantium (ubi eam inter arbores quoque refert) *Vitis elephantio*

Vitibus folia non decidere. Tandem de satu arborum agens, eam inibi his verbis etiam recenset. Vitium solo differentia maximè numerosa est. Quot enim genera telluris, totidem & vitium esse quidam affirmant. Verùm inter eas, quæ minùs fructificant, gemmis crebrioribus constant, solidiorésque sunt. Ex eodem Theophr. hæc habentur. Vitis corticem speciem radicis habere, nervosum, macilentum, tunicis multiplicem, quem auferunt cultores: medullam carnosam: materiem lentam: radices tenues, sobolem sursum versus procreantes, ideo evellendas, quæ in summa tellure sunt: folia ampla, aliquatenus fissa, longo pediculo propendentia, & tremula ex nervulo, & cortice, & carne constantia: fruitificare ex novellis surculis: florem lanugineum amplectentem fructum: nam decidunt perforati: fructum congestum: succum vinosum. Ex semine natam degenerare, ut pro nobili ignobilis, & sæpè silvestris oriatur, adeò ut quædam fructum non maturet, quædam eundem non compleat, sed ad florem usque perducat.

Vitium differentia a solo.

Marcum Varronem quoque Vitem arborem facere colligitur ex sequentibus. Præterea quæ arbores in ordine satæ sunt, eas æquabiliter ex omnibus Sol & Luna coquunt. quo fit ut uvæ plures nascantur, & ut celeriùs coquantur, quas res duas sequuntur altera hæc duo, ut plus reddant musti & precij pluris.

Varronis differentia.

Columella, ut suo loco constabit, nec arborem, nec fruticem, Vitem propriè dixerit. Ejus autem genera hæc tradit. Vitis, inquit, vel ad escam, vel ad effusionem deponitur. Ad escam non expetit instituere vineta, nisi cùm tam suburbanus est ager, ut ratio postulet inconditum fructum mercantibus velut pomum vendere, quę cum talis est conditio, maximè præcoques, & duracinæ, tum denique purpureæ, & bumasti, dactylique & rhodiæ, libycæ quoque & cerauniæ, nec solùm quæ jucunditate saporis, verùm etiam quæ specie commendari possint, conseri debent, ut stephanitæ, ut tripedaneæ, ut unciariæ, ut cydonitæ. Item quarum uvæ temporibus hyemis durabiles vasis conduntur, ut venuculæ, ut nuper in hos usus exploratæ, numisianæ. At ubi vino consulimus, Vitis eligitur, quæ & in fructu valet, & in materia, quod alterum ad reditus coloni, alterum ad diuturnitatem stirpis plurimùm confert. Sed ea tum præcipua est, si nec nimis celeriter spondet, & primo quoque tempore deflorescit, nec nimis tardè mitescit, quin etiam pruinas, & caliginem, & carbunculum facilè propulsat, eadémque nec imbribus putrescit, nec siccitatibus abolescit, talis nobis eligatur vel mediocriter fœcunda, si modo is locus habetur, in quo gustus nobilis, pretiosúsq; fluit: nam si sordidus, aut vilis est, feracissimam quamque serere conducit, ut multiplicatione frugum reditus augeatur. Ferè autem omni statu locorum campestria largiùs vinum, sed jucundius afferunt collina, quæ tamen ipsa modico statu cœli magis exuberant aquiloni prona, sed sunt generosiora sub austro, nec dubium quin sit ea nonnullarum vitium natura, ut pro locorum situ bonitate vini modo vincat, modo superetur. Solæ traduntur Amineæ excepto cœli statu nimis frigido, ubicunque sint etiam si degenerent, sibi comparatæ magis aut minus probi gustûs vina præbere, & cæteras omnes sapore præcedere. Eæ, cum sint unius nominis, non unam speciem gerunt. Duas germanas cognovimus, quarum minor ocyùs & meliùs deflorescit habilis arbori, nec non jugo: illa pinguem terram, hæc mediocrem desiderat, longèque præcedit majore n[illegible] quia & imbres, & ventos fortiùs patitur, nam major celeriùs in flore [illegible] & magis jugis, quàm in arboribus, idcóque non est vineis apta, vix etiam arbusto, nisi præpingui, & uvida terra, nam nec mediocri valet, multóque minus in exili, prolixarum frequentia materiarúmque, foliorumque & uvarum, & acinorum magnitudine dignoscitur. Internodiis quoque rarior, largis fructibus à minore superatur, gustu non vincitur, & hæ quidem utræque Amineæ. Verùm & aliæ duæ geminæ, quæ ab eo quod duplices uvas exigunt, gemellæ vocantur, austerioris vini, sed æquè perennis. Earum minor vulgò notissima. quippe Campaniæ celeberrimos Vesuvii colles, Surrentinósque vestit. Hilaris inter æstivos favonij flatus, austris affligitur. Cæteris itaque partibus Italiæ non tam vineis, quàm arbusto est idonea, cùm prædictis regionibus commodissimè jugum sustineat, materiam, fructúmque, nisi quod duplicem non absimilem minorem germanæ egerit, sicut major gemina minori germanæ, quæ tamen minor hoc melior est, quod fœcundior etiam mediocri solo, nam illi nisi præpingui non respondere dictum est. Lanatam quoque Amineam quidem maximè probant, quæ hoc vocabulum non ideò usurpat, quod sola ex omnibus Amineis, verùm quod præcipuè canescit lanugine. Sanè boni vini, sed levioris, quam superioris, crebram quoque materiam fundit, atque ideò propter pampini densitatem sæpè parùm rectè deflorescit, eadémque maturo fructu celeriter putrescit, super hunc numerum, quem retulimus, singularis habetur Aminea, majori geminæ non dissimilis, primùm specie pampini, & trunci, sed vini sapore aliquanto inferior, quamvis generosissimus sit, proximè præferenda etiam propriis virtutibus, nam & feracior est, & flore meliùs exuitur, spissaque, & albidas uvas, ac tumidioris acini gerit, gracili arvo non deficit. Atque ideò inter uberrimas uvas numeratur. Nomentanæ vini nobilitate subsequuntur Amineas, fœcunditate verò etiam præveniunt, quippe cùm se frequenter impleant. Sed earum quoque feracior est minor, cujus & folium partiùs scinditur, & materia non ita rubet, ut Amineis, à quo colore Rubellianæ nuncupantur, eædémque Fecinię, quòd plus quàm cæteræ fecis afferunt. Id tamen incommodum repensant uvarum multitudine, quas & in jugo, sed & in arbore meliùs exhibent. Ventos, & imbres valenter sufferunt, & celeriter deflorescunt, & ideò citiùs mitescunt, omnis incommodi patientes, præter caloris, nam quia minuti acini, & duræ cutis uvas habent, æstibus contrahuntur. Pingui arvo maximè gaudent, quod ubertatem aliquam natura gracilibus, & exilibus uvis præbere valeat. frigidum, ac rosidum solum & cœlum commodissimè sustinent Eugeniæ, dum sunt in Albano colle. nam mutato loco vix nomini respondent suo, nec minùs Allobrogicæ, quarum vini jucunditas cum regione mutatur. Magnis etiam dotibus tres Apianæ commendantur, omnes feraces, jugóque, & arboribus satis idoneæ, generosior tamen uva, quæ nudis foliis est, nam duæ Lanatæ quamvis frondibus, & palmitum pari facie texere, qualitate sunt dispariles, cum tardiùs altera recipiat cariem vetustatis. Pingui solo feracissimæ, mediocri quoque fœcundæ, præcoquis fructus. Ideoque frigidis locis aptissimæ vini dulcis, sed capiti, nervis, venisque non aptæ, nisi maturè lectæ, pluviis, ventisque & apibus afferunt prædam, quarum vocabulo propter hanc expopulationem cognominantur. Atque hæ pretiosi gustûs celeberrimæ. Possunt tamen etiam secundæ notæ vites proventu, & ubertate commendari, qualis est Biturica, qualis est Basilica, quarum minorem Cocolubem vocant Hispani, longe omnium primus utræque proximæ. Nam & vetustatem vinum earum patitur, & ad bonitatem aliquam per annos venit. Iam verò ipsa fœcunditate præstant omnibus, quæ

Vitis ad escam. *Vitis ad effusionem.* *Aminea Vites duæ.* *Germana minor & maior.* *Gemina, sive gemella minor & maior.* *Aminea lanata.* *Aminea singularis.* *Nomentana.* *Rubelliana & Fecinia.* *Eugenia.* *Allobrogica.* *Apianæ tres, una foliis, & duæ lanatæ.* *Biturica. Basilica. Cocolubis.*

quas ante retuli, tum etiam patientia, quippe turbines, imbrésque fortissimè sustinent, & commodè fluũt, nec deficient macro solo. frigora meliùs quàm humores sustinent; humores commodiùs quàm siccitates, nec caloribus tamen contristantur. Visulæ deinde ab his & minor Argitis terræ mediocritate lætantur. nam in pingui nimiis viribus luxuriant, in macra tenues & vacuæ fructu veniunt. Amiciores jugo quàm arboribus, sed Argitis etiam in sublimibus fertilis vastis materiis, & uvis exuberat, humillimis tabulatis aptior. Visula brevem materiam & latum folium exigit, cujus amplitudine fructus suos optimè adversus grandinem tuetur, qui tamen nisi primo quoq; tempore maturi legantur, ad terram decidunt, humoribus etiam priusquam defluãt putrescunt. Sunt & Helvolæ, quas nonnulli Varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab helvo (nisi fallor) colore vocitatę, melior est nigrior abundantiâ vini, sed hæc sapore pretiosior. color acinorum in neutra conspicitur æqualis; utraque candidi musti alternâ vice annorum plus, aut minus afferũt, meliùs arborem, sed & jugum commodè vestiunt, mediocri quoque solo fœcundæ, sicut Pretia minor & major, sed eæ generositate vini magis commendantur, & frequentibus materiis frondent, & citò maturescunt. Albuelis utilior, ut ait Celsus, in colle quàm in campo, in arbore quàm in jugo, in summa arbore quàm in ima, ferax & materiæ frequentis, & uvę, nam quæ Gręculę vites sunt, ut Mareoticę, Thasiæ, Psythiæ, Sophortiæ, sicut habẽt probabilem gustum, ita nostris regionibus & raritate uvarũ & acinorum exiguitate minùs fluunt, Inerticula tamen nigra, quam quidam Græci Amethyston appellant, potest in secunda quasi tribu esse, quòd & boni vini est, & innoxia, unde & nomen traxit, quòd iners habetur in tentandis nervis, quamvis gustu nõ sit hebes. Tertium gradum facit earum Celsus, quæ fœcunditate solâ commendantur, ut tres Helvenatiæ, quarum duæ majores nequaquam minori bonitate, & abundantiâ musti pares habentur, earum altera, quam Galliarum incolæ Emarcum vocant, mediocris vini, & altera quam Longam appellant, eandemque Avaram sordidi, nec tam largi quàm ex numero uvarum, quas prima spes promittit. Minima & optima è tribus facillimè folio dignoscitur, nam rotundissimum omnium id gerit, atque est laudabilis, quòd siccitates maximè perfert, quòd frigora sustinet, dum tamen sine imbribus sit, quòd nonnullis locis etiam vinum ejus in vetustatem diffunditur, quòd pcipuè sola acerrimum quoq; solum fertilitate sua commendat. At Spionia dapsilis musto, & amplitudine magis uvarum, quàm numero fertilis, ut Oleaginea, ut Murgentina, eadem qua Pompeiana, ut Numisiana, ut Venucula eadémque Scirpula, atque Sticula, ut nigra Fregellana, ut Merica, ut Retica, ut omnium, quas cognovimus copiosissima Arcelaca major, à multis Argitis falsò existimata. Nam has nuper mihi cognitas, Pergulanam dico, & Irtiolam, Ferreolámque non facilè asseverem quo gradu haberdæ sint, quod & si satis fœcundas scio, nondum tamen de bonitate vini, quod afferunt, judicare scio, unam etiam præcoquem Vitem ante hoc tempus incognitam græcà consuetudine Dracontion vocitari comperimus, quæ fœcunditate jucunditatéve Arcelatæ Basilicęque & Bithuricæ comparari possit, generositate vini Amineæ. Multa præterea sunt genera Vitium, quarum nec numerum, nec appellationes cum certa fide referre possumus. Neque enim ut ait Poëta, numero comprehendere refert,

Quem qui scire velit Libyci velit æquoris idem
Discere quàm multæ Zephyro versentur harenæ.

Quippe universę regiones, regionúmque penè singulæ partes habent propria Vitium genera, quæ consuetudine sua nominant, quædam etiam stirpes cum locis vocabula mutaverunt, quædam propter mutationes locorum etiam à qualitate sua discesserunt, ita ut dignosci non possint. Quare prudentis magistri est, studiosos ejusmodi nomenclationis aucupio, quo potiri nequeant, non demorari.

Visula. Argitis minor. — Helvola, sive Varia. — Albuelis. — Gracula. — Amethyston — Helvenatiæ tres. — Emarcum. — Longa. Avara. — Vites dapsiles musto — Pergulana. Irtiola. Ferreola. — Dracontion — Vitium numerus & appellationes incerta.

Plinium igitur consulamus naturæ miraculum, de Vitium natura & quibus modis ferant. Vites jure apud priscos magnitudine quoque inter arbores numerabantur. Iovis simulacrum in urbe Populonia ex una [*Vite*] conspicimus, tot ęvis incorruptum. Item Massiliæ pateram; Metaponti templum Iunonis vitigineis columnis stetit. Etiam nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur Vite unâ Cypriâ, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura [*materia vet.*] Verùm ista ex silvestribus facta crediderim, quando hæ Vites tonsurâ annuâ coërcentur, & vis earum omnis evocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succique tantum gratia his pluribus modis ad cœli mores, solique ingenia. In Campano agro populis [fortè legendum Opulis] nubunt: maritásque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tantum sublimes, ut vindemiator autoratus rogum ac tumulum excipiat [*dum ad putandum vineam conducitur, paciscitur, si fortè casu pereat, rogum ac sepulchrum sibi fieri impendio autorantis.*] Nullo fine crescunt, dividique aut potiùs avelli nequeunt. Villas & domos ambiri singularum palmitibus, ac sequacibus loris quoque, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius existimavit. Vna Vitis Romæ in Liviæ porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat, eadem duodenis musti amphoris fœcunda. Vlmos quidem ubique exsuperant. Miratúmque altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cineam facetè lusisse in austeriorem gustum vini, meritò matrem ejus pendêre in tam alta cruce. Rumbotinus vocatur, & alio nomine Populus [*opulus Dalech.*] arbor Italiæ Padum transgressis, cujus tabulata in orbem patula replent, puróque producto [*emerito palmite, multis annis durato. Sic vocant à squamoso cortice & aspero, qualis est Draconum cutis, vel à longitudine anguinea, Scal.*] Dracone in palmam ejus, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt. Eædem modicè hominis altitudine adminiculatè sudibus horrent [*hærent alij*] vineámque faciunt: & aliæ improbo reptatu, pampinorúmque superfluitate peritia [*superflua petulantia*] domini amplo discursu atria media complentes [*hæ sunt jugata & compluviata Vites*] Tot differentias vel sola Italia recipit. Stant provinciarum aliquarum per se Vites sine ullo pedamento, artus suos in se colligentes, & brevitate crassitudinem pascentes [*brevitatem crassitudine pensantes, Dalech.*] Vetant hoc aliubi venti, ut in Africa & in Narbonensis provinciæ partibus. Excrescere ultra suos [*senos*] pollices prohibitæ, sempérque pastinatis [*putatis Dal.*] similes [*nam cum vinea pastinatur, soluta suis adminiculis sarmenta vinitores humi iacere patiuntur, quoad putata suis rursum pedamentis alligent*] herbarum modo vagantur per arva, ac succum terra passim uvis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vva non aliubi gratior [*crassiore Turn.*] collo, ut inde possit invenisse nomen [*a duris acinis*] duracina. Namque genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera, etiamnum multiplicantur vino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, niténtque viridi. Candicans enim nigérque vulgares. Tument verò mammarum modo Bumasti. Prælongis Dactyli porriguntur

Genera ex Plinio. — Arbor. Longus Vitis diuturnitas. — Vitis sylv. — Populis nubunt. — Sublimitas. — Amplissimæ Vites. — Romana Vitis. — Vlmos superant. Lusus. — Draco. — Atria complentia. — Vites sine pedamento. — Vvæ magnitudine infantum. — Bumasti.

guntur acinis. Est & illa naturæ lascivia, ut prægrandibus adhæreant parvi, mites, & suavitate certantes: Leptoragas has vocant. Durant aliæ per hiemem, pensili concameratæ nodo [*pensiles, congeminatæ nodis, Dal. pensili conglomeratæ n. dis, vet.*] Aliæ in sua tantùm continentur anima [*hor: m conditura generum meminit Cato & Varro*] ollis fictilibus, & insuper doliis inclusæ, stipatæ vinaceis circumsudantibus. Aliis gratiam, qui & vinis, fumus affert [*Fabriles vocat Aurelianus*] fabrilis, iisque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit. Ante eum Rhæticis prior mensa erat, & uvis Veronensium agro. Quin & patientia nomen acinis datur passis [*fallitur Plin. Passas vocamus, quòd ad solem expandantur*] Conduntur & musto uvæ, ipsæque vino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt: aliæ verò sobolem novam in matre ipsa exspectant translucidæ vitro, additque acinis eandem, quam in doliis, amphorisve duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo: jam inventa Vitis [*Allobrogica*] per se in vino picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans, Arverno, Sequanóque & Helvico generibus non pridem illustrata. Atque hæc Virgilij Vatis ætate incognita, à cujus obitu xc. aguntur anni. Quid, quòd insertæ castris summam rerum imperiúmque continent? Centurionum in manu Vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Nec non vineæ oppugnationum dedêre rationem. Nam in medicaminibus adeò magnum obtinent locum, ut per se vino ipso remedia sint. Genera Vitium numero comprehendi posse unus existimavit Democritus, cuncta sibi Græcia cognita professus. Cæteri innumera atque infinita esse prodiderunt, quod verius apparebit esse ex vinis. Nec omnia dicentur, sed maximè insignia: quippe quæ totidem penè sunt, quot agri. Quamobrem celeberrimas Vitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculum, ostendisse satis erit. Principatus datur Amineis propter firmitatem, senióq; proficientem vini ejus ubique vitam. Quinque earum genera:, ex iis Germana minor acino melior deflorescit, imbres, tempestatésque tolerat: non item major, sed in arbore, quàm in jugo, minùs obnoxia. Gemellarum, quibus hoc nomen uvæ semper geminæ dedêre, asperrimus sapor, sed vires præcipuæ. Ex iis minor Austro læditur, cæteris ventis alitur, ut in Vesuvio monte, Surrentinisque collibus. In reliquis Italiæ partibus non nisi arbori accommodata. Quintum genus Lanatæ, ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam vestit. Prima ex Ammineis maturescit, ocyssiméque putrescit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia: quapropter quidam Rubellas [*Rubellinas Colum.*] appellavêre vineas. Eæ minùs fertiles vino, acinis & fæce nimiæ, contra pruinas fortissimæ, siccitate magis, quàm imbre, æstu quàm algore vexantur. Quamobrem in frigidis humidisque principatum obtinent. Fertilior, quæ minor acino, & folio scissa minùs. Apianis apes dedêre cognomen, præcipuè earum avidæ. Ex his duo genera [*maior & minor, vel candicans & nigra*] lanugine & ipsæ pubescunt. Distant, quod altera celeriùs maturescit, quanquam & alterá properante. Situs frigidos non respuunt, & tamen nullæ celeriùs imbre putrescunt [*nulla celeriùs maturescit imbre vina M.*] Vina primo dulcia, austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vineâ gaudet. Et hactenus potissima nobilitas datur peculiaribus atque vernaculis Italiæ. Cæteræ advenêre Chio, Thasóve. Græcula non inferior Ammineis bonitate, prætenera acino: & uva tam parva, ut nisi pinguissimó solo colere non prosit [*coalere non possit M. coalescere non possit, vet. colere, I. Bauh.*] Eugeniam Taurominitani

Leptoraga. Durantes per hiemem.
Fabriles.
Rhætica. Veronenses. Passa.
Allobrogica, picem redolens.
Numerus Vitium infinitus contra Democritum.
Aminea quinque.
Germana minor & maior. Gemella minor & maior.
Aminea lanata. Nomentana.
Apiana duæ.
Græcula.
Eugenia.

colles cum generositatis cognomine, misêre Albano tantùm agro: quoniam translata statim mutatur. Namque est aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam suam relinquant, nec uspiam transeant. Quod & in Rhætica, Allobrogicaque, quàm supra Picatam appellavimus, evenit, domi nobilibus, nec agnoscendis alibi. Fœcundæ tamen, bonitatis vice copiam præstant. Eugenia ferventibus locis, Rhætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra. Ex his, quas adhuc diximus, sed etiam è nigris vina vetustate in album colorem transeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cœli aut soli opera non fallunt vetustatem, sicuti Fecenia [*supra Rubella sic dicta, quòd fecis plus afferat, quàm cætera*] & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij [*tempestatibus obnoxia, quoniam folia antecedunt, Dal.*] quoniam antecedunt, ventisque & imbribus resistunt, meliores tamen algentibus locis, quàm calidis; humidis, quàm sitientibus. Vix ulla magis tam denso uvarum partu, impatiens variantis cœli, sed contra tenorem unum algoris æstúsve constans. Quæ minor est ex eo genere, melior. In eligendo solo morosa, pingui putrescit, gracili omninò non provenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vva ejus indecora visu, sapore jucunda, nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atque duritia. Insignes jam colore inter purpureas nigrásque medio Helvolę, sæpiùs varianti, & ob id Varianæ à quibusdam appellatæ. Præfertur in his nigrior: utraque alternis annis fertilis: sed melior vino, cùm parcior. Et Preciæ duo genera magnitudine acini discernuntur, quibus materies plurima, uvaque ollis utilissima, folium Apio simile. Basilicam [*Balisbam CH.*] Dyrrhachini celebrant, Hispani Cocolobin [*Cocolubem Colum*] vocant. Rarior uva, æstus austrósque tolerat: capiti inimica, copia larga. Hispani duo genera ejus faciunt: unum oblongo acino, alterum rotundo: novissimas vindemiant. Quo dulcior Cocolibis [*Cocobalis CH.*] hoc melior. Sed & austera transit in dulcem vetustate: & quæ dulcis fuit, in austeritatem: túncque Albano vino æmulantur. Tradunt vesicæ vitiis utilissimum ex his potum. Albuelis summis arboribus fertilior est, Visula imis. Quamobrem circa easdem satæ diversitate naturæ locupletant. Inerticulam è nigris appellavêre, justiùs Sobriam [*Latini sic vocant, quòd innoxia sit & iners tentandis nervis Colum.*] dicturi, inveterato præcipuè commendabilem vino, sed viribus innoxiam. Siquidem temulentiam sola non facit [*ideo Græci Amethyston vocant, Colum*] Fertilitas commendat cæteras, principémque Helvenacam. Duo ejus genera: major, quam quidam Longam: minor quam Arcam [*Arcum M. Emarcum Colum.*] appellant, non tam fœcundam, sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verùm utraque gracilis. Furcas subdere his necessarium: alioqui ubertatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore [*roscida odore, Dal.*] Nulla Vitium minùs Italiam amat: uva rara parva putrescens in ea: vino quoque, quod genuit, æstatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitratur non naturam ejus repugnare Italiæ, sed culturam, avidè palmites evocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli ubertas lacescentem fulciat. Carbunculari negatur, magna dote, si verum est, aliqua in Vite cœlo non esse jus. Æstum fert Spionia, quam quidam Spineam vocant, autumnisque & imbribus pinguescit. Quin imò nebulis una alitur, ob id Ravennati agro peculiaris. Veniculam [*Venuculam Colum*] inter optimè deflorescentes, & ollis

Rhætica. Allobrogica. Picata.
Fecenia, seu Rubella.
Biturica florens.
Biturica minor.
Helvola. Variana.
Precia duæ.
Folio Apij. Basilica. Cocolobin.
Albuelis. Visula. Inerticula. Sobria.
Helvenaca duplex longa & Arca.
Græcinus notatur.
Venicula.

Siccula. Stacula. Numisiana. Murgentina. Pompeiana. Mœrica. Vitium genera secundùm locos, & regiones. Tudernis. Talpana. Etesiaca. Consemina. Irtiola. Pumula. Bannanica. Oleagina. Vinaciola. Gaurana. Falerna. Tarentina. Thurina. Streptos. Ambrosiaca. Duracina. Orthampelos. Dactylites. Columbina. Bimammia. Tripedanea. Rhætica. Amminea nigra. Escaria. Bumasti. Forenses.

ollis aptissimam, Campani malunt Sicculam vocare, alij Staculã, Tarracina Numisianã, nullas vires proprias habentem, sed totam perinde ac solum valeat. Surrentinis tamen efficacissima testis Vesuvio tenus. Ibi enim Murgentina è Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui vocant, Latio demum feracem: sicut Horconia [*fortaßis quam Arelacam maiorem Colum. vocat*] in Campania, tantum vilitatis cibariæ, sed ubertate præcipua. Tolerat & annos Mœrica, contra omne sidus firmissima, nigro acino, vinis vetustate rubescentibus. Et hactenus publica sunt genera: cætera regionum, locorúmque, aut ex his inter se insitu mista. Siquidem Tuliis peculiaris est Tudernis, atque etiam ejus nominis Florentia. Est opima Aretio Talpana & Etesiaca & Consemina Talpana nigra candidũ facit mustum [*Talpana dicitur à colore Talpæ.*] Etesiaca fallax [*quæ Etesiis variat*] quæ quò plus tulit, eò laudabilius fundit: mirúmque fœcunditate cessat [*miráque fœcunditate non cessat, Dal.*] Consemina [*Consemina cognomen hic proprium est. alioquin Conseminalis Vitis Colum. diversis Vitium generibus consita*] nigra, vino minimè durante, uva maximè post xv. dies, quàm ulla alia metitur, fertilis, sed cibaria. Hujus folia, sicut Labruscæ, priùs quàm decidant, sanguineo colore mutantur. Evenit hoc etiam quibusdam aliis, pessimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ, Mevanatique & Piceno agro peculiaris est, Amiternino pumula. Iisdem Bannanica fallax est: amant tamen eam. Municipij uvam Pompeij nomine [*Oppid. in Neapoli vicinum*] appellant, quamvis Clusinis copiosiorem. Municipij & Tiburtes appellavere, quamvis Oleaginam nuper invenerint à similitudine Olivæ. Novissima hæc uvarum ad hoc tempus reperta est. Vinaciolam soli novêre Sabini & Laurenti. Nam Gauranas scio à Falerno agro translatas vocari Falernas, celerrimè ubique degenerantes. Nec non Tarentinum genus aliqui fecêre, prædulci uva. Capnias & Bucconiatis, & Tarrupia, in Thurinis collibus non ante demetuntur, quàm gelaverit. Pharia gaudent Pisæ, Mutina Prusinia, nigro acino, intra quadriennium albescente vino. Mirum ubique cum sole circumagi uvam, quæ ob id Streptos vocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans alpes verò Picenam. Dixit Virgilius Thasias & Mareotidas, & Lageas, compluresque externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed sunt etiamnum insignes uva, non vino, Ambrosiaca, Duracina, sine ullis vasis in vit. servabilis, tanta est contra frigora, æstus, tempestatésque firmitas. Nec Orthampelos indiget arbore, aut palis, ipsa se sustinens; non item Dactylites digitali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ [*racem. purpurea Turn.*] & magis purpureæ, cognomine Bimammiæ, quando non racemos, sed uvas alias gerunt. Item Tripedanea, cui nomen à mensura est. Item Scirpula passo acino. Et Rhætica in maritimis Alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Namque hæc brevis, conferta acino, degener vino, sed cute omnium tenuissima, nucleo, quem Chium [*quod gigartum Turnerus vocat*] vocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterúmve habens. Est & nigra Amminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. In pergulis verò feruntur Escariæ appellatæ, Ederæ acinis [*e duracinis M. & CH.*] albæ nigræque. Et Bumasti totidem coloribus. At nondum dictæ Ægra & Rhodia, & Vncialis, velut à pondere acini. Item Pucina [*picina à picis colore*] omnium nigerrima: & coronario naturæ lusu Stephanitis, acinos foliis intercursantibus: & quæ forenses vocantur, celeres proventu, vendibiles aspectu, portatu faciles. Contra damnantur etiam visu cinerea & rabuscula, & asinisca: minùs tamen, caudas vulpium imitata, Alopecis. Alexandrina [*Idæa Theophr.*] appellatur Vitis circa Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio parvo & rotundo, sine divisuris. Septem his annis in Narbonensis provinciæ [*arvo*] Alba Elvia inventa est, Vitis uno die deflorescens: ob id tutissima. Narbonicam vocant, quam nunc tota Provincia conserit.

Alexandrina. Narbonica. Veterum Vites nostris accommodantur. Duracina Vitis. Piquepoulle. Marroquin. Augibim. Visvarez. Gros plant. Lanata Vitis. Muscat. Raisins de Corinthe. Di la Valtolina. Plant d'Orleans. Des Gametz. Lenti calido. Piquardant, ou Muscat de Languedoc. Des foirays. Raisins barbus. Aubenas de Visvarez. Vitium differentia ex Trago. Muscatellinæ & Traminæ.

Doctiss. Dalechampius apud Plinium vult Rumbotinum Columellæ non esse arboris genus, sed arbusti gallici, vulgò *de Hautins* appellati, arboribus sc. humilioribus & minimè frondosis consiti, eáque re ab arbusto Italico differentis: Duracinam Vitem, cujus uvæ magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant, vulgò *Piquepoulle*, Monspessulanis verò *Marroquin*, à Marroch Africæ civitate denominatam. An hanc intelligit Lugd. cum ait. Sunt in regno Menin oppidi Syriæ nobilissimæ magnitudinis tum acini, tum racemi, quos ipsi lingua patria privatim vocant Alzibib: nam generi commune est nomen Haneb, nos à succo uvam. Illius vocis imitatione suas grandiores uvas corrupto vocabulo Provinciales dicunt *Augibim*. Helvicam, per se in vino picem resipientem, ab Helvis, Galliæ Narbonensis populis, hodie *Visvarez*; Ammineam, *Gros plant*. Quidam, inquit, scribunt cum duplici m, syllaba penultima correpta. Ausonius,

Solus qui Chium miscet & Ammineum

Alij cum simplici m, penultima producta. Serenus.

Succus Aminea Vitis cum pane medetur. Virg.

Sunt & Aminea Viti firmissima Vina.

Vitis Amineæ quintum genus, cujus folia lanugine vestiuntur, ait Marcellum Caniculatam vocare, veluti lanugine canescentem & hirtam: Apianam autem tradit esse *Muscat*, cujus uvæ è vinea longè suaviores sint, quàm pergulis, arbusto, jugo. Nos Moschatelinam observavimus duplicem in Burgundia, rubram & albam, & hanc rursus Stutgardiæ; Græculam non inferiorem Ammineis bonitate, *Raisins de Corinthe*; Rheticam, *di la Valtelina*; Allobrogicam, quam Picatam Plin. quoque nominat, Viennensem, *qui sent la violette*; Bituricam, *le plant d'Orleans*; Bituricam minorem, Sabinis collibus familiarem, *des Gametz*. Lugdunensibus vocatam; Visulam eam dictam fuisse ostendit Columella. Helvolam, sive ut ipse uocat Elveolam, olim fuisse dictam, Oleram & Eleram, & inde cognominari Elvelam, Oleram minutam, & Elveolam Vitim herbacei coloris, Titinnium appellare, *Lenti calido*, Elvelam, Rapulam, & Rumices Scaligerum: Cocolibin esse eam Vitim ex qua vinum Monspessulanis *Piquardant* aliis *Muscat de Languedoc* dictum exprimatur. Forensem celerem proventu, uvâ aspectu vendibilem, ac portatu facilem, rusticis Lugdunensibus servato nomine *des Foirars*: Rabusculam, eandem facit cum Ravuscula, colore ad ravum inclinante: Asiniscam ab asini colore denominat: Quæ Plinio Alopecis dicitur, is eam vulgò *Raisins barbus* nuncupari tradit: ceu Albam Elviam in Narbonensis provinciæ arvo inventam, *Aubenas de Visvarez*.

Tragus ne nihil fecisse videatur, paucis vulgatissima Vitium genera ipsi quidem cognita obiter ita recenset. In tractu Rheni plerumque eæ Vites plantantur, maximè calidioribus locis, quas Muscateller & Traminner [*Muscatellinas dixeris & Tramineas*] à loco Traminii dicto, vulgò vocant, licèt posterius genus Rhetiæ superiori & Alsatiæ familiare quoque sit. Præterea & eas quoque, quas vocant Germani Groß und klein Frenckisch [Francicas] oder Edel und lauter Trauben/ h. e. Vitem nobilem. Ad Mosellam, Rhenum, & in agro Vormatiensi Vites procreãtur Rißling appellatæ. Quæ verò uvas Gynsch-

trauben

Hynschtrauben. *Deutsch vnd Albisch trauben.*

trauben vocatas proferunt Vites, eæ in omnibus propè regionibus vulgatissimæ habentur. Est & aliud Vitis genus quod uvas facit, Deutsch vnd Albisch trauben nominatas, & in mōtanis Lādoræ oppido imperialis nascitur. Iā & in agro qui è Neapoli oppido Palatinatus celebri adjacet, Vitis genus habetur, quod Gensfüssel incolæ dicunt. Aliud deinde Vitis genus Carthinsch vocatū propè Turckeimium & VVachéheimium provenit. Prope VVeissenburgum denique (quis enim reliquarum provinciarum, Austriæ inquam & Franconiæ &c. Vitium innumera penè genera persequi queat?) Vites plantantur, quæ uvas Früschwartz/oder Kleber appellatas, neque non quæ Grünfranckisch dictas, & quæ Schwartzleinperstrauben nominatas procreant. Atque hæc Tragus.

Gensfüssel. Carthinsch. Früschwartz. Grunfranckisch. Schwartzleinperstrauben.

Vitis septies in anno fructum ferens.

Bellon. observavit in Thraciæ Callipoli in Augustinianorum monasterio Vitem fructu suo semper onustam, quam ipsi Monachi affirmabant septies in anno fructum, eumque maturum præbere.

Tab. error.

Tab. ut plus quàm cæteri sapivisse ducatur, præter Vitem vulgarem, alias duas nominetenus duntaxat icone exprimit, eas non describens, nec demōstrans ubi terrarum observarit. Ipsimet incognitas fuisse satis indicant quæ scribit. Folium & uva, inquit, vulgari non multùm dissimilia: sapor autem ei constabit, qui has uvas noverit. Quia igitur sapor ei nō cōstitit, certè eas non novit. Si sapor constitit, cur non paucis eum expressit? Si folium & uvam vidit, cur differentiam non annotavit? quid opus erat inania pro necessariis & proficuis effundere verba. Inscribitur autem prima, Vitis duracina major? altera, Vitis chenopodia. Addit & tertiam, Vvam barbatam.

C.B. diff.

C.B. pin. Vitem dividit in sativā & sylvestrem. Sativa alia major est, inquit, cujus plurimæ species; alia minor. Majoris uvæ & colore & magnitudine differunt; alterius nàmque acini, aut virides albicantésve, aut fulvi, aut saturatorubore nigricant, aut cærulei, aut subrubentis coloris; aliæ acinis oblongis magnitudine & forma prunorum, quæ Pergulana dici potest; aliæ rotundis, iisque vel magnis, vel parvis; aliæ acinis sunt frequentioribus, aliæ rarioribus. Sunt quæ granis aut vinaceis carent, interdum unicum vel alterum granum habent: Rariùs uva barbata repetitur. Minor verò est acinis nigris, rarissimè albidis, aut fulvis, nucleo minimo ac molli. Sapore etiam differunt, ut dulci, acerbo, muscato, quæ Vitis Apiana Plinio.

In foliis quoque differentia, alia majora profundiùs incisa, ut Italica foliis ad pediculum usque in lacinias acutas divisis: alia minora sunt: Sic alia tenuiora, alia crassiora, alia viridia, alia rubentia, alia maculata: alia ad tactum duriora, molliora, alia lævia, alia denique subhirsuta.

In Indiæ insula Baly, Vites bis in anno uvas promunt: Linsc. par. 3. Ind. or. cap. 40. & in insulis Azores, super meras rupes crescunt, quæ radices in medios hiatus seu saxorum rimas immittunt, quibus succum sibi necessarium proliciunt. Et in istis petræis recessibus, Vites multò lætiùs se proferunt, quàm quæ in planitie sunt, quæ ad frugem pervenire nequeunt. Idem cap. 6. Sed in Hispaniola plantatæ exiguas uvas fundunt, nec admodum jucundi saporis & ferè Februario & Martio vindemiari solent, authore Benzone, sive Americę lib. 4. c. ult. & ut Iosephus Acosta l. 4. c. 21. & l. 4. c. 32. nec in insulis, nec in firma terra uvæ aut vinum nascitur. In nova Hispania, vineæ uvas proferunt, sed nunquam probè maturescunt, ut vinum confici possit, nisi in Peru & Chile approbum vinum nascitur: nam jam vites colere didicère, & vineæ plerumque in convallibus Peruanis nascuntur, juxta quas fossas ad aquam colligendam excavant, quā vites subinde irrigant.

VITIS CORYNTHIACA SIVE Apyrina.

Vitiū summa genera duo.

Vitium genera pluribus persequi, licèt pleríque supervacaneum ducant, contenti Vitem in cultivam & silvestrem distinxisse, attamen Dodonæus cultivarum plures esse meritò affirmat. Eas autem in majores & minorem dividit. Minor, sive parva, inquit, Idæa modò cognominatur, de qua Theophr. lib. 3. hæc scribit. Nascitur Vitis in ea parte Idę, quam Phalacras vocant. Est autem fruticosa [*fruticosa alibi*] virgulis parvis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini laterales, nigri adhærent, magnitudine Fabę, dulces, qui vinaceis simile quid [γιγαρτῶδες τι] continet. Palladio dicitur vva sine granis. Plinius hanc Alexandrinam facit, iisdem quibus Theophr. verbis ipsam describens. Dioscorides silvestris Vitis alteram statuit speciem. Nos maluimus eam inter cultivas retinere. In officinis hujus exigui passi acini, Passularum de Corintho nomine veneunt. Idem Dod. rum, Passulas Corinthiacas vocat. Cap. verò de Vacciniis ait: Nascitur Vitis quam modo Idæam cognominant, non in altissimis ac nivosis Idæ tractibus (ut Gesn. interpretari studuit) sed circa Idam provenit: Idam quidem montem non Cretæ, sed Troadis in Asia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ libro, Alexandri Troas appellatur, unde & non temerè à Plinio Vitis Alexandrina dicta est; non secùs quàm illic enata Alexandrina Laurus, à Theophr. nominatur. Huic autem Viti similes apparent, quas Philostratus in vita Apollonij apud Mæones & Lydos (haud procul à Troade sitos) nasci refert, cum iis Vitibus illas comparans, quæ apud Indos ultra Caucasum gignuntur. Vites autem, ait, parvæ admodum, quales apud Mæones Lydósque ibi nascuntur: vinum tamen ex illis expressum gustatu ac ore jucundissimum. Traditur autem hæc Vitis, juxta Idam nata, fruticis [θαμνώδης] instar esse virgulis [ῥαβδοὺς μικρούς] parvis; ramulis verò ad cubitum extensis, circa quos acini obliqui [ῥᾶγας ἐκπλαγίας] nigri, magnitudine Fabæ, dulces, intus habentes vinaceum quoddam [γιγαρτῶδες τι] molle: folium autem hujus rotundum, indivisum, ac parvum. Describitur hæc à Plinio lib. 14. cap. 3. iisdem ferè verbis, Alexandrina appellatur, inquit, Vitis juxta Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio parvo ac rotundo sine divisuris. In quibus verbis, pro eo quod Theophr. habet, ῥᾶγας εἶναι ἐκ πλαγίου, Plinius non acinos, sed racemos obliquos legit: quod Viti magis convenit. Cum descriptione autem hac fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquam convenire satis manifestum.

Vitis Idæa Theoph. *Vva sine granis.* *Alexandrina.* *Passula de Corintho.* *Theoph. varie illustratur.*

Vitis Corinthia. Apyrina.

De hac etiam Lob. agit Corinthia siue Ἀπύρινα uva quæ vocatur, nomen patrium testata, effigie nihil planè differt à communi: Sed algidioris cœli impatiens, gracilitate tantùm racemorum, & exilitate acinorum superatur, qui gigartis carent, suntque ἀπύρηνα, ut quædam mala Granata arillis vacua. Botri enim, sive racemuli ipsi, conflantur acinulis, piperina aut sambucina grana æquantibus. Ad topiariorum pergulas & fornices deducuntur hodie in Italicis & Pedemontanis hortis vites hujus.

Græcula Plinij.

Dalechampio apud Plinium, qui ejusdem Græculam esse autumat, dicitur *Raisins de Corinthe*. Lugd. Vvæ ἀπύρηνες, Corinthiæ vulgò vocatæ. An eidem uvæ Maderenses sine granis?

Vva Maderenses sine granis.

C.B. pin. Vitis 3. sive Vvæ passę Indicæ gigartis carentes: Vva sine vinaceis seu apyrenos, ad Clus. cur. post. Eidem. Vitis 4. sive Vvæ passæ minores, vel Passulæ Corinthiacæ. Passulæ, Trag. Vvæ passæ mi-

læ,ſed minores,acinis ſine arillis, Montbelgardi etiam habentur in horto E.C.VV. Vite Bizuntio ex horto Dominorum de Granuelle illuc tranſlatâ.

Eidem C.Bauhino Phyt. Vua paſſa maior *Βύμας Gr.*,& Vitis 2. dicitur.

VITIS FOLIO APII.

Peculiaris folii forma hanc vitem facilè ab aliis diſpeſcit, quippe non tantùm plerumque maiùs vitigineis vulgaribus, ſed & profundè diſſectum, ex pluribus quodammodò foliis apparatum videri poſſit, ſingulis ſegmentis in Apii foliorum formam ſubdiuiſis, ita tenuiter, vt plurimis etiam vinitoribus, quibus obtuli, non agnoſcerentur pro foliis vitium, rarà ſanè diuiſura. *Botros* fert albos, donatos *acinis* latis magnis, non multùm compactis, ſed paulò rarioribus, valde dulcibus & ſapidis: ſimiles ſunt vuæ hæ Botris vuæ, quam Burgundi *Raiſin filant* aut *fendant*, Germ. wirtemb. Gut Edel Reben vocant, citò matureſcunt, & vtillæ cibo expetuntur.

Hoc pulchrum vitis genus obſeruaui Veſuntii & nuſquam alibi, in horto inſignis Medici Turnonii, quod delatum dicebant ex Hungaria. Surculi inde delati apud nos feliciter prouenere.

Vitis Pretia Plinio. Guil. & Lobel. notatur.

Quo referendum hoc genus vitis nondum animaduerto, niſi comprehendatur ſub Vitibus à Plinio dictis Pretiæ, quibus folium Apio ſimile. Scio Guill. Penam & Lobelium pro ea exhibere Vuam criſpam, quam Groſſulariam vocant: verùm non mihi fit veriſimile Plinium fruticem ſpinoſum, cui nihil ſimile cum vitibus, cui non eſt vua, nec materies plurima, repoſuiſſe inter vites: fortaſſis quod Plinius dixit duo genera & ollis vtiliſſima, perſuaſit illis hunc fruticem Plinium intelligere: verùm ille poſtea dicit. Veniculam [Vitim] inter optimè defloreſcentes & ollis aptiſſimam.

Vua albæ dulces, dicta Montb. &
Burg. Raiſins fendans, ou
de l'hoſpital.

Longi his ſunt Botri, plærumque rariores acini, valdè dulces, citò maturi, albi, folia profundè diuiſa, vtrinque viridia, & pellucida. Germani in Ducatu Vvirt. has Gut Edel trauben vocant, eaſque ab aliis ſeparant, quia vinum bonum ex iis fit, ſed non durabile. In Burgundia integras ex eis plantant vineas.

Vitis Germ. nobilis.

Vua nobiles albæ.

Vvæ, quas Germani & Alſati vocant Edel Trauben/ appellant Vvirtemb. vinitores weiß freuſchen. Hæ vuæ ferunt acinos cute dura, non magnos, dulces, ſi bene maturi. Ex his fit vinum illud dulce, in Alſatia celebre, Rangenwein dictum. In Than aliquando diligenter perquiſiui, an ex particulari genere vitis hoc fieret vinum? Verùm comperi locum eſſe particularem, montem glareoſum, qui vites illas fert, quæ nulla ratione differunt in figura, ſed tantùm variant vuarũ ratione: eæ enim ſunt multò dulciores, & ad tactum viſcidæ, bene & citò matureſcentes, quæ in ſuperiore montis parte proueniunt. Eę autem quę in vicinis & potiſſimùm inferiori loco producuntur, tardiùs matureſcunt, minùs dulces ſunt, & ad tactum non glutinoſæ. Cæterùm, quoniam ex his nobilius vinum parari exiſtimant, nolunt quibuſdam in locis alias plantare, quamuis minùs vini, quàm multæ aliæ reddant: apud nos Montbelgardi parum vtiles, quia tardiùs maturantur.

weiß freuſchen. Rangenwein.

Veſontii vocant Vites *Blanc gentil*, quibus vuæ acinis rotundis dictis ſimiles: Lignum ferè ſimile, niſi quòd paulò craſſius vbi maturuit & ruffum. Huius vuę eſui meliores, ex quibus etiam melius fit vinum album, vt Arboſiacum. Veſontii in colle *Regot* dum putantur, triones relinquuntur palmites. Audio in Ducatu Vvirtemb. abúdare, præſertim circa Maulbrun. Prope Eſlingam referunt eſſe montem eâ vite conſitum, cuius vinum vocant Steuberwein. Vuæ ſuſpenſę diu durant.

Vitis Blanc gentil. *Locus.*

Vua germanice dicta des Alemans, *albæ.*

Noſtri vinitores has Vites noſtro ſolo commodas dicunt. *Botris* ſat magnis, farctis, acinis etiam maiuſculis, tunicâ duriuſculâ, mediocriter dulcibus: foliis ſubrotundis, anguloſis, in tres partes diuiſis. Vinitores noſtri Germ. aiunt in Ducatu frequenter excoli, ac dici Elbe & Gut Elbe: in Alſatia autem Rhein Elbe, eſſe duo genera, vnum iam denominatum, alterum Rauch Elbe/ cui facilè decidant folia, quod in noſtris Vitibus tollitur & extirpatur.

Elbe. *Duplex genus.*

Vua Lauſannenſes albæ.

Vvæ Montbelgardi dictæ *Lauſanois* probantur pro noſtra regione. Vitis eius profert *folia* rotunda ferè, parum profundè partita, vtrinque viridia, vuas dulces, *acinos* mediocres: Audio vocari in Ducatu Vvirtemb. Fiderling. Solet eſſe fructifera, vt aiunt, & ex vuis eius fieri vinum laudabile.

Fiderling.

Vua albæ dicta Melons.

Viti dictæ folia ſunt rotunda, anguloſa, ſubtus tomentoſa, non profundè laciniata: vuis Lauſannenſibus ſimiles vuæ: acini non magni, dulces, & iis gratiores: ſunt enim Lauſannenſibus paulò acidiores, vt indicant Vinitores, vinumque aiunt minùs durabile, neſciunt nomen Germanicum. Ex quo Ill. E. C. Montbelgardi excolendas curauit Vites, multa millia ſurculorum ex Vitibus ad eiuſdem E.C. vrbem Grangianam, & arcem ſuam Hohenweil in monte ſitam, ſunt plantata.

Locus.

Vua albæ dicta Guaches.

Magnæ vuæ, acini craſſi, minùs dulces, ex quibus multùm vini, ſed minùs laudabile: folia magna, in acutos angulos deſinentia, ſubtus hirſuta. Suſpicor dictas à Trago Hinſch trauben & nonnullis Scheiß trauben. Vineæ circa Epa-

Hinſch trauben. Scheiß trauben.

manduodurum abundant his vuis in montibus vicinis Champuermot. In hoc genere, vt asserunt vinitores, quædam malæ, ex scil. quibus vuæ decidunt priusquam maturescant, vnde etiam vinum earum austerum.

Vua alba, Raisins Brulans, *dicta*.

Hoc genus vuarum albarum simile est vuis *melons*, minùs dulce, facilè putrescens, ac vredine corruptibile: quippe facillimè siccatur: multas alioqui hoc Vitium genus fert vuas, & fructiferum est: folium eius quinquepartitum, subtus hirsutum. Hoc Vinitores, si viciniores aliquæ Vites occurrant ex meliore genere, extirpant.

Vua alba acinis minimis.

Præsentes vuæ Montbelgardensibus *chenois* quemadmodum Burgundis quoque dicuntur, vinitoribus VVirtemb. Böse hintschen. Vitis genus hoc minimos plærumque acinos profert, ita vt vel degenerasse, vel particularis generis esse videri alicui possit. Vtrumvis, asserere, mihi nondum planè constat. Nostri paulatim id extirpant, & meliores sensim in locum propagant.

Bose hintschen

Vua alba enfarins *nuncupata*. Ger. weyß Flemmer.

Folia Vitis huius quasi farinâ aspersa conspiciuntur, alba, albi racemi, dulces. Ex Burgundia bonum hoc genus Vitis defertur, ac in *Willaffan* abundat.

Vua acinis se findentibus.

Est in vineis Montbel. potissimùm Ill. E. C. genus Vitis, delatum, [ni vinitores fallant] Stutgardiâ, copiosæ ferens vuas, cui nomen walmer: vuis viridis penè coloris, dulcibus, quibus acini magni, facilè putrescentes. Abundant ad Nicarum circa Canstat & Turques. Frigore facilè corrumpuntur, ac ideò in Ducatu VVirtembergico ante hyemem eas terrâ obruunt. Nos Montbelgardi neque has, neque alias humi sepelimus.

VValmer

Vua maxima alba.

Hoc Vitis genus Basileâ curaui deferendum pro horto Ill. E. C. vuis donatum longissimis, acinis etiam magnis, albis, carne firmâ, difficulter putrescente, suspensis diu conseruabilibus. Audio vocari in Ducatu VVirtemb. groß lampen traûben, vbi tamen non frequentes.

Groß lâpen

De his hæc fortè scribuntur: Genus Vitium, quod vulgò vocant *groß lein*: omnium maximis vuis, & acinis maximis, quarum vsus tantùm pro culina ad omphacium: vnica siquidem vua interdum reddit Omphacii semi-mensuram, ita vt seps vnicus quandoque reddat Omphacii plusquam 30. mensuras. In pergulis hortorum coli desiderat. An ex his vuis parentur vuæ passæ maiores, considerandum.

Groß lein

Vua rubella.

Vites ex Alsatia & Richenvilla oriundæ, Germ. Braklemmer nuncupatæ, Montbelg. *des grises*, vuas ferunt esui valdè gratas & dulces, quibus color rubellus. Sunt maiores & minores. Non copiosè plantantur.

Klemmer

Vua Rhetica.

Vites Rhæticas, siue Veltolinas [Veltliner] vocant Vinitores nostri delatas ex Stutgardia, vuas gignentes satis magnas, ex albo rubentes, cute tenui. Vineam ex eiusmodi Vitibus circa Hohentwill conseri iussit Ill. Comes Wirtembergicus.

Veltliner

Vua rubra, Gamé.

EX Burgundia habetur genus Vitis, quod vocant *Gamé rouge*: vuas mittens, sicut & acinos non paruos, ex quibus excipitur copia vini, quâ de re eas Burgundiæ quibusdam in locis colere multùm laborant. Verùm Vesuntii non excoluntur, nec permittitur vt vinum ex iis in vrbem inferatur, quia non durabile.

Gamé.

Vua nigra dicta.

VItis hæc folio ornatur pænè rotundo quàdripartito, sed non profundè, inferna parte nonnihil hirsuto. Vinitores vocant in Ducatu Wirtemb. Schwartz Klemmer / Augst Klemmer. Vuæ huius, quas Montbelgardi vocant *Noirins*, sunt purpureæ, siue rubræ, mediæ cum acinis magnitudinis, dulces. Ex his bona vina parantur, si mustum subitò separetur à fracibus. Vesuntii putando ramos, breues relinquuntur, loco potissimùm macro & petroso.

Schwartz Klemmer

Vua atra Traminea cognominata.

INter vites rubras non vltimum obtinet locum Traminea, Rotfreuschen Wirtemb. siue Traminer, seu & Alsatis Schwartz Klemer dicta, Montbelg. verò *fourmentans rouges*. Eius vua valdè dulcis est, ex qua in Ducatu VVirt. Ill. E. C. vinum curat parandum, *Falckmer* dictum.

Rothfreschen

Vua dicta Vesuntinis Grappenans.

EXtollendæ hæ Vites loco decliui & petroso quò Solis orientis radii eò perueniant. Cæterùm vuis modò dictis sunt acini maiores, quàm in *Noirins* dictis, difficiliùs maturescunt, lignum quoque crassius. Vuæ esui non commodæ, sed si maturæ sint, optimæ sunt pro vino rubro faciendo, quod diu conseruari potest. Satis copiosæ Vesuntii. His vuæ dictę *Terpot* similes, sed minores, lignum magis rubet.

Grappenans

Vua Vesuntina.

HArum Vites sunt fertiles, cùm coluntur locis calidis & petrosis, vbi tamen non desit terra, nec peruenire possit ventus orientalis. Iniurias cœli primo Vere & Æstate meliùs fert, quàm reliquæ Vites. Vuas profert magnas, & acinos magnos, rotundos, nigros. Esui minùs commodæ, quàm aliæ, nisi suspensæ & reseruatæ vsque ad Natalitia Christi. Ex his habetur vinum, crassum, rubrum, quod diu reseruari potest, licèt minùs bonum, verùm copiosum.

Vesuntinum

Vua Cressans.

VEsuntinis forma & colore Bræginæ similes, nisi quod carne firmiori & duriore edendo sentiuntur.

Cressans

Montbelgardi vocant *Gris* vuas rubellas minores, à colore mixto ex rubro & albo, dulces valde, faciléque maturescentes. Germ. vocant Traminer. Sũt huius generis & maiores, quæ an à mi-

à minoribus differant, præterquàm magnitudine, me latet adhuc.

Vua Arbosiaca rubra siue nigra.

SPectandæ pulchritudinis sunt vuæ, quas Montbelgardi *Arbois* vocant, à loco in Burgundia, vbi vocantur à quibusdam *teste d'oiselot*, Vinitores in Ducatu Vvirtemb. dictitant Rotwelsch trauben. Hę rubræ vuæ non conueniunt nostro solo, quia difficulter maturescunt, acini sunt magni, sublongi, ouales, carne firma, dulces tamen. Vinitor meus extirpat has Vites, vt aliis locum det, magis fructiferis & meliùs maturescentibus. Vesuntii vocant etiam *Arbois* colore minùs rubro vuas, vel, vt dicere solent, minùs nigro, parte acinorum pediculo hærente, ligno crasso. Ex hoc genere vuarum scribunt fieri vinum rubellum, quod *Clairet* vocant, admixtis vuis *Blanc gentil*. Sunt etiam, vt tradunt, *Arbois blanc* eiusdem naturæ & formæ cum nigris.

Rotwelsch trauben

VVA MONSTROSA BARBATA.

IVuabit fortè inter tot naturæ creata legitima, eiusdē quoque peccata detegere. Si modò peccatū sit, à consueto cursu deflectere, & partus legitimi vice monstrū oculis nostris subiicere. Res sanè rara, nec vulgi modò rumore sparsa, sed principum curâ cognita, & ad prototypum depicta. Racemus vuarum est geminus, suo quisque pediculo communi ramo hærens. Hoc naturale. At vterque comâ obseptus erat crinita, flauescēte, ad duos ferè cubitos longa, infernè in vnum iuncta & confusa: Hoc verò nouum est, atque monstrosum.

Coma.

Locus.

Picturam cum descriptione ex authentico ad me misit Cl. D. Rentzius Fontis admirabilis Medicus Bollensis ordinarius. Dicitur ab Illustriss. Principe Ernesto Marchione Badensi repertus prope Fridelsheim in Palatinatu anno 1599. & Dorlacum missus, vt noui spectaculi eicone tenus ad posteritatem quoque rediret. Huius etiam rei fidem nobis fecit Laurentius Zysar, qui & vidisse & diligentiùs consideratos manibus palpasse ad eundem D. Rentzium scripsit.

Tabern. ic. & Hist. vocatur Vua barbata, Vuæ tertium genus, quod ab aliis nonnihil variare scribit, oblongo filamento, multo ex vua dependente, ac barbam exprimente. Figura sanè posita à Comp. Taber. placet, sed displicet quod genus tradatur: nec tradatur nec, ascribatur locus, vbi id proueniat.

Tab. reprehen.

Ἄμπελος οἰνοφόρος ἢ ἥμερος, Vitis vinifera siue cultiua appellatur. Vitis quidem dicitur, quòd inuitatur ad vuas pariendas auctore Varrone. Hebr. *Gephen*, Trago, Arab. *Harin* seu *Karin*, siue etiam *Karni*, Germ. Räben/weinräben/wein stock/ oder Räbstock/ Belg. Wyngaert. oft Wynstock/ Gall. *Vigne*, It. *Vite & Vigna*, *Vite vinifera*. Vite domestica Hisp. Cast. *Vid*. Port. *Vide*, Angl. Wynde oft Weintree/ or Grape tree/ Boh. Rywy wine. Hung. Tcu zolo

Nomina. Linguarum

Vitis porrò arbustiua, quæ maritata est arboribus, vt attestatur Had. Iun. dicitur Græcè ἄμπελος ἀναδενδράς. Ger. Räben an bäumen gezogen. Belg. wyngeert an Een boom gesslochten/ Gall. *vigne mariée aux arbres, ou qui rampe en arbre*, It. *vite che rampega sopra li arbori*, Hisp. *vid abraçada con arbol*

Vitis arbustiua.

Vitis viduæ, non associatæ, nec maritatæ arbori meminit Catul. in carm. nupt.

Vitis vidua

Vitis compluuiata Plin. tecti in modum longè lateque fornicata, germ. Räbstock weit vnnd breit zerlegt. Belg. wyngaert galerye wyß onerdeckt oft ghe[l]eyt. Gall. *vigne liée au long du rayon*, It. *vite ligata & condotta a guisa d'arco, di volto, o di fogna*, Hisp. *vid parrada à patio, en arco ò boueda*

Vitis compluuiata

Vitis pergulana Colum. Germ. Räbgländer/ Belg. Wyngaert lünif oüerleyde wyngaert, Gall. *vigne qui est faite en treille*, It. *vite fatta in guise di pergolo* Hisp. *vid sobre percha*.

Vitis pergulana

Vitis iugata, canteriata Colum. quę pedamentis canteriisque transuersa iugatur, Germ. weinräb an einem ghad mit zwerchstangen aufgericht. Belg. Wyn gaaert met latten ofut recken dweers geleyt. Gall. *vigne eschalassee, soubstenue de perches trauerses*: It. *vite sostenuta da pertiche trauersate*: Hisp. *vid sostentada de pertigas attrauessadas*.

Vitis iugata

Vitis pedata, statuminata Plin. palis perticisque firmata: Germ. gestützet Räben. Belg. wyngaert aen stocken oft staecken ghesēt: Gall. *vigne eschalassée, ou munie d'eschalas*: It. *vite sostenta & appogiata sopra pertiche & pali*, Hisp. *vid puesta en estado, y sostentada de sus rodrigones*.

Vitis pedata

Vitis ordinaria Colum. in quincuncem ferè disposita: Germ. Räben nach ordnüng gepflanzet: Belg. wyngaert der reye/ oft Veruolgens ghesēt Gall. *vigne Plantée par ordre*. It. *vite posta ò plantanta per ordine*: Hisp. *vid puesta y plantada en orden*.

Vitis ordinaria

Vitis luxurians, ἄμπελος ὑλομανής: Germ. vberflüssig schiessend: Belg. weeldige wyngaert/ Gall. *vigne croissant trop abondamment, qui iette trop de branches*: It. *vite suprabōdante, che cresse troppo*: Hisp. *vid superflua demasiada, que crece mucho*.

Vitis luxurians

Vitis lachrymans, δακρύουσα, ἄμπελος Sotioni: germ. Ein Trieffende räb: Belg. Een Druypende wyngeert: Gall. *vigne qui pleure ou degoute vne sorte d'eau*: It. *vite che lagrima*: Hisp. *vid quellora*.

Vitis lachrymans

Vitis siderata Plinio ἀστρόβλητος ἄμπελος Bassiano, Ger. verdorret wein räb: Belg. verbrant doort outwreder, Gall. *Vigne niellée & gastée du temps*, Ital. *Vita prusciata & guasta par la tempesta*, Hisp. *Vid pasmada*.

Vitis siderata.

Viuiradix Plin. Vitis quæ cum radice pangitur μόσχευμα, Germ. Setzling/ Belg. wyngaert mit den wortel ghesēt/ Gall. *vigne plantée auec la racine*, Ital. *vite piantata con la radice*, Hisp. *vid baruada con rayzes*.

Viuiradix.

Propago Virg. vetula vitis humi depressa, quo ex vna plures emergant, ἀναδενδράς, κληματὶς Anatolio, Germ. ein alter Räbstock wider eingelegt/ Belg. Oude wyngaert Stock weder in gheleyt. Gall. *Prouin de vigne*, Ital. *prouana della vite*, Hisp. *prouena del sarmiento de la vid*.

Propago.

Tradux

Tradux Varr. Rumpus vidèm propago vitis ab arbore in arborem traducta, Germ. Vberschützling, Belg. der ouerschüete / die haer in de ho ochdent in breede wt streckt, Gall. *Auantin ou longue branche de vigne*, Ital. *rampollo*, Hisp. *Sarmiente para prouena, mugron de la vid.*

Vitis partes

Generum Vitium appellationibus ita appositis, partium vitis Nomenclatura exponenda.

Palmes.

Palmes igitur siue sarmentum Colum. prælonga luxuriantis vitis virga est, κλῆμα, κλημάτὶς, ἀγκὼς, German. die übrige gerten an den beschnittnen weinräben. Belg. wyngaert ranck, welcke blyftant nieu hoút te schieten, Gall. *le viel bois de la vigne*, Ital. *palmite, ò tralcio*, Hispan. *el sarmiento de la vid, el pampano.*

Palmes focaneus

Palmes focaneus Colum. qui in bifurco medius prosilit, Germ. ein schößlin in achsslin/ bürling / beygerten. Belg. een rieffen oft byscheúte, Gall. *le reietton qui croist entre la fourchure de la vigne*, Hisp. *sarmiento sopeton.*

palmes fructuarius

Palmes fructuarius, racemarius, flagellum Vitis fructuarium, Germ. ein früchtbar schoß. Belg. Vrüchtbare scheút/ Gall. *reietton fruitier.*

palmes orbus

Palmes orbus Colum. qui nihil parit, Germ. Blinde räben ohne räbaugen/ Belg. Blinde scheute daer niet aen en comt.

palmes pampinarius

Palmes pampinarius Colum. Pampinarium Plin. colis, qui primo anno frondem sine fructu fundit, Germ. Räbschoß ohne traüben/ Belg. de ranck die niet dan bladeren voortbrengt, Gall. *Sarment qui porte fueilles seulement sans fruict*, Ital. *Tralcio del primo anno, foglioso*. Hisp. *Sarmiento que no lleua fruta.*

Resex.

Resex Colum. palmes subsidiarius eidem Sarmentum annotinum quod putatur ad fructificandum: præsidiarius palmes Colum. palmes vinarius & custos Varroni, Germ. Ein gerten am räb gelassen/ein geschnittne gerten. Belg. de räck die ghecort is/de räck die gesehneden wort. Hisp. *Sarmiento del cuerpo de la vid.*

Malleolus.

Malleolus, nouellus palmes plantationi idoneus, malleolaris virga Colum. Germ. Jünge räbschoß, gürling/knebel, Belg. Joot, Jonghe ranck, Gall. *prouin*, Ital. & Hisp. *pampano.*

Flagellum.

Flagellum, summa palmitis pars & cyma, Germ. gerten, Belg. der bouenste ranck, Gall. *fion, ou menu bout de la vigne.*

Capreolus.

Capreolus Varr. Clauicula Cic. Colum. Viticula Plin. Crinis eid. Coliculus viteus cincinni in modum contortus, quo locum serpendo capit, Annulus vitis Aureliano ἕλιξ, Germ. Gablen an weinräben, Belg. Claúierken. Gall. *Vrilles ou vuilles de la vigne*, Ital. *viticcio, ò tralcio che lega & se & sauite alli pali*, Hisp. *tixereta, ò carcillo de la vid.*

Pampinus.

Pampinus Cic. Folium vitis quo vestitur, οἰνάρον. Germ. Räbblat, Belg. wyngaert blat, Gall. *pampre, fueille de la vigne*, Ital. *pampano*, Hisp. *pampana, hoia de la vid.* Et hinc est pampinare, cacumina defringere Colum. coles enatos è sarmento tollere Catoni, frondium luxuriem tollere.

Gemma.

Gemma [quod omisit Hadr.] ea dicitur, à qua ineunte Vere oriens vua sese ostendit, quæ & succo tenera & colore Solis aegescens, primo est peracerba gustatu, deinde matura dulcescit, vestitaque pampinis, nimios Solis defendit ardores.

Caput vitis

Sagitta.

Quemadmodum autem flagellum illud Vitis vltimum & productissimum, caput quidam appellant, ita surculi nouissimam partem Sagittam vocant, siue quia longiùs à matre recesserit, & quasi cinxerit, atque prosilierit: seu quia cacumine attenuata, prædicti teli speciem gerat.

Spado.

Surculos autem qui nihil attulerint, Spadones apud Ruellium appellant.

Suffrago. Palmes pedatum.

Virgas tandem, quæ è radicibus aut candicis latebus prodeunt, quasi nepotum partu grauidis, Sobolem dicunt, rustici tamen malunt Suffraginem appellare.

Capreoli.

Malleolus.

Nunc, quod superest, palmitea appellantur, quòd in modum palmarum humanarum, virgulas quasi digitos edunt, Capreolus à capiendo dictus est, à quo & Veteribus Caprea vitis cognominabatur. Malleolus à similitudine rei nomen habet, quòd in ea parte, quâ deciditur ex vetere sarmento, prominens vtrinque malleoli speciem præbet: vel quod capitulatus vtrinque & surculatus solebat seri: differt enim à Sarmento, sicut pars à toto, verùm rostratam ostendit imaginem.

Vua.

Scapus.

Botrus.

Sed iam ad Vitis partum veniamus. Vua constans scapo (scopo Ruell.) & acinis, ab vuido fonte, qui latex est, nomen traxit, vocaturque Græcè σταφυλή, Germ. traüben, weintraüben, Belg. drüyne/wyndrüyne, Gall. *raisin*, Ital. & Hisp. *vua*. *Scapus* Varr. *Scopus* Ruell. *Scopium* Trago, *racemus* Virg. propriè ramulus vnde acini dependent, βότρυς, βοτρύχιον, Botrus, Botryo Mart. Germ. der rapp oder drapp am traüben/ der Cham/ Belg. een drüyne, Gall. *la grappe*, It. *racemo, grappolo*, Hisp. *cencerron de las vuas.*

Acinus.

Acinus, & Acinum, Acinus vinaceus Cic. Græcè ῥὰξ & κόκκος, Lat. etiam granum. ῥὰξ γάρ ἐστι κόκκος τῆς σταφυλῆς, inquit Democritus, Acinus siue ῥὰξ granum est vuæ. Germ. traübenbeer. Belg. wynbesye, Gall. *grain de raisin*, Ital. *acino, grano d'vua*, Hisp. *granillo de razino.*

Corium acini.

Composita est autem acinorum substantia, ex membrana, siue folliculo, aut corio acini (ὑμένα Græci appellant) carne, humore (τῆς σαρκὸς καὶ ὑγρότητος) per carnem disperso, & semine, eiusdem acini, quod Vinaceus Varroni, Vinaceum Colum. nucleus Trago, γίγαρτον ἢ πυρὴν Græcis dicitur, Hebr. vt aliorum fructuum nuclei *gareinim*, Germ. der kern/ Belg. de keeren, oft karle/ oft steen wan ein drüyne, Gall. *le marc de raisins*, Ital. *vinacciuolo*, Hisp. *granillo de la vua*, Offic.

Arilli.

arilli, quasi ariduli, quòd sicci, & succum nullum præbeant: sunt tamen & vinacea Colum. quæ ab vuis expressis ac prælo subiectis reliqua sunt. Recrementa tamen hæc propriè στέμφυλα dicuntur, membranosi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum scapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex musto expresso supersunt βρύτια appellant: στέμφυλα verò, quæ ab Oliuis relinquuntur.

Vinearum genera.

Pedamenta.

Vinea iugata.

Pertica. Arundo. Restes. Vites. Iugationis duplex.

Vinearum genera quod attinet: aliæ sunt humiles, vt quæ appellantur iugatæ, vt plereque in Italia: quibus stat recta vinea dicuntur pedamenta, quæ transuersa iunguntur, iuga, ab eoque Vineæ iugatæ.

Iugorum genera quatuor, pertica, arundo, restes & vites. Pertica, vt in Falerno: Arundo, vt in Arpino: Restes, vt in Brundusino: Vites, vt in Mediolanensi agro. Iugationis species duæ, vna directa, vt in agro Canusino, altera compluuiata in longitudinem & latitudinem iugata vt in Italia pleræque. Hæc vbi donto nascuntur, vineæ non metuunt sumptum, vbi multa ex propinqua villa, non valdè. Primum genus, quod dixi, maximè quærit Salicta, secundum Arundineta, tertium iunceta, aut eius generis rem aliquam, quartum Arbusta, vbi traduces possunt

Tradux. Opulus. Pedamentum. possint fieri Vitium, vt Mediolanenses faciunt in arboribus, quas Opulos vocant: Canusini in harundulatione in Ficis.

Pedamentum item ferè quatuor generum. Vnum robustum, quod optimum, solet afferri in vineam è Quercu ac Iunipero, & vocatur Ridica. *Ridica. Palus.* Alterum Palus è pertica, meliorque è dura, quòd diuturnior. Tertium quod in horum inopia subsidio fit, Arundinetum. *Arundinetum.* Quartum pedamentum est, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit, quos traduces, quidam Rumpos appellant.

Vineæ forma. Vineæ altitudinis modus, longitudo hominis. Interualla pedamentorum, quà boues iuncti arare possint.

Locus Vitibus aptus. De loco Vitibus apto ita Virg. in Geor. canit,

> *Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara*
> *Frugibus infelix, ea nec mansuescit arando,*
> *Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina seruat.*

Aptum, ait Florentinus, Vitibus solum, est omnis terra nigra, non valde densa, neque glutinosa, humiditatem habens.

Ex Colũ. Vitem (inquit Colum.) nos cæteris stipitibus iure præponimus, non tantùm fructûs dulcedine, sed etiam facilitate, per quam omni pænè regione & omni declinatione Mundi, nisi tamen glaciali, vel præferuida, curæ mortalium respondet. Tamque felix campis, quàm collibus prouenit, & in densa non minùs, quàm in resoluta, sæpe etiam gracili, atque pingui terra, siccaque, & vliginosa. Tum sola maximè vtramque patitur intemperiem cœli, vel sub axe frigido, æstiuo, procellosoque. Refert tamen cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis statu colere censeas, neque enim omni cælo, solóue cultus idem, neque deinde idem stirpis eius genus, quodque præcipuum est ex omnibus non facilè dictu est, cùm suum cuique regioni magis, aut minùs aptum esse doceat vsus. Exploratum tamen habebit prudens agricola genus Vitis habile campo quod nebulas pruinamque sine noxa perfert, cælique siccitatem, ventosque patitur: pingui, & vberi dabit agro gracilem Vitem, nec natura nimis fœcundam, macro feracem, terræ densæ vehementem, multaque materia frondentem, resoluto & læto solo rari sarmenti, humido loco sciet non rectè mandari fructus teneri, & amplioris acini, sed callosi, & angusti, frequentisque vinacei, sicco rectè contribui diuersæ quoque naturæ semina. Sed & post hæc non ignorabit dominus loci plus posse qualitatem cœli frigidam vel calidam, siccam vel roscidam: grandinosam, ventosamque, vel placidam: serenam, vel nebulosam. Frigidæque aut nebulosæ duorum generum Vites aptabit, seu præcoques, quarum maturitas frugum præcurrit Hiemem, seu firmi, durique acini, quarum inter caligines vuæ deflorescunt, & mox gelicidiis, ac pruinis, vt aliæ, caloribus mitescunt, ventoso quoque, & tumultuoso statu cæli fidentes easdem tenaces, ac duri acini cõmittet: rursus calido vberiores, atque teneriores concredet: sicco destinabit eas, quæ pluuiis, aut continuis roribus putrescunt: roscido, quæ siccitatibus laborant: grandinoso, quæ foliis duris, latisque sunt, quò meliùs protegant fructum: nam placida, & serena regio nullam non recipit, commodissimè tamen eam, cuius vel vuæ, vel acini celeriter decidunt.

At si voto est eligendus vineis locus, & status cœli, sicut censet verissimè Celsus, optimum est Solum, nec densum nimis, nec resolutum, soluto tamen propius: nec exile, nec lætissimum proximum tamen vberi: nec preceps, simile tamen edito campo: nec siccum, nec vliginosum, modicè tamen roscidum, quod fontibus non in profundo terræ scaturiat, sed vt vicinum radicibus humorem subministret, eumque nec amarum, nec salsum, ne saporem vini corrumpat, & incrementa virentium veluti quadam scabra rubigine coërceat. *Cælum* porrò neque glaciale vinea, nec prorsus æstuosum desiderat, calido tamẽ potiùs, quàm frigido lætatur, imbribus magis quàm serenitatibus offenditur, & solo sicco, quàm nimis pluuio est amicior, perflatu modico lenique gaudet, procellis obnoxia est. Atque hæc secundùm Colum. maximè probabiles est cœli & soli qualitas.

Dodon. Cælo porrò calido, ait Dod. Vitis lætatur: æstuosissimum tamen non desiderat: frigidum verò ac glaciale non sustinet: In calidis idcircò regionibus vber est potentis vini prouentus, vt in Hungaria, Austria, Italia, Hispania, Gallia, & aliis locis calidioribus: in frigidioribus tenuius est, & oligophorum, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἀφόρητον, quale est quod Louanii & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines, nascitur. Validiores siquidem & potentiores vuas Sol efficit, sed & dulciores, si multùm calefeceris: vt in Geoponicis Quintilii affirmant, qui & Lunam ad maturitatem, ad dulcedinem verò noctes cõferre aiunt. Monspelii Vites abundant: verùm longè aliter coluntur, quàm nostræ: stipites enim vix excedunt cubitum: quoannis omnes ferè rami abscinduntur, relictis paruis stolonibus, nec vtuntur pedamentis. Verùm quibusdam locis Narbonensis Galliæ permittunt vt conscendant arbores ordine consitas, inter Vites crescente gramine. In Italia vulgare est, vt agri tria ferant, triticum, ligna & vinum: solent enim Itali ordine in agris conserere Salices, Populos, Iuglandes, quas conscendunt Vites, inter arbores serunt triticum. Geneuæ aliquas ita colunt & vocant *des Hutins.*

Obseruationes in instituendis Vineis. Iam [ne quid omittatur] cui vineta facere cordi est, præcipue caueat, ne alienæ potiùs curæ, quàm suæ credere velit, néue mercetur viniradicem. Sed genus surculi probatissimum domi conserat, faciatque vitiarium, ex quo possit agrum vineis vestire: nam quæ peregrina ex diuersa regione semina transferuntur, minùs sunt familiaria nostro solo, quàm vernacula, eóque velut alienigena reformidant mutatam cæli, locique positionem. Sed nec certam generositatis fidem pollicentur, cùm sit incertum an is, qui conseruerit ea, diligenter exploratum, probatumque genus surculi deposuerit, quamobrem biennij spatium longum esse minimè existimandum est, intra quod vtique tempestiuitas seminum respondet, cùm semper plurimùm retulerit, exquisiti generis stirpem deposuisse. Posthæc deinde meminerit accuratè locum vineis eligere, de quo cùm iudicauerit, maximam diligentiam sciat adhibendam pastinationi, quam cùm peregerit, non minore curâ Vitem conserat, & cùm seuerit, summa sedulitate culturæ seruiat, id enim quasi caput & columen est impensarum.

Vt autem ea quæ proposita fuêre suo quæque ordine prosequamur. Vitiarium neque ieiuna terra, neque vliginosa faciendum est, sic-

Vitiarij forma & compositio.

cosâ tamen & mediocri potiùs, quàm pingui, tametsi ferè omnes Autores huic rei lætissimum solum destinauerunt, quod ego minimè reor esse pro agricola. Nam depositæ stirpes valido solo, quamuis celeriter comprehendant, atque prosiliant, tamē cùm sint viuiradices factæ, priusquam transferantur, retorrescunt, nec adolescere queũt. Prudentis autem coloni est ex deteriori terra potiùs in meliorem, quàm ex meliore in deteriorem transferre. Propter quod mediocritas in electione loci maximè probatur, quoniam in confinio boni, malique posita est. Siue enim postmodum necessitas postulauerit tempestiua semina ieiuno solo committere, non magnam sentient differentiam, cùm ex mediocri terra in exilem translata sunt, siue lætior ager conserendus est, longè celerius in vbertate coalescunt. Rursus tenuissimo solo vitiarium facere minimè rationis est, quoniam malleolorum pars maior deperit, & quæ superest tardè fit idonea translationi. Ergo mediocris & modicè siccus ager vitiario est aptissimus, isque bipalio priùs subigi debet, quæ est altitudo pastinationis, cùm in duos pedes & semissem conuertitur humus, ac deinde tripedaneis relictis spatiis, per quæ semina excolũtur, in singulis ordinibus, qui ducenos quadragenos pedes obtinent sexcenteni malleoli pangendi sunt: is numerus consumat per totum iugerum, seminum millia quatuor & viginti.

Delectus malleolo.

Verùm hanc curam præuenit inquisitio, & electio malleolorum nam, vt sæpe iam retuli, quasi fundamentum est prædictæ rei, probatissimum genus stirpis deponere. Sed electio dupliciter facienda est, non enim solùm fœcundam esse matrem satis est, ex qua semina petuntur, sed adhibenda est ratio subtilior, vt ex his partibus trunci sumantur, quæ & genitales sunt & maximè fertiles. Vitis autem fœcunda, non tantùm debet ea æstimari, quòd vuas complures exigit: potest enim trunci vastitate id accidere, & frequentia palmitum, nec etiam eam feracem dixerim, cuius singulæ vuæ in singulis sarmentis conspiciuntur, sed si per vnumquemque pampinum maior numerus vuarum dependet, si ex singulis gemmis complutibus materiis cum fructu germinat, si denique etiam è duro virgam cum aliquibus racemis citat, si etiam nepotum fructu grauida est, ea sine dubitatione ferax destinari debet legendo malleolo. Malleolus autem nouellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatusque à similitudine rei, quod in ea parte, quæ deciditur ex vetere sarmento prominens vtrinque malleoli speciem præbet. Hunc ex fœcundissima stirpe legendum censemus omni tempore, quo vineæ putantur, ac super terram gemmis tribus vel quatuor extantibus diligenter obruendum loco modicè humido non vliginoso, dum tamen antiquissimum sit considerare, ne vitis, ex qua is sumitur, ancipitem floris habeat euentum, ne difficulter acinus ingrandescat, ne aut præcoquem, aut seræ maturitatis fructum afferat, nam illa volucribus, hæc etiam tempestatibus hyemis infestatur.

Vites & feraces faciendæ.

Cæterùm fœcunditas Vitis adiuuari potest cultoris industria, celerrimèque insitionibus ad maximum numerum perducitur. Refert vt in transferendis seminibus similem statum cœli, locique, & ipsius Vitis habitum obseruemus, quoniam plerumque degenerat surculus, si aut situs agri, aut aëris qualitas repugnent, aut etiam si ex arbore in iugum defertur. Itaque de frigidis in frigida, de calidis in similia, de vineis in vineas transferemus, magis tamen ex frigido statu stirps potest calidum sustinere, quoniam lætatur tepore potiùs quàm frigore. Sed & qualitas Soli plurimùm iuuat, vt ex macro aut mediocri transducatur in meliùs, nam quod assuetum est pingui, nullo modo maciem terræ patitur, nisi sæpiùs stercores.

Præcepta de legendis seminis.

Custodiemus autem, vt à prædictis locis, quos humerosos rustici vocant, semina legamus, tamen quæ attulisse fructum antea animaduertemus: nam si fœtu vacua sint, quamuis à laudabili parte, nihil censemus ad feracitatem conferre malleolo.

Quare magnopere in eligendis seminibus adhibenda cura, vti fructuosâ parte Vitis palmites legantur ei, qui futuram fœcunditatem iam toto fructu promittunt. Nec tamen contenti simus singulis vuis, maximeque probandi ii, qui numerosissimis fœtibus conspiciuntur. An non opilionem laudabimus ex ea matre sobolem propagantem, quæ geminos enixa sit, & caprarium summittentem fœtus earum pecudum, quæ trigemino partu commendantur? videlicet quasi semper sit parentum fœcunditati proles responsura, & nos sequamur in Vitibus hanc ipsam rationem, tantò quidem magis, quòd compertum habeamus naturali quadam malignitate desciscere interdum, quamuis diligenter probata semina; idque nobis poëta velut surdis veritati indulget dicendo.

Vidi lecta diu, & multo spectata labore
Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
Maxima quaeque manu legeret, sic omnia fatis
In peius ruere, ac retrò sublapsa referri.

Quod non tantum de seminibus leguminum, sed in totam agricolationis rationem [illegible] esse intelligendum est.

Sequitur hanc eligendi malleoli [illegible], pastinationis officium, si tamen antè de qualitate soli constiterit, nam id quoque plurimùm & bonitati, & largitati frugum conferre nihil dubium est. Ac priùs quàm ipsum perspiciamus, illud antiquissimum censemus, rudem potiùs eligendum agrum, si sit facultas, quàm vbi fuerit seges, aut arbustum: Si tamen rudis terra non sit, proximum est vacuum arboribus aruum. Si nec hoc est, rarissimum arbustum, vel oliuetum quod non fuerit maritatum vineis, destinatur. Vltima est conditio restibilis vineæ: nam si necessitas facere cogit, priùs quicquid est residuæ Vitis extirpari debet, deinde totum solum sicco fimo, aut, si id non sit, alterius generis quàm recentissimo, stercorari, atque ita conuerti, & diligentissimè refossas omnes radices in summum regeri ac comburi. Tunc rursus vel stercore vetusto, quia non gignit herbas, vel de vepribus egesta humo pastinatum largè contegi. Sed hoc in totum ad illud, quod vineis præcipuè est idoneum, propriè considerandum, si facilis est humus & modicè resoluta, quam pullam vocitant, nec quia sola ea, sed quia sit habilis maximè vinetis. Quis enim vel mediocris agricola nesciat etiam durissimum tophum vel carbunculum, simul atque sunt confracti, & in summo regesti, tempestatibus, gelúve, nec minùs æstiuis putrescere caloribus ac resolui, eosque pulcherrimè radices vitium per æstatem refrigerare, succumque retinere: quæ res alendo surculo sunt accommodatissimæ: simili quoque de causa probari solutam glaream, calculosumque agrum & mobilem lapidem, si tamen hæc pingui

glebæ

glebæ permista sunt, nam eædem ieiunæ maximè culpantur. Est autem [vt mea fert opinio] vineis amicus etiam Silex, cui superpositum est modicum terrenum, quia frigidus, & tenax humoris per ortum caniculæ non patitur sitire radices. Higinus quidem secutus Tremellium, præcipuè montium ima, quæ à verticibus defluentem humum receperint, vel etiam valles, quæ fluminum alluuie, & inundationibus concreuerint, aptas esse vineis asseuerat me non dissentiente. Vitibus contrà inimica Cretosa humus quam argillam vocant. Nec minùs ieiunus sabulo, & quicquid, vt ait Iulius Atticus, retorridum surculum facit. Id autem solum vel vliginosum est, vel salsum, vel amarum, vel siticulosum, vel peraridum. Nigrum tamen, & rutilum sabulonem, qui sit humidæ terræ permistus, probauerunt Antiqui. Grauis est rubrica, vt idem Atticus ait, & ad comprehendendum radicibus iniqua. Sed alit eadem vitem, cùm tenuit, verùm est in opere difficilior, quòd neque humentem fodere possis, quòd sit glutinosissima, nec nimiùm siccam, quia vltra modum prædura.

Iul. Græcinus de terra vineali.

Sed ne nunc per infinitas terreni species euagemur, non intempestiuè commemorabimus Iulii Græcini conscriptam velut formulam ad quam posita est limitatio terræ vinealis. Idem enim Græcinus sic ait. Esse aliquam terram calidam vel frigidam, humidam vel siccam, raram vel densam, leuem aut grauem: pinguem: aut macram: Sed neque nimiùm calidum solum posse tolerare vitem, quia inurat, neque prægelidum quoniam velut stupentes, & congelatas radices, nimio frigore moueri non sinat, neque humidū, quoniam cùm se promunt vites, modico tempore euocant humorem terræ iusto maiorem qui putrefacit deposita semina. Rursus nimiam siccitatem destituere plantas dicit naturali alimento, aut in totum necare, aut scauras & retorridas facere. Perdensam humum celesteis aquas non sorbere, nec facilè perflari, facillimè perrumpi, & præbere rimas, quibus sol ad radices stirpium penetret. Eademque velut conclausa & coarctata semina comprimere atque strangulare. Raram supra modum velut per infundibulum transmittere imbres, & Sole ac vento penitus siccari, atque exarescere. grauem terram vix vlla cultura vincibilem, leuem vix vlla sustineri, pinguissimam & lætissimam luxuria: macrem, ac tenuem ieiunio laborare. Opus est, inquit, inter has tam diuersas inæqualitates, magno temperamento, quod in corporibus quoque nostris desideratur, quorum bona valetudo calidi & frigidi, humidi & aridi, densi & rari, certo & quasi examinato modo continetur. Nec tamen hoc temperamentum in terra quæ uineis destinetur, pari momento libratum esse debere ait, sed in alteram partem propensius, vt calidior terra sit quàm frigidior, siccior quàm humidior, rarior quàm densior, & si quæ sunt his similia, ad quæ contemplationem suam dirigat, qui vineas instituet.

Quæ cuncta [sicut ego reor] magis prosunt, cùm suffragatur etiam status cæli: cuius regionem, quam spectare debeant vineæ, vetus est dissentio. Saserna maximè probante Solis ortum mox deinde meridiem, tum occasum, Tremellio Scropha præcipuam positionem meridianam censente, Virgilio de industria occasum sic repudiante

Neue tibi ad Solem vergant vineta cadentem.

Democrito, & Magone laudantibus cæli plagam Septentrionalem: quia existiment ei subiectas feracissimas fieri vineas; quæ tamen bonitate vini superentur. Nobis in vniuersum præcipere optimum visum est, vt in locis frigidis meridiano vineta subiiciantur, tepidis orienti aduertantur, si tamen non infestabuntur Austris, Eurisq, velut oræ maritimæ in Bætica. Sin autem regiones prædictis ventis fuerint obnoxiæ, meliùs Aquiloni, vel Fauonio committentur, nam feruentibus prouinciis, vt Ægypto & Numidia, vni Septentrioni rectiùs opponentur, quibus omnibus diligenter exploratis tum demum pastinationem suscipiemus.

Et hæc pleraque ex Columella: cætera verò quæ tum ex sua tum ex aliorum sententia de *vitis Pastinatione, Positione, Pampinatione, Ablaquatione: Putatione, reliquaque eius cultura* prolixè prosequitur, ex ipso fonte haud grauatim petet Lector.

Natura vitis omne cælum & solum sustinet.

Natura vitis, inquit Palladius, cœlum omne, solumque sustentat, si genera conuenienter aptentur. Plano igitur loco statues vitem, cuius genus nebulas sustinet, & pruinas: collibus, quod siccitatem durat & ventos. Pingui agro graciles, atque infœcundas, macro feraces & solidas: denso, validas atque frondosas, frigido & nebuloso, quæ hyemem celeri maturitate præueniunt, aut quæ duris acinis inter caligines securiùs florent: ventoso, stabiles, & tenaces: calido grani tenerioris, & humidi: sicco, eas, quæ pluuias ferre non possunt: & ne multa dicamus, eligenda sunt genera quæ professione vitiorum suorum contraria loca diligunt iis, in quibus durare non poterant. Placida sanè regio, & serena tutò genus omne suscipiet. Vitium genera numerare non attinet, sed notum est maiores Vuas pulchræ speciei, grani callosi, & siccioris ad mensam: feracissimas verò, & cutis tenerioris, & sapore nobiles, & maximè quę citiùs deflorescunt, vindemiis esse seruandas.

Amminea.

Loca naturam plerisque vitibus mutant. Solæ Amminex vbicunque sint, vinum pulcherrimum reddunt. Calidum statum potiùs quàm frigidum sustinebunt. De macro ad pingue transire non possunt, nisi stercus adiuuerit. Harum duo genera sunt, maior & minor. Sed minor meliùs deflorescit, & citiùs internodiis minoribus, & grano breuiore. Si arbori applicetur, pinguem terram: si colatur in ordines, mediocrem desiderat. Imbres contemnit, & ventos, nam maior sæpe vitiatur in flore. Sunt & Apianæ præcipuæ. Satis est genera ista dixisse. Industrius vir probata deligat, & terris talibus mandet, quæ imitari eas possint vnde sumuntur: sic merita sua quæque seruabit. Sed vitem vel arborem, melius erit de exili ad pinguem transferre: nam si à pingui terra ad solum exile transierint, vtiles esse non poterunt.

Electio sarmentorum.

Eligenda sunt sarmenta quæ pangimus de Vite media, neque de summa, neque de infima, quinque vel sex gemmarum spatio à veteri procedentia, quia non facilè degenerant, quæ de locis talibus transferuntur. Sumantur autem de Vite fœcunda, neque putemus brachia esse fertilia, quæ Vuas singulas, aut binas producunt, sed quæ multâ vbertate curuantur: nam potest ferax vitis feraciores in se habere materias. Erit & hoc signum fertilitatis, si de duro aliquo loco fructum citabit, si fœtu impleuerit ramulos ex ima parte surgentes. Sed hoc signis positis per vindemias est notandum. Ad pangendum, nouellus palmes eligi debet, duri in se nihil habens, & veteris sarmenti, quia hoc putrescente sæpè

Fertilitatis signum.

corrumpitur. Summa flagella repudiemus, ac surculos, qui licet bono loco nati sint, tamen feracitate caruerunt. Pampinarius, qui de duro nascitur etiam si attulerit fructus, pro frugifero non est ponendus, in suo enim loco fœcundatur à matre, translatus verò tenet sterilitatis vitium, quod renascendi conditione suscepit. Caput sarmenti, cùm deponitur, torquendum non est, nec aliquo modo vexandum, ne demersa penitùs fœcundiore parte, quod sterili proximum est supra terram relinquatur: deinde quoniam ipsa tortura vexatio est, & pars ea, de qua radix futura præsumitur, iniuriæ nulli subiicienda est, cum qua contendere cogatur, antequàm teneat.

Positionis tempus.

Ponendæ sunt vites placidis diebus ac tepidis. Curandumque ne sarmenta Sole vrantur, aut vento, sed vel statim ponantur, vel obruta reseruentur. Martio mense, ac deinceps toto Vere vinea ponenda est regionibus frigidis, pruinosis, pinguibus campis, & humidis prouinciis.

Mensura sarmenti.

Sit autem mensura sarmenti cubitus vnus. Vbi pinguis est natura terrarum, maiora inter Vites spatia relinquemus, vbi exilis, angusta. Nonnulli itaque in iis vitibus, quas toto solo pastinato disponunt, ternos pedes inter singulas vites quoquouersus dimittunt. Sed hoc genere diuisionis in iugerali tabula pangentur tria millia tricēta vicena sarmēta. Quod si duos & semis pedes inter vites relinqui placuerit, in eadē tabula ponentur vites quatuor mille septingentæ quinquaginta tres.

Positionis modus.

Sed ad ponendum vtemur hoc ordine. Lineam seruatis iis spatiis, quæ placuerit custodire, candidis signis, vel quibuscunque notabimus: tunc tensa per tabulam linea, in eis locis surculos, vel calamos figemus, vbi vnaquæque vitis ventura est. Spatium totius tabulæ surculis complebitur ad numerum Vitium ponendarum, atque is qui pancturus est, proiecta circa surculos sarmenta sine vllo errore deponet: Præterea nō est vno genere vitium omne pastinum conserendum, ne annus iniquus generi spem vindemiæ totius extinguat. Et ideò quatuor, aut quinque eximij generis sarmenta pangemus: sed maximè expediet genera tabulatim disponi, & decimanis diuidi, nisi deterreat operis difficultas, quod si est vetus vinea, singulorum generum surculis tabulatim poterimus inserere, & facilè hoc genus colendi, quod est pulchrum, atque vtile, consequemur. Ita & maturitatis & floris tempora, quæ in vite diuersa sunt, suis temporibus opportuniùs obtinere poterimus. Nec paruo constabit, si legatur maturitas cum acerbitate: dispendium, cùm vnius tempestiuam vindemiam sequi, sit permista cruditate vitiosum, & alterius seras maturitates exspectare, damnificum. Huic commodo adiicitur, quòd pro generum diuersitate per gradus accedente vindemia, minor operarum numerus eam poterit expedire, & generatim condere, ac meliùs puros sapores, sine mixtamine alterius generis, vnaquæque vina seruare. Hoc si difficile videbitur, non alias simul conseras, quàm quæ & sapore, & flore, & maturitate conueniunt. Sed hæc in pastinis, vel sulcis ratio erit, in scrobibus verò per angulos 4. sarmenta depones: Sed [vt asserit Columella] vinaceam stercori mistam simul sparges, & si exile solum fuerit, pinguem terram scrobi inseres, vel aliunde portatam. Cùm verò plantā, vel malleolum disponimus, modicè humido solo, sed potiùs arido, quàm lutoso, duabus gemmis supra terram relictis, sarmenta ponemus obliqua, & sic faciliùs comprehendent.

Maturitatis & floris tempora in Vite diuersa.

Arbustiuæ Vites.

Quod si arbustū te habere, delectat plātā generosæ vitis priùs in seminario nutrire debebis, vt inde radicata transferatur ad scrobem, cui arbor iniuncta est. Seminarium verò dicimus æquè fossam tabulam pedum duorum semis altitudine. In hac, quam pro numero ponendarum vitium, vel qualiumcunque plantarū protendis, aut contrahis, breuissimo spatio inter se sarmenta depones, si vallis aut humectus est campus, trium gemmarum, exceptis minutis, quas habebit inferius, & vbi conualuerint, hinc post biennium radicatas vites, vel arbusculas transferas, quas cùm depones in scrobe, ad singulas materias rediges, putatis omnibus, quæ scabra sunt, curtatis etiam radicibus, si quas potueris inuenire vexatas. In scrobe autem ad arbustum faciendum duas radicatas vites deponis, hoc seruans, ne se in radice contingant: sed lapides quinum propè librarum medios in vtramque constitues, & ipsas vites ad scrobis latera discreta coniunges. Mago asserit, scrobem non primo anno esse complendam: sed subinde coæquandam, quæ res vitem faciet altiùs fundare radices: sed hoc aridis prouinciis fortè conueniet, humidis autem sata putrescent recepto humore nisi statim terra cumuletur. Sed arbusta, qui faciet plantas arborum de his generibus ponat, si agro suppetit abundantia, Opulo, Vulnto, Fraxino in montanis & asperis, In quibus, Vlmus minùs læta est. Has etiam Columella dicit seminario debere nutriri. Mihi videtur, quod nulla prouincia sit, quæ non ex his quamcúnque spontè producat. Sed si ager frumentarius fuerit, vbi arbusta disponis, quadragenos pedes inter arbores relinque, vt ser possit, in exili autem vicenos. In scrobe verò vitis ab arbore sua sesquipedis spatio distare debebit. Nam vitis multùm subiecta arbori, incremento arboris opprimetur. Caueis etiam munienda est aduersum pecoris appetentis iniurias, & arbori suæ protinus alliganda.

Mago de ponenda scrobe.

Compendium de transferenda Vite ex arbusto.

Est & aliud de transferenda ex arbusto vite compendium. Fit ex vimine parua corbicula, quę mensura pedis, vel aliquantò minùs circini spatio possit amplecti. Hæc ad arborem, cui vitis inhæret, fertur. Et in fundi media parte pertunditur, quò sarmenti virgam possit admittere. Inducto itaque sarmento vitis eius, de qua transferre disponis, cornicula ipsa ex aliqua arboris parte suspenditur, & viua terra repletur, vt sarmentum terra possit includi, quod sarmentum priùs intorquetur. Ita exacto annui temporis spatio, sarmentum quod clausum est, radices creabit intra prædictam corbiculam. Tunc sub fundo corbis incisum radicatum sarmentum cum ipsa corbe portabitur ad locum quem vitibus arbustiuis destinabis implere, ibiq; obruetur circa arboris maritandæ radices. Hoc genere quantum volueris numerum vitium transferes sine ambiguitate prehendendi.

Vineæ [illegible] generales.

Vineæ in prouinciis multis generibus fiunt: sed optimum genus est, vbi Vitis velut arbuscula stat breui crure fundata. Hæc primò calamo iuuatur, donec solidetur: sed altior sesquipede esse non debet, vbi robusta sic erit, sola consistet. Aliud genus est, in quo cannis pluribus circà dispositus, ipsa vitis per cannas sarmentis ligatis in orbiculos flectitur se sequentes. Vltimæ positionis vitis est, quæ per terram proiecta discumbit. Hæ omnes & scrobibus ponuntur & sulcis.

Hoc

Putatio vinearum communium alterarum, vel humilium.

Hoc mense (Martio) locis frigidis aliquatenus, & temperatis vitium iusta putatio est. Sed vbi sunt multæ vineæ diuidantur, & pars earum, quæ Septentrionem respiciet, Vere putetur, alia pars aduersa clementioribus plagis, recidatur Autumno: Sed in putatione semper nitamur, vt vitis fiat in crure robustior, neue debili viticulæ duo duramenta seruemus. Auferenda sunt lata, intorta, debilia, malis locis nata sarmenta. Focaneus etiam, qui inter duo brachia medius nascitur, debet abradi, qui si pinguitudine sua brachium quodcunque proximum debilitauerit, illi deciso ipse succedat. Erat tamen optimi putatoris, inferius sarmentum, quod bono loco natum fuerit, reparandæ vitis causa semper tueri, & ad vnam, vel duas gemmas relinquere.

Focaneus abradendus

Loci considerandi

In locis clementioribus altiùs vitem licebit expandere, in exilibus aut æstuosis, aut decliuibus, aut procellosis, humilior est habenda. Locis pinguibus, singulis brachiis vitium bina flagella dimitte. Sed erit sapientis æstimare vim uitis. Nam quæ altiùs tollitur, & fœcūda est, plus quàm octo palmites habere non debet, ita vt conseruemus semper in inferiore parte custodem. Circa crus quicquid nascitur amputandum est, si non desideres vinea reuocari. Quod si truncus vitis Sole, aut pluuiis, aut noxiis animalibus est cauatus, purgamus quicquid est mortuum, plagasque eas amurcâ linimus, & terrâ aduersum prædicta.

Cortex etiam recisus & pendens à vite tollatur, quę res minorem fæcem reddit in vino. Muscus radatur vbicunque repertus. Sed plagæ, quas in duro vitis accipiet, obliquæ & rotundæ esse debebunt. Decisis sicut suprà dixi, malè natis omnibus & veteribus, nouellos, & fructuarios serua. Vngues etiam custodum siccos, & annotinos recide, & omnia quæ vetera, vel scabra reperies.

Illæ, quæ altiùs coluntur, vt in iugo, vel pergula, vbi quatuor pedibus supra terram leuatæ steterint, quaterna brachia habeant. Si macra Vitis erit, in singulis brachiis singula flagella dimittimus, si pinguis, bina. Sed prouidendum, ne in ima parte sint sarmenta, quæ seruas. Quòd cùm fit, vitis tanquam si fulgure tangatur, arescit. Relinquenda sunt sarmenta, neque circa durum, neque in summo, quia hæc velut pampinaria minùs afferunt, illa vitem nimietate fœtus onerant, & longiùs ducunt. Quare in medio loco seruanda sunt, quæ tuemur. Plaga non iuxta gemmam, sed aliquantò superiùs fiat, & auertatur à gemma propter lachrymam defluentem.

Putatio arbusti

Vitis, quæ in arbore collocatur, prima eius materia ad secundam vel tertiam gemmam præcidatur. Deinde omnibus annis aliquid per ramos crescere, subinde patiamur, vnam materiam semper ad cacumen arboris dirigentes. Sed qui fructum volunt maximum, materias plures per ramos submittunt qui vinum melius, sarmenta in cacumen exten dunt. Fortioribus ramis arborum plures materiæ, debilioribus imponendæ sunt pauciores. Putandi autem ratio ratio talis est, vt & vetera sarmenta, quibus primi anni fructus pependit, omnia recidantur, & noua circumcisis capreolis, & ramulis inutilibus dimittantur. Sed prouidendum est, omnibus annis vitem resolui, ac religari, quia refrigeratur. Ita formandi sunt rami arborum vitiferarum, ne alter sub alterius linea dirigatur: sed loco pingui vlmus à terra octo pedibus, gracili verò septem sine ramo relinquenda est. In solo roscido & nebuloso rami arboris vitiferæ in Orientem, & Occidentem putatione dirigantur, vt latera vacua Solis radiis membra totius vitis ostendant. Agendum est autem, vt Vitis ipsa non sit in arbore, & deficientibus primis arboribus substituendæ sunt aliæ. In loco cliuoso humiliùs rami arborum seruandi sunt, in plano & vliginoso altiùs. Palmites ad arborem non duro vimine ligentur, ne eos vinculum recidat, aut atterat. Hoc autem noueris quia palma quod extra ligaturam pendens habuerit, fructum inducet, quod infra ligaturam, materiæ sequentis anni deputabit.

Cautio

Vites quas Prouinciali more velut arbusculas stare dixi, si instituere velis, ramos à quatuor partibus his relinques, & in eis brachiis sarmenta pro vitis possibilitate seruabis. Vites autem, quæ cannis in orbem cinguntur sic putentur, quemadmodum eæ, quæ nituntur ridicis, aut palis. Illæ verò quæ sine adminiculis iacent, quod pro sola indigentia faciendum est, vel necessitate prouinciæ, primo anno duas gemmas: deinde plures habebunt. Sed huius generis vineæ strictiùs est putanda.

De Nouellæ Vitis putatione

Nouellam vitem dicit Columella à primo anno ad vnam materiam esse formandam, nec recidendam totam, sicut Italiæ consuetudo est. Anno secundo expleto, quia vel intereant vites in totum recisæ, vel infœcunda sarmenta producant, quæ amputato capite velut pampinaria de duro coguntur exire: quare iuxta ipsam veteris sarmenti, vnam vel duas gemmas censemus relinquendas, quod est meritò in viticula fortiore seruandum, & sanè excipiendam calamis nouellam, vel exiguis palis, vt tertio anno robustiores possit accipere. Nam quadrima nouella, vbi lætum solum est, tres materias meritò nutrire cogetur. Statim post putationem sarmenta decisa à vineis, & Rubi & impedimentum fossoris omne tollatur.

Propagatio vitium

Hoc etiam mense [Martio] propagandæ sunt vites: sed vetus, & exesa vinea cuius duramenta longè processerunt, vt Columella dicit, mergis meliùs reparabitur, quàm si in fossione totius corporis obruatur, quod agricolis certum est displicere. Mergum dicimus, quoties velut arcus supra terram relinquitur alia parte vitis in fossa. Nam (vt ait Columella) cùm totæ stratæ sunt, plurimis radicibus totius corporis fatigantur. Mergi verò post biennium reciduntur in ea parte, quæ supra est, & in loco iustas vites relinquunt. Sed (vt agricolæ asserunt) post biennium si recidas, plerumque infirmas habent radices, & repente simul pereunt.

Insitio triplex

Hoc Mense calidis & apricis locis optima celebratur insitio, quæ fit tribus generibus. Sed ex his duo nunc fieri possunt, tertium reseruatur æstati. Sunt autem genera inserendi hæc, aut sub cortice, aut in trunco, aut emplastro. Inseremus ergo sic. Arborem vel ramum, in loco qui nitidus est, & sine cicatrice, serrâ recidemus non læso cortice. Post serratam plagam ferramentis acutis nitidamus. Inde quasi cuneum tenuem ferreum, vel osseum, maximè leoninum, inter corticem, & lignum tribus propè digitis considerantes deponimus, ne corticis fascia dissipetur, & in eum modum subducto cuneo, statim surculum mergimus una parte decisum salua medulla, & cortice partis alterius, qui supra arborem sex, vel octo digitis emineat. Duos vel tres, vel plures surculos pro trunci qualitate constituimus, qua-

ternis digitis, vel amplius inter eos spatium relinquimus, tunc Iunco, aut Vlmo, aut vimine stringimus, & supra lutum musco testum ponemus, ac ligabimus, vt quatuor digitis super lutum possit surculus eminere. Plerosque delectat strictum primo lectæ arboris truncum vinculis arctioribus in medio findere, & ibi surculos ex vtraque parte rasos in modum cunei, vt integra sit medulla demergere, præmisso antè cuneolo, quo subducto, depositus surculus redeunte in plagam materia, possit astringi. Sed hoc vtrumque genus vernum est, & fit crescente luna, vbi incipit gemma arborum turgescere. Surculi autem, qui inserendi sunt, sint nouelli, fertiles, nodosi, de nouo nati, ab orientali arboris parte decisi, crassitudine digiti minoris, bifurci, gemmis pluribus vbertati. Si arborem minorem desiderabis inserere, in qua sine dubio meliora incrementa proueniunt, circa terram secato, &, quod melius est, surculos inter lignum, corticemque depone, tunc stringe. Quidam rasum ex vtraque parte surculum conuenientem soliditati arboris inserendæ sic in medio deponunt, vt cortex surculi vndique cortici arboris reddatur æqualis. Sed in nouella arbore terra mota vsque ad ipsum insitum colligatur, quæ res eam à vento, & calore defendet. Mihi asseruit diligens agricola, omne insitum sine dubio comprehendere, si depositis surculis viscum non temperatum in ipsa plaga pariter mergamus, quasi glutino quodam succos materiæ vtriusque misturum. De emplastratione suo mense dicemus. Quartum genus Columella sic retulit: Gallica terebra vsque ad medullam arborem perforandam, plaga interiùs leuiter inclinata. Ibi educto omni scobe, vitem vel ramum admodum foraminis impressi delibratum, succidum tamen, & humentem strictè imprimi, vnà aut duabus gemmis foris relictis, tunc argilla, & musco locum diligenter operiri, ita & vites in Vlmo inseri posse commissas. Hispanus quidam mihi hoc genus nouæ insitionis ostendit, quod ex Persico se asserebat expertum. Salicis ramum brachii crassitudine solidum, longum cubitis duobus aut ampliùs terebrari iussit in medio & plantam Persici in eodem loco, in quo consistit, spoliatam ramis omnibus, Solo capite relicto, per ipsum saligni manubrii foramen induci, tunc eundem salicis ramum terræ capite vtroque demerso, in arcus similitudinem debere curuari, foramen luto, musco, vinculis stringi: anno deinde exempto, vbi infra medullam salicis caput plantæ sic cohæserit, vt vnitas fit ex duobus mista corporibus, plantam subterincidi, atque transferri, & aggerari terram, quæ arcum salicis cum Persici cacumine possit operire, hinc Persici poma sine ossibus nasci, sed hoc locis humidis conuenire, vel riguis, & salices aquationibus adiuuandas, vt & natura ligni vigeat, quæ delectatur humore, & superfluentem copiam succi germinibus ministret alienis.

Insitionis quartum genus

Nunc locis maritimis, & calidis fodiendæ sunt vites: vel [si hæc prouinciæ consuetudo est] exarandæ, & in eisdem locis palandæ, aut ligandæ sunt vineæ priùs, quàm gemma procedat, cuius concussione, vel attritu incurritur grande dispendium. Theriacam vitem, cuius iste profectus est, vt vinum eius, vel acetum, vel vua, vel sarmentorum cinis proficiat, contra morsus omnium bestiarum: sic facies. Sarmentum, quod pangendum est, trium digitorum spatio in ima parte findatur, & sublata medulla ad eius vitem Thyriacæ medicamen addatur. Tunc terræ mandetur vinculo diligenter astrictum. Aliqui eadem sarmenta iam medicamine satiata, intra squillæ bulbum recondunt, & terris prædicta ratione committunt. Aliqui antidoti eius affusione radices vitis infundunt. Sanè sarmentum, si de hac vite sumatur ad transferendam, potentiam materni medicaminis non tenebit, oportebit autem thyriacæ infusione assidua, vim succi senescentis iterare.

De fodiendis, palandis, & ligandis vitibus.

Vitis theriaca vt facienda.

Est pulchra species Vuæ, quæ granis interioribus caret. Hinc efficitur, vt sumina iucunditate sine impedimento sorberi possit, velut vnum omnium corpus Vuarum. Fit autem Græcis Authoribus hac ratione, per artem succedente natura. Sarmentum, quod obruendum est, quantùm latebit in terra tantùm findere debebimus, & medullâ omni sublatâ, ac diligenter excalpta, membra iterum diuisæ partis adunare, & vinculo constricta deponere, Vinculum tamen papyro asserunt esse faciendum, & sic in humida terra esse ponendum. Diligentiùs quidam sarmentum reuinctum quantum excisum est, intra squillæ bulbum demergunt, cuius beneficio asserunt sata omnia comprehendere faciliùs. Alii tempore, quo Vites putant, sarmentum fructiferum putatæ Vitis in ipsa vite, quàm possint de alto sublata medulla excauant, non diuisum, & calamo affixo alligant, ne possit inuerti. Tunc ὀπὸν κυρηναϊκὸν, quod Græci sic appellant, in excauata parte suffundunt, ex aqua priùs ad sapæ pinguedinem resolutum, & hoc transactis octonis diebus semper renouant, donec Vitis germina nouella procedant. Et in granatis malis fieri hoc posse affirmatur à Græcis, & in cerasis opus est experiri.

Vua sine granis.

Vites quæ lachrymarum nimietate tabescunt, & deplorando vim roboris sui auertunt à fructu, trunco earum lacerato Græci sinum fieri iubent. Si hoc minùs proderit, radicum robur pingue rescindi, vt afferat medicinam vulnus impressum: tum insulsâ amurcâ ad medietatem decoctâ, & refrigerata plagæ excisio perlinetur, & sub hac acetum acre fundetur.

Vites lachrymosæ.

Conditum vel absynthiatum, vel rosatum, vel violatum procedere sponte fertur ex vitibus [vt natura suscipiat, quod procurare sueuit industria,] si sarmenta in vas aliquod semiplenum supradictis potionibus mersa seruentur, & viuam terram simul resoluas ad lixiuii modum, donec oculi sarmentorum nitantur exire: tunc eadem sarmenta gemmantia in quo volueris loco, vitium cæterarum more deponas.

Vt propomata sponte nascantur.

Vt Vitis botryones & albos afferre possit, & nigros. Græci sic fieri debere iusserunt. Si vicinæ sunt vites nigra & alba, cùm putantur, sarmenta vtriusque inter se diuisa sic iunges, vt medios vtriusque generis oculos æquãdo reddere possint vnitati. Tunc papyro ligabis stricto, & molli, atque humida terra curabis adlinire, & interiectis ternis diebus adaquare, donec germen nouæ frondis erumpat. Hinc exempto tempore, si libuerit, genus efficies per plura sarmenta.

Vt botryones varij nascantur.

Martio mense locis frigidis putatio vinearum celebratur, de qua abundè Februario mense locuti sumus, vsque quò incipit gemma esse suspecta. Vbi calor temporis cœperit, ligaturæ ipsi pinnicillo circa vesperam tenuis debet frequenter humor affundi, vt hoc alimento contrarium cœli torrentis animetur. Cùm ergo germen eruperit, & aliquod cœperit incrementum, calami adiutorio debet annecti, ne motus aliquis fragilem

Putationis tempus.

lem procedentis sarmenti quassset ætatem. Vbi solidiùs quantumcunque processerit, vincula oportet abscindi, ne adolescentia mollissimi germinis nodo duræ constrictionis angatur. Aliqui infra terram semipedali spatio effossæ viti surculos inserunt, & beneficio congestionis accumulant, vt hoc quoque nouis sarmentis præter nutricis alimenta subueniat. Nonnulli circa terras meliùs asserunt inserendum, quia in altiori difficiliùs comprehendunt. Vsque ad Idus, vel æquinoctium vites locis frigidis pangendæ sunt, seu pastinato, seu sulco, seu scrobibus, more, quo dictum est.

De nouellis pulucrandis & fodiendis Vitibus.

Hoc mense nouella vinea incipit puluerari, quod nunc ac deinceps per omnes Calendas vsque ad Octobres faciendum est, non solùm propter herbas, sed ne tenera adhuc semina, solidata terra constringat. Graminum radices, quæ plurimùm vitibus nocent, extirpandæ sunt. Nunc locis frigidis vinearum fossio celebranda est: & palandæ, atque ligandæ sunt vites: sed nouellam mollibus vinculis alligemus, quia eam teneram vincula duriora præcidunt. Palus maioribus vitibus solidus, minoribus ponatur exilis: propter vmbræ molestiam statuatur ab Aquilone, & plaga frigida, spatio quatuor digitorum, vel semipedis, motus à Vite, vt possit ex omni parte circumfodi.

Vt vetus Vinea reparetur

Vineas veteres nunc aliqui è terra altiùs truncant, studentes reparationi, sed vitiosum est. Nam plerunque vastior plaga Sole putrescit, & roribus: quare hoc genere reparetur. Priùs ablaqueabitur altiùs, donec eius nodus appareat: deinde infra terram supra nodum recidatur, vt operta, de frigore & Sole nil timeat. Hoc faciendum est, si optimi generis vitis sit, & altè posita. Omnia suprà dicta locis calidis primo mense, frigidis verò, post Idus ipsius exequemur.

Vt ægra Vites refocillanda

Ægras vites, vel quibus fructus arescit, circumfodies, & vrinam veterem suffundes. Item cinerem sarmenti, vel querci aceto mixtum subiice, aut incisas circa terram lętamine refoueto, & quæ germinant, fortiora dimitte.

Cùm Vitis bidente læditur aut ferro, plagam si terræ iuncta est, adline stercore ouillo, vel caprino: tunc terra mista circumfossa ligare curato: si in radice læsa est, operiens liquidum lætamen admisce.

De nouella Vitis sarmētis relinquendis & pampinandis.

Maio mense consideremus nouellæ vitis sarmenta, quæ protulit, & ei pauca & solida relinquamus, & adminiculis firmemus, donec brachia prolata durescant. Non enim ampliùs resectæ, & pullulanti viticulæ, quàm duæ vel tres materiæ relinquantur, & alligentur propter iniuriam venti. Ideò autem tres materias dixi debere dimitti, ne dissipantibus ventis nulla remaneat, si in primordio reliqueris pauciores. Hoc mense pampinari conueniet: sed tunc est opportuna pampinatio, cùm teneri rami digitis stringentibus crepabunt sine difficultate carpentis: hæc res Vuas efficit pinguiores, & maturitati consulit Solis admissu.

De occandis Vitibus.

Hoc mense Vites quæ ablaqueatæ fuerant occare, hoc est, operire iam conuenit. Augusto maritimis locis vindemiæ apparatus vrgetur. Locis verò frigidissimis occatio vinearum fit. Hoc etiam tempore, si terra exilis in vinea est, & vinea ipsa inferior, tres, vel quatuor lupini modios in iugero spargis, atque ita occabis. Quod vbi fruticauerit, euertitur, & optimum stercus præbet in vineis, quia lætamen propter vini vitium non conuenit inferre vineis.

Extirpationis carectorum tempus

Nunc locis frigidis pampinatur, locis verò feruentibus, ac siccis obumbratur potiùs Vua, ne vt Solis arescat: si aut vineæ breuitas aut facultas operarum permittit. Hoc etiam mense extirpare possumus carecta, atque filiceta.

Maturitas Vuæ vt cognoscenda.

Septembri locis tepidis maritimisque celebranda vindemia est, frigidis apparanda. Sed maturitatem vindemiæ cognoscimus hoc genere. Si expressa vua, vinacea quæ in acinis celantur sint fusca & nonnulla propemodum nigra, quam rem naturalis maturitas facit. Vuas quas seruare volumus, legamus illæsas, neque acerbitate rigidas, neque maturitate defluentes, sed quibus est & granum luce penetrabili, splendidum, & tactus cū molli iucunditate callosus. Si qua sunt corrupta, vel vitiosa resecemus, nec patiamur interesse, quibus inexpugnabilis acerbitas contra blandimenta æstiui caloris induruit. Tunc incisos botryonum tenaces calida pice oportet ambiri, atque ita in loco sicco, frigido, & obscuro sine luminis irruptione suspendi. Vitis cuius fructus humore putrescit, per latera pampinanda est, ante trigesimum vindemiæ diem, & sola frons illa seruanda est, quæ in summitate posita Solem nimium defendit à vertice. Octobri vbi calidi, ac sicci aëris qualitas est, vbi exilis, & aridus est campus, vbi collis præruptus, aut macer, vites vtilissimè ponuntur, de quibus satis mense Februario disputaui. Nunc locis siccis, calidis, exilibus, macris, arenosis, aridis, quæcunque de pastinis, de vitibus ponendis, putandis, propagandis, reparandis, vel arbusto faciendo, antè dicta sunt, rectiùs fiunt vt contra exilitatem glebæ hybernis imbribus adiuuentur. Sic & humorem sitientibus conferunt, & recisa, vel mersa glacie non adurunt, quia talibus locis pruinarum vis, & natura nescitur.

Ablaqueatio vineæ nouellæ.

Post Idus Octobris ablaqueanda est omnis nouella vinea, seu in pastino, seu in scrobibus, aut sulcis, vt amputentur radices supernacuæ, quas produxit æstate, quæ si conualuerint, inferiores radices faciunt interire, & ita remanebit vitis in summitate suspensa, quæ res eam frigori obnoxiam faciet & calori. Sed hæ radiculæ non ad siccum debent recidi, ne aut plures inde nascantur, aut noua plaga corpori vitis impressa, vi secuturi algoris vratur. Recidemus autem relicto digiti spatio. Et si placida ibi hyems est, apertas relinquemus vites, si violenta, ante Decembres Idus operiemus, si perfrigida, aliquantùm columbini stercoris sub ipsa hyeme circa viticularum vestigia largiemur, quod contra frigus nimium Columella dicit toto faciendum esse quinquennio. Hoc tempore idcircò locis quibus dixi, propagatio melior est, quia firmandis radicibus vitis incumbit, cùm proferendi palmites eam cura non permouet. Græci iubent si Vuam nimius imber infuderit, postea quàm mustum eius primo ardore feruebit, vt ad alia vascula transferatur. Ita propter naturæ grauitatem remanens aqua subsidet, & translatum vinum purè seruabitur, relicto quicquid se illi ex imbri miscuerat.

Nouembri toto mense locis calidis, & siccis, vel apricis, erit vitium celebranda positio. Nunc & propago iure dicetur, & locis frigidis nouellas vites, & arborum plantas circumfodere, atque operire conueniet, & ante Idus. Nunc mergis,

hoc est propaginis curuatura post triennium, quàm pressa fuerat, recidetur à vite.

Nunc ac deinceps vinea vetus, quæ in iugo est vel pergula, si robusto & integro trunco sit, ablaqueata fimo satietur, & angustiùs putata inter quartum, & tertium pedem à terra viridissima parte corticis, acuto ferramenti mucrone feriatur, ac fossa frequentiùs incitetur. Nam (sicut asserit Columella ex eo loco germen plerumque producit, & veniente Vere fundit materiam qua vitis reparetur antiqua. Nunc putatio Autumnalis celebratur in vitibus, maximè vbi inuitamur tepore prouinciæ.

Remedium vitium sine fruge luxuriantium

Locis calidis, & apricis vites quæ fructu carent, fronde luxuriant & pauperiem fœtuum compensant vbertate foliorum: nunc putare pressiùs conueniet: frigidis verò mense Februario. Si permanebit hoc vitium, circum fossas arena fluuiali, vel cinere debebimus aggerare. Quidam lapides inserunt inter flexuosa radicum.

Remedium sterilis vitis

Iisdem temporibus, & locis vitem quę sterilis, fuerit Græci ita præcipiunt esse curandam. Trunco eius fisso lapidem asserunt includendum, & ibi vrinæ veteris humanæ quatuor cotulas circa truncum debere suffundi, vt ad radices instillata ipsa descendat. Tunc adiicienda est terra admista lætamini, & circa radices solum omne vertendū.

Vt Vua vsque in Ver in vite reseruanda

Græcis asserentibus, vt Vuam serues in vite vsque ad Veris initia, circa ipsam vitem, quæ fructu plena est, loco vmbroso scrobem fodies trium pedum latitudine, altitudine duorum, & mittis sabulonem, & ibi calamos figis, in quibus retorques assiduè sarmenta fructibus plena, & illæsis botyonibus alligabis, vt solum non contingant, & cooperies, vt imber eò penetrare non possit: Item Græcis docentibus Vuas in vite, aut poma in arbore si diu seruare volueris, vasculis clausa fictilibus ab ima parte pertusis diligenter à summo tecta suspende, quamuis poma & gypso cooperta in longam seruentur ætatem. *Et hæc sunt Palladii verba formalia.*

Vindemia vt instituenda. Præcox. Misella quæ nigra

Vuâ tandem maturâ vindemiam ita fieri oportet, vt videas à quo genere Vuarum, & à quo loco vineti incipias legere: nam & præcox, & misella, quam vocant nigram, multò antè coquitur, vnde prior legenda, & quæ pars arbusti, ac vineæ magis aprica priùs debet descendere de Vite. In vindemiam diligentiùs Vua non solùm legitur ad bibendum, sed eligitur ad edendum.

Repositio vuarum

Itaque lectæ ius defertur in forum vinarium, vnde in dolium inane veniat, electa in secretam corbulam, vnde in ollulas addatur, & in dolia plena vinaceorum contrudatur: alia, quæ in piscinam seu Amphoram picatam descendat: alia, quæ in aram, vt in carnarium ascendat. Quæ calcatæ vuæ erunt, earum scopi cum folliculis subiicien di sub prælum, vt si quid reliqui habeant musti, exprimatur in eumdem lacum. Cùm desiit sub prælo fluere quidam circumcidunt extrema, & rursus premunt, & rursus, cùm expressum, circumcisum appellant, ac seorsum, quod expressum est, seruant, quod resipit ferrum: expressi acinorum folliculi in dolia coniiciuntur, eoque aqua additur, ea vocatur *lora*, quòd lota acina, ac pro vino operariis datur Hyeme.

Scopi. Circumcisum. Lora.

Vuarum conseruandarum & recondendarum meminit Cato de re rustica, & Plinius cuius verba antè recitauimus.

Vires vitis viniferæ. Capitis dolor.

Vitis viniferæ folia cum clauiculis (ἕλικας, capreoli) trita & imposita, capitis dolores mitigant, itemque stomachi inflammationem & ardorem cum polenta. Idipsum etiam folia per se imposita præstant: quippe quæ refrigerandi adstringendique vim habeant. Potus eorumdem succus iuuat dysentericos, sanguinem excreantes, stomachicos, ac mulieres malaciâ laborantes. Eadem efficiunt macerati in aqua capreoli & poti. Lachryma vitium, quæ veluti gummi est, quæque circa illarum caudices concrescit, ex vino pota, calculos pellit: inuncta lichenas, psoras, leprasque nitro affricto præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpiùs pilis illitis psylothri effectum habet, maximéque liquor quem accensa sarmenta vitium viridia exudarunt, quo & perunctæ myrmeciæ tolluntur. Cinis autem sarmentorum & vinaceorum detractis circa sedem condylomatis & thymis illitus ex aceto medetur. Prodest & luxatis ac viperarum morsibus: quin & contra lienis inflammationes proficit, cum rosaceo, Ruta, & aceto impositus.

Stomachi ardor. Dysenteria. Malacia. Calculus. Lichen. Psora. Lepra. Psylothrum. Thymus. Luxata. Viperarum morsus.

DE OMPHACIO.

Omphacium veteribus. Diosc. notatur

Omphacium, succus acerbæ atque nondum maturæ Vuæ, Sole dēlatus ac reficcatus, potest ex cuiusuis vitis cruda ac immatura Vua confici, licèt Diosc. ex Thasiæ solùm aut Amineæ vitis Vua fieri referat, qui modum etiam reficcandi docet his verbis. Omphacium succus est acerbæ Vuæ, seu Thasiæ, seu Aminææ nondum variantis. Oportet autem ante Canis ortum expressum succum in aheno ex ęre rubro, quod linteo sit coopertum insolare, vsque dum in densitatem coëat, intereaque semper totum id quod ipsi vasi concretum adhæserit liquido reliquo permiscere, atque noctu ipsum à locis subdialibus sub tectum referre: quandoquidem obstant nocturni rores, quominus spissescat cogaturve. Eligendum est flauum, friabile, perquàm astringens & & linguam mordens. Sunt qui coctione succum condensent. Prodest contra tonsillas, Vuam oris, vlcera, gingiuas humore flaccidas, purulentasque aures, cum melle aut passo: item ad fistulas, vetera vlcera, nomasque ex aceto. Dysentericis & mulieribus fluxione vuluæ laborantibus clystere infunditur Oculorum quoque claritati confert, eorundemque scabritiæ angulisque arrosis conuenit. Bibitur & ad recentem sanguinis excreationem etiam ex ruptis vasis obortam. Sed eo admodum diluto & pauco vtendum: siquidem potenter exurit.

Delectus. Vires & vsus. Flauum.

Vires ex Galeno.

Omphacium [vt Galenus prodidit simpl. 4.] calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi potest, quippe cùm id omninò acidum sit, perfectè etiam refrigerat, vnicéque ardoribus prodest, siue ori ventris impositum, siue totis hypochondriis, siue cuilibet alii, quòd refrigerare velimus, Omphacium quod in æreo vase inaruit, adstringendi ac insigniter reficcandi potentia pollet, particeps est & abstersionis ab æreo vase contractæ.

Omphacium liquidum recentiorum.

Recentiores hodie Omphacium appellant, haud aridum Vuæ immaturæ succum, sed liquidum & consistentia vino similem, ex collectis ante maturitatem Vuis, præloque subditis expressum, qui deinde in vasa reconditus insolatur, vel tepenti loco reponitur, vsque dum efferuescens & sordes quasdam à se abiecerit, & fæculenta resederint, & tunc quidem sale addito (vti acerbum permaneat) in vsum seruatur. Galli & Belgæ *du verius* passim, Latini *agrestam*:

Nomina linguarum. Ital.

Ital. *agresto*: Hispani *agraz* appellitant. Et hoc Omphacium liquidum, siue agresta, refrigerationem, resiccationem, & egregiè adstringentem facultatem habet, ori ventriculi gratum, nauseam, ac cibi fastidium tollit, appetentiam excitat, alui fluores reprimit: ardores viscerum mitigat, non modò sumptum, sed & foris admotum, sed tamen & iecinori lienibusque obstructis parum vtile: sunt qui maiorem Omphacio adstrictionem comparent, è siluestr um vitium vuis [imò etiam silu. pyris & pomis] illud exprimentes, non ad medicamenta tantùm, sed etiam ad ciborum condimenta.

Vinum omphacites. Omphacio liquido non absimile est Vinum Omphacites, imò reuera specie haudquaquam differens. Hoc Dioscorides refert peculiariter fieri in Lesbo. Vuâ nondum planè maturâ, sed adhuc acerba, ad tres quatuórue dies in cratibus siccatâ Sole, donec racemi in rugas contrahantur: ex his postquam expressum sit vinum, cadis insolari [Sole inueterari Plinius,] vim habere adstringendo stomacho amicam, & malacia laborantibus, ileosis, ægrè concoquentibus & stomachi dissolutione vexatis, vtilem. Credi & absorptum pestilentibus affectibus auxiliari. Cæterùm huiusmodi vina non nisi post annos complures potui apta sunt.

Quælibet Vua recens aluum turbat, & stomachum inflat: quæ verò decerpta aliquandiu pependit, propterea quòd ea ventilatione magna humiditatis portio decessit, innocentior est, ac tum stomacho vtilis est, tum & appetentiam ciborum restituit, atque adeò ægris languentibúsve idonea est. In vinaceis & ollis seruatæ, ori stomachoque gratæ sunt: aluum sistunt [sed vesicam & caput tentant] & sanguinem excreantibus conueniunt. Similes porrò sunt & quæ in mustum coniectæ fuêre. At quæ in sapa aut passo conditæ sunt, stomachum magis infestant. Seruantur & in aqua cœlesti quæ priùs Solem passæ fuerint: sed ex parùm vinosæ: sunt siticulosis tamen, ardentibus ac diuturnis febribus vtiles. Reconditi vinacei, inflammatis, præduris lacteque turgentibus mammis cum sale imponuntur. Eorundem decoctum infusumve dysentericos iuuat, & cœliacos, itémque fœminas fluxione vuluæ laborantes, sed & ad desessiones ac fotus vsurpatur. *Decoctum infusum.* Cæterùm acinorum nuclei adstringendi vim obtinent, stomachóque sunt vtiles: iidem tosti tritique ac polentæ vice inspersi, dysentericis prosunt, itémque cœliacis ac stomachi dissolutione vexatis.

Vuæ [vt Galen. lib. 2. de alim. fac. memoriæ prodidit] quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent: ita fugacibus omnibus magis nutriunt: minimumque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ: porrò quòd ipsæ nutriant, maximo argumento sunt ii qui vinearum fructum custodiunt, quippe qui tunc temporis Vuarum esu admodum pinguescant. Cæterùm non omnes vno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, cæteris succum habent calidiorem, ob id sunt siticulosæ, ac ventriculum inflant, & aluum subducunt. *Austera.* Contrarium efficiunt austeræ: siquidem & ventrem cohibent, parùm nutriunt, ægréque concoquuntur. *Acerbæ.* Acerbæ autem vitari prorsus debent vtpote quæ ventriculo aduersatur. *Dulces.* Vuæ eò laudabiliores, quò carnosiores fuerint, præsertim cùm probè maturæ à vite decerpuntur. At pensiles, si priùs maturæ sint, & dulces, cæteris minùs ventriculum inflant & aluum conuenienter emolliunt.

Grana ad capillos color. Capillos denigrare grana Vuæ assata in testâ infusa in oleo, & sepulta in fimo per mensem, si eo oleo, vnguantur, testis Baysus.

Ad pedum imbecill. Vuarum grana reposita in sacculos qui hieme calefiant in foraminibus fornacum ac pedalibus noctu apponantur magni facio ad eos non solùm calefaciendos, sed etiam ad roborandos, vt minùs fluxiones arthriticas recepiant.

VVA PASSA.

Vires ex Diosc. Vua passa alba, inquit Diosc. adstringentior est. Prodest esitata carùm caro arteriæ, tussi, renibus, ac vesicæ. Estur & cum nucleis per se contra dysenteriam, itemque admista milij ac hordei farina & ouo, in sartagine cum melle fricta sumitur. Sed & eadem ad eliciendam è capite pituitam tum per se, tum etiam cum pipere commanducata proficit. Testium quoque inflammationes sedat imposita cum lomento fabarum & cumini farina. Epinyctidas verò, carbunculos, fauos, putrescentiaque articulorum vlcera, atque gangrænas sine nucleis trita & cum ruta illita sanat. Conuenit & podagræ cum panacis succo adhibita: denique & mobiles vngues illita celeriùs extrahit.

Vires ex Galeno. De Vua passa. Gal. 2. de Alim. hæc prodidit: Vuæ passæ cum aliis Vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Multæ enim fiunt dulces, acerbæ autem omninò paucæ: plurimæ verò ex dulci & austera qualitate sunt mistæ: quanquam dulces nonnihil quoque austeræ qualitatis habent: & austeræ dulcedinis. Cæterùm vt dulces temperamento sint calidiore, ita austeræ frigidiore. Ad hoc austeræ stomachum roborant, & ventrem constipant, & his multò magis acerbæ: mediam autem quodammodò inter ipsas constitutionem dulces obtinent vt quæ nec aluum subducant. Dulcibus tamen, vt vis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infestant, obtundunt. Et libro 8. cap. 7. de compos. pharm. sec. locos, idem Galenus sic inquit. Vua passa contemptibilis videri possit, ob familiarem eius vsum. At verò hoc ipsũ eam facit vtiliorem: nam cùm familiaris sit nobis, in tantum adstringens est, quantùm opus habet viscus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, sitque ipsa haud facilè putredini obnoxia: & vltra hæc secundum totam substantiam, visceri ipsi, hoc est iecinori, familiaris, & propria est. Item libro de attenuante victus ratione, sic habet. Vuæ passæ si non sint adstringentes, lieni quidem, & hepati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De Vuis autem passis, vt cibus sunt, locutus est ipse Galenus lib. 2. de alim. fac. his verbis. Alimentum ex passis vuis tali qualitate in corpus distribuitur, qualis ipsarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, austerum ex austeris, mistum ex iis, quæ vtriusque qualitatis sunt participes. Quantitate verò copiosius ex pinguibus, ac dulcibus, parcius ex austeris, & macris. Quod si passarum pinguium, ac dulcium, à quibus semina fuerint exempta, parem molem, cum pari Vuarum mole contuleris, passas valentiùs nutrire deprehẽdes. Huiusmodi sanè, vt minùs quàm caricæ subdu-

cant, abstergeantque, magis tamen quàm illæ stomachum iuuant.

Cæterùm *Vuas passas*, quarum vbique vulgaris & frequens est vsus, omnibus notissimas esse arbitror, inquit Matthiolus. Verumtamen non est, meo quidem iudicio, credendum, quod cùm de Vuis passis mentionem faciunt Galenus, & Veteres alii, paruulas illas tantùm intelligant, quæ hoc tempore ex quibusdam Aegæi insulis, ac Peloponneso, Venetias conuehuntur, & in quibusdam etiam Italiæ locis insolantur. Siquidem Galenus nulla magnitudinis, vel paruitatis habita ratione, omnes in vniuersum vuas Solis calore siccatas, passas appellat. Id quod ipse Galenus libro secundo de alim. facul. verbis declarat. Porrò quemadmodum passarum differentia, quæ à colore sumitur, nihil ad passarum facultatem confert, ita nec magnitudo: sola autem qualitatis, quæ gustui inest, differentia, potest omnia. Ex his nimirum Galeni verbis satis colligi potest, ipsum omnis generis Vuas, quę Solis feruore flaccescunt, nullo prorsus discrimine passas appellasse, nempe Damascenas cæteris grandiores [Zibibum officinæ vocant] ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (vt aiunt) Cypro, & Creta comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita scribit: Nonnulli autem, & rectè sanè, è dulcibus, grandibusque, quales sunt Scybelitides, priusquàm mandant, semina eximunt: quæ & ipsæ inueteratæ, cutim duram, crassamque habent, easque prius in aqua coguntur macerare: nam & semen ipsum faciliùs sic eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, solidæ, & crassæ, quæ nullum prorsus semen habent. Crescũt hæ in Cilicia, colore subflauo. In Pamphylia autem Scybeliticæ, & colore nigræ: quæ, vt dixi, sunt maximæ, hæc ille. Cæterùm sciendum est, non omnes Vuas passas eiusdem esse facultatis: alia namque facultas inest dulcibus, alia austeris, alia vinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque vinaceis carent, vel quòd ita naturâ producantur, vel quòd ii arte fuerint exempti, si dulces sint, adstringente facultate vsque adeò priuantur, vt etiam mirificè leniant: quamobrem pectoris angustiæ, tussi, exasperatis faucibus, & renum, vesicæque vitiis maximè conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. 7. & 8. de comp. medic. sec. loc. vbi Vuas passas sine vinaceis leniendo pectori, ac iecinorosis plurimùm commendat. Contrà verò, facultate omninò adstringente censentur, quæ cum suis vinaceis manduntur. Quòd cùm non ignoraret Dioscorides, Vuam passam cum nucleis in dysenteria edendam esse tradidit. Hinc itaque fit, vt maximo in errore versari existimem Medicos alioqui ætatis nostræ celebres, qui alui deiiciendæ gratia, Vuam passam paruam vulgarem, quæ ex locis suprà dictis in Italiam defertur, simul cum vinaceis deuorandam exhibent, quippe cùm aluum fluidam facere in animo sit, eam potiùs cohibent, quàm leniant: idque potissimùm, vbi Vuæ passæ temporis tractu succi partem amiserint. Quâ re perspectâ in hanc sententiam deducor, vt ad aluum emolliendam aptiores censeam Damascenas, Cyprias, ac Creticas [quibus tamen priùs nuclei exempti sint, vel eæ sumantur, quę sine nucleis nascuntur] quàm quę minutæ passim in Officinis inueniuntur, quandoquidem hæ succi longè minus, quàm corticis, & vinaceorum continent, nisi sint omninò recentes, & diligenter asseruatæ. Quapropter si hoc tenui Vuarum passarum genere vti quandoque cogimur ad emolliandam aluum, eas eligi præstat, quæ sine vinaceis proueniunt: vel si hæ desint: suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatę, tametsi Damascenis, & Creticis longè bonitate cedant: de quibus sanè intellexisse Galenum, easque ad pectoris vitia laudasse, planè suspicamur. In quorum genere hac etiam tempestate sunt, quæ semine carent, quemadmodum quæ Galeni ætate ex Cilicia conuehebantur. Illud porrò animaduertendum est, quòd vbi quis aluum bonam facere contendit, non debet passis vti, quæ gustui acerbitatem, vel austeritatem relinquunt: sunt enim tales frigidæ, ac terrestres, quibus vtique facultatibus cohibent, adstringunt, & roborant, præsertim si cum vinaceis nucleis comedantur.

Sententia multorum reprehenditur.

Medicorum error.

Vuarum passarum faciendarum rationem hanc tradit Columella. Vuas, inquit, dulcissimi saporis albas maximis acinis, nec spissis, Luna decrescente: sereno, & sicco cœlo post horam quintam legi oportet, & in tabulas paulisper porrigi, ne inter se pondere suo pressæ collidantur: deinde aheno, vel in olla noua fictili ampla, præparatam lixiuiam cineris sarmenti calefieri conuenit, quæ cùm feruebit exiguum olei quàm optimi adiici, & ita permisceri: deinde Vuas pro magnitudine binas vel ternas inter se colligatas in ahenum feruens demitti, & exiguum pati, dum decolorentur, nec rursus committere, vt excoquantur, nam quadam moderatione temperamentoque opus est. Cùm deinde exemeris, in crate disponito rariùs quàm vt altera alteram contingat. Post tres deinde horas vnamquamque Vuam conuertito, nec in eodem vestigio reponito, ne in humore, qui defluxerit, corrumpantur: noctibus autem contegi debent quemadmodum fici, vt à rore, vel pluuia tutæ sint: cùm deinde modicè aruerint, in vasa noua sine pice operculata & gypsata, sicco loco reponito. Quidam Vuam passam foliis ficulneis inuoluunt, & afficcant: alii foliis vitigineis, nonnulli plataninis semiuietas Vuas contegunt, & ita in amphoras recondunt. Sunt qui culmos fabę exurant, & ex eo, quod cremauerint, cinere, lixiuiam faciant: deinde in lixiuiæ sextarios decem salis tres cyathos, & olei cyathum adiiciant: tum adhibito igne calefaciant, & cætera eodem modo administrent. Quòd si videbitur in aheno parùm inesse olei, subinde quantùm satis erit adiiciatur, quò fit pinguior & nitidior Vua passa.

Ratio Vuarum passarum faciendarum Columellæ.

Vuam autem passam præceptore Palladio, sic facies. Meliores acini, & dulcis, & lucidi botryones in ipsa vmbra suspendis, & Vuam constrictam cùm ponis in vasculis substernis pampinos sicco algore frigentes, & manu comprimis, & vbi vas impleueris, item pampinos addis nihilominus non calentes, & operculabis, ac statues in loco frigido, quem nullus fumus infestet.

Monspessulani Vuam dum parant, racemos binos hinc illinc filo ligatos vitiosis acinis forfice detractis, feruenti lixiuio addito olei paululò immergunt, quoad flaccescant tantùm & corrugentur: deinde perticis imponunt, vt siccescant, ac post triduum quatriduúmue insolant, vt & Columella docet.

Passas Græci vocant *ἀσταφίδας*, quasi conculcatas, non quidem quòd conculcentur, sed quòd ob resiccationem calcatis similes videantur.

MVS-

MVSTVM.

Genera musti Plinio.

GEnera musti hęc recenset Plinius l.14.c.19. Cisibilites musti genus in Galatia nascens, & Halyntium in Sicilia. Medium inter dulcia vinumque est quod Græci Aigleuces vocant, hoc est, semper mustum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. Et l.23.c.1. Musta differentias habent naturales has, quòd sunt candida, aut nigra, aut inter vtrumque: aliáque ex quibus passum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conueniat.

Nomina: Linguarū.

Mustum, liquor videlicet recens ab vuis calcatis, aut torculari subditis effluēs. Gręci γλεῦκος, δεῦκος Tarthæo, χέδρον πότον pigram. Al. Most/ weinmost. Belg. Most. Gall. *Moust.* It. *Musto.* Hisp. *Mosto.*

Mustum lixiuum.

Mustum lixiuum Colum. protropium Plin. quod in lacum fluxit priusquam prælo pressum sit. πρόπρεσσος Polluci, *ἐκρυὲν πρὶν ἀποθλιβῆναι.* Al. Vorschußwein/trunkwein. Belg. Leeckwcyn / most van selfs ghelecckt. Gall. *La mere goutte.* It. *Vino mosto de giocciola,* Hisp. *Mosto ò vino del tintin.*

Mustum tortiuum.

Mustum tortiuum Colum. quod post primam pressuram vinaceorum exprimitur, Al. wein dem nachdruck. B. Most laest wtgeprest. Gall. *Vin ou moust de pressurage.* Ital. *Mosto dultimo torchio,* Hisp. *Vino de mosto torcido, e què sale del husillo.*

Mustum vt toto duret anno.

Mustum si voles totum annum habere, M.Catone tradente, in amphoram mustum indito, & corticem oppicato, demittito in piscinam, post trigesimum diem eximito, totum annum mustum erit.

Vt dulce permaneat.

Mustum vt semper dulce, tanquam recens permaneat sic facito, inquit Columella, antè quàm prælo vinacea subiiciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum in amphoram nouam, eamque oblinito, & impicato diligenter, ne quicquam aquæ introire possit: tunc in piscinam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram mergito, ita ne qua pars extet: deinde post dies 40. eximito, sic vsque in annum dulce permanebit.

Musti vires & vsus.

Mustum recens flatu ventriculum & intestina implet: difficilè concoquitur: crassi est succi: & nisi celeriter descendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodò bonum, vt Galenus ait, adest, quod ventrem deiiciat. Citissimè autem secedit dulcissimum, ac ex maturis Vuis expressum. Quod verò ab acidis & austeris redditum, ad omnia pessimum est: magis inflat, difficiliùs concoquitur, crudiores ingenerat humores. Et tametsi aluo perturbatâ etiam descendat, colicos tamen sæpenumerò simul ingenerat humores, & calculi molestias adfert. Quod si verò aluus etiam non commoueatur, grauiora ac molestiora omnia sunt: frequenter verò & lienteriam & dysenteriam efficit: tale succo Vuarum respondet, & citò quoque descendit. Posterius vinaceorum, folliculorum, ac scaporum naturæ particeps, deterius est. Mustum omne, *autore Plinio,* stomacho inutile, venis iucundum, A balneis raptum & sine interspiratione potum, necat. Cantharidum naturæ aduersatur. Item serpentibus, maximè hæmorrhoidi & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodest renibus, iocinori, & interaneis vesicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra buprestin valet: Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius passi mustum, & quòd minorem capitis dolorem afferat: Si quod animal, ait Columella, in mustum ceciderit, & interierit, vti serpens, aut mus, sorexue, ne mali odoris vinum faciat, ita vt repertum corpus fuerit id igne aduratur, cinisque eius in vas, in quod ceciderat, frigidus infundatur, atque rutabulo ligneo permisceatur, ea res erit remedio.

SAPA SIVE HEPSEMA.

Confectiō sapæ.

EX musto ingenii non naturæ operâ conficitur quod Græci ἕψημα καὶ σιραῖον vocant, Latini Sapam & defrutum: cùm videlicet mustum dulcissimi saporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait. Plinius Sapam & Defrutum decoctionis modo differre asserit: & sapam quidem fieri musto ad tertiam partem reducto: defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib.14 cap.9. quod alii ἕψημα, nostri Sapam appellant, ingenii non naturæ opus, musto ad tertiam partem mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus. Palladius his Caroenum adiicit quod ait fieri cùm tertia perdita, duæ partes remanserint. Leontius in Geoponicis hepsema ex musti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert. Galenus tamen ἕψημα esse mustum plurimùm decoctum testatur: Recentiores hepsema siue sapam, vinum coctum appellant. Mustum quamdulcissimi saporis decoquatur ad tertias, & decoctum, sicut suprà dixi, Defrutum vocatur: quod cùm defixit, transfertur in vasa, & reponitur: vt post annum sit in vsu, inquit Columella, qui in huius coquendi ratione multus ac prolixus est.

Vires & Vsus.

Vim habet Sapa calfaciendi, non tamen æquè vt vinum, hoc autem crassior est, minùs facilè distribuitur, tardiúsque per vrinas descendit, per ventrem verò subinde citiùs, nam hunc modicè seducit. Nutrit autem valenter, & corpus citò implet, in ventriculo tamen propter crassitiem aliquantisper hæret, at iocinori aut lieni minùs idonea: concoquit etiam sapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque etiam expurgationem procurat. Tussi ideircò ac respirandi difficultati auxiliatur. Galen. lib.3.de med.sec.loca, Sapâ aurium etiam dolores leniri tradit. Refert autem non parum, ex cuiusmodi musto sapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generosi vini musto procul dubio præstatior est, atque ad omnia suprascripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini musto, imbecillior & minùs efficax. Carenum Sapam Marcell. appellat, vulgò *Vincuit,* at defrutum *Resinée.* Plinius Sapam in adulterium mellis excogitatam ait.

Alimentū.

Tussi.

DE DEVTERIIS ET SECVNDARIIS vini generibus tribus.

Deuteriorū tria genera.

NOn possunt, inquit Plinius lib.14. cap.10. iure dici vina, quę Græci Deuteria appellāt, Cato & nos loram, maceratis aqua vinaceis: sed tamen inter Vina operaria numerantur. Tria eorum genera. [Leg. Decimæ parti musti quod expressum sit, pari aquæ addita, & ita nocte &c. Dal.ex Colum.& Diosc.] Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis vinaceis, rursusque prælo subiectis.

Primum.

Secundum.

Alterum, quomodo Græci factitauere; tertiâ parte eius quod expressum sit, addita aquæ, expressoque decocto ad tertias partes. Tertium est,

Tertium

fæcibus vini expressum, quod fæcatum Cato appellat. Nulli ex his plus, quàm anno, vsus.

Prioris Loræ compositionem Columella etiam docet, ex tanta nempe aquæ qualitate, quanta est musti expressa decima, vinaceis superfusa, sed adiici ait præterea spumam defruti siue sapæ: & fæcem ex lacu: quorum Plinius non meminit. Quantùm, inquit, vini vno die feceris, eius partem decimam, quot metretas efficiat, considerato: & totidem metretas aquæ dulcis, in vinacea, sed quibus vnius diei vinum expressum sit, addito. Eodem & spumas defruti, siue sapæ, & fæcem ex lacu confundito, & permisceto, eamque tritam macerari vnâ nocte sinito. postero die pedibus proculcato, & sic permistam prælo subiicito: quod deinde fluxerit aut doliis aut amphoris condito, & cùm deferbuerit, obturato. Commodiùs autem seruatur in amphoris. Hanc ipsam loram M. Columella ex aqua vetere faciebat, & nonnunquam plùs biennio innoxiam seruabat.

Loram vt faciat Dioscorides

Dioscorides similem aquæ ad mustum, modùm ac proportionem retinet, sed à vinaceis loram expressam ad tertias recoquit, additque ad singulas metretas, salis sextarios duos, & huiuscemodi Loram non modò δευτερίαν, sed & πότιμον nuncupari refert his verbis. Lora, quam Græci Deuterian, alii potimon appellant, paratur hunc in modum. In vinacea, è quibus vini triginta metretæ expressæ fuerint, tres aquæ metretas adiicito: ac vbi vinacea ipsa versaueris calcaueris que, exprimito: expressum decoque ad tertias partes, & in singulos residui congios salis binos sextarios addito, ac post hyemem in cados defundito. Eo post annum vtitor: celeriter enim exolescit. Conuenit porrò ægris, quibus vinum propinare dubitamus, & cogimur tamen ipsorum desideriis obtemperare: itémq; à longa valetudine sese recolligentibus.

Deuteria. Potimos

Tempus. Vires. Vini substitutum

Galenus verò 2. de alim. facul. multò differentes huiuscemodi Loræ compositiones, & quidem duas habet: Vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis, tantùm aquæ superfunditur, quoad omnia permadeant, quod vbi satis visum factum fuerit, in dolii fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Deinde rursus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: sic vt hoc quoque potioni sit attemperatum: Priorem στεμφυλίτην appellari refert, ab ipsis nempè vinaceis, quæ Græcis στέμφυλα: Alteram verò Atticæ proprietatis curiosos propriè δευτερίαν dici velle.

Compositio Loræ differens duplex Gal.

Prior, stemphylites Galeno dicta Altera, deuteria Atticorum.

Secundam Plinii Loram Dioscorides quoque videtur descripsisse, sed tamen non tertiam ad mustum aquæ, vti Plinius, partem accipit, sed musti & aquæ æquales: Fit & vinum, ait is, quod vocant adynamon, viribus iisdem quibus Lora præditum. Pares aquæ & musti mensuræ leniter ac lento igne feruefiunt, dum excoquatur aqua, reliquum vbi refrixerit, in vas picatum transfunditur. Alii aquæ marinæ & pluuiæ, mellis atque musti pares miscent portiones, elutriant, & in Sole quadraginta diebus torrent. Huiusmodi potu ad eadem illa omnia post annum vtuntur.

Vinum adynamon

Tertia loræ compositio

Tertiæ verò Loræ compositionem, Dionysius Vticensis in Geoponicis Constantino Imperatori dicatis haud absimilem habet: στέμφυλα, inquit, hoc est, γίγαρτα, post musti defluxum mox eiicienda sunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim τρύξ, id est, fæx ex his, quam patria lingua Στεμφυλίτην vocant, haud iniucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora, ex vinaceis prælo antè non subiectis, sed à quibus mustum tantummodò, citra pressuram defluxit & percolatum est. Quid enim ab ipsis exprimi vlterius poterit citra liquoris affusionem, vbi semel prælo subditæ fuerint.

Vini genera.

Vini genera à Plinio.

Nunc genera vini prosequamur, quorum alia aliis gratiora esse quis dubitet; inquit Plinius lib. 14. c. 6. aut non ex eodem lacu aliud præstantius altero germanitatem præcedere, siue testa [natura] siue fortuito euentu? [arte.] Quamobrem de principatu se quisque iudicem statuat. Iulia Augusta, octoginta duos annos vitæ Pucino [Pizzino de Istria] vino retulit acceptos, non alio vsa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timano fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucis coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt, ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum [Setia oppidum in colle, à Tarracinæ paludibus quinque millia distitum: hodie Sezza] prætulit cunctis, & ferè secuti principes, confessa propter experimenta, non temerè cruditatibus noxiis [in ea salebra Dal.] ab ea saliua. Nascitur supra forum Apii. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis, sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni locique angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam vsque nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas, Falerno agro erat, & ex eo maximè Faustiano. Cura culturaque id collegerat. Exolescit quoque hoc, copiæ potiùs, quàm bonitati, studentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus vrbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor milliaria à vico propè Cedias, qui vicus à Sinuessa 6. millibus abest. Nec vlli in vino maior autoritas: solo vinorum flamma accenditur. Tria eius genera austerum, dulce: tenue. Quidam ita distinguunt, summis collibus Gauranum [Caucinum cæ.] gigni, mediis Faustianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum, quæ celebrentur, iucundum saporem Vuæ esse. Ad tertiam palmam variè venêre Albana vrbi vicina, prædulcia [γλυκάζειν subdulce esse, non prædulce. Athenæus lib. 1. ex Haleno asserit,] ac rara in Austero. Item Surrentina in vineis tantùm nascentia: conualescentibus maximè probata, propter tenuitatem salubritatemque. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar, qui successit illi, nobilem vappam. Certant Massica,

Pucinum. Locus

Aptum medicamentis.

Pictanon Græcorum.

Setinum Augusto

Cæcubum.

Faustiani tria genera. Gauranum Faustianum Falernum.

Albana.

Surrentina

Massica.

[-*nec veteris pocula Massici.*

Horat.]

æquè, ex monte Gaurano [Gaulo cæ. in emend. Gauro] puteolos Baiasque prospectantia. Nam Falerno contermina Statana ad principatus venêre non dubiè: palamque fecere sua quibusque terris tempora esse sicut rerum prouentus, occasusque. Iuncta his præponi solebant Calena, & quæ in vineis arbustisq; nascuntur, Fundana. Ex (vt) alia vicina vrbis Veliternina, Priuernatiaque. Nam quod Signiæ nascitur, austeritate ni-

Statana.

Calena, Fundana Veliternina. Priuernatia.

mia continendæ vtile aluo; inter medicamina numeratur. Quartum [autoritatis & nobilitatis gradum. Sumpta metaphora ab aurigis, qui curru in Circo certabant:] curriculum publicis epulis obtinuere à Diuo Iulio [is enim primus autoritatem his tribuit, vt in epistolis (epistolis) eius apparet] *Mamertina. Potulana. Taurominitana.* Mamertina circa Messanam in Sicilia genita. Ex iis Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipuè. Est in eadem Sicilia & Taurominitanis honos, lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari *Prætutia. Palmesia. Cesenatia. Mecœnatiana.* Prætutia, atque Anconæ nascentia, & quæ à palma vna fortè enata, Palmesia, appellantur. In mediterraneo verò Cesenatia ac Mecœnatiana [A Mecœnate, Augusti familiari & fido amico, regio sanguine orto, quod Horatius palàm facit.] In Veronensi item *Rhætica.* Rhætica, Falernis tantùm posthabita à Virgilio 2. Georg.--- *& quo te carmine dicam Rhætica?* (Admirantis hoc esse Plinius existimat: Seneca verò, incerti laudaturusne, an vituperaturus sit. Turn. cap. 26. lib. 29. Magis placet Plinii expositio: Nam & ipse ea hauriens egregiè mirabatur terrenæ & conuallium sanguinis bonitatem.) Mox ab intimo sinu maris, *Adriana. Latiniensia. Grauiscana. Statoniensia.* Adriana. Ab infero autem Latiniensia, Grauiscana, Statoniensia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua: Inter pyrenæum Alpesque Massilia gemino sapore, quando & condiendis aliis pinguius, [Nigrius & crassius] gignit, quod vocant succosum. *Beterratum. Gallica.* Beterratum (Biterrarum Dal.) intra Gallias consistit autoritas. De reliquis in Narbonensi genitis asseuerare non est: quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo [vinum id Plato Comicus apud Athenæum καπνίας vocat: Martialis fumos Massilitanos] vtinamque non & herbis ac medicaminibus noxiis. Quippe etiam aloën mercantur, quâ saporem colorémque adulterant. Verùm & longinquiora Italiæ ab Ausonio mari, non carent gloria, *Italica. Tarentina. Seruitiana. Consentia. Tempsa. Babia. Lucana. Thurina.* Tarentina, & Seruitiana, & Consentiæ genita, & Tempsæ ac Babiæ (Balbiæ. Hermol. in Diosc. Balbina vina eadem esse putat, quæ Athenæus Barbarina vocat.) Lucanaque antecedentibus Thurinis. Omnium verò eorum maximè illustrata Messalæ potu & salute *Lagarina.* Lagarina, non procul Grumento nascentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatem, siue cura, siue casu, ad quartum à Neapoli lapidem *Trebellica. Caulina. Trebulana. Trifolina. Pompeiana.* Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis, & in suo agro Trebulanis [Italorum vulgò Trebiano] alioqui semper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis summum 10. annorum incrementum est, nihil senectâ conferente. Dolore etiam capitum in sextam horam diei sequentis infesta deprehenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramque referre, non Vuam: & superuacuam generum consectationem in numerum, cùm eadem vitis aliud aliis in locis polleat. *Laletana. Tarraconensia. Lauronensia. Balearica.* Hispaniarum Laletana (Lusitana M. Lasitana CH.) copia nobilitantur, elegantia verò Tarraconensia, atque Lauronensia, & Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro, multa prætermissa plerósque existimaturos, quando suum cuique placet, & quocúnque eatur, fabula eadem reperitur: Diui Augusti iudiciorum ac palati peritissimum è libertis, censuram vini in epulas eius facientem, dixisse hospiti de indigena vino, nouum quidem sibi gustum esse eum, atque non ex nobilibus, sed Cæsarem non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna esse fama: sed de quibus consensus æui iudicauerint, hæc sunt.

Et eiusdem l. c. 7. Nunc simili modo transmarina dicemus: in summa gloria post Homerica illa, quæ diximus, fuere Thasium Chiumque. Ex Chio quod Arusium vocant (ab agro aspero & importuoso insulæ Chii: Strabo 14. Verg. *Vina, nouum fundã calathis Aruisia nectar*: quamuis aliqui legãt Arethusia.) *Lesbium.* His addidit Lesbiũ Erasistrati maximi Medici autoritas, circiter dc. annum vrbis Romæ. *Clazomenium.* Nunc gratia ante omnia est Clazomenio, postquàm *parcius* mari condiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec *Tmolites.* Tmoliti per se gratia, vt vino; sed cuius dulcia admisto, reliquorum duritia suauitatem accipiat, simul & ætatem quoniam vetustiora protinus videntur. Ab his dignatio *Sicyonium. Cyprium. Telmesicum. Tripoliticum. Berytium. Sebennyticum.* Sicyonio, Cyprio, Telmesico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Ægypto hoc nascitur tribus generibus vuarum ibi nobile, Thasia, æthalo, peuce [Æthalo, quasi fuliginosa: Peuce quasi picea.] Postshæc autoritas hippodamantio, *Mysticum. Gnidium. Mycia. Myconium.* mystico, cantharitæ. (A cantharorum doliis. De cantharea vite Theophr. c. 20. lib. 2. de Caussis) protropo Gnidio, Catacecaumenitæ (quasi retorrido, κατακεκαυμένη regio 500. stad. longitudinis 400. latitudinis Myciæ vicina exustæ similis, vino generoso celebris, de qua Strabo lib. 13. & 14.) petritæ, Myconio. Nam melogiten capitis dolores facere compertum est: nec *Ephesium.* Ephesium salubre esse, quoniam mari & defruto conditur. *Apamenum.* Apamenum mulso præcipuè conuenire dicitur, sicut prætutium in Italia. Est enim & hæc proprietas generum, vt dulcia vtique inter se non congruant. Exoleuit & *Protagion.* Protagion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus Medicus in volumine, quo suasit Ptolomæo regi quæ vina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto *Naspercenites. Oroeticum. Oeneates.* Naspercenitem, mox Oroeticum, Oeneaten, Leucadium, Ambracioten & quod cunctis prætulit Præparentium: [Præparethium Turn. & nobis] sed minoris famæ esse dixit, quoniam post sex annos non placeret.

Vina dulcia. Diachyton. Et eiusdem lib. c. 14. Vinum omne dulce minùs odoratum: quò tenuius, eò odoratius. Est vini genus quod vocat dulce Narbonensis prouincia & in ea maximè Vocontii. Asseruatur eius gratia Vua diutiùs in Vite, pediculo intorto. Ab aliis ipse palmes inciditur in medullam, ab aliis vua torretur in tegulis: omnia ex Heluenaca vite. His adiiciunt aliqui, quod vocant diachyton, Vuis in Sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedes à terra altè, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis: ita fieri optimi odoris saporisque.

Vina prodigiosa. Achaicum. Sunt & in vino prodigia, id perhibente Theophrasto, Athenæo & Plinio. Dicitur enim in Arcadia fieri quod fœcunditatem [sterilitatem Theophr. ἀτοκίους ποιεῖ] fœminis importet, viris rabiem. At in Achaia maximè circa Caryniam [Charmiam CH. Cabyniam Theophr. Ceryniam Athenæo. Addidit Theophrastus, canibus, si Vuas gustauerint, etiam caculos elidi.] abigi partum vino, atque etiam si Vuam edant grauidæ, cùm differentia in gustatu non sit. *Trœzenium. Thasium duplex.* Trœzenium vinum qui bibunt, negantur generare. Thasios duo genera vini diuersa facere proditur: vnum quo somnus concilietur, alterum verò quo fugetur. *Theriace.* Apud eosdem vitis theriace vocatur, cuius & vinum & Vua contra serpentiũ ictus medetur. *Libanium.* Libanios thuris odore, ex qua Diis

prolibant. E diuerso Aspendios [Quidam sic dictam interpretantur ab Aspando vrbe Pamphyliæ. Lego Aspendos, vel Aspendios, à particula priuationis Græca & verbo σπένδειν libare, vt Vua sit, cuius vino Diis libare nefas est.] damnata aris. Ferunt eam nec ab alite vlla attingi, Thasiam Vuam Ægyptus vocat apud se prædulcem, quæ soluit aluum. Est contra in Lycia, quæ solutam firmat. Ægyptus & Ecbolada habet, abortus facientem. Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædam, posteaque restituuntur sibi. Sic & mari nauigato cuius iactatus his quæ durauerint tantùm vetustatis adiicere sentitur, quantùm habuerint.

Aspendium Vnde dictū. Lycium Ægyptium. Ecboladum.

Vini Setini, quod Plinius D. Augustum cunctis præferre scripsit, recordatur etiam Martialis.

Setinum Martiali.

Pendula Pontinos qua spectat Setia campos
Exigua vetulos misit ab vrbe cados.

Idem

Setinum dominaque niues, densique clientes:
Quando ego te medico non prohibente bibam.

Iuuenali.

——& lato Setinum ardebit in auro

Iuuenali. Cæcubum Galeno vnde dictum.

Vicinum & Setiæ oppidum Signia, vino Signino clarum.

Galenus porrò lib. 7. secund. loc. in Arteriacorum expositione Cæcubum vinum à loco dictum minimè putat, sed ita vocatum fuisse quod nis vetustissimum, & ob vetustatem fuluum κιρρὸς, quod etiam 12. Meth. rursus confirmat, & lib. 1. de Antidotis.

Trifolina Dalech.

Trifolina verò uina quorum suprà meminit Plinius, illa sunt, vt notat Dalechampius, quæ tertio foliorum exortu, nempe tertio anno ad bibendum tempestiua forent: vulgò, *vin de trois fueilles.* Martial.

Non sum de primo fateor Trifolina Lyæo.

Iuxta illud Est, est, est. Propter est, est, est, Dominus meus mortuus est. Transmarina vt vocat Plinius, Plautus in Pœnulo hæc memorat.

Vbi Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges.

Vini nomina in genere.

Vuarum succus defæcatus, iamque purus nitidusque apparens absoluta scilicet feruefactione, sordibusque residentibus. Græcè οἶνος dicitur, Al. Wein. B. Wyn. Gall. *Vin.* It. & Hisp. *Vino*: & quidem propriè, Nam alii quidam succi ac liquores, vti malorum Punicorum, Cotoneorum, Pyrorum, Mespilorum, Sorborúmue, vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus conficiunt, haudquaquam simpliciter, sed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex Punicorum malorum acinis expressum: Cydonites ex malis Cotoneis: Apytes ex pyris: οἶνος κρίθινος siue vinum hordeaceum, quod & Zythum, ex hordeo compositum. Cognomina tamen & alia quædam & quidem à stirpibus in iis macerat is vina accepêre, quæ ex vite tamen vina sunt: vt Absynthites, Myrsinites, Hyssopites: factitia autem hæc dicuntur.

Vinum simpliciter.

Propriè verò ac simpliciter vinum appellatur, quod ex vitis vuis expressum est, ac nullius alterius misturam admisit. *Vinum merum, meracum* Cicer. purū, putum: ἄκρατος, ἀμιγὴς, ἄνευ ὕδατος, ἄζωρον μέθυ. Eurip. Al. Lauter vnd vnghemengter wein. B. Louter pure suyuere / ein ongemende wyn. Gall. *Vin pur, clair, point mixtionné*, Ital. *Vino schietto, puro.* Hisp. *Vino puro y sin agua.*

Vinum dilutum

Vinum dilutum, lymphatum, ὑδαρὴς. Al. Gewasserter wein / vermischter wein / mit der wasserstangen geschlagen / Ghewaterde Wyn Gal. *vin trempé*, Ital. *vino con aqua, acquato.* Hisp. *vino aguado.*

Villum Terent. οἰνάριον. Al. Weinle. B. Wynken / kleine oft stechte Wyn. Gal. *vinet, vipet, petit vin.* It. *vinaccia.*

Vinum generosum

Vinum generosum, nobile Horat. εὐγενὴς. Al. Edblicher wein. B. Schachter wyn / Gall. *vin delicat & friant*, Ital. *vino delicato & piaceuole*, H. *vino delicado.*

Vinum ignobile.

Vinum ignobile, cibarium Varroni οἶνος εὐτελής. Al. ringher wein / tisch wein / B. Schlechte Wyn tafel wyn, Gal. *vin ordinaire, ou de table*, It. *vino piccolo, de tauola, ordinario*, Hisp. *vino ordinario y de mesa.*

Vinum consistens

Vinum consistens, ferens ætatem, firmum Plin. & Virg. ἀντίσχον, παλαιούμενος οἶνος, ὁ πρὸς παλαίωσιν ἐπιτήδειος. Al. Bestendiger wein. B. Durachtige Wyn Gall. *vin durable.* Ital. *vino di lunga dura.* H. *vino que se puede detener.*

Vinum fugiens.

Vinum fugiens Cic. exolescens, dubium, in vitium inclinans, ætatem non ferens, ἐξιστάμενος τρεπόμενος, Al. wein der absalt / vmbfalt / absicht. B. Afgeende wyn / ende die niet düeren en mach / Gall. *Vin alteré, & point durable*, Ital. *vin cotto, che se guasta, che non puol durare*, Hisp. *vino que no se puede detener meno.*

Vinum acescens.

Vinum acescens, vappa Horat. marcidum Statio, ἐξίτης, ἐκτετροπὼς, ἐξεστηκὼς, quod odorem, saporemque genuinum exuit. Al. verrochner vndt verdorbner wein. Boh. verschaelde / süere / verdornen wyn. Gall. *vin poussé & corrompu.* Ital. *Vino suanito & guasto.* Hisp. *vino reborado, desuanecido.*

Vinum pendulum.

Vinum pendulum, quod lentescit. Al. Zager wein Belg. Laughe wyn. Gall. *vin relant.* Ital. *vino che fila*, Hisp. *vino lienzo, lo que bila.*

Vinum hornum.

Vinum hornum, hornotinum, οἶνος ὡραῖος. Al. Heüriger / oder iairiger wein. Belg. Iarighe wein / oft wyn von diesen iare. Gall. *vin de ceste année, ou vin d'vne année*, Ital. *vino di questo anno, vino d'vn anno.* Hisp. *vino de vn anno, ò que esta cogido este anno.*

Vinum bimum.

Vinum bimum Horatio, διετὴς οἶνος. Al. Zweyiarige wein. Bel. Tzweyiarige wyn. Gall. *vin de deux feuilles*, Ital. *vino di duoi anni.* Hisp. *vino de dos annos.*

Vinum annosum siue edentulum.

Vinum annosum, edentulum Plaut. vetustum: παλαιὸς οἶνος. Al. Alter wein. Belg. Oude wyn. Gall. *vin viel.* Ital. *vino vecchio.* Hisp. *vino vicio.*

Vinum atrum Plauto, rubrum. Al. Dicker roter wein. Belg. Roode wyn, wyn tint / wyn van Alicanten. Gal. *teinture.* Ital. *vino rosso ò negro.* Hisp. *vino tinto.*

Vinum heluolum

Vinum heluolum Colum. & Cat. Medium inter album & rubrum. κιῤῥὸς οἶνος, Galeno etiam ξανθὸς, quod tamen vir doctus annotat esse rubei coloris, sed erroris non vacuus, hoc est, russum pallens. Al. Schiller oder schilleter wein. Belg. pilget, vel pillet, voce à Gallica detorta, quæ est *paillet*, wyn claret. Gall. *vin clairet.* Ital. *chiarello.* Hisp. *vino claro.*

Fragrans odoratum.

Vinum fragrans odoratum, flos Liberi Plauto & Ennio, εὐώδης, ἀνθοσμίας, ... Al. wol riechende wein. Boh. wyn von goeden rüecker / welriechende wyn. Gall. *vin de bonne odeur, sentant bon.* Ital. *vino de buon odore.* Hisp. *vino che vle, echando de si odor.*

Aromatites

Vinum aromatites Plin. ἀρωματίτης οἶνος, ... Herodoto, velut aromaticum potum. Al. gewurtzter wein / hippocras / oder claret. Belg. Hippocras / claret wyn. Gall. *hippocras.*

Vinum

Vinum saccatum. Vinum saccatum Plin. σακκίας Poll. σακκίτης Eupol. Al. durch ein sack abgezigener wein/ hippocras. Belg. door eenen sack gedaen oft ghegotin wyn.

Vini latex. Vinum igne eliquatum, vini latex. Al. brantwein. Belg. Ghebrande wein. Gall. *eau de vie, eau ardente.* Ital. *acqua vita, aqua di vita.* Hisp. *agua ardente.*

Patrium. Vinum patrium, vinum indigena Plin. ἰδιωτικὸς οἶνος Hipp. αὐθιγενὴς Athenæo. Al. & Belg. Landtwein. Gall. *vin du pays.* Ital. *vino della patria.* H. *vino di su tierra.*

Honorariū. Vinum honorarium Cic. γεράσμιος οἶνος, γεράσιος Hom. Al. Schenckwein/verehrung wein/ Belg. Presentarie wein/ stadtpotten wyn. Gall. *vin d'honneur.* Ital. *vino da presentar, ò far presente.* H. *vino di honra, y que se da*, quale principibus aut exteris Legatis offerri solet honoris ergò.

Præcium. Vinum præcium Virg. Præliganeum Catoni, siue quod præ omnibus legitur & vindemiatur, siue quod in vsum familiæ operarúmque ex vuis ante iustam maturitatem collectis fit. Al. Der erst wein im herbst. B. d'eerstie wyn, vroechwyn, voortwyn/ G. *Vin premier vendangé.* It. *Vino della prima vendemia.* It. *Vino de la premiera vindemia.*

Operariū. Vinum operarium Plin. quod operariis exprimitur. Al. Botten oder knechten wein. B. Dranck voor de botten eun verleden/ G. *Vin de manouvriers ou de famille.* It. *Vino di famiglia.* It. *Vino de obreros.*

Tortiuum. Vinum tortiuum, δευτερίας οἶνος. Al. Pressweìn. B. Persse oft gheperste wyn. G. *le pressurage.* H. *vino de mosto torcido.*

Factum. Vinum factum Varr. in dolia conditum, nec turbulentum amplius: doliare vinum Vlpiano, nouum necdum veteranum, ac proinde vilius. Al. Führ wein/ ghefaster wein. B. Voeder wyn. gevactte wein. G. *vin paré.*

Molle. Vinum molle Virgil. lene. μαλακὸς οἶνος Plutarch. Al. Milder wein. B. Milde mondelicke oft Lieflycke wein. G. *vin sauoureux & aimable.* It. *vin gustoso, saporoso, di buongusto.*

Asperum. Vinum asperum, ἀγριος. Al. Harter wein/ der rauch/ onlieblich vnd harb ist. B. Straffe oft harde wyn. G. *vin rude degoutt eux.*

Mucidum. Vinū mucidum Mart. Al. Ronachtiger/ nuchtlender Wein/ wein der nach dem faß schmacht. Boh. Raenachtige. Riemachtige/ oft waetsche eun na t'vat schmackende wyn. G. *vin chansi, moisi.* It. *vino moffo.* H. *vino mohoso.*

Saccharum. Vinum sacco castrare Plin. sacco frangere, sacellare Nebrissensis ponit, vini vires emedullare σακκίζειν Plutarch. ἐκσακκίζειν οἶνον Eidem. Al. wein durch ein sack abziehen / auf daß thme die steercke wergehe. B. wein lecken.

Transuasatum. Vinum elutriare Plinio. Vinum de vase in vas transferre, quod & transuasare minùs vsitatè dicitur. μεταγγίζειν τὸν οἶνον χρατῆρα, μεταμηκίζειν Poll. Al. Wien ablassen oder abziehen. B. Wyn verlaten van de monder trecken. G. *Fralater du vin.* It. *Tramutare il vino d'un vaso al l'altro.* Hisp. *Trassegar vino.*

Crucium Vinum. Vinum atrum & asperum[austerioris gustus Plin.]Crucium vocat Festus, Gallam Lucilius: De hoc vino Plinii austerioris gustus, vt etiam de vino Rhetico & Allobrogico, aliisque pluribus, videnda plura antè de vitibus.

Vinum Creticum siue Maluaticum, aut Aruisiū. Commendantur hodie vinum Creticum, siue Maluaticum, Virgilio, Aruisium dictum, teste Hadr. Iunio, Chium & Monembasites ἀκούων Athen. χιακὸς, μονεμβασίτης. Al. Maluasey. Boh. Maluegie. G. *maluoisie.* Ital. *vino maluatico, maluasia & maruisia.* Est autem Aruisium, vnde nomen habet vinum, promontorium in insula Chio, vulgò dictum Maluasia, vel Maruisia. Belgii, inquit Dodonæus, & præsertim Zelandiæ œnopolæ ex sapa & vino vtrisque Hispaniensibus certa proportione permixtis vinum componunt miscellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, substituunt ac venum exponunt. *Vini maluatici adulterium.* Alii accipiunt Galangæ, Garyophyllorum, Zingiberis, Macis ana drach. i. puluerem conficientes grossum, quem macerant spiritu vini in in vase ligneo bene obturato per 24. horas. *Maluatici compositio.* Quibus peractis in sacculo vino per tres dies imponunt, ac ita vinum Maluaticum mentiuntur. Aut accipiunt mustum feruefactum cum quo triticum ad consumptionem tertię partis despumando decoquant, colant, vasis imponunt. *Alia.* Hîc subiungeremus rationem componendi vini Maluatici artificialis ex aqua & melle, nisi passim apud Authores eius descriptio occurreret.

Apianum. Moschatellinum siue Falernum. Vinum Apianum [vide antè, apud Plin. vitem apianam] siue Moscatellinum, Falernum, φαλερινος Atheneo vocatum, Germ. Moscateller. Belg Moscatelle wyn. Gall. *vin muscatel*, Ital. *vino moscatello, moscatella.* *De vino Phalerno* scribit Gal. ad Pison. dicens, Vinum autem illud sit optimum, quale Falernum, quod Faustinianum appellant. Idem de Antidot. lib. i. cap. 3. Eligenda sunt in conficiendis antidotis vina suapte natura, inter quæ Falernum non hac re solùm excellit, verùm & omnibus aliis dotibus antistat, eligendumque ex Falerno id quod nondum est vetustate amarum, vt aliqui faciunt, hac in re ab iis qui theriacam rectè conficiunt, aberrantes: *Delectus.* Cùm enim audierint, id quod semper ab omnibus solet dici, senescere cætera temporis diuturnitate præter vina, summè vetustum vinum admiscent.

Adulterium Moscatellini. Vinum moscatellinum ita adulterabis. Collige flores Sambuci, abiectis petiolis in aëre exsicca, in dolium, dum mustum feruere incipit, sacculum iis plenum suspendito, ac bis in die, quamdiu feruet mustum, sacculum in dolium exprimito, tandemque flores abiicito, & sic saporem & odorem vini muscatellini conficito. Aut recipe Glycyrrhizæ: Polypodii, Anisi ana Drach. ii. Nucis myristicæ Drach. iii. pulueriza grosso modo, & in vinum immittito: Aut musto feruenti Ocymum siccatum, aut Gallitricum satiuum imponito. Muscatellinum rubrum conficies hoc modo. Collige flores Sambuci nondum planè explicatos, horum recipe vnc. iiii. Cinnamomi Drach. ii. coq. cum musto rubro.

Vina calidarum regionum. Vina Maluatica, Muscatellina, Corsica, & alia ex Græcia, Hispania, Italia, & Languedoc nobis sunt valdè perniciosa in communi potu, licèt optima ad cruditates ventriculi, ad colicum dolorem, & alios morbos à causa frigida: ac licet vina peregrina ex calidis regionibus aduecta videantur gustui grata, non temerè ea bibenda: nam nō solùm nocent qualitatibus manifestis, sed etiam aliis occultis, antipathiâ quadam nobis contrariis, quia regiones nostræ diuersæ: cùm tamen sint familiaria & amica per sympathiam incolis, vbi illa crescunt. *Antipathia.*

Vinorum differentia Framboisiero. Vina Gallica enumerat Nicol. Abrah. à Framboisiere in regimine sanitatis. Vina Francica, inquit, quæ circa Lutetiam proueniunt, & in tota Franciæ insula, maxima ex parte alba & rubella, calida & sicca primo gradu aut principio sec. oligophora: vbi benè matura, grati saporis, studiosis apta, vrbium incolis, qui tranquilla & seden-

taria vita vtuntur: vaporibus acribus non replent caput vt Aureliaca, interna non vrunt vt Gasconica, Hispanica, & aliarum regionum valdè calidarum; non replent corpus stercoris excrementis, vt vina cruda & acerba: non coaceruant humores melancholicos qui pariunt obstructiones, vt vina crassa & nigra. Inter omnia Franciæ vina præstantissima existimantur vina ex *Coussi*: ideò dicata & reseruata Regio potui: plærumque sunt rubra aut rubella generosa, consistentiâ mediocri, grati saporis & potui iucunda: optima summè imbecillibus à Venere, & iis qui magnam passi euacuationem. Inter Campaniæ vina primum obtinent locum bonitatis & perfectionis quæ in *Ay* proueniunt: rubella, subtilia, delicata, palatui admodum grata, ad Rubum Idæum accedentia, expetita Magnatibus: prouocant tamen defluxiones & caput lædunt iis qui raram corporis texturam habent, bibenda ante dies caniculares, postea enim minuitur eorum bonitas. Inter vina Bungundica primum locum obtinent *Beaunensia*, consistentia mediocri, coloris oculorum perdicum, saporis grati: generosa, minùs vaporosa Aurelianensibus, vnde vulgare prouerbium,

Vinum Belnense super omnia recense.

Vina Coussi.

Vina Burgundica Beaunensia

Vina Aureliana magnifiunt in Francia ob generositatem & bonitatem: plærumque rubra sunt, mediocri substantiâ, boni saporis, ad Rubi Idæi saporem accedentis, generosa, ventriculo commoda: magis calfaciunt & nutriunt quàm Francica: verùm præ cæteris caput grauant & cerebrum lædunt: nocua sunt obnoxiis Hemicraniæ & defluxionibus, & iis quibus viscera calida & sicca: meliora sunt sec. anno. Diu cõseruantur vina ex Anjou. Vina ex Bar-sur-Aube, accedunt proximè colore, sapore, & bonitate ad vina ex Anjou. Vina Gasconica licèt calidiora & sicciora vinis Aurelianis, nihilominus non sunt ita vaporosa, nec ita citò offendunt caput, vt experientia cognouit, quia crassiora, nec ita subtilia.

Vina ex Bar-sur-Aube. Vina Gasconica.

De vino languente, vapesce, acre, aspero, turbido, acescente &c. vt & de vinorum adulteriis peculiaris instituetur tractatio. Omne autem vinum vtplurimùm acescit, & in vappam transit circa Pleiadum occasum, & circa Solstitium hybernum, aut efflorescente iam Vite, & circa Solstitium æstiuũ & sub Caniculæ æstum, & in summa circa omnes accessiones & frigoris & caloris, aut largorum imbrium. Idem contingit & propter violentos ventos, aut vehemens tonitru, aut etiam iuxta tempus quo Rosæ florent, aut à fulgure violento. Plura qui volet, videat Constantinum Mizaldum, & Colerum.

Acescat quando, & cur.

De vini natura & facultate.

Vini naturam pro ætatis ratione differre nemo sanus dubitat. Vina vetusta neruos reliquaque sensuum instrumenta, lædunt, attamen gustu suauiore, iucundioreque sunt: quare vitanda iis qui internè alicuius partis imbecillitatem sentiunt. Nihilominus in secunda valetudine vinum eiusmodi paucum & aqua dilutum innoxiè sumitur. At nouum inflationes parit, ægrè coquitur, grauia facit insomnia, vrinasque ciet. Quod verò ætate medium est, vtroque illo vitio caret, proindéque ad vsum sanorum, ægrotorumque deligendum. Insuper album [variat enim vinum pro ratione coloris] est tenue ac stomacho vtile, faciléque in membra diuiditur. Nigrum verò crassum est, & ad concoquendum difficile, temulentiam facit & corpus auget. Fuluum, vtpote quod medium est, medias etiam inter vtrunque vires obtinet. Album tamen tum in secunda, tum & in aduersa valetudine laudabilius. Sed & vina sapore distant.

Ætas vini variat naturam. Vina vetusta, sensuũ instrumenta lædunt. Nouum inflat. Vrina. Ætate medium, optimum. Color album. Nigrum. Fuluum. Delicatum.

Sapor enim atque quæ vino admiscentur, ea differre faciunt. Siquidem dulce crassis partibus constat & ægrè de corpore expirat, stomachum inflat, aluum & intestina, vti & mustum, turbat: sed minùs inebriat, vesicæ ac renibus aptum. Austerum vrinas magis expellit, sed capitis dolorem facit, ac temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestionem accommodatissimum: aluum cæterasque fluxiones cohibet. At vinum molle & sapore languidum neruos minùs tentat, minùsque vrinas pellit. Passum & hepsema nigra quidem si fuerint, crassa sunt & corpora multùm alunt: at candida, tenuiora: quæ verò medio inter hæc colore sunt, medias quoque vires sortiuntur. Omnia tamen astringunt, languidos pulsus excitant, & faciunt aduersus venena quæcunque exulcerando necant, ex oleo pota & vomitionibus reddita, itemque contra meconium, pharicum, toxicum, cicutam, & lactis in ventriculo coagulationem: necnon & contra renum ac vesicæ rosiones & exulcerationes: nihilominus inflationes pariunt, & stomacho aduersantur. Priuatim confert Melampsithium iis qui alui fluxione laborant. Album magis cæteris emollit aluum. Gypso conditum neruos offendit, capitis grauitatem infert, viscera calore accendit, & vesicæ aduersatur: sed contra venena cæteris aptius. Picata aut resinata excalfaciunt, & concoctionem adiuuant, sanguinem excreantibus inimica. Quæ verò aparachyta, hoc est, maris expertia dicuntur, & sapam tamen adustam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, de corpore difficulter expirant, & stomachum malè habent.

Sapor. Dulce, crassum. Austerum caput tentat. Acerbum fluxiones cohibet. Molle. Passi vires. Hepsema. Venenis. Lactis coagulatio. Exulcerationes. Melampsithium. Gypso conditum. Picatum. Maris expertia.

In vniuersum vinum omne meracum & syncerum, ac sua natura austerum excalfacit, facilè in membra distribuitur, stomacho conuenit, appetentiam ciborum inuitat, corpus alit, somnum conciliat, robur auget, & colorem commendat. Potum liberaliùs, auxilio est contra assumptam Cicutam, Coriandrum, Pharicum, Ixiam, Meconium, argenti spumam, Taxum, Aconita, Fungósve: nec minùs contra serpentium morsus, & omnium ictus morsúsve, quæ refrigerando necant, aut stomachum in vomitiones effundunt. Facit & ad diuturnam hypochondrii inflationem, rosionem, atque distentionem, itémque singultum, ac stomachi, intestinorum, & ventris rheumatismos. Vina conueniunt sudatoribus, & quibus corpus immodico sudore digeritur, maximè quæ sunt alba, vetera, & odorata. At quę sunt vetusta simul & dulcia, renum ac vesicæ vitiis sunt accommodatiora: nec non vulneribus inflammationibúsque in succida lana commodè imponuntur. Quin & iisdem feta, phagedænica, & affluentibus humoribus irrigua vlcera vtiliter fouentur. Porrò vina quibus aquæ marinę nihil additum est, austera, & alba, ad sanorum victus commodè vsurpantur. In his præstant Italica: vti Falernum (quod inter Italica principem locum obtinet,) Surrentinum, Cæcubum, & permulta alia è Campaño agro, itémque Prætutianum, Adrianum & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis, Chium, Lesbium, & Phygilites, quod in Epheso gignitur. Crassa verò & nigra stomacho aliena sunt, flatúsque pariunt

Vini facultates in genere. Meracum, syncerum, ac natura austerum. Alba vetera, odorata. Vetusta dulcia. Austera & alba.

runt: attamen corpus augent: tenuia autem & austera, stomacho quidem prosunt, sed carnes alunt. At quæ sunt valdè vetera, tenuia & candida, vehementiùs vrinas ciunt, & dolores capitis inferunt, neruosumque genus largiùs pota tentant. In media ætate, vt à septimo anno, potui saluberrima sunt.

Modus bibendi vnde desumendus.

Modus autem pro ętate, anni tempestate, consuetudine, & qualitate vini decernatur. Optimè verò præcipitur, vt ne sitis immodica toleretur, & tantùm potionis adhibeatur, quantùm proluendis cibis sat sit. Siquidem ebrietas omnis, maximéq; iugis, frequentiórue perniciosa. Enimverò largior perpotatio neruos obsessos in dies remittere, morborúmque acutorum initia quotidie introducere, consueuit. Attamen moderatè aliquot diebus vino indulgêre, maximéque post aquæ potum vtile. Ita namque modo quodam, quæ sub sensum deinde cadunt recrementa ex alto euocantur, & per cæca corporis spiracula repurgantur. Sed illi perpotationi aquam superbibere par est: siquidem medicationis alicuius gratiâ factę ex composito temulentiæ, remedium affert. Et hæc hactenus de vini natura Dioscorides.

De Vino Alexandrinum.

Miror, inquit Alexandrinus, fuisse Galeni tempestate inuentos, qui Vinum, ex præstantia quadam potus maximè nomine dignandum, alere quidem dixerint, at alimentum, quod illis τροφὴ erat, dicendum non esse contenderent, nimia animi pertinacia, & litigandi studio, idque verbo tenus: quoniam rem concederent, verbum negarent. τρέφειν εἶναι, ἀλλ' οὐ δεῖ τροφὴν αὐτὸν ὀνομάζειν. Alere & nutrire dicis, & nutrimentum non dices? Quis hoc vnquam Sophista euincet? Illud potiùs dicerent, quum non deessent copiosissimę dialecto voces, τροφὴ, πότον, σιτίον, ποτὸν vtrunque esse, διὸν πόματα: alterum verò πότον, καὶ ὕδωρ: alterum σιτίον, καὶ σῖτα.

Plurima alia, nec illa leuis momenti, de nobilis huius vitis Fructus, Vini, inquam, simpliciter sic dicti, Natura, differentiis, qualitatibus variis, duratione, conseruatione, adulteratione, temperamento, vsu, viribus & noxis, hîc, cùm ex Veterum tum ex Neotericorũ, nostráque ipsamet obseruatione adiicere erat animus: verùm ne in immensam excrescat noster Codex molem, reliqua quæ huius Loci esse possent, in peculiarem reseruamus tractatum, breui prælis submittendum, in quo, ni nos spes fallit, Lectori beneuolo abundè satisfiet. Ac sic illis dimissis ad factitia vina, & factitios aliquot ex vino liquores properanter pergimus.

Vina Factitia.

Vina factitia.

Factitiorum vinorum, aut si qui malunt, factitiorum, tot generum à Dioscoride descriptorum, nec pauciorum à Plinio, traditorum, quædam, tantùm in præsenti adscribemus (cætera enim sibi quisque petere legenda de suo simplici potest: ne eadem agendum toties fit) ea scilicet, quibus aptiorem locum adinuenire haud potuimus. Et hæc sunt vinum Melitites, Mulsum, Passum, vina marina siue salsa, & vina quædam dulcia.

Vinum melitites.

Vires & vsus

Vinum igitur Melitites, autore Dioscoride, datur in longis febribus, iis qui Stomacho sunt imbecilli: leuiter enim aluum emollit, vrinas ciet ac stomachum expurgat. Prodest & articulario morbo obnoxiis, nephriticis & capitis infirmitate laborantibus: vtile quoque mulieribus aquâ potantibus: siquidem odoratum est: corporáque alit. Distat à mulso, quoniam fit illud è vino austero ac vetere, & melle exiguo: Melitites autem adiecto ad quinque congios austeri mellis congio, & salis cyatho. Porrò in magno vase fieri ipsum oportet, quò locus amplior ad vehementer efferuescendum pateat, antedicto sale sensim asperso, quandiu efferbuerit: ac vbi feruere desierit, in cados alios transfunditur.

Febris. Aluus. Vrina. Arthritis. Nephritis. Differt à mulso. Melititis compositio.

Mulsum.

Mulsum præfertur, quod ex vetere vino austeroque & bono melle factum est. Tale siquidem minùs inflat, & celeriter in vsum venit. Ac vetus quidem corpus alit: quod mediæ est ætatis, aluo vtile est, vrinamque pellit. Sed à summo cibo sumptum, nocet: inter initia verò potum, stomachum implet, deindéque tamen appetendi auiditatem reuocat. Fit mulsum vt plurimùm, duabus vini metretis admixtâ vnâ mellis. Aliqui quò promptiùs perfici exhiberique possit, mel cum vino coquunt, atque ita transfundunt: Alii impensæ parcentes ad musti feruentis sextarios sex vnum mellis adiiciunt, ac vbi ferbuerit, elutriant: dulce autem permanet.

Delectus mulsi. Vetus. Mulsi compositio.

Vina marina siue salsa.

Marina vina variè factitari, auctor est Dioscorides. Aliqui enim protenus vsdeceptæ calcatæque sunt vuæ, aquam maris admiscent: nonnulli priùs in cratibus vuas Sole siccant, iisque deinde calcatis marinam adiiciunt. Alii passas priùs vuas in doliis aquâ marinâ macerant, moxque calcatas exprimunt. Et eiusmodi quidem vinum dulce euadit. Quę tamen austeriore gustu temperantur, etiam in febribus subsidio sunt, siquidem meliora defuerint. Valent & ad aluum subducendam, prosuntque purulenta excreantibus, iisque qui aluo sunt dura, quique facilè ex vinorum Aminæorum vsu capite tentantur: attamen & huiusmodi vina stomacho aduersantur, flatúsque pariunt. Sitim porrò facit, neruos infestat, & à valetudine sese recolligentibus haudquaquam idoneum est.

Vina marina variè factitata. Vini vsus. Febres. Aluus. Pus. Sitis.

Vini salsi genera septem enumerat Plinius his verbis. Apud Græcos iure clarissimum nomen accepit, quod appellauerunt bion [abion Turner. bizon Vet.] ad plurimos valetudinum vsus excogitatum. Fit autem hoc modo: Vuæ paulùm ante maturitatem decerptæ, siccantur acri Sole, ter die versatæ per triduum, quarto exprimuntur, deinde cadis Sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à seruo furto origine orta, sic mensuram explentis, idq; translatum in album mustum leucochrun appellatur. In aliis autem Gentibus simili modo factum tethalassomenon vocant. Thalassiten autem vasis musti deiectis in mare, quo genere præcox fit vetustas. Necnon apud nos quoque Coum vinum ex Italico faciendi rationem Cato demonstrauit, super cætera in Sole quadriennio maturandum [coquendam Vuam] præcipiens. Rhodium Coo simile est, Phormeum [Phorineum cod. fortè, Phormium, vel Formium] salsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad vetustatem mediam peruenire existimantur. *Idem alibi vt.* Factitium non potest videri, quod Bion

Vini salsi genera septem Plinio: Bion. Vsus. Compositio. Leucochrun. Tethalassomenon. Thalassites. Coum. Rhodium. Phormeum. Bii vires.

appellauimus, cùm sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

Vnde dictũ

Inuer, vt testatur Rhod lib. 26. cap.8.dicitur, quòd ad vetustatem accelerandam æstuto mari cogeretur. Marinam enim Veteres vinis miscebant, tum vt gratior sapor esset, tum vt celerior & præcocior vetustas contingeret. Maris expers vinum Gal.12.Method. ἀθάλαττον vocat. Hermol. in Diosc. à festinatione nomen impositum, quasi violenter fiat. Plaut. in Rud.

Ἀθαλάττωτον.

Quasi vinis Græcis Neptunus nobis affudit mare.
Itaque aluum prodisparauit nobis salsis poculis.

Vini Græci faciendi rationem Cato docet.
Vini verò dulcis & Græco similis conficiendi modum Columella tradens sal vino additum id incorruptum seruare.

Stillatitius ex vino liquor, vulgò
Aqua vitæ.

Aqua Vitæ siue ardens

Elicitur ex vino liquor quem *Aquam vitæ*, & *aquam ardentem* vulgò appellant, quòd veluti ex herbis aut aliis stillatitij liquores, eodem ac simili modo è generoso vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica passim appellitant. Est autem eiusmodi liquor colore & consistentia cùm ex herbis distillatis aquis, tum & simplici puræ aquæ, colore similis, sed facultate longè diuersus. *Vitæ* cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & conseruandam & prorogandam faciat. *Ardens* verò dicitur, quia facilè flammam concipit. Cùm enim vix aliud sit, quàm generosissima ac tenuissima vini pars, citò admotâ ignis flammâ accenditur ac ardet.

Aqua Vitæ cur dicta. Aqua ardens.

Temperamentum.

Calidissimus hic liquor est, & subtilissimarum ac tenuissimarum partium, tertio ordine calidus ac siccus, & quidem intenso, præsertim qui purior, quò enim purior, hoc & calidior, siccior, ac tenuiorum partium: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organum distillationes.

Vires & Vsus.
Calor naturalis.
Sensus

Prodest verò hæc ex vino stillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ætatem grauiorem refrigeratis, vti senibus ac decrepitis. Calorem naturalem & fouet & auget: vires tuetur, reparat ac intendit: vitam producit, sensus omnes vegetat, memoriã nõ modò cõseruat, verùm & redintegrat: visum acuit: vtilis cota lepticis ac caro si febris absit, occupatis, aliisque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus: facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem: ventriculum languidum excitat ac excalfacit: flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in intestinis hærentes discutit: cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter resistit. Tanta in corroborando corde, ac sensuum organis excitandis huius vis ac potentia est, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam medii mensura sumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita. Subinde hoc modo vsurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam restituit: quæ purissima ac exquisitissima est. Dentium dolores in ore detenta sopit: lenit & neruosarum partium ex frigido contractos, illita. Sunt qui in quartanis ante accessionem, præsertim post morbi statum exhibere audeant. Exhibenda autem hæc aqua ex vino, cum magno in morbis est iudicio ac delectu: cùm enim impensè calida sit, & partium tenuissimarum, ac nec aliud, quàm spiritus ipse vini, citissimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexia idcircò occupatis, Comitiali morbo obnoxiis, Hemicraniâ, Cephaleâ, aut vertigine ex frigida licèt causa laborantibus, non tamen tutò semper dari potest: nisi enim materia morbi effectrix omninò sit exigua: & temperamento ipse ægrotus, perquàm frigido, citra periculum exhiberi nequit: fusis siquidem humoribus caput amplius impletur, & morbi vis intenditur. Quòd si verò & calidi adsint humores, veluti sanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Caros

Hemicrania

Dentes

Morbi capitis.

Nocet verò hæc aqua omnibus naturâ ac temperamento calidis, summè biliosis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis est, sæpius aut copiosius sumpta.

Noxa.

Chymistæ quidam vini fortissimi non adulterati lib. xii. ampullæ indunt, & per vas refrigeratorium, vulgari modo destillant, vsque dum vini efficacia imminuatur: tunc amoto vase quod excipit vinum distillatum vitro amplo recondunt diligentissimè, ne quid expiret, & in aquam calidam ponunt, sinuntque ebullire per dies octo: postea in vapore balnei spiritum vini subtilissimum extillant. In hoc autem opere tria notari debent: primò ne vas in quo vinum digeritur altiùs aquæ calidæ imponatur quàm vinum appareat: secundò, vt commissuræ luto optimè circumlinantur: tertiò vt spiritus inter destillandum rectè separentur à vino, caloreque moderato euocentur.

Tria in hoc perficiendo notanda.

Porrò iidem Vinum Alcalizatum, vt vocant, parant, dum aquosam materiam ex destillatione vini relictam, exhalare sinũt ad fæcem fæculentam vsque: hunc deinde probè exiccant, conteruntque, & igne vehementi in calcem albam redigũt, quam sal vini appellant: Postea spiritus vini vncias duas, salis eius semunciam miscent, indùntque ampullæ: hanc diligenter occlusam per dies 24. in cineribus sinunt. Mox ex iisdem primùm lento, deinde fortissimo igne educunt: postea salem relictum iterùm exurunt, conterùntque, & spiritu vini imbuũt, digerunt, euocantque vt priùs, atque hunc laborem toties reiterant, donec sal per operculum extillarit: sic nobilissimum vini spiritum alcalizatum prouenire aiunt, ad rerum colores extrahendos.

Vel Vini rubri valentissimi, vt Hispanici, aut Alsatici, aut alterius similis, libræ octo pellicano, aut ampullæ vitreæ satis amplæ infunduntur, & vase diligenter obturato, macerantur in fimo equino, vel aquâ moderatè calidâ diebus triginta. tunc oleosus liquor phlegmati innatare videbitur: qui igne lento in ampulla frigidiusculè tandiu separatur, donec oleosum illud tenue vel spiritus vini vegetabilis à summitate operculi emanare desierit. Hic postea rursus in aqua calida digeritur per dies viginti quatuor: atque sic è libra vini emergit essentiæ scrupulus, verum ad vitam producendam præsidium. Ex hoc vini liquore subtilissimo essentiæ siue tincturæ rerum, & aquæ vitæ parantur, dum stirpium planta & odoramenta, nec non metalla, aliaque terræ fossilia præparata in illo macerantur, liquantur, extrahuntur, destillanturque. Experientia constare scribit Ringelberg. si vino exusto Linum immergatur concipere quidem flammam posse, sed non aduri.

Vinum Alcalizatum

Sal Vini.

Fex vini.

Fex vini.

SVpereſt vt de Fæce Vini pauca dicamus. Hæc cruſtæ inſtar concreta vaſorum ac cadorum vinariorum lateribus adhæreſcens, adeò ſicca & ſolida euadit, vt in puluerem atteri poſſit.

Tartarum. Nomina linguarum.

Hanc officinæ *Tartarum* appellant, Græci *τρὺξ οἴνου*: Germ. Weinſtein. Belg. weinſteen. Gall. la *grauelle*: It. *Feccia*, Hiſp. *raſura de Vino*. Laudatur verò à Dioſc. è vino veteri Italico: ſin minùs ab alio conſimili. Noſtra ætas eam commendat, quæ è vino albo colligitur, & Tartarum vini albi nuncupat.

Delectus.

Vſus huius fæcis ad multa. Habet enim vim, iuxta Dioſcoridem, ſupra modum vrendi, detergendi, cicatricem inducendi, aſtringendi, & vehementer exedendi, ſiccandique. Et hinc œdemata per ſe & cum Myrto cohibet: ventris ſtomachique rheumatiſmos in cataplaſmate adhibita ſiſtit: muliebre profluuium abdomini & verendis impoſita mitigat: panos nondum exulceratos, itemque tubercula diſcutit. Turgentes mammas ſuique lactis impatientes cum aceto peruncta extinguit. Abundè vt Ægineta ait, deſiccat ac diſcutit. Adſtrictoria ei ſubinde facultas ex vini ſpecie, vnde colligitur, accedit. Facit ad humidas corporis affectiones, prodeſt cachexiæ ac hydropiſi, præſertim Leucophlegmonia laborantibus. Vtilis & Argentariis. Argentum enim hac poliunt ac purificant. Sed & tinctores pannorum ad ſuos eam conuertunt vſus.

Vires & vſus ex Dioſcoride. Oedema. Rheumatiſmus. Pani. Vires ex Ægineta. Cachexia. Hydrops. Argentum hac politur. Panni tinguntur.

Vritur hæc fæx non rarò, vt Alcyonium, antè diligenter exſiccata. Sunt qui teſtæ nouæ inditam igni largo crement, vſque dum tota inalbeſcat, & linguam tactu vrere videatur, quod ſignum legitimæ ac perfectæ vſtionis eſt. Alii ignitis carbonibus fæcis glebam obruunt, & ſimiliter faciunt. Sic vſtam Græcis *τρυγίαν* appellari Ægineta ait: Officinis Tartarum vſtum & calcinatum. Vehementer causticam ſiue vrentem, abſtergentem, ad cicatricem perducentem, adſtringentem, exedentem & valdè reſiccantem vim, Dioſcoride autore, habet: vngues ſcabros cum reſina eiicit: medicamentis, quæ adurunt, Paulus ait, admiſcetur. Vtendum eâ, inquit Dioſcorides, recenti quoniam celeriter euaneſcit: vſta ſiquidem vini fæx, citò humida fit, ac in liquorem reſoluitur. Idcircò qui ea vti volet, vitreo aut vitreato vaſe diligenter obſtructo, in calido ſiccoque loco, repoſitam habeat oportet. Colliqueſcit verò hæc & in liquorem reſoluitur, ſi ſacculo ex lino alicubi in cella ſubterranea frigidâ ſuſpendatur. Lepras, ſcabies, impetigines, aliaſque cutis & faciei fœditates citiſſimè tollit: addita æquali menſurâ ex roſis ſtillatitia aqua, & tanto quãto ad linimenti conſiſtentiam ſatis ſit, quo veſperi affectæ partes illinédæ ſunt. Fit & liquor tartari aliis modis.

Vritur hæc fæx. Vngues ſcabri. Delectus. Repoſitio. Oleum tartari. Vires & vſus.

Cinere Vitium & fæcum vini, teſte Trago, exuſtarum, quidam victum ſuum quæritant. Nam cùm fæces deſtillatæ fuerint, quod reliquum eſt ſiccatur, & poſt in cinerem redigitur, quo ad colores, & ad ſaponem conficiendum vtuntur. Vterque cinis Chirurgicis quoque magno vſui eſſe poteſt, in ſedis condylomatibus & thymis.

Cinis Vitium & fæcum vini. Vſus.

Acetum.

Ex liquoribus, quicunque potùs vini vices exhibent, penè omnibus fit acetum, natura & arte. Natura, cùm vinum aut cereuiſia in loco nimis calido detinentur, vel cùm eadẽ nimis diu reſeruantur. Arte, cùm vinum aut cereuiſia coquitur, refrigeratúque fermentum, aut panis calidus hordeaceus [qui vnus omnium præualet] aut piſa, aut hordeum toſtum imponitur. Alii panem toſtum in aceto aliquoties reiteratis vicibus macerant & ſiccant, vinóque aut cereuiſiæ imponunt.

Aceti materia ex qua. Acetum naturale. Acetum artificiale.

In tempore ſic acetum parant aliqui. Sal, piper, fermentum, aut (quod citiùs & minori ſumptu fit) lapides, lateres, aut chalybem candentem in vino extinguunt. Vide hac de re Colerum lib. 2. ſuæ Oeconomiæ. Si vaſa mellaria (*μελίκηρα* Gal. vocat) aut faui lauentur aqua, eáque decoquatur, fieri ſaluberrimum acetum, apud Plinium præcipitur. Rondeletio probabile non videtur, acetum ex melle fieri, ſed potiùs ex propoli, quæ acidum oleat. Aſt contra experientiam: Fit ſiquidem ex melle cocto cum aqua.

Rondeletius not.

Acetum, quod ſecum quilibet deportari valeat, ſic efficies. Accipe tartarum, macera nouem aut decem diebus in aceto forti, exſicca in Sole, idque repete ſecunda aut tertia vice, ad vſum. Si neceſſitas adſit, pulueriſa, in vitrum vini parum impone de puluere, & habebis acetum.

Dicitur à Græcis *ὄξος*. German. Eſſig/ Belg. Azyn/Edick & Eeck: Gall. *vinaigre*: Ital. *Aceto*: Hiſp. *vinagro*. Boh. Ocet.

Nomina linguarum.

Cæterùm acetum, authore Dioſcoride, refrigerat & adſtringit, ſtomacho eſt vtile, & appetentiam cibi excitat: erumpentem vndecunque ſanguinem potu inſeſſúve ſiſtit: prodeſt alui fluxionibus, cum cibariis coctum, cruentis vulneribus idoneum eſt, ac inflammationes arcet, in ſuccidis lanis aut ſpongiis impoſitum. Reprimit & procidentiam ſedis vuluæq; item gingiuas abſcedẽtes & ſanguine manantes. Eſt etiam efficax ad nomas, eryſipelata, herpetas, lepras, lichenas & pterygia, ſi cum aliquo conuenienti miſceatur: phagedænas vlcerum, nomaſque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum ſulphure auxiliatur: ſugillata tollit, cum melle inunctum. Contra capitis ardores, cum roſaceo in ſuccidis velleribus aut ſpongia imponitur. Ad hydropem, auditum difficilem, auriumque ſonitus ac ſibilos, feruentis vapor proficit: earundem quoque vermes inſtillatum necat. Panos coërcet tepidi fotus, aut ſi imbuta eo ſpongia admoueatur: & pruritus permulcet. Contra venenatorum morſus, quæ refrigerando nocent, calidi fotus prodeſt: vti frigidi, contra eorum ictus quæ exurens virus eiaculantur. Calidum potum atque vomitionibus redditum, aduerſus omnia venena efficax eſt, ac præſertim contra hauſtum meconium cicutámve, ſanguinem in ventriculo conglobatum, lac ibidem coagulatum, fungos, ixiam, taxúmque, cum ſale. Hauſtu voratas hirudines, ſi ſorbeatur, eiicit: tuſſim veterem mitigat, & recentem laceſſit. In Orthopnœa, calidum commodè ſorbetur. Sed & gutturis fluxiones gargarizatum inhibet: anginis & lanatæ columellæ conuenit: nec non & calidum contra dentium dolorem colluitur. Aceti nequitiæ ineſt virtus magnos ad vſus, inquit Plinius, ſine quibus vita mitior degi non poſſit. Summa ei vis in refrigerando. non tamen minor in diſcutiendo: ita fit vt infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, diceturque quoties cum aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu, &c. Idem alibi aceto facilè gummi elui, margaritas reſolui, muſtæaſque guſtu eius in rabiem agi ſcripſit. Metallis viridem colorem induci, ſi humectentur aceto ſalſo, annotat Ringelbergius.

Aceti vires & vſus Dioſc. Stomachus. Sanguinis fluxus. Inflammationes. Eryſipelas. Podagra. Sugillata. Hydrops. Venena. Hirudines. Orthopnœa. Dentes. Aceti vires Plinio. Faſtidia. Margaritas reſoluit.

Temper.

Sunt referendi nobis hoc loco, ficuti etiam in aliis fecimus, quicunque tractationem hanc ingrediuntur, præcipui Aceti in Medicina & culina vsus. Frigidum igitur naturâ omnium iudicio Acetum statuitur, longè autem magis siccans: Reuera namque exiccantissimum. Cæterùm in Aceto penetrandi, atque ad profundum se per omnia indendi vis, ambas hasce efficaces magis adiicit, vt his particulæ omnes imbutæ nihil putrefactionis causis obnoxium expositumve relinquant, ipsæ primò ficciores factæ, ne peregrinum humorem facilè excipiant, frigiditate autem cùm externum calorem arceant, tum internum inuentum priùs inclusúmque coerceant. Iam ex calidis Aceti particulis, quamuis non multis, acrimonia sæpe tamen multa, quod acria omnia faciunt, ipsa quoque partem suam excludendis putrefactionis causis conferet, atq; hac conditurâ res nô minùs quàm ex sale custodiuntur. Condiendi cibaria, & opsonii præparandi ratio, ab incidendi dissecandique facultate, potissimum illi, quâ rerum constitutionis plerunque durities, & humorum crassities tollitur, attenuatúrque glutinositas, acrimonia abstergitur, calidæ paulò magis partes frigiditatis potentia ad temperamentum deducuntur, ac si quę frigidæ insunt, calorificam ex quoque vim sentient temperatiores factæ. Quapropter, quæ multa condire alia non poterunt: Acetum condierit, diuersarum atque etiam contrariarum facultatum viribus pollens. Quibus nominibus in condimenta opsoniorum penè omnia iure meritoque venire potest. Intinctus autem parantur ex eo cuiuscunque generis, modò sinapi, modò oleo, modò sacchato additis, modò odoratarum herbarum seminibus, & aut aromate aliquo gratiam intinctibus addente, aut rosarum odore conciliato, maceratione earum. Sæpiùs ipsummet appositum per se dapibus multis Embamma fecit, quarum præsertim glutinosior crassiórque substantia, humórque extenuari postulent, tum ex quibus timetur bilis, cuius humoris vim reprimere Acetû aptissimû iudicatur.

Penetrat. — *Facultates aceti variæ* — *In condimenta Obsoniorum venit. Intinctus ex eo parantur* — *Embamma*

At idem in temperamento melancholico, affectibúsque, peculiariter damnatum, neruis neruosisque partibus inimicum: vtero, intestinis, ventriculo, nisi bilioso, aduersum, mulieribus insuper noxium, & iocinoris virtutes debilitare existimatum: nempe nimio sæpè vsu, & intempestiuo, refrigerato viscere, quemadmodum neruosis quoque partibus qualitatis eiusdem efficacia, sed & penetrabilitate officere maximè potest, acrimoniæ non minùs sæpè violentia læsis. Ventriculum quidem, eiúsque præsertim os, quò maior in hoc sensus, ita quandoque vehementer ingruens, afficit, vt manifestò veluti percussionis eiusdem læsionem sentiat: os quidem nonnunquam ipsum, linguáque, ac palatum, non satis acrimoniam ferunt: sæpè etiam antequàm admoueatur ori, perhorrescunt. Hoc quidem acerrimum facit, quod facilè aquâ retundi, aut vino, aut mitioris alterius alicuius succi additione, poterit. Saccharo alii, alii passulis, mitigant: sicuti è diuerso, paulò magis fatuo ex aromate acrimoniam, pipere præcipuè, & gingibere quærunt.

Noxa — *Acrimonia eius vt retundatur*

Acetum porrò mulsum, quod Oxymel vocant hoc modo à Dioscoride temperatur. Aceti heminas quinque, salis marini minam vnam, mellis minas decem, & aquæ sextarios quinque, pariter coquit, dum decies efferbuerint: mox vbi refrixerint, diffundit. Constat porrò sumptum crassos humores extrahere, atque ischiadicis, arthriticis & comitialibus opitulari. Est & auxilio contra morsum viperæ & lacertæ quam Sepa vocant: itemque contra haustum meconium, ixiámue, anginis denique vtiliter gargarizatur. De aceti natura & viribus, plura tract. part. quem de vite eiusque præcipuo fructu breui publici iuris facturi sumus.

Vires & vsus Humores crassos — *Venena.* — *Angina.*

Vitis vinifera silu. siue Labrusca.

Cultiuam hæc refert caudicibus, ramis, articulatis sarmentis, foliis, clauiculis, flosculis & fructu, quem tamen non perficit, sed immaturum, durum, ac austerum relinquit.

Descriptio. — *Fructus*

In sarmentosam, ait Lobelius, arboreamque penè sobolem luxuriat, prolixitate anfractuum, vnde sterilescit, aut minores, minùsque sapidas & maturas vuas fert, easque raras & perpaucas. Virg. in Bucol.

----- aspice vt antrum
Syluestris raris sparsit Labrusca racemis.

Oenanthen à Labrusca separat Dioscorides, Labruscam duum statuens generum. Nos autem Oenanthen non vnius Labruscę modò florê esse, sed vtriusque asserere non dubitamus cum Matthiolo: cùm non aliud Veteribus significet Oenanthe, quàm Vitis florê, id quod ipse Diosc. in proprio capite manifestè declarat: quippe qui tradat Oenanthen vocari Vitis silu. fructum, cùm floret, nullius facta generis distinctione. Quin & idem alibi confirmat, vbi vini Oenanthini meminit, è feracis sylu. Vitis floribus fieri scribens. Ex his itaque abundè constat, non tantùm infructiferæ, sed etiam fructiferæ Labruscæ florem Oenanthen vocari. His adde autoritatem Galeni qui lib. 8. de comp. med. cap. 1. Oenanthen appellat Vitium silu. germen vnà cum floribus, ex quo succedentibus diebus Vua fiat.

Diosc. arg. — *Oenanthe duplex.*

Plinius lib. 12 cap. 28. Oenanthen vuam, non florem esse censet, Eodem, inquit, & Oenanthe pertinet, Vitis Labrusæ vua: colligitur cum flore cùm optimè olet. Sed in his Plinii verbis rectè suspicatur Matth. mendû subesse, rectiusq; legendum esse cum Dioscoride cùm floret, non cum flore. Quomodo enim quis vnquam vuam cum flore collegit? Cæterùm ad Vitis siluestris genus pertinere scribit Dodon. vuas Plinius Triferas & insanas vocari refert lib. 16. cap. 27.

Plin. corrigitur.

Ab hac Vite siluestri ea est diuersa, quam Glycypicron, seu Amaram dulcem, postea vocabimus. Differt & ab illa Vite silu. Dalechampii, quam Clematin alteram latifoliam hoc loco inscribimus. Nec est Bryonia, quæ eandem appellationem apud nonnullos cum Oenanthe sortita est.

Æquiuoca. Glycypicros. Clematis altera latifolia. Bryonia.

Nostrâ, quam hîc tradimus, silu. Vitis Græcis ἄμπελος ἀγρία, Latinis Vitis spontanea, Oenanthe, & Labrusca dicitur. Germ. Wild räben: Belg. Wilde Weinstock: Gall. *vigne sauuage*. Angl. wilde wine. Fructus eius Græcè οἰνάνθη, Hebr. *Rosar & Reuschim*, Germ. Hertling trauben dicitur. Illud silentio haud dissimulandum est quod etiam domesticæ vitis flos Oenanthe dicitur. Verùm quia siluestris Vitis vi multò magis adstrictoriâ pollet, is per excellentiam Oenanthe appellatur.

Nomina linguarum

In squalidis agrorum marginibus variis in locis occurrit ac Prouinciæ & Narbonæ maritimis, altas plærumque scandens arbores. Nonnullæ ex hoc genere Iunio mense, vt satiua Vitis, florem ostendunt.

Locus. — *Tempus.*

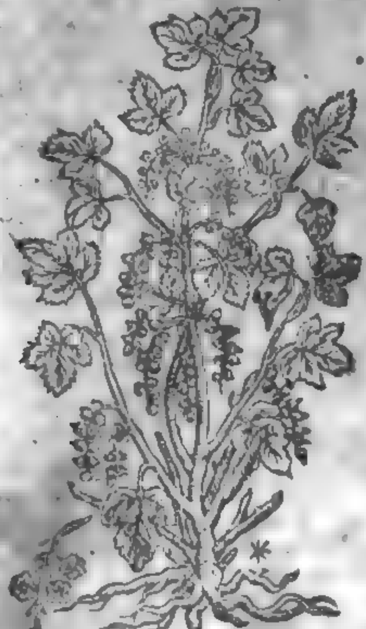
Labruscæ folia, caules, & clauiculæ, quibus repunt, vim habent cultiuæ viti similem.

Ribe

RIBES VULGARIS ACIDUS ruber.

Cap. II.

Descr.

Ribes vulgò dictus frutex, multis stolonibus parum crassis, bicubitalibus & tricubitalibus exurgit, cortice spadiceo aut cinereo, materie infirmâ, virente, cum ampla matrice seu medulla; folia Vvæ crispæ foliis similia, sed multò latiora, sinuata, mollia, supernè virentia, glabra, infernè molli lanugine canescentia, sapore subastringente, acido & nonnihil acerbo; flores racematim cohærent plurimi ex pediculo tenui unciali & sesquiunciali, aciduli, quinque foliis pallidè virentibus, oris extrorsum reflexis constantes, staminulis sex sessilibus exiguis albis umbilicum medium, qui colore obsoleto est, stilo virenti minuto bifido lacunam aperit, ambientibus.

Veteribus incognita. Ribes Mauritanorum non est.

Veteribus, quantum reor, incognita, & silentio involuta, quam plures id esse contendunt, teste Bened. Curt quod à Mauritanis Ribes dicitur, ut nonnulli etiam recentium Medici, sub hac appellatione illo in Medicina utantur. Ast adstipulantibus Fuchsio, Matthiolo, Lugd. & aliis, Ribes Mauritanorum à nostro diversum est: nec enim respondet descriptioni Serapionis, licèt Amat. & Dodon. id asserant, ejusdemq; Ribes esse credant, vel ob saporem acidum cum quadam permixtum dulcedine. Verba Amati hæc sunt: Post Berberorum fruticem proximum erit citare, Ribes ferentem, quum de illo quoque antiqui nullam fecerint mentionem. Antiquos quum dico, velim intelligatis Hippocratem, Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Oribasium, Paulum, Aëtium, Catonem, Varronem, Plinium, Palladium, & Columellam. Inest huic fructui sapor acidus, cum quadam permixtus dulcedine, unde firmiter crederem, hunc ipsum fructum, quem nos Ribes appellamus, eundem apud Serapionem Ribes esse, quum eundem saporem Serapio suo tribuat, quem in hoc Officinarum gustamus, nec enim in cæteris notis Serapio ab hoc communi quicquam deviat, proinde nostros Ribes, Serapionis quoque esse crediderim. Ast Amatum cæterosque, qui putant hunc fruticem esse Arabum Ribem (de quo postea) hallucinari abundè constat. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore viridi rubescente, & folia lata, magna, & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est; neque enim fert hæc capreolos, neque ejusmodi foliis viret: tametsi fructu Ribem admodùm referat, quòd is gustui sit acidus simul & dulcis, qualem esse Ribis baccam auctor est Serapio. Sunt quoque nonnulli, qui esse existiment Poterium, de quo apud Dioscor. Plin. & Galenum. Sed errant & hi toto cælo. Descriptiones conferant & videbunt discrimen. Totum Ribis fruticem circumvestit lanugo subtilis velut pubescens; spinis Poterium horret. Nec desunt qui hanc plantam esse arbitrentur, quam Gal. lib. 7. de comp. med. sec. loc. Ursi uvam appellat. Quorum error ab ipsomet Galen. satis refellitur eodem loco: quandoquidem asserit hujusce Uvæ plantam Memæcyli folio virescere.

Amati et Dodonæi lapsus. Amatus de Ribe. Ribes Serapionis. Ribes officinarum. Amat. refutatur. Poterium non est. Ursi Uva Galeni non est.

Matthiolus scribit Lonicerum hallucinatum, Ribem vulgò dictum, Halimum dixisse, id tamen non comperio apud Lonicerum: meminit quidem alterius plantæ pro Halimo. Idem Matth. in post. comm. Lat. & Ital. & hist. germ. silvestre genus in collibus & montibus nasci tradit, hortensi simile, sapore tamen minùs grato, acerbiore, vehementiore. Genus quidem silvestre dulce mihi notum: nullum autem hortensi acerbius. Monachi aiunt hujus arbusti fructu omnes pharmacopœos falsò pro vero Ribes uti: quid autem sit eos adhuc latere. Talia & Cardanus, Ribes loco, inquit, utimur frutice incerto, fructum in umbella [*debebat dicere in racemo*] ferente.

Matth. redarguitur. Hal. non est. Genus Ribes silvestre Matthioli. Ribes falsum.

Synon.

Ribes vulgaris acidus ruber vocatur Grossularia rubra, a Lugd. (à qua & Vva transmarina) Tab. Dod. gall. & lat. cui etiam Grossularia transmarina dicitur. Cam. ad Matth. Grossularium rubrum & transmarinum. Vulgo gallico apud Ruell. rubra Grossula, & transmarina. Gesn. coll. Ribes vulgò dictum, Acinos divi Ioannis; Itémque h. Ceanothus levis. Trago Ribes 1. & hortense. Cam. h. Ribes vulgare baccis rubris. Matth. Ribes officinarum, in Ep. & hist. Ribes vulgaris. Clus. Ribes vulg. rubro fructu dulci. Ribes Fuchs. Lac. Cronemburg. Lon. Apoll. Tab. Cæs. qui & fruticem sine spinis nominat. Lob. Adv. Ribes rubra: Obs. & Ic. Ribes Arabum, Ribesium Dodonæi.

Syn. C. B.

C. B. pin. Grossularia 5. multiplici acino sive non spinosa hortensis rubra, sive Ribes officinarum: Ribes hortense, Trag. vulgaris fructu rubro, Eyst. Ribes vulgaris domestica, Matth. Cast. Ribes vulgo, Ang. Bellon. Cæs. Vva ursi, Dod. gall. Ribesium fructu rubro, Dod.

Nomina linguar.

Germani nostri appellant Ribem Sant Johans Treubel/ S. Johans Beerlin/ quod sc. circa divi Iohannis Baptistæ diem ad maturitatem fructus pertingant, Belg. Besiekens ouer zee: Gall. *Groiseles, Groiselles d'outre mer*: Ital. *Uvetta rossa* Hispan. *Ribes*: Boh. Jahody Sw. Jana: Hung. *Apro tengöri zolo*, h. e. minor marina Vva.

Locus et Tempus.

Passim in hortis nascitur, eorundem pulvinos & areas sepiens, florens Aprili ac Maio, sub finem verò Iulij quandoque; sæpiùs verò Iulio mense baccas maturans.

Vires. Febres ardentes. Sitis. Rob Ribium. Vomitiones sistunt. Variola. Profluvia calida. Baccæ siccata. Succus.

Quæ de fructu Oxyacanthæ dicuntur, ea de acinis Ribis quoque ferè intelligi debent. Exhibendi sunt illi, Tragi consilio, ægris, qui ardentibus laborant febribus, neque non his qui calidas alvi fluxiones patiuntur. Namque hi acini sicut & Serapia & eclegmata, atque Rob (ut vocant) de Ribes, sitim immensam restinguunt, vomitiones sistunt, cibi appetentiam invitant. Quidam Sacccharo has baccas condiunt sicut & Cerasa, quo pacto pueri variolis, aliisque alvi calidis profluviis laborantibus apprimè conducunt. Baccæ Ribis in sole siccatæ, ad easdem affectiones asservari poterunt. Reliquas cum Oxyacantha easdem vires obtinet Ribes. Succus è baccis Ribes expressus, cum aqua Cichorij aut Acetosæ confert ad febres ardentes & biliosa alvi profluvia, autore Matthiolo, constringendo roborat ventriculum, & iis qui cholera morbo afficiuntur subvenit. Idem facit contra hæmoptysin, cum aqua Portulacæ aut Plantaginis bibitus. Vvulæ tumorem gargarisatus cum aqua rosacea curat. Fronti illitus, lachrymantes oculos adjuvat. Dentes quoque vacillantes & gingivas corroborat. Folia vehementer adstringere testis est Fuch-

Cholera. Hæmoptysis. Vvula. Oculi. Dentes. Folia.

sius, Ribesij nostratis, ait Dodonæus, rubentes baccæ, quarum usus & non aliarum est, frigidæ & siccæ temperamento sunt, ordine secundo satis intenso, & cum partium tenuitate nonnihil quoque adstrictionis obtinent. Ardores febriles restinguunt ac mitigant: bilem reprimunt, sanguinem contemperant; putredinibus adversantur; sitim vehementer sedant; ventriculi subversiones, & choleram morbum sistunt; dysentericis ex calida causa laborantibus utiles. Syrupus de Ribes conficitur, ut de Granatis, acidus, cui etiam facultate omninò respondet. A vulgo Monspessul. pluris fit, quòd ibi rarior sit Ribes, quàm Malum Granatum. Ribesium ad sepimenta utile, tum & ad topiarias scenas, quas non difficili opere convestit ac ornat.

Putredines. Dysenteria ex calida causa. Syrupus.

RIBES VULGARIS ACIdus, albas baccas ferens.

Descr. VVlgari similis foret, nisi cortice esset candidiore, floresque facilè diffluerent, ita ut sæpè remaneant paucissimæ baccæ, ac etiam singulares. Sed & alia differentia est; baccæ enim quamvis acidæ sint, albæ tamen manent, pellucidæ, uniones penè referentes, ejusdem tamen cum vulgaribus magnitudinis. *Synon.* Hujus meminit Clus. hist. nomine Ribes vulgaris albo fructu, quem ait Hungaris incognitum. C.Bauh. apud Matth. dicitur Ribes baccis instar unionum candidis. Eid. pin. Grossularia 8. hortensis fructu margaritis simili: Ribes fructu albo, Eyst.

Locus. Montbelgardum Stutgardia ex horto Ill. Ducis VVirtemb. translata, ubi primùm observata est, floret & fructum fert eodem tempore quo vulgaris.

RIBES FLORE RUbente.

Descr. FIrmior hujus frutex est vulgari, ac robustior, cortice rubescente vestitus; foliis hirsutis, ad tactum lævibus, angulosis ut vulgaris, sapore tantillum acido; longis florum racemis, quos Maio in horto Ill. C. VVirt. Montbelgardensi profert, ferè palmaribus, figura ferè Vvæ crispæ floribus similibus, obsoleto rubore præditis, quorum fimbria quinque partita albescit, sapore subacido.

An Clus.? Ribes vulg. 2 genus. An Clus. est Ribes vulgaris secundum genus amplioribus foliis & majore fructu, licèt acidi saporis ut vulgaris: hujus enim flos variat, quia qui in vulgari herbacei coloris est, in hoc eleganter rubet & puniceus est. An huic similis quam Ioannes Boisot in horto Bruxellis alebat? Hæc Clusius.

Synon. C.B. C.B.pin. Grossularia 6. hortensis majore fructu rubro: Ribes rubro flore, foliis & fructu majoribus, Clus. pan. & hist. Ribes baccis majoribus, Cam. major fructu rubro, Eyst.

RIBES MONOCARpos.

Vva crispa rubro fructu. MIttebat anno 1598 aliud Ribes genus ex Anglia acceptum ad Clusium Carolus de Tassis, quod Vvæ crispæ rubro fructu appellatione inscriptum erat. Postea tamen è Iac. Gareti epistolâ Londino missâ fructum ferre intelligebat vulgari similem, paullò majorem, confertim tamen in eodem pediculo non nascentem, sed singularem ut in Vva crispa.

Fructus singularis.

C.B.pin. Grossularia 7. distinctis baccis.

RIBES ALPINUS dulcis.

Descr. RIbes Alpinus dulcis fruticat ut præcedens, tenui vimine, cinereo cortice contecto; *Folia.* folia ex alternis tuberculis, exeunt simul aliquot, cùm floret, plusquam dimidio minora vulgaris Ribis foliis, Vvæ crispæ æqualia, in tres acutos angulos exeuntia, in ambitu serrata, levissimè hirsuta, supernè atrovirentia, infernè læto virore splendentia, excurrente in angulos singulos nervo satis elato, *Gustus.* gustu subdulci, ex pediculis semuncialibus, hirsutis; *Flores.* flores ex tuberculis iisdem racematim cohærent numerosi ut in vulgari, herbacei, sed floribus Ribis vulgaris magnitudini multùm cedentes, foliis tamen quinis perinde & apicibus constantes, odore gratissimo; singularibus flosculis ad pediculum adnascitur foliolum concolor tenue & oblongum. *Vvæ.* Vvæ breviores quàm vulgari; acini minùs rubri, subdulces, ferè insipidi.

Synon. Ceanothus. Gesn.h. est Ceanothi lævis genus sylv. Rusticis Redbeer. Eidem in app. Ribes sylvaticus. Lob. Obs. Ribes candidioribus foliis, acinis dulcibus. *Grossularia rub.* Lugd. Grossulariæ rubræ, sive Ceanothi lævis genus circa sylvas Gesneri. *Locus.* Clus. Ribes genus quoddam, quod Austriacæ & Stiriacæ Alpes alunt, nihil vel minimùm à vulgari differens, fructu tamen non acido, sed dulci. *Icon Clusii.* Clusius, quod non silendum, iconem habet, qualem Lobelius pro Ribe Arabum exhibet, cum inscriptione, *Ribes vulgaris fructu dulci.* C.B. apud Matth. Ribes silvestris fructu dulci, aliàs à vulgari nil differens. *Ribes silv.* Eid. pin. Grossularia 9. vulgaris fructu dulci: Ribes vulgaris fructu dulci, Clus. pan. *Locus.* & hist. Ribes minor fructu rubro, Eyst. Item, Grossularia 10. sive silv. rubra: Ribes silv. Matth. Ges. app. Lon. Cast. Cam.

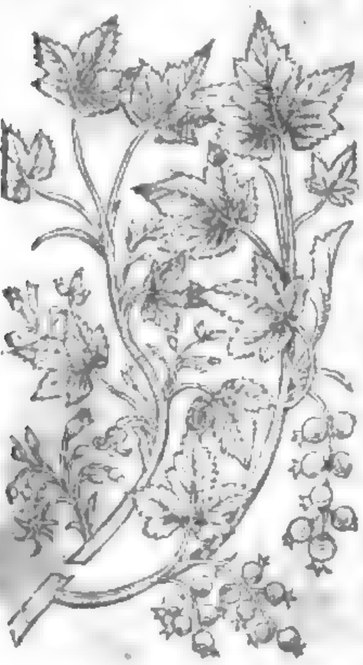
Vidi Genevæ in monte Saleve, deinde in Thuiri, ac etiam in montibus circa Basileam.

RIBES NIGRUM VULGO dictum folio olente.

Descr. FRuticat Ribes nigrum ceu vulgare, folia vitiginea, lata, aversâ parte leviter pilosa, odore fœtido; flores ex eodem tuberculo plures, aut racematim digesti, Vvæ crispæ floribus persimiles, concavi, quinque foliolis rubentibus extrorsum reflexis, totidem surrectis pallidè virentibus, alternante cum quinis fibris concoloribus situ; stilus in medio viridis; odor, qui & foliis, gravis; *Bacca.* baccæ oblongæ colore nigro, quæ sive maturæ, sive immaturæ acidæ sunt, cum sapore partim grato, partim ingrato.

Ruell. not. Ruellium de hac loqui existimo quamvis descriptio ejus non placeat, quæ sic habet: Non est omittendum arboreum fruticem apud nos esse, quo

quo velut vivâ sæpe latiores hortorum areas, venustatis potiùs causâ, quàm muniniendi, cingunt. Is altitudine ternûm cubitorum inolescit, & vitigineâ fronde viret, supra modum asperâ, utrisque lateribus acuminatâ, medio in mucronem desinente, ambitu leviter fimbriato, satis ad Lupi salictarij, vel albæ Vitis folium accedente; ramos fundit breves, in quibus excusso flore primùm bacculæ pendent virides, ut in Ligustro racematim coactæ, quæ maturitatem adipiscentes nigrescunt, gustu & sapore piperis, sed mitiusculo. Ex prorsùs rotundi Piperis faciem exprimunt: verùm desideratur in eis retorrida illa rugosaque maturitas; abest etiam illa validior amaritudo, gustum Piperis sapore complent; & os, quibus anima fœtet, odoris jucũditate commendant. Piper olitores nostri nominãt, quòd atrum Piper colore & sapore forsitan æmuletur. Sit ergo nostris Piperastrum, quoad melius vocabulum invenerimus. Vides itaque quàm cæca sit harum rerum effigies.

Piper olitorum.

Piperastrum Gesn.

Arbuscula piperifera.

Amomum.

Matth. in Diosc. est Arbuscula piper racematim proferens, Venetiis visa, faciemque illius plantæ prorsus exprimens, quam vulgus Ribem appellat. Et hinc meritò appellatur Ribes nigrum. In epist. ad Cortusum scribit, se audire quosdam Dioscoridis Amomum esse recensere. Sed quantas nectit nugas, qui ut videatur singulare aliquid conspexisse, Piperis plantam Venetiis in horto Maphæi vigere fabulatur. Atqui si frutex ille Piper est, vel etiam Amomum, ut alij sentiunt, parùm aberit, quin vulgare Ribes, vel Piper, vel Amomum (teste Guilandino) esse possit.

Cùm Amomum (ait Lobel. in Adv.) doctos diu exercuisset, & eos peregrina planta defecisset, nostram Ribes nigram opinati sunt, quæ vera non est. Esse scribit Apollo quosdam [*est Anguill.*] qui Piper silvestre Syrium, *Pimento del Rabo* Lusitanis vocitum, cujus plantæ, tum Venetiis, tum Patavij in hortis quibusdam visuntur, Amomum existiment. Sed considerent docti, an Pimento del Rabo non falsò existimetur fructus Ribis nigri, visi Venetiis & Patavij, non autem plantæ Pimento del Rabo, sive Piperis caudati. Lon. Ribes silv. ingrati odoris. Hadr. Amomum, Piper hortense ab holitorum gente dictum. Tigurensium quidam apud Gesn. quadrup. vocant Palmenstanden nimis communi vocabulo. Is Pseudamomum esse conjicit, cujus folia & ramuli Sabinam herbam aut felis urinam quodammodo redoleant. Vocatur autem à Gesnero de coll. Ribes silv. aquaticum, Sabinæ ferè odore: de hort. Ceanothus Ribes acinis nigris: Item Amomum Anguillaræ, Amomum falsum, Pseudamomum, Piper quorundam. Eid. cat. Amomum, in hortis præsertim Galliæ Piperis vocabulo olitoribus nominatum; Pfeffer mit bletter wie Schwärtzwurtz: Piper obteres aliquibus Gallis vocatum. Cam. h. Ribes baccis nigris, minoribus & majoribus. Eid. ad Matth. germ. Ribis silvestris quædam acinis nigris. Dod. gal. Ribes nigrum, *Groiselles noires.* Bel. Schwerze albesten. Lob. Obs. & Ic. ut & Tab. (cujus icon non in omnibus placet) Ribes nigra, schwartz Johans beer. Lugd. Isos sive Osos niger Theophr. Grossularia nigra & aliis Pipirella, Officinis Ribes niger, Gallis *Poivrier & Groiselier noir*; fructus *Groiselles noires.* Clus. Ribes vulgaris nigro fructu, Vngaris ignota. C. B. apud Matth. Ribes fructu nigro. Eid. pin. Grossularia 11. non spinosa, fructu nigro: Ribes silvestre Trag. Thal. Ribesium fructu nigro, Eyst. Frutex Ribi similis fructu nigro, Cæs.

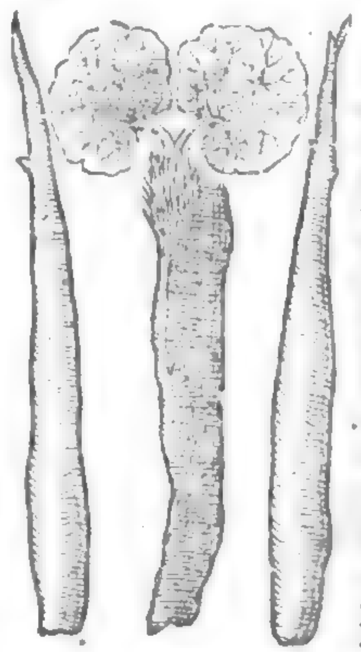
Tab. notat. *Isos sive Osos.* *Pipirella.* *Piper obteres.* *Piper hortense.* *Pseudamomum.* *Ribes silv. aquaticum.*

Locus & Tempus.

Copiosè se multiplicat in hortis: Februarij principio prorumpere incipit. Frutex Gesneri foliis Grossulariæ hortensis in multis Galliæ, Italiæque locis in hortis colitur. Tiguri spontè nascitur, circa rivorum quorundam ripas, ubi facilè comprehendit translatus in hortos, quem acinos nigros piperi similes in calidioribus locis proferre aiunt, sed Tiguri, ni fallitur Gesnerus, sterilis est. Crescit abundè, si Camer. hort. rectè meminit, in montanis Misniæ circa Annæbergam, atque ibi venenati quid illis baccis inesse asserunt, cum aliis in locis esui esse soleant. Sunt qui foliis cibos condiant.

Tiguri sterilis.

RIBES VERVM Arabum.

Descr.

Ribes herba Spicæ Celticæ nascendi modo aliquo pacto naturam refert: siquidem ea sub nive ferè perpetuò degit, folio Lapathi acuti prædita, ni grandius esset & rotundius, & ad Papyrum accedẽs. Baccas fert ex sinu medio foliorum rubras, ut in Lauro Alexandrina, Hippoglosso & Rusco conspicimus; septena ut plurimùm à radice assurgunt folia, in quorũ medio fructus veluti racematim dependet, ex quo is succus qui exprimitur, turbidus est lactisque albedinem habet: ideò aliquantisper sini & insolari decet, donec clarescat & depuretur. Hactenus Bellonius, cui lucem addent quæ ex Rauvvolfio paullò diversa (etsi eandem videantur plantam ambo intelligere) subjicimus: nolumus enim in planta non visa, alterutrum corrigendi provinciam sumere. De Ribe ergo Arabum sparsim Rauvvolfius; Vera Ribes Arabum, caules habet asperos, longitudine ferè cubitali, crassitudine pollicari, colore viridi, infernè (ut etiam meminit Serapio) rubescente vel purpurascente. Autumno inveni Septembri mense, sine flore & semine, duobus tantùm foliis præditum, tanquam primum prorumpentibus, rugosis, rotundis, Petasitidis foliis æqualibus, ex pediculis crassis, brevibus, quæ etiam grato illo acido succo, sicut & caulis, plena sunt.

Descr. Rauvvolf.

Sunt apud Serap. qui putârint Ribem esse, quam Acetosam nominamus, & Lapatium: alij Granum acetosum quod affertur ex Corascem. Illam Rhazes inter fructus recensuit. Bellonius vult (ait Matth. in post. comm. Ital.) Ribem Serapionis esse, plantam repertam in monte Libano.

Synon. *Planta Libani.*

Verùm nescio quomodo possit convenire cum Serapionis descriptione cùm notas non habeat, quas tribuit ei Serapio, rotunda folia, capreolos, & arborem esse. Hæc ille. In meo quidem Serapione, arboris nulla fit mentio. Fructus est racemosus, ut scribit Bellonius: capreolos verò habere manifestè scribit Rauwolff. ad iconem, qui folia rotunda; & ipse Bellonius, rotundius Lapatho dicit. Card. var. lect. Ribes verum Bellonij in Libano. Rauvvolff. Camer. ad Matth. Germ. & Lugd. in app. Ribes Arabum. Clus. hist. (qui libenter acquiescit sententiæ Rauvvolfij) Ribes legitimum. C.B. pin. Grossularia 12. Ribes Arabum foliis Petasitidis: Ribes Serapionis, Cam. h. An idem cum hac, Ribes Serapionis foliis Oxylapathi, Bellon. de coniferis, Dod. & Lug.

Ribes Libani.

Ribes legitimum.

Locus.

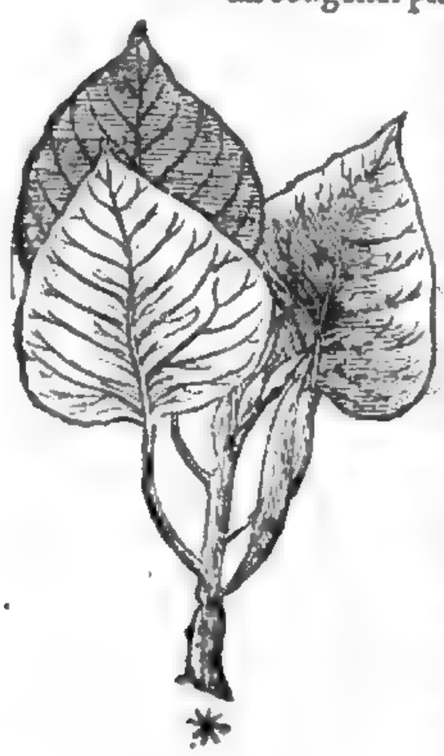
In Libano nascitur, si à Cedris paulò altius usque ad præcipitium montis scanderis. Halepum reversus Rauvvol. agnovit in Offic. Rob de Ribes ex veteri nomine & acido sapore. Non parva ejus ibi quantitas apparatur, aliò etiam mittenda, inprimis verò ad Turcicum Imperatorem.

Vires, & temperamentum.

Ribes Serapionis frigida & sicca est ordine 2. Ex capreolis contritis exprimitur succus, qui coctione inspissatur. Ventriculum refrigerat, roboratque, confert cardiacis; sitim restinguit; fluxum ventris biliosum, & vomitum compescit, appetentiam excitat; utilis in morbillis & variolis; adversus hæmorrhoïdas & ebrietatem. Sapa de Ribes stomachum calidum confortat, autore Mesue, vomitum colericum sedat, sitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipsum confortat, biliosam vomitionem, seu fluxum colericum sedat, & alterat.

Morbilli.

AN RIBES RAUVVOLFII, AUT illi congener planta?

INter plantas, quæ in sportulis Doctoris Colij, sive Coolmans repertæ, unam etiam conspiciebam (Clusii verba sunt Exot. lib. 4. cap 21.) quæ licèt mutila, nec integra, mihi in memoriam revocabat ea, quæ in Cl. V. Leonard. Rauvvolfij Itin. Germanice sermone conscripto ante aliquot annos legeram. Is enim lib. 2. cap. 11. mentionem facit ejus plantæ quam Arabes appellant Ribes, ex qua Rob de Ribes conficiunt, cujus magnam copiam è monte Libano delatam in Judicis Halepani horto videbat, ad Rob illud conficiendum, quod deinde Constantinopolim esset ablegandum. Et cap. sequente ejusdem libri, Ribes plantam numerat inter eas quæ ab ipso in monte Libano fuerunt observatæ. Libro autem quarto, qui seorsim postea fuit editus, & Plantarum figuras additis nominibus duntaxat continet, ejusdem Ribes primùm è terra emergentis iconem exhibet, binis solummodò foliis præditam. Cogitabam itaque apud me, an illa, quæ inter chartas conspiciebam folia cum suprema caulis parte, ad Ribes Arabum plantam referri possent (verisimile enim est, pluribus quàm in monte Libano locis nasci, quandoquidem apud Medicos Arabes frequens sit ejus mentio) aliquot enim notas habere mihi videbantur non valdè dissimiles iis, quas suo Ribes Rauvvolfius tribuit, veluti foliorũ formam, tametsi Petasitis, quibus Ribes folia comparat, foliis longè inferiorum, nec adeò orbiculatorum, ut ille Ribes folia pingit, sed mucronatorum, deinde extimam caulis abrupti partem quibusdam folliculis præditam, iis ferè similibus capreolis, seu veriùs vesiculis quas Ribes plantæ adpingit. Quùm verò & folia, & caulis illa extima pars valde sicca essent, nihil mirum, si aciditatem, quam fortè habuerit, in illis deprehendere non potuerim: nihil tamen asserere volo, sed meam opinionem duntaxat dubius profero.

Ribes planta congener.

Icon Rauv.

Folio Petasitidis.

Qui porrò in regione eam plantam observasset & legisset Colius, nihil in charta quâ folia involuta, erat adscriptum, nec quidem an aliquo in usu apud incolas esse comperisset. Operæ pretium tamen me facturum existimabam, si mutilam plantam qualem conspiciebam, in tabellà exprimendam curarem, quæ hic adponeretur. Cæterùm, illorum foliorum quorum picturam hîc damus, nonnulla orbicularis pænè erant formæ, hoc est, quinque uncias longa, totidem lata, præsertim infimâ parte, pediculo cui videlicet inhærebant, proxima, summâ verò & aliquantulum mucronata; alia, tametsi ejusdem longitudinis & circa pediculum latitudinis, sensim tamen in mucronem desinebant, nec adeò sphæricæ formæ erant, sed Hederæ folium angulorum expers, aut Convolvuli majoris quodammodo referebant, ejusdémque formæ unum inter reliqua conspiciebam, cujus longitudo & latitudo sex unciarum erat. Porrò non valde densa sive crassa erant ea folia (nescio an siccitate id accidisset) & supinâ parte quendam viridem colorem retinebant, pronâ autem, ex albo pallescebant, & pediculis binas uncias longis nitebantur, à quibus nervus prodiens per medium folium secundùm longitudinem protendebatur, & ab illo deinde alij minùs tumentes nervi inæquali situ oriebantur, ex utroque latere quini aut seni, qui ad folij oras usq; excurrentes, intermixtis multis obliquis venulis, magnam gratiam folio conciliabant: summi caulis abrupta pars, teretes quosdam & oblongos folliculos inter folia proferebat, sed eos, ut mihi quidem videbatur, novellos & recenter natos, eosque inanes & siccos, ut facillimè confringerentur.

Icon Clusii & descr.

Folio Hederæ.

DE SAMBACH SEU ZAMBACH, & Iasmino quædam in genere.

CAP. III.

ZAmbach multis (& veriùs meâ quidem opinione) dicitur de Gelsemino, ut Ang. Dod. gal. Lob. Adv. Matth. Cam. h. Clus. & Bellunensi, qui scribit Zambach absolutè sumptum, esse Lilium album. Gesnerus tamen in cat. credit Arabes per Zambachum intelligere Violam [*Leucoium*] quod non placet. Præterea hist. quadrup. Virgilij Cassiam esse putat, apibus gratam. At consideratis iis, quæ de Cassia scripsit Virgilius, non video quomodo conveniat cum ea. Verba autem Virgilij posita sunt capite de Cassia poëtica. Idem tandem loco proximè citato pro Nersin Iesseminum vulgò dictum, aut Leucoia potiùs, quam ullum Rosarum genus usurpare mavult. Nos tamen dicimus Rosam moschatam meliùs convenire cum Nersin quàm Iesseminum.

Acquiescenda.

Lilium album.

Leucoium.

Cassia Virgilij.

Gesn. notat. Nersin.

Sunt qui pro certo sibi persuadent Iasminum unguentum Dioscoridis ex floribus fieri, quos in Italia Gelsemini vulgò appellamus, inquit Matthiolus. Quorum opinioni non parum suffragantur tum Hermolaus, tum Marcellus, qui inter Leucoij genera nostratem Gelseminum comprehendisse videtur, cujus sententia nõ probanda. Gelseminum differre à Leu-

Gelseminũ differt a Leucoio.

Gelseminum differt à Leucoio. à Leucoio abundè ostendit Serapio, qui alterum ab altero diversis capitibus distinguit. Nec de Gelsemino agens cap. 176. ullam Diosc. aut Galeni authoritatem adfert. Credimus ergo Diosc. cæterisque veteribus incognitum. *Iesemin Zambach.* Cæterùm Arabes Iesemin appellarunt, tametsi vernacula eorum lingua Zambach sive Sambach, vocitetur. Addit idem in com. Ital. cap. 63. Gualterum Germanum Argent. manifestè errasse qui existimarit Diosc. intellexisse de vulgari Gelsemino. Matth. olim in Diosc. meminit ex Serapione, Gelseminum floribus albis, cùm luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam se vidisse ait. Modo autem in post. com. dicta de diversis coloribus Gelsemini omittit, quasi ante scripserit non visa.

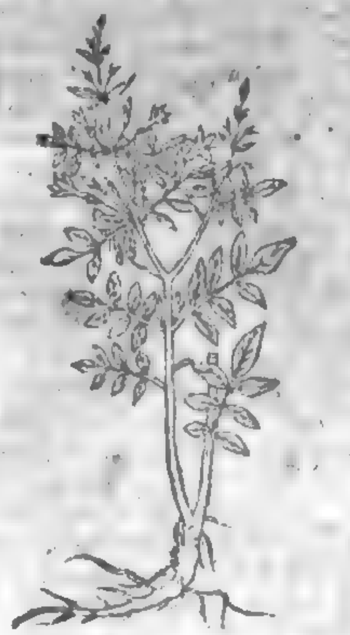
Iasme Diosc. non est Gelseminum. Iasme porrò Dioscoridis non esse Gelseminum comprobat Lob. in Adv. dicens. Concinniorem quàm certiorem ascivit sibi Gelseminum vulgatius flore albo appellationem de sententia doctiorum, *Iame.* quibus Iame dictum putatur, quasi Viola odora, quia solitum esset istius floribus oleum apud Persas imbui, quod tamen graviùs spirat, eòque arguit, *Viola.* non esse nostrum Gelseminum. Et Violæ latior significatio multò est, quàm ut certam quampiam plantam designare valeat, nedum hanc quam Mauritani Zambach & Gelseminum dicunt. Gelsiminum vulgare Cæsalpino videtur Diosc. Smilax lævis esse: quamvis Diosc. odorem floris subticuerit.

Smilax levis. Iasminum [ἰάσμινον] quasi violaceum, à Violis quas ἴα vocant; vel Iosme quasi Violæ odor; aut Iasme *Nomina linguar.* quasi medicatus odor: Sambach & Zambach Arab. quibusdam Apiaria, quòd apes ejus floribus plurimùm delectentur. Germ. Deyelräben: Gall. *Iessemin*: *Apiaria.* Ital. *Gelsimino*. Amat amænos & calidos tractus habetúrque in viridariis & hortis.

Vires. Avicennæ lib. 2. Canon. tract. 2. cap. 619. de Sambato, Iasmin alba est calidior citrinà, & citrina purpureà; & est universaliter calida sicca in secundo. *Temper. Oleum.* Est subtiliativa humiditatum, & confert senibus ejus oleum. Delet panum quod ex ea humidum, & quod siccum, & facit possidere citrinitatem multitudo odoramenti ejus. Ejus oleum confert ægritudinibus frigidis in nervis, & senibus. Ejus odor facit *Movere fluorem.* soda: veruntamen cùm hoc resolvit soda factum à phlegmate, quando odoratur: & purum oleum ejus facit fluere sanguinem ex naribus calefacti, cùm ipsum odoratur. Serapio de temper. simpl. cap. 176. de Iesemin quod est Zambach tradit ex Isaac eben amram, esse quoddam ex eo album, habens florem, & quoddam citrinum, & citrinum esse minus in operatione sua, & citrinum reperiri in Babylonia. Quùm teratur humidum aut siccum, & ponatur su- *Impetigo.* per impetiginem aut panum, expelli eos, & resolvi omnem superfluitatem frigidam, & conferre ha- *Catarrhus.* bentibus catharrum, & inducere dolorem capitis illis, qui sint calidæ complexionis, & oleum ejus esse juvativum in hyeme. Sed si calidus aliquis in complexione odoret ipsum nimis, timendum esse ne faciat fluere sanguinem ex naribus ejus. Esse etiam speciem aliam ex ea, cujus flos sit cælestis coloris. *Temper.* Idem ex Aben mesuai ait esse calidum in principio secundi gradus, conferre humiditatibus & phlegmati salso, & senibus frigidæ complexionis, & conferre doloribus quæ fiant à phlegmate viscoso. Ex Mesarugia folia Iesemin humida aut sicca poni docet super impetiginem aut panum, & auferre eos.

IASMINVM SIVE GELSEMINVM flore albo.

Descr. Longissimis & lentis, licèt tenuibus viminibus, & nisi sustententur appositis pedamentis, pro-

cerditis donatum est, cortice viridante intectis: folia septem ad nervum alligantur, acuminata, Viciæ foliis ferè paria, glabra, atrovirentia; flores veluti in umbella suavissimi odoris ex oblongo gracili tubulo in calathū quinquepartitum explicantur, colore cādido. Matthiolo è seminibus semen rarissimum oritur, in aliquibus tamē locis edit Lupino simile. Cæs. Crassescit vetustate ferè specie arborea coëuntibus viticulis instar caudicis.

Synon. Sunt apud Lugd. docti, qui Pothon album à Theophr. lib. 6. hist. cap. 7. memoratum, Iasminum album putant; Desiderium vertit Gaza. Plinius sic interpretatus est: Sed maximè spectabilis Pothos, alterum candidius. Avicen. Zambac, Sambach, vel Iasmin alba. Isaac eben amram apud Serap. Iesemin sive Zambach album. Hermol. Iesemínum flore candido, & Viola Persica, Parthica & peregrina. *Viola Persica.* Iesemínum Marcello. Gesn. h. Iasme floribus albis. Lob. Adv. Gelseminum vulgatius flore albo: Obs. & Ic. Gelseminum vulgatius. Cæs. Gelsiminum floribus candidis. Cam. h. & epit. Gelsiminum sive Iasminum, Zambach Arabum flore albo. Tab. Ger. *Zambach Arabum. Tab. & Gerar. error.* Lugd. & C. B. Iasminum album; Miror Tabern. & asseclam ejus Gerardum pro Iasmino cæruleo ponere eandem figuram, quæ albi, ac etiam pro Iasmino luteo, cùm luteum differat formâ. Cæruleum nullum vidi, nec invenio, qui intuitus sit, quamvis ejus mentio fiat apud Matthiolum & post. illum apud alios. Iasminum primum Anguill. Iasminum Cord. in Diosc. Dod. Clus. Cam. apud Matth. C. B. pin. Iasminum 1. sive vulgatius flore albo: Apiaria. Dod. Iasminum fl. albo Eyst.

Locus & Tempus. Lobel. ubivis in hortorum angulis apricis & pro prædiorum cavædiis surculo pangitur, adque ornamenta pergularum, pedamentis erigitur ad fornices. Cæsalp. floret post Rosam diutiùs è singulis foliorum alis. Fructum apud nos nequaquam perficit. Hyeme amittit folia.

Vires. Oleum. Iasminum album sicut odore flagrat, ita & viribus multis pollet. Oleum ex hujus floribus confectum crudos discutit humores; frigidis ac catharrosis confert, & hyberno utile tempore. Quibus au- *Temperatura calidiori inimicum.* tem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diutiùs odoretur, periculum affert sanguinis & narium profluvij. Præcipua olei è floribus utilitas ad contractos, induratósque artus, articulos, tendones, nervósque: calefacit, emollit, aperit. *Calefacit artus. Morbi uterini.* Vteri morbos arcet, non solùm hypogastrio & locis muliebribus illitum, sed etiam potu aut enemate usurpatum. Simili modò prodest & doloribus *Colica.* colicis quos frigidus & viscidus humor concitavit.

IASMINVM HISPANICVM FLORE majore externè rubente.

Descr. Consimiles progressus & incrementa habet cum Iasmino vulgato, sed omnibus modis concinnius est; foliorum conjugationes tres quatuórve cum extremo impari alam complent, at singularia folia ex oblongo rotundantur non in mucronem

vulgati more desinunt, iisque latiora, propiùs plerumque se mutuò contingunt, extremumque adeò folium impar, contractius ac brevius, quàm in vulgato existit. Porrò autem & flores longè sunt majores speciosioresque ac fragrantiores, foliis obtusis (cùm vulgato sint acuta) intus lacteo candore, foris punicantibus.

Synon. Lugd. dicitur Iasminum puniceum Dalechampij. Gallis *Iasmin rouge*, & *Iasmin large*. Tab. Iasminum candiflorum. Ang. Gesmini [*Zambach*] species tertia. Lob Obs. Chamægelseminum grandiflorum peramænum, humile Gelseminum. Cæs. Gelseminum humilius, flore grandiore, supernè candido, infernè subrubente. Cam. apud Matth. & Epit. Gelsiminum Catalonicum, Germ. **Frembd Veyelräben/oder Jaßminen mit grossen blůmen.** Ger. Iasminum candiflorum majus, **Great white Gesemine.** C. Bauh. apud Matth. Iasminum Hispanicum grandiflorum. Eid. pin. Iasminum 3. humilius magno flore: Gelseminum humilius 1. Clus.

Gelsim. Catalonicum. *Iaf. Hispanicum.*

Locus & Tempus. E Chio insula Genua primùm advecta, inde Lugdunum. Qui Byzantium profecti sunt, affirmant plantam hanc in eo tractu & multis Peloponensi locis, à Græcis & Turcis studiosissimè coli, & ubivis in hortis spectari. Vt autem propagetur in vulgari inseritur. Floret Autumno & ferè per totam hyemem Patavij, Lugduni, Basileæ & alibi in urceis pensilibus culta.

IASMINVM SIVE SAMBACH Arabum, Alpino.

Descr. Sambac, sive Gelsiminũ, aut Iesmin Arabicũ, ut autor est Alpinus, frutex est Cayri in Ægypto, sarmentosus, qui sarmentis serpendo altiùs se extollit, *Folia.* foliis Mali aurancij proximis; *Flores.* flores albi, octonis foliis præditi, omnino similes vulgaribus foliis, magnitudine odoréque prævalidiori, ac suaviori.

Vires & usus. Vsus florum est magis ad ornatum corporis, quàm ad sanitatem: nihilominùs parant *Oleum.* oleum, quo utuntur mulieres in balneis ad uterum calefaciendum *Tumores uteri.* & laxandum, ejus enim scirrhosis tumoribus maximè conferre expertæ sunt, ut partum etiam faciliorem reddant, *Partum faci.* oleum hoc & bibunt calidum, & ipso liniunt extrinsecas uteri partes. Vtuntur quoque eo exteriùs inungentes thoracis regionem, tum per os ipsum calidum bibentes, ad tussim, anhelitúsque *Tussi.* difficultatem, & ad pleuritim lethalem, in qua sputum *Pleuritis.* maxima cum difficultate educitur, & ad peripneumoniam, atque ad dolores vehementes stomachi, intestinorum, atque uteri. *Stomachus Intestina. Vterus.* Parant hoc nostri unguentarij ex dulcibus amygdalis atque [illegible] e ami seminibus, ex quibus odore florum Iesmini imbutis oleum exprimunt valdè odoratum.

IASMINVM SIVE GELSEMINVM luteum, & cæruleum.

Descr. Iasmini vulgati ritu fruticat, virgultis viridantibus, angulosis, striatis, in quibus folia, aliàs terna Polemonij Monspeliensium ritu, sed acutiora, firmiora quàm in albo, interdum duodecuplo majora, ad Trifolij bituminosi culti folia magnitudine accedentia, aliàs verò pinnata ex una duabúsve conjugationibus costæ annexis, impari semper uno alam claudente: flores eo ordine & situ quo in Iasmino sive vulgato, sive Hispanico, foliis obtusis, luteis. Fructus mediocris magnitudinis, niger, oblongus, bina continet semina magna, nigra, oblonga, quà se mutuò spectant plana, alterâ parte modicè gibbosa.

Synon. Lob. Adv. Gelseminum luteum. Eid. ic. & Tab. Iasminum luteũ, **Geel Veyel Räben.** Quem quis quæso cum ejus imitatore Gerardo excusabit qui *Tab. & Gerardi lapsus.* pro non viso Iasmino luteo ex sola phantasia ponit albi iconem. Ang. Gesminum flore luteo. Gesn. h. Iasne, Iasminum luteo flore, quo nomine Eyst. & C. Bauh. id apud Matth. nominat, qui seorsim Iesseminum vel Gelseminum luteis floribus inscribit. Eid. pin. Iasminum 2. humilius luteum: Gelseminum humilius alterum fl. luteo, Cæs.

Locus & Tempus. Pfortzheimiæ in horto Grienningeri, qui hieme tegit, adhuc viret Novembri: Argentinæ floret Iulio & fructum maturat Octobri. Patavina & quædam Gallica vireta habent florens in æstate.

Iasm. cæruleum. Iasminum cæruleum nondum vidimus: An Arabes Ligustrum orientale, quod aliàs Syringa cærulea dicitur, intellexerint, Cæs. dubitat: alij Clematidem cæruleam esse volunt.

Iasminum cæruleum, Tab. Ger. Iasminum 4. cæruleum Serapioni, C. B. pin.

PAVATE ARBOR FOLIIS MALI aureæ. CAP. IV.

Descr. Frutex est non admodum ramosus octo aut novem pedum altitudinis, cui rara sunt folia, Mali aureæ minoribus foliis similia, exceptâ appendice qua carent, utrimque eleganti virore prædita: flos exiguus, candidus, quatuor foliis præditus, è cujus medio exit alba fibra cuspide viridi insignis, odore floris Periclymeni, cui procul aspicientibus persimilis

milis videtur; rotundum semen, lentiscini magnitudine, ex viridi nigricans, & ubi maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei sunt coloris; radix alba & insipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.

Acost. de arom. autor est dici, vulgò in Malabar *Pavate*, à Brachmenis & Canarinis *Vasaveli*; Lusitanis *Arbol contra los ersipolas*, h.c. Arbor erysipelas curans. Lugd. Pavate Acostæ. C.B.pin. Arbor Malabaresium fructu Lentisci.

Pavate. Vasaveli. Arbor erysipelas curans.

Vires.

Tametsi utilis sit hæc planta adversus alvi profluvia, queadmodum Macer & Coru, cum illis tamen minimè comparari potest, quādoquidem imbecillior est: itaque qui jam dictas novit, ea haudquaquam utetur in alvi profluviis, at in curando omnis generis duntaxat erysipelate, & eo præsertim quod è mera bile ortum est. etenim insigni virtute adversus hunc morbum pollere deprehensum est. Teritur & maceratur hujus plantæ truncus sive radix orizæ decocto (Canaie uocant) aliquot horis quiescere sinitur ut acescat hæc aqua, erysipelas deinde ea inungitur bibendaque propinatur sufficiente quantitate bis in die purgato priùs ventriculo. Eadem ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui jecoris inflammatione laborant & febrium ardoribus, addito autem succi foliorum Tamarindi momento vulnerum labia circumquaque inungi solent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos. Quoniam verò iis in provinciis multò majore quantitate Pavate quàm Coru crescit, incolæ eo utuntur.

Erysipelas. Radix. Inflamm. jecoris.

CLYMENUM VETERIBUS. CAP. V.

Clymenum Diosc.

De hoc ita Dioscorides disserit. Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu Fabæ, folia Plantagini similia; folliculos verò habet supra caulem ita dispositos, ut alter in alterum propendeat, velut in Iride ac polyporum cirris. Hoc alij inter notha Dioscoridis Calycanthemon vocant, alij Periclymenon, alij Heliophyes, quasi solis plantam. Nonnulli Hepatitin, alij Smilacem, alij Anatolicon, alij Pyticon, alij Merginem, Latini Volucrum, seu Volucrum majus. Ægyptij Oxivi, Clymenon, alij Clymenium, & Agonon (quod sterilitatem inducat quanquam id Periclymeno magis convenit) nuncupant.

Clymenos Plinio. Similis Plantagini. Succus. Plinij lapsus.

Plinio Clymenos herba à rege appellata est, Ederæ foliis, ramosa, cauleinani, articulis præcincta, odore gravi, & semine Ederæ, sylvestribus & montosis nascens. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, velut in polyporum cirris. Succus in usu vi summâ in refrigerando. Et alibi. Præcordiis & ilibus utilissimum Clymeni semen potum diebus 30. pondere denarij in vino albo. Hoc in loco Plinius Clymeno perperam illa omnia reddidit, quæ Diosc. & Gal. (qui hujus nusquam meminit sicut nec post ipsum Paulus) Periclymeno assignarunt. Qua in re quidem Theophrastum secutus est, scribentem: Impotentes facere posse creditur, qui fructum [τὸν καρπὸν, semen Gaza] Clymeni [τοῦ κλυμένου, Voluceri Gaza] collectum modo sextarij triginta assiduè diebus, portionibus equis biberit ex vino albo. Sic enim penitùs sterilescere hominem aiunt, si potionem absolverit. Gaza æquivoco vocabulo usus est, Volucrum interpretans, eo tamen nomine Periclymenum Dioscoridis se intelligere demonstrat. Is Theophrasti Ἀσπάλω lib. 2. de caus. cap. 25. etiam Volucrum interpretatur.

Theoph. citatur. Gaza lapsus. Volucrum. Periclymenum.

Clymenon describi aliter à nostris (ait Hermol. coroll. 622.) quàm à Græcis Plinius affirmet. Nam quod is de Clymeno prodidit, Diosc. Periclymeno vocatæ tribuit, & descriptio nostrorum de Clymeno, Periclymeno ferè convenit. Cur quæso Hermol. descriptionē nostrorum vocat, quam hoc in loco se prætexisse scribit. Plinij ea est, nec ullam aliam prætexit. Si quis præterea consideret, quæ cap. seq. adfert, apparebit eum nullum tradere discrimen, inter Clymenum primum Plinij & Periclymenum Dioscoridis. Ruellius quæ recitat partim ex Plinio, partim ex Hermolao transcribit, licèt more suo eos silentio præterire non erubescat.

Hermol. reprob. Error alius Herm. Ruell. notatur.

Ex hactenus dictis igitur constat Clymenum dici à Plinio de Periclymeno Dioscoridis, id quod Hermol. & Matth. attestantur. Clymenum Cortusi [Lathyrus sativus latifolius 1. seu Clymenum Matthioli, Lugd.] bellè satis Clymenum Dioscoridis imitari videtur Matthiolo: de hoc hist. nost. lib. 17. de Lathyro majore flore tractabimus. Clymenum Ruellij, Scrophularia secunda Dod. Ocimastrum Tragi, seu Betonica aquatica Septentrionalium, perperam quibusdam Clymenum Dioscoridis creditur. Ad Scrophulariam majorem (de qua lib. 28.) Clymenum Ruellij referendum existimo, vereor tamen ne ei attribuat quædam, quæ ad Saponariam pertineant. Clymenum (inquit Matth.) non est Saponaria vulgò dicta, ut voluit Ruellius. Sed fallitur Matthiolus. Ruell. per Clymenum suum non intellexit Saponariam, de qua ipse scribit.

Æquivoca. Periclymenum. Lathyrus majore. Scrophularia major. Ruel. laus. Matth. refutatur.

Clematitin alteram minorem longifoliam Lobelij, quidam apud Lugd. Clymenum esse arbitrantur. de hac postea agemus, sub titulo Clematitis flore cæruleo, surrecto.

Clematis flore caeruleo surrecto.

Cæterò, probatissimum Clymenon est, autore Dioscoride montanum. E frutice toto cum radice succus exprimitur, qui ad sanguinis rejectionem in potu efficax est, itémque ad cœliacorum profluvia, rubentémque fluorem muliebrem: quippe qui astringat simul atque refrigeret. Sanguinem quoque naribus erumpentem supprimit. Folia trita aut folliculi, si vulneribus recentibus imponantur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant.

Delectus. Vires. Succus. Profluvia sanguinis. Folia. Vulnera.

PERICLYMENUM VETERIBUS. CAP. VI.

Periclymen. Diosc.

Periclymenon, ex Dioscoridis sententia, frutex est exiguus ac simplex, habens ex intervallis folia caulem amplectentia, subcandida, hederacea, ac inter ea nascentia germina, in quibus semen Hederæ; florem candidum ceu Fabæ [κυάμου ὥσπερ in medio vet.] aliquantulum rotundum [ὑποστρόγγυλον, quæ vox in ald. deest] & quasi [ἐπικλινῆ in orbem addit vet.] in folium procumbentem; semen durum & quod difficile evellatur: radicem crassam [παχεῖαν καὶ στρογγύλην Oribas. παχεῖαν, alij ex Crat.] ac rotundam. Hæc sic paullò aliter Plinius. Periclymenos fruticat & ipsa, ex intervallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen, inter folia du-

Diosc. illustratur. Ex Plinio

ıære, & quod difficile evellatur. Considerans, quæ Hermolaus præcedente cap. de Clymeno scripsit, observabit Hermolaum Clymenum primum Plinij idem facere cum Periclymeno Dioscoridis. Dicit enim in Clymeno de Periclymeno actum est, quod nunc Caprifolium [*perperam teste Corn.*] & Matersylva vulgò [*Officinis*] appellatur. Cæterùm id maximè Matthiolum ad credendum impellit, vulgatam Matrisylvam esse Periclymenon, quòd non solùm omnes hujusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiam devenisse compererit, sed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ita esse cognoverit. Periclymenon, inter Diosc. notha, aliqui Æginem [*nomenclaturâ à capris factâ*] alij Clymenon, alij Carpathum, alij Splenium, alij Hepatitin, alij Helxinen majorem, alij Clematitin, alij Myrsinen, alij Calycanthemon; Prophetæ Pileum Veneris, Ægyptij Turcum, Romani Volucrum majus, Aphri Lanath appellant.

Locus. Nascitur in arvis ac sepibus autore Diosc. convolvens se propinquis fruticibus, adminiculis quibuscunque, Plin.

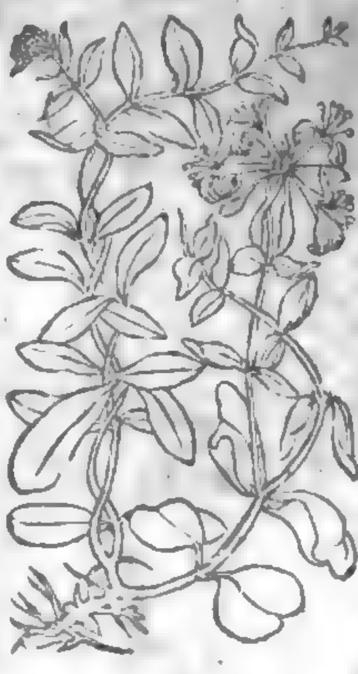
Vires ex Diosc. *Lien.* Semen postquam ematuruit collectum & in umbra siccatum, si drachmæ pondere ex vino bibatur quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit, & orthopnϾ atque singultui prodest: sed urinas ciet statim è sexto die cruentas. Idem partum quoque accelerat. Sed & folia iisdem sunt prædita viribus, ac tricenis septenis diebus epota sterilitatem in viris facere produntur. Eadem, si ex oleo perungantur, febrium circuitibus redeuntium horrores abigunt. *Sterilitas.* *Febres.*

Ex Galeno temperamentum. Periclymeni ex mente Galeni utile est & semen & folia, siccandi simúlque calefaciendi vim habentia, adeò ut etiam urinam cruentam efficiant, si diutius bibantur. In principio tamen solùm urinam cient. Si verò foris cum oleo illinantur, calefaciunt. Semen autem etiam siccat. Et quidam tradunt si amplius bibatur, omninò effici ut bibentes non gignant. Quidam etiam certum dierum tempus præfiniunt tali potioni: quemadmodum & Diosc. septem & triginta dies. Hic etiam urinam cruentam reddi dicit à sexto die. *Ex Plinio.* Semen Periclymeni, ait Plinius, in umbra siccatum tunditur & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eúmque urina cruenta, aut per alvum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoque adjuvant, secundásque pellunt pota simili modo. Dictum antea est, Plinium apertè Clymenum cum Periclymeno confundere. *Error Plin.* Nam quæ de Clymeno tradit, ad Periclymenum pertinent: quæ verò ex Græcorum sententia scribit, ad Clymenum Dioscoridis spectant. Et in hoc sequutus est Theophrastum, qui & ipse Clymeno adscripsit, quæ Diosc. de Periclymeno prodidit. *Marcelli error.* Illius sententiam sequutus quoque Marcellus à vero aberrat. Etenim magnum est utriusque herbæ discrimen.

PERICLYMENON PLVRIMIS, SIVE Caprifolium duplex, perfoliatum, & non perfoliatum.

Descr. non perfoliati. HVjus radix lignosa, reptatrix, tenuis, cum suis adnatis, flagella plura, alteræ opis indiga, tenuia, longa, lignosa & in ramulos partita, sursum repentia, cauliculis & geniculis intercepta, leviter pilosa; folia ad genicula ex intervallis bina longiuscula & acuta, mollia, dilutè virentia, inferiore tamen parte magis incanescentia; flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, amarissimi, suavi odore, lubæ bellicæ directæ aut promuscidi similes ex corniculato angusto principio in latius orificium fatiscentes, laciniatæ fimbriæ ligularúmque pulchritudine spectabiles, intus cavi, staminibus aliquot è medio exeuntibus; color albus ac interdũ flavescens. Fructus acinis Sãbuci similis cõglomeratus, per maturitatem rubens, in quo semen duriusculum; succo abundant acini saporis ingrati.

PERICLYMENVM NON PERFOLIATVM.

Perfoliatum. Alterum genus (perfoliatum) Narbonense quale in horto habemus à præcedenti vulgari in Germania differt foliis penè glaucis rotundioribus & pediculis brevissimis, quorum quædam sunt sæpè continua & à viticulis trajecta pertusave, suprema autem acetabuli instar modicè concava sæpe subacti; ex quorum cotyla flores prodeunt præcedentibus similes amœnissimi, suavi etiam odore, colore ex purpura albescente aut in luteum languescente, superioris similes, breviores tamen ac paulò minores Dodon. ex tubulo eminẽt stamina albida. Semen glomeratim nascitur acinorum Sambuci magnitudine colore rubro, dilutiore, ut ait Dodon.

PERICLYM. PERFOLIATVM.

Periclymenum Pandect. *Matrisilva.* *Splenium.* *Splenaria.* *Lienalis.* Meminit Periclymeni Pandectarius, qui quidem nullum ejus discrimen tradit, sed in genere delineat his verbis. Matrisilvia latinè, græcè Splenion, vel Splenaria, vel Lienalis, vel Periclymenos. Herba est cujus folia ex altero laterum subalbida, & ex altero subviridia; se involvens & adhærens sæpiùs; cujus fructus est magnitudinis Cubebarum in principio viridis, & cùm maturuerit citrini coloris tendentis ad rubedinem positi ordinariè, & conclusi in duobus foliis simul conjectis, existentibus in capitibus stipitum juxta eum.

Matrisilva Scrib. Largo. *Volucrum majus.* Matris sylvæ nomine (inquit Cordus in comp. Marciani) insignivit Periclymenon Græcorum Scrib. Largus, quam luculenter ex veteribus Dioscorides & Plinius aperuerunt, & Gal. 8. simpl. Volucrum majus quoque appellat, Pandectariúsque Caprifolium nostrum declarat: nam notæ cum Periclymeno veterum satis conveniunt: unde doctissimis idem sonant, si Matthiolum & Amatum excipiamus: nam ij Caprifolium Pyxacantham asserunt. *Pyxacantha.* Mesue inter Volubiles tertiæ speciei ostendit.

Hermol.

Clymenos Plinij 1. Periclymenum Romanorum.

Hermol. in Diosc. vocatur Clymenos Plinij prima, Peryclymenum Dioscoridis. Ruell. Car. Steph. in coll. & Fuchs. Periclymenum Romanorum, Volucrum majus, Periclymenos Plinij: Sylvæ mater Scrib. Largi: Caprifolium & Matrisylva vulgi, licèt Caprifolium ei, quam Matrisylvam vocant, teste Cornario parùm respondeat.

Caprifolium nō est Matth.

Sunt (inquit Matth.) qui Periclymenum perperam Caprifolium appellent: Officinæ Matrisylvam vocant: Italis quia in sepibus & frutetis nascitur, adeò ut sæpè tam pertinaciter inhæreat ligétque adminicula, ut in ea imprimat vestigium, meritò *Vincibosco* dicitur. Planè hallucinantur ij, qui Caprifolium, & Matrisylvam seu Periclymenum idem esse existimant, in quorum numero esse deprehenduntur Ruell. & Fuchsius [*in post. comm. non Fuchsium, sed Manlium accusat.*] In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit Matthæus sylvaticus Pandectarum autor. Siquidem is suum Caprifolium Matrisylvam nominat, cùm tamen, ut subinde legitur, nil aliud Sylvatico Caprifolium fuerit, quàm Dioscoridis Pyxacantha, seu Lycium; non autem Periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrisylvæ Sylvaticus ipse disseruit. Quod fortè non animadvertentes ij, Caprifolium & Periclymenum idem esse putarunt. Ruellium autem, simul ac Fuchsium lapsos, falsò concludit Matthiolus, quum vulgò atque recentioribus herbariis Caprifolium vocatam asserant, nec propriâ sententiâ id statuant: ipse autem affirmat Matrisylvam (repetens verba Dioscoridis sicuti & cætera in sua ejus descriptione) semen præduru m & quod difficilè evellatur habere, caule & radice simplici, quæ an manifesta sint in Matrisylva aliis dijudicandum relinquimus. Matthiolus sua icone exhibet Periclymenum perfoliatum.

Vincibosco. Error multorum. Lycium. Matth. refutatur. Matth. verba Dioscoridis recitat. Icon Matt.

Dod. gall. Periclymenum: In hist. duo ejus genera tradit. Vnum Caprifolium germanicum, alterum Caprifolium Italicum; utrumque fruticem amplexicaulem, vicinis adminiculis sese circumligantem. Porrò Sylvaticum repr. hendit qui dixerit Lycium vocari Caprifolium & Matrisyluam. Ejus verba hæc sunt: Matthæus Sylvaticus Caprifolium & Sylvarum matrem cap. 137. rectè quidem Periclymenon, sed perperam Lycium & Pyxacantham interpretatur, Periclymenum cum Pyxacantha ineptè cōfundens, pejus verò etiam facit Caprifolio vires Pyxacanthæ ascribens. Sed cap. 131. Matrisyluam Periclymenon & Caprifolium rectè asserit ac legitimas ei ex Diosc. vires refert.

Pandect. reprob. Lycium perperam, ut & Pyxacantha. Error alius.

Diosc. not.

Diosc. his videtur Vincibosum plantam describere, (ait Cæs.) Periclymenum, modò Cyclaminum alteram vocans. Periclymeni descriptio in cæteris quidem congruit exceptâ radice, quam dicit crassam & rotundam. At Plinius radicis non meminit cùm in cæteris cum Diosc. consentiat. De altera autem Cyclamino inquit Diosc. folia fert Hederæ minora, &c. Vbi eædem prorsus facultates leguntur, quæ in Periclymeno. Affert quoque Plinius alterius Cyclamini descripti nequaquam diversam à Diosc. enarrationem. Ex quibus patet prædictam plantam magis convenire cum altero Cyclamino ob fructus mollitiem & radicem supervacuam. Si igitur eidem accommodari possit Periclymenum, & fructus duritiesde semine intelligatur, auferatúrque conditio radicis rotundæ, & crassæ, error erit in repetitione ejusdem diversis nominibus. Probabilius igitur dicendum videtur legitimum Periclymenum adhuc non compertum esse, non tamen à prædicta planta multùm differre. Plinius alibi Clymenum vocat.

Pericl. duplex. Clus.

Clus. hisp. & hist. Periclymenum vulgare, duplici genere constat. Illud quod in Septentrionalibus nascitur, extremis ramis multos flores, odoratos admodum & rubrum fructum in unum caput coactum profert; alterum quod in calidioribus regionibus, veluti Italia, Hispania, & Narbonensi Gallia crescit, est latioribus foliis & binis aut ternis acetabulis extremos ramulos ambientibus, in quorum singulis seni plerumque flores exoriuntur, præcociores & minùs odorati quàm in priore, quibus succedunt baccæ ferè puniceæ.

Cam. ad Matth. Periclymenum perfoliatum: de hort. ait, Periclymeni, Matrisylvæ vulgò, sive Caprifolij radix etiamsi Dioscoridis descriptioni repugnet, nihilominus tamen ex Crateva & Oribasio affirmatur convenire, qui dicunt radicem esse densam & longam. Hujus generis habui elegantissimam stirpem ex horto Ill. Princ. Landgravij Hassiæ VVilhel. Periclymenum perfoliatum sive Italicum flore odorato vocatum.

Periclymenum Hermol. Ruell. Carol. Steph. in Coll. Cord. in Diosc. Fuchs. Corn. Matth. Dod. gall. & lat. Trago, Ryffio, Cronemb. Gesn. hort. & de coll. stirp. Had. Iunio, Turnero & plerisque. Dorsth. sub titulo Caprifolij ineptè ponit iconem Hepaticæ stellariæ.

Dorsth. not.

Lob. Adv. Periclymeni Periplocas hodiernis Græcis vocati, duplicem observari varietatem testatur ex folio. Italicæ sc. & Narbonensi vulgatiori folium unum & continuum. Septentrionali, non perfoliatum. Idem Obs. duas habet figuras, unam hoc titulo, Periclymenon perfoliatum calidarum regionum; alteram hoc, Periclymenon non perfoliatum; In Ic. Periclymenum perfoliatum calidarum regionum officinarum, Periclymenum non perfoliatum; Septentrionalium. Apollinaris nomine Geißblatt figuram ineptam exhibet, alia verò impressione penitùs omittit. Tab. Periclymenum: Item, Periclymenum perfoliatum durchsichtige Speck Lilgen. Compilator Tabern. satis demonstrat suam imperitiam stirpium in nomenclatura Germ. tribuens Periclymeno perfoliato quod tribuitur Hyperico. C. Bauh. phyt. Periclymenum. 1. sive perfoliatum, ex purpura niveo colore nitens: aliquando & luteo asperso. Item Periclymenum 2. sive Germanicum, vulgare. Eid. pin. Periclymenum 1. non perfoliatum germanicum: Caprifolium, Brunf. Gesn. h. & Lon. Germanicum, Dod. Periclymenum, Trag. Fuchs. Dod. gall. Turn. Cord. in Diosc. Gesn. h. Cam. Thal. Tab. Ger. Germanicum, Eyst. Periclymenum Septentrionalium, Lob. Clus. Item, Periclymenum 2. perfoliatum: Periclymenum, Matth. Ang. Lac. Lob. Adv. & Cast. alterum Dod. gal. Periclymeni species foliis unitis, Gesn. h. Pericl. perfoliatum, Lob. Lugd. (& grandius) Tab. Ger. Eyst. Pericl. vulgare alterum, Clus. hist. Vincibosum vulgo, Cæs.

Apollinaris inepta icon. Tab. imperitia. Syn. C. B.

Περικλύμενον Græc. Periclymenum Lat. Officinis & herbariis qui tamen partim Caprifolium, partim Matrisilvam vocant. alij Lilium silvestre, vulgus Lilium inter spinas, Lilium convallium, Narcissum & Volucrum majus appellitant, Trag. Germ. Geißblat/ Speck: aut Waldlilgen/ Fuchsio Gilgenconfort/ Gesn. quadr. Waldwinde/Zeünling: Viennæ, Norimbergæ, Feldkirchij Rhætorum & alibi, Rosen von Jericho: in Misnia Je lenger je lieber, Camer. apud Matth. Belg. Gheytenbladt & Mammekens cruyt: Gall. *Chevrefeuille*: It. *Matreselva Vincibosco* & *Caprifoglio*: Hisp. *Madreselva*. Angl. Wod binde/aut Honysuckle: Brabant. Wetwen.

Nomina linguarum.

Nascitur in silvis & in senticetis, & fruticibus, nonnullisque arbustis. Vere folia exeunt, flores quandoque Aprili, crebriùs Maio ac Iunio conspiciuntur; fructus sub Autumni tempus. Vtrumque genus Belgicis & Germanicis hortis valdè familiare, pergulas interdum vestit. Neutrum spontè nascitur quod sciat Clusius, in Vngaria, Austria & Bohemia. Frequens tamen est in Hercynia Saxonothuringiaca cir-

Locus & Tempus.

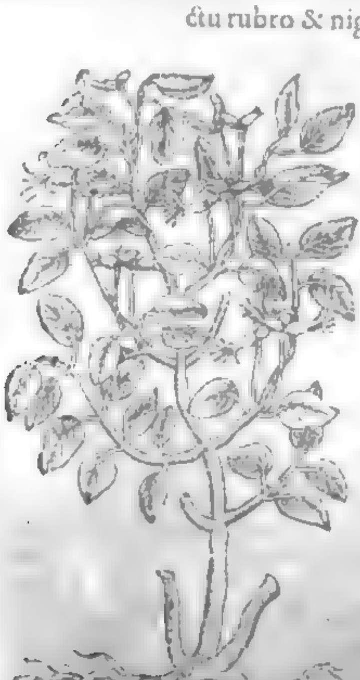
ea circa Osterodam oppidum Ducum Grubenhagiorum ubi dicitur Wildrancken. Montbelgardi passim in dumetis, sepibus & sylvis provenit; sponte folio non perfoliato, Basileæ etiam variis in locis in sepibus: floret Maio, Iunio, Iulio, Augusto, Septembri & Novembri Montbelgardi: In Alsatia copiosè occurrit non perfoliatum: Monspelij perfoliatum florens Aprili & Maio in sepibus.

Vires. Temperamentum.

Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem, attestante Fuchsio, acrimoniam quandam præ se ferunt gustata. Ex facultatibus autem superiùs à Diosc. Galeno, & Plinio commemoratis, nemo non intelligit, fruticem hunc esse Periclymenon: cùm enim gustu acrimoniam præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ veteres Periclymeno tribuunt, possit. Quibus accedit, quòd recentiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem vires assignent. Exiccare enim ipsum tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre. Cæterùm Matrisilva in eorum unguentorum usum venit, quæ ad capitis vulnera parantur. Namque hac in re efficacissimum est medicamentum, quamvis è veteribus neminem hactenus invenerit Matthiolus, qui Periclymenon ea vi pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendavit Ioannes de Vigo, ad crurum ulcera, quod eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Gal. lib. 8. simpl. Veruntamen id non legit Matthiolus in suo Galeno. Præbuisse gravissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur Dodonæo Sylvaticus, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo utuntur. Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, aut aquam stillatitiam ex foliis & floribus, non sine errore ad oris fauciúmque inflammationes incipientes, veluti adstringentia ac refrigerantia vulgus medicantium prodesse temerè existimet. Periclymeni enim haud quaquam frigida & adstringens, sed calida & attenuans est facultas. Et hinc meritò in Saxonia ubi sua sponte copiosè provenit, aqua è floribus stillatitia in frequenti est usu, ad faucium tumores, ubi à frigidis humoribus nati fuerint. Liquorem Periclymeni stillatitium cum semine Lavendulæ solitus est ad partum facilitandum ad ℥ ij. vel iij. propinare Rondeletius.

Gustu. Ulcera. Ad unguenta. Io. de Vigo noe. Error pharmacop. circa hujus succum. Error alius Decoctum. Aqua. Partus.

PERICLYMENVM RECTVM FRVctu rubro & nigro.

Descr.

SVo caudice nullus fulciri indigum surgit hoc Periclymenon, fruticibus annumerandum: cui folia Corni fœminæ vulgò dictæ, molliora, minùs nervosa, utrinque hirsuta, bina opposita: quo numero quoque flores uni eidémque pediculo insidentes ex foliorum alis erumpunt, ex luteo pallescentes, Periclymeni vulgaris formâ, minores tamen superiore folio sursum reflexo, fimbriato; inferiore demisso, angustiore, integro, odore grato, quibus decidentibus baccæ gemellæ subnascuntur eidem pediculo testium instar appensi, per maturitatem rubentes, Sambuci aquaticæ, sapore nauseoso.

Synon. Caprifolium.

Dod. gall. Caprifolij 3. species, existimata Periclymenum & Caprifolium, cujus flores, fortè Dioscorides floribus Fabæ veræ compararit; fructus Helvetiis Hundskirsen nuncupatur: Item, Periclymeni species, Cerasum caninum. Eid. hist. Xylosteum, quod plerique Periclymenum stans appellant: Germani alicubi Hunds Kirsen / & Honds Kersen: unde Xylosteo nomen datum. Sunt qui Clymenon esse suspicentur, quibus Periclymenon, ab hujus similitudine, veluti convoluens se Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omninò stirpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis: ut quidem Dioscorides ait.

Xylosteum. Pericl. stans.

Gesn. h. Periclymeno cognatus frutex, Xylosteon, Beinholtz à Tigurensibus vocatus: Eid. in fin. hist. Cordi, Periclymenum erectum, vel mas: de coll. Periclymenus minor gemellis acinis.

Periclymenum erectum sive mas.

Clus. hisp. primi generis erecti Periclymeni repetendam descriptionem non ducit, lectorem tamen admonitum vult (in hist. ubi secundi generis Periclymenum rectum. 1. vocat:) inæquales baccas non ferre, quemadmodum nonnulli existiment, sed geminas semper, easque perpetuò æqualis ferè magnitudinis, cùm in Pannonia, Austria, Moravia, Bohemia, ubi plurimùm, tum in Allobrogum, Helvetiorúmque alpibus & aliis locis, in quibus spontè crescit. In Belgicis autem hortis cultum, vix unquam æquales ad maturitatem perducere deprehensum esse; at cum una [*bacca*] excrescat & turgida fiat, alteram semper exilem, plenam tamen remanere, lagenulámque gestatoriam, aut Cucurbitulam referre quodammodo videri. Hoc porrò Periclymenum rectum 1. Clus. pann. ubi eadem scribit, duplex tradit fructu sc. rubro & nigro, æqualibus perpetuò baccis variis in montibus Hispaniæ satis copiosè repertum. Lob. Adv. Periclymenum alterum Allobrogum, Cornûs fœminæ effigie: Obs. & Ic. Allobrogum Periclymenum. Trag. Halimum (seu ut alij legunt Alimum) à Dioscoride descriptum esse existimat. Sic & Lonic. Halymum Diosc. cum Trago esse finit, donec aliud quod meliùs conueniat producatur. Sed uterque fallitur, nec enim convenit cum Halimo hæc planta. Folia siquidem foliis Oleæ, ut Halimi, proxima non sunt, sed multò latiora.

Admonitio Clusii. Locus. Periclym. rect. duplex. Halimum Trago & Lonic. Trag. & Lonic. reprobantur.

An Cæs. frutex quidam in Alpibus sine nomine, similis Corno, brevior: fructu similis parvis Cerasis, qui geminus in uno longo pediculo est rubens in maturitate, coëuntibus aliquando ex toto granis, in singulis duo, aut tria semina continentur sine osse, bipartito conceptaculo, ipsa semina oblonga, ut etiam grana, ut Corni, sapore amaro. Hæc Cæsalpini judicio, quoque Cornus fœmina dici possit apud Theophrastum. Contra Dalechampius vocabat Vitem Idæam Theophrasti.

An Cæs. frutex sine nomine similis Corno. Cornus fœmina. Vitis idæa Theophr. Dalech.

Tab. Periclymenum rectum. Ger. Periclymenum rectum fructu nigro, Blacke berried wood binde. Cam. h. Periclymenum 2. (sic & Lugd.) rectum, dictum Xylosteon Dod. Thal. B. pin. Chamæcerasus spuria 2. sive Chamæcerasus dumetorum fructu gemino rubro: Xylostium f. albis vulgatius, Eyst.

Xylosteum.

Abundat passim in sepibus, fructu maturo Iulio, qui cum amaritudine dulcis est. Trago, nascitur inter cæteras sentes in dumetis & frutetis, Alsatiæ admodum familiaris, qua regione secus itinera & vivis sepibus occurrit. Apud Helvetios & plerosque alios Germaniæ populos, in sylvis locis saxosis reperiri testis est Dodonæus: Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demùm perfici.

Locus & Tempus.

Tragus

Vires. Tragus explodi-tur.

Tragus easdem vires quas Halimo tribuit quod Halimum existimarit. Ast risu dignum quod postquam in descriptione dixisset baccas gustatas nauseam & vomitus ciere, ex Solini sententia Halimum famem compescere scribat, quod equidem facilè crediderit, siquidem ubi baccas illius vel semel degustasset, quamprimum satiatus fuit, nec ab eo tempore unquam tanta illum invasit fames, ut prædictum deinceps appeteret fructum. Ast si cum Trago, quicquid famem compescit & gustu ingratum est Halimum esse dicendum sit, multæ tales plantæ reperirentur. De viribus hujus fruticis nihil compertum habet Dodonæus.

PERICLYMENO SIMILIS.

Vitis silv. unde.

Vitis silvestris (inquit Cord. in Diosc l. 4. c. 183.) aliquam cum Vite similitudinem habet, Idemque hoc nomen invenit, impropriè tamen. Non enim idem genus cum Vite sativa habet, ut sativa culturâ tantùm ab hac distinguatur, sed suum genus à Vite diversum habet. Germanis hæc sylvestris Vitis Speckräben appellatur & flores ejus Speckliljen/ Periclymeno valdè similis est. Videndum ergo erit ne cum eo confundatur. Hæc ille. Quam verò plantam intelligat Cordus nondum intelligo: Specklilien dicitur de Periclymeno.

PERICLYMENUM RECTUM
folio serrato.

Descr.

PERICLYMENO recto vulgari multò humilius est, humanámq; altitudinem rarissimè attingit: multò graciliores & rariores habet ramos albicante cortice tectos: folia priore teneriora, longiora, in ambitu nonnihil serrata, supernè virentia, infernè minùs incana, quàm primi: tenellis germinibus enascuntur inter folia graciles pediculi: unum interdum, sed binos ut plurimum flores sustinentes, superiore minores & teneriores, non pallescentes ut illi, sed purpurascentes, quibus succedunt gemelli fructus æque magni ac in priore, etiam æquales, nigri tamen, non rubri, succulenti, gustu ingrato. Radix dura est & lignosa.

Synon.

Clus. hisp. & hist. Periclymenum rectum 2. (ut & Lugd.) germ. Austriacis & Styriacis Hundsbeer. Tab. ic. Periclymenum rectum 2. Sabaudicum, Auffrecht Waldwind: hoc ei quintum in hist. Ger. Periclymenum rectum Sabaudicum, Savoy Honisuckle. C.B. pin. Chamæcerasus spuria 2. sive alpina fructu nigro gemino.

Locus & Tempus.

Rarum est inventu, & unicum fruticem in Pyrenæis montibus; binos aut tres apud Allobrogos in Sabaudicis; deinde frequentiores variis montibus Austriæ & Styriæ inveniebat Clusius; floret cum aliis Periclymeni generibus; semen Iulio maturescit.

CHAMÆCERASUS GESNERI, VEL
Chamæpericlymenon quoddam Alpinum.

PERICLYMENI HUIUS ET sequentis flores.

Descr.

FRutex ligni medulla alba, facie tota ad Xylosteum aliquatenus accedit; brevis ille quidem, licèt sit ubi quatuor cubitos æquet, ramis adversis, fragilibus, cineraceo cortice obductis, folia Xylostei jam dicti, sed majora multò, acuminata, hirsuta, potissimùm subtus, nec usquam serrata, bina opposita; flores longiusculi, ad florem Periclymeni recti, seu Xylostei, accedentes, rictu patulo hiantes, rubentes, ex adverso sitis pediculis, longis, ex alis foliorũ exortis insidentes; fructus ruber interdum geminus, tanquam ocellis notatus, ex longo pediculo, Ceraso similis, succo insuavi & amaro plenus, in se continet grana ferè sex septenáve aut plura, alba, lata.

Periclymeno cognat.

Frutex hic si Periclymeno recto cognatus videtur, Chamæpericlymenũ appellabimus (inquit Gesn. in hist. Cordi) interea Chamæcerasũ nũcupemus: nam & montium nostrorum incolæ Bergkriese appellant, h.e. Cerasa montana. In literis quidem quod sciam, nulla hactenus ejus memoria extitit; Cerasa rubra sunt veris simillima, paulò minora, succo subamaro, croceo per maturitatem; semina sex septémve aut plura; fructus quidam gemelli visuntur, gustu ingrato; singuli tanquam ocellis aut pupillis notantur; folia Cerasi vel Arbuti, sapore ingrato; medulla ligni alba. Vocat de hort. cum Simlero de alp. Chamæcerasum montanam veteribus indictam.

Chamæcerasus.

Cerasus humilis.

Lob. Adv. Chamæcerasus sive alpigena humilis Cerasus; floribus albidis, pallentibus aut luteolis fructu bino; gigartis quinis aut senis; Obs. Chamæcerasus alpigena, (ita & ic. & hist. Belg.) Xylosteum alterum quorundam, Chamæcerasus Cordi: Clus. hisp. Periclymenum rectum 3. Eid. hist. Periclymenum rectum 4. floribus gemellis nunc ex purpura candicantibus, modò purpureis, fructu plerumque unico, rubro, succulento, transparente, duplici in summo, ubi flores inhærescunt, stigmate notato, sed unicum granum [*plura ego semper observavi*] continente

Chamæceras. alpigena. Periclymenum.

nente. Cui non probatur eorum sententia, qui Plinianam Chamæcerasum esse existimant: cum ejus fructus nullâ saporis gratiâ commendetur, nullamque habeat tota stirps cum Ceraso affinitatem. Sed magis verisimile judicat (imò verissimum nostro judicio) Plinij Chamæcerasum non esse diversam ab ea, quæ plurimis Pannoniæ & vicinarum quarundam provinciarum locis spontè provenit, cujus historiam lib. 2. h.n.g. titulo Cerasi pumilæ prosequuti sumus. Nec ipsi satisfaciunt qui Ficum Idæam Theophr. lib. 3. hist. c. 17. esse volunt: nam hæc planta nullam notam habet cum ipsius, nec cum Pliniana Ficu Idæa convenientem. Hæc Clusius, cujus iconem exhibemus sculptam sine floribus, quos in secunda tabella 1. loco depingimus: sicuti 2. loco sequentis flores exprimimus.

Chamæcer. Plinij est nostr. Cerasus pumila. Ficus Idæa Theophrasti est. Icones.

Dod. in fol. figuram habet Plantini, & describit sub titulo Xylostei alterius, dicens, omninò humilem esse fruticem, cui nomen idem, quod Xylosteo posteritas dederit, cujus minor ac humilis species habeatur ac dicatur: falli qui Chamæcerasum appellant, cum non parùm differant.

Xylosteum.

Tab. Ic. Periclymenum rectum 3. ut & in hist. ubi sexti titulum ei præponit, ac temerè flores appingit. Hæc planta apud Lugd. Idææ Ficus, vulgò Frangulę, nomine exhibetur, ac pro Halimo Tragi & Loniceri depingitur, aliorúmque Chamæmespilus esse dicitur. Sed eorum sententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem esse putant, quòd ejus historia à Theophr. descripta lib. 3. hist. cap. 17. huic sententiæ adstipulari videatur: de qua Plinius lib. 15. cap. 18. ubi Alexandrinam vocat. Eandem rursus Lugd. Chamæcerasi Alpinæ titulo à Lobelio pictæ tradit, itémque Chamæcerasi Cordi, Xylosteique alterius quorundam, aitque, quæ Pena tanquam de rara planta scripserit, Idæam Ficum ostendere videri. Hæc Lugd. qui confundit Periclymenum tertium Dodonæi sive Halimum Tragi & Loniceri cum Ficu Idæa Dalechampij. Nescio quis vocarit Chamæmespilum. Miscet etiam cum Alno nigra quæ Frangula Matthioli, duásque habet figuras ejusdem plantæ.

Tab. notat. Ficus Idæa. Frangula. Chamæmespilus. Repetitio H. Lugd. Confusio H. Lugd.

C.B. pin. Chamæcerasus spuria 1. sive alpina fructu aliquando gemino in uno pediculo, rubente, aliquando ex toto coëuntibus seminibus in bipartito conceptaculo, in quolibet duo aut tria sine osse. Periclymenum rectum vel mas Gesn. h. Chamęcerasus, Cast. Xylostium aliis, quasi lignum osseum, ob ligni duritiem dicitur. An Corno similis frutex in alpibus, Cæs.

Synon. C. B.

Reperitur propè Genevam in monte Salevæ & in Thuiri cum fructu Iulio. In Wallenburg ditione Basileensium, & in montibus Wasserfal cum fructu maturo Augusto. Plantata in horto feliciter provenit. Glaronæ circa Fabarias thermas alibique & Tiguri etiam in Albio monte nascitur, matura in fine Septembris; locis frigidioribus Augusto. Floret una cum Periclymenis, ait Dodon. fructus Augusto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex est. Frequens est Clusio in montibus Pyrenæis & Allobrogicis sed omnium abundantissimum in Pannonicis, Austriacis & Stiriacis, præsertim supra monasterium Neuberg, ubi, & in reliquis viciris Alpibus plurimum provenit, florens Aprili & Maio, fructúmque Iulio & Augusto plerumque perficiens.

Locus & Tempus.

Chamæcerasi montani nullum esse usum putat Gesn. audivit quidem quatuor aut quinque cerasa devorata vomitum ciere: aliquando etiam alvum.

Vires. Vomitus. Alvum.

PERICLYMENUM RECTUM fructu cæruleo.

Descr.

EIusdem cum Periclymeno serrato folio altitudinis, sed crassiusculo est stipite, multos in ramos

diviso, nigricante cortice obductos, qui scaber est, & plerumque multis locis hiat: interdum statim à radice in multos ramos sese dividit: tenelli ramuli purpurascunt, & incanâ lanugine pubescunt: folia contrario situ inter se disposita, ut in reliquis Periclymeni generibus, illi quòd rubras baccas fert non similia, exsiccantis & amarusculi gustûs: flos non fuerat Clusio cõspectus cùm hujus historiam primùm evulgaret; quandoquidem sub finem Iulij solummodò observatus frutex suo maturo fructu onustus: at aliquot deinde annis elapsis, semine natæ stirpes, tertio à satu anno, flores è tenellorum ramorum alis pediculo inhærentes, protulerunt geminos [*hos cum præcedentis floribus 2. loco depictos dedimus*] rudimento fructus, ut cæterorum, innixos, pusillos, pallescentes, cavos & in quinque lacinias divisos: ut reliquorum Periclymeni surrecti generum flores, è quorum umbilico prodeunt quinque staminula flava appendice insignita, fructus singularibus baccis, utrimque inter folia brevi pediculo dependentibus, constat, Chamæmespilo Gesneri magnitudine æqualibus, sed longioribus paulò, coloris cærulei, quæ vinoso & acidiusculo succo plenæ, manus rubro colore inficiunt, & multa plana grana continent: radix lignosa latè diffunditur, & multis fibris prædita est.

Videtur nobis habere multa communia cum Chamæceraso Gesneri. Clus. pan. Periclymenum rectum 1. fructu cæruleo: Eid. hist. Periclymenum rectum. 3. Tab. ic. Periclymenum rectum 4. In hist. Periclymenum 7. Proponit autem descriptionem Clusij & figuram à Lobelio exhibitam pro Chamæceraso, cui appinxit flores ad descriptionem effictos. Ger. (qui figuram Tab. fictam proponit) Periclymenum rectum germanicum Germany Honysuckle. C.B. pin. Chamæcerasus spuria 3. montana, fructu singulari cæruleo.

Synon. Tab. taxatur.

Crescit sponte ad radices cujusdam montis pago Malitz vocato contigui, ad sinistram, via quæ ad Taurum, superioris Stiriæ Salzburgensem ditionem pertingentis præcelsum montem, ducit: nunc autem semine natum in quibusdam hortis alitur. In Pannonia fructum diligenter colligunt, atque in tinctorium usum reponunt.

Locus & tempus. Usus tinctorius.

PERICLYMENUM PARVUM PRUtenicum Clusij.

Descri

AD Periclymeni etiam genera procul dubio referenda est elegans hæc planta, quæ cauliculis dodrantalibus est, quibus quatuor, sex, rariùs octo adhærent folia ex adverso per intervalla sita, Phillyreæ Narbonensis, sive mediæ foliis similia, sed paulò majora, magisque nervosa, in mucronem desinentia, quinque costis ab ipso pediculo ad mucronem excurrentibus. E supremorum foliorum cavis duo veluti ramuli exeunt binis foliis eodem modo quo in caule, dispositis prædit, qui cacumine quaterna

terna alia folia gestant. Ex istorũ ramulorũ medio pediculus nudus & sine foliis exit, in cujus sũmo rubræ baccæ flores non fuere observati) racematim coherentes nascũtur, Prutenis rusticis circa Gedanũ vulgò Dåscum appellatum expetitæ, atque etiam in Norvvegia & Suecia, ubi in maritimis copiosè nascitur, tenui radice se propagans, & vicina loca occupans, hinc inde fibras spargit.

Locus.

Chamepericlymenũ Pennæi. Aliud Chamepericl. tenerius, Hoieri.

Thomas Pennæus qui hujus iconem cum descriptione Clusio cõmunicavit, Chamepericlymeni nomẽ, nec immeritò, indidit. Considerandũ verò proponit Clusius an eadem nõ sit (aut certè persimilis) cujus brevi historiã ipsũ participẽ fecit Henr. Hoier. anno 1596. inquiens: herbula inter bacciferas stirpes in Norvvegia à me observata foliis Hypericõ humile mentitur: florẽ unicũ profert, Nigellæ flori quodãmodo similem, ex quo baccæ per maturitatem rubentes, non secus ac vaccinia rubra, ejusdẽ quoque magnitudinis propendent, intus albæ, succulentæ, sapore admodum dulci: quæ mãducatæ scabiẽ pruritũmque generare vulgò creduntur, atque hinc illis nomen inditum Schrubbebeeren. Hæc ille.

Hoieri descriptio imperfecta completur à Clusio.

Plantulam autem, quã Clusio siccã relinquebat, valdè tenella erat, ex quibus is observabat (q; Hoierus brevitati studens omiserat) singulis surculis sive cauliculis sena plerunq;, interdum octona inhærere folia, ex adverso, sive contrario situ sẽper nascentia, in imis cauliculis minora, in extimis ampliora, Ascyri foliis valdè similia, è quorum sinu ad latus pediculi florẽ sustinentis, aliquãdo unicus, ut plurimum bini, utrinque scilicet unus, exsurgunt ramuli binis aut quaternis foliis simili serie dispositis prædit; florem porrò summis cauliculis nitentẽ, quatuor foliis candicantibus constantẽ, in cujus medio multarum baccularũ suis petiolis inhærentiũ rudimenta nigricantia, quæ magnam gratiam flori addere debent.

Chamæpericlymenum Prutenicum

Clus. pan. Chamæpericlymenum Prutenicũ: Periclymenũ 2. hist. Chamæpericlymenũ: Et, Periclymenum aliud tenerius. Tab. Periclymenum minus, Waldwinde/Zeünling. Ger. Chamepericlymenum, Swarffe Honisuckle. C.B. Periclymenum 3. humile: Itẽ pin. Periclymenum 4. humile Norvegicum.

GLYCYPICROS SIVE AMARA-dulcis. Cap. VII.

Descr.

Sarmẽta lignosa pedes duos aut tres longa & ferè nisi sustineantur procũbentia emittit, viridantia, & nonnihil purpurascẽtia, angulosa, gustu primùm amaro, postmodum dulcescente, ex quibus alternatim enascuntur folia Solani hortensis atrovirentia, dualibus pinnis nonnunquã imã parte aurita, pediculo circiter unciali: flores fœtidi, sed colore purpurascente, pulchelli [*cæruleo purpurei, quandoque candidi. Gesn.*] in quinque folia extrorsum reflexa partiti, in quorum medio apices lutei: hisce succedunt baccæ per maturitatem coccinei coloris, sublongæ formæ, molles, lenti & ingrati saporis, parvis granulis plenæ: radix fibrosa.

Solani folio.

Baccis coccineis.

Amarus dulcis Cord.

Multùm aberrat Cordus tradẽs, Amarum dulcem

Solano somnifico [*ὑπνωτικῷ στρύχνῳ*] valdè cognatã esse, quòd foliis scil. floris formã, fructu & viribus (quas in seipso expertũ esse ait) Solanum referat. Quæ enim affinitas tanta est foliorũ? Sunt somnifero Solano folia pinguia, densa, Cotoneæ mali foliis similia, ast majora: huic verò folia Solani hortensis, Ocymi assimilia. Præterea non statim dicendũ est, Amara dulcis formã suã externa Solanum hortense refert, ergo Solano somnifico cognata est.

Solanum somniferum.

Dorsth. iconem Glycypicridis exprimens, eã ineptè Chamæpityn & Ajugã vocat, id quod Tragus etiam monet. Nomen germanicũ, Vergiß mein nit/ dũ Matthiolus à Germano Pharmacopœo pro Chamæpity adductũ erroris incusat Brassavolam, immeritò facit: & imperitiùs multò labitur, cũ vocatã Je lenger je lieber (quo diutiùs eò amantiùs aut gratiùs, quod Amaræ dulci sive Circeæ quadrat) inscitè in Chamæpityn transfert. Is autem Hederam Ciliciam aut Milacẽ Theophrasti esse sibi falsò imaginatur, ut & Smilacem levem [*σμῖλαξ λεία Diosc.*] magno errore esse contendit, & Smilacẽ tertiam non aculeatã antiquorũ. Sunt porrò qui Vitem silvestrem Dioscoridis esse existiment, inter quos est Matthiolus. Sed hanc opinionẽ non recipiunt Ang. & Dod. quibus & nos ultrò subscribimus. Herbarũ studiosi Lutetiæ, & Monspelij præsertim, Solani speciem faciunt, Solanũ lignosum aut fruticosũ appellãtes; Solano autẽ simile nihil habet. Sed, ut & Dodonæo placet, plus fortè similitudinis cũ Cyclamino altera habet, quæ Diosc. teste; *κισσόφυλλον* & *κισσάνθεμον* dicitur.

Dorst. nec Chamæpitys non est. Matthæon.

Hedera Cilicia non est.

Smilax levis non est.

Vitis silv. non est.

Solanum non est.

Gesn. coll. Solanum perpetuum vulgi, dictum Malacocissus. Eid. h. Solanum fruticosum, Solatrum mortale quorundam, sed mihi minimè noxium; aliis rectiùs perpetuum, quoniam caules in eo perennent: nam folia amittit hyeme. Aliqui Amarodulcem: quòd siquis ramulum aut corticem mandat, primò quidem ingratus videatur gustu, sed quò diutiùs manditur, eò insignior ejus dulcedo se prodat, unde nomen ei factum Je lenger je lieber.

Solanum perpetuum. Malacocissus. Solatrum mortale. Amarodulcis.

Ex quibus patet Eckardum Chemnicensem in serto nuptiali hanc falsò Chamæpityn vocare, dum ait,

Eckardi lapsus.

Namque Chamæpitys Amarum-dulce vocatur,
Quòd magis atque magis grata sapore foret.

Chamæpitys enim non est grata sapore, ut ipse ait.

Amara dulcis dicitur Corn. Trago (cui & Pierglycya) Lon. Hieron. herb. in apodixi, Anguil. Gesn. h. Matth. germ. Lob. ic. Tab. Ger. & plerisque. Amarum dulce Euchar. & Dorsth. Dulcamara Dod. & Lugd. Circæa, Lob. Adv. Eid. Obs. Circæa, Monsp. Cyclaminos altera, Dod. Siliquastrum Plinij, Guil. the. An Melothron Theophrasti: Putat autem Lob. alibi asseri non posse Dulcamaram esse Cyclaminum secundam, cujus sententiæ sumus cum Dodonæo.

Pieriglycya. Amara dulcis. Amarum dulce. Dulcamara. Circæa. Siliquastrũ Plin.

Matth. non bene est Vitis silvestris, ut & Lac. Cast. Cam. h. & ep. cui & Amarum dulce & Solanũ arborescẽs quorundam. Nam Diosc. *τῇ ἀμπέλῳ ἀγρίᾳ* muscosum florem tribuit. Lugd. Dulciamara, sive Vitis silv. Matthioli, & Melothron Theophrasti. Cæs. Salicastrum Plinij videtur, quod Diosc. intellexerit cum de Vite sylvestri dixerit: folia habere Solano similia.

Vitis silv. Solanum arborescens. Salicastrũ Plinij.

Solanum scandens. Solanum rubrum. C.B. Solanum scandens, seu Dulcamara, à corticis sapore: Schvv. Solanũ rubrũ, Solanum γλυκύπικρον (ut & Thalio) flore sæpiùs violaceo, rariùs cãdido. Dulcis amara flore pleno, & fl. cæruleo vulgatior, Eyst.

Nomina linguar. Γλυκύπικρος & γλυκύπικρον, sicut & γλυκυπικρίδα nominatur Græcè: Lat. Amara dulcis, Amarum dulce, Amarus dulcis & Amaro-dulcis, & Dulcamara, seu Dulci-amara: Ger. Je lenger je lieber/Hynschkraut: Belg. Alfrancke: Gall. *Doulce amere* Angl. Suit bitter & fellin Woord: Boh. Schladka Horka.

Locus. Glycypicris aquã plerumq; subesse indicat. Aquosa enim & rigua amat, & hinc circa scrobes & fossas frequenter reperitur, sepibus aut fruticibus aliis innitens. *Satio.* Ramulus in aquam impositus, brevi radiculas emittit, instar Salicis. In terra etiam putarit Gesn. surculum defixũ facilè crescere. *Tempus.* Folia Vere erũpunt: flores Iulio exeunt: Augusto baccæ maturæ fiunt. Monspelij, Patavij & Genevæ floret Aprili & Maio; Basileæ Iulio & Augusto. Alui in horto flore albo.

Vires. Morbum, quẽ patrio nomine (inquit VVeierus) Warm vocant VVestphali, feliciter potiunculã curant ex Je lenger je lieber radicibus aliquot diebus exhibitã, ex qua manè sudor gratus sequitur: nec abs re. interna enim obstructione liberat, & ex ea ortos morbos solvit, urinã ciet; quare & contra hydropem cum fructu exhibetur. *Hydrops. Ligni usus.* Accipe, præceptore Trago, lignũ de hac planta libræ pondere, ac minutim in frustula tali ludicri instar concide, dein cũ mensura vini albi in novã ollam eamq; operculo (per quod tamẽ foramen in medio exiguũ transfigito) probè contectã, ita quidẽ ut cũ farina ex aqua undiq; oblinatur, reponas, superq; carbones lento igne decoquito supra tertias, demúmq; his utare. hæc potio manè hora una priusquã surgas, & vesperi cùm lecto te cõmittere velis, cyathi vulgaris mensura sumpta, morbum regium, præsertim inveteratũ leniter per alvũ & urinã exigit. *Morbus regius.* Quidã hoc decoctũ adversus putridas vẽtriculi febres, ex quibus morbus regius oritur, exhibent. Nota est hæc planta pastoribus: nã solent illam pecori è collo suspendere adversus morbũ quẽ vocãt die Hynsch/ unde Germanicũ herbæ nomẽ natum est, ut Hynsch kraut vocetur. *Pecori suspenditur è collo contra morbum Hynsch.* *Temperamentum.* Facultate, autore Dodonæo, foliis, fructu calida, resiccans, abstergens & digerens est. Fertur ruptis & ex albo præcipitatis, aut cæsis etiam succum utiliter bibi. Creditur siquidem concretũ alicubi in visceribus sanguinẽ dissolvere, & partiũ læsarũ sanitatem procurare. *Sanguis concretus.* Calefacit, siccat (ait Schvv.) tertio ordine, abstergit, digerit. *Tem. Schv.* Gustanti primùm nonnihil amaroris exhibet calore & acrimonia linguã feriens, quæ tamen ilicò abeunt, perstante dulciculo & imbecillo quopiã sapore Glycyrrhizæ ingratiore fastidiũ pariente, magis magis; dulcorem ostendendo. Potũ moderatè, citra virium dispendiũ viscerúmve incẽdium, egerit per sudores urinásq; aquas; atque obstructiones demolitur, quę sunt icteri pręviæ atq; alumnæ. *Lac.* Eadem facultate lac mãmis suggerere fructus potis est. Baccę ex vino 40. diebus splenem liquant, & per urinã & alvum absumunt. *Splen.* Bibũtur ad Orthopnœam, reliquias à partu purgant. Folia foris utiliter cõtra inflammationes & pruriginosos pedum tumores admoventur, plebis vulgato experimento. *Inflammatio. Usus topiarius.* Attegiis & topiario operi conveniret, nisi gravior esset fruticis odor.

HEDERA VETERIBVS ET IN genere. CAP. VIII.

Diosc. summa differ. tres. VEteres de Hedera consulamus. Ea multas in specie differentias sortitur apud Dioscoridem: summas autem genere tres: candida enim quædam est, nigra altera, tertiaque vocata Helix: Candida quidem fructum fert candidum: nigra, quam vulgus Dionysiam vocat, nigrum, aut Croci æmulum: at Helix fructum non gignit, tenues autem habet viticulas, folia verò parva, angulosa & rubra.

Theophr. Theophrasto quoq; Hedera multiplex est. *Humilis.* Quædam enim humi repit, alia in altum attollitur. *Excelsa plures.* Atque excelsarũ genera plura, maximè verò tria patescunt, candida, nigra, tertiaq; Helix [ἕλιξ, *Clavicula Gaza, sed male.*] Harum itẽ species plures. *Candida.* Alia enim fructu solo, alia etiam foliis candida est. Rursus fructũ tantùm cãdidum ferentiũ, quædam grandiorẽ, densum, & veluti in orbem circũactum fructũ producit, quam nonnulli Corymbian vocant, Athenienses Acharnicã, quæ in riguis nascitur; quædam minorẽ, sparsiorem, nigræ modo. *Nigra.* Habet & nigra differẽtias, sed non ita perspicuas. *Helicis diff.* At Helix [*Clavicula Gaza*] maximis differẽtiis distinguitur. Etenim foliis plurimùm differt, tum quòd minora, tũ quòd angulosa & concinniora sint [*Sic Plinius & Gaza interpretati sunt γωνιώδη καὶ ἐμβολώτερα. Quare Cornarij non placet emendatio, qui in hac foliorũ Helicis delineatione apud Dioscoridem, ἔχει τὰ φύλλα λεπτὰ, γωνιώδη καὶ ἐνερυθρὰ, i.e. folia habet tenuia, angulosa, & rubra vocem ἐνερυθρὰ falsò legi cum perspiceret,* *Corn. lectio reprobatur.* quòd nullus in foliis Helicis rubor conspiciatur, *eque falsò in vulgatis Theophrasti codicibus ἐμβολώτερα, quæ concinniora Plinius reddidit, hic χυλώτερα, id est succulentiora legit, in Dioscoride verò ἁδρὰ eadem significatione id est crassa*] Hederis autem reliquis rotundiora, & simplicia. Differt etiam flagellorum [*internodiorum Gaz.*] longitudine, longiùs enim porriguntur [*hæc Gaz. omisit.*] Præterea quòd sterilis sit. Quidam Helicem aiunt Hederæ naturam adipisci, mutaríque in eam, cùm perfecta jam adoleverit. At si in eo genere omnes in Hederam adolescant (*hederascere Gaza vertit*) ut nonnulli volunt, ætate sanè & affectu, non genere constabit hæc differentia, qualis est Piri à Pirastro. Tamen ejus Helicis folium ab Hederæ folio plurimũ distat. Rarò autẽ & in paucis evenit, ut vetustate cõmutentur, velut in Populo alba, & Ricino (*Quasi expressisse videtur Plinius. Maximè foliorum unitas in suo cuique genere permanet, præterquam Populo, Hederæ, Crotoni quam & Cici vocari diximus.*] Sunt igitur Helicis [*Claviculæ, Gaz.*] genera multa, maximè verò nota & summa tria. *Helicis 3. genera.* Prima est virens sive herbacea, quæ plurima est, secunda candida, tertia versicolor, quam Thraciam quidam nominant. Et singularum differentiæ quædam sunt. Nam virentis alia tenuiore est & longiore folio [*Plinius habet, in ordinem digesto*] densioréque. Alia minus hæc omnia habet. Et versicoloris alia majus, alia minus folium habet, & colorum varietatem in eo dissimilem. *Versicolor.* Similiter & magnitudine & colore distant candidæ folia. *Candida.* Facillimè augetur herbacea, & altissimè assurgit. Manifestum esse aiunt Helicen in Hederam transituram, *In Hederã transit Helix.* non solùm foliis quæ majora latioráque gerit, sed etiam germinibus: protinus enim recta gerit, non inflexa vel inclinata, tum ob tenuitatem, tum ob lõgitudinem. Nam aliis Hederis [*Gaza legit ποώδεσι, id est, herbacea pro κιττώδεσι*] breviora crassioráque sunt germina. *Defer. vniversalis Theophr.* Nam Hedera cum semen parit, sublime & rectum germen edit. Est quidem Hedera omnis, radice numerosa, densa, intorta, lignosa, crassa, nec valdè in profundum acta, sed maximè nigra, & inter candidas quæ asperrima, maximéque silvestris. Quare non sine damno arboribus adnascitur: omnes enim necat & arefacit sublato ipsis alimento. Crassescit hæc maximè & arborescit in tantum, ut per se arbor fiat. Majore autem ex parte super aliud vivere solet, caulibus suis vicinas arbores velut amplexando, tale quid statum habens sua natura. Etenim è germinibus assiduè radices per media folia emittit, quibus quasi de industria à natura datis, muros & arbores subit, & iis pertinaciùs hæret. Atque ita sublato humore, atque exhausto, ipsas tabefacit. Quod si inferiùs succidatur, durat, nec emoritur.

Differentia fructus. tur. Est & hujus non parva differentia à fructu sumpta. Nam alius dulcis est, & alius valdè amarus, tam candidæ, quàm nigræ. Id demonstrant aves, quæ alio vescuntur, alio minimè. Duo genera Hederæ prima, inquit Plinius, ut reliquarum, mas, & fœmina. Major traditur mas, corpore & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est Rosæ sylvestri, nisi quòd caret odore. [*Turpissimè lapsus hic Plinius, quæ de Cisto audienda sunt, τοῦ κισσοῦ, id Hederæ, τοῦ κίστου tribuit. Nec apud Theophr. nec apud Diosc. ulla Hederæ differentia statuitur è sexu petita.*] Species horum generum tres. Est enim candida & nigra Edera, tertiaque quæ vocatur Helix. Etiamnum hæ species dividuntur in alias: quoniam est aliqua fructu tantùm candida, alia & folio: fructum quoque candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi. Item Selinitium, cujus est minor acinus, sparsior racemus. [*Hæc aliter legisse videtur Plinium quàm in græcis exemplaribus exaratum sit, in quibus Selenitium vox deest & Hederam Corymbiam vocari legimus.*] Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alii crocatum: cujus coronis Poëtæ utuntur, foliis minùs nigris, quàm quidam Nysiam, alii Bacchicam vocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiamnum duo genera hujus faciũt, à colore acinorũ Erythranum [*erythrocarpon, Dal.*] & chrysocarpum. Plurimas autem habet differentias Helix, quoniã folio maximè distat. Parva sũt & angulosa concinnioraque; cùm reliquorũ generũ simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipuè tamen sterilitate, quoniam fructũ non gignit. Quidam hoc ætatis esse non generis existimant: primoque, Helicem esse; fieri deinde Ederã vetustate. Horũ error manifestus intelligitur, quoniam Helicis plura genera reperiuntur, sed tria maximè insignia: herbacea ac virens quæ plurima est: altera cãdido folio: tertia versicolor, quæ Thracia vocatur. Etiamnum herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraque. In alio genere diversa omnia. Et in versicolori alia tenuioribus foliis, & similiter ordinatis densioribusque; est alteri generi neglecta hæc omnia. Majora quoque aut minora sunt folia, macularumque habitu distant: Et in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maximè herbacea. Arbores autem necat candida: omnemque succum auferẽdo tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa ejus folia maxima atque latissima, mãmas [*non memmas μαστοὺς, sed ramos βλαστοὺς*] erigentis, quæ sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quanquã omnium Ederarum generi radicosa brachia, huic tamen maximè ramosa ac robusta: ab ea nigræ. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia utrinque semper amplectens, hoc & in muris, quamvis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, vivit tamen duratque: & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus incolumis & solida arbores fugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræque Ederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, ut aves non attingant. Est & rigens Edera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata cissos E diverso nunquam nisi humi repens Chamæcissos.

Genera Plinio.

Plinii lapsus.

Species 3.

Subdivisio earum specierum.

Plinius lectio a græca codice variat.

Hedera Poetarum. Nysia. Bacchica. Genera. Helicis differentiæ plures.

Error multorum.

Diff. fructus.

Nomina linguar. Κισσὸς & Κιττὸς Græcis, Hedera Lat. Hebr. teste Aruch *Kassus*. Serap. *Cussus* appellatur: Germ. Ephew: Belg. Veyl/ & Clyf: Had. Iun. Gall. *Lierre*: It. *Hedera*: Hisp. *Yedra*, & *Edera*: Angl. Jui: Brab. oft Eerdsuel: Boh. Brectom: Hung. *Folyo borostyan*: quoniam videlicet serpit. Κισσὸν autem dictam putãt à Cisso, quem pusionem Liberi patris fuisse Græci fabulantur, & in nominis sui fruticem conversum: dum minister cum eo Deo saliens allisus terræ periit. Athenienses Citton Bacchum ipsum vocant, & apud se Acharnis vico, Hederam primò natam volũt. Quin & Hederam Dionysiam, à Baccho Bacchicam appellavit antiquitas, hoc honore Liberũ patrem dignata, qui primus ex India in Græciam Hederam asportavit: itaque in tutela Liberi patris putabatur esse. Nam ut ille juvenis semper, ita hæc perpetuò viret. Nec secus omnia, quã ille mentes hominum illigat. Mavult Lobelius κίσσον [*κισσὸν leg.*] dictum à textura porosa & spiraculis innumeris ferè pervia, quæ vinũ transmittit, quale Catoni & Varroni Cissymbion poculum est: quàm à pusionis Citti saltantis in Hederam poëticã deformatione à Baccho versi, ut fingunt Græci: ut & κίσσηρις pumex porosus lapis ob fistulosas cavitates ita dictus sit. Vel potiùs Κισσὸς Hedera dicta est ἀπὸ τοῦ κίος, i. e. à verme seu curculione, in Hordeo & Tritico nascẽte, qui cuspidula, aut acu, potiùs quàm ore triticum hordeumque terebrat. Latini ab edendo Hederã dixerunt: Etenim arborum importuna amasia, & veluti assertatrix, cortice rimoso impacta, maceries vetustiores demolitur, & radicatis propagationibus arbores amplexa, enecat & exedit: præsertim illa species quæ major & arborea vocatur. Põpeius verò dictam censet Hederã quòd hæreat, vel potiùs quòd edita petat. Hederam poëtæ cognominant etiam lascivã (propter amplexus arctissimos, & hinc circumfertur illud, Lascivis Hederis ambitiosior) & comantẽ, quòd olim in Anthisteriorũ, i. e. floralium festorũ (videntur autem illa fuisse, quæ Latini vocãt Bacchanalia) ludis antiqui hàc coronarentur. Hinc natum habetur adagium: Hedera post Anthisteria. Quùm serò quippiam adhibetur.

Cisson Lob.

Fabula Poetarum.

Hed. unde dicta.

Epitheta.

Proverbiũ.

Adagium.

HEDERA COMMVNIS, major & minor.

Icones. Prior icon ex nostris emptitiis majorem Hederã exhibet, & altera minorem.

Descr. In censũ earum quæ adminiculis sustinentur, Hedera etiam communis occurrit referenda, licèt tamen & per se nonnunquã consistat. Et quidem *Sarmenta.* sarmẽtis tenuibus longo & errabundo reptatu proximis arboribus aut maceribus innixa, alta petit iis quæ semel apprehendit pro radicis usa, barbitio fibrarum propagato radices in alieno solo agens, cortice *Cortex.* magnã parte rugoso, cinereo, in novellis ramis viridi, materie albã, firmã: *Folia.* folia nullo ordine pediculis sesquipalmaribus & palmaribus appensa, magna, nervosa, rigida, crassa, supernè ex atro-virentia & splendentia, infernè ad

luteum tantillum ex virore declinantia, sinuosa, triquetra, aliàs rotundata in mucronem exacuuntur, sapore siccante & acri; flores in sarmentorum extremitatibus, sex radiatis foliis herbido colore præditis constant, totidemq; luteis apicibus in orbem circumacti simul multi umbellę instar: corymbi succedunt per maturitatem nigri: acini singuli semuncii longioribus pediculis insident baccis juniperilis æquales, sessiles & quasi vtrinque compressi, circulo vmbilicato, cui abest ille reliqui acini nitor, inscripti veluti opercula imposito urceolo, cuius centrum designat prominulus niger stilus: intus distinctis sepimento membraneo, nonnihilque pulposo, loculis continentur semina, unum, duo, tria, quatuor, quinque, oblonga, gibba, turgidula, curculioni convoluto similia cuticula tenui contecta, intùs pulposa confractæ orizæ cum gluma sua, aut pulticulæ è pane syncomisto non absimilia.

Corymbi. Acini. *Semina.*

Trag. species.

Tragus licèt proponat unam tantùm figuram & unam descriptionem, duas tamen ejus species nasci tradit. Quarum priorem Hederam minimam, χαμαίκισσον, Hederam terrestrem, ἕλικα, Claviculam, Hederulam, germ. Klein Ephew nuncupat; Alteram vulgarem, gemein Ephew/ Dioscoridis κισσὸν, κίσσαρον χρυσόκαρπον, & (quoniam olim hàc Hederà Bacchus coronatus fuerit) Hederam Bacchicam, Mysicam & Dionysiam cognominat. Dicitur hæc quibusdam ἄσπληνος, quòd ad splen faciat, nec non, ποιητικὴ quòd hàc Poëtæ olim coronarentur:

Bacchica *Asplinos.* *Poëtica.*

Pastores Hederâ crescentem ornate Poëtam

Hederam vulgarem porrò, acinos ferentem, Theophrasti κορυμβίαν, & ἀχαρνικὸν ἀρδανώδην; Exiguam verò quæ appetente Autumno colorem varium acquirit, Helicem & Thraciam cognominat. Recenset autem Tragus quàm paucissimis omnem Hederæ historiam, quòd nullum ferè discrimen obseruari posse credat, nisi ab ætate ipsa. Omnem namque Hederam, dum in tenera sua ætate assiduo reptatu per terram vagatur, triangularis figuræ folijs spectandam se præbere; quamprimum verò arbores murósque invaserit, ilicò foliorum figuram uariare ait, quòd vel Theoprastus dixerit maximam Hederarum differentiam in ętate ipsarum positam esse. Nos quoque non separamus Hederas nostras, sequuti sententiam Tragi, existimantes unum tantùm genus reperiri, ratione loci, vbi crescit, & ætatis, formam mutans.

Discrimen Hederarũ est ætas ipsa.

Cur autores non separent Hederas.

Cæsalp.

Hedera, ait Cæsalpinus, frutex est peculiarissimam sortitus naturam: non enim solùm radicibus in terram dimissis vivit, sed & germinibus alimentum exsugit & arborum caudicibus, quas scandit; nam præcisa iuxta terram, non emoritur tamen, nisi à totis caudicibus avellatur; frequentissimas enim, easque breves per tota germina radiculas, centipédis animalis modo edit, quibus pertinacissimè hęrês arbores suffocat, & ædificia (quamvìs robusta) tandem demolitur; expetitur tamen viridariis; nam sponte nullo adminiculo totos parietes circumvestit, fronde perpetuà exornans; ex cultu arborescit, caudice satis crasso, & ad magnam altitudinem latitudinémque distenditur, nisi desit quod amplexetur, cum ad eam ætatem accesserit, in qua fructum ferre possit, totá mutat faciem, naturamq;; nam per se erigitur, & quidem in tantum aliquando, ut nullum relinquatur conjunctionis vestigium cum repente Hedera. Quamdiu enim affixa est, folia fert in plures angulos desinentia, ad summum quinos, quorum duo utrinque prominent, unus in summo folio: quo autem magis adolescit, folia & pauciores edunt angulos obtusioresque, & ipsa majora fiunt, ac virentiora, & unicolora, cùm ab initio eadem pusilla sint, nigra, & maculis albis distincta, aliquando infernè subrubentia; cùm autem erigitur, folia rotundantur obliteratis ex toto utrinque angulis omnibus, solo eo, qui in summo est, relicto. differentias alias non ætatis, sed generis adhuc non vidi, quamvis Dioscorides tria afferat genera: Theophrastus quoque & Plinius eadem tria in alias plures differentias distribuant, pro fructus magnitudine, sapore, & colore foliorum: sed de Helice, ambigit Theophrastus, utrum generis, an ætatis sit differentia, ut multi putant, primò fieri Helicem, deinde vetustate in Hederam transire: appellant autem hederascere, & in Hederam transire, cùm erigitur nullis affixa, quando, & simpliciora sunt folia rotundioráque, cum in Helice sint parva, angulata, & concinnè disposita ac sine fructu: contendit Plinius easdem genere differre maximè ob foliorum varietatem in Helice. Quandam enim herbaceo folio virentique, aliam candido, tertiam versicolori constare, quæ Thracia vocetur. eandem Dioscorides tradit rubro folio, quod nemo alius notavit; sed non cogimur ob hæc Helicem genus diversum ponere cum in ea, quæ manifestè hederascit, variam foliorum & germinum naturam contemplemur, quod in paucis aliis reperitur, ut notavit Theophrastus: fit verò alicubi, ut Helix nunquam hederescat ob imperfectionem quandam, non speciei, sed individui, ut in arboribus plerisque accidit. Patet ergo quàm quidam sine rationibus nos non habere Hederam contendant.

Ex cultu arborescit. *Folia mutat.*

Theophr. ambigit an Hedera helix diversa sit ab arborea.

Plinio genere diversa.

Plinij opinio reprobatur.

Dod gall. icones 2.

Dod. gal. duas habet figuras dicens ex tribus Dioscoridis Hederæ generibus priorem albam, Hederam fœminam Plinij, nobis esse incognitam; secundam speciem Hederam nigram & ἄρρενα Plinij, Hederam marem esse, Neotericorum Hederam arboream, Hederam muralem, Gallis *Liarre noir.* German. Schwartzer Eppich & Maur Ephew aut Baum Ephew. Belg. Veyl. & Boonen wyl. Tertiam verò speciem ἕλικα, Claviculam & Hederulam dici; Gall. *Petit Liarre;* Germ. Klein Ephew: Belg. Cleyne Veyl. Dod. lat. autore Theophrasto Hederam in majorem & minorem distinguit: majorem rursus in candidam, nigram, & Helicem, cujus plures species Theophrastus tradat. Cæterum, majorem sese in altitudinem attollentem aut assurgentem, Theophr. κισσὸν ὀρθὸν, Gazam excelsam, Plinium rigentem Hederam, dicere scribit; recentiores verò Hederam arboream, quòd arbores complectatur: muralem quòd secundùm parietes nascatur: Esse tamen qui velint omnem assurgentem arboream cognominari, quibuscunque tandem illa conscendens adhæreat, ad differentiam nempe alterius Hederæ terrestris per humum repentis. Minor denique, ait Dod. nigræ similis est, ac ἥμερος κισσὸς vocatur; germanic. Klein Ephew. Dicitur & χαμαικισσός; differens tamen multùm ab Hedera terrestri alibi describenda. Helicen sive Claviculam latinè nuncupatam non pauci latini hanc existimant, sed Theophrastus ἕλικα ab ἡμερίῳ κισσῷ differentem ostendit. Tertiam enim inter assurgentes facit.

Hedera maior Dodonei. *Hedera arborea. Muralis.* *Hedera minor.* *Hedera Helix.*

Differ. Lob.

Nec plures duabus (Hedera majore seu arborea & Helice sive minore) novit nostra ætas, ait Lobelius, differentias genericas: tametsi quamlibet multas dixerit species Dioscorides. Majoris multæ decernuntur varietates, quæ antiquis persuadere potuerunt, ut plures differentias, sive species statuerint. Hujus quædam arborescit, suaptéque stat stipite, nulli innixa pedamento, qualem in sylvosis quibusdam Angliæ meminimus, Orthocissum antiqui dicunt. Interdum etiam quibusdam locis xerampelino colore folia nitent. Pisis nobis ostendebant herbarij corymbos cæsij & albicantis coloris. Meltinos subfuscos corymbos pleræque plantæ satæ in Italicis & Germanicis ex Campania & Apulia, hodie maturãt. Humilis planè minor & infrequẽtior cõcinnè voca-

exerunt claviculas, capreolosve, nigros, quibus impinguntur: & propagatione quadam quasi inspicas & anfractus provolvuntur: interdum etiam serpendo muscidis truncis & caudicibus advolvuntur gracilioribus sarmentis. Hæc Lob.

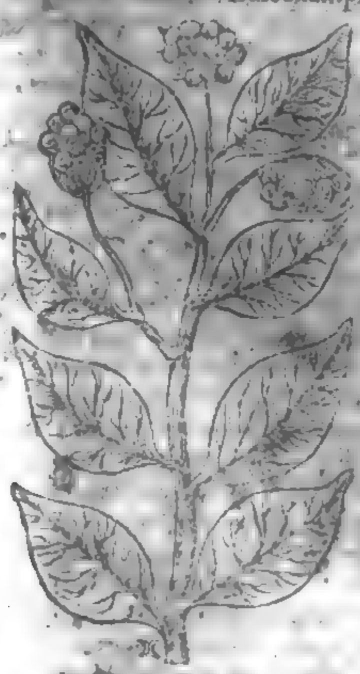
Syn. Hederæ majoris. Prior vocatur, à Matth. Cast. Lugd. Bruns. Gesn. hi (qui hujus speciem tradit luteis baccis) & Lob. Hedera scandens major, & arborea; Trag. Ang. Cord. in Diosc. Dod. & Cam. ep. Hedera; à Lon. (qui quamvis solum unius iconem exprimat, attamen tres ejus species nominat) Fuchs. Dod. gall. & Lac. Hedera nigra; à Lob. Hedera corymbosa communis; à Tab. ic. Hedera corymbosa major arborea; à Schw. Hedera baccifera. Altera autem Hedera minor.

Hed. minor. sive humilis à Matth. Fuchs. Bruns. Dod. Lac. Cam. h. ep. & hist. Lugd. Lon. Cæs. Tab. & Ger. Hedera helix ab Ang. Hedera sterilis à Lob. Helix

Hed. Helix. sive provoluta sterilis Hedera; à Gesn. h. Hederæ arboreæ alterum genus semper repens; à Thal. Hederæ species, Helix vocata; à Cast. Hedera minor; à Schw. Hedera minor reptans; à C. B. Hedera; major sterilis: Eid. Hedera humi repens; Hederula Tragi; Hedera minor, [illegible] Dod.

Locus. Hedera passim nascitur ad arbores, in silvis, campis, & hortis, & ad ædificiorum muros: Sylvarum opaca arida & saxosa perreptat. Plutarch. in Alexandri memoriæ prodidit Babyloniam regionem non ferre Hederam, rationémque reddit, quòd nimis sit calida, cùm loca frigida amet. Edera jam dicitur apud Plinium in Asia nasci. Negaverat Theophrastus, nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse, ut sereret eam in Medis, frustra. Alexandrum verò ob raritatem ita coronato exercitu, victorem ex India rediisse, exemplo Liberis patris: cujus Dei & nunc adornat thyrsos, galeasque etiam & scuta, in Thraciæ populis in solennibus sacris. Inimica arbori satisque, omnibus, sepulchráque ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. Hederam vidi in monte Salevè trunco crus æquante & sæpè crassiorem in plurimis Helvetiæ locis. In Castello l'Abbatie reperi ferentem resinam rubram, odoratam, pellucidam, gustu acrem, chartam imbuentem olei instar, igni admotam, flammam concipientem, ut cæteræ resinæ.

HEDERA DIONYSIAS, Dalechampij.

Descr. Ex congeneribus nigris folium habet minùs atrum, minimè angulosum, crassum, carnosũ, venosum, in acumen fastigiatum, nec admodum densum: at corymbis acinos luteos aureo nitore fulgentes, ex congeneribus aspectu maximè pulchros. Hæc radicosis brachiis reliquarum modo vicinas arbores enecat, succo earum exhausto. Rarò in Gallia provenit.

B. pin. Hedera 2. poëtica: Hedera Dionysias, & Chrysocarpos Dalechampij. Lugd. Dionysias, aut Bacchica, quod ex ea Bacchi corona conserebantur. Chrysocarpos, a fructus colore aureo.

HEDERÆ ALIÆ QUÆ VERÆ NON SUNT.

Aequivoca. Præter Hederam communem & Dionysiam Dalechampii, plures aliæ occurrunt plantæ Hederæ nomine donatæ, de quibus suo loco agemus, ut de

Smilax aspera. Hedera Cilicia Theophrasti, sub Smilace aspera hoc libro. Æquivocè quoque, ob græci nominis similitudine in Hederæ nomen transit in Cistum marem

Cistus. & fœminam, quibus flos Rosæ sylvestris inodorus, ut Plinius scribit ex Theophrasto, ubi in versione Gazæ, prava tamen lectione [illegible], legitur non [illegible]: de Cisto lib. 19. Sed & Chamæcissus, herba

Chamæcissus. Hederæ humilis, seu terrestris nomen sibi vendicat, ut videre est lib. 28. Per Hederam arboream

Apocynon. sunt qui intelligunt Apocynon Dioscoridis, quidam rectè, in remediis ad gangrænam Theodorico, de quo paulò post, ut & de Smilace lævi, sive Convol-

Convolvulus major. vulo majore, quem Hederam arboream cognominat Dalechampius. Hederam terrestrem intelligi-

Volubilis minor. tur Dodon. Volubilem minorem, sive Helxinen Cissampelon, ut infra dicemus. [illegible] etiam [illegible] Constantino [illegible] quæ est Hedera mollis dicitur. est hæc nobis Helxine Cissampelos, semine

Hel. Cissampelos. triangulo. Hederula [illegible] seu Hederæ folium [illegible] de Asclepiade dicitur apud Dioscori-

Asclepias. dem. Tandem præter dicta genera esse & ingentem Hederam, per se stantem, & ob id solam omnium generum vocatam esse Hederam, tradit Plinius: hanc Cæsalpinus Agrifolium esse censet: sed

Agrifolium. in Theophrasto non aliam intelligit, quàm arboreæ perfectæ Hederam. Tandem quæ Hederula aquatica & palustris à Lonic. Tab. & Bauh. phyt. vo-

Lenticula aquatica trisulca. catur, à nobis Lenticula aquatica trisulca inscribitur. Quam demum Hederam saxatilem C. B. cum Lobelio cognominatam, est Asarina sterilis Sevenæ

Asarina sterilis. Narbonensis agri.

VIRES, ET TEMPERAMENTUM.

Ex Diosc. Omnis Hedera, autore Dioscoride, acris est, adstringit, nervos lædit. Flores ipsius quantum ipsorum tribus digitis capi potest, accepti & in vino po-

Dysenteria. ti, faciunt ad dysentericos, sed bis per diem bibere oportet. Faciunt & ad ambusta cum cerato tritti. At tenera folia cum Aceto cocta, aut cruda cum pane

Splen. trita, splen medentur. Succus foliorum & corymborum cum irino oleo, aut melle, aut nitro, naribus infunditur, & ad veteres capitis dolores commodus

Capitis dolores. est. Irrigatur & ex eo caput, cum aceto & rosaceo. Aurium dolores & purulentas aures, cum oleo sanat. Cæterùm nigræ hederæ succus & corymbi poti, debilitatem corpori inducunt, & amplior usus mentem turbat. Acini verò corymborum quinque triti

Mentem turbat. & cum rosaceo in malicorio calfacti, & in oppositam aurem instillati, dentium dolores mitigant. De-

Dentes. nigrant item capillos corymbi. At verò folia cum vino cocta ad omne ulcus imponuntur. Eadem imposita velut dictum est cocta, ambusta, ulcera maligna, & maculas solares curant. Movent & menses

Menses. corymbi triti subditi, & post purgationem drachmæ pondere poti, conceptionem impediunt. Sed & foliorum pediculus melle cinctus & utero appositus, menses & fœtus educit. Succus autem naribus instillatus, graveolentias & putredines expurgat. La-

Pediculi. cryma verò Hederæ illita, pilos abolet, & pediculos occidit. [illegible] radicum succus cum aceto potus, com-

Ex Galeno. morsis à phalangiis opitulatur. Hedera (inquit Gal. 7. simpl.) ex contrariis composita est facultatibus. habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam & frigidam esse ostendimus, habetque etiam nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat: nec deest tertia, aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certè [illegible]

Siquidem dú arescit, hæc prima exhalet necesse est, maneatq; quæ terrea est & frigida adstringénsque, & ea quæ calida est & acris. Viridis autem, foliis ejus in vino decoctis, ulcera grandia conglutinant, quæque maligna sunt sanat, tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem ejus quodammodo validiores sunt, & ad lævorem redacti cum cerato ambustis conveniunt. Præterea succus medicamentum est errhinum, h. e. in nares fusum, capiti purgando idoneum, tum vetustas aurium fluxiones sanat, adhæc vetera ulcera tum in auribus tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo aut dulci oleo miscetur. Lachryma ejus pediculos necat, pilis nudat, usque adeò calidæ potestatis, ut obscurè adurat, est enim veluti aqueus quidam liquor, sicut omnes aliæ lachrymæ. Hederæ mira natura traditur à Plinio ad experienda vina, si vas fiet ex ligno ejus, vina transfluere, ac remanere aquam, si qua mixta fuerit. Theophrastus igniaria ex ea materia fieri testatur, quoniam calida. Plutarchus autor est, Hederæ suffitum in Venerem trahere, & ebrietatem, ut vinum, inducere, furorémque efficere animi. Insignis vis seminis Hederæ nigræ, si vera quam Bayrus illi adscribit. Semen ait Hederæ nigræ facit cadere pilos & enasci non sinit. Acini Hederæ tusi ac pondere drachmæ in vino sumpti, calculum expellunt, experientia Tragi id attestante. Folia Hederæ cum aceto decocta ac lieni imposita, dolores ejus sedant. Hederæ florum siccatorum pulveris quantum trium digitorum apicibus comprehendas, ex vino bibitum, fluxum dysentericum sistit, ut legitur apud Matthiolum. Succus è foliis cum vino acidulo tribus continuis diebus lienosos potu juvat: quibus etiam opitulantur pocula è ligno vel radice Hederæ confecta. Acini drachmæ pondere cum vino assumpti, mirificè calculum pellunt. ad menses suppressos minimè fallax traditur remedium, si acini tres Hederæ arboreæ in pulverem triti, cum aqua stillatitia Pulegii & pauxillo Croci bibantur calidè, idq; mane diebus aliquot continuis. quinque aut sex acini ante poculorum certamen comesti, ebrietatem arcent. Vapor è decocto foliorum utero exceptus menses ciet. ad cephalalgiam, sumuntur folia Hederæ septem, totidémque Persicorum delibrati nuclei, simul ambo in aceto & oleo rosaceo bulliunt, atque ita calida fronti & temporibus inducuntur. Vt cauteriorum ulcera aperta maneant, imponitur quotidiè Hederæ folium, quod & humiditatem omnem exhaurit, & ne quicquam sinistri accidat prohibet. Mulierculæ è foliis Hederæ pileolos confectos capitibus imponunt infantum, quos achores infestant, siccant ita & certò curant. Sunt (prohibente Camer.) qui non sine utilitate contra epilepsiam exhibeant Hederæ lignum. Corymborum pulveratorum scrupulus unus ex aqua Menthæ aut simili, efficax ad ventriculi dolores. alicubi & peste correptis exhibent, quibus sudores eliciunt potenter. Sunt apud Dodonæum, qui Hederæ corymbos ad ciendam urinam efficaces asserant, & calculosis ac nephriticis eapropter exhibeant. Nonnulli Tabern. teste, corymborum & foliorum Hederæ ex vino decoctum, aut eorundem pulverem cum vino ad febrium rigores exhibent. Valent eodem modo ad urinam ciendam. Ex corymbis extillatur oleum eo modo quo ex baccis Iuniperi: alii oleum ita eliciunt ex corymbis, ligno & gummi. Præstans est oleum ad frigidos articulorum morbos. menses ciet, calculos pellit, sordida ulcera exterget. Ad capitis dolorem accipit VVirt. Empir. Hederam quæ supra terram provenit, macerat in lixivio, quo abluit caput. Sebastianus Feudinger Pincerna illustr. C. VVirtemb. homo curiosus affirmabat anno 1609. quo hæc scribimus, se observare ex Hederæ flore hoc anno futuram copiam vini, quia circa natalitium Domini nostri cùm floreret non defluxisse flores, ita non defluxuros etiam vitium flores, unde sæpè deficiunt Vvæ & vinum. Lignum Hederæ de radice reseptum, ubi e assus esse consuevit, à sutoribus in eum usum parari solet, ut postquam cultellos suos ad corium adsecandum idoneos ad cotem exacuerint, asperiores etiam nunc illos æquales lævigatósque reddant ad dictum lignum ultra citráque ducendo. quod autem præ aliis idoneum esse judicatur fortè ob mollitiem substantiæ ipsius, quæ tangentibus se talem offert. Vendibilis vini signum Hederam olim extitisse, probat illud vetus adagium: Vino vendibili non opus esse Hedera suspensa. Exponit autem hoc dictum Erasmus, veram virtutem non egere alienis præconiis, aut res præclaras per se placere, neque desiderare exoticam commendationem.

Vlcera. Pediculi. Ex Plinio. Vas ligneum ad experienda vina. Igniaria. Venerem excitat Hederæ suffitus. Calculus. Pulvis Hederæ. Dysenteria. Succus. Menses. Ebrietas. Vlcera cauteriorum aperta retinet. Epilepsia. Vrina. Frigidus articulorum dolores. Prognosticum de vindemia è flore Hederæ. Cos ex ligno Hederæ pro sutoribus.

HEDERÆ LACHRYMA.

Glebæ quæ Hederæ gummi nomine in officinis prostant, ex saturo rubore ferè nigrescunt, vitreo nitore; sed non pellucido, durâ satis compactaque consistentia, non tamen uniformi, rubiginosis intercursantibus micis: haud difficulter in pollinem redigitur, saporem imprimens siccum adstringentem, haud injucundum, cum levi quadam amaritudine, salivam croceo colore tingens. Candelæ admotum claram & pertinacem edit flammam, nidore ferè Thuris, & ne vel tum quidem liquescit. admistæ reperiuntur interdum Hederæ folia. Ipse etiam ex Hedera lachrymam collegi Genevæ circa l'Abatie dictum locum, anno 1570. mense Aprili, similem ei, quæ in offic. prostat.

Descr. Flammam edit.

GRANADILLA HEDERÆ similis. CAP. IX.

Allatus Monardi ex Continenti herbæ fructus est, quæ in Peruanis montibus, ubi spontè nascitur, Granadilla appellatur, quod nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem, quam cum Malis granatis habet, nam ejusdem ferè est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quod coronâ careat; in eo resiccato, si agitetur, sonitum edit semẽ intus occlusum, pyri semini simile, aliquanto majus, tuberculis quibusdam eleganter elaboratum & aspectu jucundum: pulpa candida est, & saporis expers. Planta hunc fructum ferens Hederæ similis est, eodémque modo repit & scandit, quocunque loco ponatur. Elegans est cùm fructu onusta conspicitur, propter ejus amplitudinem: florem habet albæ Rosæ persimilem, in cujus foliis, aliquæ veluti passionis Christi figuræ delineatæ conspiciuntur, quas magnâ diligentiâ istic pictas existimes, eam ob causam elegantissimus est flos: fructus ipsi sunt granatula jam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur ut ova, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cùm ab Indis tum ab Hispanis, nec etiam si multos sorbeas, ullam ventriculi gravedinem, sed potius alvum emollitam sentias. Herba rara est, quæ duntaxat uno in loco invenitur. Fructus temperatus esse videtur & aliquantulum humidus. Granadillæ etiam meminit Petrus de Cieça, parte 1. hist. Peruanæ c. 28. his verbis: Amplam istã vallem de Lilé dictã, in qua oppidum Cali, mediam secat flumẽ, cujus ripæ abundant fructibus ejus loci, inter quos gratu admodum saporis & jucundi odoris est Granadilla nũcupatus.

Locus. Etymol. Descriptio. Flos mirabilis. Temperamentum fructus.

Bonus

B.pin. Clematidis 13, trifolia flore roseo clavato: Granadilla, Monardi, Petro de Cieça in hist. Peruana, Lugd. Vide in Americæ par. 9. l. 4. c. 27. at cap. 30. Granadilla inter ligna recensetur.

SMILAX ASPERA.
CAP. X.

Smilax aspera longis, rigidis, striatis, contortis, valdè implicatis, lentis, farmentosis viticulis excrescit nunc in hanc, modò in alteram partem, inquit Clusius, certa quadam serie servata inflexis, ex geniculis capreolos proferens quorum ope vicinis arboribus, aliisve advolvitur, & ab imis ad summa repit; horret autem spinis duris rigidisq; non tàm in per farmenta surgentibus, sed etiã per pediculos, unciales plus minùs, quibus folia ex intervallis singularia appenduntur. cæterùm folia Sigilli B. Mariæ dicti possidet, sed longè crassiora, rigida, nervosa, spinis non tantùm per margines horrentia, sed & in dorso secundùm nervos, nunc ampla & viridia, modò angustiora & albis maculis conspersa, autore Clusio, flores è singulis extremorum ramulorum geniculatis tuberculis racematim cohærentes crebri erumpunt, parvi, albi, odorati, senis foliis constantes, in exiguis in medio apiculis: hosce excipiunt fructus, rotundi seu Vvæ, per maturitatem rubræ, vel, ut ait Clusius, rutilæ in quorum singulis semina duo, vel tria, vel unicum, lubricà magnitudine, colore & figura, seminum Rhamni tertij seu Paliuri multis dicti, sed duriora, pulpâ albicante, nauseosæ cujusdam dulcedinis participe, Clusius nucleos vocat duros, osseos, veluti Asparagi, foris nigros, addens radicem longè latèq. serpentes sub terra fibras habere tenues, candidas & germina summà tellure spargere, minimi interdum digiti crassitudine, nodosa seu articulata, albicantia.

Spina. *Fructus.* *Folia.* *Flores.* *Fructus.* *Semina.* *Nuclei Clusii.* *Radix.*

Theophr. accuratissimè Smilacem hanc descripsisse videtur his verbis: Smilax [*Edera Cilicia, Gaza*] caulibus suis sese aliis implicat & obvolvit. Caulis autem ejus spinosus, & veluti rectos aculeos gerit: folium ederaceum, oblongum, angulosum qua pediculo annectitur, & latius. Proprium huic quod medium ipsum nervus spinæ tenuis modo secat, & staminecas propagines non ab ipsa spina, ut in aliis foliis, sed circa ipsam in orbem circumactas ducit, ab ipso pediculi annexu. Ad caulem verò imbecillũ, qua folia velut interstitio quodam ab ipso sejunguntur, ex eodem sinu enascitur cum foliis cauliculus gracilis & convolutus: flos est albus, odoratus vestitus [*Græcus textus habet* ... *sed Cornar. de Smilace, cum Plinio legit* ... *i. liliaceus*] Fructus similis Solano aut Melothro & maximè Viti silvestri, racemis, ut Hederæ pendentibus, propiùs tamen ad Vvæ figuram accedentibus: quoniam ab eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Fructus ruber, sæpiùs quidem nucleos binos complexus, major ternos, minimus singulos. Foris autem nigri sunt nuclei, & valdè duri. Peculiare habent racemi, quod ex obliquo e caulem obsepiunt, & unus omnium maximus est in summo caule, velut in Rhamno atque Rubo. Unde liquet Smilacem & in summo, & in latere fructiferam. [*Venetum legit* ... *pro* ... *vel* ... *H.*] esse.

Smilax Theophr.

Smilax aspera folia habet Periclymeni, sarmenta multa, tenuia Paliuri aut Rubi modo spinosa, & sese arboribus circumvolvit, per eas sursum deorsumque repens. Fructum verò profert racematum, seu exilem Labruscæ racemulum [*desunt hæc in Ald. cod. in contextu & ad n. tha transferuntur*] qui quidem ubi maturuerit, colore est rubro, gustúmque leniter quodammodo mordet: radice demque est crassa duraque. Smilacis asperæ fructum hic Dioscorides ... similem facit, hoc ... significata à Suida & Aristoph. scholiaste commemorata, tanquam huic loco non satis convenientia cum Sarraceno omittimus exili racemulo: quales iis esse solent, qui vel summis palmitibus supra folia ipsa innascuntur, vel immaturi vindemiæ tempore inter folia latitant. Theophrastus autem ut jam dictum, scribit esse fructum Solani, & Vitis albæ fructui similem, maximeque Vvæ silvestri nuncupatæ. Pensiles autem esse racemos, seu Hederæ, verùm ad Vvam propiùs accedere: folio autem esse hederaceo, parvo non anguloso.

Diosc. de Smilace aspera. *Diosc. lectio varia.* *Diosc. explicatur.*

Sed & Plinius de Smilace eadem, quamvis paulò aliter ita prodidit: Similis est Ederæ, è Cilicia quidem primùm profecta, sed in Græcia frequentior, quam vocant Smilace n densis geniculata caulibus, spinosis fruticosa ramis, folio ederaceo, parvo, non anguloso, à pediculo, emittente pampinos, flore candido, olente Lilium. Fert racemos Labruscæ modo, non Ederæ, colore rubro, complexa acinis majoribus nucleos ternos, minoribus singulos nigros durosque: infausta omnibus sacris & coronis: quoniam sit lugubris, virgine ejus nominis propter amorem juvenis Croci, mutata in hunc fruticem [Ovid. 4. Met.

Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores.]

Plin. de Smilace. *Smilax Græcorum.* *Infausta sacris.* *Smilacis* ...

Id vulgus ignorans, plerumque festa sua polluit, Ederam existimando: sicut in Poëtis aut Libero patre, aut Sileno, quis omninò nescit quibus coronentur. E Smilace hunc codicilli. Propriúmque materiæ est, ut admota auribus levem sonum reddat. Sed quod hîc Plin. dicit de codicillis è Smilace, non existimo intelligendum de Smilace aspera; quomodo enim fierent ex tali frutice? Idem alibi de hac loquitur. Smilax quoque (ait is) qui & Nicephoros cognominatur, similitudinem Ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera Smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandens arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantùm ut acinorum succo infantibus sæpè instillato, nulla posteà venena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam esse Smilacem priorem, cujus lignum ad aures sonare diximus.

Plin. taxatur. *Nicephoros.* *Superstitio.* *Smilacis genera.*

Fatetur Matth. in com. It. se posse affirmare aliquod discrimẽ esse inter Smilacem asperam & Zarzam parillam. Idem tamen dixit esse, qui affirment Zarzam parillam nihil aliud esse, quam Smilacem asperam, quorum opinioni ait se facilè assentiri. In hist. demum germ. addit, quosdam doctos viros existimare radicem Salsas & Sarsas parillas Smilacis asperæ radicem esse: alios negare, se nihil asserere posse, qui nihil certi habeat de Salsa parilla. Vides quàm Matthiolus lectorem incertum suspendat. Similem quidem Garcia Smilacem asperam Salsæ pa-

Zarza parilla quorundam. *Salsa parilla* ... *non* ...

aliæ, sed tamen eandem esse non concedit. Salsa parilla, inquit Alp. est Smilax aspera: Smilax tamen Zacynthi insulæ, ex qua Salsa parilla, à Smilace aspera in Italiæ locis inventa multum differt. Sed quicquid sit, Smilax aspera radices habet non tantæ cum Salsa parilla similitudinis sortitas, quantum hactenus persuasum doctis quibusdam fuit, ut dicetur cap. seq.

Synon. Smilax simpliciter dicitur Theophrasto & Anguillaræ; Smilax aspera Diosc. Ruell. Matth. Fuchs. Turn. Cord. in Diosc. (cui & Hedera Cilissa) Theod. Golio in onom. Dod. Eucharr. Roesslin (cui & Smilax trachæa) Belloh. Obs. Acostæ (qui similem facit Chinæ) Gesn. h. Lac. Lob. Cam. h. & epit. Gall. Cæs. & Lugdcn. & Volubilis acuta, vel pungens; Smilax aspera vera Trago; Smilax aspera fructu rutilo Clus. hisp. & hist. Smilax aspera, fructu rubente, C. Bauh. Hedera Cilicia Plinio (& post eum Gazæ) cui & Smilax, Nicophoros cognominata: Milax, Galeno; Volubilis aspera, Lonicero.

Trag. & Fuchs. notæ. Cæterum in Tragi figura apparent aliquæ spinæ in toto rum dorso, ut in Fuchsij pictura (qui Smilacem nascentem non vidit), sed ex sicca transmissa pingendam dedit, quæ in nostra icone, quæ Guanbrana, omissæ. Nomen etiam gallicum apud Fuchsium *Vuese les espinces* non placet: malle in vocare *Liseron espineux*. In Matthioli imagine in folijs nulla spina: in post. comm. cum imag. fig. duo tantum spinosa. In figura per Camerarium facta ad Hist. germ. & Epit. folia in marginibus spinosa. In iconibus Matthioli & Fuchsij, ex quà nostra quæ minùs placet, flores appicti tantum cum quinque foliolis. Compil. Tab. Smilacis asperæ tres posuit figuras, nec indicat qua in re differant.

Tab. taxatur.

Nomina linguarum. Smilax τραχεῖα Græc. Lat. Smilax aspera; Ger. Stechend oder scharpff Winden, ab aculeis quos habet apte denominatur: Gall. nostro judicio, *Liseron espineux*, alijs tamen *Liset picquant*, *Tail* sive *Smilax aspre*: Ital. *Rovo cervino*: [Rubuscer...Hedera spinosa] Hispan. *zarca parrilla*, h. e. Rubiviticula appellatur: Angl. Scharpe Smilax. Aliqui inter nothas Dioscoridis Hepatitin cognominant, quasi Iecorariam appellent; alij Lycanthemon, quasi florem lupinum; alij Cynosbaton, quasi sentem canis; alij Ancetum, quasi invictam; alij Heliophyton, quasi plantam Solis; alij Anatolicon, hoc est Orientalem; alij Dyticon, occiduum; Ægyptij Lysithe, Romani Mergina, Hetrusci Rhadam.

Æquivoca. Smilacis vox, quod silentio non est prætereundum, valdè est ambigua, atque quasdam cognatas vel omnes plantas significet, ut Smilacem asperam fructu per maturi [illegible], de qua in præsenti: Smilacem asperam minùs spinosam fructu nigro, de qua mox; Salsam parillam Smilaci affinem post dicendam.

Smilax aspera, fructu nigro. Salsaparilla.

Convolvulus major. Denotat & Smilacem lævem, quæ dicitur Convolvulus major Fuchs. Dod. Matth. Lob. Rob. Constant. & alijs, à quibus differ[unt] Cæs. & Turnerus: nos de Convolvulo postea agemus.

Helx. Cissampelos. Scammonium. Gelseminũ. Smilacis lævis speciem esse Volubilem minorem (quam nos vocamus Helxinen Cissampelon) satis manifestum Dodonæo. Eidem haud aliud est Scammonium, quam species Smilacis lævis radice crassa. Cæsalpino tamen Smilaci levi magis videtur convenire Gelseminum.

Smilax phasiolifera. Cum Smilace hortensi phasiolifera, Cordo eadem est lævis, de qua H. [illegible] lib.

Smilax arbor. Quandam admodum discrepantes, & viribus plane contrarias pollentes, ut Smilacem arborem è genere glandiferarum, de qua egimus inter Ilices lib. 7.

Fraxinus. Taxus. Smilacem quoque de Fraxino dici ostendimus l. 8.

Nec desunt indocti, qui magno sane errore Taxum Smilacem appellent, ut videre est lib. 9.

Locus. Nascitur Dioscoridi in locis palustribus, & asperis; Plinio autem in convallibus, opacis. Dioscoridem imitatur Tragus, scribens in superiori Helvetia uliginosis locis & tenebrosis provenire, quod non placet. Vbi enim legitur apud Diosc. [illegible] ibi malim legere cum doctis D. Dalechampio [illegible] vel [illegible] Corn. malam Dioscoridis lectionem retinuit. Non nisi montosis & collibus fervidiorum tractuum, Romaniæ, Hispaniæ, Linguagotiæ, plurimum provenire Lobelius testatur. Sero floret,

Tempus. imò Autumno etiam ipso, cum suo fructu. Octobri & Novembri florentem Clusius reperiebat in frigidis regionibus culta & fictilibus adservata. Autumno duntaxat floret, nunquam semen perficit. Magna ex parte altero duntaxat à satu anno germinare incipit, non nunquam & tertio. Perpetuo folia retinet: crescit varijs Hispaniæ locis, & in Narbonensi Galliæ aspero & arido solo: nascitur & alijs calidioribus regionibus, rara in Lusitania conspicitur. Monspelij olim observavi varijs in locis, inter sepes locis incultioribus florentem & baccas ferentem autumno, quamvis toto anno habeat maturas & immaturas; folia in circuitu & in dorso spinis armata interdum iis destituuntur, vel rarissimas habent, ut non mirum si variè pingatur, ut Matthiolus & Alpinus fecit. apud Frid. Meier vidi Smilacem asperam minorem in fictilibus vasis, quam hyeme reponit.

Vires ex Diosc. Folia fructusque contra venena efficacis antidoti vim habent, autore Dioscoride, sive ante, sive postea bibantur. Quin & memoriæ proditum est, si quid ex his infanti recens nato tritum propinetur, nulla ei postea venena nocitura. Inciditur & ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta quibus venena arcentur.

Ex Plinio. Plinius autem, ut ex ante dictis patet, alium utendi modum tradit, dum scribit, acinorum corymbos contra venenata omnia efficacissimos esse, in tantum ut acinorum succo ir fantibus sæpe instillato nulla postea venena nocitura sint.

Ex Galeno. Temperamentum. Milacis asperæ folia gustata acrimoniam aliquam habere, & si illis utamur calefacere legitur apud Galenum: alioqui calidam & siccam haud dubie Fuchsius credit.

Succedaneum Salsæ parillæ. Fallopius cùm in monte Iuliano Pisis vidisset Smilacem asperam, eâ usus est loco Salsæ parillæ per biennium quo ibi fuit, fœlici cum successu plurimos à lue venerea liberans. Certè nostratem Sarsam parillam (quæ Smilax aspera est, inquit Monardes) expertus sum simili facultate præditam, cum illa, quæ ex Hispania nova adfertur, ad quam magis accedit, quàm ad eam quæ in Honduras invenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec ejus aqua, hordeacea sapidior est.

SMILAX ASPERA MINVS SPInosa, fructu nigro.

Descr. Similibus cum priore sarmentis & claviculis proxima quæque amplectentibus nascitur, non est tamen adeò spinis horrida: folia etiam paulò breviora, atriora, molliora, nullis aut certè rarissimis aculeis obsita habet: flos alteri omninò forma similis, sed colore differens, nam ex albo quasi cinereus est, fructusque rudimentum, quod ex medio flore tanquam umbo prominet, rubescit, plenus autem & maturus fructus non est rutilus, ut in priore, sed omninò niger, & succulentior, quantum quidem Clusio videtur, officulis convenient.

Nomina Hispanica. Smilax altera Clusij extremæ Bœticæ incolis, *Vua de Perr*, i. e. Vva canina, Lusitanis conterminis *Recamia*, Olysipponenfibus *Allega-tacia* appellatur. Iconem hujus à Clusio hisp. & hist. proponitur cum inscriptione Smilacis asperæ nigro fructu. Eandem etiam exhibet Lob. in I. sub hoc titulo: Smilax aspera altera,

Smilax aspera nigro fructu Clus.

Smilax fo-lio non spi-noso.

tera, facie Salsæ parillæ, aut congener. In obs. depingit Smilacis asperæ è spinis varietatem, folio non spinoso, sarmentosis viticulis, multò minùs spinis refertam; cæteroquin cæteris cunctis similibus, aut iisdem, fructu nigro.

Bauh.

Ex his ita dictis clarum est C.Bauhinum in phyt. multiplicare entia, nec sine errore Clusii Smilacem asperam fructu nigro (quæ ipsi Smilax asp. ra 2. est) à Lobelii Smilace aspera altera, facie Salsæ parillæ, aut congenere (Smilace ejus aspera 1. diversam statuere. Sed hunc errorem apud Matth. silentio involvit, neutriusq; meminit: in pin. verò correxit, commemorans & aliam varietatem foliis angustissimis in Galloprovincia. Quàm benè porrò Clusii Smilacem asperam fructu nigro, cum Smilace aspera Lusitanica Tab. & Ger. (etiam adhuc in pin.) eandem faciat, monstrant eorundem diversæ figuræ. Folia in icone Clusij sicut & Lobelij sunt absque spinis, in Tabernæmontani verò sunt spinosa.

C. Bauh. error alius.

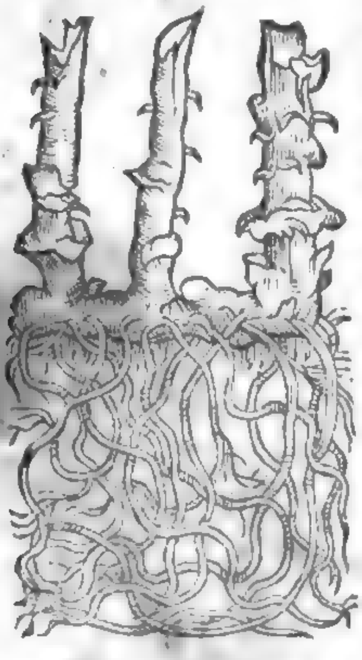
Locus.

Hanc plerisque Lusitaniæ provinciæ locis, circa sepes & collium convexa, & extrema Bœticæ parte, qua Lusitaniæ contermina est, Clusius cum priori florentem conspiciebat. Nobis visa est Heidelbergæ in horto D.Sprengeri Smilax aspera sine spinis. Eadem etiam observata Argentinæ in horto D.Meieri. Considerandum an eadem cum Clusiana: perpendendum etiam an eadem sit, quam Matth. in post.comm. cum mag. iconibus exhibet pro Zarza Parillia, de qua hoc seq. capite.

Zarza parillia Matth.

SMILACI AFFINIS SALSA parilla. CAP. XL.

SALSA PARILLA.

HAnc ob similitudinē quam cum Smilace aspera habet, facilè post Smilaces posuerim. Qualis autem reliqua sit plantæ facies vix certi quicquam adferre possum. Radices verò notissimæ sunt ad desudationes eorum quibus vagus concubitus luem affricuit. Sunt autem flagella longissima, plurimarum ulnarum, Iunci majoris crassitie, obsequiosa funiculorū flexibilitate, striis per longum decurrentibus, colore exteriùs fusco, cui substantia farinacea, alba subest, crassiuscula, mollis & digitorum attritu in pulvisculum solubilis, Agaricum ferè referens, sapore glutinoso, amaricante, non ingrato tamen, meditullium verò lignosum nitidum, lentum, fractúque contumax. pendent porrò flagella hæc ex pollicaris crassitudinis radice transversa, squammata, quę sarmenta crebra sursum mittit, vitigineis non absimilia, parique crassitudine, veluti geniculis quibusdam intercepta, striata, aduncis spinis minacia, coloris buxei, substantiâ intus Palmæ instar fibrosâ, albicante, sapore nullo evidente.

Descr. sarmentorum.

Color.

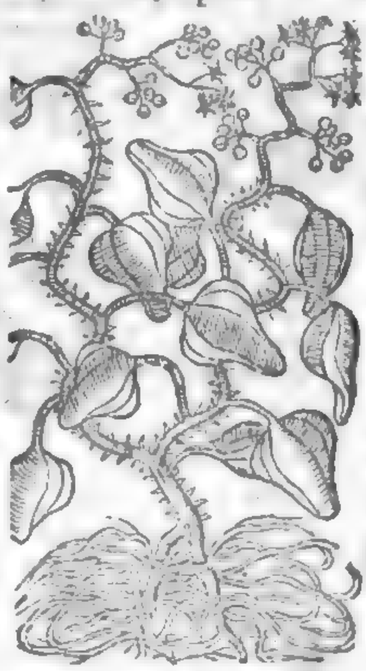
Sapor.

Cùm icon Lob. adv. persimilis sit ipsi plantæ siccæ, quam communicavit Dou ez, eam assumpsimus. Folio est (inquit in Obs.) Smilacis asperæ spinoso, & sarmentosis implexis viticulis, spinis aduncis, horridis, & radice crebris implexa locis. Benzo tamen in Puna & finibus ... ua, .. quã & Portus veteris Zarzam parilliam herbam racemosam Roboris folio reperiri scribit.

Smilacis asperæ folio.

Roboris folio.

SMILAX ASPERA ZACYNTHI, Alpino.

Monardes triplicem describit. Carça-parilla, inquit, Hispaniæ novæ est planta multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo ampliùs longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum tam altè demittuntur, ut, qui integras eruere volet; ei profundâ fossione opus sit, ramis nodosis & lignosis, qui facilè desiccantur: floréstne aut fructum proferat, ignoro. Ab hac differens est quam provincia Honduras profert, quòd hæc cinerea, nigrior atque crassior sit, illa verò candidior, ad pallorem tendens, & gracilior. Nunc ex provincia Quito inferri cœpit, copiosè nascens vicinis urbi Guayaquil locis, ad flumen ejusdem nominis maximum, cujus aqua ad modum salubris, & multos morbos curare dicitur. Indi & Hispani ei aquâ se abluendo, & magnam ejus quantitatem sæpiùs hauriendo manè, plurimum urinæ excernunt, & valdè sudant, & consequenter morbis liberantur. Sunt autem qui putent ab hujus fluminis aqua Sarsam parillam facultates suas mutuari, quæ colore est ex cinereo nigricante: majoribúsque & crassioribus radicibus constat, quàm quæ ex Honduras adfertur, iisque interdum tam longis, ut altitudine humanâ fodiendum sit, ut erui possint. Hujus tertiæ ad fluvium Guajaquil & in Puna insula nascentis, Petrus Cieca part. 1. Chronici Peruviani c. 54. meminit, alterque in plerisque Indiæ regionibus nascenti præfert. At Cæsalpinus duas primas differentias agnoscit.

Carça-parilla triplex Monardis.

Carça parilla ex Honduras.

De Salsa-parilla sibi minùs constat Matthiolus, in diversis locis ita scribens. Radix (inquit in com. lib. 1.) quam nuper aliqui Salsam, aliqui Spartam parillam nuncupare cœperunt, Ebuli tam ad unguem æmulatur radices, ut quandoque crediderim Spartam parillam & Ebulum esse idem, tamen id asserere non ausim, cùm hactenus ejus folia non viderim. Idem in comm. It. ait: Radicis Indicæ Hispanis Zarzæ parilla vocatæ parvus ramus ex Hispania mihi missus, foliis est iisdem cum Smilace aspera, ita ut existimem eos non errare, qui affirment Zarsam parillam aliam non esse à Smilace aspera. Cujus opinionis primus autor fuit Ghinus. Non desunt tamen qui huic opinioni contradicant, quòd videant harum radices facie non parùm differre, cùm Smilacis asperæ, nodosæ; Zarzæ parillæ verò rugosæ habeantur. Ego quamvis neutram opinionem certò affirmare possim, cogor tamen potiùs Ghino assentiri, &c. Zarzam parillam scilicet esse dicendam Smilacem asperam aut speciem ejus. Libro autem 4. in post.comm.cap. 140. ponit figuram, nomine Zarzæ parillæ non spinosam: eam scribit sibi à quibusdam missam, affirmans aliquid discrimen inter Smilacem asperam & Zarzam parillam esse, interim tamen

Matth. not.

Sparta parilla Radice Ebuli.

Smilax aspera.

Smilax aspera non ejus.

men perseverat in sua opinione, congeneres esse plantas. Cujus autem plantæ sit Salsæ parillæ figura Matthioli, asserere non ausim. considerandum num sit figura aliqua ad Smilacem minùs asperam expressa. Mira sanè fuit ejus opinio de radicibus Ebuli, quę obsecro similitudo inter Ebuli radicem & Salsamparilliam vulgò dictam. Neque si simillimæ forent, ideò continuò eædem astruendæ. Neque Colutea eadem est cum Sena, licèt illa possit nonnulla eadem, quæ hæc præstare. Sed nec tantam Smilax cum Salsa parilla in radice sortitur similitudinem, quanta hactenus persuasa quibusdam fuit. Siquidem Smilacis geniculatæ, articulatis segmentis radices, candidæ, foris nitentes, Graminis canini, aut Harundinis valatorij. At Parillæ crebris loris prolixissimis, ab uno trunco radicis magno, præclaro, strumoso, rugosisque capitibus, hinc inde sabtus, ut in Asparago, vel Rusco, oriuntur numerosi concolores lori, æquabiles & sine geniculis vel nodis; recti, flexiles, cortice duriusculo, pullo, rugis striato in longitudine, quam vicenum pedum interdum mensus est Lobelius. Intus farinacea medulla, non ita ingrata, sed viscida, nonnihil emplastica, amaricante, nec tamen calorem prodente. Et quanquam Zarzæ parillæ & Smilacis asperæ hispanicæ radices similes Garcias concedat, tamen easdem esse jure negat. Reperiuntur enim sæpenumerò similes, quæ tamen vel minimo aliquo discrimine differunt. Differentiam etiam cœli solique diversa constitutio adfert. Quare licèt Sarsa parilla, quæ è novi Orbis sive Americæ provinciis infertur, Smilaci asperæ in Europa natæ similis videatur & sit, viribus tamen differt. Neque enim soli cælique diversitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit; sed plurimum etiam ad qualitatum viriumque remissionem aut intentionem confert. Et sanè calidis locis enata potentiora ferè, odoratioráque sunt: frigidis minùs. Ita Sarsa parilla Peruviana, quam provincia Honduras, & nunc etiam Quito profert, tametsi Smilaci asperæ in Hispania natæ similis sit, temperati tamen cœli occasione, tum & ipsius soli genio, longè efficacior est, quàm vel in Hispaniis, aut etiam in Africa nata.

Icon Matt. *Matth. opinio reprehenditur.* *Discrimen radicis Smilacis & Salsæparillæ.*

Synon. Zarza parilla Matth. Lac. Monard. Garc. & Lugd. qui cum Dodonæo Zarzæ parillæ etiam Americæ meminit, ut & *C. Bauh.* C.Bauh. phyt. qui hanc suam Salsam parillam 4. malè meo judicio separat ac diversam statuit, ab America, ejus scilicet Salsa parilla quinta. Hunc autem errorem corrigit Bauh. in pin. ubi ambas sub Smilace aspera 4. Peruviana, sive Salsa parilla comprehendit. *Lugd.* Cæterùm apud Lugd. duæ sunt figuræ, quarum secunda, quæ tantùm radicibus constat, inversa est culpâ typographicâ. Zarza parilla Peruviana, Dod. Zarza seu Salsaparilla, Cast. Sarza parilla, Cæs. Sarsa parilla, Lon. & Frag. Salsa parilla, Lob. & Tab. cui & Smilax Peruviana, & Ger.

Smilax aspera Zacinthi Alpini. Smilax aspera Zacynthi insulæ Alpino q̄ agnovit esse verã Salsam parillam quâ medici utuntur ad sanandam luem veneream, ante dubius erat: quoniam omnes Smilaces asperæ quas viderat exiles admodum brevésque ac capillares radices habebant: sed in Zacintho insula longas crassas, asportatis Hispania radicibus Salsæ parillæ omninò similes observavit plantam radicibus ab omni terra delectam impetuosâ torrentis aquâ, quam transeuns Græcus, loci *Smilachia.* accola & agricola Smilachiam nuncupavit. Ea nullum præ se ferebant saporem uti radices Salsæ parillæ. Pharmacopola ejus loci multum lucri se fecisse his radicibus ipsi affirmavit aliò missis pro Salsa parilla: quam mercaturam clam faciebat. Cayri in Salsæ parillæ fascibus ex Hispania asportatis vidit portiones radicum nodosarum vel geniculatarum Asperæ Smilacis, à quibus procedunt radices, quibus utimur cum foliis & ramulis spinosis. Zacinthi verò Smilacem asperam ab Italica diversam ostendit figuræ foliorum varietas: sunt enim breviora: radices habent etiam nodos quosdam qui non reperiuntur in aliis Smilacibus asperis. Hispani Carçæ *Sarsa parilla nomen unde.* parillæ nomen indiderunt propter cognationem, quam cum Smilace aspera habet, quam ij Sarza parillam (quasi dicas Rubum viticulam) vocant: Parra enim iis Matthiolo interprete, Vitis dicitur, & Parilla viticula, sive parva Vitis; Zarsa autem, Lacuna teste, Rubus significatur.

Semper autem Salsa parilla deligitur nigrior, recens, non cariosa, fractu contumax, quæque assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur pulverulenta est, inutilis existimatur.

Vires. Vsus Carçæ parillæ Hispali ab hinc sexaginta annis circiter innotescere cœpit, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variósque morbos. Longè alia erat ejus utendæ ratio cùm primùm in medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo observabatur, quam in suis morbis curandis usurpare solent, ad quos profligandos maximæ reperiebatur efficaciæ. Verùm nostri sæculi deliciæ in causa fuerunt, ut eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur. *Carça præparanda apud Indos ratio.* Carçæ-parillæ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginē quandam resolveretur, quam deinde colabant. Hujus liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum manè hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quòd si interdiu sitis urgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium ejus calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, ut manè sudabant. Hic ordo triduo integro observabatur, ut neque aliud ederent, aut biberent; præter eum lentorem calidum expressæ çarçæ-parillæ. Hâc ratione præparatam ego initio plerumque propinavi: multósque meliùs curavi, quàm nunc sanantur. *Carça præparandæ altera ratio.* Subsecuta est alia ejus propinandæ ratio videlicet, duæ unciæ çarçæ parillæ lotæ, confractæ, & minutim concisæ, in novum fictile cum sex aquæ sextariis injiciuntur & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenso, ad quatuor sextariorum consumptionem, eadem ratione ut in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum fervet, frigida colatur, & fictili vitrato asservatur. Purgatus, ut decet, æger, & *Vtendi modus.* calido cubiculo se continens, manè decem uncias prioris çarçæ parillæ aquæ hauriet; sudabit duas horas; sudore deterso, indusium & linteamina mutabit, ut in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub undecimam prandebit) faciet: post sudorem uvas passas, amygdala, & panem biscoctum cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem observabit, nisi imbecillæ fuerint vires, tunc enim conceditur usus carnium exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum novem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigesimo die, omnia ea observando quæ in Guayaci decocto sumendo enarravimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies utetur, vinóque abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris atque çarçæ-parillæ sumendæ ratio, cujus præparandæ modos secretiores etiam expertus sum, quos hic recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus,

tamus, quæ ad çarçam parillam pertinent. quandoquidem medicamentum est, cujus usus & facultates maximè celebrantur. Iam annus est sextus & vicesimus, quòd syrupum confeci, non modò in hac urbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit, neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarçæ parillæ calore mitigato: hoc modo.

Carça syrupus prior.

Carçæ-parillæ unciæ duæ, Guayaci quatuor, ut suprà dictum est, præparatæ, Zizipha sex & triginta, pruna passa viginti quatuor, utraque ossiculis repurgata, florum borraginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in sex aquæ sextariis lento igne coquuntur ad quatuor sextariorum consumptionem: colantur, & decem hujus decocti unciis, una syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem servato ordine qui supra dictus est, sudorem etiam (si provocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi suprà enumerati, & bibitur simplex aqua çarçæ-parillæ, quæ fit ex ejus semuncia in octo aquæ sextariis cocta, ad duorum vel paulò amplius consumptionem. Ea ratione curantur, cùm omne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci, Chinæ, aut çarçæ parillæ curari diximus. Fuit hoc serapium primò conscriptum in gratiam Pantaleonis de Negro Genuensis, qui licèt jam multorũ Medicorũ operâ usus fuisset, atque Guayaci decoctum aliáq; medicamenta sumpsisset, dejectissimis tamen erat viribus, scirrhóque insuper in crure, & sævis doloribus afflictabatur: at sumpto serapio, probè curatus est.

Syrup. 2.

Fit item alius syrupus hujusmodi: çarçæ-parillæ octo unciæ confractæ & concisæ, in octo aquæ sextariis ad sex consumptionem coquuntur; in binis qui supererunt sextariis, sacchari libræ quatuor injiciuntur, fitque syrupus, ut moris est. Ejus syrupi tres unciæ manè: totidem nocte sumuntur, prandium esto è cibis boni succi, cœna sobria; potus è simplici çarçæ-parillæ aqua. Eo utatur donec assumptus sit, quo tempore ad sua negotia peragenda egredi nô vetabitur. Curat hic syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine molestia.

Carça pulvis.

Ex ea etiam fit pulvis in hunc modum: Nervo illo interiore seu matrice exempto, çarça-parilla exsiccatur, contunditur, & cribratur. Hujus pulveris (purgato priùs corpore) drachmam manè jejunus sumit, atque simplicem prædictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Utilis est hic pulvis in lue venerea, aliisq; morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirificè sanat, hac ratione:

Pulveris utendi ratio.

Purgatus æger, etiam (si necessitas urgeat) non purgatus, pulverem modo prædicto sumet, simplicem illam aquam sumet, & rimis quæ in hoc morbo à salsa pituita, corruptoq; humore natæ, pedes & manus occupare solent, paululum aquæ sublimati rosaceæ simpliciore dilutæ plumulâ illinet, deinde emplastrum Gulielmi serventis vulgò appellatum, aut palmeum, panno serico tenuiter inductum omnibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua simplicior imponet, singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfectissimè curabitur, nec aliis medicamentis opus erit: abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

Carça aquæ usus frequens.

Hodie tam frequens est aquæ çarçæ-parillæ usus modo prædicto, ut in omni morborum genere sumatur, sive in defluxionibus, flatibus, uterique morbis frigidis, sive aliis quibuscunque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideoque non minore copia multis locis asservatur decoctum simplex çarçæ-parillæ, quàm aqua vulgaris.

Quibus non conveniat hujus aquæ usus.

Certum est tamen, his qui calidâ, hepatis præsertim, intemperie laborant, non convenire: nimium etenim excalfacit: sed ventriculos frigidos fovet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animadvertendum est, has tres aquas non nisi Autumno aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

Carça Guayaquilena exhibenda prior ratio.

Duplex verò ejus Sarsæparillæ, quæ ex provincia Quito cæpit inferri, exhibendæ ratio apud illos observatur. Prior, quâ Indi & nunc utuntur, & ab initio usi sunt, hæc est: çarçæ-parillæ radices, quot opus erit, sumentes, nervo illo interiore repurgant; corticem, si siccæ sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, ut succus extrahi possit viscidus & mucosus, cujus manè eam quantitatem sumunt, quam uno haustu aut pluribus bibere possunt: lectum deinde ingressi, plurimum sudant; posteà, mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ levis erit) atque interdiu: deligendus est tamen locus ab aëre & frigore liber. Hac ratione, & usu conservato, necessarióque aliquot fructuum siccatorum permisso, octo aut novem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çarça-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione utetur.

Carça exhibendæ ratio altera.

Altera conveniet iis qui imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent, çarçæ-parillæ nervo suo liberatæ, &, ut superiùs, maceratæ, si sicca sit, deinde contusæ, quatuor unciæ, pluréſve aut pauciores (nam hîc nullus ponderis aut mensuræ usus) in octo aquæ sextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem provocandum, qui tametsi adeò vehemens non sit, ut superior, copiosus tamen est: mutatâ veste pullum edunt, & eadem aqua (nam uno die coctura absumitur) cùm in prandio, tum in cœna, illis potus est: ab aëre & frigore sibi cavent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, non sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçæ decoctum exhiberi non solet.

In quibus morbis non exhibenda.

Istic neque initio diætæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, uti nos facimus (nam & medici & medicamenta composita illis desunt) sed mulierculárum duntaxat operâ utuntur, quæ illis hujus decoctum pro arbitrio exhibent. Illud verò observatione dignum in hac curatione, quòd solus radicis cortex, nervo exempto, in usu est (efficax enim ille nervus inutilis, imò operationem, nisi eximatur, impediens.) Ideóque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum uti soleo.

Carçæ præparandæ ratio optima.

Quatuor corticis çarçæ-parillæ lotæ uncias in octo aquæ sextariis viginti quatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in ægro metuo, hordei mundati dimidiam unciam inter decoquendum adjicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillatitium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos ejus effectus in multis expertus sum.

Quanta potest quantitate bibenda.

Observandum item est, ut quanta possit quantitate æger hanc aquam, uti retulimus, bibat, sive uno haustu, sive pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citiùs certiúsque sanabitur. Itaque hanc novam sumendæ çarçæ-parillæ rationem maximè utilem fore puto, faciliúsque & breviore tempore curandos ægros.

Cataputia ex çarça.

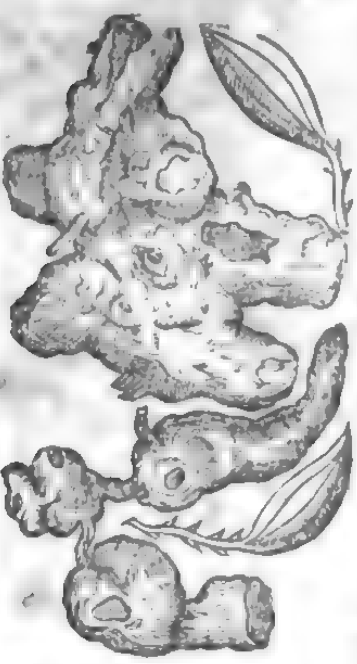
Aliam addit Fragosus ejus præparandæ rationem, quæ est; çarçæ-parillæ libra una bis lota, benè contusa, & minutim concisa, in decem & sex aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur usque ad integram ferè consumptionem, h.e. ut acetabulum seu scutella ejus decocti solùm remaneat; çarça statim exêpta prælo imponitur, succúsq; expri-

exprimuntur ad uncias duas aut eo amplius, etiam si ex eo quod superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur: ubi fervere cœperit, pulveris aloës optimæ ℥.ij. myrrhæ selectæ, Nucis pôticæ magnitudine; Croci momentũ (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causâ) injiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus devoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam undecimam noctu. Si verò inveteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prioribus diebus bina subsequentibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana injecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua çarçæ simplex: surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotiis gravissimos dolores, & brachiorum crurúmque paralyses curari experientia se consecutum scribit. Zarzaparilla (attestante Benz.) Venereæ contagioni & aliis morbis medetur. Eâ nempe duabus silicibus tritâ expressus & percolatus succus admisto aquæ calidæ modico ęgrotis bibendus porrigitur. Ii mox haustì ejus potionis, quantum natura patitur, mensurâ, loco calido compositi, quoad tollerare possunt exsudant. Eo medicamento tres aut quatuor dies, ut visum est, utuntur: biscocto tantùm interea pane & pulli gallinacei assi paululo vescentes. Alij ejus herbæ ramusculos duntaxat aqua incoquentes, jus eliciunt quod interdiu bibunt: & eo sorbitionis genere nonnulli duos trésve continuos menses utuntur. Radicum decoctum exsiccat, si Lobelio credendum: sudores & urinas cit: cutem evacuat, & quæ cutem subierunt, educit. Pro Salsa pariglia ut & Ligno sancto se feliciter usum esse, Rosmarino, Sabina, Smilace spinosâ, Junipero & similibus, autor est Bovius.

Exhibendi ratio. *Sarsa succus.* *Herba ramusculi.* *Substituta.*

CHINÆ RADIX. CAP. XII.

Descr.

Magnæ crassǽq; sunt radices, apophysibus tuberosis inęquales lentis fibrarũ fragmentis hinc inde apparentibus, satis ponderosæ, modò effetæ non sint, colore foris ex fusco rubẽte, intus ex modica rubedine albescente, substantia mediocriter compacta, nullis fibrarum pectinúmve vel vestigiis apparentibus, quo modo ferè videmus Iuglandium fungos compactiores, sapore nullo manifesto, unde ἄπιον nomen apud nuperos meruit.

Apion. Idem.

Figura nostra est ex ipsa radice, cui etiam partem addidimus ex Lobelio, ut & folium spinoso pediculo ex append. Lugd. cujus figura, ut ait, ex recentissima China expressa est, quę demonstrat eam sub terra serpere, ac variis ex locis teretes ac lignosos processus emittere, quibus nova radicum aliarum soboles adnascitur & incrementum capessit, multis & tenuibus alioqui fibris capillata, quibus nutrimentum attrahit.

Est autem duplex China ab autoribus descripta, alia ex India occidentali, Hispania nimirum nova & Peru, quæ colore intus magis russo est; alia ex Indiæ orientalis regione Sinarum allata. Orientalem sic describit Garcias: Trium aut quatuor palmorum altitudine assurgit cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, Mali Assyrij junioris similitudine: radix palmi longitudine, interdum crassa, nonnunquam tenuis, quæ recens eruta admodum tenella est, & cruda aut elixa mandi potest: arbores Hederæ modo scandit. Linschot. Ind. or. par. 4. c. 37. Chinæ radix fruticis more excrescit, foliis paucis, Aurantiorum forma. Acostæ Orientalis China planta est multis tenuibus spinosisque sarmentis prædita, Smilaci asperæ non absimilibus, quorum maxima minimum manûs digitum crassitie non superant, foliis Plantaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnum nonnunquam æquant, interdum minores sunt, solidæ, graves, candidæ, interdum etiam rubescentes, & multæ sæpenumero simul cohærentes. Est occidentalis China Monardi Arundinis majoris radici similis, nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra. Saxoniæ radix est Arundinis latifoliæ, quam virentem se vidisse refert Venetiis in horto Petri Boselli, ideóque deceptum ait Acostam, ut qui arbitratus sit plantam esse arboribus adhærentem, ut Hederam. Amatus quoque inter Arundines recensuit: at Cæsalpino, China orientalis potiùs ex genere Indis, quàm Calami videtur. Cæterum cùm China suis sarmentis Smilaci asperæ absimilis non sit & suis cauliculis Hederæ modo arbores scandat, meritò in scandentium classem refertur.

Descr. plant. ex Garc. *Descr. Acost.* *Occidentalis.*

Considerandum quinam sint ij apud Auger. Ferr. qui Chinam & Apion, res & delineatione & facultatibus apertè diversas confuderint. Miror, inquit prædictus autor, doctos aliquot viros ex sola Chinæ figura turbinata Apion judicasse, quasi nihil sit, quod Pyrum referat præter Apion. Ego hac in parte Augerio non subscripserim: meo enim judicio non propter formam aut quòd Veterum apion existimarint, Apion vocarunt; sed ex eo quòd China insipida sit.

Apium non est. *Auger. refutatur.*

Lob. Adv. sub Acoro aquatico, Schinæ (ita enim vocat) obiter meminit, appellátque Schinam Americi orbis. Titulo autem de Apio vera Chinam sive officinarum Apium & ἀπιον (propter nullam fermè gustûs perceptibilem qualitatem, sic enim sonat ἄπιον Græcis) & non ἄπιον cognominat, & Occiduæ Floridæ Pyriformam. Eid. hist. belg. videtur species Acori, Arundinis aut Cyperi.

Schina. *Apium officinar.* *Acorus.*

Monardi, Ioub. Lac. Lob. ic. Cast. Matth. (huic & Cina) & Tab. China, cui & Schina, Bockenwurtz. Chinna sive Cinna, Cæs. China radix, Frag. Garc. Acost. & Lugd. qui in app. alteram figuram dat sub titulo, Radicis Chinæ Acostæ. Chinea radix, Cord. hist. China 1. C.B. Dicitur China & Chinæa radix, à China Indiæ regione, in qua copiosè nascitur: Vocatur hoc excellens medicamentum apud Acostam in Chinarum regione *Lampatam*, *Lampatan* vel *Lampatan*, in Decan *Lampaos*, in Canarin *Bunts*, ab Arabibus, Persis & Turcis *Chophchina*.

Radix China primò innotescere cœpit post annum 1535. adferentibus Chinensibus, qui sunt Asiatici Scithæ, Goam Indiæ ubi unicam duntaxat plantam perpusillam vidit Garcias. Iuxta arbores serendam esse perhibent, quoniam Hederæ modo eas scandat & amplectatur: nascitur in Chinarum regione vastissima, quæ Moscoviam usque extendi creditur: invenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranganor, Tanor & aliis locis. Monardes autor est etiam ex Occidentali India Chinam deferri, vulgò autem in Sina Orientalis Indiæ provincia, Scythiæ atque Sericaniæ finitima, maritimis locis nasci,

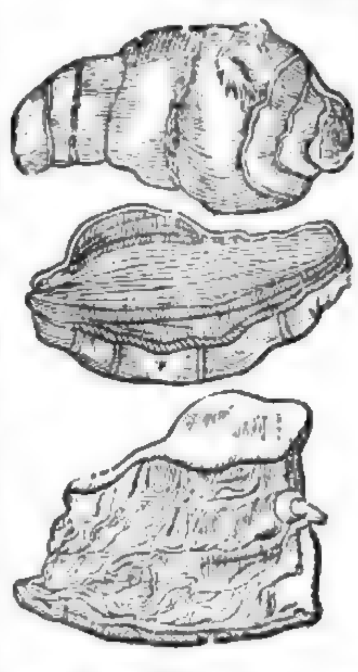
Locus.

Delectus. nasci, Arundinis, aut Vlvæ modo. Optimam esse recentem, sapore insipidum, pinguem, ponderosam, solidam, quæ neque teredinem, neque cariem senserit. *Adulteratum.* Mercatores autem foramina à teredinum erosione, aut carie facta obturant bolo Armeniâ aquâ dilutâ, velut cœmento quodam, obducúntque extrinsecus pari fraude totam radicis molem, quæ fraus & nativum illius colorem ementitur & ei pondus addit. Melior candida quàm rubescens, Garciæ. Linscotano tamen quo nigrior radix, eò melior.

Vires. Lues Venerea. Lobel. quoniam omnis saporis expers est China, gratissima est faciendo cõtra luem veneream decocto, ℞ rad. Chinæ in orbiculos concisæ ℥.ij. aq. fontanæ sex aut septem libras. macerentur simul diem & noctem in fictili novo; postea lento igne coquantur, fictili benè operculato, aut in balneo mariæ: ut fit decoctum Salsæ, aut Guayaci, quoad satis videbitur. Hujus decocti bibat quotidie bis, quantum ægroto & Medico satis esse videbitur. Prodest hoc decoctum non tantùm in lue venerea, verùm etiam omnibus morbis sudores postulãtibus. Tametsi porrò non desint ex recentioribus, qui Chinæ radicem acriter, sed immeritò damnent, tamen non sine causa magnis effertur à Garcia laudibus, quoniam vel lue venereâ infecti ut curentur, extremâ illâ victûs ratione non egeant, qualis non citra molestiam in Guajaci usu observanda, sed tantùm abstinendum illis sit à bubulis & suillis carnibus, pisce & crudis fructibus. In magnis autem doloribus & inveteratis hujus radicis uncia in septem aquæ sextariis coquitur, ad dimidij usque humoris consumptionem. *Præparationis modus.* Servatur id decoctum usui, vase aliquo vitreo, aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum colligitur, & utiliter ulceribus tumoribúsq; imponitur. Salutaris est etiam densus ille vapor inter coquendum exhalans ipsis doloribus. Interdum calido decocto tumores fovemus: nonnunquam lineos pannos decocto madidos ulceribus imponimus, eáque mundamus. Solent Sinenses majori quãtitate in sua regione assumere, quòd frigida admodum sit. *In frigida regione sumenda quantitas augenda.* Quos cum sciatica laborãs imitari vellẽ ait Garcias, radicis duas uncias, additâ interdum semisse in præcedenti aquæ quantitate decoquens, & calidè hauriens, provocandi sudoris causa, ob nimium medicamenti calorem, in tantos hepatis ardores incidi, ut universum corpus erysipelate & phlegmone laborare cœperit. Itaque meo periculo facti sapientiores reliqui, calido decocti potu, & tantâ radicis copiâ in posterum uti desierunt. Quare hujus unciam in septem aquæ sextariis decoquimus ad medias, aut ad tertiam partem, pro morbi & ægri natura, subinde ea medicamenta injicientes, quę hujus radicis facultates corrigant. *Corrigẽtia pro morbi natura.* E.g. Si dolor capitis, aut nervorum adsit, rorẽ marinum, aut rosas injicio: si obstructionibus hepar laboret, apium: si ardor adsit cũ obstructione, intubum: si ulcus vesicæ aut renum infestet, addo glycyrrhizæ succum: interdum radici admisceo æquale pondus hordei. Soleo autem hujus radicis decoctum sumpturos, priùs syrupis convenientibus purgare, & nonnunquam syrupos Chinæ decocto diluere. Bene autem purgato corpore, radicis decoctum propinare incipio; post 15. diem, minorativo, si opus sit, exhibito: item alio interdum post 30. diem. Toto hoc tẽpore, naturâ, vel arte alvus libera sit. Quòd si nimium incalescat æger, radicem minùs decoquo, aut decocto aquam intybi, vel fumiterræ, aut buglossi injicio. Quòd si nec hoc sufficit, decoctum subtraho, curationémque in aliud tempus magis opportunum differo. In singulas verò curas, radicis usus esse solet ad ℥xxx. uncijs totidem dierum numero, quibus cura perficitur, respondentibus. Rarò calidum decoctum exhibeo, nisi in vehementibus & inveteratis doloribus, quando sudoribus materiam evacuari oportet, bis in die manè sc. & vesperi. Efficacior est hæc radix in inveteratis, ubi videlicet magni tumores, & ulcera maligna adsunt, quàm in recentibus morbis. *Alia hac radice utendi ratio.* Quidam in Balagate calido radicis decocto, ejusdem radicis tritæ ʒ.j. ß. injiciunt, quotiescunque manè & vesperi sumunt. *Conserva.* Sunt qui manè saminam conservæ ex hujus radicis pulvere & melle (sive saccharo, si magnus adsit calor) paratæ edant, deinde radicis decoctum bibant. Augetur autem, aut minuitur pulveris quantitas in hac cõserva, & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio. *Radix in cibus.* Radice adhuc teneri Sinenses cum carne elixa vescũtur. Vtile demum etiam est hujus radicis decoctũ preter eos morbos, qui cũ contagio luis venereæ commune quid habent, ad paralyses, tremores, articulorum dolores, sciaticam, podagram, tumores schirrodes & œdematodes; tum etiam strumas extirpat. Succurrit vẽtriculi imbecillitati, inveterato capitis dolori, calculo & vesicæ ulceribus. Intelligo illos qui hoc decocto utuntur, mulierũ conspectu vehemẽter ad libidinẽ accendi. Quare consultum videtur, ut per curæ tempus nullæ ad ægros mulieres admittãtur. Et hæc Garcias. Hęc radix adeò innoxia apud Acostam censetur ut eâ sumentibus, tametsi nullam victûs rationẽ observẽt, sed liberè carnibus & piscibus vescantur, nihil incõmodi adferre credatur. *In Indiis sumendi consuetudo.* Vulgaris in Sinarũ & Indiæ provinciis sumẽdi hujus decocti consuetudo est, ut radicis ℥.j. additis radicũ apij ʒ.ij. decoquatur lento igne, sine fumo, in aquæ ℔.xvj. ad ℔.vj consumptionẽ reliquas x in fictili vitreato adservãt, sumúntq; ægri singulis diebus recentis decocti (nã facilè corrũpitur, nec ultra diẽ adservatur) tepidi manè plenum haustũ, duabúsque horis in lecto remanent, postea surgunt; duabus autem horis ante cœnam totidẽ hauriunt interdiu de eodẽ frigido bibentes. Plerique tamẽ etiam dum sua negotia exercent & navigant, singulis diebus manè & vesperi duas ejus radicis in pulverẽ redactæ drachmas ex vino, aut ipsius radicis decocto felici successu bibere solent. *Radicis pulvis.* Ab iis magna quantitas radicis absumitur, qui Garciæ plurimũ fidunt, non modò in curandis morbis ab eo enumeratis, sed etiã in hemicrania, in herniis humoribus & ventosis, in colli vesicæ & penis callis, eorumq; ulceribus: venerẽ etiam ad nodũ excitare creditur. Ex hac etiam radice recenti aqua stillatitia elicitur, delicatioribus admodũ familiaris: decoctũ ipsâ aquâ præstantius est. *Aq. stillatitia.* Optimè cõservatur radix, si pipere confracto involvatur. Hactenus Acosta. Solius radicis est usus apud Indos, inquit Monardes: propinatur ejus aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præsertim; etenim sudores provocat, cujus rei gratia multi sanãtur. Lusitani eam prædicant adversus omnis generis morbos, sed maximè luem veneream. *Præparandi modus.* Ejus autem parandæ hæc est ratio. Radicis Chinæ minutim concisæ uncia fictili novo imponitur, huic adfunduntur aquæ sex sextarij, maceratur quatuor & viginti horarum spatio fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod eâ ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui; frigescit, colatur, atque in fictili novo asservatur loco aprico, aut juxta ignem, ut diutiùs maneat incorrupta. *Aquæ ... modus.* Purgato, ut decet, corpore, collocatus æger loco aprico & convehiente jejunus dictæ aquæ calidæ decem uncias hauriet; duas horas aut paulò diutiùs sudabit: sudore deinde absterso, indusium & linteamina mundis & calefactis mutabit; deindè in lectulo duas aut tres horas perdurabit; postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quò neque aër, neque frigus permeabit, genio indulgens, & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter undecimam horam dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij

cyatho jusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorum adponentur: potus erit similis aqua, quam jejunus sumpsit, quia decocti tantummodo unum genus est. A sumpto jusculo, uvas arillis emundatas, aut pruna passa sine officulis, & panis benè cocti crusta, biscoctúmve initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet eadem aqua cum conserva aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuò ingrediatur, alias decem aquæ uncias quam calidè poterit, bibat, duas horas sudet; sudore deterso, indusium & lintea calefacta mutet, post horam cœnet conservam aliquam, aut uvas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti; de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus observãda, nullâ aliâ purgatione adhibitâ, sed per cubiculum calidum obambulans, & sese oblectans, ab omnibus abstineat quæ illum offendere possunt. Purgatione absolutâ, bona victûs ratio servanda est quadraginta continuis diebus, vinóq; abstinendum & mulieribus: potus erit è Chinæ superioris jam decoctæ, deinde in umbra resiccatæ, uncia una, in sex aquæ sextariis denuò bullita ad dimidias. Illud verò diligenter curandum, ut Chinæ radix per quatuor & viginti horas semper maceretur ante decoctionem, sive illa fiat in triginta, sive quadraginta dierum potiùs usum. *China facultates.* Ad varij generis morbos utilis est hæc aqua, luem veneream cujuscunque generis, vulnera & ulcera antiqua, tumores schirrosos discutiens, articulorum dolorem solvens, & qualemcunque podagram, sed coxendices præsertum curans. Inveteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum solvit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valdè celebratur. Paralysin & omnes nervorum morbos sanat, atque vesicæ enterocelis utilis, quia humorem, unde generantur, absumit: frigidis omnibus morbis & melancholicis convenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febribus diuturnis, quotidianis, & erraticis prodest, sudoris insigni provocatione, quâ etiam in pestilentibus febribus utilem quidam arbitrantur. *China temperam.* Sicca est in secundo gradu cum exiguo calore, idque deprehendere licet ex eo, quòd aqua, cùm Guayaci, tum Sarçæ-parillæ calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim ciet, neque caloris alicujus indicium relinquit. *Pituita in juncturis.* Ad pituitam consumendam & ad juncturas, cerebrum & ventriculum roborandum decoctum radicis Cynæ sæpè maximo cum ægrotantium juvamento à se fuisse comprobatum scribit Franc. Indiæ de Gutta. *China præparatio.* Sed in Chinæ præparatione & usu quatuor castigatione digna tradit Augerius, quæ quis datâ operâ ex ejus libris repetere poterit. China radix ut annotat Saxonia, accepit summam authoritatem à Carolo V. Imp. qui summo cum fructu primus ferè omnium radicem accepit & à morbo venereo antiquísque doloribus est liberatus. *Vires.* Certum est Chinam ritè administratam luem veneream superare, cutem mundare, dolores profligare, macies reparare: *Temperamentum.* est in activis qualitatibus temperatissima. desiccat quidem excrementitios humores, alimentales autem vel reficit, vel saltèm conservat: Ideò humiditatem habet oleosam atque firmiter substantiæ hærentem, ut hâc ratione & diuturnam & multoties repetitam patiatur coctionem: si minimè cariosa fuerit, neq; admodum gracilis & sicca, sed mediocriter gravis, colore inter album & ruffum medio. ℞. Rad. Chinarum incisæ in tabellas, unciam: infundatur in aqua ℔. vj. deinde bulliant in vase oris angusti benè tecto usque ad consumptionem medietatis: præcipit Vesalius in sua epistola de China ut decoctum hoc calidum conservetur, vel singulis diebus recens fiat, alioquin ait acidum fieri: sed experientiâ docetur oppositum, nec servatum 4. dies accessit: ex residuo fit aqua secunda factâ decoctione in lib. 12. usque ad consumptionem tertiæ partis. Iterum verò quod residuum est coquitur in totidem aquæ libris ad eandem consumptionem. De radicis Chinæ usu Vesalius integrum librum scripsit.

CHINA SPVRIA PYRIFORMIS sive turbinata.

Descr. Chinæ nomine nobis ante annos plus minus 28. datum radicis cujusdam fragmentum, quod necdum ad eum usque annum teredinẽ aut cariem sensit, quod haud scio qua in re à China officinarum differat; consistentiâ eâdem, coloreque, sapore itidem nullo: fibrosis nervis mediũ trãseuntibus, quemadmodum figura ex Lobelio exhibet, alioqui in reliqua substantia nullum nervulorum fibrarúmve apparet vestigium; tãtummodo cortex, quo obtegitur, rugosus est, zonisque præcinctus, uti ex icone apparet. apophyses in hac radice velut & in China apparent. Quoniam verò proximè accedit ad Chinam spuriam pyriformem *China spuria Lob.* Lobelij, utramq; conjunximus. Lob. suam in hunc modum describit: Majusculæ sunt radices, & Pyri formâ tuberculis prægrandibus, Apium ab effigie turbinata mentientes: colore verò & concretione Chinã, pro qua ex India missæ sed fallæ: adstringunt *Vires.* enim potiùs substantiâ fibrosâ & densâ, colore & micis Rhabarbari æmulis, sine odore: foris color ruffus. Quidam in India versati affirmãt, nec Arundinis, nec Acori, nec Cyperi radicem esse, qualis esse potest China dicta, sed cujusdã magnæ arboris. Notandũ autẽ ad sudores potiùs sistendos, quã provocãdos facere: id quod ita esse cõperiet, qui experiri volet.

Icon. Nostra Icon est ex ipsa radice quam habemus, & China spuria pyriformi sive turbinata Lobelij. In adv. c. de Acoro Aquitanico, h.e. de China spuria Acori effigie, vocat radices prægrandes, turbinatas, Americi orbis Schinam ementientes: Item c. de Apio, Occiduæ floridæ Pyriformem. B. pin. Chinam 2. spuriam pyriformem.

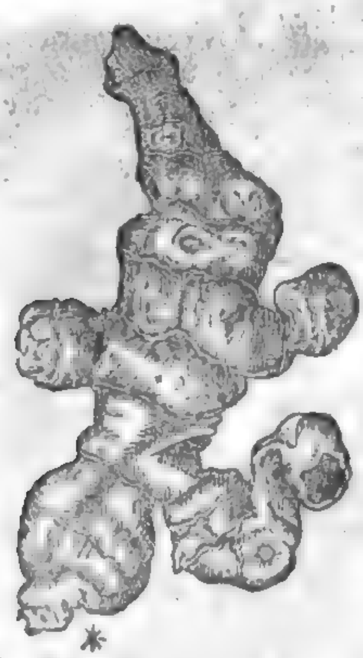
PSEVDO-CHINA RADIX CLVSII.

Pseudo-China. Chinæ species. Facilè nobis persuademus jam dictam eandem esse cũ Pseudo-Chinæ radice Clusij Exot. quam Londino ad ipsum pro Chinæ specie mittebat anno à Christi nativitate 1591. Iac. Garetus, è VVingandecaovv sive Virginea relatam.

Descr. Valdè autem nodosa erat hæc radix, & in aliquot tubera formata, subrutilo colore, sarmenti aliquam partem summo fastigio adhuc retinens, quale in Smilace asperâ conspicitur, duri, lignosi, multis veris, ut Smilacis sarmenta præditi: ipsius radicis substantia etiam subrutila, ut in Butomi (vulgo Pseudo-acorus nuncupati, & nostrâ adhuc ætate à nonnullis magno errore pro legitimo Acoro usurpati) radice, salsi initio saporis sive gustûs, quùm videlicet vetusta, deinde desiccantis.

Illam

Locus.

Illam porrò esse arbitratur Clusius, quam Virginiensis historiæ scriptor, capite de radicibus, in Angliam delatam esse tradit pro radice Chinæ, tametsi indigenæ illius usum non norint: sed aliâ radice utantur valdè simili, quam ipsi Tsinaw appellant, è qua concisa contritaque, & cum aqua expressa, ad succum eliciendum, panem conficiunt.

China pyriformis.

B.phyt. China 3. sive pyriformis; Pin. China 3. nodosa. Pseudochina radix ex Virginia, Clus. exot.

CHINA SPURIA ACORI effigie Lobelij.

Descr.

POstquam avari mercatores lucri studiosi animadvertissent facilè & magno divendi Chinæ radicem; alias duas radices ex Guinea importarunt, Chinæ prædictæ extrinsecus similes, quas ut faciliùs vænirent, Chinæ nomine ambas donarũt. Innotuerunt hæ primùm Tholosæ, dicebanturque à locis vicinis erutæ; has pharmacopolę Tholosates pro China vænum exposuerunt, quòd Chinæ non absimiles viderentur, itidémque sapore omni carerent. Radix crassior est & densior, quàm Chinæ aut Galangæ majoris, colore dilutiore, immensæ duritiei, fractu contumax, lignosior quàm Chinæ, admodum longa, rugosa, tuberculis geniculatis nodosa, foris flava, intùs alba, substantiâ radicis Arundinis. Eadem allata est è Guinæa Antuerpiam & Londinum, próque China vendita, quæ res Medicos in falsam conjecit opinionem, ratos inventam in Gallia Chinæ radicem ad luem veneream profligandam. Verùm sapor docuit & effectus, Acori aut Arundinis radicem esse, non autem Chinæ: Adstringit enim vehementer, éstque tota crassæ inertisque facultatis, nihil levitatis emplasticæ habens, uti China, & flavescit. An conferat contra luem veneream, norunt qui frustra usi sunt sæpè; tametsi ad ulcera mala & strumas non desunt illi suæ dotes. An autem juxta Tholosam nascatur, oblitus sum observare, cùm ibi agerem. Hæc Lobelius: Nos etiam habemus radicem pro China spuria datam quæ an eadem sit asserere non possumus. Radix est palmari longitudine, crassitudine pollicari, recurva, tuberculis hinc inde exstantibus & acutioribus turbinatis oculis inæqualis, colore foris nigricante partim cinereo prædita, parùm ponderosa, dura, compactior quàm radix Chinæ, fibris oblongis rectisque fractu contumacibus contexta, coloris intus aliquatenus ad rubedinem vergentis, saporem nullum linguæ offerens.

Radix.

Locus.

China. Error multorum.

Lob. Adv. Acorus aquitanicus: item, Acorus Tholosas: Eid. ic. China spuria Acori effigie. C B.phyt. China 2. sive Acori effigie: Eid. pin. Acorus 3. adulterinus Aquitanicus.

VITIS SYLVESTRIS, ET Athragene veteribus.

CAP. XIII.

PAucis sanè & obscuris verbis hanc l.5.c.10. hist. suæ ita descripsit Theophrastus. Igniarium verò aiunt optimum quidem ex Athragene [ἐκ τῆς ἀθραγένης, Gaza Athragene] vocata à quibusdam. Hæc verò est arbor similis Viti [τῇ ἀμπέλῳ] & Oenanthe [τῇ οἰνάνθῃ, Gaza Labruscæ] silvestri. Sicuti illa, & hæc ascendit arbores. Oportet autem focum ex his facere, terebrum verò ex Lauro [ἐκ δάφνης.] Non enim ex eodem agens & patiens. Sed aliud esse oportet secundùm naturam. Et hoc quidem oportet passivum esse, illud verò activum. Vitis autem silvestris [s. radix. pergit l.9.c.14.] annua est, si in umbra fuerit, & illæsa: sin verò non, putris & fungosa fit. Theodorus non videtur agnovisse quæ sequuntur. Φασὶ δ' μόνον φάρμακον τοῦτο [ὅλῳ ἄνω male Scal. qui veterem sequitur] αἱ καθαίρειν τὴν φαρμακεῖαν. Hæc igitur verba omisit Gaza, uti consuevit, quoties ejusmodi scopulos animadvertit: quamvis hîc adeò difficilis non fuerit, quem vel inferior Gazâ, viro tanto, non facilè superet. Sensus quidem verborum eorum est. Perhibent solùm hoc ex omnibus medicamentis nimiopere purgationem efficere, per superna: aut (uti Corn.) maximè nimiam purgationẽ sursum facere. Est enim ἄνω καθαίρειν ... ὁ ἄνω καθαρτικὸς ἀἰθρωπος ut Gal. exponit in glossis Hippocratis. Medici actum ipsum violentæ purgationis ὑπερκάθαρσιν & superpurgationem non ineptè vocant. Capite autem 22. ejusdem libri ait. Calida & acris est Vitis silvestris [ἀμπέλου τῆς ἀγρίας] radix. Quare etiam ad psilothrum [ad depilandum] commoda est & maculas solares tollit: fructu verò ejus depilant coria [pro δέρματα legit ac vertit interpres δένδρα, desoliare arbores fructu ejus solere interpretans. Corn.] Cæditur autem quovis tempore, Autumno maximè.

Athragene multorum.

Gaza error.

Theoph. correctus.

Vsus.

Cornarius interp.

De eadem Vite Plinius in diversis locis scribit. Et quidem l.23.c.1. ait: Labrusca quoque Oenanthen fert, satis dictam quæ à Græcis Ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & variis coxendicum & lumborum vitiis tusæ cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coi cyathis duobus humorem alvi ciet [aquosa purgat Dioscor.] ideò hydropicis datur. Hanc potiùs crediderim esse, quam vulgus Vvam taminiam vocat. Vtuntur ea pro amuleto: & ad exputionem sanguinis. [Cùm is crassus & viscidus pituitæ permixtus faucibus adhæret, & strangulationis pericula affert, Dalec.] quoque adhibent, non ultra gargarizationes, [& ulcera ad garg Dal.] & ne quid devoretur, addito sale, Thymo, aceto mulso. Ideò & purgationibus ancipitem putant. Cæterum Plinius his verbis (Labrusca quoque Oenanthen fert satis dictam. quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία appellatur) Labruscam quæ etiam ἄμπελος ἀγρία vocatur, cum Vite sylvestri confundit, nisi ita contextum distinguamus. Labrusca quoque Oenan-

Ampelos agria.

Vsus.

Vva taminia.

Plin. delinc datur.

Plin. chaos.

then fert, satis dictam, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία nominatur &c. Vt verba hæc, quæ à Græcis ἄμπελος ἀγρία vocatur, & cætera, ad præcedentia [*Labrusca quoque Oenanthen fert satis dictam*] non referantur, sicuti revera referri non debent, sed ea velut à novo principio legamus, ut de duabus stirpibus Plinium hîc loqui accipiamus; priore Labruscâ, alterâ Vite sylvestri, quæ etiam ἄμπελος ἀγρία nominatur. Legendum est (inquit Hermol.) non ita ut Labrusca Oenanthen ferens, Ampelos agria vocetur, sed ita ut duo genera intelligantur, & verba illa, *Quæ à græcis ἄμπελος ἀγρία appellatur*, initium sint novæ periodi. Id & Dioscoridis, & ipsius Plinij testimonio probatur. Plinij dicentis lib. 16. c. 40. Probatur & Vitis sylvestris [*Athragenam significat memoratam Theophrasti, Dal.*] alia quàm Labrusca, & ipsa Hederæ modo arbores scandens. Rectè quidem Plinius l. 23. c. 1. Ampelon agrian appellari dixit, quam ante (inquit Cornar.) apud Dioscoridem, Vitem sylvestrem tradidimus, sed non est Labrusca, quæ Oenanthen fert, ut Plinius ait; Verùm ea Labrusca itidem Ampelos agria & Vitis sylvestris nominatur, proinde in his erravit Plinius, sicut neque in Vva taminia sibi constat, quam alibi ad Ampelon agrian retulit cùm paulò ante Vvam taminiam negasset esse Staphidem agrian; cujus tamen contrarium alibi habet. Idem l. 27. c. 7. Vitem sylvestrem aliam esse à Labrusca prodidit his verbis: Ampelos agria vocatur herba, foliis duris, cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus [*rubentibus. Flos qualis eius quem Iovis flammam vet.*] qualiter flos, quem Iovis flammam appellavimus in Violis; fert semen Punici mali simile acinis. Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvum solvit leniter, ideóque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque uti hâc herbâ prodest tusa cum foliis & illita cum succo suo. Sed vulgata Plinij exemplaria falsissimè habent; vulvæ vitia & cutis in facie & variis; legendum enim ex veteri codice & rei ipsius evidentia: varos & vitia cutis in facie. Verba illa (viticulis longis) Dalech. ita reddit: Sarmentis longis, duris, rimoso cortice vestitis; flore capillaceo; fructu exiguis Vvis simili, post maturitatem rubente, granis figurâ rotundis. Diosc. κόκκους Plinius ad Punici semina retulit oscitanter, & aliàs totam historiam corrupit. Cæterùm, ex omnibus plantis quæ vicina scâdunt tres assignat Dalechampius, quarum flos cæruleus, sive purpureus, Iovis flori, nempe Aquilegiæ, color similis sit: primam quidem quam granum Nil vocant; alteram, quam Dulcamaram; & tertiam quam pro Clematide secunda pinxit Dodonæus, & quam Pothon cæruleam esse quidam putant. Quæ verò de Vite silvestri hîc tradit Plinius, ea magis convenire putat Dulcamaræ, quàm Salicastrum supra vocavit, & Viti silvestri similem esse dixit, eosdémque effectus habere. Sed & Hermolao teste, à Plinio lib. 21. in Violis [*inter Violas*] Iovis flos, non Iovis flamma nominatur. Nam phlox, etsi flammam & genus floris apud eum significet, diversus tamen est à Iovis flore.

Lectio Plinij restituitur. *Plin. error.* *Vitis silv. alia a Labrusca.* *Vires.* *Plinij lectio corrigitur.* *Plin. error.* *Dulcamara.* *Iovis flos, non flamma.*

Vitis silvestris [ἄμπελος ἀγρία] sarmenta Vitis [ὡς ἀμπέλου. Oribas. addit εἰσαίρει.] modo longa quidem emittit, ita describente Dioscoride, sed ea lignosa, aspera, & rimoso cortice [φλοιῷ ῥαγώδει. Orib. non habet] folia verò Solani hortensis similia sed latiora, longioráque [μακρότερα. Serap. legit μικρότερα] florem capillaceum, muscosum [βρυώδη. Orib. βοτρυώδεις, si Matth. credimus quidam βοτρυώδες] fructum exiguis Vvis similem, ac ubi maturitatem consecutus est rubentem; rotunda [σφαιροειδῆ vet. σφαιροειδής, quidam στρογγυλοειδής] autem est acinorum figura. Radix decocta in aqua potaque in vini aquâ marinâ diluti cyathis duobus, aquosa ciet: atque ideò hydropicis datur. Vvæ ejus tum maculas à Sole contractas, tum & alias omnes expurgant. Cibi verò gratia novelli surculi condiuntur.

Vitis silvestris Dioscoridis. *Orib. lectio manca.* *Vires.* *Hydrop.* *Maculæ.*

Vitis sylvestris racemi, inquit 6. simpl. Galen. cutem extergendi vim habent, ut epheles & nævos [*maculas solares & alias*] & id genus omne in extima cute vitium curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina [*tum botri ipsi, tum ramuli*] obtinent, quæ & sale [*ac etiam muriâ*] condiuntur.

Ex Galeno Vitem cutis.

Vitis sive Ampeli silvestris nomine plures ac diversissimæ plantæ exhibentur. Serapio enim Dioscoridis verba de Vite sylvestri transcribens, & Avicenna, Vitem hanc silvestrem, cum Labrusca, Vite sylvestri turpiter confundunt: Actum est à nobis de hac in principio hujus libri cap. de Vite vinifera, titulo de Labrusca. Matthiolus pro Vite silvestri, sive Ampelo agria, plantam exhibuit ab Herbariis Dulcamaram & Solanum lignosum nuncupatum, de qua ante sub titulo, Glycypicros, seu Amarædulcis. Dalechampius Vitem silvestrem statuit, eam nimirum quæ Vitalba Italorum multis nominata est. Nos hanc paulò post Clematin latifoliam, sive Athragene quorundam inscribemus.

Aequivoca. *Labrusca.* *Glycypicros.* *Clematis latifolia.*

Dod. diversam ab his Vitem silvestrem depingit & describit Tamúmque cognominat, eam scil. quam Matthiolus pro Vite nigra proposuit, alij pro Cyclamino altera. Est hæc nobis Vitis nigra Matthioli appellata. Dalechampius & quidam periti Vitem sylvestrem, Theophrasti μιλωθρον esse conjiciunt: sed repugnat florum figura, quòd muscosi non sint, nec capillacei, verùm racematim cohærentes.

Vitis nigra. *Melothrum Theophrasti multis.*

CLEMATITIS ACRIS VETERIBUS.

CAP. XIV.

Sequentia, quæ ex Dioscoride, de Clematitide acri adducuntur, in Græco cod. Bas. per Cornarium rejiciuntur: deinde verò ex ejus versione tanquam malè rejecta iterum assumuntur pro legitimis. Est altera Clematitis [κληματῖτις, *quod idem est ac Sarmentaria, sc. ἀπὸ τῶν κλημάτων, à flagellis, quæ emittit*: dicitur aliis ἐπίκλημα; Ægyptiis φυλάκιον; Romanis ἀτράγηνε] quæ sarmentum [κλῆμα] producit subrubicundum, Viticis modo lentum [λυγῶδες] folium acre admodum in gustu, & exulcerans. Circumvoluit se arboribus velut Smilax. Semen tritum, cum aqua aut aqua mulsa potum, pituitam & bilem deorsum ducit. Folia imposita lepras removent. Cum Lepidio condita servantur ad usum.

Corn. error. *Clematitis altera Diosc.* *Vires.* *Semen purgat.*

Clematidis folia Galeno acris & adurentis sunt facultatis, adeò ut etiam lepras excorient. Fuerint itaque ex quarti ordinis calefacientium initio.

Ex Galeno temperamentum.

Plinius de hac loquitur lib. 24. cap. 10. in hunc modum. Similem huic [*Smilaci videlicet*] aliqui Clematida appellaverant, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. Folia ejus lepram purgant. Semen alvum solvit acetabuli mensura in aquæ hemina, aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum ejus. Idem lib. jam dicto cap. 15. ita scriptum reliquit. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Itali Centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum jacentem [*nascentem vet.*] in arvis; Græci autem Clematidem. Est ejus egregius effectus ad sistendam alvũ in vino austero. Idẽ sanguinẽ sistit tritus cũ Oxymellitis aut aquæ

Plinius de hac Clematide. *Inter herbas mirabiles.* *Centunculus.* *Clematis.*

aquæ calidæ cyathis quinque denarij unius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci Clematidas & alias habent, unam quam aliqui Echiten vocant, alij Lagiñem, [*alteram quam Lygonalii.*] non nulli tenuem Scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles, Scāmoniæ ramos habet [*et viticulas foliosas non dissimiles Smilacis ramis habet. alii*] nisi quòd nigriora minoráq; sunt folia. Invenitur in vineis arvísque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem à dysentericis cum Lini semine in vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungiâ adjectâ percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia Clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides [*myrsinoides Gal.*] ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuísque, adversus serpentes ac privatim aspides ex aceto pota efficax. Ægyptus hanc maximè gignit.

Clematis Græcis. Echites. Lagine. — Cibus. Vires. — Struma. — Clematis alia Aegyptia dicta.

Cæterùm, qui hoc in loco Centunculus à Plinio nominatur, Aloisio herba est, quam Dod. pingit pro Helxine Cissampelo: sed vires non conveniunt.

Clematides Helxine Cissampelos Herba impia.

Placet magis Dalechampio Dodonæi judicium, qui Herbæ impiæ genus Centunculum vocat.

De Clematide Ægyptia quam Plinius mirè cum aliis confundit & perturbat, agemus postea sub titulo Clematidis Daphnoides.

Clemat. Daphnoides

Dalechampij sententia nobis non probatur referentis Echiten Plinij ad priorem Dioscoridis Clematitim: descriptiones enim multùm discrepant. De Clematidibus Plinij sub Convolvulo ex Ruellio multa dicemus.

Convolvulus.

CLEMATIS LATIFOLIA SIVE Athragene quibusdam.

CLEMATIS LATIFOLIA integra.

Descr.

Sarmentis aliquaterus vitigineis luxuriat crassis, iísque angulosis, rugosis, junioribus subhirsutis, subinde rubentibus, obsequioso flexu lentis: folia quina, Dulcamaræ æmula, aliàs integra, aliàs dentata & fimbriata, gustu acria Clusio, viticulæ mediæ tortili, quâ capreolorum loco vicinis arbustis implicata scandit, adnectuntur: flores racematim petiolis incanis insident, suaveolentes, candidi, quaternis aut quinis radiatis foliis constantes, quorum meditullium obsidet muscosus staminum pallidulorum cincinnus, flores excipiunt acini complures cuneatim indidem orti pinnatæ lanuginis tomento barbati: radix crassiuscula, fusca, fibris donata.

Ruell. cap. de Ampelo agria, licèt multa simul misceat, repetat, nec plantam describat, autorésq; non citet, sed confusè transcribat: nos tamen per Viornam & Hardeam, plantam à nobis descriptam ab eo intelligi credimus, quamvis non competant ei, quæ

Ruel. taxatur — Viorna & Hardea Ruell.

CLEMATIS LATIFOLIA dentata.

Ruell. ipsi attribuit. Verba ejus ita breviter perstringemus. Ampelos agria vocatur Vitis silv. palmitibus longis, ut Vitium; si Plinio credimus, spissis & candicātibus foliis: pars acinorum ejus æstu moritur, priùs quàm reliqua, qui & solstitiales: universi nunquam maturescunt, etsi priùs quā tota Vva maturuit, detur cibo; generi gallinaceo fastidiū gignit Vvas appetendi. Flos in racemis candidus dependet: folium Solani per initia, post &c. Vitis silv. annū durat. Est ei similis quod Salicastrum vocatur: hanc Plinius describit folio duro, cineracei coloris, viticulis callosis, rubentibus, qualiter flos quem Iovis flammam appellat in Violis, ferentem semen punici Mali in acinis ad eosdem effectus. Propterea sunt è recentioribus, qui hāc & Flammulam & Iovis flammam appellarint. Sylvestris vitis ea mihi videtur, quam rura modo Viornam, modò Hardeam vocant, quòd ramorum fasces ea perinde quasi vinculo ligantes distringat. namque viticulis prælongis asperisque cernitur &c. [*ex Diosc.*] Hanc Plinius credit esse Vvam taminiam.

Hardea unde dicta. — Vva Taminia.

Sunt qui putent plantam Germanis Waldräben aut Lynen vocatam, Vitem esse albam. Sed errant: est enim, inquit Tragus, Dioscoridis ἄμπελος ἀγρία, h.e. Vitis silvestris, cui Serapio cap. 35. florem canum & lanuginosum tribuit, Butaniámque appellat: Vitis silv. plantæ & Plinius mentionem fecit: & meo quidem judicio hæc planta Salictarium ejusdē fuerit.

Vitis alba non est. — Vitis silv. Dio. & Serap. Butania. Salictarium.

Corn. in Diosc. altera Clematis, Volubilis appellata, Nyelen & Waldräben Germanorum dictur, non obstantibus aliis qui Waldräben Clematidem Daphnoidem esse volunt. Fuchs. est. Vitis nigra [ἄμπελος μέλαινα] ubi quidam annotavit in edit. Lugd. ejus Vitem nigram videri esse Viburnum etiam vulgo Gallorum cum Virgilio dictum. Sed Fuchs. cum apud illum essem nominabat Vitem sylvestrem. Cord. in Diosc. Pervinca alvum ducens, & Clematis altera, ubi scriptum reliquit, quosdam codices, ut à Gompylo editum, Clematidem alteram nō habere: Alteram quoque hāc Clematida, ut Galenus referat, Dioscoridē in fine quarti libri descripsisse, aliàs verò in principio libri quarti utráq; describi, sed malè. Priorem enim in principio hujus libri adstringentibus herbis propter virium similitudinem conjunxisse. Hanc verò quoniam alvum semē ejus duceret, in quarti libri fine, ubi de purgantibus agat, descripsisse. Esse autē Clematidē hanc duplicis differētiæ, quarū una grandis frutex sit, proceras arbores scandens, & singulis annis incrementū sumēs, quoniam caudex & viticulæ illi aliarū arborum modo durent. Altera verò per omnia huic similis sit, brevior tamen (quamvis & hæc interdum 15. pedum longitudine adolescat) & Autumno caules sive viticulas amittat. Nasci hanc in pratis circa arbusta, quo inundationes pervenire queant. Illam in montibus arbores & vinearum sepes ascendere. Vtramq; Germanis Nebling vocari. Arborescentem tamen majoris, & herbaceam minoris cognomen habere.

Saxones etiam Wilde rancken nominare, quòd sarmentis Vitem æmulentur.

Clematis altera. Matth. in Diosc. Clematis altera, quam Vitalbis italicis vulgò vocatis plurimum facie respondere ait, proptereàque sibi omninò persuaserit, Italicam *Vitalba.* Vitalbam esse Clematidem alteram (quam secundo loco reddiderit Dioscorides) contra eorum opinionem, qui acrem Clematidem eam plantam putant esse, quam quidam rei herbariæ imperiti falsò *Ligustrum falsò* Ligustrum vocant: falsò, inquam; quoniam Dioscoridi Ligustrum arbuscula est, non herba, ut suo diximus loco. *Fuchsii error.* Fuchs. Vitalbam Matthioli, Vitem nigram esse existimat, sed errat, ut postea dicetur. Cam. apud Matth. germ. aliam apposuit figuram, dicens, quam Matth. vocat Clematidem tertiam, aliàs dicitur Viorna, & Vitalba, & quibusdam Atragena Theophrasti.

Gesn. coll. Vitis sylv. caustica, Viburnum aliquibus, ac Gallis *Viorna.* Viorna, ab usu urendi vulgò vocata. Flore enim, semine, cortice, & radice (inquit idem de hort.) vim urendi habet. Est hæc Clematidi planè cognata: quare à nonnullis recentioribus, simi- *Flammula.* liter Flammula nominatur. Eidem cat. Labrusca, *Labrusca.* Vitis silvestris exulceratoria, οἰνάνθη; Item Vitis sylv. *Hardea.* foliis Solani; Viorna, Hardea. Sed Gesnerum de *Gesn. err.* præsenti planta minùs distinctè scripsisse, satis demonstrat vocabulum Labruscæ & Oenanthes, quæ nomina huic non conveniunt.

Ryff. Clematis altera, & Gallorum Viorna. Lon. Waldräben/Lynen/ Vitis nigra vulgò, Bryo- *Bryonia nigra.* nia nigra Græcorum, Vitis Chironia & Bucranium. *Bucraniũ.* Confundit autem nomina duarum plantarum, pingens Atragenam. An eidem in Diosc. l. 4. c. 8. Cle- *Vitis nigra Turn.* matidis altera species, Flammula Officinis. Turn. Vitis nigra, Black Brionye.

Nihil invenit Anguill. quod meliùs respondeat *Athragene.* Athragene, quàm Vitem albam, quam Fuchs. pro Vite nigra posuit. Si Atragene haberet fructum racemosum, uti vult Diosc. suam habere Vitem silvestrem, eam esse diceret Anguillara. Rob. Const. in lex. ἀθραγένη Theoph. quam Plinius Vitẽ silvestrem transtulisse refert. Qua de re tamen Lob adv. adhuc *Viorna vulgi.* dubitat, dicens; Viorna vulgi, fortè Vitis silv. Diosc. & Atragena. Theophr. Non ergo pro Vite silv. eam planè recipit. Acinis, inquit, est compluribus consertim stipata ab uno pediculo, aptis, rotundis, rubentibus ex fusco, compressis tamen: quare non nulli docti, ubi σφαιρικὸν σχῆμα legitur, id est, sphærica figura acinorum vel granorum, πιεστόν leviuscula immutatione & commodiore sensu legi volunt, id est, rotundam compressam figuram. Ac tametsi conjectura hæc ipsi non satis animum expleat, tamen multò minùs ejus judicio respondent, *Amara dulcis.* Amara dulcis vocata, aut Bryonia nigra quas suis locis commodiùs & necessariò aptavimus, notis. Eidem. *Viorna vulgi.* Obs. dicitur Viorna vulgi, & Vitis alba Italorum; Ic. Viorna.

Cyclaminus. Dod. gall. l. 3. c. 11. Cyclamini species secunda, Cyclaminus altera, κίσσος, κισσάνθεμον & κισσόφυλλον altorum, quam postea eodem lib. cap. 48. Vitalbam & *Vitalba.* Viornam inscribit, speciemque Clematidis alterius haberi refert, sed sibi Cyclaminum alteram potiùs videri asserit. Idem de purg. & hist. in fol. ait Vital- *Bryonia nigra non est contra Fuchsium.* bam, Bryoniam nigram non esse, ut voluerit Fuchsius: legitimam Bryoniam nigram aliam esse. Verùm non negandum ad Clematidem alteram accedere atque ejus speciem esse, licèt tamen & alia sit.

Thal. Clematis 3. Matthioli. Castori, cujus figura non placet, Clematis 3. Italorũ Vitalba. Matthiolum ignorasse, Clematidem alteram liquidò cõstare arbi- *Matth. err.* tratur Guiland. eò ꝙ dixerit Matthiolus, quam gens Italica Vitalbam vocat, à Diosc. sub Vitis silv. nomine describi. Solerio, Clematis altera Diosc. Plinio indicta, Vitalba Italorum. Lugd. Vitis silv. Dalechampij, Clematis 3. Matthioli. Dalech. in lib. 6. Æginetæ c. 77. est Celsi & Latinorum Vva taminea, Vitis silv. Diosc. & Theoph. Athragena. Tab. Vitis *Vitis silv.* nigra 2. Icon ejus nihil valet: Compilator etiam de hac planta confusè scribit. Ger. quoq; pro Bryonia nigra silv. Cordi, malè ponit iconem malam Vitis nigræ 2. Tab. Sed ejusdem plantæ aliam exhibet meliorem, cui titulus Viorna, The travellers ioie.

Ad Clematidis alterius classem quin sit referenda *Athragene Theophr. Clus.* quam Anguillara Athragenem Theophrasti censet, non dubitat Clusius, & insuper Plinio l. 16. c. 4. Vitis sylv. nomine notam fuisse asserit, ut etiam cuilibet utriusque scriptoris verba conferenti facilè apparebit. Sed Plinius lib. 23. aliam adhuc Vitem silv. profert à Labrusca differentem geniculatam, rimoso cortice, quam si quis conferat cum Vite silv. Dioscor. unam eandémque stirpem ab eis describi comperiet. Eam autem Plinius esse credit, quam vulgus Vvam taminiam vocat.

Cæs. Vitalba. Schw. Clematis seu Vitis sylvestris. *Natura lusus.* B. phyt. Clematis 1. sive sylv. latifolia ad Clematidem Diosc. & Athragenem Theophr. referenda. Eid. pin. Clematitis 1. sylv. latifolia; in foliorum divisuris mirè ludens, & sarmenta aliquando brachiorum crassitudinis producens.

Locus. Secus margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperiri apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, læto fœcundóque solo, autor est Dodonæus. Vulgaris omnibus quas Clusius adiit provinciis, vicinis arboribus & sepibus sese implicans; Iulio mense flores: fructus plumis suis incanescentes Au- *Tempus.* tumno, dependent. Passim provenit sponte: Basileæ vidi florentem mense Iunio & Augusto extra portam S. Albani: ibidem cum seminibus inter portam Stein & Eschen.

Vires & usus. Gustus fervidus & acris calidam arguit vim. Vsus ejus ad circulos pro retinendo labente utero. Ad constringendos fasces, veluti Salices & alia vincula, adhibetur.

CLEMATIS BÆTICA CLVSIO.

Descr. Peregrinum est hoc Clematidis Bæticæ genus, & à nemine quod Clusius sciat, antequam ejus historia evulgaretur observatum. Longa autem habet sarmenta, lenta & ramosa, binos per intervalla capreolos contrariis semper inter se pediculis nascẽtes proferentia, quibus vicinas arbores & frutices scandit: folia pyri ferè, minora tamen, dura, viridia, in ambitu incisa sive serrata, acris & fervidi gustùs, singularia in singulis pediculis, sed plurima simul ex clavicularum alis prodeuntia: inter quæ, ex utroque sarmentorum latere, pediculi exeunt, calculum Tithymali caveolis seu labellis similem sustinentes, ex cujus medio exilit capitulum ex multis seminibus milio æqualibus conflatum, quibus insident oblongi cincinni, & albæ quodammodo villosæ plumulæ.

Clus.

Synon. Clus. hisp.& hist. Clematis altera Bœtica. Lugd. & B.phyt. Clematis altera Bœtica Clusij. Lob.Obs. & Ic.Clematis Bœtica Clusij. Tab.& Ger.Clematis Bœtica; Germ. Spanische Waldräben: Angl. The travellors Joce of Candie. B.pin.Clematitis 3. peregrina foliis Pyri incisis.

Locus. *Tempus.* Hanc stirpem primùm inveniebat Clusius anno 1565. inter Asindum (vulgò Medina Sidonia appellatum) & Calpen, secundùm fluenta, vicinas arbusculas operientem & suo pondere deprimentem: deinde alijs Bœticæ locis, Ianuario jam suos concinnos explicantem. *Temperamentum.* Non dubium est quin ad *κλημα-τίδα*, cuius Dioscorides lib.4. meminit, referenda sit, cùm & formâ & temperamento sit illi valdè similis.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA scandens tenuifolia alba.

Descr. Clematis hæc per se infirma, non nisi proximis fulta in altum nititur, neque tamen id ullorum capreolorum ope facit, sed foliorum pediculis sepes amplectitur. Sarmenta habet striata, viridantia, geniculata: folia recticaulis Flammulæ foliis similia, à Vitalba sive Athragene differunt longitudine, angustiâ & soliditate: tota etiam planta minor: flores albi, odorati, qui uridâ vi labia, si imprudenter attigerint, inflammant. Semen succrescit plumaceâ cristâ insigne: *Species alia minor.* Huic similis si non eadem, parva admodum, foliis valdè tenuibus à nobis observata est, seminibus cum prædicta iisdem.

Gesn. h. Clematis, Flammula quorundam flore albo, in Gallia Narbonensi. *Error Lob.* Lob.Adv. (ubi falsò scribit Matthiolum hanc rejecisse, siquidem is eam non novit) Obs.& Ic.Clematis altera, urens, vulgi Flammula. *Flammula Vulgi.* Dod.gall. Clematis altera vera, aliquibus Ambuxû & Epigetis, modernis Flammula nuncupata. *Ambuxum. Epigetis.* Eid.hist.purg.& in fol.Flammula, Flammula adminiculis egens, Flammula prior: Flammula pro Clematidis alterius specie habita [*ipsemet in gall.hist. fuit eius opinionis*] licèt & semine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differat. *Clematis non est.* Lugd. Flammula, Flammula Dodonæi, quâ nulla meliùs respondet facie & viribus Clematidi alteri Dioscoridis, teste Lobelio. *Viticella.* Cæs. Viticella. *Tab. notat.* Tab. Clematis urens. 1. Lienen/Leinen aut Waldräben. Cujus iconi posset etiam competere Clematidi latifoliæ quam debebat eo capite Compilator ponere & non alio relegare, ubi eam vocat Vitim nigram; oportebat annotare discrimen si non cæcus de coloribus scripsisset. Ger. Clematis urens, Ang. Wirgins Bower.

An Cam.h. Clematis altera flore albo, Flammula repens Dodonæi? An Gesn.coll. Salicastrum, quam ait esse Clematin alteram, plantam amplexicaulem & urentem? An Ang.Clematis?

C.Bauh. 1. B.phyt. Clematis sive Flammula. 1. repens. Eid. pin.Clematitis 4. Flammula dicta, quòd contusa applicata, vesicas flammæ instar excitet: foliis est aliquando Apij modo divisis: est etiam simplex vulgaris, alia multiflora, quæ Clematis urens 2. Tab. Clematis urens multiflora, Ger. Idem per Clematidem maritimam repetem fortè intelligit nostram Clematidem parvam. Est autem ipsi hæc in pin.Clematitis 5. Clematites, Angl. In prod. sic describit: 2. cauliculos habet sarmentosos, geniculatos & striatos, cubitales, atrovirente cortice vestitos: folia Flammulæ erectæ instar oblonga, acuminata, nervosa, rigida, sed angustiora, quod communiter tria uni pediculo, qui velut in capreolum abit, insident, & quædam per circumferentiam nonnihil crenata, quæ verò in summo caule floribus subjiciuntur, angustissima sunt: flores albi sunt, multis staminibus villosis albis, meditullium occupantibus, longis pediculis sustentati: quibus semina plana, subrotunda, rufescentia; ut in Flammula erecta, sed minora, bina, ternave juncta, singulis capreolo plumoso, veluti incana crista donatis, succedunt: hæc acria sunt quemadmodum & tota planta. In maris Adriatici littoribus, ut in Venetorum Insula Lio & Litzefusina, suis sarmentis repentem observavi.

Locus & tempus. Spontè sua (ut scribit Dod.) in Belgio nusquam exit, sed hortensis est: flores sub Augustum, semen seriùs succedit. Vidi ego in Rhætia florentem mense Iunio; Monspelij Septembri, ubi sepes & arbores scandit. Eam etiam ramos ambientem observavi mense Ianuario & Martio, Patavij apud Cortusum. Clematis autem parva à nobis visa est in montibus propè Castelneuf non longè à Monspelio, mense Octobris.

Vires. Acris & valdè calida est, sed tamen Flammulâ Ranunculo mitior.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA surrecta alba.

Descr. Fibrosam radicem demittit & albicantem: sarmenta nullius opis indiga, suâ vi in duorum & plurium cubitorum altitudinem nititur, lævia, teretia, propter terram nonnihil rubentia, fistulosa, & geniculis intercepta: folia cujusmodi ferè in vulgi Flammula, aversâ parte subhirsuta & ferè incana, adversâ verò atrovirentia, flores consimiles, copiosi, quadrifolij, candidi; apicibus viridantibus. non minùs uridâ vi vesicas hæc excitat quàm cognata repens. *Duûm generum.* Hæc ab iis, qui diligentiùs observant, teste Clusio, duorum generum esse deprehenditur. Vna enim sarmenta rubescentia habet, quemadmodum & foliorum nervos & pediculos, præcociórque est, & odoratum fert florem. Alterius autem sarmenta cum foliorum pediculis virescunt, & florem seriùs proferunt. Humanam verò altitudinem utriusque sarmenta ut plurimùm superant, & singulis annis nova, eáque frequentiora ineunte Vere (marcidis & corruptis prioribus) renascuntur. Huic prorsus similem sibi natam meminit

Clematis flore albo, pleno. Clusius, semine ab amico sibi misso Clematidis flore albo pleno appellatione. An verò talis reperiatur, Clusium latet: ipsi certè nunquam videri contigit.

Flammula Plateary. Matth. existimat esse Flammulam Plateary: Dodonæus tamen Platearium de Flammula Ranunculi quadam specie citiùs, quàm de hac scripsisse credident, ac etiam recentiores ab acri & mordaci eius qualitate nominasse.

Matth. redarguitur. Matth. & Lugd. Flammula. Dod. Flammula altera. Lob. obs. & Ic. Flammula altera surrecta. Tab. Flammula, Flammula Iovis, Brenwurtz / Bletterzug. Ger. Flammula Iovis surrecta, Upright Virgens Bower. Clus. Flammula Matthioli, & Clematis altera; sic & Turn. Cord. in Diosc. Flammula frutex. B. phyt. Flammula 4. Eid. pin. Clematitis 4. sive Flammula recta; sic & Cam. & Eyst. Centella herba, quæ trita tumoribus imposita pustulas excitat, in epist. ad Monardem huc referri potest.

Locus. Adeò frequens in Austria inferiore & Pannonia ut nullæ sint cedux silvæ præsertim circa fluviorum in Danubium delabentium ripas, illis tumescentibus inundari solitas, quæ eâ non abundent. Rarissima aliàs, Dodonæo, Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodo. *Tempus.* Vere noua promit foliola, & cauliculos; Æstate flores; Hyeme solæ reliquæ sunt radices. Basileæ florentem mense Iunio & Septembri vidi in hortis.

Vires. Aqua. Ex Flammula (rectam proposuerat) sæpiùs Matth. aquam elicuit, demisso vitreo organo in calentis aquæ balneo, quæ eâdem, quâ herba ipsa, pollebat acrimoniâ. hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est *Temper.* auctor) excalfacit siccatque ordine tertio. Sed quòd imposita carnem non secus exulceret ac ignis, calidam ordine quarto rectiùs crediderim: Sunt qui *Quartana.* Flammulam quartanariis edendam præbeant, magno (ut ferunt) juvamento. *Oleum. Articulorum morb.* Alij ejus oleum commendant ischiadicis, articulorum, iliûmque doloribus, urinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quòd vitreum vas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato vase. datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Ex Flammula (inquit Camer.) scandente elicitur aqua, quæ spiritûs vini instar fervida est; folia carpo imposita vesicas excitant, & multis contra odontalgian *Odontalgia.* prodest, cujus etiam in febribus pestiferis usus est. *Cataplasma.* Tumores suppuratu difficiles cataplasmate ex Flammula (rectam describit) contusa cum oleo, tum maturat, tum aperit Tabernamontanus. Qui ex ea stillatitius liquor elicitur, intra corpus non usurpatur. quòd si quis eo uti velit, in morbis frigidis, cum aliis aquis est miscendus, ne viscera lædat.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA flore cæruleo & purpureo scandens.

Descr. Concinnior est quàm vulgaris Flammula, foliis ad Athragenen propiùs accedentibus, ut quæ quàm Flammulæ breviora sint & latiora, & variâ specie Athragenes foliorum modo ludentia, modò integra, aliàs divisa semel aut iterum, minimè tamen serrata, lævia, atrovirentia, sapore acri, ex pediculis tenuibus, rigidis, subrubentibus, subhirsutis: sarmentis autẽ suis innititur depactis pedamentis non secùs ac Flammula vulgaris repens: sed præcipua est florum gratia, qui non tantùm odore suavi placent, sed & colore purpurante oculos morantur, quatuor

foliis (quorum vel unũ integrũ Flammulæ vulgaris florem facilè superet) crucis modo dispositis constantes: in quorum medio cincinnus staminum ex viridi pallẽtium, succedunt semina.

Synon. Gelseminum. An Matth. Iesseminum sive Gelseminũ cæruleis floribus? Est ei in post. comm. lat. Clematis tertia floribus purpureis: *Clematis.* hist. Germ. Leinen od Waldräben / Clematis altera Dioscoridis. Gesn. h. Clematis, Flammula Coldenbergij, flore rubro. An eidem ibidem Gelseminum cæruleis floribus? Dod. gall. Clematidis alterius altera species: Eid. hist. Clematis altera, κληματὶς ἑτέρα, & nonnullorum ὀλιγῖνις, Latinorum Ambuxum, ut *Ambuxum.* quidem Dioscoridis spuria habent: Hispanorum *Gormadera*, quasi Vomitoria. *Gormadera Hisp. Vomitoria.* Lob. Adv (ubi Dodonæum ait deceptum ab iis, qui sibi persuaserint in Anglia passim luxuriare) Obs. (ubi dubitat an Pothos Theophrasti sit) & Ic. Clematis peregrina cerulea & purpurea. Cam. h. Clematis altera flore purpureo, topiario operi aptissima. Hist. Matth. germ. *Vsus.* posuit novam figuram, sub titulo Clematidis alterius Dioscoridis. Est & Castori Clematis altera, Ic. Vitalba purpurea, scandens arbores ut Smilax, floribus purpureis magnis, ex quatuor foliis. Cast. pro *Cast. error.* hac planta malè habet figuram Vincæ pervincæ. Apud Clusium hist. Clematidis alterius titulo simpliciter sine descriptione posita icon. Fortè hæc censenda verior Clematis, quia flores magis accedũt ad Clematidem priorem sive Daphnoidem, &, ut illa, sit topiaria. Cæs. Flammula flore cæruleo. *Flammula.* Lugd. Pothos cæruleus Matthioli [*imo Dalechampij*] *Pothos.* Theophrasti πόθος quorundam, Desiderium Gazæ, *Desideriũ.* flore Hyacinthi. Tab. Clematis cærulea peregrina, *Clematis. Tab. not.* frembd blaw Waldräbe. Cur hujus figuram repetit sub diverso titulo, qui est Clematis purpurea, Purpurbrun Waldräben.

B. phyt. Clematis 6. sive cærulea repens: qui annotat, & rectè, Iconem Matth. germanici esse transpositam & sub Clematide tertia exhibitam; ad Clematidem Diosc. referendam; variare flore simplici ac pleno, ut Cam. in epit. unâ figurâ expressorit; colore etiam purpureo, cujus nomine Tabern. duas figuras proposuerit. Eid. B. pin. Clematitis 9. cærulea vel purpurea repens: Clematis tertia, quæ Flammula, Cæs. Clematis peregr. incarnato simpl. flore: & Clematis peregrina purpurea simpl. flore, Eyst. Ger. Clematis peregrina 1. cærulea / Blowe ladiere Bower. Clematis peregrina 2. rubra, Rod ladiere Bower.

Locus & Tempus. Gaudet, ait Dodonæus, Soli expositis, sed tamen non omninò aridis locis: læto & haud irriguo solo meliùs proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis juxta sepes & agrorum margines spontè exit. Augusto mense, & quandoque Iulio, floret; semen Septembri perficitur. Flammulam flore purpureo ex semine natam habui Lugduni, florentem in horto Maio. In Rhætia peregrinans cum D. Gesnero in monte propè Münsterthal inveni plantam valdè similem, fruticosam parvam, flore magno ex longo pediculo, cæruleo, constan-

constante quinque foliolis: florentem mense Iulio: foliis magis serratis quàm in ea, quam Lugduni habui.

CLEMATIS PVRPVREA FLORE pleno scandens.

Descr.

Clematis hæc sarmentis & foliis scansilique implexu perticarum proximè descriptæ similis: flos verò, purpureus multiplici foliorum stipatu luxuriat, saturatior, internâ potissimùm foliorum facie, extrinsecus enim lanugine cinericeà pubescunt.

Synon.

Clus.exot.appen. 2. ad ejus historiam lib.1.c.86. Clematidis alterius nova species, illius quidem generis, quod florem habet ex cæruleo purpurascentē; sed alterius formæ multiplici sc.foliorum textura.

Bauh.phyt.& pin. Clematis cærulea flore pleno: Eid.pin.Clematitis 10. Clematis altera flore pleno, Cam.ep.& Clus.cur.post. Clematis peregrina purpur. fl.pleno, & Clematis peregr. incarnata plena, Eyst. Flore est cæruleo, purpuro cæruleo, incarnato, ad purpureum colorem, sed admodum dilutum accedente.

Locus & Tempus.

Clematidem flore purpureo pleno vidi Stutgard. in horto Il. D. VV. ubi Hieme sub tecto reservatur: floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS CÆRVLEA SERrato folio.

Descr.

Sesquipalmaris hæc est, cauliculis pluribus oblongis, quibus singulis folia crebris divisuris insecta insident trigemina cohærentia, ut in Anemone Geranifolia; flos longissimo ac tenui pediculo insidet, ex quatuor tantùm foliis compositus, coloris obscurè purpurascentis; semen non visum, nec radix, à C. Bauh. qui eam ex sicca descripsit.

Desc. Pona.

A sarmentosa radice (ait Pona in descript. Baldi) germinant multi caules vitiginei, magis subtiles, quàm in aliis Clematidibus; lignosi, angulares, lenti, & tricubitales: è quibus surculi multi adhuc magis subtiles quatuor digitorum altitudinis, qui æqualiter bipartiti ad latera dividuntur. singulique obtinent tria folia justo intervallo divisa, & pediculo brevissimo adnexa, formâ mixtâ, tamen majora, satis profundè per ambitum secta, nervosa, rugosa, inæqualis magnitudinis, nigróque virentia: est illi flos crucem repræsentans, foliis mucronatis, lanuginosis, cœruleis albicantibus, cujus medium acervulo quodam extremulis foliolis (uti in Rosa Alexandrina apparet) decoratur. Est sarmentosâ, insipidâ & perenni radice: tota planta aliàs aliquantulum acri sapore prædita est.

Clematis Cruciata.

C.B. Clematis 7. sive alpina Gerani-folia: Clematis cruciata Iungermanni. Clematis cruciata alpina, Ponæ.

Locus & Tempus.

Oritur in altioribus Baldi rupibus, quibus Eurus dominatur. Brumâ arescunt folia. Hanc eandem suspicor, quàm anno 1561. in mea peregrinatione per alpes Rhetiæ observavi florentem mense Iulio in monte propè Münsterthal, de qua ante sub Clematide cærulea sive purpurante.

CLEMATIS PANNONICA FLORE cæruleo surrecta.

Descr.

Complures radix satis crassa à lateribus spargit fibras, fulvas, nervulo ligneo candido farctas: sarmenta inde complura, Clusio quaterna aut quina, ad cubitum & sesquicubitum exsurgunt, recta, dura, striata, angulosa, subhirsuta, nonnihil purpurascentia, geniculata: ad quorum singula genicula, folia sine pediculis sunt bina opposita, Plantaginis majoris ferè paria, minora tamen, similiter per longitudinem nervosa, acuminata, in ambitu lanuginosa, supernè ex atro virentia, infernè dilutiora, lanugine quadam per nervos respersa, Clusio Asclepiadis pænè foliis respondentia, non valdè dura, fervidi gustûs, quemadmodum Flammulæ Matthioli folia; ex superiorum foliorum alis, pari incremento surgunt gemini adversi surculi, eodem modo se habentes quo sarmenta primaria, nisi quòd minora sint multis numeris folia: atque tam in primariorum sarmentorum, quàm alarum surculorumve extremis, flos nutabundus unicus magnus, quatuor foliis mucronatis crucis in formam, inquit Clusius, decussatis constans, modicè sursum reflexis, foris saturatè cæruleis, canaliculatis, minùs cærulâ lanugine per margines obsitis, intus verò glabris, nec tam intensè, atque medium extimi folij, cæruleis: medium occupat villosus glomer fibrarum ex luteo albescentium, quarum complexu continentur stamina alia glabra, viridantia, apicibus ex albo luteis; atque intra hæc tertia fibrarum virescentium intorta phalanx; semen compressum magnum Clusio Pulsatillæ semini ferè simile plumatum, ut in Viorna vulgi Gallorum; nullius acrimoniæ particeps autore Clusio.

Clematis cur dicta.

Tametsi hæc fruticibus sese non implicet, sed satis firma sit, nec adminiculis egeat, Clematidis tamen nomen ei imposuit Clusius, quòd ejusdem sit temperamenti & florem purpureæ Clematidi ferè similem habeat. In pann. hujus Clematidis duas figuras *Clus. not.* habet.

habet, primamque & secundam nominat, quæ meo judicio unius plantæ sunt, cùm etiam in hist. unam tantùm describat, & depingat, quam quosdam Clymenum falsò vocare refert, cùm Clematis cærulea pannonica sit.

Clymenum non est.

Tab. notat. Tab. Clematis cærulea pannonica, **Ungerisch blaw Waldräbe. Item,** Clematis cærulea 2. **Blaw Waldräbe.** Duæ hæ sunt ejusdem plantæ icones ex Clusio à Taberp. mutuatæ, unam tantùm stirpem denotantes. Lob. Obs. & Ic. Clematis altera longifolia minor. Cam. h. Clematis pannonica cæruleo flore, folio pænè Asclepiadis. Lugd. Clematis altera minor longifolia Lob. Clymenum quorūdam. Ger. Clematis pannonica, **busch Bower:** Item, Clematis major pānonica, **great busch Bower.**

B. ph. Clematis 8. cærulea erecta. Figura Lobelij (ait) & eam quæ simplici, & quæ pleno est flore exprimit: à Clusio Clematis cærulea pannonica prima, flore simplici, secunda pleno, pingitur: Tabern. duas habet figuras Clematidis cæruleæ pannonicæ, & Clematidis 2. nomine: at utraque simplicem florem exprimit. Dum enim Lobelij figuram imitandam curavit non advertit apud Lobelium & plenum & simplicem florem. Hæc frater. Ego Clematidem cæruleam surrectam nunquam vidi flore pleno, nec Clusius qui figuram exhibet ullius meminit quæ pleno sit flore, nec etiam Lobelius: semen quidem dicit Clusius eam ferre planum, in capitula rotunda & veluti pullulas congestum, quale pingitur in figura Clusij & Lobelij, non autem flos. Eid. pin. Clematitis 8. magnitudine varians: hinc duæ figuræ apud Clusium & Tab. Flore est cæruleo, rariùs albo.

Tab. notat. C. Bauh.

Locus. Inventa à Clusio spontè nascens in pratis circa Stampfen duobus ultra Posonium Vngariæ miliaribus & aliis ad Danubij ripas sitis supra Posonium, medio ferè itinere inter eam urbem & Tabern. Floret Maio & Iunio, semen maturum est Augusto. Caules sive sarmenta singulis annis ad radicem usque marcescunt, & ineunte Vere novella, frequentioraque ex ipsa repululant. Stutgardiæ vidi in horto Ducis, mense Novembri semine maturo: Monthelgardi in horto Ill. C. VVirt. provenit mihi ex semine & sequenti anno floruit Iunio & Iulio.

Tempus.

CLEMATIS DAPHNOIDES, SIVE prima Veteribus. CAP. XV.

Clematis Dioscoridis. CLematis [Κλῆματις] quam aliqui Daphnoidem [δαφνοειδὴς] alij Smyrnoidem [σμυρνοειδὴς, [illegible] sic Gal. & vet. cod.] alij Polygonoiden [πολυγονοειδὴς] vocant apud Dioscoridem, gignitur læto, pinguique solo [ἐν λιπαρᾷ. sic & Orib.] sarméta autem habet parva [μικρὰ. sic & Orib. & Paulus] Iunci [σχοίνου] crassitudine: folium parvum, Lauri [δάφνης] folio & figura & colore simile, sed multò minus. Caules foliaque in vino pota alvi profluvia & dysenterias sedant. Cum lacte verò & rosaceo, aut cyprino subdita in pesso, cruciatibus vulvæ medentur. Dolores dentium commanducata finit: imposita quoque venenatorum morsibus juvamentum præstat. Fertur & ex aceto pota, contra aspidum morsus auxiliari. Nascitur in incultis. Marcellus autem in vetustis quibusdam codicibus legit pro læto pinguique solo [ἐν λιπαρᾷ] in Ægypto [ἐν Αἰγύπτῳ] quæ lectio ut Cornario, ita & Sarraceno placet, quòd & Plinius de hac Clematide agens, lib. 24. cap. 15. eam Ægyptiam cognominet, subdátque Ægyptum eam maximè gignere. Sed non probatur nobis eorum opinio. Nec propterea quòd Plinius aliquam Clematidem in Ægypto nasci scribat, textus Dioscoridis est corrumpendus. Nihil etiam probat incultum solum, quod pro confirmanda eorum opinione facere credunt.

Vires. Alvi profluvia. Dolor dentium. Venenatorum morsus.

Marcelli, Corn. & Sarraceni lectio improbatur.

Non enim obstat, quò minùs incultum solum etiam pingue letúmque esse possit. Sarmenta longa [μακρὰ] pro parvis legendum censet cum Corn. Sarracenus, quòd & Clematidem longam ac tenuem non solùm agnoscat Plinius loco jam citato. Sed & μακρὰ ita legendum admoneat. Esse enim longa, imò interdum longissima ejus Clematidis, quam Vincam pervincam vocent, sarmenta, seu vitiginea flagella. Nimis autem temerè, meo judicio, Clematidem Daphnoidem Dioscoridis, & Clematidem Ægyptiam Plinij, eandem cum Vinca pervinca statuit Sarracenus. Nos de Clematide Ægyptia Plinij plura diximus ante sub Clematide veterum. Sunt qui volunt, Plinium hanc tradidisse lib. 21. c. 11. ubi Vincam pervincā describit his verbis. Nam Vinca pervinca semper viret, in modū lineæ [*lineam vocat prætenuem virgam, ut exprimat quod Diosc. ait, Viticulas seu virgulas habet Iunci crassitie, Dalech.*] foliis geniculatim circumdata. Topiaria herba; inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Arida tusa (inquit cap. 27.) hydropicis datur in aqua cochlearis mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparso vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis imposita multum prodesse dicitur. Hæc Plinius, qui si per Vincam pervincam eandem intelligit cum Clematide, malè hydropicis præscribitur: nec etiam placet quod ait Diosc. apponi morsibus venenatarum bestiarum, & dolores uteri sanare. Vinca pervinca quidem apud Dioscoridem etiam Daphnoides vocatur, sed non Chamædaphne. Hermolaus, ut demonstratur h. n. g. lib. 5. cap. de Chamædaphne per Pervincam Plinij, eandem quam nos intelligit plantam. De Chamædaphne igitur cathartica, cujus adstringens facultas dysenterias & diarrhæas cohibet, verum id est, non autem de Clematide, quam Plinius cum illa ignoranter confundit.

Diosc. lectio varia. Sarrac. reprob. Vinca pervinca. Diosc. explicatur. Chamædaphne. Vires. Plin. reprch.

Cæterùm, Clematis Ægyptia [κληματὶς αἰγυπτία] in proverbium abiit, & joco dici solitum fuit in eos, qui corpore præter modum procero atque atro colore essent: natum haud dubiè (inquit Erasm.) ab ejus herbæ specie de qua meminit Dioscor. lib. 4. & Plin. lib. 24. cap. 15. Laërtius in vita Zenonis Philosophi, ex authoritate Apollonij scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atrâ cute: deinde autorem citat Chrysippum, qui in 2. proverbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam Clematidem [*palmitem reddit interpres Latinus Diogenis Laertij*] Ægyptiam fuisse dictum.

Proverbium. Diog. Laert. interpretatur.

Licèt porrò una solummodo Clematis à Dioscoride notetur, tres tamen ejus differentias magnitudine differentes observari scribit Marantha: & quartam etiam, duplicem in flore foliorum exortum habentem.

Diff. Clematidis Maranthæ.

CLEMATIS DAPHNOIDES MInor flore cæruleo, purpureo, violaceo, ut & albo, simplici ac pleno.

Descr. CLematis Daphnoides reptatrix planta, humo se non attollit nisi proximis fulcris innixa: radix fibrosa: sarmenta multa, tenuia, teretia, virentia, & geniculata, quaquaversum per terram se spargūt, quam ubi arripuerint, è geniculis propagatis fibris sursum radicantur: folia è geniculis bina opposita, foliis Laurinis similia, minora tamen multò, acuta, rigida, lævia, brevibus pediculis appensa, supernè saturato virore nitentia, infernè dilutiore, sapore adstringente, subamaro; flos pediculo è geniculis enato, duas uncias longo, singulari singularis insidet, oblongus Gelsemini modo, nunc simplex in quinque lacinias altiusculas & latas dissectus,

ctus, nunc aucto foliorum numero multiplex, quorum interiora modò bina, modò terna ad imum integra, superius ut extima laciniantur duntaxat, aliàs penitùs separata: color simplici cæruleus cum apicibus concoloribus, sed dilutioribus parùm: vel albus cum staminulis luteis, pistillo albo, fundo candidis versibus striato: vel pulcherrimo spectaculo violaceum florem per singulas lacinias à summo ad imum linea decurrit lactea, id quod & in multiplici observatur: verùm quæ multiplici est flore, eam non alio quàm purpureo, aut purpuro-violaceo colore observavi & bicolori variegato ut dictum: Anno 1600. observavi in alba partes cæruleas, quod ante nunquam animadverteram quamvis à plurimis annis in horto coluerim.

Color Gal.

Hæc est illa (inquit Marcell.) quam Ethruria nunc Vincam herbam vocat, quà defunctæ virgines in gente nostra ad sepulturam coronatæ efferuntur: & quà familiæ Florentinæ aliquæ gentili jure suo primùm ingredientem urbem Archiepiscopum coronatæ ad portam excipiunt stipántque & per urbem comitantur. Cognitu facillima est: in hortis passim nascens; tenuissimis viticulis potiùs per terram serpens, quam virgis ut Dioscor. ait de Chamædaphne, à terra se extollens: foliísque oleagineis magis quàm laurinis similibus. Denique à Dioscoridis Chamædaphnes historia longè differt, & nihilominùs tamen Vincæpervincæ Plinij, l.21.c.11. descriptæ respondet.

Vinca herba Marcelli.

A Chamædaphne differt.

A Ruellio l.4.c.80 Clematis daphnoides inscribitur, cujus si quis (ait is) imaginem, naturam, effigiémque exquisitiùs exploret, ea censebitur esse, quæ Lat. Vinca pervinca, officinis Pervinca, vulgò Pervenca nominatur. Miscet autem Ruellius in hoc capite diversissimas plantas, autorésq; mirè confundit, nec sibi constat. Idem rursus suo nomine lib. jam citato, c.132. Hermolai verba de Pervinca repetit.

Clematis daphn. Ruell.

Ruell. confusus

Corn. Clematis prior, Vinca pervinca officinarum, & Chamædaphne Græcorum. Tragus Pervincæ florem assignat ex purpura cæruleum, quinis foliis distinctum, instar Borraginis, prorsus inodorum. Hanc, inquit, quòd mortui eâ coronari consueverint, nonnulli germanicâ voce **Todtenkraut/** aut **todten Violen**, h.e. Herbam, sive Violam mortuorum vocarunt. Commune apud Germanos Pervincæ nomen est **Yngrün/** à perpetuo illi virore inditum, Officinæ Pervincam nominant. Est autem illa ipsissima Clematis Dioscoridis, quæ Plinio & Daphnoides cognominatur. Posset & Chamædaphne, h.e. Terrestris, seu humilis dici Laurus, aut ut Romani dicunt Laurago, & Laureola, & Vinca pervinca, quemadmodum alibi meminit Plinius. Apud Dioscoridem sequentia Pervincæ nomina leguntur, *[Greek illegible]*. Apud Apuleium verò cap.58. multæ extant nomenclationes illius, nimirum Eupeplios, Daphnoides, Hypoglossion, Eupetalon, Diglossos, Nycephyllon, Pelleon, Idæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danae, Stephane Alexandrum, Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis. Latinè Pervinca, Victoriæ folium, Laurus Alexandrina & Macedonica, Laurago, Mustellago terrestris. In Plinio nonnullæ ex his repetuntur, & aliæ etiam adjiciuntur, videlicet Hypetale, Pelasgum, & Stephane Alexandri. Sed quantum mihi quidem videtur, rectiùs universæ hæ appellationes Lauro Alexandrinæ quàm Pervincæ tribuentur. Licèt verò controversia nominum in hanc quoque plantam irrepserit, nihilominus tamen descriptio, quæ apud Plin. l.21.c.11. extat, Pervincæ huic satis respondet.

Pervinca Trago.

Herba vel Viola mortuorum.

Laurus humilis.

Nomenclatio varia.

Clematidem Daphnoidem, inquit Fuchsius, Plinius l.24.c.15. Clematida Ægyptiam nominat: lib. autem 21.c.11. Vincam pervincam, alióque nomine Chamædaphnen dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, ut nomen sonat. Non est autem cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vinca pervinca genere & facultatibus diversa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius l.24.c.15. ut hinc manifestissimum sit Plinio duplicem esse Chamędaphnen. Unam quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alij Græci. Alteram quam privatim Vincam pervincam alio nomine vocat Plinius.

Clematis Aegyptia.

Laureola non est Chamædaphne.

Cord. in Diosc. Clematis, Pervincæ species, astringendi vires habens. Matth. Clematis primo loco à Diosc. descripta, ac aliquibus Vinca pervinca dicta; vulgò tamen Italis Provenca. In hac nullam reperiri notam scribit, quæ Clematidi primi generis reclamare videatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putaverit, qui Pervincam Chamædaphnen esse sibi persuadent, quàm vulgò Laureolam appellant. Eid. hist. germ. Clematis daphnoides. Cam. apud Matth. Clematidis Daphnoides quatuor agnoscit differentias: flore purpureo, cæruleo, & albo, & quandam pleno: In hort. Clematis Daphn. sive Pervinca apud Plinium, flore cæruleo, interdum albo: & purpurea Austriaca, à Clusio missa flore eleganti pleno: In Epit. Clematis: & Clematis flore multiplici.

Pervinca astringens.

Diff. Cam.

Gordonius de cons. vita per Laureolam, quam ad fluxum ventris infantium (ad lienteriam & diarrhæam Arnold. de Villan.) præscribit, plantam de qua hic agimus, intelligit. Confundit turpiter Lonic. in Diosc. l.4.c.144. Chamædaphnen Dioscoridis cum Vinca pervinca, quæ Dioscoridi Clematidis species est. Ejus verba hęc sunt. Chamedaphne i.e. terrestris Laurus; Alexandrina à similitudine, vel virium paritate; Daphnitis à Lauro; Hydragogus, quòd aquã & urinam trahat; Laureola ut & Laurago à Lauro, non Lactago; Latinis Vinca pervinca: Germ. **Yngrün.**

Laureola Gordon.

Lon. not.

Anguill. Vinca pervinca optimè correspondens Clematidi primæ Dioscoridis. Gesn. Clematis Ægyptia silv. flore cæruleo passim: hortensis purpureo: transtulit autem purpureum è Sabaudiæ circa Lausannam hortis Tigurum: In cat. Clematis daphnoides vulgò Vinca pervinca. Dod. purg. & hist. Clematis daphnoides, floribus colore ut plurimùm cæruleis; quandoque candidis; rariùs rubentibus. Clematis (ait is) quidem dicitur, quia instar *[Greek illegible]* repentes proferat cauliculos, quos *[Greek illegible]* [*sarmenta*] Græci vocant. Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum ad differentiam alterius [*majoris*] vel etiam aliarum. Nam Plinius plures ejus nominis refert l.23.c.15. ubi & hanc Ægyptiam cognominat. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hãc sunt etiam *[Greek illegible]*, aut potiùs *[Greek illegible]*. Alio autẽ loco Plinius l.21.c.11. Vincam pervincam & Chamædaphnen appellat, ubi perperam legitur in modum lineæ pro Lauri. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride & aliis Chamædaphne. De hac nos lib.5. H.n.g. egimus.

Clem. Aegyptia silv.

Clem. Daphnoid.

Clematis unde dicta.

Daphnoides unde.

Plin. corrigitur.

Lob.

Lob. Clematis daphnoides, Vinca pervinca: an Centunculus Plinij? Item Obs. Daphnoides, poly flora Clematis purpuro rubens. Lug. Vincam pervincam, sive Clematidem majorem peramoenâ florum duplicatione variare scribit, quod Lob. non dixit: nec nos majorem observavimus flore pleno. Cæs. Provinca vulgò in officinis vocata, in umbrosis nascens; flore cæruleo; fructu oblongo, veluti siliquâ bifurcatâ, in qua semina oblonga, depressa: Vinca pervinca Plinij. Tab. Clematis daphnoides; Vinca pervinca flore cæruleo, purpureo & albo, & pleno.

H. Lugd. notatur.

Clus. Clematis prior, δαφνοειδὴς cognominata, vulgò Vinca pervinca, quo nomine etiam ab ipso Plinio vocatur, qui lib. 24. c. 15. Ægyptiam quoque cognominare videtur. Ejus autem duæ sunt species: Vna vulgatior, cæruleo ut plurimùm flore, sed qui eum etiam variat, ut nunc albus, nunc subpurpurascens conspiciatur, interdum & medium florem complectatur.

C.B. Clematis daphnoides 1. minor Vinca pervinca, Brunf. Chamædaphne altera Dioscoridis, Eid. Brunf. 4. Clematis, Lac. Turn. daphnoides, Thal. minor fl. cæruleo, albo, & purpureo, Eyst. qui tres figuras. Eid. B. Clematis 3. flore pleno: Clematis altera flore pleno, Clus. hist. ap. alt. Clematis daphnoides fl. purpureo pleno, Eyst.

Nomina linguar.

Clematis daphnoides vulgò dicitur, & Vinca pervinca, Germ. Singrün/ Jngrün/ Wintergrün/ & Streyten/ Geln. Bervinck/ aut Berwinck. Tab. Wilder Singrün/ Cord. in Diosc. Belg. Vincoorde & Maechde palmen: Gall. *Peruenche*: Gallobelg. *Vanche & Pucellage*: Ital. *Peruinca*: Hispan. *Peruinqua*: Angl. Peruincle: Fland. Vincorde: Brab. Maechden palm & Jngroen: Boh. Barwinck. Hung. Clematis altera per sepes repens, *Feter venyth*. Cæteroqui cur Clematis & Daphnoides appelletur, jam ante Dod. ostendit. Dicitur autem Vinca pervinca, quòd humi serpat, & se in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, autore Fuchsio. Jngrün à Germanis, quòd semper, & particulariter Wintergrün [*Hiemale viride dixeris*] quòd hieme vireat, nominatur. Streyten similiter appellarim, quòd contra frigus certet, & victrix evadat.

Vinca pervinca nomen unde.

Viride hyemale.

Locus & Tempus.

Clematidem numerosis, umbrosisque tractibus, & senticetis, atque agrorum marginibus gaudere; perpetuò virere; Martio tamen & Aprili potissimùm florere in confesso est. Clusius subpurpurascentem apud Allobroges sponte nascentem inter vepres observare meminit, præsertim circa Lausannam, eamque interdum alium florem medium complectentem. Vidi ego in montibus Euganeis florentem fine mensis Februarij; Inter Veronam & Castelfranc, Ferrariæ, Basileæ & Genevæ, flore albo Aprilis mensis principio; cæruleo fl. circa collem l'Abbatie & in hortis adhuc Novembri, aliàs Martio: Montbelgardi frequentem Aprili extra novam portam in colle in dumetis juxta fossas, & in horto. Videtur degenerare non transplantata.

Ad Vinum turbidum.

Siquis habuerit vinum turbidum, quódque colorem amisit, accipiat tantùm hujus herbę (Pervincæ) quantum pro quantitate & copia vini sufficit, vasiq; imponat, ac illud deinde obturet, obturatumque quindenam relinquat, quod cùm fecerit, vinum brevi purissimum ac clarissimũ reddetur, & genuinum suum colorem recuperabit: præstabit tamen, si ritè rem perficere voles, ut vinum priùs in aliud vas transferatur, túmque herba ut diximus utiliter injiciatur. hæc ita se habere experientiâ certâ comprobavit Tragus. Folia ore retenta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressisse frequenter vidimus, inquit Costæus in libro suo de stirpium differentiis. Fæmoribus adalligata viridia folia, mensium abundantiam cohibent & conceptus adjuvant. Capiti adalligata, & collo, gulæve circumducta, sanguinem è naribus manantem sistunt. Adduntur quoque utiliter vulnerariis emplastris, & potionibus. Refrigerat enim (authore Matth.) siccat, roborat, cohibet. Apollinaris calidam & siccam facit tertio gradu, quum tamen ejusmodi caloris gradum sapor non indicat. Felix Plat. extrinsecus ad venas hæmorrhoidales apertas occludendas præscribit Clematim. Obscurè admodum. Sunt enim vigintiquatuor plantæ, vel etiam plures, quæ nomen habent Clematidis. Vnde quis obsecro (nisi valdè peritus stirpium) dicet quæ planta sumenda sit: pleræque causticæ sunt & vesicatoriæ. Nos sumendam censemus Clematidem daphnoidem vulgò Vincam pervincam dictam. Vires quæ videntur Pervincæ convenire apud veteres, sunt ante scriptæ sub Clematidis Daphnoidis, sive primæ veterum titulo.

Vires.

Hæmorrhagia.

Temperamentum. Apoll. not.

Fel. Plat. reprob.

CLEMATIS DAPHNOIDES MAjor flore cæruleo & albo.

PER omnia major est hęc Pervinca vulgari: folia quæ opposita ex sesnúcialibus & longioribus pediculis pēdentia è viticulis junco crassioribus oriuntur, tres circiter uncias lata, paulò longiora, nunc acutiora, nunc obtusiora, cum acrimonia amarescunt, saporis ingrati. flores ex foliorum alis pediculis hęrent sextantalibus, longo corniculo, divisione & formâ florum Pervincæ vulgatioris, sed, ut par est, multò majores, coloris cærulei, & albi; apud nos interdum frigore absumuntur: in hac siliquas sive cornicula singularia observavimus.

Descr.

Dod. purg. & hist. & Tab. Clematis daphnoides major. Lob. Clematis sive Pervinca major. Cam. Matth. & hort. Clematis daphnoides major cæruleo flore. Cæs. Provinca altera major, folio latiore, quasi hederaceo, grandioribus floribus cœruleis; Clematis Ægyptia Plinij. Clus. Clematis daphnoides latifolia. C.B. Clematis Daphnoides 2. sive major. Clematis Ægyptia hortensis flore purpureo, Gesn. h. Pervinca major, Eyst. Clematis 1. major, Cast. Cur Gesneri purpuream huc referat, non occurrit: nunquam vidi purpureo flore, nec scio an talis tradita sit ab aliquo autore: minor sanè dicitur purpurea.

Syn.

C. Bauh.

Lugd. Pervincam majorem Lobelij peramoenâ florum duplicatione variare scribit, sed præter Lobelij opinionem, qui hanc ab ea separat, nec confundit ut Lugdunensis. Hanc nec purpureo, nec pleno flore observavimus unquam.

Hist. Lugd. lapsus.

Sponte nascitur, cùm multis Hispaniæ locis, tum in Narbonensi Gallia, magnâ præsertim copiâ circa Monspelium, toto ferè anno florens, ibi spontanea floribus etiam albis quâ itur Frontignanum.

Locus.

APO-

APOCYNON VETERIBUS.
CAP. XVI.

Dioscoridis lectio varia.

APocynon, inquit Dioscorides, aliqui Cynanchon [κυνάγχη, κυνάγχη vet.] nonnulli Pardalianchen [παρδαλιαγχὲς] alij Cynomoron [κυνόμορον, κυνόμορον, Ald.] alij denique Cynocrambem [κυνοκράμβη, h.e. Brassicam caninam, *vet. his carent*] appellant. Est verò frutex [θάμνος, *vulg. exemplar.* θ. *germen*] longis [*sunt qui* μακροῖς *legerint*] constans virgultis, vitilium modo obsequiosis [λυγώδεσι *flexibilibus*, *add. Alij grave olentibus*] fractuque ferè invictis: foliis Hederæ, attamen mollioribus & per extremum acutioribus, gravique odore, quadantenus viscosis, & luteo succo turgentibus: fructus ceu Fabarum siliqua digiti longitudine protenditur, folliculari specie, minutis intùs seminibus, duris [σκληρὸν] parvis [μικρὸν] atque nigris [*quæ voce Ruell. ex Marcelli textu, denique alia legit verus autem, duris parvis atque nigris in illo carent*] Hujus folia cum farina subacta [*adipe legunt, Fab. Colum.*] in panes coacta & in cibo data, canes, lupos, vulpes, & pantheras necant, ac protinus eorum quadrupedum coxendices resolvunt. Alij inter rejectanea Dioscoridis apud Corn. Pardal inches, alij Cynocten, alij Psilacon, alij Oligoron, alij Hippomanes, alij Onistin, alij Ophioscorodon, alij Cynaticen, alij Elaphoscorodon; prophetæ Paralysin; Romani Brassicam rusticam aut caninam vocant. A vi & effectu nomen accepit hæc planta, inquit Columna, quæ quia interimit, nomen à canibus habet, *ἀπὸ τῶ κυνῶν*, dicta cui vi respondent etiam nomina alia κυνάγχη, κυνόμορον, &c. κυνοκράμβη. addiderunt etiam à vi necandi Pantheras παρδαλιαγχές. Hanc verò, ut ab hominibus caveatur, quia venenosa sit, atque ne pro Asclepiade, à similitudine decepti accipiant, Dioscorides ut alia quædam venenosa diligenter descripsit; atque notam illi privatam ab Asclepiade alienam adscripsit, luteum scilicet succum, quo turgere asserit.

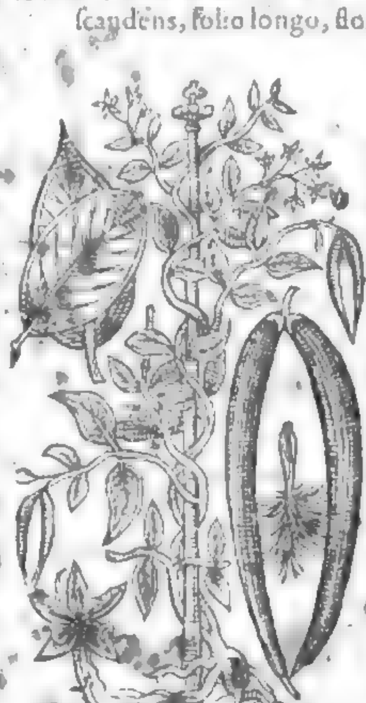
Plin. Apocynum ex Plinio videtur hominis salutare, quadrupedibus venenum esse. Galenus verò contra ait Apocynum sive Cynocrambe, vocatur à *Cynomoros* quibusdam Cynomoron, quoniam canes celerrimè necat. Est autem hominibus venenum, herba valdè gravolens, & omninò calida non ingenerosè: non tamen juxta proportionem sicca. Quare etiam imposita, multam discutiendi vim habet. Hæc, Galen. 6. simpl. pharmac. Ex quibus ego, inquit Cornar. moveor, ut non rectam esse putem Plinij lectionem, ubi lib. 24. cap. ... sic habet. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, Apocyni semen ex aqua, scilicet sanat. Quùm enim Diosc. nullum ejus usum ad humanum corpus præscribat. Et Galenus venenum esse hominibus dicat, & extra solùm corpori impositum, discutiendi vim habere asserat: meritò suspectum est Apocyni semen, ut ex aqua bibatur. Ego itaque, ... & pleuriticos, & omnes lateris dolores ex aqua, ad præcedentia pertinere puto, quæ de Radicula traduntur, ita ut sequatur, Apocyni frutex, est folio Hederæ, molliore tamen, & minùs longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore: canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Et hæc Diosc. sententiæ consona sunt. Alium fortè non abs re Plinium interpretantur, ut Apocyni semen ex aqua, intelligatur impositum, nam digerendi cùm habeat facultatem, poterit lateris dolores sanare: sed certè intrò sumptum Plinius intelligere videtur, cùm ad superiorum similitudinem dicat. Sic, &, &c. Hoc tamen periclitatoribus est relinquendum. Cæterùm cur Cynocrambe, quasi canina Brassica, item Brassica rustica nominetur à quibusdam, non video inquit Gesn. nisi quod siliquas proferat similes fortè Brassicæ marinæ, cui similia habet folia, nempe hederacea: similiter etiam succo turgeat, quamvis Apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides Apocyno tribuit, longos & lentos: tales ipse in Brassica marina, id est, Soldanella vulgò dicta observavit. Apocyno (quod Matthiolus depingit, ex Ægypto autem primùm à Bellonio invectum & demonstratum arbitror) prorsus congenerem herbam illam existimo, quam aliqui ridiculo nomine, Noli me tangere vocitant. Notandum porrò aliam esse Cynocrambem Apocynon dictam, prorsus venenosam quam hoc loco Diosc. describit, aliam Cyniam, quæ item Cynocrambes cognominatur.

Apocynum Matth. *Noli me tangere.* *Cynocrambe.*

Cæterùm Apocyni nomine donatæ sunt sequentes plantæ: Apocynon sive Periploca scandens folio longo, purpurante flore, lacteo succo, cujus & altera species Clusio, angustioribus foliis, quæ Anguillaræ Apocynum alterum. Apocynon Dioscor. sunt qui suspicentur esse Secamone Ægyptiorũ flore albo. Est & aliud Apocynon, folio rotundiore, Apocynon Matthioli non repens. Apocynum latifolium amplexicaule tertium Clusio, est Lobelio Apocynon sive Periploca prior. Apocynum 4. latifolium Clusij est Scammonia Monspeliensis. Apocynum Syriacum sive Palestinum Beidelzar Alpino. Apocynum Diosc. Fabio Columnæ, aliis herbariis Asclepias flore nigro quorundam. Apocynum arbitrantur, inquit Turnerus, quidam Itali eam, quæ Hirundinaria dicitur, sed esse non potest. Inscribitur hæc à nobis, Asclepias sive Vincetoxicum multis. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè.

Secamone. *Apocynum rotundius.* *Apo. latifolium* *Scammonia Monsp.* *Beidelsar.* *Asclepias flore nigro.* *Asclepias multorum.* *Hedera arborea.*

APOCYNUM SIVE PERIPLOCA
scandens, folio longo, flore purpurante.

Descr. TOpiarii operis usibus ad pergulas obumbrãdas expetita est anadendras hæc planta, non aliter ac Periclymenon vicina adminicula solita scandere, vicinis pedamentis sese convolvens (unde Periploca, quasi circumplectens, eò quòd proxima amplexetur, dicitur.) multis longissimis sarmentis, quibus teste Clusio, & iam præaltarum arborum (si vicinas nanciscatur) cacumina superat: sunt verò ea sarmenta dura, lignosa, lenta, fractu invicta, tutibusque e fusco coloris, multis nodis sive geniculis distincta: è quibus bina folia opposita, Asclepiadis, *Asclepiadis* sed ex minùs lato principio sensim dilatata, ex intervallis, lacteo prægnantia succo, in mucronem acutum paullatim faccessentia, obliquis à medio nervo venulis cis margines desinentibus ut in Myrto laurea, quarũ extremitates colligit vena totum ambitũ circumcurrens viridis; flores extremis ramulis lateralibus quaterni, quini, aut plures, veluti umbellam cõficiũt, quorũ singuli quinq; foliis radiatis constat,

quæ infernâ parte glabra ex luteo virescunt, superiore verò hirsuta, obsoletâ purpurâ (cujus mediam aream rhomboides macula viridis obtinet) tincta sunt, oris virescentibus: quà verò foliorum concurrunt exortus, corollam efformant vegetioris purpuræ, quinque ejusdem coloris staminibus intro recurvis emissis, omnium autem medium occupat quinquepartitum, villosum albidum capitulum; floribus porrò succedunt siliquæ Rhododendri oblongæ, torosæ, geminæ ut plurimum & extrorsum aliquantulum inflexæ sive divaricatæ, deinde mucrone coalescentes, quibus dehiscentibus papposa lanugine involutum semen apparet; radix latè se spargens & subinde germinans.

Rhododendri siliqua.

Synon. Periploca.

Matth. Apocynum, Periploca non modò repens, sed & arbores proceras scandens. Cam. ep. & hist. & hort. Apocynum repens, vel potiùs ἀναβατικόν. Arbores enim scandit, & admodum altè crescit. Gignitur in Græcia, ubi vocant [illegible]: lacteum succum emittit & folia ac siliquas profert instar Oleandri. Dod. purg. & hist. Periploca altera repens dicta, caulibus perennibus defluentibus foliis, unde repentis fortassis cognomen: floribus haud magnis quinque foliolis albicantibus: rara Belgio, & quidem ut Matth. scribit, etiam Italiæ ex Syria illuc affertur: ad Diosc. Apocynum referenda. Hanc plantam Dodonæo non fuisse visam florentem satis demonstrat quod annotavit de floribus. Ang. Apocynon alterum. Lob. Periploca serpens angustiore Periclymeni folio. Column. Apocynum alterum & Apocynum repens vulgare. Clus. hisp. Apocynum 2. amplexicaule. Eid. hist. Apocynum 2. angustifolium. B. phyt. Apocynum 2. sive repens, purpurascente flore: Eid. pin. Apocynum 2. folio oblongo: Apocynum repens, Matth. Lugd. & Cam. Apocynum foliis Oleandri, Ang. Periploca, Cæs.

Repentis cognomen.

Locus. Tempus.

Semine ex Italia accepto Clusio nata est, cùm in Belgio, tum Viennæ Austriæ, perennisque est, deciduis tamen hieme foliis, seriùs flores producens, quàm ut fructus ad maturitatem (quemadmodum & Rhododendri) pervenire posset. Apocynum vidi Patavij in horto D. Cortusij, mense Ianuario ad magnam altitudinem circumvolvens palos, verùm tunc erat sine foliis. Rauwolf. mihi semen Augusta pro Periploca repente ex monte Libano: ea primo anno vix dodrantalis, sequenti duos homines superavit, se involvens foliis longis ad Nerium accedentibus, quibusdam tamen latioribus in acutum desinentibus: pulchra visu planta, succo lacteo turgens, necdum tertio anno florem proferens: etiamsi in altissimam evaserit: hiemem facilè fert: interdum tamen gelu corrumpitur remanente radice.

Periploca repens.

APOCYNO AFFINIS SECAMONE flore albo.

Descr.

Planta est repens, altiùs saliens, seque aliis arboribus convolvens: foliis duris, longis, Seseli Æthiopici proximis, sed majoribus; flores fert albos styracis similes, à quibus producuntur siliquæ; longæ ac crassæ, quales in Rhododendro cernuntur, plenæ lanugine albâ, ac seminibus parvis. Ex hac planta succus emanat flavus, urens, quem siccatum Ægyptij valenter tenues humores purgare aiunt.

Styracis flore. Rhododendri siliqua.

Ægyptij referente descriptionis autore Alpino, Scammonij speciem affirmant quam Secamone appellant, cujus tamen nullum usum in medicina apud eos novit. Hanc plantam Apocynum Diosc. esse suspicatur Guillandinus eamque putat, quam aliqui è Syria venisse, Periplocam vocatam prodiderunt.

Scammonij species.

Apocynum Diosc. Periploca.

Clus. hisp. Apocyni alterius genus 2. Eid. hist. Apo-

cyni secundi sive angustifolij species altera per omnia ferè similis Apocyno angustifolio dicto: sed tenuioribus ramis, multoq; angustioribus foliis, non minùs tamen viridibus & nervosis. B. phyt. Apocynum 3. sive angustifoliū albo flore. Eid. pin. Apocynum 3. angusto Salicis folio.

Sponte hoc Apocyni genus nasci non visum à Clusio, sed in hortis semine ex Italia misso ab eo cultum.

APOCYNVM FOLIO ROTVNDIORE, flore ex albo pallescente.

Brevis frutex est stirps nec neque proximis se advolvens, verùm suis viribus recta stat, in plures ramos divisa, cortice cinereo: folia ad singulos nodos ex adverso bina nascuntur, hederaceis similia, non angulosa, modicè acuminata, crassa, mollia, uncialibus & sextantalibus pediculis hærentia, succum remittentia ex albo pallescentē, ex quorum sinu flores ubertim emicāt longissimis pediculis, umbellam quodāmodo ementientes, candidi è quinis oblongis foliolis contexti.

Descr.

Folio hederaceo.

Hanc Clus. ita describit: Hujus stipes pollicari est crassitudine, brevis cineraceo cortice tectus, in plures alas sive ramos divisus, qui licet lenti sint & viminei, rarò tamen vicinis fruticibus sese advolvunt, aut implicant, sed nullo adminiculo egentes, per se subsistunt. Folia perpetuò gemina inter se opposita, ad singulos ramorum nodos adnascūtur hederacea forma, molliora, quamvis satis carnosa, quibus avulsis aut fractis, ex albo pallescēs succus emanat: flos pusillus, albus, Asclepiadis non dissimilis, ex alarum sinu quasi umbellatim prodit. Fructum, inquit, is non observabam, sed Asclepiadis fructui pænè similem intelligebā; semē certè quod hoc nomine aliquando ad me missū fuit, Asclepiadeo par erat, planū, in medio aliquantulum intumescēs, nigrum, albâ interiore pulpâ, quod terræ cōmissum, nō est natum. Plantam autem ipsam satis crassa radice, pingui succo turgidâ & fragili accipiebam à C. V. Alphonso Pancio, Ferrariæ Ducis Medico & Academiæ professore.

Descr. Clus.

Asclepiadis flore fructu & semine.

Apocynon, quod & Brassicam caninā appellant, etsi diu Matthiolo quidem incognita fuerit, adeò ut eam inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ viridario posteriorum explorationi relinquēdam putarit: anno tamen 1554. è Pisis Lucas Chinus duas ad ipsum misit siliquas, Rhododendri siliquis admodum similes: quarum alteri inscriptum erāt Peri-

Brassica canina.

ploca

ploca repens, alteri verò Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas nominarint: inter eas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ siliqua eâ sanè longitudine constabat, quâ & Rhododendri, gracilior tamen erat: alterius verò brevior. E longiori sata plantam provenisse ait, quæ non modò humi reperit; sed & arbores quantùvis proceras scanderit: è breviori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynon retulerit. Vtraque porrò non minùs lacte abundavit, quàm Tithymali omne genus: verùm id repenti omninò album fuisse: non repenti verò subcroceum. Hinc itaque factum est ut Ghino planè subscripserit, & hanc cui omnes prorsùs notas adstipulari credidit, Apocynon esse certò affirmarit. Siliquas autem, quas huic suo Apocyno appinxit, fictitias fuisse, in comm. It. & lat. cum mag. fig. demonstravit, ut in quibus eas, & meritò, mutarit.

Siliqua in figura Matth. ficta.

Apocyni prima species, inquit Anguil. multas habens notas respondentes, Apocynon esset, si occideret canes. Periplocadis nomine intelliguntur omnes plantæ amplexicaules: nec est nomen particularis plantæ, ut quidam existimarunt.

Periplocae nomen generale.

Synon.

Clusio ad veterum Apocynum, quod Dioscorides etiam à nonnullis κυνοκράμβη appellari ait (differentem tamen à Cynocrambe, de qua peculiari capite agitur) ante descriptæ plantæ & sequentes referendæ videntur, sed hæc, de qua hîc agimus, omnium maximè. Est autem ei hisp. Apocynon 1. Eid. hist. Apocynũ 1. latifolium. Lob. adv. & ic. Apocynum, Periploca græca foliis latioribus hederaceis: Obs. Apocynum, Periploca græca, Apocynon Guillandini, Matth. & Italorum, Cynocrambe Galeni, & Cynomorus Adversariorum. B. ph. Apocynum 1. subrotundo folio, non repens: Eid. pin. Apocynum 1. folio subrotundo: Apocynum, Matth. Ang. Gesn. h. Lac. Lugd. & Cast. Cynocrambe, Lon. Apocyni alterum genus, Cam. Periploca repens, Cæs. Dixerat Bauh. in phyt. non repentem, quod in pin. silentio involvit, & ex Cæsalpino repentem facit. Quondam ex horto Patavino allatam, nominavit Apocynon Dioscoridis, & Zingiber caninum Avicennæ, Guillandini.

Locus & Tempus.

In horto Ill. F. C. (unde delata nunc non recordor) quotannis floret, sed siliquas hactenus anno 1600. à multis annis non protulit, conservatur in vase & hieme reponitur. Clusius eam Viennæ Austriæ alebat, hieme quidem folia abjicientem, illius autem inclementiam facilè ferentem.

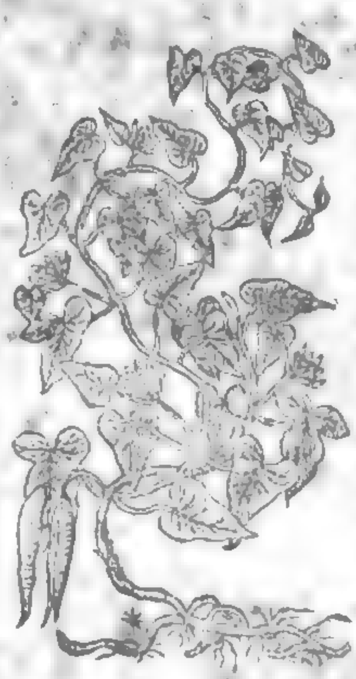
Vires.

Mauritius Thaurer, Laurentius Hyperius & Ioh. Krug, Doctores & Cancellarij Ill. Princip. Guilhelmi Landgravij testantur apud And. Bertholum de Terra sigill. & Clus. c. de Apocyno, se Apocyni ʒ. ß. dedisse cani, qui post semi-horam, licèt partem evomuerit, nihilominùs post symptomata crudelissima convulsionibus & tremoribus interierit: alterum verò canem, qui cum Apocyno partem Terræ sigillatæ æqualem devorarit tribus post sumptionem horis debilem utcunque fuisse, postero tamen die convaluisse, & maximo cum appetitu edisse, ut sumpti veneni vix minimum signum apparuerit. Historia hæc revocat nobis in memoriam quod evenit Mõtbelgardi gubernante Nobili D. Io. Iohemio à Mundelzheim summo prefecto: Quidam se Chymicos dictitantes, quùm perquirẽdo Chrysopœiam, aurum suum reddidissent totum potabile & comestibile & fame pene perirent, voluerũt ex Medicina quæstum facere, quod consuetũ ejusmodi impostoribus Chrysopœis. Terram igitur Silesiacam supra dictam, ac ut suspicamur à prædicto Bertholo nacti, magno pretio divendere conabantur, pollicentes utilem adversus omne venenum. Sed eorum pollicitatio flagris digna erat: hoc enim per experientiam tractare non poterant: imperante enim Præfecto nostro duabus gallinis data radix Napelli (verùm nimis in parva quantitate) nullum illæ nocumentum expertæ eo per se, vel cum Terra silesiaca assumpta: dato autem Sublimato utraque periit, eaque citiùs quæ terram assumpserat, quæ enim non sumpserat vomitu partim rejecto veneno diutiùs supervixit, altera cùm non potuerit evomere, terrâ constipante fauces, citiùs periit. Quare nulli intoxicato consulimus dandam Silesiacam terram, nec veram Turcicam, ante rejectum venenum per vomitum, nisi parvâ quantitate cum multo liquore ad movendum vomitum. Considerandum an Andreas Bertholus non deceperit medicos: fortè (quod non declarat ipse, nec Clusius) terram sigillatam exhibuit cum multo liquore, unde calida veneni vis infracta & vomitus facilior subsequutus: quod fortè commodius præstitisset sola aqua tepida, vel cum oleo, aut butyro, aut melle, aut Oxymellite & similibus: lectores videant imposturam quam descripsimus lib. 4. hist. n. g. de Ligno Nephritico cæruleo & flavò tingente.

Venenata vis.

Impostura.

APOCYNVM LATIFOLIVM amplexicaule.

Descr.

Longis, tenuibus, & frequentibus sarmẽtis proxima quæque scandit, multiplici circũvolutione & arcto nexu illa amplectens, viridibus, geniculatis, foliis Hederæ mollibus, subcineracei coloris, lacteo succo, ut etiam sarmenta, adeò turgidis, ut vel lævissimo vulnere, non minùs copiose, quã ex quovis Tithymali genere prosiliat. Flores ex alarum sinu multi umbellæ ferè in morem prodeunt, candidi, parvi, quinque foliis perinde ac Asclepiadis flores constantes: siliquæ prætereà similes, multo tomento & lanugine plenæ, quâ semen occultatum planum, ex cineraceo fuscum, Asclepiadeo semini par. Molestissimæ hujus radices, quæ sarmentosæ & fibrosæ admodum, eâdem ferè crassitudine longissimè hac illac serpunt, & latè vicina circum loca occupant, candidæ alioqui & fragiles, adeò tamen vivaces, ut, si vel minima fibra sub terrâ latens oculos illam eruentis effugerit, proximo Vere germinare, & vicina loca occupare conspiciatur. Itaque, non minùs exosa hæc planta rei herbariæ studiosis, quàm Aristolochiæ & Clematidis illud genus, cui, vulgus Sarracenicæ cognomen imposuit. Hujus cauliculi & sarmenta hieme exarescunt & pereunt, sed novo Vere alia & frequentiora germinant.

Hederæ folia.

Asclepiadis flores ... mine.

Apocyni 2. latifolij siliquas semine plenas paucos annos post meum (inquit Clus.) ex Hispaniis in Belgicum reditum, Pincia usque mittebat Ioannes de Ioigny Fabricarum istic Præfectus, hispanicâ inscriptione additâ, *que trepa por los arboles*. h. e. per arbores repit: postea radicibus adeò multiplicata est, ut nemo esset in universo Belgio rei herbariæ studiosus, qui eam ex suo horto penitùs erutam non cuperet.

Apocyni latifol. siliq.

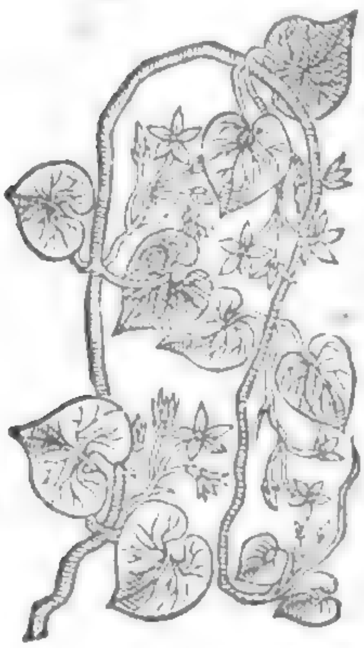
Apocynum Diosc. Dod. Dod. Periploca prior, potissimùm ad Diosc. Apocynum referenda, rara Belgio, & quidem ut Matthiolus scribit, etiam Italiæ ex Syria isthuc allata. Nos Matthioli Apocynum ad hanc non referimus, potissimùm quoad iconem.

Scammonij Monsp. varietas, Lob. Lob. Obs. Scammonij Monspeliaci varietas: Apocynos sive Periploca prior Dod. & Belgarum quorundam. Cognatæ figuræ & naturæ est cum Scammonio Monspeliensi flore, succo, viticulis & longo radicis reptatu subtus hinc inde porrecta, quæ adeò vivax est, ut semel in hortos ascita, vix truncari delerive queat, etiamque frustillo tantillo relicto repullulet: sed foliis longioribus, siliquis verò & semine Vincetoxici, cujusmodi è littoreis Adriatici sinûs & mediterranei maris in hortis Belgicis alitur.

C.B phyt. Scammonium 3. & Scammoniæ affinis. Eid. pin. Scammonea 2. Scammoniæ Monspel. affinis, foliis acutioribus: Apocynum 3. Clus. hisp. 3. latifolium, Eid. hist. Scammonij quoddam genus, Cæs. Volubilis marina, Tab.

Scammonea Clusij. Frater C. Bauh. misit semen (quale fuerit non recordor) nomine Scammoneæ Clusij, quod secundo anno non tulit florem; folia erant cinereo colore, crassa, turgentia lacteo succo, acri, acutiora & minora quàm in Monspeliensi, nisi immutet ætate formam: protulit hiemem unam in horto Montbelgardi, tandem periit; fortè hæc est Apocynos modò à Clusio tradita: suspicor me hanc etiam collegisse Lutetiæ in horto Robini pro Scammonia Monspeliensi.

SCAMMONEA MONSPELIACA flore parvo.

Descr.

IN longis, teretibus, tenuibus, bicubitalibus sarmentis, vicina quæque amplectentibus, ramosis, vel ut ait Lobel. loris reptantibus & stratis humi viticulis, vel piscatorum attegiis & Tamariscis advolutis quinum cubitorum, folia nascuntur opposita, Aristolochiæ, Clematidis vel Asari, falcata ad pediculum, in mucronem desinentia, lata, densa, glabra, albida, uncia longioribus pediculis hærentia, succo lacteo prægnantia; flores ex foliorum sinu pediculo orto multiplici insident plures consertim congesti, parvi, stellati, albi; semen Lobelio angulosum in utriculo minore quàm Aristolochiæ. Radix longa, digitali ferè crassitudine, alba: longo inquit Lobelius reptatu, multum fibrosa, succulenta veluti reliqua planta.

Convolvuli genus. De hac Clusius: Convolvuli genus observabam non multùm dissimile proximè descripto Apocyno, cùm in sarmentosis ramulis, tum foliis quæ magis quidem orbiculata: in mucronem tamen desinentia, cineracei coloris. Tota etiam planta lacteo succo prægnans & vicinarum stirpium cauliculis sese implicans, cujus semen mihi nō conspectū. Ejus autem iconem, qualis isthic florēs & sine radice à Clusio fuit picta, studiosorum oculis subjicere libuit.

Synon. Lob. Adv. Scammonium, Volubilis marina communi Pharmacopœorum consensu facta, cujus flos à Volubilium omnium floribus differt: Eid. Obs. & ic. Scammonium Monspeliense: Apud Cord. in hist. lib 4. c. 109. hujus Scammoneæ pictus est ramulus, quamvis Cordus ejus eo loco mentionem non faciat. Gesn. h. Monspeliensis Scammonia quædam floribus exiguis. Rauvvol. Scammonium Monspeliense, incolis Tripolitanis Meudhendi; Razi lib. ad Almansorem Corizyola. Cam. h. & Lugd. Scammonea Monspeliensis maritima. Clus. hisp. Scammonea Valentina & Monspeliana: Eid. hist. Apocynum 4. latifolium & Convolvuli genus: Valentinis & Mompelianis Scammonia dicta, plurimùm tamen à legitima Scammonia distans. B. phyt. Scammonia 2. sive Monspeliaca: foliis rotundioribus, Eid. pin. Scammonia Monspeliensis, Eyst. Scammonea Valentina, Tab. Ger.

Meudhendi. Corizyola Razi.

Locus & Tempus. Lob. copiosissima toto illo littore & sabuleto, ab usque Rhodani ostio ad aquas Marianas & Sinum Agathorsen: flores fert Junio & Julio. In regni Valentini & Narbonensis Galliæ maritimis, præsertim littore illo, quod inter Volcarum stagnum & mare Mediterraneum est, herbidis locis Clusius observabat. Ego Monspelij in maritimis copiosam vidi, florentem mense Augusto.

Adulteriū Scammonij. Massilienses cum succo istius herbæ & Colophonia, adulterant Scammonium tam exactè, ut vix cognosci queat. *Vires.* Succo lacteo concreto (quo multo tota turget) purgationes moliebantur, sed majore dosi (quam Scammonij) & minore effectu: quippe succo nihil additum erat, sed coctione coactus niger vel fuscus erat.

BEIDELSAR ALPINI SIVE APOcynum Syriacum. CAP. XVII.

Descr. fructus. ALpini munere Patavio retulit D. Cherlerus Beidelsaris fructum, qui oblongus, pugnum crassitudine æquat, pediculo hærens unciali, crasso, tereti, duro, incurvo: cortex extimus membraneus, viridis, inferiùs croceus qui tenuem alutā elaboratam æmulatur: utrunque committūt filamēta villos musci arborei referentia: integrum denique sinum totius fructûs implet tomētum, velleri holoserico mollitie neutiquam cedens, colore candidum, semine involuto Cucurbitini forma, dimidio minus, compressiore, fusco, pulpâ albicante, sapore amaro.

Descr plantæ. Est autem planta, ut scribit Alpinus herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis, sursum ad duorum ferè cubitorum altitudinem se extollēs; *Aloes folio.* foliis latis, oblongis, ut Aloës folia, crassis & candidis, ex quibus diffractis lac album manat, totaq; planta lacte abundat: *Ranunculi flore.* flores fert croceos Ranunculi floribus proximos, fructus bini invicem alligati pēdent satis hominis testibus similes in quib⁹ alba lanugo, *Lactuca semine.* semina parva, lata, Lactucæ seminū æmula cōtinētur.

Quia

Christoph. VVeixy relatio.

Quia autem elegans hæc planta in terra nostra exsul ut plurimum est, non abs re erit, ut aliorum de ea observationes addamus. Assurgit autem, referente Christophoro VVeixio, ad duorum cubitorum, vel etiam ampliorem altitudinem, satis crasso stolone, in aliquot ramos diviso, qui multo succo ex candido pallescente abundant. Quantum verò ex resiccatæ plantæ parte (quam ipse VVeixius ex Ægyptiacâ, Syriaca, & Constantinopolitana peregrinatione redux, mihi, inquit Clusius, Viennæ Austriæ communicabat cum uno fructu) colligere potui, striato est caule, cui alternatim bina semper, contrariis inter se pediculis innascuntur folia satis magna, crassa, & quodammodo cutacea, ex viridi pallescentia, aliquot nervis, ex mediâ costâ satis crassâ se spargentibus, prædita, obtuso mucrone, gravis odoris, tenella folia extremis ramis adnascentia, prorsus incana sunt: ex foliorum alis alternatim emergunt crassi & longi ramuli bifidi, sustinentes aliquot flores longiusculis petiolis innitentes, unico quidem folio constantes, sed quinque profundis incisuris diviso, instar florum Apocyni, Asclepiadis & multorum aliorum, coloris, quantum conjicere licebat, foris pallescentis, internè obscurè & obsoletè purpurascentis: quibus succedunt singulares, binæ, aut ternæ crassæ, incurvæ, binas uncias longæ siliquæ; quibus hiscentibus, sub summâ siliquæ cute, inclusa apparent membranaceo involucro, frequentia & quasi imbricatim disposita grana plana, qualia ferè Asclepiadis, & Apocyni vulgaris semina, quorum extremæ & angustiori parti inhæret candidissima & mollissima quædam villosa materia. Sitne perennis an non, nihil affirmare possum. Qualem autem à VVeixio accipiebam plantam, ut commodiùs describere possem, paululum in aqua macerabam: deinde crassâ minervâ delineabam, observatâ in fructu addito ea proportione, ut dimidio minorem exprimerem, quàm ille qui à VVeixio mihi donatus, Beidsar ab incolis appellari dicebat. Cùm autem multas notas habeat Apocyno non dispares, non ineptè, meo judicio Apocynum nuncupare poterimus sive Syriacum, sive Palæstinum, & fortè etiam Ægyptiacum; quandoquidem in Ægypto, ut postea dicemus, crescit. Non dubium est quin ea sit, quam Alpinus Medicus c.25. libri quem de Plantis Ægyptiacis evulgavit, & circa Alexandriam Ægypti observatam descripsit Beidelsar nomine.

Clus. descr.

Apocyni semine.

Beidsar.

Apocynum Syriacum & Palæstinum.

Beidelsar.

Honor. Belli relatio.

Offar.

De hac porrò planta consulamus Honor. Bellum, qui multa, diligenti observatione dignissima memoriæ prodidit; cujus verba hæc sunt. Offar frutex est stolones multos à radice proferens rectos, rotundos, leves, geniculatos, quibus circa genicula insunt folia longa, rotunda, crassa, per quorum medium nervus excurrit albus, è quo utrinque venæ exeunt diversâ foliorum parte satis conspicuæ, folia autem ex intervallis bina semper inter se opposita sine pediculis stolones undique ambiunt, ex quorum alis multi rami nunc erumpere incipiunt, non quidem ex omnibus, sed alternatim, ita ut si, à primo initio sumens, lineam ab uno ad alium ducas usque ad ultimum, perfectissimè lineam helicen describes. Radice firmatur validâ in multas fibras divisâ, luteos flores profert, fructúsque Mali magnitudine, cordis figurâ, colore virides, binos aut ternos ex uno pediculo pendentes, in quibus semina lata, lanugine quadam mollissimo candidissimóque serico simillimâ involuta: Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta, ut crassiore quapiam farinâ tota planta conspersa videatur, quæ imbribus eluitur, eoque tempore folia & caulis colorem ex viridi ad album tendentem contrahunt: pars caulis radici proxima albo cortice tecta est, fungoso, rimis diffecto, ut Sambuci caulis videri possit, & illius instar multa medulla alba refertus est. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant: breviter tota planta aspectû pulcra est, & quas in fictilibus servo semine ex Ægypto accepto natas, ad trium cubitorum altitudinem jam excreverunt, foliaque hieme retinent: nondum autem vel flores, vel fructum tulerunt. Planta hæc in Ægypto vulgariter Offar appellatur, fructus verò Beid el offar, hoc est, ovum ex offar, aut Italicè *Ovo del offar*. *Beid* enim Arabicè ovum significat, & *el* est articulus, qui Italicè dicitur *del*. Hujus fructûs lanugine pulvinaria implent, lacte autem coria depilant. Sine dubio, hæc planta illa est super quam Avicenna & alij Arabes Saccharum Alhusar (mannæ speciem) inveniri scribunt: & quam Serapio ex Abanifæ sententia, Mutono interprete descripsit his verbis: Haoser, seu Alaser, seu Alhusar, planta est quæ lata habet folia, singulis annis succrescens. Saccharum ex ramis exstillans, & à foliorum cavis quod copiosissimè legitur, non parum quidem amarescens: poma profert camelorum testibus non dissimilia, à quibus res quædam caustica, adurensve emanat, cauteriis maximè accommoda, ex qua etiam & culcitræ, & pulvinaria fulciuntur, planta cujus Cherca nuncupatur: folia autem Haoser incisa humorem destillant in Maio colligi solitum, in quo coria depilantur, adeóque exsudat, ut vas quàm capacissimum ex una, vel altera expressione adimpleatur: lignum verò Haoser leve est, crassum, erectum, pulcherrimum, ut non injuriâ in suis carminibus tum brachia, cum crura formosarum fæminarum mulierum, ligno Haoser Poëtæ bellè comparent. Est & alia planta Haoser nominata ex Tithymalorum quidem genere. Hæc Serapio. Sed animadvertendum est, veterem Serapionis interpretationem rectiùs huic plantæ quadrare, quàm Mutoni, ut utramque cum nostra conferenti facilè patere poterit. Describitur etiam hic frutex ab Abembitar Medico Arabe Hispano, in sua Simplicium hist. & à Malahysah Medico Persa, qui Abembitaris historiam in Epitomen contraxit: quorum libros manuscriptos apud Haym Abenxusem Medicum Hebræum Hispanico sermone vidi, qui mihi Offaris historiam ex eorum scriptis ad verbum hoc modo humanissimè interpretatus est. Offar frutex est Tithymalaceus, longus & parte superiore tenuis, folia habens lata, super quæ decidit manna quæ *Zuccar el Offar* vocatur (florem fert Oleandro similem) hoc addit Malahysah: Abembitar enim nullam floris mentionem facit, sed fructûs duntaxat: folia ipsius plana & levia sunt, caulem habet viridem, concavum: fert fructum quendam similem sacculo pendenti, qui intus continet particulas albas unas super alias, quibus utuntur Arabes ad accendendum ignem, nihilque (dicunt ipsi) ad hoc munus peragendum præstantius inveniri posse: pulvinaria etiam hac materiâ implent. Oritur in montium cavitatibus, scilicet ubi mons jungitur monti, quandoque etiam in arenis nasci conspicitur. Si caulem aut folium incidas, lac magnâ copiâ emanat, ita ut quatuor & ampliùs libræ ex una planta exeant, quod quidem est acre, calidum & siccum, corrodit & incidit, ut sit in principio quarti gradûs caliditatis, planta verò ipsa calida est in fine secundi aut principio tertij. Habitatores Mechæ pilos extrahunt à coriis, depilant videlicet coria cum hoc lacte, ea in ipso infundentes: quod quidem est vehementius lacte omnium Tithymalorum: drachma enim una & semis per os assumpta interficit evacuando & excoriando: folia verò in pulverem redacta, & inspersa super ulcera maligna atque corrodentia ampliùs progredi non sinunt:

Beid el offar.

Usus.

Haoser. Alaser. Alhusar.

Cherca.

Haoser aliud genus.

Altera historia.

Locus.

Temperamentum.

Lac evacuando interficit.

Ulcera maligna.

Saxones etiam Wilde rancken nominare, quòd sarmentis Vitem æmulentur.

Clematis altera. Vitalba. Matth. in Diosc. Clematis altera, quam Vitalbis italicis vulgò vocatis plurimum facie respondere ait, proptereàque sibi omninò persuaserit, Italicam Vitalbam esse Clematidem alteram (quam secundo loco reddiderit Dioscorides) contra eorum opinionem, qui acrem Clematidem eam plantam putant esse, quam quidam rei herbariæ imperiti falsò Ligustrum vocant: falsò, inquam; quoniam Dioscoridi Ligustrum arbuscula est, non herba, ut suo diximus loco. *Ligustrum falsò. Fuchsii error.* Fuchs. Vitalbam Matthioli, Vitem nigram esse existimat, sed errat, ut postea dicetur. Cam. apud Matth. germ. aliam apposuit figuram, dicens, quam Matth. vocat Clematidem tertiam, aliàs dicitur Viorna, & Vitalba, & quibusdam Atragena Theophrasti.

Viorna. Gesn. coll. Vitis sylv. caustica, Viburnum aliquibus, ac Gallis Viorna, ab usu urendi vulgò vocata. Flore enim, semine, cortice, & radice (inquit idem de hort.) vim urendi habet. Est hæc Clematidi planè cognata: quare à nonnullis recentioribus, similiter Flammula nominatur. *Flammula. Labrusca.* Eidem cat. Labrusca, Vitis silvestris exulceratoria, οἰνάνθη; Item Vitis sylv. foliis Solani; Viorna, Hardea. *Hardea. Gesn. err.* Sed Gesnerum de præsenti planta minùs distinctè scripsisse, satis demonstrat vocabulum Labruscæ & Oenanthes, quæ nomina huic non conveniunt.

Ryff. Clematis altera, & Gallorum Viorna. Lon. Waldräben/Lynen/ Vitis nigra vulgò, Bryonia nigra Græcorum, Vitis Chironia & Bucranium. *Bryonia nigra. Bucranium.* Confundit autem nomina duarum plantarum, pingens Atragenam. An eidem in Diosc. l. 4. c. 8. Clematidis altera species, Flammula Officinis. *Vitis nigra Turn.* Turn. Vitis nigra, Black Brionye.

Athragene. Nihil invenit Anguill. quod meliùs respondeat Athragene, quàm Vitem albam, quam Fuchs. pro Vite nigra posuit. Si Atragene haberet fructum racemosum, uti vult Diosc. suam habere Vitem silvestrem, eam esse diceret Anguillara. Rob. Const. in lex. ἀθραγένη Theoph. quam Plinius Vitē silvestrem transtulisse refert. Qua de re tamen Lob adv. adhuc dubitat, dicens; *Viorna vulgi.* Viorna vulgi, fortè Vitis silv. Diosc. & Atragena. Theophr. Non ergo pro Vite silv. eam planè recipit. Acinis, inquit, est compluribus consertum stipata ab uno pediculo, aptis, rotundis, rubentibus ex fusco, compressis tamen: quare non nulli docti, ubi σφαιροειδῆ χῦμα legitur, id est, sphærica figura acinorum vel granorum, πεπιεσμένη leviuscula immutatione & commodiore sensu legi volunt, id est, rotundam compressam figuram. Ac tametsi conjectura hæc ipsi non satis animum expleat, tamen multò minùs ejus judicio respondent, *Amara dulcis.* Amara dulcis vocata, aut Bryonia nigra quas suis locis commodiùs & necessariò aptavimus, notis. *Viorna vulgi.* Eidem. Obs. dicitur Viorna vulgi, & Vitis alba Italorum; Ic. Viorna.

Cyclaminus. Dod. gall. l. 4. c. 11. Cyclamini species secunda. Cyclaminus altera, κισσὸς, κισσάνθεμον & κισσόφυλλον altorum, quam postea eodem lib. cap. 48. *Vitalba.* Vitalbam & Viornam inscribit, speciemque Clematidis alterius haberi refert, sed sibi Cyclaminum alteram potiùs videri asserit. Idem de purg. & hist. in fol. ait Vitalbam, Bryoniam nigram non esse, ut voluerit Fuchsius: *Bryonia nigra non est contra Fuchsium.* legitimam Bryoniam nigram aliam esse. Verùm non negandum ad Clematidem alteram accedere atque ejus speciem esse, licèt tamen & alia sit.

Thal. Clematis 3. Matthioli. Castori, cujus figura non placet, Clematis 3. Italorū Vitalba. Matthiolum ignorasse, Clematidem alteram liquidò cōstare arbitratur Guiland. eò quod dixerit Matthiolus, quam gens *Matth. not.* Italica Vitalbam vocat, à Diosc. sub Vitis silv. nomine describi. Solerio, Clematis altera Diosc. Plinio indicta, Vitalba Italorum. Lugd. Vitis silv. Dalechampij, Clematis 3. Matthioli. Dalech. in lib. 6. Æginetæ c. 77. est Celsi & Latinorum Vva taminea, *Vitis sylv.* Vitis silv. Diosc. & Theoph. Athragena. Tab. Vitis nigra 2. Icon ejus nihil valet: Compilator etiam de hac planta confusè scribit. Ger. quoq; pro Bryonia nigra silv. Cordi, malè ponit iconem malam Vitis nigræ 2. Tab. Sed ejusdem plantæ aliam exhibet meliorem, cui titulus Viorna, The travellers ioie.

Athragene Theophr. Clus. Ad Clematidis alterius classem quin sit referenda quam Anguillara Athragenem Theophrasti censet, non dubitat Clusius, & insuper Plinio l. 16. c. 4. Vitis sylv. nomine notam fuisse asserit, ut etiam cuilibet utriusque scriptoris verba conferenti facilè apparebit. Sed Plinius lib. 23. aliam adhuc Vitem silv. profert à Labrusca differentem geniculatam, rimoso cortice, quam si quis conferat cum Vite silv. Dioscor. unam eandémque stirpem ab eis describi comperiet. Eam autem Plinius esse credit, quam vulgus Vvam taminiam vocat.

Natura laesum. Cæs. Vitalba. Schw. Clematis seu Vitis sylvestris. B. phyt. Clematis 1. sive sylv. latifolia ad Clematidem Diosc. & Athragenem Theophr. referenda. Eid. pin. Clematitis 1. sylv. latifolia; in foliorum divisuris mirè ludens, & sarmenta aliquando brachiorum crassitudinis producens.

Locus. Secus margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperiri apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, læto fœcundóque solo, autor est Dodonæus. Vulgaris omnibus quas Clusius adiit provinciis. vicinis arboribus & sepibus sese implicans; Iulio mense flores; fructus plumis suis incanescentes Autumno, dependent. Passim provenit spontè: Basileæ *Tempus.* vidi florentem mense Iunio & Augusto extra portam S. Albani: ibidem cum seminibus inter portam Stein & Eschen.

Vires & usus. Gustus fervidus & acris calidam arguit vim. Vsus ejus ad circulos pro retinendo labente utero. Ad constringendos fasces, veluti Salices & alia vincula, adhibetur.

CLEMATIS BÆTICA CLVSIO.

Descr. Peregrinum est hoc Clematidis Bœticæ genus, & à nemine quod Clusius sciat, antequam ejus historia evulgaretur observatum. Longa autem habet sarmenta, lenta & ramosa, binos per intervalla capreolos contrariis semper inter se pediculis nascētes proferentia, quibus vicinas arbores & frutices scandit: folia pyri ferè, minora tamen, dura, viridia, in ambitu incisa sive serrata, acris & fervidi gustûs, singularia in singulis pediculis, sed plurima simul ex clavicularum alis prodeuntia: inter quæ, ex utroque sarmentorum latere, pediculi exeunt, caliculum Tithymali caveolis seu labellis similem sustinentes, ex cujus medio exilit capitulum ex multis seminibus milio æqualibus conflatum, quibus insident oblongi cincinni, & albæ quodammodo villosæ plumulæ.

Clus.

Synon. Clus. hisp.& hist. Clematis altera Bœtica. Lugd. & B.phyt. Clematis altera Bœtica Clusij. Lob. Obs. & Ic. Clematis Bœtica Clusij. Tab. & Ger. Clematis Bœtica; Germ. Spanische Waldräben: Angl. The travellors Ioce of Candie. B.pin. Clematitis 3. peregrina foliis Pyri incisis.

Locus. Hanc stirpem primùm inveniebat Clusius anno 1565. inter Asindum (vulgò Medina Sidonia appellatum) & Calpen, secundùm fluenta, vicinas arbusculas operientem & suo pondere deprimentem: *Tempus.* deinde alijs Bœticæ locis, Ianuario jam suos concinnos explicantem. *Temperamentum.* Non dubium est quin ad κληματίδα, cuius Dioscorides lib. 4. meminit, referenda sit, cùm & formà & temperamento sit illi valdè similis.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA scandens tenuifolia alba.

Descr. Clematis hæc per se infirma, non nisi proximis fulta in altum nititur, neque tamen id ullorum capreolorum ope facit, sed foliorum pediculis sepes amplectitur. Sarmenta habet striata, viridantia, geniculata: folia rectæ caulis Flãmulæ foliis similia, à Vitalba sive Athragene differunt longitudine, angustià & soliditate: tota etiam planta minor: flores albi, odorati, qui uridà vi labia, si imprudenter attigerint, inflammant. Semen succrescit plumaceà cristà insigne: *Species alia minor.* Huic similis si non eadem, parva admodum, foliis valdè tenuibus à nobis observata est, seminibus cum prædicta iisdem.

Gesn. h. Clematis, Flammula quorundam flore albo, in Gallia Narbonénsi. *Error Lob.* Lob. Adv. (ubi falsò scribit Matthiolum hanc rejecisse, siquidem is eam non novit) *Flammula vulgi.* Obs. & Ic. Clematis altera, urens, vulgi Flammula. Dod. gall. Clematis altera vera, aliquibus *Ambuxum. Epigetis.* Ambuxũ & Epigetis, modernis Flammula nuncupata. Eid. hist. purg. & in fol. Flammula, Flammula adminiculis egens, Flammula prior: Flammula *Clematis non est.* pro Clematidis alterius specie habita [*ipsemet in gall. hist. fuit eius opinionis*] licèt & semine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differat. Lugd. Flammula, Flammula Dodonæi, quà nulla meliùs respondet facie & viribus Clematidi alteri Dioscoridis, teste Lobelio. *Viticella.* Cæs. Viticella. *Tab. notat.* Tab. Clematis urens. 1. Lienen/Leinen aut Waldräben. Cujus icon posset etiam competere Clematidi latifoliæ quam debebat eo capite Compilator ponere & non alio relegare, ubi eam vocat Vitum nigram; oportebat annotare discrimen si non cæcus de coloribus scripsisset. Ger. Clematis urens, Ang. Virgins Bower.

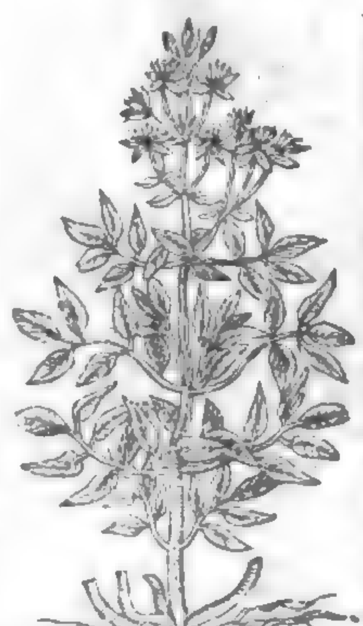
An Cam. h. Clematis altera flore albo, Flammula repens Dodonæi? An Gesn. coll. Salicastrum, quam ait esse Clematin alteram, plantam amplexicaulem & urentem? An Ang. Clematis?

C. Bauh. 1. B. phyt. Clematis sive Flammula. 1. repens. Eid. pin. Clematitis 4. Flammula dicta, quòd contusa applicata, vesicas flammæ instar excitet: foliis est aliquando Apij modo divisis: est etiam simplex vulgaris, alia multi flora, quæ Clematis urens 2. Tab. Clematis urens multi flora, Ger. Idem per Clematidem maritimam repetem fortè intelligit nostram Clematidem parvam. Est autem ipsi hæc in pin. Clematitis 5. Clematites, Angl. In prod. sic describit: cauliculos habet sarmentosos, geniculatos & striatos, cubitales, atrovirente cortice vestitos: folia Flammulæ erectæ instar oblonga, acuminata, nervosa, rigida, sed angustiora, quod communiter tria uni pediculo, qui velut in capreolum abit, insident, & quædam per circumferentiam nonnihil crenata, quæ verò in summo caule floribus subjiciuntur, angustissima sunt: flores albi sunt, multis staminibus villosis albis, medicullium occupantibus, longis pediculis sustentati: quibus semina plana, subrotunda, rufescentia: ut in Flammula erecta, sed miniora, bina, ternave jũcta, singulis capreolo plumoso, velutì incana crista donatis, succedunt: hæc acria sunt quemadmodum & tota planta. In maris Adriatici littoribus, ut in Venetorum Insula Lio & Litzefusina, suis sarmentis repentem observavi.

Locus & tempus. Spontè sua (ut scribit Dod.) in Belgio nusquam exit, sed hortensis est: flores sub Augustum, semen seriùs succedit. Vidi ego in Rhætia florentem mense Iunio; Monspelij Septembri, ubi sepes & arbores scandit. Eam etiam ramos ambientem observavi mense Ianuario & Martio, Patavij apud Cortusum. Clematis autem parva à nobis visa est in montibus propè Castelneuf non longè à Monspelio, mense Octobris.

Vires. Acris & valdè calida est, sed tamen Flammulà Ranunculo mitior.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA surrecta alba.

Descr. Fibrosam radicem demittit & albicantem: sarmenta nullius opis indiga, suà vi in duorum & plurium cubitorum altitudinem nititur, lævia, teretia, propter terram nonnihil rubentia, fistulosa, & geniculis intercepta: folia cujusmodi ferè in vulgi Flammula, aversà parte subhirsuta & ferè incana, adversà verò atrovirentia, flores consimiles, copiosi, quadrifolij, candidi; apicibus viridantibus. non minùs uridà vi vesicas hæc excitat quàm cognata repens. *Duum generum.* Hæc ab iis, qui diligentiùs observant, teste Clusio, duorum generum esse deprehenditur. Vna enim sarmenta rubescentia habet, quemadmodum & foliorum nervos & pediculos, præcociórque est, & odoratum fert florem. Alterius autem sarmenta cum foliorum pediculis virescunt, & florem seriùs proferunt. Humanam verò altitudinem utriusque sarmenta ut plurimùm superant, & singulis annis nova, eáque frequentiora ineunte Vere (marcidis & corruptis prioribus) renascuntur. Huic prorsus similem sibi natam meminit

Clematis flore albo pleno. Clusius, semine ab amico sibi misso Clematidis flore albo pleno appellatione. An verò talis reperiatur, Clusium latet: ipsi certè nunquam videri contigit.

Flammula Platearij. Matth. existimat esse Flammulam Platearij: Dodonæus tamen Platearium de Flammula Ranunculi quadam specie citiùs, quàm de hac scripsisse crediderit, ac etiam recentiores ab acri & mordaci eius qualitate nominasse.

Matth. redarguitur. Matth. & Lugd. Flammula. Dod. Flammula altera. Lob. obs. & Ic. Flammula altera surrecta. Tab. Flammula, Flammula Iovis, **Brenwurtz / Bletterzug.** Ger. Flammula Iovis surrecta, **Upright Virgens Bower.** Clus. Flammula Matthioli, & Clematis altera; sic & Turn. Cord. in Diosc. Flammula frutex. B. phyt. Flammula 4. Eid. pin. Clematitis 4. sive Flammula recta; sic & Cam. & Eyst. Centella herba, quæ trita tumoribus imposita pustulas excitat, in epist. ad Monardem huc referri potest.

Locus. Adeò frequens in Austria inferiore & Pannonia ut nullæ sint cedux silvæ præsertim circa fluviorum in Danubium delabentium ripas, illis tumescentibus inundari solitas, quæ eâ non abundent. Rarissima aliàs, Dodonæo, Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodo. *Tempus.* Vere noua promit foliola, & cauliculos; Æstate flores; Hyeme solæ reliquæ sunt radices. Basileæ florentem mense Iunio & Septembri vidi in hortis.

Vires. Aqua. Ex Flammula (rectam proposuerat) sæpiùs Matth. aquam elicuit, demisso vitreo organo in calentis aquæ balneo, quæ eàdem, quâ herba ipsa, pollebat acrimoniâ. hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est auctor) excalfacit siccatque ordine tertio. *Temper.* Sed quòd imposita carnem non secus exulceret ac ignis, calidam ordine quarto rectiùs crediderim: *Quartana. Oleum. Articularis morb.* Sunt qui Flammulam quartanariis edendam præbeant, magno (ut ferunt) juvamento. Alij ejus oleum commendant ischiadicis, articulorum, iliùmque doloribus, urinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quòd vitreum vas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato vase. datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Ex Flammula (inquit Camer.) scandente elicitur aqua, quæ spiritûs vini instar fervida est; folia carpo imposita vesicas excitant, & multis contra odontalgian *Odontalgia* prodest, cujus etiam in febribus pestiferis usus est. *Cataplasma.* Tumores suppuratu difficiles cataplasmate ex Flammula (rectam describit) contusa cum oleo, tum maturat, tum aperit Tabernamontanus. Qui ex ea stillatitius liquor elicitur, intra corpus non usurpatur. quòd si quis eo uti velit, in morbis frigidis, cum aliis aquis est miscendus, ne viscera lædat.

CLEMATIS SIVE FLAMMVLA flore cæruleo & purpureo scandens.

Descr. Concinnior est quàm vulgaris Flammula, foliis ad Athragenen propiùs accedentibus, ut quæ quàm Flammulæ breviora sint & latiora, & variâ specie Athragenes foliorum modo ludentia, modò integra, aliàs divisa semel aut iterum, minimè tamen serrata, lævia, atrovirentia, sapore acri, ex pediculis tenuibus, rigidis, subrubentibus, subhirsutis: farmentis autē suis innititur depactis pedamentis non secùs ac Flammula vulgaris repens: sed præcipua est florum gratia, qui non tantùm odore suavi placent, sed & colore purpurante oculos morantur, quatuor

foliis (quorum vel unū integrū Flammulæ vulgaris florem facilè superet) crucis modo dispositis constantes: in quorum medio cincinnus staminum ex viridi pallētium, succedunt semina.

Synon. Gelseminum. An Matth. Iesseminum sive Gelseminū cæruleis floribus? Est ei in post. comm. lat. Clematis *Clematis.* tertia floribus purpureis: hist. Germ. **Leinen od' Waldräben** / Clematis altera Dioscoridis. Gesn. h. Clematis, Flammula Coldenbergij, flore rubro. An eidem ibidem Gelseminum cæruleis floribus? Dod. gall. Clematidis alterius altera species: Eid. hist. Clematis altera, κληματὶς ἑτέρα, & nonnullorum ἄμβυξ, Latinorum Ambuxum, ut *Ambuxum.* quidem Dioscoridis spuria habent: Hispanorum *Gormadera*, quasi Vomitoria. *Gormadera Hisp. Vomitoria.* Lob. Adv. (ubi Dodonæum ait deceptum ab iis, qui sibi persuaserint in Anglia passim luxuriare) Obs. (ubi dubitat an Pothos Theophrasti sit) & Ic. Clematis peregrina cerulea & purpurea. Cam. h. Clematis altera flore purpureo, topiario operi aptissima. Hist. Matth. germ. *Usus.* posuit novam figuram, sub titulo Clematidis alterius Dioscoridis. Est & Castori Clematis altera, It. Vitalba purpurea, scandens arbores ut Smilax, floribus purpureis magnis, ex quatuor foliis. Cast. pro *Cast. error.* hac planta malè habet figuram Vincæ pervincæ. Apud Clusium hist. Clematidis alterius titulo simpliciter sine descriptione posita icon. Fortè hæc censenda verior Clematis, quia flores magis accedūt ad Clematidem priorem sive Daphnoidem, &, ut illa, fit topiaria. Cæs. Flammula flore cæruleo. *Flammula. Pothos.* Lugd. Pothos cæruleus Matthioli [*imò Dalechampij*] Theophrasti πόθος quorundam, Desiderium Gazæ, *Desideriū.* flore Hyacinthi. Tab. Clematis cærulea peregrina, *Clematis Tab. mit.* **frembd blaw Waldräbe.** Cur hujus figuram repetit sub diverso titulo, qui est Clematis purpurea, **Purpurbrun Waldräben.**

B. phyt. Clematis 6. sive cærulea repens: qui annotat, & rectè, Iconem Matth. germanici esse transpositam & sub Clematide tertia exhibitam; ad Clematidem Diosc. referendam; variare flore simplici ac pleno, ut Cam. in epit. unâ figurâ expresserit; colore etiam purpureo, cujus nomine Tabern. duas figuras proposuerit. Eid. B. pin. Clematitis 9. cærulea vel purpurea repens: Clematis tertia, quæ Flammula, Cæs. Clematis peregr. incarnato simpl. flore? & Clematis peregrina purpurea simpl. flore, Eyst. Ger. Clematis peregrina 1. cærulea / **Blowe ladiers Bower.** Clematis peregrina 2. rubra, **Rod ladiers / Bower.**

Locus & Tempus. Gaudet, ait Dodonæus, Soli expositis, sed tamen non omninò aridis locis: læto & haud irriguo solo meliùs proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis juxta sepes & agrorum margines spontè exit. Augusto mense, & quandoque Iulio, floret; semen Septembri perficitur. Flammulam flore purpureo ex semine natam habui Lugduni, florentem in horto Maio. In Rhætia peregrinans cum D. Gesnero in monte propè Munsterthal inveni plantam valdè similem, fruticosam parvam, flore magno ex longo pediculo, cæruleo, constan-

constante quinque foliolis: florentem men'e Iulio: foliis magis serratis quàm in ea , quam Lugduni habui.

CLEMATIS PVRPVREA FLORE pleno scandens.

Descr.

CLEMATIS hæc sarmẽtis & foliis scansilique implexu perticarum proximè descriptæ similis: flos verò, purpureus multiplici foliorum stipatu luxuriat, saturatior, internâ potissimùm foliorum facie, extrinsecus enim lanugine cinericeâ pubescunt.

Synon.

Clus. exot. appen. 2. ad ejus historiam lib. 1. c. 86. Clematidis alterius nova species, illius quidem generis, quod florem habet ex cæruleo purpurascentẽ; sed alterius formæ multiplici sc. foliorum textura.

Bauh. phyt. & pin. Clematis cærulea flore pleno: Eid. pin. Clematitis 10. Clematis altera flore pleno, Cam. ep. & Clus. cur. post. Clematis peregrina purpur. fl. pleno, & Clematis peregr. incarnata plena, Eyst. Flore est cæruleo, purpuro cæruleo, incarnato, ad purpureum colorem, sed admodum dilutum accedente.

Locus & Tempus.

Clematidem flore purpureo pleno vidi Stutgard. in horto Il. D. VV. ubi Hieme sub tecto reservatur: floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS CÆRVLEA SERrato folio.

Descr.

SEsquipalmaris hæc est, cauliculis pluribus oblongis, quibus singulis folia crebris divisuris insecta insident trigemina cohærentia, ut in Anemone Geranifolia; flos longissimo ac tenui pediculo insidet, ex quatuor tantùm foliis compositus, coloris obscurè purpurascentis; semen non visum, nec radix, à C. Bauh. qui eam ex sicca descripsit.

Desc. Pona.

A sarmentosa radice (ait Pona in d. script. Baldi) germinant multi caules vitiginei, magis subtiles, quàm in aliis Clematidibus; lignosi, angulares, lenti, & tricubitales: è quibus surculi multi adhuc magis subtiles quatuor digitorum altitudinis, qui æqualiter bipartiti ad latera dividuntur, singulique obtinent tria folia justo intervallo divisa, & pediculo brevissimo adnexa, formâ mitteâ, tamen majora, satis profundè per ambitum secta, nervosa, rugosa, inæqualis magnitudinis, nigróque virentia: est illi flos crucem repræsentans, foliis mucronatis, lanuginosis, cœruleis albicantibus, cujus medium acervulo quodam extremulis foliolis (uti in Rosa Alexandrina apparet) decoratur. Est sarmentosa, insipidâ & perenni radice: tota planta aliàs aliquantulum acri sapore prædita est.

Clematis Cruciata.

C.B. Clematis 7. sive alpina Gerani-folia: Clematis cruciata Iungermanni. Clematis cruciatâ alpina, Ponæ.

Locus & Tempus.

Oritur in altioribus Baldi rupibus, quibus Eurus dominatur. Brumâ arescunt folia. Hanc eandem suspicor, quàm anno 1561. in mea peregrinatione per alpes Rhetiæ observavi florentem mense Iulio in monte propè Münsterthal, de qua ante sub Clematide cærulea sive purpurante.

CLEMATIS PANNONICA FLORE cæruleo surrecta.

Descr.

COmplures radix satis crassa à lateribus spargit fibras, fulvas, nervulo ligneo candido farctas: sarmenta inde complura, Clusio quaterna aut quina, ad cubitum & sesquicubitum exsurgunt, recta, dura, striata, angulosa, subhirsuta, nonnihil purpurascentia, geniculata: ad quorum singula genicula, folia sine pediculis sunt bina opposita, Plantaginis majoris ferè paria, minora tamen, similiter per longitudinem nervosa, acuminata, in ambitu lanuginosa, supernè ex atro virentia, infernè dilutiora, lanugine quadam per nervos respersa, Clusio Asclepiadis pænè foliis respondentia, non valdè dura, fervidi gustûs, quemadmodum Flammulæ Matthioli folia; ex superiorum foliorum alis, pari incremento surgunt gemini adversi surculi, eodem modo se habentes quo sarmenta primaria, nisi quòd minora sint multis numeris folia: atque tam in primariorum sarmentorum, quàm alarum surculorúmve extremis, flos nutabundus unicus magnus, quatuor foliis mucronatis crucis in formam, inquit Clusius, decussatis constans, modicè sursum reflexis, foris saturatè cæruleis, canaliculatis, minùs cærulâ lanugine per margines obsitis, intus verò glabris, nec tam intensè, atque medium eximi folij, cæruleis: medium occupat villosus glomer fibrarum ex luteo albescentium, quarum complexu continentur stamina alia glabra, viridantia, apicibus ex albo luteis; atque intra hæc tertia fibrarum virescentium intorta phalanx; semen compressum magnum Clusio Pulsatillæ semini ferè simile plumatum, ut in Viorna vulgi Gallorum; nullius acrimoniæ particeps autore Clusio.

Clematis cur dicta.

Tametsi hæc fruticibus sese non implicet, sed satis firma sit, nec adminiculis egeat, Clematidis tamen nomen ei imposuit Clusius, quòd ejusdem sit temperamenti & florem purpureæ Clematidi ferè similem habeat. In pann. hujus Clematidis duas figuras habet.

Clus. non habet.

habet, primamque & secundam nominat, quæ meo judicio unius plantæ sunt, cùm etiam in hist. unam tantùm describat, & depingat, quam quosdam Clymenum falsò vocare refert, cùm Clematis cærulea pannonica sit.

Clymenum non est.

Tab. notat. Tab. Clematis cærulea pannonica, **Ungerisch blaw Waldräbe: Item**, Clematis cærulea 2. **Blaw Waldräbe.** Duæ hæ sunt ejusdem plantæ icones ex Clusio à Tabern. mutuatæ, unam tantùm stirpem denotantes. Lob. Obs. & Ic. Clematis altera longifolia minor. Cam. h. Clematis pannonica cæruleo flore, folio penè Asclepiadis. Lugd. Clematis altera minor longifolia Lob. Clymenum quorūdam. Ger. Clematis pannonica, **busch Bower:** Item, Clematis major pānonica, **great busch Bower.**

B. ph. Clematis 8. cærulea erecta. Figura Lobelij (ait) & eam quæ simplici, & quæ pleno est flore exprimit: à Clusio Clematis cærulea pannonica prima, flore simplici, secunda pleno, pingitur: Tabern. duas habet figuras Clematidis cæruleæ pannonicæ, & Clematidis 2. nomine: at utraque simplicem florem exprimit. Dum enim Lobelij figuram imitandam curavit non advertit apud Lobelium & plenum & simplicem florem. Hæc frater. Ego Clematidem cæruleam surrectam nunquam vidi flore pleno, nec Clusius qui figuram exhibet ullius meminit quæ pleno sit flore, nec etiam Lobelius: semen quidem dicit Clusius eam ferre planum, in capitula rotunda & veluti pullulas congestum, quale pingitur in figura Clusij & Lobelij, non autem flos. Eid. pin. Clematitis 8. magnitudine varians: hinc duæ figuræ apud Clusium & Tab. Flore est cæruleo, rariùs albo.

Tab. notat. C. Bauh. *1. 2.*

Locus. Inventa à Clusio spontè nascens in pratis circa Stampfen duobus ultra Posonium Vngariæ miliaribus & aliis ad Danubij ripas sitis supra Posonium, medio ferè itinere inter eam urbem & Tabern. Floret Maio & Iunio, semen maturum est Augusto.

Tempus. Caules sive sarmenta singulis annis ad radicem usque marcescunt, & incunte Vere novella, frequentioraque ex ipsa repululant. Stutgardiæ vidi in horto Ducis, mense Novembri semine maturo: Montbelgardi in horto Ill. C. VVirt. provenit mihi ex semine & sequenti anno floruit Iunio & Iulio.

CLEMATIS DAPHNOIDES, SIVE prima Veteribus. CAP. XV.

Clematis Dioscoridis. CLematis [Κληματὶς] quam aliqui Daphnoidem [δαφνοειδὲς] alij Smyrnoidem [σμυρνοειδὲς, ... sic Gal. & vet. cod.] alij Polygonoiden [πολυγονοειδὲς] vocant apud Dioscoridem, gignitur læto, pinguique solo [ἐν ἀγρίοις. sic & Orib.] sarmēta autem habet parva [μικρὰ. sic & Orib. & Paulus] Iunci [σχοίνου] crassitudine: folium parvum, Lauri [δάφνης] folio & figura & colore simile, sed multò minus. Caules foliaque in vino pota alvi profluvia & dysenterias sedant. Cum lacte verò & rosaceo, aut cyprino subdita in pesso, cruciatibus vulvæ medentur. Dolores dentium commanducata finit: imposita quoque venenatorum morsibus juvamentum præstat. Fertur & ex aceto pota, contra aspidum morsus auxiliari. Nascitur in incultis. Marcellus autem in vetustis quibusdam codicibus legit pro læto pinguique solo [ἐν ἀγροῖς] in Ægypto [ἐν Αἰγύπτῳ] quæ lectio ut Cornario, ita & Sarraceno placet, quòd & Plinius de hac Clematide agens, lib. 24. cap. 15. eam Ægyptiam cognominet, subdátque Ægyptum eam maximè gignere. Sed non probatur nobis eorum opinio. Nec propterea quòd Plinius aliquam Clematidem in Ægypto nasci scribat, textus Dioscoridis est corrumpendus. Nihil etiam probat incultum solum, quod pro confirmanda eorum opinione facere credunt. Non enim obstat, quò minùs incultum solum etiam pingue letúmque esse possit. Sarmenta longa [μακρὰ] pro parvis legendum censet cum Corn. Sarracenus, quòd & Clematidem longam ac tenuem non solùm agnoscat Plinius loco jam citato. Sed & αὐτὸ δια ita legendum admoneat. Esse enim longa, imò interdum longissima ejus Clematidis, quam Vincam pervincam vocent, sarmenta, seu vitiginea flagella. Nimis autem temerè, meo judicio, Clematidem Daphnoidem Dioscoridis, & Clematidem Ægyptiam Plinij, eandem cum Vinca pervinca statuit Sarracenus. Nos de Clematide Ægyptia Plinij plura diximus ante sub Clematide veterum. Sunt qui volunt, Plinium hanc tradidisse lib. 21. c. 11. ubi Vincam pervincā describit his verbis. Nam Vinca pervinca semper viret, in modū lineæ [*lineam vocat praetenuem virgam, ut exprimat quod Diosc. ait, Viticulas seu virgulas habet Iunci crassitie, Dalech.*] foliis geniculatim circumdata. Topiaria herba, inopiam ta nen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Arida tusa (inquit cap. 27.) hydropicis datur in aqua cochlearis mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparso vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis imposita multum prodesse dicitur. Hæc Plinius, qui si per Vincam pervincam eandem intelligit cum Clematide, malè hydropicis præscribitur: nec etiam placet quod ait Diosc. apponi morsibus venenatarum bestiarum, & dolores uteri sanare. Vinca pervinca quidem apud Dioscoridem etiam Daphnoides vocatur, sed non Chamædaphne. Hermolaus, ut demonstratur h. n. g. lib. 5. cap. de Chamædaphne per Pervincam Plinij, eandem quam nos intelligit plantam. De Chamædaphne igitur cathartica, cujus adstringens facultas dysenterias & diarrhæas cohibet, verum id est, non autem de Clematide, quam Plinius cum illa ignoranter confundit.

Vires. Alvi profluvia. Dolor dentium. Venenatorum morsus. Marcelli, Corn. & Sarraceni lectio improbatur. Diosc. lectio variat. Sarrac. reprob. Vinca pervinca. Diosc. explicatur. Chamædaphne. Vires. Plin. reprob.

Cæterùm, Clematis Ægyptia [κληματὶς αἰγυπτία] in proverbium abiit, & joco dici solitum fuit in eos, qui corpore præter modum procero atque atro colore essent: natum haud dubiè (inquit Erasm.) ab ejus herbæ specie de qua meminit Dioscor. lib. 4. & Plin. lib. 24. cap. 15. Laërtius in vita Zenonis Philosophi, ex authoritate Apollonij scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atrā cute: deinde autorem citat Chrysippum, qui in 2. proverbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam Clematidem [*palmitem reddit interpres Latinus Diogenis Laërtij*] Ægyptiam fuisse dictum.

Proverbium. Diog. Laert. interpretatur.

Licèt porrò una solummodo Clematis à Dioscoride notetur, tres tamen ejus differentias magnitudine differentes observari scribit Marantha: & quartam etiam, duplicem in flore foliorum exortum habentem.

Diff. Clematidis Marantha.

CLEMATIS DAPHNOIDES MInor flore cæruleo, purpureo, violaceo, ut & albo, simplici ac pleno.

Descr. CLematis Daphnoides reptatrix planta, humo se non attollit nisi proximis fulcris innixa: radix fibrosa: sarmenta multa, tenuia, teretia, virentia, & geniculata, quaquaversum per terram se spargūt, quæ ubi arripuerint, è geniculis propagatis fibris rursum radicantur: folia è geniculis bina opposita, foliis Laurinis similia, minora tamen multò, acuta, rigida, lævia, brevibus pediculis appensa, supernè saturato virore nitentia, infernè dilutiore, sapore adstringente, subamaro; flos pediculo è geniculis enato, duas uncias longo, singulari singularis insidet, oblongus Gelsemini modo, nunc simplex in quinque lacinias altiusculas & latas diffectus,

ctus, nunc aucto foliorum numero multiplex, quorum interiora modò bina, modò terna, ad imum integra, superiùs ut extima laciniantur duntaxat, aliàs penitùs separata: color simplici cæruleus cum apicibus concoloribus, sed dilutioribus parùm: vel albus cum staminulis luteis, pistillo albo, fundo candidis versibus striato: vel pulcherrimo spectaculo violaceum florem per singulas lacinias à summo ad imum linea decurrit lactea, id quod & in multiplici observatur: verùm quæ multiplici est flore, eam non alio quàm purpureo, aut purpuro-violaceo colore observavi & bicolori variegato ut dictum: Anno 1600. observavi in alba partes cæruleas, quod ante nunquam animadverteram quamvis à plurimis annis in horto coluerim.

Color Sa-[illegible].

Vinca herba Marcelli.

Hæc est illa (inquit Marcell.) quam Ethruria nunc Vincam herbam vocat, quâ defunctæ virgines in gente nostra ad sepulturam coronatæ efferuntur: & quâ familiæ Florentinæ aliquæ gentili jure suo primùm ingredientem urbem Archiepiscopum coronatæ ad portam excipiunt stipántque & per urbem comitantur. Cognitu facillima est: in hortis passim nascens; tenuissimis viticulis potiùs per terram serpens, quàm virgis ut Diosc. ait de Chamædaphne, à terra se extollens: foliisque oleagineis magis quàm laurinis similibus. Denique à Dioscoridis Chamædaphnes historia longè differt, & nihilominùs tamen Vincæ pervincæ Plinij, l.21.c.11. descriptæ respondet.

A Chamadaphne differt.

Clematis daphn. Ruell.

Ruell. confusus.

A Ruellio l.3.c.80. Clematis daphnoides inscribitur, cujus si quis (ait is) imaginem, naturam, effigiémque exquisitiùs exploret, ea censebitur esse, quæ Lat. Vinca pervinca, officinis Pervinca, vulgò Pervenca nominatur. Miscet autem Ruellius in hoc capite diversissimas plantas, autorésq; mirè confundit, nec sibi constat. Idem rursus suo nomine lib. jam citato, c.132. Hermolai verba de Pervinca repetit.

Pervinca Trag.

Herba vel Viola mortuorum.

Corn. Clematis prior, Vinca pervinca officinarum, & Chamædaphne Græcorum. Tragus Pervincæ florem assignat ex purpura cæruleum, quinis foliis distinctum, instar Borraginis, prorsus inodorum. Hanc, inquit, quòd mortui eâ coronari consueverint, nonnulli germanicâ voce **Todtenkraut/** aut **todten Violen**, h.e. Herbam, sive Violam mortuorum vocarunt. Commune apud Germanos Pervincæ nomen est **Yngrün/** à perpetuo illi virore inditum, Officinæ Pervincam nominant. Est autem illa ipsissima Clematis Dioscoridis, quæ Plinio & Daphnoides cognominatur. Posset & Chamædaphne, h.e. Terrestris, seu humilis dici Laurus, aut ut Romani dicunt Laurago, & Laureola, & Vinca pervinca, quemadmodum alibi meminit Plinius. Apud Dioscoridem sequentia Pervincæ nomina leguntur, [illegible]. Apud Apuleium verò cap.58. multæ extant nomenclationes illius, nimirum Eupeplios, Daphnoides, Hypoglossion, Eupetalon, Diglossos, Nycephyllon, Pelleon, Idæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danae, Stephane Alexandrum,

Laurus humilis.

Nomenclatio varia.

Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis. Latinè Pervinca, Victoriæ folium, Laurus Alexandrina & Macedonica, Laurago, Mustellago terrestris. In Plinio nonnullæ ex his repetuntur, & aliæ etiam adjiciuntur, videlicet Hypetale, Pelasgum, & Stephane Alexandri. Sed quantum mihi quidem videtur, rectiùs universæ hæ appellationes Lauro Alexandrinæ quàm Pervincæ tribuentur. Licèt verò controversia nominum in hanc quoque plantam irrepserit, nihilominus tamen descriptio, quæ apud Plin. l.21.c.11. extat, Pervincæ huic satis respondet.

Clematis Aegyptia.

Clematidem Daphnoidem, inquit Fuchsius, Plinius l.24.c.15. Clematida Ægyptiam nominat: lib. autem 21.c.11. Vincam pervincam, alióque nomine Chamædaphnen dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, ut nomen sonat. Non est autem cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vinca pervinca genere & facultatibus diversa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius l.24.c.15. ut hinc manifestissimum sit Plinio duplicem esse Chamædaphnen. Unam quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alij Græci. Alteram quam privatim Vincam pervincam alio nomine vocat Plinius.

Laureola non est Chamædaphne.

Pervinca astringens.

Cord. in Diosc. Clematis, Pervincæ species, astringendi vires habens. Matth. Clematis primo loco a Diosc. descripta, ac aliquibus Vinca pervinca dicta; vulgò tamen Italis Provenca. In hac nullam reperiri notam scribit, quæ Clematidi primi generis reclamare videatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putaverit, qui Pervincam Chamædaphnen esse sibi persuadent, quam vulgò Laureolam appellant. Eid. hist. germ. Clematis daphnoides. Cam. apud Matth. Clematidis Daphnoides quatuor agnoscit differentias: flore purpureo, cæruleo, & albo, & quandam pleno: In hort. Clematis Daphn. sive Pervinca apud Plinium, flore cæruleo, interdum albo: & purpurea Austriaca, à Clusio missa flore eleganti pleno: In Epit. Clematis: & Clematis flore multiplici.

Diff. Cam.

Laureola Gordon.

Lon. not.

Gordonius de cons. vita per Laureolam, quam ad fluxum ventris infantium (ad lienteriam & diarrhæam Arnold. de Villan.) præscribit, plantam de qua hîc agimus, intelligit. Confundit turpiter Lonic. in Diosc. l.4.c.144. Chamædaphnen Dioscoridis cum Vinca pervinca, quæ Dioscoridi Clematidis species est. Ejus verba hæc sunt. Chamædaphne i.e. terrestris Laurus; Alexandrina à similitudine, vel virium paritate; Daphnitis à Lauro; Hydragogus, quòd aquã & urinam trahat; Laureola ut & Laurago à Lauro, non Lactago; Latinis Vinca pervinca: Germ. **Yngrün.**

Clem. Aegyptia silv.

Clem. Daphnoid.

Anguill. Vinca pervinca optimè correspondens Clematidi primæ Dioscoridis. Gesh. Clematis Ægyptia silv. flore cæruleo passim: hortensis purpureo: transtulit autem purpureum è Sabaudiæ circa Lausannam hortis Tigurum: In cat. Clematis daphnoides vulgò Vinca pervinca. Dod. purg. & hist. Clematis daphnoides, floribus colore ut plurimùm cæruleis; quandoque candidis; rariùs rubentibus. Clematis (ait is) quidem dicitur, quia instar [illegible] repentes proferat cauliculos, quos [illegible] [*sarmenta*] Græci vocant. Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum ad differentiam alterius [*majoris*] vel etiam aliarum. Nam Plinius plures ejus nominis refert l.24.c.15. ubi & hanc Ægyptiam cognominat. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præter hæc sunt etiam [illegible], aut potiùs [illegible]. Alio auté loco Plinius l.21.c.11. Vincam pervincam & Chamædaphnen appellat, ubi perperam legitur in modum lineæ pro Lauri. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride & aliis Chamædaphne. De hac nos lib.5. H.n.g. egimus.

Clematis [illegible]

Daphnoides [illegible]

Plin. corrigitur.

Lob.

Lob. Clematis daphnoides, Vinca pervinca: an Centunculus Plinij? Item Obs. Daphnoides, polyflora Clematis purpuro rubens. Lug. Vincam pervincam, sive Clematidem majorem peramœnâ florum duplicatione variare scribit, quod Lob. non dixit: nec nos majorem observavimus flore pleno. Cæs. Provinca vulgò in officinis vocata, in umbrosis nascens, flore cæruleo; fructu oblongo, veluti siliquâ bifurcatâ, in qua semina oblonga, depressa: Vinca pervinca Plinij. Tab. Clematis daphnoides; Vinca pervinca flore cæruleo, purpureo & albo, & pleno.

H. Lugd. mentatur.

Clus. Clematis prior, *Δαφνοειδὴς* cognominata, vulgò Vinca pervinca, quo nomine etiam ab ipso Plinio vocatur, qui lib. 24. c. 15. Ægyptiam quoque cognominare videtur. Ejus autem duæ sunt species: Vna vulgatior, cæruleo ut plurimùm flore, sed qui eum etiam variat, ut nunc albus, nunc subpurpurascens conspiciatur, interdum & medium florem complectatur.

C.B. Clematis daphnoides 1. minor Vinca pervinca, Brunf. Chamædaphne altera Dioscoridis, Eid. Brunf. 4. Clematis, Lac. Turn. daphnoides, Thal. minor fl. cæruleo, albo, & purpureo, Eyst. qui tres figuras. Eid. B Clematis 3. flore pleno: Clematis altera flore pleno, Clus. hist. ap. alt. Clematis daphnoides fl. purpureo pleno, Eyst.

Nomina linguar. Clematis daphnoides vulgò dicitur, & Vinca pervinca, Germ. Singrün/ Ingrün/ Wintergrün/ & Strytten/ Gesn. Bervinck/ aut Berwinck. Tab. Wilder Singrün/ Cord. in Diosc. Belg. Vincoorde & Maechde palmen: Gall. *Peruenche*: Gallobelg. *Vanche & Pucellage*: Ital. *Peruinca*: Hispan. *Peruinqua*: Angl. Perwincle: Fland. Vincorde: Brab. Maechden palm & Ingroen: Boh. Barwinck. Hung. Clematis altera per sepes repens, *Feyer veuyth*. Cæteroqui cur Clematis & Daphnoides appelletur, jam ante Dod. ostendit. Dicitur autem Vinca pervinca, quòd humi serpat, & se in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, autore Fuchsio. Ingrün à Germanis, quòd semper, & particulariter Wintergrün [*Hiemale viride dixeris*] quòd hieme vireat, nominatur. Strytten similiter appellarim, quòd contra frigus certet, & victrix evadat.

Vinca pervinca nomen unde. *Viride hyemale.*

Locus & Tempus. Clematidem numerosis, umbrosisque tractibus, & fenticetis, atque agrorum marginibus gaudere; perpetuò virere; Martio tamen & Aprili potissimùm florere in confesso est. Clusius subpurpurascentem apud Allobroges sponte nascentem inter vepres observare meminit, præsertim circa Lausannam, eamque interdum alium florem medium complectentem. Vidi ego in montibus Euganeis florentem fine mensis Februarij; Inter Veronam & Castelfranc, Ferrariæ, Basileæ & Genevæ, flore albo Aprilis mensis principio; cæruleo fl. circa collem l'Abbatie & in hortis adhuc Novembri, aliàs Martio: Montbelgardi frequentem Aprili extra novam portam in colle in dumetis juxta fossas, & in horto. Videtur degenerare non transplantata.

Ad Vinum turbidum. Siquis habuerit vinum turbidum, quódque colorem amisit, accipiat tantùm hujus herbę (Pervincæ) quantum pro quantitate & copia vini sufficit, vasiq; imponat, ac illud deinde obturet, obturatumque quindenam relinquat, quod cùm fecerit, vinum brevi purissimum ac clarissimũ reddetur, & genuinum suum colorem recuperabit: præstabit tamen, si ritè rem perficere voles, ut vinum priùs in aliud vas transferatur, tùmque herba ut diximus utiliter injiciatur. hæc ita se habere experientià certa comprobavit Tragus. Folia ore retenta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressisse frequenter vidimus, inquit Costæus in libro suo de stirpium differentiis. Femoribus adalligata viridia folia, mensium abundantiam cohibent & conceptus adjuvant. Capiti adalligata, & collo, gulæve circumducta, sanguinem è naribus manantem sistunt. Adduntur quoque utiliter vulnerariis emplastris, & potionibus. Refrigerat enim (authore Matth.) siccat, roborat, cohibet. Apollinaris calidam & siccam facit tertio gradu, quum tamen ejusmodi caloris gradum sapor non indicat. Felix Plat. extrinsecus ad venas hæmorrhoidales apertas occludendas præscribit Clematim. Obscurè ad nodum. Sunt enim vigintiquatuor plantæ, vel etiam plures, quæ nomen habent Clematidis. Vnde quis obsecro (nisi valdè peritus stirpium) dicet quæ planta sumenda sit: pleræque caustica sunt & vesicatoriæ. Nos sumendam censemus Clematidem daphnoidem vulgò Vincam pervincam dictam. Vires quæ videntur Pervincæ convenire apud veteres, sunt ante scriptæ sub Clematidis Daphnoidis, sive primæ veterum titulo.

Vires. *Hæmorrhagia.* *Temperamentum. Apoll. not.* *Fel. Plat. reprehe.*

CLEMATIS DAPHNOIDES MAjor flore cæruleo & albo.

Descr. PEr omnia major est hęc Pervinca vulgari: folia quæ opposita ex geniculis & longioribus pediculis pendentia è viticulis junco crassioribus oriuntur, tres circiter uncias lata, paulò longiora, nunc acutiora, nunc obtusiora, cum acrimonia amarescunt, saporis ingrati. flores ex foliorum alis pediculis herent sescuntalibus, longo corniculo, divisione & formâ florum Pervincæ vulgatioris, sed, ut par est, multò majores, coloris cærulei, & albi; apud nos interdum frigore absumitur: in hac siliquas sive cornicula singularia observavimus.

Synon. Dod. purg. & hist. & Tab. Clematis daphnoides major. Lob. Clematis sive Pervinca major. Cam. Matth. & hort. Clematis daphnoides major cæruleo flore. Cæs. Provinca altera major, folio latiore, quasi hederaceo, grandioribus floribus cœruleis; Clematis Ægyptia Plinij. Clus. Clematis daphnoides latifolia. C.B. Clematis Daphnoides 2. sive major. Clematis Ægyptia hortensis flore purpureo, Gesn. h. Pervinca major, Eyst. Clematis 1. major, Cast. Cur Gesneri purpuream huc referat, non occurrit: nunquam vidi purpureo flore, nec scio an talis tradita sit ab aliquo autore: minor sanè dicitur purpurea.

C. Bauh.

Lugd. Pervincam majorem Lobelij peramœnâ florum duplicatione variare scribit, sed præter Lobelij opinionem, qui hanc ab ea separat, nec confundit ut Lugdunensis. Hanc nec purpureo, nec pleno flore observavimus unquam.

Hist. Lugd. lapsus.

Locus. Spontè nascitur, cùm multis Hispaniæ locis, tum in Narbonensi Gallia, magnâ præsertim copiâ circa Monspelium, toto ferè anno florens, ibi spontanea floribus etiam albis quà itur Frontignanum.

APO-

APOCYNON VETERIBUS. Cap. XVI.

Dioscoridis lectio varia.

APocynon, inquit Dioscorides, aliqui Cynanchon [κυνάγχην, κυνάγχον, vet.] nonnulli Pardalianchen [παρδαλιαγχές] alij Cynomoron [κυνόμορον, κυνόμοροιον, Ald.] alij denique Cynocramben [κυνοκράμβην, h.e. Brassicam caninam, vet. hu. arct.] appellant. Est verò frutex [θάμνος, vulg. exemplar. θάμνος, germen] longis [μακροῖς, sunt qui μ...ς, legerint] constans virgultis, vitilium modò obsequiosis [λυγώδεσι, flexibilibus, δυσώδεσιν add. Alij grave olentibus] fractuque ferè invictis: foliis Hederæ, attamen mollioribus & per extremum acutioribus, gravique odore, quadantenus viscolis, & luteo succo turgentibus: fructus ceu Fabarum siliqua digiti longitudine protenditur, folliculari specie, minutis intus seminibus, duris [σκληρά] parvis [μικρά] atque nigris [μέλανα, quæ voce Ruell. ex Marcelli textu, Ruell. albicans legit verus autem, duru, parvis atque nigris in uno correxit] Hujus folia cum farina subacta [στέατι, alij pe leg. non cum Fab. Colum.] in panes coacta & in cibo data, canes, lupos, vulpes, & pantheras necant, ac protinus caninum quadrupedum coxendices resolvunt. Alij inter rejectanea Dioscoridis apud Corn. Pardalinches, alij Cynocten, alij Phaleon, alij Oligoton, alij Hippomanes, alij Onistin, alij Ophioscorodon, alij Cynaticen, alij Elaphoscorodon; prophetæ Paralysin; Romani Brassicam rusticam aut caninam vocant. A vi & effectu nomen accepit hæc planta, inquit Columna: quæ quia interimit, nomen à canibus habet, ἀπὸ τῆ κυνὸς ἀποκτείνειν dicta: cui vi respondent etiam nomina alia κυνάγχη, κυνόμορον, κυνοκτόνον, & κυνάγχην. addiderunt etiam à vi necandi Pantheras, παρδαλιαγχές. Hanc verò, ut ab hominibus caveatur, quia venenosa sit, atque ne pro Asclepiade, à similitudine decepti accipiant, Dioscorides ut alia quæ sunt venenosa diligenter descripsit: atque notam illi privatam ab Asclepiade alienam adscripsit, luteum scilicet succum, quo turgere asserit.

Plin.

Apocynum ex Plinio videtur homini salutare, quadrupedibus venenum esse. Galenus verò contra ait Apocynum sive Cynocrambe, vocatur à quibusdam Cynomoron, quoniam canes celerrimè necat. Est autem hominibus venenum, herba valdè graveolens, & omninò calida non ingenerosè: non tamen juxta proportionem sicca. Quare etiam imposita, multam discutiendi vim habet. Hæc Galen. 6. simpl. pharmac. Ex quibus ego, inquit Corn. movear, ut non rectam esse putem Plinij lectionem, ubi lib. 24. cap. 11. sic habet. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, Apocyni semen ex aqua, scilicet sanat. Quum enim Diosc. nullum ejus usum ad humanum corpus præscribat. Et Galenus venenum esse hominibus dicat, & extra solùm corpori impositum, discutiendi vim habere asserat: merito suspectum est Apocyni semen, ut ex aqua bibatur Plinio pleuriticos & pleuriticos, & omnes lateris dolores ex aqua ad præcedentia pertinere puto, quæ de Radicula traduntur, ita ut sequatur, Apocyni frutex, est folio Hederæ, molliore tamen, & minùs longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore: canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Et hæc Diosc. sententiæ consona sunt. Aliqui fortè non absre Plinium interpretantur, ut Apocyni semen ex aqua, intelligatur impositum, nam digerendi cùm habeat facultatem, poterit lateris dolores sanare: sed certè intrò sumptum Plinius intelligere videtur, cùm ad superiorum similitudinem adicat. Sic, &, &c. Hoc tamen periclitatoribus est relinquendum. Cæterùm cur Cynocrambe, quasi canina Brassica, item Brassica rustica nominetur à quibusdam, non video inquit Gesn. nisi quod siliquas proferat similes fortè Brassicæ marinæ, cui similia habet folia, nempe hederacea: similiter etiam succo turgeat, quamvis Apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides Apocyno tribuit, longos & lentos: tales ipse in Brassica marina, id est, Soldanella vulgò dicta observavit. Apocyno (quod Matthiolus depingit ex Ægypto autem primùm à Bellonio invectum & demonstratum arbitror) prorsus congenerem herbam illam existimo, quam aliqui ridiculo nomine, Noli me tangere vocitant. Notandum porrò aliam esse Cynocrambem Apocynon dictam, prorsus venenosam quam hoc loco Diosc. describit: aliam Cyniam, quæ item Cynocrambes cognominatur.

Apocynum Matth.

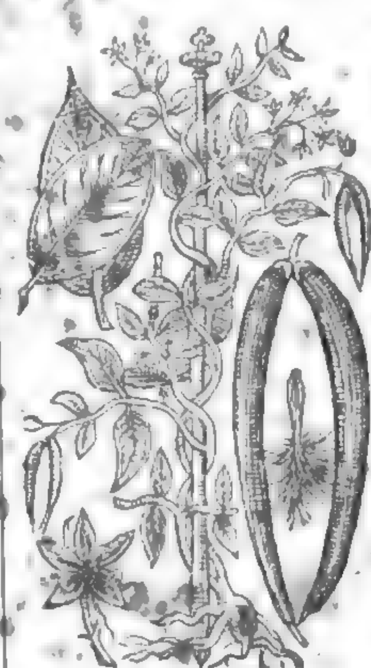
Noli me tangere.

Cynocrambe.

Cæterùm Apocyni nomine donatæ sunt sequentes plantæ: Apocynon sive Periploca scandens folio longo, purpurante flore, lacteo succo, cujus & altera species Clusio, angustioribus foliis, quæ Anguillara Apocynum alterum. Apocynon Dioscor. sunt qui suspicentur esse Secamone Ægyptiorū flore albo. Est & aliud Apocynon folio rotundiore, Apocynon Matthioli non repens. Apocynum latifolium amplexicaule tertium Clusio, est Lobelio Apocynos sive Periploca prior. Apocynum 4. latifolium Clusij est Scammonia Monspeliensis. Apocynum Syriacum sive Palæstinum Beidelsar Alpino. Apocynum Diosc. Fabio Columnæ, alius herbariis Asclepias flore nigro quorundam. Apocynum arbitrantur, inquit Turnerus, quidam Itali eam, quæ Hirundinaria dicitur, sed esse non potest. Inscribitur hæc à nobis, Asclepias sive Vincetoxicum multis. Per Hederam arboream sunt qui intelligant Apocynon Dioscoridis, minùs rectè.

Secamone. Apocynum rotundius. Apoc. latifolium. Scammonia Monsp. Beidelsar. Asclepias flore nigro. Asclepias multorum. Hedera arborea.

APOCYNUM SIVE PERIPLOCA scandens, folio longo, flore purpurante.

TOpiarii operis usibus ad pergulas obumbrãdas expetita est anadendras hæc planta, non aliter ac Periclymenon vicina adminicula solita scandere, vicinis pedamentis sese convolvens (unde Periploca, quasi circumplectens, eò quòd proxima amplexetur, dicitur.) multis longissimis sarmentis, quibus teste Clusio, & iam præaltarum arborum (si vicinas nanciscatur) cacumina superat: sunt verò ea sarmenta dura, lignosa, lenta, fractu invicta, rutilantis ex fusco coloris, multis nodis sive geniculis distincta: è quibus bina folia opposita, Asclepiadis, sed ex minùs lato principio sensim dilatata, ex intervallis, lacteo prægnantia succo: in mucronem acutum paullatim facessentia, obliquis à medio nervo venulis cis margines desinentibus ut in Myrto laurea, quarū extremitates colligit vena totum ambitū circumcurrens viridis; flores extremis ramulis lateralibus quaterni, quini, aut plures; veluti umbellam cōficiūt, quorū singuli quinq; foliis radiatis constat,

Descr.

Asclepiadis

quæ infernâ parte glabra ex luteo virescunt, superiore verò hirsuta, obsoletâ purpurâ (cujus mediam aream rhomboides macula viridis obtinet) tincta sunt, oris virescentibus: quà verò foliorum concurrunt exortus, corollam efformant vegetioris purpuræ, quinque ejusdem coloris staminibus intrò recurvis emissis, omnium autem medium occupat quinquepartitum villosum albidum capitulum; floribus porrò succedunt siliquæ Rhododendri oblongæ, torosæ, geminæ ut plurimum & extremum aliquantulum inflexæ sive divaricatæ, deinde mucrone coalescentes, quibus dehiscentibus papposâ lanugine involutum semen apparet; radix latè se spargens & subinde germinans.

Rhododendri siliqua.

Synon. Periploca.

Matth. Apocynum, Periploca non modò repens, sed & arbores proceras scandens. Cam. ep. & hist. & hort. Apocynum repens, vel potiùs ἀναδενδράς. Arbores enim scandit, & admodum altè crescit. Gignitur in Græcia, ubi vocant [illegible]: lacteum succum emittit & folia ac siliquas profert instar Oleandri. Dod. purg. & hist. Periploca altera repens dicta, caulibus perennibus defluentibus foliis, unde repentis fortassis cognomen: floribus haud magnis, quinque foliolis albicantibus: rara Belgio, & quidem ut Matth. scribit, etiam Italiæ ex Syria illuc affertur; ad Diosc. Apocynum referenda. Hanc plantam Dodonæo non fuisse visam florentem satis demonstrat quod annotavit de floribus. Ang. Apocynon alterum. Lob. Periploca serpens angustiore Periclymeni folio. Column. Apocynum alterum & Apocynum repens vulgare. Clus. hisp. Apocynum 2. amplexicaule. Eid. hist. Apocynum 2. angustifolium. B. phyt. Apocynum 2. sive repens, purpurascente flore. Eid. pin. Apocynum 2. folio oblongo: Apocynum repens, Matth. Lugd. & Cam. Apocynum foliis Oleandri, Ang. Periploca, Cæs.

Repentis cognomen.

Locus. Tempus.

Semine ex Italia accepto Clusio nata est, cùm in Belgio, tum Viennæ Austriæ, perennisque est, deciduis tamen hieme foliis, seriùs flores producens, quàm ut fructus ad maturitatem (quemadmodum & Rhododendri) pervenire posset. Apocynum vidi Patavij in horto D. Cortusij, mense Ianuario ad magnam altitudinem circumvolvens palos, verùm tunc erat sine foliis. Rauvvolff. misit semen Augusta pro Periploca repente ex monte Libano: ea primo anno vix dodrantalis, sequenti duos homines superavit, se involvens foliis longis ad Nerium accedentibus, quibusdam tamen latioribus in acutum desinentibus: pulchra visu planta, succo lacteo turgens, needum tertio anno florem proferens: etiamsi in altissimam evaserit: hiemem facilè fert: interdum tamen gelu corrumpitur remanente radice.

Periploca repens.

APOCYNO AFFINIS SECAMONE flore albo.

Descr.

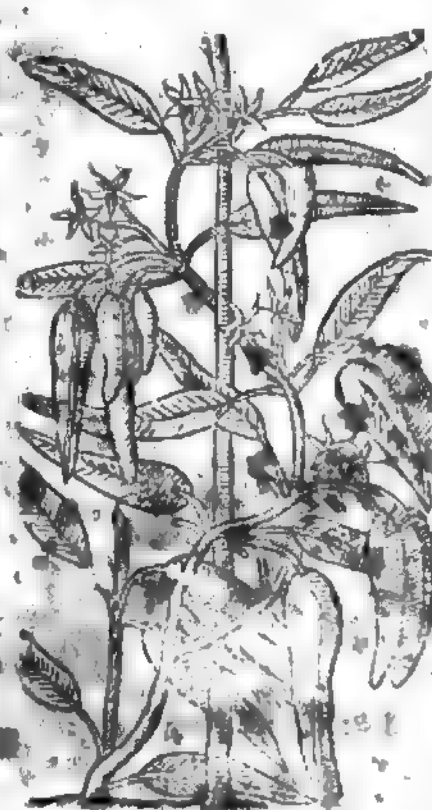
Planta est repens, altiùs saliens, seque aliis arboribus convolvens, foliis duris longis, Seseli Æthiopici proximis, sed majoribus; flores fert albos styracis similes, à quibus producuntur siliquæ; longæ ac crassæ, quales in Rhododendro cernuntur, plenæ lanugine albâ, ac seminibus parvis. ex hac planta succus emanat flavus, urens, quem siccatum Ægyptij valenter tenues humores purgare aiunt.

Styracis flore. Rhododendri siliqua.

Ægyptij referente descriptionis autore Alpino, Scammonij speciem affirmant quam Secamone appellant, cujus tamen nullum usum in medicina apud eos novit. Hanc plantam Apocynum Diosc. esse suspicatur Guillandinus eamque putat, quam aliqui è Syria venisse, Periplocam vocatam prodiderunt.

Scammonij species. Apocynum Diosc. Periploca.

Clus. hisp. Apocyni alterius genus 2. Eid. hist. Apocyni secundi sive angustifolij species altera per omnia ferè similis Apocyno angustifolio dicto: sed tenuioribus ramis, multòq; angustioribus foliis, non minùs tamen viridibus & nervosis. B. phyt. Apocynum 3. sive angustifoliū albo flore. Eid. pin. Apocynum 2. angusto Salicis folio.

Sponte hoc Apocyni genus nasci non visum à Clusio, sed in hortis semine ex Italia misso ab eo cultum.

APOCYNUM FOLIO ROTUNDIORE, flore ex albo pallescente.

Descr.

Brevis frutex est stirps hæc neque proximis se advolvens, verùm suis nixa viribus recta stat, in plures ramos divisa, cortice cinereo: folia ad singulos nodos ex adverso bina nascuntur, hederaceis similia, non angulosa, modicè acuminata, crassa & mollia, uncialibus & sextantalibus pediculis hærentia, succum remittentia ex albo pallescente, ex quorum sinu flores ubertim emicat longis itidem pediculis, umbellam quodammodo ementientes, candidi è quinis oblongis foliolis contexti.

Folio hederaceo.

Descr. Clus.

Hanc Clus. ita describit: Hujus stipes pollicari est crassitudine, brevis, cinereo cortice tectus, in plures alas sive ramos divisus, qui licèt lenti sint & viminei, satis tamen vicinis fruticibus sese advolvunt, aut implicant, sed nullo adminiculo egentes, per se subsistunt. Folia perpetuò gemina inter se opposita, ad singulos ramorum nodos adnascũtur hederaceâ forma, molliora, quàmvis satis carnosa, quibus avulsis aut fractis, ex albo pallescēs succus emanat: flos pusillus, albus, Asclepiadis non dissimilis, ex alarum sinu quasi umbellatim prodit. Fructum (inquit) is non observabam, sed Asclepiadis fructui penè similem intelligebā; semē certè quod hoc nomine aliquando ad me missū fuit, Asclepiadeo par erat, planū, in medio aliquantulum intumescēs, nigrum, albâ interiore pulpâ, quod terræ cōmissum, nō est natum. Plantam autem ipsam satis crassâ radice, pingui succo turgida & fragili accipiebam à C. V. Alphonso Pancio, Ferrariæ Ducis Medico & Academiæ professore.

Asclepiadis flore fructu & semine.

Apocynon, q. & Brassicam caninā appellant, etsi diu Matthiolo quidem incognita fuerit, adeò ut eam inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ viridario posteriorum explorationi relinquēdam putarit: anno tamen 1554. è Pisis Lucas Chinus duas ad ipsum misit siliquas, Rhododendri siliquis admodum similes: quarum alteri inscriptum erat Periploca

Brassica canina.

ploca repens, alteri verò Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas nominarint: inter eas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ siliqua eâ sanè longitudine constabat, quâ & Rhododendri, gracilior tamen erat, alterius verò brevior. E longiori sata plantam provenisse ait, quæ non modò humi reperit; sed & arbores quantumvis proceras scanderit: è breviori verò aliam, quæ notis omnibus Apocynon retulerit. Vtraque porrò non minùs lacte abundavit, quàm Tithymali omne genus: verùm id repenti omninò album fuisse: non repenti verò subcroceum. Hinc itaque factum est ut Ghino planè subscripserit, & hanc cui omnes prorsùs notas adstipulari credidit, Apocynon esse certò affirmarit. Siliquas autem, quas huic suo Apocyno appinxit, fictitias fuisse, in comm. It. & lat. cum mag. fig. demonstravit, ut in quibus eas, & meritò, mutant.

Siliqua in figura Matth. ficta.

Apocyni prima species, inquit Anguil. multas habens notas respondentes, Apocynon esset, si occideret canes; Periplocadis nomine intelliguntur omnes plantæ amplexicaules: nec est nomen particularis plantæ, ut quidam existimarunt.

Periploces nomen generale.

Synon.

Clusio ad veterum Apocynum, quod Dioscorides etiam à nonnullis κυνοκράμβην appellari ait (differentem tamen à Cynocrambe, de qua peculiari capite agitur) ante descriptæ plantæ & sequentes referendæ videntur; sed hæc, de qua hîc agimus, omnium maximè. Est autem ei hisp. Apocynon 1. Eid. hist. Apocynũ 1. latifolium. Lob. adv. & ic. Apocynum, Periploca græca foliis latioribus hederaceis: Obs. Apocynum, Periploca græca, Apocynon Guillandini, Matth. & Italorum, Cynocrambe Galeni, & Cynomorus Adversariorum. B. ph. Apocynum 1. subrotundo folio, non repens: Eid. pin. Apocynum 1. folio subrotundo: Apocynum, Matth. Ang. Gesn. h. Lac. Lugd. & Cast. Cynocrambe, Lon. Apocyni alterum genus, Cam. Periploca repens, Cæs. Dixerat Bauh. in phyt. non repentem, quod in pin. silentio involvit, & ex Cæsalpino repentem facit. Quondam ex horto Patavino allatam, nominavit Apocynon Dioscoridis, & Zingiber caninum Avicennæ, Guillandini.

Locus & Tempus.

In horto Ill. E. C. (unde delata nunc non recordor) quotannis floret, sed siliquas hactenus anno 1600. à multis annis non protulit, conservatur in vase & hieme reponitur. Clusius eam Viennæ Austriæ alebat, hieme quidem folia abjicientem, illius autem inclementiam facilè ferentem.

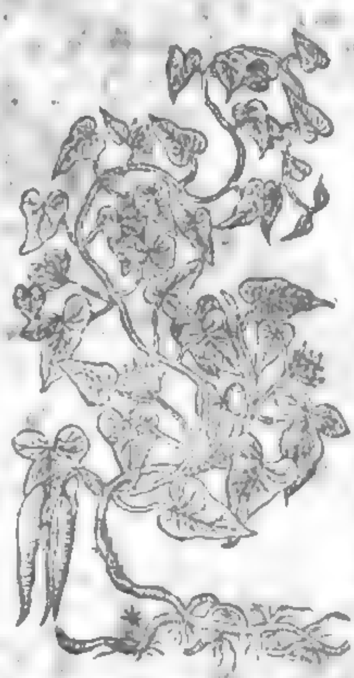
Vires.

Venenata vis.

Mauritius Thaurer, Laurentius Hyperius & Ioh. Krug, Doctores & Cancellarij Ill. Princip. Guilhelmi Landgravij testantur apud And. Bertholum de Terra sigill. & Clus. c. de Apocyno, se Apocyni 3. ß. dedisse cani, qui post semi-horam, licèt partem evomuerit, nihilominùs post symptomata crudelissima convulsionibus & tremoribus interierit: alterum verò canem, qui cum Apocyno partem Terræ sigillatæ æqualem devorarit tribus post sumptionem horis debilem utcunque fuisse, postero tamen die convaluisse, & maximo cum appetitu edisse, ut sumpti veneni vix minimum signum apparuerit. Historia hæc revocat nobis in memoriam quod evenit Montbelgardi gubernante Nobili D. Io. Iohemio à Mundelzheim summo præfecto: Quidam se Chymicos dictitantes, quùm perquirendo Chrysopœiam aurum suum reddidissent totum potabile & comestibile & fame penè perirent, voluerũt ex Medicina quæstum facere, quod consuetũ ejusmodi impostoribus Chrysopœis. Terram igitur Silesiacam suprà dictam, ac ut suspicamur à prædicto Bertholo nacti, magno pretio divendere conabantur, pollicentes utilem adversus omne venenum. Sed eorum pollicitatio flagris digna erat: hoc enim per experientiam tractare non poterant: imperante enim Præfecto nostro duabus gallinis data radix Napelli (verùm nimis in parva quantitate) nullum illæ nocumentum expertæ eo per se, vel cum Terra silesiaca assumpta: dato autem Sublimato utraque periit, eaque citiùs quæ terram assumpserat, quæ enim non sumpserat vomitu partim rejecto veneno diutiùs supervixit, altera cùm non potuerit evomere, terrâ constipante fauces, citiùs periit. Quare nulli intoxicato consulimus dandam Silesiacam terram (nec veram Turcicam) ante rejectum venenum per vomitum, nisi parvâ quantitate cum multo liquore ad movendum vomitum. Considerandum an Andreas Bertholus non deceperit medicos: fortè (quod non declarat ipse, nec Clusius) terram sigillatam exhibuit cum multo liquore, unde calida veneni vis infracta & vomitus facilior subsequutus: quod fortè commodiùs præstitisset sola aqua tepida, vel cum oleo, aut butyro, aut melle, aut Oxymellite & similibus: lectores videant imposturam quam descripsimus lib. 4. hist. n. g. de Ligno Nephritico cæruleo & flavo tingente.

Impostura.

APOCYNUM LATIFOLIUM amplexicaule.

Descr.

Longis, tenuibus, & frequentibus sarmẽtis proxima quæque scandit, multiplici circũvolutione & arcto nexu illa amplectens, viridibus, geniculatis, foliis Hederæ mollibus, subcineracei coloris, lacteo succo, ut etiam sarmenta, adeò turgidis, ut vel lævissimo vulnere, non minùs copiose, quã ex quovis Tithymali genere prosiliat. Flores ex alarum sinu multi umbellæ ferè in morem prodeunt, candidi, parvi, quinque foliis perinde ac Asclepiadis flores constantes: siliquæ prætereà similes, multo tomento & lanugine plenæ, quã semen occultatum, planum, ex cineraceo fuscum, Asclepiadeo semini par. Molestissimæ hujus radices, quæ sarmentosæ & fibrosæ admodum, eâdem ferè crassitudine longissimè hac illac serpunt, & latè vicina circum loca occupant, candidæ alioqui, & fragiles, adeò tamen vivaces, ut, si vel minima fibra sub terrâ latens oculos illam eruentis effugerit, proximo Vere germinare, & vicina loca occupare conspiciatur. Itaque, non minùs exosa hæc planta rei herbariæ studiosis, quàm Aristolochiæ & Clematidis illud genus, cui vulgus Sarracenicæ cognomen imposuit. Hujus cauliculi & sarmenta hieme exarescunt & pereunt, sed novo Vere alia & frequentiora germinant.

Hederæ folia.

Asclepiadis flores ... nomine.

Apocyni 3. latifolij siliquas semine plenas paucos annos post meum (inquit Clus.) ex Hispanis in Belgium reditum, Pincia usque mittebat Ioannes de Ioigny Fabricarum illic Præfectus, hispanicâ inscriptione additâ, *que trepa por los arboles*, h. e. per arbores repit: postea radicibus adeò multiplicata est, ut nemo esset in universo Belgio rei herbariæ studiosus, qui eam ex suo horto penitùs erutam non cuperet.

Apocyni 3. latifolij

Christoph. VVeixij relatio. Quia autem elegans hæc planta in terra nostra exsulat ut plurimùm est, non abs re erit, ut aliorum de ea observationes addamus. Assurgit autem, referente Christophoro VVeixio, ad duorum cubitorum, vel etiam ampliorem altitudinem, satis crasso stolone, in aliquot ramos diviso, qui multo succo ex candido pallescente abundant. Quantum verò ex resiccatæ plantæ parte (quam ipse VVeixius ex Ægyptiacâ, Syriaca, & Constantinopolitana peregrinatione redux, mihi, inquit Clusius, Viennæ *Clus. descr.* Austriæ communicabat cum uno fructu) colligere potui, striato est caule, cui alternatim bina semper, contrariis inter se pediculis innascuntur folia satis magna, crassa, & quodammodo cutacea, ex viridi pallescentia, aliquot nervis, ex mediâ costâ satis crassâ se spargentibus, prædita, obtuso mucrone, gravis odoris, tenella folia extremis ramis adnascentia, prorsus incana sunt: ex foliorum alis alternatim emergunt crassi & longi ramuli bifidi, sustinentes aliquot flores longiusculis petiolis innitentes, unico quidem folio constantes, sed quinque profundis incisuris diviso, instar florum Apocyni, Asclepiadis & multorum aliorum, coloris, quantum conjicere licebat, foris pallescentis, internè obscurè & obsoletè purpurascentis: quibus succedunt singulares, binæ, aut ternæ crassæ, incurvæ, binas uncias longæ siliquæ; quibus hiscentibus, sub summâ siliquæ cute, inclusa apparent membranaceo involucro, frequentia & quasi imbricatim disposita grana plana, qualia ferè Asclepiadis, & Apocyni vul- *Apocyni semina.* garis semina, quorum extremæ & angustiori parti inhæret candidissima & mollissima quædam villosa materia. Sitne perennis an non, nihil affirmare possum. Qualem autem à VVeixio accipiebam plantam, ut commodiùs describere possem, paululum in aqua macerabam; deinde crassâ minervâ delineabam, observatâ in fructu addito eâ proportione, ut dimidio minorem exprimerem, quàm ille qui à *Beidsar.* VVeixio mihi donatus. Beidsar ab incolis appellari dicebat. Cùm autem multas notas habeat Apocyno *Apocynum Syriacum vel Palæstinum.* non dispares, non ineptè, meo judicio Apocynum nuncupare poterimus sive Syriacum, sive Palæstinum, & fortè etiam Ægyptiacum; quandoquidem in Ægypto, ut postea dicemus, crescit. Non dubium est quin ea sit, quam Alpinus Medicus c. 25. libri quem de Plantis Ægyptiacis evulgavit, & cir- *Beidelsar.* ca Alexandriam Ægypti observatam descripsit Beidelsar nomine.

Honor. Belli relatio. Ossar. De hac porrò planta consulamus Honor. Bellum, qui multa, diligenti observatione dignissima memoriæ prodidit; cujus verba hæc sunt. Ossar frutex est stolones multos à radice proferens rectos, rotundos, leves, geniculatos, quibus circa genicula insunt folia longa, rotunda, crassa, per quorum medium nervus excurrit albus, è quo utrinque venæ exeunt diversâ foliorum parte satis conspicuæ, folia autem ex intervallis bina semper inter se opposita sine pediculis stolones undique ambiunt, ex quorum alis multi rami nunc erumpere incipiunt, non quidem ex omnibus, sed alternatim, ita ut si, à primo initio sumens, lineam ab uno ad alium ducas usque ad ultimum, perfectissimè lineam helicen describes. Radice firmatur validâ in multas fibras divisâ, luteos flores profert, fructúsque Mali magnitudine, cordis figurâ, colore virides, binos aut ternos ex uno pediculo pendentes, in quibus semina lata, lanugine quadam mollissimo candidissimóque serico simillimâ involuta: Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta, ut crassiore quapiam farinâ tota planta conspersa videatur, quæ imbribus eluitur, eoque tempore folia & caulis colorem ex viridi ad album tendentem contrahunt: pars caulis radici proxima albo cortice tecta est, fungoso, rimis disjecto, ut Sambuci caulis videri possit, & illius instar multa medulla alba refertus est. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant: breviter tota planta aspectu pulcra est, & quas in fictilibus servo semine ex Ægypto accepto natas, ad trium cubitorum altitudinem jam excreverunt, foliaque hieme retinent: nondum autem vel flores, vel fructum tulerunt. Planta hæc in Ægypto vulgariter Ossar appellatur, fructus verò Beid el ossar, hoc est, ovum ex ossar, *Beid el ossar.* aut Italicè *Ovo del ossar. Beid* enim Arabicè ovum significat, & *el* est articulus, qui Italicè dicitur *del*. Hujus fructûs lanugine pulvinaria implent, lacte au- *Usus.* tem coria depilant. Sine dubio, hæc planta illa est super quam Avicenna & alij Arabes Saccharum Alhusar (mannæ speciem) inveniri scribunt: & quam Serapio ex Abanifæ sententia, Mutono interprete descripsit his verbis: Haoser, seu Alaser, seu Alhu- *Haoser. Alaser. Alhusar.* sar, planta est quæ lata habet folia, singulis annis succrescens. Saccharum ex ramis extillans, & à foliorum cavis quod copiosissimè legitur, non parum quidem amarescens: poma profert camelorum testibus non dissimilia, à quibus res quædam caustica, adurénsve emanat, cauteriis maximè accommoda, ex qua etiam & culcitræ, & pulvinaria fulciuntur, planta cujus Cherea nuncupatur: folia autem Hao- *Cherea.* ser incisa humorem destillant in Maio colligi solitum, in quo coria depilantur, adeóque exsudat, ut vas quàm capacissimum ex una, vel altera expressione adimpleatur: lignum verò Haoser leve est, crassum, erectum, pulcherrimum, ut non injuriâ in suis carminibus tum brachia, tum crura formosarum fæminarum mulierum, ligno Haoser Poëtæ bellè comparent. Est & alia planta Haoser nominata ex Tithymalo- *Haoser aliud genus.* rum quidem genere. Hæc Serapio. Sed animadvertendum est, veterem Serapionis interpretationem rectiùs huic plantæ quadrare, quàm Mutoni, ut utramque cum nostra conferenti facilè patere poterit. Describitur etiam hic frutex ab Abembitar Medico Arabe Hispano, in sua Simplicium hist. & à Malahysah Medico Persa, qui Abembitaris historiam in Epitomen contraxit: quorum libros manuscriptos apud Haym Abenxusem Medicum Hebræum Hispanico sermone vidi, qui mihi Ossaris historiam ex eorum scriptis ad verbum hoc modo humanissimè interpretatus est. Ossar frutex est Tithymala- *Alia Ossaris historia.* ceus, longus & parte superiore tenuis, folia habens lata, super quæ decidit manna quæ *Zuccar el Ossar* vocatur (florem fert Oleandro similem) hoc addit Malahysah: Abembitar enim nullam floris mentionem facit, sed fructûs duntaxat: folia ipsius plana & levia sunt, caulem habet viridem, concavum: fert fructum quendam similem sacculo pendenti, qui intus continet particulas albas unas super alias, quibus utuntur Arabes ad accendendum ignem, nihilque (dicunt ipsi) ad hoc munus peragendum præstantius inveniri posse: pulvinaria etiam hac materiâ implent. Oritur in montium cavitatibus, *Locus.* scilicet ubi mons jungitur monti, quandoque etiam in arenis nasci conspicitur. Si caulem aut folium incidas, lac magnâ copiâ emanat, ita ut quatuor & ampliùs libræ ex una planta exeant, quod quidem est acre, calidum & siccum, corrodit & incidit, ut sit in principio quarti gradûs caliditatis, *Temperamentum.* planta verò ipsa calida est in fine secundi aut principio tertij. Habitatores Mechæ pilos extrahunt à coriis, depilant videlicet coria cum hoc lacte, ea in *Lac evacuando interficit.* ipso infundentes: quod quidem est vehementius lacte omnium Tithymalorum: drachma enim una & semis per os assumpta interficit evacuando & excoriando: folia verò in pulverem redacta, & inspersa super ulcera maligna at- *Ulcera maligna.* que corrodentia ampliùs progredi non sinunt.

exsiccat ulcera sordida, humiditatem excrementitiam, carnémque superfluam consumit; lac confert maculis cutem inficientibus. Hujusmodi stirpes nonnullæ Tripoli reperiuntur, nonnullæ etiam Cayri. Sed cavendum ne propinquiùs accedas ipsis, aut sub umbrâ dormias. Bellonius lib. 2. Observ. cap. 60. hanc stirpem fortè intellexit sub arboris lanigeræ nomine, non tamen descripsit. Si verò hanc lanigeram esse Theophrasti, aut Plinij putavit, valdè hallucinatus est: nam lanigeræ Theophrasti nihil aliud sunt quàm Gossipium, quod in Arabia & Ægypto arborescit, & multos annos durat: sed in Creta hieme perit. Alpinus quoq; hunc fruticē describere videtur libro quem de plantis Ægyptiis edidit sub nomine *Reid el far*: sed ut ingenuè fatear, ipsius descriptionē nō satis assequor. Nescio enim quid commune habeāt hujus plantæ folia cū Aloës foliis, quibus ipsa cōparat; neq; in quibus semina hujus conveniant cum Lactucæ seminibus: & icon quam spectandam proponit diligentiorem pictorem requirebat: semina verò & fructus satis rectè expressit: at majores sunt his quos ex Ægypto accepi, ut ex siccis foliis & fructu cum sua lanugine & seminibus, observare memini. De saccharo autem quod super hanc stirpem inveniri scribunt, aut ab ipsâ manare, nihil adhuc compertum habeo: nam in novellis plantis illud observare non potui. Illud tantùm animadverti, quòd lac detracto folio emanans, successu temporis circa vulnus concrescit instar gummi cujusdam albi, Tragacanthæ valdè similis, dulcedinis tamen expertis. Hucusque Bellus.

Maculis cutis. *Arbor lanigera Theophrasti.* *Reid el far. Alpini.*

C. Bauh. pin. Lapathum silv. latifolium c. & Lapathum Ægyptiacum lactescens, siliquâ Asclepiadis: Esula Indica, quibusdam.

Syn. C. B.

Anno 1595. Iulij 1. Stutgardiæ in horto D. Hieronymi Gerhart Vicecancelarij observavi parvas plantas Beidelsar, quæ foliis correspondebant figuræ ab Alpino propositæ; erant autē purpurascentia: parvas etiam plantas in olla vidi Argentinæ in horto D. Georgij Obrechti Iurisconsulti ex seminibus missis nomine Beidelsar à D. Agerio. Nascitur, autore Alpino, in humidis locis propè Alexandriam in ramo Nili Calig vocato & Cayri, propè el Matharia, loco ferè perpetuò humido ac ferè palustri ex aqua Nili ibi diu remanente. Christ. VVeixius Medicus circa Hierico nascentem ad flumen Iordanem observabat & legebat.

Locus & Tempus.

Folia contusa, ut ait Alpinus, tum cruda, tum in aqua cocta, emplastri modo apponuntur in frigidis tumoribus & doloribus; ex lanugine parant cubilia in suum usum. Vtuntur etiam eâ ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam escâ ac pabulo. Tota planta scatet lacteo succo calidissimo & exurentis facultatis, quem plures in quibusdam vasis excipiunt ad depilanda coria, nam si aliquanto tempore in eo macerantur, pilis nudantur. Lac quoque siccatum præstantiùs corpora solvit, atque dysentericos fluxus etiam lethales facit. Est etiam præstantissimum remedium, ad impetiginem curandam, & ad plures cutis maculas & infectiones tollendas, si eo partes illinantur.

Vires. *Doloribus frigidis.*

ASCLEPIAS VETERIBUS.

Cap. XVIII.

Asclepias, ut ait Dioscorides, ramos producit longos, in quibus sunt folia longa, hederacea; radices habet multas, & tenues odoratas; florem graveolentem; semen ut Securidacæ. Nascitur in montibus. Radices in vino potæ auxiliantur torminibus, & contra bestiarum venenatarum morsus. Folia imposita, ad mammarum & uteri maligna ulcera faciunt.

Asclepias Diosc. *Hedera folio* *Securidacæ semine.* *Vires.* *Vlcera.*

De Asclepiade eadem apud Plin. leguntur. Asclepias folia Hederæ habet: ramos longos; radices numerosas, tenues, odoratas, floris virus grave: semen Securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solùm potu, sed etiam illitu.

Asclepias Plinio.

Galenus de Asclepiade herba scripsisse dicit Dioscoridem, se verò nondum experimentum ejus habere. Paulus calidam & siccam & tenuium partium esse testatur, & reliqua ex Dioscoride addit. Vocatur hæc inter notha Dioscoridis ab aliis Cission, quasi Hederula; ab aliis Cissophyllon, h. e. Hederæ foliis prædita.

Temperamentum.

Falluntur vel Matthiolo nobis adstipulante, qui putant Asclepiada eam esse plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat, quæ frequenter in saxosis & asperis locis provenit, lævi admodum caule; foliis Lauro acutioribus; flore albo, muscosis corniculis tenuibus, oblongis; radicibus innumeris albicantibus. Quandoquidem hujus radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: semen non est Securidacæ simile. Adde etiam quòd ex Oribasij lectione Asclepias non profert folia longa; cui subscripsit Marcellus interpres, fretus fortasse, ut solet, probatissimis exemplaribus. Præterea antiquissimus codex manu scriptus de radicibus non legit πολλαί, h. e. multas, sed tantùm λεπταί, εὐώδεις, i. e. tenues, odoratas.

Vincetoxicum non est. *Oribasij lectio.*

Veterum ergo Asclepiadem, esse neotericorum Vincetoxicum, crediderunt, sed falsò, Trag. Fuchs. Corn. Lon. Cord. Lob. Dod. & Tabernamontanus. Nos herbariorum Vincetoxicum mox inscribimus Asclepiadem sive Vincetoxicum multis, floribus albicantibus.

Nec minùs etiam hallucinantur ij, qui Asclepiadis vice, quam in montibus nasci Dioscorides, nec non etiam Plinius tradiderunt, eam herbam accipiunt, quam Hederam terrestrem cum quibusdam alibi nominamus, quæ plerumque secus vias nascitur & perpetuò humi serpit foliis rotundis. Siquidem præterquam quòd Dioscorides scriptum non reliquit Asclepiada in viis publicis nasci, nusquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu, & folia rotunda proferre. Anguillara ait se Asclepiadem non nosse: Turnerus autem non facilè posse affirmari perhibet quænam illa fuerit.

Error aliorum. *Hedera terrestris non est.*

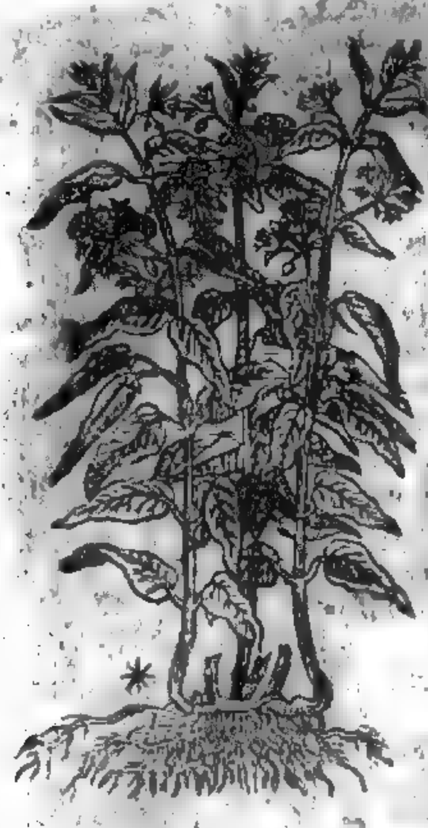
Est porrò etiam Asclepias altera flore nigro Lobelio, Camer. Tabern. C. Bauh. & Hort. Lusitanico, quam Columna vult esse Apocynon plantam lethalem, malè meo quidem judicio. De hac paulò post, ut & de Asclepiade Cretica Clusij.

Asclep. flore nigro quorundam. *Asclepias Cretica.*

ASCLEPIAS SIVE VINCETOXICUM multis, floribus albicantibus.

NVmerosas radix demittit fibras, benè habitas, longas, albas, gustu nauseoso [*Trago, odorato, contortas & implicatas, instar Hellebori nigri, adeóque interdum ponderosas ut decem libras æquent, cujusmodi à se iam olim in sylva, quam Germani* den Ydar *vocant propè arcem* Birckenfeld *repertas ait*] caules surrigens lentos, cubitum & sesquicubitum altos, hirsutos, geniculatos: ad quorum genicula bina semper folia adversa ex brevibus pediculis sursum vergentibus, nonnihil per extremos margines & nervos hirsuta, formâ hederaceorum, longiora, rugosiora: ex quorum alis pediculi prodeuntes flores privatis insuper pedicellis donatos sustinent albicantes, quinque foliis constantes [*Trago, ex candido pallescentes*] totidem apicibus concoloribus rotulæ modo, sessilique

Descr.

lique pistillo viridi, medium occupantibus. Hisce succedunt corniculа sescunciam aut amplius longa, semen tomento involutum continentia, russum. Trago aculeatæ & oblongæ siliquæ, Ciconiæ rostrum imitantes, intus candida lana & lato semine Gentianæ simili refertæ, quæ si ad maturitatem suam pervenerint & apertæ hiaverint, lanuginosum & quasi pinnatum semen in auras evanescit.

An Asclepias Ruell.

An Ruell. l.3. c.28. hanc nostram plantam per Asclepiadem, quam aliis Cission, aliis Cissophyllon, quosdam Hederalem nominasse refert, intellexerit, asserere non ausimus propter jejunam ejus descriptionem.

Quo nomine veteribus sit appellata nondum satis constare scribit Tragus, tamen si omninò sit pronuncianda sententia, non ineptè se facturum existimat, si Asclepiada eorundem nominet. Asclepiadem autem à Theophr. Pelicinum dici prodidit. Ast meminit quidem Theophr. lib. 8. c. 8. *πελεκῖνον*, vel ut vertit Gaza Securinę, verùm eo loci nihil est quod Vincetoxico conveniat.

Asclepias Veterum, non est contra Tragũ.

Quidam Herbarij Itali, cùm Tragus in Italia ageret, Hirundinariam vulgi Apocynon arbitrabantur: verùm cùm nec succum habeat luteum, nec vina intoxicet, Apocynon esse negat. Porrò quòd Hirundinariæ radices non sint odoratæ, non facilè affirmari posse scribit, veram esse Asclepiadem. Nec ullam hactenus vidit, quæ cum Asclepiadis descriptione conveniat. Licet Cornarius Asclepiadem Dioscoridis, esse Officinarum Vincetoxicum, & Herbariorum Hirundinariam, descriptione totâ & usu approbari sibi imaginatus fuerit. Sed est & Cordo in Dioscor. & hist. Fuchs. Lon. Turn. Gesn. h. (cui & Herba cognata Apocyno, & Apocynum dicitur) Lob. Obs. & Ic. (cui & Vincetoxicum) Dodon. gall. purg. & hist. Lac. Tab. (cui duplex frustra effigies) Columnæ, Cam. ep. & Cæs. Asclepias, uti & Lugd. qui duas unius plantæ dat icones. Prima inscribitur Vincetoxicum sive Asclepias Fuchsij; altera Vincetoxicum Matthioli. Matth. Fuchs. Montagnanæ (cui & Herba Laurentij dicitur) Dod. gall. purg. & hist. Cam. hist. & ep. Cast. & Thal. Vincetoxicum.

Apocynon non est.

Asclepias an sit dubium.

Apocyno cognata.

Asclepias H. Lug. nit.

Herba Laurentij.

Lob. Adv. Asclepias Vincetoxicum, qui invehitur in eos (iniquè) qui Asclepiadem negant. Sic & Dod. Vincetoxici descriptionem, descriptioni Asclepiadis Diosc. conformem esse dicit, & tergiversari Matthiolum scribit. Sed exigui momenti ejus rationes. Radices (inquit is se opponens Matthiolo) odoratas & similiter flores, maximéque locis montosis, nemo, cui incorruptum odoratûs organum, esse negaverit: folia odore commendari, Dioscorides non asserit: non omnia *βαρύοσμα* virus redolent, graveolentia enim omnibus haud æquè magna est: semen tametsi non exquisitè quadrangulum, planâ tamen oblongâque figurâ, magnitudine item & colore satis Securidacæ refert. Voces *μακρὰ* & *πολλαὶ* omissæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia hederacea sæpenumerò longa, velut Periclymeni & aliorum: & tenues radiculæ frequenter multiplices.

Lob. redarguitur. Dod. refutatur.

Ger. Asclepias flore albo. Cam. h. Asclepias vulgaris flore albo: flore candido, Hort. Lus. C. B. Asclepias albo flore. Eid. apud Matth. Asclepias, Apocyno cognata herba. Dod. purg. & hist. Ger. & G. Bauh. Hederalis Ruellij, securè nimis. Hirundinaria, Brunf. Trag. Gesn. h. & Lon. Asclepias vulgi, Apocynum Dioscoridis, Gol.

Asclep. fl. albo.

Hederalis Ruellij an sit dubitatur.

Asclepias floribus albicantibus, Vincetoxicum dicitur ab Officinis; Hirundinaria ab Herbariis; Germ. Schwalbenwurz: Belg. Swaluwe wortelet: Dompte venin gall. Fuchs. Victrix toxici. It. *Asclepiade & Vincetossico*: Ang. Swallowe wurt/& white Swallow woort, aut Swalwurt: Bohem. Lasstowicina. Hung. *Fechke fu*, i. e. Hirundinis herba. Asclepias autem nominata est ab Æsculapio, qui *Ἀσκληπιὸς* Græcis dicitur, antiquo Medicinæ autore, juxta illud:

Nomina lingua.

Asclepiadis Etym.

Inventum Medicinæ meum est, opiféxque per orbem
Dicor, & herbarum subjecta potentia mihi est.

Hirundinariæ nomen haud dubiè sortita est, quòd acutæ & apertæ ejus siliquæ cum candida lanugine volanti hirundini fermè similes sint. Licet hæc ipsa Hirundinariæ appellatio, ad Chelidonium & Nummulariam quoque sit referenda, sed diverso respectu. Vincetoxicum, vel rectiùs *νικοτοξικόν*, quòd illi insignis adversus venena vis insit.

Hirundinariæ.

Vincetoxicum unde.

Nascitur in altis, arenosisque montibus & sylvis, in nonnullis etiam rupibus, in primis verò incultis ac desertis locis, Hircinia sylva ad Mosellam & in VVasgovia. In sylva ydar ut ante dictum reperitur 10. libras ponderans, autore Trago. Copiosissimè nasci scribit Fuchs. in monte haud procul à Tubinga sito, in quo olim arx posita fuisse fertur, Augusto mense florens. Ego Asclepiadem Basileæ vidi florentem mense Iunio & Augusto in monte propè Leurach, cum seminibus in longis siliquis maturis: Monspelij & Lugduni florentem Maio & Iunio: radix rarò hyeme moritur.

Locus & Tempus.

Easdem planè ex sententia Tragi facultates Hirundinaria obtinet, quas Aristolochia longa. Radix illius utilissima est evocandis mensibus mulierum. Potest verò intro sumi & foris quoq; tutò adhiberi. Radices Asclepiadis in vino decoctæ & potæ subveniunt torminibus. Arcet & hæc potio venenum ne cor petat, in iis præcipuè qui rabiosi canis, aliorúmque venenatorum animalium morsu infestati fuerint. Hæc radix pondere semilibræ per noctem in vino macerata, & deinde usque ad tertias decocta, manè jejuno stomacho calida pota, sudore interim provocato, mirificè expellit aquam inter cutem, adeò ut illa per pedum plantas erumpat: estque hoc singulare experimentum. Mulieribus ad mensium provocationem magna efficacia in desessionibus semper usurpata: matricis dolores juvat. Herba cum floribus tusa, mammis tumentibus cataplasmatis instar imposita, tumorem deprimit. Pulvis ex herba & radice sordidis ac putridis ulceribus medetur non secus atque Aristolochia: potéstque hæc illius loco usurpari & illa vices hujus obire, si alterutra desit. Radix pota ab iis, quorum in corporibus sanguis ex casu coagulatus est, eum educere totum per urinas creditur. Matthiolus Asclepiadem moderatè calidam & siccam dicit. Marantha torminibus succurrere volens, ejus radicibus utitur: folia verò adversus vulvæ, mammarúmque ulcera, quæ cacoethe vocantur, illinit: floris & seminis nullum esse usum tradit. Apud Fuchsium tamen contrarium scribitur, scilicet flores & folia siccata, mox trita vulneribus utiliter inspergi: sordida etiam ulcera purgare & ad cicatricem perducere, genitaliúmque vitiis, & rupturis egregiè mederi. Peste laborantibus hujus radicem in vino decoctam potúmque commendat Tabernomontanus. Idem ex radice & herbâ recenti aquam distillat, ac cum syrupo de quin-

Vires.

Aristolochia similitate.

Tormina.

Canis rabidi morsus.

Hydrops.

Menstrua.

Vlcera: Aristolochia substit.

Temperamentum.

Cacoethe.

Marantha refut.

Vulnera.

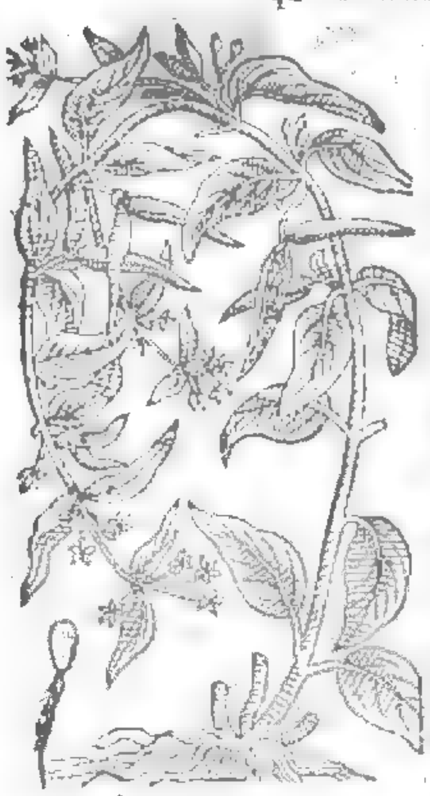
Ruptura.

Pestis.

M

que radicibus calculosis propinat; cum syr. verò de Artemisia retentus menstruis laborantibus. Tandem etiam ex radice & herba succum exprimit in eosdem usus.

ASCLEPIAS FLORE NIGRO quorundam.

Descr. ASclepiadis faciunt speciem alteram, eam quæ folio Asclepiadis visitur, nigriore, caulibus non suâ vi nixis, sed ridicæ adminiculo, cui se Periplocæ alicujus instar circumvolvit, in altum conscendentibus ad duos, aut tres cubitos, in multas alas divisis: floribus multis ex adversorum foliorum alis erumpentibus, Asclepiadis formâ, sed colore atris, atróve-rubentibus, umbilico viridante; quos cornicula excipiunt Asclepiadis, cui & radix similis.

Apocynum Diosc. Dalech. & Lob. nos. Dalechampius atque Lobelius (ait Columna, qui Apocynon Dioscoridis esse contendit) nullo facultatis facto periculo, quia planta hæc similis erat Asclepiadi, nisi quòd succum luteum, & flores haberet fuscos, Asclepiadem esse scripserunt. Cur potiùs, cùm similis sit etiam facie Apocynis aliis, & forsan eadem cum Apocyno non repente, floribus tãtùm colore diversis, habeátque luteum succum, non Apocynum est denominanda? Infœlix quidem est hominum natura, alienis erroribus supposita, quibus vitam cum morte commutari accidit. Hujus

Descr. Columna. quidem forma hæc est. Radice nititur fibrosâ Asclepiadi non dissimili, viticulis flexilibus, lævibus, longis, quælibet fulcra, aut alia ipsi propinqua scandit non minùs quàm alterum Apocynum, quatuor cubita vel magis longitudine æquans extenditur, folia habet hederacea, mollia, viridia, lævia, Asclepiadi similia, nonnihil in summo acuminata: flores Apocyno repenti vulgari similes, sed colore pullo, parùm in purpureum vergente, quamobrem ni-

Siliqua & semina. grum florem habere dicitur. Siliquas & semina papposa uti aliud vulgare Apocynum, compressa & nigra Augusto mense perficit. Succo turget luteo, ingrato, uti tota planta. Hanc nasci in collibus Monspeliensis agri Frontignanæ vicinis, tradit Lobelius

Asclepias nigra. sub nigræ Asclepiadis nomine, quod an rectè impositum sit jam demonstravi.

Lug. Asclepias nigra Dalechampij. Cam.h. Asclepias flore nigro, subrubescente, pusillo; siliquâ tamen satis longâ, & priore Asclepiade grandiore:

Vincetox. fl. nigro. Hirund. fl. nigro. Herba anadendras. Eid.ep. Vincetoxicum flore nigro: Item ad Matth.germ. Hirundinaria, vel Asclepias nigro flore. Tab. Asclepias 3. flore nigro.

Ger. Clus.hist. & Hor.lus. Asclepias fl. nigro. Asclepias altera nigro flore, C.B. & Lob.Obs. & ic. cui & Periploca minor. Vincetoxici altera species, Dod.

Locus & tempus. Est mihi radice perpetuâ in horto ex semine sato: floret Julio; Augusto siliquas fert.

Vires. Inter plantas, quæ à vi, vel effectu nomen acceperunt, Columna & hanc cōnumerat, ideoq; Apocynum Diosc. facit, huic illius vires attribuens, non sine errore, me quidem judice.

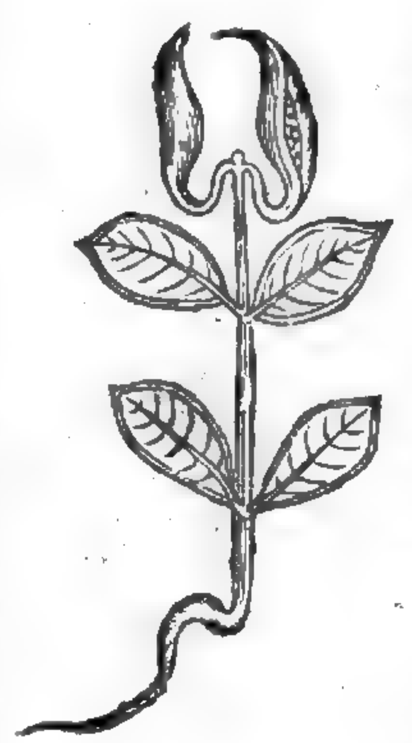
ASCLEPIAS CRETICA CLUSII.

Descr. MUltis ab eadem radice virgis assurgit, lentis, flexibilibus, gracilibus & viridibus, quas alterna ambiunt folia, vulgaris Asclepiadis foliis non dissimilia, bina ut plurimum, contrariis inter se pediculis nascentia, dilutiùs virentia: inter quæ terni aut quaterni prodeunt flosculi brevibus petiolis nitentes, quinque pallidis foliolis constantes, quibus succedunt interdum singulares, nonnunquam geminæ siliquæ, breviores quàm in vulgari, sed crassiores, striatæ, bifido mucrone, continentes semen planum suâ lanugine involutum, perinde atque vulgaris. Tota planta gravis est odoris buxum referentis.

Asclepiadem Creticam vocat Clus. hist. app.1. Asclepiadem 3. siliquâ bifido mucrone, C.Bauh.pin.

Perniciosa muscarum. Eam muscis perniciosam esse deprehendebat autor, quandoquidem illas floribus insidentes, enecatas reperiebat.

ASCLEPIAS INDICA.

ASclepias hæc Indica, qualem hîc depingi curavimus, pro Asclepiade Virginiana sive Vincetoxico Indiano, VVisauck, à Gerardo Anglo lib. 2. c. 120. p. 752. primùm effigie expressa fuit & descripta. Quòd autem doleo, ejus historiam ex Gerardo adscribere non licuit, quòd præfatus autor, quē fratri C. Bauhino mutuò communicavi, ad præsentem horam nōdum mihi redditus sit, sed licentiosè nimis suppressus, dissimulatúsque. Est B. pin. Asclepias 4. ex Virginea.

FRUCTUS APOCYNI, SIVE generis alicujus Asclepiadis.

Apocyni sive Asclepiadis fructus. FRuctum tertium, Batavorum mercatorum Amstelredamētium navigatione ex Iava anno 1597. relatum, Apocyni, sive generis alicujus Asclepiadis fructum esse sibi persuadebat Clusius exot. l. 2. c. 15. Nam illorum siliquis per omnia similis erat, atque internè continebat plana, nigra semina, candidâ lanugine involuta, perinde ac illarum siliquæ; membrana tamen quâ semen includebatur, longè densior & durior erat, ut magnâ ex parte, eorum fructuum, qui illâ navigatione relati, cortices esse solebant.

C.B.pin. Asclepias 5. sive Fructus Asclepiadis siliquæ similis, seminibus planis nigris: Fructus 3. è navigatione Batav. Clus. exot. l. 2. c. 15.

NERIUM SIVE RHODODENdron flore rubro & albo. CAP. XIX.

Descr. NErion arborea est planta, caudice recto, rectisque & firmus ramis brachiata, croceis seu ex viridi

ridi pallescentibus: in quibus folia multa, acuta, longa, unciam circiter lata, ut plurimum terna simul orientia, interdum bina, ubi rami dividuntur, transversum ferè digitum invicem dissita, rigida, dura, crassa, superiore parte atrovirentia ut Lauri folia; infernè magis, propter aspersas hinc inde maculas, albida, exsucca; supremi rami in surculos aliquot divaricantur, quibus insident flores multi simul

Flores aut rubentes, aut albi,

juncti, odori, pulcherrimè rubentes, quales ferè colore Rosæ incarnatæ conspiciuntur, aut albi, divisurâ quinquepartitâ Clematidis daphnoidis: singulisque divisionis partibus internè adnata quædam trisulca appendix, in medio apices quinque simul juncti albi, pilosi: floris verò longi veluti calycis imum extrinsecus obvallant foliola intensè rubentia; siliquæ marcidis floribus succedunt, quales Apocyni vel Asclepiadis sursum spectantes, contrario scilicet situ ei quem Lon. & Tragi figura demonstrat, papposo semine plenæ.

Siliquæ Apocyni.

Rhododaphne Diosc.

Nerion quibusdam apud Diosc. Rhododaphne, aliis Rhododendron vocatum, frutex est notitiæ vulgaris, folia longiora [μακρότερα] crassioráque [ἢ παχύτερα] habens, quàm Amygdalus [*Lacuna lectionem placet cum legit, folia Amygdalo longiora vidi, sed non latiora: præstat igitur legere, μακρότερα ἢ παχύτερα, ut habent alia exempl.*] florem ad Rosæ similitudinem conformatum: fructum [καρπὸν. *Miror Diosc. dicere καρπὸν ἢ ἐμφερῆ ἀμυγδάλῳ. in quo enim consistat similitudo nondum mihi constat, & non siliquam, ut Sarrac.*] similem Amygdalæ, velut cornu [ὡς κέρατι. ὡς κέρας legit Corn. seu potiùs ὡς κεράτιον] & post aperturam plenum lanosâ naturâ, simili pappis Acanthinis [ἀκανθίναις juxta vetusti codicis fidem legit Corn. Siquidem quod intra Nerij siliquam continetur semen, lanosis floccis albidis est implicitum, quales & ij sunt pappi, qui in Acanthis visuntur: præstat ergo hæc lectio, improbaturque vulgaris, quæ ὑακινθίναις habet] Radicem acuminatam, longam, lignosam, atque gustanti salsuginosam. Hæc Dioscorides interprete meliori vetere codice. Rectè verò fructum intus lanâ quadam refertum dixit, spinarum seu Carduorum pappis simili, quæ in quibusdam Dioscoridis exemplaribus falsò ὑακινθίναις πάπποις similis esse legitur, cum Hyacinthus nullos prorsus pappos habeat. Quare legendum ἀκανθίναις πάπποις, id est spinarum, seu Carduorum pappis, ut meliores codices, & ipsa experientia testantur. Similitudo fructûs Nerij cum Amygdalo intelligenda prorsus est, vel adhuc exiguâ siliquâ, & adolescente, vel ob corticis viriditatem, & crassitiem, alioquin haud rectè adultæ siliqua, angusta, oblonga, nullo subiecto duro & lignoso nucleo, lanuginosis tantùm villis farcta cum Amygdalo comparetur.

Lacuna lectio suspecta.

Diosc. not.

Diosc. corr.

Diosc. restitutus.

Diosc. explicatur.

Rhododendron Plin.

Rhododendros, inquit Plin. l. 24. c. 11. quia ne nomen quidem apud nos latium invenit, Rhododaphnen vocant, aut Nerium. Idem l. 16. cap. 20. ait, Et quamvis herba dicatur Sabina, Rhododendron, ut nomine apparet, à Græcis venit. Alij Nerion vocarunt, alij Rhododaphnen, sempiterno frondis honore, Rosæ similitudine, caulibus fruticosum: qui locus falsi suspectus est. Sunt qui legant Sabinè, hoc est lingua Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus, húncque ejus loci sensum esse ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cùm tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipso nomine quod Græcum est: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. Planta verò est Lauri facie, non iniucunda spectatu, præsertim suis floribus ornata, quorum similitudine deceptus quondam L. Apuleius in Asinum mutatus, dum Rosas quæreret, quarum pastu in pristinam formam restitueretur, parum abfuit, quin imprudens eos devoraret. Verùm qui in plantarum Historiâ, & viribus cognoscendis diligentissimus fuerat, recordatus Nerij flores asinis venenum esse præsentaneum, statim labra subtraxit, demissisque auribus abiit. Idem Lucianus sibi in asinum quoque transformato narrat accidisse. Sed Nerium δάφνην ἀγρίαν, id est Laurum silvestrem vocat, perniciosum asino & equo cibum, cùm asserant id comedentes evestigio mori.

Plin. illustratur.

Rosa Apulei.

Laurus silvestris. Luciano.

Matth. icon imaginaria.

Matth. (cujus in priorib. comm. siliquæ malè pictæ sunt, tanquam fortè ab eo nondum visæ) Cam. ep. & hist. itémque h. & Lugd. Nerion sive Rhododaphne, sive Rhododendron, Oleandrum vulgi, flore rubescente & albo. Matth. It. cum mag. fig. Turn. (qui duas habet figuras frustra meo judicio) Fuch. & Ang. cui & Oleander in Candia, Oleandro & Neandro Italorum quorundam, flore albo & rubro, sive roseo. Lon. (qui figuram malam exhibet: siliquæ enim deorsum nutant) Nerion, Rhododaphne, Laurus rosea. Trag. cujus figuræ non benè appictæ siliquæ deorsum pendentes. uti etiam quondam in Fuchsiana) Nerion, qui idem Nerin Nicandro vocari ait. Lob. Adv. Nerion, Oleander, Laurus rosea, & Rhododendrum purpureum & album: Eid. Obs. Nerion; Item, Nerion albis floribus: Ic. Oleander, Laurus rosea: Et, Nerion floribus albis. Tab. hist. Nerion (Rhododendron addit in Icon.) Item Nerion floribus albis. Ego cùm nullum discrimen noverim præter colorem, frustra ab his duas figuras poni existimo. Gesn. coll. Rhododaphne vera.

Turn. not.

Lon. icon mala.

Icon Tragi mala.

Nerin Nicandro.

Lob. not.

B. pin. Nerion 1. floribus rubescentibus: Nerion, Trag. Cord. in Diosc. Lob. Tab. flore rubro, Eyst. Nerium, Matth. Fuchs. Dod. gall. Gesn. h. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rhododendron. Bellon. Gesn. h. Dod. Rhododaphne, Gesn. h. Cæs. Eid. B. Nerion 2. floribus albis: Nerion candidis floribus in montis Idæ convallibus Bellon. Nerium sive Rhododendron flore albo, Eyst.

Synon. C. B.

Νήριον, ἢ ῥοδοδάφνη, ἢ ῥοδόδενδρον Græcis dicitur: Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum; Offic. & Barbaris Oleãder; Ger. Oleander / Unholdenkraut / Rosenblümlein & Lorberrosen: Belg. Oleanderboom: Gall. *Oleandre, Rosage,* ou *Rosagine*: It. *Rosa Lauro & Oleandro*: Hisp. *Adelfa,* sive *Eloendro*: Ang. Oleander: potest etiam vocari (inquit Tur.) Rose tree / aut Baye Rose tree. Ast Nimphæ fortassis Nereides nomen dederunt. apertiùs alij Rhododendrum, quasi Arboream Rosam; vel Rhododaphnen, i. e. Lauream Rosam, vocitarunt. Rhododaphnem (inquit Fuchs.) Græci dixerunt à Rosæ floribus & Lauri foliis, quæ fruticis hujus præcipuæ sunt notæ. Nec refert quòd Dioscorides Amygdalæ foliis ejus folia comparaverit: Lauro enim & Amygdalæ non dissimilis magnoperè foliorum figura est. Fecit idem Rosæ flos & arbor, ut eadem gens Rhododendrum nominaverit.

Nomina linguar.

Nerij etymon.

Rhododend. Arborea rosa

Rhododaphne.

Nasci in hortis arborum [ἐν παραδείσοις] & maritimis locis, & juxta flumina, author est Dioscorides: scatere Nerio silvas in Ponto, quod propagine & semine seritur, prodidit Plinius. Vidit primum Matthiolus

Locus.

thiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senensibus. Vtrumque (inquit Anguill.) in insula Candia abundat, sponte provenięns, apud flumina, ibique vocatur [illegible]. In Italia notissimæ sunt, ut Venetus in hortis. Circa Tripolim in Syria (ubi incolæ vocant Desle) Nerium spontaneum observavit Rauvvolff. Passim ad aquarum fluenta reperiri scribit Cam. in Creta; nonnullis quoque Galliæ locis; item Genuæ, & in Hetrusia propè Libornum. In montis Baldi parva insula Monachorum minorum D. Francisci abundanter provenire Nerium albis & rubris floribus ex saxis nudis propè aquam pullulans, testatur Pona. Copiosissimũ provenit in tractu maritimo alpino & montoso Liguriç, inter Niceam & Genuam, cum filiquis, ait Lugdunensis. Quo autem mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis Fuchsio constitit: neque enim vel flores, vel fructus ejus ipsi videre contigit. Hinc est quod etiam pictura quam exhibet, iisdem careat. Monspelij vidi cum siliquis in Autumno, ubi abundat, & hyemem fert, & floret mense Maio & Iunio. Lugduni, ubi reponitur, Iulio & Augusto. Patavij cum siliquis Vere, ut in horto Bembi sub tecto mense Ianuario cum siliquis nondum maturis. Rhododendron, inquit Bellon. in nonnullis Cretæ insulis ad ædicularum trabes conficiendas aptum est, cum aliqui parvum sit.

Desle circa Tripolim.

Tempus.

Dioscorides tradit Nerij flores & folia mulis, asinis, canibus, & quadrupedum plurimis venena esse; hominibus verò contra serpentium morsus conferre, è vino pota, eòque magis ruta addita. Imbecilles etiam animantes, ut pecus & capras, si aquam bibant in qua folia ea manduerint, mori. Eadem planè tradit Plinius. Nerium jumentis, caprisque & ovibus venenum est. Item homini contra serpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit. Mirum folia Nerij quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, ruta addita, è vino pota. Pecus etiam & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. His maximè refragatur Galenus, ita scribẽs. Nerion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus, non solùm hominibus, sed plerisq; etiam pecudibus est. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium sumptum hominibus à serpentibus non demorsis perniciosum esse, Dioscoridis verò sententia idem iis remedio esse quos serpentes momorderint, quâ ratione Cantharides auctore Avicennâ, à cane rabido demorsis medentur, & Euphorbium à Scorpione ictis, alia denique lethalia medicamenta aliis venenis adversantur. Cordus alio modo conciliari posse hos auctores scripsit. Si intra corpus sumatur Nerium venenum esse, si foris imponatur, contra venenatorum morsum auxiliari. Sed revera Nerium intrò sumptum contra serpentium morsus opitulari Dioscorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent [illegible], cum vino pota, videlicet flores & folia. Sic etiam in Plinio perspicuè legitur, qui procul dubio videtur hæc ex Dioscoride trãscripsisse. Præterea in Esdræ antidotum, cujus contra venenata animalia præcipuus est usus, flores Nerij recipiuntur ceu medicamentum contra venena efficax. In hac vero apud Aëtium, & Paulum compositione Esdre, malè legimus flores Nerij, deinde paulò post, Rosæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem est frutex, & Rosæ Rhododaphnes nihil aliud sunt, quàm flores Nerij: Interpretatio *Rosarum Rhododaphnes*, quæ in marginæ notata, ab aliquo indocto in contextum inserta est. Id tamen verum esse tradit Cordus florem Nerij insaniam parere, sed non semper: accidere enim in quibusdam locis, & quibusdam temporibus, arborémque quibusdam temporibus venenatam esse, ex cujus & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligant. Scribit etiam Galenus athletarum dorsum Rhododaphnis vellicari. [Greek text illegible]. Cæterùm Bachanellus in suo consensu de cognosc. simpl. contrarius Dioscor. & Plinio eandem cum Cordo distinctionem adhibet. Ego quomodo conciliandus sit Gal. & Paulus cum Diosc. & Plinio, hæreo, si Matthioli ratiocinatio non recipitur. Dum porrò scribit Diosc. Nerion è vino potum, rutâ additâ hominibus contra morsus serpentium præsidium esse: Tragus eas facultates non ipsi Nerio, quin potiùs Rutæ attribuit. Sed si Nerium vim non habet resistendi serpentium morsibus, sed tantùm ruta id efficit, frustra ad id probatur à Dioscoride: & frustra etiam admiratur Plinius vim illam. Quicquid sit consulimus omittendum usum internum medicamenti dubij, ne in jactura vasis artem figulinam faciamus.

Vires ex Diosc.

Ser... usum internum.

Nerium ruta...

Galenus Dioscoridi & Plinio contrarius.

A Matth. conciliatur.

Conciliatio Cordi.

Error ... in ... Esdra.

Auctorum de conciliatione mens.

Trag. censor.

NERII FACIE ARBOR.

NErij facie arbori propendent siliquæ de ramis & surculis, Sãbuci palustris, medullosis, pallidis, pullis, nodosis, sesquipalmum & pedem lõgis vaginis, cutaceis, uno cohæsu septenis aut novenis, singulis gracilem Lampetram effigiantibus: intùs farciuntur pelliculis cepaceis & tomentosis, adeò exuvium serpentis ementientibus, & quiddam cadaveruli anguini simile involuentibus, aut pueris horrori sit & illudat: consimili florum exorto oblongi exeunt caliculi, herbæ Sanctæ, aut Strammoniæ.

Descr.

Lob. adv. & ic. Nerij facie arbor, ut & Lugd. apud quem tamen titulus transpositus est incuria typographi. Est enim Palmaceæ pinnatæ spinosæ adscriptus, de qua egi lib. 1. ad finem. Tab. Nerio similis arbor: sic & B. pin. cui etiam Nerion 3.

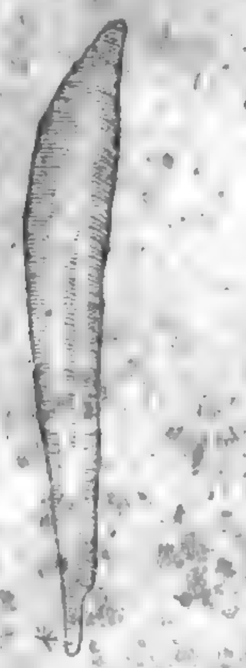
Incuriâ typographi titulus iconis in Lugd. transposita.

NERII SILIQVÆ EFFIGIE, Kaye Baka.

TEres, infraque minimi digiti crassitudinem erat fructus, qui integer, sex unciarum longitudinem superasse videbatur, immaturæ Nerij siliquæ formam quodammodo referens, denso cortice præditus, foris rugoso striatoque, & veluti innumeris tuberculis obsito, instar onagricæ pellis sive corij è quo vaginas suis cultellis & acinacibus excipiendis tegunt Turcæ; nigro alioqui, nisi eâ parte quæ pediculo proxima, illa enim rufa erat: an semina contineret, mihi (inquit Clus. exot. l. 3. c. 19.) incompertum, sed pulpam admodum duram, & quæ vix cultelli mucrone eximi posset, in eo observabam, quæ subacidi saporis erat. Hunc fructum ostendebat Theodoricus Clutius, Lugduni Batavorum. Similem

Descr.

posteà

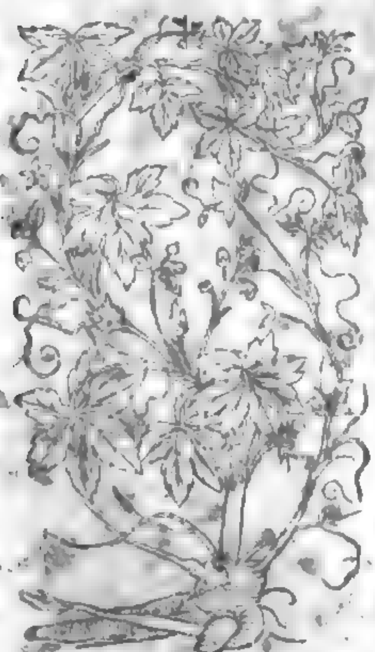

postea à Bernardo paludano accipiebam, quem dum per longitudinem secare vellem, ut quid cötineret observarem, corrumpebam, quùm adeò solidus esset, ut frangeretur citiùs & in partes dissiliret, q̃ scissuram admitteret: in confracti tamen particulis, lanuginem quandam observabam, illi nô valdè dissimilé, quæ in Nerij siliquis cöspicitur. Similem etiam Amstelredami videbam: cum Abdala Guzarate ortûdus, illâ navigatione, ut dixi advectus, Kaye baka appellari aiebat, atque dum recens est, edulem esse affirmabat. C.B.pin. Nerion, sive Fructus Nerij siliquæ figurâ.

Synon.

VITIS ALBA SIVE BRYONIA. CAP. XX.

Descr.

BRachialem interdum crassitudinem radix adipiscitur alba (exsiccata similis Mechoacæ: circulos enim habet, verùm differt quòd sit fungosa, sapore acri, amaro & virosojunde flagella exeũt tenera, striata, subhirsuta, quæ longè latèq; claviculorum suâ beneficio se spargunt & proxima quæque scandunt: folia hederacea, angulosa, hirsuta, incana, viridantia, aut areis cädidis discurrentibus undulata ut in Cretica quam vocant recentiores; ex foliorum alis flores simul aliquot juncti, è quinque foliis compositi exeunt, colore albido in herbaceum languente, quibus succedunt acini sambucinis pares, per maturitatem rubri, succo croceo, nauseoso, granulisque turgentes.

Folia hederacea.

Vulgarem porrò Bryoniam esse veram Dioscoridis Vitem albam patet ex multis notis, quas ei Dioscorides assignat, tam aptè cohærentibus, ut qui per campos spatiaretur, illam primo occursu facilè cognosceret. immò & Dioscoridi gratiam habere deberet, quippe qui effodiendæ radicis tam vastum laborem nobis eripuerit. nam qui cognoscere solum hanc plantam affectat, ut cùm opus sit, usui adaptet, satis superque esse possint notæ à foliis, à viticulis, à pampinis, à fructibus, à nascendi, & crescendi modo, aliisq; quibusdam: qui verò ad medendum eam accipere intendat, poterit radicem (si hac uti volet) effodere. nam multis pollere remediis hanc, vel ipse Dioscorides docet. Quia autem eos qui vulgarem

Vitis alba Diosc.

Bryoniam non esse veram Dioscoridis Vitem albam argumentantur ex hoc, quòd notatu dignam notam non apposuerit, nempe radicem; quam ob nimiam magnitudinem non reliquisset, si vera esset; stultos esse dicit Marantha, placet veterum de Bryonia hic subscribere historiam, quo veritas magis elucescat.

Hippocrates passim, præsertim mulum voce τὸ ἰχ-πελώθρον utitur, quam Gal. in exegesi apud eundem Bryoniam albam [τὴν λευκὴν βρυωνίαν] exponit, & rectè meo judicio, sed ἰχ... quidam vitiosè legunt. Vitis albæ [ἄμπελος λευκὴ] quam aliqui βρυωνίαν, alij ὀφιόσταφυλον, alij χελιδόνιον, alij μήλωθρον, alij ψίλωθρον, alij ἀρχεζωστιν, aut κέδροστιν, referente Dioscoride, nominarunt, sarmenta, folia & tortiles pampini [τὰ κλήματα, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ (forte αἱ Sarrac.) ἕλικες] sativæ Viti similia sunt, sed omnia hirsutiora. Vicinis verò fruticibus implicat sese, illos suis claviculis amplectens: fructum autem habet racemosum, fulvum [rubentem Cor.] quo quidem coria depilantur. Quod autem Diosc. in hac sua descriptione, radicis, ut aliàs facere solet, & paulò post in Vite nigra facit, non meminerit, suspicatur Cornarius radicis vocem in Diosc. elapsam esse, & quidem ante verba πρώτας ... ut è radice exeuntes asparagos accipiamus. Notandum porrò, nomina supra dicta in Dioscor. lectione retinere quosdam, ut Hermol. Corn. Sarrac. & alios: quosdam verò rejicere, ut Ruellium, Cesalpinum, & nonnullos alios. Non autem esse rejicienda patet ex Theophrasto, qui inter suffrutices Bryoniam hanc Melothrum vocat, ei fructum Smilaci similem assignans.

Hipp.

Vitis alba Diosc.

Diosc. lectio dubia.

Vocar mul. torum.

Melothrum Theophr.

Plinius quoq; de Vite alba scribens, ait à Græcis Ampeloleucen, ab aliis Ophiostaphylon, aliis Melothrō, aliis Psilothrum, aliis Archezostin, aliis Cedrostin, aliis Madon appellari; hujus sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandere: folia pampinosa ad magnitudinem Ederæ, dividi ut Vitium: radicem albam, grandem, Raphano similem initio: ex ea caules Asparagi similitudine exire: semen in uva raris acinis dependere succo rubente, postea Croci [Croceo legit exemplar Cornarij] Novisse id, qui coria perficiant, illo enim uti eos.

Plin. de Vite alba.

Radice Raphani.

Apuleius cap. 66. non contentus recitatis nominibus, plura adscribit: Græci, inquit, Brioniam, Chelidonium, & Melothron, & Archezostin sive Apiastellum; Itali Uvam taminiam, Vitem albam, Agrifolium, Dentariam; Ægyptij Thidona, Dardi ..., Syri Huigadessi, Dinupsila; Daci Docklea appellavêre. Herba virgultis atque foliis & corymbis ut vinifera Vitis, sed omnibus hirtis, quæ se colligat vicinis fruticibus, fructu sive semine botruoso, longo, raro, fulvo, quo etiam tergora depilantur, thyrsos emittens primâ informatione è radice, quæ sunt asparagis similes. Humelbergio Bryonia hæc est quæ alio nomine Ampeloleuce, id est Vitis alba vocatur; Teutonicè Schmerwurtz. Est autem græca appellatio Bryonia, sic dicta à verbo βρύω quod est extollo & exalto, eo quòd in propinquos frutices scandans se extollat. Chelidonium dictum videtur à similitudine quadam foliorum, quæ similiter quadantenus incisuris dividuntur. Melothron appellari videtur à corium concinnatione. Nam Græci ... vocant ... & ... i.e. colorum infectiones & concinnationes: quod coriis fortè ex Bryoniæ albæ fructu accedebat. Archezostis dicitur quasi princeps cingulum: ζώστις enim græcè, latinè cingulum est. ἀρχὴ princeps. Sic appellatum quòd inter alia principaliter propinquos frutices cingat, & implorando comprehendat. Apiastellum inter græcas appellationes ab Apuleio enumeratum, nominis sui (modo non sit corrupta dictio, quod ambigimus), nam latinam potius, quàm græcam formam

Apuleius de Bryonia.

Fructus Bryoniæ.

Vitis alba.

Bryonia unde dicta.

Chelidonium.

Melothron.

Archezostis.

Apiastellum.

mam habere videtur & causam, ab herba, quæ Græcis Apios, montana, aut agrestis Raphanus dicitur, de qua suo capite Dioscorides agit, idque quoniam radix Raphano similis est initio, alba & grandis, ut ait. Sed nos longè aliud censemus, utpote, dictionem esse corruptam ex ea, quę est Ophiostaphylon, quod latinè interpretatur uva anguina, cujus nominis ratio & causa est, quòd in sepibus, ubi & angues plerumque latent, vitigineo folio & acinoso fructu nascitur. Vuæ tamineæ appellatio Bryoniæ accessit ex' pediculari pituitariaque vocata herba, quam Græci Staphida agrian vocat, & propriè à Romanis Vva taminea appellatur, licèt Plinius cōtra Celsum Vuam tamineam aliam dicat esse à Staphide agria. Cæterùm, suspicamur nos hoc loco non Vuam tamineam, sed anguinam potiùs esse legendum, ut respondeat græcæ appellationi, quæ est Ophiostaphyle, & Vva anguina latinè interpretatur, de qua dictum est in dictione priore Apiastellum. A radicis colore candido, & à viticulis, foliis, claviculisq; viniferæ Viti similibus, & fructu racemoso, dicta est Vitis alba. Dentaria dicta videtur, quòd quemadmodum reliqua ossa fracta, sic etiam dentes impositā extrahat. Quidam (addit Hermol.) Psilothrum dicunt, quia pelles confici huius acinis quemadmodum & Labruscæ possint. Vulgus teste Ruellio, quod per dumos serpat, Colubrinam vocat. Alij apud Cornarium ob fructum eius fulvum Cerasa Diaboli (**Teuffels kirsen**) appellant.

Ophiostaphylon. Vva anguina.
Vva taminea.
Vitis alba. Dentaria.
Colubrina. Cerasa diaboli.

Quotquot rei herbariæ, inquit Tragus, extant scriptores Bryoniam hanc ad Vitem referunt albam Dioscoridis excepto Brunfelsio, qui in Onomastico suo Vitem nigram Dioscoridis, veram esse Bryoniam perhibet. Huic astipulatur & Simon Ianuensis aitque Fesitesin, h. e. Bryoniam esse nigram, & non albam Vitem. Diversum sentiunt & Avicenna & Mesues, nec non Iacobus Manlius, qui dicit Fesire Vitem esse albam, ac alias vocari, Alphesera, Albarazasin, Hezetiazen, & Tarorus. In Matthæo Sylvatico Fesera & Viticella, Germ. **Wildrüben**/ h. e. Rapum silvestre; **Wilden Zitwen**/ zedoaria sylv. **Hundskürbe**/ cucumis caninus, & **Teuffelskirsen**/ Cacodæmonis Cerasum: In Thesauro pauperum, quod Dodon. addit, Rorastrum appellatur.

Vitis nigra Brunfelsio.
Fesiresin.

Bryoniam hanc ob radicis candorem albam, eandémque propter acinorum ruborem, russam cognominare, non absurdum esse perhibet Cordus in hist. ubi eam differre à nigra scribit, quòd acinos rubentes habeat, & radicem tàm foris, quàm intus candidiorem; quòd succum nigræ radix habeat paulò viscosiorem, quæ quidem eandem fit cum illa qualitatum, sed efficaciorum. Viticellam [*Balsaminam*] eandem facit cum Bryonia Eur. Cordus contra vulgares herbarios, qui eas meritò separant. Confundit Cornarius duas admodum diversas plantas; figurâ & temperamento, dum dicit, Vitē albam, Labruscam, calidam esse & humidam 2. gradu. Galenus enim 1. de comp. pharm. sec. loc. [...] & [...] separatim, tanquam diversa commemorat: nec malè Sarraceni judicio: quandoquidem ipsemet rursus 6. simpl. Vitem nigram propriè [...] vocari scribat: quod ipsum Plin. lib. 23. c. 1. admoneat.

Bryonia alba sive russa.
Russ Bryonia alba & nigra Cordo.
Viticella Eur. Cord. Error eiusdem.
Error Cornarij.
Labrusca.

Galeno, Marcello, Matth. Rysflio (qui autor est Gallis Ignem ardentem, *du feu ardant*, dici) Trag. Lugd. Tab. Cam. ep. & hist. Lob. Gesn. h. Bryonia.

Synon. Ignis ardens. Bryonia. Bryonia alba.

Cord. hist. Lonic. Dod. Thal. Bryonia alba. Diosc. Plin. Ruell. Corn. Fuchs. Matth. Ang. Lac. Cord. in Diosc. Lob. Cast. Lug. Turr. Cam. ep. & hist. Vitis alba. sylvestris. Diosc. Galen. Hermol. cui & Bryonias Columellæ) Ampeloleuce. Matth. Vitis alba off. Fc. Bryonia herbar. vulgò mulierculaorum Cucurbita sylvestris: Cam. h. Bryonia baccis rubris. Demet. Const. Agriostaphis alba. B. phy. & apud Matt.

Vitis alba Ampeleuce. Cucurbita silv.

Bryonia 1. sive alba baccis rubris, seu Vitis alba Dioscoridis: Eid. pin. Bryonia aspera sive alba baccis rubris. Schvv. Bryonjam [...] Diosc.) confundit cum Bryonia baccis nigricantibus, quam etiam albam cognominat, sine ratione. Alphons. Moresch. Vitis sylv. vel Bryonia sylvestris.

Bryon. baccis rubris.
Vitis Gel. Bryon silv.

Cæterùm communiter Vitis alba ab offcin. & Herb. Bryonia nominatur, quam Græci [...] describserunt; Maurit. Fesire, Alfesire, Fessera, seu Alfescera, Nezargielan seu Nezarchasen; Germ. **Stickwurtz**/ **Gichtwurtz**/ **Zaunrüben**/ **Gichtrüben**/ **Hundskürben**/ & Cord. in Diosc. **Hundskürbe**/ **Scheisswurtz**/ **Rasswurtzel**/ **Römischrüben**/ **Wilder Zitwen**/ & **Teuffelskirsen**: **Weysswein**/ Lon. Belg. **Bryonie**: Gall. *Coleuvre, Colubrine*, ou *Feu ardant* ut dictum: Ital. *Vite bianca, Brionia*, & quod non placet *Zucca salvatica*: Hisp. *Nenza* & *Anorca*: Angl. **Bryonie**/ **Wilde vyne** & **Wilde Hoppes**: Hung. [...] h. e. Terrea Cucurbita. Boh. **Pesec**.

Nomina linguarum.

Quod poterat à legentibus in hujus Bryoniæ historia desiderari: quos scilicet natales habeat & quibus locis invenienda sit, id Columella Romanus scriptor in carmine suo explevit, dicens:

Quæque tuas audax imitatur Nysie vites:
Nec metuit sentes: nam vepribus improba surgens
Achradas indomitasque Bryonias alligat ulmos:

Bacchi vitibus similem & in sepibus spinas & aculeatos frutices alligantem describens: quæ tota ferè est candidæ in hoc scriptore Bryoniæ historia. Monuit illud obiter etiam Romanus ille auctor consuevisse veteres ob quotidianum & multiplicem ejus ad vitæ remedia usum: Silvestrem aliòquin stirpem in hortis conserere ne cogerentur incultis locis & inter sepes quærere, quod non in hortis tamen utile esset: sed infanitatis usu simplex & sale servatum etiam placeret. Plurimam nasci tradit Cordus in VVirtembergēsi Suevia atque Romana provincia. Multis in Belgicis locis reperitur. Floret Æstate, Autumno fructum producit. Montbelgardi provenit propè urbem variis in locis, propè Adincourt, inter Vaugeneccurt & Dampiere propè fontem. Monspelij. Patavij. Genevæ floret Maio: Basileæ propè S. Iacobum & extra portam S. Albani Iunio, & Iulio.

Locus & Tempus.

Bryoniæ radicem foris cineritiam, intus albicantem, amplam, consummatam Veris initio colligit Sylvius.

Delectus & Colligendi tempus.

Vires & usus.

Hippocrates variis in locis Bryoniæ albæ [...] radicem ad uteri morbos, ejusdémque ulcera acria & inflammationem commendat. Hunc sequitur Ruland. cent. 1. cur. 09. in matricis dolore, motu & præfocatione. Ioh. Liebaut ad fluorem uterinum album accipit Bryoniæ radicem [*coleuvree*] recentem, excavat & replet oleo Liliorum, reponit loco calido, per diem & noctem, donec totum oleum absorbeatur, exprimit, colat, & calidè in uterum injicit. Diosc. Vitis albæ asparagi primâ germinatione prodeuntes eduntur cocti urinam & alvum moventes. Vim habent, & fructus, & radix acrem. Vnde in Chironiis, & gangrænicis, & phagedænicis, & putridis tibiarum ulceribus cum sale imposita [...] faciunt. Radix autem extergēt ac erugat. Maculas item solares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Ervo & terra Chia, & Fœnogræco depurgat. Eadem cocta cum oleo donec flaccida fiat, ad eadem facit. Tollit & sugillata, & pterygia in digitis contrahit. At [...] imposita cum vino, inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Educit & ossa, trita imposita: & erodentibus medicamētis commodè admiscetur. Bibitur eadem ad morbum comitialem drachmæ pondere quotidie per annum. Prodest & syderatis & vertiginosis, similiter accepta.

Morbi uterini.
Asparagi coliculi urinam & alvum movent. Diosc.
Vlcera putrida.
Macula.
Sugillata.
Inflamatio.
Ossa educit.
Comitialis morbus.

Verùm

Vipera morsus. Vem duarum drachmarum pondere pota, commorsos à vipera auxiliatur, & fœtus enecat. *Turbat mentem.* Aliquando verò mentem turbat aliquantulum. Et urinas movet pota. *Fœtus & secunda.* Apposita verò utero, fœtus & secundas trahit. Sed & eclegma ex ipsa cum melle datur iis qui suffocantur, difficulter spirantibus, tussientibus, latus dolentibus, ruptis & vulsis. *Splenem liquat.* Splenem liquat trium obolorum pondere, cum aceto ad dies 30. pota. Imponitur etiam commodè cum fico ad idem. Decoquitur ad insessus, ut quæ uterum purgat, & abortum procurat. *Abortus.* Succus è radice colligit Vere. Bibitur hic cum aqua mulsa ad eadem, duns & pituitam. *Scabies.* Fructus facit ad scabiem & lepram, tum illitus, tum impositus. Attrahit lac succipsius fructus [*χυλὸς vetus codex, Lac.*] cum tritico cocto absorptus. Hæc Dioscorides. Ex quibus illud quod scribit attrahere lac, intelligimus purgando sive retrahendo à mamillis, non autem abundantiam lactis facere ut Plinius tradit. *Plin. not.* Qui enim faceret lac virosa & maligna hæc planta, nisi per accidens repurgando malè affectas morbidasve nutrices? *Asparagorum usus an salubris.* Asparagorum Bryoniæ usum contra Diosc. Plinium & Galenum in cibis non probamus nisi assumatur loco medicamenti & ad evacuationem alvi, qui fortè moderatior si subsequatur, nō propterea diximus cū Galeno fœtidam hanc plantā edulium stomacho acceptum: quod etiam non placuit Dodonæo, ut postea dicetur. *Plin.* Cæterùm, Plinij verba hæc sunt. Caules Asparagi similitudine decocti in cibis alvum & urinam cient. *Gangræna.* Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis & gangrænis tibiarúmque tædio cum sale illinuntur. Novêre seminis succum qui coria perficiunt, illo enim utuntur. *Lepra.* Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus tritа drachmis duabus bibitur. *Vitia cutis.* Vitia cutis in facie varósque & lentigines, & sugillata emendat & cicatrices. Eadémque præstat decocta in oleo. Decoctæ datur [*præstat in oleo decocta: Datur &c. Corn.*] & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus drachmæ pondere quotidie anno toto. *Vertigo.* It ipsa autem largior aliquanto sensus purgat [*turbat censet legendum Corn. ut habet Diosc.*] Illa vis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita. *Apuleius.* Herba Brionia, inquit Apuleius, in cibo data lienosis, per urinam lienem digerit & emendat. *Amuletum.* Hæc herba tam laudabilis est, ut in theriaces etiam compositiones mittatur. Item si in capite, vel in cinctu eam tecum portaveris, nulla mala te cōtingent. Ampeli leuces, autore Galeno 6. simpl. prima quidem germina ab omnibus pro more edi Vere solent, utpote edulium stomacho, propter adstrictionem acceptum: sed & subamara sunt & modicè acrem adstrictionem possident: quare & urinam modicè cient. *Radicis vis.* At radix & abstergentem & desiccantem vim habet, & moderatè [*ἀμέτρως ubique legitur, sed necesse sit ἐμμέτρως*] calidam: quamobrem & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus imposita: *Psora.* & psoram & lepram sanat. *Tendentibus coria.* Porrò fructus ejus racemi speciem præ se ferens, iis qui coria deplant, est utilis. *Temper. Dod.* Scribit Dod. facultate Bryoniam albam omnibus suis partibus calidam & siccam esse tertium præsertim caloris gradum excedentem, cum *Purgatio.* expurgandi vi potentissima, per quam non modo biliosos ac pituitosos, sed & aquosos humores educat: Galenum notat in eo quòd ab omnibus pro more per Ver edi, eduliumq; esse stomacho propter adstrictionem gratum dicat: de Vitis silvestris sive Tami asparagis, sed nequaquam de hujus Bryoniæ germinibus veritatem habere asserit: albæ enim Bryoniæ asparagos, sive prima germina nequaquam adstringere, sed alvum vehementiùs commovere, stomachóque gravem molestiam inferre: Dioscoridem quoque scribentem corrigit, *radicis succum Vere exprimi, bibique cum aqua mulsa, pituitámque ducere*: *Radix purgat.* docere autem addit, non modo succum, sed & radicis decoctū, pituitam, bilem flavam, ac serosos aquosósque humores, & quidem validissimè, unaque ventriculum ita sæpenumero perturbare, ut & eosdem vomitione reddi procuret. *Ventriculo Valde nocua.* conferre ejusmodi vehementem purgationem hydropicis posse, & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent: *Hydrops.* sed tamen epilepticis non quotidie, ut Dioscorides monet, exhibendas: subinde etenim dedisse satis fore molestum: *Diosc. not.* validū enim esse remedium, violenter purgans, & naturę vim inferens. Plinium denique taxat, qui lactis abundantiam facere scribit: *Plin. repreh.* videri enim magis lactis generationi adversari, quòd acris sit, & eo vellera ac coria, teste Diosc. depilentur. *Lactis generationi contraria.* Præter quæ omnia hæc addit Mesues. Ex succo Bryoniæ, melle & vino ana, fit potio ad strumas experta, & emplastrum ex ipsius radice & melle, easdem delet. *Struma.* Ex Bryonia medicamentum à Democrito compositum apertè efficax ad epilepsiam, paralysin, vertiginem, & cæteros affectus frigidos cerebri, spinalis medullæ, & ortorum inde utrinque nervorum, *Affectus cerebri frigidi.* accipit radicis Bryoniæ mundatæ & tritæ ℔.ß. sapæ uvarum passarum ℔.iij. squillæ assatæ, strobylorum purgatorum an.℥.j.ß. nucis moschatæ, Cardamomi, Macis, Zingiberis an. ʒ.ij. Caryophyllorum, Piperis longi, Stoechados an.ʒ.j.ß. Seselios, Salis gemmæ, Galliæ an.℥.j. spicæ ʒ.ß. Agarici ʒ.iij. Datur post sex menses à ʒ.ij. ad ʒ.v. Idem accipit succi Bryoniæ ℥.v. Aceti scillitici ℔.j. aquæ coctionis Origani, Hyssopi sicci, Lybistici, Seselios, Cardamomi, Stoechados an.ʒ.j. Sapæ uvarum passarum ℔.ß. Mellis ℔.ij. facitque syrupum idem pollentem, quod prior compositio, si detur unciis duabus. Ex succo ejusdem & sapa uvarum passarum eclegma ad tussim & asthma efficax filius Zezar cōponit. *Asthma.* datur autem radix Bryoniæ ab aureo uno ad aureos duos: succus autem à ʒ.j. ad ʒ.ij. *Dosis Bryoniæ Mes.* Quendam epileptiā curatum esse tribus septimanis, solummodo purgando se succo Bryoniæ depurato, addito pauco saccharo legitur apud Arnold. de Villanova. *Epilepsia cura.* Magni fit à quibusdam radix ad arthritidem, quam sectam macerant in aqua Vitæ deinde distillant, lintea madefacta in aqua calida imponunt parti dolenti. *Arthritis.* Bayrus, radicē terit, & circa collum ligat, ac sic epilepsiā tollit, & spasmū sanat. *Amuletum.* Idem fructu fricato pilos removet. *Pili.* Neutram Bryoniam esse in usu ad purgandum asserit Fallopius, sed solùm cùm lenienda alvus sit, inunctionem ex oleo radicis Bryoniæ convenire. Sed q̄ vera scribat, patet ex hactenus dictis. *Fallopius refutatus à Mesue.* Et præterea refragatur Mesues, qui Vitim albā inter sua medicamenta dejectoria reposuit, & de ea hæc ad sēsum scripsit. Vitis silvestris, quòd hausta, quemadmodum & Dracunculus vētriculo, & jecinori noxam inferat, danda non est, nisi aromatum pulvere permista, aut addito mastiche, Cydoniis malis, aut aliis adstringentibus, roborantibusq; medicamētis. *Noxa correctio.* Succus è contrita radice expressus pituitā ejicit, urinā remorantē trahit, & cerebrū mundat, quinetiam pectus, & nervos à pituitosis, putridisq; excremētis liberat, viscerū obstructiones aperit, renes à calculis expedit, subvenit itē vertiginosis, comitialibúsque. *Succus ejus facultates. Calculus renum. Tussis.* Præstat opem mirificè tussientibus: & induratos tumores resolvit, præsertim lienis, si cum vino & ficubus tusa radix illinatur. Mēstrua elicit, & universum purgat uterum, atq; etiam fœtum expellit, si in ejus decocto insideant fœminæ. *Uterum purgat.* Succus fabarum, aut cicerum farinā exceptus, maculas in facie, & vulnerum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excavatis ejus radicibus immissum, cineribúsque incoctum, sugillata delet. Præterea mulieres

Uteri strangulatus. vulvæ strangulationibus obnoxias mirum in modum juvat, adeò ut eas à strangulatu liberet, & sanet. Equidem novi (inquit Matth.) mulierem quotidie ferè per plures annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, ut vinum album biberet, in quo Vitis albæ radicis uncia efferbuisset dormitum itura semel in hebdomada, cùm hac medicinâ per annum usa fuisset, optimè ex illo morbo convaluit. *Empyrici cujusdam phantasiæ & Portæ.* Cæterùm non placet ad dysenteriam decoctum Bryoniæ, cujusdam Empirici, cum Thymbra aromatica potum. Multò minùs arridet phantasia Portę phyt. l. 3. c. 17. dicentis, Bryonia ex pallido albescentes flores habens, pituitâ emendat: Item, radix ejusdem lactescens ostendit cauliculos cum tritico coctos, potósque, lactis abundantiam facere. *Succi colligendi ratio.* Retulit Io. Stoffelius, radicem Bryoniæ siquis summâ tellure resecuerit, partem verò reliquam terræ inhærentem excavaverit, amputatámque partem superiorem, tanquam operculum rursum imposuerit (cavendo ne quid pulveris sordiúmque terrestriũ in cavũ incidat) postero die detegendo cavũ illud succo quodam lacteo plenũ, etiam ad tertium usque diem reperiri. *Vires & dosis.* Hujus succi cochlear unum propinatum, clementer per inferiora, fœliciterque purgare quemlibet hominem. Agyrtæ nonnulli mira quędam monstra ex hac radice effingunt, quæ cùm aliquot dies siccæ arenæ mandaverint, pro *Mandragora adulterium.* Mandragoris postea distrahunt; alij immaniter per illam homines purgant, Tragus.

BRYONIA ALBA MACULATA.

Descr. E Semine misso à D. Iacobo Zvvingero pro Bryonia Cretica provenit mihi planta Montbelgardi in horto E.C. radice magnâ, albâ; viticulis, foliis (in quibus tamen sunt maculæ albæ) & floribus ac uvis similis vulgari jam descriptæ. *C.B descr.* De hac frater C. Bauh. Radice est longâ, altè descendente (amplâ, Rapæ modò, dixerat apud Matth.) sed ad vulgaris magnitudinem non accedente, fusco cortice tectâ (quæ forinsecus cum vulgari convenit, verùm intrinsecus candida, nec circularibus lineis prædita) ex qua longa & tenuia sarmenta prodeunt, quæ ambiunt folia aspera (qualis & tota planta) ad similitudinem Vitium, aut Bryoniæ vulgaris divisa, sed minora, viridia, albis striis per medium discurrentibus, vel maculis albis notata, quibus capreoli ut in Vite adduntur. *Synon.* Flores habet pallidos, quinquefolios, striatos, vulgaris Bryoniæ floribus majores, ex longis pediculis propendentes: cuilibet flori, fructus succedit semicircularis, supernè in partes duas divisus, viridis primùm, at per maturitatem ruber, (qui vulgaris fructui major est, aliquando unicus, aliquando plurimus, ex longo pediculo dependens, aiebat apud Matth.) semina duo continens, quare dicoccos appellari potest. Hæc ille, cui dicitur in phyt. & apud Matth. Bryonia 3. sive maculata, à vulgari differens, quòd minor sit, & folia per medium albis striis notentur: In prod. Bryonia 1. In pin. 2. Cretica maculata: Bryonia dicoccos, frequentissimè in Creta proveniens, elegans, & ab aliis alibi natis differens: Bryonia Cretica, Ponæ Italico.

VITIS SIVE BRYONIA NIGRIS baccis. CAP. XXI.

Descr. QVamvis videatur Bryonia nigris baccis posse paucis verbis tradi, nihilominùs tamen cùm libuerit Cordo particulatim eam delineare, placet ejus diligentem descriptionem proponere. Bryonia quæ nigras fert baccas, ab una radice viticulas emittit plures, tenues, longas, & angulosas, iis asperis, scabris & formâ vitigineis similibus stitas. Secus quæ singuli, longi, intortique exeunt oreoli, arbustorum virgas, & sepium sarmenta apprehendentes, quò facilius ipsæ viticulæ, alioquin infirmæ, sepes scandant, quas ubi ascenderint in omnes partes reptantes se expandunt. Flores à Veris exitu, usque post medium Æstatis fert parvos, foliaceos, colore pallidos, pauca intus stamina habentes, quibus singulæ succedunt baccæ, seu acini, mediocri Pisi *Baccæ Pisi quantitate.* quantitate, formâ rotundæ, colore primùm virides, in maturitate verò nigræ, & in exiguos racemos congestæ, tactu molles, intúsque lubrico & glutinoso succo plenæ, quibus quina senave semina continentur, cannabis colore & quantitate, sed minùs *Semina cannabis.* acuminata, in latitudinem compressa, & candidum nucleum intra se claudentia. Radice nititur perenni, secundùm ætatem grandi carnosáque, longitudine plerumq; cubitum excedente, crassitudine racchij aut tibiæ, longo Rapo aut Raphano simili capite *Radix Rapo similis.* multis ceu verrucis tuberoso, in profundo in duas vel tres partes distracta, colore foris incandido cineracea, intus autem candida, aut Buxi modo pallida, quæ gustu amara & subacris est, cum astrictione non pauca & aliqua nauseosa qualitate *Gustus.* abundat. Eadem lubrico & glutinoso succo & gravem odorem spirat, baccæ sive acini, radicem qualitatibus æmulantur, minùs tamen siccant. Colligitur *Collectio.* primo Vere mox prodituris asparagis. Ex radice *Usus.* aqua, præsecto radicis capite, & excavata radice quæ in cavum (singulis diebus matutino tempore tollenda) confluit, ischiadis utilis. *Ischias.* Nascitur in sepibus. *Locus.* Plurima in VVirtenbergensi Suevia atque Rhenana provincia, in Hessia, Saxonia, VVestphali, Pomerania, Marchia, VVirtenbergensi Electoratu & Misnia abundat. Lectores considerent an Cordi Bryonia hæc nigra quæ formâ foliorum non differt ab alba, eadem sit quæ veterum ut Diosc. Plinij & Galeni, quorum verba subjicimus.

Vitis nigra Diosc. Nigra Vitis, inquit Dioscorides, quam aliqui Bryoniam nigram, alij Chironiam Vitem nominant, folia fert Hederæ, ad Smilacis folia propiùs accedentia, sed majora; caules etiam huic similes, ac ipsa quoque vicinas arbores capreolis suis amplectitur; fructus racematim cohæret, qui inter principia viret, at post maturitatem nigricat; radix foris nigra, intus buxeo colore. *Vires.* Hujus etiam cauliculi qui primò *Usus.* germinum partu erumpunt, olerum modo in cibos recipiuntur. *Urina. Menses. Vertigo.* Vrinas porrò cient, menses pellunt, ac lienem minuunt, nec non & comitialibus, vertiginosis, ac nervorum resolutione tentatis prosunt. Radix iisdem quibus albæ viribus pollet, eadémque præstat, sed inefficaciùs. Folia verò cum vino exulceratis jumentorum cervicibus efficaciter illinuntur; ac luxatis etiam similiter imponuntur. *Luxati. Diosc. appellationes notha.* Nigram Vitem inter Dioscoridis notha alij Bucranium, Romani Vuam taminiam, alij Batanutam, Bateonda alij, alij Betisalcam, Daci Priadela, alij Peregrinam, Afri Lavothen vocant.

Bryonia nigra Plin. Bryonia nigra efficacior in eodem usu [*cum alba, ad extrahendum ossa infracta*] cum melle & thure, ita tradente Plinio: *Vires & usus.* Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat. Ciet menses & urinam. *Dolores lateris.* Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & *Pterygia.* pterygiis digitorũ. Ex vino secũdas fœminarũ apposita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatẽ seminis: qui illitus per se & cũ eruo, lætiore quodã colore & cutis teneritate mãgonizat corpora: serpẽtes fugat. *Mangonium.* Tũditur radix cũ pingui fico, erugatq; corp' si statim bina stadia ambulẽt; aliàs urit, nisi frigidâ abluatur.

Iucun-

Jucundiùs hoc idem præstat nigra Vitis: quoniam alba pruritum affert. Est ergo & nigra, quam propriè Bryoniam vocant, alij Chironiam, alij Cynecanthen, aut Aproniam, similem priori, præterquàm colore. Hujus enim nigrum esse diximus. Asparagos ejus Diocles prætulit veris asparagis in cibo urinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis & harundinetis maximè nascitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore ossa infracta vel efficaciùs extrahit, quàm suprà dicta. Cæterùm eidem peculiare est, quòd jumentorum cervicibus unicè medetur. Aiunt siquis villam eâ cinxerit, fugere accipitres, tutásque fieri villaticas alites. Eadem in jumento hominéque phlegma, aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit, circumligata sanat.

Nomina. Chironia. Cynecanthe. Apronia. *Locus.*

Vitis nigra, quam Bryoniam propriè vocari scribit Galenus, supra dictæ ad omnia similis est, nisi quòd imbecillior. Quod autem non ausinus asserere hanc Cordi Bryoniam nigram [ἄμπελον μέλαιναν, quam in Diosc. in quibusdam similem statuit cum Vite alba] eandem esse cum Vite nigra Diosc. Plinii & Galeni, facit potissimùm Dioscorides suâ diversâ descriptione in forma foliorum ab alba.

Bryonia propriè Galeno.

Bryoniam nigram inventu rariorem tradit Marcellus, ideóque cognitu difficiliorem: inventam tamen totam veterum scriptorum historiam confirmare. Sunt illi, inquit, per intervalla cum foliis dispositi racemi: & qui non ultra octo decémve acinos ostendunt: multo minore quàm in punicis magnitudine, & colore ante & post maturitatem, quo ab hoc describuntur. Quos tamen Diosc. hîc caules vocat: nos potiùs viticulas dixerimus: earum enim speciem magis, quàm caulium habent. Maturescunt acini ejus extrema æstate: & ubi minùs calet: umbrosisque locis Autumno. Nascitur & hæc, ut in alba diximus, in sepibus & inter fruteta propinquas stirpes ascendens & alligans. Minor hæc quàm alba est: nec tam latè ut illa viticulas suas spargit. Pares utriusque vires antiqui omnes esse tradiderunt: ideóque sine discrimine uti ceu alterutrâ jusserunt. Licétque id in Paulo Ægineta cognoscere, qui contra nigras cicatrices utriusque ope his verbis utitur; Nigras cicatrices delet Bryoniæ radicis albæ & nigræ in oleo decoctæ &c. De ejus appellationibus non est quod dicamus præter quam Chironiam vitem vocari potuisse: aut quòd Chiron Medicinæ & herbarum in Thessalia peritissimus ulceribus jumentorum & hominum ex ea primus remedium invenerit: aut quòd Chironiis ulceribus eâ veteres mederentur. Quod autem in Dioscoride legitur Vvam taminiam dici à Romanis, falsum est. Alia enim à Bryonia taminia Vva est: quemadmodum Latini antiquiores omnes docuerunt.

De Bryonia nigra Marcellus. *Tempus.* *Locus.* *Aegineta de Bryonia nigra.* *Chironia Vitis.*

Ampelon melænam, aliquos Aproniam vocare autor est Hermolaus. Hanc etiam Tannum sive Tamum quosdam putare, & vulgò Tamarum. Esse qui Tamnum quoque scribant, non Tamum, aut Tanum. Ruellius Vitem nigram vocat, recitans confusè Dioscoridis, Plinij & Hermolai verba, quem non nominat. Cæterùm credidit Fuchsius eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ Hetruriensibus vulgò Vitalba dicitur, ac à nobis Clematis latifolia inscribitur. Verùm hæc ejus opinio nobis cum Matthiolo, pace suâ, planè reprobãda videtur. Siquidem nostra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxeo colore: non fert folia Hederæ majora, sed potiùs minora, & per ambitum laciniata: nec semen edit in racemi modum, sed simul compactum, nullâ cum Vvis similitudine. Adde, quòd eadem suâ facultate exulcerat. Vitis verò nigra exulceratis boum cervicibus medetur, & luxatis ob adstringentem vim, quam habet, utilissimè imponitur. Vitem nigram Dioscoridis, temerè nimis Matth. herbariorum & officinarũ Sigillum B. Mariæ nuncupat.

Ampelos melæna. Tannus. Tamnus. *Ruell. not.* *Clematis latifolia Fuchsii opinio reprobata.* *Luxata.* *Sigillum B. Mariæ.*

An Corn. in Diosc. Bryonia nigra, herbariis nota, fructûs & radicis colore ab alba tantùm differens: Matth. in Diosc. cum mag. fig. Bryonia fructu nigro, quem ait Dioscoridem non vidisse. Is autem Vitem nigram legitimam non exhibet, ut sequenti historia dicemus. Fallop. Bryoniam nigram ait Psilothron vocatam à Græcis, eò quòd usus ipsius attenuet pilos. Cam. h. & Hort. Lusit. Bryonia baccis nigris. Lugd. Vitis nigra quoad descriptionem, non verò quoad iconem, quæ est Vitis nigræ quorundam, de qua mox. Hanc eandem iconem eodem titulo retinet Lacuna, Cam ep. & hist. Matth. germ. & Tab. Vitis nigra quoque dicitur Arnold. Gillen. Hort. Lus. & Ryffio absque icone, qui Fuchsium & alios falli scribit, qui nigram Vitem aliam esse plantam ab alba differentẽ arbitrentur, cùm eadem sit & colore in radice, quæ huic nigra, alteri alba, & fructu tantùm differant, quem alba Vitis rubrum, nigra verò nigrum proferat & in Norico agro copiosiss. cum alba proveniat, quamvis simul nascentes nusquam repererit. Dod. gall. Bryoniam nigram à nemine adhuc in Galliis cognitam esse testatur. In hist. eam paucis (ex Cordo ni fallor) describit. Bryoniæ nigræ radix aliquando ad nostras manus venit, ait Cæsalpinus, nautis eam pro victu circumferentibus: vocitant Panem Turcharum: est radix brachiali crassitudine amplior, sed brevis, carnosa, colore intùs subrubente, ut divisa in taleolas, farciminis speciem gerat. hæc quamvis multò antè eruta, adventante Vere germinare cœpit. Quamprimum igitur eâ terræ mandavi, ut plantæ speciem addiscerem: protulit autem caulem circumvolventem se adminiculis ad multam altitudinem, & folia Hederæ mucronata, colore subrubente, vixit usque in Autumnum; frigore verò adventante penitùs extincta est. ejus neque florem, neque fructum videre licuit.

Psilothron. *Fuchs. not.* *Panis Turcharum.*

Gerar. Bryonia nigra silv. qui malè malam habet iconem Tabern. Vitis nigræ secundæ, quæ est Clematidis latifoliæ, pro Bryonia nigra. C.B. phyt. Bryonia 2. sive nigra, seu Vitis nigra Diosc. Apud Matth. Bryonia seu Vitis alba altera nigricantibus baccis, fructu nigro Matth. Eid. pin. Bryonia 1. alba baccis nigris: Vitis alba baccis nigris, Cast. Differt à vulgari radicibus, & baccarum colore; hujus radix interiùs buxeo colore pallet: illius ex albido sublutei coloris est: hujus baccæ maturæ nigricant, illius rubent. Siquidem autem hæc colorum differentia icone exprimi non possit, ejus picturam hîc studio omittimus.

Tab. icon mala.

Ἄμπελος μέλαινα Græcis, & Βρυώνια μέλαινα, & χειρώνειος ἄμπελος; Latinis Vitis nigra, & Bryonia nigra, & Vitis Chironia nominatur; Arabib. *Fesire fentanim, Alfesiresim*, sive *Faserſim*. Ger. Schwartz Stickwurtz: It. *Vite nera.* Gall. *Coulevree noire.*

Nomina linguar.

VITIS NIGRA QVIBVSDAM, sive Tamnus Plinij, folio Cyclamini.

Cap. XXII.

Radix magna, crassa, tuberosa, rotunda ferè, foris nigra, intus alba, profundè in terra demersa, ut non nisi altissimè adacto ligone quis facilè consequi possit, viridis à nobis gustata, saporem acrem linguæ imprimebat, non tamen ingratum, aut amarum: siccata candidissimâ substantiâ accedit ad Dracunculi minoris radicem nullis circulis donata quales apparent in Bryonia, quæ facilè in pollinem redigi potest, nec rara ut illa, sed compacta, in eo accedens ad Mechoacan, ab ea etiam diversa circulis, sapore quoque est non ingrato, cum aliqua

Descr. *Sapor.* *Dracunculi radice.*

acrimonia, plures viticulas emittit quæ proximis quibusque se circumvolvẽtes in altum nituntur, nullis claviculis donatæ: folia alternatim longissimis pediculis hærent, Cyclamini foliorum ferè formâ, sæpè tamen acutiora & duplo triplóve majora, infra supráq; læto virore splendentia, tenera, multis nervis sinuatis prædita, gustûs viscidi. Flores inde oriuntur unde foliorum pediculi, racematim cohærentes, ex luteo virides sive chlori: quibus racemi succedunt uvarum rubentium, aut ex rubore fuscarum.

Folia Cyclamini fere.

Ruell. Cyclaminos altera Diosc. & Plinij, Herb. & offic. Sigillum Mariæ; Mauritanorum Bothormatien primum [*Tuber Mariæ*] nominatum, Malacocissus Democriti. Sic & Corn. Fernel. & Dalechampio. Sed falluntur. Non enim radicem, aut facultates habet Cyclamini alterius.

Cyclamin. altera. Sigillum, vel Tuber Mariæ. Malacocissus.

Matth. Vitis nigra, Hetruscis vulgò Tamaro appellata, corrupto à Tamno vocabulo. Sunt enim (inquit is) qui hanc Tamnum, sive Tamum etiam vocent, unde Latinis ejus uva taminia dicta est. Viti nigræ, quæ in Italia nascitur, illud objici posse putaverim, quòd in uvarum colore à Dioscoridis differe inveniatur, quòd ejus Vitis uvæ post maturitatem nigrescant, nostræ verò perpetuò rubentes spectentur. Sed hoc nihil me movet, neque facit, ut mutare debeam sententiam, & credere hanc aliam esse à Vite nigra, quod sæpè viderim naturam plerumque in florum & fructuum colore ludere. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uvas proferat, alibi verò nigras, ut in Græcia, Asia, aliisque calidioribus, quòd hujusmodi discrimina sæpenumero cœli, ac soli diversitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam objectionem diluit, non dubitaverim asserere, hanc plantam, esse veram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorsus notæ illi adstipulari deprehenduntur. Hæc ille, qui plantæ capreolos appingit, qualem observare nunquam potui. Amplectitur quidem proxima, sed non per capreolos: Racemi etiam in prioribus comm. malè exprimuntur: Radix quoque non tenuis, sed crassa, quam non observavit Matthiolus. Plantam præterea non describit, sed fictam tantùm iconem proponit. Quare meritò in comm. cum magn. fig. eam mutavit, pingens meliùs uvam & radicem, licèt capreolos reliquerit. Radicem ita longam, qualis est in postrema ejus icone, ac etiam apud Dod. & Lob. ac in nostra, ad imitationem illorum facta, non observavi, sed pænè rotundam & tuberosam. Meliorem Cam. in epit. & hist. sub Vite nigra exhibuit figuram. Quis autem quæso plantam hanc eandem dixerit, cum Vite sive Bryonia nigra Dioscoridea: folia huic non sunt angulosa, qualia esse solent albæ: fructus non niger: caret capreolis, quicquid Matth. ex descriptione Dioscoridis pingat: plurimum denique in figura foliorum ut in cæteris differt, cùm tamen è contrario Gal. per omnia similem dicat. Tandem radix odore & sapore differt, quæ diversam vim ostendunt. Fallitur præterea Matthiolus hujus racemos uvam taminiam Latinos dixisse. Hæc siquidẽ Staphisagria est, autore Dalechampio.

Matth. figura falsa.

Icon nostra ex Lob. & Dodon. non placet. Matth. optimè refutatur.

Dod. Vitis sylvestris [*Sicel nostre Dame*] Bryoniæ species, non autem Labrusca. Quod admonere voluit, ne quis cum Avicenna, Serapione aliisque Medicis Arabibus, falsò putet eandem esse Labruscam & Vitim silvestrem. In quo & Plinium (in hist.) particulatim notat, ut cui utriusque ὁμωνυμία occasionem præbuerit, ut satis de his se explicare non potuerit, & l.23.c.1. utramque inter se confuderit. Hanc præterea ait Columellam & Latinos Tamum appellare, fructumq; ejus uvam tamineam. Veam autem tamineam, etiam Staphisagriam esse, sed hanc falsò ita nuncupatam Plinium confirmare, qui & Salicastrum vocet. Non esse refellendam eorum sententiam ducit, qui Cyclaminum alteram hãc esse velint, vel solam enim radicis magnitudinem facilè hos redarguere. Cyclamini siquidem radix, quòd nullius usûs [ἄχρηστος] ac exigua sit, hujus autem magna & multi usûs. Cùm eo magis ipsi videretur agendum, qui ἄμπελον sive βρυωνίαν μέλαιναν esse pertinaciùs tuetur: nisi repertâ, & ab eo conspectâ legitimâ Bryoniâ nigrâ, sententiam mutaturum speraret. Sed tamen quid vetat & in hujus errorem animadvertere, & Tamum nõ esse Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, sed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet instar Vitis, & acinos profert nigros. Ostendunt hæc differentiam satis evidentem. Describit autem is Vitem sylvestrem, quòd longos, lignosos, mediocris crassitudinis, rimosi corticis, instar sarmentorum Vitis obscurè subrubentes promat coliculos; capreolis sive viticulis careat: flores candidos, muscosos odoratósq; proferat. Sed patet eum Vitem suam silv. ex libris, & non ad plantam, quod ei sæpiùs evenit, describere: verè quidem dixit adversus Matth. capreolis carere: reliquæ verò notæ non reperiuntur in sua Vite sylv. vel Tamo.

Vitis silv. Bryoniæ species. Arabum error. Plin. lapsus. Tamus Columellæ. Cyclaminus altera non est. Bryonia nigra non est. Dod. repre.

Vitim nigram silv. Ollingeri (si modo est eadem quæ Tanus Plinij, inquit Gesh. quã Matthiolus pingit, quávis radicẽ non probè, fructũ verò omitut: & capreolos addit, descriptionẽ Dioscoridis in hoc, nõ naturã secutus.) ego cũ capreolis nũquã vidi, sed viticulis tãtùm suis flagellisq; se circũvolventem. Aut igitur Dioscorides lapsus fuerit ἰατρὸς in hac planta nominando, aut nõ propriâ significatione usus: aut Vitis nigra Dioscoridis hæc non erit. Accedit quòd fructũ ejus primò viridẽ, in maturitate nigrum facit: cũ Tani acini post viriditatem semper rubeant. Item q. Dioscorides minùs efficacẽ hujus Vitis radicẽ facit, q̃ albæ: cùm Tani radix exulceret, q. meo periculo didici; Vitis albæ non itẽ, aut non adeò. Interim hanc Vitẽ nigrã esse non negabo, aut proximã ei speciem: quoniã non invenio aliã quæ propiùs ad descriptionẽ accedat. Eid. Ges. h. Malacocissus Democriti videtur Vitis nigra, quã Ruellius Cyclaminum alterã existimat, aut nõ longè dissimilẽ. Eadem habet etiam in cat. pl. ubi præterea (sparsim tamen) Cyclaminum alterum, Tamum & Tannum, ac Vitim nigram appellat. Non placet autem quod aliquando dixerit Tamum habere baccas nigras, maximè cum postea ex autopsia tales negaverit.

Matth. reprob. Tani radix exulcerat. Gesn. not.

Lob. adv. Vitis, vel Bryonia nigra, Sigillum Mariæ, an Cyclaminos altera: Obs. Vitis, sive Bryon silv. (ita & ic.) Tamus & Bryonia sylv. Dod. quem ait meritò, vulgatum Sigillum Salomonis [*Mariæ lege*] sive Bryoniam nigram, silvestrem Bryoniam, Tamúmve statuisse. Item alibi, Cyclaminos altera, Bryonia nigra quorundam. Lugd. Vitis nigra Matthioli. qui falsam ejusdem figuram retinet, quam etiam Tab. sub Vite nigrã albã primã proponit, quem & Ger. imitatur, Bryoniam nigram appellãs.

Lugd. Tab. & Ger. not.

Schvv.

Schvv. securè nimis pronunciat Sigillum B. Mariæ esse Cyclaminum alteram & Bryoniam nigram.

C. Bauh.

C. B. phyt. Bryonia 4. sive silvestris: Eid. apud Matth. Bryonia silvestris. Non autem convenit (quod fratri placet) descriptio Dioscoridis. Velim etiam ab ipso annotatum, ubi nigrescentibus baccis, ut ipse prodidit, repererit? Tandem quæ Theoph. l. 9. hist. c. 14. & 21. de Vite silv. scripsit, plantæ de qua accipitur, non quadrant. Eid. B. pin. Bryonia 4. lævis, sive nigra racemosa: Vitis nigra Matth. Ang. Lac. & Cast. Tamarum vulgo, Cæs. Vitis sylv. Diosc. & Theophr. quibusdam. Sed florem capillaceum, muscosumque ei tribuit Diosc. qui in nostra non observatur. Aliis Cyclaminus cyssanthemos Diosc. Aliis Uva taminia Plinij: aliis ejusdem Salicastrum, quod potiùs Amaræ dulci convenit. Baccæ maturæ aliquando rufescunt, aliquando nigrescunt.

Locus & Tempus.

Provenit à me plantata in horto E. C. collecta ex vicinis locis urbi Montbelgardensi, ut in colle versus Arbonam eundo ad planitiem in dumetis: item propè la Chau Vitium monte. Genevæ florentem observavi mense Maio in colle l'Abbatie. Frater C. B. in Huningen collegit. Tiguri in sylvis sponte provenit, ut & Porentrui cum baccis perfectis Augusto. Radicem valdè profundè agit. Vitis nigra Matthioli frequentissima in Hetruria provenit, quin & in Goritiensi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus ejus cauliculi pronascuntur.

Vires & usus.

Tamari viticulas, quæ Vere primùm erumpunt, quòd Asparagis similes sint, eorum more decoctas, suâ etiam tĕpestate mādi Matthiolus prodit, quamvis non eam, quam Asparagi, cum palato ineāt gratiam. Ast comedat Matth. suos Asparagos, ejus ego authoritati non confido, nec securè sumi posse existimo. Compertum est (inquit Lob. adv.) vel muliercululis, vehementiùs urinam, tenúmque sabulum & mensium saburram, impellere potu: verùm veneris tantoperè incentivam esse, non perinde assentiuntur quidam Commentatori; quin potiùs experti eidem conviciantur; conquesti lumbos enervare, sanguinem, renésq; inflammare, plurisque esse sibi unam aut alteram Cynaram, quam incertam & periculosam suam Bryoniam: quam si propter calorem, venerem accendere vult, haberet sibi unt, aut Flammula vesceretur, ad sui Satyrij erithronij vires enerves supplendas. Planta à Matthiolo pro Bryonia nigra exhibita, legitima Turneri judicio non est; tum quòd hæc planta manifestè cùm sit frigida, non eas habet facultates, quæ Bryoniæ nigræ tribuunt Dioscorides, Galenus, & Mesuæus; affirmant enim earundem esse virium cum Bryonia alba, at illa Matthioli tam valida non est. Mesuæo Bryonia alba, calida & sicca est in tertio recessu. Nigram manifestè calidam statuit etiam, ubi ait non adeò esse calidam ac albam, addiťq; utriusq; radicem frigidis conferre morbis &c. Iam verò utrum planta frigida, qualem scio certò Matthioli illam esse, ejusmodi possit morbos persanare, doctis dijudicandum relinquo, & an frigida sit necne, periculo facto circa Solstitium æstivum, docebit sapor. Antè diximus ex Gesnero radicem exulcerare, quod tamen nobis non constat, ex gustu sanè acrem comperimus: dubitamus etiam an id dicit Dod. radices sint calidæ & siccæ ordine tertio: addit fructus adsimiles facultate, attamen mitiore: utramque abstergere & digerere: Quod Galenus scribit de asparagis Bryoniæ ab omnibus pro more per Veredi, de Vite silv. sive Tamo, nequaquam de Bryonia alba veritatem habere: esse qui asserant in Hispania Bætica in cibaria recipi: Dici à porcis hujus radices quæri, erui, ac cum voluptate mandi, neq; minus esse gratas quàm Cyclamini orbicularis quæ inde Panis porcini nomen indeptæ sint: Sed temerarium fore idcirco Tamum Cyclamini speciem asserere, quòd ejus radices porcino generi gratæ sint.

Matth. non recipitur.

Vis aperitiva.

Matth. reprehenditur.

Satyrium erithronium.

Temperamentum.

Dubitant autores.

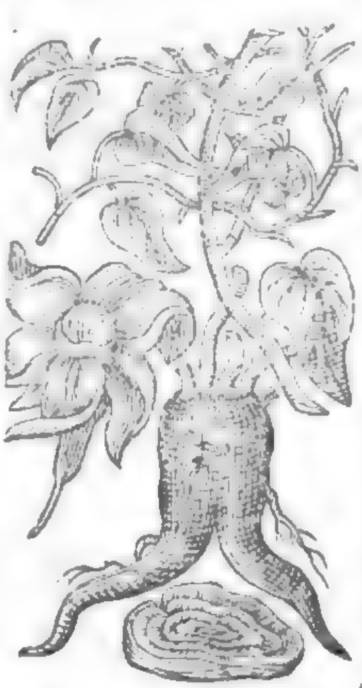
BRYONIA LÆVIS, SIVE NIGRA baccifera, C. Bauhini.

Radicem habet magnam, crassam, longam, succo glutinoso plenam; caules verò sarmentorum Vitis instar lōgos, lignosos, angulosos, quibus se, (licèt capreolis careat) crebris circumvolutionibus vicinis fruticibus circumvoluit: folia hederacea, Smilacis lævis similia, magis tamen sinuata, tenuia, splendentia, & nervosa, longissimis pediculis donata: flores albi sunt, muscosi: ad cujuslibet folij exortum, in viticulis maximè superioribus, pedicellus brevis ex caule exurgit, qui baccam unicam ceraso minorem, virentem primùm, at per maturitatem rubĕtem, sustinet: cui semina satis magna, rotunda, nigráque, quaterna, quinave includuntur. Provenit in sylvis circa pagum Hüningen, Iunio florens: at baccæ Septembris fine maturæ sunt.

Hæc à communi Bryonia sylvestri, quæ Tamus dicitur, potissimùm in his differt, quòd communis florem minorem habeat, racemosa sit: hæc verò flore sit majore & baccifera. Hæc C. Bauh.

Est autem in prod. ipsi Bryonia 2. sylvestris baccifera: Eid. pin. Bryonia 5. lævis, sive nigra baccifera.

MECHOACAN. Cap. XXIII.

Tales sunt radicis brachialis crassitudinis per transversum sectæ, cortice rugoso tectæ, ex fusco cinereæ, cæteroqui cinereæ, per quas vix ulla apparet fibra, substantiâ molliusculâ, sapore subdulci cum obscura quadam acrimonia, nauseam movĕte masticando, circulos habet ut Bryonia, verùm ab ea differt; quòd compacta sit & non fungosa, nec sapore acri, amaro & viroso, qualis illa. Porentrui à Pharmacopœo nobis data Mechoaca tota fusca nescio unde, sapore nonnihil acri in qua circuli valdè manifesti: altera radix secundùm longitudinem secta externè rugosa cinerea, internè albicans.

Descr.

Sapor.

Discrimen a Bryonia.

Mechoacan Monardes duplex tradit, & tertium genus sylvestrius. De primæ verò Mechoacan annum 1560. primùm in provincia Mechoacan dicta, radicis reperta planta hæc scribit. Video stirpem in magno vase terrâ pleno rĕpositam Hispali in monasterio Franciscanorum, multis ramis supra terram expansis luxuriantem, colore fusco ad cinereum tendente, qui vicinas perticas aut pergulas (si adponantur) scandere, & multiplici nexu amplecti possint: foliis circinatæ ferè rotūditatis in mucronem tamĕ desinĕtibus, nōnunquā admodū amplis, atrovirĕtibus, fibrosis, perĕnibus, adeò verò delicatis, ut humiditate carere videantur: fructu, ut perhibent, Coriandri sicci magnitudine, racematim cohærente.

Mechoacan generatim.

Mechoan ex Mechoaca.

Fructu Coriandri.

Radice Bryoniæ. Radice crassâ, Vitis albæ seu Bryoniæ modò: insipidâ, & sine acrimoniâ, quæ advehitur magnis & parvis fragmentis, partim in taleas concisis, partim manu confractis. *Rhabarb. Indicum.* Non defuerunt autem, qui huius radicem, cui Rhabarbari Indici & Mechoacani nomen inditum, eandem cum Bryoniæ radice (quòd hujùs modo crassa sit) esse putarunt, aut saltèm ei congenerem: sed multùm differunt. nam Bryoniæ radix, cùm viridis, tum sicca, admodum acris est: Mechoacan verò insipida & sine acrimonia.

Mechoacā ex Continenti. Cęterum nūc ex Continenti advehitur Mechoacan, natū circa Nicaragua & in Quito (ubi diligenter colitur & magno in usu est, ob eius mirabiles effectus) longè præstantius eo quod ex nova Hispania adferri consuevit: cuius flos, semen, & ramuli etiam allati sunt. *Flore mali aureæ.* Erat verò is flos quasi Mali aureæ, quinque foliis constans majoribus, subfusci coloris, è cuius umbilico protuberat calyx sive vesicula quædam avellanæ magnitudine, membranâ constans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuissimâ pelliculâ secretas dividitur, & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur.

Mechoacan genus silv. Mittit promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus silvestrius quod simile est alteri cùm folio, tum sarmentis, cum radice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimoniæ nonnihil habet. *Scammonea.* Scammonea autem hoc genus nuncupatur propter rationem inter vires adducendam. Hactenus Monardes, qui rursus de Ind. Occid. lib. 1. cap. 22. ait Mechoacan dici Rhabarbarum Indiæ, Rhabarb. novæ Hispaniæ, Rhabarb. ex Mechoaca: quosdam voluisse Vitem albam esse, verùm multùm differre. *Rhab. Indiæ & novæ Hispaniæ.* Qua in re huic subscribit Lob. (cui dicitur Peruviana Mechoaca, Mechoacæ provinciæ planta Bryoniæ similis. In obs. autem solùm radix exprimitur; in Ic. verò folia, Bryoniæ silvestri similia adduntur, ipsum deniq; florem pingit ex Monarde) Lugd. Car. Steph. in domo rust. germ. lib. 2. c. 76. cum Ægid. Everardo post. com. de Panacea herba sive Tabaco. Putat autem is maiorem cum Vite nigra affinitatem habere, aut cum *Turbith.* Turbith, saltèm quoad facultates. Inferiùs ex Monarde patebit, cur idem Scammoneum quoddam esse Americum cum Dodon. tradat, qui & Scammonij speciem non temerè credit, etiàmque Nil Americanum esse posse concedit, ac cum Carol. Steph. in domo rustica germ. Convolvuli speciem facit. *Scammonium Americum. Nil Americanum. Convolvulus.*

Genera duo Clusii. Missa sunt Clusio ex Hispaniis duo seminis Mechoacan genera: unum brevi calyculo sive siliquâ, semineque nigro, quale est Scammonij, aut Cōvolvuli majoris: *Semine nigro. 1.* *2. Semine russo.* Alterum oblongiore aliquantum calyculo, & semine ruso, & quàm superiùs longiore teneriorèque: utriusque siliqua parte interiore lanuginosa est. Ex utriusque semine natæ plantæ (quas hyemis iniuria sustulit) prodibant Scammonij aut Convolvuli modò, deinde multis sarmentis proxima pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Convolvuli majoris, sed tenerioribus, & colore magis fulvescente: radix pollicarem, vel maiorem crassitiem jam erat adepta.

Tab. not. Tab. duas ponit figuras, quarum prior inscribitur, Mechoaca 1. Bryonia Peruviana, Indianisch Zaunräben/ Mechoacan; posterior, Mechoaca 2. Ponit autem priorem pro Mechoaca Monardis, appingens flores & capreolos, cùm tamen capreolorum nullam hactenus invenerim mentionem factam à quoquam, nec ipse dicat, ubi, vel apud quem viderit: non ostendit qua in re differat à secunda quam Lobelio attribuit, cujus figurę similem ponit sine capreolis. Dodonæus etiam nullos habet capreolos. *Icon. aucta.* Nos studio omisimus flores & capreolos, nolentes ponere minus incertum pro certo.

Lugd. not. Lug. Mechoacæ tres habet figuras; uni titulus Mechoacan Penæ: alteri Mechoacan Dodonæi: tertiæ Mechoacan Monardi. B. phy. Bryonia 5. Mechoacana, seu Mechoacan duplex: 1. ex Mechoacan novæ Hispaniæ insula; 2. ex Continente circa Nicaragua, præstantior. Item Bryonia 6. sive Mechoacana silvestris. Eid. pin. Bryonia 6. Mechoacana alba. Item Bryonia 8. Mechiocana sylvestris.

Locus & Tempus. Locus ex hactenus dictis manifestè satis declaratus est. Nunc quod superest, fructus prioris Mechoacæ Monardis Septembri maturescit: radix colligitur Octobri: semina alterius, molli & spongiosâ terrâ excepta, commodè nascuntur.

Temperamentum. Mechoaca calida est primo gradu, sicca secundo: tenuium autem esse partium, nonnihil tamen adstrictionis possidere, ex eo patet, quòd absolutâ purgatione, internarum partium robori nihil adimit, nec eas debilitat, ut reliqua purgantia medicamenta: imò illa purgati robustiores redduntur, quàm ante sumptum medicamentum erant. Hinc fit, ut nullâ correctione indigeat: solùm vinum est ejus vehiculum, cum quo sumpta, faciliùs & efficaciùs operatur, quàm cum alio quovis liquore, nec vomitione rejicitur. *Delectus.* Deligitur autem à Monarde recens, albicans, exteriore parte nonnihil flavescēs: improbatur candida, nigra, cariosa. Ab Ægid. Everardo (à quo domestica nominatur) præfertur recens, alba, compactior & solidior, gravisque aliquantum, non perforata: rejicitur leucophæa, aut subnigra, quam ad purgandum imbecillem, ut silvestrem esse tradit, præsertim si linguam pungat. *Asservatio.* Hinc ineptè faciunt (pergit Monardes) qui illam in pulverem comminutam adservant, quoniam facilè exhalet, & ejus vis infringatur. *Conserva.* Ex radice fit conserva varij generis, Cydoniorum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo, quæ in deliciis esse possunt: nam ut radix est insipida, facilè saccharum recipit, quocunque tandem modo paretur. Molesta non est hujus radicis sumptio, quia nullius mali saporis est particeps, ideòque omni tempore, omnique ætati, pueris, senibus, aliisque qui cætera medicamenta respuunt, utilis est, cùm benignè & sine molestia purget. *Vires.* Crassos, viscidos, putridósque humores, utramque bilem & aquas educit: Iecoris, ventriculi, lienis morbos tollit, & earundem partium obstructiones aperit, ideóque ægritudinibus inde provenientibus, hydropi, ictero utilis: inveteratos capitis dolores curat, cerebrum & nervos expurgat, cephaleæ, epilepsiæ, strumis, articulorum, coli, & renum doloribus opitulatur: veteres defluxiones sistit: uteri morbis, qui plerumque ex frigidis humoribus aut flatibus generantur, tussi veteri, asthmati, & reliquis pectoris vitiis, antiquis febribus, & lue venereâ vexatis convenit, repetito, quoties opus fuerit, ejus usu. *Lues venerea.* Nam in similibus obstinatis & inveteratis morbis, necessariæ sunt plures evacuationes, ad penitùs revellendum & expellendum humores qui tales morbos generant: itaque nihil mirum, si unicâ purgatione, ægri optatam sanitatem non consequantur. Hujus autem radicis sumendæ ratio talis est. Purgato priùs corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & diætâ, pro medici judicio; selectioris hujus radicis leviter contusæ pulvis vino albo maceratus, aut aquâ fœniculi, anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert; quod etiam commodè dilui poterit, si quis dilutum cupit, stillatitio intybi, buglossi, vel scariolæ liquore) summo manè propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris; unius drachmæ juvenibus & adolescentibus; duarum verò drachmarum viris & mulieribus. *Pulvis. Dosis.* Nec inutiliter datur ex syrupi rosati novem infusionum duabus unciis: aut violarum serapio, conservæve miscetur: & sæpiùs ex jusculo sumitur. Dimidiâ post sumptum hoc medicamentum

mentum horâ somnus conceditur, iis præsertim qui vomitibus obnoxij sunt, sed brevis: nam purganti incipienti, nec somnus, nec cibus, nec potus convenit. Si verò qui hunc pulverem, vel aliud quodvis laxans medicamentum sumpserit, sibi à vomitu metuit, utatur eo quod sæpiùs expertus sum remedio, videlicet, ilicò à sumpto medicamento, albumen ovi assum & adhuc calidum digitisque attritum lineo panno raro involvat, & in nodum colliget, quem gutturis orificio imponet, & istic retinebit, donec medicamentum laxare incipiat; etenim non modò vomitum prohibebit, sed etiam fumos & vapores à medicamento sublevatos reprimet. Factâ purgatione datur jusculum, & paulò post cibus, qualis his dari solet qui sese purgant. Peracto prandio neque somno indulgeat, neque bibat ante cœnam, quæ levis erit, & rerum boni succi. Postridie eluat corpus medicamento aliquo, & conservâ quapiam utatur, deinceps in victu & reliquis rebus necessariis sese gerát, ut decet. Fiunt nonnunquam ex eodem pulvere excepto electuario rosato Mesue Catapotia Coriandri sicci magnitudine ut faciliùs dissolvantur & citiùs opus suum peragant. In manu autem est Medici, aut ejus qui sumpserit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sumpto pauxillo jusculo aut aliâ re, ejus operatio ilicò cessat. Negat Io. Fragosus Regis Catholici Medicus, jusculo aut alio cibo injecto Mechoacan vim purgativam sisti aut infringi, & quotidianâ experientiâ id se observasse ait, eandémque nostri autoris in Pimpinichi opinionem reprobat. Mittit Monardi promontorium D. Helene, quod in eodem quo Nicaragua tractatu est, aliud Mechoacan genus silvestrius, quod gravia symptomata excitat, ut vomitus immodicos, tormina, & alvi profluvia, quam ob causam Scammonea nûcupatur: sed nemo (periculo semel facto) utitur. Mechoacan agrestis gustu acredinem præ se fert, & domestica nigrior est vehementiúsque & cum molestia purgat: quare magis noxia, autore Everardo.

Catapotia. *Monard refutatur.* *Mechoac. silv. noxa.* *Scammonea cur dicatur.*

BRYONIA MECHOACANA nigricans.

Descr.

Radice est Mechoacæ simili, sed cortice nigricante vestitâ, interiùs rufescente, quæ tessulatim incisa rotunda, magnitudine & figura calculo aleatorio respondens, ex India Chelapæ sive Celapæ nomine ante annos undecim allata fuit. Ab Alexandrinis & Massiliensibus, Ialapium vel Gelapo vocitatur: & à Massiliensibus, Mechoaca nigra, vel mas existimatur.

Gustu est non ingrato, & gummoso, & ob copiosam gummositatem, si carbonibus, vel igni admoveatur, flammam concipit. Facultate, vulgatem sive albam Mechoacam superat: nam ob gummi copiosum, fortiùs humores serosos purgat, cum imi ventris levi dolore, & præcipuè viscera, hepar & ventriculum roborat. Quare drachmæ unius pondere exhibetur tutò, & sine fastidio opus suum exequitur. Sunt qui ea in dosi, cum aqua Cichoreæ, aut simili stillatitia, seu jure actu frigidis, tribus horis ante prandium, ægrotis propinent.

Ex Bauhini prodromo, ubi eam sub Bryonia 3. Mechoacana nigricante exhibet. In pin. facit Bryoniam 7. Mechoacanam nigricantem.

RADIX QVIMBAYA. CAP. XXIV.

Locus.

Meminit apud Clus. Petrus Cieça part. 1. Peruanæ hist. in Provincia Quimbaya, cujus metropolis Carthago, nasci tenues quasdam radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine duobus aquæ sextariis per noctem maceretur in vase aliquo, majorem aquæ partem eâ nocte absumi. Ex ea quæ superest aqua, qui tres uncias sumpserit, adeò benignè purgatur, & sine molestia, ut si Rhabarbaro purgatus esset. Cujus rei aliquoties periculum fecit magno illorum, qui sumpserunt, commodo.

Vires.

Lugd. Petri Cieçæ radix Quimbaya. C.B. Radix Quimbaya: meminit etiâ Fragosus, sed succinctiùs.

Synon.

BEXVGO DEL PERV. CAP. XXV.

Plantis illis quæ ex utriusque Mechoacan generis semine Scammonij aut Convolvuli modo prodibant forsitan similes erant, quæ ad Clusium Diepâ mittebat doctissimus vir Godofredus le Brij, Medicus Regius, *Bexugo del Peru* appellatione, quarum drachmam sumptam, purgandi vim habere scribebat, præferrique Mechoacan & nucibus Indicis purgativis. Erant verò illæ, sarmenta veriùs, quàm radices, longa, æqualis ferè ubique crassitudinis, digitalis videlicet, nonnulla etiam minora, lenta, & funiculorum, sive Athragenæ sarmentorum instar nonnihil contorta, cortice cineraceo obducta, valdè nervosa internè, lenti gustûs initio, deinde nonnihil acris & salivam cientis, denique guttur & fauces urentis, breviter ad Athragenæ sarmenta proximè accedentia, ut quodammodo mihi persuadeam Athragenes fuisse sarmenta illis in locis nascentis.

Bexugo del Peru. *Vires & dosis.* *Descr. rad.*

B. pin. Clematis Peruviana.

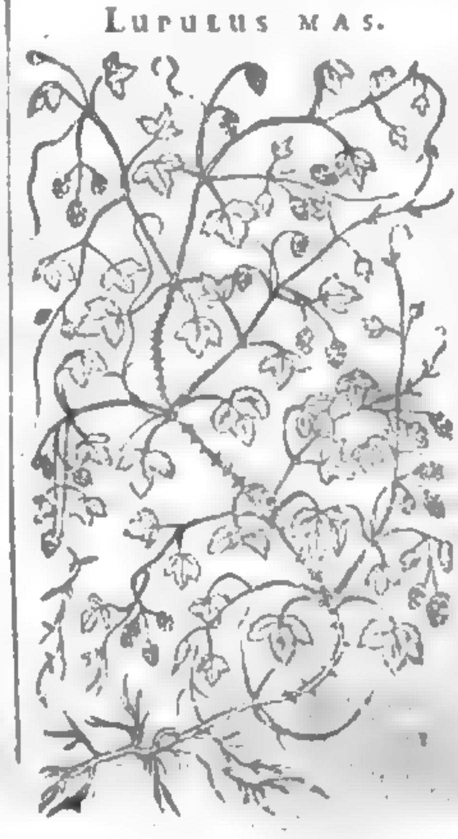
RADIX PVRGATIVA INDICA Mattalista. CAP. XXVI.

Illustriss. Principi Frid. Duci Virtembergico missa fuit hæc radix, nomine radicis purgativæ Indicæ Mattalista, quæ fibrosa erat, repræsentabátque quodammodo segmenta Helenij, fusca, rugosa, internè nonnihil flavescens & albicans, nullo sapore manifesto, nisi quòd diu masticata, acrimoniam quandam habebat. Hæc autem erant adscripta: Assumpta pondere ʒ.ij. pulverisatarum in aqua cordiali stomacho jejuno manè, refrigerat, valet in febribus cholericis & ardentibus. Syrupus ex hac radice paratus ex unc. iiij. in lib. 1. aquæ decoctis cum Sacchari pondere ʒ.ij. refrigerat, mundificat sanguinem. Sed quis non intelligit sacchari dosin nimis parvam esse. Syrupi dosis etiam erat adscribenda.

Descr. *Sapor.* *Vires.* *Cholera.*

LVPVLVS MAS ET FOEMINA. CAP. XXVII.

Lupulus mas.

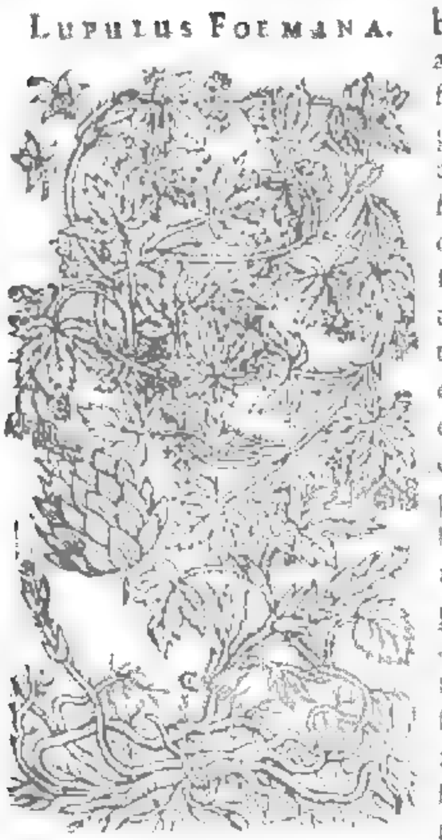

Anadendras Lupulus, per se infirmus, facilè radicas, aut proxima adminicula, quæ arripuit, conscendit, non ille quidem capreolorum, quos nullos habet, ope, sed tortilibus, asperis, angulosis purpurascentibus & côcavis sarmentis tenaci pedamétorum complexu in altum subnitens, cæteroqui humo se tollere vix potis; folia è geniculis bina, adversa, pediculis palmaribus, asperis, ru-

Descr.

LUPULUS FOEMINA.

Foliorum Lupuli.

bentibus adnexa, aspera, modò Mori folia imitata, integra, in mucronem abeunt, modò trifariam divisa totidem mucrones ostentant, tum hîc, tum illic per ambitum serrata: flores ex foliorum alis racemosi, cannabacei, colore herbido pallescentes, ex foliolis & totidem staminibus componuntur, qui in aliis nullo sequente fructu evanescunt, aliis squammis compactiles fructus semen continent ruffum, amarum.

Lupuli genera. Lupulum dividunt aliqui (ut Trag. Lob. & Cam. ep.) in sativum & spontè provenientem, sive sylvestrem, facie non differentem, præterquam magnitudine & exilitate: nam sylvestrem aiunt florum conos minores, rariores, pauciorésque habere.

Lupuli sexus. Alij distinguunt in marem & fœminam. Mas (ait Cam. ep.) folliculos edit; fœmina flosculos. Non desunt qui marem appellent Lupulum, qui steriles habet flores; & fœminam cui folliculares fructus; folia (addit C. Bauh.) circa radicem sine incisuris, serrata tantùm, rotundiora; flosculi subpallidi, sine fructu pereuntes in pollinem luteum. Illud mirum eum qui floret non ferre semen [*fructum C. Bauh.*] & qui semen [*fructum C. B.*] non florem.

Lupulus salictarius. Bryonia. Vitis Septentrionalis. Lupulum salictarium spontaneum in Græcia etiamnum hodie vernaculè βρυωνίαν vocari audit Lobelius: Sativam verò, Vitim Septentrionalium inscribit: de qua dicit. Munifica Phronæa miserta algidiores regiones, eis largita est hanc quasi Vitem alteram, quâ quasi vitâ quapiam suas potiones animarent, & salubriores efficerent. Quare sedulò coluerunt hâc vulgò Vitem; depactámque è sylvestri urbanam fecerunt, jam tot locis, ut etiam tractus patentissimos vinetorum superent, depactis multis pedamentis & ridicis, quæ tenella clavicula & capreolos fulciant atque maritent: hæ autem fulcra, quia saligna ut plurimùm sunt, ideò fortè Salictarium vocarunt Lupulum: solo humentiore, lætiore, pinguiore, radicum fibras inserit hodie Germania, superior præsertim, atque Fládria, Anglia & Northmania, unde uno aut altero anno se porrigunt viticeæ propagines multis anfractibus prolixæ, pòst amplexantes obvia quæque arborum & arbustorum, lucósque efficiunt fornicatâ pulchritudine visendos: quippe lætior multò tota planta culta evadit, florúmque thyrsis foliaceis & squammosis adultioribus, semine etiam multò majore. Vindemiæ tempore uvæ decerpuntur, & in saccos coguntur ad Bieræ sive Cerevisiæ confectionem.

Salictarij nomen unde.

Volubilis. Volubilis, ut postea dicetur, plura habentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Hujus etsi apud Medicos hac ætate frequentissimus sit usus, nihil tamen, quod Matth. equidem invenerit, Galenus, & Dioscorides, aliique veteres tam Græci, quàm Latini authores, posteritatis memoriæ prodiderunt, quanquam non desint, qui velint, hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo tantùm nomine demonstratum lib. 21. c. 15. atque ibi inter eas herbas connumeratum, quæ spontè nascuntur, quibúsque pleræque gentium utuntur in cibis. Lupuli vocati latiùs meminit Mesues inter sua dejectoriæ facultatis medicamenta, ubi hæc ad sensum habet. Est & aliud [*quartum Sylv.*] Volubilis genus, quod Lupulus appellatur, folia habens aspera, Cucumeris modo: flores exilibus folliculis squammatim compactos, racematimque dependentes, colore subcinereo. Hanc plantam, inquit Tragus, Mes. c. 24. in simpl. Volubilem tertiam nominat, Barbarus credit Lupum salictarium Plinij, & Græcorum βρύον, quasi ad Bryoniam aliquo pacto pertineat dictum. Manardus Lupulum, Lupum repticium. Tolophiam, Volubilem magnam & mediam, Habiolam, Habillam, & Bruscandulam vocari tradit l. 5. epist. Quorum sanè omnium sententiæ, ut non multùm ab invicem distant, ita maximè mihi probantur. Sed cum iis convenire non possum qui Lupulum Corrudam interpretantur, cùm Asparagus Corruda dicatur Theophr. l. 6. c. 3. Cæterùm ut quid mihi de Lupulo videatur, explicem, existimo Lupulum eam esse apud Dioscoridem plantam, quæ illi σμίλαξ τραχεῖα, h.e. Smilax aspera dicitur. Idem Tragus ait, quæ de Smilace aspera sua Plinius tradit, ea efficaciùs & certiùs præstare Lupuli florem odoratum (qui in Petro de Crescentiis Levertigo dicitur) se credere, ideóque Lupulum Smilacis asperæ genus esse se firmiter tenere. Sed ejus sententiæ, Cornario teste, tota Diosc. ac Plinij descriptio repugnat, & in primis fructus racemosus.

Au veteribus notus. *Lupus salictarius.* *Volubilis 4. genus Mesue.* *Volubilis 3. Mesues.* *Bryon.* *Tolophia. Habiola. Habilla.* *Corruda.* *Smilax aspera Diosc.* *Levertigo.*

Synon. Lupulus. Matth. Trag. Brunf. Turn. Dod. hist. Tab. Clus. hist. Cam. ep. Cast. Lug. Clus. & Cæs. Lupulus. Lac. Fuch. Gesn. h. & coll. Lon. (qui & Humulum vocari scribit) Dod. gall. Lob. obs. Lupus salictarius. Lob. ic. Lupus salictarius spontaneus sive Lupulus, & Vitis Septentrionalium. Schvv. Lupulus spontaneus mas, Lupulus sylvestris, Lupus salictarius, Wilder Hopffen/ Dorn Hopffen: Item, Lupulus spontaneus sterilis Lupus sylvestris fœmina, Wilder femel Hopffen: folio rotundiore, nec tam profundis, ut mas, incisuris dissecto, & juxta radicem potissimùm sine incisuris. Eid. l. 2. Lupulus mas, βρύον, βρυωνία, Lupus salictarius sativus, Lob. Humulus lætior majoribus capitulis & semine copiosiore.

Lupus salictarius.

C.B. ph. & apud Matth. Lupulus mas & fœmina. Eid. pin. Lupulus 1. mas: Lupulus sativus & sylv. Trag. Lon. Cast. Lugd. Item, Lupulus 2. fœmina, ut & Cam. ep. & h.

Bryon. Lupum salictarium, sive Lupulum Fuchsius à Græcis recentioribus Bryon vocari refert, & à vulgo Humulum: ab aliquot Italiæ ruribus ad græcam appellationem alludentibus Bruscandulam, quasi Bryon scansile nominari. Bryon quidem à Bryoniæ similitudine haud dubiè dictum: Lupum verò salictarium, quia subeat, scandátque Salices & arbusta omnia circumvolvendo sit appellatum: & hinc quoque Lupum reptitium nonnullis nuncupatum. Hæc ille. Quo verò auctore, Fuchsius Græcis βρύον appellari asserat, nondum reperire licuit. Βρύον Muscus est. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, ut Oribasius testis est.

Humulus. Bruscandula. Bryon & Lupus salict. Lupus reptitius. Fuch. repre.

Nomina linguar. Lupulum Officinæ passim vocant: plerique Lupum, vel Lupulum salictarium: Germ. Hopffen: Belg. Hoppe & Hoppecruyt: Gall. Du Houblon: It. Lupolo, Bruscandolo: Hisp. Hombrecillos: Angl. Hoppes: Boh. Chmel: Hung. Komlo.

Locus & Tempus. In sepibus passim abundat ac ad dumeta & margines pratorum humentium luxuriat. Vitis instar colitur à Germ. Septentrionalibus capitulis & semine copiosiore. Capitula Augusto & Septembri colliguntur & coguntur in saccos.

Vires, temperamentum & usus.

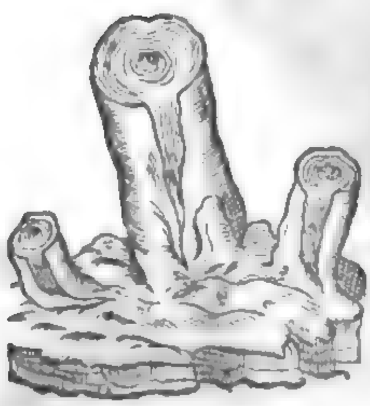
Temperamentum. Volubilis quarta Mesues Lupulus temperatus vel potiùs frigidus principio ordinis primi. Sanguinem

Sanguinem purgat. nem bile flavâ modicè purgat, eúmque clarum reddit, & sedato ejus calore temperat, præsertim sero lactis infusa: iterum syrupus ex eo sanat, febribúsque biliosis & sanguineis prodest. Ipsa quoque & succus ejus cum hordei polenta cephalalgiam calidam sanat, & ventriculi, ac hepatis intemperiem calidam. Cumque sit tam efficax medicamentum, mirari subit, cur à nostræ tempestatis medicis in usu tam rarò habeatur.

Cerevisia incoquitur. Qui cervisiam coquunt, loco condimenti Lupulum habent, sine illo enim rarò bona conficitur cervisia. Flores tamen cerevisiæ largiùs incocti caput tentant. *Pistores eo utuntur.* Pistores etiam nonnulli Lupulo carere nolunt. Est enim ad multa quàm utilissimus. Proinde tam flores quàm radices ejus temperaturæ sunt *Temperamentum.* calidæ, & siccæ. Recentes verò ac verni Lupuli turiones medicam obtinent naturam, ad humidam & refrigerantem qualitatem vergentes. Apicij recentes Lupuli turiones non aliter atque Asparagum, acetariis in Vere expetunt; nec sanè ineptè illi facere *Turiones.* videri debent. Siquidem Lupulus in tenera sua ætate in cibo devoratus, sanguinem purgat, ventrem solvit laxátque, & *Obstructiones.* obstructionibus epar & lien liberat. Vnde colligi potest non solùm turiones hos in cibo usurpatos, sed flores Lupuli vino decoctos ac potos, adversus *Venenum.* venenum, & si quid aliud malum in interaneis fuerit, unicè facere. Flores Lupuli in defessionibus duritiem & tumorem *Matrix.* matricis juvant, nec non difficulter urinam reddentes & eos qui inter mejendum, calculum vesicæ sentiunt. *In acetaria.* Turiones primo Vere aquâ ferventi macerati & frigidà abluti, cum aceto & oleo communi, addito sale in acetaria veniunt. Cichorij sapore non ingrato, calore temperato ad alvum emolliendam, Lupulus flore & semine calefacit, exiccat, extenuat, aperit, *Decoctum.* abstergit, sanguinem purgat. Bibitur contra venena, scabiem, luem gallicam, & cæteros affectus, qui cutim extimam inficiunt. Datur etiam contra febres ab infarctu provenientes. *Lumbrici.* Semen lumbricos ventris necat, urinas provocat & menstrua educit. Vulgus & vetulæ Salmanticenses, sæpenumero medicinam empiricam factitare solitæ, ad curandam *Alopecia.* alopeciam à venerea lue natam, hac ratione Lupulo utebantur. Ejus radices pondere libræ unius probè lotas & à sordibus repurgatas, per noctem in aquæ libris octo macerabant: postridie in illa ipsa aqua, lento igne & fumi experte, ad tertiæ partis consumptionem coquebant, vel etiam ad mediam partem, si vehemens esset alopecia. Decoctionem servabant *Dosis.* in usum: ejus uncias octo manè ægris jejunis propinabant, deinde stragulis injectis sudorem provocabant. Addebant nterdum Apij sive Selini hortensis, duas aut tres, & graminis aliquot radices, nonnunquam etiam passas Vvas à gigartis mundatas.

RADIX CAROLI SANCTI, foliis Lupuli.

CAP. XXVIII.

Lupuli folio. LVpulo similis est, & perticis se convolvit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur. Folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore gravi: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo aliæ radices oriuntur digiti crassitudine majoris, colore candicante: cortex qui facilè separatur, cu- *Corticis usus.* jusque usus, est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia, nervus radicis cortice spoliatur, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt.

Synon. Monard. Carlo Santo. Gesn. lin. de pl. *Raiz de Carlo Santo.* Cast. Carolus Sanctus. Lugd. Radix contra venena Carlo Sancto. B. phyt. Lupulo similis Mechoacana. Eid. pin. Lupulus 3. Mechiocanus: Indica radix, Monardi, par. alt.

Locus. Nascitur temperatissimis provinciæ Mechoacan locis solo neque nimium sicco, neque humido.

Vires. Calida & sicca initio secundi gradûs. Radicis Caroli Sancti cortex manè aliquanto tẽpore commanducatus, multam pituitam, aliósq; humores ex capite elicit, eámque ob causam rheumatismos, *Capitis dolores.* capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitatem è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè cujus gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eúmque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est. Idem commanducatus, gingivis abscedentibus auxilio est, *Dentes roborat.* dentes stabilit eósque à scabritia & corruptione liberat, orísque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam. Pulveris ejus exigua quantitas ex vino albo, aut Adianti Canellæque decocto sumptus, vulvam *Obstructiones.* obstructionibus liberat, *Menses.* mensésque provocat, & *Flatus.* flatus discutit, purgato videlicet priùs corpore, & alvo (dum ejus remedio utetur) ex æquis partibus Liquidambar & unguenti Dialthææ inuncta. *Affectus cordis.* Cordis affectibus, iis præsertim qui ex uteri sympathia oriuntur, auxilio est ejus pulvis, utante, sumptus, aut illius decoctum *Decoctum.* hoc modo præparatum: Radicis minutum concisæ drachmæ duæ in tribus aquæ sextariis coquuntur ad dimidias, corticis Citri in pulverem redacti drachmę quatuor, pulveris Canellæ drachmæ duæ statim injiciuntur, ac denuò fervent, deinde colantur. *Dosis.* Istius decocti sex unciæ singulis diebus manè addito saccharo propinantur, purgato tamen priùs, ut decet, corpore. Hunc pulverem, & decoctum nonnulli in *Morbus Gallicus.* morbi gallici affectibus; atque etiam *Epilepsia.* epilepsia commendant. Alterum experiri non admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculũ faciẽdum in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam epilepsiam in adultis tolli, non est verisimile. Descriptis his *Carlo Sancto* facultatibus, qui proximâ classe è Nova Hispania advenerunt, istam radicem *Indicam* cognominabant, eamque valdè æstimabant: tantas enim illius facultates experientiâ comprobatas se habere dicebant, præter modò enumeratas, ut plures de Rore-marino celebrari non soleant. Ejus corticem in pulverem tritum puerperis obstetricum negligentiâ animi deliquium patientibus, propinant; plurimum enim sudorem provocando liberantur. Idem pulvis ex vino aut florum malorum Aurantiorum stillatitio liquore datus, mulieribus partûs difficultate laborantibus magnam utilitatem adfert. *Ventriculi debilitas.* Monachus quidam ventriculi debilitate affligebatur, orta tam ex frigidorum humorum abundantiâ, quàm ex imbecillo calore naturali, sic, ut nec cibum concoquere posset, sed is corrumperetur, & in magnos flatus converteretur: has radices cùm pro sua opinione in aqua decoxisset, çarçæ-parillæ modo, decoctum per multos continuos dies in prandio & cœna hausit: id illi adeò feliciter cessit, ut & ventriculus roboraretur, & concalesceret, eadémque operâ cibos postea probè concoqueret, acidis nidoribus liberaretur, & flatus absumerentur. Aliud præterea consequutus est non speratum auxilium in ea hernia, quâ *Hernia.* per

per multos annos laborabat, sic, ut braccis & ligaturis quasi assiduè uti cogeretur, nec nisi certis quibusdam intervallis eas deponere posset) liberatum sese sensit, cùm bimestri hujus radicis decocto usus fuisset;nec braccas ampliùs adposuit,sed sine illis incessit. Utile etiam est hujus radicis decoctum ad os colluendum:nam gingivas roborat, dentes à corruptione præservat, atque si jam corrumpi incipiunt, ne latiùs malum serpat, impedit. Cæterùm adversus hoc malum habeo remedium multorum jam annorum experientiâ comprobatum, ut videlicet æquis partibus aquæ è rosarum calycibus stillatitiæ, & aceti scillitici subinde os colluatur: nam certissimum est dentes eâ collutione à putredine liberari, & si illâ jam correpti sint, ne ulteriùs serpat, prohiberi. Hactenus Monardes.

Ad gingivas & dentes.

SMILAX LÆVIS VETERIBVS. CAP. XXIX.

Smilax lævis, ita describente Dioscoride, folia habet hederacea, sed molliora, læviora, tenuioraq; [λειότερα, & non τενούτερα ut vet.] flagella æquè ac prior [*Smilax aspera*] at nullis spinis horrida: quibus tamen haud secus ac illa arbores scandit, iis sese circumvolvens: semen verò gerit ceu Lupini [θέρμου: Auth. advers. ὀρόβου quidam legendum conjiciunt καρπὸν δ' ἔχει ἐπὶ ὀροβάκια] nigrum, exiguum, supra quod flores perpetuò visuntur, candidi, undiq; numerosi & orbiculati. Ex hac porrò Smilace per æstatem topiarij operis umbracula factitantur: at folia per Autumnum amittit.

Diosc. lectio varia. *Usus.*

Cæterùm semen cum Dorycnio potum ternis singulorum obolis [τριώβολον ἑκάστου ἐκάτερον: Matth. τριώβολον ἀπ' αὐτῶν ἑκατέρων] ut somnia tum varia, tum etiam tumultuosa videantur, efficere perhibetur. Galenus hanc Milacem lævem nominat, ac asperę quodammodo similem esse, quoad vim attinet, refert. At Plinius contra lib. 24. cap. 10. nullius esse effectûs scribit. Quidam, inquit, duo genera Smilacis dixère, &c. [*vide titulum de Smilace aspera.*] Alterum genus culta amare & in his gigni nullius effectûs.

Vires. *Somnia tumultuosa.* *Milax lævis Galen.*

Quidam, ut Cordus, existimarunt Smilacem lævem eandem plantam esse cum Smilace Phasiolifera: ego eam opinionem refuto lib. 17. Ruellio Smilax lævis est grandis Phasellus. Non desunt, inquit Sarracenus, qui Smilacem lævem eandem esse cum sativa seu hortensi Phasiolifera existimarint: tum quoniam utrique descriptio propemodùm eadem; virésque itidem eædem à Dioscoride tribuuntur; tum quia Galenus & Paulus, Smilacis hortensis in simplicium censu nullâ factâ mentione, Smilacis lævis tantummodò meminerunt. At ego cum peritioribus rei herbariæ professoribus inter utramque manifestum discrimen agnosco, Smilacémque hortensianam eam esse credo, quæ λόβια seu phaseolos profert: hanc verò, ad asperæ differentiam lævem dictam, eam quàm recentiorum plerique Convolvuli majoris aut etiam albi nomine designarunt.

Aequivoca. Smilax hortensis, vel phasiolifera. *Convolvulus maior.*

Alij autem contra Sarracenum negant, nec fortè sine ratione, Smilacem lævem esse Convolvulum majorem.

Quidam apud Corn. Smilacem lævem Helxinen Cissampelon vocant, malè.

Helxine cissampelos.

Cæsalpino Smilax lævis est Gelseminum, quæ opinio fortè non rejicienda: lectores perpendant diligentiùs.

Gelseminum.

Smilacis æquivocationes alias posui lib. 7. ubi ago de Ilicibus: Item hoc libro ubi scripsi de Smilace aspera.

Smilax Ilicis genus. Smilax aspera.

In lib. 6. Æginetæ cap. 84. in Theodorici remedio contra gangrænam intelligunt quidam per Hederam arboream, Smilacem lævem, quibus assentitur Dalechampius.

Hedera arborea.

CONVOLVVLVS MAIOR.

Pergulis obumbrandis posset inservire Smilax lævis, ita subsidio proximi cujusvis sustentaculi in altum nititur, longissimis & veluti contortis tenuib⁹ striatis viticulis, ex quibus, longis intervallis, pediculis unciâ longioribus hęrentia prodeũt folia, hederaceis longè majora, acuminata, duas alas hinc & hinc juxta pediculum promittentia, lævia, nitida, viridãtia, ex quorum sinu profertur pediculus longus singularis, cui insidet flos unicus magnus nivei candoris, calathi formâ, cujus imum tubulum folliculus complectitur; semina in capitulo Cerasi mediocris magnitudine rotundo continentur fuliginosi coloris.

Descr. *Folia hederacea.*

Hanc ita delineavit Dodonæus: Smilax lævis major viticulosis ac sarmentosis cauliculis longis ac tenuibus sursum ac deorsum arboribus, fruticibus, vicinísque sepimentis obvolvitur circumligatúrque: folio est lato hederaceo, sed molliore, lævigatioreq́; flores exiliunt candidi, copiosi, rotundi, calathi effigie, colore candidissimi ac Lilia æmulantes; semen angulosum, sordido colore nigricans, exiguis sylvestribus Lupinis propemodum simile, capitulo ex tenuibus membranis continetur; radices longæ, crassioribus cirrhis similes, intus candidiores, hàc illàc per obliquũ, infra terræ tamen superficiem feruntur.

Descr. Dod.

Mesue Volubilis magna, Lactaria, Funis arborum dicta. Sylv. Cissampelos Dioscoridis. An Dioscoridi (quod Trago, Matth. Fuchs. Dod. Lob. C. Bauh. Schwenck. & aliis placet) Σμίλαξ λεία, folio Hederæ simili molliori? An præterea (quod Fuchs. & Dod. affirmant.) Μίλαξ λεία. Galeno & Paulo Æginetæ? Cord. in Diosc. Helxine Cissampelos Græcorum, Latin. Convolvulus, cujus flores Ligustrum interpretati sunt apud Virgilium, magno errore. Sed eodem planè lapsu existimatur quoque Ligustrum, de quo Martialis lib. 1. in Procillum scripserit. Quod si enim (ut dictæ opinionis autores sentire videntur) Smilax hæc Ligustri nomen aliquando sortitum sit, quòd vicinis circumligetur, ac circumvolutionibus plurimis implicetur, non tantùm non sola Ligustrum erit, sed & Vitis, Lupulus, Cuscuta, & infinitæ aliæ. Sed & ipsum quoque Ligustrum, Ligustri nomen non merebitur, cùm per se erectum sit, nec vicinis se circumvolvat.

Synon. *An Smilax lævis, Diosc.*

Tragus Volubilem suam majorem (ita enim Convol. majorem inscribit) quam Germanos à forma florum Campanam candidam vocare scribit, eam esse dicit quam Mesues simpl. c. 24. Funem arborum, quod est (si germanicè interpreteris) Seilbaum; Avicenna l. 2. c. 735. Funem Papaverum; vel ut alij habent, Pauperum (quod sonat germ. Bettlers Seil) appellarit; Alij autem Cymbalarem, & Campanellam vocarint; Otho tandem Brunfelsius Volubilem cisso-

Campana candida. *Funis Papaverum, Funis pauperum.*

cissophyllon aut Cissampelon esse existimarit. Verùm Cissophylli appellationem propriè ad Asclepiada pertinere Tragus ait & Plinium Volubilem majorem Convolvulum vocasse l.21.c.5.ejùsque florem nō ineptè Lilio albo contulisse. Quosdam tandē velle scribit Volubilē sub Clematide altera apud Dioscoridem l.4. esse descriptam; alios Periclymenum esse dictitare; nonnullos rursus Smilacem lævem facere. Quæ opinio ipsi magis arridet, ut quam etiam Ruellius sequatur. Proinde si omninò quid sentiat, effari liceat, videtur ipsi sanè hæc planta Scammoneæ (quæ Dioscoridi Colophonia, Dactylon, Colophonium, Apopleumonos, & Sanilum cognominatur) genus esse sylvestre, sed non noxium quale est Scammoneum, quo officinæ utuntur.

Convolvulus Plin. *Clematis 2. Diosc.* *Scammonia silv.*

Malocissus, q̄ Democritus mollibus Hederæ foliis depingit, caule tenero, sese cuicunque, quod fuerit nactus, involvente, videtur Gesn.h. Iasiones, sive Asines, seu Convolvuli species major. Huic subscribit Anguill.ep.5. dum ait, Malacocissus Democratis apud Cassianum Bassum nihil aliud est, quàm Convolvulus, vocatúrque à Catone Volubilis. Convolvulus (pergit Gesn.h.) vulgò Volubilis, Liliastrum, κληματῖτις ἑτέρα secundùm Ruellium: Item Clematis altera, herbariis nunc Volubilis major ex Ruellij sententia, sed non est Liseron, Campanella Ruellio.

Malacocissus Democratis Iasione. Asine. *Liliastrum.* *Volubilis major.*

Nullam hactenus inveni (inquit Turn.) descriptioni Smilacis lævis per omnia respondentem. Etsi enim Convolvulus flore magno nolæ instar in aliis omnibus respondeat, dissentit tamen fructus, Lupino dissimilis. Aëtius quoque de curanda hydrope, ait Smilacem in sepibus & propter aquas nascentem, siliquas proferre Smilacis hortensis. Sed tale quicquam nusquam observavi in Convolvulo majore. Smilax lævis Matthioli cum nec semen habeat Lupini, nec siliquas Smilacis hortensis, nequit etiam esse meo judicio Smilax lævis, nisi alij sint Lupini mihi incogniti, aliæque siliquæ Smilacis hortensis nunquam mihi conspectæ. Mihi quidem videtur Smilax lævis Matthioli primum esse Volubilis genus apud Mesuæum.

Convolvulus non est Smilax. *Matth. repreh.* *Volubilis 1. Mes.*

Convolvulum porrò huncce majorem, Smilacem esse Dioscoridis negat etiam Cæs. dicens: Sunt qui putant apud Dioscoridem, Smilacem lævem esse: nam descriptio in cæteris valdè congruit, sed non ad eam altitudinem adolescit, ut in æstate ad umbras quæratur, neque tantùm folia in Autumno decidunt, sed & caules & tota planta perit; idcirco magis visum est Smilacem lævem albo Gelsemino convenire.

Smilax non est.

Fuchs. Matth. Acostæ, Bellon. Turn. Cam. ep. (qui non audet affirmare, an legitimam Smilacem lævem referat) Smilax lævis. Lugd. Smilax lævis Matthioli. Dod. hist. & purg. Lob. Obs. & ic. Smilax lævis major. Dod. gall. Smilax lenis alba major. Lob. adv. Convolvulus major, Plinij Smilax lævis, vel lenis, Volubilis major vulgi. Trag. Tab. Volubilis major, ut & Cam. hist. ubi figura nova. Schvv. Convolvulus major (ita & Gesn.h.) Σμίλαξ λεία, Dioscoridis. C.B. Smilax lævis, Convolvulus 1. major albus: Volubilis, Brunf. latifolia, Fallop. de decor. Volubilis major, Trag. Lon. Thal. Tab. Smilax lævis, Lac. Cast. Lugd. major, Dod. Lob. Ger. Campanula alba silv. Schvv. Convolvulus major flore albo, Eyst. Est semine nigro, aliquando rufescente.

Smilax lævis. *Smilax lævis major* *Volubilis major.*

Germ. vocant Windekraut / glatt Winde / oder Wenglocken: Belg. Winde & Wrange, Gal. *Liseron, Liset, Campanette & Phasioles* Fuchsio, minùs commodè: Ital. *Vilucchio maggiore*: Hisp. *Yedra Campana*, Lob. *Campanilla Terza*, Dod. *Correguela maior* Matth. Angl. Byndweede & Winde Lobel. Schmcorth Smilar / Arbor Winde / Great Winde / Withwinde / Turnero: Hung. *Fejer venyt, nag. b fulak*, Clematis altera, Nomenclatori Pannonico. Convolvulus quidem dicitur, quod arbores scandat, & eis se convolvat: *Lævis* autem Smilax appellata, non alia ratione, nisi quòd asperis aculeis careat; *Liset & Liseron*, ut quidam apud Fuchsium annotat, à ligandis, quibus adnascitur plantis dicitur.

Nomina linguar.

Nascitur passim, per fruteta & sepes, sese involvens: amat culta & in iis etiam potissimùm gignitur. Æstate floret, Autumno semen profert. Particulatim in monte Moutetz florentem adhuc Octobri observavi.

Locus & Tempus.

Fuchsius præter quod ei modicam amaritudinem in gustu præ se ferentem attribuat, huic etiam, ut plures alij, vires ex Dioscoride, Plinio & Galeno adscribit. Sed si non sit Smilax lævis ut existimare videntur Turn. & Cæsalpinus, suspectæ erunt vires ei attributæ ex Smilace. Miror Tragum dicere folia gustata linguam urere cum amaritudine, & postea scribere stillatitiam aquam florum internè & externè valdè utilem in omnibus calidis affectibus, & ad ruborem oculorum. Volubilis magna, Lactaria-Funis arborum dicta (inquit Mes. in vers. Sylvij) Dioscoridi est temperata, vel paulò calidior; sicca ordine secundo: resolvit, maturat, terget, solvit, aperit orificia vasorum; ob id datur cum tragacantho, mastiche, spica Nardi, sero lactis; obstructionem venarum meseraicarum, & hepatis liberat; ob id sanat icterum cum succo apij & intybj, vel sero lactis; bilem ustam clementer purgat; ob id febres putridas, præsertim biliosas, diuturnas; thoracem & pulmonem excrementis repurgat, ob id asthmati confert, phlegmonem hepatis externam, præsertim cum polenta & oleo rosaceo & aceto. Cephalalgiam antiquam, præsertim cum oleo rosato aut chamæmelino & aceto. Succus ejus aurium ulcera sanat. Empirici, id perhibente Fuchsio, succo Volubilis majoris ad calidas utuntur passiones, capitis potissimùm & oculorum. Montbelgardi animadverti hortulanum diligenter hujus radices colligere, non solùm quòd suo reptatu multiplici odiosa, sed quòd porcis gratum & utile alimentum sit. Eâ degustatâ nec amaritudinem, nec acrimoniam sensi.

Vires & usus *Trag. not.* *Temperamentum.* *Obstructiones.* *Icterus.* *Bilis.* *Asthma.* *Cephalalgia.* *Porcorum alimentum*

IASIONE VETERIBVS.
CAP. XXX.

Exploratum illud habeo (inquit Theophr. l.1.c.21. de flor. gen. & differ.) per omnes partes differentias plures vario modo exultare; nam nonnulli etiam folio uno emergunt, descriptionem tamen plurium ostendentes, ut flos Iasionæ: in hoc enim haudquaquam folium unum quoque discernitur, nec conceptaculo [*legendum χηρία, non χεῖρ quod Gaza vertit conceptaculum, Rob. Const.*] pars infima eget, sed postrema in angulos exeunt, Oleæ quoque flos penè talis esse videtur. Hæc nos ita reddidimus. Nonnulli flores etiam unico folio natura constant, delineationem tamen plurium ostendentes, ut flos Iasionis [τὸ sc. ἄνθος τῆς ἰασιώνης.] Non enim singuli flores in folia dividuntur, neque sane conceptaculi pars inferior distinguitur, sed ex superiore parte projecturæ angulosæ exeunt. τὸ τῆς ἰασιώνης, à foliorum numero differentias, hic in loco Theophrastus aptat: idcirco trifolium hunc ostendit. Imò verò ut acutiùs sentias, ait Scaliger, nullifolium: neque enim folium est quod non est divisum. Et quia multi flores sunt ab imo pertusi; hunc eâ etiam describit differentiâ. οὐδὲ δεῖ τῆς χηρίας τὸ κάτω μέρος. Est enim τὸ χηρίον, ut ita dicam, capedo. Nicander χειραιαν in Theriacis. Interpres ... at ego à manu. Sic enim habes χηρίαν captivam apud Sophoclem. Et χερνῆτιν ministerium recitante Athenæo non

Iasione Theophr. *Folio uno.* *Gaza error* *Versio authorum.* *Theophr. illustr.*

non semel. Ex his Scaligeri verbis, quæ opinioni Rob.Const.refragari videntur, colligitur, quàm benè Theophr. à Roberto corrigatur.

Rob.Const. taxatur.

Oleæ floris autem similitudo cum Iasione, in quo consistat, apparet ex cap. 22. lib. jam citati, cùm ait. *Olea flosculi prostrati spectantur perforati.* Sanè plurimi sunt flores in eo cum Iasione convenientes, qui licèt appareant ex diversis foliis, tamen unicum sunt folium, quod & decidens subsistit integrum sine conceptaculo; Leucoia verò omnia, Rosæ, Cisti, Lilia, Trifolium hepaticum, & alij multi flores cùm decidunt, extra conceptaculum separantur, unde manifestò apparet, foliis pluribus constare. E genere verò unifoliorum florum videntur esse Verbasca, Phlomides, Iasminum, Trifolium fruticosum luteum, Sambucus vulgaris, Ebulus, Campanulæ omnes, Anthirrina, &c.

Similitudo cum Olea in quo consistat.

Flores foliis pluribus. Flores unifolij.

Theophrastum l.2. caus. c.25. de plantis, quæ aliquid quærunt, cui incumbant, hanc intelligere credo, dicentem. Adde quæ arboribus sustinentur, atque amplexicaulia constant. Hæc enim aliquid, cui incumbant quærunt, ceu inter minora Volucrum [*Gaza in cod.Veneto & Basil. ἀσίνη: alij, ut Gesnerus & Scalig. ἰασιώνη. Rob.Const.Ligustrum Virgilij secundum Servium, i.e.Clematis sive Convolvulus*] quod vitam apud aliud agit [*cod.Venet.legebat ...., in Basil.autem ... ἑτέρῳ melius*] quod si obtinere non valeat, humi se præcipit, atque humicaule [*χαμαίκαυλον*] fit. Hoc autem corpore levi constat, facileque arbores scandit, offensatque. Et hinc noxam arboribus infert perstringendo, obumbrandoque pabulum aufert, cætera prohibendo.

Volucrum. Theophr.lectio varia. Asine.

Arboribus noxia.

Plinius Iasionem diversis in locis, diversis nominibus exhibet. Libro namque 21.c.5.ait, Est flos non dissimilis illi [*Lilio*] in herba, quam Convolvulum vocant [*ea est Iasione à Theophr. & ab authore dicta, Dalech.ex Scalig.*] nascens per frutecta nullo odore, nec croceus intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum Lilia facere condiscentis. Idem lib. jam citato cap.17.inquit, Iasione unum folium habet [*ad florem referendum, Hermol.*] sed ita implicatú, ut plura videantur. Addit autē l.22.c.22.Et Iasione olus silvestre [*Lasine olus repens, alij*] habetur, in terra repens, cum lacte multo; florem fert candidum: Concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisin sentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit. Rectè Hermol. apud Plinium pro Lasine Iasione legit, dicens. Quidam verbum Lasinen corruptum esse nescientes, Plinium culpant, quasi hanc ipsam herbam lib.24 repetierit inutiliter, Laginem vocando, non Iasionem. Sed cùm longè alia sit, ut ex superiore libro constat, nec ea vocabuli sit affinitas, quam putabant, modestiæ suæ parùm consulent, nisi recantarint.

Iasione Plinio. Convolvulus.

Plin illustratur.

Lasine.

Concilium Vires.

Plin excus. Lagine Nominatur plurimis.

Iasione Scaligero est Convolvulus: Rob.Const. Smilax lævis Dioscoridis: Dalechampio Volvulus major, Smilax lævis Dioscoridis, Convolvulus Plinij. Nobis autem inter plantas jam denominatas, melius placet Convolvulus major, sive Smilax lævis dicta.

Aequivoca Convolvulus major.

Iasione Theophr. & Plinij censetur à Goropio, Lobelio, & Gesnero Convolvulus minor, quem Helxinen Cissampelon quorundam infra inscribimus, quique Ruellio, Car.Stephano & Gorræo Liseron, sive Lasseron cognominatur.

Convolvulus minor.

Convolvulum folio Altheæ ad quam plantam à veteribus descriptam referri possit, ignorare se fatetur Clusius, nisi fortè Iasione Plinij sit. Vocatur hic Clusij Convolvulus à nobis peregrinus, de quo paulò post.

Convolvulus peregrinus.

Dodonæus videtur innuere suam Campanulam cæruleam hortensem esse Iasionem Plinij & Theophrasti. Sic Pena & Lob.in adv.scribunt Campanulam hortensem meritò putari Theophr. Iasionem. De Campanula cærulea agimus lib.20.

Campanula cærulea.

Iasione Plinij, olus silvestre, lib.22.c.22.traditum, non abhorret à Rapunculo, authore Cæsalpino, quamvis non repant caules, nec flos candidus insit. De Rapunculo agimus lib.20.

Rapunculus.

Alia verò est Iasione (ait idem Cæs.) apud Theophrastum: de qua idem Plinius alibi, quam Aquilegiam puto. De Aquilegia scribemus lib.30.

Aquilegia.

Laginem Plinij, quidam malè censent, authore Hermolao, ut jam ex eo scriptum eandem esse cum ejusdem Iasione.

Lagine Plinij.

HELXINE, CISSAMPELOS veteribus.

CAP. XXXII.

Helxine [*ἑλξίνη, cat. ἐλξίνη*] cognomento Cissampelos (addunt interpretes) folia habet Hederæ similia, at minora: ramulos verò longos [*κλωνία μακρὰ, Lacuna ex vet. cod. qui addit, ... & sic legit & Catac. at vulgatum exemplar μικρὰ*] quibus circumplectitur quodcunque contigerit adminiculum. Nascitur in sepibus, vinetis ac segetibus. Potus foliorum succus alvum solvendi vim habet. Cissampeli quidem hoc in loco cognomentum rectè adjicit interpres ex Galeno & Paulo ad distinctionem alterius Helxines seu Muralis herbæ [*Parietaria*] de qua suo loco agemus. Neque porrò existimandum Helxinem, de qua agit Plinius l.21. c.16. harum alterutram esse. Siquidem alia est, quam Ixinen veriùs nominare debuit cum Theophrasto hist.l.6.c.4. ex cujus verbis suam ipse historiam deprompsisse videtur. Hoc verò capite descriptam Helxinen, rectiùs Plinij Convolvulum, l.21. c.5.commemoratum, esse dixeris, eo nomine donatum, quòd suarum viticularum ope vicinis sese advolvat adminiculis. Quod autem Galenus & Plinius huc Helxinæ vim tribuunt διαφορητικὴν, in eo minimè (quod voluit Marcellus) Dioscoridi repugnant, quandoquidem, teste Sarraceno, utraque facultas & discutiendi & solvendi alvum, potest citra controversiam, uni eidémque plantæ competere. Marcellus Virgilius malè Cissampeli Helxines caput è Dioscoride, quasi adulterinum rejecit, nihilominus tamen nomina ejus in Helxines (quæ Parietaria est) capite, relinquens, ut sunt, Cittampelon, Cissampelon, Melampelon & Cissanthemon.

Diosc. vel Gr. varie illustr.

Lacuna.

Ixine.

Marcel. repreh.

Ex hactenus dictis apparet duas diversas esse herbas à Dioscoride Helxines nomine descriptas. Vna Cissampelos ab interpretibus cognominata, quam Cordus in Diosc. Convolvulum à Latinis vocari scribit, cujus quidem species duæ habentur, major sc.& minor.

Aequivoca.

Convolv. major & minor.

Helxine Cissampelo Elatinem similem esse scribit idem Cord. in Diosc. quam quidam inibi Orobanchen nonnullos facere tradit.

Elatine.

Altera verò Helxine, Parietaria Latinis dicta, Galeno Perdicium & Herba muralis Celso.

Parietaria.

Helxinen suam Plinius lib.21.cap.16. Ixion [*Ixine, quæ Chamaleon albus est, Doden.*] veriùs nominare debebat (inquit Sarracenus in Diosc.) cum Theophrasto, ex quo suam ipse historiam desumpsisse videtur. Et hoc ipsum Cord.in Dioscoridem admonuit, cùm dixit. Magno errore apud Plin.lib.21. cap.16. Helxines appellatione Carduus quidam describitur.

Ixine Theophr.

Carduus.

HELXINE CISSAMPELOS MULtis sive Convolvulus minor.

[*Descr.*]

NOn videtur, licèt se proximis circũvolvat etiam, anadendras, ut Volubilis major; sed brevioribus, tenerioribus viticulis p terrã spargitur; folia intorto pediculo, multò minora quã scandentis majoris, idcóque minùs pinnata, magis tamen rugosa, nervosáque; flores ex foliorum alis longè minores, ex albo purpurantes, ac etiam omninò albi; radix similiter tenuis & teres, reptatrix.

[*Floris varietas.*] Volubilem minorem, florem valdè variare agro Francofurtensi observabat Clusius: Nam vel omninò niveus erat, vel albus quidem, sed in quo secundùm quinque complicationum longitudinem subpurpurascens color elucebat, umbilico etiam albo, aut omninò purpureo: vel prorsus purpureus, radiis secundùm complicationes albis: vel medio inter utrosque colore: vel radiis crassioribus, saturatiùs purpurascentibus, reliquã parte albis.

[*Iasione.*] A Iasione Theophrasti & Plinij non multùm dissidere putatur ea quam nostrũ vulgus (inquit Ruel. & post eum Gorrh. def. med. Lob. adv. Gesn. coll. & cat. ubi ipsi quoque videtur Clematis tertia Plinij) [*Lisero Liserota.*] Liseronem; rura Liserotam appellant: namque serpit humi flore Convolvuli candido: videntur quoque nonnulla prisci nominis rudimenta in gallico vocabulo relucere. Nam & in Plinio Lasione pro Iasione [*Lasione pro Iasione.*] hactenus depravatè legebatur. Sed & Goropius Ruelli sententiam tenet: Plinius, inquit, Iasionem Convolvulum minorem vocare videtur, aiens ferre florem candidum, Conciliúmq; minorem vocari. [*Concilium*] Theophr. hujus florem uno folio constare dicit, quod Plin. ad ipsam herbam transtulit, malè. [*Plin. not.*]

[*Car. Steph. notatur.*] Considerandum an Carolo Stephano Iasione Ruellij fuerit nota, & quo pertineant quæ dicit de ejus usu, quæ videntur ad Iasionem Ruellij, vel, quod suspicor, veriùs ad Sonchum referenda. Obscuriùs sanè de ea scripsit, addendo verbis Theophr. & Plinij, quædam de suis, ut ex sequentibus patet. Iasione Theophr. & Plinio olus est sylvestre humi serpens copioso lacte succulentum, flore candido & in hoc nobili, quòd singulari folio constet, sed ita implicato ut plura videantur, floris margine in angulos exeunte. [*Usus. Locus.*] Haud multùm differre ab ea videtur quæ in nostris vinetis crescit: quam rustici per æstatem & autumnum colligunt ad cuniculos educandos: iis enim mirum in modum placet & gratissima est, quemadmodum & Brassica. Vaccis quoque & bubus pro esu porrigitur quam Laceronem, sive Lacerotam appellant [Galli *du Laceron*] nisi quis potiùs Sonchum esse putaverit, qui vulgò Lacteronis, [*Sonchus.*] à lacte quo diffluit, potiùs quàm Lasseronis nomen habere debuit. Sed alia est prorsus à Iasione, ut ex Ruellij descriptione patet.

[*Helxine in segetibus nascens, Cord.*] Cord. in Diosc. Helxine in segetibus nascens, gracilibus & oblongis foliis, flore prædicti [*Convolvuli majoris*] floribus simili, sed secundùm proportionem minore, lacteum liquorem confracta remittens, Germ. Kornwinden [*Convolv. frumentitium dixeris*] appellata.

[*Volubilis minor, Trag. Lon. Thal.*] A Trago Volubilis minor (sic & Lon. Thal.) sive secunda, Cymbalaria cognominatur, quam Cissampelon esse aut Helxinen, ut multi astruunt, negat, & nihil aliud esse affirmat, quàm Anginam & Pestem hortensium herbarum.

[*Smilax levis alba minor, Dod. gall.*] A Dod. gall. Smilax lenis alba minor inscribitur ac postea inter nomina Volubilis minor appellatur, magnámque similitudinem cum Chamæcisso [*Hedera terrestri*] habere dicitur. Quæ opinio à Dodon. purg. & hist. (ubi Smilax lævis inscribitur) his verbis retractatur. [*Chamæciss. non est.*] Non est Chamæcissus, quod quandoque suspicatus. Tametsi enim foliorum, ramulorum, & radicum figura & color descriptioni, quæ passim extat, conformes appareant: & flores quia speciosi ac elegantes Leucoiis aliquo modo comparari queant: atq; huic *ἴων* nomen non minùs quàm Cissampelo conveniat, non idcirco tamen Dioscoridis Chamæcissus. Vires quoque adesse oportet, quæ in hac Smilacis specie desiderantur. Chamæcissus calida & amara foliis est, hæc verò nec amaritudinem, nec caliditatem ullam obtinet: gustata siquidem qualitatem nullã exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæcissum esse abundè ostendit. Ignava autem est, nulliúsque usûs herba. Ast lævis Smilacis speciem esse, neque alio referendam satis est manifestum. [*Scammonium tenue Plinij Helxine cissampelos.*] Non desunt tamen [*inter hos Matth. Fuchs. Ang. qui Scammonium tenuem Plinii quoque facit, & Ges. coll. & h. Cast. Lugd. C. Bauh. & Schvv.*] qui Helxinen esse velint, cognomento Cissampelon. Sed pro hac aliam ostendo, Dod.

[*Convolv. minor. purpureus Lob.*] Lob. adv. obs. & ic. Convolvulus minor purpureus. Lugd. Helxine cissampelos Matthioli arvensis & sepiarius. Turn. Convolvulus. Ges. h. Cæs. & Clus. hist. Convol. minor, cui & Volubilis minor. Tab. Volubilis arvensis. Scammonea parva Cam. & Ang. cui & Orobanche Theophrasti. B. phyt. Convol. 2. sive minor arvensis. Eid. pin. Smilax lęvis 3. sive Convol. minor arvensis. Annotat autem ipse quibusdam Orobanche Theophrasti 8. hist. 8. ubi [*Orobanche Theoph. Ervanga Gaza*] Gaza Ervangã reddiderit, dici. Ἑλξίνην verò cognomento cissampeli nomine Dioscoridem meminisse, quòd folia Hederæ similia habeat. Schvv. Convol. [*Helxines Etym.*] minor, *ἑλξίνη κισσάμπελος* Diosc. παρὰ τὸ ἑλίσσεσθαι, à circumvolvendo. Dicta est *ἑλξίνη ἀπὸ τοῦ ἕλκειν*, quod significat trahere & arripere.

An de hac loquitur Amatus l. 4. c. 42. quando ait: Græcè, *ἑλξίνη κισσάμπελος*; Lat. Helxine cissampelos, Convolvulus; Arab. *Acsin*; Hisp. *Campanella*, It. *Vilucchio*; Gall. *Lizet, ou Campanette*, Germ. Mittelwinden/ Weingartwinden. Hanc quoque Servius Grammaticus, non sine errore Ligustrum appellavit; [*Ligustrum.*] brevissimè Galenus l. 6. simpl. Helxinen alteram Cissampelon dictam, digerendi obtinere facultatem ait.

[*Nomina linguar.*] Convolvulum minorem & Volubilem minorem Germ. Klein Windkraut/ klein Zaunglocken/ klein Schellen; Belg. Cleyn Winde / Gall. *Petit Liseron*; It. *Vilucchio minore*; Hisp. *Terva*; Boh. Swlacce mensſy; Hung. *Fulák, vel lák*.

[*Locus. Tempus.*] Passim observatur. Gignitur autem in cultis arvis frequentiùs, non rarò tamen & in neglectis, ac secus margines agrorum: frugibus pluvioso præsertim cæli statu molesta. Floret unà cum majore.

HELXINE SEMINE triangulo.

[*Descr.*] ALtera Helxines cissampeli species & ipsa quoque quęcunque proxima arripuit, circumvolu-

tione tortili cōſcendit, nullis uſa capreolis, ſed viticulis ſuis, quas ex radice mediocriter craſsâ, multifidâ plures emittit, interdùm palmo paulùm altiores, aliàs etiam ſeſquicubitales, ſubrubentes, ad quarum genicula in pediculis longis naſcuntur folia ſingularia, triquetra, Atriplicis (Ocymi Trago, i.e. Fagotritici) nonnihil rubentia; floſculi racematim cohærent in pediculis ex foliorum ſinu exortis, parvi, albidi, ſemine ſuccedente triquetro (veluti Ocymi Trag. Fegopyri Dod.) acuminato, nigro.

Atriplicis folio.

Centunculus Plinij, Ang. Elatine, Cordi.

Hæc eſt illa Centunculus Plinij l.24.c.19. Anguillaræ, quam nihil aliud eſſe tradit, quàm ſpeciem Clematidis. Helxinæ Ciſſampelo Cordus in Dioſc. Elatinem (ita enim hæc præſens planta ab ipſo vocatur) flore valdè exili, ſemine triquetro, lacteum liquorem non remittentem, quà ſolà notà eam à Ciſſampelo diſtinguit, ſimilem eſſe, ac propterea Serapionem ſtatim poſt Convolvulum eam deſcribere, ac Athin corrupto ab Helxine & Elatine nomine appellare ſcribit.

Helx. ciſſampelos altera Atriplicis effigie, Lob.

Lobelius in adv. à doctis perſuaſus, Helxinen ciſſampelon alteram Atriplicis effigie putarat legitimam Helxinen, cùm tamen huic aliquantùm diſſimilis ſit: Frequens namque (ait ille) amplexibus multis, vites arripit, nec ſecus aut arctat, aut enecat, vel iiſdem pabulum ſurripit, atque Caſſytha; foliis eſt hederaceis, oblongis, in anguſtum Atriplicis ſpecie & modo deſinentibus; flores item Atriplicis albicant racematim; ſemine triquetro, nigro, Seſami Theophr. ſed minore; radice exiguâ; ubivis magno proventu vinetis, frugibus, ac ſepibus adnaſcitur. Sed de ſucco vel facultate ſubducendi alvum, mihi ignota, niſi quis Atriplicem putet, cóque lubricare poſſe alvum ſtatuat, multò tamen imbecilliorem illa maritima certum. Hæc ille, qui in obſ. & ic. picturam habet ſub titulo Helxines ciſſampeli alterius, Atriplicis effigie. Niſi Elatine, ait Amat. in Dioſc. alterius Ciſſampeli ſpecies ſit, quæ illa ſit ignoratur.

Atriplex.

An porrò eſt herba illa Ruellio l.2. c.30. quæ Fabam, Cicer & Ervum ſuo brachiorum complexu circumligans enecat, & Orobanche vocatur; agricolis quidem Græcis Oſpreoleon, vel Leontobotanon, h.e. Legumen leoninum, vel Leonis herba: ruſticis Galliæ Tenia dicitur, forſan à tenendo, quo tenaci noxa obvolvat, cincinniſq; vel cirris tanquam brachiis ſtrictim amplexetur, ut ea penitùs ſtrangulet. Et hæc ille qui lib. jam citato c.75. eam ſequentibus deſcribere videtur. Orobanche cauliculus ſeſquipedalis aut paullò excelſior, ſubrubens, ſine foliis, hirſutulus, pinguis, tener, flore ſubalbido in luteum vergente; radix illi ſubeſt digiti craſſitudine, quæ dum ariditate flacceſcit, ſcapus dehiſcens in rimas diſſilit. Legumina, inter quæ naſcitur, ſtrangulat, unde & nomen invenit. Eſtur oleris vice. Placet tum cruda, tum patinis decocta ſicut Aſparagus. hac ſpecie per æſtatem inter ſegetes & legumina identidem offenditur. A recenti Græcia Oſprioleon, quaſi Legumen leoninum, aut Leonteos botane, quod eſt Herba leonina dicitur. Nec mihi ſuccurrit idoneum nomen, quo vulgus rurâve paſſim utâtur, niſi quòd in Pariſienſi agro Teniam ſuprà diximus appellari, ubi de Orobanche inter vitia frugum abundè dictum eſt. Ex his Ruellij verbis luce meridianâ clariùs patet, eum duas diverſas plantas confundere, vocando Orobanchen Teniam, quam poſteriore hoc loco ex antiquis deſcribit, quum priùs longè aliam habeat nomine Orobanches & Teniæ. Sed Ruellium nullus admiretur ampliùs. Eſt enim ei ordinarium & aſſuetum, plantas & diverſis in locis repetere, & mirè inter ſe miſcere.

Orobanche.

Leoninum legumen.

Ruell. reprob.

Helxine ciſſampelos, Dod. gall.

A Dod. gall. Helxine Ciſſampelos; Gall. *Liſeron noir* inſcribitur, ac Conſt. Imperatoris Μελανόκισσος [*Hedera mollis*] Latinorum nonnullorum Convolvulus, aliorum Vitealis, officinarum Volubilis media appellatur. Ad Smilacis autem lævis genus, Dodonæus Convolvulum ſuum nigrum ſive Helxinen ciſſampelon de purg. & hiſt. pertinere ſcribit, ubi eam præterea Volubilem nigram, ἰξίαν κισσάμπελον μελανοκισσον appellat, & hæc ſubjungit: Ciſſampelos cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus ſæpenumerò circumvinciatur. Reperitur hujus & multò alia, in exemplari quo Marcellus Virgilius uſus eſt, deſcriptio, & appellationes complurimæ: ſed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plinius l.21.c.16. non de hac Helxine, ſed de Ixine ſcribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus eſt.

Convolv. niger, Dod. Lat.

Orobanche ſeu Cuſſus alter Serapionis, Tra.

De præſenti noſtra planta Tragus verba facit, ubi l.2.c.33. de Orobancha, ſive Cuſſo altero Serapionis agit. Inter vitia, ait, frugum non poſtremo loco habetur id, quod Germani Spyn/ ſeu Windkraut appellant, quam etiamnum Anginam ſeu Orobarchan quandam eſſe judico. Cùm verò Orobanchæ Dioſcoridis deſcriptio huic non per omnia quadret, judicium candido lectori committo. Videtur ſanè mihi quòd præſens vitium altera Cuſſus Serapionis ſit, de quo c.41. ſcribit, ac Lebleb vocat, h.e. Volubilem minorem; German. Kleinwinden/ vel Schwartzwinden. Hæc ille. Id hîc ſilentio prætereundum non eſt, cùm Orobanchæ Dioſc. ſemen in cibo ob dulcedinem ejus, quam præ ſe fert, edatur: hanc autem jumenta in cibo faſtidiant, Dioſcoridis Orobanchen eſſe non poſſe. Hanc porrò, quam Ruell. & Tragus Orobanchen eſſe ſuſpicantur, Geſn. coll. & h. Convolvulo ſimilem herbam dicit præterquam flore. Et licèt is locis jam adductis Orobanchen eſſe neget, attamen in cat. pl. non ſolùm Orobanchen nominat, ſed ad imitationem Ruellij cum ejuſdem Tenia, planta valdè differente confundit. Orobanche nominatur, inquit, quod Ervum ſtrangulet, Leontobotanos. Forſan hæc fuerit, quam abſurdiſſima quorundam imperitia, neſcio unde, Hypociſtin audet appellare, in Pariſienſi agro Teniam appellant. Cam. epit. & hiſt. habet figuram novam cum campanulis ſub inſcriptione Helxines ciſſampeli, vulgò Volubilis minoris. Huic autem adſcribit nomina linguarum Helxines ciſſampeli. Lugd. Helxine ciſſampelos Dod. B. phyt. Convol. 3. ſive minor ſemine triangulo: Eid. B. pin. Smilax lævis 4. ſive Convol. minor ſem. triangulo: Volubilis media ſive nigra, Thal. Volubilis nigra, Tab. Ger. Fromentone alterum genus, Cæſ. Polygonum hederaceum, Colum.

Trag. refutatur.

Convolvulo ſimilis herba Geſn.

Hypociſtis male.

Locus & Tempus.

Naſcitur in cultis locis, arvis, vineis, ſegetibus, ac ſepibus circa Montbelgardum, etiam in horto E. C. Baſileæ obſervavi menſe Octobri ſeminibus maturis qua itur in Moutez, Genevæ paſſim florentem & ſemine turgentem Iunio. Vindemiæ tempore, autore Dod. ſemen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere ſuccreſcit.

Teniæ

Terræ ne iis (ut enim ait Ruellius non abs re dici posse quidam putant) quod non facile extricari possit, ideo græcæ agriculturæ authores remedia adversus natales ejus exortus condiderunt. In arvis ut aiunt non prodibit, si in quatuor eorum angulis & medio Rhododaphnæ ramuli pangantur. hoc eodem remedio putant legumen omne à noxa vindicari. Qui volunt hanc frugum pestem prorsus aboleri, quinq, testas creta depingentes, Herculis effigiem leonem strangulantis, referentes, & in quatuor agrorum angulis atque in medio collocant. Sunt qui delineatam eo modo testam in area tantùm media ut hanc amoliantur perniciem, jubeant obrui. Democritus affirmat Orobanchen herbam confestim abigi, si mulier quæ in menstruis est, solutis crinibus & nudo corpore, gallum in manibus tenens, aream circumeat. Ita validiora coalescere legumina testantur, qui hac superstitione sunt imbuti; quippe cum herba, gallinaceum verens gallum, delitescat. Sunt, e græcis qui longa probarint experientia, quæ serendo sunt legumina galli cruore conspersa, nullam ab hac adversante herba sentire penitus injuriam, eoque roratu à nocumentis tuta esse asserunt. Cavendum tamen ne quæ sementi destinantur legumina, bubulo cornu contingantur; sic enim inania & cassa vanescere produnt.

Quod si hæc planta alter Cuscus Serapionis, ceu Trago videtur, fuerit, poterit in medicina usurpari (licet Cordus nullum illius esse usum tradat) præsertim verò ad tumores lienis, in aceto prius coctus, dein tusus & acta staplasmatis instar impositus, id quod non semel faciendum, sed sæpius repetendum. Quid verò præter hæc efficere valeat, usus quotidianus fortè docebit.

CONVOLVVLVS PEREGRINVS pulcher folio Betonicæ.

CAP. XXXIII.

Floris dum Convolvulo similitudo facit ut hanc plantam, alioqui non congenerem superioribus, nec formâ illis respondentem subnectam. Peregrina est peregrini Convolvuli elegantia, in foliis potissimum spectanda, quæ ex viticulis proxima fulcra arripientibus tenuibus, pilosis, pedalibus aut cubitalibus longis pediculis hærēt, argētei coloris, splēdido tomēto villosa, infima quidem & radici (quæ tenuis summo cespite vagatur) proxima, Betonicæ purpureæ foliis similia, sed multò minora, crispis serratisque marginibus, reliqua etiam laciniata & profundè incisa, gummosa Clusio si gustentur, subacria & subamara; flores inter Helxines cissampeli & Smilacis lævis flores medij, his minores, illis majores, purpurascentes, calathi formâ, ex continuo unico folio conflati, longis pediculis hærentes, quorum basin ambit folliculus ex pluribus foliis compositus. Radix Clusio tenuis, exilis, fusca per summos cespites repit & subinde alias plantas producit.

Ad quam stirpem Veteribus descriptam referri hæc planta, cui à viticulis, vicinis fruticibus aut herbis se implicantibus, Convolvuli nomen Clusius hisp. & hist. indidit, ignorat: nisi quis fortè Lasionem, cujus Plinius l.22.c.22. meminit, esse existimet. Valentini Convolvulum folio Althææ; Hispani vulgari nomine *Campanilla* i.e. Campanulam; Lusitani *Verdezilla* appellabant, & ad vulnera curanda efficacissimam esse tradebant.

Lob. Obs. & ic. Convolvulus peregrinus Clusij, Convolvulus Scammonij facie, an Helxine cissampelos Dioscoridis: Advers. p.274. Sed apud Adversaria nullam ejusmodi plantam invenio. Non etiam intelligere possum, cur dicat Scammonij facie, nisi referat ad florem. Tab. Scammonium minus Plinij 1. Item Scammonium. Hujus iconem Gerardus habet, ac Papaver cornutum luteum minus, Small yellowe horned poppie inscribit. Lug. Convolvulus folio Althææ Clusij. B. phyt. Convol. 6. (pin. 9. aliis Helxine cissampelos.) sive argenteus Althææ folio, flore ex purpura candicante, interdum omnino purpurascente.

In collibus juxta Tagum flumen læto solo, in Bætica, plurimisque aliis Hispaniæ locis nascitur. Floret Martio & Aprili. Ad Tagum quidem, etiam Decembri florentem Clusius inveniebat. Mihi autem, cùm essem Monspelii allata est mense Aprili ex monte Seti. Similem vidi apud D. Zvvingerum Basileæ foliis ferè pellucentibus.

CANTABRICA VETERIBUS.

CAP. XXXIV.

IN Hispania, inquit Plin. l.25.c.8. inventa est Cantabrica, per Divi Augusti tempora, à Cantabris reperta. Nascitur ubique caule junceo pedali, in quo flosculi oblongi, veluti calathi, in his semen per quam minutum. Est cum Dictamno & radice Aristolochiæ, in vini hemina sæpius bibenda, contra serpentium morsus.

Cantabricæ nomine diversæ plantæ ab authoribus indigitantur. Turnero enim Cantabrica Plinij est Caryophylleus, quæ nobis est Betonica altilis sativa, de qua pertractabimus lib.29.

Lobelius in adv. videtur existimare Caryophyllos silvestres esse Cantabricam Plinij, de quibus jam dicto libro, sub Betonica altili silvestri agemus.

Cantabrica (inquit innominatus quidam) est fortè Aquilegia (de hac lib.30.) licet Ruellius aliam demonstret, quam rura Colubrinam herbam vocant.

Sunt qui Cantabricam Plinij, teste Lugd. Convolvulum minimum Clusij esse putant. Vocamus hunc nos Volvulum terrestrem, quem mox describimus.

Cantabrica minor rotundifolia Lobelij in adv. Cantabrica Plinij Anguillaræ, est nobis Campanula parva, cujus meminimus lib.20.

Sed & Campanulam rotundifoliam minimam Cortusus, teste C. Bauh. phyt. Cantabricam Plinij nominat. Hæc qualis sit, vid. lib. proximè citato.

Herbam quoque Rapunculo spicato similem in Baldo, Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ cognominat. Tradimus hanc libro jam scripto.

Adversitate a g. extirpatione Te[rræ?] ... *Vires & usus.* *Descr.* *An Lasione Plinij.* *Convol. fol. Althææ.* *Vires.* *Synon. Convolvuli Scammonij facie. Lob. not.* *Papaver cornutum luteum. Varietas plant.* *Locus & Tempus.* *Cantabrica Plinij.* *Betonica altilis sativa.* *Betonica altilis sylvestris.* *Aquilegia.* *Colubrina herba.* *Volvulus terrestris.* *Campanula parva.* *Camp. rotundifolia minima.* *Rapunculo spicato similis Baldi.*

Tragopog. Hispanicum sive Scorzonera. Tragopogon Hispanicum, sive Scorzoneram nascentem aliqui posse deferri in Cantabricam, sed non recte vel Camerario teste.

Rhesed. flor. albis. Rhesedâ lutea. Cantabricæ titulo exstat etiam Rheseda Plinij Neotericorum, Lobelij Belgarum Erucæ peregrina Italica, quam nos suspicamur Rhesedam floribus albis, quæ delineatur lib. 29. Per eandem tamen Thalius Rhesedam majorem flosculis luteis intelligit.

VOLVVLVS TERRE- stris.

Descr. VOlvulus terrestris ex radice crassa, lignosa & sicca, nigricante, multorum capitum, crebros junceos coliculos tenues profert, duos vel tres palmos ut plurimû surrectos, aliquando etiam cubitales, hirsutos, valentulos, per quos cernuntur nullo ordine folia angusta, oblonga, pilosa: extremis ramulorum insident ex calyculis hirsutis, flores ex albo purpurascentes, Helxines Cissampeli, calathi formâ. Ex Lobelio addimus nostræ descriptioni, radicem sesquipalmum longam, albidam: folia gustu exsiccante, nonnihil calfaciente.

Helxines flore.

Varietas. Quamvis autem Icon Lobelij & Clusij, quam proponimus, varient non parum, ac etiam descriptiones, eandem tamen plantam existimamus, variantem pro diversitate locorum: ne tamen quisquam fallatur, nos hic subjicimus descriptionem

Descr. Clus. Clusij quæ sic habet. Multis tenuibus, adeoque junceis ex eadem radice prodeuntibus ramulis, prædita est hæc planta, humi procumbentibus, pedalis, interdum cubitalis longitudinis, duris, flexibilibus tamen, lanuginosis, qui in summo aliquot flores

Flore Convolvuli. proferunt purpurascentes, inodoros, Convolvuli æmulos, minores, ut ico folio constantes, sed ita implicato, ut quinque videantur, florum oris in totidem angulos desinentibus, &, dum clauduntur complicatis: folia per ramulos nullo ordine sunt

Salicis folio Convolvuli semine. sparsa, longa, angusta, tenui lanugine obducta, Salicis foliis haud absimilia, gummosa si quis mordeat, & aliquantulum amara: semen fert in vasculis Convolvulo non absimilibus, minoribus tamen, fuscum, angulosum, inæquale: radix candicans singularis, in imâ parte ramosa est, & vivax.

Convol. minimus Spicæ foliis. Lob. adv. & ic. (ubi figura Clusij) Convol. minimus Spicæ foliis, vel Stœchadis citrinæ, aut Linariæ. Obs. Convol. minor Spicæ foliis, sed ejus effigies

Scammonium tenue Plin. Cantabri. ca. minus scitè expressa adv. p. 274. Scammonium tenue Plinij quorundam. Scammonium minus Plinij, Tab. Clus. hisp. & hist. Cantabrica quorundam. Cast. Cantabrica Plinij. Ponæ in Baldo Convolv. minor Spicæ foliis Lobelii. B. phyt. Convolv. 4.

Helxine. Lugd. ... (serpin.) Linariæ folio: Guilandini Helxine stans dicta quibusdam Cortusi Scammonea Patavina. Is rectè annotat Lugdunensem duas figuras & duas descriptiones unius plantæ exhibere. Vna enim planta est Volubilis terrestris Dalechampij, & Convol. minimus Spicæ foliis Lob. aut Ger.

Variat magnitudine, reperitur enim vix duas tresve uncias altus: flore est communiter purpureo, raris albo.

Locus & Tempus. Rarius invenitur Convolv. minimus aliis regionibus quàm Galloprovinciæ, Allobrogum & Narbonæ ad margines aridos satorum & Olivetorum, ubi Iunio & Iulio florem promit. Frequens est multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis, Clusio. Postea illam etiam inveniebat in colle Thermarum urbi, vulgo Baden imminenti, quarto ab urbe Vienna Austriæ ... Floret Maio & Iunio, nonnunquam & Autumno. Apud Belgas seminis ex Hispaniis accepti ... non nisi Iulio & Augusto; ubi nullum semen unquam ... obseruabat, tametsi magnâ diligentia ... conservatam: calidioribus autem locis

Iasione quorundam. sponte nascitur, semenque fert dictum. Nos eam descripsimus anno 1561. collectam, qua itur Monspelio Castelneuf secus viam florentem Vere. Quidam Iasionem putant. Frater in montibus Euganeis inveniri indicavit, & purgare.

SCAMMONIA ET SCAMMO- nium Veteribus, & in genere.

CAP. XXXV.

Diosc. lectio varia. SCAMMONIA, ex authoritate Dioscoridis, ramos ab una radice profert multos, *tres, aut quatuor* tricubitales [*... Orib. at ... quatuor cubitorum*] pingues & quadantenus hirsutos [*... Ruell. nonnihil crassitudinis præ se ferentes, sed priorem lectionem tenet Serap. 10, qui suam historiam ex Diosc. transcripsit*] foliis iisdem hirsutis Helxines [*non Parietariæ sed Cissampeli*] aut Hederæ similibus, sed mollioribus ac triangulis: floribus albis, rotundis, in modum calathorum [*... vet. quidam ...*] concavis & graveolentibus: radice prælongâ [*... Orib. ...*] crassitudine brachiali [*& ita Orib. & Herm. at vulg. codex cubitali*, quæ lectio non placet; cum nunquam nisi improprie, dicatur aliquid esse crassitudine, sed longitudine cubitali. Sed & Serapio inepte vertit, radice grossâ sicut pollex] candidâ & gravis odoris, lacteique succi plenâ. Succus legitur hunc in modum: capite exempto radix cultro incavatur, ut excavatio sensim à latiore orbe in acutum desinat; proindeque in id cavum confluit succus, qui conchis deinum excipitur. Alij postquam scrobes in terra [*Add. Latina ex vet. cod. ... formicis. Orib. ... instar*] concamerato sinu effoderunt, juglandis folia internunt in quæ radicis incisa succus diffundatur, eumque inibi siccatum tandem auferunt. Bonitate

Delectus. præstat qui pellucidus est ac levis, raris & colore glutini taurino similis, rimulis fistulisve tenuibus, atque fungosus, qualis scilicet ex Mysia regione Asiæ deportatur. Neque vero in probatione animadvertere solùm par est, utrum linguam tactu albescat: hoc enim evenit etiam admisto tithymali succo, sed longe magis anteà commemoratis attendendum est: itémque si non vehementer linguam excalfaciat exurat ve, id quod & mistura

Improbat Diosc. Syriacam & Iudaicam. Succi dosis. thymali argumentum est. Natione autem Syriacus & Iudaicus deterrimi habentur, graves, densi, ervi farina & tithymalo adulterati. Succus drachmæ unius aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua pura aut mulsa, per inferna bilem pituitámque extrahit. Solvendæ alvi gratia, binos obolos cum Sesama aliove semine sumptus fat est. Efficacioris etiam purgationis causâ

dantur.

dantur fucci tres oboli, cum Veratri nigri duobus, & Aloës drachma una. Fiunt & purgatorij sales, drachmis viginti fucci Scammoniæ in fenos salis cyathos adjectis. Horum modus proportione virium: integer quidem, cochlearia tria: medius, duo: minimus, unum. Purgat & radicis drachma una aut altera cum iis quæ retulimus. Ipsius quoque decoctum nonnulli ebibunt. Ex eadem decocta in aceto contritáque cum hordeacea farina, cataplasma fit ischiadicis utile. Succus autem vulvę appositus in lana, partus enecat: tubercula quoque discutit, cum melle oleóve perunctus. Eodem decocto in aceto illitæ lepræ auferuntur. Sed & eodem caput contra diuturnum dolorem ex aceto & rosaceo irrigatur. Vinum Scammonites ita fit. Radicis Scammoniæ per messes effossæ tritæ & linteo illigatæ drach. xv. in musti congium unum mittuntur ad dies triginta. Purgat hoc alvum, ac bilem & pituitam detrahit.

Radicis dosis. Radicis decoctum. Ischias. Tubercula. Lepra. Vinum Scammonites.

De Scammonio Matth.

Scammonium, quod est Scammoniæ succus, copiosum quidem in Italiam advehitur, præsertim Venetias, quo ex Alexandria Ægypti & Syria importatur: sed quod probatissimum sit, rarum admodùm invenitur, nec unquam se consecutum esse, ingenuè fatetur Matthiolus. Quod autem Scammonium illud, quo omnes ferè officinæ refertæ sunt, Tithymali succo sit vitiatum, hinc liquidò patere arbitratur quòd decem vel quindecim ejus grana alvuum pluries resolvant, cùm synceri drachma, Dioscoridis testimonio, id vix præstare possit. Plantam è cujus radice Scammonium colligitur, vidit primùm Neapoli, allatam (ut quidam Seplasiarius asserebat) ex Gargano Apuliæ monte, quæ omnibus notis ejus quidem judicio, legitimam Scammoniam referebat. Sed profectò mirari nobis subit, quod Matth. in comm. it. non ampliùs Scammoniæ Gargani montis meminerit, sed aliam tradat, depingat, ac Constantinopoli missam esse dicat. Hanc (Scammoniam Syriacam intelligit) ostendit etiam esse in annotationibus Andreæ Martinelli supra Mesuem depictam.

Adulterati Scammonij nota. Matth. reprehe.

Euch. Roesslin not.

Ignorantem & inscium herbarium se Euch. Roesslin ostendit, dum arborem Scammoneam facit, & liquorem ejus succum arboris cognominat, cùm nec frutex sit, sed herba, id quod Plinius his verbis docet, Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, præterquam si adjiciantur aloës drachmæ duæ obolis ejus duobus. Est autem succus herbæ à radice ramosæ, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassâ, madidâ, nauseosâ. Nascitur pingui solo. Radix circa canis ortum excavatur, ut in ipsam confluat succus: qui sole siccatus digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. Laudatur Colophonium natione Mysium, Prienense: specie autem nitidum, & quàm simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquescens, virus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens [*hoc signum fallax & incertum esse Diosc. tradit*] quàm levissimum, quùm diluitur albescens. Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farina, & Tithymali marini succo, in Iudæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymalus enim linguam excalfacit. Vsus bimo, nec ante, nec postea utile. Dedêre & per se ex aqua, vel aqua mulsa, & sale, quaternis obolis. Sed utilissimè cū aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Hæc Plin. quæ multùm faciunt ad Diosc. intelligendum. Faciunt & ad Plinij lectionem rectam. Sunt enim de veteri codice transcripta. Nam vulgata exemplaria tribus locis emendant. Primò ubi dissolutionem stomachi legitur, in vulgatis stomachi vox in totum deest: Secundo ubi ervi farina habetur, in vulgatis herbæ farina falsò legitur. Tertio ubi usus bimo legitur, pro eo vulgata exempla habent, Bulbi more: quam lectionem falsam esse, sequentia verba declarant: nec ante, nec postea utile: quæ neque ad Bulbum referri possunt, sicut neque Bulbus ad Tithymalum, de quo præcedit quòd linguam excalfacit. Hoc tamen de Scammoniæ succo Diosc. nō tradidit, quòd usus bimo sit, ut nec ante, nec postea utilis sit. Et profectò ego hodie novi in quibusdam officinis usum ejus ad decem annos servari. Et scribit Arabs Mesues Scammoniam per annos duodecim conservari. Scammonium Syriacum licèt Dioscoridi improbetur, Plinius tamen contrarium sentire videtur. Commendatur enim illi præter Mysium & Colophonium, etiam Prienense, quæ Priene civitas Syriæ est. Mesues Antiochenum & Armenicum laudat, Corascenum vituperat. Galenus in Simplicium censu Scammoniam præterit. Paulus Scammonia, inquit, calidam & discussoriam, & biliosa extergentem vim habet, & magis succus, qui etiam tubercula discutit, & fœtus necat appositus, & lepras exterit. Et in diuturno capitis dolore, caput ex eo cum aceto & rosaceo irrigatur. Sed & radix pota purgat, tum ipsa, tum decoctum ejus. At cum aceto & farina hordeacea cocta, ischiadicis imponitur. Idem l. 7. c. 4. Scammonia, inquit, similiter ut veratrum purgat, & magis flavam bilem. Verùm magis quàm omnia purgatoria, stomacho noxia est. Detur itaque non febrientibus, & stomacho benè affectis, pondere obolorum quatuor cum sale, aut pipere, aut zingibere, aut quodam oxyporo citò transeunte, stomacho grato, aut cum melle. Fiunt & catapotia cum gummi. Aëtius l. 1. c. 25. ferè eadem habet. Et addit, ammiscetur ipsi sal, & thymi coma, aut pulegium. In his verò qui ferre possunt, præstat Aloën miscere. Datur & per se cum melle, aut ptisanæ succo, si clanculum exhibere volumus. Et hi ambo Scammoniæ nomine succum solum intelligunt, & non radicem, aut herbam ipsam. Et hunc etiam solum utilem Theophr. 9 hist. dicit, & aliud nihil, τῆς ἢ σκαμμωνίας, inquit, ὁ ὀπὸς μόνον χρήσιμος, ἄλλο δ' οὐδέν. Recentiores Græci Scammoniam vocant δακρύδιον, i. e. lacrymam, ex qua voce corrupta officinæ vocant Diagridium. Vsus ejus hodiè ferè est ad reliqua purgatoria medicamenta acuenda. Sed in his, quæ à veteribus de Scammonio produntur, duo sunt expendenda: ejus delectus, & in purgationibus dosis. Laudant enim illi leve, pellucidum, colore quàm simillimum taurino glutini. At vulgare nostrum squalidum est, & cineritio colore, & aspectu tristiore: quia non succus, aut liquor manans, aut lacryma Scammoniæ ad nos adfertur, sed succus vi expressus. Scammoniæ lacrymam, quam Venetiis apud Albertum Martinellum vidit Pena in Syriacis conchis allatam, Colophoniæ concolorem, concretione simili, ex fusco cæruleam fuisse ait, cujus coloris non est Scammonium nostrum. Verùm cùm pura ac mera lachryma Scammoniæ tam frequenti usui non sufficeret, succum multum vi expressum ad nos asportari oportuit: cujus maximè delectus habendus, quia nullus nisi variè adulteratus ad nos adfertur. Nam aliquando ex eodem corpore, eadem morbi causa, & eodem planè modo affecto, grana aliquot sumpta facilè, & sine ullo cruciatu, bilem pituitámque expurgabunt, ex eadem prorsus gleba, frusto parvo effracto multò plura grana sumpta minùs evacuabunt, nec sine molestia, & cruciatu. In causa est dissimilis molis concretio, quæ hîc plus, illic minùs, aut lactis Tithymali, aut Lathyridis, aut alterius stirpis valentioris succi accepit: unde dissimiles purgationes consequuntur. Cùm autem veteres, aut drachmam, aut quaternos obolos,

De Scamm. Plinius. Descr. Genera. Delectus. Adulteriū. Radicis usus. Plin. corrig.

Scammonij duratio. Scammonij delectus. Temperamentum. Scammonij correctio. Dacrydium. Confertur Scammonium nostrū cum antiquorum. Veteres explicantur.

aut majorem aliquam dosim præscribunt, purum & merum succum imperant. Purgat Scammonij succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamẽtorum potentiâ cedens. Nullâ enim parte, ut Oribasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commovent. Efficit istud non vehementer aliquâ calidâ facultate; sed aliâ quadam latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunque siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum saporem communicat.

Scammonium moderatè calidum.

Quamobrem nec inter calidissima, ut plerisque videtur, sed inter moderatiùs calida & sicca habendum censet Dodonæus. Extergit autem & educit potissimùm bilem flavam; serosos item tenuésque humores, & quandoq; pituitam, ventriculo tamen magis, quàm reliqua omnia medicamenta, ut Paulus tradit, noxium est Scammonium.

Scammonij noxa.

Mesues verò non modò ventriculo grave atque molestum, verùm & intestina ipsum abradere; interna viscera erodere; venarum ora dilatare, totiúsque suæ substantiæ essentiâ cordi viscerıbúsque reliquis obesse sentit. Immoderatum & minùs oportunum idcircò ejus usum animi sequuntur deliquia, ventriculi subversiones, alvi fluores, dysenteriæ & tenesmi.

Scammonij correctio.

Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in cotoneo malo decoquatur; & muccagine psillij, prunorum carne aut succo, aliisve lentis similiter succis permisceatur, additâ mastiche, aut aliquo ex moderatè astringentibus. Plinius noxam ejus tolli posse affirmat admixtâ Aloë: Veteres Scammonium in malo cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum malum edendum præbuerunt, quod absque stomachi subversione alvum subduxit: ut lib. 2. de facult. alim. Galenus scribit: & 3. de simpl. Quinque de causis corporibus læsiones inferre potest. Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usque adeò ventriculum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoveat.

Flatus mordaces gignit.

Noxa hæc tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pastâ undique circumlitâ: præsertim additis aut fœniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galangâ.

Inflammat spiritus.

Inflammat deinde acredinis exuperantiâ corporis spiritus: quò fit, ut facilè febres excitet, iis præcipuè qui obstructionibus viscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocumenti aufertur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & fervorem extinguunt: cujusmodi est psillii seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potiùs pulpa, rosarum & violarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam antè coctionem maceratur oleo rosaceo, aut violaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoë, aut factitio spodio.

Nimium movet alvum.

Adhæc, quòd magnâ tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alvi fluxiones facit: vasorum enim oscula plus quàm par sit, aperit. Hæc læsio admitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibúsque, nempe mastiche, cydoniis malis, succóque ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flavis.

Abradit intestina.

Abradit præterea acri succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenesmum excitat. Sed deletur hoc incommodum additis humidis pinguibus, lentísque medicamentis: cujusmodi sunt tragacanthum, bdellium, amygdalinũ oleum aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, aut saccharo asservata, psyllij spissamentum, mastiche, cydoniorum mala pòst sumpta, & calida aqua pòst hibita: utpote quæ medicamentum ociùs à ventriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est, quòd prudentes Medici, quò celeriùs Scammonium à ventriculo & intestinis dejiciant, hordei jusculum cum saccharo superbibendum præbent.

Obest cordi.

Obest postremò Scammonium cordi, jecori, ac ventriculo substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, jecinori, ventriculóque opem suam præstant. Dejicit Scammonium valentissimè bilem, quam à vasis & à sanguine exhaurit. Ejus dejiciendi facultas haud sanè aliis medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia.

De dosi Scammonij.

De dosi Scammonij non consentiunt autores, nam Scammonium posse ad ʒ. usque tutò dari censuit Dioscorides, quamvis rursum dicat posse interdum satis esse ʒ.ß. ut liberalis fiat purgatio: duos verò obulos, h.e. scrupulum, posse commodè alvum ciere. Videtur itaque dosin ejus esse à ℈. ad ʒ. Paulus verò ait dandos esse iiij. obulos, cum quo Aëtius & Actuarius consentiunt. Rufus usque ad ʒ.j. & radicis usque ad ʒ.ij. exhibet. Mesue tamen, quem omnes fermè juniores sequuti sunt, non audet ℈. dare, imò consulit non esse excedenda grana xij. sicuti minimum, quod dari possit, ut ventrem solvat voluit iiij. esse grana. Eum autem loquutum esse puto propriè de Diagridio, de quo mox. Videtis igitur quanta sit varietas scriptorum. Vnde non est mirum quod Avicenna admiretur varietatem ponderum in hoc medicamento, quam varietatem ipse refert ad varietatem locorum, nã Dioscorides fortasse exhibet unam drachmam illius Scammonij, quod mite erat, & ortum in miti loco: vel quia Scammonium illud erat mite si non ratione loci, saltèm ob vetustatem.

Authores de dosi Scãmonij ut interpretandi.

Sed sit utcunque. Ego scio (inquit Fallop.) quod Scammonium aliquando exhibitum in pauca quantitate non evacuat: aliquando in pauca exhibitum evacuat præter modum: aliquãdo è contra: unde nescio quid dicam de dosi hujus medicamenti: consulo tamen vobis, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potiùs pro calcari: vocatur autem Calcar pauca Scammonij quantitas addita medicamentis purgãtibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus, & cervicosis quibusdam hominibus, quibus nihil fuisse videtur factum, nisi pharmacum eduxerit usque ad ultimum, & plurimum ut ita dicam cacarint; & ideò pharmaca pro hujusmodi hominibus debent habere calcaria, qualia etiam debent esse pharmaca pro Monachis, & eò magis quia difficile in ipsis fit evacuatio, quoniam cùm vescãtur malis cibariis semper abundant crassis excrementis, & viscidis humoribus. Vnde præparetis quantum velitis, semper tamen difficilè moventur. Itaque utamini semper pauca quantitate Scammonij, & stetis potiùs in dosi Mesue, quam etiam non excedetis, quàm in dosi Grecorum, quos nolim ut in hac re imitemini.

Calcar medicamentorum.

Tractatus qui pro quo, Scammoneæ loco aut Cucumerem agrestem, aut lac Tithymali, aut Euphorbium accipit. Sed Sylvius in Antibal. Scammonio deficiente, Ricinum probat.

Substituta.

Scammonia, quam Diosc. describit, paulò diversa est, attestante Cæsalpino, à Scammonia ejus, floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso enata. Est hæc nobis Scammonia Syriaca flore majore Convolvuli.

Æquivoca. Scamm. Syriaca flore majore Convolvuli.

Scammoniam aliam quandam Monspelij ostendunt, Scammonia Monspeliaca, à Gesn. h. (qui portionem pingit in figura adhibita Scammoniæ Cordi) Clus. Lob. Cam. & nobis vocata, cujus est & altera varietas.

Scammon. Monspeliaca.

Ægyptij quoque suam Secamonem [*Apocyni affinem*] Scammonij speciem affirmant.

Apocyno affinis Secamone.

Camerario apud Matth. germ. lib. 4. cap. 38. Volubilis sive Convolvulus major videtur genus Scammoneæ.

Convolv. major.

Scammonia tenuis Plinij, ita tradentibus Cordo in Diosc.

Helxine cissampel. in Diosc. Ang. Cam. h. & Cæs. nihil aliud est, quàm Helxine Cissampelos.

Volvulus terrestris. Planta, quam Tab. pro Scammonio minore exhibet, est nobis Volvulus terrestris.

Convolv. peregrinum. Idem jam dictus autor exhibet & secundum Scammonium minus Plinij, quod Convolvulum peregrinum inscribimus.

An Nil Arabum quibusdam? Testis est Cæsalpinus alterum genus pro Scammonia ostendi foliis subhirsutis flore cæruleo, quam Mesues Volubilem lanuginosum vocet. An hæc Nil Arabum quibusdam.

Mechoaca. Mechoaca Scammonij species, & non temere quidem, ait Dodonæus, creditur. Ob mala symptomata, quæ excitat Mechoacan genus silvestre, Scammonium à Monarde vocatur. Vide Mechoaca. Et de his omnibus præsenti libro pertractatur.

Thapsia. Scammonium dici de Thapsia Dioscoridis l.4. autor est Tragus l.2.c.8. & Brunfelsi in Onomastico. De hac nos lib.27.

SCAMMONIA SYRIACA FLORE majore Convolvuli.

Descr. E Syria delata Scammonia, etiam nostro assuevit solo, licèt nullum ad ecchylosin studium adjungamus: profert autem è radice longâ, crassâ, lacteo succo prægnante, multas aliquot cubitorum viticulas, proximis ridicis sese convolventes scandentésque: folia triangula ceu hastilis barbatus, mucro, *Smilacis folio.* Smilacis lævis æmula, sed minora, glabra, tenuia; flores calathoeides nonnihil purpurascût, *Cissampeli floribus.* Helxines cissampeli floribus proximi.

Descr. Cæs. Hanc ita describit Cæsalpinus. Tenues viticulas fert, bicubitales: foliis triangulis, effigie sagittarum, parvis: flores ex candido pallescentes: fructus veluti pinguedine obductos, in quibus semina nigricantia: radicem grandem Raphano similem, succosam.

De Scammonia Cordi. De Scammonia nostra Syriaca Cordum loqui suspicaret, si folia non diceret spinosa in hist. l.4.c.109. cùm ait. Scammonia est, cujus liquor est Scammonium, Convolvulo per omnia similis, quantùm ad viticulas, flores, lacteum liquorem & qualitates attinet: folia quoque ab hujus foliis parùm discrepant; sunt enim ipsius foliis similia, sed pilosa, triangularia, atque in alatæ sagittæ figuram redactæ. De radice priùs dixerat in Diosc. majorem esse Convolvuli radice. Et hinc etiam Cissampelum, tenuem Scammoniam vocari, quoniam multò tenuiorem radicem, quam Scammonia habeat. *Cord. not.* Verùm hæc descriptio Cordi ex Dioscoride concinnata est. Figura quidem malè picta aliquatenus nostram Scammoniam Syriacam exprimit: ramus verò appictus, nô est Scammoneæ Cordi, sed Monspeliensis. *Volvuli 5. species Mesues.* Quintam speciem Volvuli Mesues, esse plantam illam scribit Fallopius, ex cujus radice emanet Scammonium. Græci (inquit Dodon. purg. & hist.) σκαμμωνίαν, Latini ferè Scammonium nominant; ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum concretúmq; succum. Dicitur & à nonnullis σκαμμωνία ῥίζα, ab aliis χολοφώνιον; *Calophonia.* officinæ succum crudum quidem Scamoneam; in cotoneo verò malo decoctum, Diagridium vocant: *Diagridiũ.* quasi δακρύδιον, i.e. lacrymulam. Est verò ipsum Scammonium (ut cap. de Campana cærulea affirmat) nihil aliud, quàm species Smilacis lævis, *Smilax lævis.* radice crassâ. Lactariam hanc, scansoriámque Volvulam (unde fortè, Lobelio advers. nomen Volvulo fuit) *Lactaria, scansoriáque Volvula.* solo penicillo com nentatoris pictor expressit. Cùm tamen paucæ sint plantæ, quas de facie & facultatibus, penitùs notas habere, magis intersit boni Medici, & Pharmacopœi quàm Scammonium hoc Syriacum, Antiochenum & Norbonense. Anno igitur 1562. indefessus ille herbarum novarum vestigator Venetus pharmacopœus Sequinus Martinellus, ex Syriaco Alepo miserat plusquàm centum libras glebæ Scammonij Antiocheni succi concreti, cui exprimendo interfuerat: conchas etiam non paucas lachrymâ plenas, seu Diagredio antiquorû, cum seminibus angulosis Volubilis. Hæc semina tum Patavij & Venetiis primo Vere terræ mandata, in luculentam Volubilem, seu Volvulum abiêre, adeò sinuosis Smilacis foliis, triquetris, vel potiùs Cissampeli foliis, floribus, & facie, ut planè nostræ Cissampelo eandem dixisses: verùm radice insigni fuit, & mole grandem Bryoniæ radicem æquante atque teneritudine simulante: foris tamen pulla, aut cinericia, intus albidâ carne: cujus fissæ torulus sive cor medium exemptum, planè idem est, aut simile radici communis & probatioris Turbith officinarum: *Turbith.* verùm faciliùs aliquantò frangitur hæc, tametsi perinde gummosa succóque lacteo prægnet, atque Turbith. Hanc eandem posteà Antuerpiæ, quò semen miseramus serendo meminimus, speciosam factam, floribus & viticulis quinum & senum cubitorum, prorsum nihil diversam, cujus Guillielmus Dries, non minùs peritus pharmacopœus, quàm probus civis Antuerpianus, adnata, radicúmq; pullulationes excisas, exsiccatásque ostentabat, adeò Turbith Alexandrinum ementita, ut discriminis perparum, aut nihil percipi posset. *Synon.* Hæc Lob. adv. qui in obs. figuram habet eandem cum Dodonæo, titulo Scammonij, Adv. 272. In ic. vocat Scammonium syriacum; antiochenum, & Scammoneum. Gesn. h. est Scammonia è Syria allata. Ang. & C.B. (cui prima) Scammonea Syriaca. Cam. h. Scammonea Antiochena: Eid. hist. & epit. ut & Lon. & Cast. Scammonia. Rauvv. Scammonium verum. Cæs. Scammonia floribus ex candido pallescentibus, ex semine è Syria misso nata. Matth. in comm. cum mag. fig. Scammonea. Lugd. Scammonia Matthioli.

Locus & Tempus. Habui Lugduni, Genevæ & Montbelgardi in hortis. Basileæ in horto D. Plateri florebat Iunio, & Iulio, Augusto, & Septembri. is hieme recondebat. In calidis, pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aliisque similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste. Verisimile est, ubi suæ spontis est, citò & plurimâ deinde Æstatis parte florere: nam & in Belgio, ut Dod. tradit, æstivis mensibus subinde cum flore videri potest. Scammonea Antiochena Camerario aliquot annos duravit asservata in fictilibus per hyemem, & Æstatis initio floruit, sed semen nunquam absolvit.

Vires. Meminit idem Cortusum patritium patavinum, rerum naturalium summum indagatorem ex crassis radicibus aliquot uncias succi extraxisse. Aiunt si propè Tithymalum seratur, adeò ejus caliditatem accendi, ut veneni naturam acquirat. Hujus tamen liquor caloris acrimoniæque vi per ætatem amissâ benignior nonnihil evadit. Quod verò non eas notas habet Scammoneum, quales illi Diosc. tribuit, causa esse putatur, quod hoc tempore non observent veterem parandi modum, ac non ex incisa, sed dissecta prorsus vel expressa radice, aut è capitibus & foliis contusis paretur: alioqui tanta copia Scam-

monij quo pacto quotannis ad nos adferri posset? vel etiam lacte Tithymali sæpiùs adulterant. Pulcrè mehercule alicubi Ruellius inquit: Nulla medicinæ pars incertior, quàm quæ ab alio orbe quàm nostro petitur.

SCAMMONIVM, SVCCVS SCAMMONEÆ densatus.

Descr.

VVlneratâ Scammoneâ succus emanans lacteus concrescit qui in magnas massas coagulatus importatur, tophosas & satis leves taurini glutinis instar nitidas & veluti pellucentes, colore fulvo, nigricante aut cinereo, atque is quidem color potissimùm elucet in pulvere, in quem levi digitorum attritu friatur, odore nauseoso, sapore amaricante & mediocriter acri.

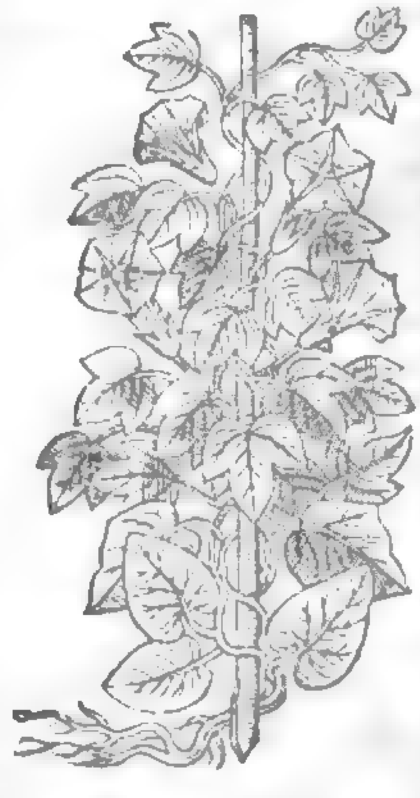
Diagridiũ quid & ejus præparatio, per concoctionem.

Scammonium, succus Scammoneæ densatus, per coctionem, aut etiam per macerationem paratus Diagridium appellatur. Confectio autem ejus per concoctionem hæc est. Accipitur cotoneum, extrahitúrque durior ejus illa pars media, quæ semina continet (recisâ tamen superiori priùs laminâ) cujus loco in excavatam partem Scammonium inditur: mox laminâ, quæ priùs fuerat recisa, pro cooperculo additâ cooperitur, triticeâque pastâ circumquaque malo cotoneo obducitur, ac ita coquitur in clybano, h.e. vase fictili crudo. *Per macerationem.* Quidam tamen succo ex cotoneis expresso, Scammonium macerant, ac Diagridium parant. Accipiunt autem Scammonij partes duas, succi cydoniorum partem unam; miscent probè, ponunt in locum calidum & quotidie movent, donec mediocriter induretur ejus massa: deinde formant pastillos, eósque quantum satis est exsiccant. *Modus alius.* Alij alium probant modum, & quidem ex malis communibus, ita, ut acceptâ ollâ, aut testaceo mundo vase, malis primò fundum ad digitalem crassitiem sternant, mox itidem tantundem Scammonij superponant, & sic subinde donec vas plenum fuerit. Mox autem carbonibus accensis, ac in camino posito vasi cóque optimè triticeâ massâ operto, quantum satis sit, coquant. Satis autem cocta dicuntur, cùm mala induruerint. *Optimus modus quis.* Ex cotoneis autem, quàm ex aliis malis per coctionem tutior & cum minori molestia fit purgatio. Quare & amplior ejus dosis sumi potest. Ac rursum magis ex aliis malis, quàm ex maceratione in succo cytoniorum. Sicut & magis ad purgationem videtur facere, cùm ex hoc succo paratum est, quàm si sine hoc detur. De dosi hujus ac etiam facultatibus vide plura ante. Officinę Scãmonium pręparatum, quod ut diximus Diagridium vocant, compositionibus ferè omnibus, crudi ac non præparati Scammonij loco admiscent. De hujus dosi loquutum putamus Mesuem.

NIL ARABVM QVIBVSDAM, sive Convolvulus cæruleus.
CAP. XXXVI.

Descr.

CÆruleus Convolvulus tortilibus viticulis, tomentosis, proxima quæque arripiens, in altum nititur, texturis topiariis peridoneus, nisi longiorem vitam teneritudo, frigorum malè-patiens negasset; *Folio hederaceo.* folia palmum circiter lata, paulò longiora, formâ hederaceâ, in tres acutas lacinias sinuantur, lanuginosa, colore ex herbido in flavum vergente, priora ad folia Sigilli B. Mariæ accedunt; folia Lob. ternis angulis singula, in teneriusculis pediculis; *Smilacis lævis flore.* flores Smilacis lævis, cyaneo colore adblandiuntur, extra tamen in singulas quinque laciniarum zona excurrit albida, quo etiam colore totum floris infundibulum tam extrà, quàm intra tingitur, quinis foliis herbæ concoloribus obvallatum, in quo sta-

mina & apices lactei altè reconduntur; flores Dodonæo sunt veluti Smilacis lævis instar campanulæ, sed per oras angulosi; & colore in cæruleo purpurei; floribus Lob. è pediculorum calice exeũtibus, Iasmini aut *Iasmini flore.* Vincę pervincæ similibus sed ora quinis stellatim prominentibus angulis, Nolæ cæruleæ vel asureæ effigie; semen nigricãs Dodon. radix subest parva, fibrosa (gracilis, longa, Lob.) lignosis nervulis fractu contumacibus farcta, Ciclaclamen, Hederámve annosam imitata, nonnihil hirsuta.

Habel Serapionis. Granum Indicum.

De hac planta hæc Serapio. Habel, i.e. Nil, est granum Indicum [*Granum Nil, Cartamum Indum, Habix.*] cujus planta, autore Isaac Eben Amram, similis est plantæ Lebleb, adhęrens arboribus duobus brachiis, vel tribus, habens ramos & folia viridia, & in radice cujusque folij florem coloris purpurei, similem pomulis in figura sua, quo decidente apparet semen in vaginis, in quibus latitant tria grana, minora granis Staphisagriæ, lęvia, tribus partibus divisa, & ista grana sunt id quod de ea administratur in medicina. Hujus etiam meminit Bellunensis in interp. in Avic. dicens. Habel Almesachin est herba quæ dicitur Funis pauperum, & est species Lebleb. *Funis pauperum.* Granum Nil est semen nigrum repertum in planta Volubilis cujus flos habet colorem azurum: & figuram Campanellæ similem, tendentem ad longitudinem aliquam, & hujusmodi planta non est herba, ex qua Nil seu Indicum [*Usme hæc est, & est folium Nil ex quo exprimitur succus, ex quo conficitur Indicum tingens*] *Usme non est.* conficitur ut quidam putant, sed est species Volubilis nota, & semen hujus plantæ granum Nil, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos phlegmaticos & melancholicos, sicut ait Avicenna à quo in cura vermium administratur. Ex quibus ita dictis vel me tacente facilè judicatu est, opinionem Tagaultij non esse recipiendam, dicentis in l. 1. can. Mesue, Nil granum esse Isatidem Græcorum, & vulgò Gallis passim Gueida, *du Gueide* dici, *Opinio Tagaultij refutatur.* herbam notissimam, quâ infectores utantur in tingendis pannis. Addam tamen verbis Bellunensis argumentum ex ipso Mesue desumptum quo Tagaultij opinio sufficienter refelli videtur, nempe quòd Isatidis semen vix possit mensurari pleno & vacuo: quum admodum compressum sit, nec quicquam simile habeat, cum reliquis fructibus, qui à Mesue loco jam citato recensentur. *Isatis non est.*

Volubilis cærulea.

Hæc est illa planta, quæ à Monachis in Mes. Volubilis cærulea nominatur, cujus semen Bellunensis dicit esse Granum Nil. A Dod. gall. dicitur *Liseron bleu*; Conjugulum nigrum. *Conjugulum nigrũ. Convolvulus.* Dod. purg. & hist. (ubi eam pingit & describit) dicit accedere lævium Convolvulorũ numero, optimè etiam exprimere Campanam cæruleam vocatam vulgò Campanam lazuream, *Campana lazurea.* & Convolvulum cæruleum dici recentioribus; existimari autem Ligustrum esse nigrum, Colum. lib. 10. *Ligustrum nigrum.* Nec sine ratione, quandoquidem Smilax læ-

vis

vis major etiam album dicatur [illegible]. Nam è cæruleo purpureum colorem subinde nigrum dici: veluti Violæ nigræ. Esse autem qui hanc Campanam granum Nil Avicennæ esse velint, c.[illegible] differens quidem ab eo Nil, quod describatur c.[illegible]. Illud enim Isatis Græcorum esse; illud verò peregrinam ac Indicam stirpem; ut non modò Avicenna, sed & Serapio testetur.

Convolv. alii. Non desunt & aliæ Convolvulorum species, quæ ad Nil quoque Avicennæ referuntur, unicaulis, spinulis asper, alter absq; illis. Sed Mechoaca quoq; potest & Nil, & Scammonium Americanum esse. *Mechoaca. Anil.* Anil etiam Arabum & Turcarum in Guzarate a plerisque Nil vocatur. Nil tandem Germanorum, Pompholix est. *Pompholix.*

Nunc quod ad nos attinet per Granum Nil Arabum quibusdam dictum præsentem intelligimus plantam. Lob. in adv. hanc intelligit per Asureum lium, sive cæruleum Convolvulum hederaceum, vel smilaceum, exoticum, quem in Ic. pingit eodem titulo: in obs. autem inscriptione Azurei, sive cærulei Convolvuli, Campanulæ lasuræ herbariorum, adv. 2-4. Noctu florentis Pleutonariæ dictæ. *Asureum, sive Convolv. cæruleus. Pleutonaria.*

Gesn.h. Convolvulus peregrinus, vel cæruleus, Nil Arabum. Tab. Ger. Cast. & Cam.h. Convolv. cæruleus, de quo hic ait: Nil Arabum, vel potius Habal Nil Serapionis: Latinè granum Indicum. Hasmisen circa Aleppum ubi multum crescit, Persis *Acasta*, Italis *Campanula Azurea aut fior di notte*: quia noctu potissimum floret, sole oriente clauditur.

Volvul. cæruleus. Lug. Volvulus ceruleus, sive Campana Azura Lobelij. Dod. (ut ait Lug.) quidam Pothon cæruleum Theophrasti esse credunt, ornamento & umbraculis sepulchrorum laudatum antiquitus. Alij Pothon illum esse malunt Convolvulum purpureum duplicem Cordi. *Pothos Theoph.*

C.B. Convol. 5. sive cæruleus hederaceo angulosò folio: Smilax cærulea Dod. gall. [*non invenio ita ab eo vocari*] sine icone. Scammoniæ similis flore cæruleo, Ang. Nil Arabum, Eyst. Campana cærulea, Dod. Bry. Convolvuli alterum genus, quod pro Scammonio ostenditur, Cæs. Campanula cærulea hederaceo folio, Swer. Quibusdam Pothos cæruleus Theophrasti; quibusdam Volubilis lanuginosa Meteri.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E.C. floret Augusto & sequentibus mensibus, non facilè autem maturescit semen. Hæc, inquit Lobelius, non nisi hortis Italiæ, Galliæ & Belgiæ nota, ubi amœna purpura porrectis attexti (quæ secus parietes & perticas funibus viticeis, gracilibus, umbracula concinnant; atque fornices visu perjucunda. Peregrinam hanc stirpem, & aliunde illatam sub fine æstatis, si calida, serenaque fuerit, in Belgio flores facere scribit Dodonæus. Gesnero flores ephemeri sunt: noctu enim se aperiunt (unde florem noctis vulgo quidam in Italia nominant) postridie vi solis pereunt. Satus variè provenit, nunc infra palmi altitudinem consistens, at florens tamen: nunc altiùs excrescens, semel etiam ad cubitos ferè novem, quæ planta semen initio autumni maturavit.

Vires. Granorum Habel Nil in medicina, ut autor est Serapio, proprietas est (ex Aben Mesuai) laxare phlegma, & mundificare ipsum. *Phlegma.* Præparatio ejus est, quod benè teratur, misceatur cum oleo amygdalarum dulcium. *Delectus.* Et melius ex eo novum, ponderosum, & non stypticum in sapore suo: & dosis à quatuor *Dosis.* Kirat usque ad octo. Granum Nil (ex Habix) est *Cartamum Indum.* cartamum Indum, calidum & siccum in primo gradu, *Noxa.* & habet hoc, quod quando miscetur cum medicinis, facit moram in intestino duodeno, atque in illo quod sequitur ipsum, & est propinquum meseraicis, & facit ibi punctiones, & quum sumitur in potu solum, non laxat eadem die, nisi completis viginti quatuor horis post ejus punctionem, & quando admiscetur ei Scammonea, facit ipsum descendere, & tunc laxat phlegma viscosum, & operatio ejus est etiam in educendo choleram, & fortassis accidunt ex potu ejus juxtà ejus stypticitatem oris stomachi, & tortiones magnæ, & si nimis sumpserint, faciet eos evomere, & fortassis inducit terminationem. *Purgat.* Et dosis ejus cum aliis medicinis est drachma semis, sed simplex nunquam vidi dari in potu, nisi admisceatur ei Scammoneæ, quia juvat ipsum ad expellendum phlegma & choleram quoniam ipsum expellit humores diversorum colorum per secessum. *Vomitum movet.* Grani Nil semen, ut Bellunensis testatur, in Oriente administratur ad evacuandum humores grossos, phlegmaticos & melancholicos sicut dicit Avicenna, cap. qui Granum Nil, Cartamum Indum esse dicit, ac calidum siccum primo ordine statuit. *Tormina movet.*

CAMPANVLA INDICA.

Descr. Congener videtur Arabicæ Campanula, ei quam Nil Avicennæ nuperorum quidam esse volunt, tortilibus flagellis hirsutis, arbolescentibus circum perticas convolutis in aliis nitens, folia hederacea sive Cyclaminis, *Folio hederaceo.* acuminata, qualia sæpe primum pullulantia esse solent. Campanulæ lazuteæ sive Nil Avicennæ, ad pediculum uncia longiorem, tubere[illegible] hirsutum, falcata, subtus supràq; pilosa; flores campanulati seu calathi formâ, calyci insident in quinque acutas lacinias diviso, villoso, nigricanti, plures simul juncti ferè, pediculo ex foliorum ala prodeunte. *Flore campanulato.*

Locus. Primùm visa Argentinæ apud D. Fridericū Meier qui Campanulam Indicam nominabat, nobis etiam Montbelgardo in horto E.C. provenit aliquoties, sed non maturavit semen.

An B. pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus folio subrotundo qui 1. in prod. Convolvuli species altera, quæ ad Nil Avicennæ referri potest, Dodon. Campanula azura, Swert. Campanula Indica purpureo violacea, Bry. Convolvulus Indicus flore violaceo, Eyst.

CONVOLVVLVS BONA NOX dictus, flore candido, grandi.

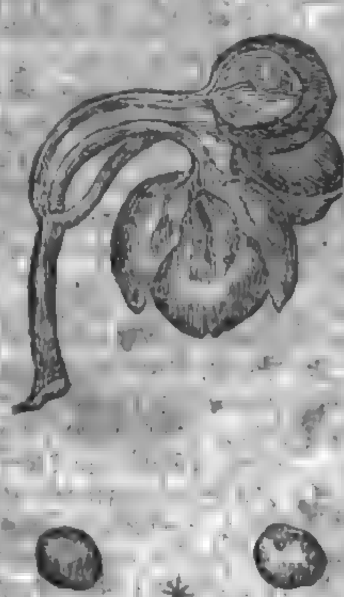
Scribit Clusius l. 2. exot. c. 18. se à doctiss. Viro Simone de Touar urbis illius primario Medico inter fructus exoticos anno 1596. Hispali delatos, tertium accepisse, cui magna affinitas erat cum Convolvuli aliquo genere, quòd tota facies respondere videbatur, licèt longè major esset, quam ullus similis generis ipsi unquam conspectus. *Convolvulus.* Etenim calix qui florem continuerat, quinque foliis unciam ferè longis & sibi invicem amplectentibus constabat, ut in Cappari; quibus includebatur caput trigonum membranaceum, tria grana instar magnorum pilo-

rum

rum continens, coloris ex fusco cineracei, & penè fuliginosi; tres autem flores ex longis pediculis dependentes crassiusculo ramo inhæsisse apparebant; similia porrò grana illo ipso anno ab eo Convolvuli peregrini appellatione, his additis verbis, accipiebat Clusius.

Convolvuli peregrini.

Buenas noches.

Buenas noches, plantæ ex occidentali India delatæ semina, quæ etiam stirps apud fortunatas Insulas reperitur, ubi *Buenas noches* vocatur, voce Hispanis consuetâ, quâ se congredientes vel discedentes, vesperi salutant. Hæc verò primo sui ortu bina profert folia Campanulæ Indicæ primum nascentis foliis similia, sed majuscula & crassiora, cui etiam similia edit folia recens natus Mechoacanus, antè quàm innascantur alia folia. Multi porrò ab unica hujus plantæ radice caules prodeunt, qui pedamenta adfixa, vel vicinas plantas multiplici ambiunt spirâ, Smilacis asperæ instar, cui etiam similia habet folia, majora tamen & molliora: in caulibus etiam aliquot hamatas continet spinulas, quales & Smilax aspera, sed rariores ac minùs horridas: flores autem pandit candidos & grandes, mediocri disco pares, qui matutino tempore dehiscentes, noctu illicò flaccescunt, unde nomen accepisse videtur.

Folia. *Caules.* *Spinulæ.* *Flores.*

Cæterùm ex seminibus à Touaro acceptis, quæ amicis communicaverat Clusius, unica planta insequente anno nata est ornato viro Honesto Lopez, quæ initio prodibat simili modo quem Touarus refert, deinde multa longa sarmenta proferebat, perticæ, multis spiris & nexibus sese circumvolventia, & tenellos veluti spinarum aculeos, præsertim circa articulos, generantia, qui nihil aliud erant, quàm radicum rudimenta, uti in plerisque plantis, puta Mayzo, Harundine, & aliis quibusdam similibus interdum contingere videmus, quæ haud dubiè comprehendissent, si quis terrâ obruisset: folia habuit valdè viridia, Convolvuli foliis similia, sed longiora, & pleraque hederaceorum foliorum instar angulosa, atque in longum angustum mucronem desinentia, ut Smilacis asperæ folia; florum quidem gemmas ferre incipiebat, sed perfici nequiverunt, quia prȩmaturæ pruinæ totâ plantam corruperunt. Hæc ille.

Planta ex seminibus nata. *Sarmenta.* *Folia.*

Ego duo semina & portionem capitis trigoni prædicti Convolvuli habeo inter fructus delatos ex Anglia 1605. per generum Cherlerum, qui plærosque acceperat ab honesto viro Iac. Gareto: grana sunt instar magnorum Pisorum, non tamen maximorum, angulosa ex compressione ut evenit quibusdâ Pisis, colore, qualis ei tribuitur à Clusio, dura sunt ossiculorum modo. Est mihi etiam capitis, ni fallor trigoni pars una triangularis ferè, mediocriter fusca: Semina in aquam injecta non sidunt.

Semina.

C.B.pin. Smilax aspera 3. Indiæ occidentalis.

CONVOLVULUS PEREGRINUS cæruleus folio oblongo, C. Bauhini.

Descr.

RAdice est singulari, oblongâ, rufescente, ex qua caules multi, tenues, pedales, interdum cubitales, flexiles, ramosi, levissimis pilis pubescentes prodeunt, quos folia oblonga inferiora quidem, uncias tres, quatuórve longa, vix unciam lata, inordinatè vestiunt, quæ sensim minora redduntur, & per marginem leviter hirsuta sunt: ex omnium ferè foliorum sinu, pedicelli tenuissimi, oblongi exurgunt, quibus singulis flos cæruleus albo ex orum pallidus, Campanulæ tornatià, unico folio constans, & ex calyculo prodiens, insidet: floribus succedunt capitula membranacea, parva, quibus semina parva, nigra includuntur. Planta sanè ob florum copiam elegantissima, & quæ ob cauliculorum flexibilitatem fulciri debet. Hic in horto meo ex semine, Campanulæ cæruleæ nomine accepto, sæpiùs crevit.

B.prod. Convolvulus 1. Eid.pin. Smilax lævis 7. sive Convolvulus peregrinus cæruleus, folio oblongo.

Synon.

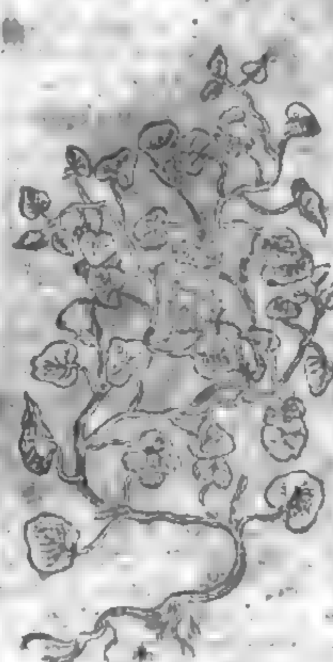
LOBUS CUM SEMINIBUS CONvolvulo majori accedentibus.

Descr.

INTER fructus & cætera quæ gener detulit ex Anglia, anno 1605. ab honesto viro Iac. Gareto reperimus Lobum sive siliquam nigram magnitudine articuli postremi pollicis simili quodammodo, sublongam unciam, tumidam, & leguminum modo in duas partes sese separantem, cortice duro satis, qui nonnihil contrahebatur, pediculo longiusculo: intus grana duo (an plura adfuerint nescimus, Lobus enim erat apertus) magnitudine pisorum mediocrium ferè, triangularia ut Convolvuli majoris siliqua, continentem, quorum latera duo minora ferè plana, tertium verò gibbosum extabat, leviter hirsuta vel tomentosa, colore fusco tribus costis, uti etiam circulo circa umbilicum cinereis, cortice duro, qui si abradatur flavescit. Quid contineant hæc officula nondum introspeximus, sunt enim nobis tantum duo. Injecta in aquam fluitant.

Cortex. *Grana.*

BRASSICA MARINA, SIVE Soldanella.
CAP. XXXVII.

QVIA Brassica marina toto genere (quia enim ut inquit Adrian. Spieg. flore & folio herbæ atque floris Convolvulus, virtute verò Scamonium est) differt à reliquis Brassicis, ideò non Brassicis (de quibus lib. 21. scribimus) sed Smilacibus lævibus & Convolvulis eâ subjungi voluit.

Convolvulus folio et flore. *Smilax.*

Brassica autē marina, quæ hodie officinis Soldanella appellatur per terram suas spargit viticulas, à quibus folia prodeunt subrotunda, retusis alis prædita, latiora quàm longiora Chelidonij minoris similia, crassiuscula, liquore lacteo manantia, pediculis longis innixa: flos magnus, purpureus, quadrantalis ferè, campanulatus, non absimilis multùm floribus herbæ, quæ pro Nil Avicennæ exhibetur, aut Smilacis lævis, indivisus; semen in lo-

Descr.

in loculis rotundis non tantùm nigrum, sed & album, angulosum. Gustu est salso, subamaro.

Soldana. Brass. marina Diosc. Soldanellam aliqui etiam Soldanam vocant, & eam Brassicæ marinæ à Dioscoride descriptæ plerique similem affirmant. Imò nos non similem, sed planè illam ipsam esse cum multis aliis ex hoc maximè concludimus. *Diosc. lectio varia.* Quòd Dioscorides hanc Brassicam à sativa evariare dicit, quo modo certè Soldanella à Brassica penitùs evariat. Quæ marina Brassica [κράμβη θαλασσία: *malè Lugd.* θαλλασσία: *nec meliùs Ryff. in Diosc.* θαλασσία] inquit Dioscorides, dicitur, à sativa in totum evariat, habétque folia longa [*μακρὰ fortè legendum μικρὰ auth. Matth.* Ἀνμήκη, *prælonga Ruell. qui tenuia addit, quam ob causam, ipse videris*] Aristolochiæ rotundæ [τῇ στρογγύλῃ ἀριστολοχίᾳ] similia, quæ singula de ramis subrubris prodeunt, ex uno pediculo velut Hedera. *Liquor albus.* Habet liquorem album, non multum, qui gustu subsalsus est, & quodammodo amarus, compage pinguis. *Raphanus Theophr.* Et hæc est illa, quàm priori ævo Theophrastus l.7.c.4. Brassicæ [ῥαφάνου] tertiæ agrestis cognomento intellexit, cui folium læve esse parvum & rotundum scribit, ac multis ramis, multisque foliis constare: huic præterea succum acrem inesse & medicatum, quo Medici ad purgandas alvos utantur. *Raphani genus Plin.* Eadem & Plinius tradit. Raphani, inquit, genus silvestre Græcis, cui lævia quidem [*folia*] sed breviora ac rotunda, copiosáque atque fruticosa; sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas alvos. Cæterùm licèt Dioscorides prodiderit marinam Brassicam folia ferre rotundę Aristolochię, longa, ac tenuia; ea tamen non abs re ab omnibus esse censetur, quàm vulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quę in maritimis nascatur, foliis lacteo succo madeat, ramulis constet rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, Hederæ modo, quæ gustu salsa, & amara, & quadantenus acria sentiuntur. *Textus Diosc. vitio laborat.* Quamobrem Dioscoridis codicem hoc in loco, sicut & in aliis permultis, mendi suspicione non vacare cum Matth. puto. Facilè enim evenisse crediderim librariorum incuriâ, ut folia μακρὰ, i.e. longa, pro μικρὰ, i.e. parva, hoc loco successerint: & certè facilis fuit unius literæ lapsus. Siquidem Soldanella vocata omnibus notis marinam Brassicam repræsentat, exceptis foliis, quæ sunt Aristolochiæ rotundæ minora.

Lectio Cæs. Cæsalpinus autem sic aptiùs legendum putat, foliis rotundis, longæ Aristolochiæ similibus, & non ut vulgati codices legunt, transpositis dictionibus, foliis longis rotundæ Aristolochiæ. Et hinc congruè Dodonæus Soldanellæ sive Brassicæ marinæ folia tribuit Asari, aut Aristolochiæ longæ (non ut ipse, rotundæ) rotunda. Quo Dioscoridis loco sic emendato, Soldanella omnibus planè notis Brassicam *Error Ruel.* marinam Dioscoridis refert. Ruellius etsi in hoc nobiscum cæterisque consentiat, quòd marina Brassica hæc sit herba, quæ vulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nullâ etiam (ut inquit) reclamante notâ; in eo tamen manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanæ folia Aristolochiæ longæ, atq; etiam prælonga reddiderit. Etsi rectè quidem videatur Matthiolus existimasse pro folia μακρὰ legendum μικρὰ, tamen in meis (inquit Dalech.) Dioscoridis exemplaribus non legi μακρὰ, sed Ἀνμήκη [*prælonga*] pro quo lego σερμήκη porrecta, quod est verissimum. *Ruell. defenditur.* Hæc ille. ego etiam nolim tam manifesti erroris cum Matthiolo incusare Ruellium, quòd dixerit foliis prælongis: fortè enim ad foliorum pediculos longos respexit. *Matth. ref.* Nec video tantùm Ruellij errorem, quantum dicit Matthiolus, quia dixerit l.2.c.54. Soldanam esse folio Aristolochiæ longæ: id quod optimè fecit (uti & Cæs. legit) meliùs enim longæ quàm rotundæ folia referre videntur: rotundæ enim folia sunt longiora quã latiora: Soldanellæ autem latiora ut plurimum quàm longiora, sicuti folia Aristolochiæ longæ, quorum longitudini latitudo æqualis: dein quoad totum folij ambitum & anchoræ formam, meliùs convenit Soldanella cum Aristolochia longa, quàm rotunda: deinde quoad pediculos, quibus prædita est longa, rotunda non item. *Error Matthioli.* Verùm Matthiolo non fuit cognita longa, pro qua exhibuit Clematitin doctis multis nominatam. Cam. hist. addit Carolum Stephanum existimare Soldanellam esse dictam, quòd ad solidandas rupturas faciat.

Volubilis Turneri. Videamus nunc quid Turnerum Anglum, unum ex multis, qui Volubilis speciem facit, impellat, cur adhuc dubitet an Soldanella sit Brassica marina, imò cap. de Cochlearia neget. Etsi inquit ille, jam ab annis pluribus Brassicam marinam veram indagaverim, unámque invenerim à vulgò doctorum receptam, alteram verò quam ego solus pro vera Brassica marina habui: attamen cùm utramque cum Dioscoridis descriptione confero, neutram per omnia convenire comperio. *Brassica marina vera. Locus.* Ea quam ego veram Brassicam marinam arbitratus sum, nascitur intra primas maris aquas in litore, in ripis rivulorum prata irrigantium, & lapidosis insulis quas interdum mare perluit. *Cochlearia.* Visa mihi in Frisia Orientali circa Nerden/ ubi Luppelfruyt/ à cochlearis forma in folio, dicitur: nec non in Anglia in Cestriâ occidentali, juxta Portlandiam & Porthecum, verùm nullum nomen *Locus.* aliud audivi, quam Scurby wode aut Scurby wurte: posset etiam appellari Sponwurte. Vbi primùm erumpit, folia habet quinque aut sex, modò pauciora, modò plura, erecta simul omnia ad modum Pyrolæ aut Betæ tenerioris. caulis longus, terram versus rubescit. folia pinguia, crassa, rotunda, Asari similia, minora, virentiora, sapore non nihil salso & amaro, gustanti fervida & acria, Brassicæ quodam sapore ingrato, fervore & amaritudinis conjunctæ ratione. caulis spithamam æquat ferè, in quo quæ nascuntur folia, longiora sunt, acutioráq; iis, quæ statim à radice surgunt. flos albus, semen tenue, nigrum. Indigenæ contra Scorbutum utuntur. *Vires.* Ego verò non contra eum solùm utilem expertus sum, sed & contra hydropem, quemadmodum Doctiss. Reinerus Rector Scholæ Gruningensis, & Henricus Herbartus testari possunt. Non ausim tamen pronunciare, esse veram Brassicam marinam Diosc. præcipuè cùm magna ejus quantitas parùm; vera autem Brassica marina vehementer purget: deinde etiam quòd nullum in eo lac aut succum lacteum animadverterim. Idem nunc subdit. Recepta passim in Italia, Gallia & Germania Brassica marina, Herbariis dicitur Soldana aut Soldanella. A Matthiolo verò exhibita, quoad radicem saltêm, non eadem est cum nostra Soldanella, quæ in Anglia & Belgio nascitur, neque quæ venalis habetur Francofurti & Antverpiæ. Quippe, ut reliqua omnia totius plantæ similia sunt Volubili aut Helxinæ cissampelo, nisi quòd folia rotundiora sunt, non ita acuta, ita radix cum ejusdem radice convenit. *Soldanella [illegible]* nostra verò Soldanella procul intuenti Malvę similis videtur, tum floribus, tum foliis: propiùs si accedas, tam similis est Volubili, ut nihil aliud, quàm Volubilem quandam marinam dixeris. flores planè Volubilis vulgaris, campanam referunt, nisi quòd majores sunt, & ex cæruleo purpurascunt. Cúmque reliqua tota planta per sabulum serpat, flores recti stant & amœno decore litus pingunt. Semen aliorum Volubilium instar, nigricans, rotundum, Viciæ par, aut etiam majus. folia rotunda Aristolochiæ rotundæ aut Asari: sapore non adeò acri, ac Cochleariæ; pur- *Dosis.* gant pulverizata ad ʒ.ij. sed non adeò vehementer, ut Diosc. innuere videtur de Brassica marina: inquit enim κοιλίαν λαπάττει, ἐδώδιμον. Plinius etiam de Brassica marina scribens ait vehementissimè ex omnibus

omnibus alvum solvit: neque tam sunt calida folia ac Brassicæ marinæ apud Diosc. Inquit enim φύλλα δὲ ἤ... Cùm igitur Soldanella, nulla habeat folia longa, sed omnia rotunda, neque tam vehemēter purgantia, ac suam Brassicam marinam facit Diosc. neq; ullam habeat qualitatem, sive in odore, sive sapore, cur Brassica marina debeat vocitari, cùmque tota planta tam similis sit Helxinæ cissampelo & Smilaci sylvestri, quarum neutri ea confertur, dubitare posset quispiam an Soldanella sit Brassica marina Dioscoridis. Quòd si tamen Soldanella non sit Brassica marina, potest nihilominus aquis hydropicorum detrahendis rectè deservire, quemadmodum alia Helxines cissampeli & Volubilis mediterraneæ genera idem præstant. Dicit Aëtius Smilacem sylv. quę ad aquas, fruteta & sepes conscendit optimam esse ad hydropem: idem habet Nicolaus Myrepsus, Aëtium fortè sequutus. Scribit Diosc. Helxinen cissampelon alvum solvere. Mesueus de quinque speciebus Volubilis agens, omnes facit purgatrices. Quare mirum non est, Soldanam, cùm Volubilis sit species, aliarum Volubilium modo purgare. Matthiolus, ut omnes tollat remoras, quæ prohibere possint, ne Soldanella sit Brassica marina, inquit corruptum esse Diosc. textum, & μακρὰ pro μικρὰ falsò irrepsisse: quod quidem verisimile videtur, nisi quod Aristolochiæ folia aliàs sint longiora, aliàs breviora & rotundiora, ut in Cochlearia, & generibus quibusdam Malvę, aliisque plantis: tunc autem Soldanella non fuerit Brassica marina. Verùm enimverò apparet aut nullum in textu omninò esse errorem, aut antè multa sæcula corruptum. Nam tum utraque vetus barbara versio Diosc. (ordine alphabetico) tum etiam Serapionis legit folia longa. In nullo autem codice gręco, qui hodie extet, aut veteri interprete, invenio φύλλα λεπτὰ, seu folia tenuia, ut habet Ruellius. Quod miror non animaduertisse Matthiolum, hominem alioqui oculatissimum, ut multis in locis Commentariorum eius apparet. Hactenus Turnerus.

Dubitat. an sit Brassica marina. — *Volubilis species.* — *Ruell. lectio notatur.*

Errat in hac planta, ut prodidit Matthiolus, Matthæus Sylvaticus pandectarum autor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cuius error apertè convincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Cachile suum Vsneæ simile fecerit, folióque non Aristolochiam, sed Nasturtium imitari tradiderit.

Error Matthæi Silv. de Cachile Serapionis.

Brassica marina, Diosc. Ruell. Corn. Matth. Leon. Trago, Altom. Ang. Cord. in Diosc. & hist. Cast. Gesh. Dod. gall. Lob. Cam. Lac. Monach. in Mes. Lugd. Sylvio, Valeriolæ, Port. phyt. Alfon. Moresc. Turn. Cæs. Io. Agric. Ryffio, Euch. Roess. & Lonic. in quorum figuris capreoli non placent, & aliis plerisque. Soldanella Lob. Dod. Levin. Lemn. Cam. Gat. Gesh. Cord. Leonic. Altom. Ang. Ryffio, Adolph. Occ. Cast. Lonic. Sylvio, Alfons. Moresc. Monach. in Mes. Lugd. Valeriolæ, Euchar. Roess. Cæs. Io. Agric. Tab. & aliis. Soldana Trago, Altom. Dod. Gatin. Brunfels. Apollini, Lev. Lemnio, Lonic. Lugd. & Fallop. Volubilis species, Mesue. B. phyt. Brassica maritima minor (hæc vox apud Matth. omissa) seu Soldanella officinarum. Eid. pin. Soldanella 2. Soldanella marina. Ger. Eyst.

Brassica marina. — *Lonic. not. Soldanella.* — *Brass. maritima.*

Brassica marina vocatur Græcis κράμβη θαλασσία, Germ. Meerwinde: Belg. Zee winde, i.e. Convolv. marinus: Gall. Choux de mer: Ital. Cauolo marino: Hispan. Berça marina: Ang. See coole.

Nomina linguar.

In hortis plantata felicissimè ex semine adolescit. Soldanella passim ad mare provenit, potissimùm circa Venetias, Genuam & similibus locis, item ubique ferè in Belgico littore. Ad mare Monspelij æstate floret: autumno semen perficit.

Locus & Tempus.

Herba in totum stomacho inimica, acris vehementissimè, alvum ciet in cibo cocta: coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, Dioscorides. Marina Brassica suprà quàm quòd ventrem dejiciat, utpote subsalsa & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea, Galenus. Brassica marina assumpta aquas ducit, præcipuæ prerogativæ in ascite. Vtendi modus varius: siquidem folia ejus ex sale, aceto, & saccharo acetarij modo ad quinque aut sex bucellas comesta mirabiliter aquas per alvum ducunt. Eadem in jure carnium cocta, adjecto dein saccharo aut melle, propinantur. Possent & sicca in pulverem redacta ad ℥.ij. aut iij. ex jure pulli bibi. Rectè autem cinnamomi pulvis & similia corrigentia addentur; alioqui usu nimio ventriculo nocent. Pulvis in catapotiis ad ℥.ij. deglutitur. Sunt qui scribant multos tertianarios Soldanellà curatos, Matthiolus. Puerulis ad ℥.j. & ulteriùs datur in conserva salviæ vel rosmarini, Brasavola. In hydrope pro siccatione, & evacuatione aquæ, nullum vidi medicamentum præstantius, inquit Fallopius, & exhibetur vel in pulvere ℥. j. pondere; vel in decocto, vel asparagorum modo, si planta recens habeatur, quo modo est suavissima, & siccat, aperitque vias, & evacuat aquam. atque experientià hujus Brassicæ ductus ego exhibui etiam aliquando in hydrope asparagorum modo Volubilem minorem optimo cum successu. Sed hæc sola species Volubilis in usu est: aliarum verò specierum nullâ utimur ad purgandum. Contrarium sentit Altom. de ascitis curatione agens. Quidam, ait, ex tumoribus succum marinæ Brassicæ cum vino, aut sapa, seu aqua lactis approbant (hodie vulgus Medicorum Soldanam, seu Soldanellam appellat) cujus usum non valdè admitto: namque ventriculo mirificè adversatur, & ipse pluries experientià vidi noxam inferre, potiùs quàm auxilium aliquod hydropicis præstare, imò quosdam citiùs periisse observavi.

Vires ex Diosc. — *Aquas ducit Ascites.* — *Convulsio.* — *Pulvis.* — *Hydropi.* — *Dosis pro Speris.* — *Vsus Soldanellæ rejicitur.*

CONVOLVVLVS MARINVS Soldanellæ affinis.

Convolvulus quidā ratus, cujus folia inferiora quidem, quę uncialibus pediculis committuntur falcata Phyllitidis in morē sunt, adverso fine rotunda, vel lacunā in medio exsculptā corculum imitantia, sescunciam circiter longa, unciam lata, nervis obliquis à medio recto in latus exporrectis; superiora verò folia, Hemionitidis alterius peregrinæ Clusij modo auriculis pulchris geminatis (in quas nervi excurrunt) pinnata; flores ex foliorum alis prodeunt magni ut in Smilace levi sive Convolvulo majore. Provenit in horto D. Zvvingeri Basileæ.

Descr.

An est Hermolai in Diosc. cap. 666. Iecoraria sive Ficatella Venetiis in littore passim nascens, & olitorio foro iciuniorum tempore venalis, hederaceo ferè

An Hermolai Iecoraria sive Ficatella.

ferè folio; flore purpureo, Lilij pusilli effigie, se convolvens, quibus appropinquat; solvens alvum cocta & cruda oleris modo accepta.

Convolv. marinus. Imper.

Convolvulus marinus ad nostrum mare (inquit Imper.) se expandit supra terram, ad quinque vel sex cubitos, folia habens incisa, crassa, sapporis salsi, flores campanæ modò albos: semina cõtinet in folliculo triangulo, hirsuto, Soldanellæ modo, cui congener, & quia viribus similis illi, ejus est usus quùm è terra prodit: est herba lactifera. Lugd. in ap. hujus iconem ex Rauvvolfio ponit, ac Brassicæ marinæ genus inscribit, quod ab incolis Meudhendi; à Rhase ad Almansorem Corigiolam nominari tradit. Sed nec Meudhendi, nec Corigiolæ nomen alteri suæ Brassicæ marinæ Rauvvolff. attribuit, verùm Scammonio Monspeliensi.

Herba lactifera.

Lugd. not.

Brassica marina altera Rauvv.

Fatetur frater C.B. phyt. & apud Matth. (à quo Brassica marina 1. sive major inscribitur) hujus sibi Convolvuli marini nomine & plantam & semen Imperatum Neapoli misisse; folia autem ejus quædam laciniata esse, quædam non: omnia tamen parte superiore sinuata. In pin. Smilacis lævis generibus adscribit, & Soldanellam 1. maritimam majorem vocat.

Brassica marina 1. sive major.

CONVOLVVLVS ÆGYPTIACUS QUINQUEfolius, Casp. Bauhini.

Cap. XXXVIII.

Descr.

Viticulis est tenuibus, geniculatis, lævibus: ex quolibet geniculo folium, longo tenuissimo pedicello donatum, prodit, quod in quinque lacinias angustas longiusculas dividitur, & quandoque inferior una alteráve bipartitur, & cuilibet laciniæ, tenuissimus mollisq; aculeus insidet. Supra folij exortum, pedicellus æquè tenuis, duarum triúm ve unciarum longus & nudus exurgens, florem magnum purpuro cæruleum, aliorum Cõvolvulorum forma, sustinet. Semen non conspectum, cùm solum hujus ramum, Convolvuli Ægyptiaci nomine, à nobiliss. Cortuso Patavio ante viginti annos acceperim, inquit C. Bauhinus, cui in prod. est Convolvulus 3. foliis laciniatis, vel quinquefolius: Eid. pin. Convolvulus 7. Ægyptiacus Bauhini, Bry.

Synon.

DE LIGNO COLVBRINO in genere.

Cap. XXXIX.

Ligni Colubrini Etym.

Plures stirpes inveniri plurimùm dissimiles, cùm formâ tum nascendi modo, uno tamen eodémque nomine nuncupatas, Lignum Colubrinum, quòd singulæ mirum in modum utiles sint adversus colubrorum virulentos ictus & morsus, facilè animadvertet is, qui sequentes earundem descriptiones diligenter contulerit. C Bauh. Lignum colubrinum, Clematitidem Indicam vocandam censet, quòd pleræque sarmentitiæ sint, & per arbores repant. Hoc verò lignum, sive potiùs radicem, ut Garciæ placet, serpentium morsibus prodesse, hoc modo deprehensum est. In Zeilan insula, Serpentis genus est coronatum, ceu diademate insignitum, Lusitani *Cobras de Capel* (nos Regulum dicere possumus) maximè noxium. Est item animalis genus magnitudine viverræ huic serpenti inimicissimum, *Quil*, vel *Quirpele* vocant. Quotiescunque cum serpente congressurum est hoc animaleulum, istam radicem (quæ multa istic nascitur) eâ parte præmordet quâ denudata est: etenim pars aliqua extra solum prominet. Præmorsâ radice, pedibus anterioribus salivâ conspersis, caput primùm, deinde reliquum corpus sibi demulcet: posteà serpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quòd si illo congressu serpentem vincere non potest, denuò ad radicem confugit, ad quam se fricat, deinde in prœlium redit, atque ita morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ (i) sunt Zeilan incolæ) istam radicem venenis resistere cognoverunt.

Lignum, seu potius radix hac ut inventa.

Tria porrò hujus ligni genera in insula Zeilan esse prodidit Garcias, de quibus in genere ait. Non modò adversus animalium virus ejaculantium morsus ictúsve efficax est hoc lignum, sive potiùs radix; sed etiam ejus pulvis lumbricos necare; papulas, exenthemata, & impetigines tollere creditur, & cholericam quam vocant passionem (incolæ *Mordexi* dicunt) sanare. Similiter utile esse medicamentum ferunt adversus febrium circuitus, unciæ pondere propinatum, priùs tamen tritum, & aquâ maceratum, per vomitus expurgatâ multâ bile.

Facultates.

Cholera morbus Mordexi.

Febres.

Nullum autem ex tribus Garciæ Colubrini ligni generibus, cum Acostæ ligni Colubrini bina stirpe convenit, quas describit & in provincia Malabar inveniri tradit. Idem mentionem facit & tertij Colubrini ligni generis, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro se acturum scribit, qui ad nostras manus nondum pervenit, nec eum oculis nostris videre licuit. His addit & aliud lignum Clusius, quod an illis congener sit, ignorat. Sed singulorum adscribimus historiam.

Garciæ genera tria.

COLVBRINVM LIGNVM I. Garciæ.

Descr.

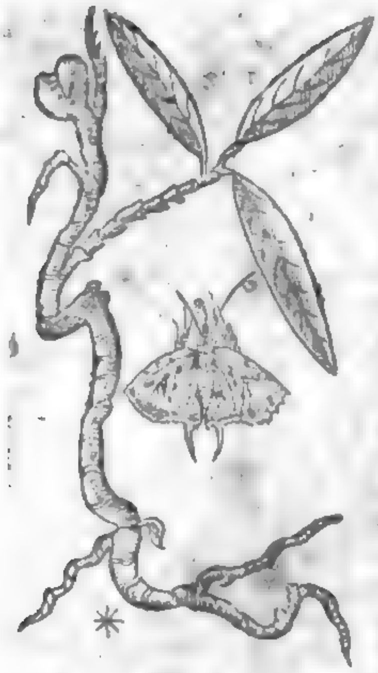
Duorum aut trium palmorum magnitudine assurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinque duntaxat tenuibus: radix quæ maximè in usum venit, veluti tenuiorum nostrarum vitium radices, multis capitibus aut nodis se propagans, ita ut semper radix aliqua extra solum se exerat, & radice unà exempta, aliæ in ejus locum succedant. Radix hæc ex candido cinerea est, solida admodum, amaro gustu; folia Persicæ mali, magis tamen virentia; flos longè à foliis racematim cohæret, pulcherrimo colore rubens; fructus Sambuci, sed rubens & durus, racematim cohærens, veluti in Periclymeno.

Persicæ folio.

Sambuci fructu.

Primum & laudatissimum, secundùm mentem autoris, hoc est, à quo subsidium quærit viverra, vocatúrque incolis *Rametul*, Lusitanis *Pao da Cobra*, i.e. Lignum Colubrinum. Hujus ligni Colubrini Garciæ, fragmentum trium digitorum transverso-

Rametul. Pao da Cobra.

Sapor. nullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suavem, & uti Moschus odoratum; fissus est undique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore, flavoque cortice subtus nascente, qui odorem Loti silvestris, sive Trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhizâ dulciorem; præmansus odore admodum suavi, nec injucundâ mordicatione, momentaneâ tamen, præditus esse deprehenditur; *Materies.* ipsa materies lignosa est, candida, dura, & insipida; folia Napi saporem referunt; germen producit hæc radix supra terram circiter quatuor uncias longum, in caput extuberans.

Synon. Lugd. Lignum Colubrinum 2. Acostæ. B.pin. Clematitis Indica 5. Malabarensis altera radice serpente; *Palo della Culebra*, Cast.ap.

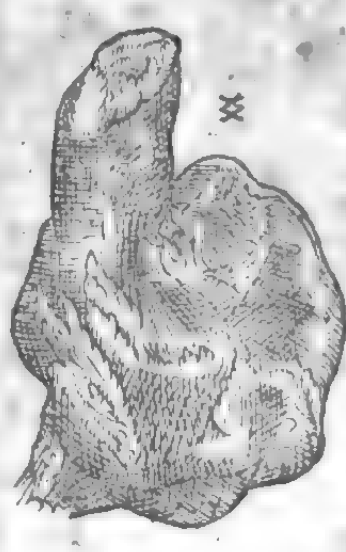
Locus. Invenitur in Malabar altera ligni Colubrini stirps, proveniens in locis humidis & inter arbores, præsertim verò secundùm illas, quæ *Angelins* nuncupantur, nec procul à mari.

Vires. Tritam radicem cum aqua rosacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim Canarini ut autor est Acosta utuntur) præsens certùmque asserunt remedium adversus omnis generis serpentum mor- *Serpentes.* sus. Plurimus etiam ejus est usus in febribus conti- *Febres.* nuis, tertianisque, syncope, ventriculi debilitate, & *Syncope.* cordis tremore; daturque adversus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt, dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare: & certissimum esse, serpentes & viperas ejus aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimeque in aliam partem sese proripere, siquis ante serpentes projiceret. Perutilis etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam continuò mandant, dentiúmque cavis gestent.

COLUBRINUM LIGNUM CLUSII, Pao da Cobra dictum, fortè III. Acostæ.

NUllum dictorum Ligni Colubrini generum cum hoc convenire facilè animadvertet qui descriptiones diligenter conferet: & haud scio, inquit Clus. apud Acostam, an Garciæ ligno Colubri- *Icon.* nocongener sit lignum illud, cujus iconem ad me mittebat Iacobus Garetus Londinensis Aromatarius: erat verò hæc icon delineata, ex fragmento ligni cum tubere, sive superiore radicis parte in nodum coacta & suo etiamnum cortice (cujus superperficies ex clavo pallescebat & rugosa erat, cortex verò exalbidus erat) tecta, majorisque quam ipsum lignum amplitudinis, quod crassi alicuius fruticis non qualis à Garcia & Acosta nostro describitur, fuisse videbatur.

Pao da Cobra. Fragmentum verò illud *Pao da Cobra* nomine insignitum, repositum fuerat in magna illa navi Prætoria, quâ Indiæ Orientalis Prorex vehebatur, occupata à Naucleris Anglis anno 1582. Biennio autem post, à Gareto similis ligni fragmentũ accipiebam quincuncialis ferè longitudinis per medium secundùm longitudinem sectum, cujus diameter sescuncialis coloris pallidi, ipsum quidem lignum amarum, sed cortex paullò amarior, cujus superficies quodammodo flavescẽs, ipse verò, ex candido cineracei coloris.

Synon. B. pin. eandem suspicatur cum Clematitide sua Indica 6. quæ est Colubrinum lignum 3. Acostæ.

RADIX MALACÆ QUÆDAM, toxicis sagittis resistens.

RAdicem quandam in Malaca inveniri rumorem spargit Garzias, quæ adversus vulnera sagittis toxico illitis facta præsentaneum exhibeat remedium.

B. pin. Clematitis Indica 7. Cur autem non ostendit ob quam causam Radicem hanc Malacæ ad Clematitidem referat. Indicare debebat, si Clematitis sit appellanda, quâ in parte aliquam cum ea habeat cognationem.

ARBOR ANGELINA. CAP. XL.

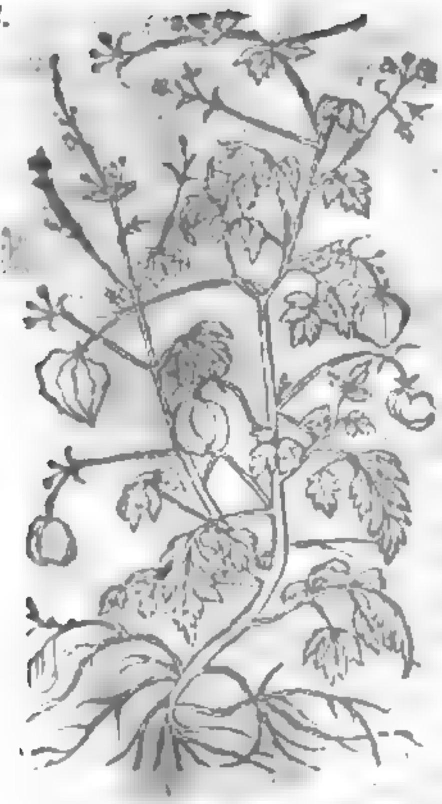
QUæ arbor sit Angelina, cujus Acosta sub Colubrino ligno meminit, edoceri non potui, inquit Clusius, licet diligenter ab Hispanis & Lusitanis sciscitatus sim, atque ipsorum plerique existiment, peculiarem Malabar regionis arborem esse, nobis incognitam: quam mirum est Acostam non describere.

An C.B.pin. Lignum durissimum, ferri duritiem æmulans 3. Angelina arbor apud Cachinum, ex cujus continuo trunco naves Tonas vocatas extruunt tam grandes, ut unâ 20. vel 30. dolia aquatica vehi possint, cujus lignum adeò durum ut ferrum atterat, Linscot. part. 2. Ind. or. cap. 14. & par. 7. c. 25. An arbor cujus pars ima crassitie 14. orgyatum in Guineæ insula Formosa. par. 6. Ind. or. c. 4.

HALICACABUM PEREGRINUM multis, sive Cor Indum. CAP. XLI.

Descr. NOn nisi adminiculo claviculatum quibus perticæ advolvitur, humo surgit, caulibus striatis, glabris; foliis læto virore nitentibus, Apij alicujus ferè divisurâ, gustu viscida, in iis pili quidam minuti, è quorum alis pediculi exeunt floribus donati albis, quos turgidæ excipiunt vesicæ grana continentes, Piso parvo similia, nigricantia partim, partim albida, in quibus cordis effigies pulchrè delineata: radix subest digitali crassitudine, multò minore, fibrosa, lignosa, duriuscula.

Desc. Cordus Dorycnium & Granum cordis.

Cord.hist. sic describit; Dorycnium ex brevi caulis trũco plures singulares & striatas emittit junceæ gracilitatis viticulas, duorum plerumque cubitorum altitudine, tenuia affixa virgulta ascendentes. E quibus per intervalla striati pediculi tria folia Apio similia ferentes prodeunt, & quodlibet eorum in tres partes per ambitum profundiùs incisas dividitur. hæc quò summitati propinquiora fuerint, eò minora etiam sunt [*gustu viscida, in foliis sunt quidam pili minuti*] ex foliorum alis singuli exeunt pediculi, longitudine digitali, gracilitate suâ mediocri filo æquales, in extremitate duobus brevibus, & retroflexis capreolis contrario annexu sibiipsis oppositis, virgultorum alas ac furculas apprehendentes, quò meliùs viticulæ eæ ascendere & imbecillitati suæ consulere possint. In fine pediculorum ante capreolos fert flores candidos, parvos, exiguis intus luteo colore staminibus, quorum magna pars caduca apud nos; qui verò abortivi non ceciderint, sed remanserint, è medio triquetros densos & aëre inflatos emittunt folliculos, magnitudine Halicacabi vesicis æquales, tenui admodum membranâ constantes principio, viride mox in russo pallescente, intus tribus membranulis à medio ad angulorum intervalla usque transeuntibus in tres camerulas intersepto. Qui interdum non tribus tantùm sed quatuor constant angulis, verùm hæc non est propria eorum, sed monstrosa forma ex superabundanti in ea parte nutrimentali humore causam & originem habens singulis camerulis, ubi in medio folliculo conjunguntur, singula semina innascuntur magnitudine parvi Pisi, figurâ rotundâ, colore nigra, ab una parte, nempe in annexu candidam & satis magnam maculam habentia, figurâ quadam tenus Azari folium, vel latiusculum Cor imitantem, unde etiam ipsa semina grana Cordis appellantur, ea foris dura sunt, intùs verò candidum & inflexo septo distinctum nucleum complectuntur; sapore dulcem radicem habet, digitali crassitudine, multis fibratam cirris, [*lignosis & duriusculis*] Æstiva est herba.

Grana cordis.

Hæc Cordi descriptio mihi placet, cui apposita figura Tragi, & ascriptum à Gesnero, se nec Dorycnium putare, neque Solanis cognatum, etsi aliqui Halicacabum peregrinum nominent. Cordus autem in Diosc. prodidit nullum ex veteribus, tum Græcis, tum Latinis Dorycnij herbam descripsisse; præter Dioscoridem, qui historiam ejus ex Crateva desumpserit: Plinium & alios quosdam credidisse, Dorycnium idem esse cum Solano furioso, quod falsum esse Nicander, Dioscorides & plures alij testentur. Revera autem esse hanc herbam Dorycnium opinatur Cordus. Seritur, inquit, à Venetis Monachis, & à paucis in Germania Medicis herba, quam Grana cordis & Halicacabum alterum vocant, ab Halicacabi fructûs similitudine. Habet hæc omnes notas & vires, quas Nicander & Dioscorides Dorycnio tribuunt [*Reprehendit hanc opinionem Matthiolus, Gesn.*] sola tamen folia non conveniunt, quæ Dioscorides Oleæ foliis similia esse dixit. Sed hoc me nihil movet: Desumpta ex Crateva est historia, potuitque corrumpi locus iste, ubi de foliis agitur. Respondent candidi flores, folliculi, unde etiam Halicacabus à veteribus & nostris appellatur. Conveniunt etiam ad amussim in folliculis contenta, rotunda, dura, levia & colore varia semina. Convenit etiam eorum numerus, & commanducata lacteum habent colorem & saporem, quas notas Dorycnio Nicander tribuit. Quinetiam somnifica sunt ejus semina, nec sine periculo vitæ intra corpus sumuntur. Quapropter cùm omnes aliæ notæ conveniant, verisimile est in foliorum comparatione mendum esse. Sevimus hanc herbam, vidimus & gustavimus. Propterea non ex aliorum relatione ista de Dorycnio scripsimus. Grana ejus comesta suaviorem somnum quàm Opium afferunt: Sed cavendus est magnus illorum numerus. Hæc ille de Grano cordis, quod si vires possidet, quales illi tribuit Cordus, non poterit esse Dorycnium Dioscoridis & Nicandri, qui omninò diversas illi adscripserunt facultates.

Plinij & aliorum error.

Granum cordis.

Dorycnium Diosc.

Vesicaria nigra.

Trag.Dod.gall.Euch.Roeslin, Vesicaria nigra sive peregrina. Fuchs.Ger.& Hort.Lus.Halicacabum peregrinum. Matth. Vesicariæ genus aliud. Dod. purg.& hist.Gesn.h Cam.h.Tab.(cui & Cardispermõ. Nomen autem germanicum, **Der Balsam öpffel ein ander Geschlecht** / non convenit) Euch.Roesslin. Lugd. (qui & Fuchsij & Matthioli figuram exhibet) & Lon. Halicacabus peregrinus. Gesn.coll.Caput Monachi, Halicacabus Fuchsij (supplet de hor.) peregrinus, quem Fuchsium & alios Solanum Vesicarium peregrinum vocare scribit, cùm tamen toto genere à Solano Halicacabo differat, nec è Solanorum genere sit. Non probat etiam (ut & Matth. Colum. & Dod. qui cum Grano, à Serapione Abrong, & Abrugi dicto, convenire dicit.) Dorycnium à Cordo dici.

Halicac. peregrinum.

Solanum Halicacabum nõ est.

Lob.adv.dubitat, Pisum cordatum sitne potiùs Isopyrum, quàm Melanthij quædam species, aut Trifolium palustre? Mavult tamen amplecti amici cujusdam sententiam quæ Isopyrum statuit, plantam vulgò Cor Indicum vocatam, officinis Halicacabum peregrinum. Idem alio loco etiam ostendit sibi non placere eorum opinionem, qui Vesicariam cordis effigie, Dorycnium hariolantur. Eid.obs.& ic. plant.Pisum cordatum, ut & Schvv.

Pisum cordatum, Lob.

Cor Indicum.

Lobelio se opponit Columna dicens, neque Vesicaria Indica, Pisum cordatum, vel cor Indicum dicta, à Pena amici cujusdam sententiâ Isopyrum putata, Isopyrum est. Nec, ut idem Pena scripsit, phasioli πίσσον, quod nonnulli etiam folium interpretantur, habet, quod ipse ignorans, Dodonæo objicit, ut intellexisse videatur.

Isopyrum non est.

Cam.ep.& hist. Vesicaria, sive Halicacabum repens. Cast.Vesicaria altera. Solanum peregrinum, Lac. Faba inversa recentiorum, Cæs. B.apud Matth. Solanum 3. sive Vesicaria repens, Eid.pin.Pisum 10. Vesicarium fructu nigro, albâ maculâ notato.

Vesicaria repens.

Faba inversa.

Halicacabum peregrinum multis sive Cor Indum, Ger.**Münchs kopfflin**/h.e. Calvariam Monachi; **Schwartz oder Welsch Schlutten** / nigram seu peregrinam Vesicariam appellare placuit Trago: Cam.autem in ep.& hist. **Hertzsamen/**& **Hertzkörner** nominat. Belg. dicitur Dod.gall. **Vremde Criecken/**& **Swerte Criecken vom ouer Zee**; Gall.*Halicacabon estrange*, Fuchsius tamen *Baguenaudes sauvages* appellat: Ital. Cam.in ep. & hist. *Vescuchio forestiero.* Angl.**Block winter Cherin.**

Nomina linguar.

Halicacabum peregrinum sæpiùs mihi provenit, sed semen non maturavit. Lugduni, Genevæ & Basileæ cultam in hortis & flores proferentem observavi mense Iunio, Iulio, Augusto & Septembri.

Locus & Tempus.

Credi-

Cordis affectus. Vsus. Creditur valere semen ad omnes cordis affectus, ob notam, quâ insignitur. Matthioli ætate sæpas, attegias, tuguria, & pergulas inumbrabat: quin etiam ædium fenestras topiario opere contegebat & opacabat.

CACVBALVM QVIBVSDAM vel Alsine baccifera.
CAP. XLII.

Descr.

Haud absimilis hujus radix ab Hippiæ majoris, uti nec folia: at sarmenta longissima, duriora, reptantia, nervum transmittunt à quo cortex hirsutus facilè strictu, cedit, crebris geniculis tuberosis donata. verùm florum hic prima est observatio, qui è turgidis Halicacabi utriculis vix tantillum foliorum, quę numero quinque herbido pallore albescunt, apices bifidos proferunt, penitiùs latentibus staminibus simul & baccæ rudimento, quæ per maturitatem nigra, grana continens nigra, nitentia, rotunda, compressa.

Descr. Clus. Hanc ita describit Clusius: Sarmentis veriùs quàm caulibus, iisque numerosis, prædita est hæc planta, geniculatis, flexibilibus, humanam altitudinem plerumque superantibus, præsertim si frutices, quos scandere possit, vicinos habeat, alioqui propter infirmitatem, humi diffusis: bina singulis geniculis & internodiis adnascuntur folia ex adverso sita, *Alsines folio.* Alsines vulgaris foliis figurâ & colore similia, longè tamen majora, & ad Helxines foliorum amplitudinem accedentia, mollia: flores ex calicibus, seu folliculis prodeuntes ex herbaceo candidi sex foliis constant, quibus succedunt acini Piperis nigri, aut granorum Iuniperi vulgaris magnitudine, folliculo illo inclusi, initio virides, per maturitatem nigri, semine exiguo & plano pleni: radix candida, valdè fibrosa, longa & sarmentitia: quæ singulis annis novos caules promit, aliis per hiemem marcidis & corruptis.

Alsines species. Licèt sapor insipidus & herbaceus fecerit, ut eam ad Alsines genera retulerit Clusius. Liberum tamen omnibus reliquit, ad quam voluerit classem referre. *Alsine repens.* Sunt, inquit, quibus Alsine repens, κλημάτιν ἕρπουσα (quam nonnulli [*Lucas Ghinus authore Dodon. & Lobel.*] κισσάνθεμον ἢ κισσόφυλλον vocant) dicatur, quoniam multis cum Dioscoridis descriptione notis conveniat. Sed ob notas aliquas, quas cum Cyclamino altera habet, sic denominanda non erat. *Cyclaminus altera non est.* Non in multis, ut idem esset, sed in omnibus convenire oportebat.

Alsines majoris facie planta, Lob. Recentiorum planta, Alsines majoris facie, baccis Solani, an Cacubalum (ait Lob.) Plinij? Intellexerat enim Valerandum Dourez ascripsisse hæc nomina. Cacubalum Plinij, Vera Polemonia Dioscoridis Constantini.

Gesnerus autem negavit esse Cacubalum, aut Polemoniam. Lugdunensis contra Cacubalum Plinij esse affirmare videtur, ita enim eam inscribit, ac dicit esse aliorum Ocimoides repens: nec deesse, qui Clymenum herbam esse putent à Plinio l.25. c.7. descriptam. *Alsine baccifera. Alsine repens.* Alsine baccifera (ita enim vocari potest magis particulariter) dicitur Alsine repens à Clus. hisp. & hist. ap. alt. Lob. obs. & ic. Dod. Cast. & Cam. h. A Thalio Alsine maxima fructu nigro. A Tab. Clematis urens 2. *Clematis urens.* Leinnen oder Waldreben / non lævi errore, quem sequitur Gerardus, qui Clematim urentem multiflorum, Double Flowred Virgins Bower. Est B. phyt. Alsine 9. In pin. Alsine 6. sive scandens baccifera: Cyclaminus altera Diosc. Chini.

Locus & Tempus. In hortis in quibus alui quotannis suos renovat caules ex radice perenni; floret & baccas fert è semine collecto in Galliæ Campania. Copiosa invenitur Salmanticensi agro, umbrosis locis & circa sepes: nostris etiam nunc in hortis frequens & pergulas scandens: aliquot verò post annis abundè observabam, inquit Clusius pone arcem Eberstorf, loco paludoso inter arundines. Floret totâ Æstate. Secus, authore Dodonæo, margines agrorum inter vepres & sentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, ubi lætum fœcundúmque solum. Iulio mense hujus flores; fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

Vires. Oculi. Aures. Dodon. refrigerans hæc esse videtur & Alsinæ facultate ac potentia proxima. Vim refrigerandi adstringendique obtinere, oculorum inflammationibus cum potenta illini, succum aurium doloribus infundi, & omnia, quæ Helxine, emendare, prodidit Clusius.

NASTVRTIVM INDICVM FOlio peltato scandens.
CAP. XLIII.

Descr. Peregrinæ elegantiæ est ex Indiis delatum Nasturtium, cui cum nostri orbis Nasturtio, præter saporem odorémq; nihil est commune:

Foliorum insitu. folia peltata, circinata ferè rotunditatis, sæpè latiora quā longiora, nonnunquam & Hederæ modo angulosa, supernè glabra, infernè brevi lanugine hirsuta, medio ferè ut in Cotyledone, undè radij in ambitum porriguntur, pediculum excipiūt palmarem & sesquipalmarem subrubentem, tortilem & capreolorum ritu bacillo depacto sese circūvolventē: quo etiam complexu nituntur cum ramis caules: cæterùm ex foliorum alis undatim tortiles pediculi rubentésque exorti florum sustinent delicias artificij arguti plenas: posticâ parte productum corniculum sextantem circiter longum ex flavo puniceum, in quinque lacinias digitatas, concolores, striatas, quæ reliquo flori committitur, facessens, quarum ternæ duo suprema florum folia sursum explicata à tergo suffulciunt, colore luteo prędita, miniatis lineolis ad basin striata, per supremā orā subrotundā mucrone breviusculo donata: id quod in reliquis tribus est videre, minoribus licet & rotundioribus ac veluti cordatis radiatim digestis, quorū tamē basis nō virgata

sed rhomboeide maculâ miniatâ insignis, utrinque barbitio comans: Semen tricoccon accedens ad Heliotropium tricoccum, rugosum, mediocris magnitudinis.

Nasturtium Indicum folio angulosô.

Nasturtium Indicum quoddam foliis angulosis depingitur à Dodonæo, Lob. Obs. & ic. ac etiam Lugdunensi, quod quia verum non est, nos hoc præsenti hoc titulo omittimus, ac genuinam plantam duntaxat exhibemus, quam Nervij semine satam in pensilibus hortis alebat Iac. Plateau. Huic (inquit Lob.) folia peltata; semina Betæ quadantenus, qualia nobis ostendit prædictus: Cuculo Indiano ferè paria asserebat D. de Brancion, in siliqua admodum eleganti, qualem habeo à naucleris reducibus ex Peruanis Indijs. Siliqua autem, quam Dod. & Lob. obs. & ic. Nasturtio suo Indico appósuerunt, alterius est plantæ, de qua paulò post, nec semina continentur in siliqua: sunt enim qualia descripsimus. Figura adhæc eorundem caret flore, ac propterea non undique placet. Meliorem Lugd. pingit, sub titulo Nasturtij peregrini Myconij, Peruani etiam à Peru, unde advectum est, dicti. Alibi pingitur pro Flore sanguineo Monardis, semine ex Peru delato.

Icon Dodonæi & Lobelij apposita siliqua non est Nasturtij Indici.

Flos sanguineus Monardis.

Convolvuli speciem facit Dodonæus, in quorum classem etiam admitti posse putat. Nasturtij autem Indici nomê ipsi datum est ex eo, quòd sapore Nasturtium referat. Et hinc dicitur Cam. h. Nasturtium Indicum Dodonæi: Item in Icon. annexis N.31. Nasturtium Indicum: Et N.32. Flores & semina Nasturtij Indici. Cast. & Eyst. Nasturtium Indicum; 1. sive majus, B. pin. Monardi ex versione Clusij Flos sanguineus, ubi Clusio videtur Convolvuli genus, fructu χελωνίδ@ formam referens, ex Hispanijs *Mastuerço de las Indias*, h. e. Nasturtij Indici nomine missi. Sed nobis fructus χελωνίδ@ formam referens alius est. Imò ipse apud Monardem in exot. suis fatetur Nasturtium hoc Indicum non ferre fructum, Chrysalidi similem, sed tribus seminibus simul iunctis constantem. Mihi, inquit, & multis alijs semine nata est frequentibus sarmentis perticas scandens, folijs Asari modo orbiculatis, nunc minoribus, modò amplioribus, præsertim si fertile solum nacta sit: flore admodum eleganti, aureo, Persicariæ siliquosæ (quam vulgus Noli me tangere appellat) florem nonnihil æmulante, sed ampliore, quinque folijs constante, quorum terna inferiora, quà umbilico adhærent, tenuia admodum & angusta, atque ubi in latitudinem sese expandere incipiunt, multis barbulis hirsuta, singula verò circa ungues punicante maculâ infecta, & calcari quinque radijs prædito, in longum protenso, qui rarissimè apud nos ad frugem pervenit. Surculi terræ commissi satis feliciter proveniunt, & in Autumni finem egregiè virêt: subsequens tamen hiems plerumque corrumpere solet. Ceterùm neque in Germania, neque in Belgio nata fert fructum Chrysalidi similem, sed tribus seminibus simul iunctis constantem.

Nasturtium Indi.

Convolvuli genus.

Clus. nos.

Planta Clusio nata descripta.

Cultura.

Locus.

Coronidis loco addamus, quæ pulchrè scripsit Arnold. Gillenius de Nasturtio Indico: Rectène is fecit, inquit, qui plantæ huic Nasturtij nomen indidit quòd huius sapiat acritatem? An is qui à cinnabariceis venulis, quibus aspersi flores, Florem cruentum appellavit? Cur non liceat ad Violas referre, quarum gratissimum flores spirant odorem? Cur non ad Regios flores, quorum faciem huius flores egregiè exprimũt: Cur non ad Asarum, cuius folio est: Cur non ad Convolvulos: amplexicaulis enim est. Esto Nasturtium ob saporem quem verè exprimit, à quo maxime dependet efficacitas; Indicum à loco natali.

Flos regius.

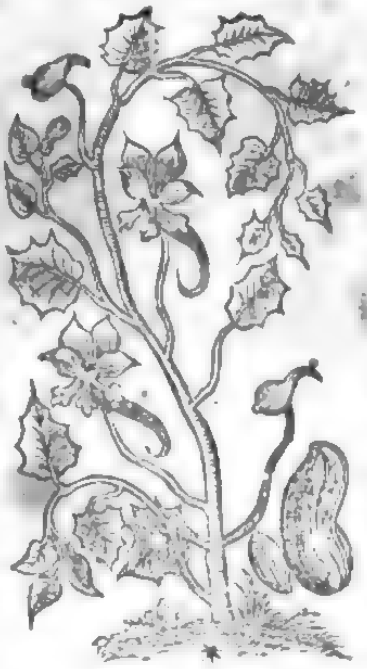
In hortis nõ solùm ex surculis, sed etiã ex semine deciduo facilè provenit, flores Iunio, Iulio & Augusto.

Locus & Tempus.

Vires Nasturtio similes esse gustus demonstrat. Quare in acetarijs & medicamentis, idem qui Nasturtij usus. Insigniter calidus Flos sanguineus à Monarde dicitur.

Vires & usus.

NASTVRTIVM INDICVM folio angulosô.

Iconê huius Dodonæo tantùm videre contigit, Nasturtij Indici nomine missam, sed coloribus suis expressam plantæ Europæ peregrinæ, quam America, vocata Occidentalis India gignit, speciem exhibentem Convolvuli; folia lata angulosa & pulchrè depinguntur virentia; flos luteus retrò propendens habet corniculum instar floris Regij quam Delphynium appellant.

Lob. obs. & ic. ac Lugd. Nasturtium Indicum ex Dodonæo.

Siliqua huic Nasturtio appicta, putatur à Dod. Lob. & Clusio siliqua Nasturtij Indici peruviana, de qua mox dicendum.

Icon.

NASTVRTII INDICI PVTATA siliqua Peruviana.

Siliquam (huius icon in præcedenti tabella exhibetur) admodum elegantem habet Lob. à naucleris reducibus ex Peruvianis Indijs, teretem, rotundam, unciali & duos digitos longam, coriaceam, strijs & rugis exaratam, luteolam, summo & imo ventriosam, tantillùm falcatam.

Icon.

Diximus nos ante titulo de Nasturtio Indico folio peltato, hanc siliquam non esse Nasturtij ut Lobel. loco citato annotavit, qui juxta radicem Nasturtij Indici iconem huius siliquæ Peruvianæ posuit, quam etiam videre est in Icon. & apud Dod. hist. Nos hanc siliquam etiam habemus, non occurrit unde acceperimus. Et hæc est illa, de qua loquitur Clus. apud Monard. de Flore sanguineo cùm ait: videtur Convolvuli genus, cuius fructus Chrysalidos speciem refert.

An B. pin. Nasturtium Indicum 2. Peruanum Monardis, folio rotundo, Lenticulæ paullò maiori.

CYCLAMINVS ALTERA veteribus. CAP. XLIV.

Cyclaminum alteram veterum Medicos ignorare eruditorum pace cum Ruellio dixerimus. Quin caput Cyclamini alterius in ipsius Dioscoridis quibusdam exemplaribus desideratur. In quibus autem habetur, sequentia leguntur. Cyclaminus altera, quam nonnulli Cissanthemon aut Cissophyllon vocant, folia fert Hederæ, sed minora; caules crassos, geniculatos, quique circa vicinas arbores capreolorum

Cyclaminus altera Diosc.

Cissanthemos Cissophyllos.

capreolorum modo sese volvunt. Flores visuntur candidi, odorati. Fructus verò *Addit Lacuna ex vet. cod.* λεῖος, γλυκύ] uvæ acinorum instar, corymbis Hederæ similis, mollis, ac sapore aliquantulum acris, atque lentus: radix supervacua. Nascitur locis asperis. Hujus fructus drachmæ unius pondere potus [*Goupylus esse scribit in veteri vestigia diversæ cujusdam scripturæ, sed vulgatam, quippe quæ optimum habeat sensum, veram esse existimat*] cum vini albi cyathis duobus ad quadraginta dies, lienem liquat, ac per urinas & alvū absumit. Bibitur & ad orthopnœam: ac potus [ποθεῖσα, *pota*] quoque reliquias à partu purgat. Quoniam autem alterius Cyclamini radicem supervacuam esse scripsit Galenus, ista [χαθαίρει ποθεῖσα, *purgat ebibita*] vel ad reliquam plantam, vel potiùs ad ipsius fructum, vel acinos (quod faciliùs Sarrac. crediderit) referenda sunt. Quare pro ποθεῖσα, πόθεὶς [*epotus*] legendum putat, nimirum καρπὸς, cujus sit mentio. Verba autem Galeni de altera Cyclamino hæc sunt. Porrò altera Cyclaminus radicem quidem supervacaneam habet, sed fructum admodum efficacem: nam hic cum vino pluribus diebus potus lienes sanat, urinam movens, ac ventrem subducens: locos quoque ejicit, & asthmaticis prodest. Qualitas ejus gustanti acris est & sublenta.

Diosc. lectio varia. *Vires.* *Diosc. restituitur.* *Galen.*

Hanc etiam Cyclaminum describit Plinius l. 25. c. 9. Dioscoridem ferè exprimens his verbis: Est & altera Cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus, supervacuis, à priore distans, circa arbores se volvens, acinis Hederæ, sed mollibus: flore candido, specioso; radice supervacuâ. Acini tantùm in usu, gustu acri, sed lenti. Siccantur in umbra, tusique dividuntur in pastillos.

Plinius.

Cyclaminus uterque, autore Mesue, est medicatorius, calidus siccus initio tertij ordinis.

Temperamentum.

Pro Cyclamino altera variæ exhibentur plantæ. Cordus enim Glycypicron seu Dulcamaram, quod Lobelio non placet, pro Cyclamino altera exhibet.

Aequivoca. Dulcamara.

Sigillum B. Mariæ quidam existimant Cyclaminum alteram, quorum opinionem falsam esse facilè intelliget, qui harum descriptiones contulerit. Nos Sigillum B. Mariæ, Vitim nigram quibusdam sive Tamum inscribimus.

Vitis nigra quibusdam sive Tamus

Bryonia nigra est nonnullis Cyclaminus altera, quam sententiam non approbat Lobelius.

Bryonia nigra.

Placet Cæsalpino Vincibosceum [*Periclymenum à nobis inscriptum*] convenire cum altero Cyclamino Dioscoridis, vel ob fructus mollitiem, quod nobis non probatur.

Periclymenum.

Periclymenon alterum, autore Lobelio quibusdam dicitur Cyclaminus altera, verùm ea opinio ei non placet.

Periclym. alterum.

Alsine repens Lucæ Ghino est Cyclaminus altera Dioscoridis. Nos de Alsine repente sub Cacubalo quorundam agimus hoc libro (ubi eam opinionem rejicimus) agimus, ut & de jam dictis.

Cacubalus quorundam.

Dubitat Lob. in obs. & ic. de planta quadam Hederaceis foliis, an sit Cyclaminos altera, de qua jam dicendum.

Planta hederaceis foliis.

CYCLAMINUS FORTE ALtera, Hederaceis foliis planta.

SI quid conjecturæ captari potest, cujusmodi stirps fuerit Cyclaminos altera: cognata Hederæ & Cyclamini planta accipienda videtur: Hanc multæ adumbrare videntur, nulla autem explere asseri potest. In Italiæ collibus, quo loci & quà radice jam non occurrit, repertæ plantæ inque sportulas conjectæ sedulis vestigatoribus iconem & descriptionem exhibeo, inquit Lobelius in obs. Herba est Hederæ foliis sinuatis, paribus; in mollibus flexilibus, cubito prolixioribus, ni fallat memoria, cauliculis flores oblongi, galericulati, ex purpura pallentes.

Locus. *Descr.*

Lob. obs. & ic. An Cyclaminos altera, hederaceis foliis planta?

Lug. Cyclaminos altera hederaceis foliis. B. pin. Hedera ꝗ. sive hederaceis foliis planta.

Synon.

QUAMOCLIT. Cap. XLV.

PLanta est anapendendras, foliis prodiens oblongis & latiusculis initio binis sibi invicem connatis, quæ diu durant etiam sese vertica involvente [illegible] ipsâ plantâ: reliqua folia Myriophyllo alteri apud Matthiolum similia sunt ac tenuia admodum, ut Convolvulus tenuifolius non ineptè vocari possit; cauliculi rubent, sed magis vergunt ad nigredinem; flores elegantissimo rubore placent in quinque angulos collectis oris, Peti florum similitudine; semen in capsulis oblongis fert itidem oblongum & fuscum, quod aquâ maceratum plerumque rumpitur, ut Campanæ Lazuræ grana. Sapor ipsius herbæ est subdulcis & modicè nitrosus: capsulæ verò nonnihil piper vel brasma Piperis gustatu referunt, ut & semen, quod parùm abest, quin haud minore caliditate fauces nonnunquam afficiat.

Descr. *Convolvulus tenuifol. L. 45.* *Sapor.*

Inferiore parte adjectos vides folliculos duos effractos; superiore verò florum calyculos duos, semotas laminulas tres, & exempta semina trina.

Iconi.

Quamoclit plantam novam ex India allatam, & à Cæsalpino sub nomine Iasmini, folio Millefolij descriptam (cujus semen ipsi communicatum fuit à Iosepho de Casa bona) repræsentare studuit Camerarius figuras in fine horti sub 40. numero, quamvis ipsi Norimbergæ exilior creverit, quàm in calidioribus regionibus. Sed hujus naturalem formam refert Pona, Iasminúmque Indicum alterum rubrum Myriophylli folio inscribit. Huic autem anno, 1604. virescebat ex semine à Ferdinando Imperato accepto, fructúmque ad maturitatem producebat.

Iasm. Indicum.

B. pin. Iasminum 6. millefolij folio: Gelseminum alterum rubrum, Cæs. Gelseminum Indianum pennatum flore sanguineo, Ponæ It. Convolvulus pennatus exoticus, Col. Quamoclit, Cam. sive Iasminum americanum, Clus. cur. post.

Synon.

PIPER IN GENERE. Cap. XLVI.

Diosc. de Pipere. PHilostratus Vitici Piperis arborem assimilat, tum aliis partibus, tum fructuum racemis. Sed Dioscorides arborem piperiferam neque delineat, neque cuiquam alteri comparat, ita scribens; Piper brevis arbor [δένδρον βραχὺ] esse traditur, nascens in India, quæ inter initia prælongum fructum veluti siliquam promit, quod est longum piper, habens intus [κεγχρῶδες addit Lacun. ex vet. cod.] aliquid tenui Milio simile, quod tandem in perfectum piper evadit. Id autem suis temporibus dehiscens, racemos emittit grana ferentes, qualia videmus. Ex acerba candidum piper faciunt. Piperis radix Costo similis est. *Longum. Candidum.*

Delectus. Eligendum est gravissimum, plenum, nigrum, non valdè rugosum, recens, non furfurosum. Invenitur etiam in genere nigri, nutrimento destitutum, inane, leve, quod vocatur Brasma, de quo ceu & de Pipere nigro & albo postea plura.

Theophr. genera. Theophrastus, qui πέπερι tantùm fructum esse dixit, ejus duo genera facit. Vnum rotundum [στρογγύλον] ut Orobus, cute, carnéque constans, sicuti Lauri baccæ, subrubrum [ὑπέρυθρον] Alterum verò oblongum, [προμῆκες] nigrum [Lugd. contra rotundum nigrum, oblongum subrubrum dicendum videtur] semina parva papaveris [μηκώνεια] continens: longè hoc validius altero. Ambo calefacientia, ideò conferunt hæc contra cicutam.

Iunipero similis arbor. Plinius qui Iunipero arborem comparavit ita scriptum reliquit: passim verò quæ piper gignunt arbores, Iuniperis nostris similes, quanquam in fronte Caucasi solibus opposita gigni tantùm eas aliqui tradidère. Semine à Iunipero distant parvulis siliquis, quales in Faseolis videmus. Hæ priusquam dehiscunt decerptæ tostæque sole, faciunt quod vocatur piper longum, paulatim verò dehiscentes per maturitatem ostendunt candidum piper: quod deinde tostum solibus, colore rugisque mutatur. Verùm & iis sua injuria est, atque cœli intemperie carbunculantur, fiuntque semina cassa & inania, quod vocant Brachmasin, sic Indorum linguà significante abortum. Hoc ex omni genere asperrimum est, levissimúmque & pallidum. Gratius nigrum, leniúsque utroque candidum. Non est huius arboris radix, ut aliqui existimauère, quod vocant Zingiberi, alij verò Zimpiberi, quanquam sapore simile. Piper longum facillimè adulteratur, Alexandrino Sinapi. Emitur in libras x.xv. Album x.vii. Nigrum x.iiij. Vsum eius adeò placuisse mirum est. In alijs quippe suavitas cepit, in alijs species invitavit: huic nec pomi, nec baccæ commendatio est aliqua, solà placuere amaritudine, & hanc in Indos peti. Quis illa primus cibis experiri voluit? aut cui in appetenda aviditate esurire non fuit satius: Vtrumque sylvestre gentibus suis est, & pondere emitur ut aurum vel argentum. Piperis arborem iam & Italia habet maiorem Myrtho, nec absimilem. Amaritudo grano eadem, quæ piperi musteo credita est. Deest tosta illa maturitas, ideóque & rugarum colorisque similitudo. Adulterantur Iuniperi baccis mirè vim trahentibus. In pondere quidem multis modis. *Piper longum. 1. Candidū 2. Nigrum 3. Brachmasis. Radix non est Zingiberi. Adulterium. Piperis in Italia arbor. Adulterium.*

Genera Galeno 3. Longum 1. Galenus tria piperis genera prodidit. Piperis, inquit, radix Costo maximè viribus similis est. Fructus autem recens iam germinantis, est piper longum. Quare etiam humidius est, quàm maturum. Signum humiditatis est, quod repositum facilè perforatur, & non statim mordet: sed paulatim incipit, diutiùs autem perseverat. At fructus qui velut uva immatura est, album piper est, quod nigro acrius est. Illud enim velut superassatum iam & superexsiccatum est. Ambo verò vehementer calefaciunt & exsiccant. *Album 2.*

Longi adulterium. Longum piper, fraudulenter præparatum deprehendes, si aquâ maceraveris. Solvitur enim quod præparatum est. Quod verò nativum est, Indissolutum permanet. Est autem id quo piper, longum adulteratur, flava quædam herba, quæ ab exteris adfertur; similis illi aspectu, non tamen gustu similis. Quare etiam facillimum est ipsam discernere à longo pipere. Verùm par est monente eodem Galeno lib. de Ther. ad Pisonem te non ignorare fraudes quas in longo pipere struunt. Quidam enim ipsum consingunt vero Piperi longitudine æquale, & imposito Pyrethri vel Napyos aliquantulo, quia sensum hoc pacto mordet, gustantem fallunt. Verùm qui circa hæc peritus fuerit, & suave acutúmque gustu dijudicare noverit, præsertim si pediculum ipsi adhærentem acuratiùs inspexerit, verum piper invenit, & ab istis decipi non potest.

Lud. Vart. Sicco pede prætereunda non sunt, quæ posteritati relinquere voluit Ludov. Vartom. Piper, inquit, suburbanus Calecuthi ager mittit: legūt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus est admodum, instárque vitis absque adminiculo (pedamenta vocamus) consistere nequit, Hederæque non est absimile piper, quippe quod serpit, & altiore complexu proximam semper arborem vincere consuevit. Dicta arbor, imò frutex dispergitur in ramos complusculos, intra geminum ac tertium palmum longos. Folia eius Mali Assyrij figuram exprimunt, sed hæc crassiora pinguiuscula nōnihil, intercursantibus ex aduersa parte minutioribus venis. E singulis malleolis seni dependent racemi palmo haud ampliores, passulis nō absimiles, confertiores tamen. Coloris est, qui & immaturioribus uvis. Legunt itaque mense Octobri atque Novembri in colorem prasinum adhuc inclinantes, ad solémque apricantem assandum imponunt tegetibus. Triduò nigrescit non aliter quàm huc affertur: absque ullo alio cultu putandi, minúsque ligonizandi cura est illis, simplici ac syncero telluris proventu. *Piper Hederæ non absimile.*

Ruell. Apud Plinium lego, inquit Ruellius, Piperis arborem iam olim Italiam habuisse maiorem Myrtho, nec absimilem. Qui Lusitani regis diligentissimi studio, Liburnicis magnâ parte meridiani situs ambitu Mauritaniæ circumvectis, in novum orbem se contulerunt, natales reliquámque faciem stirpis ad nos reuersi repræsentarunt: ij autem qui plurimas se vidisse fatentur, fruticem non arborem piper edere narrant, albæ viti in sepibus proreptāti simillimum, vicinas scandentem arbores, qui racemosum ostendat fructum, primùm viridem, nec aliter quàm in Ligustro coacervatum, quem antequam legitimâ maturitate nigrescat, lectum, sub sole palmeis tegetibus expandant: sicque baccas Solis æstu corrugari, vel pallas nigrescere commemorant. In eodem frutice longum piper aut album offendi negant, sed alias arbores, quæ sapore, piperis nonnihil ferant oblongum, compactilibus callis racematim cohærentibus, veluti Ponticæ Nucis julum, quod inibi longum piper incolæ nominant; nāmque tam æmulâ facie longum piper exprimunt, ut nisi sapor fallaciam proderet, nullo insigni discerniculo notarentur. Vides quàm dissimiliter exotica arbos à variis authoribus sit depicta, qui forsitan eam non viderunt, sed potiùs indigenam fidem sequuti repræsentarunt. Id tamen non est omittendum, arboraceum fruticem apud nos esse, quo velut vivâ sepe latiores hortorū areas venustatis potiùs causâ quàm munimenti cingunt. Is altitudine ternum cubitorum innotescit & vitigineâ fronde viret, supra modum asperâ, utrinq; lateribus acuminatâ, medio in mucronem desinente, ambitu leviter fimbriato, satis ad Lupi salictarij, vel vitis albæ folium accedente. Ramos fundit breves in quibus exiguo flore primùm baculæ pēdent virides, *Bryoniæ similis frutex. Piperis longi & albi plantæ diversæ. An Smilax aspera.*

virides, ut in Ligustro racematim coactæ, quæ maturitatem adipiscentes nigrescunt, gustu & sapore piperis, sed mitiusculo. hæ prorsus rotundi piperis faciem exprimunt; verùm desideratur in eis retorrida illa rugosaque maturitas: abest etiam illa validior amaritudo, gustum piperis sapore complens, & os, cujus anima fœtet, odoris jucunditate commendans. Piper olitores nostri nominant, quòd atrum piper colore & sapore forsitan æmuletur: sit ergo nobis Piperastrum quoad melius vocabulum invenerimus. Vides itaque quàm cæca sit harum rerum effigies. [*Silicet indicatum nostrum adferre suspicor esse Smilacem asperam, Piperastrum Ruellii.*] Alij oculatâ fide referunt longum piper esse ex aliis arboribus veluti nucamentū quoddam, exilibus granulis squammatum compactum, quod veluti julus in Avellana nuce, vermiculosâ facie dependet, piperato gustu: nunquam in album tamen vel nigrum piper coalescere. Qui Vitici assimilarunt julum compactilibus granulis coactum in eadem arbore fructum, veluti quendam convirescentis seminij conceptum contendunt, quale forsan in salicibus apparere cernimus, & etiam Vitice, Nucéque pontica. Nec deest qui tradat visum sibi in India piperis fruticem, Hederæ modo amplexicaulem, folio Mali Assyrij, sed carnosiore pinguique, racemis palmaribus, coloris immaturæ uvæ: hos legi mense Novembri, ac insolatos nigrescere. Nec iis ultrò citróque adjunctis voluimus fidem antiquorum placitis derogare. Variæ sunt forsitan diversis regionibus arbores piperiferæ: uti & varia palmarum multarúmque stirpium genera, palmulas tamen ferentia. In Ægypto ut Straboni placet, granum piperi simile, paulò tamen majus nascitur Corsion nomine, quod piperis vicem & acrementum pensat, si alterius non detur occasio.

Piperastrum.

Piper longum.

Vitici simile.

Hederæ simile.

Forsitan varia arbores Piperifera.

Corsion Straboni.

Lusitani, Matthiolo ita tradente, navig. suis, hoc ævo confectis per Oceanum Atlanticum versus Austrum primo, & hinc deinde in Orientem ad Calecut, Taprobanam, aliásque Indici pelagi insulas: item Hispani Liburnicis vecti ad Occidentales Indias, Peru, atque alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitùs latuerunt, non modò pipere & hujusmodi odoratis simplicibus, universam repleverunt Europam, sed & stirpium historias, à quibus oriuntur posteritati memoriæ prodiderunt. Quod postea fecit, ut planè nobis ignorasse videantur Theophr. Diosc. & Plinius aut ob regionum distantiam (indigenam potiùs in hoc fidem sequuntur, quàm quod fortè ea viderint, quæ de pipere scriptis tradiderunt) aut ob aliam quamvis causam, plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quonam modo piperis planta suum edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an in filiquis inclusum, an bacciferarum arborum more. At hi qui suis Liburnicis immensa trajecerunt maria, propriásque perlustrarunt regiones, ubi piperis utriusque plantæ virescunt, nigrum ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis viticulis, vicinas arbores altiore complexu scandentibus, acutæ Clematidi non dissimilibus, folio tamen Malum Assyrium æmulantibus. Quin & racematim proferri uvarum Labruscæ modo, confertiùs tamen: deinde mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub ferventi Sole tegetibus palmeis expansum torreri, quousque nigrescat, & rugosum evadat, quod tridui spatio plerumque fit. Longum autem ut idem testantur, aliæ ferunt arbores, éstque velut nucamentum quoddam, exilibus granulis compactum, quod velut julus in pontica Nuce, qui pulchrè adstipulatur, vermiculosâ facie dependet piperato gustu: nunquam tamen in album vel nigrum piper coalescit. Galenus indigenam fidem & Dioscoridem sequutus, eandem plantam tam rotundum quàm longum piper edere credidit. Piperis fruticem vidi Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni maximè respondere visus est, quod viticuloso caule esset, Clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbusculam piper racematim proferentem vidi Venetiis, quæ prorsus illius plantæ faciem exprimit, quam vulgus Ribem appellat. Viret hæc in horto Medici Maphei à Mapheo, in quo plurima simplicia notatu digna visuntur. Quò fit ut mirum non sit, si in piperis historia variant auctores. Quandoquidem cùm variæ in Italia piperiferæ habeantur arbusculæ, facilè credendum est varietatis longè majoris eas in India reperiri. Hæc ille, qui figuram sibi depictam à Portugalensibus exhibet. Matthiolum autem negligentem Botanicum fuisse apparet ex eo quod visum piper Neapoli non descripserit. Si benè considerasset plantam Venetiis visam, comperisset à pipere plurimùm differre & nihil habere commune, nisi quòd racemum fert: ea autem planta nihil aliud est quàm Ribes nigra quibusdam dicta, de qua nos præsenti libro. Iconem quam ponit falsam existimamus quales plures habet.

Theophr. Diosc. & Plin. not.

Piperis nigri desc.

Piper longum.

Galen. not.

Matth. not.

Nascitur piper apud Indos, ut Amat. scribit, eo modo quo apud nos Hedera, sic enim piperis planta parietibus & arboribus hæret, circumvolvitúrq; folio Mali Cotonei, sed rotundiore, quanquam piper quoque in planta folia Vitis ferente nasci à nonnullis visum est, & hodie Venetiis in nonnullis hortis conspicitur. Nascitur enim priùs piper, affixum ramulo, tanquam verruca carni, sed postea pediculis tanquam Hederæ bacca pendet. Virides namque piperis racemos aceto servatos, ex India ad nos amici transvexerunt: ex quibus exactè censemus, quod piper dicto modo crescat, nascatúrque, sed quum ad maturitatem pervenit colligitur & in storeis ad torridum solem ponitur, ubi eo modo, quo nos corrugatum videmus, efficitur. Interdum autem granum hoc omphax ac immaturum est, albúmque piper appellatur, ita ut piper nigrum, & album ejusdem sit arboris fructus, nec in alio differant quàm majori, vel minori maturatione. Diosc. & Galen. errant, quia piper longum ejusdem arboris fructum esse credant, quum revera piper longum alterius arboris fructus sit, quæ ex insula Sometra, Taprobana dicta adfertur. Hæc Amatus qui in eo maximè decipitur, quod Piperis arborem folio Mali Cotonei tradat.

Album Piper immaturum.

Diosc. & Gal. error.

Amat. err.

Cord. hist. Piperis genera describit, verùm cum vix quicquam, quod sit alicujus momenti, aut quod ab antiquis non sit dictum tradat, nihil hìc addemus, ait enim, cum illis, sicuti & Monachi, omnia tria Piperis genera esse ex una planta. Ex Dodonæo etiam nihil addam quàm quod dicit Antuerpiam adferri ex India Piper conditum cum pediculis.

Cord. err.

Salvo meliori judicio in defectu piperis albi, pro eo potiùs apponendum censent Monachi piper longum, quàm nigrum: quia in stipticitate & confortatione magis conveniant inter se. Posse etiam poni nigrum putant, quia quòd album sit in medio, & de utroque ipsorum participet. Similiter si carent longo, potiùs præcipiunt accipiendum album, quàm nigrum, quia album magis appropinquet longo, quàm nigrum: Et è diverso, in defectu nigri ponendum consulunt album, quia propinquius sit. Item quandocunque duæ ipsorum species desunt, per reliquam supplendas arbitrantur. Sed quando simpliciter legitur piper, semper album intelligendum docent secundùm aliquorum opinionem, quod etiam probat Nicolaus Præpositus in suis Analogiis, quia (ut aiunt Avic. & Elius Serap. quòd ipsum ponant authoritate Galeni) piper album confortet stomachum, plusquam aliæ duæ species.

Quadam succedanea.

Piper simpliciter intelligitur de albo.

De

Piper nigrum acrius candido.

De acrimonia Piperum hæc Cordus hist. Vtrumque odoratum & gustu acerrimum, fervidissimúmque est, odoratius tamen acriúsque candido nigrum sentitur: ideóque medias habet candidum, inter longum & nigrum qualitates: tardiùs enim longi, citiùs candidi, citissimè autem nigri acrimonia gustu percipitur, quamvis Dioscorides candidum (quoniam acerbius sit) utroq; ignavius esse tradat, quàm benè non video, cùm absurdum quoddam inde oriatur: nam idem Dioscorides nigro ignavius candidum ideo esse ratiocinatur, quoniam acerbius, h.e. immaturius sit nigro, ergo cùm longum quoque acerbius, immaturius, imperfectiúsque sit candido, sequitur necessario longum Piper omnium esse ignavissimum, ergo videtur aut hæc ratiocinatio nullum in veritate locum habere, aut Dioscoridem malè tradere, candidum tam longo quàm nigro ignavius esse. Hæc Cordus qui Piper rotundum seu nigrum, ex longo fieri odoratius, acriúsque candido dicit, sed malè, Quod autem quum Piper simpliciter pronunciat, nigrum contra Monachos qui album præferunt, intelligat, nostro judicio doctè sentit.

Diosc. not. *Cord. not.* *Piper simpliciter, de nigro intelligitur.*

Sed quid de Pipere referant, qui id se vidisse gloriantur, mox audiendum. circa Calecut (inquit Cronemb.) in India copiosè provenit piper, etiam in urbe sed parvâ quantitate: truncus similis est Viti, si plantetur juxta arborem, alioquin non potest assurgere: provenit Lupuli modo: plurimos fert ramos, duarum aut trium palmarum longos; folia similia Melangoli. Ex ramulis prodeunt 5. 6. aut 8. pediculi paulò longiores digito, quibus adhæret piper parvorum botrorum modo, sed magis angulosum, viret instar Agrestæ. Mense Octobri & Novembri immaturi botri excinduntur, supra lintea exponuntur soli per tres aut quatuor dies, sic exsiccatur & nigrum fit. Simile quid refert Ioan. Stadius, dicens: duo genera Piperis in America sunt; alterum flavescens; alterum verò rubescens, eodem ferè modo ac formâ succrescentia: dum viret Cynosboti habet magnitudinem: frutex per se humilis est, sesquicubitum altus, foliis exiguis, sed abundans Pipere, quod acriter in ore mordicat: maturum decerpunt, & soli expositum siccant. Est & tertium genus Piperis, sed minoribus granulis, à prædictis non multùm dissidens, quod similiter sub sole torretur. Sunt illi radices Lettiki dictæ, satis boni saporis, quas si plantare instituunt, conscindunt eas in minuta frusta, quæ terrâ obruta radices agunt, & abundè producunt. Hæc attestari videtur Marantha cùm ait, Piperis arborem cùm Dioscoridi videre non licuerit, atque ex aliorum scriptis ejus fructus describeret, tria illius genera ejusdem arboris esse tradit: & tamen hi, qui in novas Indias navigarunt, quique arbores vidêrunt, diversarum arborum fructus nigrum, candidum & longum esse affirmant.

Io. Stadius. 1. 2. 3.

Illud porrò Galeni lib. 9. c. 4. sec. locos

Viginti & drachmas candentis conjice flammas

In Græco sic habetur:

[illegible]

Veterum quorundam loca illustrantur.

Appellavit itaque Cornarius candentem flammam, ipsum Piper album, à flammeo fervore quem habet, unde etiam πυρόεις ἀργεννὸν, quasi ignitum candidum, Philo dixit. Quemadmodum autem Philo Piper album hoc loco ænigmaticè πυρόεις ἀργεννὸν dixit. Sic Andromachus senior in Elegiaco carmine, quo Theriacam ex viperis describit, à Galeno 1. lib. de antidotis relato, idem Piper album ἀγλαΐην appellavit, à nitore videlicet quem habet. Sic enim ait

Candens flamma. *Piper album ἀγλαΐη.*

[illegible]

[illegible] Id est

Thuráque miscebis mox, aglaiamque nitentem

Cum nigro mixtam [illegible] Pipere.

Quod ipsum tamen neque à Galeno animadversum est. Hos enim versus exponens inquit, non quærere oportere de Aglaïa, tanquam alterius alicujus pharmaci nomen sit, quum neque in pedestri junioris Andromachi descriptione, neque in ea quæ ad ejus ætatem per successionem pervenit, alicujus pharmaci nomen Aglaïa reperiatur, & ea omnia quæ hoc pharmacum sex drachmarum pondere recipit, consonè tum seniori, tum juniori Andromacho sunt relata, & omninò nihil extra illa additum sit, ad quod Aglaïæ nomen referendum qui putet, ut fortassis Aglaïam epitheton Thuris, elegiæ autori apponere visum fuerit: Sic Galenus. Ego itaque omninò rem inquirendam, & quidem attentiùs duxi, & sanè repertam etiam mihi feliciter spero. Aglaïam enim Andromachus senior nihil aliud quàm piper album, velut dixi, appellavit. Piper autem album aliàs in versibus Andromachi non habetur, quùm tamen junior Andromachus ipsum ponat, sed ita ut hac parte varient hæ hujus Antidoti descriptiones, aliàs nullâ re differentes, quod videlicet senior Piper longum in principio xxiiij. drachmarum pondere posuit, & eo loco pro eo junior piper nigrum habet eodem pondere: hoc vero loco inter res quæ sex drachmarum pondere recipiuntur, senior album & nigrum Piper posuit; junior verò album & longum retulit, ita ut diversitas tantùm in nigro & longo pipere sit, quorum alterum alter xxiiij. drachmarum pondere, alter sex recepit; album verò in utroque inter res sex drachmarum pondere ammixtas habetur & ἀγλαΐη à seniore appellatur. Hæc Cornarius.

Galen. not. *Aglaïa Galeno.* *Aglaïa est Piper album.*

Piperis igitur simpliciter dicti nomine, intelligendum venit in primis Piper nigrum: In cujus genere Dioscoridi est Brasma, Plinio Brachmasis, sive Abortus piperis. Præterea & Piper album, quod Andromach. senior in Theriaca Aglaïæ vocabulo insinuat, quamvis Dioscorides existimarit, esse epitheton ut annotavit Cornarius.

Anquisina.

Piper insulę Taprobanæ candidius Melaga dictũ.

Piper caudatum, Piper longum, Piper Æthiopicum siliquosum, Piper floridæ, & Piper longum Felfel Alpini, de quibus mox ordine dicemus.

Piperis præterea genus, vel Piperastrum Ruelli habetur, quod Smilax aspera creditur.

Smilax aspera.

Piper etiam in horto Maphæi à Matthiolo visum est Ribes nigrum à quibusdam dictum: De his jam egimus.

Ribes nigrum.

Piper Indicum sive Calecuticum siliquosum. Piper siliqua parva Brasil. Piper siliquosum magnitudinis baccarum Asparagi. Piperis Calecutici parvum genus, siliquis oblongis: de his lib. 21.

Piper Indicum. Siliqua parva.

Πέπερι, Piper Lat. Germ. Pfeffer: Belg. Peper: Gall. *Poivre*: Ital. *Pepe*: Hisp. *Pimienta*: Arab. *Fulful.* Boh. Pepř.

Lingua.

Loca in quibus Piper potissimùm provenit hæc sunt. Malavar, Onor, Barselor, Mangalor, Calecut, Granganor, Cochin, Coulan, ubi lingua Malavarica, *Molonga* appellatur. Crescit etiam in Queda prope Malacam: & Malayvicè *Lada* vocatur. Hoc Piper potissimùm versus Pegu vehitur & regiones Nordliche Septentrionales. Piper etiam sequentes Provinciæ ferunt, Pedir, Camper, Andragiri, Iambe, Bares, Speriamon, Dampin, quæ regiones sunt Sumatræ: Item in Iava Bantam, & Iavæ plaga Westseiten/ Anier, Chuconin, Molassery, Changabaya, Cherola, Charita, Cheregin, Labuau, Buama, Issebongor, Pariban, & locus quidam quatuor milliaribus distans à Bantam Versus Orientem, Puncta victus. Hæc igitur omnia loca Piper alunt. Piper maturescit in Iava mensibus Septembri atq; Octobri, Colligitur Novembri & Decembri, & in Bantam, & potissimùm in Chinam vehitur. Linguâ Iavanicâ

Locus & Tempus.

Sahang

Sabanb vocatur. In regione Caraganorę ubertim piper nascitur, quod torrent, ut scribit Iosephus ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Est & in regio Eli, Melibar, & Cedum in magna copia. Nam nemora (inquit M. Paul. Ven.) & campestria ejus plena sunt. Colligitur verò in Maio & Iulio, Linschot.

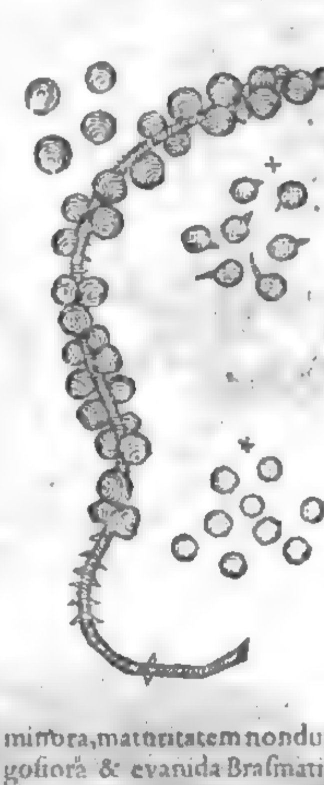
VIRES ET USUS.

Ex Hippoc. Piperis grana [πεπέρεως κόκκους] quinque cum pauco Elaterio muliebri lacte paulatim instillato, Hippocrates in vellere unguento intincto subjicit, eodémq; modo detrahit. Inter medicamenta subdititia vehementer purgantia, quæ magis aquas, mucosa & pelliculas educere queunt, Piperis grana [τ̃ πεπέρεως κόκκους] majuscula quatuor, aut parva, si opus videatur, ad Elaterij potionem admixta leviter terit & lacte muliebri instillat, cum pauco melle subactum, id ex lana molli pura circum pennam linteo tenui convolutum, unguento albo Ægyptio intinctum supponit. Per diem autem adhærere sinit, deinde, ubi detraxit, cervinum adipem subdit. Sed *Indic. med.* & Indici medicamenti aliquantulum in lacte mulieris masculum lactantis, si ita visum fuerit, terit. Aut grana tria decorticata Indici medicamenti oculorum, quod Piper vocatur, & rotundi tria [ἢ κόκκους ἐκλέψας τρεῖς Ἰνδικοῦ φαρμάκου, τ̃ περὶ ὀφθαλμῶν, ὃ καλέουσι πέπερι, καὶ τοῦ στρογγύλου τρία] leviter trita & vino veteri tepidè diluta, circum volucris pennam in glandis formam obducit, húncque in modum intromittit. Hoc Hippocratis in loco Fœs. κόκκους τριάκοντα legit, & grana Cnidia triginta assumi & teri vult, verùm illum locum ex isto potiùs repono & Indici medicamenti grana tria trita sumi volo quod piper vocatur Hipp. ex lib. περὶ γυναικ. Vim habet in univer- *Ex Diosc.* sum calefaciendi, urinam ciendi, concoquendi, attrahendi, discutiendi, extergendi ea, quæ pupillis tenebras offundunt. Commodum est etiam ad rigores *Febres.* per circuitum in febribus repetétes, tum si bibatur, *Venena.* tum si illinatur, & commorsis à bestiis venenatis au- *Fœtus.* xiliatur. Educit etiam fœtus. Putatur & conceptionem impedire, si post coitum apponatur. Tussi quo- *Tussis.* que & omnibus circa thoracem affectionibus commodum est, tum si delingatur, tum si in potu accipiatur. Anginis item convenit, illitum cum melle. *Angina.* Tormina [στρόφους] quoque dissolvit cum teneris Lauri foliis potum. Pituitam e capite detrahit cum uva passa manducatum. Dolores sedat, & in sanorum usu multum est [ὑγιεινοῖς recte legitur apud Di. sc. Corn.] ac appetentiam movet, & ad intinctus admixtum, *Strumæ.* concoctionem adjuvat. At pice exceptum strumas discutit. Detergit & vitiligines cum nitro. Torretur autem in nova testa prunis admotum, & ut lenticula movetur. Cæterùm, radix ipsius non est Zingi- *Radix Piperis non est Zingiber.* ber, ut aliqui existimaverunt, quemadmodum satis declarabimus. Nam Piperis radix Costo similis est, calefacitque gustum, & humores provocat. Eadem si cum aceto imponatur & bibatur, splenem minuit. Pituitam verò de capite detrahit cum Staphide a- *Ex Galeno.* gresti commanducata. Galeno simpl. lib. 8. Piperis radix vires Costo similes potissimùm obtinet. Porrò fructus nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare etiam maturo humidius est: humiditatis ejus indicium est quod facilè repositum perforetur, ac non protinus mordicet, sed post paulo incipiat, verùm plusculum duret. Porrò fructus qui velut omphax est, Piper album est, nigro qui- *Temperamentum.* dem acrius Nam illud jam quasi superassatum est, & superexsiccatum, verùm utrumque valenter, tum excalfacit, tum desiccat. Minus (inquit Gal. apud Ioach. Curæum) Piper calidius est quam Zinziber, quia in Pipere calor funditur in materia valdè tenui quæ citò absumitur, sed Zinziberis substantia est magis terrestris & solidior, ideò calor, sicut in prunis, diutiùs in ipso conservatur, & hac ratione, quoties ventriculum refrigeratum calefacere oportet, nec tamen epati vel suâ naturâ, vel ex accidenti aliquo calenti, noxam inferre volumus, jubet nos Galenus pipere uti. Hujus enim calor in ventriculo & in primis viis deflagrat, nec pervenit ad epar secus quàm contingit ex cinnamomo, zinzibere, aut aliis aromatibus. Vt annotatur in Schol. Salern. piper est salsamentum rusticorum, commiscent enim piper cum fabis & pisis. Similiter etiam ex pane asso cum cerevisia vel vino & pipere, fit salsamentum nigrum ad modum pultis, quod etiam Piper vocant & hoc effundere super carnes solent, aut pisces. Cæterò, *Notatu quædam digna.* quod paucum piperis provocet urinam, & multum ejus ventrem solvat, ita tradit Bapt. Fiera:

Ardet & in nervis, glutinat áque phlegmata fertur
Sic piper, ut nullum siccet aroma prius.
Exacuit stomachum, mollit o ventre superbit,
Hæc caveat fervet si tibi bile iecur.
Corporis huic minimi, numero laus damna rependit.
Plura movent alvum, meiere pauca iubent.

Quod autem piper frigidum non sit, pulchrè do- *Piperis usus in gurgulione flammeo.* cet Leon Botall. his verbis: Piper plerumque usurpatur solum fœlicissimo successu ubi gurgulio flammeus est: unde plebæi & qui parū exercitati sunt in rationibus medicis, audent dicere hoc argumento fulti piper frigidæ potentiæ esse, putantes calida *Piper frigidum non est.* tantùm expelli à frigidis, ignorantes præcipuam inflammationum curationem absolvi à calidis resolventibus id quod parti hæret: ad magnos capitis *Dolor capitis.* dolores (ait V Virt. Empir.) accipe 20. grana, contunde cum pauco vino & superliga vertici capitis. Vel, coque piper in forti aceto, postea exsiccetur redigaturque in pulverem qui in sacculum oblongum ponatur, effundatur prædictum acetum & aliquoties percoletur. Dum durabit acetum abluatur quotidie manè jejuno caput: statimq; involvatur pannis calidis: hoc sæpè probatum fuit. Vt impe- *Canis rabidi.* diatur canicula, ne venereum sentiat fervorem, huic priusquam catulos habuerit, per novem dies manè novem grana piperis in cibo aliquo dat Iac. Foulloux. Furfure & Pipere Magnes si alatur, refe- *Magnetis alimentum.* rente Nic. Vrbino Chirurgo, longè validius ferrum ad se attrahet, quam si Ferri scobe foveatur.

PIPER NIGRVM.

Piper nigrum *Descr.* racematim in ligula longa sine pediculis cohæret, acinis Sabuci paul- *Sambuci acinis.* lò minus, rotundum, cortice rugoso, nigro, aut fusco, quo detracto substantia conspicitur duriuscula & compacta, cujus exterior orbita ad viridem inclinat, interior albicat, & scrobiculum in medio vacuum ostendit; sapor fervidus to- *Sapor.* tum os & fauces adurens. in iisdem racemis hæret grana quædam multò minora, maturitatem nondum assecuta, ideóque rugosiora & evanida Brasmatis in morem. Nostrum *Brasmata.* piper nigrum solet esse crassius candido, potissimùm

m[illegible]m illud quod minus rugosum; consuevit enim esse obductum cortice rugoso, & quò majus est eò minus rugosum videtur: vidimus enim sæpiùs Lugduni racemos ubi grana quò minora, eò magis rugosa erant & inania magis. Ex majori, quod maturius existimamus, faciliùs detrahitur cortex, eóque detracto albescit, ideò à quibusdam perperam pro candido assumi observavimus.

Error quorundam.

Linguæ etiam exoticæ.

Vocant Germani piper nigrũ schwartzen Pfeffer & simpliciter Pfeffer: Angli Pepper: It. *Pepe*, Hisp. *Pimienta*, Belgæ swert Peper: Galli *Poivre noir*; Lusitani *Bambu*; Malayvenses *Mambu*: Nomẽ verò est, inquit Garcias, linguâ Malavaricâ *Molanga*; Malacitanâ verò *Lada*; Arabibus tum medicis, tum vulgo *Filfil*; tametsi Avicenna l. II. c. 549. & 550. secũdùm Bellunensis translationem *Fulful* appellet, & *Fulfel*, quem secutus est Serapio lib. simpl. c. 307. In Guzarate & Decan *Meriche*, & in Bengala *Moroi*. Mirum non est si Theoph. l. 9. c. 22. Diosc. l. 2. & hos sequutus in plerisque Plinius l. 12. c. 7. piperis plantæ formam ignorarint. Quòd verò Arabes in eodem errore versati sint, & nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.

Ignorantia veterum.

Mali Assyrij folio.

Garcias sic describit: ad arborum usque fastigium sese convolvendo scandere solet: foliis raris, Mali Assyrij effigie, sed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, gustu calidis aliquantulum & folium Betre sive Betle sapientibus; fructus uvarum modo racematim cohæret, minores sunt tamen Piperis racemi, & ipse fructus minor, sempérque virens, donec siccetur & plenam maturitatem consequatur, quæ incidit circa medium Ianuarium; radix postea non Costo similis ut voluit Diosc. quandoquidem Costus radix non est, sed Lignum: Inter plantam quæ Piper nigrum fert, & ea quæ candidum, tam exigua differentia, ut à nemine quàm ab incolis dignosci possit, nisi cùm uvas habent & illas quidem maturas.

Fructus racemosus.

Diosc. refutatur.

Piperis historiam etiam describit Lud. Rom. sed paulum à Garcia variat. Racemis interdum cum Gingiberis radicibus muria conditis Antuerpiæ reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos ut sunt uvarum racemi. Tametsi Garcias, & hunc sequutus Acosta (quorum historiam aromatum ante multos annos latinam faciebat Clusius) de Pipere commentati sint: quia tamen his proximis annis Batavi qui in Iavam navigarunt, & ad Moluccas usque insulas etiam penetraverunt, aliquot ejus sarmenta cum foliis, ipsáque adeò radice, atque qui inter illos magis curiosi, etiam ramulos cum suo fructu immaturo inhærente retulerunt; & horum unum cui folia & fructus inhærebant, tum etiam sarmenta quædam, amici curâ & diligentiâ idem Clusius nanciscebatur: operæpretium se facturum existimavit, si ex illis notis quas in planta & ramis siccis observare potuit, ejus historiam concinnaret, & ramuli cum suo fructu & foliis, radicísque parte à perito pictore in tabella expressi figuram hic subjiceret.

Racemi muria conditi.

Descr. Clus.

VAldè autem sarmentosa est piperis nigri planta, & adeò imbecillis atque caduca, ut nisi pedamentis fulciatur, aut juxta arborem aliquam circa quam se convolvere possit, pangatur, humi procumbat & spargatur, perinde ac Lupus salictarius; lenta verò & flexibilia sunt ea sarmenta, frequentibúsque nodis sive geniculis distincta, &, quæ humi sparsa, multas fibras ad singula internodia agunt, quibus se humi figunt, quèmadmodum Clematidis aut Periclymeni flagella, ut in illorum nonnullis observabatur, quæ fibras adhuc retinebant: sic ut in illarum plantarum numero reponenda censeatur, quæ facilè pangi possunt, sarmenta porrò ad singulos nodos singulare folium proferunt alternatim, hoc est, nunc in hac, modò in altera sarmenti parte nascens, hederaceâ quodammodo formâ, vel ejus Cyclaminis quod hederaceo constat folio, cui tamen anguli desint, neque adeò crassum, verùm multò tenuius, interdum verò adeò latum, ut quatuor unciarum latitudinem æquet, & quasi orbicularem formam adquirat, nisi in mucronem desineret: maximâ verò ex parte binas duntaxat uncias latum, quatuor longum, breviter Tambul sive Betle folio adeò simile, ut alterum ab altero vix discerni queat, nisi piperis folium paullò durius, & nervos illos per folij longitudinem excurrentes paullò crassiores habere videretur: nec illud in ambitu serratum est, ut quidam pinxère, sed prorsus æquale & nihil similitudinis habens cum mali Assyrij folio, ut nonnulli tradunt, omnia verò folia quinque nervis sunt prædita, quorum medius & crassior medium foliorum per longitudinem secat, reliqui quatuor minùs crassi ab illo oriuntur, utrinque bini, in latera secundùm folij pænè longitudinem expansi, & illi quidem in nonnullis foliis æqualiter ex opposito nascentes (ea Acosta feminei sexûs ab incolis censeri scribit) in aliis verò inæqualiter oriuntur, neq; istam proportionem servant (hæc ab incolis masculini sexûs appellatione donãtur asserente eodem Acosta) sintne porrò quæ feminini generis cẽsentur, dilutiore viriditate prædita q̃ quæ pro masculini generis foliis habentur, nihil pronũciare potest Clusius, sicca duntaxat folia vidit: sed quandoquidem in eodem sarmento utriusq; formæ nata conspexit, vix sibi persuadet, colore inter se variare, illud autem observabat, utraque, licèt resiccata, pronâ parte dilutiora esse, quàm supinâ, atque per universum folium venulas obliquas transversim evagari, insuper non mediocrem acrimoniam adhuc retinere. Vvæ porrò ad ramorum internodia nascuntur teretes & oblongæ, multis granis orbicularibus, nunc majoribus, modò minoribus ipsi scapo sine petiolo adnexis constantes; & illæ quidem non ex foliorum ala, h. e. inter sedem pediculi folium sustinentis & ipsum sarmentum, sed ex altera sarmenti parte, folij pediculo videlicet oppositâ, quemadmodum ex adposita figura ad vivum expressa videre licet. Cæterùm illam acrimoniam non modò retinent sicca folia, sed etiam ipsa sarmenta, atque (quod magis mirum) ipsa radix quæ sub terra latuit, ut experiebatur Clusius. Piperis folium, quale in Bantam Iavæ emporio nascitur nullam similitudinem habebat cum Mali Assyrij foliis, sed Betulæ folium æmulari videbatur, non adeò tamen tenellum, sed magis firmum, duabus crassis venis ex utroque nervi medio latere versus aras excurrentibus, oblongiusculo mucrone præditum, quinque uncias longum in ambitu minimè serratum, tametsi folia ampliora conspexerit. Ipsum porrò monebat N. V. Fabricius Mordente, Indos solere, Piperis botros adhuc virides & immaturos, in os indere: deinde ramulum, cui grana inhærent, digitis prehen-

Clematidis aut Periclymeni sarmento.

Folio hederaceo.

Folio Tambul sive Betle.

Folia non sunt mali Assyrij.

Piperis sexus.

Piper nigrum Clusii.

Acrimonia.

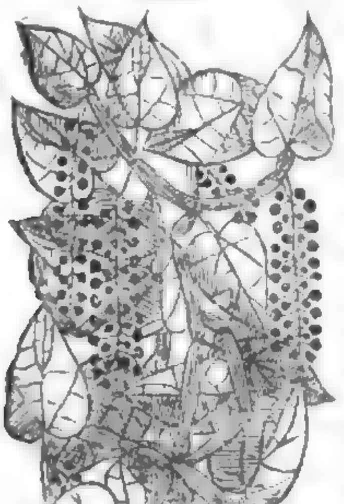
Piper in Bantam.

prehensum sensim extrahendo leviter dentibus premere, ut grana in ore maneant; illa postea mandere non sine voluptate. Idem ipsum factitasse, & gustu suaves deprehendisse, quia levem quandam acrimoniam cum pauxilla acerbitate conjunctam in illis deprehendebat. Idem Clusius in notis in Garciam ait: Putat errorem esse Garcias si Piper ab aliis *Falfal* dicatur, cùm Arabes *Filfil* vocent. Sed cùm omnes totidem literis scribant, & diversitatem diversi literarum apices tantùm efficiant, in omnium arbitrio est, utro malint modo, pronunciare, *Filfil*, aut *Falfal*. Piperis plantam ita describit Auctor geographiæ Arabicæ: Ein insula, h.e. terra Mali, nascitur arbor Piperis, neque nascitur nisi in ipsa, aut in Candaria, aut in Gerbathan: & nulla invenitur, nisi in istis tribus terris. Est autem planta, cujus stipes aliquantum similis est stipiti Vitis, foliis instar foliorum plantæ Volubilis sive Faseoli, longa, non alta, racemis instar racemorum Vitis, quorum unusquisque occultatur folio suo propter pluviam, quod inflectitur, adveniente pluviâ. Piper verò album non inflectitur ab ea, superveniente illâ initio aut ante. *Hachi* filius Charri dicit de eo, quod quum est pluvia, inflectuntur folia ejus super racemos istos, & defendunt eos à pluvia, quum recessit pluvia, attolluntur sive removentur folia à racemis, neque revertuntur, nisi tempore pluviæ. Revertente pluviâ, revertũtur folia ad ipsos. & hoc est mirum. Hæc ille, quæ nisi fallor, ait Clusius, indigent peritorũ hominũ examine. Nam mihi suspecta sunt. Sed Arabes multa ejusmodi fabulantur, ut Iudæi.

Piperis genera Acostæ. Piper domesticum, & sylv.

ACOSTA Piper aliud domesticum esse tradit, cujus usus sit; aliud sylvestre, quod ob amarorem negligatur. Domestici, inquit is, planta sarmentosa est, scanditque Hederæ modo, arboribus, quas nancisci potest, sese circumvolvendo: nodis per intervalla prædita, ad quos nascuntur folia, Betele foliis similia, parte interiore saturè virentia, exteriore dilutiora, cuspide mucronata, & gustu linguam vellicante. Horum foliorum alia aliis nigriora sũt: quæ dilutiora sunt fibrásque æqualiter nascentes habent, feminas cẽsent (nam utrumque sexum in foliis ejusdem plantæ constituunt) nigriora verò inæqualibus fibris, mares. Ad singula internodia, unde folia dependent, ex ipsa foliorum sede nascuntur uvæ, quarum maximè circiter quinquaginta grana obtinent, minores verò triginta. Radix pusilla est & summa tellure fibras agit. Summa autem similitudo est plantarum quę nigrum Piper proferunt & album: alibi tamen folia tenuiora & molliora videntur: ejus etiam fructus magis aromaticus, meliorisque saporis quam nigri.

PIPER NIGRUM Acostæ.

Gustu.

Piper femina, & mas.

Nigrum & album.

Lugd. not. Error Diosc. & Gal.

Lugd. quæ quatuor exhibet figuras, Galenum notat quòd Dioscoridem secutus eandem plantam piper longum, cãdidum & nigrum proferre falsò crediderit. Figuras autem quatuor sub his titulis exhibet Lugd. Arbor piperifera Theveti: Piper nigrum & album: Piper Matthioli: Item in app. Piper nigrum Acostæ. Galeni sententiam Cam. quoque rejicit. Pingit autem racemos rotundi piperis & folia reperta sæpiùs inter grana, item longum piper, negat ea non in eadem planta crescere piper album & nigrum, sed consimili tantum, ut botros rubros & albos in diversis vitibus; rariores autem statuit esse plantas quæ album, quàm quæ nigrum piper proferant: piper nigrum ait arundinibus sustineri quemadmodum ferè apud Belgas Lupulũ. Caulem namque debilem esse, & sine ope alterius surrigi non posse, rami Iuniperinis similes; grana viridia primùm, dein matura facta atque siccata nigrescere.

Piper albũ & nigrum non in eadem planta.

De iconib.

Folia quæ pingit Linschot. non sunt Hederæ similia, sed Lauro: Nos figuras diversas proponimus; Prior quam ponimus nobis absentibus depicta est ex Clusio. (Hæc olim posita simpliciter pro Piperis uvæ; postremò verò pro piperis albi uva) vera quidem, verùm per Sculptorem malè sculpta: ad latera additum granum caudatum, quod est Piper caudatũ sub signo crucis; & Haermia sub signo Stellæ, sed utrumque semen per Sculptorem corruptum. Icon secunda, quam proponimus est ex Clusij exoticis; Tertia, quæ est ex Acosta & figuris æneis, displicet nobis, verùm certò asserere non possumus non visâ plantâ quæ melior icon: Camerarij folia piperis exhibemus juxta iconẽ Piperis caudati sub litera A. Matthioli figuram nõ exhibemus, quia ei non consuetum vera figuris exprimere, eam facilè possemus asserere falsam & numquam ei ita visam. Theveti effigiem non sine occasione omittimus, quam tamen Ambrosius Pareus assumpsit lib. suæ Chirurgiæ 26. cap. quia falsa est, quod apparet ex seminibus quæ pingit cum pediculis Hederæ modo adhærentibus, cùm uvam repræsentent: Ex historia & icone præterea Clusij, quam hoc capite ponimus, apparet satis ineptè Thevetum appingere piperi truncum arboreum magnum, licèt scribat esse arbusculam: & cur scribit, Mali Medici foliis similia, & nihilominus in icone sunt planè Hederacea.

Matth. not.

Thev. not.

B. pin. Piper 1. rotundum nigrum: Piper nigrum, Matth. Lac. Cast. Garz. Frag. Clus. & Lug. Tab. Piper rotundũ nigrũ, Cord. hist. Lob. adv. & Cæs. Piper nigrũ in Calecut, Lud. Romano. Piper rotundũ Hippocratis, Garz. Quid sibi velit Matthiolus cũ sua figura, quã & Cast. Lugd. Tab. & Ger. habent, nõ assequor. de ea figura sic Guilandinus: si frutex ille Piper est, vel etiã Amomũ, ut alij sõniant, parũ aberit, quin vulgare Ribes, vel Piper, vel Amomum esse possit. Seritur Piperis planta hoc modo: sarmentũ ejus seu ramũ juxta prægrandẽ qualẽcumq; arborem (magna certè ex parte juxta Fausel, ut Palmã plantatã vidit Garcias) aut palũ defoditur, atq; bubulũ stercus, & cineres cũ aqua inspergũtur: infra annũ deinde fructifera est, quoque vetustior est planta, eò feracior, quippe quæ ad ipsius arboris, cui maritata est, fastigiũ sese circũvolvendo scandere soleat. In Couchin verò ubi plurimũ nigrũ nascitur, quinq; aureis emi solebãt cẽtenę libræ: sed post quadriennium aut quinquennium, quòd in alias etiã regiones importari cœperit, quindecim aut viginti aureis emendæ erãt. Piperis autẽ nigri pretium in centenas libras est duorum Lusitanicorum cum semisse, natali loco: at in Bangala duodecim Lusitanicis emuntur totidem libræ.

Eius serendi ratio.

Pretium.

Locus.

Piperis natales.

Piper nigrum rotundum in Insula Sumatra provenit & pręaltas Cãnas scãdit. Maxima Piperis quãtitas provenit in Malavar, tota ea maritima regione quæ à Promõtorio Comorim ad Cananor usq; pertingit. Nascitur etiã in Malacæ maritimis, sed bonitate superiori cedens & magna ex parte inane. Provenit similiter & in Insulis Iavæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliisque locis. Sed id totũ in Chinarum regionem deportatur, & loco natali consumitur, præter id quod in Pegu & Martaban exportatur. Poss-

sima etiam ejus pars quod in Malavar gignitur, in usum incolarum cedit, tametsi regio admodum ampla non sit: nonnihil etiam à maritimis ejus regionis populis absumitur: Pars defertur in Balagate bubulis coriis: & magna copia (tametsi regio mandato sit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id suffurantibus ipsis incolis. Eæ sunt regiones quæ Piper gignunt, quamquam & invenitur supra Cananor, quà Septentrionem spectat: sed adeò exigua quantitate, ut ipsis incolis non sufficiat, & externo importato opus habeant. Etenim non gaudet hæc planta locis desertis & mediterraneis. Quàm verò procul à Caucaso monte dissitæ sint hę regiones, ex topographicis chartis satis patet.

Vires. Colica. Piperis nigri foliis utuntur incolæ adversus dolores colicos aliósque frigidos corporis affectus. Condiuntur aceto aut sale virentes adhuc & immaturi piperis nigri racemi & usui asservantur. *Temperamentum.* Arabes & Persæ medici piper calidum tertio ordine constituunt. Sed Empirici cujusmodi sunt maxima pars Indicorum medicorum, frigidum piper faciunt, ut & pleraque alia aromata quæ excalfaciunt. Ejusmodi autem erroris causa fortè hæc fuerit. Quod ut ait *Fracast.* lib. 1. de Contag. dum mistio perstat, dum igneæ partes separatæ sunt & dispersæ, sepultæque in aliis, alteratio nulla introrsum fit, quare & Piper & Euphorbium, & reliqua tractata manibus frigida sentiuntur. At ubi casu aliquo mistio illa solvitur & mutatur, & partes quæ ejusdem rationis sunt, in unum coëunt, & majorem quantitatem & potentiam ad agendum acquirunt, tum actu fiunt, & agunt jam, undè & Calx, & Piper, & Euphorbium jam calida percipiuntur, quùm prius potentiâ solùm calida essent, actu verò aliter se habentia propter eandem causam, nec seminaria intrinsecus sese alterant, quanquam è diversis constent, utpote mista, quod autem in tam pauca quantitate vis multa inesse possit, declarant & Euphorbij, & Piperis, & similium particulæ minimæ & effugientes visum, quibus tanta vis à natura tributa est, adeò refert ignem in materia densa contineri, quanquam parva sit. Item: Quis putaret è Pipere, Iride, & Ptarmica sternutamentum conciliari? exhalant nimirum ex omnibus his ac circumquaque feruntur insensibilia corpora, quorũ diversæ actiones sunt & facultates.

PIPER ARBOTIVUM, BRASMA.

Reperitur etiamnum Piper quoddam in genere nigri, nutrimento defectum, cassum seu inane ac leve, quod Brasma [βράσμα] Diosc. vocat. *Piper immaturum.* Hoc non dubitamus nos asserere esse Piper immaturum. Lugduni sæpiùs vidimus, racemorum instar, quale habemus adhuc, de quo egimus in descriptione Piperis nigri, id manifestè demonstrat longum Piper à nigro multùm differre.

Brachmasis. Piper abortivum. Semina, inquit Plinius, cassa & inania vocant Brachmasin Indorum linguâ, sic significante abortum. Cæs. Brassinas. Cord. hist. Piper abortivum, sive Brosina sive Brasma, Negociatoribus Gerbelor nominatum. Sed nec Brasma vocabulum quod apud Dioscoridem legitur, nec Brechmasin, quod apud Plinium, unquam his in regionibus audivit, aut auditum putat Garcias, cui Piper quod linguâ Malavarica à Canara nomen sumpsit.

Syn. C. B. B. pin. Piper cassum inane: Piper Canarinum, Frag. Lugd. Linscot. 4. part. Ind. or. c. 18. Hoc cæruleum est, intus cavum, in cujus spatio granula quædam continentur, quod paupercula plebis usibus cedit, quare Canarynum, i. rusticanum vocari solet: & propter vilitatem ad exteros non effertur.

Usus. Tussis. Est hoc inane illoque utuntur ad pituitam à capite evacuandam, dentiúmque dolores mitigandos: *Dentes. Colica.* nonnulli & in cholerico, quem vocant affectu, miris laudibus celebrant.

PIPER ALBUM.

Descr. Piper album magnitudine videtur nigro cedere, utrinque umbilicello tantillum prominulo, exiguo, minimè rugoso, albido sive cinericeo: substantia ejus interior bicolor est quéadmodũ piperis nigri, & cava in meditullio (præter albâ pelliculam quam habet) apparet; cortex, quo grana integuntur, nigricans facilè detrahitur, quod non fieret si esset immaturum, ut Galenus & nonnulli volunt; *Immaturũ non est.* sapore adeò est fervido præditum, ut jam supra triginta annos in capsulis meis reservatum fauces igneo ardore urat, quanto magis recens, quo argumento convincuntur ij, qui piper album nigro immaturius contendunt, nec aliâ ratione differre ex vestigiis reliquiarum corticum apparet delibratum.

Synon. Piper omphacodes. Cæterùm piperis albi meminisse constat Diosc. nominantem πέπερι λευκόν, πέπερι ὀμφακῶδες, quod commodum maximè dicit ad ocularia medicamenta & ad antidotos theriacalésque compositiones. Hoc Galenus lib. 1. de antid. ex Androm. seniore, per ἀγλαΐαν significat, quam Cornarius, uti dictum ante, *Aglaia. Flamma candens.* cãdentem Flãmam, à flãmeo fervore nuncupat, & πυρώδες ἀγλαΐον, quasi igneum candidum Philo dicit.

Et licèt Sylvius piper album ex longo fieri testatus sit: attamen piper candidum in propria planta provenit differente à nigro, ut Vitis albam ferens uvam, ab ea quæ nigram fert. Candidum quidem nigro calidius & odoratius est, vel Lobelio teste. Et hinc Cordo assentiri non possum, qui l. 4. hist. piper album ignavius nigro existimat, Dioscoridem secutus, licèt eum in eo interim reprehendat, quòd candidum etiam ipso longo ignavius putarit. Sed errat & Matthiolus, qui in hist. germ. piper rotundum album ante maturitatem colligi, ideóque nec tam acre & gratum esse dicit, quàm nigrum.

Locus. Candidi autem plantæ rariores sunt, nec nisi certis Malavar & Malacæ locis raræ nascuntur, autore Garcia. Vidit Clusius Ulyssipone candidum piper, & inde secum attulit grano non rugoso, sed pleno, acriore & odoratiore quàm nigrum, Ulyssipone tamen neglectum. Ex Indiis verò copiosum saltem quod medicamentis sufficeret, haberi posset, si Lusitani pharmacopolæ paulò diligentiores essent. Invenitur interdum Antuerpiæ apud Myropolas nigro permistum: sic & racemos nonnunquam cum Zingiberis radicibus muria conditis, ibidem reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos, ut sunt uvarum racemi.

Synon. Matth. Lac. Garç. Frag. Clus. ad Garc. Cast. Lugd. Linsc. 4. par. Ind. or. c. 18. Tab. Turn. & Lob. obs. Piper album. Piper rotundum album, Cord. hist. Piperis alterum genus candidum crassiori grano, Cæs. Piper 2. rotundum album, B. pin. *C. Bauh.* cui & piperis alterum genus, quod in Taprobana *Molaga* vocant, Lud. Romano. Sabanh pute, seu piper album, reliquis paulo exilius, in Sur da. part. 4. Ind. or. c. 18. Nos cum Cæsalpino piper in Taprobana, Molaga vocatum, à pipere hoc candido sejungimus.

Vires & Usus. Candidum piper solet magnatum mensis inferri: eo enim utuntur quemadmodum nos sale: venenis resistere & ocularibus medicamentis prodesse asserunt, quod & Diosc. annotavit, atque utinam totam hujus plantæ historiam tam verè descripsisset. *Admonitio.* Oratos autem omnes Medicos volo, ut piperis candidi loco (quod calidius est & odoratius) nigrum non præscribant, nisi candidi sit penuria. Similiter ne longum piper candidi aut nigri loco substituant.

PIPER

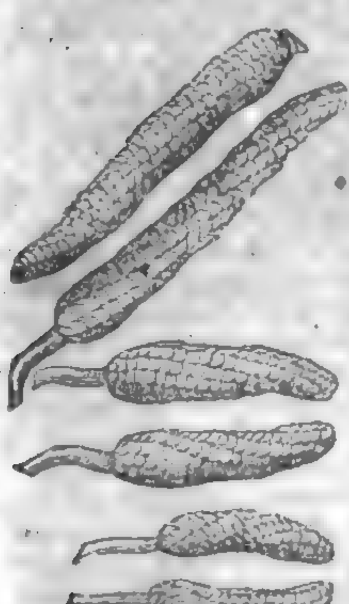
INSVLÆ TAPROBANÆ candidius Molaga.

IVd. Vartom. lib. 6. Indicarum rerum de pipere insulæ Taprobanæ ita tradit: In insulæ Sumatræ urbe Pyder, procerioris piperis uberior est proventus, miráque copia: linguâ patriâ piper Molaga dicitur, i. e. longè procerius illo quod huc advehitur, multóque candidius, verùm inane ac mordax plurimùm, sed ponderosum minùs: venit enim inibi piper non pondere, sed mensurâ, ut apud nos Triticum exponitur. Tanta est huius ubertas, ut inde anno singulo vicenæ naves onustæ evehantur; hæ Catajum proficiscuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor verò, quæ piper hujusmodi gignit procerius, crassioris est caudicis, amplioráque folia, eadémque carnosiora habet arboribus urbis Calecut. Cæs. Piperis alterú genus in Taprobana copiosum, & patrio nomine Molaga vocatum, quod maximè apud Tartaros dispensatur.

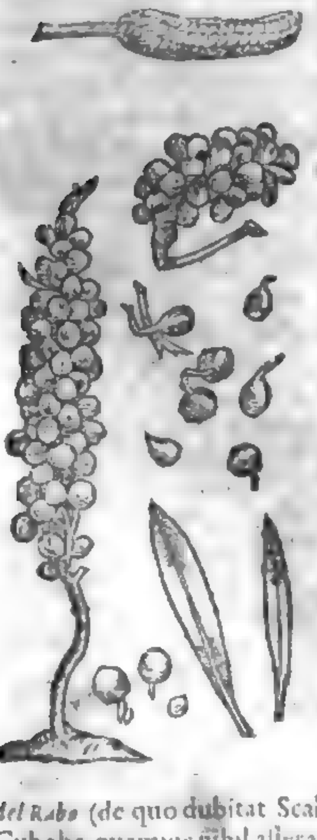
Piper procerius. Molaga. *Arbor descript.*

PIPER CAVDATVM.

Piper caudatum unde dictum & quale.

Piper caudatum nomen partim à sapore, partim à forma invenit: grana sunt pipere & albo & nigro plerumque minora, quędam equalia, ex rotundo sublonga, & pediculum versus turbinata, &, ut vulgare nomé præfert, caudata, coloris nigricantis vel fusci, inter piper album & nigrum medij, cortice crassiusculo, extenso, interdum nonnihil vel rugoso, vel crispo, medullam comprehendente, piperis vulgaris modo bicolorem, duriusculam, in cujus tamen medio non conspicitur vacuus ille scrobiculus: sapor idem nihilominus cum pipere vulgato, jam etiam supra annum trigesimum.

Cubeba 1. Bicarab.

An Monachis in Mes. dist. 1. prima Cubeba Pandectarij, sylvestris fortè, cujus grana traduntur minora & sicut piper acuta.

Olim Antuerpiam invectum piperis genus, quod Lusitani *Pimenta del Rabo* (de quo dubitat Scalig. exerc. 148. ne sit Cubeba, quamvis nihil afferat.) caudatum piper appellabant: Cubebis ferè simile erat (*ita describente Clus.*) pediculo subnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugosum, nigricans, eadem acrimonia qua piper prædictum, aromaticum, racematim (ut ab iis qui racemos habuerunt, didicit) cohærens. Amomum nonnulli periti perperam existimarunt. Cæterùm similes uvas septennio post ex Guinea recens allatas, accipiebat ab honestissimis iisdémque humanissimis viris, VVilhelmo Parduyn & Petro Gareto, Piperis ex Guineà appellatione. Erant autem illarum quædam breves & unciales tantùm, nonnullæ verò tres uncias ferè longæ, tenui stilo inhærentes, longiusculo petiolo grana rotunda, vel minora, vel crassiuscula continentes, vicena, tricena, interdum plura, legitimo quidem pipere minora, non minùs tamen fervidi saporis, duráve & solida, ejusdem etiam penè coloris. An porrò ipsa planta perinde arbores & perticas scandat, ut ejus quod ex Orientali India adfertur, hactenus intelligere non licuit.

Pimenta del Rabo. Piper Cubebis simile. Amomum non est. Piper Guinea.

Quùm caudati piperis figuram curavimus parandam non visa erat racemosa Clusij: ea autem cum à sculptore minùs feliciter sit effigiata (ceu in prima icone piperis nigri sub signo crucis videre licet) Clusij etiam figuram proponimus.

Anguillara, cui dicitur Amomum & Piperis species, à Portugalensibus *Pimenta del rabo* dictum, pro Pipere Æthiopico vendi solitum, ait in Syria vocari Piper sylvestre; plantam describi folio Vitis, quæ ipsi quondam visa sit Venetiis & Patavij. Lectores perpendant an Anguill. non existimarit esse Ribes nigrum quibusdam dictum, fruticem ferentem hoc Piperis genus, licèt baccæ succulentæ nullo modo respondeant. Lob. adv. Piper caudatum *Pimenta del Rabo* Lusitanis (Clus. ad Garz. Frag. Lugd.) dicta, Amomo apta planta, Peper met steerten vocata Belgis, i. e. caudatum piper cujus folia prodidit esse foliis Vitis Anguillara. Eid. Lob. de Balsamo: Piper caudatum, Amomum creditum.

Amomum. Piper Æthiopicum. Piper sylv. Anguill. Amomum.

Apollo, ex Anguillara hæc pro suis venditat: sunt, ait, qui piper sylvestre Syrium, *Pimentum del Rabo* Lusitanis vocatum (cujus plantæ tum Venetiis, tum Patavij in hortis quibusdam visuntur) Amomum existiment, suffrutex enim est vitigineis foliis, racemosis floribus, candentibúsque, in acerrima semina Aphacæ magnitudine terminantibus: omni ex parte gravi, acríque odore præditus.

Apollo taxatur.

Lugd. Piper caudatum Clusio. Imp. hist. nat. *Pepe di Rabo*, Piperis racemosi genus, quod adferunt Lusitani, quidamque Amomum antiquorum existimant, novum Piperis genus. B. pin. Piper II. racemosum caudatum ex Guinea: Amomum Anguillaræ: *Pimento del Rabo*, Linscot. part. 4. Ind. orient. fig. 15.

PIPER LONGVM.

Piper longum nucamenta betulacea æmulatur, unciam aut sescunciam longum, teres, aliquando planum, coloris fusci vel cinerei, reticulato verruculatur plexu, in superficie asperum, cujus pro numero grana pelliculis seorsim privatis inclusa, Sinapi granis paria, foris nigricantia, intùs subalbida, gustu non cedente nigro vel albo, quanquam non statim apparente: pendent autem hi juli ex pediculo gracili unciali, alteri sinu inserto.

Descr. Color. Grana. Iuli.

Diosc. μακρόπιπερι dicitur, quod tandem in perfectum piper evadere credit.

Synon. Piperis longi genera diversa.

Theophr. qui innuit longum piper diversi generis esse, vocat piper prælongum nigrum,

Fructus piperis germinans. semine papaveris. Galen. Fructus piperis jam germinatis esse piper longum contendit, quod si fraudulenter præparatum sit, si aqua maceretur, solvatur, si verò nativum sit, indissolutum permaneat. Magnitudine verò Piper hoc aliud superare ait corticemq; subtiliorem & minùs rugosum habere.

PIPER LONGUM MONARDIS.

Qui proprias lustrarunt regiones ubi piper longum (quod reliquis duobus est acrius) virescit, testantur apud Matth. aliam arborem à pipere nigro & albo esse, licèt Galenus & Diosc. eandē plantam tam rotūdum, quàm longum piper edere crediderint.

Gal. & Dio. reprehenduntur.

PIPER LONGUM CLUSII.

Planta, inquit Garcias, quæ longum piper profert, longè alia est, etenim non plus habet similitudinis cum nigro & albo, quàm faba cum ovo. Nos piper longum, quod à viris doctis recipitur, non provenire in eadem planta, in qua album & nigrum, certò credidimus non lecto Garziâ: erat enim nobis piper longum & rotundum, cum pediculis qui demonstrabāt diversam esse plantam: per illos enim apparebat, longum in rotundum non posse diffundi, semina etiam jam perfecta & matura medullâ suâ differebant. Vt D. Presburger annotarat, Guilandinus piper Indum, Capsicum Actuarij, & piper longum Diosc. idem esse tradit. Cord. in Diosc. facit piper longum nigro & candido omninò dissimile. Idem verò hist. (ubi describit) censet esse cum Diosc. Galeno & Plinio rudimentum piperis albi & nigri. Sed si piper est immaturum cur granula medullâ albâ plena? cur in uvis piperis granum ejus integrum apparet, ac etiam illa, quæ minora sunt, inania & ideò Brasma. Lob. obs. piper longum, μακρὸς πέπερι, Macropiper. Eid. adv. ang. Lang pepper. ger. Langen pfeffer; Belg. Lange peper; Hisp. *Pimenta*: Item piper longum à pipere nigro diversa planta, folio Mori. Tab. piper longum minus.

Piper Indum.

Cord. refut.

Macropiper.

Folio Mori.

Et licèt Cæsalpinus, cui piper tertium longum dicitur, arborem à recentioribus describi neget, ac Solinum & Plinium eam Iunipero tantùm similem tradidisse scribat, non defuerunt tamen, qui eam delinearint.

Arbor Iunipero similis.

Piperis longi apud Aromatarios multi culei pleni conspiciuntur: sed & Batavi nauclerì magnam ejus quantitatem cum aliis aromatibus anno 1597. ex Iava advexerunt, & singulis annis adhuc advehunt, quod eum differat ab eo cujus Nicolaus Monardes meminit libro de simplic. med. ex Novo orbe delatis, ejus iconem ad vivum expressam ex lib. exot. petitam, post piperis nigri iconem, hîc adjiciendam (inquit Clus. apud Garc. arom. l.1.c.22.) putavi. Botrorum maxima pars duarum unciarum longitudinem rarò excedit, tametsi inter recens allatos reperiim ad trium unciarum longitudinem productos, nullum verò minimi digiti crassitudinem æquantem, sed graciliorem, & æqualis penè ubique crassitudinis, plurimis granis Milij repurgati granorum instar, obliquè secundùm longitudinem dispositis constantem, cineracei quodammodo externâ parte coloris, internâ albi, fervidi saporis. Plantam igitur (pergit Clus. exot. l.1.c.20.) quæ longum piper profert, ab ea in qua nigrum nascitur, longè dissimilem esse scribit Garcias, sed (quod ejus viri pace dictum volo) plurimùm fallitur, meâ quidem sententiâ. Nam plantæ longum piper ferentis ramulum pedalem ternis foliis & binis fructibus præditum anno à nato Christo 1601. Amstelredami dono accipiebam ab eruditiss. viro Doctore Lamberto Hortensio, qui eodem anno ex Iava redierat, ibidem ab ipso decerptum: acceperunt & nonnulli ab aliis illo etiam majores, sed omnium folia à piperis nigri foliis non multùm differre mihi videbantur, nisi quòd paulò teneriora dilutioréque viriditate prædita essent, meâ opinione, tum etiam breviore pediculo subnixa, atque etiam pluribus nervis insignita: nam à medio illo nervo folium à pediculo per longitudinem secante, non modò quaterni alij nervi exoriebantur, sed utrinque quini & seni, interdum etiam & plures, pro foliorum videlicet amplitudine, illi tamen minùs eminentes quàm in nigri foliis, & inæquali ortu nati, multis etiam obliquis venulis per folium transversim evagantibus: & licèt resiccata essent ea folia, ac per multos menses inter chartas adservata, non levi tamen acrimoniâ erant adhuc prædita. Fructus qui Iuli quodammodo formam æmulabantur, oriri etiam conspiciebantur ad singula internodia, non in folij alâ: sed quemadmodum in pipere nigro, ex ipsius folij opposita parte, in altero videlicet ramuli latere, atque etiam alternis perinde ac in pipere nigro: erant verò illi fructus modò longiores, modò breviores, quasi ex multis granulis eleganti serie secundùm pediculi longitudinem congestis constantes, virides tamen, quia ante maturitatem lecti, in quibusdam autem ramulis adeò tenellum fructum conspiciebam, ut jam primùm natus videretur, quùm ramuli abrumperentur. Horum etiam ramulorum internodia sive articuli breviore spatio ab invicem videbantur dissiti, quàm in nigro. Nulla autem istius piperis sarmenta vidi, sed, ut dixi, ramulos duntaxat ab ipsa planta abruptos, quorum magis integrum in tabella adpositâ à perito pictore exprimi curabam.

Descr. Botrorum Clus.

Descr. plantæ.

Error Garciæ.

Acrimonia.

Bry. frat. Icon. Ind. Orient. de pipere longo hæc habent. Chiabe est piper longum, crescit in Iava, à præstantioribus & opulentioribus incolis præfertur, quippe quòd rotundo Pipere salubrius putent.

Chiabe.

C.B. pin. Piper 3. longum orientale: Piper longum, Matth. Lac. Cord. hist. Lob. Garz. Frag. Clus. ad Garz. & exot. l.1.c.20. Linscotto & Iavensibus Pepleni. Piper longum orientale, Cast. Macropiper minus, Tab. Hujus arboris facies longè alia existit Linscoto, non autem Clusio.

Synon.

Garciæ, qui longum piper *Pimpilim* vocari ait, in Bengala nascitur, quæ regio quinquaginta leucarum spatio à Malavar distat, ubi candidum & nigrum gignuntur. pretium longi piperis in Bengala est unius aurei cum semisse in singulas centenas libras. Aloy. Cad. Piper longum in Same invenit.

Locus.

Piper

ires & usum. Piper longum intensâ mordacitate prædicum est & subamarum, quoniam immaturum: antidotis item & theriacis medicaminibus accommodatum, Diosc. Nonnulli statim ab initio curationis uvulæ relaxatæ ab inflammatione pulvere piperis lõgi auxiliari conantur, quod quidem periculo non vacat.

PIPER EX FLORIDA.

Descr. STyli sunt palmaris longitudinis, plus minus, haud ita Myosuri spicæ absimiles, crassitudine pari, fusci, veluti pulvere crispati, nudi tamen & politi circa imum, obsequiosi, sapore acriusculo, ad piper accedente. In Musæi mei thesauro habeo à quadraginta ferè annis titulo, *Poivre de floride.*

An Piper longum Monardis? Considerandum an hoc piper sit idẽ cum pipere longo Monardis quod sic describit:

Toto Continentis tractu (in quo Nata, Carthago) & etiam in Novo regno, magnus est usus piperis cujusdam oblongi, quod majori acrimoniâ præditum est Orientali, magisque aromaticum, & jucundiorem odorem spirat, Capsici odore. quàm Axi, seu Capsicum; quinetiam præfertur piperi nigro, cùm saporis, tum suavitatis causâ. Altæ cujusdam plantæ fructus est, oblongus, crassitudine quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum conjuncto & continuo ordine dispositis, seminis plantaginis modo; quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

An planta peregrina Clusij? AN est porrò illa plantula peregrina, de qua Clus. exot. l. 4. c. 11, ita scribit: Habet hæc plantula cauliculum uncialis longitudinis aut ampliorem, valdè gracilem, sustinẽtem ut plurimùm binas, oblongas, graciles, quincunciales que; veluti spicas, longo pediculo subnixas, adeò obliquè quaquaversum striatas & rugosas, ut exilium lumbricorum siccatorum, aut teretium lunularum formam quodammodo referant, coloris fusci & fuliginosi, subacris & calidi saporis, odore autem Melilotum penè referentes. Quoniam autem Iacobus Garetus, qui plantulam Clusio mittebat, nullum nomen adscripsit, nec unde habeat ipsi significavit, ideò ad cujus plantæ genus hæc referri possit, ignorat, quod nemo inficias ibit, cùm difficilè sit, de plantis nunquam antea conspectis, eisque mutilis & correptis, certi quidpiam statuere.

PLANTULA PEREGRINA Clusij.

Synon. Monard. Ital. vocat suam plantam *Pepe longo di Carthagenia*: Item ex versione Clusij, Piper quoddam oblongum. Ejus autem iconem antè posuimus cum figura piperis longi, quæ sanè non ita respondere videtur, ut descriptio. Lob. obs. & ic. Piper longum Monardis. Cast. Indiæ Occidentalis quoddam genus piperis, quo indigenæ loco piperis utuntur. Lugd. ex Monard. Piper longum. Tab. Macropiper majus. Hic cum Lob. & Lugd. proponit figuram Monardis. B. pin. Piper 4. longum occidentale (sic & Cast.) dimidij pedis longitudine: Piperis longi genus ex Carthagine, Frag. Piper longum incolis *Chiabe* dictum, Linscot. 4. part. Ind. or. fig. 10. Ego hoc ad præcedens piper longum refero. Cæterum B. pin. plantulam peregrinam Clusij, ad piper longum Felsel Alpini pertinere scribit.

PIPER ÆTHIOPICUM siliquosum.

Descr. SIliquæ plures ex uno tuberculo pendent unciarum duarum, trium, quatuórve longitudine, rotundæ, pennæ anserinæ crassitudine, nigricantes, incurvæ aliquantum, thoralis pro contẽtorum seminum numero distinctæ, alioqui etiam rugosæ, fibris longis, lentis, fractúque cõtumacibus contextæ; interior substantia ex rubro nonnihil est cinerea: semina distinctis comprehenduntur loculis (cat noso pariete unumquemque distinguente loculum) ex rotundo oblonga, difficulter è siliqua avellenda, magnitudine minimi Phaseoli, foris nigra & nitida, medullâ duriusculâ subfescente, textura cancellata (præsertim juxta pelliculam, quâ integitur) favos apum imitata. Sapor tam Sapor. siliquæ, quàm seminum ad Piperis nigri saporem accedit.

Cubeba. An Lon. Cubeben? Certum siquidem est figuram apud eum non esse Cubebarum vulgarium, dubitamus igitur an piperis Æthiopici, licèt non placeat Piper Æthiopicum. icon, nec etiam nostra, quæ per ineptum sculptorem corrupta. Lob. adv. & ic. Piper Æthiopicum [*ita etiam Tab.*] Matthioli; Amomum officin. non- Amomum. nullarum & Longa vita.

Habzelin (inquit Guill.) granum nominatur Serapioni Piper Æthiopicum. Verùm Piper Æthiopicum revera est aliud, in Barbaria dicitur *Cron*, formâ spectatur Phaseoli. Memini Venetiis Agyrtam siliquas pro Balsami fructu venditasse quæ res & Impostura. doctis, ut audio, imposuit.

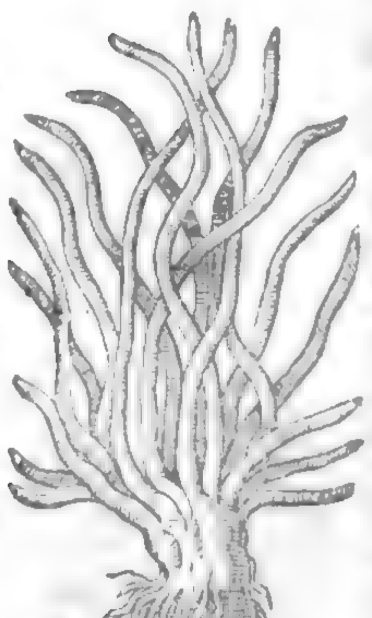
Siliquas nigras quas pro Carpesio Paul. Hessus ad Matth. misit, cur probet legitimum esse Carpesium, nihil penitùs argumenti sibi sese offerre. Etenim quum Galenus Carpesium, præter id quòd herba sit figurâ & facultate Phu similis, festucis vel sti- Carpesium non est. pulis tantùm constare asserat, non siliquis, neque granis, non videt, quo pacto ejus acquiescat sententiæ, præsertim quum jampridem compertum habeat, hasce siliquas nil aliud esse,

Piper Nigrorum, Serap. quàm Piper nigrorum ita Serapioni vocatum, qui ejus historiam posteritatis memoriæ commendavit his verbis: Æthiopicum Piper Barbari nominant *Croni*, & est in forma sua Phaseolis non absimile, semina tamen minora habet, & cortices, siliquásve breviores, colore nigro & gustu ferè acri; veluti piper, atque è Nigrorum plaga advehitur, dentium doloribus non inutile. *Vires.* Quæ quidem notæ adeò conspicuæ sunt in hisce siliquis, & granis intus conclusis, ut nullus relinquatur dubitationis locus. Adde quod mansum (ut experimento constat) dentium dolores perinde ac Pyrethrum in masticatoriis mulceat. *Dolor dentium.* Et non ex Syria vel Pamphylia (ubi Carpesij plurimum provenire testatur Galenus) sed ex Æthiopia adferatur.

An Piper Cardano Diepæ visum. An hoc intelligit Cardanus, cùm dicit. Vidimus Diepæ piperis genus quoddam ex India allatum, muccosum & pingue valdè, in vaginulis contentum quæ nigræ erant, cùm ipsum piper colore esset ferrugineo & majus nostro quod ex Oriente defertur. Itaque cùm plurimum habeat humidi concocti, gratius est ventriculo jecorique: & maximè, quòd saporis sit mitioris & longo piperi similis. Est nobis piper Æthiopicum siliquosum, pulcherrimum à Paludano missum sapore acri, vegeto.

Syn. C.B. B.pin. Piper 6. oblongum nigrum. An Piper longum, Diosc. Habzeli & Piper nigrorum, Serap. Piper æthiopicum, Matth. Lob. Cast. Lugd. Tab. Crone & Granum Anesen Avicennæ, Ang. Carpesium, Cord. hist. Piperis aliud genus æthiopicum, Frag.

PIPER LONGVM FELFEL Tavil, Alpini.

Descr. Est quædam herba in viridariis quibusdam custodita, junci folius, sed crassioribus, è quibus sectis succus quidam flavus manat, valdè acris ac exurẽs, *Folia iuncea.* totaque planta est calida in quarto gradu, magis quàm piper exurens. *Temperamentum.* Eâ utuntur emplastri modo apposita, ad coxendicis dolorem, nec non ad frigidos articulorum dolores; corrigũt verò nimium ejus calorem oleo rosaceo, vel myrthino. *Morbi pisias.*

Synon. B.pin. Piper 5. longum angustissimum ex Florida: Piper longum, Felfel, Alpino. Plantula peregrina, Clus. ex l.4.c.11. De Pipere ex Florida, ceu & plantula peregrina Clusij, nos ante diximus.

FRVCTVS SQVAMMOSVS cum granis piperis nigri; An Brasima Diosc.

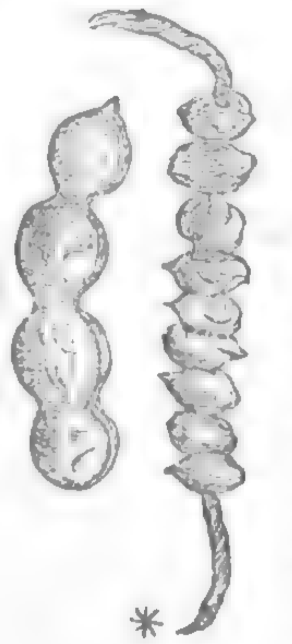
Descr. E VValachria delatus fructus, quem VVillelmus Pardus, ms. Clus. exot. l.2. c.22. communicabat: exilis erat, semunciam magnitudine non superans, *Nuci Fausel similis.* exiguæ & immaturæ Nuci Fausel non valdè dissimilis, exalbidi coloris, calice præditus quatuor squamis constante, continens aliquot grana fusca, rotunda, instar Piperis nigri, sed valdè rugosa, quia forsitan immatura, intus alba, acris saporis; An Brasina Dioscoridis?

Synon. C.B. An B.pin. Piper 9. abortivum: Βράσμα Diosc. piperis scil. nigri genus cassum seu inane & leve, ob nutrimenti defectum. Bresma, sive Brasina, Cord. hist.

LOBVS ÆTHIOPICO PIPERI similis, acris.

Descr. Lobus (inquit Clus. ex. l.3. c.16.) non valdè dissimilis Æthiopici Piperis lobis: nam & illorum instar articulis distinctus, & grana in singulis continebat nigra, crassiuscula, rugosa, acris saporis: alioqui lobus crassior erat piperis Æthiopici lobis, cortice denso constans, foris rugoso, coloris ex ruso nigricantis, supernâ & infernâ parte duplici nervo à pediculo ad extremum lobum excurrente: pluribus aliquot articulis præditum fuisse verisimile; nam post quartum articulum præcisus fuerat. Hujus figura comprehenditur in sequenti tabella, *Icon.* 1. loco. B.pin. Piper 8.

CROPIOT RVGOSVS FRVCTVS acerrimus semine simili piperi Æthiopico.

Exoticus fructus Cropiot, quem *Cropiot.* (autore Clus. exot. l.2. cap.21.) orn. vir VValichius Syvertz anno 1599. de nautis ex America redeuntibus redemerat; parvus & rugosus erat fructus, *Descr.* nõ valdè dissimilis singularibus ejus fructûs articulis, quem piper Æthiopicum appellant, & Avicennæ esse putatur, magnâ acrimoniâ præditus; nigrumq; semen continens, ut piper Æthiopicum. Solere autem incolas eũ fructum admiscere Tabaci foliis, adscriptum erat: quum illius fumum haurire vellent, ad capitis dolorem leniendum. *Usus.* Erant autem aliquot ejus fructus funiculo trajecti, ut in icone videre est: quod incolas fecisse arbitratur ad eos commodiùs reficcandum, vel ut in promptu haberent, quando illis utendum. Hujus icon 2. loco exprimitur.

BODAGLAM FRVCTVS EXOTIticus, Paludano.

Descr. Piperis ferè magnitudine fructum exoticum nobis misit Paludanus, cinereum, imâ parte angulosum nullo pediculo donatum, supernâ amplo hiatu cavernosum, intergerinorum quorundam parietum beneficio in tres cellulas distinctum, apertum, cæteroqui per ambitum

tunnita æqualem, ut cultello dissectum, & mediam quandam fructûs portionem dicas. Cellulas porrò seminij quiddam continuisse suspicio est, quæ fortè exciderant, aut ad maturitatem non pervenerant. Totius alioqui structuram non malè fortè quis Mespilo compararit, nisi quòd totus hic cavernosus, & seminij (si quod fuit) nil nisi vasculum corticosum esse videatur, qui dentibus facilè atteritur, sapore est acriusculo & ferè evanido. Est & gemellus, & compressiones quæ circa angulos imâ parte apparent, plures cohæsisse immediatè & sine pediculo manifestè arguunt.

Forma Mespili. *Sapor.*

MVNGO.

Est semen, inquit Garcias, viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine. Nasci ferunt in Palæstina. Ejus meminit Avicenna l.2.c.481. vocatque *Messe* [*Meisse habent nostra exemplaria & additum margini Mes. Mex. Clus.*] Bellunensis ejus interpres *Meus* (Mex autem dici debere ab eruditis Medicis Arabibus edoctus sum.) Huic lectioni accedit ipsum ipsius Avicennæ testimonium qui l.1.Fen.3.doct.2.c.7. phibet ne aves cũ Mex edantur, q. periculum sit, ne crudum adhuc Mex cum earum chilo ad hepar rapiatur: pabulum esse equorum; interdum tamen etiam ab hominibus edi: Guzarate & Decan incolas in febribus hoc modo uti. Febricitans cibo abstinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos hujus fructûs decoctum illi propinatur in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mungo & instar Orizæ coctum febricitanti exhibetur: panis verò triticeus non nisi post multos dies administratur: non quod frumento careant hæ provinciæ: nam etsi non stercorentur & colantur agri, quemadmodum apud nos, sed superficie tenus duntaxat arentur, nativâ suâ pinguedine & ubertate etiam interdum sine pluvia frumentum Novembri mense sibi commissum, medio Ianuario colligendum & maturum exhibent. Mungo frigidus est, quantum ex ejus facultatibus colligere licet.

Avicenna lectio varia. *Editur ab avibus.* *Pabulum equorum.* *Febres.* *Decoctum.* *Temperamentum.*

B.pin. capite de Cubebis quarto loco dicitur Fructus niger Coriandro similis.

HAERMIA SERAPIONIS, sive Piperella.

Haërmiæ nomine datum granum, piperi est suppar, Coriandro paulò majus, aliquando æquale, rotundum, colore fusco vel citrino, pediculus tenuis qualis piperi caudato, ab ejus vestigio ad adversum mucronem brevissimum producuntur pulcherrimæ striæ crebræ atque huic quidem cortici separabili substantia subest compressa, solidiuscula, punctis rubentibus guttata, in qua est sinus exsculptus, ad medium usque penetrans: sapor apparet adhuc aromaticus, ad Garyophyllorum saporem accedens, etiam in iis granis, quæ totos jam triginta annos & plures asservo, Lugduni per D. Val. Dourez data: Clusius ait granum contineri nigricans calidi gustûs. Icon est cum Pipere nigro ubi stellâ notatur: ineptus sculptor malè eam imitatus est.

Descr. *Sapor.* *Icon.*

Haërmia, vel Piperella Serapionis est in figura sua sicut figura piperis minoris, nisi quia est in colore suo quasi citrina. Est autem granum parvum, minùs pipere odoriferum, cujus odor est sicut odor ligni Aloes. Lugd. Mungo similis fructus. Cæterùm non placet nostra Haermia pro Mungo: quia hoc semen Valerandi non mihi videtur aptum febricitantibus, & equorum pabulo, quod prædicatur de Mungo. D.B.Paludanus 1598. misit nobis pro Amomo.

Haermia, vel Piperella Serapionis. *Lugd. nos.* *Amomum.*

Missus est Valerando Dourez ex Ormuz (inquit Clusius exot.) fructus piperis magnitudine, rotundus, striatus, qui Coriandri grana ita simulatur, ut primùm intuentibus Coriandrum videatur, majus tamen & nigrum, membrana superior granum continet nigricans calidi gustûs. Non ineptè quadrare videtur Negundo: sed neque etiam huic Mungo: cui exactissimè conveniret, nisi calidus esset, Mungo verò frigidus, quantum ex ejus facultatibus colligere licet.

Coriandro si. *Negundo.* *Mungo.*

B.pin. Piper 7. sive Piperi similis fructus striatus: Haermia Serap. Fructus cap. de Mungo additus, fortè Negundo, Clus. ad Garz. Caryophyllus Plinianus sive Negundo, Imper. Negundo, Garz. Acost. Fragoso. Nos de Negundo & Mungo sub suis titulis.

Syn. C. B.

In Haermia duas esse virtutes contrarias scriptum reliquit Serapio. nam testatur eam & caliditate & frigiditate participare; interim nec humiditate carere, in doloribus frigidis gutturis & ventris siccitate utilem esse: nonnihil eam abstergere.

Vires & Temper.

NEGVNDO ARBOR MAS ET fœmina.

Provenit in Balaguate & Malavar arbuscula q̃dã Persicæ magnitudine, frequentibus ramis, qui recisi frequentiores lætioresque enascuntur, foliis Sambuci, simili modo per ambitum serratis & aliquãtulum hispidis: flos ex cinereo candidus, fructus niger, piperis magnitudine, aut paulò major. Malavar incolæ eum suis eduliis Caril nuncupatis inspergũt. Hæc Garcias.

Locus. *Descr Garcia.* *Sambuci folio.* *Fructus.*

De Negũdo hæc tradit Acosta; Duæ arbores multis Indiæ locis, præsertim verò provincia Malabar inveniuntur. Earum prior mas censetur Amygdalæ magnitudine, foliis supernè virentibus internè lanuginosis & hirsutis, foliorũ Salviæ modo, in ambitu serratis, quæ procul aspicientibus Sambuci foliis simillima videntur. Altera Negundo fœmina nuncupata. Eadem magnitudine quã prior assurgit, folia verò habet ampliora, rotundioraque, neque in ambitu serrata, foliis Populi albæ perquam similia: utriusque folia Salviam odore & sapore referunt,

Acosta Negundo descr. *Salviæ folio.* *Fœmina folio populi.*

magis amara quàm mari & acria: in plurimis foliis parte aversâ summo manè inhærens conspicitur spuma quædam candida, quæ nocte ex illis emanat; flos cinerei coloris, plurimùmque ad Rorismarini florem accedit; fructus similis piperi nigro, acris gustûs, minimè urentis uti Piper, at Zingiberi propemodum paris.

Rorismarinus flore.

Nomina linguar. *Vitex non est.*

Vulgare nomen est, teste Garcia, Negundo quam nonnulli in Balagate *Sambali* appellant, in Malavar *Noche* qui Viticem esse contendunt, multùm errant. Acosta ex vers. Clusij, duas arbores facit: priorem marem censet & à Canarinis *Varalo Negunda* appellari refert: alteram Negundo fœminam nuncupat quam ait *Nochilla* à Lusitanis, vulgo in Canaria *Nyergundi* dici, in Balagate *Sambali*, in Malabar *Noche*: utramque verò tam marem, q̃ fœminâ ab Arabibus, Persis, & Decan incolis *Bache* vocari; Turcis *Ayt*.

Si Acostæ icon legitima est, folia quæ dicit Populi, ego potiùs Iuglandis dicerem, à forma quâ prædita sunt & materia. Meritò Negundo subnectenda subjiciendáve historiæ Haermiç Serapionis, quandoquidem fructus qui existimatur Haermia, traditur à Clusio & Imperato pro Negundo, quemadmodum & Cariophyllum quoque Plinianum quorundam, alijs Amomum Lusitanicum censetur.

Cariophyllum Plinij quorũdam aliis Amomum.

Vires. *Vsus.* *Contusio.*

Multis facultatibus prædita est hæc arbor, teneriorum ramulorum cum foliis decocto, aut ipsis elixis, aut contusis, utilissimè contusa foventur, modò non adsit vulnus. Friguntur interdum iidem rami cum foliis in oleo, & contusionibus applicantur, resolvunt enim tumores & curant. Frequens est adeò hujus usus, ut in omnibus doloribus, frictum cum oleo, aut elixum exhibendum censeant. Non desunt qui supra vulnera admoverint, ut àque nocte dolorem sustulisse, materiámq; digessisse affirment: deinde foliis contusis, ipsis vulneribus impositis ita ea emundasse ut brevi ad cicatricem perducta sint. Vtilem perhibent esse mulieres ad juvandum conceptum, ejus enim succo aut decocto epoto, uteros ad conceptionem præparari. Ego (ait Garcias) malim præmandi, valentiùs enim futurum existimo medicamentum. Masticata folia oris halitum commendant. Acrimoniæ verò cujusdam participant veluti Nasturtium: unde manifestum est calidam esse hanc plantam. Experti sunt nonnulli veneris stimulos & impetus cohibere, eámque ob causam Viticem esse contenderunt. Arborem moderatè calidam faciunt, ut notat Acosta, & semini paulò plus caloris tribuunt. Folia, flores, fructus, contusa aut in aqua decocta, vel in oleo fricta, utiliter imponuntur omnibus doloribus ex quacunque causa provenientibus: præsertim verò in articulorum doloribus ex frigida causa natis, atque in tumoribus & contusionibus mirabiles præbet effectus. Vlceribus etiam vetustis folia trita imponuntur, felici successu, quandoquidem eorum materiam digerunt, eáque emundant, & ad cicatricem perducunt, modò corpus non sit impurum. Et sanè in vulneribus, apostematibus, & contusionibus adeò utilem experiuntur, ut Chirurgorum operam minimè requirant. Mulieres horum foliorum decocto omni tempore universum corpus lavant: tantáque invasit persuasio apud illas, Negundo folia, flores & fructus, utilia esse ad juvandum conceptum, ut eum, qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obruturæ sint. Obstetricibus etiam, quas illi Dayas vocant, apprimè nota est hæc arbor. Adeò frequens est hujus arboris usus ad medendum in illis regionibus, ut nisi Deus præcisos ramos multiplici fœtura renasci faceret, jam diu fuissent consumptæ arbores, aut certè maximi pretij nunc essent. Sed quo magis præciduntur rami, eò feliciùs renascuntur, perpetuáque fronde virent.

Tumor. *Vulnera.* *Oris halitum.* *Venerem cohibet.* *Temperamentum.* *Dolores frigid.* *Vlcera.* *Vulnera.* *Conceptum iuvat.*

CVBEBÆ. CAP. XLVII.

CVbebæ grana sunt Piperi similia, interdum paullò majora, pediculo longo stili instar donata, cortice fusco, rugoso, interdum erugato, extensóque, nucleo subjecto exiguo, rotundo, foris nigricante, intus albo: aliquando cassa reperiuntur, quæ efficaci vel etiam efficaciore sapore prædita, quàm nucleata, suavi, aromatico, acri, sed qui Piperis acrimoniæ multùm cedat, pertinaci tamen.

Differ. Piperis grano. *Sapor.*

Considerandum an Cubebæ pingantur cum Pipere caudato?

Cubebarum quidem meminit Avicenna: verùm non describit: quare considerandum an vulgares Cubebas intelligat, vires siquidem respondere videntur.

An Cubebarum nostrarũ meminerit Avicenna?

Myrti sylvestris fructum ait Hermolaus Cubebas Mauricè vocatas, quod quàm verum sit, diligenter animadverti cupit, præsertim ab iis dissentiens, qui hoc affirmant; Galenum certè id, quod Cubebas Medici appellant, Carpesium vocare tradit, esse autem odoratum semen Carpesium, h.e. Cubebam, quam Paulus & Carpesiam quandoque vocarit: Mauros sylvestris Myrti baccas, Carpesium, & Cubebas esse putasse.

Myrtus sil. non est.

Serapio (attestante Brassav.) magno errore, arborem ferentem Cubebas, esse Diosc. Oxymyrsinem arbitratur. Recentiores etiam (ut Pandect. & alij) cum Serapione Carpesium Oxymyrsinem esse putant, & tamen Cubebæ Oxymyrsine esse non possunt: nec Carpesium Galeni.

Serapionis error, de Oxymyrsine.

Actuarius, referente Ruellio, Carpesium à Barbaris jam suâ ætate Cubebas vel Combebas dictas, esse professus est, & hoc nomen officinis vulgatissimum, longè aliam rem esse à Rusco. Carpesium autem Actuarij & Nicolai Myrepsi Combebam vel Compedam nuncupari, & officinis Cubeba dici, testatur etiam Fuchsius de comp. med. qui Actuarium disertè fecisse scribit quòd Combebas alio nomine Carpesia dici annotarit. Sed licèt Actuarius κούϐεϐας, vel κούμϐα etiam καρπήσια vel καρπήσια vocari scripserit, Galeni tamen καρπήσιον, aut Dioscoridis Oxymyrsine, seu Myrti sylv. fructus (nam eum Carpisiorum nō meminisse legitur apud Silvium de comp. med.) Cubebæ esse non possunt, id quod Serapio & alij quidam Neoterici existimant. Cubebas verò longè diversos esse à Carpesio fructus, Cord. Lob. & Pena confirmant: existimat autem cum Pena Lobelius fieri posse, ut sit nigro piperi congener. Est ipsi in obs. Cubeba officin. piper Hippocratis simpliciter & Piper rotundum Theophr. Gullandino.

Ruscum non est. *Compeda.* *Piper Hippoc.* *Piper rotũdu Theoph.*

Veris, aiunt Monachi, Cubebis, si Plateario credimus, caremus: communes Cubebæ non solùm non habent acutum saporem, sed cum quadam pauca amaritudine insipidæ sunt, & nullam præbent aromaticitatem: tres autem Cubebarum species esse scribit Pandectarius ex autoritate Plinij [*apud Plinium non invenimus*] quarum ultima, quæ pro domestica scribitur, potest esse communis Aromatariorum. Heus quàm depravatus, si non penitùs abolitus Monachorum gustus & odoratus. In Cubebis vulgaribus acrimoniam & aromaticum saporem ac odorem comperimus, quem concedunt & observarunt Hermol. Sylv. Fuchs. Matth. & Cæsalpinus.

Monachi hallucinantur.

Quid hac tempestate sit Carpesium arduum fatetur fuerit Matthiolo explicare. Tametsi Hermol. Ruell. Fuchsius ac etiam Monachi pro certo exploratum habent, Avicennæ, Serap. & Actuarij autoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui vulgò Cubebæ vocantur, legitimum esse Carpesium: verùm eos in errore versari existimat, qui credunt (ut Hermol. Ruel. & Fuchsius) vulgares Seplasiariorum Cubebas, illas refer-

Error multorum.

referre, de quibus scripsêre Serapio, Avicenna & Actuarius, quandoquidem qui dixerit Cubebas fructum vel semen esse, eorum reperit neminem: nec minus probari posse putat, id usquam dixisse Galenum: cujus stirpis fructus vulgares Cubebæ sint, quid affirmare velit, non habet, cùm ex Orientali plaga peregrinæ afferantur. Hæc Matthiolus qui scribit Monachos nostras Cubebas recipere, quod falsum est. Scribit Robertus sub vocabulo Opocarpasi, [Greek] aut [Greek] aliud esse, quàm Opocarpason, Actuarium [Greek] appellare, & Nicolaum Myrepsum: sed Combebas, sive Cubebas Mauritanorum, vel [Greek] Græcorum differre à Cubebis officinarum: [Greek] enim herbam esse Phu appellato generi similem.

Matth. redarguitur.

Cubebæ (tradente Linschott.) crescunt in Iavæ sylvis sua sponte ad ripam Sunda. Vocatur ab incolis *Coutiombi* & *Cumuc*. Malayvicè, *Cubathini*. In Sunda saccus plenus, Barhrut (mensuræ genus est) ponderis 56. librarum dum carè venditur & in summo pretio est, sex aut septem millibus caxas divenditur. Arbores earum pomis nostris haud absimiles sunt: racematim cohærent grana, sicut uvæ vitium quæque tamen proprio hærent pediculo. Iavæ incolæ Cubebas coquunt antequam divendant, ne & alibi locorum seminentur atque proveniant.

Ab Arabibus Medicis, ut Garcias scribit, appellatur hic fructus *Cubebe* & *Quabeb*; à vulgo *Quabebechini* in Iaoa, ubi frequens nascitur, *Cumuc*; à reliquis Indis, præterquam in Malayo, *Cubab sini*, & etiam à quibusdam *Cubachini*, non quòd in Sina vel China nascatur, sed eò perferatur: sylvestris autem est planta, & sponte nascens, non domestica, neque multorum generum, uti falsò Monachi putarunt: neque est folio Myrthi: fructus autem neque piperis genus, neque Carpesium, neque Viticis semen, ut quidam asserere ausi sunt, quorum sententiam utriusq; historia & facultates planè dissimiles satis convellunt. Putat Silvaticus ex Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud esse quàm Dioscoridis Myrtum silvestrem, quem Ruscum vocant; aut Carpesium Galeni. Sed fallitur.

Monachi reprah.

Apud Acostam It. appellantur Cubebæ aromaticæ & venereæ; vulgo Arab. *Cubeba Chini*; incolis *Cubal Chini*, non quòd in China proveniat &c. Hæc ille qui fua ex Garcia desumpsit. Ruellium autem & Monachos taxat, quòd existimarint Carpesium esse Cubebas Serapionis & Avicennæ, quia ubi Galenus ponat Carpesium, Serapio scripserit Cubebas. Verùm Cubebas fuisse cognitas Dioscoridi, & Galeno scitè negat. Lacuna per Carpesium intelligit radices, & ideò concludit pro Carpesio sumendas Cubebas Arabum. Monachi dicunt se vidisse varias species Cubebarum, quasdam sine sapore, alias amaras, & alias bonas. Sed fieri potuit amaras fuisse corruptas, bonas recentiores & meliùs conservatas. Ant. Musa & Serapio dicentes nos habere Cubebas, hallucinantur, confundúntq; Carpesium cum Myrto silvestri. Pandectarius existimans Galenum vocasse Cubebas Cauti, errat, quia est species Dauci sylvestris: Qui volet videre varietatem opinionum legat Monachos in Mes. de Cubebis, Brassavolam, Ant. Musam, Platear. Pandect. Luminare majus, Sim. Ganuensem, Serap. Galen. Avicen. Matth. Sylv. Hermol. Lacun. Matthiolum & alios.

Ruell. & Monachi taxantur.

Pandectarij error.

Cubebæ nostræ non sunt Carpesium Galeni: sed nec ut Scalig. somniat, Plinij Caryophyllon. *Pimento del rabo* Lusitanis, quod significat piper caudatum, valdè veretur idem Scaliger ne sit Cubeba, nihil asserit tamen. Officinæ pro Cubebis substituerunt grana quædam odorata, formâ piperis, quem legitimi Amomi fructum putat Cæsalpinus. Sed & Cubebas vulgi; quas Medici accipiunt pro Carpesio, putantes esse fructus Myrti sylvestris, potiùs Amomi fructum idem Cæsalpinus arbitratur.

Quædam de [illegible] substitutis.

B. pinax Cubebas officinis vocatas, Actuario dici [Greek], Arabibus Cubebe & Quabeba. Idem inibi cum Matthiolo negare videtur Cubebas 1. vulgares esse Arabum Cubebas, aut Carpesium Galeni.

VIRES ET USUS.

Cubebæ ex autoritate Avicennæ, calidæ & siccæ sunt, aperiunt, attenuant, Cinnamomo ignaviores, utiles ad genitalium & gingivarum putrida ulcera, ac aphthas; ore retentæ vocem claram reddunt, hepatis obstructiones aperiunt. Vrinæ vias emundant, arenulas extergunt, calculos pellunt tam renum, quàm vesicæ. Salivam mansæ è capite alliciunt. Hermol. Barbar. de Cubebis vulgaribus dicit: Carpesium si ore contineatur claram vocem facit pronuntiantibus: ob id Bernard. Iustin. homo inprimis doctus, & eloquens nunquam sine hoc semine concionabatur. Sed & illam dotem prædicant: majorem in coitu voluptatem sentiri ab iis, qui habeant in ore, quasi non sit in ea titillatione mens commota: nisi doceamur quemadmodum nos Venus adminiculatior, & violentior transversos auferat. Cubebæ vulgares (teste Math.) excalfacere valent tertij ordinis initio & siccant in fine ejus. Languentem ex pituita ventriculum, vel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant, lienem juvant, flatus discutiunt & frigidis uteri affectibus auxiliantur. Diu cum Mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt & cerebrum roborant. Cubebarum apud Indos, inquit Garcias, magnus in vino maceratarum est usus ad excitandam Venerem; tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum. VVirt. Emp. ad vertiginem accipere jubet 4. aut 5. Cubebas masticandas, & retinendas in ore, expuendam humiditatem quæ cumuletur, postremo etiam ipsas Cubebas. Idem ad eundem affectum suadet Cubebarum ℥. j. Sacch. albi ℥. j. ß. reducendas in pulverem: accipiendum quantum supra nummum grossum dictum manere possit manè & vesperi: quum autem accipiantur obturandas esse nares, ut odor pulveris ascendat ad caput. sed & defluxionibus à capite obnoxio manè masticandas præcipit Cubebas conditas vel non conditas.

Temperamentum.

Vlcera.

Obstructiones.

Vox.

Temper.

Affectus uteri frigidi.

Venerem excitant.

Defluxiones.

FRAGRE SERAPIONIS.

Fragre, ut autor est Aben Mesuai, assimilatur Ciceribus, & est calidum & siccum in secundo gradu, & ingreditur medicinas quæ præparant stomachum. Fragra assimilatur ab Isaac Eben amram Ciceri, & habet interius granum parvum, nigrum, rotundum, de foris verò rubeum, & ex succo ejus fit collutio ad fætorem oris, & confert, & nos utimur eo in Nodach, i. e. in pulverizationibus & unguentis. Fragaria non idem est, teste Cæsalpino, quod apud Serapionem Fragre vocatur.

Temperamentum.

Fœtor oris.

AMOMUM IN GENERE.
CAP. XLVIII.

De Amomo, quod apud Theophr. l. 9. hist. c. 7. alij ex Media, alij ex Indiâ advehi narrant, parcius tamen, at vehementiùs odorum, ita disserit Dioscorides. Amomum frutex est [illegible] velut botrus ex ligno perplexus sibimet: habet etiam florem quendam parvum velut Violæ albæ: folia verò Bryoniæ similia. Optimum est Armenium colore aurum referens [illegible] habénsque lignum subfulvum, admodum odoratum. At Medicum [illegible] quòd in campestribus & aquosis locis nascitur, inval-

Theophr.

Diosc. generatim.

Armenium.

Medicum.

gatur cùm cecinit [Greek] ἀμώμῳ. Matthioli sententiæ adstipulari deprehenditur Iunior Andromachus, qui nusquam Botrym commemorat, sed Amomum tantùm. Hæc ille, qui quum nos (ait Amat.) vero carere Amomo sciret, ut illum tamen haberemus nos in Lusitaniam remittit, ubi ex India nunc delatum contendit: Amati tamen sententiâ fallitur, cùm huc usque Amomum verum incompertum sit. Sed Amato in Apologia refragatur Matthiolus dicens, nunquam meis scriptis affirmavi Amomum ex India in Lusitaniam convehi, nec eo quemquam remisi. Scripsi quidem me à quibusdam non spernendæ fidei Medicis accepisse jam primum ex India in Lusitaniam afferri Amomum, nec sanè plura quàm hæc.

Matth. reprehenditur.

Matth. se excusat.

Hamama Columbam, non pedem Columbæ, ut vult Garcias, significare scribit Clusius. Quod verò Garcias ait pedem Columbinum esse Diosc. Amomum, præterquam quod illi impositum est ab illo Iudæo, scire debemus Columbam scribi per He in fine, Amomum autem per Elif. quæ sola scriptionis differentia constituit & significationum differentias; ut Amomum vel ejus notio nullam cognationem habeat cum Columba. Itaque vanum est pedem illum Columbinum cum Amomo Dioscoridis conferre, propter solam allusionem nominum. An est Olivij Amomum, quod vidit in Musæo Calceolarij colore ad aurum vergente, pallente scilicet & uvam referente, quod Piperis genus esse apud Lusitanos non audet affirmare. Observat Maronea (cujus sententiam videant lectores postea sub Amomo novo facie Cardamomi minoris) Amomi vocem antiquissimam, quâ Theophr. etiam utitur, Indicam esse, non Arabicam ut existimant recentiores, qui dum Amomi Etymon ab Arabibus frustra perquirunt, in ea bis peccant: siquidem duplici utuntur incertissimo fundamento, uno quidem, quia Amomi vocem asserunt Arabicam esse non Indicam: altero verò quia ponunt tanquam notissimum antiquissimam linguam Arabicam ab ætate Theophrasti ad hæc usque tempora suam integritatem servasse. Significat autem vox Amomi & fruticem ipsum, & etiam racemum, qui est præcipua pars quæ inservit usui medico. Theophr. & Galenus satis jejunè pertractarunt de Amomo, cùm ejusdem descriptionem omiserint. Verùm Dioscorides & Plinius eas dederunt Amomi descriptiones, quæ si unà conjungantur Amomi notitiam & facilem & perspicuam faciunt. Recentiores autem, qui utriusque auctoris de Amomo descriptiones invicem sejungere student, ipsi veterum Amomo magnas tenebras offundunt. Diosc. & Plinij unanimis est consensus in Amomi historia describenda: explodenda opinio recentiorum existimantium Plinium & Dioscoridem non convenire inter se in Amomi descriptione. Plinij est singularis diligentia, quâ ipsum superavit Dioscoridem in Amomo delineando, unde adhuc magis redarguendi recentiores asserentes Plinium ignorasse legitimum Amomum. Hactenus Maronea, qui diligenter consensum Dioscoridis & Plinij demonstravit quem omittimus, quia patet ex utriusque scriptis huic capiti præpositis, ac etiam ex iis, quæ excerpta ex Maroneæ Commentariis à nobis posita sunt postea sub titulo Amomi novi Cardamomi parvi facie sive Racemi Indici.

Hamama quid significet. Garcias deceptus.

Opinio columbini pedem Amomum [illegible] refellitur.

Amomum vox Indica non Arabica.

Error duplex modernorum.

Amomi significatio. Theophr. & Galen.

Diosc. & Plinius conciliantur.

Amomum Humelbergio, apud Apuleium frutex est odoratus, transmarinus, cujus semen in usu esse scribit. Sed miramur Humelbergium, cur non indicet ubinam sit in usu, & quale sit. Latet nos prætera, an Castoris Durantis, [Greek], sive Hamanæis & Hamanæ icon vera sit necne.

Acrunctum. Humelbergius notatur. Hamanis icon.

Bellon. in obs. ait [illegible] adhuc proferre Amomum: hoc vero Constantinopoli, qui volet habere, petendum, nec (addit de neglect. cult.) sine adminiculo subsistere. Quale autem Amomum intelligat Bellonius nondum nobis constat. an fortè in Obs. per Constantinopolitanum intelligit Amomum verum quorundam, de quo mox? Et de neglect. cult. aliud, nempe Ribes nigrum.

Volunt præterea aliqui Cardamomum vulgare esse Amomum.

Cardamomum.

Nec desunt qui per Amomum, Amomum novum Cardamomi minoris vulgaris facie sive Indicum racemum (de quo paulò post, quod Clusius spurium vocat) intelligi dicant.

Amomum novum &c.

Amomum, autore Hadr. in nomencl. est Piper hortense ab holitorum gente dictum. Hoc Piper Hadriani est Ribes nigrum.

Ribes nigrum.

Piper denique caudatum, *Pimenta del rabo* quibusdam Amomum nuncupatur.

Piper caudatum.

Est & Amomum Garyophylli odore quorūdam.

Amomum Caryophylli odore.

Est & piper Æthiopicum Matthioli, Amomum Officinarum nonnullarum.

Lob. in append. ac Icon. plant. & Cæs. (quod nobis nondum arridet) putant Cubebas legitimum Amomum.

Cubebæ.

Rosa Hierichuntis multis est Amomum, quæ opinio quibusdam displicet & nobis etiam.

Rosa Hierichuntis.

Pro Amomo Plinij vulgus Italorum Strychnodendron ostendit.

Strychnodendros.

Botrys falsò æstimata à multis Amomum, & pro eo malè usurpata fuit.

Botrys.

Sic quoque Sison falsò Amomum officinis dicitur.

Sison.

Ammi Alexandrinum etiam ab aliquibus malè existimatur esse Amomum. Amomi nomine in officinis vendi Bibinellæ tertium genus scribit Gualterus Ryff. in reform. pharm. germ. l. 1. c. 21. Est hæc nobis Saxifragia hircina.

Ammi Alexandr.

Saxifragia hircina.

Cæterùm aberrare eos, qui pedem Columbinum faciunt Amomum demonstramus sub Geranio Columbino. Et hoc nobiscum sentit Ioh. Agric. Serapionem erroris incusans, quod Amomum pedem Columbinum esse putarit.

Geranium Columbinum.

Galenus l. 6. simpl. sicut & codex de substitutis Acorum imponunt, quem sequitur Cordus in Aurea Alexandrina, in Diatrion. Mes. in Theriaca, in trochiscis Hedichroi. Placot. Borgar. uc. Matth. Turn. Lac. Bacchanell. & Apollo, quorum opinio minimè improbanda videtur: quum Acori radix quàm sæpissimè falsò Calamum odoratum vocant, & odorata sit & acris & præter id adstringat siccetque. Quum Galenus Amomum similem Acoro facultatem obtinere scribat, præstaret, inquit Clusius, legitimum Acorum, satis videlicet jam cognitum, medicamentis Amomum recipientibus admiscere, quàm alias plantas, quæ pro Amomo obtrudi solent. Fuchsius quidem Amomi vice Acoro utitur, ast ejus penuria Galanga majore. Idem & Amatus, qui Acorum, Galangam crassam censet. Dispens. Col. Amomi loco ponit in troch. Hedr. id quod dicitur, Calamus aromaticus. Hunc sequitur Tab. apud V Virsung dicens: Galenus scribit Acorum [[illegible]] easdem habere vires cum Amomo: eo igitur utendum censeo in defectu Amomi. Amomi sive Pomi Hierosolymitani locum (sic Michaeli Neand. placet) explet Acorus. Hic si intelligit per Pomum Hierosolymitanum ut puto Rosam Hierico, nomen Pomi Hierosolymitani certè non placet.

Substituitur Acorum.

Galanga maior.

Calamus aromaticus.

Quid tandem Amomi loco accipiendum sit, & Diosc. & Galenum declarare dicit Marantha. Et hinc ex dictis Dioscoridis colligit recentiores Medicos magno in errore versari, atque in illo quidem duplici. Primum quidem, quod semen, nescit quod ex vera Amomi planta minimè exceptum usui adaptent: Deinde, qui putant Amomi semen (si modò

Marantha redarguitur.

Alius.

do verum reperiretur) accipiendum esse: cùm potius ejus lignum utile à veteribus judicetur, ut ex Dioscoridis lectione se accepisse gloriatur. Inquit enim adulterari ex Galeno solere Amomum herbâ simili, quæ sit sine fructu: jam si fructus ad usum ducerentur, non posse plantam, quæ fructu careat, adumbrare: monere præterea Galenum fragmenta fugienda esse, & integros surculos capiendos. quod de fructu minimè intelligi possit, deligendum etiam esse, valdè odoratum, modò cariem non contraxerit: cariem autem non ita semini videri propriam, sicuti ligno. Sed erroris hujus causa fortè Plinium fuisse qui l.12.c.13. Amomi uvam in usu esse asseruerit: Nec ipsum latere in usu etiam fuisse Amomi uvas, & racemos: ut 9.κτ' τόπους cap.3. ubi Asclepiadis pharmaca ad hydropem recenset Galenus: similiter & κτ' τόπους in stomaticis Hieræ, Amomi racemos: & 7.κτ' γένη, c.9. Amomi uvas. Sed dicendum esse præcipuam partem lignum, sive surculos fuisse, quos intellexerint, cùm Amomi absolutè mentio fieret: & cùm aliam partem cuperent, veluti racemos, Vvasve explicatè protulisse. Sed de Amomo aliàs longè plura.

Amomi quæ pars accipienda.

Asarum. Amomi loco substituitur Asarum à Collegio Florentin antib. Turnero, Borgaruco, & Monachis in Mesuem dist.1. cens.28. quos ridemus meritò quòd substituant Azarum purgans medicamentum, pro non purgante, in quo magnum facultatum discrimen. Animadvertendum tamen ab Adolpho Occone in Bened. lax. Nicol. pro Amomo tolerabilius substitui Asarum, cum compositio sit purgans, quàm in alius compositionibus non evacuantibus.

Sabina. Porrò ab Avicenna pro Amomo poni Sabina duplum planè displicet, ingratum medicamentum & penè fœtidum pro odorato.

Cubebæ. Pro Amomo substituuntur Cubebæ à Cordo, Placotomo, Turnero, & Borgaruco. Turnerus tamen deficiente vero Amomo uti posse putat

Carpesium. Carpesio, quod quibusdam Cubebarum nomine notum sit.

Ammi. Avicenna Amomi loco supponit Ammi quasi duplum, ut & Fuchsius in antiball. pro Amomo substituit semen Ameos, in Aurea Alex. & in Benedicta.

Caryophylli. Amomi loco præstabit Caryophyllos substituere, qui longè præstare videntur authore Matthiolo, quod & ipsum Gesn. in Hedychroi pastillis non improbat, & nobis præcæteris antiballomenis summè placet.

AMOMVM QVORVNDAM odore Cariophylli.

Amomum Lusitanorum. Descr.

CLariss. Paludani munere missos fructus inscriptione Amomi verui Lusitanorum adservavimus. Eosdem anno 1605. attulit ex Anglia Cherlerus, sine nomine, datos ut censemus à Iacobo Gareto. Magnitudinem autem variat: quidam namque piper æquat, quidam etiam duplo ferè major est: omnes sunt cortice fusco, rugoso, umbilico, summo tenui, non quo parti adhæserunt, prædìti, quadripartito. Vnum vel duos continent nucleos nigros atrovirente membranulâ tectos, qui intergerino pariete dispescuntur.

AMOMUM NOSTRUM EX ipso fructu.

Mali Granati fructus.

Tota sanè fructûs figura externa pulchrè Mali Granati, colore excepto, respondet.

Sapor. Sapore est acriusculo, aromatico, ad Caryophyllos accedente. Manifestè differt ab Haermia Serapionis, ut conferenti apparebit: inter cæteras notas, huic non adsunt pulchræ striæ. Nos curavimus ex ipso fructu pingendum.

Icon.

Garofalo Pliniano, semen aromaticum, inquit Imperatus, adfertur per Lusitanos, magnitudinis piperis nigri communis, odoris & saporis Caryophylli aromatici, odor tamen vetustate evanescit: Neoterici vocant nomine Indico *Negundo*: multum convenit cum descriptione Caryophylli apud Plinium. Et hæc ille qui alibi vocat Caryophyllum Plinianum, aroma nuper delatum ex India. Duos autem pingit fructus, & secundo loco Haermiam nostram.

Negundo. Caryophyllon Plinij.

Descr. Clus.

AMomi descripti Clusius exot.l.1.c.17. iconem & descriptionem proponit his verbis: Mittebat ad me Londino Iac. Garetus anno 1601. fructum orbicularem, piperis grano plerumque majorem, nonnunquam etiam minorem, rugosum, fusci coloris, satis fragilem, qui apertus semen continere deprehendebatur rotundum, nigrum, in binas partes scissile, non minus aromatici odoris & saporis quàm ipse fructus, atque aromaticos Caryophyllos quodammodo referentis: botri autem in modum nascitur, ut ex multis granis, quæ petiolos suos adhuc retinebant, & binis ternisque granis uni ramulo inhærentibus conjecturam facere poteram: his adjecta erant folia, unius quidem formæ, sed magnitudine valdè differentia: nam quædam septem uncias erant longa, tres lata, nonnulla quinque duntaxat uncias longa, duas cum semisse lata, alia trium unciarũ longitudinem nõ excedebant, & vix duarum latitudinem attingebant, quæ etiam iis longè minora & angustiora præsertim quæ cum granis permixta reperta fuerant, pro loci quem in ramis aut ramulis occupaverant ratione: nulla autem inter illa reperi quæ serratas haberent oras sed æquales omnia, & multis tenuibus venis, à nervo folia per longitudinem secante, in latera obliquè excurrentibus, prædita, eorum mucrone nunc angustiore, obtuso tamen, nunc latiore & quasi orbiculato, cineracei & ex spadiceo coloris, & satis acris saporis: ramuli qui additi fuerant, tenues quadranguli, cineracei coloris cortice tecti, annotini videlicet, qui verò postea nati, spadiceo, retinentes adhuc vestigia ubi folia adhæserant, quæ ut plurimum, ex adverso nata esse demonstrabant, & illi etiam acriusculi saporis, perinde ac folia nec ingrati odoris. Additum præterea erat radicis cujusdam fragmentum cubitalis longitudinis, à nautis quos ex India rediisse scribebat, relatum cum prædicto fructu & foliis: intelligebat autem ab aliis fragmentum illud ab arbore, sive frutice folia illa & fructum ferente, recisum: ejus materia valdè dura & firma erat internâ parte alba, externâ & sub cortice latente, fusca ob vetustatem forsitan: erat autem gemino cortice tectum, interno quidem satis denso, fuscique coloris & acris saporis, interno verò breviore, ex cineraceo flavescentis coloris (quem ex argillacea terra in qua planta nata contraxisse verisimile est) acerrimique

AMOMUM CLUSII.

Folia.

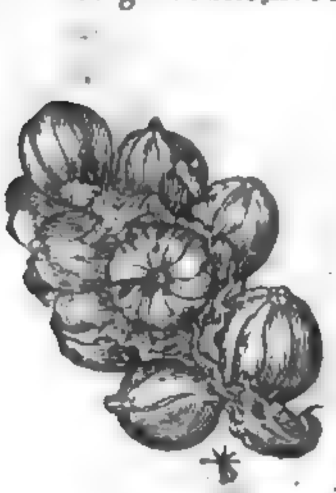
Color & sapor.

Radix quædam.

rimique saporis. Eam porrò radicem multis tenuibus fibris firmatam fuisse, quædam adhuc inhærentes, & aliarum, quæ abruptæ, vestigia apparentia satis innuebant. Ipse autem Garetus adscribebat, se, licèt omni diligentiâ adhibitâ, ut nautas qui hæc attulerant convenire posset, ad percontandū in qua provincia legissent & an nomen atque facultates ab incolis intellexissent, illos nunquam invenire potuisse. Similem autem fructum, petiolis tamen carentem aliquot annis ante accipere memini, additâ ejus, qui mittebat, interrogatione an Amomum? Et certè huic fructui sunt facultates Amomi, quod Dioscorides nobis proponit, facultatibus non valdè dissimiles: etenim calfaciendi, adstringendi & exsiccandi vim habet, & reliqua præstare posse arbitror, ad quæ Amomum utile esse Diosc. l.1. scribit: aliquot tamen notæ, iis quas Diosc. suo Amomo tribuit, non respondent, veluti folia quæ Bryoniæ foliis dissimilia, radix crassior, quàm ut fruticis videri queat, tametsi in quibusdam fruticibus nec minores, nec minùs crassas, quàm hæc sit quę missa mihi, observare meminerim, ut in Cisti plerisq; generibus & quibusdam aliis. Sed judicio iis relicto qui in his rebus sunt me peritiores, & magis exercitati satis officio me perfunctum existimabam, si eam quæ de fructu, foliis & ramulis & radice observabam benevolo lectori proponerem. Cæterùm hunc exoticum fructum diligentiùs considerans, primarias quasdam notas reperio, quæ me plurimùm movent (proferam enim ingenuè quod sentio) ut Plinij Garyophyllon esse censeri possit. Nam is l.12. cap.7. postea quàm de Pipere egit, hæc subjicit: est etiamnum in India piperis granis simile quod vocatur Garyophyllon, grandius fragiliúsq;. Tradunt in Indico loco id gigni. Advehitur odoris gratiâ. Tametsi brevis hæc sit & succincta descriptio, nec ullas facultates fructus ipsius contineat, habet tamen insignes notas, quæ cum iis, quas fructus quem lectoris oculis subjicio possidet, collatæ, valdè similes deprehenduntur, veluti comparatio cum piperis granis, illis tamen esse grandiora fragilioraq;, ut plerumque hęc sunt grana, licèt etiam parva reperiantur odor gratus, & ad Caryophyllos aromaticos, qui nobis in usu, valdè accedens, cujus gratiâ Plinij tempore adferebantur. Et certè hunc fructum manducatum, oris halitum gratiorem reddere comperiebam: ad multos præterea alios usus utilem fore credibile est, si quis periculum faceret.

An Amomum. *Vires.* *Garyophyllon Plinij.* *Odor.* *Ad oris halitum.*

AMOMUM NOVUM CARDAMOMI vulgaris Facie, sive Indicus racemus.

Amomum novum, nobis primum demonstratū est per fratrē C. Bauhinum, quod est instar uvæ. Ejus autem dedit duos folliculos Cardamomo minori accedentes, & semina continētes Cardamomo minori paria, ejúsdemque cum meis saporis & odoris. Eam uvam exprimit Clusius in exot. Auctuario: de ea autem scribit sub titulo Amomi spurij, quæ sequuntur. Anno Christi 1605. mittebat ad me Ioan. Pona, plantæ cujusdam aliquot fructus uvarum instar confertim in ramulo natos, & aromaticum quidpiam redolentes, quos pro legitimo Amomo sibi datos scribebat: atque adeò eam opinionem Plinij autoritate confirmare nitebatur, qui l.12. c.13. Amomi & Amomidis mentionem faciens, subjicit: simile his & nomine & frutice, Cardamomum, semine oblongo. Verùm quidem est singulos uvarū quos accipiebā fructus, aliquam cū minore Cardamomo, in officinis vulgò recepto, similitudinem habere, certè uterq; fructus triangularis est formę. At Cardamomi vulgò recepti theca oblongior est, & minùs crassa, multisq; striis distincta semina continens crassiuscula, Meleguetæ seminibus non valdè absimilia, odorata, subrufi coloris, nec ingrati saporis, licèt acriusculi: ejus verò fructus qui pro Amomo missus, theca brevior, crassior & candidior est, nec adeò striata, seminaq; continet tenui membranâ involuta, nigra, oblógiuscula, duplo quàm minoris Cardamomi semina majora, splendentiaque & valdè dura, albâ quidē medullam continentia, quæ acrimoniā quandā tandem exerit, sed nullius amaritudinis participem: atq; insuper tota uva cum suo fructu nativum odorem habere non videbatur, sed ascititium potiùs & olei Lavendulæ odorem quodammodo spirabat, quasi illo delibuta fuisset, vel certè apud simile oleum adservata.

Amomum Spurium Clusij. *Descr.*

Antiqui utebantur uvâ Amomi ut apparet ex Plinio & Galeno in Catageni in Medicamento Asclepiadis βότρυς ἀμώμου [ἀμώμου forte] in Theriaca Andromachi senioris, κ. βοτρύοντ@ ἀμώμου, [ἀμώμου forte leg.] racemosi Amomi. Nescio (Cerch. Martin. loquitur) cur Matthiolus dicat, sibi non cōstare Dioscoridem semen in Amomo approbasse; ego contrariū invenio in Anazarbeo, & meliorē partē Amomi esse fructum similem racemis parvarū uvarū: ait enim deligito recens, seminis plenū, uvis parvis simile, grave: celebrata igitur ab antiquis uva Amomi & non lignū. Meū Amomū nuper missum per M. Cerchinum Martinel. ex Malaca civitate Indię, habet multa grana simul juncta, quæ referunt parvū uvæ racemum &c. Plinius Cardamomū cū Amomo confert unde apparet affinitas magna, nō solū nominis, sed formæ & figuræ ac etiā viriū: cū ratione dixit Pena. Nō parū affinitatis esse Amomo cū Cardamomo. Si Antiquitus magis erat notū Amomū ut diceretur qui novit Amomum, statim novit & Cardamomum: hodie dicendū è contrario: qui novit Cardamomū statim novit & Amomū: Cardamomū enim nihil aliud est quàm Cor Amomi ut nominis Etymologia ostēdit: Meū Amomi racemū existimarūt aliqui esse speciem Cardamomi, nō cōsiderātes Cardamomū nō proferre grana, in racemo, nec rotūda sed lōga. Nostrū Amomū habet omnes notas quas in Amomo Diosc. requirit. Probat hoc Colleg. Med. Venetorū cū dicit; Amomū pręsentatum per D. Cerch. Martinellum Aromatarium ab Angelo 15. mensis Septēbris 1604. habeatur pro vero & legitimo Amomo, ac in cōfect. Theriacę ac Mithridatij, cæterisq; medicamentis adhibeatur. Rejicit autē Libellus contra Cerch. Martinell. incerti autoris, oblatus Pharmacop. Mantuanis dicens: Deberet explodi hoc novū Amomū ex omni benè instituto phamacopolio & ex tota Italia: nullo enim modo convenit cū descriptione Diosc. & aliorum bonorū authorū: Nicol. Stelliola contra opinionē Patavinorū in suo libello de Theriaca & Mithridatio, secutus opinionem Matthioli & Marāthæ dicit Diosc. describere plantam & notas ligni Amomi & non seminis, unde concludi vult lignum non semē aut fructū Amomi usurpandū in medicamentis: quod ex Diosc. verbis apparet, Plinij authoritas est suspecta cùm nullus sit ex antiquis vel neotericis qui certè affirmat Amomum nasci in India; quin imò Garzias scribit falsam esse eorum opinionem qui dicant nasci Amomum in India, ita ut existimandum sit aut Plinio non benè cognitum Amo-

Uva Amomi. *Matth. not.* *Melior pars Amomi est fructus.* *Racemus ex Malaca non est Cardamomi species.* *Legitimum Amomum Venet.* *Amomum novum explodendum.* *Lignum Amomi utendum nō semine aut fructu.*

mum: præterea ejus verba demonstrant diversum esse à Diosc. Amomo, ita ut quilibet possit judicare quantum valeat auctoritas Plinij ut probet utẽdum uvâ Amomi & non ligno. Si Galenus intellexisset Amomi fructum aut semen, dixisset καρπὸν τοῦ ἀμώμου aut σπέρμα τοῦ ἀμώμου, licèt 14. ultimi libri de comp. med. per gen. scriptum sit Andernaco interprete Amomi uvæ, malè tamen id factum, ut etiam libro 1. Antid. ubi idem nomen βότρυς malè interpretatur per vocem uvę, in eo etiam reprehensus fuit à Fuchsio. Martinellus monstrat se parùm in lingua latina versatum, cùm vult Diosc. per hæc verba, *Deligitor recens, seminis plenum, uvis parvis simile, grave*: manifestè voluisse meliorem partẽ esse fructũ similem racemis parvæ uvæ. Traductio Ruellij uvis parvis simile parũ fidelis videtur. Cerchini racemus non est planta, nec plãtæ pars quæ sit tota simul cõnexa & ex ligno se convolvat, quãvis sit sicut racemus: fallitur idẽ dicens omnes notas Dioscoridis cõvenire. Grana quæ potiùs folliculi dici possunt nõ cõvolvũtur, nec soluta diffundũtur. Quò magis Cerchinus demonstrat similitudinẽ Amomi cũ Cardamomo, eò magis corroborat opinionẽ, q̄ verissimã existimo, eorũ qui dicunt ejus racemũ esse Cardamomũ: quandoquidem grana hujus racemi sunt plena semine, clausa, coloris flavi: semẽ contentũ gustu acri, & non nihil amaricante: differentię Martinelli nõ possunt impedire quin sit species Cardamomi. Vti diximus racemus ex Malaca figurâ nõ cõvenit cũ Amomo, non est ex ligno se cõvolvẽs: nõ ex Armenia affertur, sed ex India: & quãvis hic racemus haberet omnes notas veri Amomi, cùm tamen habeamus Armeniũ, stultitia esset usurpare Indicum; color granorũ hujus racemi nõ est aureus sed potiùs malè coloratæ paleę: in hoc racemo nihil reperio quod possit dici lignũ sed sarmẽtũ, cui adhærent quidã folliculi. Sarmẽtũ nihil habet rufi, sed est ejusdẽ coloris cũ folliculis. Est ei aliquis odor, quia non potest dici odoratissimus: nullo modo cõveniunt ei voces, *grave, acre, gustu mordens, simplici colore non evariante*. Si Martinellus vult jã dicta verba referẽda ad folliculũ leve est, inodorũ, insipidum: si ad semẽ nõ est grave, odorẽ habet, sed non odoratissimum, nõ nihil est acre, sed non mordicãs. Plinius non solus scripsit de Amomo Indico, sed antè illum Theophrastus, ut apparet ex verbis ejus ante citatis ac etiam ex aliis: Quodnam sit Amomum Armenium considerandum.

Galenus nõ intellexit fructum vel semen. Andernaci not.

Martinell. taxat.

Ruell. reprch.

Racemus ex Malaca delatus non convenit cum Amomo.

Nic. Maronea Veronẽsis Philos. & M. Doct. in cõmẽt. suo de Amomo inter alia hęc habet. Injuriâ tẽporũ Amomi notitia deperdita est seculisq; nõnullis Amomũ latuit ad nostra usque tẽpora, quibus Amomi uva denuò in lucẽ prodiit operâ & industriâ egregij & honestissimi Viri Cerchini Martinelli qui ex remotissimis Indię regionibus verũ & legitimum Amomũ ad nos transmisit, sanè hoc idẽ Amomũ tãquã legitimũ, nostrũ Medicorũ Veronẽsium Collegiũ agnovit & multi alij viri doctiss. amplexati sunt. Verùm, quia diversa sunt hominũ ingenia, fuerunt aliqui, qui editis scriptis Indicũ Amomũ, tanquam spurium repudiarunt. Idcirco decrevi Amomi Indici patrociniũ suscipere, ipsã scil. tueri veritatẽ, atque ostẽdere Indicũ racemũ esse ipsorũ veterũ legitimum Amomũ: quo usus est Io. Pona in cõponẽdis suis antidotis, Mithridatio & Theriaca, quia illũ admisi, tãquã legitimũ, quo tẽpore Collegij nostri nomine, ego unà cũ exc. viro Iacobo Dionysio præfui ejus recensendis Antidotis, quæ publicè parabat. Sũ autem explanaturus Amomi historiam [*Nos integram nõ ponimus, sed huc maximè faciẽtia tãtùm depromimus*] quam Dioscorides & Plinius nobis scriptã reliquerũt, quò perscrutari quilibet possit, nũ Racemus ex India allatus, possideat notas veri & legitimi Amomi, an verò, ut recentioribus placet, idẽ racemus referẽdus sit inter species Cardamomi, vel demũ nova plãta existat, priscis viris prorsus incognita. Verũ necessariũ esse duxi, hujus descriptionẽ, antequã ad ipsam expositionẽ accedã, præmittere. Amomũ igitur Indicũ cujus descriptionẽ facimus, nõ est integra plãta, sed fructus: cujus etiã exhibemus iconẽ, exprimẽtẽ naturalẽ Amomi magnitudinẽ. Est autẽ parvus racem⁹, absq; pediculis ex unico sarmẽto enatus, sibi ipsi arctè cohærens, & convolutus in uvæ modum, cõstãs, denis, aut duodenis ad summũ acinis, seu folliculis, fibrosis, se mutuò cõprimentibus, tãquã de cõmuni loco inter se decertãtibus, adeò ut sibi invicẽ parvas cavitates imprimãt. Racemum sustinet lignũ teres, pollicari lõgitudine, fibrosũ, odoratũ, acre, foliis cõfertim exornatũ, tũ pusillis squãmarũ serie distributis, quà parte folliculorũ est expers, tũ lõgioribus foliis, senis singulos folliculos ambiẽtibus, quæ vicem quandã præstãt calycis illius, quẽ in Nuce Avellana cõspicimus, ex lõgioribus foliis tria quidẽ cõstãt lõgitudine semunciali, tria verò paulò breviora sunt, eadẽ folia tenuia sũt, fibrosa, acria odorata: sed quæ privatim folliculos cõplectũtur, æmula sunt foliorũ Mali punici, suis cacuminib⁹ sępè cõtracta, rarò integra, ut vix extra Amomi acinos emineãt, q evenire credẽdũ est, quia mutuo attritu foliorũ summitates cõfringũtur in lõgissimo itinere. Acinorũ crassitudo, & figura orbicularis existit, qualis mediocris uvei acini, ornãtur folliculi Amomi externis tenuissimis filamẽtis, seu nervis quasi lineis per longitudinẽ ductis, ternis etiã prædici sunt parvis sulcis, totidẽque interpositis exiguis eminẽtiis, quæ triplicẽ internorũ seminũ seriẽ circũscribunt, singulos folliculos replẽt tres seminũ phalãges, tenui mẽbranã ab invicẽ sejunctæ, unaquæq; autẽ phalãx pluribus cõstat seminibus angulosis, eadẽ tenui mẽbranã involutis, adeoq; strictim sibi cohęrẽtibus, ut triũ duntaxat seminũ lõgiusculorũ effigiẽ præbeãt. Racemi totius & ligni color idem spectatur in aliquo pallidus, in alio cãdidus, in alio verò ex pallido ad subrufum vergẽs, sed in cãdido folliculo semina insunt plerũq; evanida, in subrufo semina solidiora, & perfectiora frequẽtissimè observantur: seminibus angulosis color externus ex rufo nigricãs adest, internus albus, semina interna eadẽ solida quidẽ sũt, sed frãgibilia, nõ fractu cõtumacia, ut Cardamomi semina. Racemo odor inest validus, sed [illegible], ingenitus verò, nõ ascititius, qui vulgarẽ Lavẽdulã quodammodo redolet, suavior tamẽ, exẽptis à folliculo seminibus major odoris acrimonia inest, minor autẽ odoris gratia, eãdem ratione, & racemus, & nuda semina acri sapore sunt prædita, sed in racemo hebetatur acrimonia, in nudis seminibus vehemẽtior percipitur. quæ vulgarẽ caphurã quodammodo sapit. Præmissa sic descriptione, ipsã expositionẽ aggredior, in qua tria præcipuè pręstare conabor. Vnũ erit expositionẽ afferre verbis Dioscoridis sũmoperè consentaneã: alterum erit, rei ipsius veritatẽ perscrutari, in illis præsertim, quę Dioscorides partim ex sua sententia scribit, partim ex auditu refert: quam sanè distinctionẽ cùm recentiores prætermittũt, Amomi doctrinam non parũ perturbãt: postremò suis cõgruis locis indagabo, nũ Indicus racemus eas obtineat notas, quas Diosc. suo Amomo assignat. Hęc præfari volui, existimãs, ea allatura esse lucem illis, quæ à me posthac dicentur.

Vnde delatum legitimum & novum.

Collegij M. Veronensium consensus.

Amomi sive Racemi Indici desc. Maronea.

Acini figura.

Semina.

Color racemi & ligni.

Odor racemi.

Ad Dioscoridis itaque verba hęc: *Amomum est parvum frutex* [θαμνίσκος] addo, *cuius fructus est*: alioqui Dioscoridis sensus videtur mutilus & falsus. Suspicãdũ etiã codicẽ Græcũ mutilũ esse, desiderariq; in eo Myrtuosi nomẽ quo Plin. Amomi fruticẽ cognominat, seu aliã ejusmodi vocẽ adjungẽdã esse, vel Dioscor. deditã operã Amomi brevẽ notionẽ attulisse. *Est sicuti uva racemus*] βότρυς seu racemi significatio apud Græcos duplex videtur, una cõmunissima,

Interpretatio verborũ Diosc. & Maronea.

quæ

quæ comprehendit omnes fructus racemosos. Altera significatio denotat non universum genus racemorum, sed illorum quandam notissimam speciem, nempe racemum uvæ: Hanc significationem cognoverunt Marcellus & Ruellius, qui nomen βότρυος exposuerunt uvam vel uvæ racemum, quæ inter se non differunt. Recentiores autem aliqui hanc βότρυος significationem ignorarunt cùm Ruellium reprehendunt, tanquam malè interpretantem hanc vocem βότρυος nomine uvæ, qua in re suam prorsus patefaciunt inscitiam. Veteres sanè Amomi fructum existimarunt esse racemum. Dioscorides declarat Amomi racemum similitudine seu exẽplo ipsius uvæ.

Recent. err.

Ruell. defenditur.

Ex ligno] etsi ligni nomen significare possit & integrum Amomi fruticem & singulas illius partes, nẽpe stipitem, ramos, surculos, nihilominus tamen hoc loco denotat tenue sarmentũ, cui uva cohæret.

Lignum.

Convolutum in se ipsum [Greek] sensus verborum est Amomi fructus est similis illi uvæ racemo, qui est, in seipsum convolutus seu complicatus. Verùm racemus ille dicitur complicatus in seipsum, qui a contrariis omnibus locis sibimet cohæret & convolvitur: sunt verò loci differentiæ contrariæ, ante, retrò, sursũ, deorsum à dextris & à sinistris.

In seipsum [Greek] Vox relativa nostram confirmat expositionem, vocem convoluti referendam esse potiùs ad proximum substantivum racemum, quàm ad remotiorem fructum vel fruticem. Recentiores inquiunt Diosc. descripsit plantam convolutam, sed Indicum Amomum est racemus convolutus non planta, quare non est Dioscoridis legitimum Amomum: patet solutio dubitationis ex Diosc. & Plinio, quia uva ipsa convolvitur non planta. Recentiores negantes Indicum racemum esse convolutum & sensui adversantur & vocis significationem non rectè accipiunt, si enim ex Plinio uva convolvitur, cur Indicus racemus uvæ similis nõ cõvolvitur etiã? Enimvero recentiores hallucinati esse videntur, in hac voce convolutus, tanquã significet Amomũ alicui rei esse convolutum. Recentiores Indicum racemũ, illegitimum Diosc. Amomũ dicunt, quoniam ramulo adhæret herbaceo potiùs quàm lignoso, cùm idem ramulus flexibilis & venosus appareat: Sanè verissimè asseritur Amomi Indici pediculũ flexibilẽ & venosum, sed nõ inde sequitur eundem ramulũ esse herbaceũ. Duplex est lectio vulgata, una quidem quę Græci exẽplaris seriem sequitur, altera verò est Latinorũ interpretũ qui perturbant ordinẽ verborũ. Lectionẽ vulgatã, nõnulla absurda cõsequuntur, si fruticẽ exponamus plantã expertẽ fructuum Diosc. dupliciter errat. Sed quia Recentiores vulgarẽ insequẽtes lectionẽ existimant Dioscoridẽ declarare Amomi plantã, exemplo ipsius uvæ, illorũ partes erant ostendere etiã alia Dioscoridis loca in quibus plantas ipsas cõparatione fructuũ illustraverit. Adhæc uvæ exemplũ ineptũ est ad exprimendũ fruticem. Recentiores autem quandam excogitarunt similitudinem cõmunem Amomi plantæ & uvæ racemo quam vocarunt cõnexionem seu adhærẽtiam partium tum fruticis tum uvæ. verùm est similitudo tenuissima, indigna prorsùs Diosc. diligentia. Latinorũ interpretũ lectio (Amomũ exiguè fruticat ex ligno se convolvens in uvæ modũ) pluribus de caussis repudianda, sensum Diosc. immutat, obscura est. Errarunt recentiores illi qui nuper adversus Indicum Amomum scripserunt: siquidem illi vocem βότρυος in amplissi. sua significatione racemi acceperunt, hoc pacto legentes: Amomum est parvus frutex in seipsum convolutus veluti racemus. Ex hac lectione, sequitur falsum & impossibile.

Indicus racemus convolutus contra Recentiores.

Lectio Diosc. quomodo sustinend.

Recent. err.

Latinorum interpretũ lectio repudianda.

Recent. err.

Habet autem & florem parvum veluti violæ albæ, folia verò viti albæ similia] Ita Diosc. conjungit florum & foliorũ descriptionẽ ad antecedentia ut nemo intelligi possit, quin antea Amomi fructũ figuraverit, quẽ admodũ nos exposuimus. Verisimile est foliorum & florum Amomi historiam Dioscoridem accepisse potiùs ab aliis scriptoribus quàm quòd Amomi flores & folia ipsemet unquam viderit.

Flores & folia.

Optimum est Armeniacum.] Dignũ inquisitione an Amomũ nascatur in Armenia, Ponto: caussæ dubitandi quia Theophr. antiquitùs adnotavit, odorata partim ex India, & Syria advehi, indéq; mitti ad mare, partim ex Arabia deportari. Adhæc scribit Plinius Amomum in India provenire. Quibus accedit Dioscoridem persæpè exoticarũ plantarũ suas ignorasse regiones. Verissimum esse puto Amomi plantã indigenã Indiæ esse, ex qua olim deferebatur primũ in Sinum Persicũ, mox in Mediã, Armeniã, Pontũ importabatur, inde verò in Græciam & Italiam perveniebat. Equidem censeo si Amomum in Media, Armenia, Ponto nasceretur haud difficile esse, hoc tẽpore ex illis regionibus illud exportare. Secũda succedit dubitatio an tres sint Amomi species, vel potiùs sint tria individua sub unica. *Quod autem ad auri colorem inclinat, habétque lignum subcirrum.*] [Greek] non significat ipsum met auri colore præditum esse, sed ad auri colorem inclinare: sanè ejusmodi color esse videtur medius inter album & aureũ, quem Plinius pallidum, atq; secundæ bonitatis vocat: ligni nomen intelligendum est tenue sarmentũ, cui racemus hæret. *Subcirrum*] color, [Greek] magis ad fuscũ vergit quàm subaureus. Quod Diosc. Armeniaci Amomi nomine non intelligat fruticem, sicuti recentiores aliqui opinantur, non est difficile ostendere.

De loco.

Color.

Odoratum valdè [Greek]] Theophr. lib. de odoribus, vero Amomo tribuit odoris vehemẽtiam his verbis: vehemẽtiora parciùs adhibent ut Costum & Amomum. Sanè Indicũ racemum vehemẽter nares excitare, verissimũ est, quãvis aliqui Recentiorũ idipsum negare nõ erubescãt. Sed Medicũ, quia in campestribus & aquosis locis nascitur, invalidũ. *Magnum & subviride*] si cũ recentioribus Medicũ Amomum subviride exponamus fruticẽ, ista coloris subviridis observatio in ipso frutice erit prorsus plebeia & indigna herbario. racemo est adhibẽdus, cui Plin. etiã tribuit. *Et ad tactũ molle* [Greek] *ensum ligni*] lignũ sunt ramuli, qui ipsos racemosos fructus ferũt. Medicũ Amomũ venosũ est nõ suis fructib' sed lignis, imò suis fructib' est ad tactũ molle, seu fragile: fragile autẽ & venosũ sibi adversatur. Patet Dioscoridẽ de racemo, non de frutice loqui, nã si frutex venosus erit, sicuti pleriq; interpretes exponũt, quid erit ad tactũ molle seu fragile nihil prorsus. *Odore ad origanũ inclinante* [Greek]] non denotat odorẽ Origani, sed quod accedit ad Origani odorẽ, inter racemos Indicos nullũ adhuc observavimus subviridem. [*Cur Nicol. Maronea* [Greek] *interpretetur ad Origanum inclinante nescio, significat enim ad Rutam inclinante.*]

Odor.

Recent. err.

Medicum.

Color subviridis.

Lignum.

Molle.

Odor origani.

Maron. not.

Ponticum verò subcirrum] cirrus color ex ruffo & rubro commixtus enascitur, sed subcirrus ex pallido & cirro fit. Ex Indicis aliquos observavimus subcirros, eodẽq; cæteris præstantiores, cũ odoratiores sint & graviores. Color subcirrus est racemo assignandus non frutici, præsertim cùm Plinius colorẽ ruffum racemis tribuat, nõ frutici. *Non longum*] Si Medici Amomi racemus magnus est, est etiam longus: Huic Diosc. opponit Ponticum, non longum, de racemo autem loquitur, non de frutice.

Ponticum. Subcirrus color.

Non longum.

Neque fractu contumax] Ponticum Amomum non est fractu contumax, veluti exempli gratia est Cardamomi fructus: mediam obtinet conditionem inter duritiẽ Cardamomi & Medici racemi fragilitatẽ.

Cardamomi fructus.

Racemosum, [Greek]] Ponticũ Amomum est racemosum, quia uvæ effigiem habet non racemi, tãtùm cõmuniter sumpti: Amomũ racemosũ significat fructum, non plantã ut perperam recentiores scribunt.

Ponticum.

Recent. err.

verùm quia negarunt Amomũ racemosum esse fructũ eligit uvæ prædictum, sed scripserunt esse plantã similem racemo: ipsorum partes erant, suam confirmare expositionem, Dioscoridis testimonio.

Fructu plenum] Si Amomum Ponticũ est racemus, sicuti docuimus, inde colligitur eundem racemũ ex acinis seu folliculis constare: qui intra propriã cavitatẽ fructus aut semina continet. Falsũ est solũ Amomũ Ponticũ esse fructus plenũ, namq; & Armeniaci Amomi racemus debet esse fructus plenus cũ optimus existit Dioscoridis testimonio. Dioscorides; parum videtur esse constans in usũ vocũ *καρπὸς & σπέρμα*. Hoc in loco objiciunt Viri docti, si Dioscorides nõ de Amomi planta, sermonẽ habet, sed de fructũ Pontico, quem dicit esse fructus plenũ, propositionẽ esse nugatoriam, cũ unũ & idem sit sub jectum atq; prædicatũ, fructus est, fructus plenus, facilè diluitur objectio ex fructus & seminis significationibus. Namq; sub jectũ est Amomi Ponticũ, seu racemus Ponticus, qui ex pluribus fructibus, seu folliculis constituitur. Sed prædicati rationem habent interna semina angulosa, quæ in eisdem folliculis continetur. Falsum ergo est quod assumunt recentiores, idẽ esse in propositione sub jectum & prædicatum.

Odore lævi sensum feriens] Homines recentiores qui Indico Amomo infensi sunt, racemi Indici suavẽ validumque odorem suis scriptis extenuant, tanquam ascititiũ. Opponimus testimoniũ ipsorum sensuum. Quæsi verit jure quispiam, quibus permoti cõjecturis putaverint quòd Amomo odor ascititius. Recentiores frustra inquiunt, num Indici Amomi odor existat in ejusdẽ pericarpiis vel in seminibus internis: cum Diosc. ipse collocaverit in racemo toto.

Eligito autem recens & album vel subrubum] Amomi color albus & subruber ipsius racemi existit, nõ fruticis, nãq; & Plinius eosdem colores racemis Amomi assignat. Omnes colores quos Diosc. observavit, nos præter ipsũ subviridẽ in racemis nostri Amomi observamus: verùm hosce colores non observatos fuisse à recentioribus illis viris, qui Amomo Indico bellum indixisse videntur, facilè crediderim. Subruber autem color esse videtur is, quem Diosc. supra vocavit subcirrũ: albus verò color Amomi nõ videtur esse simplex, sed remissior ob admixtã exiguam subfeedinem: tamẽ de Veterũ Amomo licet judicium facere ex nostris Indicis racemis, quorũ illi qui albi existũt, ita sunt albi ut ad colorẽ cinericiũ aliquãtulũ vergant. Quod spectat ad colorẽ albũ quẽ Diosc. parẽ bonitate cũ subrubro facit, dicendũ est vel codicẽ Græcũ esse corruptũ ut Marcel. Virg. suspicatur, vel Dioscoridem adversari Plinio, qui pessimũ esse candidum affirmavit, vel voce candidi intelligendũ esse racemũ subaureum, quẽ Plinius pallidum dixit: verũ si lectio depravata est vel expingendæ sunt duæ voces (albũ vel) legendũq; non albũ sed subrubrum.

Non coactum vel connexum] ut est adulteratus racemus qui constat acinis seu fructibus, qui etsi à suo ligno alias avulsi jã fuerint, postea tamẽ gũmi liquido in unũ factitiũ racemũ conglutinati adeò fuerũt, ut unũ continuũ & solidũ corpus præse ferant potiùs q̃ racemũ ex pluribus acinis constitutũ. Suspicari licet, in græco codice fortasse desiderari aliqua verba, quæ significat ipsum Gũmi liquidũ, quo racemũ Amomi adulterati Plinius scribit. Verũ recentiores, qui Ruellij interpretationẽ sequẽtes existimãt, optimũ Amomũ, neq; astrictim cohærere, neq; esse cõvolutũ decipiũtur. Nõ coactũ vel cõnexũ (scil. gũmi liquido ex Plinio addẽdũ est Marcello Virg. libẽter assẽtirer, verba isthæc esse expũgẽda, nisi ex Plinio haberem, valdè ǫipiena expositionẽ modò enarratã.

Solutum & diffusum] Diosc. legitimũ racemũ denotat, qui cõstat acinis ab uno sarmento enatis, sequidẽ contingẽtibus, nõ verò conglutinatis in unum. Diffusũ & solutum sunt voces polyonymæ, quæ excludunt continuitatẽ & coagulationẽ, minime verò nomẽ diffusũ significare potest distãtia inter eosdẽ Amomi fruct. ut Recentiores scribũt, q exponũt sparsũ.

Seminum plenum] Quæ à autoribus plures fructus & seminis significationes exhibet, sed hoc in loco semẽ id significat, quod in pericarpus cõtinetur. Amomum plenũ est ipse racemus, cujus folliculi acinosi continent semina multa & perfecta, quæ tota eorundem folliculorũ cavitatẽ replent. Recentiores profitentur Veteres Medicos, sola Amomi planta semper usos fuisse, neglexisse verò fructus & semina ejusdem Amomi, tanquam inutilia, sed non satis est affirmare, nisi etiã ex classicis auctoribus id ipsum ostendatur.

Simile parvis uvis fasciculis] Recentiores cũ videant nomen uvulæ vel racemuli admodum favere Indico parvo racemo, cujus acini denos aut duodenos ad summum non excedunt, negant Dioscoridẽ dixisse unquã Amomũ eligẽdũ esse simile parvis uvis aut parvis racemis, sed res est luce meridiana clarior, *βοτρύδιον* significare parvã uvã vel exiguũ racemũ. Verùm si Diosc. in præsentia eligit Amomi plãtã ut placet Recentioribus, illa non potest esse similis parvæ uvæ. Diosc. voce parvi excludit Medicum racemum magnũ quem (utpote invalidum) antea repudiavit. Recentiores novã afferunt expositionẽ verborum Diosc. Eligito Amomũ plenũ semine simili parvis racemis. Sed ejusmodi expositio statim apparet falsa: siquidẽ seminis vox, q est secũdi casus, regitur à voce plenũ, & connecti non potest cũ simili, q est quarti casus, quapropter expositio cõmunis retinẽda est, q ait, Eligito Amomũ semine plenũ, simile parvis uvis.

Grave] Recentiores qui Amomũ Indicum reprobant, tanquam illegitimũ, quia grave non sit, in eadẽ re multipliciter peccant, nam & sensui contradicunt & una simul confundunt signa Amomi tũ legitimi tũ optimi. Demũ Amomi gravitatem faciũt absolutam, cùm tamẽ sit cõparativa, quæ dignosci nõ potest, nisi plures Amomi racemi invicẽ cõferantur.

Valde odoratum.] Tantã racemus Indicus odoris fragrantiã pollet, ut racemus quẽ jam multos dies aqua fervẽti maceratum, postea exsiccavimus, suam quandã nativam suaveolentiam spiret: quamobrem ignoro quid compulerit Recentiores ad negãdum validã nostri Amomi *ὀσμὴν* sẽsibus ipsis expositam.

Sive carie & aere] Errant Recentiores inquirẽtes acrimonia Amomi in ejusdẽ particulis, quarũ per se nullus unquã fuit usus, népe in solis folliculis, vel in solis seminib⁹: siquidẽ veteres toto utebãt racemo.

Gustum mordens] Eligit Diosc. quo excludat Medicũ Amomũ invalidũ. Recentiores racemi semina gustũ mordere negant, sed hac in re dupliciter errãt; & quia negãt rẽ sensibus apertissimã, & quia racemi acrimoniam absolutam faciunt, non comparativam.

Simplex colore non varium] Color varius in uvis tũc existit, quando in uno & eodem racemo acinorum hic viridis apparet, ille purpureus, vel quãdo idemmet acinus ita existit. Sanè variũ hunc colorẽ ignotũ Recentioribus, in quibusdã Indicis racemis Amomi nos observavimus. Diosc. hoc loco racemum ipsum describit, non totam Amomi plantam ut Recentiores opinãtur. Varius autem color imperfectæ maturitatis est nota, ut in uvis ipsis possumus observare.

Adulterant verò aliqui Amomum ipsis [illegible] simili existente Amomo, [illegible] [illegible]] Omnes expositores Amomidi tribuunt esse [illegible] & [illegible], [illegible] Amomo, verùm ipse verborũ cõt[illegible] esse [illegible] easdẽ voces adjectivas, connectendas [illegible] propinquiori substantivo Amomo, quam remotiori Amomidi. Deinde cùm Amomi vox multiplex sit, quæ significat plantam absque fructibus & plãtam fructibus onustam, atque fructum racemosum similem parvis uvis

Carpos & sperma Diosc.

Recentiorũ falsitas.

Odor an ascititius

Colores.

Subviridis color.

Subruber

Diosc. text. corruptus.

Adulteratus racemus.

Recentiorũ error ex Ruell. Versione.

Diosc. lectio [illegible]

Recentiorũ error.

Semen.

Recentiorũ error.

Botrydion.

Parvum.

Recent. interpr. falsa.

Recent. err.

Racemus Indici etiam macerati odor [illegible] recentiores.

Recent. err.

Recent. err. negant acrimoniam.

Color varius.

Recent. err.

uvis: Amomo inodoro & sine fructu, hoc est, Amomo immaturo ut Plinius etiam scribit.

Quæ nascitur in armenia, florémque habet similem Origano] Suspicamur quòd noster auctor de Amomide scripserit, potiùs quæ apud auctores legerit. Amomi plantam Dioscoridi solo auditu fuisse cognitã, non autem oculatã inspectione compertam nobis suspicandi occasio: quòd verò ex veteribus herbariis aliqui Amomum describentes plantam integram cum sua radice figuraverint, apud Plinium locum monstrabimus.

Oportet autem huiusmodi probationibus fragmenta vitare. Eligito autem quæ ab una radice habent surculos integros] Amomi radix non est utilis ad compositiones, quoniam radicum Amomi apud Veteres Medicos nulla unquam mentio habetur: sed radicis mentionem facit Diosc. ut manifestum faciat, ipsas plantas integras, suisque radicibus cohærentes, non esse expositas dolis & fallaciis. Recentiores ex incertiori Amomidis descriptione student confundere & perturbare certiorem & dilucidiorem notitiam legitimi Amomi racemosi. Hæc ex Maronea in Dioscoridem dixisse nobis sufficiat.

Ostendit porro Maronea Plinium de Amomo verè scripsisse & consona iis, quæ Dioscorides de Amomo tradidit: quinetiam apertè monstrat, Indicum racemum omnibus Amomi Pliniani notis insigniri: præterea comprobat, Plinium in describendo Amomo fuisse diligentiorem & dilucidiorem ipso Dioscoride. Nos ex Maroneana explanatione in Plinium, quædam tantùm adscribimus, plura desiderantem ad ipsius Maroneę commentarium relegantes. Sciendum itaque est, quòd quando Plinius dicit: *Amomi uva in usu est.*] Amomi nomen significat plantam ipsam, ejusdem verò plantæ fructus, dicitur uva Amomi. Recentiores qui Ruellio vitio vertunt quòd Dioscoridis vocem βότρυς perperam exposuerit uvam cùm significet racemum, ejusdem erroris etiam Plinium ipsum tacitè reprehendunt. Amomi uvam intelligit Plinius racemum, qui refert imaginem uvæ. Recentiores qui Plinium in Amomi frutice describendo ancipitē vident, inde colligunt, eundem auctorē etiam uvam Amomi ignorasse, admodũ fallaci argumento ducti.

Indica Vite Labrusca.] Aliqui ex Recentioribus reprobaverunt Plinij de Amomo historiam, quia illa admodum favet nuper invento Amomo. Garzias autem audiendus non est qui Amomum in India nasci suis scriptis negat: non credendum est vel Garziam omnes Indiæ vastissimas regiones peragrasse, vel omnia simplicia medicamenta cognovisse.

Frutice Myrtuosi] Nobis arridet opinio, quòd Amomi planta sit frutex Myrti effigie præditus, nāq; in Racemi Indici (ut sic loquar) pediculo folia insũt breviora, quæ non sunt dissimilia à foliis Myrtinis.

Punici mali foliis simile.] Amomum quod est simile foliis Mali Punici, atque à Plinio laudatur, non est altera Amomi species, sed est Amomum antea descriptum, illud autem est Amomi fructus vel planta: Amomum quod folia obtinet Mali Punici similia, est ipsamet uva, non plãta. Indicus noster racemus in seipso continet folia æmula foliorum Mali Punici, sena singulos folliculos ambientia in modum calycis. Recentiores autem quibus incognita sunt folia dicta, frustra objiciunt Plinio, quòd Amomum descripserit longè diversum à Dioscoridis Amomo. Ex Plinio folia Mali Punici pertinent ad uvam Amomi, non ad plantã, sed ex Diosc. folia Vitis albæ spectant ad plantam Amomi, nõ ad fructum. Racemi quibus insunt folia integra & longiora, quæ extra Amomi acinos peripherè eminent, sunt pulchriores visu & plerumq; recentiores, & incorruptiores existunt: folia ante maturitatem decerpta, rugosa evadunt, quæ nõ solum animadvertere potuimus in Indicis racemis, sed acinos racemi rugosos. Plinius Amomo rufo optimum bonitatis signum assignat: ideni Nardo tribuit colorem rufum, nihilominus tamen in Indicis racemis nõ videmus colorē illum, sed subrufum: subrufi autem racemi Indici Amomi plerumq; omnium ponderosissimi & maximè odorati existunt.

Pretium] Quis assentietur Recentioribus scribentibus Plinium ignorasse Amomi uvam, quam nullus Vnguentarius aut Medicus Plinij seculo ignorare poterat: Frustra laborant Recentiores, qui fingunt duas Amomi species à veteribus descriptas, cùm illi unicum tantùm cognoverint.

Foliis Mali Punici & gummi liquido] Cum Amomi uvæ fragmentis in unum factitium racemũ. Recentiores frustrà objiciunt Plinio, solis foliis inodoratis Mali Punici & Gummi liquido effingi nõ posse fructus odoratos, qui legitimum racemũ æmulari possint: Plinius in sua narratione historica prætermisit Amomum friatum ut pote notissimum in ætate.

Minùs venosa atque durior] vulgaris Codicis lectio hac in parte mendosa est, legendum est minùs venosa, atque dura.

Simile his & nomine & frutice Cardamomum] Confutanda opinio Recentiorum, qui scripserunt Amomum Indicum esse speciem Cardamomi racemosi. Docet Plinius, Cardamomum simile esse Amomi speciebus, nempe Armeniaco, Pontico, Medico: qui verò exponunt Cardamomum simile esse his, Amomo & Amomidi scilicet, illi perperam faciunt unum Amomi genus & Amomidis, cùm planta sit sui generis ab Amomo diversa.

Frutice] quoniam Plinius nunquam vidit Amomi fruticē, eadem ratione credendũ est eundē nũquam vidisse ipsum Cardamomi fruticē, utpote peregrinũ inutilémq; Vnguentariis & Medicis. Existimandum cognovisse Plinium similitudinem inter plantas Amomi & Cardamomi vel ex veterũ monumētis, vel ex ipsa similitudine fructuũ Amomi & Cardamomi: Nostrà ætate nemo adhuc vidit (quòd sciã) Amomi & Cardamomi plãtas: *Et nomine*] Amomum, Cardamomũ, & Cinnamomum sunt vetustissima nomina, & sunt inter se similia: Ex hac verò similitudine nominum licet facere probabilem cõjecturã unã & eãdem regionē aluisse illas plantas atq; nomen eisdem imposuisse. Quãobrem cùm ex historiis nostri ævi notis apertè Cinnamomũ in remotissimis Indię Orientalis insulis provenire, credendũ est in eisdem insulis, vel saltem proximiori earundē Insularũ continenti etiã Cardamomũ & Amomũ nasci, indéq; in Europã deferri: Verũ cùm Pliniũ inter Amomũ & Cardamomũ duplicem similitudinē descripserit, scilicet fruticis & nominis similitudinem, Recentiores ipsi qui affirmant nostrũ Indicũ racemũ esse Cardamomũ racemosũ fateri coguntur, inter Cardamomũ & Amomũ, tertiam reperiri similitudinē notatu dignã, nēpe racemorũ similitudinē, adeò ut uterq; Amomi & Cardamomi racemus eodem modo cohæreat, convolvátq; se ad uvę similitudinē. Verũ Veteres quidē vocarũt Amomũ racemosũ, sed Cardamomum nunquam dixerunt racemosum, vel quia Cardamomi racemus laxus, & rarus, nullam præ se ferat imaginem uvæ, vel quia Cardamomi fructus tenuibus hæreat pediculis & propterea suum racemi figũram diu servare non possit. Ex his colligendum est Galenum, Diosc. Plin. & alios veteres nunquam cognovisse Cardamomum racemosum.

Semine oblongo] Recentiores longitudinem seminis exponunt, tanquã similitudinē Amomi & Cardamomi: sed Plinius Cardamomũ semine oblõgo præditũ esse dicit Amomi nullã mentione factã, Plinius voce seminis intelligit Cardamomi fructum, qui externo folliculo, internisq; seminib⁹ cõstat, sed Rece-

Marginal notes: Radix. — Item. — Recent. error. — Interpretatio verborũ Plinij de Amomo — Recent. male reprehendunt ... — Recent. error. — Garz. not. — Folia Myrti. — Punici folia. — Folia rugosa. — Color rufus. — Recent. error. — Plinij lectio corrigitur. — Racemus Indicus non est species Cardamomi. Recent. error. — Plinius non vidit nec Amomi nec Cardamomi plantam. — Cardamomum & Amomum ex India — Recentiores refelluntur — Semen pro fructu.

tiores hanc impugnant expositionem. Procul dubio omnes Cardamomi fructus cum sua theca oblongi; interna verò semina angulosa & brevia sunt, non oblonga: quia verò eadem semina seriatim deposita sunt, sibique invicem connexa tenui intercedente membranâ, quâ involvuntur, inde fit, ut unaquæque series seminum, unici tantùm longioris seminis ostendat imaginem, quæ recentiores in errorem induxit. Cùm dicunt Recentiores Cardamomi fructum non esse semen, veritati repugnant, nam ex Aristotele fructus & semen eidem sunt. Ex Theophr. seminis vox communissima, quæ sub se continet fructus & semina, tam nuda, quam in pericarpiis contenta. Plinius ipse Balsami fructum semen appellat & nucleos Pineorum. Et si verò scripserit Plinius Cardamomum in Arabia provenire, attamen id falsum esse, novimus ex Neotericorum historiis.

Recent. error.

Contra Plin. Cardam. non adferri ex Arabia.

Quatuor eius generá] Cardamomum duplex existit, frutex scilicet quod inutile est, propterea etiam ignotum, atque semen oblongum: sed quoniam Plinius enumerat quatuor Cardamomi species, easdem esse fructus, qui pericarpiis & seminibus internis constant, nemo dubitare debet: siquidem harum specierum color est viridis, ex ruffo candidus, varius, atque ipsi acuti anguli, nostrum vulgare Cardamomum referunt non plantam: ex hoc loco apparet Plinium ignorasse Cardamomum racemosum.

Cardamomum quadruplex.

Viridissimum] si Plinius Viridissimum Cardamomum intelligit illud quod herbaceo colore præditum est, nihil prohibet quin vulgare Cardamomum sit Plinij legitimum quamvis sit pallidum, siquidem vel maturitate, vel vetustate, vel aëris intemperie color viridis evanescit. Quid prohibet etiam Viridiss. Plinio illud esse, quod recentissimè collectum fuit.

Viridiss. duæ significationes.

Pingue] significat oleosum & significat etiam crassum, & succo redundans, hoc in loco verò significat semina crassiora & vegeta ipsius Cardamomi.

Acutis angulis] Acuti anguli sunt in vulgaris Cardamomi theca, nam ejusdem interna semina angulosa quidem sunt, sed non sunt prædita acutis angulis, sed potiùs obtusis. Verùm quoniam Indici racemi fructus orbiculares sunt, quasi uvæ acini, ad hanc primam speciem Cardamomi redigi non possunt: nam etsi fructus Indici Amomi præditi sint tribus exiguis eminentiis, illæ tamen sunt leviter connexæ non angulatæ.

Indicum racemum huc referri non potest.

Contumax frangenti] Corrupti Codices legunt, contumax fricanti. Verùm ex Diosc. & Plinio locus corrigendus. Loquitur verò Plinius de integro fructu Cardamomi, non de internis tantùm seminibus.

Plinij lectio corrigitur.

Proximum e ruffo candicans] Hic est nativus color Cardamomi vulgaris.

Color.

Tertium brevius atque nigrius] Tertia Cardamomi species breviori & nigriori semine constat. Semina autem breviora sunt ipsi fructus integri Cardamomi, quod constat suo pericarpio & seminibus internis, sed si liberè loqui licet, etsi seminum brevitas denotare possit tertiam speciem Cardamomi, nihilominus tamen nigredo denotare videtur quandam à solis calore contractam exustionem.

Cardam. 3.

Peius tamen varium] Varius color inchoatam maturitatem significat. Hæc autem quarta Cardamomi species non differt natura à reliquis speciebus Amomi.

Varium.

Hoc & apud Medos nascitur] Nullum est absurdum Cardamomum nasci in Arabia & Media, sed revera ex Neotericis non habemus. Concludendum in Amomi historia plenam fidem adhibendam esse Plinio: tum quia vera & notissima scripsit, tùm quia cum Diosc. consentit, quo etiam se diligentiorem

Locus.

præstitit. Quia verò in Indico nostro racemo omnia apparent legitimi Amomi notæ, recitatæ a Diosc. & Plinio, asserendum est hunc Indicum racemum esse verum & legitimum Diosc. & Plinij Amomum.

Racemus Indicus legitimum Amomum.

Quod Latinis Amomum, ἄμωμον Græcis, & Arabibus *Hamana* sive *Hamanus*, & Constantinopoli in officinis *Amama* nominatur; mihi verò Amomum racemosum dicitur, ego (inquit Bauh. in pin.) verum credo Amomum, Martinelli & Ponæ, de quo Nicol. Marogna Medicus librum latinè scripsit, quem Pona Italicum dedit. Amomum spurium, Clus. exot. auctario. Fructus 5. è VValachria, Eid. exot. l. 2. c. 22. Amomum verum Ponæ, Clus. cur. post. & ibidem sub Amomo.

Synon. C. B.

CARDAMOMVM VETERIBVS, ET in genere. CAP. XLIX.

Cardamomum (exorditur Theophr. hist. l. 9. c. 7.) alij ex Media, alij ex India, cum Nardo & reliquis omnibus, aut plurimis advehi narrant. Hoc ad unguenta utuntur. Simile his [*Amomo & Amomidi*] est Plinio l. 12. c. 13. & nomine & frutice Cardamomum, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor ejus genera, Viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti quod maximè laudatur. Proximum de ruffo candicans. Tertium brevius atque nigrius. Peius tamen varium & facilè tritu, odorisq; pravi: qui veriùs Costo vicinus [*quod verius Costo vicinus. Dal.*] esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. Precium optimi in libras duodecim [*libras x. duodecim. Dal.*] Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni priùs Arabiæ divitias indicari conveniret, causasque quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedêre. Cæterùm ex quibus autoribus Plinius sua quatuor genera faciat, non constat, teste Matthiolo: Dioscorides enim, Galenus & cæteri Græci, unius tantùm Cardamomi meminerunt. Quæ verò commentantur de his Cardamomis Plinij, vide cap. præcedenti apud Nicol. Maroneam de Amomo novo Cardamomi minoris facie, vel Indico racemo.

Locus ex Theophr.

Cardamomi 4. genera Plinio.

Precium.

Plin. nor.

Diosc. de Cardamomo tractans id non describit, sed duntaxat quibus in locis nascatur optimum, qualéque illud sit, docet his verbis: Cardamomum optimum est quod ex Comagene & Armenia & Bosphoro affertur. Nascitur etiam in India & Arabia: Elige verò id quod ægrè frangitur [δύσθραυστον] plenum est ac conclusum [μυωδές] quod enim ejusmodi non est, exoletum est: quod item odore nares percellit, & sapore acre & subamarum est. Vim habet calefactoriam. Cum aqua potum facit ad Comitiales, tussim, coxendicum dolores & resolutionem: ad rupta item & convulsa, ac tormina, & lumbricum latum ejicit. Cum vino verò potum renum affectionibus, urinæ difficultati, à scorpione ictis, & ad omnia venenum ejaculantia commodat. Cum Lauri radicis cortice, drachmæ pondere potum, calculos atterit. Fœtus etiam perdit suffitu. Et scabiem eximit illitum cum aceto. Miscetur etiam ad unguentorum spissamenta.

De Carda. Diosc.

Delectus.

Vires. Comitialis.

Renes.

Venenum. Calculus. Scabies.

Temperamentum adscribit *Galen.* simpl. 7. Qui sanè asstruit esse facultatis admodum calidæ, non tamen usque adeò ut Nasturtium: sed quanto suavius magisque fragrans est Nasturtio, tanto ei imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est vel ipsum per se illitum. Porrò adjunctum habere quiddam etiam amaritudinis quâ lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras detergit.

Temperamentum ex Gal.

Apud Galenum in theriaca Androm. (quæ & l. 1. Antid. & in lib. 1. de theriaca ad Pisonem habetur) Indicum

Indum Cardam.

Indæum Cardamomum non pro nigro, & Indorum colorem habente accipio (inquit Corniar.) sed pro Indico & in India nascente, ut Dioscorides docet. Porrò idem Galenus 7. c. 3. ejusdem operis, in confectione Pamphyli, Cardamomum exenteratum habet: sic enim ego καρδάμωμον ἐξεντερισμένον reddo: & accipio non id cujus interna pars evacuata & ejecta est, sed cui exterior cortex sive pellicula, in qua continentur, detracta est, ita ut interna pars in usum assumatur, & sit ἐξεντερισμένον, velut ex interna parte acceptum: contrario modo ei quo glycyrrhiza ἐξεντερισμένη probatur, ex qua ejecta est medulla, & radix reliqua in usum accepta. Quanquam autem in Scribonio, & Marcello Medico Latino vetusto, per me ex officina Frobeniana edito, ἐξεντερισμένον vox reddita legatur per vocem animatum: Nam & Nasturtium animatum, & cachry animatum, & misy animatum habent. & animatum ita pro exenteratum & inanitum, positum videri possit, per errorem exscribentium, qui animatum pro inanitum agnoverint: tamen velut etiam in relatis commentariis scripsi, animatum pro pleno & integro, & evacuato contrario dictum esse potest, atque adeò pro interno, quod ad externum collatum, animatum, & velut anima præditum haberi: atque ita Galenus 2. de antid. dixit καρδαμώμου τῶν λοβῶν χωρὶς, τὸ ἐντεριώνης: i. e. Cardamomi interni absque folliculis. Quanquam in Galeno ambiguum sit, an χωρὶς ad λοβῶν, aut ἐντεριώνης vocem referenda sit. Quùm autem λοβῶν usus nullus à Dioscoride præscribatur, ἐντεριώνη, & quod supra ἐξεντερισμένον dixit, i. e. internum in capsulis comprehensum accipi debere videtur. Et hoc declarat Galenus ibidem, ex eo quod in sequenti medicamento καρδάμωμον κεκαθαρμένον accipere jubet. Aëtius tamen 12. c. 47. καρδαμώμου χωρὶς τῆς ἐντεριώνης habet, i.e. Cardamomi medulla privati, tanquam rejecto interno grano, capsulæ ipsæ accipiendæ sint: sed ego vocem λοβῶν deesse puto, & legendum, καρδαμώμου χωρὶς λοβῶν, τὸ ἐντεριώνης: ut sit eadem quæ Galeni lectio.

Exenteratum.

Animatum pro inanitum.

Lobi Cardamomi.

Aetius correctus.

Cardamomum duplex Avicenna.

Avicenna de Cardamomo duobus distinctis capitibus tractavit. Priore de Cardamomo Sacola, de qua suo loco dicemus: altero de Cardamomo Cordumeni. Quo capite easdem planè vires ei assignat, quas suo Cardamomo Dioscorides. Ex quo perspicuum est de Græcorum Cardamomo Avicennam hic verba facere. Item Serapio nomine Cardamomi eadem prorsus refert, quæ Diosc. & Galenus de suo Cardamomo. Sed Cardamomum ne Græcorum sit, quod vulgo in officinis habetur, id in controversia est. Gesneri quidem judicio, Cardamomum Græcorum, aut illud ipsum est, quod nostri simpliciter Cardamomum vocant, (cujus tamen tres ferè differentiæ magnitudinis inveniuntur) aut pro eo rectè usurpari potest. Matthiolus suspicatur Melegetas vulgo dictas, Cardamomum majus esse: sed illæ profectò longè calidiores sunt Cardamomo, & acrimoniâ piperi non cedunt: & quod Matthiolus ignoravit, Arabicum seu Arabum Cardamomum sunt, *Sacolla* etiam & aliis nominibus apud Arabes dictum, apud Actuarium modò *Cacula*, modò *Cachrys*, modò *Capsicum*: quod postremum indocti aliqui in compositionibus quibusdam in Tapsiam mutarunt, (ut in Diamarg. Avicennæ quadam descriptione) quæ mortis quorundam occasio extitit, ut testatur Laguna in sui Dioscoridis hispanici præfatione: alij verò in *Capsam ligneam*, ut Matth. in epist. sed Gesnerus Capsicum, i. e. Cardamomum Arabum esse legendum primus animadvertit. Quòd si quis etiam Cubebis pro Græcorum Cardamomo uteretur non aberraret ex ipsius judicio. Ipsi Melegeta non videtur cum Matthiolo magis resipere aroma, quàm alia Cardamomi nomine dicta semina: quæ

Cardamomum Græcorum.

Differ. magnitudinis.

Melegeta.

Tapsia male.

Capsicum in Actuar. leg.

Matth. somniat.

quidem, cùm nonnihil subamara sint, ut Cardamomum Gesnero visa sunt: Melegeta verò acerrima, absque amaritudine, nescit quid somniarit Matthiolus, ut Melegetam potiùs Cardamomum Græcorum esse putarit, quàm id quod nomen retinuit.

Cordus præter Melegetam, Cardamomi tria genera facit, magnitudine tantùm distincta; Matth. duo solùm. Cæterùm cùm omnia hæc quatuor genera, sua semina folliculis includant, ridiculum est, quod nugatur Matthiolus, Melegetam sibi præ ceteris videri Cardamomum Græcorum, quoniam folliculos habeat. Melegeta dicitur etiam *Nux sacra*, & *Nunte sarcas* Myrepso, quasi *Nux Cachrya vel Cachrys*. Temerè etiam Matthiolus pro Cardamomo Myrti baccas supponit, corruptam Martiati Rota: Ἀρκευθίδων versionem secutus: meliùs Iuniperi baccas aut Cedri substituisset. Piper Indicum seu Siliquastrum quorundam, primus Gesnerus ante plurimos annos Capsicum aut Cardamomum Arabicum sibi videri scripsit: in quo errasse se agnoscit: etsi sententiam illam aliqui non indocti sunt sequuti. Cæterùm minus Cardamomum Serapionis, nullo capitulo aut folliculo inclusum, ipsi ignotum est. Quod si quæ compositio Cardamomum duplex majus & minus requirit, Cardamomum quodcunque habetur, ex tribus illis magnitudine tantùm differentibus, duplicatum ponere approbat, aut Cubebas pro altero. Pro *Sacolla* autem & *Capsia*, vel *Capsico Catalâve*, in lexico Græco rei herbariæ, quod D. Sambucus ad ipsum misit innumeris erroribus refertum, verba hæc inveniri scribit, καρδάμωμον, κάκουλα, & rursus κακχεία ἢ καρδάμωμα ἡ ῥίζα. Melegetta verò vel granum paradisi vulgò dictum, non est Cardamomi species: sed sui generis, quod & precij vilitas indicat, & nulla odoris aromatici gratia. Græcis veteribus incognitum fuisse putat: recentiores Græci *Capsicum* nominant, ut Actuarius: & alicubi *Siteresium*, si bene meminit ab Arabico nimirum *Seitarengi* (quæ vox tamen alibi Lepidium significat) in recentiorum quibusdam antidotis *Capsia*, interdum etiam *Cassia* pro *Capsico* legi videt: vocatur & *Nunte sarca*, & *Nux sarca*, & aliis barbaris nominibus, de quibus nunc inquirere non vacat. Quod autem Gesnerus Matthiolum Cardamomi duo tantùm genera statuere scribit, se negligentem ejus lectorem ostendit, nos siquidem contrarium brevi ostendemus.

Matth. nugatur.

Cardamomi subst.

Gesn. suum errorem fatetur.

Cardam. minus Serap. quid.

Melegeta nō est Cardamomorum.

Gesn. not.

Cardamomi appellatione grana quædam in pharmacopoliis habentur, & gustu & olfactu admodum aromatica: Manardus & Antonius Musa contendunt nos (inquit Cordus) verò Cardamomo carere, quoniam ab authoribus descriptæ notæ granis Cardamomum appellatis non conveniant. Quod quidem verum esse ipse fateor, non tamen continuò proclamandum erat, nos vero Cardamomo carere. Dioscorides enim & Serapio integros Cardamomi utriculos sive fructus granis cōfertos, ut olim afferebantur, atque non rarò nostra etiam ætate, descripserunt. Hodie verò ut plurimum cortices, quia lignosi & nullius qualitatis sunt, abjiciuntur, & sola grana folliculis inclusa, propter saporis & odoris fragrantiam ad usum reponuntur: hinc etiam est quod Græci in compositis medicamentis semper expetant Cardamomum ἐξεντερισμένον & τὸ ἐντεριώνης Cardamomi, h. e. exenteratum & ex utriculis exempta viscera sive grana, Mauis alterum & minus alterum. Arabes utrumque Cardamomum generali nomine, & *Cordumeni* & *Saccolæ* appellant. Itaque vehementer errant ij, qui *Cardumeni* apud Serapionem Carui agreste interpretantur, idem enim est cum Cardamomo: nec aliquam suspendat quod Serapio, eandem rem alibi *Cordumeni*, alibi *Sacolla* nomine describit: in capite enim de *Cardomeni* ea recenset, quæ apud Dioscoridem de *Cardamomo* le-

De Card. Cordus Manard. & Musa not.

Cardamomum Manardi & Musæ.

Carui agreste.

guntur: in *Sacolla* verò rem eo depingit modo, ut Arabes descripserant, & ut ipse viderat, & quemadmodum adhuc affertur Cardamomum. Iam cùm Dioscoridis & aliorum Græcorum descriptioni, & *Cordumeni* & *Sacolla* apud Serapionem historiæ per omnia conveniat, nemo diversum statuat esse Cardumeni & Sacolla. Arabes pulchrè etiam suis nominibus Cardamomi species distinguunt. Siquidem majus appellant *Heyl*, minus verò *Helbane*, qui autem contrarium dicunt, errant. Cardamomum minus, nomen servat in Pharmacopoliis, Ger. Cardamömle, diversũ à granis paradisi, quæ aliqui Cardamomum minus impropriè vocant, minùs fortè precio & viribus intelligendum: mole enim majora sunt, & aliqui majori Cardamomo substituunt. Habet idem Cordus in obs. silv. Cardamomum quoddam pinguius, acrius, odoratius, scabriúsque veluti incultius quiddam.

Cardamomi species rum distinctio Arabum. *Error quorundam.* *Cardamomum pingue.*

Francofurti ad Mænum in nundinis Cardamomi tria genera hodie officinæ apud Cornarium agnoscunt [*Manardus inter hec, solam amaritudinem desiderat*] maius quod ad fuscum & propemodum nigrum colorem declinat semen, medullam albam habens; minus, cuius color ruber est, tertium quod *Grana paradisi* vocant, fulvi coloris. Sunt autem omnia semina angulosa, & velut compressa. Sed ex his nullum propiùs ad Dioscoridis Cardamomum accedit, quàm quod minus appellant, & est, ut quod sapore acre sit, & leviter amarum. Majus nec acre est admodum, nec amarum. Grana verò Paradysi, quæ vulgo Paradyß körner vocantur, acrimoniam adeò excellentem habent, ut fervorem linguæ inducant, & piperis loco cibaria condiant, in multorum usu. Minore itaque Cornarius utetur, si ita usus ferat.

Cardamomum triplex Corn. *Minus eligendum.*

Monachis in Mes. dist. 7. cens. 265. auctoribus, aliud est Cardamomum Græcorum & aliud Arabum. Cardamomum Græcorum scilicet Diosc. & cæterorum, apud Arabes vocatur Cardamenum vel Cordumenum, sive Cardameni, vel Cordumeni. Arabes, vt Serapio & Avicéna, faciunt plura Cardamomi genera. Avicenna confundit species in diversis capitulis vt in capitulo *Cardamomum* & capitulo *Cibæbague*, & capitulo *Elbue*. Interpres etiam Serapionis, Simon Ianuensis in capitulo de *Sacolla*, quod est de Cardamomo (vt iidem putant) erravit, ac etiam aliqua de suo addidit, videlicet Cardamomum maius esse *Heil*, & minus *Hilbane* (quod putat minus corruptum) & esse masculum: vt idem scripsit in sua clavi in litera Cardamomum: similiter erravit in capitulo 316. quod incipit Cardameni: quia non debuit intitulare ipsum de Carui agresti. Vt omnes communiter tenent, quando absolutè est scriptum Cardamomum, semper maius est intelligendum. Bellunensis in suis interpretationibus ait, *Ellbua* est Cardamomum minus, & est granum apud Italos appellatum *Melegette* & dicitur etiam *Heilbua*. Quomodo Mesues ponit Cordumenum vt in Diamoro, & in Athanasia magna, & in Diasulphure, & in confectione alseferę, & alus pluribus: tunc non petit Cardamomum Arabum sed Cardamomum Græcorum, quod ipsi Arabes sub nomine Cordumeni describunt. Vnde sciendum quòd Cardamomi sint quatuor genera, Cardamomum maius & minus, & *Heil* & Cordumenum: Et omnia quatuor genera tangit Plinius 12. lib. 12. Fatentur Monachi se nescire quid sit Cardamomum Arabum maius, & *Heil* penitùs ignorant; & Cordumeni Arabum, scilicet Dioscoridis Cardamomum, quid certè sit adhuc nõ benè percipiunt. Minus Cardamomum quod aliter *Helbaugue* appellatur authoritate Bellun. tenent pro certo esse *Melegetam* siue *Meleghetam* usualem, quam omnes aromatarij agnoscunt, & hæc ponenda in trochiscis de ligno Aloës Mesues. Loco Cardamomi majoris, ac etiam loco *Heil*, licet illis uti Cardamomo scilicet *Melegeta*.

Cardamomum Græc. & Arabum diversum. *Avicenna confundit.* *Error Ianuensis.* *Cardam. simplex.* *Cordumenum Mesues.* *Cardamomi 4 genera.* *Cardamomum Arabum non norunt Monachi.*

Legitimum Cardamomum hac tempestate non cognosci, ne ab ipsis quidem mercatoribus, qui ex Syria, vel Aegypto aromata ad nos cõvehunt, *Matthiolus* compertum habet. Quo fit vt Medici ac pharmacopæi in componendis medicamentis æquè errent in Cardamomo, atque in aliis compluribus, quòd Cardamomi loco variis quibusdam seminibus, odoratis tamen, indifferenter utãtur. Quorum primum Cardamomum maius: secundum Nigellam quod Meláthij est genus: tertium verò *Meleghetas*, vel grana Paradisi nuncupant, cùm tamen eorum nullum nec Græcum, nec Mauritanum sit Cardamomum, quandoquidem aliud Græci, aliud verò Afri pro Cardamomo intelligunt. Serapio Dioscoridis Cardamomum Cordumenum appellat, deinde autore Isaach sui Cardamomi peculiare caput instituit, idque Saccolam nominat: quin & duum esse generum tradit, alterum maius, alterum minus, quorum nullum nõ modò Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorũ, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur itaque primum quòd omne officinarum Cardamomum Dioscoridis Cardamomum esse non possit, pluribus tum notis, tum etiam qualitatibus. Quippe quòd hæc in universum partim, vel ferè tantillum densa sint, frangenti non contumacia, & gustui nihil amaroris relinquant. Quòd præterea ab Arabicis distent, si cum illis comparentur, facilè disparitas deprehenditur. Siquidem Serapioni maius Cardamomum semen est plantæ, quod oblongis quibusdam cõcluditur capitibus iis sanè similibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris rotundis, Pipere longè maioribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, farcta, & odorata: minus verò nullo contegitur capitulo majoris modo, quanquam colore conveniant. Quod planè indicat, omne officinarum Cardamomum nec Arabum esse, nec pariter Græcorum, sed potiùs ab utrisque maximè differre. Quare putauerit Matthiolus, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mes. scripsere, quòd Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod Seplasiæ Meleghettas vocant, Andreæ Bellun. qui Avicennam mendis expurgavit, auctoritate freti. Sed cùm Bellun. id asserat vulgati tantùm opinione ductus, cúmque notæ minimè eorum sententię adstipulentur, errasse Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim quæ *Meleghettas* appellant (vt omnibus planè constat) capitulis excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non evenit. Crediderunt Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchsius in sua methodo, id omninò Mauritanorum esse Cardamomum, quod nos Piper Indicum, alij Siliquastrum appellant. Verùm etsi Piper Indicum in corniculis Rosarum ferè modo suum includat semen, quia tamen reliqua Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent, Mauritanorum Cardamomum esse nequit: hoc enim suis in vasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc Piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò manitum, sed ori tãtùm admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cùm dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere, quàm acri. Cæterùm scribit Avicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus verò lentibus minora proferre. Quòd cùm forta sse Ruellius haud rectè percepisset, ei erandi ansam præbuit. quippe minori Cardamomo, non

Cardamomum nostra ætate non cognitum. *Nigella.* *Saccola nõ est Cardamomum Diosc.* *Monachorum error.* *Piper Indicum contra Ruell. & Fuchs. non est.*

non autem in maiori semina, lentium modo nasciat Avicenna: quamquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, secus fortè legerit Avicennam. Tria genera Cardamomi ex Alexandria, Ægypti & India Orientali a Lusitanis adferuntur, inquit Matthæus germ. & Italicis. Maius vocatur a quibusdam *Melegeta*, ab aliis Grana Paradisi. Medium & minus nō certò scio, an unum horum sit verum Cardamomum veterum. Veteres testantur Cardamomum habere siliquas ut legitur apud Galen. Zenonem in suis remediis adversus venena rejecisse siliquas: præterea id videndum apud Gal. lib. 10. de antid. post Democriti descriptionē, in Theriaca carmine descripta: Item l. 7. de comp. med. secund. loc. cap. 5. Facilè autem dicerem maius Cardamomum esse veterum verum Cardamomum, si non deesset amaritudo, quam requirit Gal. lib. 7. simpl. si odore caput offenderet, & non facilè frangeretur. Neutrum volo asserere. Non malè agunt qui Cardamomo vulgari utuntur loco veri Cardamomi. Cardamomum maius dicitur *Melegeta* propter similitudinem cum *Melega*, & propter gratum odorem quibusdam Grana Paradysi.

Clusius in fine Dod. gall. scribit, antiquis Græcis vocari καρδάμωμον Lat. *Cardamomum*, Arab. *Cardamomi*, *Cordumeni* aut *Cardumeni*. Ab hoc Cardamomo aliud habere Arabes diversum, cuius maius genus vocetur ab eis *Saccolla* aut *Chachule*: minus autem dicatur *Heil* & *Hilbane*. Officinis utrorumque Græcorum & Arabum Cardamomum esse incognitum: pro ijs alia duo haberi genera, primum & maius Grana esse Paradisi. Idem in exot. auct. quale sit Græcorum aut Latinorum Cardamomum nondum cuipiam constare opinatur, certum enim ait esse ab Arabum Cardamomo differre.

Acosta de arom. c. 64. de Cardamomo scripsisse ait Avic. cap. de *Cacolaa* & divisisse in majorem & minorem. Magnam esse confusionem nominum huius medicamenti in scriptis Arabum. Et quamvis Serapio unum ex his vocet *Chacolaa*, & alterum *Heilbane*, sciendum textum corruptum & scribendum esse *Cacolaa*, *Ebil*. *Cacolaa* autem ut vocant omnes Arabes, aut *Cacolee* ut dicit Avicenna, vel *Elachi*, significare Cardamomum, si verò non habeat nomen apud Græcos & Latinos, id accidisse quia non cognoverint: & hinc credi Galenum non scripsisse de hoc. Dicere Dioscoridem melius adferri ex Comagene, Armenia & Bosphoro, adferri etiam ex India & Arabia, quod si ibi inveniatur illud quod tradit Galenus & Dioscorides non esse Cardamomum quo vulgò utuntur in India, sed duo fore & non unum si dicatur esse Avicennæ & Serapionis Cordumeni, non esse quod contradicat, quia non sit id, quod Avicenna & Serapio vocarint *Cacula* vel *Hil*: Non competere etiam signa quæ Dioscorides attribuerit Cardamomo, nō enim difficilè rumpi. Quod vulgaris usus (ait idem Acosta) vocetur Cardamomum, quum non sit Græcorum ait in causa Girardus Cremonēsis in sua versione, quia non noverat hoc simplex, pretitisset eum reliquisse nomen Arabicū. Non est etiam hoc Plinij Cardamomum, quia quatuor tradit genera. Vulgare Cardamomū diversum est admodum ab eo quod Valerius Cordus tradit, cujus unum genus maius est magnitudinis glandis, & minus magnitudinis Avellanæ, quandoquidem Cardamomum maius non excedit magnitudine Pini nucleum. Ruellius dicit fruticem similem Amomo, ac collegi Amomum in Arabia unde patet quod exhibet non esse Cardamomum, quandoquidem ex India fertur, in Arabiam, nec etiam ibi Amomum provenit. Dicit præterea ex Theophrast. auctoritatē esse vicinum Nardo & Costo: verùm in eo videtur deceptus, quia Nardus & Costus reperiuntur in Chinis & Mandou: *Cacola* autem vel Cardamomum in Malavar. Dicit præterea semina alba, ita ... vero ... quod non convenit Cardamomo vel Cacolæ; cortex enim albus, & semen nigrum. Andreas Lacuna dicit demonstrari tria Cardamomi genera, majus & minus, & alterum quod est Nigella. Maledicit Arabibus sine occasione quasi contradicant omnes species. Erravit Manardus qui ei dixit ex Armenia velli Venetias tria genera Cardamomi si tale in verum erat Cardamomum, quia verum ex India venit Alexandriam. Cardamomum igitur Græcorum non est Arabum. Præter rationem Manardus & alij dicunt Cardamomum Arabum medicamentum novum & removent ab usu, quia Galenus & Diosc. eo non sint usi. Eo usi sunt Avicenna, Abenzoar, Isaach, Rhasis & alij. In formulis medicamentorum Græcorum & Latinorum antiquorum qui non scripserunt post Arabes, accipiatur Cardamomum Galeni, nec accusentur qui culpā vacant. In compos. Arabum & Latinorum recentiorum assumatur Cardamomum majus & minus, quæ vulgaria & ejusdem figuræ, quæ quantitate tantum inter se differunt. Avicenna non oportebat distinguere Cardamomum in majus & minus, quia diversis in locis proveniūt. Assumatur reperiri in Zeilan aliam speciem Cardamomi majorem & minus aromaticam vulgari. Garzia ab Orta vult utrumque vulgari majori & minori: Minus magis aromaticum. Andreas Bellun. dicit *Cacule* esse Cardamomum majus & *Alcal*, vel *Habalail*, vel *Cairbua* & *Ffibua*, Cardamomum minus. Verùm hæc nomina sunt depravata in libris arabicis, nec mirum si erravit Bellunensis. Quod ait Matthæus Sylv. Indicos Medicos Indicè uti ad febrem, res non ita se habet.

Qui tandem novit Amomum Diosc. & Plinij, is teste Lob. adv. illicò noscet eorumdem Cardamomum, utpote Amomo simile nomine, frutice, semine oblongo & idem discet nostrum siliquosum, Cardamomum officinarum, aut Græcorum non esse, aut descriptiones prorsum depravatas esse: Nam Galeni locus adductus de exenterato fructu Cardamomi, potest intelligi de glumis mundato: nec ullus locus adversatur ex Dioscoride. Neutiquam tamen contemnēdi usūs hasce siliquas putamus: tum quia tacito consensu & prærogativa usûs receptæ sunt: & fortè Arabum sunt. Earum quæ maxima, *Melegetta* aut *Milegetta*, nomine Grani Paradysi notissima est. E quatuor aliis siliquis quæ inter se perquam similes sunt, ea quæ officinis majus Cardamomum vocatur oblonga triquetra lapidi dactyli concolor. Triquetra etiam siliqua sed brevior est media vocata, quam veriùs putant Cardamomum. Minima pariter triquetra, sed vix nucleum Pruni æquat. Alia quædam recens allata ex Indiis occiduis, pusilla Melegettæ penè par, gustu Gingiber prorsum testante. Illas omnes siliquas Cardamomi esse, aut plantarum consimilium, nec Gingiberi absimilium, non abs re quidam peregrinator narrabat. Dum Lob. in adv. notat Anguillaram, licèt non nominet, non videtur observare Galenum meminisse ... sive siliquarum quod competit nostro Cardamomo. Item Diosc. dixit ναστὸν & μεμυκὸς, plenum & occlusum quæ siliquæ optimè conveniunt. Anguill. sententiam videant lectores post sub titulo Cardamomi cum siliquis triangularibus. Minus distinctè scribit Lonicerus de Cardamomo & ejus viribus. Hic ponimus totā ejus historiam ne quid desit lectoribus, Illa igitur inquit. Cardamomum est fructus arboris: grana similia Rutæ seminibus continentur in parvis ternis lobis inclusa. Est autem Cardamomum duplex, hortense & sylvestre, sive majus & minus. Ex his domesticæ sive majora prævalent, magisque odorata sunt, subrufa, acria cum quadam dulcedine. Sylvestria & minora non adeo bona.

bona, minùs odora, nec tantis viribus prædita, quàm culta, quibus in Medicina utimur, separatis tamen ossiculis, pulveribúsque priùs excussis.

CARDAMOMI ÆQVIVOCAtiones.

Cardamomi genus maximum.

CÆterum Melegetha, sive Grana Paradysi, multis Cardamomum, quibusdam majus, aliis minus habetur. Cordo quidem, Cardamomum majus Melligettæ simile creditur.

Gingiberis siliqua.

Siliqua Gingiberis pusilla Melegettæ penè par Lobelij cui consimiles plantæ apud Lobelium in Advers. dicuntur Cardamomi siliquæ, quanquam aliter sentiat Garcias, de hac autem siliqua scribimus lib.18.

Cardamomum siliquatum quadruplex.

Cardamomum cum siliquis quadruplex majus, & minus vulgare, medium & minimum. Hoc Cardamomum aliqui pro vero recipiunt, alij non ut Clusius.

Amomum novum Cardam. facie.

Cardamomi facie Amomum novum quibusdam Cardamomi species, negante Cetchino Marinella. Videante.

Antiballomena.

Cardamomo substituit Colleg. Flor. in antib. nunc Cardamomum officinarum, nunc etiam Nasturtium. Idem facit & Borgarucus: Sylvius pro Cardamomo majore minus, & contra. Idem & Placotomus.

Cordo in arom. rosæ teste, cùm simpliciter Cardamomum scribunt autores, minus Cardamonum [usuale] intelligunt.

Piper Calecuticum.

Cardamonium Arabicum interpretantur aliqui Piper Indicum siue Calecuticum siliquosum quæ opinio à plærisque reijcitur.

Quàm porrò Ruellij opinio sit erronea qui Capsicum aut Siliquastrum pro Cardamomo Mauritanorum proponit, omnibus notissimum est, inquit Garcias lib.1. c.24. De hoc Cardamomo scripsimus hist.n.g.l.21.

Galenus nigrum Cardamomum habet l.9.c.2. κτ τόπους. Sed falsò isthic, sicut etiam in multis aliis apud Græcos Medicos locis, καρδαμώμου μέλανος, pro καρδάμου μέλανος legi, in Comment. medicis in id opus à me scriptis (inquit *Cornar.*) ostendi: velut etiam vicissim Cardamum, i.e. Nasturtium. pro Cardamomo apud eosdem suppositum habetur, tum ob scriptionis, tum ob virium aliquam similitudinem, altero pro altero agnito & recepto.

Nasturtium.

Tract. qui pro quo, nonnunquam Piper longum, quandoque Cinnamomum, interdum etiam Carui ut Agricola ex Manardo, pro Cardamomo substituit, quamvis Cordus eos vehementer errare dicat, qui Cardumeni apud Serapionem Carui agreste interpretantur. Quod idem asserunt Monachi, qui Simonem Ianuensem in cap.316. errasse dicunt, quod incipit Cardumeni, quia non debuisset intitulare de Carui Agresti: quoniam non sit de Carui agresti, sed de Cardumeni. Nonnulli dicunt ipsi iuniorum, vt Simon Ianuensis, Pandectarius, Luminare maius, & cæteri ita confundũt Cardumeni Arabum (quod quidem Carui agreste falsò interpretatum legimus) quod vix sit, qui sciat ab ipsorum laqueis abire.

Addunt Monachi, Cardamomum dum ignoramus, authoritate Auicennæ possumus vti Harmel [*Ruta agresti*] aut Squinantho.

Ruta sylvestris.

Maximè tandem errant, ut nobiscum equidem doctè sentiunt Monachi in Mes. dist. 8. cens. 766. Iuniores qui asserunt Cardumeni esse Peucedanum, Seseli, & Keisim. Lege in Oxymellite, inquiunt, squillitico descriptione Democrati, ubi utrumque recipitur. Vbi & Luminare maius, etiam plura confundit.

Peucedanum.

Nigellæ tertium id genus quod Lacuna in officinis haberi asserit non est Cardamomum quandoquidem. Nigella totis his regionibus non nascitur *Garc.* Alij etiam Nigellam citrinam perperam Cardamomum crediderunt. Cam. scribit in hort. Bononienses eam in suo antidotario substituere pro Cardamomo.

Melanthium.

Cardamomi loco supponit Galen. aut Myrtum, aut Cyperum quem sequuti sunt Matthiolus in Diosc. lib.1. cap.5. Clusius in fine hist. gall. Dod. c.20. Monachi in Mes. dist.8. cens.265.

Myrtus.

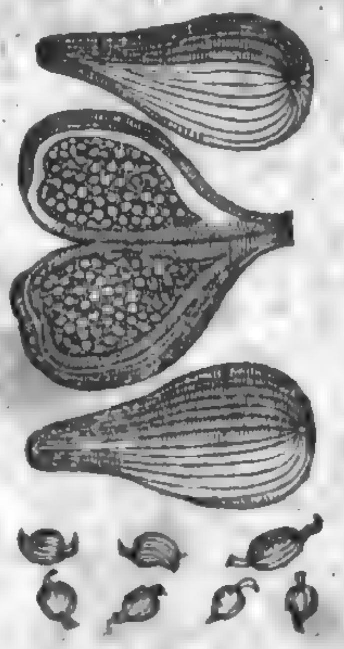
Tragus tandem lib.1. c.114. inter nomina Geranij habet vocabulum Caradomomes, quod ait alio pertinere. Est ultimò & Cardomomon, Gesnero in ascript. Diosc. Geranium alterum.

Geranium.

CARDAMOMI GENVS MAXImum, Grana Paradysi, sive Melegeta.

Descriptio.

MElegetæ siliqua oblonga est striata, Ficus nondum passæ ferè magnitudine, tenuis quidem illa, sed validiuscula, pediculo satis crasso hærens. Semen copiosum, membranis disclusum continetur, angulosum, spadiceum, penè splendens, substantia sive medulla albâ, sapore fervido Piperis, sed qui non tam citò se exerat.

Icones.

Cùm jam parata esset figura ex Camer. hist. dono accepi à Cl. Paludano aliquot elegantes siliquas Melegethæ, quæ Cardamomũ majus vocatur, ex quib' statim animadverti iconem nimis Ficum repræsentare, nisi alium intellexerit fructũ. Hæ in summitate lato & circulari sunt umbilico, in medio tripartito, quẽ adpingi conveniebat: Præsens tabella proponit inspiciendum hoc Cardamomi genus maximum, & præterea tertium minimum sub sequenti titulo commemoratum.

Figura dubia.

Melligeta, i.e. Grana paradisi seu Cardamomum piperatum Cordi hist. l.4 c.27. [*Cardamomum officinarum tertium, Corn.*] oblongus est fructus, & magnitudine figura propemodum ovo æqualis, folliculo similis, cortice constans venoso, fractu contumaci, subruffo, aut in pallido fusco, supernum pythmena, infernùs pediculi vestigium habens, intra semitidis, angulosis, pipere minoribus, superficie ruffis, intúsque candidis seminibus, crebris, fungosisque membranis distinctis & interceptis plenus, gustu fervidis ut piper & zingiber, quibus odore etiam non dissimilia sunt. Cortici nulla ferè in gustu qualitas. Afferuntur ex India, & regno Mellicottice exempta ejus grana raròque folliculo inclusa: eligenda sunt nitida, ruffa, superficie extenta, minimèque rugosa, solida atque ponderosissima. Errant porrò (ut idem adstruit c. 28.) qui tenent dicunt Melligettam majus Cardamomũ esse. Cardamomis enim tenuis minimèque fervens, sed gratus ac jucundus est sapor: Melligettæ verò piperis instar acerrimus. Idem in Diosc. ait Cardamomum majus quia parcus affertur, propterea quidam ejus locum Grana Paradisi aliàs Melligetta nominarat.

Desc. Cordi.

Locus.

Delectus.

Melligetta non est Cardamomum.

nominata substituerunt, eáque Cardamomum majus vocarunt: impropriè tamen & malè. Nam sapore quo piperi similia sunt & odore, plurimùm à Cardamomo differunt: fructus tamen sive utriculi figura magnam habet cum majore Cardamomo similitudinem qui ovi plerumque magnitudine conspiciuntur, & granis, quæ novimus) onusta sunt Cardamomi instar.

Matthioli sententiam de Cardamomo & Melegetta ante posuimus. Ejus facit tria genera in sua epitome: Majus ita describit, Majoris capitulum fici seu pyri faciem refert, semine intus subrufescente, angulosóque.

Ruellij temporibus tota Seplasiorum caterva ad Mauritanos planè deficiens, hoc duplicis fastigij Amomo abutebatur, pro eo quod à Diosc. & veteribus Græcis perscribebatur. Vnum ostendebant, Amomum appellátes, alterum viribus prælatum, vulgò Malagreta Hispanis; nostris officinis Granâ Paradisi no minatum. Cardamomum minus hoc intelligunt quod vulgò Italis Melligreta.

Amomum. Malagreta. Melligreta.

Ostendimus antè ex Monachis, Cardamomum minus Heilbaugue Bellunensi dictum esse Melegetam & usurpandum in troch. de aloës Mesues & pro Cardamomo majori ac etiam loco Heil. Sylvius contendit Cardamomum Serapionis utrumque, tàm majus, quod Granum Paradisi & Melegetam vocatum putant plerique, quàm minus nihil habere commune cum vero Diosc. & Galeni Cardamomo: sed Valerius Cordus contrarium asserit, nos sc. verum Cardamomum hodie non desiderare. Icon à Risfio exhibita videtur repræsentare Cardamomi maximum genus, de quo hoc capite agimus. An verò Risfius intellexerit quæ scripsit considerandum? Apud Lonicerum icon ferè similis iconi Matthioli, pro Granis Paradisi vulgò & Cardamomo majore.

Cardam. minus Melegeta. Cardamomi majoris & Heil substit. Ryff. not.

Tab. Cardamomum majus Arabum. Lac. Cardamomum majus, vulgi Melegheta, & Grana Paradisi, Carda nomum Dioscoridis: Cardamomum hortense ex Ragusei opinione. Lacunam taxat Garcias, dicens, eum satis protervè in Arabes invectum esse: ejus Melegheta nō esse Cardamomum Diosc. siquidem ignota fuerit Dioscoridi, neque Cardamomum majus coloris sit cinerei: Malagueta sive Melegueta nonnullis Paradisi grana, cujus in Europa usus Cardamomi minoris loco, non esse Cardamomum, Avicennę *Combazgue* dictum: cętera vide paulò post sub Cardamomo siliquoso.

Lacuna not.

Clus. apud Garciam scribit Matthiolum Cardamomi iconem Ficus formâ exhibere: cùm tamen nihil aliud sit quàm Melegueta suo involucro tecta, quæ sanè inter Cardamomi vulgaris sive Saccolaa Arabum genera ex Garcię sententia recipienda non sit: Adhortamur nos ut videant lectores quæ antè annotavimus capite de Cardamomis cum filiquis: olim enim Clusius videbatur confundere Grana Paradisi cum Cardamomo siliquâ sive thecâ longiore.

Saccolaa. Clus. not.

Lob. adv. Cardamomi siliquarum maxima Melegetta aut Millegetta dicta à semine crebro, farcto, occluso & folliculo membraneo, Ficum folius effigians nomine Grani Paradisi notissima est, & ex Occidua Aphrica frequens allata.

Millegetta.

Lacuna (inquit Acosta) concludit primam speciem Cardamomi esse Meleghettam vel Granum paradisi, & esse Cardamomum de quo scripserit Dioscorides. Sed Diosc. non vidit Cardamomum cum cortice, quandoquidem Lacuna dicit esse Meleghetta: neque hanc cognovit Diosc. nec scivit ubi nasceretur. Majus dicit habere colorem rubrum: sed est clarum non ita esse. Cardamomum minus non esse illud semen quo utuntur in Hispania pro Meleghetta, vel Granum Paradisi, constat per multos qui fuerunt in Meleghetta, qui affirmant se nunquam in Meleghetta vidisse *Cacolaam*, vel Cardamomum. Si quis benè consideret, Avicenna vocat Meleghettam Cobenbague.

Platearius Cardamomum duplex assignat: majus quod dicitur domesticum, minus quod dicitur sylvaticum & illud esse pilosum & subalbidum. Ast Castor facit triplex, majus simile Ficui, medium longum; minus capitellum triangulare.

Cam. hist. ait Avicennam Cardamomum majus vocare *Saccolaa quebir*; minus *Saccolaa ceguer*; quo nomine etiam hodie, teste Garciâ, cognita sint mercatoribus & Medicis; item *Saccule & Elaćte*: putátq; Cardamomum nostrum antiquis, tam Græcis quàm Latinis incognitum fuisse: Cordumeni autem Arabum fortassis esse Cardamomum Græcorum. Et maximum quidem, cujus iconem damus, continere in se Melegettam, quæ à Cardamomis distinguenda veniat.

Saccule.

B. pin. Grana paradisi & Cardamomum 1. sive officinarum: Cardamomum majus, Matth. Lon. Lac. (cui etiam Cardamomum hortense) Cast. Lugdun. Grana paradisi, Cord. in Diosc. Mellegetta seu Cardamomum piperatum, Eid. hist. Milleguetta, Lob. Malaguetta, Garz. (cui & Combazbange Avic.) & ad Clus. cur. post. Cardamomum primum, Cam. epit. alterum, Cæs. Cardamomum Arabum majus, Tab. Grana paradisi seu Meligettas, Linscott. part. 3. c. 14. Hoc Cardamomi minoris loco aliqui utuntur, & & Melegeta dicitur, propter similitudinem, quam cum Melbcæ semine habet.

Synon. C. B.

Hujus folia sub Melegueta in prodromo sic describit: crassa sunt, uncias quatuor longa, tres lata, per quorum longitudinem costa elata fertur, à qua fibræ plurimæ per transversum abeunt, ut in Caryophyllorum foliis cum quibus maximam similitudinem habent: fructus satis cognitus habetur in officinis, ut & grana exempta: hujus folij pediculus sapore est aromatico, ipsis granis correspondente, non tamen ita acuto & aromatico, ut in foliis Caryophyllorum animadvertitur, quo signo potissimùm à se invicem distingui possunt.

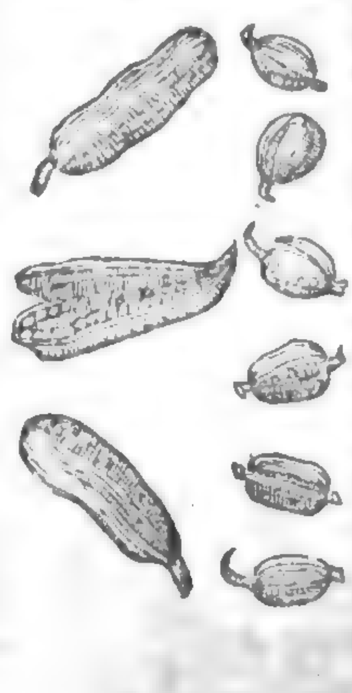
Foliorum descr.

Cardamomū in India provenit, potissimū à Calecutio usq; ad Cananor. itē in Malavar & Iaio, Cam.

Locus.

CARDAMOMI CVM SILIQVIS sive thecis longis & brevibus.

PRæter Cardamomum, quod Melegetæ & Granorum paradisi nomine innotuit, sunt & alia tria, nisi duo mâlis, siliquati Cardamomi genera. Ex his maximum, unciam aut sescunciam longam, gracilem, triquetram, striatam, coloris cinerei fractu contumacem siliquam habet, modicè turbinatam, seminibus numerosis, triplici versu, membranis intercedentibus tenuissimis candidis, farctam; color granis spadiceus & cinereus ferè, figura ut Melegetæ angulosa, rugosa; substantia alba; sapor fervidus

Siliquati Cardamomi genera. 1.

dus consimilis. Alterum genus semuncialis longitudinis habet siliquam, striatam, cineream, sed evidentiùs triquetram, ad tergemina Lathyridis semina accedentem, semine farctam membranulis distincto, cinereo, (in meis siliquis etiam rubente) anguloso, sapore & substantiâ prioris. Tertium assignant, quod solâ magnitudine videtur à jam dicto differre, est enim siliqua omnium minima, cæterùm quid differat præterea non video.

Icon. In præsenti tabella Cardamomi siliquati duo priora depingimus; tertium verò omnium minimum, in icone Cardamomi maximi effigiamus.

De Card. siliquatis Cordus. Cord. in Diosc. Cardamomi genus alterum minus dicitur, quod fructum fert Avellanâ ut plurimùm minorem, triquetrum & minoribus granis, ejusdem cum majore saporis & odoris, sed vehementiùs palatū & linguam penetrantibus, hoc frequentius est in usu & licèt simpliciter hodie Cardamomum vocetur, in pharmacopoliis tamen Cardamomi minoris nomen servat & à Germ. Cardamömle dicitur & ab Arab. *Helbane*. Idem describit hist. l. 4. c. 29. Cardamomum mediocre, figurâ oblongum, triquetrum, utrinque acuminatum, colore in candido fuscum, quantitate grandi avellanæ nuci æquale, majore Cardamomo minus, minore verò majus, ideóque mediocre nominatum, intus densè in se farctis, majorique Cardamomo similibus granis plenum: cortice constās prædicti instar, venoso, sed multò tenuiore, in tribus suis angulis, quibus maturum dehiscit, singulas commissuras habens. Gustu Cardamomo majori grana ejus respondent. Affertur & hoc ex Ægypto & India, sed paucissimum, idque perquam rarò, cum utroque Cardamomo. Et c. 30. Cardamomum minus mediocri per omnia simile est, paulò tamen minus, candidiori, paulò tenuiori cortice, & trium angulorum commissuris dehiscente vestitum, quo detracto semina apparent densè in se farcta, nullis membranulis distincta, majori Cardamomo similia, paulò minora, magisque angulosa, in russo cineracea, atque tam arctè sibi ipsis conjuncta, ut unum semen figurâ bubulos renes æmulans, appareant esse. Saporem grana habent valdè aromaticum, tenuem, majoriq; Cardamomo similem, sed paulò tenuiorem. Affertur & hoc ex Ægypto & India, folliculis suis exemptum, nonnunquam etiam unà cum folliculis, idq; copiosiùs, quàm majus, solúmque vulgò hodie cognoscitur: majus enim cùm parcius advehatur, paucissimis notum est: probatur quod majoris notas habuerit. Cæterùm cùm autores simpliciter scribunt Cardamomum ut ait in dispens. arom. rosat. minus Cardamomum [*usuale*] intelligunt.

Helbane Arab. Cadam. mediocre.

Card. minus, mediocre.

Matth. de Cardam. Matth. hæc depingit & describit vocans unū Cardamomum medium, alterum minus, quamvis nec pro Cardamomo Græcorum, nec Arabum recipiat. In prior. comm. negarat etiam cognosci Cardamomum, medicos & pharmacopœos reprehendens, quòd semen quoddam pro Cardamomo majori exhiberent. Idem hist. germ. sit ne Cardamomum Græcorum dubitat: non tamen eos peccare dicit, qui loco veri ponant. In epit. sic describit; Cardamomum medium folliculo contegitur oblongo, colore minus rufescente. Minus minore cōstat capitulo, ipsóque triangulari, semine subrotundo, asperiusculoq;, semen omnibus acre & odoratum, majoris tamen acrius & odoratius [*de quo sub Melegeta*] minus ut medium acredinis vehementiâ superat, ita & odoris fragrantiâ. Nos quæ sit sententia Matthioli de his Cardamomis & ubi proveniant antè annotavimus. Cam. apud Matth. distinguit in medium, minus & minimum, tres ponens icones.

Medium.

Minus.

Cardam. vulgaris usus. Anguill. in genere loquens de Cardamomo, dicit se credere vulgaris usûs Cardamomum esse verum & legitimum, idque argumentis conatur probare: sed frustra, non enim distinguit Anguillara minus à majore, fortè quòd similia semina, & siliquæ non multùm differentes, nisi magnitudine.

Card. silv. & sativum. Lon. meminit Cardamomi majoris & minoris, sive sativi & sylvestris, ubi non dubitarim eum loqui de aliquâ specie hîc traditâ: nos tamen cum obscurè tractet, ea in genere proponimus, lectoribúsque ea discernenda relinquimus.

Garciam de hoc Cardamomo crediderim locutum cùm ait: Cardamomum quod vocant aroma est illis in regionibus probè cognitum in quibus magnus ejus usus est. Hujus etiam magna pars in Europam, Africam & Asiam evehitur. Quàm verò rectè sit illi inditum Cardamomi nomen, aliis disceptandum relinquo. Avicenna l. 2. c. 159. sanè peculiare caput instituit de *Saccolaa* quod duûm esse generum tradit, Alterum *Saccolaa quebir*, i. e. magnum, alterum verò *Saccolaa ceguer*, i. e. minus. His nominibus cognitum est utrumq; Cardamomum cùm Medicis Arabibus, tum mercatoribus. In Malavar vocatur *Etremelli*; In Zeilan *Encal*; in Bengala verò Guzarate & Decan, interdum *Hil*, interdum *Elachi*, idque inter Mauritanos: nam à gentilibus indigenis omnium provinciarum enarratarum *Dore* nuncupatur. Quod alterum Serapio *Saccolaa*, alterum *Hilbane* vocat, mendosum est exemplar, & *Hil* duntaxat scribendum erat. Etenim si *Bane* omninò adjiciendum volumus, potiùs *Bara* dicendum erat, quod lingua Canarina magnum significat. Nihil igitur aliud *Saccolaa* est omnibus Arabibus nuncupatum, aut *Saccule* Avicennæ, aut *Elachi*, quàm quod Cardamomum vulgò appellant, veteribus cùm Græcis, tum Latinis planè ignotum, ut ex eorum monumentis colligere licet. Siquidem Galeni notæ nostro Cardamomo non conveniunt. Nostrum Cardamomum in illas regiones defertur è quibus Dioscor. suum devehi scribit. Sed neque id frangenti contumax est, neque caput tentat, neque amarum, neque gustu adeò acri, ut Caryophylla. Plinius l. 12. c. 13. etsi quadruplex esse Cardamomi genus scribit, tamen Dioscoridi & Græcis unicum tantùm extat Cardamomi genus. Sed nullum ex prædictis cum nostro quicquam commune habet, quod fragile esse debet, siliquâ candicante, granis intus nigris. Seritur verò id leguminum modo, altitudine, quando summa, cubiti, in quo dependent siliquulæ granula interdum usque ad viginti continentes, non ut Cordus lib. 1. in Dioscor. scripsit, glandis avellanæ magnituidne. Gerard. Cremon. Saccolaam ignorans, nomen illi ex Græcis pro arbitrio indidit, tametsi legitimum Arabicum nomen integrum & non mutatum reliquisse præstitisset. Non multùm fortè refragabor iis qui Cordumeni Arabum, Cardamomum Græcorum esse putant: quandoquidem Serapionis & Avicennæ Saccolaa Græcis est ignota. Quòd verò *Saccolaa* utendum negent non concedo, multis enim experimentis improbatum est, plerisque morbis perutile: eóq; utendum censeo in omnibus compositionibus Arabum & recentiorum qui Arabes sequuti sunt. Malaguetam porrò, sive *Meleguetam* à nonnullis Paradisi grana nuncupatam, cujus in Europa usus Cardamomi minoris loco, non esse Cardamomum didici (inquit idem Garcias alibi) quoniam sæpiùs cùm in Hispania, tum hic in India percontatus eos qui in Lusitania in Malaguetam profecti fuerant, an istic *Cacolaa* sive *Sacolaa* (quod Cardamomum appellamus) nasceretur, negarunt omnes: rursus Indi interrogati an *Malagueta* apud eos cresceret, negarunt & ipse. Deprehendi hanc tamen Malaguetam ab Avicenna *Combazbague* dici, eúmq; scribere ex Sofala, cui Malagueta provincia contermina est, deferri: verisimile autem mihi non videri Avicennam, virum adeò peri-

Cardamomi nomen.

Saccolaa l. 2.

Serap. corrigitur.

Cardamomum vulgò veteribus Græcis incognitum.

Plin. Card. 4. genera.

Saccolaa descriptio.

Contra Cordum.

Cremō. &c.

Malagueta Cardamomum non est.

peritum, bina capita de eadem re scripsisse: His cogitationibus occupato animo, Turcam mercatorem professione Iudæum, in Cochin commodum reperio, qui diceret sibi mandatum, ut præter cetera aromata *cacollaa quibir*, h.e. Cardamomum majus, emeret: quod me movit, ut sciscitarer an in aliis etiam regionibus nasceretur. Tandem regiarum mercium in Ceilan curator (Factorem vocant) mihi retulit, istic quidem inveniri, nostro quidem multò majus, sed minùs odoratum: rémque ita se habere comperi, illius specimine (me curante) ex Ceilan delato. Accersitus præterea in Balagate ad curandum Illustrem Hamjam, cujusdam Regis in Balagate, nomine Verido, fratrem, de industria medicamentum, in quo Cardamomum majus & minus arabica lingua præscripsi, ut conspicere possem: utrumque mihi exhibitum ad medicamenti compositioné, eadem quidem utriusque forma, sed magnitudo diversa, nulla tamen cum Malagueta similitudo. Optimum autem censetur minus, quod odoratius est altero, & facultate majus dici potest, meo judicio. Provenit utrúq; in India, præsertim verò ab emporio Calecut usque ad Cananor, tametsi aliis etiam locis Malavar, & in Ioa nascatur, non tamen adeò copiosum, neque cortice adeò candido. Multus ejus usus est in his provinciis, siquidem unà cum Betre (veluti suprà diximus) manditur pituitaque caput & stomachum expurgat, & serapiis admiscetur. Falsum autem est quod Sylvaticus c.117. scripsit, Indos ejus radice adversus febris circuitus uti, nascique in tuberibus quarundam arborum. Nam exili est admodum radice, nec nisi satum provenit, solo autem ignibus perusto, ut faciliùs enascatur. Pandectarium Cardamomi meminisse invenietur alibi: in nostris autem exemplaribus apud Rhasim haud facilè invenies. Nullam autem facultatem similem [*qualem impropeprat Garzia*] nostra Pandectarij, qui Matthæus Sylv. est, exemplaria tribuunt. Cæterùm, quicquid sit Garzias mihi videtur immeritò Cordum redarguere. vidimus enim hos fructus, eo modo, quo describit, in quibus semina illa, quę passim in Officinis dicebantur Cardamomum, non enim loquitur de seminibus, in theca contentis: sed de toto fructu.

Delect. m. *Usus.* *Sylvatici error.* *Garz. reprch.*

Clus. in fin. hist. gall. Dod. cap. 20: tradit Cardamomum Officinarum majus, diversum à Grecorum & Arabum Cardamomo, quod vocat grana Paradisi, siliquâ longâ, durâ, lignosâ, ut nux [*nuix Gauge*] longius & angustius in quo multa grana, angulosa, dura, firma, & boni odoris: Cardamomum autem minus Officinarum fructu duro, rotundo, instar Avellanæ, aut minore, in quo etiam grana parva, angulosa, minora multò quàm majoris: Idem ait Cardamomum antiquorum & Arabum utrumque incognitum officinis: quorum loco duas alias habent species; prima & major est Granum Paradisi. Iconem habet Clusius aliquo modo demonstrantem nostrum Cardamomum majus, siliqua longiore: in ea Icone multæ sunt siliquæ simul hærentes, cum foliis Lupuli aut Vitis adpictis: habet etiam aliam Cardamomi minoris Officinarum cum ramis sine foliis: si ejusmodi plantas vidit, oportebatur pleniùs describere. Suspicamur etiam eum confundere Cardamomum majus siliquâ longiore cum Meleguetta. Pergit idem in exot. Amomum spurium, cujus singuli uvarum fructus aliquam cum minore Cardamomo in Officinis vulgo recepto, similitudinem habent (quale autem sit Græcorum & Latinorum Cardamomum, nondum cuiquam constare opinor, certum est ab Arabum Cardamomo differre) certè uterque fructus triangularis est formæ. At Cardamomi vulgò recepti theca, oblongior est & minùs crassa, multis striis distincta semina continens, crassiuscula, Meleguettæ seminibus non valdè absimilia.

Clus. de Card. siliquoso. *Icon Clusii.* *Cardamomum ma-ius.*

Lob. adv. officinis Cardamomum majus vocatum, oblongâ siliquâ, triquetrâ, lapidi dactyli concolor est & par, semen cōdit angulosum Mellegettæ minus. Triquetra item siliqua sed brevior est media vocata, nec dispari semine, quàm veriùs putant Cardamomum propter amarorem & acrimoniam non exiguam. Minima pariter triquetra, sed vix Pruni nucleum æquat. Ast plura dignetur lector videre antè ex Adversariis tradita, quæ non recipiunt pro veterum Cardamomo, ubi notatur Anguillara, quamvis non nominetur. In obs. quatuor Cardamomi agnoscit genera, majus, minus, minimum, & medium. Hunc sequitur Plantinus & Tab. Lobelius ergo & ex eo Plantinus addunt speciem non enumeratam in adv. quia hîc non comprehendunt siliquâ Gingiberis, ut factum fuerat in Adversariis.

Minimum.

Cardamomum Græcorum, ut vult Occo in el. Indo majore, aut illud ipsum est quod nostri simpliciter ita vocāt, aut certè pro eo usurpari potest. Veronę in musæo Io. ponæ reperit Maronea Cardamomi racemos esse raros & sparsos; Indici verò Amomi, densos, & in seipsos convolutos; veteres Amomum dixisse racemosum, minimè verò Cardamomum: idem observavit Amomi fructum uvę imaginem referre, suámq; elegantem figuram diutissimè servare, quia arctè suo ramulo adhæreat: at Cardamomi fructum etiam si suâ naturâ racemosum fortè, nihilominus tamen longè distare ab uvæ racemis: præterea quoniam tenuibus hæreat pediculis, suos racemos non diu servare integros: & hinc videntur Cardamomi fructus qui ad nos efferuntur, ferè semper avulsi à suis ramulis. Sed de Cardamomo siliquoso de quo hic agimus legant lectores ex Maronea præcedenti capite de Amomo novo Cardamomi facie, multa notatu digna. Notandum tamen Maroneam suâ icone, cui titulus *Cardamomi tres species*, videri duas ejus species in uno & eodem ramo pingere, quasi ejusdem plantæ; nos verò ante etiam meminisse duarum Iconum à Clusio olim exhibitarum.

Cardamomum Græcorum Adolpho Occoni. *De icone Maroneæ.*

B. pin. Cardamomum 3. majus officinarum: Saccolaa Arabum, aut Sacoule Avicennæ, Elachi Mauritanis: Cardamomum medium, Matth. Lon. Cast. Lug. Cardamomum majus, Cord. in Diosc. cui Heyl Arabum) & hist. Clus. ad Dod. Linscot. 4. part. Ind. or. c.23. Cardamomū majus vulgare, Lob. Clus. in Garz. Cardamomum, Garz. Frag. secundum, Cam. ep.

Synon. C. B.

Eid. B. Cardamomum 4. medium, ut & Lob. & Tab. Cardamomum mediocre, Cord. hist. Item, Cardamomum 5. simpliciter in officinis dictum: Cardamomum minus, Matt. Lac. Lon. Lob. adv. Lug. Tab. Linsc. & Cord. in Diosc. & hist. cui & Helbane Arabum. Cardamomum verum, Ang. Cardamomum minus vulgare, Lob. Clus. in Garz. Cardamomum 1. Cæs. 3. Cam. ep. Eid. B. Cardamomum 6. sive minimum, ut & Lob. & Tab. Cardamomum 4. Camer. ep. Nos Cordi Cardamomum majus seorsim describendum ducimus, nec ad hic dicta referimus.

CARDAMOMUM MAIUS MELligethæ simile, ficus modo turbinatum, Cordo.

Descr.

CArdamomum majus Cordo hist. c.28. l.4. Melligettæ similis fructus est, minor tamen, longitudine rarò sextāté superās, superiùs juxta pythmena latior, inferiùs propè pediculum angustior, & ficûs aut pyri modo turbinatus, nullam commissuram

habens quâ aperiri queat, colore foris in cinereo subruffus, venoso & distractu difficili cortice cõstās; intus seminib⁹ crebrò mẽbranulis interseptis ac distinctis. Colore, figurâ ac magnitudine Melligettæ granis similibus, obtusioribus tamẽ angulis, plenus. *Sapor.* Saporem grana habent quemadmodum & odorem valdè jucundum, aromaticum, tenuem, subacrem, ac modicè amarescentẽ. Cortici nulla est in gustu gratia, ideóq; eo exempta semina ad nos ex Syria & Ægypto afferuntur, quamvis interdum etiam integri fructus, quales jam descripsimus, advehitur. *Delectus.* Eligito grana ejus nitidiora, ponderosiora ac odoratissima. Fructus autem integri probantur maturi, h.e. superficiem extentam habentes, undiq; præclusi, neq; ex industria aperti, neq; teredinibus corrosi, põderosi, & consummatis denseq; in se farctis seminibus pleni. Idem in Diosc.l.1.c.5. Cardamomũ majus hodie quod affertur fructũ habet lignosum, fractu contumacẽ, ficûs propemodum magnitudine & figurâ: intus angulosis & aromaticis granis Mali punici modo plenum: hoc parciùs affertur, propterea quidam in ejus locũ Grana Paradisi substituerunt. Scriptum in annot. apud Cordum, Cardamomũ majus dici *Heil.* arabicè Heil diversum à Granis Paradisi, quod cùm parciùs advehatur paucissimis notum esse.

Cardamomum officinarum Cornarii. Meminit Corn. Cardamomi officinarũ, cujus ad fuscũ & propemodũ nigrũ colorẽ delinet semen &c. Ejus verba vide ante sub Cardamomo maximo, Cõsiderãdum an intelligat Cardamomũ majus, de quo hîc agimus: Meminit etiã Cardamomi minoris quo utendum censet, de quo mox. *Clus. not.* Memor est etiã Clus. apud Garz. Cardamomi majoris propemodum magnitudine Cordi, verùm non demonstrat, quam plantam intelligat. Exhibet Matthiolus pro Cardamomo majore ficus similem iconem, quàm ante cap. de Melegheta posuimus, quam Clusius, ut ante dictum, dicit esse Meleguetæ.

VIRES ET USUS.

Vires ex veteribus jam antè à nobis traditæ sunt. Restat igitur hoc in loco, ut eas quas apud recentiores annotatas invenimus, adscribamus. *Temperamentum.* Cardamomũ & Grana Paradisi calida sunt & sicca ordine secundo, inquit Lon. Incorrupta decem asservãtur annis. Vsus eorũ salutaris, lipotimiâ laborantibus. *Vertigo.* Vertigini medentur in potu macerata, sicut & pulverisata, in jusculo exhausta. *Ventriculus.* Quin & ita usurpata vẽtriculum roborãt, concoctionemq; juvant, Cardamomũ cum tantundẽ ligni Paradysi pulverisatum ebibitumque ex vino generoso, ructibus auxiliatur, & vomitibus. *Cordis tremor.* Cordis tremorẽ pulveris hujus drachma ex vino sumpta, dubio procul emendat. Aniso mixtum, cum vino propinatum appetentiam excitat. In omnibus affectibus internis à frigore obortis uti possumus Cardamomo, quod his magnoperè conducit, præsertim muliebri sexui.

MELEGUETA SIVE CARDAMOMUM malè quibusdam existimatum Clusio.

ELegantis alicujus plantæ fructum, reor (inquit Clusius ex.l.2.c.15.) decimum quartum, quæ fortassis crescit Cannæ Indicæ vulgò vocatæ modo: nã caulis suprema pars, capita sive siliquas sustinens, prorsus similis mihi videbatur, lenta ut illius & fibrosa, multisq; foliolis seu appendicibus cepta: quæ foliola, quem florẽ proferat, nemo indicare poterat, nam Pharmacopœus qui hæc collegerat, in reditu extinctus nullum nomen adscriptum reliquerat.

Descr. Erant hæc porrò capita binas uncias longa, infernâ parte crassa, deindè paulatim ad supremam usq; partẽ gracilescentia, quasi triangulari formâ prędita, obtusis tamen angulis cartilaginosa, externè fusci ex rufo coloris, internè veluti in ternas cameras secundùm longitudinem membranaceâ quadam cartilagine divisa, atque plena nigris, splendentibusq; seminibus, milio majoribus, densè simul congestis, & tenui membranulâ involutis, intùs albis & quadam acrimoniâ præditis. Nascuntur autem ea capita in summo caule, quaterna aut quina, atque veluti ex eodem ortu prodeunt.

Locus. Cæterùm qui anno à Christi nativitate 1601. ex Iava & Sumatra redibant, similes fructus, etiam in Madagascar insula lectos adferebant, quos mihi obtrudere volebant pro Meleguetta sive Cardamomo *Cardamomum majus.* majore vulgò credito. Verùm quidem est, similitudinẽ quandam esse in externâ facie: sed qui vel mediocri diligentiâ utrumq; fructum conferet, discrimen observabit: nam Meleguetæ fructus, magnâ ex parte brevior & crassior est, hic verò gracilior & oblongior; Meleguetæ cortex etiam minùs istius cortice durus, imò satis fragilis: hujus præterea grana nõ tã numerosa quàm in Melegueta, majora tamen, fusca & splendentia, singulàque peculiari candicante membranâ involuta. Meleguetæ verò grana, licèt trifariã quadã cartilagine distincta sint & singula suâ peculiari membranâ involuta videantur, minora tamẽ sũt, magis rugosa, & duriora istius fructus granis; præterea nõ ita splendent, & subrufi sunt coloris, acerrimiq; saporis. Si quis tamen Meleguetam *Melegueta spuria.* esse cerebosiùs cõtendere velit, mihi cum illo litem esse non cupio, modò non legitimum, sed ejus spurium aliquod genus esse non diffiteatur.

B.pin. Granis paradisi sive Mellegetæ affinis fructus: Fruct⁹ 14. sive Melegueta spuria, Clus. ex l.2.c.15.

CARDAMOMI FACIE FRUCTUS triangularis malignus. CAP. L.

Locus. Descr. EXoticus fructus, quem accepit Clus. exot. l.2.c.22. è VValachria à VVilhelmo Paduyno, erat triangularis formæ, semuncialis etiam magnitudinis, exalbidi coloris, tenuiq; membranâ tectus, Cardamomi officinarum fructũ perbellè referens, continensque multa grana inæqualia & rugosa, cineracei foris coloris, intùs albi, omnia in globum congesta, satis validi & gravis odoris & acris saporis, qui brevissimo, & vix apparente petiolo plantæ inhæserat, calice tribus foliolis constante inclusus. *Malignus fructus.* Qui mittebat, consulem suæ urbis unum, ex his fructibus edisse scribebat, ex cujus esu morbum contraxisset: quæ adeò causa fuit, ut granum leniter duntaxat gustare vellem, nihilo minus (an ex odore, an verò ex degustatione acciderit, ignoro) caput mihi dolere cæpit, & haud dubiè peiùs mihi accidisset, si devorassem.

AMOMUM VERUM QUORUNDAM. CAP. LI.

Descr. AMomi nomine à Valerando Dourea insigni pharmacopœo accepi aroma quoddã, magnitudine spicarum Stæchadis Arabicæ, cujus tamen portiones separatæ his angustiores erant: duas simul junctas vidi Pedem columbinum hirsutum exprimentes. Constant autem foliolis multis squamularum imbricato positu, compactis, ex luteo albicantibus, simile aliquid & colore & formâ cum Origano [*onite quorundam*] habentibus, odoratis, sapore viscoso, amaricante & acri.

Garcias de Amomo scribens narrat se percontatũ à quodã pharmacop. Hispano quid esset Amomum: eum respondisse Arabica lingua Hamama nuncupari. *Hamama.* Ejus verò Scholiastes nobis picturam exhibuit ad Valer. Doræum Amomi nomine & Ormuz celebri sinus Arabici emporio missam: non tamen cum Plinij & Dioscor. Amomo convenire ille putat, nisi id fortè sit quo se Garcias donatum asserit. Hamama verò

Pes columbinus.

verò interpretatũ; pedẽ colũbinum significat: Medici Nixamoxæ Regis in Decan potẽtissimi, dixerunt isthic non nasci, sed inter alia aromata quæ ad Regem ex Asia, Persia; & Arabia conficiendis alexipharmacis pferrẽtur, Amomũ etiam adferri, cujus ramulo me donarunt. Hũc cum Diosc. descriptione contuli, ad quã venustè quadrabat, & licèt jã siccus, Pedem tamen columbinum referebat. Sciendum est Amomum apud Avicennã nihil aliud esse quàm Pedem columbinum. Hæc Garcias. Qui ut Clusij verbis utar, utinam Amomi descriptionem pleniorem dedisset.

Amomum Avicennæ

Acosta de Amomo nihil certi habet: scribit de eo loqui Diosc.l.1. Lac.Matth. Amatum enar.14. Serap. Fuchs.Galen.6.med.& Ortam, dicentem sibi denominatum Amama arabicè, quod significet Pedem columbinum & esse Amomum Avicennæ, verùm quia non vidit, non describit.

Synon.

Ruellius dicit Cardamomum simile Amomo & colligi cum Amomo in Arabia. Clus.ad Garc. Lug.& Tab. Amomũ. B.pin. Amomũ 2. spurium foliosum.

AMOMIS SIVE PSEVDAMOMVM.

Descr.

AB eodem Valerando pro Pseudamomo & Amomide mihi exhibita sunt fragmenta seu partes quædam nonnihil Amomo præcedenti similes, inter quas ligneæ aliquæ portiones nigræ, in quorum extremitatibus apparent partes squammosæ breviores quàm in Amomo minùs albicantes, sapo-ris viscidi, ut nobis videtur. Hujus figura sub Amomo in præcedenti tabella, in infima ejus parte.

Icon.

ROSA HIERICHO. CAP. LII.

Descr.

LIgnosis & confertis statim à radice natis fruticat stolonibus, palmaribus, aut paullò majoribus, crassis, cinerei coloris, in numerosam ramulorum sobolem cancellatim divaricatis, superiore parte omnibus in globum veluti coëuntibus, per quos folia rara unciam sescunciámve longa, semunciam lata, laciniata, cinerea, hirsuta; flosculi secundùm ramos intrinsecùs ubique racematim quodammodo nascuntur, candidi: quorum unumquemq; sequitur vasculum, duobus loculis, mẽbranulâ disclusis, totidem semina orbicularia compressa russa, acria cõtinens, binis supra loculos extrinsecus veluti auriculis prominentibus ex adverso positis, ex intergerino calycis pariete, surgẽte stylo longiusculo; radix satis crassa, lignosa, simplex.

Amomum.

Rosa Hiericho.

Amomum (inquit Cord. in Diosc.) ut parens meus Euricius Cordus prodidit, est odoratus frutex, quẽ Monachi Rosam Hiericho, & Rosam Mariæ vocant cui sententię ego quoque subscribo. Antonius Musa tamẽ huic judicio cõtradicit, eo fretus argumento, ꝙ folia tribuãtur Bryoniæ. Si Bryoniæ folia habet, maneat Amomũ, si verò dissimilima, tum primùm hac de re meritò dubitamus. Musam remoratur quòd ea Rosa nares non vulnerat, quantumvis recẽs, quod dictum quomodo intelligat, nõ possum cõjicere. A Diosc. probatur τὸ ἡδὺ ὀσμῶδες, h.e. odore feriens. Duę sunt Hiericuntidis Rosæ species, una insipida, nec odorata quæ Amomis: altera gustu aromatica valdè odorata, quæ verè Amomũ vocatur. Hæc Cordus, cujus annotationibus quidam addit, non probari sibi Rosam Hierichuntis vulgò dictam Amomum vocari. Huic autem adstipulatur Coldemb. qui absolutè concludit, quòd Rosa Hierichuntis vulgò vocata Amomũ esse non possit. Ceterùm hanc Cordus sibi odoratam pronũciat, cùm tamen nobis Rosa Hiericho nec recens ac virens, nec etiam sicca odorata observata sit, nec folia habeat Bryoniæ. Quare oportebat eum tradere ubi Rosam hanc viderit odoratam.

Cord not.

Amomum non est.

Non paucis placuit Rosa Hiericontea vocata pro Amomo: quod tamen minimè decuit eos asserere incertos foliorũ, quæ memini (ait Lob. adv.) vidisse & crevisse D. Trevisiano Patavij. Crescit enim haud difficile ex semine recenti: hærent autem seminula complura, racematim unà stipata, glutinosa, sorgi minora; & intra fruticis, cancellatim, reticulatimque implexi glomum contenta. Non describit Lob. semina, sed vascula.

Coloniæ vidi, ait Turnerus, suffruticem manu (in pugnum cõtracta) paullò minorem, per omnia frutici à Diosc. descripto respõdentem, quem ex Iudęa peregrinationis Hierosolymitanæ voto defunctus quidam secum retulerat. Eadem Herbariis dicitur Rosa Hiericuntis, i.e. Ang. Rose ofe Hiericho. Ferunt, quotannis circum festum natalitium aperiri, unde à quibusdam nominatur Christe masse rose. Hoc ipsum censerem verum esse Amomum, si odorem haberet (quem in Amomo requirit Diosc.) nec non folia Bryoniæ, in aliis enim omnibus [illegible] convenit descriptioni, si quis in hujus generis plantam incidat odoratam cum reliquis [illegible] Diosc.) pro vero Amomo licet accipiat.

Rosa Hiericuntis.

Gesn. in cat. Amomum quod Euricio Cordo videbatur Rosa Hierosolymitana. Aspalathum esse judicat, & idem paulò post Radicem nigrã Hippoc. nominat, germ. Rosen von Hiericho. Sed Rosa Hiericuntea nihil commune habet, nec simile quicquam cum Aspalatho & Radice nigrã Hippocr. quicquid scribat Gesn. Nobiscũ autem sentit Casp. Bartholin. Adicẽs: Rosa Hiericũtina, verè Rosa non est, neq; Amomũ Dioscoridis, neq; Aspalatus. Neque nascitur hoc tẽpore in Palestinæ hiericũtinis hortis aut agris.

Aspalatus. Radix nigra.

Gesn not.

Quædam, (inquit Scalig. in lib. 1. de plantis Aristoteli inscripto) cùm exeunt, spicæ figuram gerunt, ac evadunt postea: cujusmodi sunt qui in Arabia dicuntur Benteli, & planta quæ nominatur Helioscopium. Benteli apud ipsos Arabes quid sit, quæsitum non inveni. Si non est Amomum, quid aliud afferam nescio. Est enim Amomum id omninò, quod Rosam Hierosolymi, aut beatæ Mariæ vulgus vocat, perplexo sarmentullo in racemi modum, quæ si nihil spirat odoratum, natalium humori, atque vetustati est attribuendum: non autem detrahendum speciei, propter accidentium absentiam quorundam. Athenæus 3. *Dipn.* Bentelos conchæ genus margaritiferum prodidit apud Indos. Miror tanti judicij virum asserere, ita temerè Rosam Hierosolymitanam esse Amomum, cùm nec recens, nec vetus odorem spiret ullum. Idem mecum sentit Brassavolus: non defuere ait, qui Ierosolymitanam rosam Amomum esse putarint: verùm hanc non esse dubito, quia non vulnerat nares odore. Confirmat & hoc Agricola, quod vel Hierichuntis rosa non sit veluti uva, quale est Amomum Plinio l. 12. c. 13. & Andromacho in descriptione Galen. Confirmat idem & Sylvius & Fuchs. l. 2. de compos. med. & Amatus in Diosc. l. 1. c. 31. apud quem icon malè posita cap. de Rosa. Et Ritius in Diosc. cum Lacuna. Et Lohel. Adv. & icon. pag. 203. Tom. 2. Item Lugd. Rosa Hiericonthea. Falluntur igitur cum reliquis Michael Neander phys. part. 1. Andernachus in med. veteri & nova comm. 2. dial. 5. Frischlinus in Nom. græco-latino c. 22. Bened. Curtius, Rob. Const. Lonic. & (teste Cronenburgio de comp. med. lib. 1. fol. 5.) Euritius Cordus, quem imitatur Cordus junior & Dasypodius, qui omnes ineptè Hierichuntis Rosam Amomum esse credunt. Ex horum numero est & Rhegin. qui & *Lacum Hierichuntis*, & *Vvam Diosc. Galeni & Aetii* vocari scribit. Sed inter hos adhuc deteriùs Frischlinus c. 32. Aspalathum, **Rosen von Jericho** esse scribit. Plus etiam ridendus Cordus quòd Rosam de Hiericho Amomum esse dicat: cùm idem in expositione Theriacæ, nos Amomo vero carere asserat.

Benteli. Amomum. Rosa beatæ Mariæ sive Hierosol. Bentelos concha. Scalig. not. Non Amomum. Error existimantium esse Amomum.

Bellonio Obser. plantæ quæ in valle Iericho nascuntur, in memoriam revocant herbulam quam quidam impostores Rosam Hiericuntinam vocarunt: & quoniam radice in aquam mersa expanditur, imposturæ hinc ansam arripuerunt, admirationi futuræ spectantibus, dictitantes in vigilia Natalis Domini duntaxat aperiri, aut partus doloribus conflictantibus fœminis. Quibus ejus natura incognita: nunquam aliàs putant posse expandi, id quod nihilominus falsum est. Argumentum desumpserunt ex sacræ paginæ loco, *sicut plantatio Rosæ in Iericho*. Qui locus intelligendus de Rosa vulgari rubra aut pallida, non autem de altera illa plantula. Quæ & alios fefellit plures, qui iconem exhibuerunt, arbitrantes esse Amomum, cùm Amomum nequaquam sit. Nos eam invenimus in Arabia deserta in littore maris rubri arenoso nascentem, adeóque in Ierico prorsus non provenit.

De Rosa Hierichuntea impostura. Rosa Hiericho qua. Locus.

Hi omninò expellendi sunt, teste Matthiolo, qui pro certo asserere non verentur, eam stirpem esse Amomum, quam Hiericunteam à Hierico Palestinæ oppido appellant plantam: hanc plerumque ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad sanctissimum Redemptoris nostri sepulchrum peregrè proficiscuntur. Ea enim est quam nostrates mulieres Rosam D. Mariæ vocant. Constat hanc Amomum non esse, quòd folia albæ Vitis non proferat, nec ullo spiret odore. Cordus lib. de com. pharmacis satis inconstanter de Amomo disseruit, quippe in compositione aureæ Alexãdrinæ pro certo asserit Amomum novum esse Rosam Hiericũtis: in compositione verò Theriacæ, suipsius oblitus, habere nos Amomũ negat. Vtuntur Hiericuntea nostrates mulieres tempore partus ad investigandam pariendi horam, quandoquidem (ut ipsæ fatentur) in aquam demissa, non prius fatiscit, quàm fœtus nasci incipiat: tanta inter Christicolas irrepsit superstitio.

Hiericuntea planta. Rosa D. Mariæ. Cord. reprehenditur. Superstitio Christicolarum.

Gabriel Giraudet in itinere hierosolym. In plantitie hierosolymitana proveniunt quidam flores, qui dicuntur Rosæ ex Hierico, quarum insignes vires. Die nativitatis ei horâ quâ natus Dominus noster se aperiunt & expandunt eæ Rosæ & sunt valdè utiles puerperis: cùm parturiunt imponendæ in phyalam in qua aqua benedicta & subitò Rosa aperitur, tunc femina statim parit sine periculo. Vel hæc sola hist. Giraudet reddit plurima eorum quæ scribit suspecta. Rosa Hiericho non meretur nomen floris, quia flores minimi & non speciosi: Vires ejus tales non sunt quales prædicat. quotiescunque enim imponitur in aqua calida, expanditur: nec in eo parturientibus confert, quòd se aperiat.

Vires. Fabula Giraudet.

Est Carolo Stephano Rosæ species, quæ vulgò Rosa Hierichontis dicitur, *Rose de Hiericho*, ex qua Amomum Dioscor. colligitur, ut putat is, qui dialogum illum conscripsit, qui botanologicon inscribitur: Cui etiamnum Marcellus & Barbarus assentire videntur.

Amomum.

Cæs. de Cubebis agens, inquit: Quæ Amomis vocatur à Dioscoride & Plinio, hodie Rosa Hierici, vel sanctæ Mariæ vocatur: fruticulus cũ sua radice palmaris, lignosus, ramulis frequentissimis implicitus, rotunda figura, quasi Chamæleontis albi caput, antequam dehiscat; fructus fert in mediis ramulis frequentes, figura Myrti tenuiores, duros, candicãtes, qui idem est totius fruticis color: continẽtur in duplici cavitate pauca semina nigricantia, quibus satis, aliquando provenit planta foliis parvis ut Polygoni, sed ad frugem non pervenit.

Amomis, Rosa Hierici, vel S. Mariæ.

Oportebat Colerum annotasse ubi viderit Rosã Hiericho florere, vel auctorẽ citare, qui id scripserit. Falsum est eam in Natali Christi florere.

Colerus reprehend.

Cordum inconstantiâ, latinè taxat Matthiolus, quâ tamen facilè defenditur, ut notat Apollo, quoniam tametsi Hiericuntam legitimũ esse Amomum contenderit. Paucis tamen dehinc interjectis foliis, nos vero Amomo carere, i. e. Rosam illam Hiericuntam desiderari, non ideò suipsius immemor appellandus, sed veriùs errore damnandus.

Cord. & Matth. reprehend.

Rosa Hierichuntica vulgò dicta, Amomum esse nequit. Sed aliquid (teste Cam.) fermè habet commune cum Thlaspi, parum tamen vel nihil acredinis, quæ gustu percipiatur, nisi in radice & surculis, quorum sapor æmulatur Raphanum. Infestatur admodum à campis viridibus, ut Nasturtium, Eruca, Brassica & congeneres herbæ. Ejus sylvestrem speciem Syriæ tectis & ruderibus innascentem invenit D. Rauwolfius.

Amomum non est Thlaspi. Rosa Hiericho duplex.

Amomum tandem nõ esse Rosam hiericuntinam testatur etiam Maronea in com. de Amomo, ubi Amomi fruticem esse ait infœcundum, sed valdè odoratum, suaptéque natura sibimet cohærentem, atq; multò arctiùs, quàm ipsa sibi adhæreat Rosa Hiericuntina sicca, nihilominus tamen idem frutex Amomi non erit similis uvæ, quia veris fructibus destitutis supponitur, & quia ipsius rami & surculi nullo modo possunt referre imaginem acinorum ex quibus racemus componitur.

Rosa Hiericuntina non est Amomum.

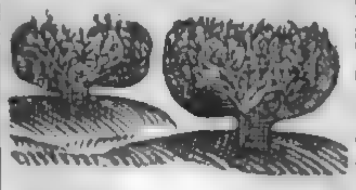
Nimis securè scribit Bauh. apud Matthiolum de re sibi incognita Rosæ hiericontheæ duas esse species, alteram totam lignosam insipidam, & inodoram; alteram aromaticam & valde odoratam. In pin. dicitur ei Rosa Hierichuntea 1. vulgo dicta: Amomũ, Cord. in Diosc. & hist. Amomis Diosc. & Plinij, Cæs. Rosa Hiericontea, Turn. Lon. Lob. Gatz. Cast. aperta

aperta & conclusa, Eyst. Rosa de Hiericho, & Rosa Mariæ monachis, Lugd. Rosa Hierichontina 1. & 2. Tab. major, Ger. In hortis facilè & crescit & floret: de hac Ioh. Sturmius Lovaniensis professor, libellum superstitionibus plenum scripsit. Eid. B. Rosa Hiericonthea 2. sylvestris: Rosæ Hierichonthis sylv. species, Rauvv. Cam.

Münstero in cosmograph. teste, Rosæ hæ dictæ à Hiericho, non in agro Hiericho, sed ultra Iordanem, & regione Hiericho in Arabia nascuntur. Lutetiã habui semen ab hortulano regio Robin, quod satum Montbelgardi in horto E.C. plantam proferebat, quæ florebat Iunij principio.

APHYLLON INDICVM.

Descr. Syn. & Locus. BRY fratrib. icon. 4. part. Indiæ Orientalis scribentibus, in Insula Sancti Laurentij plantam

Hollandi copiosè invenerunt & vocarunt Blätterloß/ quia nulla folia exactè habebat. Teneriores ramulos scorbuti curationi adhibuerunt non sine effectu. De hac planta apud alios authores hactenus nihil invenimus.

B. pin. Rosa Hierichonticæ exsiccatæ similis: Blätterloß Holandis, fruticulus ad scorbutum, Ind. or. par. 4. fig. 21.

FINIS LIBRI XV.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XVI.

SCANDENTES POMIFERAE ET HIS AFFINES.

SCandentium classis altera, assurgendi modo ferè solo, arbores imitatur, farmentorum naturâ ab herbarum conditione non multùm recedens, sed profectò eò ipso notabiliores, quòd fructuum mole, vastâque magnitudine cum ipsis adeò certent arboribus. Ad hos nunc gressum festinanter dirigamus.

COLOCYNTHE CVCVRBITA VETERIBVS.
CAP. I.

Κολοκύνθη ἐδώδιμος Diosc.

DIOSCORIDES quamvis κολοκύνθην (quam ad κολοκυνθίδος differentiam ἐδώδιμον cognominat) non describat, vires tamen recenset, de quibus nos infra.

Cucurbita species Theophr.

Theophrastus lib. 7. hist. c.4. simplicem non esse Cucurbitarum speciem affirmat, sed alias meliores, alias deteriores. Cucurbitæ, ait, partim genera esse existimant, partim negant, sed in uno eodémque genere alias meliores, alias esse deteriores affirmant. Cucurbita in olerum genere cum seminibus ipsis flores edit, quippe ei flos in postremo fructûs, & crescentibus fructibus flos diu infixus servatur. Inter æstiva brevem radicem sortitur, tum propter tempus, tum & forsitan magis ratione naturæ, quæ tempus secuta est: parte ampliatur supernâ luxuriatúrque: radice tamen pusilla inhæret. Semina distantia fert: succum aquosum. Circa quintum diem erumpit, aut sexto, (vel ut alij volunt) septimo, sed posterius, tardiúsque Cucumere. Refert ad celeriorem proventum recentior seminis ætas. In olerum genere Cucurbita vel ex toto immatura atque incommutabilis permanet. Si quis mollem, parvámq; absconderit, ita ut alimenti copia largè accedat, percoquatúrque, incrementum quoque largè consequitur. Sic enim nulla pars alimenti à sole detrahitur, nec flatibus resiccatur: quibus causis moles augeri non potest. Dulciores & molliores redduntur, pulverem surculo excitantes sine rigatione, cùm venti anniversarij perflant, hoc generi rotundo convenit.

Olus est.

Ratio.

Mangonia.

Columella.

Magnam Cucurbitarum varietatem, diversitatémque à seminis natura dependere testatur Columella, elegantiss. suis versibus, quos hic subjicimus:

pragnánsque Cucurbita serpit.
Vna neque est illis facies, nam si tibi cordi
Longior est, gracilis capitis quæ vertice pendet,
E tenui collo semen lege, sive globosi
Corporis, atque utero nimium quæ vasta tumescit
Ventre leges medio, sobolem dabit illa capacem
Naritiæ picis, aut Actæi mellis Hymettî
Aut habilem lymphis hamulam, Bacchóve lagenam.
Tum pueros eadem fluviis innare docebit

Rotunda & longa ex eodem semine.

Docet itaque Columella in hoc carmine suo, quâ ratione ex eodem seminio, utrumque genus, longa & rotunda Cucurbita fieri possit. Quod autem in carmine jam recitato hac ipsa de re omisit, in prosa non multò post addit: Aquosis autem locis primo quoque tempore, non tamen ante Calendas Martij, semen ponendum est, ut deferri possit Æquinoctio confecto. Idque de media parte Cucurbitæ semen in verso cacumine ponito, ut fiat incrementi vastioris: nam sunt ad usum vasorum satis idonea. At si esculentas merci præparabis recto cacumine de collo Cucurbitæ sumptum [*semen*] serendum erit, quò prolixior & tenuior fructus ejus nascatur.

Esculenta.

Plinius.

Sed jam unde digressa est, revertatur oratio nostra. Plin.l.19.c.5. de Cucurbitis hæc memoriæ prodidit: similis [*cum Cucumeribus*] & Cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Æquè Hiemem odore. Amant rigua ac fimum. Seruntur semine in terra sesquipedali fossurâ, inter Æquinoctium vernum & Solstitium: Parilibus tamen aptissimè. Aliqui malunt ex Calendis Martij Cucurbitas serere simili modo reptantibus flagellis scandentes parietum aspera in tectum usque, natura sublimitatis avida. Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, levi umbrâ cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pedi-culo

Cucurbita prima genera duo.

culo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo fastigiatur, vaginis maximè vitilibus, conjecta in eas postquam defloruit. Crescit quâ cogitur formâ, plerumque & draconis intorti figurâ. Libertate verò pensili concessâ, jam visa est novem pedum longitudinis. Cucurbitarum numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo totum natura diversa. Nuper in balinearum usum venêre urceorum vice, jampridem verò etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tenet. Deraditur nihilominùs in cibis. Cibus saluber ac lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano ventre non queat, sed non intumescat. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas supra dictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas brevioresq́ue. Siccantur in umbra, & cùm libet serere, in aqua macerantur. Cibis, quò longiores tenuiorésque, eò gratiores. Et ob id salubriores, quæ pendendo crevêre: minimúmque seminis tales habent, duritiâ ejus in cibis gratiam terminante. Eas quæ semini servantur, ante Hyemem præcidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticæ suppellectili. Inventa est ratio, quâ cibis quoque servarentur, usque ad alios penè proventus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe, opaco in loco arenâ substrato, fœnóque sicco opertas, ac deinde terrâ, virides servari tradunt.

Procera. Rotunda. Crassa. Asservatio.

Palladius.

Martio Cucurbitam serendam esse annotat Palladius: amare verò solum pingue, humidum, stercoratum, solutum. Hoc in Cucurbitis insigne esse, quòd longas pariant & exiles semina, quæ in earum cervice nascuntur: quæ in ventre fuerint, Cucurbitas faciant crassiores: quæ in fundo, latas, si inversis cacuminibus obruantur. Vbi adolescere cœperint, adminiculis adjuvandas esse. Quæ servandæ sint ad semina, usque ad Hyemem in sua Vite dependere debere, deinde sublatæ in Sole ponendæ, aut fumo, aliter semina putrefacta deperire. Diocles author est prope Magnesiam Cucurbitas amplissimas gigni. Menodorus Erasistratius amicus Hicesij, Cucurbitarum, inquit, alia est Indica, quam & Sicyam nominant, alia est Colocynthe, nempe vulgaris. Indica utplurimum elixatur, vulgarem autem etiam assant. Cnidij etiamnum Indicas Cucurbitas vocant. Hellespontij, quæ longæ sunt, Sicyas nuncupant, rotundas verò, & globosas Colocynthas. Apud Athenæum Euthymedus Atheniensis lib.1. de Oleribus, Cucurbitam vocat Sicyam Indicam, quòd ex India semen ejus advectum fuerit: Megalopolitæ verò Sicyoniam appellant. Attici uno vocabulo Colocynthen vocant. Phrynicus diminutivo nomine protulit:

Cucurbita sementifera. Magnesia Cucurbita amplissim. Indica sive Sicya. Sicyonia.

Vel exigua mazæ parum quidpiam vel Colocynthij.

Nihil omninò longiùs Marcellus de Cucurbita repetendum censuit: Græci, inquit, dulcem & quæ edendo est, Cucurbitam fœminino genere in secunda declinatione κολοκύνθην dixerunt: Medicam verò & amaram, de qua nos paullò post seorsum acturi sumus, in quinta: & ab hac diminuta appellatione κολοκυνθίδα. Est & illud animadvertendum in dulci Cucurbitæ ex duplici genere, duplex etiam nomen esse: rotundæ, & in globum tumenti, quæ Cucumeri similis sit, σικύα: tereti & in longitudinem extensæ, κολοκύνθη: Latini utramque eodem Cucurbitæ nomine appellaverunt.

Cucurb. dulcis. Medica sive amara.

ÆQUIVOCA.

Cucurbitæ, sive Colocynthæ, & Colocynthidis sive Coloquintidis æquivocationes & substituta nunc proponimus. Cucurbita igitur, Græcis κολοκύνθη, & κολοκύνθη ἐδώδιμος cognominata, Latinis Cucurbita cameraria, Cucurbita plebeia, & Cucurbita sativa, est nobis Cucurbita folio molli, flore albo.

Cucurb. fol. molli, flore albo.

Sed & Cucurbitæ propriè dictæ genus quoddam est longum, cujus aliquot sunt differentiæ, Anguinæ dictæ. *Longa.*

Quædam habentur angusto collo, diversorum generũ & ipsæ, magnæ & parvæ, Lagenariæ vocatæ. *Angusto collo.*

An plebeia Cordi referenda ad modò dictam?

Cucurbitæ folio aspero, flore luteo. *Fol aspero.*

Cucurbitæ folio aspero, amaræ, diversorum quoque generum. *Amara fol. aspero.*

Cucurbitarum generi annumerat Anguriam Gesnerus. Nos Citrulum folio Colocynthidis laciniato nuncupamus. *Citrulus.*

Κολοκυνθίς, Cucurbita silvestris, agrestis, silvatica, Cucurbita amara, Cathartica, ex Græcia, Cucurbitula, Cucurbita caprina, Cucurbita deserti, Cucurbita Elisæi Prophetæ: Coloquintis vulgaris, quibusdam silv. Barbara, marina & Somphos Plinij. *Colocynthis.*

Cucurbitæ sessiles, capitatæ, clypeatæ diversa genera, & eis affines. *Cucurbita clypeata.*

Cucurbita silvestris & exigua, Græcis Somphos, Latinis Barbara, & Marina Plinio, de qua ex eo post, Dodonæo autore adhuc incognita. *Somphos.*

Cucurbita arborea Indica an Guanabanus, vel Higuero, de qua H.n.g.l.1.cap. *Guanabanus.*

Cucurbitaceus fructus arboreus Clusij l.2. c.12. exot. traditur à nobis H.n.g.lib.1. cap. sub fructu Indico pyriformi granis intus nigris. *Fruct. Ind. Pyriform.*

De Cucurbitino fructu Indico magnitudine ovi Struthij vide postea hoc lib. *Cucurb. fr. Ind &c.*

Cucurbitularum Americi Vespusij, Lagenularum Americarum Clusij exot.l.2.c.8. mentio fit in H.n.g. lib. cap. *Lagenula Americana.*

Kikaium Ionæ Prophetæ non est Cucurbita, sed Ricinus, ut ostendemus H.n.lib.34.cap. *Ricinus.*

Cucurbita canina dicitur de Bryonia seu Vite alba, Basilio Fabro teste. *Bryonia.*

Chamæpitys dicitur Cucurbitularis Hadriano in Nomencl. *Chamæpitys.*

SUBSTITUTA.

Si semina Cucurbitæ haberi non possint, accipienda suadet Platearius semina Malorum dulcium. Ego verò malim Melonum, vel Cucumerum substituere. *Sem. Malorum dulc. Melon vel Cucum.*

Cucurbitæ succo deficiente, Tract. qui pro quo sumit succum Violarum insipidiarum. *Succus Violar. insipid.*

Ad quid Felix Platerus in clystere ad febres continuas præscribit Cucurbitæ seminum loco, semina quatuor majora ferè rancida, quæ corrupta & corruptione calidiora reddita sunt? *Sem. 4 majora ferè rancida.*

DE CUCURBITIS IN GENERE ex Neotericis.

Inter scandentes pomiferas plantas præcipuè nota est Cucurbita, quæ Græcis Κολοκύνθη, & Κολοκύνθη ἐδώδιμος: item Κολοκύνθη ἥμερος dicitur: Latinis Cucurbita, Cucurbita edulis, & Cucurbita sativa: à nonnullis verò Κολόκυντα per τ ultima syllaba: ab aliis σικύα: à Plinio Cucurbita cameraria, quòd cameras, testudines, pergulas, topiarias hortorum scenas scandat ac operiat. Huic verò & altera, quæ nullis prope assistentibus fulta humi repit, plebeia cognominatur.

Nomina linguar.

Arabibus autem Cucurbita *Haraha, Hara, seu Chachra*, & ut Trago placet, *Illa* dicitur: Germ. Kurbß: Belg. Cauwoorden: Gall *Courge*: It. *Zucca*: Hisp. *Calabaza*: Angl. Gourde: Bohem. Tykew: Hung. *Tök.* Græci porrò ex adverso vocabulum imposuêre, κολοκύνθην nominantes, quòd scilicet pumili brevésque sint partus, quos ipsa passim enititur, cùm tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur superare. Cucurbitam verò Latini à concurvatũ haud dubiè dixerunt, quòd facilè si quid obstiterit, aut fuerit impedimento, quo minùs extendatur, incurvescat. *Etymon.*

Proverbiũ.

Quod citò fit, citò perit, sic vulgo dici solet, inquit Tragus. Quod sanè dicterium, si ulla alia de re, certè de Cucurbita quàm verissimè dicitur. Ea namque unâ Æstate, in sublime ita conscendit, ut fastigia altissimarum arborum attingat. Autumno verò si vel unam pruinam senserit, dejicitur, foliis & palmitibus prorsus marcescentibus. Qui fit ut quotannis Cucurbitam serere necesse sit, id quod in nostris regionibus Aprili mense facere solemus. Tum enim nonnulli ea accipiunt semina, quæ in ventre Cucurbitarum enata fuêre, eorúmque mucronatas partes in terram defigunt, pollicentes sibi hàc ratione feliciorem Cucurbitarum proventum. Alij semina priusquam serant, in dulci lacte, aut aqua sacchari macerant, quò facitiùs erumpant, & dulciores evadant fructus, id quod non rarò contingit. Quamprimum verò bina prima ac pinguia Cucurbitæ folia eruperint, continuò rigare humum oportet, aliter tardiùs augescent. Iunio mense appetente, cùm folia quaterna aut quina Malvæ Romanæ haud dissimilia prodierint, tum & capreoli Vitium claviculis similes progignuntur, quibus natura sublimitatis avida, palos, arbores, aut quodcunque apprehenderit, conscendit Cucurbita. Post hæc flos apparet, atque is quidem duûm generum. Primus namque lanuginosus, albæ Rosæ exiguæ similis, quinis aut senis foliis præditus spectatur, qui tertio ab ortu die sine fructu decidit. Qui hunc subsequuntur flores (diversorũ colorum) magis exigui sunt, in quorum fine fructus in pyri formam silvestris turbinatus, conspicitur, qui in dies flore marcescente admodum augetur, ac aut in orbem collectus intumescit, aut in longum propagatur, quidam cornu instar recurvus spectatur, alius rectâ figurâ contentus est, alius grandis, alius contra exiguus evadit, quæ sanè varietas, diversitásque à seminis natura dependet, quod Columellæ versus testantur. Huc usque Tragus, qui unicâ figurâ tres Cucurbitæ species exprimit, ac Hebraicè Cucurbitam Kikaion (Ionæ 4.) vocat. Nos verò Guilandino potiùs assentientes Kikaion Ionæ non credimus Cucurbitam esse, sed potiùs Ricinum.

Diff. Tragi. *Icon Tragi.* *Kikaion Ionæ est Ricinus.*

Cucurbitæ species Matthiolo.

Matthiolus in Diosc. figuram habet non multùm dissimilem, ab icone Tragi, tres Cucurbitæ species demonstrantem. Cucurbita sativa, inquit, quæ per Æstatem in cibum frequentissimè vario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se formâ dissimiles habeantur, non tamen propterea viribus, & naturâ sibi invicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius l.19.c.5. refert) forma varia in Cucurbitis arte & mangonio fieri facilè potest. Diligenter custodiendum est, ne eò mulieres accedant: namque earum contactu facilè elanguescunt incrementa virentium, tantóque magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fœtus. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens vasculum aqua subjciatur, à quinque vel sex digitorum intervallo, ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. Sine semine nascentur, si per triduum antea spargenda semina oleo sesamino macerentur. Camerarius quoq; in ep. & hist. germ. Matthioli unicâ imagine, tria pinxit Cucurbitæ genera, nempè longam, rotundam, & sessilem.

Mulieres enecant herbas. *Sine semine ut nascatur.*

Cucurbita, Sichia, Succha & σικύα Lob.

De Cucurbitis, hoc titulo (Cucurbitæ, Sychia; Succha, Σίκυς) præmisso, hæc scribit in Advers. Lob. Tanta est Cucurbitarum, Cucumerum, & Peponum inter se cognatio, ut antiqui Græci & Latini, nedum recentiores, minùs accuratè nomenclaturas discreverint. Euthydemus siquidem in oleraceo libro Syciam Indicam nominat Colocynthidem: puta post Hippocratem: cui, uti etiam Theophrasto videtur, quamlibet varietatem & differentiam genericam horum fructuum σικύαν vox significare, σίζειν namque bullire est, unde σικύα, quæ vas, ollam & pyxidem significat, & sanguisugum vitreum, aut cornu instrumentum: indéque fortè Latinis Cucurbita, tametsi Varroni à curvando dicta putetur. Aristoteles etiam Sycias Pepones appellat: & Galenus Pepocucumerem. Quare quò faciliùs percipiantur & discernantur ab invicem, quæ hodie in usum culinarium & medicatum venerunt, genera cuncta non incommodè σικύας, vel Cucumeres vocamus: quarum duo summa fastigia sunt, Cucurbitæ & Melopepones, varia nomina adepta propter fructuum, foliorúmque varietatem. Et rursus: Admodum verisimile fit, Zucchæ nomen (sic enim Italicè vocant Cucurbitam depravatis elementis) σικύαν, aut σικύον, vel σικύας (utroque enim modo scribunt nonnulli Græci) designare: nam σικύα, unde etiam Ficus Latinis derivatur, generalissima fuit appellatio Cucurbitarum, Cucumerum, & Melopeponum. Quare Cucumerinæ familiæ maximæ vocari possunt Cucurbitæ, & commodiore etymo à curvando deduci, quasi curbando, ut loquuntur Vascones & Pyrenæi. Hæc ille. Quas alij Cucurbitarum differentias agnoverint, nunc est ostendendum.

Colocynthis. *Σίζειν.* *Cucurbitæ fortè etymon.* *Cucumerinæ familia.*

Calabassi. *Capallos.*

Calabassi seu Cucurbitæ in India ad miraculum usque augescunt, quæ in hac sola provincia Chile nascuntur & Capallos nuncupantur: Cucurbitarum species prope infinitæ sunt, quædam immensâ mole monstrosæ sunt, quæ dissectæ & resiccatæ excavantur, & ex iis varia vasa effinguntur: ex minoribus pocula, aut pateras ingeniosè cœlatas concinnant: Bauh. pin. ex Ioseph. Acosta l.4.c.9.

CUCURBITA LONGA, FOLIO molli, flore albo.

Descr.

Cucurbita lõga viticulas digitali crassitudine, angulosas, orgyias aliquot lõgas è radice tenerâ fibratâ emittit, quæ per terram sparguntur, alioqui pergulas & perticas capreolorum ope scandunt, folia rotunda, pedem, aut sesquipedẽ lata molli lanugine tomẽtosa, crenis subinde nonnullis per ambitũ incisa, ex pediculo tereti, longo, concavo; flores nivei candoris, liliacei, quinquepartiti, intus villosi, exteriùs breviore pilo obsiti, atque hi quidem aliàs pediculo immediatè cohærent, talésque steriles sine fructu marcescunt, aliàs mediante fructûs rudimento, qui delapso flore succrescit, inque insignem adolescit magnitudinem, pedes quinque aut sex longus, cervice crassâ, in ventrem modicè turgescens, qui, si quid, quod resistat, offendit, curvatur: Cortex recenti tener, herbaceus, adulto durus, flavescens, medulla alba, insipida, modicè fungosa; semina uncialis longitudinis ferè, longa, plana, compressa, unâ parte lata, duobus angulis conspicua; infernâ, quâ germinare solent; plures angulos habentia, & sub tunicâ

tunica duriuscula alba, medullam includentia albam, dulcem, esui gratam.

Varietas.

Stutgardiæ præter vulgarem longam, aliam observare memini, minoris crassitudinis & longitudinis, cortice candidiore.

Cucurbitæ Veterum. Cucurbitæ duæ potiores differentiæ.

De Cucurbita folio molli, flore albo, cui competere videntur, quæ veteres de Cucurbita memoriæ prodiderunt, hæc scribit Cordus. Cucurbitæ (inquit in Diosc. duæ sunt potiores differentiæ. Una longos fert fructus, altera latos & sessiles: semine ejus Medici utuntur. Modò autem dictum genus in hist. (ubi Tragi icon assumpta) diligenter sic describit:

Desc. Cord.

Cucurbita cameraria, quæ ante camerarum fenestras seritur, viticulam ab una radice emittit, quæ in multas alias angulosas, teneras, & modicè concavas viticulas dividitur, folia ex intervallo proferentes; singula ferè rotunda, nisi in iis anteriori maximè parte tres plerumque acuminati anguli eminerent: eadem eminentiis quibusdam brevissimis, rarisque per ambitum circumvallantur, & tactu mollia sunt, foliorum Althææ modo, magnitudo eorum seu latitudo secundùm natalium diversitatem variat, fœcundo autem aprico & humido solo, apud nos in Germania pedem cum quadrante interdum latitudine excedunt: pediculus iis est longus, tener, leviter hirsutus, modicè concavus, & propemodum teres, si non modicè canaliculatus esset eo latere, quo superiori foliorum parti respondet: capreolos secus folia producit singulos, quibus affixos baculos, & perticas apprehēdit, in magnam altitudinem ascendens. flores juxta folia & capreolos fert figurâ liliaceos, partim steriles, partim verò fœcundos, utrique quinis, candidis, intus hirsutis, sesquiuncia longioribus, unciâ paullò angustioribus, foràsque modicè reflexis & repandis constant foliis. differunt tamen inter se.

Steriles.

Siquidem steriles breves habent in medio apices & hirsutiores sunt, nec quicquam habent tumidi post se (ubi pediculo junguntur) quod sequuturi fructûs spem faciat:

Fœcunda.

fœcundi verò in medio tria crassiuscula, bifidaque stamina continent, nec immediatè pediculo junguntur, nam inter ipsos flores & pediculum parvum & leniter hirsutum extuberat, quod tenera Cucurbita est, capitulum juxta annexum in angustum collum desinens, quod marcescente flore paulatim accrescit, deinde ab Autumno in magnam molem, quam Cucurbitam vocamus, auctum maturescat.

Forma non eadem omnib. Cucurbitis.

Magnitudo & forma nō est eadem omnibus Cucurbitis: quædam enim lōgæ sunt, quædam verò inferiùs ventrosæ existunt, & superiùs in angustum collum coarctantur. Cùm apud nos in Germania feliciter enatæ maturuerint, longæ quinos senósq; pedes longitudine, & dodrantem cum uncia assequuntur, maximè si pensili licentiâ concessâ, liberè pependerint. Ventrosæ autem interdum in duorum pedum longitudinem & pedalem latitudinem adolescunt: utrumque tamen genus frequentiùs minus capit incrementum. eam enim magnitudinem quam possumus non semper, nec ubique consequuntur: color omnibus est in maturitate flavus, durúsque & ligneus cortex: pulpa teneris est candida, gustu dulcis, maturis verò fungosa, seminibúsque plenas præterquam in collo: nam eo loco ventosæ nullum semen continent: longitudo semini uncialis est, latitudo autem semuncialis: idem planum & compressum est, atque anteriori parte modicè acuminatum, posteriori verò latiusculum, duobúsq; eminentiis cornutum: corticem habet lignosum, candidum, acuminatum, compressum, gustúque dulcem nucleum claudentem. Radice tota herba nititur candida, in multas tenues partes distracta eáque semetiis: in hortis sata cameras perticis extructas ascendit & obtegit, facitque jucundas frigidásque scenas, latis foliis solem arcens: seritur etiam in hortis pensilibus, ante cameras & fenestras, ut dictum est. unde hoc Cucurbitæ genus Camerarium Romani appellabant, ut Plinius testatur.

Cucurb. cameraria.

Cord. eodem libro aliam tradit Cucurbitam, quæ an una sit ex Cucurbitis, quas postea trademus, lagenariis, considerandum.

Cucurb. plebeia Cordi, quæ.

Cucurbita plebeia, inquit, viticulis, foliis, floribus & semine camerariæ similis est, fructum tantùm dissimilem producit, cui duorum dodrantum, aut nonnunquam cubiti apud nos est longitudo, latitudo verò quincunx aut sextans, forma sunt inæquali: nam inferius longum habent ventrem, à quo in longum, nec angustum collum desinunt, interdum etiam incurvantur. Est & alia, quibus distinguuntur, differentia.

Distinguitur à Cameraria.

Cameraria altitudinis avida est: Plebeia verò humi prorepit, quoquoversus viticulas suas spargens. Saporem habet dulcem, carnémque, cum tenera adhuc est, quæ edendo sit. Et hæc Cordus.

Synon.

Cucurbitam longam folio molli, flore albo, vocavit Lobel adv. Cucurbitam sive Zuccham; in obs. & ic. omnium maximam, anguinam: Ger. ut & Dod. gall. qui tertio loco describit; Cucurb. anguinam; hist. ubi Lobelij figuram habet; Cucur. longiorem. Turn. Lon. Cast. Cam. & Tabern. (apud quem icon transposita per incuriam typographicam ut existimamus, sub titulo Cucurbitæ Indicæ minoris.

Error apud Tabern.

Cucurbitam longam: & sic etiam Fuchs. & Hort. Lusit. appellavêre. Lugd. Cucurbitam camerariam longam. Ang. ep. 7. Cucurb. Zuccham longam, *vulgo* Hellespontiorum. B. phyt. Cucurb. 4. Idem pin. Cucurbitā, 5. sive oblongam flore albo, folio molli; Cucurb. fructu oblongo, Tragi, Cord. in Diosc. Cucurb. oblongam, Fuchs. Cucurbitam, Gesn. h. sativam longam, Cæs.

Varietates

Cucurbitam falcatâ figurâ sæpè crescentem, quandoque cervicem tantùm habentem recurvam, nonnunquam rectitudine servatâ bicubitalem, tricubitalémque acquirentem longitudinem.

CUCURBITA LATIOR FOLIO molli, flore albo.

Synon.

TRAgus hujus fructum pingit, tres enim species unâ effigie repræsentat: Fuchsius separavit & hanc majorem vocavit, gal. *Courge* aut *Courge grosse*. Dod. gall. Cucurbitam 1. & (ut & Lugd.) Cucurb. camerariam majorem: hist. Cucurb. latiorem, ventricosam ac crassam absque collo, & inferiore sede latiorem, pyri turbinatam figuram quodammodo referentem.

Hort. Lusit. Cucurbitam rotūdam. B. phyt. & pin. Cucurb. 1. sive majorem sessilem flore albo, Cucur. fructu in orbem collecto intumscente Trag.: Cucurbitam sessilem, Matth. ep. Cucurb. majorem, Fuchs. Turn. Latiorem, Dod. Zuccham rotundam, Ang. Cucurbitā sessili fructu, Cord. in Diosc.

Varietates

Variat hæc, inquit, magnitudine, variat colore cortici: nam sunt virides, flavæ, candidæ, quædam maculoso cortice, quædā sulcis distinctæ, quædā tuberosę.

CUCUR-

CVCVRBITA LAGENARIA.

Descr. CVcurbita lagenaria non variat foliis & flore, à longa prius descripta: verùm fructu plurimùm differt, collo angusto ventréque crasso, lagenas & phyalas repræsentans: semina putamus magis fusca esse, quàm longarum.

Autorum differentiæ.

1. Lagenariæ has observavimus differentias. Lagenariam Cucurbitam vulgatiorem majorem, luteam, albedine cōspersam.

2. Lagenariam mediocris magnitudinis, longiusculam valdè virentē, maculis luteis conspicuam. Hæc sacchero conditur.

3. Lagenariam minorem maculis albidis insignem.

4. Lagenariam magnam, longo collo constantem, virescentem, maculis luteis notatam.

5. Lagenariam, collo multò longiore, colore pallido, albísque maculis ornatam. Conditur & hæc saccharo.

6. Vidimus tandem Cucurbitam mediam inter longam & lagenariam, corpore crasso rotundo, magnitudinis circiter capitis, collo tenui cubitum penè longo.

Synon. Tragus appellat Cucurbitam camerariam & plebeiam Plinij, germ. Fleschen Kürbs. Turn. Fuchs. Cucurb. minorem. Dod. gall. Cucurb. 2. minorem: 1. 2. hist. Cucurb. priorem. Tab. Cucurb. lagenariam majorem, & alteram minorem. Ger. Cast. & Lob. obs. & ic. Cucurbitam lagenariam, hanc in Adv. duplicem agnovit. Lagenariam, inquit, voco, ut qua peregrè proficiscentes lagena utuntur, præsertim in Galliis, Hispaniis & Italia: commodiùs namque gestatur vinum, quàm vitreo aut figulino vase, quæ oneri sunt, & faciliùs frangantur. Semen illi minus, quàm superiorum: folium alioquin, flores & reliqua non dispaiia. Ab hac tantùm differt fructu minore, lagenulámque concinniorem exprimente, eoque lubentiùs commodiúsque gestatur itinerantibus. Semine, folio, & flore, delicatiore, non diverso.

Lagenar. major. 1. *Lagen. minor.* 2.

Varietates C Bauh. B. phy. & pin. dicitur Cucurb. 3. sive lagenaria flore albo, folio molli, Cucurbita, Brunf. Cuc. plebeia Cordi, Gesn. h. Cucurbita cameraria minor, Lug. Variat fructus quandoque lagenarum formâ; aliquando ventricosâ absque collo pyri turbinati figurâ.

DE LOCO IN GENERE.

Ante in genere ex Neotericis, ceu etiam ex veteribus, quædam de loco, tempore, satione, cultu, & mangonio commemorata sunt. Quare hic illud duntaxat adscribimus, quod apud Dodonæum in fol. h. legimus. Cucurbitæ in hortis seruntur ac coluntur. Sub Autumni tempus ad maturitatem demum perveniunt: in calidis tamen regionibus citiùs maximè præcoces: Præcoces autem Cucurbitæ, tum & Cucumeres sic redduntur, ut Quintiliani tradunt. In cophinos aut fictilia inutilia terra cribrata mittenda, stercore à limeto liquidior facta: & anticipato consueto tempore, Vere videlicet inchoante, semina implantanda, & cùm sol fuerit, & calor, & moderata pluvia, cophinos sub dio expones, circàque Solis occasus in domum contectam inferes: atque hoc assiduè faciendum, aqua irrorata, quando usus postulaverit: postquam verò perfectè cessabunt frigora & glacies, cophini sive dolia in locum subactum & excultum defodiendi, ita ut labra æqualia sint terræ, deinde reliqua cura adhibenda: sic ille ex Plinio.

Tempus. *Præcoces ut fiant.*

VIRES ET USUS IN GENERE.

Cucurbita quæ editur, ex Dioscoridis quidem authoritate, cruda trita imposita, tumores & abscessus mitigat. Ramenta ejus pueris infantibus, in partium circa cerebrum & membranarum ejus inflammatione utiliter per sinciput imponuntur. Similiter ad oculorum & podagricas inflammationes. At succus ramentorum expressorum, & per se, & cum rosaceo infusus, ad aurium dolores commodus est: & cuti summæ à febris ardore ac æstu vexatæ illitus prodest. Totius autem Cucurbitæ fervefactæ & expressæ succus, cum modico melle & nitro potus, alvum leviter solvit. Et si quis in ipsam crudam excavatam infusum vinum per noctem sub dio exponat, & temperatum jejunus bibat, leviter alvum mollit.

Tumores. Inflammationes. Aurium dolores. Alvum sol.

Temperamentum ex Galeno. Quantum porrò ad ejus in medicina usum attinet, Galenus de simpl. humidæ frigidæque temperaturæ esse scribit, utraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum ejus succum ad aurium dolores cum phlegmone junctos, cum rosaceo utilem esse tradit. Sic totam quoque calidam illitam calidas phlegmonas mediocriter refrigerare. *In esu noxia.* In esu autem humidam esse & situm propellere: crudam quidem ad esum injucundam esse, & concoctioni extremè rebellem, adeò ut si quis ad ejus usum in alterius cibi inopiâ cogatur, onus frigidum in ventre situm sensurus sit: ut stomachus subvertatur, & ad vomitum concitetur, qui etiam solus liberare potest illum ab instantibus symptomatis. Quare omnes homines, inquit 2. de Alimentis, post cocturam statim, aut sartagine frixam, aut assatam edere solent. *Diphilus.* Diphilus scribit Cucurbitam parum nutrire, facilè corrumpi, habitum corporis humectare, egeri celeriter, bonum succum generare, si ex aqua & aceto sumatur, juvareq; magis ventriculum: meliorem succum nobis suppeditare conditam in salgamum: potentiùs extenuare cum sinapi: concoqui minori negotio, ac excerni sessilem. *Mnesitheus.* Mnesitheus censet, quæ naturâ facilè ab igne vincantur, & coquantur, ut Cucurbita, corpori alimentum subministrare, non multum sanè, sed humidius & nihil molestum. *Epimarchus.* Epimarchus suo carmine videtur Cucurbitam ceu insalubrem damnare:

Longè salubrius id erat, quàm Cucurbita.

Plinius. Plinius l. 20. c. 3. Dioscoridis sententiam ampliter explicat. Sativæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur: caro ejus interior sine semine, clavis pedum & suppurationibus, quæ Græci apostemata vocant. *Clavi. Apostemata. Dentes stabilit.* Decoctæ autem universæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus Cupressi, contusa & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris, vulneribus medentur. Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerant, & ardores capitis & maximè infantium. Et ignes sacros vel strigmentis his impositis, vel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus, mirè combusta sanat. Chrysippus Medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ judicantur, & intestineorum, vesicarúmque exulcerationibus. Quos itaque dixit Plinius capitis ardores, & maximè infantium, Dioscorides σειριάσεις habet. σειριᾶν verò παιδία sunt pueri, quos inflammatio partium

Podagra. Ignis sacer. Combusta. Dioscor. explicatur.

tium circa cerebrum & membranas ejus vexat. Ita enim Paulus l.1.c.13. habet: σειρίασις ἐστὶ φλεγμονὴ τοῦ περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας μορίων. Et ibidem mox etiam ipse Cucurbitæ ramenta ad siriases præscribit. Plinius alibi adustionem infantium, siriasin vocat, ut l.30.c.15. Ossibus in canino fimo inventis, adustio infantium, quæ vocatur siriasis, adalligatis emendatur. Et alibi infantium destillationes, ut l.22 c.21. Folia Heliotropij infantium destillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Alibi etiam simpliciter græco vocabulo utitur, ut l.32.c.10. Siriasesq; infantium spongia frigida cerebro humectato, rana inversa adalligata efficacissimè sanat, quam aridam inveniri affirmat. His itaque modis Plinius siriasim reddere conatus est. Verùm Alexander Aphrodiseus l.1. probl.58. σειριᾶν vulgus dicere, ardorem habere ait. διὰ τί, inquit, τὰ βρέφη ἀπὸ τοῦ Σειρίου σειριᾷ: ὅτι ὁ πολὺς αὐχμός φησι καῦμα ἔχει αὐτά. Et videtur sanè verbum à Sirio stella factum esse, de quo Poëta ait:

Sirius ardor,
Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris,
Nascitur & lævo contristat lumine cœlum.

At verò quod ex strigmétorum, (quæ ramenta Dioscorides vocat) succo febrium ardores refrigerari tradit, id dicit quod Dioscorides ait, cuti summæ à febris ardore ac æstu vexatæ illitus prodest. Cæterùm, ut ad institutum redeamus, veteres Medici apud Plinium Valerianũ de Cucurbita ita senserunt, ut eam aquam coagulatam dicerent. Galenus humidæ putat virtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quòd ipsa in cibo sumpta stomachum relaxet, bibendi desideria non excitet. Cætera etiam in Cucurbita talia, ut apertè frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnem tumorem. In cibo sumptæ molliunt ventrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad compescendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentium mitigat, si diutiùs in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & unctione corpori admotus, febrium restinguit ardores. Cinis aridę corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro jam in putredinem versa purgare, & ad cicatricem usque perducere. Semini sicco illa vis traditur, ut in pulverem tusum & inspersum impleat vulnera quæ cavata sunt. Quidam illud in vino bibendum dedêre, ut solutiones alvi fluentis inhiberent. Viticulæ quoque Cucurbitæ jam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt. Ex Simeonis Sethi sententia, Cucurbita concoctu facilis, boníque succi est, & admodum nutrit. Sitim sedat, urinam cit, & ventrem movet. Calidis & siccis temperaturis prodest, & inflammationes ventris & jecoris sedat. Pituitosos autem lædit, colicósque affectus. Si malos humores assequitur, ab iis corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, consistentiâ tenuis est. Thoraci, pulmoni & vesicæ prodest. Succus ramentorum ejus cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita, calidas inflãmationes refrigerat. Tragus ait quosdam se vino, quod in excavata cucurbita manserit, purgare. Hoc an verum sit non sum expertus, id tamen potiùs existimarim præstare Cucurbitas amaras folio aspero. Omnia Cucurbitarum genera, inquit, frigidę & aqueę sunt naturę, ut rectè dixerit Plinius, Cucurbitam nihil aliud esse, quàm congelatam aquam. Cucurbitæ ad ardentes febres utrinque usurpatæ mirificè faciunt. Quamquam autem Cucurbitarum usus, propter frigidam, quam obtinent, humiditatem, stomacho non usque adeò conducat, nihilominùs tamen culinis passim familiares cernuntur. Sunt enim qui teneras illas & molliusculas adhuc in cibis esitare solent, eo quo sequit' modo. Corticem exteriorem abjiciunt, interiorem verò & candidam substantiam unà cum mollibus ac immaturis seminibus bulliunt, posteáque minutim conscindunt, ac cum cepa, butyro & sale coquunt. Hic cibus ferè cum brassica capitata cõscissa & cocta convenit, macilentisque hominibus prodest. Nonnulli Cucurbitam immaturam orbiculatim instar malorum scissam, cum butyro in sartagine frigunt. Quidam purgationes ex Cucurbita conficiunt hoc pacto. Cucurbitam recentem excavant, vinóque repletam noctis spatio relinquunt, ac manè jejuno stomacho, illud vinum bibunt. Aqua ex immaturis Cucurbitis distillata, his qui ardentibus febribus ita laborant, ut nullis aliis medicamentis calorem restinguere possint, potanda exhiberi, nec non foris in epithemate cordi & jecinori, ut reprimatur calor immensus, admoveri potest. Eadem ardori capitis, quam syriasin vocant, maximè infantium, efficacissimè magno experimento in linteolis imponitur. Quòd si aqua distillata non suppetat, succus sumatur, paríque ratione usurpetur. Aqua stillatitia & succus immaturæ Cucurbitæ, non tantùm aurium dolori instillatu auxiliatur, sed & oculorum, omniumque aliorum membrorum inflammationes & podagras refrigerant. De Cucurbita ita cecinit Fiera:

Succi aquei, cursûs rapidíque Cucurbita, bilem
Vincis, & ilia cùm non bene cocta ciet.
Quàm bene grata tamen, cuicunq; admixta secundat.
Huic externa magis quàm sua forma placet.

Cucurbitæ folia recentia, secundùm Matthiolum (ex Cardano) jumentis illita, affrictáq; muscas abigunt. eadem mammis puerperarum admota lac siccant. Oleum quod è Cucurbitarum floribus paratur, iis in oleo diutiùs insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolores, præsertim in febribus mulcet: aridæ cinis ambusta, & pudendorum ulcera sanat. Estur passim Æstate in cibis cum jusculis elixa, tum quoq; in oleo, aut butyro frixa, farinâ priùs circumlita, & acerbæ uvæ succo aspersa. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita, vel etiam Cucumis, inquit Dodonæus, in lectulo adjungatur, & febricitaverit, mox à febri liber erit. Editur & Cucurbitæ pulpa cocta, quæ facilè subsidet, præcipuè autem elixa, quæ & præter substantiæ suæ lubricitatem, tum & humiditatem, alvum emollit. Assa vel frixa quàm plurimùm de propriâ humiditate deponit, atque idcircò minùs facilè descendit, nec alvum adeò citò emollit. Semen urinæ acrimoniam contemperat, & eandem mediocriter provocat. Quidam (teste Amb. Parço) dicunt suâ industriâ loco exsecti cranij se supponere frustum corticis cucurbitini exsiccati, ac coalescere, decipientes in eo ignorantes. Diximus ante Cucurbitarum cortice carne exinanito peregrè proficiscentes urceorum vice frequenter uti, in eo vina condientes, quo per iter se à sitis injuriâ vindicare possint. Cæterùm notissimam ait Lobelius, & è Cucurbitarum genere condituris aptissimam, anguinam vocatam. Hanc maxima copia in taleolas longas dissectam, saccharóque conditam, Lusitanos, Hispanósque venum in Septentrionem adferre, vocaréque Carbasade: siticulosis & æstu febrili vexatis gratissimas offulas esse.

Vnguentum ad achores singulare & certum (si Timot. Roess. credimus) recipit Cucurbitam, in qua oleum Olivarum fuerit, admovet igni, scutella terrea excipit stillans oleum, cujus capit drach. iij. & tantundem Salviæ silvestris, coquendo simul in patella terrea nova, dum incipit bullire, tunc ceræ & cinerum Ficûs nigræ, singulorum drach. unam injicit, statimque ab igne demit, agitátque donec refri-

Marginalia: Plin. Valer. — Cucurb. humida & frigida. — Pudendi ulcera. — Vulnera. — Alvum inhibet. — Dysenteria. — Sim. Sethi. — Noxa. — Venerem inhibet. — Tragus reprehen. — Cucurbita est congelata aqua. — Tenera in cibis sumuntur. — Aq. distillata. — Febris ardens. — Oculorum dolor ex inflammatione. — Ex Matth. — Muscas abigunt. — Lac siccant. — Calores extinguit. — Infanti febricitanti. — Urinæ acrimonia. — Impostura quorũdam de cortice supposito pro cranio. — Urceorum vices cortex subit. — Condituris apta. — Carbasade — Vnguẽtum ad achores.

frigeratur. Cum verò uti necesse est, in aceto decoquit fuliginem, quo abluit caput, exsiccat, deinde inungit unguento, semel in die, tertio quoque die lavat per mensem & sanat: cum pili apparent, inungit melle calido.

CVCVRBITA LONGA, FLORE albo, protuberante ventre.

Descr. ANNO 1608. sub finem Septembris ex horto Princip. Montbelg. allata fuit Cucurbita, quæ longitudine sua plus quàm tres spithamas æquabat, ventre oblongo orbiculari ferè, nisi lacunæ quædam depressiores, costatúmque obscuriorum secundùm longum procurrentium sinûs aliquid adimerent, ambitus ventris duas spithamas & semissem ampliabatur, ad extremum quadam sui particula in unum magis latus vergebat, inclinabatque: collum *Collum.* cum capite spithama longiùs protendebatur, ambitu suo spithamâ latius ampliusque extiterat, in medio tenuius, caput crassius teretiúsque evaserat, in eam ipsam, quâ ventris prius extremum, partem magis inflexum torquebatur, incurvabatúrque, lævis erat undique superficies, colore albido in luteolum tendente, pediculum capiti infixum gerebat quadrangularem, & aliquantulum Helicis in morem intortum ferebat, in quatuor dein superiùs alias propagines multiplicabatur. Aperta carnē veram pro- *Caro.* ximam cortici unciam crassam obtinebat subflavescentem, subdulcem & aquosam nondum plenè maturam, reliquam carnem albissimam, spongiosam, mollem intra se abditam condebat, cujus substantiæ longâ serie inhærescebant semina foris albida, duriuscula, tunicâ albâ, pellucidâ, humidâq; donata, cum appendice ab eadem orta longiusculâ. semina contracta sublutea sunt interiùs, medullâ destituta, humore tamen aqueo repleta ferè, dulcia, esúque jucunda.

CVCVRBITA LVTEA, CORtice tenero.

CVcurbita hæc lutea vix utraque manu amplecti potuit palmum alta, Martio sulcis latis & costis itē sulcosis, cortice tenero, carne pallidâ, sapore aliarum Cucurbitarum. Est de genere, ni fallor, Cu- *Cucurb. Siciliana.* curbitarum Sicilianarum capreolis carentium. Semē habet parvū, subrotundum: duravit ad Aprilem.

CVCVRBITA OVALIS FERE, variegata, parva.

PRovenit Montbelgarbi in horto E.C. Cucurbitæ genus parvum, longitudine palmari, ovali ferè figurâ, quod manu amplecti non poterat. Hæc ut Cucurbita amara pyriformis maculata est, minùs tamen rufa, lineis etiam latioribus multò & magis albicantibus, maculis etiam pluribus: carne albicante, saporis aliarum Cucurbitarum.

CVCVRBITVLA PILÆ PALMAriæ non multò major, rotunda.

Descr. CVcurbitulæ species minima rotunda, pilæ palmariæ nō multò major, lecta fuit in horto E.C. Montbelg. anno 1607. Octobri mense. Foris erat cortice tenui, fragilique, viridanti colore in summitate circumquaque imbuta, ad regionem autem petioli viror ille saturatior sensim dilutus cernebatur, & in petioli ambitu partim luteola, partim etiam albicans visebatur: caro ipsius interior dulcedine perfusa sentiebatur, cui semina multa interjecta hinc inde sparsim fuerant, reliquis Cucurbitularum seminiis consimilia, quibus decorticatis pulpa alba simul & nonnihil flavescens conspiciebatur & ad dulcedinem gratam tendens. Hoc semen Româ delatum per D. ab Andlavv, Canonicum Moguntinum, nobisque communicatum fuit.

CVCVRBITA FOLIIS ASPERIS, sive Zucha flore luteo. CAP. II.

VVlgaris notitiæ Cucurbita, flagellis sarmentisve longissimis, canaliculatis, modicè concavis, *Descr.* crassitudine pollicari, asperis, latè vagatur, & perticas, si quas nacta est, capreolorum innixu & voluminibus scandit: folia larga, Cucurbitæ flore albo longè majora firmioraque, ficulneis laciniis, aspera, atro virore splendentia, & per ambitum serrata, ex pediculis dodrantalibus, solidis, modicè canaliculatis, & spinulis horrentibus: flores nonnihil odorati, fundo acetabuli instar, in quinque folia liliaceis majora dissecantur, intus crocea & lanuginosa, foris ex croceo in herbaceum tendentia, costisque & venulis eminētioribus herbidis rugosa, brevissimis pilis donata: *medium florem occupāt*, quæ aliarum plātarum apicibus respondent, crocea, bisulci animalis pedem exprimentia. ij duplices sunt, quidam sine fructu pereunt, aliis succedūt fructus, qui & formâ, & magnitudine, & colore subinde variant. Est enim vel *Fructus longus.* longus, vel compressus, vel globosus, vel pyramidalis, cortice duro & veluti lignoso, colore viridi aut in viridi subnigro, notis albis maculoso vel striato: carne tenerâ, albâ, subdulci, non usque adeò insipida, ut in Cucurbitis flore albo: semine cineraceo, magno, oblongo, alterâ parte angulosa, alterâ obtuso, juxta cujus margines circumcurrit linea elata, costæ instar, pulpâ candidâ dulci & suavi.

CVCVRBITÆ ASPERÆ icones quinque.

ICON II.

Magna

ICON III.

Magna sanè turba est & penè innumera Cucurbitarum folio aspero, quarum duas icones ex iis quas jam sculptas emimus præmittimus: Tres quæ sequuntur sunt etiam ex imaginibus à nobis emptis. Secunda à nobis proposita, est apud Dodon. lat. in fol. nomine Peponis majoris oblongi. quartam ponit pro Pepone rotundo minore: Eadem apud Tragum extat sub titulo Cucumeris, sive Zucconis marini.

Cucumis & Zucco marinus Trago.

ICON IV.

Tragus de Cucumere, seu, ut vulgò loquitur, Zucco marino hæc inter alia prodidit. Intra paucos annos quamplurima peregrinarum stirpium genera è longinquis regionibus in Germaniam deportata sunt. Inter cætera verò, & hæc poma æstiva, quæ unà in Æstate totâ suâ substantiâ adolescunt, florent & maturantur, ad nos commigrarũt. Eorum nonnulla magna, alia parva, quædam rotundæ figuræ, alia oblonga; rursus hæc dulcia, illa amara; quædam cerea seu aurea, alia luteola, sed pallida, nonnulla candida evadunt. Omnium verò eadem ferè folia, idem caulis, iidémque flores, licèt hæc in his majora, in illis magis exigua appareant. Flores quidem fert duplices, luteos, cymbali formam repræsentãtes, quorum priores nullo post se relicto fructu decedunt. Qui verò superstites manent, campanulę similes, odore

ICON V.

suavi præditi, cum corrugari cœperint, ilicò pomeus fructus consequitur, alius oblongus, alius rotundus, alius lævis, glabérque, alius multis crassiusculis & prominentibus quasi costis striatus, alius albus, alius ex pallido luteus, alius nigricans, qui tamen cùm Autumni tempore maturuerit cerei efficitur coloris. Porrò omnium horum generum poma, corticem seu cutem exteriorem lignosam habent, intus crocei sunt coloris, maximè ea quæ foris nigricant, lato & dulci semine referta, ita ut ducenta unum quandoque pomum contineat. Porrò quod inter semina & corticem in omnibus generibus medium est, præstantissimum censetur. Quæ candida, foris & quæ ex pallido lutea sunt poma, carnem habent candidam, Rapóque formâ & sapore similem. Vniversa verò eorum genera durare per annum possunt, nec interea temporis putrilagini obnoxia fiunt, siquidem ritè legantur, eáque quâ decet curâ conserventur. Pòstremò quòd in his pomorum generibus aureo nitet, seu cereo colore, subinde mutatur, nam viridem rursus assumit colorem, quem mense integro servat, deinde aureum recipit, atque sic alternis mensibus, alio atque alio tingitur colore, quod non semel magnâ cum admiratione observavi. Sunt qui hæc poma Cucumeri adnumerent, asserantque Turcicos vocari Cucumeres, quorum sententiam probare non possum. Cucumeres enim omnes humidæ sunt qualitatis, putrilagini facilè obnoxij, quare diu durare non possunt. Ego vero hunc fructum, Summer Opffel/ h. e. Mala æstiva, & Indianisch Opffel/ h.e. Indica Mala appello. possunt verò cùm multa eorum sint genera, ita suis appellationibus distingui, ut dicantur,

Cucumis vocari non meretur.

Mala æstiva.

Mala Indica.

Mala Indica	Crocea	Germ.	Saffrangäl	Indianisch Opffel.
	Lutea		Bleichgäl	
	Citrina		Goldtgäl	
	Nigra		Schwartz	

Vulgo Zucco marina dicuntur, quòd ex ultromarinis regionibus, partim ex Syria, partim ex India ad nos primùm venerint, quod testantur appellationes ipsorum. Vulgo enim Zucco de Syria, Zucco de Peru dicuntur. Et hæc habuit Tragus, quæ de nomenclaturis hujus plantæ diceret, quibus nos haud contenti, certiora & magis probanda in medium adferemus.

Zucco marina.

Zucco de Syria.

Cucurbitæ folio aspero à Fuchsio Cucumeribus annumerantur. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum nominat, vulgari multò major ac procerior foliis, floribus, & fructu, qui ut in vulgari Cucumere non est maculosus, sed tamen oblongus etiam, & admodum flavus. Et hinc est quòd multi eundem privatim Citrulum & Citreolum, quasi citrinum, h. e. flavum vocent. Hujus semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores, & semina attinet, ferè similis, nisi quòd in hoc omnia sint minora: fructus verò rotundus. Vulgus *Zucco marin* vocat: Meer Cucumer: Galli *Concombre* ou *Concombre marin*: Officinis perinde atque Turcicus est ignotus. Et hæc Fuchsius qui Cucumeris Turcici effigiem exprimit illâ icone quam secundo loco ponimus; Cucucumeris verò marini imaginem illâ picturâ exhibet, quam quarto loco locavimus. Nos, ut liberè rè dicamus nostram sententiam, pronunciamus Fuchsium malè confudisse, miscuisséque Cucu-

Cucumis Turcicus, Fuchs.

bitam aspero folio cum Cucumere vulgari, Citrulo & Melonibus. Magna sanè est differentia inter Cucurbitam aspero folio & Cucumerem vulgarem. Turcicum verò Cucumerem ineptè vocari ait Cireolum.

Zucha quinque Cordo De quinque Zuchæ speciebus Cordus scripsit. Zucha major longa, inquit, viticulis, foliis, 1 capreolis, floribus, seminibus, radicibus & asperitate, grandi oblongæque Colocynthidi similis existit. fructu verò ejúsque sapore ab illa differt. siquidem figura est longus, in longitudinis circumferentia viginti sex plerumque uncias complectens, latitudinis verò ambitu octodecim uncias rarò excedit. Pondere autem quinque libras sex uncias superat, pediculo hæret crasso, anguloso, nigro, solido, & tactu aspero: à cujus annexu contigui inter se & tereti superficie exeunt anguli, ipsum fructum circa pediculum veluti crassioribus striis ornantes. colorem habet principio viridem, & candicantibus maculis conspersum: in maturitate verò citrinum, superficie constat aliquantulum tuberosâ, cavernosaque. gustu dulcedinem resipit. Colitur in hortis. *Zucha major rotunda viridis.* 2. Zucha major rotunda, viticulis, foliis, capreolis, floribus, seminibus, radicibus atque asperitate jam dictæ longæ Zuchæ similis est, folia tamen figura aliquantulum ad Vitis & Ficûs folia accedunt. Fructum fert globi modo rotundum, aut modicè in latitudinem depressum, crasso, anguloso, aspero, solidóque pediculo hærentem: longitudinis circumferentia viginti duas aut nonnunquam plures, paucioresve uncias complectentem, ambitu verò latitudinis viginti quatuor uncias nonnunquam excedentem, pondere autem quinque libras atque octo uncias habentem, colore & cavernosâ superficie longam majorem Zucham æmulantem. saporem habet dulcem, aqueo succo dilutum. colitur ut longa. *Zucha rotunda mediocris viridis.* 3 Zucha rotunda mediocris, viticulis, capreolis, foliis, floribus, radicibus, asperitate, atque omnibus aliis proprietatibus oblongæ & grandi Colocynthidi similis existit: fructum verò habet globi modo rotundum, aut modicè compressum: in superficie modicè, ita ut vix appareat, tuberosum, quàm grandis, rotundæ Colocynthis [*Colocynthis Cucurbita amara*] paullo majorem, pondere civilis libræ unius cum dimidia: principio viridem, deinde maculosum, in maturitate verò luteum: qui dissectus luteam carnem ostendit, & in medio ejus sex latorum, oblongorum, acuminatorum, candidorúmque seminum ordines, quibus candidus inest nucleus. Saporem habet fructus dulcem, semen verò dulciorem. seritur prædictorum modo. *Zucha rotunda minor.* 4 Zucha rotunda minor, per omnia mediocri similis est, præterquam quòd folia latiora habeat, fructus autem minores, sed eminentioribus angulis striatos, & in superficie magis tuberosos, quorum etiam cortex multò lignosior & durior est quàm mediocris Zuchæ, carnem habent ferè croceam, & senos seminum ordines. sapore mediocri Zuchæ respondet, cui etiam similiter colitur. *Zucha major rotunda viridis glabra.* 5. Zucha magna rotunda, glabra, majoribus Zuchis viticulis, foliis, capreolis, floribus, seminibus, radicibus & asperitate similis est. fructum producit grandi & rotundæ Zuchæ figurâ similem, tam longitudinis, quàm latitudinis ambitu viginti duas plerumque uncias complectentem, pondere autem quinque libras duabus unciis excedentem, pediculo crasso, anguloso, aspero, nigro, solidóque hærentem, à quo eminentes prodeunt anguli, undique per fructûs latera transeuntes, donec circa floris vestigium collecti, rursus conjungantur. colorem habet etiam circa maturitatem in nigro subviridem. Si verò serenus & tepidus fuerit Autumnus citrinum colorem induit, quod si cælum frigidum & triste fuerit, tepido loco fovendus est, ut citrinescat. Colitur prædictorum modo. Et hæc Cordus.

Cucurbita. Gesnerus hort. Zuccam marinam Italis vocatam, Cucurbitæ speciem esse concludit, Zuchamve majorem rotundam apud Cordum Zucham Indicam Matthioli suspicatur. Sed & Matthiolus *Zucche Indiane* (ita enim inscribit) inter Cucurbitas refert. *Zucche Indiane Matthiolo.* Sunt & alia, inquit, Cucurbitarum varia genera Italiæ peregrina, quæ diu per Hiemem recentes asservari possunt. *Cucurb. Indica genera plura Matthiolo.* Ferunt has ab occidentalibus Indis in Italiam venisse: unde Indicæ à pluribus vocitantur. His in post. comm. addit. Sed jam diu Italico solo proveniunt. Harum varia habentur genera, magnitudine, facie & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, imò maximæ, ventricosæque, aliæ parvæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, vario colore, quæ quidem omnibus notiores sunt, quàm à me describi debeant. Fructus decerpuntur Autumno & asservantur Hieme totâ in culinis. Semen in ventre condunt magnum, amygdalini nuclei figurâ, in quo nucleus concluditur dulcis & suavis. Sapor iis subdulcis, non ut nostratibus usque adeò insipidus: verùm gustui insuaves sunt, nisi præcipuis condimentis saturentur. In hist. german. & epit. cum add. ubi eadem leguntur, vocat (ut etiam Castor p.490.) Cucurbitam Indicam, Ital. *Zucche Indiane, oltra marine & marine.*

Pepo. Dod. Dodon. gall. vocat Cucurbitam aspero folio Peponem, eumque duplicem facit, longum & rotundum, ut ex iconibus patet. *Pepo magnus, albus & viridis.* Longum vocat magnum [*Pepon grand*] iterúmque duplicem facit, album, scil. & viridem.

Peponis 1. sive magni, ait, fructus est prægrandis, amplus & longus, duarum specierum, viridoniger, pluribus costis, cortice admodum duro, alter albus tectus cortice tenui, dulci.

Pepo rotundus, viridis & albicās. Pepo 2. sive rotundus, folia habet minora, non ita profundè secta: sed & caules minores sunt, & plerumque in terram decumbentes: fructus nonnihil compressus, unus viridis, alter albicans, in quo semen minus quàm prioris, sed majus quàm Cucumeris vulgaris. Hoc genus quomodo describat Dodon. in fol. lat. haud scio. *Dod. lat.* Icon. hist. gallicæ secundo loco exhibita, fit tertia in lat. quæ descriptioni non respondet. Iudicent igitur lectores, an Dodon. cognoverit plantas quarum habet icones & descriptiones. *Peponum species Dod. lat.* Peponum (inquit in hist. lat. in fol.) aliquot reperiuntur species, vel magnitudine, vel formâ differentes. *Pepo maior oblongus.* Peponi majori oblongo folia ampla aspera, aliquot profundis incisuris divisa: flores auri colore lutei: fructus magni, crassi, rotundi, oblongi, crassioribus striis veluti angulosi: color corticis quandoque obscurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior est, ac veluti lignosus, albidi verò mollior ac tenerior. *Pepo rotundus maior.* Alterum Peponum genus, Pepo rotundus major, caulibus & foliis utrisque asperis, tum & claviculis priori simile est; sed foliorum fissuræ minus profundæ, caulésque teneriores: fructus globosi, rotundiores, modò majores, frequenter minores: & quandoque virentes, duriorisque corticis: subinde cute molliore ac albicante: semina aliquando minora. *Pepo citrio Malo similis.* Hujus generis & tertius est Pepon, asperis caulibus, foliisque fissis ac serratis priorem referens: flos magnus quoque ac luteus, veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cujus cortex

tex tuberculis nonnullis exasperatus, veluti Mali citrei cutis, qui per maturitatem similiter luteus est, proinde & Citrium malum cū n colore, tum asperitate referens. Quarti generis Pepon, sive latus, formâ ab aliis plurimum differt: de hoc nos postea.

Pepon latus (4)

Peponu nomina.

Græcis πέπων: Latinis similiter Pepo. πέπονες autem omnes fructus perfecti ac maturi communi nomine dicuntur: unde Medici quidam, inquit Galenus, fructum hunc σικυοπέπονα, i. e. Peponem cucumeralem nominari oportere contendunt.

Pepo Cucumeralis.

Plinius lib. 9. cap. 5. Cucumeres, inquit, cum magnitudine excessêre, Pepones vocantur: Germanis Pfluger (in hist. gall. Pfeben nominari dixit.) Belg. Pepoenen / Gal. *Pepons, Popons & Pompons* vocantur. Majores à nonnullis Turcici cognominantur: Secundi verò Marini: Tertij Hispanici: Quarti lati.

Turcici 1. Marini 2. Hispanici 3.

Hæc Dodonæus, cui an perspecta fuerint sua Peponum genera dubitamus. Icones enim non respondent suis descriptionibus. (1.) Prima autem ejus imago in Hist. gall. & lat. exhibita, ponitur à nobis pro Cucurbita aspero folio secunda. (2.) Secundum ejus Peponem hist. lat. describit foliis esse fissis, cùm tamen icon foliorum fissuris careat: Hunc nos putamus in hist. gall. non describi, esséque Cucurbitam, quam fructu maximo folio non fisso cognominamus. (3.) Tertia quoque effigies in hist. lat. quæ in gall. pro secundo Pepone dabatur & describebatur, ut Tertium Pepone n exprimeret, fructus tuberculis exasperatus, ut in descriptione habetur, pingendus erat, & Citro similis. (4.) De quarta icone, latorum Peponum, quæ in hist. gall. tertio loco posita fuit, agemus sub titulo Cucurbitæ clypeatæ affinis ovalis ad Citrum accedentis.

Lob. duplicet.

Cucurbitas aspero folio Lobel. in Adversf. talibus descripsit verbis: Sicyopeponibus, Cucumeribus, Peponibúsve oblongis, sive ovalibus, vulgatissimis, hortorum ruralium nullus vacat, eosdemque vocat cuncta Germania & Anglia Pepones magnos, admodum Meloni vel Citrullo similes. Variant verò compressi, rotundi, Melonis effigie, folio minori, minúsque inciso: cortice delicatiore glauco, vel albido, nitente: semine albo Citrulli. Latiores clypeiformes nihil prorsum dissimiles in ramis & foliis. Minus autem distinctè scribit Lobelius de his fructibus. Nos Clypeiformes ut & strumosum aliò referimus. In Obs. p. 363. Icon. p. 641. dedit Peponis oblongi vulgatissimi iconem, quæ ad nostram tertio loco positam accedit: nomen germanicum Pfeben non placet.

Compressi, rotundi.

Latiores clypeiformes.

Pepo max. oblongus. Tabern.

Suspicamur Tabernomontanum per Peponem maximum oblongum intelligere Cucurbitæ aspero folio genus, quamvis ponatur capite de Melonibus; Itemque per Peponem Indicum minorem oblongum. Videtur nobis etiam Cucumis ejus Turcicus nihil aliud esse, quàm dictæ Cucurbitæ picturam, accedentem ad nostram iconem primam.

Pepo Ind. minor. Cucumis Turcicus.

Cucurb. Indica Synon.

H. Luf. Cucurbitam Indicam majorem & minorem tradit. B. phyt. & pin. Cucurbita 2. sive major rotunda flore luteo, folio aspero: Cucurbita Indica, Matth. Cast. Zuccha major rotunda, Cord. hist. Cucurbita Zucca marina Italis vocata, Gesh. Cucurb. rotunda, Cæs. Cucurbita Indica rotunda, Lugd. Cucurb. Indica major & minor, Tab. Citrullus major & Pepo major sylv. Ger. quoad icon.

Varia hujus genera, magnitudine, facie & colore differentia: earum namque quoddam genus est, quod utrisque ulnis vix amplecti potest, & in insula S. Laurentij ejusmodi colore rubro, flavo & albo, & saporis longè gratioris atque nostrates ubertim proveniunt. Palud. in notis ad Linscot. par. 2. Ind. or. c. 5.

CUCURBITA ASPERO FOLIO, flore luteo, semiarcûs in morem intorta.

Descr.

Cucurbita hæc nata fuit in horto Montbelgard. anno 1607. in Autumno matura facta, uncias circiter novem longa, parte superiori longiori tenuiorique duas circiter uncias in latum porrigitur. Superius à pediculi regione deorsum versus ad quatuor plus minúsve uncias in longum protensa, sensim à graciliori habitu ad crassiorem extumescit, undique rotundatur, atque in morem semiarcûs intorquetur, in quibusdam verò ut in unum latus arcuatur, sic in oppositam assurgit: colore in virenti adhuc recentique fructu saturato virere nigricantéque conspersa, matura autem, reservatáque diutiùs flavescit, extremis tamen ejus partibus adhuc viridantibus: superficie per omnia lævi, nullisque extuberantiis asperata, nisi una alteráve verruca occurrenti. observantur etiam in toto longitudinis tractu costæ plurimæ à suprema parte ad inferiorem protensæ, neque tamen superficiem æqualem excedentes, asperiorémque reddentes. Inferior ejus pars latior est tres uncias, ventricosiórque & rotunda, costisque, ut superior, exarata: quæ tamen in nigrore illo viridis saturatioris coloris ferè oblitescunt, sub finem appendicula cernitur protuberans papillæ mammarum persimilis, in medio albescens.

Cucurbita quadam folia aspera.

Cucurbitam folio aspero, flore luteo, fructu non magno, ex albo ad cinereum vergente, Augusto mense vidi in Ducatu VVirtemberg. in pago Boll dicto, prope fontem admirabilem.

Cucurbitam folio aspero flore & fructu omninò nigro observavi in horto D. Io. Lutz Pharmacopœi in urbe Kirchen.

Data fuit olim ab eodem Lutzio Cucurbita tenuis, longa, sesquicubitalis, circa medium angusta, costis magnis, & colore virente celebris, macula ave.

Novimus tandem Cucurbitæ folio aspero parvum genus, fructu non multò majore pugno, rubro, cum quibusdam maculis. Et hæc est Cucurbita 8. Bauhino in pin. sive Cucurbitæ parvum genus, fructu pugni magnitudine, cortice rubro, maculis aspersa, & semine rubro, Ioh. Bauhini.

CUCURBITA ASPERA, FOLIO non fisso, fructu maximo, albo sessili.

Descr.

Fructus magnus, caput ferè æquans, si rotundus esset, & non compressus, angulosus est & candidus: folia aspera cæteris similia, flores & flores lutei. Observavi in Brisgoia Heitersheen arce Illustr. EquitumRhodiensium, nondum maturú Augusto. Hoc Cucurbitæ genus, ut simile diligentiùs consideravi in Abbatia Masmünster mense Octobri, fructu maximo,

specioso, quem narrabant interdum ponderare ad triginta libras. Albus erat, utrinque sessilis, costis eminentibus & latis distinctus: folia licèt sint aspera admodum, differebant tamen ab aliis, quòd non essent laciniata & fissa, sed rotunda, ferè ad folia Personatiæ sive Bardanæ accedentia.

Pepo max. Ind. compressus Lob. Lob.obs.& ic. inscripsit Peponem maximum Indicum compressum: magnitudine à superioribus differentem, interdum 80. libras pendentem: foliis rotundioribus.

Pepo rotundus major Dod. Dod.lat.eandem cum Lobelio iconem habet, nomine Peponis rotundi majoris: verùm ut ante monuimus descriptio non respondet iconi. Cæs. dicitur Melon sive Pepon modicè depressa & sessilis. B.phyt. & pin. Pepo 2. compressus major, corticis colore & substantiâ varians; qui enim albido est colore, substantiâ est molliore: qui obscurè virente, duriore.

CVCVRBITA VERRVcosa.

Cucurbita verrucosa fructu ab aliis differt. CVcurbita verrucosa Dalechápio apud Lugdunensis vocatur, quæ aliis Cucurbitis, radice, folio, flore, capreolisq; similis est, sed fructu differt, qui in aliis lævi & plano cortice tegitur, costis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarũ acrochordonum modo nodis plurimis tuberosus est, ludentis lasciviensisq; naturæ visendo spectaculo.

B.pin.Cucurbita 7. (6.in phyt.) verrucosa Lugd.

Coloris albi. Montbelgardi sata nobis provenit in horto E. C.VVirt.coloris albi.

An Sicyopepon strumosus Lob. Considerandum an ad hanc Cucurbitam verrucosam, referendus sit Sicyopepon, vel Cucumis Pepon Lobelij strumosus, de quo in Adv.ait: Perelegans & rarus, foliis alioqui ficulneis proximis, fructu Melonem magnum æquante, sed Limonia mala exprimente, tuberosoque cortice papillatim variegato: speciosa item tricolori strumarum bullatione: semine non dissimili, Sicyopeponibus puta sive Cucurbitis folio aspero.

CVCVRBITA SESSILIS FLAVEscens folio aspero.

Descr. HÆc Cucurbita flavescens est novem uncias in longum porrecta, diffusa verò novem uncias in latum, undiquaque lævis, nisi ubi verrucosæ quædam eminentiæ, modò majores, modò autem minores, modò etiam duæ tresve in unam quasi corpus coalescentes, lævorem ejus exasperaverint: costas lævi impressione à se mutuò distinctas diversimodéque latas obtinet: latitudinis in medio sui ventriosi corporis sesquiunciam latæ sunt, ad partem verò illam latiorem, cui in medio flos caducus adnatus affixus erat in angustius contrahuntur, sed tantæ ibi latitudinis redditur ipsa, ut novem quoque uncias æquet, itaque complanata est, ut toti Cucurbitæ sessilis nomen tribuerit, quod quasi humi projecta sedere videatur: pediculus ipsius inflexus, virescens, asperior & octangulus est: pulposa ipsius substantia interiùs duas plus minúsve uncias lata est, pallescens: cujus dein medium spacium in totum complent fibrosa filamenta plurima seminum magnam copiam appensam inter se condentia: cortex durus.

Fructus icon. Exprimitur hæc quodammodo icone, quæ posita est sub titulo Cucurbitæ latioris folio molli, quod fructum attinet: folia autem diversa sunt, quia aspera, sicuti & flos.

Locus. In horto E. C. durant adhuc folia sequenti anno mense Ianuario.

CVCVRBITA SESSILIS ALBIcans folio aspero.

Descr. CVcurbita hæc sessilis teres & albicans senas & ampliùs uncias longa, octóque in latum diffusa est ad floris regionem planiorem, costas habet sursum deorsúmque summo lævore politas, nullísque nisi quandoque duabus ad summum verrucosis per obliquum ventriosi corporis tendentibus eminentiis, asperiores redditas, superficialibúsque sulcis ad invicem commissas: utque ad pediculum angulosum in angustum coarctantur, sic vice versâ in parte subjecta ipsi è diametro opposita in latum primùm diffunduntur, donec ad floris ambitum undique sinuosum angustioribus suis finibus rursus coërceantur. In horto, &c. Non multùm differt hæc à præcedenti flavescente.

CVCVRBITA MEDIOcrocea.

Cucurbita mediocrocea varia. CVcurbita mediocrocea variat magnitudine. Nam aliàs ad capitis humani magnitudinem accedit, sæpè etiam minor est. Coloris quoque situ variat: communiter enim mediâ parte sui superiore vel inferiore, vel laterali crocea sunt poma, reliquâ viridia, pallidis maculis aspersa: fit tamen ut aliquando de hoc, aliquando de isto colore magis participent. Qua junguntur colores, virides veluti pictarum regionum alpes in croceo elevat: cortex item durus, firmus, lævis: caro firmuscula, sapore cucurbitino, subdulci: semina alba, magna, per ambitum fimbriata.

CVCVRBITA ASPERA MEDIÆ magnitudinis, turbinata variegati coloris.

CVcurbitæ asperæ genus mediocris magnitudinis ferè pyriforme, variegati coloris provenit in horto E. C. quod suspensum in hypocausto duravit totâ Hieme. Semina parva subrotunda, qualia ovati.

CVCVRBITÆ TVRBINATÆ majores albæ.

Fructus. NObis missi tres fructus Basileâ à D. Iacob. Zvvingero, quorum duo sex aut septem unciarum, pyriformes, basi ventriosâ, propter pediculum turbinatâ, & aliquantulum angulosa: super-

superficies lævis est, ex luteolo pallida: caro ut etiam ferè crassa; Cucurbitæ vulgaris aspero folio insipida penè, gustúque aqueo: semina ovata sunt, sapore dulci, grato. His similis tertius, nisi major esset, & turbine latiore & minùs acuto, ac quibusdam tuberculis, vel verrucis rariùs obsitus: Huic adaptavimus figuram Guarinianam hunc fructum nostrâ opinione satis commodè exprimentem.

CVCVRBITA ASPERA pyriformis, parva, alba.

Descr.

CVcurbita pyriformis foliis est asperis laciniatis; caules longi cum capreolis per terram sparsi, Cucumerum modo: flores lutei duplices, steriles & fructiferi, ut in cæteris Cucurbitis aspero folio: fructus pulcher, copiosus, albus politus longus uncias quinque vel sex, superius angusto collo, infra ventricosus, qui manu complecti potest: cortex, ubi maturus, durus: caro pulpola, dura saporis cæterarum: semina qualia illis parva, lata, compressa, medullam dulcem & albam includentia.

An Pyromelo Tab. An Ger. & Tab. Pyromelo, Byren Melonen. In hist. non describit, & cum Melonibus miscet. An B.pin. Melo 4. pyriformis.

Locus & Tempus. Nusquam observavi, nisi in horto Illustrium Equitum Rhodiensium in Heitersheim Brisgoiæ, ubi mense Septembri supra terram sparsa adhuc florebat.

Usus. Hortulanus asserebat comedi copiosè teneras cum oleo, aceto, pipere, & sale Cucumerum modo. Minùs tamen sunt palatui meo grati, illis enim peculiaris sapor.

CVCVRBITA ASPERA minima, turbinata, pallida.

CLariss. Plateri munere & hanc habemus Cucurbitulam obiter turbinatam, cortice subpallido, h.e. in flavum albicante: carne subdulci: ac semine oblongiore quam Cucurbitulæ sphæricæ, in subflavum etiamque in citrinum vergente.

CVCVRBITA ASPERA TVRbinata, subcrocea.

Locus. HAud ita pridem ex Italia delatas binas Cucurbitas accepimus, æqualis ferè magnitudinis, pugno vix capaces, in pyramidem affabrè turbinatas, adeóque quàm proximè ad formam Pyrorum, à Germanis Speckbirn / quasi lardina dictorum accedentes, nullo collo angustiore, ut in cæteris Pyriformibus, testâ subfirmâ, cui obducta cutis lævis admodum & subcroceo lævore splendicans, prorsus eleganti & rariori facie. Caro qualis in cæteris, sed paullo dulcior. Semina minuta, candidissima, subrotunda, cæteris Cucurbitæ generibus ventriosiora. Plantam nondum vidimus: ubi semen terræ commiserimus, tum demum ejusdem formam describemus.

CVCVRBITA ASPERA ovalis, flavo colore.

Descr. MInoris Cucurbitæ asperæ species perelegans ovalis Cucumeris majusculi penè magnitudine & figurâ quodammodo, spithamam longa, quam una manu non amplectaris. à pediculo per ejus longitudinem læves & obscuri quidam sulci descendunt: cortice est lævi, flavo, nec crasso tecta, & parum duro; circa pediculum angustior, parte opposita obtusior: colore est ex flavo croceo: caro cucurbitina, flavescens, digito non crassior; insigni cavitate semina itidem cucurbitina, parva, sed subrotunda claudit, qualia Pyriformis variegata. Ejus planta tota aspera est, & flore luteo.

Locus. Fructus calido loco suspensus fert Hiemem ad Aprilem usque: sapor qui reliquis Cucurbitis: sata provenit in horto E.C. Montb.

CVCVRBITA ASPERA PVgillaris, ex rotundo oblonga.

Locus. HAud inelegans Cucurbitæ genus in horto Montbelg. crevit ex semine, nescimus unde importato, quod majoris Pomi magnitudine ex rotundo in ovatam tendit figuram, cortice pallido subflavo. Caro uti cæterorum, subdulcis, cibi admodum grata.

CVCVRBITA ASPERA MInima sphærica, crocea, variegata.

Descr. A Cl. D. Platero Cucurbitæ parvæ admodum genus accepimus, sphæricum ferè, flavum, & croceo emblemate Damasceni Pannolerici in morem pulchrè variegatum: caro dulcis ut cæterorum, crassiuscula: semina ex rotundo oblonga, candida, mediocria. Huic similis quædam amara descripta.

An Pepo Ind. minor Tabern.

An est Ger. & Tab. in ic. & hist. (sine descriptione) Pepo Indicus minor rotūdus, Klein rund Indianisch Peponen.

An B. pin. Pepo 4. rotundus Melonis effigie: Pepo oblongus, rotundus, luteus, viridis, Trag. Pepo sylv. Dod. Pepo rotundus compressus Melonis effigie, Lobel. & Lugdunen.

CUCURBITA ALBA ASPERA, fructu longo collo.

Descr.

Cucurbita hæc, folio asperiori inumbrata, octo uncias longa, lagenæ figuram similem repræsentat. Collum ipsius à petioli initio ad ventris confinia tendens, rotundo capite donatum, æquabile est, nec ullis striis intercursantibus exasperatum, tres cum semisse uncias longum, unam unciam cum dimidia latum: venter majoris & oblongioris ovi ideam referens, longus est uncias quinq; & aliquid amplius, unciam verò unam & aliquousque ulterius latus densūsque, multis itidem asperioribus sulcis inæqualior redditus, sed lævorem quendam tactui gratissimum, per omnes suas partes ad capitis usque teretis extremitates exhibens: paucis iisque minutioribus alicubi tuberculis aspersus: cortice duro. Provenit Montbelg. in E.C. horto.

CUCURBITA LAGENAM EXprimens, parva, aspera.

Descr.

ANNO 1606. in horto E.C. crevit Cucurbita lagenulam exprimens; sulcata, palmum longa, ac etiam brevior, quam una manus amplecti non poterat, cujúsque pars inferior haud sessilis, sed veluti umbilico protuberans ad unciam semis; superior autem longum, curvum, satísque angustum collum præ se ferens: color externus albidus, nonnihil flavescens: pulpa flava: semina parva, inæqualia.

CUCURBITA ALBA VERrucosa.

Cucurbita hæc anno 1605. Martio mense ab affine Lutzio accepta, semicubitalis erat, alba, angulosa, sessilis, costis multis interstitiis latis elevatus, tota verrucosa: cortex tener: semen magnum album.

CUCURBITA VERRUCOsa parva.

EX Sicilianis sine capreolis, ni fallor, hæc una erat, tota verrucosa, infantis capite minor, & quodammodo pyramidalis, palmum alta, lutea: semine lato.

CUCURBITÆ FOLIO ASPERO plantatio.

Cucurbitæ folio aspero hæ quotannis in hortis optimis &c. præcis proveniunt. Plantatio eorum sic se habet. Aprili mense lata & dulcia semina, quæ Amygdalo putamine detracto ac purgato conferenda rectè duxit Tragus, in pingui solo panguntur, sed non nimis profundè, cubitali interstitio ab invicem distantia, requirunt enim latum spatium, siquidem fœliciter provenire debeant. Decimo à satu die erumpunt, eruptione binûm foliorum Cucurbitis similium, inter quæ alia majora aspera, & nigricantia, formâ Malvam Romanam seu hortensem referentia prosiliunt. Cùm ergo in caules & viticulas planta hæc exierit, quod unius mensis spatio fit, tum suffulcire illam ac in altum adminiculis promovere oportet, quod nisi feceris, brevi totum agrum obducet, solet enim se longè latéque diffundere, flagellisque suis perniciter pteratu vicinis se alligare fruticibus veluti Bryonia. Fructus durare per annum possunt, nec interea temporis putrelagini obnoxia fiunt, siquidem ritè legantur, eáque quâ decet curâ conserventur.

Duratio.

Temperamentum.

Quandoquidem autem longo tempore à putrilagine tuta sunt universa hæc pomorum genera, necesse est, ut mediam quandam inter frigidum, calidum & siccum, temperaturam obtineant. Possunt ergo non tantùm in cibo, sed & medicina usui esse. Omnium horum pomorum caro, à cute & interna medulla purgata in olla cum aqua modica, sale & butyro decoqui potest, quo ritu Rapas & Mala decoquimus, éstque hic cibus non contemnendus, quòd si loco aquæ vinum iis adjicias, gustum suaviorem obtinebunt, Malísque decoctis similem. Ex semine putaminibus repurgato juscula dulcia parantur, instar jusculi Amygdalini. Hæc decoctio stranguriæ, calculo, ardori urinæ apprimè conducit. Si quæ alia hujus plantæ sint juvamenta, ea progressu temporis cognosci fortè poterunt. Cucurbitas Indicas, cùm subdulci sint sapore, credidit Matthiolus primo excessu refrigerare, & humectare secundo.

Usus in cibo.

In medicina.

Stranguria.

Cucurbita Indica temperatura.

CUCURBITA CLYPEIFORMIS sive Siciliana, Melopepon latus à nonnullis vocata.

Descr.

Cucurbita hæc erecta provenit absq; capreolis: folia profert Cucurbitis folio aspero nō multum dissimilia: fructus fungum repræsentans tenero est exteriore cortice, carne luteolâ, firmâ, saporis aliarum Cucurbitarum, semine penè circinnato: palmam manûs ferè implet: labra reflectuntur & crispantur. In Hypocausto duravit ad mensem Februarium, deinde putrescere cœpit.

Memini & hoc, & aliud Cucurbitæ hujus genus in horto E.C. Montbelgardi observasse non rectum, longioribus ramis se spargentibus, quale pingit

git Dodonæus, qui eandem cum Lobelio iconem habet cum inscriptione Peponis latioris fructûs.

Pepo latioris fructus Dod.

Lob. autem in obs. & ic.p.542. Melopepones latiores clypeiformes vocat, & de his in adv. ait: Sicyopepones, Cucumeres, Peponesve latiores clypeiformes nihil prorsum dissimiles in ramis & foliis [à Sicyopepone compresso rotundo] horti alunt, rotunda galeri specie, aut clypei umbilicati, & ambitu sinuoso, atque plicis fimbriisque rugoso cortice, delicato, & concolori, nec diversi saporis a prædicto.

Melopepones latiores

Gesn. in ap.hort. vocat Cucurbitam sessilem, raram, albam, latam, compressam ab altera parte, paulò majorem Cucumere, marginibus partis latioris crispis veluti fimbriis eminentibus.

Cucurb. sessilis Gesn.

Nominavimus nos aliquando Cucurbitam Sicilianam, & cum quibusdam germ. Muchel Kürbß. Primùm nobis visa Tubingæ & Eslingæ, unde semen delatum feliciter provenit in horto patris p.m. anno si bene recordor, 1561. Ego autem hæc scribo anno 1606.

Cucurb. Siciliana.

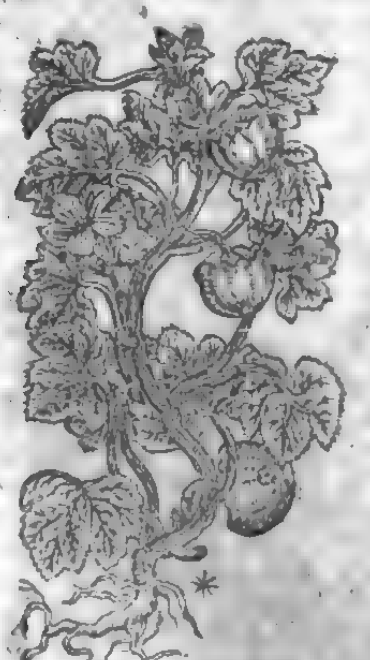
B.pin. Melopepo 1. clypeiformis: Pepo latus, Dod.gall. latioris fructûs, Eid. & Gesn.h. Cucumis, Pepóve latior clypeiformis, Lob.adv. Melopepo latior clypeiformis, Lob.ic. Cucurbita laciniata Dalechampij, Lugd. Cucurbita sessilis, Gesn. app. Melopepo clypeatus, Tab. Pepo maximus clypeatus Ger. Nos de Pepone lato Dodonæi postea sub Cucurbita clypeiformi cortice molli, & ramosa mox plura dicemus.

Sicyopepones latiores clypeiformes in taleolas scissos, frictósque in sartagine, & farinâ asperios, suaves admodum mandunt, in Belgio, Gallia & alibi, ut refert Lobelius.

Usus.

CUCURBITA CAPITATA Tabernæmontani sive clypeiformis.

Icon Tab.

Pingit Tab. Cucurbitam hanc capitatam, Köpffel Kürbß / cujus icon multa habet similia, cum Cucurbita clypeiformi sine capreolis, sive Siciliana, cujus etiam hæc genus est, quod miror à Compilatore alio capite fuisse positum.

B. phyt. dicitur Cucurbita 5. Eid. pin. Cucurbita 6. capitata: Cucurbita sessilis alba lata, ab altera parte compressa, Gesn.h. Cucurbita capitata, Tabern. Cucurbita fungiformis, Ger. Cucurbita stellata sive sessilis, Cam. Cur frater inter capitatam Tabern. & sessilem (prædictam) Cucurbitã Gesneri non distinguit.

Cuc. capitata C.B.

CUCURBITA CLYPEIFORMIS cortice molli, & ramosa.

Hic fructus saturæ flavedinis, latam, planamque ferè, circa petiolum viridem, asperam, angulosamque superficiem gerit, unciam circiter latam: mollem item corticem habet, raris sulcis exaratum, extremam circumferentiam multis quasi lobis mollioribus, rotundioribus, sibi invicem succedentibus exornatam obtinet, supremam partem dimidiæ sphæræ, depressæ tamen, undique, minúsque convexæ similem exhibet, inq; medio sui foveolã aliquam, decidui floris latiorem asperiorémque sedem spectandam offert, cortex corrugatur successu temporis: duravit ad Februarium mensem: caro firma lutea: semina parva, circinata ferè, inæqualia.

Descr. fructus.

An Dodon.gall. Peponum tertia species, Pepo latus; gall. Pepon large, belg. Breede Peponen / & aliis Melons de Turquie, Torckſche Meloenen/ valdè similis Peponi rotundo, ramis procumbentibus, foliis & floribus, caulibus tamen non ita asperis: fructu compresso, lato, & rotundo, tecto cute leni & tenui, rugato, in margine clypeum exprimente, semine albo, simili Cucumerino, majore tamen. De Pepone lato in fol.lat. hæc scribit: Quarti generis Pepon, latorum Peponum nomen obtinuit: Ejus caules, folia, florésque aliorum Peponum similes sunt: fructus autem haud longus, aut globosus, verùm latus & quodammodo planus, scuto alicui propemodum similis; in medio quidem crassior, per circumferentiam verò tenuior, & quibusdam locis reflexus, crisporum instar; cortex hujus mollis, tenuis ac candidus est; caro interior satis dura ac durabilis, semen quàm Cucumeris majus, formâ & colore conveniens: quia durior caro Peponum latorum idcirco diutiùs, quàm reliqui asservari queunt. Et hæc Dodonæus, qui tum in hist. gall. tum lat. iconem exhibet plantæ non surrectæ, aut sponte se sustinentis, sed ramosæ & procumbentis, cui capreoli, quibus præcedens destituitur, in qua fructus, quales descripsimus ante, neglexímus tamen observare qualis esset planta: hoc certò me non fugit fuisse in horto E.C. Cucurbitas fimbriatas procumbentes & se latè spargentes, sed illud non observavimus an capreolos habuerit: Præterea in hist. lat. ponit, ut diximus, præter modo dictam aliam iconem, nomine fructûs Peponis lati, quæ eadem cum Lobeliana, de qua ante.

An Pepo latus, Dod.

Dod. not.

Peponis Indici minoris clypeati (Klein Indianisch Schilt Peponen) icon apud Tabern. non multùm differt ab icone Dodonæi, capreolos habente.

Pepo Indicus minor clypeatus.

B.pin. Pepo 6. minor clypeatus: Pepo Indicus minor clypeatus, Tab. Pepo Indicus fungiformis, Ger.

Lati Pepones eduntur non modo elixi, sed & in pingui aliquo fricti. Descendunt verò & per alvum haud segniter. alimentum autem afferunt, quale aliorum Peponum, i.e. Cucurbitarum folio aspero.

Usus.

CUCURBITÆ CLYPEATÆ AFFINIS, sive Sicilianæ genus parvum, utrinque obtusum, quibusdam Melo-pepo rotundus.

In horto E.C. anno 1606. provenit genus Cucurbitæ, quam Sicilianam vocamus. Ea pugno major est, uncias quatuor vel quinque longa, utrinque pe-

Locus

Descr.

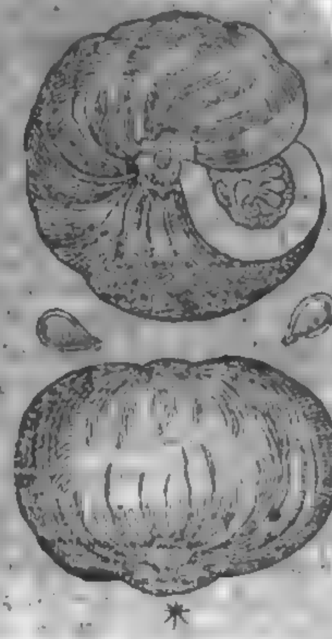
ne sessilis, magno Granato non multò major, sed elatior, alba, costis tinctalibus ex internodiis parvis distincta: cortex mediocriter durus: semina parva qualia ferè Siciliana sive Cucurbitæ fimbriatæ. provenit in horto Montbelgardensi.

Melopepo teres, Lob. & Tab.

Lob. ic. p. 645. figuram habet sub inscriptione Melopeponis teretis: quæ foliis destituta minùs placet. Melopeponis teretis fructus pinguntur apud Tabern. cum ipsa planta carente capreolis. Melonem autem vocat & cum Melonibus confundi non placet. Planta nostra capreolis non caret.

B. pin. Melopepo 3. sive teres, ut & Lob. & Tab. Pepo maximus rotundus Ger.

B. pin. Melopepo 2. compressus: Melopepo, Ang. Pepo maximus compressus; Ger.

Locus. Provenit anno 1605. in horto E.C. Montbelgardi Cucurbitæ sessilis genus (quod videtur respondere iconi Lobelij & Tabern.) latum quantum expansa manus amplecti potest, altum quatuor unciarum, costis magnis, elevatímq; superiore parte, ad pediculum compressa, & ferè plana figura.

SICYOPEPON COMPRESSVS, rotundus, Melonis effigie.

Descr. Sicyopepones, Cucumeres Peponésve compressi rotundi, Melonis effigie variant (*à Cucurbitæ asperæ folio*) folio minori minútque inciso, alioqui simili, nec dispari flore, aut fructu, nonnihil aliquando orbiculatim striato: cortice delicatiore, glauco, vel albido, nitente: semine albo Citruli. Hæc Lobelius in adv. qui in obs. p. 365. & ic. p. 642. figuram habet (ut & Lug.) sub titulo Peponis rotundi compressi Melonis effigie. Hanc eandem effigiem exhibet Dodonæus pro Pepone silvestri, quam nos Cucurbitam amaram vocamus: ea verò pictura accedit ad iconem nostram ex Fuchsio pro Cucurbita aspero folio quarto loco positam, cui Dodonæus, ut monuimus, similem habet pro Pepone rotundo minore. Nos peritioribus in hortum pomorum cognitione indagandum relinquimus, uter melius, Lobelius an Dodonæus accommodarit suæ descriptioni imaginem.

Pepo rotundus compressus Melonis effigie Lob.

B. pin. Pepo 4. rotundus Melonis effigie: Pepo oblongus rotundus, luteus, viridis, Trago. Pepo Indicus minor rotundus, Tab. Ger.

Usus. Sicyopepones compressos, rotundos, Melonis effigie in taleolas scissos, frictósque in sartagine & farinâ aspersos suaves admodum mandunt in Belgio, Gallia & alibi, Lob.

CVCVRBITÆ GENVS, SIVE Melopepo compressus alter, Lobelio.

Melopepo compressus alter Lob. Lob hujus figuram exhibet in Ic. p. 642. sub Melopeponis compressi alterius inscriptione. Extat hujus descriptio, ni fallor, in l. lib. belg. sive teutonica Lobelij, quam fratri mutuò dedimus, necdum recepimus. Pingitur apud Tabern. Melopepo compressus, Breyte Pfeben / an ex ipsa planta me latet. Iac. Brauni in hist. plius confundit cum Melonibus, non sine lapsu.

Melopepo compressus Tabern.

CVCVRBITA ASPERA, CORTICE molli, alba, magnitudine Arantij.

Descr. Cucurbitæ genus magnitudine Arantij collectum in horto D. Fœlicis Plateri anno 1601. mense Augusto, album erat & rotundum, costis multis, quibusdam latis, aliis angustis, pulchro ordine distinctis: cortice molli & tenero: medullâ fungosâ albâ exuccâ ferè, sapore nullo insigni: semine pro pomi magnitudine satis magno, longiusculo. In hypocausto reservatum mensis Martij 16. die rugas contraxit.

B. pin. Pepo 5. rotundus Arantij forma: Cucurbita Arantij forma, Eyst.

PEPO INDICVS MINOR, angulosus, Tabern.

Nihil habemus adhuc certi & notatu dignum de Pepone Indico minore anguloso Tabern. dicto. germanic. Klein Jndianisch eckechtig Peponen. Ejus tamen iconem & nomen suspicamur esse genus aliquod Cucurbitæ folio aspero. An hoc capite bene ponamus hanc iconem asserere non audemus. Idem de sequenti dicimus. Considerandum item venit, an quæ inferius describitur, sit eadem cum præcedenti?

Descr. Cucurbita ista utrinque tuberosa, & extumescens, lata est uncias quinque, & quatuor ferè longa. petiolum habet inflexum, exasperatum, quinquangulum, striis per longitudinem aliquot sulcatum: regio amplior (cujus medio infixus hæret petiolus)

tiolus) multis costis, modò majoribus, quasique geminis, modò minoribus, sinumque aliquem latum inter majorum interstitia relinquentibus inæqualior quidem, non autem aspera reddita est: costæ ipsius majores plurimæque à medio petioli centro deflectentes, versúsque ventrem excurrentes undique prominent: alterâ verò parte, quâ floris regionem spectat, iisdem quoque sulcis à costis latioribus inculcatis, & zonæ instar transversim Cucurbitam amplectentibus, donata est, sed in eo distat à priori regione pediculum respiciente, quòd hæc tuberosa cùm sit, non tamen in fastigium ita strictum consurgat, sed latius, ut aliquomodo sessilis inibi evadat, circa verò ventris extuberantiam depressionem sortiatur, quæ in altera regione ipsi adjacente minimè conspicienda exhibetur, quia rectà ad pediculi culmen usque fastigiatur.

Synon. C. B. B. pin. Pepo 7. minor angulosus: Pepo Indicus minor angulosus, Tab. Ger. Huc & Peponem minorem Indicum 4. Tabernomontani, referendum censet Bauhinus in pin. Nos hunc postea pingimus & describimus.

CVCVRBITA INDICA MInor Tabern.

Cucurb. indica minor Tabern.

PInxit Tabern. in Icon. Cucurbitæ genus hoc surrectum, sine capreolis, titulo Cucurbitæ Indicæ minoris, klein Jndianisch Kürbß. Verùm in Hist. (ubi icon tráspositâ, malè sub titulo Cucurbitę longę) nulla differentia ab altera Cucurbita Indica, quæ ibi posita, traditur, præterquam à magnitudine. Verùm si icô vera, & herba sine capreolis provenit, genus erit pulchrum & à nobis nondum observatum. An ritè hunc locum ei demus, ignoramus.

An Cordo in obs. silva, Cucumis recto caule, fructu Melonis aut Peponis parvi?

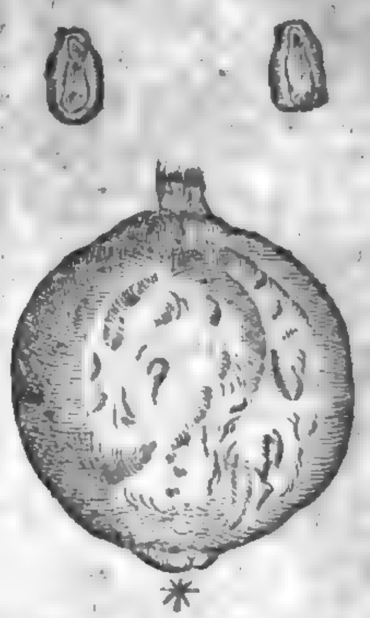
CVCVRBITÆ INDICÆ MINORI Tabern. accedens, tuberculis abundans.

Locus. PRovenit hęc anno 1605. in horto E.C. Montbelgardi Cucurbitæ genus sessile, accedens ad iconem Cucurbitæ Indicæ minoris Tabernomontani. *Descr.* Ea palmo longior, crasso ventre, quem non utraque manu amplexus fueris, parte supremâ, in qua costæ latæ & magni sulci, angustior multò, alba tota, multis tuberculis, & veluti verrucis exasperata: cortice mediocriter duro.

CVCVRBITÆ INDICÆ præcoces.

DE Cucurbitis Indicis spacio 25. dierum à satu maturis scribunt Historiographi novi rerum Indicarum, quarum meminit Quiqueranus Gallus in libro de laudibus provinciæ. De magnis Cucurbitis quibus Brasiliani ad piscandum utuntur, lege I. Osor. lib. 2. hist. Port. parte 15. Cucurbitas ad natandum aptas commemorat Levinus Apollinaris lib. 1.

CVCVRBITA INDICA PARVA.

Descr. INter fructus raros ostendit p.m. E. C. Princeps Fridericus, Dux VVirtemberg. Cucurbitæ genus ferè globosum, pugno paulò majus, versus pediculum nonnihil pyriforme, cortice crasso valdè, subflavo, maculis fuscis notato: seminibus Cucurbitę mollis folio longo, minoribus, angulosis; cortice duriore; medulla alba; ejusdem saporis cum prædictis.

CVCVRBITA CLYPEIFORMIS tuberosa & verrucosa.

Descr. HÆc Cucurbita lata depressaque est, planitie scuto alicui similis, dodrantalis propè latitudinis, quaternúmque unciarum altitudinis, circumferentiæ (à petiolo crasso, aspero, anguloso, albicantéque) ad summum fermè ipsius fastigium, hemisphæricæ rotunditatis & longitudinis, cum adnatis quibusdam tuberculis inequalis magnitudinis, eandem interverterent, inæqualiorémque redderent: superiori sui parte uncialem undique planamque superficiem occupat, in quibusdam verò locis eadem declivior & prominentior, ad instar satosæ extuberantiæ, constituitur ob tubercula mammata, verrucosáque: planitiei medium occupat convexa quædam, omníque ex parte declinans globositas, suis quoque sulcis à summa globi parte ad imam, nunc altiùs, nunc verò leviùs incisa, suísque tuberculis exasperata, summitas verò ipsius latiusculam sortita est superficiem; quam sive tuberculum aliquod latum vocare malis, sive alij cuivis rei assimiles, licebit. Duri atque crassi est corticis particeps. Pulpa ipsius interior carnosa & firma, asservatúrque diu. Semen ipsi parvum, latiusculum, quale aliis Clypeiformibus. Alebatur anno 1607. in E.C. VVirt. horto. *Locus.*

CVCVRBITA LATA, CLYPEIformi accedens, minùs tuberosa.

Descr. HIc fructus flavidi coloris à tuberosa, & verrucosa clypeiformi Cucurbita in eo dissidet, quòd depressam undique, & in se considentem coarctatámve magis formam obtineat, sulcis suis modò altiùs, modò verò leviùs cortici impressis, deinde quoque, quòd superiori sui parte, non ut ille monticulum planitiei medio incumbentem, imminentémve sustineat, sed rectà sursum versus, sulcis iisdem eo tendentibus molliter, clementérque elevatur,

tur, assurgitque, inque sui summa parte floris decidui vestigium albicans, latiúsque gerit, qua parte pediculo hæret sessilis & nonnihil concamerata: cortex non multum durus: semina planè clypeiformis similia, subrotunda ferè: pulpa subflava. Duravit ad Februarium usque sequentis anni 1607.

Cortex. Semina.

CVCVRBITA CLYPEATÆ AFFINIS, ovalis, angulosa, ad Citrum nonnihil accedens.

Descr. FRuctus hic ovalem figuram per omnia ferè refert, longitudine sua ad quinque uncias protenditur, latitudine verò crassitiéque quatuor uncias complectitur. ad petiolum viridem, angulosum, striatum, & scabrum, plures occurrunt majores striæ, juxta eminentias protuberantes, ex minoribus plurimis in ventris sinuoso ambitu obviis in unam petioli extremitatem concurrentibus striis productæ. *Venter.* Venter in orbem circumdatus per transversum multis magnis majoribus, minoribúsque sulcis est exaratus, intérque medios sulcos tubercula inæqualis eminentiæ circumquaque se visui spectanda offerunt. Ad extremum fastigio acuminatiori quàm ad pediculi regionem apparebat, donatur. Colore est flavescente. Citrium medium æmulatur nonnihil: cortex durus: semina subrotunda ad clypeatas accedentia. Consideretur an huic, Pepo Citrio similis, quem capite de Cucurbita aspero folio ex Dodonæo delineavimus, conveniat: Icon certè non respondet.

CVCVRBITÆ CLYPEATÆ AFFINIS à pediculo in conum desinens.

Descr. CVcurbita hæc turbinem inversum (seu conum) metámque referens, quincuncialis est longitudinis, digitorúmq; in pugnum compressorum amplitudinem suâ ventriositate exæquat, isque ad petiolum (qui crassus est, ubi dependentem fructû sustinet, striatus, subherbaceus, albidis punctis notatus) profundioribusq; liris procissus est, ut fossulam quasi aliquam petiolum sibi inversum quasi ambientem visendum exhibeat, quæque ab altioribus sulcis ex latiore ambitu ad usq; imum petioli centrum excavatur, venter etiam compluribus altiùs incisis liris exaratus est, qui tandem secundùm ductum suum continuum ad extremum usque verticem sensim disparent, vertex ipse demum colliculum gracilescenti fastigio donatum exhibet. Cortex durus flavescens, caro ejusdem coloris: semina subrotunda, inæqualia. Provenit in horto E.C. Montbelg. anno 1607. duravitque usque ad Martium anni subsequentis.

Locus. Tabern. inscripsit Peponem minorem Indicum quartum. Hunc Bauh. in pin. cum Pepone suo 7. sive Indico minore anguloso Tab. eundem facit, quod non probamus.

CVCVRBITÆ CLYPEATIS AFFINES utrinque aliquo modo turbinatæ.

CVcurbitæ genus folio aspero varians magnitudinem totius fructus, crassitiem ventris, ejúsq; etiam longitudinem, vel denique longitudinem, crassitiemq; colli. *Descr.* Vnum enim genus, longum est in totû unciis octo propemodum. *Venter.* Venter verò ipsius in longitudinem quatuor unciarum protenditur, suáque crassitie trium est unciarum. *Collum.* Collum denique extensum est ad quatuor uncias, crassitudine verò suâ duas uncias complet.

Varietas altera. Secundum porrò genus oblongum est secundùm totum sex unciis, ventriositas verò ipsius extensa est ad quatuor & ampliùs uncias, crassa verò quatuor unciarum. Colli demum spacium inter ventré & pediculum interjectum est unius unciæ & dimidiatæ. Crassitudo verò ejus adæquat duas uncias.

Tertia varietas integram longitudinem absolvit quinque unciis. Ejus verò venter ad tres uncias & dimidiam porrigitur crassus autem est trium & amplius unciarum. Collum denique productum est ad duas uncias cum semisse; crassum verò trium & si quid est amplius, unciarum. *Descr. omnium trium.* Cæteroquin omnia genera in universum considerata in eo conveniunt, quòd striis secundùm ipsorum totum ductum sint proscissa, excepto primo genere quod usque ad ventriositatem suam sulcatum est, reliqua pars rotunda est fermè, omnibúsque striis destituta, tuberculis tamen aliquibus hinc inde compressa diversæ magnitudinis. Dein verò sub finem ventris cujusque differentiæ tuberculum aliquod prominens conspicitur. Pediculus denique viridis, in medio autem ipsorum genere albicans visitur, angulosus & ad tactum asperior: cortex durus flavescens: semina qualia Cucurbitæ latioris. Hi fructus diu incorrupti conservantur.

CVCVRBITÆ FOLIO ASPERO amaro. CAP. III.

Pepones agrestes Dodon. DOdonæus lat. in fol. Pepones agrestes vocat & totâ naturâ silvestres, fructibus crassis, oblongis, striatis, durioris corticis ac colore virentibus, sed minoribus multò: pulpâ & interiori medullâ, unà cum seminibus, veluti sativorum, sed admodum amaris: semine quoque paullò minore. *Icon Dod.* Horum veteres non meminerunt, inquit Dodonæus, qui iconem habet, quæ non videtur multùm differre, à sui Peponis rotundi minoris effigie, quæ eadem cum figura nostra pro Cucurbita folio aspero, quarto loco posita. *Pepo rotund. duo. compres. sui Melonis effigie Lob.* Dodonæi imaginem Peponis silvestris Lobelius pro Pepone rotundo compresso Melonis effingie pingit. De Cucurbitis verò aspero folio amaris in Adversl. loquitur, ubi ait: Satas Colocynthides in hortis Batavis, Gallicis & Italis vidi triplicis aut quadruplicis varietatis: fructum nempe pusillæ Cucurbitæ, aut pyri aut lagenulæ effigie, ex fusco viridante, cortice nonnihil maculis variegato, reliquâ foliorum facie Cucumerem silvestrem referente; teterrimi saporis. Memini etiam exactè sphæricas maximum Arantium aut Citrium vocatum Adami pomum æquiparantes, etiam nonnihil variegato cortice. Videas & nonnunquam compressæ rotunditatis, subflavi corticis, quarum omnium eædem vires, & dirus amaror. Sæpissimè pusilli, Peponis oblongi effigie, ovum anserinum aut olorinum ... æquan-

æquantes, corticis durioris, & viridi in atro, & cinereo maculati sunt.

De Cucurbitis asperis amaris nobis cognitis, deinceps seorsim acturi sumus. Et primùm quidem eas describemus quas Cordus in hist.pl.delineat.

Cucumeris genus amarum Trago.

Trag. lat. vocat Cucumeris seu Zucco marini tertium genus amarum prorsus, veluti Coloquintides. Meminit in hist.germ. hujus Cucumeris sub nomina Indianisch Opffel.

Locus.

Alicubi locis incultis sponte Pepones silvestres (Cucurbitas folio aspero amaras) gigni concedit Dodonæus; Verùm in Germania ac Belgio non nisi satos provenire.

Vires & Usus.

Vti porro totâ suâ naturâ silv. Pepones valdè amari sunt, ita quoque temperamento calidi, siccique, & secundo quidem ordine intenso: expurgandi quoque non minorem vim, quàm silvestres Cucumeres obtinent, inquit Dodonæus. Vinum præterea quod calyci, exemptâ cum semine medullâ, infusum, tantisper in eo hæserit, donec amaritudinem plenè contraxerit, per alvum purgat. ac pituitosos biliósque educit humores. In summa hujus succus idem quod Cucumeris agrestis præstat: reficcatus verò Elaterij loco succedere potest.

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, amara, grandis, oblonga, viridis.

Colocynth. grandis oblonga, Cordi.

Colocynthis grandis, oblonga Cordi, ab unâ radice viticulam emittit digitali aut pollicari crassitudine, quæ in multas alias angulosas, undique per terram aliquot orgyiarum longitudine sparsas dividitur. hæ juxta exortum graciliores sunt. at aliquantulum reptando progressæ digiti ferè crassitudinem consequuntur, eædem dodrantali intervallo geniculis præcinguntur, secus quæ capreolos emittit, & singula erigit folia, longitudine & latitudine pedali, in tres partes Lupuli modo secta, tactu aspera & brevibus aculeis horrida, pedalibus aut cubitalibus, teretibus, asperis, concavisque pediculis insidentia, ab iisdem geniculis radices in terram demittit tenues, quibus nutriendo fructui succurrit, flores secus foliorum exortum profert duplicis generis, fœcundos & steriles. Steriles longo concavoque insident pediculo, Liliique figuram & quantitatem habent, præterquam quod intus hirsutus, & colore luteus sit, atque labrum ipsius in quinas tantùm partes dissecetur, reliqua floris pars concava & continua est, in cujus medio cachryi simile capitulum eminet, retro ipsum florem nullum extuberat tuberculum, quod sequuturi fructûs spem faciat. Fœcundus autem flos breviori, solidiori & crassiori nititur pediculo, intúsque tria crassa, hirsuta, luteáque tubercula, staminum vice continet, quibus in fundo floris melleus liquor circumfunditur: retro florem capitulum eminet, quod decidente flore in grandem & humi procumbentem excrescit fructum, longitudine plerumque dodrantalem, ea crassitudine, quæ utraque manu circumamplecti vix possit, duarum civilium librarum pondo habet, is primùm viridem colorem habet, postea candicantibus maculis conspergitur, in maturitate postremò totus in luteo pallet, & circa pediculum eminentibus angulis distinguitur. dissectus, corticem primùm ostendit durum, lignosúmque, mox flavam, cartilaginosámque carnem, & in medio ejus sex ordines seminum candidiorum, acuminatorum, latorum & planorum. in quibus candidus est nucleus. Radice nititur semestri & admodum brevi, à qua aliæ multæ candidæ in diversis partes exeunt, longitudine cubitales, & funiculorum modo tenues. quòd si quis plantam hanc humi repere nolit, supra cameras perticis extructas ducat, ea enim ratione capreolis baculos apprehendet, & attegias sive scenas faciet. Saporem fructus habet amarissimum & gravem odorem: seminis autem nucleus dulcis est. Seritur spectaculi gratia in latis hortorum areis.

Radix. *Folia.* *Flores.* *Fructus.* *Semina.*

Locus. *Syn. C. B.*

B.pin. Colocynthis 3. oblonga: Colocynthis grandis oblonga, Cord.hist. Colocynthis grandis candida, solo colore ab oblonga differens. Eid.hist. Variat colore: alia enim primùm viridem colorem in cortice ostendit, postea maculis candicantibus conspergitur, postremò totus in luteo pallet, fitque durus & lignosus: alia principio viret quidem, sed mox albicantibus maculis aspergitur, at in maturitatê totus albicat. Cordus.hist. differentias sex proposuit, & ex eo Lugd. inquit frater.

Ego verò hîc primam Cordi differentiam describo, & de secunda nunc dicam. Tertia & quarta mihi est Cucurbita foliis asperis, sive Zucha. Quintam inscribo Cucurbitam aspero folio. amaram, turbinatam, &c. de hac mox, ut & de sexta, quam voco Cucurbitam oblongam, non angulosam, &c.

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, amara, grandis, rotunda, viridis.

Colocynth. grandis rotunda Cordo.

Colocynthis grandis, rotunda (ita à Cordô descriptionis authore vocatur) oblongæ grandi Colocynthidi, viticulis, capreolis, floribus, foliorum magnitudine, radicibus, asperitate atque omnibus aliis accidentibus similis & æqualis est. duobus tantùm differt. folia namque in quinas partes divisa habet, fructúsque minores superficie æquali, pondere civilem libram excedentes & globi instar rotundos, aut modicê planos, utrinque tam circa pediculum, quàm floris vestigium modicè eminentibus angulis distinctos: quibus color est primùm viridis, in maturitate verò pallidos; qui dissecti substantiâ, seminum ordine & figurâ oblongis similes sunt. præterquàm quòd nonnunquam octonos seminum ordines habeat, ac totidem quoque oblongæ Colocynthidi contingere possunt. Sapore & odore oblongæ respondet.

CVCVRBITA ASPERO FOLIO, amara, turbinata, flava candicantibus lineis inscripta, parva.

Colocynth. turbinata Cordo.

Colocynthis turbinata, viticulas, capreolos, folia, & flores grandi & oblongæ Colocynthidi similes profert, & similiter per terram repent, sed omnes partes tenuiores habet. fructum producit pyri turbinatum (cujus pyramis circa pediculum est) ovo majorem in maturitate flavum, & candicantibus lineis per longitudinem distinctum; foris durum & lignosum, intus autem fungosâ carne plenum, in qua quatuor oblongorum, planorum, parvorum ac candidorum seminum ordines continentur. Radicibus nititur prædictis similibus, sed minoribus multò, quibus semestris est vita, è geniculis autem nullas in terram demittit radices. Saporem habet amarum, ut prædictæ Colocynthidis species, quibus etiam similiter colitur, inquit Cordus de Colocynthide turbinatâ, cujus descriptioni malè Gesnerus, vel alius appoluit Colocynthidis iconem ex Trago. Nec enim hoc capite Colocynthidem describere ei animus fuit.

Radices. *Error apud Cordum.*

CVCVRBITA OBLONGA, NON angulosa, colore viridi, amara, folio aspero.

Colocynth oblonga glabra, Cordi

Colocynthis oblonga, glabra, authore Cordo, viticulis, capreolis, foliis, flore & radicibus grandi

grandi & oblongæ Colocynthidi similis & æqualis est, folia tamen quoquoversus dodrantem vix excedunt, & non longè à mucrone duabus incisuris, sed non profundis in tres partes dividuntur: fructum habet oblongum, eidem Colocynthidi similem, sed sine angulis & omninò glabrum, minorémque. nam longitudinis circumferentia quindecim uncias rarò excedit; latitudinis verò duodecim uncias complectitur; colorem habet primùm viridem, in maturitate verò obscurè luteum, ac in pallorem saturatum degenerantem; seminum ordine, colore, & quantitate, atque carnis substantia, colore ac sapore prædictas Colocynthides æmulatur, quibus etiam similiter in hortis colitur.

Tragus hujus meminit in hist. germ. nomine Colocynthidis: in hist. lat. vocat Cucumeris seu Zucco marini tertium genus, amarum.

CVCVRBITA AMARA, MAGNA, folio aspero, colore vario.

Descr. SApor nomen dedit. Nam Colocynthidis in modum amaricat caro. Magnitudo capitis humani ferè est, aliàs major, aliàs minor, quémque certis limitibus coërcere facilè non sit. *Cortex.* Cortex herbeus, guttis & maculis flavis perfusus, porracinis, h. e. ex viridi flavescentibus lineis latis intersectus, duriusculus cæteroqui, ac firmus, non ita tamen ut in Cucurbitis vulgaribus non amaris. *Semen.* Semen majusculum est, album, oblongum, quale in Cucurbitis aspero folio, quibus etiam similia folia, flores lutei, rami, & cætera.

Varietates. Anno 1606. provenerunt in horto E.C. quædam duobus pugnis multò majores, aliæ minores penè orbiculares, & quædam verrucosæ. Durarunt ad mensem Martium anni sequentis hæ Colocynthides, si ita appellare malis, quàm Cucurbitas.

CVCVRBITA ASPERA, AMARA, fructu parvo, globoso, colore vario.

MOntbelgardi in horto E.C. provenit Colocynthis folio aspero, parva, rotunda, pilis palmaris paulo major, amara, cortice duro, externè diversicolore. Novimus quosdã hujus esu sibi insignes vomitus provocasse.

Alia priori similis. Similem observavimus non amaram, quæ à nobis hic descripta, minor videbatur. Icõ autem ex Guarinianis jam sculptis emptis, cùm propositam Cucurbitam amaram exprimere videretur eam assumpsimus. Et hæc fortè fuerit satæ Colocynthidis secunda Lobelij, fructu maximi Arantij, de qua ante.

CVCVRBITA SIVE COLOCYNTHIS amara, pyriformis, variegata.

Descr. LOngitùs paullò à Colocynthidis, quam officinarum usus accepit, formà recessit; præsertim foliis: sarmentis longissimis, asperis, canaliculatis, claviculatum beneficio medicas topiarias cõscendentibus: folio Cucumeris, magis laciniato, atrovirente superiùs & molliore, inferiùs herbido & aspero: floribus Cucurbitæ folio aspero, duplicis generis, croceis: fructus succedunt pugillares, formâ pyri turbinatâ, viridantes, litisque albicantibus virgati, consimilibus quoque notis temerè maculosi: carne candida, odoris gravis dum virent, saporis amari intolerabilis, cui semen immergitur copiosum, compressum, candidum, sive Cucurbitæ usitatioris, folio aspero.

Varietates tres. Hæc Cucurbita proveniens in horto E.C. non parùm variat, ceu anno 1607. deprehendimus. In eodem namque horto parvæ quædam mediocris pyri magnitudine provenerunt, quædam pugno crassiores, & quædam ferè rotundæ: cortice tenui, non valdè duro, coloris supra dicti: seminibus parvis, sublongis.

Colocynthis germanica Trago. Tragus Colocynthidem alteram sive germanicam vocat, ac diversi planè generis esse à Colocynthide vera, non solum ex fructu, verùm etiam foliis, & universa formâ demonstrat. Spiræ à nonnullis, inquit, voluptatis gratiâ plantari consuevit. Semine quoque, quod habet latum, & Citrullis vulgò vocatis quadantenus simile, seritur. Folia profert non cineracea, sed nigricantia, aspera, formâ verò Cucumerem luteum repræsentantia. Caules ejus seu sarmenta rotunda & aspera humi repunt, sicut Bryoniæ, neque unquam sublimia affectant, humili ac dejecto statu semper contenta. Per terram enim reptant, ita quidem ut una sæpe planta latissimum campum vestiat, nam plures obtinet claviculas, quibus vicinis se alliget fruticibus. *Flos luteus duplex.* Duo gignit florum genera, & ea quidem lutea, ac flori Cucurbitæ consimilia, quorum primum quidem cùm nullum habeat in fine adjunctum fructum protinus evanescit; alterum verò fructum post se relinquit, in modum pyri mediocriter magni, maximè ejus quod Germani Regelßbyren vocant, turbinatum. Is ubi Autumno appetente maturescit, citrei cernitur coloris, intus fungosus, ac multis seminibus refertus, impensè etiam amarus. Hic bilem & pituitam leniter & citra periculum purgat. Colocynthis hæc arenosâ & humidâ gaudet terrâ, fructum fert copiosum, ut non rarò ducenta lata poma una de planta legerit Tragus.

Cucurb. sylv. Dod. Dod. lat. in fol. Cucurbitam sylvestrem inscribit, ac de ea ait: Viticulis, caulibus, capreolis, ac foliis mollibus, ac veluti lanuginosis sativam æmulatur, omnibus ac singulis multò minoribus. scandit verò & hæc scenas, umbracula, ac testudines hortenses: fructus Cucurbitis ventricosis ac lagenulas referentibus, forma quidem similis, sed magnitudine longè inferior, omninò videlicet parvulus, nec vulgari pyro major, utpote qui & manu concludi ac compræhendi queat. cortex hujus exterior initio viret, postea durus factus ligni quoque colorem assumit. interior medulla humida, & admodum succulenta est, in

est, in qua semen latet. amara autem hæc est, veluti silvestrium Peponum, h. e. Cucurbitarum asperarum amararum. Sunt quibus legitima hæc Colocynthis videtur, sed à veritate aberrantibus: Nam Colocynthis Anguria sylvestris est, cujus & tenuis cortex facilè adimitur, & pulpa interior fungosa reficcatur. Hujus autem Cucurbitæ silvestris durum ac lignosum putamen, medulla verò adeò humida, ut se non reficcari, aut ægrè admodum patiatur. In calidis regionibus sponte alicubi gignitur, sed in Germania ac Belgio non nisi sata reperitur, ubi & tardè ac rarò perficitur. Hæc Dodonæus, cui ut suspicamur, non bene nota fuit, quam pro Cucurbita silvestri exhibuit. Ea enim quæ nobis nota, & ante tradita est, folio est Cucurbitarum asperarum filio, sive laciniato, floribus luteis, non Cucurbitarum mollium floribus albis: Icon quam exhibet Dodonæus foliis est laciniatis, qua in re differt à Cucurbita flore albo, quod monere oportebat Dodonæum. Nos ejus iconem proponimus, ut quæ mediocriter nostram Colocynthidem pyriformem exprimat.

Coloc legitima negatur. *Dod. fallitur.*

Lob. in obs. p. 397. Icon. p. 645. vocat Colocynthidem pyriformem, de qua ante ex Lobelij Adv. egimus. Tab. inscribit Colocynthidem fœminam.

Colocynth. pyriformis. Lob.

B. phyt. & pin. Colocynthidem 4. sive pyriformem, seu Peponem amarum; Colocynthidem germanicam, Tragi. Colocynthidem 2. Dod. gall. fœminam, Tab. Colocynth. turbinatam, Cord. hist. Colocynth. pyriformem, Lob. Lugd. & Ger. Colocynth nigram, pyriformem, Cam. Cucurbitam silv. Dod. figurâ pyri, Cæs. Pseudocolocynthidem pyri formâ, Eyst. Cucurbitam silv. Somphon dictam Plinio, quorundam.

Synon. Pepo amarus.

Cæterùm facultate hæc Cucurbita calida & sicca est, nec minùs quàm Colocynthis, aut Pepones silvestres [*Cucurbita aspera amara*] utriusque videlicet qualitatis ordine secundo: Est verò & insigniter amara, quamobrem & obstructos meatus expurgat, ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem, æquè ac silv. Pepones obtinet, si Dodonæo credimus. Vinum etiam, quod in excavatam hanc Cucurbitulam nocte totâ permanserit, valenter quoque purgat, & biliosos ac pituitosos humores educit.

Temperamentum. *Obstructi meatus.* *Vinum ex cavata Cucurbitula.*

CUCURBITA AMARA PARVA, mediocris magnitudinis.

Monspelio egregius Medicinæ Candidatus, Anton. Dinoth, pro Colocynthide pyriformi nobis semina misit parva, Cucumerinis breviora, sed latiora, Cucurbitarum asperarum formâ, in ambitu veluti linea lucida & splendicante circumducta, nucleum continentia non amarum, ac ferè insipidum: cortice interim amaro. Planta quæ nobis inde Montbelgardi enata, folia fert cæteris Cucurbitis asperis figurâ similia, quædam profundiùs, alia minùs profundè laciniata, quædam ad Xanthij folium quodammodo accedunt, ita aspera ac hirsuta conspiciuntur. Caules angulosi, flores parvi, lutei; cæteris alioqui similes: fructus parvus, pyriformis, albus. Caules summi valdè amari, qui excrescunt ad multos cubitos, suis capreolis proxima quæque amplectentes.

Colocynth. pyriform. semina. *Planta forma.* *Flores.*

CUCURBITA MINIMA lutea amara.

Cucurbita minima, Arantio similis, sulcata, lutea, cortice est duro, carne flavescente, amarâ: semine parvo. Similem habemus ex Masmünster, pugno minorem, majorem verò præcedenti, valde amaram, luteam cortice & carne: semine majore. Eadem fortè cum præcedenti.

Varietas.

CUCURBITA SESSILIS ET compressa, flava, amara.

Cucurbita hæc parva est & sessilis admodum, vix uncias quatuor alta, palmo latior, flava, cortice duro, seminibus parvis sublongis: insigniter amara. Accedit ad Sicilianam, non tamen fimbriata. Provenit nobis anno 1606. Montbelgardi.

Siciliana non fimbriata similis.

COLOCYNTHIS VETERIBUS, & in genere.

CAP. IV.

Colocynthis, quæ aliis Cucurbita silvestris [κολόκυνθα ἀγρία. Corn. ἄγριος legendum suspicatur] aliis Cucurbitula amara [κολόκυνθα πικρά] & aliis Cucurbita Alexandrina [κολόκυνθα Ἀλεξανδρεινή] dicta est, sarmenta, foliáque emittit per terram strata, sativi Cucumeris similia, incisuris divisa: fructum verò rotundum, mediocris pilæ similitudine, vehementer amarum: quem legere oportet, cùm cœperit ad pallidiorem colorem vergere, Diosc.

Diosc. sent.

Plin. l. 20. c. 3. Cucurbitam silvestrem alteram vocat, postquam enim de prima Somphos à Græcis appellata egit, sic ait: Colocynthis vocatur alia [*Cucurbita silv.*] ipsa plena, sed minor quàm sativa. Utilior pallida, quando ejus sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit alvum, &c.

Cucur. silv. altera Plinio.

Mesues videtur marem & fœminam facere. Præstantissima fœmina, inquit, præsertim si est magna, alba, lenis, rara, levis, uti ejus interior medulla albissima, rara, lenis, levis, &c. cùmque languescente virore cœperit in luteum colorem mutari.

Colocynth. fœm. Mes.

De Coloquintida apud Serapionem, præter ea quæ de viribus ex Dioscoride, Galeno, Habix, Rase, Christiano, Aben Mesuai, & Abuberig habentur, hæc leguntur. *Kandel*, h. e. Coloquintida est Habix Melo agrestis. Et oportet quòd ille qui colligit Coloquintidas, colligat eas in fine sui anni, quando sunt maturæ, & color earum incipit fieri citrinus, & non colligatur illa, quæ est viridis, quando videlicet incipit condensari sua Rosa, aut dum ipsa habet aliquid viriditatis, quoniam modicum ex ipsa occidit, & propriè illa quæ reperitur sola in arbore sua occidit potantem se sine dubio, &c. Sed quando colligitur, postquam citrinatur pomum ejus, & est perfectè maturum, & hoc est, quando advenit frigus ei, videlicet quando accenditur lampas, scil. in mense Septembri, in principio Autumni, confert potanti, &c. Et scias quòd Coloquintida, quæ oritur in rupibus & locis altis, est fortioris operationis, quàm illa quæ est propinqua aquis. Hæc fusiùs infrà de viribus recensentur. Videtur autem Colocynthis, silvestris, spontéve nascentis Cucurbitæ species illa, quam *Mortem sive Exitium in cacabo*, vocabant queribundi prophetæ illi, qui apud Elisæum fame pressi, cùm cibo indigerent, jussúsque esset quidam incoquere pulmento olera, collectam magnam hujus copiam, ratus esse Cucurbitam esculentam, ollæ indidit: Illi verò ut esitare cæperunt amarorem infestum, quasi mortem detestati sunt, nec porrò comedere potuerunt, tum ad Prophetam protinus exclamarunt, & Mors, inquiunt, *Divine*, *est in cacabo*.

Ex Serap. *Colligendi tempus.* *Sola in sua arbore.* *Delectus.* *Mors in cacabo prophetarum.*

nec possunt vesci. Vates autem Eliseus miraculis potens fretúsque multis, farina adjecta pulmentum Colocynthidásque silvestres dulcoravit, edendóque commodas reddidit: quare oportuit esse amarissimas.

PLANTÆ COLOCYNTHIDIS nomine donatæ.

Præter Colocynthidem vulgarem officinarum, Colocynthidis nomen plantæ sequentes obtinuerunt. *Cuc. aspera amara. 1.* Cucurbitæ folio aspero amaræ, de quibus ante, ceu & de sequentibus.

Oblonga 2. Cucurbita aspero folio, amara, grandis, oblonga, viridis.

Rotunda. 3. Cucurbita aspero folio, amara, grandis, rotunda, viridis.

Turbinata 4. Cucurbita aspero folio, amara, turbinata, flava, candicantibus lineis inscripta, parva.

Non angulosa 5. Cucurbita oblonga, non angulosa, colore viridi, amara, folio aspero.

Colore vario. 6. Cucurbita amara, magna, folio aspero, colore vario.

Fructu globoso. 7 Cucurbita aspero folio amara, fructu parvo, globoso, colore vario.

Pyriformis. 8 Cucurbita sive Colocynthis amara, pyriformis, variegata.

Cuc. lagenaria. 9. Cucurbita folio molli, flore albo, longa sive lagenaria.

COLOCYNTHIS.

Descr. NOtiora officinis poma hujus quàm herba, quæ per terram sparsa, striatis, asperis flagellis, folia per intervalla profert singularia, pediculis duarum triúmve unciarum, vel etiam longioribus hærentia, aspera, incana & hirsuta, præsertim verò parte inferiore púnctis albicantibus notata, laciniata, Citrulli divisura, sed minore, ad quorum pediculos exeunt tortiles capreoli, & ipsi quoque hirsuti. flores luteoli. poma pugno æqualia, Lob. subflava, virentia, virosáque: deferuntur exempto cortice flavescente: pulpa candida, fungosa, levissima, amarissima, horrenda & ingenter amaro gustu, fauces, viscera, intestináque lædens, teste Lobelio, cui immersa semina parva compressa, dura (per æque lignum, Lob.) polita, alba, vel rufescentis, vel ut Dod. sordentis coloris.

Nomina linguar. Colocynthis hæc, fungosam obtinens medullam, græcè κολοκυνθὶς, latinè Colocynthis, Cucurbitula, Cucurbita amara, Cucurb. silvestris, Cucurb. caprina, Cucurb. deserti, Cucurb. Alexandrina, Thymbra, Autogenes & Turrastra appellatur. Mesues Fel terræ & necem plantarum nominat: *Fel terra. Melo agrestis* Serapio *Kandel*, Habix autem Meloneum agrestem nuncupavit. Averrhoes *Hasnthal* dixit. Apud Eliseum Prophetam Regum 4. Colocynthides *Pakquoth Sade*, h.e. Cucurbitæ silvestres dicuntur à singulari nimirum *Pakkuah*, h.e. Colocynthis. *Cucurb sil.* Vocatur autem in Ismaëlitica lingua *Chandel*: Germ. Bürbslin/ Coloquint/ Bitterkürbs/ Wildkürbs/ Geißkürbs/ Erdtgallen: Belg. Quint appel: Gall. *Coloquinte*, seu *Courge sauvage*: Ital. Hisp. Angl. & Bohem. *Coloquintida*. Colocynthis porrò, ut Cordo placet, diminutivum est à Colocyntha, i.e. Cucurbita. Apud Cordum in Diosc. quidam annotavit eam esse propriè Colocynthidem, quæ est fructu longiore: Alteram verò, quâ in pharmacopoliis utimur, Somphon esse. *Somphos.* Idem in historia ejus l.1.c.97. posuit Colocynthidis hujus iconem ex Trago. Verùm hoc loco non ponenda erat, quia Cordus hanc Colocynthidem ibi non describit.

Dodon. in fol. lat. p.378. figuram Lobelij exhibet: descriptio verò & reliqua conveniunt cum iis, quæ tradita sunt in hist. purgantium. Idem p.654. eandem rursus iconem habet sub titulo Colocynthidis, inquiens: silvestre autem hujus (Anguriarum intellige) genus est Colocynthis dicta, de qua supra dictum fuit. *Anguria silv.* Quia porrò consimili esset facie [*cum Cucurbita*] sed multò minor tota, Cucurbitulam & σικύδιον, sive Cucumerulum vocarunt Hippocrates & Ægineta, ducti, ut ait Lobelius, potiùs foliorum aspectu, quàm planè contrariis facultatibus.

Synon. Lob. dicitur Colocynthis sive Cucurbitula amara cathartica, ut Icon. p.645. B. phyt. & pin. Colocynthis 1. sive fructu rotundo major. Cucurbita agrestis, Brunf. Colocynthis vera, Trag. Colocynthis, Matth. Ang. Cord. in Diosc. (& Cucurbita deserti) Gesn. h. (& Cucurbita silv.) Lac. Lon. Lob. (& Cucurbitula amara) Lugd. Cast. Cam. Ger. Colocynthis prima, Dodon. gall. mas, Tab. Dodonæo alicubi Anguria silvestris. Colore est viridi, magnitudine utramque manum replente.

Locus & Tempus. In Germania (inquit Fuchs.) sua sponte non nascitur, sata tamen provenit, sed rarissimè perfectionem attingit, quòd frigidior sit ejus terra, quàm quòd in ea fructum proferre possit. Ex orientalibus enim & calidioribus locis ad nos defertur. Fuchsio adstipulatur Gesner. Cucurbitæ, inquit, silvestris species non reperitur, quod sciam: nam Colocynthis, dicta Cucurbita silvestr. nescio ubi sponte nascatur, nisi in Græcia fortè. Lobelius perhibet hanc serere Herbariæ voluptatis studiosos Vere, in Gallia, Germania, & Anglia, fructúmque decerpere Septembri, ac proinde purgationibus minùs aptum, eo qui ex Græcia, Hispaniísque deferatur, exempto cortice. Nobis certè Colocynthis folio dissecto, sive officinarum Montbelgardi sata sæpiùs in horto E.C. & alibi provenit, sine fructu tamen.

Vires & Usus. Vim habet medulla fructûs purgatoriam, si ejus quatuor oboli ex aqua mulsa sumantur: vel additis Nitro & Myrrha melle decocto excipiantur, & in pilulas cogantur. Ipsæ verò pilæ arefactæ teruntur, & utiliter infunduntur clysteribus ad coxendicum dolorem, paralysin, & coli vitia: *Coxendicum dolor.* ut quæ pituitam bilem, strigmentáque, interdum etiam cruenta eliciant. Subditæ eædem, fœtus enecant. Quòd si quis unam exempta medulla obducat luto, in eaque acetum ac nitrum fervefaciat, decocti jus illud, dentium doloribus collutione proderit. *Dentes.* Sin mulsa, aut passum in eadem decoquatur, & sub dio frigescat, potu crassum humorem, strigmentáque alvi detrahet: stomacho tamen supra modum adversatur. Sed & subdità ex ea balano alvi excrementa evocantur. Virentis denique succus prodest coxendicum dolori, si *Virentis succus.* illinatur, authore Dioscoride. Gustu amara quidem est, inquit Galenus, sed quę amarissimo medicamen- *Ex Galeno.*

to epo-

to epoto adsunt opera, ea evidenter efficere nequit ob purgatoriam facultatem, quàm validam in se continet, nimirum cum iis, quæ expurgat, ante & ipsa per alvum excerni prævertens. Cucurbita, Colocynthis vocata Plinio, herbacea arefacta per se inanit alvum. Insusa quoque clysteribus, intestinorum omnium vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi. Ejecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo verò regio utiliter semina ejus sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes ejus cum Absinthio & sale, dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur, quas Græci periodicas vocant. Et hæc Plinius, ex quo Dioscoridis loci declarantur, hactenus, ut ait Cornarius, à nullis interpretibus rectè intellecti. Primùm enim confusa est lectio Dioscoridis græca & duo modi sumendi medullam ejus, in unum coaluerunt, paucis particulis elapsis. Sic igitur lectio distinguenda est, velut etiam nos reddimus. Δύναμιν δὲ ἔχει ἡ μὲν ἐντεριώνη τοῦ καρποῦ καθαρτικὴν, τριωβόλου πλῆθος μεθ' ὑδρομέλιτος λαμβανομένη καὶ συνέψεται δὲ καὶ σμύρνῃ καὶ μέλιτι ἑφθῷ εἰς καταπότιον. Priorem modum docet apertè Aëtius lib.3.cap.35. Dantur ex medulla ejus scrupuli duo, in aquæ mulsæ cyathis duobus. Posteriorem habet Plinius ubi ait: prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. Deinde rectè dixit Plinius, Ejecto semine, aqua Mulsa in ea decoquitur ad dimidias. At in Dioscoride plerique contrarium intellexerunt, ipsam medullam videlicet in aqua mulsa coqui debere: quod falsissimum esse Aëtius clarè ostendit eodem loco. Quòd si mitiùs purgare volueris, inquit, sumito Colocynthidem justæ magnitudinis, eámque aperito supernè, & semen totum eximito. Deinde quicquid tomenti speciem præ se fert in ipsa, rursus citra semen in ipsam indito, & repletam ipsam sapa, aut vino dulci veteri, per diem ac noctem macerari finito. Deinde excolatum per pannum vinum calefactum bibendum dato. Hoc tamen interest, quod Dioscorides aquam Mulsam, aut Passum, in ipsa priùs coquendum, deinde per noctem sub dio exponendum præcipit. Aëtius autem per diem solùm ac noctem macerari finit. Atque ita etiam Paulus lib.3.cap.13. Et hic sanè usus hodie quoque frequentissimus est Medicis, qui illa utuntur, modum infusionis Colocynthidis, ipsi appellant. Medullæ hujus Colocynthidis (quam Hipp. σικυώνην, σικύην, καὶ σικυώνην σπόγγον, nominabat) apud varios Medicinæ autores, varia est dosis. Mesues ceratia decem; Paulus drachmam integram exhibere non veretur. Ruffus itidem drachmam unam ex aqua mulsa propinat. At Aëtius scrupulos duos exhibet in aquæ mulsæ cyathis duobus: eodémque loco, imbecillibus etiam scrupulum unum sat esse scribit. Nonnulli volunt pomum Colocynthidis, exemptâ medullâ, simul & semine, luto oblitum incoqui aceto & nitro. Sed absurdum illud est. Modum præparandi diluti Colocynthidis pleniùs supra descripsimus ex Aëtio. Ruffus itidem in libello de Purg. med. nullâ tamen medullæ factâ mentione, cum sic tradit: Quòd si quis mitiùs purgare volet, semine Colocynthidis ejecto, affusoque intra corticem vino dulci, lento igne coqui ipsam oportet dum probè incaluerit, illud tandem potandum

Ex Plinio. Herba usus. *Pilula.* *Semina. Carnes. Succus.* *Diosc. restituuntur.* *Medulla dosis.* *Colocynthis justa magnitudinis.* *Modus infusionis Colocynthidis.* *Medulla Colocynthidis.* *Dilutum Colocynthidis.*

exhibetur. Sed & Paulus lib.3.cap.13. eodem modo præparatum Colocynthidis dilutum in morbo comitiali propinat. De Coloquintida Serapio ex authoritate Dioscoridis & Galeni tractat. Nos eorum verba ante recitavimus. Addit autem hæc ex opinione Habix. Coloquintida, quæ est Melo agrestis, sumitur in potu, purgat phlegma grossum, quod advenit juncturis, & illud phlegma quod emittit fumositates ad caput, & expellit humores qui aggregantur in corpore ex melancholia, & aliis malis humoribus. Et oportet quòd ille qui colligit Coloquintidas, colligit eas in fine sui anni, &c. Illa quæ reperitur sola in arbore sua occidit potantem sine dubio, quoniam quando datur ex pulpa sua, facit torsiones fortes, & evomere fortiter, & est laxatio ejus sine juvamento, & inducit tenasmonem, & anxietatem animi, & coarctationem anhelitus, & frequentiam ejus & sincopim, & sudorem frigidum, & fortassis interficit, sicut dixi. Pomum ejus perfectè maturum confert potanti, & expellit humores, quos volumus purgare, & non est necesse, quod misceatur cum medicina alia. Sed est valdè cavendum ne detur in potu in tempore magni frigoris, vel magni caloris, nam ista sunt duo tempora, in quibus nos docuit Hippocrates non debere dare medicinam laxativam, dixit enim in libro suo Aphorismorum, Non oportet quod detur medicina laxativa, quando ascendit scabari, & in magna Hieme: & intelligit in Iunio, Iulio & Augusto; & per Hiemem voluit intelligi, in Novembri & Decembri & Ianuario. In istis igitur duobus temporibus anni non oportet quod detur medicina laxativa, & propriè acuta, sed solùm duobus temporibus aliis, volo dicere in Vere & Autumno. Quando igitur bibitur Coloquintida in hora magni caloris, nocet membris interioribus fortiter & nocet etiam stomacho, & expellit sanguinem per ora venarum, abradendo ea. Et quando datur in hora magni frigoris, fatigat patientem fortiter, quia natura non assentit ei, quare facit torsiones. Si igitur volueris Coloquintidam rectificare, & miscere cum aliis medicinis, purga ipsam primo à granis suis, & à cortice exteriori, adeò quòd remaneat pulpa sua pura, deinde tere ipsam cum gummi Arabico & Dragaganto & Amulo cum omnibus istis, vel cum uno ipsorum, & quando addis ei aliqua ex istis Medicinis, pone de ea quantitatem æqualem ei, sed si vis admiscere ei omnes, pone de unaquaque Medicina æqualiter, ita quod summa quæ proveniet, sit æqualis Coloquintidæ in pondere, & hoc quando facis medicinam laxativam, sicut sunt pilulæ. Verùm quando vis ipsam ponere in Hieris, & medicinis magnis, non oportet quod temperes eam cum aliqua medicina alia, nisi cum illis, quæ ingrediuntur in medicina illa nec cures multùm reprimere acuitatem ejus. Et quantitas quæ datur ex ea, quando præparatur secundùm istum modum cum medicinis aliis, est à duobus dauich [ ] usque ad unum Kirat Et scias quod Coloquintida quando extrahitur à pomo suo, & permanet sic diu, est minoris virtutis in laxando, & minuitur acuitas ejus. Et quando tenetur, & dimittitur sic tempore longo, fit adhuc in hoc minus, & magis remissa virtus ejus, sed quando dimittitur in pomo suo, non recipit immutationem, nisi in longo tempore. Et oportet quod non colligatur Coloquintida ex arbore, in qua ex una radice non est ortum, nisi pomum illud solùm, quoniam nutrimentum totius radicis venit ad illud pomum

Ex Serapione. *Purgat phlegma.* *Colocynthis una sola in arbore.* *Colocynth. perfecte matura.* *Cautio.* *Colocynthis data in hora caloris aut frigoris bibita noxa.* *Colocynthidis rectificatio.* *Colocynthis in medicinis magnis.* *Coloquintida in arbore unica damnatur.*

solum, & auget in eo virtutem multam laxandi. Talis igitur Coloquintida interficit propter acuitatem suam nimiam, & fortitudinem, nam qui sumpserit ex ea duobus davich, non retinebitur fluxus ejus, quousque moriatur. Et scias quod ego vidi in omnibus hominibus qui degunt in terris magnæ frigiditatis, quod in pluribus eorum vincit super naturam eorum cholera nigra, quapropter non possunt in eis operari, nisi medicinæ fortes & acutæ, sicut est Coloquintida, & folia ejus, propriè & Esula, & Mezerion & Damdeseni, & similia horum. Scamonea verò non est eis necessaria. *Cautio.* Et oportet cavere, ne apponatur in aliqua medicina ex cortice Coloquintidæ, neque ex seminibus ejus, quoniam cortex est durus & siccus, & adhæret villis stomachi, & intestinis, & pungit punctione forti, & prohibet assellationes: similiter etiam facit cortex seminum, sed seminis ipsius oleum est calidum mollificativum. *Oleum seminum. Infusio seminum.* Et Arabes quidem infundunt semina ipsa in aqua pluviali donec recedat amaritudo eorum, & sic comedunt ea decocta, & alio aliquo modo, & præbet eis nutrimentum, verùm quando comeditur ex eis nimis, inducunt fastidium, sed quando fricantur plantæ pedum in domo primâ balnei fricatione forti, facit eos hæc fricatio egerere & evomere, & confert, & non augetur nocumentum. *In Clistere quâ dosi & modo immisceatur.* Et quando fuerit necesse apponi Coloquintida in clistere aliquo, oportet quod apponatur in decoctione clisteris integra sine contritione & repressione aliqua, quia tunc confert colicæ, & facit descendere humores grossos, crudos, & melancholiam. *Folia.* Sed folia Coloquintidæ quando aliquis vult purgare cum eis, oportet quod colligantur ex arbore sua postquam maturuerint poma ejus & citrinescant, quando scilic. incipit aër infrigidari, in tempore videlicet quo diximus debere colligi poma ipsa, & siccentur in umbra, donec non remaneat in eis aliquid humiditatis, & sic reponantur, & quando fuerit necesse, quod exhibeatur de iis in potu, *Correctio.* oportet quod temperetur cum amilo, aut Gummi Arabico, aut Dragaganto, cùm vino istorum, vel cum pluribus, sicut diximus in Coloquintida ipsa. Quando igitur ponuntur cum eis, ex istis faciunt operationem mirabilem in expellendo melancholiam, & quando admiscentur cum eis medicinæ convenientes ad hoc, sicut Aloës, Anisum, & Epithymum, & Sal Indum, & si dantur in potu cum Hiera picra, erit medicina juvativa multùm. Et ego non vidi aliquam ex medicinis laxativis magis conferentem in doloribus melancholicis quàm folia Coloquintidæ. *Antiquorum quorundam error.* Et antiqui quidem defecerunt in memoratione ipsorum, & omiserunt usum eorum. Et ego tentavi & dedi de eis in melancholia, & alopecia, & tyria, & lepra, & inveni juvamentum magnum, & fortassis facient evomere illum qui sumpserit ex eis, & nihilominùs confert multùm leprosis, & faciunt consistere ægritudinem suam, & dolores suos & non permittunt augeri. Et scis tu quod ista est cura eorum, in quibus confirmata fuerit ægritudo, nam à quibus membra ceciderunt, impossibile est quod renascantur eis propter hanc medicinam modo aliquo. *Delectus.* Et scias quod Coloquintida quæ oritur in rupibus & locis altis, quæ non est inbibita humiditate pluviæ, est fortioris & melioris operationis quàm illa quæ est propinqua aquis, & imbibitur ex eis & quantitas quæ datur ex Coloquintida illi, qui est fortis, *Dosis.* est pondus drachma semis, usque ad duos davich [ ]& est operatio ejus conveniens hominibus qui sunt duræ naturæ ad laxandum, sicut illi qui degunt in regionibus frigidis, & qui utuntur in cibis eorum lacte, & caseo & similibus, quia istorum natura non movetur, nisi per fortes medicinas, & quandò ponitur in clisteriis, laxat humores crudos & melancholiam, & confert colicæ, *In clisteriis.* quando ponitur de ea in medicinis, cum quibus clisterizantur à drachmis iiij. usque ad v. & coquitur & colatur aqua, & fit clister cum ea. *Folia conservata amittunt de virtute.* Et scias quòd folia Coloquintidæ quando accipiuntur ex arbore sua, & servantur, quousque annus unus pertranseat super ea, aut anni duo, aut tres, minuitur de virtute eorum & propter hoc necesse est, quod Medicus augeat in pondere eorum quando voluerit ex ipsis exhibere. *Ex Rasi.* Dixit Rasi quidam quod radix Coloquintidæ est melior medicina quæ esse possit puncturæ scorpionis, & Arabes habent ipsam pro communi & manifesta medicina ad hoc. *Ictus scorpionis.*

Et dixit Rasi Arabs quidam quòd scorpio pupugerat filium suum in quatuor locis corporis, & dedit ipsi in potu drachmam unam de radice Coloquintidæ, & sedata sunt statim omnia, quæ patiebatur. Rectificatio ejus est cum Bdellio. *Ex Christiano.* Christianus terit & linit super locum puncturæ, sedàtque dolorem ejus, maximè radice Coloquintidæ masculi: nam fœminam ait mollem, albam, & esse debiliorem in hoc. *Sexus Colocynthidis.* *Ex Aben Mesue.* Proprietas Coloquintidæ est (ut ait Aben Mesuai) quod mundificat cerebrum ab humiditatibus malis & expellit humores crudos, sed ipsa inducit punctiones, & torsiones, & tenasmonem in intestinis, & vomitum, & rectificatio ejus est quod admisceatur ei Dragagantum, & quidam admiscent ei gummi Arabicum, *Dragacantha admiscenda.* sed Dragagantum est meliùs eo, quia juvat ad laxandum, gummi verò est stypticum & oportet quidem quod Coloquintida non teratur multùm, ne adhæreat intestinis, & ulceret ea. Melior autem est illa, quæ est matura, citrina in cortice suo, & interiùs alba, & lenis. Cavendum verò est ab illa, quæ est sola in sua arbore, quia est mortifera. Dosis Coloquintidæ est à tribus Kirat [ ] usque ad sex. *Ex Abuberig.* Coloquintida (secundùm Abuberig) purgat choleram admistam humiditati viscosæ, non illam quæ est admista sanguini, quemadmodum facit Helleborus niger, & Scammonea, sed ipsa trahit à membris nervosis, & ille cui convenit potus Coloquintidæ est ille, qui habet ægritudinem in capite suo, aut in velamine cerebri, quod est simile rethi, aut in alio velamine propinquo craneo, sicut est habens scotomiam, & hemicraniam, & cephaleam, i.e. Ovum, & Soda, & habens stuporem & paralysim, & spasmum, & humiditatem oculorum antiquam, & stricturam anhelitûs ab humoribus grossis, & dolores juncturarum, & sciaticam ab humoribus grossis, & ægritudines renum & vesicæ. Et hæc Serapio ex authoritate Habix, Rasis, Christiani, Aben Mesuai, & Abuberig.

Ex Mesue. Mesuæus Arabs inter alia huc reducenda vim ejus, potissimùm catharticam, nobis sic descriptam reliquit. *Immatura.* Immatura Colocynthis flatus torminosos & molestissimos excitat, immodicè purgat, ut etiam sanguinem educat, & sæpè mortem afferat. *Una in planta unicus fructus pessimus.* pessima etiam ac venenosa est, quam produxit unicam tota una planta: quæ planta si loco illo est unica, multò perniciosiorem fructum parit, præsertim si locus ille est uliginosus, vel pulverulentus, vel thermis propinquus, vel serpentibus abundet. *Fœmina præstantiss.* præstantissima fœmina, præsertim si est magna, exactè quoque matura, alba, lenis, rara, levis, uti ejus interior medulla albissima, rara, lenis, levis, quoque levior, eò melior: sitque ex agro, laxo,

laxo, arenoso, libero, Autumno lecta, cum languescente vigore cæpe in luteum colorem mutari. Calida est ac sicca ordine tertio, igneâ substantiâ & terreâ per ustionem tenuatâ [*eximiè amara*] constat: pituitam & alios humores crassos & glutinosos, magis ex profundis partibus & distantibus, ut cerebro, nervis, musculis, juncturis, pulmone, thorace, quàm ex venis attractos, ut Dioscorides censet, purgat: ac etiam bilem flavam, ut voluit Humain. Quapropter dictarum partium morbis mirè subvenit, cephalalgiæ antiquæ: dolori cranij totius, hemicraniæ contumaci, epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, aquosæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, ischiadi maximè, ac reliquis nervorum juncturarúmque affectibus; asthmati item, ac tussi antiquæ, dyspnϾ ex thoracis repleti angustia. ac præterea summè omnium prodest colico dolori, tam à pituita quàm flatibus, & hydropi. Omnia autem hæc sive sumpta, sive clystere, aut balano intestinis immissa præstat, utero autem imposita, fœtum necat. eadem cum aceto forti affricta, alphos, lepram [*psoram*] elephantiam sanat. Oleum denique super cineres calidos incoctum, cortici ejus inanito, capillos illitu nigrat, eosque ne cadant, firmat, canitiem tardat. Idem auri instillatum ejus dolorem ac tinnitum sanat. Acetum autem similiter incoctum collutione dolorem dentium sanat: incidit enim, tenuat, terget, digerit. Ne autem cordi, ventriculo, hepati & cæteris visceribus noceat turbando, subvertendo, violenter trahendo, miscenda ei sunt dictas partes roborantia, ut Mastiche, Gallia & similia, uti miscentur glutinosa, lubricando citiùs deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, ut gummi, Tragacantha, Bdellium, Mastiche, & similia, ne ampliùs vias exulceret [*per quas fertur*] & ora venarum adeò vehementer aperiat, ut inde sanguis manet. Filius Serapionis Colocynthidem mulsâ cui incocta fuerit Ruta macerabat [*eius drachmam unam in mulsæ cyathis duobus cum Ruta coquit Paulus, non Serapio*] siccabat, lævissimè terebat, ex mulsa prædicta dabat. Græcus quidam Colocynthidem rosato oleo fricabat, & cum æquali portione Ladani in catapotia formabat, utilia prædictis affectibus. Ego autem eam minutissimè forcipibus incido, glutino & mucagine Tragacanthæ aut Bdellij perlino, sicco, tenuissimè tero: cum Ladano, vel mulsa, vel Mastiche oleo rosato dissolutâ, in pastillos cogo citra molestiam purgatorios. Quod si noxam corpori impresserit, mulsa, vel uvarum passarum decoctum, cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, eam abolet. Longam decoctionem sustinet, éstque, ut mihi cum Serapionis filio videtur, contra filij Zezar sententiam, pulveranda tenuissimè, ut ejus facultas malefica permista illi exquisitè alia pleniùs obtundatur, útque viscera celeriùs permeet, neque in ipsis ob partium minùs tritarum crassitiem cesset: qua fortasse fit, ut in visceribus pigra retineatur, eáque ulceret, præsertim cùm sensu perceptibiles fuerint ejus particulæ. datur à siliquis sex ad decem, frigus & æstum vitantibus. Agiræ, attestante Trago, Colocynthidem vino maceratam, aut decoctam, iis quos purgatos volunt, exhibere solent, ac ita quidem illos purgant, ut plerique fatis concedant: hâc arte ferè omnes Iudæi imbuti sunt. ab his ergo Medicis, qui valetudini suæ rectè consultum cupit, abstinebit. Semen Lobelio constat non tanta virulentia ad purgandum, quàm caro ipsa sive medulla: dedimus namque, inquit, multò majorem dosim, quàm medullæ, majore cum modo, nullo aut longè minore tumultu. Scribit Dodonæus ejusdem semen ad mortuorum corporum conservationem ac condituram utile, præsertim Aloe ac Myrrha admixtis. Pater p.m. literis prodidit, se ex clystere, quem Colocynthis ingressa erat, summè debilitatum, & ferè mortuum fuisse. Fernelius Colocynthidem calidam siccámque dixit ordine tertio, amarissimam; lentam pituitam, crassósque, ac glutinosos humores, paritérque bilem utramque (quod vix alij concessum est) detrahere, & aquam citrinam, idque maximè ex articulis, & distantissimis reconditissimisque partibus. Conferre morbis inveteratis, contumacibus, quos neque Agaricus, neque Turpetum solverit. Vehementer autem ventriculum, viscera, corpúsque conturbare, venas aperire, & sanguinem elicere, quàm Aloë, aut aliud quodvis pharmacum, potentiùs: intestina corradens gravibus tortionibus excruciare. Quocirca exquisitissimè tritam diluit oleo amygdalarum dulcium, additáque tragacantha, aut mastiche concinnari in trochiscos, vel coqui ex jure pingui, aut ex alio quovis liquore leniente. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium (fœtus enim vel supposita enecat) sed ætate duntaxat florentium & robustorum medicamentum esse, vixque nisi aliorum permixtione tutum. Dari à scrupulo uno ad drachmam dimidiam. Quòd si tandem omninò Colocynthide uti velis, accipere te jubet Tragus Germanicam nostram, piro similem, utpote in expellendo non tam strenuam & immitem. Pilam ergo seu fructum Colocynthidis bene excavato, fungosámque ejus unà cum seminibus medullam cyatho vini injicito, ac quatuor, aut quinque horis maceratam per linteolum exprime, expressúmque succum, noctu cum cubitum ire voles, bibe. quod si feceris, videbis luce appetente, pituitam, crassos ac viscosos humores, nec non bilem citra noxam leviter exigi. Idem medicamentum colicis prodest, & ad putridas ventriculi febres facit, hydropicis apprimè conducit.

Colligendi tempus. Temperamentum. Vires. Colici dolores. Fœtum necat. Elephantia. Oleum. Acetum. Correctio. Mesues corrig. In catapotiis. Est tenuiss. pulverizanda contra filij Zezar opinionem. Detestabilis impostura. Semen carne prafertur. Ad mortuorum corporum conservationem. Ex Fernel. Morbi inveterati. Noxa. Aetate florentium est medicamentum. Colocynth. germanica Trago. Colica. Putrida ventriculi febres.

Bayrus l.6. c.24. Colocynthidem silvestrem coquit, priùs tamen tritam, & in aceto infusam, donec mellis acquirat crassitudinem, scarificat gingivas circa dentem, & jubet os claudere per modicum temporis, postea accipit dentem cum digitis, & sequitur sine dolore. Probet, qui volet. Nos fidem hujusmodi stultitiis non habemus, quamvis Schenckius l.1. obs. med. 424. de dentibus agens, eandem teneat opinienem.

Vt dens sine dolore & ferro extrahatur.

CITRULUS FOLIO COLOCYNTHIDIS secto, semine nigro, quibusdam Anguria.

CAP. V.

Spargit per terram sarmenta fragilia, hirsuta, foliis vestita amplis, in profundas lacinias dissectis, asperis & hirtis, è quorum sinu exeunt capreoli, nec non pediculi flores sustinentes luteos, quos fructus excipiunt magni & rotundi, quos ferè ambabus manibus ambias; cortex duriusculus, sed lævis, nullis tuberculis inæqualis, atro-viridior, dilutissimè virentibus maculis perfusus: caro Cucumeris vulgaris, alba, firma, grati saporis: semen fungosâ meditullium occupante substantiâ immergitur oblongum, latum, compressum, nigrum, rugosum, duriusculo cortice præditum, sub quo medulla alba, esui grata, ut Cucurbitarum.

Descr. Caro. Semen.

Citruli genus aliud.

Observavimus in horto E.C. Citruli genus majus, capitis humani magnitudinē equans, cortice cōtectum duro, inæquali, angulofo, atro-virente, maculis ex luteo pallidis per longitudinem ex intervallis uncialibus notato. Pediculo herent gracili, si cum Cucurbitis eam conferas. Caro quoque quā cucurbitina, firmior est, saporis Cucumeris vulgaris. Semina Cucurbitinis minora, crassiora, colore buxeo obscuriore, nullis lineis per ambitum notata.

Synon.

An Citrulus hic sit Simeonis Sethi, cujus verba infra de viribus adscribemus, Anguria, Cucumis dicta, secūdùm verò communem sermonem, Tetranguria, considerent lectores? Hermol. coroll. 366. vocat Sicyam quorundam, Angurium vulgi, & Melonem Palestinum. Serapioni dicitur *Batecha. Chatha* & *Kura*, i.e. Melo, Citrullus, & Cucumer. Iacob. Manlius *Batecham* Serapionis, & *Albathecam* Avicennæ (quam nonnulli Cucumerem Sarracenicum, Anguriam interpretantur, & Languriam) unam & eandem plantam esse contendit.

Tetranguria. Sicya. Melo palestinus. Cucum. Saracen.

Tragus Cucumeris genus facit, ac per omnia vulgari simile ait, sed magis exiguum, latis & phœniceis seminibus intus refertum: foliis Colocynthidi peregrinæ, aut Bryoniæ similibus, multis incisuris dissectis. Hoc genus autem Citrullum, Citreolum, & Cucumerem citrinum vocat.

Cucumis vulgari similis. Cucum. citrinus.

Fuchs. quarti generis Cucumerem statuit, & officinas, quæ Citrullum vocant, respiciens, germ. *Citrullen* nominavit, gall. *Citrulle*. Cord. in Diosc. Cucumeris quandam speciem vocavit, & Anguriam Italorum. Dod. in fol. lat. Gesn. de coll. stirp. & Tab. Anguriam. Gesn. h. Anguriam veram. Lob in Obs. p. 364. & Icon. p. 640. Citrullum officinarum. De hoc verò ait in Advers. Imitatur majorem aliquem Melonem effigie, & carne solidiore, fragili: sed sapore, vescendóque magis Pepones vulgatos refert unde Melopeponem, ut ancipitis naturæ, mixtà de utroque nomenclaturà dictum puto, nempe Mali sive Melonis circinità rotunditate, non tamen torulis sulcata, & sapore magis Peponem, quàm Melonis dulcedinem melleam referente: quibus etiam, monente Galeno, discernitur à Melone. Semen verò unum è quatuor vocatis majoribus est; majus Melonis, minus Peponis, duriore cortice septum nigro, omnium durissimo: alioqui tota planta similis Peponum plantæ, sed foliis altioribus, laciniis Colocynthidi propioribus. Seritur etiam & manditur caro cocta, vel cruda, & plærisque Pedemontij, Italiæque hortis enascitur.

Anguria Italor. Angur. vera. Citrull. officinar. Melopepo. Semen è quatuor majorib. unum.

Cæterum, hallucinari Brassavolam, putat Matthiolus, quod existimarit veteres Græcos, præsertim Dioscoridem, σικύων appellatione, Hetruscorum Cucumerem vel aliorum Italiæ populorum Anguriam repræsentasse. Facilè adducor, inquit, ut credam Angurias veteribus Græcis incognitas. Eas nunquam vidisse, nec cognovisse veteres, demonstrat Fuchsius. Minùs illis assentior qui Pepones Angurias esse dicunt. Anguria hæc, quam Dallaha appellat Serapio, planta est folia ferens Colocynthidis medicamentosæ, majora tamen, aspera, & per ambitum divisa: caulem sarmentosum, humi repentem, ut Cucumis & Pepo: florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum extuberantem, ponderosum, subrotundúmque: cortice lævi, herbaceo colore, maculoso tamen, & eà parte quà humi jacet, albicante, carne intus humidà, aquosà, in quibusdam prædulci in nonnullis autem subacidà, insipidave, sitique extinguendæ perquam idoneà. Semen concludit latum, Peponum duplo majus, Cucurbitæ paullò minus, cortice solidiori, & nucleo grandiore. Est quoque seminis in colore differentia, quod uni nigrum, alteri rubrum innascatur. Seritur in hortis & viridariis, ac etiam in agris. Decerpitur fructus, & diu quoque asservatur in horreis. Tritici enim acervis insidens, non solùm à putredine tuetur, sed coquitur, si immaturus decerpatur. Hæc ille qui Anguriam inscribit, vocátque germ. **Angurien/ Gurcken & Erdtapffel**: Hisp. *Cogombros*: & gall. *Concombre*, meo judicio non absque errore.

Brassavola hallucinatur. Cucumis Hetrusc. Græcis incognita. Caro. Semen. Asservatio. Matth. not.

Anguriæ voce primo Aëtium usum esse censuit C. Bauhinus, qui aliàs Citrullum vocari tradit à citreo colore, ac propterea Anguriam i. Citrullum dictam vocat, variaréque ait colore corticis, nunc virente, nunc maculoso, subcandidis maculis: carne nunc rubente & dulciori, nunc candidà: semine nigro, aut rubro, aut fulvo; rariùs sine semine reperiri, Cæsalpino teste. Esse tandem narrat, qui Peponem Dioscoridis, Galeni & Plinij esse credant. Citrullus dicitur Trago, Gesn. h. Lon. Tab. officinarum, Lob. & Ger. Anguria, Matth. Ang. Lac. Gesn. coll. Dod. Lugd. Cast. & Cam. Cucumer, vel Cucumis citrullus, Fuchs. Dod. Gesn. h. & Turn. Cucumer vulgo, Cæs.

Anguria Aëtio. Varietates C.B.

In calidis regionibus Anguria suavior provenit, ideóque circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria, & Sicilia, præstantiores habentur & mole vastiores. Dodonæus hanc in Germania rarò seri, rariùs verò etiam maturescere scribit. Nobis tamen aliquoties feliciter provenit ac maturuit in horto E.C. Montbelgardi. Genevæ ex semine dicto Citruli, floruit Iunio, Iulio, Augusto & Septembri. Basileæ in hortis colitur Citruli nomine, semen officinis vulgare, oblongum, latum, compressum, nigrum, & rugosum, in quo differt à Batecha, cujus semen læve, æquale, sive politum, nigrum & album, quod etiam majus.

Locus. Tempus.

Anguriæ vires, quas hîc primo loco tradimus, habet Simeon Sethi, non tamen asserimus eum intellexisse plantam, de qua præsenti capite sermonem instituimus. Perpendant lectores an fortè Cucumerem vulgarem assignarit. Anguria, inquit, quæ Cucumeres dicuntur, secundùm verò communem sermonem Tetranguria, ob frigidum & humidum temperamentum, noxia sunt, & mali succi. Ex iis autem parvæ magnis anteferre oportet. Hæc urinam ducunt, & si in aceto macerentur, in acutis præsertim febribus, mitiorem calorem reddunt. Crebrior verò horum usus semen genitale minuit, in veneremque impetum aufert. Semen autem horum desiccatum, caliditatem quandam possidet, contrariámque his actionem efficit, urinámque magis provocat. Pituitam Tetranguria in ventriculo gignunt, quæ cruda per venas diffunditur. Propterea qui his crebriùs utuntur, illi propter humores temporis spacio in venis & aliis corporis cavitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen verò horum urinam cit, sed minùs quàm Peponum, quoniam celeriùs in ventriculo corrumpuntur. Meliora in his sunt, quæ habent semen exiguum. Calidos autem & siccos stomachos juvant, & si in ardente febre cum aceto porrigantur, valde prosunt. Pro-

Vires & Usus. Temperamentum ex Sethi. Febres acutæ. Semen. Noxa. Calidi & sicci stomachi.

Temper. Matth. — Febres ardentes. — Exanguibus convenit. — Temperamentum. — In cibis. — Seminis facult.

Proprium verò horum est, nauseas, ventriculi calore excitatas, sedare. Horum autem interiora esse oportet: nam quæ foris sunt, mali succi existunt, & difficulter admodum coquuntur, & ferè venenata. Habent verò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentem calorem reficiant. Si autem pituitam in ventriculo nanciscantur, nauseas faciunt, & colicos affectus & hypochondriacas passiones. Hæc ille. Anguriæ fructus, inquit Matthiolus, frigidus est & humidus, ordine secundo, siti arcendæ aptissimus. Quo fit, ut Itali ardente Syrio ejus pulpâ internâ se refocillent. Confert adurentibus febribus, & linguæ ariditati quàm maximè. Acutos humores vincit, & iis præsertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantiâ scatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) alvum in principio fortiter non citat: ideóque in illis convenit, qui tenuis & imbecillis sunt temperamenti, macri & exangues: etenim iis alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores, verum quamvis id effici possit acidis medicamentis, insipida tamen, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce in casibus longè magis conveniunt. Impossibile enim est, quin acida, & quæ cum aceto parantur medicamenta, incidant & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, & exanguia, haud quaquam sustinere queunt, quod ejusmodi acidæ potiones maciem augeant, & ventriculum lædant. Atqui etiam ubi quispiam acida adstringentia propinaverit, impossibile quidem videtur, ut obstructiones non augeantur, si eæ in jocinore, & ejus meatibus extiterint. Etenim acida & adstringentia medicamenta exiccant, & nihil prorsus humectant. Porrò insipida, & quæ crassæ sunt substantiæ, quibus aliqua, ut in Anguria, dulcedo insit, suo quidem temperamento humectant, ac simul refrigerant, generantque in ipso jocinore sanguinem aquosum, qui flavæ bilis fervorem & malitiam coërceat tam in jocinore, quàm in venis. Cæterum, ut Dodonæus concludit, Anguriæ caro quæ cortici subest, cruda, sed frequentius cocta comeditur: alimentum autem confert exiguum, idque frigidum ac humidum, sanguinémque ingenerat aquosum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac fervorem contemperat. Cruda in ore commansa linguæ in febribus asperitatem lenit, & sitim sedat. Semen facultate Cucumerum simile est.

CITRULO AFFINIS MELO Indicus, sive Patheca.
CAP. VI.

Descr.

EST apud Indos Melonis genus prægrande & rotundum, oblongius tamen aliquantulum, formâq; quodammodo ovali, quod Lusitanis Indiam incolentibus Patheca (corrupto ab Indorum Batiec vocabulo) dicitur. Hunc Melonem per longitudinem non aperiunt, ut Melopepones nostrates comesturi aperimus: sed per transversum secant. Et licet dulcedine à nostris superetur hic Melo, attamen suavis est, refrigeratque mirum in modum & humectat, tota carne sese in quendam liquorem resolvente, authore Garcia, arom. l.2.c.20.

Locus. Batiec. — Calangari.

Reperiunt autem Arabes & Persæ primùm hunc fructum ad se delatum, eámq; ob causam Batiec inde appellant i.e. Melonem Indicum, quo nomine etiam ab Avicenna multis in locis appellatur. Batiec enim eorum linguâ Melonem sonat. In India verò ab ipsis incolis Calangari dicitur. Meminit hujus Avicenna lib.4. Fen.1.c.29. de tertiana purâ, ac cum multis laudibus commendat. Putarunt nonnulli id Melonis genus, quod in Hispaniæ Castella nascitur, quódque Budiecas vocant, esse hunc Melonem Indicum & depravato à Batiec nomine Budiecas appellatum. Sed magnopere falluntur. Nam plurimùm ab hoc differt cùm foliis, tum plantâ totâ, quæ Melonum Indicorum modo per solum non extenditur & serpit, sed sese in altum extollit. Aiunt etiam in Africa Indicis similem nasci, sed cùm non viderit author, affirmare hoc non ausit.

Budiecas non est. — Locus.

De Citrulo affine Melone Indico hæc scribit Linschottanus: In Iava magni atque elegantes Melones aquatici proveniunt. Fructus hic suavis est admodum, obscurè virens, intus albus, magnitudine Cucurbitæ oblongæ: quem incolæ suis hospitibus præcipui honoratij loco apponere solent, propter insignem vim refrigerandi, qua pollent: In universa India appellantur Batiec.

Genera duo.

Nos Citrulli officinarum semini lato, compresso & nigro simile, sed majus vidimus, magisque æquale, & lubricum, a viro celeberr. D. Theodoro Beza exhibitum, cujus duo genera, nigrum sc. & flavum. Genevæ plantata duobus foliolis productis periêre. Ex India allata fuere.

B.pin. Melo 7. Indicus fructu oblongo. Batie Indi, sive Indicus Melo, Garz. Patecas, Anguria, sive Melo Indicus, Linsc. part.4. Ind. or.c.10. Melones aquatici in Iava, Batiec in universa India par.4. Ind. or.cap.6. & fig.20. An Comolanga Lud. Romani, Clus. in Garz. Scalig. Lugd.

Vires & Usus. Febres biliosa. — Semina.

Utilis verò est in biliosis febribus & ardentibus adversus jecoris & renum ardores, ut experientiâ Garcias didicit. Urinas ciet: soléntque sani eum fructum edere, quatuor horis à jentaculo, quoniam tum maximè sit infestus calor. Meliùs tamen facere viderentur, si ab eis suas mensas auspicarentur. Hujus semina (quæ ante maturitatem candida sunt, per maturitatem verò nigra) somnum provocant, eaq; reliquis seminibus frigidis, tametsi eis non careamus, præstantiora æstimamus. Ignorabant eruditi hujus regionis Medici, istius Melonis in Medicina usum: non solent enim ad hujusmodi minutias sese abjicere, & in suis curationibus experientiâ & consuetudine duntaxat nituntur, sed à me (Garcia) edocti, eis uti cœperunt.

CITRULO VEL MELONI Indico accedens Camolanga.

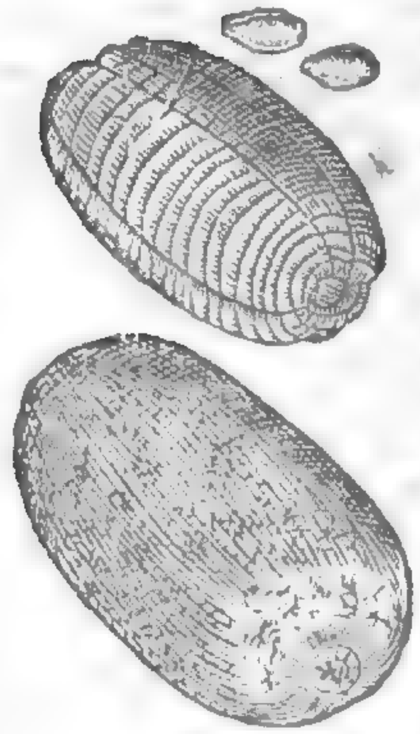
Camolanga Scalig. — Fructus Cucurbitis similis. — An Napeca. — Camulini.

MEminit Ioseph. Scaliger exerc. 81. par. 15. in Corcopal Indiæ provinciæ Camolangæ fructûs, qui estatur, & sesquipede major est, Cucurbitæ colore, humi, instar Melonis, jacentis, pulpæque plurimum habentis. Cum Melone vero Indico similitudinem quandam habere videtur Clusio apud Garciam, quam Ludovicus Roman. l.5. navig. c.15. in hunc modum describit: Habent in Calecut fructus quosdam Cucurbitis similes, sed condituræ aptiores. Res est non indigna memoratu, huic nomen est Comolange. Oritur in culta tellure Peponum modo. An autem is est, cujus succum Turcæ, & Ungari in delitiis habent extinguendæ sitis gratia: vel Napeca Bellonij Obs. lib.2.c.6. quam vulgari Arabica appellatione Copous nominari scribit. Lugd. p.1837. vocat Camolangam. Mus. ft. Colin. lib.5. Camolangam provenientem in Calecut. Portugalensis hist. gall. l.13. Malucanorum fructum, valdè refrigerantem, Camulini vocatum.

CUCURBITINUS FRUCTUS INDIcus, magnitudine ovi Struthij.

Descr.

FRuctum hunc ex India allatum, accepi ab Illustrissima principissima, Ducissa Virtembergica, &c.

magnitudine ovi Struthij, aut Limonij majoris, sed utroque extremo obtusiore, quàm in ovo, facie Cucurbitina, pediculo digitali. *Cortex.* Cortex crassus erat ac durus, fragilis tamen, tenui ac flavescente obtectus epidermide, quibusdam ceu foraminulis conspersus, parte concava fungosus, qui excavatus poculi vices supplere posset.

Pulpa. Pulpa intus contenta fungosa, & albicans, sapore nullo insigni: *Semina.* seminibus farcta parvis, oblongis, compressis, Colocynthinis ferè similibus, longioribus paullò, ruffis, & supernè cordatis, ruffa cum fimbria dilutioris coloris: sapore subdulci, & jam ob vetustatem rancescente,

Vsus. Condimenta ex hac Camolanga componunt, vel Cucurbitis quas Carabassadas vocant Hispani, vel Citriis meliora atque sapidiora, Scalig.

ΣΙΚΥΟΣ, ΣΙΚΥΑ, ΣΙΚΥΣ, ΠΕΠΩΝ, ἢ μηλοπέπων, Cucumis, Pepo, & Melopepon, veteribus, & Neotericis.

Cap. VII.

PAuca veteres & obscurè de oleraceis modò nominatis pomis scripsêre, ac fortè confusè Plinius, ac magis Neoterici. Nos igitur statuimus priusquam de pomis nobis notis scribamus, omnia proponere, quæ veteres de nominatis in titulo tradidêre, ita ut posteritati ansa & occasio præbeatur, quomodo nostro seculo denominandæ sint, certiùs & liberaliùs judicandi & decernendi. De his igitur *Theophr. Sicyos, & Sicya.* omnium antiquissimus scriptor Theophr. hæc passim prodidit. Humor Cucumerem [σικύον] quoque comitatur, ex carne, & nervo: semina hujus [σικύας] non congesta atque promiscua, sed discreta atque distincta: succus verò [σικύων] aquosus. Megarenses *Sicyos, Pepo.* Peponibus [τοῖς σικύοις] Cucumeribus [σικύας fortè legebat Gaza, abest tamen in cod. Basil. & Ald.] cùm venti anniversarij perflant, terram scalpentes, pulverem excitant, atque ita dulciores, tenerioresque reddunt absque irrigatione. Ad summam, omnia æstiva brevem radicem sortiuntur: etenim Pepo [ὁ σίκυος] & Cucumis [ἡ σικύα] exiguam sortiuntur. Floret Cucumer eũ in modum [*quo Faba & Heliotropium*] qui Pepo cognominatus est [*in Theophr. græco ὁ σίκυος nomen tantùm legitur*] *Gaza lect.* etenim huic præpostero germine accidit. Quædam plantæ figura subditi loci imitantur: Cucumis enim [ἡ σικύα] formam accipit loci, in quo sata fuerit. Saporum differentiam preparata Cucumeris [τοῦ σικύου] semina capiunt, *Tempus.* si lacte macerata terantur: circa quintum diem sata erumpit, aut sexto, vel (ut alij volunt) septimo, priùs, celeriúsque Cucurbita. Cum seminibus ipsis flores edunt in olerum genere Pepo [σίκυος] & Cu- *Olus. Flos.* cumis [σικύα.] Quippe omnibus flos in postremo fructus, & crescentibus fructibus flos diu infixus servatur. Simplices autem Cucumerum [τῶν σικυῶν] flores sunt, qui postremis sarmentorum emergunt, & ob id eos auferunt: Cucumeris enim [τοῦ σικύου] prohibent incrementum. Maturiùs ex recentioribus *Vt maturè exeat.* seminibus exit, in quem finem nonnulli semen lacte, aut aqua etiam præmaceratum serunt. Cucumis [σίκυος] pluribus generibus constat, quod partim *Sicyos tria genera.* affirmant, partim negant. Illi tria genera notant, *Lacticum. Scytalicum. Bœoticum.* Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his Laconicum melius rigatum evadit: reliqua verò duo non rigata præstantiora fiunt. Cucumis [ὁ σίκυος] ut cætera hujusmodi olera, præhumida est & frigida. Cu- *Temperamentum.* cumis [ἡ σικύα] vocata, quamvis arboris altitudinem capiat, in ramósque sese, Vitis arbustivæ modo diffundat, tamen vitæ admodum fragilis est. Itaque ante Æstatem germinare non potest, sed ad Autumnum usque prorogari cupit. Tertio porrò die Cu- *Annuus est Cucumis.* cumis [σίκυος] exit. Sua imbecillitate facilè perit in annuis Cucumis [*ἡ σία. fortè legendum ἡ σικύα.*] hæc enim ne ad naturæ suæ quidem perfectionem pervenire potest. Ampliatur parte superna, luxuriatúrque Cucumis [σίκυος] licèt radice pumilà inhæreat. De Cucumeribus [*περὶ τῶν σικυῶν. fortè legendum ut alibi σικύων*] porrò dictum est, quod seminibus in la- *Mangonium.* cte, mulsóve maceratis dulciores reddantur. Amaritudo autem Cucumerum [ἐν τοῖς σικύοις] per summitatem sentitur. Enimverò foras versus rem hujusmodi excerni consentaneum est, utpote alienam. Quia porrò Cucumeres [οἱ σίκυοι] pulvere occultati nutriri, teneriorésque reddi creduntur, ideò Megarenses ita eos tractare consueverunt. Si quis nunc parvos Cucumeres [τοὺς σικύους] in mollitia abscondèrit, alimentique copia largè accesserit, percoctáque fuerit, incrementum quoque largè consequuntur. Sic enim nulla pars alimenti à Sole detrahitur, nec flatibus resiccatur: quibus causis moles augeri nnn possunt. Et hæc Theophrastus, qui & *Cuc. silv.* Cucumeris silvestris [σικύου ἀγρίου] alibi meminit. Quæ autem de Sicyo tradit, ea nobis videntur omnia *Sicyos est Melo.* convenire cum Melonibus nostris, de quibus post. Quę porrò de Sicya prodit, competunt fortè Cucu- *Sicya est Cucumis.* meri nostro vulgari.

Plinius. Plin. l. 19. c. 5. de natura, & generibus, & historia nascentium in hortis, ait: Cartilaginei generis, extráque terram est Cucumis, mirà voluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promoventibus in Solem rotis olitoribus: rursúsque hybernis diebus intra specularium munimenta revocantibus. Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato [*Hoc fit & hodie in satu nostrorum Peponum, Dalech.*] apud antiquos Græciæ authores scriptum est seri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In *Cucum. virides quàm minimi.* Italia virides, & quàm minimi [*Melones minimos, & Melo Cydonio non ampliores, adhuc habet Hispania, Dal.*] In Provinciis quàm maximi: & cittrini [*cerini legit Dalech. qua voce autor quoque usus est cap. 13. lib. 15. Apud Marcellum ex Plauti Aulularia, in voce Flammeus, Hadrianus Iunius pro carinarij, legit cerinarii. Alibi Plautus cerinum & melinum colores memorat*] aut nigri. Pla- *Cuc. Afric. Cuc. Mœs.* cent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cùm magnitudine excessere, Pepones vocantur. Vivunt hausti in stomacho [*de Cucumere, hoc Diosc.*] in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres [*de Melone idem*] tamen plurimum. Natura [*de* *Oleum odere.* *Cucumere & Anguria, idem*] oleum odere mirè, nec minùs aquas diligunt. Desecti quoque, ad eas mo- *Aquas diligunt.* dicè distantes adrepunt: contra oleum refugiunt: aut si quid obstet, vel si pendeant, curvantur: idque vel una nocte deprehenditur, si vas cum aqua subjiciatur à quatuor digitorum intervallo descendentibus ante posterum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curvatis. Iidem in fistula flore demisso, *Longissimi.* mira longitudine crescunt. Ecce cum maximè nova

Mali Cotonei effigie. Melopepona. nova forma [*de Melonibus, idem*] eorum in Campania provenit, Mali Cotonei effigie. Fortè primò natum audio unum: mox semine ex illo genus factum, Melopeponas vocant. Non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram, coloremque, & odorem, quòd maturitatem adepti, quanquam non pendentes [*de Melonib. idem*] statim à pediculo recedunt. *Columellæ commentum.* Columella suum tradit commentum, ut toto anno contingant. Fruticem Rubi quàm vastissimum in apricum locum transferre & recidere, duûm digitorum relictâ stirpe, circa vernum Æquinoctium: ita in medulla Rubi semine Cucumeris insito, terrâ minutâ, firmóque circumaggeratas resistere frigori radices. *Cuc. tria genera.* Cucumerum Græci tria genera fecêre: Laconicum, Scytalicum [*σκυτάλη, habena, flagellúmque scutica. Vocatum inde Cucumeris hoc genus, aut quòd ex eius sarmentis fierent habenæ, loráque scuticarum, vel quòd iis sarmenta similia essent. Galli fortaßis inde Courgees nominarunt: Est & inde sumptum nomen scytalis serpentis, cuius mentio fit c.5.l.32 & τῆς σκυταλίας Theophr. cap.5.4. hist. quæ scutica baculum significat. Dalech.*] Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aquâ gaudere. *Cucumis sine semine.* Sunt qui herbâ, quæ vocatur culix nomine, tritâ, semen eorum maceratum seri jubeant, ut sine semine nascantur. Idem Plin. l.20.c.2. ubi de anguino, sive erratico Cucumere egit, de sativo, & de Pepone subdit. *Vires.* Multi eadem omnia [*quæ Cucumeri silv.*] sativis tribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderint, cum Cumino tritum, potúmque in vino tussientibus auxiliatur. *Tussis. Phrenesis. Dysenter.* Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aqua mulsa. Vrinam movet ex vino dulci, & in *Renum dolores.* renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. *Pepones.* Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt alvum. *Caro.* Caro [*Dioscorides τὸ βρέγμα, infusum: Ruell. verò legit, τὸ ξύσμα, ramentum*] eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur [*contra infantium siriasin imponitur sincipiti: & admotum fronti pro anacollemate, oculorum fluxiones cohibet, Diosc.*] *Radix.* Radix sanat ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adjicitur. *Cortex.* Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. Hoc & folia cujuscunque sativi illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum vino, canis morsus. Item Millepedæ, spea Græci vocant, oblongam pilosis pedibus, pecori præcipuè nocivam. Morsum tumor insequitur & putrescit locus. Ipse Cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, aceto, & melle jucundiores esse certum est.

Cucumis sativus Diosc. De Cucumere sativa [*περὶ ἡμέρου σικύου*] hæc scribit Dioscorides: alvo, stomachóque utilis est, refrigerandi vim obtinet, si modò non corrumpatur, ac vesicę prodest olfactu verò defectos animo recreat. Sed & ipsius semen modicè urinas cit, & cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subvenit. Cæterum ejusdem folia cum vino imposita, canum morsus sanant: ex melle verò epinyctidas. Idem de Pe- *Pepo Diosc.* pone [*περὶ πέπονος*] ait. Ipsa quoque Peponis caro in cibo sumpta urinas movet: oculi verò inflammationes imposita lenit. Ejus verò ramentum infantium siriasi laborantium sincipiti imponitur: ac fronti quoque anacollematis vice adalligatur ad inhibendas oculorum fluxiones. Porrò succus cum semine adjecta farina siccatus in Sole, faciem smegmatis vice repurgat, illique nitorem conciliat. Cæterum sicca radix ex mulsa drachmæ pondere pota, vomitiones movet. Quòd si quis placidè ac citra molestiam vomere à cœna voluerit, oboli bini satisfecerint. Sanat quoque cum melle imposita capitis ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Et hęc Dioscorides qui neque Cucumerem sativum, neque Peponem, ut vulgaris notitiæ plantas, descripsit, sed nec aliorum veterum ullus suis notis nobis illas repræsentavit. *Pepo Diosc. est Cucumis noster.* Dioscoridis autem Pepones nobis quidem videntur esse Cucumeres nostros; Ejus verò Cucumeres, nostros Melones.

Cucumeres Galeno. Cucumeres, ut tradit Galenus, urinam quidem, ut & Pepones cient, sed minùs quàm illi, quòd ipsorum substantia minùs est humida, ideóque non facilè, ut illi, in ventriculo corrumpuntur. Invenias autem qui ipsos bellè concoquant. Qui autem eo ipso sibi affatim sese impleverunt, tandem longo tempore succum frigidum ac mediocriter crassum in venis coacervant, qui in ea concoctione, quæ in venis fit, haud facilè mutationem in probum sanguinem recipit. Quam ob causam omnibus pravis eduliis abstinendum, etiamsi ea quibusdam concoctu sint facilia. Nobis enim non advertentibus pravus succus ex ipsis post longum tempus in venis colligitur, qui postea exiguam ad occasionem putredinem nactus, febres malignas accendit: Et hęc l.2. alim. Idem 8. simpl. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentiæ est, immaturus autem crassioris. Sed & abstergendi & incidendi facultas eis inest. Quare & urinam movent, & corpus splendidum reddunt, ac magis quoque si quis semine aresacto, contusóque ac cribrato vice pulveris abstersorij utatur. *Temperamentum.* Superat in eis frigida humidáque temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem aresaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed jam desiccantis: idque in primo quodammodo ordine, aut etiam secundo, sed incipiente. Est & in istis major abstergendi facultas, quàm in fructûs ipsius carne. Et lib. de euchym. & cacochym. Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones & Melopepones. *Non boni succi.* Sed qui à bonitate succi tantùm absunt, ut nisi celeriter transeant, in ventre corrupti succum ex ea corruptione faciant mortiferis venenis proximum. Huic sententiæ, ut assentiuntur omnes, adstipulante ipsâ etiam experientiâ, ita Di- *Diph. Carystius reprehen.* phili Carystij opinio reprehensione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnavit primis mensis, ut qui raphani modo sursum feratur, ultimo cibo innocentiorem esse, concoctúque faciliorem, alioqui usum eis abdicavit. At contra cùm pravi sit succi, ante alios omnes cibos sumendus, ut faciliùs per alvum subeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eveniet, si aliis cibis postremus ingeratur. *Difficulter distribuuntur.* Addidit his quæ vera sunt, urinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus distribui, ægrè per ventris anfractus evadere. Quinetiam horrores concitare, bilem creare, venerem arcere.

Plenilunio increscunt. Plenilunio maximè gliscunt in hortis Cucumeres, manifestúmque capessunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, ut tradit Athenæus, quod est aquei humoris incrementum. *A mulis expetuntur.* A mulis Cucumeres expetuntur, capiuntúrque mirà eorum voluptate, nec non odorem eminùs sentiunt. Quare munienda sunt cucumeraria, ne irrumpentes, ea depopulentur ac proterant.

Ex Palladio Satio. Martio mense, inquit Palladius, Cucumeres seminantur, raræ sulcis factis, altitudine sesquipedali, latitudine pedum trium. Inter sulcos octo pedum spatium crudum relinquas, ubi possint vagari. Herbis juvantur, ideò sarculo & runcatione non indigent. *Cuc. dulces.* Semina si ovillo lacte & mulso maceres, dulces nascentur, & candidi. *Longi.* Longi & teneri fiunt, si aquam in patenti vasculo sub eis ponas, duobus palmis inferiorem, ad quam festinando tales efficien-

Sine semine. centur. Sine semine nascentur, si prius eorum semina oleo sabino [*sesamino alij*] perungantur, & herba ea quæ Culex dicitur, trita confricentur. Aliqui florem Cucumeris cum viticulæ suæ capite cannæ inserunt, cui prius omnes nodos perforaverint: ibi Cucumis nascetur in nimiam longitudinem tentus. Oleum sic metuit, ut si juxta posueris, uelut hamus *Tonitruo convertitur.* plicetur. Quoties tonat, velut timore perterritus convertitur. Si eius florem sicut in sua vite est, in *Diversa forma.* forma fictili clauseris, ac ligaveris, qualem vultum forma vel hominis, vel animalis habuerit, talem Cucumis figuram præstabit. Hęc omnia Gargilius Martialis asseruit. Columella dicit, loco aprico & stercoroso si Rubos habeamus, aut Ferulas, post Autumni *Locus.* Æquinoctium, his juxta terram recisis & excavatis ligneo stilo, inter medullas lętamen immittamus, & Cucumeris semen addamus, hinc nasci fructus qui possent & inter frigora non necari. Hæc enim, ut *Asservatio.* hyemen odit. Inventa est ratio, ait Plinius, qua cibis servarentur Cucumeres usque ad alios proventus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe opaco in loco arena substrato, fœnóque sicco opertos, ac deinde terrâ, virides servari tradunt. Salgamarii hodie sale, aceto, Fœniculo, & Sampsucho condiunt. Alii tritâ sinapi cum aceto.

Nomina linguar. Sicyos Etymon. Σίκυς græcè dicitur, cognominatúrque ἥμερος ad ἀγρίου sc. differentiam: & Attico more σίκυος & σικυός, & à Phrynichio Poëta σικύδιον. Demetrius verò, Athenæo auctore, σικύας dictos esse ait ἀπὸ τοῦ σεύειν τὴν γονὴν, i. e. quòd venerem cieant, cùm contra veneri refragentur. Inde proverbium fuisse commemorat *Proverb.* Athenæus τὸν σίκυον τρώγουσα γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὑφαινέτω, i. e. texens pallium mulier Cucumerem devoret. Cùm enim textrices magnâ ex parte, si Aristoteli creditur, sint impudicæ, ut in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos Cucumeres textricibus consulebat: nam venereorum aviditatem inhibere tradidit Diphylus. Quare κατ' ἀντίφρασιν nomen impositum fuit. At potiùs σίκυοι dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύειν *Etym. aliud.* τὴν χύσιν, quòd ad gignendos, spargendos, diffundendos ramos cauléisque valdè incitentur, non quòd venerem stimulent. Matron suis carminibus terræ *Terræ filius. Terræ suavitas.* filium nominavit. Heraclides Tarentinus Hedygeon, quasi terræ suavitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt, & communi sermone, teste Simeone Sethi. τετράγγουρα. Latinis verò Cucumis & Cucumer dicitur, à curvitate ut Varroni placet. Arabes *Chate. Cheta* & *Chethete* vocant: Germani Cucumern: Belgę Concommeren: Galli *Concombre* & *Cocombre*: Itali *Cocomero*: Hetrusci *Cedruolo* Hispani *Cogombro*: Angli Cucumbres: Bohem. *vvokuorky*. Hung. *Vgorka* & *Buborka*.

Aequivoca. Tanta porrò est naturæ cognatio, inter Cucumeres, Pepones, Melopepones, & Cucurbitas, ut sæpenumerò & proprietates, & nomina Latini, Græcíq; *Pepo.* confuderint. Pepo enim, qui à Græcis Pepon, à *Sicyos.* Theophrasto Sicyos & Persicyos dicitur, à Polluce *Cucumis.* Cucumerum generi contribuitur. Nec desunt, qui *Anguria.* Sicyam hoc intelligant, quod vulgo Angurium & Palestinus Melo dicitur. Atheneus certè Sicyam ve-*Cucurbita.* teres pro Cucurbita vocare solitos affirmat, atque ita Nicandrum Poëtam uti Georg. vol. 2. Apud Græcos certè Cucumeris appellatione Pepones quoque veniunt. Plinius quoque tradit, ut ante annotavimus, Cucumeres cum magnitudine excessere Pepones vocari.

Tragus. De Melone, Pepone, Cucumere & Citreolo in genere hæc habet Tragus. In Italia & Gallia multa plantantur Melonum, Peponum, & Cucumerum genera, quæ & in Germaniam commigrarunt. Habent verò Melones, Pepones, & Cucumeres ejusdem ferè formæ folia, caules & flores, ac humi magis sparguntur, quàm in altum sese attollant, claviculas quibus proximos complectuntur frutices, Cucurbita longè magis exiguas obtinent. Folia Melonum & Peponum rotunda sunt, aspera, ac minora Cucurbitæ foliis. Ramuli seu viticulæ duplici eóque luteo emicant flore, quorum alter decidit, al-*Flos duplex.* ter verò (posterior) fructum facit, qui nihil aliud est, quàm pomum quoddam, sed diversæ formæ & *Poma fiunt diversa forma.* coloris. Invenias enim Melones & Pepones alios oblongos, alios rotundos, nonnullos luteos, quosdam virides. Hi omnes foris cernuntur striati aut sulcati, intus verò succosi, seminibúsque in utero liratim digestis referti, odore suavissimi, jucundissimíque, sapore verò satis dulces. Melonum & Peponum magna in agro Norimbergensi copia provenit, nec non in Vngaria. Cucumeris folia asperiora sunt, majora & latiora Peponibus & Melonibus. Radices *Tempus.* omnium rectæ sunt, multísque ac candidis capillamentis fibratæ. Maturantur verò eorum poma in nostris regionibus inter Æstatem & Autumnum, h. e. Augusto plerumque mense. Quemadmodum autem Dioscorides omnia Melonum, Peponum, & Cucumerum genera sub τοῦ ἡμέρου σίκυου, καὶ τοῦ πέπονος, h. e. sativi Cucumeris & Peponis voce comprehendit, ita Germani omnia prædictorum generum poma, Melonen vocant. Cucumeres verò cum magnitudine excessere, Pepones, dictos Pfeben / Gal-*Pepones.* li *Pompons* nominant. At rotunda & citrei coloris poma, Melopepones & Stapones à forma appellan-*Melopepones.* tur. Quæ verò ex viridi colore nigricant, gustúque optimo prædita sunt, quidam Hircos & Hircinos *Hirci.* (Germani Bocksshoden) vocant. Galli *Pepons Turquis*. Cucumerem luteum, Columella Anguinum *Cucumis anguinus.* vocat. Reliquos Cucumeres vocant Citrinos, Citrulos, Citreolos, & Citrullos: Serapio *Batecha*, & *Chatha*, & *Cura* i. e. Melonem, & Citrullum, & Cucumerem. Iac. Manlius Bathecam Serapionis, & Albathecam Avicennæ (quam nonnulli Cucumerem Sarracenicum, Anguriam & Languriam interpre-*Languria.* tantur) unam & eandem esse plantam contendit. Hebræi Cucumeres *Kischuim*, Chaldæi *Kattaia* (à qua voce *Chatheth* Serapionis non multùm abludit) Pepones verò *Atthichim* (quod à *Batheca* & *Albatheca* non multùm abesse videtur) &, ut Thargum habet Hierosolymitanum) *Malpania* vocant. Hac de re *Malpania.* vide Num. xi. Et hæc Tragus, qui unâ icone plures *Tragus.* comprehendit plantas, Melones, Pepones, Cucumeres vulgares, & Angurias, quę vulgo officinis Citruli dicuntur. Non distinguit præterea inter Melones & Pepones.

Cucum. genera Fuchsio sunt Pepones & Melones. Cucumerum genera Fuchsio sunt Pepones & Melones in quos statim degenerant, figurâ tantùm & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinem procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam vocati fuerunt. Sed qui formam & effigiem Mali referunt, & humi rotundantur, Melopepones *Melopepones.* à Græcis vocantur, facto ex Pepone & Malo nomine, neque inter Pepones & Melopepones aliud, quàm quod ex figura quondam sumebatur, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, i. e. pomeos, à Malorum figura appellavit, quo nomine major pars hodie Medicorum simul cum officinis utitur. Sunt itaque in universum tria Cucumerum sativorum genera. Primùm genus *Cuc. genera tria.* absolutè Cucumis, à nostræ ætatis Herbariis, & cum adjectione Cucumis citrinus, h. e. flavus, à colore quem habet cùm maturuerit, appellatur. Aëtius, quod equidem sciam primus Anguria vocari tradit, *Anguria.* quæ veteribus σίκυα, i. e. Cucumeres vocantur. Horum sanè plura sunt genera: nos quatuor potiora commemorabimus quorum etiam picturas exhibemus. Primi generis est vulgaris Cucumer, fructum *Cuc. Salg. a genera 1.* obtinens oblongum & maculosum, germanicè vo-

catur

catur genitia Cucumern/ gallicè simpliciter *Concombre*. Sunt qui illum privatim Anguriam appellant. Ad quod sanè nomen alludentes, Germani nostri alio nomine Gurcken nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum cognominat, priori multò major ac procerior, foliis, floribus, & fructu, qui ut in primo non est maculosus, sed tamen oblongus etiam: Germani Türckisch Cucumeren nuncupant: Galli *Concombre du Turc.* Fructus ejus admodum flavus existit, hinc est quòd multi eundem privatim Citrulum & Citreolum, quasi Citrinum, h.e. flavum vocent. Hujus semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est, qui Marinus dicitur, Turcico quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis: nisi quòd in hoc omnia sint minora: fructus verò rotundus: Vulgus *Zucco marin* vocat: Germani Meer Cucumeren: Galli *Concombre marin.* Officinis perinde ac Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quam Officinæ hodie Citrulum vocant. folia habet ferè Colocynthidis, multifariam dissecta & incisa, fructum rotundum, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, h.e. in rufo atra. Ego officinas respiciens nominavi hunc Cucumerem Citrulum, germanicè Citrullen/ gallicè *Citrulle*. Alterum genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, h.e. maturescere dicitur. is enim mitis ac tener maturitate flaccessit: Germani Pfeben appellant, Galli *Pepon*. Tertium genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur, Germani Melaun nominant, Galli *Melons*. A priore forma & suavitate differt: rotundior siquidem & Mali Cotonei quasi formam referens, mitiórque existit. Discrimen hoc sentientes posteriores, Græci σικυὸν simpliciter dixerunt, quem nos privatim Cucumerem vocamus. Adjectâ autem Peponis voce, hunc quem nostra ætas privatim Peponem nominat, σικυὸν πέπονα, i.e. Cucumerem. Peponem dixerunt, mitem sc. & maturitate tenerum Cucumin innuentes. Sub quo cum etiam quem à tereti ac rotunda Mali effigie μηλοπέπονα peculiariter dixerunt, complexi sunt. Et hæc Fuchsius. Videtur autem valdè indistinctè de Cucumere, Pepone, Melopepone & Anguriis scripsisse, miscens cum iis Cucurbitas folio aspero. Præterea non sine errore Cucumerem sativum vulgarem, maculosum cognominat, & Anguriam dici credit: competunt siquidem ista duo nomina plantæ quam pingit nomine Cucumeris Citruli.

Cucumis Turcicus 2. — *Cuc marinus. 3.* — *Citrulus. 4.* — *Cucumeris alterum genus est Pepo* — *Cucumeris tertium genus est Melo* — *Fuchs. reprch.*

Dalechampius author est Plinium Cucumeris nomine Gallorum Melopepones, vulgo *Melons* dictos, Cucumeres, Anguriasque complecti, & de iis diversa tradere, cuique suo generi tribuenda. Citrinos adhuc in Gallis vocari *Sucrades blanches*; nigros autem, *Sucrades rouges*. Cucumeres Italiæ virides Plinij, esse Pepones, i.e. Melones minimos & Malo Cidonio non ampliores, in Hispania adhuc cognitos. Idem apud H. Lugdunensem ait dubitari à multis an Cucumeris nostratis vires capite de Cucumere sativo [περὶ σικυοῦ ἡμέρου] exposuerit Dioscorides, an vulgaris Anguriæ. Sed Dioscoridem, cæterósque Græcos σικυὸν nomine Cucumerem, Gallorum *Concombre*, intellexisse veris conjecturis asse curum esse Matthiolum. Dioscorides siquidem scribat Cucumerem silvestrem fructu solo à sativo differre, cum neque foliis, floribus, farmentisque sativum prorsus referre. Quare cum his omnibus Cucumis sativus silvestri prorsus similis sit, nemini dubium esse debere Dioscoridem de Cucumeris vulgaris, non de Anguriæ viribus σικυὸν nomine tractasse. His accedere Plinij authoritatem, ita scribentis: Cucumeres crescunt qua cogantur formâ, & c. Hæc enim de Cucumere nostro verissimè dici posse, minimè verò de Anguria. Nam Angurias in Italia in magnam excrescere molem, ac cùm aqueæ sint substantiæ, ac prædulces cùm maturæ fuerint, facilè a ventriculo descendere, quod Cucumeribus nostris evenire negat, quòd frigido glutinosóque sint succo, ac ob id concoctu contumaces, nec non nisi longo tempore labi. Præterea Cucumeres eodem Plinio auctore, in fistula flore demisso, mirâ longitudine crescere: & hoc in Cucumeribus nostris certâ experientiâ se compertum habere. E quorum semine qui postea sint orti, eandem retinuerint formam, ut in vite sua pendentes longi, & anguium modo contorti spectentur. Adhæc natura oleum odisse mirè, ut idem scripserit, nec minùs aquas dilexisse. Dejectos quoque ad eas modicè distantes adrepsisse, &c. Hæc ille. Cucumerem Dioscoridis nobis videri nostros Melones dicemus paullo post. Inquiremus etiam an nostri Cucumeres sint Pepones Dioscoridis.

Dalech Per Cucumerē quid intellexerit Plinius. — *Melo minimus.* — *Græcorum σικυὸς est Cucumis Dalec Concu. 1.* — 2. — 3. — 4. — 5.

Apud Theophrastum, inquit Cæsalpinus, & Dioscoridem duo tantùm Citreoli genera traduntur: appellat Theophrastus alterum quidem Sicyon, alterum verò Sicyan: uterque vertitur à Gaza Cucumis, quamvis aliquando distinctionis gratia Sicyos Pepo, & Cucumer vocetur, Sicya autem Cucumis. Ex Theophrasti verbis colligere licèt Sicyam significare Citreolum nostrum: hic enim figuram accipit loci, præcipuè genus illud intortum anguis modo. fortè & idem Sicyos intelligitur sc. Laconicus, qui meliùs evadit rigatus, id enim convenit nostris Citreolis; gaudent enim aqua ut Cucurbita longa: reliqua autem Sicyorum genera, quæ non rigata præstantiora sunt, optimè quadrabunt nostris Peponibus, & Cucumeribus, qui maturi cibis expetuntur: hi enim pulvere æstivo gaudent, aquas oderunt. Dioscorides Sicyn masculino genere vocat; quam Theophr. Sicyan appellat; Peponem autem quem Theophr. Sicyon. Sicys autem Dioscoridis vires Citreolis nostris conveniunt. Ex Peponis quidem nomine colligere licet Peponem accipi debere aliquem ex iis, qui maturi expetuntur in cibis, ut nostrum Peponem, aut Cucumerem, aut utrunque, sed ex eo usu, quo βρέγμα αὐτοῦ τῷ ὀστράκῳ παιδίοις ἐπιτίθεται: i.e. ejus testa veluti calvaria pueris imponitur ad calvariam, significatur potiùs noster Cucumer; rotundum enim ejus corium, & testæ modo fragile, & planitie ac levitate calvariam æmulatur: idem comprobat & facultas refrigeratoria, & vis repellendi: hæc enim in Cucumere magis est manifesta, quàm in nostro Pepone. Apud Galenum reperitur Sicyos, & Pepon, & Melopepon. Quæ autem de Sicyis inquit, ea profectò cum Sicy Dioscoridis conveniunt, i.e. cum nostris Citreolis. Quæ porrò de Pepone scripsit, cum Dioscoridis Pepone concordant, & nostris Cucumeribus quadrant: Sed unum tantùm ansam dubitandi præbet, quòd ipse inquit, homines in Peponibus, à carne intima, in qua semen habetur, abstinent: contra enim apud nos usu venit: gratior est Cucumeris interna caro, in qua semina, quàm externa propè corticem. De Melopepone tandem quæ tradit, adamussim nostris Melonibus congruunt, sed eandem dubitationem afferunt, quam in Pepone indicavimus: inquit enim in Melopeponibus homines carnem intimam, in qua semina continentur, mandunt; idque minùs ad dejectionem confert. Qui verò eorum quasi carne tantùm vescuntur, non tam citò eam, ac Peponum excernunt: rarò enim ex nostris Melonibus internam substantiam, fibrosam comedimus, sed una cum semine aufertur: idcirco suspicor errore aliquo commutata esse in eo loco vocabula Peponis & Melopeponis, ut rectiùs in hunc modum restituatur Galeni locus: Qui verò eorum quasi carne tantùm vescuntur non tam citò eam ac Melope-

Citreolus Cæsalp. — *Sicya Theophrasti est Citreolus Cæs.* — *Sicys & Pepon Dios.* — *Cucumer.* — *Sicyos Galeni est Citreolus Cæsalp.* — *Pepon Dios. & Galeni idem est cum Cucumere.* — *Melopepo Galeni sunt Melones.* — *Galeni locus suspecta restituitur.*

lopeponum excernunt. Quasi hoc sit in causa, cur Melopepones tardiùs discedant, quàm Pepones: quia interna caro eorum non comeditur ut Peponum; vis enim ad dejectionem faciens magis in ea parte est: ideò si ex Pepone aliquis tantùm carnem duriorem assumeret, ut fit ex Melopepone, sentiret tardiorem Peponis descensum: huc accedit; quòd in Melopeponibus homines à carne intima, in qua semen habetur, abstinent, in Peponibus autem mandunt, idque ipsis ad dejectionem confert. Plinius omnes hos fructus, Cucumeres vocat: nam Pepones & Melopepones inter eos recenset, quasi species. Cucumis tamen privatim ab eo intelligitur Citreolus noster Italicus, non solùm parvus, sed & grandis, qui peregrinus est. Cùm autem inquit, Pepones vocantur, cùm magnitudinem excessere, consentit cum nostris Cucumeribus seu Anguriis. Cùm praeterea ait, Ecce cùm maximè nova forma eorum in Campania provenit, Mali Cotonei effigie: fortè Melopeponas intelligit. Per non pendentes, qui statim à pediculo recedunt, manifestè Melones nostri indicantur.

Cucumeres Plinij quid? *Citreolus Italicus.* *Anguria.*

MELONES. CAP. VIII.

Descr. generalis.

MVltorũ generum Melones sarmentosis, asperisque & longis caulibus, per terrã se spargunt: foliis asperis angulosis, sed minùs, quã Cucumerum, quorum respectu rotunda dici possent, quibus etiam magnitudine videntur cedere: è quorum sinu flores emicant lutei, cucumerinis similes, floribus pomorum Amoris pares, indidem plures unà cum intortis capreolis, quos excipiunt fructus nonnihil pilosi, omnes ventrosi, modò sublongam aliam, contractiorem, rotundam figuram obtinent, majores & minores, torosi & canaliculati, in superficie aliquas veluti à tineis corrosas semitas reticulatas habentes, colore virente, & cinereo: cortice duriore, quàm Cucumeris. Caro subest per maturitatem coloris melini, mucilaginosa, humida defluens, ubi nimium matura, sapore suavi, moschum subinde redolens, aut saccharum resipiens: meditullium occupat mucilaginosa quaedam substantia, cui immerguntur semina, strobylis quodammodo similia, minora, candida, sapida, numerosa.

Sapor.

Varietates. Multiplex in fructu est differentia, non tantùm colore cutis, carnis, saporéque, & odore, verùm etiam formã oblongã, sessili, &c.

Sicyos Theophr. Consideratis quae Theophrastus scribit de Sicyo, nihil invenio, quod non convenire possit cum nostris Melonibus: ubi Theophrastus habet σικύαν, Gaza interdùm vertit Peponem, sed plerumque Cucumerem: quin Σικυὸς ἄγριος sit Cucumis agrestis vulgaris neminem existimaturus dubitare: is sanè majorem habet similitudinem cum nostris Melonibus, quàm cum Cucumere.

Cucumis Plinij. De Cucumeribus quae tradit Plinius magna ex parte referenda mihi videntur ad nostros Melones vulgò dictos, cum quibus, ni fallimur, confunditur Sicya Theophrasti, sive Melopepones Galeni; & Cucumeres nostri vulgares: mihi facilè persuadere sinam, à Tiberio Caesare Melones potiùs expetitos, quàm Cucumeres vulgares. Quae scribuntur de praeparatione seminum, & de variis generibus, quae etiam de Peponibus dicuntur, meliùs conveniunt, cum Melonibus, quorum sanè varia genera. quae Dioscorides scripsit Sicyos sativae nomine, videntur repugnare Meloni (nisi quis objiciat, quod sit ὁ φθειρόμενος, quod potiùs videtur convenire Cucumeri vulgari) folia Cucumeris silvestris, ut jam diximus, similiora sunt, Melonum foliis, quàm Cucumeris vulgaris. *Sicyos Diosc.*

Quae Tragus, de Melonibus tradidit, ante posuimus. Dalech. apud Lugd. haec particulatim habet. Sunt etiam Cucumerum species, Pepones & Melopepones. Sed ex Plinij verbis, *Cucumeres cum magnitudine excessere &c.* intelligere licet Pepones in genere Cucumerum esse, & Melopepones in genere Peponum: quos Palladius Melones appellat à Mali Cydonij figura, quam referunt nomine composito Melopepones appellari. A Peponibus autem differunt, quòd Pepones majores sunt, magis striati, magisque succulenti, sed minùs grati, carne molliore & semine pauciore, oblonga figura, ut Cucumeres; Melopepones globosa. Πέπων igitur Graecis, secundùm Galenum τὸ πέπον, h.e. maturum significat, quod omnibus aliis frugibus maturis convenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo scribimus μέλαν, i.e. nigrum. Quare Medici non simpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, sed σικυοπέπονα, i.e. Peponem cucumeralem. Aristoteli σικυὸς πέπων dicitur, & Polluci. Quin etiam σπερματίας de quo Dioscorides, Galenus & Plinius seorsum de Cucumeribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon* & *Pompon* dicitur. Ejus permulta sunt genera, quae sapore, figurã, & colore distinguuntur. Est enim ventricosus Pepo, qui à pediculo ad umbilicum usque striatus & canaliculatus est. Alius quam foeminam vocant, minùs striatus. Quidam totum corticem textura quadam reticulati, miro naturae artificio conspersam habent. Aliquorum fructus grandis est, humani capitis instar, aliquando etiam major, nonnullorum longè minor. Sunt qui herbaceo sunt colore, alij flavo, alij pallido, nonnulli cinereo. Interior quoque pulpa varia: in quibusdam enim rubet, in aliis albicat, in nonnullis ex albo rufescit. In quibusdam dulcis & gustui suavissima, in aliis insuavis & insipida. Sunt item qui Hircini, & vulgo Turcici dicuntur. Melopepones etiam varij sunt, nunc magni, nunc Mali Cydonij figurã & magnitudine. Horum caro interdum candida est, interdum flava, quandoque pallidior, aliquando solidior, aliquando laxior. Praeferuntur candidi, solidi, ac sic dulces, ut saccharo conditi videantur, quos ideò saccharatos vocant, Galli *Succrins* & *Succrades* vocant. Praeterea quibusdam semen pulpae firmissimè inhaeret, ut cultelli mucrone particulatim evellendum sit, aliis in medulla humida semen jacet, quae concusso fructu separatur sponte, ac decidit à reliqua pulpa disjuncta. Sunt praeterea qui olitorum mangonio Rosarum & Moschi odorem spirant, seminibus, qua parte germinant, parumper apertis, & aqua rosacea, quae moschum exceperit, maceratis. Est genus quoddam hybernum, quod in area non maturescit, sed flavescit laqueatibus appensum, magnaque voluptate Hieme comeditur. Hoc Hetrusci melle saccharóve condiunt Citrei pomi modo. Ac Citrulus & Anguria Peponum etiam species sunt. Haec

Pepones Dalech. *Melones Palladij.* *Sicyopepon.* *Spermatias.* *Peponis genera Dalech.* *Pepo ventricosus.* *Pepo foemina.* *Fructus.* *Fructus color.* *Pulpa.* *Odore.* *Melopepones quoque varij.* *Dulcissimi.* *Semine varians.* *Mangonium.* *Genus hybernum.*

Hæc omnia Peponum, Melopeponúmque genera feliciter in Gallia proveniunt. Ex multis qui ex eadem planta nascuntur fructibus pauci sunt, qui bonitate excellant, cæteri sunt insuaves. *Bonitatis signa.* Odor suavior, crassior pediculus, pondúsque, bonitatis sunt indicia. *Diosc. text. suspectus.* Videtur apud Dioscoridem mendosè βρέγμα pro ξύσμα positum fuisse, sicut etiam Dioscorides de Cucurbita dixit, τὸ δὲ ξύσμα αὐτῆς παιδίοις σειριῶσι ἐπιτιθέμενον τῷ βρέγματι καταπλάσσεται. i. e. Ramenta ejus infantibus siriasi vexatis simplici utiliter admoventur. Cornarius tamen vocis βρέγματος lectionem non improbat, & significare contendit, sinciput & apicem, ac summam Peponis partem, quæ recisa eum usum præbeat, quem Cucurbitę ξύσμα, q.e. ramentum. *Plin. codex mendosus restitutus.* Plinius, nisi mendosi sint ejus codices, Dioscoridi & Galeno planè adversatur, cùm dixit radicem contra vomitiones siccari, ut legendum putat Hermolaus. Plinij lectio ita restituenda videtur Cornario: Eadem contrahit vomitiones: siccatur, & in farinam, &c. Et hanc emendationem perspicuè approbat sequens Plinianæ orationis contextus, siccatur, & in farinam tusa datur, &c. *Dubium.* Quod verò dicit radicis farinam in smegmate addi, an de eadem Dioscorides intelligat, cùm scribit succum cum semine admixtum, ad farinam siccatum in sole cogi ad smegmata, dubitari sanè potest. Nam etsi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioscorides, nullâ tamen adhuc radicis mentione factâ, ejus farinam qui potuit intelligere? At cùm ad eum usque locum de Peponis carne tantùm tractarit Dioscorides, cùm étiam hæc Galeno abstergendi vi prædita sit, magisque semen ipsius, ejus carnis exiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον simpliciter farina aliqua vulgaris, ut triticea, vel hordeacea, quæ si non ad abstergendum, certè ad pastillorum formam effingendam, succo & semini admisceatur, eáque forma illa excipiantur. Quod porrò radici Peponis tribuerunt Dioscorides & Plinius, Galenus ipsius Peponis carni adscripsit. Hactenus Dalechampius, qui Peponis speciem Citrulum quoque constituit, dicens: Peponis sive Cucumeris species est, qui Citrulus Medicis dicitur, quasi Citreolus, Avicennæ verò Batheca. *Bathecа cōmune nomen omnium Melonum & Anguriarum.* Est autem Bathec sive Batheca nomen commune ad omnes species Melonum, & Anguriarum. Serapio cùm de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni sententia dixisset, peculiare de Anguria caput subjecit, quam arabicè Dullaha appellat, in cujus historia & viribus exponendis cùm nulla Græcorum, sed Arabum duntaxat testimonia proferat, facilè intellectu est Angurias veteribus Græcis penitùs fuisse ignotas. *Hallucinatio quorundam.* Eam ob causam eos hallucinari, qui Pepones Angurias esse arbitrati sunt, in confesso est.

Fuchs. Pepon. Fuchs. iconem nomine Peponis habet, qualem nos ex eo proponimus, & genus Cucumeris facit, ut ostensum antehac, ubi ejus verba transcripsimus. Ibi sanè multa indistinctè tradita videntur.

Melopepones Galeni, Matth. Non desunt qui dicant Melopepones Galeni lib. 2. aliment. communes nostros Melones esse. Pepones verò, quos in eo genere Veneti vulgo *Pipone* vocant. Ego autem quamvis dubius sim (inquit Matth.) inclinat tamen animus ad credendum per Melopepones Galenum nostrates Melones intellexisse, si modo ipse eorum unquam habuit notitiam. *Veneta Pipona non sunt Pepones Galeni. Nomina.* Cum illis porrò non mihi facilè convenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Πέπων Græcis, Pepon item Latinis, Mauritanis *Batheca*, seu *Battech*: Germani Pfeben & Melon & Melaun: Gallis *Melons*. Idem in comm. post. cum magn. fig. vocat vulgari nomine Melones & Pepones, addens diversas esse species, formâ, colore, & odore. Differentias adhuc speciei meminit, quæ servatur ad primum Ver. In hist. germ. vocat magnos Melones latinè Pepones, parvos verò & rotundos Melopepones. *Matth. redarguitur.* Adhæc Melonum speciem reperiri ait tenuissimo cortice, erraréque toto cælo, qui Pepones, vulgares Cucumeres faciunt. Sed errat ipse.

Melo vulgi Lob. est Cuc. antiquorum, & Melopepo Diosc. Lob. adv. vocat Melonem vulgi, Cucumerem antiquorum, & Melopeponem Dioscoridis, assignátque varietatem Peponum esse magnitudinis, coloris, & odoris. Inveniri quippe speciem quandam Moschatellinam, quæ vix Colocynthidem aut Arantium superet, odore moschi, sapore delicatissimo. Esse & alteram cortice, carnéque albam, sapore etiam perjucundo. *Melo albus. Melo vulg. sive Pepon Italicus est Cucumis antiq.* Vel hoc uno argumento tandem asserit Melones nostros, sive vulgi Italici Pepones, esse antiquorum (præsertim Dioscoridis) domesticum Cucumerem, sive Sicyam sativam, quia odore eximiæ fragrantiæ, & Cytonei mali, aut Pomorum redolentium æmulo restauret vires languidas & reficiat, spiritúsque dissipatos revocet animo lapsis, ut idem Dioscorides author est: eóque Melones, quasi Pomosos, meritò vocatos fuisse à recentioribus Græcis, quòd ori ac stomacho, cibus sint gratissimus, omnium hujus generis.

Synon. cum nominib. linguar. In Obs. p. 364. dicitur ei Melo vulgi & Melopepo Dioscoridis: in Icon. p. 639. Melo vulgi & Cucumis antiquorum. Brunfels. & Trago Melo, ut & Gesn. de coll. (cui & Melopepo.) Dodon. in fol. lat. vulgo Melones, Ital. *Mellone*, Hisp. *Melon*. Gallic. *Melons*, Germ. & Bohem. Melon/ Belg. Meloenen. Μῆλον autem Græcis pomum significat, proinde rectiùs Μηλοπέπων hic Cucumis Dodonæo appellandus videtur, Pepon videlicet Mali odorem referens. *Melopepon.* Nam hujus fructus odoriferis malis odore sæpenumerò vicini sunt, subindé verò & obscurè moschum redolent, qui idcirco & Moschatellini cognominantur. Galenus hunc pro Cucumi habuisse videtur, qui Græcis σίκυς ἥμερος, Lat. Cucumis sativus.

Nic. Braun taxatur. Icon hujus proponitur à Tab. pro Melone, nec illa displicet: verùm sine ratione & imperitè per Nicol. Braun pro Melonibus & Peponibus proponuntur icones tredecim, multùm inter se differentes, & diversarum admodum plantarum, nec tamen earum ullum traditur discrimen, nec ulla descriptio.

Melonis vulg. varietates, C. B. B. phyt. vocatur Melo 1. sive vulgaris, mirè fructu varians. Est enim, inquit, nunc oblongus, alias contractior rotundioris figuræ, aliàs modicè depressus, & sessilis: subinde major, qualem Tab. & Ger. Melonis hispanici (de hoc nos seorsum post dicemus) nomine pingit; quandoque minor. Cortex aliis asper, rugosus & tuberosus: & hic est Pepo strumosus, Lob. adv. aliis lævis: nunc viridis, nunc cinereus, nunc pallidus, nunc varius. Pulpa aliis rufa, aliis candida, virénsque, quibusdam suavior, quibusdam moschi odore, quorum Dodon. & Cord. [*in Diosc. & hist. Moschatellinorum Peponum nomine*] meminit. Aliqui æstivi, aliqui hyberni ad Hiemem perdurantes. Habentur Camerario monente Americi & alij Italici, Patavini item Zatti dicti, & Neapolitani, in quibus semina adeò tenui cortice teguntur, ut excorticata videantur, idcirco Gymnospermi dicuntur: Sunt denique & Pilosi. Cucumerum genera censentur Pepones & Melones, qui videntur potissimùm figurâ & quantitate differre: qui enim majores sunt & oblongi, Pepones dicti fuerũt; qui verò formam & effigiem Mali referunt, Melopepones, quod nomen adhuc hodie in usu est. Sicq; tria statui possunt Cucumeris genera, primũ Cucumer, de quo aliàs: Secundũ Melonũ, Tertium Peponum.

Melo hic albus ita nobis denominatus, Montbelgardi in horto I.B.C. ex seminibus per eundem I.B.C. delatis provenit. Erat hic pingendus & describendus, verùm aporto nimis intempestivo gelu, meque absente, id, me quidem adhuc dolente, neglectum fuit.

Locus. Tempus.

De loco & tempore Melonum verba facere reliquum est. Melonum igitur & Peponum, ut ante ex Trago constat, magna in agro Norimbergensi copia provenit: nec non in Hungaria. Maturantur autem Augusto plerumque mense. Seritur teste Dodonæo, locis cultis: tumulos amat, Soli vel maximè expositos, terram verò mediocrem, non minùs pinguem, aut stercoratam. In Germania & Belgio non nisi serò, & cùm æstu calens, ac sicca fuerit intemperies, ad maturitatem perveniunt. Melones in gulæ delitiis crudos suavissimos habent universa Italia, Galloprovincia, Narbonensis quæ, & Vasconia: nec non inferior Austria & Pannonia: Cæteris regionibus ad Boream, ut Franciæ, Belgio, & Angliæ ægrè, aut insipidiores proveniunt, nec plerumque maturitatem consequuntur, præ imbrium copia, & caloris inopia. Nos Melonum differentias & genera varia vidimus Monspelij, Basileæ, Lugduni, Genevæ, in Alsatia & alijs locis, quos particulatim non annotamus. Iulio & Augusto maturantur.

Vires ex [illegible]. Temperamentum.

Vires, quæ Melonibus ex veteribus competere possunt, ante recensuimus. Dodonæo frigida ac humida Melonum caro est, difficiliúsque quàm reliquorum Cucumerariorum concoquitur. Quod & Aëtius testatur, in ventriculo, si diutiùs hæreat, corrumpitur & malignis febribus occasionem præbet.

Dod. opinio improbatur.

Nos vero nequaquam Dodonæo concesserimus Melones difficiliùs concoqui Cucumere vulgari, ipsâ carne molliori odorata, contrarium, scilic. concoctionem minùs difficilem, demonstrante. Ipse etiam qui ventriculo laboro frigido, & pituitam coacervante, non semel observavi, ut Cucumeres facilè nocere & difficulter ventriculum meum eos concoquere, ructu diu post esum eodem resipiente. Melones verò semper sine manifesta comedi noxa.

Correctio.

Ne autem Melonum caro per concoctionem in ventriculo vitietur ac corrumpatur, noxámque aliquam facilè inferat, solent Viennenses Austriaci, ditiores præsertim (quotannis enim ferè non duntaxat domestici, verùm etiam exterorum regnorum adjacentium Melones divenduntur maxima in copia) cum pipere & sacchare eos comedere, vinúmque generosum superbibere. Esitantur tamen etiam cum pauco sale & pane. Vocant Melones suo idiomate Blutzer / & seminum Melonum emulsionem Blutzer milch / h.e. Lac Melonum, præstantissimum in febribus ardentibus remedium.

Emulsio seminum Melonum. Febris ardens.

Seminum autem medullam aquâ fontanâ aut alio aliquo liquore congruo priùs contusam, per cribrum setaceum emulgent angustissimum, aut pannum ad institutum accommodatum. Seminis hic Melopeponum & Peponum cremor febrientibus utiliter ex hordeacea ptisana, teste Matthiolo, propinatur, non solùm enim refrigerat, sitimque extinguit, sed etiam obstructiones tum hepatis, tum renum expedit, & urinam provocat.

Obstructiones. Urinæ ardor.

Datur tussientibus, tabidis, & marasmo affectis: atque etiam contra urinæ ardores valde prodest, additis pastillis ex Halicacabo, aut Glycyrrhizæ succo, Mannæ, Gummi Arabici, aut Tragacanthæ momento. Sed & magis confert, si seminum Papaveris cremor accedat, baccarúmque Halicacabi, & Malvæ decoctum.

Aq. destillata. Faciesm. concinna.

Ex Melopeponibus in particulas sectis, Ari, Bryoniæque radicibus, & Limonum succo, ac caprino lacte, quod hæc omnia superet additis, aqua vitreis organis, ut vocant, destillatur, qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt.

MELONES ABDELLAVI Ægypti.

Descr.

EX Melonibus quoddam à nostratibus planè diversos Ægyptij habent, quos Abdellavi vocant, ad differentiam aliorum quos Chatar [*Melonem ad Ægyptios [illegible] Alpino [illegible] B.pin. Melo 6. (5.phyt.) sive Melonis Ægyptij alterum genus,*] nominant.

Abdellavi. Chatar.

Usus.

Quorum usus ad cibum haud multùm jucundus percipitur, cæterisque omnibus insipidiores, ac molliori pulpa observantur. Habent tamen semina, quæ alijs omnibus longè magis ad refrigerandum præstare putant. Quare re, omnes ea plus alijs in usu frequentiori habent aliorum Melonum semina parvi facientes.

Semina.

Planta à nostratibus non multum differt, sed fructus fert oblongos, acutos, extremâ, & medium valde crassum habentes, Bahobab alibi narratis fructibus proximos. B.pin. vocat Melonem 5. (4.phyt.) sive Ægyptium.

Planta effigies. Melo Ægypt. C.B.

MELONES INDICI, Amplissimi.

Locus. Colore varias.

IN Americæ insula Madagascar, sive S. Laurentij, referente Theveto libri sui de America cap. 25. mirabilis crassitudinis Melones reperiuntur, & tantæ, quantam quis ulnis amplecti possit, coloris rubentis, & in quibusdam albi, alij lutei, salubriores multò nostris, potissimùm Lutetianis, cultis in aqua & fimo, magno sanitatis detrimento.

MELONES PERVANI.

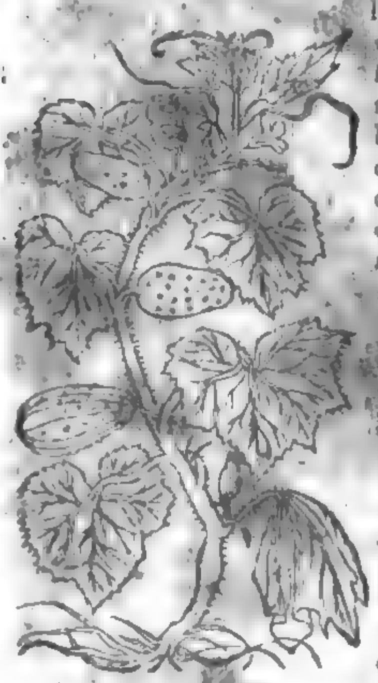
MElonem in valle Peruana tantâ felicitate provenit, ut radix caudicis crassitudinem assequatur, & viva aliquot annis in solo vigeat, quæ quotannis Melones profert, cujus luxuries non secus ac cæterarum arborum amputatur: Ioseph. Acosta l.4. c.19. B.pin. Melo 8. Melo peruanus.

CUCUMIS VULGARIS, VIRIDIS & albus.

Descr.

EX radicibus rectis, multisque candidis capillamentis fibratis, hirtis sarmentis, crassisque humi fusis, alternatim adnascuntur folia, palmi unius, aut alterius quoquo versum amplitudine, tactu aspera, angulis hederaceis [illegible], & serrata, scandentia, Melonum folijs asperiora, & majora, latioráque, è quorum alis capreoli exeunt, & flores (Lobl. lilacei, ex luteo pallentes, conniventésque noctu, aut marcescentes Volubilis ritu) quinquepartiti, semunciâ majores, duplices: quidam enim decidunt sine fructu, alij producunt fructus oblongos,

utrinque turbinatos, viridanti colore & albo, viridantes autem ubi maturi flavescunt, semipedem longi sunt; parùm ventricosi, angulosi, verrucosis, subnigricantibus tuberculis asperati: cortice teneriore, carne duriusculâ, candidâ, transparente, laxâ: sapore non ita grato, ut Melonum, inquit Tragus, sed peculiari quodam & agresti: semine copioso, pineolis putamine exutis accedens, compresso, angusto, Melonum seminibus adeò simili, teste Lobelio, ut neutiquam, nisi quia angustius [*non omnibus Melonibus*] & pusillo apiculo subtus protenso donatum est, discrepet: medullâ lactescente, admodum suavi, & multi usûs officinis.

Sapor.

Medulla.

An Sicya Theophr.

Plin. not.

Cuc. vulgares.

Cuc. longus.

An Pepo Diosc.

Iam descriptæ à nobis plantæ, Cucumeri scilic. communi, an respondeat Sicya Theophrasti, considerandum: Eam autem, ni fallor, Plinius miscuit, cum Sicyo Theophrasti, non distinguens eam à Melonibus nostris. Eum namque nomine Cucumeris comprehendere nostros vulgares facilè credimus, non autem longos illos, qui dicuntur artificiales, scio enim extare tale genus Cucumeris, præter Melonem longum: vide recurvatos nullo subjecto oleo, qui dicuntur serpentini, de quibus post. An nostri Cucumeres vulgares à Dioscoride Pepones dicantur perpendendum, quamvis Matthiolus dicat non admittendam eam opinionem, nihil tamen occurrit quod repugnet, nisi obstet Galeni sententia de Peponibus. Indagandum præterea est, an radix Cucumeris vulgaris vomitum moveat: Quicquid autem in contrarium afferatur, conveniunt tamen ea, quæ Dioscorides de Sicyo sativo pronunciavit, cum Melone nostrate, ut antea monuimus.

Sicyos Diosc. est Melo.

Adhibescunt ea, quæ Dod. in fol. lat. scripto prodidit. Passim, inquit, Cucumis pro eo habetur, qui Græcis σικυὸς ἥμερος, i.e. Cucumis sativus dicitur. Galeno autem non Cucumis, aut σίκυς, sed Melopepon est. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla, carove interior editur, sed omnis abjicitur, excepta hujus carne, quæ cum seminibus estur. Quod scribit Gal. lib. 2. de aliment. Homines, inquit, à carne Peponum interna abstinent, Melopeponum autem mandunt: dicitur Belgis Concommeren. Sunt qui Anguriam dici velint, sed omninò alius fructus est Anguria. Et hæc Dodonæus. Subjiciam aliorum opiniones, de nostro vulgari Cucumere.

Melopepo Galeno.

Anguria non est.

Cuc. luteus. Tragi Anguina Col.

Cucumerem luteum, quem Columella Anguinam vocat, Tragus ita delineat: In Cucumeris pomo luteo & oblongo multi prominent undique toruli, licet forma & colore elegantius sit Melone & Pepone, tamen crassiorum est partium, & cibis non perinde gratum: atque illa, quippe quòd peculiarem quendam & agrestem habeat saporem: intus candidum, ac acutis seminibus prorsus repletum. folia hujus asperiora sunt majora & latiora: gaudet mediocriter pingui Solo. Poma admodum oblonga fiunt, præsertim si per harundinem flos deducatur. Serapio *Kura* vocat: Hebræi *Kissuim*, Chaldæi *Katrata*, à qua voce *Chatheh* Serapionis non multùm abludit.

Kura.

Fuchs. not.

Monuimus ante, Fuchsium vocare Cucumerem sativum vulgarem, sed confundere cum Anguria.

Insubrium & Venetorum Cucumis Matth. Citrullus Hetruscorum.

Non planè discerni posse putat Matthiolus, an Dioscorides reddat vires ejus Cucumeris, qui propriè Insubribus & Venetis Cucumis dicitur; Hetruscis verò Citrullus, omnibus notissimus, an alterius, Hetrusci scil. qui aliis Italiæ populis Anguria vulgò nuncupatur. Siquidem non ex Dioscoride modò, sed nec ex aliis veteribus hactenus quenquam repererit, qui Cucumerem, qui Græcis propriè σίκυς appellatur, notis ullis repræsentarit. Sed quod Græci σίκυος vocabulo Hetruscorum Citrullum, & Insubrium, Venetorúmque Cucumerem, omnibus notissimum significarint, facilè conjici posse credit ex ipso Dioscoride. Quippe quòd Dioscorides asserat Cucumerem silvestrem solo fructu, à sativo discedere. Huic verò ille, quem Hetrusci Citrullum, alij verò Cucumerem dicunt, per omnia respondeat. Non possum igitur, ait, non liberè pronunciare, Dioscoridem Citruli nobis vocasse, non autem Anguriæ vires descripsisse. Quamobrem Fuchsius magno errore putat Cucumeres, quos Citrullos Hetrusci nominant, Augurias esse. Eadem repetit in comment. cum mag. fig. In hist. germ. refert quosdam in Bohemia vulgares Cucumeres, Citrullos vocare, propter similitudinem cum parvis Citriis. Sed necdum in epit. eorum admittit opinionem, qui nobiscum, & veriùs, nostro quidem judicio, vulgarem Cucumin, Peponem esse contendunt.

Sicyos Græcorũ Matt.

Fuchs. err.

Matth. refutat.

Sed & Corn. ait Cucumim sativum, Græcorum σίκυον & σίκυον (quam vocem in masculino & neutro genere profert) esse: recentiores verò Græcos ἀγγούριον vocare: Sic enim Simeonem Sethi habere: ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ πολὺ δὲ ψυχρότερα, frigida & humida secundo gradu. Ex hac autem appellatione Germanos partim Angurten, & partim Gurcken vocare. Nasci hodie multùm per omnem Scythiam & Sarmatiam, & apud Livones Pomum Rutenicum appellari.

Angurium.

Tetrangura.

Pomum rutenic.

Vide quæ Dalechampius de Cucumere sativo dixit, capite de Cucumere, Pepone & Melopepone in genere ex veteribus & Neotericis. Habes eodem hoc capite nomina linguarum, quæ prudens lector huc transtulerit.

Nomina linguar.

Cucumer latinè, σίκυς atticè, communis multis generibus dictio, omnem hanc in Latinis incertitudinem fecit, quod Cucumerem in Græcis ac Latinis audientes, ex ea quod hunc est, unum tantùm genus, Cucumer vulgo appellatum, fructu oblongo, & maculoso, significari crediderunt: quum Græci σίκυος nomine, genera multa numerent, quæ aut cartilagine, aut cute foris obducta, in oleraceis extra terram crescunt, & si hoc quod nunc Cucumis dicitur, illis primum, & supremum genus sit, atque posteriores Græci σίκυον simpliciter dixerint, Cucumerem vulgatum, quúmque Brassavolus, non tantùm Cucumerem vulgi, sed omnia Melonum genera, i.e. Cucumeres, Citrulos, & Angurias, comprehendi annotaverit: verùm per Cucumim absolutè, Anguriam intelligi oportere, quæ Hetruscis Cucumis dicitur: at per Cucumim citrinum, voce hac adjectâ, nostrum Cucumerem significari, ideo Hetruscis Citreolum vocatum, diminutivè, à flavo citrij colore: quem in extrema maturitate ostendit. Matthiolus evaginato ense, ac si pro aris, ac focis digladiaretur, sub voce σικύου, ex cõmuni omnium sententia, Cucumim Latinis ex Diosc. intelligi contendit: i.e. Hetruscorum Citrullum, quũ illis Cucumis, nostratibus sit Anguria. Matthiolus autem etsi probet

Σίκυς.

Matth. reprob.

Sicyos

Sicyos (agrios addito) erraticum Cucumerem: at nullà adjectione, vulgatum etiam significare, non tamen tollit, plura ex aliis denotare posse, ut secundo sui Coroll. Hermolaus facilè indicat: præterea Dioscorides alvo & stomacho perquam utiles haberi Cucumeres ostendit, qui quum adeò difficilis sint concoctionis, ut etiam secundo die, ex Plinio, consentiente Matthiolo, stomacho immorentur, atque ex Gal. 2. de alimen. facult. cap. 6. suæ substantiæ proprietate, coctu sint difficiles, pravique succi, quâ ratione alvo, & stomacho amicentur, non solùm naturaliter, sed etiam ex symptomate, doceat obsecro, ait Apollo Rad. 1. supra El. Diathod. commune, Matthiolus: nam sic omnia pari modo frigida, alvo accommoda dici possent: quicquid sit nostrum Cucumerem, & Hetruscorum Citrullum, pro Cucumere accipiam.

Cucumeres Anguill. Cæterum, Anguill. epist. 7. narrat Cucumeres inveniri & virides, & albos, & longos, & contortos, & glabros, ac asperos, omnes notos: Anguinum dictum viridem esse & contortum, & serpentem.

Tab. not. Apud Tab. effigies Cucumeris ex Hispanico semine nati proponitur sine descriptione, non indicato quidem discrimine à vulgari Cucumere, cujus imaginem ibidem quoque habet.

Synon. C. Bauh. phyt. & pin. itémque apud Matth. vocavit Cucumerem 1. sive sativum vulgarem: Cucumerem sativum Brunfelf. Matth. Fuchs. Dodon. gall. Lon. Cast. Cucumerem, Trag. Ang. Turn. Lac. Fracast. & Tab. Cucumerem vulgarem, Dod. Ger. Cucumer sativum, Cord. in Diosc. Cucumeres sativos & esculentos Lob. adv. & Ic. p. 638. obs. p. 363. Cucumim esculentum: Citreolum vulgo Cæsalpini: Sicyon Galeni quorundam, & ejusdem Melopeponem aliorum: fructu maturo subluteo: toto etiam albo: toto etiam viridi: magnitudine quoque & formâ vario, longum, recurvum: lævem, asperum.

Varietas.

Locus & Tempus. Seritur in hortis: pinguia & aprica amat loca. Julio & Augusto mense fructus edules, cum ipsis seminibus, sed Septembri demum ad perfectam maturitatem proveniunt.

Vires & Usus. Dioscoridis vires de Cucumere & Pepone posuimus ex veterum sententia, ceu ea quæ circa Cucumeris vires memoriæ prodidit Galenus. *Delectus.* Dodonæus eligit virides, nondum maturos: maturi siquidem & jam citrini facti esui haud sunt idonei. *Semen frigidum.* Semen frigidum quidem, sed multò minùs quàm fructus. Apериendi vim atque extergendi præterea obtinet: urinas movet: jocineris obstructiones aperit: pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodest: *Inflammatio pectoris.* contusum, forisque absterſorij loco adhibitum, cutim splendidam reddit: Galeno autem non Cucumis, aut *σίκυς*, sed Melopepon est, &c.

Qui calidioris temperaturæ sunt homines, inquit Tragus, aut ab ineunte ætate ejusmodi cibis assueti, hisce vesci possunt. At qui frigidiore sunt prædit ventriculo, si hoc cibo frequentiùs uti voluerint, facilè in febres incidere possunt. *Noxam frigidiori ventriculo inferet.* Cucumeres intrinsecus ad calidas affectiones usurpari possunt. Extrinsecus succus cum semine adjectâ farinâ, siccatus in Sole, cogitur in smegma, quod faciem repurgat, & nitorem affert, sed cum vino illinire oportet: *Smegma.* mulieribus hæc medicina convenit. De Cucumere ita cecinit Baptista Fiera,

Sic nunc humescens Cucumis, gelidúsque Citrullus,
Ut tremuli ardores cordis dote levet.
Ne diuturna tamen fit concomitata cavet;
Febris, in assiduos si detur esca cibos.
Hic bilem, subigitque sitim, stomachóque calenti
Gratus erit, medicus si sapit arte coqui.

Vires Anguriæ sive Cucumeris Simeonis Sethi posuimus capite Colocynthidis folio citreoli, sive laciniati. *Lob. taxat.* Lobelius vulgari Cucumeri vires Cucumeris Dioscoridis adscribit. Miror autem eum in obs. Cucumeri vulgari attribuere vires ex Dioscoride, & Galeno, itemque Ægineta Cucumeris eorum sativi, quum in Adverl. dixerit, Melones nostros, sive vulgi Italici Pepones, esse antiquorum (præsertim Dioscoridis) Cucumerem domesticum, ac etiam scribat in iisdem Observ. quasi sibi contrarius, Melonem vulgi esse Melopeponem Dioscoridis, ibidem Melonis iconem ponens, subjiciénsque Peponis vires ex Dioscoride. *In acetariis.* Cucumis vulgaris, major quidem, decorticatur, ac transversim in orbiculos tenuissimos, quoad fieri amat, dissecatur: sale aspergitur, paropsidéque duplici excipitur, agitando eousque donec aqueus humor majori ex parte eliciatur, deperdaturque. Sic agitati Cucumeris orbiculi, cum Pipere, oleo & aceto comeduntur. *Conditura.* Parvi aceto, sale, Pipere & Fœniculo quotannis condiuntur: insuruntur etiam quandoque Garyophylli per totum annum conservantur. Mirè, præter cæteras vires, appetentiam excitando, æstuanti ventriculo conferunt.

CUCUMER MINOR, PYriformis.

Cucumerem hunc minorem Ger. & Tabernomontani, Klein biren Cucummern, Cucumeribus aliis minorem eisq; similem, nisi piro par esset, ineptè, meo quidem judicio, Nicol. Braun *Nic. Braun not.* capite de Cucumere silvestri collocavit.

Bauh. phyt. & pin. vocat Cucumim 4. sive Pyriformem.

CUCUMERES LONgissimi.

Cucumis flexuosus, authore Lobelio, sive anguinus prorsum similimus est vulgari flagellis, *Cuc flexuosus Lob. Lob hallucinatur.* foliis & claviculis. Nos autem observavimus, ei folia esse minùs aspera, quàm in vulgari, quædam etiam subrotunda, parùm laciniata, & angulosa, alia magis, : fructus longi instar serpentis se contorquentes, albi, quasi canaliculati, & striati, pulpâ albâ, sapore vulgaris: semine albo. Ex his liquido constat, hallucinatum esse Lobelium.

Plinius per Cucumeres in fistula flore demisso, *Plinio Cuc. in fistula flore, &c.* mirâ longitudine excrescentes, Cucumeres nostros longissimos innuere videtur, eosq; arte tam longos fieri & quidem e vulgaribus credidit. Ego autē nostros hos lōgissimos specie à vulgaribus differre, asserere non vereor, & tales naturâ, nō arte esse, quicquid dicat Matthiolus, cui ut in plerisq; aliis suis credimus. *Citruli anguinum modo contorti, Matth.* Vidi, inquit, Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas cōjectos mirâ longitudine excrevisse. E quorum semine, qui postmodum orti sunt,

eandem, effinxerunt formam, & admittunt in vite pendentes, anguium modo contorti videntur. In hist. germ. vocat Cucumeres longos, anguinos, recurvos, sulcatos, albos, asperos, sapore & odore eodem cum vulgaribus: foliis asperis, ut Melonum. Camerarius in hist. germ. Matthioli pingit Cucumeres longos, à longis Matthioli quodammodo diversos, vocatque germ. Ein ander art langer Gurcken / h.e. speciem aliam Cucumerum longorum, iconem autem ex ipsa planta viva, ut ait, depingi curavit: folia ejus Melonum simil a scribit, itemque flores: Cæterùm, fructum minùs canaliculatum, tuberculis interim inæqualem, vulgaris ad modum, sed semen longè minus. Hos imbrium frequentiam perferre non posse, multóque gaudere sole, uti Melopepones, quibus similes penè forent, nisi differentiam faceret fructûs sapor, atque forma. Nos aliis discernendum damus, an differat Camerarij Cucumis, à Matthiolino & nostro, quia in epit. simpliciter pro Cucumere Matthioli longo suam iconem proposuit. Verùm in hist. germ. dicit quodammodo diversam, & aliam speciem, ut ex recitatis ejus verbis ostendimus.

Cucumis longus eodem. *Icon Cam.* *Cam. not.*

Dodonæus oblongos Cucumeres artem & culturam primò ut totum produxisse narrat, & crebrò recurvos reperiri, indéque anguinos vocari.

Cuc. oblongus, Dod.

Quem Lobel Obs. p. 363. & Icon. p. 639. Cucumim anguinum, flexuosúmve inscribit, tenerâ cute, nitore herbido, cumque Adversi incurva gracilitate anguium flexum, & longitudinem, & crassitiem æquare scribit, indéque nomen habere.

Cuc. flexuosus, Lob.

De hoc Cæsalpinus ait: Alter Citreolus est fructus non absimilis [*à Citreolo vulgò h.e. Cucumere*] sapore, qui crudus ante maturitatem carne tenerâ, & fragili gratus est, sed formâ dissimili: crescit enim, qua cogitur formâ, ut plurimum anguis modo intorta pluribus sulcis vel potiùs striis discurrentibus, simili modò horridus, colore candicante. Florentiæ Mellonem vocant, sed huic minor authoritas quàm Citreolo: ejus planta assurgit in pergulas magis, unde fructus pendent, qui si permittantur ad justum incrementum pervenire, crassescunt in longitudine multùm, ut Cucurbita. Nuper tertium genus [*Cucumis Aegyptius Chate, ut opinor, de quo deinceps agendum erit*] advectum est fructu cubitali tenerrimo: prædicti ergo fructus recenter orti & immaturi gratiores sunt, quam perfecti & maturi, omnes oblongâ figura constantes, Cucurbitis longis proportione respondentes. Cæterùm, ex Theophrasti verbis colligere licet, ejus Sicyam, Citreolum nostrum significare, præcipuè anguis modo intortum.

Citreolus anguis modo intortus Cæs. *Mello Florentiæ.* *Sicya Theophr. est.*

Tab. Cucumim anguinum, germ. Schlangen Kurbß appellat, minùs aptè. B. phyt. & pin. dicitur Cucumis 2. sive flexuosus: Cucumis anguinus & tortilis, Lac. Cucumis anguinus, Ang. Gesn. col. Lugd. anguina, Tab. Ger. Cucumis sativus 2. Cast. Citreolus alter formâ anguis, Cæs.

Cuc. anguinus, Tab. C. Baub.

Ejus autem speciem haberi ait fructu cubitali Sic in regno Congiano insignis magnitudinis & suavitatis haberi: narrat Ind. orl. l. 2. c. 1. Videtur hæc nobis Cucumis Egyptius Chate. Nec Cæsalpini delineatio abhorret.

CVCVMIS ÆGYPTIVS CHATE.

Cucumis Ægyptius folia habet minora, albiora, molliora, ac rotundiora, quàm nostrates, fructus admodum differentes, longiores, viridiores: cortice plano, molli, æquali, sapore dulciori.

Descr.

Vocant hoc genus Cucumerum Ægyptij Chate, quæ planta à communi Cucumere aliâ quidē re non differt, nisi magnitudine, colore & mollitie, Alpinus.

Chate Ægypti, Alp.

An est hic Cucumis Cæs. Citreoli tertium genus, nuper advectum, fructu cubitali, tenerrimo? An Bauhino Cucumis tertij, sive flexuosi species fructu cubitali. Idem vocat Cucumim 5. sive Ægyptium rotundifolium.

An Citreoli 3 genus Cæs. *Cuc. Aegyptius rotundifol. Baub.*

Horum usum corporibus in cibo ipsis tum crudis, tum coctis vescentibus, salubrem esse apud omnes eorum locorum incolas creditur. Sunt enim concoctu faciliores. Medici aliqui ibi nonnullis febricitantibus crudos etiam mandendos concedunt, præsertimque peste affectis, quibus Cucumeres hos crudos esitatos summè conducere omnibus (qua ratione nescit Alpinus author) persuasum sit. Coctos in ardentibus febribus, utiles esse ratione confirmatur, quando refrigerent, atque humectent. In renum & vesicæ calidis morbis, cum lacte coctos Cucumeres multis diebus non sine multa utilitate in cibo sumuntur. Lac etiam ipsorum seminum pro iisdem malis per os sumere sæpè solent. Ad oculorum verò, aliarúmque partium calidas inflammationes pulpa contusa Cucumerum lacti mixta utuntur. Et ad sedandos podagricos dolores à causa calida concitatos, succum lacte, oleóque rosaceo mistum, partes liniendo, adhibent. Sullatitiam aquam ad libram ad jecoris caliditatem corrigendam, & ad sanandos renes tum inflammatos, tum à calculis vexatos multis diebus ægros bibere consulunt, quibus ipsam satis iis conferre experientiæ compertum est. Sunt aliqui, qui ad hæc eadem mala aquâ stillatitiâ lacti eorundem Cucumerorum seminum mistâ, uti solent.

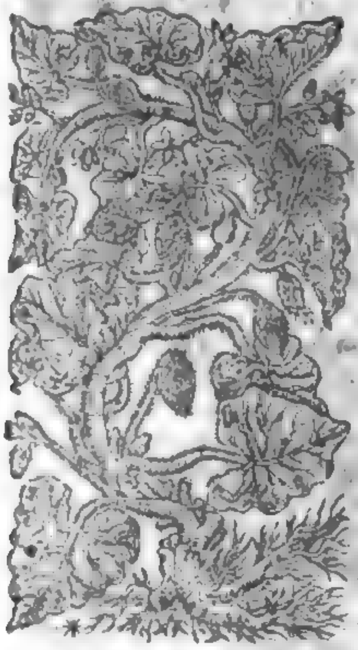
Usus. *Vires.* *Febres.* *Pestis.* *Causus.* *Renum & vesicæ morbi.* *Inflammationes.* *Podagrici dolores.*

CVCVMIS SILVESTRIS SIVE asininus. CAP. XI.

Cucumer asininus Seplasiis dictus, Melonis folium quodammodo refert, sed mollius, quàm Cucumeres vulgares, iis etiam magis incanum, præsertim parte infernâ, vel cineritium, crassius, & asperius, longis & hirtis pediculis appensum, ex flagellis ramosorum caulium teretibus, striatis & hispidis enatum: flores sativi floribus multis numeris minores sunt, quinquefolij, calathi formâ, colore ex albido herbaceo, tantullum in dilutiorem flavedinem decli-

Descr.

declinante, saturatiùs tinctis apicibus medium occupantibus: fructus majorem glandem cerri æquat, cui & formâ olivæ respondet, superficie spinulis crebris, brevibus horrente qui maturus levissimo attactu virosum succum cum lubrico semine violenter ejaculatur: pueris, ubi sponte provenit, notissimus; inquit Lobelius, qui fructum turgétem, vix dum tactum digitis ludibundi in faciem invicem elidunt semina, succóq; peramaro & viroso, os, oculósque perfundunt. Semen pullo esse colore, vel cinereo-nigricante constat, Colocynthidis non dissimili, sed minore: radicem longam, crassam, albam, paucis adnatis donatam. Lobelio repens est planta, humilis, non topiaria.

Sicys silv. Diosc. Cucumis silvestris [σίκυς ἄγριος] solo fructu à sativo differt, multò minorem eum habens, oblongis glandibus similem: folia verò & farmenta sativo similia sunt: radix alba & magna, frutice in totum amaro: Dioscoridi.

Sicyos silv. Theophr. Theophrastus Sicyon silvestrem vocat; sativo penitùs incomparabilem, sed aspectus tantùm similitudinem gerentem: loca algentia quærentem, ex cujus fructu medicamen liquatum, Elaterium [*Agitatorium Gaza vertit*] vocatum fiat.

Agitatorium. Plin. Cuc. sil. Cuc. anguinus. Sativa major. Delectus. Cucumin silvestrem (inquit Plin. l. 20. c. 2.) multi hunc esse apud nos, qui Anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur, quo decocto mures de ejus sparsa medicina non attingunt: est multò infra magnitudinem sativi. ex eo fit Elaterium succo expresso ex semine, cujus causa nisi maturiùs inciditur, semen exilit, oculorum etiam periculo. Aliqui in Arabia natum magnificant, mox Cyrenis, alij in Archadia tradunt, similem Heliotropio, cujus inter folia, & ramos provenire magnitudine Nucis Iuglandis semen. esse autem ad speciem scorpionis, caudâ inflexâ sed candidâ, aliqui etiam ab eo scorpionum Cucumin vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus, & semine, & elaterio, sed hoc genus apud nos non visum est.

Cæterùm, à Theophrasto maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Cucumerem silv. solo fructu distare à sativo dixerit: Theophrastus verò sativo penitùs incomparabilem pronunciaverit. Et sanè qui ambos Cucumeres contulerint, magnam invenient in sarmentis, foliis & radic. differentiam, quicquid hallucinatus dixerit Fuchsius. *Fuch hallucinatur.*

Synon. cum nominib. linguar. Σίκυς ἄγριος Græcorum, est Cucumer silvestris Matthiolo, Ang. Fucht. & Lac. Cucumis silv. Trago, Lon. Cast. Cæs. Cam. Dod. gall. & lat. in fol. p. 175. ubi iconem habet & descriptionem in lib. purgan. med. exhibita nomine Cucumeris silvestris, nec plura addit, quam in Purgant. historia fecerat: Eandem *Dod. illustr.* figuram alibi p. 652. repetit eodem nomine, inquiens: Hujus autem (intellige Melonis) vel etiam superioris, puta Cucumeris silvestre genus est, quem σίκυν ἄγριον, & silvestrem Cucumerem vocant: Nec aliud addit. Quid autem opus erat figuram repetere, quemadmodum in aliis etiam factum. Idem in Lobelij fit, ut, ita ne diversos ejusdem iconis faciant ti-tulos ad quæstum. Cucumis agrestis, Brunf. Lugd. & Gesdan Dioscor. ubi notat in Dioscoridis capite eundem ab sordi. reperiri. Cucumis anguinus, Cordo in hist. Turn. & Gesn. de coll. Cucumis erraticus Gesn. h. cui & asininus, cui quoque Tab. Ger. & Eyst. Cucumer agrestis Brunf. & Lugd. Cucumer silv. Elaterij, Cucumis asininus officinarum, Lob. adv. obs. p. 368. Ic. p. 646. Cuc. silv. asininus C. Bauhino. Arab. *Chesealhimar, Katealhenei, & Chethaalhamar.* Germ. Wilde Cucumer / Esel Cucumer / & Springs Kurbs: quibusdam etiam Pompen / propterea quod semen & humorem ejaculetur, quemadmodum machinæ quædam aquam, quam Germani Pompen appellant. Sunt tandem quibus Igelskurbs / quod sonat, Erinacei, sive echini Cucurbita. Belgis, Wilde Concommeren: Gall. *Concombre sauuage.* It. *Cocomero salvatico.* Hisp. *Cogombrillos amaragon.* Angli, inquit Lobelius, Noli me tangere vocarunt, quod nomen tamen propriè aliis plantis quoque debetur. Non immeritò autem Cucumerem agrestem potiùs dixerunt, quàm asininum aut silvestrem: quia omnium hujus generis plantarum suapte sponte, importunoque admodum proventu oriatur, circa mœnia, areas, & stabulorum fimeta, in Italia, & Narbonensi, Provincialique Gallia.

Cuc. anguinus. Cuc. asin. Cuc. agrestis. Echini Cucurbita. Noli me tangere. Cuc. agrestis.

Locus & Tempus. Augusto mense floret, atque subinde Autumno fructum tempestivum producit: in Germania, quod sciam, inquit Fuchsius non nisi satus provenit. Semel autem satus pluribus inde annis facilè renascitur, teste Dodonæo; non tamen è radice revirescens, sed ex seminibus sparsis proveniens. In plerisque calidis regionibus in ruderibus, sabulosis, aliisque incultis locis circa Autumnum fructus maturantur, atque eo tempore ad Elaterium conficiendum colligitur, de quo posthac dicendum erit, ubi & vires hujus Cucumeris recensebimus ex veterum & recentiorum opinione.

CVCVMERIS SILV. SVCCVS, Elaterium.

Plinius. ELaterium verum ex medulla plurima Cucumeris silv. & pauca ei hærente mucagine medullosa non ex ipsis Cucumerulis parandum esse colligitur ex Plinio Cucumim (inquit l. 20. c. 1.) silvestrem esse diximus, multò infra magnitudinem sativi. Ex eo fit medicamentum quod vocatur Elaterium, succo expresso è semine [*est itaque hic Plinius semen intempestive reddit. Dalech.*] Cujus causa nisi maturiùs incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. [*Nam cùm exilit à pediculo, acrem succum emittit, qui oculos contactu lædit. Dal.*] Servatur autem decerptus unâ nocte: postero die inciditur harundine. Semen quoque cinere [*longe aliter hæc Diosc.*] conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam: qui expressus excipitur aquâ cœlesti, atque subsidit, deinde sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarúmque ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus Vitium, non attingi uvas ab avibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur succóque dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas vocant: parotidas & panos [*τὰ φύματα, τὰ πανώδη, tumores pani similes, sub faucibus & auribus ac inguinibus. Nævius in Ostione,*

Qui me miserum miseriorem reddit, quàm panus pe- ...]

Plin. not. Plin. delus. Plin. lest à Diosc. diversa. Vires.

sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestivum est Autumno. [*nam planta Augusto floret, fructus autem Septembri perficitur. Dal.*] Nec ullum ex medicamentis longiore ævo durat. Incipit à trimatu. [*Dioscorides in prolog. præter Elaterium ...* *Longo æv.*

grum & album, alia medicamenta, scribit inutilia esse à trimatu: Elaterium verò à bimatu ad decennium utile esse detectionibus. Dalech.] Si quis recentiore uti velit, pastillos in novo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo vetustius; fuitque jam ducentis annis servatum, ut author est Theophrastus. Et usque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. [*Dioscoridi, lucernarum luminibus obiectum, facile flagrat & ardescit. Dal.*] Hoc enim veri experimentum est, si admotum priùs quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum [*cum candore nonnihil humidum, Dal.*] ac læve herbaceo aut scabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato semine adjuvari, si terram non attigerit. partus verò, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum Cucumin qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem Heliotropio; &c. [*Herbarij omnes comparant cum sativo. Suspicatur autem Dalech. in autore Græco, unde Plinius hæc sumpsit, scriptum fuisse ἄγριον σίκυον τῷ ἡλιοτροπίῳ, alteri Cucumeri similem esse, Pliniumque legisse ἡλιοτροπίῳ. Quidam tamen Heliotropio similem esse colore foliorum interpretantur.*] efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & Elaterio, & ad purgandum uterum, alvósque. Modus portione virium à dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas [*morbum faucium gravissimum*, Plaut. in Mostell.

> *In anginā ego nunc me velim verti, ut veneficæ illi*
> *Fauces prehendam, atque enicem scelestam stimulatricem.*
> Lucillius apud Nonium.
> *Insperato abiit, quem una angina abstulit hora.*

& arterias cum melle & oleo vetere sanat. Idem eodem libro c. 2. Multi hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de ejus medicina non attingunt. Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum verò dolori semine solo siccato, dein trito, triginta denariorum pondere, in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitu cum lacte mulierum. Purgat eas Elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo verò regio in nares conjectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia sativis attribuunt.

De Cucumeris silvestris viribus, ejúsque succo Elaterio sic inquit Dioscorides: Totus frutex amarus est. Succus foliorum instillatus ad aurium dolores facit. Radix cum polenta imposita, omnem veterem tumorem discutit. Eadem cum resina Terebinthina imposita, tubercula rumpit: cum aceto cocta & imposita, podagras discutit. Ad coxendicum dolorem per clysterem infunditur. Decoctum ejus in dentium dolore colluitur. Arida trita vitiligines, lepras, impetigines exterit: cicatrices nigras & maculas in facie depurgat. Succus radicis sesquioboli pondere minimum exhibitus, & cortex quartâ acetabuli parte, bilem & pituitam purgat, maximè in hydropicis. Facit purgationem citra stomachi læsionem. Sumenda autem est radicis selibra, & cum duabus libris vini, præsertim Libyci, terenda: & ex hoc dandi sunt cyathi tres jejunis, tribus interpositis diebus, donec tumor satis contrahatur. Quod verò Elaterium dicitur, ex fructu Cucumerum paratur, hoc modo. Cucumeres qui ad tactum desiliunt electos ac repositos per noctem finito. Postridie cribrum non densum crateri imponito, & ad cultrum supinum acie sursum conversa, singulos Cucumeres ambabus manibus prehensos dividito, & humorem per cribrum in suppositum craterem exprimito, ita ut insuper etiam quod carnosum in ipsis est, & cribro adhæret, exprimas, quo & ipsum in craterem illabatur. Quum verò totum expresseris, finito ipsum subsidere. Deinde in pelvim appositam quæ expressa sunt mittito. Quæ verò secta sunt, in cribro acervata, & dulci aquâ affusâ expressa, ipsa quidem abjicito: humorem verò in pelvi turbatum & linteo contectum, ad solem exponito. Et quum subsederit, omnem supernatantem aquam unà cum eo quod concretum superstat, diffundito. Et hoc sæpè facito, donec superstans aqua constiterit: quâ diligenter guttatim expressâ, id quod subsidet in mortarium missum terito & in pastillos efformato. Quidam quò humor citò resiccetur cinerem cribratum per terram sternunt, & medio excavato, triplex linteum supertendunt, & super hoc Elaterium cum humore fundunt, resiccatum autem in mortario, velut dictum est, terunt. Alioqui pro aqua marinam affundentes lavant. Alij in postrema lotione aquam mulsam affundunt. Optimum Elaterium esse putatur, quod cum albore humectum est, non grave, læve, gustu amarissimum, & ad lucernam admotum facilè ardens. Quod verò prasinum est, asperum, aspectu turbulentum, Ervo & cinere plenum, hoc grave est & vitiosum. Quidam ad Cucumeris succum ammiscent amylum, quo levitatem & candorem consequatur. A bimatu porrò ad decennium usque, idoneum est Elaterium ad purgationes. Perfecta ejus potio est obolus: minima semiobolus: pueris ærei duo. Amplius potum periculum affert. Movet purgationem sursum ac deorsum pituitam & bilem ducens. Purgatio per ipsum optima est difficulter spirantibus. Proinde si per alvum purgare voles, duplo sale ammixto, & de Stibio quantum ad colorem inducendum satis est, cum aqua efformata catapotia Ervi magnitudine exhibeto. Sorbeat autem insuper aquæ tepidæ cyathum unum. Ad vomitum verò, aqua ipsum diluito & locos sub lingua penitissimè cum pinna illinito. Si verò difficulter vomant, oleo aut unguento irino diluito: & ne dormiant, prohibeto. Cæterùm, his qui nimium purgantur, assiduè vinum & oleum exhibendum est. Vomentes enim restituuntur. Si verò vomitus non cessent, aqua frigida, & polenta, & posca, & pomorum fructus, & quæcunque stomachum densare possunt exhibeantur. Movet Elaterium etiam menses, & in pesso appositum fœtus enecat. Idem cum lacte in nares infusum, morbum regium depurgat: & diuturnos capitis dolores summovet. In anginis efficaciter illinitur cum oleo vetere, aut melle, aut felle taurino.

Cucumeris silvestris fructûs ipsius succum, Elaterium vocatum, & non minimè radicis aut foliorum ad medicationes perutilem esse ipse quoque Galenus prodidit. Elaterium, inquit, menses ciet & fœtum interimit appositum ceu alia omnia amara & subtilium partium, maximè si aliquam habeant caliditatem, veluti Elaterium. Summè siquidem amarum est, leviter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientium. Porrò tale protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo anginâ laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo vetere. Bonum item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atque Elaterium quidem ejusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licèt similem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipsa radix adsimilem facultatem possidet, abstergit namque, digerit, atque emollit. Porrò cortex eo potentiùs desiccat.

Ex Mesues authoritate in comm. Silvij hæc adferuntur. Cucumer agrestis, folio sativi Cucumeris, sed asperiori, fructu ejusdem, sed parvo, asperrimo, amarissimo: cujus perfecti ac præcipuè ex eo succi laus

Delectus. *Superstitio.* *Plinij lapsus.* *Dosis.* *Angina.* *Articulorum morbi.* *Lumborum dolor.* *Tumores.* *Elaterium gravidis nocivum.* *Diosc.* *Foliorum succus.* *Coxendicum dolor.* *Succus radicis.* *Hydrops.* *Modus parandi Elaterium.* *Humor ut citò resiccetur.* *Elaterij delectus.* *Dosis in potione.* *Ut per alvum purget, vel per vomitum.* *Fœtus enecat.* *Angina.* *Galenus.* *Temperamentum.* *Dolores capitis.* *Mesue.* *Fructus perf. [illegible]*

laus est, secunda radicis. Idem fructus jam absolutus, si maturitate pallescat, viridisque esse desierit, & amaritudine sit eximia, succúmque remittat album & subpinguem, est calidior. Imperfectus autem tam est noxius, ut sanguinem educat. Succus autem exeunte Æstate excipitur, radix fine Veris colligitur. Eadem in medicamenta multùm efficacia & celebria recipitur. Calidus est & siccus ordine tertio: substantiâ igneâ, & terreâ ustâ constat. Purgat potenter pituitam vomitu & dejectione, & interdum bilem, si vacuari parata est: serosum [*& non serosum, ut Silv. legit.*] excrementum, etiam & crassum contumax, atque adeò à juncturis mirificè trahit, præsertim succo & radice, ob id earum dolores sanat, ischiadem etiam, juvat aperte cataplasmate impositus, vel clystere injectus. Vim namque purgatricem Scammonio proximam ei tribuit Ioannitius. Si enim vacuet immodicè etiam sanguinem trahit. Radices item ejus cum absinthio in aqua & oleo [illegible], hemicraniam molestam & cotatu difficilem sanant, si ipso decocto tempora foveantur, & iisdem radices eædem, [illegible] tritæ cataplasmate applicentur. Succus quoque ipsius, naribus injectus, cum pauco lacte idem efficit. Excrementa enim cerebri evocat, & nasi fœtorem ab horum putredine ortum persanat: cephalalgiam quoque veterem, & epilepsiam. Idem cataplasma, præsertim si stercus caprinum addatur, tumores magnos, duros, & strumas resolvit. Succus quoque, & decoctum tum fructûs, tum radicis hydropem juvat potu (valenter enim aquas serosas vacuat) & icterum, & obstructionem hepatis & lienis. Pulvis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contusionibus succedanea dissipat. Succus radicis cum farina Fabarum, sordem faciei & fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet & lentigines. Resolvit enim, tenuat, terget, siccat, solvit molestè, & tardè aperit obstructa, & ora venarum. Ne ora venarum aperiat & ulceret hic succus, & cum tor[illegible]ibus, & anxiâ molestiâ vacuet: datur cum Bdellio, vel Tragacantho, vel lacte dulci recenter mulso, aut mulsa, & sale: promptiùs autem purgat cum pauco sale gemmæ & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatem pallentibus clementer sine compressione multâ extractus siccatur, ut Scammonium & Aloë. Nonnulli inter siccandum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt, dum siccando cogi incipit: alij alia immittunt pro scopis variis. Triennio servatur, post sex menses utendus. Noxam autem ab eo corpori impressam delent aqua hordei, mulsa, vinum, oleum. Datur succus à granis 10. ad drachmæ unius partem tertiam: Pulvis radicis à granis quindecim ad drachmæ semissem. Radice hujus multùm utuntur practici Monspelienses, cujus efficacitatem deprehendas ex unguento Agrippæ, Ciclaminis, & aliis etiam internis, ut Anasarca & Ascite.

Rondeletio primùm & post Lobelio ex Plinio conjectura fuit Elaterium verum ex medulla seminis candida pluma (quæ minus quàm fructus, aut folia ingrata est, quæque præsertim Sole siccata, flammisque admota, tota urendo deflagrat) ex pauca ei hærente muccagine medullosa, & non ex ipsis Cucumerulis parandum esse. Perquam autem celebre fuit antiquis catharticum, ut de Hippocrate & Theophrasto liquet, Elaterium, quasi dicas exagitans, turbátve ciens medicamentum: vehementer námque supernè, infernéque alvum citabat, pusilla dosi, nempe oboli, vel scrupulo semisse, per se, vel adjecto salis altero tanto, & Stibij quod colorando satis esset. Probatissimum fuit, læve, non asperum, nec ponderosum, sed album, nec aridum, vel exustum, vehementer amarum, & lucernæ objectum facilè flagrans. Quæ non lectori plantarum consulto, non rixandi, sed cognoscendi cupido, facilè recegint planè perviam hujus loci in Theophrasto & Dioscoride salebrosi intellectionem: cum namque ex Cucumerulis illis succus effluat admodum tenuis, viridis, aqueus, ignéque densatus, inæqualis, nigricans, ac objectus lumini nequaquam flammam alens, paucisque annis mucidus, putrisque futurus, verisimile Lobelio quidem fuit, vel Theophrasti, vel Dioscoridis Elaterium dici non posse, tum propter illas omnes, jam quas dixit, reprobi notas, tum quia nec durat, nec flagrat. Quare ipse superioribus annis cùm in Gallia Narbonensi parallel Dioscoridis & Theophrasti instituto, curasset[illegible] parandum multis modis: tandem maximam Cucumerulûm copiam colligendam curavit, è quibus super cribro incisis, seminis tusi, & cribro manibus pressi, medullam sive muccaginem Psillij similem subter cribrum transmissam excepit. Cucumerulorum eorundem succo affuso, & aquæ fontanæ nonnihil, quò faciliùs gluten remitterent trans cribrum: istud partim Soli sub dio expositum nigricans habuit, partim verò igne aut sub cineribus exsiccatum, albidum & pullum. Vtrumque tamen lucernæ admotum actutum flammam dabat, & alebat suâ pinguedine: quin etiam quale ipsi adhuc in musæolo longè aridum superest, faciliùs uret, cujusmodi nunquam poterit parari ex sola Cucumerulorum aqua, muccosáve carne, ut probè norunt, qui sæpiùs periculum fecerunt. Eapropter Plinius videtur cæteris meliùs & veriùs ex Theophrasto, aut quopiam alio classico authore, ad Dioscoridis sententiam accessisse; quum ex fructu, & semine faciendum censet: nimirum ut objectum flammæ flagret, quale optimum tradit Dioscorides: quem suum ducem ignavè hic deserit Senensis commentator, & insulsè sugillare videtur, dum contentiosas texit ambages authoritatum farragine. Sanè par est, quo dictum modo, commodiùs, mitiusque purgare, adeóque diutiùs non putre durare, quia acris virulentúsque succus medulla pingui seminis retunditur & mitescit, nec perinde (qua oleaginosum pingue) putrescit: mitior etiam vis in semine & par ratio quæ in Colocynthide.

Nunc à Theophrasto maximè dissentire videtur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium dejectionibus utile esse. Theophrastus verò idem ducentis annis virtute mirabili servatum esse scripserit. Cui dus tandem Æginetæ sententiam magis laudaverit, qui illud probat, quod ad viridem colorem inclinat, Dioscorides verò candidum. Impossibile siquidem contenderit viridem per se succum, cùm exsiccatur, candidum fieri. Sed esse & alia quædam in hoc capite absurda scribit.

Temperamentum. *Silv. corrig.* *Ischias.* *Scammonio Ioannitio.* *Struma.* *Icterus.* *Pulvis radicis.* *Cutis fœda.* *Lentigo.* *Noxæ corrigunt.* *Dosis.* *Vera compositio Lob.* *Catharticum.* *Colorandi.* *Theophr. & Diosc. carpuntur.* *Plinius ad Dioscoridis sententiam accedit.* *Matth. reprehe.* *Theophr. dissentit Diosc.* *Æginetæ sententia probatur.* *Diosc. caput mancum.*

BALSAMINA CVCVMERARIA.
CAP. XII.

EX radice parva, fibrata, semestri pronascuntur viticulæ, unius aut duorum cubitorum, tenues, striatæ, angulosæ, quæ clavicularum ope, quas ad folia singula emittit, perticis se circumvolvit: folia Bryoniæ, vel potiùs Vitis foliis similia, minora, concinniùs divisa, hilari virore nitent, penitus glabra, pediculo unciam aut sescunciam circiter longo, amarore quodam & acrimonia levi prædita. è foliorum alis flores prodeunt, ex quinque foliolis acuminatis compositi, colore ex albido lutei, staminibus etiam luteis, quos excipiunt fructus sublongi, qui maturi rubent; vel ut ait Lobelius, superficie carnéque nitentis purpuræ phœniceæ, turbinati, Cucumeris formâ, eodemq. modo tuberculis horridis

Descr.

ridis bullati, carne puniceâ: semine Ciceculi, vulgo dicti, copioso, luteo, longiore, quam latiore, modicè acuminato, compressoq; & aspero.

Balsamita mala.

Balsamitam esse multi ignorantes Apothecarij credunt, ut etiam Luminare majus in Martiat. dicit, sed non rectè. Cognatâ facie Cucumerino generi cùm sit, veriùs cum Lobelio, qui in Obs. p.369. Icon. p.648. etiam puniceam cognominat, Balsaminam cucumerinam: aut si mavis nobiscum Cucumerariam vocabis; vel cum Cordo Cucumerem puniceum, quo nomine eam in hist. describit, id quod figura à Gesnero apposita quoque declarat. Alij, ut Tragus, Balsaminam Ligurum Padanorum, Pomum mirabile Gallorum, h.e. *Merueille, & Pommes de Merueilles*, nominant; nonnulli verò Pomum Hierosolymitarum cum Hetruscis appellant. Balsamine 1. dicitur Anguill. epist.13. Trago, ut & Fuchs. cui & mas. Balsamine alia Gesn.h. Eid. in app. Balsamina Momordica dicta; de coll. stirp. Balsamina pomifera herba. Charantia Hermol. Lon. Dod. gall. & lat. Garantia vulgò Gallorum, Ges. Charatia Italorum Fuchsio, quoniam septi modo in hortis, fenestrisque per cancellos opere topiario facilè digeratur. Momordica Matth. Cast. & Bapt. Sardo: Mamortica nonnullis: Viticella aliis. Germ. Balsamöpffel & Balsamkraut / h.e. Pomum Balsaminum, & Herbam Balsaminam. Balsaminæ nomen inde accepisse videtur, quòd fructu ejus, sive pomo in oleo macerato, balsami vice ad vulnera utantur. Italis est *Garanza, Caranza & Garanzi.* Videtur nobis illud Cucurbitæ genus esse, quod à Plinio Somphos nuncupatum legimus.

Balsamina cucumerina. Cucumer puniceus. Pomum mirabile. Pomum Hierosol. Balsam. 1. Balsam. Momordica. Charantia. Charatia. Momordica. Viticella. Pomum Balsaminum. Cucurbita genus. Somphos Plinij.

B.pin. Balsamina 1. (2.phyt.) rotundifolia repens, sive mas: Balsamina sive Pomum mirabile, Trag. Balsamina, Matth. Lac. Lugd. & Cæs., alba Gesn.h. Cucumis puniceus, Cord. hist. Balsamina mas, Cam. & Ger. Fructus maturus colore variat: modò puniceo, modò luteo rubescente. Balsamina mas fructu puniceo, & Momordica fructu luteo rubescente, Eyst.

Locus & Tempus.

Non nisi sata provenit: meliùs ac feliciùs in Italia calidisque regionibus proficit, quàm in Germania ubi Augusto plerumque mense floret, & nunquam, aut raro & tardè fructus maturescit. Vbi verò primùm excalescere cœpit, sarmentis seu palis suffulcienda erit, ut illis alligata à ventorum injuria tuta esse queat.

Temperamentum. Vires & Vsus. Intestinorum dolores.

Obtinent fructus Balsamines, tum & folia eximiam resiccandi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima. Vulnera recentia conglutinare folia imposita feruntur: cum vino verò assumpta coli, intestinorumque dolores sopire, & ruptis, convulsisque utiliter exhiberi. Oleum, in quo fructus exempto semine, vel insolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus, vel in fimo [*inasse fimo D. d.*] equino maceratus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facilè ac citò unit ac persanat. Doloribus ac ulceribus mammillarum auxiliatur: uteri exulcerationes ac inflammationes injectum curare posse existimatur: punctis ac vulneratis nervis utiliter adhibetur: adversus combustionem, ex aqua, oleove fervente, ferro ignito, vel igne multùm confert: cicatrices extenuat. ramices quoque hujus unctione sanescunt, si foliorum pulvis aliquot diebus interea exhibeatur. Steriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, si post balnei convenientis usum partes circa pubem ac uterum isto inungantur, ac demum viro mulier misceatur. Nonnulli (inquit Fuchs.) pomum oleo priùs imbutum aliquot dies insolant, deinde vel fimo, vel terrâ tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami vires glutinandis vulneribus adsciscere pollicentur, inde tractum Balsaminæ vocabulum. Quid multa? in vulneribus sanandis Telephio non inferiores esse conjicio, hincque Balsaminam appellatam. Ego verò de ea peculiarem experientiam nullam habeo. Poterunt itaque alij si lubet earundem virium facere periculum. Addit Tragus ex Hermolao: Oleum ex Balsaminæ primi generis seminibus exprimi ad vulnera præcipuum. Alij asserunt poma hæc in oleo macerari, idque postea vulneribus glutinandis mirificè prodesse, ita quidem ut si equo nigrò auriculam præscindas, albo postea equo, cui itidem sua præcisa sit, vi hujus olei agglutinare possis. An verò sic se res habeat mihi non constat. Author Pandectarum multa de illa scribit.

Mammillæ dolores. Vteri inflammatio. Combusta. Cicatrices. Mulieres steriles. Vulnera. Mira agglutinandi vis.

FINIS LIBRI XVI.

HISTO-

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARUM LIBER XVII.

SCANDENTES SILIQUATAE LEGUMINOSAE, ALIÆQUE SIMILES, NEC SCANDENTES: UT TRIFOLIA.

TERTIUS scandentium ordo, est siliquosarum. Súntque hæ illæ siliquæ, quæ legumina sinu suo comprehendunt, κεράτια quoque dicta, quæ tamen si lubet, & λοβοὺς dicas cum Græcorum nonnullis, & Phaseolos cum Latinis, φασήλους cum Dioscoride, & φασιόλους cum Galeno & plerisque, & δολίχους cum veteribus. Est quidem siliqua neque caro, neque lignum, neque cartilago, si proprie loquare: neque temere aliud nomen inveniat, quàm membranæ, vel corij: quod duplex: carneum & mollius, exterius superinjectum: ac interius durius, quanquam tenue, quódque nullus edomare queat stomachus. Maximus sanè illarum stipatus. Siliquatis adjecimus Trifolia, non unâ similitudine illis affinia, sed nec multiplici varietate illis cedentia.

PHASELUS, PHASEOLUS, PHASIOLUS, DOLICHUS ET SMILAX HORTENSIS IN GENERE.

CAPUT I.

SCANDENTES ergo procedant siliquatæ, primúmque Phasioli qui tum multitudine, tum elegantiâ, tum raritate cæteras multum antecellunt.

Phaselus a Phasiolo distinguitur. Distinguunt Phaselum [φάσηλον] à Phaseolo sive Phasiolo [φασίολον] Galen. Paul. Cord. in Diosc. Dod. Corn. Matth. Turn. Cæs. & passim alij. *Distinctio Diosc.* Sed distinxit & Diosc. qui tamen pro Phaseolo Phasiolum legit, ac rursus pro Phasiolo, Smilacem hortensem [σμίλακα κηπαίαν] reddit. Quod autem distinguat, id non solùm diversa Phasioli & Smilacis nomina sub diversis ac multum à se invicem separatis capitibus, sed discrepantes quoque earundem historias satis supérque comprobare arbitror.

Phaselus de Lathyro. Gal. Dolichis. Sunt, inquit Gal. de alim. facult. qui Phaselum eundem cum Lathyro esse dicant: alij autem ipsius speciem. Dolichorum nomen à Diocle quidem scriptum est. scriptum etiam est in libro Hipp. de rat. vict. Existimo autem ipsos sic appellare semen plantæ hortensis, quam nunc vulgo numero multitudinis bifariam nominant: quidam enim λοβοὺς [*siliquas*] *Lobi Phasioli.* alij φασιόλους [*Phasiolos*] nuncupant, vocem ipsam quatuor syllabis proferentes, eóque modo diversum ab eo, quod tribus syllabis pronunciant, *Phaseli.* φασήλους scil. efficientes. Quod ad Dolichos attinet, conjectare quis possit, eos nominare plantas hortenses, vel ex iis, quæ Theophr. 8. de plant. hist. scripsit. *Conjectura Galeni. Dolichos esse Phasiolos.* Ex eo autem quod ligna longa jubet affigi, posset quis conjectare, ipsum verba facere de iis, quos nunc Phaseolos, & Lobos [*siliquas*] diximus. Ipse autem id lobos [*siliquas*] appellat, quod semen leguminum continet. Et sanè ipsos quidem Dolichos lobi [*siliqua*] continent: ob eam opinor causam fructum totum vulgò nunc lobos [*siliquas*] nominant. *Lobus Theophr.* Cùm Hipp. nullam prorsus Lathyri [*Cicerculæ*] aut Phaseli mentionem fecerit, suspicari quodammodo possumus, illorum seminum quoddam licere appellare Dolichon. *Hipp. Phaseli non meminit.* Quod si quis Phaselos quoque in Lathyrorum [*Cicercularum*] genera reponat, negare saltèm non poterit, quin Lathyri [*Cicerculæ*] in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in leguminũ catalogo Dolichos reponens, Lathyri verò nomen prætereuns, eandem præbet dubitationem. Dicere tamen quis possit & Ochros [*Erviliās*] & Lathyros [*Cicerculas*] & Phaseolos unum esse genus, verùm pluribus appellari nominibus: fortasse autem propter quasdam differentias, quæ in ipsis apparent. Veruntamen quod Dolichi non minùs Pisis nutriant, tum quod æquè ac Pisa flatu careant, judicio esse debet, Dioclen Dolichos appellâsse, quos nunc Phaseolos nominant. *Dioclis Dolichi.* Vocet quisque quo libeat nomine, quos nunc vulgo Phaseolos & Lobos [*siliquas*] appellant, dum sciat ea talem obtinere facultatem, cujusmodi Diocles Doli-

Hipp. illustratur. Dolichis attribuit, ad cujus sententiam Hippocrates propè accedit, cum inquit: Dolichi [*Phasioli sive siliqua Corn.*] pisis magis per alvum secedunt, minùs inflant, & probè alunt. nam ita res habet, nisi quòd integros, & etiamnum virides, unà cum suis siliquis ex oleo & garo ut plurimum homines mandant: nonnulli autem etiam vinum adjiciunt. Et Phaseli & Ochri semina homines & Fœnugrecum, priùs in aqua quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos.

Distinctio Pauli. Paulus etiam de Phaselo, & Phaseolo, quem Dolichum nominat, ut de diversis eodem capite tractat. Ochron, inquit, & Phaselum macerata donec etiam radices succreverint, ex garo ante cibum sumpta, alvum subducunt, ac plus quàm Fœnugræcum alimenti exhibent. At Phaseolum & Dolichon integra cum siliquis viridia comesta, excrementitia magis redduntur.

Dist. Cord. Phaselus quid. Nonnulli, ut Cord. in Diosc. perhibet, Phaselum à Phasiolo distinxerunt, ita ut Phaselus sit legumen simpliciter nunc vocatum ab Italis Phasiolus; Phasiolus verò idem cum Dolicho. Sed istam differentiam nullus autor adhuc, neque ipse Dioscorides observavit. Quapropter cùm videam, ait is, à multis diversas has plantas confundi, distinguam eas, quibus ab invicem dignosci possint. Sunt enim ambæ legumina, magnam in foliis, floribus, siliquis, & seminibus affinitatem habentia. *Phaseolus Diosc. autorum. Phaseolus vulg. Ital. cum orbita &c.* Phaseolus igitur nostro judicio quem Dioscorides hoc nomine recenset, quémque plurimi distinctionis gratia Phaselum, seu ut Itali dicunt, Phasiolum vocant, est Phaseolus vulgaris Italicus, humilis minor albus cum orbita rubente, vel nigricante, caules sine adminiculo surrigens, quam pleniùs infra describimus. *Dolichus. Smilax hortensis.* Alter verò, qui Dolichus ab aliquibus appellatur, propriè Smilax hortensis [σμῖλαξ κηπαία] vel sativa Phasiolifera vocatur, idque ad differentiam ab omni alia Smilace. *Cord. err.* Cordi gravem errorem, Smilacem phasioliferam, levem vocantis, vide postea de Smilace hortensi.

Dist. Dod. Neque Dodonæo placet, ut quidam existimant, φάσηλον ac φασίολον idem esse legumen diversis nominibus appellatum, sed fructus diversos ac differentes, veluti Galenus ostenderit. Idem autem suam sententiam ita confirmat. *Dolichus Galeni.* Galenus primùm de Phaselis, deinde de Dolicho, qui Phaseolus dicitur disputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen sit à Theophr. Diosc. Hipp. & plerisque aliis Dolichus appellatus, tamen Dolichum colligit & resolvit fructum esse in Italia *Hortensis planta.* hortensis plantæ; in Caria verò, in agris nascentis, qui formam habeat Lathyris longiorem, ac Faseolus nominetur. Huic accedit Ægineta de Phaselo & Phaseolo, quem Dolichum nominant, ut diversis tractans. *Faselus Italia legumen.* Iam & Faselus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare fuit legumen: *Dolichus peregrinus.* Dolichus verò peregrinum. Nam sationis Faseli, Columella & Palladius meminerunt. De satione verò Dolichi nemo Latinorum scripsit, utpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm satus, veluti Galenus innuit, eum subindè plantam hortensem *Smilax hor. Diosc.* nominans, ac in Caria seri referens; & similiter Dioscorides Smilacem hortensem eum nuncupans. Qui etiam seorsim, separato capite hanc perstringens, aliam ac differentem Smilacem hortensem sive Dolichum à Faselo esse, quem Phasiolum; *Faselus est Diosc. Phasiolus.* nonnulli λόβιον ac λόβιον, latinè Siliquam, nuncupant, evidenter commonstrat. Quas ob rationes dubium esse nequit, Faselum trium syllabarum, à Faseolo *Error multorum.* quadrisyllabo diversum esse; non minùs quàm Cicer, Cicercula & Cicera differant, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui unum legumen diversimodè appellatum esse *Dod. not.* existimant. Hæc ille, qui sibi ipsi apertè contradicit ejusdem Pemptadis quartæ, l. 2. c. 1. dum ait. Cùm *Faselus de Bona Dod.* apud veteres nullum aliud reperiatur, quod Bonæ similius esse queat, quam Faselus, Bonam eandem cum Phaselo esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi φάσηλον, Dioscorides φασίολον, Simeon Sethi φάσουλον nominavit. Habet enim in primis Bona fructum Dolichis similem, at majorem, quæ major est, cujusmodi Faseli esse Dolichus innuit, diminutivà voce, à similitudine Faseli, φασίολος nuncupatus. Iam & Bona alta proceraque est, qualem Faselum esse Columella testatur

Et grævem irriplici [at triplici malè legit Dod.]
consurgit longa Faselus.

Vulgarem item olim per Italiam fuisse Faselum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notissimum est, sationis enim ejus & tempus & modus in his docetur: Bona verò hac ætate nihil familiarius. His accedit, quòd minoris Bonæ fructus, Sparti fruticis, sive Spartij Lobum magnitudine ac formâ, & non rarò colore, proximè referat: at Spartij lobos Diosc. tradit veluti Phasiolos. *Phasiolus à Phaselo non differt. Dod. contradictio.* Phasioli autem quibus Sparthi fruticis lobi à Dioscoride similes perhibentur, iidem sunt cum Phaselis. quam ob rationem quadrisyllabus φασίολος per ταῦτα, à trisyllabo per ταῦτα φασήλῳ differre nequit. Vides ita contradictionem φασίολον [*Faseolum*] quadrisyllabum, à φασήλῳ [*Faselo*] trisyllabo differre & non differre. Hanc quidem contradictionem tollemus, si dixerimus φασίολον quadrisyllabum Dioscoridis, à φασήλῳ trisyllabo plurimorum non differre: differre autem φασίολον aliorum, seu δόλιχον, qui est Smilax hortensis Diosc. [σμῖλαξ κηπαία] à φασήλῳ plurimorum, qui est φασίολος ejusdem, quod Dod. non absque contradictione simpliciter asserit. *Faselus non est Bona contra Dod.* Faselum autem non esse Bonam [*Fabam*] præter rationes infra in cap. de Faba adducendas, vel hæ solùm id tam manifestè innuunt, ostendunt atque demonstrant, ut nullus dubitandi locus supersit. Nihil similius, inquit, est Bonæ, quàm Faselus. Sed an illum fugit, quia omnis similitudo claudicat, nec quod simile est, idem numero cum simili dicitur. *Faseli & Bonæ diff.* Adde Faselus à Bona multùm dissimilis est. Bonæ folia subpinguia sunt, Faseli non item: Bonæ sil quæ crassæ, carnosæ, mollibus ceu floccis lanosæ & hirsutæ sunt, non autem Faseli: Bonam tegit oblongus dilutè virens unguiculus, nec Faselum: Bonæ caulis quadratus, Faseli rotundus. Bona igitur Faselus esse non poterit.

Dist. Corn. Cur Dioscorides de Phaseolo agit, & rursus de hortensi similiter repetit, si eadem res est Smilax & Phaseolus? *Phaseolorum duo genera. Cornar.* Duo traduntur esse genera Phaseolorum, candidum & subfulvum, ait Cornarius. Candidum, quod Diosc. Phaseolon vocat. Cornarius meo judicio perperam λόβιον & δόλιχον quosdam appellare *Error alij.* scribit. Sicut etiam falsò à Phaselo separat, quem absurdiùs λάθυρον [*Cicerculam*] aut ejus speciem esse credit. Eos autem è Germanis reprehendit, qui Pha- *German.* seolos, ceu etiam Smilacem Welsch bonen/ quasi dicas Fabas Italicas, nominant, siquidem idem faciant, quod in aliis rebus ignotis & peregrinis facere soleant. Omnia enim hujusmodi Welsch voce, ad rei alicujus nomen additâ appellant. In Phaseolis tamen hoc gravius est, quòd rei ignotæ penitùs nomen fingunt. *Subfulvum.* Cæterùm Phaseolum subfulvum. Smilacem esse concludit.

Phaseoli duo fastigia Math. Matth. Phasiolum in duo summa fastigia quoque partiri videtur, in campestre sc. & hortense. Hoc Smilacem hortensem, variis coloribus præditum esse ait; illud autem Phaseolum à Diosc. descriptum, candidum ac vulgarem in arvis in Italia.

Phaseolus Diosc. non est ejusdem generis cum Smilace. Iis non assentior, inquit Turnerus, qui legumen quod mihi Dioscoridis Phasiolus putatur ejusdem generis esse aiunt cum Dolicho Theophrasti, Smilace Dioscoridis, & Phaseolo Galeni. Primo, quia in toto

toto opere suo non conscripsit Dioscorides duobus capitibus longè distitis, de hortensi & siluestri planta eiusdem generis, sed eodem capite, aut ferè proximo ageret. Atqui de Phaseolo agit lib. 2. cap. 101. de Smilace hortensi cap. 140. eiusdem libri, quod non fecisset vtique si naturalibus duntaxat (vt Matth. velle videtur) differre credidisset. Quæ ratio si nō valet, nec valebit Matthioli Secacul faciētis Eryngium, aut saum Alexandrinā & Hippoglosson esse distincta. Altera ratio est. Dolichus Theophrasti, Smilax Diosc. & phasiolus Galeni pereunt, neque ad frugem perueniunt nisi adminiculis fulciantur. At phaseolus Diosc. in Longobardia feliciter satis sine adminiculis ad frugem peruenit. Non est ergo phaseolus Diosc. idem cum Dolicho Theophr. Smilace hort. Diosc. & phaseolo Galeni. Postremò ab ipsis dissentio quòd authoritates, quas pro se adducunt in nonnullis penitùs contra ipsos faciunt. Scriptum est enim ex autoritate Hipp. apud Galenum, Diocle, & Aetium, Dolichos minus esse flatulentos. At phaseoli Diosc. non tantùm flatulenti sunt, verùm flatus etiam excitant. Galenus quoque eo loco, vbi Dolichos & phaseolos eosdem facit, absque omni dubio duas facit Dolichi species, eodemque modo phaseoli duas. Cùm enim in principio ferè capitis dixisset ex autoritate Theoph. Dolichos putrescere & interire, nisi adminiculis suffulciantur, eiusdem capitis fine ostendit esse præterea genus quoddam, quod adminiculis non egeat. Atque hos ego phaseolos censeo Dioscoridis, qui multùm à Smilace differunt. Phaseolus ergo Diosc. & eiusdem Smilax hortensis duo sunt distincta legumina.

Matth. not. — *Dolichus Theophr. & Phaseolus Gal. est Smilax Diosc.* — *Galeni duæ Dolichi species.*

Faseolos Antiquorum nequaquam esse eos, quos vulgò *Faselos* vocamus (Cæsalpini verba sunt) patet ex eo, quòd Æstate seruntur, perficiuntur in Autumno, seruantur optimè incorrupti, & facillimè coquuntur. Galenus quoque phaselum testatur alium esse à phasiolis: comedi in Alexandria, &c. Genus candidum recipitur in compositione quadam ad renes, sed eo loco phaseolus legitur, non phaselus. Dioscoridis Smilacis hortensis descriptio partim Fascolos nostrates ostendit, præsertim siliquæ similitudo cum Fenugræco, partim Turcicos vocatos, cùm seminis varios colores tradit.

Faseoli antiquorum non sunt Faseli Italiæ.

Tria etiam sub genere Phaseoli, specie inter se diuersa cognoscit Manardus legumina, *Phaselum communem* [Italicum] Phasiolum, quem & lobum vocari ait, & *Eruiliam* [Pisa] & *Smilacem*, de quibus singulis separatim dicemus, à Smilace initium facturi.

Faseli Turcici. Phaseolus Manardo. Phaselus Italicus. Smilax.

SMILAX HORTENSIS.

Descriptio

SARMENTORVM longissimorum beneficio perticas & pergulas proximas, sese iis circumuoluens, conscendit, foliis donata ternis, ex vno pediculo aptis, hederaceorum non angulosorum similibus, asperis, satis neruosis, palmo quoquouersus amplioribus: *Flores* surculo peculiari cohærent plures, Pisi floribus multò minores: *Siliquæ* pensiles succedunt, palmum & sesquipalmum longæ, siliquarum Pisorum crassitudinem mediam attingentes, *semina* continentes nouena, vndena, longa, renes imitata: sinū in medio impressum habentia, læuore eximio, colore mirum in modum vario, cinereo, eburneo, luteo, glauco, rubente, omnibusque his inter se mixtis striato,

guttato (Phasioli vulgò appellati inueniuntur aut omninò niuei, aut nigri, aut flaui, aut purpurei, aut amethystini, aut cærulei, aut rubri, aut lateritii ferè coloris, vel albi nigris venis aut lituris distincti, ac etiam cinerei, & carnei coloris similib⁹ venis insignes, Clus.) sapore viscido, leguminoso, nec omnibus grato.

Phaseolus vulgaris, C. Bauh.

C. Bauh. Smilacem hortensem duplicem facit, vulgarem alium, alium peregrinum: vulgarem, alium maiorem, fructu longiore, & renis formam meliùs referente, qui communiter candidus: alium minorem siliqua angustiore: distant etiā crassitie & tenuitate. Hic variat floris & seminis colore: flores plerumque candidi, pallidi, flauescentes, purpurascentes, siue amethystini & vt Cordus hist. censuit, floris colorem fructus sequuntur.

Verùm in semine fructúve maior est coloris varietas, sunt nitei, flaui, ex flauo obsoleti, purpurei, rubri, laterićei ferè coloris, amethystini, violacei, atro violacei, nigri, initio purpurei deinde atri: vel albi nigris venis & lituris distincti: item carnei & cinerei, similibus venis insignes: item albi purpurascentes, orbibus albis variegati, vel spadicei nigris maculis aspersis: nonnulli incani, atro colore, vel ab vna parte, vel vtrinque notati. Non minor sanè est varietas in Phasiolis ex America, Africa atque aliis regionibus, procul ab orbe nostro remotis, quàm in his quæ in Europa nascuntur. Sunt enim maiores, minores, mirā colorum varietate inter se discreti. Florum nonnulli, aut prorsus candidi, aut flaui, aut cinericei, aut fusci, aut atri, aut rubri, aut amethystini, aut variis coloribus non vno modò distincti: interdum albo & nigro, rubro & nigro, flauo & nigro: sic alius ex flauo & spadiceo simul mixti coloris, at circa hilum candidus: alius roseus, in quo rubri nonnihil elucet.

A Dioscoride ita describitur. Σμῖλαξ κηπαία, cuius fructus [καρπὸς & non semen, vt falsò quidam legunt] λοβία [quasi siliquulas dicas] & à nonnullis asparagus vocatur, folia habet Hederę [κισσοῦ] similia, molliora tamen: caules tenues & capreolos propinquis fruticibus implicatos, qui eò vsque adolescunt, vt topiarii operis attegias seu cameras opacent, vt tentoria & scenas efficiant, alius. Fructum autem (καρπὸν) profert Fœnugræco (τήλει) similem, longiorem tamen & insigniorem, in quibus semina similia renibus concluduntur, non æqualia quidem colore, sed ex parte subfulua.

Diosc. restituitur, & variè illustratur.

Quæ sit Smilax ita declarat Aëtius. Qui nunc ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes. Veteres Dolichi & Phaseoli appellabantur, & ab aliquibus Smilax hortensis. Lobi quidem, hoc est, Siliquæ, quoniam præ aliis præcipuè, ex omni siliquarum genere, quæ indumento intectæ sunt,

Smilax Aëtio.

hæ solæ vnà cum siliquis, siue tegumentis suis vt plurimùm comeduntur.

Hermol. rectè sentit nobiscum [Smilacem hortensem] non eandem esse cum ea, quæ læuis à Diosc. cognominata est: Recentiores enim Actio Phasiolum à Dioscoride per Smilacem hortensem intelligere non candidum sed rubentem, qui & Lobus & Dolichus dicatur & lat. Siliquula.

Sed non sapit hæc nostra & Hermolai opinio Marcello, qui tamen ipse, qualis sit Smilax hort. & quibus in regionibus inueniatur, nescit dicere. Sed rationem, ob quam nostram opinionem despicit, ipse perpendito. Parum verisimile mihi, videtur, inquit, ad eam altitudinem & frondium copiam posse legumen aliquod augeri, vt scenas & tabernacula vestiens inumbret. Theophrastū si inspexisset, intellexisset vtique Dioscoridi eum auctorem fuisse, cur inter legumina Smilacē hortensem in tantum ascendere scripserit, vt topiarium opus efficeret, satis quidem commodè ad exprimendum vocis & verbi captum.

Quare Manardus meritò Marcellum reprehēdit dicens: Phaselum esse, qui nunc vulgò Phaseolus dicatur, quem & Virgil. vilem fuisse nuncuparit. Quod si animaduertisset Serapio, sub Lubiæ nomine, quod certè à lobo Græcâ voce deflexum est, Phaselos cum Phaseolis i. e. Erulia minimè confudisset. Marcellus explodit sententiam quam refert Hermol. non alio argumento, quam quòd verisimile non videtur ad eam altitudinem legumen aliquod augeri, &c. sed semetipsum proprio gladio iugulat, siquidem ipse Smilacem, quicquid ea sit, in leguminum genere numerandam dicit, ac ipsomet interprete tanto incremento esse dicit Dioscorides, vt scenas & tentoria inumbret. Fateri igitur oportet, aut verbū Dioscoridis ..., non benè à se conuerti, aut Smilacem, quæ ipsomet teste legumen est, adeò posse crescere, vt tabernaculi instar Solem arceat, atque, vt sequens est, eius argumento eos, non reuinci, qui Phaseolum pro Smilace intellexerunt. Serapio & Auicenna de Phasiolo nunc vulgò vocato ea prodiderunt, quæ Diosc. de hortensi Smilace. Nuper tamen etiam cognoui veram Smilacem in summam proceritatem ascendentem, grana quoque in siliquis producentē, Phasiolo communi præterquàm colore (rubra enim, vel crocea sunt) similia. Multò tamen duriora videntur, quàm communes Phaseoli.

Gorræus cur Smilacem fruticem hortensem vocat: Quid quæso Smilax cum frutice participat. Frutex à radice caudice multiplici, ramosusque attollitur. Smilax verò legumen à radice foliatum, sine caudice prouenit.

Gorræum Smilacem vocando fruticem malè sequutus Brunfelsius.

Dolichos, qui Galeno & Æginetæ Phasioli cognomine ... Siliquam Theoph. & Smilacē hort. Dioscoridis esse retur Tragus, nec errat: ac alter etiam Marcellum, si is Smilacem hort. viridem vidisset, pronunciaturum fuisse existimat.

Lonic. pro Dolicho & Smilace hort. falsò iconem Pisorum exhibet, nec minus verè Smilacem læuem dicit.

Simili errore & Cordus leuem Smilacem eandem statuit cum satiua, quam Dolichon etiam appellat. Phasioli altera species, inquit is, Phaseolo Dioscoridis, quē aliqui distinctionis gratia Phaselum vocant. [Phasiolo sc. albo, Italico, vulgari, humili, seu minori cum orbita rubente, vel nigricante] formâ foliorum similis. Circumuoluitur hæc arbustis & hastis, fiuntque ex ea coronæ Æstate: longiores hæc siliquas fert, propterea ab aliquibus Dolichus vocatur, & fructus eius lobi, quoniam insignes sunt siliquæ, in quibus figurâ Phaseli semina nascuntur, nec tantùm candido colore: nam inueniuntur nigro, croceo, ruffoque colore, & mixtis etiam pluribus coloribus simul. Hic Phaseolus, Smilax hort. & satiua etiam appellatur: cùm propriè loqui volumus, Dolichum, Smilacem læuem siue satiuam, & siliquas eius lobos appellamus. Germaniæ peregrinum fuit legumen hic Dolichus, nunc à plurimis non tantùm ciuibus, verùm etiam rusticis vmbræ & ostentationis causa seritur. Læuem autem Smilacem eandem esse cum satiuâ, Dolichus appellatâ, palàm fiet, si quis alios authores de Smilace legat, qui eandem herbam, lenem & satiuam esse indicant, & duo tantùm Smilacis genera esse dicunt, sc. asperum & lene, quod in hortis nascitur. Adhæc si vtriusque descriptio & vires in Diosc. considerentur, quilibet iudicabit eandem esse herbam lenem & hortensem Smilacem. Proptereà ipse Diosc. errauit, quòd crediderit lenem Smilacem proprium genus à satiuo haberi. Dioscoridem in hac re secutus est Galenus, qui ait lenem Smilacem asperæ similes vires obtinere, quod falsum est. Nam lenis Smilax terrestri constat substantia, vt omnia ferè legumina: propterea etiam grauia & tumultuosa facit insomnia. Asper verò Smilax longè alio constat temperamento, quod ex gustu percipi potest. Sapore enim nihil commune cum leni Smilace habet. Cùm autem plantarum temperamenta & facultates, ipso Galeno teste, ex sapore iudicentur, necesse etiam est, asperam Smilacem nihil in viribus cùm leni Smilace commune habere, vt Diosc. etiam indicat, qui Smilacem leuem tumultuosa insomnia facere dicit, asperam verò contra lethalia venena antidotum esse. Cùm igitur tam breui Galenus lenis Smilacis vires perstringat, & minimè verum temperamentum illi assignet, facilè colligitur, ipsum nesciuisse, quid lenis Smilax esset. *Et hæc Cord. in Diosc.* qui in hist. quoque satiuam & leuem Smilacem eandem facit, ac Dolichum vocat. Eum autem licèt inter Botanicos magni faciā, nihilominus tamen temerè nimiùm erroris accusat Dioscoridem & Galenum: nec videmus tantam similitudinē in descriptione Smilacis lenis & hortensis, quantam facit Cordus: conferatur descriptio seminum & siliquarum, præterea non conueniunt Phaseolo nostro Smilacis lenis flores, nec etiam quod dicitur hanc folia per Autumnum amittere: quemadmodum Smilax phasiolifera in totum perit. Vires etiam non respondent. Quis obseruauit Phasiolos præstare, quæ Diosc. de Smilace leui prædicat: nos sæpiùs comedimus, nec tumultuosè somniauimus. *Videtur* igitur Dodoneus non malè sentire addita fuisse capiti Dioscoridis de Smilace hortensi illa verba, *grauia somnia facit.* *Audacter* nimium falsitatis accusat Galenum, cui notaerat Smilax læuis, differens à Phasiolifera & Smilace aspera, non solùm figura, sed etiam viribus. Quæ Galenus scribit de Smilace, excusant etiam Dioscoridem ab errore, & demonstrant non idem esse Smilacem hortensem & læuem: ac indicant ipsum & Cordum nesciuisse, quid esset Smilax læuis, & malè confudisse cum Smilace Phasiolifera, ambasque turpiter vnam & eandem dixisse.

Matth. in pronunciando & determinando quid esset Smilax hortensis, sibi minùs constitit. Nunc enim credidit illos, à veritate haudquaquam

Marginalia: Siliqula. — Marcell. reprch. — Serap. ... — Marcell. ... — Smilax vera Manard. — Gorræi err. — Brunfelsii error. — Marcell. reprch. — Dolichus cur vocatus. — Lobi. — Est Smilax lenis Cordo, sed falsò. — Diosc. notatur. & Galenus. — Smilax lenis & satiua Cordo. Cord. taxatur. — Dioscoridis locus suspectus. — Galenus & Diosc. vindicantur.

Phaseolus Diosc. Matthiolo.

quam desciuisse, qui dixerint Phaseolorum genus priori loco à Dioscoride descriptum, esse Smilacem hortensem. Nunc autem eos putauit nequaquam hallucinatos esse, qui asseruerint Phaseolos coloribus infectos (quos nihil ab hortensi Smilace differre existimat) Dolichos esse Theoph. Gal. & Pauli.

Turcica multicolor Faba. Phaseolus Turcicus. Compil. confusus.

Lob. *Phaseolus vulgaris*, *Turcica multicolor Faba*, *Smilax hort.* Dioscoridis, *Dolichos* Antiquorum, An Lobos Galeni?

Cardano *Phaseolus Turcicus.*

Compilator Tabern. non distinguit Phaseolos, ponit tantùm figuras duodecim generum, nullâ additâ descriptione: pleræque autem figuræ nil demonstrant: ita confudit historiam.

Phaseolus peregrinus Italiæ. Descr. Cæsalp.

Cæsalpinus, qui suam particularem habet opinionem, Smilacem hortensem facit Phaseli genus peregrinum, quod in Italia seri ait in hortis opere topiario, viticulas verò ferre longiores, adminiculis egentes: siliquas breuiores, sed latas & falcatas, instar Siliquæ arboris: semina grandiora Phaselis Italicis, ac magis depressa, læuioraque ac nitentia: colorem aliis ex toto candidum inesse, qui magis probentur in cibis: aliis melleum, aliis maculosum: aliis lineas nigras in candido circumagi, Phaseolos Turcicos vocari: hos recentes insuaues esse, perfectos coqui in cibis, vt reliquos, qua in re fallitur. Siliquæ enim recentes coctæ non sunt insuaues, sed gratæ esui, coctæ cum iure carnium, vel butyro recenti, vt verè dixerit Diosc. olerum modo esui aptam esse siliquam cum semine Asparagi modo elixam. Sed de viribus & vsu mox plura suo loco.

Cæsalp. lapsus.

B.pin. *Smilax hortensis* siue Phaseolus vulgaris 1. vel maior: *Phaselus*, Brunf. *Phaseolus*, Dod. gal. & Cam. *vulgaris* (vel Faba Turica multicolor) Lob. Clus. pan. & hist. *albus* Ger. *Smilax hortensis*, Brunf. (quoad descriptionem Trag.) (cui & siliqua Theop.) Matth. (& Phaseolus hortensis.) Fuchs. Turn. Lac. Cord. in Diosc. Gesn. h. Lugd. Tab. [qui, vt & Ger. fructus duodecim generum pingit] & Cam. *Smilax satiua* siue lenis, vel Dolichus, Cord. hist. *Dolichos* Theophrasti. Ang. *Dolichus* [siue Phaseolus] Dod. & Lon.

Porta notatur.

Porta Neapolitanus pro Smilacis hortensis siue Phaseoli figura malè ponit Pisi maioris iconem.

Synonimã linguarũ.

Σμίλαξ κηπαία & λόβια Diosc. δόλιχος Hipp. Diocli, Theoph. & plerisque aliis cum Galeno & Aëtio, cui etiam φασίολος, nonnullis quoque λόβος ac λόβιος, Lat. Siliqua. Botan. vulgò *Smilax hortensis*, & plurima ex parte *Phaseolus*, Arab. *Lubia*, autore Fuchsio Germ. Faseln / Welschbonen Matth. Steigfaseln / Windtbonen malè apud Fuchs.] Sprenckelbonen/ vocauit aliquãdo Gesn. Grasfaseln/ Phaseole/ Welsch Erbs / Roth oder theils / vnd ander viel farben. Belg. Roomsche bonen / Gall. *Febues peintes*, *Faseoles*. It. *Fagiuoli Turchesco*, Hisp. *Feyones*, Angl. Kidneybeanes Boh. fascoli, Hung. *Tórök borse*, Turcicum Pisum.

Smilax quidem nominatur, quòd Smilacis similitudine conscendat & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Λόβος autem ac λόβιος à siliquarum magnitudine. Sed verbum Lobia æquiuocationem facit: nam apud Dioscoridem fructum Smilacis significat: apud Galenum verò & Aetium Lobos est Phasiolorum siliqua.

Lobia æquiuoca.

Æquiuocatio. Ilex. Taxus, Fraxinus. Smilax aspera.

Breuiter hic in memoriam reuocare conueniat amplam Smilacis æquiuocationem. *Ilicem* enim ita vocant, arborem glandiferam. *Taxum* similem Abieti, genere simpliciem, *Fraxinum* ambiguam, *Smilacem asperam*, cuius plura genera, *Smilacem lauem*, vel *Conuolulum* maiorem, *Smilacem hortensem* Dioscoridis, qui Dolichus est Theophrasti, de quo præsens nostra tractatio, Smilacem læuem minorem, quam *Helxinem* cissampelon cum campanulis vocamus, existimat tandem Tragus *Lupulum* esse Smilacem asperam. Ipsum etiam *Scammonium* Smilacis læuis speciem esse affirmat Dodonæus. Et *Gelsemium repens* videtur Cæsalpino Smilax læuis.

Smilax læuis. Smilax hortensis. Helxine cissampelos cũ campanulis. Lupulus. Scammonium. Gelseminũ.

Locus.

Smilacem hortensem habui variorum colorum in horto E. C. Montbelg. satam. Obseruaui Lugduni, Basileæ & passim alibi. Dolichum [siliquam vertit Gaza] ligno longo affixo ascendere, & frugiferam fieri, alioqui vitiosam reddi, autor est Theophrastus, idemque innuere videtur Columella scribens:

Et granis Atriplici consurgit longa Faselus.

Tempus.

Faseolos teste Plinio, serere qua velis terra licet, ab Idibus Octobris in Calendas Nouembris, Virgilius autem occidente Boote serere iubet.

Si verò Viciamque seres, vilemque Faselum,
Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.

Repositio.

Dolichos (ex autoritate Galeni) propter humiditatem copiosiorem non reponunt, cuius occasione solent corrumpi. Quod si quis eos quoque securè velit reponere, sicuti Pater ipsius factitabat, siccare ipsos penitùs oportet. Sic enim hieme tota manent imputres & incorrupti, eumdem nobis vsum, quem Pisa præstantes.

Vires & vsus.

Coquitur fructus vnà cum semine, vt iam antè obiter ex Dioscoride relatum, & velut Asparagus, oleris modo editur. Ciet vrinam & grauia somnia facit [hoc postremum perperàm à nonnullis adiectum] autore eodem. Nutriunt quidem non minùs quàm Pisa, Dolichi, consimiliterque flatus expertes sunt, verùm iucunditate, & in alui deiectione illis cedunt, vt testis est Aetius. Simeon Sethi apud Fuchsium, & Mauritani *in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt*. Galenus etiam de alim. facult. humidiores natura esse asserit. Reliqua ex Galeno vide antè. Qui ex iis magis rubri sunt, pergit Sethi, calidiores. Manifesta quoque in iis humiditas, quòd citò putrescant. Humorem generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant & non inflant, parùm & multùm nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, ventrem proritant. Cum Sinapi oblati, plurimùm noxæ deponunt. Albi igitur Phasioli crassiores & difficilioris concoctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia faciunt, sed ad bonam habitudinem corporis conferunt, & vrinas mouent. Et horum decoctum menses mouet. Porta sibi persuadet Smilacem hortensem suis floribus papilionem ostendere, ac ideò Venerem irritare & augere. Is tamen vti dictum, non Smilacis, sed Pisi maioris iconem exhibet. Sed Smilax sit, flos papilionem refert, ergone venerem excitat? Ast quæ consequentiæ necessitas, quæ necessitatis ratio? Vanitas & superstitio. Ait præterea, florem creare ex purpureo versiculorem, fructum nigerrimum & rubrum, & propterea flatuosam habere naturam, ægrè perfici, brutaque insomnia parere; nos existimamus eum (vt & Matth.) scripsisse non ex experientia, sed secutum fortè Simeonem Sethi, & suam phantasticam imaginationem. Sethi autem opinio trahit originem ex lectione Dioscoridis prauâ. Nec persuadebit nobis clam-

Vrinam ciet. Diosc. locus corruptus. Temperamentum. Aluum. Correctio. Decoctum. Menses.

tans, deteriores nigros & rubros Phaseolos albis aut variegatis: coloris enim ratione solâ non existimamus variam esse vim Phaseolorum, licèt eandem sententiam tenere videatur Matth. ita scribens: Phasioli excalfaciunt & humectant ordine primo: atqui fului, flaui & rubri albis calidiores sunt. In cibis sumpti inflant, & ventriculo laborem faciunt, semen tamen generant, & venerem sollicitant, & præsertim si cum longo Pipere, Galanga, & Saccharo aspergantur. Id autem valentiùs præstant, si ex lacte bubulo coquantur, quousque rumpantur. Redduntur in cibo innocentiores, si cum Sinapi, aut Carui semine edantur cornicula dum viridia sunt: & tenera elixantur, & cum Pipere in acetariis eduntur. Phasioli masticati & illiti sanant equorum morsus. Adduntur etiam in fucis, quibus mulieres faciem concinnant. Aug. Gall. tradit agros impinguare, ac facere vt vermes non rodant frumentū.

Nota. Semen. Venus. Acetariis. Fucus. Agros impinguat.

PHASIOLVS VIOLACEVS.

CVM Smilacis hortensis in altum se extollentis quæ tentoria & scenas facere potest, vt scribit Diosc. varii coloris fructus passim obseruauerimus, ac etiam ipsi in horto E. C. ex diuersis locis conquisitos coluerimus, eos nunc enumerare fas erit.

Smilacis Phasiolifera Varia genera.

Stutgardiâ igitur nobis misit D. Schuartz Phasioli violacei nomine fructum, Smilaci hortensi similem, sed paruum, vt Phasioli Italici sunt, totum purpureum siue violaceum excepto vmbilico albo lucido. Eundem misit D. Phil. Steph. Sprengerus nomine Phasioli Ægyptiaci. Habui quoque Basileâ datum à D. Marc. Chmieletio, cui prouenit in horto siliquis valdè longis & tenuibus.

Descriptio. Dicuntur.

PHASIOLI NIGRI.

LONGA & lenta habet sarmenta reliquorum generum instar, quibus perticis & pedamentis (si adponantur ait Clus.) se circumuoluit, & innititur: alioqui adeò infirma, vt humi procumbant, & se spargant: iis innascuntur folia numero terna, longo pediculo inhærentia, vt in vulgaribus Phaseolis, & eiusdem cum illis amplitudinis, neruosa: sarmentorum nodis vnde prodeunt folia, nascuntur oblongi pediculi, in quibus flores, bini, quaterni, seni, interdum etiam octoni, ex aduerso vt plurimùm nascentes vulgarium formâ, hoc est, floris Pisi instar pænè formati, coloris purpurascentis, seu verius Amæthistini: quibus succedunt totidem oblongi teretes lobi, initiò virides, deinde maturitate flauescentes, in quibus bina, terna, quina, sena, vel etiam octona grana, vulgarium quidem formam referentia, sed minora, & coloris, quando matura, nigri.

Descriptio.

Clus. hist. Phasiolus 2. Æthyopici appellatione missus ob nigredinem, vt verisimile est, vel forsitan quòd ex Æthiopiâ prima eius origo. B. pin. Phasiolus Æthiopicus vel niger, siue 2. Æthiopicus lobis flauescentibus fructu nigro.

Lugduni Batauorum notus, semine ex Italia misso. Floret cum vulgaribus, vel etiam aliquando paullò maturiùs.

Phasiol. Æthyopicus. Locus & tempus.

PHASIOLI TVMIDI, NIGRI, splendentes.

IN Kirckheim vrbe Vuirtembergica, in horto D. Ioan. Lutzii insignis Pharmacopæi obseruaui Phasiolos nigros, splendentes, tumidos, cum paruo hilo albo, ac similes Phaseolis humidioribus minoribus niueis: iis tenuiores sunt violacei. Et his est fortè Clusij decimus tertius.

Locus.

Idem Clus. hist. Phasiolus 15. ex Italia misso semine, Phaseoli Æthiopici appellatione, similis nobis prouenit Francofurti.

Floret paulò maturiùs superioribus, eam ob causam semen faciliùs ad maturitatem peruenit.

Tempus.

PHASEOLI ATRO VIOLACEI.

SVNT nobis Phasioli non multùm differentes à nostris nigris, tumidis, nisi quòd videntur paulò longiores & maiores, ac atro violacei, & minùs tumidi, splendent vt dicti, eis est hilus, vel vmbilicus albus, non multùm etiam sunt dissimiles à violaceis, accedunt fortè ad Clusij Phaseolum 15. initiò scilicet purpurascentem deinde atrum.

Descriptio.

PHASEOLI FVSCI, FOLIIS CRASSIS & pinguibus.

PHASIOLVS Clusij 16. ex Guinea delatus suo lobo exemptus, terræ creditus Pharmacopæo Delphensi creuit, ad speculi symbolum, ad palmarem altitudinem; cauliculo satis firmo & rotundo, binasque aut ternas foliorum alas protulit, in quibus, vt reliquis Phaseolis, terna folia, sed valdè crassa, & pinguia, longéque minora, Trifolii Asphaltitis foliorum magnitudinem non excedentia. Ipse Phaseolus semuncialem magnitudinem non superabat, satis densus & crassus, coloris fusci cum spadiceo commixti.

Descr. Cauliculus. Folia.

B. pin. Phaseolus Guinensis 1. fructu fusco spadiceo: Phaseolus peregrinus 16. Clus. hist. Sunt maiores & minores.

PHASEOLVS VVLGARIS ITALICVS HVMILIS, SEV MINOR ALBVS, CVM ORBITA rubente, vel nigricante.

HVNC sic describit Matth. Phasioli albi, & magis vulgares, qui passim in campis seruntur, mense Maio, & quandoque post messem sine pedaméto per se subsistunt, sed in latum sese pādunt foliis hederaceis, maioribus tamen, & mollioribus, venosis, totuis, ex vno pediculo prodeūtibus: flores emittit candidos, Piso maiores, è quibus palmaria cornicula prodeunt, teretia, & in acutum desinentia, primo quidem exortu viridia, & per maturitatem albicantia. In his semina plura, quæ Phasiolos appellamus, continentur, facie quadrupedum renibus similia, alba præter vmbilicum qui tantùm in iis nigricat. In hoc capite Dioscorides de candidis tantùm ac vulgaribus Phasiolis disseruit.

Descr. Matthioli.

Non probamus Matthiolum dicere, semina similia quadrupedum renibus, videtur enim mihi non bene obseruasse eorum renes, hæc semina humanis renibus, magis similia sunt, quàm illis. Iconem habet Matthiol. non nihil differentem à Smilace, quæ diuersæ valdè est ab icone Camerarii, quam hic posuit in ep. & hist. pro Phasiolis: ei enim appositæ duæ siliquæ: in icone autem Matthioli, tum paruâ, tum magnâ (quamuis flores, malè pingantur) sunt plures flores & siliquæ: ita vt ad septem ex vno pediculo numerentur. Hinc colligo eam Camerarii non esse Phaseolorum vulgarium, sed alterius generis de quo paulò post. Ipse etiam scribit in hist. se per Phasiolum 4. Clusii non intelligere eum, quem in editione Matthioli proposuerit. Clusius autem vt paulò post dicetur, tradit suum Phasiolum binos flores magna ex parte sustinere, niueū circa hilum nigrâ maculâ insignitum, quæ omnia demonstrant Iconem illam Camerarii ab eo non bene positam pro Phaseolo Italico vulgari

siue Matthioli.

C. Bauh. err.

Hac eadem censurâ dignus Casp. Bauh. qui in suo renouato Matthiolo pro his phasiolis iconem ponit Camerarii, quod non placet, ob causas iam dictas, & postea repetendas.

In pin. vocat Smilacem hortensem siue phaseolú vulgarem 3. siliqua sursum rigente, & phaseolum paruum Italicum: Phaseolum, Matth. album, Lugd. *Phaseolum* & phaselum, Ang. Cord. in Diosc. & hist. phaselum, Cæs. Flore est, inquit, maiore candido papilioni simili, foris in viridi colore pallescente: foliis nullam asperitatem habentibus: sunt maiores & minores: sunt albi, subnigri, illi maculâ nigrâ, hi albâ notati: est & minor albidus, cum orbita rubente aut nigricante.

An Doluch.

An Dodonæo hist. frum. & in fol. Dolichus alius minor { hunc vocat Bauh. in pin. Smilacem hortensem siue phaseolum vulgarem 2. & hortensem minorem: dubitat autem an sit phaseolus Turneri: aut fortè phasioli illi, quos Trallianus lib. 7. φασιόλους μικρούς. & lib. 11. phasiolos Alexandrinos nominat, si modò per Fasiolum paruum Dolichos veniat intelligendus, quod verisimilimum videtur.

Phasiolus paruus. Alexand.

Lonicers lapsus.

Lonic. pingit hoc titulo Groß faseln / phaselus, phaseolus & phasiolus; in descriptione tamen confundit cum eo phaseolum Tragi, siue pisum maius flore purpureo.

Cast. Dur. mot.

Cast. Phasiolus non se attollens, semine albo. Quamuis autẽ dicat hunc se non attollere, pingit tamen pro eo Smilacis hortensis modo ad perticam volutum.

Herba parua Scarorũ cibus.

An de hoc agit BELL. obs. l. 1. c. 8. In Creta Scarus piscis est saxatilis, qui delectatur morâ circa rupes, vescitur etiam paruâ herba, quæ ei placet, & quæ alibi non prouenit, quæ occasio, vt Scarus in Creta insula maneat. Incolæ qui norunt Scarum oblectari herba Phasiolorum, in agris serunt, ac folia imponunt in nassis in mare diluculò (Siliquas pro se reseruant) vt alliciant eos, ac capiant, hinc illi nominant *Scarobolano*. Quod in Scaro melius est, est herba qua vescitur, cuius semper magna copia in eius ventriculo inuenitur. Hos esse credimus, qui à Galeno de alim. vocantur Dolichi, quique in Caria seruntur, figurâ cicerculis longiore.

Scarobolanos.

Dolichi.

Phaseolus.

PAVLO dicitur Phasiolus albus, qui compos. renalem ex cicadis, ingreditur. Manard. l. 1. ep. 4. Phaselus communis, qui nunc vulgò Phaseolus, quem & vilem nominat. Item l. 9. ep. 14. Phaseolus, vel Phaselus communis.

CÆSALP. Phaselus, qui vulgò Fasolus, cui semen candidum, maculâ nigra. Plura hac de re videro antè.

Locus & tempus.

Seui in horto E. C. Phaseolorum Italicorum semina, quæ primò vidi Tubingæ, floruerunt Augusto. Patauii frequenter in cibo vsus sum. Matthiolo seruntur in agris mense Majo, & quádóque post messem.

Φασίολος Dioscoridis inflat, & flatus mouet, & ægrè concoquitur. Coctus autem viridis, si edatur, aluum mollit, ad vomitionem autem idoneus est.

Fuci parandi ratio

parant, vti dictum, quoq; phasiolis muliebrem fucum hoc modo: sumunt phasiolorum alborum micæ panis triticei albissimi, an. lib. 1. Cucurbitam longam, teneram, virentémque vnam, dissectâ priùs cucurbita, macerant simul omnia ex lacte caprino nocte vna, deinde addunt seminum Melopeponum vnc. v. nucleorum persicorum mundatorum vnc. iij. nucleorum pinorum delibratorum lib. 5. Conterunt per se omnia in lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domesticum vna cum plumis in particulas dissectum, abiectis tantùm intestinis, & omnibus simul mistis, ex vitreo organo, ad hoc parato, in vase feruentis aquæ collocati, aquam distillant, & subinde diligenter custodiunt. Siquidem huiusce aquæ lotione nitorem faciei conciliant, & cuti mollissimum addunt læuorem. Reliquas vires & vsus, sicut & temperamentum iam antè tradidimus.

PHASEOLI TVMIDI MINORES NIVEI.

MAgnitudine vulgaris phaseolis minores plærúmque, nec vt illi, sinuati circa vmbilicum. Interim puluinati magis, & tumidiores omni ex parte pro portione sua. Colore niuei sunt, & splendicantes, vetustate verò absolescunt & in eburneum, tandem etiam in pallidum migrant.

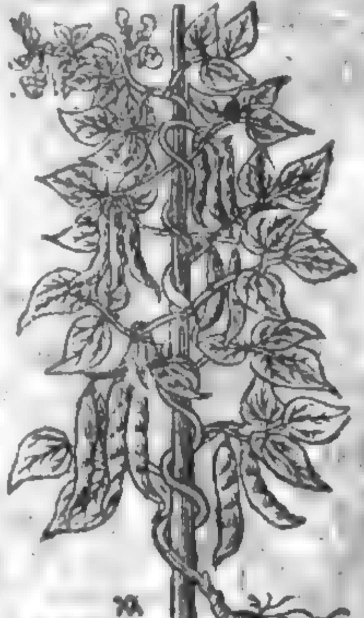
Descript. Clusii. Sarmenta.

Sic describit Clusius: Totâ formâ, & nascendi modo à vulgari haud differt: valdè ramosa enim habet sarmenta, quæ vicinis perticis sese aduoluunt, easque scandunt, oblongos pediculos ex foliorum (quæ semper terna, vt in vulgari, simul nascuntur) sinu promentia: in quibus bini, quaterni, interdum etiam seni nascuntur flores, ex aduerso semper siti, vulgaris Phaseoli floribus magnitudine & formâ respondentes, initiò, dum recens aperti sunt, candidi, postea verò pallescentes: quos excipiunt oblongæ, propendentes: vt in vulgari siliquæ, seu Lobi: quina, septena: & plura interdum candidissima, & quasi ex ebore tornata semina continentes, minora & tumidiora, quàm albi vulgaris.

Flores.

Siliqua.

Semina.

Synonyma.

Clus. pann. phaseolus 2. siue minor niueus, siue de Guatimela. Phasiolus Purkirchorianus alter. Ex Hispaniis an. 1586. missus. *Frizoles blancas de Guatimela*, hoc est Phaseoli albi ex Guatimela (quę noui orbis prouincia est) Vere satus egregiè creuit, & ad frugem peruenit. Iidem Hist. Phaseolus peregrinus 2. *cui iconem* apponit Clusius, quæ apud Lobelium nomine Phasioli vulgaris extat.

An Phaseolus albus Americanus.

An Taber. weisse bonen von America. Phaseolus albus Africanus. Quem si compilator per suum figmentum cum capreolis non intellexit, nescio quam plantam intelligat: Phasiolum hunc accepi cum hac inscriptione: *Frizoles blancas di Guatimela.*

Satus in horto E. C. Montbelgardi prouenit, sed non maturuit. Iulio floret, fructus Augusto, nonnunquam etiam mense Septembri, maturescit. Dum Viennæ vixit, semine ab amicis communicato Clusio natus, nec antea ipsi conspectus.

PHASEOLVS NIVEVS, MINOR, circa hilum nigrâ maculâ insignitus ET PVMILIO NIGER.

Descriptio. Caulis. *Folia.*

CAret longis sarmentis, & breui, firmoque caule constat, pedalem longitudinem raro excedente, & in breuissimos ramos diuiso, ad quorum folia quidem superiori similia nascuntur terna numero, sed breuiori pediculo inhærentia, qui non purpurascit, vt in proximè descripto [Smilace hortensi, siue Phasiolo Anagyridi simili ferè, colore rubescente.] Pediculi ex alis prodeuntes, longi, crassiusculi, firmi, binos etiam flores magna ex parte sustinent, formâ, colore præcedentis flori simillimos, deinde binos lobos illius cylindraceis siliquis paullò longiores, & teretes, in quibus fructus formâ par, sed colore differens, nam niueus est, circa hilu n nigrâ maculâ insignitus, & quibusdam nigris punctis interdum in lateribus notatus. Satis præcox hic est, nec ullis pedamentis eget, cùm (vt dixi) breui, firmoque sit caule.

Lobi. Semen.

Lobi Americani. Alubias de Indias. Clusio descriptionis authori in Pannon. *Phaseolus 4. Lobi Americani minores, siue Pumiliones.* Item *Phaseolus tertius, Alubias de Indias*, id est, *Lobi Indici.*

Lobus Indicus. *Icon Clusii transposita.* Figura Clusii sub dictis nominibus, non habet binos flores: sed plures, ideo aliò releganda, & huc transferenda figura, quæ est sub alieno titulo, nempe Phasioli tertii, siue Americani elatioris, verè enim comperimus in hist. Clusii transpositam iconem, vbi icon posita sub titulo Phasioli peregrini 4. cui additæ sunt siliquæ, quæ decsant.

Phaseoli pumiliones 1.2. Gamer. *Phasioli pumiliones albi, & nigri,* quorum hi magis, quàm illi alsiosi sunt, quamuis ambo frigiditate nostræ plagæ sæpiùs à maturitate prohibeantur. Intelligo autem, quorum iconem dedimus in Matthioli editione, & quos Clusius in Pann. quarto ordine proposuit. Existimo autem ego Clusii Phasiolum quartum, diuersum à Matthioli Phasiolo qui in Italia frequens, quã ob rem Camerarii figuram ad hoc caput reduco, & separo à Phasiolo Matthioli.

Camer. error.

Phasiolus Brasilianus Tab. repreh. Taber. *Phasiolus Brasilianus* Bresilgen boonn. Quantùm iudicare possum ex figura essicta ad Clusii figuram, ad hoc caput referenda icon.

C. Bauh. error. C. Bauh. in suo Matth. proponit eandem figuram, quam Camerarius, sub inscriptione Phasioli. Non autem placet Camerarium, & C. Bauhinum iconem eius plantæ, quæ Clusio Phasiolus 4. ponere pro Matthioli Phasiolo vulgari: diuersi siquidem, vt antè dixi, quod facilè apparebit, conferenti vtramque iconem, nisi dicatur Matthioli icon falsa.

Eid. B. pin. *Phaseolus peregrinus 6.* minore fructu, albo, nigrâ maculâ insignito: Phaseolus peregrinus 4. *Alubias de Indias*, Clus. pann. quoad descriptionem: & Hist. Phaseolus albus, Lugd.

Creuit etiam hic mihi [inquit Clus. Viennæ anno 1576. donatus à Dodonæo S. C. M. tum Medico, qui eius fructum præcedente anno, dum Pragæ esset, in arcis horto obseruauerat, & legerat.

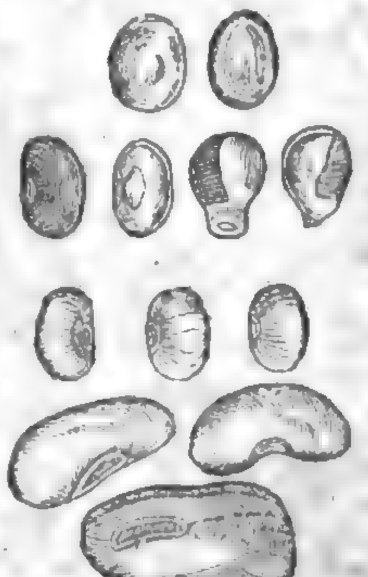
PHASIOLI PARVI, ALBI, CVM ORBITA MINIMA, RVBENTE.

HAbemus paruum genus Phasiolorum albo-rum, non tamen candidorum, cum minima orbita rubente, & paruo hilo albo.

PHASIOLI MINIMI, ALBI, orbita magna rubente.

SVnt nobis Phasioli minimi albi, minores quàm Phasioli cum orbita nigra: nescimus an semper tales [ascriptum erat repertos inter aromata] iis sanè similes sunt: orbita magna est, sed rubens, cum hilo in medio albo.

PHASIOLI PARVI, PALLIDO albi, ex America delati, Lobelio.

A Lob. in Icon. pinguntur Phasioli parui, pallido albi ex America delati, Idem in Histor. Belgica Creinge ghemaerberde boonkens. Fieri potest, vt vnus præcedentium paruorum Phaseolorum esse debuerit, Phaseoli parui ex pallido albicantes ex America Lobelio delati.

B. pin. Phaseolus Americanus vel Brasilianus 5. minor: Phaseoli parui ex America Lob. Lugd. Phaseolus Brasilianus 1. Tab. Huius magna varietas, quare fructus duodecim genera,

PHASIOLI PARVI ITALICI, NIGRI, CVM MACVLA ALBA.

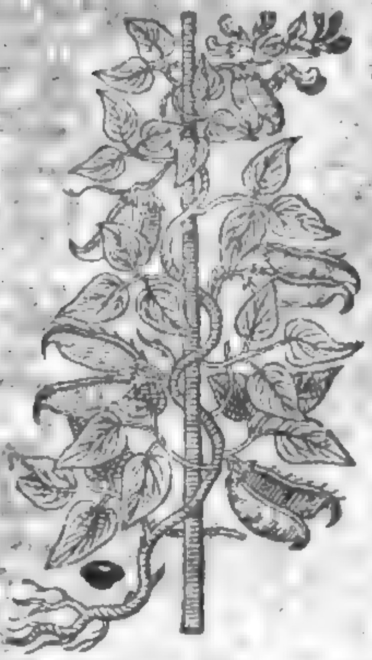
GEner Cherlerus attulit nobis ex Italia Phasiolos paruos, nigros: parte caua hilus paruus albus: parte vero superiore, gibbosa, longa & lata macula.

PHASEOLVS NIGRICANS HYLO PROMINENTE

PHasiolus alter, Phasiolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hylo pro-

lo prominente, & renis formam minimè referente. Clus. apud Monardem. Eadem tradit Lob. in Obs. ex Clusio.

PHASIOLVS LATA SILIQVA, FRVCTV EXIGVO NIGRO, VMBILICO CANDIDO.

Locus. Flore.

Vidit Clusius nō procul Olysiponē in monasterio quodā Phaseoli genus, vulgari adeò simile, vt vulgare putaret: pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo: at *Siliqua* siliquæ scabræ sunt, breuiores & latiores, quàm nostri vulgares, *Fructus* fructus est exiguus, Pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adhærent, que candida est: Brasilianis frequentem esse audiuit. Clus. apud Monard. & ex eo Lob. obs. & Icon. & Tab. *Phasiolus Brasilianus alter.* Phasiolus alter Brasilianus. Audiuit Lusitanis apud Brasilianos habitantibus, *Faua braua*, id est, Fabam siluestrem nuncupati. *Faba Syluestris Phasiolus Indicus.*

Phasiolus alter Indicus Clusij: Phasioli genus vulgari simile. B. pin. Phaseolus Americanus vel Brasilianus 2. siue alter, fructu nigro, pisi magnitudine.

SMILAX HORTENSIS, SIVE PHASIOLVS ANAGYRIDI SIMILIS FERE, COLORE RUBESCENTE.

Descrip. Sarmenta.

Habet hic Phasiolus oblonga sarmenta, ex singulari caule statim secundum radicē ipsam prodeuntia, & in multos ramos diuisa, læta, obliquè se contorquentia, & humi procumbētia, nisi perticis, aut pedamentis sustineantur, quibus sese circūuoluunt, reliquorum Phaseolorum modo: purpurascunt ea juxta alas, ad quas etiam *Folia.* adnascuntur terna folia, minùs ampla superioris foliis, & dilutiore colore virentia, longo petiolo inhærentia, qui ea parte, qua folia sustinet, contrariàque, quà sarmentis inhæret, ex atro purpurascit: *Flores.* flores in oblongis petiolis, plerúmque bini, magni, Pisi forma, foris ex candido pallescentes, interiore verò parte ex purpura cærulei: *Lobi Fructus.* his succedunt totidem prælongi lobi, teretes, & quasi cylindracei, in quibus fructus reliquis Phaseolis minor, Anagyridis legitimæ fructui penè similis, rubescentis coloris.

Clvs. pann. *Phaseoli 3. genus, Lobi Americani maiores, Phaseolus tertius Americanus elatior.* Acceptus ex Hispania cū hac inscriptione: *alubias de Indias*; id est, *L bi Indici*. *Lobi Americani. Alubias de Indias. Icon Clusii transposita.*

Figura hujus Phaseoli, vt mihi videbatur posita erat pag. 723 sub alio titulo, nempe Phaseoli Pulcheriani secundi, quò non pertinet: id demonstrante manifestè numerò florum: quæ occasio, vt ad hoc caput reduxerimus ex Clusio suam figuram: in quo nos bene egisse apparet, ex ejus Hist. lib. 6. cap. 41. vbi ponitur pro Phaseolo peregrino tertio.

PHASIOLI RVBENTES FIGVRA PENE nostratium cum linea elata.

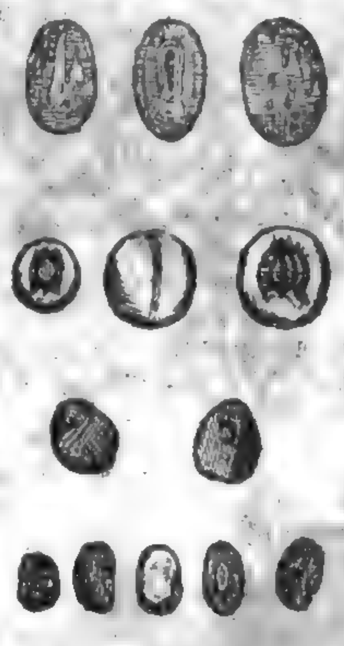
Descrip. Cortex Vmbilicus.

PVlchro rubente colore splendicant, cortice & circa vmbilici ambitum coccineo. Vmbilicus niger fœniculi majoris magnitudine, supra quem macula nigra, sulco diuisa. Parte opposita, quæ dorsum Phaseoli dici potest, linea elatior per longitudinem excurrit, & totum Phasiolum vsque ad hilum circumscribit. Nostratibus etiam sunt paullò ventriosiores, habitioresque, ac ad Anagyridem accedunt formâ, & magnitudine. *Anagyridis forma. Locus.*

Accepimus ab Illustrissima Principissa, & à D. Thoma Platero, Medico Basileensi, qui ex Hispania se importasse retulerat. Considerandum an affines, vel fortè iidem, cum Phaseolo Clusii Anagyridi simili.

Icon habebitur post cum Phaseoli indici parui maculati Icone.

PHASIOLI EX GVINEA PALVDANO, spadicei, minimi.

Descrip.

ET hos quoque pulchellos cum aliis multis exoticæ elegantiæ Clariss. Paludano debemus. Parui sūt, Africanos magnitudine vix superātes, splēdido læuore, spadiceo; aliàs dilutiores, aliàs obscuriores, plurimùm tamen æquabili colorati, hilum versus nonnihil angulosi: *Hylus. Pulpa.* Hylo, qui pro corpusculi modulo sat magnus candidúsque modicè, sinuati. Pulpa subest cortici callosa, subflaua, gustu phaseolaceo.

Considerandum an differant, vel quantùm à Clusij Phasiolo quinto, Laburni fructu. *An Phasiolus fructu Laburni.*

PHASEOLI AFRICANI PARVI nonnihil albicantes.

Descriptio.

DE Phaseolorũ quoque more scandit & præsens planta; folia terna, minora, strictioraque multò, quàm in vulgaribus, paulò duabus vnciis longiora, non totam semunciam lata, neruosa, glabra, crassa: flores ex obsoleta quadã fuligine in luridum pallorem languescunt, vix dehiscentes: siliquæ sesquipalmum lõgæ, vulgaribus angustiores, vix culmum latæ, grana claudunt nonnihil candicantia, dimidio minora, Phaseolis nostratibus, circa germen fusca.

Folia. Flores. Siliquæ.

Phaseolorum Africanorum, paruorum, nomine missi per Carolum Paludanum Ill. E.C. Wirtemb. Accepi etiam cum hac inscriptione: *Fasioli ex Insula Diui Thomæ sub Aequatore sita.*

Fasioli ex Insula D. Thomæ.

Satum huius Phasioli semen in horto Ill. E.C. Montbelgardi floruit Augusto, & Septembri, quo mense quidem maturuit semen.

Locus & tempus.

PHASEOLVS LABVRNI, FRVCTV ex nigro subuirescente, siue Ægyptius flore luteo.

Descriptio. Sarmenta.

TEnuia habet sarmẽta, ex singulari caule statim proximè radicem enascentia, eaque valdè ramosa, ex viridi purpurascentia, quæ vicinis perticis & pedamẽtis sese conuoluunt: folia ex eodem pedicuio, vt in aliorum Phaseolorum genere, semper terna, longè tamen minora, & Trifolii menianthis [quod in vmbrosis & ubere gleba nascitur] foliis perquàm similia, ex atro virentia circa pediculum purpurascentia: flores in spicæ modum congesti, magni, pisi vulgaris formâ, & magnitudine ferè, coloris flaui, in oblongo, crassiusculoque pediculo ad foliorum exortum prodeunte nascuntur: lobos non obseruabam quia flores duntaxat produxit ipsa planta, eosque valde caducos propter aduenientia frigora: breues tamen angustosque esse intelligebam ab his, qui conspexerant, & terna, aut quaterna grana continere: quæ verò accipiebam parua erant admodum, Laburni granis non maiora, vtroque tamen mucrone plærumque obtusiore, pulli coloris, seu potiùs ex nigro subuirescentis.

Folia. Flores. Color. Flores. Semen. Laburni grana.

Clusio hist. *Phaseoli peregrini genus. Phaseolus 5. Aegyptiacus* Patauio missus à Bernardo Paludano ex Syria & Ægypto reduce, anno 1578. qui terræ anno sequenti creditus, creuit quidem, sed serò admodùm, deinde periit. E seminibus conseruatis & anno 1582. demùm satis, aliquot plantæ egregiè prouenerunt, quarum vna florem Septembri duntaxat mense tulit, ac ad frugem minimè prouenire potuit: ipsa tamen planta Calendis Nouembris perbellè adhuc florente: hoc semen *A'ronicum* à Paludano; at deinde ex Italia Ægyptiaci Phaseoli nomine simile accepi. Et fortè Phasiolus hic peregrinus Dolichus est Bellonii?

Phaseolus Ægyptiacus.

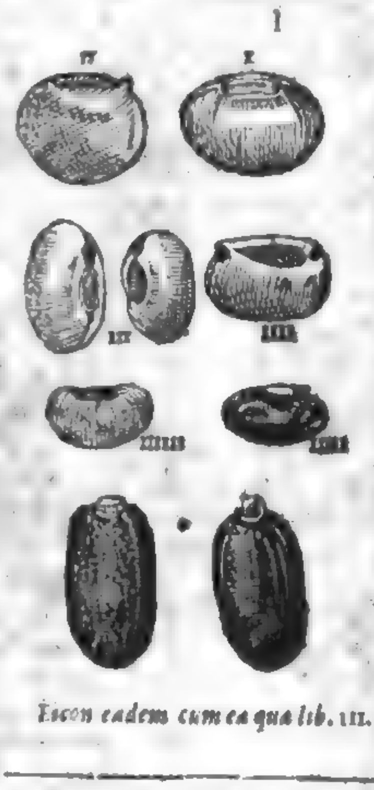
Aduertes apud Clusium in pann. iconem quæ quæ est p. 729. sub titulo Phaseoli quinti Ægyptiaci, non esse Phasioli, quem intelligit Clusius, sed sub hoc titulo reponendam iconem, quæ est pag. 727. sub nomine Phasioli tertii, *Alubias de Indias* In pann. p. 730. est alia icon, cui titulus Phaseolus quintus, siue Ægyptiacus: quam iconem Clusius omninò omisit.

Dolichus Bellonij. Icon Clusij transposita.

Camer. in hort. *Phaseoli AEgyptii* à Clusio picti in pann. obseruationibus *sine siliquis* quas nos addidimus.

PHASIOLVS INDICVS PARVVS, maculatus.

Descriptio.

PHaseolus est vulgato magnitudine pene æqualis, vtrinque turgidus lucidus, colore pullo, maculis notato, præsertim circa vmbilicum, longiusculus, quem portio quædam alba, extuberãs, cingit. Est ex fructibus Illust. Cels. Wirtembergicæ.

Color.

Eicon eadem cum ea qua lib. III. c. 88. habetur.

PHASEOLVS INDICVS, PARVVS rubens, hilo nigro.

PHaseolus parvus, sinuatus, hilo nigro, reliquâ parte obscurè rubens. Ill. Ducissa terræ commisit, apud quam visus & depictus.

Eicon cum praced. habetur.

PHASIOLI NIGRI, FACIE seminis Pœoniæ, splendicantes, vmbilico albicante. Et

Alter

Alter Ægyptius minimus.

1. Descrip.

MAgnitudine & figura ad semen Pœoniæ fœminæ quàm proximè accedunt. Quippe ex rotundo sublonga sunt, nigerrima pulcherrimè, & Succini nigri, politi instar, splendicanti, eâ tantùm parte, quâ adhærent, quam umbilicum dicere solemus, albicantia. Existimamus, nisi fallit memoria nos accepisse à D. Paludano, qui Ill. nostro misit. Perpendat lector, an possit esse idem cum Phasiolo præcedente, latâ siliqua Clusii.

Color.

2. Phasiolus Ægyptius minimus.

Est mihi prætereà minimus phasiolus missus per insignem Pharmacopœum Tossanum Carolum Burgundum Phasioli Ægyptii nomine, qui Piper magnitudine vix æquat, angulosus, sublongus, colore spadiceo, ac ferè nigricante, splendente, vmbilico candido, longiusculo, cuius parte opposita impressio sinum efficit.

Eicon eadem cum ea qua l.3.c.92.

PHASEOLI PARVI EX AMERICA delati, Lobelii, ex fusco purpurascentes.

Phasioli ex America.

LObelio in Ic. & hist. Belg. dicuntur. **Clein boonkens von America / In lateyn** *Phasioli parui ex America delati*: An Eid adu. Permultæ acceptæ à Naucleris; Fabæ, Phaseolive ex Americæ nouo orbe; èque Hesperia Aphrica allati, qui mixtæ naturæ videntur, sed propinquioris Phasiolo: nam eorum quidam exiguus, minor multùm Phasiolo, ex fusco purpurascit.

Quales sint autori non constat.

Lugd. Phasioli parvi ex America dicuntur. Ego autem, vt verum fatear, quales sint hi Phasioli, nescio, quia eorum nullam inuenio descriptionem, de qua certus sim.

PHASIOLI EX ANGOLI Paludano, pallidi, variegati, hilo magno, spadiceo.

Descrip. 1.

CL. Paludani munificentiâ in Naturalium nostro thesauro aliquot horum adservamus: qui vulgaribus ventriosiores, læues, maculis insigniti, colore varii. Quidam namque obscurè flauescentes, seu melini, dilutiore luteolo conspersi: *2.* quidam pallidi, & ferè albicantes, pullis maculis insigniti, & horum vbiuis varietas in colore notabilis. Hilo donantur magno, spadiceo, aut nigricante; à suprema parte, plusquàm mediam fructûs longitudinem excurrente, minimè tinctato, sed eminente. Tanta porrò eorum durities, vt ex eorundem collisione Auellanarum instar sonitum edant: considerandum an aliqui in figura Lobeliana pictorum, nomine

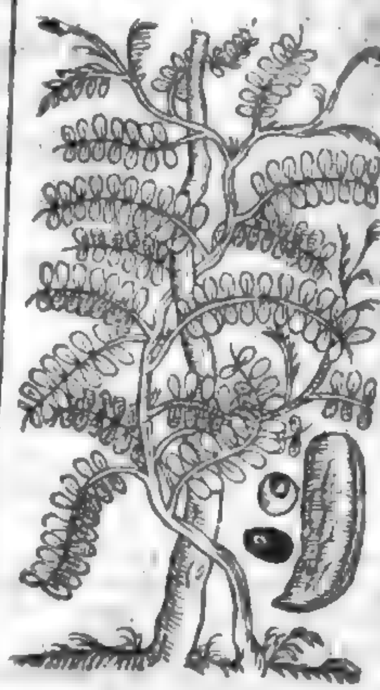
Hylum.

Phaseoli Indici rubri huc referri possint.

Hunc eundem ab Illustrissima nostra Principissa accepimus, qui vna parte latior est, altera angustior, in cęteris cum nostris qui iam sculpti erant, planè similis.

Eicon habetur an ... icone phaseolorum ex Guinea Paludano missorum &c.

PISVM AMERICANVM COCCINEVM, aliis Abrus, & idem nigrum.

Icon alia Clus. Exot. l.4.c.15.

Descrip.

AMericanū Pisum coccineum nostrati est minus, granorum Pœoniæ fœminæ in morem ex rotundo oblongum, nitidum, mirificè durum, corticè tectum vel penitùs nigro, vel bicolori, ita vt germinis regio nigricet, reliquū vel hilari atro splendeat, vel tristiori spadiceo colore sit tinctum: medullâ insigniter durâ, bifidâ; flauescit, sapore leguminoso. Habemus etiam tota nigra: & alia, quæ colore spadiceo sunt, nihilominùs nigrâ maculâ notati. Quod an naturale ipsis sit, an hoc accidat per vetustatem, experientia obseruatorem istarū rerum curiosum docebit.

Cortex. *Medulla.* *Sapor.*

Alpini Descriptio.

Hoc Pisum sic describit Alpinus: Est arbor fruticosa, sarmentosa, volubilis *Lablab* modo serpens, ac altiùs se extollens, latiusque se expandens, foliis vel Tamarindi planè similibus, sed longè minoribus, mouentur etiam ad Solem: occidente Sole clauduntur, totaque clausa manent, quousque Sol denuò oriatur; quo tempore rursum aperiuntur. Flores audio ferre Phaseolis proximos, atque siliquas, quæ intus habent semina parua, rotunda rubra, dura, Phaseolis omninò similia, quæ Corallia planè æmulantur, Hic addit Honorius Bellus: Fructus figurâ Phaseoli non est, sed ouali, Orobi grani.

Folia. *Siliqua Semen. Coralliorū æmula.* *Fructus Orobi.*

Descriptio. Clus.

Clus. in suis Exot. aliam iconem proponit sub titulo Viciæ Africanæ, de qua hæc scribit: Eius semina à nautis Batauis è Guinea redeuntibus

magnâ copiâ subindè sunt allata, & ramulos cum suis siliquis, siue lobulis propendentibus, etiam mihi videre contigit. Sæpè porrò istius plantæ semina terræ à me sunt credita, sed maxima ex parte non nata: imò [quod magis mirum] post triennium è terra eruta, adeò incorrupta reperta, ac si pridiè duntaxat sata fuissent. Semel tamen contigit, vt quæ recentia à Cl. V. Honorio Bello acceperam è Cretà missa, terræ in fictili commissa nascerentur quidem: sed plantæ, licèt omnem diligentiam adhiberem, vt conseruare possem, breui contabescerent. Prodibant autem illæ, Viciæ, aut Lentis modo, duobus duntaxat crassiusculis foliis initiò, ipso videlicet semine bifariam se diuidente, & in folia formante, vt in Leguminibus accidere solet; inter ista verò folia nascebatur cauliculus sustinens aliorum foliorum alas, quæ ex multis foliolis contrario situ semper nascentibus constabant, denis, duodenis, aut pluribus, nullo impari alam finiente, instar Viciæ siluestris, aut Lenticulæ: valdè caduca est planta, quæ nisi fulciatur, procumbit, Pisorum instar; inter foliorum alas, quæ sarmenta aut caules amplectebantur, satis firmi & oblonginsculi exoriebantur pediculi, sustinentes alternis denos, aut duodenos flores, Viciæ, aut Lentis floribus [vt arbitror] non dissimiles; mihi enim eos videre non contigit, sed oblongum duntaxat pediculum resiccatum apud honestissimum virum Christianum Porretum, deinde anno 1602. alterum similem mihi donatum ab honestissimo Viro Petro Gareto. Istis pediculis inhærebant deni, duodeni, aut plures pediculi breuiusculi, satis crassi & rugosi, è quorum singulis graciliore, breuioreque adhuc petiolo dependebat siliqua rugosa, spadicei foris coloris, vnciam, aut paulò ampliùs longa, semunciam lata, illaque aliquantulum plana, mucrone instar hamuli curuo, internâ parte albi, in qua continebantur quaterna, aut quina semina durissima, orbicularis ferè, vel oualis formæ, prorsus rubra & nitentia instar corallii expoliti, quum probè matura sunt, summâ autem parte, quâ siliquæ inhæserant, omninò atra, & præ læuore splendentia. Huic plantæ, *Vicia Africana* nomen indebam quia ex Africa eius semina semper delata memini. Cl. V. Prosper Alpinus lib. de plantis Ægypti, cap. 21. *Abrus* appellat, arboremque impropriè [meâ quidem opinione] facit, quandoquidem volubilem, *Loblab* [quod Phasèoli genus] modo serpentem, latiusque se expandentem, esse scribit, & ridicè te conuoluentem pingit. An Aloys. Cadadamur Arbores quædam, quæ in regno Senegæ Faxiolos producunt rubentes, cum macula nigricante, quæ est illis pro insigni, & à nostris oculus dicitur, alii hilum appellant. Phasioli autem, qui nusquam elegantiores visuntur, instar nucis Auellanæ fabertimè facti sunt, diceres torno aliquo insculptos ac striatos, adeò variantis naturæ ars in eis ludit, res visu conspicua,

Nascendi modus. Folia. Cauliculus. Caducus. Flos. Siliqua. Semina. Vicia Africana. Alpin. reprob.

Gesn. Pisa rubra ex nouo orbe allata. Lobel. Obs. & Ic. Coccineum Americum Pisum; An Orobi species? Pisa ex nouo Orbe delata, non delata, non decerpta ex quadam arbore, vt quidam putarunt. Cæsalp. Santali rubri semina. Alpin. Phasiolus ruber, Abrus vocatus. Cam. h. Phasiolus Indicus; vulgò falso Pæonia Indica vocatus: missus est, Ginge & Abrus nomine. Lugd. l. 4. c. 41. Pisum Americum; Pisum coccineum, Americum. Eid. c. 11. Pisum Americum, Indicúmue. B. pin. Pisum Indicum 2. minus coccineum: Fabarum genus quod Ægyptiis Abrus, patt. 2. Ind. or. c. 4. Et hic maior coccineus nigrâ maculâ notatus reperitur. Accepi inquit Honor. Bellus, semina phaseoli ex Iemen, (ex Arabia felici quæ terræ commissa felicissimè nata sunt, quæ ab Alpino sub Abrus nomine describi puto, licèt ipse fructum non rectè [meo iudicio] descripserit.

Pisa rubra. Coccineum Americum Pisum. Santalum rubrum. Phasiolus. Abrus. Pisum Americum. Phaseolus ex Iemen.

Hæc ex Linschot. In vniuersa insula Madagascar, item in China, Phaseolorum genus quoddam crescit, quod Latini Abrus vocant: Malayuentibus autem *Conduri* appellantur, & Iauanis *Saga*. Perelegantes sunt, parui, rotundi, nigrâ macula insigniti. Vtuntur iis tantùm ad pondera, non ad cibum. Sunt enim sapore perquàm amaro: quidam etiam arbitrantur venenatos esse.

Abrus Alpini error. Abrus Conduri, Saga vlus. Amarus. Venenatus. Locus.

Pisum Americanum, coccineum, sæpiùs plantauimus in horto E. C. sed non germinauit, sequenti interdum anno reperimus integrum. Frater misit semina nomine Pæoniæ Indicæ, & Phaseoli Indici atro-rubentis ex Creta. Accepimus etiam Lutetiâ cum denominatione *Bois du Bresil*. Plura semina huius etiam Patauio ad nos misit Saxonia. Datum præterea nobis est aliquando nomine Ginge Æthiopici, & Abrus Ægyptiorum, à Paludano pro Phaseolo Indico.

Pisum Americanum. Pisum Bresilianum.

Hæc grana coccinea, nigra maculâ insignita, dura admodum sunt, diuque in terra latitant, quorum interdum Camerario prouenerunt rudimenta, instar Pisorum, sed ad frugem planta non peruenit. Semina vetusta nequeunt vlla maceratione vinci, sed recentiora intumescunt intra horas duodecim, vel citiùs, ac duplò fiunt maiora, colorem autem coccineum vertunt in sordidè purpurascentem, quæ si degustare volueris, deprehendes saporem Pisi nigri detracto cortice, adeò fabaceum aliquid resipiunt. Mittuntur ad nos nominibus *Ginge* & *Abrus*. Asserente Alpino Phasiolorum gustum habent, Ægyptii in iure elixis vesci consueuerunt. Sunt verò præ cæteris omnibus concoctu difficiliora, ex quo stomacho maximè infesta sunt, flatusque multos concitant & Hypochondriacis valdè noxia obseruantur, paruum succum generant. Cæterùm, quum diutissimè propter duritiem incorrupta maneant, serico filo traiecta, è collo monilis instar suspendi, & Armillarum loco in brachiis gestari possunt, ad ornamentum; quod nonnullas nobiles virgines, quibus similia grana donabantur, interiectis paruis vnionibus facere obseruatur, nam non modò corallinos globulos natiui coloris elegantiâ prouocant, sed etiam vincunt. Quidam teste Camer. perhibent utiliter adhiberi, in dentitionibus, febribus & spasmis puerorum

Diu latitant incorrupta. Vires & vsus. Stomacho nocent.

PISVM AMERICANVM SIVE Abrus coccineum maius, compressum, maculatum & non maculatum.

PErelegantes sanè & visendi hi fructus, *Abrus coccinei* dicti veluti degeneres esse videntur, Pisi maioris amplitudinem æquant, eamque planè, quam hîc pictam damus. Duri sunt, ex rotundo nonnihil oblongi, æquabili alioqui ferè circinatione, modicè compressi. Quorum alter miniato dilutiore tinctus, nigrâ maculâ saturatiùs rubente lineâ circumsepta, tertia sui parte in ambitu conspicuus. Alter saturatiore coccineo rutilus, nitidus, & prædicto ventriosior, nullo nigro vestigio notatur: vtrinque verò linea pyriformi concolori, acumine versus germen (quod veri-

Descriptio

vtrique exiguô) protenso notabilis.

Pro descriptione & pictura misit amicus noster Iacobus Zuuingerus qui se accepisse perhibet à Bembo Nobili Patauino. Interna inspicere haud licuit, quia noster non erat fructus. Phaseolaceum tamen esse non ambigimus.

B.pin. Pisum Indicum 1. maius. Variat fructus colore nigro, subfusco, variegato, vmbilico eminente.

PISVM AMERICANVM ALIVD magnum, bicolor, coccineum & nigrum simul, siue Phaseolus bicolor, *Anacock* dictus.

Descriptio. FRuctus hic durus, qui dentibus infringi non potest, resistens etiam malleo, iniectus in aquam subsidet instar lapidis, *Color.* colore miniato sicuti Abrus, eleganti atque splendente, verùm mediâ ferè parte, in aliis vix tertiâ: niger est, compressus, nec exquisitæ rotunditatis, sed in oblongum vergens, eâ præsertim parte, vbi vmbilicus est. *Diuersa magnitudinis.* Hic diuersarum magnitudinum est, & formæ; magnus, qui Lupini semine duplo ferè maior; mediocris cum eodem æqualis fere, & paruus eodem minor. *Vmbilicus.* Est eis omnibus veluti vmbilicus sublongus, quâ parte adhærebat siliqua, vt existimamus. *Medulla. Sapor.* Apertis cum difficultate medulla est durissima ex albo flauescens: saporem notabilem non animaduertimus. *Phaseolus Indicus. Faba Indica.* Accepimus à D. Paludano nomine Phasioli Indici, ab Ill. nostra Principissa, Da. Anhaltina Ducissa Wirtembergi, pro Faba Indica. D. Thomas Platerus exoticarum vestigator solertissimus dedit maiores & minores. *Icon Clusii malè posita.* Gener Cherlerus in suo itinere Anglico plures, etiam attulit maiores & minores. Plantæ Phasioli Iconem habet Clusius in Pann. vbi malè posita fuerat pro phasiolo Ægyptiaco: nam in Historia ablatis phasiolis minoribus infra pictis ponit plantæ iconem pro phasiolos peregrino 1. siue lato albo, cum venis nigris: phasiolos pictos habet idem Clus. vt & Lobelius. Qualia autem sint folia istius plantæ, & qualis stirps, nobis non constat, nec scimus an aliquis annotarit.

Phaseoli rubri Indianorum. Lobel. in ic. & hist. Belg. horum meminit nomine phaseolorum rubrorum Indianorum, durissimorum: ac duo fructus ab eo figurâ exibentur, qui etiam describuntur. Londino accipiebat Clus. elegantissimum quendam phasioli (vt arbitratur) fructum à Iacobo Gareto cuius iconem & breuem historiam, propter venustatem & raritatem lectoris oculis subiicere volui, præsertim cùm *Phaseoli ex India Orientali* inscriptionem haberet. *Descriptio.* Is autem ponticâ nuce paulò minor est, in medio tumidior & puluinatus, læuis, splendens, durus, solidus, in aqua subsidens, extima parte (qua nimirum suæ vaginæ, aut lobo adhæsit) veluti diducto & hianti osculo supernè paulo elatiore, & aquilino præditus, duobus duntaxat coloribus constans: superior enim pars ab elatiore rostelli parte; quasi lineâ ad alterius extremitatis infimam in fructu partem obliquè ductâ, tota vtrinque atra est, Ebeni nigredine & nitore, inferior verò, omninò aurea, cui admixtum sit pauxillum Minii, præmaturi Mali aurei colorem refert, & vt altera nitet. Eius pulpam describere nequeo, cùm confringere noluerim, vtpote qui vnicus sit, inter reliquos exoticos fructus etiam seruandus.

Iconis transpositio. Pingit Clusius duos phasiolos, aut potiùs vnius duas facies sine planta. Ille verò in pann. duas etiam pingit facies phaseoli modo dicti cum plantas sub titulo quinti Ægyptii: verùm ibi obseruandum errore typographico accidisse, vt sub dicto titulo tabella ista posita sit: phaseoli quidem Ægyptiaci icon & tabula est p. 727. sub titulo phaseoli tertii.

Hoc præterea notandum Clusium in hist. l. 6. c. 41. iconem prædictam ex pann. posuisse pro phaseolo peregrino primo, siue lato albo, cum venis nigris: verùm abstulit phaseoli siue pisi duas facies, quæ iuxta radicem erant pictæ, quæ respondebant nostro piso Americano, siue Anacock. præterea pann. pag. 732 depictum habet nostrum pisum, sub titulo phaseoli Indici, nullâ additâ descriptione: in hist. tamen loco antè citato eam addit. Tandem in Exot. inquit: Honestus vir Walichius Syuerts anno 1599. de nautis quibusdam ex America reducibus fructum Anacok redemerat, cuius usum ipsi ignorabant: Erat autem phaseoli genus binis coloribus distinctum, rubro & nigro.

Maior & minor. Descriptio. Item l. 3. c. 3. de hoc fructu sequentibus agit: Eruditus vir Simon de Touar Hispalensis Medicus phaseolorum tertium mihi communicabat, qui erat elegantissimus: isque duorum generum, maior & minor, & magis orbicularis forma: color in vtroque bifariam diuisus, nam media ex parte corallii instar rubebat, alterâ prorsus ater erat, læuis & splendens. Similem, maioris videlicet generis, multos ante annos Viennæ Austriæ accipiebam, eiusque mentionem faciebam l. 6. meæ rariorum plantarum Historiæ, capite de phaseolo. Vtriusque porrò generis anno salutis humanæ 1597. Londino accipiebam ab honesto viro Ludouico Miræo Cl. V. Matthiæ Lobelii Genero, ipsi à nauta quodam ex India reduce donatos, & asserente, inquilinos *Vsus.* tribus, aut quatuor maioribus in pollinem tritis vti ad vomitum prouocandum: è minoribus au- *Armilla. Epilepsia.* tem filo traiectis armillas fieri aduersus Epilepsiam gestandas, arbitrati forsitan iisdem facultatibus pollere, quibus pæoniæ grana: sed ornatus potius causa gestari existimem, intelligebam *Anacock.* autem ab Incolis appellari *Anacock*.

Phaseolus Ægypti. Taber. phaseolus Ægyptiacus **Egiptische faselen oder Bonen.**

B.pin. phaseolus Indicus 6. peregrinus ex rubro & nigro distinctus.

ANACOCK ACCEDENS PHASEOLVS totus ruber.

GEner Cherlerus ex itinere Anglicano & Belgico attulit secum phasiolos de genere

(vt existimo) Anacock: sunt enim eiusdem formæ, ventriosiores, maiores que quàm staphylodendri fructus, ferè ouales, inæquales tamen. Color ruber, idem ferè cum Anacock, minùs tamen viuidus & splendens, nullâ maculâ nigrâ; vmbilicus idem, sed maior, circulus etiam elatus, flauescens: durus est, & in aquam iniectus, fundum petit: hic fortè fuerit idem cum Phaseolo Indico rubro Lobelii sine macula nigra, quamuis nulla icon eum demonstret.

Anacock. Descriptio. Color. Vmbilicus.

PHASEOLI INDICI RVBRI durissimi Lobelii, cum nigra macula: & alterum genus sine macula, alterum cum longa tenui macula.

1. Phaseolus ferè huius coloris cum macula nigra. 2. Phaseolus alter ruber. 3. Phaseolus ruber cum macula nigra. Medulla.

MAgnitudine & figura sunt fructuum staphylodendri, læuoris eximii, rubore corallino, inuictæ duritiei, altera parte lucente nigram maculam habentes, medullâ præditi insigniter durâ, sapore non ingrato. His non absimile figura est secundum genus, paullò tamen maius, & oblongius: nullâ nigrâ maculâ donatum, tantæ etiam duritiei, & tam pertinacis, vt à Wencesläo Tserclaes satum semestre totum in terra minimè mutatum latuerit. Tertii generis Phaseoli præcedentibus duobus maiores, colore rubro obsoleto, ex oblongo rotundi, vtrinque nonnihil compressi, quemadmodum Castanea equina, quibus secundùm longitudinem altero latere macula est nigra, longa, tenuis; medulla insigniter dura, sapor amaricans.

Lobel.hist.Belg. Roode seer harte Indianische Boonkens. Icon. *Phasioli rubri Indiani durissimi.*

Nos hoc in loco priorem Phasiolum maculatum referendum esse ducimus ad nostrum Pisum siue phasiolum bicolorem, magnum alterum.

B.pin. phaseolus Indicus 4. ruber, ex phœniceo croceus, & ex rubro spadiceus splendens. Nos de hoc non agimus.

PHASIOLVS, SIVE PISVM Indicum, compressum, sanguineum, Lupini quodammodo facie.

Descript. Magnitudo. Color. Vmbilicus.

FIgura ex triangulari in rotundum vergit, ita tamen, vt vtrobique ferè sessilis videatur. Magnitudo Lupini albi ferè est. Color corticis sanguineus, læuis, pulchrè splendens. Vmbilicus impressior, albicans, secus quem macula parua, nigricans, conspicitur. Accepimus ab Illustriss. Ducissa Virtembergica. An idem sit, an tantùm varietas pisi Americani magni iam antè descripti, pro certo non affirmamus. Habet tamen cum eo magnam affinitatem.

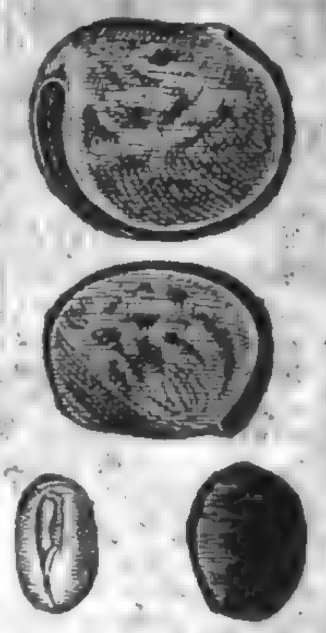
PHASIOLVS INDICVS EX RVBRO spadiceus, splendens.

Descript. Cortex. Vmbilicus.

VNciæ trientem non superat, latitudine semunciali, modicè compressus. Cortice tegitur inter russum & spadiceum medio, & ad *Tanné* Gallis dictum accedente, læui, splendido, vmbilico dilutiore, vtcunque magno, per mediâ longitudinem eleuato. Parte oppositâ gibba: Estque ex iis quoque quos ab Illustrissima Ducissa Wittembergica dono accepimus.

Eius Eicon antè tradita cum Icone Phaseoli Indici parui maculati.

PHASIOLVS INDICVS OVATVS, spadiceus, vmbilico albicante breuiore.

Descriptio. Color. Vmbilicus.

PHasiolis Indicis, sanguineo & nigro magnitudine suppar est, quippe paullò breuior, angustiorque. Color intercursantibus maculis quibusdam dilutioris coloris spadiceus est. Sed varietas in vmbilico, qui ex rubedine albicat, & vltra mediam lateris longitudinem non explet. Visus apud Illustrissimam Principissam Virtembergicam, quæ seuit, ideoque interiùs contemplari non fuit datum.

PHASEOLVS SANGVINEVS ouatus Indicus.

Descr. Hylus. Locus.

PErelegans & exotica raritate spectabilis est hic phasiolus. Vnciam ferè longus est, digiti parui crassitudine, figurâ ouatâ, colore sanguineo. Hylus latiusculus, atque niger per mediam ferè longitudinem excurrit. Dono nobis dedit D.D. Thomas Platerus Medicus, & naturalium solertissimus vestigator, ex Hispania allatum, ex India tamen primò inuectum esse, retulit. Eundem, cùm jam figura nostra esset sculpta, communicauit nobis Illustrissima Ducissa Wittembergica, itidem (vt ferebat) ex India sibi allatum, qui prædicto paulò compressior, in cæteris planè similis est. Anno 1605. gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio attulit similem fructum, vtrinque compressum, vt euenit pisis, durum, splendentem, qui iniectus in aquam subitò sidebat.

PHASIOLVS INDICVS ouatus niger.

Descriptio. Color. Hylus.

PHasiolo Indico sanguineo iam descripto magnitudine, & figura ferè æqualis: colore autem variat. Nam totus niger est, & præ nigredine, atque læuore splendicat. Hilus itidem niger, magnitudine, & positu, vt in priori. Estque etiam hic ex fructibus apud Illustrissimam Ducissam Wittembergicam visis, quem aperire, cùm terræ esset creditura, non licuit, ideoque nec interiora, vel saporem addere.

Eicon antè habetur cum Phasiol. Ind. ou. spadicei &c. icone.

PHASIOLVS INDICVS FVLVVS.

Descript.

NOstratibus Phasiolis latior est, vix tamen longior. Color fuluus est, & mustelinus, ...

Vmbilicus. Vmbilicus magnus & longus, niger in area, ipso fructus cortice leuiter splendescente atque dilutiore, & quodammodo ex ruffo albicante constitutus. Etiam hic ex iis est, quos apud Ill. Ducissam Wittembergicam descripsimus, reseruauit pro satione.

PHASIOLVS, LATO, STRIATO, siue radiato semine: alter punctatus, cupula atro virente.

1. Siliqua Semina. Siliquæ magnæ, latæ, compressæ. Semina vnciam circiter longa, paulò minùs lata, renis forma, in terminis regione sinuatâ, nigrâ, frequentibus albis striis virgata. Huic similia alia

2.

paulò minora, quæ licèt radiata, siue virgata, variant nihilominùs dispositione radiorũ. *3.* Minoris huius generis, quod pictum in superiore parte nostræ tabellæ paulò minus, quàm sit, misit insignis Medicus Hercules Saxonia primariæ Cathedræ Patauinæ Professor, is colore nonnihil variat, qui atrorubens etiam radiatus. Sunt nobis alia semina, quorum icon infima parte tabellæ nostræ, quæ alba dici possunt, punctis nigris guttata, maculisque rubentibus versicoloria, a germine latiore maculâ, ad, & circa extremum ceu capula expansa atro-rubente.

Similem describit Clusius. Caulis. Clusius similem plantam sic describit: Caulis statim à radice in aliquot oblonga sarmenta diuiditur, lenta, vicinos stipites & virgulta reliquorum Phaseolorum modo amplectentia: *Folia.* in singulis alis terna folia vulgaris Phaseoli foliis simidia, atriora tamen, ex eodem pediculo nascentia, *Ramuli.* extremo *i* (vt in vulgaribus) impari: ex iisdem alis breues ramuli prodeunt, *Flores.* multis floribus vulgari haud absimilibus, minoribus tamen; albis, vux in modum conge*Siliqua.* stis, onusti: quibus succedunt oblongæ siliquæ: seu lobi, vulgaribus multò latiores, continentes *Fructus.* ternos, aut quaternos fructus, planos, communibus Phasiolis latiores, albos, sed multis nigris maculis, siue venis, ab hilo in latitudinem ductis elegantissimè depictos.

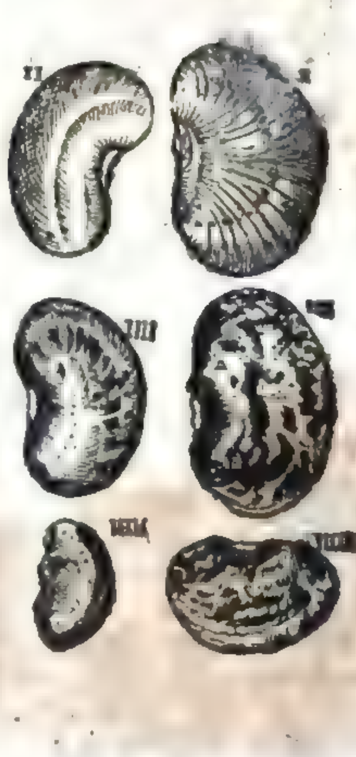
Phaseolus Africanus. Purkircherianus. cur ita dictus. Icones. Clus. dicitur Phasiolus primus siue Africanus, Phasiolus minor, varius, siue Purkircherianus. Eò quòd huius fructum D. Purkircherus primus in Pannoniam intulerit ex Neapolitano regno delatum, singulisque annis coluerit & eius genus vt dixi, conseruarit: quam ob caussam apud rei herbariæ illius regionis studiosos, Purkircheri cognomen inditum, & vt Phaseolus Purkicherianus nuncuparetur, obtinuit. Ante multos verò annos similem planè mihi missum memini, Phaseoli Africani nomine: & ex Africa Italos primùm accepisse, veritimile est. Idem in Hist. Phaseolus peregrinus primus. Item Phaseoli peregrini primi genus alterum.

Phaseolus peregrinus I De Iconibus Phaseoli lati. Ponit quod animaduertimus, Clusius in Hist. postrema, pro Phaseolo peregrino primo, iconem quæ est in Pannon. pag. 229. Phaseoli 5. siue Ægypriaci titulo: verùm ex ea tabella ademit duo semina, quæ infra separatim erant picta; pro genere altero apposuit figuram, quæ est in Pannon. sub titulo Phaseoli primi siue Africani: verùm non demonstrat, qua inter differant. Icon autem phaseoli peregrini primi Clusii, est nobis in tabella capitis Phaseoli bicoloris, seu Pisi Americani alterius, bicoloris: in eo Clusium imitati sumus, cùm nesciremus diuersam plantam à seminibus bicoloribus appictis. *Phaseolus americanus.* Phasiolum, qualem pinxit Clusius, radiatum, qui etiam inferiore tabellæ nostræ parte pictus est, misit Ill. Landgr. Guilielmus, nomine Phasioli Americani: in descriptione tamen Clusii variare videtur: dicit enim album cum multis nigris maculis, aut venis: meus potiùs dicendus niger cum albis venis.

Phaseolus Brasilianus. Tabe reprehenditur Okendgier Locus & Tempus. An Tabern. Icon. & Hist. Brefilgen Bonen 1. Phasiolus Brasilianus primus. Nescimus, quam inepam figuram proponat Compilator, quæ huc referenda videtur, considerato titulo. An Thomæ Hariot in hist. Virgineæ Insulæ, *Okendgier.*

Clusio Georgius Purkircherus Posoniensis in Vngaria Medicus primarius communicauit, cui ad pergulam, aprico loco satus singulis annis fructum maturum dedit. Mihi deinde anno 1582. & aliquot sequentibus, egregiè prouenerunt aliquot eius stirpis, quarum nonnullæ lobos dederunt, qui matura semina protulerunt: interdum etiam, quos ad maturitatem peruenire posse existimabam, ob Solis radiorum defectum, spem meam frustrati sunt. Prouenit nobis in horto Ill. E.C. Wirtemberg. folio Smilacis vulgaris, ex semine misso, ab Illustriss. Landgrauio, cui (vt scripsit) excreuit ad lanceæ altitudinem, sed tantùm floruit; nobis verò ad maturitatem ferè prouenit. Ab aliis etiam acceptum semen terræ commissum, aliquoties siliquas protulit, sed nunquã semen maturuit. Si nanciscamur deinceps tempestiuè in vase plantabimus, & sub tectum proponemus, donec cælum incalescat, vt exponi possit.

PHASIOLORVM INDICORVM latorum tres species, & Clusii latus.

Est nobis Phasioli Indici nomine à Doctore Paludano datus, sescunciali ferè longitudine, latitudine vnciali, compressus: cortice obtectus flauo, ruffo colore variè interspatso, splendente quidem, sed non vsquequaque læui. Hilum album est longiusculum, area obscurè rubrâ circumdatum.

Huic quodam

modo similem vidimus apud Illustrissimam Ducissam Wirtembergicam, sed minorem: quippe longitudine unciali, latitudine unciam mediam non multùm superante, itidem compressum. Sed color albus erat, rubris itidem maculis interstinctus, cuius pictuam ex ipso etiam fructu effictam exhibemus.

Color.

Similiter & tertium quemdam apud eandem conspeximus, prædicto magnitudine tantùm cedentem, quantùm is primo loco descriptus, compressum, Sed colore etiam variantem, quippe ex nigro & albo variegatum, ita vt insignis sinus, albicans, punctis fuscis aspersus, totam ferè fructus nigri longitudinem vtrinque peruadat.

Locus. Vt Clusius fert apud Monardem, Londini emit in Mercatorũ porticu de Gallo Nauclero Phasioli genus, quod è Brasiliana noui Orbis prouincia aduectum afferebat. Nostro vulgari maior est is

Varietas. Phasiolus, latiorque, nec minùs colore variat: etenim nunc flauus est, aut omninò niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis pupureisque maculis distinctus. De simili planta natum referebat, qualis Europea est, nostrumque saporis gratia & leuitate longè superare, si eodem modo decoquatur. Londini satum prouenit vulgari similibus sarmentis & foliis, sed ad frugem non peruenit.

Icon. Videtur nobis Clusius, primum nostrum Phasiolum iam descriptum pinxisse, ac fortè eadem tabella album, de quo capite sequenti.

PHASEOLVS NOVI ORBIS LATVS, TOTVS CANDIDVS, AMILaci hortensi affinis.

Descript. STRIATO noui Orbis Phaseolo minor est, à germine ad partem oppositam, vnciam latus, longitudine sesquiunciali, eburnei candoris & læuoris.

Synonyma. Dicitur Lob. in Belg. editione parte 2. *Phasioli ex America albi.* Et Icon. Plantin. *Phasioli magni, lati, albi*, Theuet. *Americanorum Fabæ, omninò albæ, valdè compressæ, striatis latiores & longiores.*

Americanorum Fabæ.

Locus. Habeo ab Ill. P. Camillos à D. Paludano, & deinde mihi cum hac inscriptione: Phasioli Brasiliani, maiores: ex quibus nos curauimus depingendos cum duobus minoribus Lobelij eadem operâ, ac etiam Phaseolos rubros Americanos, striatos, planos.

PHASIOLVS LATVS ALBO EX NIGRO varius, angustifolius.

Descriptio. SARMENTA statim à radice habet multa prodeuntia, Purkircheriani, siue in ordine [Clusio rariorum plantarum Historiæ] primi Phaseoli modo, quæ, licèt eadem ratione vicinis perticis sese circumvoluant, non tamen adeò luxuriant aut altè assurgunt. Ad horum nodos folia enascuntur terna, vt in aliis Phaseoli generibus, multò tamen angustioria, Sexti [nobis Phaseoli lati, coloris tegularum, cum striis per longitudinem nigris] foliis, quem Coloniæ apud Hoperi viduã conspiciebat Clusius, non valdè dissimilia: ex horum alis emergebãt digitalis lõgitudinis cauliculi, paruos flores in vuæ modum congestos sustinentes, albos initiò, sed, vbi senescunt, pallescentes: his succedebant planæ, latæque vaginæ, Primi [Purkircheriani] lobis ferè pares, breuiores tamen, initiò virides, quæ maturæ fuluescũt, semenque continent planum, Primi iam dicti granis minus, sed similibus coloribus albo & nigro varium, nunc in longitudinem extensis nigris striis, nunc confuso ordine sparsis maculis nigris maioribus, aut minoribus per vniuersum Phaseoli corpus: nonnunquam integro fructu nigro, vel exiguis albis maculis consperso, aut dimidiâ duntaxat ex parte. Flotebat Iulio, & Augusto: semen etiam maturum præbere incipiebat Augusto.

Folia. *Cauliculi.* *Flos.* *Vagina.* *Semen.* *Tempus.*

PHASIOLI LATI, CANDICANTES VIRGVLIS NIGRICANTIBVS NOTATI secundùm longitudinem, vel nigricantes: flore albo.

Descriptio. Sarmenta. PLVRIBVS sarmentis assurgit, eiusdem cum peregrino iam descripto, [septimo Clusij] vel cum superiore, longitudinis, quæ vicinis palis sese applicant, & eos scandunt: vbi se in ramos diuidunt, adnascuntur folia, Primi [Phasioli lati, striato semine] foliis similia, terno numero, sed paulò minora: flores ex alis profert etiam Purkircheriani, seu Primi, floribus similes, albos, vetustate pallescentes, vuæ instar nascentes: quibus & planæ vt in præcedente, succedunt vaginæ, illis haud maiores, continentes bina, terna, aut quaterna grana, plana, superioribus magnitudine respondentia, non adeò candicantia, sed colore interdum exalbescente, aliquando nigricantibus virgulis secundum longitudinem, vel confusè notata, interdum toto etiam pæne fructu, vt in superiore, nigricante.

Folia. Flores. *Vagina. Semen.*

Synonyma. Numeratur hic Phaseolus apud Clusium in hist. *Peregrinus octauus* seu emissa Pannonicarum stirpium Historiâ, alter, qui Viennæ Austriæ, semine peregrè accepto, ipsi prouenit.

Locus.

PHASEOLI LATI, MAGNI TOTA ALBI, EXCEPTIS QVIBVSdam radiis.

Descriptio. PHASEOLVM hunc adquirebam, inquit Clusius, semine, quod N. V. Ioannes Boisot ex Hispaniâ acceperat, mihi communicato, natum; erat verò is fructus Purkircheriano maior, sed totus albus, nisi quidam radij sparsi varium quodammodo fecissent: terræ creditum semen prodiit, creuitq; Purkircheriani instar, similibus sarmentis, foliis, floribus, & vaginis, sed cùm Æstas subsequeretur tardior, humidior, & frigidior, neque hic, neque alij, quos seueram, Phaseoli exotici, ad frugem peruenire potuerunt.

Synonyma. Est autem hic Clusij rariorum plantarum Hist. Tertius, siue ordine peregrinus nonus, lib. 6. c. 41.

Phaseoli

PHASIOLI LATI, PRORSVS NIGRI.

Descrip. *Rami.* MVLTI sunt ab vna radice assurgentes rami, superioribus quidem altitudine æquales, sese circumuoluentes, ex viridi purpurascentes, nodosi, & geniculati, quibus adnascuntur folia, *Folia.* Octaui foliis similia, secundum tamen articulationes, quibus connexa sunt, purpurascentia: ex alis etiam prodeunt digitalis longitudinis ramuli *Ramuli.* *Flosculi.* flosculos, superioribus magnitudine & formâ, respondentes, vnæ quoque instar congestos, ferentes, sed quorum galea, seu cassis obsoletè purpurascit, bina lateralia folia, coloris sunt floridioris: his succedunt planæ, latæ, fuscæ & ni- *Vagina.* gricantes vaginę, semina continentes plana, Purkirchenianis, siue versicoloribus Africanis minora, per maturitatem prorsus nigra. Quartus est Clusio Hist. siue ordine Phaseolus peregrinus decimus.

PHASIOLI LATI COLORIS TEGVLARVM CVM STRIIS PER medium nigris.

Descriptio. VNDECIMO Phaseolo nascendi modo & reliquis ferè notis, per omnia fermè similis: sed huius flores Decimi floribus valdè similes, *Flores.* *Fructus.* paullò tamen dilutiùs purpurascentes sunt: fructus autem magis dilutâ rubedine præditus, tegularúmque colorem quodãmodo refert, quem raræ per longitudinem nigræ striæ varium faciunt, aliquando autem plurimæ totum pænè atrum reddunt. Hoc genus mihi natum semine, quod communicabat Cl. Vir. Ioachimus Camerarius Inclitæ Reipub. Noribergensis Medicus primarius: reliqua fructu ex Hispanijs misso. Clusio ex sex Viennæ natis vltimus, est ordine hist. pl. duodecimus.

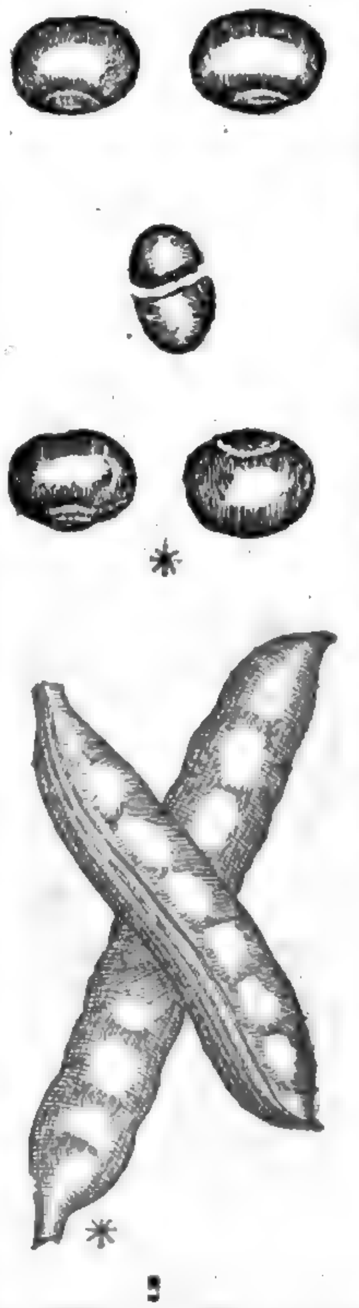
PHASEOLVS CAPOTILLO DEL ALDANA, SPADICEI coloris.

Descriptio. PHASEOLVS (inquit Clus. Exot.) peregrinus tertius, ab eruditissimo viro Ioan. Castanedâ Medico Hispalensi ad me missus anno 1600. cum hac inscriptione: *Capotillo de Aldana*: semuncialis erat magnitudinis, læuis, spadiceique prorsus coloris, exceptâ parte supina, quâ suo lobo adfisse videbatur, durus & solidus.

PHASEOLVS BRASILIANVS CVM SVO LOBO, FABA SPADICEI coloris, & circa hilum fuscum candicantis.

Descrip. *Lobus.* PRÆLONGVS (ait Clus. Exot.) erat hic lobus: nam decem vnciarum longitudinem habebat, vnius autem vnciæ latitudinem, aut paulò ampliorem: cartilaginea porrò cute tectus erat, & quaternis in dorso neruis à pediculo ad extremum lobum, secundum longitudinem excurrentibus, insignitus, fusci extrinsecus coloris, intrinsecus ex cineraceo candicantis, tenui quadam membranâ singulas Phaseolorum sedes (decem autem continuerat) distinguente præditus: ipsi verò Phaseoli longi, *Phaseoli.* semunciam lati, spadicei coloris & circa hilum fuscum candicantis.

Locus. Hunc autem lobum ab iis, qui recenter è Brasilia aduenerant, redemptum, Viennam Austriæ ad me [Clusium] mittebat, Richardus Garth, anno à nato Christo 1585. cum aliis quibusdam fructibus exoticis, quos sciebat me summa diligentia conquirere.

PHASEOLVS NOVI ORBIS EX ATRO PVRPVREVS, AVT SPAdiceus compressus duûm generum.

IN nigro relucet color glaucus aut purpureus, *Color.* longitudo vncia minor, latitudo semuncialis; germen album, sapor leguminosus. *Sapor.* Huius generis politior vnus, maior, minùs rugoso cortice, & eo quidem spadiceo.

Ioh. Bauhino dedit Ill. E. C. cui miserat D. Paludanus nomine Phaseoli Brasiliani.

PHASEOLVS AMERICANVS MAXIMVS, LOBVS FABA OBSOletè rubente, hilo longo, albo.

Siliqua. CLARISSIMVS Vir, D. Carolus Paludanus dedit Sereniss. nostro Principi, siliquam nomine Phaseoli Americani, ex breui, crasso, ligneo pediculo, palmum longam, vnciam & semis latam: cortice crasso, duro, externè fusco, internè *Cortex.* albo. Secundum commissurę longitudinem, veluti sulci aut costæ laterales duæ: est biualuaris, & aperta se contorquens, sapore nullo insigni. Membranæ intus spongiosæ, inter quas fructus

multi phasiolacei, vngue longiores, coloris obsoletè rubentis, videbantur nondum maturi. Hylus longus, albus, per longitudinem fructus, non eleuatus, nec eo est candore, qui in Leblab, eo etiam multò est maior: sapor fabaceus: dentibus facilè atteruntur. *Sapor.*

PHASEOLI RVBRI, AMERICANI, STRIATI, PLANI.

Descrip. ROTVNDIORES sunt, quàm Phaseoli magni, toti candidi, amœnè rutilantibus lineis striati, Porphyritæ marmoris instar, præcedentibus minores, nonnihil rotundi, & plani, maiores, latioresque Phaseolis vulgaribus: ex quibus aliqui oblongi sunt, subcærulei, aut nigri, artificiosè striis albis variegati. Lob. Similes, si non eosdem Clus. sic describit: *Desc. Clusii. Sarmenta. Flores.* Sarmenta altè etiam assurgentia, similia folia, & flores in digitalibus ramulis vnæ modo congestos, paruos, octaui [Phaseoli lati candicãtis] generis lobis similes, in quibus semina terna, aut quaterna, plana, dilutâ rubedine prædita, quæ nigris venis, siue radiolis secundum longitudinem distincta sunt, nonnunquam magnis, vel exiguis nigris maculis confusè aspersa: interdum etiam vtrinque prorsus, vel alterâ duntaxat ex parte, nigra, emicantibus sparsim paruis rubentibus maculis, vt ex marmore aliquo [illegible] tornata videantur. *Semina.*

Lob. in hist. Belg. Rot Orenge ghemarbelde Boonen. Icon. Plant. Phaseoli rubri.

An Clus. hist. ex sex Viennæ natis quintus, aliàs ordine Phaseolus Peregrinus vndecimus.

Icon ante habetur cum Phasioli lati striati &c. Icone.

PHASEOLVS SANGVINEVS, compressus, vmbilico albo.

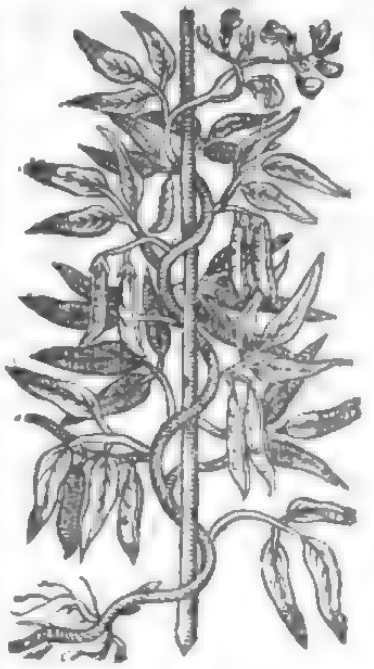
Descriptio. ELEGANTISSIMVM hoc Phaseoli genus, exoticæ suæ pulchritudinis exhibet notas. Totus sanguineus est, vulgari Phasiolo latior, multoque compressior. Per ambitum nonnihil angulosus. Vmbilico in medio paruo, albo. A quo ad oppositum transuersim obscuræ, nec nisi Lynceis ferè intuentibus oculis excurrunt venulæ, obscuriores ex atro rubentes, quarum diuaricatione in extremo nihil pulchrius conspici potest. *Vmbilicus.*

Fruimur hoc ex liberalitate magni nominis Medici Patauini Herculis Saxoniæ, vt & plurimorum aliorum, exoticæ elegantiæ.

PHASEOLVS VVLGARI MINOR ET PLANIOR, SVBRVBRO COLORE, foliis angustis.

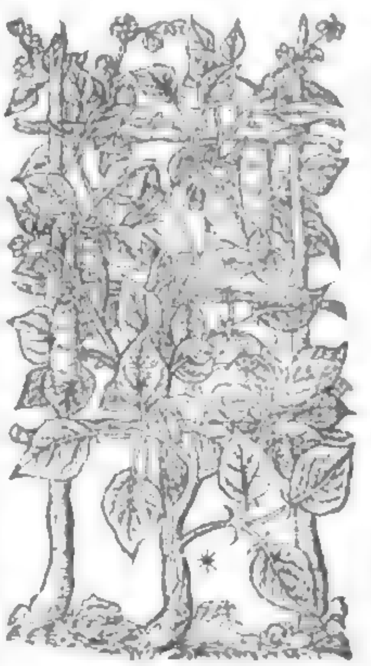
Descriptio. Folia. ELEGANS genus Coloniæ conspexit, angustis foliis Clusius, fructu vulgari Phaseolo minore & planiore, subrubro colore, ex Hispaniis accepto, *Frixoles Guateli* appellatione. Quin Dodonæus eius descriptionem in suam nouam stirpium Historiam intulerit, non dubitat.

Eidem hist. Phaseolus peregrinus sextus. *Dod.* in fol. Phaseolus peregrinus, perticis & vicinis adminiculis sese quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Phaseolis, sed singula angustiora multò, ac

similiter nigriora: Siliquæ breuiores, planiores, ac magis compressæ, pauciores fructus obtinent. *Siliquæ.*

PHASIOLVS LABLAB ALPINI.

Lablab. Descriptio. PHASIOLVS niger, *Lablab* vocatus Alpino de pl. Ægypti est arbor sarmentosa, quæ crescit ad Vitis magnitudinem, sarmentisque, Vitis modo, extenditur, ac expanditur foliis, figuraque similis est omninò vulgari Phasiolo, flores ferè bis anno, Vere, ac Autumno, Phaseolorum floribus aliquatenus similes, à quibus siliquæ longæ, instarque Fabarũ latissimæ cernũtur, quæ semina nigra, Phaseolis planè similia, continent, quorum alia nigra, alia subrubra cernuntur. *Sarmentosa. Flores. Siliqua. Semen.*

Hæc arbor viuit annos centum & ampliùs, perpetuoque viret. Ægyptiis frequens in cibis, nostrisque non minùs suauis. Mulieres vtuntur decocto cum croco ad excitandos menses, præterea vtilis ad tussim, & dyspnæam, & ad vrinam suppressam mouendam. *Longæua. Vsus. Menses. Tussis.*

Clus. ab. Il. viro Io. Pinello duo Lablab genera à Prospero illi communicata accepit: vnum videlicet nigrum, vt quod descripserat in Pannonicis, alterum ruffum: De Lablab autem quod affirmat Prosp. Alp. viuit annos centum & ampliùs, est difficilè creditu iis, qui Phaseolorum & leguminum naturam norunt. *Genera. Nigrum.*

Honor. Bell. in epist. ex Cydonia Cretæ ad Clusium Augusto mense scripta. Iulio nuper præterito ex Ægypto semina accepit *Leplap* diuersi ab eo, quem in Pann. Clus. describit, quæ terræ commissa felicissimè nata sunt, maximâ suâ voluptate: differt fructu, siliqua, coloreque: nam hic siliquas profert magnas, longas, latas, caulis *Differẽt.*

caulis color purpureus, ad nigrum tendens, pediculi & nerui foliorum eiusdem sunt coloris: flores plures vno petiolo inhærent. Ab Alpino rectè planta delineatur: sed flores valdè differunt: nam non in fine caulium, sed è foliorum cauis exeunt longo pediculo plures, quasi spicatim, magni, figurâ aliorum Phaseolorum, sed colore atro purpureo, qui Italicè *Pauonazzo* dicitur, Phasiolique ad rubrum tendunt nigris maculis insigniti, longo hilo (ut niger,) & albo.

PHASEOLVS LEBLAB NIGER ET SPADICEVS, HILO LONGO, ALBO.

Descriptio. EX Phaseolorum genere quoque est, quod *Leblab* barbarâ voce nuncupant. Magnitudine est Phaseoli vulgaris, cortice tegitur spadiceo, læui, saturè rubentibus punctulis asperso. Cuius ambitus partem tertiam cingit hilum eminens, candidum, decoram elegantiam fructui concilians.

Cortex. Cl. Paludanus *Leblab* nomine misit fructum, descripto iam figurâ similem, sed planè nigrum, & aliquantò minorem, & ad cuius hili imum duæ maculæ flauæ conspiciuntur.

Aliud genus. Est nobis Leblab genus quoddam totum nigrum, excepto hilo, itidem candido, eminenti, ac iam descripto simili, magnitudo prædicto æqualis. Huicque similem habemus alium, colore ruffo, plùs minùs diluto: est etiam colore ferè rubro, nec non colore ferè flauo. Dentibus facilè atteritur hic Phasiolus: sapor eius leguminosus quidem, sed nobis valdè ingratus.

Leplap. Clus. in Pannon. & hist. rar. depingit & describit hoc Phaseoli siue leguminis genus, quod Paludanus misit, cui *Leplap* nomen inscriptum erat, his verbis: Siliqua breuis & lata est, quaternaque grana oblongiuscula, nigra, hilo nihilominus albo, admodum longo, prædita, continens.

Locus. Clusio aliquoties acceptum, & terræ, opportuno tempore, creditum, nasci noluit, respuens fortè regionum Septentrionalium frigidiorem aërem. Sunt nobis siliquæ prædicti *Leblab*, quales pinguntur à Clusio, sicut & semina eorum ex diuersis locis missa, videlicet à Paludano, vt dictum, alia mihi data per D. Iacobum Zwingerum, & fratrem Casparum Bauhinum ex Creta delata. Verùm ea fuerunt simul mixta per incuriam. Basileæ prouenit Leplap in horto D. Iselii, simile caulibus & foliis Smilaci & Phaseolis vulgaribus, nisi quòd folia multa, quaterna proferat. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio diuersorum colorum Leblab attulit.

PHASEOLVS PEREGRINVS ORBICVLARIS, CINEREI COLORIS, TECTVS atrâ tenuique membranâ.

Descriptio. MITTEBAT ad me [inquit Clus. Exot. lib. 3. c. 14.] anno 1600. honestiss. vir Vvilhelmus Parduin Phaseolum peregrinum, qui lobo inclusus fuisse videbatur, planus, vncialis magnitudine, orbicularis pænè formæ, medio tumidus, atque in binas partes diuiduus, cineracei coloris, atrâ, tenuique membranâ tectus, cui nullum nomen erat inscriptum.

PHASEOLVS PEREGRINVS ANGVSTVS, NIGRICANS, ALBA, TENVI MEMbranâ tectus.

Descr. PHASEOLVS alter peregrinus, Clusio [etiam in Exot.] missus, anno 1600. per Vvilhelmum Parduin vncialis quidem erat longitudinis, sed angustus, solidus & durus, nigricans, in binas similiter partes diuiduus, tenui quadam membranâ tectus, albâ, quæ in latere vestigium retinebat, quo lobo inhæsisse videbatur.

PHASEOLVS BRASILIANVS MVLTIS, SPADICEVS, MAGNVS CVM MAGNO hilo nigro, plurimum ambiente

Descrip. Cortex. CASTANEÆ magnitudine est, orbiculatus, vnciali plùs minùs latitudine, puluinatus, cortice tectus rugoso, spadiceo, dilutiore, saturatioréue, circa hilum verò dilutiore & ferè albicante, cuius orbitam ferè totam ambit, hilum pullum, culmum latum, sulco medio secundum longitudinem exaratum in principio punctum impressum habens.

Alius. Huius generis etiam alium dono accepimus ab Illustrissima Ducissa Vvirtembergica cuius hilum vtrinque eminés, veluti crispatas habet fimbrias. Anno 1598. Cl. vir Paludanus misit nobis pro Fabis Brasilianis: quasdam etiam antè habebamus, non recordamur vnde.

Icon. Icon nostra facta ad iconem, quæ est apud Lobel. in Iconibus, & Clusium apud Monardem. Faba autem facta secundum nostrum fructum.

Faba latissima. An *Lobel.* & Pena in Adv. de hac aiunt, Faba (vel Phasiolus) quędam latissima & candida, compressæ rotunditatis, ambitu ferè vnciam æquat, gustu, concretione, & Phaseoli similitudine: hanc non demptam ex arbore Phasiolifera, vt quidam putant, norunt amici quidam, qui seuerunt, legumenque non ita dissimile Phasiolo habuerunt.

Macouna. Lob. Obs. & Icon. Plant. picturam ac descriptionem Clusii exhibet simili titulo *Phaseolus Brasilicanus* à Brasilianis *Macouna* vocatus, ex cineritio candicans. Tab. Icon. & hist. *Phaseolus Brasilianus* 3. Bresilgenbonen. Hist. Lugd. *Phasiolus Brasilianus Clusii.* Qui, cùm Olysipone esset, quemadmodum apud Monardem perhibet, donatus est Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato admodum recenti, pollicari latitudine, crasso colore ruffescente, magno hilo, & parte extremâ veluti sessili. Eiusmodi quatuor, aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare di-

Phaseolus ex Brasilia colore rufescente.

Erant porrò illi lobi diuersæ quidem longitudinis, æqualis tamen latitudinis, non valdè crasso, sed cartilaginoso potiùs cortice tecti, eoque rugoso, quia immaturi, fusci coloris, breui, russaq; lanugine obducto, quam adhuc retinebat in lacunis, vbi attrita & detersa non fuerat, supernâ, & infernâ parte veluti duplici cristâ sinuosâ, & & semunciam ferè latâ, a pediculo ad mucronem vsque lobi productâ, prædito: Phaseoleos autem continebant penè vnciam latos, orbicularis formæ, non tumentes tamen in medio, sed depressos, quia plenam maturitatem nondum erant adepti, in ambitu vndiquaque ferè veluti anulo cinctos, vt plerique similes Phaseoli, valdè duros & nigros, nucleo tamen albo præditos, quo recente vesci licuisset, quia ingrati saporis non erat. Istorum autem loborum vnus, quaternas vncias longus erat, trésque Phaseolos continuerat: alter ternas duntaxat, & binos Phaseolos habuerat: vterque autem binas penè vncias latus.

Cortex. *Semen.*

PHASEOLVS BRASILIANVS MAIOR PICTVRATVS: ET alter dilutiore colore.

Descrip.

FIGVRA sunt oblonga, & ad circularem accederent, nisi segmentum, quod parte sessili ad circuli perfectionem requireretur, deesset. Magnitudine præcedentibus superiores sunt, longitudine sescunciali, latitudine ab hilo ad sessilem leuiter sinuatam partem: vnciam facilè superante. Nec minùs ventriosi videntur, quàm prædictæ duæ species descriptæ. *Corticis* color spadiceus, per quem foliacea quædam emblemata sunt sparsa eleganti aspectu. Circa hilum dilutior, & ferè flauescens. *Hilum* nigrum quoque, sed angustius, & vix culmi minoris latitudinem adæquat, ast quàm in cæteris magis eminet. Eadem tamen ratione fructus ambitum comprehendit, sicut in iam descriptis, hoc est, ad partem sessilem vsque. Circa hili extrema nec caput nigrum, nec stria tranuersa conspicitur. Maior quoque inter vtrumque hili extremum distantia quàm in prioribus. Hanc habuimus ex fructibus à Paludano datis Ill. C. Wirtemb.

Cortex. *Hilum.*

Huius generis vidimus etiam minorem apud Illust. Principissam Wirtembergicam, & colore pallidiore, seu dilutiore, in cæteris ferè iam descripto similem.

PHASIOLVS BRASILIANVS MAGNVS, TOTVS NIGER, splendens.

Descrip. Cortex.

CORTICE obtectus est duro, toto nigro, læui, atque splendente. In cæteris ferè, cum rubro splendente conuenit, sed eo paullò minor est. Hilus etiam totus niger tres fructûs partes ambit, ipsóque fructu elatior est. Rotundus esset, nisi pars sessilis rotunditatem caueret. Illustrissima Principissa Wittembergica seuit, apud quam videre, describere, atque depingere datum fuit; aperire, vt pen-

tiùs introspiceretur, non item.

Eiusq; eadem cum ea qua lib. 3.c.68.

LOBVS PEREGRINVS CARTILAGINEVS, PHASEOLO EX PVniceo nigro tanquam annulo cincto.

ANNO 1599 inquit Clus. vt videre est in Exot. peregrinũ quendam lobum nanciscebar, cui similem ante videre non memineram: propterea illius historiam peregrè natis lobis adiungendam esse censebam.

Quatuor autem vncias cum semisse longus erat hic lobus, binas, aut paullò ampliùs latus, cartilagineo potius, quàm duro & lignoso cortice constans, dorso insignitus duplici, veluti cristâ cartilaginea, & sinuosâ, ad extremum vsque lobum protensâ: rugosus autem erat cortex, & coloris nigri veriùs, quàm fusci: licet porrò ea longitudine esset præditus, tres tamen Phaseolos duntaxat continebat orbicularis formæ, mediâ parte aliquantulùm tumentes, circiter vnciam latos, in ambitu ferè vndequaque tanquam anulo cinctos, valde duros, & ex puniceo nigros. Quæ arbor, siue planta hunc lobum protulisset, quáve in prouincia nasceretur, intelligere non potui, tametsi omnem diligentiam adhibuerim.

Descrip. Lobus.

PHASIOLVS SECVNDVS NIgritarum, non magnus pro lobi amplitudine.

Descript.

ALTER lobus ex Guinea allatus, circiter septem vncias longus, sescunciam latus, quem

Clusius redimebat anno 1595. dura cute tectus erat, coloris externa parte ex fusco cineracei (eius dorsum tribus neruis secundum longitudinem insignitum, vt in plerisque similibus lobis) internè veluti membrana suffultus, aliquot Phaseolos continens non valdè magnos, pro lobi amplitudine, nigros, longo hilo siliquæ siue lobo inhærentes.

Accipiebat autem hoc breuiorem eodem anno ab amplo viro Simone Parduyn consule Medioburgensi in Walachria Zelandiæ. Et biennio pòst his non dissimiles à nautis Batauis ex Madagascar insula allatos, Amstelredami conspiciebat. Traditur hæc historia Exot. lib. 2. cap. 15.

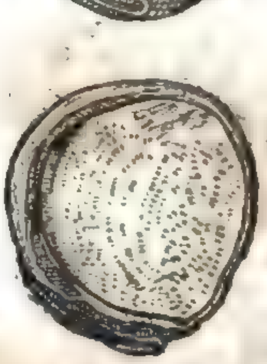
PHASIOLVS PEREGRINVS MAGNVS, COLORIS CASTANEÆ, cum magno hilo, læuis

MEMINI aliquando me Phaseoli cuiusdam siliquas vidisse, quales pinguntur à Lobelio Brasiliani Clusii nomine, à Brasiliano tamé & purgatrice Faba diuersa grana continentes: hæc enim minora, illo maiora orbiculata, semunciali latitudine, cortice duro, leui, spadiceo obducta, leuiter compressa, quorum hilum profundius, canaliculatum, non pullum, vt in Brasiliano, sed reliquo cortici concolor, nec ita etiã latum, longúmve, vt quod duas dũtaxat tertias orbitæ cingat, cùm Brasilianus Phaseolus breuem isthmũ relinquat. Cortice separato, qui crassiusculus multùm de intenso illo colore remittit, pulpa in conspectum sese dat, superficie quidem tenus rari coloris, intrinsecus alba, dura, sapore viciæ.

Descriptio. Cortex.

Descript. Clusii.

An Phaseolus tertius Nigritarum, ex Guinea aduectus, quem Clus. Exot. lib. 3. cap. 11. his verbis descripsit: Secundo [præcedenti] non dissimilem, vncias cum semisse longum octo, sed neruis secundum longitudinem in dorso excurrentibus magis eminentibus, interna autem parte nulla membrana (nisi attrita fuisset) præditum, cineracei ex fusco coloris, Phaseolos continentem superioribus maiores, spadicei coloris, nec hilo adeò longo præditos, vt illi, quos honestus vir Petrus Garetus, Iacobi frater, Amstelredamo ad me mittebat.

Faba.

An Gesn. epist. tertium Fabæ genus ab Adolpho Occone missum?

Lobel. Obs. & Icon. Siliqua Phaseoli Brasiliani. Sed videtur nobis hæc siliqua Lobelii non esse Phasioli Brasiliani: sed Fabæ, de qua hoc agimus capite.

Iac. Theod. Tabern. Icon & hist. Phasioli Brasiliani tertiũ siliquæ. Schoten der dritten Brasilgen Bonen.

FABA, VEL PHASEOLVS INDICVS MAGNVS, RVBER, SPLENDENS.

APPRIMÈ similis est iam descripto Phasiolo peregrino magno coloris Castaneæ: eundemque diceremus, nisi color manifestè distinguerer, leui interim quoque interueniente figuræ atque proportionis discrepantia.

Descrip.

Vnciam vnã & semis adæquat amplitudine, quamvis circinatæ rotũditatis non sit: quippe parte vnã rotundiore, alterã latiore, compressus, & vnciã mediã vix crassior. Hilum insigne, ac nigrum, duas ambitùs partes comprehendit, reliquã parte tertiã hilo vacuã existente. Cortex rubeus est, insigniter læuis, splendens, ac subdurus; quem aperire potestas non data fuit, quòd Illustrissima Principissa terræ committere decreuerit, apud quam vidimus, descripsimus, depinximus.

Hilum. Cortex.

Econ eadem cùm ea qua lib. III. cap. LVIII.

FABA INDICA, SIVE PHASIOLVS MAGNVS, COLORE EX PHOENICEO croceo.

Descrip. Color.

PRÆCEDENTI iam descripto figura & magnitudo respondet. Sed suo colore variat: nam phœniceus ex croceo, hic ex illo ita emicat, vt cuius lustrum præualeat non temerè dixeris, concomitante pereleganti læuitate, atque splendore quàm in prædicto tamen multò inferiore. Hilum quoque non nigrum, sed fructui ferè concolor, quamvis saturatius. Dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Vvitembergica.

PHASIOLVS SIVE FABA ARBORESCENS ex Guinea, Paludano latissima, ferè quadrata.

FRVCTVS, quem misit D. Bernardus Paludanus titulo Phaseoli, siue Fabæ arborescentis ex

Descriptio.

Guinea, Purgatricibus noui Orbis Fabis compressior est, trium vnciarum latitudine, acutior ad hilum, opposità parte latus, & tantùm non quadratus, longitudo sescuncialis: cortex Castanearum corticem crassitudine æquat, ex spadiceo nigricás, obliquè striatus, amarescétem substantiá claudens, quæ situm iam in superficie contraxerat, penitùs verò nigricat, & odorem ingratum spirat.

Cortex. Substantia.

Eundem fructum dono nobis dedit Illustrissima Ducissa VVirtembergica, sed figurâ paullò variantem. Nam ad ouatam figuram quàm proximè accedit, ac prædicto latitudine quidem cedit, sed crassitie superat. Cortex, & quæ intus latet substantia, cum prædicto eadem, sed paulò dilutior, fortè quia maturior: Nam in vniuersum prędicto est habitior. Conferant lectores historiam duarum sequentium Fabarum arborescentium Clusii: eæ sanè cum nostris respondere videntur.

FABÆ ARBORESCENTIS LONGISSIMVS lobus, Phaseoli, lati, plani, spadicei.

Descrip. Lobus.

VALDÈ magnus erat lobus, inquit Clus. Exot. Lugduni Batauorum conspectus apud Hẽricum Tilmannum Mercàtorem, qui diu in Lusitania vixerat, cumque ex Guinea delatũ afferebat. Nam viginti vnciarũ longitudine, duroque & crasso cortice erat præditus, atque rugoso, coloris externa parte nigricantis, & fuliginosi, internâ autem ferè spadicei (eam enim videre poteram, quia propter nimiam siccitatem, & calorem in binas partes cum strepitu dissilierat) continens magnos septem Phaseolos binas vncias cum semisse longos, sescunciam latos, valdè planos pro magnitudine, & minimè densos, coloris ex spadiceo nigricantis, & splendentis. Ipsum quidem lobum libenter in tabella exprimendum curassem: verùm quia in binas partes dissilierat, & illæ instar cornuum arietis sese contorserant, commodè fieri non poterat: sed ex alio simili iconem in tabella expressam hîc subijciendam curabam.

Siliqua. Semen.

Eam porrò iconem suis natiuis coloribus in charta eleganter expressam, seruata lobi magnitudine & latitudine, mittebat ad me anno 1601. doctiss. vir Franciscus le Clerc Montifaut Medicus Tornacensis, cum vno Phaseolo ex ipso lobo exempto. Lobus autem vnâ vnciâ minùs longus erat eo, quem apud Tilmannum conspiciebam: nam eius longitudo nouemdecim vnciarum dũtaxat erat, latitudo verò eadem cum illo, qui Tilmanni, circa pediculum tamen paullò angustior: color externus fuscus, quem crassiores venæ, siue striæ nigræ, à pediculo ad extremum vsque lobum secundum longitudinem ductę exornabant, internus color ex spadiceo ad rubedinem tendens: ipse Phaseolus planus, niger, & splendens, illi penè similis, qui in lobo Tilmannico: quâ autem parte lobo adhæserat, paullò angustior illo mihi videbatur, deinde in latum se expandens. Vnde autem hunc lobum habuisset, non adscribebat.

Locus. Lobus.

FABA ARBORESCENS, SIVE PHASEOLVS LONGE MINOR, PLANVS, RVGOSVS, spadicei coloris, neruo eminentiore.

LObo haud dubiè inclusus fuerat alter Phaseolus, superiori quidem formâ non valdè dissimilis, sed longè minor, sescunciam videlicet tantùm longus, vnciam latus, planus, rugosus, spadicei quodammodo coloris, neruo, qui eum ambiebat, eminentiore, & in binas partes diuiduum esse indicante, vt Fabæ vulgares. Hunc Clusio, quemadmodum ipse Exot. lib. 5. cap. 7. testatur, Paludanus ostendebat.

Descript. Phaseolus.

FABA ARBORESCENS, PHASEOLO plano, longo, nigro.

PHaseolũ accipiebat Clus. libro & capite modò allegatis, à Cl. V. Paludano, Fabę arborescentis appellatione, quæ ex Guinea delata esset, & ex simili lobo, qualis Fabæ arborescẽtis longissimæ, exemptus esse credebatur: erat autem valdè planus, binas vncias longus, aut amplior, sescũciam latus, eiusdem penè coloris cum eo, qui superiore capite descriptus, minùs tamen nigricans, quia forsitan minùs maturus, non minùs tamen splendens illo.

Locus. Descriptio Phaseoli.

Similem etiam, sed maiorem, crassiorem, & spadicei coloris nanciscebar anno 1597. in Madagas-

Alius.

car insulâ natum, ab eis, qui illo anno ex Iaua Amstelredamum redierant.

FABA ARBORESCENS, SIVE Phaseolus ouo columbino ferè similis, exalbidi coloris.

Descript.

PHaseolus, inquit Clus. Exot. qui lobo inclusus fuisse videbatur: diuersa erat eius forma, nam columbinum ouum ferè exprimebat, longior vncia, ambitu sescunciam ferè comprehendens, exalbidi coloris, cui flaui quidpiam circa extremam partem, quæ lobo inhæserat, fulginosâ maculâ erat insignitus, læuis alioqui, & splendens, grauis, & ponderosus.

FABA ARBORESCENS, SIVE Phaseolvs niger, ad ovvm columbinum accedens.

Descript.

PHaseolum quartum (pergit Clus. lobo etiam comprehensum fuisse, non est dubium) illum ad me mittebat anno redemptionis humanæ 1597. ornatiss. vir Iacobus Plateau, rei herbariæ peritissimus. Erat porrò crassiusculus, eiusdem penè magnitudinis cum superiore, totus niger, præter exiguam maculam subalbam, quà procul dubio inhæserat lobo, durus autem, & solidus, atque in aqua subsidens.

PHASIOLVS NOVI ORBIS, SIVE FABA purgatrix latissima, cordis figura.

Varietas Fabarum.

VAriæ magnitudinis purgatrices noui Orbis Fabas seruo, aliàs vnciarum duarum latitudine, aliàs sescunciali, vtrasque orbiculatas ferè, latiores tamen paulò, vbi sinus paruus, quà siliquæ adhæserunt, cauas, digiti ferè crassitudine, modicè compressas, spadiceo, duro, striato, & lucente cortice intectas:

Cortex.

quod intus continetur, teste Clusio, album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea: sapore primùm quali ferè sunt omnia legumina, sed illicò linguam mordicante, & acri, quo & (ni fallor) vt purgandi facultate sint præditæ.

Sapor.

Faba purgatrix.

Fabam iam descriptam reperimus inter Valerãdi Douręz selecta, cuius hæc erat inscriptio: Faba purgatrix, vel potiùs Phasiolus Peruuianus: Sunt nobis tres fructus; vnus sonat, alter nõ, tertius flaccidior, & compressior, qui immaturus videtur, quem habui ab Illustriss. E. C. missum à Bernhardo Paludano, nonune, si benè recordor, Fabæ Brasilianæ.

Phas. Peruuianus.

Faba Brasiliana.

Quartum anno 1605. accepimus inter ea, quæ Gener adferebat ex itinere Anglicano & Belgico, magnum, plenum, pulchrum, atro-durum, non sonantem, sine nomine. Adhæc anno 1608. tres alias purgatrices Fabas dono habui ab Ill. mea Principissa. Erant autem duæ nigræ, compressæ, vtrinque ferè planæ, tertia coloris penè castanei, vnâ parte planior, alterâ gibbosa valdè, sinum cordatum minùs demonstrans.

An Lobel. & Pena in Adu. de supra dicto loquuntur, dicentes: Phasiolos, siue Fabas perquàm raras habemus, quas ferunt repertas magnâ copiâ ad Cornubæ littora, &, quod non parum mirum, eo loco nullam meminit vllus nauem illisam, nullúmve naufragium factum, & tamen quotannis nouæ inueniuntur, partim fluitantes; & partim effodiuntur immersæ sabulis littoreis, quasi, vt putant Cornubiensis maris Anglici accolæ, secundis Austris, aut Zephyris è nouo Mundo appulsæ fuerint. Tenebras, nobis equidem iudicibus, effundunt Aduersaria, quæ omnis generis ambiguitates & dubia continuò pariunt. Fabas perquàm raras, sed quales rogo, quantas à describere fas erat, nefandum nudis incedere nominibus: nec enim his docetur quid res sit, sed per descriptionem ea tandem intelligitur.

Faba perquam rara.

Lob. & Pena reprehenduntur.

Lobel. Obs. Icon. Plant. *Phaseoli noui Orbis*,

Locus. Fabæ purgatrices Clusii. *Clusio* apud Monardem nascitur in insula D. Thomæ dicta, & cordis effigiem, vt vulgò pingi solet, imitatur: idcircò à quibusdam *Cor Diui Thomæ* nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça part. 1. Chron. c. 112. Phasiolus maior Fabæ purgatricis nomine missus.

Cor D. Thomæ.

Cæterùm silentio minimè premendam idem Clusius existimauit opinionem, quam Nortuuagos de hoc Phaseolo habere intelligebat: illos enim prorsus sibi persuadere scribebat doctissimus vir ipsi amicus, marinum esse Phaseolum, atque ideò in Farris insulis nasci inter Algam, & ex profundo erui, quin & folliculos ostendere, quibus contineri nugantur; quum tamen nihil aliud sint (nam vnum quem mittebat, conspexit) quàm ouorum *Raiæ* piscis putamina. Ipsi à forma renes marinos appellant, nonnulli etiam *Bonæ sortis calculos*; siue, quòd calamitatem à domo possessoris, siue etiam, quòd incantamenta, & nescio quam noxam, ab heri pecore arcere vel propellere, credantur. Similem præterea cum suo lobo proponit capite octauo lib. 3. Exotic. qui non minus crassus erat (vt ex icone, quam suis coloribus expressam, eruditissimus vir Franciscus *le Clerc* Medicus Tornacensis ad ipsum mittebat, coniecturam facere poterat) quàm lobus, qui ex Wingandecaovv relatus, & hoc libro descriptus est: quem quidem lobum videre sibi non contigit, nihilominùs eius iconem, secundum eam, quæ ad illum missa, in tabella secunda expressam adpositam hic volebat.

Phaselus marinus. *Renes marini.* *Bonæ sortis calculi.* *Icon secundo loco posita est Lusit.*

Is autem lobus non erat valdè longus pro eâ crassitudine, quam pictura, quæ ad vnum affabre expressa, referebat, sed quinque vnciarum longitudinem duntaxat habebat, binarum verè latitudinem, duro, crassoque cortice constans, coloris ex cineraceo fusci, de crasso pediculo pendens. Binos Phaseolos solummodò continuisse videbatur, quorum alterum cum ipsius lobi icone ad ipsum mittebat, binas vncias latum, sesuncem longum, inæpta ab hilo, quo lobo adhæserat, ad infimum fructum mensurâ, planum, medio tamen, aliquantulùm extuberantem, læuem, coloris nigri & splendentis, quia perfectam maturitatem adeptus erat, alias ex fusco spadicei: plerique autem omnes, quos videre Clusio contigit (multi certè, & quidem variæ magnitudinis persæpè sibi sunt conspecti) cordis, vt vulgò pingitur, formam habebant, hoc est, eâ parte, quâ lobo adhæserant paullulùm erant cani, atque propter hanc formam, & quia in insula S. Thomæ, (tametsi in aliis etiam Africæ regionibus interitu non dubitem) nascitur, & inde plerumque Phaseoli illi allati, *Cor S. Thomæ* à quibusdam appellatur. *Hæc ex Clusio.*

Descrip. Lobi. *Phaseoli.* *Cor S. Thomæ.*

Hos exhibet Iacob. Theod. Tab. ic. & hist. sub titulo: Phaseoli Americi purgantes, Purgierend Bonen auß America. Eosdem quoque *Hist. Lugd.* depingit, ac describit, vocatque Fabas purgatrices Monardis. An porrò Fabæ vulgaribus similes, quarum meminit Ferdinandus Lopez de Castagneda Hist. Indicæ lib. 7. cap. 78. quæ vomitum cient, & aluum valenter purgant?

Phaseoli Americi purgantes.

Locus. Fabarum purgatricum solum fertile Carthago, Nomen Dei, & insula D. Thomæ dicta. Sed Clusius in Africæ etiam aliis regionibus inueniri non dubitat. Cæterùm, vt Monardes præcipit, pellicula illa tennis, quæ per medium illas intersecat, & cæparum tuniculam exteriorem æmulatur, vnà cum cortice abiicienda est, alioqui tantâ vehementiâ supernè & infernè purgant, vt in vitæ discrimen sumentem coniiciant. Assandæ deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ. Datur hic puluis vino, aut sacchero exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre est, ob sumendi facilitatem: nam sine molestiâ bilem, pituitam, & crassos humores, multò leniùs, & faciliùs, quàm superiora medicamenta [nuclei pinei cathartici, Auellanæ purgatrices &c.] purgant. Dantur in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis esto assatarum (quod cùm in hoc, tum in præcedentibus obseruandum est, torreri enim singula præstat) à quaternario numero ad senarium, pluriumue, aut pauciorum, pro ægri viribus. Calidæ in secundo, siccæ in primo.

Cautio circa earum vsum. *Sumendi ratio.* *Facultates.* *Dosis assatarum.* *Temperamentum.*

PHASIOLI NOVI ORBIS, SIVE FABÆ purgatricis latissimæ, variatio longior.

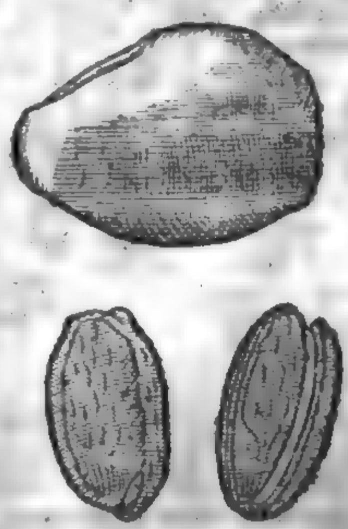

Ab hilo, quod eminentius est, nec sinum facit, ad oppositam partem duos pollices, cum dimidio est latus, longitudo duarum est vnciarum, sic, vt ab orbiculata superiorum figurâ non parum desciscat, color spadiceus, dilutior, lubricitas & nitor, maior, vt videtur, maior, crassities par.

Descriptio. *Color.*

Vnde habuerimus Phasiolū noui Orbis longiorem non recordamur. In ea sumus opinione, Clusium in Exot. lib. apud Manardum cap. 49 huius meminisse, cùm post traditam Fabam purgatricem forma cordis, scribit: Illi similes, hoc est, magnitudine, & colore respondentes, sed longiore formâ præditos Phasiolos videre memini.

PHASEOLVS, MAGOVNÆ, SIVE Phasiolo Brasiliano similis.

Phasiolus Macounæ similis, hoc est, spadiceo nigricante, sed planiore, longioreque formâ, hilo non admodum magno, Clus. de fructibus peregrinis. Est autem ipsi, fructus peregrinus secundus, pag. verò 45. Phasiolus Macounæ similis dicitur, cuius ad epistolam Petri de Osma Nicolao Mo-

nardes inſcriptam poſtremâ editione meminit, quique Diuo Maximiliano ſecundo Cæſari ex Hiſpaniis miſſus fuit, *Haba de India muy larga*, id eſt, Fabæ Indicæ prælongæ nomine. Aqua merſus imum petit. Iac. Theod. Tabern. Icon. Fructus peregrinus II.

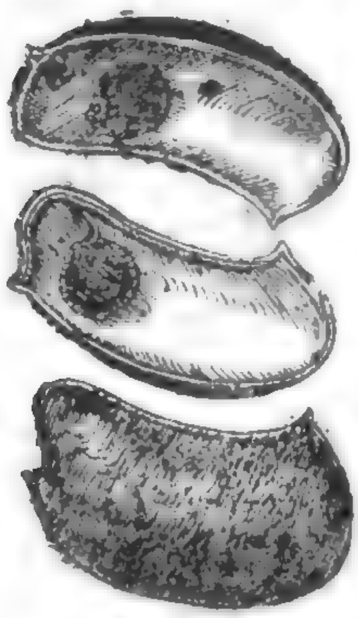
Habade India muy larga.

Eicon eadem cum ea quæ lib. III. cap. 46.

PHASIOLVS INDICVS BREVI SILIQVA tumida atque nigra.

Deſcrip.

INter alia naturalia præcipuæ raritatis, quæ D. Paludanus Illuſtriſſimo ac Clementiſſimo meo Principi Duci Vvittembergico obtulit, eſt ſiliqua hæc Indica, vnciâ latior, longitudine dupla, puluinaris inſtar tumida, nigra, aut fuſca, corticis Caſſiæ fiſtularis in modum, modicis ſtriis, rugoſa, lucida. Ex cuius extremo altero eminet pediculi veſtigium: Parte verò oppoſitâ angulus incuruus. Porrò hæc ſiliqua in hypocauſto collocata, à colore fatiſcens, in duas diſſilit partes, quæ contorquebantur inſtar reliquarum ſiliquarum leguminoſarum, quæ tamen madefactæ aquâ, facilè in priſtinam figuram extendebantur.

Color.

Colore erant intus viridante, ipſe verò cortex fimbriâ claudebatur albicante. Latebant intus in ſiliquæ angulo fructus proprio pediculo hærẽtes, gemelli, nigri, læues, latitudinis penè circinatæ, compreſſi, vt cultri dorſo non multùm ſint craſſiores. Saporem non addo, quòd integri fructus terræ fuerint concrediti ab Illuſtriſſima Ducifſa. Pictura facta ad ipſam ſiliquam, ſed paulò minor propter ligni formam.

Icon.

Deſcript. Cluſii.

Prædictus fructus à Cluſ. in Exot. depingitur, ac deſcribitur, ſub titulo lobi membranacei nigri. Erat autem hic lobus binas vncias longus, vnam latus, prorſus atri coloris tumidus inſtar lobi Ciceris, nec formâ valdè illi abſimilis, maior tamen, membranaceo cortice ſatis duro cõſtans qui præ ſiccitate dehiſcebat, & conuoluebatur, quemadmodum penè leguminum lobi, ſeminaque continebat bina, aut terna, nigra, circinatæ ferè rotunditatis, plana tamen (quod mirum in adeò tumido lobo) formâ non multùm diſſimili articulis lobi Acaciæ, non adeò tamen turgentia in medio, tenui admodùm membranâ tecta, eaque etiam nigra. Eum lobum cum aliis quibuſdam exoticis, mittebat ad me Amſtelredamo Petrus Garetus. Similes poſtea apud alios etiam videbam.

LOBVS QVADRANGVLARIS.

Deſcrip.

EXoticum, inquit Cluſ. lib. 3. cap. 17. nec vulgare leguminis genus eſſe videbatur, ſemel duntaxat mihi conſpectum, quadrangulari lobo conſtans, quatuor craſſioribus & eminentioribus neruis prædito, quadrantem longus, & circiter ſemunciam craſſus, cortice ſatis denſo, pro legumine, præditus, eoque obliquè ſtriato, coloris ex fuſco fuliginoſi, ſeptena grana continente quadrangula, in binas partes aliorum leguminum inſtar diuidiua, quæ vetuſtate duritiem contraxerant. Hæc paucula de eo legumine ex eius notis apparentibus, & manifeſtis dicere poteram, quæ lectorem boni conſulturum arbitror.

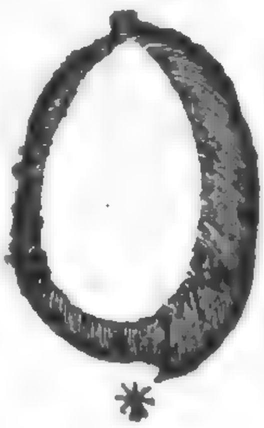
Lobus.

Cortex.

Color.

Semen.

LOBVS MEMBRANACEVS planus, niger.

Deſcrip. Lobus.

LObus hic omnino planus erat, alioqui formâ valdè ſimilis ſuperiori: binarum enim vnciarum longitudinem habebat, vnius latitudinem, extremuſque paulò latior erat, color extra ſpadiceus. Willelmus Parduyn, ab his qui anno 1598. ex Guinea redierant, accipiebat, & mihi [Cluſio Exot. lib. 3. cap. 16.] mutuò dabat, vt eius hiſtoriam deſcribere poſſem, quia quum vnicus illi eſſet, ad ſe redire volebat, quem adſeruaret: porrò maturúſne eſſet, an immaturus, nihil pronunciare queo: ſed quum lobum eſſe conſtaret, nec agitatus ſtrepitum ederet, opinio magis inclinat, eum ante maturitatem fuiſſe lectum.

Color. Locus.

FABA, CYAMOS LEGVMINOSA IN GENERE.

OPes ac diuitiæ Indiæ, Americæ, Africæ, aliarúmque exterarum regionũ in præcedentibus hiſtoriis de Phaſiolis ad noſtras terras apportatæ ſuerunt atque traditæ: quid noſtra ferat tellus noſtris & peregrinis exhibere aggredimur à Cyamo exorſi, quem recentior ætas Fabam appellat, radice partim eſt rectâ,

Faba. Radix.

Caules. recta, partim serpente, strumosâ, & fibris donatâ: ex qua caules surriguntur duobus cubitis lætiore solo altiores, quadrati, inanes; *Folia.* foliis aduersis, cæsiis, ex oblongo rotundis, ad vnam costam annexis: ex quorum alis *Flores.* flores oriuntur simul aliquot iuncti, congeneribus Pisis similes, quorum supremum folium vngue purpurascente albidum, striis purpurantibus pictum est, duo lateralia in medio nigra, in ambitu alba, stamina occultans, colore est ex albo herbaceo: *Semen.* semen in siliquis magnis, crassis, carnosis, hirsutis, surrectis, oblongum omnibus notum.

Sed veniamus ad ea, quæ de hac Theophrastus aliique Veteres scriptis promulgarunt. Is igitur hist. lib. 8. cap. 1. *Frumenti duo genera.* Frumenti prima & maxima genera duo tradit, alia quippe *Frumentaceum.* frumentacea, vt Triticum, de quo lib. 18. Alia *Chedropum.* chedropa, vt Faba Cicer, de quibus posthac agendum erit. Horum autem omnium generatio simplex, & vna est, *Quomodo prodeant.* quippe ex semine omnia exeunt, nisi quid rarò parceque radice prosiliat. Ex leguminibus *Quando serenda.* quidem Faba maturè seri poscit: hæc enim suæ debilitatis gratia radices agere ante Hiemé desiderat. Sunt tamen, qui hanc serò audeant serere, si minùs primis satibus expedire potuerint. Legumina quarto die, aut quinto, *Difficilè prouenit.* proueniunt, Fabis exceptis: Hæc enim intra dies plures etiã quàm frumentacea exit, quibusdam enim in locis vel in decimo-quinto, aliàs etiam vigesimo: hæc enim difficillimè omnium prouenit, & si, cùm sata fuerit imber plus æquè successerit, vel prouentu omninò difficillima reddetur. Sed an ea, quæ tẽpore verno seruntur, celeriùs exeant, cogitandum. Cæterùm *Germen.* germinando eadem ex parte radicem fundit & caulem, quâ nimirum parte siliquis semen adnectitur, inque ea veluti principium quoddam germinandi haudquaquam obscurum: quod vel *Pudendi effigies.* ad pudendi formam effigiatum sanè inspicere possis, vt & in Cicere, sed maximè in Lupino: his enim radix deorsum versus, folium verò, & caulis sursum tendunt. Sed & multis *Folium.* foliis exit Faba, iisque rotundis, qualiter leguminum maxima pars, quæ radice singulari subnixa, multos supernè ramos ex caulibus gerunt, Fabis tantùm ex- *Caulis erectus.* ceptis, quæ inter legumina sola potissimùm erecto caule constat, qui geniculatus est, atque inanis, quamobrem culmus vocatus, cæteris leguminibus lignosior. Quot verò diebus hæc *Fabæ flores.* floreat, sis declarat idem Theophrastus: Leguminum floris diutina productio, atque inter cætera Erui, Cicerisque diuturnissima. Inter omnia verò Faba quidem summo *Faba perficitur quadraginta diebus.* discrimine, & longissimo tempore floret: quadraginta namque diebus florere prodita est: sed alij, subinde alio atque alio emergente, florere assignant: particulatim enim florere aiunt, alii simpliciter referunt: flos enim spicatis confertim Leguminibus omnibus particulatim emergit. His enim primùm pars inferna floret, quæ cùm desierit proxima incipit, atque ita ad supernam itur successu assiduo. Hinc hist. lib. 7. cap. 3. hanc (intellige florendi modo) cum Ocymo comparat, scribens: Ocymum verò particulatim primùm inferiùs, deinde cùm ea defloruerit parte, florere superiùs incipit. Vnde fit, vt diutiùs istud floreat, quemadmodum Faba. Eam porrò diebus quoque quadraginta perfici volunt: ita tamen, vt intra tantundem spatium temporis hæc florere, atque perfici nata sit, cùm cætera intra dies pauciores consummentur. Nunc in Leguminum genere, colorum, saporumque ratio differentiam *Color.* facit. Candida siquidem in omnibus generibus præstant dulcedine, vt Cicer, Faba, & alia generis eiusdem. Quæ, vt omnia Legumina, siliquis adhæret, & veluti quoddam principium inde obtinet eminens, non concauum; vt Lupinum. Ac licèt imber post sationem superueniens omnibus præstò sit, excipitur tamen ægrè germinans Faba, quæ florescens *Fabarum rigatio.* præcipuè madefieri cupit: ob id serò eam serere volunt (vt dictum est) quoniam diu floreat: sed postquam defloruerit, parum omninò aquæ desiderari affirmant: Consummatio enim iam in vicino est. Hinc fortè illud pulchrè subsequitur, quod de caus. lib. 4. cap. 14. memoriæ prodidit: post florem etiam, si adhuc humida, tenellaque afflatu vehementer vexetur, facilè perit. Discutitur enim, quod in his tenuissimum est, & conflictata inter se euanescit. Hanc ex cæteris nouale optimum præstat, quamuis frequens seratur, fructumque ferat copiosè. Iam quod cultoribus scitu pernecessarium, aquas fluentes huic magis prodesse, quàm cœlestes affirmant. Apud Philippos cùm ventilatur, eius *Quomodo fiat coctu difficilis. Stercorat.* loci vento perflata, si coctu facilis est, fit difficilis. Et hoc sanè mirum, quod cùm alias minimè molesta est, tum etiam tellurem raritatis suæ, ac putredinis causa stercorare putatur. Ob id, qui circa Macedoniam atque Thessaliam colunt, cùm Fabæ florent, arua inuertere consueuerunt. *Vermiculi* *Vermiculi necant.* etiam in Fabis, quàm quidem celerrimè in leguminum genere erodunt. Midæ ab aliquibus dictæ nascuntur. Singula namque pro suo humore peculiare animal creant, cùm Î cutis sc. imbribus calor repentinus humorem incluserit. Sed ita crosam, si credere nonnullis fas est, repleri posse affirmant. Cæterùm Midæ, vt aliarum herbarum & fructuum Impes, dum alimenta sua consumpserint, pereunt. Igitur ad hæc omnia tractuum natura plurimùm refert, nec temerè; iam enim cœlum diuersum caliditate, aut frigiditate, aut humiditate, aut siccitate constet: hoc autem fructus reddere, consummareque potissimè patet. Quapropter quibus locis fieri solent, non semper fiunt. Seminibus autem non vis eadem ad germinandum, ac reseruandum vtrique datur. Quædam enim germinant, consummanturque celerrimè, & reseruari egregiè possunt, vt Panicum, Milium. Quædam germinant quidem, *Durabit.* sed non celeriter, ceu Faba, & præcipuè, quæ facilè percoquitur. Apud Apollonium maris Ionii Fabam nullo pacto erodi aiunt, ideòque seruandam reponi. Quin & circa Cizicum diu durare potest. *Quod autem* Faba tardi *Cur tardè prouentus.* prouentus sit, caussam assignat, crassitiem putaminis ambientis. Si præterea satæ impluerit, adhuc multò tardiùs eam prouenire noster author scribit; quasi terra tunc pauimentetur, solideturque. Tertiò, *Faba imbecillima.* Quod verò Faba, & aliud quicquam ex leguminibus minùs fruticet, imbecillitati certè tribuendum hoc est. Qua de causa maturiùs hæc serere solent, vt priusquam (vt iam sæpiùs dictum) Hiems adueniat, radicentur. Faba tamen adeò detrimentis multis est, frequenterque, obnoxia; vt quamuis matureè prouenerit, tamen perfici plerumque non possit. Imbecillitatem autem eius vel sensu percipere licet: est enim corpore solido ac inani: nec radice numerosâ subnititur; quas ob res à quauis causâ statim offenditur. *Maturè serenda.* Maturè igitur serere Fabam solent, quòd Hiemem anticipare debeat, quò possit radicari, & simul quia imbrem in flore amet, quia laxa est: *Ærugo. Fructus terræ proximi.* Inter legumina autem magis æruginem sentit, tum quia folia vndique gerit, tum quia densa seritur, tum quia fructum terræ proximum gerit;

Putrescunt enim inferiora potissimùm, quoniam minùs periclitantur. Interea tamen maximè rara, & fertilis flore, fructusque multoties parit. Solo leui gaudet. *Cæterùm* non minùs vtilis, quàm iucunda agitatur quæstio, quamobrem Fabæ, vt & reliqua semina coctilia, aut incoctilia fiant. Vtrum ratione agri, an aëris, an certæ affectionis: &, omniáne, an aliqua tantùm perdura effici possint. Fabis enim ac lentibus (inquit Theoph. de caus. lib. 4. cap. 13.) id potissimùm euenire videmus. Fit sæpè, vt & ager aliàs coctilia, aliàs & incoctilia ferat, tametsi eodem modo colatur: & ex continuis segetibus sulco tantummodò arcente, altera incoctilia, altera coctilia profert. Semina quoque aliàs ex incoctilibus coctilia prodeunt, aliàs contra ex coctilibus incoctilia, vt in exortu, germinatione, crassatione, copiâ, bonitateque nihil intersit, vtrum coctilia sint, an incoctilia. Ergo de his, & si quid aliud possit huic quæstioni subiungi, primum illud dicendū, quod coctile, & incoctile, ad feruefactionē, resolutionémq; atq; (vt summatim dixerim) ad nostri vsûs rationem dici solitum est. Quod enim resolui facilè potest, & coctura celeriter immutatur, id coctile est: contrà quod resolui, immutarique nequit, vel quit, vel quod ægrè mutatur, hoc incoctile est. Tale autem fit vtrumque necesse est, si alterum rarum molleque sit, alterum densum, durumque. Sic enim alterum caliditatem, humiditatemque, quibus resolutio agitur, suscipere valeat, alterum nequeat, sed suâ densitate, duritateque indomitum semper resistet. Cùm igitur coctile, & incoctile ad hunc modum distingui deceat: animaduertendum, quibusnam rationibus ea ipsa eueniant. Simplex igitur, veraque ratio illa est, quam & inter primas disputationes reddidimus: quòd alimenti causâ hæc omnia factitantur, i. e. qualitate, quantitateque eius. Sic enim alimentum commutare nimirum potest. Euenit namque, vt quæ in locis calidis, stercorosis, tenuibus, Solique expositis sint, alimentum leue, atque facilè habeant: itaque fructum rarum, mollemque præstant. Hac enim de causâ non nisi coctilia fiunt in Lemno, quia huiusmodi solum est: quippe omninò agrum eiusmodi coctilem quidam appellant, atque in eo coctili coctilia volunt. Sunt & quæ affert Ægyptus coctilia, soli, & aëris causâ: calor enim coctilitati, atque omninò digestioni pernecessarius est. Quapropter quæ stercorantur, vicenis fermè diebus germinant. Quæ igitur agro feruenti, leuique proueniunt, his de causis coctilia sunt: contrà quæ terrâ frigidâ, spissâ, lentâ, & quasi figulari, atque etiam pratensi, madidâ, & palustri exurgunt, omnia hæc incoctilia propter copiam, viresque alimenti, & densa, duraque sunt, ex permistione terrenæ, atque frigidæ partis. Congelatio enim & condensatio, ex eisdem, quibus induratio fieri solet: ex quo fit, vt locis palustribus, atque præmadidis, inutilia ex toto creentur. Nihil enim remitti in aqua possunt, quamobrem non nisi suûm pabulo sunt. Has ferè causas tribuere solo debemus. Sed cùm aquæ quoque cælestis, & aëris qualitas alimentum augeant: idcirco imbribus incoctilia potiùs fiunt, vtpote cùm plùs alimenti, & crudius subministretur. Hoc enim idem propè solum quoque eiusmodi facit, & aër, si eâ frigiditate sit, quæ non flatilis, sed aquatilis quædam constet: sic enim coaget, spissabitque. Cùm igitur causæ in hæc digerantur, nihil vetat, quominùs ager etiam idem, aliàs coctilia, aliàs incoctilia ferat, vbi scilicet pluuiæ, ac cæli conditiones non similes, sed aduersæ incesserint. Etiam segetum, quas sulcus tantummodò dispergat, altera coctilia facere potest, siquidem solum diuersum sit. Vt enim in metallis, sic & in aruis putandum, venas spatiari vicinas, diuersas inter sese, quæ suis viribus differentias reddere possint, tametsi aëris idem status seruatur. Itaque interdum segetis quoque eiusdem aliquam talem esse particulam, patitur ratio naturæ. Idem eueniet, & si aëris, flatúsue frigiditas talis accedat, vt vel totum, vel pars concrescant: quod etiam in corruptione euenire videmus, cùm alia diuersa, alia similia sint, & si qua in ipsis seminibus dissimilis habitudo sit. Infirmiora enim faciliùs affici certum est. Infirmum autem vel natura fieri possit, si quam mutationem receperit. Qua de causâ nihil prohibet inter Fabas caulis eiusdem, alias coctiles esse, alias incoctiles. Itidem & in eadem siliqua euenit, vt quidam referunt, si verè aiunt. Etenim fieri potest, vt alia valida, alia inualida fit. Fabæ infirmitatis argumento, vel illud potest deduci, quòd sola mutare suum colorem videtur, vt nigra ex candidis efficiatur. Concretionem verò, condensationemque esse vi frigoris, quæ incoctilia reddat, testificare illud quoque videtur, quod apud Philippos euenire Fabis solitum est. Flatus enim in eo loco vehementer frigidus est, & Fabæ incoctiles pleræque efficiuntur. At si in paleis torrefactis in aëre relinquantur, nihil se mutant, sed incoctiles permanent: cùm enim à paleis, tum suo mutuo, contactu teguntur, simulque terræ calore conseruantur. Contrà si exaltentur, sublimesque capiantur, flatus ampliùs valet, nulloque tegmine defendente, facilè subit, atque coagit: tum etiam dispolitæ, tunc primùm suis paleis, & calore circumplectente destitutæ, infirmissimæ fiunt. Magna autem commutatio mouere plurimùm potest: sed si postquam tempus præteriit, & quasi firmiùs sibi iam constitêre, diuentilentur, nullam offensam ex flatu capiunt. Iam enim & putamen ambiens id robustius factum est. Incoctile autem effici, si diutiùs relinquantur sub diuo, vt quidam aiunt, ratio est. Plus enim, quàm modicum sit, refrigescunt, simulque indurantur. Huic proximum quodammodo est, vt pluuia, quæ protinus à satione secuta est, incoctilem reddat: quod enim in pullulando infirmam inuenit, rigere vehementissimè facit: quod quidem ad cocturam, non ad exortum nocet. Nec temerè dixerim, eorum alterum abesse, cùm vis illa in aliis, propterea que alia fit. Tum enim infœcundum, & germinis sterile, vel difficulter auctile quicquam redditur, cùm initia generationis vruntur. *Ex coctilibus quoque satis*, iterum incoctilia fieri, ratio est, nam ab eisdem aduerso modo dispositis, non temerè facilitas percoquendi proueniet. Itaque si aër, aqua, & solum ita se habeat, quidnam causæ sit, cur non semina quoque mutentur. Sin autem euenit, vt putamen coctilium remittatur, incoctilium obtundatur, vt quidam aiunt: & altera oscitate colorem suum immutent, altera minùs, & solutiora cùm demetuntur, coctiliora reddantur [etenim id quoque narratur] nihil absurdum: quippe obtentio illa duritie concretionis, crassationisque est: quorum nihil alienum ab iis est, quæ sunt incoctilia. Et nihilo immutari oris habitu posse, illius sanè est, quod prædurum, indomitumque possit persistere: aduerso autem reddi aduersum debet. Minùs quoque in inesse resolui, duritiei, concretionique datur. Quod enim durum admodum est, resolui haud facilè potest: quod etiam in area si euenerit,

Quæstio qua ratione Fabæ coctiles, aut incoctiles fiant.

Quid coctile & incoctile?

Coctile, rarum. Incoctile, durum.

Alimenti causâ.

Loca calida.

Ager coctilis.

Aer calidus.

Terra frigida incoctilia profert.

Loca palustria.

Imbres incoctilitatis causâ.

Aer frigidus.

Fabæ aliæ coctiles, aliæ incoctiles.

Pluuia protinus à satione secuta incoctiles facit.

Ex coctilibus satis incoctilia fieri possibile.

ait, incoctilia fieri quidam dixerunt: sed hoc minùs verisimile est: Solis etenim siccitas, etsi insipidiora minùs, suauia reddat, coctilia tamen nihilo minùs, sed magis potest efficere. Cæterùm si verum id etiam est, prioribus rationibus nihil repugnat: nec quicquam dissonat, si cùm vetustescunt, incoctiliora reddantur.

Sicciora fiunt.

Sicciora enim sic quoque efficiuntur, tam ex aëre circumfuso, quàm exhalatione humoris interni. *Celeriùs quoque*, magisque corrumpi, quæ coctilia sunt, ratio exigit: duriora enim hæc sunt, & proinde magis possunt animalia gignere. Concocta quoque eadem pleniùs sunt, quod etiam ipsum facit, vt celeriùs immutentur. Et hæc dari prædictis rationibus possint. *Sola autem* ex leguminibus, vel etiam ex omni frumentorum numero Fabam & Lentem incoctilia fieri falsò dici existimandum. Sed quod hæc maximè experimur propter vsum frequentem, hinc sola hæc incoctilia dicimus. Cæteris item molâ frangentes vti solemus, his autem integris, quæ certè non parua differentia est: etenim si attenuatis iis quoque vteremur, non æquè incoctilia esse perciperemus. Cæterùm si quis illa tantummodò incoctilia esse contendat, nec istud irrationabile est: sunt enim cæteris fermè debiliora, debile autem faciliùs affici necesse est.

De cornu stulta quæstio.

Quod vulgariter quæritur, quamobrem ea, quæ cornu contigerit, incoctilia fiant. Numquid stulta omninò quæstio sit: lapis enim multò durior est, cui semina sæpè occurrunt: & nullo minùs incoctilia fient, etiamsi in cornu nihil offenderint, nec bobus aretur. Atque de his satis. Quemadmodum igitur ad coctionem, & omninò ad feruefactionem incoctile aliquid est, ita etiam ad exortum, germinationemque esse potest. Et hoc enim seminum imperfectio quædam est, pariterque in omnibus euenit. *Verùm* de his cogitandum ampliùs est. Validiora, vegetiora, suauiora, insuauioráue, atque ad vsum cibarium meliora, deterioráue, pro locorum natura redduntur, vt diximus: quòd sicciora, spissiora, constantioraque procreentur locis montuosis, quàm planis, atque etiam magis, quàm pluuiis. Sunt enim illa spiratiora, & in vegetando temperatiora: non enim cùm semina plurima, crassissimaque euadunt, suauia quoque eadem esse necesse: sed alia opus est habitudine.

Sarritio.

Sarritio quoque plurimùm conferre ad suauitatem videtur. Iuuat & vegetiora demeti, humore namque vniuerso consumpto, cùm ad cibum deteriora, tum minora efficiuntur. Legumina verò, vt meliùs legantur, vegetiora demetunt, arefacta enim defluunt.

De Faba Plin.

Plurima ex hactenus dictis, quæ de Cyamo περὶ κυάμων tradidit Theophrastus, Plinius lib. 18. cap. 12. Fabæ conuenienter tribuit, sic de iis scribens: Sequitur natura leguminum, inter quæ maximus honos Fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis.

Lomentum.

Lomentum appellatur farina ea, [farina eius CH.] aggrauaturque pondus illa ex omni legumine. Iam verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vsus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miscetur apud plerasque Gentes, & maximè panico solidâ, ac delicatiùs fracta. Quin & prisco ritu Fabacia [Fabaca Turn. & CH.] suæ religionis Diis in sacro est, præualens pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoque facere. Ob hæc Pythagoricâ sententiâ damnata: vt alii tradidere, quoniam mortuorum animæ sint in ea. Qua de caussa parentando vtique assumitur. Varro & ob hæc Flaminem eâ non vesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Namque Fabam vtique è frugibus referre mos est auspicii causa, quæ ideo *refriua* appellatur. Et auctionibus eam adhibere lucrosum putant.

Exesa repletur.

Sola certè frugum etiam exesa repletur crescente Luna. Aquâ marinâ, aliáue salsâ non percoquitur. Virgilius eam per Ver seri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars mauult fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius.

Fabalia.

Namque siliquæ, cauliesque gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maximè concupiscit: cùm verò defloruit, exiguas desiderat.

Stercorat.

Solum, in quo sata est, lætificat stercoris vice. Ideò circa Macedoniam, Thessaliamque, cùm florere incœpit, vertunt arua.

Locus.

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicut Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania siluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit.

Caule spinoso. Scapus.

Nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa Crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor digitorum est, amplissima crassitudo. Nec geniculum habet, molli calamo. Simile caput Papaueri, colore roseo. In eo Faba non supra tricenas: folia ampla: fructus ipse amarus, & inodorus Dal. Sed radix perquàm lauta incolarum cibis, cruda, & omninò decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciaque, & in Torone Chalcidis lacu. Circa Philippos Ateramnon[Aterarnum CH.] nominat in pingui solo herbam, quâ Faba necatur: Teramnon, quâ in macro, cùm vdam quidam ventus afflauit.

Fabæ magnitudinem exprimit multorum fructuum ad eam collationes. Theoph. Terebinthi semen, magnitudine Fabæ esse scribit, similiter & Loti, Vitis Ideæ. Taxi denique fructum, Faba minorem affirmat. Plinius Tithymali Paralii fructû, magnitudine Fabæ esse ait. His iungito Aristotelem, qui & ipse animal. lib. 6. Fabæ magnitudinem expressit his verbis: Pullus ab incubitu decimo die totus perspicuus: oculi capite grandiores, quàm Fabis [κυάμων] maiores.

Dodon. reprehe.

Et licèt Aristoteles ita senserit, antiquorumque Fabulæ, siue Fabellæ pusillæ sint, tamen non ilicò nostrates è Fabarum censu amouent (inquiunt Aduers. Lob.) vt Dodonæo placet: sed id nos docent, eorum Fabam fuisse minorem, quàm hodierna, nec tamen specie diuersam, sed congenerem, & potiùs fructu, magnitudine, figurâ, quàm plantæ natura, temperamento, aut lineamentis differre.

Faba Veterum minores quidem sed non diversa.

Nam Theoph. & Plin. Fabam, qualis nostras est, describunt caule tecto, & vnico, solamque inter legumina, vt plurimùm culmo tradunt, & multis locis Diosc. caulem Fabæ quadratum dicit, & florem Fabæ Peryclimeni asserit. Sed id euenire, quia variant magnitudine, colore, effigie latiore, compressiore, tereti, rotunda. Et frequentissima hodie Faba nostra maior, rarò vspiam tamen nisi sata prouenit, ferunt quippe in scrobillas paxillo depressas. Quare vt non est difficilè nosse istam vulgarem Fabam, maiorem, longiorem, minusque rotundam esse, quàm Antiquorum Faba fuerit, sic eandem Phasiolum, Dolichúmue asserere, neutiquam licet per eosdem authores.

Phasiolus nõ est, nec Dolichus.

Altera Faba, quæ minor, non multùm videtur abesse à Græcorum Faba, Venetiis vulgò *Faba menata* dicta.

Faba menata.

Lob. Obs. Faba maior recentiorum, *Bona* siue Phaseolus Diosc. Dodonæo. Is etiam meminit Fabæ maioris, coloris ex rubro purpurantis. Ic. Pl. p. 57. Tom. 2. Tent. 65. Tom. 2.

Quod quidem eorum opinio planè reiicien-

da sit, qui Fabam non esse, sed alterius nominis legumen, nimirum Phaseolum esse prodiderunt, confirmat Hist. Lugd. dum dicit. Dicat mihi quæso aliquis, paruum, illud nigrum, quod summæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo alio legumine, quàm in Faba nostra reperitur? Nam quod in Americo Piso, Indicóue nigrum spectatur circa germinis exituri catium, atra nota est impressa cortici, non verò laciniosum hilum, quod integro cortice auelli queat, vt in Faba. Quæ verò de Fabarum formâ, & magnitudine sparsim apud authores leguntur, & quibus illæ à Fabis nostris differunt, tanti non sunt momenti vt sententiam nostram possint conuellere. Nam diuersis in terris maiores & minores producuntur, & cùm crescere incipiũt, & cùm perfectæ sunt.

His adde Had. Iunium, qui etsi Rombertus approbare nitatur, Phaseolum Veterum, φασήλος, esse vulgarem Fabam, ægrè tamen persuaderi potest, cognitionem leguminis tantopere in vsu mortalium semper habiti, ita prorsus abolitam, atque ex animis hominum erasam, vt nunc demũ velut rediuiuam ab inferis, aliam nomenclaturam reuocare necessum sit; itaque bonâ Romberti veniâ, cum maxima doctorum turba, receptam vbique temporum, prærogatiuâ, vocem seruabit, dum omnium consensu veritas obtinuerit. His meritò subscribit Turn. dicens: Nos cum Germanis ab annis multis Græcorum Cyamon Fabam vocamus. Verùm Tragus contrarium probare conatur. *Bona* nostra radicem habet singularem, [vt Faba Theoph.] caulis est rectus, quadratus, concauus, [Diosc. de Clymeno cum Theoph. l. 7. c. 3. idem Fabæ tribuit] folia rotunda, flos lugubribus notis pictus, [de Faba Plin.] semen non conuenit: Galeno multis locis Faba rotunda, nostra Bona oblonga est, nonnihil compressa. Huic obiectioni si respondeo, facilè soluerentur rationes Tragi & aliorum. Haud facilè in his regionibus semen, quale Galenus describit pro Faba, inuenias, cuius planta notas habeat ab aliis scriptas. Quòd si Bona nostra non sit Faba Veterum, ostendat mihi quispiam, quod genus leguminis in Italia, Hispania, Anglia, Germania, aut Gallia sit Veterum Faba: Tragus Cicerculam veram [ipsi incognitam] putat esse Fabam Antiquorum. Sed cùm Cicercula non sit rotunda, nec recta surgat, sed obliqua, nequit esse Faba. Habet etiam Cicercula folia oblonga, cùm Fabarum folia, auctore Theop. sint rotunda. Amatus & Dodonæus, adiuti rationibus Tragi negant Bonam esse Antiquorum Fabam, sed quale legumen sit, non indicant. Ita nobis Fabam auferunt, sed nihil ei substituunt, quod fecit Tragus audentiùs, quàm doctiùs. Ex iisdem duo Bonam volunt esse Faselum, Sed Bonam non esse Phaselum, ex ipsius Dodonæi verbis probo, qui scribit Faselum esse Phaseolum Dioscoridis. Sed Phaseolus non nisi adminiculis adiutus surgit: suis tamen visibus stat Bona nostra, non est ergo Bona Faselus. Galen. quoque de alim. fac. c. de Dolichis inquit, Dicere posset quis omnia hæc, Erulias, Cicerculas, & Phaseolos vnum esse genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Et paulò post*, de iisdem scribens, ait, siue hæc, vt dixi vnum genus, siue vnius generis differentiæ sint. Attamen scribit Theoph. Cicerculas & Erulias, obliquè, non rectâ surgere, instar Fabæ. Siue igitur Faselus idem sit cum Cicercula & Erulia, siue eiusdem generis, vt scribit Galenus, tum crescet Faselus obliquè, vt reliqua duo, quæ, auctore Galeno, solo nomine differant. Ergo cùm Bona nostra rectâ surgat, Faselus esse nequit. Præterea inquit Galenus Faselum medium esse inter flatulentas & non flatulentas, At Bona, vt ait Dodonæus, citans Dioscoridem, est flatulenta. Cùm ergo inter flatulenta & non flatulenta, medio modo se habeat Faselus: Bona autem tam sit flatulenta, vt Cumino addito opus habeat ad flatus auferendum: Bona Faselus esse non potest. Miror interim Dodonæum citare Dioscoridem de facultatibus Faseli, cùm nusquam eius meminerit, nisi Dodonæus Faselum & Phaseolum pro vno eodemque recipiat. Quod si faciat, mirari rursum subit, cur duobus capitibus distinctis de Faselo & Phaseolo agat, si vnum & idem sunt. Miror etiam, cum facultates Fabæ Veterum tribuere Bonæ Faselo, quas nemo Faselo tribuit, nec tamen Fabæ Veterum nomen etiam nostræ Bonæ concedere. Neque enim Galenus, neque quisquam alius dixit Faselum conferre inflammationibus, testiculorum, & mammarum affectibus. Sed & Gal. & Dioscorides eas vires propriè Fabæ Veterum ascribunt. Quare videtur Dodon. inuitus, quatenus Fabæ Veterum facultates nostræ Bonæ concedit, Bonam nostram facere Fabam Veterum. *Ex rationibus supra dictis* perspicuum euadit, Bonam nostram nec Phaseolum esse, nec Faselũ. *Iam Tragi & asseclarum eius rationibus respondeamus.* Quod ad Fabæ crescendi tarditatem, non alia mihi videtur responsione opus, quàm ipsius Theophrasti: satis enim respondet eodem loco, his verbis: Sed an ea, quæ tempore verno serantur &c. Plinio de radicum multitudine, iam responsum est à Theoph. scribente: Fabam plures non habere radices. Quod ad Fabarum fœcunditatem Plinio memoratam, ascribendum terræ fœcunditati: vnde Agricola vir sapiens scribit Veterũ pondera & mensuras ex granis & leguminibus non posse restitui, propter eorũ diuersitatem ex regionum diuersitate. Quod ex Diosc. adducit de Fabæ rotunditate ex cap. de Iunipero in nullo emendato codice nec latino, nec græco inuenitur. Si quis textum Dioscoridis secundum Serapionẽ obiiciat, non alio argumento meliùs probauerim Fabam non debere esse rotundã, quàm ipsis Serapionis verbis, ita scribentis: Quædam reperitur, cuius fructus est paruus sicut Faba, nisi quia ipse est rotundus. Videtis hic Dioscoridẽ, vt citat Serapio, Fabam non facere rotundã. Ait enim baccas Iuniperi minoris paruas esse instar Fabæ, nisi quòd rotundæ sint, non vt Fabæ. Quod ad rationem de Fabarum rotunditate, ex Galeno deductam, respondeo aut Galenum suam Fabam sub legumine aliquo comprehendere, quod nos pro Pisi genere accipimus, quemadmodum censent quidã apud Diosc. sub Fabis contineri Pisa, quoniam nulla Pisorum apud Dioscoridem facta mentio: aut certè eius Faba in hac nostra Europa, nisi multùm fallor, non reperitur. Plinius Pisa facit quadrata: secundum eum igitur nostra Pisa alba, rotunda, aut sunt Galeni Fabæ, aut Cicera alba, quæ Plinius rotunda alba facit, Cicere arietino minora. *Hactenus Turnerus.* Quã porrò autoritate fretus Fabam tam audacter Bonam vocet hactenus haud constitit, nisi, vt ita dicam, Germanissimo fultus, idiomatéque Alemanico abusus, vt aliis doctior videretur, nomenclaturam nouã hanc excogitarit. Si Bona & Faba diuersæ sunt plantæ, cur differentiam veram non ostendit cur non vtramque diuersis descriptionibus & iconibus expressit?

Faba (inquit *Hermol.* coroll. 318.) græcè κύαμος ἑλληνικὸς vocatur ad differentiã Ægyptiæ. A. Gellius &

Radix singularis. Caulis rectus. Folia rotunda. Obiectio Tragi.

Bona nostra Faba Veterum.

Cicercula non est. Amatus & Dodon. notantur, & Tragus.

Bona non est Faselus.

Bona flatulenta.

Dod. reprob.

Responsio ad obiectiones Tragi.

Diosc. Fabã non facit rotundam.

Fabulum. Ateramon. Teramon. & Festus Fabam etiam Fabulum appellant. Aliter Theodorus Teramon, & Ateramon siue Ateranon apud Theophrastum accipit, pro coctibili sc. & incoctibili, non autem pro herbis ita nuncupatis, vt Plinius. Plinii err. Theophrastus certè alio loco facilè significat, veriorem Theodori, quàm Plinii sensum fuisse. Ateramna vulgò legumina Græci vocant, inobsequiosa & contumacia. Faba Pythagora. quod genus seminis etiam Cerasbolon vocatur à Platone superstitiosâ origine, quasi sterilia & irrita prouenirent, quæ per boum cornua serendo cecidissent in terram. Interdictum esse Pythagoricum cibo Fabam miscere inualuit opinio contra verum, sed venerem intelligi demonstrat oportere Gellius. Totâ Insubriâ & Liguria recentes Fabæ, vendentium voce, nũcupantur *Baianæ*. Baiana. Scaphi. In Etruria & Latio *Scaphi*: vtrumque originem habet eruditam: Nam & Baianas Apitius appellat, & Scapos Fabarũ Plinius.

Cyamus. Scribit Cord. in Diosc. Cyamum Græcos, Latinos *Fabam* vocare, Germanos Bonen, de quo non opus sit dubitare. Differre Fabas secundum colorem & magnitudinem. Describit autem in hist. lib. 2. triplicem differentiam cap. sc. 162. *Fabam vulgarem satam*, *Fabam nigram minorem*: & cap. 164. *Fabam nigram maiorem.*

Phaseoli. Tragus, si quis Bonen (Fabas) ad Phasiolos Dioscoridis referat, cum eo minimè contenderit. Serapio (ait idem) cap. 116. Mes. Robilias. *Mes*, & fructum eius *Robilias*, nigras habere maculas scribens, videtur mihi, quod verisimilius sit, fabas nostras germanicas intellexisse. Quarum aliæ [inquit cap. 14.] sunt magnæ, aliæ exiguæ, ex his quidem aliæ rufæ, aliæ candidæ. Vulgares agrestes Fabæ, tres, aut quatuor, quæ maiores plerũque binæ, drachmæ pondus æquant. Nostræ Fabæ descriptio, quam Germani Bonen dicunt, ei minimè competit, cuius veteres rei herbariæ scriptores meminere. Phasiolos potiùs, quàm Fabas, siue Cyamos, apud Dioscoridem vocatas sentio. Cyamus ui est; & nec Faba. Narbathio. Pol. Fabæ apud Auic. *Narbathio*, Serapioni verò *Hachille* dicuntur, Hebræis *Pol* Ezech. 4. Mirari satis non possum, Barbarum & Manardum, & alios plerosque à Fabis adeò abstinuisse.

Fabarum genera. *Matth.* in comm. cum magnis icon. Lat. & Ital. & ep. p. 88 Fabas [κύαμοι] alias asserit magnas, alias paruas, subrotundas alias, alias cõpressas & alias colore albicãtes, subrutilas alias, alias subnigras.

Anguillara tradit solùm magnas, paruas, rubras, nigras, albas. Gesn. de hort. albas, & rubeas. Bellon. per Fabam Ægyptiam intelligit Fabam veram, edulem, natam in Ægypto. Videtur illi, Galenum etiam intellexisse lib. de alim. de Fabis communibus, vbi de Ægyptiis loquitur.

Fabam denique appellant [vt nobis author est Dod.] πύανον, vnde πυανέψια Athenensium Festa Apollini sacra, quibus πύανα [Fabæ & legumina] Pyanos. coquebantur, à quibus rursum mensis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιὼν nuncupatus est, qui ferè cum Octobri conuenit. Nominantur κύαμοι etiam testiculi: quòd sint, τῶ κύειν αἴτιοι, pariendi Cyami. autores. Ab his Cyamis abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur. Quo symbolo eum detestatũ aiunt rei venereæ vsum, non autem esculentarum Fabarum.

Faba fressa. Faba fressa, aut fracta ἔρεγμος græcè appellatur, aut ἔρεγμος, & Fabæ fresæ farina ἐρέγμινον ἄλευρον. Fabæ Græcis φασίολος, Diosc. etiam Phasioli, Lat. *Faseli*, Offic. & vulgò dicuntur, Germ. & Belg. Bonen Phaselus maior, aut Faselus satiuus maior. Belg. Grotte Bonen. Altera potest dici Faseli minores, *petite Feue* Gallicè. Brabant. Zeusch Boonkens/ & Peerden boonkens. Faba non est cyamus. Fabam vulgarem non esse Cyamum demonstratur in Hist. frugum, & in sol. Bona maior vt plurimum candida, subinde ex rubicundo colore purpurascens, semidrachmæ sæpenumerò pondo. Hanc veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum Fabam esse non solùm Officinæ, sed omnes passim crediderunt, qua in re à veritate absunt. Dioscorides Ægyptiã Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine superare tradit: quæ tamen & ipsa parua est, Bonâq; longè minor. Pendet enim Ægyptia Faba auctore Galeno semiobolum tantùm. Bona verò semidrachmam, i. e. obolos integros tres, sæpè complet. Bona igitur non Faba, sed omninò alterius nominis videtur, Faseli sc. quem Græcorum complurimi φασήλον, ac Diosc. φασίολον, Simeon Sethi φάσηλον nominauit. Phasioli autem Diosc. iidẽ sunt cum Phasiolis à Galeno, in lib. de alim. facul. appellatis. Bona non Faba sed Faselus. Bonam germ. dictam, veterum Græcorum & Latinorũ φασήλον, Diosc. φασίολον esse, dubitandi nullus locus superesse videtur. Bona minor. Minor Bona colore aliàs subalbicans, aut subflaua. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem multitudine foliorum & florum, siliquarumque numero superat: aliàs nigra. Brabanti vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac aliis finitimis vulgò Peertsboonen/ hoc est, Bonam equinam, Bona equina. & Klein boonkens/ paruas Bonas, appellant, plærique etiam Zeeusche boonkens, Zelandicas Bona Zelandica. Bonas. Est verò hæc Bona, Phasiolus quidam, & potissimùm ille, quem Diosc. videtur solum nouisse. His & aliis rationibus, si Diis placet, firmissimis, quibus Dodon. vulgarem, veriorem que sententiam non tantùm infirmare, sed funditus euertere frustra se torquet, quid respondendum sit, ex antè dictis clarè elucescit.

Faba maximum legumen. Varietas. Faba semen est, vt apud Cæsalp. legimus, inter legumina maximum, & quò maius, eò magis in longitudinem depressum est: minora autem rotundiora sunt, & modicè oblonga: color aliis albicans, aliis niger: rubras quoque Fabas ipse vidit. Faba, Theophrasto, Plinio, Varroni, Galeno, Dioscoridi. Plura antè ex Plinio, & Varrone.

Schuu. Faba maior, κύαμος Diosc. Faba maior satiua, Grosse rote Bonen/ Deutschebonen. Faba minor, siue rubra klein roteboonen.

Petri Crescentiis error. Pro Faba, Viciæ aliquod genus veriùs exprimit Petr. Crescentius.

C. Bauh. apud. Matth. Faba. κύαμος à fertilitate, inter legumina maximum: Sunt vt plurimum candidæ, sunt nigræ, & ex rubicundo colore purpurascentes, & flores aut candidi lituris nigris conspicui, aut ex purpura nigrescentes: satiua est maior, & minor, Fabullum Gellio & Festo.

Fabullum. Faba fresa. Had. Iun. *Faba fresa* Plinio nominatur, quæ confracta est, ἐρεγμὸς Al. Gewelte Bonen Belg. Gestoten oft gecapte/ oft gemalen bonen. Fabæ tunica, *concha Fabæ* Scribon. *Valuulus* Columel. *opercula mentum*. λέπος, λόβιον, πίσος Nicand. λέπη Aristoteli, λόβος, λόβιον Hesychio, κέλυφος Apollonio. Gall. *La gousse*. Siliqua. Siliqua, folliculus. Colum. cõcha, valuulus, à valuis simili operculatura, non autem à vallo, vt Nebrissensis putat. Theca generaliter, quâ vestiuntur legumina. λέπος, κελύφη Theophrasto. λέπη Aristotel. Fabæ oculus. Faba scapus. ὄμμα Arist. Vmbilicus Fabæ, vbi bifores Fabarum valuæ committuntur. Fabæ scapus, fabalis stipula Ouid. καυλὸς τῶ κυάμων. Al. Bonen stengel / bonenhalm. Belg. Boonstroo/ bonenstangel. Fabæ *hilum*, Nigrum in summa Faba. Belg. t'swarte bande Bonen. Gal. *Le noir de la Febue*. It. *Il nero della Faua*. Hisp. *El negro de la Haua*. *Fabalia* Plin. *Fabago* Cat. *Fabaginum acus*. κυρήβια: quisquiliæ & purgamenta Fabarum. Belg. t'caf bonde bonen. Lomentum, farina fabacea, λώματα.

κυάμων. Germ. Bonen meel / vt & Belg. Gal. *Farine de Febues.* It. *Farina di Faue.* Hisp. *Harina de las Hauas.* Conchis Martiali, Iuuenali, Faba cum corticibus suis elixa. Germ. Bonen die man vngeschelt kocht. Belg. Vngepelde boonen gecoockt Gall. *Febues bouillies auec l'escorce.* Ital. *Faue bollite con le sue guscie.* Hisp. *Haua cozida con su corteza.*

Nomina linguar. Faba vulgaris, κύαμος plerisque Herbariis, Germ. Bonen, Belg. Bone, Gall. *Feues, Febues, Fabue.* Ital. *Faua, Faba* verò recentes & virides, *Baccieli.* Hisp. *Hauas.* Ang. Braues. Bohem. Bob. Hung. Bab. Arab. *Hacbille, Haballe,* & *Bacchale.*

Æquiuoca. Cyami nomine, fabæ complures apud Herbarios inueniuntur: vulgares quippe, magnę, albæ, & purpureæ: paruæ, albę & nigræ. *Lupinum.* Lupinum eleganter depingit Auicenna lib. 2. cap. 451. nisi quòd illic Fabam Ægyptiam affirmarit. Quæ eadem cum Colocasia Diosc. à Plinio seorsim traditur.

Locus & Tempus. Fabam in locis validis, non calamitosis seri pręcipit M. Cato. Tempus assignat Varro, & Palladius. Huic circa septimum Idus Decembris seri potest. Nam post exactam brumam malè seminatur. Illi optimè seritur in Virgiliarum occasu, *Quantitas Fabarum pro iugero.* & quidem modii quatuor in iugero, sed nonnullis locis paulò ampliùs, aut minùs si enim locus crassus, plùs; si macer, minùs; quare obseruabis, quantùm in ea regione consuetudo est serendi, vt tantùm facias, quantùm valet regio, ac genus terræ, vt ex eodem semine alibi, cum decimo redeat, alibi cum quinto decimo, vt in Hetruria, & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt, etiam cum centesimo redire solitum. In Syria, ad Garada, & in Africa, ad Dyrrachium *Ex modio centum.* itidẽ ex modio nasci centum. Illud quoque multùm interest in rudi terra, an in ea seras, quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis, an in veruacto, quæ interdum requierit. Cui Agrius. In Olynthia quotannis restibilia esse dicunt, sed ita vt tertio quoque anno, vberiores ferant fructus. Licinius. Agrum alternis annis relinqui oportet, aut paulò leuioribus sationibus serere, i. e. quæ minùs sugunt terram. Dicetur, inquit Agrius, de tertio gradu, de nutricationibus, atq; alimoniis eorum. Licinius. Quæ nata sunt, inquit, in fundo alescunt, adulta concipiunt, prægnantia enim sunt, matura pariunt poma, aut spicam, sic alia simile ei, à quo profectum est, reddunt semen. Itaque si florem, acerbúmve pirum, aliúdue quid decerpseris, in eodem loco, eodem anno, nihil renascitur, quod prægnationis diem bis habere non potest: vt enim mulieres habent ad partum dies certos, sic arbores ac *Adseruatio.* fruges. Faba & legumina in oleariis vasis oblita cinere perdiu incolumia coaceruantur.

Cæterùm Dodonæo seritur maior in agris & hortis, floret Aprili ac Maio mensibus & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Minor seritur in agris & frequentiùs apud Zelandos. Ego autem Fabas vidi florentes Monspelii mense Februario, & Florentiæ mense Aprili esui aptas. Geneuæ mense Maio & Iunio florentes, maiores & minores, nigras & albas. Basileæ itidem obseruaui florentes mense Maio, & Iunio aptas esui, solent ibi maiores habere albas & purpureas, vel rubentes, quales etiam vidi in Watvviler Alsatiæ; Montbelgardum Basileâ curaui vtriusque coloris adferendas & serendas in Horto Ill. E. C. vulgò solent habere minorem albam & nigram.

Adagia de Fabis. Antequam verò Vires & vsum aggrediamur, scito quòd *Fabarum arrosor,* dicatur, qui in creandis magistratibus sua vendit suffragia; &, quibus hinc quæstus est, *Fabis victitare* dicuntur. *Fabilibus victitat* etiam dicitur de Homine qui sordidus est, & qui præ nimia parsimonia quoslibet cibos esitat, vt impensis parcat.

Vires & vsus. Iam verò facultates etiam, quas Fabæ Veteres tribuerunt, annotandæ veniunt. Hippocrate igitur authore, Fabæ aluum sistunt, & inflant; quia meatus aliud insuper accedens alimentum non suscipiunt. Aluum sistunt, quia totam alimenti fæcem habent. Fabarum putamina [inquit Theoph.] arborum radicibus aut germinibus apposita *Putamina tenellis germinib. nocina.* vitam penitùs tollunt: non tamen omnibus, sed iis, quæ nuper prosiluêre, vtpote imbecillioribus, quia suâ duritiâ, siccitatéque, alimentum, partim trahendo, partim arcendo auferunt: alimento enim destituta protinus moriuntur. Faba græca (pergit Diosc.) flatus ac ventos gignit, ægrè concoquitur, grauia somnia inducit. Tussi tamen cō-*Temperamentum.* moda est, & carnes gignit, medium inter caliditatem ac frigiditatem obtinens. Cocta verò cum posca, & vnà cum cortice in cibo accepta, dysenterias & alui profluuia cohibet. *Alui profluuium.* Sed & ad vomitus in cibo idonea est. Minùs autem inflat primâ aquâ de coctura diffusâ. At viridis, & stomacho magis incommoda est, & magis flatuosa. Farina Fabæ tum per se, tum cum polenta imposita, in-*Inflammatio plagarũ. Mamma affecta.* flammationes ex plaga mitigat, & cicatrices concolores efficit: & mammas grumoso lacte turgentes, ac inflammatas iuuat, & lac extinguit. Cum melle verò & Fœnugræci farina, furunculos & parotidas, & sugillata discutit. Cum Rosa autem, & Thure ac oui candido, oculos procidentes *Oculi procidentes.* & staphylomata ac tumores ipsorum reprimit. Eadem cum vino subacta, confusiones & plagas oculorum sedat. Faba ipsa sine cortice commansa, ad fluxiones sistendas fronti imponitur. Et cocta in vino, testium inflammationes curat: & ad pubem puerorum imposita, impuberes ipsos diu conseruat. Exterit item vitiligines. At cortices Fa-*Pili euulsi.* barum impositi, euulsos pilos graciles, ac tenues renasci faciunt. Cum polenta verò & alumine scisso, & veteri oleo impositi, strumas discutiunt. Et ipsorum decoctum lanas tingit. Faba decorticata in duas partes diuisa, qua parte ex natura *Sanguis è raptio ab hirudinibus.* coaluit, ad sanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipsasque cohibet, si secundum semisectam partem apponatur.

Temperamentum. Fabæ, vt memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simpl. med. in exsiccando, & refrigerando secundum vtrumque ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. *Caro.* Caro Fabæ paulùm quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonni-*Cortex.* hil adstringentis. Idcirco Medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam dysenteri-*Dysenteria.* cis, cœliacis, & vomentibus, quos *ipsemis* nominant, exhibuerunt. Porrò, vt edulium, flatulenta *Flatulenta.* est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excretionibus ex thorace & pulmone idonea, vt medicamentum verò, foris imposita, sine molestia deficcat. In podagricis eâ sæpenumerò vsi sumus ex aqua *Podagrici Morbi.* decocta, & deinde adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymellite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum *Phlegmone.* polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes, cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate

mate extinguitur, ficut puerorum pubes farinâ fabaceâ illita plurimo tempore glabra permanet. Et lib.1. de alim. facult. fic inquit: Inflat is cibus quocunque modo apparetur: nec per quamuis longam decoctionem id vitii poteſt amittere, quod ptiſanæ minimè negatum eſt: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus ſingulos cibos ſequi natos, animaduertere, & mente conſequi volet, quandam totius corporis tenſionem, quaſi à flatulento ſpiritu perſentiſcet, maximeque, qui ad huiuſmodi eſculentum non fuerit aſſuefactus, aut ipſum minùs rectè coctum aſſumpſerit. Habent autem Fabæ non denſam, nec grauem, ſed fungoſam, leuemque ſubſtantiam: quæ tamen ipſa nonnihil abſterſoriæ poſſidet facultatis, ſimiliter ptiſanæ. Etenim manifeſtè ſabacea farina cutis ſordes detergere conſpicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur, velut alii nitro, atque aphronitro, & in vniuerſum iis, quæ abſtergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptiſana: nam quæ in ſumma cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex Sole contractas. Huius ergo facultatis nomine in alui quidem tranſitu diu cunctantur, ſicut quæ glutinoſa, & craſſi ſucci ſunt ſine vlla abſtergendi facultate, qualia Halicam, Tragum, Similaginem & Amylum eſſe perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex freſa Faba paratum, quod ἔτνος Græci nuncupant, flatibus non careat, multò ampliùs integræ Fabę inflabit cibus, quamquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis) flatum deponit, ſed cum concoctu perdifficilis, tardoque deſcenſu incommodior redditur, & craſſi ſucci alimentum in corpus diffundit. Quòd ſi viridis, immatura, nondumque areſacta edatur, communẽ omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum vim non tantùm in viis inteſtinorum: ſed etiam per vniuerſum corporis habitum producet. Meritò igitur minùs quoque nutriet, ſed promptiùs deiicietur. Plerique autem hominum non crudas ſolas Fabas comedentes, vnà eas cum ſuillâ carne decoquunt, veluti olera conſueuerunt: ruri verò etiam cum caprina, & ouilla. Alii fabas inflare ſentientes, Cepas admiſcent, cùm in ollis ex illis pulmentum ſtruunt. Sunt qui non ſimul elixatas, ſed cum pulmento Cepas ingerant crudas. In omnibus namque dapibus quicquid flatuoſum continetur, per caleſacientia, & extenuantia corrigi comparatum eſt.

Substantia. *Cutis sordes.* *Lentes.* *Ἔτνος.* *Corrigentia.*

Auxiliatur & morbis faba, inquit Plinius: Namque ſolida fricta, ferueſque, in atre acetum coniecta torminibus medetur. In cibo freſa, & cum Allio cocta, contra deploratas tuſſes, ſuppurationeſque pectorum, quotidiano cibo ſumitur. Et commanducata ieiuni ore, etiam ad furunculos maturandos, diſcutiendoſue imponitur: & in vino decocta, ad teſtium tumores & genitalium. Lomentum quoque ex aceto decoctum, tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarũ cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias, ſiſtunt aluum. Nota eſt officinis (pergit Corn.) Faba, cum ſuo lomento. Hinc forſitan extitit & illud Martialis.

Tormina. *Tussis.* *Furunculi.* *Lomentum.* *Pubis.*

Gratum munus erit, ſciſſæ nec inutile ventri,
Si clarâ Stephani balnea luce petas.

A Fabis abſtineto. Huius ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus enim ad hunc enarrat modum: Abſtinendum à tractandis Reipub. muneribus, propterea quòd antiquitùs in creandis magiſtratibus ſuffragia per Fabas vice calculorum ferebantur. Et rurſus dicit ob id damnatas fabas, quòd Lethes & Erebi ſint cognomines. His autem quid ſibi velit, non ſatis conſtat, niſi dicatur Lathyrum & Erebinthum Ciceris genera eſſe, quæ nomina a Letho & Erebo deducantur. Lethe autem Græcis obliuionem ſonare, Erebum verò à caligine nomen habere: inauſpicatæ voces, ſapientiæ ſtudioſis. Sed idem ædepol in probl. phyſicam affert cauſam, cur Pythagoras à fabis abſtinendum iuſſerit, nempe quòd omnia legumina ſpiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob cauſam ad venerem incitent. In eadem ſententia Cicero fuiſſe videtur, cùm ſcribit ad hunc modum: Iubet igitur Plato lib.1. de Diuin. ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, vt nihil ſit, quod errorem animis, perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne fabâ veſcerentur, quòd habeat inflationẽ magnam in cibis, tranquillitatẽ mentis quærenti verè contrariam. Ariſtoxenus refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine ſæpiùs vſum, quàm fabâ, quòd is cibus ſenſim aluum ſubduceret, & læuigaret. Porrò Gellius, quòd in cibis Cyamus repudiaretur, cauſam erroris fuiſſe putat, Empedoclis carmina, qui diſciplinas Pythagoricas ſectatus eſt, inter quas verſus hic inuenitur.

A Fabis cur abstinendũ. Respubl. munera. *Plutarch. notatum.* *Lathyrus. Erebinthus. Lethe s.e. oblivio. Erebus calig.*

Ah miſeri à Cyamis miſeri ſubducite dextras.

Opinati enim ſunt plerique κυάμους legumen vulgò dici. Sed qui diligentiùs, ſcitiuſque carmina Empedoclis arbitrati ſunt (Gellii verba ſunt) κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare aiunt, eoſque more Pythagoræ opertè atque ſymbolicè κυάμους, appellatos, quia ſint εἰς τὸ κύειν δοτικοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, ad conceptum efficaces, cauſæque conceptionis, & genituræ humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem verſu iſto non à Cyamo [Faba] edendo, ſed à rei venereæ proluuio voluiſſe homines deducere. Patet ergo quantùm à vero aberret Geſn. in explicatione Fabæ Pythagoricæ, cuius verba hæc ſunt. Pythagoras interdicto illo, quo à Fabis abſtinere iuſſit, per Fabas oua intellexit, à quibus nimirum non aliâ ratione abſtineri voluit, quàm à quorumuis animaliũ carnibus, par homini fore ſcelus exiſtimans in aue aut auis ouo peccanti. Itaque eius diſcipuli quotidianum illud iactabant, ἴσον τι (τοι) κυάμους ἐσθίειν κεφαλάς τε τοκήων, quod eſt, non differre comediſſe oua, & parentum capita. Vocauit autem ouum Cyamon, quod quaſi κύημα [fœtura animalis] eſſet, & conceptum eius intra ſe clauderet. Apud Ægyptios porrò, referente Theone grammatico, tanta eſt fabarum religio, vt eos neque ferant, neque comedant, imò nec aſpicere fas ſit. Quin, Herodoto teſte, apud Romanos inter funeſta habebantur: quippe quas non tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quòd ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur, laruis & parentalibus.

Inflatio à Fabis. *Pythagoras vtebatur Fabis.* *Cyami sunt testiculi.* *Gesner. not.* *Aegyptii Fabas videre nolebant.*

Cæterùm fabas venerem ſtimulare voluit etiam Palladius, ita enim ſcribit: Pauones, cùm Idibus Februariis calêre incipiunt, fabâ leniter torrefactâ in libidinem prouocantur, ſi eis quinto quoque die tepida præbeatur. Sex Cyathi vni ſufficiunt. Nunc iam contra pruinas ſtercus ingeratur Perſico, vel fæces vini, quod maximè pro-

Ἐρεγμὸς. Germ. Bonen meel / vt & Belg. Gal. *Farine de Febues.* It. *Farina di Faue.* Hisp. *Harina de las Hauas.* Conchis Martiali, Iuuenali, Faba cum corticibus suis elixa. Germ. Bonen die man vns gemels Kocht. Belg. Ongepelde boonen gecoocht Gall. *Febues bouillies auec l'escorce.* Ital. *Faue bollite con le sue guscie.* Hisp. *Haua cozida con su corteza.*

Nomina linguar. Faba vulgaris, κύαμος plerisque Herbariis, Germ. Bonen, Belg. Bone, Gall. *Feues, Febues, Fabue.* Ital. *Faua, Faba* verò recentes & virides, *Baccieli.* Hisp. *Hauas.* Ang. Braues. Bohem. Bob. Hung. Bab. Arab. *Hacbille, Haballe,* & *Bacchale.*

Æquiuoca. Cyami nomine, fabæ complures apud Herbarios inueniuntur: vulgares quippe, magnæ, albæ, & purpureæ: paruæ, albæ & nigræ. Lupinum *Lupinum.* eleganter depingit Auicenna lib. 2. cap. 451. nisi quòd illic Fabam Ægyptiam affirmarit. Quæ eadem cum Colocasia Diosc. à Plinio seorsim traditur.

Locus & Tempus. Fabam in locis validis, non calamitosis seri præcipit M. Cato. Tempus assignat Varro, & Palladius. Huic circa septimum Idus Decembris seri potest. Nam post exactam brumam malè seminatur. Illi optimè seritur in Virgiliarum occasu, *Quantitas Fabarum pro iugero.* & quidem modii quatuor in iugero, sed nonnullis locis paulò ampliùs, aut minùs si enim locus crassus, plus; si macer, minùs; quare obseruabis, quantum in ea regione consuetudo est serendi, vt tantum facias, quantum valet regio, ac genus terræ, vt ex eodem semine alibi, cum decimo redeat, alibi cum quinto decimo, vt in Hetruria, & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt, etiam cum centesimo redire solitum. In Syria, ad Gatada, & in Africa, ad Dyrrachium itidē ex modio nasci centum. Illud quoque mul- *Ex modio centum.* tùm interest in rudi terra, an in ea seras, quæ quotannis obsita sit, quæ vocatur restibilis, an in veruacto, quæ interdum requiescit. Cui Agrius. In Olynthia quotannis restibilia esse dicunt, sed ita vt tertio quoque anno, vberiores ferant fructus. Licinius. Agrum alternis annis relinqui oportet, aut paulò leuioribus sationibus serere, i. e. quæ minùs sugunt terram. Dicetur, inquit Agrius, de tertio gradu, de nutricationibus, atq; alimoniis eorum. Licinius. Quæ nata sunt, inquit, in fundo alescunt, adulta concipiunt, prægnantia enim sunt, matura pariunt poma, aut spicam, sic alia simile ei, à quo profectum est, reddunt semen. Itaque si florem, acerbúmve pirum, aliúdue quid decerpseris, in eodem loco, eodem anno, nihil renascitur, quod prægnationis diem bis habere non potest: vt enim mulieres habent ad partum dies certos, sic arbores ac *Asseruatio.* fruges. Faba & legumina in oleariis vasis oblita cinere perdiu incolumia coaseruantur.

Cæterùm Dodonæo seritur maior in agris & hortis, floret Aprili ac Maio mensibus & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Minor seritur in agris & frequentiùs apud Zelandos. Ego autem Fabas vidi florentes Monspelii mense Februario, & Florentiæ mense Aprili esui aptas. Geneuæ mense Maio & Iunio florentes, maiores & minores, nigras & albas. Basileæ itidem obseruaui florentes mense Maio, & Iunio aptas esui, solent ibi maiores habere albas & purpureas, vel rubentes, quales etiam vidi in Watvviler Alsatiæ; Montbelgardum Basileâ curaui vtriusque coloris afferendas & serendas in Horto Ill. E. C. vulgò solent habere minorem albam & nigram.

Adagia de Fabis. Antequam verò Vires & vsum aggrediamur, scito quòd *Fabarum arrosor*, dicatur, qui in creandis magistratibus sua vendit suffragia; &, quibus hinc quæstus est, *Fabis victitare* dicuntur. *Fabilibus victitat* etiam dicitur de Homine qui sordidus est, & qui præ nimia parsimonia quoslvis cibos esitat, vt impensis parcat.

Vires & vsus. Iam verò facultates etiam, quas Fabæ Veteres tribuerunt, annotandæ veniunt. Hippocrate igitur authore, Fabæ aluum sistunt, & inflant: quia meatus aliud insuper accedens alimentum non suscipiunt. Aluum sistunt, quia totam alimenti fæcem habent. Fabarum putamina [inquit Theoph.] arborum radicibus aut germinibus apposita *Putamina tenellos germinib. necant.* vitam penitùs tollunt: non tamen omnibus, sed iis, quæ nuper prosiluêre, vtpote imbecillioribus, quia suâ duritiâ, siccitatéque, alimentum, partim trahendo, partim arcendo auferunt: alimento enim destituta protinus moriuntur. Faba græca (pergit Diosc.) flatus ac ventos gignit, ægrè concoquitur, grauia somnia inducit. Tussi tamen cō- *Temperamentum.* moda est, & carnes gignit, medium inter caliditatem ac frigiditatem obtinens. Cocta verò cum posca, & vnà cum cortice in cibo accepta, dysen- *Alui profluuium.* terias & alui profluuia cohibet. Sed & ad vomitus in cibo idonea est. Minùs autem inflat primâ aquâ de coctura diffusâ. At viridis, & stomacho magis incommoda est, & magis flatuosa. Farina Fabæ tum per se, tum cum polenta imposita, in- *Inflammationes plagarū.* flammationes ex plaga mitigat, & cicatrices concolores efficit: & mammas grumoso lacte tur- *Mammæ affectæ.* gentes, ac inflammatas iuuat, & lac extinguit. Cum melle verò & Fænugræci farina, furunculos & parotidas, & sugillata discutit. Cum Rosa autem, & Thure ac oui candido, oculos procidentes *Oculi procidentes.* & staphylomata ac tumores ipsorum reprimit. Eadem cum vino subacta, confusiones & plagas oculorum sedat. Faba ipsa sine cortice commansa, ad fluxiones sistendas fronti imponitur. Et cocta in vino, testium inflammationes curat: & ad pubem puerorum imposita, impuberes ipsos diu conseruat. Exterit item vitiligines. At cortices Fa- *Pili euulsi.* barum impositi, euulsos pilos graciles, ac tenues renasci faciunt. Cum polenta verò & alumine scisso, & veteri oleo impositi, strumas discutiunt. Et ipsorum decoctum lanas tingit. Faba decorticata in duas partes diuisa, qua parte ex natura *Sanguinis eruptio ab hirudinibus.* coaluit, ad sanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipsasque cohibet, si secundum semisectam partem apponatur.

Temperamentum. Fabæ, vt memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simpl. med. in exsiccando, & refrigerando secundum vtrumque ad medium temperamentum propin- *Caro.* quissimè accedunt. Caro Fabæ paulùm quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonni- *Cortex.* hil adstringentis. Idcirco Medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam dysente- *Dysenteria.* ricis, cœliacis, & vomentibus, quos *ἐμετικοὺς* nominant, exhibuerunt. Porrò, vt edulium, flatulenta *Flatulenta est.* est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excretionibus ex thorace & pulmone idonea, vt medicamentum verò, foris imposita, sine molestia desiccat. In podagricis eâ sæpenumerò vsi sumus ex aqua *Podagrici Morbi.* decocta, & deinde adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymellite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum *Phlegmone.* polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes, cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate

mate extinguitur, sicut puerorum pubes farinâ fabaceâ illita plurimo tempore glabra permanet. Et lib. 1. de alim. facult. sic inquit: Inflat is cibus quocunque modo apparetur: nec per quamuis longam decoctionem id vitii potest amittere, quod ptisanæ minimè negatum est: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi volet, quandam totius corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximeque, qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minùs rectè coctum assumpserit. Habent autem Fabæ non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemque substantiam: quæ tamen ipsa nonnihil abstersoriæ possidet facultatis, similiter ptisanæ. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur, velut alii nitro, atque aphronitro, & in vniuersum iis, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex Sole contractas. Huius ergo facultatis nomine in alui quidem transitu diu cunctantur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine vlla abstergendi facultate, qualia Halicam, Tragum, Similaginem & Amylum esse perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex fresa Faba paratum, quod ἔτνος Græci nuncupant, flatibus non careat, multò ampliùs integræ Fabæ inflabit cibus, quamquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis) flatum deponit, sed tum concoctu perdifficilis, tardoque descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quòd si viridis, immatura, nondumque arefacta edatur, communē omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum vim non tantùm in viis intestinorum: sed etiam per vniuersum corporis habitum producet. Meritò igitur minùs quoque nutriet, sed promptiùs deiicietur. Plerique autem hominum non crudas solas Fabas comedentes, vnà eas cum suillâ carne decoquunt, veluti olera consueuerunt: ruri verò etiam cum caprina, & ouilla. Alii Fabas inflare sentientes, Cepas admiscent, cùm in ollis ex illis pulmentum struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento Cepas ingerant crudas. In omnibus namque dapibus quicquid flatuosum continetur, per calefacientia, & extenuantia corrigi comparatum est.

Substantia. *Cutis sordes.* *Lentes.* *Ἔτνος.* *Corrigentia.*

Auxiliatur & morbis Faba, inquit Plinius: Namque solida fricta, feruensque, in atre acetum coniecta torminibus medetur. In cibo fresa, & cum Allio cocta, contra deploratas tusses, suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur. Et commanducata ieiuni ore, etiam ad furunculos maturandos, discutiendosue imponitur: & in vino decocta, ad testium tumores & genitalium. Lomentum quoque ex aceto decoctum, tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarū cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias, sistunt aluum. Nota est officinis (pergit Corn.) Faba, cum suo lomento. Hinc forsitan extitit & illud Martialis.

Tormina. *Tussis.* *Furunculi.* *Lomentum.* *Vox.*

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clarâ Stephani balnea luce petas.

A Fabis abstineto. Huius ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus enim ad hunc enarrat modum: Abstinendum à tractandis Reipub. muneribus, propterea quòd antiquitùs in creandis magistratibus suffragia per Fabas vice calculorum ferebantur. Et rursus dicit ob id damnatas Fabas, quòd Lethes & Erebi sint cognomines. His autem quid sibi velit, non satis constat, nisi dicatur Lathyrum & Erebinthum Ciceris genera esse, quæ nomina a Letho & Erebo deducantur. Lethe autem Græcis obliuionem sonare, Erebum verò à caligine nomen habere: inauspicatæ voces, sapientiæ studiosis. Sed idem ædepol in probl. physicam affert causam, cur Pythagoras à Fabis abstinendum iusserit, nempe quòd omnia legumina spiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia Cicero fuisse videtur, cùm scribit ad hunc modum: Iubet igitur Plato lib. 1. de Diuin. sic ad somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne Fabâ vescerentur, quòd habeat inflationē magnam in cibis, tranquillitatē mentis quærenti verè contrariam. Aristoxenus refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpiùs vsum, quàm Fabâ, quòd is cibus sensim aluum subduceret, & læuigaret. Porrò Gellius, quòd in cibis Cyamus repudiaretur, causam erroris fuisse putat, Empedoclis carmina, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, inter quas versus hic inuenitur.

A Fabis cur abstinendū. Respubl. munera. *Plutarch. notatum.* *Lathyrus: Erebinthus: Lethe s.e. obliuio. Erebus, caligo.* *Inflatio à Fabis.* *Pythagoras vescebatur Fabis.*

Ah miseri à Cyamis miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt plerique κύαμον legumen vulgò dici. Sed qui diligentiùs, scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt (Gellii verba sunt) κυάμους hoc in loco testiculos significare aiunt, eosque more Pythagoræ opertè atque symbolicè κυάμους appellatos, quia sint εἰς τὸ κύειν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, ad conceptum efficaces, causæque conceptionis, & genituræ humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem versu isto non à Cyamo [Faba] edendo, sed à rei venereæ proluuio voluisse homines deducere. Patet ergo quantùm à vero aberret Gesn. in explicatione Fabæ Pythagoricæ, cuius verba hæc sunt. Pythagoras interdicto illo, quo à Fabis abstinere iussit, per Fabas oua intellexit, à quibus nimirum non aliâ ratione abstineri voluit, quàm à quorumuis animaliū carnibus, par homini fore scelus existimans in aue aut auis ouo peccanti. Itaque eius discipuli quotidianum illud iactabant, ἴσον τε (τοι) κυάμους ἔσθειν κεφαλάς τε τοκήων, quod est, non differre comedisse oua, & parentum capita. Vocauit autem ouum Cyamon, quod quasi κύημα [fœtura animalis] esset, & conceptum eius intra se clauderet. Apud Ægyptios porrò, referente Theone grammatico, tanta est Fabarum religio, vt eos neque ferant, neque comedant, imò nec aspicere fas sit. Quin, Herodoto teste, apud Romanos inter funesta habebantur: quippe quas non tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quòd ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur, laruis & parentalibus.

Cyami sunt testiculi. *Gesner. not.* *Ægyptii Fabas videre nolebant.*

Cæterùm Fabas venerem stimulare voluit etiam Palladius, ita enim scribit: Pauones, cùm Idibus Februariis calere incipiunt, Fabâ leniter torrefactâ in libidinem prouocantur, si eis quinto quoque die tepida præbeatur. Sex Cyathi vni sufficiunt. Nunc iam contra pruinas stercus ingeratur Persico, vel fæces vini, quod maximè pro-

deſt, cum aqua, in qua faba decocta eſt, permiſtæ. M. Cato in boum cibariæ annua in iuga ſingula ſumit fabæ modios viginti. Columellæ nauſeantibus ſuibus ſalutaris habetur eburnea ſcobs ſale fricto, & fabæ minutè freſæ commiſta, ieiuniſque priùs, quàm in paſcua prodeant, obiecta.

Fabæ recentes [vt mea fert opinio, inquit Trag.] innoxiæ ſunt in cibo, iis ergo vtemur: ſiccas operariis relinquentes. Sunt qui ex farina fabarum placentas mellitas conficiant, alii, vt Alſati, ea in ſaginandis porcis vtuntur, ad quam rem accommodatiſſima eſt, ſiquidem breui tempore eâ ſaginantur porci, non aliter, atque armenta Cytiſo. Chirurgi collectiones & tumores locorũ, fabaceâ farinâ in aceto & pappa decoctâ, ac calidâ impoſitâ, oleoque admixto diſcutere ac ſanare conſueuerunt: eadem farina vino decocta, ac calida impoſita omnibus tumoribus imprimis conducit, ſiue ii in mammis mulierum, ſiue in locis genitalibus, aut quibuſcunque aliis oriantur. Fallopius de thermis cap. 11. Vnum habet præcipuum inter alia, licèt ſit empiricum medicamentum [in ardore vrinæ] & eſt aqua extracta è floribus fabarum, vel ex ſiliquis ipſis recentibus, ad ſex vncias exhibita, per tres vel quatuor horas ante prandium, vel cœnam, addito Syrupo de Liquiritia, vel de Papauere. Idem in eodem caſu approbat Baccius de therm. lib. 3. c. 3.

Tumores.

Aqua è floribus.

Faba noſtra (Adv. loquuntur p. 394.) legumen neutiquam contemnendum, imò tanti faciẽdum hodie, vt Vere & tota Æſtate, multis in regionibus, magnum ſit annonæ ſupplementum, & non parum multæ gentes panes ex fabis depſant veterinariç, etiamque plebeculç non incommodos: farinâ autem, aut ipſa tota freſa faba pultes ſapidas, & placentas conficiant, efficiantque vt de hac noſtra faba dictum putemus, quod Antiqui ſcribunt, fabæ maximum honorem habitum fuiſſe, vt quâ panis attentatus ſit. Bona maior, ſiue faſelus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero (inquit Dod.) non poſtremo loco, arida vt cætera legumina, decocta, & in cibis aſſumpta: nam recens quidem inflat, & flatus gignit. At reſiccata & arida, probeque deinde cocta, minùs aut parum admodum flatulenta eſt, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem, nec omninò facilè, nec omninò tardè, abſque his autem aluum conſtringit, & potentiùs quidem, quæ rubra eſt. Farina Bonarum, cataplaſmatis præſertim reſiccantibus, deficiente fabarum, eius loco hac ætate admiſcetur, & non inutiliter quidem. Sicut eius enim temperies parum à medio receſſit, ita ad multa vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis miſcentur, ceu materiæ quædam. Abſtergendi autem facultatem fabaceæ farinç, Bonarum nõ habet. Cæterùm facultate ac temperamento Bona minor admodum ſimilis maiori eſt, non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum ſaginæ ſeruit, ac vtilis eſt. In cataplaſmatis, farina huius idem, quod maioris poteſt. Vt pueri puellæque non pubeſcant (auctore Cardano) lomento fabarum aſſiduè loca ea lauabis: detergit enim atque ita prohibet donec cutis ſolidetur humore glutinoſo. In Dyſenteria feliciter dedit panem paruum factum è farina fabacea, cui nucem moſchatam & bolum præparatum admiſcebat, & piſtori coquendum dabat. Io. de Mont. exp. ad calculum veſicæ & renum accipit culmos Fabarum, comburit, cineres reponit in ſacculum, affundit vinum, & ter colat ſupra cinerem: ægro in balneo dat vncias duas vini, manè & veſperi, quod lapidem mirabiliter frangit. Herc. Saxonia perhibet, Polonos vti ad Plicam [morbum pilorum] lixiuio fabis alterato. Gonorrhæam virulentam multi curant (teſte Iac. Douyneto) vſu caulium fabarum in cinerem redactarum. Caules deuruntur: cinis in aqua fluuiali 24. horas maceratur, colaturq; per inclinationẽ: doſis eſt ad ℥iiij. per ſe, ſingulis diebus noua maceratio facienda eſt: vſus erit trium dierum tantùm. Sal [vt Querc. defenſ. Herm. perhibet] ſiliquarum fabarum inter alios mirum in modum cauſticus eſt & vrens, qui tamen ex iuſculo iuſta doſi exhibitus admodum diureticus eſt, vt nihilominus viſcerum offenſionem efficaciſſimè operetur. Gallinas, ſi crebrò putamina fabarum edant, ſteriles fieri teſtatur Apollonius.

Dyſenteria.

Cinis culmorum.

Calculus.

Plica.

Gonorrhæa.

ARACVS FABACEVS, ET FABA Kayrina, cui ſemina minora.

CAP. III.

LEgumen plùs quàm cubitale, cuius caules ſatis craſſi, anguloſi, inanes, nonnihil hirſuti: *folia* quaterna, vel ſena, coniugationibus duabus digeſta, coſtæ adhærent longiuſculæ, Fabæ vulgaris foliis ſimilia, hirſuta, nigricantia, neque vllum eſt foliũ, quod imparitatem faciat, pediculus enim, ſiue *φάρξ* in capreolos abit, quibus proxima apprehendit: verùm vbi cauli pediculus annectitur, pinnæ adnaſcuntur binæ, veluti in Piſis: atque ex eodem oriuntur loco flores purpurei, ſimiles ferè floribus Viciæ, vel Aphacæ, quibus decidentibus ſuperueniunt *ſiliquæ* mediocriter longæ, magnæ, hirſutæ, quibus *ſemina* continentur, Piſi ferè magnitudine, grauiſſimi, & ingratiſſimi ſaporis, & odoris, per maturitatem nigra. Flos, quod Dodonæo placet, Bonarum formâ, colore è puniceo nigricans: ſiliquæ interiori ſua parte, albos, molleſque floccos continentes, in quibus ſemina tria, quatuor, aut quinque rotunda. Eruiliæ formâ & magnitudine, ſubinde paulùm maiora, colore nigra, paruum, candidum vmbilicum habentia, quorum ſeptem, octo, aut ſubinde nouem ſemidrachmam pendent. Subſtantia horum ſeminum rarior eſt, ac minùs dura, ſolidáue, quàm Bonarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quemdam ingratum excitant.

Deſcriptio.

Caulis.

Folia.

Pediculus.

Flores.

Siliqua.

Semen.

Subſtantia.

Anno 1608. Auguſto menſe in horto Fr. C. Bauhini Baſileæ prouenit, nomine Fabæ Kayrinæ, ſiue Ægyptiæ, Auguſto menſe ſiliquæ erant maturæ, ſeminata ſemina Septembri in horto Montb. Ill. E. C. floruit Maio: flores purpurei quidem

Faba Ægyptia.

quidem, ed internè ſtriati, ſingulares, duæ coniugationes foliorum in vno pediculo ac etiam ternæ: ſaporis ingrati: ſiliquæ maturæ Iûnio, nigræ, aſperæ tactu anguſtiores, quàm in *cocco vico* Honorii Belli, in iis ſemina ſeptem, magnitudinis parui Piſi, rotunda, nigra veluti pannus holoſericus *velutum* vocatus: ſapor leguminaceus primò, poſtea odioſus, & quaſi ſulphureus, cum tantilla acrimonia.

Huius, ni fallor, fit mentio apud Matthiolum in Dioſc. cum magnis figuris Lat. & Ital. Fabam ſiluestrem, *Fauam ſaluaticam*, ſunt qui velint Galeni lib. 1. alim. Aracum domeſticum, qua in re fortaſſe non malè ſentiunt, nec vult is eorum ſententiæ contradicere. Huic aſſignat in Epit. flores in purpura albicantes, ſemen rotundum fabaceo ſapore. In Matthioli icone folia quaterna, flores & ſiliquæ ſingulares. Camerarii autem icon folia quædam habet quaterna, quædam ſena. Idem in hiſt. germ. apud Matth. refert, Aracum Galeni velle aliquos Fabam ſylu. quam opinionem non in totum reiiciat Matth. In horto tandem, Aracum Fuchſii facit, vt Geſnerus picturæ inſcripſerit, vulgò Viciam Romanam vocatum, Fabæ ſilu. Matthioli, & Piſo nigro, ſeu Phaſeolo Dodonæi cognatam plantam. *Ego* contra Camerariũ mihi planè perſuadeo, Aracum Fuchſii Geſnero non diuerſum à Faba ſilueſt. Matth. vti etiam ex eius ſcriptura demonſtrare etiam nunc poſſumus. Quum adhæc anno 1560. morarer Tubingæ cum celeberrimo meo præceptore Leonhardo Fuchſio, prædictam plantam primò vidi in horto eius florentem Auguſto, quam mihi denominauit *Aracum*, quo etiam nomine plantam ſiccam cum deſcriptione miſi D. Geſnero, quum curaret ſuas plantas pingendas. Aracus Fabaceus collectus Monſpelii, quadrifolius eſt, qui item Tubingæ.

Aracus. Faba ſilu. Aracus Fuchſii. Vicia Romana. Camer. error.

Dod. gall. Phaſiolus ſilu. dicitur, gall. *Feue ſauuage*, & *Feue noire*, Faſelus ſylueſtris, & Faſelus niger Belg. **Wilde Boonen** & **Swerte Boonen** & **Moorkens.** fortè eſt Cyamos & Faba. Idem hiſt. frumenti ſilueſtris Quæ de Faba ſparſim apud Theoph. aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac Bona conueniunt. *Icon* placet in latin. hiſt. in gall. ſiliquas binas pingebat, non ſingulares.

Phaſiolus ſilu.

Bona nigra.

Dodonæi icones.

Lob. & Pena Adu. Fabam ſilu. præ cæteris credimus delineationem Græcæ Fabæ explere. *Tab.* & *C. Bauh.* apud Matth. *Fabam ſilu.* vocant. Malè ab *Hiſt. Lugd.* eadem planta ſub duabus deſcriptionibus & figuris traditur, duobus diuerſis in locis. pag. quidem 451. ſub titulo Faba ſilu. pag. verò 472. Phaſiolus ſilueſtris, ſiue agreſtis.

Hiſt. Lugd. error.

Geſn. de hort. accuratiùs perpendẽdum ducit, an Phaſelus ſilueſtris, vel niger à Dodon. dictus Phaſelus Veterum ſit. Fabamque Veterum eſſe negat.

Schvven. cat. Sil. Fabam nigram appellat, *κύαμον ἄγριον*, Piſum nigrum, **Schwartz boonen / Wilde Erbeis, Mohren Erbeis.** Piſum *ἀγριοκαρπον*.

Piſum nigrum.

Prouenit ſponte in Apulia campeſtribus locis, in Narbonenſi Gallia, ac Aquitania. Apud Belgas rarum eſt legumen, neque alibi, quàm vbi ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet. imbribus ac humido cæli ſtatu æruginoſum efficitur, maximè cùm in flore eſt, paucis à ſatione diebus exit, citóque extollitur. Monſpeſſuli menſe Aprili florentem & ſiliquas habentem in itinere verſus Frontignianum inueni. Geneuæ habui in horto meo ex ſemine miſſo per D. Zuingerum Baſileâ, florentem Maio: ſequenti anno ex ſemine deciduo, item Martio. Baſileæ copioſum vidi in prædio D. Plateri. In Italia ſpontè prouenientem reperi. Montbelgardi habeo in horto Ill. Principis ex ſemine Stutgardiâ & Argentinâ miſſo, per doctiſſimum Medicum D. D. Melchiorem Sebitzium nomine **Schwartz Erbſen.** Semina matura obſeruaui Iulio: mihi etiam miſſa nomine Fabæ ſilv. Matthioli Stutgardiâ, ſata Aprili, florebant Iunio.

Locus. & tempus.

Cultura.

Sunt, inquit Matth. qui dicant, eaſdem cum domeſtica Faba vires habere. Nos autem, ſi Matthiolus eandem plantam per Fabam ſilv. intelligit, quam hic tradimus, eaſdem vires, & facultates concedere non poſſumus, huic enim ingratus eſt ſapor, Hunc quoque ſi guſtaſſet Schvvenckfeldius, aliter quàm pares cum Faba maiore facultates habere ſenſiſſet. Apud Dodonæum nullum Bona hæc habet vſum.

Vires. Matthioli error.

Schvvenckf. notatur.

ARACVS FABACEVS SERRATVS, ET
Cocco vico ſemine maiore.

EX montibus Euganeis circa Patauium attulit plantam D. Agerius Med. Argent. Bonæ ſilv. Dod. folio ſerrato nomine, præcedenti ſimilem caule, flore, vt exiſtimo, purpureo Viciæ ſepium, & ſiliquis, quæ, vt illæ, latæ, vncias tres longæ, ſingulares, ex breui pediculo hærentes, in circuitu hirſutæ: in iis ſex Piſa numerauimus, qualia me latet, quia non erant matura. In foliis tres coniugationes pulchrè dentatæ, præter alas binas: folia in capreolos deſinunt, ad quorum latus præter coniugationum, foliolum vnum ſolùm adeſt, minus cæteris.

Locus. Bona ſilv.

Deſcript. Flos. Siliqua.

Semen.

Folia.

Anno 1608. Septembri ſeuimus Montbelgardi, in horto Ill. C. Wirtemb. ſemen, cuius inſcriptio erat: *Cocco vico* Honorio Bello. Hoc anno ſequenti plantam produxerat, quæ florebat Maio: ſimilis autem erat præcedenti Araco fabaceo priori, verùm flores bini, omninò purpurei, internè non ſtriati, pictiúe in foliis: ternus ordo paruorum foliolorum, quorum quædam planè ſimilia ſine ſerraturis, alia verò cum ſerraturis: alæ in principio pediculorum criſtatæ, vt in Araco fabaceo ſerrato. Sapor non diſplicet: in ſiliquis latis numeraui ſeptem grana, ſapor in virentibus leguminoſus, cum aliqua ingratitudine.

Locus. Cocco vico. Tempus. Flos. Folia. Alæ. Sapor. Siliqua. Semen.

An hic idem ſit cum ſerrato noſtro conſiderandum, folia quidem maiora, ſed id à cultura accidere potuit.

Menſe Iunio ſiliquæ maturæ, latiores multò, quàm in Faba Keitina, Piſa autem duplò maiora, minùs nigra, cum hylo albo: ſapor idem.

Tempus.

LVPINVS VVLGARIS SEMINE ET flore albo, satiuus.

CAP. IV.

Descriptio. Caulis. Folia.

LVpinus vulgaris satiuus, cubitalis & sesquicubitalis est herba, caule mediocriter crasso, ex viridi flauescente, tereti, hirsuto, ramoso: folia alternatim oriuntur, glauca supernè, & glabra, inferiùs magis albicantia & lanuginosa, in quinque, sex, aut septem segmenta radicatim ad pediculum vsque teretem, vncias duas, aut tres longum, incisa: sapore subamaro, leguminoso: flores ad diuaricationem ramorum peculiari surculo enato insident, colore albido, pallescente, Cæsalpino flos candicans, aut ad cæruleum vergens, folio vno latiusculo sursum reflexo, lateralibus duobus quartum rostro cæruleo [sub quo apices latent crocei] insigne amplexis: sequuntur siliquæ pro florum numero plures simul iunctæ, fabacearum instar surrectæ, villosæ, pulposæ, compressæ, in ambitu crenatæ, intus glaucæ, in quibus semina quina, senaúe, membranis disssepta, orbiculata, & nonnihil angulosa, compressa, qua sc. parte siliquæ adhærent, cauitatem quandam, veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, sapore amaro, radix dura, alba, multifida.

Flores. Siliqua. Semina. Sapor. Radix. Lupini vnde dicti.

Lupinorum autem appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quòd sicut lupus terram appetit, & in fame terra vescitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeò amat, vt quamuis frutectoso solo coniectum inter folia, vepresque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut lupus expositus & relictus, dictus videri potest, ex eo, quòd, vt idem Plin. ait, impunè iacet, vel derelictus, si non protinus secuti imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutus. Duo sunt Lupini genera, Dioscoridi, Plinio & Galeno, satiuus & syluestris. Nos de hoc agemus paulò post. Remedium eius [satiui] ne metentes fugiat exiliendo, vt ab imbre tollatur, ait Plin. lib. 18. cap. 14. Nec vllius, quod seritur, natura assensu terræ mirabilior est: Primum omnium cùm Sole quotidie circumagitur, horasque agricolis etiam nubilo demonstrat. Terram amat, terraque operiri non vult. Cætera, quæ de hoc Veteres prodidere, sationi, culturæ, loco, tempori, viribus & vsui reseruauimus.

Lupini Genera. Terram amat. Variat secundum regionem.

Cæterùm, Lupini cognitionem, vt & multarum aliarum plantarum, nonnunquam impedire potest regionum varietas. In Hetruria enim ac quibusdam aliis locis [vt Marantha obseruauit] amarissimus est, atque iumenta eum maximè auersantur: in Campania verò modicam aut nullam habet amaritudinem: estque iumentorum ita gratum pabulum, vt eo per Hiemen vescantur.

Auicenna, *Tragi* testimonio, Lupinum eleganter depinxit, nisi quòd falsò Fabam esse Ægyptiacam affirmauit, id quàm à veritate absit nemini obscurum esse potest. Serapio tria Lupini genera commemorat, vnum satiuum & duo siluestria, vocatque *Tarinus*, & primum genus *Regales*, Auerroës *Tormos*. Apuleio *Thermos orinos*, Lupinus montanus. Dioscoridi θέρμος ἥμερος, & *Brechon* appellatur. A Galeno, ob varias, quibus pollet, vtilitates πολύχρηστος dicitur. Apud Hebræos *Taltan* vocatur, vide *Aruch* Monsteri.

Auicen. err. Lupini tres. Tarinus. Tormos. Thermos. Brechon. Taltan.

Nullis pestiferis, auctoritate Matthioli, plantis strangulatur Lupinus: cùm ipse noxias omnes strangulet herbas, quæ illi adnascuntur. A Mauritanis *Tarinus, Arinus*, seu *Tormus* appellatur.

Lupinum [inquit *Corn.*] Feigbonen appellant, quasi Ficus Fabam per antiphrasim & Luporum Pisa, quasi dignum sit illis edulium.

Faba Ficus. Luporum Pisa.

Sed nec ita procul [Lob. & Penâ iudicibus in Aduers.] absunt à Fabaceis, & Phaseoli fructus, quos θέρμους Græci vocarunt, quia calidiores cæteris leguminibus essent, aut potiùs, quòd θερμῷ [calida aquâ] lauarentur, & macerarentur, quo amarorem exuerent tristem & molestum, à quo etiam λυπηρόν, vnde Virgilii Epitheton. *Tristisque Lupini Sustuleris calamos.* Iidem Obs. inter alia Fabæ ficulneæ nomen huic tribuunt. Icon verò Plant. p. 64. Tom. 2. Lupinus satiuus.

Thermos. Epitheton.

Notat *Hist.* Lugd. quòd folia huius sub vesperam, Solis occasum veluti præsentientia, flaccida facta deorsum vergant.

Illud tandem memoratu dignum; quod *Camer.* in horto perhibet: Lupini albi, inquit, in quorum genere reperiuntur maximi, flore antequam aperiantur, subcæruleo, intus verò albo.

Plautus nominat Lupinos, Aurum comicum nam in scena nummis ex Lupino factis, pro aureis vtebantur Comici. Et nunc etiam in Italia pueri ex his nummos efformare solent, vnde Horatius:

Aurum comicum.

Nec tamen ignorant, quid distent æra, Lupinis.

Voluit namque hoc versu significare, illos minimè latere, sed scire quantùm probati nummi distent à falsis, itemque boni viri à malis. Notabis autem Salomonem Albertum apud Horatium hoc in loco legere *Eruа*, pro *æra*.

Cæterùm Lupinus satiuus omnibus passim autoribus & officinis Lupini simpliciter dicti nomine innotescit. Græcis vocatur θέρμος, θέρμος ἥμερος; Germ. wilch bonen / Feigbonen / wolffsbotten, wolffsacbbonen: Belg. Vuchboonen & Lupinen. Gall. *Lupins*: Ital. *Lupino domestico*, Hisp. *Entramuces*, & *Entramocos*. Ang. *Lupines*.

Nomina variarum linguarum.

Satio.

Ne porrò, quæ distulimus, hoc in loco negligamus, ad Veteres reuertimur. Lupinum igitur [autore Theop. lib. 8. hist. cap. 11.] ex iis, quæ siluestria quasi putantur proprietatem quandam tum in generatione, tum in germinatione sortiri planè videtur. Nisi enim hoc protinus [licèt robustissimum sit, ab area terræ mandaueris, malè proueniet. Atque in totum condi hoc legumen subter terram recusat: qua de causa ne subarantes quidem id ferunt, & sæpe si in materiem, aut herbam prædensam quampiam incidat, eam vi summâ impellendo diducit, radicéque terram contingit, & germinat. Et vnum hoc [pergit Plin. lib. 18. cap. 14.] seritur non [aratro] arato. Nihilque aliud nullo impendio constat, vt quod ne serendi quidem gratia opus sit afferre. Protinus seritur

ex

ex aruo [ex area Theoph.] ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Coli non vult, itaque adeò non eget fimo. Lupinum teste Theoph. Cicere & Eruo, quæ omnium maximè durant, longè diuturnius est. Condi in fimo maximè conuenit, quoniam in humido vermiculi vmbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

Cultura. *Duratio.*

Quærit maximè sabulosa, & sicca, atque etiam harenosa loca. Ex densiore terra rubricam maximè amat. Cretosa tantùm limosaque odit; & in iis non prouenit, teste Plinio, Theophrasto quoque perhibente, solum arenosum & vitiosum potiùs poscit, atque in totum cultis prouenire non vult. A nobis Montbelgardi plantatus in horto E. C. feliciter prouenit, sed à muribus deuoratur, vt euenit anno 1588. Matthiolo seritur in agris, sterili solo in Hetrutia.

Locus.

Primùm omnium seritur, secundum Plinium, nouissimum autem tollitur: vtrumque Septembri ferè mense, quia si non antecessit Hiemem, frigoribus obnoxium est. Ter præterea floret. Apud Germanos quidem (Dodon. loquitur) sub finem Maij: deinde Iunio, aut initiò Iulii: tertiò verò Iulio, aut Augusto mensibus, si anni tempestas calida siccaque fuerit, fructus sæpè ad maturitatem peruenit. Nobis semen maturum factum Augusto, Septembri & Octobri, floret Iunio. Geneuæ florentem habuimus Iulio, Basileæ etiam Maio. Cæsalpino seritur mense Augusto, ac paulò antè colligitur.

Tempus.

Lupino, iuxta Plinium, multiplex vsus, nam non duntaxat homini; & quadrupedum generi vngulas habenti, communis: sed pinguescere hoc etiam satu, arua, vineasque dixit, ita vt optimi fimi vicem repræsentet. Sed ad terram rubricam alendam post tertium florem verti debet, in sabulo post secundum. Maceratum autem calidâ aqua homini in cibo est. Puerorum ventribus impositum pro remedio est. Bouem vnum modii singuli satiant. Lupini semen πολύχυμον est, inquit Galenus lib. 1. Alim. Elixum enim, deinde in aqua dulci maceratum, tantisper dum in hac omnem sibi ingenitam exuerit insuauitatem, ita demum manditur cum Garo, ac Oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditum, non quomodo Hordeum, & alia, quæ variè apparantur. Lupini dura ac terrestris est substantia: quocirca ipse concoctu difficilis est, succumque crassum gignit ex quo non probè in venis concocto, succus, quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cùm inter parandum, quicquid habeat amaritudinis, deponat, τῆς ἀηδοῦς qualitatis, quæ sensu deprehendatur, expertibus, similis euadit. Par igitur est ipsum, neque ad deiectionem, neque vt adstringentia ad fluxum ventris cohibendum esse accommodum, sed tardè descendere, & difficilè deiici, ac pertransire. Idem lib. 6. simpl. Lupinus edi potest coctus, multis antè diebus per macerationem amaritudine in aqua deposita, fitque tunc nutrimentum succi crassi. Cæterùm vt medicamentum ita præparatus, ex genere est emplasticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi, digerendique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest, tum etiam foris identidem perfusum, vitiligines, achoras, pustulas, psoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoque: expurgat iecur & lienem, cum Ruta & Pipere suauitatis gratia, assumptũ. Elicit menses, ac fœtum cum Myrrha & melle impositum. Porrò Lupinorum farina sine mordicatione, digerit. Nec enim liuida tantùm, sed & chœradas, & phymata curat: sed tunc in aceto, aut Oxymellite, aut posca coquatur oportet: idque pro ægrorum temperamento, & affectûs diuersitate, quod ex vsu est eligendũ. Digerit item, quæ liuida sunt: & quæcunque modò diximus, præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam, qui eam ischiadicis cataplasmatis modo illinunt. Lupinum satiuum notum esse, Diosc. tradit, & eius farinam cum melle delinctam, aut cum aceto potam, lumbricos expellere. Sed & ipsos aquâ maceratos, si amari adhuc edantur, eadem facere. Et decoctum ipsorum cum Ruta & Pipere potum, idem facere. Vnde etiam splenicis prodesse: & gangrenas, vlcera fera, theriomata appellata, scabies incipientes, vitiligines, maculas, pustulas, vlcera capitis manantia, ipso vtilissimè perfundi ac foueri. Idem etiam menses & fœtus detrahere, cum Myrrha & melle appositum. At farinam purgare cutem & liuida. Cum polenta & aqua mitigare inflammationes. Cum aceto verò, coxendicum dolores, & panos lenire. Strumas dissipare Lupinum in aceto coctum, & impositum. Ita etiam Carbunculos rumpere. Cum aqua verò pluuia coctos, donec succum remittant, faciem depurgare. Cum Chamæleonis nigri radice coctos, ouiũ scabiem sanare, si decocto tepido eluatur. Radicem autem coctam cum aqua, & potam, vrinam mouere. Edulcatos tritos, cum aceto potos Lupinos, stomachi fastidium lenire, & appetentiam ad cibum facere.

Vires & vsus. *Correctio.* *Substantia.* *Lumbrici.* *Vitiligines.* *Vlcera.* *Menses.* *Phymata.* *Ischias.* *Lumbrici.* *Gangrænæ.* *Inflammationes.* *Carbunculi.* *Ouium scabies.* *Fastidium.*

Seruntur (inquit Matth.) in Hetruria non modò ad alimentorum vsum, sed ad agros impinguandos: Dulcorantur in Italia, ibique frequenter eduntur cum sale. Excalefaciunt & siccant manifestè, abstergunt, aperiunt, digerunt, resoluunt, & attenuant. Cæsalpino teste, Lupini semen aquâ calidâ præmaceratum, amaritudine demissâ, gratum gustui redditur, vt citra aliam coctionem esitetur. Quod Theoph. dixit, viridem à nullo animali mandi propter amaritudinem, de fructu intelligendum est: nam hodie etiam pro boum pabulo seritur inter rapas. Lupini sati (vt vult Aug. Gall.) impediunt vermes frumentum rodentes, & agros macilentos impinguant.

Temperamentum. *Theoph. explicatur.* *Agris vtiles.*

LVPINVS EXOTICVS HIRSVTISSIMVS

Elegantissimum huncce Lupinum Cl. D. D. Felix Platrus Archiater Basileensis summus amicus noster in perereleganti suo Herbario sicco habet. A quo mutuò acceptam plantam hoc loco describere ac depingere par est. *Ramus* est cubitalis, vil-

losissimâ hirsutie byssea obsit, in ramos brachiatus, qui *folia* longis pediculis hærentia emittunt, quinquepartita, penitùs villosa, foliis Lupini satiui alioqui haud multùm dissimilia. Ramorum summitatibus *flores* insident aliquot cærulei, hiãtes, minores quàm Lupini vulgaris, succedunt *siliquæ* alterno situ positæ, penitus villosæ, surrectæ, vnciales, longiores, nec dum fructum continentes, breuibus pediculis hærentes, ad quorum exortum alia quædam lanuginosa, prærangusta folia prodeunt.

Folia. *Flores.* *Siliqua.*

Huius semen existimamus esse, quod Florentiâ à Casabona magni Ducis Hetruriæ hortulano, nomine Lupini siluestris Candiæ accepimus, quódque hîc sua magnitudine appingi curauimus, maius nimirum & crassius vulgari. Totum luridum est colore, & aliquantùm variegatum, compressum, asperum, eo loco vbi vmbilicus, exactum.

Lupinus siluestr. Candiæ. Semen. Color.

In horto Corolocastrensi prouenit Lupinus ceruleus, Hispanicus, latifolius, hirsutissimus, quẽ in dicto horto legimus anno 1608. pulchrè florentem. Omninò is respondet iconi huic nostræ. Aiebat plantarum studiosissimus Arnold. Gilenius Med. Cand. Cassellas nomine Lupini Indici missum, cùm illi plantam ostenderemus.

Locus.

Clusius hunc, ni fallor describit, nomine Lupini cæruleo-purpurei. Natum, inquit, quoddam Lupini genus fuit Lugduni Batauorum, semine peregrè accepto, creuitque in cubitalem, aut maiorem altitudinem, satis firmo scapo & in ramos diuiso præditum: cui, vt in aliis Lupini generibus, inhærebant folia ex vno longo pediculo dependentia, septena, aut plura, molliora tamen, quàm in eo, qui flauum profert florem, paullò etiam latiora, longioreque lanugine obsita: flores extremum caulem, & ramos, tribus quatuor, aut pluribus ordinibus ambiunt, verticillatim, aut coronæ instar, in orbem dispositi, quaterni, & quini, iis qui albi sunt, ferè æquales, sed coloris ex cæruleo purpurascentis & elegantis: quibus successerunt siliquæ non dispares vulgari satiuo, in quibus fructus illo non minor, verùm alterius coloris. Florebat Iulio mense, semen Septembri maturum fuit. Cùm anno 1565. è Lusitania per Bæturiam in Granatense regnum transiret, meminit Februario mense agros Lupino consitos videre, cuius flores albi, aliquid cærulei commixtum haberent: an huius fuerit generis, ignorat Clusius.

Descrip. Clusii. *Folia.* *Flores.* *Tempus.*

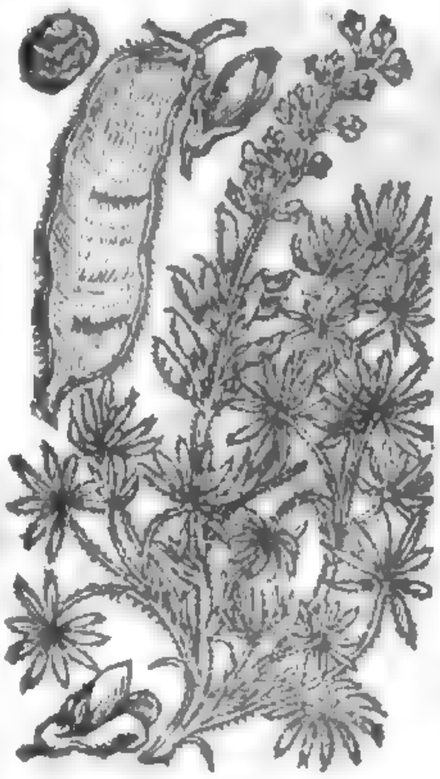
LVPINVS LVTEO FLORE, semine compresso, vario.

Descriptio

LVpinus luteus insignibus aliquot notis à vulgari distinguitur: potissimùm autem *flore* luteo, adeò vt decerptus pro Genistæ fallat, verticillatim dispositus, interposito spatio sæpè duos, vel tres, nonnunquam etiam septem obseruaui verticillos. Odore grato ad Leucoii lutei accedente: deinde verò *semine*, quod compressa formâ & magnitudine albo ferè par, colore varium est, albo fuscoq; maculosum, areolâ albâ ceu zonula circa germinis regionem cinctum, siliquis lanuginosis clausum, reliquus plantæ vultus, satiuo, seu albo Lupino similis, *folia* digitata, vtrinque hirsuta: caulis teres, brachiatus, villosus: radix simplex, recta.

Floribus Genistæ. *Odor.* *Semen.* *Siliqua.* *Folia.* *Caulis.*

Dodon. Hist. gall. & latina videtur icone Lupini siluestris lutei, luteum hunc repræsentare. *Lobel.* & Pena Adu. Lupinum floribus Genistæ

vocant, fructu amaro. Icon Plant. pag. 65. Tom.2. Lupinũ flore luteo. *Cam.* hort. Lupinum luteum flore odoratissimo, Leucoii ferè, vnde & Hispanicam Violam nominent, dicit. Apud Matthiol. verò germanicum, Lupinus siluestris flore luteo quibusdam Lupinus Hispanicus. Et tandem in Epist. Lupinus silu. luteus, Türckischer Veiel. Tab. Geel feigbonen / Lupinus luteus. Casp. Bauh. apud Matth. Lupinus silu. luteus Germ. Viola Turcica. Semina sapore amarissimo. Hist. Lugd. Lupinus silu. Dodonæi. Clus. Hist. Lupinus flauo flore.

Hispanica Viola. *Lupin. Hispanicus.*

Lupinus luteus sæpiùs à me satus in horto E. C. prouenit: sed semen non maturuit: florentem vidi mense Augusto & Septembri in horto Generosi D. Baronis à Morouie Beffordiæ, eius autem coniunx vocabat Spanisch Veiel. Mense Octobri pulchrè aliquando floruit & semine ferè maturo fuit in horto E. C. anno 1594. satus Aprili floruit Iunio quoq; anno 1578. cùm D. Guilielmus Landgrauius misisset, sed non maturuit ob siccitatem anni, vt puto. Geneuæ habui primùm in horto, flore odorato Iunio, foliis minoribus, quàm in vulgari; maioribus, quàm in cæruleo. Basileæ vidi in horto D.D. Felicis: semina etiam matura collegi in horto Generosi D. Baronis à Polvviller. Anno tandem 1597. Augusto mense in horto Montbelgardensi plantę aliæ florentes, alię semine maturo vario effœtæ, cum septem florum verticillis obseruaui. Gen. Io. Hent. Cherl. attulit Monspelio, confirmauitque authoritatem Lobelii, scribentis: Monspelii in satis & cultis, herbariorumque hortis visitur Lupinus floribus luteis. C. Bauh. licèt apud multos spontè oriatur, apud Germanos tamen hortensem facit. In Germania verò prouenire Dodonæus scripsit, etiam sæpè ad maturitatem.

Locus & Tempus.

LVPINVS SILVESTRIS, PVRPVREO FLORE, SEMINE ROTVNDO, vario.

Descriptio

EX siluestrium Lupinorum genere est vnus *caule* cubitali, robusto recto, tereti, striato, solido, alis satis frequentibus concauo, & ramoso: *folia* Lupini satiui, nonnihil hirsuta, multò minora, in quinque, sex, vel septem radios longos, angustos, fissa: pediculo hærent longo, sapore ingrato & odioso: flores longâ serie crebri agminatim ascendentes, Cicerculatum & Pisorum flores referunt, coloris purpurei: quibus succedunt *siliquæ* rectæ, *semina* continentes parua, stigmatis variata, rotunda: *radicem* porrò demittit satis profundè, non magnam tamen, glandulis ad fibram adnatis strumosam.

Folia. *Flores.* *Siliqua.* *Semen.*

Dioscoridis videtur θέρμος ἄγριος [Lupinus silv.] satiuo in omnibus similis, minor verò. Quo in loco

in loco, autore Cornario, Diosc. dicit μικρότερον pro πικρότερον. Sed declarat rem hanc Plin. lib. 22. cap. 25. Lupini quoque inquit, siluestres sunt, omni modo minores satiuis, præterquàm amaritudine.

Minor satiuo.

De hoc Matthiol. Ital. cum magnis fig. Lupini silv. floribus roseo colore rufescentibus. Lupinus agrestis, Ital. *Lupino saluatico.* Aliter apud eundem Hist. germ. Vbi figura notata est litera N. suæ Epitom. Camerar. Lupinus silv. flosculis è cœruleo purpurascentibus, aut subrubentibus: fructus minuti, colore sordido, vario & nonnihil liuente aspersi: **wilde feigbone**. Idem in horto paruitatem fructûs exprimens, Lenti comparat, crassiorem tamen affirmat. *De hoc & sequentes.*

Cæsalp. Lupini genus sponte prouenit in locis arenosis, breuius: foliis angustissimis: siliquis tenuibus, flosculis cæruleis. Tab. **Klein feigbonen**, Lupinus minor flore rubente. C. Bauh. apud Matth. De Lupino flore purpurascente, latifolio, hirsuto, seu siluestri Dioscoridis, dicetur in historia exhibitâ simul figurâ, prout sponte in luco Gramuntio propè Monspelium prouenit, qui luteo altior & ramosior est. Lupinus cæruleo flore angustifolius [cuius iconem proponit ex Tabernam.] foliis multò angustioribus; & minoribus, vt figura ostendit, communiter in septem partes diuisis: flosculis quàm in illa minoribus; quibus siliquæ multò minores succedunt, vix conspicuâ lanugine hirsutæ, quibus semina minuta, rotunda, colore sordido, variis maculis aspersa & amara reconduntur. *Hæc Frater.* Ego verò Lupinum purpurascentem, quem Monspelii obseruaui, etiam apud nos cultum, latifolium dicere non possum, nec etiam hirsutum; quia ita leuis hirsuties, vt eius mentionem non fecerit Lobelius in sua descriptione, nec etiam Camerarius. Cur separemus Lupinum minorem Tabern. à Monspeliulano purpurascente, consideratâ solâ icone, non videmus. Nec Tabern. dicit suum Lupinum cæruleum, sed **Rotlecht** / subrubrum. An Anguill. Lupinus siluestris Dodon. gall. Lupinus est siluestris, cæruleus, & ruber, quem postea in Hist. frum. Lupinum silv. purpureum vocat: in fol. autem Lupinum purpureũ, flore ex purpurâ cœruleo, aut subrubente. Lob. & Pena Adv. Obs. & Ic. Plp. 65. Tom. 2. Lupinus silv. flore purpureo, & puniceo, fructu minore, guttatis, aut fortuitis asperso maculis pullis, cinereis & cæsis. Sed horum Icon cum floribus verticilli modo dispositis non placet, in luteo tantùm obseruaui: Clus. vocatur Lupinus flore cæruleo.

Latifolius. Hirsutus.

B. Bauh. misc.

Locus & Tempus.

Lupinum silv. flore purpureo Monspelii primùm, dein Florentiæ florentem in agris Aprili mense vidi. A Landgrauio Hassiæ missa grana nomine Lupini cærulei, florem mense Nouembri & Decembri, Montbelgardi Autumno clementiori primò produxerunt. Habui etiam Argentinâ ex horto D. Friderici Meier, quæ sata vix maturuêre quòd tardiùs florerent, quàm luteus etiam, aut albus. Matthiolo siluestrium Lupinorum innumeræ exoriuntur plantæ in Hetruria, quæ Maio mense in campestribus visuntur. Lobelio in satis & cultis Gramuntio luco circumiectis non procul Monspelio sæpè occurrit. Lupinus flore cæruleo (pergit Camer.) crescit sua sponte in Italia circa Viterbium, & Pisam, Neapolim & Romam, ac apud Samnites & alibi. In inferiore Germania, ait Dod. fructus rariùs ad maturitatem peruenit. Clusius tandem in Gallia Narbonensi inter segetes non procul Monspelio vltra fluuium Ledum spontè natum obseruabat.

Dissentiunt circa vires Diosc. & Gal. Ille enim hunc eadem, quæ satiuum, præstare scribit. Galenus autem amariorem dicit, & ad omnia valentiorem satiuo, facultatisque valentioris. De viribus & vsu Lupini silv. ita Plinius nobis sentire videtur. Lupini quoque siluestres sunt, omnimodè minores satiuis, præterquàm amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minùs ponderis est, nec plùs vtilitatis. Mitescunt cinere, aut aqua, calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. Vlcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad viuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti, discutiunt. Succus decoctorum cum Ruta & Pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciũt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta papulas, pruritusque in balneis illita cohibet, & per se siccat vlcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines corrigunt: si verò ad mellis crassitudinem decoquantur vel satiui, vitiligines nigras & lepras emendant. In silv. Lupini semine, ait Porta, guttatim & fortuitò asperlę maculę pullę & cinereę, verè à serpentum designationi satisfacit: vnde contra aspidas valet.

Vires & vsus.

Color.

Vlcera.

Strumæ.

Animalia ventris.

Farina.

Aspid.

CICERA ANTIQVIS
CAP. V.

Cicera Columellæ bubus Erui loco fresa datur in Hispania Bœtica, quæ cùm suspensa mola diuisa est, paulùm maceratur, dum lentescat. Atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur. Sed Erui duodecim libræ satisfaciunt vni iugo, Ciceræ sexdecim: eadem hominibus non inutilis, neque iniucunda est. Sapore certè nihilo differt à Cicercula, colore tantùm discernitur. Nam est obsoletior, & nigro propior, seritur primo, vel altero sulco mense Martio, ita vt postulat soli lætitia, quod eadem quatuor modiis, nonnunquam & tribus, interdum etiam duobus, ac semodio iugerum occupat. Nos sanè de hac Cicera penitùs nihil, quod dicendum occurrat, apud alios inuenimus, quàm quòd à Cicere ouino, teste Cornario, sit diuersa.

Vsus.

Sapor.

Satio.

CICER IN GENERE
CAP. VI.

Ciceris duo fastigia summa licèt Diosc. Gal. & Plin. constituant, attamen Theoph. qui hos

tempore multùm antecessit, aliter longè sentit, ita siquidem scribit.

Ἐρέβινθος [Cicer] magnitudine, & sapore, & odore [καὶ τοῖς χυλοῖς, καὶ τοῖς χρώμασι : succis & coloribus] & formâ plerasque differentias ostendit, vt Arietinum & Columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant.

Columbinũ.

Porrò summa illa duo genera *satiuum, & siluestre.* Satiui quidem differentiæ aliquot.

Satiuum,

Dioscorides satiui alterum genus Arietinum appellat. Siluestre, foliis satiuo simile dicit, ast odore acri [graui, Plin.] semine differens.

Plinii differentia. Arietinum. Columbinũ. Venereum. Cicercula.

Plinius differentias Ciceris plures sumpsit etiã à magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim, inquit, arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album, nigrumque : est & Columbinum, quod alij Venereum vocant, candidum, rotundum, leue, Arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Est & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, velut Pisum. Dulcissimum autem id quod Eruo simillimum : firmiusque quod nigrum, & rufum, quàm quod album. Patet ergo & Plinium duo hic fecisse Ciceris genera, Arietinum, & alterum Columbinum, quod & Venereum dicitur : ὀροβιαῖον id, nempe Eruinum Theophrastus vocat, quod his declarat : dulcissimum autem id quod Eruo simillimum.

Columella differentiæ. Punicum. Galeni differentia. Eruinum.

Columella hoc Punicum appellauit, qui & ipse duo Ciceris genera tradit, inquiens : Cicer Arietinum vnum vocatur, & alterum Punicum, quod toto mense Martio seri potest. Tandem Galenus quoque duorum generum meminit, Arietini videlicet & Eruini [ὀροβιαίου.] Ita namque scribit Alim. lib. 1. cap. 22. Cicera nigra exigua, in Bithynia maximè prouenientia, Arietinaque ipsa nuncupant. Item simpl. 6. Erebinthus [Cicer] legumen est flatuosum. Quod verò Arietinum appellatur, &c. At alterum Eruinum appellatum, Erebinthus scagrestis, ad omnia efficacior domestico est, hoc est tum calidior, tum siccior, quantò & acrior & amarior.

Cæsalpini differentiæ.

Theophrastus (autore Cæsalp.) Arietinum & Columbinum differre scribit. Aetius & Columella quoddam Orobiæum cognominant, Eruo simile. Dioscorides satiuum & siluestre tradit inter satiua, quoddam Arietinum. Siluestre genus videtur significasse Theoph. cùm dixit quoddam odore differre: & Aetius Orobiæum hoc idem videtur appellasse, nam ei vim tradit, quæ profectò Ciceri satiuo per se non inest, nisi cũ Eruo admisceatur, vt Diosc. adnimaduertit. Est ergo Cicer silu. Hæc Cæsalp. sed malè. Nam apud Theoph. pro Columbino, vt vertit Gaza, legitur ὀροβιαῖον, & pro odore in versione Theop. Gazæ, legendum colore. Dioscoridis primum existimamus idem, cum Orobiæo Theop.

Cæsalp. & Gaza not.

Plinius, teste Cornario, Cicerculam contextui suo inseruit, Cicerque dixit, imprudenter sanè duas diuersas res confundendo: de Cicercula sub Lathyro dicetur. Cur Cicer præterea Serpillum à quibusdam appelletur, videre est ex Marcello hist. n. g. lib. 18.

CICER ARIETINVM.

SVa vi surrigitur Cicer, caulibus hirsutis, durioribus, ramosis : *folia* pinnata, hirsuta, claiuicularum expertia, quorum singularia haud malè foliis Ononidis comparaueris, denticulata, siue serrata : ex quorum alis *flores* emicant singulares, colore purpurascente, vel albo : *siliqua* te-

Folia. Caulis.

Flos.

retes, farctæ seminæ, Piso æquali, colore albo, ruffo, aut nigro, cuius capiti appositum corniculum : sapor ad Pisa accedit, vt & radix.

Cordi differentia. Ruffum. Candidum. Columbinũ. Nigrum Arietinum.

Cord. in Diosc. Est quoddam genus ruffum, quoddam candidum, quod Columbinum dicitur, & tertium nigrum, quod priuatim Arietinum appellatur. Describit hoc in Hist. cui Gesn. figuram ex Trago addit.

Trag. *Cicer*, Germ. Zyser Erweissen. Ruffum germ. Roth Zysern. Nigrũ, Schwartz Zysern. Album, weiß Zysern. Auic. lib. 2. cap. 131. nigri meminit Ciceris. Omnis Ciceris species ad Pisa referenda nobis videtur. Erebinthi appellatione (meo iudicio) à Diosc. comprehensa lib. 2. cap. 95. Serapio cap. 80. Cicera *Chemps*; alba, *Karsenna*, nigra verò *Chubes* nominat.

Fuchs. Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum, & nigrum. Nos ex iis tribus nigri tantùm picturam damus. Differunt potissimùm in floribus : hoc enim, purpureos, album verò candidos flores producit.

Cornarii differentia. Columbinũ. Venereum. Orobiæum. Punicum. Rufum.

Corn. Cicer alterum Columbinum, quod & Venereum dicitur Plinio, est, quod ὀροβιαῖον [Eruinum] Theoph. dixit, & Columella Punicum appellauit. Nostri Bicherin corrupta voce Latinâ dicunt. At verò Cicera à Cicere omninò differt. Officinæ etiam hodie Cicer ruffum, ac nigricans albo præferendum sciunt.

Matth. differentia.

Matth. in Diosc. In Cicerum genere habetur candidum, quod & Columbinum vocatur. Est & rubeum, Venereum dictum. Habetur item & nigrum, cæteris minus, quod Arietinum appellant. Eadem tradit Matth. in post. com. Italicis, quo in loco & milus pingit & describit.

Angui. Ciceris species tres, albi, ruffi, Arietini. Albi duplices, Arietini & Eruini, à se inuicem tantùm figurâ differunt. Vnum simile capiti arietino, alterum politum, vt Eruum, id demonstrat Gal. lib. 9. de comp. med. s. loc. Arietini meminit etiam Hippoc. Ruffi duæ etiam species, Arietinum & Eruinum. Niger simplex colore tantùm differens.

Dod. differentia.

Dod. Gall. ἐρέβινθος κριός, Lat. Cicer Arietinum, offic. Cicer. Idem de frum. postea describit, floribus aut candidis, aut ex purpura rubescentibus, seminibus colore aut candidis, aut ex subrubente purpura nigris.

Lonicerus duas habet figuras, quamuis vna sufficeret.

Lob. & Pena Adu. Cicer satiuum Arietinum Dioscoridi, Offic. Cicer rubrum; color albus quibusdam: alia obsoletè nigricant, plurima ex fusco purpurascunt. Obs. Cicer satiuum Arietinum. Ic. Pl. Cicer Arietinum Diosc.

Cæsalp. Cicer semen propè testiculis simile, colore aliis ex candido pallescit : aliis ruffus : aliis niger. Erebinthon Græci vocant.

Camer.

Camer. Epit. Cicer. Item horti, Ciceres albi, purpurei, & nigri.

Turn. quoque tria constituit genera. Arietinum, Nigrum, & Columbinum, vel Venereum, quod non meminit se vidisse.

Nomina. Linguae. *Cicer, Cicer Arietinum, Cicer satiuum* Hist. Lugd. Ἐρέβινθος Germ. Zisern / Kichern / Ziser: Undt Kücher Erbs. Belg. Ciceren. Gall. *Ciche, & Pois ciche, & Poix Pechu.* It. Ceci. Hisp. *Grauancos.* Arab. *Chemps, Hamos*, seu *Arbamos.* Angl. *Ciche.* Boh. Cyzcua. Hung. Bagolych borso / *Bubonis Pisum.*

Locus & Tempus. Ciceres rubri à nobis sati in Horto E.C. Montbelgardi, facilè proueniunt, si eos non inueniant mures, qui auidè colligunt, tempore pluuioso facilè corrumpuntur. Habemus etiam Ciceres flore & semine albos, quorum semina missa Stutgardia: Aprili sata, floruere Iulio. Geneua etiam mihi missi sunt rotundi flauescentes, omnium quos videris, minimi, politi, qui sati prouenêre cum flosculis albis, florentes Augusto: Geneuæ alioqui frequentes, satis magni, augulosi, & copiosi, Monspelii in esu vulgares. Geneuæ, Lugduni, & Basileæ, Ciceres magni, flaui, rubescentes vel nigricantes, flore subpurpureo, frequentes in hortis. Cicer nigrum recepi ex Anglia missum per D. Gargillum, & Stutgardia. Seritur Vere, autore Matth. appetente, pingui solo, & maturescit Æstate, demetitur arescentibus siliquis: nam si citiùs extirpetur, semen rugosum euadit. Dod. In Italia, Hispania, & Gallia passim in agris seritur. Fuchs. pullo, crassoque solo gaudet. Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

Vires & vsus. Cicer, vt placet Dioscoridi, satiuum aluo commodum est, vrinam ciet, flatus gignit, bonum colorem inducit, menses & fœtus educit, & lac gignit. *Lac gignit.* Cataplasmatis modo imponitur, maximè cum Eruo coctum, ad testium inflammationes & fornicarias verrucas. *Inflammationes.* Cum Hordeo verò & melle, ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetigines & cancrosa, ac maligna vlcera. *Vlcera.* Alterum porrò ipsorum genus Arietinum appellatum. Vtrumque ciet vrinam, si decoctum ipsorum cum Rosmarino detur, ad morbum regium & hydropem. *Hydrops.* Lædit autem & vesicam exulceratam, & renes. Cætera, quæ Diosc. de curatione verrucarum prodidit, tanquam superstitiosa & magica hîc à nobis commemorantur. Sunt autem hæc: Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna earum capita eminentiasue singulis Ciceribus tangere, deligataque in linteolo semina illa post se abiicere, vt acrochordones decidant. Non admodum consuetum est, autore Gal. Alim. vrbanis hominibus ex Ciceribus pultem conficere, à rusticis verò nonnunquam vidit parari: quemadmodum & ipsorum farinam cum lacte elixari. Non enim vt Fabæ & Pisa possunt comminui, vt ex ipso fracto pulmentum, quod ἐρεγμὸς dicitur, fiat. Apud multas autem gentes mos est Cicera in aqua elixa mandere: nonnulli verò nuda ipsa sola, alii sale modico condientes, esitant, nostrates verò ex siccis caseis quiddam farinæ simile facientes, id ipsis aspergunt. Est autem Cicer edulium non minùs, quàm Faba, flatulentum, sed valentiùs nutrit, quàm illa. Ad venerem autem incitat, creditumque est etiam semen generare, vnde quidam equis admissariis ipsum exhibet. *Semen.* Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi maior, quàm Fabis, adeò vt quidam ex ipsis calculos in renibus constantes manifestè comminuant. Nuper autem cùm de Fabis ageremus, sermonem fecimus omnibus immaturis fructibus communem. Eadem porrò & de frixis Ciceribus audiuisse existima, quæ de Fabis frixis diximus. Quandoquidem frixa omnia flatum quidem deponunt, verùm difficiliùs coquuntur, & ventrem magis sistunt, crassiorisque succi alimentum corpori exhibent. Quæ præter iam dicta lib. 6. simpl. tradit, hæc ferè sunt. Cicer ventri commodum, ciendæ vrinæ idoneum, lacti generando aptum: prolicit verò & menses: *Menses.* porrò, quod vocatur Crium, hoc est Arietinum, cæteris efficaciùs vrinam prouocat: decoctum eius calculos renum confringit: *Calculus.* alterum verò Cicerum genus (vocatur autem Orobæum) eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calidi & modicè humidi, participes item sunt amaritatis: cuius vi & lienem, & iecur, & renes expurgât, psorasque [Gerard. addit & lepras] *Psora.* & lichenes extergunt, tum abscessus post aures prouenientes (παρωτίδας Græci vocant) & testes induratos discutiunt: *Parotis.* tum etiam vlcera, quæ Cacoëthe vocant, cum melle sanant. Quorum vsum in cibis idem sup. à docet. Nigra autem sunt ea, & exigua, in Bithynia præcipuè nascentia, Arietinaque vocata. Huius ex aqua decoctum potare præstiterit. Vescuntur & virentibus adhuc Ciceribus homines, ante adeptam maturitatem, quemadmodum & Fabis. *Cæterùm* de viribus Ciceris Plinius agens, etiam silu. generis meminit, velut etiam Galenus fecit & Diosc. quem ita declarat: Cicer & silu. est foliis satiuo simile, odore graui. Si largiùs sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Farina vtriusque vlcera manantia capitis sanat, *Vlcera.* efficaciùs siluestris. Comitiales & iocinorum tumores & serpentium ictus. Ciet menses & vrinas grano maximè. Emer dat & lichenas, & testium inflammationes, *Inflammatio.* regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam vesicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, *Gangræna.* & his quæ cacoëthe vocantur. Verrucarum in omni genere primâ Lunâ singulis granis singulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata abiiciunt post se, ita fugari vitium arbitrantes. Nostri præcipiunt Arietinum cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos duos in difficultatibus vrinæ. Sic & calculos pelli, morbumque regium. Eiusdem foliis, farmentisque decoctis in aqua quàm maximè calida, morbos pedum lenit: & ipsum calidum, tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum Gallæ dimidio tritum, oculorum vlceribus ex passo medetur. *Hæc ille.* Cicera difficulter concoquuntur, inquit Simeon Antiochenus, & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisque quàm Fabę nutriunt, obstructiones tollunt, *Obstructio.* & menses educunt. Habent salsam simul, & dulcem qualitatem, & ob salsuginem ventrem mouent, propter dulcedinem autem vrinam. Inflationes quoque faciunt, & lac gignunt *Lac.* extergendique facultatem obtinent. Nigra medicamentosam vim habent: vrinam enim vehementissimè mouent, & calculos renum, & vesicæ frangunt. Nullum verò legumen sic, vt Cicera, præcipuè autem nigra, & parua, lapides frangere potest. Id verò magis eius ius: quod tamen vesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora, & crassiorum sunt partium, quàm alba. Omnia autem vrinam ducunt. Madefacta nocte vna in aqua, & sumpta, lumbricos eiiciunt, *Lumbrici.* sed qui vtitur, sex ieiunet horas oportet. Imposita vt cataplas-

ma parotidib. molliunt & discutiunt tumorem. Farina horum aceto subacta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorumdem ictericos iuuat, & vrinam albam reddit. Oportet verò iis neque ante cibum neque pòst vti, sed in medio. Tragus dicens ciceris in aqua decocti ius calculum pellere, meliùs placet, quàm qui euidenter frangere affirmare non erubescunt, inter quos est Diosc. & Gal. Si tanta vis est cicerum, maximè Bithyniensium, vt euidenter frangat calculos, pretiosiores erunt auro & cæteris omnibus lithonthryptis: nullum enim existimamus veraciter dici posse frangere calculum, nec etiam si fieret, euidenter id appareret. Cur porrò Tragus primum decoctum effundat, conderatione eget. Matth. non reiicit primum decoctum, quia ita scribit. Puerperis confert in aquam infusum: manè bibitum, ita vt post sex horas nihil comedatur, lumbricos ex intestinis eiicit: prouocant, abstergunt, attrahunt discutiunt, incidunt, & flatus excitant. Farina ex Intybi filiatitia aqua decocta & illita, iocinoris tumores resoluit, & serpentum morsibus medetur.

Tumores. Strabes. Diosc. & Galenus notantur. Reiicitur à primo Tragi.

CICER SILVESTRE MVLTIFOLIVM.

Cicer siluestre multifolium, perenni *radice*, crassa & dulci donatum est: *ramos* bicubitales & altiores profert, striatos, tortuosos, concauos: *folia* hirsuta, pinnata, satiui ciceris posituꝰ, sed longiora, angustiora, nec per ambitum crenata, ad Lētis maioris folia propiùs accedentia, nisi in obtusum & subrotundum mucronem desinerent, subdulcia: coniugationes multæ, ad tredecim supputaui, ex foliorum alis pediculus palmaris exit, rigidulus, *spicam* breuem sustinens florum subluteorum, quibus racematim cohærentes succedunt folliculi breues, ventriosi, hirsuti, *semina* continentes, autore Dod. exigua, dura, plana, splendentia, gustu Phasioli.

Descriptio. Radix. Folia. Flores. Folliculi. Semina.

Dolemus iconem nostram depictam nobis absentibus, ex icone, quæ non placet, quæ est apud Lobelium, ac ex non bona deteriorem factam.

Icon.

Cicer silu. 1. Tab. Icon. wilde Zisererbs. *Cicer* Matth. in Hist. Lugd. & *Cicer silu.* 1. Dalech. Sed hîc duas icones vnius plantæ exhibitas existimo. Cicer siluestre Matth. Clusio exili candicante flore.

Matth. notatur.

Cicer silu. omnibus ferè notum esse, Matth. in Diosc. quidem scribit, ast nec describit, nec depingit. In post. com. cum mag. icon. & Italicis ponit figuram, sine descriptione. Idem in Epit. Cicer silu. satiuo simillimum esse dicit, sed folia non denticulata, & siliquas minores, rotundioresque, plantam verò in vniuersum hirsutiorem, atque asperiorem. Cicer autem, de quo hîc agimus, non est hirsutius, neque asperius satiuo, neque etiam simillimum, icon quoque Matthioli non tale demonstrat: suspicamur eum eiusmodi imaginatiè scripsisse, in com. siquidem non describit.

Cicer silu. Camer. Epit. Matth. Eidem in horto, fructu tamen nonnihil differens, quia maior & oblongior.

Cicer silu. herbariorū aliud, Lob. & Penæ Adu. folliculis Coluteæ, quod longius videtur recedere à Diosc. silu. Cicere. Matthiolus huius picturam mentionemque ridiculè inculcat in Indice, non describit. Obseru. & Ic. Pl. Cicer silu. Herbariorum. Cicer silu. ad me[Gesn. horti] Dalech. Lugduno misit. An Anguil. Cicer siluestris.

Folliculis Coluteæ. Cicer silu. herbariorum.

Ciceris silu. quemadmodum à Matth. depingitur, fructum, aliquando ad Dodon. Cl. Cortusus misit. Odor autem herbæ qualis sit, compertum Dod. non habet: is autem si fuerit, *grauis* dubio procul. Videtur eidem in Hist. cicer hoc silu. primum magis quàm reliqua cum silu. cicere conuenire.

Cicer siluestre Matth. Petrus Turn. Angl. mihi Heidelberga attulit, dicens radicem crassam, dulcem, saporisque Glycyrrhizæ habere. Plantam siccam D. Agerius dedit, & semina, quæ per me sata in horto Ill. E. C. Iulio mense floruerunt. Gignitur, vt Hist. Lugd. scribit, in saltuoso salicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum.

Locus. & Tempus.

CICER SILVESTRE MAIVS THALII.

Cicer silu. maius, scribit Thalius in Harc. Silu. conuenit fermè cum eo, cuius Matth. iconem exhibet, nisi quòd folia non sint rotunda, ita vt Icon Matthioli habet, sed oblonga, nigra, hispida, non dentata (quam ipse quoque notam in suo requirit, Lenticulæ foliis similia. Sunt & costæ, quibus folia inhærent, Matthioli plantæ costis longiores multò, pluribus itidem foliis precinctę. Caulibus vitigineis humi reflectitur, brachiatis, ac latè expansis. Flores profert in densa spica confertim conglomeratos, Lenticulæ similes, luteos, quos subsequuntur membraneæ vesicæ, agminatim cohærentes, subflauæ, pilosæ, in acutum mucronem prominentes, minores siliquis ciceris Arietini, quibus conduntur paruæ siliculæ plenæ seminibus rotundis, paruis, flauescentibus, similibus fermè Loti satiui seminibus.

Folia. Caules. Flores. Vesica. Silicula. Semen.

Vocat autem hanc speciem maioris nomine, quòd eiusdem duæ aliæ species reperiantur, quarum altera mediam magnitudinem obtinet, altera longè minor est.

Inscriptionis ratio. Varietas.

Misit mihi ramum pro cicere Thalii Cl. D. Doldius, quod an ab antè à nobis tradito diuersum, dicere non ausim: tredecim in eo coniugationes foliorum: flores planè similes videntur: verùm foliola apparent longiora, quàm demonstret Icō Camerarii: verùm ea varietas pendet fortè à cultura, talem habeo collectam Argentinæ in horto Frid. Meier: non sunt tamen hispida, quod de suo prædicat Thalius, vix apparent pili, quemadmodum etiam in præcedenti.

De hoc autem hæc Doldius scribit. Hanc pro cicere silu. maiore Thalii agnosco, omnia respondent, excepto eo, quòd vesicas dicat habere agminatum

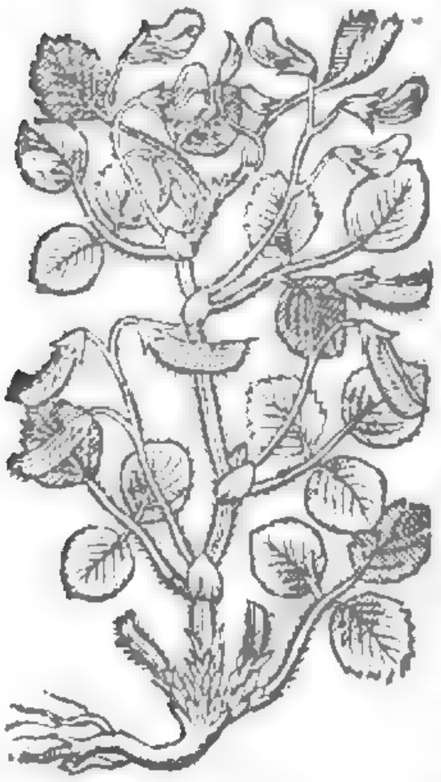
minatim cohærentes, subflauas: cùm huius sint nigræ, neque vesicæ siliculas inesse intelligere possum, sed ipsæ siliquæ agminatim iunctæ, vesicas singulas referunt, semen subflauum, compressum. Serpit longè, folia dulcia sunt, & radix, vt ad Glycyrrhizas silu. referri possit.

Glycyrrhiza silv.

Locus.

Prouenit, auctore Thalio, Cicer silv. maius, locis pratensibus, Minus autem, quod duplex; in montibus Harciniæ adiacentibus, ac meridiano Soli expositis nascitur.

CICER SILV. TRIFOLIVM.

Digitalem demittit *radicem*, singularem aliquando, aliàs in paucas fibras diuisam, lignosam, dodrantalem, quæ terrã versus in plura capita, squammata diuidi incipiens, ex singulis vnum, vel plures tollit caules cubitales, & in ramos aliquando subdiuisos, linquescentes, hirsutos: pediculis autem longis tria hærent coniunctim *folia*, maiora quàm satiui Ciceris, rotunda, hirsuta, circumquaque serrata: *flores* Ciceris, mediocriter magni, quos *siliqua* excipiunt binæ ferè, ex vnico longo pediculo, vnciã longiores, hirsutæ.

Caules. *Folia.* *Flores.* *Siliqua.*

Cicer silv. Diosc.

Cicer silv. 2. Tali. Ic. wild Ziserrbo 2. Cicer silv. verius, è Sabaudorum finibus. Non abs re quis coniectet, inquit Lob. Obs. istud Diosc. silv. esse: flores purpurascunt, semina Cicere multò minora, compressa, & potiùs Cicerculæ similia. Item. Ic. Pl. Cicer silv. veriùs. Cicer silv. Dodon. in fol. alterum, quod ad iconem, tertium, quod ad descriptionem. Ponæ tandem in Baldo, Cicer silv. alterum Dalech.

Locus.

Geneuæ prouenit in monte Saleuæ.

OCHROS IN GENERE.

CAP. VII.

Eruilia. *Ochri.*

Ochri (Eruiliæ Corn.) Pisis magis secedunt, minùs inflant, & probè alunt: ex autoritate diuini Hipp. de diæt. lib. 2.

Oblongius folium. Caulis procidens.

Theop. Ochrorum meminit, vnicò tantùm in loco. Hist. sc. lib. 8. cap. 3. dicens: Legumina alia oblongiori sunt folio, vt Ochros (Cicera.) Caulis autem procidens.

Multò pleniùs de hoc egit Gal. alim. lib. 1. 29. cap. Ochron [ὤχρον Eruiliam vertunt] homines, quomodo & Fænugræcum, priùs in aqua, quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt, ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm Fænumgræcum. Atque in Alexandria iuuenem quendam noui atti Medicæ deditum, qui per annos quatuor singulis diebus solis his pro obsonio, vtebatur, Phaseolos, dicit, Fænumgræcum, Eruiliam, & Lupinos. Attigit autem interdum & Oliuas ex Memphitide, & olera, & paucos fructus, eos, qui citra coctionem manduntur. Propositum enim ei erat, ignem nunquam accendere. Omnibus certè illis annis sanus fuit, nec vlla in re habitu corporis, fuit deteriore, quàm ab initio. Mandebat autem fructus huiuscemodi cum garo scilicet, oleum aliquando solùm ei adiiciens, nonnunquam etiam vinum, aliàs acetum, interdum verò salem tantùm, sicut & Lupinos. At de salubris quidẽ victûs ratione in lib. de tuẽdi sanit, copiosè tractauimus: tractabimus autem postea etiã summatim in opere hoc. Nunc autẽ iis, quæ de Eruiliis & Phaselis dicta sunt, id quoque addatur, hæc edulia medium quodammodo locum obtinere inter ea, quæ succum bonum, aut prauum, generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, parùm & multùm nutrientia. Nullam enim efficacem habent qualitatem instar quorumdam, quæ acres, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores. Et cap. 26. Lathyrus [Cicercula] substantiã Ochris (Eruilus) & Phaselis similis. Tandem cap. 28. Ochros (Eruilia) Hipp. Diocl. Cæterùm vide plura sub Phaseolo & Dolicho Veterum.

Correctio.

Theod. error.

Theodorus (Cæsalp.) Eruilium vertit id quod à Theophrasto Ochros vocatur; quamuis aliquando Ciceum vertat, quasi putauerit idem esse, Eruilium, & Ciceum, & Ochrum.

PISVM IN GENERE, EX Veteribus & Neotericis.

CAP. VIII.

Pisum, quantùm quidem ex Theophrasto colligere licuit, oblongius producit folium, caulem verò humi procidentem. Huic morbus, vt omnibus seminibus, ob alimenti, cælique temperiem euenit: videlicet cùm plus, minúsue est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit. Sic enim & vermes Ciceri, Cicerculæ, Pisoque innascuntur, & erucæ. Pisum omnium maximè fragile est, nam & rubigini est oportunissimum, propterea quòd folia habeat numerosa, & radicem imbecillam.

Pisi morbus.

Rubigo.

Cæterùm, quemadmodum Dioscorides Fabam, cuius vires indicat, non describit: ita quoque nec Pisum describit, nec eius meminit. Vnde turpiter errant, qui Cicer arietinum Dioscoridis censent esse Pisum vulgare, quòd germanicum Ærbeisen sono accedat ad Erebinthum: necnon ii, qui putant Pisum, Germanis Ærbs dictum, Eruũ esse Latinorum & Orobum Græcorum, vocabuli similitudine adducti. Nihil enim probat vocum ista similitudo in linguis tam dissitis. Ita enim Pulegium Polum fuerit, inquit Turnerus, quia Germani Pöley interpretantur. Ieiunum ergo & infirmum apparet esse eiusmodi omne argumentum, à nudo nomine petitum, nisi descriptio & facultates conueniant: at descriptionem & vires Pisi cum Orobo & Erebintho non conuenire suis dictũ est locis. Erebinthus, auctore Theoph. in terram non procedit, sed obliquè surgit, Pisa autem in terram caduca sunt. Ergo. Pisum folia habet longa, Erebinthus non item, Ergo. Galenus de Cicere arietino, & Piso, vt de duobus diuersis leguminibus, duobus distinctis agit capitibus.

Error Neotericorum. Non est Cicer arietinum. Non est Eruum.

Plinius quoque vno capite Cicera à Pisis separat. Erebinthus itaque, latinè Cicer, non est Pisum. Orobum Theoph. obliquè crescere affirmat, At Pisa nostra cuiuscunque generis, sunt [illegible] [humi strata.] Galenus etiam scribit omnia Orobi genera, planè esse amara, At omnia Pisorum genera, planè dulcia sunt, sine omni amaritudine, Ergo. Cæterùm, verba Plinii de Piso, nos in dubium vocant, ancipitesque faciunt, an ei cognitum fuerit, necne Pisum. Ita enim inquit: Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosi, veluti Pisum.

Eruilium vulgò. Mes. Almes Almelis.

Legumen, quod Eruiliam vulgò vocant, teste Manardo, non est id quod Arabes *Mes*, vel *Almes*, vel *Meise*, neque id, quod *Almelic* vocant. Auicenna asserit *Almelic* esse Erbum. Quòd verò Erbum Auicennæ (Orobon Græci appellant) nos Eruum, sit tam ab Eruilia nostra, quàm *Mes* Auicennæ diuersum, clarum est: Eruilia oculum non habet. Scribunt præterea Auic. & Isaac in cortice *Mes* esse ponticitatem, [ita enim ipsi appellant saporem accerbum [στρυφνὸς] linguam adstringentem, qui sapor ab Eruilia alienus. Eruilia quoque non sunt Pisa: scribit enim Plinius, Pisa habere angulos, vt Cicercula, quos in Eruilia nostra non videmus. Quonam nomine hæc res ab Antiquis censeatur, quam Eruiliam Plinii voce nonnulli, vel parùm ab ea deflectendo *Rouilliam* vocant, *Pisaretos* Veneti, *Rodiones* alii, hoc operosius est valdè iudicare. Sunt tamen quæ ipsum mouent, vt credat Eruiliam esse id, quod Theoph. & Diocles Dolichon vocauerunt, & Galeni tempore Phasiolus vel Lobus dicebatur, & à Theodoro Siliqua appellatur: quamquam Siliqua existimanda est aliud legumen iuxta Latinos Autores. Eruiliæ solus inter legumina edi ab hominibus siliquas simul cum semine, nemo est qui nesciat: cùm & crudæ aliquando ab otiosis, & coctæ à nobilibus, confecto præsertim ex iis delicato quodam pulmento, libentissimè mandantur, aliorum leguminum siliquis in cibum iumentorum proiectis: Si igitur, Eruiliæ sunt Dolichi, quis ambigat malas esse, & esum harum prohibendum fuisse vulnerato prope genu. Hęc Manardus existimans Eruiliam esse Pisum. Sed falsam & infirmam eius esse opinionem quotidianus ostendit vsus. Hodie enim non vnius solùm plantæ siliquæ eduntur, sed duarum, nempe Pisorum vulgarium, cuius variæ species, & Smilacum hortensium, siue Phaseolorum dictorum vulgò. Sed dicere quispiã poterit [autore eodem] de Phasiolo i.e. de legumine, quod Latinè dicitur Eruilia, sub Phasioli nomine scripsisse Dioscoridam.

Rouilia.

Dolicha Phaseols. Siliqua.

Manard. ner.

Eruilia. Phasiolus Diosc.

Orobus non est.

Quod ad Orobum attinet. Mundella in exam. simpl. med. Ant. Musæ Brasl. eum existimat nequaquam Eruiliam esse posse domesticam, quæ Ianuario mense seritur, & paxillis quibusdam postea inhærens, eosque scandens, fructum parit, de qua Manard. lib. 1. sed Eruiliam, quæ Ferrariensibus *Ruuione* dicitur. Quicquid autem illud est, certum est nullo modo Orobi facultates Eruiliæ conuenire posse, cùm quia Orobus grauedinosus traditur à Diosc. & sanguinem per vrinæ meatus, si, vt ille & Galenus aiunt, largiùs sumatur, euocans, tum quia in cibis eius vsus damnatur, tanquam ingratissimus, amarusque est secundum Galenum. Satiua verò Eruilia Brixianis lingua ipsorum vulgari *Rouaior*, nostris autem Veronensibus *Bisi* appellata, neque amara est, sed potiùs dulcis, & ad cibum homini non tantùm non damnata, sed suauis, & quæ plurimùm comedentes oblectare possit. Sanguinem verò per vrinæ ductus, quod quidem aut Mundella viderit, aut aliunde acceperit, nunquam ciere visa est: neque capiti grauitatem adfert, vt ex iis, qui eã creberrimè vesci consueuerunt, manifestum est. Quare plurimùm hallucinantur Pharmacopolæ, qui Orobi vice Eruiliam altilem seruant, eamque pro Orobo vendunt, Præterea quis vnquam suspicari posset in Eruilia hac nostra illam secundæ sedis exiccationem inesse, quæ in Orobo ad curandas gangrænas pollet:

Vsus & Vires.

Πίσον ἢ λάθυρος græc. Pisum Latin. dicitur, Officinis hoc nomine notum. germ. Erbs oder Erweissen. gall. *Pois*. Sic autem à Pisa, loco, in quo copiosissimè nascebatur, nominatum est, inquit Fuchsc. Hist. c. 240. Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducum, humi serpens, quod genus Germani Klein feldt Erweyssen nominant. Huius, vtpote vulgaris, picturam haud damus. Flori papilionis forma circa vmbilicum, granis rotundis, & vt Plinius lib. 18. cap. ait, angulos multos, inæquales, habentibus: mirari satis non possum, vnde plærisque suspicio orta sit, vt Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autem esse, qui legumen hoc, quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse cicer Arietinum: quorum sentẽtiam probare non possum, quòd Plinio teste, cicer Arietinum non sit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant. Ast non placet Fuchsium discrimina florum & seminum in Pisis non ostendere.

Pisum. Lathos.

Cicer Arietinum.

Pisorum, sic enim vocant vulgò, sed perperàm, in Germania tria satiua genera celebrant, quæ Tragus Feldt Erweyssen / Klottz Erweißen / & Pfal oder groß garten Erweissen, dixit. Pisa agrestia, flore candido: Ex his nonnulla reperiuntur, quæ subrubricant, vbi decocta fuerint, floribus veluti rosei coloris comantia. Inter leguminum genera vix vllum vsitatius est Pisis, præsertim verò agrestibus, quæ nullo adminiculo fulcita, humi serpunt [potiùs decumbunt.] Omnia Pisorum genera alsiosa sunt, Hiemisque impatientissima.

Pisorũ tria genera Germani perperam Pisa. Pisa agrestia albo & roseo flore.

Pisi nomen huic legumini vno consensu imponunt omnes. Manardus statuit Phasiolum & Dolichum. Ego cicer Arietinum Diosc. esse iudico, quod ille lib. 2. cap. 59. sub Erebintho describit, quæ vox cum germanica appellatione Erweissen *siue* Erbsen satis conuenit. Hebræi siue Thalmudistæ potiùs, *Par Kedan* vocant.

Arabes, quod sciam, Phasiolorum haud meminere, nisi fortè *Mes* ad eos pertineat Peregrinos Phasiolos tertio loco à nobis descriptos. Serapion. *Mes Rouilias* esse iudicamus.

Duas figuras habet Lonicerus cum his titulis, Groß oder Klotzerbeyß / & Klein oder feldt Erbeyß. Item Erbeyß Græcis, vnd Latinis Pisum: magna dicuntur Groß klotzerbeyß, groß garten Erbeyß / parua Füld Erbeyß. Variæ sunt species colore, magnitudine, & figura, satiuæ & siluestres. Et Paulò pòst aliam Pisorum figuram ponit sub hoc titulo, Klein Faselen Dolichos: cùm tamen in descriptione longè aliam plantam intellexerit. Ibidem in prima descriptione ex duabus plantis, nempe Phaseolo Italorum, & Phaseolo Tragi, vnam fingit descriptionem: omnia pro suo more confundens. Pisorum duas habet figuras Matthiolus sub titulis Pisi maioris & Pisi minoris: sic duas Pisorum faciens differentias: traditque Dioscoridem de Pisis non scripsisse, ac præterea Brassauolum credidisse Eruiliam, quæ Theoph. Gal. ac Paulo

Pisum.

Ochros

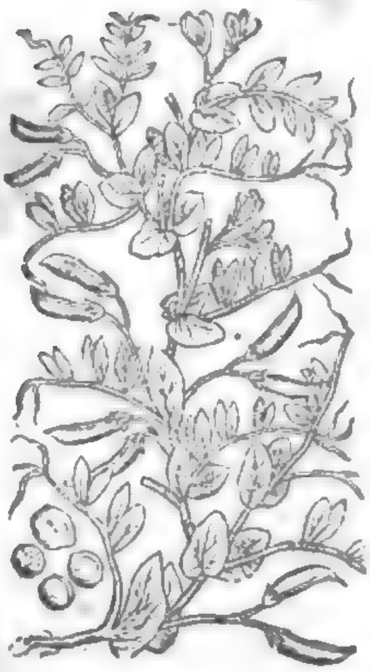
Ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis vicinitate deceptum.

Pisoolus. Piseolus vulgò Cæsalp. teste, appellatur semen candidum & rotundum: flores colore aliis rubente, aut vario, cui in siliqua pauciora insunt grana, grandiora & rotundiora: cui plura, eadem minora sunt, & magis farcta. Græci Phasiolos & Phaseolos appellant, vt Gal. animaduertit, alios à Phaselo: Siliquas lobos appellant, vnde & ipsi Phasioli lobi, id est, siliquæ dicuntur: eosdem Dolichos appellari testatur apud Theoph. Hippoc. & Dioclem. Siliquam apud Theop. Theodorus vertit. Dioscoridi Phasiolus, Plinio Faseolus vocatur. *Phaseoli. Lobi. Siliqua. Dolichi. Siliqua Faseolus.*

Diff. Casp. Bauh. Pisa à Pisa loco (inquit C. Bauh.) vbi olim copiosè nascebantur: quæ diuersorum generum sunt, maiora quæ hortensia, cuius fructus dum virides rotundi, resiccati angulosi fiunt: colore candido, aliàs sordido: hæcque duplicia, vel sine folliculis comedantur, vel simul cum folliculis, & leptoloba dicuntur: sunt quadra: sunt minora, quæ vel hortensia, & ramis affixis in altum scandunt, & ramulare Pisum dicuntur: vel in agris feruntur, & humi serpunt, & sunt alba (quæ maiora & minora) vel viridia, vel cœrulea, quæ rariora, vel russa, quæ nostris cinerea dicuntur. Est Pisum proliferum, vbi plures siliquæ simul iunguntur: sunt ipsa Americana rubra, sunt & siluestria, de quibus omnibus in Historia. *Alba maiora, & minora. Viridia. Cœrulea.*

Nomina linguarū. Πίσον, *Pisum*, Germ. Erbs. Gall. *Pois*: It. *Pisello Piso*: Angl. Prase. Boh. Hrach: Hung. Borso.

PISA POTISSIMVM VVLGARIA, parua, alba, siue aruensia.

Descrip. Pisi Vniuersalis. Generali quadam notione Pisa circumscribemus, quorum differentias petet studiosus lector ex synonymis. In genere ergo hoc legumen, sicuti alia, breuis durationis, tenui est *radice*, fibrosâ: *caules* fistulosi, alienæ opis indigi, & nisi palis sustentetur procidui: *folia genicula* aduerso situ ita complectuntur, vt ab eo transadigi videantur: quanquam in adnatis surculis, eorundem sit pinnata dispositio, eo quod surculi superest, in capreolos tectiles, quibus proxima quæque accipit, abeunte: flores ex geniculis pediculo nudo insident, forma ad Genistæ flores accedentes, sed colore albo, vel purpureo, vel ex albo virescente, vel variegato: *siliqua* iis succedunt, binæ ferè, cylindraceæ, pensiles, bifores, & carnosa pulpa, minùs tamen multò, quàm in Faba, in quibus reclusa ad commissuram annectuntur pisa, aliàs maiora, aliàs minora, nunc rotunda, nunc quadrata, interdum flaua, rubra, & virescentia. *Radix. Caulis. Folia. Flores. Siliqua.*

Eruilia. Cæterùm Pisorum, titulo iam à nobis propositorum, Eruiliæ nomine meminisse existimamus Mundellam & Manardū: de hac nos antè, Klein oder feldt Erbsis/ Pisa flore albo, minora alba. Fuchs. Pisi vnum genus in aruis caducum. Trag. Veldt Erweyssen, Pisa agrestia flore candido.

Dolichi non sunt illud Pisorum genus, vt rectè contendit Matthiolus, quod Ausonus vulgò dicitur *Rouiglione*, Tridentinis verò *Arabeia*, vt Manardo placet. Quandoquidem hanc sub Ochri nomine, tam Galenus, quàm Paulus descripsêre. Idem in com. cum mag. figur. Pisum minus duûm generum statuit, album & cinereum, quod Eruiliam vocant quidam, Ananienses & Tridentini *Arabeia*, alii *Rouiglione*, aitque *Tragum* perperam putasse Pisum cicer esse Arietinum. Et in com. Italicum mag. fig. *Piselli minori il semen bianco & l'altra beretino*. In Epit. Cam. Pisum minus, græc. πίσον μικρόν. It. *Pisello minore*, duûm generum, album & subnigrum. In Hist. germ. Kleine feldt Erbsen. Pisum minus. Flores albi. Hæc variis in locis Matth. quem miror vni minorum Pisorum tribuere modò colorem cinereum, modò subnigrum. *Tragi err. Cicer mal. Matth. taxatur.*

Meminit Cam. in horto in genere Pisorum vulgarium & siluestrium. Huc tandem quoque refero Tab. ic. & Hist. Pisum minus 2. Die kleine Feldt Erbsen, quamvis Compilator nihil certi de eo scribit. *Tab. notat.*

Locus & tempus. Ex Pisis, paruis, albis Monthelgardi agri conferuntur, vti etiam in horto Ill. E. C. Vidi Beffordia adhuc in horto in fine Augusti. Apricis gaudet locis, autore Fuchsio, frigorum namque impatientissimum. Tepidum itaque locum, & cœlum frequentis humoris desiderat. Iunio & Iulio mensibus flores, & subinde etiam semina in valuulis profert.

PISI PVLCHRA SPECIES folio anguloso.

Locus. Descriptio. Pisi varietatem in horto Friderici Meieri, quem Argentinæ colit, collectam dedit D. Agerius. Cuius viticulæ, quàm vulgari multò teneriores, delicatioresque apparent: ad foliorum origines *foliola* bina, lata, Aphacea Dod. foliis quodammodo æmulantia, obtusiora, ima vtrimque parte angulosa, & quasi serrata. In pediculis verò, qui in capreolos desinunt, quaterna tantùm foliola hærent geminâ oppositione. Pisi vulgaris minora, plerumque etiam denticulata. *Flores* singulares tenuibus pediculis hærent quàm in his multò

minores, rubelli in sicca planta: quibus singulis singulæ succedunt siliquæ.

PISA PARVA VIRIDIA.

PIsa viridia, minora, rotunda, eiusdem valdè magnitudinis cum Pisis ex purpureo variegatis, ni minora, quaterna, vel quina vna in siliqua, coloris ex albo virentis, vnicoloria, demptâ eâ parte, quâ siliquæ adhærent, quæ pars nigricat, in foliis discrimen non animaduerto.

Ochrus. Eruilia. Raniglione. Pisarelli.

Pisi tertia species, Dod. gall. fructu albo, aut viridi, interdum cinereo, aut nigricante. Græcè ὦχρος Plin. Eruilia, Gal. *Pois*, Germ. Erweyssen Belg. Erweten. Ital. *Raniglione*, Venetis *Pisarelli*. Idem in fol. & Frum. Pisum minus, flores vt plurimùm candidi, aliquando tamen ex purpura obscuri: semina vt plurimùm luteo, subinde virenti colore. Græci ὦχρον à luteo ochræ colore quem interior fructûs medullâ refert. Plinius & alii Latini auctores Eruiliam, Recentiores ac Officinæ passim Pisum, & Pisum minus nominant: propter similitudinem cum Piso, licèt fructus rotundus, & non angulosus, quale, Plinio teste, Pisum est. Mirum Dod. in post. omittere Pisa alba, & alios colores. Figura sui Pisi minoris est cap. præcedenti sub titulo Pisi maioris. In frum. hist. figuram eandem habet pro Piso maiore & pro Piso minore. Quid existimem de Pisi figura, quam olim posuit pro mediocri & minore Piso, dictum sub comoso, quod non benè distinxit nec historiâ, nec figurâ à cæteris, quamuis minoribus magis conueniat.

Ochrus unde. Pisum minus. Fructu rotundo. Dodon. notatur.

Pisum peregrinum. Piseolus viridis.

Pisum peregrinum [ait *Cæsalp.*] & in Italia semen Piseolo nostro paruo in cæteris simile, sed colore viridi etiam cùm perfectum est, diuque durat incorruptum. Piseolus viridis appellatur: foliis paulò oblongioribus: floribus purpureis. Theoph. folium ei tribuit oblongius, Plinius eadem confirmat: frigoris impatientissimum, ideò in Italia non nisi verno tempore seritur. Serapio ait Oculum habere pupilla in albo nigra. Galenus Pisis substantiam tradit similem Fabis. Ast nos in nostris Pisis viridibus, non animaduertimus folia paulò oblongiora, nec flores purpureos, quamobrem iterum diligentiùs erit consideranda huius Pisi planta.

Lobel notatur.

Lob. & Pena Adv. Obs. & Ic. Pl. Pisum minus ex luteo virescens. Mirum non meminisse Lob. Pisi albi. Sui Pisi minoris figuram bis ponit hoc loco, pro minore & antè pro maiore.

Pisa minora viridia mihi prouenere Montbelgardi sata in horto Ill. E. C.

PISA MINORA EX PVRPVREO variegata, Viciæ similia.

Descr.

PArua hæc sunt, nec Viciis multò maiora, in quibus tamen puncta quædam ex cineritio purpurea conspiciuntur, vt in viciis vulgaribus, à quibus ideò non ita facilè distingui possunt. Herba verò, caulis, vt siliquæ, multùm à Viciis vulgaribus differunt, quia angustiores, rotundiores, nec hirsutæ.

An Dod. gall. Pisum tertium colore interdum cineritio. An Matth. in Diosc. cum mag. fig. Pisum minus cinereum & in Ital. *Seme beretino*.

Locus.

Prouenêre mihi in horto Ill. E. C. etiam eodem loco culta, quo cætera Pisa & Vicia, eodemque etiam tempore matura.

PISA MINORA, RVBRA, VARIEGATA.

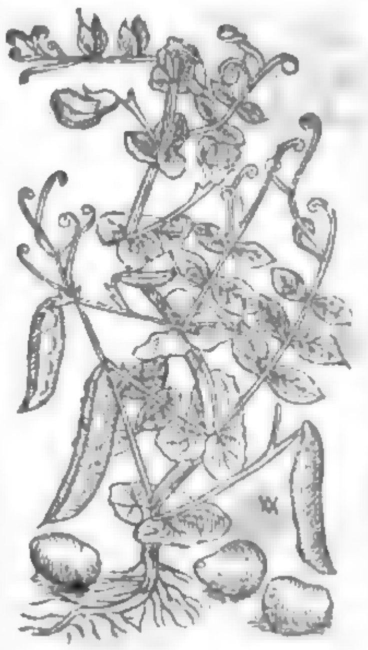
IN agris cum aliis Pisis albis hoc Pisi genus non rarò ipse collegi. Est autem formâ & colore maiori simile, flore purpureo, semine variegato.

TRAG. hist. germ. Das klein geschlecht Faseln. Quidam volunt Arabum *Mes*, aut *Almes* esse Pisum. In Auic. scriptum est *Meisce*. In Serap. *Mes & Rouilie*, existimo intellexisse die kleine braune, feldt Erweyssen / aut nostras Fabas germanicas aut tertium genus peregrinum Phasiolorum. Et Hist. lat. Phasiolorum secundum genus.

Phaselus minor.

Camer. hort. Pisa rubra, Trago Phaselus (minor.)

PISA MAGNA, RVBRA, VARIEGATA.

Descr. Flos. Siliqua.

HOminem magnitudine multùm excedit hoc Pisi genus, *florem* fert purpureum in medio, & in latiori parte roseum, in superiore *siliquæ* magnæ, succulentæ, Pisa intus valdè magna, non rotunda, vt minora, sed angulosa, vel potiùs compressa, pulchri coloris, variegati ex rubedine & albedine, cortice, crasso vbi coquuntur, à Germanis magni fiunt in cibo.

Cortice.

Pisum quadratum. Ciceres.

Cam. hort. Pisa rubra, Italica, grandia, Phaseolus Trago. Tab. 20. & Hist. Pisum quadratum Plinii Fasel Erbsen. Trag. Hist. germ. Faselen. Diosc. lib. 2. cap. 99. φασίολος. Si quis etiam velit Ciceres non reluctabor. Idem in Hist. Lat. Phasioli, Faselen.

Paulus Phasiolos, Dolichos cognominat. Diosc. tamen si cognouisset Phasiolos Dolichos quoque Græcis cognominari, ex Theoph. vtique & aliis id indicare potuisset. Existimamus ergo Phasiolos esse eos, quos Germani Faselen vocant. Si quis tamen ad Cicera referat, cum eo minimè contenderim. Phasioli differunt maximè in eo à Piso maiori hortensi in geniculis, qui inter folia & ramulos visuntur non planè purpurei apparent, quod in nullo Pisorum genere deprehendas: flores non albi, vt in Pisis, sed in anteriore quidem sui parte rosei coloris, in posteriore verò purpuræ saturatæ: semina habent *rotundos angulos*: alia quidem spadicea: nam plura eorum sunt genera. Tragus pro Phaseolis exhibet figuram, quam pro Piso quoque ponit.

Lob. & Pena. Adu. Pisum angulosum hortorum, quadratum Plinii, semine ferrugineo, & rufo colore, videntur angulosa Plinii Pisa. Obs. *notatur*. An Pisum angulosum hortorum, sit quadratum Plinii? Pisum maius Dod. Perperàm Cicer arietinum Tragi. Hisp. *Aruejas*.

Lobel. non distinguit Pisa, vt Tragus, nec distinctè

stinctè de Pisis scribit. Figura, quam habet, est pagina sequenti pro Piso minore.

Lonicer. confundit hoc Pisi genus cum Phasiolo Italorum.

Dod. gall. Hujus Pisi mentionem facere videtur. Item de frument. & in fol. vbi figura cum inscriptione: *Pisi maioris alia icon.* Sed iam ostensum Dodonæum non exactè distinguere Pisa maiora.

Locus & Tempus. Pisa magna rubra variegata colimus in horto Ill. E.C. Montbelgardi, colunt etiam alij. Basileæ & Geneuæ vidi. Montbelgardi Iulio matura quidem, & Augusto adhuc florentia.

PISA MAIORA, ALBA.

Descriptio. Pisa alba maxima, Pisis vulgaribus sunt similia, *Flos.* flore nunc purpureo, nunc albo: *Semen.* semina quidem alba, non autè ita angulosa, siue compressa vt illa: maiora quàm sint Pisa comosa, nec ita rotunda.

Item. Fuchs. hist. Pisum alterum germ. Groß garten Erweissen. Item Ic. Pisum maius, Groß Erbs, Fuchs. non scribit an cultum intelligit: si illud curauit depingendum, quod suspicor, non placet quod in generali descriptione Pisi dicit, florem circa vmbilicum purpureum: non enim omnia Pisorum genera partem habent purpuream.

Pisum maius. Lob. & Pena Adu. Pisum vulgatius maius. germ. Erweissen / Angl. Pease Stock Erwitten. E quadam vrbe Pisa inter Assam & Olympum montes sita Pisum allatum, & dictum volunt, græcè λέκυθος quasi dicas oui vitellum; flore effigie Papilionis, albicante, sui medio purpureo: *Lob reprek.* quibusdam Germaniæ locis sponte germinant. An Lob. benè distinguat Pisa, iudicent lectores. Pisum maius album nihil habet in floris sui medio purpurei; optatum etiam annotatum locum Germaniæ vbi spontè prouenіat. Ic. Plant. Pisum vulg. maius.

Pisum Plinii. Dod. gall. *Pois ramiers*: gall. πίσον & λέκυθος, Pisum. Brabant. Groote Erwten / Roomsche Erwten / quibusdam Stock Erwten; hæc species verum Pisum descriptum à Plinio & Antiquis; in hist. frug. ostendit, non esse Faselum aut Dolichum. Flores purpurei: semina sicca, angulosa & cinerea [*gris.*] Figura, quam Dod. ponit, est Fuchsiana, nec mihi videtur bene describere, neque distinguere Pisa maiora: quanquam in Hist. gall. potissimùm tradere videatur, Pisa maiora, varia. Idem in Hist. lat. frug. & in fol. Nostri, inquit, vulgò Roemsche Erwten & Groote Erwten / aut Stock Erwiten appellant, ac Latinè Pisum Romanum, aut maius. Theophrastus & alii Veteres Græcè πίσον, Latinè Pisum. Plærique etiam λέκυθον, sed parum propriè. Lecythos siquidem *Lecythos.* non peculiare aliquod legumen, aut frugis genus, sed pulmentarium ex leguminum farinis est, vti Gal. lib. de Euchymia & Cacochymia testatur.

Dodon. err. *Hæc Dod.* cui flos candidus cum purpurea nota circa vmbelicum. Apparet Dodonæo non bene notas differentias maiorum Pisorum ex descriptione: pro maiore figuram habet Pisi minoris Lobelii, quanquam apud Lobelium etiam posita sit pro maiore: ea ponenda erat capite sequenti, vbi figura maioris Pisi non bene posita pro Piso minore. Addit præterea Dodonæus aliam figuram cum inscriptione: *Pisi maioris alia icon*, quæ conuenit cum Piso vario minore.

Tabern. err. Tab. icon. & Hist. Pisum minus 1. Klein Erbsen Quum Tab. compilator ponat suo more indistinctè figuram sub prædictis titulis sine descriptione, quò referam nescio, nisi hoc loco ponam.

Lonic. notatur. Lonicerus quoque huius Pisi meminit, non tamen describit, picturam tantùm ponit.

Matth. pluribus in locis de hoc agit. In com. in Diosc. cum mag. fig. Pisum maius. Pisum rotundo & candido semine: flore papilionis figura, circa vmbilicum purpureo. Idem in Ital. com. cum mag. figuris. *Piselli maggiori*, i.e. Pisa maiora: fructu albo, flore in quibusdam albo, in aliis purpureo. Item in Epit. cum add. Cam. Pisum, Græcis πίσον, Ital. *Pisello & Roso.* Alterum maius semine rotundo & candido. Flores vmbilico tenus purpurei & quandoque in vniuersum candidi. Tandem Hist. germ. Pisum maius flore cœruleo [leibfarb] aut albo: errant qui Cicer Arietinum volunt. Groß garten Erbeyssen. Nec Matth. videtur *Matth. reprek.* bene distinguere Pisa: maius semine candido, nihil habet purpurei in flore.

Locus & Tempus. Pisa alba maxima Basileæ, Geneuæ, Montbelgardique vidi Iulio matura, ea habemus in horto Ill. E.C.

PISVM ERECTIVS COMOSVM.

Descr. Erectius vulgari Piso, caule firmiore, crassiore, potissimùm parte superiore, striato, inani, suâ vi assurgit: ex interuallis foliorum alas, costâ mediâ, cui annectûtur, in tortiles capreolos abeunte, producês, sed nullo flore, nullo fructu, præterquam in summo caulis fastigio, quod floribus albis, numerosis, in orbem positis densè stipatur, quos siliquæ vulgato latiuo eadem radiatâ serie comantes, excipiunt, geminæ, aut tergeminæ eidem pediculo appensæ. Pisa *Siliqua.* continentes alba, latius vulgatis minora paulò, *Pisa.* orbiculata, ad aruensia accedentia: permistis pinnatis foliis, quàm in reliquo caule minoribus, radix fibrosa vt in cæteris.

Pisa atrocarpa. Camer. hort. Pisa atro-carpa. Compilator Tabern. Ic. & Hist. ponit figuram sine descriptione, hoc titulo: *Pisum proliferum.* Busch Erbsen.

Iconê Tabern. assumpsit C. Bauh. apud Matth. pro Piso maiore, quod non placet.

Trag. Pisorum genus Klotz Erweissen & Pfalt floribus albis. Dod. gall. Pisum 2. flores plærumque albi: fructus rotundus, etiam siccus. Dodonæus videtur innominato Trago, ex eo suum genus secundum facere: figura, quam ponit nomine Ochris ex Eruilia *Pois moyens & petits*, huic plantæ non conuenit, sed potius minori: An Pisum comosum, flores alterius coloris habeat, præterquam albi, nescio. Dodonæo non fuisse notum hoc Pisum, & noluisse citare Tragum, satis demonstrat omissum in postremis hoc Pisi genus

scriptis. Verùm alienis se ornare plumis, hoc ei commune.

Locus & tempus. Pisum, quod ramosum voco, antehac mihi non visum, Sturgardia missum, & à me in horto Principis plantatum, ad altitudinem hominis non excreuit, maturuit cum cæteris Iulio. Anno 1594. missa per D.D. Schwartz / cum hac inscriptione: Pisa magna, quorum plures siliquæ vno pediculo, seu caudice continentur. Sata Aprili floruerunt Iunio

PISA SINE TVNICIS DVRIORIBVS IN SILIQVA MAGNA alba.

Desc. Pisum album ramosum in magnam altitudinem excrescit, siliquæ albæ magnæ, sine duriori tunicâ, totæ mandi possunt. In cæteris vulgari Piso correspondet.

Cam.hort. Pisa leptoloba, quæ simul cum folliculis comeduntur, cuiusmodi Lobel. memorat è Vilda Lituaniæ oppido allata.

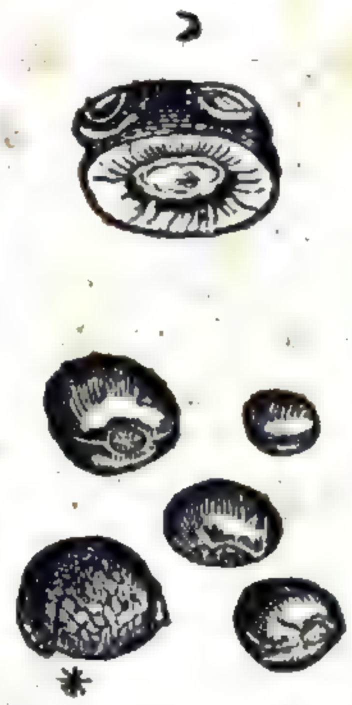
Locus. Habui ego in Sulz vrbe Alsatiæ ex horto nobilis viri à Pfaffenlap munere vxoris eius Claræ à Rinack, quæ in horto Ill. E.C. sata prouenerunt Montbelgardi sæpiùs, ac aliis in hortis.

Vires & vsus. De Piso maiore anguloso, aliàs sordido, agens Dod. has ei facultates assignat. Pisum veluti Hipp. tradit, minùs Fabis inflat, per aluum autem magis secedit. Galenus, Pisa cum Fabis totâ substantiâ quandam habent, inquit, similitudinem, eodemque cum Fabis modo sumuntur: his duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non ęquè ac Fabę sunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoque segniùs quàm illæ per aluum secedunt. Idé de Piso minore, colore luteo subinde virente: Facultate & viribus Pisum istud Faselo simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui sunt succi: multùm ac parùm nutriunt: facilè ac difficilè concoquuntur: tardè & citò descendunt: flatulenta sunt ac flatûs expertia, veluti Galenus lib. de aliment. facult. de his, & Faselis scriptum reliquit. Mart. Rulandus in Balnear. lib.1. classe 3. cap.1. ad scabiem, lepram, vlcera, & omnia cutis vitia, balneo vtitur sæpiùs experto, ex Pisis cum foliis Quercûs in aqua fluuiali decoctis. Idem eiusdem operis lib.1. classe 3. cap.4. ad achoras, ℞. Pisor. Miiii. decoq. in s.q. aquæ: horum iuri admiscetur tantundem lixiuii fortis, & facta ebullitione reseruetur vsui. Caput eo lauetur quotidie ante cibum, & mox siccetur. Sunt, qui scribunt, autore Matthiolo, Pisorum iure hausto purgari puerperas, & lactis copiâ augeri, auriginosos sanari, & aquæ intercuti succurri. Sed procul dubio decipiuntur, quòd hęc haud possit præstare, quòd refrigeret & siccet. Verùm errandi ansam cæteris præbuit Tragus, quippe qui perperam putarit Pisum Cicer esse arietinum. Errorem hunc debent diligenter vitare, qui suis puerperis Pisorum ius propinant: quin etiam iis, qui sumpserunt purgatiuum medicamentum extergendi ventriculi gratia. Nulla enim Pisis inest abstersoria facultas, vt docet Galenus. Idcirco Pisa dimittantur (inquit Saxon.) & in eorum locum Cicer, Faba, Lupini, aliaque id genus abstersoria addant Poloni in balneis ad Plicam tollendam. *Trag. repr.* In Germania, teste Trago, nullum in culinis frequentius legumen habetur Pisis, tam diuitibus, quàm pauperibus familiare: cum radice Petroselini decoctum, in cibo puerperis vtilissimum est: nam eo iure per vrinam superflua multa purgantur, præsertim si decoctioni Macis & Rosmatini quid adiiciatur. Adfert quoque lactis copiam, vnde facilè colligi potest, Pisa, boni [vt vocant] nutrimenti esse. Breuiter citra periculum in omnibus ferè morbis iure decocti vti possumus, neque hîc curo, quid alii asseuerent, aut negent. Horstius ad dysenteriam pestilentialem scribit Pisa [Erbsen] nocua: cæterùm, inquit Schola Salernitana de Pisis,

Sunt inflatiua cum pellibus atque nociua,
Pellibus ablatis, sunt bona Pisa satis.

Nota. Turnerus tandem omnibus, quotquot ventriculum, aut lienem habent flatibus obnoxium, nimium Pisorum vsum, quacunque ratione præpaparatorum esse fugiendum suadet, nisi addatur Anisum, aut Cyminum, aut Mentha, aut aliud aliquid ἄλυσιν. Coqui igitur puluerem Menthæ pulti Pisorum addant.

PISVM GVINEÆ ALBVM, siue Cicer.

Descriptio. Ex his alia, Ciceribus & Pisis nostratibus paria, alia maiora, omnia ex rotundo nonnihil oblóga, læui nitidaque superficie, vnicolori, flauescente, nisi quòd germen album, zonulâque modò obliqua, modò, recta, latior, nunc angustior dilutiùs flauescit. Sapor idem qui nostratibus Pisis, quemadmodum & consistentia.

Idem Pisum adhuc siliquæ suæ inclusum dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Wirtembergica. Magnitudinem siliquæ, quæ minus Pisum continet, sua proportionali magnitudine docet pictura. Maiores habet Ill. Principissa. Cæterùm singula siliqua singula continet Pisa. Siliqua autem non dura est, sed qualis ferè cæterarum, per ambitum compressior, & velut cristata, colore extrinsecus ex ruffo & flauo mixto & variegato: *Phaseoli Guinea. Cicera Indici.* extrinsecus scabra, intus læuis. Ista Pisa misit Cl. Paludanus Ill. C. prædictæ, nomine Phaseoli Guineæ, nobis verò anno 1598. titulo, Cicerum Indicorum.

Tertius lobus (inquit Clus. Exot. lib.3. cap.16.) paucis ab hinc annis ex Guinea inferri cœpit ab Hollandis & Zelandis, qui exercendi mercimonii gratiâ illuc commeant: Illum autem Ciceris genus esse arbitratur Clusius, eam ob causam Cicer Nigritarum appellabat. A variis porrò ipsi communicabatur, à Cl. V. Paludano videlicet, Wilhelmo Parduyn, & Francisco Pennino. Erant autem hi lobi parui, femuncialem magnitudinem

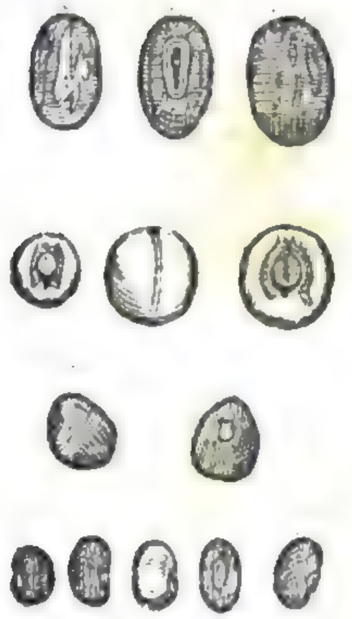
non

non excedentes, tumidi: mucrone, hami penè instar, incuruo: rugosi foris, & ex spadicco fusci coloris, internè candicantis, & læues: eos vnicum semen continere obseruabat, quasi orbiculare, minoris Pisi modo, non vnius tamen coloris, nam vel prorsus album, vel omninò nigrum, vel rubens, vel interdum etiam ποικίλον, ex albo & rubro variè distinctum.

Pis. Clusii.

PISVM BRASILIANVM FLAVESCENS area fusca germen cingente.

Descriptio.

Piso Guineæ persimile, magnitudine par, aut etiam maius, itidem ex rotundo oblongum, cortice flauescēte: verùm Brasiliano huic germē candidum maius est, figura ouata, cuius circumscriptionē cingit vndique area latiuscula coloris fusci. A germinis verò parte vna per vniuersum fructûs ambitum zona quædam candicans apparet, manifestum diuisi Pisi, sicut nostratis, argumentum.

Phaseolus Brasilian. Cicer Indicum.

Phasioli Brasiliani nomine misit D. Paludanus ad Ill. E. Comitissam, ex cuius ego dono habui. Idem misit anno 1598. nomine Ciceris Indici.

PISVM BRASILIANVM PHOENICEVM & nigrum.

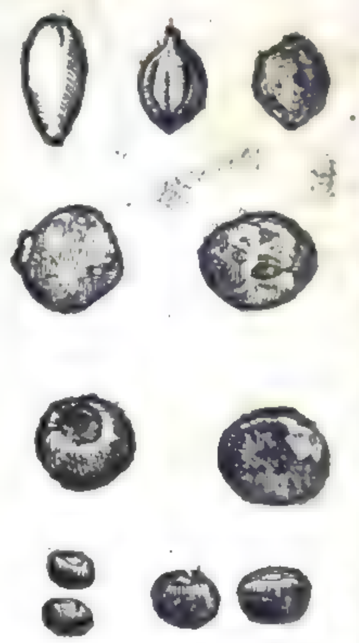
Descriptio.

A Cl. Paludano hoc nobis est, Ciceris Indici nomine: Piso Brasiliano magnitudine suppar, Ciceri æquale, aliàs ferè phœniceo, aliàs nigricante læuore conspicuum, non tamen rotundum, sed angulosum: hilo candido, fusca area circumsepto, à quo vtrinque elauata quædam extenditur costa, fructui concolor. Hoc idem nobis missum Stutgardia, per Ill. nostram Principissam D. Sibillam Anhaltinam, Ducissam Wirtemberg. & per hortulanum Ill. C. W. pro Faba Ægyptia duorum colorum: phœnicei, & nigri. Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio anno 1605. attulit coloris phœnicei & rubri, integra in aquam fundum petierunt: dentibus facilè confringuntur: nucleus albus in duas partes finditur: sapor nostrorum Pisorum.

Faba Ægyptia.

Eicon cum praced. habetur.

PISVM INDICVM VARIEgatum.

Magnitudine nostrum Pisum maius variegatum æquat, verùm rotundius paullò est, colore ex rubro & albo variegato, alba maximè area circa vmbilicum existente: qui magnus satis ac penè fuscus. cuius partem oppositam rubram striæ albæ percurrunt.

Color.

Eicon eadem cum ea quæ lib. III. cap. LII.

PISVM INDICVM QVODDAM rotundum, fuscum.

Iam descripto Piso paullò maius est, orbiculaculatus, & à perfecta rotunditate non ita multùm abscedens: colore obscuriore, & propè fusco, obscurè maculatum, summotenus area albicante insignitum. Visus ac depictus apud clementissimam meam Ducissam Wirtemb.

Color.

PISVM INDICVM MAIVS NIGRVM

Pisi Indici magni genus ab Ill. Ducissa Wirtembergica datum, Piso vulgato duplo maius est, penè orbiculatum, nigrum, parte quà vmbilicus est, compressa, per cuius medium costa clarior descendit.

PISVM INDICVM VMBILICO eminente.

Pisum Indicum quoddam esse facies arguit & figura: cicere paulò maius est, sed orbiculatus, coloris pulli obsoleti, maculis subcinereis, aut candicantibus distinctum. Vmbilicus parte superiori eminet, quod in aliis Pisis non obseruatur. Etiam huius vsuram & picturam impertiuit Ill. Cels. Wirtembergica. Huius vt & trium immediatè præcedentium Icones habentur antè, sub titulo, *Pisum Brasilianum flauescens*, &c. Et *Pisum indic. variegatum.*

PISA INDICA FOLIIS LONGIVSCVLIS

Pisi Indici pictura ex viua planta à nobis exprimitur. Hoc neque Pisorum cæterorum, nec etiam Phasiolorum modo excrescit, sed folia profert multa, terna, longiuscula, magna & parua, ex longis pediculis hærentia: Flosculi muni-

miiuxta foliorũ principia: ſapor manifeſtus nullus.

Piſa Indica anno 1608. ſata' Italia menſe Iunio erant, qualia icone in præſens exprimimus.

LATHYRVS SIVE CICERcula in genere.

CAP. IX.

Folia. Caulis. Vermes.

LEguminũ folia, vt ſcribit Theoph. alia oblongiora ſunt, vt Lathyri [ciccerculæ,] caulis verò humi procidens. Huic & vermes innaſcuntur, quum priuſquam fuerint reſiccatæ dies interim feruidi acceſſerint.

Subſtantia. Locus.

Lathyrus (cicercula) inquit Gal. ſubſtantiâ quidem Ochris [Erulis] & Phaſelis eſt aſſimilis. Vtuntur autem his, vt plurimùm in noſtra Aſia ruſtici, & potiſſimùm in Myſia & Phrygia, non modò quemadmodum in Alexandria, & aliis plæriſque vrbibus, Ochris [Eruilis,] & Phaſelis, ſed etiam, vt phacoptiſſanã parantes. Succum autem habent Phaſelis & Ochris [Eruilis] facultatibus quidem conſimilem, ſed conſiſtentia craſſiorem. Ob eamque ipſam cauſam plùs aliquantò, quàm illa nutriunt. Aracos ſemen eſt Lathyro [cicerculæ] ſemini conſimile, fueruntque nonnulli, qui putarũt ipſum non eſſe generis à Lathyro (cicercula) diuerſi, quandoquidem & vſus ipſius, & facultas Lathyri (cicerculę) facultati eſt adſimilis, niſi quòd Araci duriores. Sunt quoque qui Phaſelũ eundẽ cum Lathyro [cicercula] eſſe dicant: alii ipſius ſpeciem. Diocles Ochri [Eruiliæ] & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri [cicerculæ] nomẽ prætermittit. Dicere quis poſſit Ochros, Lathyros, Phaſelos, vnũ eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. Eſt & cicercula, autore Plinio, minuti ciceris, inæqualis, angulosi, velut Piſum. Cicercula etiamnũ magis in aluo proficit. Cicercula, ait Columella, quæ Piſo ſimilis eſt, menſe Ianuario, aut Februario ſeri debet, læto ſolo, cæloque humido.

Lathyri non meminit Diocles niſi nomine Ochri.

Cicercula. Cicer. Lathyrus. Plinius err.

Cicerculam, inquit Cornarius, Columellæ Plinius quaſi tertiam ciceris ſpeciem recenſet, quòd illi ſuum eſſe ſinimus. Nam re vera cicercula eſt, quæ λάθυρος Græcis dicitur: cicerculam inſuper cicer dixit, & duas res diuerſas confudit.

Cæterùm, *cicercula* diminutiuum videtur à *cicera*, non *cicere*, alioqui diceretur *cicerculum*.

* * * *

* *

LATHYRI MAIORIS SPECIES flore rubente, & albido minore, dumetorum, ſiue germanicum.

Deſcriptio.

GErmanicæ Lathyro longiſſima ſunt flagella, ad cubitos aliquot porrecta, angulosa, & membranulis aucta, in varios ramos diuiſa: *folia* ex pediculis palmo longioribus, longa, venoſa, & acuta, bina iuncta pediculo, inter vtrumque in capreolos abeunte, proxima fulcra amplexuros, *flores* longis hęrent pediculis, Piſorum æmuli, rubentes, minores quàm Narbonenſis Lathyri: *ſiliquæ* rubræ, anguſtæ, penè rotundæ, grana continent minora quàm Viciæ ſatiuæ, quædam oblonga in Lathyride, ſiue cataputia minore, nigricantia, rugoſa nonnihil & maculoſa. *Hilus* mediam partem ſeminis occupat: *ſapor* leguminoſus: *radix* ſubeſt perennis, longa, digito craſſior, ſingulis annis germinans. Eadem eſt, ni fallor, quam reperi, colore partim albo, ac nonnihil ex luteo pallido.

Folia. Flores. Semen.

Trag. in hiſt. lat. pingit ſub titulo Rötchern/ non tamen benè ſimpliciter ponitur, videtur enim tradi ab illo in hiſt. germ. ſub titulo Piſi ſilu. wilde Böchern & Vogels wickhen, breuiter nimis deſcribens, dicit: Recentiores legumen, quod nos Piſum Græcorum interpretati ſumus, Eruum & Orobum non ſine errore nuncupant.

Orobum.

Apud Fuchſium eadem icon eſt ſub his nominibus Erui ruffi, & ſiluestris Orobi, gall. *Veſſe noire*, *Ers*. Ex deſcriptione autem Fuchſii, quæ ferè nulla, non poſſum indicare quam intelligat plantam, non diſtinguit ſuum ſatiuum Eruum à ſiluestri, niſi colore ſeminis. *Icon*, quam ex Fuchſio repræſentamus, benè conuenit cum noſtro Lathyro germanico, à nobis iam deſcripto.

Icon.

Mochum.

An Eruum Gulandini, quod *Mochum* in Italia nuncupari ſentit? ſed plantam, quam Matth. pro Eruo ex Fuchſio ſupponit, Mochum eſſe pernegat. *Mochum* Eruum eſſe verè dicit Matth. interim tamen Mochum ignotam ſibi plantam ſtatuit, quando non Mochum, ſed vagam aliam ſtirpem pro Eruo picturâ exprimit.

Apud Cordum in Hiſt. non benè ponitur icon ex Trago, pro Phaſeolo ipſius Cordi.

Herbum. Locus.

Eruum officinis, inquit Matthiolus, Orobus Græcis, vulgò *Mocho*, Arabibus *Herbum*, *Keiſene*, ſiue *Kerſene*, Italis *Erno*, Germ. Eruen, Hiſp. *Ieruos*, Gall. *Ers*. Eruum frequentiſſimum in Hetruria naſcitur, ac ſeritur. Figura Matth. non malè conuenit cum Lathyro magno, flore minore germanico, vel cum Lathyro maiore anguſtifolio flore maiore. An deſcriptio competat Iconi conſiderandum. In poſtremis com. ſuam omiſit effigiem, relinquens verba, quæ poſuerat, & aliam ſurrogans nomine Climeni latiore folio.

Dodon.

Dodon. vocat Lathyrum siluestrem, floribus rubentibus, negatque esse Eruum quod perperam plerique aliquando crediderint. *Loniceri* descriptio non placet, videturque Lathyri species confundere, dicens: Kichern, Græcis Lathyros, Latinis cicercula, aut Pisum Græcorum.

An Lobel. & Penæ sit Cicercula altera considerandum: an Phaselolus Diosc. Nonnulli Phaseolum suspicati sunt. Ego, vt verum fatear, Lobelium non intelligo, hæc descriptio videtur posse conuenire cum Lathyro Narbonensi, nec demonstrat qua in re differat à sua Lathyride Narbonensi quam negligenter describit, non demonstrans flores.

Lob. [illegible]

An Camer. horti, Lathyrus siluestris alius angustifolius, de quo sub Lathyro maiori flore.

Hist. Lugd. Lathyrus satiuus angustifolius, quem Erui nomine depinxerat Matth. priore commentariorum in Dioscoridem editione, id est, in hoc genere, quod latioribus est foliis Matth. Clymenum esse vult, Cord. Eruum satiuum, Trag. Pisum Græcorum. Et Lathyrus silu. Dodon. Eruum satiuum Fuchsii: flores rubescunt: semen vt in Lathyro satiuo cópressum, inequales habet angulos, verùm minus est, & durius, & colore in atrum degenerante. Malè assumpsit Hist. Lugd. pro suo Lathyro iconem Matthioli, cui non sunt siliquæ latæ: absque iudicio præterea dicit Lathyrum siluestrem Dodonæi esse Eruum satiuum Fuchsii. Pisum Græcorum Tragi non est Clymenum Matthioli, sed Lathyrus anguloso semine, cuius figuram non habet Tragus.

Clymenum Pisum Græcorum.

Hist. Lugd. notatur.

Clus. in Pannon. Clymenum Matth. siue Lathyris Dodonæi, vel Eruum satiuum Cordi. Item Hist. Lathyrus silu. Dodon. Clymenum Matth. Eius duo genera latifolium & angustifolium. Lathyrus Dodonæi, nostro quidem iudicio, diuersa est à clymeno Matthioli, quamuis eius sit species. Eruum satiuum Cordo esse non potest, diuersum indicante ipsa voce satiuum. Icon quidem, quæ apposita est Cordi Phasiolo, est eius plantæ, quam intelligit Clusius pro Lathyro Dodonæi, ni fallor, quamquam icon in post. Hist. Exot. non sit huius Lathyri, sed clymeni Matth. Lathyrus igitur angustifolius Clusii, est noster germanicus, de quo hoc loco agimus.

Duo genera Clus. retinetur.

Eruilium, Cæsalp. loquitur, quod vulgò *Rubiliam* vocant, tanquam Piseolus siluestris est: venduntur que eius grana recentia, aliquando pro Piseolis: deprehenduntur autem, quoniam decoctione rufescunt, & duriores permanent: cùm perfecta sunt nigra redduntur, sed decorticata, pallida sunt: grandior eorum siliqua: folio constat bipartito, angusto, digitali fermè longitudine, medio capreolo, flore purpureo, qui geminus in longo pediculo est: caules fert Piseolo similes: oritur sponte inter segetes. Quoddam genus in siluis nascitur, pluribus in eodem pediculo floribus, roseis: siliquis tenuibus, nigris. Plinius modò Eruilium, modò Eruiliam vocat. Theodorus Eruilium vertit id, quod Theophrasto Ochros vocatur, quamuis aliquando ciceram vertat, quasi putauerit idem esse, Eruilium, & ciceram, & Ochrum. De Ochro Theoph. & Gal. De cicera mentio est apud Columellam, qui pabuli potius generibus, quàm leguminibus eam adnumerari testantur: nam bubus datur Erui modo. *Hæc Cæsalp.* Sed, vt verum fatear, nondum asserere possum de quibus plantis scribat. Lectores igitur considerent, an fortè intelligat Lathyrum nostrum maiorem germ. & Narbonensem.

Eruilium. Rubilia.

Folium.

Caulis. Locus.

Cæsalp. confusus.

Erulia, autore Anguill. hodie & Antiquis dicta ὤχρος. Hodie in Italia Bononiensibus *Rouioti*, Patauii *Erbeggia*. Ast perquirendum quæ planta dicatur Bononiensibus *Rouioti*, & Patauii *Erbeggia*, & an conueniat nostro Lathyro magno, Germ. vel Narbonensi.

Lathyri maioris speciem flore rubente Montbelgardi habui in horto Ill. E. C. à me satam: prouenit copiosè in dumetis inter *Chastenoy* & lapidem limitum Montb. viâ versus *Charmont*, & in monte vitium *la Chaux*: aues semina perquirunt & siliquas perforant, vt ea deuorent: abundat etiam circa Beffordiæ castellum in sepibus, præterea inter *Mendiere* & *L'Isle*. Inueni aliquando vno miliari à Basilea prope Brenzach in monte Marchionum Badensium mense Augusto cum siliquis & floribus prope *Mortmont* in vitium colle, quem defecunt, abundabat mense Augusto siliquis ferè maturis in dumetis. Inter Colmariam & Polaueiler anno 1595. 9. Iulii. Prope *Thann* mense Augusto obseruaui cum flore suo rubente eodem anno: Iulii 4. inter Colmariam & Slestadium obseruaui Lathyri magni speciem à præcedente non differentem, quod adhuc animaduerterim, nisi florum colore albo: cæterùm in aruis & inter dumeta prouenit, inquit Fuchs. Læto, ait Dodon. pinguique agro circa eorundem margines prope sepes, dumos, ac senticeta enascitur, quæ capreolo suo apprehendens conscendit & superat.

Locus Tempus.

LATHYRVS MAIOR LATIfolia, flore maiore purpureo, ciosior.

NOstrati siue german. Lathyro omnibus partibus speciosior, membraneis alis, venosis, secundum caules prolixos aptis: *folia* bina, neruosa, rigidiora, in obtusum mucronem desinentia, vncia circitèr lata, pediculo membraneo in cirros facessente adnectuntur: *flores* singulari appendice, dodrantali interdum, nituntur, multi iuncti, magni, purpurei, & colore grato, quos sequuntur *siliquæ*, vncias tres longæ, aut etiam maiores, vix semunciam latæ, nonnihil compressæ.

Folia.

Flores.

Siliquæ.

Matthiolo in Diosc. clymenum dicitur, licèt quæ planta sit clymenum in Italia nondum potuerit inuestigare; proponit tamen figuram plantæ, quam D. Cortusus ei misit, quæ satis repræsentare videtur Lathyrum maiorem, latifoliam, absque tamen vlla descriptione.

Clymenum.

Lathyris Narbonensis (aiunt Lobel. & Pena Adu.) latiore folio, valde verisimile est, à Lathyridis cataputiæ granis, quæ Orobinis similia Diosc. dicit, nomen factum. In Narbonensi agro fre-

Cataputiæ granis.

quentior erumpit ea, cui latiora, supernè acuta, bina, neruosa, per interualla oriuntur folia, situ & æmulatione auricularū lepusculi arrectarum, aut Bupleuri Herbariorum. Item Obl. Lathyris Narbonensis latiore folio, Anglis Eichelinge/ clymenum Matthioli, Eruum satiuum Cordi, Pisum Græcorum Tragi, Adu. 398. Ic. Plant. Lathyrus latiore folio. Figura Lobelii meliùs conuenit cum Lathyro maiore, angustiore folio. Pisum Græcorum Tragi, quod descriptionem attinet, differt à Lathyro Narbonensi, vti etiam figura Lathyri germanici. Eruum Cordi satiuum, est Lathyrus satiua, non clymenum Matthioli, nec Pisum Græcorum Tragi, quod antè monuimus. Lobel. nimis obiter hanc plantam describit, nec demonstrauit discrimen inter hanc & Lathyridem suam, & cicerculam secundam. Nec placet quòd Lathyridem hanc, non potiùs Lathyrum vocet: Lathyris enim dicitur de cataputia minore officinarum.

Lobel. notantur.

An Thalio Lathyrus silu. maior, seu purpureus, caulibus quadratis. Hist. Lugd. Lathyrus satiuus latifolius: Clymenum Matthioli. Camer. horti, Lathyrus silu. latifolius, Clymenum Matth. flos dilutè rubellus, imprimis elegans est. Planta ipsis pedamentis fulta, satis altè surgit, ideoque topiario operi commoda est. Clus. Pannon. clymenum Matth. siue Lathyrus Dodonæi. Item hist. Lathyrus silu. Dod. clymenum Matth. duo genera, vnum latifolium. Sed diximus antè Lathyrum silu. Dod. diuersum à clymeno Matth. Icon ab eo proposita, eadem est cum Lobeliana. Verùm per genus Lathyri latifolii ego intelligo clymenum Matthioli.

Camerar. *Clusius.*

Scribit Pona in descript. montis Baldi, Eruum satiuum Cordi, Pisum Græcorum Trago. Matthiolus pro clymeno pingit, nos autem dicimus tres diuersas plantas.

Casp. Bauh. apud Matth. clymenum Matth. Lathyrus, siue cicercula Dod. Lathyrus latifolius silu. Lugd. cicercula Cæsalpino. Ego aliter quàm frater C. Bauh. sentio: separo enim Dodonæi Lathyrum à clymeno Matthioli. Cicercula Cæsalpini esse non potest, quod satis demonstrat descriptio: tribuit enim ei siliquam latam & breuem, semen album, quæ non competunt clymeno Matthioli.

Clymenum Matth. *C. Bauh. not.*

Locus & Tempus. Lathyrus maior, purpureus, repertus à nobis verno tempore in itinere Monspelio versus Peronas in sepibus, inter Valentiam & Viennam in agris. Florentem insuper vidi Argentinæ in horto D. Friderici Meieri Iulio, & Augusto, & Septembri. Iac. Gargilius Scotus misit mihi ex Anglia eam, cui latiora folia, cum hac inscriptione: *cicercula purpurea maxima Anglica.*

LATHYRVS MAIOR NARbonensis angustifolius.

Locus

HAnc Lathyri speciem cum longioribus & angustioribus foliis, Monspelii obseruaui, vnde etiam similem attulit Gen. Cherlerus p. m. *Folia* huic sunt bina cum capreolo in medio bifido, vt in latifolio, folia ad originem pediculi foliati & laciniati quaterna, quorum duo maiora, & alia minora duo, quæ minùs fœliciter in nostra icone expressa: *flores* magni, ex longo pediculo, latifolio similes figura, & flore purpureo.

Descriptio. *Icon.* *Flores.*

Camer. horti, *Lathyrus alius angustifolius* à priore tantùm hac notâ discrepans, & facillimè Hiemis sæuitiam tolerans.

LATHYRI SPECIES LVTEA.

Locus & tempus.

LAthyri quædam species nobis visa fuit primùm anno 1608. florens Iulio in horto D. Friderici Meieri, cuius semen ei missum fuerat pro segetum semine. Similis alioqui Lathyro silu. Narbonensium flore rubente, vel albo, folia enim habet bina, longa, ex quorum medio capreolus in aliquot partes supernè diuisus prosilit, flosculus luteus diuersus à nostrate Lathyro siluestri luteo dumetorum, cui flores sunt simul in vno pediculo iuncti: folia etiam sunt minora, & tota planta multò maior, ramosiorque, quatenus hucusque obseruare potuimus.

Semen segetum. *Flores. Folia.*

LATHYRVS LVTEVS SILV. DVmetorum.

Descr. Radix.

EX radice repente, angulosis fistulosisque flagellis latè se propagat, infirmis tamen & humi prouolutis, ni sustineatur bicubitalibus & altioribus: *folia* quædam calamos pinnatis alis amplectuntur, alia extremis adnatorum insident, bina, opposita, vt Lathyro siliquâ hirsutâ, vel cicerculæ, breuiora, inter quæ tortiles capreoli enascuntur: *flores* cæteris Lathyris similes, ex longis pediculis parui, lutei: siliquæ succedunt glabræ, quæ maturæ, nigræ, striatæ, interdum nonnihil incuruæ. Semina parua sex, vel septem, penè rotunda, lucida, non variegata

Folia. *Flores.* *Semina.*

riegata, sublutea.

De hoc Dodon. agit in Hist. dicens: Terræ glandibus simile quoddam legumen. Huius meminit & Tragus Hist. germ. vocans wild Fechern mit gälen blumen. Et Hist. lat. nomine Pisi silv. Græcorum flore luteo & vogels wicken Advers. Aracum appellant, & Ciceram luteo flore: & Ochræ vicium quorundam.

Pisum silv. Aracus. Cicera. Ochra Vicium Aphaca species. Vicia. Compil. error.

Thalio in Harcynia, dicitur Lathyrus silv. floribus luteis.

A Gesnero de coll. stirp. fit Aphacæ, vel viciæ, aut potiùs Orobi species, floribus flauis.

Tab. Ic. & Hist. viciam appellat, Gelwicken/ Eius. Vicia, Gall. vesse. Belg. vitsen. Magno sanè errore Lathyro luteo Compilator accommodat nomina Viciæ simpliciter dictæ: denominati non describunt.

Arachi.

An Cæsalp. hunc intelligit, quando ita scribit: Aracus exilis est planta, dodrantis altitudine: foliis Ciceculæ: flores fert luteos: siliquas longiores, tenuiores, rotundas, & nigras, in quibus semina rotunda, nigra & scabra: oritur inter segetes, gracili solo.

Locus.

Aratus, inquit Theophrastus, in Lente nascitur: semen scabrum & durum. Galenus idem testatur ex Lente, inquit, degenerat: semen ineptum cibis, alibi inquit. Quod Aracon vocatur in Asia siluestre quoddam rotundum, at durum, Eruoque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod seligentes proiiciunt. Alibi Aracus ab eodem vocatur, semen Lathyro simile, adeò vt multi putarint, ab eo nequaquam genere diuersum esse, quandoquidem & vsus ipsius omnis, & facultas Lathyri facultati similis est: nisi quòd Araci duriores sunt, minusque facilè elixantur, & ideò concoctu difficiliores. *Hæc Cæsalpinus*, ex quibus pauca quædam conueniunt cum nostro Lathyro luteo.

Locus & tempus.

Lathyrus flore luteo Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirtemb. sponte & plantata florens Iulio: passim etiam circa sepes, & in pratis, vt in ferarum horto E. C. flores adhuc Augusto cum siliquis. Obseruaui copiosam circa Beffordiam, Basileæ mense Aprili & Maio, ac Iunio extra portam lapideam. Lugduni *au bois de la bonne Allemande* florens Martio, cum radice nodosa. Geneuæ in pratis, sicut & Monspelii. Quidam volunt Erui genus, quidam Cicerculam silv. Fuchsius præceptor meus, cùm apud illum essem, Lathyrum. Frater Casp. attulit Patauio nomine ciceris Latinorum. Passim, inquit Thalius, locis cæduis ac pratensibus prouenire intuitus sum.

LATHYRVS SILIQVA hirsutâ.

Descr.

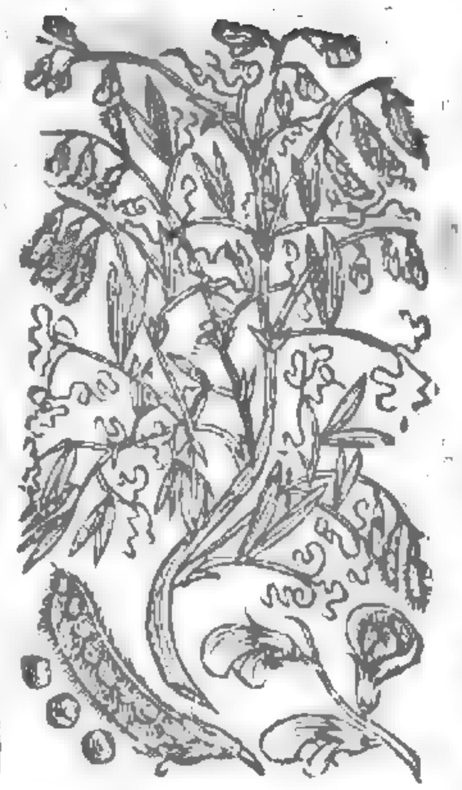
RAdice est singulari, tenui, annua: angulosi *caules*, cubito longiores sunt: *folia* bina Lathyri eius, quæ flore albo, & rubro est: at *florum* purpurascentium pediculi longi sunt, sesquipalmares aliquando, licèt & vix palmares interdum existant, in quorum fastigiis plures dispositi flores, qui delapsi siliquas relinquunt, longiores, quàm in Lathyro flore albo, rubróue, angustioresque, verùm breuiores & latiores, quàm in maiore germanico, sescunciam ferè longas, nõ totam semunciam latas, hirsutas, asperas: *semina* comprehendentes maioris germanici seminibus similia, minora, russa, vel nigricantia, rotunda, superficie crispâ.

Flores.

Semina.

Alia descript.

Dodon. suum Aracum sic describit: Similis

Lathyro Aracus est, caule enim, foliisque, eum omninò refert: flores habet ex rubra purpura in puniceũ inclinantes, siliquas paulò minores atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora, duroraque, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis, quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Gal. lib. de Alim. facult. ἄρακον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini Ciceram nominant.

Aracus. Aracus, Cicera.

An Anguill. Aracos & Aracis. In Italia Mocho, in Græcia hodie Araca?

An Adv. Aracus, aut cicera. Quamvis, inquiunt, distinxerit Galenus Aracum citra aspirationem scribendum, ab Aracho aspiratione scribi solito, vitiumque & exitium quoddam istud posterius Lentium & aliorum leguminum dixerit: tamen vtrumque videtur ab indole sui cognati leguminis quasi in spurium abiisse. Est enim prorsum cognatus & similis, fortassis idem ille Aracus, quem quidam cicerculam alteram volunt: nec abs re, cùm eius grana sordidiùs nigricantia inter Pisa, Orobos, & Vicias pullulent, à quibus videntur degenerasse. Quod idem Columella affirmare videtur, quando nihil sapore, sed tantùm colore à cicercula dissidere, eóque *cicera* vocari asserit. Tandem Obs. & Ic. Plant. Aracus, aut cicera, Ital. *Mocho*, Adu. 398.

An hist. Lugd. cicera, cuius icon ex Lobelio proponitur, descriptio autem ex Dodonæi Arace siue cicera. Verùm nos dubitamus an Lob. eandem intelligat plantam.

Locus. Tempus.

Lathyrum siliquâ hirsutâ reperi in agris *Charmont*, necnon versus *Chastenoy* circa agrorum limites: item versus *Audincourt* florentem Iulio & semine maturo Augusto. Transtuli in hortum Montb. Ill. C. Wirtemb. vbi in magnam excrescit altitudinem. Lugduni quoque vidi. Frater C. Bauh. obseruauit Basileæ. Hunc etiam conspexi, ni fallor, florentem Geneuæ Maio & Iunio. In ducatu Wirtemb. propè fontem admirabilem Augusto, & in horto Friderici Meier Argentinæ.

LATHYRI SPECIES QVÆ ERVILIA SILVESTRIS Dodonæi.

Descr.

ANgulosos, aliarum Lathyrorum instar, *caules* profert cubitales & bicubitales, quibus, nullo intercedente pediculo, amplexicaulia ad-

Folia.

nascuntur *folia*, oblonga, modò simplicia, modò in capreolos abeuntia, non rarò non tantùm in hos degenerantia, nouam foliorum sobolem è lateribus, aut mucrone, iucundo naturæ lusu, parientia: *flores* ex foliorum sinu prodeuntes, singulares, & breuibus pediculis hærentes: *siliqua* vncias duas longæ, semunciam latiores, secundum longitudinem pinnatæ, quibus quina, sena, plùs minùs continentur *Pisa* melina, & obscurâ quadam flauedine, non exactè rotunda, sed ex mutuo compressu vtrinque sessilia, lineâ quadam albicante media longitudine prædita: magnitudine Pisi albi vulgaris, cum quo magna similitudo: idem quoque sapor.

Flores.

Aracus niger. Matth. mis.

Matth. in Diosc. cum magnis figuris Latin. & Italicis, *Aracus niger*. Planta, cuius imaginem expressimus, Arachum secundo loco à Galeno descriptum, & Theophrasti per omnia refert. Matthiolus suo more proponit solùm iconẽ sine descriptione: ea icon accedit ad Eruiliam siluestrem Dod. non tamen placet flores ex longis pediculis plures pingi: in Epitome dicit caulem subasperũ, siliquas Pisi minores, in quibus semen asperum, rotundum, pullo colore, quæ non respondẽt nostræ plantæ. Cam. & C. Bauh. alias icones habẽt, in quibus flores meliùs dispositi & appicti: considerent lectores, an in descriptione epitomes Matth. non idem eueniat quod in figura, nempe mixtam, & confusam ex duabus plantis.

Eruilia. silu.

Dodon. gall. dicitur Eruilia silu. *Pois sauuage* flores albi, siliquæ rotundæ, semen rotundum: Pisis simile, minus, amarum, viride, durum admodum siccum. Herbarii serunt in hortis. Pisorum quarta species videtur, Pisorum siluestris species nominatim ea, quæ Eruilia syluestris Hermolao Barbaro dicitur. Eidem de frum. Eruiliæ silu. siliquæ Lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina, Eruiliis minora, & duriora; colore sublutea, sapore subinde subamara. Rarum & peregrinum legumen, quodque à studiosis herbarum tantùm ac rarò quidem in hortis seritur. Eruiliam, siue Ochron siluestrem appellauimus alio destituti nomine. A veritate recessit Matthiolus, qui legumen istud Aracum & quidem nigrum fecit, plus huic similitudinis cum legitimo Eruo est. Item Hist. colore sublutea, aut nigra, sapore subinde amara. Huius leguminis cum Eruo, si non idem, affinitas maxima, & tanta quidem, vt pro Erui succedaneo citra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi. Suspecta nobis est descriptio Dodonæi, cui pro ratione stat voluntas, qui variè, prout voluit, & ipsi placuit, semen descripsit.

Locus.

Matt. repr.

Dodon. not.

Ochrus silu.

Lob. & Pena Adu. Ochrus silu. siue Eruilia. Siluestris indolis, velutique degeneres à Pisis, Ochrisque Eruiliæ, quasi eruendæ & eiiciendæ dictæ, rariùs nisi in hortis Septentrionalium Herbariorum hodie seritur: iuxta tamen sepes, vias, in Linguagotia spontè repṭat imbecillioribus viticulis, membranula triplici, aut duplici secundum longitudinem veluti pinnatis, ima folia oblongiora & latiora, in clauiculas desinentia ferentibus: supernè foliola verè partim in plura & minora diuiduntur; partim etiam clauiculis donantur candidis, & interdum purpureis, flore & siliqua cicerculæ, cui admodum similis. Item Obs. *Ochrus silu.* siue Eruilia Adu. *Cicer Oroboides quorundam.* Ic. Plant *Ochrus* siue *Eruilia*, Teut. 79. Tom. 2. Lobelius in Obs. proponit figuram Dodonæi. Dubito an proueniat in Linguagotia, siquidem inibi non obseruaui quod ait de foliis, quæ supernè in plura & minora diuidantur, dubium mihi mouet, quia non respondet figuræ: si ipse non posuisset figuram Dodonæi, suspicatus fuissem, eum tradere Lathyrum flore albo, quæ Monspelii prouenit in segetibus, vbi etiam quædam flore rubente.

Locus.

Flore & siliquâ Cicercula.

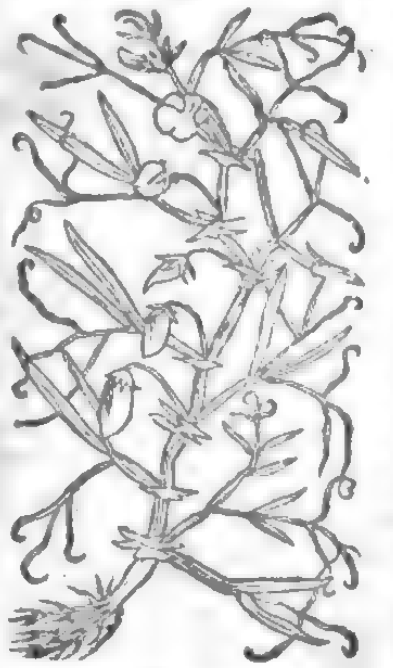
Geneuæ prouenit mihi in horto, à quo tempore præterierẽ triginta anni, quibus nunquam visa, donec anno 1601. ex semine dato per D. Fridericum Meierum nomine Ochri Dodonæi in horto Montbelgardensi Ill. E. C. sata excreuerit, quæ tandem Augusti mensis principio exaruit semine maturo.

Locus & tempus.

LATHYRVS ANGVLOSO semine.

Descriptio. Caules. Folia.

Angulosis, prolixis satis *caulibus* præditus, in ramos multos diuisis: *folia* pediculo hærent latiusculo, duabus ad exortum appendicibus, caulem complectentibus: sunt ea verò gemina, oblonga, acuminata, glabra, striata, inter quę prosiliens pediculi reliquum in tortiles abit clauiculas, quibus proxima apprehendit: ex pinnatarum appendicum sinu pediculi exeunt singulares, *florem* gerentes vnicum, maiusculum, album, quem excipit *siliqua* lata compressa, *semina*, claudens angulosa, candida: *radix* fibrosa, gracilis.

Siliqua.

Cicer Arietinum.

Columbinum.

Quidam volunt, inquit Tragus Kneherti / cicer Arietinum, alii columbinum, per nos quidẽ licet, verùm dicimus Pisum Græcorum veterum: dicit enim Plinius lib. 18. c. 12. Cicerculam habere angulos vt Pisum. Idem in Hist. Lat. Pisum Græcorum satiuum quod quidam Eruum & Orobum non sine errore nuncupant. Icon, quæ est apud Tragum, non est Lathyri satiui, sed maioris siluestris.

Officinis & Græcis apud Lonicerum *Orobus*, Latinis *Eruum*, Germanis Erũen.

Fuchsio

Fuchsio *Eruum album, & satiuum*, ὄροβος Græcis: floribus candidis, vel in candido cæruleis, aut puniceis: Verùm is nimiùm obiter describit, non distinguens satiuum à siluestri, nisi solo seminis colore. Quidam apud Fuchsium in Hist. Lugdu. in impressa annotat, ciceculam magis videri. Idē de comp. med. Orobum, ait, hodie non cognoscitur à nostratibus Pharmacopoeis. Non enim est hoc semen, quo pro eo aliquot annis vti cœperunt: Ochri enim semina sunt.

Lathyrum. Cicercula.

Fuchsius, præterea teste Matth. in Diosc. hallucinatur in suo plant. volumine, Cicerculam vulgò vocatam, satiuum Eruum esse existimans: etsi omnes rei herbariæ periti à Galeno Lathyrum appellari non dubitent. An Cicercula Anguillaræ à Theophrasto λάθυρος, in Italia *ceserchea, cesera & manaroba* vocata.

Eruum album ex Italia Gesn. appellat, quod Italis *Mocho* in Hetruria dictum sit, quorum vtrúnque [quoniam summa illa amaritie quam Orobo, i. e. Eruo, tribuit Galenus, caret,] an verus sit Orobus dubitari potest. Eruditi quidā, vt Fuchsius, ni Gesn. fallatur, pro cicercula accipiunt.

Phaseol. minor. Eruum angulosum Cordi.

Phasiolus minor est, vt vult Cordus, qui ab aliquibus angulosum Eruum appellatur. Flores eius candidi, & semina colore candida. Radice tuberculis exiguis plerúnque plena. Ast Cordo icon alterius plantæ ex Trago non benè addita.

Bellonius scribit in Alexandria Ægypti abundare genus Pisi, quod Græci vocant λάθυρος, Veneti *Manerette*, Romani *Cicerchia*, Galli *des Sars*.

Cicercula prima Dodonæo gallico, λάθυρος, cuius flores albi, semen quoque album, angulosum, Columellæ & Palladio Cicercula. Lathyrus non est Eruum, vt quidem existimant. Idem lib. frum. & hist. lat. in folio. Dodonæus olim posuit iconem Fuchsii, quam etiam nos proponimus pro Lathyro, siue Cicercula. In post. hist. lat. eam exhibuit pro Araco, siue Cicera, quod non placet: non tamen displicet noua icon, quam in lat. ponit pro Lathyro, siue Cicercula.

Lathyris.

Lathyridem Narbonensem alteram constituunt Aduersaria, angustiore gramineo folio, cui ibidem enatæ in vdis, folia admodum angusta, graminea, venosa, & mucronata, bina, è pediculo in tortiles, capillaceasque clauiculas desinente, Catanance [leguminaceæ] ferè sunt: de fluxis albidis, & luteolis floribus succedit siliqua compressior, duplò breuior, latior superiore [Narbonensi] latiore folio, vbi grana angulosa, pusilla, Pisi, aut Eruiliæ sapore. Obs. Angustiore gramineo folio Lathyris Adv. 398. Lobelii descriptio non conuenit, eo quòd non distinguat à sua Lathyride latiore folio, cui nimis similem facit. Icon demonstrat eam, quam nos hoc capite tradimus an flore luteolo extet, sub iudice lis est, miror etiam Lobelium albido flore dicentem, & non albo. Illud præterea notandum, quod dicit semina pusilla, qualia fortè in spontanea, non item in satiua. Quæ causa sit vt in Iconibus Plantini, omittatur icon proposita in obseru. me fugit. Malè tandem Lathyris Lob. & Penæ dicitur, cùm Lathyrus dicendum erat.

Cicercula.

Cicerculam vocat Cæsalp. scribens, semen esse alterâ parte depressum, quasi effigie cunei: cortice leuissimo, albo, aut nigricante, aut vario, in siliqua breui, & lata: plantam autem breuiorem Eruilio, humi procumbentem, multis ramis: folia simili modo bipartita, & angusta, breuioraque: flores purpurascentes: seri gracili solo: capitt en-tare, & officere luminibus.

C. Bauhini lapsus.

Cæterùm Cicerculam hanc refert frater C. Bauh. ad Clymenum Matthioli, cui penitùs assentiri non possum, vt suo capite dictum.

Hist. Lugd. lapsus.

Græcis λάθυρος dicitur (quemadmodum apud Hist. Lugd. legitur;) Latinis, vt Columellæ & Palladio, *Cicercula*: Gallis *des Gesses*: caules habet angulosos: flores candidos: siliquas latas: semen album, latum, compressum, inæqualiter angulosum. Hunc Erui nomine depinxerat Matth. Figura Matthioli quam proponit Hist. Lugd. nullo modo conuenire potest, siliquæ enim non sunt latæ.

Pisum angulosum & dictum. Orobus Fuchsii.

Lathyrum Dodonæi Camer. horti appellat, flore purpureo, & alterum albo. Pisum angulosum vulgò eam à viticularum, quàm feminium angulis dictum, Seserben. Orobum Fuchsii, Phasiolum minorem satiuum Cordi. Cicerculam vulgarem, satiuam, flore albo Clus. in Hist. nominat, cicerculam Plinii & Columellæ, λάθυρον, Lathyrum, Gall. *Cerres & Pois cerres*, appellant: Parisienses *des Sars*.

Locus & tempus.

Seui in horto Lathyrum flore albo Montbelgardi semine Stutgardiæ in horto, Ill. Ducis collecto. Semen maturum fuit Augusto. Monspelii vidi in segetibus florentem Aprili, annua est herba. Stutgardiæ autem in horto Ducis obseruaui florentem Iunio, flore omnino albo, ac etiam partim albo, partim rubente, qui quantùm differat à sequenti, hæreo.

LATHYRVS FLORE RVBRO, & alius albo.

Descr.

Flore & foliis proximè accedit ad Lathyrum flore albo, inter segetes Monspelienses obuius: *flos* ruber, quales *siliquæ & semen*, iam non succurrit. Aprili florebat Geneuæ in horto.

Tempus.

Idem fortè cum præcedenti, sed colore varians.

An Cicercula minor. Aracus. Cicera.

An Dodonæi gall. cicercula minor, ἄρακος, Aracus, Lat. Cicera flore rubente. Item Hist. frum. & in fol. Similis Lathyro Aracus est, caule enim, foliisque cum omnino refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, siliquas paulò minores: atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora, duriora que, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima.

Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis, quàm rei herbariæ studiosis seritur.

Galeni lectio.

Gal. lib. de aliment. facult. ἄρακον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inuenit, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini *ciceram* nominant, quòd videlicet cicerculæ similitudinem habeat, atque solo potissimùm colore ab eo dissideat. Cicera, inquit Columella, sapore nihil à cicercula differt, colore tantùm discernitur: nam est obsoletior, & nigro propior. Item Palladius, in Martio, nunc cicera seritur, quæ distat à cicercula solo colore, quo sordet, & nigrior est.

Lathyrus minor.

Est porrò & alius Aracus, flore, fructuque candidis, cæterùm magnitudine & formâ seminis, reliquisque omnibus, priori similis, quem non Aracum, sed Lathyrum minorem esse, fortè quis dixerit.

Cicera.

Lathyro similis est cicera, vt Hist. Lugd. quoque tradit, caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes. Hanc Lathy-

rum Hist. ex Dodonæo tradit, & ei adaptat iconem cicercæ, quam Lob. posuit pro Araco, aut cicera. Verùm hæremus dubij, an Dodon. & Lob. eandem tradant Aracum.

LATHYRVS QVÆDAM, QVIBVSDAM Ægyptia Aracus.

Aracus Ægyptius. Caules. Folia.

ARacus Ægyptius Lathyro albo similis, infirmus, clauicularum ope bacillis iuxta depactis sese implicat; caulibus angulosis, quibus membranulæ secundum longitudinem adnatæ: *foliis* culmum latis, acuminatis, crassiusculo pediculo adnexis, binis, striatis, inter quæ capreoli oriuntur: ad basim autem pediculi duæ veluti alæ & *flores* ex longo petiolo inflexo singulares insident, Pisi floribus æquales, supremo folio lato sursum expanso, foris carneo, intus cæruleo, exceptâ infimâ orâ rubente, colore prædito, alis duabus foris coccineis, macula cœrulea medium pingente, intus cœruleis, excepta angusta purpurascente orbita: carina ex herbaceo albicat: *siliquæ* latæ, sescunciam longæ, compressæ nonnihil, insigni sulco fimbriato altiùs exaratę, *semina* continent bina vel terna, magnitudine Lathyri albi, angulosa, ac ferè quadrata, à crassiori latere ad oppositum deuexa, & in angustum compressa, coloris infusci, minutissimis maculis anthracinis conspersa, gustu Pisorum dulcescente, & dentium attritu substantia qualis Pisorum æquabili.

Flores.

Cicercula Ægyptiaca, autore Clusio, à satiua vulgari non valdè differt, floris color diuersus, in hac internè elegans, cœruleus, foris ex cineraceo purpurascens: grana frequentibus maculis nigris insignita. An Bellonio cap. 19. Obs. lib. 2. Grecis vulgò Lathyri?

Existimo Clusium eandem nobiscum tradere plantã, quamuis icon non in omnibus respondere videatur, folia enim breuiora & latiora, quàm in nostro albo, vel Ægyptiaco.

Locus & Tempus.

Est nobis in horto Ill. E. C. missus per Dom. Ioach. Camerarium pro Araco Hispanico, florens Iunio & Iulio. Redditus etiam nobis à D. Iacobo Zuingero Basileæ eodem nomine. Missus præterea pro cicercula Ægyptiaca per D. Scholtzium. Argentinę obseruatus in horto D. D. Melch. Sebizii, & Frid. Meieri cum flore & siliquis Augusto. Adhæc D. Doldius misit Norimbergâ siccam plantam nomine Araci Camer. & Lathyri Ægyptii, ascribens: flos pulcherrimus candidus, cœruleis lineis aspersus, quandoque cœruleus cum puniceis: semen angulosum, latum, & maculosum: caulis membraneus: folia opposita, & diuaricantia. Clusio primùm hæc planta nata Viennæ Austriæ, semine in Ægypto collecto, & Constantinopoli misso: flores tulit Iunio & Iulio, atque etiam in Septembri: semen maturum fuit Augusto, & Septembri. Francofurti etiam singulis annis prouenit ex semine communicato.

LATHYRVS FOLIO TENVIORE floribus rubris.

Descriptio Radix. Flores.

HÆc aliàs est cubitalis, aliàs vix palmaris, *radice* tenui fibrosâ: coliculi crebri, per quos *folia* tenuissima, longa, Caryophylli holostei, vel graminei: *flores* rubri, pro plantæ proportione magni, similes Lathyro flore rubro: eadem fortè fuerit cum modò dicta, foliis tantùm lædés.

Locus.

Hanc Genef Cherlerus attulit Monspelio, nomine Lathyri graminei, cubito multò altiorem: siliquis latis; in quibus semina tria, quatuorue, Orobi existimati magnitudine, vel Viciæ luteæ, penè rotunda, asperata, fuscis maculis obsita, hilo lineis fuscis picto.

An Lob. icon. Lathyrus angustiore gramineo folio?

Locus & tempus.

Quà itur Monspelio Frontignianum reperimus, locis siccis & siluestribus mense Aprili florentem. Cuidam docto viro videbatur hæc esse Araci species, vocarique vulgò gallicè *Aroute*.

CATANANCE IN GENERE.

CAP. X.

Folia Coronopodis, Dioscor. lectio.

CAtanance [καταναγκη] *altera* folia habet longa, inquit Diosc. velut coronopodis: radicem tenuem, iunceam: capita [κεφαλὰς Dod. ex vet. exempl. δ' ὡς ἐρέβινθος, verùt siliquas, veluti Eruum] sex, aut septem: in quibus semen simile Eruo. Curuatur hoc siccatum ad terram, & milui exanimati vnguibus simile euadit. *Altera* mali parui magnitudinem habet: radicem magnitudine Oliuæ: folia & figura, & colore similia foliis Oleæ, mollia, per terram strata & fissa: semen in virgis paruum, multis partibus perforatum velut cicer, puniceum. Catananceen Thessaliam herbam qualis sit, Plinius vt describat, superuacuum ducit: cùm sit vsus eius ad amatoria tantùm. Illud non abs re est dixisse, ad detegendas Magicas vanitates: electam ad hunc vsũ coniecturâ, quoniam arescens contraheret se ad speciem vnguium milui exanimati.

Cæterùm cùm Catanance prima ignota adhuc omnibus ferè rei herbariæ professoribus existat, si quando in plantam incidas, cui omnes catanances notæ correspondeant, caue, inquit Marantha, turberis, quòd non sena aut septena, sed alio quopiam numero capitula habeat: nam si hunc numerum, quia à Diosc. illi constituitur, necessariò illi adesse tibi persuadebis: fortasse eũ nunquam assequeris.

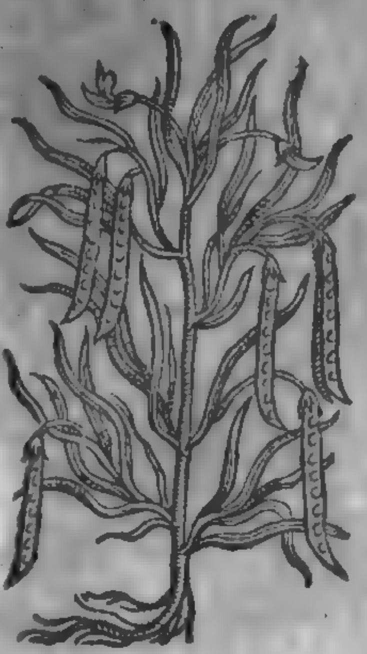
Catanãces nomen Cornarius ex vi & coactione impositum arbitratur. Galenus & posteriores Græci de hac herba siluerunt. In catanance altera mali magnitudo suspecta est.

Scribit Dod. hist. in fol. κεφαλὰς, in quibus semẽ catananceen ferre Diosc. scribat, non capitula, sed siliquas hoc loco interpretari debere: nam catananche κεφαλὰς, veluti Orobum habere, Dioscoridem asserere: at Orobũ non capitula gerere sed siliquas.

catana-

CATANANCE LEGVMINOSA quorundam.

Descriptio. Caules. Folia. Flores. Siliqua. Semina.

Catanance leguminosa dicta, Lathyrûm familiæ congener legumen est, tenuibus, ramosis *caulibus*, quibus nullæ aptæ mêbranæ: *folia* & longitudine graminea, interdum angustiora pediculis destituuntur, venosa, acuta: *flores* tenuibus pediculis insident ex foliorû sinu ortis, palmum nonnunquam longis: *siliqua* vncias tres longæ, plùs minùs angustæ, *grana* decem, duodecim, aut plura continent nigricantia, rotunda: *radice* nititur inutili.

Lathyrus angustifolius. Eruum silv. Herbariorum. Amatoria. Necessaria. Non bulbosa Vnguimiluia.

Vocat D. Agerius Lathyrum angustifolium, ipse in huius radice obseruauit Orobanchen. Dubitant Advers. Eruum silv. Herbariorum, sitne καταναγκη, siue Amatoria, aut Necessaria, non bulbosa Vnguimiluia Diosc. Quasi necessitate inconcussa, & fatali adigeret ad amandum, Catanancen vocarunt, quasi amoris illicium necessarium. Plinius: eiusque coæui cordati viri, consultò figuras harum tacuerunt: nec Diosc. vires, sed historiam duntaxat alienam citat. Quodpiam genus leguminis fuisse hanc descriptio ostendit, cui non malè quadrat ea herbula, quæ Lagopi angustifolii foliis visitur. Alteram catanancem ciceris nomine non nouerunt. Dubium idem mouent Obs. & Ic. Plan.

Locus.

Geneuæ prouenientem intuitus sum catanancen leguminosam, quemadmodum & prope Schweghausen in Suncouia. Et quia folia graminea sortitur, facilè ab olitoribus euellitur, ideoque radix eius annua non est, licet anno sequenti ex semine deciduo spontè regerminet.

Tempus.

Hæc, teste Lobelio, in hortis Herbariorum Iulio & Augusto siliquas fert: visitur etiam in agris littorum maris Septentrionis.

LEPORIS AVRICVLA Cæsalpini.

Cap. XI.

Descriptio. Folia. Flosculi.

Leporis auricula vulgò appellatur, autore Cæsalpino, herba multis ramis, humi stratis: *Foliis* indiuisis, prælongis, instar leporinæ auriculæ: *flosculis* luteis in summis ramulis, vt Securidacæ: *siliquas* fert longas, tenues, hirsutas, inuicem implicatas: *seminibus* distantibus: prouenit læto solo.

Dioscorides Clymenum vocat: ei, inquit, caulis Fabæ, quadratus: folia Plantaginis: folliculis supra caulé inflexis, vt Polyporum Cirri: probatissimum est è montibus: celebratur succus ad sanguinem sistendum.

Plinius clymenum à Rege quodam appellatum scribit: vnum quidem foliis Hederæ, ramosum, articulis præcinctum, graui odore, seminibus Hederæ. His intelligit, quam alibi Periclymenû vocari diximus.

Alterum Græcorum sententia, Plantagini simile, caule quadrato, folliculis inflexis, vt Polyporum cirri.

ISOPYRON VETERIBVS.

Cap. XII.

Phasiolus. Folium Aniso. Vsus seminis.

Ισόπυρον aliqui Phasiolum vocant, vt nobis autor est Diosc. eò quòd Phasiolo simile sit, & in summo folio pampinum ferat [ἄκρῳ τῷ φύλλῳ ἕλικα Dal. inquit quidam τὸν καυλὸν legût.] In summo caule sunt capita, tenuia, seminibus referta, similibus Melanthio in gustu. At folium Aniso simile est. Huius semen cum aqua mulsa potum dolores circa thoracem, & tusses sedat. Conuenit etiam sanguinem spuentibus & hepaticis.

Phaseolus Plinii.

Hæc paulò aliter Plinius ita refert: Isopyron vocant aliqui Phaseolum [iuxta veteris codicis lectionem. Nam vulgata exemplaria Phasioli vocem non habent, Corn.] quoniam foliû, quod est Aniso simile, in Phaseoli pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis Melanthii. Contra tussim & cætera pectoris vitia, cum melle, aut aqua mulsa, item iecinori vtilissima.

Semen Melanthii. Vires & vsus.

Galeno Isopyron, aut Phasiolon, semen amarum & acerbum habet. Proinde extergit, & secat crassos humores, simulque contrahit, ac adstringit corpora. Et ob id reiectiones sputorum ex thorace adiuuat, & hepar repurgat. Et sanguinem spuentibus non aduersari sed ipsos insuper adiuuare creditur. Nam propter mixtam têperiem conuenire videtur, etiam ad contraria.

Ignotum est hodie omnibus, quod sciam Isopyron, inquit Corn.

ISOPYRON CÆSALPINI.

Semen.

Semen est simile Eruilio, atrum, rotundum, quod dum viride est, coquitur, vt Pisolus, sed perfectum negligitur: eius planta spontè prouenit inter segetes, *caule* ferè simplici, cubitali, procumbente in terram, nisi adminicula habuerit: *folia* fert non diuisa, vt cæteris leguminibus contingit, sed integra, ternorum digitorum latitudine, in tres capreolos desinentia: *florem* in alis foliorum fert luteum, *siliquam* Pisolo, teste Cæsalp. tenuiorem.

Aliqui, vt Diosc. notat, Isopyron, Phasiolon appellant, nonnulli verò, vt Plin. perhibet, Fasciolon vocant.

PISVM SILVESTRE.

Cap. XIII.

Descriptio.

Tres, quatuorue singularum *foliorum* coniugationes costæ aptantur in capreolos desinenti: sunt ea autem Cappatum foliis æqualia, modò leuiter acuminata, obliquis venis striata:

ex ale sinu surculus longus enascitur, thyrsum comosum gerés, flauum, Viciæ maioré paulò: *siliquæ* succedunt Pisi aruensis pares, nonnihil compressæ, glabræ, semen claudentes. Foliorum magna similitudo cum vicia maxima siluatica, sed firmiora & magis polita.

Pisum silu. Cam. horti vocat Pisum siluestre Pannonicũ, in Fraconia alicubi darmgichtkraut. Tabern. verò icon. Pisum siluestre, wilderbsen. Pisum siluestre, de quo aiunt Aduersaria, in Heluetia, & superiore Germania, non secus ac Phaselus siluestris [Galega verna] obuiam se dat peregrè eunti. Quidam in suo vnius paginæ rariorum stirpium libello, affirmat in saxis littoreis, nulla terra opertis, tantam segetem Pisorum spontè enatam in Angliæ Suffolcia inter Otforclum & Alburnum, etiam Autumno 1555. vt mille hominibus suppeteret.

Locus. Hoc Pisum diu siccum habui sine nomine, nescio vnde: verùm anno 1591. Tossanus Carolus doctus pharmacopæus Burgundus eius semina misit nomine Pisi Indici, quæ Plantæ in horto Ill. E. C. & hortulo meo Montbelgardi, nec primo, nec secundo anno florem protulerunt. Pisum siluestre Clusio primùm conspectum vltra Drauum flumen in Pannonia, iugis arci Greben vicinis, anno 1579. copiosè inter saxa nascens: vnde postea Ill. Heros Balthasar de Battyan, qui Clusium in eam prouinciam deduxerat, maturum fructum illi adferri curauit. Subsequente deinde anno aliis locis Viennæ vicinioribus obseruabat, veluti in siluoso illo monte supra Gumpostkirchen, item supra Posonium, & in Leytenberg.

Tempus. Floret Iunio, semen maturum fit Iulio.

APHACE IN GENERE ET EX Veterum placitis.

CAP. XIV.

Aphaca differt ab Aphia: item ab Aphaca arbore.

APhaca differt ab *Aphia* quæ olus item est, vt Aphaca differt & ab *Aphaca*, quæ arbor. Aphacam Theoph. modò leguminum generi, modò inter olera connumerat, & vt verùm fateatur Hermolaus, idem, an diuersum genus sit, ferè ambigit. Sed Aphacam [teste Cord.] Plinius ita describit, vt Dioscoridem exprimat, aut certè eum autorem, vnde Diosc. transcripsit. Meminit Aphaces aliquot locis Theophrastus, sed in his ambiguos reliquit Lectores, an de olere, aut fruge loquatur. Strangulari certè Aphacas à Securidaca lib. 8. hist. palàm dicit. Gal. lib. 1. aliment. Aphacen cum Vicia, quam *Bixiev* apud Asianos

Bixier Gal. vocari dicit, coniungit. Et quamuis Theoph. Aphacam non inter legumina, sed inter Cichoracea describat, ait Cæsalp. attamen videtur aliquando etiam eam inter legumina recensere, vt cùm inquit, celeriter perit, vt Dolichus, eius siliquæ fertiter latæ: in Aphacis nascitur Securidaca: serò inter legumina seritur, sed in his videtur aliquam speciem Lentis significare. Gal. Securidacam non in Aphacis, sed in Phacis [Lentibus] nasci scribit.

Lent. Aphacam autem tanquam Viciæ affinem tradi ad brutorum pabulum colligi solitam à rusticis.

Aphaces descrip. Plinius Aphacen vocat, vt ab altera Aphaca distingueret, quæ inter cichoracea reponitur. Aphace tandem frutex [θαμνίσκος] paruus est, autore Diosc. nascens in aruis, altior Lente, tenuibus foliis, quę verò in ipso nascuntur siliquæ maiores Lente, semina continent tria, aut quatuor nigra. [in cod. Basil. μείζονα, pro μικρότερα] Lente minora. Aphaca, inquit idem, tenuia admodum folia habet, pusillo altior Lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna, aut quaterna semina sunt, nigriora & madidiora, & minora Lenticula. Nascitur in aruis. Aphace & viciæ seminum figura non est rotunda, veluti Fabarum, vt Gal. tradit aliment. lib. 1. cap. 36. sed aliquantò latior, quomodo Lentium. Cæterùm Viciæ nomen apud nos quidem est tritum, eoque solo nominatur. Attici verò *ἀράκιον*, aut Fabam appellant.

Vires & eius Facultates. Aphacæ semina, autore Diosc. vim habent adstringentem, vnde alui, & stomachi fluxionem sistunt, si fricta, & fresa Lentis modo coquantur. Naturam ad spissandum Plinius Aphacæ tradit efficaciorem, quàm Lenti. Reliquos autem vsus eosdem. Hanc quoque cum ipsis siliquis integram plantam rustici reponunt, vt brutis pecudibus sint pabulo. Per famem tamen quosdam noui, ait Galenus, qui hanc quoque comederint potissimùm Vere, cùm etiamnũ virent, quemadmodũ Fabas, & cicera esitare consueuerũt. Sunt autem non insuauia modò, sed concoctu etiam difficilia, aluumq; inhibent. Perspicuum ergo est quòd, cùm naturà sint eiusmodi, alimentum, quod ex ipsis distribuitur, haudquaquam boni succi, & crassum, ad succum melancholicum gignendum idoneum, ceu de Lente dicitur. Verùm illi quidem multa bona insunt, his autem nihil

Temperamentum. bonorum illius adest, Idem Gal. 6. simpl. Aphace, inquit, vim habet adstringentem, quemadmodũ Lens. Sed & similiter vt Lentes, editur, & ægrius quidem, quàm illa concoquitur, sed validiùs siccat. Caliditate quoque moderata participat.

VICIA VVLGARIS SATIVA. I. CAP. XV.

Descriptio. A Annua est planta Vicia cognita, *caulibus* cubitalibus & proceriobus, angulosis, striatis, hirsutis, cauis: *foliorum* coniugationes decem, aut duodecim costæ adhærent longæ, tandem in tortiles clauiculas, quibus proxima arripit adminicula, desinenti sesquiuncialis, aut

paullò minora, angusta, per extremum lata, hirsuta, eadem interdum alternatim rachi alligantur, ex vniuscuiusque costa *flos* aliquando enascitur vnus [interdum plures] quem *siliqua* excipit quadrantalis & longior, vnciam ferè lata hirsuta, *semina* claudens Pisis aruensibus paria, nigricantia, compressa.

Flos. Siliqua. Semina.

Brunfelsio *Eruum*. Inuenit Hermol. è Recentioribus, qui viciam esse Aphacen existiment. Ast cum Marc. Virg. non facilè Aphacen ratiocinetur aliquis Viciam notissimam omnibus frugem esse: & si congener, aut similis illi sit, syluestrem existimandam esse.

Eruum. Aphace.

Tragus in Hist. germ. vocat wicken, aut Viciam Roßwicken/Großwicken/ Zam vnd feldtwicke/ Lat. Eruum, Auic. Erbum & ὄροβος, cui opinioni tamen resistit Manardus. Is autem dicit Orobum Græcorum, Eruum Latinorum, & *Almelis* Arabum esse wicken/ in Virgilio *Vile*, in Serap. *Heisenie* & *Kesen*, aut *Keser*. Hæc Tragus, qui meo iudicio Viciam satiuam & maiorem vocat, picturam autem eius non exhibet.

Vicia maior, inquit Gesn. Ist schier wie Erbs. Fuchs. Vicia & Βίκιον, quo Officinæ non sine magno errore pro Orobo vtuntur. Hunc Germ. wicken simpliciter, vel cum adiectione Zamwicken. Gall. *Vesse* vocant, de qua Varro. Effigies Fuchsii minùs conuenit: videtur enim composita ex Vicia multiflora, & vulgari satiua, folia enim similia Viciæ multifloræ, flores autem vulgari, quam ille, quum ei Tubingæ conuiuerem, vocabat Aphacen maiorem: nos Viciæ satiuæ veriorem figuram iungimus.

Vicia maior Officinarū error.

Quibusdam, vt Dodon. placet, Os mundi dicitur, Belg. Vitsen, nec est Eruum. Idem de Frument. & in fol. Vicia, de qua Varro, Gal. in Asia Pergami Βίκιον, ab Atticis verò ἄφακον, aut κύαμον nominari ait. Officinæ plæreque perperam ὄροβον, ac Eruum.

Os mundi.

Theoph. Aphaces leguminis meminit: hæc an cum Vicia nostra conueniat, considerandum est.

Dodon. gall. habens iconem Aphaces Fuchsii pro Vicia & pro Aracho, meritò in postr. eam reiicit, tanquam ex duabus compositam.

An Anguill. Vicia nigra? Lob. & Penæ Adv. Βίκιον, Vicia, de qua Varro. ἄφακον Atticis. Item Obs. *Vicia*, Angl. Fiche/ Belg. perperàm *Orobus*. Ic. Plant. *Vicia* Teut. 88. Tom. 2.

Cordo in Diosc. Orobum, Eruum, omnes passim Germ. wicken/ sed errore seducti: est Latinorum Vicia, & Græcorum Aphace, seu Βικία.

Figuram habet Lonicerus sub titulo Zamwicken/ Roßwicken/ quæ Viciæ non videtur.

Existimo Matthiolum in Diosc. per Aphacen intellexisse plantam, de qua hoc loco agimus, quamuis viciarum genera confundat, vti etiam earum nomina, & icon eius aliam plantam denotare videatur, quæ vt Fuchsii, ex variis plantis composita est: nec se correxit in post. com. Italicis. In Hist. germ. huius plantæ Historia confusior, quia Aphacen, germ. wild wicken vocat, i. e. Viciam siluestrem. Figuram eandem habet, quâ olim pro Aphace. In Epit. Matth. cum addit. Cam. simpliciter dicitur Βίκιον, *Vicia*, Ital. *Veccia*. Mihi quidem Camerarii figura placet: ast Matthiolo patrocinans, nullam attulit ei lucem, nec patrocinatus est.

Matth. taxatur. Camerarius notatur.

Clus. Pann. *Vicia vulgaris satiua*. Item Hist. *Vicia*. Hîc Veram viciam expressimus (inquit Hist. Lugd.) Matth. autem nomine Aphaces depinxit, quam Gal. cum Vicia coniunxit. Hist. Lugd. intelligere Viciam vulgarem satiuam non dubito, verùm quicquid sit veram non exprimit: nam Aphacæ pictura Matthioli est Viciæ inter frutices prouenientis.

Vicia secunda C. Bauh. apud Matth. siue angustiore folio, *Vicia Matthioli*, *Vicia vulgaris satiua Clusio*, *Aphaca vera Lugd.* *Arachus* Dod. gall. *Craccæ primum genus* Dod. in fol.

Arachus. Cracca. C. Bauh. Varie lapsus.

Matthioli figuram Frater retinet, quæ falsa: sunt enim appensæ siliquæ foliis: an Matth. intellexerit satiuam viciam, non abs re ambigitur: ei enim Viciæ semen est minus, quàm in Aphaca: præterea in Vicia vtraque, tum satiua, tum silv. folia non sunt acuminata. Vicia satiua non bene meo iudicio dicitur angustiore folio: multæ siquidem silv. Viciæ sunt magis angustiore folio, quàm satiuæ. Hist. Lugd. habet quidem Matth. figuram falsam, sed per eam non intelligit Viciam satiuam. Dod. Arachum vocans, de silv. Vicia loquitur, non de satiua, nec etiam figura eius Fuchsiana conuenit cum satiua, aut silv. Dodonæi in hist. Lat. Craccæ primum genus, non est Vicia satiua, sed silv. Satiuæ laudabilem figuram posuit p. 521. pro Vicia.

Vicia, auctore *Cæsalp.* semen est nigrum, aut maculosum, Lente rotundius: flores purpurei, aut in cæruleum vergentes. Differunt semina inuicem; crassitie, rotunditate, amaritudine: amarius, quod tenuius est, & rotundius: huius siliqua breuior & aspera.

Locus & Tempus.

Vicia vulgaris satiua copiosè in agris Montbelgardensibus seritur, & potissimùm circa *Blaumontium*, vnde Montbelgardum adfertur, pro pabulo Columbarum eis gratissimo, quum interea Gallinæ, vti mihi affirmatum, non facilè iis vescantur, anates verò, si comedant, moriantur. Semina matura Iulio & Augusto.

VICIA ALBO SEMINE

Mirifico *foliorum* lusu penè imponat alicui, veluti Proteus aliquis, vt eadem non eadem putari possit: ex his enim alia ferè rotunda, alia longa, & angusta: *flos* vnicus, vel geminus, multâ purpurâ pictus, qua in re à Vicia, Aphace dicta, seiungitur, breui pediculo hærens: *siliquæ* diuersæ quoque, *seminibus* copiosis (nouem etenim grana in vna numeraui) grauidæ, albis penitùs, aut subpurpureis variis, aut virore pallentibus, ad Pisorum viridium minorum (quæ magnitudine quoque adæquant) figuram, palloremque accedentibus: à quibus tamen seiunguntur, quòd quò siliquæ adnectuntur, non, vt illa, nigricant.

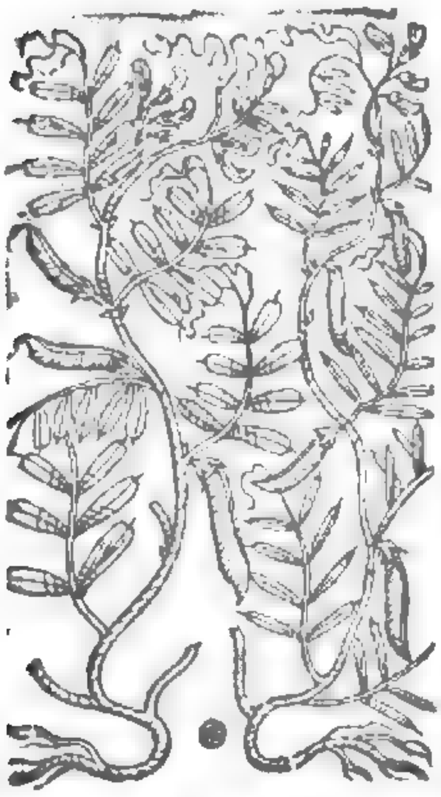
Folia duplicia. Flos. Siliqua.

Huius meminit Tragus in Hist. germ. sub nomine weiß wicken/ suspicaturque Fabam Veterum. Idem in Hist. lat. Eruum candidum vocat, coniicitque esse Fabam Veterum. Inter Ciceris Arietini genera reperitur quoddam coloris pallidi. Hoc genus Erui (quod germ. weiß wicken vocant) Pisum esse procliui errore quis indicare posset: sed neque ad Pisa, neque ad Orobos commodè referri potest. Hoc Eruum Fabas esse eas, quarum Veteres seorsim sub Cyami appellatione mentionem fecerint, suspicatur Tragus. Anguill. *Vicia alba*.

Habui Montbelgardi in horto Ill. E. C. Adhæc propè Beffordiam reperi in agro satam cum Pisis. Argentinæ Iulii principio dedit D. Agerius plātam virentem cum siliquis delatam ex Moltzheim nomine Pisi gallici, ita nominantibus Iesuitis, qui semine eius vescuntur.

Locus & Tempus.

VICIA VVLGARIS SILVESTRIS semine paruo & nigro, frugum.

A Viciâ satiuâ semine potissimùm differre videtur; quòd admodũ paruum & rotundum, copiosum (ad octona eximere memini) in siliquis angustioribus, longioribus, magisque teretibus, quàm viciæ sepium, minùs hirsutis & ferè glabris; quæ siccæ nigrescunt.

Semen.

Siliquis.

Aphace altera Manard. (de qua Diosc. & Gal.) inter legumina reponenda: Viciæ adeò similis, vt eius nomen etiam hodie adhuc apud rura retineat, & silu. Vicia dicatur quæ in agris sæpissimè sponte nata videtur.

Aphace. Vicia.

Trago in Hist. lat. Vicia minor, & Viciæ tertium genus. Idem Hist. germ. Das Dritt wicken geschlecht: potest comprehendi sub Orobanche aut Erui angina Theoph. Hoc licèt non pingatur à Trago, descriptio tamen, & iam dicta nomina huc referre cogunt.

Viciam minorem appellat Gesn. Vogel wick cuius siliquæ subrubræ, antequam maturescant: tüben wick.

Matth. in Diosc. nomine Viciæ nostram Viciam vulgarem silu. semine paruo intelligere videtur: nulla tamen descriptio commoda, figura accedit iconi Fuchsii, quod folia attinet: siliquæ cum floribus appensæ foliis, figmentum certè: quisnam vidit tale aliquid in genere Viciarum. In post. com. Ital. nihil correxit: dicit errare eos, qui hanc Viciam Aphacen putent, vti olim dixerat. In hist. germ. idem figmentum habet nomine Viciæ & wicken. Qui eius patrocinium suscepit, nihil hîc patrocinatur. Aphaca Viciæ species, quam nostri (ait Corn.) vogels wicken, & wilde wicken appellant.

Matth. figmentum.

Casp. Bauh. qui Viciam vocat apud Matthiol. falsam eiusdem figuram retinet, ac satiuam vulgarem esse: cui cur assentiri non possim, antè dictum.

C. Bauh.

Dod. gall. Ἄραχον & Arachum Galeni lib. de alim. facult. dicit, & nominat gallicè *Vesse*; aut *Vesse sauuage*, Belg. Croc. Idem hist. frum. & in fol. Craccæ primum genus. Hoc vitium Græcis Ἄραχον, Gall. *Vesseron*, quasi Viciolam, aut Viciastrum, Germ. Wild wick & S. Christoffels kraut / Brabantis Croc. Ruellius etiam *Craccam* appellari refert. Fuchs. *Aphacen* appellat. Matth. verò *Viciam* fecit, sed vterque à veritate recessit.

Ἄραχος.

Figuram Fuchsii habebat olim Dod. quam meritò in postremis reiecit: an Aphace Fuchsii, sit eius Cracca, vt vult, dubito, figura non indicat: an porrò descriptio conueniat, iudicent alii.

Lob. & Penæ Adu. *Aracus*, siue *Aracca*, & *Cracca maior*. *Vicia* silu. Semina non compressa, vt Viciæ & Aphacæ. Item Obl. *Aracus*, Gallis *Crocque*, An vera Aphaca Diosc. Dalechampio?

Aracus.

An Anguil. Aphaca, Patauinis *Vecione*, & *Cesetone*.

Aphace, Cordo Vicia est, quæ sponte in aruis nascitur, quàm Germani Feldwicken.

Aphace.

Loniceri figura, quam sub his nominibus proponit, Wild wicken / feldwicken / S. Christoffels kraut / Græcis Aphace, vulgò Vicia siluestris: non conuenit Viciæ vulgari minori.

Hist. Lugd. Aphaca vera, Vicia Matthiolo. Aphacæ rectè fortasse dicetur legumen, quod Matthiolus nomine Viciæ exhibuit. Hist. eandem nobiscum Viciam intelligere facilè existimo, verùm figura Matthiolo falsa, non bene conuenit.

Abundat in agris Monthelgardensibus: eandẽ, ni fallat memoria, florentem reperi cum suis floribus purpureis passim in segetibus circa Monspelium mense Martio, Aprili, & Maio.

Locus & tempus.

Huic affinis, si non eadem, angustissimis foliis ac tenuissimis, longiusculis, flore pulchro, purpureo, à me reperta, cum essem Monspelii, inter saxa, quà iter Frontignanum mense April. Frater C. Bauh. similem Basileæ collectam misit. Dedit nobis D. Agerius Viciam, ex cuius radice erumpit, vt in Cistis, & Ledo, Orobanche cœrulea.

VICIA SILV. QVASI INCANA flore albo.

Multos ex eadem radice, quæ perennis est, profert *ramos*, teretes, striatos, pedales, etiam cubitales interdum, quos ambiunt *foliorum* alæ, quemadmodum in vicia vulgari satiua, & siluestri, sed densiore lanugine obductæ, & quasi incanæ: capreolis, quibus, vicino gramini se implicat, extremam alam occupantibus: *flores* in supernis foliorum alis, terni plærumque, Viciæ vulgaris floribus persimiles, candidi coloris, superiore tamen folio, obsoleti coloris venis internè distencto, inferiore foliolo eiusdem coloris: floribus succedunt *siliquæ*, seu vaginæ planæ (quantùm videlicet ex illarum rudimentis colligere licuit) Viciæ vulgaris siliquis similes: *radix* fibrosa est, tuberculisque vt Leguminum pleræque radices viuaces, donata.

Descriptio. Rami. Folia. Flores. Siliqua.

Clusio dicitur Vicia silu. albo flore, tam in Pannonicis, quàm in post. Hist. siue genus primum. Hungaris Waryw borso / hoc est *Cornicis Pisum*, nuncupatur.

Nascitur in aruis desertis apud Chystreg oppidum in Pannonia situm. Maio mense florentem anno 1579 Clus. duntaxat obseruabat.

Locus. Tempus.

VICIA SILV. FLORE ALbo alia.

Viciam siluestrem flore albo in Austria collectam dedit nobis D. Agerius, ea videtur similis *foliis* luteæ; pilosæ: *flos* in sicca pallidus apparet: *siliquæ* principium, quod adfuit, latiusculum, pilosum.

* * *

VICIA

VICIA LVTEO FLORE SILV.

Cauliculi. Folia.

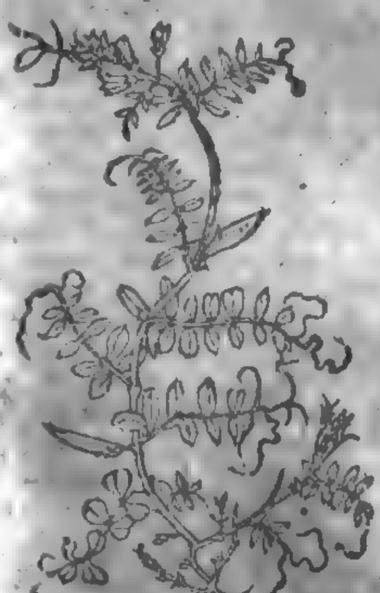
EX vna radice numerosi, iidemque flexuosi exeunt *cauliculi*, angulosi, in alas alternatim diuisi: quibus *folia* hærent Viciæ satiuæ similia, dena, duodena, plùs minùs, quorum costa in tortilẽ clauiculam terminatur. Alarũ, foliorumque commissuris *flores* singulares, ex breuissimis pediculis pendent, speciosi satis, ex luteo pallidi, quibus *siliqua* succedunt vulgatæ Viciæ siliquis breuiores, habitiores, crassiores, latioresque, albâ hirsutie pubescentes, in quibus *semina* quaterna, aut quina, fusca, maculata, aliquantùm angulosa, compressaque: sapore leguminoso.

Flores. Siliqua. Semina.

Locus & Tempus.

Monspelii obseruaui mense Martio & Aprili. Montbelgardi mense Maio: semen maturum Iunio. Quotannis ex semine deciduo repullulat, ac totam Hyemem perfert.

VICIA SEPIVM, PERENNIS.

Caulis. Folia.

PRope sepes prouenit, *caule* duorum, triúmue cubitorum longitudine, *foliis* non multùm à foliis Viciæ vulgaris satiuæ abludentibus, subinde tamé variantibus, in tarsũ dispositis per coniugationes, quales aliquando in vno folio tredecim numeraui, quanquam soleant multò etiam paucioribus cõstare: singularia folia à Vicia satiua eò potissimùm differunt, quòd quâ parte costæ adnectuntur, latiora sint, indeque sensim attenuentur in mucronem [licèt & quædam rotunda satis reperiantur] minùs hirsuta, sapore fatuo, viscido, *flores* vnico pediculo rubenti hærent plures, ad sex vsque, quod non bene exprimitur in nostra Fuchsiana icone, è calyce purpureo, vnicolores, non bicolores, vt in Vicia satiua & siluestri vulgatiori: quamquam intentionem quandam, & remissionem coloris in partibus floris est obseruare: siquidem folia eius inferiora saturatiore purpurâ tincta sunt, & penè nigricant: superiora dilutiùs purpurascunt. *Siliquarum* insigne discrimen: tam fœliciter siquidem florum vbertatem vna duntaxat, aut altera siliqua excipit, minor, multóque breuior, latiuscula interim & compressa, glabra, non vt satiuæ hirsuta, per maturitatem nigra, præque nigredine penè lucens, *semina* claudens Pisi sapore, medullâ luteâ, formâ variâ, modò longiora, interdum susque deque aut altrinsecus compressa, non exactè rotunda, plùs quàm dimidio sui siliquæ adhærescentia, intercedente apophysi longissimâ, vt in Lathyro maiore, minora quàm Viciarum satiuarum, coloris albi, punctulis discursantibus, quantùm hactenus obseruare licuit: radix perennis, reptatrix, Aristolochiæ clematitis instar, fibris multò minoribus, dulce quid [aliorum leguminum de more] resipiens.

Flores. Icon. Siliqua. Semina.

Orobi sil.

Tragi germ. sub titulo Das ander wicken gewächs/ wald wicken / & Orobi silv. sepium Viciam pingit. Latinus verò, nomine alterius maioris Viciæ generis, & Viciæ maioris silv. An autem in descriptione, & inter nomina sit secundum genus, dubium mouet, quod ait, semen grandius, quàm in satiua, quod hactenus nondum obseruaui.

Aphace.

An Gesn. de hort. Vicia floribus rubicundis, eidem de coll. stirp. Aphace Fuchsii, genus Viciæ siluestris?

Cracca minor Tabern. notatur.

Apud Tabern. dicitur *Cracca maior*, wycken. Græc. ἀφάκη, *Vicia*, & *Cracca*, Arab. *Apaki*. Ital. *Aphaca*. Belg. Crock. Boh. wicken. Quàm bene autem Tab. distinguat nomina Viciarum, facilè peritioribus constare poterit.

Os mundi.

Fuchsio dicitur Aphace, & vulgò Vicia silv. & Os mundi. wild wicken germ. Aut S. Cristoffels kraut. Gall. *Vesse sauuage*, aut *Vesseron*. Figura Fuchsii satis commodè exprimit Viciam nostram, at descriptio minùs placet. Dodonæus olim suæ Viciæ Fuchsii accommodarat, quamuis aliam plantam intelligeret, quod in Hist. frum. & in folio demonstrauit, vbi suæ Viciæ veriorem figuram apposuit.

Aberrant tandem, qui censent Aphacam nihil à Vicia differre vt ostendit Galenus.

Nomina leguminum Matth. imitatur.

Plinius Dioscoridis Aphacam ad verbum retulit, inquit Matth. ἀφάκη Græc. Lat. Aphaca & Aphace. Arab. *Apaki*, *Afuki*, siue *Albikia*. Ital. *Aphaca*. Germ. wildwicken, & Vogelswicken. Figuram eandem, quam Fuchs. pro Aphaca habet Matthiolus, verùm descriptio non placet. In post. com. Ital. & Hist. germ. eandem figuram proponit, non demonstrans de qua planta loquatur. In Epit. tandem Matth. cum add. Camer. alia Aphacæ species nuncupatur. Viciæ sepium figuram aliquam fortè ponit Lonicerus sub dictione wicken quamvis de ea non loquatur in contextu. Multùm etiam differt Vicia silv. Lobelii Obs. quamuis eandem faciat C. Bauh. apud Matth. dicens: *Vicia latiore folio*, *Aphaca* Matth. *Vicia maior silv.* Trag. *Vicia silv.* Lob.

C. Bauh. nut.

An porrò Clus. Pannon. & Hist. Vicia plurimùm in Belgica vepribus se implicans.

Hist. Lugd. error.

Minimè tandem gentium Vicia vera cum Aphace Matthioli, quod Hist. Lugd. placet, conuenit. Diximus enim antè figuram Matth. non congruere cum Vicia satiua, est namque Vicia quam sepium perennem vocamus.

Locus & tempus.

Copiosè prouenit in sepibus & pratis circa Montbelgardum, nec non spontè in horto Ill. E. C. floret Aprili mense. Circa Beffordiam quoque florentem obseruaui in sepibus Augusto, & in fine eiusdem mensis cum semine deciduo.

Basileæ & alibi quoque à me obseruata est.

VICIA SILV. LVTEA CVM galea fusca.

Locus. VIciæ siluestris nomine dedit mihi ramum D. Agerius, collectæ circa Bononiam, cui rubuebat florẽ luteum cum galea fusca: in sicca sanè inferiora labra lutea apparent & nescio quẽ obscurum colorem habet, *Flos.* *flores* maiores quàm luteæ à nobis descriptæ, bini ex breuibus pediculis iuxta folium, vt in illa: *Folia.* *folia* verò diuersa, quinque tantùm coniugationes supputauit, foliala breuiora, latiora, ad foliola Viciæ sepium perennis accedentia, paullò rotundiora tamen, folia desinunt in capreolos: *Siliqua.* *siliqua* etiam quamuis nondum matura nobis videbatur, attamen ad modò dictæ Viciæ siliquam, eam suo tempore accessuram, colligere haud difficile fuit.

VICIA MVLTIFOLIA CVM latis siliquis.

PVlchrum Viciæ genus accepimus à Dom. Agerio Med. Argentinensi, cui *Folia.* folia omninò similia Viciæ nostræ multiflore; *foliorum*, vt in illa; côiugationes plurimæ, ad duodecim supputaui: angusta sunt, in acumẽ desinunt, in iis magni pili: *Flores.* *flores* parui, singulares, ex breuissimis pediculis siccilutei apparent: *Siliqua.* *siliqua* singulares etiam, primò valdè hirsutæ, postea minùs, sed tactu asperæ, vnciam vnam & semis breuiores, & vnciam semis ferè latæ, in iis grana quinque obseruauimus, cuius sint coloris: vel magnitudinis, dicere, non possumus, quia immatura.

HELENIVM ÆGYPTIVM EX genere fortè Viciarum.

Locus. PLanta gracilior, quàm sequens, in asperis & petrosis nascitur: dodrantalibus *cauliculis* erectis: *foliis* ab radice longioribus sequenti, nullâ fermè diuisurâ, in *caule* autem crebris diuisuris, gracilioribusque: *Flos.* *flosculos* fert veluti in capitulis rubentes: & exiguas ac breues siliquas folliculis inclusas: *radice* nititur tenui, colore buxeo. Huic & sequenti non absimile videtur Helenium Ægyptium apud Diosc. descriptum ex sententia Crateuæ.

LVPINVS SILV. ITALORVM rusticorum, Cæsalp. dictus.

Locus. PLanta hodie à rusticis [Italicis] *Lupinus siluestris* vocatur: oritur prope flumina præcipuè in *Caulis.* maritimis: *caulibus* humi repentibus, cubitalibus, *Folia.* circa radicem subrubentem: *folia* fert diuisa Lentis modo: foliolis sc. coniugatim in pediculo dispositis, colore, & figurâ Lupini, infernè candicantibus, supernè virentibus: *flores* in racemulis oblongis, colore sanguineo *siliquas* vaginâ inclusas, tenues, asperas, interceptas, ac depressas quasi Lentes, inuicem hærentes: eâ pinguescunt iumenta, & à morbis curantur.

VICIA MVLTIFLORA PERENNIS, NEMORENSIS, SIVE DVmetorum.

Florida unde. PEr antonomasiam floridæ nomen meruit hæc Vicia, quippe quæ velut iubam, numerosissimos confertim, eodem vergentes, paruos, cœru- *Flos.* leos, aut purpurascentes *flores* Viciæ proferat, spicæ æmulos, in surculo peculiari ex alarum sinubus orto: *Folia.* *folia* angusta admodum, acuminata, hirsuta, in alam digesta, Viciæ vulgaris satiuæ ferè instar, in agro squalidiori natæ, costæ extremum in capreolos abit quemadmodum in Viciis *Caules.* & Lentibus: *caules* bicubitales, striati, in ramos satis rectos diuisi.

A Clusio ita describitur:

Desc. Clusii. Rami. Cubitalibus est *ramis*, striatis, lentis, infirmis, & humi, nisi capreolis sese sustineant, procumbentibus, obliquè, modò in hanc, modò in alteram partem, secundùm foliorum alas, inflexis, è quibus frequentes plerumque ramuli enascuntur: *foliorum* alæ oblongæ, tenues, deorsum incuruæ, seu nutãtes, & in binos capreolos desinentes, duodenis, vicenis, vicenis senis, aut pluribus, interdum oblongis, angustisque foliolis surrectis, & ex aduersò nunc æqualiter, modò inæqualiter nascentibus, præditæ sunt: *flosculi* elegantes, Viciæ silu. albo flore, quasi incanæ floribus formâ non dispares, minores tamen, & Astragali montani (Clusio Onobrichidis quartæ) flosculis propemodum respondẽtes, coloris ex cœruleo purpurascentis, viceni nonnunquam, aut plures, spicæ instar in oblongis nudis ramulis, ex superiorum alarum sinu exeuntibus, nascuntur: deinde *Siliqua.* vncialis longitudinis *siliquulæ* exiguum semen continentes: *radix* tenuis, latè serpens, & sub tellure se condens, singulis annis nouos, frequentioresque ramos profert.

Est

Est apud eundem Pannon. Vicia silu. spicato flore: & Hist. post. Vicia silu. Pannon. Hungaris Warym borso [Cornicis Pisum] quoque dicta, [omne namque silu. Viciæ genus ita nuncupant] quæ plurimum à Belgica, vepribus se implicante differt.

Aphaca. Os mundi. Trago germ. die fünfft wick/ Aphace Diosc. germ. S. Christoffels Kraut. Lat. Os mundi. Quibusdam Schwartz linsen. In Lat. autem, *Vicia silu. altera*, *Vicia alia in dumetis*, *Vicia quinta*, *Vicia postrema, quæ in dumetis nascitur*, *eodem*.

Dod. gall. *Viciæ secunda silu. prima quæ potest vocari Arachus*: gall. *Vesse sauuage*. germ. wild wicken Belg. wilde Witsen. Item Frum. & Hist. in fol. Nostri wilde witzen, hoc est, Viciam silu. aut germanicam, non impropriè Galegam silu. aut germanicam quis ipsam nominarit: nam Galegæ quædam species videtur.

Gesn. de Lunariis, Trago Viciæ genus in dumetis nascens. Et de coll. stirp. Vicia quædam silu. floribus cœruleis. An eidem ibidem Viciæ quædam species [an Aphaca.]

Tab. ic. & Hist. *Aracus*, *Vicia*, *Aphaca*. Vogels wicken.

Locus. Tempus. Viciam multifloram habemus in horto Montbelgardi C.W. in medico, & feratum, passim etiam abundat in dumetis & pratis. Obseruaui Basileæ florentem Iunio & Iulio, Beffordiæ prope castellum etiam in pratis, & Monspelii cum flore Maio in segetibus propè *Castelneuf*. Aliquando Gesnero plantam siccam cum descriptione misi, sine nomine. Frater C. Bauh. attulit ex horto Patauino nomine Anthyllidis primæ Dioscoridis Guilandino.

VICIA PARVA, SIVE CRACCA MINOR CVM MVLTIS SILIQUIS HIRSUTIS.

Descriptio. Caulis. Folia. EX *radice* exili & inutili, quadrati, tenues, & infirmi exeunt *coliculi* importuna alarum vbertate luxuriantes: *folia* Lentis foliis paria, læuia, pinnata, rarò sibi mutuò respondentia, ad medium neruum annexa, ad septendecim, qui in tortiles capreolos variè partitos facesseres segetem infesto complexu arripit, strangulat, excrescens interdum ad tres cubitos: ex foliorum alis hinc inde enatis pediculis *flosculi* insident racematim, quatuor, vel quinque, eòdem spectantes, pusilli, ex albo subpurpurei, quos *siliquæ* excipiunt semunciales, hirsutæ, quarum singulis bina *grana* insunt Viciæ sepium minora, rotundiora, magis maculata.

Flosculi. Siliqua.

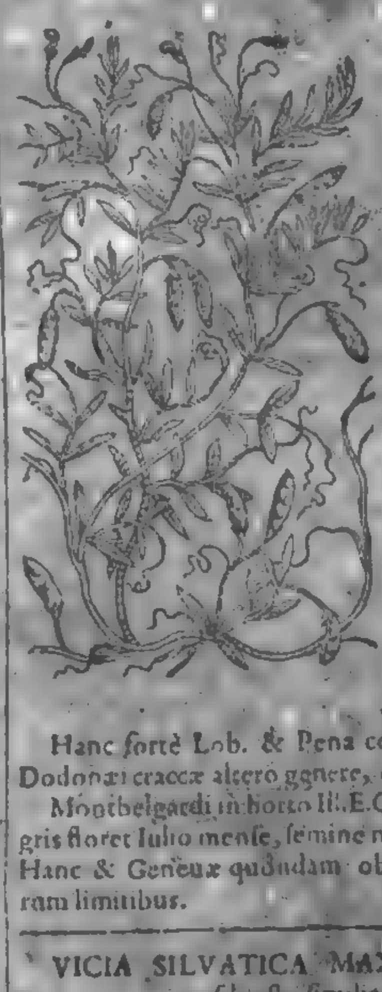
Trag. germ. das klein weißgraw wicklen: potest comprehendi sub Orobanche aut Erui agrina Diosc. & Theophrasti. Idem in Lat. *Omnis in minima Vicia: quartum & genus*. Tragi Viciam minimam, quò referam non video, nisi sit Cracca minor.

Cracca minor. Tab. ic *Cracca minor* klein wild wicklen Hist. etiam *Vicia*, *Aphace* & *Aracus*.

Arachus. Lob. & Pena Arachum vocant, siue craccam minimam: & Aracum, siue craccam minorem, habentque figuram Dodonæi, dicuntque in Aduersariis quatuor granula contineri in siliquis, quod nondum animaduerti, sicut nec etiam Dod. qui bina tantùm in illis deprehendimus. Dicitur autem Dod. gall. *Vicia silu. 2.* Arachi species. In Hist. verò frum. & Lat. in fol. Craccæ alterum genus, Brab. tötis Kroc.

Locus. Tempus. Abundat in agris, etiam in horto Ill. E.C. à me sata, quæ se propagat semine deciduo quotannis. Frater C. Bauh. attulit Patauio pro Cicere silu. Cortusi: ius Basileæ obseruauit, Geneuæ florentem & siliquas habentem vidi Iunio & Iulio. Montbelgardi florentem & semine maturo Augusto.

VICIÆ, SIVE CRACCÆ MINIMÆ species cùm siliquis glabris.

Descr. ESt præcedenti tenerior, *foliis* similibus interdùm, tamen rarioribus, pediculo tenuissimo, longo, ex foliorum alis raro: *flos* innascitur vnicus, suaue purpurascens, sæpe vel duo, vel tres, quem sequitur *siliqua*, præcedentis craccæ siliquæ par, glabra, torosa, duo, tria, aut etiam quatuor *grana* continens.

Hanc fortè Lob. & Pena confuderunt cum Dodonæi craccæ alterò genere, de quo antè.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill. E.C. & passim in agris floret Iulio mense, semine maturo Augusto. Hanc & Geneuæ quondam obseruaui in agrorum limitibus.

VICIA SILVATICA MAXIMA PISO siluestri similis.

Descr. OMnium Viciarum, quotquot hactenus videre licuit, maxima est, multorum cubitorum, *foliis* ad Viciæ sepium folia accedentibus, multò maioribus, & Piso siluestri respondentibus, sescuncialibus, vnciam latis, modicè obtusis: *flores* surculi cuiusdam longissimi extremum occupant numerosi, purpurascentes, subsequentibus siliquis pari cum Pisorum magnitudine, compressioribus, latis, glabris: *radix* crassa, nodis intercepta, reptatrix, caulium complurimum propagine fertilis, perennis.

Folia. Flores. Pisum silu. minus.

Meminisse huius Tab. icon. & hist. credimus, & hoc quidem titulo Pisi silu. minoris, Klein wild Erbsen.

Locus. Viciam silvaticam autē voco Viciæ genus hoc à me olim repertum prope Tigurum. Hæc mihi pronenit Montbelgardi in horto Ill. E. C. Eandem copiosè reperi circa fontē admirabilem Bollensem cum flore & siliquis mense Augusto, & veniendo Rheinfeld inter Weil & Basileam cum siliquis Nouembri.

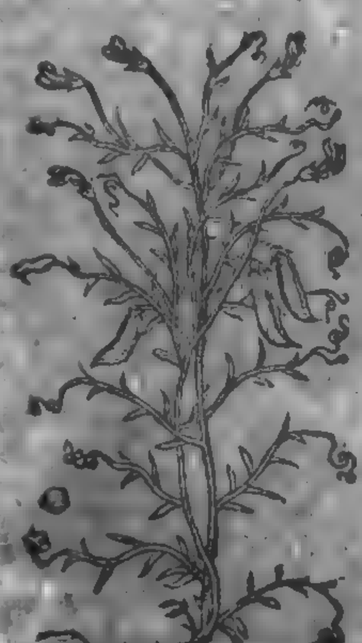
in capreolos facessente: singularia *folia* sescuncialia, & duarum vnciarum, caminea vix culmū lata, in acumen desinentia: *flosculi* longo surculo peculiari hærent, multi, oblōgi: sequuntur *siliquæ* craccæ minores, nonnihil longiores. Folia. Flores. Siliquæ.

VICIA ALIQVA.

Descriptio. IN ramorum cacumine flores congestos possidet, Polygalis Gesneri pares, nec absimili figura, sed colore cæruleos: *folia* pinnata costæ annexa, Viciæ foliis longitudine paria, angusta: costa extrema in capreolos desinit.

Nobis attulit Gener Cherlerus, vbi collegerit, non recordatur.

VICIA SILV. CVM LENTIS siliqua.

Caulis. Folia. DOdrantalē habet *caulem* gracilem, angulosum, glabrum, ramosum folia duarū, triúmue vnciarum, *tarsi* effigie, singularia, craccæ minimæ foliis non maiora, per extremum obtusa & veluti cordata: costæ extremū in tortiles cirrhos abit: ex alę sinu enatus pediculus vncialis *florem* gerit vnicū, Lentis flori similem, quem excipit siliqua vnciā longior, semunciam lata, glabra, compressa, duo, aut tria claudens *semina*, orbiculata, Lentis maioris. Siliqua. Semen.

Pictor noster malè pinxit folia acuta, quum sint cordata quodammodo.

Locus. Nemausi in Gallia Narbonensi collectam mihi attulit Gener Cherlerus.

VICIÆ PARVVM GENVS, FOLIO longo.

Locus. CVbitalem Monspelio allatam dedit ramum Frater C. Bauh. angulosum, foliis alatis, costā

VICIÆ PVLCHRVM GENVS MVLtifolium, siue Galegæ species quibusdam.

Folia. COstę longæ in capreolum desinenti alligantur *folia* interdum viginti, in acumen desinentia, glabra: *florū* idem positus ex longo pediculo, pauciores, vt animaduertere adhuc licuit, paullò maiores singuli, quales ferè Viciæ sepium, purpurascentes, nisi fallat sicca plāta. Ramosa est hæc Vicia.

In foliis siccis nullum manifestum animaduertimus saporem.

Locus. Argentinę anno 1595. habui ex plantis siccis D. Ageru, qui postea anno 1600. dedit nomine Galegæ alicuius ex monte Apennino.

VICIA, QVAE PITINE ANGVILLARÆ, LATA SILIQVA, FLOre luteo.

Caulis. Folia. PItine Anguillaræ dicta, legumen est, ex *radice* tenui & annua *caules* plures proferens angulosos, cubitales, dodrantales, & sesquicubitales, ramosos, tenues, imbecilles, nec nisi capreolorū ope, quibus se proximis circum voluūt, humo surgentes: *folia* ex internallis bina, opposita, cauliculis sine pediculo adnascūtur, triquetra, Helxines cissampeli, lævia, tenera, striata, sursum plærumque spectantia, & caulem veluti complexa, ex quorum alis subinde rami prodeunt, foliis itidem vestiti, nec non claviculæ tortiles, itidemque pediculi duabus vnciis longiores, quibus singulis singuli insident *flores* lutei, Lathyri lutei floribus

Siliqua. floribus similes, quos *siliqua* excipiunt vnciales, aut sescunciales, latiusculæ, modicè falcatæ, compressæ, in quibus sex, septémue *semina*, *Semina.* Lentibus minora, non ita compressa, sed paulò rotundiora, quæ modò nigricant, modò rubescunt, modò variegata videntur.

Aphaca. Hæc est illa, quam Dod. passim ἀφάκην, Aphacam, & Aphacen Diosc. & Plinio, ac Galeno dictam scribit. An autem nomina Italica *Vecioni* & *Ceserone* quæ Lob. & Pena in Adv. & Obs. huic plantæ tribuit, conueniant dubium mouet, quòd Anguillara ea alteri adscripserit. Nunc si Gesnero fides non abroganda, malè Anguill. πιτίνη ex Theoph. conuertit. Pitine namque pro Serpillo corruptum apud Theoph. esse vocabulum, obseruauit primò Gesn. quod idem postea, ad plantam siccam, quam ei inter alias Monspeliacas transmisi, annotauit.

Orobanche. Eruanga. Hist. Lugd. reprobatur. Aphaca, Camer. horti teste, seu Pitina Theoph. depingitur à Dodon. Lob. & Lugd. Lugd. quidem hisce vocabulis: Orobanche, legumen, aut leguminis vitium, ὀροβάγχη Theoph. Gal. & Plinio. Aphaca Dod. quam Theod. in Theoph. Eruāgam vertit, alii Erui anginam. Sed dicam liberè, hæc planta non placet pro Lugdunensis Orobanche, Cæsalpini sententiam potiùs approbarim, qui Cuscutam Orobanchen putat. Eius tamen opinionem, & eorum qui cum sequuntur, *Aphace.* apprimè recipio, qui Aphacen statuit: Theophrastus enim scribit Securidacam in Aphaca nasci, quasi satiua sit Aphaca.

Cæsalp. porrò hanc vocat Aphacam flore luteo, Diosc. Gal. & Plinii. Aphacen, cui semina madidiora, & minora Lenticula: per madidiora verò significare videtur, lubricum lentorem, qui peculiaris est in Aphace seminibus. Dicitur à Tab. *Elatine.* Elatine tertia.

Satio. Locus. Quotannis semine deciduo se propagat in horto Ill. E. C. aliàs spontè Montbelgardi copiosè prouenit inter segetes. Monspelii obseruaui, *Tempus.* nec non in Italia, vt Bononiæ. Basileæ florentem & siliquas habentem mense Maio. Hanc Geneuæ vocant *Pesete*.

VICIÆ FOLIIS ARACVS Anguillaræ.

ARacos Galeni prouenit inter segetes foliis similibus Viciæ, sed angustioribus. Flos est coloris rufi, & semen simile Eruo, verùm caret, inquit Anguillara, nomine vulgari.

An non fortè à nobis sub alio nomine tradita, Lectores inuestigent.

* * *

LENS.

CAP. XVI.

Lens maior.

Descr. Caules. LEgumen hoc infirmis caulibus humi prosternitur, nisi in propinquo habeat cui capreolorum amplexu innitens sese erigat: *radix* itidem pusilla: *folia* pinnata Viciæ, minora, hirsuta: *flores* purpurascunt, vel albescunt: *siliqua* breues, compressæ. *semina* duo, aut tria continent, circinata, compressa, colore albido, vel subnigro, seu fusco, parua, valde læuia, quæ cortice dempto in duas partes scinduntur. *Folia. Flores. Siliqua. Semina.*

Lens altera. Est & alia vulgari Lente omnibus partibus speciosior & maior, [ob id dicta meritò *maior Lens*] herbâ, foliis, flore albo, siliquis, vt & simine, quod Lentis vulgaris duo aut tria grana facilè æquat.

De Lente hæc scripsit Theoph. Lenti caulis in latus tendit. Hæc præarida sine vllo odore, maximè inter legumina fertilis est, & summatim, quæ semen ferunt pusillum. Lentem porrò [cuius in leguminum genere sera satio est] vt crassescat, paxillo demittunt.

Æquanimitatem ... Lenti qui dicantur. Genera duo Plinio. Inuenio apud authores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri vescentibus eâ. Hinc Rhodig. [vt Dalech. notat] lentos dictos vult patientes, lenes, minimè iracundos, quamuis & pigros, incuriosos, segnes, sic etiam vocent. Genera Lenti in Ægypto (pergit Plin.) sunt duo, alterum rotundius, nigriusque: alterum suâ figurâ. Vnde vario vsu translatum sit in Lenticula nomen.

Exigui momenti. Hinc etiam Martialis rem exiguam & ferè nullius momenti significare volens, ita canit:

Accipe Niliacam Pelusia munera Lentem
Vilior est alica, carior illa Faba.

Differentiæ Tragi. Cæterùm, inquit Tragus, *Lens*, φακὸς Theoph. Lentis vulgaris, seu agrestis, grana alia subrussa, alia

ex luteo pallida, nonnulla ex cano nigricantia apparent: humidâ verò cæli tempestate prorsus nigra euadunt. Serap. *Hader*, Hebr. *Asdach*, Chald. *Iamma*, aliàs *Thelusiha*. Lens satiua maior & latior. Lentis vulg granula haud temerè supra quatuor in siliqua. Lentes in Vicia degenerant.

Lonicer. pingit, dicens: Linsen vocari Græcis Phace.

Dodon. notatur. Dodonæo in fol. additæ duæ sunt icones: vni titulus *Lens*, alteri *Lens minor*, cùm tamen duarum in descriptione non faciat mentionem. Sed *olla*, quod dicitur, *Lenticulam attigit*. Quemadmodum enim olla fictilis Lentem amare videtur, ac velut vltrò venire ad Lentem: ita Dodon. ad exhibendum absque descriptione figuras vehementer propensus, ac velut ad id natus, duas nullâ additâ descriptione proponit.

Etymon. Lentem ex Etymi vi dictam esse *Cornario* videtur, quasi lenis dicta sit, lenitatisque significationem habeat. Nec Germanos aliter Linsen appellare, quàm velut Linde.

Nomina linguarum. φακὸς Græcis [autor est Matth.] eadem quæ *Lens* Latinis. *Hader* Arab. *Lenticchia* Ital. Germ. Linsen/ Hisp. *Lenteyas*, Gall. *Lentille*, Boh. Sfocowice. Et quod Matth. omisit, Belg. Lentsin, Angl. Lentiles. Idem in post. com. Ital. duas facit species, minorem albam, cineritiam paulò maiorem. Et Hist germ. Lentem maiorem, & minorem.

Vulgatatur. Aduersaria nomenclaturam dictam, non tantùm non habent, sed nihil insuper addunt.

Anguill. præter iam recensita nomina. *Lente* in Italia dici perhibet. Frustra denique mihi videntur à Lob. Obs. & Ic. Pl. duæ poni figuræ: præterea magis vulgarem existimo minorem, quàm maiorem.

Gesner. cum Cordo contentus nominibus vulgaribus, vt & Tab. ic. & Hist.

Lentem Italicam *Cam.* horti grandiorem dicit, & candidiorem vulgari.

Lentes in Aracum mutari. Lentes in Aracum mutari obseruauit Marantha.

Lens Cæsalpino semen est candicans, aut ruffescens, flosculis candicantibus, vel purpurascentibus: differunt amplitudine seminis, & exilitate: probatur latum & candidius, ruffum & paruum deterius est: perfectum Græci Phacon vocant.

Casp. Bauhin. apud Matthiol. Lentium genera duo habet, maius & minus. Gerard. Great lentils Lentem maiorem, minorem verò lesse lentils appellat.

Locus & Tempus. Cælum amat, inquit Plin. siccum, solum autem tenue magis, quàm pingue. Lens floret Monspelii Aprili, Lugduni, Geneuæ, & Basileæ frequens. Montbelgardi eâ conseruntur agri. Maior ex semine Stutgardiâ misso prouenit, Aprili floret, Iunio & Iulio maturescit. Lens vulgaris seu agrestis, autore Trago, solo gaudet mediocriter pingui, soletque appetente verno tempore seri, erumpit è terra instar Viciæ. Lens satiua non ita pridem è Lotharingia ad me allata. Teste Schvv. calidiore solo, & sudo proseri gaudet. A Cæsalp. seritur locis aridis.

Vires & vsus. Lens si assiduè edatur, ex Dioscor. autoritate visum hebetat, ægrè concoquitur, stomacho incommoda est, inflat eum, & intestina: aluum autem sistit, si cum cortice edatur. Præstat, quæ facilè coquitur, & quæ dum maceratur, nihil nigri remittit. Vim habet adstringentem. Vnde aluū sistit decorticata prius, & diligenter cocta, primâ in coquendo aquâ diffusâ. Nam primum ipsius decoctum aluum sistit [λυτικὸν Cod. Basil. non σταλτικὸν, vt videtur Corn. legitur contra Gal. mentem:] Inducit lens grauia somnia, ad neruosa, & pulmonem, & caput incommoda est. Meliùs autē suum opus perficit ad alui fluxiones, addito ad ipsam cum aceto intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut Malicorio, aut Rosis siccis, aut Mespilis, aut Sorbis, aut Piris, aut Palmulis Thebaicis, aut Cotoneis Malis, aut Cichorio, aut Plantagine, aut gallis integris, quæ post cocturam abiiciuntur, aut Rhoë, qui obsoniis inspergitur. Oportet autem acetum diligenter cum ipsa coquere, alioqui aluum perturbat. Triginta Lentes decorticatæ ac deuoratæ, ad stomachi subuersionem prosunt. Lenit etiam Podagram, cocta cum polenta & imposita. Cum melle verò, sinus glutinat, crustas rumpit, & vlcera repurgat. At cum aceto cocta duritias & strumas discutit. Cum Meliloto verò, aut Malo cotoneo, oculorum & sedis inflammationes curat rosaceo ammixto. Verùm in maioribus sedis inflammationibus, & magnis sinubus, cum Malicorio, aut Rosis aridis decoquitur, ammixto etiam melle. Ad nomas gangrænicas similiter, aut ammixtâ etiam aqua marinâ. Ad pustulas autem, & herpetas, & sacros ignes, & perniones, velut antea dictum est. Cæterùm ad mammas lacte turgentes, & lacte in ipsis in grumos coacto in aqua marina cocta, & imposita commoda est. Plinius vsum eius medicum ferè velut Diosc. habet. Lens optima inquit, quæ facillimè coquitur, eaque, quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat, sed aluum sistit in cibo, magisque discocta cœlesti aqua: eadem soluit, minùs percocta. Crustulas vlcerum rumpit eaque, quæ intra os sunt, purgat, & adstringit. Collectiones imposita sedat, maximéque exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum Meliloto, aut Cotoneo. Et paullò pòst: Ad sedem cum rosaceo aut Cotoneo. In his, quæ acrius remedium exigunt, cum putamine Punici, melle modico adiecto. Et rursus: Propter dissolutionem stomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta in quo vsu meliùs semper eam torrere antè & tundere, vt quàm tenuissima detur, vel per se, vel cum Cotoneo, aut Piris, aut Myrto, aut Intubo erratico, aut Beta nigra, aut Plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & felli: nec somno facilis. Ad pustulas vtilis, ignique sacro. Et mammis in aqua marina decocta: in aceto autem duritias & strumas discutit. At Galeno teste, Lentes adstringunt quidem, sed non validè, & caliditatis & frigiditatis in medio consistunt, & secundo ordine siccant. Proinde corpus quidem ipsarum siccat, & ventrem sistit. Decoctum verò propellit. Quapropter etiam prior aqua diffunditur, cùm cohibendi gratiâ sumuntur. *Et rursus*: Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim sunt, ac friabiles, corticémque habēt adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro, crassi est succi, ac terrei, austeram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ est particeps. Succus verò in ipsis est adstringenti contrarius. Quocirca si quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam sale, aut garo, aut cum ipsis oleo conditam sumpserit, potus is aluum deiicit. At ex bis coctis Lentibus, ad eum modum, quem diximus, paratus cibus facultatē habet succo contrariam, vt quæ ventris fluxus

Cornar. notatur. Somnia. Acumen. Vlcerà. Struma. Inflammatio. Mammæ. Lens optima. Oculi. Dysenteria. Noxa. Corpus. Decoctum. Succus.

ficcet, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis, & dysentericis, cibus est accommodus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehemētiam, & ea, quæ ipsam consequuntur, amittit: ita magis nutrit, quàm quæ cortice spoliata non est: verùm succum crassum ac paruum gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus desiccat, vti ea cui cortex non est ademptus. Aeginetæ quum suberuentæ pustulæ euaserunt [à morsu viperę] ipsas scarificat, ita ne excoriet, deinde multâ aquâ fouet, Lēticulam coctam cum melle obducit, dum consanescant. Considerandum sanè, an consultum sit applicare Lentim, quæ adstringit, morsui viperino: vereor ego quidem adhibere, ne venenum intrò repellatur. Qui igitur Aeginetæ subscribit, is cum illo *Lenticulam angulo tenet* [negotium, quod fieri nullo pacto potest, tentat] siquidē Lens angulis careat. In caliditate & humiditate, inquit Scvvhenkf. medium tenet, desiccat tamen ordine 2. valenter quoque adstringit, ventrem sistit. Decoctum verò prouocat, inflat, lenit, glutinat, extinguit, purgat, discutit.

Dysenteria. *Dubium.* *Æginetæ notatur.* *Prouerbiū.*

Sed in *Lente vnguentum* [in Lenticula fabulam] Cæsalpinus narrare videtur. Ineptè enim vili legumini mirandum effectum adscribit, qui minimè congruit, nec in tempore adhibetur. Dum enim Dioscor. & alii Lentem & oculorum aciē hebetare, stomacho grauem esse, intestinis noxiam, neruis, pulmoni & capiti inimicam, & turbulenta insomnia gignere, scribunt, is ex Arabum sententia decoctum earum ad febres pestilentes, quas lenticulares vocant, laudat, quia exanthemata in illis erumpentia, Lenticulas repræsentent. Sed cum plura inter se dissimilia confundere, quis non videt? Eum mehercle imitatur, qui mentionem inducit vilis cuiuspiam aut nihili vel hominis, vel alterius rei, aliis de egregiis verba facientibus, in quem adagium hoc quadrat, *in Lente vnguentum.*

Casal. reprehē. Prouerbiū. *Febris lenticularis.*

Cæterùm, *mera aut egregia nulla de Lente*, minutum enim est, ac vile legumen. Prouerbium autem est, *Mira de Lente*, apud Græcos dici solitum, quoties res humilis & pusilla splendidis excomiis, magnificisque laudibus attolleretur:

Adagia alia.

Porrò, *Diues factus iam desiit gaudere Lente.* Pauperum siquidem ac tenuium cibus est: quæ fastiditur simulatque lautior fortuna contigit. Prouerbium in eos est, quibus ad vberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea, quæ priùs inopes boni consulebant. Dixit hoc Aristophanes in adolescentem, qui cùm pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, cepit illam fastidire. Et licèt dictum sit Lentes esse pauperum cibum, non tamen conuenit vt eadem ad fastidium iterentur, ne Athenæi trimeter prouerbialis obiiciatur:

Te Lens Deus corripiat & fortuna Lenis

Sed de his satis. Nam *Zenonium est & Lentem coquere*, id est, Sapientis est, in re minutissima se artificem declarare.

OROBVS SIVE ERVVM IN genere.

Cap. XVII.

MVtant semina & pro temporum ratione vt leuiora, faciliora que reddantur: vt si [ὄροβον] Eruum, quis Vere serat, facilè, gratumque exit, non graue, quemadmodum si Autumno seratur. Floris inter cætera legumina, diutina productio est. Huic porrò quemadmodum Ciceri & Fabę, primùm pars inferna floret, quæ cùm desierit, proxima incipit, atque ita ad supernam itur successu assiduo: qua de causa multoties Eruo, aulsâ semen ex ima parte defluxisse cernitur, virente adhuc omninò, herbaceaque supernâ. Caulem habet in latera magis dispersum. Numeratur inter ea, quæ omnium maximè durant. Serere inter radiculas consueuere contra papiliones [τὰς ψυχὰς] Seritur aliàs maturiùs, sit tamen, vt non prorsus ante Ver. Candidum in omnibus generibus præstat. Et licet semina eius siliquis Cylindratis inclusa proueniant, attamen non intersepta; sed quasi inuicem contingentia constant. Fructus rotundos Gesn. esse dicit, modo Piperis, quod apud Theop. nondum reperio.

Eruum & gratum exeat, quā. *de ser. Diu. Floris longum tempus.* *Caulis.* *Vsus. Delectus.* *Gesn. notatur.* *Frutex est.*

Ὄροβος [Eruum] inquit Diosc. paruus frutex [θαμνίσκος] omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in valuulis (ἐν λοβοῖς) habet.

Apud hos (Galeni verba sunt) semen quoddam siluestre, rotundum, ac durum, Eruóque exilius in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant.

Erui, quod Plinio facilè concesserimus, non operosa cura est. Hoc amplius quàm Vicia runcatur. Nascitur & Phalangion in Eruo, bestiola Aranei generis, si Hyems aquosa sit.

Cultura. *Locus.* *Tempus.*

Eruum autem, si Columellæ credimus, lætatur loco macro, nec humido, quia luxuriâ plerumque corrumpitur. Potest & Autumno seri, nec minùs post brumam Ianuarii parte nouissimâ, vel toto Februario, dum ante Calendas Martias, quem mensem vniuersum negant Agricolæ huic legumini conuenire, quòd eo tempore satum pecori sit noxium, & præcipuè bubus, quos pabulo suo cerebrosos reddat, quinque modiis iugerum obseritur.

Cicera bubus Erui loco fresa datur in Hispania Bœtica, quæ cùm suspensa mola diuisa est, paullùm aqua maceratur, dum lentescat. Atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur. Sed Erui decendecim libræ satisfaciunt vni iugo, Ciceræ sexdecim; eadem hominibus non inutilis, neque iniucunda est. Sapore certè nihilo differt à cicercula, colore tantùm discernitur. Nam est obsoletior, & nigro propior, seritur primo, vel altero sulco mense Martio, ita vt postulat soli lætitia, quod eadem quatuor modiis, nonnunquam & tribus, interdum etiam duobus, ac semodio iugerum occupat. Erui ruffi meminit Aetius, cuius autoritatem confirmat Hermolaus, dicens: Ervum, Herbúmue, aliud candidum, aliud ruffum.

Vsus. *Eruum ruffum Herbum.*

Eruo præter notas à Diosc. ei attributas, hasce ferè addit Marantha: Eruum semen habet Paralii Tithymali, aut catanances primæ: magnitudine Æthiopidis seminis, aut Lithospermi, aut Dorycnii, aut Lathyridis. Ex hac descriptione facilè deprehenditur error multorum, qui varias plantas, pro Eruo ostendunt: quarum nulla descriptio arridet: cùm omnes semen habeant longè maius semine Lithospermi, aut Æthiopidis: nam vel ipse Theoph. Orobi semen minus Sambuci acinis esse asserit, quod cum Diosc. consentit.

Catanances similia semina. *Multorum error.*

Orobus plurimis qui angulosus, quem duplicem faciunt. Matth. in primis com. proponebat iconem pro Eruo, quæ mihi videtur esse Lathyri, quam Germanicam voco flore rubente.

Brassauolus credidit Eruiliam, quæ Theoph. Gal. ac Paulo Ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis vicinitate fortè deceptus.

Matth. notatur. *Brassauoli error.* *Eruilium non esse Eruum.*

Nec adstipulandum iis est, teste Matth. qui Eruiliam Pisi genus, Eruum esse contendunt.

Hallucinatur Fuchsius, qui cicerculam vulgò vocatam, Eruum satiuum esse credidit.

Hanc eundem errorem committit Turnerus, dicens: Ego Orobum Fuchsii cicerculam esse puto, quam Galenus Lathyrin vocat.

Eruum videtur Cornario, altera Viciæ species esse. Nostri enim, inquit ille, maiorem & minorem Viciam latinâ voce parùm corruptâ, distinguunt. Officinæ peregrinum ab externis petitum Orobum habent in vsu: quum tamen verus Orobus etiam apud nos proueniat.

Cornarius se opponit Turn. cùm ait, Galenus, Paulus & Aetius, nulli Eruo omnem auferunt amaritudinem, In Eruo autem Fuchsii, cùm nulla sit penitùs amaritudo, Eruum esse nequit. Quin ipse Fuchs. de compos. med. testatur eos omnium maximè errare, qui pro Eruo seu Orobo Vicia silu. seu Aphace vtantur.

Vires & vsus. Farinæ.

Farina orobina ad medendi vsus conueniens. Capiti onerosum est, inquit Diosc. aluum esu turbat [ταρακτικός] Sanguinem per vrinas trahit [ἄγει] Boues autem pinguefacit, si coctum apponatur. Præcedentia non legit Oribas. autore Matthiolo. Præparatur Erui *farina* hoc modo: Habitiora & candida grana deligito, & aqua permiscendo respergito: ac vbi sufficienter combibere siueris, tum demum torreto, donec cortex disrumpatur & decidat. Deinde molita, & tenui cribro excreta reponito. Est Erui farina aluo commoda, vrinam ciet, bonum colorem inducit. Ast vberior eius vsus, in cibo, aut potu, cum torsionibus [torminibus, μετὰ στρόφων] sanguinem per aluum & vesicam ducit. Purgat autem vlcera cum melle. Lentigines item, & maculas Solares, itemque alias, & totum corpus. Sistit etiam nomas, & duritias [σκληρώματα Lacuna ex vet. cod. καρκινώματα] ac gangrænas. Mollit quoque duritias in mammis. Et ferina ulcera, & carbunculos, & fauos emarginat, ac rumpit. Cum vino subacta & imposita, canum, hominum, & viperarum morsus sanat. Cum aceto verò, vrinæ difficultates, & tormina, & ad egerendum contentiones [tenesmos] sedat. Commoda est & his qui alimentum ex cibo non percipiunt, nucis magnitudine fricta accepta cū melle. At Erui decoctum affusum, perniones, & pruritus in vniuerso corpore fouendo sanat. *Hæc Diosc.* quem Plinius ita declarat, vt ex ipso transcripsisse videri possit. De Eruo, inquit, quædam in mentione eius diximus, nec potentiam ei minorem Veteres, quàm Brassicæ tribuerunt. Contra serpentium ictus ex aceto, ad Crocodilorum item, hominumque morsus. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi Autores affirmant. Farina eius varos & maculas cutis toto corpore emendat. Serpere vlcera non patitur, in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex vino. Vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, tenesmum, & quę cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum, deuoratumque, corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle suppurare prohibet impositum. Aqua decocti perniones, & pruritus sanat fouendo. Quin & vniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus mitescit, bubus, iumentisque vtilissimum. Siliquæ eius virides, priùs quàm indurescant, cum suo caule, foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Cæterùm Eruum medicaminis vim obtinere, epistolis D. Augusti (qui per hoc curatus) memoria extat.

Vlcera. Lentigines. *Carbunculi.* *Animalium morsus.* *Tenesmus.* *Lienem. Vari.* *Colorē corporis commendat.*

Boues tum apud nos, ait Galenus, tum apud alias plerasque gentes Eruum priùs in aqua dulcoratum pascuntur: homines verò ab hoc semine prorsus abstinent. Est enim insuauissimum, & praui succi. In magna tamen fame, quemadmodum Hipp. quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo Lupinos, præparentes, Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis crassos thoracis, ac pulmonis, humores expurgantibus Porrò inter Orobos albi minùs sunt medicamēto si, iis, qui ad flauitiem, aut pallorem recidunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed vnà etiam cum ea abstergendi & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ alimentum fit, quod citra insignem amarorem desiccandi vim habet. Et hęc traduntur in lib. de Alim. simpl. vt & sequentia: Orobus desiccat quidem excessu secundo intēso, calefacit autem primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Idem de Antid. Candidā Erui farinam admiscet Scillę: nam quę candida non est, amara supra modum esse consueuit. Et rursus de comp. med. Vitat hanc non solùm in dolore capitis, per consensum stomachi oborto, sed omnibus aliis etiam circa caput obortis affectionibus. Articulos etiam dissoluit.

Thorax. Pulmo. Orobi albi. *Temperamentum.*

Animaduertendum præcipit Matthiolus, quod quanquam ad eruinam farinam conficiendam, candidius Erui semen Dioscorides elegerit, Galenus tamen candidum pallido, ac rufescente, longè minùs præstare scribit. Eapropter & Brassauolum Galeni rationem minimè habuisse: cùm sibi ex Dioscoridis tantùm sententia persuaserit, album Erui semen in medicamentorum vsu, tam russum, quàm pallidum viribus antecellere. Sed de hisce Matthioli commentariis, nostrum quoque, si animus est, percipito iudicium: Galenus quidem Erui candidam farinam Scillæ admiscet, ast solam eam ob rationem, quòd candida supra modum amara non sit, tamen nostro iudicio si talis esset, amaritudinem in Scillæ trochiscis haud augeret: ipsa enim Scilla est valdè amara: Adhæc ignoro, cur præferat album, si alia viribus antecellat.

Animaduersio. *Autorum iudicium de farina Erui.*

Nunc quis non cum Marantha irridendos censeat, qui Eruum se nunquam potuisse cognoscere asserunt: propterea, quòd in nulla planta (etiamsi delineationi respondere videretur) vim educendi sanguinis per vrinā animaduerterint nam uel huius rei nunquam periculum fecerunt vel si facere aggressi sunt, non ita vt decet, sunt experti: Vnicā enim exhibitione, pauca quantitate contenti, effectum hunc exposcebant, non considerantes Dioscoridem velle, non nisi largiùs in cibò, aut potu assumptum id efficere.

Error quorundam.

Quæsieram tandem ex Gesnero, quid de Eruo sentiret. Miror equidem, respondit, Galenum in trochiscis Scillinis, Erui loco panis micam eis addi iubere: cùm hæc dulcis, Eruum verò (ipso teste) amarissimum sit: adeò vt vel totam Theriacam suo sapore amaro inficiat. Ego pharmacopolis nostris suasi, vt Dictamni vulgaris radicem [id est

est Fraxinellæ) Erui loco potiùs quàm panis medullâ ponant: nam & amara ea radix est, & vim contra venena ac pestem non vulgarem habet. Inter legumina præter Lupinum, nullum adhuc amarum inueni: posset autem Erui loco etiam Lupinus, præsertim siluestris, vt pote amarior, sicciorque accipi.

OROBVS SIVE ERVVM multis.

Cauliculi. Cauliculi huic Orobo quadrati, tenues, multis alis concaui: *folia* ad neruulum palmarem annexa Lentis, vix tamen exactè ex aduerso respondentia: *flosculi* & ex alis, & ex coliculis, Lentis, albidi, infimo folio maculâ fuscâ notato: *siliqua* tenues, Cylindraceæ, longitudine circiter vnciali, articulatis torulis, in quibus *semen* rotundum (angulosum redditur vbi siccum) leguminoso duntaxat gustu.

Folia. *Flosculi.* *Siliqua.* *Semen.*

An semen, quod iam afferunt pro Orobo Siculo, quodque Fuchs. de comp. med. Cicerculam potiùs arbitratus? An Orobus, species leguminis in Creta prouenieus, quo Lob. Obsivtitur, & adhuc nomine gallico caret.

Matth. notatur. Orobus. Matth. in com. suis in Diosc. editis sibi minùs constat, ita enim in prioribus scribit: Eruum officinæ Græcorum more Orobum appellant. Cæterùm, quod ex Alexandria, Syriaque, Venetias conuehitur, aliud semen repræsentare censet, quàm Erui, quod frequentissimum in Hetruria nascitur, ac seritur. Folia mittit Eruum, quod vulgò *Mocho* vocant, Lathyri, vel Cicerculæ vulgò vocatæ æmula: florem Pisorum modo, admodum rufescentem: siliquas formâ teretes, ac oblongas, in quibus semen, colore in aliquibus pallido, in nonnullis candido, in quibusdam verò rufescente. Ignorandum non est, quod etsi Eruũ ab agricolis seratur, habetur tamen inter spontè nascentia: namque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cùm à paucis cognoscatur, illud inter viciæ species annumerant. Idem in Epit. edita anno 1571. scribit Eruum duum esse generum, candidum, & ruffum: Galenum verò tertium addere, pallidum. Orobum esse plantam sarmentosam, foliosamque, humi procumbentem, ramis sese implicantibus, foliis paruis, longiusculis, Lente minoribus: flores edere paruos, subpurpureos, & quandoque candidos: siliquam Pisi breuiorem, graciliorem que, in qua rotundum concludatur semen, conclusã inter granum & granum siliquâ. Proponebat primùm iconem Matth. repræsentantem nostram Lathyrum maiorem flore rubente, siue nostram germanicam

Mocho. Flos. Siliqua. Semen.

Viciæ Erui genera.

valdè differentem à planta, de qua hoc capite scribimus: In Epitome verò omittit, & reponit aliam iconem satis commodè exprimentem nostrum Orobum angulosum. In com. cum mag. ic. anni 1583. meliorem habet: omittit autem ea, quæ in præcedentibus scripserat, ponitque sequentia: Non diu est, quod legitimum habetur & seritur Eruum, iam vbique in Italiâ. Alterum quoque vidimus Erui genus, quod Creticum vocant, nostrati ferè simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. In com. Ital. cum mag. ic. anni 1568. quæ sunt ante modò dictam editionem anni 1583. eadem tradit: verùm ibi duas habet icones, priorem similem modò dictæ, sub titulo *Eruo*: alteri inscriptum est, *Orobo di Candia*. In Hist. germ. Iconem comment. cum mag. fig. habet, vbi etiam ὄροβος & Eruum. Sed vti dictum sibi contrarius videtur Matth. nec fortè scit, quid scribat. In primis enim com. & Epit. statuit Eruum frequentissimum in Hetruria nasci, & vocari *Mocho*, ab agricolis seri, per se inter segetes frequenter oriri. In post. com. omittit nomen *Mocho*, ac non diu esse asserit, quod legitimum habeatur, & seratur: nihilominus tamen in iisdem post. com. retinet verba antè citata, quod agricolæ serant, quod spontè frequens oriatur, & inter Viciæ species numeretur. Præterea plantæ, quam in post. com. exhibet pro Orobo, quæ eadem cum nostro Eruo, non inest amaritudo, quæ eo authore requiritur in Antiquorum Eruo.

Matth. sibi contrarius.

Camer. ad Epit. Matth. iconem nouam ex Gesnerianis, vt puto, sub titulo Erui apposuit.

Orobus hodie si Anguillaræ credimus, in Abrusso vulgaris, retinet nomen antiquum corruptum ex *Eruo*, ac vocant *Ieruo*.

Ieruo.

Ἐρέβινθος Dod. gall. Cicer satiuum, Columbinum, Venereum, & Orobiæum [ὀροβιαῖον.] Lat. Cicer eruillum, non est Eruum, vt multi Neoterici putant, qui Theriacæ, & aliis medicamentis indunt: Et hoc idem affirmat Histor. Frumentorum.

Cicer eruillum non est.

Orobus, inquit Gesn. à Græcis dictus est Eruum, quod ad Theriacæ compositionem requiritur. Legumen est multis capreolis, siliquis secundùm semina interceptis, ita vt in furnis coniuncti panes: semen foris album, intus rufescit. Facilè prouenit. Circa Lugdunum [unde semina accersiui] agros eo conseri audio. Inuenitur & siluestris: sed non in Germania, quod sciam.

Locus.

An Eruum Guiland. in Theone, quod in Italia *Mochum* nuncupari cum Matthiolo sentit, cùm hic tamen interea *Mochum* ignotam sibi plantam statuat.

An qui vulgò, Cæsalp. autore, in Etruria *Mochi* appellantur, seruntur que in alpibus ad pabulum brutorum: Planta in totum similis cicerculæ tenuioribus foliis: seminibus simili modo angulosis, candicantibus, vel nigris, minoribus, & in sua siliqua magis farctis, asperioribusque: hæc columbis gratissima est ad fœtificandum. Dioscorides Orobum vocat. A Theodoro apud Theoph. Eruum conuertitur. Sed & Plinio Eruum, Galeno autem Orobus dicitur. Si Cæsalp. eundem nobiscum Orobum intelligit, comparatio cum cicercula non placet.

An Mochi.

Cæsalp. reiicitur.

De hoc Lob. & Pena Adu. Cicer orobæum tantoperè simile est Narbonensiũ Orobo: Dioscoridis satiuo Ciceri eundem fecit Orobum vulgatum & receptum officinis Dodonæus. Orobus receptus Herbariorum. *Robus*, color rubeus Antiquis fuit, qualis in ruffis bobus, & Orobis cernitur. Hodie nihil pænè ab illo dudum dicto

Orobus herbariorum. Robus.

dissidet. receptus in officinis Italicis & Norbonensibus. Orobus semine & siliqua præsertim, nisi quia huius altero tantò minor est, compressior, nec vno loco, sed variis ex alarum geniculis, secundum summum & imum caulis exorta, pendula, alioqui terna & quaterna claudit semina, Cicere minora multò, tangenti hebetiùs angulosa, & vno latere aliquantum acutiora, gustu Lentis, folio & facie Pisi, Lentis, aut Viciæ: ramosis, sparsis, luxuriantibus, caducis ferè ramulis: minùs tamen est πατιόκυλος hic, quàm Cicer Orobæum, & satiuum, minusque ingratus gustanti: nec enim nostro ingenio conuenit, stirpium vel figuras, vel qualitates, plumbeâ, Lesbiáue ad nostram sententiam exigere, aut flectere, vt nimis multi factitant: sanè par est alterutrum horum leguminum, verum esse Orobum, cum è tam multis nihil penitùs similius occurrat.

Nomina. Linguar. Item Obs. Orobus receptus Herbariorum. Ital. *Mocho.* Hisp. *Teruo, & Teruos.* Prouincialibus *Eres*, quasi *Eruum. Mochus*, siue *Cicer satiuum* Dioscoridis Dodonæo. Idem Ic. Pl. Tom. 2. pag. 72.

Mochus. C. Bauh. C. Bauh. qui duas icones proponit, quæ paulò meliores nostrâ emptitiâ, quæ nobis non placent, apud Matth. ita scribit: Orobus, ὄροβος quibusdam παρὰ τὸ ἐρέπτεσθαι ὑπὸ τῶν βοῶν, quòd eo boues vescantur, & saginentur: *Eruum* Lat. quod satiuum est, & siluestre. Satiuum, vel maiore siliquâ, & semine, vel graciliore siliqua & semine: rursus qui maiore semine, candido est, aut pallido, aut ruffo: Siluestre, varium est. Hic tantùm de satiuo. Siluestre. I. *Orobus satiuus maiore siliqua* C. B. *Orobus & Eruum.* Matth. Cord. in Diosc. Gesn. hort. Cast. Lugd. *Orobus receptus Herbariorum* Lob. *Eruum verum*, siue *Orobus* Camer. Tab. *Cicer satiuum* Dod. gall. *Mochus*, siue *Cicer satiuum* Dod. in fol. II. *Orobus satiuus minore siliquâ* C. B. *Orobus Creticus Matthiolo* (in cuius editione postrema, & iconibus, figura non habetur) & Lugdunensi.

Locus & Tempus. Orobus Matthioli Geneuæ in horto nostro prouenicbat facilè, virens adhuc Decembri ex semine deciduo, florens Maio. Lugduni quoque habebam. Basileæ frater C. Bauh. Montbelgardi ex semine stutgardiâ misso, & sato, Aprili & Iunio floruit: semen maturum Iulio. Honorius Bellus ex Cydonia Cretæ misit, hâc additâ inscriptione: Orobus ὄροβι siue ῥόβι, quod rustici serunt singulis annis, & boues eo saginant Antiquorum more. Nos non videmus, qua in re differat à semine, quod nunc existimatur & perhibetur Orobus: est enim ferè triangulare cum vmbilico nigricante: color totius ex albo cinereo: sapor leguminosus, & Pisorum vulgarium. Huic simile paullò maius legumen misit Araci nomine: sapore & formâ non differens, sed colore ferè glauco. Nascitur Hispaniæ & Italiæ compluribus locis. In Germania verò, ac Belgio [si vera Dod. perhibet] non nisi in hortis, & à paucis seritur. In glareosis affatim oritur. *Aduers.*

OROBÆVM CICER LObelii.

Cicer Orobæum Theoph. ab Orobo nigredine tantùm distans. Difficilè tamen fit statuere quodnam sit Dioscoridis domesticum primum nam nouum, quod hîc damus, tantopere simile est Norbonensium Orobo, siliquâ præsertim, vt certos nos reddat, esse illud, quod dulcissimum & Eruo simillimum à Plinio, dicitur: sed ambigimus iam, sitne idem istud cum Diosc. satiuo: cui eundem facit Orobum vulgatum, & receptum officinis, doctus & perbonus sctiptor Dodonæus, qui nondum hanc nouisset.

Locus. Norbonæ & Gallo-prouinciæ plerique satis per messes flauet hæc, *culmo* assurgens sesquipedali, Descr. geniculato lateratim, quasi in obliquum flexo, leuiter striato, fistuloso: *foliis* in imo Folia. neruulo prolixo hærentibus, Lentis, aut Araci: à medio item ramulis donatur, & foliatis pediculis: & iuxta summos alarum geniculos complures confertæ *siliquæ*, vno ferè exortu nixæ, sese Siliqua. tangunt & stipant, cylindreæ, vnciam longæ, rectæ, teretes, inter transuersa pusilla interualla foras protuberantiibus singulis quasi torulis, ternis & quaternis, articulatim distinctis: ipsa intus *semina* nullâ membranulâ distincta. Pisum Semina. Arietinum fermè æquant, obtusè triangula: Orobi duplò maiora, colore albida, pallida, & subfulua, non ingrati sapotis, Ciceris aut Pisi.

Cicer orobæum Theoprasti Lob. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Obs. autem *Cicer orobeum* Adu. p. 400. *Cicercula Plin.* F. Pennini.

OROBO SIMILIS LATHYRVS Cretensis Honorii Belli.

Lathyrus. Semen, quod misit nobis Honorius Bellus ex Cydonia Cretensi, huius inscriptionis: Lathyrus, λατούρι, dicens à rusticis quotannis seri: Hoc sanè Orobo antè dicto, vel Araco Cretensi ab eo missis, simillimum est: adeò vt nullum discrimen adnimaduertam, nisi in colore, qui medius est inter Orobum & Aracum ab eo missum: sapor idem cum Pisorum sapore. Satum Montbelgardi in horto Ill. C. Wittemb. prouenit.

OROBO SIMILIS ARACVS CREtensis Honorii Belli.

Misit nobis ex Cretæ Cydonia Honor. Bellus semen, quod ita inscripsit: Aracus, Α'ρακά, à rusticis quotannis seritur. Id sanè vix differt ab eo, quod misit pro Orobo: triangulare enim, vel quadrangulare quoque est, paulò tamen maius, & colore ad glaucum accedente: sapor leguminosus, qualis Orobo, & Pisis. Si prouenerit satum, obseruabimus qualia folia & flores.

ARAÇVS VETERIBVS.

CAP. XVIII.

Aracus Theoph. Arachidnæ similis. Aracus res scabra & dura in Lente videtur, autore Theoph. qui Arachidnam ipsi similem scribit. De hoc Gal. inquit: Aracos Aristophani in Holcadibus. Semen hoc Lathyro [Ciceculæ] semini est adsimile. Fueruntque nonnulli qui putarunt, ipsum non esse generis à Lathyro [cicercula] diuersi: quandoquidem & vsus ipsius omnis, & facultas, Lathyri [cicerculæ] facultati est adsimilis, nisi quòd Araci sunt duriores, minusque facilè elixentur. Quæ caussa etiam est, cur Lathyris [cicerculis] concoctu sunt difficiliores.

ARACHIDNA

ARACHIDNA VETERIBVS.

CAP. XIX

Fructus; Radix.

ARachidnæ radix, eiusque, quod simile est Araco, &c. Pars ipsa carnosa radicem simplicem, crassam, altiùs infigendam mittit, cæteras verò, quibus insidet, fructus tenues, ac summo cespite cohærentes agit: loca arenosa potissimùm amant: neutrum folia gerit, neque foliis quicquam simile, sed quasi binorum fructuum, partibus inter se appositis, fæcunda potiùs extant, quod mirum profectò est. Et hæc apud Gazam Theophrastus testatur, cuius textum Honorius Bellus corruptum suspicatur, vt mox videre est, sub eius Arachidna.

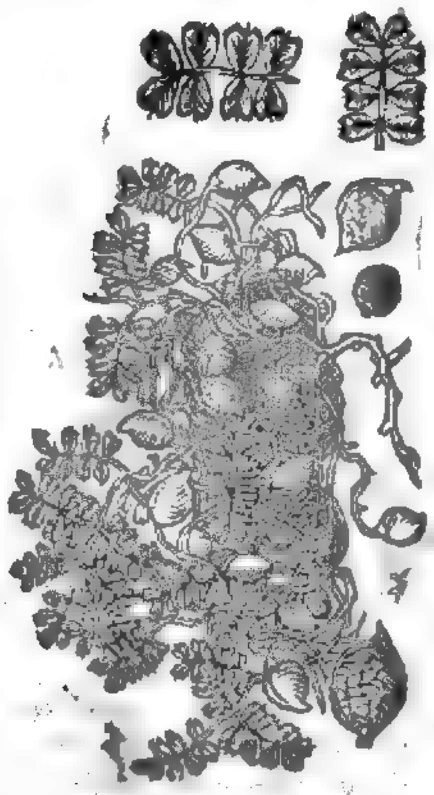
Locus. Foliis destituitur.

ARACHIDNA, AVT POTIVS Aracoides Honorii Belli.

Locus.

DE Arachidna Cretica, cuius plantam siccam, & semina ad nos misit ex Cretæ Cydonia, hæc ad nos perscripsit Honor. Bellus: Planta omninò noua est, & nullum Botanicum huc vsque vidi, qui earum plantarum genus aliquod descripserit, quæ ἀμφίγειαι à Theophrasto vocantur, licèt Cæsalp. Dentariæ speciem Arachidnam faciat, quæ cùm Theophrasti Arachidna, meo quidem iudicio, nihil commune habet.

Dentaria.

Planta autem nostra, cùm vtrinque fructū ferat, id est, & infra, & supra terram, meritò mihi Arachidna, aut potiùs Aracoides vocata videtur. Et licèt Theoph. lib 1. cap. 11. Arachidnā, aut id, quod Araco simile est, foliis carere affirmet, tamen textum corruptum esse, meritò quis dubitare potest. Nam cùm Theoph. stirpem similem Araco describat, necesse est similitudinem harum esse, aut floris, aut fructûs, aut foliorum. Aracus verò duplex ab Auctoribus habetur, vnus Lathyro similis, qui inter Lentes nascitur, & græcè per κ scribitur. Alter verò per χ teste Galeno 1. de alim. fac. c. 27. Siluestre quoddam semen rotundum, ac durum, Eruoque exilius, quod & Theoph. l. 8. c. 8. affirmat, asserens: quòd Aracus in Lente oritur, res scabra, & dura. Cùm autem planta nostra, caule, foliis, & lobo similis sit Lenti, semenque durum, & Araco non dissimile ferat, Orobo, Lathyroque minori, fructumque sub terra circa radices, & in caule gerat, meritò Aracoides dicenda videtur. Et ea Theop. verba, quòd folia non ferat, ad Arachidnam Ægyptiam potiùs referenda videntur, quàm ad Aracoidem nostram, quam ita describo. Herba est dodrantalis, *foliis* leguminosis Lentis, vel Viciæ, minoribus, obtusis, cordatis. Viticulis tenuibus, quorum extremis *flores* hærent purpurei Viciæ. Circa *radices* sub terra fert *siliquas* paruas, Lenticulæ similes, in quibus modò vnum, modò bina *semina*, rotunda, nigra, in altero verò non nigrum, sed Orobo simile. At quos fructus in caule proferat, pluribus occupationibus præpeditus hactenus obseruare non potui.

Arachidna, Aracoides. Textus Theophrasti corruptus. Aracus duplex. Aracoides. Descriptio. Folia. Flores. Siliquæ. Semina.

A rusticis ἀγριόφακος [agrestis Lens] vocatur. Inter segetes & legumina inuenitur, negligiturque, ideò vobis radicis tantùm fructum mitto. Mitto etiam Orobi semina, Araci, & Lathyri, vt horum leguminum in hac insula nascentium differentiam commodè obseruare possitis. Hæc ille.

Agrestis Lens.

Nostra hîc restat obseruatio. Nigrum semen Viciæ satiuæ simile est, dentibus durum attritu: sapore Pisorum: medulla alba. Album verò simile formâ, sapore, & duritiâ: eius figuram ex planta sicca, quam misit, parandam curauimus: sata enim non prouenit.

Auctoris obseruatio.

Iconem quoque Clusii, quamuis falsa videretur, delineandam curauimus. Proponit autem illam Exot. lib. 4. c. 16. quam ita describit:

Icon. Clusii.

Araco ὅμοιον.

An Theophrasto Araco ὅμοιον? Non minùs admirabilis est huius plantæ natura, quàm eius, cuius rariorum plantarū Hist. l. 4. cap. 52. Arachidnæ appellatione memini: propterea illam esse suspicabar, quam Theoph. lib. 1. Hist. pl. cap. 11. Arachidnæ cōiungit, & ὅμοιον τῷ ἀράκῳ esse, fructumque supernè inferno minorem ferre, scribit, tametsi folia, aut quidpiam foliis simile habere neget. Quem sequutus est Plinius.

Locus.

Illius plantæ semen cum suis siliquis, tàm supernis, quàm sub terra latentibus in Creta lectū, ad me ante aliquot annos Honor. Bellum mittere memini, quod à me satum, & quibusdam etiā amicis communicatum, nulli est natum, an ob nimiam vetustatem, ignoro. Eam ob causam eius historiam, vt auebam, in meum librum euulgatum inserre non potui. Quum vero Io. Pona anno 1603. semina mitteret in Lugduno-Batauæ Academiæ horto serenda, inter quæ nonnulla à Bello communicata cognoscebam, cum illis integram huius plantæ stirpem, siccitate prorsus contractam reperiebam, quam, vbi aliquot horis in aqua maceratam explicassem, vt commodiùs describere possem, exprimendam curabam.

Descriptio; Ramuli. Folia.

Statim porrò à radice hæc planta in plures ramulos diuiditur, semipedalis, aut dodrantalis, ad summum, longitudinis, tenues, angulosos: quos alternis ambiunt exiguorum foliorūm alæ, Lenticulæ, aut Araci foliorum alis similes: ea folia extimâ parte latiuscula, & quodammodo cordis (vt

vulgò pingi solet) formam imitantia, per mediũ, secundùm longitudinem, neruo secta, qui extimã foliorum partem nonnihil superat: nascuntur autem in singulis alis ex vtroque latere quaterna aut quina, vel ex aduerso sita, vel inæquali serie, ipsa verò extrema ala in capreolum desinit, & sese conuoluit, vt in Lenticula, & Vicia. Illius florem non conspexi (quem Lenticulæ, aut Araci flori similem esse autumo) sed siliquas duntaxat in alarum sinu nascentes, latiusculas, unciam lõgas, aut paullò ampliores, fuscas, nonnihil villosas, mucrone incuruo & quasi hamato præditas, continentes bina, aut terna semina nigra, rotunda, non angulosa, vt Araci, quæ maturitate dissiliunt: radicem habebat Lenticulæ, aut Araco similem, è cuius capite summâ quasi tellure plures paruas, tenues, albas fibras quaquauersum spargebat, è quarum singulis dependebant singulæ, interdum geminæ, siliquæ breues, & rotundæ, extima parte in curuum mucronem desinentes, tenellæ, & candicantes, continentes vnicum, vt plurimùm semen, nonnunquam [quæ maiores] & alterum, rotundum, illo non minus, quod siliquę in plantæ ramis nascentes proferunt, sed albicantis, aut subfusci coloris. *Hæc Clus.*

Radix.

Siliqua

Semen.

Arachidna Cretica, an potiùs Aracoydes Theoph. verè ἀμφίκαρπα Hon Belli, cum suis fructibus, inferno sc. & superno. Hæc Ponæ in descript. montis Baldi ex semine inferiori crescit, & in hoc obseruauit, & vnica radice duos diuersos cauliculos, & folia oriri, vt ex eius figura patet.

Icones.

Postquam ipsam plantam ab Honor. Bello acceptam, in qua nullos obseruaui capreolos, descripsissem iam, atque icone propriâ effigiatam proposuissem, Pona, sicut & Clusius etiam iconem exhibuêre. Clusii igitur iconem, additis ex Ponæ figurâ floribus, expressam quoque damus.

Cæterùm, consideratâ planta, quam Pona nobis misit, & collatâ cum ea, quam accepimus ab ipso Honorio, quamque curauimus depingendam, obseruatâ etiam descriptione Clusii, non possumus nobis persuadere illas siliquas, in curuum mucronem desinentes, sub terra crescere, aut vnquam creuisse: ramos in icone cum siliquis longis plantæ alterius censemus, ceu Viciæ alicuius: si quis haberet plantam integram, cum vtrisque siliquis in caulibus & radicibus, & videndam, saltèm communicaret, rem gratam faceret, tolleretque nobis suspicionem nostram, iconem quippe per incuriam ex duabus plantis compositam.

Siliquæ sub terra non crescunt.

CHAMÆBALANVS Leguminosa.

Cap. XX.

Etymon.

Ex *radicis* argumento Chamæbalanon, quasi terrestrem glandem dicas denominarũt: siquidem ex filis tenuibus, longissimis, pendulæ subsunt glandes, crassiusculæ, oblongæ, pulpâ candidâ, dulci, non nisi alta fossione inueniendę: vnde infirmi emergunt *coliculi*, sed longi, cubitales, vel maiores, ramosi, humi procumbentes: in quibus obseruare est bina ferè folia, eaque subaspera [si credamus Matth.] ex aduerso sita, Viciæ similia, vnciam circiter longa, reliquo pediculo in capreolos abeunte: *flores* leguminosi, Pisi, plures congesti, priuato inhærent

Desc.

Coliculi.

Folia.

Flores.

surculo; purpurei, Matthiolio puniceì, & odorati: inde *siliquæ* oriuntur.

Apios Ruellio, & *Ischias*; aliis *Chamæbalanos* Rom. radix silu. Plinio & Theoph. etiam Apios.

Arachidna.

Ruell. se veram Ischiada inuenisse putat, inquit Cord. in Diosc. sed fallitur.

An Cordo Ornithogalũ flore purpureo, quod ait se ignorare, an à Diosc. descriptum? Notatum à quodam apud Cord. Arachidna Theoph. quosdam Erdnuß interpretari: & alibi *Turnerum* Apion Fuchsii, Astragalum facere. Verũ Cord. eo capite nec Apion Fuchsii tradit, nec Astragalon Turneri, nec historiam Chamæbalani nostræ leguminosæ, de qua hîc agimus.

Trago hist. germ. pingenti, vocatur Erdnuß/ Sewbrot. Lat. *Panis porcinus, Nux terræ, Ficus terræ*, Erdfeigen/ Erdmandel. A quibusdam *Arthanita* Auicennæ, & *Buchor marien* Serapionis, & *Malum terræ*, aut *Cyclaminum* Diosc. idem habetur cum Erdnuß. Sed aberrant, quamuis M. Virgil. Florentinus, & Peothus id existimarint. Is (Tragus) dicit esse Raphanum silu. qui in Theoph. ἴχας, & in Diosc. ἄπιος dicitur: vocat Chamæbalanum terrestrem, Acker/ & Grund Eychel.

Raphanus silu.

Tragus in Hist. lat. non reprehendit Marcellum Virg. & Peothum: sanè si Marcelli verba considerentur, quibus ait, radice subdulci, pecori gratum esse Cyclaminum, quis possit suspicari de hac radice loqui? verùm si cõferat, quæ paulò pòst dicit: vidimus nos aliquando cyclamini radicem globosam, & latitudine amplissimi panis, ex qua folia erumpebant, & inter folia flos pediculo potiùs, quàm coliculo. Planè concludet Marcellũ ibi de vera Cyclamino locutum, & nõ de Erdnuß/ quamuis malè dixerit pecori gratam Cyclaminum.

Tragus notatur.

Apios quoque *Fuchsio* dicitur, Erdnüß/ Erdeckelen Gall. *Raue Rayfort*, aut *Cicheſauuage*, quæ nomina gallica non placent. A Dod. gall. Belgis Erdnoten & quibusdam Muysen met steerten. Neotericis Chamæbalanus, & glandes terrestres. Quidam docti Astragalum existimant à Diosc. descriptam: ab aliis Apios. Item Hist. lat. vbi quoque figura. Belg. Erdeeckelen, & Nuces candatę nominant quidam χαμαίβαλανος, Terręglandes. Et de frum. cum Apio non conueniunt, Astragalo similiores sunt.

Fuch. reprehend.

Glans terrestris.

Apios non est.

Nux candata.

Quibusdam, inquit Corn. in Diosc. Ornithogalon ea radix rectè dicitur, quæ à nostris Erdtnuß & Sewbrot/ & Erdfeigen vocatur. Alii interim ad Cyclaminum referunt. Alii rursus Apiõ esse volunt. Quod autem Apios non sit, vis eius purgatoria obstat. Considerandum porrò, an Cornario sit Astragalus, & Iris astragalitis, Erdtmoren. de quo scribit in Diosc. lib. 4. cap. 52. De quibus agemus titulo de Astragalo Veterum, vbi etiam Astragali æquiuocationes.

Cyclamen.

Apios.

Apios Lonic. vulgò panis porcinus, Seubrot/ Nux terræ, Chamæbalanus.

Apion, cuius picturam damus (inquit Riff. in Diosc.) Fuchsius falsò Erdfern Erdnuß/Seubrot / siue Schweinbrot appellauit, nominibus scilicet rebus aliis dicatis, vt Cyclamini, & Ornithogalo: quo nomine germanico, siue gallico, hodie appellatur, scire nondum potui. *Hæc Riffius.* Nobis autem iudicibus, germanica nomina huic plantæ meliùs conueniunt quàm Apios nomen.

Sententiæ Ruellii de Apio, Matthiolus haud subscribendum iudicat: siquidem Apios falsus, & non verus, vt crediderunt, Fuchs. Tragus, & Lonicerus, Ital. *Noci della terra*, habet figuram propriam. Suspicatur Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse, quæ Fuchsio, & quibusdam ex recentioribus, Apios Diosc. esse creditur, sed magnas inter has plantas differentia.

Amatus porrò, quantùm videt, Tragopogonum putat: quam Fuchsio Apios admentitur. Germani plantam hanc, Terræ nucem appellant. Sed quam habeat cum Tragopogono cognationem, is sanè nullam videt.

Non placent Winckeri verba, qui Erdnus, Apium vomitorium vocat.

Nescit Baccan. an Ruellio credendum, qui dicat Apion familiarem herbam. Apud Cam. hort. Apios Fuchsii, Astragalus aliorum. Chamæbalanus Erckelnuß Tab. ic. & Hist. Apios, Herbam esse, dicit Fauardus. Apios quorundam, Apios Herba Hieron. Bock. Eidem & Fuchsio radix siluestris: ipsi viderint, inquit Gesn. Fuch. Roel. Erdmandel/ Apios, Arachydna, Ficus terræ. Theop. Golius & Amatus Apion nominant simpliciter.

Astragalus Turnero, non est Apios. Quare errant Amatus, Trag & Fuch. Et rursus. Astragalus circa Coloniam nominatur Erdeckeln / Belg. Erdnutte / Germ. Erdnuß. Angl. Pesse Earthnut / à folus Pisi, aut Ciceris, & radicibus Nuculæ terrestris similibus. Etsi reliqua omnis descriptio conueniret Dioscoridis, tamen in humidis quibusdam locis quia radicem comperit parum admodum adstringentem, dubitare cepit: at rursum cùm in locis siccis manifesta adstrictione præditam animaduertit, nihil ampliùs cubitauit Turnerus, quin verus esset Astragalus, etsi Fuchs. contendat esse Apion. Descriptio Astragali Dioscoridis, conuenit cum planta, quam Turnerus exhibet, in omnibus, quantùm indicat, exceptâ radice: tota enim radix non est Raphani radici similis, etsi glandulosis tuberculis sit dopata, vt species quædam Raphani. Quem autem exhibet Matth. folia habet rotundiora, non tam longa, & serrata, vt Cicerum. Expendant docti, eamque eligant, quæ descriptioni optimè quadrat.

Fuchsii Apios longè abest à legitima Nutz uardz/ autorib. Aduers. Anglis & Germanis. An autem Terræ glandes, siue Pseudo-Apios Germanorum Astragalus Diosc.: Germ. Schwartz Rettig / Raphanus niger. Item Obs. vbi figura, *Terræ glandes*. Perperam Ornithogalon & Apios Cordo. Belg. *Mus caudatus*. Et Ic. Pl. *Terræ glandes*. Ego quidem vbi Cordus Apion dixerit, quod Lobel. perhibet. haud inuenio. Est & apud Hist. Lugd. figura, sub titulo *Apios Fuchsii*. A Thalio in Harc. *Astragalus aruensis*, seu *Chamæbalanus* appellatur. *Glandes terræ, vel terrestres* Clus. vocat, Hung. Fodi monyaro, hoc est, terrea auellana. Dicit C. Bauh. apud Matth. esse *Pseudo-Apios* Matthioli. Autumasse quosdam Matthiolum Astragali nomine in prima editione exhibuisse. *Apios Fuchsii*, & Tragi Hist. Lugd. *Terræ glandes*, Erdnuß / Erdeicheln appellantur. Sed cui cognita Apios satis apparet, quantum discrimen quam contrariæ facultates.

Ex Burgundia accersitam in horto Ill. F. C. Montb. plantaui, postea reperi in agris non longè à pago *Charmontey*. Montbeligardi & Burgundiones vocant *des Maguffans*. Basileæ reperi extra portam lapideam in agris supra collem quà itur Binnigam ad dextram, florentem Iunio, flore rubello, profundè radicè perquisiui fodiendo prius quam reperi. Qui radices perquirent, caueant ne perfringant tenues radices, à quibus pendēt bulbosæ. Patauii vidi in horto D. Cortusii, & Genenæ copiosè in vineis extra portam à S. Geruasio denominatam.

Seri & semine & radice (inquit Dod.) potest, sed radice citiùs perficitur: vna enim glans sata in plures breui tempore multiplicatur. Secus aruorum margines multis in Brabantiæ locis eginuntur. Floret Iunio & Iulio. Post messem effodiuntur & colliguntur radicum glandes. Pseudo-Apios Matthioli floret Iunio mense præcipuè: Passim nascitur vbique in Bohemia in campis & præsertim in vineis.

Vidit Ruellius per inopiam frugum rustici pauperes hâc radice vesci. Pastores quandoque his nucibus vescuntur: Cæterùm experientiâ docet Tragus, nauseas, & vomitiones illas ciere, aliis eius iudicio planè innoxiæ sunt. Sed vereor ne Tragus, qui putabat Erdnuß esse Apion, sibi etiam persuaserit, eas & vomitiones ciere. Adhæc Terræ glandes, quod Dod. asserit, coctæ, ac in cibo sumptæ, difficilius, quàm Rapa, aut Pastinacæ, concoquuntur, sed alimenti tamen non minùs, quàm Pastinacæ subministrant: minùs quàm illi: inflant, tardiùs descendunt, ventrem etiam adstringentes, Crudæ difficiliùs concoquuntur, & ægriùs descendunt. Temperamentum autem obtinent calidum quidem mediocre, siccum verò paulò intensius, cum non exiguâ vi adstrictoria, vnde etiam non solùm ventris fluxum, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam reprimunt. Hasce Tragus Chamæbalano vires assignat. Quarum quædam ex Astragalo adscriptæ videntur. Dixit enim Dod. glandes istas aluum constringere, non secus ac Astragalon. Radices sunt (inquit Lob.) neutiquam purgantes, imò ab opilionibus esitari solitæ: mirati fuimus Augerium Ferrerium libello de lue venerea hanc radicem sibi, aliisque adeò veram esse Apion persuasisse, vt profiteri ausus sit, se præparatas, ministrasseque istas rapulas venereis ægrotis dedisse, adque lotiones & fomenta vsurpasse: monuisse potuerunt illius primæ qualitates alimentosæ, & ignauæ potiùs, quàm medicatæ. Sapor illis subdulcis, glandis, aut Castaneæ adstringens, ac vti Castaneæ tardiùs conficiuntur, flatulentum, suauem tamen, succum creant. Veneris incentiuæ sunt. Sanguinis vteri, renum, & ventris fluores compescunt. In Bohemia, vbi abundant multi comedunt Castanearum modo. Et licèt edantur ad satietatem, teste Matthiolo, mouent quidem nauseam, sed non euacuant per aluum. Nunc autore Cam. horti, ex huius floribus aquam destillant quidam, quæ ita rosaceam ementitur, vt pro illa non rarò vendi soleat.

Marginalia: *Panis porcinus.* *Fuchsii error.* *Riffii error.* *Tragopogonum Nux terræ.* *Apium vomitorium.* *Apios.* *Radix silv.* *Astragalus Turnero.* *Astragalus.* *Pseudo-apios.* *Mus caudatus.* *Locus & tempus.* *Satio. Cultura.* *Vires & vsus.* *Nausea.* *Temperamentum.* *Venerea.* *Aqua.*

ARACI, VEL APIOS LEGVMInosæ species Tossano Carolo.

Cap. XXI

Descriptio
Caules.
Folia.

Caule est cubitali, vel maiore, tenui, glabro: *Folia* ex interuallis quaterna vno pediculo nixa, duarum, triumue vnciarum longitudine, *culmum* lata, in acutum mucronem desinẽtia, striata, viridantia: *flores* extremo surculo hærẽt, quinque, vel sex congesti, pediculis mediocriter lõgi, magni, Galegæ vernæ, colore purpureo præditi, vel ex purpureo ad incarnatum vergente, cœlesti, pulchro, scribebat qui mittebat: *radix* ad Galegæ vernæ radicem accedit. Pictor ordinem foliorum non bene expressit, qui erat pingendus, qualis est in Orobo pannonico, radice bulbosâ Clusii, quem æmulari videtur.

Radix.
Icon.

Carolus Tossanus stirpium diligentiss. indagator ascripsit huic plantæ: *Arachi, vel Apios Fuchsii species.*

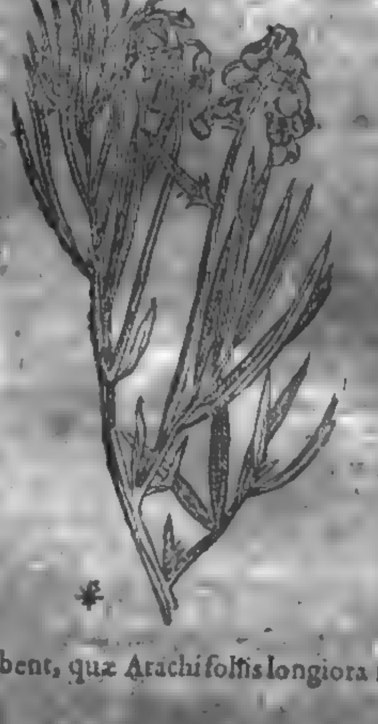
Arachus.
Apios.
Locus

Ex *Champagnole* Burgundiæ planta tum sicca, tum virens in horto Ill. E.C. plantanda missa anno 1590.

ASTRAGALVS QVIBVSDAM Aracho Tossani Caroli similis.

Cap. XXII.

Locus
Flos.
Radix.
Caules.
Folia.

Dedit nobis D. Agerius leguminosam plantam, nomine Astragali, collecti in editioribus pratis circa Bononiã: cuius *flores*, vario constãt colore, albo quippe, luteo & leuiter rubescente: *radix* bulbosa, vt Pœoniæ: *caules* cubitales, angulosi: *folia* duas, tres, quatuorue coniugationes habent, quæ Arachi foliis longiora sunt, de cætero eis valde similia, sed non in capreolos desinentia: florum pediculi palmo minores, angulosi, in quorum extremitatibus flores plures, quales Lathyro siluestri germanico, vel luteo: iuxta principium foliorum, & pediculorum appendices acutæ.

OROBVS QVORVNDAM radice bulbosâ, flore albo.

Cap. XXIII.

Descr.
Folia.

Graciles promit cauliculos, erectos, firmos, angulosos, pedales, & cubitales: folia per interualla, vni costæ inhærentia, quaterna plerumque ex aduerso sita, erecta, angusta, trium ferè vnciarum longitudinis, gustu aliquantulùm acido initiò, deinde amariusculo, nullis capreolis prædita, quòd caules satis firmi, adminiculis non egeant: *flores* in longis nascuntur surculis spicæ instar cõgesti, florum Pisi, aut Viciæ formâ, seni, aut octoni, candidi coloris: deinde oblongi lobi nigricantes, prioris lobis [Astragali maioris Fuchsii] pares, *semine* nigro, interdum etiam maculoso, pleni, qui per maturitatem cum strepitu dehiscentes semen abiiciunt: *radicibus* nititur quinis, aut senis, minimi digiti longitudine, crassiusculis, Asphodeli, aut Pœoniæ fœminæ minoris, oblongis bulbis ferè similibus, minoribus tamen, foris nigris, intus albis.

Flores.
Radices.

Est Orobus Pannonicus Clusii [cuius descriptionem proposuimus] tertius, albus primus, siue Asphodeli radice.

Inuenitur magnâ copia in pratis non procul Walterstorf / Maurpach / Medeling / & thermis Badensibus Austriæ vicinis. Obseruabam etiam in montosis vltra Danubium locis, ad cæduarum siluarum margines.

Locus.

Floret cum superioribus [Galega minore vernâ, & Astragalo maiore Fuchsii] semenque perficit Iunio.

GLYCYRRHIZA.

Cap. XXIV.

Frutex.
Folia.

Est frutex, autore Diosc. virgas habens longitudine duorum cubitorum, circa quas *folia* densa, Lentisco similia, pinguia, & ad tactum glutinosa. *Flos* est Hyacintho similis. (Sed hoc, inquit Marantha, ad colorem solùm referri debet, figurâ enim Staphydis Agriæ floribus similes sunt.) Fructus magnitudine pilularũ Platani: asperior

asperior, qui *siliquas* habet instar Lentis, fuluas, paruas [Matth. exempl. πυῤῥὰς μακράς, i.e. fuluas, longas.] Radices longæ sunt, buxei coloris [Ca. πυῤῥίζης, fuluo colore] Gentianæ modo, subacerbæ, dulces quæ expressæ succum reddunt γλυκὺν ὡς, Hæc addit Lac.] Lycium.

Plinius, qui Glycyrrhizon inter spinosa foliata numerat, foliis eius aculeatam mordacitatem inesse scribit, & à quibusdam Adipson appellari, Hist. lib. 21. cap. 15. *Et rursus*: Sunt qui est Acanon Eryngio adscribant, spinosam, breuemque, ac latam herbam, spinisque latioribus. Alij Eryngen falsò eandem putauerunt esse, & Glycyrrhizam, quare subiungi eam protinus refert: Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, [Plin. malè legit ἐχῖνος, pro φακοῦ, Lentisci] pinguibus, tactuque gummosis, fruticosa binûm cubitorum altitudine, flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani magnitudinis.

Adipson. Acanon. *Plin. corrigitur.*

Nascitur plurima in Cappadocia inquit Diosc. & Ponto. Esse præstantissimam vult Plin. in Cilicia, secundam in Ponto, radice dulci, & hanc tantùm in vsu. Capi eam Vergiliarum occasu, longam, ceu Vitem, coloris buxei. Melioremque nigram & lentam, quàm fragilem.

Locus. Delectus. Collectio.

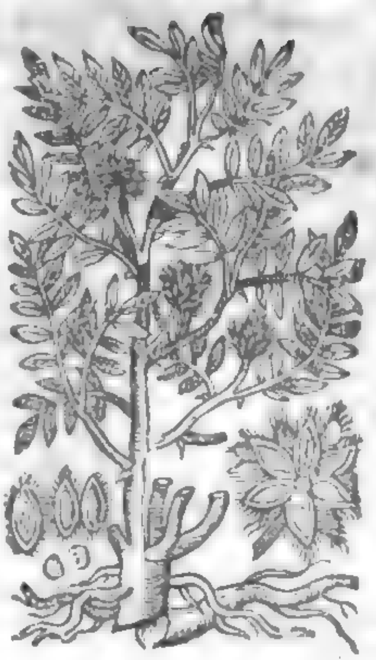
Facit succus, autore Diosc. ad arteriæ asperitatem, quem linguæ subditum eliquare oportet. [Meum exemplar addit Matth. habet μέσον δὲ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, medium autem inter caliditatem.] Conuenit & ad ardorem stomachi, & ad thoracis ac hepatis affectiones, scabritiemque vesicæ, & renum affectiones, cum passo potus. Idem sitim eximit sub lingua eliquatus: & vulneribus commodè illinitur, & ad oris affectiones manducatur. Quin & decoctum radicum recentium ad eadem facit. At radix sicca in puluillum detrita pterygiis vtiliter inspergitur. Quædam [ait Plin.] exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque vires, vt Glycyrrhizon, Hippace, & butyrum. Quòd autem sitim, famemque sedet, Adipson ideò quidam appellauere eam, & hydropicis dedere, ne sitirent. Ideò & commanducata stomatice est, & vlceribus oris inspersa sæpè & pterygiis. Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, ℥ j. pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. Sunt qui & calculos eâ pelli tradiderunt. Glycyrrhizæ, siue dulcis radicis succus Galeno in primis vtilis est similiter, vt eius fruticis radices, dulcis, simulque leuiter adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nec modò in arteria, verùm etiam vesica scabra, idque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ: nam tale monstratum est esse dulce: sed cùm adstrictio quædam coniuncta sit, vniuersum eius temperamentum quantùm ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potissimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad symmetrum. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id, quod modicè est dulce, iure sanè etiam siti congruens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & humanâ naturâ frigidius. Refert Diosc. radicem siccam ad læuorem redactam, pterygiorum, seu vnguium oculorum, idoneum esse illitu remedium.

Vires & vsus. Sitim. Vulnera. Decoctum radicum recentium. Puluis siccatus Pterygiis. Adipson cur dicta. Succus. Temperamentum. Sitis.

GLYCYRRHIZA DIOSCORIDIS

ECHINATA NON REPENS.

VT minùs nota, ita minoris hodie vsus Dioscoridis Glycyrrhiza, cui, non vt vul-

gatæ, *radices* tenues, circumquaque, repentes, sed crassæ, latè, rectâque depactæ, simplices, brachiî longitudine ac crassitie, buxei [inquit Dod.] luteiue intus coloris, foris rarò alterius, sed tamen quandoque nigricans, minori verò dulcedinis gratia, (Dod. ait dulci sapore cum austeritate quadam.) stolones autem plures, virgultei, hominis proceritatem subinde assequuntur: *folia* Lentisci, maiora, acuminata, coniugatim rachi alligantur, viroris saturati, & tactu nonnihil glutinoso: *flores* è florum alis exeunt parui, cærulei: sequuntur *fructus* ex pluribus oblongis *siliquis* echinatis glomerati, ad imum cohærentibus, quorum singulis singula insunt.

Radix. Colore. Sapore. Stolones. Folia. Flores. Fructus. Semina.

Summitatem Glycyrrhizę echinatæ appingit Matth. vulgari Glycyrrhizæ repenti. In Epist. anni 1571. peruertit descriptionem Dioscoridis. Qua de re consules caput proximè sequens.

Matth. not.

C. Bauh. apud Matth. Glycyrrhiza echinatis siliquis. Dulcis radix Matthioli in compendio. Glycyrrhiza Matth. in mag. figuris. *Et hac Frater*, cui non concedo Matthiolum hanc intellexisse pro Glycyrrhiza. Et hoc satis demonstrat radix in eius icone, præteréa ipsemet fatetur primùm pilulas: adde illum scribere suam frugiferam copiosè in Germania prouenire in Bambergico agro, quis autem nescit Glycyrrhizam vulgarem radice repente, ibi crescere, & non echinatam, vt vult C. Bauh. Nec est ea igitur quoque, quæ à Cæsalp. traditur.

Glycyrrhiza echinatis siliquis. C. Bauh. not.

Nunquam potui, inquit Lacuna, in Italia, nec alibi videre fructum nostræ Glycyrrhizæ ordinariæ, donec mihi Dodonæus demonstrauit ramulum collectum Antuerpiæ in horto Guilielmi Andreæ: omnia exemplaria Diosc. sunt corrupta, legendum in siliquis prouenire grana similia Lenticulæ. Fieri tamen potest, vt reperiatur aliud Glycyrrhizæ genus cum siliquis similibus Lenticulis, quod nobis describit Dioscorides, à me non visum, nec etiam ab vllo alio, quod intellexerim. Apud Lacunam in margine, quidam notat, Glycyrrhizam cum fructu spinoso non producere radicem longam, vt cætera. Proponit autem Lacuna ineptam figuram, ramuli siquidem non bene exprimunt Glycyrrhizam echinatam. Nec nouit discrimen inter hanc & sequentem.

Diosc. restituitur. Icon Lacunæ inepta.

Nunc Glycyrrhizam Italicam ad descriptionem Dioscoridis meliùs accedentem à Condenbergio aridam cum fructu echinato missam accepi.

Dod. gall. Glycyrrhiza vera, Glycyrrhiza Diosc. Et Hist. in fol. Glycyrriza vera Diosc. officinis & vulgò incognita.

Glycyrrhiza incognita.

Glycyrrhiza echinata (aiunt Lob. & Pena) siquę est sterilis, vt Matth. sibi re verâ certatû esse audi-

Matth. reprehen.

tione postremis commentariis prodit, tres forent Glycyrrhizæ species: nobis quot notę, tot frugiferæ: Ac primùm Dioscor dis dulcis radix, cuius vsus officinis ratior. Dedit Valer. Dourez Glycyrrhizam spinosam Anthiothenam, sed nihil nisi siliquas vidimus. Et Obs. Glycyrrhiza echinata Dioscorid. Scythoût & Callisichcut. Germ. Süßholtz/ Süßwurtzel. Ang. Licorice. Gall. *Raigalisse*, & *Raiglice*. Hisp. *Regaliria* & *Regaliza*. Ital. *Regolitia*, quæ nomina vulgaria quàm bene huic Glycyrrhizę tribuantur indicent Lectores.

Glycyrrhiza echinata.

Lobel. notat.

Antiochena, quam à Vilerando acceperunt, non est mihi diuersa ab echinata, qualem facit Compil. Tabern. dicens: Glycyrrhiza echinata Diosc. Süßholtz.

Lob. meminit etiam alterius, quam nominat spinosam Anthiochenam. Glycyrrhizam echinatam Diosc. Anglicè hedgehogge licorice nominat. Glycyrrhizam veram Dioscoridis Schvvenckfeldius.

Locus & tempus.

Semina & siliquas sæpiùs habui, seminàuique, sed non prouenit, præterquam semel Montbelgardi vbi tertio anno echinos produxit: semen autem maturum factum Octobri: excreuêre magni caules bicubitales: radix crassa, magna. Planta hæc, (teste Lob.) in hortis Germaniæ, & Belgię, tantùm voluptatis causâ colitur, longéq; vulgatâ dulcedine, & gratiâ vincitur. Flores, inquit Dod. Æstate, Autumno pilulæ cum siliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouosque caules producit. Hieme siquidem cum caulibus folia intermoriuntur, radice interim viuace.

SCYTHICE RADIX VEteribus.

Cap. XXV.

SCythicæ natura haud ita cognita hodie, quemadmodum aliarum radicum dulcium. Imò cùm raris in terris etiam olim propagaretur, haud mirum si pauca ab Autoribus tradita hisce etiam temporibus extent.

Scythica Theoph. Locus.

De hac autem ita scribit Theop. Dulcis autem etiam Scythica [Σκυθικὴ] & quidam eam ἀδιψον vocant; nascitur apud Maiotim. Vtilis ad anhelitus [ἄσθματα] tussim siccam, atque in totum ad thoracis affectus, & ad vlcera in melle. Potest & sitim sedare, si quis in ore teneat. Quâ de causâ tum eâ, & Hyppace Scythas vndecim & duodecim dies durare credunt.

Scythice Plinii.

Sed hæc paulò clariùs, Plinius ita tradit. Inuenêre herbas & vniuersæ Gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur circa bœotiâ [Mæotidem Corn.] nascens, prædulcis. Aliam [prædulcem aliàs Corn.] vtilissimâ [vtilissimamque] ad ea, quæ spasmata [asthmata] vocant. Magna & ea cômédatio, quòd in ore eam habêtes, famem, sitimque nô sentiunt. Idem præstat apud eosdem Hippice [Hippace Corn.] dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas in duodenos dies durare in fame, & siti.

Hippace Equestris.

Cæterùm, Hippacen apud Theophrastum, Gaza Equestrem vertit, quasi radix esset dulci radici par, ad abigendam sitim famemque: Sed caseum equinum, inquit Gesnerus, non radicem, aut herbam esse, Dioscoridis Pliniique testimonio constat. Hermolaus vnâ literâ discernit, sic vt *Hippice* herbam, *Hippace* caseum designet. Et Hippace apud Theoph. legitur. Quare non probatur Gaza, qui Equestrem transtulit. Sed in hoc etiam errauit Gaza, quòd sitim tolerare vertit, vbi gręcè simpliciter διάγειν [vitam agere] legitur: vt intelligamus Hippacen cibi loco, Glycyrrhizā verò sitis remedium esse. Apparet etiam Plinium errasse, qui vtrique Hippacæ & Glycyrrhizæ, vtrumque seorsim attribuit remedium.

GLYCYRRHIZA RADICE repente, vulgaris, Germanica.

Radix.

SArmentosæ *radices* longè latéque, implexu vago repant, colore buxeo, foris nigricantes, sapore melleo cui *stipes* multùm dulcedine cedit, subhirsutus, nonnihil purpurascens: *folia* in alam Fraxini instar disposita, quorum singularia minora, per ambitum integra, atrouirentia, modicè viscosa, dum adhuc tenera: sapore acerbo, & subacido, Trago autore, Dictamno vulgari aut Ciceri sunt similia: *flores* racemosi, purpurantes, Dod. dilutè cœrulei, singularibus Trifolii bituminosi floribus persimiles: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, in quibus *semina* parua.

Folia.

Flores.

Plinii err.

Dulcis radix, siue Glycyrrhiza, autore Cordo, eadem est cum Scythica. Errauit Plinius, quòd dicit sine dubio inter aculeatas esse Glycyrrhizā, foliisque eam echinatis [aculeatis] describit. Decepit Plinium duorum istorum vocabulorum similitudo χίνω & ἐχίνω. Nam facilis est ex vno in alterum lapsus.

Glicyrrhiza.

Γλυκύῤῥιζα, inquit Tragus, Latini radicem dulcem: nostri Liquiritiam, & Glicoriciam vocant, Serapio autem *Sus* nominat. Dioscorides ei varia attribuit nomina. Theoph. Scythicam appellat. De hac radice dulci legatur Gal. & Auic. & Constant. Mirari satis non possum cur aculeatis plantis glycyrrhiza à Plinio annumerata fuerit, & echinatis foliis descripta. Hinc necesse est, vt dicamus Plinium folia glycyrrhizæ nequaquam vidisse; aut asperas illas, quas diximus, siliquas intellexisse.

Plin. notat.

Sed miratur Tragus Plinium, qui ipse interim haud mirandus solùm, sed potiùs omninò reiiciendus. Pingit enim siliquas hirsutas, ac asperas tradit, quod ego non obseruaui, qualque ab eo visas non credo: sed in Diosc. duntaxat legisse, & iconi suæ falsò appinxisse. Nec præterea assentior Glycyrrhizam Pabergensis agri esse eandem cum Diosc. Glycyrrhiza, de qua antè egimus, cui siliquæ glabræ, non verò hirsutæ, vel aculeatæ, quas pingit, id quod etiam testatur Dodonæus.

Fuchs. error Adipson.

Fuchs. qui Scythicam Theoph. quoque statuit & ἄδιψον à quibusdam vocitari tradit, non describit, sed malè descriptionem Diosc. huic attribuit

buit, quia plantæ, quam icone proponit, non conuenit.

Sed quid de hac Matth. intelligamus. Dulcis radix, ait, quam Græci Glycyrrhizam, & Officinæ græcum nomen corrumpentes, vel potiùs Barbaros secutæ, *Liquiritiam* vocant, & Hetrusci vulgò *Regolitia*, planta est paucis non cognita. Sed non possum non valdè admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numerarit plantas. Sine controuersia dici potest Plinium Glycyrrhizam minimè nouisse: Cuius erroris causa illud facilè esse potuit, quòd sui potiùs Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei veritatem, in quo fortassè facili, lubricoque Librariorum non aduertentium lapsu ἔχιν pro σχῖνον scriptum legebatur: vel quòd græcæ linguæ non exactè peritus, vocabulorum, vocumque similitudine deceptus in hoc errauerit. Hæc huiusmodi opinio adeò firmiter veritati cohæret, vt facilè ii quoque deprehendi possint à veritate desciscere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse præditam, sed mangonio longi cultus edomito rigore spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cùm ea etiam, quæ hoc æuo spontè per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. *Hac ille*, cuius icon non repræsentat Glycyrrhizam Diosc. ea enim est radice Gentianæ, fructu asperiore: Matthioli verò, radice est repante, siliquâ glabrâ. Plinius non errauit, vt ille ait, ob imperitiam linguæ græcæ, aut latinæ, quam multò meliùs intelligebat ipso, Cuius peritia [non dicam ignorantia] in lingua Græca, & Latina, qualis fuerit, satis nota plurimis est. *Addit adhæc* in com. cum mag. ic. Glycyrrhizam re vera duum esse generum: vnam frugiferam, alteram verò sterilem. Frugiferam [quam describit Diosc.] fructum proferre pilularum Platani magnitudine. Hanc primùm ad se misisse Io. Hessum Medic. Norimberg. Nec antea vsquam à se visam. Et hæc eadem com. Ital. cum mag. quoque icon. ascribit, sed vtrobique ineptam ponit iconem, relictâ meliori, confundens duas plantas: priori namque suæ iconi demit summitates, & supra ponit fructum echinatum Glycyrrhizæ Dioscorideæ. *Falsò etiam* scribit eam, quæ pilulas fert, non longè a Norimberga prouenire: facilè crediderim ei missas pilulas Norimberga ex horto aliquo, in quo culta fuerit particulatim. Frustra tandem aliquam Glycyrrhizam sterilem dicit. *Vltimò* falsam habet eandem figuram, Iconum p. 481. ex duabus plantis compositam. Dioscoridis etiam descriptioni præter veritatem addit radices sarmentosas, quod postea figmentum penes confusam descriptionem in Hist. germ. repetit.

Liquiritia. Regolitia. Plin. reprch. Error multorum. Non spinis prædita. Matt multiplex error. Plin. vindicatur. Glycyrrhiza duum generum Matth. sterilis. frugifera. Matth. error alius. Errores alii.

An Anguill. de hac agit, quando scribit: Glycyrrhizam, quam descripsit Diosc. (non) habemus in Italia, verùm inuenitur versus Thraciam quę flores edit glomeratos, sphæræ instar, quibus superueniunt siliquæ spinosæ: radix nostrati similis omninò. Sed intelligere velim Anguillaram, si per Italicam, eandem, quàm nos, intelligit, falleretur enim in radice, quæ differt ab ea quæ spinosas fert siliquas, quæ non repit.

Anguill. error.

Glycyrrhiza læuis à Lacuna vocatur, Castill. *Regaliza*, aut *Orosuz*. Catal. *Regalitia*, Port. *Regoliz*: cui non bene perspectum fuit discrimen inter Glycyrrhizam vulgarem, quam pingit pro læui, & echinatam, de qua scriptum, Dulcis radix communis, Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza læuis. Lacun. notatur. Dulcis radix. Glycyrrhiza germanica.

Glycyrrhiza communis, aut Glycyrrhiza germanica Dod. gall. Eadem in fol. Glycyrrhiza vulgaris. Hanc etiam esse, inquit idem, palàm est Officinæ corruptâ voce *Liquiritiam* vocant. Theoph. σκυθικὴν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli εὐπυγλύκειαν. Plin. Scythicam herbam. Et verè εὐπυγλύκεια siue multùm dulcis, hæc dici potest; est enim omninò dulcissima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione, in qua gignitur, nominatur. Potest & hæc ἄλιμος citra aspirationem & ἄδιψος propriissimè nuncupari: exiguo siquidem gustu famem & sitim præcipuè sedat.

Scythice vnde. Alimus: Adipsos.

Lobel. & Penæ Glycyrrhiza siliquosa, communis, quæ dulcedine echinatam vincit.

Glycyrrh. siliquosa.

Glycyrrhiza, quæ vulgò corruptè Liquiritia, suffrutex est (autore Cæsalp.) cuius radices sunt prælongæ, digiti crassitudine, sarmentosæ, intus flauescentes, serpunt in terra, virgas ferentes multas, bicubitales, lignosas, annuas tamen: siliquæ breues. Dioscorides fruticulum inquit esse. Theoph. Scythicam vocat. Plinius folia tribuit ei echinata, pro Schino [Lentisco] Echinum legens. Quæ Glycyrrhiza Cæsalpini non ea, quæ echinata, vt voluit Casp. Bauhinus.

Plin. error. C. Bauh. not.

Proponit Tabern. confusam & figuram, & descriptionem, dicit enim siliquas asperas.

Tabern. duplex.

Sic & Gerardi figura non bona, potissimùm quoque si spectes siliquas, quæ vix diuersæ pinguntur à Dioscoridea Glycyrrhiza: siliquis figmentum ex Tab.

Gerad. reprch.

Schvv. in cat. Sil. Glycyrrhizam vulgarem, & radicem dulcem Francicam vocat, **Lackeritz** Silesiis, **Gemein Sußholtz**.

C. Bauh. apud Matth. Glycyrrhizam alteram siliquosam appellat, quæ quibusdam malè sterilis censeatur.

Glycyrrhiza radice repente, vulgaris, germanica, à nobis dicitur, Germ. **Sußholtz** / & **Suß wurtzel**, Belg. **Suythout** & **Calessir**: aut **Calissichout**. Gall. *Riglice*, *Rigalisse*, & *Regelisse*. Ital. *Regolitia*. Hispanis verò *Regaliza*, & *Regalitia*, Gerard. **Red gehogge Licorice**. Angl. **Licorees**. Boh. **Lekorice** / Polon. **Lakrycia**. Hung. **edes gyoker**.

Synonyma linguarum.

Glycyrrhiza [inquit Fuchs.] multa, nec ignaua [frugifera Matth.] aliquot Germanię nostrę locis, Bābergensi præsertim agro, producitur. Et hodie nusquam ferè non seritur in hortis: his, quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam possit radicitus exturpari, tam restibili fœcunditate regerminat. Audio & Fullaci in Carinthia prouenire: & illic etiam in Franconia Bambergæ, in agris coli: tertio, aut quarto anno effodi, hoc modo: sulcus longus, nempe per totum agrum ducitur, duos ferè pedes latus, profundus tres, aut quatuor dodrantes: sic maiores radices eximunt, relinquunt minores. Iulio mense, teste Trago, appetente, flosculi prodeunt. Tam folia, quàm caules Hieme quotannis pereunt, quo fit, vt quotannis radice omnia hæc nouo pullulascere necesse habeant. De dulci radice Germania gloriari potest, in primis verò Bābergensis ager, qui vnicus toti Germanię satis Glycyrrhizæ suppeditare potest. Abundat hac (autore Matth.) Apulia, præsertim Gargano monte, vnde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos conuehitur, & radicum, quàm plurimùm. Visitur etiamnum in viridariis, pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata, sed ad medicamentorum vsum. Pleiadibus occiduis [inquit in Hist. germ.] radix colligitur. Nascitur & in nostro hortulo [ait Gesn. horti] in quo duobus, aut tribus annis absque flore, & fructu caulem edidit tricubitalem ferè, quarto primùm

Locus. Satio. Collectio. Tempus.

anno flosculos, & siliquas ostendit. Hæc cùm scriberem ad cubitos quatuor excreuerat, decem, aut pluribus (aliquot enim resecueram) ab vna radice caulibus sub finem Iunii mensis: neque dum tamen flores ostendebat. Prouenit autem plurimùm plantata radice. Folia tactu glutinosa sunt, & leuiter subolent nescio quid aromatici Calami ferè, sub noctem præsertim: quo tempore folia omnia demittuntur, interdiu verò surriguntur. Idem de coll. stirp. inquit, floret Iulio, & semen fert Septembri. Communis, nullis non nota, pergit Lobel. quæ ex Hispaniis Londinum, Antuerpiam & Lugdunum defertur, & vili vbique locorum distribuitur, non paucis Galliæ Narbonensis locis multùm spontè oritur, etiam prope *Latera* oppidum. Iunio, & Iulio siliquas fert. Schuuenkfeldio Augusto & Septembri floret. Habebam ego Montbelgardi in horto Ill. C. Wirt. allatam Stutgardia, & Lugduni ex fasciculis Francofurto missis. His ita hactenus dictis, addit Dodonæus: Frequens est in Hispania, & Belgarum horti hac non destituuntur. Rariùs autem in Germania ac Belgio floret, ideoque etiam sterilis à nonnullis, sed temerè, credita: cùm tamen floret, sub finem Æstatis floret.

Plurimùm radice plantatur.

Vires & Vsus.

Viribus antea ex Theoph. & Plinio sub titulo Scythice enarratis, adiungamus eas, quas Tragus Matth. & Dodonæus in præsenti testantur. Quare præstantissimâ hàc, nobilissimaque plantâ secundum commentariorum suorum librum, Tragus concludit, dicens: Non solùm radix hæc vnà cum succo extracto magni facienda, verùm etiam suo modo vtilior, commodior, & salubrior ipso Saccharo esse mihi videtur, ita quidem si altero ex his carendum mihi foret, Saccharo sanè, quàm Glycyrrhizâ carere mallem. Pro illo namq; mel vsurpare possem, quemadmodum & Veteres non Saccharo, sed melle plæraque medicamenta temperasse legimus. Saccharum equidem, sicut & alia aromata, ad officinas & diuitum culinas spectare potiùs videtur, qui verò tenuioris sunt fortunæ, melle, & dulci radice contenti erunt, & plùs commoditatis inde, quàm ex Saccharo & aromatibus percipient. Nemo enim ignorat amara, & Saccharum sitim excitare, quam dulcis radix & succus eius restinguunt. Dolendum est autẽ tam præpostero nos præditos esse iudicio, vt noxia expetamus, salutaria respuẽtes: id quod in ægris, præsertim verò febricitantibus comperimus, quibus confectionibus Saccharo aliisue aromatibus permixtis, sanitas non confertur, sed aufertur, sitisque non adimitur, sed additur, quæ tamen aliis & commodioribus medicamentis restinguenda erat. Sed vt ad Glycyrrhizæ vires propiùs accedamus, Matthiolum inspiciamus, & Dodonæum. Cæterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis est, temperatè quoque calida & humida est. Cortex eius amaritudinem quandam tamen habet, & calidioris est qualitatis particeps, sed hunc abradere oportet: Humectat autem magis recens, & succo plena radix, quàm arida. Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, perineumoniam, pleuritidem, sanguinisque ac puris sputationem, phthisim, & ad omnes thoracis morbos, exasperata lenit, inflammationes sedat, acrimoniam, & salsilaginem humorum mitigat, contemperatque crudiores humores concoquit, & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate, vel alio quouis modo sumpta: aut aliquandiu mansa, succóue sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicæ exulceratis confert: vrinæ stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, salsis, & mordacibus humoribus excitatis. In quibusdam monasteriis Hollandiæ (addit Hist. gall.) ex succo Liquiritiæ & aliis aromatibus paruos panes efformant, qui tussi prosint frigidæ & inueteratæ, & aliis similibus pulmonum & thoracis affectibus.

Temperamentum Corticis.

Vlcera.

Decoctum.

Humores salsi.

Tussis.

FOENVM GRAECVM SILVEstre, siue Glycyrrhiza siluest. quibusdam.

Crassa *radice* nititur, cubitum, & sesquicubitum longâ, albo sapore dulci: *ramos* vimineos, per terrã spargens, tres aut quatuor cubitos longos, atque etiam interdum longiores, teretes, glabros, fractu contumaces: *folia* instar Glycyrrhizæ dispo nuntur, coniugationib⁹ quatuor, quinque, aut sex, vno impari alam claudente, quod tamen non est perpetuò, sunt ea verò, si singula seorsim cõtẽpleris, Pisi siluestris foliis similia, supernè ex viridi glauca & glabra, infernè ex viridi flauescentia, ac hirsuta, sapore eo, quem radici inesse dicebamus: ex foliorum porrò alis pediculus circiter palmaris enascitur, qui leguminaceos crebros *flores* ex flauo pallentes sustinet: *siliquæ* non minùs floribus frequentes, incuruæ, dorso sulcato, vnde si neruum auferas, ex duabus compositæ videntur, quarum singulæ suis membranis dissepiuntur, *semen* claudentes Fœnugræci, minus, lucidum, cui sinus insculptus.

Descr. radix.

Sapor Rami.

Folia.

Color.

Sapor foliorum.

Pediculus.

Flores.

Siliqua.

Semen.

Fœnugræcum siluestre Tragus nominat, Lotumque syluestrem, à Diosc. descriptam, quam & Trifolium minus, & Lybicam vocet, perperàm esse iudicat.

Synonyma.

Ineptit simili modo Lonicerus, qui Lotum trifoliam, aut Lotum campestrem appellat. Ger. Steinwicken/ aut wild fönugrec/ & wild bocks horn.

Dodonęo est Fœnugræcum silu. Tragi, & Recentiorum, & hæc in Hist. frum. In fol. autem Fœnugræcum silu. 1. Belg. Wildt Fenigriecks. Germ. Wildtbockßhorn.

Lobel. & Penæ Adu. & Ic. Pl. Glaux vulgaris, Obs. insuper Fœnugræcum silu. Tragi Angl. Sea Trifoly.

Gesn. Glycyrrizam silu. eam herbam putat: quam Dod. Iconum suarum libr. pag. pro Hedysaro pinxerit. Quod an verum sit videndum. in hist. gall. id non facit.

Glaux vulgaris.

Glycirr. silu.

Cordo, cui Polygalon dicitur, Gesn. addit figuram ex Tragi lib. 2. cap. 5. vbi etiam annotatum, Polygalon, Cordi quidam non rectè Hedysarum

dysarum, neque meliùs alii Fœnugræcum silu. nominant. Glycyrrhiza siluestris.

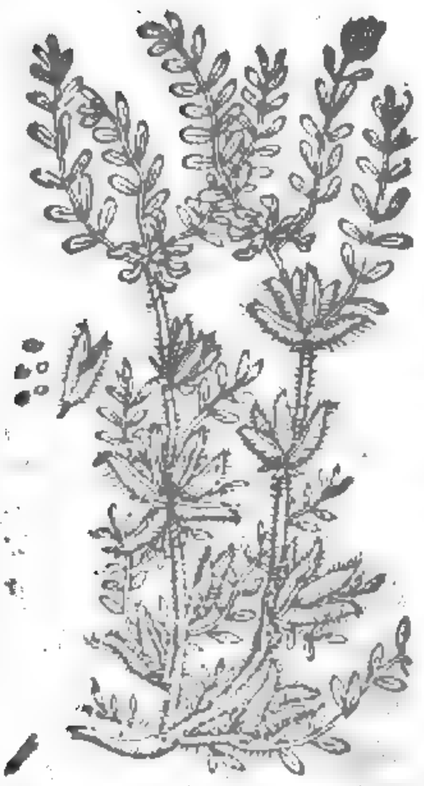
Herba mimosa.

Clusius, à quo Glaux vulgaris, & Glycyrrhiza silv. Gesneri dicitur, scribebat olim apud Acostam, Herbam mimosam multis notis conuenire cum Polygalo Cordi, cuius folia noctu interdum contrahantur, ac spinis careat caulis, nisi pro spinis sumere libeat, tenues illas & mucronatas appendices sedi foliorum alatorum inhærentes. Hanc tamen opinionem lib. Exotic. Clus. omisit. Vocatur Hungaricè Dens leuelcu/ edes fiu, h.e. Numularis dulcis herba.

Locus & Tempus.

Habeo à me satum Montbelg. in horto Ill. E. C. Fœnugræcum silu. Tragi, folio Glycyrrhizæ. Multis hoc odiosū est, ramis nimirum se nimiùm spargētibus. Geneuæ prouenient obseruaui prope collē *la Bastie* mense Martio, & florens Iunio. Lugduni abundat, vbi Dalechampius Glycyrrhizam sil. vocabat, quod nomen non displicet, dulcis enim est herba. Basileæ vidi extra portam Lapideam inter spinas. Item eundo Bernam inter *Morat* & *Morges* mense Iulio prægnans semine. Inter Basileam & Leurach cum suis siliquis instar cornu effigiatis, multis simul mensis Augusti principio. Item iuxta Castellum Beffordiense semine maturo Augusto. Inuenitur à Clusio in siluis, pratorum marginibus, vmbrosis, atque etiam in pratis apertis.

FOENVGRÆCO SILVESTRI Tragi in quibusdam accedens planta.

Descriptio. Caulis. Folia.

PAlmari est altitudine, caulibus donata teretibus, hirsutis, striatis, crassiusculis: *folia* Tribuli terrestris paria, perquàm hirsuta, coniugatim costæ, duum vnciarum, ex caulis geniculis ortæ, adhærent: indidemque

Flores.

flores copiosi dimidiatū verticillum efficiētes, parui, pallidi, quorum vnicuique succedit *siliqua* hirsuta, in acumen desinens, in duas partes findi facilis, quarum vnaquæque suis vndique membranis conuestita, semen continet copiosum, Fœnugræci satiui, minus: *radix* duum vnciarum, simplex, gracilis.

Siliqua. Semen.

Hæc planta in multis accedit Stellæ leguminosæ, de qua postea.

Locus.

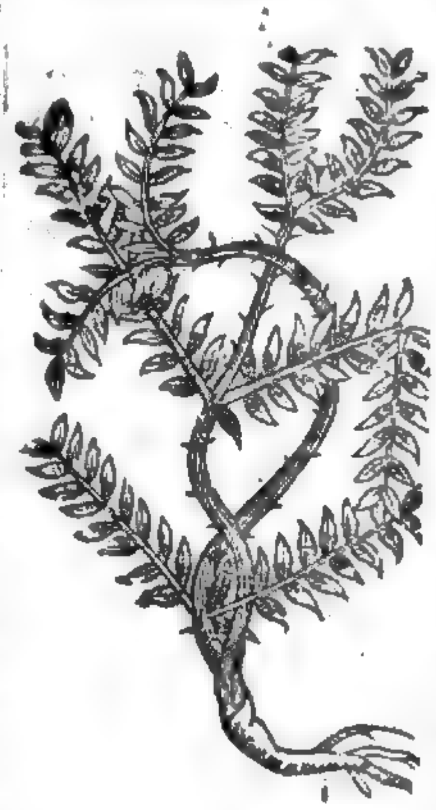
Circa Monspelium ad Episcopi Monsp. Castellum, lapide circiter vno ab vrbe distans, in loco arido, vix vnam, aut alteram obseruauit, atque collegit Gener I. H. Cherlerus.

HERBA MIMOSA. CAP. XXVII.

INter ea, quæ anno 1609. Gener Cherlerus ex Anglia reportabat, erat *Herba mimosa*, de qua hæc ille. Herba, semen, & ramulus Herbæ mimosæ, per D. Cargillum missæ, cui tradiderat D. Garetus, qui acceperat à Comite Combertandio, qui collegerat in insula, quā cepit in America, quæ vocatur S. Ioan. de Porte Rico.

Locus.

Icon Acostæ.

Descr. ramulorū.

Sunt autem eius ramuli tenuissimi in partes diuisi, in quibus crebrimæ & tenuissimæ, veluti spinulę, non tamen pungentes, ad Musci ramulos accedunt: ipsi verò ramuli sunt conglomerati, abundantes seminibus, quæ adhærere videntur illis veluti spinulis, ea aliquid cum Lente simile habent, verùm minora, & minùs orbiculata, in acumen desinentia, compressa nonnihil & in medio parumper tumescentia, dentibus attritu facilia. Constant membranâ tenui, fuscâ, & minimo nucleo interno albo: saporem nullum animaduertimus.

Semen.

Iconis.

Iconem Acostæ dudum sculpendam curaueramus, anno 1c.1506. sed quia veriorem Clusii, quæ cum nostro ramulo, semine, & herba congruit, agnoscimus: eam parandam censuimus. Dicitur autem Acostæ in lib. Arom. Italicè edito, *Herba Molle, Herba Delicata*, & in versione Clusii *Herba mimosa*, vbi sequentia de ea leguntur. Inuenitur in quibusdam [Asiæ] hortis, planta quinque palmorum longitudinis, vicinis arbustis, aut parietibus incumbens, tenui caule, eleganti viriditate prædito, nec admodum rotundo, per internalla exiguis, & pungentibus spinis, foliis superioribus haud absimilibus, Filicis fœminæ foliis minoribus. Gaudet humidis & petrosis: manuque admota senescit & marcescit, remotâ verò pristinam viriditatem recipit, sed non celeriter ideòque Herb. *viua*, & Mimosa dicitur. Naturam habet plurimùm ab arbore tristi differentem: nam singulis noctibus Sole occidente senescit & siccatur quodammodo, sic vt contabuisse videatur: oriunte verò Sole vigorem denuò recipit: quantoque Sol magis feruet, eò magis viret, totoque die folia ad Solem conuertit. Odore & sapore est Glycyrrhizæ: vulgoque ab indigenis folia manduntur aduersus tussim, ad pectus repurgandum, & vocem clariorem efficiendam: renum etiam doloribus vtilis esse censetur, & recentia vulnera glutinare.

Herba Molle Herb. Delicata. Locus. Descr. Acostæ. Caulis. Locus. Mimosa quare dicatur. Natura. Odor, & sapor. Vires. Tussis. Renum dolores. Vulnera. Fœnugr. & eum silu.

His Clusius (qui olim apud Acostam hanc multis notis cum Fœnugreco silu. Tragi conuenire dixit, & nunc in Exot. hanc suam opinionem omittit) addit: Multarum (pręsertim in leguminū genere) folia, noctu se contrahere, & comprimere solent. Herbæ porrò Mimosę appellatione ad me mittebatur sicca planta à Iac. Gareto extremo Octobri, anni 1599. quam ab Ill. Comite de Comberland ex Insula D. Ioannis à portu diuite nuncupata, reduce, fictili cum terra impo-

sitam recepisse scribebat, conseruare tamen non potuisse. Huius verò iconem, quàm commodè fieri potuit, ex illa sicca exprimi curabam, vt eius historię ex sicca etiam planta concinnata, addi posset.

Descrip.

CONstabat autem ea planta, quæ prorsus sicca, & foliorũ expers, singulari *radice*, non crassâ quidem illâ, sed dura & lignosâ, rarisque fibris præditâ, à quâ terni, aut quaterni cauliculi exibant breues, qui statim in aliquot tenues virgas, & humi procumbentes in ambitu se spargebant, ad singulos nodos, frequentes, lõgas, tenuesque fibras agentes, instar ramorum Periclymeni vulgaris, qui per terram diffunduntur: erant verò cubitalis longitudinis illæ virgæ, interdum ampliores, teretes, lentæ, quibusdam spinulis latiusculâ basi eas insidentibus præditæ, quemadmodum in Rubi ramis videre licèt, minoribus tamen, rarioribus, minusque firmis: eæ rursus in alios graciliores ramos diuidebantur, frequentioribus spinulis obsitos, quorum nodis inter binas appendiculas alternis exoriebãtur tenerrimi ramuli suis foliolis obsiti, quæ numerosa serie quâdam, & pari vtrinque numero, in ala nata erant, nullo singulari alam finiente, tenella admodum, & virentia, non dissimilia Acaciæ foliolis, quę (dũ primùm prodibant, tenui, incanaque lanugine pubescebant, vt ex ramo suis paruulis ramulis, & foliolis onusto, quẽ addiderat, deprehendere poteram, quique fibras aliquot adnatas etiam retinebat. Adiunxerat & bina capitella, quæ, in ea planta nata, ab Illustri supra dicto Comite accepisse scribebat, cum aliquot ramis sua folia adhuc retinentibus. Constabant ea capitella è multis, tenuibus, angustisque & spinosis veluti foliolis, inter quæ latebant semina orbiculata, plana, nigra, in medio nonnihil cæmentia. Flores à me conspecti non fuerunt, & haud scio, an allati fuerint. Vtrum porrò huius plantæ virentis, & adhuc in terra hærentis, folia, manu admotâ, marcescant, vt scribit Acosta, eiusque rei causâ nomen fuerit inditum, ii referre possent, qui plantam virentem & crescentem viderunt, atque erutam capsæ imposuerunt.

Radix. *Cauliculi.* *Virgæ.* *Ramuli.* *Capitula*

ASTRAGALVS VETERIBVS.

CAP. XXVI.

Descrip. Diosc.

ASTragalus [ἀστράγαλος] inquit Diosc. est paruus à terra frutex [θαμνίσκος] foliis & ramulis similis [Ἐρεβίνθῳ] Ciceri: flores sunt purpurei, parui: radix subest rotunda, velut magnus Raphanus [ῥάφανος ἐμπηγίδευ: Lob. & Pena Adu. Colum. βάλανος ἐμπηγίδευ] propagines habens solidas, nigras, duras, velut cornua inter se implicatas, gustu adstringentes.

Plinij à Diosc. Folia.

Variat nonnihil à Diosc. lectione Plinius, breuiter ita scribens: Astragalus folia habet longa, incisuris multis obliquis [Columnæ incisuris multis superfluum videtur, & legendum obliqua:] circa radicem caules tres, aut quatuor foliorum plenos, florem Hyacynthi, radices villosas, implicatas, rubras, præduras.

Flos. Radix.

Gal. lib.1. c.1. secund. loc. medicamentum ad caluescentes habet, quod recipit Iridis Astragalitidis, siue, vt alii, Illyricæ sextantem. In quem locum ego (inquit Corn.) in com. med. annotaui, videri mihi Iridem Astragalitidem eandem esse cũ Astragalo simpliciter appellato, eò quòd huius radicum soliditas, & vires, Iridis Illyricæ soliditati, ac viribus respondeant, ad vetera vlcera explendæ, ac repurganda. In ea sententia adhuc sum & habet Iridem; Astragalitidem etiam Aëtius libro tert. cap. tert. Potest itaque Astragalus, Iris appellari, & additione Astragalitidis declarari. Astragali appellatio talum significat, quòd radicis figurâ, & soliditate talum refert. Nostris putatur ea esse, quam Erdtmören vocant. Sed fœdi erroris insimulare licet Cornarium, qui, vt aliquid noui, & minimè vulgaris in lucem ederet, sibi persuaserit, ne dicam leuibus idearum somniis finxerit, Astragalum, & Iridem Astragaloidem, easdem esse plantas. An prætèrea per Erdtmören intelligat Chamæbalanum quorundam, considerandum. si eam intelligit, radix non est similis magno Raphano, vt is in Diosc. legit.

Iris Astragalitis.

Corn. arguitur.

Conuenientius adhæc nomen, & Etymon, quàm Cornarius, Columna tradit. Seminum, inquit, forma ἀστραγαλοειδὴς, plantæ huic nomen indidit Astragali: ἀστράγαλος quidem talum, & talorũ lusum significat, quorum formam & vsum huius plantę semina referunt: tereti formâ quidem sunt in superna, infernaque parte plana, vel acetabulorum more concaua: posset etiam ita appellari à tuberosa, carnosaue forma radicis compressa, & meliùs à multitudine fibrarum nodosarum ad similitudinẽ flagelli, vnde ἀστραγαλωτὴ μάστιξ à Polluce dicitur. Diosc. plantæ habitum similem Ciceri fecit, non folia Ciceri similia: florem Hyacinthi, colorem intellige.

Aequiuoca.

Cæterùm Astragalum volunt aliqui, vt Turnerus, quem antè, hoc libro 17. tradidimus, titulo Chamæbalani leguminosæ, hanc fortè etiam intelligit per Erdtmören antè dictam Cornarius. Necdum constat, quæ planta sit Astragalus Matthioli, nisi sit Hedisarum clypeatum per pictorem accommodatum descriptioni Dioscoridis. Adhæc Astragalitidẽ Iridem Galeni & Aëtii non existimamus esse eandẽ cum Astragalo, & Erdtmören, vt putauit Cornarius.

Chamæbalanus leguminosa. Hedisarum clypeatum.

Astragalus maior dicitur à Fuchsio. Astragaloides autem, & Astragalus silu. Thalio & aliis. Non desunt prętereà, qui Astragaloidem recticaulem, hirsutam vocitant. Alii verò Astragaloides Cicer Ponæ, Onobrychin quorundam purpureo flore. Alii Astragalum Monspeliacum. Quidam Astragalum quendam montanum Astragalum montano candidiorem. Nonnulli Astragalum Syriacum appellant. An Astragalus fortè lanuginosus Bœticus. Astragalus Dioscoridis quibusdam. Habetur & Astragalus siluaticus vernus à quibusdam, & Galega nemorensis verna, de qua paullò pòst.

Astragalus maior. Astrag. recticaulis hirsuta. Astrag. Cicer. Onobrichis quorundam. Astrag. Syriacus.

Creditur tandem Astragalus Columnæ, Galegę nemorensis

nemorensi valdè similis, si non idem.

Locus. Nascitur (teste Diosc.) locis vento expositis, vmbrosis, & niuosis. Multa in Memphide Arcadiæ. At contra [autore Plinio] legitur, in Pheneo Arcadiæ in petrosis, apricis, & iidem niualibus. Ita etiam Paulus habet Galenum secutus. Quum itaque hi omnes ἐν φαπῷ legant, inquit Corn. etiam in Dioscoride rectam lectionem esse, ἐν φαπῷ apparet: & non ἐν μέμφιδι, velut quædã exemplaria habent: maximè cùm nulla sit Arcadię Memphis.

Colligendi tempus. Colligitur exitu Autumni, quum folia amiserit, siccatur in vmbra.

Vires & vsus. Radix, vt Diosc. tradit, in vino pota aluum fluidam sistit, & vrinas mouet. Facit & ad vlcera vetera, arida inspersa. Sanguinem quoque cohibet. Tunditur autem difficulter ob suam soliditatem. His addit Plinius: Vis ei ad spissanda corpora. Vrinam mouet repercusso liquore, sicut plæraque quæ aluum sistunt. Sanat & dysentericos in vino rubro tusa. Eadem gingiuarum suppurationi vtilissima est fotu. Galenus fruticem hunc paruum, radices habere adstringentes asserit, proindeque ex iis esse, quæ non ingenerosè siccent.

ASTRAGALVS ROMANVS, SIVE Hedysarum clypeatum siliquâ asperâ.

Rami. Ramis est cubitalibus, bicubitalibus, & tricubitalibus concauis, procumbentibus, glabris, crassiusculis, multis ex *radice* statim ortis: per quos alternatim ferè nascuntur *folia* palmaria, & *Folia.* ferè dodrantalia, alæ instar hærentia, quinque, aut sex coniugationibus, extremoque folio impari, constantia. *folia* singularia, Glycyrrhizæ foliis quodammodo similia, paullò breuiora, latioraque, & glabra, exceptis marginibus, breuibus pilis ornatis, sapore nullo manifesto, nisi tantillùm adstringente: ex alarum sinu prodeunt surculi singulares, qui in spicam digestos ferunt *flores*, amœnos, Genistæ, sed rubentes: è quibus *Flores.* *siliquæ*, compressæ, asperę, ternis, aut quaternis, aut quinis seminibus orbiculatis, clypeoli effigie locatis, complures visuntur.

Icones factæ sunt binæ. Prior demonstrat folia præcipuè, & flores: altera verò siliquam, & semen. Illa rursus facta est ad plantam siccam delatam à genero meo Cherlero nomine Astragali Romani quorundam, hæc autem ad Iconem Plantini, cum nostra siliqua, & semine.

Onobrichis Securidacæ genus est. Falluntur (inquit Dod.) qui Onobrychin alteram ad Securidacę genus referre student. Falluntur & ii

Alia icon.

qui Helenium esse Aegyptium Dioscoridis volunt, quod esse nunquam potest, cùm odorata non sit.

Hedisarum clypeatum. Hedysarum alterum clypeatum, & Helenium Ægyptium quorundam à Lobelio Obs. dicitur. Hedysarum Icon. Plantini. Pona in Baldo vocat Hedysarum alterum clypeatum. Camer. hort. cognominat Securidacam clypeatã à Lobelio, ac Dod. descriptam, Onobrychin 2. Dod. Nec deesse scribit, qui velint Helenium esse Ægyptium, quod non conueniat, siquidem radix sit rubra. Hedysarum alterum clypeatum Lobelii, quod in hortis Belgicis alatur, hist. Lugdunensi cognominatur. Helenium Ægyptium, eiusque speciem quidam dixere, alii verò appositè Hedysarum censuêre.

Locus & Tempus. In hortis Belgii Dodonæo conspici interdum contigit. Ponæ verò in horto montis Baldi. Mõtbelgardi in horto E. C. satum aliquoties mihi prouenit, & primo quidem anno flores protulit Septembri, & Octobri, qui non maturuerunt. Argentinæ tamen apud Fridericum Meiettum Septembri maturum obseruaui, qui mihi indicauit à se *Vsus.* obseruatam hanc plantam in pratis Senensium copiosè prouenientem, quam equis pro pabulo exhibeant. Perit Hieme, ni reponatur. Hanc attulit Gener Cherlerus collectam in via Romana Viterbam versus. Florentiæ item in horto magni Ducis Hetruriæ.

ASTRAGALVS MATthioli.

Matth. not. Somnio herclè vexabatur Matthiolus, cùm Astragalum quendam in agro Tridentino, in vallis Ananiensis montibus sibi prouenientem olim imaginaretur, siquidem in postr. com. istius Astragali figuram omisit quasi fictitiam. Nos enim suspicamur illi quondam aliquam plantam nomine Astragali demonstratam, quam postea per pictorem Dioscoridis descriptioni aptarit (pictoribus enim omnia licet, vt licuit apud eum in aliis plantis) Ea verò planta fuit fortè Hedysarum clypeatum, quibusdam dictum Astragalum, vt antè indicatum. Retractauit hinc meritis & Hist. Lugd. in vltimis suis editionibus sententiam suam de Astragalo Matthioli. Siquidem consilium sicci botanici, aut vinolenti, nec cogitatum sapientis, sed optatum quidlibet audentis certò percipiebatur. Quamuis autem Astragali figuram apud Matth. C. Bauh. ex secunda commentariorum editione proposuerit, attamen *C. Bauh.* ignorare se fatetur qualis sit planta, etsi non desint, qui eiusdem Pseudo-Apium esse censeant.

ASRAGALVS MAIOR Fuchsio.

Descriptio. Astragalus maior. Radix. Caulis.

QVam mihi olim D. Fuchsius cùm apud eũ Tubingę esse Astragalum maiorem denominauit, *radice* est satis longa, & crassa, dulci: caulibus rectis, cubitalibus, striatis, angulosis: *foliola*. Viciarũ modo disposita, nouem, vel vndecim: interdum vnguibus longiora, aliàs multò minora, ex rotundo oblonga, ad costam vnam adnexa, subcærulea, quæ exsiccata nigrescunt: *flores* ex pediculis longis, satis magni purpurei, ex eodem pediculo plures, formâ Viciarum: quibus succedunt *siliqua* longæ, teretes, admodum affines plantæ, quam paullò pòst describam, quibus multa inter se similia, quædam diuersa.

Flores. Siliqua. Eruum Orobus. Descripti Clusii. Flores.

Commemorat hanc Clusius his verbis: Eruum siue Orobus rei herbariæ studiosis, Pannonicus purpurascens secundus, folia habet sena, octona, interdum decem vni costæ hærentia, Lenticulæ foliis haudquaquam maiora, tenella, viridiaque, gustu amaricante, calidiusculo: flores purpurascente colore, qui vetustate in cœruleum commutatur: radix in diuersa tendens. Icon apud Clus. in hist. post. quemadmodum etiam apud Lobelium, optimè exprimit plantam, quam nos descripsimus: in Pannon. errore typographi pro Orobo Pannonico secundo pag. 738. malè ponitur Icon Trasi.

Astragaloides.

An Lob. Obs. sicut & Ic. Pl. Astragaloides altera Herbariorum. Huius figuram habere videtur Lonic. sub nomine Feldtweicken: quamuis non sit ea, de qua in contextu loquitur. C. Bauh. frater, qui Patauio misit, ei hæc nomina adscripsit, Glycyrrhiza Gesneri, Aphace Cortusio: verùm vbi Gesn. ita vocarit ignoro. Astragaloides simpliciter à Dod. scribitur, eique flores ex cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ conferuntur, siliquæ verò teretes, oblongæ, nigricantes, in quibus semen Viciâ minus, non rotundum, ac globosum. Nonnulli, inquit is, Ervum silu. vocant.

Locus & Tempus.

Inueni Geneuæ mense Iunio in colle la Bastie florentem: item mense Maio. Argentinæ vidi in horto D. Frid. Meieri cum siliquis Iulio. In Belgicis hortis aliquando videre meminit Clusius, & Aphace nomine à rei herbariæ studiosis appellari. Sed multo tempore, Dod. teste, durat, Hiemis, frigorisque patiens. Ad hortos Belgii aliunde allatum, peregrinum est legumen. Iunio ac etiam serius floret, siliquæ interea perficiuntur.

ASTRAGALOIDES, SIVE ASTRAGALVS siluaticus, Astragalo magno Fuchsii, vel Chamæbalano leguminosæ affinis planta.

Descriptio. Radix. Caulis. Folia.

CHamæbalano similem voco, cui ex *radicibus* longis, quasi repentibus, variéque implicatis, partim tenuibus, partim tuberosis, Chamæbalani Dodon. perquàm similibus, nisi è tuberibus plures capillares fibræ prodirent, externè nigris, internè albis, sapore subdulcibus, *caules* exsurgunt multi, pedales, angulosi, *folia* aliquatenus Chamæbalano similia, sine capreolis, glauca, & ferè nigricantia, oblonga, obtusa, neruosa, ex breuibus pediculis, quaterna vel sena, præter foliola, quæ ad pediculorum exortum sunt: *flores* Pisorum rubentes, quibus succedunt siliquæ satis longæ, teretes, ex pediculo non admodum longo, in quibus *semina* mediocriter magna, lutea, sapore ferè Pisorum, quà se contingunt vtrinque compressa.

Flores. Siliqua. Semen.

Ab Astragalo maiore Fuchsii differt, cui folia ex vno pediculo plura, & breuiora: differt etiam caulibus: qui breuiores & radicibus.

Astrag. silu.

Thalio in Harc. Astragalus siluaticus, apud quem Camerarius scribit, dici vulgò Christians würg/ aliis Cicer montanum nuncupari, describi à Cordo, sed à nullo, quod sciat, depingi.

An montanum cicer.

An Ruell. Astragalus, qui à Diosc. describitur, frequensque est apud suos. Rura, inquit, nostra montanum, vel rusticum Cicer nominant: Cicerculam esse diceres. Vulgus nonnusquam siluestres Cerras [cicerculas] vocat. Astragalum itaque Ruellius agnoscere uisus est, vel Cordo teste: cui cum ratione est adhibenda fides. germ. dicitur Knollen Kraut. Idem in hist. describit Astragali nomine quo in loco Gesnerus annotauit Christian wurtzell & Knollenwurtzel ab aliquibus Cicer montanum appellari.

Locus & Tempus.

Mense florentem Aprili, prouenientem verò cum siliquis obseruaui mense Octobri in monte Roßberg prope Masmunster & locis vicinis, in siluis & dumetis. Item circa fontem Admirabilem in ducatu Wirt. inter vepres.

ASTRAGALVS RECTICAVLIS hirsuta.

Descr. Folia.

ANonymum quendam *ramum* inter siccas meas adseruo, rectum, cubitalem (altiorem fuisse sicca insinuat) rigidum ac firmum, totum pilis candicantibus ac lanuginosis obsitum, crebro *foliorum* vestitu præditum. Ea costę hærent quindecim communiter, ordine & posita vt in Galega, minora, angustiora, tota villosa, in acu-

men

men desinentia, sapore amaro, *flores* longo pediculo insident Trifolii pratensis, hiantes, pallidi, in glomerem congesti, ex villosis calyculis prominentes. Hãc vbi locorum nactus sim, nõ recordor. Elegans tamẽ tum raritas, tum varietas, figuram merebatur, & nomen aliquod.

POLYGALON VETERIbus.

CAP. XXVIII.

Descr.

POlygalon Dioscoridi frutex [πολύγαλον θαμνίον] est paruus, Palmi altitudine: *folia* habens Lentis foliorum specie: gustu subacerba [moderatè austera Galenus: Plinius autem vtramque speciem generis appellatione comprehendens, gustu adstricto dixit. Habet enim, inquit Corn. τὸ στύφον species, τὸ αὐστηρὸν, καὶ τὸ στρυφνόν.] Sed herbarum periti [pergit idem Corn.] hodie & de hac ambigunt. Quidam Pimpinellæ speciem esse volunt, quam kleine Bibenel dicunt. Alii eam esse volunt, quam Creützblum, vocant. Sed quum hæc trium generum sit, iuxta triplicem florem, Polygalon esse volunt eam, quæ album florem habet. Reliqua duo genera, & purpureum florem habens, & od cæruleum ad Glauca, de qua suo loco agemus, referunt. Florem Polygali neque in Diosc. neque in Plinio Corn. repetit, ideoque nihil pronunciat. Contendunt prætera nonnulli esse Gesneri Polygalon, alii verò Polygalon minus saxatile, quidam porrò Polygalo affine Caput gallinaceum.

Pimpinella Græcis.

Polygalon flore albo. Glaux. Polygalon Gesneri. Polygalon minus saxatile. Caput gallinac. Vires.

Folia pota lac gignere creduntur, testibus Diosc. Plinio, & Galeno. Quare in ipsis calidum & humidum prædominantur, talia enim esse oportet ea, quæ lac gignunt.

POLYGALON GESNERI.

Descriptio: Radix. Rami. Folia.

MVltarum notarum argumento Polygalon indigitabat Gesnerus herbam, è *radice* mediocriter crassâ, longa, cortice obtectâ nigro, intus albâ, *ramos* proferentem multos, palmares, vel etiam cubitales, rubentes: è quibus orti pediculi *folia* coniugatim disposita sustinẽt, Lentis, inferiùs magis albicantia, & pilosa, superiùs viridãtia magis: summis ramis *spica* insidet *florum* Viciæ, vel Aphaces aut Lentis, sed coloris purpurei è calyce piloso: sequuntur *seminum* conceptacula subrotunda, modicè compressa, spinulis asperata, & per ambitum gibba, cristam serratam membraneam erigentia.

Synonyma. Caput gall. Belgarum. An Onobrychis? Polygala vera Dalech. Glaux. Polygalum Rheticum.

Lobel. & Pena Aduersar. Obs. qui Caput gallinaceum Belgarum vocant, dicunt: An Onobrichis Dioscoridis? Polygala verò Dalechampii. Onobrichis Dodonei. Dodonæo autem gallico, Onobrichis quorũdam, & Viciæ species. secunda. Item in fol. & de frum. Onobrithis Diosc. Plin. & Galeni. Gesnero de hort. *Glaux*, vel *Onobrichis Dodon.* Et in append. *Polygalium Rheticum.* Hist. Lugd. *Polygala multorum, quibusdam Onobrychis.* Tab. ic. & Hist. *Onobrychis*, Hanenkopf / wildthöffenkraut. Clus. Onobrichis Dodonei, quæ Brabantis Hanekammeken, id est, Crista gallinacea cognominatur. Pona in Baldo nominat *Polygalam Diosc.* Dalechampio, Lobelium imitatus, Gesnerus tamen fuit primus auctor huius appellationis, quicquid scribat Lobelius.

Crista gallinacea.

Locus tempus.

Polygalon Gesneri diligens simplicium indagator Leonhardus Rauvvolffius prope Arelatam in Prouincia mense Maio collegit. Vidimus nos hanc florentem mense Aprili, in monte Apennino. Geneuæ abundat in pratis iuxta *Arca* & Nosodochium. Polygalon in peregrinatione Rhœtica Curię reperi flore albo, vt celebat Gesn. non recordor autẽ an aliis notis à præcedenti differat. Montbelgardi prouenit in horto ex semine in Briscoia collecto. Clus. sicut & Pona in Baldo gramineis locis, sicciorisbusque pratis nasci perhibent. Sed & plærisque superioris Germaniæ locis exit, inquit Dodonæus. In Bohemiæ agris secus scrobes, per quas pluuia delabitur aqua, Onobrychis frequens est, apud Brabantos & Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde seritur. Augusto cum flore & fructu reperitur.

Vsus.

Curiæ Rhætorum [sic enim Pontisella inibi narrabat] plurimi fiunt prata, in quibus hæc proueniret, multùm enim ex eius esu lactis vaccis & cæteris animalibus copiam contingere pro indubitato creditur.

POLYGALVM MINVS saxatile.

Descriptio. Radix. Folia. Coliculi. Flosculi.

TOta quanta est, vix palmum superat. *Radicula* candida est, longiuscula, modicè pro plantulæ modulo crassa, diuisa in capita, paucis fibris donata. Ex qua *foliola* statim emergunt costæ hærentia, repanda, capitis gallinacei, sed obtusiora, latioraque, pilis candidis obsita. *Coliculi* graciles sunt, consimilibus foliis vestiti, supernè diuisi: quorum extremis *flosculi* insident luteoli, aut palliduli, hiantes, exigui, pauci, Astragalorum positu, nec in spicam abeuntes, vt in Polygalo Gesneri, capitula sequuntur exigua, rotunda, aliquot apiculis supernè donata.

Locus & Tempus.

Hanc plantã attulit gener Cherlerus, collectam circa arcem Episcopi Monspeliensis in locis incultis, asperis & saxosis, Iunio mense.

POLYGALO GESNERI AFFINE
Caput gallinaceum.

Radix.

PRolixam agit *radicẽ*, & crassiusculã, lignosam, & in fibras, filamentorum instar, ductilem, lentam, fractuque contumacem, foris nigricantem: intus albam, simplicem aliàs, aliàs multifidam, & in numerosa capita diductam ex quibus densa pullulat foliorum cauliumque seges: *caules* autem palmares, aut etiã dodrantales, tenues, subhirsuti, ad medium vsque foliosi, cæterà nudi, *spicam* gerunt vnius, duarum, aut trium ferè vnciarum, *floribus* congestam purpureis Polygali Gesneri, quæ tamen hic in latum diffunditur per extrema, non autem in metæ formam fastigiatur: floribus etiam adhuc non omninò delapsis succrescunt *siliqua*, Acaciæ siliquarum quodammodo formã, vnico, aut duobus peltatis orbiculis constãtes, quodam veluti isthmo loculos disterminante, quòd si vnicum est conceptaculum, breuem mucronem profert (id quod etiam in extremo, vbi plura sunt, obseruare licet) margine alias æquabili, nec cristato, vt in Polygalo Gesneri, vmbone protuberante propter contentum *semen*, Craccæ minori par, nigricans, rotũdumque, nisi quippiam, vncinuli instar, inæqualitatem faceret: singuli porrò orbiculi præter tunicam semen integentem, extrinsecus reticulatum habent obductum plexum, circa oras hærescentem, aliàs liberum, spinulis mitibus asperatum, radiis rectis, in margines exporrectis: *folia* quædam à radice mox germinant, alia per caules, trium plùs minùs vnciarum longitudine, foliolis coniugatim dispositis constantia, duplò minoribus, quàm Polygali Gesneri, acuminatis, vtrinque hirsutis, & argenteo splendore subinde micantibus: foliorum per ramos pediculi longiusculi squamulas habent appositas, rubentes.

Caules.

Flores.

Locus.

In sabuletis & campestribus ad semitas prope montem Lupi Monspeliẽsiũ meruit gener Cherlerus. Existimo me eandem vidisse anno 1594. apud Fratrem C. Bauhinum.

ONOBRICHIS IN GENERE.
CAP. XXIX.

Folia.

ONobrychidi Diosc. *folia* Lenti similia tribuit, attamen paulò longiora: *caulem* verò palmi altitudine: *florem* puniceum [rubentem Plin.] *radicem* paruam [exiguam & gracilem Plin.]

Verùm non satis constat (inquiũt Ryff. & Corn.) quæ herba sit. Quidam enim Herbarii Rutæ siluestris speciebus annumerant. Corn. quidem Onobrichidem & Onopordon, vnam herbam esse putat altero nomine à crepitu, altero à ruditu asini ducto. Et fieri potest vt vtrumque accidat asino, ex herbæ esu, vt & pedat, & rudiat. Cur autem in hanc abierit sententiam, Plinius ipsum mouit de vtriusque viribus non multùm diuersa tradens. Onobrichidis igitur nomen plurimus plantis attributum est, in primis Polygalo Gesneri, Astragalo Monspeliano, Hedysaro clypeato, & Meliloto 5. Trag. Est & Clusio planta dicta Onobrychis flore purpureo, subcœruleo alia, tertia pallido, montana quarta, ac demum quinta peregrina. Galegam porrò volunt esse quidam Onobrichin. Hanc Cæsalpinus similem Capragini [Galegæ] scribit, flore scilicet rubente, Coralli modo, siliquis nigris, longis. Simili modo & alteram, latioribus foliis, flore purpureo. Visa tandem est aliquibus Onobrichis Polygala Tragi, & Onobrichis 4. lutea Dalech. Vltimò sunt, qui Auiculariam Syluii Onobrichidem vocent.

Locus.

Nascitur in humidis, Diosc. autore [circa fontes Plin.] & incultis locis.

Ceterùm vim habet [inquit Diosc.] herba trita imposita, tubercula diffundendi, cum vino verò pota, vrinæ stillicidium sanat. Cum oleo illita, sudorem mouet. Sed hæc Plinius: Siccata in farinę modum, & inspersa vino albo, stranguri as finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet. Et hæc lib. 24. c. 16. Sed rursus lib. 27. cap. 12. de Onopordi [quod idem Corn. cum Onobrichide facit] viribus non multùm diuersa tradit. Onopordon, inquit, si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas, & menses. Aluum sistit. Suppurationes, & collectiones discutit. Hoc autem postremum etiam de Onobrichi Diosc. in sibi adscriptis dicit. Galeno Onobrychis rarefaciendi, ac discutiendi vim habet, proindeque folia eius, virentis etiamnum, illita ad morem cataplasmatis, phymata digerunt: arefacta verò, si cum vino bibantur, strangulant. Quin etiam sudores elicit cum oleo inuncta.

* * *

ONOBRICHIS QVIBVSDAM purpureo flore.

Descriptio. ALia multis concaua cubitalem superat lõgitudinem, ramis teretibus, hirsutis, medullâ fungosâ farctis: *folia* Lentis, longiora paulò, hirsuta, denis, aut duodenis pinnatim vnicostæ adnexis coniugationibus, impari vno numerũ claudente: *flores* purpureo-violacei, Trifolii formâ, in spicam sextantalem comosam dispositi, pediculo insidente Spithamam lõgo, hirsuto.

Desc. Clus. Caules. Hanc sic describit Clusius: Cubitales plærumque habet caules, multos [si vetusta sit planta] rotundos, duros, humi procumbentes, in quibus frequentia *folia*, Lenti similia, angusta, hirsuta, seu lanugine quadam obducta, quindena subinde, & totidem alia ex aduerso vni costæ hærentia, vno impari extremam alam occupante, gustu amaro, & ingrato: ex alarum cauis oriuntur *ramuli* similibus foliis septi, ex quibus dodrantales exeunt pediculi, striati, ferentes multos *flores*, Trifolii florum æmulos, oblongiusculos, eleganti purpurâ nitentes, inodoros, confertos, & velut spicam trium interdum vnciarum longitudinem æquantem efficientes, nonnunquam etiam longiorem, præsertim quando in *semen* abeunt, quod bifidis, breuibus, turgidiusculisque vasculis continetur, exile, nigrum, durum, sapore ingrato, vt alia legumina: *Radix* illi magna, longa, dura, in obliquas nonnullas fibras sese spargens, & subinde ad cauliculorum exortus, recentes fibras agens, viuax, & perennis.

Synon. *Onobrichis prima, flore purpureo* Clusio. *Onobrichis Clusii prima* Tabernam. *Onobrichis Pannonica prima Clusii*, seu, vt ego dicerem, [ait Pona in Bald.] *Cicer Astragaloides.*

Locus & tempus. Mense Iulio Argentinæ in horto Frid. Meieri florentem obseruaui, sicut & in Pfortzeim in horto Pharmacopæi D. Grieningeri. Habui & siccam à D. Agerio colorem reseruantem. Frequentem inueniebat Clusius ad Danubii ripas supra Posonium apud Petronellam oppidum [quod nonnulli, ex loci situ, ruderibusque antiquis Carnuntum Veterum esse coniiciunt, à Plinio numeratum inter Pannoniæ vrbes, quodque se modò subditum agnoscit generoso Domino & libero Baroni ad Vnuerzagt] ad viarum margines, & frequentissimè toto illo itinere ad Badenses thermas tendente, multisque aliis circa vrbem Viennam Austriæ locis, tam citra, quàm vltra Danubium.

ONOBRICHIS QVIBVSDAM SVB-cæruleo flore.

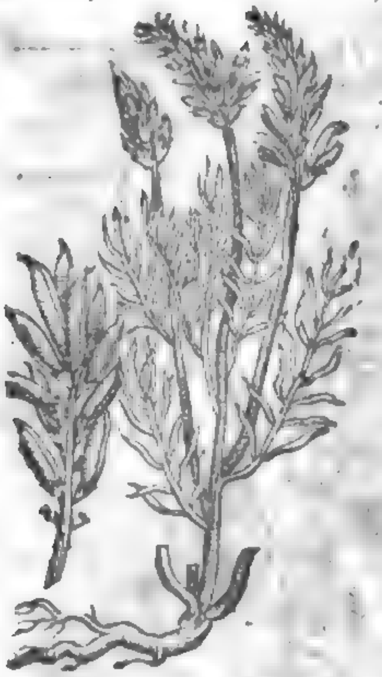
MVltos ex eadem radice promebat altera viminneos cauliculos, pedales, nunquam non etiam longiores, humi fusos, crebris nodis distinctos, & in his alata *folia*, hoc est tredecim, quindecim, septem, & decem, aut pluribus & oblongis foliolis vni costæ inhærentibus constantia, extremo semper imparem numerum faciente: prodeunt deinde ex alis tenues pediculi, seu virgulæ, *flosculos*, in spicam confertos, ferentes, Pisi, aut Viciæ florum formâ, sed longe minores, colore dilutè cæruleo, vel ex cæruleo purpurascente: his succedebant exiles *siliquæ* quasi duplicatæ, continentes pusillum *semen*, renis formâ, nigrum: *radix* minimi digiti crassitudinem fermè æquabat, durâ, lignosa, contorta, obliquè se spargens & altè sub terra se condens, rarisque fibriis donata, quæ summâ parte in aliquot capita extuberabat, è quibus singulis annis nouos cauliculos fundebat. *(Folia. Siliqua. Semen. Radix.)*

Onobrichis subcæruleo flore, siue Onobrichis secunda Clusio, qualiter & Tabernæ vocatur.

Locus & Tempus. Rara est, nam paucas duntaxat plantas inueniebat Clusius publicâ viâ secundùm orbitas, inter Schwechet & Görtzstorpf infra Viennam Iunio florentes, & non procul à Znaim Morauiæ oppido, dum Pragam, & inde per Germaniam proficisceretur. Etiam in hortum translata florebat toto Iulio, & subinde semen perferebat.

ONOBRICHIS QVIBVSDAM flore pallido, vel Polygalon.

Rami. Folia. SEsquicubitalibus assurgit tertia *ramis*, rectis, firmis, duris, viridibus, in quibus *folia* Lentis, siue Viciæ syluestris longa, angusta, duodena, aut quindena, & totidem ex aduerso, eidem costæ hærentia, vno etiam, quod extremæ costæ insidet, impari, lanugine obsita, gustu ingrato & amaro, deinde nonnihil acri: *ramuli* extremo caule ex alarum sinu prodeuntes, palmares, striati, in dodrantales spicas, *flosculorum* Trifolii flores æmulantium, oblongiusculorum, pallidorum desinũt, quibus impressi nigricantes quidam radii: his succedunt *siliquæ*, prioris siliquis similes, mucronatæ, duobus valuulis constantes, in quibus *semen* Fœnograeco penè simile, sed minus & nigrum: *radix* crassa, dura, lignosa, longa, aliquot

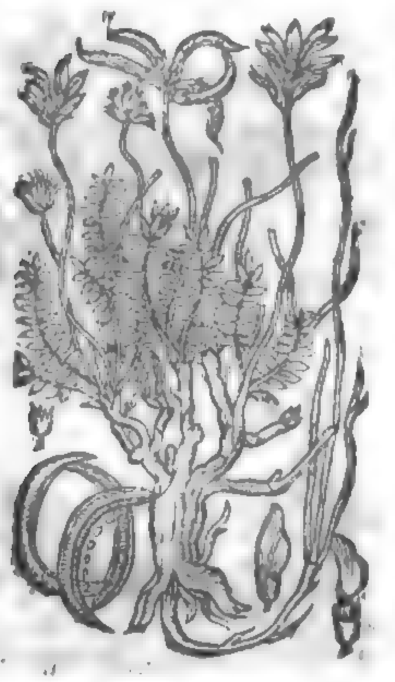
fibris donata, candicans, perennis.

Onobrichis pallido flore, vel, vt Tab. Onobrichis Clusii tertia. Sunt autẽ mihi stirpis reliquiæ cũ hac Gesneri, propriâ manu, inscriptione: Polygalon luteũ voco, quod lac pecori auget, folia ei quæ Rutæ caprariæ Italorum ferè. Huius Polygali siliquas appinxi figuræ Clusii.

Locus. Valde rara & hæc est, duobus duntaxat locis Clusio conspecta, ad Hanburgum videlicet vrbem, duobus supra Posonium (vulgò Presburg) milliaribus, & ad oppidum Fischmung ad Fischam flumen situm, paullò suprà quàm in Danubium se exonerat, publicâ viâ, vnde singulares plantas singulis locis duntaxat eruebat florentes Maio mense.

Tempus.

ASTRAGALVS MONSPESSVlanus.

Descriptio. ASTragalũ vocant Monspessuli plantam Securidacæ minori similem, diuersam tamẽ quæ *radice* est durâ lignosâ, crassitudine digitali, & crassiore, longitudine cubitali, dulci, intus albâ, cuius cortex crassus, subfuscus, quę antequam è terra erumpat diuiditur in aliquot portiones, siue capita, tres, quatuórue digitos longa, vt nisi quis profundè fodiat, multas esse plantas existimet: ex quibus prodeunt *coliculi*, simplices, concaui, rubentes, vix palmares, *foliolis* vestiti breuibus, in mucronem exacutis, pilosis, amarescentibus, crebris, sic vt ad costam vnam adnexa foliola viginti & vnum supputarim: in virgularum extremitate *flores* multi, non multùm floribus Polygali Gesneri dissimiles, purpurei, interdum albi, non in spicam digesti, sed conglomerati, Trifolii floribus similes, sed maiores: quibus succedunt *siliquæ*, duas vncias longæ, incuruæ, rubentes, teretes: Differt à Securidaca minore, foliis primò quæ mucronata, non obtusa: radice deinde crassâ numerosâ: floribus denique, qui in Securidaca & minores, & alterius coloris.

Radix. Coliculi. Folia. Flores. Siliqua.

In icone nostra, radicis maxima pars est, neruus cortice detectus, qui euellendo in terra remansit.

An Rauwolfius hac de planta scribit, cùm in Itinerario suo de pulchra specie Astragali, circa Halepum cum paruis foliis Hedysari prouenienti tractat?

An Hist. Lugd. in append. Astragalus foliis paruis Hedysari, siue Securidacæ, aut quomodo quidam pronunciant, Securidatæ?

Astragalus foliis Hedysari.

An Anguillaræ Astragalus, quem Diosc. dicit in Arcadiæ Memphi prouenire? Verùm nulla Memphis reperitur in Arcadia, sed in Ægypto. Astragalus hodierna Græciæ, foliis est ordine dispositis, vt in Cicere, sed minùs serratis. Rami humi sparsi sunt: flores eleganter ex cœruleo & purpureo mixti. Radicem talo porcino admodum similem dicas facie externâ, fibris alioqui pluseulis stipatam, duramque. In montibus Euganeis similis prouenit planta, quam semper hanc ipsam esse sibi persuasit. Sed hanc nostram eandem esse cum Anguillaræ Astragalo nolimus adstruere.

Mirum, quod Clusius, qui in Hisp. Astragalum Monspeliensium cum siliquis inflexis, & duplici serie semen continentibus, subfuluum & rotundiusculum agnouit, in sua postrema Hist. pro eo, Securidacæ minoris iconem posuerit: discrimen poterat ex tenui radice, in icone quam exhibet colligere. In Astragalo enim radix crassa.

Clus. error.

Eodem errore lapsi sunt Lob. & Pena, qui non animaduerterunt Securidacam minorem diuersam esse ab Astragalo Monspeliensium. Ita siquidem legitur in Aduers. Securidaca minor, Astragalus Monspeliensium. Legumen floribus purpureis, semen subrotundum, subfuluum est similius Galegæ, vel Araci, quàm Securidacæ. Idcirco præceptores nostri Monspelienses huius speciem esse inficiabantur. Astragalo propiorem astruebant, quò nos etiam referendam duxissemus, nisi Raphani radix, & adstrictoriæ, cæteræque faculatates deessent. Quare nulla stirps, quæ explendæ descriptioni satis sit, vspiam sese dat. Non ea quam in collibus Lugdunensibus prope *Trenan* & in horto Patauino. Radix certè dissuadet: nam Senensi licuit pictoris operâ nobis illudere, ideò nunc illum illius picturę postremò pudeat. Et Obs. Astragaloides Herbariorum. Astragalus fortè Matthioli, vel iam demum Polygala eiusdem circa vrbeculam *Trenan* Lugdunensis Galliæ cum Valerando Dourez, & nonnullis aliis peritis herbarum exploratoribus diximus. Cauliculos spithameos, & pedales erigit. Folia Ciceris, aut Galegæ, sed minora: Flosculi ex pallido punicant, aspectu iucundi. Radix crassitie digitum æquat. Item Ic. pl. Astragalus fortè Matthioli, vel iam demum Polygala eius. Meritò igitur præceptores Monspelienses Securidacam minorem negabant, quæ in vltimis, vti iam ostensum, ab hac differt, quod non animaduertit Lobelius, qui pro Astragalo Securidacæ minoris Dodonæi figuram ponit, ac Astragalum Monspeliensium dictitat. Semen huius Astragali, teste *Clusio*, rotundiusculum, Securidacæ verò minoris simile est Securidacæ & quadratum. Figura quoque mala, nec placet, quod separet Lugdunensem à Monspessulano, nec etiam, quòd suspicetur Matthioli Polygalam, à qua non parum abest. Nec tandem æstimarim cum Astragalo Matthioli conuenire.

Lobel. error.

Matthi. taxatur.

Polygala.

Secutidacæ recuruæ siliquæ (inquit Cam. in Hist. germ. Matth.) reuocant in memoriam paruam herbam à Gesnero depictam, & Polygalam dictam: fortè est Polygala autoris depicta in suis lat.com. quamuis ex figura eius nihil certi concludi possit. Idem in Epit. Polygalam vocat. Sed audiat Camerarius de his certiora scientem. Figura ex Gesnero posita, facta est ad plantam Monspelianam olim à me ei missam, quæ adhuc penes me est nomine Astragali Monspeliensis: nunquam animaduerti Gesnerum fecisse Polygalam, antequam autem ille curauit pingendam plantam, de qua hoc in loco agimus, habebat Polygalam foliis nonnihil similem & floribus, sed siliquis longè diuersam. Verùm, quum teste Camer. ex figura Matthioli non possit concludi, quæ eius Polygala fuerit, quis approbabit eum in Epit. pro Matth. Polygala exhibere plantam de qua verba facimus, non parum tamen ab ea differentem.

Camer. docetur.

Matth. & Camer. taxantur.

Polygalon Matthioli, quod Hist. Lugd. placet, siue Astragaloides Lobelii, aut Anthyllis clauiculata, radicem edit nigram, lignosam, fibratam, dimidium pedem longam, supernè in multa veluti caulium principia diuisam, crassiuscula, lanunulis corticosa, ex quibus folia multa exeunt, humi strata, longa, ex foliolis composita, Lente similibus, vtrinque ordine ex aduerso digestis. Flores in cacumine nudatum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde siliquæ Lenti similes, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus exoritur, capreolo, clauiculæque similis. Suspicor Anthyllidem Dalechampii non diuersam à nostro Astragalo, quamuis quædam videantur minùs conuenire, nempe color floris, qui fortè visus in planta sicca, cùm multi flores exsiccati, lutei videantur. Capreoli, qui traduntur & depinguntur sunt fortè in Astragalo, vbi flos excidit, & tunc siliquæ minùs curuæ: de hisce tamen iudicent Lectores.

Anthyllis clauiculata Lugd.

An Cæsalp. Astragalos humi strata, similis Helenio Ægyptio [de quo antè inter Vicias] foliis numerosioribus, tenuioribusque: floribus similiter sanguineis racematim in summis ramulis, siliquis autem corniculis similibus, rubentibus: radice crassâ, ac lignosâ, supernè in multos ramos inuicem diuisâ, vnde germina erumpant?

Tabern. notatur.

Figura à Compilatore Tab. [titulo Polygalæ Matthioli 4. creutzblům posita,] multa habet similia cum Astragaloide herbariorum Lobelii, variata tamen est, & fortè confusa, vt dictum, cum Polygala Matthioli, & altera, quæ vulgaris dicitur, siue Tragi.

Cæterùm, quam Polygalam censuit Matth. [inquit C. Bauh. apud eundem] eandem Lugd. & Tab. sub ipsius nomine posuêre. Verùm Castori Astragalus dicitur, Lob. Astragaloides herbariorum. Secundò, Astragalus Alpinus à Cam. in locum Polygalæ Matth. substituitur. Astragali Monspeliensium nomine à Clusio proponi videtur, & in Hist. Lugd. Astragalus purpureus vocatur. Displicet nobis icon Tab. falsa, à Fratre pro Polygala Matthioli posita, à qua multùm differt. Lobelii Astragaloides mihi idem videtur cum Astragalo Alpino proposito à Fratre. Astragalus insuper ei dictus Alpinus, quem secundo loco, suo Matth. appingit, est ex meis plantis siccis, vt antè dictum. Astragalum autem purpureum Hist. Lugd. alium puto.

C. Bauh. not.

Locus

Tempus.

Crescit secus vias in itinere Narbonam versus, prope Gigāt vno à Mōspelio miliari: quo loco florentem vidi mense Aprili. Visus mihi Bononiæ quoque in monte: item inter Sascul & montem Gibbi, vnde accessitur Petrolcum. Gener Cherlerus attulit flore albo collectam Nemausi.

ASTRAGALVS QVIDAM MONTANVS, vel Onobrichis alia.

Folia

Multa *folia* promit ab eadem *radice*, Lenticulæ, aut Tragacāthæ foliis proxima, vni similiter costæ inhærentia, molliora tamē, viridia quidem illa, sed lanugine quadam candicante pubescentia, lento primùm gustu, deinde nonnullam amaritudinem relinquente, postremò linguam vellicante: nascuntur inter foliorum alas *cauliculi*, ferè dodrātales, supini, exiles, quadam lanugine obducti, aliquot *flosculis* onusti, Viciæ silv. aut Lenticulæ florum magnitudine, colore ex cæruleo purpurascente: quos excipiunt *siliquæ* pusillæ, geminis cellulis constantes, semine (quod cùm adhuc maturum non esset, probè non potui obseruare) plenæ: multas ex eadem *radice*, quæ longa, crassiusculaque est, & obliquas fibras agit, propagines, & *ramulos* dodrantales, humi fusos, in latera emittentes.

Gustus

Cauliculi

Flores

Siliqua

Radix.

Onobrichis.

Astragalum hunc quorundam montanum, Clusius Onobrichidem quartam numerat, quam si quis non inter Onobrichides, sed inter Astragalos referre malit, Astragalus est ipsi Alpinus. Onobrichis est Tab. Clusii 4.

Locus & Tempus.

Crescit in summo Sneeberg iugo, atque in Etscheri summis scopulis, quibus duobus locis florentem, & siliquas iam formantem Augusto Clusius eruebat.

ASTRAGALVS MONSPELIANO CANdidior, & Onobrichis quorundam.

Descr.

Astragalus hic multa cum Monspessulano habet communia, à quo tamē differt: *folia* multò candidiora, interdum longiora & maiora: pili longiores: *caules* non multùm maiores: quibus insident *flores* multi purpurei, si benememini multò plures, quàm in Astragalo Mōsp.

Folia

Flores

pessulano, conglomerati, densâ pilorum lanugine hirsuti.

Descr. Clusio. Similis, si non hæc ipsa planta videtur ita describi à Clusio: Hispani aliam [supple plantam] proponebant, Astragali facultatibus quidem respondentem: sed formâ radicis minimè. Nam tametsi *Folia.* folia Ciceris, aut Lentis, pusilla habeat tota canentia: *Cauliculi.* cauliculos breues, duros, & in his *Flosculi.* flosculos Pisi formâ, pusillos, congestos, & purpureos, summis pediculis inhærentes: *Radix.* radix tamen magna ex parte singularis, & nihil commune cum Astragalo habens, omninò repugnat.

Astrag. purpureus. Locus. Hist. Lugd. Astragalum purpureum Herbariorum quorundam esse tradit, qui in Iuræ montium saxosis collibus proueniat, radice grandi: foliis Ciceris siluestris, villosis, gustu adstringentibus: flore ex albo purpurascente. An Lob. & Penæ Adu. Astragali persimilis pusilla planta palmaris, quam, dum in collibus quibusdã Gallo-Prouinciæ essent, sublegerũt, elegantiâ neutiquã spectatu indigna: radicibus namque proripit lignosis, implexis, corticosis, denso exortu numerosos producentibus cauliculos, fruticantes, duros, sed breues, vix binas, aut ternas vncias excedentes, & foliola emittentes pusilla Lentis, Astragali, aut potiùs Tragacanthæ, quam tota refert rigidiuscula incana hirsutie: flosculis luteolis, aut albidis, Ornithopodii, gustu præsicco & æquè duro. Onobrichis quorundam. Sed *Plat.* Onobrichin etiam esse censebat, discrepat tamen historia. Lusitani *Herua de S. Lorenzo* nuncupabant.

Tempus. Locus. Geneuæ collegi in monte *Saleste* florentem mense Iunio. Crescit etiam vt Clus. testatus est, in vinetorum, & agrorum marginibus secus vias, per Lusitaniam & Hispaniam, floret Aprili.

Vsus. Siccatæ huius in clibano puluerem vulneribus & vlceribus vtiliter inspergi asseuerare quosdam legitur apud eundem Clusium.

ASTRAGALVS SYRIACVS.

Astragalus Syriacus à Lob. Obs. ita vocatus & descriptus, perelegãs est, & rarior leguminosa plãta, Astragalis generica certè habẽda: quippe *foliorum* & *cauliculorum* similitudine, & implexu *radicum* proreptãtium Astragaloiri refert. Sed *Flos.* *florum* denso exortu congestorum decore, effigie, elegantiâ, magnitudine & rubore ornatur amœnissimo.

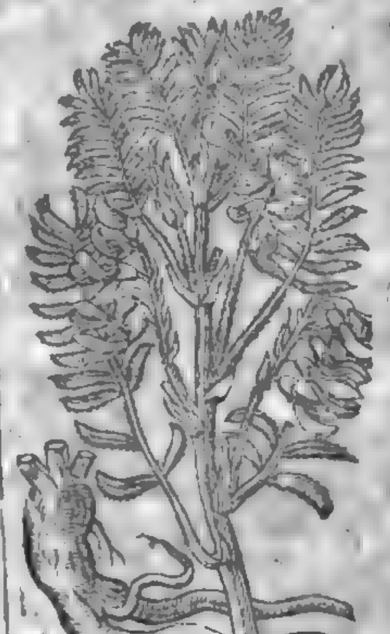
Hanc exhibent Ic. Pl. eodem nomine, quemadmodum & Hist. Lugd. quæ & descriptionem Obs. proponit. *Astragalus Syriacus.* Astragalum Syriacum, Syrisch Cicern Tabern. vocat.

An Clus. Pannon. Onobrichis peregrina, rara plãta, quam Londini vidit in Io. Richæi pharmacopœi regii horto, cui folia mollia, incana lanugine pubescentia, vt Tragacanthæ legitimæ folia, & eodem modo costæ inhærentia, quindena & plura, interdum etiam vicena quina, vno extremam costam occupante: cauliculi tamen in hac oblongiores sunt, fusco cortice tecti, lenti, fractu contumaces, humi fusi, & plerumque nudi, qui extrema parte frequentes ramulos suis alatis foliis onustos proferunt, & in vnciali, villosoque pediculo multos flosculos in caput, & globum congestos, Tragacanthæ floribus proximos, candicantes, deinde membranaceas siliquas, Erui siliquulis minores, & Dorycnii vulgariter nuncupati, siue Hispanici, valuulis pares, singularia semina Fœnogræco similia continentes. Si quis verò hanc etiam non inter Onobrichides, sed inter Astragali congeneres plantas, cum quibus magnam similitudinem habere videtur, referre malit, Astragalus peregrinus esto.

Locus. Tempus. Alepo Syriæ suam plantam Lob. primùm habuit, postea in vrceis pensilibus D. Brancionis Melchliniæ Italo semine enatam scit. Clusii florebat Iulio & Augusti initio, quæ flores & semen, semine Londino misso, protulit.

ASTRAGALVS FORTE LANVginosus, Bœticus.

CAP. XXX.

Cvbitales, aut ampliores sunt huic Astragalo *caules*, minimi ferè digiti crassitudinem æquantes, pẽtagoni, siue anguloſi, duri, subrubentes, & lanuginosi: *Caules.* *folia* lanuginosa, & incana, in longa costa ex aduerso semper inter se opposita, veluti in Viciæ & Ciceris foliis, gustu *Folia.* primùm adstringente, deinde feruido, *flores* copiosi, Lupini, aut Fabæ vulgaris florum æmuli, secundum oblongos ramulos, seu virgas ex alarum sinu prodeuntes nascuntur, serie quadam digesti, albidi omninò, sed antè quàm aperiantur, & explicentur, ex luteo *Flores.* foris nigricantes: *fructum* ferre dicitur (nam florentem duntaxat obseruabam, ait Clus.) in lobis, *Fructus.* qui gustatus, fauces, os, & linguam inflammatione torqueat: *radix* pro stirpis magnitudine amplissima, brachialis nonnunquam crassitudinis, palmaris verò longitudinis, deinde in binos aut tres ramos diuisa, foris nigra, rugosa, intus candida, dura & lignosa, ingrati saporis, quæ arefacta, cornu duritie superat. Cæterùm Astragali nomine, licèt multæ plantæ hodie insigniantur, nulla tamen meo iudicio, ad Dioscoridis descriptionem propiùs accedere videtur, quàm hæc quam Lusitani *Alfabeca* vocant, Bœtici autem *Garauancillos*

Garauancillos, hoc est, Cicer exile. Si facultates etiam, quas ex eius temperamento contrarias deprehendere licet, nō refragarentur, legitimum Astragalum esse confirmarem, cum cuius historia plurimis notis conuenit. Videtur porrò ea esse, quam Amatus, Apocynon facit, & Lusitanis *Atramocos decan*, id est, Lupinos caninos vocari ait.

Cicer exile.

Primùm hanc plantam collibus quibusdam supra Vlysipponem, quos Tagus fluuius alluit, inter vepres obseruabam, atque mense Decembri eruebam anno 1564. deinde sub exitum Ianuarii insequentis, siluosis locis non procul Hispali, dum Gades proficiscerer, florentem inueniebam. Phaseoli nouum genus in epistolis Honorii Belli respondet Bœtico Astragalo. Nobis autem hanc opinionem non placere, indicabimus sub sequenti Ponæ Phaseoli genere nouo.

Locus.

Lobel. Obser. & Ic. Pl. Astragalus Lusitanicus Clusii cognominatur, vt & Tabernæ, qui insuper klein Spanische cicern vocat, & Alphabecam. Astragalus fortè Clusii Hist. Lugd.

Astrag. Lusitanicus. Alphabeca.

PHASEOLI NOVVM GENVS foliis Lentisci.

Cap. XXXI.

Noua prorsus & elegantissima etiam hæc est planta (inquit Honor. Bellus in epist. ad Clus. ex Cretæ Cydonia) quæ apud me nondum nomen inuenit, sed interim ob similitudinem quandam seminis, quam cum Phaseolis habet, Phaseoli nouum genus vocare mihi liceat. Ad sesquicubitalem assurgit altitudinem, modò simplici *caule*, modò pluribus stolonibus ab vna *radice* prodeuntibus, digiti minimi crassitudine: *folia* illi pinnata, h.e. longo pediculo vtrinque herentia, semper contrariis petiolis, Lentisci æmula, sed mucrone obtuso, vt Securidacæ folia: è foliorum canis, *filiquas* fert rotundas, pollicari crassitudine, tumentes, & multo aëre plenas, colore rubras, in quibus continentur sex, aut octo *semina* ad luteum tendentia, compressa, Phaseoli figura: quos *flores* proferat, compertum mihi non est: nam eam sponte nascentem in Spagia insula aduersus Matonem Peloponesi sita, frequentissimam inueni anno 1592. dum Venetias petebam, mense Aprili, quo tempore siliquę ad maturitatem nondum peruenerant: à nautis grana cruda libentissimè edebantur, græcèque *Lupinos siluestres* vocabant, licèt nihil cum Lupinis commune habeant: huius plantæ semina his diebus ex eadem insula ab amico accepi, quem, vt colligeret, rogaueram: nam insula habitatoribus caret, & non nisi aduersis ventis à triremibus petitur, & à piratis: eam ob causam semina citiùs habere non potui.

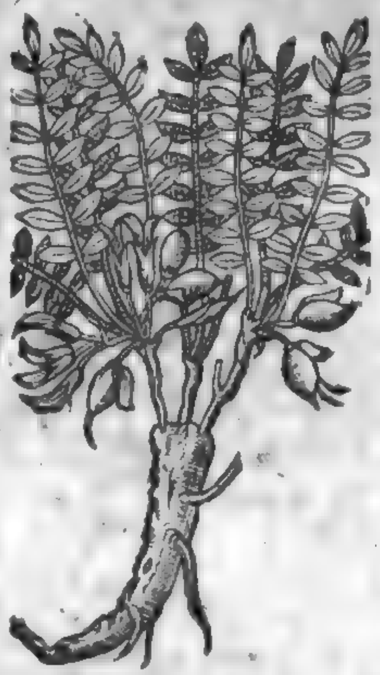
Phaseoli nouum genus. Descriptio. Caulis. Folia. Siliqua. Semina. Locus. Lupini silu.

Sed ad hæc Honorii Belli scripta, Clusius sequentia tradit: Valdè respondet hæc planta [nam ea etiam semine misso mihi nata, anno 1597.] Bœtico Astragalo, quem inter Hispanicas plantas descripsi, ac quantùm quidem ex eius facie coniicere licet, superiorem Hiemem in horto pertulit, & nouo Vere denuò germinauit, nullum tamen floris specimen adhuc dedit: nescio an proximo anno (si per Hiemem conseruare potero, perenni enim est radice] dabit. Ego quidem haud possum mihi persuadere Phaseolum exoticum Belli eundem cum Clusii Astragalo: descriptiones namque & vires nimiùm diffident.

Astrag. Bœticus.

Phas. peregrinos, vt fortè eiusdem generis, Coral arbor posset commodè sequi, si non iam collocata esset antè inter arbores siliquosas, quò etiam possent referri Fabæ aliæ & Phasioli Americani.

ASTRAGALVS DIOSCORIDIS quibusdam.

Astragalo Dioscoridis apprimè similis plantula (inquit Rauvvolff) humilis: *radice* longâ, purpureâ, ad Raphani crassitiem, longitudinemque accedente, maiusculis fibris donatâ, quæ vel ipsâ radice citiùs nigrescunt atque indurantur: Harum aliæ deorsum vergunt, sursum aliæ, curuitate cornutâ, sapore dulci cum modica siccitate. *Coliculos* erigit aliquot, vix digitatos, radici concolores, terram versus reflexos, quibus adhærent nouem, aut decem foliola Lentis, aut Orobi, Inter quæ *flores* emergunt violacei: quos sequuntur *vtriculi* tumidi, quorum aliqui Coluteæ ferè æquales.

Descriptio. Radix. Cauli. Folia. Flores.

Astragalus Diosc. Christian wurtzel / & Astragalus verus Dioscoridis Rauvvolfio. Astragalus Diosc. vulgò Christiana radix. Depictæ radici non dedit proportionem, quamuis exigua sit planta, minor tamen longè apparet in icone quàm in viua.

GLAVX HISPANICA.

Cap. XXXII.

Ternis, aut quaternis à radice assurgit *cauliculis*, dodrantem altis, gracilibus, incanâ lanugine pubescentibus: *foliis* serie quadam secundum costæ longitudinem vtrinque digestis, siue ala foliorum illos vestiente, Onobrichidis, aut Astragali prioris [Onobrichidis quibusdam flore purpureo] in modum, mollioribus tamen, supernè virenti-

Cauliculi. Folia.

bus, infernè canâ lanugine obsitis, gustu nonnihil amaro: *flos* extremo cauliculorum fastigio innascitur confertus, capituli, spicæue breuioris & obtusæ instar, Glycyrrhizæ vulgaris florum formâ, & colore perquàm similis: *radix* candicans est,& exilis,quæ,an viuax sit,asserere nequeo.

Flos. *Radix.* *Glaux.*

Græcis *glaux*, perinde atque Latinis appellatur hæc planta: quæ appellatio, si quibusdam minùs probabitur, permittant quæso Glaucem Hispanicam à Clusio (cuius & descriptio proponitur) tantisper nuncupari, donec magis aptum nomen inuenerit. Nullâ adhuc inter eas (ait idem in Hisp.) quæ Glaucis nomine à recentioribus describuntur, magis ad amussim Diosc. descriptioni respondentem inueni. Ceterum Glaucem Diosc. Clusii, Lobelius Obs. ne sibi quidem inspectione notam fatetur. Glaux Clusii Schielkraut / Tabernæ. Antillis altera Lenti similis Dod.

Glaux Hispanica cur dicta. Locus. *Tempus.*

Cur autem Glaux Hispanica dicatur, ratio redditur, quia nusquam alibi, quàm ad ripas fluminis Thormis Salmanticam alluentis, paulò infra eam vrbem à Clusio obseruabatur, nomine vulgari carens, mense Iunio: verùm is locus procul à mari distat iuxta quod Dioscorides Glaucem nasci tradit.

ONOBRYCHIS CÆSALP. FLORE rubente, Corallii modo, similis Galegæ: Et alia flore purpureo latioribus foliis.

Locus. Flos. Siliqua.

Onobrychis similis Capragini, breuior, in montibus riguis nascitur: flore rubente, Corallii modo: siliquas nigras fert, longas, vt Viciæ. Altera latioribus foliis constat, ratioribusque, flore purpureo: siliquis similibus. Dioscorides *folia* ei tribuit Lentis, longiora paullò: *caulem* dodrantalem: *florem* puniceum: radicem paruā: in vliginosis & incultis. Plinius circa fontes eodem modo describit.

GALEGA.

CAP. XXXIII.

Hinc inde per terram spargit tenues *radices* albas: *caules* verò tollit bicubitales & altiores, striatos, inanes, ramis compluribus brachiatos: *folia* Viciæ, pinnata, impari alam claudente, longiora, spinulam mollem ex extremitate proferentia, sapore leguminaceo: *flores* peculiaribus insident surculis, ex foliorum alis exortis, Viciæ floridæ, iubam longam efficientes, colore albo, vel ex albo violaceo: *siliquæ* teretes, tenues, oblongæ, in quibus *semen*.

Radix. Folia. Flores. Siliqua.

Corn. non satis constare dicit, quænam hæc sit Onobrychis, & Rutæ silv. speciebus Herbarios quosdam annumerare scribit.

Onobrychis. Ruta silv. Fœnugræcũ silv.

Dod. gall. Fænugræcum à quibusdam siluestre dictum, aliis verò Glaucem aut Polygalam vocatam, nullam cum Galega similitudinem habere scribit. Sed hanc Italos Galegam, & Rutam caprariam, nonnullos etiam corruptè Gralegam nominare asserit.

Glaux. Polygala. Ruta capraria. Gralega. Herba gallica.

Hier. Fracastorio *Herba gallica* vocatur. Hetruscis *Lauanese*.

Gesnerus ait dici in Italia *Castracane Lauanna, Thorina*, vel *Taurina, Martanica, Sarracena, Capragina Herbanesa*. Fænumgræcum siluestre, & teste Brassauolo, *Giarga*.

Quidam Onobrychim Veteribus nuncupatam esse indicant, alii Glaucem, nonnulli Polemonium esse volunt, alii Polygalon, sed non tam Matth. quàm Dioscoridis singularum descriptiones repugnā. Gesnero qui cum Lob. Obs. Galegam vocat, (quasi Galacticam) appellatur Ruta Capraria Italorum: nam & *Regallicum*, & *Galeni herba* quibusdam dicitur, vel Galega, aliis Taurina, & Martanica, ab aliis herba Necia, vel Fœnugræcum silv.

Polemoniũ. Regallicum. Galeni herba. Taurina. Herba Necia.

Cardanus eius meminit, sicut & Monachi in Mes. qui in Italia [autore Manardo] à quibusdam Gyarcam vocari scribunt. Brassauola Giargam, & fortè eadem fuerit, quam Marc. Empir. Cicharbam vocat, miscens aliis quibusdam medicamentis ad caput pruriginosum & vlcerosum. Martanica verò an fortè à Marte dicitur? Nunc teste Agricolà Rutam agrestem, vel Caprariam, nonnulli Polemoniam Dioscoridis vocant, cuius sententiæ est Leonicenus & Manardus. Alii tamen hanc herbam Sarracenicam consueuerunt appellandam. Sed ridiculum est, Rutam caprariam, seu Galegam, quam nonnulli Onobrychim credunt, pro Polemonia ostendere. Et cùm videant illi boni viri hanc nusquam in montibus, asperisque inueniri, vt de Polemonia docet Dioscorides, sed pinguibus locis atque humectis: inquiunt hoc mirum non esse, quandoquidem plantæ variis locis nasci consueuerunt, quod & nos admitteremus cum Marantha, si vel vnam ex aliis notis cohærere videremus.

Gyarcha. Giarga. Cicharba. Polemonia. Herba Sarracenica. Polemonia non est.

Non facilè adducor [ait Matth.] vt credam, quemadmodum censet Brassauolus, eam esse Polemoniam, quam nostrum Hetruriæ vulgus appellat *Lauanese*: alii verò Galegam, alii Rutam Caprariam nominant, & Ruellius Herbam Glaucem, quidam verò *Lauamani*, quod propè riuos aquarum nascatur, vbi manus lauantes Rustici, hac planta saponis vice sibi sordium lutum abstergunt: sed Glaucis faciem nō repræsentat: Ruellius hallucinatus.

Lauamani.

Caprago [autore Cæsalp.] vulgò appellatur, alibi Gralega, in Hetruria *Auanese*: flores habet cœruleos, vel purpureos: siliquas nigras, Viciâ breuiores. Ruta Capraria, & Galega Italorum, quorundam Lauanese. Hist. Lugd. Fœnugræcum silu. Geißrauth / Fleckenkraut / Tabern. Galega vulgaris, quam nonnulli Rutam Caprariam, Fracastor. Onobrychin, Clus. in Pannon. Galega Ponæ & Camer. cui & Ruta capraria.

Caprago.

In vliginosis locis, scrobium aggeribus, in mōtibus, & denique passim prouenit, teste Matthiolo. Cæsalp. frequentem asserit in aruis frugiferis: florere Æstate, perfici Autumno. In Pannonia omnium abundantissimam vidit inter Muram

Locus & tempus.

ram & Drauum flumina, paullò supra eorum confluentes. Cæterùm per me sata in horto E.C. Montbelgardi primo anno caules protulit, & per Hiemem multis durant annis. Semen maturum obseruaui Septembri. Spontaneam reperi in Italia inter Patauium, & Vincentiam, & inter hanc, & Villanouam, & circa fossas vrbis Patauinæ, in montibus Euganeis Februario germina prorundentem, inter Veronam & Castelfranc, in ter Ferrariam & Bononiam: Geneuę habebam in horto Ianuario virentę: vidi in hortis, Tiguri D. Gesneri, Tubingæ D. Fuchsii, Bernæi in pluribus, Basileæ D. Felicis Plateri, & Fratris C. Bauhini

Vires & vsus. Epilepsia. Vermes.

Succus herbæ Fœnugræci silu. datus à Byro, in cochleari, liberabat pueros ab Epilepsia, expellebat vermes, quod postremum etiam ipsa bullita in patella herba cum oleo & semine Lini super vmbilicum ligata præstabat. Hanc magni faciunt (pergit Matth.) nonnulli suis experimentis nixi non modò aduersus pestilentiam, & lethalia medicamenta: verùm etiam contra ferarum omnium quæ dentibus, aut aculeo venenum emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem vsum herbâ tum eius succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo vulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum, sesquiunciæ pondere, haustum pueris comitiali morbo vexatis. Succo & semine Camer. vermes quoque necat. Decoctum in aceto paratum cum Theriaca, & Tormentilla ac Cardobenedicto, teste Ingrassia plurimùm valet in peste, & febribus malignis cum petechiis. Quorum omnium quoque testis est Dodonæus qui contra venena assumpta eandem laudat. Cæsalpino tandem autore, Galegæ succo tumentes ob venenum boues sanant, infusum in os. Quidam aquam distillatam in peste exhibent.

Pestilentia.

GALEGA MONTANA DALE-champii.

Descriptio. Caulis. Folia. Flores. Radix. Siliqua.

CVbitalis planta est Galega, Dalechampio, montana dicta, caule striato, ex quo per ex interualla orti pediculi, longitudinis mediocris quinas, senásue annexo denso agmine sustinent foliorum coniugationes, quæ Galegæ vulgò notæ foliis, quàm simillima: flores in peculiari appendice spicam æmulantur, colore prædi ti luteo pallescente, figura florum Genistæ quoque: radix subest multiplex, tuberosa, & longissimis fibris donata: siliquas, quas mihi obseruare non licuit, testatur Dalechampius esse nigras, seminibus plenas Lenticulæ similibus.

Galega montana Dalechampii Hist. Lugd. & Ponæ in Bal lo.

Locus.

Inuenimus nos in monte excelso & niuoso, qui Thuiri dicitur, quum essemus Geneuæ. Nascitur hæc in asperis (ita legitur in Lugd.) montibus, non in eorum quidem salebris, aut præcipitiis, sed in ipsis culminibus, si qua vda planicies illis occurrat.

Vires & vsus.

Efficacem [apud Lugd. Hist.] esse aiunt contra venena, lumbricos, morbum caducum & pestem, non minùs, quàm Galegam alteram. Sed vereor ne hæc imaginatiuè scribantur, & non per experientiam: quam ob causam nulli consuluerim temerè eâ vtendum. Dolemus nos, quum viridem haberemus non diligenter à nobis descriptam, de saporem annotatum, quem debuerat obseruasse, qui vires adscripsit. Animaduertant alii.

GALEGA NEMORENSIS verna.

Tempus. Caulis.

VEris munus Galega siluastica, pedem altos habet caules, cùm incipit florere, foliáque satis angusta, & mollia, postea maiores, angulosos, ex radicibus multiplicibus, fibrosis, nigris, perennibus, numerosos surgentes: in quibus folia ex duabus, tribúsue coniugationibus composita, quorū singularia Parietariæ foliis paria, vnciam, aut sescunciam lata, vncias circiter tres longa, in longum mucronem desinentia, tribus secundùm longitudinem decurrentibus costis, bina quoque foliola caulem, foliorumque pediculos amplectuntur veluti pinnæ: flores in longo pediculo veluti spicati, sex, vel septé, aut octo, quales leguminib⁹, purpurei primùm, postmodùm cærulei, quos siliquæ excipiunt, vncias duas longæ, nigræ, in quibus semina rotunda, exigua, interdum verò oblongiuscula, amaricantia. Radix quotannis iterum pullulat.

Folia. Flores. Siliqua. Semina.

Orobus silu.

Camer. inter figuras in fine horti, Orobus Siluaticus vernus, sicut & Thalio in Harc. qui præterea vocat, Orobum Cyssophyllum. Georg. Æmilius Theologiæ doctor, contendebat Astragali speciem esse, vocabatque Astragalum siluaticum vernum. Laurent. Hiei. Aphaces speciem ex aliorum sententia faciebat, Aphacem siluestrem nominans.

Astragalus. Aphaca. Hist. Lugd. nos. Phasiolus siluarum.

Hist. Lugd. [cuius figura non placet] Phasiolus siluarum, & Phasioli tertium genus dicitur, quod Dalech. in siluis comperierit.

Galenum aiunt Lob. & Pena Adu. Phaselum à Dolichone discernere, Pliniumque videri eum innuisse, & Maronem per Faselum. Ea verò, quæ dixerint, de Phaseolo potiùs accipienda, quàm de Phasiolo. Idem videri Columellam intelligere. Sibi verò videri Phaselum esse, quod dant

huius operis extremo. Phaselum à Phasiolo diuersum. Plinio, Maroni, Columellæ, Dioscoridi

Clus. in Pan. est Orobus Pannonicus, purpureus, primus. Idem in fol. ait: Erui, siue Orobi nomen apud sei herbariæ studiosos obtinuit Orobus Pannonicus 1. Folia ei sena, octona, aut plura, vni costæ adnata: semen intectum, ro undum & exiguum, nonnunquam verò oblongiusculum, varium: radix per interualla extuberans. Tota planta calidiuscula est.

Pona in Baldo, Orobum 1. pann. Clusii vocat.

Schvv. in cat. Sil. Orobum silu. vernum. Arachum latifolium Dod. wald eruen waldwicken.

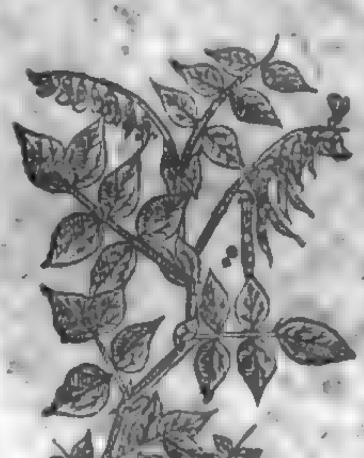
Locus & tempus

Inueni Geneuæ in colle *la Bastie* sub arboribus florentem mense Aprili & Maio. Item Montbelgardi inter arbusta. Obseruaui & Bononiæ, vbi Orobum vocat. Copiosè nascitur, autore Clusio, in montana illa silua Lettenberg supra Manderstorff, similiter supra Medeling & omnibus montanis illis siluis quadam serie productis à Danubio ad Alpes: variis item Pannoniæ locis. Floret Aprili, atque etiam Maio: semen autem profert Iunio.

Vires & usus

Semen amaricat (inquit Schvv.) & calidiusculum est, & abstersoriæ facultatis.

GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ valdesimilis, si non eadem.

Radix.

Radix colore foris est fusco, intus pallido, multas nodosas fibras, duras, longas, implicatas habens, in quorum medio, finibus, & extremo inueniuntur veluti bulbi concrescentes, quibus *radix* se propagat: Inueniuntur etiam aliquando [Maii mensis fine inueni, inquit Columm.] quædam carnosa, crassa, purpurascentia, succosa, dura, læuia, vt ὑπογάλακτι dici possent, nec aliud quicquam repræsentare videntur: quæ tamen se non explicant, sed ita abundant superfluè. *Caules* tres, quatuórue emittit tenues, quadratos, Ciceri similes, parum è terra se attollentes, inque ipsam inclinatos, ex quibus per interualla, vt in Cicere, posita sunt *folia*, pedicellis hærentia, primò bina, dein quaterna, bina ex opposito, postea quina, postremò terna ex opposito intercursantia, formâ ad Rusci folia accedentia, maiora verò, duplò longiora, teneriora & læuia, ad nouella Hederæ folia accedentia: pedicelli autem, quibus insunt, in imo ubi caulis hærent, singuli auriculas habēt, vt in Cicere & similibus leguminosis visitur: auriculas bina illa folio la pedicello, & caulis geniculo hærentia intelli

Caules.

Folia

go: in summo verò veluti aculeum, sed mollem. Inter foliorum verò petiolos & caulem, viticulæ exeunt dodrantem longæ, in terram nutantes, ex quorum medio ad summum vsque viginti ferè insunt flores, primùm coaceruati, deinde Viciæ modo dispositi, formâ & colore eidem similes: sunt enim purpurei exteriùs, in medio cærulei, interiùs verò lutei, colore vario ornati. quibus hiantibus, ex illorum vasculis exeunt *siliquæ* tenues, quatuor digitos longæ, primùm virides, siccatæ verò rufescentes, vt etiam *semen*, in terram deuexæ, seminibus refertæ, formâ, vt dixi, ἀστραγαλοειδεῖ. *Radix* dura est, difficiléque tundi, vel rumpi potest etiam siccata: sapore adstringente, gustu verò fatuo, odore terreo, veluti fungi.

Flos.

Siliqua

Radix.

Cæterùm Columna plantam hanc à se longis, vt vides verborū ambagibus depictam Ἀστράγαλον (Astragalum) Diosc. Plin. & Galeni (vt quæ eorum delineationi respondere videatur) proclamare non veretur. An verò eius Astragalus idem sit cum Galega verna valdè dubito: maior namque numerus florum quàm vnquam obseruarim: in foliis præterea non depinguntur, nec describuntur neruі, ad plantaginem accedentes: adde, Clusium quoque diuersum facere.

Astragalus

Astragalus secundus à Clusio siue Alpinus inscribitur, cuius iudicio nulla planta ad Dioscoridis descriptioné propiùs accedere videtur quàm quam in Cantabris, Heluetiorum alpibus, atque etiam Pannonicis obseruabat, ramulis aliquot ex vna radice prodeuntibus, gracilibus, interdum surrectis, vt plurimùm autem procumbentibus, foliis Ciceris foliorum instar, in alâ ordine dispositis, sed rarioribus & longioribus, nec in ambitu serratis, sed valdè accedentibus, ad Orobi primi (Galegæ nemorensis vernæ) folia; flore Viciæ, aut Ciceris flori simili, ex cœruleo purpurascente, cui succedunt lobi Arachi siliquis ferè pares, in quibus semen continetur: radix est tuberosa, nigra, dura, cui propagines adnascuntur sarmentitiis radiculis inhærentes; illi similes, sed minores. Sed miror Clusium non posuisse huius Astragoli descriptionem capite de Orobo pannonico [Galega verna purpurea nemorensi] cum quo tāta similitudo: quæ obsecro similitudo Astragalo Columnæ cum Cicere, vereor ne Clusius minùs benè interpretatus sit, suum Astragalum Alpinum, siue Hist. Hisp. secundum, quem eum esse existimat, quem Fab. Colum. hoc in loco, pro legitimo Dioscoridis Astragalo, exhibet: multùm differentem à ChamæBalano, seu Glandibus terrestribus.

Astragalus alpinus

Locus

In montibus (inquit Columm.) vallibus, locis vmbrosis, & Sole illustratis ventosis oritur, hîc vbique. Floret Maio, & Iunio mense perficitur. Nascitur, ait Clus. in montibus, quos dixi, ventis perflatis, & apertis.

Locus & tempus

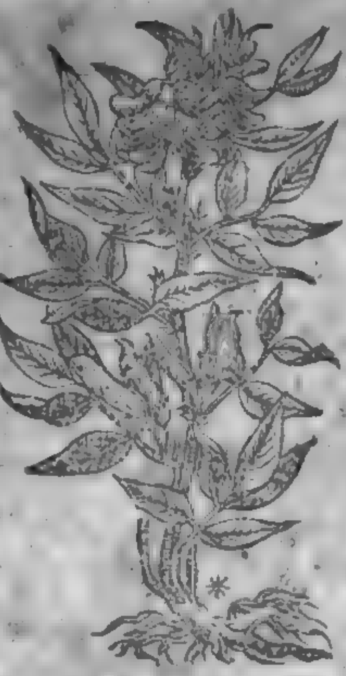
GALEGÆ NEMORENSI VERNÆ SIMILIS FLORE albo.

Locus

PRo Orobo Pannonico Clusii albo 2. collecto in montibus Tyrolensibus plantam dedit nobis D. Nicolaus Agerius, cui *folia* similia Galegę vernæ, in quibus discrimen manifestum, quòd non trineruia secundum pediculorum principium, nullæ pinnæ: *flores* mihi videntur minores: id notandum in ea planta, quæ vnica fuit, *caulem* in suprema parte diuisum fuisse, in foliorum

Folia.

Flores

foliorum, & in alium longum pediculum, in cuius suprema parte erant plures flores, iuxta diuaricationem verò *siliquæ*, prouenire incipientes.

Desc. Clus.

Clusius autem suum Orobum ita describit: Aliquot ab vna radice prodeunt caules cubitales, striati, recti, folia alternatim proferentes pennata, quaternis foliis satis amplis, & mucronatis constantia [quibus adnascitur aliquando in extrema ala quintum] viridibus, per quæ aliquot venæ transuersim à medio neruo excurrunt, subacidi quidem initiò gustûs, sed postea amariusculi: flores ex alarum sinu breui petiolo insidentes prodeunt quini, aut seni, antrorsum spectantes, Viciæ floribus non dissimiles, albo colore præditi, qui in binis foliolis sursum reflexis pallescit, odoris expertes: lobi, quales in primo genere [Galega nemorensi verna] ferè, in quibus semen fuscum, maius: radix minimè viuax est, sed prolato fructu perire solet, vt plerisque Leguminum generibus accidit.

Caules. Flores. Semen. Radix.

Eruum, siue Orobum Pannonicum 4. album 2. ad Phasioli silu. aut Viciæ genus commodè referri posse, existimat Clusius.

Eruum. Orobus.

Arachus (inquit Dod.) latifolius cauliculos fert, qui non attolluntur, sed humum versus inclinantur: foliis luxuriat, quæ ad vnum pediculum ferè quinque, rarò tria, lata, & in rotunditate oblonga: congesti flores, colore aut candidi, aut dilutè purpurei: in siliquis semen, Viciâ minus. Plerique Eruum Venetum appellant, non tamen Eruum, aut Erui species, sed siluestre legumen, quòd haud aliò, quàm ad Arachi, per eh, genera, referendum videtur. Ast eadem Icon Dodonæo cum icone Orobi Pannonici 4. aut albi 2. Clusii. Fortè Dodon. sua descriptione comprehendit etiam Clusii Orobum Venetum, flore purpureo.

Arachus latifolium.

Raram hanc plantam in Austria primùm inueniebat Clusius, nec nisi in Alpibus illius Prouinciæ nascentem, vnde delata, & in hortum translata, altero anno flores ipsi protulit Aprili, & Maio, deinde semen. Anno 1579. obseruabat Maio florentem maximâ copiâ, in eâ Pannoniæ parte, quæ inter Drauum & Sauum est flumina in Danubium illabentia, quæque ob eam caussam Interamnis Pannonia nuncupatur, in monte quodam siluoso Greben arci vicino. In collibus (vt Dod. perhibet) herbosis apud Bohemos subinde reperitur: in hortis Belgii facilè proficit. Floret Vere, Æstate siliquæ cum semine perficiuntur.

Locus & tempus.

GALEGÆ N. MORENSI VERNÆ SIMILIS multiflora, flore purpureo, & albo.

INsignis Botanicus & Medi. Argent. D. Agerius obtulit nobis nomine Orobi latifolię, coloris albicantis plantam, collectam in horto Bononiensi, cui magna similitudo cum Galega verna: *folia* constant duabus, vel tribus coniugationibus, quæ paulò breuiora videntur, nec trineruia, ad principium pediculorum alæ, vt in illa: florum pediculi longi, in eorum summitate flores plurimi (multò enim plures quàm in illa) minores, in vtramque partem conuersi, non in vnam tantùm, vt in prædicta.

Orobus latifolius. Locus. Folia. Flos.

Hanc ni fallor, Clusius his delineat: Multos ex eadem radice fundit ramos, pedales angulosos, & ad singulas foliorum alas, modò in hanc, nunc in alteram partem inflexos, humique vtplurimùm diffusos, folia in singulis alis quaterna, aut sena, vni costæ inhærentia, bina semper ex aduerso sita, nullo extremo imparem numerum faciente; Orobi Pannonici primi [Galegæ nemorensis vernæ] foliis pænè similia, sed dilutè virentia: flores oblongis virgulis ex alarum cauis prodeuntibus innascuntur, numerosi, in comam flexi, pusilli, quatuor foliolis, vt reliquorum leguminum flores constantes, hoc est, superiore latiore, sursúmque reflexo & expanso, binis minoribus ad latera, quarto inferiore cauo, & quodam modo carinato, coloris purpurei: oblongi lobi, mucronati, Viciæ loborum pænè æmuli, rotundiores, & magis teretes, maturitate rufescentes, semen continent orobaceum oblongiusculum, albicantis coloris: radix dura, lignosa, multis fibris in diuersa tendentibus donata, viuax est, & singulis annis frequentiores caules profert.

Desc. Clus. Rami. Semen. Radix.

Orobus Venetus primus purpureo flore, & alter siue secundus, qui foliorum duntaxat & ramorum colore differt, qui ex viridi pallescit, & floribus, qui prorsus sunt albi, Clus. Orobus Venetus primus, & alter Clusii: seu purpureus, & albo flore, Ponæ in Bald.

Orobus Venetus.

Cùm in Belgica, tum Viennæ natæ è semine Venetiis misso nomine Orobi. Florent Maio.

Locus & Tempus.

SECVRIDACA FLORE LVTEO, SILIqua lata oblonga.

CAP. XXXIV.

EX *radice* statim multos emittit *caules*, cubito longiores, ramosos, procumbentes, *folia* læuia, lentis maioris, sensim latescentia, sex, octóve coniugationibus, ad costam annexa

xis, vno in summa ala impantatem faciente: indi démque adeò vnde foliorum pediculus, appendix spectabilis, in fastigio vmbellatim *flores* sustinet Meliloti nobilis Tragi, luteos: quibus succedût *siliquæ* palmo longiores, nonnihil sulcatæ, rostro recuruo, cõpressæ, valdè breui pediculo hæréntes, duob⁹ hinc & hinc aggeribus veluti fossam intercipientes, geminum concept᷑ ictilum, tufforum, quadrangulorum membranéis distinctorum.

Flores.

Siliqua.

Semen.

Semen [ait Cæsalp.] est apud nos peregrinum, omnium amarissimum, vt si vel minimum eius degustetur, ingens amaritudo sentiatur, depressum est, quadrangulâ figurâ, ancipitem securum præ se ferens, colore rubro: extat & pallidum: flores fert luteos, in longo pediculo plures, in orbem dispositos: siliquas digitales, depressas & aduncas.

Hedysarum Pelecinum. Desc. Diosc.

Dioscorides Hedysarum & Pelecinum vocat, fruticem minutis foliis, Ciceri similibus: siliquis verò cornicula referentibus, in quibus semen fuluum, quod ancipitem securim æmuletur [vnde & nomen acceperit,] gustu amarum.

Pelecinum. Plinio Desc. Plinii.

Idem ferè Plinius habet. Pelecinum in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, foliis Ciceris. Semen in filiquis fert corniculorum modo, aduncis, ternis, quaternisve, quale Gith nouimus, amarum, stomacho vtile. Est herba [tradit alibi] quæ Lentem enecat, & hoc quidem complexu suo: vocatúrque Securidaca, quam Græci à similitudine Pelecinon nominant.

Securina. Scalig. & Plin. notantur.

Apud Theophrastum Gaza Securinam vocat; & in Aphacis nasci scribit: quo in loco Scaliger in Phacis legendum præcipit. Sed perperàm & Plinius loco proximè citato, & Scaliger apud Theophrastum φακῷ (lentem) pro ἀφάκῃ (Viciæ genere) legerunt. Is enim ipse, vt & Dioscor. in segetibus nasci scribunt. Theophr. etiam Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca strangulari prodidit. Adde Theophrastum etiam hac in re Plinio refragari, qui Aracum rem duram & scabram in Lente nasci tradidit, non Securidacam. Nec contrariatur, quod Galenus Lentem in Securidacam degenerare testatus fuerit. Aliud enim est, degenerare in aliud, & inter ea nasci.

Locus.

Antiquis vnum Hedysari genus. Neotericis quibusdam duo. Hedysarum maius. Plinii err. Matth. not.

Dioscorides igitur, Plinius & Galenus vnius tantùm Hedysari, Pelececii, siue Securidacæ meminerunt. Matthiolus autem cum Neotericis aliquibus duorum fecêre mentionem, maioris scilicet & minoris. De maiori ita Matthiolus: *Hedysarum* Diosc. Galeno & Theoph. Plinius deceptus Securidacâ Lentem complexu strangulari scripsit, & φακὸν pro ἀφάκην legit & vertit. Hæc Matthiolus, qui non descripsit suam figuram falsam. Olim in icone malè positæ erant siliquæ, singulares ex breui pediculo, quas in postr. com. retinet, quibus insuper adaptauit flores dilutè purpureos, non tamen annotauit, vbi terrarum eiusmodi colorem obseruauerit. Ego quidem semper luteos offendebam, & decerpebam. Et quamuis Dod. olim Matthioli Securidacam dicebat non multùm ad Dioscoridis descriptionem accedere: postea tamen in re herbaria doctior factus suam mutauit sententiam, Hedysarúmque primum appellauit.

Pelecinum.

Cæterùm Pelecinum, Securidacam, & Hedysarum Gesneri hort. dixeris, quâliter & Cæsalpinus appellat. Plinius, inquit is, eâ Lentem strangulari, Galenus verò Lentem in Securidacam degenerare, testantur. Verùm me iudice, non est possibile tam diuersam plantam, quam Cæsalp. describit, quæ eadem cum nostra Securidaca, posse in Lentem degenerare: scribit enim Theophr. de caus. pl. Mutationes euenire putandum, vt aliquid similitudinis faciant, non vt omninò speciem exprimant alienam: igitur aut non est Securidaca Galeni, aut Galenus errauit.

Hist. Lugd. repreh.

Hanc tribus in locis triplicibus insigniuit nominibus Hist. Lugd. liberalissimè quidem absque duce. Et primùm quidem, inquit, appellari Latinis Securidacam, vel vt Turnerus, legendùm censeat Securidacam. Hedysarum maius, siue Securidacam Matth. Item Hedysarum Dodon. 1. Et rursus, Hedysarum Dod. 3. Hisce vides auream esse libertatem. Aurea est: sed non quæ propter Rempublicam herbariam, ast potiùs marsupii explendi gratiâ suscepta fuerit: tres siquidem vnius plantæ figuras Historia proponit, quarum prior ex Matthiolo falsa quod annotare debebat seuerus ille Censor Hist. Lugd. C. Bauh.

C. Bauh. not.

Hedysarum

Lob. nomen.

Hedysarum, siue Securidaca maior, autoribus Lob. & Pena Adu. Ancipitis Securiculæ æmulo semini fertur accepta πελεκῖνος, siue Securidaca, vox, quam etiam ἡδύσαρον, ob suauéolentiam vocarunt. In Obs. & Ic. Pl. eadem nomina leguntur. Figuram porrò in Obs. & icon. quod concernit pulchrè repræsentat Securidacam, de quâ hîc agimus, non item descriptio, in quâ inter alia flores describuntur purpurei, quales nunquam videre contigit.

Nullus insuper semen aptius Veterum secutim, Clusii iudicio, refert, quàm eius, quæ ab omnibus Hedysarum (ἡδύσαρον, πελεκῖνος) legitimum censetur, & Securidaca vera.

Hæc à Cam. Securidaca maior nominatur, & ἡδύσαρον à Græcis, fortè per antiphrasim, cùm semen sit amarissimum. A C. Bauh. apud Matth. Securidaca siliquâ oblongâ. Ἡδύσαρον πελεκῖνος, *Hedysarum Matthioli*, Ital. *Hedisaro, & Securidaca*, Cam. Lob. & Penæ *Securidaca maior*. German. gros pfeilschen.

Locus & tempus.

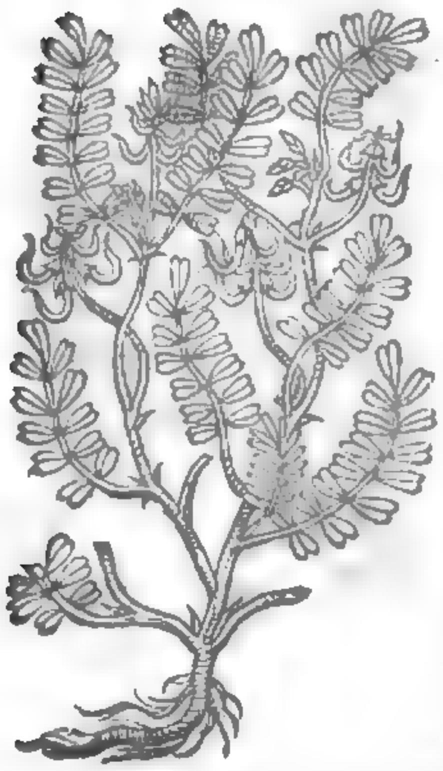
In Germania (ad annotante Dodon.) inculta prouenit, floret in hortis Maio & Iunio mensibus. Sed in Hispania aliquot locis inter segetes spontè nascentem Clusius obseruauit, vulgatissimam porrò hanc esse scribit per vniuersam Pannoniam, Austriam, Stiriam, Morauiam atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & secundum vias. Florere Iunio, interdum tota etiam Æstate: semen maturum esse Iulio, & Augusto. Variare etiam interdum floris colore, qui vel totus candidus sit, vel exalbescat, vel intensiùs purpurascat. Notant item Adu. eam in aruis & segetibus, quas rapidi torrentes ex Alpibus Taurinis præcipiti alluuione, plerumque vastant, & ad Ceuacum via, satis multam oriri, leguminisque modo serpere & fertilitate restibili, sese reparare. Securidacam flore luteo, siliquâ latâ ha-

tâ habebam in horto. Vidi Basileæ in horto D. Fœl. Plateri florentem adhuc & siliquas ferentem Septembri, Montbelgardi verò etiam Augusto.

Vires & Vsus.

Stomacho in potu vtile Hedysarum [autore Diosc.] Additur & in Antidot. Cum melle verò subditum ante coitum spem partus adimere creditur. Hedysari quoque meminit Galenus simpl. med.6.sic inquiens: Hedysarum, aut Pelecinus. Huius fruticis semen colore ruffum est, vtrinque anceps, tum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli.

SECVRIDACA ALTERA, siue minor.

Radix. Caules. Folia. Flores

Lignosa, simplici *radice*, & candidâ nititur, ex qua emergunt *caules*, striati, cubitales, aliquando vix duas vncias longi, *folia* pinnata Securidacæ maioris, minora, per extremã oram latescentia, sæpè & fissa, *flores* singulares, pediculi fastigio ordine ascendentes insident ex luteo pallidi, quibus succedentes *siliquæ*, vt minores quàm Securidacæ prioris, ita multò magis incuruæ, parum abest quin vtriusque finis coitu circulum efficiat, torosiores, quàm Securidacæ iam dictæ, & propemodum rotundæ: in quibus geminus *granorum* crassiorum, quadrangulorum, ruforum versus, intergerinâ membranâ dilleptus.

Siliqua. Semen.

Astragalus Monsp.

Securidaca minor, Astragalus Monspel. Præceptores nostri [aiunt Lob. & Pena Adv.] Securidacæ speciem inficiabantur. Senensi licuit pictoris operâ nobis illudere. Addunt iidem in Obs. Hedysarum alterum Dod. Huius altera differentia in vireto Morgani, Hiemis, cœli, & Soli nostri patientissima. Item Ic. Pl. Tom. 2.p.27. Iconem habet Hedysari alterius Dodonæi. Verùm, quod monuimus, Securidaca minor Matth. aut Dod. diuersa est ab Astragalo Monspeliensium.

Hedysarum alterum.

Apud Dod.gall.titulo, *Securidaca Latinis*, quibusdam Pelecinon, Græcis *ἡδύσαρον*, effigies mala: in Hist. autem lat. titulo Hedysari alteri, bona.

Ait Gesn. Pelecinus falsus Goldenbergio, pingitur à Dod. Tom.2. sponteque apud nos nascitur. Ast vellemus eum annotasse vbinam terrarum in Germania obseruauit, si intelligit eundem nobiscum Pelecinum. Nos nunquam obseruauimus:

Clusii error.

Hedysarum, siue Securidacam minorem appellat Matth.& Cam.hort.& Epit.Matth. Astragalum Monspelianum, Clusius. Verùm diximus cap. de Astragalo Monsp. non bene pro eo à Clusio poni Securidacæ minoris iconem.

C. Bauh. apud Matth. Securidaca siliqua falcata.

Hist. Lugd. reprehens.

Hist. Lugd. quæ duas icones vnius plantæ proponit, Hedysarum minus Matthioli, & Hedysarum alterum Dod.inscribit.

Locus & tempus.

In hortis meis Geneuæ & Montbelgardi mense Maio florebat, & siliquas proferebat, Hiememque perferebat.

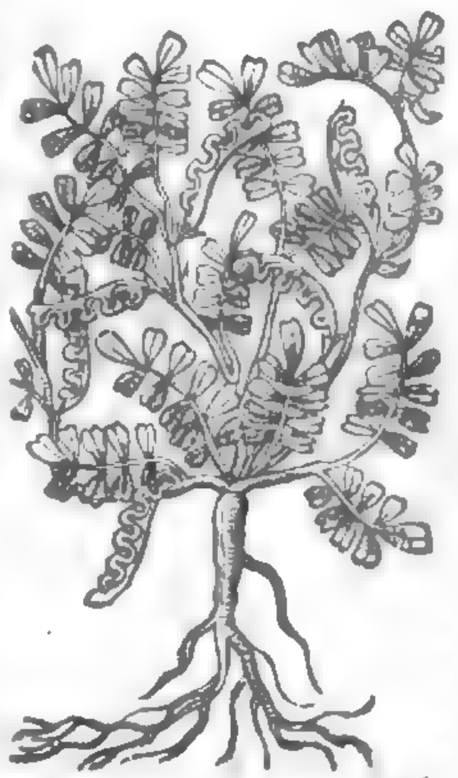
SOLEA EQVINA.

Cap. XXXV.

Radix. Caules.

Soleæ equinæ dictæ herbulæ *radix* alba, paucis donata fibris lignescit, Matth. gracilis, quatuor digitorum longitudine: à qua statim plures proferuntur *caules*, palmares, aut dodrantales, angulosi, striati Matth. vnde *folia* exeunt Securidacæ minoris pinnatim digesta, & per extremam oram latescentia, leuiterque in corculi morem fissa: hinc, ex sinu videlicet foliorum, flosculi exeunt lutei, singulares, quos *siliquæ* etiam excipiunt singulares, nullo pediculo, tres

Flosculi. Siliqua.

circiter vncias longæ, culmum latæ, nonnihil incuruæ, compressæ, artificis naturæ rarum spectaculum, dorsum his cõtinuum, oppôsita pars fimbriatis finibus lacinosa, vel, vt Matthiolus ait, siliquæ oblongæ, pressæ alterâ parte, incuruæ, incisuris diuisæ, & foraminum rotundorum speciem referentibus: proueniente vtrinque foraminum orificio. *Semen* lunatum, bicorne pro contenti seminis figura, numeroque, totidem equinæ soleæ simulacra repræsentat.

Semen.

Lunaria. Alchymistarum. Sferra cauallo.

Sferra cauallo, Lunaria Alchymistis, si denominanda mihi esset (inquit Matth.) pro arbitrio, vocarem Securidacam minorem. Italis *Sferra cauallo* sic appellatur, quòd equis calceos ferreos calcata extrahat. Chymistis Lunaria minor, quibusdam Securidaca etiam nuncupatur. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cùm non paruam videatur habere cum minori Securidaca cognationem, tum facie, tum viribus: *Hactenus Matth.* Ego autem malim dicere, vocari *Sferra cauallo*, à figura Soleæ, siue ferri equini quàm à vano, vt quidem existimo, rumore, qui tribuitur etiam alteri plantæ, ipso Matth. teste.

Lunaria minor Matth. reiicitur.

Ferrum equinum.

Cæterò, Ferrum equinum, *Ferro de cauallo*, Itali vulgò nominant, vt notat Gesn. hort. & Dod. de frum.cui tota insuper amara est, & Hedysaro naturâ assimilis.

Solea equorum.

Lob. & Pena Adu. *Ferro cauallo*. Ferrum equinum. Soleam equorum restringentem fabulati sunt. Quidam nomen Lunariæ affinxerunt. Hæc illi, qui describunt.

Cam.in Epit.Matth. posuit iconem *Sferra C-*

ualli, quæ partim conuenit, quod filiquas attinet, cum Ferro equino: partim autem videtur esse alterius plantæ, quam consueui nominare, Soleæ, vel Ferro equino similem, de qua mox.

Medica Hedysarum, siue Ferrum equinum Tab. Medicæ species Cast. Dur. Sed ad Securidacam [ait Cæsalp.] reduci posset & ea, quam vulgò vocant *Sferra cauallo*, alii Lunariam, oritur in montibus, in totum minor Securidacâ.

C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. iconem Sferra cauallo ponit, quæ non respondet nec descriptioni, nec iconi Matthioli: scribit enim Matth. folia cordis faciem referre: quæ non referunt folia iconis iam dictæ: idem accidit Camerario. In nostra icone radix pro portione plantæ crassior picta, & flosculi omissi.

Icon *Locus.* Soleam equinam vidi Patauii in horto D. Cortusi: spontaneam reperi inter Nemausum & Valentiam redeundo Monspelio florentem & siliquas habentem mense Maio. Prouenit Montbelgardi in horto E. C. semine per hortulanum Magni Ducis Hetruriæ Florentiâ mihi misso. *Tempus*

Nullum, quod Matth. sciat, habet in Medicina vsum, quamuis non desint herbarii, qui eam in potionibus vulnerum addunt. Chymistæ hac tantùm ex argento viuo argentum purum fieri fabulantur. *Chymistarum error*

ORNITHOPODIO AFFINIS, VEL POtiùs Soleæ, vel Ferro equino, herbæ.

Radix Longissima *radice*, nigricante, lignosâ, subdulci, licèt sit vbi & pluribus nitatur radicibus: viticulas producens multas, palmo longiores, interdum dodrantales, & cubitales, ramosas, tenues, subrubentes, in quibus *folia* Lentis pinnata, paulò quàm Ornithopodii maiora, non continuâ vsque serie, costæ ad *caulem* vsque adhærentia, vt in Ornithopodio Dodonæi iam dicto, cùm costa, quâ cauli adnascitur, sit aliquousq; foliis vidua, vt in Ferro equino, subamara: *flores* octo aut nouem in ramulorum extremis, coronæ instar radiatim penduli, colore & effigie Meliloti, quam nobilem vocant, quibus succedunt *siliquæ*, crebris internodiis interceptæ, aduncæ, in acutum desinentes, siliquis Ferri equini similes (in quo ab Ornithopodio dicto dirimitur, cuius siliquæ Scorpii caudam æmulantur, teretes) minores tamen, minúsque incuruæ, nec ita latæ, in quibus semina incurua, oblonga, rubra. *Folia.* *Flores.* *Siliquæ* *Semina.*

Hedysarum Hedysarum minus Geel Steinwicken Tabern.

An Ornithopodium An Gesnerus hanc intellexit de hort. pro Ornithopodio Dodonæi, ait enim Ferro equino cognatam videri herbam, Dodonæi Ornithopodium.

An Meliloti An eidem de coll. stirp. Meliloti silu. species humilis, binis è regione foliolis, cuius lutei flores, suauem quendam & ferè lactis odorem referunt: in prato infra turrim in hard/floret Maio, & Iunio. Siliquas curuas, & vnguium specie profert Iunio adulto, vel in fine Iunii.

Camerarii. Confundit meo iudicio Cam. apud Matth. in Epit. præsentem hancce nostram plantam cum *Sferra cauallo*: duas siquidem hoc titulo plantas depingit, Soleam scilicet equinam, & huic affinem.

Locus. Monspelii prouenit prope patibulum, florens Aprili & Maio. Basileæ vidi cum flore Iunio. Geneuæ passim viret Februarii principio, florétque Maio. Montbelgardi frequens est. Gener Cherlerus collegit circa Wasserfall.

LVNARIA RADIATA ROBINI.

Misit ad nos Lutetiâ Regis Gallorum in signis Botanicus Robinus, amicus noster Lunariæ radiatę siliquas plusculas, formâ & exoticâ elegantiâ pulcherrimas. Vnciam longitudine vix superant, colore sunt ex ruffo subcinereo, vtrinque dentatæ, neruo per medium currente distinctæ: in quibus gemino versu semina continentur exigua, compressa, Lentis colore, ac rotunditate, verùm multis numeris minora, leuitérque sinuata, sapore, quantùm ex sicco deprehendere licuit, minimè notabili, aliquo tamen modo ad leguminosum accedente. *Siliqua* *Color* *Semina*

Semen commisimus terræ Montbelgardi in horto Ill. E. C. Witt. quem colimus. Mense verò Aprili prouenit & floruit Iulio, siliquásque produxit. *Radix* longa cum aliquot fibris, cauliculos plures profert angulosos: in ramulos subdiuiduntur folia dodrantalia Viciarum, ac Securidacæ minoris modo disposita, in quibus foliola multa, sibi inuicem apposita, nonnihil cordata vltra 29. supputauimus: desinunt in vnicum foliolum sine capreolo, vt Securidaca dicta, cui valdè similis: inter superiora folia exoritur pediculus longus, in cuius extremitate flosculi hiantes, quales ferè in dicta, vel in Vicia, quæ Cracca minor dicitur, rubelli, plures simul: sequuntur *siliquæ*, quales descriptæ, recuruæ, septem supra vnum pediculum supputauimus: *folia* sapore sunt subdulci. *Radix.* *Cauliculi.* *Folia.* *Flosculi.*

Securidaca peregrina. Securidaca peregrina, quam Clusio misit Iac. Antonius Cortusus, significans missam à Cl. V. Honorio Bello, qui eam nascentem obseruabat in sco-

in scopulis apud Sebenicum Illyriæ vrbem. Ipse Cortusus ascripserat *Scolopendra leguminosa*, vel Hedysarum peregrinum, quod postremum nomen aptiùs illi conuenire videtur. Hæc Clusius, qui nondum in lucem ediderat suam iconem cùm nostram parandam curassemus.

Scolopendra leguminosa

MELILOTI MAIORIS QVARTA species Trago.

CAP. XXXVI.

QVarta Melilotus Tragi licèt foliis, tenuissimisque virgis & adnascentiis, nec non longâ radice, floréque luteo & multiplici tertiæ [Medicæ silu. flore luteo] respondeat: tamen *flores* huius maiores, & magis crocei apparent, quo nomine à superiori [tertia] differre videtur. Est & aliud discerniculum, & certius quidem, quo inuicem quarta hæc à tertia Meliloti species discerni queat, nimirùm forma siliquarum, quas hæc Melilotus gignit, ex vno flore plerumque ternas duntaxat aut quaternas, digitum longas, vnguibus auicularum similes, terete seminio Orobo haud dissimili refertas. Germ. Vogelwicken dicta, fortè Serapionis Melilotus, nam descriptio satis quadrat.

Flos. *Siliqua.*

Quemadmodum autem & Dodonæus, qui Trifolium corniculatum vocat, & Frater, cui & Trifolium 54. dicitur, nullam huic plantæ lucem afferunt: ita nec ego, qui adhuc diuinare non possum, an sit mihi nota. Si Tragus locum, vbi proueniat, annotasset, ibi posset perquiri.

Tragus notatur.

MELILOTVS QVINTA Tragi.

VIuaci *radice* reptat multis adnatis variè se propagans: fibris aliquot donata, crassitie radicum Conuoluuli maioris, lignosâ candidaque matrice farcta, sapore amaricante: hinc emergunt longissimi *caules*, crassitudine cum radice pari, striati, intus concaui, ramosi: *folia* pinnata, Securidacæ, pinguiuscula, atro-virentia, octo aut duodecim foliorum coniugationibus constantia, impari vno extremam alam claudente: ex foliorum alis pediculi producuntur palmares, & breuiores, angulosi, quibus pendulæ impositæ, sunt coronæ *florum* Securidacæ, quorum folium supremum purpurascens sursum explicatur, lateralia bina in album languescunt, carina penitùs albet, sub rostro atro-purpureo stamina occultans argentea: flos interdum totus albet, solo carinæ rostro purpurascente: *siliqua* succrescunt vncias duas, aut tres longæ, angulosæ, tenues, crebris notis articulatæ, semine longo, mediocriter amaro.

Radix. *Caules, Folia.* *Flores.*

Tragus Hist. Ger. die fünffte stein wicken/pulchra Lotus campestris. Idem in lat. Meliloti maioris quinta species.

Lotus campestris. Melilotus.

Fr. C. Bauh. attulit Patauio nomine Aphacæ maioris Cortusi. An Cæsalp. Alterum genus. Securidacæ, quod in siluis grandioribus oritur: ramis tenuioribus, siliquis instar Meliloti vulgaris, & semina intus habet oblonga, subalbida: flosculos simili modo, in orbem dispositos, albos aut subrubentes.

Aphaca maior.

An Hist. Lugd In pratis & terrarum aggeribus gignitur Loto Enneaphyllo non dissimilis: foliis eodem ordine collocatis, sed non perpetuò nouenis: flore simili, sed purpureo: semine iisdem corniculis incluso.

Hedysarum Scorpiuron, aliis Onobrichis, Cam. hort. Vogelwicken / Melilotus tertia, & Serapionis Trago, Lonic. qui fallitur, non enim Trago tertia est, sed quinta. Ornithopodium quoddam maius, Dod. Hedysaru m purpureum, Purpurbraun Pelsschen/Tab.

Onobrichis Loniceri lapsus.

Montbelgardi pluribus in locis, à me etiam plantata in horto floret Iunio, & Iulio, suo reptatu molesta. Basileæ etiam & Stutgardiæ copiosè obseruaui. Obseruauit & Clus. maximè viuacem vulgatissimam, per vniuersam Pannoniam, Austriam, Stiriam, Morauiam, atque Bohemiam, cùm in pratis, tum in agris, & secundum vias, Florentem Iunio, & interdum totâ etiam Æstate: semen maturum Iulio, & Augusto. Pennæus suam crescere aiebat agro Geneuensi non procul à Ponte tremulo, inter dumeta.

Locus & tempus.

POLYGALO GESNERI SIMIlis planta.

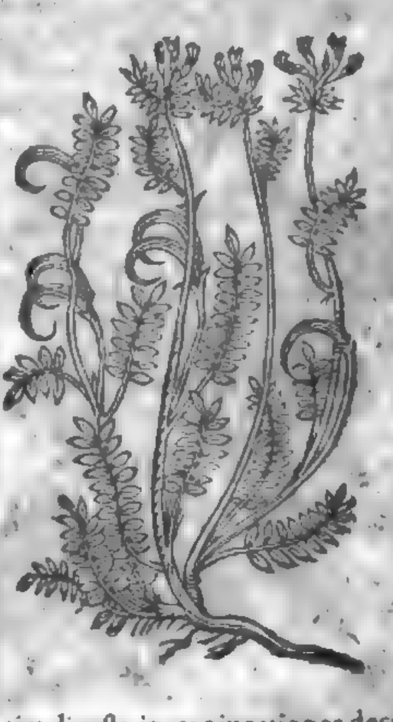
PAlmam alta, alatis donata *fibris* Polygali Gesneriani, multò tamen minoribus, hirsutis, ad Astragali Monspeliani *folia* accedentibus, siue magnitudinem, siue etiam figuram respicias, nisi obtusiora essent, paulloque longiora: *flores* extremo fastigio caulium hærent, multi pro plantulæ modo, rostello adhuc rubro apparente caduci enim erant, positu ferè florum, quintæ speciei Meliloti maioris Tragi.

Descriptio. Folia. Flores.

Hanc in peregrinatione mea Rhætica cum D. Gesnero in Rhetorum monte Albula reperi, florentem Iunio.

Locus, tempus.

SCORPIOIDES LEGVminosa.

RAdicem habet Scorpioïdes leguminosa lōgam, tenuē, simplicem, in capita aliquot subinde diuisam: ex quibus non tantùm prodeunt *coliculi*, palmares, & sesquipalmares, hirsuti, verùm etiam folia, quę Ornithopodii foliis æqualia, exigua, hirsuta, acuminata, & nonnihil incana, pinnatim digesta in coniugationes decem, aut plures ad costam adnectuntur: quanquam & ex ipsis caulibus consimilia quoque folia oriantur: *flores* extremis ramulorum hærent coaceruati, Ornithopodii floribus haud absimiles: quibus super veniunt intortæ *siliqua* sensim attenuatæ, modicè compressæ, striatæ.

Radix. Coliculi. Flores. Siliquæ.

Lob. & Pena Adu. & Ic. Pl. Tom. 2. Scorpioides leguminosa.

SCORPIOIDES LEGVMINOSA altera.

Viticuli. *Folia.* *Flosculi.* *Siliqua.*

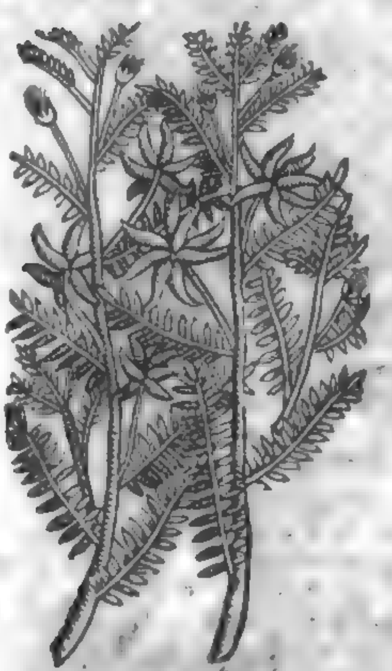
NOtabili hæc tum à Scorpioide leguminosa Herbariorum, tum ab Ornithopodio differentia discrepat. *Viticulos* hæc quidem, vt istæ emittit, læues, cauos, dodrantales, aut maiores, in ramulos diuisos: Sed *foliola* ordine vtrinque ad costam aggesta, pauciora, angustiora, rariusque disposita, & quoad figuram ferri equini foliolis simillima, quippe quæ cordata, ferè notabili neruo donata sunt. Pedicellorum extremis *flosculi* hærent singulis gemelli, flaui, cum Ornithopodii flosculis tàm figurâ, quàm magnitudine apprimè conuenientes. Quibus gemella succedunt *cornicula* multiplici discrimine quoque à dictæ Scorpioidis siliquis variata. Teretia quippe sunt, ac recurua, minimè tamen compressa, sicut illa, ac proinde multò angustiora, graciliora que, glabra: nullis interim nec striis, nec lanugine donata, obscuris tamen quibusdam articulis districta: quæ *semen* continent exiguum.

Locus.

Hanc primò nobis exhibuit D. Agerius diligentissimus Botanicus, in agro Neapolitano lectam prope *Fundi* iuxta vias inter Scillas, ex qua & descriptionem, & figuram damus.

STELLA LEGVMINOSA.

CAP. XXXVI.

Arturo Cortusi. *Folia.* *Flosculi.* *Semen.*

STella leguminosa, Arturo Cortusi, cui debetur rarissima hæc planta, *foliis* exit leguminosę Scorpioidis, *flosculis* Lampsanæ. *Semen* exile, pullum, in corniculis tantillùm falcatis, vno pediculo aptatis, & radiatim congestis, stellam exprimentibus, gustu leguminoso, & glutinoso.

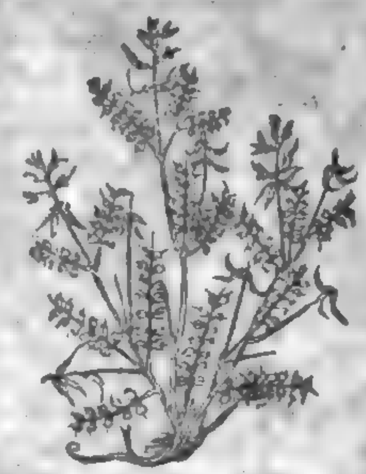
Synonymia.

Num eadem sit cum Stella illa decantatissima herba, Hibernis celebrata, humi depacta, fides esto [inquit Lob. Obs.] penes illos qui viderunt, & referunt. Cæterùm Stellam leguminosam, siue Arturo Cortusi depictam quoque exhibent Ic. Pl.

Stellam leguminosam Lobelii vocat Hist. Lugd.

Chariss. Frater C. Bauh. ostendit mihi anno 1607. plantulam plurimùm accedentem Stellæ leguminosæ, si non eandem, folia Lentis candicantia accedunt Astragalo candidiori. Multùm etiam similis plantulæ Monspeliensi, cui titulum fecimus, Fœnugræco silv. Tragi in quibusdam accedens plantula.

ORNITHOPODIVM FLORE flauescente.

Radix. *Coliculi.* *Folia.* *Flores.* *Siliqua.* *Semina.*

ORnithopodiũ Dodonæo dictum *radice* pusilla *coliculos* promit plures, dodrantales, tenues, & in ramos diuisos: *folia* pinnata per costam totam ad eius vsque cum ramis aut caulibus connexum disponuntur, dimidio minora quàm Lenticulæ: *flores* leguminacei, flauescentes, plures in vnius surculi fastigio simul iuncti pediculis perquàm breuibus: *siliquæ* perinde copiosæ, pedem auiculæ digitatum exprimentes, teretes, quarum singulæ Scorpii caudam referunt, nodis quinque, aut septem distinctæ: *semina* Dod. sena, septenáue, minuta, rotunda, Napi, aut Rapi similia continentes.

Icon.

In figura ex Fuchsianis hîc apposita maximè displicent siliquæ. Et quamuis similitudinem aliquam habeat in foliis, meliùs tamen placet Dalechampii figura, posita pro Ornithopodio tuberoso.

Nomina linguarum.

Vocari potest, inquit Dodonæus, Ornithopodium, Brabantis Vogeloet / Gallis *Pied d'oiseau*, Lat. *Auis pes*, licèt nullum nomen, quo appellari posset, habeat, nisi sit Polygala [πολύγαλον] Dioscoridis, vt nonnulli existimant. Ex Arachidum quoque est numero. Verùm Gesnero Ferro equino Italorum cognata videtur. Sed vereor, ne Gesn. describat, & intelligat aliam plantam, quàm Dodonæus: quia Ornithopodii Dodonæi siliquę & foliorum dispositio non ita respondet Ferro equino, vt plantæ quam descripsimus: siliquæ enim huius, caudam Scorpionis imitantur, quatuor, aut quinque sunt articuli, non incurui: qui non exprimuntur in mala nostra figura.

Item. *Pes auis.* *Descr. Lobelii* *Lob. notatur.*

Ornithopodii autem, siue Pedis auis elegans varietas oritur, vt annotant Lob. & Pena Adu. marginosis herbidis Grinvvici Regiæ, ad Tamesim flumen, non procul Londino: vix tota binos, aut ternos superat pollices: ramulis in terram sparsis, exilioribus, & crebrioribus, venustiùs ordine positis, quàm superior, [Polygalon Gesneri] quæ non aliis ab ista natalibus gaudet. Iidem in Obs. Ornithopodium vocant Polygalam Diosc. Dodonæo, qua in re Dod. detrahunt, cùm id non affirmet, sed dubiè ex aliorum existimatione proponat. Ic. tandem Pl. dicitur Tom. 2. Ornithopodium perpusillum. Hist. verò Lugd. Ornithopodium Dodonæi. Item: Pusillum Ornithopodium Penæ.

Locus.

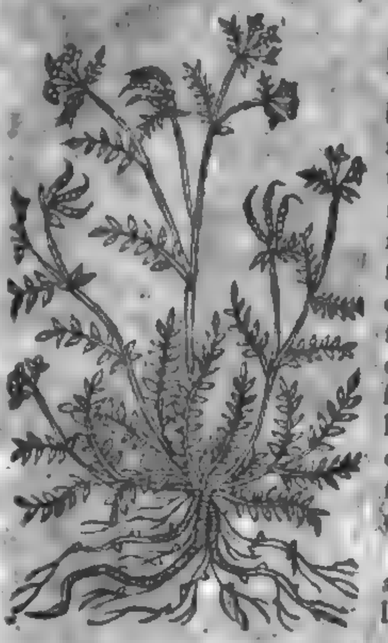
Data nobis est hæc planta, à D. Petro Turnero inter stirpes Anglicanas. Nascitur [inquit Dod.] in aruis, segete potissimùm demessâ reperitur & locis incultis, veluti in collibus, pratisque siccis & apricis, ac secus vias, aruis verò nata minithopodium penæ potest anterior.

ORNI-

ORNITHOPODIVM TVBEROSVM Dalechampii.

Radix. Cauliculi. Folia. Flos. Siliqua. Locus.

Radice donatur multiplici huc illuc fusâ, tenuibus fibris capillatâ, crebris tuberculis nodosâ, duris, rotundis: *cauliculis* multis, humi ferè sparsis, aut paululùm extantibus: *foliis* Viciæ, minoribus, in singulis ramulis ex aduersodispo sitis numero imparibus: *flore* in summis ramulis ex albo rubescente: *siliquis* exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibusdam distinctis: minuto semine.

Nascitur in aridis & sabulosis.

Herniaria cur dicta?

Herniariam quidam vocant, quia omenti & intestini prolapsui mirè auxilietur sumpta & admota. Item experimentis constat totius plantæ decoctum ac puluerem, renum calculos frangere & eiicere.

Calculus.

ANTHYLLIS PRIMA QVIBVSDAM, flore luteo, foliis Lente minoribus.

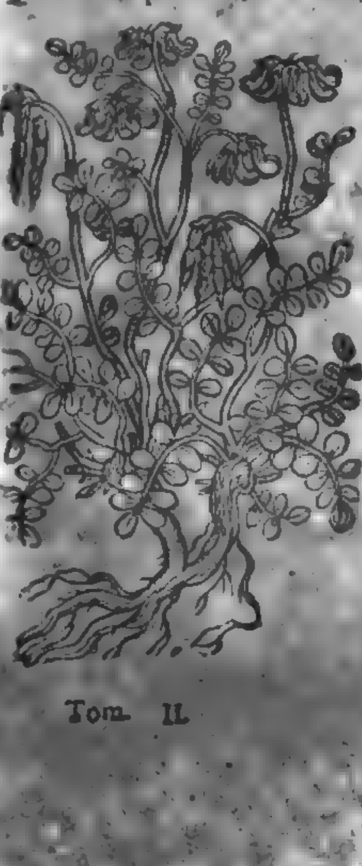
Lunaria.

Quædam (Lutaria) gracili solo nascitur, tenuibus ramulis, dodrantalibus, sparsis: *foliolis* candicantibus, Lente minoribus: *flosculis* luteis, aduncis, vt vulgare Melilotum: quidam Anthyllidem primam putant: at sapor non inest salsus. Cæsalp. l. 6. c. 33.

POLYGALON CORTVSI.

Radix. Virgula. Folia.

Ita mihi olim denominabat Patauii Nobilis Cortusius, plantam, cui crassæ, lignescentes, duræque *radices*, dodrante longiores, nunc simplices, nunc multifidæ, intus albæ: quæ statim plures emittit virgulas lignosas, dodrantales, aut breuiores, humi stratas, quibus coniugatim hærent *folia*, vt plurimum nouena, similia Ornithopodio quorundam, nisi essent breuiora, & rotundiora, solidiora, spissiora, & magis alba, saporis adstringentis, neruo vno secundum longitudinem prædita: *flores* ramulorum nudorum extremo insident lutei, vt Ornithopodii iam dicti, vel Polygalæ Valentinæ primæ Clusii: *semina* item, consimiliter in *siliquis* longis, crebris internodiis interceptis.

Flos. Siliqua. Polygala.

Polygala, cuius imaginem in Ital. & magnis figuris appinximus, misit ad me [inquit Matth.] Veronâ Calzolarius. Quæ an legitima sit, pro certò decernere non ausim, quòd tam paucæ eius tradantur notæ, facilè tamen adducor, ad credendum legitimam esse, & præsertim cùm ipse Calzol. scribat multiplici sibi experimento constare, huius plantæ vsum lac in mulieribus copiosum efficere. Cam. in Histor. Germ. relictâ Matthioli figurâ non vndique spernendâ, ponit aliam ex Gesnero à Polygala Matth. differentem. Matthiolus autem non describsit Polygalam suam, contentus pro suo more solâ figurâ. Qui porrò patrocinium eius suscepit, non bene patrocinatur illi, sed figuram ex Tabern. apponit malam. Polygala Matth. 4. Æreutzblüm, nonnihil differt [inquit Tabern.] à cæteris, floribus planè similibus, folia etiam conuenirent, nisi breuiora essent paulò & latiora. At Compilator corrumpit figuram Matth. vel Astragalum Lobelii, posteaque ex figura sua falsam descriptionem concinnat, nec bene Creutzblüm dicit: ea enim amara est planta, Matthioli autem non amara, sed adstringens: flos etiam diuersus, nempe luteus. Quæ obsecro conuenientia, aut similitudo foliorum? consideratis etiam Taber. figuris, vni folia Lini, alteri folia leguminum, cum multis foliolis ex vno pediculo. Lobelium Adu. quo argumento Senensis Polygalam legitimam vindicet, piget referre: vocatur autem ab ipso in Obs. Astragaloides herbariorum, Astragalus Matthioli, vel iam demum Polygala eiusdem. Verùm Lob. non nouit Polygalam Matthioli, quæ multùm differt ab Astragaloide ei dicta, cui flores tribuit ex pallido punicantes. Astragali quoque figura apud Matth. partim ficta, partim etiam aliena, de qua suo loco.

Camer. Matth. reprob. Compilator errat. Lob. errat.

An Histor. Lugd. Lotus enneaphyllos Dalechampii, radice firmatus breui, subnigra, valdè fibratâ: cauliculos edens multos, per terram sparsos, vel supra terram paululùm extantes: folia Loti, in singulis pediculis nouena: qua ex caussâ Enneaphyllum cognominarunt: flores luteos in serta congestos: semen paruum in corniculis longis & gracilibus: ac qui pratis & terrarum aggeribus gignitur. Descriptio sanè hæc Dalech. cum nostrâ planta conuenit, si radicem demas, fortè Dalechampio non fuit delata integra planta.

An Lotus Enneaphyllos? Locus.

Geneuæ in horto nostro tota Hyeme virebat, florebatque Maio. Hanc olim inueneram primò in Rhætiæ monte Nambre: Postea verò è montibus quibusdam Episc. Basil. transtuli Montbelgardum in hortum Ill. E. C. VVirt.

Locus & tempus.

POLYGALA QVIBVSDAM.

Cap. XXXVIII.

Descriptio. Locus.

Polygala nostra Lenticulæ foliis & facie crassioribus, pusilla, & tenera planta, in Gallo-Prouinciæ pascuis montosis prouentu multo fertur: *flosculi* sunt lutei, minores Cytisi, aut Araci, *siliqua & semine* minutis, quæ lactis augent prouentum, gregi & armentis, Lob. *Polygala nostra*

Lob.& Pena Adu. & Polygala Dioscoridis, Obs. Polygalæ nullum scio (ait Anguill.) vulgare nomen: planta est similis Lenti: sed crassior: ei flos luteus, cum tenui siliqua. Seminatur in Prouincia & datur animalibus: prouenit etiam in Italia in montibus Bononiensibus, & in Samnitibus, siue *Abruzzo*. Lobelius similem ponit cum Anguill. descriptionem, qui ambo sese risui exponunt, cùm neuter vulgare nomen addat: nam si seritur, vt aiunt, multo prouentu, non potest esse innominata. Hanc porrò eandem suspicari cum Polygala lutea (vt frater C.Bauh. facit) non possum: quia Polygala lutea à vulgari colore solo distat, quod animaduerterim, cui folia non respondent Lenti, nec vires conueniunt ei attributæ à Diosc. Aliquando suspicatus sum Anguillaræ Polygalam, eandem cum Cortusi, & Matthioli Polygala, verùm cultura, de qua scribunt, mihi adhuc incomperta, dubium mouet.

Lob. & Anguill. not. — *C. Bauh.*

GLAVCE VETERVM.

CAP. XXXIX.

Diosc. descr.

GLaux (Γλαύξ) inquit Diosc. Cytiso [cod. Bas. λωτῷ] aut Lenti, similia habet *folia*, quorum infernæ partes albidiores, supernæ virides sunt: ramulos per terram producit [κλωνία δὲ ἀπὸ γῆς. Marc. ἀπὸ γῆς legendum censet] quinque, aut sex, tenues, palmi altitudine à radice: *flores* Leucoïo similes, sed minores, purpureos. Hæc ita tradit Plinius. Glaux antiquitus Eugalacton vocabatur, Cytiso & Lenticulæ foliis similis, auersa candidiora: rami in terram serpunt quini, senive, admodum tenues à radice: flosculi purpurei exeunt. Plinium Glaucium cum Glauce confundere scribit Cornarius: dicitque Glaucem herbam Officinis & Herbariis, esse hodie ignotam.

Descr. Plinii. — *Plinius not.*

Locus. Dioscoride & Plinio autoribus inuenitur iuxta mare.

Vires & vsus. Lac. Hæc cocta cum farina hordeacea, & sale, & oleo, atque sic absorpta, lac in mammis extinctum nutricibus reuocat, Diosc. A cuius lectione recessit Plinius, scribens: Coquitur in sorbitione Similaginis, ad excitandum vbertatem lactis: eamque qui hauserint, balneis vti conuenit.

GLAVX LEGVMINOSA Herbariorum.

Descriptio Caulis. Radix. Folia.

CAule assurgit rotundo, pedali *radice*, exili, singulari, nitente, à qua statim *folia* erumpunt Ocymoïdis, aut Halimi, albida, glauca, oblonga: è medio autem caule aliquàmulta exeunt minora, minutim, Lentis modo, aut Viciæ diuisa. In summo caule pallido, conspicui flauent, aut punicant *flores*, congesti in glomerulum, ex calyculis multis conflatum, obsidentibus squamosis folliculis, acerosisque veluti glumis, vbi *semen*. Tota planta læto aspectu.

Flos.

Glauca. Glauca, vel Glaux quædam leguminosa Herbariorum floribus purpureis, Lob. & Penæ Adu. Ast dicant, qui sunt Herbarii illi; qui meminerunt? quę obsecro similitudo Ocymi, aut Halimi, Lentis, aut Viciæ?

Locus. Iuxta agrorum, viarumque margines obuiam sese dat in Francia, Anglia, & Belgio, iuxta autores.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

CAP. XL.

PRolixam satis agit *radicem*, fibris capillaribus donatam: *cauliculos* emittit plures, palmares, aut etiam dodrantales, ramis multis diuisos, albicantes, per quos *folia* pinnata Lenticulæ, incana, pilosa: *flores* pediculis insident, è sinu foliorum ortus, lutei, parui: quibus succedunt muricata *capitula*, spinis maiusculis hærentia, ad Spinachiorum accedentia, *semen* continentia.

Radix. Cauliculi. Folia. Flores. Capitula.

Tribulo (*Theoph.* tradente) peculiare est, quòd integumentum fructûs aculeatum gignit, τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι ἀκανθῶδες ... ἐστι. Duo eius genera. Vnum, folium Ciceris [ἐρεβινθῶδες] habet: Alterum spinosis est foliis. Humi iacent ambo, & quaquauersum ferè disperguntur. Serius germinat, qui folia spinosa habet, & circa villarum septa prouenit. Semen præcocis [Tribuli] Sesamo [σησαμῶδες. Plin. arenaceum, ἀμμῶδες] simile, Serotini verò rotundum, nigricans, siliqua clausum. Cæterùm Tribulus spinosa planta est, ac annicaulis, qui iuxta folium aculeatum, altero quoque folio conditur. Hic porrò vel semine aculeigero constat: habet enim in semine aculeum: Qua de causa id quoque proprium ei (vt sic loquar) præ omnibus licèt vtique adnotare. Adhæc folium iuxta aculeum gerit.

Tribuli genera Theophrasto.

Diosc. descr. Τρίβολος terrestris [inquit Diosc.] foliis quidem est Portulacæ [ἀνδράχνῃ. Lob. putat legendum Araci] similibus, at tenuioribus: viticulæ verò [καυλοὶ. Vetus Cod. Lacun. & Orib.] per terram sparsæ, in quibus spinæ sunt rigidæ, præduræ: iuxta amnes & rudera nascitur. Græca verò Diosc. verba sic habent: τὰ κλήματα χαμαί ... καὶ παρὰ αὐτοῖς ἄκανθαι σκληραί, quæ sic reddidit Ruellius: Viticulis in terra stratis & spinis secundùm folia rigidis, quæ Ruellii versio non ita arridet, vt Cornarii, qui legit: & sarmenta per terram sparsa: & in ipsis sunt spinæ acerbæ: siquidem illud, καὶ παρ' αὐτοῖς, non videtur referri, ad φύλλα, sed ad κλήματα.

Ruell. versio improbatur.

Tribulo proprietas [ait Plinius] quod & fructum spinosum habet, & secundùm spinam folium. Eius genera duo. Vni Ciceruclæ [Theoph. Ciceris, ἐρεβινθῶδες] folia. Alteri, aculeata. Hic & seriùs floret, magisque septa obsidet villarum: Semen ei rotundius, nigrum, in siliqua: alteri arenaceum: [alii Acanaceum legunt vulgata exempl. σησαμῶδες, Hist. Lugd.] Lolium & Tribulum, & Carduum, Lappámque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potiùs, quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et hæc de Plinii sententia.

Genera duo Plinii. — *Frugum morbus.*

Sed

Sed Tribulum frugibus infestum esse, vel ex Virgilio manifestum est, nam ita canit:

Lappaque, Tribulique, interque nitentia culta Infelix Lolium, & steriles dominantur Auenæ.

Tribulus Theophrasti, Venetis vocatur *Basapie*, inquit Anguillara, Tribulus terrestris (autore Bellon.) vulgo in Creta vocatur *Arriuolo*. Tribulus siccarum literarum, in Gallia non prouenit.

Esse [ait Clus.] Diosc. τρίβολον τὸν χερσαῖον, Tribubulum terrestrem affirmare non velim: sed optimè quadrare videtur alteri ex terrestribus Theoph. descripto, πρώιον videlicet, tametsi hic non sit valdè præcox, locis saltem vbi obseruabam. Hisp. *Abrojos* appellabant: folia sunt subacri gustu, cum quadam adstrictione: fructus quinquepartito diuisus (quatuor spinis singulæ diuisuræ constant) in quo totidem semina: radix interdum minimi digiti crassitudinem æquat.

C.Bauh. in Matth. Tribulus terrestris folio Ciceris, Theoph.

Soliti erant (vt Adu. annotant) proiicere hosti murices infestis aculeis armatos: quos quia proterentur, τρίβολοι nominabant: vnde huic siliquæ plantæque muricatæ Tribuli nomen. Senensi duo Tribuli. Alter, quem Pisis à Cytino missum scribit. Alter, Dioscor. foliis Portulacæ quem in Veneto littore vidit. At quidam peritus locorum illorum & herbarum Italus nobis dicebat Senensem illum prædictum Commentatorē nunquam nisi aridum, aut pictum vidisse vulgatissimum Tribulum, eóque describere nesciuisse: deinde Portulacam marinam illic frequentem pro Tribulo Portulacæ foliis accepisse.

Τρίβολ☉ χερσαῖ☉, *Tribulus terrestris* dicitur [inquit Hist. Lugd.] quòd siliqua, plantaque muricata sit, It. *Tribulo terrestre*, Arab. simpliciter Tribulus *Hasach*, siue *Haserk*, Hisp. *Abroyos*, & *Abrolhos*.

Terrestris autem Tribulus [τρίβολ☉ χερσαῖ☉] dicitur [teste Dod.] ad differentiam alterius in aqua nascentis. Est autem duplex φυλλάκανθος (spinoso folio) & πρώι☉ [præcoquus.] Cum πρώιον autem Theoph. hic magis conueniat, quem & terrestrem Theoph. Tribulum, non omninò abs re, quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui vnius terrestris tantùm meminit, hunc omisit. Suum siquidem Tribulum, non Ciceri, sed Portulacæ, similia tradit habere folia, ac teniora, & κλήματα siue tenuiores, tenerosque ramulos, per terram stratos, in quibus spinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλακάνθῳ magis similis est, quàm πρώιῳ siue præcoquo.

Cæterùm, Tribulus terrestris Veterum & Recentiorum, Calcitrapa à quibusdam esse censetur.

Ad aruorum semitas, in quibus Melopepones Salmanticæ seruntur, frequentissimè prouenientem reperiebat Clusius, hortulanis valdè molestum, & exosum, quoniam fructus eius [qui per maturitatem facilè de planta decidit] firmis aculeis pedes illorum nudi granitèr offunduntur. Florebat isthic Iulio, semen verò Augusto & Septembri maturum. Meminit etiam olim Monspeliano agro obseruare, sub ipsis ferè vrbis mœnibus inter olìueta, vt & Lobel. qui dicit: Videas pratenses, puluerulentas, & sabulosas planities maritimas Adriatici, Thyrreni, & Gallici Mediterranei maris isto Tribulo itineranti infestas & propemodum imperuias. In Lio Venetę postremùm insulæ sabuletis, cuius Pharmacopœorum notissimum dicebat Italus, eoque minimè Pisis accensendum. Hunc vidimus nos, flores & semina ferentem mense Augusto, in fossis circa Monspelium prope muros exedificatos à Papa Vrbano. Montbelgardi prouenit in horto Ill. C. Vvirt.

Adstringit & refrigerat: estque omnis inflammationis cataplasma. Cum melle verò seruida oris vlcera, & tonsillas, & putredines in ore sanat, & gingiuas. Exprimitur & succus ex eo ad ocularia medicamenta. Fructus ipsius viridis potus, calculosis prodest. Drachmæ quidem pondere potus, & impositus commorsis à vipera particulatim opitulatur. Commodus est etiam ad lethalia medicamenta, cum vino potus. Decoctum respersum pulices necat. Cæterùm, qui ad Strymonem fluuium habitant Thraces, viridem quidem herbam equis in pabulum dant, fructum verò, qui dulcis est, & probè nutrit, in panes effingunt, ipsoque pro pane vtuntur. Hæc ita Plinius tradit. Succus ex hoc colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideò vtilis contra inflammationes, collectionesque. Vlcera per se erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle sanat. Item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos saginant. Ipsi nudeo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. Radix castè pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat. Tritum verò, in aqua sparsum pulices necat. Galeno teste: Dominatur in hoc terreum frigidum, quod adstringens etiam alibi ostenditur. Et propterea ad inflammationes, dum adhuc generantur, & omnino ad omnes influxiones commodat. Fructus, qui tenuium partium est, calculos in renibus atterit potus. Et quamuis Galenus, Dioscoridem sequutus terream & frigidam qualitatem huic tribuat Tribulo, Salmaticenses tamen eius decoctum, ad pituitam, crassosque humores incidendos, & euacuandos felici successu clysteribus iniici prodebant, teste Clusio. Nullius hodie commodi, nisi Asinis, quibus pabulum est, Lob.

Tribul. ex Theoph.

Folio Ciceris Tribulus cur dictus

Nomina linguarum

Terrestris cur dictus

Locus

Tempus

Vires & vsus. Inflammatio. Oris vlcera. Succus.

Panis ex fructu.

Oculi.

Radix strumæ

DE LOTO IN genere.

CAP. XXXXI.

IN genere de Loto verba facturi, haud duplicem agnoscimus. Est enim & *Lotus arbor*, de qua Historiæ libro 2. diximus: & *Lotus herba*, de qua nunc agemus. Quæ authore Theoph. in pluribus formis est, & fermè ceu æquiuocis: Huius enim species plurimę sunt, differentes & foliis, & caulibus & floribus, & fructibus.

Lotus [inquit Diosc.] quam aliqui Trifolium vocant, folia habet terna, Loto arbori similia. Censendum autem est, Matthiolo teste, Dioscoridem Trifolii huiusce folia, Loti arboris comparasse foliis, non, quòd terna folia Loto, perinde ac Trifolio, ex vno pediculo exeant, sed quod vnumquodque per se Trifolii Alphatitis folium, Loti arboris folium referat. Cæterùm in caule tantùm [autore Theoph.] foliata Lotus.

Lotum porrò satiuam, & silu. ac Ægyptiam, Arabes indifferenter vocant *Handachocha*, *Garcha* & *Thusf*.

Lotus arbor.

Loti nomen æquiuocum

LOTVS SATIVA VETERIBVS.

Cap. XLII.

Lotus satiua. Trifolium. Vires & vsus. Oculorum morbi.

AB aliquibus [inquit Dioscor.] Lotus satiua [λωτὸς ἥμερος] τριφυλλον nuncupatur. Nascitur in hortis. Succus inde expressus (ὀπὸς χυλὸς, cod. Bas. ..., Dalech.) & ad mel ammixtus, argema, nubeculas, albugines, & quæ pupillis oculorum tenebras affundunt, depurgat.

Error quorundam.

De Loto herba satiua, eadem sanè, quæ Dioscor. habet, prodit Plinius: Loton (ait) qui arborem putant tantùm esse, vel Homero authore coargui possunt: is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati , Loton primam nominauit. Foliis autem Plinius attribuit ea, quæ Dioscor. expresso succo hîc adscripsit.

Lotus, inquit Porta, radice & fructu croceis est: Plinius radice lanas , pelles & cortices tingere dixit, sed Dioscorides capillos rufare.

Téperam.

Lotus satiuus, autore Galeno, quem aliqui Trifolium nominant, modicè extergentem vim habet, atq; ita etiã siccitatem. Verùm in caliditatis & frigiditatis coniugio medius quodammodo est, & temperatus.

Aequivoca.

Sed Loti tandem satiuæ, siue vrbanæ inspiciamus æquiuocationes. Passim igitur *Lotus vrbana vera & legitima*, satiua Lotus habetur. Est verò nobis Lotus hæc , Lotus corniculata glabra & hirsuta minor, de qua suo loco. Sunt qui existimant eam plantam esse Lotum vrbanam quam vulgares Herbarij & Officinæ falsò Melilotum appellant , quorum ego opinionem non improbo, inquit Senensis Commentator.

Lotus satiua.

Non desunt etiam è Recentioribus , quorum opinionem tuetur Gesn. in suo libro animalium, qui putant Lotum satiuam esse *Trifolium illud*, quod in pratis passim, atque alibi etiam prouenit, sed errant, authore Matth. cui Lotus vrbana reiecta priore est Melilotus vulgaris, odorata.

Melilotus vulgaris.

In tanta Diosc. breuitate , inter tot Trifolias herbas difficile est statuere de Loto vrbana. Matth. confessus ait Turnerus , Melilotum vulgarem esse Lotum vrbanam. Amatus autem *Alleluia* esse iudicat. Ferrarienses verò viri docti, diuersam ab vtraque Lotum vrbanam ostendunt. Ea primo obtutu Trifolio acetoso persimilis est. Sed Trifolium acetosum in siluis tantùm prouenit & incultis: Hæc verò in hortis tantùm. Trifolium acetosum nihil habet, quod caulem referat: flores enim pediculo insidentes à radice statim orto, candidi, triplo maiores floribus eius quam pro Loto vrbana exhibeo. Hæc autem caulem habet breuem, cuius summo flores insident duo , tres, plures , pauciorésve , lutei , sapore acido Trifolii acetosi, Hanc potiùs Lotum vrbanam opinor, quàm vel Alleluia, vel Melilotum. Vt enim Melilotus non est esculenta , ideóque nec in hortis colenda : ita Alleluja etsi idonea in hortis coli, aptissima acetariis, vulgò tamen in hortis non nascitur, vt reliquæ duæ. Itaque hæc quia in hortis duntaxat reperitur, pro Loto vrbana potiùs, quàm illæ duæ habenda est. Bis mihi visa est, semel Ferrariæ, semélque Clauennæ.

LOTVS SYLV. VETERVM.

Caput XLIII.

Lotus silu. Lotus Liby ca.

OBseruauit Diosc. Lotum siluestr. (λωτὸς ἄγριος) quem aliqui λίβυον vocant, plurimum in Libya nasci : caulem ferre bicubitalem , aut etiam maiorem : alas habere multas : folia Loto Trifolio similia , quod in pratis prouenit : semen simile Fœnograco , sed multò minus, in gustu medicatum.

Locus Desc. Diosc.

Aequiuoca.

Cæterum, diuersas apud diuersos hoc nomine donatas comperies plantas. Matthiolus licèt nondum audeat affirmare , an Lotus siluestris, quam copiosam hoc in capite in Libya gigni tradidit Dioscorides , nascatur in Italia , Herbam (ait) quandam sæpius vidi , ac legi in incultis & pratis, nascentem foliis Trifolio à multis &c. attamen descriptionem suam repetit ex Dioscoride, cum additione florum luteorum , qui non conueniunt plantæ depictæ, cuius icon repræsentat nostrum Trifolium rectum, hirsutum valde. Abstulit adhæc in posteriorem iconem priorem Matth. cum descriptione, ponens pro Loto silu. Loti satiuæ, annuæ, flore cœruleo, & figuram, & delineationem.

Matth. ... Trifolium erectum hirsutum, ... Lotus satiua annua, flore cœruleo. Trifolium odoratum, Melilotus vulgi dorata.

Cæsalp. tandem, Lotum siluest. Diosc. quam & Theoph. inter odoratas recensuerit, vulgo *Trifuli* , & corrupto vocabulo *Tripuli* vocari scribit, flosculis luteis, & candidis. Quænam ergo sit Lotus silu. Diosc. haud est promptum dicere Turnero, cùm ea, quam ipse credit Lotum silu. florem habeat cœruleum pallidum.

Vires & Vsus. Maculæ faciei.

Vim habet calefaciendi , leniter adstringentem, depurgantem maculas faciei , & à Sole prouocatas, si cum melle illinatur. At si per se tritus, aut cum Maluæ semine, ex vino , aut passo bibatur , vesicæ doloribus opitulatur, vt nobis autor est Diosc.

Vesicæ dolores.

LOTVS CORNICVLATA GLABRA & hirsuta minor.

Descriptio. Radix. Surc. Folia.

NIgro cortice *radix*, lignosa, multifariam partita, coëuntibus in vnam portionibus longissima euadit, raris fibris donata, reptans, sapore subdulci, & adstringente : *virgulæ* tenues humi ferè procumbentes , brachiatis *folia* sustinent ex interuallis, terna Trifolii, aut quina, quorum duo inferiora cauliculo adnectuntur, pilosa, sunt quæ nullos aut paucos pilos habent, acuminata, pinguia , adstringente sapore prædita : *flores* densè tanquam in vmbella stipati, Genistæ floribus similes, lutei : quorum supremum folium reliquis latius, rotúndumque , sursum flexum, foris , intusque lineis purpurantibus striatum , infimum sursum quoque mucronem spectans, apices luteos continens, ipsúmque vtrinque geminis foliis , tanquam alis coercetur , quibus delapsis corniculæ, siue *siliquæ* tenues succedunt.

Sapor. Flores.

Trifol. corniculatum, Melil. ... capsellis.

Trifolium est C. Bauhino, siue corniculatum glabrum & minus, seu Melilotus pen-

lotus pentaphyllos. Cæsalp. *Melilotus vulgo appellatus,* cuius flores officinæ pro Meliloto Antiquorum substituunt, quãuis autem iis, præter colorem croceum nulla quaitas legitimi Meliloti insit. Tabern. *Trifolium siliquosum minus,* klein schotenklee.

Trifol. siliquosum

Trag. in Hist. germ. Edeler steinklee Daß sibentgeschlecht potest esse Serapionis Melilotus, non tamen malè conuenit cum Hedysaro Diosc. quod Pelecinum vocat, & quorundam Securidacam. Nostri Herbam flauam, & Herbam leporinam vocant: quidam etiam Unser frawen schüchlin esse volunt. Hanc idem in Hist. lat. nasci tradit in agrorum limitibus & secus itinera, hoc quidem titulo: *Aliud quoddam Meliloti genus, Melilotus nobilis, Meliloti septimum genus.* An insuper eidem Hist. germ. Lagopus, hasenfuß / quem Diosc. non describit, nec etiam Gal Ægineta, & Plin. ex denominatione tamen, vt etiam ostendit Apuleius, apparet herbam similem pedi leporis, nullam igitur nouit plantam præter flores quosdam è genere Trifolii, & Loti, quæ planta auf dem Gaw vocetur hasenpförlin: existimat autem verum λαγώπον Antiquorum, dictum Dioscoridi Leporis Cyminum, & Leporinum pedem: Hasenclee. Hanc suspicamur nos Lotum vrbanam Matthioli.

Hedysarum Pelecinum. Securidaca Herba flaua Herba leporina. Melilotus nobilis. Lagopus. Trifolii genus Loti genus. Cyminum leporis. Pes leporinus. Lotus pentaphyllos. Melilotus malè.

Lotum pentaphyllum Gesn. dixerit herbam, quâ imperiti quidam pro Meliloto hactenus abusi sint: inodoram prorsus, Gäle Tubenkröpfle / cuius species duæ sunt. Matthiolum Lotum vrbanam nominare non probauerit, sed Lotum Fuchsii putarit.

Lotus Fuchsii. Melilotus germ. Subsitutus.

Meliloti alterum genus, Fuchs. Melilotum germanicam vocauit, quòd in Germania pro vera Meliloto sit vsurpanda ob adstrictionem. Hanc suam autem opinionem stabilire nititur antiquo manuscripto Herbario, qui hanc pro Meliloto pingat. An de hac Ruell. sciens in pratis herbam, quam officinæ *Andachocam* & *Coronam regiam* vocant. Sed an Lotus sit vrbana non audet asserere, quòd à Diosc. non describatur. Sunt tamen inquit, qui verum Melilotum defendant.

Andachocha. Corona regia. An Lotus. Melilotus.

Nulla certè hactenus Matthiolo sese obtulit planta, cui Lotus vrbana meritò subscribi possit: hæc est, inquit is, vera ac legitima Lotus satiua. Sunt tamen alii, qui existimant, eam plantam Lotum esse vrbanam, quam vulgares herbarii, & officinæ Melilotum falsò appellant, vtpotè quæ foliis constet Trifolii effigie, nascaturque non in pratis tantùm, sed etiam in viridariis & hortis. Verùm horum sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ii suâ potiùs opinione duci, quàm rationibus, aut auctoritatibus niti videantur. Inclinat tamen animus ad credendum, quòd ita, vt illi sentiunt, facilè esse possit. quandoquidem vulgaris Melilotus & in hortis prouenit, & folia Trifolio proxima profert: quin & omnibus notissima est herba, quemadmodum Lotum vrbanam olim fuisse, apertè innuit Diosc. qui eam vt triuialem non depinxit. His illud accedit, quòd in hunc vsque diem proprium ferè seruauerit nomen, eo tantùm aucto ex Loto in Melilotum: vnde postea facilè factum esse potest, vt eadem legitimæ Meliloti locum occupauerit. hæc ille: Qui sub titulo Loti vrbanę ponit iconem Loti nostræ corniculatę glabræ, quam Melilotum quoque officinarum nominare videtur. Verùm hanc suo more non describit. Et licèt retineat in post. com. cum mag. fig. maiorem verborum prædictorum partem, omissâ tamen in his icone, vt & in Epit. aliam reponit, Trifolii scilicet odorati, sub eodem Loti vrbanæ titulo.

Lotus vrbana. Lotus satiua. Melilotus officinis falsò.

An Amato *Lotus silu. Trifolium silu. Offic. Melilotum:* Hisp. Lusit. *Melgas:* & Ital. Gal. *Melilot.* Germ. Guldenklee oder Steinklee

An Lotus silu.

An Brunf. Tom. 3. Rhapl. 14. *Trifolium 7. flore luteo,* Latinis *Leporaria* vocatum?

An trifolii fl. luteo. Lotus silu. Nomina linguar.

Lotum silu. non tamen Dioscoridis Dod. gall. vocat. germ. Wildenklee / Steinklee / Edelsteinklee Vogels wicken / Unserfrawen schüchlin. Gall. *Treffle sauuage iaulne* Belg. Steenclaueren / & Geelsteenclaueren wilde claueren, & quibusdam Vogels Vitsen. Quidam, at ipse, Meliloti speciem putant, ideò vocatur latinè Melilotus silu. aut Melilotus germanica.

Meliloti species.

Trifolium corniculatum primum, similitudinem maximam habet [eodem teste in fol. & de frum.] cum Serapionis, & Isaaci Meliloto, quam *Alchilel* siue *Melich* vocant.

Trifol. corniculatum

Lonic, *Melilotus germanica, & Herba flaua,* Loti silu. 9. species.

Melilot germ.

An Lob. & Penæ Adu. *Melilotus coronata:* Non de nihilo erat, quod quidam persuaui fuerunt, illam Lotum, quæ sicciotibus pratis & viarum marginibus lætatur, Sertulam esse campanam, aut saltem pro Meliloto esse vtendam. Plebi gallicæ *Corona regia* dicitur, indidemque Romanis *Sertula* fortè dicta. Eâ Pharmacopœi, Galli præsertim, plurimùm vtuntur æquè tutò atque Meliloto. Nusquam non Angliæ, Galliæ, Belgiæ, frequentissima siliqua Loti siluestris. Item Obs. *Melilotus coronata, Trifolium corniculatum D. d. Melilotus germanica Fuchsii.*

An de eadem loquitur pag. 500. *Melilotus Adu. Sertula campana & corona Regis.* Angl. Melilotus It. *Melilote, & Trifoglio cauallino.* Hist. Lugd. *Lotus satiua Matth.* Hort. Camer. *Melilotus nostra germ.* Hort. Lus. *Trifolium siliquosum, Melilotus nobilis Tragi.*

In pratis prouenire solet, ac etiam collibus siccis. Geneuæ duas species obseruaui: Hirsutam florentem Maio & Iunio cum siliquis, quam marem voco. Glabram alteram, aut saltem pilos habentem paucos, florentem Septembri secus vias Montbelgardi & Basileæ, quam fœminam nomino. D. Agerius attulit ex Italia, cuius radici adhæsit Orobanche parua.

Locus & tempus. Mas. Fœmina.

LOTI CORNICVLATÆ MAIOR species.

Descriptio. Caulis. Folia.

Est altior multò quàm vulgaris, *caulibus* enim cubitum, ac etiam sesqui cubitum altioribus assurgit: *foliis* per ramos tribus ex vno pediculo, vncialibus circiter, duobus itidè pediculi ex

Flores. *Siliqua.* *Lotus pentaphyllos C.Bauh.*

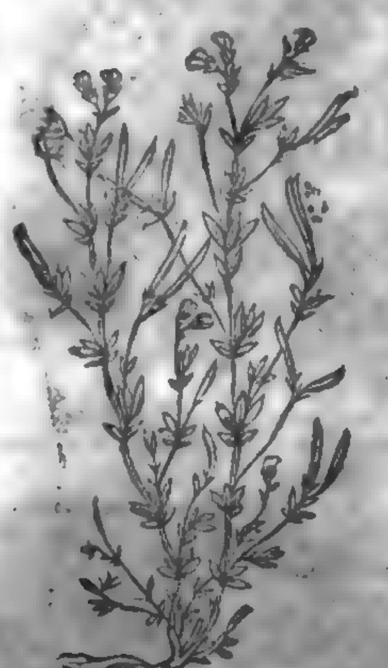
pentibus caulem cóplexis: *flores* peculiaribus surculis & in summo caule in orbē congesti, maiores, lutei, foliis quibusdam coronæ subiectis: sequuntur *siliquæ* numerosæ, vnciales, & sescunciales.

Est C. Bauhino *Trifolium* 51. siue *corniculatum maius & hirsutum*: *Lotus pentaphyllos maior, modicè hirsuta* Gesnero. *Meliloti vulgaris alia species foliis subhirsutis* Cęsalpino. Nobis autem non satisfacit C. Bauh. differt enim Cæsalpini Melilotus altera, à Loto pentaphyllo. Ea siquidem Cæsalpino breuior est Loto corniculata, & siliquæ incuruæ sunt, quæ non conueniunt Loto maiori corniculatæ, de qua hîc agimus: præterea Meliloti vulgaris alia species Cæsalp. in veteribus ædificiis nascitur: nostra autem inter vepres, & spinas, in sepibus.

An Meliloti species. Trago fortè vocatur *Meliloti quarta species*, Der Vierte Klee / Vogelwicken/ quæ Serapionis Melilotus esse possit. Ego tamen non ausim asserere Tragum intelligere Loti corniculatæ maiorem speciem, quamuis id suspicet, & eam Lonicerus quoque suâ figurâ demonstret. Est *Trifolium corniculatum* Dodonæo *tertium*, de quo Tragus. Gesnero *Lotus altera maior hirsuta & erecta, gustu adstringenti*.

Lotus. *Locus.* In Dumetis & sepibus prouenire, solet inter Montbelgardum, & *Souchaut*.

LOTVS CORNICVLATA SILIQVIS singularibus, vel binis, tenuis.

Descriptio. *Radix.* *Caules.*

SEmper multifidâ, infirmâ *radiculâ* terræ hæret: *caules* emittens rectos, numerosos, pedales, ramosos, subrubentes: longis, albicantibus pilis obsitos: ad quorum nodos terna *folia* Meliloti nobilis, oblongiora, acutiora, binaque, nihilo minora, cauli ad pediculi exortum enata: ex foliorum sinu *pediculus* exit singularis tenuis, vncialis & longior: in cuius cacumine, *flos* luteus, hians, ex calycibus hirsutis: *siliqua* plerumque singularis [rarissimè binæ] vnciam longa, teres, *semine* copiosissimo, ad vicenarium ferè numerum, tenui, Portulacæ pari, russo, rotundo, sapore leguminoso referta.

Flos. *Siliqua.* *Semen.*

Hanc attulit Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi.

DE MELILOTO VETERVM in genere.

CAP. XLIV.

Sertula campanica. SErtula campana, teste Theophrasto, viridis quidem nihil: ast siccata pleniùs olet, & plùs temporis odorata durat.

Delectus: Locus. Melilotus [Μελίλωτος] optimus est Atticus, & qui in Cyzico, & Chalcedone prouenit, quique Croco simillimus [κροκίζων, Crocum referens, Corn.] & odoratus est. Nascitur & in Campania circa Nolam, in luteū languescentem colorē vergens [μηλίζων] & infirmo odore. Sed vocem μηλίζων, melino colore reddidit Cornarius. Nihil enim aliud (inquit) vult ea vox, quàm coloris similitudinem in Meliloto, ad Malum Cotoneum.

Serta campanica. Cæterùm Meliloton *Sertam Campanicam* Cato dixit: Celsus *Sertulam Campanam*.

Natales. *Odor.* Ita & Plinius l. 21. c. 9. qui appellationis etiam rationem reddit, quòd sit in Campania Italiæ laudatissima. Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicunque verò asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitùs factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maximè foliis breuissimis atque pinguissimis. Et eiusdem libri c. 11. Melilotos vbique nascitur, laudatissima in Attica, vbicunque verò recens, nec candicans, & Croco quàm simillima: quanquam in Italia odoratior & candida.

Sertula unde dicta. *Corona regia unde.* Sertulam ergo Romani veteres dixerūt, quòd flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquis coronæ & serta factitata sunt: *Coronam* autem *regiam*, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

Duorum porrò generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris: alteram candidi. Auicennæ autem Meliloton eandem cum Dioscoridis Meliloto esse de viribus ac facultatibus amborum testimonium in fine adducendum ostendet.

Alkilelmelich. De Meliloto hæc Serapio. *Alkilelmelich* [Alchilelmelich, corona regia, Ysaac Eben amram] est herba, quæ habet folia rotunda, viridia, & ramuli eius sunt subtiles multùm, & folia rara, & fructus habent vaginas, subtiles, rotundas, sicut virgæ puerorum paruulorum, & sunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapi. Et quod de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis.

Substitutum. Hodiè verò non omnes Autores eundem habent Melilotum. Quidam enim, teste Cordo, humi stratam Trifolii speciem, quæ luteos habet flores, pro Meliloto accipiunt, sed malè. Neque recens enim, neque sicca aliquam odoris bonitatem habet: Melilotus verò fragrantissimum habere debet, præsertim eius succus. Propterea hunc Diosc. cum Sampsucho inter alias odoratas herbas describit. It tamen meliùs faciunt, qui Steinklee appellatam Loti siue Trifolii speciem, pro Meliloto accipiunt. Odorata enim est valdè, præsertim quæ luteos habet flores: hi siccati meliùs etiam olent. Dicitur hæc à nobis *Trifolium*

Trifolium odoratum, siue Melilotus vulg.

lium odoratum, siue Melilotus vulgaris.

Tragus etiam Melilotum 7. seu nobilem, siue Meliloti exiguæ speciem alteram, quæ quidem ab aliis Melilotis Serapionis accenseri, ipsius tamen iudicio non malè ad Hedysarum, aliàs Securidacam, & Pelecinum fruticem dictum, referri posset, pro Meliloto recipit.

Imperitorum lapsus.

Gesnerus ait Loto pentaphyllo imperitos pro Meliloto abusos.

Fuchsius, Meliloti alterum genus, quod Melilotum germanicum vocat, pro vera Meliloto, ob adstrictionem, vsurpandum censet.

Matthiolus Lotum vrbanam, quam & Melilotum officinarum falsam affirmat, nominare videtur. Pro vera Meliloto, Melilotum vulgi, cuius flores officinæ pro Meliloto Antiquorum substituunt, quamuis præter colorem croceum, alia nulla qualitas legitimi Meliloti insit, agnoscit. *De his* singulis agemus sub Loto corniculata glabra & hirsuta, minore.

Dicit quoque Gesn. Melilotum veram Tiguri in aruis, alibique locis arenosis præcipuè flore luteo, & alteram speciem albo nasci, eamque vulgus Trifolium aureum appellare. *De hoc* agimus sub Trifolio odorato, siue Meliloto vulgari.

C. Bauhinus Meliloti vulgaris speciem aliam Cæsalpini habet, quam nos Lotum corniculatam maiorem facimus.

Melilotum porrò Ægyptiis dictam *Alchimelech*, Melilotum verum potius, quàm Lotum vrbanam, aut Sertulam campanam dici putat Alpinus. A nobis Melilotus Ægyptia inscribitur.

Melilotum veram, eam esse plantam tradit Matth. cuius flores Germani colligant, ac pro Meliloto passim vtantur, quemadmodum & Bohemi, consultiùs fortassè, quàm Itali. Vocatur hęc Melilotus falsa dicta, à nobis Trifolium odoratum, seu Melilotus vulgaris odorata flore luteo.

An Medica silu. surrecta.

Melilotum adhuc alium vulgò appellatum, siliquas ferentem incuruas, multi legitimam Melilotum putant: sed hæc, inquit Cæsalpinus, fortè ad Melilotum Serapionis reduci potest. An hic Medica nostra silu. surrecta?

Theophrastus Loti nomen æquiuocum esse ait, cùm eius genera plura sint, inter quæ & illud recenseatur, quod Melilotum vocatur, sic enim Cæsalpinus legendum censet, non Melias sitos, quod Gaza Mel frugum vertit.

Mel frugh.

De Meliloto Græcorum non inter Trifolia, autore Cæsalpino, quærendum est. Serapio tamen inter Arabes Melilotum intelligere videtur Loti genus, quod Trifolium Balsaminum appellatur, inquit enim Herbam esse foliis rotundis, &c. Putauit autem id à Diosc. Melilotum vocari, colore croci, odoratum. Hanc tradimus esse Lotum odoratam, annuam, flore cœruleo.

Herbæ S. Mariæ optimè conueniunt, quæ de Meliloto traduntur, tum apud Dioscorid. tum Plinium, & Auicennam. Et hæc nobis est Mentha Saracenica, siue Costus hortensis, de quo H. n. lib. 15.

Nomina linguarum

Μελίλωτος Græcis, Latinis *melilotus*, *Serta & Sertula campana*, aliis *Corona regis*, Germ. Steinklee, Belg. Malooet / Gall. *melilot*, Ital. *meliloto & Trifolio Caualino*, Hisp. *Corona de rey*, Angl. Melilote.

Locus

Hodie probatissima, legitimáque Melilotus, si Hist. Lugd. fides habenda, non modò in multis Campaniæ locis, sed etiam in Gargano Apuliæ monte prouenit.

Vires & vsus. Inflammatio.

Melilotus, authore Dioscoride, vim habet adstringendi, inflammationemque omnem emolliendi, præsertim oculorum, vuluæ, sedis ac testium, si ex passo decocta imponatur, addicto interdum oui luteo assato, aut Fœnugræci farinà, Lini semine, aut Tritici polline, aut denique capitulis Papaueris, Intybóve. Sanat & recentes meliceridas per se cum aqua, & vlcera manantia in capite cum terra Chia, & vino, aut galla inuncta. Stomachi dolorem in vino decocta, itemque cruda cum aliquo ex antè dictis leuat. Dolores etiam aurium cum passo mitigat succus ex ipsa cruda expressus & instillatus. Denique capitis dolorem ex aceto & rosaceo irrigatus lenit. Meliloto, si Plinius vera dicit, oculis medetur cum lacte, aut cum Lini semine. Maxillarum quoque dolores leniuntur: & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decoctâ, vel crudâ, tritaque. Idem effectus & ad vuluas. Testes verò, & sedem prociduam, quæque ibi sunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & contra Meliceridas efficax. Sed animaduertendum vulgatos codices falsò habere lacte, pro luteo oui: disertè enim in Diosc. ᾠοῦ λεκίθῳ, legitur. Copiosior autem, vt Galenus ait, in Meliloto est substantia calida, quàm frigida (primi videlicet ordinis calida & sicca, Dod.) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit, & maturat. Vtraque tandem Auicennę Melilotus odorata est, & nonnullæ amaritudinis particeps, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habens. Quòd porrò in Meliloto, vsum sibi vendicent siliquæ, & semina, quæ in eis continentur, ex authoritate Isaac Eben amram apud Serapionem iam constat. Ex quibus facilè est conijcere, inquit Matth. non esse mirum, si emplastrum, quod de Meliloto Officinis dicitur, sæpè Medicos fallat, cùm in id legitimi Meliloti seminis farina nunquam recipiatur. Quod autem Diosc. Melilotum tradit adstringentem & malacticam vim habere, sciendum est, ait Dod. eam non habere propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliàs collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est ac tensum, emollit, quæ propriè non emollitio, sed digestio, & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.

Meliceridæ. Vlcera capitis. Stomachi dolor. Aurium dolor.

Plin. corrig.

Temperã.

Vsus siliquarum & seminum.

Emplastrum.

Diosc. explicatur Malactica vis.

MELILOTVS ÆGYPTIA ALCHIMELECH vocata.

Descriptio.

SVpra terram expansa planta est, parua, modicè repens, ferè nihil aut parum in altum se attollens: *foliis* Trifolii siliquosi, minoribus tamen, *floribusque* paruis, multis, longis, racemi modo ordinatis, croceis, odoratis, à quibus promanant *siliquæ* paruæ, obliquæ: *semen* continentes minutum, rotundum, subnigrum, declinans ad rubrum, odoris non omninò expers, sapore stiptico, cum aliquo amarore.

Folia. Flores. Siliquæ. Semen.

Synon.

Melilotum autem, Ægyptiis dictam *Alchimelech*, Melilotum verum potius puto (inquit Alpin.) quam eam plantam, quæ *Lotus vrbana*, aut *Sertula campana* dicitur.

Vires & vsus. Tẽperam. Hepatis tumor.

Huius plantæ semina tantùm apud Ægyptios in vsu sunt. Quæ putant ii quoad calorem & frigiditatem esse temperata, sed siccare, resoluere, ac stipticitate roborare, ex quo ad hepatis tumo-

res ipsorum vsus apud illos est frequentissimus: quoniã sine aliqua relaxatione digerit & resoluit. Ad omnes quoque dolores, quascunque corporis partes occupantes, fomentis ex ipsorum decocto vtuntur, maximè ad pleuritim, peripneumoniã, & ad hepatis, coli, & ventriculi dolorem: quibus dolore vexatis, ipsorum decoctum ad libram bis in die calidum bibunt. Mulieres quoque vteri strangulationibus, flatibus, ac doloribus eo subueniunt, præsertimque ex eo etiam insessionibus paratis, quæ etiam Fœnugræci, Linique seminibus paratæ, & Camomeli floribus, efficaciùs ad illas, & aliarum partium duros tumores administrantur, atque ad euocandos menses retentos. Ad roborandum ventriculum: & aperiendas obstructiones venarum decocto summè proficuè vtuntur.

Pleuritis

Vteri strangulatio.

Menses
Ventriculus debilis

LOTVS SILIQVOSA FLORE FVSCO tetragonolobus.

Descriptio

Citra controuersiam longè pulcherrima est hæc Lotus, simplice *radiculâ*, paucisque fibris donatâ, nitens: ex cuius capite complures oriuntur *caules* cubito longiores, interdum suppares, teretes, hirsuti in aliquot alas diuisi, procumbentes ferè. *folia* ex certis interuallis terna iuncta, reliquis duobus semper caulem amplectentibus, vt in Loto siliquosa lutea Monspeliensium, vel Loto corniculata, sed longè maiora, hirsuta: *flores* ex foliorum alis, Pisi quidem formâ, minores, holosericum coccineum, vulgò dictum saturum, prouocantes: *siliquæ* sesquiunciam circiter longæ, angulosæ, crassiusculæ, quatuor membranis, ceu sagittarum alis appositis donatæ: in quibus continentur *semina* magna rotunda, subflaua, quę dentibus resistunt, sapore Pisi.

Radix
Caules
Folia
Flores.
Siliqua
Semen.

Lotus pulcherrima tetragonolobus flore rubeerrimo. *Pisum rubrum* quorundam Camer. hort. & Iconum. Lotus siliquosus rubro flore, Pisum rubrum Oellingeri: Semen eius missum Lupini nomine, licèt eius planta Lupino prorsus sit dissimilis: τετραγωνόλοβος nonnullorum, & πισόλοβος, quem non minus, aptè tamen τετραγωνόλοβον ἢ πισόλοβον forsitan appellare liceret: Aliquoties ex Italia missum semen *Sandalida* appellatione, Clusio. *Anthyllidem* [inquit Anguill.] vocant in Candia σανδαλίδα. An autem Anguillara hanc intelligat asserere non ausim, quia non describit. C.Bauh. *Trifolii* in 60. siue *Siliquosum rubrum*.

Pisum rubrum
Lotus siliquosus
Anthyllis
Trifolium siliquosum rubrum

Ante plurimos annos cùm ex semine à me sato planta in horto E.C. Montb. proueniret, Lotus siliquosa, flore fusco denominata descriptaque fuit, nec antè à me visa, nec à quoquam descripta. Floret Iulio, semina matura Augusto. Annua planta est. Semina eius missa E.C. ab hortulano Ducis Florentiæ anno 1594. cum inscriptione *Semina Sandalida Candie.*

Sandalida Candia.

LOTO SILIQVOSÆ ALIQVOMODO similis, Coronopus ex Cod. Cæs.

Herba Stella, si fides iconi habenda, quæ in codice Cæsareo reperitur, longè differens planta est à Coronopo. Depingitur enim in hoc Coronopus, tenuibus ac viticulosis cauliculis, ex recuruis cornorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cæsareani autem veteris manu-scripti codicis fidem, nobis [inquit Dod.] asseruit Bern. Paludanus, qui huiusce modi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Differt ab Herba Stella
Descriptio
Locus

Sed inter nothas Coronopi voces hæ ascribuntur. Ἄμμινος [Harenaria] & ἄσπτερ [sanguinaria] C.Bauh. Trifolium 57. facit, & Coronopum ex codice Cæsareo Dodonæi vocat.

Synon.

LOTVS ORNITHOPODII siliquis.

Vnica ex *radicula*, albâ, duriusculâ, paucis fibris donatâ, *cliculi* exeunt aliquot, teretes, in aliquot ramulos ex sescunciali interuallo diuisi: ex quorum geniculis *folia* hærent quina, quorum inferiora duo superioribus tribus magnitudine cedunt, nullo sapore manifesto prædita. Extrema *flosculi* occupant lutei, quales in Loto corniculata glabra, nigris lineis striati. Quibus succedunt *siliquæ*, ex vno geniculo duæ, tres, ac plures, sescunciam, aut ad summum vncias duas longæ, falcatæ, compressæ,

Descriptio
Radix.
Caules
Folia
Flosculi
Siliqua

[margin: Semina.] sæ, atro-purpureæ, *seminū* extuberantias pulchrè exprimentes. Nobis in vnica siliqua ad 14. semina animaduersa.

[margin: Synonyma.] [margin: Lotus pratensis.] Lotus alia peculiaris Camer. hort. Ic. verò Lotus peculiaris siliquis Ornithopodii. C. Bauh. phyt. *Trifolium 56. siue Trif. siliquis Ornithopodii.*

[margin: Locus & Tempus.] Gener Cherlerus attulit Basileà florentē cum suis siliquis mense Augusto D. Zvvingeri in quo semen maturum collegi Septembri. Vidi etiam apud Fratrem Norimbergā missam.

LOTVS SILIQVOSA LVTEA Monspeliensis.

[margin: Descriptio. Radix.] VT fibris multis obsitam habet *radicem*, quę aliaqui crassa, lignosa, longa: ita plurium aliquando capitum: [margin: Folia.] folia Loti corniculatæ, quina, quorum duo cauli adnascūtur, maiora tria simul cohęrēt, iam dictæ Loti folia magnitudine vincētia: [margin: Flos.] *flos* vnicuique cauliculo in cacumine vnicus, magnus, luteus, quatuor striis ad latera donatus, ex longo calyce erumpens: [margin: Siliqua.] *siliqua* succrescit vnica sescunciam longa.

[margin: Trifolii genus.] Trifolii genus, à siliquarū magnitudine Monspelianis *Lotus pratensis siliquosus* cognominatum, Clusius. *Trifolium 61. siue siliquosum luteum* C. Bauh. phyt. *Lotus trifolia pratensis siliquosa Monspeliensium*, siliquâ, quàm Fœnugræci maiore, sed rectâ, & superiùs retusâ, quibusdam secundùm longitudinem impressis striis, Fœnugræci flauescens semen, dum maturuit, dissiliente & ostendente, Lob. & Penæ Adu. & Icon. Pl. Quorum figura non placet. In nostra verò sculptor appendicum folia malè præcidit sculpendo. Tab. icon. & Hist. [margin: Trifol. siliquosum. Tabern. notator.] Trifolium siliquosum Schottenklee: & rursum *Lotus trifolia siliquosa Monspeliaca* Schotten Steinklee von Mompelier. Sed vel hæ duæ figure vnius plantę duobus diuersis in locis [qua si diuersarum plantarum essent] à Compilatore Taberna positæ, palam omnibus faciunt, eum instar noctuæ cæcutire, vt qui imaginariè herbarum figuras, quò plures aliis nouisse videatur effingit.

[margin: An Polygala.] An porrò Polygala Cæsalpini? quæ in maritimis nascitur, similis vulgari Meliloto: latiore folio, molli: flore singulari, in summis ramulis grandi, pallido: siliquam fert longam, & quadrangulam, exiguis seminibus, gustu adstringente.

[margin: Locus. tempus.] Geneuæ toto anno in horto virens nullos flores protulit, quæ aliàs passim ibi inuenitur florens in pratis mense Maio, etiam Aprili Monspessuli, ac quoque Iunio Curiæ Rhetorum. Basilee vidi florentem Septembri anno 1595. in horto D. Chemeleti. Frequens est autore Clusio, in omnibus Pannoniæ, & Austriæ pratis, sed Narbonensé paulò durius videtur, quod idem quoque asserit C. Bauh. qui non longè à Bruck/ quà itur ad Thermas Helueticas, collegit.

TETRAGONOLOBO LOTO similis siliqua.

[margin: Descriptio.] APud Ill. nostrum Principem piæ memoriæ inter fructus peregrinos visa hæc siliqua, uncias duas longa, fimbriis ornata quatuor, vt Lotus siliquosa flore fusco: quæ [vt solent legumina] ita conuoluta & contorta erat, vt cōmodè minùs exprimi potuerit: [margin: Semen.] Pisum, quod continebat fuit ferè quadratum, rubrum, magno vmbilico albicante notatum.

TRIFOLIVM ARGENTATVM, floribus luteis.

[margin: Descr. Radix.] BAsis huius singularis, lignosa, gracilis, [margin: Folia.] *caules* fūdit palmares & longiores, tenues, hirsutos: *folia* terna altera parte argenteo nitore splendētia, pilosa: altera verò viridantia: [margin: Flores.] *flores* cacumini cauliū hęrēt magni, lutei, hirsuti, è laciniato villoso calyce.

[margin: Synonyma.] *Trifolium 34 siue asperum Narbonense luteum.* C. Bauhino phyt. [margin: An Lotus fruticosa.] *An Lotus asperior fruticosa* siue *Narbonensis incana* Lob. Obs. & Ic. Pl. *Lotus asperior fruticosa Lobelii*, Hist. Lugd. *Lotus Narbonensis incana* Grawelecht wilder Steinklee / Tabernæ.

[margin: Locus. & Tempus.] In via Monspelio Frontigninianum versus, & in monte Seti floret mense Aprili.

TRIFOLIVM RECTVM MONSpessulanum.

[margin: Descriptio.] TRifolium hoc etsi nonnulla cum Trifolio albo Dodonæi habeat communia, haud dis-

fficulter tamen discernitur, *caules* habet rectos, robustos, bicubitales, ramosos, minùs teretes, quàm iam dicti Trifolii, imò nonnihil angulosos, glabros penitùs, aut parùm hirsutos: *folia* quina, bina minora, cauli apposita ad pediculorum exortum, reliqua tria extremo hærent pediculo, maiora, quibus folia Trifolii illius albi magnitudine cedunt & rotunditate, superant verò lanugine: *flores* confertim conglomerati priuatis surculis ex foliorum sinu ortis, corollæ instar penduli, albicantes, inferioris folii rostello atro-purpureo: *siliquæ* in orbem radiatæ, numerosissimæ, tenues. 24. interdum, omnium pediculis mediocriter breuibus, in surculi caput coeuntibus, vnciâ breuiores, teretes, glabræ, fuscæ, *seminibus* refertæ, nigricantibus, papauerina æquantibus.

Lotus silu. Diosc.

Lob. & Penæ Adv. Lotus silv. Diosc. cuius caules numerosi, bicubitales, à radice lignosâ, fibrosâ: folia terna, mollia, rotunda, fusco virore, læuia: flores lutei: vaginulæ numerosæ, teretes, rubentes, nitidæ, intus semine sinapi pari, cinericio colore. Sapor, qui leguminum quorundam & medicatus. Item Obs. *Lotus silv.* Adv. Hisp. *Trebol. Sauuage.*

Lotus Libyca.

Hist. Lotus Lugd. p.509. Libyca Dalech. siue Lotus silv. flore ex albo subrubente, qui cum Loto Diosc. maximè congruere videtur, ita scribentis: Silv. Lotus, quam aliqui Lybicam appellant, plurima quidem in Lybia gignitur (sic enim ex græco legendum: λωτὸς ἄγριος, ὃν ἔνιοι λιβυκὸν καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit Ruell. Lotus silv. quam Trifolium minus appellant, absurdè, quî enim planta cubitalis & sæpe maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine superans, Trifolium minus rectè dici possit?) caule bicubitali, & sæpè maiore, alis multifoliis, Loti Trifoliæ pratensis similibus (non vt Ruell. interpretatur, foliis Trifolii pratensis.)

Ruell. reiicitur.

Monspelii (inquit Clus.) Trifolii genus reperitur, cubitale aut amplius, & quodammodo fruticans ad læuam pontis lunenalis, quà ad Gramontium siluam iter est, ad Ladi fluminis ripam quod nonnulli *Oxytriphyllon* Scribonii nuncupabant, aliqui *Lotum silv.* nec defuerunt, qui inter Cytisi genera referrent. Similem porrò, si non eandem, apud Granatenses obseruabam, cubitali altitudine, & multis ramis præditam, per quos secundùm nodos, & ramulorum diuaricationes sparsa erant terna semper folia, vni petiolo inhærentia: flores summis ramis nascebantur, pusilli, candicantes, in globum quodammodo congesti: quibus succedebant cornicula, siue lobi, semen exile, rotundum, nonnunquam oblongiusculum, continentes. Eius autem plantæ duplex erat genus: vnum; candidioribus ramis, & albâ radice: alterum, caule & ramis ex albo purpurascentibus, similiter & radice, quæ tamen in quibusdam plantis magis rubere videbantur: Granatensis quidam Medicus Lagopum esse volebat, refragantibus tamen notis. Ioannes Placa Professor in Academia Valentina [in quo regno frequentem obseruabam] *Perempsanam* Arabum vocabat, eamque duplicem faciebat: primam, humidis nascentem, Granatensi similem: alteram, montanam lanuginosamque. Granatenses Mauritani *Euzinar* sua linguâ appellabant, & ex vtriusque radice, quæ satis crassa, & magnæ adstrictionis particeps est, præsertim autem ex rubescente, serapium conficiebant ad dysenteriam vtile. Huius semen ex Italia missum *Loti fruticosæ* nomine, & natæ ex eo plantæ *Verba Clusius*.

Oxytriphyllõ Loti silu. Cytisus.

Oxytriphyllon duplex.

Perempsana Arabum

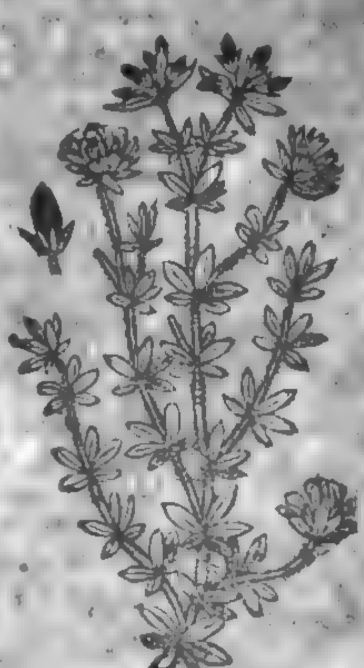
Euzinar.

Lotus fruticosa.

Nobilitate & doctrinâ insignis Medicus *Iac. Vtenhouius* misit Monspelio nomine *Trifolii Scribonii.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 46. siue rectum Monspeliensium flore rotundo.

Monspessuli propè aquas. Semen missum Florentiâ per D. Iosephum Casabonum nomine Trifolii fruticosi Candiæ, satum Montbelgardi id hortô Ill. C. W. prouenit: erat semen minimum nigrum in parua & tenui siliquâ: nos reseruamus in olla Hieme reponenda. Ad ripam (ait Hist. Lugd.) Ladi amnis haud procul Monspelio in stagnum marinum defluentis visitur. In Angliæ vdis.

TRIFOLIVM ALBVM, RECTVM hirsutum valdè.

Descr. Caules.

Multis hoc Trifolium ex eadem radice stolonibus, rectis, cubitalibus, & bicubitalibus frutticat, gracilibus, lignosis, teretibus, hirsutis, & ramosis: *folia* cana lanugine pubescunt, terna, quædam sub rotunda, potissimùm priora & parua, cum paruis duabus appendicibus: superiora in obtusiorem mucronem desinunt, & ex iis quædam maiora, ad quæ appendices etiam magnæ, ita vt sint quina folia, sapore insigniter citra morsum vllum, aliamve acutam qualitatem adstringente: *flores* extremis ramulis emicant plures iuncti, positu patulo: singularium forma, quæ Trifolio Asphaltio, sed color candidus, ex calyce valde hirsuto & viroso: iuxta calyces & flores foliola longa, breues, crassiusculæ supereminent *siliquæ*, coloris spadicei, forma stercoris magni muris caudati: *semen* in iis flauescens.

Folia.

Sapor.

Flores.

Siliqua.

Lotus silu. Lybica.

Lotus siluestris quam copiosam in Lybia gigni tradidit Dioscor. an nascatur in Italia non ausim (inquit Matth.) affirmare. Equidem herbam quandam sæpius vidi ac legi in incultis & pratis nascentem, foliis Trifolio æmulis, bicubitali caule, quàmplurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeunt semine plena, Fœnugræci, modo, odore non ingrato. Sed an hæc sit vera Lotus silu. nondum compertum. Cæterùm turpi erroris notâ inurendus est Matthiolus, vt qui figuram absque descriptione proponit, habet is quidem descriptionem, sed ex Dioscor. repetitam, addito luteo florum colore, quam inpostr. com. simul cum figura demit, & substituit Lotum satiuam pro syluestri. Eius patronus omissâ priore figurâ Lotum etiam satiuam supposuit non factâ mentione prioris iconis. Figura igitur, quam olim exhibuit pro Loto Libyca in multis conuenit cum nostro Trifolio, albo, recto, hirsuto. Alia species est Medicæ, siue Trifolii peregrini Dodonæi gall. quam aliqui Glaucem

Notatur Matth.

G. Bauh. notatur.

falis

[talis Gesn. hort. in append.] existimant, alii Anthyllidem, Polygalam alii. Verum Dodonæi iudicio maiorem videtur habere similitudinem cum Oxytriphyllo, à Scribonio descripto. Idem in hist. frum. & in fol. Trifolium candidum vocat: quod studiosorum plærique Glaucem, alii Cytisum faciant, nonnulli herbarii Oxytriphyllon. At Scribonii Oxytriphyllon à Trifolio bituminoso non differt. Cytisus frutex est. Cum Glauce autem similitudinis quoque nihil, aut exiguum habet.

Lob. & Penæ Oxytriphyllum alterum Scribonii, & herbariorum, quorum Icon displicet: siliquæ enim longiusculæ, quales solent esse in Trifolio recto Monspeliano.

Trifolium autem, de quo hic agimus, Valer. Dourez *Oxytriphyllon Scribonii Largi* vocabat, vti comperimus eius manu adscriptum. Missum etiam Monspelio per Nobiliss. virum D. Iac. Vtenhouium Medicum, cum hac inscriptione. *Trifolium candidum Dodonao.* Inter meas plantas Monspessulanas inuenio me adscripsisse, *Pes leporinus, Glaux quibusdam.* Dedit plantam siccam D. Rentzius, hoc titulo: *Dorycnium Casabone Florentiæ* & in horto Bembi.

Frater attulit nomine Loti siliquosæ collectæ in via Monspelio versus Frontignanum, ei in Phytopinace dicitur Trifolium 62. siue siliquosum villosum. Cur autem hoc Trifolium ei dicatur 62. non videmus, potiùs erat dicendum 47.

Lotus silu. Matth. appellatur ab Hist. Lugd.

An Cæsalp. Glaux, quæ in asperis nascitur, præcipuè maritimis?

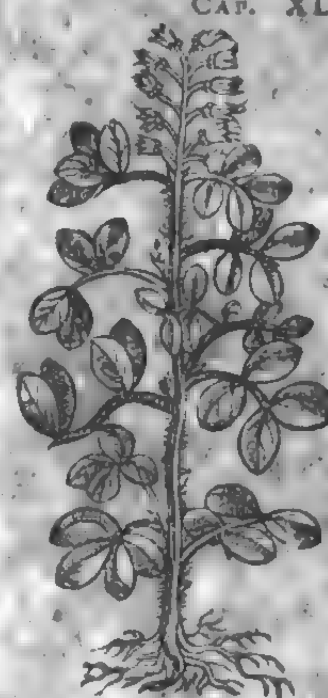
Geneuæ nobis in horto prouenit. Abundat teste Lobelio & Pena Monspelii iuxta Gramontiam siluam. D. Agerius attulit ex Italia cum Orobanche adhærente radici.

TRAGOS DVPLEX CÆSALPINO.

POst Trifolia, Medicam, Lotum corniculatam, Glaucem, Polygalamque, Cæsalp. Tragum ponit, eamque duplicem tradit, ita scribens: Tragos in maritimis nascitur: ramulis multis ab eadem radice procumbentibus in terram, lignosis, tenuibus, dodrantalibus: *foliolis* pusillis, nigricantibus: in cacumine *flosculos* candicantes fert: & *fructus* Glauci similes, sapore vehementer astricto. Alterum genus in totum grandius, bicubitali altitudine: foliis Glaucis latioribus, vtrique sapor acerbus, tum foliis, tum fructui, qui velut grana Tritici asseruata, & in aculeum, infirmum tamen, desinit. Dioscorides hoc nomine vnam numerat: inter fruges alteram, quæ & Scorpius vocatur, in maritimis nascens, pusillus frutex in terram procumbens, oblongus, non magnus, dodrantalis, aut maior: folia autem non habet: in ramis veluti acinos pusillos, russos, magnitudine Tritici, acuto cacumine, gustu multùm adstringente, numerosos. Plinius inquit, Herba Tragos, quam aliqui Scorpion vocant, semipede alta, fruticosa, sine foliis: pusillis racemis, rubentibus: grano Tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens: alibi eandem Tragion, & Scorpionem vocat, veprem sine foliis, racemis rubentibus ad medicinæ vsum. Sed quod sine foliis traditur, repugnat prædictæ plantæ: At suspicor hanc conditionem adiectam esse propter æquiuocationem, cum Scorpio Theophrasti, quam Theodorus Nepam vertit, cui nulla folia, nisi spinæ pro foliis habeantur, vt in Asparago, quod Plinius significauit cum de Tragio [Trago] dixit, veprem esse sine foliis, non enim Tragos spina est, sed hoc Nepæ Theophrasti conuenit. Hæc Cæsalpinus, qui quas plantas tradat pro Trago perquirant Lectores. Quam dicit flosculos & fructus ferre similes Glauci, Trifolium album, rectum, hirsutum valdè, iudico, Dodonæo Trifolium candidum dictum, de quo præcedenti capite locuti sumus.

Considerandum an primus sit fortè, quod Monspelienses Dorycnium vocant. Nostrum Trifolium rectum Monspessulanum diceremus Tragum secundum Cæsalpini, si responderet fructûs, siue seminis descriptio: planta alioqui multam habet affinitatem cum eius Glauce. Neuter porrò Tragus cum Trago Diosc. conuenit, & Plinii, qui bene repræsentatur Hist. n. lib. 11. per vuam marinam, vbi Tragi æquiuocationes.

ABSVS FOLIIS TRIFOLII.
CAP. XLV.

EST herba palmi magnitudine, vel aliquantò maior, *foliis* Trifolii, sed rotundioribus, quaternis singulæ alæ appensis. *Flores* paruos, albos, & *semina* Piri seminibus proxima ferens, quam Prospero Alpino de plantis Ægyptii, cap. 31. teste, incolæ sermone vernaculo *Absus* vocant.

TRIFOLIVM HALICACABVM, SIVE vesicarium.
CAP. XLVI.

CAules fundit cubito longiores, villosâ lanugine obductos, in ramos alternatim ortos, diuisos: *folia* terna, non rarò quaterna, sena, aut septena, hirsuta, ita certè vt extremum folium longè reliqua magnitudine excedat, Oleæ folio maius: ex alarum ortu prodeunt *pediculi*, quorum cacumini insident *flosculi* lutei, parui: quibus succedunt insignis magnitudinis turgidæ *vesicæ*, fuscæ, lanuginosæ, *semina* claudentes duo, teste Dod. Arachis similia.

Cicer silu. al.

terum, Dodonæo missum ab Alphonso Paucio, Acad. Ferrar. Professore. Sed non placet pro hoc apud Dod. poni iconem Ciceris silu. trifolii, ni fortè error Typographi, qui posuerit alterum pro tertio.

Dod. error.

Inuenitur [inquit Anguill.] planta admodum similis Dorycnio: verùm quum nesciam an sit somnifera, non possum illud certò statuere.

Dorycnium

Camer. *Trifolium Halicacabum*, seu *Vesicarium* vulgò dici ait, aliis verò Cicer. silu. quibusdam etiam, ac satis ineptè Dorycnium. Folia plærumque quaterna, vel quina gerere, vt Loto annumerandum videatur.

Trifol. Halicacabum, seu Vesicarium.

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 55. siue *Valicacabum*. Scribit Clus. Trifolii quoddam genus, satis amplis foliis pro plantæ exiguitate, à magnis & membranaceis vesiculis, quibus semen suo pericarpio continetur, appellari.

Lotus

Montbelgardi prouenit mihi in horto Ill. Ex. C. VVirt. ex semine Francofurto allato, quod adhuc Octobri floruit, & semina protulit.

Locus & tempus

VVLNERARIA RVSTICA.

CAP. XLVII.

Descr. Radix

Radix longa, recta, lignosa, sapore leguminoso: *caules* dodrantales, teretes tenues, hirsuti, nonnihil rubentes: *folia* pinnata, Galegæ, pinguiuscula, infernè hirsuta, modicéque canescentia, supernè ex luteo virescentia, sapore subdulci & subacri, at quæ in extremis ramis floribus subiecta sunt, lata sunt, digitata, oblonga, membranea: *flores* in ramulorum fastigio glomerati, luteoli, odore nullo excellente: quorum singuli ex vesicula lanugine argenteâ, villosâ emicant, parui, folio supremo reflexo, sub quo lateralia duo parua quartum minimum rostratum stamina lutea continentem amplectuntur.

Caules *Folia* *Flores*

Synon. & Nomina Anthyllis Glauciola]

Dod. dicitur gall. *Anthyllis* prior, *Anthyllis magna*, *alterius* Diosc. *Anthyllion*, *anthyllion & anthicellon* Plinii. Glauciola quorundam, à nomine Glauce, quia Glaucem existimant, quamuis non sit vera Glaux. Eidem in fol. Anthyllis Lenti similis, ab Auic. *Zabara* vocata, qui sic describit: Herba humilis: cauliculi dodrantales: folia Lentis modo, ex pluribus formata, vtraque verò mollia, tenui lanugine incanescentia: flosculi in cauliculorum fastigiis lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti, post quos siliquæ paruæ, in quibus semen exiguum, radix tenuis, duriuscula. Hæc ille, cuius icones propositæ respondent nostræ vulnerariæ rusticæ, verùm discrepat eius descriptio, & multò magis gallica. Nec conuenit ea planta cum Anthyllide Diosc. quod facilè animaduertent, quibus nota erit planta, cuius picturam exhibet Dod. Quænam obsecro similitudo cum Lente, qualem in Anthyllide requirit Dioscorides.

Glaux non vera Zabara Auic. *Dod. error.* *Anthyllis Diosc. nō est*

Gesn. de hort. *Vulneraria Consolida*, aut sideritis, cognomine *rustica*: quidam Germani inquit simpliciter wündkraut in Bernensium agro Gachheil nominant.

Vulneraria Sideritis

Lob. Obs. *Anthyllis leguminosa Belgarum, Anthyllis prior Dod. Glaux quorundam*. Ic. Pl. Anthyllis leguminosa Belgarum.

Hist. Lugd. *Lotus latifolia Dalech.* cui flores priusquam aperiantur subrubentes, cum reclusi sunt lutei. Semen paruum in breuibus siliquis. Anthyllis quorundam maior. Item alibi Anthyllis prior Dod. Si Rapsodus aliquid peritiei habuisset stirpium, non posuisset figuras & historias vnius plantæ in diuersis locis.

Lotus latifolia *Hist. Lugd. notatur*

Tab. *Lagopodium flore albo* weisser Katzenklee. Et rursus, Lapogodium flore luteo, Geeler Hasenklee. Sed Compilator Tab. non demonstrat vbi obseruauerit flore albo, nec etiam describit vt oportebat.

Lagopodium *Tab. reprehend.*

Clus. *anthyllis leguminosa flore luteo Lobelii*, cuius genus purpurascente flore Ferraria accipere meminit.

Anthyllis

Ponæ in Baldo *Glaux Guillandini* & Belgis Anthyllis leguminosa.

Glaux Guilland.

Vulnerariam rusticam, siue Panaces Chironium læue denominatum Gesnero, & vulneribus admotum commendatum, vidi Geneuæ, Lugduni, & passim in Germania florens mense Maio. Monspelii vidi flore purpureo mense Martio delatam ex montibus circa Gangen. Gener Cherlerus attulit ex montibus supra Apenninum in pratensibus quibusdam lanio collectam, flore [vt ait] sanguineo, vel rubro, & ex Gothardo flore exquisitè albo. In aridis quidem [vt refert Hist. Lugd.] macris, & sabulosis prouenit, & agrorum marginibus, Lob. teste, Lutetiani agri, Narbonensis, Germaniæ & Angliæ. Brabantis hortensis est Dod.

Locus & Tempus. *Panaces Chironium.*

TRIFOLIVM IN GENERE.

CAP. XLVIII.

Trifolium, Triaphyllon Græcè, siue Triphyllon plura complectitur genera, [aiunt Monachi in Mes.] & species & differentias.

Triaphyllon Trifolii plura genera Monachis.

Multa sanè [teste Brunfels.] Trifolii sunt genera, quorum septem in recepto sunt vsu. Tametsi porrò plura passim in pratis ac viridariis Trifolii inueniantur genera, omnibus planè nota, non tamen de his, vt placet Matthiolo, tradidit Diosc. cap. de Trifolio, sed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Gal.

Trifolia vulgaria septem Brunfels. Trifolium Diosc.

Innumerabiles authore Trago Trifoliorum inueniuntur species. C. Bauhinus verò septuaginta sibi notas tradit.

C. Bauh. Trifolii species.

Trifolium tandem, tradente Brunfelsio, pratense olus est, & futuræ tempestatis prænuncium. Notum est etiam, quando album Trifolium abundè floruerit, sequenti anno, futuras esse aquarum inundationes. Sophocles venenosum esse putat, nam in eo serpentem inuenies nunquam. Fracast. de cont. Trifolium omne ad contagiones valere scribit.

Tempestatis prænuncium

Nos etiam complures plantas Trifolii nomine do-

Autorum differentiæ

ne donatas numerauimus, nouimus. Ast sanè inter se longè distantes, si vel radices solùm, caules, folia, flores, & fructus, saporem etiam eorundem & gustum, locum item & tempus, vires denique, temperamentum, & vsus, trutinâ non vulgari pensicules. Numerauimus autem sequentes. Fœnugræcum, Fœnugræcum silu. Dalechampii. Loti genus edule, ἱερζύϊον Hon. Bello dictum. Trifolium Aphalutes, siue Bituminosum à Diosc. traditum. Et aliud huic planè simile, sed inodorum, siue non fœtidum. Trifolium item Americanum. Pro Trifolio insuper bituminoso & Oxytriphyllo quidam exhibent Lotum satiuam nobis existimatam: Trifolium odoratum Fuchsio. Corn. Lonicero. C. Bauh. Trifol. Caballinum Ges. Balsaminum Cæsalpino. Nouimus & Trifolium 48. C. Bauh. de quo nos sub Loto silu. ex codice Cæsareo. Trifolium odoratum Matth. quod est Equinum Dodonæo, Vrsinum Trago, Aureum Gesnero, nobis Trifolium odoratum, siue Melilotus vulg. odorata, flore luteo & albo. Trifolio huic præcedenti, siue Meliloto vulg. odoratæ affinem folio angustiore. Trifolium Italicum folliculis rotundis C. Bauhino, quod nos appellamus Melilotum magno semine, rotundo, rugoso. Trifolium Italicum siue odoratum Italorum Gesneri, à nobis Trifolium Italicum inscriptum, siue Melilotus Italica corniculis incuruis. Est & Triphyllon Securidacæ genus. Adhæc Trifolium pratense, cum quo Amatus confundit bituminosum siue Asphaltites. Et aliud maius purpureum, breuiore & longiore spica. Maius purpureum Clusii, siue maius secundum. Acre & maculatum, quod an ad præcedentia, vel sequētia, referri possit, nondum nobis certò constat. Alpinum Rheticum Astragaloides *Montanum aliud, minus, Thalio purpureum*, varians flore rubro, & albo. *Stellatum purpureum Monspessulanum. Angustifolium spicatum. glomerulis Personatia Cherleri.* Paruum rectū, flore glomerato cum vnguiculis. Capitulo glomerato, rigido. Pratense album, siue mas. Maius albo flore incanum Clusii. Pratense, flore albo, minus, & fœmina glabrum. Paruum album Monspessulanum, pilosum cum paucis floribus. Albo incarnatum spicatum, siue Lagopus maximus. Idem flore albo. Angustifolium Hispanicum, siue Lagopus angustifolius, flore dilutè rubente. Trifolium quibusdam quod vulgò Lagopus dicitur, nobis verò Lagopus trifolius quorundam. Trifolium caule nudo glomerulis glabris & membranaceis, & Lignosum cum glomerulis. Cum glomerulis ex caulium geniculis. Cum glomerulis tomentosis secundum caules. Folliculaceum, siue Vesicarium minus, purpureum. Paruum quoddam, siue Lotus pratensis purpurea, Dalechampii. Pratense luteum mas, flore minore, semine multo. Saxatile hirsutissimum, siue argenteum. Pellatum Creticum. Trifolii genus procerum Gesnero est Medica vera, à nobis dicta Medica maior, erectior, floribus purpureis. Nouimus & Trifolium, quod cognominatur Medica silu. flore luteo, & russo. Trifolium cochleatum marinum, aliis Medicam marinam vocatam. Medicam scutellatam, Dodonęi Trifolium cochleatum primum. Trifolium 19. siue scutellatum C. Bauhino, quę nobis Medica orbiculata. Cochleatum 2. Dodonæi, nobis autem Medica echinata glabra, cum & sine maculis nigris. Trifolium 20. siue cochleatum C. Bauhini, nobis Medica magna turbinata. Echinatum magnum hirsutum, siue Medicam echinatam magnam, hirsutam. Cochleatum fructu duro spinoso C. Bauhini, siue Medicam nostram hirsutam echinis rigidioribus. Tortuosum quibusdam dictum, siue Medicam minorem Gesneri: an nostram Medicam echinatam hirsutam. Echinatum aruense secundum C. Bauhini, quod nobis Medica echinata minima. Coronatum, siue Medicam coronatam paruam Cherleri. Trifolium siliquâ falcatâ C. Bauh. siue Medicam nostram lunatam. Trifolium 29. Trifolio siliquâ falcatâ simile C. Bauh. siue Auriculam muris & leporis Cam. Trifolium halicacabum, seu vesicarium. Corniculatum glabrum & minus C. Bauh. vel Lotum corniculatam nostram glabram, fœminam: & hirsutam, marem. Corniculatum maius & hirsutum C. Bauhini, quod Loti corniculati maior species à nobis appellatur. Lotum corniculatam siliquis singularibus, vel binis, tenuibus Cherleri. Siliquosum luteum C. Bauh. quod Lotum siliquosam luteam Monspeliensium vocamus. Siliquosum rubrum eiusdem dictum à nobis Lotus Siliquosa flore fusco tetragonolobus. Trifolium 57. C. Bauh. quod nominamus Loto siliquosæ aliquomodo similem Coronopum ex codice Cæsareo. Trifolium siliquis Ornithopodii C. Bauh. de quo agimus titulo, Lotus Ornithopodii siliquis. Trifolium argentatum floribus luteis. Trifolium rectum Monspessulanum flore rotundo C. Bauh. hoc nobis Trifolium rectum Monspessulanum. Trifolium asperum Narbonense luteum C. Bauhini. Candidum Dodonæi, quod nos album, rectum, hirsutum valde dicimus. Acetosum, siue acidum flore albo & purpurascente, quod Oxys appellatur. Acetosum flore luteo, à nobis Oxys lutea nuncupatum. Trifolii maioris & fœtidi nomine, semen Anonidis non spinosæ, purpureo flore, Clusio missum. Aculeatum Creticum. Hepaticum, siue Trinitatis herbam flore cœruleo, multis aureum dictum. Hepaticum flore albo. Hepaticum flore rubro. Hepaticum flore pleno. Trifolium palustre. Fragariā certè, si Tragum sequimur, τρίφυλλον dicemus. Porrò Fœnugræcum silu. nobis nominatum, Lotum silu. indicamus Diosc. quam & Trifolium minus nuncupat Tragus. Sed inter Trifolia etiam recensetur, Melilotus 5. Tragi. Ceruinum aquaticum Gesneri. Adulterinum. Bastarstflee Aretii & Iosephi Simleri de alpibus. Nūc & Trifolium apud Diosc. de Maiorana quoque dicitur, quemadmodum & de Medio. De Orchide [albo, calcari longo] & staphide agria Monachis in Mes. & de Satyrione Fuchsio de comp. med. Tulipa demum quibusdam, Camer. hor. teste, Triphyllum Satirium vocitatur. Trifolia tandem arbores & frutices traduntur Hist. n. g. tom. 1.

Trifolii Herba & æquiuocationes Fœnugræcum Trifol. Asphaltites. Lotus satiua odorata. annua. flore cæruleo. Lotus silu. ex codice Cæsareo. Trifolium odoratum siue Melilotus vulg. odorata Melilotus magno semine rotundo, rugoso. Trifol. Ital. siue Melilotus Ital. corniculis incuruis Securidaca Trifolium pratense Trifolium maius, purpureum Trifolium acr. Trifol. alpinum Rheticum Astragaloides Medica maior erectior, flore purp. Medica marina Medica scutell. Medica echinata glabra cum & sine epe: Med. magna turbinata Medica echinata magna hirsuta Medica lunata Auricula muris & leporis Camer. Lotus corniculata, glabra fœmina & hirsuta mas Lotus corniculata maior spe. cies Lotus siliquosa flore fusco tetragonolobus. Coronopus ex cod. Cæs. Lotus Ornithopodii siliquis. Trifol. rectū Monspess. Trifol. album rectum hirsutum valde Oxys Anonis Fragaria. Fœnugr. silu. Tragi Maiorana. Medium Orchis albus, calcari longo Tulipa Arbores & frutices

FOENVGRÆCVM

Cap. XLIX.

IN Trifoliorum classem cooptandum meritò Fœnugræcum, vel ob *folia* quæ terna, maiuscula, crenata, modò oblonga, modò latiora quàm longiora, supernè virentia, infernè glauca: tota planta [inquit Cæsal.] semicubitum non excedit, estque ramosa. *Flores* ex foliorum sinu exeunt Lupinorum floribus pares, subcandidi: *siliqua* palmares & sesquipalmares, breuissimis pediculis hærent falcatæ, mucrone tenui, longo, inani

Descr. Folia. Flores. Siliqua.

Semen — *semen* flauescens, odoratum, inæquale, inferiore earum parte continetur ferè quadratum, Cæsalpin. teste, odore quodam, cùm decoquitur medicato, succumque reddens glutinosum, seminis Lini modo: *radix* lignosa, singularis.

Nomina Telis. Τῆλις, & inter Diosc. reiectaneas appellationes τῆλις κερατὶς [fortè καρφὸς vt Plin.] aliis βούκερας, alijs αἰγόκερως, aliis λωτὸς, Romanis Fœnumgræcum, Ægyptiis autem ἰσαῖς dicitur. Isatis. Sed maior pars Græcarum appellationum à siliquarum est similitudine sumpta: hæ siquidem corniculis similes sunt. Cornitis quidem simpliciter à cornu dicitur. κέρας enim cornu significat. Sic Aigoceros à caprino cornu quemadmodum à bubulino Buceros, quod nomen Theoph. huic plantæ indidit. Fœnugræcum porrò, quod Diosc. Telin vocat, Plinius Siliciam dicit. Silicia. Siliqua. Silicula. Columella absque alio attributo Siliquam, Varro Siliculam.

Cæterùm Loto silu. semen simile Fœnugræco [τήλιδι] Diosc. adscribit, sed multò minus: folia verò circa ramos Loto similia, trifolia, sed minora, & maius dorsum habentia.

Epiceras. Scribit Hermol. in Diosc. Epiceras ab Hipp. vocari, quoniam semen habeat simile corniculis. Carpus. Carphos. Boton. Inuenio (inquit porrò) & Carpum in nostris, & Græcis Autoribus vocatum. Item Carphon, quasi flosculum, Diosc. quoque dixit Boton vocatum: quidam Lobon (siliquam legendum,) non Loton credunt, Ego & Lotum dici posse video. Lotus. Plinius Anonim similem Fœnugræco, Diosc. Loto fœnariæ, aut Rutæ faciunt, vt æstimare liceat, Lotus fœnaria. Lotum fœnariam cum Fœnugræco eandem videri, aut persimilem.

Sed quid de hac re Corn. Quod Plinius inquit, Fœnugræcum Carphos vocari dicit, videtur etiam Diosc. agnoscere, si κάρφος [festuca] & non κερατὶς legatur. Buceras autem & Ægoceras appellationes sunt Hippocraticæ, velut Galenus in glossis testatur, & lib. 1. de alim. vbi quomodo in cibum veniat, exponit, Non modò Telin, inquit, sed etiam Buceras, aliqui verò Ægoceras, nominant hoc semen, Nostri hodie cibum Fœnigræci ignorant, sed medicum vsum retinent officinæ, maximè Chirurgorum, qui partim Latinâ voce corruptâ appellant, partim ad Græcæ vocis similitudinem Bocksho rn nominant. Vulgus tamen Sibengezeit vocat, quomodo alii Lotum satiuam appellant.

Dodon. Tragus, Lonic. & Cordus, singularis præter hactenus recensita nihil afferunt, quemadmodum etiam Anguillara, cui Fœnugræcum satiuũ dicitur: Gesn. & Cæsalp. Est siquidem hodie adeò notum Trifolium Fœnugræcum, attestantibus id Lob. & Penâ Adu. vt qui Lotos norit, neminem latere possit, quòd duntaxat differre videtur siliquâ, quâ maiore est, magisque adunca, & acutiori stylo. Item Obs. & Ic. Pl. Fœnugræcum.

Synonyma linguarum. Βούκερας, Theoph. *Epiceras*, Hipp. Τῆλις, κερατὶς αἰγόκερως, λωτὸς, & καρπὸς, seu καρφὸς, Dioscoridi. Plinio *Silicia*. Columellæ *Siliqua*, Varroni *Silicula*. *Olba* Arabibus, & *Helba*, & *helbe*, seu *hebbe*, & *Afsulba*. Germanis Bockshorn / zigenhorn / Sibengezeit, aut Kühorn. Belgis, *Fenigrieck*: Anglis, fenegrock. Italis, *Fiengreco*, Gallis, *Fenugrec*, & *Senegre*. Hisp. *Alfornas* & *alholuas*, Hung. *Fenogrecum*.

Satio. Silicia, teste Plinio, scarificatione seritur, non altiore quatuor digitorum sulco, quantoque peius tractatur, tantò prouenit melius. Rarum dictu, esse aliquid, cui prosit negligentia. Satum Locus. Montbelgardi Fœnugræcum in horto E. C. facilè prouenit. Geneuæ, & non longè à Monspelio, vbi copiosè à multis seritur, vidi florens Nouembri, & ex semine deciduo virens totâ hyeme ad mensem Ianuarium, quo mense quoque florebat Lugduni in horto Pharmacopæi Verdau. Florens præterea obseruaui Aprilis principio, & cum siliquis Maio. Tempus.

Siliquis, vel Fœnugræco, vt refert Benzo, abundat regio Peruana, ita vt vinum etiam inde conficiant, quod bibunt. Vinum.

Vires & vsus. Farina Fœnugræci molliendi & diffundendi vim habet. Trita verò cum aqua mulsa cocta imposita, ad internas & externas facit inflammationes, Inflammationes. Cum nitro verò & aceto trita imposita, splenem minuit. Decoctum ad insessus commodum est, in muliebribus affectionibus, quæ ex inflammatione, aut præclusione vteri consistunt. Affectus muliebres. Caput. Expressus ab ipso in aqua cocto succus, capillos & furfures, & achoras, manantia capitis vlcera repurgat. Cum anserino adipe pessi vice apponitur, molliens ac dilatans locos circa vterum, Viride Fœnugræcum cum aceto, debilibus & exulceratis locis commodum est. Viride Fœnugræcum. Decoctum. Decoctum verò ipsius ad egerendum inanes alui contentiones, & ad graueolentes egestiones dysentericas prodest. Dysenteria. Oleum. Quod autem fit ex ipso oleum, id cum Myrto capillos repurgat, & cicatrices in pudendis exterit, Diosc.

Vis eius [inquit Plin.] siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum malis pluribus subuenit, siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fotu & infuso prodest. Vulua. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & iecinori decoctum. Parientes. Diocles difficilè parientibus [instante partus tempore Dalech.] semen eius dedit acetabuli mensurâ, tritum in nouem cyathis sapæ, vt cùm tertias partes bibissent, calidâ lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam Fœnigræci cum Hordeo, aut Lini semine decoctam aqua mulsa contra vuluæ cruciatus subiecit. Farina. Item imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, Sulphuris pari portione mistâ farina curauit, Nitro ante præpræparatâ cute, sæpiùs die illinens, perungique præcipiens. Lepra. Theodorus Fœnogræco miscuit quartam partem purgati Nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapa & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Menses. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtilissimum sit vuluis, interaneisque exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordiis. Si verò cum Malua decoquatur, postea addito mulso, potus inde ante cætera vuluis, interaneisque laudatur. Vulua. Quippe cùm vapor quoque decocti plurimùm prosit. Alarumque etiam graueolentiam decoctum Fœnigræci semen emendat. Alarum graueolentia. Farina porrigines capitis, furfuresque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus [tumentibus, inflammatis Dalech.] medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ: articulis, carnibusque, quæ recedunt ab ossibus, aceto verò subacta luxatis. Articulorũ dolores. Illinitur & lieni, decocta in aceto, & melle tantùm. Carcinomata, subacta ex vino, purgat: mox addito melle persanat. Carcinomata. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamque tussim. Tussis. Diu decoquitur donec amaritudo desinat: postea mel additur. Est ex calefacientibus manifestè (Galeno 1. alim. Temperam.

autore

latore) eundem vsum ad cibum exhibens hominibus, quem Lupini: præsumunt enim ipsum ex garo, ventris subducendi gratia. Et ad hoc multò magis idoneum est, quàm Lupini, vt quod ex propria substantia nihil habeat, quod difficulter egrediatur. Editur etiam cum aceto & garo, velut Lupini. Et cum vino, & garo, & oleo, plærique Fœnumgræcum edunt, vt Lupinos. Quidam etiam cum pane edunt, & satis hoc ipsis obsonii est, minùs quidem ventrem subducens, sed neque caput tentans, quemadmodum id quod cum garo editur aliquorum capita tentat: neque stomachum subuertens: quod in quibusdam efficere Fœnugræcum solet. Succus ipsius cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos, est accommodus: suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ facultatis sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parciùs ei mel est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti. At lib. 8. simpl. Fœnumgræcum, inquit, calidum est ex secundo ordine, siccum ex primo. Et propterea feruentes inflammationes exacerbat: minùs autem calidas, & in scirrhum induratas discutiens curat. Sed hæc Galenus.

Correctio.

Succus.

Cæterùm seminis decoctum maceratis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit, & non solùm capillorum pediculos (Milben) extirpat, si caput hoc abluas, sed etiam efficit vt pulchriores, & longiores euadant. Semen clysteribus adiicit Tragus, quibus aduersum tormina ab exulceratione orta vsurpat.

Decoctum seminis. Oculorum fluxiones. Capillorum pediculi. Semen clysteribus adiicitur.

Germina, teste Prospero de Pl. Ægypti cap. 42. mox è seminibus erumpentia, ex ipsisque statim prosilientia plebei comedunt, præsertimque mulieres pinguefieri cupientes: per vrbem multas massas terræ plenas seminum recenter productis germinibus vendendas ii ferunt.

Esus Germinum Fœnugræci ad pinguefaciendum.

Sciendum porrò vnguentum ex Fœnugræco quod τήλινον est, & nō à Telo insula, nomen habet, à Diosc. præparari, quod recipit Fœnigræci lib. 5. olei ℔. nouem: Calami ℔. j. Cyperi ℔. ij. quæ simul ad dies 7. in oleo macerantur, ita vt ter quotidie commoueantur. Deinde excolantur, & reconduntur. Alii pro Calamo Cardamomum: pro Cypero, Balsami lignum simul macerant. Quidam oleum antea his spissant, & postea Fœnumgræcum in ipso macerantes excolant. *Hactenus Diosc.* Plinius autem aliter hoc vnguentum, ast corruptissimè, præparari prodidit, qui dicit: Telinum fit ex oleo recenti, Cypero, Calamo, Fœnugræco: consentiens quidem hactenus cum Dioscoride: sed quod addit: Meliloto, melle, & melino, Maro, Amaraco: Corn. ad Telinum pertinere non putat: & quædam exemplaria pro melle & melino, habere mello, nullà certà significatione: & melinum recipi in Telinum, satis absurdum esse. Hodie bene parari posse, sed non haberi. Cæterùm vim ei tribuit Diosc. molliendi abscessus, & maturandi, ac concoquendi. Maximè autem conuenire ad omnes circa vterum duritias. Infundi etiam ægrè parientibus, quum excretis antea humoribus loci obaridi fuerint redditi: itemque ad sedis inflammationes. Vtiliter etiam infundi, frustra ad egerendum nitentibus. Furfures quoque & achoras detergere. Et ad ambusta & perniones cum cera. Maculas etiam Solares detergere, & medicamentis ad faciei nitorem inducendum paratis misceri. Eligendum esse recens, & quod Fœnigræci odorem non admodum referat, & manus purget, & in sapore dulcedinem cum amaritudine repræsentet. Tale enim esse optimum.

Vnguentum Telinum.

Plin. reprehēd.

Vnguenti facultas.

Furfures.

FOENVGRÆCVM SILVESTRE Dalechampii.

Minus est satiuo, *caule* tamen dodrantali & interdum: *folia* gerit terna, & inter hæc *flores* per totum caulē: corniculatas *siliquas* multò breuiores, sescunciales, recuruo, vacuóque & tenui mucrone donatas, quàm in satiuo tamen latiores, *semen* quidem continentes minus: *radicem* longam, lignosam, surculosam.

Descriptio. Caulis. Folia.

Flores.

Siliqua.

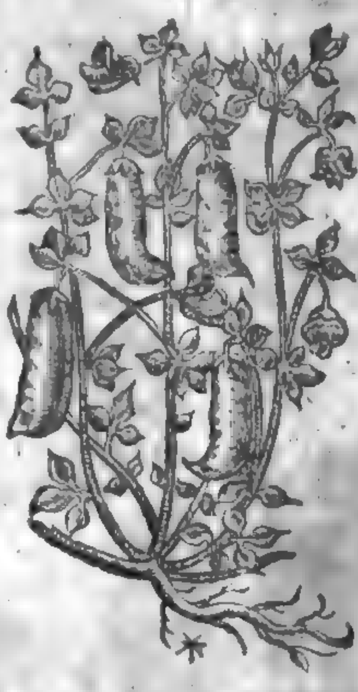
An de hac Anguill. ait: Fœnugræcum silv. quo in multis locis vtuntur pro Meliloto? Hist. Lugd. Fœnugræcum silv. Dalechampii.

Gener Cherlerus attulit Monspelio collectum in via Frontigniana versus Ballerucii, florens Maio & Iunio, Iulio siliquas ferens.

Locus & tempus.

TRIFOLIVM, SIVE LOTVS HIERazune, edulis, siliquosa.

CAP. L.

Ἱερακίνη, Trifolii, aut Loti genus est edule, siliquosum. Bello credimus, in foro enim eius siliquæ, antequam durescere incipiant, venales reperiuntur, à pueris & fœminis libentissimè edūtur, succosæ sunt & dulces, Pisi recentis gustu: multos, tenues *caules* à radice profert, *folia* Trifolii, angusta, crassiuscula, aliquantulùm mucronata, terna semper sibi coniuncta: *flores* luteos Pisi, quibus succedunt *siliquæ* rotundæ

Folia.

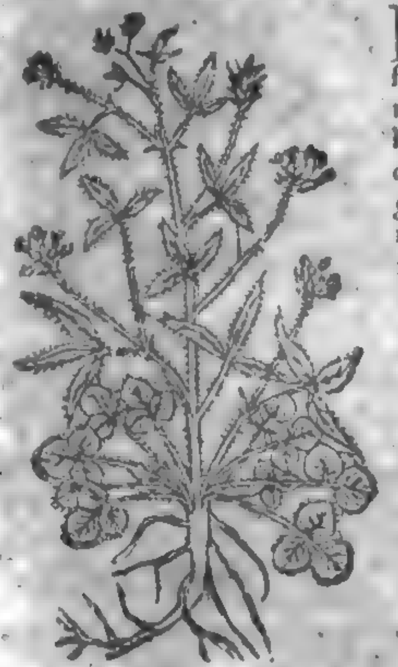
Flores.

falcatæ, ac pro ratione plantæ, magnæ: inter segetes inuenitur, & in marginibus agrorum frequentissimè, herbaque omnibus nota est. Huius *semen* Astragalo Monspeliensium non multùm absimile Clusio videbatur, quod cum aliis ab Honorio acceptis terræ commiserat, sed non natum erat & illi, & mihi; habebam enim ego à chariss. Fratre C. Bauhino, quod ab eodem Honorio nomine *Hierazuni ex Creta* acceperat. Continebatur autem in siliquis corniculatis, vncialibus, semicirculi instar incuruis, geminis, cõcauâ parte canaliculatis, pedicello paruo in foliatum exitum, corniculorum extremum capiente, dependentibus, denso satu, paruum, leuiter compressum, quale ferè Fœnugræci, sed minus, sapore dulci. Color tum siliquæ, tum seminis ex ruffo obsoletus.

Locus. Semen. Siliqua. Sapor seminis.

Ιεραζένι, seu *Hierazuni Cretica*, Belli. *Lotus Cretica*, Casp. Bauh.

TRIFOLIVM ASPHALTITES siue bituminosum odoratum, & non odoratum.

Descr. IN fruticem excrescit Trifolium bituminosum, cubitalem & sesquicubitalem, *virgultis* rigidis, incanis, ac etiã nigricantibus, striatis: *folia* terna, per primam adolescẽtiam rotunda, mox oblongãtur, in acuminatum mucronem desinentia, incana itidem & hirsuta, odore bituminis fastidioso, tactu glutinoso: *flores* non planè glomeratim congesti, sed oblongiori capitulo dispositi, colore purpuroviolaceo, quorum singuli vnum folium latius surrigunt, duo lateralia replicant: quorum complexu quartum comprehenditur apiculos luteos continens: ex calycibus oblongis, striatis, villosis: *semen* nigrum, asperum, hirsutum, in cuspidem desinens foliaceum, eiusdem cum reliqua plantâ odore, Cæsalp. sapore medicato. Congener huic, totoque adeò vultu idem iamdiu colo, excepto eo, quòd folia quidem odore omnipenitus destituta sunt: flores verò suauiter, licet obscurè, redolent.

Folia. Odor Tactus Flores. Semen. Huius Trifolii Varietas.

Monachi in Mes. Trifolium Asphaltitium, siue acutum, aut odoratum, præsens Trifolium appellant. Matth. autem Trifolium Asphaltite, & rursus lib. 4. c. 109. Lotum Ægyptiam, quam, vt & reliquas Loti species, Serapio Handachochâ indifferenter nominat, & è cuius semine Oleum exprimatur, Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque enim fieri ex vulgaris Trifolii semine, vt quidam aberrantes existimarint, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantùm Trifolio, quod Asphaltites Græci vocant. Idem hist. Germ. Trifolium Asphaltites, harzklee vocat.

Trifol. Asphaltitium acutum odoratum. Trifol. Asphaltites Lotus Aegyptia. Handachocha. Oleum. Trifolium Asphaltites.

Cast. Dur. Trifolium bituminosum. Bellon. Obs. Trifol. cognominatum Menianthes.

Dodonæus Trifolii huius meminit his verbis: τρίφυλλον, & vti Dioscor. scribit ὀξυτρίφυλλον Græci nominant, plærique Μηνυανθὲς & alii Ἀσφάλτιον: nonnulli κνίκιον: Nicander etiam τριπέτηλον: Romani Trifolium acutum, aut odoratum: nostra ætas Trifolium bituminosum. Auicennæ Tarifilon est, non autem, vt quidam existimant, Handachocha. Sub Handachochæ siquidem nomine Auicenna Dioscoridi Lotos dictas comprehendit. Describit Trifolium istud etiam Scribonius Largus cap. 163. Mirum hinc quòd olim legebant apud Diosc. ὀξύφυλλον, nec mentionem faciebant vllam Oxytriphylli Scribonii.

Trifol. bituminosum. Trifol. Menianthes Oxytriphyllon. Minyanthes. Asphaltion. Cnicion Tripetilon. Trifolium bituminosum Tarif. Lotus.

Lonic. describit & depingit, primo anno prouenientem plantam, dicens: Lotus, quem Diosc. describit, simpliciterque Lotum nominat, ex aliis præcipuus est, diciturque Græcis Triphyllon, Lat. Trifolium, Dioscor. etiam Asphaltion [harzklee] ab odore, & Oxytriphyllon, ac Menyanthes. Hæc ille, qui describendo Diosc. secutus, ait habere folia similia Loto arbori.

Triphyllum. Asphaltion. Folia Loti arboris.

Gesn. de hort. Trifolium quoque simpliciter vocari scribit, & Asphaltites [bituminosum] quod cùm adultum sit; Oxytriphyllum etiam dici mereatur: quamuis hoc aliqui Veterum [vt Plin.] specie distinguant à duabus aliis eiusdem generis speciebus.

Trifolium simpliciter. Oxytriphyllum.

Trifolium Asphaltion Turn. Angl. vocari tradit Piche trifoly Clauen.

Lob. & Pena Adu. describunt ac dicunt, Asphalteum seu Menianthes Diosc. Iidem Obs. Trifolium Asphalteum siue bituminosum, & Trifolium odoratum Plinii, quod synonymum in Ic. Pl. omiserunt.

Asphalteum. Menianthes.

Camer. hort. Trifol. bituminosum. Gal. lib. de Ther. ad Pison. de hoc Trifolio Asphaltite, siue Hyacinthino. Matth. in epist. Galenum negligentiæ arguit in legendo Diosc. lib. 3. cap. 106. Ex Sophocle tamen & Simo Medico Plinius idem prodidit, & Aboali cap. 697. cum errore floris, id quod Scaliger animaduertens exoter. exerc. 153. dist. 10. inquit, hoc non casu, sed sapientis cuiusdam cogitatu productum ad experimentum fuisse. Sed Iul. Alexandr. respondet, librum illum haudquaquam à Galeno fuisse editum, & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. At de his inferiùs agemus.

Gal. arguitur. Gal. excusatur.

Hist. Lugd. vnius plantæ duas figuras exhibet sub titulo Trifolii Asphaltitis, vnam quidem rotundis foliis, alteram verò longioribus.

Hist. Lugd. not.

Tab. communia nomina retinet. Asphaltium Trifolium, inquit Marantha, quod in Campania insignem bituminis odorem habet: in Hetruria transplantatum, nullum prorsus spirat: quod in causa fuit, vt ibi pro Asphaltite non haberetur.

Transplantatum nullum odorem spirat.

Textor de peste vulgò Trifolium fœtidum nominat.

Trifolium fœtidum.

Trifolium bituminosum Cæsalp. Dictamnum ab incolis Iluæ propter vires aduersus venena celebratas nuncupari scribit, & à Dioscoride Enicion, quod nos hactenus apud Diosc. non legimus.

Dictamnus Enicion.

Casparus Bauhinus Trifolium Bituminosum τρίφυλλον μηνυανθὲς & ἀσφάλτιον nuncupat: ac apud Matthiolum hæc scribit: folia, quæ ante caules prodeunt, rotunda sunt, vt figuræ Matth. minores ostendunt, cum verò caulescit, & adulta est, acumi-

acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ retinendæ, vt fecit Herbarii Lugd. author, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans, idcircò vnâ figurâ exprimere voluimus. Et rursus in animad. in Hist. Lugd. ait: prior figurâ prius prodeuntia folia exprimit, altera verò cùm & rotunda & longa exprimat, seruanda erat, reiecta priore. Nos huic animaduersioni ita respondemus: Si Matthioli prior icon falsa erat, poterat reiici, vel retineri, monendo falsam eam esse: verùm cùm non sit falsa, sed bene exprimat nuper natam plantulam, & iam dudum sculpta esset, cur Typographus Rouillius nactus perfectiorem & plures partes exprimentem, non curasset etiam sculpendam, & vtramque proponendam? Ea etiam quam exhibet C. Bauh. imperfecta est, non enim exprimit prima exeuntia folia, nec posset per eius iconem nouam nouella plantula agnosci, cùm ille voluerit vnâ figurâ, vtraque exprimere folia, eccur non fecit, & ita minùs mancam habuisset iconem

In agro Lucensi, circa Lunam & Carram di Massa, & vniuersam Hetruriam notissimum. Hyemis frigora apud nos (inquit Camer.) fert. Semen ex Italia allatum, terræque mandatum plantam profert foliorum odore bituminoso, Italicæ nihil vel parum inferiorem. Semen itidem sapore Italicum refert. Sin autem, semen in Germania educatę plantę rursus seritur, statim sapore & odore producta planta deficit. Et vel hinc patet verissimum illud esse, quod Porta prodidit, è variis nimirum terræ qualitatibus in quasillis varia herbarum genera exoriri, natali solo, cœloque familiaria. Sic tophacea terra Asphaltites Trifolium producit, vnde mons Neapoli imminens tophaceus, à Galeno Trifolinus dictus est, ex huius Trifolii copia. Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros apud Dodon. ait, locis fragosis, vt Ruellii conuersio habet. In Belgio ac Germania, nusquam suâ sponte, sed in hortis tantummodò satum prouenit, vbi Iulio & Augusto demùm mense floret. In maritimis, Cæsalp. teste, nascitur gracili solo, copiosum in Ilua. Ego verò florentem obseruaui mensibus Octobri, Aprili, Maio, & Iunio Monspelii circa Castelneuf. In horto præceptoris Fuchsii Tubingæ, & Tiguri apud Gesnerum. Patauii virentem Decembri. Basileæ in horto D. D. Fœl. Plateri, & Theod. Zvvingeri florentem mense Iunio, & Septembri cum semine maturo, ob loci fortassis humiditatem ibi non fert Hyemem, nisi reponatur, nec primo anno caules producit: floret Augusto. In Creta nihil vulgatius.

Semen & folia, authore Dioscor. in aqua pota, pleuritidi, vrinæ difficultati, morbo comitiali, in principio aquæ intercutem, his, quę vtero strangulantur, auxiliantur. Ducunt etiam menses. Exhiberi verò debent seminis vnc. iii. foliorum vnc. iiii. Opitulantur etiam commorsis à bestiis venenatis folia trita: cum aceto mulso pota. Quidam narrant totum decoctum fruticis & radicis, & foliorum, si commorsis à serpentibus affundatur, dolores eximere. Verùm si ea aqua, quâ quis curatus fuerit, alii, qui vlcus habeat, affundatur, ipsum eadem pati, quæ illi, qui commorsi fuère. Quidam etiam in tertiana febre, folia, aut semina tria cum vino bibenda exhibent: in quartana quatuor, velut quæ circuitus febriles exoluant. Ammiscetur etiam antidotis Trifolii radix. At Veteres alii, quod Dod. testatur, non radicem modò, sed & semen ipsis admiscuerunt vt ex plurimis compositionibus. lib. 2. de Antid. apud Gal. videre est: Theriacis, videlicet Ælii Galli, Zenonis Laodicei, Claudii Apollonii, Eudemi, Heraclidis, Dorothæi, & Heræ.

Trifolium Plinius scit credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis: vel foliis & tota herbâ decoctâ: serpentesque nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere 25. grana eius, quod Menyanthes appellatur, tradi. Multa alia præterea in remediis eius scribi. Sed ipsum contra sententias eorum grauissimi viri autoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque è Medicis, decocti, aut contriti succum, infusum corpori, easdem vredines facere, quasi percussis à serpente tradit. Ergo non aliter vtendum eo censuerit, quàm contra venena. Fortassis enim & his venenis inter se contraria erit natura, sicut multis aliis. Item animaduertit semen eius, cuius minima sint folia, vtile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. *Ita Plinius.* Et hanc sententiam Simi Medici à Plinio adductam [inquit Corn.] habet etiam Galenus in lib. de Ther. ad Pison. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho similis est, quum Veris tempore prægnans fit, & semen agresti Cnico simile habet, si quis tunc ipsam valdè decoquat: Deinde morsum phalangii, aut etiam viperæ, eâ aquâ perfundat, sanat ipsum, & statim doloris exortem efficit. Si verò quis in alio non commorso, sanum locum eodem fomento perfundat, eundem sensum, & eosdem dolores, omnes commorso similes inducet, vt hic effectus tenera admiratione dignus sit, eandem herbam & morsum sanare, & sanum locum bestiarum venenatarum modo malè afficere. *Hæc Galenus.* Nec alia est Diosc. sententia: Non enim de eadem numero aqua, Dioscoridis verba accipienda sunt: nam hæc res nihil miri exhiberet: sed de ea, quæ eadem specie est, quæ contrariam vim in commorsis, quos lædit: non sine admiratione ostendit. Impudenter itaque Galenus damnatur, velut qui Diosc. sententiam non intellexerit, ab his, qui ipsi parum intelligentium stupiditatem hac parte declarant. Gratiam autem habeo pro Galeni patrocinio aliis, qui librum illum inter spurios referre mallent, quàm pati, vt Galenus hic cæcutiuisse dicatur. Siue autem genuinus, siue spurius Galeni liber sit, non propterea à viro docto, qualis Matth. videri ambit, tam futiolè stupiditatis, aut ignorantiæ stigmate notandus, sed potiùs fideliter, quod equidem verè ingenuum virum decet, excusandus fuit, vt qui non simpliciter locum sanum dixerit, sed duntaxat à dicto morsu liberum, quod Galenus his verbis innuit: Sanum locum in non commorso. Nec locus simpliciter sanus medicamentum tale quod requirit.

Hippocrates [ait Dodon.] Trifolium non solùm menses prouocare, sed & fœtus cùm sumptum, tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menses educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & fœtum eiicit. Cæterùm Trifolio, quod Asphaltion Galeno dicitur vis calida & sicca, vti bitumini, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, & vrinam, mensesque prouocat.

Marginalia: C. Bauh. — Locus — Tempus — Vires & vsus. — Pleuritis — Aqua intercus — Menses — Dosis foliorum & seminis — Decoctum — Serpentium morsus — Tertiana — Quartana — Serpentium ictus — Dosis — Venena — Vsus eius tantum contra venena — Plinio falsò scribit Galenus — Nec dissentiunt Galenus & Dioscorides — Galeni defensio contra Matth. — Matth. reprehens. — Menses — Fœtus

TRIFOLIVM AMERICANVM.

Descriptio. TRifolio bituminoso simile quoddam reperitur, quod *Caulis.* *caules* fert à radice cõplures, rotundos, ramosos, in latus declinantes: *folia* in singulis pediculis *Folia.* terna, colore in virore subnigra, figurâ rotũdiuscula, primis & è radicibus exeuntibus bituminosi Trifolii, formâ, colore, & odore quoque quadantenus similia, latiora tamen & per ambitus magis crenata, *flores* in summo ramulorum exeunt, exigui, subcandidi, spicatim digesti, *Flores.* *fructus* inde rotundi, aliquantulùm plani, Aphaces *Fructus.* (Viciæ latâ siliquâ, flore luteo) à nobis (inquit Dod.) descriptæ semini ferè similes. *Radix* in plures diuiditur.

Cæterùm Trifolii bituminosi speciem odor grauis, & eius odori haud multùm dissimilis, Dodonæo ostendere videtur.

C. Bauh. phyt. *Trifolium* it. siue *Americanum*. Tab. *Trifolium americum* Jndianischer Klee. Ita & Lob. Obs. & Ic. Pl. & Cam. hort. Hist. Lugd. & Dodonæo *Trifolium ex America in Belgium illatum* est, vbi Iulio & Augusto floret. Cæsalp. Trifolii quoddam genus latifolium ex America allatum, odore ingrato.

Locus. Nos Trifolium Americanum primò vidimus Basileæ in horto D. D. Fœlic. Plateri. Eius semen Stutgardiâ accepimus, serendum Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirt.

ARBOR TRIFOLIA INDICA.
CAP. LI.

Descriptio. HAud quicquã curans adminicula, per se rectà surgit, *Caulis.* *caule*, vel si mauis, trunco, quadrato, breuissimis pilis hirsuto: *Folia.* *foliis* ornata quorũ priora exciderant, parte inferiore quoque hirsutis, ternis, angustis, Trifolii bituminosi, ex longo pediculo, sapo rem manifestum non animaduerti:

Locus. Sata in horto Ill. Principis, palmâ non multùm altior erat Iunij principio.

LOTVS SATIVA, ODORATA, annua, flore cæruleo.
CAP. LII.

Descriptio. Caulis. Folia. PLanta est cubitalis, & sesquicubitalis, *caule* recto, gracili, striato, nonnihil anguloso, multis alis concauo, inani: *folia* Meliloti vulgaris, terna iuncta, pinguiuscula, per ambitũ crenata, longiora quàm latiora, sapore acriusculo: *floribus* *Flos.* verò glomeratis, pallidè cœruleis, Trifolii pratensis vulgaris æmulis, minoribus, præcipua ex pertinaci odoris suauitate quæsita est gratia: quos *Capitula.* echinata excipiunt oblonga capitula, *semine* miliaceo fuluo referta: *radix* gracilis, simplex, alba, *Radix.* paucis aucta fibris, rectà ferè demittitur.

Synonyma & nomina. Lotus satiua Cordi, Camer. hort. & ad Hist. Matth. Lotus odorata, aut satiua peritis stirpium.

Matth. in com. in Diosc. cum magnis iconibus tam lat. quàm italicis, & Hist. germ. Lotus silv. siue Lybica, an nascatur in Italia, non audet affirmare, quòd non meminerit, à se ibi eam vspiam visam, Verùm in Bohemia copiosam admodum prouenire, floribus in capitulis cœruleis, vocari germ. wilder Steinklee / & Sibengezeit. Et in Epit. ab Arabibus handachocham nominari. *Et hæc Matth.* Vbi verò Lotus hæc Matth. spontanea, vel silv. de qua hoc capite agimus, comperiatur nobis nondum constat, nec scimus cur *Matth.* non potiùs dicatur satiua, quàm vulgaris Officinarum Melilotus, siue Trifolium odoratum vulgare. Olim Matth. dicebat se sæpiùs vidisse herbam quandam floribus luteis, de qua dubitabat, an Dioscoridis esset. Iconem etiam proponebat: nunc illam plantam reiicit, & silentio planè præterit, quasi nunquam vidisset, vel falsa commentus esset: hîc silent, silent etiam eius glossatores & patroni.

Castoris error. Castori Lotus silu. sed malè nostro iudicio. Dod. λωτὸς ἥμερος Diosc. & nonnullorum *τριπόδιον* nuncupatur, Latin. Lotus vrbana, & Lotus *Tripodium Lotus vrbana.* satiua, quibusdam Trifolium, nunc & Trifolium *Trifol. odoratum.* odoratum, Gall. *Tresfle odoriferant*, Germ. Sibengezeit / Belg. Seuen ghetiide cruyt. Fuchs. his addit, Officinis simpliciter Trifolium dici. *Trifolium simpliciter.* Tragus hoc depingit & describit, dicens.

Oxytriphyllum. Scribon. Larg. (Oxytriphylli nomine) plantam hanc depingit. Germ. Sibengezeyt appellant, propterea quòd singulis diebus septies odorem habeat & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit. Decerpta autem & exsiccata odorem suum perpetuò retinet, qui certè pluuiosa temporis constitutione, & tempestate imminente multò vehementior est, sic sanè vt totas ædes odore suo compleat, quo nomine tempestatum nuncia, German. verò wetterkraut haud iniuriâ dici posset.

Nardi. Trifol. acutum. Sunt porrò qui præter omnem rationem huic nostro Trifolio peregrino, Nardi nomen tribuant. Ast Latinè aliter appellari non potest, quàm Trifolium acutum & odoratum. Spitziger vnnd wolrichender Klee quo de Diosc. lib. 3. cap. 114. Cognominatur à Nicandro in Theria- *Menianthes Tripetalon Cnicion.* cis Menianthes & Tripetalon, à Dioscor. verò Cnicion, Alphaltion, Oxytriphyllon. Columellæ *Trifol. Symonianum.* denique lib. 6. cap. 16. Trifolium Symonianum.

Quoties

Quoties in Galeno, Plinio, Rhase, & Nicolao, Trifolii mentio habetur, toties Trifolium odoratum hoc intelligendum, quemadmodum Manlius rectè docet.

Handachocha, Lythos, Garch, Thuff.

De odorato Latifolio scripsêre & Arabes, Serapio cap.9. & Auic.lib.3.cap.343. apud quos hæc illius nomina leguntur: *Handachocha, Lythos, Garch, & Thuff.* Quod si scripta horum examinauerimus, deprehendemus Trifolium odoratum, domesticam illis esse Handachocham, pratensê verò siluestrem. *Et hac Tragus*, cui si verum Trifolium bituminosum cognitum fuisset, hanc plantam nunquam existimasset Asphaltion Dioscor. Plinii, Galeni, & aliorum, vt Scribonii. Lectores igitur admoniti sint, ne fidant viribus à Trago huic plantæ tributis, quum sint Trifolii bituminosi: Oxytriphylli quoque nomen non malè conuenit Trifolio bituminoso.

Tragus in re herbaria imperitus

Hist. Lugd. reprehe.

Hist. Lugd. pag.506. Trifolium odoratum alterum, siue satiuum. Et pag.508. Lotus silu. altera Matthioli. Sed & nimiùm rudis in re botanica, consarcinator Hist. Lugd. si vel leuem plantarum cognitionem habuisset, non duas vnius Trifolii figuras pro diuersis exhibuisset.

Plin. not. Trifolium odoratum

Plinius Loti satiuæ foliis, Corn. teste, ascripsit, quæ Dioscor. expresso succo attribuit. Officinæ Trifolium odoratum vocant, wolrièchenden Klee, alii sibengeztzeit appellant, quòd septies in die odorem mittat.

Lonic. confusio

Confusè sanè Lonic. hæc describit, qui modò Trifolium odoratum, & Lotum satiuam: modò Trifolium acutum, Plinii Asphaltion, Arabum Andachocham, Officinarum simpliciter Trifolium cognominat.

Gesn. lapsus Herba casealis

Gesn. de hort. quam olim malè Lotum siluestrem esse putabat, nunc Lotum satiuam, Herbam casealem Zigerkraut, Grùndkraut appellat. Item Trifolium caballinum in Italia plerisque vulgò vocatum. Aliis etiam Triphyllon, Trifolium, & Trifolium minus, Sibengetzeyt interpretatur, sed falsò.

Trifolium caballinum

Rob. Const. error

Robert. Const. apud Amat. in Diosc. Cytisus, Trifolium odoratum esse non potest [vt vult Amat.] quia Trifolium odoratum Herbariis, vt Lonicero, nihil aliud est, quàm Alphaltion Plinii, & τrifolium Dioscoridis, quod singulis annis emoritur. Eccur stirpium peritus (si diis placet) non obseruauit aliam etiam plantam dici τrifolium odoratum, qualis est Matthioli & Amati τrifolium caballinum, quod multùm à Loniceri τrifolio odorato differt, nempe, quod nostra Lotus satiua est: malè etiam, vt antè dictum, vocat Alphaltium Plinii, & τrifolium Dioscoridis.

Anguill. taxatur Balsamum silu.

Quàm rectè porrò Anguill. Lotum hunc, in Flandria, & Hispania Balsamum dictum, siluestrem vocet, intelliget is, qui titulum huius capitis vel obiter inspexerit.

Mich. Neand. confusio

Mich. Neand. in Physicis, τrifolium Ὀξυτρί-φυλλον, aut Ἀσφάλτιον vocat, ast confundit τrifolia, nec bituminosum bene olet, quod asserit.

Loti genus Trifolium Balsaminum

Loti alterum genus peregrinum apud nos Italos [inquit Cæsalp.] τrifolium balsaminum vocant, ob odoris vehementiam, qui spirat è semine, flore non in spica, sed in rotundis capitulis cœruleo. Serapio hoc intelligere videtur per Melilotum, inquit enim, Herbam esse foliis rotundis, &c. putauit antè à Diosc. ita vocari colore Croci, odoratum. Lob. & Penæ, Hortorum odora Lotus, est verior Diosc. Germ. Sibengetzeitkraut. Belg. Seuengetyden clauer of kruyt. Cùm arbores, frutices, & alia, specie, facie, fructu, & floribus differentes plantæ Loti dicantur, quapiam bonitatis commendatione, potiùs quàm inter se conuenientia, videtur hæc nomenclatio huic τrifolio attributa, quasi quòd cæteris τrifoliis excelleret, inque paradisis & lautioribus locis oriretur, dictum foret τrifolium λωτόν, siue volupe, & voluptas, à verbo λῶ, vt sit adlusum ad λωτοφάγους Vlisseos, & Epithetum apud Homerum, qui vocat roscidum Lotum, Deorum lubescentiam. Proinde coniectura plena fert, veram vrbanam illam, verè dici Lotum, quæ domi hodie colitur, decerpiturque. Et Obs. Hortorum odora Lotus, Perperàm *Trifolium Asphaltaeum* Diosc. Fuchsio. Lotus satiua, siue τrifolium odoratum alterum Dodon. Lotus silu. Anguill. & Matth. An Mel Frugum Theophrasti? Angl. Gardenclauer. Hisp. *Trebol Real.*

Hortorum odora Lotus

Volupe. Voluptas

Roscida Lotus

Deorum lubescentia

Trifolium Asphaltaeum non est. Fuchsi not.

An mel frugum?

C. Bauh. phyt. τrifolium 45. siue odoratum, vel Lotus hortensis. Quibusdam μέλι σίτου Theophr. 7. hist. 14. Mel frugum Gaza vertit.

Ponæ in Bald. Lotus siluestr. Anguillaræ & Matth.

Locus Tempus

In hortis tantùm habui, vt Geneuæ ex semine deciduo, florentem Maio & Octobri, virentem Ianuario. Sicuti Lugduni quoque Basileæ, & Montbelgardi quotannis se renouabat. Dodon. authore floret Iunio, Iulio ac Augusto in hortis cùm in superiore, tum in inferiore Germania, in Italia, Gallia, ac aliis regionibus seritur, nec spontè prouenit quod Anguillara testatur. Et licèt in Baldo reperiatur, tamen & ibi primùm sata fuit.

Vires & vsus

Oculorum vitia

Extractus, ait Diosc. succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα [albugines vocant] & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat. Vim autem mediocriter concoquendi, & resiccandi possidere Gal. ait, & in caliditatis, frigiditatisque coniugatione mediam quodammodò, ac temperatam esse. Quæ certè facultates, in attestante Dodonæo, in hoc odorato τrifolio conspicuæ sunt. Nostri, pergit Dodon. oleum in quo folia, floresque odorati huius τrifolii macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocælas, bubonocælasque plurimùm commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur. Dodonæus (nescio inquit Cam.) quibus rationibus adductus, existimat haberi posse pro Oxytriphyllo Scribonii, ad venena & morbos pestilentes commendato. Frequentissimè seritur apud Heluetios propter quoddam casei secundarii genus, Claronensem vocant, quod hac potissimùm herba condire solent. Vide Gesn. de operib. lact. Eius olei vsus est ad corroborandos neruos. Et hæc sua Camer. ex Gesnero desumpsit, qui malè horti sui Medici Dodonæum citat, cùm Tragus eadem scripserit, nec vnquam Dod. horum meminerit. τrifolium hoc in vino decoctum, vt vult Matth. Ger. melle aut sacchara præparatum, & epotum emollit ac dissoluit omnis generis apostemata, lenitque dolores. Conducit etiam vtero indurato. Cum vino dulci verò, farina seminum Lini, seu Fœnugræci, capitulisque Papaueris fiunt fomentationes, & cataplasmata, vteri, intestini recti, pudendorum tumoribus calidis aptissima. His adiiciunt quidam oui luteum, aut oleum commune. Cum gallis autem & creta incoctum, & illitum manantia capitis vlcera sanare traditur. Cum vino coctum & stomacho applicatum dolores sedat. Aceto tandem, & oleo rosaceo permixtum, & admotum, mitigat dolorem capitis

Temperam.

Oleum

Vulnera

Dod. reprehe.

Caseum

Nerui

Camer. not.

Apostemata

Tumores pudendorum

Vlcera capitis

Aqua decoctum, & oleo rosaceo ammixtum cancro medetur. Succus florum expressus obscuritati visus succurrit. Calidè in aures instillatus, dolores sistit. Perperàm adhæc Fuchsius, Hist. Lugd. hoc notante, trifolii Asphaltitis vires omnes à Diosc. assignatas, huic trifolio attribuit. In Belgio, concludit Anguill. & Hispania mulieres ex eo oleum parant, quod maculas faciei abstergit, & vtile est matrici & calculosis.

Cancer. Fuchsius lapsus.

Macula faciei.

TRIFOLIVM ODORATVM SIVE MELILotus vulgaris flore luteo.

Hominis proceritatem assequitur, multis alis rubescentibus, trifolio bituminoso nõ dissimilibus: *folia* Trifolii pratensis, vel potiùs Loti satiuæ, crenata: *flosculi* in spica digesti, foliorum numero & situ, vt in Genistæ floribus, sed valdè exigui, odore suaui, mellito, colore plurimùm luteo, rariùs albo: succrescunt veluti vascula parua, nigra, magnitudinis Lentis, ex breuibus pediculis, continentia *semen* luteum, paruum, veluti cornu contortum: *radix* crassa, profunda, plærumque caulibus productis, pereuns.

Folia.

Flosculi.

Semen. Radix.

Figuram huius Meliloti malè posuit Brunfels. meo quidem iudicio, nomine Fragariæ. Vulgaris & maior Melilotus, autor Tragus, ad Melilotum Dioscoridis lib. 3. cap. 41. refert, quam ille Zoodetem, & Orthanon cognominat. Marcellus & Manardus Sertulam campanam vocant, Cato Sertam campanicam, Auerrhoes Alchelilamelech hoc est, Coronam regiam appellat. Quibusdam Trifolium vrsinum, germanicè Berenklee dicitur.

Melilotus maior.

Trifolium vrsinum. Genus duplex.

Cæterùm, huius Meliloti duplex est genus: Vnum, quod florem spiceum profert lutei coloris, & alterum, flore quidem etiam comans spiceo, sed candidi coloris, quod in Hist. germ. Groß gemein Steinklee mit weissen blümlin, Melilotum maiorem candido flore nuncupauimus.

Corn. Lotum silu. vocat, de qua Plin. vt etiam de Libyco nihil habeat, quamque officinæ ex Meliloti generibus faciant, ac Groß Steinklee & Gülden Steinklee vocent. Et sanè, inquit, Meliloti appellatio, Lotum refert. Et quia nullam præ se fert gustu adstrictionem, inter Melilotos Fuchsii quidem iudicio, rectè connumerari non potest, ideò Saxifragiam luteã, Steinbrech appellauit, dicens: perperàm eum officinæ nonnullæ pro Meliloto vsurpant.

Lotus silu.

Melilotus 2. & 3.

An Monach. in Mes. dist. 11. cens. 318. Trifolium maximè odoratum, quod vulgò Romæ Tribulum (quasi Trifolium) appellatur, quodque largè mulieribus, & aliis venditur. Ad hanc dubitationem quid Matthiolus? Trifolium, inquit, odoratum, Romani & Hetrusci vulgò vocant Tribulo. Hoc equi auidissimè in pabulum suum sequuntur: vnde factum est, vt quidam Trifolium equinum appellauerint. Florem edit album, atque etiam alicubi luteum. Idem in com. cum magnis fig. & in Ital. Lotus vrbana: quam eam Trifolii odoratam plantam esse censeo, quam antea Cytisum faciebamus, quamque Romæ vulgò Tribolo dicunt, & alibi in Italia *Trifoglio cauallino*, ob caussam dubio procul iamiam dictam. Germani huiusce flores colligunt ac pro Meliloto passim vtuntur, quemadmodum & Bohemi, consultiùs fortassè, quàm Itali. Huius Trifolii odorati neque Dioscorides, neque Gal. quod sciam, quicquam meminerunt. Non desunt, qui id velint esse plantam, Theophr. Mel frugum appellatam, quam ipse recenset inter Loti genera. Et Hist. germ. nominatur Lotus vrbana, sicut & in Epitome etiam cum addit. Camerarii, & Melilotus falsò dicta. *Hæc ille.* Qui pro Loto quondam vrbana, Lotum corniculatam exhibebat, mutans nunc sententiam, nec caussam indicans.

Tribulo.

Cytisus.

Dioscorides & Galenus ignotum. Mel frugum.

Matth. error.

Ad eundem modum, Senensem fortè secutus Cast. Dur. Lotum satiuam vocat, quod minimè congruit.

Amat. profectò ad aliorum errores obseruandos mediocriter oculatus, ad suos ipsius talpis cæcior: sic enim clamat: Qui herbam Mauram, Flauram, vel plantam Leonis dictam, Trifolium esse putarunt, omninò hallucinati sunt, quum herba Maura illa dicta, Trifolium odoratum, Dioscoridis Cytisus sit. In dignoscenda siquidem Cytiso herba multi decepti sunt, ignorantes, quòd vera Cytisus ea sit herba, quam vulgus Trifolium odoratum, Itali Trifolium caballinum nominant. Ex quibus palàm sit Amatum ipsum in dignoscenda vera Cytiso, talpis cæciorem esse: Trifolium namque hoc odoratum Cytisus Dioscoridis non est, quod ex lectione historiæ vtriusque manifestum euadit. Adhæc icon huius plantæ apud Amatum est li. 4. c. 112. sub titulo Loti siluestris.

Diosc. Cytisus.

Dodonæus Syluam plenam speciebus huius Meliloti profert: dicitque vocari à quibusdam *Trifolium odoratum: Tr. caballinum: Tr. Vrsinum: Melilotum germanicam: Melilotum officinarum: Cytisum Veterum: Melilotum Auicennæ: Melilotum Veterum: Sertulam campanam, & Coronam regiam.*

Dodonæi species huius Meliloti.

Malè Lonic. meo iudicio hanc plantam bis pingit lib. 5. ac primùm quidem cap. 93. nomine Meliloti Dioscoridis, herbæ regiæ, ac Meliloti luteæ. Et rursum c. 94. sub Meliloto alba.

Lonic. error.

Melilotus. Diosc. Herba regia.

Gesn. de hort. Melilotus vera flore luteo, & albo: vulgi Trifolium aureum.

Lob. & Penæ Adu. Melilotus germanica & gallica. Obs. Melilotus germanica, quo nomine & in Ic. Pl. Tom. 2. p. 43. appellatur, Melilotus lutea, & alba Auicennæ, Trifolium odoratum Dodonæi.

Lotus silu. Cæsalp. quæ vulgò *Trifuli*, & corrupto vocabulo *Tripuli* vocatur.

Tripuli.

Cam. hort. & ad Hist. germ. Matth. Trifolium caballinum dicitur, quod Bononienses loco veræ Meliloti vsurpent: & Melilotus vulgaris, quæ potiùs Lotus sit.

Hist. Lugd. duas icones vnius plantæ ponit. Primam, p. 507. cui titulus, Lotus satiua altera Matthioli. Melilotus officinarum: Hæc opinio de Loto nititur duntaxat opinione, non rationibus. Et alteram, p. 511. quæ inscribitur Melilotus vulgaris, siue Trifolium odoratum Dodonæi.

Lotus. Hist Lugd. duplex error.

Thalius Harc. Trifolium odoratum 1. Dod. seu

Melilotus vulg. flore tam citrino, quàm candido.

Typus [illegible].

Tab.ic.p.507. & Hist. p.206. Lotus silu. flore albo weisser: oder wilder Steinklee. Item Lotus silu. 2. præcedenti in omnibus similis, exceptis radicibus magis fibrosis, & spinis caulium. Et rursus Icp.510. & Hist.p.211. Melilotus vera, Lotus vrbana, Melilotus vrbana, nobilis coronata. Sertula regia. Sertula campana, quibusdam Melilotus saxifraga, & lutea. Arab. *Alahile lemeleth.* Ital. *Meliloto.* germ. honigklee/ gemein oder groß Steinklee / Schüchlein & Unser lieben frawen schechlein. Passim prouenit, tota Æstate ferè floret, flore albo & luteo. Compilator Tab. cui tanquam imperito indulgendum, proponit tres icones vnius plantæ, & nomina tum latina, tum germanica inter se confundit, nec vllam descriptionem exactam exhibet, ac falsò vnam ex suis Melilotis dicit spinosam.

Locus & Tempus.

Iconem duplicem Theod. Dorst. habet, sed Meliloto non conuenientem.

Lotus Tempus.

Gesn. de coll. stirp. Trifolium odoratum, quòd Matth. Cytisum facit, omnino est Lotus. Ast licèt hæc dicat Gesn. ego tamen hanc pro cytiso apud Matthiolum non inuenio.

Gesnero improbatur.

C.Bauh. apud Matt. & in phyt. Trifolium 44. siue odoratum; seu Melilotus offic. flore luteo, & albo.

In fluuiis, & fluminū ripis prouenit, Cæsal. Ego obseruaui monspeli. Basileæ etiam florentem Octobri inter horræum Xenodochii & propugnaculum. Copiosè quoque mense Iunio & Iulio ad ripam fluuii Birseck. Geneuæ passim Iunio mense. Adhæc prope Aspach, vnde in hortum Ill. E.C. transtuli flore albo: floret Augusto. Eadem copiosè prouenit inter Sultz & Bollewiller. Geneuæ abundat iuxta Arue fluuium.

Vsus. Odoramenta. Oculorum nubecula. Aqua per chirothecis.

Romæ mulieres Trifolium hoc distillant, pro suffumigiis, & aliis variis odoramentorum lasciuiis faciendis, Monachis in Mes. autoribus. Scit Matth. eius succo oculorum nubeculas deleri. Vsurpatur tota planta vnguentariis, quòd odoratam aquam ex ea faciant, in qua chirothecas macerant, ac lauant. Vtuntur [inquit Dodon.] hoc vniuersæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis, ac compositionibus, pro Veterum vera Meliloto. Odorata siquidem est, & nonnullæ amaritudinis particeps, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habet. Hinc igitur emplastris & cataplasmatis digerentibus, ac resoluentibus, nec non concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur. Ex huius tandem floribus [teste Cæsalp.] per destillationem extrahitur aqua, quæ per se quidem nequaquam grata est, at aliis odoratis ammixta, valde gratum & perseuerantem odorem spirat.

Meliloto Veterum substituitur. Vires.

MELILOTO VVLGARI NOSTRATI affinis, folio minore & angustiore.

Caules.

Angulosos & prolixos *caules* profert, minores quàm vulgaris Meliloti, diuisione pari: *folia* itidem tergemina, odorata, sed non parum tum longiora tum angustiora, quàm nostratis vulgaris, per ambitum crenata: *flores* lutei consimilites spicati, sed singuli minores: pericarpia circularibus lineis rugosa, singula vnicum

Folia. Flores. Pericarpia.

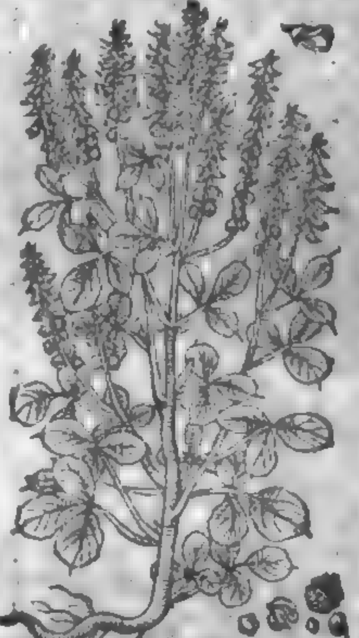

semen continent. Adeò coactæ breuitatis reperitur interdum, vt palmum non superet, *radice* prolixa, & simplici, cuius picturam exhibemus.

Radix.

Vbi collegerit, aut vnde attulerit Gesner Cherlerus p.m. non occurrit.

MELILOTVS MAGNO SEMINE rotundo, rugoso.

Duorum cubitorū altitudinem assequitur, *radice* simplici, rectâ, lignosâ, albâ, gracili: *caulis* angulosus, purpurascens, rigidus, læuis, recto tubulo peruius, plurimis ramis brachiatus: *folia* trigemina, pediculis rubescentibus appenduntur, supremo margine rotundata, leuiterque crenata, nonnunquam & integra: *flosculi* melini, vulgaris Meliloti, veluti in spicam digesti, suaueolentes: pericarpia Pisi magnitudine, rugosa, *semen* modò vnum, modò duo continent.

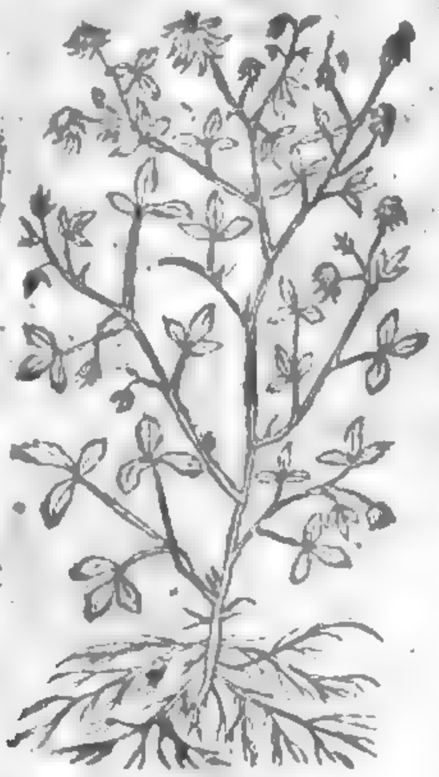
Camer. inter icones Melilotum hanc depingit, vocatque Italicam. Cui inscriptioni in horto addit, vocari & Melilotum veram, in Marsis autem incolis hodie *Malatro*, in Romano agro *Coronellam*, ad imitationem Antiquorum, qui Romæ Sertulam campanam nominabant. An Anguill. Illyricorum *Ditelina*? C. Bauh. Trifolium 54. siue Italicum, folliculis rotundis, quod Northus. à D. Io. Ostvvaldo Loti vesicariæ nomine habet.

Melilot. Italica. Melilotus vera. Malatro. Coronella. Ditelina. Trifol. Italicum. Lotus vesicaria.

Sata in horto E C. floret Iulio, semina profert matura Augusto & Septembri, quo mense apparuerunt plantæ nouellæ ex semine deciduo. Semen huius misit Tossanus Carolus pro Meliloto Hispanica.

Locus. Tempus.

TRIFOLIVM ITALICVM, SIVE Melilotus Italica corniculis incuruis.

Descriptio

PRæcelsum est Trifoliũ, trium, quatuórue cubitorum, & altius interdum, alis multis brachiatum, iisque crassis satis & firmis: *folia* terna ex breuibus pediculis, Meliloti germanicæ haud multùm dissimilia, oblóga, serrata, glabra: è quorum sinu pediculi exeunt palmares, in cacumine comantibus onusti floribus Meliloti Syriacæ, luteis odore fragrãti & pertinaci: quos *siliquæ* sequuntur falcatæ, vnciales, compressæ, striatæ, gemino versu alato pendulæ.

Folia

Flores

Siliquæ

Semen

Fuchsiana nostra figura non placet, qualem habet Tragus & Dodon. qui etiam in postrema hist. eam retinet. Ne ergo lectores existiment, nos velle eos priuare figura Meliloti Syriacæ, & nostra figura displiceat, alterâ icone proponimus ramum ex Lobelio, qui in tabella simpliciter, cum magis recuruis siliquis est: Siliquam etiam ex nostra Syriaca separatim, & ramum cum flore eius, quæ prouenit Basileæ: in Syriaca, quod monuit Lobelius, siliqua videtur magis curua, falcataue. In Italica porrò, quod ait idem Lobelius, esse minùs falcatas propter degenerationem, asserere adhuc nequimus.

Melilotus nota. Trifol. Italicum. Corona regia Corn. not.

Corn. digit notam officinis Melilotum herbam & Germanis dici welsch klee [Italicum Trifoliũ] quibusdam etiam Coronam regiam. Verùm nescimus in quibus officinis fuerit Italicum Trifolium in vsu eius tempore.

Melilot. Italica.

Fuchs. vocat Meliloti tertium genus, & Italicam Melilotum, maioris, vt loquitur, discriminis causâ, quam optimam & legitimam arbitratur, scribens ex Italia in Germaniam delatam, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata.

Trag. not.

Quamuis autem Tragus iconem eandem habeat cum Fuchsio, nomine Meliloti maioris, cuius alia passim species extet, non tamen videtur de eadem planta scribere: siquidem Meliloti huius aliam speciem, ne dicam passim, sed hactenus nullibi, extare animaduerti. Quam ob causam puto illum intelligere Medicæ speciem per suam descriptionem, de qua alio loco.

Trifol. odoratum. Lotus silu.

Gesner appellat Trifolium odoratum in Italia sic dictum, & indicat Lotum siluestrem, & non Melilotum. Dodonæo Gall. olim vera Melilotus, quæ vsurparetur Romæ, & in Italia, ideoque Melilotus Italica vocata sit, Germ. Italianischer aut Römische Melilot, Gall. *vray Melilot*. Alibi tamen aduersus Fuchsium dicit cum vera Meliloto non per omnia communicare. Fuchsius, inquit is, Melilotum Italicam [welschen steinklee] nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire existimat: cum qua tamen non per omnia conuenit. Siliquæ sunt recuruæ, in quibus semina parua, ac forma Genistæ: radicibus firmioribus, longis, tenuibus & fibrosis: ô varium & mutabile caput!

Melilot. vera Fuchs. not.

Locus

Melilotus Syriaca, omnium, quas nouerunt Pena & Lob. huius familiæ, optima & elegantissima, quæ è Syriaca Alepo ferri cœpta. Patauii sata, quasi soli satiui oblita, nonnihil corniculis minùs sulcatis, lunatis, & ignauiore odore degenerat. Hanc Obs. describunt *melilotum Italicam & Patauinam*. *Trifolium corniculatum alterum Dod.* Ic. Pl. Tom. 2. pag. 43. *melilotum Italicam & Patauinam*. Et præcedenti pag. 42. *melilotum Syriacam odoram, melilotum, sertulam campanam, & coronam regiam*. Miramur nos Lobelium non meminisse Meliloti Italicæ, cuius mentionem facit Matth. & alii plures, quæ non primùm anno 1562. ferri cœpit ex Syria, & degenerauit in Italia, vt Lob. ait, sed longè antè extabat in Gargano monte, teste Matth. cuius recordatur Fuchsius, anno 1540. Licèt porrò Lob. lib. Ic. Pl. duas proponit icones, non propterea facimus duas diuersas plantas, quandoquidem ipsemet dicit Italicam & Patauinam ex Syriaca degenerare.

Melilot. Patauina

Melilot. Syriaca odora Lob. reprehe.

Lob. error.

Hist. Lugd. *melilotus*, siue *Sertula campana* nuncupatur.

Sertula campana Thal. not. Trifolium odoratum

Thal. Harc. *Trifolium corniculatum alterum Dod. meliloti maioris tertia species Tragi*. Figura quidem Tragi, non descriptio autem, Meliloto Italicæ correspondere videtur, quod Thalius non animaduertit.

C. Bauh. not.

Casp. Bauh. phyt. *Trifolium* 44. siue odoratum corniculis reflexis. *melilotus* siue *Sertula campana Matth.* ic. p. 440. *melilotus Syriaca odora* Lob. part. 2. p. 42. Item *Trifolium* 52. siue corniculatum 2. *melilotus maior Tragi. melilotus Italica & Patauina*. Non seiungendum erat C. Bauhino Trifolium 52. sed dicendum potiùs 45. vel 44. Nam & Matthiolus de Italica differens, non separat à Meliloto Tragi, quod iconem attinet.

Melilotus legitima not. Matth.

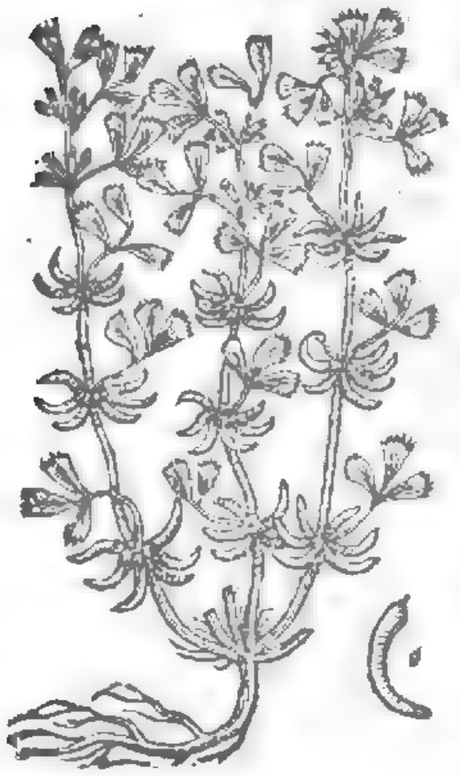
Is autem in Diosc. vocat *melilotum legitimam*, μελίλωτον, *Sertulam campanam*, Arabum *Alchilelmelich*, Hisp. *Coronam de Rei*, vbi figura deest, quam ponit in com. cum mag. fig. & Hist. Germ. welsch steinklee: Boh. Romanice cognominat. In Epit. verò cum Cam. glossis sigerkraut appellat, quod nomen non placet, cùm alterius plantæ sit.

Locus

Vidi Monspelii & Basileæ in horto D. D. Iacobi Zvvingeri. Portionem nomine Meliloti veræ ex Syria Val. Dourez, pulchrâ & integrâ me donauit Frater. Probatissima [quod Matthiolo nemo negarit] legitimaque Melilotus non modò in Campaniæ pluribus locis, sed etiam Gargano Apuleiæ monte prouenit. Cuius semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetiâ afferri cœpit. Testantur hoc Adu. quæ dicunt: E Syria-

Syriaco Alepo ferri cœpta fuit, & coli superioribus, nec antea, annis 1562. & tertio, cuius etiam culei referti Venetiis, in Martinelli ad Angelum officina, prostant: exilior, odore Meliloti Germanicæ, vel Gallicæ, sed multò fragrantiore, ac in decennium perdurãte. Sata Patauii, degenerat.

SECVRIDACÆ GENVS TRIPHYLLON. CAP. LIII.

Caulis. Folia.

PEdales habet, graciles, sed robustos *caules*, *foliis* donatos ternis simul iunctis, per extrema latioribus, crenatis, quibus, veluti ad caulium articulos, mediocribus interuallis distantes, *siliquæ* falcatæ verticillatim apponuntur, Meliloti Italicæ siliquis pares, denæ, aut duodenæ, caulem coronantes, semunciâ longiores, graciles, striatæ. Dalechampio dicebatur Securidacæ genus.

Siliqua.

Hedysarum minimum. Flos.

Describit hoc & depingit Hist. Lugd. titulo Hedysari minimi, cuius radix tenuis, breuis, candida, flos luteus, circa caulem copiosus: semen ruffum, bipenni simile.

An Fœnugræcũ silu.

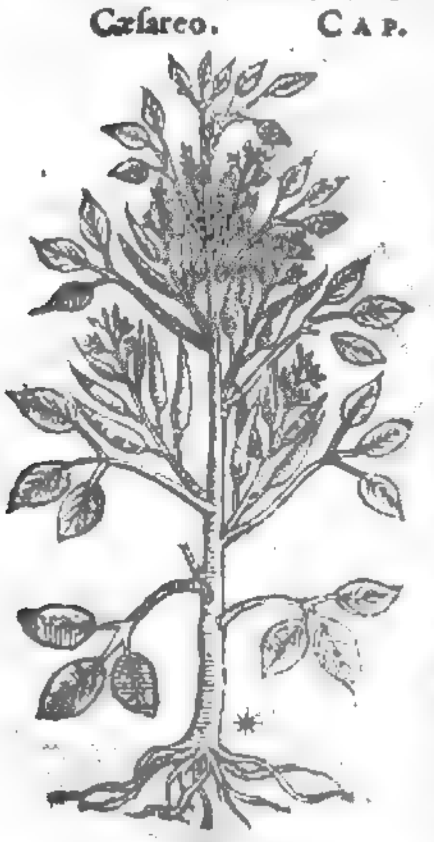
An Dodon. Hist. frum. & Lat. in fol. Fœnumgræcum silu. alterum, recentiori ætati Fœnugræco legitimo similius, flores perpusilli, siliquæ teretes, tenues, paruulæ, oblongæ, tres, quatuorve simul, in quibus semen exiguum.

An Lob. Obs. p. 501. Et Ic. Pl. Tom. 2. p. 45. Fœnumgræcum silu. Herbariorum?

Locus

In agro Monspeliensi & nemore Gramuntio, crescit, Hist. Lugd. In Hispania plærisque incultis locis spontè exire Dod. accepit. Hortis hic in Belgio [ait Lob.] duntaxat quibusdam reperitur, ex Hispania delato semine.

LOTVS SYLV. EX CODICE Cæsareo. CAP. LIIII.

Caulis

DEpingitur *caule* recto, *foliis* Trifolii, & è sinu horum, pediculis *flores*, deinde *siliquas*, proferentibus, quæ tenues sunt, & quàm Fœnugræci minores, vt imago ostendit.

Lotus silu.

Huiuscemodi autem siluestris Lotus hactenus incognita latet, & non nisi in vetusto Bibliothecæ Cæsareæ codice reperitur, annotante Dodonæo.

Trifolium.

Hist. Lugd. *Lotus silu.* ex codice Cæsareo, sicut & C. Bauhino, cui *Trifolium* 48. quoque dicitur.

TRIFOLIVM PRATENSE, ET LOTVS pratensis Veteribus, & in genere.

LIcet de vulgatissima Loto, Trifolio pratensi, Veteres particulatim nihil prodiderint, nec Dioscorides de hoc caput proprium conscripserit, nihilo tamen minus hanc non penitus sicco pede transiit, sed de hac l. 4. c. 107. egisse videtur, cùm ait, siluestris Lotus quam Trifolium minus appellant plurimùm in Libya gignitur, caule bicubitali & sæpe maiore: alis mulus: foliis Trifolii pratensis, &c.

Trifolium commune

Oxytriphyllon (inquit Scrib. Larg.) foliis, & specie, & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & frutex eius duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

Trifolium pratense Cornar. differentia

Nostri (inquit Corn.] Herbarii Trifolium Klee vocant, & tria eius genera agnoscunt, quæ florum colore discriminant, purpureumque, ac album, & luteum appellant, quæ pratensia sunt.

Alter sanè de Trifolio pratensi Tragus scribit, dicens: Hoc inter omnia Trifoliorum genera, quæ sanè multa sunt, non solùm formâ, sed & vsu notissimum vulgò habetur. Eius duo existunt genera, colore duntaxat florum, & magnitudine differentia: hoc enim album, illud purpureum fert florem, hoc maius, illud exiguum censetur.

Tragi differentia

Sed Trago contrariatur Fuchsius, dicendo, Tria apud nos passim in pratis prouenientia Trifolii inueniuntur fastigia: quorum primum: à floribus purpureis, Trifolium pratense purpureum. Germ. Braün wysenklee, Gall. *Treffle purpuree*. Alterum itidem à floribus suis candidis, Trifolium pratense candidum, Germ. weyß wysenklee, Gall. *Treffle blanc*, Et tertium luteum, Germ. Geel wysenklee, Gal. *Treffle ianne* appellauimus. Quod ad folia ipsa attinet, non admodum differunt: quoduis enim horum generum tribus constat foliis, quæ in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisque pallescentia, candicantiave, in tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnugræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putant.

Fuchsii differentia

Folia.

Lagopus

Matth. differentia

Cæterùm [ait Matth.] Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diuersitate differentium. Primum foliis exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequioso, flexilique: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in cauliculorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herboso solo. Secundum cauliculis assurgit lentis, obsequiosisque, foliis in vnoquoque pediculo ternis, variâ tamen facie perinde ac bituminosum: namque quædam, quæ ad radicem sunt, Acetosi Trifolii modo, quod Oxys vocatur, trina ex vnico pediculo emergunt, ac cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt, & in cacumine acuminata, vt in Asphaltite: flores in capitulis sunt illi purpurei in flocci modum. Prouenit spontè in pratis, & viridariis, & herbosis locis. Tertium, vt primum, circinatis, sed breuioribus foliis. Distant & florum colore, quòd in vno flores albicent, in alte-

ro rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense Trifolium tempestates prænuntiat. nam[vt Plin. est autor] inhorrescit, & folia contra tempestatem surrigit.

Aduers. Aduersaria Trifolii pratensis triplicem varietatem perhibent, ast diuersos colores non ostendunt.

Cæsalp. porrò Trifolium pratense vocat, quod in fœnalibus campis, & inter segetes ad pabulum iumentorum secatur, infirmis caulibus, aut stratis in terram, aut procumbentibus: cuius multæ differentiæ, magnitudinis, & paruitatis, tum foliorum, tum caulium, tum fructûs.

Turn. differentia Turn. duplex genus tantùm agnouit, dicens: Est Trifolium quoddam vulgare in pratis nascens, flore vel albo vel purpureo.

Eucharii error Indistinctè Euchar. de Trifolio Klee, Triphyllo fleischblům, Triblat/ heymischenklee / & wildenklee scribit, non demonstrans quodnam intelligat, vires etiam confundit, ac pro Trifolio posita icon, Oxios, siue Trifolii acidi.

Trifolii in pratis nascentis, inquit Amatus, tria genera passim videntur, alterum foliis rotundis, & magnis: alterum verò acutis: tertium foliis quoque rotundis, sed minoribus, quæ omnia floribus lacteis, quandoque rubris, nonnunquam verò purpura ornantur. Harch. itidem Trifolium pratense à colore triplici triplex numerat, candidum, purpureum, & luteum.

Nomina linguarum Græci τρίφυλλον ἐν τ. ἐς χορτοκοπείοις γεννώμενον, & non rarò λωτὸν τὸν ἐν χορτοκοπείοις nominant: Latinis *Trifolium pratense* dicitur: Ger. Dreyblat klee/ wisenklee / & fleischblůmet, Belg. Claûcyrn. Angl. herbe trefolie. Gall. *Treffle, Trsolet*, & vetere eiusdem Gentis lingua, *Visumarum*, vt tradit Marcell. Scriptor antiquus. Ital. *Trifolio.* Hisp. *Treuol.* Hung. Lo here.

Locus & tempus Nascitur in pratis, vnde etiam nomen nactum, ac palustribus locis, præsertim iis, qui subinde, fluuiali aqua rigantur. Floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æstatis maxima sæpenumerò parte.

Vires & vsus Haud dubiè mediocriter concoquendi & exsiccandi vim possidet, vt non temerè quidam ex Recentioribus Herbariis tradant Trifolia pratensia albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus imposita, eas concoquunt, & ad maturitatem perducunt, Fuchsius. Trifolio pratensi nihil vtilius pecori veterinariæve saginandæ. Id etiam inter palati irritamenta recensent Lobel. & Pena. Refrigerat, exsiccat cum partium tenuitate: inflammationes cataplasmate, ventris torsiones, cœliacosq; dolores iniectione mulcet, ac exsiccandi & mediocri concoquendi vi menstruis albis mederi proditur, Lobelius. Ast considerandum an vires à Fuchsio & Lobelio attributæ Trifoliis vulgaribus conueniant, saltem non conueniunt purpurascenti, siue rubenti maculato: folia enim gustu acria, vt paulò pòst dicemus. Semen & flores ex aqua mulsa, aut vino decocti & ebibiti, vel clystere iniecti, intestinorum rosiones ac dolores sedant, & viscidos, lentósque adhærentes intestinis humores educunt. Ex aquâ verò decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abscessus. Ex ipsa verò herba, cataplasma vtiliter inflammationibus imponitur. Volunt nonnulli Trifolium flore purpureum comestum aut ebibitum, menses prohibere. Album verò prouocare. Pascuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtilissimè vituli, & agnelli. Flores apibus grati sunt, de his enim vt de Thymo mellificant, Matthiolus. Sunt qui Trifolii pratensis succum, miris laudibus efferant ad oculorum nubeculas, albis quidem maculis in foliis notati, ad albas, nigris autem ad nigras, Hort. Lus. Succus in vniuersum ad cicatrices & vulnera commendatur. Easdem penè obtinet facultates, quas Fœnumgræcum, sed non perinde vsitatum.

Album muliebre profluuium · *Pecori saginando vtile* · *Temperat.* · *Semen & flores Intestina* · *Abscessus emoll.* · *Oculorum nubecula.* · *Succus. Vulnera*

TRIFOLIA MACVLATA ET ACRIA.

CAP. LV.

QVandoquidem adhuc minùs nobis constat, quomodo Trifolium maculatum, & acre, à vulgari & sequentibus sit distinguendum, ideò caput particulare hoc eis tribuimus, donec discrimen meliùs innotescat. Ex maculatis igitur, quæ ad certam classem referre ambigimus, primùm sese offert Hæmorrhoidum, de quo Gesn. horti, quod circa Lugdunum videtur, species alia Trifolii pratensis, maculis nigris. Post hoc est & *altera species maior*, in collibus & aruis Tiguri frequens, acri gustu, vt abscessu tertio calida videri possit. Sed quod sit Gesneri Trifolium acre, mihi non adeò compertum est. Frater etiam quod intelligat, me latet. Refert ad Clusianum post dicendum. Trifolium, vt diuinantur Aduersaria, pratense purpureum & album prata alunt, sæpiùs guttatis & falcatis superficie foliorum maculis. Meminit & Cæsalp. Trifolii maculati, albo flore, à dicendis alieni, de quo forsitan agimus titulo, de Trifolio albo, glabro, minore, fœmina.

Trifol. Hæmorrhoidũ · *Trifolium acre* · *Trifol. guttatis maculis* · *Trifolium maculatum*

Vsus Trifolium guttatis maculis (inquit Lob. Obs.) Euphrasiæ ritu ocularibus decoctis & collyriis nostra ætas feliciter commiscet.

TRIFOLIVM PVRPVREVM VVLGARE.

CAP. LVI.

Descriptio ECcui ignotum prato vulgare istud Trifolium, cui ex *radice* crassiuscula, adultiori ferè, digitali, fibrata, viticulæ tenues, striatæ, partim humi repunt, partim surriguntur, subhirsutæ: sed de trium *foliorum*, nunc rotundorum, aliàs oblongorum, interdum spiculatis lineis albis notatorum, nonnunquam obliquis candicantibus striis virgatorum, numero, positúque notius: *Flores* autem glomerati modò rubent, modò albent, odore non insuaui, gustanti siccitatem offerentes: anno 1607. mense Iunio obseruaui Trifolium vulgare purpurascens in area passim arcis Montbelgard. in horto & extra vrbem habere maculata folia: maculas autem esse albicantes, semicirculares, ad cordis

Radix · *Folia* · *Flores*

cordis formam nonnihil accedentes, & folia aliquamdiu masticata acria esse.

Brunsfels. er. mr.

Brunsfels. Herb. germ. Trifolium primum, Gemein klee / Dryblat & Fleischblum à colore rubente instar carnis ad fumum exsiccatæ. Et Tom.3. Trifolium maius vbi perperam pro Trifolio purpureo vulgari, apposita icon Melampyri.

Trifol. pratense.

Trifolium pratense Fuchsio & Trago. *Trifolium* simpliciter *pratense* Lobelio & Tab. quibus addit Thalius *vulgare*; & *alterum flore rubro*. *Flore purpurascente* Lonic. dicitur. *Capitulis florum purpureis* Gesnero. *Purpureum*, Lobel. & Penæ Adv. Cæsalp. Camer. Hort. Lus. C.Bauh. cui & *Trifolium*,1.in phyt.nominatur.

Trifol. vulgare. Trifol. purpureum.

Locus & Tempus. Vires.

Passim in pratis prouenit.

Vide paulò antè vires, titulo: Trifolium pratense, & Lotus pratensis, Veteribus, & in genere.

TRIFOLIVM PVRPVREVM maius, folio & spicâ longiore & breuiore.

Descr. Caules. Folia.

AD cubitũ & sesquicubitum excrescit, *caulibus* crassiusculis, valentulis, variè diuaricatis: in *foliis* subinde ludit, interdum semunciam vix excedunt, subrotunda, frequentius oblõga, acuminata, trium vnciarum semunciali latitudine, concinnè per ambitũ crenata, admodum venosa, crispa, trigemina, pediculo nixa in vaginam valdè laxã pinnatam, trium vnciarum, aut longiorem, caulem complectentem, desinente; *flores* rubentes in spicam palmarem & maiorem, satis crassam dispositi, ex calycibus in pinnas longas, tomentosas, dissectis.

Flores.

Tragi error.

Tragus vocando Cytisum insigniter labitur. An Hort. Lus. Trifolium montanũ purpureum? Clusius in Pannon. describit & Iconem exhibet cum spica breui. In post. verò hist. cum spica longa. Describit & depingit Lonicerus ex Trago, quem citat, & Cytisum silv. Columellæ facit, à Dioscor. diuersum: quamuis ipse non norit. Lobel. Obs. Lagopus altera, an Cytisus Tragi, & Trifolium magnum Cordi. Dodon. Lagopus maior alter. C.Bauh.phyt. *Trifolium* 32. *siue spicatum folio pinnato*.

Cytisi ... Lagopus Lob.

Obseruatum à nobis florens Iunio propè *Chambe* Geneuæ, & Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri. Inuenitur, autore Clusio, non modò in Hamburgensi Pannoniæ monte, & illi vicino Prellenberg, sed aliis etiam Pannoniæ, & Austriæ, Stiriæque montibus, alpestribusque pratis & siluis. Floret mense Maio & Iunio.

Locus & Tempus.

TRIFOLIVM MAIVS CLVSII secundum, non album, sed rubrum.

Descriptio.

TRifolio maiori albo non valdè dissimile est alterum genus, vel amplitudine, vel forma: *folia* tamen paullò angustiora, & crassior *flosculorum*, qui confestim nascuntur, spica, eaque summo caulis fastigio inhærens, sine vllo petioli vestigio, & quasi inter folia latens, cui plerumque adnascitur alia breuior, rarissimè tertia: flosculi verò differunt colore, qui non albus est, sed ruber, & odore, cuius sunt expertes: *radix*, prioris radici ferè par.

Clus. in Pann. & in sol. *Trifolium maius* 2. siue *maius purpureo flore*. C. Bauh. *Trifolium* 8. seu *montanum purpureum maius*. *Trifolii altera species & maior in collibus*, Gesn. hort. Et, *maius secundum Clusii*, sine icone: variat, folio acuto non crenato, & obtuso crenato.

Locus.

In Hamburgensi monte & aliis Pannoniæ & Austriæ montibus, Alpestribusque pratis, præsertim siccioribus Viennę vicinis, tum pariter in Morauiæ & Bohemiæ siluis copiosè inuenitur.

TRIFOLIVM MAIVS TERTIVM purpureum Clusio.

MAiore multò excrescit altitudine, quæ plerunque cubitalis est: *caules* etiam habes crassiores, nodosos: *folia* ex singulis geniculis alternatim prodeuntia, longa, striataque, dorso magis eminente & elato, laxâ quadam veluti vaginâ in binas appendices desinente, caulem amplectentia, deinde terna numero ex eodem petiolo nascentia, superioribus duplò longiora, illis tamen non minus dura, & per oras denticulata, gustu nonnihil adstringente: huic spica oblongior, & maior, elegãtissima rubrorum flosculorum è caliculis hispidis emergentium serie composita: *radicem* habet superiorum radici similem, viuacem & singulis annis plures caules proferentem.

Clus. Pannon. *Trifolium maius* 3. seu *maximum flore purpureo*. Tragus Grossen geyßklee / & *Cytisum* appellauit. Lobelius *alterum Lagopum* nuncupasse videtur. Hæc is, qui in rariorum Hist. post. non amplius Tragi Cytisum facit, nec mutati consilii rationem assignat.

TRIFOLIVM MONTANVM minus Thalio, purpureum.

Descriptio.

BReuioribus constat *cauliculis*, & *foliis* acutè mucronatis, & *capitulis* etiam, estque flore quandoque purpureo, quandoque candido.

Trifolium montanum minus

Thal. *Trifolium aliud montanum*, etiam satis vulgare, foliis oblongioribus, acutè mucronatis, minus. C. Bauh. phyt. *Trifolium nonum, seu purpureum minus*: variat flore albo, & rubro.

TRIFOLIVM ALPINVM RHETICVM Astragaloides.

Descriptio

NOn ita obuium alibi, quàm summis montium iugis hoc Trifolium, cui *radix* crassa, longa, in plura capita aliquando diuisa, terram versus comosa, substantiâ albâ, dulci: ex qua *pediculi* germinant lõgiusculi, imâ parte vaginam imitati, *folia* tria, oblonga, vncialia, aut sextantalia, angusta, acuminata, glabra, obliquis venulis intertexta: inter hæc surgunt *coliculi* nudi, enodes, vix foliorum cacumen attingentes, quorum fastigio insident glomerati *flores*, magni, rari, purpurei, *semen* Craccæ minoris, compressum in *filiquis* semuncialibus, foliaceâ vaginâ textis.

Flos. Semen

Trifol. alpinum

C.Bauh.phyt.*Trifolium* 42. siue *alpinum minimum flore luteo*. Io.Ponæ in Baldo, *Trifolium angustifolium alpinum, radice sapore subamaro.* Planta admodum rara & perennis, florum colore purpureo, admodum venusto.

Locus & tempus

In Rhetia in monte propè Burmium inueni, florens mense Iunio.

TRIFOLIVM STELLATVM PVRPVreum Monspess.

Descriptio

BIpalmares, non planè surrectos, quosdam etiam in terram prociduos fũdit ex gracili lignosâ *radice caules*, totos densâ lanugine obsitos. *folia* terna lõgis nixa pediculis, cordata, tantillùm per oras superiores crenata, penitùs hirsuta: *florum* glomeres diuulsi, coloris purpurei, perquàm villosis constant calycibus, quorum pinnę diductæ radiatam stellam repræsentant. Multa habet communia cum Trifolio ex albo incarnato, cui folia non cordata.

Caulis. Radix. Folia. Flos

Trifolium stellatum

C.Bauh.phyt.*Trifolium* 35. siue *stellatum, quod multùm similitudinis habet cum Lagopo maximo Lobelii, at diuersum est.*

Locus & tempus

Prouenit Monspelii circa patibulum, vbi florens legimus mense Aprili. Montbelgardi in horto I.C. ex semine deciduo pullulascit.

TRIFOLIVM ANGVSTIFOLIVM spicatum.

Descriptio

COmmune quid habet cum Cytiso Tragi: *radix* vnica, tenuis, longiuscula, lignosa: *caules* ex ea plures, satis firmi, palmares, aut pedales, simplices, in quibus *folia* terna, graminea, hirsuta, pediculo nixa vnciali, caulem longâ, striatâ vaginâ obuoluente: *spica* duarum circiter vnciarum longitudine, aut maior, ex *floribus* purpureis congesta, in calycibus lanuginosis, pinnas quinque protendentibus.

Gramen siue Alopecuros minus. Trifol spicatum angustifolium Lagopus. Alopecuros.

C.Bauh.phyt.*Gramen* 121. siue *Alopecuros minus.* Item *Trifolium* 39. siue *spicatum angustifolium.* Lob.& Penæ *Lagopus altera angustifolia.* Hist. Lugd.p.432. *Alopecuros graminea Dalech.* Et p. 442. *Lagopus altera angustifolia.*

Locus & Tempus.

Abundans inueni inter Monspelium & Lugdunum, florens mense Iunio.

TRIFOLIVM ALBO-INCARNATVM spicatum, siue Lagopus maximus:

Descriptio

SAtis prolixâ *radice* donatum est, gracili, fibrata, *caules* plures dodrantales, & cubitales, hirsuti, simplices: *folia* ex piloso pediculo, vaginâ suâ breui, hirsutâ, caulem complexo, terna, subrotunda, latiora, quàm longiora, crenata, non cordata, *spica* duarum aut trium vnciarum *floribus* constat albis, dilutè

dilutâ purpurâ remistæ, ex calycibus admodum villosis, in pinnas quinque desinentibus. *Semen* maiusculum, subrotundum, lucidum, pallidum, accedens ad Meliloti vulgaris: saporis Pisorum.

Lagopus Trifolium.

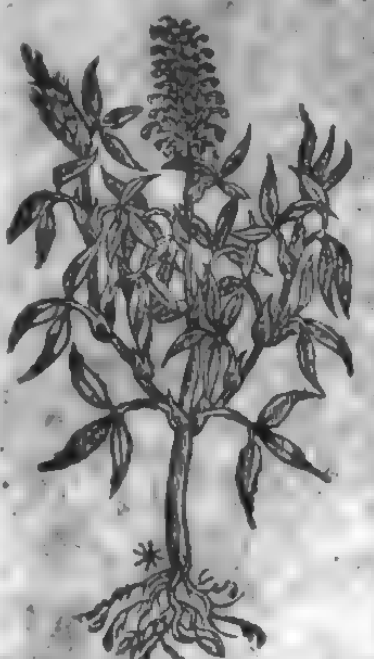
Lob. & Penæ Adu. Obs. & Ic. Plant. *Lagopus maximus folio & facie Trifolii pratensis.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 36. siue *spicatum flore subrotundo.* Dod. in fol. *Lagopus maior folio Trifolii.* Hist. Lugd. *Lagopus maxima.*

Locus & tempus

Genevæ obseruatur in prat is prope fluuium *Arue* florens Maio: vt & alibi: Annua est planta, ex semine deciduo, siquidem maturo Iulio & Augusto, se conseruat.

TRIFOLIVM ANGVSTIFOLIVM HISPAnicum, siue Lagopus angustifolius flore dilutè rubente.

Descriptio

Lagopi maioris genus, semine ex Hispaniis accepto natum, cuius iconem ad Clusiū mittebat Iacobus Plateau: Id vnicum fert *caulem* gracilem, & satis firmum, nodis quibusdam distinctum, & in aliquot ramos diuisum, nascentibus ad singulos nodos, pediculis, satis laxâ sede caulem & ramulos amplectentibus, quorum extremis terna insident *folia*, vt in Trifolio albo incarnato, non orbiculata tamen, sed longiuscula, & angusta, carinata, siue dorso elatiore, canescentia instar foliorum vulgaris Lagopi: summi rami desinunt in longas caliculorum spicas, è quibus emergunt *flosculi* vulgaris floribus similes, & ferè concolores, hoc est, dilutè rubentes.

Caulis. Folia. Flosculi.

Locus

Lagopum angustifolium Hispanicum Clus. obseruate meminit Salmanticensi agro, dum in eâ vrbe viueat, ad vinetorum aggeres.

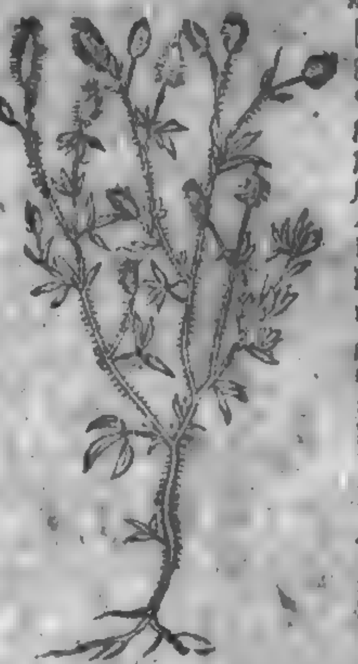
LAGOPVS TRIFOLIVS QVORVMDAM. CAP. LVII.

Descriptio

NOmen ex argumento *spicæ* indeptus est, quæ molli villo, cineraceo, purpurascentéve, leporinos pedes imitatur, *flosculis* albidis & minutis, Scorpioidis, tantillùm prominulis, quos *semen* excipit exile, fuluum: coliculi palmum, aut sesquipalmum alti: vel etiam spithamæi, ramosi, toti canâ lanugine pubent, in quibus hirsuta Trifolii *folia*, vnciam circiter longa, culmum lata, sapore subadstringente, strenuè siccante: *radicula* subest exilis, lignosa, tortuosa, candida, fibrata.

Trifolium felinum. Lagopyrum

Nostri [infit Corn.] ad Græcæ vocis imitationem hasenpfötlin vocant. Aliqui Katzenklee [felium Trifolium:] Nam huius genus quoddam esse videtur. Apud Hipp. Galenus Lagopyron exponit, quæ appellatio, Triticum leporis significare videtur. Trago, & *vltima melilotus, alba*, & *Lotus campestris* dicitur. Lonic. depingit & vocat *pedem leporinum* & *trifolium humile* Lagopus [teste Dodon. gall.] à quibusdam dicitur. *Leporis cuminum, pes leporis & trifolium humile.* Addit idem in Hist. frum. & in fol. vocari à nonnullis λαγώπυρον Hippocratis. At Lagopyros non Trifolio, sed Tritico similis. Lob. & Penæ Adu. *Lagopus genuinus Antiquorum.* Lagopyrus Hippocrati. Item Obs. & Ic. plant. *Lagopus* Pes leporis. Lagopus [inquit Lacuna] Trifoliis annumerata planta, Herbariis *Trinitas* dicitur. Dubitat Matthiolus an Germanorum vulgò Lagopus legitima sit: Sed quæ tanti dubii necessitas? cur affirmare non audet? Apud Amatum pro Lagopo quidem pingitur, verùm alia herba, nempe Trinitatis, ab eo describitur. Brunfels. nihil singularis adscribit, sed vulgata retinet nomina. Hist. Lugd. *Lagopus vulgaris Matthioli.* Item *Lagopus vulgaris Fuchsii.* Sed cur frustra Lugd. contra Philosophum entia multiplicat? Cur duas figuras vnius plantæ ponit? Infinitas hac ratione ne dicam Botanicus, sed quiuis tonsoris discipulus icones appingere posset. Tabern. *Lagopodium* vocat.

Lotus campestris. Lagopus. Trifolium humile. Leporis cuminum. Error quorundam. Lagopyrus Hippocr. Lagopus genuinus Antiquorum. Trinitas. Matth. reprehe. Amatus. Hist. Lugd. Lagopodium

C. Bauh. phyt. *Trifolium* 38. siue *spicatum humile*, seu *Lagopus*.

Nomina linguarum

Λαγώπους Germ. hasenfüß, hasenklee pfötlin, kätzle, & Katzenklee. Belg. hasen Pootkens. Gall. *pied de lieure*, Castil. *pie de liebre*. Portug. *pe de lebre*. Ital. *pie de lepre*. Hisp. *pie de lebre*. Angl. hares foote Boh. Zagecetnohe.

Locus & tempus

Genevæ viget mense Iunio & Iulio cum flore, Basileæ adhuc Octobri in aruis, Monthel. gardi quoque, ac sponte in horto E. C. Augusto.

Vires & vsus

Non parum huic est adstrictionis: siccitatis verò tantùm vt mirum seminis profluuio laborantibus præstet præsidium Lobel. Aluum sistit si cum vino bibatur, aut in febri ex aqua: adalligatur & ad inguinis inflammationem Diosc. Replet caua. Sunt, inquit Matth. è Germanis, qui ea vtuntur ad detergendam sitim in dysenteria.

Dysenteria.

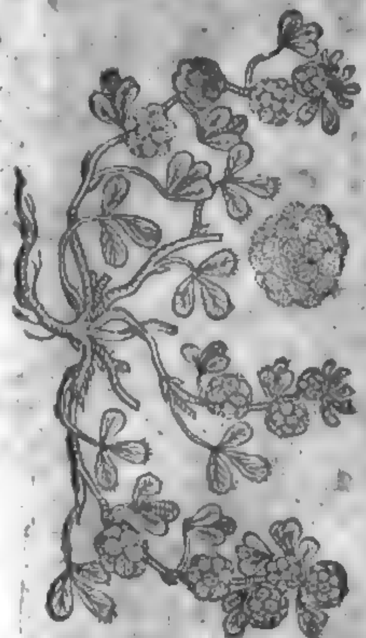
TRIFOLIVM GLOMERVLIS PERsonatæ Gherleri.

Descriptio

IN humum reclinat palmares *caules* quos à repente radice emittit, plures, hirsutos, floribus vestitos ternis iunctis, per extremum latioribus, pilosis: vniuscuiusque coliculi fastigio capitulum hæret vnicum, maiusculum, in Personatæ modum glomeratum, & aristis longis, sed lanugine quadam albicante intertextis, horrens, *flosculis* inter aristas apparentibus paruis, purpureis, basin autem amplectuntur terna *folia*, magna, squammatim incumbentia subeuntiaque, lata, albicantia, per margines purpurascentia, similibusque striis virgata, nescio

TRIFOLIVM GLOMERVLIS TOMENtosis per caulium longitudinem.

Descriptio.

Angulosi & glabri *caules*: *folia* terna iuncta, parua, ex oblõgo rotunda, glabra, crenata, pediculo donata ferè vnciali, cuius exortui adnata gemina pinna maiuscula, ex lato mucronata, caulem cõplexu suo cõprehendit, indidemque *flosculi* minuti, pallliduli, glomerati oriuntur, quos sequuntur glomeruli folliculorum tomentosorum, candicantium, conclusorumque: in quorum singulis *semen* vnum pusillum, ruffescens, nitidum, apophysi veluti donatum, quemadmodum in Fœnograci semine animaduertimus.

Locus & Tempus.

Ex squalidis Gallo-prouinciæ quibusdam locis collegit Gener Cherlerus mense Iulio.

TRIFOLIVM FOLLICVLACEVM, SIVE Vesicarium minus purpureum.

Descriptio.

Hvnc fusos producit ex tenui, simpliceque radice *caules* dodrantales, *foliis* ornatos ternis, paruis, per extremum obtusis, circumcirca crenatis, pediculo longo appensis: è quorum sinu exit pediculus vnciã lõgior, *flores* sustinens in orbem glomeratos, paruos, rubentes, quos mẽbranei excipiunt *vtriculi*, satis laxi, bicorni fastigio dehiscentes. Hæc pulchella planta se per terram spargit, degustata nullum habet manifestum saporẽ.

De hoc Clus. in Hisp. & hist. post. agit, vocans *Trifolium pratense Salmanticum*, Hispanorum *Trebol de prados*, & simpliciter etiam Trebol; quòd ipsi & cætera Trifolii genera sic appellent. Cæterum folia huic tribuit in ambitu quoque serrata. Quæ occasio, quòd figura Clusii minus placeat, quòd talia in eius pictura non exprimantur, nec folliculi, in quibus semen exile, subrufum, contineri scribit, benè appareant. C. Bauh. phyt. *Trifolium 6.* siue pratense *folliculatum*. Lob. Obs. & Ic. Pl. picturam, Clusii descriptioni, vt & nostræ, minùs commodam habet. Clusii, namque sine crenis proponit: vocat autem *Trifolium pratense Salmanticum*. Tab. *Trifolium Hispanicum*.

Ex semine è Belgio misso Geneuæ mihi prouenit: floret mense Aprili, estque semen maturum Iulio. Clusio autem totã Æstate floret.

TRIFOLIVM CAVLE NVDO GLOMErulis glabris: Et aliud paruum cum glomerulis, lignosum.

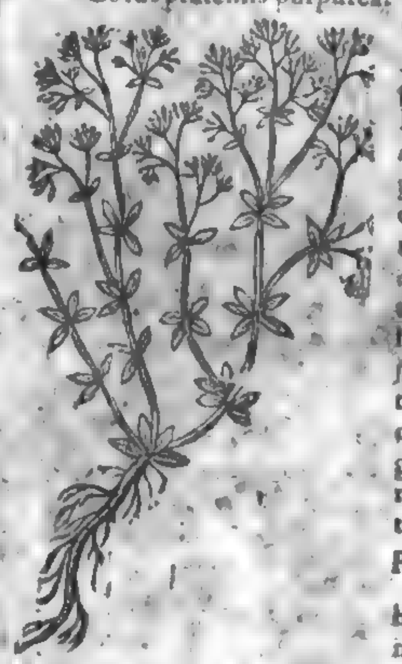
Ex *radice* crassiuscula *caules* exeũt simplices, nudi, glabri, pedales: in glomerem florum purpureorum fastigiati, subiectis foliis, exilibus, viridantibus: sequuntur vtriculi flosculorũ numero respondentes, laxiusculi, squallidi, veluti neruulis intertexti, albidi, è quorũ orificio adhuc flosculorum prominent reliquiæ: *folia* tergemina, glabra, subrotunda, ferè vncialia, pediculo hærent palmari & sesquipalmari, è radice.

Locus & Tempus

In viis quibusdam haud ita frequentem, quà Nemauso ad Gari pontem pergitur, obseruauit atque decerpsit Gener Cherlerus Iunii initio florens adhuc, sed & vel tunc glomeratum.

TRIFOLIVM PARVVM QVODDAM, SIVE Lotus pratensis purpurea. Dalech.

Descriptio

Lotus pratensis purpurea [inquit Hist. Lugd.] *radicem* gignit gracilem, candicantem, parũ capillatã: *cauliculos* multos, ferè pedales, surculosos: *folia* Loti nunc terna, nunc quaterna, exigua: *flores* in ramulorũ vertice copiosos, purpureos.

In pratis & humidis locis nascitur.

TRIFOLIVM PRATENSE ALBVM à Fuchsio depictum, siue mas.

CAP. LIIX.

Descriptio

Folia huic hirsuta, oblonga, venosa, crenata, terna ex longo pediculo appensa, per *caules* cubitales, simplices, plures ex *radice* crassiuscula, inque plura capita interdum diuisa: exorti *flores* glomerati, albi, Trifolii pratensis, purpurei, alio-

qui similes. Geneuæ variisque aliis in locis obseruaui florentem Augusto, Septembri & Octobri.

TRIFOLIIS AFFINE, QVADRIFOLium Phæum Lobelii.

Cap. LIX.

Descriptio.

LObel. Obs. *Quadrifoliũ phæum* & Ic. Pl. Tom. 2. p. 33. *Quadrifolium phæum fuscũ hortorum*. C. Bauh. phyt. *Quadrifolium hortense album*. Tab. Lotus quadrifolia Vierbletteriche ter Steinklee. Ast mirum dici Quadrifolium, quum in figura Lobelii etiam sint quina.

Quadrifoliũ hortense. Lotus quadrifol. Tab. notatur.

TRIFOLIVM MAIVS ALBO FLORE incanum Clusii.

Descriptio

TErnis, aut quaternis interdum assurgit virgis aut *coliculis*, pedalibus, firmis, rectis, teretib. circa quos nascuntur rara *folia*, oblonga, angusta, dura, neruosa, carinata, & dorso elatiore, terna semper ab vno exortu prodeũtia vt in reliquis Trifolii generibus, incana, in ambitu veluti dentata, ab radice frequentiora & maiora: *flores* extremis ramulis, in quos cauliculi separantur, inhærent parui, frequentes, conferti, & spicam quodammodò formantes, albo colore & nõnullo odore præditi: *radix* viuax minimi digiti crassitudinem æquans, fusco & denso cortice tecta, longa, aliquot fibris donata.

Trifol. album.

Clusio cuius descriptionem proposuimus, *Trifolium maius primũ*, seu maius albo flore. C. Bauh. phyt. *Trifolium 10. siue montanum album*.

Locus & tempus

In pratis siccioribus Metropoli Austriæ Viennæ vicinis, tum in Morauia & Bohemia floret Maio & Iunio.

TRIFOLIVM PRATENSE FLORE albo minus, & fœmina, glabrum.

Cap. LX.

Descriptio.

COntractioris est habitû quàm mas, *coliculis* breuioribus, infirmis, per terram sparsis, per quos *folia* terna, parua, rotunda, glabra, retusa: *flores* glomerati, minores, ex lõgioribus appẽsi pediculis, coloris albi. Hoc ni fallor, Montbelgardi quadrifolium, & quinque foliũ reperitur. Ex hoc genere suspicor paruum, maculatis foliis, flore albo, repertum ad fontem admirabilem in Ducatu Wittembergico: Maculatum etiam est Iulio circa Montembelgardum. Passim ac spontè prouenientem variis in locis obseruaui.

Locus & Tempus.

TRIFOLIVM PARVVM, ALBVM MONSPESSVLANVM PILOSVM CVM paucis floribus.

Descriptio.

TRifolio nostrati pratensi albo respondet, sed multò minus est, *foliis* pilosis, *floribus* albis, duobus plærumque aut tribus simul iunctis: pumila est admodum planta.

Locus & tempus.

Monspelii hoc legimus florens mense Aprili.

TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM mas, flore minore, semine multo.

Cap. LXI.

Descriptio.

ADpedalem altitudinem & cubitalem excrescit hoc Trifoliũ, *caulibus* tamen non penitus surrectis, quos à *radice* albâ, minimi digiti crassitudine, fibrosâ, sapore leguminoso Pisorum aut Fabarum; euulsu difficili, promit plurimos, hirsutos: *folia* hirsuta Trifolii purpurei & albi: *flores*, parui, lutei, ex multis flosculis minimis, formâ (si parua licet componere magnis) Genistæ alicuius, aut Coluteæ, congesti, globulum exprimentes, quibus succedunt *semina* multa, Meliloto officinarum quodammodò similia.

Melilotus

Melilotus minor, Sertula campanica, & Kleiner steinklee Brunfels. *melilotus exigua*, Trago: *medica* Dodonæo: *Trifolium aruense*, Tabern. *Trifolium luteum*, Gesnero: *Saxifraga lutea*, Fuchsio. Meminit tantùm Trifolii lutei Matthiolus, nec distinguit nisi colore à cæteris. C. Bauh. in renouato addit iconem.

Matth. ic.

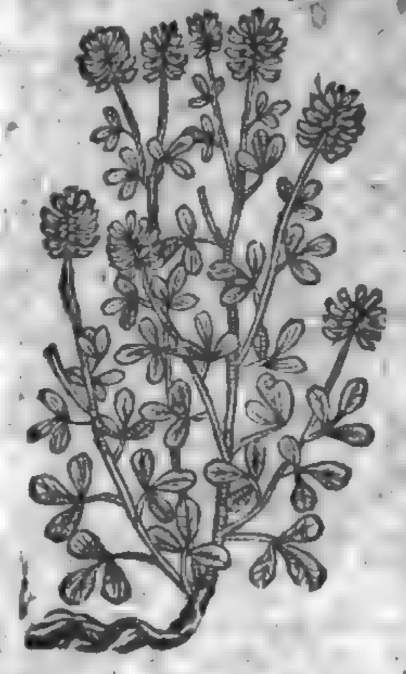
Nomina linguarum

Cæterùm, nomina linguarum vsitata, sunt Gall. *Treffle petit iaune.* Germ. Geelklee / Geelwisenklee & klein steinklee / Belgicè Cleyn steen Clauern & Cleyn geele klauern.

Locus & Tempus

Geneuæ florens vidi Maio, vbi virebat Hyeme: Basileæ Octobri: Lugduni, & Montbelgardi etiam spontaneum.

TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM, fœmina, flore pulchriore, siue Lupulino.

CVm Trifolio pratensi luteo mari multa habet communia, *radicem* exilem, duram, *cauliculos* graciles, hirsutos, *folia* trigemina, neruosa, *florem* luteum, sed magnitudine & singularum flosculorum formâ differentem, duplò enim & triplò maiores huic sunt glomeruli. Lupulorum capitula imitati, minores, contrarioque situ squammarum, quarum vnaquæque cristata supremum constituit flosculorum folium, reliqua tria sinu suo occultans. Huius porrò Trifolii pratensis videntur duæ species: minor passim prouenïens: altera magna & robusta ad cubiti altitudinem surgens, cum pulchris magnis floribus, in qua semina parua lutea animaduerti. Pulcherrimum hoc Trifolium pratense luteum, magnum & robustum, fœminam voco.

An Leporina Lupulus siluaticus. Trifol. pratense luteū.

An fortè Brunfelf. Leporina? Thalius *trifolium luteum alterum lupulinum*, & vulgò *lupulum siluaticum* appellat. Casp. Bauh. phyt. *trifolium* 4. siue *pratense luteum, capitulo Lupuli.* hort. Lul. *trifolium aruense luteum, lupulinum.* Geelb wisenklee / wiser frawen hopffe. An Tragi, Meliloti genus 8. & penult. Lonic. Tragum imitatus huius meminit, ac vocat *Lagopum, pedem leporinum, & trifolium humile.*

Lagopus. Pes lepor. Trifolium humile.

Locus & tempus

Speciem maiorem inueni in margine agrorum montis Roisberg prope Masmunster, florentem Octobri, Minorem alioqui frequentem Montbelgardi, Monspelii & Geneuæ. Frater C. Bauh. collegit Basileæ in pratis.

TRIFOLIVM SAXATILE HIRSVTISSImum, siue argenteum.

Descriptio

SVb hoc nomine apud Fratrem obseruauimus plantulam, cuius *radix* dura, lignosa, cortice vestita ruso, cuius figura reptionis suspicionem inijcit: supernâ illâ parte in maiusculos diuaricatur trunculos, plures cauliculos ex radice multiplici erigentes, sed palmâ breuiores, quos folia Trifoliorum ritu digesta vestiunt argentea, mollicella, albicantia, breuissimis nixa pediculis. Ex quorum sinu glomerulum mollissimorum, pilosorum, flauescentium st patu congestum promit, net, quod ex flosculis fatiscentibus compositum arbitramur.

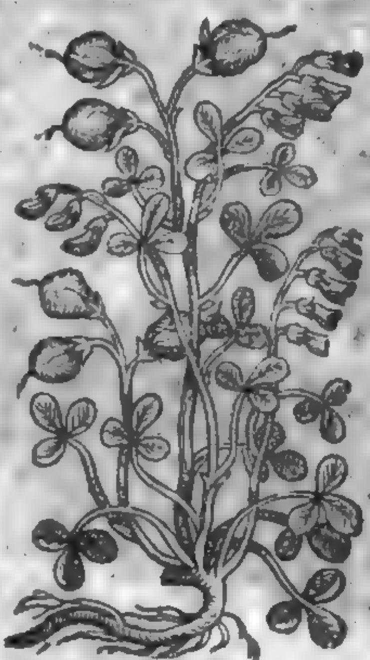
Trifolium saxatile hirsutissimum.

C. Bauh. phyt. Trifolium 41. seu saxatile hirsutissimum, quod in Heluecticis iugis & caulibus summis legit.

TRIFOLIVM PELTATVM CRETICVM. CAP. LXII.

Descriptio Trifol. odoratum Creticum.

QVod apud Fratrem obseruaui cum inscriptione Trifolii odorati Cretici, & apud D. D. Iac. Zvvingerum, cui ascriptum erat

Massatia

Macreia, *Radiculâ* est tenui, longiusculâ, fibris donatâ, quæ *cauliculos* ex se promit duas, tréſve vncias, altos, glabros, *folia* exigua, quæ longiusculis insident pediculis. *Flosculi* quini plùs minùs cauliculo summo incumbunt congesti, pallidè luteoli: quos *siliquæ* excipiūt compressæ, latiusculæ, simile *semen* sed exiguum, ac vix vnum aut alterum complectentes. Hæ, referente Fratre ex testimonio Honorii dum teneræ sunt, recentésque, dulcissimæ, esuique aptæ sunt: at vbi indurüerint, amarissimæ.

C. Bauh. phyt. Trifolium 27. siue peltatum Creticum. Item apud Matth. Trifolium 8. siue Peltatum Creticum.

MEDICA IN GENERE. CAP. LXIII.

EX Trifoliorum, & eorum quidem, quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica est. Hæc natales suos ipso nomine fatetur, locumque vnde venerit, vocabulum indicat. Externa olim Græciæ [inquit Plin.] à Medis est aduecta per bella Persarum, quæ Darius attulit. Hinc Gentile nomen obtinuit. Similis est Trifolio, caule, foliisque geniculata, quicquid in caule assurgit, in folio contrahitur. Hæc paulò aliter Diosc. tradidit. *Medica* recens nascens similis est trifolio in pratis nascenti. Verùm in progressu folia contrahuntur, & caules trifolio similes producit, in quibus accrescit semen, Lentis magnitudine, siliquulæ modo intortum.

Natales

Plinii lectio.

Diosc. lectio.

Medica ab Hispanis vocatur *Eruaye, Alfasa, Alfalse, & Alfalfa*, voce fortè diductâ ab *Alfasafat*,

Alfasa, Alfalse. & Alfalfa. Alfasafat.

quam Auicenna simul cum nomine *Cet & Alsissat* lib.1.exprimit: licèt lib.3.capite de tremore, vbi oleum de Andacocca multùm laudat, videatur eandem per Andacoccam intellexisse. Gallis *Sainctsoin, & Foin de Bourgongne, & grand Treffle*, Picardis *Foignasse*, Germ. Viechhew, oder burgundisch hew, hailfutter. Sub Medicæ nomine, quæ nobis verior videtur, & vt existimamus, per Hermol. Marcellum, Gesnerum, Matth. Amatum, Bacchan. Dodon. Clus. & Cæsalpinum recepta est, & à nobis Medica maior erectior florib. purpureis dicitur, hæc occurrunt æquiuoca. Medica silu. lutea & tuffa. Trifolium cochleatum marinum, aliis Medica marina. Medica scutellata. Medica orbiculata. Medica echinata glabra cum maculis nigricantibus, & sine iis. Medica magna turbinata, Echinata magna, hirsuta, hirsuta echinis rigidioribus, Echinata hirsuta, Echinata minima, Coronata parua Clusii, Lunata, Lunatæ similis siliqua, de qua sub Auricula muris Camerarii. Medicæ nomen quoque, quamuis perperam, & apud imperitos solùm cognitionis herbarum, teste Dodonæo obtinuit Trifolium pratense purpureum. Olim Trifolium candidum, dicebatur Medica tertia Dodonæo, quæ opinio in posterioris reiicitur. Nos de hoc agimus sub titulo, Trifolium pratense album. Trifolium quoque luteum, Trago dicitur Medica Dioscoridis, & apud Dod. Medicæ species. Porrò Medica Tragi non est Saxifraga lutea Fuchsii, vt vult Rob. Const. apud Amatum. Est hæc nobis Melilotus vulgaris. Quæ verò sit Medica Cornario, quam dicit à vulgo Medicorum vocari Bursam pastoris, & à vulgò Germanorum deschenkraut, inquirendum.

Apud Euch. Roesl. Lonicerum & Ryffium ineptè ponitur icon Laburni pro Medica. Cytisum Matthioli à Cortuso missam, non Cytisum, sed Medicæ speciem esse [inquit Hist. Lugd.] autumant periti herbarii: hæc vocatur à nobis Cytisus candidus siliquâ incuruâ. Ad hæc Medicæ speciem esse putant Ferrum equinum dictum Gesnero, quod nos Soleam equi inscripsimus. Medica etiam de Helenio dicitur in ascript. Dioscor. de eo hist. n. g. l. 25. ne Medio quoque Medica traditur in spur. Diosc. de eo hist. n. lib. 20.

Tanta dos eius [inquit Plin.] vt vno satu ampliùs quàm tricenis annis duret. Plinio contrarius esse videtur Palladius; qui semel satam decem solùm annis permanere scribit. Cæterùm Medicam diu durare, vel Plutarchi testimonio comprobatur, similitudinem ex hac in libello contra Epicurum desumentis egregiam. Sicuti, inquit, herbæ Medicæ, semen multis flexibus, & per obliquum terræ innascens, ob asperitatem multo tempore perdurat, ita dolor vncinos & radices disseminans: carnique implicatus adhæret non diem modò, aut noctem, sed annos & aliquot lustra, ægrè aliis doloribus tanquam clauis violentioribus expulsus discedit.

Locus, in quo Medicam proximo Vere saturus es, autore Columellâ & Palladio circa Calendas Octobris proscindendus est, & is tota Hyeme putrescere permittendus. Mense autem Februario, iterandus est, & purgatis lapidibus diligenter occandus. Et tandem circa Martias Calendas, subacto sicut in hortis solo, formandæ sunt areæ pedibus 10. latæ, & 50. longæ, ita vt eis per semitas aqua ministretur, & facilè possint ex vtraque parte runcari. Tunc iniecto antiquo stercore in Aprilem mensem (hoc enim tempore Medica serenda est) reseruentur, paratæ. Singuli cyathi seminis occupant locum latum pedibus quinque, longum pedibus decem. Sed mox ligneis rastellis obruantur iacta semina, quia Sole citiùs comburuntur. Post sationem ferro locum tangi non licet, sed rastris ligneis frequenter herba mundetur, ne teneram Medicam premat. Prima messis eius tardiùs fiat, vt aliquantùm semen excutiat. Cæteræ verò messes quàm volueris citò peragantur. Vbi secueris, sæpiùs riga. Post paucos dies, cùm fruticare cœperit, omnes alias herbas runcato, ita & sexies per annum metes, & annis decem poteris tenere continuis.

De Medica, inquit Varro, in primis obserues, vt ne in terram nimiùm aridam, aut vanam, sed temperatam semen demittas. In iugerum vnum, si estnatur à temperata terra, scribunt opus esse Medicæ sesquimodium: id seritur ita, vt semen iactatur, cùm frumentum seritur. Medica porrò, vt Theoph. tradit, sæpiùs diminuta, densaque melior, lapidiorque euadit. Sed nec huic stercoratio prodest, quin potiùs stercoris & vrinæ causâ perit. vt quidam dixere.

Medicâ nutriri boues lactantes, vt plùs contineant lactis, iubet Sotion in Geoponicis, itemque Varro, Columella & Palladius. Aristoteles contrà hist. animalium inquit: Pabuli genus aliud copiam lactis extinguit, vt Medica herba, & præcipuè ruminantibus: aliud auget, vt Cytisus & Eruum. Qui in Hispania rem obseruarunt [vt notat Camer. horti] vbi quotidianus eius vsus est, referunt nullo cibo tam viridi quàm etiā prius magisque lætari, saginari, & pinguefieri iumenta, pecusque omne: parciùs tamen dari, quoniam inflet, & multum sanguinem creet, quem deducere postea necesse sit, annotante Virgilio Marcello. Medica, inquit etiam Varro, obiicitur modicè, ne parum, aut nimiùm saturentur, vtrumque enim ad corpus alendum inimicum. Fieri itaque potest, vt lactis abundantiæ conducat, modò non ad satietatem vsque præbeatur, id quod etiam Plinius vetat, alioquin nihil mirum Aristotelem vera scribere, & vniuerso in sanguinem, adipem, & carnes, alimento redacto, non superesse, quod in lac conuerti debebat. Agrum stercorat, ac adeò est suauis ac nutriens, vt pecus arcere necesse sit, ne vel disrumpatur, aut sanguinem detrahere oporteat. Animalium vitiis plerisque medetur. Ad maciem mularum, vt Columella prodidit, nulla res tantùm, quantùm Medica prodest. Semen, vt tradit Diosc. siccatum iucundi saporis gratiâ condimento sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herbâ totâ pro gramine vtuntur ii, qui pecora alunt.

MEDICA MAIOR, ERECTIOR, FLORIBUS PURPURASCENTIBUS.

VAldequam luxuriat obsequioso fœnore cultorem fouens, *caulibus*, ut numerosis, ita prolixis: *folia* terna oblonga, per extremam oram, quæ obtusa est, crenata: *flores* copiosi velut in spicam digesti, purpurascentes: *siliqua* cornu caprini instar contortæ; in quibus *semen* minutum & candidum: *radix* subest longa, tenuis, & lignosa.

Hanc tradit Hermol. dicens: Imperitia vulgi Medica vocari cœpit. Semen eius sub dente Phaseoli recentis saporem præsentat. Propter altitudinem radicum huius reliquæ herbæ intereunt, sine ipsius damno.

Ex Hispania [inquit Marcell. Virg.] integros herbæ

herbæ, quam inibi Medicam censent, cum suo semine caules afferri nobis curauimus. Siliquam non licuit videre &c. miramur autem nos allatos caules cum suo semine, & siliquas non etiam adfuisse.

Fœnum Burgundiense

Medicam appellat Ruell. ex aliorum sententia *Fœnum Burgundiense*, quod rura *Fœnaciam* dicant, Ait etiam Marcellum magis eius cognitionem obliterasse. Gesnero *Medica vera*, Clusio *satiua & legitima*. Anguill. *Medica species*. Medicę quoque meminerunt Matth. Lacuna. Amat. Bacch. Lob. Pandect. Cæsalp. Camer. hort. Lus. & alii.

Medica vera.

Hist. Lugd. reprch.

Historiæ Lugd. Consarcinator imperitus stirpium omnia confundit: descriptio quidem competit Medicæ, de qua agimus hoc capite. An item Dodonæi icon, dubitamus. Quia Dodonæi & historia, & figura dubia: hic præterea nullum certum ponit discrimen inter Medicas, sed suo more commiscet.

C. Bauh.

C. Bauh. phyt. *Trifolium 30. siue siliquâ cornutâ. Medica Dod. gall.*

Locus Tempus

Hac quondam, Hermol. Marcell. Virgil. Aug. Gallo, & aliis testibus, plena erat Venetia, sed pridem per Gotthos periit, reseruata autem in Hispania, inde denuò in agrum Neapolitanū, quasi postliminio introducta fuit. Cæterùm, Tiguri primò apud D. Gesnerum, cui, vt ipse perhibet, ex semine peregrino prouenit, deinde Basileæ in hortis quibusdam florentem mense Iunio & Iulio, vidimus. Geneuæ agros eâ consitos obseruauimus, quos aliquoties in anno resecabant ad impinguandos equos. Circa Burmiam in Rhetia spontè prouenire reperi. Montbelgardi in horto meo & Illustrissimi Principis è semine mihi prouenit, ac multis durauit annis.

Vires

De huius viribus & vsu iam suprà in genere pertractauimus.

MEDICA SILVESTRIS.
CAP. LXIV.

Descriptio

Medicæ siluestris genus est, *radice* crassiusculâ lignosâ, sapore subdulci, virgulta emittente cubitum longa, vel etiam longiora, teretia, striata, glabra, in multos, lentos surculos subdiuisa: *folia* de more terna, angusta, oblonga, supremo margine veluti corrosa: *flosculi* surculorum fastigiis conferti, globuli ferè modo insident, crocei, quibus delapsis *siliqua* suboriuntur contortæ, compressæ.

Lens. Tabern. not.

Taber. *Lens maior repens*, Groß friechende linsen. Icon Tabernæ quidem placet, at non nomina, quæ huic in eum dubio procul finem adscripsit, vt nouitate placeret, non aliis, sed sibi ipsi.

C. Bauh. not.

C. Bauh. phyt. *Trifolium 31. seu frutescens, luteum*

At nos in hac herba nihil fruticosi obseruauimus, existimantes hanc plantam comprehensam esse sub Trifolio 30. siliquâ cornutâ, flore luteo.

Locus & tempus

In sepibus & segetibus prope Monspelium & Lunel, mense Maio & Iunio repertur cum flore luteo, variisque aliis in locis tum à nobis tum ab aliis reperta fuit.

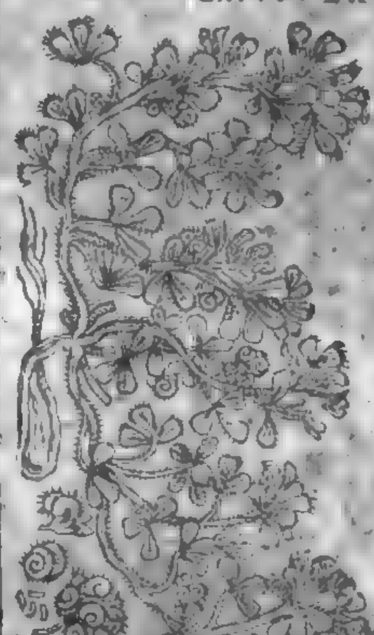
Vires

Calida est in secundo gradu, subacris, sapore scilicet nitroso, tenuiumque partium Gesn.

TRIFOLIVM COCHLEATVM MARInum, siue Medica marina.
CAPVT. LXV.

Descriptio

Quantum quantum est, totum villosū, incanūque lanugine obductum est: *caules* pedales & ac etiam cubitales, ramis frequentibus brachiati: per quos *folia* ex breuibus pediculis terna, parua, obtusa, frequentia, sapore nullo manifesto: *floret* multi simul congesti, lutei, Trifolii lutei ferè similes: *siliquæ* orbiculares, in se contortæ; *radix* crassa, cubito longior, tenera, gustu quodam ingrato, salsuginoso, & amaricante. Gesn. hort. Trifolium marinum.

Trifol. marinum Cochleat. &. Album sacerdotale. Cytisus marinus. Medica marina

C. Bauh. phyt. Trifolium 24. siue Cochleatum maritimum. Guilandinus Trifolium album, & Cicer sacerdotale vocabat: alii Cytisum marinum. Lob. & Pena Adu. & Ic. Pl. Tō. 2. p. 38. vti etiam Tabern. cum Camer. hort. & icon. Medicam marinam: Eius autem figura facta est ad plantam siccam, à me [I. Bauh.] Gesnero missam, & anno 1561. collectam, quæ adhuc diligenter inter siccas meas coaceruatur: Quamuis nec Gesneri, nec nostri hic meminerit, sicut in pluribus aliis.

C. Bauh. not.

Dalechamp. not. Anthyllis.

Dalechampius hanc depinxit, vocans Anthyllidem priorem descriptam à Dodonæo, cuius opinioni assentiri non possum, nisi dicam non diligenter ab ipso neque descriptam, neque depictam.

Clusius, à quo parum aliquando absuit, quin

siliqua cochleatæ, parùm compressæ, muricibus per margines horridæ.

Synonyma. Trifol. cochleatum. maculatum. C.Bauh.phyt. Trifoliū 22. siue cochleatum maculatum. Medica Arabica Camer. Et sequenter, Trifolium 23. siue cochleatum fructu nigro hispido. Trifol. cochleatum alterum Dod. Medica folliculo spinoso Lobelio. *Medica folliculo spinoso. C. Bauhinus.* Hactenus ille. Nos tamen, Medicam Camer. Arabicam diuersam à Lobelii Medica spinoso folio, & Dodonæi Trifolio cochleato altero, asserere non ausimus. Nimiùm sunt breues Dodon. & Lobelius.

Cæterùm, Trifolium cochleatum alterum (inquit Dodon.) gallicè *L'herbe aux Limaçons* vocatur, quod plærique Recentiorum Medicam indicant, quamuis cum descriptione Medicæ non conueniat. *Medica Arabica.* Est enim Medica Arabica (teste Camer. hort.) foliis cruentâ maculâ insignitis. Lobel obs. & ic.pl.Tom.2.p.37.sub Medica folio spinoso, *Medica folio spinoso.* figuram Trifolii cochleati alterius Dodonæi habet. Medicam porrò Arabicā Hort. Lus.germ. Arabisch Schneckenklee vocat. Meminit huius, *Trifolium pratense.* ni fallor, Cæsalp. sub Trifolio pratensi in genere.

Locus & tempus. Geneuæ mihi in horto mense Maio vigebat: Argentinæ D. Melchiori Sebizio cum floribus & siliquis hispidis, foliis glabris non maculatis, Iulio.

MEDICA MAGNA TVRBINATA.

Descriptio. CVbitales & sesquicubitales *caules* emittit, hirsutos, multis ramis fissos, *foliis* tergeminis, hirsutis, Trifolii pratensis purpurei paribus, aliis veluti triquetris, per oras incisis, quorum pediculi longiusculi, pinnis caulem ambiunt: *flores* parui, lutei, pediculo hærent vnciali, & sescunciali, quos sequuntur *fructus* turbinati, sex aut plurium circumuolutionum, arctè commissarum, duri: vnaquæque spira gemino denticellorum ordine cælata est, medium secante zonulâ perpetuâ: *semen* compressum, renis instar sinuatum, Fœnugræci semini par, aut etiam paullò longius. Annua est planta.

Medica siliqua Cupressi figura. Lob. & Pen. met. Lob. & Penæ Adu. Medica, cui siliqua Cupressi figura, cuius portio quidem aliqua, sub titulo Medicę, tres seminis varietates ostendentis, exprimitur, ast non placet icon. Hæc etiam à Plantino Tom.2.p.37.proponitur.

C. Bauh. lapsus. C.Bauh. phyt. Trifolium 20. siue cochleatum fructu compresso oblongo. H.Lugdunensis, inquit, vnâ figurâ tres exprimit differentias, vt & Lobelius. Si Frater triplicem hanc differentiam ostenderet, ipsi fidem haberemus, nos duplicem duntaxat obseruamus, scutellam sc. & turbinatam.

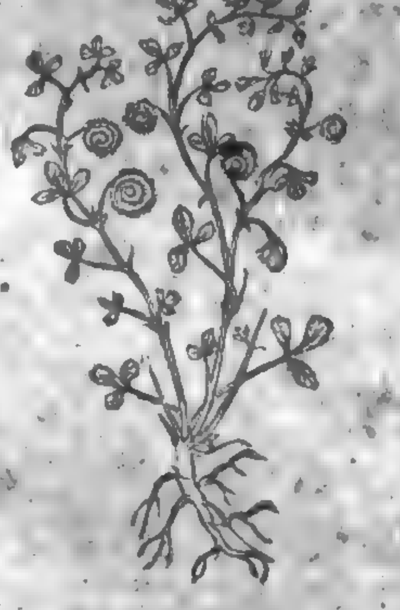
Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E.C. ex semine per D. Christophorum Schvvartz Stutgardiâ misso, & Aprili terræ mandato, floruit Iulio.

MEDICA ECHINATA MAGNA hirsuta.

Descriptio. FOlia huic prima subrotunda, postmodū nonnihil acuminata, & serrata, terna vni pediculo innixa: *caules* ad duos, tresue cubitos per terram spargūtur: *flores* multi, coaceruati ex longo pediculo, lutei: *siliquæ* simul aliquot cohærent, spiris duabus, aut tribus, vel etiam quinque, ferruminatæ, breuissimis veluti spinis obtusis, exasperatæ. *Locus.* Geneuę in horto mihi prouenit. *Icon.* Echinus, qui particulatim in tabella hac est pictus, sequentis Medicæ est.

MEDICA HIRSVTA ECHINIS RIgidioribus.

Descriptio. PEr terram se expandit cubitalibus & lōgioribus caulib. *folia* parua hirsuta, & per extremā oram lata: *flores* lutei: *echini* cochleati, pauci, & ferè singulares, longis fusque deque vergentibus rigidiusculis spinis horret, non admodū densis: conuolutiones sunt tres, aut quatuor.

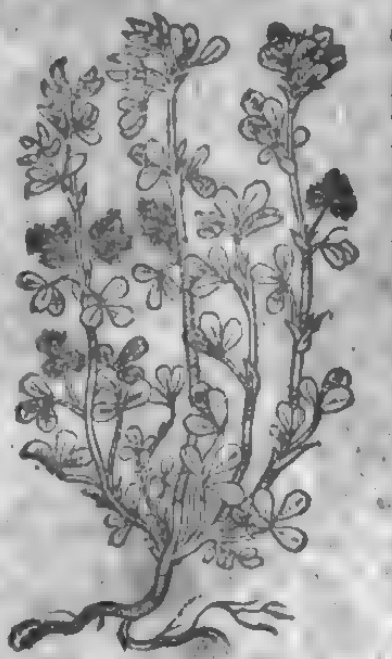
Icon. In figura nostra emptitia spinę nimis breues & crebræ, ideò in tabella præcedenti, melius erant exprimendæ.

Medica siliquis spinosis. Trifol. cochleatum fructu duro. An Lob.& Penæ Adv.Medica siliquis spinosis? C. Bauh. phyt. Trifolium 21. siue cochleatum, fructu duro, spinoso. Medica siliqua spinosa Adv. quam Lob.ic.Tom.2.p.37. sub Medica pingit. An autem Lob.(vt equidem C.Bauh. vult) intelligat eandem Medicam nobiscum, asserere non ausimus, quia paucis tantùm verbis spinosæ meminit. In iconum quoque tabella, in qua Lob. tres Medicas dicit se tradere, nullam video spinosam. Fratrem eandem nobiscum intelligere existimo. *Medica.* Ponæ in Baldo Medica spinoso folliculo. Cast. Durantes pro Medica pingit cochleatam spinosam. An Camer. hort. Medica annua, semine minuto, hirsuto?

Locus & Tempus. Mense Septembri ad mare reperi Monspelii.

MEDICA ECHINATA HIRSVTA.

Descriptio

Crassiuscula est & prolixa, sed singularis *radix*, alba: *caules* multi, tenues, per terram sparguntur, dodrantales, & cubitales, striati, hirsuti: *folia* terna, subrotunda, ad Trifolium pratense luteum accedentia, nullo notabili sapore prædita, pilosa, albescentia, maximè parte inferiore: *flores* parui, lutei, simul aliquot congesti, eodemque modo simul coacetuata ex eodem pediculo longiusculo, *capitula*, Piso non maiora, contortis helicibus constantia, globosa, quatuor, aut quinque, atque etiam plura, mollibus spinulis echinata.

An Trifol. tortuosum? Tribulus Trifol. echinatum. An Lotus?

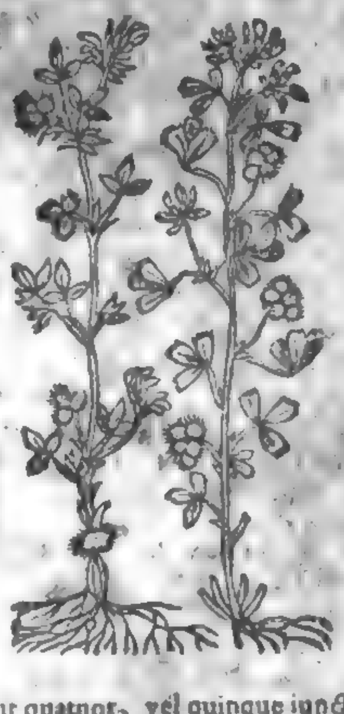
Hist. Lugd. Tribulus terrestris minor repens Dalechampii. C. Bauh. phyt. *Trifolium* 26. siue *echinatum aruense maius*. An Lob. Obs. *Lotus Italica altera*?

Locus & tempus.

Floret & semina fert mense Aprili & Maio. Passim prouenit maximè inter segetes prope patibulum Monspelij. Frater C. Bauh. inuenit prope Perou in littore maris. Hanc eandem habui Geneuæ in horto.

MEDICA ECHINATA, MINIMA.

Descriptio

Hæc est *caulibus* circiter pedalibus, vel minoribus, tenuibus, quos ornant *folia* terna, Medicæ echinatæ foliis similia penitùs, parua, hirsuta: *flosculi* pusilli, lutei, multi simul congesti: sequuntur eiusdem *pediculi* fastigio hærentes quàm proximè, glomerati echinuli muricati, tres, aut quatuor, vel quinque iuncti, Orobi grano non maiores: *radices* tenues.

Tribulus Trifolium Medica

Hist. Lugd. *Tribulus minor rectus Dalech.* C. Bauh. phyt. *Trifolium* 26. siue *echinatum aruense* secundum. Cam. hort. *Medica pusilla capsulis echinatis*. An Ponæ in Baldo, *Tribulus silu. Dalech.*

Locus.

In pratis prouenit Geneuę ad Nosodochiũ. In arenosis & sabulosis locis Dalech. legit. Ex nemore prope Lipsiam, der Rosendal *vocato*, Camer. attulit.

MEDICA CORONATA CHERLERI, parua.

Descriptio

Caulis.

Pedalibus donata est *caulibus*, tenuibus, subrubentibus: è quibus alternatim ex longis interualis *surculi* exeunt singulares, vnciales & longiores, qui extremo mucrone ternos, quaternosue gestant echinulos, Tribuli terrestris trifolii Hist. Lugd. Verùm singuli vnicâ ferè, aut sesqui-alterâ circumuolutione constant, vtrinque denticulatâ, gemellam coronam imitata, echinos sustinentia: surculo ad exortum breui pediculo hærent tergemina *folia*, hirsuta, aliquando subrubra, ferè cordata, in ambitu crenata, tam exigua, vt simul omnia dimidiatus vnguis digiti minimi facilè possit tegere.

Folia

Locus

In saxosis, aridis, & squalidis Galliæ Narbonensis, maximè verò in collibus inter Nemausum & Vfetum obseruauit & legit Cherlerus: estque vna ex rarissimis plantulis.

MEDICA LVNATA.

Descriptio. Siliqua.

Lata, compressa, pollicis vngue maior siliqua, ad Auriculam muris Camerarii accedens, sed speciosior & maior, striata, in circuitu longiusculæ spinulæ, Cristam galli non malè exprimit.

Lunaria radiata. Medica falcata. Trifol. siliqua falcata. Hist. Lugd. reprob.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Lunaria radiata Italorum: Medica lunata, siue falcata. Casp. Bauh. phyt. Trifolium 28. siue siliquâ falcatâ. Consarcinator Hist. Lugd. non distinguit Medicam silu. alteram lunatam seu falcatam, à cæteris Medicis. Cæterùm pulchrum semen misit Clariss. D. Cortusus nomine Medicæ Alaphalsaga. An potiùs, Cæsal. Trifolii quoddam genus, cuius siliqua valdè lata, de quo sub Trifolio pratensi in genere. An Cast. Dur. in fine Medica lunata?

Alaphalsaga.

AVRI-

AVRICVLA MVRIS CAMERARII.

Descriptio

INquilina nobis planta est, quam Auriculæ muris nomine propoſuit Camerarius, radice nixam parua, colore buxeo, ſapore dulci, ex qua *caules* pedales circiter, numeroſi, ſupini, in terram reclinantes, teretes, hirſuti: *folia* alternatim è caulibus exeunt, mediocriter craſſa, rigidiuſcula; tactu aſpera, & piloſa, pinnata, eo quidem ordine, vt extimum impar ſextuplò ferè coniugatim diſpoſitis in alam foliis maius ſit, principio anguſtiore, medio ampliore, denique in mucronem deſinens: ſapor vtriſque aliquantùm feruidus: *flores*, cuiuſmodi leguminibus, parui, crocei, hirſutis, viridantibuſque foliolis ambiti: *ſiliquæ* latæ, compreſſæ, ſimiles Medicæ lunatæ, ſed paulò minores, in ſe conuolutæ, hirſutæ, *ſemen* claudunt figurâ renis, alterâ parte gibboſum, alterâ ſinu inſculpto cauum.

Trifolio ſiliquâ falcatâ ſimile. Auricula muris. Auricula leporis

C.Bauh. phyt. Trifolium 19. Trifolio ſiliquâ falcatâ ſimile. Camer. hort. Auricula muris, à ſemine, & Auricula leporis, à foliorum figurâ appellata.

Locus & tempus

Anno 1597. menſe Auguſto floruit in horto Montbelgardienſi E. C. ex ſemine partim miſſo per D. Hoenſtetter Medicum, partim in horto D.D. Martini Chmielecii Baſileæ, maturo, menſe Septembri. Annua eſt planta. Cæterùm, vbi ſpontè naſcatur, ignorat Camer. niſi fortè in Creta, vnde ſemen Epithymo immixtum defertur.

Vires & vſus.

Saporem nonnihil feruidum habet, ſiquidem Camerario credendum, ac diutiùs commanducata, ſaliuam prolicit. Liquor ſtillatitius dulcis eſt primo guſtu, poſtea verò nonnihil linguam vellicat, fortè putridis vlceribus, ſi quis periculum faciat, non incommodus.

Vlcera

OXIS, SIVE TRIFOLIVM ACIDVM; flore albo & purpuraſcente.

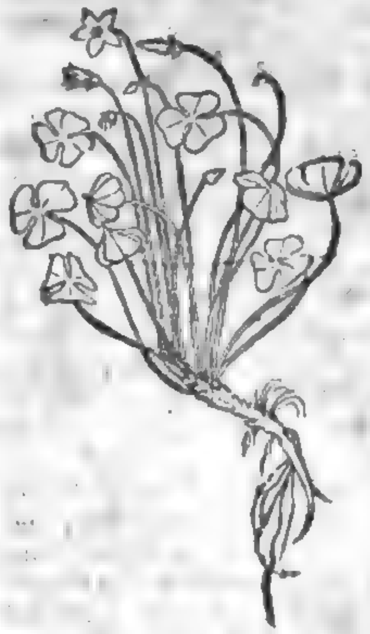
CAP. LXVI.

Panis cuculi cur dicatur

EST Trifoliis annumeranda planta, quæ à vulgaribus Herbariis *Panis cuculi* vocatur, vel quòd Cuculus auis eâ veſcatur, vel quia hâc erumpente Cuculus vocem ſuam edere incipiat, in officinis autem Trifolium acetoſum ab acido ſapore, ac à Plinio Oxys eâdem ob cauſam. Ex craſſiuſculâ, ſquammatâ, alba, vel ex albo rubente *radiculâ* longæ & crebræ pendent fibræ albicantes, indidemque emergunt pediculi infirmi, tenues, rotundi, palmares & longiores, terna gerentes *folia*, ſatis magna, latiora quàm longiora, cordata, hirſuta, ex viridi flauentia, ſæpè reflexa, vt capitum ad pediculum coi-

Trifol. acetoſum vnde

Deſcriptio

tus turbinatam reddat formam, ſapore acido: inter hæc alia ſurgũt pediculi, *florem* ſinguli ſuſtinentes, vnicum, magnumq́; albicantem, ſtriatum, tenerum, *folliculus* pentagonus, quo attacto *ſemen* exilit ruſſum nucleo Perſici ſimile, ſtriatum.

Trifol. acetoſum.

Brunfelſ. Tom. 3. cum Matthiol. Caſt. Dur. Hiſtor. Lugd. & Thal. Trifolium acetoſum, & herb. ger. *Trifolium* 5. *Oxys*, autore Dodonæo, *Alimonia* vulgi Alexandro Benedicto. Lob. & Penæ Adu. puſilla videtur Lotus.

Alimonia. Lotus

Oxyn autem Plinii nunquam ad Lotos pertinere, doctè Geſn. exiſtimauit. Patet igitur vel hîc Lobelium memoriâ lapſum.

Anguill. non vult affirmare Oxyn eſſe ſpeciem Trifolii acidi. Cordus, qui deſcribit, dicit *Oxyn Alleluiam* vocari. Ruell. *Oxys Plinii*, vulgò *panis cuculi* dicitur, & Herbariorum *Trifolium* 4. quod *acidum* nominant. Cluſ. Hiſp. *Oxys vulgaris.*

Alleluya. Trifol. acidum.

Trago ſi non refragandum, fieri poteſt, vt ſit Oxys ſeu Oxytriphyllon apud Dioſcoridem. Poſſet etiam dici ſilueſtris Acetoſa, ſeu Oxalis wild ſaür ampffer] Sunt qui *Luyulam* & *Bachael* nuncupent. Vide Meſuem, Matth. Syluaticum, Leonh. Gilbertum, & Iac. Manlium ſuper vng. Marciaton. Oxytriphylli quoque nomen apud Dioſcor. videtur eidem Hiſt. Germ. ſuperfluum & pertinere ad Gauchklee, Trifolium acidum. Hæc ille, cui ſi notum fuiſſet verum Trifolium bituminoſum, ei reliquiſſet nomen Oxytriphyllon, quod non malè conuenit.

Oxys Oxytriphyllon. Acetoſa ſilueſt. ſeu Oxalis. Luyula. Bachael. Tragus not.

Adſtipulatur nobis Cornarius, dicens: Oxytriphyllon cum Oxy nihil commune habet. Oxym Plinii crediderim eſſe Trifolium acetoſum dictum. Hinc malè videtur Cæſalpino Plinius per Trifolium alterum, acuto folio Oxytriphyllon, intelligere Trifolium acidum, quod alibi Oxym vocat.

Cæſalp. error

Nec deſunt, Monachorum teſtimonio, qui per Triphyllon intelligi putent Trifolium acetoſum, *Alleluia* nuncupatum. Fracaſt. Luyula, fortè Oxys Plinii.

Oxys Plinii. Trifol. acetoſi differ. Fœmina Mas

Trifolium autem acetoſum differt ſexu. Fœmina [inquit Cam. in Epi t. Matth.] flore albo, venis purpuraſcentibus diſtincto. Mas totus purpureus, rarus inuentu.

Tab. Oxys & Trifolium acetoſum floribus lacteis.

C.Bauh. phyt. Trifolium 13. ſiue acetoſum vulgare. Variat flore lacteo, purpuraſcente & luteo. Hæc Frater, qui quo Autore dicat vulgare Trifolium acetoſum flore eſſe luteo, me latet. Ego nunquam me audire aut memini, aut quemquam ſcribere obſeruaui. Paulò pòſt quidem ſcribam de luteo, ſed differente à vulgari.

C. Bauh. not.

Fuch. Roeſſ. pro Alleluia, Pane cuculi, ſeu Trifolio cuculi, iconem Trifolii albi exhibet. Ve-

Trifol. cuculi Fuch. error.

ræ autem Oxyos icon est pro Epithymo malè posita, malè quoque Trifolii titulo vbi potiùs ponenda est dicta icon Trifolii albi.

Oxys Plinii non est Oxytriphyllon Diosc. Errores varii

Cæterùm Oxin Plinii, siue Trifolium acidum, quidam existimarunt Oxytriphyllon Dioscoridis, non sine insigni errore. Oxyphyllon enim & Oxytriphyllum, de Trifolio bituminoso Veteribus dicitur. Nec minùs bene Lotum satiuam quidam putauêre Trifolium Asphaltites & Oxytriphyllum. Nobis hæc est Lotus satiua, odorata, annua, flore cœruleo. Malè quoque quibusdam Scribonii Oxytriphyllon : dicitur nobis Trifolium rectum Monspessulanum. Pessimè tandem à nonnullis pro Oxytriphyllo altero Scribonii habetur, de quo nos sub Trifolio albo, recto, hirsuto valdè.

Non est Lotus satiua

Linguarum Nomina.

Ὀξύς, ὀξυτρίφυλλον, Oxys, Oxys Pliniana, Acetosella, Oxalis minima, Trifolium acetosũ, acidum, panis cuculi, & Allelua. Gall. *Pain de cocu.* Germ. Saur: Bůch: Gauch: & Gückgauchklee & Hasenklee. Itē Hasen. Koß: & Bůchampffer. Bůch: Gauch & Guckgauchbrot, Guckenlauch / & Gauchlin. Belg. Cockoutksbrot. Angl. Wod saur. Hung. Alleluia fu.

Locus & Tempus.

Oxyn flore albo obseruaui Geneuæ semine maturo Iunio. Patauii cum siliquis Decembri. Bononiæ al burgo di S.Catharina. Basileę copiosè Augusto circa Dornach in montibus. Frater autem C. Bauh. in monte Moutets. Cæterùm opacis plurimùm prouenit locis prope sepes & itinera. Iac. Gargillus inuenit flore purpurante prope Newhauß quæ est vltra paruam Basileam in Marchionatu : nos autem inter Beffordiam & Raupach in dumetis florens Martio. Montbelgardi passim florens Aprili, virens Augusto.

Vires & vsus. Enterocele. Futura tempestatis nuncia. Temperamentum. Ventriculi ardores. Aqua. Febris acuta. Succus. Erysipelas. Faucium calida fluxio. Affectus cordis & ventriculi. Porta reprehe.

De eius viribus hæc Plinius. Oxys datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Obseruasse autem sese scribit Fuchsius, atque adeò multorum experientiâ cognitum, quod eius herbæ copiosi flores crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendunt : pauci contra, siccitatem. Tota planta, auctore Matthiolo, refrigerat Oxalidis modo. Quare deuorata, sitim & ventriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor roborat. Stillatia huius aqua datur vtiliter potanda acutâ febre laborantibus, sed multò magis præstat succus ex saccaro potus. Illinitur idem per se erysipelatis & inflammatis locis : osque eo colluitur, cùm lingua, palatum, fauces que calidâ fluxione laborant. Placet autem Triphyllon Alleluya dictum ad affectus cordis, vel ventriculi potiùs & oris eius, commendari. Propter temperamentum quod ex sapore proditur, non autem propter cordis figuram, vt Porta vult. Siquidem multa sunt, quæ talem figuram habent, nec cardiaca comprobantur. Displicet quoque quod laudet propter rectas, longas, & rigidas vaginulas ad serpentum morsus. Quis enim consulat, vt applicetur planta adstringens & refrigerans morsui serpentum? non inuenio Plinium aliquid tale de Trifolio acido scripsisse. Suspicor Portam confundere cum modò dicto Trifolio, Trifolium Asphaltites. Præ cæteris demum, teste Io. Bokelio, ad pestem laudatur conserua Trifolii acetosi verno tempore cum Saccharo præparata, sumpta manè ad Castaneæ quantitatē.

Conserua. Pestis. Pestis

OXYS LVTEA.

Cap. LXVII.

Descriptio

Serpendo per terram spargit *coliculos* palmares, aut sesquipalmares graciles : *folia* tenuissimis nixa pediculis terna cohærene minora quàm Oxyos vulgaris, magisque per extremum fissa, corculum [vt vulgò pingi solet] expressiùs effigiantia hirsutiora, ex breuibus pediculis à coliculo prodeuntibus dependentia : gustus acidi : *floris* forma stellata eadem, sed color luteus : quem cornicula, siue *siliquæ* ferè vnciales sequuntur, sursum spectantes, crassiusculæ, foliosæ ex quinque loculis constitutæ, quæ vbi ad maturitatem peruenere leuissimo attactu *semina* plurima, parua, rufa, vel flaua C. Bauh. aspera exiliunt è latebribus : osculis quamprimùm conniuentibus, vt ne appareat siliquas dissiluisse. *Radix* longiuscula, gracilis, fibrata.

Oxys siue Trifol. acetosum flore luteo. Oxys lutea corniculata repens Trifol. acetosum corniculatum luteum C. Bauh. not.

Huius Trifolii his meminerunt nominibus (*Oxys, siue Trifolium acetosum flore luteo*) Clusius Dodon. Cam. Tab. & Lob. qui præterea Obs. *Oxyn luteam corniculatam repentem*, & *Oxyn luteam Clusii*, cum Hist. Lugd. inscribit. C. Bauh. phyt. Trifolium 12. siue *acetosum corniculatum luteum*, qui antè vulgare luteum quoque dixit, quasi ab hoc diuersum, ita vt duo genera faciat. Ponit is iconem in renouato Matth. vbi vocat Trifolium acetosum flore luteo Castori.

Locus & Tempus.

Vmbrosis quibusdam circa Hispalim locis nascitur. Apud Belgas, atque adeò in omni solo sata prouenit, quin & semel sata, postquam florere cœpit tota deinde Æstate flores producit, & semen fert : plantæ tamen omnes, vt Clus. dicit, Hiemis inclementia pereunt, sed & semine deciduo renatę [si rigida Hiems subsequatur] plerumque corrumpuntur, prorsusque genus interit, frigidioribus præsertim regionibus. Hæc Clus. Ego quidem cùm Monspelii essem vidi flore luteo mense Iunio, & postea Octobri florentem circa Gangem. Heidelbergæ copiosè in horto D. Sprẽgeri, & Basileæ D. Zvvingeri, vnde in hortum Montbelgardensem transtuli, in quo se quotannis semine propagauit.

TRIFOLIVM ACVLEATVM CRETICVM.

Descriptio

Rarum est hoc Trifolium Cretæ munus, cui *caulis* in ramos alternatim oriundos, creberrimos, angulosos, denuò in minores ramulos diuaricatos, humíque fusos, striatosque diuiditur, vbique verò quà rami, surculiq. diuiduntur, duo exeunt *pedicelli* breues, oppositi, singuli *folia* terna, parua, oblonga, in acumen spinosum desinentia, glabraque sustinentes : iidemque diua-

quæ diuaricationibus subsunt adunci, rigiduli, mordaces deorsum spectantes aculei: superius verò ex ipso ramorum coitu pediculus exit breuis, cui ex calyce viridante emicans insidet *flos* amœnus, magnus, purpuro-violaceus, Lysimachię speciosæ similis, è quinque foliis compositus, medium obsidentibus apicibus luteis: *siliqua*

quatuor, aut quinque, costis canaliculatis, latiusculis, ad mucronem turbinatum coëuntibus constant, *semine* in singulis contento lato, ruffo.

Trifolium spinosum Creticum

C.Bauh.phyt. *Trifolium* 33. siue spinosum Creticum cœruleum, quod in horto Montbelgardensi apud Fratrem Io.Bauhinum legimus: accepimus etiam à Laurentio Rosenavv nomine Trifolii spinosi, semper virentis ex Candia, Cysti flore. Clus. in post. Hist. vocat *Trifolium spinosum Creticum*, Honorio Bello, Orbitochorto, dubitatque an Tribulus terrestris Diosc. τρίβολ χερσαῖ sit. aut saltem genus aliquod. Sed notæ Dioscoridis, nobis quidem iudicibus, videntur meliùs respondere iam recepto Tribulo terrestri: siquidem Trifolio Cretico non sunt folia τὰ ἀνὰ τὰς ἀκάνθας, qualia requirit Dioscorides.

Orbitochorto. Tribulus terrestris

Casabona præfectus horti Ill. Ducis Florentiæ ex horto eius Pisano misit Stutgardiam semen cum hac inscriptione: *Orbitochorto*, Trifolium aculeatum, flore Cysti, rarissima planta Candiæ. Sata Montbelgardi in horto Ill. Princ. mense Aprili, prouenit ex semine mihi misso Lutetiâ à Robino, floruit principio Iulii. Nata quoque erat Moguntiæ in Reuerendissimæ eius Celsitudinis horto, semine ex Italia quidem misso, sed ex Cretâ accepto.

Trifol. aculeatum. Locus & Tempus

TRIFOLIVM PALVSTRE.

Descriptio.

GEniculata *radix*, longa, alba, prorsum incedit fibris subinde demissis, firmata, *pediculi* inferius latiores vaginæ instar, dodrantales, tria habent annexa *folia*, magna, fabaceis formâ & magnitudine respondentia, læuia, inter hæc *caulis* surgit cubitalis, læuis, gracilis, virens, thyrsum gerens florum, ex albo purpurascentium, qui Dalech. priusquam dehiscant candidi, nonnunquam subrubentes ac rotundi: cùm reclusi in quina folia diuisi, oblonga; tenuissimis & candidis filis, veluti lanugine, siue pube quadam eleganrissimè crispatâ, folliculi indè parui, rotundi; siue rotunda capitula, aut vascula, in quibus *semen* Helianthemi simile, ex fusco flauescens: amari gustus.

Trifol. palustre

C.Bauh.phyt. *trifolium* 16. siue palustre. *Isopyron* Diosc. quorundam, aliis *Menianthes palustre* Theoph. 4. Hist. 11. *Mensiflorum* Gaza vertit. Thalio Harc. *Trifolium palustre, seu castoris, Isopyron* Dodon. *Limonium verum Cordi*, oder vasserwisen-mangolt, quòd nempe irriguis pratis & consimilibus locis gaudeat, à quibus Limonio suum apud Græcos nomen antiquitùs obtigit.

Limo.

Tragus idem Limonii pratensis nomine describit, sed apparet ipsum incidisse in locum, vbi stirps hæc florifera quidem fuerit, sed floribus eius absque fructu intercidentibus, vnde ipse existimauit, nullum herbæ huius fructum prorsus esse.

Tragi error

Compilator Tabern. duas exhibet figuras, nec ostendit qua in re differant præter magnitudinem. Hort.Lus. *Trifolium palustre fibrinum castoris*, Biberklee/lungenklee. Dodon. Gall. *Isopyron* vocatum est à quibusdam, teste Dioscoride, *phasiolon*. Item in fol. *Faselus fuginus*, aut *Bona hirsuta*, Belg. Boixboonen/ Harch. in Enchir. quoque *Limonium* vocat, verùm confundit cum eo Pyrolam.

Taber. not.

Harch. not.

Lonic. *Limonium, limonium pratense*, & *Beta silvestris*. Hæc ille, qui nomina solùm absque descriptione ponit, ideóque confusè nimis capite de Pyrola duas figuras ponit.

Lonic. confusio.

Lob. & Pena [qui in Adu. quærunt, Trifolium paludosum, sitne potiùs Isopyron, quàm Melanthii species?] scribunt, etsi huic Trifolio, aquatico vocato, quod potiùs Isopyron, Matthiolus Melanthium quoddam prætulerit, vix coniectari licere.

Isopyron.

Cæterùm, Gesnerus eorum opinionem non probat, qui plantam hanc Limonium, aut Dioscoridis Isopyron esse affirmant. Isopyrum siquidem Diosc. Anisi folio constet. Lotus [inquit is, forsitan est palustris VVoiselsi.

Non est Isopyron contra Dod.

Hist. Lugd. Menianthes palustre Theophrasti: Isopyrum Dodonæi, cuius sententiæ, tum Dioscoridis, tum Plinii authoritas, maximè refragatur. Hist. Lugd. duas proponit icones. Priori titulus est modò dictus. Altera verò, Menianthes palustre Dalechampii inscribitur.

Hist. Lugd. not.

Nascitur vliginosis ac palustribus locis, sterili ac macro solo, aquarum tamen affluxu semper madescente, extra aquam citissimè flaccescens. Primò vidi Tiguri florens Maio, posteà Geneuæ semine maturo Iulio.

Locus & Tempus

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE TRInitatis herba, flore cœruleo.

Descr.

HVic plantę *folia* sunt ex longis pediculis triquetra, auersâ parte Matth. Cyclamini modo subpurascentia, superiore verò albis quibusdam maculis respersa: *caulis* ex radice tenuis, *florem* in cacumine sustinens stellatum; cœruleum: *semen* colore non diuersum, oblongum: *radices* tenues, plurimæ subrubentes.

Græcis & Mauritanis [inquit Hist. Lugd.] inco-

Hepatica Etymon Herba Trinitatis. Vnde Varietas.

gnita videtur fuisse, hæc quæ hodie ab Herbariis. *Hepatica*, dubio procul quòd Hepaticos iuuet, & *herba Trinitatis*, à foliorum figura nominata est. Huius flores colore variant, aliàs cœrulei, aliàs purpurei, & quandoque niuei. Nonnunquam etiam folia [florum] maiora, maculis, notulisue variegata spectantur.

Dodon.gall. *hepatica*, Et Lat. *trifolium aureum.* Baptista Sardus, inquit, *Trinitatem, & Trinitatis herbam*, [vt & Itali apud Gesn.] nominat. Sunt qui *balaan* esse suspicantur, quam Trifoliam herbam esse Hesych. scribit: Sed Balatis descriptione non extante, nihil definiri potest. Cæterùm Trinitas à Cordo *Epimedium* redditur. Iis autem (inquit Trag.) qui hanc herbam *lichen* esse statuunt, assentiri non possum. Omnes empirici eam Hepaticam esse statuunt, Germanis Edel leberkraût, *hepatica nobilis*, Hieron. Braunsch. Güldenklee, *trifolium aureum* vocatur. Ego quoque [sic & Lonic. Matth. germ. & Cast. Dur. p. 464. appellant. Hic præterea pagina sequenti 465. Trinitatem nominat, atque ita duas figuras & descriptiones vnius herbæ ponit,] vocabo *trifolium aureum* seu *magnum*.

Balatis. Epimedium Lichen non est. Hepatica nobilis.

Hepaticum Trifol. Trinitas Herbar. Hepatica terrestris.

Lob. & Penæ Adu. *hepaticum trifolium*, siue *trinitatis*: Obs. quoque Hepaticum Trifolium *Hepatica & Trinitas herbariorum. Epimedium Tragi* Cordo. Gesn. Hepatica terrestris, & aurea flore cœruleo & rubro Tabern.

Camerarius, cui in horto, Trifolium Hepaticum flore cœruleo dicitur, scribit apud Matth. Trinitatem inueniri flore rubente, & interdum albo [maculosoque Cæsalp.] Tardiùs autem eas florere, quàm cœruleam. Hoc ita confirmat Clus. Planta quam nonnulli Trifolium nobile [Edlen klee[vel aureum, & Hepaticam trifoliam, appellant, flore, vel est cœruleo, & præcocior: vel ad cœruleum tendente, & serius florens.

Hepatica trifolia.

Brunfels. taxatur.

C.Bauh.phyt. *trifolium* 14. siue *Hepaticum*.

Pingit Brunfels. sub Hepaticæ [hyrßklee] titulo, vocatque ex Hieronymi Herbario, Hepaticam tertiam, & Trifolium aureum. Brunfelsium reprehendit Amatus dicens, Lagopum, herbam illam, quam Trinitatis appellant, esse, credendum est: Hæc herba Trinitatis, Pes leporis dicitur, & à Brunfelsio inter Hepaticas reponitur, qua in re nulla præstanda fides. Sed miror Amatum Trinitati tribuere cubitalem cauliculum, ac dicere alia in descriptione, quæ non multùm conuenire videntur: hæc etiam non nascitur in segetibus, quod Diosc. tradit de Lagopo. Brunfels. quoque non ex se, ast ex authoritate Hieronimi, bene vocat Hepaticam. Robert. Const. apud Amatum, Alteram herbam Trinitatis, *pied d'Alexandrie ou d'Alouette* vocat, quæ Lagopus Lusitano, Matthiolo absque nomine cap. de Trifolio. An autem Robert. congruè tribuat ei nomina gallica, mihi nondum constat.

Lagopus. Pes leporis. Amat. reprob.

Rob. Const.

Trinitatem vulgò dictam flore cœruleo Brunfels. inter Hepaticas numerat, licèt non inueniam (ait Matth.) inter Græcos antiquos, aut Arabes, qui eius meminerint.

Tora, & Taura.

Cæsalpinus Triada seu Trinitatem ab Hermolao, & aliis quibusdam *Toram* & *Tauram* appellari scribit. Nos id apud Hermolaum nondum legimus. De Tora agetur lib. 34. vti quoque de Anthora, quam à nonnullis Hepaticam auream, & Trinitatis herbam nuncupari Thalius in Harc. tradit. Alia porrò est herba Trinitatis nomine donata, vocaturque Viola tricolor à quibusdam etiam Iacea, de qua suo loco.

Viola tricolor.

Nomina linguarum.

Hepatica, hepatica nobilis, aurea, trifolia, Trinitas, Trinitatis herba. Trifolium hepaticum, nobile, aureum. Germ. Leberkraût/ Edel: Vnnd Gulden Leberkraût. Edel: Vnnd gulden klee. Belg. Edele Vnnd Gulden leuercruyt. Gall. *hepatique.* Boch. *yatrnik* *trogilysti*.

Locus & tempus.

Offendi Trinitatem variis in locis. Cæterùm, loca quærit vliginosa, & opaca, hinc in frutetis frequens.

Vires & Vsus. Vulnera Enterocele Fauces. Temperamentum. Inflammationes.

Probatur maximè à recentioribus Medicis ad vulnera glutinanda, tam foris illita, quàm intus: item ad enteroceles, in quem vsum puluerem dimidii cochlearis mensura ex vino austero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ, fauciumque inflammationes. Refrigerat enim, siccat & roborat. Quare aduersus intemperies calidas, & inflammationes hepatis, & febrium calores perutilis.

TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE albo.

Locus.

QVoniam autem in Trifoliorũ historia versatur [inquit Clus.] obiter etiam meminisse hoc loco libuit Hepaticæ Trifoliæ flore albo, quã Belgici horti alunt munere Alphonsi Pancii Ferrariensis Medici, qui eam nobis Mechliniam misit. Hanc etiam non solùm Viennensi agro sed omnibus in siluis Pannoniæ & Austriæ interioris spontè nascentem obseruabam. Nam Viennensis saltus omnes Hepaticas, præter eam, quæ pleno est flore, alit. Nos in montanis Sabaudiæ Syluis etiam vidimus.

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE Trinitatis herba flore rubro.

Descriptio.

HEpaticã Trifoliã rubro flore alunt Belgici horti, munere Alphonsi Pãcii, qui Mechliniam mittebat: Viennensis ager alit eam, quæ incarnato, siue rubello est flore: apud Nissam Silesiæ, & Ienam Thuringiæ etiam spontè nasci Clusius ab amicis intelligebat.

TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE pleno.

Descriptio.

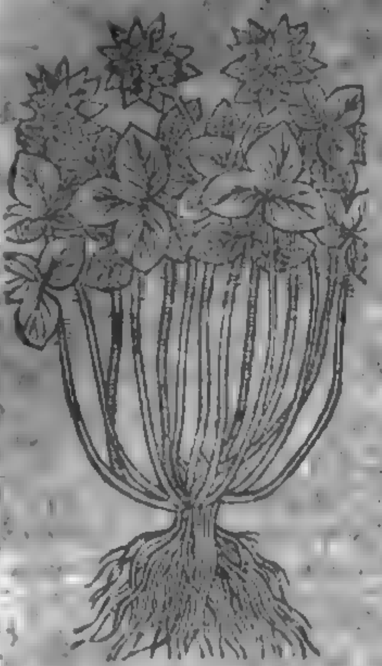
PVrpuro cæruleis multiplicibus *floribus* suspatam elegantiã peregrinã, præclaro D. Io. Brancioni, doctissimus p. m. Alfonsus Pancius Ducis Ferrar. Medicus misit; cæteroquin *folia, radix*, cum superioribus haud absimilia.

Hepatica trifolia polyanthos. Trifol. nobile polyanthos.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Tom. 2. p. 35. *Hepaticum trifolia polyanthos.* Clus. Pannon. *Trifolium nobile polyanthon cæruleo flore*, quod Pancius Mechliniam misit. Item in fol. ait: Post meum Viennã discessum, inuenta est apud arcem Starnberg

Locus.

Mag.

Hepatica aurea multiflora. Trinitas flore pleno.

Mag. Dn. de Heussenstain in siluis illis, quæ ab illa arce ad niueum montem extenduntur, etiam illa Hepatica trifolia, quæ flore cæruleo est, & pleno. Taber. *Hepatica aurea multiflora*, gefüllt gulden Leberkraut. Camer. ad Hist. Matth. *Trinitas flore pleno*.

EPIMEDIVM QVORVNDAM. Cap. LXVIII.

Descriptio.

PRo Epimedio ostenditur hodie planta, pulchra sanè & nostris oris rara: *radix* obliqua agitur, nec altè demersa, gracilis satis, sed longa, lignosa: hinc surgunt *pediculi* dodrantales, atque etiam cubito altiores, tenues, politi, rigiduli, in ternos *surculos* diuisi, quorum singuli sursum in ternos alios diuiduntur, ita vt vnicuique *folium* hæreat unum Hederaceum, ex rotũdo oblõgum, rigidulum, acuminatum, neruosum, auersa parte glaucum, superiùs ex viridi pallescens, iuxta pediculum pinnis duabus subrotundis, quarum altera alterâ longior, donatum, circumcirca mitibus *denticellis* crenatum: pedicularis quidam ramus paullò infra primam ramorum diuisionem palmaris aut dodrantalis in ramulos diuisus, quorum vnusquisque plures gerit *flores* priuatis petiolis hirsutis nixos, quatuor foliis purpurantibus constantes, quorum medium occupant *apices* lutei.

Synonyma.

Epimedium nominat Anguillara, dicitque Dioscoridem in eo lapsum, quòd putet carere flore & semine. Aduers. Lob. & Penæ *Epimedium* quoque tradunt, suspicanturque Epimedium hoc esse *Epipetrum*, vt Plinius legisse videatur Theophrasto memoratum, non autem vt vulgò legunt Epimetrum. Epimedium (inquit Dod.) appellatur: sed legitimum affirmari nequit. Diosc. enim florem & semen ei esse negat: Plinius etiam nunquam florere refert. Hist. Lugd. Tabern. & Camer. Epimedium. In montibus Liguriæ planta proueniens dicitur Cæsalpino.

Locus & tempus.

Obseruaui Patauii in horto Iesuitarum, D. Cortusii & Triuelani, Ferrariæ in monasterio S. Dominici à l'angeli, in montibus Euganeis inter balneum Aponense & Arqua, vbi Gener Cherlerus etiam obseruauit copiosè florens Martio & Aprili: Stutgardiæ florens Maio, in horto Ill. E. C.

ANONIS, SIVE RESTA BOVIS, vulgaris, purpurea & alba spinosa. Cap. LXIX.

Descriptio.

LOngè latèque radice spargit alioquas fracta perqu contumaces, *ramis* verò lignosis, simplicibus & frequentibus fruticat, cubitum vnum, aut alterum longis, tenuibus, rotundis, hirsutis, rubescentibus, lentis, spinis longis & rigidis armatis, interdum verò nullis, priusquam decidant folia: *folia* spinis ferè proximo ortu, incondita, sublonga, Ciceris singularibus foliis simillima, nigricantia, hirsuta, in ambitu crenata, sapore leguminoso, tactu glutinosa, odorataque: teste Cæsalpino, *flores* Coluteæ, sed colore purpurascente, albo, vel carneo: *siliqua* paruæ rotundum *semen* continent, Viciæ forma & sapore.

Vires Rat.

Optandum esset, vt omnes Antiquorum descriptiones, qui de Medica materia, aut de plantis aliquando egerunt, tales essent. Felicissimè si, quidé vnus omnium Theophrastus [illegible] hanc expressit, scribens: Ononis in ramis aculeata est: annuam fert frondem, Rutæ folio similem, quam toto caule profert, facitque tota veluti coronæ formam per interualla dispositam: florem minutulum, & in siliqua non vtilique septum edit. Nascitur pingui & glutinoso solo, præsertimque in segetibus, atque cultis: quam ob rem aratoribus inimica. Nec facilè perit, cùm semel alto & pingui solo hæserit. Descendit enim quamprimùm, & quotannis regerminat per latera se spargens: iterumque in interiora terræ nitens descendit, sequenti anno copiosiùs nascitura. Eruenda tota extirpandaque penitùs est: Quod, cùm terra imbribus maduerit, egisse oportet. Facilè enim tunc tota perit. Si quid enim ex ea relictum fuerit, ex eo iterum renouatur. Æstate germinare incipit: Autumno autem incrementi sui finem habet.

Ononis.

Anonis (inquit Diosc.) quam aliqui Ononida [ὀνωνίδα] vocant, ramos habet dodrantales & maiores, fruticosos, multis geniculis præditos, & qui alas multas habent: capita rotunda: folia parua, tenuia, velut Lentis, ad Rutæ, aut Loti pra-

Loti pratensis folia.

tensis folia accedentia, subhirsuta, odorata, non iniucundi odoris. Muria conditur antè quàm spinas producat, estque cibo gratissima. habent ra-

in vitream metam coniiciuntur, ex qua in calentis aquæ balneo collocata eliciturAqua, quæ epota semilibræ pondere; non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, sed etiam vesicam, & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit. Cæterùm, quòd Veteres hanc herbam, antequam spinosa fieret, muria condierint, factum est, quia in cibo sumpta fœtidum oris halitum emendare tradebatur.

Dosis. Renes & Vesicam intus. Surculi temere condiri. Oris fœtor.

Anonis spinosa lutea.

Locus

ANonidem spinosam luteo flore habeo collectam Lutetiæ, quæ minor vulgari purpurea & alba.

Matth. in Dioscor. & postr. comm. Ital. Anonis flore aureo.

Anonis flore aureo.

ANONIS LVTEA NON SPINOSA, Dalechampio Nattix.

Descriptio.

ANonis vulgari similis est, *virgultis* cubitalibus, in frequentes ramos fissis, spinarum expertibus. *folia* terna cohærent, oblonga, hirsuta, per extremum crenata, viscosa, odorata, sapore nullo euidente: *flores* longis nituntur pediculis, Anonidis spinosæ purpureæ maioribus, lutei, conferti: *siliquæ* vnciales, teretes, hirsutæ, *semen* continent colore pullo, inquit Camer. Herba tota est hirsuta, & pinguis, odorata, sed hircinum quiddam olet.

Camer. in Epit. Matth. figuram ex siccis meis plantis D. Gesnerianis sub his nominibus ponit. Ononis lutea, montana. Natrix aliis. An Bellon. de pl. in Creta prouenientibus, Vera Melilotus odorata, crescens in collibus herbosis, similis ferè Ononidi. Lob. & Pena Adu. vocant Natricem Plinii Herbariorum, & describunt distinguentes ab Ononide lutea. Huius fortasse meminit Matth. cùm ait: Anonis interdum constat flore aureo, sed quibusdam in locis aculeis vacat.

Ononis lutea montana. An Melilotus Cretica. Natrix.

De hac ita Cæsalp. Diosc. Cicer. silu. tradit, odore graui. Hoc genus videtur significasse Theoph. cùm dixit inter cæteras differentias, quoddam odore differre: & Ætius Orobiæum hoc idem appellasse videtur: specie Ononis (vnde quidem Ononim læuem appellant) flosculos fert & siliquas exiliores Cicere, & semina in his parua & rotunda, subflaua: tota planta constat odore valdè medicato, Theriacam imitante, vnde vulgò Theriacaria herba vocatur, laudata ad vermes enecandos. Quod Cæsalp. flosculos dicit Cicere exiliores, non conuenit cum nostra Anonide, cùm idem floris colorem non tradat, nos latet. Ononim luteam non spinosam (e inquit Histor. Lugd.) sunt qui Melilotum maiorem, Melilotum silu. pinguem, & Natricem Plinii cognominent. Et hæc, quòd non solùm radix euulsa, sed & herba tota virus hirci: aut, vt aliqui exponunt, bituminosum & grauem fœtorem redoleat. Cæterùm hac in Piceno (ait Plin.) à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos (Faunos alii) vocant: ego species limphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur.

Cicer Orobiæum. Ononis læuis. Theriac. Cæsalp. Melilotus.

Dodon. Anonis flosculo luteo. Clusius Anonidis nostræ hisce ferè meminit: Anonis mitior, non spinosa, siue secunda, flore luteo (præsertim si in hortis colatur), purpureæ adeò similis, vt ab ipsa antequam flores explicentur) nisi diligenter inter se conferantur, (vix discerni queat: paulò tamen pinguior deprehenditur, nec adeò grauiter odorata: præterea vbi sponte nascitur: candidior est: eius item flores, qui lutei sunt, breuiori spica nascuntur.

Scribit Pona in Baldo perperam Anoni luteâ multos pharmacopœos pro vera Meliloto vti.

Melilotus Vera.

Anonim luteam non spinosam Monspelii locis arenosis collegimus, & quidem florentem Augusto & Septembri, Aprili & Iunio. Hanc aliàs vidi Eslingæ in horto Volmarii pharmacopolæ. Geneuæ copiosam iuxta *Arue* vltra flumum circa superiores partes florentem Iulio. Frater C. Bauh. misit cum hac inscriptione: Natrix Monspessuli, prope Buttonet campus refertus: Item in Castelnau, quibusdam Melilotus vnctuosus: floret Iunio. Frequentem obseruauit Clusius tùm in Gallia Narbonensi, tùm in Hispania & Lusitania florentem Iunio, & Iulio. In aridis, glareosis & sabulosis gigni tradit Hist. Lugd.

Locus & tempus.

Eadem teste aduersus omnia venena prodesse & adiotam & sumptam experientia compertum est.

Vires.

ANONIS NON SPINOSA PVRpureo flore.

Descriptio

ALunt Silesiaca prata Anonidis quoddam genus à vulgari diuersum, quod ab aliis minimè obseruatum Clus. in Pannon. existimat. Multos hoc annuatim ex radice durâ, lignosâ & perenni fert *surculos* cubitales, rotundos, lentos & vimineos, firmos tamen & admodum ramosos, mollique lanugine obductos: multa *folia* alternatim caulem lata basi amplectentia, interdum singularia, plerumque autem terna, ex eodem pediculo prodeuntia, molliora & ampliora, quàm vulgaris: summæ *virgæ* & *rami* desinunt in oblongam *spicam* florum vulgari quidem similium, sed colore magis sanguineo, *siliquas* deinde persimiles vulgari, quemadmodum & *semen* fert. Tota planta lento quodam humore grauiter & hircinum olente obsita est, Fraxinellæ ferè odore, & nullo aculeorum vallo munita.

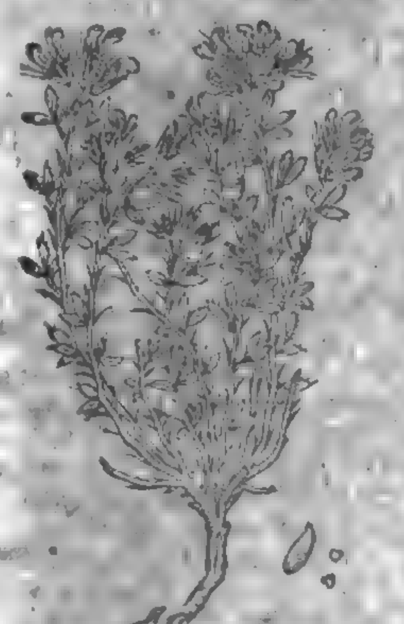
Vocatur autem hæc à Clusio tam in Pann.

Anonis mitior. quàm posterior. Hist. Anonis non spinosa, siue mitior prima; flore purpureo, cuius semen è Silesia ei missum Trifolii maioris & fœtidi nomine. Dedit nobis D. Agerius Ononidem purpuream sine spinis, collectam in Sclauonia, ex nostrati spinose alioqui similis, nec respondens iconi Clusii.

Trifolium fœtidum. Ononis sine spinis.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS pusilla glabra fruticans Cherleri.

Descriptio. Lignosis, palmaribus & breuioribus fruticat *surculis*, subrubentibus, tenuibus, glabris, quos *folia* stipant crebra, tergemina, glabra, viridantia, circumcirca crenata, oblonga, Medicæ nostratis foliis quadantenus similia: ex quorum sinu prodeunt, per totos ramos *flores* maiusculi conformatione leguminosorum, lutei, calyce in quinque *segmenta* flore longiora, acuta, ex rubro nigricantia, diuiso: succedunt *siliquæ* turgidę, nigricantes, glabræ, Craccæ minimæ minores, *semina* quatuor, aut quinque sinuata continentes.

In figura nostra folia sunt eiusdem ferè magnitudinis cum ipsius naturæ foliis.

Locus & tempus. Circa Monspelium in rupetis & squalidis collegit, & ad nos attulit Gener Cherlerus. Floruit autem Maio, & paulò post siliquas tulit, aliis subinde atque aliis prosilientibus flosculis.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS minima hirsuta Cherleri.

Descriptio. Pari cum lutea minima glabra surgit altitudine, lignosâ, duraque & albicante, dimissâ *radice*, in multos ramulos hirsutos, rubentes, vel incanos fissâ: *folia* terna, angustiora, longiora, per extremum duntaxat crenata, alioqui cæteræ ignaræ, hirsuta: *calyces* per ramos crebri, magni, pilosi admodum, in quinque longas aristas desinentes, pediculo contorto, deorsum terram spectantes, cancellis suis *florem* complexi paruum, cæterà albidum, rostello ferrugineo. Tota est tactu viscida.

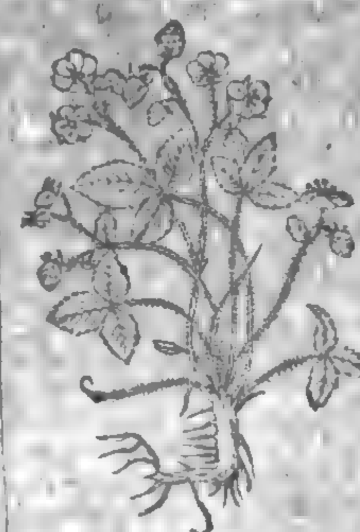

Locus. In rupetis Monspeliacis & Nemausinis vtcunque obuiam animaduertit & collegit Cherlerus.

FRAGARIA FERENS FRAGA RVBRA & alba.

CAP. LXX.

Descr. Ad Trifolia accedit vel *foliorum* numero Fragaria, fert enim in singulis pediculis terna, sed Rubo minora, venosa, hirsuta, per ambitum serrata, superiùs viridia, inferiùs autem albicantia, *cauliculum* palmi altitudine, ramosum & hirsutum, *flores* Ranunculo minores, in quina folia sectos, candidos, *fructum* globosum, inæqualem, per maturitatem rubrũ, odoratum, sanguineo, dulci, vinoso, gratissimoque succo prægnantem, *seminibus* multis & exiguis abundantem, *radicem* fibrosam, capillarem, oblongam, subfuscam, perennem, gustuque adstringentem.

Brunfels. err. Maximâ sui vel inscitiæ vel negligentiæ notâ Brunfels. Tom. 3. Rhapf. 14. pro Fragaria Melilotum vulgarem exhibet. Ita vt meritò à quolibet in dubium vocari possit, an Fragariam vulgatissimam herbam aliquando viderit.

Præter fraga rubra & alba, Camer. teste, reperitur aliud genus, inter hæc coloris medii, seu flauescens, maius multò & rotundius, quòd vulgò Brösling dicunt, tardiusque maturescit. Possent vocari fraga serotina.

Fraga serotina. Trifol. fragiferum. Tabern. Trifolium fragiferum.

Herba quæ fraga fert [ait Hist. Lugd.] Fragaria ab herbariis nominatur, quæ quomodo à Græcis appellata sit, nondum constat. Fragariam autem ex quinquefoliorum genere esse quidam arbitrantur, quod falsum. Sunt etiam, qui Rubum Idæum non spinosum esse putant, quorum sententiam non improbat Cronemburg. & Fuchsius, quibus non subscribunt Lob. & Dalechampius.

Quinquefolium. Rubus Idæus.

Apuleius Græcis κόμαρον appellari scripsit, quod si verum est, longè alia est à Comaro, quę ex Diosc. Galeno & aliis describitur. Fuchsius tamen vidit codicem manu-scriptum, in quo hæc verba: *Comaron Græci, Romani Fragum.* Quicquid sit, ex numero Mororum esse constat. Græci Comaron appellarunt, ob fructus arboris eiusdem nominis. *Fragaria* à verbo fragô, quod odorem reddo significat, nominata est.

Morum. Fragaria vnde dicta.

C. Bauh. differentia. C. Bauh. phyt. Fragaria 1. vulgaris. 2. fructu albo. 3. hispidis foliis. 4. bis fructum ferens.

Tabern. diff. Fragariæ, vt Cæsalp. notat, fructus differentiæ paucæ, in figura, & magnitudine: nam quædam rotunda sunt, vt Arbuti fructus, quædam oblonga.

longâ. Quoddam genus in Alpibus Bargeis visum est bis in anno fructificare, Vere sc. & Autumno: eius fructus modicè compressus & striatus est, sapore Rubi Idæi. Plinius Fraga tantùm meminit in Italia. Non autem idem est, quod apud Serapionem Fragre, de quo H.n.lib.15.post Piper. Apud Theoph. Chamæbatus [Humirubus] vocatur, malè. Diosc. inter genera Pentaphylli intelligit, inquit Cæsalp. quam opinionem postea refutabimus.

Fragre non est Chamabatus.

Cæterùm, Fragariæ meminerunt Fuhs. Lob. & Pena Adu. Obs. & It. Pl. Tragus & Gesnerus. Qui duo præter rubrum & album, singulare genus tradunt, quod barbeer appellant. Cronemburg. cum Cordo, cui Gesn. ex Trago figuram addit, Fragulam vocant.

Fragula.

Cæterùm, legisti, si nô neglexisti, Fragariam ferre in singulis pediculis terna folia, nec plura, licèt asserat Brassauolus in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinque pediculo insint folia, quæque fraga gignat, in cibis gratissima.

Nomina linguarum.

Τε... Had.Iun. herba appellatur, *Fragaria* vulgo, & *Fragula*, germ. Erdtbeerkraut Gallis *Fraisier*, Ital. *Fragaria* & *Fragole*. Ipsi fructus Virg. ac Ouidio *fraga*, Seruio *Mora terrestria*, Germ. Erdtbeer Belg. Eerdbesyen/ Gall. *Fraises*, Gallo-Belg. *des Chapirons*, Ital. *Fraga*: Hisp. *Miezgado*, *Maiueta*, Angl. Strawberye, Bohem. Jasody, Hung. Epóry.

Locus.

Passim in montibus, non rarò in conuallibus, in siluis, ac aliis similiter aliquantùm vmbrosis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris suis expatiatur, ac deinde floret: Iunio, priùs ac tardiùs fructus maturi fiunt.

Tempus.

Vires & vsus.

Coqui, autore Trago, ex Fragis pulticulàs vtilissimas conficiunt, quæ ob refrigeratoriam vim inflammatione laborantibus rectiùs quàm sanis exhibentur. Aqua è fragis destillata præstantissimo est remedio internis quibusuis iecoris & pulmonis, aliisque totius corporis inflammationibus, sitique restinguendæ: ad eadem Fraga ipsa faciunt. Leprosi, quibus nimiùm calet sanguis, faciesque plurimùm rubet, aquâ fragorum distillatâ longo tempore vitam ac valetudinem tueri possunt, si bis aut ter quotidie illam bibant mensura trium ligularum. Aqua fragorum destillata, pari ratione bibita, cor confortat, vitia thoracis expurgat, morbum arquatum discutit, sanguinẽ purgat, & emendat. Herbæ Fragariæ tusæ succus malignis & calidioribus vulneribus apprimè conducit: nam glutinat ea, & ad sanationem perducit. Aqua Fragorum vlceribus oris & anginæ auxiliatur gargarisatu. Eadem faciei ruborem & maculas tollit, collutu. Vlcera tibiarum hac aquâ ablui & purgari debent, linteolisque in ea madefactis semper illis imponi: nonnulli ad oculos collyria ex Fragis conficiunt, nam sal illis admiscent, posteaque destillant: alii Fraga cum sale, æneo vase, recondunt, ac per octiduum cellæ vinariæ committunt, quoad in viridem aquam mutentur: eâ postea ad oculorum suffusiones vtuntur. Succus igitur Fragorum expressus ad multa vtilis, velut imprimis, vt Camer. notat, & retentæ vrinæ, Longo tempore asseruatur, viresque vetustate acquirit. Decoctum ex herba & radice diutiùs vsurpatum cum passulis ictericis prodest. Stillatitia aqua manantem sanguinem sistit.

Morbus arquatus. Succus, Vulnera. Angina.

Vrina.

Herbæ Temperamentum.

Serapio (inquit Fuchs.) Fragariam calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alii frigidam & humidam in primo: Nonnulli [qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari videntur] in tertio ordine scribunt. Ego folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendi, vt siccam esse hac ratione, & minimè humidam oporteat. Folia, flores, fructus, & radix adstringunt. Differunt tamen inter se, quòd fólia potissimùm recens nata, plurimùm in se habeant aqueæ substantiæ, parum verò adstringant: adeò vt verisimile sit de iis locutos esse, qui frigidam & humidam in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrenâ essentiâ, & aqueâ tepidâ. Fructus immaturus frigidũ terreâ substantiâ præditus est, vt frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem non parum sicci temperati calidi, qui dulcis est, modicamque adstrictionem habet, ita vt calidus & siccus dicendus veniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant.

Expetuntur tandem in cibis Fraga (inquit Cæsalp.) quorum gratia & coluntur in hortis. Refrigerant & humectant, pichrocolis conueniunt, & siticulosis, sed copiosiore cibo caput tentant, & inebriant: eorum succus incipientibus inflammationibus commodus, præcipuè gutturis: vetustate vires acquirit efficaces ad oculorum suffusiones & ad faciei vlcera: Aqua distillata prouocat menstrua. Herba adstringenti sapore constat & subamaro, ad calculum vtilissima, & lienosis, hepaticisque. *Ad calculum* fraga matura in phialam aquâ ardente optima plenam conicito, post horas 40. circiter, colato, & rursus noua in eandem aquam ardentem inicito, ac sic relinquito optimè tecta & munita ne quid expiret. Prima autem fraga quæ post colaturam supersunt, per linteum validè exprimere poteris; & expressum eum liquorem seorsim seruare. Cùm vti voles, ter aut quater in mense cochlearium plenum sumes manè & addes puluerem de Sacharo cando. Gratum, probatũ, efficacissimumque hoc remedium est, quod vltra 20. annos calculo conflictati, præ cæteris omnibus, quæ innumera eis diuersi medici præscripsêre, Gesnero commendarunt.

In cibis expetuntur. Temperamentum.

Inebriant. Succus Guttur. Ocul. facies.

Menstrua. Herba Calculus.

FRAGARIA NON FRAGIFERA, VEL non Vesca.

Fragaria sterilis, vel potiùs non vesca, *radice* nititur lignosâ, satis crassâ, cortice russo, adstringẽte obductâ, multis hinc inde enatis fibris capillatâ, *farmẽtis* suis per terram serpentibus tenuissimarum fibrarum productione denuò radices agens: *folia* humi fusa, tripartita, in ambitu serrata, molli lanugine suprà subtusque canescentia, ex hirsutis pediculis duas vncias longis, ad exortum gemina, vtrinque

Coliculus mucronata membranulâ eleganter alatis: *coliculus* teres, hirsutus, vno aut altero folio tripartito stipatus, sextantalis, *flosculum* sustinet pulchellum, candidum, inodorum, quinque foliolis constantem, ex calyculo decem mucronatis, hirsutis folliculis donato: in medio *staminula* plurima: *semina* ex capitulis, Pentaphylli aliquantùm similibus.

Flos *Calyx* *Semen*

Fragaria silu. sterilis. Lob. Obl. *fragaria filuestris minimè vesca*, siue *sterilis*. Gesn. hort. *Fragaria species sterilis*. C. Bauh. phyt. *Fragaria sterilis*.

Locus & tempus Fragaria sine fructibus vescis: Montbelgardi in horto Ill. E.C. floret Martio & Aprili.

PENTAPHYLLON SIVE QVINQVEFOLium Veteribus.

CAP. LXXXI.

NOn scandit quidem Pentaphyllum, nec ceu Fragaria, trifolium est, sed huiusinstar serpit, ac similia folia, nec fructum valdè dissimilem, adeò vt nonnunquam à quib.dā confundantur, profert. Quæ ratio est, quòd hunc ei demus locum.

Dioscoridis lectio valdè illustratur Quinquefolium (itaque describente Dioscor.) ramos fert, sarmentitios, tenues palmi altitudine, in quibus est fructus ἐφ' ὧν ὁ καρπός Folia habet Mentæ ἡδυόσμῳ, similia quinque in singulis pediculis, rarò plura, per ambitum serræ modo fissa: florem cum pallore rubentem, auri specie ὠχρότερον, χρυσοειδῆ) Radicem subrubram & longam, Veratro nigro (ἐλλεβόρου μέλανος) crassiorem.

Theoph. lectio Pentapetes Πενταπετὲς, aut πεντάφυλλον (vtroque enim, inquit Theophrastus, appellatur nomine) radix cùm effoditur, rubra, siccata verò, nigra & quadrangula (τετράγωνος) existit, habet folium Vitis (ἀμπέλῳ) paruum quidem, ast colore simile: crescit & perit cum Vite (τῇ ἀμπέλῳ) Folia omnia quinque, vnde & nomen: caules verò super terram (ὥσπερ quam particulam Theod. omisit) tenues mittit, ac internodiis (γόνασι) crebris constat.

Pentaphylli vnde Theodori translatio

Quinquefolium Plinio Chamæzelum Chamæmelum His similia Plinius tradidit. Quinquefolium nulli ignotum est, quòd etiam frago gignendo commendetur. Græci vocant Pentapeles, siue Chamæzelon (vel (vt alii Chamæzelum, Hist. Lugdun.) siue Pentaphyllon. Quum effoditur rubram radicem habet, hæc inarescens nigrescit, & angulosa. Theoph. legit τετράγωνος quadrangula fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cū Vite. Hæc quidem ex Theophrasto mutuata esse constat (licèt mentio eius non fiat) præter illud, quòd gignendo fraga etiam commendari scribit. Nec hoc obscurum est, & ambiguum, vt Hermolaus, Cornar. Matth. in postr. com. Ital. & Hist. Lugd. somniant. & ante hos Leonicenus, qui errasse in hoc Plinium maximè credidit, quòd Quinquefolium etiam fraga ferre dixerit Pentaphyllum, atque Herbam fraga ferentem pro eadem accepisse, ac Pentaphylli notas, simul ac vires, eidem herbæ, præter Pentaphylli nomen, adscripsisse censuit. Nam quæ herba etiam fraga gignendo commendatur, & nulli ignota est, inquit, non quinis, sed trinis duntaxat constat foliis. Existimassem quidem in re tam nota, esse codicis potiùs, quàm Plinii errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere, nisi alia nomina subiungeret, quæ sunt Pentaphylli propria. *Hæc ille.* Verùm triplici in errore versari Leonicenum, sequentibus rationibus Collinucius perspicuum fecit. *Primùm* quidem, quòd Quinquefolium illam esse arbitratur, quæ in hortis, & agrorum limitibus, cum semitis, viisque passim conspicitur, quæ quidem vulgò, & Quinquefolium, & Pes coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefolium esse, de qua hîc loquimur, affirmasse illum plærisque constat: cùm de nostra hac defensione, déque sua accusatione sermo fortè incidisset: auulsumque terrâ ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseque illam Quinquefolium esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde quòd per imperitiam, herbam fraga ferre nullam posse credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, quamque meliùs Trifolium dici adseuerat, & quam docti, vulgusque, Fragariam noscunt pariter & appellant. Tertiò, quòd folium quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptione, parum intellexisse visus est. quas rationes postquam variis fulciuit aliis, concludit tandē verū esse autorem Plinium, & calumniatorem Leonicenum.

Teoph. restituuntur *Plin. not.* *Plinii lectio non est obscura, vt nonnulli somniant* *Plin. not.* *Leonic. triplex error* *Pes coruinus non est.* *Leonic. calumniator*

De ratione nominis Pentaphylli annotat Marcellus. Non Pentaphyllon (πεντάφυλλον) tantùm vocari suâ ætate Theophrastus dixit, verùm [πεντάπετες] etiam, facto ab aliquibus nomine à pennis auium, vt credidit Gaza: vt autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit & extendit. Fecit eadem etiam foliorum formâ, vt *pentatomon* (πεντάτομον) in quinque partes diuisum (diceretur. Sic à Dioscor. inter nomina, *pentadactilon* [πενταδάκτυλον] quòd vt in hominis manu quinque sunt digiti, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. *Pseudoselinum* ψευδοσέλινον quoque dictum, quòd Apium mentiatur, sitque illi in foliorum sectionibus quadantenus simile. *Callipetalon* (καλλιπέταλον) à foliorum pulchritudine, (ξυλοπέταλον) à foliorum duritie, vt & ξυλόλωτον. Quemadmodum & in his [ἀσπάλατον & ἀλόφιον & πεντάκοτον] latere ex figura, aut viribus eius aliquam rationem verisimile est. Vocatur & Ἄρεως χεὶρ, Manus Martis. His addit Hermol. Pentaphyllon & Pentapteron in Theoph. *Quinquefolium* & *Quinquepennam* Theodorum conuertisse. Ætium hanc Hermubotanen (Mercurii herbam) vocari tradidisse. Ægyptios etiam *Dissyphi* cognomine, Dacos *Drocila*, Italos *assiliterum, Solotam & Thebeotin*, quanquam corrupta putet nomina. Nam & *Therumbros* & *Theconestron* quoque dictam idem Hermol. inuenit.

Pentatomon vnde *Pentadactylo vnde* *Pseudoselinum* *Callipetalon* *Xylopetalon* *Xylolotum* *Asphaltum* *Pentacotum* *Manus Martis* *Pentapteron* *Quinquefolia* *Hermubotane* *Mercurii herba* *Dissyphi* *Drocila* *Solota* *Thebeotis* *Therūbrot.*

Sexta-decima herba (inquit Albert. Magnus de virt. herb. à Chaldæis *Cartulin*, à Græcis *Quinquefolium*, à Latinis *Serpentina* vocatur, & secundùm Alexand. Imper. *herba Mercurii* dicitur, à quibusdam *pentadactylus, pentaphyllon*, à quibusdam *Calipendalo*. Nec sibi pugnat Theophrastus, & Dioscorides, licèt is de radice & folio agens, addiderit, Quinquefolii radicem effossam, siccatamque nigrescere. Nam hoc à Diosc. ideò dictum non est, quoniam satis fore sibi credidit, si qualis ea esset cùm foderetur, dixisset. Adiecit etiam vitigineum Quinquefolii folium esse, non quantitate, sed colore & formâ, quódque naturam Vitis sequeretur. Sed illud videndum etiam quomodo hic Menthæ, ille Vitis folio Quinquefolium esse dicat, quæ malè inuicem comparari posse videntur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeò difficilè vt illud: Videmus enim aliquando in pallore hominis, vtrumque colorem illum.

Diosc. conciliatur cum Theoph. *Cartulim Chald* *Serpentina* *Pentadactylus.* *Calipendalo* *Folium vitigineum*

Locus Nascitur, auctore Diosc. in aquosis locis, & iuxta canales ac aquæ ductus.

Vires. Usus.

Dolor dentium.

Dysenteria. Articulorū dolores. Struma. Aneurysma. Pterygia. Scabies.

Est autem multi vsus, eodem tradente. Potest enim radicis decoctum, ad tertias deductum, si ore contineatur, dentium dolores sedare. Putredines etiam in ore, si colluatur, sistit. Et arteriæ asperitates, si gargarisetur, eximit. Aluo quoque fluenti, & dysenteriæ opitulatur. Arthriticis item, ac ischiadicis, si bibatur. Eadem cocta in aceto trita, imposita herpetas cohibet: strumas discutit: duritias, tumores, arteriarum dilatationes, aneurysmata appellata, abscessus, ignes sacros, pterygia in digitis, condylomata, & scabies sanat. At succus radicis teneræ, ad hepatis & pulmonis affectiones facit, & ad lethalia medicamenta. Folia bibuntur cum aqua mulsa, aut vino diluto, & modico Pipere, ad febres per circuitum repentes, in quartana quidem quatuor ramulorum folia, in tertiana verò trium, in quotidiana vnius (sr, vnum.) Auxiliatur etiam comitialibus pota ad 30. dies. Sanat item breui morbum regium foliorum succus ad aliquot dies triū cyathorum mensura potus. Vulnera quoque & fistulas, folia cum sale & melle imposita sanant. Opitulatur Quinquefolium etiam herniæ intestinorum: & hæmorrhoidas sistit potum & impositum. Secatur & ad lustrationes ac purificationes [adhibetur & purgandis domibus, Plin.]

Quartana. Tertiana. Morbus comitialis. Morbus regius. Vulnera. Hernia. Hæmorrhoida.

Temperamentum.

Qui reliquum vsum medicum sparsim pro occasione exponit, planè prout Diosc. habet, omnia tradens. Galenus Pentaphylli radicem fortiter siccare dicit, sed minimè acrem esse. Et ideò etiam multi vsus esse, quemadmodum & alia omnia, quæ tenuium partium sunt, & siccant citra mordacitatem. Est enim & hæc radix, siccandi vi prædita ex tertio ordine, manifestâ caliditate minimè participans. Idem 5. sec. loc. c.9. Quinquefolium tradit ab aliquibus Eupatorium vocari, eiusque radicem in vino coctam dentium dolores leuare: hoc autem etiam Diosc. tradit. Hæc herba, si Alberto magno superstitioso illi credis cum folio Trifolii inhumata, generat serpentes rubeos & virides, de quibus si fiat puluis, & ponatur in lampade ardente, videbitur ibi copia serpentum. Et secundum Alexand. Imper. radix sanat plagas & duritiem, trita & emplastrata. Ampliùs scrophulas diluit velociter, si succus eius bibatur cum aqua. Sanat etiam passiones pectoris seu dolores, si succus eius bibatur. Soluit etiam dētium dolores, si succus ore teneatur, acōnes oris curat passiones. Et si quis secum deferat, opem dat & auxilium. Ampliùs si quis vult à rege, vel à principe petere aliquid, copiam dat eloquentiæ, si secum eam habeat, & obtinebit quod voluerit, videlicet etiam in lithiasi & disuria succus eius habitus.

Eupatorium. Alberti superstitio. Serpentes.

Radix. Plaga. Scrophula. Pectoris dolores. Dentium. Oris. Opes. Eloquentia. Dysuria.

PENTAPHILLVM SIVE QVINQVEfolium vulgare repens.

Descriptio.

NOn secus ac Fragaria, flagellis suis cubitalibus & bicubitalibus, teretibus, hirsutis, rubentibus serpit: *folia* minora Fragariā, quinquepartita, magna, hirsuta, singulis segmentis, in ambitu altis incisuris serratis; pediculis quadrantalibus & maioribus, gustu viscide: *flores* Potentillæ, lutei, quinque foliis constant latiusculis, apicibus in medio croceis, quinque foliis virentibus in pediculis singularibus, palmo longiori fastigio insidentes: *capitula* superueniunt exigua, minutis *seminibus* repleta, quæ cùm pericarpio spolientur, acetabulo florem tegente proteguntur. *Radix* longa, crassitudine interdum digitali, colore rubro, sapore adstringente & exsiccante, exsiccata quadrata euadit.

Synonyma. Quinquefol. luteum. A Tormentilla differt.

Camer. hort. Pentaphyllum repens & vulgare. Fuchs. Quinquefolium maius luteum. Lob. & Per. Obs. Quinquefolium siue Pentaphyllū vulgare. Ic. Pl. p. 690. icon sub falso titulo [Pentaphyllon maius flore subluteo, interdum albo] eius enim titulus est p. 689. Pentaphyllon, Quinquefolium vulgare: vbi icon non conueniens, & transposita: est namque Pentaphylli recti maioris.

Icon transposita.

Ex quatuor Pentaphylli generibus, quæ in Italia vidi, inquit Matth. primum à Diosc. historiâ nihil prorsus dissentit. Radix huic subrubens, licèt id neget Brassauolus, quod alius, vt mihi eam effodienti, verum esse deprehenditur. Sed contingere potuit [ait *Apoll.*] hanc notam Ferrariæ deficere, vliginoso fortè loco: vocatur Quinquefolii prima species & maxima. Hinc autem mirari subit, pergit, Matth. Manardum Ferrariensem virū alioqui doctrinâ insignem: quippe qui tam facilè sibi persuaserit, id legitimum esse Quinquefoliū, quod Græci Heptaphyllon, officinæ verò, herbariorumque vulgus, Tormentillam dicunt. Siquidem hæc septem ex vno tantùm cauliculo profert folia: Pentaphyllum verò quinque, vnde & illi nomen. Hoc radices Elleboro similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa verò admodum breues, strumosas, simulque in vnum compactas globum. Gignitur hæc plerumque in incultis, siticulosisque locis, in altis præsertim montibus: illud verò in campestribus, & prope aquæ ductus, & in riguis. Quæ sanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum cæcutiuisse. Cęterùm, nunquam admiratus sum Plinium in hoc (in quo tamen à Leoniceno, vt arbitror, immeritò reprehenditur) quod lib. 25. cap. 9. tradiderit reperiri Quinquefolium, quòd Fraga gignendo commendetur: Quandoquidem Quinquefolii genus est, quod à quibusdam Diapensia vocatur, in cuius summis cauliculis capitula spectantur fragis non dissimilia. *Hæc ille*, qui asserit, Plinium non huic Quinquefolio, sed Saniculę Fuchsii, quam Diapensiam nominat, fraga attribuisse. Cùm tamen Quinquefolium vulgare parua veluti Fraga potiùs, quàm Sanicula, aut Diapensia habeat. Idem in postr. comm. Ital. eadem dicit, ast Leonicenum non reprehendit, imò potiùs eum sequitur, ac cum Leonic. ait se mirari satis non posse, Plinium dixisse, Pentaphyllum notum ex eo, quòd fraga ferat: ipsum Quinquefolium contrarium demonstrare. Trago Pentaphyllum tertium, maius & vulgatissimum, quod officinæ hodie verum Pentaphyllon dicant esse. Et licèt hanc ipsam plantam Tormentillam esse statuat potiùs, quàm Pentaphyllum Diosc. &

Matth. differentia. Radix rubra contra Brassauolū. Manard. error. Heptaphyllon, seu Tormentilla, non est Quinquefolium.

Leoniceni error.

Quinquefolii genus Diapensia. Matth. nitatur.

Pentaphylli maius vulgatissimum. Non est Tormentilla contra Tragum.

Theophrasti, contrarium tamen censeo, quòd ante quadrãginta circiter annos, quum Geneuæ publicè præessẽ præparationi Theriaces, quã apparabat peritiss. & diligentiss. Pharmacopæus Valerand. Dourez affinis noster, contra doctorum Medicorum & Pharmacopæorum sententiam asserui, Tormentillam non respondere antiquorum Pentaphyllo, sed vulgare Quinquefolium, & potissimùm ex nota, quam tribuit ei Theoph. quam nõ legerat, Doctiss. vir D. Sarracenus senior, radices videlicet siccatas, quadratas existere, quod non conspicitur in Tormentilla.

Sarrac. notatur

Lonic. error.

Lonic. l. 5. cap. 275. editionis annis 1573. frustra vnius herbæ duas figuras habet cum inscriptione Pentaphylli.

Icon transposita.

C. Bauh. phyt. Pentaphyllon 3. siue maius repens. Brunfels. Pentaphyllum luteum minus. Thal. Harc. Pentaphyllum maius. Dod. gall. Pentaphyllum luteum maius. Item in Hist. lat. in fol. Quinquefolium alterum, humilius cuius radix resiccata, quadrãgularis cernitur, vt à Theoph. scriptum: quod conuenire potest cum nigro Hippocratis: Figura sub alieno titulo est, nẽpe Quinquefolii maioris, quum verus titulus sit Quinquefolium alterum vulgare. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium officinarum. Clus. Pentaphyllon vulgare. Tabern. Pentaphyllon Diosc. Brunfels. germ. nomine Pentaphylli minoris exhibet figuram Pentaphylli maioris repentis, sed non admodum concinnam.

Brunfelf. notatur

Error quorundam

Turnerus (licèt vnicum faciat Dioscorides, alii verò quatuor, quorum Saniculam, vnum faciũt genus, absque omni quidem ratione,) tres insignes nouit differentias. Quinquefolium vulgare passim nascens. Secundum multò maius, in palustribus proueniens, & locis aqua inundantibus. Quod an sit palustre Cordi, dubitamus. Et tertium, quod videtur nobis Fragaria sterilis.

Nomina linguarum

Pentaphyllum, siue Quinquefolium vulgare, Germ. Fünfffingerkraut/& Fünffblat / Belg. Vyfuingerkruyt / Gall. *Quintefueille*, Ital. *Cinquefoglio*, Hisp. *Cinco en rama*, Angl. Cenckfoly & Fyve Finger grosse. Boh. Petlystek: Hung. Boz ót leueló fiu.

Locus

Tempus

Passim prouenit Lugduni, Monspelii, Beffordię, Montbelgardi, nec non spontè in horto E.C. vbi obseruaui climata eius descendere per murum ad pedes octo, vel plures, quęrentia terram, & radicantia: Geneuæ abundat florens Ianuario, Basileæ adhuc Octobri, inter portam cinerãtiã & lapideam iuxta vias & hortorum margines, in aquariis ductibus & riguis.

Vires & vsus

Soda frigida

Epilepsia.

Sudores

Dysenteria.

Cancer.

Temperamentum:

Succus per nares attractus curat Sodam frigidam, Bayrus. Decoctum instar Ligni Indici paratum vtiliter exhibetur in epilepsia. Sudores ciet, Thom. Erastus. Radix & potissimùm extractum ritè paratum in dysenteria commendatur. Radix ex aceto decocta cancro exulcerato adhibetur: Camerarius. Siccæ est temperaturæ, quare vtrinque corpori prodest, maximè contra alui fluxiones omnes. Herba Pentaphylli cum melle & aqua cocta, vlcera oris sanat, gingiuis medetur, arteriæq; scabritias gargarisatu & collutione leuigat. Aqua destillata iisdem pollet viribus. Cocta in aceto serpentia vlcera cohibet, fistularum, inquit Tragus, & cancri, aliaque manantia & putrida vlcera. Aqua destillata tremulas manus iuuare traditur, si ex illa sæpè abluantur, ita tamen vt per se rursus siccentur, non enim panno siccare oportet, quod aliàs in ablutione manuum facimus, Tragus. Citra morsus desiccat, minimùm caliditatis habens, penetrat, adstringit, alui profluuiis. Dysenterię, intestinorum prolapsui, igni sacro, & vulneribus remedium conueniens. Bibitur contra febrium circuitus. Succus foliorum continuis diebus potus, regium morbum sanat. Pulvis Quinquefolii ad vmbram exsiccati, potus cum vino, optimus est ad dolores ventris.

Aqua

Vlcera

Tremula manus

Temperamentum

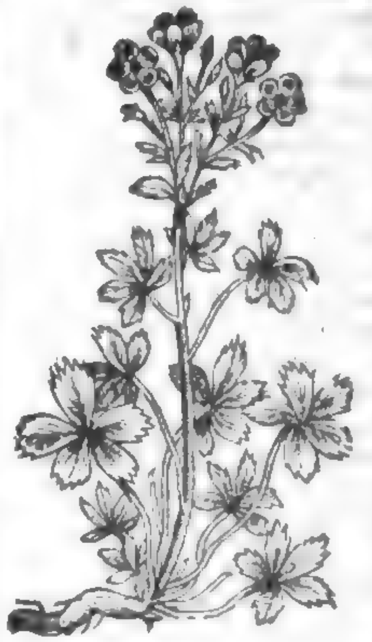
Ignis sacer.

Febres.

Succus.

Puluis

PENTAPHYLLVM RECTVM.

Descriptio

SEsquipalmari ac ferè pedali altitudine perelegans Pentaphylli genus est nobis rectum, siue climatis à vulgari multùm differens, cuius *radix* crassa, pro plantulæ modulo, rufa, & subnigra, lignosa, adstringens, cortice squammato tecta: *folia* ex longis pediculis exerit quinquepartita supernè ad medium vsque serrata, mollicellis pilis, longiusculis, ac raris obsita. Inter quæ in binis, quas habemus, plantis, *cauliculus* surrigitur singularis, *foliis* vestitus ex longo interuallo, longiusculisque pediculis adhærentibus, qui ex bifido foliolo, seu vaginà quadam emergunt: circa suprema breui pediculo hærent. Summitas in ramulos aliquot diuaricata *flosculos* sustinet, quantùm ex siccis apparet, croceos, Pentaphylli vulgaris, è villosis calyculis foliaceis emergentes, in quorum medio villi tomentosi, decidentibus foliolis etiamnum manifestiùs in conspectum se dant. Vnde nacti simus hanc plantam non recordamur.

Caulis

Flosculi

PENTAPHYLLON ALPINVM SPLENdens, aureo flore.

Descriptio

PVlchra Pẽtaphylli species, in multa capita diuisa, in quibus multæ squammæ: *radices* multæ, rufæ, è quibus ex vncialibus, aut longioribus pedicellis *foliola* quaquauersũ denso agmine panduntur, Tormentillæ ferè facie, media parte serrata, polita & ferè lucentia, aliquot

aliquot pilis, vix ac ne vix quidem conspicuis in quibusdam partibus obsita. *Coliculi* aliquot palmares, summotenus diuisi *flosculos* sustinent pulchrè luteos (quantùm quidem ex sicca indicare licet) foliis latiusculis constantes, in quorum medio *stamina* saturatiora ac ferè crocea. Eadem certè aut non multùm differens videtur, quam describit Clus. sub nomine Quinquefolii tertii his verbis: Ex radice fibrosâ & nigricante, ramos promit humi se spargentes, & subinde oblongas alias fibras agentes: qui summo capite, multa folia proferunt. Pentaphyllo vulgatiori ferè similia, in quinque profundas fissuras diuisa [quarum singulæ instar vulgaris Quinquefolii per oras serratæ sunt] molliora tamen, aliquantulùm incana & splendentia, adstringentis gustûs: ex horum medio cauliculi exeunt palmares, multifidi qui pro stirpis exilitate satis magnis floribus præditi sunt, eleganti & planè aureo colore, multis intus croceis staminibus: semen aliorum Pentaphyllorum more, in Fragi rudimentum congestum, fuscum, exile.

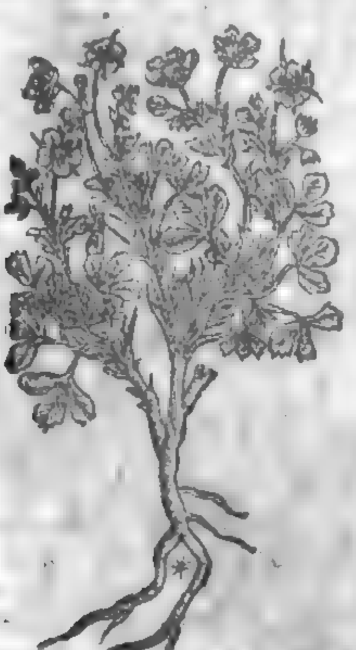
Synon. Clus. Pannon. & Hist. in fol. Pentaphyllon aureo flore, siue Quinquefolium tertium, cui nomen Pentaphylli alpini aureo flore indidit. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 6. siue minus, repens, luteum, alpinum. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium alpinum splendens.

Locus. Datum nobis hoc Pentaphyllon ab Agerio in Stiria collectum. Dono etiam accepimus à D. Iac. Zvvingero. Crescit [inquit Clus.] in summis

Tempus. Austriacarum Alpium iugis, quæ tamen herbosa sunt, & sub Iunii finem floret, in hortis autem Maio.

PENTAPHYLLVM MINVS MOLLI lanugine pubescens, flore luteo.

Descriptio.

Mvlta exeunt ab vna radice capita ramosa, humi fusa, aliquot foliis Pentaphylli vulgaris & elatioris formâ similibus predita, hoc est, quæ quinque foliolis in ambitu serratis, mollique lanugine pubescentibus constant, sed non, vt illa [præcedens] incanis, gustu initiò exsiccante, deinde nonnihil linguam vellicante: ex iis capitibus prodeunt dodrantales interdum *cauliculi*, similibus sed minoribus, *foliis* ornati, gestantes in summo multos *flores* luteos, elegantissimos, quinque foliis, vt superiorum, constantes, medium florem occupantibus multis luteis staminulis: *semen* in caput, & veluti Fragi rudimentum congestum, fuscum: *radix* lõga, dura, satis crassa, foris nigricans, & tenuibus fibris donata est: sed & rami illi humi fusi plerumque fibras agunt, & vicina loca occupant.

Clus. Pannon. & in fol. Pentaphyllon 4. siue repens minus, flore luteo. Prima species. Cuius figura in Pann. transposita est sub alio titulo, nempe Quinquefolii quarti secunda specie. Camer. hort. Pentaphyllum Bauaricum, in campis asperis, circa Monacum frequens. Pannonico 4. Clusii non absimile. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 4. siue minus repens, luteum primum.

Icon in Pannon. transposita. Pentaphyll. Bauaricum.

Locus. Tempus. Nihil illo vulgatius secundùm vias, locis siccis & nudis Pannoniæ, Austriæ inferioris, Morauiæ, & Bohemiæ. Florere incipit ineunte propemodum Vere.

PENTAPHYLLON PARVVM HIRsutum.

Descriptio.

Radix donatur crassâ, longâ, nigrâ: *foliis* paruis hirsutis, ex pediculis duarum vnciarum longis: *cauliculis* multis, humi fusis, quatuor vel quinque vnciarum: *floribus* luteis.

Desc. Clusii. Clusius suum sic describit: Cũ præcedenti nascitur, atque etiam floret, minus tamen frequens, humi similiter fusum, cuius cauliculi non virent, sed purpurascunt, & graciliores sunt, folia angustiora, magis villosa, & illorum oræ altiùs serratæ: flores etiam magis aurei: in cæteris conueniunt.

Synon. Clus. Pannon. & in fol. Quinquefolii quarti siue Pentaphylli repentis minoris aureo flore, 2. species. Cuius figura quidem bene competit huic nostro Pentaphyllo: sed in Pannon. transposita est sub titulo Quinquefolii 4. prima species.

Icon transposita.

Trago Pentaphylli, siue Quinquefolii minimũ genus, sub initio Aprilis florens, sine caule, foliis per terram sparsis, flore luteo, instar Anserinæ. Tragi quidem descriptio conuenit non autem figura. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 5. siue minus repens luteum secundum. An Thal. Harc. Pentaphyllum minus, suffrutescens, quod radice constat lignosâ, multifidâ, denso foliorum agmine, breuioribus caulibus digitali longitudine, minoribus foliis, locis aridioribus. An Gesner. de coll. Pentaphyllum minus, quod locis apricis & siccis nascitur, præcipuè collibus, floret Martio, aliàs etiam Septembri. Schvv. Quinquefolium vernum minus Tabernæ. In collibus siccis & secus vias. Aprili occurrit in Silesia. Dod. gall. Pentaphyllum luteum minus. Quinquefolij tertia species Apollinis rad. 1.

Tragi. notatur.

Quinquefolium vernum.

Locus. Tempus. Passim prouenit, vt versus *la Crotte* Montbelgardi: Bessordiæ versus Castellum vidi florens Septembri, & copiosè *en plein Palais*, florens adhuc Nouembri.

PENTAPHYLLVM MINVS FOLIO subtus albicante.

Descriptio. Radix lignosa minimi ferè digiti crassitudine, quæ in fibras tenuiores abiens, longè late-

ræ autem Oxyos icon eſt pro Epithymo malè poſita, malè quoque Trifolii titulo vbi potiùs ponenda eſt dicta icon Trifolii albi.

Oxys Plinii non eſt Oxytriphyllũ Dioſc. Errores varii

Cæterùm Oxin Plinii, ſiue Trifolium acidum, quidam exiſtimarunt Oxytriphyllon Dioſcoridis, non ſine inſigni errore. Oxyphyllon enim & Oxytriphyllum, de Trifolio bituminoſo Veteribus dicitur. Nec minùs bene Lotum ſatiuam quidam putauêre Trifolium Aſphaltites & Oxytriphyllum. Nobis hæc eſt Lotus ſatiua, odorata, annua, flore cœruleo. Malè quoque quibuſdam Scribonii Oxytriphyllon: dicitur nobis Trifolium rectum Monſpeſſulanum. Peſſimè tandem à nonnullis pro Oxytriphyllo altero Scribonii habetur, de quo nos ſub Trifolio albo, recto, hirſuto valdè.

Non eſt Lotus ſatiua

Linguarum Nomina.

Ὀξὺς, ὀξυτρίφυλλον, *Oxys, Oxys Pliniana, Acetoſella, Oxalis minima, Trifolium acetoſũ, acidum, panis cuculi, & Alleluia.* Gall. *Pain de cocu.* Germ. Saur: Büch: Gauch: & Gückgauchklee & Haſéklee. Itẽ Haſen. Koß: & Büochampffer. Büch: Gauch & Guckgauchbrot, Guckenlauch / & Gauchlin. Belg. Cockoutſbrot. Angl. Wod ſaur. Hung. Alleluia fiu.

Locus & Tempus.

Oxyn flore albo obſeruaui Geneuæ ſemine maturo Iunio. Patauii cum ſiliquis Decembri. Bononiæ al burgo di S. Catharina. Baſileę copioſè Auguſto circa Dornach in montibus. Frater autem C. Bauh. in monte Moutets. Cæterùm opacis plurimùm prouenit locis prope ſepes & itinera. Iac. Gargilus inuenit flore purpurante prope Newhauß quæ eſt vltra paruam Baſileam in Marchionatu: nos autem inter Beffordiam & Raupach in dumetis florens Martio. Montbelgardi paſſim florens Aprili, virens Auguſto.

Vires & vſus.

Enterocele. Futuræ tempeſtatis nuncia. Temperamentum. Ventriculi ardores. Aqua. Febris acuta. Succus. Eryſipelas. Faucium calida fluxio. Affectus cordis & Ventriculi. Porta repreh.

De eius viribus hæc Plinius. Oxys datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Obſeruaſſe autem ſeſe ſcribit Fuchſius, atque adeò multorum experientiâ cognitum, quod eius herbæ copioſi flores crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendunt: pauci contra, ſiccitatem. Tota planta, auctore Matthiolo, refrigerat Oxalidis modo. Quare deuorata, ſitim & ventriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor roborat. Stillatia huius aqua datur vtiliter potanda acutâ febre laborantibus, ſed multò magis præſtat ſuccus ex ſaccaro potus. Illinitur idem per ſe eryſipelatis & inflammatis locis: oſque eo colluitur, cùm lingua, palatum, fauceſque calidâ fluxione laborant. Placet autem Triphyllon Alleluya dictum ad affectus cordis, vel ventriculi potiùs & oris eius, commendari. Propter temperamentum quod ex ſapore proditur, non autem propter cordis figuram, vt Porta vult. Siquidem multa ſunt, quæ talem figuram habent, nec cardiaca comprobantur. Diſplicet quoque quod laudet propter rectas, longas, & rigidas vaginulas ad ſerpentum morſus. Quis enim conſulat, vt applicetur planta adſtringens & refrigerans morſui ſerpentum? non inuenio Plinium aliquid tale de Trifolio acido ſcripſiſſe. Suſpicor Portam confundere cum modò dicto Trifolio, Trifolium Aſphaltites. Præ cæteris demum, teſte Io. Bokelio, ad peſtem laudatur conſerua Trifolii acetoſi verno tempore cum Saccharo præparata, ſumpta manè ad Caſtaneæ quantitatẽ.

Conſerua. Peſtis. Doſis.

OXYS LVTEA.

Cap. LXVII.

Deſcriptio.

Serpendo per terram ſpargit *coliculos* palmares, aut ſeſquipalmares graciles: *folia* tenuiſſimis nixa pediculis terna cohærent minora quàm Oxyos vulgaris, magiſque per extremum fiſſa, corculum [vt vulgò pingi ſolet] expreſſiùs effigiantia hirſutiora, ex breuibus pediculis à coliculo prodeuntibus dependentia: guſtus acidi: *floris* forma ſtellata eadem, ſed color luteus: quem cornicula, ſiue *ſiliquæ* ferè vnciales ſequuntur, ſurſum ſpectantes, craſſiuſculæ, folioſæ ex quinque loculis conſtitutæ, quæ vbi ad maturitatem peruenere leuiſſimo attactu *ſemina* plurima, parua, ruffa, vel flaua C. Bauh. aſpera exiliunt è lateribus: oſculis quamprimùm conniuentibus, vt ne appareat ſiliquas diſſiluiſſe. *Radix* longiuſcula, gracilis, fibrata.

Oxys ſiue Trifol. acetoſum flore luteo. Oxys lutea corniculata repens. Trifol. acetoſum corniculatum luteum C. Bauq. not.

Huius Trifolii his meminerunt nominibus (*Oxys, ſiue Trifolium acetoſum flore luteo*) Cluſius Dodon. Cam. Tab. & Lob. qui præterea Obſ. *Oxyn luteam corniculatam repentem*, & *Oxyn luteam Cluſii*, cum Hiſt. Lugd. inſcribit. C. Bauh. phyt. Trifolium 12. ſiue *acetoſum corniculatum luteum*, qui antè vulgare luteum quoque dixit, quaſi ab hoc diuerſum, ita vt duo genera faciat. Ponit is iconem in renouato Matth. vbi vocat Trifolium acetoſum flore luteo Caſtori.

Locus & Tempus.

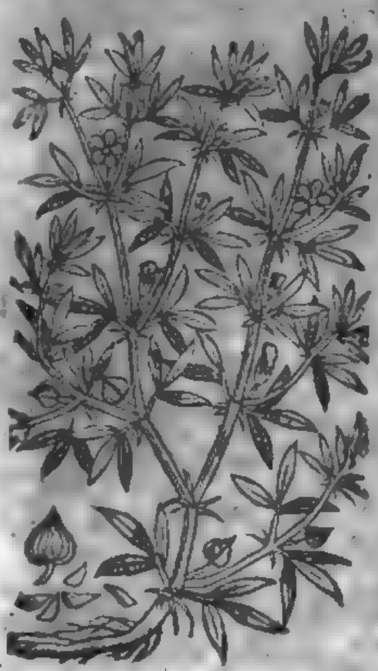
Vmbroſis quibuſdam circa Hiſpalim locis naſcitur. Apud Belgas, atque adeò in omni ſolo ſata prouenit, quin & ſemel ſata, poſtquam florere cœpit tota deinde Æſtate flores producit, & ſemen fert: plantæ tamen omnes, vt Cluſ. dicit, Hiemis inclementia pereunt, ſed & ſemine deciduo renatę [ſi rigida Hiems ſubſequatur] plerumque corrumpuntur, prorſuſque genus interit, frigidioribus præſertim regionibus. Hæc Cluſ. Ego quidem cùm Monſpelii eſſem vidi flore luteo menſe Iunio, & poſtea Octobri florentem circa Gangem. Heidelbergæ copioſè in horto D. Spregeri, & Baſileæ D. Zvvingeri, vnde in hortum Montbelgardenſem tranſtuli, in quo ſe quotannis ſemine propagauit.

TRIFOLIVM ACVLEATVM CRETICVM.

Deſcriptio.

Rarum eſt hoc Trifolium Cretæ munus, cui *caulis* in ramos alternatim oriundos, creberrimos, angulofos, denuò in minores ramulos diuaricatos, humique fuſos, ſtriatoſque diuiditur, vbique verò quà rami, ſurculiq. diuiduntur, duo exeunt *pediculi* breues, oppoſiti, ſinguli *folia* terna, parua, oblonga, in acumen ſpinoſum deſinentia, glabraque ſuſtinentes: iiſdemque diua-

quę diuaricationibus subsunt adunci, rigiduli, mordaces deorsum spectantes aculei: superiùs verò ex ipso ramorum coitu pediculus exit breuis, cui ex calyce viridante emicans insidet *flos* amœnus, magnus, purpureo-violaceus, Lysimachię speciosæ similis, è quinque foliis compositus, medium obsidentibus apicibus luteis: *siliquæ*

quatuor, aut quinque, costis canaliculatis, latiusculis, ad mucronem turbinatum coëuntibus constant, *semine* in singulis contento lato, ruffo.

Trifolium spinosum Creticum

C.Bauh.phyt. *Trifolium* 33. siue spinosum Creticum cœruleum, quod in horto Montbelgardensi apud Fratrem Io. Bauhinum legimus: accepimus etiam à Laurentio Rosenavv nomine Trifolii spinosi, semper virentis ex Candia, Cysti flore. Clus. in poster. Hist. vocat *Trifolium spinosum Creticum*, Honorio Bello, Orbitochorto, dubitatque an Tribulus terrestris Diosc. τρίβολος χερσαῖος sit, aut saltem genus aliquod. Sed notæ Dioscoridis, nobis quidem iudicibus, videntur meliùs respondere iam recepto Tribulo terrestri: siquidem Trifolio Cretico non sunt folia τὰ αἰὸ ρα χινς, qualia requirit Dioscorides.

Orbitochorto. Tribulus terrestris

Casabona præfectus horti Ill. Ducis Florentiæ ex horto eius Pisano misit Stutgardiam semen cum hac inscriptione: *Orbitochorto*, Trifolium aculeatum, flore Cysti, rarissima planta Candiæ. Sata Montbelgardi in horto Ill. Princ. mense Aprili, prouenit ex semine mihi misso Lutetiâ à Robino, floruit principio Iulii. Nata quoque erat Moguntiæ in Reuerendissimæ eius Celsitudinis horto, semine ex Italia quidem misso, sed ex Cretâ accepto.

Trifol. aculeatum

Locus & tempus

TRIFOLIVM PALVSTRE.

Descriptio.

GEniculata *radix*, longa, alba, prorsum incedit fibris subinde demissis, firmata, *pediculi* inferiùs latiores vaginæ instar, dodrantales, tria habent annexa *folia*, magna, fabaceis formâ & magnitudine respondentia, læuia, inter hæc *caulis* surgit cubitalis, læuis, gracilis, virens, thyrsum gerens florum, ex albo purpurascentium, qui Dalech. priusquam dehiscant candidi, nonnunquam subrubentes ac rotundi: cùm reclusi in quina folia diuisi, oblonga; tenuissimis & candidis filis, veluti lanugine, siue pube quadam elegantissimè crispatâ, folliculi inde parui, rotundi, siue rotunda capitula, aut vascula, in quibus *semen* Helianthemi simile, ex fusco flauescens: amari gustûs.

Trifol. palustre

C.Bauh.phyt. *trifolium* 16. siue palustre. *Isopyron* Diosc. quorundam, talus *Menianthes palustre* Theoph. 4. Hist. 11. *Mensiflorum* Gaza vertit. Thalio Harc. *Trifolium palustre, seu castoris, Isopyron* Dodon. *Limonium verum Cordi*, oder vasserwisenmangolt, quòd nempe irriguis pratis & consimilibus locis gaudeat, à quibus Limonio suum apud Græcos nomen antiquitùs obtigit.

Limon.

Tragus error.

Tragus idem Limonii pratensis nomine describit, sed apparet ipsum incidisse in locum, vbi stirps hæc florifera quidem fuerit, sed floribus eius absque fructu intercidentibus, vnde ipse existimauit, nullum herbæ huius fructum prorsus esse.

Taber. not.

Compilator Tabern. duas exhibet figuras, nec ostendit qua in re differant præter magnitudinem. Hort. Lus. *Trifolium palustre fibrinium castoris*, Biberklee/lungenklee. Dodon. Gall. *Isopyron* vocatum est à quibusdam, teste Dioscoride, *phasiolon*. Item in fol. *Faselus hircinus*, aut *Bona hirsuta*, Belg. Boixboonen/ Harch. in Enchir. quoque *Limonium* vocat, verùm confundit cum eo Pyrolam.

Harch not.

Limon. confusio.

Lonic. *Limonium, limonium pratense*, & *Beta silvestris*. Hæc ille, qui nomina solùm absque descriptione ponit, ideóque confusè nimis capite de Pyrola duas figuras ponit.

Lob. & Pena [qui in Adu. quærunt, Trifolium paludosum, sitne potiùs Isopyron, quàm Melanthii species?] scribunt, cur huic Trifolio, aquatico vocato, quod potiùs Isopyron, Matthiolus Melanthium quoddam prætulerit, vix coniectari licere.

Isopyron.

Cæterùm, Gesnerus eorum opinionem non probat, qui plantam hanc Limonium, aut Dioscoridis Isopyron esse affirmant. Isopyrum siquidem Diosc. Anisi folio constet. Lotus [inquit is] forsitan est palustris VVoisellis.

Non est Isopyron contra Dod.

Hist. Lugd. Menianthes palustre Theophrasti: Isopyrum Dodonæi, cuius sententiæ, tum Dioscoridis, tum Plinii authoritas, maximè refragatur. Hist. Lugd. duas proponit icones. Priori titulus est modò dictus. Altera verò, Menianthes palustre Dalechampii inscribitur.

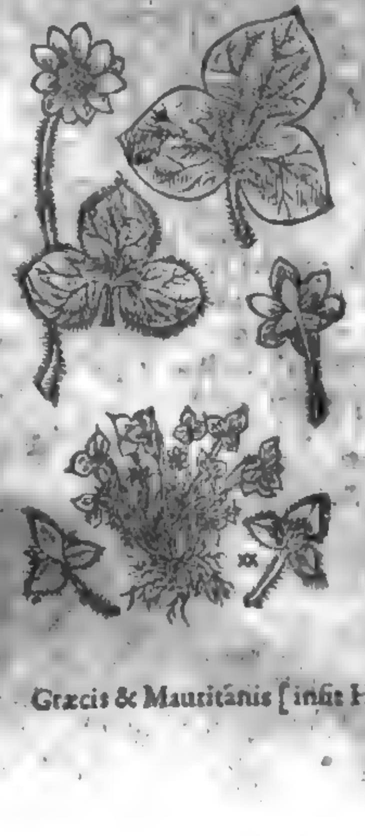
Hist. Lugd. not.

Locus & Tempus

Nascitur vliginosis ac palustribus locis, sterili ac macro solo, aquarum tamen affluxu semper madescente, extra aquam citissimè flaccescens. Primò vidi Tiguri, florens Maio, posteà Geneuæ semine maturo Iulio.

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE TRInitatis herba, flore cœruleo.

Descr.

HVic plantę *folia* sunt ex longis pediculis triquetra, auersâ parte Matth. Cyclamini modo subpurascentia, superiore verò albis quibusdam maculis respersa: *caulis* ex radice tenuis, *florem* in cacumine sustinens stellatum; cœruleum: *semen* colore non diuersum, oblongum: *radices* tenues, plurimæ subrubentes.

Græcis & Mauritanis [inquit Hist. Lugd.] inco-

gnita videtur fuisse, hæc quæ hodie ab Herbariis. *Hepatica*, dubio procul quòd Hepaticos iuuet, & *Herba Trinitatis*, à foliorum figura nominata est. Huius flores colore variant, aliàs cœrulei, aliàs purpurei, & quandoque niuei. Nonnunquam etiam folia [florum] maiora, maculis, notulisue variegata spectantur.

Hepatica. Etymon Herba Trinitatis vnde. Varietas.

Dodon.gall. *Hepatica*, Et Lat. *trifolium aureum*. Baptista Sardus, inquit, *Trinitatem*, & *Trinitatis herbam*, [vt & Itali apud Gesn.] nominat. Sunt qui *βάλαριν* esse suspicantur, quam Trifoliam herbam esse Hesych. scribit: Sed Balaris descriptione non extante, nihil definiri potest. Cæterùm Trinitas à Cordo *Epimedium* redditur. Iis autem (inquit Trag.) qui hanc herbam *Lichen* esse statuunt, assentiri non possum. Omnes empirici eam Hepaticam esse statuunt. Germanis Edel leberkraut, *hepatica nobilis*, Hieron. Braunsch. Güldenklee, *trifolium aureum* vocatur. Ego quoque [sic & Lonic. Matth. germ. & Cast. Dur. p. 464. appellant. hic præterea pagina sequenti 465. Trinitatem nominat, atque ita duas figuras & descriptiones vnius herbæ ponit,] vocabo *trifolium aureum seu magnum*.

Balaris. Epimedium Lichen non est. Hepatica nobilis.

Lob. & Penæ Adu. *hepaticum trifolium*, siue *trinitatis*: Obs. quoque Hepaticum Trifolium *Hepatica* & *Trinitas herbariorum*. *Epimedium Tragi* Cordo. Gesn. Hepatica terrestris, & aurea flore cœruleo & rubro Tabern.

Hepaticum Trifol. Trinitas Herbar. Hepatica terrestris.

Camerarius, cui in horto, Trifolium Hepaticum flore cœruleo dicitur, scribit apud Matth. Trinitatem inueniri flore rubente, & interdum albo [maculosoque Cæsalp.] Tardiùs autem eas florere, quàm cœruleam. Hoc ita confirmat Clus. Planta quam nonnulli Trifolium nobile [Edlen klee] vel aureum, & Hepaticam trifoliam, appellant, flore, vel est cœruleo, & præcocior: vel ad cœruleum tendente, & serius florens.

Hepatica trifolia.

C. Bauh. phyt. *trifolium* 14. siue *Hepaticum*.

Pingit Brunfels. sub Hepaticæ [herzklee] titulo, vocatque ex Hieronymi Herbario, Hepaticam tertiam, & Trifolium aureum. Brunfelsium reprehendit Amatus dicens, Lagopum, herbam illam, quam Trinitatis appellant, esse, credendum est: Hæc herba Trinitatis, Pes leporis dicitur, & à Brunfelsio inter Hepaticas reponitur, qua in re nulla præstanda fides. Sed miror Amatum Trinitati tribuere cubitalem cauliculum, ac dicere alia in descriptione, quæ non multùm conuenire videntur: hæc etiam non nascitur in segetibus, quod Diosc. tradit de Lagopo. Brunfels. quoque non ex se, ast ex authoritate Hieronimi, bene vocat Hepaticam. Robert. Const. apud Amatum, Alteram herbam Trinitatis, *pied d'Alexandrie ou d'Alouette* vocat, quæ Lagopus Lusitano, Matthiolo absque nomine cap. de Trifolio. An autem Robert. congruè tribuat ei nomina gallica, mihi nondum constat.

Brunfels. taxatur. Lagopus Pes leporis. Amat. reprob. Rob. Const.

Trinitatem vulgò dictam flore cœruleo Brunfels. inter Hepaticas numerat, licèt non inueniam (ait Matth.) inter Græcos antiquos, aut Arabes, qui eius meminerint.

Cæsalpinus Triada seu Trinitatem ab Hermolao, & aliis quibusdam *Toram* & *Tauram* appellari scribit. Nos id apud Hermolaum nondum legimus. De Tora agetur lib. 34. vti quoque de Anthora, quam à nonnullis Hepaticam auream, & Trinitatis herbam nuncupari Thalius in Harc. tradit. Alia porrò est herba Trinitatis nomine donata, vocaturque Viola tricolor à quibusdam etiam Iacea, de qua suo loco

Tora, & Taura. Viola tricolor.

Nomina linguarum. *Hepatica, hepatica nobilis, aurea, trifolia, Trinitas, Trinitatis herba. Trifolium hepaticum, nobile, aureum.* Germ. Leberkraut/ Edel: Vnnd Gulden Leberkraut. Edel: Vnnd gulden klee. Belg. Edele vnnd Gulden leuercruyt. Gall. *hepatique*. Boch. yatrnik trogilysti.

Offendi Trinitatem variis in locis. Cæterùm, loca quærit vliginosa, & opaca, hinc in frutetis frequens.

Locus & tempus.

Probatur maximè à recentioribus Medicis ad vulnera glutinanda, eam foris illita, quàm intus: item ad enterocelas, in quem vsum puluerem dimidii cochlearis mensura ex vino austero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ, fauciumque inflammationes. Refrigerat enim, siccat & roborat. Quare aduersus intemperies calidas, & inflammationes hepatis, & febrium calores perutilis.

Vires & vsus. Vulnera. Enterocele. Fauces. Temperamentum. Inflammationes.

TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE albo.

QVoniam autem in Trifoliorũ historia versamur [inquit Clus.] obiter etiam meminisse hoc loco libuit Hepaticæ Trifoliæ flore albo, quã Belgici horti alunt munere Alphonsi Pancii, Ferrariensis Medici, qui eam nobis Mechliniam misit. hanc etiam non solùm Viennensi agro sed omnibus in siluis Pannoniæ & Austriæ interioris spontè nascentem obseruabam. Nam Viennensis saltus omnes Hepaticas, præter eam, quæ pleno est flore, alit. Nos in montanis Sabaudiæ Syluis etiam vidimus.

Locus.

TRIFOLIVM HEPATICVM, SIVE Trinitatis herba flore rubro.

HEpaticã Trifoliã rubro flore alunt Belgici horti, munere Alphonsi Pãcii, qui Mechliniam mittebat: Viennensis ager alit eam, quæ incarnato, siue rubello est flore: apud Nissam Silesiæ, & Ienam Thuringiæ etiam spontè nasci Clusius ab amicis intelligebat.

Descriptio.

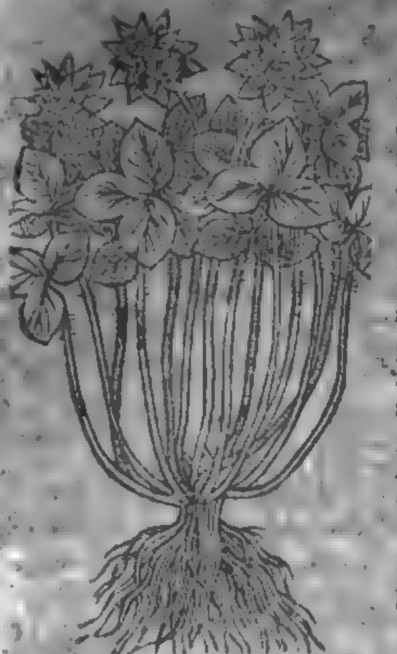
TRIFOLIVM HEPATICVM FLORE pleno.

PVrpuro cæruleis multiplicibus floribus stipatam elegantiã peregrinã, præclaro D. Io. Brancioni, doctissimus p. m. Alfonsus Pancius Ducis Ferrar. Medicus misit: cæteroquin *folia, radix*, cum superioribus haud absimilia.

Descriptio.

Lob. Obs. & Ic. Pl. Tom. 2. p. 55. *Hepatica trifolia polyanthos*. Clus. Pannon. *Trifolium nobile multiflorum cæruleo flore*, quod Pancius Mechliniam misit. Item in fol. ait: Post meum Viennâ discessum, inuenta est apud arcem Starnberg Mag.

Hepatica trifolia polyanthos. Trifol. nobile polyanthon. Locus.

Mag. Dñ. de Heusenstain in siluis illis, quæ ab illa arce ad mucum montem extenduntur, etiam illa Hepatica trifolia, quæ flore cæruleo est, & pleno. Taber. *Hepatica aurea multiflora*, gefült gulden Leberkraut. Camer. ad Hist. Matth. *Trinitas flore pleno*.

Hepatica aurea multiflora. Trinitas flore pleno.

EPIMEDIVM QVORVNDAM. Cap. LXVIII.

Descriptio.

PRo Epimedio ostenditur hodie planta, pulchra sanè & nostris oris rara: *radix* obliqua agitur, nec altè demersa, gracilis satis, sed longa, lignosa: hinc surgunt *pediculi* dodrantales, atque etiam cubito altiores, tenues, politi, rigiduli, in ternos *surculos* diuisi, quorum singuli sursum in ternos alios diuiduntur, ita vt vnicuique *folium* hæreat unum Hederaceum, ex rotũdo oblõgum, rigidulum, acuminatum, neruosum, auersa parte glaucum, superiùs ex viridi pallescens, iuxta pediculum pinnis duabus subrotundis, quarum altera alterâ longior, donatum, circumcirca mitibus *denticellis* crenatum: pedicularis quidam ramus paullò infra primam ramorum diuisionem palmaris aut dodrantalis in ramulos diuisus, quorum vnusquisque plures gerit *flores* priuatis petiolis hirsutis nixos, quatuor foliis purpurantibus constantes, quorum medium occupant *apices* lutei.

Synonyma.

Epimedium nominat Anguillara, dicitque Dioscoridem in eo lapsum, quòd putet carere flore & semine. Aduers. Lob. & Penæ *Epimedium* quoque tradunt, suspicanturque Epimedium hoc esse *Epipetrum*, vt Plinius legisse videatur Theophrasto memoratum, non autem vt vulgò legunt Epimetrum. Epimedium (inquit Dod.) appellatur: sed legitimum affirmari nequit. Diosc. enim florem & semen ei esse negat. Plinius etiam nunquam florere refert. Hist. Lugd. Tabern. & Camer. Epimedium. In montibus Liguriæ planta proueniens dicitur Cæsalpino.

Locus & tempus.

Obseruaui Patauii in horto Iesuitarum, D. Cortusii & Triuelani, Ferrariæ in monasterio S. Dominici à l'angeli, in montibus Euganeis inter balneum Aponense & Arqua, vbi Gener Chorlerus etiam obseruauit copiosè florens Martio & Aprili: Stutgardiæ florens Maio, in horto Ill. E. C.

ANONIS, SIVE RESTA BOVIS, vulgaris, purpurea & alba, spinosa. Cap. LXIX.

Descriptio.

LOngè lateque *radice* spargit, aliàs fracta perquam contumaces, *ramis* verò lignosis, simplicibus & frequentibus fruticat, cubitum vnum, aut alterum longis, tenuibus, rotundis, hirsutis, rubescentibus, lentis, spinis longis & rigidis armatis, interdum verò nullis, priusquam decidant folia: *folia* spinis ferè proximo ortu, incondita, sublonga, Ciceris singularibus foliis simillima, nigricantia, hirsuta, in ambitu crenata, sapore leguminoso, tactu glutinosa, odorataque: teste Cæsalpino, *flores* Coluteæ, sed colore purpurascente, albo vel carneo: *siliqua* paruæ rotundum *semen* continent, Viciæ forma & sapore.

Optandum esset, vt omnes Antiquorum descriptiones, qui de Medica materia, aut de plantis aliquando egerunt, tales essent. Felicissimè si, quidẽ vnus omnium Theophrastus [illegible] hanc expressit, scribens: Ononis in ramis aculeata est: annuam fert frondem Rutæ folio similem, quam toto caule profert, facitque tota veluti coronæ formam per interualla disposita: florem minutulum, & in siliqua non vndique septum edit. Nascitur pingui & glutinoso solo, præsertimque in segetibus, atque cultis: quam ob rem aratoribus inimica. Nec facilè perit, cùm semel alto & pingui solo hæserit. Descendit enim quamprimùm, & quotannis regerminat per latera se spargens: iterumque in interiora terræ nitens descendit, sequenti anno copiosiùs nascitura. Eruenda tota extirpandáque penitùs est: Quod, cùm terra imbribus madueri, egisse oportet. Facilè enim tunc tota perit. Siquid enim ex ea relictum fuerit, ex eo iterum renouatur. Æstate germinare incipit: Autumno autem incrementi sui finem habet.

Felix Rutæ.

Anonis (inquit Diosc.) quam aliqui Ononida (ὀνωνίδα) vocant, ramos habet dodrantales & maiores, fruticosos, multis geniculis præditos, & qui alas multas habent: capita rotunda: folia parua, tenuia, velut Lentis, ad Rutæ, aut Loti pratensis folia accedentia, subhirsuta, odorata, non iniucundi odoris. Muria conditur antè quàm spinas producat, estque cibo gratissima, habent ra-

Ononis.

Loti pratensis folia.

in vitream metam coniiciuntur, ex qua in calentis aquæ balneo collocatà elicitur aqua, quæ epota semilibræ pondere; non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, sed etiam vesicam, & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit. Cæterùm, quòd Veteres hanc herbam, antequam spinosa fieret, muria condierint, factum est, quia in cibo sumpta fœtidum oris halitum emendare tradebatur.

Dosis. Renes & vesicam iuuat. Surculi teneri conditi. Oris fœtor.

Anonis spinosa lutea.

Locus.

ANonidem spinosam luteo flore habeo collectam Lutetiæ, quæ minor vulgari purpurea & alba.

Anonis flore aureo.

Matth. in Dioscor. & postr. comm. Ital. Anonis flore aureo.

ANONIS LVTEA NON SPINOSA, Dalechampio Natrix.

Descriptio.

ANonis vulgari similis est, *virgultis* cubitalibus, in frequẽtes ramos fissis, spinarum expertibus. *folia* terna cohærent, oblonga, hirsuta, per extremum crenata, viscosa, odorata, sapore nullo euidente: *flores* longis nituntur pediculis, Anonidis spinosæ purpureæque maioribus, lutei, conferti: *siliquæ* vnciales, teretes, hirsutæ, *semen* continent colore pullo, inquit Camer. Herba tota est hirsuta, & pinguis, odorata, sed hircinum quiddam olet.

Camer. in Epit. Matth. figuram ex siccis meis plantis D. Gesn. missis sub his nominibus ponit. Ononis lutea, montana. Natrix aliis. An Bellon. de pl. in Creta prouenientibus, Vera Melilotus odorata, crescens in collibus herbosis, similis ferè Ononidi? Lob. & Pena Adu. vocant Natricem Plinii Herbariorum, & describunt distinguentes ab Ononide lutea. Huius fortassè meminit Matth. cùm ait: Anonis interdum constat flore aureo, sed quibusdam in locis aculeis vacat.

Ononis lutea, montana. An Melilotus Cretica? Natrix.

De hac ita Cæsalp. Diosc. Cicer. silu. tradit, odore graui. Hoc genus videtur significasse Theoph. cùm dixit inter cæteras differentias, quoddam odore differre: & Ætius Orobiæum hoc idem appellasse videtur: specie Ononis [vnde quidem Ononim læuem appellant] flosculos fert & siliquas exiliores Cicere, & semina in his parua & rotunda, subflaua: tota planta constat odore valdè medicato, Theriacam imitante, vnde vulgò Theriacaria herba vocatur, laudata ad vermes, enecandos. Quod Cæsalp. flosculos dicit Cicere exiliores, non conuenit cum nostra Anonide, cur idem floris colorem non tradat, nos latet. Ononim luteam non spinosam (inquit Histor. Lugd.) sunt qui Melilotum maiorem, Melilotum silu. pinguem, & Natricem Plinii cognominent. Et hæc, quòd non solùm radix euulsa, sed & herba tota virus hirci: aut, vt aliqui exponunt, bituminosum & grauem fœtorem redoleat. Cæterùm hac in Piceno (ait Plin.) à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos (Faunos alii) vocant: ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur.

Cicer Orobiæum. Ononis læuis. Theriac. Cæsalp. Melilotus.

Dodon. Anonis flosculo luteo. Clusius Anonidis nostræ hisce ferè meminit: Anonis mitior, non spinosa, siue secunda, flore luteo [præsertim si in hortis colatur], purpureæ adeò similis, vt ab ipsa antequam flores explicentur) nisi diligenter inter se conferantur (vix discerni queat: paulò tamen pinguior deprehenditur, nec adeò grauiter odorata: præterea vbi spontè nascitur: candidior est: eius item flores, qui lutei sunt, breuiori spica nascuntur.

Scribit Pona in Baldo perperam Anoni luteã multos pharmacopœos pro vera Meliloto vti.

Melilotus vera.

Anonim luteam non spinosam Monspelii locis arenosis collegimus, & quidem florentem Augusto & Septembri, Aprili & Iunio. Hanc aliàs vidi Eslingæ in horto Volmarii pharmacopolæ. Geneuæ copiosam iuxta *Arue* vltra fluuium circa superiores partes florentem Iulio. Frater C. Bauh. misit cum hac inscriptione: Natrix Monspessuli, prope Buttonet campus refertus: Item in Castelnau, quibusdam Melilotus vnctuosus: floret Iunio. Frequentem obseruauit Clusiũ in Gallia Narbonensi, tũ in Hispania & Lusitania florentem Iunio, & Iulio. In aridis, glareosis & sabulosis gigni tradit Hist. Lugd.

Locus & tempus.

Eadem teste aduersus omnia venena prodesse & admotam & sumptam experientia compertum est.

Vires.

ANONIS NON SPINOSA PVRpureo flore.

Descriptio.

ALunt Silesiaca prata Anonidis quoddam genus à vulgari diuersum, quod ab aliis minimè obseruatum Clus. in Pannon. existimat. Multos hoc annuatim ex radice durâ, lignosâ & perenni fert *surculos* cubitales, rotundos, lentos & vimineos, firmos tamen & admodum ramosos, mollique lanugine obductos: multa *folia* alternatim caulem latâ basi amplectentia, interdum singularia, plerumque autem terna, ex eodem pediculo prodeuntia, molliora & ampliora, quàm vulgaris: summæ *virgæ* & *rami* desinunt in oblongam *spicam* florum vulgari quidem similium, sed colore magis sanguineo, *siliquas* deinde persimiles vulgari, quemadmodum & *semen* fert. Tota planta lento quodam humore grauiter & hircinum olente oblita est; Fraxinellæ ferè odore, & nullo aculeorum vallo munita.

Vocatur autem hæc à Clusio tam in Pann.

Anonis mitior quàm postr. Hist. Anonis non spinosa, siue mitior prima, flore purpureo, cuius semen è Silesia ei missum Trifolii maioris & fœtidi nomine. *Trifolium fœtidum* Dedit nobis D. Agerius Ononidem purpuream sine *Ononis sine spinis* spinis, collectam in Sclauonia, ea nostrati spinosę alioqui similis, nec respondens iconi Clusii.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS pusilla glabra fruticans Cherleri.

Descriptio. Lignosis, palmaribus & breuioribus fruticat *surculis*, subrubentibus, tenuibus, glabris, quos *folia* stipant crebra, tergemina, glabra, viridantia, circumcirca crenata, oblonga, Medicę nostratis foliis quadantenus similia. ex quorum sinu prodeunt, per totos ramos *flores* maiusculi

conformatione leguminosorum, lutei, calyce in quinque *segmenta* flore longiora, acuta, ex rubro nigricantia, diuiso: succedunt *siliquæ* turgidę, nigricantes, glabræ, Craccæ minimæ minores, *semina* quatuor, aut quinque sinuata continentes.

In figura nostra folia sunt eiusdem ferè magnitudinis cum ipsius naturæ foliis.

Locus & tempus. Circa Monspelium in rupetis & squalidis collegit, & ad nos attulit Gener Cherlerus. Floruit autem Maio, & paulò post siliquas tulit, aliis subinde atque aliis prosilientibus flosculis.

TRIFOLIIS AFFINIS ANONIS minima hirsuta Cherleri.

Descriptio.

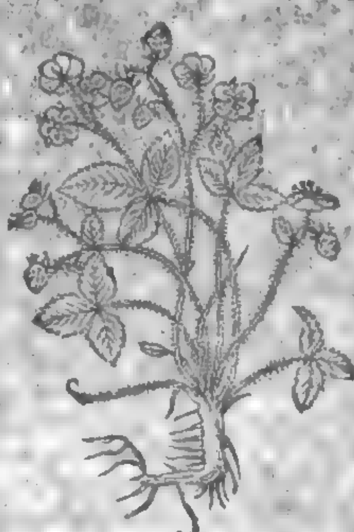
PAri cum lutea minima glabra surgit altitudine, lignosâ, duraque & albicante, dimissâ *radice*, in multos ramulos hirsutos, rubentes, vel incanos fissâ: *folia* terna, angustiora, longiora, per extremum duntaxat crenata, alioqui cæteræ ignatæ hirsuta: *calyces* per ramos crebri, magni, pilosi admodum, in quinque longas aristas desinentes, pediculo contorto, deorsum terram spectantes, cancellis suis *florem* complexi paruum, cæterà albidum, rostello ferrugineo. Tota est tactu viscida.

Locus. In rupetis Monspeliacis & Nemausinis vtcunque obuiam animaduertit & collegit Cherlerus.

FRAGARIA FERENS FRAGA RVBRA & alba.

CAP. LXX.

Descr. AD Trifolia accedit vel *foliorum* numero Fragaria, fert enim in singulis pediculis terna, sed Rubo minora, venosa, hirsuta, per ambitum serrata, superius viridia, inferius autem albicantia, *cauliculum* palmi altitudine, ramosum & hirsutum, *flores* Ranunculo minores, in quinque folia sectos, candidos, *fructum* globosum, inæqualem, per maturitatem rubrũ, odoratum, sanguineo, dulci, vinoso, gratissimoque succo prægnantem, *seminibus* multis & exiguis abundantem, *radicem* fibrosam, capillarem, oblongam, subfuscam, perennem, gustuque adstringentem.

Brunfels. err. Maximâ sui vel inscitiæ vel negligentiæ notâ Brunfels. Tom. 3. Rhapf. 14. pro Fragariâ Melilotum vulgarem exhibet. Ita vt meritò à quolibet in dubium vocari possit, an Fragariam vulgatissimam herbam aliquando viderit.

Præter fraga rubra & alba, Camer. teste, reperitur aliud genus, inter hæc coloris medii, seu flauescens, maius multò & rotundius, quòd vulgò **Bröstling** dicunt, tardiusque maturescit. Possent vocari fraga serotina. *Fraga serotina.*

Trifol. fragiferum. Tabern. Trifolium fragiferum.

Herba quæ fraga fert [ait Hist. Lugd.] Fragaria ab herbariis nominatur, quæ quomodo à Græcis appellata sit, nondum constat. Fragariam autem ex quinquefoliorum genere esse quidam arbitrantur, quod falsum. Sunt etiam, qui Rubum Idæum non spinosum esse putant, quorum sententiam non improbat Cronemburg. & Fuchsius, quibus non subscribunt Lob. & Dalechampius. *Quinquefolium. Rubus Idæus.*

Apuleius Græcos κόμαρον appellari scripsit, quod si verum est, longè alia est à Comaro, quę ex Diosc. Galeno & aliis describitur. Fuchsius tamen vidit codicem manu-scriptum, in quo hæc verba: *Comaron Græci, Romani Fragum.* Quicquid sit, ex numero Mororum esse constat. Græci Comaron appellarunt, ob fructus arboris eiusdem nominis. *Fragaria* à verbo frago, quod odorem reddo significat, nominata est. *Morum. Fragaria vnde dicta.*

C. Bauh. differentiæ. C. Bauh. phyt. Fragaria 1. vulgaris, 2. fructu albo. 3. hispidis foliis. 4. bis fructum ferens.

Taberna. diff. Fragariæ, vt Cæsalp. notat, fructus differentiæ paucæ, in figura, & magnitudine: nam quædam rotunda sunt, vt Arbuti fructus, quædam oblonga.

longâ. Quoddam genus in Alpibus Bargeis visum est bis in anno fructificare, Vere sc. & Autumno: eius fructus modicè compressus & striatus est, sapore Rubi Idæi. Plinius Fraga tantùm meminit in Italia. Non autem idem est, quod apud Serapionem Fragre, de quo H.n.lib.15.post Piper. Apud Theoph. Chamæbatus [Humirubus] vocatur, malè. Diosc.inter genera Pentaphylli intelligit, inquit Cæsalp. quam opinionem postea refutabimus.

Fragre non est Chamæbatus.

Cæterùm, Fragariæ meminerunt Fuhs. Lob. & Pena Adu. Obs. & Ic. Pl. Tragus & Gesnerus. Qui duo præter rubrum & album, singulare genus tradunt, quod harbeer appellant. Cronemburg. cum Cordo, cui Gesn. ex Trago figuram addit, Fragulam vocant.

Fragula.

Cæterùm, legisti, si nō neglexisti, Fragariam ferre in singulis pediculis terna folia, nec plura, licèt asserat Brassauolus in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinque pediculo insint folia, quæque fraga gignat, in cibis gratissima.

Nomina linguarum.

Τεϛφυλλον μικρον. Had. Iun. herba appellatur, *Fragaria* vulgo, & *Fragula*, germ. Erdtbeerkraut Gallis *Fraisier*, Ital. *Fragaria* & *Fragole*. Ipsi fructus Virg. ac Ouidio *fraga*, Seruio *Mora terrestria*, Germ. Erdtbeer Belg. Eerdbesyen/ Gall. *Fraises*, Gallo-Belg. *des Chapirons*, Ital. *Fraga*: Hisp. *Miezgado*, *Mayueta*, Angl. Strawberye, Bohem. Jahody, Hung. Epöry.

Locus.

Passim in montibus, non rarò in conuallibus, in siluis, ac aliis similiter aliquantùm vmbrosis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris suis expatiatur, ac deinde floret: Iunio, priùs ac tardiùs fructus maturi fiunt.

Tempus.

Vires & vsus.

Coqui, autore Trago, ex Fragis pulticulas vtilissimas conficiunt, quæ ob refrigeratoriam vim inflammatione laborantibus rectiùs quàm sanis exhibentur. Aqua è fragis destillata præstantissimo est remedio internis quibusuis iecoris & pulmonis, aliisque totius corporis inflammationibus, sitique restinguendæ: ad eadem Fraga ipsa faciunt. Leprosi, quibus nimiùm calet sanguis, faciesque plurimùm rubet, aquâ fragorum distillatâ longo tempore vitam ac valetudinem tueri possunt, si bis aut ter quotidie illam bibant mensura trium ligularum. Aqua fragorum destillata, pari ratione bibita, cor confortat, vitia thoracis expurgat, morbum arquatum discutit, sanguinē purgat, & emendat. Herbæ Fragariæ tusæ succus malignis & calidioribus vulneribus apprimè conducit: nam glutinat ea, & ad sanationem perducit. Aqua Fragorum vlceribus oris & anginæ auxiliatur gargarisatu. Eadem faciei ruborem & maculas tollit, collutu. Vlcera tibiarum hac aquâ ablui & purgari debent, linteolisque in ea madefactis semper illis imponi: nonnulli ad oculos collyria ex Fragis conficiunt, nam sal illis admiscent, posteaque destillant: alii Fraga cum sale, æneo vase, recondunt, ac per octiduum cellæ vinariæ committunt, quoad in viridem aquam mutentur: eâ postea ad oculorum suffusiones vtuntur. Succus igitur Fragorum expressus ad multa vtilis, visui imprimis, vt Camer. notat, & retentæ vrinæ, Longo tempore asseruatur, viresque vetustate acquirit. Decoctum ex herba & radice diutiùs vsurpatum cum passulis ictericis prodest. Stillatitia aqua manantem sanguinem sistit.

Morbus arquatus. Guttur. Vulnera. Angina.

Vrina.

Ictericis. Temperamentum.

Serapio (inquit Fuchs.) Fragariam calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alii frigidam & humidam in primo: Nonnulli [qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari videntur] in tertio ordine scribunt. Ego folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendi, vt siccam esse hac ratione, & minimè humidam oporteat. Folia, flores, fructus, & radix adstringunt. Differunt tamen inter se, quòd folia potissimùm recens nata, plurimùm in se habeant aqueæ substantiæ, parum verò adstringant: adeò vt verisimile sit de iis locutos esse, qui frigidam & humidam in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrenâ essentiâ, & aquâ tepidâ. Fructus immaturus frigidâ terreâ substantiâ præditus est, vt frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem non parum sicci temperati calidi, qui dulcis est, modicamque adstrictionem habet, ita vt calidus & siccus dicendus veniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant.

Exponuntur tandem in cibis Fraga (inquit Cæsalp.) quorum gratia & coluntur in hortis. Refrigerant & humectant, pichrocolis conueniunt, & siticulosis, sed copiosiore cibo caput tentant, & inebriant: eorum succus incipientibus inflammationibus commodus, præcipuè gutturis: vetustate vires acquirit efficaces ad oculorum suffusiones & ad faciei vlcera: Aqua distillata prouocat menstrua. Herba adstringenti sapore constat & subamaro, ad calculum vtilissima, & lienosis, hepaticisque. *Ad calculum* fraga matura in phialam aquâ ardente optimâ plenam conicito, post horas 40. circiter, colato, & rursus noua in eandem aquam ardentem inicito, ac sic relinquito optimè tecta & munita ne quid expiret. Prima autem fraga quæ post colaturam supersunt, per linteum validè exprimere poteris, & expressum eum liquorem seorsim seruare. Cùm vti voles, ter aut quater in mense cochlearium plenum sumes manè & addes puluerem de Sacchato cando. Gratum, probatū, efficacissimumque hoc remedium est, quod vltra 20. annos calculo conflictati, præ cæteris omnibus, quæ innumera eis diuersi medici præscripsêre, Gesnero commendarunt.

In cibis exponuntur. Temperamentum.

Inebriant. Succus Guttur. Oculi. faciei.

Menstrua. Herba Calculus.

FRAGARIA NON FRAGIFERA, VEL non Vesca.

Fragaria sterilis, vel potiùs non vesca, *radice* nititur lignosâ, satis crassâ, cortice russo, adstringente obductâ, multis hinc indè enatis fibris capillatâ, *sarmentis* suis per terram serpentibus tenuissimarum fibrarum productione denuò radices agens: *folia* humi fusa, tripartita, in ambitu serrata, molli lanugine suprà subtusque canescentia, ex hirsutis pediculis duas vncias longis, ad exortum gemina, vtrinque

Coliculus mucronata membranulâ eleganter alatis: *coliculus* teres, hirsutus, vno aut altero folio tripartito stipatus, sextantalis, *flosculum* sustinet pulchellum, candidum, inodorum, quinque foliolis constantem, ex calyculo decem mucronatis, hirsutis foliculis donato: in medio *staminula* plurima: *semina* ex capitulis, Pentaphylli aliquantùm similibus.

Flos *Calyx* *Semen*

Fragaria silu. Sterilis. Lob. Obs. *fragaria siluestris minimè vesca*, siue *sterilis*. Gesn. hort. *Fragaria species sterilis*. C. Bauh. phyt. *Fragaria sterilis*.

Locus & tempus Fragaria sine fructibus vescis: Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Martio & Aprili.

PENTAPHYLLON SIVE QVINQVEFOLIUM Veteribus.

CAP. LXXXI.

NOn scandit quidem Pentaphyllum, nec ceu Fragaria, trifolium est, sed huiusinstar serpit, ac similia folia, nec fructum valdè dissimilem, adeò vt nonnunquam à quibusdam confundantur, profert. Quæ ratio est, quòd hunc ei demus locum.

Dioscoridis lectio valdè illustratur Quinquefolium (itaque describente Dioscor.) ramos fert, sarmentitios, tenues palmi altitudine, in quibus est fructus [Greek illegible] Folia habet Mentæ [Greek illegible], similia quinque in singulis pediculis, rarò plura, per ambitum serræ modo fissa: florem cum pallore rubentem, auri specie [Greek illegible]) Radicem subrubram, & longam, Veratro nigro ([Greek illegible]) crassiorem.

Theoph. lectio Pentapetes [Greek illegible], aut [Greek illegible] (vtroque enim, inquit Theophrastus, appellatur nomine) radix cùm effoditur, rubra, siccata verò, nigra & quadrangula ([Greek illegible]) existit, habet folium Vitis [Greek illegible]) paruum quidem, ast colore simile: crescit & perit cum Vite ([Greek illegible]) Folia omnia quinque, vnde & nomen: caules verò super terram ([Greek illegible], quam particulam Theod. omisit) tenues mittit, ac internodiis ([Greek illegible]) crebris constat.

Pentaphylli vnde Theodori translatio

Quinquefolium Plinio Chamæzelum Chamæmelum His similia Plinius tradidit. Quinquefolium nulli ignotum est, quòd etiam frago gignendo commendetur. Græci vocant Pentapeles, siue Lamæzelon (vel (vt alii Chamæzelum, Hist. Lugdun.) siue Pentaphyllon. Quum effoditur rubram radicem habet, hæc inarescens nigrescit, & angulosa. Theoph. legit [Greek illegible] quadrangula fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cū Vite. Hæc quidem ex Theophrasto mutuata esse constat (licèt mentio eius non fiat) præter illud, quòd gignendo fraga etiam commendari scribit. Nec hoc obscurum est, & ambiguum, vt Hermolaus, Cornar. Matth. in postr. com. Ital. & Hist. Lugd. somniant. & ante hos Leonicenus, qui errasse in hoc Plinium maximè credidit, quòd Quinquefolium etiam fraga ferre dixerit Pentaphyllum, atque Herbam fraga ferentem pro eadem accepisse, ac Pentaphylli notas, simul ac vires, eidem herbæ, præter Pentaphylli nomen, adscripsisse censuit. Nam quæ herba etiam fraga gignendo commendatur, & nulli ignota est, inquit, non quinis, sed trinis duntaxat constat foliis. Existimassem quidem in re tam nota, esse codicis potiùs, quàm Plinii errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere, nisi alia nomina subiungeret, quæ sunt Pentaphylli propria. Hæc ille. Verùm triplici in errore versari Leonicenum, sequentibus rationibus Collinucius perspicuum fecit. Primùm quidem, quòd Quinquefolium illam esse arbitratur, quæ in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, viisque passim conspicitur, quæ quidem vulgò, & Quinquefolium, & Pes coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefolium esse, de qua hîc loquimur, affirmasse illum plærisque constat: cùm de nostra hac defensione, déque sua accusatione sermo fortè incidisset: auulsumque terrâ ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseque illam Quinquefolium esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde quòd per imperitiam, herbam fraga ferre nullam posse credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, quamque meliùs Trifolium dici adseuerat, & quam docti, vulgusque, Fragariam noscunt pariter & appellant. Tertiò, quòd folium quid sit, quove modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptione, parum intellexisse visus est. quas rationes postquam variis fulciuit aliis, concludit tandē verū esse autorem Plinium, & calumniatorem Leonicenum.

Plin. not. *Plinii lectio non est obscura, vt nonnulli somniant* *Plin. not.* *Leonic. triplex error* *Per cornix nus cur est.* *Leonic. calumniator*

De ratione nominis Pentaphylli annotat Marcellus. Non Pentaphyllon ([Greek illegible]) tantùm vocari suâ ætate Theophrastus dixit, verùm [[Greek illegible]] etiam, facto ab aliquibus nomine à pennis auium, vt credidit Gaza: vt autem nos opinamur, quia in quinque folia se pandit & extendit. Fecit eadem etiam foliorum formâ, vt *pentatomon* ([Greek illegible] in quinque partes diuisum) diceretur. Sic à Dioscor. inter nomina, *pentadactilon* [[Greek illegible]] quòd vt in hominis manu quinque sunt digiti, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. *pseudoselinum* [Greek illegible] quoque dictum, quòd Apium mentiatur, sitque illi in foliorum sectionibus quadantenus simile. *Callipetalon* ([Greek illegible]) à foliorum pulchritudine, ([Greek illegible]) à foliorum duritie, vt & [Greek illegible]. Quemadmodum & in his [[Greek illegible] & [Greek illegible] & [Greek illegible]] latere ex figura, aut viribus eius aliquam rationem verisimile est. Vocatur & [Greek illegible], Manus Martis. His addit Hermol. Pentaphyllon & Pentapteron in Theoph. *Quinquefoliam* & *Quinquepennam* Theodorum conuertisse. Ætium hanc *Hermubotanen* (Mercurii herbam) vocari tradidisse. Ægyptios etiam *Dissyphi* cognomine, Dacos *Drocila*, Italos *psylitrum*, *Solotam & Thebeotin*, quanquam corrupta putet nomina. Nam & *Therumbros* & *Thecnestron* quoque dictam idem Hermol. inuenit.

Pentatomon vnde *Pentadactylo vnde* *Pseudoselinum* *Callipetalon* *Xylopetalon* *Xylolotum* *Asphaltion* *Pentacron* *Manus Martis* *Pentapteron* *Quinquefolia* *Hermubotane* *Mercurii herba* *Dissyphi.* *Drocila.* *Solota.* *Thebeotis* *Therumbros* *Diosc. conciliatur cum Theoph.* *Cartulin Chald.* *Serpentina* *Pentadactylus.* *Calipendulo*

Sexta-decima herba (inquit Albert. Magnus de virt. herb. à Chaldæis *Cartulin*, à Græcis *Quinquefolium*, à Latinis *Serpentina* vocatur, & secundùm Alexand. Imper. *herba Mercurii* dicitur, à quibusdam *pentadactylus*, *pentaphyllon*, à quibusdam *Calipendulo*. Nec sibi pugnat Theophrastus, & Dioscorides, licèt is de radice & folio agens, addiderit, Quinquefolii radicem effossam, siccatamque nigrescere. Nam hoc à Diosc. ideò dictum non est, quoniam satis fore sibi credidit, si qualis ea esset cùm foderetur, dixisset. Adiecit etiam vitigineum Quinquefolii folium esse, non quantitate, sed colore & formâ, quódque naturam Vitis sequeretur. Sed illud videndum etiam quomodo hic Menthæ, ille Vitis folio Quinquefolium esse dicat, quæ malè inuicem comparari posse videntur: quemadmodum & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeò difficilè vt illud: Videmus enim aliquandò in pallore hominis, vtrumque colorem illum.

Folium Vitigineum

Locus Nascitur, auctore Diosc. in aquosis locis, & iuxta canales ac aquæ ductus.

Vires. Vsus. Est autem multi vsus, eodem tradente. Potest enim radicis decoctum, ad tertias deductum, si ore contineatur, dentium dolores sedare. *Dolor dentium.* Putredines etiam in ore, si colluatur, sistit. Et arteriæ asperitates, si gargarisetur, eximit. Aluo quoque fluenti, & dysenteriæ opitulatur. *Dysenteria. Articulorū dolores.* Arthriticis item, ac ischiadicis, si bibatur. Eadem cocta in aceto trita, imposita herpetas cohibet: strumas discutit: *Struma. Aneurysma. Pterygia. Scabies.* duritias, tumores, arteriarum dilatationes, aneurysmata appellata, abscessus, ignes sacros, pterygia in digitis, condylomata, & scabies sanat. At succus radicis teneræ, ad hepatis & pulmonis affectiones facit, & ad lethalia medicamenta. Folia bibuntur cum aqua mulsa, aut vino diluto, & modico Pipere, ad febres per circuitum repentes, in quartana quidem quatuor ramulorum folia, in tertiana verò trium, in quotidiana vnius (sc. vnum.) *Quartana. Tertiana.* Auxiliatur etiam comitialibus pota ad 30. dies. *Morbus comitialis. Morbus regius.* Sanat item breui morbum regium foliorum succus ad aliquot dies triū cyathorum mensura potus. Vulnera quoque & fistulas, folia cum sale & melle imposita sanant. *Vulnera. Hernia. Hæmorrhoida.* Opitulatur Quinquefolium etiam herniæ intestinorum: & hæmorrhoidas sistit potum & impositum. Secatur & ad lustrationes ac purificationes [adhibetur & purgandis domibus, Plin.] Qui reliquum vsum medicum sparsim pro occasione exponit, planè prout Diosc. habet, omnia tradens. *Temperamentum.* Galenus Pentaphylli radicem fortiter siccare dicit, sed minimè acrem esse. Et ideò etiam multi vsus esse, quemadmodum & alia omnia, quæ tenuium partium sunt, & siccant citra mordacitatem. Est enim & hæc radix, siccandi vi prædita ex tertio ordine, manifestà caliditate minimè participans. Idem 5. sec. loc. c. 9. Quinquefolium tradit ab aliquibus Eupatorium vocari, eiusque radicem in vino coctam dentium dolores leuare: hoc autem etiam Diosc. tradit. *Eupatorium. Alberti superstitio. Serpentes.* Hæc herba, si Alberto magno superstitioso illi credis cum folio Trifolii inhumata, generat serpentes rubeos & virides, de quibus si fiat puluis, & ponatur in lampade ardente, videbitur ibi copia serpentum. Et secundum Alexand. Imper. radix sanat plagas & duritiem, trita & emplastrata. *Radix. Plaga. Scrophula. Pectoris dolores.* Ampliùs scrophulas diluit velociter, si succus eius bibatur cum aqua. Sanat etiam passiones pectoris seu dolores, si succus eius bibatur. *Dentium. Oris. Opes. Eloquentia. Disuria.* Soluit etiam dētium dolores, si succus ore teneatur, actiones oris curat passiones. Et si quis secum deferat, opem dat & auxilium. Ampliùs si quis vult à rege, vel à principe petere aliquid, copiam dat eloquentiæ, si secum eam habeat, & obtinebit quod voluerit, videlicet etiam in lithiasi & disuria succus eius habitus.

PENTAPHILLVM SIVE QVINQVEfolium vulgare repens.

Descriptio NOn secus ac Fragaria, flagellis suis cubitalibus & bicubitalibus, teretibus, hirsutis, rubentibus serpit: *folia* minora Fragariâ, quinquepartita, magna, hirsuta, singulis segmentis, in ambitu altis incisuris serratis; pediculis quadrantalibus & maioribus, gustu viscido: *flores* Potentillæ, lutei, quinque foliis constant latiusculis, apicibus in medio croceis, quinque foliis virentibus in pediculis singularibus, palmo longiori fastigio insidentes: *capsula* superueniunt exigua, minutis *seminibus* repleta, quæ cùm pericarpio spolientur, acetabulo florem tegente proteguntur. *Radix* longa, crassitudine interdum di-

gitali, colore rubro, sapore adstringente & exsiccante, exsiccata quadrata euadit. *Synonyma* Camer. hort. Pentaphyllum repens & vulgare. *Quinquefol. luteum. A Tormentilla differt.* Fuchs. Quinquefolium maius luteum. Lob. & Per. Obs. Quinquefolium siue Pentaphyllū vulgare. Ic. Pl. p. 690. icon sub falso titulo [Pentaphyllon maius flore subluteo, interdum albo] eius enim titulus est p. 689. *Icon transposita.* Pentaphyllon, Quinquefolium vulgare: vbi icon non conueniens, & transposita: est namque Pentaphylli recti maioris.

Ex quatuor Pentaphylli generibus, quæ in Italia vidi, inquit Matth. primum à Diosc. historiâ nihil prorsus dissentit. *Matth. differentia. Radix rubra contra Brassauolū. Manard. error.* Radix huic subrubens, licèt id neget Brassauolus, quod alias, vt mihi eam effodienti, verum esse deprehenditur. Sed contingere potuit [ait *Apoll.*] hanc notam Ferrariæ deficere, vliginoso fortè loco: vocatur Quinquefolii prima species & maxima. Hinc autem mirari subit, pergit Matth. Manardum Ferrariensem virū alioqui doctrinâ insignem: quippe qui tam facilè sibi persuaserit, id legitimum esse Quinquefoliū, quod Græci Heptaphyllon, officinæ verò, herbariorumque vulgus, Tormentillam dicunt. *Heptaphyllon. sed Tormentilla, non est Quinquefolium.* Siquidem hæc septem ex vno tantum cauliculo profert folia: Pentaphyllum verò quinque, vnde & illi nomen. Hoc radices Elleboro similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa verò admodum breues, strumosas, simulque in vnum compactas globum. Gignitur hæc plerumque in incultis, siticulosisque locis, in altis præsertim montibus: illud verò in campestribus, & prope aquæ ductus, & in riguis. Quæ sanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum cæcutiuisse. Cęterùm, nunquam admiratus sum Plinium in hoc (in quo tamen à Leoniceno, vt arbitror, immeritò reprehenditur) quod lib. 25. cap. 9. tradiderit reperiri Quinquefolium, quòd Fraga gignendo commendetur: *Leoniceni error.* Quandoquidem Quinquefolii genus est, quod à quibusdam Diapensia vocatur, in cuius summis cauliculis capitula spectantur fragis non dissimilia. *Quinquefolii genus Diapensia. Matth. nutatur.* Hæc ille, qui asserit, Plinium non huic Quinquefolio, sed Saniculę Fuchsii, quam Diapensiam nominat, fraga attribuisse. Cùm tamen Quinquefolium vulgare parua veluti Fraga potiùs, quàm Sanicula, aut Diapensia habeat. Idem in postr. comm. Ital. eadem dicit, ast Leonicenum non reprehendit, imò potiùs eum sequitur, ac cum Leonic. ait se mirari satis non posse, Plinium dixisse, Pentaphyllum notum ex eo, quòd fraga ferat: ipsum Quinquefolium contrarium demonstrare. *Pentaphylli maius vulgatissimum.* Trago Pentaphyllum tertium, maius & vulgatissimum, quod officinæ hodie verum Pentaphyllon dicant esse. Et licèt hanc ipsam plantam Tormentillam esse statuat potiùs, quàm Pentaphyllum Diosc. & *Non est Tormentilla contra Tragum.*

aliquot pilis, vix ac ne vix quidem conspicuis in quibusdam partibus obsita. *Coliculi* aliquot palmares, summotenus diuisi *flosculos* sustinent pulchrè luteos (quantùm quidem ex sicca iudicare licet) foliis latiusculis constantes, in quorum medio *stamina* saturatiora ac ferè crocea. Eadem, certè aut non multùm differens videtur, quam describit Clus. sub nomine Quinquefolii tertii his verbis: Ex radice fibrosâ & nigricante, ramos promit humi se spargentes, & subinde oblongas alias fibras agentes: qui summo capite, multa folia proferunt. Pentaphyllo vulgatiori ferè similia, in quinque profundas fissuras diuisa [quarum singulæ instar vulgaris Quinquefolii per oras serratæ sunt] molliora tamen, aliquantulùm incana & splendentia, adstringentis gustûs: ex horum medio cauliculi exeunt palmares, multifidi qui pro stirpis exilitate satis magnis floribus præditi sunt, eleganti & planè aureo colore, multis intus croceis staminibus: semen aliorum Pentaphyllorum more, in Fragi rudimentum congestum, fuscum, exile.

Synon. Clus. Pannon. & Hist. in fol. Pentaphyllon aureo flore, siue Quinquefolium tertium, cui nomen Pentaphylli alpini aureo flore indidit. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 6. siue minus, repens, luteum alpinum. Schvv. cat. Sil. Quinquefolium alpinum splendens.

Locus. Datum nobis hoc Pentaphyllon ab Agerio in Stiria collectum. Dono etiam accepimus à D. Iac. Zvvingero. Crescit [inquit Clus.] in summis

Tempus. Austriacarum Alpium iugis, quæ tamen herbosa sunt, & sub Iunii finem floret, in hortis autem Maio.

PENTAPHYLLVM MINVS MOLLI lanugine pubescens, flore luteo.

Descriptio.

MVlta exeunt ab vna radice capita ramosa, humi fusa, aliquot foliis Pentaphylli vulgaris & elatioris formâ similibus prędita, hoc est, quæ quinque foliolis in ambitu serratis, mollique lanugine pubescentibus constant, sed non, vt illa [præcedens] incanis, gustu initiò exsiccante, deinde non nihil linguam vellicante: ex iis capitibus prodeunt dodrantales interdum *cauliculi*, similibus sed minoribus, *foliis* ornati, gestantes in summo multos *flores* luteos, elegantissimos, quinque foliis, vt superiorum, constantes, medium florem occupantibus multis luteis staminulis: *semen* in caput, & veluti Fragi rudimentum congestum, fuscum: *radix* longa, dura, satis crassa, foris nigricans, & tenuibus fibris donata est: sed & rami illi humi fusi plerumque fibras agunt, & vicina loca occupant.

Cluf. Pannon. & in fol. Pentaphyllon 4. siue repens minus, flore luteo. Prima species. Cuius figura in Pann. transposita est sub alio titulo, nempe Quinquefolii quarti secunda specie. Camer. hort. Pentaphyllum Bauaricum, in campis asperis, circa Monacum frequens. Pannonico 4. Clusii non absimile. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 4. siue minus repens, luteum primum.

Icon in Pann. transposita. Pentaphyll. Bauaricum.

Locus Tempus. Nihil illo vulgatius secundùm vias, locis siccis & nudis Pannoniæ, Austriæ inferioris, Morauię, & Bohemiæ. Florere incipit ineunte propemodum Vere.

PENTAPHYLLON PARVVM HIRsutum.

Descriptio. RAdix donatur crassa, longâ, nigrâ: *foliis* paruis hirsutis, ex pedicolis duarum vnciarum longis: *cauliculis* multis, humi fusis, quatuor vel quinque vnciarum: *floribus* luteis.

Desc. Clusii. Clusius suum sic describit: Cũ præcedenti nascitur, atque etiam floret, minùs tamen frequens, humi similiter fusum, cuius cauliculi non virent, sed purpurascunt, & graciliores sunt, folia angustiora, magis villosa, & illorum oræ altiùs serratæ: flores etiam magis aurei: in cæteris conueniunt.

Synon. Clus. Pannon. & in fol. Quinquefolii quarti siue Pentaphylli repentis minoris aureo flore, 2. species. Cuius figura quidem bene competit huic nostro Pentaphyllo: sed in Pannon. transposita est sub titulo Quinquefolii 4. prima species.

Icon transposita.

Trago Pentaphylli, siue Quinquefolii minimũ genus, sub initio Aprilis florens, sine caule, foliis per terram sparsis, flore luteo, instar Anserinæ. Tragi quidem descriptio conuenit non autem figura. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 5. siue minus repens luteum secundum. An Thal. Harc. Pentaphyllum minus, suffrutescens, quod radice constat lignosâ, multifidâ, denso foliorum agmine, breuioribus caulibus digitali longitudine, minoribus foliis, locis aridioribus. An Gesner. de coll. Pentaphyllum minus, quod locis apricis & siccis nascitur, præcipuè collibus, floret Martio, aliàs etiam Septembri. Schvv. Quinquefolium vernum minus Tabernæ. In collibus siccis & secus vias. Aprili occurrit in Silesia. Dod. gall. Pentaphyllum luteum minus. Quinquefolij tertia species Apollini rad. 1.

Trag. notatur. Quinquefolium vernum.

Locus. Tempus. Passim prouenit, vt versus *la Crotte* Montbelgardi: Beffordiæ versus Castellum vidi florens Septembri, & copiosè *en plein Palais*, florens adhuc Nouembri.

PENTAPHYLLVM MINVS FOLIO subtus albicante.

Descriptio. RAdix lignosa minimi ferè digiti crassitudine, quæ in fibras tenuiores abiens, longè late-

que vagatur, cortice nigro obtecta, sapore adstringente, *ramulos* emittens complures, etiam palmares, humifusos, in alios ramulos diuisos, hirsutos & nonnihil rubentes: in quibus *folia*, quæ pollice texeris, quinquepartita, singulis segmētis circa mucronem leuiter incisis, supernè virentia, infernè albicantia: *flosculi* parui, lutei, quinque folijs constant, apicibus multis luteis medium occupantibus, subsunt autem flori quina folia hirsuta, foris viridia, intus ad luteum vergentia, quibus interiecta totidem foliola dimidio minora, viridantia.

Icon. Figura nostra Fuchsiana non in omnibus placet: folia enim paulò acutiora, ad latera minùs serrata.

Synonyma. An Camer. hort. Pentaphyllum minus?

Fuchs. Quinquefolium 3. siue minus, quod Pentaphyllo luteo haud dissimile est, non tamen passim, vt illud, quinque folia obtinens. Hoc cùm non haberet aliud nomen Fuchs. quo ipsum appellaret, inter Quinquefolii genera connumerare placuit: Gall. *Quintefueille petite*. Germ. Klein fünffingerkraut.

Fuchs. not. Sed vt verum fatear, Fuchsio non fuit notum Quinquefolium, quod pingit. An Lob. & Penæ Adu. Pentaphyllum minus luteum, omnium minimum, raritis nisi siltosis pratis & herbidis muscosis occurrit, vbi Tormentilla, radice non sese defixis ramulis propagante, folijs qua terram spectant, albicantibus.

Matth. repreh. Matth. Pentaphyllum, siue Quinquefolium tertium, folio paruo, subalbido, per terram repens. Hæc ille in Diosc. & com. Italicis. quem (quandoquidem in Hist. Germ. longè aliam ponit descriptionem & diuersam admodum figuram) quid de Pentaphyllo nunc mo scriberet, nescimus existimo.

PENTAPHYLLI MINORIS MAIOR SPECIES folio subtus albicante.

Descriptio. Est mihi Pentaphyllum quoddam nescio vbi [illegible] *foliis* multò maioribus, quàm in præcedente, ex longis *pediculis* dodrantalibus & quinis foliolis, ac multis septenis, oblongis, extremis subrotundis, serratis, subtus albicantibus: *caulibus* palmaribus, in summitate *floribus* luteis multis, ex breuibus pediculis. *Radice* nigra, longâ, cum fibris crassis.

Icon. An à præcedente in totum differat, asserere non audemus. locus, in quo creuit, varietatem forsitan induxit, icon quam ponimus, est ex emptitiis, non bene exprimens, folia enim nimiùm acuta.

Trag. taxatur. Tragus figuram habet sub titulo Quinquefolii exigui: ea non competere videtur vlli suarum descriptionum, si folia minùs essent acuta, responderet nonnihil huic nostro Pentaphyllo.

An Thal. Pentaphyllum medium, medio modo se habens, quoad fol. inter maius & minus.

PENTAPHYLLVM RECTVM MAIVS.

Descriptio. Nec minùs strenuè adstringit huius *radix*, quàm vulgaris lupini, multis adnatis aucta, rubescens: *caules* cubitales & maiores, plures, duri & rigidi, recti, teretes, subrubentes, villosi, circa summum in aliquot alas, modò longas, modò breues diuisi: *folia* hirsuta, Alceæ ferè æmula, variante diuisurâ, quintuplici, septuplici, singulis segmentis profundè serratis, *flores* odore Agrimoniæ, Quinquefolii lupini maioris instar, colore luteo interiore, dilutiore & albo interdum.

Synon. Pentaphyll. album, & purpureum. Locus. Icon transposita Lob. not. Lob. & Pena Adu. Pentaphyllum album & purpureum præ omnibus procerius & speciosius, &c. Item Obs. Pentaphyllum maius flore subluteo, interdum albo & rubro. Et Ic. Pl. p. 690 Pentaphyllum maius flore subluteo, interdum albo. Figura est transposita p. 690. Pentaphyllon album & purpureum. Hæc ille, qui obscurus est in Obs. siquidem eandem facit plantam album & rubrum Pentaphyllum, cum subluteo, siue nostro, de quo hîc agimus: in iconibus autem separat, nouam proponens figuram, quasi album & purpureum differant à subluteo. Lectores igitur rem diligentiùs examinent, & considerent, quæ de Pentaphyllo albo cum radicibus bulbosis scripsimus ex Schvvenckfeld.

Quinquefolium maius icon transposita. Dodon. Quinquefolium 2. maius. Poterit illud esse, quod Hipp. lib. de vlcer. commendatur, & altius dicitur. Figura est transposita sub titulo non suo, sed Quinquefolii alterius non vulgaris.

Quinquefolium rectū luteum. Gesn. app. hort. Quinquefolium luteis floribus rectum, non serpens VVoyselio. C. Bauh. phyt. Quinquefolium 8. siue rectum luteum. Tab. icon. p. 119. Quinquefoliū Theoph. maius, Grosz geel fünffingerkraut. Idē p. 120. habet aliam figuram, Quinquefolii Theoph. albi, weisz grosz fünffingerkraut, quæ an diuersæ plantæ, considerandum, icones sunt valdè similes. An Schvv. cat. Sil. Quinquefolium, siue Pentaphyllon verum maius. 5. Camer. hort. Pentaphyllum rectum maius.

Locus & tempus. Obseruaui spontaneum in Alsatia, sicut & Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi habuimus aliquando flore albo. Geneuæ in horto satum primo anno flores non protulit, florebat Maio vt Lugduni & Hiemem perferebat. Basileæ apud D. D. Felic. Platerum Iunio & Septembri florens videbam.

PENTAPHYLLON RECTVM MAIVS tenuius, villosius, Pannonicum.

Descriptio.

COllegit D. Agerius in Pannonia Pentaphyllũ nostro recto maiori simile, cubitalibus & maioribus tenuioribusque *caulibus*, longis pilis hirsutis, non ita firmis: *folia* per caules, longos habent pediculos, dodrantales, longis etiam pilis hirsutos, ad principium duæ pinnæ, foliorum instar, tenues, simplices, vnciam circiter longæ. diuiduntur autē folia in sex vel septē portiones, profundè serratas, quales in prædicto, sed minores, villosiores, candidiores: *rami* diuiduntur in tenuiores ramulos, qui desinunt in *capitula* minora, quorum calyces minores, cum longis pilis, candidiores: Cuius coloris sint *flores*, nos latet.

PENTAPHYLLVM SIVE QVINQVEFOlium maius radice bulbosa, flore albo.

Descriptio

RAdix eius [autore Schvv. cat. Sil.] longa, subrubra. cui sæpè annascuntur bulbuli Filipendulæ modo. *Flores* Maio. *semen* fert Iunio, & Iulio, in agro Vratislauiensi. Vocatur **Weiss Funff Fingerkraut.**

Consideres velim an hoc Pentaphyllum sit simile Pentaphyllo recto maiori, quod flore albo ludit [quo etiam colore observauimus, quodque nostro iudicio exhibet Tab. vt antè dictum: perpendendum etiam an sit quod Lob. icon. p. 690. pro Pentaphyllo albo & purpureo ponit, de quo scripsimus prædicto loco.

PENTAPHYLLVM RECTVM, FOLIIS profundè sectis, subtus argenteis, flore luteo.

Descriptio

IN numerosa capita diuiditur *radix* rubens, lignosa, satis crassa: è quorum singulis *caules* recti tolluntur, rigidi, robusti, dodrãtales & u bitales lanugine albã penitus obducti, quã derasã rubri apparēt: *foliis* partim è radice lon gis pediculis appensa oriuntur, partim è caule, subtus penitus incana & villosa, superiùs viridantia, in quinque primarias lacinias breues diuisa, quarum vnaquæque profundè rursus subsecatur: *caulis scapus* in multos diuiditur *surculos*, quibus *flores* insident satis magni, lutei, è calycibus laciniatis, albidis, lanuginosis.

An Pentaphyllum petræum. Quinquefol. fol. argēteo.

An Lob. Obs. Pentaphyllon petræum Mutonis, cautibus Torniaco proximis frequens. C. Bauh. Quinquefolium 7. siue folio argenteo: exiguum alterum Tragi, luteum minus Fuchsii. Tragi quidem, vt antè diximus, descriptio cōuenit, ast iconem eius, vt Fuchsii, ad aliam plantam refero

Tab. icon. Quinquefolium petræum maius **Groß Stein Funf fingerkraut.** Schvv. cat. Sil. Quinquefolium petræum maius argentatum Tab. siue 10. quo officinæ nō rectè pro verò vtuntur. Sed cur Schvv. non adiecit, in qua regione hunc vsum obseruauerit. Volmario, cum Esslingæ essem dicebatur Pentaphyllum rectum.

Schvv. notatur. Pentaphyllum rectum Matth. natur.

Matth. in post. com. Ital. picturam ponit sine vlla descriptione sufficiente pro Pentaphyllo, siue Quinquefolio 2. & Pentaphyllo albo. In Hist. germ. Pentaphyllum album, siue tertium. Quia autem nec secundo in com. Ital nec etiam tertio in Hist. germ. respondet, ei non bene notum hoc Pentaphyllon fuisse constat. Adde nos flore albo nunquam offendisse. Quare nobis meliùs sensisse videtur ad Hist. germ. Camer. qui Pentaphyllum minus, cui in Epit. flores luteos tribuit, album à foliis albis, & non à flore [vt Matth.] nuncupari scribit.

Pentaphyll. canum.

Thal. Harc. Pentaphyllum canum, Gesn. de coll. Pentaphyllum erectum magnum, candidum subtus, tribus aut ampliùs è radice caulibus, florens Iunii initio.

Locus & Tempus.

Obseruaui Montbelgardi in muris quorundam hortorum circa *La Crote* eundo versus patibulum ad sinistram, florens adhuc Augusto. Lugduni Maio. Geneuæ virens Aprili & florens Iunio. Basileæ, vti è quadraginta annis, in cat. pl. Bas. annotaui, abundat inter portam lapideam & cinericeam, florens Iulio, item in itinere versus Krenzack Octobri. Ceterùm, Schvv. teste, in Silesia, vbi vulgaris notitiæ, passim in aggeribus, & secus atua, macro & arenoso solo fruticat, & Augusto floret.

PENTAPHYLLON VEL POTIVS HEPTAphyllum flore rubro.

Descriptio.

VAlde prolixas habet *radices*, & fœcundo reptatu luxuriantes, rubētes, lignosas, fibris capillaribus aliquot donatas: *folia* quina, aut septena Pentaphylli vulgaris, sed non eo ordine sita, verùm ceu in alam disposita, subtus incana, hirsuta, supremâ parte viridantia, profundè per ambitum serrata, *pediculo* non admodum longo nixa, cuius imum in vaginam amplam degenerat, *caulem* amplectentem: *caulis flores* gerit magnos, rubentes, è quinque, aut sex foliis compositos, cum concoloribus apicibus, & turbinato capitulo, fragi æmulo.

Iconem exhibemus Cordi, qui Pentaphyllon palustre vocat, & cuiusdam Heptaphyllum Plinii fragiferum.

Pentaph. purpureum palustre

Lob. & Penæ Adv. Pentaphyllum purpureum Icon. Pl. Pentaphyllum rubrum palustre. Thal. Harc. Pentaphyllum palustre, Plinii fragiferum existimatum, quòd consimilia quidem capitula,

diculis longiusculis insident, Fragariæ, colore perinde lacteo, staminulis in medio luteis: sapor herbæ glutinosus.

Synon.

Pentaphyl. argenteum.

Camer. hort. Pentaphyllum albo flore, maximè conueniens descriptioni. Hipp. lib. de vlcerib. In Hetruria vocatum Pentaphyllum argenteum. Fuchs. Quinquefolium, siue Pentaphyllum maius candidum, Groß weiß fünff fingerkraut/ Gall. *grande Quintefueille blanche.*

Pentaphyll. nobile

Trago Pentaphyllon 4. seu verum ac nobile, cuius nomen nullibi cognoscere potuit, quodque [si Diis placet] ἀχείλωτον, florem in candido pallidum habere testatur Dioscorides. Hæc ille, cuius descriptio non competit descriptioni Dioscoridis, pingit autem sub titulo Quinquefolium Tragi, des Bocks fünff fingerkraut. Lob. & Pen. Adu. Pentaphyllum album. Taber. icon. Quinquefolium siluaticum. Gasp. Bauh. phyt. Quinquefolium 1. siue album maius.

Trag. taxatur Quinquefol. siluaticum. Math. not.

Matthiolo non fuisse notum demonstrat tanta variatio quæ in eius descriptionib. variis in locis extat: quinimò in Hist. nō dicit flore esse albo, ac plātā aliam proponit. A dextris nobis stat Camerar. ad Hist. Germ. asseuerans, descriptiones Matthioli non conuenire cum suis figuris, nec decēre vnâ figurâ diuersas comprehendere plantas.

Gesn. Quinquefolium, siue Pentaphylli species minor, floribus albis. Thal. in Harc. Pentaphyllon, Lupini folio: in ericetis quandoque & virgultis. Dod. gall. Pentaphyllon album. Schvv. cat. silu. Quinquefolium siluaticum flore albo Matth. Pentaphyllon 1. Clusii.

Pentaphyllū Lupini folio

Locus

Copiosum à me visum Stutgardiæ in horto Ducis, vnde quoque missum Montbelgardi curaui plantandum in horto Ill. Ex. Cels. Cæterùm, Schvv. in Silesiæ siluarum vmbrosis ac humidis locis vigere obseruauit, cui vtrum fides adhibenda, dubito: nam Camer. in Epit. Matth. in saxis ingentibus, & saxosis locis, an per consequens in siccis nasci scribit.

Vires & vsus

Adstringit, siccat, roborat, repellit. Radix subtilium est partium. Ea omnia præstare potest [si Matthiolo credidimus] quæ Pentaphyllon vulgare repens, quo tamen adstringentior est.

PENTAPHYLLON ALBVM I. CLVSII.

CAP. LXXII.

Descr.

MVlta *folia* habet, Quinquefolio vulgari similia, in quinq; partes vsque ad pediculum diuisa, in ambitu minimè serrata, vt illa, sed extremis duntaxat foliorum oris, subtus incanâ quâdam lanugine pubescentia, gustu initiò gummoso & emplastico, deinde nonnihil amaricante; aliquot sub his exo-

riuntur *cauliculi* exiles, & tenues, dodrantales, humi procumbentes, in summo ternos, aut quaternos *flores* proferentes, Pentaphyllo vulgari similes, sed prorsus albos: quibus excussis, apparet calyx lanugine obductus, *semen* continens planum, seminis Ranunculi ferè æmulum, in rudimentum fragi congestum: *radix* crassiuscula, nigricans, in ambitu sese diffundit, & multis fibris hirsuta est.

Synon. Descr. Anguill.

Clusio descriptionis autori, Pann. & in fol. Quinquefolium, siue Pentaphyllon 1. seu maius albo flore: cuius meminerit Anguillara, his verbis: Pentaphyllon λευκὸν de quo Hipp. lib. de vlcerib. quamuis eo nomine &c. verùm in eius descriptione multa sunt, quæ non videntur conuenire, cum Pentaphyllo albo 1. Clusii. An porrò Pentaphyllum album Clusii, diuersum sit ab eo, quod cum Trago, Fuchsius, & alii tradunt, cuius descriptionem iam antè dedimus, asserere non audemus: non separaremus, nisi diceret Clusius, se duntaxat scribere, quæ à nemine adhuc euulgata sint. Schvv. non separat. Considerandum etiam an Anguill. Pentaphyllon non sit potiùs argenteum, flore muscoso.

Clus. not.

Locus

Prouenit, autore Clusio, non modò in colle illo nemoroso supra Manderstorf oppidulum tepidarum aquarum scaturigine nobile: sed etiam in omnibus illis montosis siluis, quæ à Danubio procurrentes, ad Alpes vsque pertingunt. In siluis item supra Nemethvvyvvar, & Zollonock, apud Entzestorf, & plerisque siccioribus pratis, vno ab vrbe Vienna miliari: in Morauia præterea, atque in montibus vltra Drauum amnem, Pannoniâ interamni. Floret Aprili & Maio, interdum denuò Autumno.

Tempus

PENTAPHYLLVM FOLIIS INFERnè & supernè incanis.

Descriptio

FOlia obseruantur duntaxat terna, confertissima, superiori parte crenata, suprà, subtusque cinericea, candicante lanugine obducta, *pediculis* ornata breuissimis: *cauliculi* duarum vnciarum gerunt *flores* singulares, maiusculos, candidos, ex calycibus internè externèque hirsutis dependentes: *globus* sequitur pilosus, albidus, pilis quibusdam nigricantibus, aut russis præditus: *radix* crassa, lignea, nigricans, vel atro rubore persusa: ex qua plura capita squammata, ex reliquiis, vt existimamus, pediculorum foliorum Veterum conspiciuntur.

Quinquefolium album Hippocratis

Cæterùm, misit nobis olim Pentaphyllum hoc nostrum, p. m. D. Becchius Medicus Basileensis, idque nomine Quinquefolii albi Hippocratis. Clus. verò Pannon. & in fol. suum vocat Pentaphyllon 2. minus, flore albo: quod fortè describat Lob. in Adu. Suo tamen tribuit flores Fraga-

Clus. not.

hil fentiunt, Valerandus & alii, qui plantam hanc incanâ Pentaphylli effigie, intuiti, Leucadem cenfent. Tabern. ic. Argentina Mõpeliaca, welfch Silberkraüt.

Admodum inuentu rara, nec nobis lecta, nifi prope Allobrogum deuexa, planitie in arida, glareofa.

TORMENTILLA.

CAPVT LXXIV.

Defcriptio

EX *radice* crafsâ, pollicem nõnunquam fuperante, aliàs recta, aliàs in obliquum actâ, rubente, fibrosâ, fapore adftringente, *viticulas* plures emittit, humi fufas, nonnihil fubinde erectas, & cubitum interdum longas, hirfutas, rubefcentes, tenues: in quibus ex interuallis, *folia* caulem ambientia, Pentaphylli, hirfuta, fed diuifurâ feptemplici: *flores* parui, lutei, Quinquefolii. In huius coliculo obferuatur aliquando adnatum tuberofum quoddam excrementum, concretione Pomorum quercinorum, in cuius antris ftabulantur verniculi, feu teredines.

Viticula

Tormentilla verò [quemadmodum *Apollo* prodidit) à feptenis foliorum diuifuris, Heptaphyllon [vel vt Hermol. Septifolium] quoque vocatur. Eadem in Quinquefolii fpecie reponitur, ob folia quippe duo iuniora, quæ tam exigua funt, vt in foliorum numero à quibufdam reponenda non videantur. Et hinc fortè factum, vt Braffauolus hanc Plinii Pentaphyllon fulpicatus fit, vt & Manardus, quem propterea cæcutiuiffe Matthiolus dixit. *Hæc ille*, qui Matthiolum reprehendit eo loco, cùm tamen ipfe in dolis, ac verfutiis, & non Matthiolus, quem fuo nomine metitur, magis quàm in comitate confidit, inquit enim Tormentillam Quinquefoliæ, fiue Quinquepetæ Theophrafti tam apertè refpondere, vt nulli magis: Nempe hunc in modum eum inter cætera dictare 9. de Hift. pl. c. 14. Quinquefolium crebris internodiis conftat, vt ne hylus quidem huic deficiat, nifi & duo folia excipias, quæ & certè ob eorum exiguitatem in numero foliorum recenfenda, non videantur. Quæ poftrema apud Theophraftum reperiri, nunquam vel fomniauerimus. Cæterùm, quum hæc abfolutè pronunciet Apollo, ei hîc errandi, aut veriùs Matthiolum fuggillandi, anfam facilè iniuria, inuidiaque fuppeditarit.

Heptaphylli vnde. Quinquefo[illegible].

Apollo reprehenditur

Germani] inquit Trag. lib. 1. cap. 171.) hanc plantam Tormentill à Latinâ voce deriuato nomine nuncupant, alii Birckwürtz, à Betula, quòd in iis filuis, quæ magnâ copia Betulas producunt, & hæc luxuriet, nonnulli Blütwurtzel/ aut Rötheil wurtzel [fanguinariam aut rubram radicem] vocant, eò quod Dyfenterias, & vitia inteftinorum curet. Dicitur & Biftorta [Cæfalp.] à nodis nimirum radicis quibus intorquetur, vt ea, quæ priuatim Biftorta dicitur (nam eft procul dubio prima Pandectarii Biftortæ fpecies) & à plerifque Ferula. Ego autem puto nomine Pentaphylli infigniendam. Idem cap. fequenti ait Tormentillam nobiliffimũ Pentaphyllon Theophrafti & Diofcorid. effe ftatuo. Quod verò ita fentio, Theophrafti me mouet defcriptio. Tandem lib. 2. c. 37. Miror (inquit cur. Alex. Bened. Sparganion nominet. Hæc ille. Quod autem Tormentilla Theophrafti Quinquefolium non fit, folâ Theophrafti autoritate refellitur, vti iam fub Pentaphyllo vulgati docuimus. Malè igitur fentiunt Tragus, Gefn. Michael Humelbergius, Valeriola, & alii, qui Tormentillam Pentaphyllon effe exiftimant: hæc enim feptena folia habet, raro pauciora, præter id, quod tefte Maranthâ, aliæ notæ non refpondent.

Tormentilla

Birck-Wurtz.

Locus

Sanguinaria radix.

Biftorta.

Pentaphyllo Theoph.

Sparganion Tragi error

Gefneri. Humelb. Valeriola &c. lapfus

Quærentibus porrò Lob. & Penæ in Adu. & Obf. an Tormentilla, vel Heptaphyllon. Chryfogonum Diofcoridis fit: fcitè, noftro iudicio Dodon. negatiuè refpondet, dicens. Tormentilla fruticis modo haudquaquam, vt Diofcoridis Chryfogonum attollitur, nec flos eius fimilis eft Coronarii Verbafci floribus, vt Chryfogoni: ergo Tormentilla Chryfogonum non eft.

An Chryfogonum?

Nominatur verò Tormentilla (vt Lob. & Pena notant) quia tormentum cruciatúmve dentium fæuiffimum placat, atque venenatarum quarundam rerum compefcit furorem cruciantem. Meminit & Hermol. Tormentillæ, quofdam effe fcribens, qui ad Saxifragam referant.

Tormentilla vnde?

Saxifragia

Græcè ἑπτάφυλλον, Septifolium, Latinè vulgò *Tormentilla* nominatur, Germ. Birckwürtz, Rot heilwurtz & Tormentill/ Gall. Ang. & Belg. *Tormentille*, Ital. & Hifpan. & Hungar. *Tormentilla*, Boh. Natrzyrk

Nomina linguarum.

Obferuaui paffim Bafileæ, Monfpelii, & Geneuæ in pratis, vbi folia prorumpebant Martio, florebat Maio, Iunio, & Iulio ibidem audiui Rhizotomum vocantem *Mamor*. Nemoribus (ita tradente Hift. Lugd.) opacis, montofis etiam, ficcis macilentifque locis gaudet. Serò & Æftate floret.

Locus Tempus.

Tormentilla omnibus vulnerariis potionibus, emplaftris, & vnguentis adiungi poteft nam vetera & putrida fanat vulnera & abfceffus, vino, vel aqua decocta, collutione & infperfu. Eft & in omnibus medicamentis, quæ aduerfus venena & peftem componuntur, adhibenda. Eft porrò radix potenter deficcans, & ex eorum quæ tertii funt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimùm tenet, adftringentis facultatis particeps. Herba autem & radix fimul tufa ac impofita fanant

Vires & vfus.

Vulnera Abfceffus.

Venena. Peftis

Tẽperam.

Herba & radix

Astrictoriâ igitur & exsiccatoriâ vi pollet. Quare Recentiores fluxionibus & puncturis oculorum prodesse, recentia vulnera glutinare, & excedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra confirmare, rectè tradunt: nam id ipsum posse adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cùm habeat Quinquefolii temperamentum, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit, excedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorumque doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaque, quæ à Diosc. Quinquefolio attribuuntur, potest. Quòd verò adiiciunt, hanc etiam lumbricos exterminare posse, id minùs rectè faciunt. Ea siquidem facultas, non huic, sed illi inest herbæ, quæ verè Tagetes dicitur. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum eo confundunt. Anserina cum aqua & sale decocta, ac iis exhibita, qui ex alto deciderunt, auxiliatur, vt quibusdam apud Tragum videtur, sanguinem concretum dissoluendo. Verùm hoc illi nequaquam probatur. Herba vino decocta & pota torminibus, & dorsi dolore laborantibus subuenit, mulieribus, quę albis profluuiis vexantur, conducit, nam adstringit haud secus atque Pimpinella Italica. Aqua Anserinæ destillata rubentibus oculis vtilis est, si linteolis in ea madefactis imponatur. Hac ratione maculas quasvis extergere, fluxiones & dolores sedare dicitur. Experimento egregio didicit Io. Agricola Potentillæ succum vnà cum puluere Colchici vulgaris mariscis ani mederi. Viribus eximiis pollet [aiunt Adv.] ad frangendum calculum, interiora vulnera & vlcera maligna, & dysenterias, viscera roborando, similiter Agrimoniæ: cuius potiùs, quàm Tagetes, temperamento exsiccante, siue calore moderato est, sed astrictione superat: multum sanguinem grumosum potu dissoluit. Hanc inditam pelui, frigidâ aquâ semiplenæ, & operculo occlusæ, destillare, siue vapores in concauum operculi subuehere, quod sublimare vocant, ferunt. Huius stillatitiam ad lentigines, pannos & maculas, fuscumque colorem Sole contractum delendum, Anglæ mulierculæ adhibent. His addit Hist. Lugd. Datur vtiliter potui sanguinem reiicientibus. Herbæ siccæ farina ex sua ipsius stillatitiâ aquâ pota, albas vteri fluxiones sistit, sed valentiùs addito Corallo & Eboris ramentis. Sunt qui ad enteroceelas præferunt, tum in cibis, tum in potionibus. Etenim vlcera sanat præsertim pudendorum, & quæ oris partes erodunt, firmat commotos dentes, & laxas gingiuas, si in aceto decoquatur, & os sæpè colluatur. Dentium dolores mulcet, prolapsam columellam restituit, addito Aluminis momento. Barth. Currichter in secr. pract. lib. 1. cap. 2. ad dolorem capitis à sanguine & bile, Anserinam ex aceto ros. & sale, primò pedibus apponit, & si non cessat, succum cum aqua rosacea temporibus applicat.

PES LEONIS SIVE ALCHIMILLA.

Cap. LXXVI.

Descriptio. EX *radice* minimi digiti, aut pollicari crassitudine, plurimis fibris donata, strenuè adstringente & desiccante: *caules* surgunt aliquot tenues, teretes, hirsuti, ramosi, dodrantales & cubitales, quibus insident *flosculi*

herbidi, vmbellatim congesti, quorum singuli, octonis constant foliolis, maioribus quatuor, totidemque minoribus, alternatim positis, in quorum medio apiculi lutei: *semen* minutum luteum: Papauerino simile: *folia*, alia statim à radice exoriuntur, longis, sesquipalmaribus, pediculis hirsutis, alia cauli, pediculo aut breui, aut nullo adhærent, interceptaque folii continuitate, reliquo pediculum ambiunt, vt ab eo perforentur: cæterùm, folium ad Maluam accedit, ex luteo virescens, infra hirsutum, in octo, aut nouem angulos obtusos, seu plicas diuisum, in singulos angulos singulis neruis à pediculo prodeuntibus, concinnè in ambitu crenatos.

Hæc vulgò Herbariis, Pes leonis [Leontopodium] & planta leonis, à foliis instar leonini pedis latis, & rotundis nominatur: minimè verò est Dioscoridis Leontopodium, id quod Brunfels. Euch. & Cornarius volunt. Notum est [inquit Corn.] Leontopetalon officinis & herbariis, & ab ipsis corruptè *Pata leonis* (Lewentap) appellatur. Sed erronea admodum est hæc opinio. Quandoquidem Alchimillæ descriptio cum Dioscoridis Leontopodii delineatione [teste Dorst.] minimè conuenit. De Leontopodio scribimus Hist. n. g. l. 31. vbi & eius æquiuocationes assignamus.

Euch. præterea vocando Alchimillam, Artinellam, Leucopedion, Plantam siue Pedem leonis, Leontopetalon diuersarum plantarum nomina confundit.

Brunfels. ait eos non perperàm agere, qui Dentem leonis, Leontopodion & Leontopetalon Dioscor. nominent, quamuis descriptio non quadret. Sic vult, sic iubet Brunfels. cui pro ratione nouitas placet. Qui tamen non Dentem, sed pedem legisse debebat. Horum autem opinionem de Leontopodio & Leontopetalo, nobiscum reiiciunt, Fuchs. Matth. & Dodonæus.

Nec audiendus (monente Matthiolo) Brunfels. in suo Onomast. Dodon. Lob. & Pena Adv. & Hist. Lugd. qui Stellariam vulgò vocatam Leontopodium esse scribunt, id quod ex ambarum plantarum descriptione constat.

Quod verò Hier. Brunsch. Sinaw. græcè Alchimillam, Artinellam, & Leucopedion vocari scribit, apud quem Græcum inuenerit ista nomina non reperio.

Dicitur autem Alchimilla, quòd Alchymistarum præconiis celebrata sit; Ἀγέρατον seu δράκων siue ψάδιον Cordo, à Germ. Chirurgis Sanicula maior, quòd sit illi, tum facie, tum viribus admodum affinis.

Pes leonis, siue *Alchimilla*, Germ. Sinaw / lewen füß / oder lewentapen / Groß Sanickel. Belg. Sinawe / vnser frawen mantel / Gall. *Pied ou Tape de Lyon*, Ital. *Pie de Leone*, Angl. Ladies mantel.

Locus & tempus.

Montbelgardi in horto plantata feliciter prouenit. Eam prope Maſmunſter, Geueuæ, Baſileæ & Florentiæ vidi virentem Martio, & florentem Maio. Matth. vt plurimùm in montibus prouenientem obſeruauit, præſertim in pratis & paſcuis, erumpentem Maio & florentem Iunio.

Vires & vſus. Temperam.

Folia & radix adſtrictionē vehementi participāt, atq; adeò exiccant. Recentiores, teſte Fuchſio, idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt. Quare vulneribus glutinandis aptiſſima eſt. *Vulnera.* Decocto enim ipſius iuuantur vtiliter omnia vulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis commodè imponitur. *Mammæ laxæ.* Mulierum mammas impensè laxas linteum decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidaſque efficit. Decoctum denique hoc epotum, interanea vulnera, rupturaſque glutinat. *Ruptura. Ramex.* Et *quod dictu mirum eſt*, tanta eius plantæ in glutinando vis eſt, vt ramices inteſtinorum, in pueris potiſſimùm, ſanare poſſit. *Vulneraria potiones.* Herba & radix vulnerariis potionibus adiunguntur, pulueribus, emplaſtris & vnguentis: Sic & folia tumoribus & vulneribus impoſita, dolorem ſedant, inflammationemque tollunt: *Folia. Tumores. Inflammationes.* idem efficit aqua deſtillata: nam calorem extinguit, & ab inflammatione defendit, & ſanguinem ſiſtit: ſiſtit & alba mulierum profluuia, facitque ad conceptionem, ſuperfluas humiditates ſiccando: *Alba profluuia. Succus. Puluis.* Succus eius potus comitialibus ſubuenit. Aridæ puluis in ſuo ipſius decocto, aut tralatitiâ aquâ ſumptus, ramices inteſtinorum, potiſſimùm in pueris ſanat. Datur idem puluis ex vino, aut iure, cochlearis menſura, quindecim aut viginti diebus, iis quibus adempta ſit concipiendi facultas, à nimia vteri humiditate, ob quam iniectum ſemen contineri non poteſt.

AGRIMONIA SEV EVPATORIVM, CAP. LXXVII.

Deſcriptio Camer. Folia.

CAulem vt plurimùm erigit ſingularem, cubitum & ſeſquicubitum altum, hirſutum: *folia* palmam longa & longiora, ex quatuor ferè foliolis vtrinque pinnatim ſitis, circumquaque ſerratis, extremo impari, multis minoribus interiectis compoſita, ſapore ſubdulci, cum quadam adſtrictione: *Flores.* *flores* ſuaueolentes longâ ſerie alternatim ſcapo adnaſcuntur crocei, quinque foliis conſtantes: quibus ſuccedunt *lappula* pulpâ albâ, dulci, plenæ: *Lappula. Radix.* *radix* in nigrum vergit, craſſa, ſapore adſtringente donata.

Deſcr. Dioſcor.

Eupatorium (deſcribente Dioſc.) herba eſt è cremiorum genere ([illegible], ſurculoſa potiùs quàm fruticoſa, non enim fruticat, quæ vno tantùm ſcapo ſurgit) vnicum profereps thyrſum, tenuem, lignoſum, rectum, nigrum, hirſutum, cubitalem, aut etiam altiorem: folia ex interuallis fiſſa in partes maximè quinque, aut etiam plures, Quinquefolii aut Cānabis potiùs foliis ſimilia: ſunt & ſubnigra, & ſerræ modo in extremitatibus diuiſa (legendum Græcè [illegible], ſerræ, non [illegible], Ilicis modò inciſa: quamuis ſi ſic legatur, non mutatur ſententia, ſunt enim Ilicis folia ſerræ modo inciſa Hiſt. Lugd. ex Corn.) *Dioſc. reſtitutus.* Semen è medio caule enaſcitur, ſubhirſutum, ita deorſum nutans, vt etiam ſiccatum veſtibus inhæreat.

Plinius lib. 25.

Similiter Plinius inquit: Eupatoria quoque regiam authoritatem habet, caulis lignoſi, nigricantis, hirſuti, cubitalis aliquando & longioris: foliis per interualla Quinquefolii, aut Cannabis, per extremitates inciſis quinquepartitò, nigris & ipſis, plumoſiſque, radice ſuperuacua.

Agrimonia verum Eupatorium. Dubium.

Ex his ergo delineationibus patet, hanc noſtram Agrimoniam, verum eſſe Dioſc. Eupatorium. Hoc tamen reuocat in dubium Cæſalpinus diuerſis in locis. Ac primùm quidem lib. 8. cap. 4. dicens: Galenus Eupatorio facultatem tribuit incidendi, quæ non videtur ineſſe Agrimoniæ. Facit & difficultatem, quod ſcribit Dioſc. lib. 6. vbi ad epotam Mandragoram præcipit excitandos à ſopore ægrotantes olfactoriis, inter quæ Eupatorium in primis nominatur, quaſi vehemens in eo ſit odor, qui nequaquam Agrimoniæ ineſt. Idem lib. 12. cap. 16. Eaſdem facultates, tum Auicenna, tum Meſues tradunt Eupatorio: inquit enim Auicenna, Eupatorium eſt ex herbis aromaticis: ideò non videtur eſſe Agrimonia, cui præter adſtrictionem nullus conſpicuus ineſt ſapor, neque odor, neque amaritudo. *Reſponſio.* Aſt Cæſalpino iure merito ſeſe opponunt Tragus, Fuchſ. Cordus, Robert. Conſt. Dodon. & Ferd. Imp. quorum opiniones ordine recitabimus. Maio itaque menſe [inſit Trag.] radix Agrimoniæ, dum adhuc tenera eſt, odoratiſſima deprehenditur. Quod cùm ita ſe habeat, non malè Agrimonia Eupatorium Antiquorum eſſe ſtatuitur. Hæc nimirum ea eſt planta, de qua tot & tam variæ, Veterum, præſertim verò Arabum, extant ſententiæ. Quidam enim ex his aſſerunt Eupatorium habere folia ſimilia Cannabinis, aut pentaphylli, quorum quidem ſententia maximè probanda videtur. Alii, inter quos præcipuus eſt Auicenna, dicunt, folia habere Cannabis, odoratum eſſe, floremque ferre Nymphææ ſimilem, atque in hac ſanè deſcriptione, nihil deſideratur, niſi quod ad florem attinet. Habet enim Agrimonia noſtra florem multò magis exiguum, quàm Nymphæa. Quòd ſi verò colorem citreum vtriuſque plantæ, non totam ſubſtantiam contuliſſe Auicennam dicamus, tolerari vtique ſententia eius poteſt. Nam altera Nymphææ ſpecies luteum profert florem, ſed Eupatorio longè maiorem. Tertius Arabs, Meſues nimirum, Eupatorium ita deſcribit, vt ſtatuat illud folia habere Centaureæ minoris. *Error Meſues.* Eſt autem poſterior hæc ſententia, manifeſto cum errore coniuncta, niſi tu verba Meſue aliter interpreteris, nempe vt dicas, Eupatorium ſerrata habere folia inſtar Centaureæ maioris, aut floſculos illius, ſubſtantiâ & formâ cum Centaurea minori conuenire. Hoc igitur pacto deſcriptiones Arabum admitti debent, nec à Græcis diſſentiunt. Reliquum igitur eſt, vt quoties Eupatorii in autoribus fit mentio, Agrimoniam hanc intelligamus. Quòd verò Barbari hanc, Ferrariam minorem, Concordiam, Marmorellam, & Scelam vocant, quæ nomina partim Saniculæ tribuenda videntur, nihil impedimento fuerit, præſertim ſcientibus eam herbam verum eſſe Eupatorium,

Ferraria. Concordia. Marmorella. Scela. Eupatorium vnde.

ab

Hepatorium Hepatitis Inuolucrum maius Casat: Olibarda.

ab Eupatore rege, qui illud primus inuenit, nominatum, Hepatorium autem, & Hepatitis, & Inuolucrum maius, quòd iecori potissimùm medeatur, à Dioscoride cognominatum. Serapio autem Hepatorium suum vocat *Casat*, vel *gafit*, seu *gafil*, Auerrh. *Olibarda*.

Marrubium Conizæ

Lapsus Apulei Error quorundam

Nec desunt, vt & hoc annotemus, qui cum Apuleio Eupatorii vocem Marrubio tribuant, & alii quidam Conizæ: verùm nec ipsi quodnam verum esset Eupatorium, assecuti sunt. Proinde præfractâ quadam ac immedicabili cæcitate, captos esse eos iudicat Fuchsius, qui hanc verum & genuinum Eupatorium esse, ex notis, quæ ad amussim, nullâ reclamante, conueniunt, non animaduertunt.

Nullus, inquit Cordus, verum Eupatorium cognouit, præter eos, qui hodie Agrimoniam vocatam herbam, Eupatorium vocant, vt fecit Agricola. Nam reuera Eupatorium est ea, quæ nunc falsò Agrimonia vocatur, qui error Dioscoridis etiam ætate fuit. Dudum de hac re scripserunt Leonicenus, parens meus, & alii plures, quibus etiam Ruellius subscribit, Germani, Odermeng, & Leberkletten vocant. Eupatorium Græcorum est nostra Agrimonia, inquiunt, Amat. Robert. Const. & Dodonæus.

In vetere versione Oribasii, teste Dodonæo, de simpl. Agrimonia, Lappa inuersa vocatur, quòd semina lapparum instar aspera deorsum dependeant.

Lappa inuersa

Eupatorium Græcorum & Arabum F. Imperato quoque vulgaris est Agrimonia, dicitque odoratum Diosc. Eupatorium reperiri in monte *Matese*. Scribit etiam Cast. Dur. Eupatorium Dioscoridis odoratum reperiri in monte *Caprarda*.

Eupatorium Veterum. Eupatoria Plinii Argemonia. Eupat. odoratum C.B. not. Error nonnullorum.

His adde C.Bauh. dicentem phyt. Eupatorium 5. siue Veterum, Agrimonia dicta, Eupatorium Diosc. est aliorum Græcorum: & Eupatoria Plinii: quibusdam Argemonia in aruis nascens. Item: Eupatorium 6. siue odoratum. Quem tamen satis mirari non possum, cur hæc duo Eupatoria separet. Diosc. vnius tantùm meminit.

Cornarii in Diosc. correctio

Cæterùm, inquit Corn. In errore versantur adhuc hodie officinæ, vulgus Herbariorum & Medicorum, qui in Diosc. cap. de Eupatorio, Argemones nomen ad Eupatorium transferunt, quos sequuntur, qui Eupatorium, Agermeng/ aut adhuc corruptiùs Odermenig. [Agrimoniam] appellant. Corruptè quidem eo loco, ἴνες ταύτην ἀργεμώνιον, legitur, cùm legendum sit, quamuis etiam corruptè, ἀργεμώνην: vnde quosdam errore seductos Diosc. dixit, qui Eupatorium Argemonem vocarint. Verùm nobis hæc correctio suspecta est, quia Anguillara ait, Eupatorium, siue Agrimoniam hodie in Græcia Artemisiam vocant.

Artemisia

Quid tandem Lob. & Penæ in Adu. qui Eupatorium Mesue esse idem cum nostra Agrimonia negant, respondendum sit, ex hactenus in medium alatis, satis superque constare arbitror. Vocat idem Obs. & Ic. Pl. Eupatorium Græcorum & Dioscoridis Agrimoniam officinarum. Nec sine errore Theod. Dorst. Eupatorium, Agrestem Saluiam Barbarorum vocat.

Synonyma linguarum.

Εὐπατώριον, vel ἡπατώριον & ἡπατῖτις Græcis: Lat. *Eupatorium*, siue Hepatorium, Offic. *Agrimonia*, Germ. Odermenig, Byndwurtz, Leberkletten Agrimonien Belg. Agrimonie/Leuercruyt. Gall. *Eupatoire*, *Agrimoine*, Ital. *Agrimonia*, Hisp. *La Agrimonia*, & Angl. Agrimonie, Boh. Rzepycek, & Starcek, Hung. Apro bubtoryan.

Locus Tempus

In satorum & viarum marginibus, & circa sepes & in pratis passim prouenit. Æstate floret. Basileæ quoque Septẽbri & Octobri florere obseruatur. Geneuæ prorumpentem vidi Aprilis principio. Autumno semen maturum est. Maio mense colligenda & siccanda, quæ in medicos vsus eligitur.

Vires & vsus Vlcera Dysenteria

Temperamentum

Obstructiones iecoris

Huius folia, autore Diosc. cum adipe suillo vetere trita & imposita, vlcera, ęgrè cicatricem recipientia, sanant. Herba verò ac semen, si cum vino bibantur, dysentericis, hepaticis [& colicis Trag.] & à reptilibus bestiis commorsis opitulatur. Galenus [illegible] easdem facultates exponit. Eupatorium herba ipsa tenuium partium, incidendi, extergendique facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Quare obstructiones iecoris expurgat. Inest itidem ei & adstrictio quædam, per quam robur visceri addit. Hodie, attestante Trago, Eupatorio frequentissimè, non sine magno certè commodo, ad reponenda luxata membra vtuntur. Aqua distillata potu tussim emollit, pituitam crassam incîdit, morbum arquatum expellit, febri laborantibus conducit, tineas ventris enecat. Exulcerationibus oris, aliisque vlceribus si vulneribus, & ex illa colluantur, & purgentur, succurrit. Radix exsiccat & moderatè adstringit, quare intemperiem ferè omnem corrigit, obstructiones aperit. Præterea decoctum dilutumue colore limpido vini giluì placet. Hinc in vino rubro stiptico decocta putredinem vulnerum & vlcerum abstergit, si ea lauentur. Eadem contusa & vulneribus malè agglutinatis superligata denuò aperit. Autore Rondelet. Agrimonia cum aceto forti emplastri modo imposita verrucas tollit. Notatu dignissimum, si verum, quod scribit Timoth. Rossellius Agrimoniam cum veteri axungia porci applicatam extrahere spinas. Ioannes Schenck. Obs. Med. [ex authoritate Diosc.] gangrænam ex morsu hirudinum, Helidæum Agrimoniâ contritâ, emplastri modo impositâ, curasse scribit.

Luxata membra Tussis Morbus arquatus Febris Tinea Vulnera

Gangrænæ

Syrupus de Eupatorio

Quisquis tandem est Medicus, qui post hac Eupatorio vti velit, Agrimonia vtatur confidenter. Nihil itaque sapiunt ii, qui in Syrupo de Eupatorio, pro hoc, Spinam Arabicam substituunt, pro noto puta ignotum.

GARYOPHYLLATA VVLGARIS flore paruo luteo.
CAP. LXXVIII.

Descriptio.

Fragrantissimus Caryophyllorum odor, quem *radix* spirat fibrosa, russa, toti plantæ nomen indidit, *caule* cubitali, hirsuto, tenui, in alas diuiso: cuius *flores* luteoli Tormentillæ, quibus succedunt echinata, glomerataque *capitula*, longis aristis horrida: *folia* hirsuta, nonnullam cũ

vt manifesto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentesque deprehenduntur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, discutere & adstringere valent, sed etiam roborare. Menses, *vt attestatur Lobel.* & sanguinis grumos propellit, obstructiones reserat, venenis aduersatur. Radix huius, *vt tradit Tabern.* in cibo, & potu, & medicamentis quocunque modo sumpta, cerebro succurrit, spiritus vitales recreat, omnibusque oculorum vitiis subuenit. Radix masticata oris fœtorem emendat. Eadem ieiunè commanducata, corroborat, & ab omni contagio præseruat. Ex herbâ & radice, in balneo Mariæ destillatur aqua ad eosdem vsus idonea. Similiter & vinum ex radice paratur, & Conserua. Radix colligenda Martio.

Menses. Spiritus vitales. Oculorum vitia. Vinum. Aqua. Conserua.

Auantia montana flore luteo, caule vlnam alto. C.Bauh.phyt. Caryophyllata 6. siue Alpina lutea, cuius flos licèt communiter luteus sit, inuenitur tamen & purpureus & albus. Gerard. Caryophyllata montana.

Planta hæc, quam Gesnero in peregrinatione Rhætica Caryophyllatam alpinam nominaui, repertæ in monte Braulio, florens Iunio, vt & alibi. In summis etiam [autore Clus.] duntaxat iugis montium Pannonicorum, nec in omnibus tamen, sed inter gramina, vel sub fruticibus nascitur. Iunio floret, Augusto semen maturum est. Reperitur [teste Matth.] in Bohemiæ montibus, è quibus Albis fluuius oritur.

Locus & Tempus

Iisdem cum altera pollet viribus, sed præstantioribus. Radix non solùm excalefacit, & siccat, sed etiam cohibet, ac roborat.

Vires & vsus

GARYOPHYLLATA MONTANA flore magno, luteo.

Descriptio

Folia Caryophyllatæ montanę & palustris vulgatioris respondent, sed multò minora, vncialia, multa per terram sparsa, villosa, nonnihil laciniata, per extremum rotunda, serrata: inter hæc surgit *coliculus*, sex circiter vncias altus, foliis paruis, & in profundas oblongas lacinias fissis, cuius summo *flos* insidet magnus croceus concolorum staminum congerie medium occupante, ex calyce hirsuto in lacinias mucronatas, alternatim maiores minoresque cæso: radix satis crassa, nigra, fibrata, valdè odorata.

Gesn. hort. Geum tertium alpinum Matth. in Diosc. cum mag. fig. Gariophyllata montana, cui flos aureus, radix odore Caryophyllorum, & gustu adstringente. Lob. Obsv. vt & Ic. Pl. Caryophyllata maior rotundifolia, & Garyophyllata montana Matth. qualiter etiam Hist. Lugd. inscribit, dicitur: Quandam, inquit, Caryophyllatæ raram & perelegantem speciem, Italo semine ortam, nihil dissimilem à Septentrionali rotundifolia impertiuit Coldenbergius, nisi folio quadruplo maiore, & radice crassiore digitum æquante, minusque fibrosa foret. Si Lob. eandem cum Matthiolo [cuius figuram exhibet] intelligit præcedenti descriptione, miror eum non meminisse coloris.

Caryophyll. rotundifolia. Lob. notatur.

An Anguil. Garyophyllata alpina. Clus. Pannon. & in fol. Caryophyllata montana 2. Caryophyllata alpina aureo flore, à Matth. Caryophyllatæ montanæ nomine descripta: pictura tamen non valdè feliciter expressa. Camer. in Epit. Matth. Caryophyllata montana, Ital. *Garofanata saluatica.* Item hort. Caryophyllata alpina altera, à Pennæo floribus albis reperta, in monte Lupo Galliæ. Tab. ic. & hist. Caryophyllata montana Berg Benedicten wurtz / Berg Nägleinkraut:

Flore albo. Auantia montana

GARYOPHYLLATA AQVATICA flore rubro striato.

Descr.

Radice fibrosâ minimâ, extrinsecùs rubente nonnihil intus albâ, sapore adstringente, & subdulci, tandem *caules* profert multos interdum paucos, aliquando cubitales, farctos, hirsutos, nonnihil rubentes: ramulorum summis subinde etiam priuatis pediculis, breuibus, hirsutis, rubentibus, nonnihil nutantibus *flores* insident, patuli, Alpinæ floribus ferè æquales, striati, non multùm elati, & supra calycem parùm admodum se proferentes, extrà purpurei intensiùs, intus dilutiùs, odore grato, ex foliis quinis, à tenui principio sensim in latum se diffundentibus, intra quorum septa *apices* multi, crocei, echinatum *capitulum* obuallant: insidet autem *flos* quasi calatho patulo rubente hirsuto, in quinque lacinias hirsutas, totidemque ligulas in laciniarum spatia distributas diuiso: *folia* Caryophyllatæ vulgaris foliorum formâ, sed longè maiora, alia à radice statim orta, alia in caulibus, pediculo sextantali, sapore cum radice compari.

Camer. in Epit. Matth. vbi noua figura, Caryophyllata aquatica. Item hort. Caryophyllata palustris.

Hist. Lugd. Caryophyllata montana Dalech. radice inodora, fatuique gustûs: foliis Caryophyllatæ similibus: flore luteo, lineis pluribus distincto. Aquosis locis gaudet. Quæ Dalechampii Caryophyllata, si non eadem cum nostra, saltem erit illi valdè similis. C.Bauh.phyt. Caryophyllata 3. siue aquatica, nutante flore. Item Caryophyll. 4. siue aquatica 2. Et rursus, Caryophyll. 5. siue montana Dalechampii. Adhæc Caryophyll. 7. siue alpina minor. Et tandem apud Matth. Caryophyllata aquatica.

Caryophyll. montana.

Cam. in suo Matth. Caryophyllata 3. vel Geum aquaticum Gesneri Clusio, floribus pallidis, sub-

Geum aquaticum.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS OCTAVVS.

FRVMENTACEA, GRAMINEA, HARVNDINEA, IVNCEA.

Perductâ ad Colophonem Arborum, Fruticum, & Suffruticum historiâ, tempus est vt ad Herbarum historiam accedamus. Maximum hinc opus naturæ, Frumenta ordiemur, & cibos suos hominis enarrabimus, faterique cogemus, ignota esse pleraque, per quæ viuat. Fruges, inquam, Cereales, in cibos potiùs, quàm medicinam cedentes, non à Cerere, vti Poëtæ nugantur, repertas & excultas, sed ab ipso totius vniuersi Creatore in ipso Mundi exordio productas: subinde gignente eas, & vsibus affatim subministrante Tellure, lato præcipuum orbis regionibus prouentu. Post Frumenta, & inter ea, & de Graminibus dici cogit Botanicus ordo. Quippe etiamsi Frumenta non sint, sunt tamen pecudi, quod frumentum homini. Adde quod plura eorum sunt Frumentacea. Sed & formæ similitudo, & quòd illorum quædam in hæc abeant, inter illa de se dici postulant. Et quid propiùs ad Gramina accedit, quàm Iunci & Harundines. Vt & hinc venia sit hac illis adiicientibus, & æqui studiosorum, ac Historiæ nostræ compendio consulentibus.

TRITICVM VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. I.

Tritici genera Theophr. plura. Ex locis, coloréque.

TRadidimus priori libro, quæ de Leguminibus dicenda videbantur, nunc ad Frumentacea, quæ, teste Plinio, non eadem vbique, neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus occurrunt, deuenimus. Sunt autem ea, quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis constant folijs, seménque panificio, & pultibus aptum in spicis aut iubis producunt. Horum quidem omnium quamplurimis terris commune, & nobilissimum est Triticum.

Huius (vt author est Theophr.) genera plura notantur, cognomina ex locis sortita, vt *Africum, Ponticum, Thracicum, Assyrium, Aegyptium, Siculum*: quæ & colore & magnitudine, & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam vel aliunde cognomina sortiuntur pro suis viribus, tum alijs, tum vel maximè, quæ ad cibum pertineant, vt Canchrydias, Stlengis Alexandrinus. Nec verò ab re fuerit, si illa quoque pro differentijs capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum multúmque reddens, aliud ieiunum quoddam parúmque ferens: & aliud spicam grandiorem effundens, aliud paruam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, vt Africum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso: quod etiam ipsum Africo datum est. Crasso tamen & Canchrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis vestitur, vt Thracium: & aliud vnicalamum, aliud multicalamum, & magis minúsque. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis ratione virium proximum sit: eiusmodi námque differentiæ naturaliores profectò apparent; quibus trimestrium annumerari genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies valeat consummari. Et in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficique posse affirmant, idémque firmum esse, ac ponderosum, nec modo trimestris leue: quamobrem famulis id præberi inquiunt, etenim nec multum in hoc furfuris esse volunt. Igitur genus id celerrimum quidem ad consummationem, sed inuentu rarissimum est. Et bimestria verò quædam habentur, quæ ex Sicilia, & in Achaïam aduecta sunt: sed hæc paucum reddunt, parúmque fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda sunt. Nascuntur & alia quædam genera in Eubœa & præcipuè apud Caristum. Trimestria verò permulta, & vbique habentur: leuia hæc & parùm fœcunda, & vnicalama sunt, atque in totum infirma.

Ex viribus.

Ex crescendi modo.

Ex diuersa habitu.

Ex viribus.

Leuissimum igitur Triticum, quoad simplici ratione agere licet, *Ponticum* est: ponderosius ex iis quæ in Græciam aduehi solent Siculum datur, sed eo ponderosius, quod Bœotia fert: quod inde asserunt, quòd athletæ, qui Bœotiæ ternos semisextarios vix possint consumere, cùm Athenis fuerint, facilè quina consumunt: leue satis, & quod in Laconico agro conficitur. Horum igitur causa in terris, cœlóque intelligi debet. Nam & Asiæ vltra Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum fieri tradunt, vt nucleis Oliuæ sua æquiparent magnitudine grana singula. In Pisidis autem dictis adeò firmum nasci affirmant, vt siquis plus comederit, disrumpatur necesse sit: & Macedonum ita plerosque interiisse aiunt. Absurdum sanè, & leuitati trimestrium absonum, quod in Pontico euenit: Vernum enim durum admodum est: hybernum autem molle est: leuitate enim molle plurimùm differt.

Reliquum est, vt propriæ naturæ causa detur, quam in pluribus differentias recipere magnas, cùm in exortu, consummationéque, tum in propriis speciebus videmus, ceu magnitudinis atque paruitatis & figuræ. Adde copiam paleæ, & incommoditatem ratione vsus cibarii hominum. Forsitan & genera regiones efficiunt, vel omnia, vel certè aliqua: assimilant enim sibi ipsis quodam modo, & aut differentiam aliquam generis pariunt, aut etiam minùs vtile reddunt, vt Tritico Thracio euenit. Fit enim multis cum tunicis, seróque prouenit: quod vtrumque vis sanè frigoris facit. Qua de causa cæteris quoque agris, Thracium istud satum maturè, serò erumpit, ac augescit: & quod maturè apud alios seritur, serò apud alios exit. Consuetudo enim velut natura effecta est. Nam & quod in Asiano agro Aepisynangis vocitato habet vim disrumpendi, quódque magnitudine nuclei est, agri proprietate, naturæque vires eiusmodi sortiuntur: nec aliò translata seruari incommutabilia possunt. Nec minùs locum habet in cæteris, si quis cum agro, cœli quoque aduciat qualitatem. Hinc enim fructuum diuersitates exultant, imò hinc sterilitates sequuntur, cùm planta in alieno agro nequeat hospitari. *Hæc Theophrast. quorum multa transcripsisse videtur Plinius.*

Frumenti ipsius, inquit, totidem (duo vt frugum) prima sunt genera, per tempora satûs diuisa. *Hyberna*, quæ circa Vergiliarum occasum [Nouembrem] sata, terrâ per Hyemem nutriuntur, vt Triticum, Far, Hordeum. *Aestiua* quæ Aestate [Maio] ante Vergiliarum exortum seruntur, vt Milium, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Asia omnia Vergiliarum occasu seruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, Veris scilicet. Aliqui *Verna*, Milium &c. appellant. *Sementiua*, autem Triticum &c. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedum causâ sati, vt Farrago. Sementiua autem interpretatur Dalechamp. quæ primo & potissimo sementis tempore, nempe circa Vergiliarum occasum, quod ἄροτον [sementem] vt ait Theophr. antonomasticè Græcia vocauit, terræ mandantur. Tritici, (pergit Plinius) genera plura, quæ fecere Gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere, quo maximè discernitur: montanis modò comparetur Italiæ agris externũ, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio Syrióque, [deinde &] deinde Aegyptio, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit [Canchrydiam, Stlengyn, & Alexandreum Thracontion, & Istelepant, & Selinusium CH.] Dracontiam, Strangiam & Selenusium, argumento crassissimi calami: ita pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maximè inane, seu tenuissimi calami in humidis seri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cùm clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum Orbe potentissima, ita tamen vt ante mortem eius annis ferè 145. Sophocles Poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad verbum translata sententia.

Et fortunatam Italiam frumento [cærre] canere candido.

Quæ laus peculiaris hodiéque Italico est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehuntur, leuissimum est Gallicum, atque è Chersoneso aduectum: quippe non excedunt in modium vicenas libras [siliquæ granum ipsum pondero Turn.] siquis granũ ipsum ponderet. Adiicit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam libram addit. Africum & dodrantes. In transpadana Italia scio vicenas quinas libras farris modios pendere: circa Clusium & (Senas Dal.) senas. Lex certa naturæ, vt in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subacto congium aquæ capiat. Quibusdam generibus per se pondus, sicut Balearico: [quod modio Vet.] modo tritici panis pondo xxx (xxxv Dal.) reddit. Quibusdam in binis mistis, vt Cyprio & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus. Cyprium fuscum est, panémque nigrũ facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, redduntque xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua subigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis, inutilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resoluto, quibus diximus generibus, spuma itâ concretâ pro fermento vtuntur. Qua de causa leuior illis, quàm cæteris, panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum vestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa & trimestria [& trimestre Dal.] inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à satu mense & in reliquo orbe metitur. Totis hoc Alpibus notum, & hyemalibus prouinciis nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec vsquam capax: seritúrque non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thracium sinum quod quadragesimo die, quàm satum est, maturescit: mirúmque, nulli frumento plus esse ponderis, & surfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia & Achaia, montosis (montuosis CH.) vtraque partibus Eubœæ quoque circa Carystum. In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cùm sit antiquissimum. Græci trimenon vocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras æquent.

Quod verò dixit Plinius: Est & bimestre &c. Theophrastus aliter habet. Scribit enim esse Tritici genus trimestre celeriùs maturescens, vt in Eubœa quod intra quadraginta dies perficitur. Esse & trimestria, quæ ex Sicilia in Achaiam transportantur.

Dele &c.

Miræ magnitudo.

An ex regionibus genera constituenda.

Cœli qualitas, diuersitatem generat.

Plinius.

Genera prima duo. Hyberna. Aestiua.

Sementiua Dal. quid?

Triticum Italicum.

Bœoticum. Siculum. Africum. Thracium. Syrium. Aegyptium.

Ponticum.

Sophocles.

Gallicum leuissimum.

Tritici varia pondera ex iis differentia.

Differentia est ex calamo.

Plinius & Columella.

Plinius à Theoph. dissidet.

portantur. Est & eiusmodi in Eubœa, maximè in Carysto. Præterea à Theophr. dissidet, cùm ait, Tradunt in Bactris grana tantâ magnitudine fieri, vt singula spicas nostras æquent, cùm Theophr. scribat, In Asia trans Bactra adeò grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuæ par sit magnitudine.

Far plurib. terris commune.

Nunc, eodem Plinio autore, frumenti genera, non eadem vbique (vt diximus) neque vbi eadem sunt, iisdem nominibus. Vulgatissima *Far* (Triticum muticâ spicâ secundùm peritiores) quod adoreum Veteres appellauêre, Siligo, Triticum. Hæc plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italiæ est. Aegypto autem ac Syriæ, Ciliciæque & Asiæ, ac Græciæ peculiares Zea, Olyra, Tiphe, Aegyptus Similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italica parem. Qui Zeâ vtuntur, non habent *Far*. Est omni genere durissimum Far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minùs subactos vel æstuosos, sitientésque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodiéque dicuntur. Et Ennius antiquissimus vates obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fitilla (pulte fritilla M. firtilla cu.) conficiuntur: videtúrque tam puls ignota Græciæ fuisse, quàm Italiæ polenta. Tritici seminę auidius nullum est, nec quod plùs alimenti trahat. Siliginem propriè dixerim Tritici delicias: candor est, & sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed & trans Alpes in Allobrogum tantùm Meninorúmque agro pertinax, in cæteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium vt grauissima quæque grana eius serantur.

Arinca Gallica.

Pulte vixerunt Romani.

Obsidionis fames.

Puls ignota Græcia. Siligo Tritici delicia.

Tritici genera duo Diosc.

Dioscorides duo duntaxat Tritici genera proponit: alterum recens, perfectè maturum, & colore luteo: alterum τριμηνιαῖον, id est Trimestre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimestre significante. Τῆτες enim significat ἐν τῷ δὲ τῷ ἔτει, id est, hoc ipso anno, quod Dores σᾶτες dicunt, vnde σητάνιος πυρὸς est, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπεσπορὰ ἐστιν, ἤτοι τὸ ἔαρ σπαρεῖς, hoc est Triticum huius præsentis anni, nempe vere satum.

Triticum. Semen adoreum. Tritici genera. Robus. Siligo.

Prima & vtilissima, inquit Columella, sunt hominibus frumenta Triticum, & semen adoreum. Tritici genera complura, ait Columella, cognouimus. Verùm ex his maximis serendum est, quod *Robus* dicitur, quoniam & pondere, & nitore præstet. Secunda conditio est habenda siliginis, cuius species in pane præcipua pondere deficitur. Tertium erit *trimestre*, cuius vsus agricolis gratissimus. Nam vbi propter aquas aliámve causam matura satio est omissa, præsidium ab hoc petitur. Id genus est siliginis. Reliquæ tritici species, nisi si quos multiplex varietas frugum, & inanis delectat gloria, superuacuæ sunt. *Adorij* autem plerunque vidimus in vsu genera quatuor, *Far*, quod appellatur *Clusinum* candoris nitidi. Far, quod vocatur *Venuculum* rutilum, atque alterum candidum, sed vtrunque maioris ponderis, quàm clusinum. Semen trimestre, quod dicitur *Halicastrum*, idque pondere, & bonitate est præcipuum.

Trimestre

Adorij quatuor genera. Far.

Spica. Granum.

Spica, autore Varrone, quæ mutica non est, in tritico & ordeo tria habet continentia. *Granum*, *glumam*, *Aristam*, & etiam primitùs spicâ cùm oritur *Vaginam*. *Granum* dictum, quod est intimum solidum. *Gluma*, qui est folliculus eius. *Arista*, quę vt acus tenuis longa eminet è gluma. Proinde vt grani theca sit gluma, & apex arista. Arista & Granum omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaque id apud Ennium solùm scriptum scio esse in Euemeri libris versis, videtur vocabulum etymon habere à glubendo, quòd eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici eius, quam edimus, folliculum. Arista dicta, quòd arescit prima; granum à gerendo, id enim seritur, vt spica gerat frumentum, non vt glumam, aut aristam gerat, vt Vitis seritur, non vt pampinum ferat, sed vuam. Spica autem quam rustici, vt acceperunt antiquitus, vocant *specam*, & à *spe* videtur nominata. Eam enim quòd sperant fore serunt. *Spica mutica* dicitur, quæ non habet aristam. Aristæ enim quasi cornua sunt spicarum quæ primitùs cùm oriuntur, neque planè apparent, in qua sublatent herba, ea vocatur vagina, vti qua lâtet conditus *gladius*. Illud autem summa in spica iam matura, quòd est minus quàm granum, vocatur *Frit*, quod in infima spica ad culmum extremum summum, item minus quàm granum est, appellatur *Vrruncum*.

Gluma. Arista. Vagina.

Speca.

Spica mutica.

Vagina. Gladius. Frit.

Vrruncũ.

Hermolaus partim ex aliis, partim ex sua obseruatione hæc habet. Triticum & satiuum & siluestre, cultu annorum trium mitescit. Degenerare Triticum in Hordeum, ex eodémque nasci pede vtrunque fabulosum existimatur à Theophrasto. Triticum multis integitur tunicis: ei culmus altior quàm Hordeo: spica quoque remotior à folio, palea suauior, mollior, succosior: spicæ verò inconditæ explanatæque. Culmus *spicam* sustinet, quę & *spicus* & *spicum* à Cicerone dicitur in Arato: spica, granum & Arista, quæ vti acus eminet è folliculo siue gluma. Sunt porrò Aristæ partes in spica primæ, quæ a Græcis *antherices* dicuntur, & *atheres*. *Stipula* sunt folia culmum ambientia: est autem *culmus*, idem quod & calamus. Quod minus est, quam granum, vocatur *Frit*: quod verò ad culmi cacumina in hima spica geritur, minus item quàm granum, *Vrruncus* appellatur. In Tritico marcescente gurguliones gigni, vt etiam Cantharidem constat. Tritici multa discrimina: Sitanion vocatur, genus id Siliginis trimestre, frumentago dictum Theodoro, differens crassitudine surculorum. In nomine sunt *Assyrium*, *Aegyptium*, *Ponticum Thracium*, *Siculum*, *Africum* quòd facilè absoluitur folliculo: Thracium verò multas habet tunicas. Habetur & cachrys, siue canchrys, culmo crasso, quod etiam Africo tribuitur. Ponticum leuissimum, Siculum ponderosum, ponderosius Bœotium. Ponticum & Aegyptium sine Lolio nascuntur, item Siculum, præcipuè Agrigentinum. Cum Siculo melampyron nasci perhibent alii, sed innocuum neque Lolii modo graue, capútve tentans. Nominatur & Alexandrinum, oblongo semine, quod fortasse idem cum Aegyptio, & Calymno. Dracontias & Selenusium, & Stlengias crasso cuncta calamo. Iam aliud trimestre, aliud bimestre. Sitanium idem esse video cum trimestri, satiuum Doricè vocatum, & Atticè titinon, quasi purum. In truculento Plauti Etanio pro Setanio legitur mendosè. Euboicum intra diem quadragesimum à satu metitur, firmitate ac pondere præcipuum, non vt trimestri leuitas, ob id cibario pani vtile: nam & furfuris parum habet, inuentu rarum. Bimestria in Achaiam è Sicilia primùm venêre, parum fœcunda, sed cibo facilia & iu

Hermol. Triticum satiuum & siluestre.

Spicus & spicum.

Arista partes.

Culmus siue calamus.

Tritici morbi.

Cachrys.

Sitanium idem cum trimestri. Plauti error.

Bimestre.

cunda. Olynthi & in Eubœa apud Cerinthum genus effoditur terræ, quâ triticum oblinentes, diu id seruant. Trimestria vbique sunt, verùm inutilia, & infirma singulari calamo. In Asia quodam loco trans Bactra frumentum nucleis Oliuæ par nasci referunt. In Pissotis tam firmum, vt multos Macedonum largiore vsos eo faties peremerit. Omni frumento nocent imbres in flore. Item iam planè crassato, triticum plus quàm hordeum vligine commeat in Lolium. Camatias in Thessalia Tritici genus est, quod admisso pecore nihil patitur, etiam bis derosum. Præter lupinum nihil æque in spica durat quàm Triticum.

Camatias tritici genus

Ruellius

Ruellius qui suam historiam ex Theophrast. & Varrone, Columella & Plinio, Galeno & Hermolao congessit, ait speciatim vnum apud Gallos tristissimum esse genus, macrum, triste, Hordei similitudine, cuius granum folliculo non facilè deglubatur, nullis tamen aristis vallatum, quod Vere non seratur. Sermone vernaculo, *Succursus gentium*, siue *Scurgeon* dici, cuius agricolis vsus propè nimius cùm annonæ premat penuria. Dicit adhæc, Trimestre, quod Græci Trimenon, vel Sitanium vocent, totis Alpibus notum esse, & hyemalibus prouinciis, nullum hoc lætius. Vnicalamum præterea Gallos *Martia* vocare, quòd Martio satum tertio hinc mense maturescat.

Martia

Cordus

Cordi verba haudquaquam negligenda ducimus, præsertim quòd videantur ad dicta Veterũ intelligenda nonnihil facere. Ea autem sunt hęc: Sunt Tritici species, *Robus* & *Siligo*. *Robus* vocatur densius, solidius, & ponderosius. *Siligo* rarius, & leuius pondere: sed candidius Triticum. Est & alia Tritici distinctio: *Semestre* & *Trimestre*: illud ante hyemem, hoc verò initiò Veris seritur, quare alterum Winterweitze, id est hyemale Triticum: alterum Sommerweitze, id est Aestiuum Triticum, Germani vocant. An verò idem sit Robus cum semestri, neque negare, neque affirmare ausumus. Credimus tamen, haud sine causa, non differre Robum à semestri, nam à Semestri non distinguunt id Authores, neque Columella cùm species Tritici recenset, Semestris meminit, sed Robi, quasi idem cum eo crediderit & ipse. Quemadmodum quoque Robus Siligini præfertur pondere & magnitudine, ita etiam Semestre Trimestri, quod & Sitanium dicitur, & Siliginis species existit.

Robus. Siligo.

Semestre. Trimestre Hyemale. Aestiuum.

Siligo.

Tragus triplex Germaniæ Tritici genus describit, quorum primum *hybernum* censet, alterum æstiuum dicit, tertium *non vulgare*, nec vbique notum scribit, de quibus separatim tractabimus. Constat, inquit, Triticum omnium frugum fertilissimum esse, siquidem culturâ suâ minimè destituatur. Legimus enim, vno ex grano Tritici triginta aut quadraginta quandoque spicatos culmos exiuisse. Sed hanc feracitatem terræ bonitati & culturæ diligenti ego adscripserim. Huc nimirum respexit Seruator noster Iesus Christus, cùm in parabola ad populum, sementem quæ in bonam terram cecidisset, aliam, quidem centuplum, aliam verò sexagecuplum, aliam denique trigecuplum fecisse fructum dicit. De Thracio Tritico Plinius peculiariter meminit, quod illud à satione quadragesimo die maturetur. Sed hæc Plinius ipse non vidit, at potiùs legit in Veterum scriptis, tum aliorum, tum præsertim Theophrasti, qui lib. 9. Hist. plant. cap. 3. in Mela sata intra triginta, aut quadraginta dies meti scribit, rursus verò in Chalcia Rhodiorum Insula locum quendam esse adeò præcoquem & fertilem: vt hordeum satiuum in eo, cùm in aliis sereretur locis, meteretur, &c. Hæc verò quæ tam à Plinio, quàm Theophrasto, prædicantur, credere, quàm experiri malumus. Nostrum certè Triticum hybernum, nouem mensibus in agris moratur, quod non solùm omnes norunt agricolæ, sed & Plinius & Varro testati sunt. Aegyptii septimo à satione mense fruges suas horreis committunt, vnde frumenta illorum iurè Septimestria dici possent, atqui talis fertilitas nostro solo negata est. Idem de Sitanio quod nostri Ammelkorn nuncupant iudicium est. Hoc quia tertio postquam satum fuerat mense, horreis apud alias Nationes recondi fertur Trimestre Dioscoridi nominatur. Apud nos quinto demum mense maturatur, vt omnes norunt. Tanto interuallo fruges alio atque alio solo procreatæ inter se distant, vt vel hinc appareat, suum cuique frumento tempus in singulis regionibus deputatum, frugésque pro diuersitate terræ alio atque alio gaudere cœlo.

Triticum Germaniæ triplex, Trago.

Feracitas terræ bonitati & culturæ adscribenda.

Plinius.

Fuchs. genera tria. Robus. 1. Trimestre. 2. 3.

Fuchsius quoque tria summa genera Tritici eos obseruare dicit, qui frumentariæ rei periti sint. *Primum* quod Robus, Germanis simpliciter Weitzen nominetur. *Secundum* quod Trimestre & nonnullis Sitanium, Germanis Amelkorn dicatur, haud dubiè non aliâ ratione, nisi quòd ex hoc genere Tritici amylum optimum conficiatur, *Tertium*, quod non vndiquaque notum. Atque alterum non differre à primo, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, & in duos versus dispositam obtineat. Sed consideratione dignum, an Triticum Setanium à primo differat tantùm aristis: Montbelgardi enim obseruo in agris nostris vulgare triticum spica mutica & aristis vallatum: si intelligit idem Triticum cum Amelkorn Hier. Tragi, quod suspicor, is plurimùm fallitur, hoc enim est ex genere Zeæ. Minus non separatur, nisi per Molendinum, de quo sub titulo Zeæ Vernæ.

Fuchs. vit. darg.

Dodonæus triplex quoque Tritici genus tradit, *Robum* Columellæ, *Siliginem* Plinii, & *Setanium*, quod Trimestre vocant.

Triticum triplex Dodonæi.

Triticum aliter ex Dalechampii sententia, qui sua Veteribus accommodare studet, Hist. Lugdunensis diuidit, vt eius duo summa sint genera vsu frequentiora. Vnum *candidum*, vulgò Gallis *Blé blanc* nuncupatum: alterum *rufum*, Veterum πυρὸς, quasi πυῤῥὸς, vulgò *Blé rouge*, Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum primâ syllabâ productâ, & Rubeum Veteres appellarunt, Græci ξανθὸν, vnde Seruio Nitedula, mus agrestis robeus, & in illud Vergilii, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in Veteri inscriptione, vt Prætor cui hæc regio sorti obuenerit, litaturum se sciat, aliúsue quis magistratus, Volcanalibus x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rursus Tritici candidi rufique duæ sunt Gallis notæ species. *Vna* cuius spica aristas habet, *altera* cuius spica mutica est, id est aristis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione Galli designarunt: posteriorem *Blé motet* vocant, quasi Triticum muticum. Quod autem spica aristis vallata sit, vel iisdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, crassi, stercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, crasso & stercorato agro spicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato aristis horridam. Adiiciunt quidam cœli statum quo seges adolescit: humidiore etenim spicam aristis carere, sicciore aristis muniri. Addunt alii & ventorum flatus, quoniam si vehementio-

H. Lugd. sua Veteribus accommodat. Blé blanc. Blé rouge.

Robeus color

Blé motet.

vehementiores irruant, aristas decutiunt: si leniores spirauerint, aristas spicarum collisu non frangunt. Sunt & qui segetis densitatem raritatémque nonnihil ad id valere putant. Nam densiore segete, spicas muticas, rariore, cùm aristis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex ruso pistores fieri asserunt, sed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum aristato præferunt, etiamsi mutici granum gracilius sit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parum: farinæ verò minùs ab aristato, & furfuris plurimùm. Præterea mutici farinam candidissimam esse, ac niueam, aristati nigriorem, ac sordidiorem. Candidum Triticum, Latinorum Siliginem frugem esse, Veterum scriptorum testimoniis confirmari potest, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum nostrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præstare literis prodiderunt.

Silig.

Cornario genera duo.

Duo Tritici genera celebrauit Cornarius. Et prius quidem (quod Columella Robum) tum simpliciter weitzen (Triticum) tum winterweitzen (Triticum hyemale) posterius (quod Columella Trimestre, τριμηνιαῖον Diosc. Trimenon Plinius dicat, Aestiuale) Sommerweitzen vocat, sicut etiam reliqua frumenti genera iuxta seminationis rationem, winter & Sommergetreyde (Hyemalia, & Aestiualia frumenta, appellat. Potest, inquit, Setanium (Trimestre) *Triticum hornum* dici, quum vere seminatum, æstate metatur: Columella Robum probat, quo Autore, nullum (sicut multi credunt) natura trimestre semen datur. Quod quidem Columellæ dictum reprehendit Plinius: Sed non videtur satis considerasse id, quod Columella subiungit, Sed sunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ sustinent veris tepores &c. Tertium Tritici genus ignotum & neglectum arbitratur, eò quòd Columella dixerit, species eius in pane præcipuè, pondere defici. Et repetierit cap. 9.

Trimestre semen nullum datur.

Nec nos tanquam optabilis fallat Siligo.

Tritico nihil fertilius

Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem: vtpote cùm è medio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni, quinquageni modii reddantur. Misit ex eo loco Diuo Augusto Procurator eius ex vno grano (vix credibile dictu) quadraginta paucis minùs germina, extántque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCXL. stipulas ex vno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, aliique, & tota Bætica & imprimis Aegyptus. Fertilissima Tritici genera, ramosum, aut quod centigranum vocant. Cæterùm, ob summam Tritici in Asia fertilitatem, Imperatores Romani, attestante Vrsino, qui ei Prouinciæ præfuerant, aut in ea res gesserant, Africam signabant capite obuoluto pelle elephanti capiti detracta cum promuscide, adiecta spica & subdito aratro cum cultro. Sed & ea soli fertilitas Siculos ad omne delitiarum genus sic effudit, vt omnibus voluptatum generibus præter modum addicti forent ac dissoluti. Hinc Platoni Siculæ mensæ, vt & Italicæ, & Thessalæ, lautissimæ ac maximè opiparæ, quemadmodum & Asianæ. Macrob. 7. Saturnal. Modum cum seruat, qui sui potens est, & in mensa Sicula, vel Asiana. Brod. c. 33. lib. 5.

Tritici mira fertilitas.

Triticum quod fertilius, Centigranum.

Nomina Linguarũ

Græcis πυρὸς vocatur, quasi σπυρὸς, pro σπερὸς, ἀπὸ τοῦ σπείρειν, secundum Etymologicum. Hebræis *Chittah*, vel *Chintah*, Columellæ *Robus*, si Trago credimus. Arab. *Henta*, *hencha*, *hantha*. Germ. weytzen / Alsatis, Korn. Belg. Terwe. Angl. weet. Ital. *Fourmento* & *Grano*. Hisp. *Trigo*, Gallis generis vocabulum speciei tribuentibus, *Froument*, voce ex frumento Latino deflexâ. Sed frumentum apud Latinos Tritico latiùs patet. Hinc plerique etiam *far* frumentum appellant. Hung. dicitur Buza, Boh. pssenice. Significat verò Triticum generaliter omne frumentum quod ex spicis tritum, ac trituratione repurgatum est: in quo significato, ait Dodonæus, Iurisconsultus nonnunquam hac voce vtitur, vt ff. de verb. obligat. propriè tamen idem cum eo est, quod Græcis πυρὸς est.

Locus, tempus, satio, cultura, & id genus alia.

Solo pluuio atque frigido semina conueniunt ad Tritici sicut & cæterorum frumentorum fructificationem, quòd aperta & rara substantia sunt: soluta enim hæc sunt. Verùm (vt simpliciùs agam inquit Theophr. de caus. plant. lib. 3. cap. 26.) Solum pingue Tritico accommodatius est, largius enim callosiúsque alimentum exposcit. Triticum trimestre solo tenui melius fit. Alimentum enim subministrari modicum eo potest, hoc est leue leui. Africum & Dracontias appellatum, & Strangias, & Selenusium, lætum exigunt agrum. Hæc enim vberiùs succos hauriunt. Argumento calamus est, quem crassum gerunt. Ad summam, quodcunque huiusmodi sit, solo frugali aptè committitur. At si aliquod genus tunicis multis contegitur, ceu Thracium, hoc solo hyberno conuenientiùs dabitur, frigus enim huic nihil efficere potest. Rarum, solutúmque, ceu Canchrydias vocitatum, agro pluuio serendum profectò est, quippe cùm alimenti copiam id quoque desideret: quamobrem & culmo crasso exurgit. Et in cæteris verò semper ad alimentum referenda ratio est: nunquam tamen ratione aëris prætermissa, etenim solum apricum & ad summam serenum, infirmioribus commodius est: contrarium validioribus, lutosum siccis & paruo alimento contentis. Sic Triticum solo pluuio vberiùs quàm hordeum geritur, & omninò contra imbres validius est: fert idem etiam solo non stercorato copiosiùs. Ratio, quòd suo naturali colore pleniùs concoquere possit, & fimum non æquè requirat, quoniam in se habeat quod ex fimo acquireretur. Ad summam, Triticum robustius est, & maturiùs seritur, & locis frigidis magis committitur. Robur autem facere, caloris planè interest naturalis. Quin & quòd tunicis inuolutum pluribus sit, fit vt tutiùs maneat: quapropter solum, quod longo interuallo temporis colitur, Triticum magis quàm hordeum fert, Triticum enim alimentum eius soli validius magis vincere potest. Omnino [vt simplici ratione dicam] publicæ ac summæ differentiæ illæ sunt, agri natura, seminum firmitas, infirmitasve, atque aëris habitus: qua de causa hæc considerari vbique necessarium. Frigora subsecuta omnibus in locis vtilia sunt: sic enim sata pleniùs radicantur, canchrificantúrque ita, vt ineunte vere haudquaquam modica magnitudine careant, sed præcipuè in bonis. Austrinum enim atque omnino serenum tempus celeriter edit, ærugineméque fortificat. Quæ densè fuerint seminata, spicam priùs effundunt, quàm quæ rarenter, quòd altera largiùs radicentur, & multipliciùs deorsum scindantur, quia locus superfit, altera protinus sursum excurrant. Tritico atque reliquis, quæ spicâ pusillâ, infirmáque sunt, anceps satio datur. Sunt enim in singulis generibus alia præcocia, alia serotina. Quamobrem alia properant, alia differunt. Triticum enim quod hyeme seritur, quia numerosa radice fit, viresque suas ad se ta-

dicandum primùm intendat, multitudinem culmi educit, est enim multicalamum: trimestre contrà paucis radicibus, paucísque culmis consistit, qua de causa sursum continuò nititur, atque celeriter consummatur: quod enim minus est, perfici faciliùs potest. Hinc etiam alterum largè fruticat, alterum parcè: & alterum facilè, alterum graue est, [vt antè iam diximus] cùm plus alimenti, & turbulentiùs trahat. Excursus quoque ratione properè agitur, cùm in condendis radicibus haud multùm teratur temporis, vt pote paucis. Qualitas quoque temporis plurimùm fauet, nam & radicosum illud, si eo tempore obseratur, velociùs enascetur, & in culmos spargetur pauciores, & spicam paruam, atque paucis fertilem geret: & trimestre, si maturè seratur, frigus tolerare non poterit suæ causa imbecillitatis. Sed mirum, atque diuersum eueniet, si quod tempore breuiori conficitur, graue, fastigiosúmque sit: vt Aenenses de eo referunt, cuius cura æquinoctio delegata est.

Catonis apud Plinium sententia est, in agro sicco & non herboso, nec vmbroso Triticum seri. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neque ex præcocibus in serotina: idque in contrarium præcepêre quidam falsâ diligentiâ. Serere in iugera temperati soli iustum est Tritici aut Siliginis modios quinque. Farris aut Seminis (quod frumenti genus Plinius ita appellat) decē. Est & alia distinctio. In denso, aut cretoso, aut vliginoso solo, Tritici aut Siliginis modios sex: in soluta terra nuda, & sicca, & læta, quatuor. Macies enim soli maior, nisi rarum culmum habeat, spicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex vna seminis radice fruticem numerosum fundunt, densámque segetem è raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli, alii quinque non minùs seri, plurésue præcipiunt: item in consito, aut cliuoso, vt in macro. Huc pertinet oraculum illud magnoperè custodiendū, segetem ne defruges. Adiecit iis Accius in Praxidico, vt sereretur, cùm Luna esset in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Zoroastres Sole xii. partes Scorpionis transgresso, cùm esset in Tauro. Sequitur huc delata & maximè indigens cura de tempore fruges serendi quæstio, magnaque ex parte ratione siderum cōnexa. Quamobrem sententias omnium, in primis ad in pertinentes, exponemus. Hesiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, vnum tempus serendi tradidit à Vergiliarum occasu. Scribebat enim in Boeotia Helladis, vbi ita seri diximus. Inter diligentissimos conuenit, vt in alitum quadrupedúmque genitura, esse quosdam ad conceptū impetus & terræ. Hos Græci ita definiunt, cùm sit calida & humida. Virgilius Triticum & far è Vergiliarum occasu seri iubet: Quo fit, vt horum siderum aliorúmque exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante Vergiliarum occasum seri iubeant, duntaxat in arida terra, calidísque prouinciis. Custodiri enim semen corrūpente humore, & à proximo imbre vno die erūpere. Alii statim ab occasu Vergiliarum sequi imbres, à septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio Autumni in calidis seriùs, ne ante hyemem luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam serendum non esse magno argumento: quoniam hyberna semina, cùm ante brumam nata sint [sata sunt M.] septimo die erumpant: si post brumam, vix xl. Sunt qui properent, atque ita pronuncient, *festinatam sementem sæpe decipere, serotinam semper.* E contrario alii, *vel vêre potiùs serendum, quàm malè in Autumno.* Atque vbi fuerit necesse, inter Fauonium [Spirare is incipit circa 7. aut 8. Februarii. Lugdunenses vocant, *Le vent fueillet*, quòd arborum folia eliciat.] & vernum æquinoctium. Quidam omissa cœlesti cura, vt inutili, temporibus definiunt. In Græcia & Asia frumenta omnia Vergiliarum occasu seruntur. Quædam autem vtroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, Veris scilicet: Varro qualiter nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Frumenta cùm defloruere, crassescūt, maturantúrque. In Aegypto septimo à satu mense frumenta metuntur.

Tritici in singulis iugeribus quantùm serendum.

Tempus.

Triticum erumpit die plurimùm septimo, crassescit autem, inquit Theophrast. maturatúrque intra quadragesimum, quum tardissimè octauo ab satu mense plurimâ parte metatur, Aegyptiis, vt aiunt, septimo. Varro quindecim diebus in vaginis esse dicit, quindecim florêre, & quindecim arescere. Triticum pergit Plinius, quo seriùs metitur, copiosius inuenitur: quo celeriùs verò, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequam granum indurescat, & cùm iam traxerit colorē. Oraculum verò biduò celeriùs messē facere potiùs, quàm biduò seriùs. Siliginis & Tritici etiā ratio in area horreóque. Far quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi: & stipula tantùm, & aristis liberatur.

Tritici morbus Vermis.

Sed de mutatione Tritici in formam alienigenam, in Lolium, & vice versa, & ex semine in Auenam, mirandum sanè est. Aqua Tritico florenti obest. Vermem maximè etiam sentit in radice, ea nimirum humefacta. Euenit verò vt Triticum bestiolas ita gignat, quia dulcius est: qua de causa palea quoque huius suauior. Vermis generatus in eo, vbi alimentum assumpsit, quod in culmo est, spicam aggreditur, & vel totam erodit, vel alteram partem.

Aerugo.

Ærugo, quamuis frumentorum commune vitiū sit, tamen magis infestat Triticum, quod tunicis integitur pluribus, & folium spicæ gerit proximius, vnde frugem suam effundit: residet enim in eo humor putrefactus, qui æruginem creat. Adde quòd spicam gerat erectam, densiorémque. hinc enim humor minùs potest defluere: qua de causa spicam aliquantulùm inclinari meliùs est.

Cultura.

Triticum perit ex nimio stercore, si non imbres secuti sunt. Quocirca Solo pluuio, crebra & largior stercoratio commodior est. Siticulosis atque gracilibus modica prodest. Hyeme sicca & suda, Vere pluuioso & humido fœcundam segetem esse monstrat hoc carmen veteris Poetæ apud Festum.

Futura segetis indicium.

Hyberno puluere, Verno luto, grandia farra Camille metes.

Expressit & Virgilius hanc sententiam his versibus,

——hyberno lætißima puluere farra,
Lætus ager, nullo tantùm se Mœsia cultu
Iactat, & ipsa suas mirantur Gargara messes.

Triticum quomodo seruandum

Triticum non penitùs exiccari patitur, quod ad reddendam farinam meliùs minùs arefactum putatur. Qua de causa in aceruos componi assolet: videtur enim in aceruo crassescere potiùs, quàm attenuari. Triticum puluerulentum putrescit celeriùs: & quod in domiciliis opere tectorio leuigatis conditum: quoniam id caloris plus sentiat, Puluis enim calidus est, vt pote siccus, vt illimentum calcis calorem susceptum vtique seruat. Nam & cùm vniuersum, altúmque aceruatum est, putret: sic enim plus caloris exoritur. Triticum magis Hordeo & leguminibus durat, quia calidius est

Triticum vbi seruandum.

Duratio.

est, & tunicis pluribus tegitur. Triticum in spica nondum messum durare maximè potest. Connexa est ratio, vt nobis autor est Plinius, frumenti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete laterito, exædificari iubent aliqui. Præterea supernè impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras habere vllas. Alii ab exortu tantùm æstiuo, aut Septentrione, eàque sine calce construi, quoniam sit frumento inimicissima. Alibi contra suspendunt granaria lignea columnis, & perflari vndique malunt, atque etiam à fundo. Alii omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur: & si tegulis subiaceat, conferuescere. Multi ventilari quoque vetant. Curculionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & Fauonium ventum conferre frumento præcipit: quod miror equidem, siccissimum alioqui [siccissimo Vet. siccissimum locum quærenti Dal.] Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimùm tempestiuitas condendi videbitur. Nam si parum tostum atque robustum collectum sit, aut calidum conditum: inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cùm est numerosius, aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantùm, aut amaritudine. In tritico maximè crescunt animalia, quoniam spissitate sua concalescit, & furfure crasso vestitur. Quidam ipsum Triticum diuturnitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrantali. Alii Chalcidica, aut Carica Creta, aut etiam Absinthio. Est & Olynthi, ac Cerinthi Eubææ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec ferè conditam in spica læduntur. Vtilissimè tamen seruantur in scrobibus, quos siros vocant, vt in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia vt sicco solo fiant curant: mox vt paleâ substernatur. Præterea cùm spica sua conduntur [condantur Dal.] ita frumenta, si nullus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro autor est, sic conditum Triticum durare annis quinquaginta.

Ratio conseruandi frumentum in multos annos.

Horreum locusve Tritico destinatus, aqua salsa ante omnia conspergitor, scopisque optimè extersus siccator, sic enim Tritici conseruationi magis erit idoneus, Octobri repositum Ianuario agitetur nouilunio. Idem fiat mense Martio ter tribus postremis septimanis. Aprili quoque, sed semel tantùm in nouilunio. Toto Maio intactum relinquatur. Sequentibus verò mensibus reliquis singulis semel tantùm, idque sicut antea in Nouilunio & Sole feruente ventiletur. Quod si fortè vermiculi & gurguliones generentur, asperso sale, betulæque scoparum surculis siccis impositis arcebis: sic frumentum ab horreorum stipatoribus atque œconomis celebris Monasterii Massouiensis in Sunchouia frumenti feracissima in plures annos conseruari solet. Cùm versarer in Ducatu VVirtembergensi in pago Wolffschlügen Niirtingensis præfecturæ hoc literis mandatum inuenimus. Anno. 1590. Maii mensis 25. die, tam sæua, violentaque tempestas coorta est cum horribili procella ventorúmque turbine, & tremenda nubis fœcundissimæ ruptura, nimborúmque effusione, tantáque grandine, vt culmos frumentaceos in aruis ferè omnes grandine comminuerit humique strauerit. Interea tamen clementissimus Deus suâ illâ paterna benedictione rursum dexter affuit, vt frumentacei culmi ab ima vsque radice, maiori quàm priùs, cum aristarum copia, nullàque interueniente satione, de nouo progerminauerint, tantòque vberior successit frugum prouentus, quantò maior calamitas agros priùs attegerat, agros enim nouales, requietósve planè præ se ferre videbantur. Hanc igitur tempestatem tanta messis subsequuta fuit, vt post nouenas septimanas tam diræ grandini succedentes, optimas fruges in horrea coegerint, idque non illic solùm, sed aliis passim in locis pluribus illius tractus aruis contigisse certum est.

Vsus.

Optima porrò è Tritici generibus ad secundæ valetudinis vsum habentur, inquit Dioscorides, quæ recentia & perfectè adulta colorem luteum referunt: hæc sequuntur trimestria, quæ nonnullis Sitania nominantur. Itaque cruda illa in cibo sumpta teretes lumbricos gignunt: commanducata verò & imposita commorsis à rabioso cane auxiliantur. Confectus eorum similagine panis pleniùs alit, quàm cibarius: qui verò fit è trimestrium farina, leuius alimentum præstat, facileque in membra digeritur. Farina eorum cum Hyoscyami succo cataplasmatis instar imponitur aduersus neruorum fluxiones & intestinorum inflationes: lentigines autem ex aceto mulso tollit. Furfures in acri aceto decocti [vulg. exempl. emittunt ἄλγη] & calentes adhibiti lepras remouent, suntque contra omnem incipientem inflammationem vtile & accommodatum cataplasma. Cocti verò cum Rutæ decocto luxuriantes turgentésve mammas [σπαργῶντας Vet. codex teste Lacuna habet χορδεύοντας] compescunt, & morsis à vipera, torminosisque conueniunt. Farinaceum fermentum, calfaciendi extrahendique vi præditum, priuatim callos in plantis pedum extenuat, & tum alia tubercula, tum etiam furunculos ex sale maturat atque aperit. Porrò è Sitanio Tritico farina, contra venenatorum ictus ex aceto aut vino commodè imponitur. In glutini verò modum decocta si delingatur sanguinem reiicientibus [αἱμοπτυϊκοῖς Vet. αἱμοπτοϊκοῖς] opitulatur. Contra tussim & exasperatam arteriam cum Mentha & Butyro decocta efficax est. Ipsius autem Tritici pollen si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Sed & panis tum crudus, tum etiam coctus ex aqua mulsa impositus, inflammationem omnem demulcet: quippe qui plurimùm emolliat & quadantenus refrigeret, maximè verò si herbis, succisve quibusdam ad id accommodatis immisceatur. Vetus autem panis & aridus tum per se, tum quibusdam admixtus, alui profluuia sistit. Recens verò muria maceratus & impositus, lichenas inueteratos sanat. At gluten [κόλλα δ', &c. Hæc verba ad capitis vsque calcem non leguntur in altero codice manuscripto. Goup.] quod è Similagine aut polline [ἡ γύρεως, vulg. ἐκ γύρεως] conficitur ad glutinandos libros, sanguinem reiicientibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura sorbendum exhibeatur. Cæterùm, quæ in molendo crassior fit ex Zea & Tritico farina, ex qua puls fit, Crimnon [κρίμνον] appellatur. Abundè autem nutrit & facilè conficitur. Quæ verò ex Zea maximè priùs tosta fit, aluum magis adstringit.

Noxa. *Morsus canis rabidi. Panis.* *Farina. Neruorum fluxiones. Lentigines.* *Furfures. Lepræ.* *Mammæ turgentes.* *Furunculi.* *Hæmoptoici.* *Tussis.* *Pollen. Inflammationes.* *Profluuia alui. Lichenæ.* *Crimnon.*

Amylum.

Amylum autem appellatum ab eo est, quòd sine mola fiat. Optimum quod è trimestri paratur Tritico, natione Creticum aut Aegyptiacum. Conficitur verò ex Tritico eiusmodi puro quinquies die, ac si fieri potest, etiam nocte, aquâ perfuso: atque vbi emollitum fuerit, lensim aquam citra agitationem effundi oportet, vt ne simul vtilior succus excludatur. At vbi mollissimum euasisse constiterit, diffusâ aquâ pedibus calcari

oportet: deindéque infusa alia teri. Tandem innatantes surfures incerniculo tollendi: reliquum verò colo traiiciendum, móxque vt excolatum fuerit, super tegulis nouis ardentissimo sub Sole siccari densarique oportet. Namque si paulisper vdum manserit, acescit. Porrò contra oculorum fluxiones, caua vlcera, & pustulas efficax est. Sanguinis etiamnum reiectiones potu cohibet, & exasperatas fauces lenit: lacti quoque & obsoniis admiscetur. Paratur & Amylum ex Zea macerata elotáque ad vnum aut alterum diem, & massæ triticeæ in modum manibus subacta, tandémque feruentissimo in Sole, vt dictum est, exiccata. Sed huiusmodi Amylum ad vsum medicum ineptum est: ad reliqua verò idoneum.

De Tritici, eiúsque farinæ, itémque panis & paleæ atque Amyli [iuxta veteris codicis quidem lectionem] vsu passim hæc Plinius lib. 22. cap. 25. Siliginis grana combusta & trita in vino ammineo, oculis illita epiphoras sedant: tritici verò ferro [eâ industriâ conficitur oleum è Tritico à medicamentariis] combusta iis, quæ frigus vsserit, præsentaneo sunt remedio. Farina Tritici ex aceto cocta neruorum contractionibus, cum rosaceo verò [rosa verò Dalechamp.] & fico sicca myxísque decoctis furfures tõsillis gargarizatione prosunt. Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cùm horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore Podagræ, mersit in Triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet, (Aceruis Tritici defossos & sepultos: quâ astutiâ rusticos Triticum furari solitos Gal. scribit cap. 14. 1. de Nat. fac.) Paleam quoque Tritici calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quâque decoctæ sunt aqua foueri. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex vino rubro ad Scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & hulcera sanat: itẽ pustulas & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum Opio, his qui sanguinem reiecerint. In vesicæ verò dolore semuncia Amyli cum ouo & passi tribus ouis suffervefacta, à balneo. Panis [panis facultates attigit Dioscor. lib. 2. cap. 107.] hic ipse, quo viuitur, innumeras penè continet medecinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias valdè mitigat. Datur & ex vino ad discutienda quæ præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto, aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant, item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus (non quidem fermentatum (ζυμίτην) autopyron dici vult Plinius, sed αὐτόπυρον, id est confectum è farina minimè castrata, simul & fermentatum ad ea remedia commendat) qui vocatur autopyros, vtilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis (Ammianus Marcel. ad vsus diuturnitatem excoctum vocat buccellatum. Brod. cap. 11. 4. ναυτικὸς ἄρτος Lucianus) tusus atque iterum coctus, sistit aluum. Vocis studiosos [aut φωνάσκους, aut eos qui claram vocem custodire volunt, ne aspera & rauca fiat: aut φωνασκοὺς, qui canoram, suauem, plenam, lenem vocem suis modulationibus adhibere maximè nituntur & student.] & contra distillationes, siccum esse primo cibo, vtilissimum est. Sitanius

Siliginis grana.

Triticea farina vsus.

Tritici palea.

Amylon.

Gena dura.

Rheuma.

Paronychia. Callus pedum.

(hoc est è trimestri) incussa in facie, aut desquammata cum melle aptissimè curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuissimum cibum [intritam panis vocat Celsus lib. 1.] præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pustulis capitis aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balneis demonstrat. Quin & grauitatem odorum in cubiculis vstus emendat, & vini, in saccos additus. Pistura verò non omnibus facilis: quippe & Hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato, fistula serrata, & stellata intus denticulata, vt nisi intenti pisant, concidantur grana, ferróque frangantur. Maior pars Italiæ rudo vtitur pilo, rotis etiam quas aqua verset obiter, & molat. De ipsa ratione pilẽdi [pinsendi] Magonis proponetur sententia. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli [vel vt alii legunt euallari, vallo suo eiici, ac excludi, deglubi, gluma corticéque suo spoliari] deinde Sole siccatum pilo repeti.

Lib. 18. cap. 7. explicat sententias Dioscoridis de Amylo, his verbis: Amylum fit ex omni Tritico ac Siligine, sed optimum è trimestri. Inuentio eius Chio insulæ debetur: & hodie laudatissimum, inde est appellatum ab eo quòd sine mola fiat. Proximum è trimestri quodam minimè ponderoso tritico. Madescit dulci aquâ ligneis vasis, ita vt integatur [intingatur CH.] quinquies in die mutata. Melius si & noctu, ita vt misceatur pariter emollitum, priùs quàm acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento, atque ita in Sole densatur. Post Chium maximè laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate ac læuore, atque vt recens sit, iam & Catoni dictum.

Palearum quibus plures Gentium pro fœno vtuntur eodem Plinio lib. 18. cap. 30. teste, pessima ex Tritico præterquam iumentis opere laborantibus, Culmum saxosis locis, cùm inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si Palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc, maturiùs desectus, muriâ diu respersus, dehinc siccatus in manipulos cõuoluitur, atque ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendant in aruo & stipulas magno Virgilii præconio:

[*Sæpe etiam steriles incendere profuit agros*
atq; leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.]

Summa autem eius ratio, vt herbarum semen exurant.

Galenus auctor est Triticum vt medicamentum foris impositum primi esse ordinis excalfacientium, tamen nec resiccare, (Plin. Sexti Pomp. historiâ Triticum siccare ostendit.) nec humectare manifestò posse: habere verò etiam quiddam lentoris, obstruentísque naturæ. Porrò, quod ex eo conficitur Amylum, eo tum frigidius esse, tum siccius. Quod verò ex pane fit cataplasma, vim habere magis digerentem, quam quod ex Tritico: nimirum cùm & Salem & fermentum panis adiuncta habeat, quippe cùm fermentum vim habeat attrahendi digerendíque ea quæ in alto resident. Glutino tandem, quod ex Simiagine & polline Tritici fit, idem Galenus meatus obducendi ac concoquendi vim attribuit, quibuscunque partibus impositum fuerit. Ast considerandum an Amylum siccius sit Tritico, & an non potiùs humidius: quandoquidem cortex & furfur ab eo separatum, quod videtur siccius farina. Præterea perpendendum an Amylo ex maceratione in aqua non imprimatur humiditas. Verùm Solis calore ea impressa & acquisita humiditas,

Oculorum tumor.

Amylum fit ex omni Tritico.

Culmus Palea subsistuitur.

Galeni Temperamentum.

Amylum.

Cataplasma. Gluten.

Galen. not.

tas, fortéque etiam naturalis resoluitur, & eâ ratione siccius redditur. De quinque autem panis ex Tritico generibus, Galenus purissimum dicit esse Silgnitena, id est, siligneum. Et hoc est quod etiam Plinius dicit, E Siligine lautissimus panis, pistrinarúmque opera laudatissima. Deinde semidaliten, id est, similagineum, ex Similagine Tritici farina. Et mox distinguit vocabula, semidalim quidem Græcam vocem esse asserens, Siliginem verò non item. Nimirum hanc Græcos à Latinis accepisse, sicut Semidalim à Græcis acceptam Latini in Similaginem conuerterunt. Maximè igitur, inquit, nutrit Siligneus. Deinde Similagineus. Tertius est medius, syncomistos & Autopyros appellatus, cui nihil furfurum decessit, sed ex toto Tritico constat. Quartus est sordidus, magna ex parte è furfure constans. Et postremus omnium furfuraceus totus.

Panis genera Galeni.

Farina crassior.

Farina crassior ex Zea & Tritico Germanis nota est, inquit Cornarius, & ex ea pultem faciunt modò crassiorem, modò tenuiorem, vt sorberi possit. Vnde Galenus dixit [illegible] Vocant autem nostri Griesmel, eò quòd arenæ speciem referat. Idem Galenus crassam Triticeæ, & ex Zea farinæ partem, Crimnon esse dicit, & magis quàm polentam nutrire, sed ægriùs concoqui. Vnde videri possit in Dioscoride legendum esse non [illegible], quod facilè conficitur redditi, sed [illegible] vt accipiamus quæ non concoquitur. Sed graue hoc malum esset, & priuatiua particula non respondet ei quæ difficultatem significat. Itaque recta est [illegible] vocis lectio: & Galeno [illegible] vox comparatione ad Polentam dicta est. Apud Hippocratem sæpè habetur, [illegible] & aliquando simpliciter [illegible], vt cremor farinæ crassæ accipiendus videtur. A veteris codicis de Amylo lectione Pliniana, vulgata sic variat, *Datur cum ouis his qui sanguinem reiecerint*: Sed Opium, vt quod concoquat, & dolorem eximat, aptiùs videtur legendum. Deinde tribus ouis, mensura passi significatur, quod accipiendum est, quantùm trium ouorum euacuatæ testæ capiunt, vt hoc cum ouo & Amyli semuncia feruefactum, à balneo sumatur. Potest tamen fieri vt cyathis vox decurtatè scripta cy. perierit, & ita è ra vera lectione, passi cy. tribus, falsa supposita sit, passis tribus. Amylum nostri partim corrupta Græca voce Amydum vocant: partim Kraffmel & Stercke, quod in fœminarum vsu peplis inductum, ea & inalbet, & firmet.

Diosc. lectio suspecta.

Amylum.

Triticum homini, quàm brutis, salutare magis.

Tritici vinum & aqua vita.

Cur Triticum homini in cibo facilius sit, quàm cæteris animalibus quanquam validioribus, quorum multa eo satiata intereunt, docet Theophr. de caus. plant. cap. 10. lib. 4. quæ huc transcribere nimis longum est, & præter institutum. De Tritici præparatione ad conficiendum vinum, itémq; Aquam vitæ, consules alios. Nos in Alsatia sæpiùs bibimus vinum, quod solent cum Tritico parare, ac weitzenwein vocant: Mustum autem iniecto pauco tritico decoquunt aliquandiu, inde remanet vinum dulce & generosum ad maluaticum accedens, quod præstantius aiunt secundo anno.

TRITICVM VVLGARE, GLVMAS TRITVRANDO DEPONENS.

Descriptio

Vulgare Triticum culmos habet proceros, trium cubitorum altiores, ex radice capillata ortos, foliis gramineis donatos: spicam verò in summo culmo palmarem circiter, muticam aut breuibus admodum aristarum rudimentis donatam, ac etiam longis; in qua grana flauescentia, turgidula, oblonga, sulcata, superiore parte hirsuta, triplici glumarum, quas tribulorum verbere deponit, vallo clausa, ita vt gibbus duabus, sulcus vna muniatur.

Fuchsius.

Considerandum an Tritici alterum genus, Setanium Fuchsio dictum, à primo Robó sc. [ita vulgare vocat] non differat, nisi spicâ multis aristis vallata, & in duos versus dispositâ. Ego, vt antè monui, obseruaui Montbelgardi in agris vulgare Triticum spica mutica & aristis vallatum: si intelligit idem Triticum cum Amelkorn Hier. Tragi, plurimùm fallitur. Hoc enim est ex genere Zeæ veræ.

Synonyma

Triticum Brunfelf. in 4. Gesn. hort. & de coll. Cord. in hist. Dod. [qui Triticum dicit spicam vt plurimùm muticam habere, interdum tamen aristis cinctam] & Tab. siue Robus, Colum. & Dod. Gall. Tritici primum genus Trago, Fuchs. & Lon. Triticum spicâ muticâ Hist. Lugd. & Ger. Triticum aristis carens Cæs. Triticum 1. siue hybernum aristis carens C. Bauh. pin. cui videtur Siligo Veterum, quam Plinius Tritici delicias vocauit. Siligo spicâ muticâ Lob. Obs. pag. 14. Icon. plant. p. 25.

Locus.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti Orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis natalibus sortita, quæ colore, magnitudine, specie & proprietate inter se differunt: testis Theophrastus. Lætum autem pinguéque solum Triticum postulat, idque magis apricum & siccum, quàm riguum. In sicco enim, vt Columella refert, meliùs coalescit: in humido verò ac vliginoso degenerat, & post tertiam sationem in Siliginem, hoc est, læuius & candidius Triticum conuertitur: quę tamen & rursus in Robum, id est, præstantius Triticum biennio transit, si in conueniens solum translata, grauissima eius grana ferantur: author Plinius. Seritur frequentiùs Autumno: interdum Vere. Autumno satum per hyemem in herba est, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur. Æstiuis mensibus vtrumque ad maturitatem peruenit, Dodonæo referente.

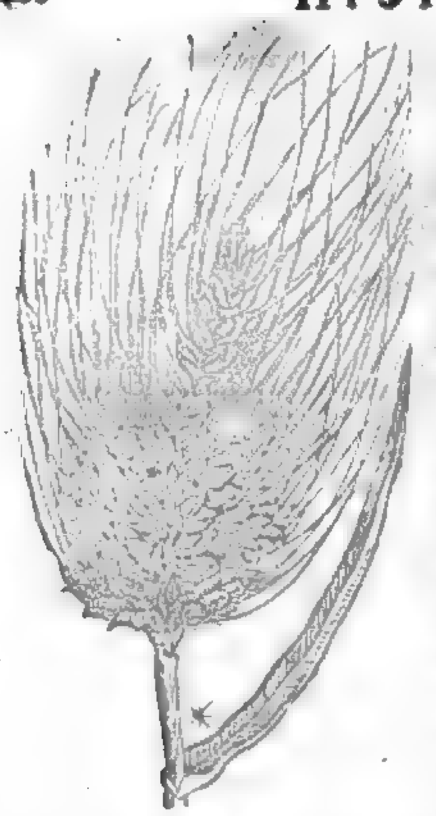
Degenerat.

Fuchsio passim prouenit Triticum primi & secundi generis; floret Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TRITICVM CVM MVLTIPLICI SPICA GLVMAS FACILE DEPONENS.

Descriptio

Radicem fibrosam, culmum geniculatum, folia que cum vulgaris vsus Tritico habet com-

munia ad spicæ facillimum discrimen, quo in hoc præter quatuor illos versus aristatos, qui in summa spica solitarii, circa medium complures vndique sibi adiūgunt, multiplicique congestione in ventrē crescunt: granum etiam multò candidius & delicatius. H. Lugd. p. 376. Tritici rufi genus, Lugdunensibus rusticis *Blé qui truche* appellatum, ob spicā sc. eius in alias fissam, plerésque minores adnatas veluti ramos spargentem: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenses Coloni dicunt: Triticum ramosum, Centigranum vocatum & Triticum fertilissimum Plinio.

Blé qui truche.

Synonyma. Casp. Bauhin. pin. Triticum 4. siue spicā multiplici: Triticum ramosum Plinii, spica ramosa Cæsalp. Tritici 5. species, & *Gran del graspo*, i. e. frumentum racemosum Anguillaræ: Triticum multiplici spica Lob. Ic. p. 26. & Germ. *Blé qui truche* H. Lugd. Triticum typhinum multiplici spicā Tabern. Triticum racemosum Portæ: spicis modò paucioribus modò pluribus, ita vt Matt. 24. spicas viderit.

C. Bauh. Considerandum quantùm differat ab hoc Triticum Casp. Bauhin. pin. tertium, siue rufum hexastychon, Tritici rufi genus aliud H. Lugd. An color facit differentiam à nostro coloris albissimi.

Locus & Tempus. Tritici pulchrum genus hoc, spicā multiplici, quod primùm Heidelbergæ vidi, mihi datum ab insigni Pharmacopœo Sprengero nomine Siliginis, satum fœliciter prouenit Montbelgardi in Horto I.I.E.C. cui valdè infestæ sunt aues.

TRITICVM RVFVM, GRANO MAXIMO, Far siue Adoreum Veterum putatum.

Descriptio. TRitici ruffi præter Aristatum & Muticum H. Lugdunensis multa alia sunt genera, pro diuersa locorum natura, sīque. Haud procul Lugduno in pagis monti alto, siue Aureo propinquis, Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rane*, & *gros blé*. Spicam fert muticam, granum maximum, sed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte, in cibo rusticis gratissima: quamobrem illud ad eas delicias non segniter colunt. Sunt qui Far, siue Adoreum Veterum esse putant, ex cuius pulte Romanos diu victitasse Plinius literis antè prodidit.

Casp. Bauhin. pin. Triticum 2. siue rufum grano maximo.

TRITICVM RVFVM HEXASTYCHON.

Descriptio. ALiud Tritici rufi genus est ἑξάστιχον, Galli vocant. *Froument à six quarres.* Quidam, vt circa pagum Ericum in Allobrogibus, *Blé rignes*, quasi rigidum Triticum, quòd rigidissimā firmissimáque spica sit, sex ordinibus distincta, cùm in aliis quatuor tantùm reperiantur.

Tritici rufi genus hoc aliud H. Lugdunensis sine icon. p. 376. vocat in pin. C. Bauh. Triticum 3. siue rufum hexastichon.

TRITICVM DICTVM FAR CLVSINVM Dalechampio.

Descriptio. FAr Clusinum Dalechampio, aduectum ex Italia, & in agro pingui satum crescit ad hominis altitudinem, vel etiam procerius: caule sex geniculis distincto: foliis totidem: radiculis quinque vel sex, fibrosis: spicā palmum longa, prælongis aristis horrida, folliculis amplis, densis, multiplicibus, granum ambientibus longum, exile, profundis lacunatum, aridum, quod vix exculpitur, ac euoluitur.

Far pro omni frumenti genere. Sed & *Far* pro omni Frumenti genere à Veteribus vsurpatum fuit. Hinc Far triticeum pro Tritico, & Far hordeaceum pro Hordeo, & Far adoreum, pro Farre apud Columellam lib. 8. cap. 5. legitur. Videtur & Plinius lib. 18. cap. 7. Far, pro Farris farina, siue pulte, siue grano decorticato, accepisse, vbi Populū Romanum farre tantùm è Frumento trecentis annis vsum fuisse, è Verrio tradidit. Porrò decorticati Farris grani crassior farina, ex qua pultes fiunt, Græcis *χόνδρος* dicitur. Lat. *Simila*, Gall. *Froumentée*, quibusdam Italico nomine vsurpato *Semoule*, quasi Simila. Dioscorides tamen ex Zea quoque, sicuti ex Tritico crimnon fieri testatur, atque etiam ex Olyra.

Semoule, *Simila.*

TRITICVM CINERICEVM MAXIMIS aristis donatum, triturando glumas deponens.

Descript. SPeciosum visendæque magnitudinis est calamis proceris, geniculatis, foliosis: aristā maximā, ferè sesquipalmari, duobus granorū ordinibus compactā, glumis hirsutis, cinericeis (vnde nomen) in longissimas asperrimásque aristas desinentibus, quibus tribuli verbere in area facilè excutiuntur semina.

Synonyma. Trago Triticum tertium siue aristas longiores & asperiores proferens: Triticum paniculatum: Germanis Weitzen kolbenaliis Triticum Italicum, h.e. Welscherweitzen: Tritici genus Typha fortè cognominandum: Triticum, quod apri syluestres rarò degustant.

Fuchs. Tritici tertium genus. Hoc in hist. non vndiquaque notum ait, geniculísque habere quaterna, aliàs præcedenti [i.e. secundo trimestri, siue Setanio, de quo sub Tritico vulgari.] per omnia propemodum simile esse: in Alsatia & agro Tubingensi gigni.

Dodon,

Dodon. Gall. inscribit Typham cerealem, Gall. *Meteil*, Belg. Roomsche terwe. Figuram autem habet fortè ex Trago: an bonam iudicent alii. In Frugum Hist. & Lat. in fol. sub Tritici typhini titulo pingit, ac ait: Reperitur frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores, spicam verò aridis longis & duris Hordei similitudine munitam, granum autem durum, densum, colore fuluum, Tritico minus, quódque facilè è glumis suis exteritur.

Locus. Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac Insularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis satum, eâ, quâ descriptum est, forma prodiit. Suspicari quis posset, semen hoc Typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed cùm Typhæ granum, multiplici folliculo inclusum, difficulter deglubatur, huius autem facilè, Typha propriè esse non potest: licèt tamen ex Typha natum, & degeneratum esse possit, nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de Typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est, & exile, densum item & coactum, atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales Typhæ esse ex Veterum plerisque locis manifestum est. Quæ omnia tam magnam huius frugis eum Typha similitudinem ostendunt, vt planè non aliud, quàm ex Typha Triticum, ac Typhinum quoddam Triticum esse videatur. Nam & Typha, authore Theophrasto, in Triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneum videtur Triticum ex Typha natum similitudinis plurimùm cum ea retinere, non secus ac Triticum ex Zea genitum,

Triticum Romanum. quod culmo spicâque Zeam refert. Huic non admodum dissimile videtur, quod Hieron. Tragus Wälschweitzen, hoc est, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas, est tamen culmis, spicis, atque granis maius, spicas etenim habet pleniores, rotundioréśque quàm Triticum, semen verò pulcherrimum atque Tritico simile, vti Tragus refert. Seritur frequentiùs in Alsatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idque locis potissimùm montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur, nam ab hoc vno ferè abstinent, quòd durioribus eius aristis offendantur.

Dod. not. Quandoquidem autem Dodonæus, cuius verba hactenus recitauimus suam priorem corrigit sententiam, nec authenticum tradit discrimen inter Typham cerealem, typhinúmque Triticum, ideò vtriusque descriptionem hoc capite comprehendimus, sicuti & Lobelii Obs. p. 14. & Icon. pl. 26. Triticum aristis circumuallatum, quia tantùm proponit figuram Dodonæi Latini: necdum se-

C. Bauh. paramus cum Casp. Bauh. in Phyt. à Tritico tertio Tragi, donec demonstret harum plantarum dif-

Synonyma ferentiam. Sed ipsemet in postremis [pin. scil.] vnam eandémque esse concludit. Triticum 9. siue Typhinum simplici folliculo, inquit, est Tritici tertium genus Trago, Fusch. & Lon. Triticum Matthiolo, Lac. Cast. & H. Lugd. p. 377. Typha cerealis Dodon. Gall. Typha Dodonæi, & Typha Fuchsii, Hist. Lugd. p. 392. Triticum aristis circumuallatum Lobel. & Ger. Triticum aristis munitum

C. Bauhini lapsus va- Cæsalpino. Cæterùm plura obscurè dixisse hoc in loco videtur nobis C. Bauhinus. Imprimis autem Triticum Matth. Lac. Cast. & Hist. Lugdunensis p. 377. exhibitum, ad vulgare referendum ducimus, ideóque ab hoc separandum. Deinde cum mirari subit, quòd Triticum aristis circumuallatum Lobelii; [quod hic Triticum typhinum Dodonæi esse perhibet] ad Triticum suum 9. iam memoratum referat, itémque rursus ad decimum, quod typhinum simplici folliculo Hispanicū cognominat, & Triticum typhinum Dod. & Hist. Lugdunensis, quæ Dodonæi figuram cum historia habet, nostro iudicio ad hoc caput pertinentem. In eo præterea hallucinari videtur, quòd

Tragus frumenti. Tragum Frumenti genus, spicâ cærulea H. Lugd. p. 377. à Tritico suo nono diuersum dicat, & Triticum 4. faciat, siue Triticum aristis longioribus spicâ cæruleâ. Triticum *Loca* vocatum alterum Lob. Icon. Triticum nigrum peregrinum 2. Tabern. Triticum liuidum Gerardi. Cæterùm, Tragus frumenti genus spicâ cærulea H. Lugdunensis, in Sebusianis, vulgò *Bugey* (Allobrogum Sabaudianorum gens est, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clausa, olim longiùs patens) Tragus frequentissimus est: incolæ seruatis prisci nominis vestigiis *Blé Turguet* vocant. In montosis aridis, & ventosis locis nascitur, & absque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliásque cœli iniurias in montosis locis frequentes tolerat, ventisque agitatus firmissimè granum retinet. Spica cùm maturuit, aristis densis horret, & cœruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum spicæ flauescunt. Haud multùm alimenti præbet. Est apud varias Gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem significationem persequi difficillimum

H. Lugd. icones 4. foret. Et hæc H. Lugdunensis, de Trago Frumento, cuius figura pro Tritico cineritio meliùs placet quàm vel icon Typhæ Dodonæi, vel effigies Typhæ Fuchsii, p. 392. frustra repetita. Reprehendit autem Hist. Lugd. cap. de Typha Dodonæum his verbis: Τύφη, Lat. etiam Typhe & Typha dicitur, à Ruellio, Typha cerealis cognominatur à quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophrastus inter ea quæ Tritico & Hordeo similia sunt numerat Tipham, subiungitque esse omnium leuissimam, simplici culmo assurgere, solo tenui contentam. Mnesitheus Tiphas tertio loco post Triticum & Hordeum numerat, item & Diocles. Sed Mnesitheus Olyram & Tipham eandem rem esse putat, quem ob id reprehendit Galenus lib. 1. Alim. vbi eius de Tiphinis panibus & Tipha, oratio scripta habetur. Tipha autem Galeni quamnam nostrarum frugum speciem referat, ignorant plerique docti Herbarii. Dodonæus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil* vocari putat, Germanis welsche weitzen/ & Römischeterwe, id est, Triticum Italicum, aut Ro-

Dod. lapsus. manum. Fuchsius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitur Dodon. Neque enim Gallorum Meteil, non vbique noti, seu peregrini Tritici species est, sed partim ex Tritico, partim ex Secali miscellanea seges, quam Lugdunenses vocant *de la Mesla*. Calamo, geniculis, spicâ aristis vallatâ Olyram Typha refert, nisi quòd spicas habet longiores & asperiores, rotundioréśque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici simile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in Triticum redit, quod & de Tipha Plinius scripsit. Hactenus Hist. Lugd. quæ Tritici cineritii quatuor imagines proponit.

Trit. 11. Quid tandem C. Bauh. per Triticum 8. siue Ty-

phinū multiplici folliculo. phymum multiplici folliculo, Typham inter frumentacea Theophrasti, Thypham Galeni, Typhen Plinii intelligat, & an huc referri possit, aliis dijudicandum relinquimus.

TRITICVM SPECIOSVM GRANO longo.

Descriptio Speciosissimum Tritici hoc genus, hactenus nobis nondum obseruatum ex horto Stuchardino accepimus, quod satum in horto Montbelgardensi in spicam exiit spica Tritici vulgati longè maiorem, sex aut septem vnciarum aristis dodrantalibus, pedalibus plùs minùs. Glumæ vnciales ferè, granum oblongum & vnciæ triente & quàm vulgati duplo ferè longius continét, è glumis facilè separabiles, in quo cum vulgato & cinereo conuenit.

Triticum grano longo, Hist. Lugd. De hoc, ni fallat inscriptionis vicinitas, apud H. Lugdunensem hæc scribuntur. Circa Matisconem in humidissimis Sebusianorum tractibus deterrimum & angustissimū Tritici genus prouenit, grano longo, exili, subatro, multis glumis vestito. *Long gran* Rustici vocant *Long gran*, id est, longum granum, faméque vel egestate compulsi panem ex eo conficiunt. Alii suibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere.

Casp. Bauh. in pin. Triticum 5. siue semine oblongo, cui congener dicit Frumentum *Scourgeon* Rucilii.

TRITICVM SYLVESTRE, AGRIOstari Cretensibus.

Locus Agriostari quod Triticum syluestre significat, autore Hen. Bello, frequentissimè in Creta *Descriptio* inuenitur, negligitúrque. Herba est Tritico similis, folia & caules tritici ferens, spicásque aliquantulùm asperas, nigriores, & aristas breuiores, eius grana minora sunt Tritico satiuo, & altera parte obtusa, ita vt secalis grana potiùs quàm Tritici æmulentur. Hæc semina nulla alia causa tibi mitto, nisi vt tibi compertum sit, non in sola Sicilia Triticum oriri syluestre, quemadmodum Poëtæ tradiderunt: & quod non absque ratione Cretenses Triticum primò à Cerere in Creta inuentum fuisse sibi persuaserint, quemadmodum Diodorus Siculus in suæ Bibliothecæ l. 6. scriptum reliquit.

Clusio nata. Felicissimè & abundanter Clusio nata erat hęc planta, sed antè quàm caules proferre inciperet, ab eo cui repurgandi horti curam dederat, pro inutili herba euulsa & abiecta fuit, licet serie quadam & ad normam, quemadmodum sata erat, nata.

ZEA IN GENERE, EX VETERIBVS & Neotericis.

CAP. II.

Zea duplex Diosc. Zeam Dioscor. duplicem facit. Alteram enim simplicem [ἁπλῆν] alteram Dicoccon [δίκοκκον] appellat: quòd in duobus putaminibus siue folliculis grana bina coniuncta [coniunctum semen, Corn.] ferat. Hordeo autem potentiùs nutrit, vt idem tradit, & ori grata (εὔστομος, Corn. tamen *Diosc. lectio varia.* εὐστόμαχον, h. e. stomacho commodam, ex Galeno legendum asserit) est: sed panificia ex ea cōfecta, minùs quàm ex Tritico nutriunt.

Diosc. dicoccos, Theophr. & Gal. Zea. Est verò Spelta Dioscoridis quidem dicoccos, si Dodonæo non refragandum, quæ Theophrasto & Galeno Zea. Hic autem Zeam vniuersa sua facultate, in medio quodammodo Tritici & Hordei esse, in lib. simpl. med. scribit. Quare ex illis cognosci posse indicauit Cornarius magis alere panes ex Zea factos, quàm hordeaceos: & minùs quàm triticeos, & insuper stomacho commodam esse. Nam in Græcis non vocem εὔστομον, h. e. ori gratam, legendum esse præcipit, sed εὐστόμαχον, i. e. stomacho commodam: Et hanc esse Galeni l. 1. de aliment. lectionem ait.

Spelta. Porrò, antiquissimi ac prisci Latinorum, teste Dodonæo, Zeam siue Speltam, Far nuncupauere, vt locupletissimus testis est Dionysius Halicarnassæus. Nominabant [inquit] prisci Romani sacras nuptias, vocabulo suo φαῤῥακία, quia coniuges vescerentur eodem Farre, quod nos Græci ζέαν dicimus: idem affirmat Asclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita scribens: φάῤῥε ὃ καλοῦσι ζέαν, id est Farris, quod ζέαν appellant. Appel- *Ador. Adoreum.* latur verò Far istud Latinis quoque *Ador*, *Adoreū* & *semen Adoreum*, ac à Posterioribus propter frugis præstantiam, peculiari nomine *Semen*. Hoc *Semen adoreum.* populum Romanum tantùm, è frumento 300. annis vsum, Verrius tradit. Genera huius Columella quatuor scribit: *Far Clusinum* candoris *Far clusinum.* nitidi: *Far* quod vocatur *Venniculum* rutilum, atque alterum candidum, sed vtrumque maioris *Far Venniculum.* ponderis, quàm Clusinum: Semen trimestre, *Halicastrū* quod dicitur *Halicastrum*, idque pondere & bonitate præcipuum. Ex his cum Halicastro conuenire Spelta posset, si trimestris esset, ac Vere sereretur, verùm cùm Autumno seratur, Venniculo albo magis similis esse videtur. Nam veluti Venniculum, sic & spelta, pondere præstat ac cādida est. Et hæc Dodonæus.

Cæterùm qui Zea vtuntur (Plinii verba sunt l. 18. cap. 8.) non habent far. Est autem hæc Italiæ, in Campania maximè, seménque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, vt mox docebimus: propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα dixit: non vt aliqui arbitrantur, quoniam vitam donaret. Amylum quoque ex ea fit, priore crassius. Itē cap. 10. apud Græcos esse Zeam scribit, tradíque eam, cùm sit degener, redire ad Frumentum, si pista feratur, nec protinus, sed tertio anno. Cap. 11 Zeam in Africa degenerare refert. Ait & alibi Zeæ granum pulchrius esse, quàm Tritici. Libro 22. cap. 25. Zeæ medicinas prosequitur, de quibus alibi dictum.

Zea citra sanitatis dispendium affatim non sumitur. Apud Galenum Mnesitheus panem ex Zea neminem affatim comesse citra sanitatis dispendium posse tradit. Quod si quis, ait, si pani non assueuerit, etiamsi minimùm sumpserit, ægrotabit. Est enim grauis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam eo semine coguntur nutriri, ipsúmque serere, quòd frigoribus perstrenuè resistat. Hæc Zeæ de qua ex Dioscoride & Plinio diximus, conuenire non possunt, neque Zeæ Theophrasti, qui eandem quam Dioscorides Zeam intellexisse videtur: sic enim scribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque sunt similia, vt Zea, Olyra, Typha, Auena, & Aegylops, Zea est firmissima, copiosissiméque fructificat, multiplicem altámque radicem effundit, calamo multiplici crassóque assurgens. Fructus autem est leuissimus, & cunctis animalibus admodum iucundus. Deinde subiungit. Sunt autem hæc duo, Zea scilicet, & Typha Tritico simillima. Herodotus verò, alius Zeæ meminisse videtur,

videtur, cùm scribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Aegyptios autem his in victu vti summum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alii Zeias cum z nominant.

Zeam Germanis notam esse, & quidem simplicem, ἁπλόκοκκον, tinckel appellari, δίκοκκον verò speltam vocari, testatur Cornarius. Ζεία igitur, ἢ ζία Græcorum, Latinorum Zea, quibusdam annotante C. Bauhino, idem cum Olyra est: sed horum sententiam haud dum probandam censemus: sicuti neque Tragi qui Far Clusinum Columellæ credidit. Lobelio in Aduers. videtur Typhâ cerealis. Ast ab aliis meliùs Frumenti peculiaris species, quæ Latinorum semen est, statuitur. Semen autem Latini à substantia frugis appellarunt. Eius hodie differentiæ plures habentur. Zeam, Speltam vulgò vocari scribit Dodonæus: Germanis Speltz, nonnullis verò Tinckel, & Tinchelkorn, Belg. Spelte. Gall. *Espeautre*: Italorum plerisque *Pirra farra*: Hetruscis *Biada*. Insubribus *Alga*, quasi Alica. Hebræis, *Kuntha*.

Olyra malè, vt & Far clusinum Columella. Typha cerealis.

Nomina linguar.

DE CHONDRO ET HALICA SIVE ALICA.

CAP. III.

CHondrus & ἄλιξ ex factitiarum rerum numero sunt, teste Cornario & Dodonæo. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioscoride authore. Theophrastus & ex Hordeo syluestri bonum fieri Chondrum tradit.

Tritici genus Galeno

Galenus Chondrum ex Tritici genere esse ait, quod nihil aliud sonat, quàm ex Triticeo genere ipsum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus sit, veluti nonnulli perperàm sibi persuaserunt. Non enim frumenti aliquod genus, sed res planè, vti diximus, factitia.

Halica non est.

Galeni & aliorum Græcorum Medicorum interpretes χόνδρον, Latinè Halicam siue Alicam interpretantur, Chondrum omninò idem cum Halica esse putantes, qua in re, non parum à veritate recesserunt. Chondrus siquidem & Halica differunt, veluti abundè vnus pro multis, Paulus Ægineta non vno ostendit loco: aut videlicet de vtrisque seorsim agens, & suas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. 1. cap. 78. aut vnam alterius loco substituens, veluti cap. 19. 49. & 62. lib. 3. Differunt autem hæc inter se, non quidem toto genere, sed quodammodo, veluti genus & species, aut potiùs vt vnius generis duæ species. Non Halica siue Alica, Latinis ac Plinio generalius est nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἄλικα ipsis peculiariter nominatam, sub se continens. Est enim vna Halica ex Zea, quæ semen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio lib. 22. res Romana esse fertur, Magni Pompeii tempore nondum in vsu. Hæc à Paulo Aegineta Græcè ἄλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipso præparationis modo differt, non enim gypso & arena veluti hic repurgatur, sed creta candorem perfectionémque suam assequitur. Est verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro simillima: gypso siquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licèt tamen Halica quidem ex degenerante, Chondrus verò ex Dicocco Zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis, eandem esse rem prorsus ostendit, quemadmodum & ea dissimilis res diuersas. Non enim tam species frumenti, quàm præparandi conficiendique ritus ac modus considerandus. Frumenti enim aliqua diuersitas, speciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo syluestri Chondrus: ex Hordeo & Tritico ptisana confici possunt.

Alica & Chondrus præparationis modo differunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris de Agricultura, siue τῶν γεωπονικῶν, Constantino Imp. dicatis à Cassio Dionysio Vticensi, docetur his verbis: Zea tunditur & in feruentem aquam inijcitur, ac premitur, deinde gypsum album tusum cribratum, & arenæ albissimæ ac subtilissimæ ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autem in canicularibus diebus: na acescat. Postquàm verò rursus totus perpurgatus fuerit, per cribrum densius excutiatur.

Chondri præparatio.

Tempus.

Optimus est Chondrus, qui primùm excussus est: secundum locum habet, qui succedit: deterior autem tertius est.

Delectus.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. 18. cap. 11. tradit. Halica fit, inquit, ex Zea, quam semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, ne lapidis duritià conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo vinctorum pœnali opera, primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata conceditur medulla: ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum verò aphæręma [ἀφαίρημα] appellant: nondum habent candorem suum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Posteà mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, colorémque & teneritatem adfert.

Præparatio ex Plinio.

Deinde paulò infrà: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinsunt cum arena, & sic quoque difficulter conterunt vtriculos, fitque dimidii modii mensura, posteáque gypsi quarta pars inspergitur, atque vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est: rursus quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur: item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit, cribro angustissimo, & arenas tantùm transmittente. Alia ratio vbique adulterandi. Ex Tritico candidissima atque grandissima eligunt grana, & semicocta in ollis, posteà arefaciunt Sole ad initium, rursúsque leuiter aspersa molis frangunt. Ex Zea pulchrius quàm ex Tritico fit granum, quamuis id Alicæ vitium sit, candorem autem ei pro creta, lactis incocti mixtura confert. Cæterùm de ipsius vtilitate lib. 22. cap. 25. ita ait. Alica res Romana est, & non pridem excogitata, alioqui non ptisanæ potiùs laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompei Magni ætate in vsu fuisse, & ideò vix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximiè vtilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. *Et paulò pòst.* Ptisanæ quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in Alicam transeunt. Nec dissonant ab his quæ Galen. 1. de aliment. prodit. Ex genere Tritici inquit, est Alica, quæ multùm alit, & viscosum succum habet, siue in aqua sola cocta, accipitur ex vino mulso, aut vino dulci, aut etiam adstringente: proprium est enim vnumquodque vsus tempus: siue cum oleo & sale condita. Inijcitur etiam aliquando acetum ad ipsam, & dicunt Medici ita præparatam, chondroptisanæ factam esse condita-

Halica adulterina.

Alica res Romana.

Alicæ vires & vsus.

ram. Quidam verò ex Alicæ Ptisana [χονδροπτισάνῃ] ægrum nutritum esse dicunt. Aliqui verò Veterum, velut Diocles & Philotimus, ptisanam triticeam (πτισάνην πυρίνην) ita præparatam Alicam [Chondrum hoc modo apparatum] appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior est, Halicam etiam coqui ac edi apud Roman. solitam Martialis in xeniis hoc dist. ostẽdit.

Nos Halicam, mulsum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Alimentum optimum. Temperamentum.

At idem Galen. 8. simp. phar. Alica, inquit, est etiam alimentum optimum, quemadmodum etiam Triticum, sed non est huius loci de alimento distinguere. Verùm vt medicamentum meatus obducendi vim habet. In temperamento verò similis est Tritico, plus viscosi quàm illud habens, quo etiam magis quàm illud alit. Et est velut materia quædam idonea ad suscipiendum acetum, & aquam marinam, & muriam, & alia huiusmodi quæ vehementer siccant. Quapropter quidam ex his quæ multùm siccant, ipsam esse putauerũt. Est autem ex his quæ magis concoquere possunt, quemadmodum & Triticum, quæ minimè siccant. Verùm ob siccantium pharmacorum mixturam, id quod ex ipsis compositum est siccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipsam Alicam referant siccandi causam, omissis his quæ sunt admixta. *Et hactenus* quidem Cassii, Plinii & Galeni verba, ex quibus manifestum est, Halicam à Chõdro differre, & Chondrum cum secunda Plinii Halica conuenire, vtramque item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera, Dodonæo attestante. Sed ex iis quoque clarum fit, monente Cornario, etiam ex Tritico Alicam fieri: & tum res eiusmodi factitias, nomina inter se commutare, tum pro ipsis naturalibus nomina factitiorum vsurpari & vicissim.

Alica Etymon.

Videtur porrò Alica Latinis ab alendo appellata esse, sicut Græcis χόνδρος ob excellentiam, id est, *granum* dicitur. Vtuntur tamen etiam Græci medici iuniores Latina voce ἄλιξ, pro Alica. Et aliquando χόνδρον ἀλικόν coniunctim dicunt.

Chondri vires ex Dioscoride. Alica.

Cæterùm χόνδρος authore Dioscoride, potentiùs quàm Oryza & alit & aluum cohibet, sed stomacho longè vtilior. Decoctus in aceto illitúsque, lepras tollit, & vngues scabros pellit, ac incipientibus ægilopiis medetur. Eius decoctum dysentericis dolore vexatis infusum idoneum est. Chondrus, uti Paulus lib. 1. tradit, egregiè nutrit, & glutinosos parit humores: verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm crassescẽs incocta permanet. Probatur magis χυλὸς ipsius ex integro Chondro benè decocto, expressus Ptisanæ similis: ἄλιξ in cæteris Chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit.

DE ATHERA, ET ΚΟΛΛΑ SIVE GLVTINE.

CAP. IV.

Athera quid.

Athera sorbitio est, inquit Dioscorides, ὥσπερ πολτώδες ὑγρόν, i. e. veluti pulticula liquida infãtibus conueniens: cõmoda etiam ad cataplasmata. Fit autem ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas verò non ex Zea tantùm, sed ex quauis etiam priore farina coquitur: veluti, Secalis, Hordei, frequentissimè autem Tritici, cum tenui ceruisia vel alio liquore permixta, Plinius etiam ex Olyra facit. Est autem edulium, quod citò cõcoquitur, faciléque nutrit, infantibus idcircò & senibus conueniens: interiora tamen uiscera nonnihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima Secalis, vel Hordei farina: dolorem enim sopit, & somnum clementer conciliat.

Athera crassius & solidius est gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obstruendi vim, sanguinis excreationibus prodest.

In vtriusque medio πολτός, siue puls, est solidior quidem ac spissior Athera: liquidior verò Glutine, & minùs Glutine, plùs autem quàm Athera viscera obstruens. Atheræ, aut potiùs pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa inferior Germania frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos qui ipso assiduè vtuntur offendẽs. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit autore Galeno.

ZEA SIVE SPELTA.

Descriptio

CVlmo foliisque Triticeis respondet, spica palmaris aut sesquipalmaris, aliquando mutica, interdum aristis circumuallata, lõgioribus breuioribúsve, gemino granorum versu, vel ita dispositis granis, vt alternatim vnius principio medium alterius respondeat, glumis pertinaciter hærentibus, nec tribuli ictu semen relinquentibus, quo nomine à Tritico vulgari distinguas licèt, alioqui glumis & tunicis exuta grana vix internoscas.

Synonyma

Dodon. gall. Zeam hanc pingit sine aristis. H. Lugdunensis contra p. 385. Zeam duplicem exhibet, modò non. Casp. Bauhin. pin. Zea 2. siue dicoccos vel maior: ζεία δίκοκκος Dioscor. Zea Theophrast. & Galeno. Zea, Brunf. Cordo in Dioscor. Lon. Ger. Spelta prima Trago. descr. Secunda, Eid. ico. Zea dicoccos, Matth. Gesn. apud Cordum. Zea altera Matth. Lac. Cast. Zeæ primũ genus Fuchs. Turn. Zea, Romanis veteribus semen, nunc Spelta Dod. gall. Zea vulgò Spelta, Far antiquiss. Ador posterioribus, & Semen Adoreum Dod. Typha Ang. Far primum Cæs. Zea maior seu dicoccos Lugd. pag. 385. Zea ador, Tab.

C. Bauh.

An Lob. in Ic. plant. p. 27. Robus, siue Triticum Insulanis Gallo-Belgis Loca vocatum. Ibi siquidem nulla alia figura pro Zea. Scio fratrem Casp. Bauhinum à Zea diuersam statuere, & in pin. Triticum 7. facere, cognominaréque Triticum aristis longioribus spica alba, Triticum typhinum Ger. quartum Tabern.

Locus & tempus.

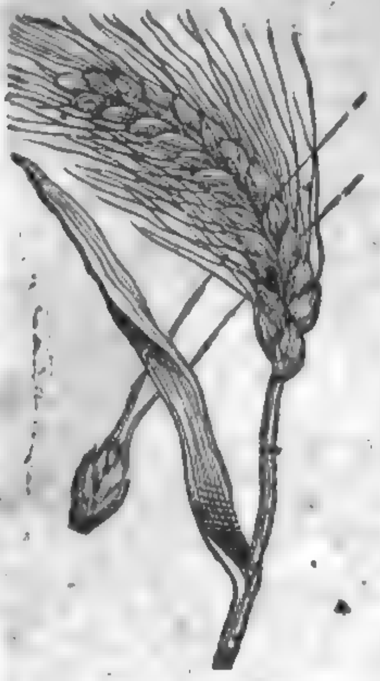
In multis Italiæ, Galliæ & Germaniæ locis prouenit. Nascitur qualicunque solo, etiam humidiore, quoniam folliculum, vt ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem, aduersus longioris

gioris temporis humorem, habet. Læto tamen pinguíque solo meliùs proficit. Seritur vt Triticum, Septembri vel Octobri mense: Iunio floret, Iulio autem maturitatem consequitur, demetitúrque.

ZEA VERNA, Zimmer.

Descriptio

TRiticum quod vulgus VVirtembergicum Zimmer vocat firmos habet calamos, tres cubitos altos, quatuor, quinque aut sex geniculis donatos: folia plusquam semunciam lata: spica verò duorum est versuum, sibi mutuò æqualiter resp ondentium, aristata, in singulis autem versibus ordines duo seminum maiusculorum, quæ glumæ inuoluunt validæ, aliàs albicantes, aliàs quasi ferrugine infectæ vel rubentes, binæ quidem vndique, extima verò, externa tantùm parte.

C. Bauh. not. C.Bauh.phyt. Triticum 2. æstiuum siue τρίμηνος πυρὸς Dioscoridis, Tritici genus alterum Tragi, Triticum trimestre Cordi, Olyra Dodonæi gall. Item Triticum 3. siue amyleum, Spelta secunda Tragi. Et rursus Zea 2. siue dicoccos Dioscoridis, Spelta 1. quoad descriptionem: 2. quoad iconem Tragi. Ego Dodonæum se corrigentem sequor, nec Dioscoridis Triticum existimo: nec hoc Cordus trimestre vocare videtur. Iam nec Amyleum Triticum, à Tritico altero Tragi separandum: quin nec Spelta secunda Tragi eadem est cum Amyleo Tritico, quod eadem cum Zea altera. Eid. pin. *Zea* tertia, siue amylea, vel zeopyrum Amyleum: an Far halicastrum trimestre cognominatum, Col. Triticum secundum Trag. Fuchs. Lon. Olyra, Dod. gall. Lugd. Triticum trimestre Cord. Amylæum frumentum & Far halicastrum. Dodon. Frumentum vel Triticum Amylæum, Tab. Triticum amylæum, Ger.

Fuchs. not. Si Fuchsius per Tritici secundum genus, Sitanium scil. de quo cap. de Tritico, hanc Vernam zeam intelligit, malè, meo iudicio, eam haud differre ait à Tritico, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, &c. obtineat.

Olyra. zea. Frum. Amyleum. Dodon. gall. Olyram Plinii esse statuit, negátque Siliginem. Latinus zeæ generibus accedere haud perperàm dixit Amyleum Germanis dictum frumentum, Amelkorn, æstiuum, siue trimestre genus. Addit Tragum & Fuchsium trimestre Triticum esse existimasse: sed cùm granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus esse non posse: inter Farra autem citiùs reponendum fore, inter quæ Halicastrum fortè sit futurum, quòd, teste Columella, vere seratur.

Typha. Io. Marhardus Med. Halæ Sueuorum vocabat in Ind. suarum plant. mihi missarum, *Typham*, Frumenti genus, Zimmer.

An Lob. Ic. plant. p. 27. Triticum, *Loca* vocatum alterum, & Triticum lucidum Gallo-Belgarum? Non me latet quidem aliam esse opinionem Fratris, eúmque separare à Tritico altero Tragi, ac facere Triticum 4. in pin. siue Tragum frumenti genus spica cœrulea Hist. Lugdunensis, quod ad Triticum cinericeum retulimus.

Locus & Tempus. Anno 1596. mense Augusto obseruaui inter vrbem Rotemburgum & Nideraw fontem acidum Tritici genus hoc, quod mihi denominarunt welsche Korn, an bene, nondum mihi constat. Inueni eodem mense etiam inter Kirchen vrbem & Bol: serunt verno tempore, circa festum Diui Georgii, tardè metunt, scilicet primùm Septembri.

ZEA MONOCOCCOS, BRIZA QVIBVSDAM.

Descriptio

CVlmis surgit gracilibus & sesquicubitalibus, læto solo maioribus, foliis angustis: spica summo culmo sedet strigosa, sed pulchra, trium quatuórve vnciarum longitudine, semunciam lata, compressa, duplici contexta versu granorũ, quos glumæ simplices arctè obtegunt, in aristas asperas desinentes. Radix fibrosa: Icon nostra planè displicet: iam sculptam emimus.

Bryza Dod. Gall. Frum. S. Petri. Monococcos. Frum. loculare. Far, non Zea. Dod. Gall. inscribit Brizam, vocans eam Germ. Blicken / S. Peters Korn / *Frumentum Sancti Petri*, & Ein Korn, Monococcon: suspicatur autem Gallicè, *Blé locular* ou *Froument locar*, id est, Frumentum loculare Ruellio dici, Farrísque speciem esse, non verò zeæ, vt quidam putarint. Lat. de Frum. & in fol. sub titulo Frumenti monococci huius figuram exhibet [hanc & Lobel. habet in Obs. pag. 10. Ic. plant. p. 31. Brizæ, Monococci recentiorum & Dodonæi inscriptione.] ac addit Tinckel, ac Dinkelkorn à quibusdam etiam appellari. Suspicaturque Frumentum rubrum siue loculare Ruellii, *Froument rouge*, & *Froument locar* esse zeam monococcon. At hîc

Dod. lapsus. apertissimè falli Dodonæum docet Dalechampius in hunc modum: *Blé locar* Gallis, Triticum est, quasi Loculare sic dictum, quòd multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris speciem Ruellius esse vult In concauis, inquit, tractibus Galli serunt: & qui facilè sentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimescit. In perflatis & excelsis quamuis bene conualescat, sationem tamen ibi damnant. Farris speciem esse negat Dodonæus in stirpium Historia, quòd Farris spicas muticas esse putet. In frumenti Historia similitudinem quandam fortasse habere ait, cum Far-

re veniculo rubro. Idem Zeæ genus esse negat in Historia stirpium. At in Frumentorum Historia scribit non temerè Scriptores nostri temporis ad Zeam referre, neque perperã ἁπλῆν, id est, simplicem Zeam Dioscoridis existimare. Ruellius *Brizam* quoque non longè dissidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, sed recens non insuauis, ab eáque *Bizi* panis in vulgus nostrum manasse putatur extritâ literâ: *Bizum* enim panem nigrum vocamus.

Synonyma ✠ Casp. Bauhin. phyt. & pin. Zea 1. Briza dicta, vel Monococcos germanica: Ζεὰ ἁπλῆ, quòd simplicis grani sit, Diosc. Spelta prima, Trag. ico. secũda Eid. descript. Zea Ang. Zea simplex, Matth. Lac. Cord. in Dioscor. Zeæ alterum genus, Fuchs. Frumentum loculare, Ruell. Siligo, & Zeæ alterum genus, Tur. Briza, Dod. gal. Adu. Lugd. Monococcos Lob. Ger. Monoccon, frumentum barbatum, Far vẽniculum rubrum, Col. Zea Mnesithei fortè, Dod. Spelta vulgò, Cæs. Zeæ species prima, Cast. Zea monococcos, Tab. minor & monococcos Lugd. Si, vt frater antè scripsit, Triticũ amyleũ est *C. Bauhin. dic.* spelta secunda Tragi, quomodo erit Zea simplex, siue ἁπλῆ Dioscoridis: Trago enim Amyleum Triticum, est spelta secunda, duæ sunt plantæ diuersæ.

Locus & Tempus Nascitur asperis & montosis plerisq; Germaniæ locis. Autumno cum reliquis frugibus seritur, seriùs tamen ac subinde Septembri demum mense maturescit.

Ex Monococco panis confectus, ater est & hominibus ingratus.

OLYRA AC TYPHA.

CAP. V.

Olyra Diosc. Olyram Zeæ genus facit Dioscorides, sed aliquantò minùs quàm illam nutrire, & ex ipsa panes, crassiorémque farinam, eodem modo fieri refert.

Arinca Galliarum Plin. Plinius Arincam Galliarum propriam, & Italiæ copiosam esse dicit. Et rursus, Ex Arinca dulcissimus panis, ipsa spissior quàm Far, & maior spica, eadem & ponderosior. Rarò modius grani non 16. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. *Arinca eadem cum Olyra Plin. Error quorundam.* Hæc enim est quam vocat Olyram. Arincam itaque eandem cum Olyra Plinius facit. Nec reperitur apud ipsum id quod quidam scribunt, Olyra Græcis, Latinis Plinio autore, Siligo. Quare isti Olyram cum Veterum Siligine confundunt. Quę autem fuerit Siligo, & quòd ea hodie ignota sit, concludit Cornar. Hodie tamen Siliginem putari, & appellari eam quæ Olyra est fatetur, sed nullo Veterum autore. Olyram itaquè esse affirmat eã, quæ vulgò hodie Siligo appellatur, quam Germani Rocken vocant, & quibusdã locis Korn per excellentiam, hoc quidem nexus argumento, quòd ex hac magna ex parte per omnem Germaniam vulgares panes fiant, vt & ex typha, quam deteriorem aliquantò, Olyræ speciem statuit. Sed quæ sit in his differentia, ex Galeni verbis, quæ inferiùs adscribenda, cognoscendum.

De Olyra ac Typha ex Theophrasti & Galeni præcipuè sententia, hunc ferè in modum disseruit Dodonæus. *Mnesithei opinio reprobata.* Olyram ac Typham Mnesitheus idẽ frumentum, vtroque nomine appellatum existimauit, sed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophrasto accedens: qui Olyram à Typha distinguunt. Theophrastus *Olyram* ac *Typham* inter ea quæ maturè seruntur, ac Tritico similia sunt, enumerat: & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem ac infirmiorem; Typham verò omnium leuissimam: nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est: nec, vti Zea, pingue lætúmque desiderat. Vtramque præterea scribit multiplici folliculo includi ac Typham vti Zeam in Triticum mutari solere, si pista feratur, idque non protinus, sed tertio an- *Typha cerealis Recentiorum.* no. Plinius *Olyram* Latinis Arincam dici affirmat. Recentiores *Typham*, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quę in paludibus enascitur, de qua suo loco. *Typha* semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris est albus, in Triticis verò subflauus: Typhæ autem vel Triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est, ac densum, quod fortassis ad seminis paruitatem nonnihil adfert momenti. Est enim id Tritico longè exilius, quanquam non desint, qui ipsum quoque in Tritici *Triticum praedulce Homeri.* numero ponant: velintque id semen esse, cuius Homerus meminit, cùm Hectorem equos suos alloquentem facit his verbis:

Ὑμῖν πρὶ μελιηδέα πυρὸν ἔθηκεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primùm prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum esse, eámque equos sine noxa mandere, verum autem Triticum non absque noxa. Nec absurdè *Triticum exile. Mnesith. nuncupatur.* certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei, & colore, & densitate, & caliditate sit absimilis. Vtrumque autem semen (inquit Galenus, qui Mnesitheum miratur, quòd quomodo Olyrę à Typhis differant, ignoret.) *Olyra* videlicet ac *Locus.* *Typha* in Asia est frequens, & potissimùm in regione, quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex iis factis semper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si modò ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi, secundi autẽ ab his sunt Typhin. Quod si Olyrini ex vitioso semine sunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima Typha facti Olyrinis longè sunt præstantiores: asseruati *Panes ex Typha non diu asseruandi.* verò deteriores se ipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum: & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuscemodi, post vnum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse. At calidus adhuc cùm est, ab ipsis etiã vrbanis expetitur, ipsúmque cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum est paratus, non rusticis modò, sed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur. Qui verò trium, quatuórue dierum est vel ipsis rusticis manditur insuauius: præterea concoctu est difficilior, ac tardiùs per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab Hordeaceo, quod ad deiectionẽ attinet, multùm relinquitur: non tamen in eo adeò, vt Miliaceus, est vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt penè Triticeo syncomisto par sit. Congeritur autem in panes Typhæ semen repurgatum, omníque vsui accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à rusticis ἀπόπυρον, hepsemate, quod alii σίραιον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum sale esitatur.

Cæterùm

Inter Triticum & Hordeum media natura.

Cæterùm Olyram mediam inter tritici & Hordei naturam possidere, authorem habemus Galenum 8.simpl.med.tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Galeni porrò differentiam inter Olyram & typham etiam Germanos obseruasse, ideóque eos, optimæ ex Olyra panes Schoenrocken appellasse, prodidit Cornarius.

Et de Olyra, atque ei simili typha hactenus: nunc eius factitia sequuntur, quæ apud Veteres in vsu esse solebant, & sunt inter alia, Far & tragus.

DE FARRE FACTITIO EX VETERIBVS.

Cap. VI.

Far, frumentum naturale.

De Farre factitio dicturi, Dodonæi historiam ad vnguem obseruabimus. Far, inquit, aliàs naturale frumentum, quod Græcis, vti ostendimus, ζέα ϗ ζεία appellatur, aliàs res factitia artisque & non naturæ opus: de illo superioribus capitibus, de factitio verò modò.

Far, factitia res.

Fuisse autem istud apud Veteres illos Romanos, quos pulte Farracea, non pane, longo tempore vixisse Plinius scribit, ex Farre frumento factum, nomen ipsum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde translatum est, ad cuiusuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & Far Hordei, Palladius vino conspersum, Phasianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici scriptum reliquit. Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Æetium Serm.19.ostendit: Σῖτον, id est, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indéque extractum ac in pilam coniectum, veluti Ptisanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit tollito atque in Sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitùs à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Porrò factitium istud Far, præsertim ex zea siue Farre frumento, plerique nostræ ætatis idem cum Chondro aut Alica esse existimant, similitudine quadam eorum inducti: Chondro etenim simile est, non tamen idcircò idem, veluti ipse Archigenes ostendit, quando Far Chondri modo coqui scribit. Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus siquidem gypso arena addita (vt paulò post dicetur) purgatur: Far absque his cum aqua sola. Differt verò etiam ab Halica, Far etenim antiquum, quo Romanorum vetustissimi vixerunt, Halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeii nondum cognita, cui non solùm aqua, sed & creta candorem teneritudinémque confert. Differentiam præterea horum etiam ostendit Trallianus lib.& cap.8. vtrisque, vti diuersis vtens, & eorum inter se comparationem faciens. Quod autem Germani ac finitimi Frisii, Hollandi, Batauíque ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri simillimum est, ac eius quoddam genus: Germani Grüz pen, Hollandi Gort appellant, & ex hordeo quidem gerstene grupen/gerstene gort/ex Auena verò habere grupen/habere gort.

Farris conficiendi modus.

Farris à Chondro & Halica differentia.

Nomina Linguarũ

Facultate Chondri.

Cæterùm Far quod ex zea factum est, facultate Chondro aut Halicæ quodammodo simile est, nutrit ea de causa valenter, sed tardiùs descendit, ægriúsque concoquitur. Vsus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius est, minúsque alimenti adfert. Est & Far apud Aëtium cognomento Clusinum, non naturale aliquod Far, verùm puls quædam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib.13.

Imbue plebeias Clusinis pultibus ollas,
Vt satur in vacuis, dulcia musta bibas.

DE TRAGO.

Cap. VII.

Tragus quid.

Tragus, vt Dioscorides ait, Chondri similitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib.de aliment.facult.ex nobilissima Olyra ait, cùm, vt decet, fuerit excorticata: in Comment.verò lib.primi, de ratione victus in morbis acutis ἐκ τῶν ζειῶν, hoc est, ex zeis, quarum vtraque Olyra species est. Cassius Dionysius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib.18.ex tritici semine Ptisanæ modo, in Campania duntaxat & Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis ferulísque: eiusdem lib. cap.10.

Confusio inter Alicam, Chondrum & Tragum.

Ex his igitur patet omnia Frumentorum genera, ad Ptisanæ modum decorticari ac præparari solita, & illius, & suam, & eius frumenti, ex quo parantur, appellationem habere: Alicam item & Chondrum, & Tragum similiter inter se confundi: quum iuxta Galeni verba, Tragus etiam ex zea fiat, ex qua Dioscorides Chondrum & Alicam facit: & non solùm res factitiæ nomina inter se communia habent, sed etiam cum suis natiuis confunduntur, teste Cornario. Quod igitur Dioscorides dicit tragum figurâ Alicæ similem esse, sed multò minùs quàm zeam nutrire, Cornarius ita accipiendum statuit, vt tragus æquè vt Alica ex zea, eâdem etiam figurâ fiat, sed quia paleas non probè ab ea depurgentur, ideò minus alat. Cæterùm, videtur ipsi quod τρύγες apud Hippocratem lib.2.de Diæta à Trago diuersa non sit. Proinde in sua translatione hunc locum sic reddidit. Trygis, id est, tragus siue Olyra, lenior est tritico, & quæ ex ipsa fiunt, similiter vt ea quæ ex tritico parantur, & magis per aluum secedunt.

Trygis apud Hipp.

A Chondro & Alica differentia.

A Chondro autem, & Alica, & materiâ, sed potissimùm ipsâ præparatione differt: *Chondrum* siquidem, gypsum & arena perficiunt. *Halicam* creta emundat, *Tragus* solâ aquâ maceratus excorticatur.

Conficiendi modus.

Eius conficiendi modum Cassius tertio de agricult.lib.sic docet. Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticatúrque, & in Sole calido siccatur, deinde idem rursus fit, donec ei pelliculæ & quicquid fibrosum est in frumento delabatur. Appellatur autem tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus sit. Nam vt Veterum Autorum testimoniis abundè constat, res factitia est.

Trago autem Galeno authore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde aqua effusa [illegible], aut vinum dulce, aut mulsum infun-

dentes, superiniiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quàm Zea, Dioscorides ait, nutrit, eò quòd multùm palearum habeat. Quare etiam ægrè conficitur & aluum mollit.

SECALE

CAP. VIII.

Descriptio

Secale vulgarium frugum culmos tollit altissimos, eósque rigidos, non sine foliis, quæ prima germinatione rubescunt, spicâ ferè quadrata, fuscâ, aristis concoloribus horridâ, grana Triticeis longiora, strigosiora, & intentiùs flauescẽtia aut fusca, gluma exterior ex qua arista producitur, altera parte denticellis rigidiusculis armata est, interior tenuior, candidior, læuis. Vstilagini obnoxium est, raræ formæ, sescunciâ aut vncias duas longæ, triquetræ, colore foris ex spadiceo nigricante, intus cinericeo, modò incuruæ, duritie ferè cornea, sapore subdulci insuaui.

Olyra Veterum. Cordus in Diosc. ait quod si frumentum hoc, non fuerit Olyra apud Veteres, se ignorare quid sit.

Farrago. Dodon. gall. refert quibusdam Farraginem dici, non tamen veram esse, ut quæ nil aliud quàm Hordeum sit, concludit. Duplicem autem statuit, *Maior & minor.* maiorem & minorem. In Hist. Frum. & Lat. in fol. meminit Autumnalis & Aestiuæ, ac inter alia *Briza.* Brizam esse putat, cùm tamen pro Briza olim longè aliam habuerit plantam. Verba eius hæc sunt: *Secale.* Plinio Secale est, de quo lib. 18. cap. 16. sic scribit Rarum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia, id autem quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum (sed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratissimum ventri est: nascitur qualicunque solo cum centesimo grano, ipsumque pro lætamine est.

Quæ Plinij verba frumentum Rocke ac rogge dictum, cum Secali conuenire satis commonstrant. Dicitur autem id, ut Plinius tradit, etiam Farrago, verùm non secus, quàm Far, Hordeum, Arena, Triticúmve, subinde Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumque pabulo cedunt.

Farrago siquidem, quam Græci χιλὸν appellant, generale nomen est, ad omnem viridem segetum herbam, quæ pabuli causa seratur. Seritur ea, ex recrementis Farris prædensa, admixtâ aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atque inde Farrago quòd Far sit ferro cæsum, aut quòd primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore dicitur.

Ex Hordeo. Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem ait, in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem modiis iugerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale, sed impendentibus pluuiis, vt consita rigatáque imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cùm alta pabula defecerint, ea bubus cæterisque pecudibus, optimè desecta præbetur: & si depascere sæpiùs voles, vsque in mensem Majum sufficit. Quod si etiam semen ex ea voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, ut sit idonea frugibus. Similis satio Alienæ, quæ Autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur. Iam & ex Tritico Farraginem fieri *Farrago ex Tritico.* Plinius quoque testatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli est, quadrupedum causa sati: vt Farrago. Absyrtus etiam πυρινὴν χιλὸν, id est, Triticeam Farraginem, equulis maximè probat: ea si non adsit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert, post trimatum dari solitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus est, quando videlicet pecudum iumentorumque per hyemem pabulum efficitur. *Secale quo modo Farraginis genus.* Recentiores Roggam Siliginem ferè interpretantur: qua in re quantùm hallucinentur satis apertum est. *Recentiorũ lapsus.* Nam Siligo candidius ac leuius Triticum est, ac tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautissimus panis & pistrinarum opera laudatissima fiunt, at Secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperum non lautiorum, mensis ac cibis dicatur.

Error aliorũ quorundam Olyram cũ Secali confundentiũ. In non dissimilem errorem lapsi videntur, qui Rocke cum Olyra conuenire autumant. Olyra siquidem candida est, ac vtriculis multis continetur: Secale verò præter quod nigrum est, glumis nullis implicatur. Ruellij conjectura plus verisimilitudinis habet, qui Secale à Briza non longè dissidere credi scribit, atque inde putari nomen *Bizi panis* in Galliæ vulgus manasse. *An briza Ruellij.* Panis siquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita litera r. *pain bis* Galli nuncupant, sic vt ab inuicem non dissidere existimari possint, nisi Secalis granum nudum foret, Brizæ verò glumis implicitum, quod hæc inter se differre manifestè ostendit.

Briza semen. Quod verò Brizæ semen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ persimilem Galenus scribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranosam substantiam panis ex ea factus habeat, ex ipsorum nempe folliculorum admixtione, contra planè quàm Secalinus, qui Triticeo syncomisto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

Panis. Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc aut fermentum, promptius ac citiùs abscessus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta. Farina confusanea, diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeísque seminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obstruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam confusaneus, qui simul omnia recipit ac ex tota farina concinnatus est, si probè coctus bene-

bené; fermentatus fuerit, minùs lentus est, non admodum ægrè conficitur, citóque descendit: nondum tamen Tritico syncomisto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum est. Alimentum autem corpori solidum, ac firmum præstat, nec mali fucci, si ex bono frumento coctus fuerit, ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis Scorbück aut Scorbuyck, dictum. Admiscetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratioremque panem efficiat, qui Secalino puro minùs grauis ac lentus est, & teneritudinem suam Triticeo diutiùs retinet.

Synonyma Lobelius in Adu. Secale distinguit in vernum, & autumnale. Tragus in hybernum & æstiuum: asserit autem esse Olyram Theophrasti & Dioscoridis, Siliginem Veterum ac Secalen, nec non Triticum secundum Columellæ. Fuchsius contrà, eos magno in errore versari scribit, qui hoc Frumenti genus Siliginem esse existimant.

Secale C. Bauhinus, duplex ait, sationis tempore & magnitudine destinatum. Secale quidem Hybernum vel maius [quod primum in phyt. secundum autem in pin. est:] dicitur Siligo, Brunf. Lon. Veterum & Secale Trag. Secale Matth. Dod. Gall. [quibusdam Farrago, non tamen est vera Farrago, quæ nil aliud est quàm Hordeum] Fuchs. Lob. Tab. Ger. Secale & Farrago Plinii, Dod. Tipha cerealis & Tipha Theophrasti, Portæ. Vernum vel minus [quod 2. Phyt. 3. pin.] est Siligo æstiua, Trag. Secale alterum, Lugd. Rogga siue secale æstiuum, Dod.

Nomina linguar. Germani Rocken, & Rockenkorn: Belgæ Rogghe vocant: Galli *Seigle* & *Segle*: Itali *Segala*: Hisp. *Centeno* & *Senteno*.

Locus & tempus. Nascitur cùm in Germania ac apud alias Nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ campania, quæ hoc frumentum, licet arida ac sterilis, feliciter progignit. Qualicunque enim solo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido, fœcundiore tamen ac lætiore meliùs præstantiúsque. Seritur Autumno, quod & lætius, item & Vere: Aestiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. In Passauani Principis & Abb. Murbac. ditionib. obseruaui spicam Secalis inusitatæ magnitudinis, versuum multorum, granorúmque supra sortem vulgarem copiosorum, è glumis sponte dehiscentibus, vel citra trituram, excidentium.

SECALE LATIFOLIA C. BAVHINI.

Descriptio Culmis Secali primo siue latifolio [vt in pin. vocat] in prodromo descripto, exurgit candicantibus, rotundis, striatis, quibus spica palmum longa, crassa, aristis longissimis, & vt in vulgari tenuissimis denticulis exasperatis armata, insidet: folia habet cubitum longa, vnciam lata, & per marginem leuiter exasperata, grana non vidimus, spicam & folia ex horto Nobiliss. Contareni, Senatoris Veneti, habemus.

SECALE LVXVRIANS C. BAVHINI QVID?

Quid? Secale 4. siue luxurians [vt in pin. ait] est Clusii-Siliginis Lon. Secalis mater, Thal. tit. de gramine. An Plin. lib. 18. cap. 17. de hoc intelligendus, dum scribit: Inter vitia segetum & luxuria est, cùm onerata fertilitate procumbunt: alii volunt Plinium intelligere id, quod Theophr. 8. hist. *φυλλομανίαν*, insanam foliorum luxuriam, vocauit.

Locus & tempus. Cæterùm de Secalis matre hæc dixisse videtur Thalius. Reperitur in Harcinia Festucę tertiæ seu gramineæ nemoralis species media, radicibus geniculatis, minoribus, densa capillaceorum cirrorum congerie præcinctis, foliis pluribus, angustis, palmo longioribus, parum pilosis, culmis cubitalibus & longioribus, interdum bicubitalibus,

Descriptio. crassioribus, minoribus verò iam memoratæ speciei, paulò tamen tenuioribus quàm festucæ nemoralis maioris, propè radicem bina ternàve genicula habentibus, reliqua autem serie [qua vsque, in summum fastigium prorsus destituitur geniculis] iubatam spicam continentibus, oblongam, sed primæ speciei tenuiorem, rariorem, vtriculis tamen eiusdem paulò maioribus constantem, nec ita splendentem, vt in illa. Spica vbi defloruerit, frumenti alicuius genus imitatur, vtpote Secalen, vel aliud simile. Frequens est in montibus aridioribus passim, ac secus vias. Videtur verò hoc genus vitium esse Secalis. Ac, sicuti sæpissimè in Secale nostra accidit, vt aristæ quædam, postquam flores deciderunt, ac semina iam augmenta suscipere incipiunt, vitium aliquod in granis contrahant: fortè maior succi copia, quàm ad grani iustum alimentum opus est, attrahitur, vt ita necesse sit, corticem adhuc tenerum rumpi, & ita internam substantiam in maiorem molem augeri, ac à feruore Solis & ambiente in circumferentia sua affici. Tunc enim videmus quædam semina longiùs ex suis vtriculis seu glumis protendi, ac in mediocrem etiam crassitiem excrescere, nigrúmque colorem foris contrahere, intus candida farina densioris materiæ constantia. In Thuringia vulgò vocatur vitii hoc genus mater Secalis, Rockenmutter. [Vtuntur etiam eo ad sistendum sanguinem.] Eodem, inquam, modo vitii id anno 75. in hac festuca Secalina obseruaui. Reperi enim in montibus quibusdam Stolbergæ huius plures spicas, non vnum eiusmodi vitiosum granum oblongum, nigrum, continentes, sed plura, eáque maxima ex parte in corniculi modum recurua. Verùm tempore florescentiæ ipsius anno illo copiosæ erant pluuiæ & posteà succedebat calor Solis feruidior. Porrò si quis singula velit ad amussim examinare, facillimè differentia maioris & minoris esset reperiri, solummodò discrimine in spica vel longiore vel breuiore constituto.

Secalis mater.

NACHANI GARCIÆ.

CAP. IX.

Nachani Garciæ sementis nigræ & minutæ, sapore secales, conficiendis panibus aptæ, etiam meminit is, teste Clusio, qui naufragium Nauis Sancti Benedicti nomine, quæ paulò supra Promontorium Bonæ spei ad scopulos allisa est, descripsit, aitque Sinapi similem esse, sed nigriorem, cuius farina in panes orbiculares subacta vescuntur tota illa Aethiopiæ ora maritima, præsertim inter A. S. Christophori, & eum qui à S. Lucia nomen accepit.

Sinapi similis.

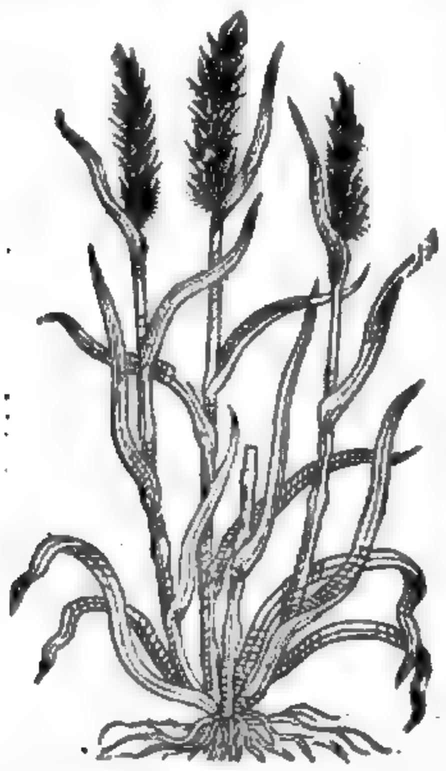
Synonyma. C. Bauh. pin. Secale 5. siue Secali affinis peregrina, Nachani Garciæ, Secales peregrinum genus n. Lugd.

VSTILAGO.

Cap. X.

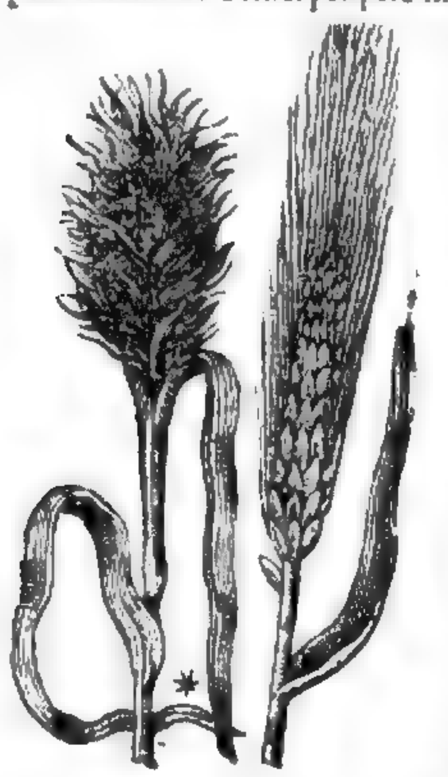
Descriptio

SEgetum siue frugum, præsertim spicatarum, maximè Auenæ & Secales, Dodonæo Auenæ & Tritici vitium est. Vstilago [ἐρυσίβη, Rubigo vertit Gaza apud Theoph. 8. hist. cap. 10.] vbi in spicam abit culmus apparere solita, si pluuia madens incerti Solis sentiat feruidiores radios: culmo, foliòve neutiquam degenerante, sed granis in fuscū fuliginosum puluisculum commutatis, qui vel solus

vel falius, liquorève subactus, eiusmodi colore cutim inficit. C.Bauh.pin. triplicem Vstilaginem nominat. 1. Vstilago secales. Vstilago, Trag. Dod. [cui Auenæ ac Tritici propriè morbus] Lon. Lob. Lugd. [cui præsertim Auenæ pestis est.] Vstilago secalina, Tab. II. Vstilago hordei, Vstilago polystichi, & Vstilago hordei dystichi, Lob. icon. Vstilago hordeacea, Tab. III. Vstilago Auenæ: & Lob. icō. Vstilago Auenacea, Tab.

Synonyma

De Vstilagine sententia Theoph.

De Vstilagine, quam Germani vulgò Brande vocāt: hæc Theophrastus loco citato, prodit. Rubigines frumentacea magis, quàm Leguminosa: & inter frumentacea hordeum magis, quàm Triticum sentit, & inter hordea aliud plùs, aliud minùs; sed præcipuè dixerim achilleis. Nec segetum situs, naturáque parum refert: tractus enim excelsi, perflatique, rubiginem nullam, aut minimam sentiunt. Concaui & flatibus nullis expositi contrà frequentissimam habent: gignitur hæc plenilunio. Libro autem causar. 3. cap. 27. sub æruginis [vt Gaza interpretatur] nomenclatione de eadem sic scribit: Semina quoque ad fertilitatem idonea, & vitia quæ accidere solent, haud ignorare oportet. Locis enim cauis & à flatu silentibus segetes ærugine infestantur: aufugiunt hoc vitium quæ stant non erecto, sed paruo cacumine. Quamobrem spicam inclinari vtile est, vt imbres decidant, nec rores excipi possint. Inclinantur magis quæ longæ sint: manent erectiùs latæ ac breues: quo fit, ut istæ æruginem sentiant. Iuuat & multò à foliis spicam distare, humor enim in foliis magis concipitur. Itaque si propinqua sit, tangitur statim: si remota, non æquè inficitur. Quamobrem hordeum achilleis vocatum, æruginosum, tam nigrum quàm candidum est, spicam enim gerit erectam. Contrà genus, quod eteocrithum vocamus, quia incuruatur, ab ærugine innoxium est. Segetes vento expositæ minùs ærugine infestantur, motus enim humorem discutit. Nam & cùm post imbrem flatus secutus, & non deinde successerit, ærugo minùs constitit. Flatus enim humorem deiicit, & Sol paululùm immoratus nullam putredinem conficit, sed priùs quàm quicquam emarcescat, humor totus assiccatur atque absumitur; ærugo autem quædam putredo est, nec putridum esse quicquam potest sine alieno calore. Triticum pleniluniis potissimùm æruginē capit: ratio in calore est, quo etiam noctu Luna putrefacere potest. Infirmiora, fragilioraque sunt omnia [vt simpliciter loquar] alba quàm nigra, tam in plantis, quàm in animalium genere. Igitur quod semina locis conuenienter eligi debeant, plerisque rationibus constat. Morbi autem [vt in summa dixerim] omnibus ob alimenti cœlique temperiem eueniunt: videlicet cùm plùs, minúsve alimenti præbetur, aut aër immodicè humidus, siccusve est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit.

Plenilunio gignitur.

Segetes vento expositæ minus infestantur.

Cæleste frugum vinearumque malum, nullo minùs noxium rubigine dixit Plinius lib. 18. cap. 17. Frequentissimam autem hanc in roscido tractu, conuallibusque ac perflatum non habentibus: E diuerso carere eâ ventosa & excelsa. Capite 28. hæc subdit. Plerique dixere rorem inustum Sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi vitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemque vredinem frigore tantùm constare Sole innoxio. Id manifestum fiet attendentibus. Nam primùm omnium non hoc euenire, nisi noctibus & ante Solis ardorem, deprehenditur, totumque Lunari ratione constat: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenàve Luna, hoc est præualente: vtroque enim habitu plena est, vt sæpiùs diximus. Sed interlunio omne lumen, quod à Sole accepit, cælo regerit. Differentia vtriusque habitus magna, sed manifesta. Namque interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E diuerso in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia redditur à Fabiano, Græcisque autoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum Sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hyeme, quando abscedit & Sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat aduersa Soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se roscida quoties alget, infinitum quantùm illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera esse cælestis iniuriæ meminisse debemus. Vnum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteráque similia intelliguntur, quæ cùm acciderint [vis maior in frugibus & terræ fructibus diuina Vlpiano dicitur. ff. de damno infecto. l. fluminum [vitium autem. Eidem calamitosa tempestas. ff. de loc. & cond. l. ex conducto, eod. titul. Caius exponit τὴν βίαν. Porrò calamitosam grandinem à dæmonibus immitti scribit Theophr. cap. 9. lib. 5. causs.] vis maior appellatur. Hæc ab horridis syderibus exeunt, vt sæpiùs diximus, veluti Arcturo, Orione, Hœdis. Aliæ sunt

Rubiginis causa varia.

Cælestis iniuria duo genera.

sunt illa, quæ silente cœlo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cùm facta sunt. Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, aliis rubiginem, aliis vredinem, aliis [Caniculam legit Turnebus cap.23.lib.14. Aduersar. eámque interpretatur syderationem & carbunculationem, quâ sata afflantur, & ad sterilitatem castrantur, cum caniculainsana messes coquat, æstuosóque impetu suo omnia torreat.] carbunculum appellantibus, omnibus verò sterilitatem. Et hæc Plinius, de quibus earúmque causis fusiùs capite sequenti, 29. sc. scripsit, quæ hîc subdere nimis tædiosum forte foret.

Tempus Cæterùm nascitur Vstilago Aprili & Maio mensibus, cùm cœli tempestas crebrò inconstans, aliàs nimbosa, aliàs serena, feruens fuerit, tunc enim spicæ humore madidæ, à Solis feruore corrumpuntur, ac quodam modo, vti aiunt, aduruntur.

HORDEVM VETERIBVS ET NEOTERICIS IN GENERE.

Cap. XI.

Diosc. Hordeum 1. Hordei à Tritico differentia Theoph. Dioscorides vnius duntaxat Hordei meminit: at Theophrastus lib.8.hist.cap.4. plures eius differentias & genera recenset. Hordeum, inquit, latiori folio quàm Triticum conditur, nec tunicis integitur, sed nudum consistit: hoc enim omnium maximè caret tegumento. Quin etiam culmus breuior Hordeo, quàm Tritico est, & spica minùs discreta à foliis emicat. Palea quoque insuauior quæ ex Hordeo, quàm quæ ex Tritico, vtpote quæ minùs succi retineat, & durior sit. Ad hæc Hordeum à Tritico differt, quòd hordeum in versus spicatur, triticum nullo versu conditum est, sed æquale vndique constat. Genus totum ad genus tales ingerit differentias. *Hordei differentia.* Rursus eorum vtrumque in plura genera ipsis etiam fructibus, & spicis & reliquis formis atque etiam viribus affectionibúsque discreta, diuidi sanè potest. Est enim in hordei genere aliud binis versibus, aliud ternis, quaternis, cúmque plurimùm senis, est enim vel huiusmodi quoddam genus. Quod verò pluribus construitur versibus, hoc semper ferè spissius, posituque arctius constat: Magnam & Indicum differentiam facit, quandoquidem ramis natum sit brachiari, vt proposui. Et spicę verò aliis grandiores, rarioréque constant: aliis minores, frequentioréſque, & aliis distantiores à foliis, aliis proximiores, vt achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minúsque: aliud oblongius, maiúsque, atque in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosiùs creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cœli mutationes candido validius esse videtur. *Hactenus Theophrastus,* Hordeum autem ad purpuram accedens, in India Occidentali, semine ex Hispania delato, fœcundius & vberius nascitur, vt habetur in Hist.Ind.Occid.parte 9.cap.31.

Hordeum hexastichũ, siue cantherinum. Columella lib.2.cap.9. Hordei duo genera tradit. Est, inquit, Hordeum, quod rustici Hexastichum, quidam etiam Cantherinum appellant, quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, meliùs quàm Triticum, & hominem salubriùs, quàm malum triticum pascit. Nec aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. Seritur soluta siccáque terra, & vel prævalida, vel exili, quia constat arua segetibus eius marcescere, propter quod pinguissimo agro, cuius nimiis viribus noceri non possit, aut macro, cui nihil aliud committitur. Altero sulco seminari debet post æquinoctium media ferè sementi, si læto solo, si gracili maturiùs. Iugerum quinque modii occupabunt. Idque vbi paulùm maturuerit, festinantiùs quàm vllum aliud frumentum demetendum erit. Nam & fragili culmo, & nullâ vestitum paleâ granum eius celeriter decidit, iisdémque de causis faciliùs teritur, quàm cætera. *Granum decidit.* Sed cùm eius messem sustuleris, optimum est noualia pati anno cessare, si minùs stercore saturare, & omne virus, quod adhuc inest terræ, propulsare: alterum quoque genus ordei est, quod alii distichum, galathicum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximii, adeò vt tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. *Hord. alterum Galathicum.* Seritur quàm pinguissimis, sed frigidis locis circa Martium mensem. Meliùs tamen respondet, si clementia hyemis permittit, cùm seminatur circa Idus Ianuarias. Iugerum sex modios postulat.

Sationis tempus Palladio. Palladius Ordeum galathicum, quod graue & candidum ait, serendum præcipit locis frigidis circa Martias Calendas. Cantherinum verò Octobri, macrâ & siccâ terrâ, vel multùm pingui.

Frum. hybernum Plinio. Plinius lib.18.cap.7. Hordeum inter frugum genera recensens, frumentum constituit hybernum, vt quod circa Vergiliarum occasum (Nouembri) satum terrâ per hyemem nutriatur. Multis radicatur fibris, sine ramis: erumpit à primo satu die septimo. Ex eo autem alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem, fructus spicis continetur, munitúrque vallo aristarum quadruplici: genicula hordeo sunt octona, nec ante dictum geniculorum numerum conceptus est spicæ, qui vt spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissimè diebus florere incipit, septémque tardissimè deflorescit. *Hord. duplex.* Hordeum vetu nque [distichon & polystichon: vel nudum quod γυμνόκριθον, & gluma sua vestitum, intelligit Dalech.] & quicquid in stipula est, in cacumine vnum folium habet, & quidem scabrum, vt reliqua: cùm defloruit, crassescit, maturatúrque cùm plurimùm diebus quadraginta: In Aegypto sexto à satu mense metitur, in Hellade septimo, in Peloponneso octauo. Hordeum maximè nudum: ei calamus humilior, quàm Frumento, arista verò mordacior. In area exteritur. *Leuissimũ ex frugibus.* Leuissimum ex frugibus Hordeum: primum ex omnibus frumentis seritur. Indis satiuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Spicæ quædam [Distichi hordei.] binos ordines habent: quædam [polystichi. Cantherium Columella vocat, Dal.] plures vsque ad senos. *Differentia.* Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiúsque, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. *Mollissimum.* Hordeum frugum omnium mollissimum est: seri non vult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta: ex omni frumento minimè calamitosum, *Minimè calamitosum.* quia tollitur antequam Triticum occupet rubigo. Hordeum surculo [Hordeum sacculo, legit Turnebus c.24.lib.1. Aduers. quod non cibarus, vt Triticum, sed loculis feratur, & foris vendatur. Alii legunt, seculo, quia φιλόζωον, id est, alendis pascendísque animalibus gratum. Columella cap. 9. lib.2. hordeum altero sulco seminari tradit. Ex illo authore videtur hæc linea transcripta. Sarculo, interpretor, terra leuissimè mota, & tantùm suspensa, vt fit sarriendo.] seri dicunt, propterea celerrimè redit, fertilissimúmque: quod *Fertilissimum.* in Hispaniæ Carthagine Aprili mense collectum

est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia: eodemque anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinantius quàm cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Hordeum festuca enecat (pergit c. 17.) quæ vocatur ægilops: Catonis sententia est, seri in nouali & in aruo, quod restibile possit fieri, & loco temperato. cap. 24. Virgilius inter Æquinoctium Autumni & Brumam seri iubet. Serere in iugero temperati soli iustum est modios decem.

A Festuca enecatur.

Cardanus refert in Atholia Scotiæ regione Hordeum absque semine produci, in Cappadocia verò sine cortice.

Hordeum absque semine, & cortice.

Aristoteles de mirab. author est circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse viginti ferè stadiorum spacio, qui Hordeum producat, quo homines vescantur: equi verò & boues abstineant: imò sues etiam & canes excrementa hominum, qui mazam aut panem ex Hordeo illo comederint, auersentur, tanquam mortis periculo.

Hordeum salutare hominib. mortale suib. & canibus.

Ruellius ex rusticorum obseruatione Hordei duo genera memorat, hexasticum, quod quosdam cantherinum appellare refert, quod folliculo castratum enascatur: Gallos, qui hoc serunt, mundum vocare ait Hordeum, quòd spontè granum glumà concidat, cùm in reliquo non nisi ægrè deglubatur. Alterum distichum statuit, quod Galathicum nonnullos nominare scribit, ponderis & candoris eximij, adeò vt Tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Alibi tamen Oryzam Hordeum galathicum ab aliquibus appellari tradit. Ad hoc genus reducendum putat trimestre quoddam Hordeum, quod gallicè *Secourgeon* dici narrat, quòd rebus ad egestatem adductis, cùm annonæ premit penuria, plebem alat & à famis noxa vindicet. Errare autem eos addit, qui secundum hoc genus Orizam esse interpretentur. Nominat & Eteocrithon genus Hordei quod tutum à rubigine sit, quoniam incuruum nascatur. Cæterùm, Hordeo plures senis spicarum versus Theophrastum secutus, falsò denegat. Cui porrò spica folio perquàm proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris, & ob id propensiùs obnoxium æruginì, hoc Achilleis à Theophrasto, & Achilleias ab Hippocrate cognominari contendit. Omnia autem eo capite confundit.

Genera duo Ruell. Hexasticum.
Mundum.
Distichum.
Trimestre.
Error aliquorum.
Eteocrithon.
Ruell. hallucinat.
Achilleis.

Corn. Tragus, Fuchsius & H. Lugd. Hordei duo genera assignant, quæ in hunc modum discernunt. Maius, polystichū dicitur, Germ. groß gersten / Gall. *Orge a plusieurs rans*, quia in multos versus spicatur. Sunt enim ex hoc genere, quę spicā tribus, interdum quatuor, nunc sex, nunc octo versibus distinctam proferunt. Alterum Distichum, vulgare sc. & exiguum. Germ. klein Gersten / Gall. nunc *Pomole*, nunc simpliciter *Orge*, nunc *Orge à deux rancs*, quòd sc. in duos duntaxat versus spicetur. Hoc vere, illud ante Hiemem seritur.

Genera duo multis. Maius.
Minus.

Dodon. Latinus in Hordei genere, quod pluribus versibus spicatur, πολύστιχον appellat. Quod sex versuum ἑξάστιχον: Cantherinum hoc Columella ait, Aliud duorum versuum, δίστιχον, Columellæ Galathicum, Germ. futer gersten. Quod magnum & plenum, spicamque gerit erectam, Hippocratis, ærugini obnoxium: quod verò incuruatur, ἐτεόκριθον, ab ęrugine minùs infestatū. Meminit præter hæc, & hordei trimestris, *Securgeon* gallicè dicti: item & hordei Gallicę mundi, *grano nudo* quod γυμνόκριθον Galen. de alim. facult. esse suspicatur.

Dod. differentia forte septem.

Vniuersæ Europæ, & multo vsu notissimum Hordeum, Lobelius in Adv. variare scribit magnitudine, colore, spica, gluma, versu, satione, prouentu, & vsu. Nam, vt ait, culmis procerioribus è grano pleniore, maiore, coloreque rubello prouenit. Sed insignior differentia est in glabritie, nuditatéve grani. Siquidem oritur hordeum, aut follicello pertinaci adhæsu granum sepiente, aut leuiore gluma & exutu facili, cuiusmodi est illud genus quod nudum vocatur vulgò. Notissimum nostras quod à sementis occasione in Autumnale & Vernum diuiditur. quippe illud pinguiori veruacto, vel restibili mandant, eòque corpulentius maiusque stipulâ & spicâ euadit. Vernum verò, vt minore perficitur spatio, sic minus granum minusque alens è graciliore tum stipula tum spica promit: proportione quadam cum Siligne trimestri. Alimentis & medicatis cibis plurima commendatio: deglubitum maxima vi vænum fertur hodie è Germania superiore in Belgicam, Angliamque Septētrionales plagas, omninò glumis nudatum, quod *mundatum* vocant, Reliquæ Galliæ officinæ ligneo pistillo affusa feruida pauca, mortarioque inditum, hordeum leniter tundendo tunicis paleacis exuunt, mundumque vocitant, ad ptisanam, sorbitiunculas, aliasque pulticulas, ægris non parum accommodas factitandas. Est illud mansu suauius, albidum, pellucidum, & transparens, minúsque vtrumque quàm triticum viscidum, minusque vel calidum, vel pingue. Eoque pleureticis & Hepaticis multò vtilius. Nam potionibus diurnis diuturnisque temetis, cuiusmodi Galliæ quædam pars inferior aut Germania, Ruscia, Flandria, Anglia, Hybernia, Moscouia, Nortuegia, & Suecia potat, cęteræque gentes ad Septentrionem, non exuitur: sed triduum integris granis maceratur ad Mauth confectionem. Vt in *Byera*, *Zytho*, *Curmi* & cæteris temetis latiùs dicturi sumus.

Lobelii differentia.

In Aduersariorum altera parte Hordeum distinguit in distichon & polystichon. Hoc iterum diuidit in Autumnale & Vernum. Nominat præterea Hordeum spica mutica, Borealibus Britannis *Barly*, simpliciter vocatum, quod nunquam vidit.

Altera Lobelii distinctio.

Cæsalp. de Hordei differentiis agens, nobis admodum obscurus apparet. Hordeum, inquit, semen est in medio crassum, & rotundum, vtrisque extremis in acutum desinentibus, cortice potiùs quàm folliculo inclusum: adhæret enim semini, vt cum labore auellatur: ponuntur semina in spica nulla alia protegente membrana, ideò nuda videntur vt Speltæ: & similiter in aristam desinunt, longam, & asperam, aliquando binis versibus, vt vnicum vtrinque semen ordine procedat: longissima spica, quod genus *Ordeolam* vulgò appellant: in montibus & locis frigidis, satam breuiori grano, ac rotundiori, candido, quo pro Farre vtuntur. Ad hoc genus referri videtur de quo alibi ait, qui Zea vtuntur non habent Far per Zeam intelligit, quæ in Campania semen appellatur, ex qua fit alica. Alterum genus Hordei similem spicam fert paulò breuiorem, granis tenuibus, vtrinque alternatim ad latera inclinantibus, vt in spelta, in montibus Lucensibus *Scandellam* vocant, ex qua panes faciunt reliquo Hordeo meliores: sed iumentis noxia est: nam aluum turbat. Galenus fortè hæc genera Hordei inter Olyras recensuit. Dioscorides Tragum inter fruges (nam & alia est Tragos inter herbas medicas Scorpios cognominata) Chondro simi-

Cæsalp. de Hordei differentiis obscurè agit.
Scandella.
Tragus.

lem figura tradit &c. Plinius Tragum externum esse semen ab Oriente inuectum Oryzæ simile. Hordei aliud genus est, crassius, in spica breuiori, rotundiorique, quinis ordinibus, rarò quaternis, aliquando senis, quo maximè vtuntur ad iumentorum nutrimentum, & rustici ex eo panes faciūt: primum metitur inter fruges, magnum in penuria suo præcoci aduentu afferens adiumentum: huius quoddam genus est, cui cortex spontè abscedit, vnde *Hordeum mundum* vocant, quod facilioris coctionis est, & succulentius in Ptisana conficienda. Plinius hordeum glabrum vocat in Bœotia & Aphrica. Et Galenus hordeum nudum in Cappadocia corticis expers. Theophrastus hordeum describit latiore folio quàm Triticum.

In India quoddam genus Hordei syluestris est, ex quo Chondrum bonum faciunt. Dioscorides vnum tantùm genus ponit, quod candidum purúmque est.

C.Bauh. species. C.Bauh.pin. Hordei quatuor species assignat, Polystichum sc.hybernum & vernum, Distichon, & Causticum. Nos septem eius differentias mox infrà describemus.

Nomina linguar. Κριθὴ Græcis, Lat.*Hordeum*, Hebræis *Scheorah*, Arab.*Xahaer*, Germ.Gersten, Belg. Gerste/ Gall. *Orge*, Ital.*Orzo*, Hisp.*Ceuada*, Anglis Barly/ Bohemis; Gechmen. Κριθὴ porrò ἀπὸ τοῦ διακεκρίσθαι, quòd eo reperto & in vsum recepto glandibus spretis, à brutis homines distincti sint. Artemidorus nobis author est Hordeum molestiam atque laborem significare: quia difficulter molatur, pinsatúrve, neque facilè in ventriculo concoquatur, à naturáque subigatur.

Hordeum, laborem significat.

Vires & vsus. De hordei, eiusdem Ptisanæ, farinæ, Polentæ, Zythi, atque, Curmi, viribus, & vsu sequentia Dioscoridem prodidisse reperimus. *Delectus Diosc.* Hordeum optimum est candidum & purum, sed minùs quàm triticum alit: ptisana tamen ob cremorem quem inter coquendum reddit, plus alimenti præbet, quàm polenta ex eodem hordeo facta. *Ptisana vires.* Est autem illa efficax contra acrimonias atque arteriæ asperitates & exulcerationes: ad quas itidem conuenit triticea ptisana, quæ quidem & plus alit & potentiùs vrinas mouet. Lactis verò vbertatem præstat, si cum fœniculi semine decocta sorbeatur. Vrinam porrò ciet hordeum, absterget, flatulentum est, stomacho aduersatur, & oedemata concoquit ac maturat. *Farina.* At verò ipsius farina cum ficubus & aqua mulsa decocta, œdemata & inflammationes discutit: quin & duritias concoquit cum pice, resina & fimo columbino. Cum meliloto verò & papaueris calycibus, iis dolorem eripit qui ex latere dolent: aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnograeco & ruta imponitur. Strumas cum pice liquida, cera, impubis pueri vrina, & oleo ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut pyris syluestribus, aut rubo, aut malicorio alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cydonio malo aut aceto prodest. Decorticata in acri aceto malagmatis in modum, quod ex eadem hydrelæo subacta conficitur, & calens apposita, lepris medetur. *Farinæ cremor.* Farinę verò cremor ex aqua cum pice & oleo decoctus, puri mouendo accommodatus est. Ille idem ex aceto elicitur, si cum pice coquatur, contra fluxiones articulorum prodest. Cęterùm hordeacea polenta cohibet aluum, inflammationésque mitigat. *Zythum.* Ex hordeo Zythum paratur, quod quidem vrinas cit, renes ac neruos tentat, sed meningas potissimùm offendit: inflationem parit, vitiosúmque succum creat, & elephantiasin inducit. Ipso verò maceratum ebur obsequiosum, & operi tractabile redditur. *Curmi.* Fit & ex hordeo potus, quem Curmi nominant, eóque sæpenumerò pro vino vtuntur, verùm dolorem capitis infert, prauúmque succum gignit, ac neruos lædit. Parantur & similia potus genera ex Tritico quemadmodum in Iberia Occidentali & Britannia.

Cæterùm in Dioscoridis exemplaribus capite de hordeo ad finem de polenta pro ἀλφίτων falsò legitur ἀλεύρῳ. *Plin. antiquissim. cib. hord.* Et hoc vel ex Plinio patet, qui passim de hordeo, eiúsque farinæ, & palearum vsu ac medicina sic disseruit. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro autore apparet & gladiatorum [Athletarum, histrionum, Comœdorum, nomine continentur gladiatores, arenarii, mirmillones, secutores, retiarii, pugiles, pancratiastæ, xystici, pantomimi, palæstritæ. *Plinij lectio suspecta.* Nusquam porrò legitur Athenis, vbi Menander vixit, atque adeò nec in Peloponneso tota, nec in Hallade gladiatorum spectacula edita fuisse: quamobrem legendum hîc quidem diuinant, & pistorum. Chiffletius tamen legendum putat, Caligatorum, id est, gregariorum militum, quòd illis, si quid peccassent, ignominiæ causa, pro Tritico daretur Hordeum. Festo hordearium æs, quod equiti Romano dabatur pro hordeo emendo, quo equum aleret. Fuerunt & gladiatores equites Galeno 3. secundùm genera, Lipsio in Saturnalib. Andabatæ, quibus ex publico dabatur hordeum, quo nutrirent equum, vnde fortassis dicti sunt Hordearii, quamuis Plinius de hominum cibatu videatur magis loqui, quàm iumentorum. Sed quid si legas, & Equitum cognomine, qui Hordearii vocabantur. *Hordearij. Gerstenfresser.* Fuerunt enim Romę equites gladiatoribus antiquiores. Dal.] cognomine, qui Hordearii, [nunc Studiosos, idiotæ sic appellare solent, C.Bauh.] vocabantur. Polentam quoque Græci non aliunde præferunt. Pluribus fit [curiosam hordei præparandi rationem ex Pherecrate recitat, Eustathius his verbis, τὰς κριθὰς δεῖ πτίσσειν, tundere, pinsere: φώγειν, torrere: ἀποβράττειν, incerniculo cribrare, aut corbe: αἴειν, aqua rursum aspergere: ἀλέσαι, molere: μάξαι, manu subigere: ἐμβαλεῖν edendā apponere] hæc modis: *Polenta pluribus fit modis.* Gręci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementiùs tostum rursus exigua aqua aspergant, siccéntque priùs, quàm molant. Alii verò virentibus spicis [nam ita melior polenta fit] decussum hordeum recens purgant] à puluere, lapillis, & id genus reliquis sordibus.] madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum Sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, vicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salísque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutiùs volunt seruare, cum polline ac furfuribus suis condunt nouis fictilibus Italia sine perfusione tostum in subtilem formam molit, iisdem additis, atque etiam milio. *Panis.* Panem ex hordeo Antiquis vsitatum vita damnauit, quadrupedúmque tradidit refectibus. Ptisanæ [πτισάνην Athen. lib. 10. dictam vult ἀπὸ τοῦ πτίσσειν καὶ αἴειν, à tundendo & madefaciendo. De Ptisana idem author hunc griphum recitat: κριθῆς ἀκλεῖν ἐσχάτας χυλὸν πῖε, Hordei decorticati & tusi cremorem bibe.] inde vsus validissimus saluberrimúsq; tantoperè probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates, è clarissimis Medicinæ scientiâ. *Ptisana delectus.* Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto verò ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli [ex hordeo disticho, cui sunt bini ordines, vt mox loquetur, & versus.] In Bæti-

ca & Africa genus, ex quo fiat, hordei, glabrum [γυμνόκριθον Græci. Dal.] appellat Turannius. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Mirúmque, in vsu iumentorum ignibus durato, ac postea molito, offisque humana manu demissis in aluum, maiores vires, torósque corporis fieri. Palea ex optimis: stramentum verò nullum comparatur. Meliorem etiam Polentam fieri tradunt, si non excoctâ maturitate tollatur. De ipsa ratione pisendi, Magonis proponetur sententia. Hordeum antè perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde Sole siccatum pilo repeti. Huius sextarios viginti spargi duobus sextariis aquæ. Paleam calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quáque decocta est aquâ foueri.

Farina. *Palea.* *Pisendi ratio.*

Hordeaceus panis Eruilia aut Cicercula olim fermentabatur. Farina ex Hordeo & cruda & decocta collectiones impetusque [humorum fluentium impressiones & incursus] discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum discutiendumque cura est, tunc in aceto melius aut in fæce aceti, aut in cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedarum [Scolopendrarum] morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes [Galenus lib. 2. ad Glauc. cataplasmate ex hordeacea farina parato discuti posse tumores suppuratos pollicetur, si exiguum pus est, si cuti vicinum, si tenue] ex posca addita resina & galla. Ad concoctiones verò & hulcera vetera, cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes aut intestinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto. Suppuratis triticea farina multò lenior [ad concoquendum humore, & dolorem mitigandum aptior.] Neruis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle lentigini.

Farina vsus & vires.

De Polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione [quoniam eo loco de Hordeo tractaretur, & eodem loco etiam conueniebat de iis quæ fiunt ex hordeo sermonem haberi.] A farina hordei distat eò quòd torretur, ob id stomacho vtilis. Aluum sistit, impetusque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta [melle aut aliqua refrig. ex Columell.] aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & serpentium plagis: item ambustis ex vino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet: ideò & cruore suffusis in fascias vsque sanguinem perducit, efficaciùs in sapa. Imponitur & pedum callo clausisque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia sedis vitia quàm maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Hordeum optimum quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in panibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris araneis morsibus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo vtuntur, morbo pedum tentari negant. Nouemque granis si furunculum quis circumducat, singulariter, manu sinistra, & omnia in ignem

Polenta à farina hordei distat.

abiiciat, confestim sanari aiunt.

Hippocrates, multò plura de ptissana in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber de ptissana inscribitur, quàm ipse Plinius, à quo citatur, prodidit, his verbis. Rectè omnibus frumentaceis eduleis præfertur in morbis acutis. Laudo sanè eos qui ipsam prætulerunt. Nam lentor ipsius lenis est, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida sitim adimit, & facilè eluitur, si fortè & hoc opus sit: & neque adstrictionem habet, neque malam turbationem, neque in ventre intumescit. Intumuit enim in coctura, quàm maximè tumescere solet. Quicunque igitur ptissana in his morbis vtuntur, nulla die vasa vacua fieri permittant, vt ita dicam, sed vtantur & intermittant, si non ob id medicamenti, aut infusi per Clysterem vsum, intermittere oporteat. Et qui bis quidem in die cibum capere soliti sunt, eis bis danda est. Verùm sensim progressu facto, si fieri poterit etiam his bis detur, si sanè opus habere visum fuerit. Ptissanam porrò ex optimo Hordeo factam esse oportet, & quàm optimè coctam, & præsertim, si non solo succo vti velis. Nam vnà cum reliqua ptissanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum decorticatum non lædat. Nusquam enim adhæret, neque secundum thoracis rectitudinem moram habet. Lubrica verò maximè est, promptissimè sitim eximit, facillimè concoquitur: & debilissima est optimè cocta, quibus omnibus opus est: *Hæc Hip.*

De ptissana Hipp. *Sitim adimit.* *Quibus & quoties propinanda.*

Quoquo modo Hordeum parau eris inquit lib. 1. Alim. Galenus, nunquam corpus calefacit, sed variè pro modo præparationis humectat ac siccat, quandoquidem Polenta ex frixo Hordeo facta, siccare perspicuè cernitur, ptissana verò humectat præcipuè quum vt decet, parata fuerit, hoc est, cùm in coctione quamplurimùm intumuerit: postea igne lento per multum otium in chylum, siue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiscetur, cùm planè intumuerit. Cùm verò cocta exactè fuerit, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum autem si initiò statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil est miscendum, nisi velis anethi, aut porri quippiam, idque initiò statim immiscere. Video autem ptissanam à coccis omnibus pessimè præparari: In mortario namque crudam ipsam tundentes, non ad ignem coquentes dissoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copiosum videatur esse redacta. Talis certè ptissana meritò maximè est est flatuosa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptissana rectè præparanda prætermisi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptissanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus terere conuenit, asperum quidpiam manu tenentibus. Vsque eò autem terenda, dum qui in superficie est cortex, sit abiectus: is enim quo vestitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinsendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Quod si non quicquid est acris deciderit, elixa ptissana magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Pessima est ptissanæ præparatio, cùm vbi cocci crudam ipsam in mortario cum aqua contuderint, deinde parum coxerint, sapam iniiciunt. Quidam cum his mel quoque & cuminum iniiciunt, cinnum quemdam veriùs quàm ptissanam parantes. Verùm quæ rectè præparata est, vtilitates quas memorat Hippocrates tum ægrotis præstabit. *Hæc Galenus de ptissana facultate tradidit.*

Galen. tempor. *Coctionis modus.* *Præparandi ratio.*

Ptissanæ

Ptissana etymon. Ptissana autem à verbo Græco πτίσσειν nomen accepit, quod tundere & decorticare significat. Hoc primum quidem generale nomen est frugum omnium decorticatarum, tusarúmque, & cum diuersarum frugum generibus copulatum, alia atque alia ptissanæ genera significat. At simpliciter, & sine adiectione posita, hordeum excorticatum, ob eius præstantiam tantùm significat. Hæc autem, vt ex variis Galeni locis, quorum nonnullos ponemus, colligi potest, hoc modo fiebat: hordeum in aqua maceratum dum extumescat, in Sole siccatur: mox in pila ligneo pistillo tantisper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur, donec succulentum reddatur. *Aquæ & hordei mensura.* Galenus, quod sciam, aquæ & hordei mensuram non exprimit. Oribasius vni parti hordei decem partes aquæ miscet. Paulus vni parti Ptissanæ quindecim partes aquæ.

Ptissanæ parandi modus Didymi. Eius parandæ modum tradit Didymus in Geopon. Cassiani: hordeum maceratum tunditur, & in Sole siccatur, sicque reponitur: inspergitur deinde quod ex ipsa est tenuius, quoniam eam conseruat. Ea humidior sumpta maximè nutrit. Vni parti hordei decem partes aquæ iniiciuntur, & sal friatus ipsi inspergitur. Fit etiam ex Tritico Ptissana eodem modo.

Ptissana Recentiorū. Hodie Medici Hippocratis, Galeniq́ue Ptissana non vtuntur, sed eius vice hordeum integrum suspensa mola decorticatum, quod *Hordeum mundum* vocant, tantisper in aqua decoquunt, dum pultis speciem referat: deinde tundunt, & tenui incerniculo percolant, saccharum addentes, & modò cum saccharo Amygdalarum dulcium cremorem, aut seminis Melopeponum, aut seminis Papaueris, modò aquam ex rosis stillatitiam pro variis scopis & varia morborum ratione. Nostro tempore, inquit Dodonæus, rarò aut nunquam horum [quorum Galenus meminit, aceti scilicet salis, olei, Anethi, aut Porri.] aliquod additur, sed saccharum ferè, & aqua è Rosis albis stillatitia ei admiscentur, & subinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut seminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præsertim quando impensiùs refrigerandum, aut somnus eà conciliandus est. Admiscetur ei & nonnunquam Amygdalorum dulcium χυλὸς, siue succus (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præsertim cùm aluum liquidiorem cohibere vtile est.

Ptissana tenuius decoctum. Fit & hodie à Pharmacopœis potio, quam Ptissanam κατ᾽ ἀκχρηστικῶς vocant, Galli *Tisane*, cùm nec Ptissana sit, nec Ptissanæ cremor, sed eius tantùm tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex hordeo mundato, Glycyrrhiza, & vuis passis. Qua ratione parata potio vtilis est iis qui inflammatione pulmonis, partiúmque respirationi seruientium, vel renum, vesicæque exulceratione laborant.

Hordeum facultate diuersum à Tritico. Porrò, eodem Galeno authore, hordeum non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc palàm calefacit, illud verò non modò non calefacit, sed quoquo modo ipso vtare, siue panes ex eo feceris, siue ptissanam coxeris, siue polentam, vim quandam refrigerandi habere videtur. *Succi specie etiam dissidet.* Dissidet præterea à Tritici natura succi specie, quem vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem Triticum crassum ac lentum, hordeum tenuem, & nonnihil detergentem succum in nobis creat. Panes omnes hordeacei Triticeis minùs alunt; qui tamen ex præstantissimo hordeo conficiuntur, minùs à Triticeis in eo superantur, qui verò ex laxo ac leui, panibus furfuraceis respondent. Panes quidem ex hordeo sic laxo citissimè per aluum subeunt, quod reliquis etiam manifestum est, si cum Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò adhuc magis Typhinis friabiliores, nihil in se lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est, exiguum corpori præbere alimentum, & potissimùm si facti ex peiore hordeo fuerint. Idem rursum: hordeum primi est ordinis in refrigerando & exsiccando: habet etiam paululùm abstersionis.

Polenta quæ laudatissima. Polentam verò (quam Græcè ἄλφιτον propriè vocat, quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præsertim rudiore farina impropriè dicatur) ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissimam fieri scripsit, cuius si copia non sit, & ex alio ipsam confici. Cùm autem polenta omnis rectè facta boni sit odoris, eam esse suaue olentissimam, quę ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum siccam habeat, est confecta. Compluribus autem per sanitatem morem esse eam sapa & vino dulci mulsóque commistis, nonnunquam etiam sola aqua conspersam, æstate duabus, tribúsue ante balneum horis bibere, dicereq́ue senture se hoc potu siti liberari: si autem cum vino austero fuerit pota, ventrem desiccare. *Polenta pro pane vsus.* Polenta Gentes quasdam pro pane vti, idque rusticos in Cypro facere, tametsi frumenti plurimùm metant. Veteres militibus Polentam præbuisse. Romanos tamen milites ipsius imbecillitatem damnantes, eà non ampliùs nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dari, ptiu... quidem, & omni exercitatione abstinentibus, satis multum: iis autem qui quoquo modo exercentur, minùs quàm satis est.

Cæterùm, cùm Polenta hordei frixi farina sit, vt ex Plinio & Galeno diximus, Aëtius non dissimilem huic rem descripsit, sed βύνην appellari ait, quod nomen à nullo alio vsurpatum fuisse memini: *Byne.* Ex eorum, inquit, quæ tumores cohibent numero, est & id quod Byne appellatur. Est autem hordeum madefactum quod germinet, vna cum enatis ligulis tostum, si tritum pro cataplasmate imponatur. Hoc nomine Aëtius indicat hordeum ad Ceruisiam conficiendam præparatum, quod *Maltum* vulgò appellant, Germani *Maltz*. *Maltum.*

Ceruisia. Ceruisia autem, ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis *Byre*, Gallis *Biere* dicta, parum à *Byne* distat. Laudatissimum fit Maltum mense Martio & Aprili. Qualitate sicca præditum est, maiore quàm in hordeo, frigida multò remissiore. Nam empyreuma quod illi ab assatione diutinaque coctione accedit, siccitatem eius auget, frigiditatem verò non solùm minuit, sed & caliditatem quandam ei imprimit.

Ptissana Galeni non potest intelligi de Malto. Quare Galenus cùm scribit hordeum, quoquo modo quis eo vtatur, siue Ptissanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod partim ipsa germinatione, partim longiore tostione magis à natura sua recessit quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm conficitur. *Malti facultas.* Absterget præterea multùm hordeo vehementiùs, tum quia farinæ minùs, glumarum plùs habeat, tum ob empyreuma, quod abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliisque similibus ex frigida causa doloribus Maltum subuenit, tostum feruensque in sacculo appositum. Polenta multò plùs hordeo desiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohibet authore Dioscoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Diosco-

sidis exemplaribus legimus, τὸ δ᾽ ἐξ αὐτῶν ἄλευρον, &c. id est, farina ex his aluum sistit, inflammationes mitigat, vt de farina hordei de qua multa priùs dixerat, hęc etiam intelligantur. Sed exemplaria falsò ἄλευρον pro ἄγονον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere licet.

ἄλευρον falsò pro ἄγονον

Galenus quoque scribit polentam multò magis quàm hordeum siccare. Sed quoniam ad τοῦ ἀλφίτου, id est, polentę discrimen, ὠμὴ λύσις, & composita voce ὠμήλυσις dicta esse videtur, quid ea sit etiam hîc explicandum. Polenta igitur hordei tosti farina est: ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda hordeacea farina est: ideoque Plinius, Polentam à farina hordei distare, quia torretur, ὠμήλυσις cruda hordeacea farina est nulla alia re admixta. Id ex eo perspicuum fit, quod vbique in eius vsu res & liquores exprimuntur, quibus ea farina excipi, & cum quibus subigi, parari, & coqui debeat. Quare falsum est ὠμήλυσιν semper significare crudam hordeaceam farinam aqua & oleo subactam, quod in εἰσαγωγῆς libello Galeno falsò attributo legitur. Neque solùm cruda hordeacea farina per ὠμήλυσιν significatur, sed etiam Triticea. Quapropter nonnunquam ei vocem adiciunt, quæ certam farinæ speciem indicat. Galenus καταπλάσσουσι δ᾽ χρὴ κριθῶν ὠμῇ λύσει. In cataplasmate verò vtere hordeacea cruda farina. Quin & sola hæc vox ὠμήλυσις Hordeaceam crudam farinam significat, vt paulò post, ἢ τῇ ὠμηλύσει δι᾽ ὀξυμέλιτος γενομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ ὠμηλύσει κριθῶν, ἢ πυρῶν ἐν γλυκεῖ ἑψηθείσῃ. Aut cruda Hordeacea farina, aut Triticea, in passo cocta. Neque solùm ὠμήλυσις de cruda Hordeacea farina, aut Triticea vsurpatur, sed vniuersè de omni cruda farina. Galenus καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπιτιθέασι, τὴν διὰ κριθῶν ἀλεύρου, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεως. ἢ καὶ μίγμα ἐκ τούτων. Quin & omelysis ex cruda Hordeacea farina imponenda, aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. *Et hæc de Hordeo, eius farina, ptisana & polenta ex Veteribus dicta sunto.*

Omelysis quid?

Maza.

Maza demùm ex polenta humido aliquo permixta & subacta conficitur. Et aliqua quidem, cum sola aqua subigitur; aliæ verò, aut cum vino aut cum oleo, aut cum melle aut cum aliquot horum permixtis. Cum aqua autem eam subigi, præter quod ex libro Hippocratis de diæta secundo satis euidens fit, testis quoque est Xenophon sexto παιδείας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites suos ad aquæ potionē adhortatur, & à consuetis non admodum recessuros ostendit, καὶ γὰρ ὅστις, φησί, ἀλφιτοσιτεῖ, &c. id est, Etenim qui polenta victitat, Mazan aqua permixtam edit, & qui pane vtitur, panem aqua subactum. Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de intern. affect. apparet, vbi in hepatico morbo, cui suffocatio accedit, & similiter in coxendicum dolore, eam quæ vino dulci subacta est non edendam consulit. Idem mazam oleo & melle quàm maximè subactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit. Hesychius verò μάζαν interpretatur, polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam Veteres vocarunt, ipsamque præparare μάττειν dicebant, posteà verò necessarium victum, ob intemperantiam varietate distinguentes, studióseque paulatim immutantes, nomen ipsum *Maza* in ματτύαν commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipsos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortasse, quæ ex Amygdalis & Saccharo placentæ conficiuntur, in officinis *Massepanes*, hac ætate adhuc nominantur.

Massepanes.

Panib. Hordeaceis ægrius concoquitur.

Porrò Maza, vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægriùs concoquitur, magísque ventriculum flatu implet, in quo etiam si diutiùs manserit, turbationem excitat. Citiùs autem subducitur, si commixta diutiùs fuerit ac subacta. Quòd si mel quoque addatur, citiùs etiam ob id ventrem ad excretionem incitabit.

Zythum.

Zythum porrò non simpliciter ex Hordeo præparatur, velut Diosc. ait, sed ex Hordeo torrefacto, ac eo modo præparato, quo *Bynen* præparari Aëtius docuit. Quapropter qui ζῦθον ἀλφίτων πόμα exponunt, dum ex polenta potum Zythium esse dicunt, propinquiùs rem designant, quàm qui scribunt, ζῦθος οἶνος ὁ ἀπὸ κριθῶν γενόμενος, quum neque vinum sit, sed potiùs quo vini loco quædam Gentes vtuntur: neque ex Hordeo simpliciter, sed torrefacto præparetur. Id demum crassiorem in modum molitur, & certa mensura in aqua coquitur, donec omnis ex illo vis in aquam exoluatur, in qua rursus ad certum tempus & modum, flores Lupuli, quem Plin. lupum salictarium dixisse videtur, incoquuntur, atque ita Ceruisia in amplum vas per colum transfusa frigefieri, & per se feruere sinitur, donec fæcibus ad fundum demissis clara euadat: quo facto vasis picatis excipitur, alicubi etiam resinatis: & postquam rursus per se deferbuit, bibitur. Quibusdam locis etiam triticum eodem modo paratum, ad hordeum certâ mensurâ addunt, & eodem modo coquunt. Et talis Cereuisia ex tritici caliditate minùs frigida putanda est, quàm quæ ex hordeo solo constat: quod nunquam secundum vllum præparationis modum calefacere, Galen. I. aliment. dicit, sed in Polenta siccare, in ptisana verò humectare. Proinde in libello de conuiuiis veterum Græcorum, & hoc tempore Germanorum, omnia Cereuisiarum genera in communi frigefacere dixi, inquit Cornarius, alia plùs, alia minùs, pro Hordei, ex cuius cum aqua parantur natura. Et addidi, hac de causa excogitatum esse, vt Triticum ad Hordeum in Cereuisiis parandis addatur, quò moderata Tritici caliditas, Hordei frigiditatem contemperet. Et ad eundem modū scripsi lib. I. de peste. Cereuisia etiamsi omnis natura frigida sit plùs aut minùs, pro Tritici in aliquibus locis ad hordeum, ex quo cum aqua coquitur, admixtione: tamen & frigiditas, & flatuositas, & malitia ipsarum emendatur lupuli capitulorum ac florum in cocturam additione. Vnde contingit vt quantò minùs de lupulo habeant, tantò sint Cereuisiæ deteriores. Et hæc non tantùm rationem & experientiam, sed etiam Galenum sequutus scripsi. Hic enim lib. 6. simpl. pharmac. maximam in Zytho partem frigidam, & aquosam & acidam esse dicit, vt qui malos humores, & flatus gignat, velut ex putredine factus; quāquam Hordeo ipso Zythum acriorem esse affirmet, & in acrimonia aliquid calefaciens habere. Si cui tamen Cereuisiam calidam suapte natura esse, & in Hordeo qualitatem innatam permutatam esse, & Cereuisiam per accidens, non aliter ac vinum, refrigetare placet: huic ego suam sententiam iucundam esse siuo, & vt eâ affatim fruatur indulgeo: Nec pro mea tuenda ampliùs quid afferam, quàm sicut Galenus scripsit, hordeum nunquam secundùm vllum præparationis modum calefacere, sed in polenta siccare, in ptisana verò humectare: Ita etiam in Cereuisia, quæ ex quadam polentæ specie paratur, non ad caliditatem, sed ad siccitatem, mutationem fieri, & hanc tamen

Cereuisia omnis Germanorum frigida.

Fuerunt qui calidā dixerunt.

tamen aquosa ipsius maxima parte dilui ac temperari: nisi nimium adeò tostum fuerit hordeum, vt inde & sapore, & odore contracto, bibentes Cereuisiam conqueri cogat, quòd ipsos siccet ac torreat, velut non rarò audire contigit. Nemo verò auditus est, qui ex Cereuisiæ potu calescere se conquestus esset. Et hæc de communi hodie parandæ Cereuisiæ modo intelligi volo: qui an quondam eiusmodi fuerit, meritò ambigitur. Itaque sicut Galenus de aqua hordei, id est, ... potu, ab Hippocrate præscripto dicit, manifestum esse hunc sitim eximere, sed præstiterat, inquit, ab ipso dictum esse, quomodo parare hordeum oporteat, num simpliciter madefacere, aut, veluti hi qui nunc zythum ex ipso faciunt, aut alio quodam modo: ita profectò præstiterat etiam ipsum Galenum parandæ Cereuisiæ modum descripsisse, vt certiùs de ipsius temperamento iudicare possemus, sed velut omnibus notum prætermisisse illum videtur. Et dum ex putredine factum dicit, illud intelligendum nobis exhibet, quod Aëtius de *Byne* prodidit, quod sit hordeum madefactum, quod germen emisit, quod *cymam* etiam vulgus nostrum appellare solet, & deinde vnà cum enatis ligulis: ita autem cymas siue germina vocat: tostum est. Ergo itaque nullam Cereuisiam calidam esse sentio, sed aliam minùs aliâ frigidam, velut dixi. Acrimoniam tamen in ipsis vt vitium, aliquid caloris habere, & hordei tosturam præsertim nimiam siccitatem inducere: quæ tamen aquosa ipsius maxima velut dixi parte diluitur. Quin & frigiditas Cereuisiæ, multo ipsius potu corrigitur, vt etiam ex potandi velut exercitio, Cereuisiæ potores incalescant, non quòd ab ipsa Cereuisiæ natura vllus calor ipsis accedat. Plin. lib. 22. in fin. vbi de frugum vsu medico egisset, ex iisdem, inquit, fiunt & potus, zythum in Aegypto, Cælia & Cetia in Hispania, Cereuisia & plura genera in Gallia, aliisque prouinciis, quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad vini transire mentionem. Quibus verbis & Cereuisiæ potum in totum damnat, & natales illarum locos, & nomina in his diuersa indicat, quod ipsum etiam Diosc. facit, qui etiam *Curmi* appellatum, & ex hordeo paratum potum proponit, cuius vsus vini loco sit. Et hic igitur potus non fuit alius quàm insignis aliqua eius temporis Cereuisiæ species, quæ sicut etiam hodie multæ, & caput, & neruos, & oculos læsit, & prauos humores genuit. Et tales potiones etiam ex Tritico fieri adhuc hodie in Hispania audimus, & in Anglia scimus, quæ magnâ ex parte è Tritico parantur, non multo lupulo adiecto, vnde etiam albidiores sunt, quàm quæ cum multo lupulo coctæ fuluiores euadunt. In inferiore porrò Germania Cereuisiam non Byre vocant, vt in superiore & media, sed Cont: & simplici modo paratum, simpliciter Cont dicunt, duplicato verò, Dupel Cont. Vnde non malè mihi diuinasse videtur Erasmus Roterod. cui lib. 1. Epigram. Græcorum sub titulo εἰς ἰατρούς, in epigrammate Palladæ, δίζυθον pro duplici isto zytho patriæ suæ familiari accipiendum esse visum est: meliùs meo iudicio, quàm qui pro vocibus διζύθοις & δίζυθον, corrigendum arbitrantur ζιζύφοις & ζίζυφον, & de ziziphis fructibus accipiunt, quos iuiubas Officinæ vocant.

Porrò quod Diosc. de zytho dixit. ... & nos reddidimus, sed & ebur zytho maceratum tractabile euadit: hoc Plinius non de ebore, sed de animali elephanto intellexisse putatur, dum lib. 8. cap. 7. sine fin. Capti elephanti celerrimè mitigantur, iuxe, vt vulgata exemplaria habent, mitigantur hordei succo. Ego tamen ebur Cereuisia macerari ab his qui pectines, & dentiscalpia, atque alia instrumenta ex illo faciunt, cognoui. Nec de zytho aut Cereuisia dixit Plinius, sed de hordei succo, qui alio modo ex illo parari potest. vt non ad hunc Dioscor. locum respiciens id dixerit, quem de ebore, non de elephante animali dicere, credo his qui per experientiam testantur, & Plutarcho, qui id confirmat in libello qui inscribitur, An malitia sufficiat ad infelicitatem. Quod verò elephantiasin inducere zythum Dioscorid. dicit, id etiam in vino Sycite repetit.

Maltum à Recentioribus nuncupatum, Dodonæo teste, ex hordeo quoque fit. Nam ipsum hordei granum est, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emisit, ac postremò cum ipsis germinibus siue enatis ligulis resiccatum est. Resiccatur autem frequentissimè ignis calore, quem ad hoc constructus fornax per exigua spiramenta admittit: rarò verò absque ignis subsidio, idque non nisi æstiuis mensibus vigente æstu, cùm in tabulato, eminentiore loco perflato, tenuiter sparsum, sæpiùs perditum vertitur. Nostri *Mout*, Germani Maltz, Recentiores *Maltum* voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus Medicus, hordeum hoc modo præparatum *Byne* nominat. Ad Beræ siue Cereuisiæ decoctionem conficitur, & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus. Qualitatem habet siccam quidem hordei intensiorem, frigidam verò multò remissiorem, præsertim quod ignis calore tostum ac resiccatum est, nam ... quod illi ab assatione diutináque tostione inhæret, siccitatem eius intendit, ac frigidam non solùm remittit, sed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Quod verò æstiuis caloribus resiccatum, minùs quidem calet, tamen & ipsum hordeo calidius vel sola germinatione redditum, quæ absque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non succedit. Putrefactione autem caliditatem multis accedere, satis notum.

Galenus lib. de alim. facult. hordeum ait, quoquomodo quis eo vtatur, siue ptisanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, verùm id de Malto non videtur intelligendum, quod vel germinatione sola, deinde & tostione si accesserit, magis à natura sua recessit, quàm Polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus conficitur. Abstergit præterea & Maltum hordeo potentiùs, minùs lentoris habet, cùm quia farinæ minùs, Siliquarum verò plùs habeat, quàm crudum hordeum: tum ab inhærente illi nonnullo calore, partim à leui illa corruptione, partim ab empyreumate, qui abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus aliisque similibus ex frigida causa doloribus Maltum subuenit, tostum feruénsque in sacculo appositum. Cataplasma ex *Bynes* farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teste, imponitur.

De Bera siue Ceruisia.

Bera ex Malto, & Lupuli salictarii floribus, modo, proportionéque certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & simplicissima quidem ac propriissima talis est. Proxima, quæ Triticum, Zeam, aliásve fruges, vnà cum Malto hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, semina, flores, aro-

Hippocr. à Galeno reprehe.

Reprehenditur Galen.

Excusatur.

Nulla Cereuisia calida.

Curmi.

Cereuisia duplex.

Ziziphi.

Diosc. & Plinius interpretantur.

Maltum.

Malt. Mout.

Qualitate sicca & frigida.

Vires.

mata, aut alia huiusmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena, permixta habent, compositæ quædam Beræ, siue Ceruisiæ sunt ac medicatæ, ab hordeacea, Triticeàve Bera & sapore & qualitate dissidentes.

Nomina. Nominant autem huiusmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæque Septentrioni subiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere siue Bere. Latina autem passim *Ceruisiam.* Veteres verò ex hordeo potum variis nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id est, Vinum hordeaceum, ex hordeo omnem compositum Græci. Eundem Aristoteles, Athenæo teste, πῖνον dixit: alii βρῦτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas βρῦτον ait bibere, ex hordeo, παραβίην verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non solùm ex hordeo, sed & ex radicibus fieri βρῦτον asserit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρῦτον, veluti Thraces, ex hordeo, Aegyptii hordeaceam potionem, ζῦθος, siue ζῦθον Theophr. ait, appellant. Idem testatur Plinius lib.22. Ex frugibus, inquit, potus, *Zythum* in Aegypto, *Celia* & *Ceria* in Hispania, Ceruisia & plura genera in Gallia, aliisque Prouinciis. Quos lib.14. nominibus quidem aliis, sed ratione eadem confici tradit. Diodorus Siculus, Zythum non in Aegypto solùm, sed & in Galatia quoque fieri affirmat. Tanta est (inquit de Galatia scribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat, quare coacti homines potum sibi ex hordeo componunt, quem appellant Zythum. Dioscorides vnum hordeacei potus genus zythum: alterum *Curmi* nominat.

Phoucas Zethi. Simeon Zethi ex posterioris ætatis Græcis, huiusmodi potionem Arabico nomine φοῦκας vocat, alii φουκᾶτον, siue φουκᾶθον: Arabibus tamen, Phoucas non ex hordeo tantùm potus est, sed etiam, veluti Rhasis scriptum reliquit, ex pane *Heueri*, hoc est, Similagineo, Mentha, ac Apio compositus: ac, vt Hali Abbas testatur: quædam etiam Phoucas ex pigmentis, aut ex malorum punicorum succo conficitur. Hæc autem omnia siue similia sint genera, diuersis appellata nominibus, siue proprietate aliqua discrepantia; cum Bera siue Ceruisia nostra in eo conuenire possunt, quòd ex hordeo ac frugibus componantur, preparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortasse differunt. Nam si zythum, vt Galenus

Bera ac zythi discrepantia. ait, lib. de facult. simpl. medicam. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec resoluantur in liquorem vino similem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis scribit: ac acre malique succi sit, renes & neruos tentet, quæ à Dioscoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera siue Ceruisia nostra nequaquam conuenire potest. Nam Bera ex fruge non fit putrescente, multò minùs ex ea in liquorem resoluta, sed ex hordeaceo Maltho, vt diximus, coquitur, ab omni putredine asseruato. Est & Bera per se suauis, dulcis, ac boni omninò succi. Quæ certè Beram à zytho, cùm conficiendi modo, tum facultate dissidere ostendunt. Sin autem zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, sed ex hordeo ac Tritico fiat leuiter tantùm putrefactis, ac à natura sua commutatis, vt Theophrastus scribit, zythum & Bera simillima sunt. Nam hordeum in Malthum transiens, leuiter quodammodo putrescit, & à natura sua recedit. Verùm tum Galenus, Dioscorides, & qui deinceps eorum sententiam ac doctrinam insequuti sunt, minus rectè zythi facultates cognouisse videbantur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem, siue mutationem, hordeum, aut ex eo potùs, mali succi statim fieri non potest, non minùs quàm Polenta, quæ ex non recente hordeo, sed ex maturo & sicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo hordeum computrescit, humorémque alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum est. Polentam tamen hanc ob causam, neque Galenus ipse, neque Veterum quisquam, mali succi fore asseruit, sed contrà omnem boni odoris, suaueolentémque esse, sicuti & Malthum ritè confectum est. Zythum autem, siue ζῦθος, ex hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophrast. lib. de caus. sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit. Nonnullos verò, ait, naturam commutantes, & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac Tritico conficiunt, quod in Aegypto ζῦθος appellatur.

Temperamentum Ceruisiæ. Cæterùm vt ad temperiem Beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt, aqua, Maltum hordeaceum, subinde Triticum aut zea, & Lupuli salictarii flores. Aqua quidem simplex cuiusmodi ad Beræ decoctionem sumitur, frigida est & humida: Maltum enim exigua caliditate resiccat & abstergit: Triticum ac zea temperatè calida siccáque sunt: Lupuli flores secundo ordine calefaciunt, resiccántque, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoque, ac aperiendi potentia prædíti. Faciunt hi ad Beræ cùm saporem, tum diuturnitatem, fruges verò alimenti materiam subministrant.

Ceruisia tenuis, & crassa ex inæqualis mistura. Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa Berarum genera, dissimilibus qualitatibus prædita, fiunt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ, siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleræque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimùm admiserunt, potentiores sunt: quæ minùs tenuiores: minimùm tenuissimæ. Ex hordeaceo Malto, diutiùs tosto, rubicundæ, & præsertim si diuturnior decoctio accesserit: præcipua autem parte ex zea ac Tritico confectæ candidæ sunt, senescentésque tenue & aquosum vinum substantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores capútque citiùs tentantes, Lupuli flores copiosiùs incocti efficiunt, dulciores eorum parsimonia: fruges enim ex se dulcedinem conferunt. Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida, superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamen alicuius caliditatis expers. Potentiores caloris plus habent, cuius etiam vi atque potentia, in vasa conditæ non secus ac mustum fluctuant ac efferuescunt, minùs tamen quàm mediocre vinum calidæ, à quo non solùm temperamenti caliditate, sed & tenuitate substantiæ superantur. Calefactio siquidem Beræ clemens mitísque est. Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum, hæ verò copiosius, copiosissimum potentiores: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantisper hærent, tardéque descendunt: candidæ, tenuiores & citiùs digeruntur: amaræ abstersione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent.

Compositæ Ceruisiæ. Compositæ Beræ, quæ videlicet præter fruges ac Lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, similiáve recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscentur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxias. Recens Bera quæ nondum subsedit, non secus ac mustum

mustum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinę sæpenumero stillicidium excitat: foris tamen admota, neruosarum partium dolores sopit, si dulci calentéque ea foueantur: præstat ad hoc recentissima, & cui nondum Lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior. Acida neruos & renes tentat; ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succum gignit. *Acetum* quod ex Biera cōficitur, vini aceto minùs acre, minúsque potens est, nec partium adeò tenuium. *Hactenus Dodonæus.*

Acida ma.

De Bieræ siue Cereuisiæ diuersa compositione, Lobelius in Aduersariorum altera parte sequentibus verbis egit. Vniuersa Britannia ad hordei præparationem quam Mauth siue Malt vocant, solo ferè hordeo spicâ mutilâ vtitur, idque polysticho ad Ceruisias Britānicas suauissimas & optimas præfert, quæ quaslibet Septentrionales bonitate longè superant. Mauth autem inibi paratur, hoc qui sequitur modo. Hordeum maceratur aqua biduò & tribus noctibus: deinde effusâ aquâ in horreum aceruatur loco ventis minùs peruio, quoad germen perpusillósque radicum cirros & pullulationes (quæ hyeme tardiùs, vere & æstate biduò aut triduò,) emiserit. Mox priùs quàm incalescat sulcatim dispersum, sesquipalmari densitate, ter quatérve die & nocte subuertitur aperto aëre: quod octo vel nouem dies continuos iterando perficitur. Tandem in tabulato pertuso, igne subdito vel aptato fornaci vimineo, texto calatho acuminato, & superstrato hordeo, igne lento è palea, cremiis vel arido ligno admoto fornacis ostiolo, sesquipalmari interuallo ab imo interposito, exiccatur, quoad molis frangi queat, sicque extostum Mauth in fornacis capacitatem deiicitur: quod ex qualibet hordei mensura ad quartam partem accrescit, & antiquum bonitate, in zytho componendo, nouum præcellit.

Cereuisia ...

Malti præparatio

Bieræ siue Cereuisiæ, Nortmannis & Gallobelgis *Biere & Ceruoise*, Anglo-Britannis, & Germanis, & Belgis Bier dictæ, compositio, recipit Malthi mollis leuiter contriti modios Britannicos octo, cui superfunde aquæ fluuialis limpidioris feruentis, in qua aliquot manipuli furfuris Triticei incocti fuerint, quantùm satis implendo dolio Aureliano aut Aquitanico & semisse. Exactè mixta, infusa calidè perstent tres horas: deinde foraminulo palea aut duplicato fundo apto subterfluant. Id quod tranmissum est [Belgis & Anglo-Brit. Wort vocatum] recoquitur semihoram, sesquihoram, vel aliquot horas, vt meliùs conferueтur, adiectis vnc. 12. florum Lupuli salictarii: mox longo latóque lacu, vel depressis labris vix pedem altis, perfrigerantur. Et huius decocti frigefacti libris octo vel decem fermenti siue fæcis Bieræ vel Alæ potentioris libra aut sesquilibra adduntur, exactè agitando, loco tepidiore permiscentur, stragulis operiendo, sensimque reliquum liquorem, vt commodiùs fermentescant, affundendo. Quibus absolutis transcolantur: vasa adimplentur: demúmque fermentatione absoluta, exactissimè occludatur. Eidem Maltho nouam affundunt feruidam, transcolant, eóque Cereuisiam tenuem concinnant.

Cereuisiæ compositio cum obseruationibus Lobelii.

Variis è frugibus, Tritico, hordeo, zea, Auena & Malthum, quod ratione conficiendi, Bieræ colores immutat. Triticeum & Polystichum, suprà coctum & excoctum potissimum, rubicundam & subfuscam Cereuisiam efficit. Hordeo disticho, Auena, zea, tritico, commixtis quinis vel senis libris farinæ fabaceæ, albida & limpida redditur. Malthi hordeacei partes duę aut tres, Auenæ & Tritici ana pars vna, sumuntur: farinæ fabarum quantùm Tritici quarta pars, aquæ quantùm satis, pro tenuitate, & efficacia Bieræ futuræ.

Variat colore Malthum.

Cereuisiæ, à Cerere dictæ, siue *Biera* Teutonicæ & Anglo-Britannicæ omnium suauissimæ & saluberrimæ, calidioribus regionibus vtilissimæ & conuenientissimæ, parandi ratio exactissima & largissima, Anglo-Britanno vernaculo, à C.D.I. Coys Plantarum peritissimo accepta: recipit Aquæ fluuialis [densiores, pinguiores, stagnantes aut puteales aquæ ex terræ argillosæ venis manantes, limpidis putealibus scaturiginosisque ad pinguiores concinnandas Cereuisias longè vulgi opinione, præferuntur. [Fontanas tamen ex scatebris emicantes, & fluuiales fluentes cum Lobelio eligeremus, sanitati tuendę, auctâ frugum dosi] Galones 40. feruefac, sine tamen ebullitione [In quibusdam regionibus ebulliunt aquam ante Malthi infusionem & macerationem, superaffusâ Galoni mensurâ vnâ aut alterâ frigidæ, ne illicò Malthum excoquatur aut supra modum conferuescat, excandescátve, crustulásque retorridas contrahat.] In parte eius tertia [Hæc obseruantur quoties Malthum retorrescit. Conuenientissimâ est alioqui feruidior aqua, Maltho minùs arido, aut humidiore.] infunde & macera [Experientia constat Malthum commodiùs immitti aquæ, quàm aquam Maltho affundere. Lobel.] modium vnum optimi Malthi, molis vt ut trit.: sinè conferuescere per horam integram in cupa aut paulò plùs: tempore hoc exacto, liquor Wort Britannicè & Belgicè vocatus, percoletur in vas commodum, foraminis cupæ firmo obice, vt mox dicetur, reserato. Et inter colandum, feruefac alteram tertiam aquæ partem, modo supradicto, & percolato liquore horæ spatio, affundatur. Si autem maiorem Cereuisiæ quantitatem parare velis, eámque potentiorem, primam colaturam feruefac, [affusa Maltho percolato secunda feruidâ aquâ] additis vnciis quatuor florum Lupi salictarii, per totum tempus iteratæ infusionis secundæ Malthi, hoc est, horæ aut sesquihoræ spatio. Colantur deinde per setaceum & in lacu refrigerantur. Wort non excedat pedis altitudinem in lacu; æstate potissimùm, hyeme superare licet, quo refrigerato æstiuo tempore, [hyeme tepidulo] sume huius colati Wort sufficientem bonam quantitatem in vas conueniens, prædictæ pedalis aut sesquipedalis altitudinis exceptam, cui lib. ß. aut vnc. 8. optimæ spumæ, siue fermenti Cereuisiæ, Britannicè yeast, Belgicè Gyst, & Gallicè Gy, diluti & permixti in alio vase siue vrceo, triplici aut quadruplici mensura prædictæ colaturæ Wort: fermentescere finito, donec ebullitione & effluentiâ vrceum superet, effundatúrque in vas colati; Wort vocati, liquoris. Post Spumarum fermenti in vrceo permixti effusionem in prædictum colatum liquorem, in quo vrceus conditus est, ebullitione & fermentatione totum colamen spumis vndantibus operiens, affunde sensim, ne ebullitio interpellatur, reliquum colatum liquorem, & permisceantur. His peractis, sine iterum conferuescere, donec sublimè plùs satis efferantur spumæ [eleuantur siquidem pedali sæpe mensurâ] & potus saporem similem colati liquoris acquirat, nullo tamen modo acrem, quia Cereuisia citiùs acorem saperet. Vasis demum impletis & post sublimationem occlusis, conseruetur Cereuisia. Doliare vas in quo Malthum infunditur, capacitatis sit Dolii Aureliani, plùs minùs, pro ratione quan-

Cereuisia Teutonica.

citatis Bieræ futuræ, duplici fundo donatum, vtroque maiusculo foramine pertuso. Longior & validior fultis, stramine, aut fœno tortili circumuallatus foramina permeet, sed imum fundi foramen arctius, obicis uicem supplens, reserans & claudens, ad liquamentum (wort vocatum) percolandum, & in alia vasa traiiciendum. Superior autem fundus sit multis foraminibus peruius. Vimineis cistis longioribus, cilicii loco, Malthi liquamen separant Belgæ. Si tenuem cupis Cereuisiam, (quâ vulgò æstiuo tempore delectamur) vtrumque primum & vltimum commisce colatum liquorem siue liquamentum: feruefac addita f.q. florum Lupi salictarii, ex arbitrio: & omnia perage, vt dictum prius. Tertiam & vltimam aquæ feruentis partem superfundito Maltho, ad omnium tenuissimam Cereuisiam: maceretur per duas horas: & eadem vt prius præstat.

Cereuisia tenuis.

Cereuisia Martia vegetans, maximeue alens: perdiuturna, in annum & diutiùs perdurans, recipit Malthi recentis molis triti modios 12. Auenæ Modium semissem, pisorum aut Fabarum & Tritici tritorum, ana tantundem, Aquæ q.s. implendis tribus doliis Aquitanicis aut Burdegalensibus: duobus vegetante Cereuisia, & vno viribus tenuiore. Feruefac tertiam aquæ partem modo supradicto: infundantur donec aquæ pars secundæ tertia efferbuerit, & infusioni sit parata. Tum primò Malthi liquamento percolato, & in aliud vas & refrigeratorio lacu traiecto, exactè simul percoctis sine defæcatione ex lib. 4. Lupi Salictarii: optimeque tandem per semihoram despumando percoctis, & in refrigeratorio lacu traiectis, iterum affundatur Maltho secundus liquor siue Liquamen wort vocatum, quoad tertia altera pars aquæ efferbuerit, quod horæ aut circiter spatio perficitur. Hac ratione æquè efficax erit illud secundum wort ac primum: Denique vltima aquæ tertia parte feruefactâ, detracto liquore, affundatur Maltho tertiâ & vltima vice ad ignauioris Cereuisiæ præparationem. Martia efficacissima Cereuisia antè sex menses non est potionibus apta. Perfrigerato primo liquamine (wort) permisceatur lib. duabus Spumæ Cereuisiæ, & vnc. j. pul. Caryophillorum: Exactissimaque fiat fermentatio citato modo.

Cereuisia Martia.

Primæ nobilitatis Anglorum Ala suauis & vinei saporis potio, recipit liquamenti Malthi vernaculè wort libras ducentas, florum Lupi salictarii M. 2. quò Malthi dulcê & insipidum saporem exuant. Percoctis & transmissis sensim commisceantur [vt suprà monuimus] fæcis *Bieræ* vel *Alæ* libræ tres, & Graut Anglorum (Belgæ Taerbier vocant) libræ sex vel octo. Graût autem fit hoc qui sequitur modo: Farinæ Malthi lib. 6. vel octo: aquæ feruefactæ lib. 12. vel 13. quæ agitata & probè sexies die remixta temente camino, stragulis operto, & palea condito, nitido, vase tamdiu macerantur, donec Serapii lentorem assequantur. Tunc igne, sedulò versando ne vrantur, ad pultis solidioris crassitiem percoquuntur. Reconditur etiam hodie, per ebullitionem siue fermentationem adhuc spumans in lapideis phyalis, oris angustioris, suberino operculo exactissimè occlusis, & decussarim funiculo, ne exiliat, vt sæpè fit, arctissimè ligatis. Sapore admodum vinoso, gratissimoque, palatum & nares feriente: Non desunt qui Cereuisiam, eadem lege & ratione vini instar asseruant.

Anglorum Ala.

Ala Anglorum a priscis tradi videtur.

Quantùm ex priscis Plinio & Dioscoride coniecturam facimus de Zitho & & Curmi potiones Cereuisiis nostris proximas, nec dubiè designasse videntur: præsertim, *Alam*, quæ vini vicem antiquitus supplebat Britannis: quorum ipse Dioscorides meminit, referens malum succum gignere & neruos tentare: quibus idem quod nobis, euenisse potuit, potissimùm plebi & Anglo-Britanicæ rusticæ turbæ, cui ad gulæ delectamenta potentiorem Alam è cauponariis experenti, inexsaturabilis quæstus gratiâ, illâ ex Maltho hxiuio aquæ vice macerato, imponitur, sic enim magis compositam & grano potiorem ementitur; caput ferit, lætamque opilionibus, colonis & naucleris stultitiam conciliat. Nec desunt nonnunquam inexplebiles nummorum vafri homines qui Bieræ pro Lupuli floribus camini fuliginem substituant, aqua salsa malthum macerantes, vt eo plùs sitiantur Bieræ, quò plùs sint potæ. Harum potionum & consimilium assiduo usu incommoda Dioscoridi memorata percipiuntur: quæ non possunt sine hepatis & viscerum summo dispendio assumi, Cerebro & neruis inde affectis & sanguine exusto, fit tuberculorum in facie & naso, vti elephanthicorum, eruptio, inde apud Anglo-Britannos in hunc vsque diem locus protrito elogio, *Asciunt sibi faciem & nasum rubrum, tuberosum commendatoris Ala*. Maxima igitur in Cereuisia varietas; pro ratione, quantitatis frugum, mixtionis, compositionis, varias qualitates sortita. Germanis & Belgis Gentiana, Baccę Lauri Zeduaria, Gaghel/ Helenium, Lauendula, Saluia Hormini flores, Cuculus siue Cucubalus Indianus, [quem insanam seu furiosum Solanum faciunt] Chamæpytis, Coriandrum & consimilia unà cum Lupulo incoquuntur.

Impostura.

Maxima in cereuisia varietas.

Limpidior, vegetior, benè defæcata Biera, cuius quidem faciendæ rationem docuimus, vt calidioribus innotescat regionibus, & penuriâ vini, eius vicem supplere possit, suauis & salubris est potio, alimentum bonum præbet, modò probè & ex optimis frugibus paretur & percoquatur. Tenuis autem quæ grani minùs, plùs aquæ recipit, humectando refrigerat, minusque alit. Ac inde malum succum gignit: renes, neruos & caput tentat: tormina, inflationes intestinorum, quemadmodum & recentior epota, stillicidium vrinæ, crassum succum, calculum renum & vesicæ parit. Lutetiana crassa, dum recens pessima. Additur Lupulus Bieræ vel Alæ duplici ratione: cùm ob saporem & conseruationem, tum quia crassum succum Zithon procreare literis prodatur, cuius erratum & noxam emendaret, aperiendo abstergeret, per vrinas crassa pituitosaque excrementa venarum, renum, vesicę, citra magnam calfactionem educeret: docemur enim à Mesueo in Syrupo è succo Lupuli & Byzantino, aliisque Neotericorum compositionibus Lupulum, non secus ac Fumariam, sanguinem purgare & defæcare, eiusque ebullitiones compescere: iecoris intemperiem calidam, internosque feruores, febresque biliosas & pituitosas arcere: Quem eundem effectum præstant turiones siue Asparagi vere erumpentes, cibo & acetariis. Floribus tamen, quia temperate calidi, secus euenit, vti de coriandro monuimus Aduersariorum pagina 314. Quod caput feriant, è Cereuisia non reiiciendi, neque illis causa rheumatismorum & articulorum defluxionum, vt nonnullis doctis Anglo-Britannis perplacet, attribuenda: sed potiùs ingluuici, crapulæ, mollitiei, blanditiis, & gulæ oblectamentis quibus sunt dediti, ascribere debeat: quia Ala ipsa potentior, sine eis aut

Limpidior.

Tenuis.

ris, aut Lupulo pauxillo concinnata, non secus ac vinum, abditissimas permeat cerebri membranas, eademque infert incommoda. Lupuli flores non nocent qualitate, sed quantitate, quemadmodum vinum & optima quæuis temeta.

HORDEVM DISTICHVM.

Descriptio

BReuiore culmo est Hordeum, quam vel Triticum vel Secale, foliis latis, spica longis asperisque horret aristis, quæ singulæ è angulorum granorum capitibus exeruntur; grana verò gluma tenui simplici clauduntur, quam nulla tritura deponunt, nisi vel molarium confrictu, aut sacculi asperioris, calida prius macerata, aut demique pilâ. Cæterum quod hic distichon nominamus, duos habet granorum versus, quibus tamen interiecta & aliorum rudimenta, sed quæ nihil sint aliud quàm inutiles glumæ.

Synonyma

Gesn. coll. & hort. *Hordeum*. Trago *Hordeum alterum* siue *exiguum*. Dod. gall. *Hordeum paruum*; latin. *Hordeum distichum Galaticum* Columellæ. Ruell. Hordei alterum genus: ad hoc reducendum putat trimestre illud Hordeum Gallis *Secourgeon* dictum: erroris autem eos accusat, qui genus hoc Orizam asserunt.

Error quorundam.

Lobel. in Aduers. *Hordeum*, (nonnullis visum Siligo) *Vernum*. Obs. p. 15. *hordeum minus* Vere serendum, Hyemis impatientissimum. Eid. Adu. altera parte, *hordeum distichum*, Gallobelgis *Ramelle*, Germ. **klein gerst**, id est, minus hordeum, siue Britannis Borealibus **Common barly**: Martio, Aprili, & initiò Maij duntaxat seritur, hyemis quippe & frigoris impatientissimum: voluersa sui parte gracilius, cubitum & sesquicubitum rarò superat.

C. Bauh. Phyt. & pin. *hordeum* 3. siue distichon: quòd spicâ binos ordines habeat. Plin. *hordeum* [illegible] Galaticum Columellæ. *hordeum Cantherinum* Ruellio. *hordeum minus* Trag. *hordeum distichum*, Fuchs. Tur. Dod. in Diosc. Lob. Lugd. cui & *æstiuum* & *trimestre minus*. hordeum binis versibus Matth. Cam. hordei alterum genus, Cæs.

Nomina linguarum

[illegible] Germ. Sommer gersten/ futtergersten/ klein gersten. B. Zoomer gerst. Gall. *petit orge* & *orge mondé*, *orge à deux rancs*. Ital. orzo. H. *Ceuada*. Angl. Barly.

HORDEVM POLYSTICHVM.

CAP. XIII.

Descriptio

INconditi & multi sunt Polysticho seminum versus, quorum si quis ordo, ad Hexastichum accedunt.

Synonyma

Trago germ. *hordeum* alterum siue polystichum: Lat. Hordeum 1. siue maius, quatuor, sex & octo versibus. Ruell. *hordeum* binos, ternos, quaternosq; e, item & quinos spicarum versus continens. Lobel. Obs. p. 15. *hordeum* polystichum, Autumno serendum. Eid. p. 19. *Siligo Tragi*, *Olyra Dioscoridis*: In Aduers. *Olyra*, Siligo Tragi, seu Far candidum, Olyra quæ Zea Herodoto, Triticum amyleum, non Siligo vel Setanium, vt nonnulli putarunt. Existimo Lobelium nesciuisse quid scriberet, quia Tragus non eandem constituit plantam Siliginem & Far candidum, sed diuersas: nec etiam demonstrat quam plantam intelligat. Dod. Gall. *hordeum* quatuor vel pluribus versibus. Hordeum maius: Lat. *hord. polystichon*. Tabern. *Hordeum* polystichum hybernum. Hoc hordeum bene repræsentatur effigie Lobelij in Icon. plant. p. 28. exhibita, sub inscriptione hordei.

Lob. err.

C. Bauh. pin. *hordeum* 1. [ita etiam phyt.] siue polystichon hybernum. Hordeum Brunfels. Matthiol. Lac. Ges. hort. Lobel. Dodon. Lon. Cast. Cæs. Ger. Hordeum maius Tragi. Hordeum polystichum. Fuchs. Tur. Dod. Gall. [cui & hordeum cantherinum.] Lugd. Tab. Hordeum primum Ang. Hordeum secundum hyemale, Cord. in Dioscorid. Polystichum dicitur quia in multos versus spicatur: est enim differentia in spicarum forma, magnitudine & granorum numero: quoddam binos, quoddam ternos, quaternos, quinos, cùmque plurimùm senos versus habet: sic aliud rotundius & minus, aliud oblongius & maius, aliud candidius, aliud nigrius.

Nomina linguarum

[illegible], Germ. Wintergersten/ grosse gersten. Belg. wintergersten/ Gallis, *grosse orge, orge à plusieurs rancs*.

HORDEVM HEXASTICHVM PVLCHRVM.

CAP. XIV.

Descriptio

BReuior sed thorosior Hexasticho spica, senis granorum versibus constans, inter quos & paleæ inutiles breui molliqúe arista donatæ intercurrunt: at solidorum granorum gluma in valentulam, asperam, longamque aristam facescit.

An hordeũ sine tunica Cordo.

An Cordo in Diosc. hordeum sine tunica, hordeum Italicum & Romanum, hord. hexasticum: si glabrum suum, de quo in Hist. tractat, intelligit, cur vocat Hexastichum quod non magis sine tunica, quàm distichum erat appellandum.

Synonyma

Ruell. hordeum hexasticum, Cantherinum quorundam. Trago hordeum cum sex ordinibus. Dod. Lat. hordeum sex versuum, [illegible], Cantherinum Columellæ.

C. Bauh. pin. hordeum 2. (& phyt.) siue polystichum vernum. Hordeum senis versibus, Matth. Cam. Hordeum Septentrioni notissimum [illegible]. Lobel. Obs. hordeum polystichum vernum Lob. Icon. hordeum polystichum æstiuum, & hordeum trimestre polystichum Tabern.

HORDEVM DICTVM GERMANIS ORIZA.

CAP. XV.

Descriptio

QVanquam culmo, foliis, geniculis, cum hordeo vulgari conueniat, ex spica

tamen euidens cuilibet discrimen, eſt enim lato-compreſſa duobus verſibus conſtans, granorum hordeaceorum, habitiorum, paleaceo cortice, grano adhærente clauſorum, quorum ſingula in longam aſperamque ariſtam deſinunt: inter geminos hoſce verſus duo alij vtrinq; , id eſt, quater gemini intercedũt, paleacei, nullum granum continentes, mollicellis & breuibus ariſtis donati.

Columella Far candidum Trago. Trag reprch.

Hordei genus hoc, *Germanicam Oryzam* Tragus appellauit, indicauitque nihil aliud eſſe, quàm Columellæ Far candidum, Tragum frumentaceum Dioſcoridis. Habet autem lib. 2. cap. 21. figuram ineptam ſub titulo candidi Farris. Teütſcher Reiß & Ame korn / quod nomen, vt & ipſa figura, non videtur ad dictum caput pertinere. Cap. 22. vocabat Farris genus & Vennicu-lum album.

Zea genus Dod.

Dodonæo hiſt. Frumentum & Lat. in fol. conſentaneum videtur ad Zeam referre Oryzam Germanicam à Trago nuncupatam. Tragum autem, Farris ſpeciem & *Tragum cerealem* exiſtimantem, reprehendit, vt qui veritatem aſſecutus non ſit. Tragum namque rem factitiam aſſerit, ac ſubdit: Olyræ autem magis ſimilis Oryza hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride Zeæ generi adſcribitur; aut Plinii Santalo, Farris Gallici ſpecie, nitidiſſimi grani: illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certè Farri Cluſino, quòd fortè idem cum Plinii Santalo eſt: vtrumque enim candidum, & Cluſinum, à Cluſio dici potuit: oppido tranſpadanæ Italiæ, quæ aliâs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quominus hæc Oryza, vel Cluſinum, vel Olyra ſit, ſola vtique erit vernalis ſatio. Nam Olyra & Cluſinum Far, ex hybernis ſementibus ſunt. Adeò certi, de pleriſque frumentaceis, definiri nihil poteſt: cùm propter Veterum inopiam breuitatem, tum frumentorum appellationes, aut diuerſas, aut ſæpenumerò, confuſas eandem rem aliis aliter ſubinde appellantibus.

Santalo Plinii. Aut Farri Cluſino ſimilis.

Frumenti barbati genus. Dod. redarg.

Ruellius Farris Gallici, ſiue Frumenti Barbati genus quoddam eſſe ait, cuius gramen candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, Cluſinum putatur: iſtud autem an ſimile ſit, vel idem cum Oryza Germanica, expendendum eſt. *Hæc Dodonæus*, qui præter ſententiam Tragi, Oryzam Germanicam Zeæ ſpeciem facit: quamobrem cùm planta ei incognita fuerit, eius de nomenclaturis opinionem probare non poſſum.

Synonyma

C. Bauh. pin. *Zea* 5. (3. phyt. vbi eſt Zeæ genus, Oryza dicta) ſiue Zeocryton, ſeu Oryza Germanica: vt & Trago (cui & Tragum cereale & Far gallicum, & frumenti barbati genus Ruellii videtur. Olyra Aduerſ. Far, Teutſcher Reiß, Caſt. Typha Theophraſti, Tab.

Locus & Tempus.

Semen habui primò Stutgardia nomine Reiß ſamen, quod ſatum in horto Ill. E. C. Monbelgardi deſcriptam produxit. Oryza Germanica, quæ ex æſtiuarum, ſiue trimeſtrium numero eſt, dicitur apud Mediomatrices cum aliis trimeſtribus ſeminibus lætiſſimis agris coli.

Vires.

Tradunt Oryzam Germanicam in cibo vſurpatam aluum emollire, rurſus Oryzam illam peregrinam, alvum ſupprimere. Vtilis autem germanica ad multa culinæ opera, laudaturque præſertim ad pultes, ob albedinem: cibis admixta ori grata eſt: cum lacte oryzæ modo decocta, probè alit, teſte Dodonæo.

HORDEVM NVDVM, SIVE Gymnocrithon.

CAP. XVI.

Deſcriptio.

HYbridam dicas Gymnocrithon, cuius ſpica Hordeaceam imitatur, horrido ariſtarum barbitio: at verò grana ruffeſcentia, vtrinque acuta vnâ facie ſulcata aduerſæ partis mucrone germen lõgiuſculum oſtentãtia, gluma ſimplici obuoluta, leui etiam digitorum attritu, faciliùs quàm Triticea, exiliunt: ſi quis autem verſuum ordo obſeruari poſſit, quaterni videri poſſunt: porrò folium latum, multum, calamos amplectitur.

Chondrus & Far adoreum Columellæ Trago. Zea Dodon. Cor. notat. ſpr.

Trago, qui tertiam Speltæ ſpeciem aſſerit: χόνδρος. h. e. Halica, & Far adoreum Columellæ eſſe videtur, eiuſdemque Venuculum rutilum, quod Germ. Kern vocat. Dodonæus contra Farris ſpeciem eſſe negat, nec cum Chondro aut Alica, vt pote rebus factitiis conuenire ſtatuit. Zeis autem annumerat, Zeopyrumque quoddam eſſe pronunciat, grano nudo. Suſpicor ego Dodonæo minùs fuiſſe cognitum hoc Hordeum nudum, quæ de eo ſcribit deſumpta ſunt ex Ruellio & Trago: placet tamen figura quæ Cordo in hiſt. cap de hordeo glabro appoſita eſt cum hac annotatione, Dodonæus, à quo hanc imaginem mutuati ſumus, Zeopyron vocat, & ex Galeno Gymnocrithon, i. e. Hordeum nudum. Perpendendum autem an Cordus hoc etiam intellexerit, per hordeum ſine tunica. Si hoc intelligit, ceu antè quoque monuimus, non placet vocari Hexaſticum. Cantherinum putarit dicendum Ruellius, quòd folliculo caſtratum naſcatur. *Hordeum mundum* vocant Galli.

An Hordeũ ſine tunica Cordi.

Caſpar. Bauhin. pin. Zea 4. ſiue Zeopyrum (ſic etiam in Phyt.) ſeu Tritico-ſpeltum, quod naturam habeat τῆς ζειᾶς ϰαὶ πυροῦ: ζείπυρον ϰαὶ γυμνόϰριθον Galeno: Hordeum alterum Anguil. Zeopyron Dod. H. Lugd. & Tabern. Zeopyrum ſiue Tritico-ſpeltum, Hordeum nudum vulgò vocatum Lob. in Adu. p. 8. Obſ. p. 18. Ic. plant. p. 30. Hordeum glabrum Cord. hiſtor. hexaſtichon, hodie hor-

hordeum sine tunica, Cord. in Diosc. Hordeum nudum Gesn. hort. Ger. mundum, Cæs. hordeum γυμνόκριθον, Cam.

Locus & Tempus. Satum Vere in horto Ill. E. C. Montbelgardi, semen maturuit Iulio, & paulò citiùs quàm in Oryza Germ.

Usus. Seritur plerisque Germaniæ locis ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus hordei vsum præbet.

HORDEVM MVRINVM.

CAP. XVII.

Descriptio. Hordei fibrosis radiculis & foliis donatum, culmos erigit cubitales, multò tenuiores, spicas quoque breuiores, aristis mollioribus armatas, glumâ tenui, quæ nullum gramen tegit.

An Herba Phœnicea Græcorum Plinio? An de hoc Plinius lib. 22. cap. 25. Est herba phœnicea Græcis appellata, Latinis verò hordeum murinum. Hæc trita è vino pota præclarè menses ciet. Ex quibus apparet annotante Dalechampio, hanc aut prorsus diuersam esse à phœnice Dioscoridis, aut apud Plinium legendum menses cohibet. Phœnix enim Dioscoridis in austero vino pota manantem vulua sanguinem sistit & alui profluuium.

Synonyma Hord. alterum. Trago Germ. Hordeum alterum, das ander Graß. Verum hordei vitium: Lat. Lolium tertium. Tabern. Hordeum spurium (& Gerardo) Aristidia, Gerstenwalch, Bastaert gersten. Lob. in Adu. p. 7. Obs. p. 18. Ic. p. 30. Hordeum spontaneum spurium, vulgò *Souerion*. Turn. & Cæs. Hord. murinum: Dodon. Lat. Hordeum aut Triticum murinum, vulgò Muyse Corn. Anguill. Holcus Plinii, Aristida aliorum. H. Lugd. Gramen hordeaceum, Holcus Plinij, p. 427.

Locus. Carcallon. Hordeum spurium maius & minus. Geneuæ (vbi, vt & alibi, passim prouenit.) quibusdam *Carcallon* nominatum fuit.

Graminis Loliacei tertium genus Tragi, quod hordei ipse vitium esse asserit, Thalius duplex facit: Maius bicubitali culmo in montibus, longioríque spicâ: Minus culmo & spicâ breuioribus, in collibus aridioribus, aliisque asperis locis, ac secus vias. Hinc C. Bauh. phyt. Gramen 109. siue hordeaceum minus, Plinio *Holcus* à trahendo dictum, eò quòd aristas à corpore educat: ob id *Aristidam* quidam vocant: Item, Gramen 110. siue hordeaceum maius. Eid. pin. Gramen hord. 1. siue montanum, vel maius: Item Gramen hord. 2. siue minus & vulgare.

HORDEVM VRENS NOVÆ HISPANIÆ.

CAP. XVIII.

Descriptio. Narrat Nic. Monardes ad se perlata esse cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina huius plantæ, quæ *Cevadilla*, id est, hordeolum, istic vocatur, à similitudine quam cum hordeo nostrate habet, in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus, & Lini semine neutiquam maius, verùm longè aliis facultatibus præditum.

Synonyma. Orzada nouæ Hispaniæ Monardi & Castori. *Cevadilla* Monardis Clus. Hordeolum Monardis Hist. Lugd. p. 1907. Hordeum 4. siue causticum, propter similitudinem huc relatum Casp. Bauh. pin.

Vires. Aliis siquidem ab hordeo facultatibus præditum est. Etenim nunquam auditum est aliquam aliam plantam adeò vrente & caustica vi præditam: ita vt vbi cauterium necessarium est in gangrænis, & impuris, putridisque vlceribus, eosdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed etiam ignis præstare posset. Etenim vermes in vlceribus necat, putridáque vlcera expurgat, puluis eius sensim inspersus, maiore minoreve quantitate pro vlceris magnitudine, adhibitis præseruantibus quæ in huiusmodi remediis vsurpari solent. Itaque cùm eius facultates infringere volunt, puluerem stillatitio liquore rosarum aut plantaginis excipiunt, linumque aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangrænis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur pro periti Chirurgi iudicio. Eadem ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infestantur.

Cauterium. Vlcera.

GRAMEN BVLBOSVM EX ALEPO.

CAP. XIX.

Descriptio. Ex oliuaribus, multis laceris, tunicis vestitis, bulbis pendent, fibræ robustæ: culmi pedales crassiusculi, foliis insignes, angustis, palmaribus, scapo gerit spicâ hordeo murino similem, palmari minorem, glumis densis, longis, calamo appressis, sursum spectantibus, in breuem aristam singulis desinentibus.

Synonyma. C. Bauh. phyt. 12. Gramen bulbosum ex Alepo quod solùm vidimus siccum inter plantas. Gramen 8. siue bulbosum ex Alepo, siccum apud Fratrem visum. Plin. Gramen nodosum à radicis forma. 5. siue bulbosum ex Alepo.

Gramen bulbosum Alepi habui à Valerando Donæo nostro.

AVENA

AVENA ALBA ET NIGRA.

CAP. XX.

Descriptio

HAud ita facilè & promptum ex radiculis fibrosis, culmis genicularis, foliis gramineis discrimen; at in panicula euidétissimum, quo à reliquis fruméntaceis sine negotio distinguas licet, quæ iubæ instar tremulis staminibus explicata, glumis geminis laxioribus hiantibusque, gemina grana oblonga, alba, nigra, suis item aliis glumis, corticibusue duris haud difficulter cedentibus, nisi molendino, inuoluta, quorum granum alterum habitius aristas habet laterales, grana suis durioribus glumis detecta villosa sunt.

Gaza notatur

Theophr.8.hist.cap.9. inter ea quæ Tritico & Hordeo similia ait, Auenam (*βρῶμον*. Ridiculè hîc omnia à Gaza translata.) recenset: sed radice numerosiore constare asserit, & multis dispergi culmis, ac veluti siluestre quoddam & immite semen multiplici tunica integi.

Diosc.

Dioscorides Auenam (*βρῶμον*) tum calamo, tum foliis Tritico assimilat, sed geniculis ab eo distinguit. In cacumine verò dependentes veluti paruulas locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur.

Plin.

Plinius lib.18.cap.10. Bromon inter externa recenset, ab Oriente inuecta, Oryzæ similia: alibi inter vitia segetis Auenæ græcæ (non silvestris, quam sterilem Virgilius vocat. Auena græca, Bromos: Auena cui semen cadit, Ægilops. Dal.) Auenam rursus vocat Frumenti vitium, & Hordeum in eam degenerare scribit, vt postea fusiùs dicetur. Cæterum, Auenæ semen maximè nudū tradit, in quo aduersari videtur Theophrasto, inquit Cæsalpinus, qui Bromon multiplici tunica tegi testatur, & alibi, inquit, Auenam maximè natura operuit, vbi græcè Crocos legitur, quam vocem Auenam vertit Theodorus, sed Bromos legendum est. Sed Plinius nudum vocauit: quoniam membranæ in maturitate dehiscentes maximè nudum ostendunt semen, proprio tamen cortice intectum, vt Hordeum & Spelta. Galenus frequentissimam in Asia ait, & potissimùm in Mysia. Tertium autem genus Ægilops vocatur, manifestè quidem à Theophrasto Auenam vertit Theodorus; siluestre quoddam & immite, quod magis in Hordeo nascitur, terram vehementer extenuat, & multiplici tum calamo, tum radice constat, folio piloso: cultis meliùs erumpit: & solum frugale desiderat, & coli exposcit, sed deleri contumax: cùm annis alternis nascatur: non enim simul prouenit ex omnibus seminibus, sed partim anno primo, partim secundo: semen continuum, & bifidum cernitur, vt eius vna pars priùs nascatur, altera posteriùs anno sequente. Dioscorides autem aliam videtur describere Ægilopis nomine.

Plin. confundit Bromum cum Ægilope.

Cornario Bromos est Auena satiua, & non sponte prouenie ns, neque ex Hordeo degenerante producta. De bromo, inquit, Plinius ita scribit, vt & ipsum inter vitia segetis ponat, & cum Aegilope confundat, & tamen eadem quæ Dioscorides de ipso prodat. Germani Bromum Auenam albam; Ægylopa, Auenam nigram & barbatam appellant.

Idem alibi, Aegilops herba est, quæ Latinè Auena silu. dicitur, & erratica, & barbata, & nigra atque fatua, ea sc. quæ inter frumentum vt pote eius vitium sua sponte prouenit, atque Hordeo in eam degenerante fit. Differt à Bromo, qui Auena frumentitia est, satiua, pura, & quam albā Germani vocant. Quum porrò Diosc.l.2. de Bromo egerit, falsò de eo in quibusdam græcis codicibus lib.4. post Ægilopa reperitur, ideoque hîc remouendus erit. *Huc vsque Cornarius.* Ei autem notam fuisse Auenam nigram vix dum credimus. Fatua siquidem non est: sed æquè plena ac ipsa alba; eodem etiam modo colitur multis locis, nec deterior, interdum etiam melior, & grano maiore. Nobis præterea videtur cum temerè nimis hoc loco Theophrastum erroris accusasse. Differt enim Ægilops Theophrasti ab Aegilope Dioscoridis, cui non conuenit Auena nigra. Sed à Cornarii sententia alienus quoque est Dodonæus, duas Bromos constituens, vnamque frumentaceam, alteram verò herbam faciens. Et differunt sanè etiam Dioscoridis descriptiones.

Cornarius.

Tragus Auenam duplicem agnoscit, satiuam sc. & siluestrem. Sed ita rem tractasse videtur, vt quænam ambæ sint, obscurè admodum dixerit, nec facilè extricatu sit. Theophrastus (inquit cap. de satiua) tria frumenti sylueſtris genera recenset, Bromō scilicet, Auenam, Ægilopa, & Lolium. Dioscorides verò indifferenter hoc frumenti genus nunc Ægilopa, vt lib.4. nunc Bromon nominat, videlicet lib.2. vbi de Auena frumento peculiariter agit. Germani Habern vocant, nonnulli alii, videlicet impostores illi mendici, qui vt fœliciùs homines decipiant, propriam linguam confinxerunt, quam vocamus Betlerwelsch, hoc est Mendicorum Stadicorum Italicum, Spitzling ab acuto semine dixerunt. Serapioni *Dausir* dicitur, cap.25. De sylueſtri inter vitia frugum, ita disserit: Lolii primum genus in quibusdam aridioribus pratis, & collibus, nec non straminciis domorum tectis, prouenit culmo, stipula & spica, Auenæ haud multùm absimile, fructus expers, quare lepidè Plautus in Milite dixit.

Auena duplex.

Mirum est Lolio victitare te tam vili Tritico.

Vile Triticum.

qui senarius in prouerbium tandem abiit, quo notantur lusciosi & cæcutientes, vide Erasmum in Chiliadibus. Hoc Lolii genus Plinius proculdubio intellexit, cum libro 18.cap.17. scribit. Primum omnium frumenti vitium est Auena. Nam & nos Germani id vitii Habern hoc est Auenam dicimus, sed non simpliciter, ad differentiam enim frumenti Auenæ appellamus Gauchhabern/ vel Meußhabern, hoc est, Cuculi, vel Murium Auenam. Hæc Virgilio *Sterilis auena* nuncupatur, Dioscoridi *αἰγίλωψ*.

Magna est autem inter doctos controuersia, quidnam sit Auena, quid Bromos, quid denique Ægilops, de quibus ingentia volumina conscribunt.

C.Bauh.pin. Auena 1.siue vulgaris ita quoque phyt.

Phyt.] seu alba: Auena Brunfelf. Matth. Fuchf. Dodon. Turn. Amat. Lac. Lon. Aduerf. Cat. Tab. Lug. Auena satiua & prima Trag. Auena vesca, Adu. Lobel. Obs. p. 19. Ic. p. 31. Ger. Auena frumentum, Cord. in Diosc. Auenæ prima species, Ang. Auena mitior & satiua, Cæs.

Auena, Græcis [illegible], forsan à [illegible] quod cibū significat, & [illegible] Diosc. Ger. Habern/Boh. Hauere. Gall. *Auoine*. Ital. *Biaua, Auena, Vena*. Hisp. *Auea & Auena*. Anglis Otes/ Etes & Haver.

Cæterùm, Auena calamina, est tibia vnde rustici plerunque cantare consueuerunt: Mart.

Dum tua multorum vincat Auena tubam.

Virg. Ecl. 1.

Syluestrem tenui musam meditaris Auena.

Auena item est, culmus & stipula: Virgil.

Seges vanis (vacuis) lusit Auenis.

Adhæc est Auena herba segetes necans: Virgil. Ecl. 5. & Georg. 1.

Infelix Lolium & steriles dominantur Auenæ.

Locus & Tempus

Symmachus: Nec rubigo segetibus obfuit, nec Auena fruges necauit. Steriles tamen Auenas aut secundum situm Italiæ Virgilium dixisse vult Horatius Gramm. quòd in Thracia fructuosæ fiunt; aut ad discretionem earum quæ seruntur.

Auena quoque terram extenuat: in hordeo nascitur: Tritico inimica est. Primum omnium Frumenti vitium Auena est, inquit Plinius, & hordeum in eam (nusquam hoc Theoph. sed c. 1. lib. 4. caus. Triticum & hordeum sola in Lolium degenerare scribit) degenerat: sicut ipsa frumenti fit instar quippe cùm Germaniæ populi serant eam, neque alia pulte (eam hodie quotidiano vsu frequentissimam Germani vocant Habermůß) viuant. Soli maximè cælique humore hoc euenit vitium. Sequentem causam habet imbecillitas seminis, cùm diutiùs retentum est terrā, priùs quàm erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit cùm sereretur. Prima autē statim eruptione agnoscitur: ex quo apparet in radice esse causam. Est & aliud ex vicino Auenæ vitium, cùm amplitudine inchoata granum, sed nondum matura, priùs quàm roboretur corpus, afflatu noxio cassa & inane in spica euanescit quodam abortiuo.

Terram paucis annis exhaurire Auenam, scribit etiam Virg. Georg. 1.

Vrit enim Lini campum seges, vrit Auenæ.

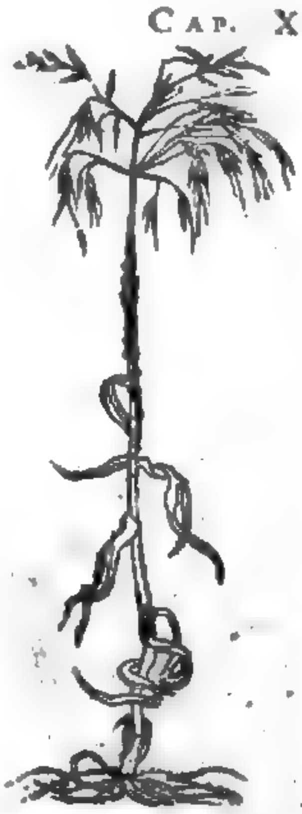
Loca amat rigua. Vere sata, sub finem æstatis maturescit.

Bromi semen vtile est ad cataplasmata, quemadmodum & hordeum, sed & pultem ex ipso faciunt quæ aluum sistit. Succus autem ex ipso, à tussientibus, commodè sorbetur, Dioscoride & Plinio autoribus. Bromus est cibus iumentorum [inquit Galen. 1. alim.] non hominum, nisi fortè in extrema fame, ex hoc semine panes facere cogantur. Extra famem verò ex aqua coctum editur cum vino dulci aut sapa aut vino mulso, similiter vt Typha. Caliditatis autem satis particeps est similiter vt illa, etiamsi non similiter durum fit vt illa. Quare etiam alimentum minus corpori exhibet. Et alioqui panis ex ipso factus insuauis est, non tamen ventrem supprimit, aut impellit, sed hac parte medium obtinet. Item 5. simpl. ait: Bromus est quidem vnum ex frumentaceis [[illegible] legendum fortè pro [illegible]] sed vt medicamentum similem hordeo vim habet. Impositum enim siccat, & discutit moderatè & citra mordacitatem. Est etiam frigidiore paulò temperamento & aliquid astrictionis habet, vt etiam alui fluxionibus prosit. Quod verò Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere verum hodieq; est: sed quod nō alia pulte viuant falsum:

Nostri [Cornarij verba sunt] ex Bromo Auena farinam crassiorem instar Crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt aut sorbent. Et ex farina tenui pultem parant. In Saxonia, magna farina illa, crassior, & velut Crimnon apparata, omnibus ferè obsoniis aspergitur, vnà cum sale & simul coquitur. Prudens œconomus & ouorum recentium cupidus, Io. Colletus, mense Ianuario gallinis Auenam tostam exhibuit, vt citiùs & frequentiùs oua parerent, quod experimento comprobauit.

AVENA NVDA.

CAP. XXI.

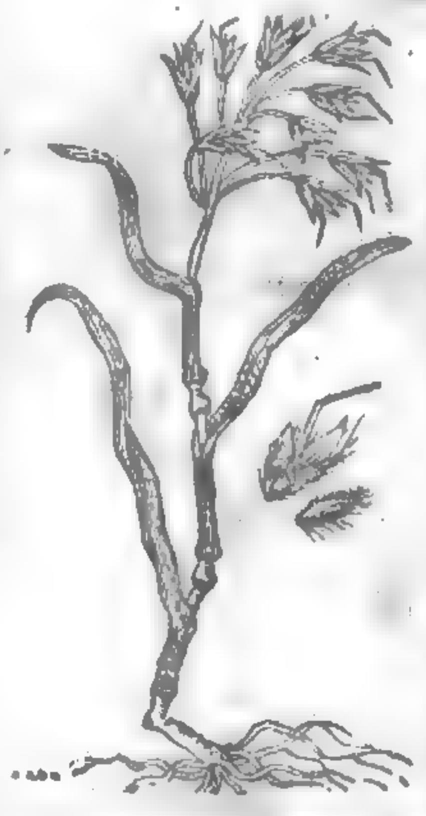
Descriptio

Minùs pertinaciter glumis hæret Auenæ nudæ granum, haud dissimili argumēto sic appellatæ, atque Hordeum nudum, non enim habet durum corticē, vt Auena vulgaris, sed plures glumas, tunicásve tenues, paleaceas, porrò autem granum ipsum habitius est, & ex albo fulucscens, quodammodo simile Auenæ. Figura nostra Fuchsiana minùs placet.

Auena nuda Lob. ...l. in Aduers. pag. 9. Icon. p. 32. Dodon. Tabern. Ger. & C. Bauh. qui tertiam facit.

ÆGILOPS QVIBVSDAM ARISTIS RECVRVIS, SIVE AVENA PILOSA.

CAP. XXII.

Descriptio

Folia sunt Auenæ foliis æmula, spica verò, si quæ alia eius generis Cerealium, admodum speciosa, pedalis, rariùs tamen, glumis stipata. Hę quippe aliàs binæ, alias ternæ, longis & trium vnciarū pediculis hærent, perquàm elegantes, glumis vtrinque munitæ oblongis, lucentibus, striatis, pallidè partim virentibus, partim virescentibus, latioribus quàm in vulgari Auena, cui similia grana intus bina communiter, rariùs singularia, fuluo ac pene russo colore prædita, pilis flauescentibus ac pulchrè, Byssi instar, lucentibus, obsepta, quæ ferè Auenæ granis longiora sunt. Secus quas aristæ exeunt gemellæ, longæ, duarum aut trium vnciarum nutantes atque incuruæ, vti crura [illegible] seu

locustarum syluestrium, rigidiuscula. Spica Auenæ spicam pulchrè æmulatur: nam in eius modum ex granorum, vti coniicere est, pondere, pedicellorumque subtilitate, ita pendulæ atque tremulæ hærent glumæ, vt nec pendulas nec surrectas quis simpliciter dicere queat.

C.Bauh.phyt. Gramen 106. siue Festuca sterilis tertia: Eid. pin. Gramen Festucæ 13. siue Festuca utriculis lanugine flauescentibus, Αἰγίλωψ Diosc. Theophr. (vbi Gaza Auenam vertit) Gal. Oribas. Aegin. Hordeum festuca, seu Aegilops, Plinio. Aegilops Bromoides Belgarum, Lob. Festuca, prior Dod. Auenæ tertium genus sylu. Cæs. Auena sylu. seu nigra Thal. Aegilops Dodonæi, inter Aegilopem & Bromum media, Lugd. Aegilops sexta, Bromoides 2. Tabern.

Locus. Reperitur in Germaniæ ac Belgii agris. Sunt autem facultates incognitæ, et nondum exploratæ vires.

GRAMEN CVM LOCVSTIS paruis candidis pilosis, semine auenaceo. CAP. XXIII.

Descriptio. INter nostras plantas siccas obseruamus gramen, nescimus ubi collegerimus, ei sesquicubitalis calamus, tenuis, geniculatus, foliis septus tenuibus palmaribus; spica summo culmo vnica sextantalis, minimùm diuulsa, glumarũ binarum paruarum complexu semen semper continet vnicum Auenaceum, minùs nitida lanugine obsitum, quali carduorum semina sunt prædita, radix obliqua geniculatim incedẽs.

Clusius sub inscriptione Graminis montani Auenæ semine, sic in pann. & hist. describit: Elegans mihi videtur alterum genus Graminis mõtani spicati, cubitalibus culmis constans, tenuibus, geniculatis, qui palmaribus angustisque foliis septi, summo fastigio desinunt in tenuem oblongamque & nutantem spicam, in lanuginosis glumis, grana nudæ Auenæ simillima ferentem: radix tenuis est, multisq; oblongis fibris prædita, singulis annis anteriùs serpẽs, vti Spartũ & Iunci.

Icon. Clusii figura quam assumpsimus minùs placet.

Tabern. Ic. & hist. (vbi 18.) *Gramen auenaceum*, Haber Graß. Casp.Bauh.phyt. *Gramen 40. siue montanum auenaceum lanuginosum.* Eid. pin. *Gramen auenaceum. 5.* siue *montanum lanuginosum.* Hordeum distichon Gerar. icon.

Locus & Tempus. Nascitur secundum uias, in montanis vmbrosisque Pannoniæ, Austriæ, & Bohemiæ: semen autem Iulio mense maturum obseruabat Clusius.

GRAMEN LOCVSTIS RVBRIS. CAP. XXIV.

Descriptio. CAlamos habet cubitales & altiores, graciles, geniculatos, foliis multis palmaribus & sesquipalmaribus ferè glabris stipatos, spica summo culmo sedens duarum triúmue vnciarum longitudine: iubæ aliquatenus similes, glumæ rubentes Auenaceis similes, muticæ tamen breuiores, crassiores, læues, tremulis petiolis appenduntur: radices fibrosæ, à capite vno pendulæ, in obliquum aguntur.

C.Bauh.phyt. *Gramen 41. siue auenaceum non lanuginosum*, aliquid cum gramine montano spicato Clusii Pann. p. 717 similitudinis habens: Eid. pin. *Gramen auenaceum 2.* siue *mont. auenaceum locustis rubris*: 71. in prod.

Variat caule læui in montosis: in dumetis humidis foliis cauleque subasperis.

Locus & Tempus. C.Bauh. qui mihi misit, scribit Iulio & Augusto reperiri in montanis vmbrosisque circa arcem Badenvvilam in Marchionatu & Rubenstein Basiliensium. Nos autem obseruauimus circa *S. Hipolitum* & *S. Vrsane.* in rupibus, florens Maii principio.

GRAMEN AVENACEVM, RARIORE grano, nemorense, Danicum.

Descriptio. SEsquipedali & bipedali, gracili, nitido, lucido & tremulo culmo, supernè breuiore, rarioreque, Auenacea gluma ornato. Radix summo cæspite, Graminis canini quadantenus, sparsa; sed villis lõgioribus annexis: foliis superioris syluarum auenacei Graminis descripti in Stirpium Illustrationibus nostris, exilioribus, vti tota planta. Casp.Bauh.pin. *Gramen auenaceum 3. siue locustis rarioribus.*

Locus. Fagineis siluis montosis, non procul à Cronenburgo, vuido solo collegit Lobelius.

ÆGILOPS VETERIBVS ET IN GENERE. CAP. XXV.

AEgilops Dioscoridi herbula (βοτάνιον) est folia Tritico (πυρῷ) similia habens, sed molliora

liora, & in summo capite suis inclusa folliculis [hæc omittit Corn.] semina duo aut tria, rubra, è quibus aristæ velut capilli exeunt. Sed quid impedit, inquit Marantha, Ægilopem quaterna vel etiam plura in summo capite habere semina: etiamsi Dioscorides dicat bina, ternáve illi inesse.

Hordeum enecat Festuca, ait Plinius, quæ vocatur Ægilops, quòd poculorum ægilopas sanet, folio Tritici.

Plinium Ægilopem Auenam græcam vocare, & Festucaginem à Gaza reddi, legimus apud Hermol.Coroll.752.& Io.Agricolæ cui præterea Ægilops Diosc.est Auena sterilis Virgilij.

Plin.not. In Ægilope [inquit Leonic. in Plinij errata apud Brunfels.tomo 2.] nescio an magis accusandus sit Plinius, qui in rebus adeò vulgatis, quibus nomina Latina non deerant, Græcis vtendum censuerit: an potiùs quoniam de eisdem herbis græcà appellatione monstratis illa affirmarit, quæ sensus falsa esse deprehendit. Ex Theophrasti verbis, quorum magna ex parte sententiam Plinius, de vitiis frugum agens, exprimere studuit, facilè ostenditur Pliniani erroris in Aegilope, origo. Postquam enim Theophrastus fecerat de Orobanche mentionem, quæ amplexu suo Eruum strangulat, subdit eandem esse Aegilopi, quam Auenam Gaza conuertit, interimendi rationem, ideò subiunxit Plinius, Hordeum enecat Festuca quæ Ægilops vocatur. Cur autem Ægilopem potiùs quàm Auenam eodem loco dixerit Plinius, eam rationem affero, quod cùm Græci duo Auenæ genera facerent, Bromum sc. & Aegilopem, hoc verò discrimen nemo reddidisset in Italia, ob id Plin. lib.18.cùm Auenam inter vitia frumenti collocasset, paulò pòst de Festuca quæ vocatur Aegilops, edisserit: non quòd nesciret Auenæ id esse quoddam genus, vt nonnullos cauillari inquit Brunfelsius, me scil. insanens &c. Plinium in meo libello non reprehendi quòd nescierit Ægilopem esse quoddam Auenæ genus, sed ob id, quòd eodem capite modò Græcà, modò Latinà voce in eodem Auenæ genere vti voluerit. Nam quod Plinius lib.18.Auenam esse frumenti vitium & Hordeum in eam degenerare, hoc idem Theophrastus libr. 6.de plantis & Galen. lib.1.de alim.de Aegilope etiam testatur. Quod verò etiam paulò pòst Plinius ait de Ægilope Hordeum necari, idipsum Theophrastus lib.5.de causis plant.licet alio modo quàm Plinius Aegilopi tribuit. Alterum quoque fastigium Plinius, si non eodem capite: saltem libro, aliquando Bromon, aliquando Auenam nominauit &c. Cur Plinius Ægilopem circumligando se Hordeum dixerit interimere, non scirem reddere rationem cùm nulla Auenæ species, quæ id faciat agnoscatur, sicuti neque Lolii &c. Sed cur Plinius in his apertis erroribus tam operosè defenditur abs te Brunfelsi vbi Plinius Ægilopis naturam peruertit &c.

Plinius defenditur. Pro Plinio aduersus Leonicenum stat Pandulph. Colinutius, sed an Plinium sufficienter defendat, Lectoribus liberum esto iudicium. Ægilopem, inquit, quæ sylu. Auena sit, quis vnquam vidit vel iumenta vel homines vesci? Tum Auena Tritici & Hordei vitium est: quod duodevigesimo volumine docet Plinius. Ægilops verò (vt eodem loco Plinius) Hordei morbus est proprior non vitium, & Hordeo innascitur, quod quinto quoque & vigesimo volumine refert (populo etiam teste) duo esse Auenæ genera. Frugiferum vnum: sterile autem &c. Dioscorides quoque de Auena, Aegilopéque seorsum tractans, diuersas illas esse indicauit. Non Bromi quidem duas species, 2. volumine cùm referat, secundum à Romanis Auenam vocari: tum 4. volumine Aegilopen quoque à Romanis Auenam dici affirmat &c. Aegilopis semina maiora (quàm Auenæ) nigræ &c. Si Dioscoridis & Plinii scriptis & rationibus, & rei ipsius euidentiâ, diuersa esse mõstratur, [Aegilops & Auena] quis Leonicenum non errasse defendit, qui Plinii doctrinam taxare non sit veritus &c. Lectorum erit examinare an Plinium sufficienter defendat Pandulphus.

Plin.not. Theophrastum non nusquam, vt lib.5.caus. Ægilope pro inani Auena, & lib.8.pro herba Hordeum enecãte, hic tamen corrupte Aegilopa legi: Plinium verò Festucam vocare, in eadémque dictione vagari nunc frugem, nunc herbam facientem, testatur Rob.Constant.in Lexico.

Auena sterilis. *Aegilops* herba est quæ *Auena* Latinè dicitur, sed ea quæ sua spontè prouenit, atque Hordeo in eam degenerante fit. Virgil.steriles Auenas dixit.

Bromos differt ab Aegilope. Differt *Aegilops* a *Bromo*, quòd Bromos Auena frumentitia est, satiua, pura, & quam nostri albam vocant. Ægilops autem ex Hordeo degenerante, & inter frumentum suâ sponte prouenit, vtpote eius vitium, & aliàs etiam enascitur, & Auena syluestris, & erratica, & barbata, & nigra, & fatua à nostris appellatur.

Theophr. & Plinius redarguitur. Confundit tamen Bromon cum Ægilope Theophrasti & ipsum in hoc sequutus Plin. Quum autem lib.2.de Bromo egerit Diosc.lib.4. post ægilopa falsò suppositus

Diosc.corrigitur. in quibusdam Græcis Codicibus habetur, & a nobis remotus est, inquit Cornarius. Nobis autem non videtur ita temerè erroris accusandus hoc loco Theophrastus. Is enim nostro iudicio diuersam tradit Ægilopa à Dioscoridea, vt facilè est colligere ex eius verbis lib.9.cap.9.

Aequivoca Gramen Aegilops forte Matthiol. Cæterùm quænam hodie sit stirps Ægilops, inter authores non conuenit. Est enim gramen quoddam Matthiolo, quod Ægilopem existimat. Est Festuca prior Ægilopis species Dodonæo:

Aegilops quorundã. Gramen grec. nobis Ægilops quorundam aristis recuruis siue Auena pilosa. Habet Tragus Lolium secundum, Ægilopem Galeni, quod Gramen q.o. *Montbelgardicum* inscribitur.

Aegilops Narbonens. Ægilops Narbonensis & calidarum regionum Lobelij.

Gramen tremulum. Gramen quoddam tremulum à nobis describetur, quod est Ægilops vera Plinij, Trago.

Gramen nodosum. Gramen nodosum suspicatur author Hist.Lugdunensis Ægilopa Plinij.

Hordeum murinum. Hordeum murinum cognominat Ægilopa Schuuenck f.

Secale. Auena. Triticum secale an Ægilops, Bacchanelli. Ægilops dicitur de Auena tam alba, quàm nigra.

Bulbi genus. Ægilops Bulbi genus Plinio libr. 19.cap.5. Hoc cuiusmodi sit, nondum certè reperire licuit.

Consolida regalis. Ægilops Dioscoridis Brunfelsio in sua Exagesi, est Consolida regalis, de qua lib.25. Hist.n.

Aquilegia. Ægilopa Dioscoridis, quidam autumant Aquilegiam, descriptam lib.30. Sed decipiuntur.

Quercus Cerrus. Est porro Ægilops ex Quercuum genere, quæ Cerrus cognominatur.

An Fagus sepium. Hist. Lugd. per Ægilopa intelligit fortè Fagum sepium.

Nomina Linguarũ. Αἰγίλωψ Græcè, & Lat. Ægilops, Germ. Taub haber/wild vnnd vnfruchtbarer haber, Gersten ratten, & Theod.Golio in Onom. Außrütterete von der gersten/Vnkraut in dem gersten. Gallis, *Vne sorte d'auoine ou mauuaise Aueron, ou Aueneron, Auoine folle: Auoine sterile, Auoine sauuage*: adhæc Rusticis Gallis *Auron*, quasi *auenago* vel *auenula* in Gallia Celtica, *Coquiole*.

Tempus. In Hordeo non nisi post annum à semine suo nascitur.

Vires. Herba cum farina imposita sanat Aegilopas, & duritias discutit: succus seruatur ad eadem

farinæ admixtus, ac ſiccatus, authore Dioſcoride. Plinio, Ægilopas ſanat herba eodem nomine, ſemine contrito cum farina permixto impoſitoque, vel ſucco: exprimitur hæc è caule, foliiſque prægnantibus, dempta ſpica vt in trimeſtri, digeritur in paſtillos. Aegilopi Galenus diſcutiendi vim attribuit, id quod ex guſtu cognoſci ſcribit: leniter enim quodammodo acris eſt, imò etiam ex eo, quòd induratas inflammationes & ægilopas ſanat.

GRAMEN SIVE AVENA STERILIS.

Cap. XXVI.

Deſcriptio

QVemadmodum ſpontanea pleraque ſatis ſtrigoſiora, ita & ſuæ ſpontis Auena, ſatiuæ & culmi craſſitie & altitudine cedit, cæteroqui ei ſatis ſimilis, iuba, glumis, molliceliis breuium ariſtarum ſetis, verum ſemine aut nullo aut cafſo, ſtrigoſo.

Locus & Tempus.

In pratis circa admirabilem fontem in Ducatu Wittembergico Auguſto menſe florens.

ÆGILOPS BROMOIDES IVBA purpuraſcente.

Cap. XXVII.

Deſcriptio

VAſidis ſed fibroſis fundatur radicibus, ſtipulas emittens plures, bicubitales, valentulas, longis internodiis diſtinctas: *folia* Auenaceis longiora, rigidula, anguſta, ſubhirſuta, potiſſimùm quà à culmis abſcedunt; vagina ſiquidem culmum complexa glabra eſt, iuba purpuraſcens diuulſa. Inter glumas longæ, graciles, auenaceis ſtrigoſiores iubæ emicant: quà verò petioli glumis committuntur flaueſcens villus circumnaſcitur.

Locus

In Gallia Narbonenſi tam inter ſegetes, ſed rarò, quàm ad ſqualidas aruorum margines collegit Gener Cherlerus.

LOLIVM QVINTVM TRAGO, Hordei granis, ariſtis non admodum multis.

CAP. XXVIII.

LOlii 5. genus exiguis & oblongis Hordei granis, ſed ariſtis non admodum multis, nec aſperis armatum, Tragus Bromon Dioſcoridis eſſe iudicauit, ac præterea eorum ſententiam improbandam cenſuit, qui caput illud apud Dioſcoridem ceu ſuppoſititium pronunciarunt atque dānarunt. Adductus, vt ait, authoritate Theophraſti, tria Lolii genera deſcribentis. Sed quænam conſequentiæ neceſſitas? Theophraſtus tria deſcribit Lolii genera, ergo hoc quintum eſt Bromos Dioſcoridis.

Tragus notatur.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 140. ſiue *Feſtuca ſterilis altera*: Eid. pin. *Gramen Feſtuca* 8. ſiue *Feſtuca auenacea ſterilis humilior*. Bromos herba graminei generis Thalii.

PHOENIX VETERIBVS.

Cap. XXIX.

PHoenicis nomine hîc non intelligimus arborem illam, de qua lib. 3. cap. de palma egimus, ſed herbam, de qua Dioſcorides hæc ſcripſit: Phoenicea herba [φοῖνιξ] quam aliqui Rhun, alii Anchinopa vocant, folia quidem hordei, at breuiora & anguſtiora: ſpicam verò Lolio ſimilem, & ramos circa radicem ſenûm digitorum, ac ſeptenas octonaſue ſpicas. In aruis tectiſque recēs illitis naſcitur. Vim hanc habet in auſtero vino pota, vt alui profluuium, erumpentemque ab vtero ſanguinem, vrinarumq; largiorem fluxum ſiſtat. Tradunt & nonnulli in puniceo vellere amuleti inſtar adalligatā, ſanguinem ſupprimere.

Hord. murinum.

Eſt & herba Phœnicea appellata à Græcis, à noſtris ordeum murinum. Hæc trita ex vino pota, præclarè ciet menſes. Ita Plinius lib. 22. cap. 25. An verò eadem hæc ſit, quæ Dioſc. Phœnix, illud maximè ambiguum facit, quod menſes illam ciere dicit: quum Dioſc. Phœnix ſanguinem ſiſtat & alui ac vrinæ fluxum cohibeat. Galenus de Phœnice herba ſiluit.

Rhun.

Paulus Phœnix, inquit, quam alii Rhun vocant herba eſt Lolio ſimilis. Vim habet adſtringentem. Pota in vino auſtero omnia fluida ſiſtit.

Auena ſterilis.

Phœnix ea eſſe videtur, quam Germani (inquit Corn.) Taubenkorn appellant. Sicut enim Ægilops vitium eſt Auenæ, & *ſterilis Auena* dicitur, & à noſtris Taubenhabern: ita phœnix Ordei vitium, & ſterile Hordeum apparet. Et propterea etiam ipſum Anchinops, aut potiùs Anchilops à Dioſcoride vocatur.

Anchinops. *Scriptores aliquot lapſi.*

Guilandinus de Papyro affirmat falli Hermolaum, Ruellium Marcellum, & qui eos ſequitur Mathiolum (Ryſſium adde, Lobelium Dodonæum, & alios) quòd omnes perhibeant Phœnicem, puſillam Dioſcoridis herbulam, dici à Plinio Phœniceam, & Hordeum murinum, decepti nominum ſimilitudine.

Aequiuoca. *Phœnix lolio ſimilis.*

Cæterùm, pro Phœnice herba, variæ à variis exhibentur plantę. Eſt nobis Pœnix Lolio ſimilis. Phœnicem Tragi ſuſpicor Ægilopem Matthioli. Phœnix, Leo, Carduus ferox, quid.

PHOENIX LOLIO SIMILIS.

Cap. XXX.

Deſcriptio

VT eſt eorum genus ferè quæ ſegetis nomine veniunt, ita & hoc vitium capillatam fibris radiculam habet culmis coactioribus plurimùm, ſeſquicubitum nonnunquam altis, perquàm tenuibus rariſque geniculis donatum; *folia* Triticeis anguſtiora, palmum aut ſeſquipalmum longa: *ſpica*, Loliacea ex atro vireſcens aut rubeſcens, glumis alternatim ex culmi faſtigio ortis, ſubiecto folliolo, Iunipero ſimili, non mordaci: *floſculi* frumentacei albi.

Nomina linguarum

Lolium 4. Trago das Vierd Ouckengraß/ Lolium exiguum, Dinckel/Speltzen/Dort/quibuſdam S. Petreskorn, & Wildtmeel / Rot Wild haber/ Geſn. coll. ſtirp. Eid. in cat. Ein frentlein der Gerſten gleich. Einnen helmer & Waldtrohor/ Lobel. Taubenkorn / Meußkorn/ & Meußgerſten / Matth. germ. Belg. Muyſcoren: Gallis *Ivraye ſauuage*: It. *Loglio ſaluatico*: Boh. Myſſy kaukol.

Phœnix Matth. Turn. Lacun. Dod. (cui & Lolium murinum) Caſt. Cord. Lon. Caſ. Lugd. & Lob. Obſ. p. 11. Ic. plant. p. 34. Hordeum murinum, Guil. Lob. Tab. Graminis Loliacei 4. genus Tragi, Tal. Lolium rubrum Ger. Gramen Loliaceum 3. ſiue anguſtiore folio & ſpica: φοῖνιξ Dioſcoridi, à feminis colore phœniceo, Herba phœnicea

nis ex Græcorum, Hordeum murinum Romanorum Plinii, C. Bauh. pin.

Locus. Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia, & Gallia frequens, & vbique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus. *Eam proximè sequens Icon non malè repræsentat.*

LOLIVM GRAMINEVM SPICATVM CAPVT TENTANS.

Cap. XXXI.

Descriptio. Stipulas habet cubitū vnū, duos, trésve altas, striatas, paucis nodis articulatas, foliis amictas gramineis, in spicam ferè spithamæam desinentes, figurâ peculiari, utquidem alternatim ex culmi lateribus grana terna aut quaterna, & quina, in paruas aristas desinentia, rubentia, triticeis strigosiora, glumis adhærentibus clausa, pedicellis breuibus connexa, pusillæ spicæ forma, exeunt.

Icon. Figura Lobelii in Obs. p. 22. Ic. plant. p. 35. titulo Lolij & Tritici temulenti meliùs placet, quàm nostra, quæ iam facta erat.

Synonyma. C. Bauh. pin. *Gramen loliaceum* 1. siue spicâ latgiore. Αἶρα Diosc. Arist. Theoph. Gal. Orib. Ægin. Aet. Ζιζάνιον Constant. Zizania Arabum. *Lolium & Aera* Plinio. *Lolium* Ruell. Matth. Ges. cat. Ama. Cordo in Diosc. Tur. Dod. Cæs. Cast. Lugd. Taber. *Lolium & Triticum temulentum* Aduers. Lob. *Lolium verum*, Gesn. hort. *Lolium album* Ger. *Frumentum fatuum*, Lon. Variat: communiter aristas habet, sed sine aristis quoque Bononiæ obseruatur. 2 Eidem Gramen loliaceum latifolium spicâ angustiore, quod sic describitur:

Spica angustiore. Gramen loliaceum latifolium spicâ angustiore: Ex radice albâ, arundinacea, fibrosa, culmi aliquot bicubitales exurgunt, foliis paucis, latiusculis, oblongis cincti, quorum summo spica angusta, vncias quatuor vel quinque longa, Phœnici vel Hordeo marino similis. Basileæ circa Cliben, longioribus & breuioribus foliis varians reperitur.

Lolium vnde dictū. Lolium autem esse αἶραν Græcorum, non est ambiguum, etiamsi Plinius diuersis locis, tanquam de diuersis agat. Αἶραν porrò vocarunt græci, teste Lobelio, vt coniectura fert ἀπὸ τοῦ αἴρειν, quod est efferri & attolli, vel sursum rapi: rapitur quippe in cerebrum Lolii vapida nocua aura, atque dementiæ affinem tenebricosam vertiginem, temulentiamque efficit. Quo quidem maleficio vel infimæ plebeculæ notum, & inuisum plus satis est, præsertim Galloprouinciæ, Narbonæ, & passim in reliqua Gallia vbi *Yuraye*, quasi ebriosa vel inebrians vocatur. Quippe etiam in Nortmannia, Belgio & Anglia, non solum pani mixta farina, sed multò magis Cerealibus potionibus, *Ale & Byere* addita, & fermefacta, corpore & temulento veterno cerebrum opprimit, & opacat, reliquáque membra torpida reddit. At foris admotum, eiusdem ex axungia depositum cataplasma, eadem pellit incommoda, doloresque diuturnos artuum & pericranei soluit.

Spica similior nulli quàm Phœnici, vt scitè Dioscorides monet: eoque qui alterutram norit, ambas nouerit. Granum in dura tunica: stipula, radix, & reliqua Tritici, vel Secalis sunt: eoque ea in opinione, qui ex Theophrasto est Senensis, vt hæc Theophrasti pestis, rursum in Triticum redire solita sit: vt verùm dixit, ita ineptum & physices imperitum se prodit, quum de Hippocrate Historiam, è Plinio exemplum sexus humani mutati, adducit. Quippe neque ad rem facit hic sexus mutatio, & in plantis sexuum distinctio non vera, sed metaphorica & figurata doctis meritò censetur. igitur res vera, ratio improba. Nullus enim non nouit hic defecisse Lolium à Tritico, nec in fœminam abiisse, sed in vitium quodpiam, aut aliam segetis speciem; calidius enim & siccius est Lolium reliquo quolibet frumento, improbum alendo, præsertim homini, Tritico autem planè contrarium natura. Hoc enim homini salubre, veterinariæ autem nex plerumque. At Lolium hisce, vti neque alitibus gallinis nocet nihil, illi tamen plurimùm, quare specificæ differentiæ sunt, non maris aut fœminæ, vt blaterabat Commentator. Quin etiam Lonicerus Germanus Botanicus minimè bonus.

Commentator Senēsis not.

Lonicerus qualis Botanicus.

Nomina linguarum. Dicitur & Αἶρα Græcè: Arab. Zizania & Secylem: Germanis **tuualch**, cum in Hordeo nascitur: in Secale verò **trespe/trabsendort/& treedorp**, Cordo. Vocatur & **Kühweitzen**, hoc est, Triticum vaccinum, & **Lülch**, corruptâ Lolii Latinâ voce. Belg. **Dolick**. Gall. *yuraye*, ou *zuroye*, & *lulle*. Ital. *Loglio*. Hisp. *yoio & zezania*.

Locus. Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, seminibus ipsorum corruptis, ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & solo quidem præsertim vliginoso per cœli, mensibus potissimùm hybernis, tempestatem humidam.

Vires. Lolium molitum vim habet emarginandi ac circumscribendi nomas, & putredines, & gangrænas, si cum raphanis & sale imponatur. Impetigines feras, & lepras cum sulphure vino & aceto curat. Cum stercore verò columbino, & Lini semine coctum in vino, strumas dissoluit, & quæ ægrè maturantur, rumpit. Cum aqua mulsa coctum ac impositum, coxendicum morbo laborantibus prodest, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure. Idem suffitum conceptus adiuuat, authore Dioscoride. Plinius lib. 18. cap. 17 Lolium, inquit, non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potiùs quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Et paulò pòst. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Quum est in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Asia, & Græcia balneatores, quum velint turbam pellere, carbonibus id semen inicere. Et libr. 22. cap. 25. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas. Cum Raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panes concoquit cum fimo columbino & Lini semine decocta in vino. Et ibidem inferiùs. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infœlix dictum est à Virgilio Lolium: Hoc tamen molitum, & ex aceto coctum impositum-

q; sanat impetigines, celeriùs quò sæpiùs mutatū est. Medetur & podagræ, aliisque doloribus cum Oxymelite. Ratio hæc, Aceti sextario vno diluuntur mellis vnciæ duæ. Iustum est ita temperatis sextariis tribus, decoctæ farinæ Lolii addere vsque ad crassitudinē, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Atque hæc est veteris codicis lectio.

Plinius notatur. Dioscor lectio suspecta.

Et sanè Plinius neque integrè, neque distinctè medicamenta à Diosc. præscripta expressit: quanquam etiam Dioscoridis lectio non satis probè sit distincta. Cornarius ita distingui ac coniungi debere censuit, velut hic reddidimus, maximè ea quæ postrema habentur, vt Ischiadicis cum aqua mulsa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut thure impositum Lolium molitum prodesse velit: & deinde ipsum solum suffiri, & non cum aliquo ex his quæ præcedunt, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia, commodè in cataplasma Loliaceum ammiscentur: Ineptè verò ad suffitus adhibentur. Desiccat vt Galenus lib. 6. de simpl. medic facult. & excalfacit efficaciter, vt propinquum sit acribus, magis quàm Iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentiæ, verùm multùm ab ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipsum quispiam in principio tertii ordinis excalefacientium, secundi verò in fine exiccantium: *Lolium*, autem frugibus, ex quibus Cereuisia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem potest pani copiosius additum. Nocet verò & oculis, caliginem iis adferens: quod & Ouidius Fastorum lib. 1. scriptum reliquit:

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur prouerbium: vt *caecutientes lolio victitare dicantur.*

GRAMEN *GROS* MONTBELGARD.

CAP. XXXII.

Descript.

CAlamis est cubitalibus, nodosis, in quibus folia graminea, summâ stipulâ spicæ complures in iubæ formam conspiciuntur, tenuibus, asperis pediculis appensę, vnciam circiter longæ, binis versibus compositæ, granis nouenis, aut paucioribus, vix vnquam pluribus, Secales paribus, formâ aliis, rubris, canaliculatis, duris, gluma bifori hirsuta in breuem aristam (quæ postremæ glumæ geminæ) desinente conclusis; radices multæ, capillares.

Festuca altera Dod.

Dodonæus hanc plantam sic describit: Altera Festuca, quæ propriè Secalis vitium est, culmis foliisque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeóue tenuiores, in quorum summo veluti effusæ pendent iubæ; Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores, arctiusque coniunctæ. Semina oblonga, sunt, longitudine grani Secalini, sed angustiora, tenuiora, leuioraque multò, quæ membranulis siue utriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur, concidunt.

Germani Dort & Lulch vocant: Brabanti Drauich: Latinè Festucam alteram non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum similitudinem gerunt, illasque interim infestant, minimum ac leuissimum est granum: Festucis ea de causa similimum.

Lolium Trago.

Gramen hoc, quod Tragus lib. 2. cap. 25. pro Lolio germ. Dort dicto describit, nullo modo existimo fieri ex mutatione Hordei & Tritici: multò minus idem esse cum planta, quam pingit pro Dort & Lolio. Hordeum, Triticum, & Dort Tragi annuæ sunt plantæ, non repentes: ac præterea spicis inter se multùm dissident. In eo etiā aberrasse videtur, quòd Aegilopa Galeni, sed non Dioscoridis, esse crediderit, sed potiùs *ἄιρα* eiusdem, & Zizaniam Auicennæ.

Aegilops Galeni. Aera Diosc. Zizania Auic. Dodon. notatur.

Sed & Dodonæus (perhibente Gesn. hort.) Aegilopem fecit Dort germanicè dictam, eamque lib. 2. imag. pro Lolio pinxit: circa finem verò eiusdem libri, se emendans, Ægilopem nuncupauit & pestem Secalis esse dixit. Refert idem Gesner. Tragum hanc plantam tertio inter Lolia loco describere, qua in re non parum hallucinatur: nam secundo, ni fallor, loco traditur.

Synonyma

C. Bauh. pin. dicitur Gramen Festucæ 1. siue Festuca graminea glumis hirsutis: Lolium 2. Trag. at 1. icone Ægilops & Festuca, Dod. gall. Gesner. hort. Bromos, Lac. altera, Ger. Bromos sterilis altera, Lob. Obs. p. 21. Ic. plant. p. 31. & Hist. Lugdunensis Lolium Lon. Festuca altera Dodonæi Gramen murorum Dalech. Lugd. Festuca graminea, Tal. Phœnicis altera species, Eid. Symphonium, Bromos herba, Tabern.

Varietas.

Variat spicis, quæ aliquando quasi in fasciculum comprehensæ, & Phœnix altera est Thalii: aliquando dispersis: sic aliquando glabris, aliquando hirsutis & propriè Secales vitium est.

Locus

Propriè Secalis vitium est: cum aliis enim frumentis, aut non rarissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes: anni hyemisque constitutionem clementem ac tepidam.

GRAMEN SPICA HIRSVTA, ad Gramen *du Gros* accedens.

Descriptio.

SVmmus culmus spicâ insignis est duum triumque vnciarum Triticeæ simili, magis diuulsa, glumis multiplicibus, hirsutis, aristis mollicellis, perbreuibus, nec effatu dignis: folia per stipulam sesqui cubitalem angusta, villosa, candicantia. Radices crassæ, duræ, fibras crassiusculas habent appensas, perennes.

Locus.

Nemausi inter Triticum præcipuè obseruauit & collegit Gener Cherlerus.

GRAMINI MVRALI DALECHAMPII simile, si non idem.

Descriptio

AD Gramen *du gros* Montbelgardensibus dictum nonnihil accedit: à quo natalibus aliisque quibusdam notis differt: nascitur enim in parietinis, culmis multis cubitalibus & altioribus,

bus, foliis ad genicula non ita dissimilibus, sed hirsutis & ferè canescentibus; iuba eundem habet cum gramine *du gro* positum, cuius partium textura itidem distichos, spicas breues imitata, aristis mollibus breuibus, glumas etiam molles, striatas, armantibus tantillùm hirsutas, squammatim incumbètes, strigosiores, & semine crassas. Radix capillaribus fibris contexta est. Nisi figuram paratam habuissemus, meliorem exhiberemus.

Bron.

Hord. murinū Tab. Figura Hordei murini Tabern. optimè conuenit nostro Gramini, sed cætera nomina, ut phœnicis & Lolii non item, existimo præter autoris sententiam figuram plantæ quam non intelligat appositam. Frater Casparus attulit ex Italia nomine Cynopis Theophrasti & Canariæ.

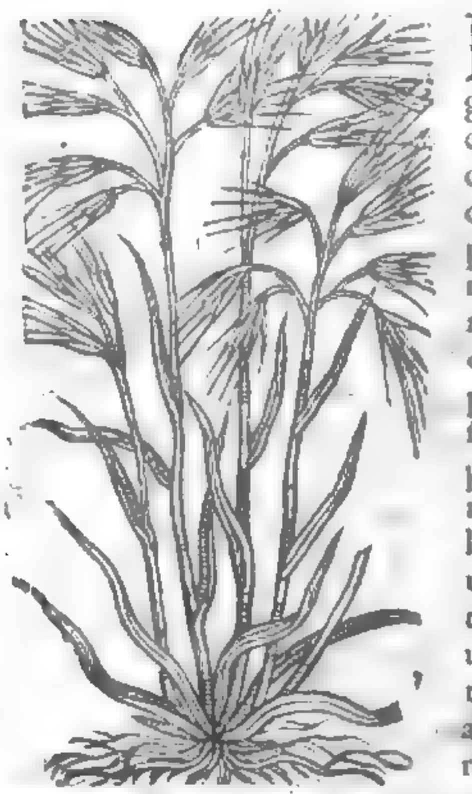
Cynops.

Locus. Genevæ obseruaui & in valle Griesbachiana ad thermas acidas: Patauii prouenit, nec non Basileæ & Montbelgardi.

ÆGILOPS MATTHIOLO FORTE.

CAP. XXXIII.

Descriptio

Folia graminea, angusta, hirsuta: culmi plures, cubitales, geniculati, tenues, paniculam ferunt singuli multifariam diuersam, cuius portiunculæ squammatim è pluribus glumis compactiles spicam paruam mentiuntur, locustis Auenæ non multùm dissimiles, aliàs singulares, aristis donatæ mollibus, longis.

Bromos siue Auena sterilis Lob. Lobel. sic describit: Bromos, siue Auena sterilis, ab Auenis vesca, vsu quidem diuerso, sed genere & figura non diuersa: vtrique enim vt nomen sic facies, & natales eadem. Sed minore graciliore que pedali stipula, apiculisque stamineis delicatioribus, minimè mordacibus, comosa effigie, semen fermè euanidum, in tunicis fermè vacuis.

An Lolium Tragi? C. Bauh. phyt. pag. 23. gramen 104. siue Festuca sterilis.

Trago fortè Lolij 1. genus est, quod plinium lib. 18. cap. 17. per primum omnium frumenti vitium, Auenam intellexisse asserit; Virgilium verò per Auenam sterilem, & per phœnicem Dioscoridem. Vocat germ. Gauchhabern & Maüßhabern, hoc est, Cuculi vel murium Auenam.

An Aegilops Matth? An Matth. in prior. Comm. Ægilops siue Festuca, Ananiensi s ruri vulgò *Squala*. Arabib. *Dausir, Dalsit, Dosana, Danser*, siue *Dusser*: Ital. *Egilopa*. In post. comm. similem habet figuram sine descriptione pro Ægilope prima, olim vera existimata, vt ait, Italica nomina adimens. *Videant ergo Lectores, qualiter se extricent ex Matthioli scriptis.*

Aegilops 1. Auena fatua Tab. Tabern. icon. p. 134. & Hist. p. 666. Ægilops 1. Auena fatua. Gersten / Twalch Gauch habern / haber gras, αἰγίλωψ, Festuca, Festucago, gazæ Bromos sterilis, Virgilio Auena sterilis 1. georg. Plinio Hordeum festuca l. 18. cap. 17. Ital. *Squalo & Squala*. Galli, *Lauron & auoron*. Angl. Drauch & wile otes. Fland. & Brabantis. Drauch. Spicæ Hordeo similiores, nisi minores essent, nec ita asperæ, sed molliores.

Bromus herba. Dod. gall. Dodon. gall. βρῶμος πόα, Bromus herba, & Auena herba. gall. *Aueron* aut *auenerou*. Eid. Hist. frum. & in fol. Lat. Bromus herba Auenæ & Ægilopi similis est, habituque ipso syluestris quædam Auena, multiplicibus enim geniculatisque culmis, foliisque eam refert, licet vtrisque tenerioribus: iuba rarior, aristas asperiores, longioresque habet: radice firmatur copiosa ac tenui. Nominant eam græci βρῶμον πόαν, id est, Bromum herbam, ad differentiam Auenę, quæ græcis quoque βρῶμος aut βρόμος dicitur.

Matth. nec Bromos Lob. Lobel. in Adu. notat falsò primam dici Ægilopen apud Matthiolum, & Bromon esse. In Obs. p. 20. figuram Dodonæi habet nomine Bromi, vocans p. 21. Festucaginem gazæ, Italorum *Vena vana*, id est, Auenam cassam, & *Orzo saluatico*, & demum Ægilopem alteram, non primam Matthioli.

Gramen Festuca C. Bauh. C. Bauh. pin. gramen Festucæ 7. siue Festuca àuenacea sterilis elatior βρῶμος Diosc. aliis βρῶμος πόα ad differentiam Auenæ. Festugago gazæ. Lolii primum genus, Trag. des. Ægilops prima Matthiol. altera in comp. Ægilops Lac. vera gesn. hort. Bromos, & Auena herba. Dod. gall. Festuca & Auena græca, Lon. Auena sterilis, Adu. Thal. Bromos sterilis Lob. icon. ger. Bromos herba. Dod. Lugd. Auena græca Cæs. Ægilops 1. & Auena fatua Tabern.

Locus & tempus. Herba natura sua in totum syluestris, Aestate Maio mense secus vias in pratis, agrorum marginibus & segetibus reperitur.

GRAMEN TENVIFOLIVM HIRSVTVM, BARBA ÆGILOPIS OLIM Matthiolo.

CAP. XXXIV.

Descriptio Radices tenues albæ, è quibus enatorum culmorum pars una nodosa, satis profundè in terram depacta, festucis siccis comata, vt in Nardo Indica: folia dodrantalia, angusta, hirsuta, potissimùm quà calamos ambiunt, angustiora multò quàm sint Aegilopis Matthioli: calami hirsuti, geniculis nigris distincti, iuba diuulsa, vt in Aegilope glumis crassioribus ex pediculis robustioribus, rubentibus, cum aristis multò breuioribus.

An Dodon. Lat. in fol. Gramen pratense 3. sine descriptione.

An Dod. Gramen pratense 3. Gramen minus Lob.

Lob. & Pena aduers. p. 2. Gramen minus (sic in. Ic. p. 2.) istud quidem quod fundit montanus, incultus, & aridior ager, vt pabulo gratius & vtilius velleri, sic multò delicatius, minus & semine efficacius est. Ex succincta hac Lobelii descriptione nondum intelligo quam plantam intelligat: suspicor figuram demonstrare à nobis descriptam, non tamen assero. Tabern. icon. Gramen minus, & Hist. vbi Gramen 4. **Graß.** Figura Tabern. videtur facta ad imitationem figuræ Lobel. vti Dodon. Scio fratrem Gramen minus Lobelii & Tabern. ad aliam plantam referre.

Locus.

Geneuæ prouenit, aliisque in locis obseruauimus.

PANICVM VVLGARE, PVNICEVM, & spica diuulsa. CAP. XXXV.

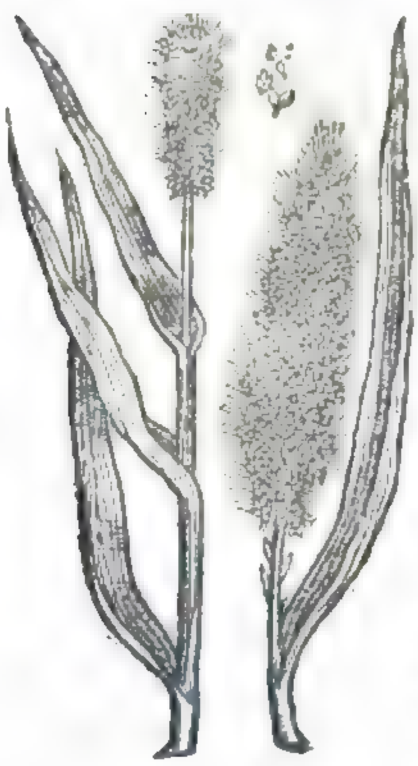
Panicum vulgare.

Descriptio

PLures ex radice fibrosa culmos erigit Panicum, geniculatos, farctos, quibus adnata folia longa, lataque, Arundinaceis similia: fastigium verò culmi spicam fert clauæ instar, dodrantalem ferè, breuissimis aristis asperam, numerosissimis, luteis, rotundis, nitidis, Milii minoribus, folliculis inuolutis, densè spicatâ: Panicum rubrum vti prouenit in horto, radices habet fibrosas, sed validas, subrubentes, caules verò duûm aut trium cubitorum altitudine, loco fœcundo, firmos, ex viridi rubescentes, crebris geniculis interceptos, ramosos, & læues, prætorquam sub spica, quę sesquipalmum longa è spiculis compluribus densè congestis componitur in minoribus plantis, spica nó apparet ita ex spicatis

Panicum puniceum.

composita, in quibus semen Panici vulgaris copiosum, glumâ etiam non alia, sed aristis, quæ inter grana plurimæ emicant purpurascentibus: folia arundinacea, frequentia, vaginis longis caulem involuunt, adeoque & inferior vagina superiorem excipit, tactu aspera. Est mihi quoddam Panicum spica insigniter diuulsa, cuius figuram nouam exhibemus, sicut etiam Panici punicei, alias vti paratæ erant proponim⁹ pro vulgari.

Panicum spica diuulsa.

Frumentâ hyberni generis.

E frumentis quæ Hieme in herba sunt, verno tempore in culmum geniculatum & concauum fastigiatur Panicum, quod pro indiuiso (Constant. legit, tantùm pro indiuiso: exponitque sine diuisione, in commune, communiter. Quo genere loquendi vsus est Cato cap. 137.) & paruis auibus expositum est. Indefensum quippe membranis continetur. Est verò à Paniculis dictum, cacumine languidè nutante, paulatim extenuato culmo pene in surculum, prædensis aceruatur granis cum longissima pedali obba. Diocles Medicus mel fragum appellauit. *Hæc Plin.* lib. 22. cap. 25. Dioscorides refert Panicum alios Melinen appellare, & frumentaceis seminibus, Milio simile. Et hæc est forte occasio, cur Tragus inscribat Milium agreste seu exiguum klein oder wilder Hirß / quod alii Pannicum, Germ. feuch & Heidelfeuch appellant. Iudicauit porrò & Typham, a paniculata iuba nominandá.

Melfragk.

Ruell. error.

Ruellium, Panicum in Italia Melicam vocari scribentem hallucinari refert Matthiolus in prior. comm. vbi *ἔλυμος* à Græcis appellari ait, Arab. *Dochon*: Italis *Pannico*: Germ. Pfenich/heydel-Pfenich pray/Fuchßschwantz i.e. cauda vulpina: Hisp. *Panizo*, & *Paniso* Gallis *Panis*. Meminit in post. comm. lat. cum mag. fig. Panici pedali longitudine panicula: tradit & aliud, mammosas ferè paniculas gerens, & semen racematim proferens copiosiore prouentu: addit colore paniculas variare: nam quasdam candicare, alias rufescere, plures flauescere. In It. asserit Panici genus quoddam semine luteo, & aliud albo: figuram ponit qualis nostra ad puniceum facta. Cæterùm errandi occasionem præbuisse videtur Ruellio nominis Melicæ cum *μελίνης*, siue *μελίνη* vicinitas, quæ fecit vt Panicum & Sorghum inter se confuderit, & Melicæ descriptionem cum Panici miscuerit. *μελίνη, μέλινος* dictum videtur quasi Melleum quidpiam: *ἔλυμος* verò, forsan ab *ἐλύω*, quod est inuoluo.

Ruell. error alter.

Synonyma

C. Bauh. pin. *Panicum* 1. siue *Germanicum*, siue *Panicula minore*: *Paniculum* Fusch. Tur. Dod. Cord. Gesn. hort. Lon. Lob. Obs. p. 24. Ic. p. 41. Cæs. Cam. Tab. Ger. Variat paniculis albis, flauis & purpureis: semen album, luteum, rufescens: Dioscorides frumentaceis, Gal. leguminibus iungit. Eid. *Panicum* 2. *siue Italicum*, siue paniculâ maiore. *Panicum* Marullo, Hermolao, Ruellio, Matthiolo, cui & *Domesticum*: Anguil. Cæs. Portæ. *Panicum*

sati-

satiuum, Lugdunensi. *Panicum vulgare*, Clus. Hist. *Panicum aliud Indicum, panicula villosâ*, Lob. Ic. p. 41. *Panici indici spica* Dodon. *Panicum Indicum*. Tab. ect.

Locus & tempus. Plinius lib. 18. cap. 7. recenset Panicum inter frumenta æstiua, ea sc. quæ æstate ante Vergiliarum exortum seruntur. Cap. 26. Extremo ergo hoc tempore Panici satio est. Iustum est hoc seri maturato Hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes vespere per arua Cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes volatus, græci vocant verò lampyridas, incredibili benignitate naturæ. Cap. 17. Panicum in frigido & aquoso priùs serendum, postea in calido agro. Pestem à Panico sturnorum passerumve agmina, abigunt herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omninò nulla auis intret. Cap. 10. Panicum aquis minimè gaudet, cùm in folia exit. Vetant id inter vites arboresque frugiferas seri, terram emacrari hoc satu existimantes.

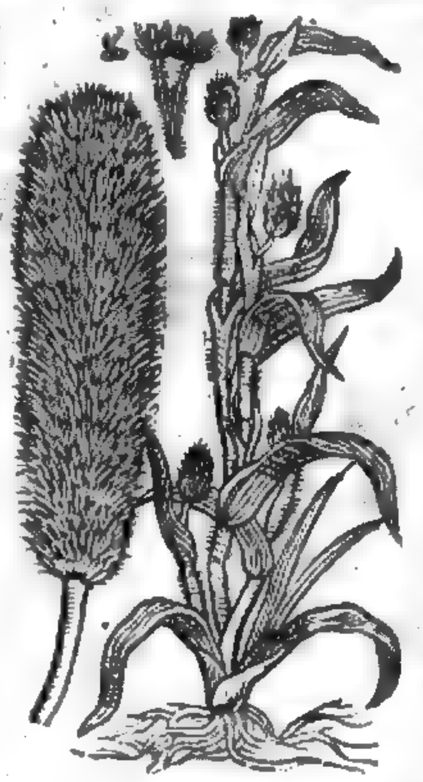
Vires & usus. Panicum Dioscorides Milio simile dixit, eodémque modo in panes subigi: eosdem habere vsus: minùs tamen & nutrire & adstringere. Panico Galliæ quędam, præcipuè Aquitania vtitur, inquit Plinius lib. 18. cap. 10. Sed & circumpadana Italia, addita faba, sine qua nihil conficiunt. Ponticæ Gentes nullum Panico præferunt cibum. *Dysenteria.* Item lib. 22. cap. 25. Panicum effectus habet quos Milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, *Tormina.* & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Colum. Panicum pinsitum, & euolutum furfure, sed & Milium quoque, pultem, panis inopia, maximè cum lacte non fastidiendam præbet. *Ex Galeno.* Galeni sententiam ex 1. de alim. vbi Milium minùs aluum cohibere dicit, quàm Panicum, suo loco adscribemus. Cæterùm ei contrariatur Dioscorides, quod & ego (inquit Corn.) ita se habere credo. Verum 6. simpl. phar. ita de Panico scribit, Panicum quod & *Meline* vocatur, ex leguminibus est simile Milio, & specie, & viribus parum alens, & siccandi vi præditum. *Fluxiones ventris.* Sistit etiam ventris fluxiones, quemadmodum Milium. Si verò extrinsecus impositum fuerit, siccat & frigefacit. Quo loco ἐκ τῶν σιτηρῶν, legitur: quod Diosc. dixit τῶν σιτηρῶν. Indiscriminatim enim τὰ σιτηρὰ Galenus etiam ὄσπρια vocat, alioqui enim ὄσπρια appellari dixit illa cerealia semina, ex quibus panis non fit. At verò quod Plin. dicit, Dioclem panicum mel frugum appellasse; non aliud est quàm expositio vocis μελίνης, quâ melleum quid significatur.

Dalech. not. Porrò, licet apud Hist. Lugdunensem legatur nullum hodie Panici nec officinis, nec panificio esse vsum, quòd, cùm siccum admodum & macilentum sit semen, parum admodum præbeat alimenti, ideóque auiculis obiiciatur. Clusius tamen perhibet magni per vniuersam germaniam, Vngariam, & Bohemiam Panici vsus esse: etenim in alimentum cedere ac pultes ex eius semine deglumato fieri non ingrati saporis.

PANICVM COERVLEVM SIVE INDICVM.

Cap. XXXVI.

Descriptio Sorghi altitudinem assequitur Panicum Indicum, similiter ex fibrosa valida radice multos emittens culmos eosque medulla alba fartos, foliis donatos ad singula genicula arundinaceis: iamverò cylindraceas spicas, non in summo tantùm culmo gerit, vt nostrate Panicum, verùm etiam è nodis & alis foliorum aliam spicarum sobolem parit, quæ vt longitudine cedunt nostrati, ita crassitie vincunt, pilosæ: In his semen stipatu denso Panici nostratis, subcœruleum, Milio par, ab vna parte, quâ adhæret secundum longitudinem stria donatum, læue, gemellum ferè, ex pediculis vnciâ longioribus, pilosis, glumis inuolutum.

Panicum Americanum. Clus. plantam nostram ita describit: Est præter Panicū vulgare genus aliud ex Peruana prouincia primùm in Europam illatum: habet autem id culmos longè crassiores, firmiores, altiores vulgari Panico, & planè harundinaceos, vt quos humanam altitudinem attingere, interdum etiam superare plerumque viderim, crebris geniculis & veluti articulis præditos, & lanugine obsitos: folia harundinacea è singulis articulis prodeunt, longa, lata, dura, Melicæ foliis non valdè dissimilia: inter quæ prodeunt è geniculis alii veluti breuiores culmi, similibus foliis obsiti, desinentes in spicam digitalis longitudinis, nonnunquam breuiorem, & duntaxat pollicarem, densè compactam, & æqualis propemodum vbique crassitudinis: semina oblongiusculis gracilibúsque petiolis innixa proferentem, & capillaceis veluti glumis inclusa, quæ extimâ parte è glumis prominente, crassiora, magis rotunda, & quasi orbiculata sunt, læuia, subcœrulei coloris, qui in calidioribus regionibus magis satur est, rarò tamen vel in germania, vel in Belgica (in illis enim prouinciis sæpe terræ mandaui eius semina ex Hispaniis accepta) ad plenam maturitatem prouenium: radices eius fibrosæ sunt, validiores & maiores, quàm in vulgari Panico.

Synonyma. C. Bauh. pin. p. 27. *Panicum* 3. *siue Indicum* spica obtusâ cœrulea. *Panicum cæruleum Indicum*, Adu. Lob. icon. Cam. Tabern. *Panicum Indicum* Dod. Ger. *siue peregrinum*, Lugd. *Panicum Americanum*, Clus. Hist. Pannicula est subcœrulea, in calidioribus regionibus magis satura. *Phalaris Aethiop.* Panici nomine & Phalaridis Aethiopicæ accepimus huius plantæ semen.

Figura Panici Indici Dodon. de frum. & in fine Hist. Flor. ac in fol. Lat. satis commoda si semen pingeretur duplex ex vno pediculo: descriptio an quadret Panico hæreo.

PANICI AMERICANI SESQVIPEDALIS SPICA.

Cap. XXXVII.

Descriptio HVius Panici Americani spicam crassam valdè firmam & bene compactam, non vbique

tamen æqualem, sed paulatim & sensim extima parte gracilescentem, sesquipede longiorem, nec tamen integram ad me mittebat (inquit Clusius) Londino Iacob. Garetus anno 1592. à Nauclero quodam Anglo ex sua nauigatione reduce emptam, cuius semina, non multò maiora mihi visa, quàm illius Panici Americani, cuius modò memini, cæteroqui prorsus similia: nisi plura simul iuncta, & hispidâ gluma inclusa, breui pediculo inniterētur: illius stirpem nascentem videre non licuit, nam serere neglexi, quia vetustate nimis resiccatum existimabam, spicam tamen in ligneâ tabella Francofurti exprimēdam curabam à perito artifice, vt hoc loco insererē, digna enim mihi videbatur, cuius aspectu alii etiam fruerentur. Proximè autem sequēte anno scribebat

ad me N.V. Carolus de Taffis veredariorum Antuerpiæ Præfectus, ipsi natas istic plantas semine quod ab eodem Gareto acceperat, non valdè dissimiles illis, quæ iam à multis in Belgicis hortis sunt conspectæ: nec dissimiles etiam spicas siue paniculas protulisse.

Cum hac spica eandem attulisse Generum Cherlerum redeuntem ex Anglia 1605. existimamus, eamque à Iacobo Gareto peritiss. Pharmacopœo datam, minorem tamen præcedenti. Est autem tantum palmaris, quia nondum matura vt iudicamus, ea repræsentat aliquomodo plantaginis spicam aut Piper longum, vtraque parte gracilior: crassitudinis circiter calami ordinis, constat veluti squamis pulchrè ordine sursum tendentibus, scapus diducitur in plurima fractu mediocriter contumacia fila: Color pallens, obscurior, sapor nullus manifestus.

Synonyma C.Bauh.pin. *Panicum 4. siue Indicum spica longissima. Panic. Americani spica grandis vel sesquipedalis*, Clus. Hist. *Panicum Aethiopicum ex Guinea*, Clus. hist. ap. ad lib. 6.

PHALARIS.

CAP. XXXVIII.

Descriptio CVlmo adolescit sesquicubitali, Hordeaceo, quatuor aut quinque geniculis nodoso: foliis Hordeaceis, radice habitiore, vnicuique culmo, qui ex vna radice plures pronascuntur, spicæ singulæ insident, sesquiunciam aut vnciam longæ, turbinatæ, foliaceis glumis striatis squamatim scandularum ritu compactiles, è quarum sinu tremula flosculorum pallidulorum filamenta promuntur, iisdemque postea locellis semen reconditur lubrico nitore Milii, forma Lini, sed magnitudine suppar.

Diosc. Phalaris Dioscoridea caliculos emittit à tenuibus ac nullius vsus radicibus numero-

sos, bipalmes, geniculatos; culmis Zeæ similes, graciliores tamen ac sapore dulces, folia itidem Zeæ (ἰχνότερα δὲ ἐν γλυκεῖα τῇ γεύσει, τὰ φύλλα δὲ ὅμοια τοῖς τῆς ζείας. Cóclusa habentur in vet. cod. itéque apud Oribasium, at in vulg. exemplarib. desiderantur) semen verò Milii magnitudine, candidum & oblōgum.

Plinius. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo flore inclinatum: Semen simile Sesamæ. Ita Plinius lib. 27. cap. 12. non adeò consone Dioscoridi, quanquam sanè de eadem herba dicere videatur.

Phalaris Cornario ignota. Milium Solis. Cornarius Phalaridem officinis ignotam dixit: & sub diuinatione Herbariorum positam, qui eam inter Milium & Hordeum nasci putent, nomine Germanis adhuc ignoto. Quidam tamen verum Milium Solis esse asserunt, quod Officinæ minus appellant.

Phal. Diosc. apud Tragum. Apud Tragum Phalaridis figuram aliquis posuit sub titulo Phalaridis Dioscoridis, Daß 7. Queckẽn Graß: interea Tragus hanc plantam non describit eo loco, nec eam intelligit.

Lonic. huius descriptionem exhibet sine descriptione.

Milii silu. Phalaris duplex. Matth. in prior. com. Phalarim eam suspicatur quæ in syluestrium frugum genere, à quibusdam recensetur, adeò vt non desint etiam, qui hanc appellent Syluestre Milium, semine Milii ferè magnitudine. In post. comm. vbi pictura, omittit Milii sylu. nomen quasi olim confuderit cum Phalaride.

Videtur Gesn. hort. Phalaridis speciem vnam siluestrem admittere, at alteram satiuam.

C.Bauh. pin. *an Melsa altera Theophrasti, Phalaris Diosc.* Trago icon. Phalaris Matth. Ang. Tur. Dod. Cord. Gesn. hort. [cui & *Canariense semen*,] Lon. Lobel. Cæsalp. Cast. Cam. Lugd. Tabern. Ger. *Phalaris herba*, Gesn. catal. *Milium alterum* Theophrasti Dalech. in Plin.

Locus & Tempus Peregrinum hoc semen Belgio est, authore Dodonæo, infertur autem ex Hispania ac Fortunatis insulis. Seritur Vere: sub finem Aestatis maturescit. Non modò è Canariis saccharinis & Hispaniis, sed etiam Narbonensi agro, via ad Magallonem prope segetes ad pontem, Phalaridem veram, eiusque enatum semen fœliciter in Belgio & Anglia habuimus ait Lobelius: quò Institores Canariis philomenis plusquam saccharatas & mellifluas cantilenas modulantibus alendis venum asportant seminis magnā vim. Nos variis in hortis colimus semine maturo Augusto.

Vires. Herbæ tusæ succus, Dioscoride dictatore, ex aqua aut vino expressus ad vesicæ cruciatus vtilissimè bibitur. Semen quoque cochlearis mensura ex aqua potum, ad eadem est efficax. Plinio calculos frangit semen, potum ex vino vel aceto, vel cum melle & aceto. Idem & vesicæ vitia sanat.

Galen. sanat, Galenus Phalaridis herbæ & succum & semen, & folia pota ad vesicæ dolores opitulari, velut eius quæ tenuium partium quid & calidum habet, credi testatur. Alimento esse, & nonnullos panes pinsendos curare, esitaréque ad calculum farctúsque vesicæ, perhibet etiam Lobelius.

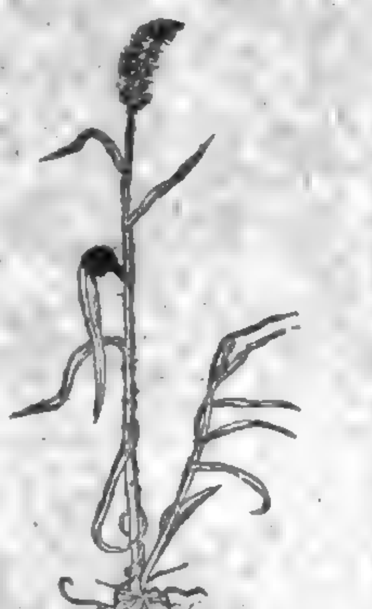
PHALARIS MAIOR SEMINE NIGRO C. BAVH.

PHalaris 2. siue maior semine nigro: *Caneno*, Melitensium incolis: granum in Melita frequens, Canariis insulis familiare, Massiliæ notum, nigrum, oblongum, à Milio simile, quo Canarios passeres præcipuè nutriunt: ex grano aliquando à Dalechampio sato natum, referente C. Bauh. in pin.

PANICVM SYLVESTRE DICTVM, ET DENS CANIS. I.

CAP. XXXIX.

Descriptio

GRamen Panicum syluestre quibusdam dictũ, radices habet tenues frequẽtissimas, coque nomine euulsu difficiles: culmi plures palmares, atque etiam dodrantales, geniculis paucis articulati, obliquè articulantur, obliquè erigũtur, aut per terram repandi reclinantur: denuóq; actis radiculis attolluntur: singulis calamis, singulæ insident spicæ Panici, minores, asperæ, versibus adhærentes; per maturitatem ruffescentes, breuibus pungentibus aristis obseptæ, inter quas semina parua Panico minora. Folia graminea, albicantia, hirsuta, asperá, partem culmi ceu vagina amplectentia.

Icon. Phal. Plinii Fuchs. Fuchsius, cuius icon hic assumpta displicet, vocabat Phalaridem Plinii; hanc quam Geneuæ nominant *Panicete*, quasi vacuum Panicum. Ego tamen non pûto Phalaridem Plinij ad hoc Panicũ referendum. Sed crediderim potiùs cum L. 18. c. 17. intelligere per Herbam albam Panico similem, occupantem arua, pecori quoque mortiferam. *An Frum. caudatum Ruellio.* An Ruell. lib. 2. cap. 118. Herba specie frumentum, folio Tritici &c. in aruis nascens. Frumentum ruri caudati frumenti nomine notum? An eid. lib. 3. cap. 82. Holostium, Denticulus canis Ruri, Gramen molle Herbariorum nonnullorum?

Ruell. reprek. Cordus in Diosc. Ruellium reprehendit, vt qui sibi non constet, quòd Holostium à Gallis, Denticulum canis appellari scribit: Quòd idem rursus alibi Gramen, alibi Coronopum, Dentem canis *Cord. not.* esse dicat. Sed an Cordus ritè mentem Ruellij perceperit, dubito, & an animaduerterit, nomen Dentis canis à Gallis aliquot plantis similibus tribui, vt huic & duabus sequentibus.

An Alopecuros? An Rhegino in exerc. Alopecuros, Panicum agreste, non Frumentum caudatum, Lat. Cauda vulpina, Herba Tritico similis scholasticis? An Gorrh. Frumentum caudatum, aliis Alicopecuron aliorum?

An Cæsalp. Alopecuros vera si particulatim floreret, Panicastrella vulgò vocata, Panicum syluestre fortè dicendum?

An Trago Lolium 7. quod Phalarim Dioscoridis esse putat? An Thal. Phalaris silu. maior, spicis asperis, lappaceis vestibus adhærentibus.

Lonic. not. Lonicero pro Phalaride Dioscoridis describitur, sed non depingitur. Figura enim quam pro Phalaride exhibet, est alterius plantæ.

Matth. in ann. Matth. in comm. cum mag. fig. habet descriptionem sub Panico syluestri, quæ conuenit huic nostro Denti canino primo paniculâ simplici, non item figura, quæ Panici est panicula sparsâ, aut diuulsâ.

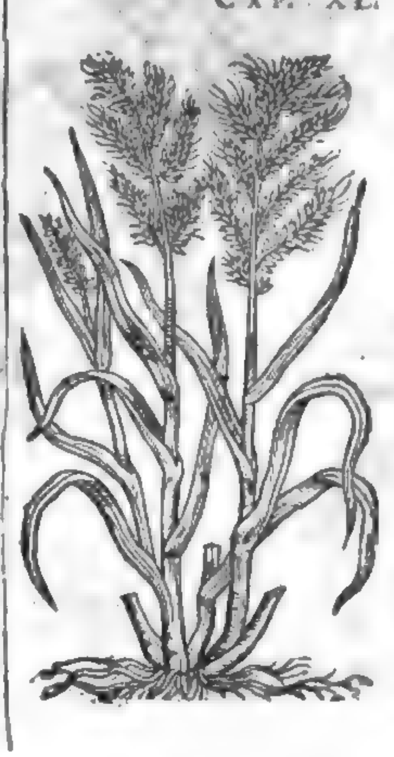
Lob. in Ic. plant. pag. 13. tom. 2. est Panici effigie Gramen simplici spica. Tabern. Ic. & Hist. Gramen panicum 1. feuch graß. H. Lugd. p. 412. Panicum sylu. aliud Dalechampio, quæ fortasse fuerit *Herba alba Plinij.* Herba alba Plini. Quidam tamen esse volunt eiusdem Scriptoris lib. 22. cap. 25. Miliariam herbam, quæ Milium necat, & trita, cornúque infusa podagras iumentorum sanare dicitur. Magis tamen placet eorum sententia Dalechampio, qui Albam herbam esse putant.

Synon. C. Bauh. C. Bauh. phyt. *Gramen* 94. siue *Panicum syluestre, simplici spica*, vel *Milium syluestre, Lolium* 6. Tragi. Eid. pin. *Gramen paniceum tertium* siue *spicâ simplici: Ἰσχαίμιον. Lolium sextum, Miliaria herba* Plinij, Trag. Panici effigie gramen, simplici spicâ, Lob. icon. *Panicastrella*, Cæs. *Panicum syluestre aliud*. Dalech. *Herba alba fortasse Plinij*, Lugd. Gramen paniceum primum. Tab. *Gramen cyperoides spicatum*, Ger. icon. Variat aliquando enim spica oblonga: aliquando breui & rotunda.

Locus & tempus. Inuisa Olitoribus herba, annua quidem: oritur æstate: semen maturat Augusto: perit Autumno. Passim obseruatur. Has ei vites adscribit Tabern.

GRAMINIS GENVS QVIBVSDAM GALLIS Dens caninus 2. siue Panicum sylu. paniculâ diuulsâ.

CAP. XL.

Descriptio CAlamos è radice fibris complutibus crassiusculis constante, quæ locis humidis emittit duos treive cubitos altitudine æquantes: *Folia* Arundinacea in acutum mucronem desinunt, iubam explicat palmatem & sesquipalmarem subrubentem, aut è rubore nigricantem, è crebris spicis

compositam, denso granulorum Paniceorum, glumis mucronatis, subhirsutis, nunc muticis, nunc aristatis, idque interdum in eadem planta inclusorum, stipatu confertis, libero tamen costæ dorso, vt in gramine Mannæ.

An Oriza spec. Cord. An Cordo in Diosc. Oryzæ species, germanis Schwader nuncupata, Sesamum non absque errore putatum.

An Milium 2. Ang. An Anguill. Milium secundum, Milium siluestre Galeni, cuius meminit lib. 2. de antid. fortè Ischæmon Plinii?

An Trago Lolii sextum genus, Miliaria Plinii.

Matth. mat. Matth. in com. cum mag. fig. titulo Panici silu. ponit figuram paniculâ sparsâ, quæ videtur exprimere plantam primùm prouenientem, & loco humidiori, carentem aristis: descriptio autem conuenit Panico silu. paniculâ simplici.

Ischæmon. Plinii Multò aptiùs Ischæmonis historiæ Plinii quadrare visum est Clusio Milii genus hoc silu. & supinum, vt vocat, quàm Panico siluestri.

Panic. silu. Dodon. frum. & in fol. lat. (vbi Panicum palustre à nonnullis vocari ait) figuram minùs bonam ostendit. Ad Graminis autem genus, siluestre hoc & spurium degenerque frumentum, cerealium seminum vitium, Gramen mannæ alterum, referendum ipsi visum fuit.

C. Bauh. phyt. C. Bauh. phyt. Gramen 92. siue panicum siluestre sine aristis: panicum sylu. Matthioli, &c. Item, Gramen 93. siue panicum silu. cum aristis, per omnia priori respondens, nisi quòd spicæ vtriculi in oblongâ aristam desinunt. Rursus, Gramen 95. siue panicum sylu. spica aspera: Lolium 7. Tragi: Panici effigie gramen aristis circumvallatum Lobel. icon. p. 14.

C. Bauh. Panicum silu. de quo hic agimus spicâ singulari non obseruauimus. Quare tres species non facio. In eadem enim planta interdum obseruo spicarum vtriculos desinentes in aristam, alios eadem destitutos, ita vt lusus naturæ hac in re negari non queat. Euenire autem eum dicimus ratione soli, atque ætatis. Huc porrò Lolium 7. Tragi non refero. Siquidem spicæ longæ, asperæ atque lappaceæ, vestibus adhærentes sunt, quas in hoc Panico spica diuulsa non obseruo. Sed ipsemet in pin. (vbi non ampliùs tres, sed duas solùm species facit) Lolium 7. Tragi, & Panici effigie Gramen aristis circumvallatum Lobelii separat.

Gramen Paniceum 1. siue *spica diuisa*, inquit, est Panicum silu. Matthioli: Lob. in Adu. p. 15. Cast. Cam. H. Lugd. Tab. & Gerardi: *Panicum Herbariorum siluestre Lobelii.* Obs. p. 25. (vbi perperàm Lolium Cordo) Ic. plant. p. 42. tom. 2. *Gramen alterum manna* Dod. & Hist. Lugd. *Milium silu. & supinum,* Clus. hist. *Panicastrella species* Cæsalp. An Milium silu. *Ischæmon*, Anguill. spica subinde singularis, non rarò multiplex, eaque modò herbacei, modò atrorubentis coloris est. Item Gramen paniceum 2. siue spica aristis longis armata, Panici effigie Gramen aristis circumuallatum Lobelii, Ic. Plant. p. 14. *Gramen Paniceum* Ger. *secundum* Tabern.

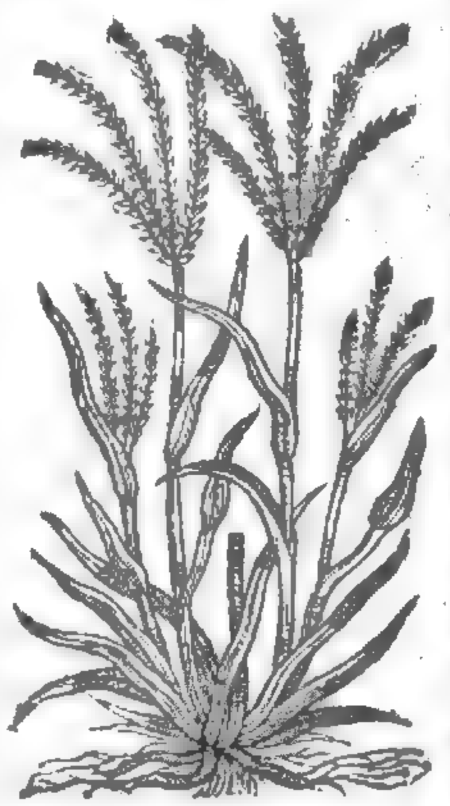
Nos nondum separamus ab inuicem, ob iam adductam rationem. Illud duntaxat monendum censuimus, ex Lobelii figuris eam meliùs placere quæ exibita est apud eum p. 14. quæ & à Mathiolo pingitur.

Locus Passim prouenit, nonnunquam palustribus locis delectans: hortis odiosa & molesta herba. Frequens est [inquit Dodon.] iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, & aliis Europæ prouinciis.

GRAMINIS GENVS DENS CANINVS tertius, siue Gramen primum, vel Galli crus.

CAP. XXXXI.

Descriptio CVlmos ex radice fibrosa plures promit, tribus quatuorue articulis nodosos, subinde etiam ramosos, subrubentes: *folia* Triticeis breuiora, latiora, hirsuta, culmos longiuscula uagina inuoluunt: *iuba* singulis insidet culmis palmum aut sesquipalmum longa, quatuor, quinque pluribus setis comata, quarum alteri parti secundum longitudinem è bifori gluma *flosculi* purpurascentes adnati, auersâ parte nuda sulcata, semen iisdem glumis conclusum panici granis longius.

Coronopus Græc. Acul. Capriola sanguin. Ruellius lib. cap. 62. Theophrasti, Plinii, Dioscoridis Coronopũ ainà Leoniceno primò vulgari nomenclatura declaratã, & eum censere dici Capriolam, Sanguinariam: Olitores Gallos vocare Dentem canis: Hanc generibus Graminis Plinium assignasse nobis expri mentè eandem esse, quam Græci Coronopum & Romani Gramen vocarent aculeatum. Quod autem Leoniceni Capriola Coronopus Dioscoridis sit (cuius sententiæ quoque est Monardus) negat Matthiolus in Diosc. lib. 2. cap. 123. Verùm eos aberrare non putat, qui dicunt Sanguinellam siue Capriolam esse aculeatum gramen Plinii Dactylon vocatum. Neque usquam se legisse ait, expressisse Plinium (ut Ruellius testari videtur.) Gramen hoc aculeatum, esse Coronopum. Graminis huius semen, germanos Himeldaw, hoc est, celestem Mannam, Sclauos verò Cornicis pedem appellare. Et hinc factum esse, vt quasi certò crediderint, quod Leonicenus ab iis fortè seductus, putaret hanc plantam Dioscoridis coronopum. Lib. 4. c. 28. vocat gramen aculeatum Plinii, Hetruscorum Sanguinellam & Capriolam. In post. comm. cum mag. fig. distinguit lib. 4. gramen Mannæ à Sanguinella tantùm satione, nec enim gramen Mannæ multis in Germaniæ locis seri. Cæterùm, nec in spontaneo, nec in culto hoc gramine, crassam radicem, qualem Matth. pingit, obseruaui. Meliùs placet Camerarii figura in Epit. germ.

Matt. icon reprobatur Aculeatum Plinii gramen esse negat Dodon. Lat. his verbis: Ad graminis genus referendum videtur & hoc Gramen Mannæ primum, syluestre, spurium, degenerque frumentum, cerealium seminum vitium, quod plerisque Italiæ & Germaniæ,

Frumentũ spurium.

mantæ locis incultis sua sponte exit, reperitur & in Bohemia sylvestre, apud quos tamen & in agris seritur, veluti & in Goritiensi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert, apud Belgas peregrinum, non nisi satum prouenit. Germani Himmeldau, id est, Cœli rorem appellant, Matthiolo ea de causa Mannæ gramen, Milij sylvestre ac spurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij gramen aculeatum esse, sed quia eius omninò breuis descriptio, affirmari nihil potest. Multùm autem à veritate recedunt qui Coronopum esse existimant. Coronopus siquidem, vt Dioscorides ait, per terram repit, & folijs est fissis: huius verò culmi erecti assurgunt, & folia harundinacea nequaquam in partes finduntur, quæ Mannæ gramen non esse Coronopum euidenter ostendunt.

An Gramen aculeatum Plinij dubitatur.

Coronopus negatur.

Clusius in eo hallucinari deprehenditur, quod Ischæmon Plinij (ita nostram hanc præsentem stirpem in Hist. inscribit) quod Milij genus sylvestre & supinum facit, in humidis nascens, folijs asperâ lanugine obsitis, Panicum sylvestre Matthioli esse, sibi imaginatur.

Clus. hallucinatur.

Lobel. in Adu. p. 3. sub gramine hirsuto nemoroso, huius meminit vocans in fine, gramen aliud Recentiorum, ἴσχαιμον Plinij. Sequenti pag. 4. vocat Ischæmon vulgare, Crus galli, Dactylon Plinii, & Aculeatum, Sanguinellam & Capriolam Italorum. Frustra autem hîc quærit an sit Scirpus Tragi. Matthiolum etiam, meo quidem iudicio, immeritò reprehendit, quòd vulgatam Sanguinariam cum gramine Mannæ eandem asseruerit, cùm potiùs congeneres, quàm eædem sint.

Gramen hirsutum nemorosum Lob.

Lob. redarg.

Needum sane mihi constat, cur Tabern. gramen Mannæ, hoc est Mannegraß / himelsdauw à suo Ischæmo, siue gramine sanguinario primo separet. Vocat hoc germ. Blutgraß / quòd insigne sit aduersus hæmorrhagiam sanguinis remedium. Illud in hist. duplex statuit, scil. satiuum & spontaneum. Veteres autem huius non meminisse decernit: dici verò Neotericis gramen Mannæ cœlestis, gramen esculentum, gramen cereale, Capriolam, & Herbam Capriolam & Sanguinellam. Boh. Rosa, Vandalis & Sclauonibus pedem cornicis, h. e. fraen füß, vocatur tamen & hanenbein, hoc est, Crus Galli.

Tabern. not.

Gramen esculentum.

Pes cornicis.

Gesn. cat. Coronopus, Capriola vulgò dicta. Eid. hort. graminis species, Sanguinaria Auicennæ: Item, gramen album seu hirsutum, Manna cœlestis Matthioli.

Sanguinar. Auic.

Gramen album.

Cæterùm ad hoc caput sub vno & eodem titulo referimus C. Bauhini in phyt. *Gramen* 86. 87. & 91. quia nondum intelleximus, an reuera differentes sint plantæ, vel an culturâ tantùm varient. Horum I. vocatur in pin. *Gramen echinatum & aculeatum* 3. siue album capitulis aculeatis Italicum. *Gramen aculeatum* Matth. Cast. & H. Lugd. pag. 435. II. inscribitur gramen dactyloides siue Ischæmon 4. siue gramen dactylon folio latiore, *Sanguinaria Comitis Neuenara*, Tragi, *Canaria Plinij, & galli crus Apulei*, Anguill. epist. 12. *Coronopus* Leoniceni, *Ischæmon* Gesn. cat. Clus. hist. & Tabern. *Ischæmon vulgare* Lob. in Adu. pag. 4. Obs. pag. 12. icon. plant. p. 24. & Gerardi, *Ischæmon Plinij*, Clusii Hist. quoad iconem, *gramen Ischæmon Plinij*, H. Lugd. siue Dactylon pag. 426. Variare hoc dicitur spicis, plerumque quinis & senis, rarò quaternis, rarissimè ternis. III. appellatur *gramen Dactyloides* siue Ischæmum 8. siue gramen Dactylon esculentum, *gramen Manna* Matth. & Castoris, *gramen aculeatum, Sanguinaria, Capriola*, Leon. Ruell. Ang. Frenckhirs Germanis, Schwanden, Orizæ species, Cord. in Dioscor. *gramen album seu hirsutum*, Gesn. hort. *Manna cœlestis Germanis*, Eidem *gramen Manna esculentum*, Lobel. in Adu. Obs. pag. 13. Icon. plant. pag. 24. & Ger. *gramen Manna primum* Dod. Tabern. *gramen aculeatum 1. Plinij*, Thal. *graminis genus, quod in Germania seritur* Cæsalp. *gramen Manna prius* Matth. & *prius* Dod. Hist. Lugdun. pag. 424.

Synonyma C. Bauh.

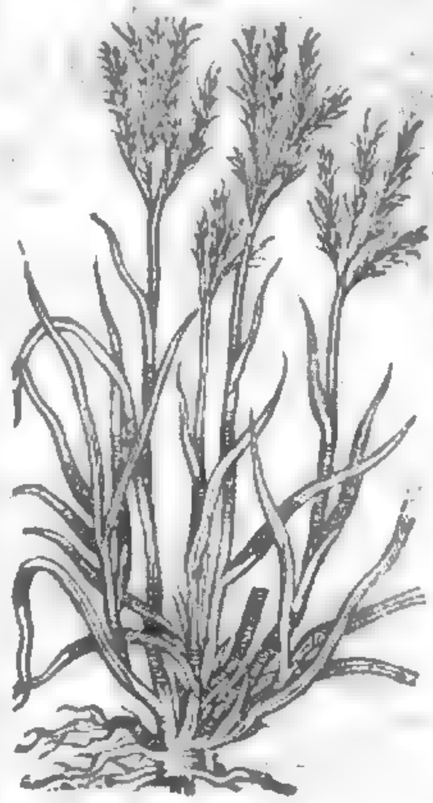
Annua est planta etiam hortis valdè odiosa, Dens caninus sylvest. tertius, qui Iulio apparere incipit. Ab hoc satiuus, quem priuatim gramen Mannæ vocant, non nisi culturâ differre videtur.

Locus & tempus.

Cacumina pueri naribus inserunt, extrahuntque vt sanguinem eliciant, & hinc ab effectu Hetrusci vulgò *Sanguinellam* vocant: in Germaniæ locis seri ac coli audio [inquit Matth.] non minori cura, quàm cætera frugum & leguminum genera, siquidem eius semine frequenter vescuntur in cibis, quòd in iure carnium pinguium decoctum non minorem cum palato ineat gratiam quàm Oryza: cui ego facilè præposuerim: in pila autem ipsum tundere oportet, vt à suo resiliat putamine. Huius in acetariis hactenus nullus est vsus, licet Gesner. in cat. hoc asserat. Nunc an tales & tantas vires obtineat, quantas perhibet Tabern. fides penes ipsum esto.

Vires & vsus.

GRAMEN DIGITATVM HIRSVTVM.

Pereni radice & firma nititur, ex qua culmos emittit cubitales & bicubitales, tenues, rubentibus geniculis nodosos, frequentius singulares, aliàs ramosos: folia tres quatuorve vncias longa, angusta, & raris longis pilis hirsuta, subrubescentia, statim à radice partim, partim sed minora (excepta vaginâ) ex culmis oriuntur, panicula iubata, quatuor aut quinque spicis comata, gramini Mannæ similibus, minoribus purpurascentibus, molli lanugine villosis, ex glumarum mucrone arista molli russa prominente, flosculorum staminula saturatiore purpurâ tinguntur.

Descriptio.

Est hoc Tabern. *Ischæmum secundum*: C. Bauh. phyt. *gramen* 89. siue *Dactylon* 3. *spicis villosis*: Eid. pin. *gramen dactyloides* siue *Ischæmon* 5. siue *Dactylon angustifolium spicis villosis, tribus* 6. 7. & 10. *varians*.

Synonyma.

Basileæ frequens ad pomerium Albanum & alibi locis siccis & squalidis.

Locus.

MILIVM.

Cap. XLII.

Descriptio

Milium pluribus *culmis* crassiusculis bicubitalibus & tricubitalibus, breuibus internodiis interceptis surgit: *folia* arundinacea vnciâ latiora, hirsuta, præsertim quâ parte densâ lanugine obsita sunt & euidentiùs striata; in summis stipulis, juba explicatur ampla, ad longa tenuiaque stamina, inermibus glumis co nprehensa, grana lubrico læuore lucida, parua, colore sæpiùs fuluo, vel aureo, rariùs albo, rarissimè striato, radices crebræ, fibrosæ, validæ, albicantes.

Synonyma cum nominib. linguar.

Græcis, vt Dioscoridi, Galeno (qui secund. de antidot. Milii siluestris mentionem facit) & aliis κέγχρος, & non vt Straboni κέγχρον dicitur, à numerosissimis & minutis granis Ficuum, quæ κεγχραμίδες vocantur: Hippocrati iuxta Galeni glossam πόσπαλον & non παςπάλη, ut vult Hermolaus: Arab. *Ieuers, Geguers, & Gianers*, secundum verò Serapionem *Dochon*. Hebr. *Dochan*: Latinis vt Plinio, Brunfelf. Trago. Matth. Fusch. Turn. Dod. Cordo in Diosc. Lac. Lon. Lob. Obs. p. 24. Ic. p. 29. Gesn. coll. Cast. & Tabern. *Milium*, à miliari summa sc. Festo. quasi millesimum granum ferat. *Milium vulgare* Lob. in adu. & Gesn. hort. *Milium commune* Anguillar. *Milium nostras* H: Lugd. p. 409. *Miliũ Aureum & album* Cam. *Milium* 1. siue semine luteo, vel albo C. Bauh. pin. Milium Dioscoridis, Theophr. & Plinii, Cæsalpino.

Nomina linguarũ. Meline inepte Farina miliacea.

Germ. Hirtz, & Hirß: Belg. hirs & *Milie* Gall. *Mil & Millet*: It *Miglio*: Hisp. *Milho, & Miyo* Angl. *Myle*: Boh. Proso.

Varro Milij nomen ineptè à Græco deducit, melinen id vocari dicens: nam Diosc. & Galenus per Melinē Panicum intelligunt. Farinam miliaceam, seu fractum Milium sunt qui *Scrutum* vocari putent, in Horatij versu illo.

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Sunt tamen & aliæ scruti appellationes. Nostra autem stat sentẽtia scruti nomine vetera & corrupta ferramenta, pannos veteres, vestimenta quoquo modo deprauata, vasa dimidiata, supellectilémque tandem quamlibet præfractam, significari, id quod docet Lucilius apud Gellium, his verbis: Quid ni? & scruta quidem vt vendat, scrutarium laudat.

Miliariæ aues.

A Milio, *miliarias aues* dictas esse, quòd ad hanc frugem turmatim se conferant, eaque vescentes saginentur, placet Varroni. Porrò quamvis Cenchridi aui nomen videatur Milium indidisse, eam tamen miliariam non esse certum est, cùm cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini *Tinniculum* à voce & sono, vocant; Galli verò *Quercerelle*, vulgò bene cognitam, quòd in altis urbium turribus nidificet.

Plinius lib. 18. cap. 17. docet quomodo Milium muniendum sit à vermibus & passeribus, dum ait: Reliqua semina [Milij & Panici, intelligimus] Cupressi foliis tusis si misceantur, non esse vermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Multi ad Milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri jubent, priùs quàm sarriatur, defodique in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec vermem nocere, sed eruendam priùs quàm metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta semina vberiora esse. Democritus succo herbæ, quæ appellatur aizoon, in tegulis nascens tabulisve, latinè verò sedum aut digitellum, medicata seri jubet omnia semina. Vulgò verò, si dulcedo noceat, & vermes radicibus inhæreant, remedium est, amurca pura: ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbæ vincant. Pestem à Milio atque Panico sturnorum passerúmue agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omninò nulla avis intret. Mures abiguntur cinere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet virus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant. Rubigo quidem, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, transit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat: & depastæ quidem vel sæpiùs, nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum etiam semel, omninò certum est, granum longius fieri, sed inane cassumque, ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant, tertiò depascunt: alioquin folia tantùm fierent. Sic quoque cum quinquagesimo fœnore messes reddit exilitas soli: verùm diligentioribus cum centissimo quinquagesimo. Neque est cura difficilis, quàm diutissimè aqua rigandi, vt præpinguis & densa vbertas diluatur. Limum autem non inuehunt Tigrisque, sicut in Ægypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, vt sequente anno spõtè restibilis fiat seges, impressis vestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere.

Locus & tempus.

Milium porrò leuem, solutámque desiderat terram, nec in sabuloso solùm sed & in arenoso quóque provenit, modò vel humido solo, vel riguo solo: nam siccum cretosúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè seri non potest: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte mensis Martij commodissimè terræ committitur. Plinius Milium inter frumenti quóque genera verna connumerat, & eo Campaniam præcipuè gaudere tradit. Milium Theophrastus refert siccitate sua diuturnum esse: idem plus annos centum durare, si quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor est Varro.

MILIVM SEMINE NIGRO SPADICEÓVE.

Semine Basileâ misso facilè mihi prouenit in horto E. C. Montbelgardi, in quo ex semine deciduo quotannis renouatur. Non est hoc illud milium nigrum olim Romam allatum ex India cuius Plinius lib. 18. cap. 7. meminit.

Milium

Nom. *Milium* a *fuso semine nigro* G. Bauh. pin. est milij nigri species apud Oribasium, Ang. *Milium semine nigro & exteriore iuba* Lob. Obs. *Milij alterum genus colore nigro deterius*, Cæs. *Milium iubâ subinde colore nigricante*, Dod. *Milium nigrum* Taber. Cam. Ger.

Locus. Hoc quod in Argouia Bernatum frequenter seritur, à vulgato differt foliis latioribus, caule non adeò alto, iubâ sparsâ & minore, semine aliquantùm majore & rotundiore, & ad pultes conficiendas altero longè vtiliore.

Vires & vsus. Panis ex Milio. Milio (cuius adhuc apud Nigritas in Aphrica magnus est vsus.) nonnunquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. *Puls.* Agricolæ huius farina coctâ, admisto adipe suillo, & oleo vescantur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri testatur Plinius, cùm scribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam germanis hodie in vsu est, cum lacte cocta butyro addito, & saccharo plerumque asperso. *Alibi Plinius.* Panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è Panico rariùs. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. 60. pondo panis è modio redeunt, modiúsque pultis ex tribus sextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigescat, sine fastidio absumi potest. Sed quamuis panis ex Milio nisi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens est, vt scribit Matthiolus, & à pistore rectè paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus, vt è furno excipitur, deuoratus, sua quadam suauitate placet, & à multis expetitur. Cùm verò obduruit, planè ingratus est. Siluicolæ Tridentini sola pulte Miliacea quam vulgò *Polenta* vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. *Matth. reprehensus.* Sed carbonarios opilionésque Tyrolenses quum percunctaretur Lobelius, num vera scripsisset Matthiolus, nimirum eos solo Miliaceo pane, vel Polentâ lacte incoctâ vesci, cum ridebant. *Diosc.* Milium, inquit Dioscorides, in panes coctum minùs cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum: vrinam cit. *Temperam.* Torretur Milium, feruénsque in sacco ponitur, vt torminibus, reliquísque doloribus, ægra pars foueatur, auxilio sit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exsiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: habet etiam paululùm tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar edulii comestum planè inter omnia frumentacea minimùm confert nutrimenti, sed & ventrem siccat. *Fomentũ.* Porrò foris impositum in sacculis, idoneum est fomentum iis quæ citra morsum exsiccari postulant, & cataplasmatis modo illitum exsiccare potest. Attamen admodum friabile est. Proinde difficile est eius in cataplasmatis vsus. Idem alio in loco fomenta ex Milio in capitis dolore laudat, quòd, vt ait Hippocrates, leue ac lene sit Milium. Sic enim ille scribit, fomentum siccum ex sale ac Milio torrefactis, ac laneo marsupio exceptis accommodatissimum. Etenim leue ac lene Milium est, quod Plinius leuissimum ac mollissimum esse dixit. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem vsum torretur antè. *Neruorum dolores.* Neruorum doloribus, & aliis feruens in sacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimúmque est, & caloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est, farina eius cum pice liquida serpentium, & millepedæ plagis imponitur. *Hac Plinius.* Milium igitur ad flatus repellendos fomentum est optimum, præsertim si cum sale commixtum fuerit. Quin & præstantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta & carnes, si in eius aceruo sepeliantur, à carie & putredine diutiùs vindicat.

Syrupus. VVeck. in Antidot. spec. syrupum ex Milio componit, quem Ambrosij cognominat, laudans eum in febribus, vt qui sudorem prouocet, & sitim extinguat. Recipit autem Milii excorticati quantitatem conuenientem, decoquit donec crepet: dein recipit vnc.v. vel circa, eius iusculi bullientis, & infundit vini albi odoriferi vnc.ij. & sic calidum dat patienti ac bene cum cooperit, & sic mirum in modum sudaturum promittit. Sed mihi magis probatur sententia Montagnanæ consil. 39. de thermis, qui ait se expertum, Milium ex lacte insigniter sudorem compescere. Dioscorides enim aluum adstringere scribit, & Galenus ex eo panem frigidum esse. *Cereuisia Miliaris.* Matthias à Michou de Sarmatia Asiana refert Tartaros bibere Cereuisiam ex Milio confectam, vocaréque *Buzam*, Rutenos vero *Braham*.

Similitudo notabilis. Lubet coronidis loco memorabilem historiam à Milio petitam subnectere quam Th. Zuingerus in methodo similitudinum, ita recenset. Tartarorum princeps Amorabecus ad Lazarum Seruiç Despotam missis Legatis, ad transitum in Vngariam petendum, mulum Milio onustum adiunxit, & coram Despota saccos exonerari voluit, vt innumerabiles Tartarorum copias esse significaret. Despota in tertium diem responso delato, Gallos interea, capos & gallinas fame excruciatas magno numero in effusum Milium emisit. Qui cùm paruo temporis spatio totum absumpsissent: ad Legatos conuersus, Renunciate ergo Regi vestro, inquit, quantumuis innumera Milij grana ei adsint, tamen neque nobis edaces gallos defuturos. Cui quidem voci omen adfuit. Tartari enim facta irruptione, à Seruiis magnâ strage repressi fuere.

MILIVM LVCIDVM ARGENTEVM EX CAIRO.

CAP. XLIII.

Descriptio VVlgari Milio magnitudine cedit, magísque rotundum, in acutum vmbilicum terminatur, tenui argenteo valdéque lucido cortice, & à medulla leui attactu separabili, Medulla Milii vulgaris, alba, insipida ferè, dentibus friabilis.

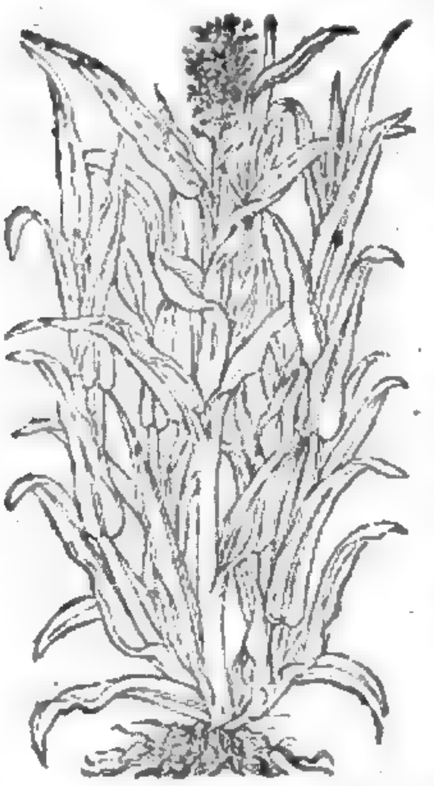
An hoc intelligit C. Bauh. in pin. per Milium 3. siue Sabæum: *Millo* frumentum in Guinea paruum. Milij forma, sed dulcius, ex quo panem & vinum conficiunt in Regno Sabo: ad Clus. curas post.

Locus. Româ ab amico quodam acceptum attulit gener H. Cherlerus nomine Milij ex Cairo.

SORGHI. CAP. XLIV.

Descriptio SOrghi peregrino nomine dictum multos ex fibrosis radicibus emittit culmos homine pro-

ceriores robustos, crassos, geniculatos, medulla alba farctos foliis stipatos arundinaceis: fastigia calmorum in iubam effunduntur palmarem aut pedalé, è multis flexuosis lentis loris contextam, quibus è tenuibus pedicellis, appensa hærent copiosissima grana, lentibus æqualia, compressa, nonnihil oblóga, nunc alba, nunc fulua, & quandoque nigra.

Panicum Tragi. Tragus sub Panici inscriptione hanc stirpem delineauit, & à paniculis quibus semen inest, ita denominauit: germ. Welsch hirtz, h.e. Milium Italicum, quòd ex Italia in Germaniam aduectum sit, nominauit. Aliis tamen Sorg samen appellatur, h.e. Sorghi semen. Belg. Sorg saet: Galli. *Blé barbu*, ou espece de Paniz, aut cum Italis *Sorghi* vel *Sorgo*: Hetruscis *Saggina*: Insubrib. *Melega* & *Meleguа*, teste Matthiolo, qui Ruellium, panicum in Italia Melicam appellari scribente, apertè hallucinari demonstrat. Sed Ruellio fortasse errandi occasionem præbuit nominis Melicæ & *Μελίνης* siue *Melinæ* vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum Sorgo, & huius descriptionem cum illius descriptione confuderit. Frugis est genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò vt campi, in quibus ad maturitatem usque adoleuerit, arundineta repræsentare videantur. Eius tamen calamus, non, vt vulgarium arundinum, inanis est, sed saccharиferarum arundinum modo, alba farctus medulla. Paniculæ, quas ad Cybelis pomorum magnitudinem summis proferunt culmis, quædam cùm maturitatem senserint, in nigro russescunt: quædam verò nigredinem in vnicum risum contrahunt, granis compluribus onustæ. Depectitur granum à rusticis, moliturque in farinam, & inde in agrestem cogitur panem: etsi in Hetruria potiùs ad Columbarum, gallinarumque sectatur saginam, quàm ad hominum alimentum. Hoc Plinio lib. 18. ca. 7. Milium est Indicum, quod tamen non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinii sectator. Plinius enim sic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertilissimum.

Milium Italicum, Nomina lingvar. — *Ruell. lapsus.* — *Melica Matth.* — *Milium Indicum Plinio.*

Sorgi Fuchs. Fuchsius, qui peregrinum hoc genus Frumenti, *Sorgi* vocat, ait ignorari quo nomine Veteribus sit appellatum, nisi Farris genus sit, quod in Gallia rubrum & barbatum frumentum nuncupetur. Certò tamen nihil affirmat: nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, admittit.

Fuchs. notat. Milium sa- Dodon. gall. Panici speciem quidem esse suspicatur: ast Farris genus, contra Fuchsium, negat. Et hinc ait in Hist. Lat. Frumen. & in fol. Melica siue Sorghum, Lusitanis *Milium Sabarrum* appellatur; nonnulli tamen Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, id ipsum videlicet ex Panici genere esse existimantes; quorum certè opinio probabilior est, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum farre siquidem similitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere potest. Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum est.

Sorghum Panicum Indicum?

Milium Indicum? Videtur Cæsalpino Milium Indicum esse ex genere Calamagrostis, id est, Graminis arundinacei. Nos eorum sententiam probamus, qui Milium Indicum Plinii esse concludunt.

Synonyma C.B. C. Bauh. pin. *Milium 4. siue arundinaceum subrotundo semine, Sorgo nominatum*: *Milium quod ex India in Italiam inuectum nigro colore*, Plinio. *Panicum Dioscoridis & Plinii*, Trag. *Milium Indicum* Matth. Fusch. icon. (cui & Sarracenicum) Gesn. hort. Cord. Hist. Guilland. Lugd. Cast. des. *Milium Indicum Plinii*. Ang. Cam. *Milium aliud*, Amat. *Panicum Indicũ*, Gesn. hort. & Cor. hist. *Sorghi* Fuchs. Dod. gal. (cui Panici species videtur,) Lon. *Sorghi & panicum Indicum* Gesner. coll. *Sorghum* Gesn. hort. (cui & *Maizum Cardani*) Tab. (cui & *Panicum loculare*,) Ger. *Sorgo melica* Italorum Lob. Obs. p. 24. Ic. p. 41. *Sorgo* Insubrum, Bellonio. *Melica* siue *Sorgum*, Dod. *Melica* fortè à Meline: Sagina aliis à saginando, Calamagrostis Dioscoridis ex hoc genere videtur, Cæs. variat seminis colore, quod aliàs rufum, aliàs pleniùs nigricat: habetur & album & luteum, quod Sorgum fructu rubro & fructu albo, Eyst.

Locus & Tempus. In horto Ill. E. C. sæpiùs prouenit, verùm semen non maturuit. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hispania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æstiuis sementibus est: Autumno maturescit.

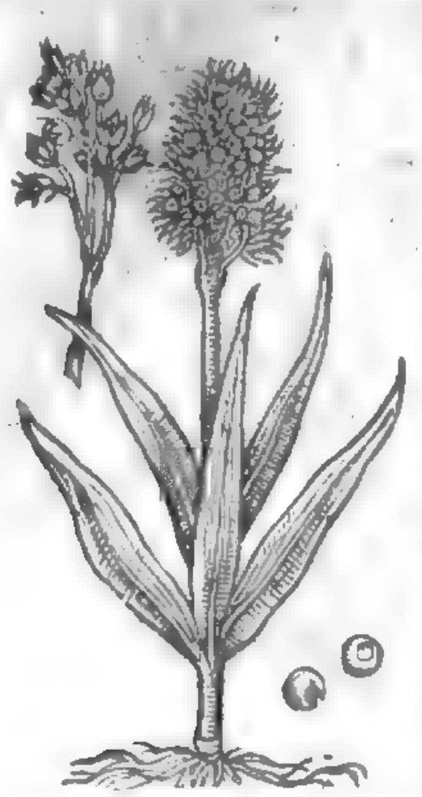
Vires. *Panib. aptum.* Semen Panico sapore & temperamento simile est. Legitur à rusticis, molitur in farinam, cogitúrque subinde in panes, sed friabiles, & parum alimenti subministrantes. Herruria tamen potiùs ad columbarum gallinarúmque saginam serit, quàm ad hominum alimentum. *Strumas.* Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum ad strumas præstantissimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum spongia noua integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiscetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ sub feruentibus cineribus coquitur. Et in sex partes diuiditur, quæ Luna decrescente alternis diebus strumoso dormitum ituro edédæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos esse scripsit Matthiolus. *Profluuia rubra.* Idem auctor est flores qui ex rubris huius Milij Indici paniculis excutiuntur drachmæ pondere ex rubro vino haustos rubra fœminarum profluuia sistere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. *Fluxiones alui.* Idem dari vtiliter dysentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præstare granorum putamen, oui vitello probè decocto exceptum, & à iejunis deuoratum.

SORGHI ALBVM, MILIVM Indicum, Dora. CAP. XLV.

Descriptio. Sorghi iam dicto simile hoc Milium Indicum *Dora*, foliis constans harundinaceis, præaltis & ge-

& genicularis culmis, effusáque iubâ, sed semen eius multò maius, rotundius, & candidum, in glumis hirsutis contentum, differentiam manifestam constituit. Ab Arabibus, teste Bellonio, *Hare-man* appellatur. Apud Auicennam tamen c. 331. *Areoman* non Melica, sed Zea est, si interpreti fides non est derogandam.

Haretman Arab.

Huius particulatim meminisse Rhasem & Serapionem, Arabicóque antiquo nomine *Duram* vocasse, testem habemus Rauvvolffium studiorum nostrorū socium, qui etiam Gesneri Serapionis titulo nobis id communicauit.

Dora.

Antuerpiâ transmisit Coldenbergius pro *Mahil* Americano & Milio Æthiopico: Florentiâ Dacis Hortulanus pro Sorgho albo Candiæ.

Matthiolo in post. comm. It. dicitur *Miglio Indiano pin gentile*, hoc est, Milium Indicum nobilius. Dodon. Lat. *Melica candida*. C. Bauh. pin. *Milium* 5. siue *arundinaceum plano alboque semine*. *Sorgo simile granum*. *Hare-man Arabum*, Bellonio. *Dura*, Rauvvolffio. *Milium Aethiopicum*, Portæ. An Milium album in Regno Congi, quod *Mazza di Cong*, id est, semen Congianum vocant, Hist. Ind. Oriental. part. prim. l. 1. c. 1.

Milium Indicum nobilius.

Milium Aethiop.

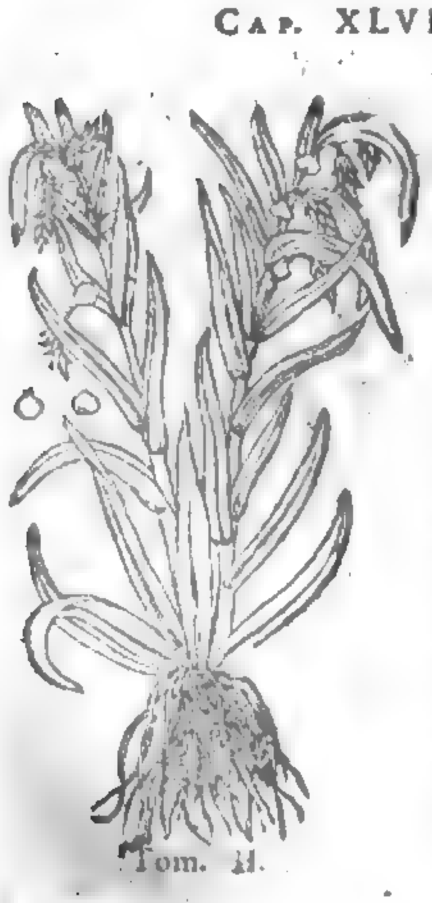
Sorghi hoc album in Cilicia ac Epyro seri, & illic à se repertum scribit Bellonius: ibique panes ex ea coqui. Dodonæus priori Sorghi sapore & temperamento simile constituit.

Locus.

LACHRYMA IOBI MVLTIS, SIVE Milium arundinaceum.

CAP. XLVI.

Descriptio

Lachryma Iobi culmis donata est cubitum vnum aut alterum altis, geniculatis: *folia* autem habet Turcici Frumenti, cubito subinde longiora, vncias duas lata: quibus minora sunt illa quæ in ramis nascuntur, ex quorum alis petioli emicant, quibus transfiguntur singulis grana, vt plurimùm singula, rariùs bina, læuoris politissimi, nitida, ante maturitatem flauescentia, matura ex candido rubescentia, duritie lapidea, Cicer æquantia, superiore parte turbinata, vnde exit inanium glumarum spica mutica. Pro duabus nostris Iconibus (quas iam sculptas emimus) appositis, vellemus vnam esse solam meliùs depictam.

Iconesi

Tragus vocat Lithospermō maius, Groffen steinsamen, aut Milium Solis maius, Grosse Machehaß/ iudicatque esse Lithospermon Plinij, quòd lapilli eius magnitudine Ciceris, quos gerere dixit libr. 27. cap. 11. vulgari nostro Lithospermo, attribui non possint.

Lithospermum maius Tragi

Lachryma Iobi icon altera.

Fuchsium errasse scribit Matthiolus, quòd in lib. de comp. med. tradiderit plātam hanc arundinaceam esse Lithospermi genus: eámque opinionem confutat in Apologia, quam aduersus Amatum, quem secutum ait Fuchsium, scripsit. Genuinum, inquit, Dioscoridis Lithospermon eam memorat esse plantam, quæ globulos illos (lachrymas vocant) mittit, quibus vtuntur funiculo traiectis ad numerandas preces. In quo manifestè peccat, quoniam Dioscoridi Lithospermum planta est foliis Oleæ longioribus, latioribúsque, ac mollioribus humi accubantibus ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis, in quorum cacumine bifidi exortus caulicorum speciem exhibeant, foliis longis, interque paruum semen rotundum Erui parui (vt Oribasius & Serapio ex ipso Dioscoride transcribunt) magnitudine, nascatúrque in asperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente desiderantur. Siquidem hæc folia profert harundinacea, quemadmodum & culmos per interualla geniculatos, in quibus semen Orobo duplo grandius visitur, quæ quamnam cum Lithospermi notis habeant similitudinis, ipse videat. Adde etiam quòd Lithospermum in editis, & asperis locis per se sponte nascatur. Lachryma verò vocata non nisi sata proueniat, erectis omninò calamis non humi repentibus, vt scribit Plinius. *Hactenus Matthiolus*, erroris accusans Fuchsium, quòd hanc plantam Lithospermi genus dixerit. Verùm ipse potiùs reprehendendus est, vt qui falsam figuram pro Lithospermo maiore exhibuerit. Certum est quidem Lachrymam Iobi, non conuenire descriptioni plantæ à Diosc. traditæ. Sed Fuchsius non dicit esse ipsum Lithospermum, sed Lithospermi solùm genus, licèt Amatus eius fuerit opinionis, qui [illegible] Græcè vocauit, & Lat. Lithospermon, *Lachrymam, Lachrimam Mariæ*. Lachrima vulgò *Simientem*: Arab. *Call*: Germ. Marien trähen: Clus. vocat Gall. *Larmes de nostre Dame*. Hisp. *Lagrymas de Moyses*.

Fuch. error secundum Matth.

Matth. [illegible] darg. [illegible]

Gesnerus & Dodonæus videntur concedere esse Lithospermi speciem, si seminis duram substantiam respicias: aliàs toto genere à Dioscoridis Lithospermo differre perhibent.

Lithospermũ Plinii Lobel. Lobelius tamen in Adu. pro Lithospermo Pliniano describit, notátque Plinium, quod vtrumque Lithospermum in vnam conflarit descriptionem. Eius verba sunt hæc: Plinij si quis exactiùs textum perpendat, & cum vtroque comparet Lithospermo, facilè animaduertet vtrumque ab eodem designatum, sed (qui illi penè fatalis lapsus, vt de Chrysanthemo monuimus) in vnam descriptionem conflatum. Primum *Διόσπυρον*, id est, Iouis Triticum indicat Triticeis, aut harundineis similem, aut congenerem: herba quinqunciaIis, foliis Rutæ duplò maioribus, ramulis surculosis, crassitudine Iunci, quæ ex vtriusque delineatione mixta sunt. Sed post addit lapillos magnitudine Ciceris, duritie lapidis, candore & rotunditate margaritarum, cauernulas habent quà pediculis hærent: quæ postrema prorsum Lachrymæ Iobeæ quadrant, neutiquam Dioscoridis Lithospermo. Quod licuit illi quamplurimis in agro Romano locis videre: haud sanè tam stupenda mirabilitate, si vulgò cognitum Milium Solis intellexisset: eóque dicit, sibi non hærentem, sed vulsa n visam plantam in Italia crescere, puta hortis. In Creta optima, nimirum natiuo solo, quin tantus decor veluti candicantibus margaritis: cæteráque inibi verba, neutiquam deformi & tristi Lithospermo congruunt, sed Lachrymæ Iobeæ longè hilariore & iucundiore aspectu, quibus intus inest semen (vt idem dicit) & fibrus cauernulæ, neutiquam communi. Mutit hic rapsodus Senensis, & superiùs in Fuchsium ineptit.

Synonyma Casp. Bauh. pin. *Lithospermum* 1. siue *arundinaceum*, fortè Diosc. & Plinij. An *Coix* Theophrasti, 1. hist. 16. *Lachryma Christi*; Trag. Gesn. hort. *Lithospermum maius*, Trag. Gesn. hort. cui & fruticosum. *Arundo Lithospermos*, Gesn. hort. *Lithospermum primum*, Lacun. *Arundinaceum* Lugd. *Lachryma Iobi*, Adu. Clus. Hisp. & Hist. Dod. Lob. Obs. p. 26. Ic. p. 44. (ubi & Lithospermon & Diospyros Plinii) Cam. Cast. Eyst. *Lachryma vulgò*, Cæs. Eidem *Lithospermum* 2. *siue maius*, Matth. Lac. Cast. Lugd. quid?

Locus In hortis Italiæ ac subinde etiam Belgii seritur, peregrinum siquidem est, aliunde illatum. Galloprouinciæ & Narbonensia vireta præsertim Cænobiorum, nondum intestinis bellis efferuentibus euersa, hanc plantam sedulò colere solita erant, seminis lapidei causa, ex hoc enim maturo, & in aqua feruenti intincto globulos precatorios, vt vocant, parant. In horto E. C. satum multoties prouenit, sed semen nunquam maturuit.

Vires. Est etiamnum, si expertus hæc scribit Lobelius, ad calculum renum, & vesicæ saburram, polline & decocto præsidium vulgatum.

ORIZA VETERIBVS.

Cap. XLVII.

Theophrastus 4. Hist. cap. 5. Orizam potissimùm in India seri perhibet, Zeæ similem, pistámque tanquam Alicam, concoctu perfacilem reddi, aspectu Loliis similem: staréque magna parte temporis in aqua: effundere non spicam, sed veluti iubam modo Milij atque Panici.

Dioscoridi Oriza frumentorum species est, in palustribus & riguis, quæ mediocriter nutrit, & aluum sistit.

Indi apud Plinium lib. 15. cap. 7. ex Oriza oleum facere dicuntur. Idem lib. 18. cap. 7. ait, Italicâ maximè quidem Oriza [Oriza quidem maximè vt Itali gaudent, subintelligit Indos Dalechampius. Alius legit, Italia &c. Cæsalp.] gaudent, ex qua ptisanam [Ptisana Oryzæ ea est, quæ in omnibus locis venalis prostat, & *Ris* dicitur.] conficiunt, quam reliqui mortales ex Hordeo. Oryzæ quidem folia carnosa, Porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis.

Aristobulus apud Strabonem tradit Orizam in aquis clausis [conclusam Dodon.] stare, factis areolis quibusdam, eamque esse altitudine cubitorum quatuor. Multi fructus, multarumque spicarum esse: circiter verò Pleiados occasum, emundari vt speltam. Nasci etiam in Bactriano agro, & Babylonio, & Susio, & in inferiore Syria. Megillus scribit eam, ante pluuias seri, consitione tamen & irrigatione indigere, & clausis aquis irrigari. Bosmorus (Hermol. in Diodoro Bosphoron corruptis exemplaribus inuenias) quem Onesicritus ait in veneratione esse, minor est Tritico, & inter amnes nascitur, torretur autem cùm in area excutitur, sed iurant ne priùs eum ex area moueant, quàm igni concoxerint, idcircò ne semen exportetur. Indi potum ex Oriza conficiunt, sicut ex Hordeo. Cibus magna ex parte Oriza sorbilis est.

Galenus 8. simpl. med. Orizæ adstrictorium quidpiam adscribit, quare mediocriter ventrem sistere ait: Et hinc 2. de alim. hæc subdit: Semine Orizæ omnes in sistenda aluo vtuntur, ipsum eodem modo quo Alicam coquentes: difficiliùs tamen quàm Alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi suauitate ab ea quàm plurimùm vincitur. Eadem est & Aëtii & Aeginetæ de Orizæ facultatibus sententia.

Actuarius lib. 2. de spiritus animalis nutritione cap. 5. author est Orizam edulium esse modicè calidum ac siccum, & alibile, & meatus obducens: temporis autem interuallo sumptam, nihil sanè corpori molestiæ afferre.

Simeoni Sethi ὄρυζα est prima distantia calida, sicca verò secunda: satis habet nutrimenti, sed difficilis est concoctionis. Alba ergo Oriza cùm sit, modicè sistit aluum: rubra verò cùm est, magis propter siccitatem adstringit: cum lacte verò apparata, bonum habitum bonumque colorem affert, genitali semini adiicit.

Aequiuoca Oriza vulg. Oriza nostra vulgaris, quæ præcipuè existimatur Theophrasti, Dioscoridis, Galeni, Aetii, Pauli, Actuarii, & Simeonis Sethi, alba & rubens traditur, quà quidem authoritate nescimus, nisi ex Sethi, qui fortè per rubram intelligit, cui torrendo rubedo accidit.

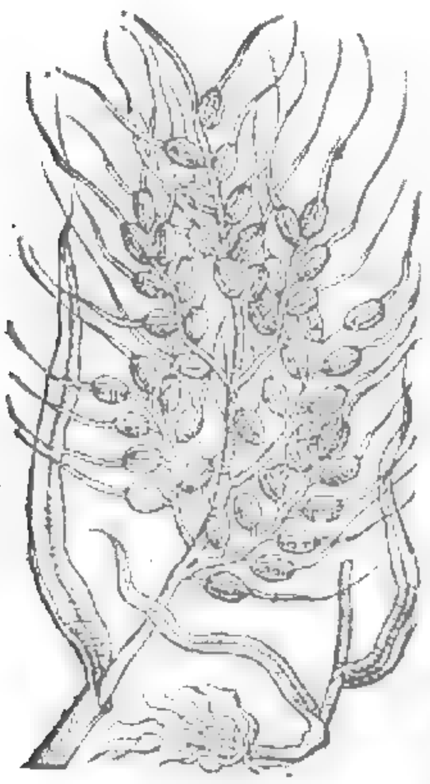
Oriza rotundâ radice, quid? Gramen manna. Hordei genus. Ptisana. Oryza verò rotundâ radice Plinii diuersa à nostrate Lobelio, qualis considerandum, ex eius verbis, quæ post adscribemus. Habetur quoque Dioscorideæ species, & ... Cordo & Ryffio dicta, quæ tradita est cap. de Gramine mannæ.

Est & Oriza germanica Trago quæ Hordei genus.

Per ptisanam aliqui intelligunt Orizam, quæ vulgò cortice nudata venalis habetur.
C. Bauh.

ORYZA

CAP. XLVIII.

Oryza quę fertur in varias Europæ partes distrahi ex Italia, sed deglubita, grana habet minora Hordei granis deglubitis, sublonga, latiuscula, alba, lucida, dura, quæ dentibus facilè atteruntur, stridorémque quendam reddunt, dum masticantur, sapore grato: macerata multùm elongantur, & veluti crispantur. Inter Oryzam, quæ adfertur, sunt quædam grana cute flauescente tecta, pulchrè canaliculata.

Planta descr. Mattheoli.

Matth. sic describit herbam: Oryza folium profert arundinaceum, carnosum, porraceo haud absimile: culmum cubitalem & sæpe maiorem, geniculatum, Tritico crassiorem, firmiorémque, in cuius fastigio iuba oritur, siue spica in ramulos diuisa, in quibus semen vtrinque impari exortu prouenit, cortice subflauo, tectum, aspero, veluti striato, oui figura, quod gluma excussa candidum est.

Lobel. descriptio contraria Matth.

Lobel. in Adu. descriptioni Matthioli contrariatur: In aristis, inquit, flexuosa, sed rigidula spicatim alterno situ insunt grana, subflauo folliculo, acutis seu angulosis striis in longitudine donata: quo cum sibi supernè hærentibus aristis mordacibus, exuta grana, candida, pellucida, dura & multò pultibus gratiora, atque candidiora quouis præstantissimo Tritico siligineo. Culmi hordeacei sesquicubitales & cubitales, radix Tritici: at folia potiùs Milij aut Hordei quàm Porri (ni multùm labat memoria) visa.

Hermol. not.

Hermol. qui testatur Oryzam Hordeum galaticum quosdam vocare, quia graue sit atque candidum, miscet quæ Theophrastus scripsit de Oriza cum Strabonis verbis.

Oryzæ genera duo Ruellio.

Oryzam frumenti genus vulgus gallicum detractâ priore literâ *Rizon* appellare refert Ruellius, qui duo reperiri genera tradit, vnum grano candido, quo plurimùm gallia vescitur, decocto cineribus calidis, non nisi peruncto pingui iure. Alterum grano rubente, quod Plinius cubitali demonstrat altitudine, &c.

Oriza Marcello incognita.

Marcellus quoniam Oryzam notam omnibus dixit, ideò eam describere inutile & inanis iactantiæ fore duxit. Nos Oryzam ipsi Marcello in mensam illatam per patinariam supellectilem, quàm in agro nascentem vuido notam potiùs fuisse dixerimus, non enim, vt tradit ipse, inutile fuisset illam descriptam ab eodem, cùm non ita passim eius notitia in exteras regiones, & procul ab Italia disiunctas dimanârit, iisque innotuerit, vt falsò eam omnibus notam esse ipsemet persuasum sibi habuit, quare ipsi planta ex solo natali vliginoso petita fuisset describenda, cùm alij sint qui duo vel tria Oryzæ genera statuant, alij verò Hordeum cognomento Galaticum esse velint.

Matth. not.

Eandem olim Matthiol. verebatur censuram, quam Marcellus, cùm dixit adeò omnibus in cibis familiarem esse & frequentem, vt nulla prorsus explanatione in ea describenda sit opus. Sed eam tunc ceu ignotam plantam describere non potuit, quod satis apparet ex priorum comment. icone, quam in post. commutauit: prætereà ipsemet imperfectè eo modo quo diximus, plantam descripsit, quasi prouenientem non obseruarit.

Euchar. error.

Erronea est opinio Eucharij Roesl. Oryzam, Far candidum statuentis. Sed & eorum sententiam minimè probandam ducimus, qui Typhen Plinij esse dicunt. Alij Olyram & Oryzam eandem esse crediderunt, sed falsò quoque.

Brunfelf. ineptit.

Ineptè Brunfelsius Oryzæ descriptionem pro sua venditat, cùm sit Plinij, quem allegare debebat.

Argumentum Cordi nullum.

Cùm Oryza nostras ex India in alias terras transferatur, & multis Europæ locis seratur, cōtendit Cord. in Diosc. necesse sequi aliam quoque Oryzæ speciem inueniri, quæ etiam in Europa spontè nascatur, quod sc. Diosc. simpliciter palustribus locis Orizam nasci dixerit, nec adiecerit peregrinæ alicuius nomen. Nos contra argumentum Cordi nullum existimamus, nec necessarium. De eius Oryza spontanea scribimus sub titulo Graminis mannæ & Dente canis.

Figmentum Ryff. & Dod.

Ryff. in Diosc. Oryzæ figmentum ponit, nunquam à se visæ.

Dod. Lat. descriptionem Plinianam assumit radice gemmeæ rotunditatis, qualis tamen non apparet in icone Dodonæi, nec aliorum.

De Oriza Plinij hæc Lob. in Adu. Vt Semen ex India primum fuit allatum, sic & indidem nomen ascitum videtur: Matthiolus sequutus videtur eos, qui ex Plinio Orizam hodie ignotam, radice Gemmeæ rotunditatis, flore purpureo, foliis carnosis porri similibus, & latioribus, altitudine cubitali, cum nostrati vulgata Oriza inscitè confuderunt. Hæc ille, quem optassemus descripsisse femina illa munere accepta. Si duo Orizæ extant genera, Plinium ea non distinxisse clarum fit ex eius verbis, mentionem non facientibus duorum generum.

Riolani ineptiæ.

Orizam suo cortice spoliatam ad nos deferri putat Riolanus, quòd in eius cortice venenatum quid sit. Seri procul ab vrbibus quòd eius flos malè oleat. Eam calidam esse & siccam, mediocrem habere vim adstringendi, ideóque in clysteribus dysentericorum parum torrefactam à Medicis vsurpari: crassum succum gignere, venásque obstruentem si quis frequenter vtatur: ex ea cum lacte cocta, jejunij tempore, parari Oryzatum. Sed mirari subit vndenam Riolanus habeat, quod de cortice Oryzæ venenato scriptum reliquit, si Strabonis locum à nobis adductum consuluisset, longè aliter sensisset: prætereà mirros nos tenet, cur ob florem eius malè olentem procul ab vrbibus serendam eam judicauerit, si námque Theophr. Dioscoridem & Strabonem adiuisset, fuisset ve ijs in locis vbi colitur, meliorem longè veriorémque ei rei causam subesse deprehendisset, neque enim hactenus apud vllum Veterum Recētiorúmque legisse nos meminimus quicquam vel de cortice venenato, vel etiam de flore olido.

Oriza Matth. fictitia.

Guiland. in theone ridet præclaram illam O-

ryzam, priori à Matthiolo volumine expressam, eique Holci apud Plinium nomen adscribit, dicens eam seq. edit. Faliopio monente, in melius esse mutatam.

Diuersitas iconum. Lacuna ait Orizam optimè cognitam esse in Hispania, præcipuè Valentiæ. Gualth. Ryffium pingere similem Burlæ pastoris; Matthiolum similem Hordeo: Illam si bene recordetur, non proferre spicam, sed paniculam veluti Milium. Quandoquidem autem ibi non proueniat, se perfectam figuram dare non posse.

Icon ridicula Lon. Lonic.scribit prouenire solo limoso, ad altitudinem vlnæ, folia ei esse longa, florem rubrum vnde partæ peræ, in quibus inueniatur rubrum aut album Risum. Is ridiculam figuram proponit, qualem Rifiius, & similem descriptionem plantæ non visæ, & sibi planè incognitæ.

Porta notatur. Porta sibi imaginatur Hordeum distichum, siue Galaticum, Hordei genus alterum Columellæ & Palladii, Theophrastum & Dioscoridem Orizam vocare. Mirum autem eum non obseruare Hordeum Columellæ seri locis frigidis, non autem aquosis: quinimò non cōperimus Orizam locis frigidis prouenire, sed calidis: parum ei notam plantam, Orizam fuisse, id etiam indicat, quod floris non meminerit.

Synonyma Dicitur C.Bauh.pin. *Oriza*, 1. siue *Italica*, ad differentiam Germanicæ, de qua inter Zeas. *Oriza*, Brunf. Matth. Ang. Tur. Cor. in Diosc. Lac. Dod. Lob. Lon. Cæs. Cast. Cam. Tab. *Oriza peregrina* Trago. *Hordeum Galaticum Columellæ*, Hermolaus, Ruell. Amat. & Tab. censuère.

Nomina Linguar. Oriza Latinis, Græc. ὄρυζα, Theophrast. ὄρυζα Diosc. Germ. Reiß, Belg. Rys. Gall. *Riz ou Ris.* It. *Ris.* Hisp. *Arros.* Arab. *Arz* seu *Arzi.* Angl. Rie. Boh. Raÿʒe. In India Orientali, si diarium nauticum vera recenset, dicitur *Ten Tambara.*

Locus. Locis ex antiquis antè descriptis annectamus, quæ de his recentiores prodiderunt: Grapald. in Lex. scriptum reliquit apud Italos (Parmenses) nuper seri coeptam esse: [Seritur autem mense Martio] & aquis clausis irrigari. Itane seri coepit nuper Oryza, ut Grapaldus ait, in Italia? quandoquidem Plinii tempore Italia ea maximè gaudebat, & Horatii. Rei rusticæ authores Latini (quod quidem meminerim, inquit Bruyer. culturam Orizæ minimè persecuti sunt, credo quòd eam parum familiarem, nec hominibus admodum vtilem existimarint. Etenim haud dubium est, eam ab externo orbe inuectam, Indiæque terræ populis cibum vulgatissimum & gratissimum esse. Hodie seritur quibusdam Italiæ locis. Quin & in Gallia nostra Lugdunensi tentauere quidam eam excolere, frustrà tamen: nam & parum lætè prouenit, & impensa maior, quàm ex eius prouentu vtilitas sentiebatur. Vidi ipse plantas Lugdunensis Oryzæ: foliis carnosis, Porro similibus, sed latioribus, altitudine cubitali, flore purpureo, radiceque gemmeæ rotunditatis. Sic enim Plinius Orizæ plantam depinxit. Si Bruyerinus vidit Orizam Lugduni, cur non describit, sed ponit Plinii suspectam descriptionem. Hac ætate in Fortunatis Insulis & Hispania prouenit vt Dodon. testatur: vnde in Belgium, pista ac Prisanæ modo repurgata, adfertur. Apud nos (Porta loquitur) in Salernitano agro, & alibi maximo prouentu, patenti uda planitie, quam tamen euripis, & illicibus, & fluuiis ductis, quoties opus est rigamus, alioqui nullam, aut cassam segetem latura. Notissimum illud Asiæ & Europæ, sed vnius duntaxat generis mihi [Lobelii verba sunt] visum in prouincia Narbonensi & Hispania, sed maximo prouentu in agri Mediolanensis depressis, & patenti planicie vdi agri, quem tamen euripis & illicibus à flumine è lacu *Maior* vocato ductis, crebriùs quoties opus viderint, rigāt: alioqui nullam aut crassam segetem laturum, vt mirum sit tam siccum & exuctum granum, tam palustrem & humentem optare fundum, bonum alimentum & lautum suggerere, etiamque valetudini prodesse posse. Huius messis serotina est circa æquinoctium autumnale, quippe maturescit æstiuis solibus multis: eoque Septentrionales, tametsi humentes magis, respuit tractus, vt poto alsiosos &c. Visa in Longobardicis & Hetruscis campis latissimis & vliginosis, atque in Prouincia Galla. Camerario referente in aquosis locis aliquoties Norimbergæ prouenit. De huius cultura consule Augerium Gallum.

Vires & Vsus. Quæ Veteres prodiderunt de viribus vsuque Orizæ, illa omnia reperient lectores, in antè adductis Antiquorum testimoniis. *In cibis.* In cibis Oriza admodum est familiaris, concoctuque facilior euadit, & ori gratior, vbi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta fuerit. *Dysenteriæ. Auget semen.* Datur utiliter in cibis dysentericis cæliacis, & diarrhoea affectis, præsertim vbi priùs torrefacta in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui Orizam quoque dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo & Cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dysentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina bellè quidem Cataplasmatis admiscetur repellentibus: mammarum incipientes inflammationes arcet cum Rosis, & Anthemide decocta, & illitā: Hactenus Matthiolus; Certum est (subdit Bruyer.) Orientis populos, Indiæque potissimùm Oryzam in panes cogere: ex iisque nonnullos Triticum quidem serere, sed cibo abdicare, panificiaque ex eo facta: quippe sentiunt ingratissima ventri: & contumacissima coctioni, adeò *à teneris* (ut inquit ille) *assuescere multùm est.* *Potus ex Oriza.* Sunt apud Indos insulæ, quæ aliarum frugum expertes, Oryzam vberrimè fundant: potus suos ex ea conficiunt saccharo aromateque vario cōditos, quibus faciliùs ocyusque tentari capita aiunt, quàm uini vel potentioris haustu. Theophr. Oryzon appellauit peregrinum, initiò semen, ex Indiaque delatum, simile Zeæ, aspectu Lolii, magna parte temporis residens in aquis Milii modo ac Panici, effundens iubam &c. *In lautis conuiuiis.* Hoc elegantiorum mensas subit variis paratum modis. Rura quoque nostra, nulla celebrant lauta conuiuia, quæ non ornentur Orizæ cibariis. Quibusdam prima mensa apponitur ex iure gallinaceo, aut iusculo alio pingui, Croco addito ad commendandum [vt reor] colorem, & conciliandam saporis gratiam. Quippe alioqui gustatu insuauis sentitur: alii ex lacte parant, aut ex succo amygdalarum dulcium, croco adiecto. *Obesitatem parit.* Sed hæc parandi ratio præcipuè vsurpatur, quibus carnibus uesci cautum est, & secundis adhibetur mensis. Culinæ saccharum quandoque simul coquunt: quandoque verò parapsidibus impositam eo aspergunt. Vulgi peruasit animos opinio, obesiores fieri ea frequenter vescētes. Quàobrem tum in aula, tum in præclaris vrbibus, scimus quasdam fœminas graciliores, nulliusque (ut sic dixerim) succi, Oryza cibo frequentiùs vti. Quod ita demum existimant ratum, si solam ex lacte, & largiori saccharo assumant. Sed id esse falsissimum clarissimis medicorum sententiis, constat. Quippe inter ὀλιγότροφα, ab omnibus refertur, hoc est, ea quæ leuiter alunt, & δύσπεπτα, id est,

est, quæ difficulter in ventre conficiuntur. Plurimum & optimum alimentum sufficit probè lacti incoctus sacchare & amygdalo nostratis Oryzæ pollen (inquit Lobel.) coque sanguinem & semen auget, quod non dubius animi ille Senensis efferret si in Mauritania vel Hispania egisset, vbi etiam ex Oryzæ macerato lacte frumento, destillant liquorem, limpidum primò, deinde oleosum habent, nec parum fucuem, nec minùs exhilarantem spiritus & inebriantem, quàm ipsum (quo illi abstinent vel carent) vinum. Etiam eius pabulo mirè delectantur & dociles fiunt Aphri Elephantes. Camer. in horto: Difficile nonnihil coquitur, & tosta quidem adhuc magis, sed sic ventrem cohibet. In Hispania ex farina huius & gallinarum pectoribus elixis & incisis, cúmque lacte & saccharo lento igne coctis, & ligneo instrumento validè subactis suauissimum cibum, quem album vocant, parare solent, estque plurimi alimenti sed paulò crassioris. Solm. obnoxio Erysipelati (Rotlauff) præscribit Oryzam, quæ inquit sanguinem incrassat & minùs efficit fluxilem.

Aqua ex Oryza destillata.

Album Hispanorum.

Vinum.

Vini ex Oryza meminit Ælianus: Diarium nauticum, & potus ex Oryza & melle cocti, & Aquæ ardentis ex Oryza destillatæ: Acosta etiam Oryzæ aceti. Ad immodicam, inquit, euacuationem Canarini Carambolas fructum vnum viridem edunt, vel Aceti Canarini haustum sumunt, (quod nihil aliud est quàm aqua decoctionis Oryzæ vno aut altero die reseruata donec acescat, Canarinis aceti vires præbens, & medicum vsum præstans) & si profluuium non cessat ægris caput frigida abluunt.

ORYZA INDIÆ ORIENTALI PECVLIARIS C.Bauh. quid?

Cap. XLIX.

ORyzam hanc secundam Casp. Bauh. pin. siue Oryzæ peculiare genus, Regina Patentis, Hollandis obtulit, vt habetur in Ind. Orient. par. 8. sed quid? Oryzam ex India originem traxisse, & per vniuersum ferè orbem disseminatam esse, in 6. part. Ind. Orient. scribitur. Hæc præcipua omnium Indiæ Orientalis locorum annona est, part. 5. Ind. Orient. cap. 19. Hinc Indis loco panis est, ex ea placentas parantibus, ex qua in China potum faciunt, quem in Peru *Acuam* vocant: in Iaponia vinum, quod Iauenses *Aracle* nominant: & in Pegu, Aquam extrahunt, quæ cum aqua vitæ certat: part. 7. Ind. Orient. cap. 36. Distinguunt in Oryzam optimam, quam *Girasol*, & in viliorem, quam *Chambasal* Indi vocant. Linscot. part. 2. Ind. Orient. cap. 37. & par. 4. cap. 6. In summa, Oryzæ vsus, vniuersis propè nationibus, non minùs quàm frumentum familiaris est: vt de China, Iaponia, Philippinis, & maxima Indiæ Orientalis parte sileam, etiam per Africam & Æthiopiam vniuersam, Indiámque Occidentalem, cibus vsitatissimus est. Sic & Europæi, qui panes ex frumento habent, Oryza, obsonij vice, cum lacte aut aquâ decoctâ vtuntur.

Girasol. Chambasal.

TRITICVM INDICVM.

Cap. L.

Descriptio

NOstro duntaxat Frumento assuetis oculis, rari spectaculi est quod Turcicum indigitant Triticum, *culmo* digitali, quinque aut sex pedes alto, crebris articulis geniculato, rigido, medulla alba dulci farcto: *folia* arundinacea, hirsuta, venosa, duas aut tres vncias lata, culmi fastigium in *spicas* plures iubatas facessit, quarum singulæ seorsum consideratæ, Triticeis similes, muticæ sunt, ex quarum glumis *Flosculi* staminei emicant, colore granorum subsecutorum colorem varium prænunciantes, quæ in his tamen spicis nulla vnquam nascuntur, vt ad apparatum tantùm, quasi [illegible], comparatæ videri possint: námque ex culmorum geniculis & foliorum sinu, multiplici inuolucrorum membraneorum

stipatu obducti cylindri crassiores enascuntur octo aut decem versibus granorum constantes, quorum vnicuiq; mollis arista, dodrantē longa adnata, sic vt ex omnibus cincinnus & v[illegible] caput exserens, metaxan, quæ cortinas nondum sensit, exprimat: cedentibus autem aristis grana quo diximus ordine digesta, Pisis facie proxima, mira colorum varietate ludunt, tota alba, purpurea cœrulea, lutea, & quocunque denique modo horum mistio excogitari potest, quæ confracta contritáque in farinam abeunt candidissimam: radix subest Milij.

An Athen. dipnos. lib. 2. c. 15. hoc Triticum Indicum intellexit, cum dixit:

Nascitur Auniis Thebis simul apta farina:
Et Thaso, multisque locis: sed grana videntur
Vuarum.

An *Auati* Leri in America sua, vbi scribit cap. 9. Mulieres Americanæ cum acuto ligno plantant duas species crassi Milij nempe albi & rubri vulgò in Gallia dicti *Bled Sarrazin*: syluestr. hominibus, *Auati*, ex quo farinam parant quod existimo (licet in prima editione historiæ meæ aliter senserim) idem est cum *Maiz* Indianorum in Peru quod describit Hist. Gen. Indiæ lib. 1. cap. 115. Calcondiles in Bello Turcico lib. 3. c. 14. scribit in quibusdam Indiæ Orient. Milium ad quindecim cubitos altitudinis. An Eid. Milium præaltum *Auati* dictum?

An Auati Leri?

An Theu. Amer. cap. 77. Milium crassum, Pisi instar magnum (hoc est, vt in Gallia antarct. interpretatur *Mil gros comme pois blanc & noir*) diuersorum colorum: culmis Sacchari modo, tres aut quatuor spicas, quarum vna perpetuò maior altera, ferentibus? An Nic. Nicol. Milij genus magnum, *Matb* Tripoli dictum.

An Milium crassum Theuet.

Dodon. Gall. vocat *Milium Indicum Plinii*, & cum Fuchs. *Frumentum Turcicum*: item cum Lonic. (cui etiam Typha magna) *Frumentum Asiaticum*: Gall. *Blé de Turquie*, aut *Blé Sarrazin*. Belg. Torckschoren Dodon. Lat. ait ex Asia inuectum credi, atque inde Turcicum frumentum nominatum: non tamen ex Asia, aut Oriente sed ab Occi-

Synon. Typha magna.

dente, & ex Fortunatis aliisque Americæ vicinis insulis, ac ex ipsius Americæ nonnullis prouinciis afferri, ibidemq; *Mazium* siue *Mazum* nuncupari, præsertim quòd candidi sit grani. Idem refert Cordum Triticum, Bactrianum facere, tali ratione, aut occasione non probâ.

Frum. Indianum.

Matth. in post. comm. scribit malè vocari Frumentum Turcicum, esseque dicendum Indianum, quòd allatum sit ex India Occidentali, & non ex Asia, aut Turcia, vt Fuchsius crediderit. In Epit. cum add. Camer. vocatur *Frumentum Indicum*, Indorum *Maiz* seu *Maiz*. Italis *grano* siue *Formento indiano*: Bohem. Tureckén Zyto.

Matthiolum redarguit Lob. in Adu. dicens: Milium Indicum (ita in Obs. p. 24. Ic. p. 39.) Plinianum seu *Mais* Occidentalium, Frumentum Turcicum, vulgò Flandris, Turckſkoren: Frugum maxima & perquàm speciosa hæc nostro orbi inquilina, inde à Neronis principatu in Italiam inuecta, iisque nostra ætate magis oblectationi quàm Panificio sata & culta, Turcicumque frumentum, tum vulgo tum doctissimo Fuchsio nuncupata est. Quem tamen perbonum doctorem, cùm alias non semel, tum hic potissimùm immerentem lapsûs incusat Cõmentator Senensis: quòd istud Milium perperàm Triticum appellarit, utpote non ex Turcica allatum, sed ex Occidentalibus Indiis primùm alportatū. Atque cùm huius delineationem, proceritatem & fœcunditatem scitè Plinius adumbret, cuius æuo nulli Europæorum nota fuit aut peruia Occidua India, perperàm illius tempore primum allatum fuisse commentatoris Chronographia statuit: quare rectiùs naucleri qui ex Asia Turcica maiore, Indiis finitima addixerunt Turcicum vocarunt.

Frum: Asiaticum.

Turcicum frumentū, quòd Germani Welſch-Korn: hoc Italicum (ita enim omnia peregrina appellare solent) vocant, iure equidem Typham magnam dicendam putauit Tragus. Quia verò è scriptis Veterum nullum nominis huius testimonium adduci potest: ideò Triticum magnum, & Asiaticum frumentum vocauit, germ. Turckisch korn.

Gesn. Coll. stip. appellauit frumentum Turcicum Fuchsii. De hortis tamen Panicum rectiùs cognomento peregrinum vocari opinatur. Idem rursus, Triticum Indicum, & Bactrianum nominat: In cat. pl. Milium Indicum in Italiam Neronis principatu conuectum: κέγχρον ἰνδικὸν Turckisch/ heydisch/ oder Indischkorn: Milium Saracenicum.

Trit. Bactrianum. Milium Indicum

TRITICVM PERVVIANVM. album longum.

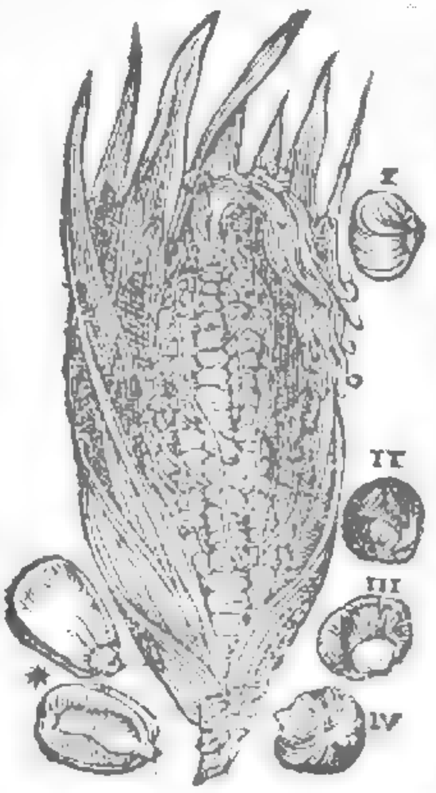
Cap. LI.

Descriptio

MInimè vulgaris notitiæ est in tanta tamque fœcunda Tritici Peruuiani varietate, species hæc ita secernenda, quòd semen habeat vulgari duplo longius, compressum, & ea parte qua sinuatum nonnihil est, candidum.

Frumenti Indici historia C. Bauh.

De Frumento Indico absolutiorem C. Bauhini in pinace tractationem hic subditam, legere ve non graueris, amice lector, rogatus esto. Etsi in Canaria frumenti varia genera habeantur: attamen potissimùm apud Indos quadruplex est: *Primum Milium Indicum*: *secundum Mais*, quod Triticum ipsorum est: *tertium*, quod Mangete indigitant: *quartum* est Oryza, quæ in Regno Cõgiano *Mazza di Manputto*, id est, semen Lusitanicū,

at Malaicenses *Bras* appellant: & tres posteriores species delineatæ in 6. parte historiæ Indiæ Orientalis figura 14. proponuntur.

Frum. Indicum.

I. Frumentum Indicum, seu Milium hoc spicas habet oblongas, ex granulis colore semen Cannabis æmulantibus, compositas, formâ nonnihil oblongis, vtriculis siue folliculis aristis carentibus inclusis, instar Dipsaci herbæ, quod trium mensium spatio succrescit: dein abscinditur, in terram mensis spatio deponitur, vt Solis calore probè exiccetur & percoquatur: tandem spicæ à culmis resecantur, in fasciculos collectæ domum deportantur, stramine operiendis, vel muniendis ædificiis, destinato. Hoc Frumenti genus optimū est: quod fractum & comminutum, candidissimum apparet, ex quo facili labore panis pinsitur, cum admodum molle sit, & attritu statim, massam conficiendis panibus aptam, præbeat. Et hoc Frumenti genus, semper habuerunt, etiam ante Lusitanorum aduentum: hist. Ind. Orient. part. 6. cap. 20. *An semen* quod Congiani Lucum vocant, Cannabis grana, nisi quòd paulò sit maius, referens, quod mola manuaria, subactum & pistum panem præbet candidum, Triticeo non inferiorem: Hist. Ind. orient. part. 1. lib. 2. cap. 1. *An Arundinis* genus granum ferens, nostro Secali aut Frumento simile, quod decoctum esui est aptum: Insulæ Virgineæ Hist.

II. Frumentum Indicum grano Auellanæ magnitudine, folia habet angusta, & tenuia, sed in tantam altitudinem quemadmodum, triticum, non exsurgit: ex ramis frumentum illud instar Nucum Auellanarum dependet, quod aristas habet cum Tritico siue *Maiz* conuenientes, colore rubicundo: grana cute tenella inuoluta, putaminibus includuntur, & peculiaribus quasi loculis ad modum granorum in Malo punico, ab inuicem distincta: seminatur in agris quemadmodum Frumentum verum, potissimùm in Africa, & quidem in peculiari quodam loco, qui nomen etiam suum inde obtinuit: & Æthiopibus *Mangetta*; Batauis, *grain* dicitur; part. 6. Ind. Orient. cap. 28.

III. Frumentum Indicum *Maiz* dictum. An Triticum Bactrianum Plinii lib. 18. cap. 7. Frumentum Arabicum quod *Maiz* nominant, in Hist. Ital. Triticum Indicum siue *Maiz*, quod Lusitani apud Nigritas primò seminarunt: in Hist. Ind. Orient. part. 6. cap. 31. *Pagatowr*, Virgineæ indigenis. Auati fructus, ex quo Brasiliani potum *Kauuy* coquunt: Stad. part. 3. Amer. c. 17. Milium amplum, Triticum Sarracenicum, Barbaris *Auati*, quod idem cum Indorum *Mais*, & Triticum Peruuianum Lerio part. 3. Americ. capit. 8. Milium *Abram*, id est, Siligo Turcica in Baly, part. 3. Ind. Orient. capit. 40. Frumentum Asiaticum: part. 7. Ind. Occident. Milium Brasilianum part. 3. A-

Americ. Milium in florida, part.6. Ind. Occid. Differentia notanda, cùm duo genera, ad sex vel septem pedes, tertium ad decem in Virginea excrescat. Sic alterum crassius & rotundius, vt quod è Lucanis tollitur: alterum subtilius & aridius, quod *Morochen* appellant. Granum hoc magni prouentus est (bis enim Martio & Iunio serunt: part.2.Ind.Occid.) cùm in Peru ex vno grano 600.gignantur: at in Virginea mille & quinquaginta, & interdum bina millia reddat. Siquidem spica vel vna, vel binæ, ternæ, vel quaternæ, & singulæ spicæ quinquies, sexies & septies centena grana in Virginea contineant: apud Americanos, singuli culmi tribus quatuórve spicis onusti adolescunt, quarum singulæ, grana centum & ampliùs pendunt. Sic grana alba, rubra, flaua, cœrulea in Virginea sunt. Frugum omnium communissimum Indiæ Occidentalis locis, in Peru, noua Hispania, Guatimala, Chile, & vniuersa terra firma, in Insulis verò non item: sic & in Indiæ Orientalis aliquibus. Hoc Indi communiter cum primo commiscent: & ex hoc solo panem *Arepas* nominatum, & potum *Chicha* (potus subacidulus *Cici* dictus: part.9.Ind.Occid.addit.) Indis vocatum, vt fortissimum, quod in Peru *Sora* dicitur. *An* hæc herba quâ in Brasilia aliquando senes virilia contegunt, cuius folia duorum digitorum latitudine, paulùm incurua, in longitudinem excrescentia, veluti calamus qui spicam Milij siue Tritici Sarracenici contegit: Lerio in Brasil.cap.7. Hactenus ex Hist. Indica: subiiciamus Recentiorum nomina. *Turcicum frumentum*, Trag. (cui & Typha magna) Fuchs. *Frumentum Indicum*, Matth. Lon. *Milium Indicum Plinianum*, Ruell. Gesner. Adu. Lob. cui & *Mays* Occidentalium. *Milium Indicum*, Dodon. (cui & frumentum Asiaticum,) Turner. Lac. Gesn. cat. *Frumenti octaua species* Turcica dicta, Ang. *Triticum Bactrianum* siue *Indicum*, Cord. Histor. Gesn. hort. *Frumentum Turcicum*, Dod. Gesn. hort. (cui & Panicum peregrinum rectiùs,) Tab. Ger. *Triticum Indicum* Fuchsij & Matth. Lugd. *Maizum*, Monardi. *Maiz*, *Triticum Indicum* potiùs quàm frumentum Turcicum dicendum, cùm non ex Asia, sed ex India primùm sit allatum, Cam. *Maiz Indorum*, Panicum Indicum, Cæs. *Mayz*, quod nulla specie cum Milio, quod Plinius ex India in Italiam importari scribit, conuenit, Ioseph. Acosta. Hist. Ind. lib.4. cap.16. Variat apud nos floris colore purpureo, rubeo, luteo, aliquando pro ratione fructus futuri: granorum in colore quatuor præcipuè genera: habetur enim granis rufescentibus, nigricantibus, crocantibus & subalbicantibus.

Recentiorum nomina.

Varietas.

Frum. Ind. Mays.

Frumentum Ind. *Mays* dictum alterum. Milium Indicum magnum aliud, Lob. icon. Milium Indicum, Cast. Frumentum Indicum, Tab. Frumentum Asiaticum, Ger. Hoc cùm spicarum colore variet, idcircò Tabern. spicas sedecim, Gerardus verò duodecim pingit, quæ colore sunt vel simplici vel mixto: simplici, albo, luteo, aureo, violaceo, spadiceo, nigro: mixtis coloribus, albo, spadiceo, & cœruleo: cœruleo, albo, nigro, partimque punctis spadiceis mixto: albo, violaceo, luteo cum punctis spadiceis: rubro, nigro & spadiceo: luteo albo, aliquando cœruleo & violaceo, aliquando luteo & albo, violaceis & cœruleis punctis aspersis: rubro & spadiceo: aureo & albo: cœruleo, luteo, albo, & punctis cæruleis aspersis: denique cœruleo, luteo, violaceo & albo.

Frum. Ind. Mays minus.

V. Frumentum Indicum Mays dictum minus. Huius Tabern. meminit, quòd prioris altitudinem tantùm mediam attingat, cuius spicæ non ad culmorum latera, sed floribus succedant, colore albo, rubeo, spadiceo, luteo, atrorubente, & aliquando mixto.

In Germania quo loco & tempore sit serendum.

Cæterùm, Germaniam propemodùm Arabiam fœlicem Tragus appellarit, posteaquam non solùm domesticis abundet stirpibus, sed etiam peregrinis, inter quas Triticum hoc frumentum connumerat, quod terram probè stercoratam & pinguem expetit, frigoris & pruinarum impatientissimum: seritur Martio aut Aprili mense, nec nisi sub finem Augusti & initio Septembris ad maturitatem peruenit: primo autem exortu, non multò aliter quàm Milium erumpit.

Vires.

Quidnam hoc frumentum in Medicina posset, nondum satis constat. Quia autem dulcedinem & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, haud dubiè idem cum Tritico habebit temperamentum. Cùm porrò idem cum Tritico habere videatur temperamentum, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturæ habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo vsum esse, nisi cùm annonæ premit inopia, dicunt. Quidam ex farina pultes parant, adhibito lacte, quod & reliquis frugibus familiare est. Cæterùm foliorum recentium succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata vtilem admodum esse coniiciunt. In nutriendo, subdit Dodonæus, frumentum hoc, Triticeis omnibus, ipsoque non solùm Secali, sed & hordeo longè est inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus concinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilque lentoris habens. Concoctu eas ob causas difficilis, corporique nullum aut omninò exiguum alimentum præbens: tardè descendens, ac aluum constringens, veluti ex Milio, aut Panico factus.

Vsus in pane & panificio.

Succus foliorum recentium.

DE GRAMINE SIVE AGRESTI VETERUM sententiæ & Neotericorum dubiæ.

CAP. LII.

Herba Theoph.

Dicitur πόα, herba à Theophrasto, quòd omnium herbarum frequentissima sit. Hac tamen voce etiam quæcunque alia herba indicatur. Quare magis propria significatione ab aliis græcis ἄγρωστις, ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, ab agris, quòd in iis proueniat appellatum est. Gramen à Latinis à gradiendo, quòd geniculatis ramulis mirificè serpat: vel à germinandi fœcunditate, quòd citò crebras multásque à se radices nouas spargat, agátque. Arab. vt Serapione cap.119. *Thel & Negil*: Auic. & Rhase *Thil & Tithagra*, ab aliis *Vagen, Negen, Negsen, Kel, Negil, Nagien, Phegem, Teil & Teidken*. Ægyptiis *Anufi*: Afris, *Iebal & Ebal*. Germ. Graß. Belg. Grab: Gall. *Gramen & herbe*: Ital. *Gramigna, gramegne & gragmine*: Hisp. *gramenha, grama, & grama yerua*, & olim *Apsarta*. Cretensibus, *Agrosti*, Vallachis *Cotiska & Cotiata*: Hung. Pouyet Boh. Pape aneb Trawa. Veteribus Græcis etiam αἴγικον, aut vt Apuleius legit, ἄγχεν, Ἀσυφύλιον, ἀμαξῖτις, & αἱματικόν, hoc est, Aigicon, Aigichum, Asyphylium, Assefolium, Vniola, Amaxitis, & Hæmaticum.

Agrostis Græcis. Gramen Lat.

Nomenclatura.

Diofcorides quatuor Graminis genera facit, de quibus ait: Gramen [ἄγρωστις] viticulas per terram repentes,quæ à fuis articulis radices fpargunt dulces, internodiis diftinctas: folia acuminata,dura, lata,ceu arundinis parvæ, quibus boues & iumenta pafcuntur. Huius trita radix & impofita vulnera glutinat. Ipfius autem decoctũ epotum,efficax eft aduerfus tormina,vrinæ difficultatem ac veficæ vlcera, & calculos frangit. Arundinaceum gramen priore maius eft omni ex parte. Iumenta porrò in pabulo fumptum necat, maximeque quòd in Babylonis regione fecus vias nafcitur. Quod verò in Parnaffo monte gignitur gramen,denfiùs fruticat,foliis hederaceis, flore candido& odorato,femine paruo,non inutili: radicibus quinis fenifue,digitali craffitudine, candidis,mollibus,dulcibus,ac robuftis, Quarum fuccus fi in vino cum pari melle ac myrrhæ dimidio,Piperifque ac thuris tertiis portionibus decoquatur, præftantiffimum fiet ad oculos medicamentum. Id verò in ærea pixyde reconditur. Radicum autem decoctum eadem quæ herba ipfa præftat. At femen vehementiùs vrinam impellit,vomitionefque & alui profluuia fiftit. Natum porrò in Cilicia gramen,quod indigenæ Cinnam appellant,boues inflammat (fuginat) fi eo virenti fæpè pafcantur.

Vfus. *Arundinaceum* 2. *Parnaffi.* 3. *Succi Vfus.* *Radicum decoctum.* *Cilicium.* 4.

Plin. Gramen ipfum inter herbas vulgatiffimum,geniculatis ferpit internodiis, crebroque ab his, & ex cacumine nouas radices fpargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem faftigiantur: Parnaffo tantùm Hederacea fpecie, denfiùs quam vfquam fruticat,, flore odorato, candidoque.Iumentis herba non alia gratior,fiue viridis, fiue in foeno ficcata, quum detur afperfa aqua. Succum quoque eius in Parnaffo excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis hic eft. In vicé eius in reliqua parte terrarũ fuccedit decoctum, ad vulnera glutinanda: quod & ipfa herba tufa præftat,tueturque ab inflammationibus plagas: Decocto adiicitur vinum & mel, ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurfufque coquitur in æreo vafe,ad dentium dolores,& epiphoras. Radix decocta in vino, torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus,vlceribufque veficæ,& calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit; alvum vomitionefque fiftit. Ita vetus codex Plinii lib.24.c.19. Et funt fanè eadem quæ etiam Diofc.habet. Verùm fubiungit de aculeato gramine trium generum, quod Diofc.non habet. Et tandem addit,Camelos autem necare traditur in Babylonis regione, id quod iuxta vias nafcitur. Hoc autem καλαμάγρωστιν Diofc.vocat.

Aculeatum trium generum.

Galen. Galeno graminis radix moderatè frigida eft & ficca,habẽs modicum quid quod mordet & tenuiũ partiũ eft.At herba in primo abfceffu frigefacit,fed moderata eft in humiditate & ficcitate. Semen autem reliqui graminis debile eft. Eius verò quod in Parnaffo nafcitur ficcandi vim habet, tenuium partium eft,& fubadftringens.

Caput in Galeno de gramine duplicatũ. Ἀγρώστιος denique caput in Galeni exemplaribus duplicatum legi author eft nobis Iul. Alexandrinus. Quare furreptitium effe fufpicatus eft primum,vel certè fuperuacaneum.

Agroftis quafi agreftis Ἄγρωστις (Lob. & Pen. Aduerfaria aufpicantur) quafi Agreftis diceretur planta nec fatiua aut ferenda,Græcis fcitè nuncupata fuit: ut pote que ruri vbique fpontè quouis anni cardine,coelo,folo & fidere luxuriet: eius namque perennis proventus,feracitatis reftibilis, nec minùs immenfæ vtilitatis,quantùm toto orbe extat terrarum, vi-rore ornat amœno, & veluti gradatim fefe propagando amicit decore,vnde Latinis Gramen deflexum putatur. Triticeo generi,vt cognata, & fimilis, fic perinde varia & nobilitate proxima. Quin differentiæ magis confpicuæ è radice, fpicata coma, folio & flore funt ducendæ: quas etiam cunctas partes & differentias (quia varias Tritici fpecies æmulantur, deque mutua inter fe collatione faciliùs difcernuntur & difcuntur) aptiùs fore diximus nominibus & notis quamque fuis,vel minimas quafque profequi, quas natura pecori quidem vefcendas, fed homini vni non modò vtendas,adeoque priùs cognofcendas, petiiffet. Nullum enim vel defpicatiffimum illius operum, noftrâ, id eft, mortalium Philofophantium,indignum cognitione & admiratione ducendum,fummus Philofophus in libro De partibus animalium luculenter docuit, eiufque alumnus Theophraftus in Plantarum hiftoriis.

Differentiæ complures vnde petendæ.

GRAMEN NODOSVM.

Cap. LIII.

Defcript. CVlmos habet duos aut tres cubitos altos, tenues, ad quorũ nodos folia oriuntur culmũ ad alterum ferè nodum inuoluentia, quæ inde dilatata abfcedunt, fefcũciam ferè lata, palmum longa, glabra: panicula bipalmaris, glumis conftat auenaceis, arifta parua mollicella donatis, è quibus flofculorum faturatè purpurafcentium tremula filamenta librantur, radices bulbis catenatis,tuberofę,crebertimis fibris longis capillatæ,fapore partim fubacido.

Gramen propriè dictum Dod. Dodonæus à crebris geniculis ac tuberofis radicum nobis knoopgras,id eft,nodofum gramen appellat. Addit autem apparere ex Marcelli verbis,nodofum hoc Gramen apud Veteres pro gramine propriè dicto habitum fuiffe.

H.Lugd. icones duę. Hift. Lugd. duas huius plantæ habet figuras. Primam quidem, quæ nullo modo placet, fub hoc titulo: *Coix* Myconi: hoc lepores magnoperè delectari,noctuque eius radices effodere dicuntur. Quibufdam τὸ ξίφιον,i.e. Gladioli fpecies videtur effe,aliis Sifyrrichium. Altera figura eft fub infcriptione Graminis nodofi.

Gladioli fpecies. Sifyrrichium.

Lobel.in Hiftor. Belg.vocat knobelachtich oft Clifterachtichgras. Tabern. knodet oder knoken graß.

Synonyma C.Bauh.phyt.*Gramen 97.fiue nodofum auenacea panicula*: Eid.pin. *Gramen nodofum 1. fiue auenacea panicula*: an Ægilops bulbi genus,Plin.lib.19. cap.5. *Gramen vel auena filu.genus*, Gefner. coll. *Gramen bulbofum nodofum*, Adu.Lobel.Obf.pag.11. Ic.p.23.Lugd.cui & Gramen nodofum,fub alia figura. *Gramen tuberofum, fiue nodofum*,Cam. *Gramen*

men bulbosum Tabern. Gramen caninum nodosum Ger. Agrosteos alterum gessis. Patauij vbi sponte prouenit, quidam vocabant Bromon: Volmarius misit Sturgardia pro Gramine Dioscoridis.

Locus.

Nascitur in segetibus, secus agrorum margines, & in collibus inter alia Gramina. In saltibus Thuringiæ vbique se offert. Sed, authore Lobelio, rarius aliquantò istud, minusque plerisque Europæ regionibus vsu cognitum: Lemano .a. & Lausannæ finitimis aruis & segetibus plurimum. Frequentissimum etiam Sabaudiæ & Angliæ.

Vires & usus. Obstructiones. Stranguria.

Saporis amari & acerbi sunt radices, quare valentiùs obstructiones expedire & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare. Herba, inquit Marcellus, quæ gramen dicitur, nodorum 27. ex vino ad medias decocta & expressa atque colata, potuiq; stranguriosо ex vini cyatho vno mixta data, adeo potenter succurrit, vt vbi sine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: sed febricitantibus ex aqua sola dabitur. Ex quibus verbis apparet, nodosum istud gramen, apud Veteres pro gramine propriè dicto siue Agrosti habitum, & aduersus calculum & vesicę morbos commendatum quoque fuisse. Recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro graminis radicibus vtitur.

Vesicæ morbi.

GRAMEN HIRSVTVM REPENS, SPICA SIMPLICI, MOLLI.

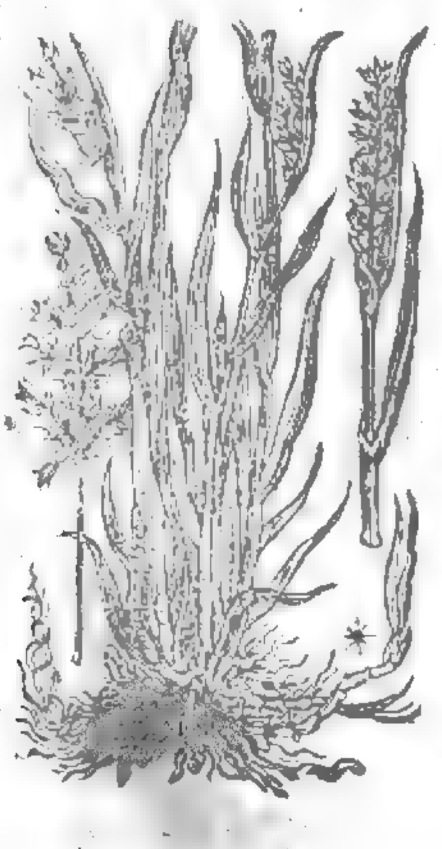
Descriptio

IMportuna luxuries est radicum albentium, nitidarum, geniculatarum, sapore subdulci, quibus in immensum se propagat: folia longa, hirsuta, mollia, vagina longissima culmum nodosum, tenuem, cubitalem, obuoluunt, panicula mollis, contractior, palmum circiter longa, ex viridi purpurascens.

Hoc gramen abundat in vitibus Montbelgardi: florens Iunio, & Iulio.

GRAMEN CANARIVM, LONGIVS, RADICATVM LATIORE panicula.

Descriptio

HVius canini graminis haud à vulgato gramine medicato dispar natura, quod eruitur ex amœnissimis glareosis sabulosisque ambulacris, vicinisque locis iuxta nouum Medicum hortum Nobiliss. Baronis Eduardis Zouchæ: habitatioribus corpulentioribusque dulcioribus radicibus, latioribus sparsisque acerosis paniculis; cætera, haud absimilia.

Locus.

Synon.

C. Bauh. pin. gramen caninum 3. siue longius radicatum maius: gramen canarium longius radicatum latiore panicula maius. Lobel. Adu. parte altera.

GRAMEN CANARIVM LATIORE PANICVLA MINVS.

Descriptio

LAtiore item paniculâ glareosis, obsoleto & inculto agro hoc Canarium gramen minus quandoque occurrit, repentibus, cirratis, geniculatis, prætenuibus radicibus, graminis Canarij vulgaris gustu non dissimilibus &, efficacitate paribus: coloris ex fusco albidis: foliis verò sesquiuncialibus, iuxta radicem pluribus, paruis & angustis: in spithamæis autem tenuibus cauliculis iuxta genicula tribus, rarò pluribus.

Synonyma

C. Bauh. pin. gramen caninum 4. siue longius radicatum minus: gramen Canarium longius radicatum latiore panicula minus, Lob. Aduers. parte altera.

GRAMEN REPENS OFFICINARVM FORTE TRITICEÆ SPICÆ ALIquatenus simile.

Cap. LIV.

Descriptio

PRocerum est gramen, interdum tribus cubitis altius, foliis è longa vagina, glabris, interim tactu asperis. Spica summo culmo insidet duorum versuum, cum Triticea nonnihil commune habens, sed omnibus modis strigosior cum aristis breuibus subrubens, semine oblongo, fusco. Radices pro graminum ratione crassiusculæ, longè repentes, sapore dulci prædite sunt. Hoc gramen repens Officinarum non admodum malè repræsentare videtur Eicon quæ post cap. 58. tradetur, sub titulo Graminis repentis cum pannicula Graminis Mannæ.

Synonyma

Lobel. in Adu. dicitur Gramen canarium Medicatum Officinarum, Germanis, Grass, Angl. Dutch gras, Ital. gramigna, Gallic. dent de chien. In Obs. p. 21. gramen caninum medicatum: In Ic. p. 20. gramen canarium.

Lob. refutatur.

In descript. Aduers. nihil video quod repugnet nostro gramini, nec etiam in figura: nisi quod spica non in totum respondet: nescio an negligentia pictoris, vel quòd planta sit diuersa, radix optimè conuenit: illud tamen non placet quod scribunt Aduers. figuram esse apud Dodonæum, pag. 545. & Matthiolum pag. 999. Figura Lobelij similis esset Dodonæi figuræ, si iubam haberet & non spicam: descriptio etiam in eo differt quod Dodon. dicit suum gramen non spicam, sed iubam ferre. Lobelius autem in Aduers. ait spicam ferre: magna præterea differentia inter gramen Matthioli & Dodonæi ac Lobelij. Matthioli figura nec radice, nec spica similis: quinimò falsam existimo radicem, si vera fuisset, non mutasset in postremis commentariis.

Gramen Dodonæi huc referendum.

Nos subiungimus nostro Gramini officinarũ Dodonæi gramen, imitati Lobelium & fratrem C. Bauhinum: quamuis nostrã non habeat iubam sed spicam vt Lobelii, contra sententiam Dodonæi vt iam dictum. Lectorum igitur erit considerare,

an nostrum Gramen, Lobelii & Dodonæi idem sit, nec ne.

An Tragus lib. 2. cap. 35. hoc gramen intelligit, cùm ait: Inter omnes fruges in humidioribus agris, nec non cùm annus fuerit pluuiosus, Lolium infelix dominatur, quod sanè nil aliud est, quàm singulare vitium, & quasi abortus omnium frumentorum. Cùm namque in satione, & quando in spicam sese attollit, pluuiis continuis obruitur, fieri non potest quin vel semen prorsus suffocetur & putrilagine corrumpatur, aut in Lolium ac vitium quoddam degeneret. Est verò huiusmodi vitii vel Lolii fructus nihil aliud, quàm palea inanis. Quodque iam dixi animaduerti potest in humidioribus hordeo consitis agris, in quibus frequenter Hordeum vel in Lolium transit vel certe deorsum fertur tota seminis vis, id quod hinc accidere consueuit, quia Hordei caput alterum, & crassius quidem in radicem exit, alterum verò in culmum. Iam cùm pluuiosa fuerit anni constitutio, inferior grani pars nimio humore obruta fœliciter luxuriat; attracta ad se omni totius grani vi, ita, vt illa in radicem duntaxat se exerat, vicissim verò in totum spolietur superior. Atque hoc pacto radix se longè lateque per terram diffundit, & non solùm ex semine nullus fructus expectari potest, sed & agri ipsi peste ea adeò corrumpuntur, vitianturque, ut nisi industrius agricola subinde eiusmodi corruptelas agrorum sustulerit, culturaque diligenti emendauerit, hinc inde sese spargat, ac vndique culmis suis in altum emergat. Ac licet & culmum & spicam ostentet, nihil tamen fructus subsequitur, manetque nil nisi vacua, & inanis palea, quod sanè haud immeritò male habet agricolas, quare iure Virgilianus ille Mopsus hisce verbis conqueritur.

An Lolium secundum Trago.

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis.
Infelix Lolium, & steriles dominantur Auenæ.

Hactenus Tragus. Lectores autem considerent annon Lolium 2. siue Quecken dictum, Agricolis molestum, non sit idem cum nostro gramine, & an Tragus in sua descriptione non cōfundat duas plantas: au verissimè perenne illud gramen odiosum agricolis possit generari ex annuis illis stirpibus, Tritico & Hordeo, plantis etiam valdè differentibus suis spicis.

Tragus notatur.

Figura Graminis Mathioli in priorib. comm. quod primum Dioscoridis ait, & passim in Italia frequens, mihi videtur falsa, quod radicem attinet, quæ valdè crassa pingitur: si tamen esset vera, non videretur eius gramen respondere descriptioni Diosc. qui ait [Greek, illegible], quæ verba cùm forte non obseruasset primò Matthiolus vel eius scriba: pictum gramen aliquod cum radice crassa: pœnituit tamen postea Matthiolum & mutauit radicem, & repentem appinxit, quod satis demonstrat priorem falsam, nisi etiam secunda sit falsa: miror igitur apud Matthiolum in postrema eius editione per Bassæum, sculptam de nouo figuram, per ipsum Matthiolum reiectam, & vt magis falsa redderetur, additam veluti iubam, quam quidam suspicantur esse Graminis xerampelini, uel, vt nos vocamus, Gramen cum spica molli rubente: præstitisset eius emendatam, vel, corruptam postremam, curare sculpendam, aut, quod magis placuisset, cum annotatio ne figuram Bassæi iam sculptam apponere. Camerarius ad Hist. Matthioli Germanicam omninò, diuersam posuit figuram Graminis, quod non videtur posse conuenire cum icone Graminis Matthioli, nec priore, nec secunda: de cæteris nescio: Matthioli postrema Graminis figura, quod radicem attinet, nostro gramini respondet, an idem intellexit ignoro.

Matthioli figura falsa.

Matth. notatur.

Tabern ic. & hist. Gramen caninum seu canarium 1. Hundtsgraß/ Eidem histor. Gramen 5. Canaria Plinii, Herba cynagrostis, Dens canis, & Gramen medicatum, quia multis locis utiliter in vsu à Medicis pro Gramine vsurpatur. Tabern. habet figuram Lobelii: si ei notam, cur hoc 5. non iungit primo, & secundum facit, ac discrimen certum ponit, quo possit distingui à primo.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 1. siue *Officinarum, Canarium* Lobel. *Gramen* Dodonæo: Eid. pin. *Gramen caninum*. 1. siue *aruense*, siue *Gramen* Diosc. *Gramen* Ruell. Dod. Cord. in Diosc. Cast. *Gramen* Dioscoridis, Gesn. hort. *Gramen canarium medicatum*, Adu. Lob. *Gramen caninum*, Tab. Ger. *Gramen vulgare*, Lugd. *Graminis fortè Diosc. species maior*. Thal. Caninum autem vocat ad imitationem Plinii, cui Canaria, quasi à canibus inuenta, quà fastidium deducunt, vomitum cum pituita reiicientes: hinc Cynagrostis aliis: & à foliorum primò prodeuntium forma, quibusdam Dens canis dicitur.

Synonyma.

Passim spontè prouenit: floret Iulio & Augusto, in aruis & satis, non pratis, vt plurimùm, frugibusque haud parum incommodum: eoque sementem facturi rastris Septembri, etiamque primo vere manibus runcandum præcipiunt Coloni.

Locus & Tempus.

Lobelio tota planta magis vesca creditur, dulcis & frumentacea vsibusque Medicis receptissima, præsertim radix, quæ reserat viscerum farctus & renum, citra calefactionem, lumbricosque huius stillatitia interimit, nempe pabulo humorum putridorum fraudatos.

Vires.

GRAMEN CANINVM VINEALE Casp. Bauhini.

CAP. LV.

Radice est alba, tenui, repente, geniculis distincta, ex quibus fibræ capillares in terram desiguntur: culmos habet tenues læues, geniculatos, in terram reclinatos: ex quorum geniculis singulis, folium, duas, tresue vncias plerumque longum, angustum, atrouirens prodit: culmorum summo panicula breuis, parumque expansa, ex paruis glumis composita, insidet. Apud nos in vinearum viis, solo aliquantulùm duriore, circa æstatis initium reperitur, Gramen hoc caninum 2. in pin. siue vineale, primum in prod. descriptum.

GRAMEN CAMERARII repens.

Radicem adipiscitur longam tuberosam, sed æqualem, articulis præcinctam & hinc inde reflexis, non tamen profundiùs radicatam, filamentis constātem pluribus. Suum protrudit hæc ab vnoque articulo culmum continuò se innouans

Descriptio.

& multiplicans. *Folia* longa, acuminata, dura, arundinis instar paruæ lata. *Culmus* duarum ferè spithamarum altus, admodum angustus, & tenuis more staminis, tribus, quatuórve nonnunquam articulis præditus, *spicam* superiori parte profert patulam, quæ paruum continet *semen*. Folia cum radicibus saporem habent dulcem, cum adstrictione quadam & acredine.

Camer. ad Matth. Germ. & epit. ponit figuram nomine Graminis & Reedtsgras.

Tabern. Tabern. Hist. pag. 636. Gramen primum Queckengraß aut Rechgras. pag. 644. Gramen Diosc. germ. Rindt graß. Queck antiquum est Germanicum vocabulum adhuc in vsu Saxonibus & Septentrionalibus Germanis, significans, Rindt, id est, Bouem. Potuisset Tabern. diligentiùs describere Gramen suum. 1. quandoquidem Dioscoridis primum facit, & iconem non dat. An sit idem cum eo, quod pingit Camerarius, considerandum.

GRAMEN PARVVM REPENS PVRPVREA SPICA.

CAP. LVI.

Descriptio GRamen canarium in cultis quærenti, occurrit passim copiosè Gramen istud, supinum, sparsis per terram *culmis*, *radice* sub terra huc illuc vagante, vulgaris Graminis canini in modum: *spica* purpurâ splendent, diuulsæ: *folia* Graminis pratensis parui. Radices fibrosæ. Gratum hoc ouibus est Gramen Lobel.

Synonyma Lobel. in Ic. plant. & Belg. hist. pag. 21. *Gramen caninum supinum*, Belg. Ligghende peyen-graß. Tab. Ic. *Gramen caninum supinum* 2. Ligendts hundts graß. Eid. hist. Gramen 6.

C. Bauh. in Phyt. *Gramen* 2. *siue Caninum supinum*: *Graminis* primi Diosc. species minima Thalyo. Quod verò Thalyus hanc ipsam non intelligat, declarat C. Bauh. in pin. vocans, Gramen caninum 7. siue supinum minus.

GRAMINIS PRIMI DIOSCORIDIS species minima Thalij.

CAP. LVII.

Descriptio SE nunquam attollit, sed geniculatis ramulis iuxta Dioscoridem serpit, ac ex internodiis suis, & ex ipso etiam cacumine creberrimè nouas radiculas iuxta Plinium spargit, ac ex iis nouarum plantularum exortus exhibet. Hæc passim in Locus Harcynia, & etiam Stolbergæ in pratis vliginosioribus ex musco terrestri, qui candidus vtplurimùm est, nonnunquam etiam rubeus, non infrequenter prodit, radicibus tenuioribus, cirrosis, coliculos emittens recuruos, humi prostratos, tenues valde, teretes, geniculis frequentibus interceptos, ad quæ primùm folia prodeunt palmaris longitudinis, stricta, deinde etiam inter hæc folia & ipsorum geniculos singulos densè prorumpit plurimorum, paruorum, oblongiusculorum ac strictissimorum foliorum cespes, ad quorum inferius tuber, quo ex geniculis prorumpunt ipsa, noui cirri emergunt, qui denuò in musco comprehendentes, nouarum plantularum origines existunt.

Synon. C. Bauh. pin. *Gramen caninum* 5. *siue supinum paniculatum folio varians*: *Graminis* 1. *Dioscor. species* Thalij.

GRAMEN CANINVM SVPINVM PANIculatum dulce C. Bauh.

Descriptio EX radice oblonga, capillata & nigra: folia pauca, læuia, viridia angusta, vnciarum trium vel quatuor longa, prodeunt: inter quæ calamus tenuis, internodiis distinctus, foliis paucis oblongis cinctus, parte inferiore supinus, mox palmum longus, erigitur, & paniculam tenuem, albam, glumis exiguis donatam, sustinet: agris Londinensibus vdis gaudet; vnde Synon. D. Lobelius, Graminis dulcis nomine misit. Gramen hoc caninum 6. in pin. siue supinum paniculatum dulce.

GRAMEN REPENS CVM PANICVLA Graminis Mannæ.

CAP. LVIII.

Descriptio DVum generum folia & culmos profert. Primùm enim lentis, longisque ad cubitum vnum aut alterum coliculis solidis, crebrò geniculatis, læuibus, caducis nascitur, qui vbi terram attigerint, statim per fibras è nodis dimissas, comprehendit, radicatúrque: atque ex iisdem geniculis folia mutuo amplexu stipata surgunt, breuia, angusta, hirsuta: deinceps adultiùs culmos producit erectiores veluti superiorum ramos, pedales, tenuiores, foliis amictos longioribus, hirsutis, & rarioribus geniculis interceptos, quorum summitas in spicas finditur, quatuor, quinque, sex, spicis Graminis Mannæ similes, sed minores, concinniores, imbricatas; non tamen circumcirca, perinde vt iam dicto Gramine, cui pars spicæ interior nuda, hoc discrimine interim, quòd ea pars Gramini Mannæ sulcata sit, in hoc verò in costam elata, flosculos fert atrorubentes. Radice nititur geniculata, reptante, subdulci, alba.

Ischæmon Plinii, male.

Sunt qui Ischæmon Plinio lib. 25. cap. 8. nuncupatum esse putent: quorum sententiam probare non possum, inquit Clusius in Hist. Quod si verò ad Pliniani graminis vllum aliud genus referenda est hæc planta, aculeatum illud potiùs erit, cui, quòd in acumine aculei sunt plurimùm quini, Dactyli nomen inditum esse ait lib. 24. cap. vltimo. Nemo autem legitimi graminis (ita vocat in Hist. post.) iconem exhibuit, quod in magnâ Europæ parte, præsertim per Hispanias & Gallias crescit, cuius antequam stirpium in Hispaniis obseruatarum historiam euulgarem (ob illius tum elegantiam, tum vsum, cognitu dignum erat, illius descriptionem & iconem do.) Pedalibus assurgit culmis, rotundis, purpurascentibus, geniculatis: è quibus angusta promit folia, in acumen fastigiata, dura: ipsi culmi, siue calami, in quaternas aut quinas desinunt paniculas, mixti ex atro purpureoque coloris: radicibus firmatur longis, nodosis, geniculis interceptis, candicantibus, subdulcis cum quadam adstrictione saporis, quæ longè latéque serpentes, subinde plurimis locis germinant, nouósque culmos & folia proferunt.

Gram. aculeatum Plinii. *Gramen leguminum.* *Descr. Clusii.*

Synon.

Lobel. Obs. p. 11. Icon. Plant. p. 23. figuram Clusii habet, ac Gramen alterum inscribit. Anguill. epist. 12. & 14. *Gramen toti Italiæ notum.* H. Lugd. *Gramen vulgare Dalech myti.* C. Bauh. phyt. *Gramen* 38. siue *Gramen Dactylon secundum folio arundinaceo.* Idem in pin. *Gramen Dactyloides* siue *Ischæmum* 2. siue *Gramen dactylon folio arundinaceo maius*: aculeatum fortè Plinii: *Gramen* Ang. Clus. & Cæs. & dicitur. Hoc variare scribit, & Gallicum foliis nonnihil villosis; Germanicum verò foliis esse glabris, & cauliculis minùs erectis tradit.

Locus.

Hoc gramine nihil vulgatius totâ Hispaniâ & Gallia in aruis, vinetis, atque etiam in maritimis, in quibus multò lætiùs & vberiùs crescit: nam eius radices, interdum digiti crassitudinem æquantes eruere meminit Clusius.

In Horto E. C. cultum per plures annos mansit, tandem frigidioris soli impatiens periit.

GRAMEN CRVCIS SIVE Neiemelmsalib.

CAP. LIX.

Descriptio

Gramen quoddam nascitur, exile, *radicibus* serpens albis, geniculatis, dulcibus cum aliquali acrimonia, communi Gramini proximis, digiti altitudine geniculati ramulis assurgens, *foliis* communi Gramini similibus, minoribus, ramuli habent quatuor Ischemi spicas, vel Graminis sanguinarii similes, perfectam crucem figurantes, quam æquè omnes vno modo formant: ex quo ipsum Ægyptii *Neiemelm* vocant, quasi dixerint, *Gramen crucis*: in quibus fiunt semina minutissima, seminibus communis graminis similia.

Alpino descriptionis autori dicitur *Neiemelmsalib Aegyptiis*, C. Bauh. phyt. *Gramen* 90. siue *dactylon Aegyptiacum*: Eid. pin. *Gramen dactyloides* siue *Ischæmum* [illegible]

Neiemelmsalib. *Gram. dactyl. Aegypt.*

Vires.

Maximum vsum semina apud omnes habent, ad eos scilicet, qui tum renum, tum vesicæ calculis laborant, atque ad frangendos lapides in vesica concretos. Quod genus morbi ibi est familiarissimum, & quasi endimium ex causis aliàs narratis. Mulieres radicis decoctum tum ad pueros variolis, atque morbillis correptos maximè sequuntur, tum ad se ipsas, vbi cupiunt intercepta menstruas purgationes rursum euocare. Sunt aliqui qui pro secreto auxilio habent decoctum, ex seminibus modicè contusis paratum, ad adiuuanda exanthemata in febribus pestilentibus quas peticulas nostri appellant. Ad vsū quoq; vulnerum & vlcerum non paruum, apud eos, tota herba, præcipuè radices habent vsum. Aiunt radicem frigidam atque siccam esse, tenuissimarumque partium, quamobrem non desunt multi, qui ad mouendum sudorem eius decocto familiarissimè vtuntur.

GRAMEN SCOPARIVM. Ischæmi Paniculis Gallicum.

Locus.

Speciosius istud, Ischæmo Gramini cognatum videtur in Adu. parte altera Lobelio; è cuius prælongis, prætenuibus rigidisque cubitalibus & longioribus radicum cirris cocinātur scopulæ illæ vulgatissimæ nitentis comæ conciliatrices, frictionibus capitis accommodatissimæ & vsitatissimę.

Figura ei graminea, Ischæmi vulgaris, gracilis culmus, rigidus, geniculatus, cubitalis; in quaternas, quinas, vt plurimùm senas, & plures elegantissimas lucidas spicatas caudicellas Ischæmo Gramini similes, fastigiatus. Foliis item non dissimilibus, gustu Graminis, dulcioribus. Copiosè prouenit in Gallia, sabulosis vicinis Castri Insulani locis vocitati (vulgò *Chasteau de l'Isle*) prope Aureliam, collegit amicissimus vir Georgius *le Seigneur*, Pharmaceutices, & Reiherbariæ callentissimus, quo gramine me donauit Londini, Anno 1602. quique quotannis Angliam nouis & rarissimis ditat Plantis.

Synonyma.

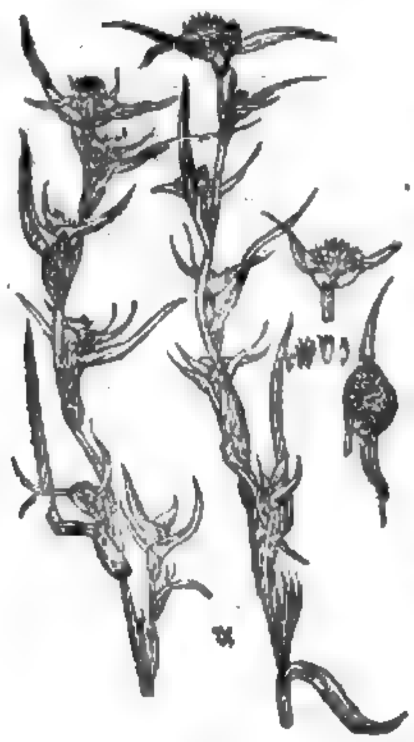
C. Bauh. pin. *Gramen dactyloides* siue *Ischæmum* 6. siue *Gramen dactylum scoparium*: *Gr. scop. Ischæmi paniculis Gallicum*, Lobel. Adu. parte 2.

GRA-

GRAMEN SUPINUM ACULEATUM

CAP. LX.

Descriptio

BReuibus fibris radicatur: ramos verò terræ apprimit in orbem, multos, palmares & sesquipalmares, aliquando pedales, aliquos verò duntaxat vnciales, rigidulos: ad quorum genicula, vtriculi instar, folium striatum glumas numerosas conglomeratas, squammarum foliacearum cõplexu comprehensas claudit, deinceps in mucronem rigidum & acutum, vncialem & breuiorem, rectà in latus protensum desinit, extremo verò cauli huius generis plura folia & vtriculi glumis grauidi, echinati aliquid ostentant.

Camer. ad Matth. hist. Germ. & Epit. *gramen aculeatum*, Italis *gramigna spinosa*. Græcis ἄγρωστις ἀκανθώδης. H. Lugd. *gramen aculeatum* Matthioli.

Locus. Gener Cherlerus attulit collectum ad vias Romanas, asperiores præsertim, siccioresque: Matthiol. verò in Epitome ait prouenire inter rudera, & in muris vetustate collapsis.

Vires. Viresque easdem habere, quibus pollet primum graminis genus.

GRAMEN PRATENSE VULGARE spica ferè arundinacea.

CAP. LXI.

Descriptio

CApillaribus fibris totum occupat cespitem, glabris, viridibus, tenellis foliis amictas emittens stipulas, quarum summa comantes latè diffusæ paniculæ mollicellæ insigniunt, pilorum, aristarumque expertes, accedentes tamen quodammodo ad arundinem. In hoc gramine insignis varietas ratione loci, & potissimùm in magnitudine spicarum.

De hoc Lobel. in Adu. Est quàm quod notissimum *gramen pratense* dictum, vulgò notum, & Fœnum quando aruit vocatum, exilioribus radicum cirris seu pullis capillamentis & creberrimis cespitem summum sugens, humumque perreptans & tegens, densissimo & numeroso foliorum triticeorum stipatu: culmos pedem & cubitum altos surrigens, tenues, geniculatos, læues, lanosa, sparsa, & magis harundinem vallatoriam imitante, spica fastigiatum.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 7. siue *vulgare*: Eid. pin. *gramen pratense paniculatum* 2. siue maius, latiore folio: πόα Theophrasti, *gramen vulgò cognitum*, Trag. icon. *gramin. genus* Dalech. in Diosc. *gramen pratense maius vulgatius*, Adu. *gramen pratense vulgatius* Lob. in Obs. pag. 9. & Histor. Lugd. *gramen pratense primum* Dod. *gramen* Lon. *commune*, Thal. *gramen alterum & vulgare*, Tabern. *gramen pratense*, Lob. in Ic. Ger. An per *Chulem* Garzias hoc gramen intellexerit? Clusius not. ad Garz.

Vires. Huius semine in horreis è spicis excusso & collecto vtuntur complures Medici ad obstructiones viscerum, calculum, potu: admotùque ad discussionem pertinacium tumorum, & Hatuum, tametsi Officinis vsu ignoto. Ast hoc non sine periculo, quia non facilè separari potest, ab aliarum herbarum seminibus.

GRAMEN PRATENSE PANICULATUM maius angustiore folio, C. Bauhini.

CAP. LXII.

Descriptio

EX radice capillacea, rufescente, folia capillacea, quædam breuia, quædam palmum superantia, prodeunt: inter quæ culmi tenues, geniculati, cubitum superantes, vno alteróve folio breui cincti, in quorum summo panicula leuiter expansa, vncias quatuor longa, quæ ratione loci, strigosior vel lætior.

Gramen hoc pratense paniculatum 3. siue maius angustiore folio C. Bauh. in pin. 10. in prod.

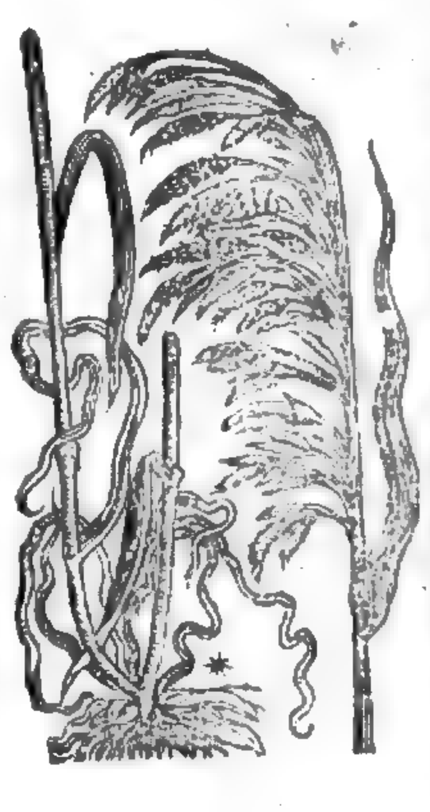
Locus. In pratis & dumetis ad ripam VViesæ fluminis Basileæ reperitur.

Variat panicula & glumis longioribus. Huic simile ad ripam prædictam inuenitur, potissimùm radicum capillarium, vt ex caulium numero, paniculis, & in iis glumis longioribus varians.

GRAMEN AGRORUM LOB.

CAP. LXIII.

Descriptio

AGrorum venti spicam diximus, quòd spicam habeat latam, comosam, pansam, & à ventis communiter in alterum agitatam latus. Foliis alioquin & radice magnitudine ferè æquale est segetum gramini. Iuba cæterùm Miliacei, graminis Iubæ haud absimilis est. *Hæc Lobelius.* Quibus addit Tab. Ra-

dicem habet paruam, villosam: folia longa, angusta, nec acuminata: culmum, quàm cætera harundinacea, magis tenuem.

Synonyma. Lobel. in hist. Belg. p. 5. & Plant. Ic. p. 2. *Agrorum venti spica*, & *Gramen agrorum*, latiore, arundinacea, comosa panicula T. p. 5.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 19. siue *segetum, panicula arundinacea*: Eid. pin. *Gramen paniculatum aruense* 4. siue *Gramen segetum, paniculá arundinaceá*. *Gramen loliaceum* 8. Tragi, Thal. *Gramen equinum*, fortè Gesneri, Cam. *Agrorum venti spica*, Lob. icon. *Gramen pratense* 3. Dod. *Gramen harundinaceum aruense*, Tab. *Gramen arundinaceum*. Ger. Variat paniculâ flauescente & spadicea. Don. lat. Gramen pratense tertium duntaxat vocat nec describit: An idem cum aliis, an ipsi non cognitum? Sed non diuersum ab aliis esse constat ex iam adductis. Ipsi verò non visum patet; si namque vidisset, vtique descripsisset, nec contentus solo nomine fuisset.

Dod. err.

Locus. Inter agrorum segetes reperiri Lob. notat & Tabernæmontanus.

GRAMEN MILIACEVM LOB.

Cap. LXIV.

AGrorum venti spicæ simile est admodum, culmo & radice, sed panicula miliacea.

Synonyma. Tabern. icon. & hist. p. 639. *Gramen miliaceum*, **hirsengraß**, Item p. 642. *Gramen* 13. in aruis campestribus siccis prouueniens. Lob. in Ic. p. 3. & hist. Belg. p. 6. **hirsgraß/ Saetgraß**; Miliaceum gramen: sic & Gerardo. Dodon. Lat. *Gramen pratense* 4. sine descriptione. Camer. *Gramen perenne miliaceum*, in siluis non procul ab vrbe nostra ad montem S. Mauritii. C. Bauh. Phyt. *Gramen* 2. siue panicula miliacea: Eid. pin. *Gramen miliaceum* 1. siue Gramẽ siluaticum panicula miliacea sparsa.

GRAMEN MONTANVM.

panicula miliacea sparsa, C. Bauh.

Descript. EX radice fibrosa, rufescente, folia pauca, angusta, vncias quatuor vel quinque longa, vnà cum culmo tenuissimo cubitali, vno alteroue folio vestito, exurgũt, in cuius summo panicula sparsa, ex locustis minutissimis composita: in monte Crentzacensi prouenit: hoc Gramen miliaceum 2. siue Gramen montanum paniculâ miliaceâ sparsa, in pin: 50. in prod.

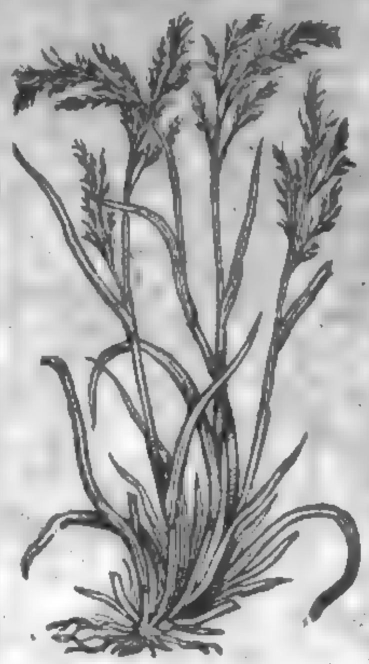
GRAMEN ARVNDINACEVM

paniculâ miliacea C. Bauhini.

Descriptio. EX radicibus fibrosis albis huic Gramini miliaceo 3. in pin. 51. in prod. siue arundinaceo paniculâ miliaceâ, vnus & alter culmus cubitalis exurgit, quem parte inferiore folia arundinacea vnciarum trium cingunt ad partem supernam duobus nodis distinctam, folia duo angustiora, longioraque vestiunt: in cuius summo panicula trium vnciarum, Milii paniculæ similis: in agris Patauinis reperitur, & à Gramine miliaceo à Lobelio proposito, planè diuersum est.

GRAMEN CAPILLATVM.

Descriptio. PLures ex fibrosis radiculis tollit culmos cubitales, bicubitales & altiores, aliàs ex viridi in luteum pallentes, aliàs rubentes, geniculis intercaptos, foliis glabris, palmaribus, aut dodrantalibus donatos, summum cacumen in iubam explicatur pedalem circiter, atque arundinaceam: paniculæ ex interuallis radiatim disponuntur, nunc flauescentes, nunc viridantes, sæpè rubentes, in tenuium pediculorum staminulis, theculis pusillis semẽ claudentes minutum, subfuluum, acere molli capillari & obtutum ferè eludente in extremo donatum.

Synonima. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen segetale* siue aruense paniculatum, **Ackerstrauß groß Kornsträußgras**: Et p. 642. *Gramen*. 9. Lob. Ic. p. 2. *Segetum Gramen panicula speciosa*: Eid. in hist. Belg. p. 5. **Veldtgraß oft Korengraß met schoone seer wytghespreyde arens wordt: in Latein** *Segetum Gramen panicula speciosa, latiore*: pulchrum est, panicula valdè lata, nascitur in agris inter Hordeum & frumentum tam in Anglia, quàm Belgio: radix fibrosa, ex qua culmus nascitur sesquicubitalis, non sine foliis Miliaceis, cui innascitur lata speciosa panicula, eo ferè ordine quo scapus Plantaginis aquaticæ.

C. Bauh. Phyt. *Gramen* 18. siue *paniculatum segetum*: Eid. pin. *Gramen paniculatum aruense* 3. *siue Gramen segetum altissimum panicula sparsa*: An Gramen caule geniculato Thalii?

Locus & tempus. Geneuæ & in Ducatu Wirtembergico ad fontem Admirabilem inter Auenam mense Augusto & Iulio floret. Montbelgardi etiam abundat in agris.

GRAMEN TENVIFOLIVM

magis sparsa panicula.

Cap. LXVI.

Descriptio. OBseruatum mihi Gramen culmis ferè iisdem cum sequenti, ac geniculis aliquot, foliis tamen paulò latioribus ac panicula diuersa, quæ magis sparsa, rubens: flosculi apicum modo, rubentes: radicibus terræ firmiter hærentibus, in quibus capillares albæ fibræ.

C. Bauh. Phyt. *Gramen* 34. siue foliolis ionceis primum. Eid. pin. *Gramen iunceum* 1. siue foliolis iunceis oblongis, radice alba. H. Lugd. p. 425. Gramen iunceum Dalechampii.

Locus & tempus. Montbelgardi obseruauimus supra muros cum flore mense Iunio.

GRAMEN TENVIFOLIVM GLABRVM.

Cap. LXVIII.

Descript. NVmerosos effert culmos, satis tamen tenues, rubentibus geniculis aliquot distinctos, panicu-

niculis singularibus Phœnicis seu Lolij rubri, sed crebrioribus, grandioribus, sparsis, inconditis, coloris herbacei: folia longa, tenuia, si vaginæ excipias, qua culmum inuoluunt, glabra, pedalia, & cubitalia, non rigida, fibræ capillares, nigricantes.

Synon. Casp.Bauh.pin. *Gramen iunceum* 2. siue foliolis iunceis breuibus maius radice nigra. Hoc in prod.pro 34. sic describitur: ex radice capillata, nigra, folia iuncea, rariùs duas tresve vncias superantia, prodeunt: inter quæ culmus tenuissimus, pedalis, læuis, cuius summo glumi minimi, quemadmodum in gramine exili duriore alternatim dispositi sunt: ad mœnia vrbis nostræ legimus.

GRAMEN TENVE DVRIVSCVLVM & penè iunceum.

Cap. LXVIII.

Descriptio

IN fine historiæ nostræ balnei ad mirabilis descripsimus quoddam gramen, quod vocauimus iunceum cinereũ, in rupibus & muris hærens ita firmiter radicibus tenuibus capillaribus, nigricantibus, vt vix euellere possemus, cohærentibus simul multis plantis, foliorum marcidorum vestigia demonstrant non annuam plantam: *folia* alioqui vegeta sunt, longitudinis quinque, vel sex vnciarum, quædam etiam breuiora, conuolutionis ergo iunci instar teretia, nónihil rigida, cinerei ferè coloris, restantibus Octobris fine calamis, valdè tenuibus dodrantalibus & pedalibus, cum vestigiis veluti paruæ spicæ: idem, vt verum fatear, mihi videtur graminis illud genus, quod Montbelgardi prouenit, aut valdè simile, cui folia virentiá, tenuia, compressa, viridiá, glabra, culmi plurimi tenues, pedales vel cubitales læues, in quibus vnum geniculum, præter illud quod ad radicem, & foliolum ex longa vaginula: iuba vncialis, spicæ ferè similis, virens vel nonnihil purpurascens, in qua quædam partes, ad phœnicem nonnihil accedunt, & in paruas aristas desinunt: in iis flosculi vel apices minimi albi: toti plantæ sapor subdulcis, in cæteris similis præcedenti, radice enim est nigra: & folia inferiora Autumno albescunt, cinereáve redduntur.

Synon. Lobel.in Ic.plant.pag.7. & Hist.Lugd. p. 432. *gramen exile*: Lob.in Obs.pag.9. *exile gramen durius*: Gerar.& Tab.icon.& Hist. *gramen minus duriusculum* klein hart graß: Eid. hist. gramen 19. C. Bauh. phyt. *gramen* 35. siue *foliolis iunceis* alterum: Eid.pin. *gramen iunceum* 3. siue foliolis iunceis breuibus minus.

Locus. Tempus. Primum nostrum gramen in monte Teckeiano Ducatus VVirtembergici copiosum erat mensis Octobris fine, destitutum penè omnibus spicis vel iubis: item in commissuris rupium & supra muros & rudera arcis. Alterum Montbelgardi florebat Iunio, obseruatum supra muros etiam, ac ni fallor, secus vias aridioribus locis. Lobelius ait suum gramen exile oriri sabuletis & squallido aridioréque agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ, & Belgii.

GRAMEN EXILE DVRIVS NORTVEgicum aut Danicum, Scopario Gramini cognatum.

Cap. LXIX.

Locus. Descriptio

SAxorum interuenijs leui terrâ sterilis Petreæ Nortuegiæ, ijsque marcidis, rimosis caudicibus syluarum Daniæ hoc gramen (Lobel.in Aduers. altera parte) viget, densissimo sparsóque rigidorum iunceorum, sesquiuncialis altitudinis tenuissimorum foliorum stipatum: sesquipalmaribus, numerosis, cirratis, geniculatis stamineis calamulis, quorum summa folia latiuscula, vaginulæ instar, spicatas, vnciales, paniculas claudent aut amplectuntur. Iubata concinnatáq; dodrantalis radix, Buxei pallida coloris, totáque planta prolixior, vti graminis Scoparij, cuius cognata videtur.

Synon. C.Bauh.pin. *gramen iunceum* 5. siue foliolis iunceis radice iubata: *gramen exile durius* Nortuegicum aut Danicum Lobelij, Adu. parte altera.

GRAMEN NEMORALE AVENACEVM alterum, ex fusco xerampelinum & lucidum Danicum.

Locus. IN filuigeris Daniæ collibus & montibus (ex relatione Lob.Adu.part.2.pag.465.) perelegans, exiléque gramen oriundum foliolis creberrimis, rigidis, cirratísque, vncialis & binarum vnciarum altitudinis radicibus. Pedales & sesquipedales, exiles, lucidi, & nitidi, aspectu iucundi culmi, ex fusco xerampelini, in quibus è longiusculis paniculis Auenacea semina.

Synon. C.Bauh.pin. *gramen auenaceum* 4. siue *capillaceum minoribus glumis*: *gramen Anglo-Britannicum auenaceum, Danico nemorali simile*: Hoc nomine à D.Lobelio accepimus. *Gramen nemorale auenaceum alterum ex fusco xerampelinum & lucidum Danicum*, Eid.adu.part.2. cuius etiam varietatem notat.

GRAMEN AVENACEVM lanuginosum glumis rarioribus C. Bauhini.

Cap. LXX.

Descript. GRamen hoc auenaceum 6.Casp.Bauhini in pin.72.in prod.ex radice fibrosa, folia iuncea oblonga,& culmi plures,iuncei, cubitum superantes, paucis foliis donati, exurgunt: in quorum summo glumi rariores,albi,lanuginosi,vtriculum continentes,quibus semen nigrum, splendens,inclusum est: locis asperis circa Monspelium prouenit: diuersum est à Gramine Clusii.

GRAMEN GLVMOSVM Dalechampii.

Cap. LXXI.

Descrip. GRamen glumosum Dalechampii Lugdun.p.429.siue Gramen auenaceum 7.siue lanuginosum C.Bauh.pin. radice foliisque multis graminum generibus non est dissimile: sed hac peculiari nota discrepat, quòd spicas densissimis glumarum grandium ordinibus stipatas edat, quam ob causam glumosum nominatum est.

Locus In agris lætis nascitur.

GRAMEN RVBRVM MONSPEL.

Descriptio QVantum quantum est, rubet,spicæ,folia: atque hæc quidem pilis minimis aciem oculi ferè fugientibus obsita sunt. Singuli calami multas gerunt spicas paruas oblongas, aristis longis, rubris, vt in Gramine Hordeaceo. A me Monspelii obseruatum fuit.

Locus.

GRAMEN ALIVD MONSPELIENSE.

Descriptio ALiud Monspelii memini Gramen obseruari, quatuor aut quinque spicis in vno calamo donatum,sed crassum cum paruis aristis:folia pilosa sunt valdè.

GRAMEN ALIVD GLABRVM MONSPEL.

Descriptio SPicas gerit multas in eodem calamo,admodum exiguas,molles,nec aristis vllis obuallatas, dilutiore rubore, quàm Gramen rubrum Monspessulanum, à quo differt quoque, quòd folia non sint pilosa.

GRAMEN MINIMVM Monspeliense.

Cap. LXXII.

Descriptio DVræ radicum fibræ, culmi paucis geniculis distincti,palmares & sesquipalmares, foliis stipati prætenuibus culmo altioribus: paniculæ in metam fastigiantur,singulares vnciam ferè æquantes,squammeis pusillis glumis contextæ.

Quod descripsi Gramen pro minimo prouenit locis saxosis Monspelii: Gener Cherlerus attulit nomine Graminis exilis durioris, obseruatum propè Butlonetum iuxta Monspelium, vt & & alibi siccis & squalidis locis.

Locus

GRAMEN PANICVLA multiplici, C.Bauhini.

Cap LXXIII.

Descriptio GRamen prætense paniculatum 7.siueGramē panicula multiplici, vt autor in pin. vocat, siue Gramē 11.in prod. ex radice multis cirris villosis albicantibus composita, *culmi* plurimi,palmares, læues, geniculati & recurui,foliis gramineis, oblongis, angustis, vestiti exurgunt,quibus panicula triuncialis angusta variè diuisa,per maturitatem rigida & spadicea,insidet.Monspessuli prouenit; maius & minus reperitur, & Gramen minus duriusculum vocatur.

Locus.

GRAMEN CVM PANICVLA molli rubente.

Cap LXXIV.

Descriptio COnsibratis capillaribus radiculis sub cespite foliorum ima prodeunt, tuniceis inuolucris compacta, inter quæ bulbuli oblongi capitulum efformant,quæ à radicibus statim multa pronascuntur,quadrantalia & trientalia, perangusta,mollia, glabra,in culmis pauciora, minora, in singulis tamen geniculis singula. Culmus pedalis, minor interdum, subinde major, tenuis, paniculam gerit vncialem & sescuncialem,diuulsam,ex viridi purpurascentem, glumis crebris,exilibus,in breues,interdum tortiles, aristas,molles & quasi sericeas desinentibus.

Gramen minimum Lob. Lobel. Aduers. Gramen minimum in sabuletis squallidis & vinetis glareosis Norbonæ sæpiùs visitur,omnium minimum: perpusillâ radice,capillacea, alba, calamulis etiam capillamentis similibus, eleganti purpura lucentibus, Gramini Ischæmo vocato non diuersis, sed spica mollicella, sericea,speciosa. Icon plant. p.2. Gramen minimum xerampelinum. Norbonense etiamque Belgicum. Si Lobelius, quod suspicor, eandem plantam nobiscum intelligit, figura non placet, mihi videtur Dalechampii apud H. Lugdunensem p.427.sub Graminis bulbosi Dalechampij titulo proposita.

Lob. notatur. Gramen bulbosum Dalech.

C.Bauh phyt. *Gramen 14.siue panniculatum arvense*, Aduers. minimum: Variat panniculâ quoad colorem, modò namque viret,modò rubet: Quare Ta-

re Tabern.Ic.pag.206.& 207. duas proponit Icones albi & rubri nomine. Sed non videtur nobis Gramen panniculatum Tabern. respondere figura aut descriptione minimo Lobelij, potiss. album. Idem C.Bauh. in pin. gramen Matthioli esse censet, de quo cap. de gramine officinarum egimus. Gramen, inquit, paniculatum aruense r. siue gramen aruense panicula crispa, est gramen Matthioli.& H.Lugd. p. 421. gramen minimum xerampelinum Lob.& H.Lugd.p.433. & gramen bulbosum Dalechampij, eiusdem H.Lugd.p.427. Casp.Bauhinus hic separat gramen paniculatum Tabern.

C.Bauh.

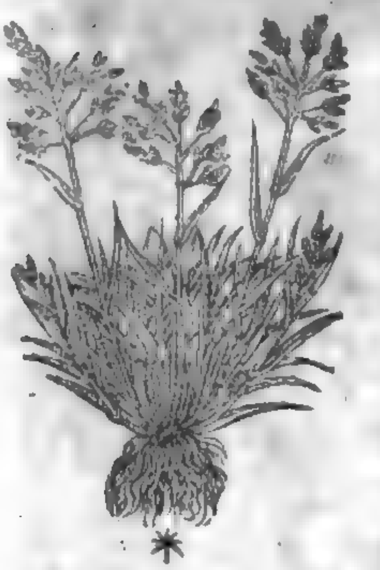
Locus & tempus.

Gramen panicula spica molli rubente obseruauimus Monspelij in pratis: Geneuæ supra muros: Basileæ citra telonium ad margines agrorum: Montbelgardi mense Iunio cum bulbulis supra muros.

GRAMEN PANNICVLATVM, MINVS album & rubrum.

CAP. LXXV.

Descriptio

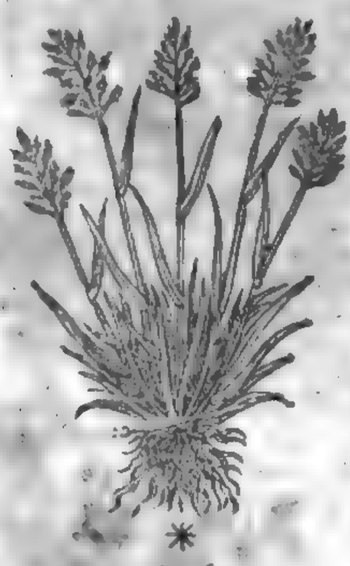

Gramini panniculato, minori, albo, radix est exilis villosa, ex multis ceu fibris perplexa: *folia* admodum angusta, parua, acuta, læuia: *culmi* parui, æquales, dodrantem medium non excedentes, licèt in pingui solo radicem egerit. *Paniculæ* extensæ, albæ, nonnihil splendentes.

Rubrum quidem iam dicto (radicem, folia, culmum & paniculam quod attinet) per omnia simile ferè, nisi quod in hoc culmi & paniculæ rubescunt.

Synonyma

Tabern.Ic.& hist.p.639.& 640. *gramen panniculatum minus album & rubrum*, klein weiß vnd rot Straußgraß. gramen 16.& 17. Qualia sint hæc gramina, nondum nobis perspectum.

C.Bauh.

Frater C.Bauh. in phyt. putat idem cum minimo Lobelij: verùm nobis non videntur nec eius icones nec descriptiones (quæ nos exhibemus) respondere, potiss. albi. C. Bauh. in pin. mutat sententiam vocátque gramé pratense paniculatum 6. siue minus: gramen paniculatum minus Tabern. gramen minimum album & rubrum Gerardi: variaréque perhibet panicula & culmis purpurascentibus & albis.

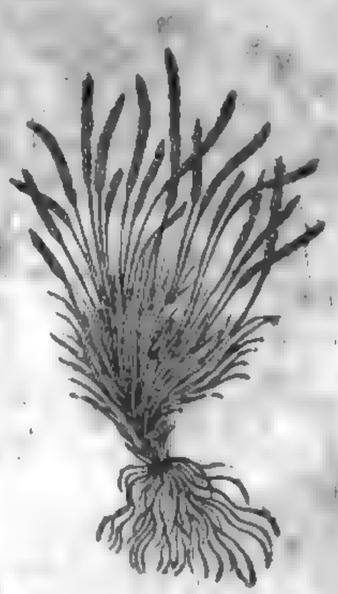
Locus.

Prouenit passim (album vt legimus apud Tabern. in hortis & vineis: Rubrum autem rarò conspicitur, quod haud omni terrarum loco crescit. Obseruauimus nos (inquit Tabern.) primùm in Burgundia non procul à Bisantio in vinetis, & apud montem *Argue*, sicut etiam in superiori Alsatia inter Königsberg & ciuitatem imperialem Obernehen in solo arido cum aliis graminibus: Ast aliàs nullibi in Germania offendimus.

GRAMEN MINIMVM CAP. LXXVI.

Descriptio

Capillorum instar tenues *radiculæ* cæspitem mordicus obsidentes: *culmi* numerosi, plus minùs vnciales, enodes, molles, tenuissimi, in spicam desinunt alternis glumis graminis pratensis obsitam: *foliola* stipulas à radice aliquousque comitantur, tenella, perpusilla.

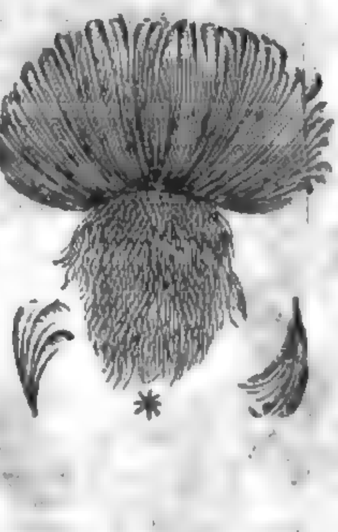
Locus.

Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi, & speciatim se collegisse ait propè fontem illum magnum Templi Dianæ, propè Nemausium, nec alibi vspiam obseruasse.

GRAMEN MINIMVM DALECHAMPII.

CAP. LXXVII.

Descriptio

Est veluti gleba ampluscula, rotunda, radiculis plurimis breuibus, candidis: *foliis* digito non longioribus, teretibus, spica valdè gracili, parua: *flosculis* rubris, Februario statim ad primam aëris temperiem exorientibus, sapore initiò dulci, deinde amaro. Nascitur in aruis.

Hist.Lugd.p. 424. *gramen minimum Dalech.* C.Bauh.phyt. *gramen* 16. *& gramen minimum instar glebæ ampluscula.* Eid.pin.*gra-*

men tremulum 6. siue minimum paniculis elegantissimis.

GRAMEN ANTHOXANTHON. spicatum.

CAP. LXXVIII.

Descriptio

FOliis & radiculis capillaribus proximè ad Gramen pratense accedit: verùm folia glabra; *Culmi* dodrantales: aliquando cubito altiores, tenues, frequentiusculè geniculati, spicam gerunt singuli vnicam vnius duarumue vnciarum, ex viridi flauescentem, in metæ figuram, cuius glumæ singulares, molles, oblongæ, compressæ, acuminatæ, muticæ, interdum totæ flauent, interdum bicolores flauæ & viridantes, per continua decurrente ceu neruulo.

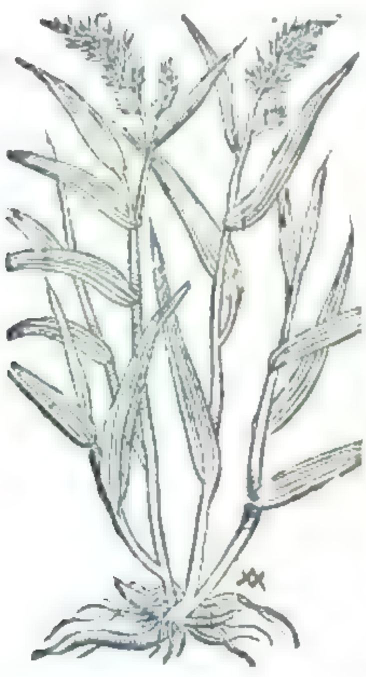
Synonyma. H. Lugdun. p. 426. *Gramen Anthoxanthon Dalechampii.* C. Bauh. pin. *Gramen spicatum pratense* 5. siue spica flauescente.

Locus. Obseruaui Geneuæ & in valle Griesbachiana ad fontes acidos florens Maio, itemque circa S. Hippolitum Burgundiæ.

GRAMEN VERSICOLOR.

CAP. LXXIX.

Descriptio

REptantibus graminibus accedendum, radices duras geniculatas longè latéq; spargit, fibris profūdè demissis, satis crassis, vix euelli potest e rupium rimis; *culmi* foliis crebris vestiti, dodrantales, spicam singuli gestant graminis anthoxanthi paulò breuiorem, modò purpuream, quæ colore ad obiectum lucis variante placet, paruum *semen* longiusculum ad semen graminis Mannæ accedens, rufescens externe, internè albescens, inuolutum paruis glumis.

Synonyma. C. Bauh. pin. *Gramen auenaceum* 8. siue glumis variis: 73. in prod. sic descriptum: ex radice crassa, membrana alba rugosa intecta, caules bini, terniue, pedales, fragiles, læues exurgunt, quorum summo spicæ similis panicula vncialis, ex glumis varii coloris insidet: folia plura ad radicem angusta, palmaria, saturatè virentia: locis montosis circa Montbelgardum prouenit, vnde à Fratre p. m. accepimus.

Locus & Tempus. Geneuæ obseruaui in colle *la Bastie*, circa S. Hippolitum Burgundiæ, semine maturo Maii principio, transtuli Montbelgardum in hortum, solet inter rupes prouenire loco soli exposito.

GRAMEN PANICVLA AVREA.

TEnuem surrigit dodrante maiorem culmum, per cuius fastigium conscendunt quinque aut sex auricolores paniculæ splendidæ, semunciales, graciles, teretes, acerosis glumis contextæ: folia perangusta, vix culmo cedunt longitudine.

Synonyma. H. Lugd. p. 430. *Gramen aureum Dalechampii.* C. Bauh. phyt. *Gramen* 22. *& Gramen panniculâ* pendula aurea. Eid. pin. *Gramen paniculatum aruense* 2. siue panicula pendula aurea.

Locus. Habui Argentinæ a D. Vldarico Chelio medico: hoc, vt testatur H. Lugd. in sitientibus & squalidis locis prouenit.

GRAMEN LANATVM Dalechampii.

CAP. LXXX.

Descriptio

TOTVM mollicellum est, tomentoque obsita non tātùm folia longiuscula, sed & calami, eorumque genicula: paniculę mediocriter diuulsæ, spicam mentiuntur, sescunciale, sæpe palmarem & longiorē, colore iam purpurascente, iam cinericeo, aliàs coloris ex his mixti, vix vllis donatæ pilis, molles tamen non minùs ac folia, glumis laxioribus, breuibus, aristarum expertibus, plurimùm striâ vnicâ obscuriore donatis, florum apiculis luteis.

Synonyma. H. Lugd. p. 425. *Gramen lanatum* Dalech. sic dictum quod manibus contrectantium blandiatur: C. Bauh. Phyt. *Gramen* 17. siue paniculatum molle: Eid. pin. *Gramen pratense paniculatum* 1. siue molle: *Gramen paniculatum molle* Lob. Adu. parte 2.

Locus. Geneuæ, Basileæ, vt & in Gallia Narbonensi prouenit: loca amat montium editorum & aspero-

perorum, vda & rigua prata.

GRAMEN SORGHI EFFIGIE Lobelii.

Descriptio. AD sesquipedalem surgit altitudinem, foliis paruis, latis. Radix fibrosa: semen & spicæ Sorgo similes. Nascitur in aruis.

Locus. Synon. Tabern. notatur.

Lobel. in Ic. p. 5. itémque hist. Belg. *Gramen Sorghi effigie*: Dodon. Lat. *Gramen pratense* 5. sine descriptione. Tabern. (apud quem in Icon. & Hist. p. 639. Icon à Lobelio proposita, est pro arbitrio immutata: nec enim vllam videtur habere cum Sorgho sua spica similitudinem) *gramen Sorghinum*: Eid. hist. gramen 12. siue Sorghgraß.

C. Bauh. phyt. p. 8. *gramen* 27. siue Sorghi effigie: Eid. pin. *gramen sorghinum* 1. siue gramen Sorghi panicula erectum: *gramen sorghinum*, Gerardi.

GRAMEN HARVNDINACEVM SORGHI paniculâ sparsâ Casp. Bauhino.

CAPVT LXXXI.

Synonyma. GRamen hoc Sorghinum 2. in pin. 52. in prod. C. Bauhino, culmis est cauis, magna ex parte reclinatis, ita vt capillaribus radicibus terræ

Descriptio. affigantur, qui folia (quæ longiora & angustiora quàm in priore) veluti per tubum transeunt, & in summo paniculam ferè palmarem sparsam, paruis vtriculis donatam, sustinent. Locus natalis memoriæ excidit.

GRAMEN ASPERVM.

CAP. LXXXII.

Descriptio. GRamen asperum culmo est bicubitali & altiore, geniculato, aspero, potissimum sub nodis & in fastigio: folia longa vagina culmum inuoluunt in acutum pungentémque mucronem desinentia, à quo deorsum si digitis stringas, aspera sentiuntur: panicula itidem aspera, rigida, & crassa, albicans vel subens, sæpè minùs sparsa: aliàs etiam magis cum paruis paniculis ex pediculis longis asperis, antrorsum duntaxat vergit, ex latiusculis ceu muscariis composita, flosculos luteos vibrantibus.

Synonyma. Hist. Lugd. p. 427. *gramen spicatum* Dalechampij: C. Bauh. phyt. *gramen* 11. siue gramen folio aspero, nonnunquam articulato: Eid. pin. *gramen spicatum pratense* 5. siue gramen spicatum folio aspero: gramen varians folio nonnunquam articulato, & floribus, qui Basileæ passim mense Iunio pallidè lutei: in pratis vero montium frigidorum subrubei sunt.

GRAMEN PARVVM ECHINATVM.

CAP. LXXXIII.

Descriptio. LOngis albicantibus fibris radicatur, *culmis* plusculis donatum palmaribus, paulò longioribus, duris, rubentibus, crebro nodorum interceptu distinctis, quos folia ferè totos obuoluunt, vix vnciam ab iis recedentia, hirtis per margines pilis donata, alioqui glabra: *spicæ* vnciales & longiores, interdum eam longitudinem minimè attingunt, denso glumarum pulchris denticulis muricatarum stipatu contextæ, semen echinuli meditullio continentium, pusillum, oblongum, ruffum.

Gramen caninum maritimũ C. Bauh. A C. Bauh. in prod. pro gramine 3. siue canino maritimo aspero sic describitur: radicem habet ex multis fibris oblongis, albis, capillaribus compositam, ex qua ramuli plures dodrantales, in terram primùm reflexi, prodeunt, calamis rotundis rufescentibus donati, quos folia quasi in fasciculo iuncta, breuia, dura, veluti in aculeum fastigiata, in circuitu leuiter hirsuta, serræ instar minutissimè exasperata, cingunt: *spica* folliculo primùm inclusæ, angustæ, ceu ex lappulis elegantissimis, exiguis, asperis & echinatis compositæ.

Locus. In littore Veneto, maritimis quoque circa Anconam, & Monspessuli reperitur mense Septembri. Lobelius Aduersariorum parte altera in catalogo graminum, gramen caninum medicatum marinum spica echinata C. Bauhini (sed sine descriptione) vocat, quia hoc nomine in

Icon Casp. Bauh. Phyt. nostro ante annos viginti quatuor breuissimè descripsimus. *Hæc ille*, qui pilos foliorum in sua icone exprimit. In phyt. vocat gramen 4. siue caninum marinum spica echinata: in pin. gramen caninum 10.

GRAMEN CANINVM MARITIMVM spicatum C. Bauhini.

CAPVT LXXXIV.

Descriptio. HVic gramini canino 2. (vt vocat in pin.) siue (vt in prod.) gramini 4. ex radicibus tenuibus, lignosis, leuissimè capillatis, viticelli plures repentes, rotundi, læues, pedales, cubito etiam longiores, frequenter geniculati, vnde ramuli plures, foliolis arundinaceis breuibus & angustis cincti, prodeunt, quorum superioribus spica

triuncialis,ex cinereo nigricans insidet.

Locus. Ad littus maris, non longè Monspelio Dominus Saltzmannus legit & communicauit.

GRAMEN MVRORVM RADICE REpente, C.Bauhini.
CAPVT LXXXV.

Descriptio. GRamini huic canino 12. C.Bauh. in pin.50.in prod.ex radice nigricante repente & capillacea culmi plures, pedales, incurui, tenues, geniculati, foliis paucis, breuibus & angustis cincti, prodeunt: quorum summitati panicula albicans, sesquiuncialis,ex minimis glumis contexta, insidet.

Locus. Hoc in muris fossarum interiorum vrbis nostræ prouenit.

GRAMEN PERPVSILLVM capitulo rotundo,spinoso Cherleri.
CAP. LXXXVI.

Descrip. PAucis fibrillis radicatur summo cæspite hærentibus, *folia* aliquot vncialia & breuiora, rigidula,pro plantulæ modulo latiuscula: Culmus vnciam vnam aut alteram altus, durus, rigidus,striatus, non sine foliis, quorum vnicuique capitulum insidet glomeratum, exalbidum,stellis denticulatis admodum rigidis pungentibusque muricatum.

Locus. Nemausi ad molendinas in saxorum & rupetorum cauernis collegit Gener Cherlerus, nec maius vllibi reperit,quam pictura exhibet, quæ ipsammet plantulæ magnitudinem repræsentat.

GRAMEN CAPITVLO LVCIDO globoso Tabernæmontani.
CAP. LXXXVII.

Descript. GLomerosi Gram. *radicula* est tenuis fibrosa,*folia* Graminis vulgaris similia: *culmos* surrigit læues,tenellos, spithamam longos. In quorū summitate insidēt *spicæ* pellucidæ glomerosę, *flosculis* albidis densè stipatæ, quos dehiscētes minutulum excipit *semen*, Tabern.

Synonyma. Tabern. Ic. & hist.p.639. *Gramen lucidum* Germ. Silbleins graß. Eid.Hist.*Gramen* 15. C.Bauh.Phyt.*Gramen* 42.& Gramen capitulo glomoso: Eid.pin.*Gramē nemorosum hirsutum* 4.siue capitulo globoso. *Combretum* Plinii, Ang. *Herba Luziola* vulgo, Cæs. *Gramen lucidum* Tab. *Gramen palustre* echinatum Ger.icon.

Locus. Locis prouenit incultis collibusque asperis & siccis.Tabern.

GRAMEN HIRSVTVM angustifolium maius C.Bauh.
CAP LXXXVIII.

Descriptio. EX radice exigua fibrosa, rufescente,culmus vnicus,cubito altior,vt plurimùm læuis,exurgit,in cuius summitate panicula alba, mollis,leuiter sparsa, ex multis laminulis composita, in quarum qualibet semina minuta,subnigra & subrotunda: *foliis* est paucis,angustis, palmaribus, & villosis,aliquot culmum cingentibus:ipsi verò paniculæ, vtrinque folium tenuissimum subiicitur,quorum alterum paniculam superat,alterum non adæquat.

Locus. Prouenit in nostris paludosis pratis Michelfeldensibus; Gramen hoc 47.in prod. siue Gramen nemorosum 5. siue angustifolium maius.

GRAMEN PHALAROIDES exile,supinum,humi sparsum,Danicum Lobelii.
CAP. LXXXIX.

Locus. Descriptio. VIdeas [inquit Lobelius in Adu.pat.2.] prope Cronemburgum arcem Regiam munitissimam Selandiæ Danorum, è regione equilis horti Regii, sabuloso solo, ad latus maritimum Gramen pusillum humile,humique sparsum, innumeris duarum triumùe vnciarum culmis, torulis spicatis effusè fastigiatis, exilibusque apiculis præditis. Foliolis vncialis longitudinis & latiusculis, crassioribusque culmis pro plantulæ magnitudine.Radix fusca,cirrosa. Tota albicat herba lænitecia.

GRAMEN CRISTATVM.
CAP LXXXX.

Descriptio. GRaminis genus istud sesquicubitalibus assurgit calamis perquam tenuibus, geniculatis,non sine *foliis*, quæ vaginæ instar satis longo interuallo, culmum complexa, palmum longa, ab eo recedunt, angusta. *Spica* quadrantalis aut paulò longior, duobus versibus in vnam par-

nam partem vergentibus, glumarum pallidarum, cristatarum, fimbricitarúmve, flosculorum fuscorum, luteorúmve, tremulas fibrillas explicat, dorso spicæ glumis viduo: *Radices* tenues & cirratæ.

Synon. C.Bauh. phyt. *Gramen* 12. siue cristatum: Eid. pin. *Gramen cristatum & spicatum pratense* 1. siue gramen spicâ cristata læue. gramen varians florum colore, communiter ex pallido flauescente, aliquando puniceo. Hoc ante in prod. fecit gramen 18. & sic descripsit:

Descr. C. Bauh. Radicum capillamentis plurimis oblongis albicantibus abundat, quæ in vnum veluti cæspitem coeuntia deorsum repunt: culmis est pluribus sesquicubitalibus, geniculis paucis donatis: foliis breuibus, congestis, & circa caulem paucis, vncias quatuor vel quinque longis: spicam habet tenuem oblongam, pallidè virentem, quæ Galli cristas plurimas, vel semen capitis gallinacei dictæ plantæ refert, cuius nomine cristatum in phyt. appellare placuit: quod nomen & D. Lobelius in Adu. parte altera probauit, gramen cristatum C. Bauhini nominans: prouenit in prato infra patibulum, aliquando ad mœnia Basiliensia. Idem, sed spica elegantiore & densiore, in monte VVasserfall & Monspessuli obseruauimus: simile ei ex Anglia D. Lobelius multis annis post misit.

Gramen cristatum C. Bauhini, Lob. De gramine cristato C. Bauhini hæc Lobel. in Aduers. par. 2. scribit: A cristatis palmaribus, dum crispantur, spicis, cristam gallinaceam æmulantibus, hoc cristatum gramen scitè à clariss. C. Bauhino vocatur, Alocuperoideis graminibus in stirpium Illustrationibus nostris annectere libuit:

Locus. quo nihil frequentius variis editis pratis Londinensis agri, iuxta Hackneum (alibíque multis in locis transmarinis) vbi à rusticis, vti nonnulla gramina, storeis, pergulis, transennis, topiariis, coronariísque operibus arte manúque factis, elegantissimè inuicem annexis, concinnandis, æstiuo tempore aulis & caminis ornandis aptum. Vernaculè etiam Bent vocatur.

GRAMEN SPICA CRISTATA SVBHIRsutum Casp. Bauhini.

Cap. XCI.

Synon. Descriptio GRamen suum cristatum 2. siue spica cristata subhirsutum, vt in pin. vocat, in prod. 19. fecit & sic delineauit: à priore differt, radicum capillamentis rufescentibus, culmis tenuioribus, parte inferiore leui lanugine aspersis & humilioribus: foliis longioribus: spica candicante, minùs compacta, nec ita eleganter cristam exprimente: quod in dumetis circa Cliben copiosè prouenit.

GRAMEN GENICVLATVM, TABERN.

Capvt XCII.

Descriptio RAdix ex pluribus fibris composita multos protrudit nodosos, seu articulatos culmos, in alios subinde diuisos: *folia* longa, angusta, acuminata, neruo per medium eleuato: *spicam* longam, tenuem, villosam, glumis albis constantem, in quibus semen paruum.

Dicitur Autori Icon. & H. *Gramen* 3. *genicula-*

tū. Knodegraß. C. Bauh. phyt. *Gramen* 6. siue caule geniculato. Variare autem ait, ac Monspelij palmo minus, Basileæ erectum ac cubitale.

Locus. In campis & pratis, ac locis graminosis prouenit.

GRAMEN SPICAM FOLIO AMPLECTENS.

Capvt XCIII.

Descriptio FIbris capillaribus numerosis radicatur, calamis palmaribus & breuioribus, geniculatis, foliis teneris, glabris, quorum quod è summo oritur geniculo in vtrem degenerat, sinu suo comprehendentem spicam semuncialem glumis maiusculis aristatis densè congestam, quod superest eius in mucronem foliaceum gramineum facessit.

H. Lugd. p. 425. *gramen pratense* Dalech. Casp. Bauh. phyt. *gramen* 10. siue gramen pratense, cuius spicam folium instar vesicæ amplectitur. Eid. pin. *gramen cristatum & spicatum pratense* 4. siue gramen pratense spica purpurea ex vtriculo prodeunte, vel gramen folio spicam amplexante.

GRAMEN TREMVLVM.

Capvt XCIV.

Descriptio NOn adeò altè fibras suas demittit gramen hoc tremulum, culmum erigens tenuem, geniculatum, inanem ad sesquicubitum interdum, humiliorem sæpè. *Folia* magna sui parte culmum ceu vagina complectuntur, reliquam surrigunt breuiorem rigidam: à summo culmo multi tenuissimique rubêtes pecioli glumas sustinent rubescentes, è squammulis pulchro ordine digestis compactiles, leuissimo attactu tremulos, minores quàm Tremuli maioris, forma cenoeide.

In nostra tabella, triplex proponimus Graminis tremuli genus. Nempe Gramen tremulum, minus, & maximum tremulum. Tremulum verò, & de quo nunc egimus, in medio tabellæ pingitur.

Synonyma. C.Bauh.Phyt.*Gramen tremulum maius*: Eid.pin. *Gramen tremulum* 2. varians paniculæ colore viridi, & spadiceo. Lolium 10. & Aegilops Plinii, Trag. *Aegilops*, Gesn hort. Lon. *Graminis* 1. genus, Dalech. in Diosc. Ama. *Phalaris pratensis minor*, Adu. Lobel. icon. p. 24. *Amourettes tremblantes*, Clus. hist. *Phalaris pratensis* Ger. *Gramen panicatum*, Lugd. p. 428. *Gramen leporinum & tremulum*: itemque, *Linum D. Mariæ*, Tabern. *Gramen loliaceum* 10. *Tragi*, Thal.

Clus. Hist. post. de hoc ait: Graminis, seu viridis Poæ, genus in omnibus quas vnquam lustraui regionibus, prata, (vt cæteræ herbæ) multis locis vestiens, cui similes paniculæ ferè, breuiores tamen, & ab exortu latiores è summis culmis dependent. Id Galli & Arthesii seu Atrebates mei, populares, *Amourettes* etiam appellant ob paniculatum elegantiam, sed vocem *tremblantes* adiiciunt, ad alterius differentiam: quia, vel vnico, vel pluribus eius scapis manu retentis, omnes eius paniculæ perpetuò tremulæ sunt. Germani Zydern / hasenörling / hasenbrot / & quibusdam Jungfrauuen haar: Belgæ Elyenbrendt / & Beuernelle, vocant.

Locus. Gaudent passim in pratis mense Maio, nec non Basileæ, ceu & Montbelgardi quoque reperitur.

GRAMEN TREMVLVM MINVS.
Cap. LXXXXV.

Descriptio. EX radice rufescente & quaquauersum repetente culmos surrigit pedales, plùs minùs graciles, vix vno vel altero distinctos articulis, iubas sustinentes paruas è folio vaginaceo, superna parte acuto, & iubam ipsam sæpè superante, media parte sui prominentes, quæ ex squammulis delicatulis, rotundis, pallidis, aut subflauescentibus & splendentibus, ex breuibus pedicellis pendulis, tremulis, sed in vnum tantùm latus plurimùm nutantibus, constant. Quibus notis singulis à maiori dicto tremulo facile distinguas licet. Folia cæterùm inferna graminea, pallidè virentia, angusta, acuminata. Huius iconem in præcedenti tabella primo loco expressam damus.

Synonyma. C.Bauh. Phyt. *Gramen* 39. siue tremulum minus, vulgò Hasenbrot. An Graminis Loliacei species parua apud Thalium in sua Harcynia? Eid pin. *Gramen tremulum* 4. siue minus panicula parua.

Locus. In pratis montosis Basiliensibus prouenit.

GRAMEN TREMVLVM minus panicula magna. C.Bauh.
Cap. LXXXXVI.

Synon. GRamen tremulum 3. siue minus panicula magna aliquando in cacumine tres aut quatuor ramulos exiles fundit, semenque triangulum habet. Idem autem facit cum Phalaride parua Cæsalpini, & Gramine *Amourettes* altero Clusii cur. post.

GRAMEN TREMVLVM MAXIMVM.
Cap. LXXXXVII.

Descriptio. CVlmo est cubitali, gracili, inferiùs rubente, paucis geniculis donato, foliis amicto raris, breuibus, glabris 4. vel 5. vnciarũ, stipulæ summæ in pili instar tenues tremulosque finditur petiolos, quorum vnusquisque spiculam gerit semuncialem, paullò minus latam, compressam, ex flauo rubentem, squammarum maiusculatum, nitidarum & splendentium, denique similia capitula habet cum Gramine tremulo, (sex spiculas supputaui) mutuo incubitu imbricatam; pro radicibus fibras est sortitus. Gramen tremulum maximum exibuimus, cum duobus prioribus, cui appictum capitulum maximum.

Synonyma. C.Bauh. Phyt. *Gramen* 38. siue tremulum maximum: Eid. pin. *Gramen tremulum* 1. siue maximum: an Phalaris altera, Cæs. Gramen *Amourettes* maiori paniculâ candicante, Clus. cur. post. Colore paniculatum variat, est rufescentis, est albi coloris.

Locus. A multis annis habeo à Valerando: Cherlerus gener etiam secus Romam passim ferè obseruasse se testatur, maximè verò in via quâ Româ Viterbum pergitur, vnde etiam attulit Frater Casp. qui aliquando misit, scribit se in monte *Rua* apud Monachos non longè Patauio collegisse, & in montibus Euganeis prouenire.

GRAMEN AMORIS DICTVM.
Cap. LXXXXVIII.

Descriptio. FIbræ numerosæ, satis crassæ in caput unum coëunt, è quo surgunt pedales culmi, graciles, læuibus vestiti *foliis*, per calamorum fastigia tremulis filis pendent paniculæ longæ pulcherrimæ, albicantes, vel ex atro purpureæ, vnciales circiter, culmi latitudine, compressæ, gemine versu squammularum contextæ, arista omni piloque carentes: radices capillares.

Synon. Dodon. Lat. *Gramen pratense sextum*. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen paniculatum satiuum Heragrostis*, Liebgraß: Eid. pag. 642. *Gramen* 11. Clus. hisp. & Hist. Gramen *amourettes* ob paniculatum elegantiam, rusticis Gallicis appellatum, Graminis genus elegantissimum. Lob. Obs. p. 11. ic. pl. p. 7. *Gramen paniculosum phalaroides.* Gerard. *Gramen paniculatum*. H. Lugd. *Gramen filiceum*, seu polyanthos secundum. C. Bauh. phyt. *Gramen* 36. Eid. pin. *Gramen tremulum* 5. siue paniculis elegantissimis, siue *ἐράγρωστις*, maius. Patauji erant qui Canariam Plinii volebant.

Locus & Tempus. Monspelii vidi totum album. Patauio attulit Frater siccum nonnihil rubens nomine Zeæ silv. Cortusi. Inuenitur nonnullis Hispaniæ locis aridis & sabulosis. Meminit etiam Clusius obseruare & colligere Parisiensi agro, non procul à traiectu Sequanæ, qui ferè ex aduerso Monasterij vulgò dicti, *Les bons hommes*, secundum semitas frequentissimum. Narbonensi agro nonnusquam occurrit In Gallobelgio, etiam frequens iuxta Auxiacum castrum, & vicinis locis passim, inquit Lobelius. Quamuis autem etiam in quibusdam Germaniæ locis prouentiat, vt in Alsatia superiori, nihilominus tamen propter pulchritudinem plantarum in hortis etiam relinquitur.

GRAMEN PVLCHRVM PARVVM. PANICVLA LATA COMPRESSA.
Cap. XCIX.

PVlcelli huius graminis *radices* capillares sunt, colore russæ, palmum longæ, *folia* parua, vnciam

ciam vnam, duas, tresve longæ, tenuæ, *culmi* triquetri, enodes, frequentes, palmares, & sesquipalmares, quorum extremis sessiles, sineque pediculis, vt plurimùm (licet etiam interdum è medio productus pediculus breuis plures alias sustineat paniculas) impositæ *panicula*, vmbellam quodammodo mentientes, speciosæ, Graminis *Amourettes* dicti, non ita dissimiles, compressæ, semiunciam circiter longæ, culmum latæ, binis versibus squammatis compactæ, colore ex viridi rufescente, nitido, *semen* minutum nigrum, paniculis subiecta sunt terna folia graminea, quorum vnum

reliquis multò breuius semper conspicitur.

Tragus germ. lib. 2. cap. 37. hoc gramen sine descriptione pingit sub nomine Klein Riedtgraß, Calamagrostios, idque secundo loco: capite verò 43. meminit eius inter Junceos tertio loco, & vocat Klein Bintzen, hoc est, Iuncum exiguum, ac Graminis genus facit. Lat. commodè pingit p. 679. sub titulo Calamagrostios alterius speciei. Huius in contextu mentionem non facit: pagina verò 676. vocat Iuncum exiguum pratensem, de quo ait: Tertium quoddam Iunci admodum exigui genus in quibusdam humectis pratis inuenitur dodrantalis altitudinis, calamis ex vna stirpe supra viginti erumpentibus, lato, frequenti, & stipato in fastigiis semine dependente. De hoc genere cùm ad Graminis genera pertinere videatur, plura supra cap. 33. *Hac ille*. Nos eo capite nil inuenimus quod conueniat præter iconem.

C. Bauh. phyt. *gramen* 61. siue cyperoides *minimum panicula subflaua*: *Calamagrostis* 3. quoad iconem Tragi pag. 679. *Iuncus exiguus pratensis eiusdem* p. 696. Eid pin. *gramen cyperoides* 11. siue minus paniculà sparsà subflauescente. *Iuncus exiguus pratensis* Trago. Calamagrostis 2. Trag. icon. H. Lugd. p. 1006. *Carex minor* Lon. *gramen marinum spicatum minus*, Cam. *gramen cyperoides minimum paniculà subflauà Casp. Bauhini*, Lobelio Aduers. parte 2.

Abundat locis humidis circa Montbelgardum, vigens spicis Iulio & Augusto. Ad Brysam Basiliensium in palustribus & in Michelfed.

GRAMEN PARVVM PVLCHRVM Aliud pannicula compressa nigricante.

Cap. C.

Descriptio

GRamini paruo pulchro à Trago depicto, similem habeo aliam plantam, diuersam tamen: quippe maior paulò videtur, dodrantem interdum excedens, tota habitior, *folia* latiora, longiora: *culmi* trianguli, crassiores, similiter enodes: *panicula* haud secus distichæ, squammatæ, vt numero ferè superiores, ita magnitudine inferiores, colore nigricante, *folia* paniculis subiecta eundem habent positum, eandémque inter se proportionem, sed maiora quam alterius.

C. Bauh. phyt. *gramen* 62. siue cyperoides minimum paniculà nigricante: Eid. pin. *gramen cyperoides* 12. siue minus paniculà sparsa nigricante. *gramen cyperoides minimum nigricante panicula*, Lobel. ad. parte 2.

Locus.

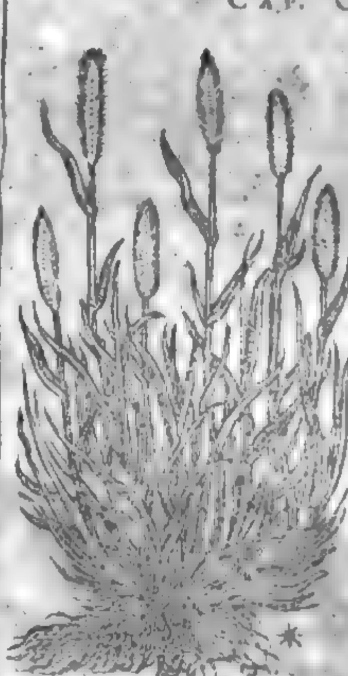
Iisdem locis cum præcedenti prouenit.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS MINVS.

Cap. CI.

Descriptio

LOnga huic *radix*, obliqua, crassiuscula, ex qua fibræ tenues sursum in aliquot capita diuiduntur, ex quibus *folia* multa vnciarum quatuor vel quinque, graminis pratensis similia: *culmi* aliquot palmares vel pedales, *spica* vnciarum trium vel quatuor, quales Gramini cum cauda Muris maioris, sed tenuiores, codẽ modo quasi squammatæ, an hoc à maiore variet tantùm propter solum, asserere non ausim.

Synon.

Tabern. icon. pag. 217. hist. p. 655. *gramen Typhinum* 1. C. Bauh. pin. *gramen typhoides* 3. siue asperum primum: *gramen typhoides asperum maius*, fortè Thalij. *gramen Typhinum* 1. Tab. *gramen typhinum maius*, Ger.

Locus.

Vnde habuerimus non occurrit, frater quidem C. Bauhinus dedit Basileæ pro Gramine typhino 1. Tabern. qui prouenire locis siccis & graminosis campis scripsit.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS FOliis hirsutis.

Cap. CII.

Descriptio

CVlmi aliquot cubitum excedentes, internodiis circa imum nonnihil rubescentes, densis,

men de quo hic agimus, appingit enim bulbosa caulium principia: sola magnitudo dubium parit, verùm ea sola non sufficit ad differentiam constituendam.

Hist.Lugd.p.433.*gramen typhinum*.Tabern.Hist. & Icon. *gramen Typhinum* 2. Liesch graß. Nescio an Tabern. hoc gramen differat à Lobeliano, multa alioqui habet communia, & potissimùm vel non in principia bulbosa & alia plæraque.

C.Bauh phyt. *gramen* 44. siue typhoides maximum spica longissima, gramen multùm conueniens cum gramine *τυφοειδεῖ* maiore & molli apud Thalium in Harcynia. Item gramen 46. siue Typhoides asperum latifolium. Lobelio typhinum. Et gramen 47. siue typhoides asperum angustifolium Tabern. Typhoides 2.

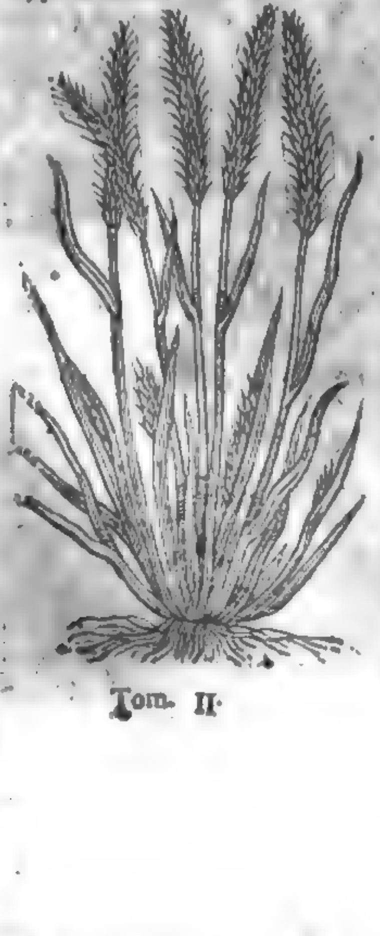
Nos donec intellexerimus differentiam à Fratre manifestam inter tria dicta gramina ea ab inuicem non separabimus. In pin. non ampliùs tria, sed duo duntaxat statuit genera. Gramen typhoides 1. siue maximum spica longissima: 25. in prod. Et gramen typhoides 4. siue asperum alterum. *gramen typhinum*, Lob. Lugd. *gramen pratense* 7. Dodon. *gramen typhinum* 2. Tabern. *gramen typhinum minus*, Ger. Porrò Typhoides maximum in prod. sic describitur: ex radice parua, nodosa, cui fibræ exiguæ & plurimæ adnatæ, culmus exurgit rectus, sesquicubitalis, internodiis rarioribus distinctus, qui in spicam rectam, teretem, palmarem, virescentem, in maturitate albicantem, tactu mollem, desinit, vtriculis aristas oblongiusculas & copiosas exhibentibus. Inter fruteta circa Geppingam Ducatus VVirtembergici primùm, dein non longè Basilea, in sepibus agrorum inter Michelfelden & Huningen, & in salicetis Michelfeldæ legimus.

Locus. Incrementum maximè adipiscitur gramen typhinum 2. Tabern. in solo humido, arenoso, & graminoso, in silua dicta Ostwald iuxta viam, sed præcipuè in pago Erlenbach, & aliis eiusdem naturæ locis.

GRAMEN CVM CAVDA MVRIS purpurascente.

CAP. CV.

Descriptio. EX denso foliorum gramineorum glabrorum agmine aliquot emergunt *culmi*, quorum alij pedales, alij cubitales, aut sesquicubitales, interdum purpurei, *foliis* internis latioribus vestiti, paucis atque exiguis articulis distincti: in summo *spicam* gerunt purpurascentẽ, palmarem aut breuiorem, teretem caudæ muris forma, sed confuso glumarum sterilium ordine refertam, ex quibus breues & tenellæ prosiliunt aristæ. *Flosculi* eius apices sunt linteoli pallidi ex tenuissimis filamentis penduli. *Radix* mera sunt fibræ.

Synonyma. Lobel. Ic. plant. pag. 9. *Gramen alopecuroides minus alterum*. Eid. HistBelg. p. 10. Anders vossensteren gras, in campestribus & iuxta semitas, culmis bicubitalibus paucis foliis donatis. Tabern, Hist. & Ic. fuchßschwantz gras. *gramen alopecurinum* 2. C.Bauh. phyt. *gramen* 49. *gramen typhoides repens*, *gramen alopecuroides minus alterum*, Lob. At nostrum contrà, quod exhibemus Gramen non est obseruatum repere, sicut nec etiam Lobelius, at Tabernam. repens pingit. Eid. pin. *gramen typhoides* 5. siue spica angustiore, *gramen alopecurinum minus* Ger. Variat spica longiore & breuiore.

C.Bauhini.

Locus & tempus. Circa Montbelgardum loco sicco florens collectum Iunio: olim Geneuæ mense Aprili vbi abundans obseruaui ad vineas Nosodochij.

GRAMINI CAVDÆ MVRIS PVRPVRAscenti aliquatenus simile.

CAP. CVI.

Descriptio. OBliquè *radicem* agit crassam satis, tenuibus fibris donatam, veteri prætereitorum foliorum cespite amictam, ex qua è terra statim plusculа prodeunt *folia* graminea, vix triuncialia, raris pilis ad latera obsita, striata, *Culmi* surriguntur aliquot pedales, cubitales, aut etiam altiores, teretes, rigidiusculi, paucis internodiis versus ima potissimùm donati: quorum singulos ex longo interuallo seiuncta amiciunt foliola sescuncialia, aut ad summum duas vncias longa, infernis alioqui similia. Summitati inhærent *spicæ*, quæ primulùm prorumpentes caudæ muris purpurascentis spicam aliquatenus æmulantur, tum figura, tum colore, præterquam quòd aristis nullis sit septa. Mox diuulsa & aperta elegantem glumarum purpurearum aut xerampelinarum & pulchrè splendentium thyrsum exhibet: Ex quibus flosculi vel potiùs apiculi vtrinque bifidi (dum nimirum floret) dependent, pulchelli, obscurè purpurascentes, tremuli. glumæ cæterùm cassæ, inutiles. Sapor graminis vulgaris.

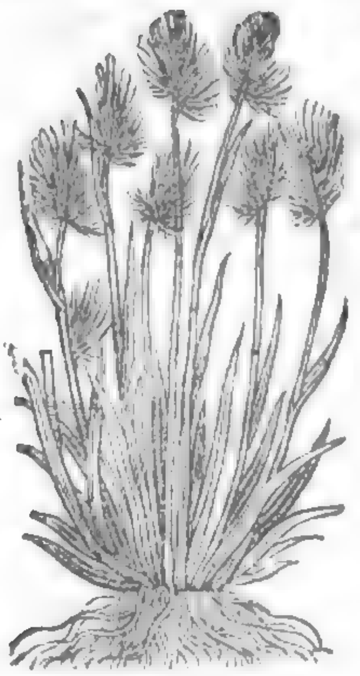
Locus. Sicco gaudet cespite, arenosis item, squalidis & saxosis viarum marginibus, aruorúmque oris incultis; Montbelgardi ad collis proximi quà meridiem spectat, nobis primùm obseruata, florens Iunio.

GRAMEN CVM CAVDA LEPORIS aspera, siue spica murina.

CAP. CVII.

Descriptio. PLusculos surrigit *calamos* graciles, rigidulos, pedales aut sesquipedales, in quorum summitate *spicæ* sunt breues, magnitudine & figurâ caudæ vulpinæ haud dissimiles, sed cristis asperis, vtrinque quoque muricatis, cum aristis longiusculis & leuiter recuruis, & quæ ex breui reflexu in summitate culmi nutant: In quarum sinu glumæ latent paruæ inutiles. *Folia* mediocris longitudinis rigidiuscula, glabra. *Radix* densa satis, numerosam hirsutarum fibrarum prolem demittit.

Synonyma. C.Bauh. phyt. *gramen* 51. & *gramen alopecuroi-*

des aspera spica. Eid.pin. *Gramē alopecuroides 6. siue spicâ asperâ.* H. Lugd.p.432. *Gramen echinatum Dalechampii.* An Taber.p. 678. *Alopecuros alter spicis breuioribus* [quàm in Alopecuro molli breuique spica] nec ita villosis.

Locus. Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi, vbi non adeò infrequēs animaduertit.

GRAMEN ALOPECVROIDI accedens, & Phalaridi, spica longiuscula, folio lanuginoso.

CAP CVIII.

Descriptio. DVras & frequentes satis ad infimo culmo pendentes habet fibras, easque candicantes: *Culmus* autem cubitalis, crassiusculus, propter terram rubescens: *foliis* pro geniculorum numero obseptus, palmo longioribus, Hordeaceorum latitudine, totis molli canáque lanugine tectis: *spica* singularis, vncialis, aut etiam sextantalis, argenteo nitore micans, turbinata, glumis acerosis gracilibus mollibus, numerosis, denso stipatu coaceruatis constans.

Synon. Lob.ic. Plant.p.8.& Hist.belg.p.10. **Vosssteer-ten grass/** *gramen Alopecuroides*, sic dictum (ait ibid.) quòd spica sit oblonga, forma itidem caudæ vulpinæ. Calamo est bicubitali, articulis & foliis paucis. Radicula ex miris fibris constat. Tab.Hist.p.640. & icon. *gramen Alopecurinum* 1. **fuchschwantz gras.** Eid.Hist.p.643. *gramen* 20. C.Bauh.Phyt. *Gramen* 45. siue *typhoides molle*: Eid. pin. *Gramen typhoides* 2. siue molle: *gramen alopecuroides minus*, Gerardi.

Locus. Frater Casp. attulit mihi hoc gramen Monspelii collectum. Lobelio verò suum prouenit in campestribus, & iuxta semitas.

ALOPECVROS ALTERA maxima Anglica paludosa, siue Gramen Alopecuroides maximum.

Graminea paludosa maritima Alopecuros. GRramineo generi cognatam hanc paludosam maritimam Alopecuron statuit Lobel. in Aduers. parte altera.

Locus. Est autem in riguis herbidis Comitatus Zont-hamptoniæ proximè salinas & antiquas ædes **Drayton** vocatas, cis mare, duobus miliaribus Anglicis à **Portmouth**, ex aduerso vectis Insulæ plurima.

Descript. Culmus cubitalis, sesquicubitalis, bipedalis & quādoque procerior geniculatus, & folia illi Graminis aut Tritici; sed quinque uncialis sæpè speciosissima, habitior, sericea, spicata, caudataque panicula; Mōspeliensium Pseudo-Schœnanthi. Hanc quoque vdis fossis lacustribus Essexiensis comitatus, legit author, iuxta Thamesis amoenissima fluenta, sed paulò minorem.

GRAMEN ALOPECVROS spica longa tomentosa candicante.

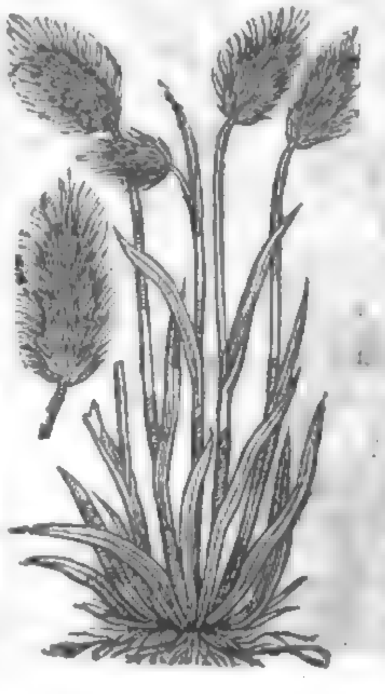

Descriptio. CVlmo est bicubitali ferè gracili, geniculato, foliis gramineis, glabris, ad tactum nō asperis, squalida Schœnanthûs folia quodammodò imitantibus, spica palmari, mollicella tomentosis candicātibus cum nitore velleris holosericei glumis congesta, emicantibus tremulis, radice fibrosa infirma.

Synonyma. Lobel.in Adu. Obs.p.43. Icon.p.83. *Marinus gramineus Iuncus foliis Schœnanthi*: in Hist. Belg. p.116. huic titulo præponuntur hæ voces, **Welsch Schönanthum /** hoc est Pseudo Schœnanthum. H.Lugd. *Gramen tomentosum* : ἀλωπέκουρος Plinii & Theophrasti. Tabern. ic. & hist. *Gramen sparteum secundum* . **daß ander pfrimen graß.** Caspar.Bauhin.Phyt. *Gramen* 119. siue *Alopecuros spica longiore.* Item *Gramen* 116. siue *sparteum sextum.* Eid.pin. *Gramen alopecuroides* 3. siue *Alopecuros maior spica longiore: Iuncus marinus gramineus foliis schœnanthi* , Adu.Lobel.icon. Lugdun. *Schoenanthum adulterinum* , Tab.Ger. Item: *Gramen tomentosum* 1. siue *spicatum* : *Gramen tomentosum* , *Alopecuros vera Theophr. & Plinii*, Lugd. *Gramen sparteum* 2.& *Schœnanthinum*, Tab. *Iuncus marinus gramineus*, Ger.tit.

GRAMEN ALOPECVROS. Spica breuis.

CAP CIX.

Descriptio. HERBA mollissima aut breuis spica, vt potè duûm plùs minùs vnciarum sed cōcinnior propiùs ad vulpinam caudam accedens, coloris albi & rari, glumis tomentosis vix apparentibus propter tomēti densitatem, aristis longiusculis mollicellis, circumcirca radiatis. *Culmus* genicul-

culatus, cubitalis, sesquicubitalis, *foliis* amictus gramineis, paruis, mollissimis pilis albis hirsutis: *radix* parua, alba, capillaris.

Alopecurus Plinij. Plin. not.

Plinius lib. 21. cap. 17. Alopecuro spicam tribuit mollem, & lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis: vnde ei nomen fecit. Ast videtur Stelephuri loco Alopecurum accepisse, vti descriptio liquido docet, inquit Lobelius, qui in Adu. pag. 17. hanc plantam describit & pingit, vti etiam in hist. Belg. p. 58. & Ic. plant. p. 44. pro cauda vulpis Monspeliensium, Alopecuro Theophrasti.

Cauda vulpis Monspeliensium Lob.

Synonyma

C. Bauh. phyt. *Gramen* 126. siue Alopecuros spica breuiore: Eid pin. *gramen alopecuroides* 2. siue spica longiore: Alopecuros summa spicâ, Tur. *Cauda vulpina Monspel.* Adu. Lob. Icon. *alopecuros maior*, Tabern. Variat magnitudine & spicarum longitudine, quæ in altera longior, in altera breuior & rotundior.

Locus.

Circa Monspelium prouenientem obseruaui ad mare mense Maio. In Anglia Alopecuron prouenire negat Turnerus, asserens se in Germania solùm & Italia vidisse. Notissimam, ait Lobel. frequentemque maritimis ad Magalonam, & Monspelio propinquioribus.

GRAMEN ALOPECVROS ALTERA LOBELII.

CAPVT CX.

Descriptio

ALiud genus quoddam est caudæ vulpinæ Theophrasti, spicis tamen minoribus ac breuioribus, nec ita lanuginosis vt Monspeliensis: Culmos quoque multo surrigit altiores, bicubitales: Folia graminea, radix fibrosa, Lobel.

Synon.

Lobel. hist. Belg. p. 58. & Plant. Icon. p. 45. *Alopecuros altera.* C. Bauh. pin. *Gramen alopecuroides* 1. siue spica rotundiore: Ἀλωπέκουρος Theoph. Ang. *Cauda vulpis Monspeliensium speciosior*, Alopecuros Dod. Lugd. Taber. Cam. Ger. *Alopecuros altera.* Lob. icon. *Cauda vulpina*, Cæs. Variat: Creticum enim spicâ est maiore & ad tactum delicatiore.

Græcè à Theophrasto dicitur ἀλωπέκουρος, autore Dodonæo. Lat. cauda vulpina: Germ. fuchsschwantz. Belg. vossen steert: Gall. *Queüe de renard.*

Locus.

Sesquimiliari Brugis distantibus campestribus iuxta Werkirch copiosè prouenire ait Lobelius. Dodonæi Alopecuros nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonensis agris.

GRAMEN ALOPECVRO SIMILE GLAbrum cum pilis longiusculis in spica Onocordon mihi denominatum.

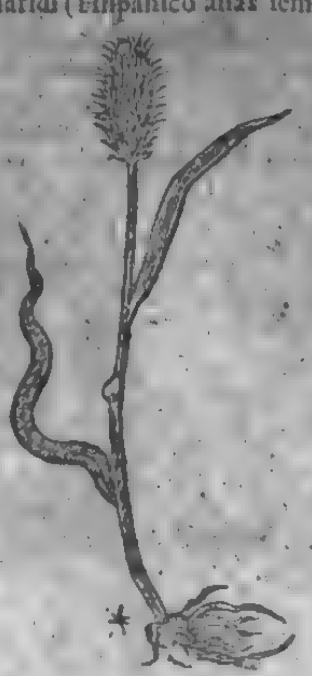
CAP. CXI.

Descriptio

CAlamus cubito altior, internodiis longis distinctus, quem inoffensè susque deque contractes licet, quemadmodum & *folia*, quæ tamen non apparent cana lanugine obtecta: *spica* summo culmo sedet, Phalaridi æqualis, textura dissimili, breuibus & mollicellis pilosis glumis compactilis, ac aristis mollibus longiusculis, coloris cinericei.

Synon.

Lobel. Ic. plant. pag. 8. & hist. Belg. pag. 10. *gramen Phalaroides alterum*, das ander Gras ghelyckende Cruyde von Spaensch saedt/oft Canarien saedt, quod sic describit Phalaroides quoque appellauimus gramen hoc, licet spica eius Phalaridi (Hispanico aliàs semini dicto) non per omnia respondeat. Radice quoque est fibrosa, culmo cubitali vel sesquicubitali duobus tribúsve foliis donato. Tabern. icon p. 210. hist. pag. 642. figuram graminis phalaroidis des wilden Canarien graß sine descriptione ponit. C. Bauh. phyt. *gramen* 43. siue *phalaroides*: Eid. pin. *gramen phalaroides* 1. siue *maius*, siue *Italicum*: *gramen alopecuroides maius Gerardi.*

Locus.

Pulchrum Gramen habuimus Argentinæ ex plantis Domini Ægerij cum hac inscriptione, *gramen Onocordon.* Lob. Teut. ed. p. 10. ait tam in campestribus, quàm iuxta semitas reperiri, suum gramen phalaroides.

GRAMEN PHALAROIDES MINVS SIVE Hispanicum C. Bauhini.

CAP. CXII.

FOliis est oblongis, angustis, viridibus, quorum vnum vel alterum, culmos cubitales, tenues, tubi instar cingit: in culmorum summo spica Phalaridi similis, sed angustior, vncias tres longa, insidet, nec radicem, nec semen vidi: & nomine Phalaroidi alterius Hispaniæ, D. Gillenius transmisit, ideóque gramen phalaroides 2. siue minus, seu Hispanicum denominaui, inquit Autor in pin.

Synonyma

GRAMEN PHALAROIDES SPICA MOLli, siue Germanicum, C. Bauhini.

CAP. CXIII.

Descriptio

GRamen phalaroides 3. siue spica molli, seu Germanicum C. Bauhini in pin. pro gramine 27. sic in prod. describitur: culmo est cubitali, prioris crassiore, vno alteróve geniculo distincto: folio vno vel altero, eóque breui, culmum ambiente, cuius summo, spica biuncialis, prioris angustior, cinericei coloris, splendens & mollis insidet. Hoc Vlmenses, apud quos prouenit, à colore, Onocordon appellare intellexi.

Locus. Onocordon.

GRAMEN PHALARIDI SIMILE QVOD etiam aliquid commune habet cum Alopecuro.

CAP. CXIV.

PHalaridis haud adeò absimile est quod culmum quoque surrigit satis longum, gla-

brum. Ex cuius articulo folia culmum ferè tota ambientia prodeunt: mox carinata reddita velut è sinu promunt spicam squarrosam, vnciam vnam latam, duas longam, densiore squammarum stipatu, quàm in Phalaride, multò tamen molliore, quæ in acutiorem aristam desinunt. Quæ argenteo nitore fulgens, purpurâ dilutâ quoque decorata est potissimùm in suprema parte: Hæc autem desumpsimus ex planta sicca non integra, quam Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi attulit.

Locus.

GRAMEN PLVMOSVM LOB. SPICA candida & serici modo lucens. Cap. CXV.

Descrip. Gramen plumosum foliis est duris, rigidis, & aridis, ad Schoenanthi folia non parum accedentibus, culmi similiter rigidi, sesqui cubitum, aut cubitos duos, alti, spicæ longæ densæ, ex purpureo rubentes, paleaceæ, per maturitatem candidæ, & serici instar micantes, Lobel.

Synonyma Lobel. Hist Belg. p. 8. Pluym-Rietgraß. Eid. in Ic. Plant. p. 6. *Gramen tomentosum & acerosum*, Calamagrostis quorundam, & *vulgi Gramen plumosum*. C.B. Phyt. *Gramen* 32. siue *tomentosum Lobelii*: An Graminis arūdinacei alia species Thalio? Eid. pin. *Gramen arundinaceum* 3. siue paniculâ molli spadiceâ maius: *Gramen tomentosum* Lob. Ic. *Graminis loliacei* 8. alia species Thalii.

Locus Locis nascitur senticosis Syluarum quarundam, Flandriæ & Angliæ, iumentis inutile.

GRAMEN ARVNDINACEVM, ramosum, plumosum album. C.Bauh. Cap. CXVI.

Descrip. Radice & foliis est arundinaceis, & in arundinis altitudinem excrescit: caule angulosō, albo, paniculam arundinaceam, ramosam, palmarem, albam, mollem, splendentem, instar serici albi sustinet. Gramen hoc 44. C. Bauhini in prod. Gramen arundinaceum 5. siue ramosum, plumosum, in pin. non longè Monspelio, circa Perault & Magelonam reperitur.

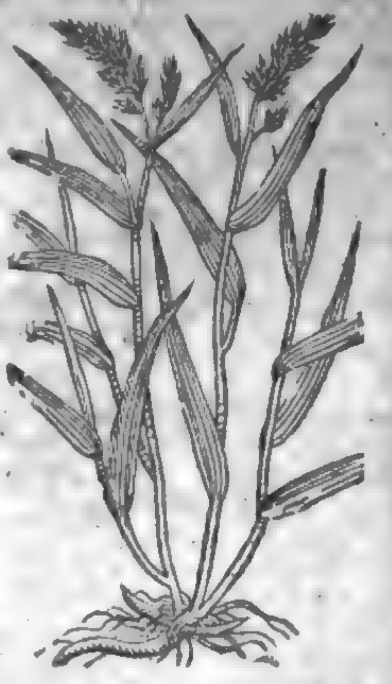
Synonima Locus.

GRAMEN MONTANVM panicula spadicea delicatiore C.Bauhini. Cap. CXVII.

Descriptio Gramen quod C. Bauh. in pin. vocat paniculatum montanum 1. siue Gramen montanum panicula spadicea delicatiore, in prod. pro Gramine 12. sic describitur: Radice est alba, breui capillacea; culmis ternis, quaternis, geniculatis, pedalibus, vno alteroùe folio cinctis, quæ etiam ad radicem breuia & pauca sunt: in culmorum summo, panicula triuncialis spadicei coloris, ex locustis minimis composita. Hoc tamen variat magnitudine, cùm & caule sesquicubitali & spica semipalmari inueniatur: prouenit locis saxosis, maius quidem in monte Crentzacho: minus verò in monte Wasserfall dicto.

Locus.

GRAMEN STRIIS PICTVM. Cap. CXVIII.

Descriptio In hortos vt deduceretur fecit foliorum grata varietas, quæ Arundinaceis minora, rigore tamen non cedentia, striis albis & ex viridi glaucis alternatim virgata sunt: paniculas summo culmo sustinet palmares, candicantes, acerosas, mediocriter diuulsas: pro radice fibris nititur.

Coloris differ. Obseruatione sanè dignum, quod diligentissimus Botanicus & Phyliater Arnoldus Gillenius Cassellensis asserit, nobisque in paucis graminis huiusce foliis Montbelgardi demonstrauit, colorem scilicet triplicem album viride & purpureum, siue potiùs incarnatum.

Synonyma Lobel. Adu. & Ic. Plant. p. 4. *Gramen sulcatum & striatum album*. Camer. hort. *Gramen pictum* siue *striatum*, Mannæ vulgò dictum. Tabern. icon. & hist. p. 638. *Gramen sulcatum pictum*, *Hispanicum*, Spanisch graß / welschgraß: Eid. hist. p. 642. *Gramen* 10. C.Bauh. phyt. *Gramen* 26. siue *variegatum*: Eid. pin. *Gramen paniculatum montanum* 3. siue folio variegato: *Gramen sulcatum*, Adu. Lob. icon. *Gramen striatum*, Lon. Ger. *Gramen pictum*: Cam. Tab. Variat in colore foliorum.

Locus. Basileæ mense Iunio vidi in horto D. Fel. Plateri, qui vocabat Germ. himel tauw i. e. Cœli Mannam: In hortis Montbelgardi & Clereual vocant *des Eguillettes*.

GRAMEN SYLVATICVM paniculatum altissimum C.Bauh. Cap. CXIX.

Ex radice repente, fibrosa, calami duorum triúmue cubitorum exurgunt, qui paniculas paruas sustinent; foliis est latis, cyperi æmulis. Hoc in syluis circa Montem Belgardum prouenit, ex quo rustici chlamydes pastorales, & torques equis aratra trahentibus, conficiunt. C.Bauh.

Synon. C.Bauh.prod.*gramen* 14. Eid.pin. gramen paniculatum montanum 4. siue Gramen syluaticum paniculatum altissimum.

GRAMEN SPICA QVADRATA AD SEcale accedens.

CAPVT CXX.

Descriptio. GRamen culmo bicubitali, infernâ parte nodotum articulatione distincto, supernâ enodi, glabro cæterùm, & foliis gramineis glabris duarum vel trium vnciarum, pro articulorum interuallis singulis vestito. Spicam sustinet, quadratam, aliquatenus secalinam, compactilem, cuius glumæ munitæ aristis breuibus haud pansis, sed superioribus glumis appressis, & oppositis apparent lateribus. Radix fibrosa.

An hoc Gramen spica secalina C. Bauhini, de quo infrà?

Locus. Ex siccis suis plantis obtulit nobis Thomas Platerus circa Basileam collectum.

GRAMEN LATIFOLIVM SPICA TRIticea latiore compacta, C.Bauhini.

CAP. CXXI.

Descriptio. CVlmo est sesquicubitali, vno alteróve geniculo distincto, foliis frumentaceis, pedalibus, spica triticea, palmari, lata, glumis acutis carente: Basileæ ad agrorum margines.

Synon. C.Bauh.prod.*gramen* 53. Eid.pin. *gramen spica triticea* 1. siue Gramen latifolium spica triticea latiore compacta: *gramen varians latiore & angustiore folio*.

GRAMEN LATIFOLIVM SPICA TRITIcea diuulsa C.Bauhini.

Descriptio. HOc à priore, spica potissimùm differt, quæ in spicas distinctas & angustas diuulsa est, & quæ sibi inuicem alternatim in culmo subsequuntur, quarum vtriculi breuissimis aristis armantur: in Italia ad agrorum margines.

Synon. C.Bauh.prod. *gramen* 54. Eid.pin. *gramen spica triticea* 2. siue Gramen latifolium spicâ triticeâ diuulsâ.

GRAMEN ANGVSTIFOLIVM SPICA triticea compacta, C.Bauhini.

Descriptio. HOc foliis est angustioribus, sesquipalmaribus, rigidis, acuminatis, & albicantibus: culmo læui, rotundo, striato, sesquicubitali: spicis palmaribus, compactis: vtriculis rigidis & acuminatis.

Basileæ, ad sepes locis aridioribus extra portam Blasianam.

Synon. Casp.Bauh.prod.*gramen* 55. Eid. pin. *gramen spica triticea* 3. siue Gramen angustifolium spica triticea compactâ.

GRAMEN ANGVSTIFOLIVM SPICA Tritici muticæ simili, C.Bauhini.

CAP. CXXII.

Descriptio. RAdicibus serpit oblongis, geniculatis, nodosis, candidis, quæ caules proferunt sesquicubitales, rotundos, aliquot geniculis distinctos, spicâ oblongâ triticeâ, aristis carente, glumis paucis oblongis, similibus ei Tritico quod Fuchsio Triticum primum, aliis spica mutica dicitur. *Folia* obtinet arundinacea [iuncea in prod. vbi pro Gramine 56. describitur] dura, angusta, oblonga, in acumen fastigiata, quæ ab vna caulis parte sunt disposita, inquit author Casp.Bauh.in phyt. vbi vocat Gramen 31. siue arundinaceum, spica triticea weitzengras, atque similitudinem quandam habere cum Gramine aquatico harundinaceo paniculato Tabernamontani. Ego non video quid commune habeat figura illa Tabernamontani, quæ paniculatam iubam habet, cum Fuchsij Tritico, quod spicam gerit, neutiquam verò paniculam aut iubam: quod mihi Basileæ demonstrauit, videtur potius spicam habere similem Lolio, quàm Tritico.

Synon. C.Bauh. not. Eid.pin. *gramen spica triticea* 4. siue *gramen angustifolium, spica Tritici mutica simili*: *gramen frumentarium segetale vel triticeum, siue Triticea spica*, C.Bauhini, Lob.Adu. par.2. 56. in prod.

Locus. Notat Frater prouenire locis arenosis in Klyben circa Basileam suum Gramen, vnde verò habuerim meum non recordor.

GRAMEN SPICA BRIZÆ MAius Casp.Bauhini.

CAPVT CXXIII.

Descriptio. RAdicibus & culmis est frumentaceis, foliis angustis, spicis palmaribus, multiplicibus, vtriculis aristis breuibus armatis: flosculis, vt in Tritico, luteolis: tota planta ad viri altitudinem assurgit, & apud nos locis accliuibus ad

Locus. Rheni ripam, & ad montis Crentzacensis ascensum prouenit.

Synon. C.Bauh.prod. *gramen* 58. Eid.pin. *gramen spica Brizæ* 1. *siue maius*.

GRAMEN SPICA BRIZÆ MInus eiusdem.

Descriptio. TOta planta palma minor est, radice exili, fibrosa, foliolis ad radicem breuibus, mollibus, canescentibus, spica vnciali, quæ modò simplex, modò gemina & terna, vtriculis aristis armatis: in agris Monspeliensibus D. Saltzman-

Locus. nus legit.

Synon. C.Bauh.prod.*gramen* 59. Eid.pin.*gramen spica Brizæ* 2. *siue minus*.

GRAMEN PHOENICOIDES, FOLIIS conuolutis, iunceis ac pungentibus.

CAP. CXXIV.

Descriptio. CVbito altiorem calamum tollit, internodiis longis geniculatum, foliis amictum sesquipalmaribus circiter, duris, rigidis, acutis, mediocriter latis, summo culmo spica insidet sesquipalmum longa, alternante glumarum muticarum squammatim compactarum positu, ad eum ferè modum quem in Phœnice animaduertimus, sed maiorum multò, colore ex viridi in flauum vergente: radicem apparet esse perennem, obliquè actam, fibrosam, duram, albam, ita ex sicca planta. Hoc Gramen vnde habuerim nescio, huc

valdè ſimile quod iunceum vocaui olim collectum circa Monſpelium, cui folia rigida, initiò lata, tandem veluti in iuncum teretem conuoluta, in mucronem deſinentia, ſæpè ſpicam ſuperantia, culmus in eo etiam obſeruatus vix cubitum altus, deſinens in breuem ſpicam, phœnicem aliquomodo exprimentem: an hoc quoque idem ſit cum atrociter pungente quem deſcribit Dalechampius, aſſerere non auſim, licet partes illius Graminis habeam: ſed ſine ſpicis, quas Dalechampius non tradit: nec etiam in eo Gramine pungente quod habemus, folia ſunt ad ſingulos nodos gemina, ſed alternatim diſpoſita: radix fibris multis capillata: craſſioribꝰ enim eſt fibris. Iconem exhiberemus niſi plātam ſiccam, vt nonnullas alias ipſi communicatas, Frater retinuiſſet.

An Oxyagroſtis maritima, Dal.?

Icon.

Hiſt. Lugdun. *Oxyagroſtis maritima Dalechampii*. C. Bau. phyt. *Gramen 36. ſiue maritimum*: Eid. pin. *Gramen arundinaceum 8. ſiue maritimum acutiſſimum*.

Synonyma

In maritimis Narbonenſ. Galliæ obſeruauit Gener Cherlerus, & ibidem etiam creſcere Hiſt. Lugdun. teſtatur. I. Gargillus gramen marinum pungens vulgò *Bent* vocari ait & copioſè in arenoſo maris littore naſci ſcribit, refertque eo Anglos, conclauibus ſtratis: æſtate quidem virenti conciliare frigus: hieme ſiccato calorem fouere: vile precium in onus graue eſſe.

Locus.

Vſus.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM foliis conuolutis cum longa ſpica, ſimile Gramini nodoſo.

CAP. CXXV.

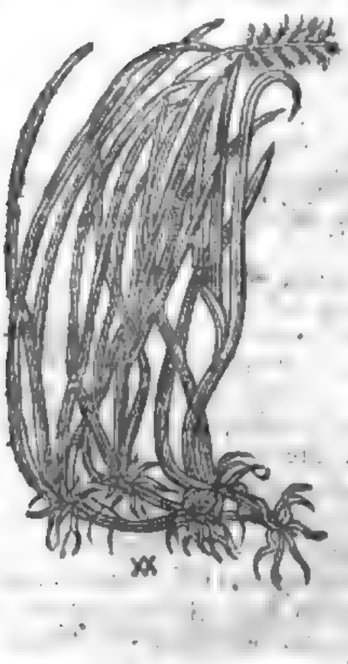
Deſcriptio

VIdi apud fratrem C. Bauh. Gramen quoddam marinum foliis ita conuolutis vt rotunda iunceáue exiſtimarem, ea penè cubitalia ſunt: ex radicibus duris prouenit craſſiuſculis ſpica ſimilis eſt Gramini nodoſo.

Quænam hæc ſit planta C. Bauh. in pin. ex tam breui delineatione cognoſcere admodum difficile eſt.

GRAMEN MARIÆ ODORATVM. CAPVT CXXVI.

Deſcriptio

HOc nomine ex Monte regio Borruſſiæ ad ſe miſſum Gramen impertiuit frater C. Bauhin. fibris craſſis radicatum: *folia* plana quidem ſuapte natura; ſed ita cocuntibus marginibus conuoluta, vt teretem iunceum culmum imitentur, rigida, firma, pungentia.

Deſcr. C. Bauh.

C.B. Gramen ſuum ſic in phyt. & prod. ſic deſcribit: R. adicibus candidis geniculatis ſerpit: culmo eſt bicubitali, geniculis paucis, diſtincto, foliis anguſtis, longiſſimis, paniculam ſuperantibus, in acumen faſtigiatis, ſuauem, odorem ſpirantibus, cuius culmo panicula parua, leuiterque ſparſa, à pictore non ritè expreſſa inſidet: A Regiomontanis Gramen Mariæ dicitur, quod in faſciculos collectum: propter odoris fragrantiam, veſtibus adiiciunt, vt D. Vaſmarus, qui plantam tranſmiſit perſcripſit. Hæc ille, cuius iconem exhibemus. In pin. vocat Gramen paniculatum montanum 2. & Gramen paniculatum odoratum.

Gramen Mariæ.

Synonyma

GRAMEN REPENS MARINVM ſpica exigua.

CAP. CXXVII.

Deſcriptio

GRamen geniculatum marinum alia folia profert ſpithamã alta, ex quibus ſurgit culmus paruus, ſpicam exiguam ferens graminis exilis durioris. Radix longa, Graminis geniculati inſtar. Frequentiſſimum, in maritimis collibus, in Walheren, Lobel.

Locus

Lob. Icon. Plat. p. 21. *Gramen geniculatum caninum marinum*. Tabern. icon. & hiſt. p. 637. *Gramen caninum* 3. Eid. hiſt. p. 641. *Gramen* 7. C. Bauh. phyt. *Gramen 3. ſiue caninũ ſupinum maritimum*. Eid. pin. *Gramen caninum 8. ſiue maritimum ſpicatum*: *Gramen caninum marinum* Gerardi.

Synon.

GRAMEN LONGIVS RADICATVM marinum, vtriculos pro ſpica gerens.

CAP. CXXVIII.

Deſcriptio

HOc nõ aliter à præcedenti differt, foliis, modo creſcendi, & radice, quàm quòd ſpicarum loco inter folia profert vtriculos ſquammoſos, Lobelius.

Tabern. icon & Hiſt. p. 641. *Gramen caninum* 4. & *Gramen* 8. C. Bauh. phyt. *Gramen 4. ſiue caninum ſupinum maritimum alterum*. Lobel. in Hiſt. Belg. p. 22. **Ander cleyn duynen-ſiet graß**. Icon. plant. p. 22. *Gramen caninum longius radicatum marinum alterum*. Eid. pin. *Gramen caninum 9. ſiue maritimum ſpica foliaceâ*: *Gramen caninum marinum alterum*, Gerardi.

Synonyma

GRAMEN GEMMEVM SEV nodoſum alterum.

CAP. CXXIX.

Deſcriptio

RAdices fert gemmeæ rotunditatis, candidas veluti Margaritas, quatuor aut quinque inuicem

uicem hærentes, ac si stilo essent transfixe, fibrosis alijs ex postremo exeuntibus: culmos fert cubitales: foliis Tritici, iubâ Milij, seminibus Auenæ binis pendentibus tenuioribus à breuioribus aristis, vt Oryzæ.

Perlara Cæs. & Oryza sylu.

Hanc descriptionis author Cæsalpinus in genere Frumentorum recenset, sed semine inutili, licèt spicam ferat, vt Frumenta. *Perlaram* vulgò appellat herbam in montibus, & Oryzam syluestrem dicendam autumat.

C. Bauh. pin. *gramen nodosum* 2. siue *gemmeum*. Propagatur radice graminis modo.

GRAMEN SPICATVM ANGVSTIFOLIVM montanum C. Bauhini.

Cap. CXXX.

Descriptio

GRamen hoc spicatum montanum 1. siue gramen spicatum angustifolium montanum in pin. gramen 20. in prod. à gramine caryophyllato pratensi differt foliis, quæ angustissima: cauliculis, qui in hoc tenuissimi, plures & longiores: & loco, cùm hoc solùm in montosis, Maio mense florens, proueniat.

Locus.

GRAMEN SYLVATICVM ANGVSTIFOLium spicâ albâ C. Bauhini.

Cap. CXXXI.

Descriptio

EX radice rufa, transuersa, fibræ capillares descendunt, & folia plura capillacea, palmaria, etiam breuiora, rariùs longiora, exurgunt, vnà cum culmis tenuissimis, ipsis foliis plerumque breuioribus, quibus spica vt plurimùm simplex, candida, exiguis aristis donata, vnciam vix superans, insidet.

Synonyma

Gramen hoc spicatum montanum 2. in pin. siue *gramen syluaticum angustifolium spica alba*: *gramen* 21. in prod. in syluis humidis Huningensium.

GRAMEN CARYOPHYLLATVM NEMOrosum spicâ multiplici, C. Bauhini.

Cap. CXXXII.

Descriptio

RAdice est ex fibris capillaceis rufescentibus composita, ex qua, tanquam ex cespite, folia semipalmaria, etiam breuiora, Vetonicæ caryophyllatæ similia, prodeunt: inter quæ culmi quàmplurimi capillacei, nudi, folia aliquando superantes, spicas multas breuissimas & rufescentes sustinentes, exurgunt.

Synon.

Gramen hoc 22. in prod. *gramen spicatum montanum* 3. siue gramen caryophyllatum nemorosum spica multiplici in vmbrosis & humidis ad Birsam & VViesam reperitur. Huic non multùm dissimile, sed radice magis geniculata, in via Richana ad sepes ad sinistram reperitur.

GRAMEN CARYOPHYLLATVM MONtanum spicâ variâ C. Bauhini.

Cap. CXXXIII.

Descriptio

RAdicibus est paruis, fibrosis, oblongis, nigricantibus, ex quibus instar cespitis folia, aliquando palmum longa, angusta, vt in gramine spicato caryophyllatæ foliis, prodeunt: inter quæ culmi plures, tenues, foliis nudi, in summitate spicam modò diuulsam, modò compactam sustinentes.

Locus.

Synon.

In Basileensi vrbi vicinis collibus reperitur gramen hoc 25. in prod. vel vt vocat in pin. *gramen spicatum montanum* 4. siue gramen caryophyllatum montanum spicâ variâ.

FESTVCA GRAMINEA GLVMIS VACVIS C. Bauhini.

Cap. CXXXIV.

Descriptio

GRamini 64. C. Bauh. in prod. in pin. verò *Gramini Festuca* 2. siue Festucæ gramineæ glumis vacuis, ex radicibus fibrosis simul iunctis, culmi aliquot geniculati, pedales, ad radicem lanugine pubescentes, foliis angustis, paucis, donati exurgunt, qui glumos plurimos, leues & vacuos, filamentis tenuissimis adpendentes, partim virides, partim spadiceos, aristis oblongis donatos, sustinent: hæc apud nos in tectis & muris crescit: & cùm glumi longis filamentis appensi sint, facilè a quouis vento agitati, tremunt, hinc Monspeliensibus gramen tremulum dicitur. Hæc aliquando, apud eosdem, glumis paucioribus & aristis longioribus & recuruis in agris reperitur, & Festuca graminea aristis in[illegible]is nominari potest.

FESTVCA GRAMINEA EFFVSA IVBA eiusdem.

Cap. CXXXV.

Synon.
Descriptio

GRamen hoc 65. C. Bauh. in prod. siue, vt in pin. vocat, *gramen festucæ* 4. seu Festuca graminea effusa iuba, altiùs exurgit, caule viridi & rotundo, qui in iubam pedalis longitudinis effunditur, cuius glumi angustiores & longiores, breuibus aristis cincti, pediculis capillaceis oblongis insident, qui per maturitatem albicant: inter segetes reperitur.

Locus.

FESTVCA GRAMINEA NEMORALIS, latifolia mollis.

Cap. CXXXVI.

Descriptio

COnstat ex calamis cubitalibus vt plurimùm, sæpè bicubitalibus, hordeaceis, sed tenuioribus, geniculatis, & omninò similibus calamis festucæ nemoralis maioris. *Folia* ei inter omnes species sunt latiora, secundum longitudinem interstriata, & molli lanugine obuestita, cuius ratione attactui mollitiem eiusmodi offerunt, qualis in Althææ foliis tangentium digitis obiicitur. *Iubam* in oblonga profert spica, non ita elegantem, vt iam commemoratorum Festucaceorum, coloris antequam flores exerat subrubentis, deinde ex flauo pallidioris, vtriculos etiam breuioribus pediculis appensos habentem, quantitate ea, quâ medij generis iam indicati esse diximus. *Semina* continet paruula, oblonga, splendentia, & quasi Milij cuiusdam seminum rudimentum exprimentia.

Synonyma. Thalio descriptionis autori, *Festucaginis species nemoralibus graminosis*, *Festuca 4. siue nemoralis latifolia*. C.Bauh.pi.n.*Gram. Festuca 4.* siue *Festuca graminea, nemoralis, latifolia, mollis.*

FESTVCA IVNCEO FOLIO Casp. Bauhin.

Synon. Descriptio. GRamini 66.[vt in prod.C.Bauh.vocat]siue Gramini Festucæ 5.seu iunceo folio (vt in pin.) ex radice parua fibrosa, alba, folia pauca, iuncea, se nicubitum longa, vt & culmus rotundus cubitalis exurgit, qui in paniculam auenaceam, sed angustiorem, albam, angustâ, desinit, quæ ex oblongo folliculo [à folio constituto] paniculam lõgè superante, prodit: cuius glumi rari, aristis longissimis & argenteis donantur. In Valesia ad paludem vrbis Seduni copiosè prouenit, vnde D.Burserus nobis attulit.

Locus.

An Festu. 5. An Festuca nemoralis 5.siue tenuifolia Thalio, de qua hæc scribit: In nostris syluis Harcynicis non semel reperi, quam pro Festuca quinta habeo, ita vt dicatur Festuca tenuifolia. Omnia enim præter iubam cæteris tenuiora habet. Radice constat plurimis exiguis ac tenuibus cirris prædita, ex qua straminei, tenues, teretesque ac flauentes, geniculati, & cubitales calami prodeunt, foliis strictioribus donati. Iubam etiam hæc profert rariorem, in tenuissimis capillaceis, & multò longioribus, pediculis vtriculos exerentem, quantitate vtriculorum Festucæ gramineæ nemoralis, coloris fului, ac argenteo nitore micantem.

grostis Lob.& Hist.Lugd.cui & *Gramen arundinaceum*: Tabern. *Gramen arundinaceum maius* vt & Ger. Variat ratione loci: nam quod in arenosis, spica ac est crassiore: quod in montosis, ac dumetis humidis, spica est tenuiore.

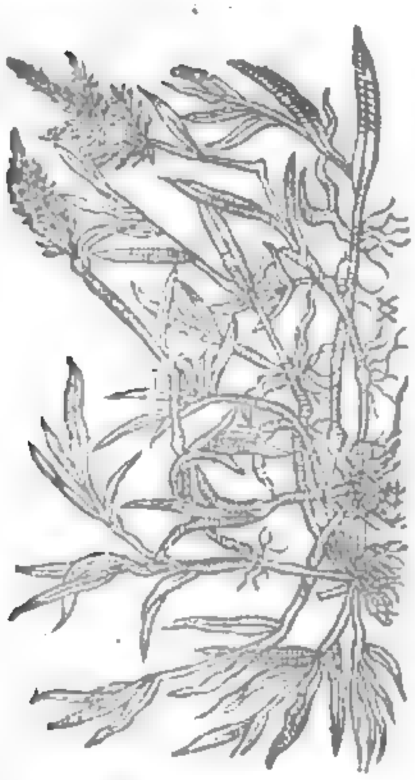
C.Bauh. Lobel. perperam. Casp.Bauhin.olim in phyt.Gramen arundinaceum maius Tabern, separauit à Calamagrosti Lobelii. Nos de Gramine Tabern. plura mox seorsim dicemus. Lobelii descriptio non videtur nobis respondere iconi, in qua spica sine iuba non apparet similis Panico & Sorgho: magna etiam differentia inter paniculam Panici & Sorghi: radix etiam non reptans pingitur.

Locus. Pratis vdis, sed strigosis, macilentis & sabulosis neglectis familiare hoc genus Graminis. Pabulo haud cedit, nisi multùm esuriant, & penuria melioris admodum laborent veterina, nec eo greges vescuntur, quippe quibus non modò ingratissimum, [& Saur, seu acidum, Rura vernaculè dicunt] verùm etiam maciem, sitim & tabem conciliare creditur, linguam & œsophagum vulnerare & arctare, sanguinem in ventriculum elicere, vnde tumefactio & inflammatio & mors plerumque subsequatur. Quod si Babylone fuit natum vbi id maleficium adferre proditum, siccius & rigidius, grex verò imbecillior & aluo duriore, minùs mirum illius esu iumenta illic enectum iri. Sic enim videas interdum iumentorum labra & fauces cruore manantia & sauciata, quæ cum reliquo stramine per fœnisecia, huius aut consimilia harundicea folia esitarint. Mediæ itaque inter Harundinem & Gramen est naturæ.

Pabulum iumentis.

GRAMEN CALAMAGROSTIS LOBELII.

CAP. CXXXVII.

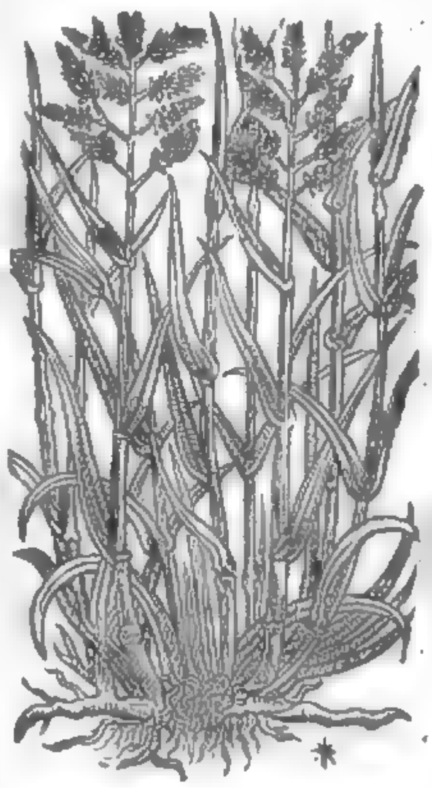

Descript. BAbylonio apprimè respondet, ac quam Caninũ Gramen alterotantò maius est, calamis & foliis rigidioribus, scabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parùm accedit: radice geniculata, alba, promissiore & longo reptatu vagatâ, compressiore tamen & crassiore, Canario Gramini simili, sed vallatorium æquante: Spicatâ Panici aut Sorghi comosâ lanugine.

Synon. Lob. Adu. *Calamagrostis*, vel *Harundinaceum Gramen*, fortè Babylonium: Eid.Ic. Plant.p.6. *Calamagrostis*: Item hist.Belg.p. 8. Riedtgras, & fortè Gras von Babylonien. Hist.Lugd.p. 434. *Calamagrostis Lobelij*, vulgò *Leche*. Casp. Bauh. phyt. *Gramen* 28. siue arundinaceum aquaticum: Eid.pin. *Gramen arundinaceum* 1.siue spica multiplici: καλαμαγρωστις Dioscoridis: *Cala-*

GRAMEN HARVNDINACEVM maius, Tabern.

CAP. CXXXVIII.

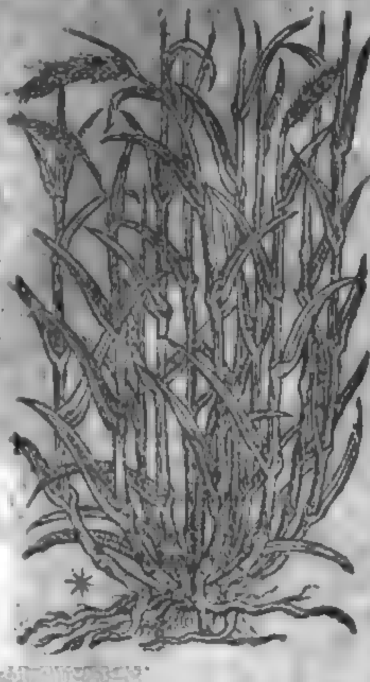
Descriptio. RAdicem habet capillarem, humi serpentem: folia ex vtroque latere obiectum vehemẽter secantia, Harundini similes quoque cauos articulatos calamos, vnà cum spicis, nisi quòd minores sunt. Plãta admodum vulgaris notitiæ.

Synon. Tabern. ic. & hist. *Gramen harundinaceum maius*, groß Riedgraß. C.Bauh.phyt. *Gramen* 29. siue arundinaceum alterum. In pin.non ampliùs separata à Calamagrosti Lobelii. Mihi ambæ descriptiones conuenire videntur, quamuis figuræ sint diuersæ: verùm Lobelii icon, vt præcedenti capite monuimus, non respondet descriptioni.

Locus. Littora, paludes, prataque rigua quærit.

Gra-

GRAMEN HARVNDINACEVM MINVS cum spica.

Descriptio Radix & harundo nodosa priori respondent: folia verò sunt & latiora, & longiora: spicæ plures, magisque patulæ.

Synon. Tabern.ic.& hist. *gramen harundinaceum minus,* Klein riedtgraß. C.Bauh. phyt. *gramen* 30. siue *arundinaceum spicatum*: Eid.pin. *gramen arundinaceum* 2. siue *spicatum*: *gramen harundinaceum minus, Gerardi.*

Locus. Prouenit in locis humidis & paludosis, vt præcedens, quamuis non ita copiosè.

GRAMEN MAIVS AQVATICVM LOBELII.

Cap. CXXXIX.

Locus Descriptio Inter gramina vulgaris notitiæ est istud, copioséque reperitur ad aquas & riuos, in Gallia, Anglia, Germania, Italia, & Belgio, potissimùm verò in Batauia, vbi etiam secatur, optimo pabulo vaccarum, folia habet pollicem lata, sesquicubitum, aut cubitos duos lóga: culmus quatuor aut quinque pedum altitudine est, panicula miliacea: radix fibrosa.

Synon. Lobel histor. Belg.p.6. groot water gras met brede biraren. Eid.Ic.p.4. *gramen aquaticum maius* Tabern.Ic.& hist. *gramen harundinaceum panniculatum*, wasser riedt graß. C.Bauh.phyt. *gramen* 22. siue *paniculatum aquaticum*. Eid.pin. *gram.panic. aquaticum* 4. siue Gr.aquat.paniculat.latifolium: *Lolii nonum genus, Tragi*: *gram. maius aquaticum, Lobelii*: *graminis arundinacei alia species, Thalii*: *gramen harundinaceum paniculatum, Tab.& Gerardi.*

GRAMEN AQVATICVM HARVNDINAceum paniculatum, Tabern.

Cap. CXL.

Descriptio Radicem agit transuersam, repentem, multis fibris donatam: calamos crassos, nodosos, maiores quàm gramen harundinaceum, sed minores, quàm Harundo: folia gramini harundinaceo similia, sed maiora & longiora: paniculam haud dissimilem.

Synon. C.Bauh. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 1. siue palustre paniculatum altissimum: *gramen aquat. harundin. paniculatum*, Tabern, *gramen maius aquat. Ger.*

Locus. In riuulis & paludibus stagnantibúsq; occurrit.

GRAMEN HARVNDINACEVM ENODE.

Cap. CXLI.

Descriptio Inter folia bicubitalia, semunciâ angustiora, rigida, ex radice fibris validis crassisque fundata, culmus surgit teres, homine procerior, cauus, enodis, nudus, crassiusculus, firmus: in fastigio summo paniculæ palmo longiores, in tenues spicas desinentes, rubentes, à se inuicem longè interdum dissitas.

Scirpus Tragi. Tragus hoc gramen ad caput de scirpo reuocat, Scirpique primum genus facit, dicens eum prouerbio apud Plautum occasionem dedisse, *Nodum in scirpo quæris.* Hoc autem in homines plus æquo anxios & curiosos torquetur, qui illic scil. scrupulum mouent, vbi nihil est dubitandum. Cæterùm Germanicè Bingenhelmer vocat, suspicatúrque eos à veritate non multùm erraturos, qui wald Rohr, hoc est, Arundinem syluestrem appellant. Græcè κάλαμον ἄγριον dicendum putat. Arbitratur & Syringiam Plinij. Ab aliis tamen Oxyschœnos dicitur, vt in annotatione marginali legitur.

Arundo silu. Syringia Plinii. Oxyschænus.

Synon. C.Bauh.pin. *gramen arundinaceum* 6. siue *enode maius montanum*: *Scirpi* 1. *genus, Tragi*: *Iuncus syluestris*, Lonic.quoad iconem: *Iuncus lychnanthemos maior, Thalii*: *gramen harundinaceum montanum*, Tabern.

Locus & tempus. Copiosè prouenit prope pagum *Colombier fameureux*, & in syluis inter *Lure & Laumont*: Item in monte prope Krentzach & Leurach, ac in monte Saleuæ, in dumetis & humidis. Scirpus Tragi in altissimis, asperis & humectis syluis, nec non sub Iuniperorum fruticibus apud Mediomatrices nascitur. Iunio mense coles emittit, qui Augusto flaccescere incipiunt, ac firmi planè & rugosi euadunt.

Vsus. Qua de causa à rusticis muliercculis leguntur, quibus caseos recentes & præhumidos in aëre siccandos imponunt. Sed & ex iis nassæ piscatorum conficiuntur.

GRAMEN HARVNDINACEVM ENOde minus.

Scirp. 2. Trago. Trago Scirpi genus alterum multò tenuius, breuius, & magis exiguum, Germanis schmelen vocatum.

Iunc lychnanthemos medius, Thal. Thal. Iunci lychnanthemi species media, iuncus λυχνάνθεμος tenuis maior dicenda, stylos continens multò tenuiores, teretésque, sed non ita perpendiculari rectitudine, se sustollentes, palmo longiores, breuem & vix vncialem spadicei fermè coloris spicam exhibentes. Est Broccenbergo familiaris.

Gr. arund. enode minus silu. C.Bauh. Casp. Bauh.pin. *gramen harundinaceum* 7. siue *enode minus syluaticum.*

Vsus. Ex minore hoc Tragi Scirpo nonnulli pileos,

minis modo, atque ita se ampliat: mascula solida est, fœmina inanis: quippe hoc marem à fœmina distinguunt. Quædam magnitudine præstantes, atque robustæ, vt vicem hastarum præbeant. Hæ circa Acesinum amnem oriuntur. Omnis autem Harundo viuax est, atque adusta meliùs resurgit: itémque stirpe crassa, numerosaque est, ob id mori pertinax. Radix ipsa geniculata, quemadmodum graminis: verùm non omnes simili modo informantur. Arundo autem geniculata est & corticem habet neruosum magis lentúmque, radicem geniculatam: perpetuò virret: à gelu enim torpere minimè potest, vulneratáque facilè coit. *Et hæc passim ex versione Gazæ.*

De Arundine in genere.

Harundinum genera quinque Diosc. *Nastos Fæmina. Syringias.*

Quinque Harundinum (καλάμων) genera, veluti notiora prodidit Dioscorides: In harum genere quædam Nastos, id est, plena solidáve appellatur: ex qua sagittæ factitari solent: altera fœmina, ex qua tibiis ligulæ conficiuntur. Alia syringias, hoc est, fistulosa, multa carne prædita, (V. πυκνόκομος) geniculis densior, ad librorum scriptionem accommodata. Alia denique crassa, & concaua, circa amnes nascens, quæ etiam donax, & à quibusdam Cypria vocatur. Est & alia phragmites, quasi sepimentis idonea, gracilior, candicans, (V. [illegible] aliter λευκὸς, al. [illegible] λευκὸς) vulgò nota. Cuius radix contrita, ac tum per se, tum cum bulbis imposita spicula, aculeósque corpore extrahit. Ex aceto verò, luxata, dolorésque lumborum demulcet. Virentia porrò folia tusa & imposita tum erysipelatis, tum aliis inflammationibus medentur. Cortex vstus & ex aceto illitus alopecias emendat. Cæterùm paniculæ flos, si aures intrauerit exurdat. Eadem quoque præstare valet quæ Cypria Harundo dicitur.

Donax siue Cypria. *Phragmites* *Vires.*

Plinio, frutex aquaticus.

Plinius, qui ex Theophrasto nonnulla mutuauit, lib. 16. cap. 36. multò plures differentias agnouit. Inter ea, inquit, quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixisse conueniat. Principatum in his tenebunt Harundines, belli pacísque (belli, ad iacula: pacis ad scribendum) experimentis necessariæ, atque etiam deliciis (ad tibiarum vsum) gratæ. Tegulo earum domus suas Septentrionales populi operiunt (ob id panniculam tectoriam vocat Plautus in Milite:

Vsus.

Panicula tectoria Plauto.

Cuius tu legiones difflauisti spiritu
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam,
Turner.
Plaut. in rudente.
Quin tu in paludem is, exigísque Harundines,
Qui pertegamus villam, dum sudum est?]

durántque æuis tecta alta. Et in reliquo verò Orbe cameras leuissimè suspendunt (ex iis cameræ fornicésque pergularum quàm leuissimi & minimè onerosi fiunt) Chartísque seruiunt calami, Ægyptij maximè, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidij & qui in Asia circa Anaiticum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus, supernè tenui inarescit ligno: fissilis, præacura semper acie, geniculata. Cæterò gracilitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculæ coma, neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa, & interiecta nauium commissuris ferruminat textus (tabularum compages) glutino tenacior, rimísque explendis fidelior pice. Calamis Orientis populi bella conficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis.

Calami Aegyptij: Gnidij, Asiatici.

Fitque & ex ipso telum aliud fracto in vulneribus. His armis Solem ipsum obumbrant. Propter hoc maximè serenos dies optant: odêre ventos & imbres, qui inter illos pacem esse cogunt. Ac si quis Æthiopas, Ægyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & Orientis, omniáque Parthorum regna diligentiùs computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis superata degit. Præcipuus hic vsus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque, vt cæteris in rebus vicit Italia: quando nullus sagittis aptior calamus (Harundo sagittaria ea vocatur) quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondúsque (findendo aëri opportunum, volucre: contra flatus quoque pertinax libra. Quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis commendatoribus: quanquam præferantur Indi, quorum alia quibusdam videtur natura, quando & hastarum vicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo: quales vulgò in templis videmus. Differre (de Harundine Epigeio, non de Indica id Theophr. qui masculam solidam esse, fœminam verò inanem, etiam scribit) mares ac fœminas in his quoque Indi tradunt. Spissius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorúmque etiam vicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acesinen Theophrast. cap. 12. lib. 4. de Calamo tantùm id scribit, qui hastæ vicem præstat) amnem maximè nascuntur. Harundo omnis ex vna stirpe numerosa. Atque etiam recisa fœcundiùs resurgit. Radix naturâ viuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantùm breuia. Omnibus verò à nodo orsa, complexu tenues per ambitum induunt tunicas: atque à medio internodio cùm plurimùm desinunt vestire, procumbúntque. Latera Harundini calamóque in rotunditatem bina, super nodos alterno semper inguine, vt alterum ad dextra fiat, alterum superiore geniculo ad læua per vices. Inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiórque geniculis, breuibus internodiis. Alia rarior maioribus, tenuiórque & ipsa. Calamus verò alius totus concauus (Falsum esse id apertissimè ostendit Hist. Theophr. de Orchomenio calamo. Plinius hæc mirè perturbat. Lego. Calamus verò alius Orchomenius totus concauus &c. Quem verò Auleticon &c.) quem Syringiam (Syring. Theophr. Ita porrò vocant, non quòd vtilis sit fistulis, quemadmodum Plinius exposuit, sed quòd fistulosus & inanis sit:) vocant, vtilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius, quem Auleticon vocant. Hic tibiis (Tibias à Barbaris inuentas fuisse tradunt, ideóque in describendis musicis instrumentis, quibus perstrepebat furiosa Bachantium cohors, rectè Catullum dixisse:

Harundo sagittaria.

Harundo Indica arborea.

Mas & fœmina.

Harundinis delineatio.

Densior Rarior.

Plinius lapsus.

Syringias.

Orchomenius, seu Auleticus.

Barbaráque horribili stridebat tibia cantu.

Apud Hom. Troiani de suis rebus prosperis læti, sese vt oblectent, pernoctantes in campo tibias inflant. Olympiad. à Phrygibus inuentas fuisse tradit, vsúmque in certamine Marsiam tibia, Apollinem verò cithara, Victorius cap. 10. 30.) vtilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassiórque. Fruticosissimus qui vocatur donax, non nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est, multùm prælata Harundine quæ in siccis proueniat. Suum genus sagittario calamo,

Crassiore ligno. *Alia differentia* *Donax fruticosiss. & non aquat.*

vt diximus, sed Cretico longissimis internodiis obsequentique quò libeat flecti calefacto. *Differentia à foliis.* Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte densiora, quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis longisque vestiri tunicis, spatiosiùs à nodo scandente complexu. *Arundo elegia.* Est & obliqua Harundo, non in excelsitatem nascens, sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia nascens adarca (calamachne ea quoque dicitur cap.10. lib.32. vide cap.12. lib.20. *Adarca Plin. not.* Adarces enim est subsalsa concretio, humidis & palustribus locis, sicco cælo, spissescens, Arundinis & herbis inhærescens: molli Alcyonio prorsus similis, valdè spongiosa, &c. Ex hac Dioscoridis Historia apparet Plinium Adarces naturam non intellexisse, quoniam nec Harundini peculiaris est, nec è cortice comàue nascitur.) nomine palustris & cortice (Harundinibus atque herbis inhærens. Diosc. Ineptè Plinius Adarcem, quæ Salsilago est, inter Harundinarum genera commemorat, vide cap. 22. lib.10. & cap.10. lib.32.) tantùm sub ipsa coma, vtilissima dentibus, quoniam vis eadem est quæ Sinapi. De Orchomenii lacus Harundinetis accuratiùs dici cogit admiratio antiqua. *Characias* Characiam [Phragnitem ipse vocat cap.10. lib.32.] vocabant crassiorem, firmioremque, *Plotia.* plotiam (plocimon Theophra.) verò subtiliorem, hanc in insulis fluitantibus natam, illam in ripis *Tibialis siue Auletica.* expatiantis lacus, Tertia Harundo (In sequentib. multa Plinius ex Theophrasto malè transcripsit. Apud Theophr. locus est cap.12. lib. 4.] est tibialis calami, quem auleticon dicebant. *Error quorundam.* Nono hic anno (Nono anno nasci putabant, quoniam eo temporis interuallo lacus augebatur, sed magno errore, Theophr.) nascebatur: Nam & Lacus incrementa hoc temporis spatio *Plin. redarg.* seruabat, (prodigiosum id esse Theophrastus non ait, sed contigisse circa tempus eius infausti prælii) si quando amplitudinem biennio extendisset [si post imbres frequentes aqua biennio copiosa permansisset Theophr.] quod notatum apud Cheroniam, infausto Atheniensium prælio, & apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephisso. Cùm igitur anno permansit inundatio: proficiunt in aucupatoriam quoque amplitudinem: *Zeugita* vocabantur Zeugitiæ [Zeugitin aucupatoriam malè Plinius exponit: ζευγίτην enim dicebant eam, quæ crassitie & longitudine ad compingenda duarum tibiarum paria & coniugia, *Bombycia:* τὰ ζεύγη, idonea & apta foret, vt βομβυκίας, quæ ob strigosam maciem tibia dignum sonum non ederet, sed bombum tantùm. Apuleius 4. Asini nuptiales tibias vocat Zygias, quasi iugales, sicut Iu- *Plin not.* nonem Zygiam, iugam siue iugalem vocant *cui vincla iugalia curæ*, vt inquit Poeta. Idem l.6. Harundinem musicæ nutriculam appellat, lepidè quidem, sed affectatè] Contra bombyciæ maturiùs reciproco graciles, fœminarum latiore folio atque candidiore modica lanugine, aut omnino nulla, spadonum nomine insignibus [insignes Dal.] Hinc erant armamenta [Tibiæ fiebant, quibus canerent. Armamentum licenter Plinius instrumentum vocat: quod Gazam impulit, vt apud Theophrastum parum aptè ζευγίτην verteret Armamentariam:] ad inclusos cantus [Inclusos cantus dici volunt, qui in theatris aut templis muro circumseptis, vel etiam in priuatis ædibus personarent, non autem in aperto ederentur, veluti tubis & cornibus. Aldus putat scriptum fuisse Inclutos pro Inclytos, unde factum sit Inclusos. Ennius de Cochlite.

Hic datus est occasus Horatius inclutu saltu.
apud Festum.]

Cædendi tempus. Non silendo & reliquo curæ miraculo, vt venia sit, argento iam potiùs cani. Cædi solebant tempestiuè vsque ad Antigenem tibicinem, cùm adhuc simplici musica (Tibia Theophrast.) vterentur, sub Arcturo: sic præparatæ aliquot post annos vtiles esse incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimentibus se ligulis (conniuenti ore linguarum. Theophrastus) quod erat illis theatrorum moribus vtilius. (In Theophrast. est quod ad vsum exercitationémq; canendi vtilius fuit.) Postquam varietas accessit, & cantus quoque luxuria cædi ante solstitia, cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos: quæ inde sunt & hodie. Sed tum ex sua quánque tantùm harúdine congruere persuasum erat: & eam, quæ radicem antecesserat læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen dextræ: immensum quantùm prælatis, quas ipse Cephissus abluisset. *Arundo aucupatoria.* Aucupatoria Harundo à Panthormo laudatissima, *Piscatoria* piscatoria, Abaritana. [Hæc sunt viginti duo genera: quibus si addas Ægyptium, Gnidium, Anaiticum, Italicum, Belgicum, Creticum, Indicum, supra memorata viginti nouem comperies, quot se recitasse ait cap.11. lib. 24.) ex Africa. *Harundo Italica* Harundinis Italiæ vsus ad vineas (ad earum pedamenta & iuga. Vide varr. cap.8. lib.1.) maximè. Cato seri eam iubet in humidis agris, bipalio subacto priùs solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, vnde asparagi fiant: concordare enim amicitiâ. *Harundinis genera 29.* Harundinis igitur genera viginti nouem [39. CH.] demonstrauimus (pergit Plinius lib.24. cap. cap.11.) non aliter euidentiore illa natura, quàm *Vires.* continuis nostris voluminibus tractamus siquidem Harundinis radix contrita & imposita, Filicis stirpem corpore extrahit: item Harundinem Filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, *Indiæ Syriaque* illa quæ in India Syriaque nascitur odorum vnguentorúmque causa, *Vrinam & menstrua ciet.* vrinam mouet cum Gramine aut Apij semine decocta. Ciet menstrua admota. *Conuulsiones. Hydrops. Tussis.* Medetur conuulsis duobus obolis pota, iocinori, renibus, hydropi, tussi, etiam suffitu, magisque cum resina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. *Delectus Donax.* Excipitur & succus eius, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni Harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia vlcera. *Alopecias sanat.* Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. *Ignis sacer.* Efficaciùs & contra ignes sacros collectionesque omnes. *Harundo Vulg.* Vulgaris Arundo extractoriam vim habet & recens tusa, non in radice tantùm. Multùm enim & ipsam Arundinem valere tradunt. *Luxata.* Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. *Venerem stimulat.* Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum. Lib.32. cap.10. de Harundinibus hæc subdit. *Calamochnus.* Inter aquatilia dici debet & Calamochnus (Pericalamitis Galeno, & limnestris calamachne. Vide cap.16. lib.16. cap.22. lib.20.) Latinè adarca appellata. Nascitur circa Harundines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ vbi se miscent. *Vis caustica* Vim habet causticam: ideò acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phra-

gnitis

mitis (ad sepes faciendas vtilis ob crassitiem & firmitatem. Eum esse volunt, quem ex Theophr. loco proximè citato appellauit χαρακίαν.) radix recens tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij verò, qui & donax vocatur, cortex alopecijs medetur vstus, & vlceribus veteratis, folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni sacro: paniculæ flos, si aures intrauerit, exsurdat.

Spina dolores. *Donax.*

Naxa. *Calami nomen æquiuocum.*

Cæterùm conuenit hoc in loco obiter monere quòd nomine Calami iam sæpiùs nominati, differens habeatur autorum significatio, attestantibus id versiculis subsequentibus.

Virgil. Egl. 3.

Aut hic ad veteres Phagos cùm Daphnidis arcum
Fregisti & calamos.

Aristob.

Volgonsi tutti gli altri à quella banda
Ond'era vsito il calamo homicida.

Sagitta.

Mart.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus.
Texantur reliqua tecta palude tibi.

Calam. scriptorius.

Idem:

Balbula decipitur calamis, & retibus ales.

Arundo piscatoria.

Hoc enim in loco Cechinus intelligit per calamum primo loco Cannam siue Harundinem scriptoriam: secundo loco piscatoriam: Accipitur & pro fistula:

Virgil.

Tu calamos inflare leues:

Fistula. Nomina Linguarũ

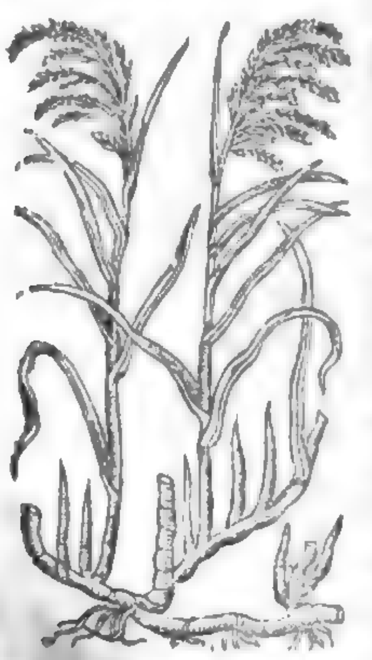
Propria tamen τοῦ καλάμου significatione Arundo siue Harundo, planta communiter ad amnes nascens intelligitur. Græcis autem κάλαμος [illegible] τὸ καλῶς ἀναδοῦσθαι, vt vult Etymologus, dicitur. Arab. *Casab.* & *Hasab*: radix *Osl althasab*. Germ. Rohr/deckriede. Belg. Riet: Gall. *Roseau*: Ital. *Canna à far sieppe*: Hisp. *Cannas*. Angl. Reede: Boh. Trest.

ARVNDO VVLGARIS PALVSTRIS.

CAP. CXLIV.

Descriptio

VVlgaris Arundo obliquè geniculatam agit radicem, nouos subinde surculos, oculósq; continuo auctu protrudens, ex quibus culmi surgunt hominis altitudinem æquantes, aut altero tantò maiores, minimo digito tenuiores, geniculati, inanes: ex quorum nodis singulis ferè, culmum inuoluentia folia exeut, rigida, & aspera nonnihil, vncias duas lata circiter, cubito longiora, venosa, scapus summus in comatam mollem purpurascẽtem iubam, tandem villosiorẽ molliorémque coloris cinericei redditam, nutabundam effunditur, quæ ventis ludibrium debens fine seminis spe abripitur, glumis videlicet cassis contenta.

Matth. in Diosc. Arundinis Cypriæ titulo olim posuit figuram quæ minùs placebat eà, quam in com. cum mag. fig. Lat. & Ital. nomine Arundinis palustris ac etiam (perperàm tamen) pro Calamo aromatico exhibet.

Matth. mis.

H. Lugd. p. 1000. Arundo vallatoria Dodonæi: Item Arundo palustris Matthioli. Duæ vnius stirpis figuræ.

Gesn. de coll. stirp. *Arundo*: Eid. hort. *Arundo alia*: Turn. Hort. Lus. & Lob. Adu. *Arundo vallatoria*: Lon. *Arundo* aut *Calamus*: Matth. & Tab. *Arundo palustris*. C. Bauh. pin. *Arundo inodora 1.* & *Arundo vulgaris* siue φραγμίτης, Dioscor. κάλαμος χαρακίας Theophr. Lob. Obs. *Arundo vallatoria*: *Phragmites Diosc.* Ruell. Corn. & Dod. Lat. *harundo phragmitis*. Amato, *harundo vallaris*: *harundo vallatoria*, Dod. gall. Thal & Gerardo: *harundinis 5. genus*, Trago. *Calamus* siue *harundo vulgaris*, Cordo in Dioscor. *Calamus* siue *harundo gracilis*, Cæs. *Calamus Arundo vallatoria* siue *Phragmites* Lob. Ic. plant. pag. 51. *Canna secunda, quæ fœmina Diosc.* Anguill. epist. 4 dicitur etiam *Canna sepiaria*, κάλαμος φραγμίτης, *Calamus vallaris*, *harundo sepiaria*, *harundo* aut *calamus characias*. Theophr. & *canna vallatoria*.

Locus.

In maritimis & locis palustribus passim obseruauit Gener. Cherlerus, sed speciatim inter Balerucanas thermas & lacum maritimum, ex fossis vdis & irriguis excerpsit. Nascitur in aquis residibus, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum laxiorum ripas: Iubæ sub finem Æstatis exeunt.

Tempus.

Vires & vsus ex Galeno. *Radix.*

Cæterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis, aculeos, & stipites ex alto extrahere quidam scripsêre, ceu trahendi quædam vis ei insit, nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm, quantùm gustu liceat conijcere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeque acrem. Quinetiam folia ipsa abstergentis sunt facultatis: cortex verò eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abstersorium quiddam, vt exsiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plùs tamen desiccet quam excalfaciat. Vitandus est eius flos, quem ἀνθήλην vocant: nam si in aures incidat, adeò tenaciter adhærens efficitur, vt auelli non possit, audiúmque vitiat: quamobrem sæpissimè exurdat. Reliquas vires ex Dioscoride, Plinióque lege ante. Nobis (*teste Trago*) ad varia nostrâ Arundine vti licet. Sunt enim qui tecta sua hisce confarciant, vt interim textores præteream qui nonnulla pro filis glomerandis instrumenta ex illis conficiunt. Cortex vstus, vt videre est apud Tabern. maturat & repurgat, sicut & folia, quæ admodum sunt frigida & sicca. Radix in aqua aut vino decocta & epota menses & vrinam ciet, atque stranguriam medebitur. Hoc verò decocto si caput laueris, furfures emendabis. Æstate verò huiusce foliis conclauia consperguntur, in quibus ægri decumbunt, qui febribus ardentibus laborant, quò aër corrigatur, frigidiórque reddatur, atque patientes refocillentur. Recentia porrò contusa & imposita erysipelati commodant, tumorésque scroti discutiunt. Radix in subtilissimum puluerem trita, fistulis & vlceribus inspersa prodest. Sed & aceto vini in vnguentum commixta, enit dolorem luxatorum. Si barba alicui defluxerit, ℞. Ciner. Harund. vnc. j. Ciner. ranar. vstar. drach.

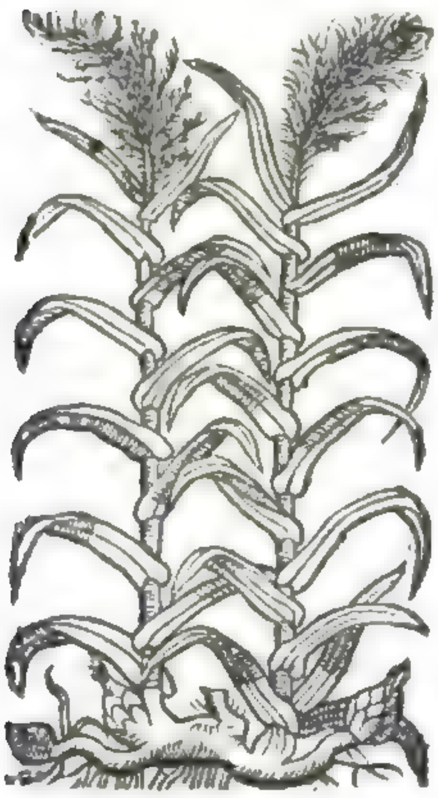
Folia. *Cortex combustus.* *Flos vitandus.* *Arundo germ.* *Eius vsus.* *Cortex vstus.* *Radix menses & vrinam ciet.* *Furfures.* *Febres.* *Erysipelas.* *Fistula.* *Barba defluxa.*

vij. ſem.Eruc.drach.v. ſem.Vrticæ drach.iij. Pulueriſentur ſubtili modo & ſuffic.q. ol.Laurin. F. vng.quo pars calua illinatur. Radices minutim inciſæ,& vel ſolæ, vel cum cæpis contuſæ, ac inſtar emplaſtri adminiſtratæ, ſagittas, aculeos, ſpinas,& clauos extrahunt. Sola etiam contuſa cum melle in emplaſtrum redacta, ſi imponatur, ſpicula quæuis & globulos extrahit. Contra venenatos ictus, ne ſc. cordi venenum incommodet. ℞. Rad. Harund. vnc. ij. Rad. Ariſtoloch. ℥.j. Sem.ſinap.℥.ſemis, Cæpar. toſt. num.ij.Stercor. columb. vnc. ij. Omnia ſimul cum melle in Emplaſtrum rediguntur, & bis in die imponuntur. Cinis corticum naribus inditus hæmorrhagiam ſiſtit: cum aceto verò aut adipe Leonum, aut vtroque ſimul commixtus, illitu alopeciam ſanat. Radix in oleo communi incocta ſi percoletur aliquoties in die & parum auribus inſtilletur,dolorem eorundem ſedabis. Contra variolarum relicta veſtigia ℞. Succ.expreſſi rad. Harund. ſeui alin.& mellis an. part. æqual.vel q.ſ.f. vngt.quo maculæ illinantur. Recentis Harundinis medullam contundito, eadémque ſinciput & pedes illinito, téque lectui committito,optiméque contegito,quò potenter ſudorem prouoces. Succus Harundinis fiſſuras labiorum & linguæ ſanat, ſi cum melle permiſceatur: & ſæpiùs illinatur. Harundinum radicibus, ex autoritate Aduerſ. tuſis, areſactis & in farinam molitis etiamnum hodie nonnullæ gentes panem non inſuauem conficiunt. Quin etiam grami nec eſt ſapore etiam noſtratis Arundinis radix. Vmbri inopia ſalis naturalis ex Arundinibus vſtione ſalem conficiebant,quo loco naturalis vtebantur.

Infra. *Hæmorrhagia.* *Variolarũ veſtigia.* *Sudorem mouet medulla.* *Succus fiſſuras labiorum ſanat.* *Panis ex radicib.* *Salem præbent.*

ARVNDO MAXIMA ET HORTENSIS. Cap. CXLV.

Deſcript.

STudioſè in varios vſus colitur Hortenſis dicta Arundo, multò maxima, haſtam longiſſimam æquans, calamis pollice craſſioribus, validis, cauis, crebrè geniculatis, ſtaueſcentibus: comoſa iuba & folia vallatoriam imitantur, maiora. Radix longè latéque ſub terra vagatur, tuberoſa, cuius teneri turiones cum grata dulcedine eſitari poſſunt.

In hortis colitur. Ego propter latitudinem foliorum aliquando Papyrum eſſe ſuſpicabar: nunc verò cum Anguill.Donacem ſtatuo.

Donax.

Matth.ſibi perſuadet eſſe Arundinem vallatoriam. Fiunt, inquit, ligulæ tibiarum ex communi hac arundine Dioſcoridi vallatoria nuncupata, quã noſtri in viridariis,ac hortis in topiariis extruendis vtuntur ac palos vitibus aptiſſimos efficiunt. Quod autem vallatoria ſit hæc noſtra communis mihi aliquando dubitandi præbuit anſam Dioſcorides: quippe qui dicat, eam eſſe gracilem, cùm tamen communis noſtra ſit craſſior. Verùm cùm poſtea inuenerim Theophraſtum craſſiorem vel vallatoriam nominare,facilè ſum ad credendum inductus Dioſcor. hunc locũ eſſe deprauatum. Hæc ille,qui in com.cum mag. icon. Lat.& It.habet iconem nomine Arundinis domeſticæ, quam pro ſuo more poſuit pro calamo aromatico, olim poſuerat aliam iconem pro calamo aromatico, qualem etiam poſuerat pro Arundine,quæ Arundinem paluſtrem exprimere videbatur, *hinc apparet quanta fides habenda Matthiolo in plantis peregrinis ac etiam vulgaribus; is ſapiùs ad deſcriptiones plantas pingendas curauit.*

Arundo Vallatoria Matt. *Arundo domeſtica Matth. icõ natur.*

Tabern.Hiſt.& Icon.Arundo domeſtica, Græcè Δόναξ & κάλαμος κύπριος, Arundo Cypria, Harundo domeſtica, Hiſpanica, Canna Hiſpanica, Hiſpaniſchriedt/ Hiſpaniſchrohr & Zamrohr. Item calamus aromaticus. Tabern. habet iconem Matthiolinæ ſimilem, & poſtea Matthiolũ imitatus ponit iconem non differentem pro calamo aromatico, *ex quo apparet quanta etiam fides adhibenda ſit Tab.*dicenti ſe vidiſſe verum calamũ aromaticum: verùm hoc non nouum apud Tabern. & alios qui pro ſuis venditare ſolent, quæ non ſunt, & miſcere ac confundere plantas ſimularéque ſe vidiſſe quæ non viderunt.

Tabern. reprehẽ.

Gerard.Harundo Cypria, Cypreſſe cane. Et alibi, calamus Aromaticus. Gerardus ſequitur figmentum Matth.& Tabern.& pro calamo aromatico proponit plantam quam poſuerat pro Harundine Cypria.

Gerardi ſequitur.

Caſp.Bauhin.pin. *Arundo inodora 2.ſiue Arundo ſatiua*, quæ δόναξ Dioſc.& Theoph. *Arundo* Matthiol. Lac. Caſt. *Amnica* Ruell. *Arundo domeſtica*, Matt. Lugd. Tab. *Arundo Cypria*, Dod. gall. Amat. Ger. *Canna quarta,quæ Donax*, Ang. *Arundo magna*, Geſn.hort. *Italica maior*, Cam. *Arundo donax* ſiue cypria,Dodon. *Arundo donax ſatiua*, Lob.Adu.Obſ.p.28. Ic.p. 51. *Calamus* ſiue *Harundo craſſa*, Cæſ.

Synon.

Ex vſta huius radice Arabum ſpodium paratur, tametſi vt non neceſſariò,ita non magno incommodo. Ex hac Romæ fiunt & Colus mulierum,& vinearum ridicæ: in Gallia ſepes.

Vſus.

ARVNDO, PAPYRVS QVIBVSDAM, folio latiſſimo denticulato. Cap. CXLVI.

PApyri nomine, fragmentum rudis nec dum elaborati folii,quale adſeruo, deſcriptũ exhibeo: latitudo eſt quatuor vnciarum, longitudo quanta fuerit, non queam certò affirmare: craſſities triũ quatuorúe foliorum chartę noſtræ: textura fungoſa pedicu-

Deſcriptio.

di..ulorum Nymphex, fistulis similiter directis, membrana vtrinque striata, mediocriter læui, coercitis, folii margines obiter denticulati, nihiloque secius medium percurrentem exemptilem costam denticuli quidam armant.

Locus. Arundinis huius peregrinæ & pulcherrimæ portionem dedit Pharmacopæus Patauinus ad aquilam, cui congener videbatur Arundini maximæ.

ARVNDO ANGLICA FOLIIS IN SVMMItate dissectis C.Bauhini.

Cap. CXLVII.

Synonyma. Descriptio. Arundo inodora 3. (vt vocat Autor in pin.) vel (vt in prod.) Arundo 2. siue Anglica foliis in summitate dissectis: foliis est cubitalibus, duarum, triúmve vnciarum latis, neruis aliquot, per folii longitudinem excurrentibus & eleuatis: foliis in summo in duos, tres, & quatuor apices

Locus. diuisis: hanc D.Gargillus ex Anglia misit.

ARVNDO SCRIPTORIA.

Caput CXLVIII.

Descriptio. Illustris D.Carolus Rym. ab Eckenbeken, nobilis Gandauensis, vir doctus, ex legatione ad Solimannum magnum, Cæsaris Maximiliani nomine reuersus, inter alia multa peregrina Constantinopoli relata, calamos aliquot mihi (Lobel.) communicauit Arundinis scriptoriæ, cuius etiamnum hodierna die ad scribendum vsus est Constantinopoli & in Græcia. Crassiores hi calami non sunt anserinis aut olorinis pennis, præduri, coloris russi, extrinsecus obscurioris, læuore polito veluti splendentes, intus albi, in assulas fissiles, vbi rumpuntur: internodia dodrantalia aut pedalia, articulis adnascuntur albæ ligulæ, Lob.

Synon. cum nominib. linguarum. Lob.plant.icon.p.52. *Fistula vel Syringa & Arundo scriptoria.* Eid.pin.hist.Belg.p.71. **Riet om te schrijven.** Anguill.epist.4. *Canna 3. Calamus scriptorius an Syringa.* Tabern.icon. *canna fistularis,* **Schreiber riedt / Schreibrohr.** Hist. *arundo scriptoria, arundo 6.* [illegible] aut [illegible]. Arundo fistularis, canna scriptoria. Gerard. Arundo scriptoria **Turckie written Reede.**

C.Bauh.pin. *arund. inodora 4. siue arundo scriptoria atro-rubens:* κάλαμος συριγγίας Dioscor. συριγξ Theophr. *Syringias fistularis arundo 3.* Dod. Gall. **Harundo fistularis** Amati.

ARVNDINIS SCRIPTORIÆ INDICÆ GEnus spadiceo colore.

Cap. CXLIX.

Descriptio. Indicæ Arundinis nomine, calamos concauos asseruo, Scriptoriæ affines, vt qui in eum vsum pulchrè aptari possint, quemadmodum periculo facto me docuit experientia: internodia dodrantalia: crassitudo quæ vallatoriæ nostrati: color foris spadiceus siue russus, intercursantibus subinde maculis albicantibus, politi læuoris, intus albicant: parietes quàm in Phragmite crassiores, assulosè franguntur.

ARVNDO NASTOS SIVE FARCTA crassa & maior.

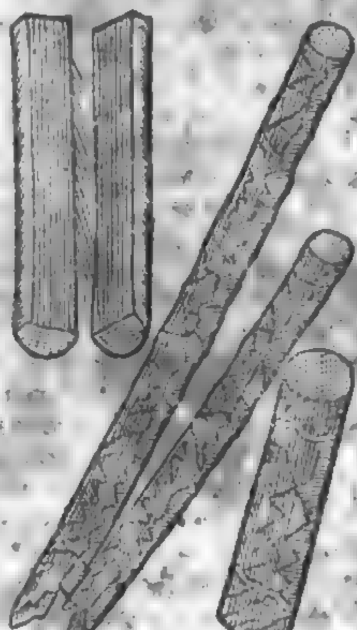
Cap. CL.

Synonyma. Lob.Adu.ic.p.52. & Hist. Belg. p.71. *Arundo Nastos vel farcta, Toxicos* Theophrasto. Tabern. icon. & Hist. *Nastos 3.* **Pfeilrohr.** Eid. & *Arund. 5.* C.Bauhin.pin. *Arund. inodora 5. siue arundo farcta maxima atrorubens, qua Principes pro scipionibus vtuntur* [illegible], Dioscoridi, κάλαμος τοξικὸς Theophrasto. *Canna Indica*, aliquibus Papyrus, Math.Ital. Cannæ prima species Diosc. Ang. *arundo Indica & prima*, Dod. Gall. *arundo Indic.* [illegible] Papyrus Antiquorum non rectè statuitur, Guiland. *Iuncus, Papyri Aegyptiæ* [illegible], Amat. *Nastos*, vel *farcta*, Lob.icon. *tertia*, Tabern. *Nastos Clusii*, Ger.

ARVNDO NASTOS SEV FARCTA Toxica figurata.

Caput CLI.

Descriptio. Hanc videre nobis contigit apud Cl. Dom. Platerum, cuius etiam frusto palmari liberali nos donauit manu. Sesquipedalis est bacillus vtrinque sectus, vt neutiquam integrum esse facile fuerit animaduertere, enodis, crassitudine vitis surculi mediocris, serratis impressionibus eleganter donatus, quæ serræ eminentiores reliqua parte, saturatiores, ac ferè spadicei, læues, superficie tenus lucentes. Reliqua pars pallidior est: Tota quoque zonulis nigris denso ordine positis cincta est. Lignosa alioqui eius est substantia ac intus circa meditullia secundum longitudinem porosa: Odorem nullum in sicco & euanido frusto deprehendimus.

Arundo Nastos Lob. De Arundine Nasto Lobel. hæc scribit: Scimus Antuerpiæ & alibi mercatores quosdam, qui pro

scipione vtuntur Arundine quadam pulcherrima, crebris geniculis distincta, admodum farcta, lignosa, dura, recta, leui, micante, tussa, colore spadiceo & obscuriore secundum longitudinem variegata, discursantibus hinc inde lineis crispis, denticulos serræ figurantibus, aspectu pulcherrimo. Et hanc & præcedentem, pulchritudinis, raritatis, leuitatis, commoditatisque ergo argento consueuerunt circumdare. Crassissima æquat Arundinem quæ Donax nuncupatur. Vtramque nobis communicauit, nostri rerúmque exoticarũ & stirpium studiosissimus Iohannes Doune, alias Vogelsanck, ciuis Antuerpiensis.

Synonima. Lobel. Icon. pag. 53. & Hist. Belg. p. 72. **Indianisch Riet** / *Nastos* siue farcta altera Toxica, crebris geniculis cincta, quâ etiam pro scipione & iaculis vtuntur. Tabern. Icon. *Arundo farcta*. *Canna* siue calamus sagittalis, **Indianisch gefült Rohr / pfeilrohr**. Hist. pag. 763. *Arundo farcta* seu Nastos. 1. Arundo 3. Diosc. *νάστος, κάλαμος νάστος*: Theophr. *κάλαμος ναστός*: *Calamus fartus, Harundo farcta, calamus toxicus, Harundo toxica*, siue enodis, *Canna farcta*, siue sagittalis. Casp. B. pin. *Arundo in dura 6.* siue Arundo farcta geniculata siue sagittalis: *Nastos & Arundo prima*, Dod. gall. *Nastos* siue farcta altera toxica, Lob. icon. *Arundo farcta* seu Nastos 1. Tabern. Calamus sagittalis Ger. In Bali Insula, gestant Cannas sagittiuomas, ex quibus teretes exilésque sagittulas ex Arundine fabrefactas [an ex prædicta arundine?] in apice verò intoxicatas; efflant: in in Hist. Ind. Orient. part. . c. 39.

An Canna sagittiuoma insula Bali?

An Harundines versicolores, quibus, referente Chr. Columb. nauig. cap. 94. in contignationib. ædium Canibalarum pro trabib. vtebantur, mira arte textis complicatisque.

An Harund. versicolor?

An hanc Arundinem intelligit M. Paulus Venet. l. 1 de regn. Or. cap. 51. Chinchis Tartarorum Rex (cùm castra posuisset in planitie quadam magna *Tanduc* nomine, proficiscens hostili animo contra regem Vncham, præcepit Incantatoribus & Astrologis suis, vt illi indicarent qualem euentum prælium futurum esset habiturum: Tunc Astrologi scindentes Arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, vnámque vocauerũt Chinchis & alteram Vncham, dixerúntque regi. Interim quo nos inuocationes legerimus Deorum, nutu ipsorum fiet, vt hæ duæ partes Arundinis ad inuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille Rex victoriam in prælio obtinebit. Multitudine itaque ad spectaculum illud concurrente, cœperunt Astrologi murmurare precationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes Arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham. Quo viso, Tartari de futura certiores facti victoria, confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis vtrinque cadentibus, victoria tandem penes Chinchin remansit. Sicque factum est, vt Tartari regnum Vncham penitus subiugarint.

An Harundo diuinatoria Incantatorum, regis Tartarorum Chinchis?

An eidem cap. 65. Arundo quindecim passus in longitudine habens, & in spissitudine tres palmos: ex qua fiunt columnæ, tabulæ, & compagines, itémque imbricamenta. De hac Harundine idem lib. 2. cap. 36. hæc scribere videtur. Nascuntur in regione Tebeth maximæ Harundines, quæ habent in longitudine passus quindecim: crassitudo verò in gyro tribus mensuratur palmis. Porrò inter duos viciniores nodos distantia est trium palmorum. Itaque quando viatores noctu volunt quiescere, accipiunt fasces magnos de illis Arundinibus, & in vnam ponũt congeriem, subiectóque igne succendunt: quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantúsque in eis excitatur stridor, & fragor, vt eminus ad aliquot miliaria audiri possit, quem terribilem sonitum animalia cùm audiunt, obstupescunt, fugiuntque tamdiu, donec crepitus ab auribus eorum euanescat, illisque sic elusis mercatores & viatores tuti pertrãseant prouinciam illam. Porrò equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere vtuntur, hoc audito strepitu plurimùm inhorrescunt, & multa in fugam conuersa domi- nis suis elapsa sunt: sed prudentiores viatores pedes eorum compedibus ligantes, vi secum ea retinent, ne territa aufugiant.

An Harundo quindecim passuũ.

Ad animalia fera fuganda.

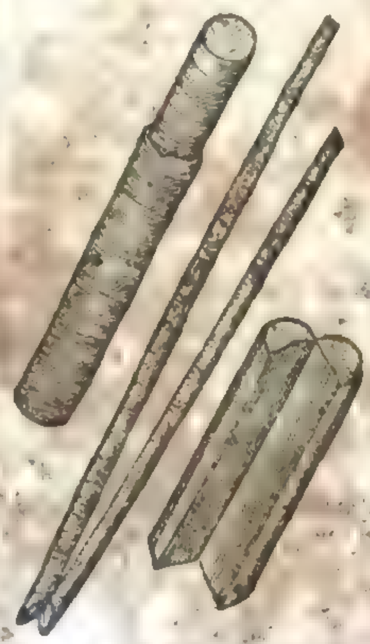
An tandem c. 59. de eadem hæc repetit: in flumine quodam magno ciuitatis Singui canabeis funibus non vtuntur in nauigiis, nisi pro malo & velo, sed pilorchas seu chordas faciunt de Arũdinibus magnis, quibus naues quandoque per flumen trahuntur. Scindunt autem Arundines illas magnas quæ quindecim in longitudine continent passus, & scissuras colligantes, & contorquentes, funes longissimos faciunt, vt quidam longitudinem contineant trecentorum passuum. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis. Cæterùm, remis & malo nauis harundineâ vtuntur circa Calecut. Harundo arcus & teli loco succedit militibus vrbis Indiæ Tarnatari. In Insula Zaylon lanceæ, acentis gladiique vicem supplet Harundo. An de prædicta Arundine sunt jam dicta intelligenda?

Funes harundinacei.

Malus nauis harundinea. Tela. Enses.

ARVNDO NASTOS SEV FARCTA, siue Toxica, gracilis & plicatilis.

Cap. CLII.

Antonius ab Achele (autor est Lob. Belg.) Cayro Aegypti reuersus, inter alia rata, pulchram attulit Arundinem, gracilem, plicatilem, quæ aduecta dicebatur ex Orientali India, per Adem & marè rubrum, Sidonem [Belg. Zidem] prope Mecham, & tandem Cayrum & Alexandriam Aegypti. Recta est, læuis, splendida, coloris lutei, lignosa, dura, farcta, haud secus ac illa quæ pro scipione est, crassitudine calami aromatici, aut Arundinis scriptoriæ; genicula duodenis, terdenis & quaterdenis pollicibus inuicem distant. Superficie squammata serpentium dorsum æmulatur: nec odorem, nec saporem habet vllum, non magis quàm farcta quæ pro scipione vsurpatur: cuius vtriusque nec radicem, nec folia vidimus.

Descriptio.

Lob.

Synon. Lob.Icon.plant.p.55.*Nastos plicatilis*:Eid.Hist. Belg. p.72. *Nastos seu farcta siue toxica, gracilis & plicatilis*, Anguill.epist.4. *Canna* (siue Arundinis) *species tradita à Diosc.* ex Syria allata gracilis & solida,& hæc Nastos dicta. Tab. icon. *Nastos* siue Arundo farcta 2. Indianisch gefült rohr Rohr gefult mit marck. Eid.hist.*Nastos* 2.siue Arundo 4.

C.Bauh.pin. *siue arundo inodora* 7.siue Arundo farcta dicta Ζείγιπε ἢ ἰωάγει Theophrasto. *arundo fœmina & secunda*, Dod.Gall. Nastos seu farcta, siue toxica gracilis & plicatilis, Lob.icon. *Nastos secunda*, Tab. *arund. farcta*, Ger.

ARVNDO HVMILIS, RARA, AC inusitata.

CAP. CLIII.

Descriptio. QVæ hoc loco depicta est Arundo, Calamus est humi sparsus, graminis modo, quod de Arundine epigeio prodidit Theoph. cortice falso contentus, lineis squammatim cingentibus distinctus, cauliculos alios multos vtrinque producens densa congerie stipatos, simili cortice, similiterque squamoso virgatos, qui rursum & alios gignunt, prominentium veluti nodorum aut oculorum modo exertos, plures superiore parte quà terram non attingit, pauciores inferiore quà terræ insternitur, aspectu pulcherrima, densissimâ illâ tenuium cauliculorum surculorúmque congerie, cùm cæteræ Arundines folia tantùm hinc inde mittant, nullos autem prætera vel surculos vel calamos: folium nostræ Arundini simile à nodis exoritur, sed numerosiùs magisque multiplex,& plures complexu inuolucrorum per ambitum tunicas inducit. Hæc Arundo pumila in saccis magnis Costo arabico & Zinzibere plenis aliquando reperta,veluti rara ac inusitata,hic doctis & rei herbariæ studiosis spectanda proponitur, inquit Author Hist. Lugd. qui Arundinem epigeion p.1000.inscripsit.

Synon. Gesn.hort. dicitur *Arundo humilis*: Item *Copia elegia Ollingeri*. Suspicatur autem *Copia* vocabulum esse corruptum, ac pro eo legendum *Canna*, idest, *Arundo*. De hac Plinius lib.16.cap.36.per obliquam Arundinem, non in excelsitatem nascentem, sed iuxta terram fruticis modo se spargentem, suauissimam in teneritate animalibus, à quibusdam *Elegiam* dictam, locutum fuisse arbitratur. Non interim negat posse Chamæcalamum appellari.

C.Bauh.pin. *Arundo inodora* 8. siue *Arundo repens*: Cæs. Arundo 3. in maritimis.

ARVNDO INDICA VERSICOLOR.

CAP. CLIV.

Canna de Bengala Lusitanis. CAnna de Bengala Lusitanis: in Regno Bengala crescunt Arundines versicolores, medulla plenæ, crassitudine Arundinibus Hispanis similes, paulo tamen tenuiores: virides adhuc lentæ inflectuntur, ad stanni modum, aut instar Salicis, foris punctis versicoloribus notatæ sunt, haud secus ac si arte ita pictæ forent. Vtuntur iis in Lusitania mulieres vetulæ pro scipionibus, quibus gressus titubantes sustinent, quarum varia genera apud Doct. Paludanum videre est in hist. Ind.Orient.part.2.c.18.

Arundo Ind. versicolor C. Bauh. C.Bauh.pin. *arundo Indica* 3.siue versicolor.

ARVNDO INDICA VERSICOLOR flexilis.

CAPVT CLV.

Rota Bengala. ROta vocant in Bengala, aliud genus eiusdem Arundinis, quod gracilius & succinctius est, viminis ad modum flexilis, ex quo Calathi & alia multa pulcherrima conficiuntur: ex Hist.Ind.Orient.part.2.c.18.

Arundo Indica versi. flexilis, C. Bauh. Casp.Bauh.pin. *arundo Indica* 4. siue versicolor flexilis.

ARVNDO INDICA PVNICEA MOLLIS.

CAPVT CLVI.

Arundo punicea, mollis, C. Bauh. ARundo, vel Scirpi potiùs genus puniceicoloris & mollis, quam parumper contortam, arcui pro neruo adaptant: nascitur in Regno Congiano, & in regno Bengala ad Gangen fluuium, hist.Ind.Orient.part.2.cap.5.

C.Bauh.pin. *arundo Indica* 5. siue *punicea mollis*.

ARVNDO INDICA VOLVBILIS.

CAP. CLVII.

Arundo Ind. volubilis C. Bauh. ARundo Indica in insula Sumatra, variè se circa arbores vinciens, centum, ducentorum, imò trecentarum, & plurium Orgyarum longitudine, ita vt vix eius origo finisve deprehendi possit, circulis vasariis conficiendis, valdè accommoda: ad Clusij curas poster.

C.Bauh.pin. *arundo Indica* 6. siue *volubilis*.

ARVNDO INDICA FLVITANS.

CAP. CLVIII.

TRombas siue Arundineta fluctuantia in Bali insula: in Hist.Or.Ind.part.3.cap.2.& 40. & part. 4. fig. 10. pinguntur. Arundines longæ seu Algæ in salo fluctuantes, par.5.Ind.Orient.

ARVNDO INDICA LATIFOLIA.

CAP. CLIX.

Descriptio. HVic primùm vnus, deinde plures stolones ex eadem radice prodeunt, cubiti vnius, interdum duorum aut trium altitudine, digiti crassitudine, geniculatæ Arundinis modo, quos circa genicula ambiunt folia multa, ampla, transuersis filis neruosa, foliorum Musæ arboris specie, sed tenuia, herbaceo virore pallescentia, & in extremo acuminata, quę cùm primùm erumpunt chartaceorum corniculorum modo conuoluta conspiciuntur, & gustata herbaceum quendam saporem referunt primùm, qui paulò pòst nonnihil acrimoniæ admixtum habet. In summo caule sunt flores, gladioli floribus formâ similes, colo-

-ræ phœniceo pulcherrimè nitentes, capitulo cuidam hirsuto inhærentes, quod cum flore nondum aperto cancri seu locustæ marinæ chelam quadantenus repræsentat, floribus dilapsis aut marcidis, capitula ista augentur, fiuntque triangula, & veluti spinosa, fructus ricini modo, in quibus semen per maturitatem fuscum & atrum, rotundum: radix nodosa, crassioribus fibris stipata, ex cuius nodis aliis adnascentibus radices aliæ procurantur, matri similes, inquit author Hist. Lugdunen. duas effigies proponens. Est autem *Arundo*, seu *Canna Indica* nominata, quoniam ex America primùm delata fuit, & eius stolones Cannarum seu Arundinum ritu geniculati sunt, à nonnullis quia eius flos nondum apertus cancri chelas colore & forma refert, flos cancri, ab Hispanis & Lusitanis *Cuentas*, à numerando quòd ex istius fructu, vt ex tenellis & deciduis malis Arantiis, sphærulæ precatoriæ fiant, ab aliis *cannacorus*, ambiguę inter Cannas & Acorum naturæ.

Synonyma. Casp. Bauhin. pin. *Arundo Indica* 9. siue *latifolia*: *Canna Indica*, Gesn. hort. Clus. Hisp. [cui & flos cancri nonnullis] Cam. Cæs. *rubra* Eyst. *Arundo Indica florida*, Adu. Lob. & *Canacorus* quorundam. *Papyrus*, Cast. *Gladiolus Indicus*, Cam. ad Matth. *Arundo* seu *Canna Indica*, Lugd. *Arundo Indica latifolia* siue *florida*, Tab. *Harundo florida*, Ger.

Locus. In Lusitaniæ monasteriis quibusdam frequentem vidit Clusius etiam media hyeme florentem. Hodie multis aliis in locis seritur & colitur à rei herbariæ studiosis in fictilibus, aut ligneis doliis, vt Soli meridiano faciliùs exponantur: quoniam calore & apricatu valdè gaudet, alsiosaque planta boreæ flatu & frigore maximè læditur. Huius folia esse putant, quibus massas gummi elemi obuolutas videmus in Seplasiis.

ARVNDO INDICA LATIFOLIA, FLOre luteo punctato.

CAP. CLX.

Descr. EX radice nigricante, nodosa, & fibris crassioribus donata, aliisque nodis adnascentib., *caules* plures sesquicubitales, crassi, Arundinis instar nodosi, prodeunt, circa quos *folia* pallidè virentia, expansa, lata, in acumen desinentia, neruosa & tenuia: quæ cùm primùm ante caulium exortum nascuntur corniculorum chartaceorum modo conuoluta existunt. Cauli, *flores* gladioli floribus forma similes, coloris lutei, punctis aspersis variegati, capitello hirsuto inhærent, quod flore delapso augetur, subasperum fit, & semen nigrum subrotundum continet. Hæc vt omnibus suis partibus, ita & semine minor est quam ea quæ florem minii coloris habet.

Synon. C. Bauh. prod. *Arundo* 3. Eid. pin. *Arundo Indica* 10. siue Arundo Indica latifolia flore luteo punctato: *Canna Indica* lutea rubris maculis punctata, vel flore croceo guttato, Eyst.

Locus. Hanc in horto habet C. Bauhinus, in olla colit, hyberno tempore in cellam reponit, quę primo vere plures caules, antiquis resectis profert, & Iulio mense floret.

GRAMEN LONGISSIMVM,

CAP. CLXI.

Desc. DVorum, triúmue cubitorum altitudinem nónunquam superat, foliis & caulib. tenuibus, triangularibus pluribus, ex radice crassiuscula perenni, nigricante, fibrosa, paniculæ paruæ, vix vnciales, in aliquot veluti paruas spicas diuisæ: flosculi ex apicibus luteolis: sapor nullus insignis.

Synonyma. C. Bauhin. Phyt. *Gramen* 15. siue longissimum à fratre Io. Bauhino ostensum. Non inuenio huius in pin. Casp. Bauhinum meminisse, nisi sit eius Gramen paniculatum montanum 4. siue Gramen syluaticum paniculatum altissimum, pro Gramine 14. in prod. descriptum, de quo alibi.

Locus. In montibus circa Geneuam cubitum excedit: Montbelgardi in syluis duos & tres cubitos, In Suntgouia reperi in dumeto cum paruis panniculis breuibus florens Aprili. Montbelgardi vtuntur hoc Gramine rustici ad equorum torques, quibus aratra trahunt. Efficiuntur etiam ex eo chlamydes pastorales, quibus opiliones aduersus pluuiam vtuntur.

GRAMEN AQVATICVM CVM LONgissima pannicula,

CAP. CLXII.

Descriptio. CALAMI crassiusculi bicubitales, fibrarum è geniculis demissu radicantur, *folia* amicti latiusculis, dodrantalibus, & lógiorib., vagina longa calamum complexis, à medio verò, summo tenus gracilescũt culmi, pannículam cubitalem, & minores numerosas proferentes, quarum singulares vnciam aut sescunciam æquant, graciles, alterno glumarum situ contextæ.

Synonyma. *Gramen anceum* Trago, germ. Œntengraß. *Gramen fluuiatile*, [illegible] Flutgraß: Tabern. icon. & Hist. *Gramen aquis innatans*, Lob. Ic. pag. 12. & hist. Belg. p. 14. *Gramen* 23. siue *panniculatum aquaticum alterum* Caspar. Bauhin. Phyt. Eid. pin. *Gramen spicatum aquaticum* 1. siue fluitans multiplici spica: *Gramen fluuiatile* Gerardi.

GRAMEN

GRAMEN MARITIMVM FLVITANS cornutum, C. Bauhini.

Cap. CLXIII.

Synon. Descriptio

GRamini huic 17. in prod. vel vt in pin. vocat, *Gramini spicato aquatico* 3. siue maritimo fluitanti cornuto, ex radice exili capillata, culmus tenuissimus, geniculatus, cubito longior producitur: ex quolibet geniculo, *folia* iuncea, communiter bina, culmum basi lata, instar vesicæ, ambientia, in latus sparguntur, indéque cauliculus vnus aut alter educitur, & tandem in capitulum membraneum finit, quod in foliola bina, terna, rariùs quaterna, angustissima, in latus reflexa, & cornuta desinit. Tota planta stagnis Monspeliensibus mari finitimis innatat, gramen hoc spicatum aquaticum 3. in pin. 17. in prod.

GRAMEN AQVATICVM GENICVLATVM Tabern. digitatum, atro-purpureum.

Cap. CLXIV.

Descriptio

RAdice est fibrosa, ex qua plusculi nascuntur teretes, geniculati, sesquipedales circiter calami, *foliis* ad articulos gramineis breuibus, latis, acuminatis, amicti: in calamorum fastigiis *spica* nascuntur longæ, tenues, digitalis Ischæmi spicis similes, breuiores, atropurpureæ Tabern.

Synon.

Tabern. icon. & Hist. itémque Gerard. *Gramen aquaticum geniculatum*, wasser knoden grass/ Hydragrostis.

C. Bauh. phyt. pag. 8. *Gramen* 25. *gramen aquaticum geniculatum.* Eid. pin. *gramen dactyloides* 7. siue gramen dactylon aquaticum.

Locus.

Passim in lacustribus & palustribus nascitur.

GRAMINIS DENTIS CANINI SPICA DIuulsa tenuior nigra species.

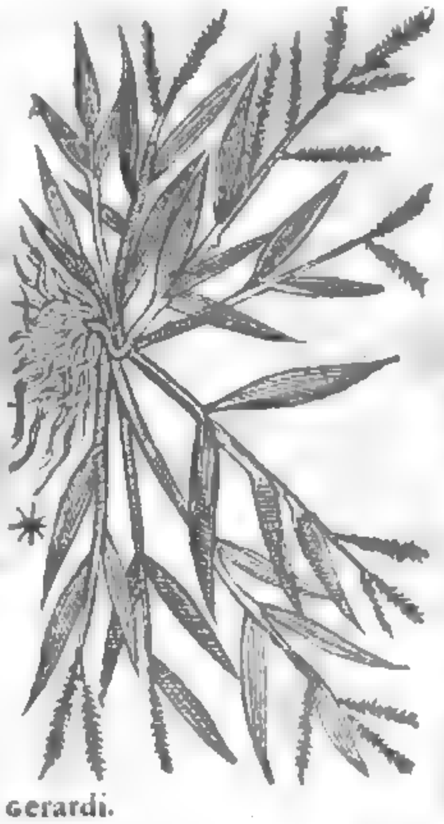
Cap. CLXV.

Descriptio

GRamine *Dentis canis* primo & secundo, folia & geniculatos calamos habet subtiliores ac tenuiores: panicas Ischæmo non dissimiles, colore nigras: semen externa facie nigrum quidem, sed cortice detracto intus album.

Synon.

Lobel. Histor. Belg. pag. 15. de derde soorte van panick gras. Tabern. icon. & Hist. *gramen paniceum.* Item Ic. plant. pag. 14. *Panici effigie gramen tertium. Gramen paniceum* 3. Tabern. idem esse cum Lobeliano satis indicat icon, suspicor ab eo

non diuersum aut saltem valdè simile eiusdem Tabern. gramen aquaticum geniculatum, de quo antè: descriptio mihi conuenire videtur, nec figura multùm discrepare.

Casp. Bauh. phyt. *gramen* 96. siue *panicum silu. spica nigra*: Eid. pin. *gramen paniceum* 5. siue spicis nigris: *gramen paniceum paruum* Gerardi.

GRAMEN FLORIDVM.

Cap. CLXVI.

Descriptio

FOliis ad summum vsque vestitus est culmus, eum aliquousque inuoluentibus, à quo vbi recesserint, duûm vnciarum longitudine sunt, in gracile acumen desinentia, læuia & glabra: panicula pulchra summam ornat stipulam, sescuncialis, muscariis amœnis contexta, flosculorum radiatis complusculis foliolis constantium, eminentibus è medio apiculis.

GRAMEN EQVINVM MOLLE, SEMINE ferè Hordei, magnum.

Synon.

GRamen equinum siue Hippagrostis Gesneri, Rossgrass circa Tigurum vulgò. gramen albicans, lanuginosum, molle, duos cubitos cum dimidio attingens: semine lato, satis magno, vt Hordei ferè. Refert ille in pratis nasci, sed parcè. Habet hoc Camer. ex horto Nobiliss. viri D. Georgij Retelelij, vbi spontè inter cætera gramina proueniebat.

GRAMEN ALPINVM RABINVM DIctum, foliis carnosis, non apparentibus neruis.

Cap. CLXVII.

Gramen alpinum Rabinum, Gesn.

GRamen *alpinum* quoddam *Rabinum* cognominant Lactarij, id est, præcipuum, foliis breuibus, carnosis (non apparentibus neruis,) circa radicem radiatis in orbem pluribus Gesn. florem nondum vidit. Pecori eius pabulo lactis copiam plurimùm augeri aiunt, referente Gesnero de hort.

Gramen Rabinum vel Rauisium montanum, Lobel.

De hoc Lob. in Adu. hæc scribit: gramen Rabinum vel Rauisium montanum, foliis Veronicæ caryophyllatæ. Saginæ & lactis vbertati omnium laudatissimum: Montium accolæ opiliones Sabaudi & Heluetij *Rabis* vel *Rabinum*, quasi præstantius & præcipuum, dicunt: foliis autem est crassioribus, carnosioribus, breuibus, montosis, vdis Angliæ & Heluetiæ familiare. Lobelius *Lob. nos.*

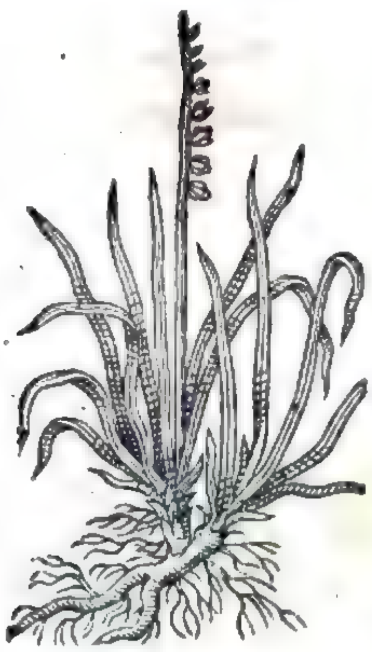
non se explicat in Obseru. In iconibus proponit figuram cum hac inscriptione. Gramen spicatum foliis Veronicæ Caryophyllatæ. An autem Rabinum intelligat nescio: Tabern. & frater C. Bauh. ab eo separant.

Synonyma reliqua. Tabern. Hist. p. 641. *Gramen Rabinum* Rabisnengras & pag. 463. *Gramen* 24. Rabiß gras Gesnero. Nobis dedit Guill. Turnerus, ei autem missum erat ex Heluetia, nec vnquam licuit virens videre ad picturam, folia alioqui sunt Gramini caryophylleo valdè similia, nisi essent maiora & longiora. Item pag. 645. Gramen Rauisum & Rabinum dictum quia opilionibus magistrale Gramen, id est, nobilius & melius inter alia pro cibo & impinguatione pecudum.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 54 & *Gramen Alpinum præcipuum*. Gesnero *Rabinum*. Eid. pin. *Gramen spicatum montanum* 8. siue *Caryophyllatum alpinum*.

GRAMEN MONTANVM SPICATVM flore herbaceo, caule enodi.

Cap. CLXVIII.

Descrip. GRamen montanum spicatum Clusio, multis capitibus ex radice digitalis crassitudinis, bifidâ interdum & trifidâ, multisq; tenuibus fibris supremâ parte hirsutâ, prodeuntibus constans, quorum singula proferunt sena aut plura oblonga crassa & nonnihil carinata folia, Caryophyllæi illius, quod vulgò Gramen marinum maius cognominant foliis valdè similia, infimâ sede sese inuicè amplectentia, gustu amaruiculo & acriusculo, ex horum medio dodrantalis nonnunquam & pedalis exit cauliculus, firmus, læuis, nudus & enodis, qui summo fastigio, multos flosculos, spicę instar, congestos, herbaceóque colore præditos, profert.

Synonyma Tabern. icon. *Gramen siluaticum* 2. waldtgraß/ prouenit in pratis montis Hercinia sylua supra Lennnerßberg.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 69. siue *spicatum sertum & montanum*: Eid. pin. *Gramen auenaceum* 1. siue Gramen montanum auenaceum spicatum: *Gramen marinum spicatum alterum*, *Gerardi*.

Locus. Inueniri inquit Clusius in montanis quibusdam pratis, duobus supra Badenses thermas, miliaribus. Similem autem in Flandriæ maritimis frequenter legere meminisse, quod vulgus, ni memoria labitur, Suden appellaret.

GRAMEN HIRSVTVM ANGVSTIFOLium maius, C. Bauhini.

Cap. CLXIX.

Descript. EX radice exigua fibrosa, rufescente, culmus lynicus, cubito altior, vt plurimùm læuis, exurgit, in cuius summitate panicula alba, mollis, leuiter sparsa, ex multis laminulis composita, in quarum qualibet *semina* minuta, subnigra & subrotunda: *folia* est paucis, angustis, palmaribus & villosis, aliquot culmum cingentib.: ipsi verò paniculę, vtrinq; folium tenuissimum subiicitur, quorum alterum panniculam superat, alterum non adęquat. Prouenit in paludosis pratis Michelfeldensibus.

Locus. Synon. Gramen hoc 47. in prod. siue *Gramen nemorosum hirsutum* 5. siue *angustifolium maius*. *Gramen* 79. (inquit in Phyt.) multùm habet similitudinis cum icone Graminis nemorosi Dalechampii: plus verò cum eiusdem Gramine Leucanthemo, & tamen diuersum vtrumque habeo.

GRAMINI LVZVLÆ AFFINE flore albo.

Cap. CLXX.

Descriptio. PErennis vitæ Gramen, foliis est ad Graminis Luzulæ siue nemorosi folia accedentibus, consimiliter pilosis: at culmi maiores, cubitales: florum manifestum discrimen, ii siquidem in summo fastigio albi sunt, festucacei, cùm in altero non in festucas, sed in capitula desinant, seu paruos calyces semina claudentes, eosque nigricantes, cùm huius festucę albescant. Luzulæ modo quosdam habet pilos, qui etiam facilè decidunt, à nostro pictore in sicca planta non obseruati.

Synonyma H. Lugd. 426. *Gramen Leucanthemon Dalechampij*. Figura non placet, quia desunt pili. Casp. Bauh. phyt. *Gramen* 70. *Gramen hirsutum paniculis albis Aeschimon Plinii Guillandino*. Eid. pin. *Gramen nemorosum hirsutum* 6. siue *angustifolium maius paniculis albis*.

Locus. Gramen hoc prouenit Geneuę in nemoribus, vt in colle *la Bastie* florens Maio & Iunio.

GRAMEN RORE LVCIDVM NEMOrense, siue Luzulæ.

Cap. CLXXI.

Descript. GRamen lucidum, radice nititur magna, fibrosa, geniculata, tuffa, sapore cum leui dulcedine

cedine adstringenti, culmo cùm floret dodrantali, folio vno aut altero amplectente donato: spicæ, ternæ, quaternæ, aut quinæ breues, ex quibus vna sessilis, reliquæ pediculis semuncialibus & vncialibus appensæ: flores singuli foliolis sex radiatis spadiceis, totidémque staminulis luteis, vmbilicóque virente, stamen nigrum proferente, constantes, quibus capitula succedunt triquetra, semina terna minuta continentia. Folia quadrantalia aut palmaria rigidiuscula, acuta, surrecta, extrorsùm striata, glabra, at in lateribus longa, canâ, teneráque lanugine in folium etiam totum vtrinque incurrente obsita: ista lanugo vel pili qui facilè decidunt tacti, colligunt rorem qui splendet noctu irradiantibus stellis vel Luna, ita vt sit admirationi videntibus: herbam perquirentes, decidente rore inuenire non possunt.

Synon: Gramen hirsutum nemorosum Lob. icon. pag. 16. & Hist. Belg. itemque Ger. *Gramen syluaticum 4. siue pilosum* Taber. ic & histor. *Combretum Plinij, & Herba Luzula itetrurie*, Anguill. epist.

An Gesn. hort. Cypirella Cordi? Holostium quidam docti, sed imbecillâ coniecturâ, augurabantur, longè veriùs, Lobelij iudicio, coniecturis ischæmon Plinianum dixissent.

C. Bauh. phyt. *gramen 77.* Eid. pin. *gramen nemorosum hirsutum 1. siue latifolium maius.* Item *gramen nemorosum hirsutum 2. siue latifolium minus, magnitudine potissimùm differens*: datur & huius maius & minus.

Locus tempus. Lugduni prouenit *au bois de la belle allemande.* Basileæ Frater obseruauit in pratis Munchenstein. Geneuæ incipit florere mense Martio.

GRAMEN LVZVLÆ MEDIVM.

Cap. CLXXII.

Descriptio. Radice donatum fibrosa, pro plantæ portione satis crassa, minùs autem profundè radicatum: calamo recto, geniculato, sesquicubitali, in summitate cum gramine Luzulæ maximo latam producente Iunci paniculam, in vaginis longioribus, quam latioribus, semen continentem album, acutum: Foliorum manifesta discrepantia: ea siquidem quæ ad articulos exeunt, angusta: quæ vero circa radicem, quæ terrà emergit, conspiciuntur, semunciam lata sunt, sed acuminata ambo, pedémque longa.

Locus. Collegimus florens Maij principio in valle Griesbachiana acidorum fontium, vidimúsque inter fratris C. Bauhini plantas siccas.

GRAMEN LVZVLÆ MAXIMVM.

Capvt CLXXIII.

Descriptio. INfrequentius est Luzulæ gramine paruo, radice firmatum, crassa, obliqua, nigra, numerosis fibris capillata: folia vnciam ferè latitudine æquant, longitudine cubitali, pilis longis, mollicellis per margines donata: culmus procerus latam spargit Iunci paniculam, in capitulis paruis, latioribus quàm longioribus semen continentem nigrum angulosum.

Locus. Hoc obseruauimus cum flore in monte & silua obscura Griesbachiana ad fontes acidos.

GRAMEN LVZVLÆ MINVS,

Cap. CLXXIV.

Descriptio. FRequentius est hoc Luzulæ gramine maximo, foliis tenuioribus sursum eleuatis, angustis, mucronatis, pilis & setacea lanugine aliquantùm hirtis. Calamus exilis admodum, duobus, ditatus articulis, ex quibus folia duo vncias duas longa emergunt, vnum quidem in calami medietate, alterum verò in supremitate, vbi coma in tres, aut quatuor (ceu capitula) diuiditur partes, Cypero longo inodoro syluestri pares. Radice ex illius fibris & capillamentis barbatâ prouenit.

Prædictum gramen plurimùm accedere videtur ad gramen exile hirsutum Cyperoides Lob. An idem tamen asserere non audemus.

Locus & Temp. Collegimus mensis Maij principio florens in valle fontium acidorum dicta Griesbach.

GRAMEN EXILE HIRSVTVM, CYPEroides Lob.

Cap. CLXXV.

Descriptio. MInus est Gramine aquatico echinato cyperoide, alioqui culmis & foliis, hirsutis tamen, ac sapore simile est: at flores breuiores sunt, confertiores, compactiorésque, iuncorum modo, coloris ferruginei: radices item iam dicto non absimiles.

Synon.

Cum hoc Gramine in multis conuenit Gramen nostrum Luzulę minus, quod an idem sit, affirmare adhuc nobis non licet.

Lobel. descriptionis autori in Hist. Belg. pag. 16. & Plant. icon. p. 15. *Gramen exile hirsutum Cyperoides.* Tabern. hist. & icon. *Gramen cyperinum pilosum.* C.Bauh. Phyt. *Gramē.* 71. siue *hirsutum cyperi panicula*: Eid. pin. *Gramen nemorosum hirsutum* 3. siue capitulis Psyllii. *Cyperella Cordi* & Pseudocyperi species pumila, Gesn. hort. *Gramen exile hirsutum cyperoides*, Lob. icon. *Gramen cyperinum pilosum*, Tab. *Gramen nemorum Dalechampii* Lugd. *Gramen exile hirsutum*, Ger. Variat foliis latioribus & angustioribus.

Locus.

Inuenit Lobel. locis sabulosis, eosdémque habet natales, cum Gramine aquatico echinato cyperoide. Tabern. prouenire ait locis humidis, arenosis, herbosis in Ostwaldt secundum vias & potissimum propè pagum Erlenbach.

GRAMEN NIGRO-LVTEVM VERNVM

Cap. CLXXVI.

Descriptio

Gramen voco nigroluteum à spicis quas habet primùm nigras totas: post expanso flore, maiore ex parte luteas, binas, ternásue, vnciales, & quadrátales, vni culmo angulari striato, tenui, foliis aliquot circa infimum tanquam vagina obuoluto, in solo lætiore dodrantali, aliis palmari & minori: *folia* culmo longiora, Cyperi foliis similia, angustiora: radice nititur lignosa, satis crassa, repante, circa quam quà terrà emergit, densum quasi capillitium conspicitur ex foliis veteribus marcescentibus, & in fibras tenuissimas facessentibus: Hoc sanè Gramen videtur mihi non parum variare ratione loci vbi prouenit, quale descripsimus siccissimis prouenit in pratis, non nimiùm humidis maius crescit, & idem fortè cum Gramine cyperoide.

Synon.

Effigies Lob. Ic. Plant. pag. 10. sub titulo *Graminis spicati foliis Veronicæ, Caryophyllatæ*, exhibita, non malè conuenit cum Gramine nostro nigro luteo, quod insigniter variat, verùm si ponit eam figuram pro *Gramine Rabino*, quod in Adu. dicit esse foliis Veronicæ caryophyllatæ, diuersum erit à nostro Gramine: quibus notum erit e-rit Gramen Rabinum iudicent. Tabern. & Frater Casp. Bauhin. separant à Rabino.

Tabern. Icon. & Hist. *Gramen caryophyllaum*, **Näglin grass**. Eid. Hist. *Gramen* 23. Figura apud Tabern. eadem cum Lobeliana: si (quod perhibet Tabern.) verum est, suum Gramen esse culmo rotundo, læui, sine foliis, non erit nostrum. Sed potuit descriptio parari ex icone Lobelii, in qua nec anguli, nec folia in culmo apparent.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 52. Eid. pin. *Gramen cristatum & spicatum pratense* 6. siue Gramen caryophyllatæ foliis, spicâ diuulsâ. *Gramen spicatum foliis Veronicæ*, Lob. icon. *Graminis loliacei octaui* 4. *species* Thal. *Gramen nigrum*, Lugd. *Gramen caryophyllaum* Tab.

Locus.

Reperitur maius in pratis humidis, minus in siccis.

Geneuæ floret Martio: Montbelgardi etiam Aprili.

GRAMEN FOLIIS CARYOPHYLLÆI floris, angustifolium, C.Bauhini.

Descriptio

Hoc à priori differt [putat à Gramine Gariophyllæo eius latifolio quod 52. Gramen est] foliorum angustia, dein & cauliculis, qui in hoc & tenuiores & longiores quàm in priori sunt.

Synonyma

C.Bauh. Phyt. *Gramen* 53. & Gramen foliis Caryophyllatæ (malim Caryophyllæi floris dicere) angustifolium.

Locus.

In montosis Muretæ locis Maio florens obseruauit frater Casparus.

GRAMEN CYPEROIDES CVM panniculis nigris.

Cap. CLXXVII.

Descriptio

Geniculatim incedunt, & prorsum radices crassiusculæ Cyperi longi radicibus similes, à quibus pendent fibræ crassiusculæ: *folia* sesquicubitalia & cubitalia, carinata, Cyperi paria, caulis triquetrus, duobus cubitis non rarò altior, enodis, cæteroqui nudus, per

per fastigia foliis aliquot ipsius cacumen haud paulùm separantibus donatur: à quorum sinu paniculæ vel spicæ quædam emicant, duarum triumve unciarum, ex obscura purpura nigricans, triquetris loculis congestis semen eiusdem figuræ, durum, nigrum comprehendens: supremæ verò *spicæ*, veluti summam perfectionem, nondum assecutæ, è squammis spadiceis striatis atque glumis inanibus mollibus contexuntur. In hac planta mihi videtur non parum ludere pro ratione loci, nec certus sum an gramen nostrum nigroluteū in hanc degeneret loco humidiore: Hoc enim vt illud reliquias veterum foliorum multas habet, sunt ambo perennes plantæ.

Synon. C.Bauh.phyt. *gramen* 55. siue spicatum folio triangulo: *gramen vulgò cognitum Tragi*: *gramen triangulum*, H. Lugd. p.1004. Item, *gramen* 56. siue spicatum latifolium caule triangulo. *gramen cyperoides* Lob.Obs.p.10. Ic.p.11. Nullum intercedit inter hęc gramina discrimen, ideóque non separanda, vel ipso C.Bauhino subscribente. Gramen cyperoides 1. (inquit in pin.) siue gramen cyperoides latifolium spica rufa, seu caule triangulo, est graminis 4. genus Tragi, gramen cyperoides Lob.Cam. Tabern. Ger. & H. Lugd. p.433. cui & gramen triangulum, p.1004. & Carex Tragi, p.1007.

Taben ne. Cæterùm, figuræ, cui apud H. Lugd. titulus est gramen triangulum fuit Dalechampij, ita denominantis plantam. Porrò, vbi Tabern. obseruauit Cyperoidis graminis caulem rotundum, nescio: nisi fortè in figura Lobelij ita pingatur, quod in multis plantis euenit: nec ita facilè in omnibus iconibus plantarum anguli exprimi possunt, nescio qua in re gramen Tabern. Typhinum ab hoc differat.

Locus & tempus. Tiguri vidimus florens Maio, Gesnerus vocabat Cyperum adulterinum: maximum obseruauimus Maio florens iuxta fluuium radicibus crassis reptantibus, tale quid pinxit Histor. Lugd. habuimus Lugduni a Dalechampio. Montbelgardi abundat.

GRAMEN CYPEROIDES LATIFOLIVM spica spadiceo-viridi maius C.Bauh.

Cap. CLXXVIII.

Synon. Descriptio. GRamen hoc 40. C. Bauh. in prod. *Gramen verò Cyperoides* 2. in pin. radice est oblonga, multiplici, rufa, mirè capillata, caulibus triangulis, cubito minoribus: *foliis* Arundinaceis, pedalibus, & quàm in vulgari angustioribus; spicis ternis, quaternis, rarius quinis, alternatim succedentibus, angustis, trium, quatuórve vnciarum longis, coloris spadiceo-viridis, quarum primæ semper folium oblongum angustissimum subiicitur.

Locus. Hoc in humidis ad Sellam nouam Monspessuli primùm vidimus: dein ex Lusatia a D. Franco *graminis Spreuualdensis* nomine accepimus.

GRAMEN CYPEROIDES ANGVSTIFOLium, spica spadiceo viridi, minus, eiusdem.

Cap. CLXXIX.

Synon. ET hoc authori in prod. *gramen* 41. in pin. *gramen cyperoides* 3. in phyt. *gramen* 57. siue cyperoides angustifolium, differens à Cyperoide Lobelij potissimùm foliorum forma, quæ in hoc duplo angustiora, acutiora & longiora.

Descriptio. Cæterùm, *radice* est breuiore, lignosiore, parùm fibrosa, & rufa: caule triangulo, pedali, *foliis* angustis, duris, semipalmaribus, in acutum desinentibus: *spicis* aliquot angustissimis, oblongis, spadiceo-viridibus, alternatim dispositis, & pediculis longis capillaceis insidentibus, quod Aprili mense circa Birsam reperitur. Aliquando tamen altiùs exurgit.

GRAMEN CYPEROIDES ANGVSTIFOlium, spicis longis erectis.

C. Bauh. pin. Gramen cyperoides 4. siue angustifolium, spicis longis erectis: gramen palustre maius. Lob.icon.quid?

GRAMEN CYPEROIDES VVLGATIVS aquaticum.

Caput CLXXX.

Descriptio. GRamen Cyperoides vulgatius aquaticum tres, quatuor; nonnunquam plures profert *radice*, longas, nigras, vnciam crassas, Cypero longo similes: *Folia* etiā similia, quæ non solùm e radice, verùm e culmi quoque nodis excrescunt. *Calamum* verò triāgularem, cubitalem: Flores densè spicatos, quos subsequuntur spicæ quandoque simul quinque ferrugine claræ, Tabern.

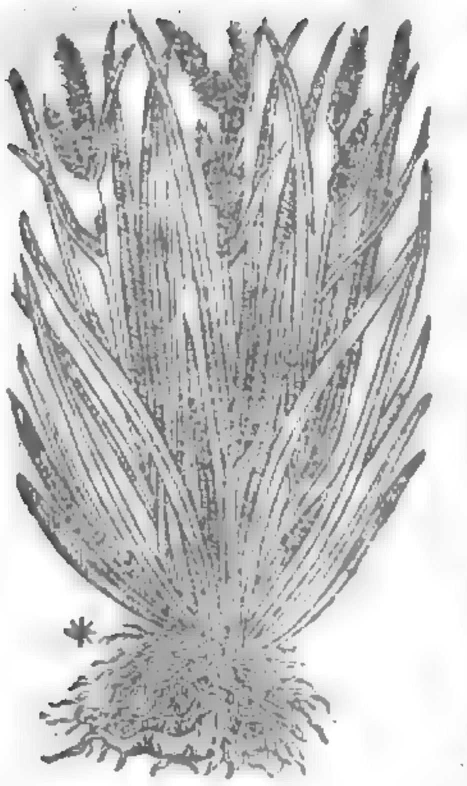
Synon. Gerard.& Lob.Icon.p.20. *gramen cyperoides aquaticum*, vulgatius. Tabern.icon.& H. *gramen cyperinum maius*, Groß Cypreß graß: Eid Hist. *gramen cyperinum* 6. C.Bauh.pin. *gramen cyperoides* siue panicula sparsa maius: Variat panicula in altera compactiore & breuiore, in altera magis expansa & longiore.

Locus. Vbique in aquosis, palustribus, & stagnantibus reperitur.

GRAMEN TYPHINVM 3. TABERN. SPICA multiplici nigra, accedens ad Gramen cyperoides.

Cap. CLXXXI.

RAdice firmatum, obliquâ, nodosâ, vnciam & plus crassâ, fibris exilibus ceu capillis ornata pluribus, à quibus *folia* prodeunt trina, longa, *culmos* amplectentia geniculatos, minoribus foliolis præditos, ad quorum exortus supra me-

dium pennæ longitudinem *spicæ* surgunt longæ, asperę, atque nigræ. Sapor acidus, adstringens.

Synonyma

Tabern.[1] icon. & Hist. *Gramen Typhinū 3.* lieschsgraß.

C. Bauhin. phyt. *Gramen* 48. Eid. pin. *Gramē typhoides* 7. siue spica multiplici: *Calamagrostis prima Tragi descript.* Cyperus typhinus Ger. Amans vdorum pratorum.

GRAMEN NEMOROSVM PANICVLIS albis, capillaceo folio, C.Bauh.

Cap. CLXXXII.

Synon. Descriptio

CEspitis instar Gramen hoc (45. in prod. Nemorosum glabrum 1. in pin.) existit, quod ex radicibus capillaceis, *folia* copiosa, viridia, pilis tenuissimis similia, pedem longa, emittit: inter quæ *culmi* tenues geniculati, cubitales, aliquando sesquicubitales, penè nudi in paniculam rariorem, albicantem, palmo minorem, ex glumis paruis aristis donatis compositam, abeunt: in

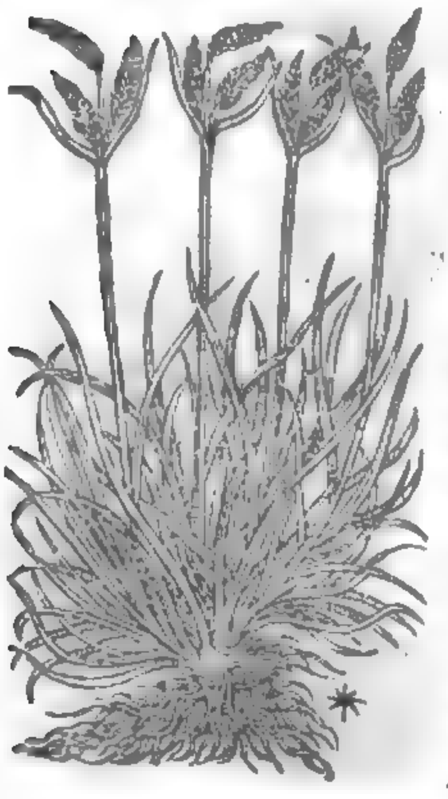
Locus.

Querceto non longè Michelfeldâ copiosè prouenit.

GRAMEN CYPERINVM NEMOROSVM.

Cap. CLXXXIII.

Descriptio

RAdice nititur fibrosa, capillari & ipsa principiò exorta: *folijs* angustis, dodrantalib., acuminatis, foliorum Graminis vulgaris instar, iuxta quę *caules* prodeunt tres, aut quatuor rotundi, angusti, pedem longi, quorum quisque producit *spicas* duas, aut tres ex luteo purpurascentes, trium vnciarum longas.

Synonyma

Tabern. icon. & Hist. *Gramen cyperinum nemorosum* waldt Cypres gras. Eid. Hist. *Gramen cyperinum* 5. Casp. Bauhin. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 2. siue Gramen nemorosum spica subnigra, recurua: *Gram. cyper. nemorosum Tab. & Gerardi.*

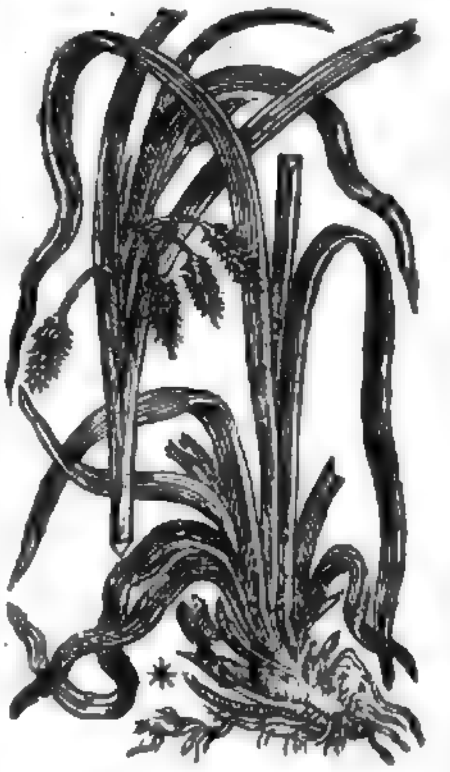
Locus.

Hinc inde in syluis, vliginosis locis, herbaceis, & arenosis inuenitur præsertim autem in dem Ostwaldt & linden felser gemarckh.

GRAMINIS CYPEROIDIS GENVS, PSEVdocyperus Lobelio spicis vel panniculis pendentibus ex longis pediculis.

Cap. CLXXXIV.

Descriptio

GRamen de quo quo hic agemus solùm visum apud fratrem Caspar. Bauh. panniculas fert similes Gramini cyperoidi aquatico spica nigra, verùm in eo differunt, quod ex longis pediculis pendent Graminis tremuli modo, non surrectæ, spicæ pãniculæúe etiam non nigræ in sicca planta latiores, in quibus longiusculi pili.

Synon.

Lobel. Hist. Belg. p. 109. & Icon. Plant. pag. 76. Pseudocyperus walsche wilde Galigaen.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 63. siue *Pseudocyperus primus ὀλιγόκαρπος*: Eid. pin. *Gramen cyperoides* 5. siue spica pendula breuiore: *Pseudocyperus* Gesn. hort. Lob. icon. Dod. *Pseudocyperus ὀλιγόκαρπος*, Thal. *Gramen aquaticum*, Lugd. Maius & minus habetur.

Pseudo-Cyperus seu Cyper silu. Thal.

Cæterùm & Pseudocyperi, seu Cyperi syluestris, altero genere hoc scribit Thalius. Pseudocyperum ὀλιγόκαρπον nomino, quod quidem, quoad folia & radicem [quæ huic quoque nigricans est, crassa, & frequẽter capillaceis fibris obsepta] priori simile est, sed capitulis seminum differens, quæ, licèt vt prius, in summo caulis ex nodoso tuberculo emittit in singularibus pediculis oblongis contenta, ea tamen pauciora, rariora, ac flauescentia sunt, & squaminatâ. Estque hoc rursus duplicis discriminis: Pseudocyperus enim ὀλιγόκαρπος maior, multis in locis reperitur, foliorum magnitudine ac latitudine, caulis item proceritate τῷ πολυκάρπῳ simillimus. Minor verò radice constat parua, spadicea, fibrata, folia continens Milio breuiora, digitalem longitudinem raro excedentia: cauliculum emittens, dodrantalem, interdum paulò longiorem, tenuem, paucis minoribus ac tenuioribus foliis ornatum, in cuius summo ex tuberculo nodoso, pauci, tenues, breues, pediculi emergunt, capitula parua, pauca raráque & squamata, spadicei coloris exhibentem.

GRAMEN CYPEROIDES SPICA PENDVla longiore & angustiore, C.Bauh.

CAP. CLXXXV.

Descriptio

CAule est cubitali, angulo ſo, ſtriato, foliis oblongis, anguſtis, baſi oblonga, *caulem* inſtar tubi veſtientibus, ex quo veluti tubo, *ſpica* ſingulæ, vncias quatuor vel ſex longæ, anguſtæ, prodeunt & propendent, ipſum verò *folium* cuilibet ſpicæ ſubiectum oblongum eſt.

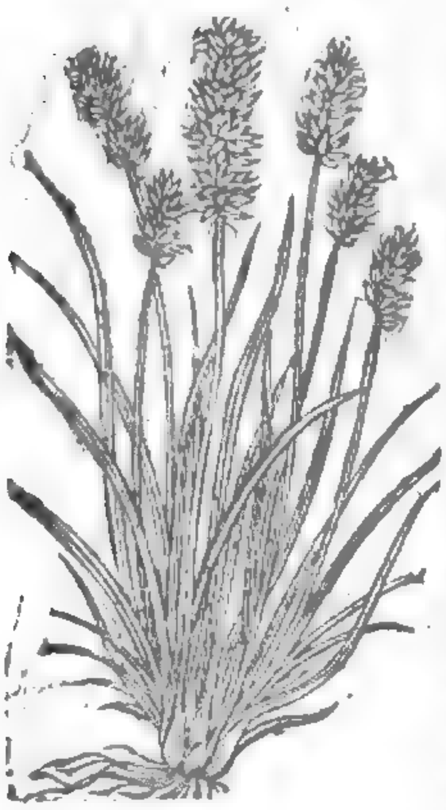
Synon. Locus.

Hoc gramen 42. C.Bauh. in prod. ſeu, vt in pin. vocatur, *gramen cyperoides 6.* ſiue ſpica pendula longiore & anguſtiore, locis humidis circa thermas Apponenſes, Patauinorum creſcit.

GRAMEN CYPEROIDES PALVSTRE triquetrum, ſpica integra.

CAP. CLXXXVI.

Deſcriptio

TRiquetrū Cyperi tollit *caulem* cubitalem & ſeſquicubitalem, cuius faſtigium ornat *ſpica*, Panici quodammodo ſimilis, rariore textura, ſeſcúcialis & ſextantalis, in loculis triangularibus nigricantibus, aut ex viridi ruffeſcentibus *ſemen* continens Milio ferè æquale, compreſſius. *Radices* fibroſæ, perplexæ, ex deciduorum foliorum fibris comoſæ: *folia* mediocriter lata, caulem ferè longitudine æquant.

Synon.

Lobel. Hiſt. Belg. p. 20. & 29. water wilde Galgaengras. gramen cyperoides paluſtre: ſic & in Ic. p. 19. & Gerardo. Taber. icon. & Hiſt. *gramen cyperinum paluſtre*, waſſer cypres gras.

C.Bauh. phyt. *gramen* 59. ſiue cyperoides paluſtre: Eid. pin. *gramen cyperoides* 8. ſiue paluſtre maius ſpica compacta: *gramen iunceum triquetrum*, Thal.

Locis aquoſis obſeruaui Geneuæ.

GRAMEN CYPEROIDES SPICIS MINOribus, minùs compactis, C.Bauh.

CAP. CLXXXVII.

Deſcriptio

EX *radice* fibroſa, lignoſa tamen, *folia* prodeunt anguſta, graminea, palmum longa, inter quæ *caulis* ſeſquicubitalis, triquetrus, ſubaſper, & magna ex parte nudus exurgit: in cuius ſummo *ſpica* parua, diuulſa, & quaſi aculeata conſiſtit, quæ *ſemina* oblonga, ſubnigra, in aculeatum cuſpidem deſinentia continet. Huius tres differentias notauimus: 1. eſt latioribus & longioribus foliis, ſpicis maioribus, & ad riuulum molendinarium vrbis noſtræ trans Rhenum repetitur. 2. à priori rarioribus & minoribus ſpicis differt, & in via Riechana ad ſepes creſcit. 3. foliis eſt anguſtioribus, breuioribus, ſpicis inter duas priores mediis, quod Patauij locis humidis anno 1578. collegimus, & cùm D. Guilandino oſtendiſſemus, Iſchæmon Plinij cenſuit, quod non probamus: idem ſed per omnia minus anno 1579. Monſpeſſuli in humidis inuenimus, quod gramen cyperoides nominabant. Et hæc ſunt, quæ de ſuo Gramine (vt in prod. vocat) 43. vel (vt in pin.) de Gramine cyperoide 9. ſiue ſpicis minoribus, minúſque compactis, author prodidit.

Differentiæ.

GRAMEN PARVVM SYLVATICVM, PANniculis forma pedum auium.

CAPVT CLXXXVIII.

Deſcriptio

NVmeroſas, ſed & prolixas habet fibras, tenues: *folia* multa, nonnihil aſpera, culmum ferè æquantia, qui dodrantalis, enodis, paniculas in ſummo gerit ruffas, partim culmo appreſſas, partim digitatim ab eo recedentes.

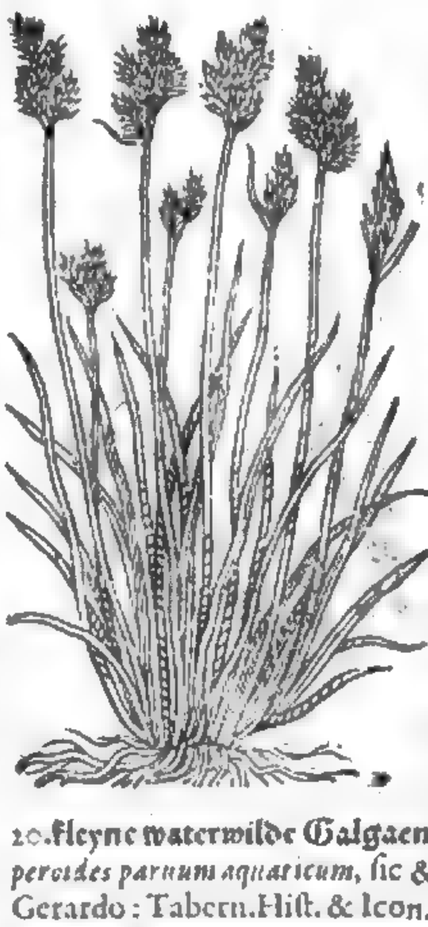
Locus.

Geneuæ obſeruaui in ſyluis. Idem reperi prope *Machon* in Burgundiorum montibus, florens Maij principio.

GRAMEN CYPEROIDES EX MONTE Ballon, ſpica diuulſa.

CAP. CLXXXIX.

Deſcriptio

FOlia ſubinde dodrantalia, & breuiora, pratenſis graminis in morem anguſta: *caulis* triangularis, nullo vtriculo donatus, cubitalis & ſeſquicubitalis, paniculam diuulſam gerit in ſummo faſtigio, Cyperi minùs ſpecioſi, corrigulato folio ſubiecto, radicum fibræ graciles, contortæ.

Synon.

Lobel. Belg. Hiſt. pag. 19. & 20. kleyne waterwilde Galgaengras, *gramen cyperoides paruum aquaticum*, ſic & Icon. plant. 19. & Gerardo: Tabern. Hiſt. & Icon. klein waſſer cypergraß *gramen cyperinum paluſtre minus*.

C. Bauh. phyt. *gramen* 60. ſiue cyperoides paluſtre alterum. Eid. pin. *gramen cyperoides* 10. ſiue paluſtre maius ſpicâ diuiſâ.

Locus.

Gramen cyperoides obſeruaui in monte Ballon inter Gerarmegni & Lotharingiam cum ſuis ſpicis menſe Auguſto.

GRAMEN PALVSTRE ECHINATVM.

CAPVT CLXXX.

Deſcriptio

GRamini paluſtri cyperoidi affine, cui tamen magnitudine cedit: ſummo *cauli* ſpicæ ad-

nascuntur panculæ, semunciam longæ, viridantes, triangularibus loculis minoribus, *semen* triquetrum quoque continentibus, muricatæ, quibus supereminet summum occupans fastigium, *imperfecta spica* rufescens, longior ferè duplo, vix sextam crassitudinis partem æquans, mollis, meris squammulis contexta. *Radices* prorsum agit, nigricantes.

Synonyma. Hist. Lugd. pag. 1003. Gramen aculeatum. Lobel. Hist. Belg. pag. 16. **water gras met stekende aren gras.** Eid. Ic. Plant. pag. 15. Gramen palustre echinatū. Casp. Bauh. Phyt. *gramen palustre aculeatum*: Eid. pin. *gramen palustre aculeatum* vel *minus germanicum*. Variat spicis longioribus, rotundioribus, sæpè in eadem plāta: Item, *gramen palustre aculeatum Italicum* vel *maius*.

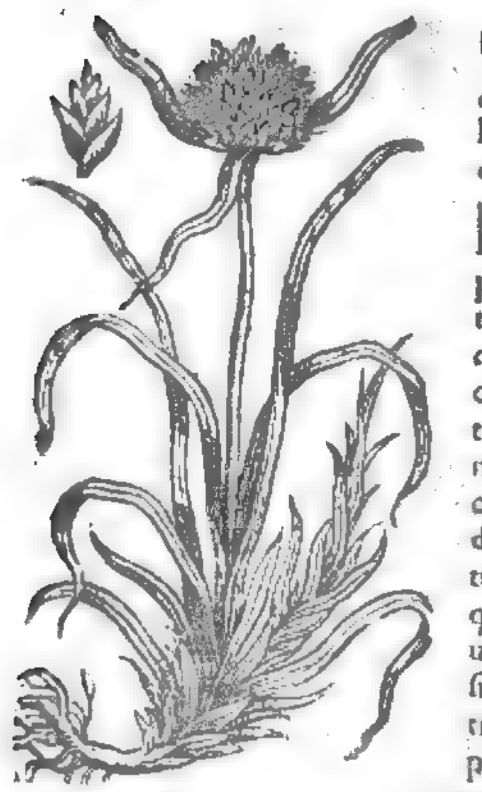
Varietas.

Geneuæ & Montbelgardi in paludosis occurrit.

GRAMEN MARINVM CYPEROIDES.

CAP. CLXXXI.

Descr. Crassiuscula *radice* nigra, obliquè profundiùs acta serpente, geniculata, fibris capillata firmatur, ex qua *caulis* surgit cubitalis rotundus, firmus, cuius cacumini insidet glomeratum, latius quàm longius, caput versicolor, partim album, partim ex nigro rubescēs, cuius basi apposita tria folia caput superantia, porracea, albescentia, dura, palmaria: nullo vel sapore vel odore excellit.

Synon. Lob. in Adu. *Iuncus Cyperoides maritimus*, & *gramen marinum cyperoides*: Eid. plant. Icon. p. 87. *Iuncus maritimus*: sic & Tabern. *Iuncus maritimus alius* Pena. Hist. Lugd. pag. 1196. sine icone: Eid p. 1391. *gramen maritimum Dalechampij*. C. Bauh. pin. *Gramen cyperoides 14. siue maritimum*.

Locus. In littoribus & arenosis Narbonæ & Galloprouinciæ prouenit.

CYPERVS IN GENERE.

CAP. CLXXXII.

CYperus (malè Gaza apud Theoph. Gladiolum conuertit) in lacu Orchomenio prouenit & vt reliqua radice numerosa adhæret, nam illa deorsum versus potissimùm vertitur, viresq; intendit, qua de causa vix hæc interit, & omninò genus eius vniuersum diuturnius est. *Radix* plurimùm in æqualitate à cæteris distat, quòd pars quædam crassa, carnosáque sit, quædam gracilis atque lignosa. Quin & germinatione generationéque refert: nascitur enim de ramaceo illo radix altera tenuis, iuxta latus: deinde cato rursus in eo conglobatur, ex qua sese *caulis* promit, qui æqualitatem quandam peculiarem sortitur, in quo positum germen est. In profundum quoque radices eodem modo demittit, quamobrem omnium maximè mori contumax, euellique difficilis est. Ei inter frutices, vt cæteris similibus palustribus harundinacea ex plantæ geniculis folia prodeunt. At verò odoris contraria fermè natura in loco est. Nam quamuis odoratus & siccas suapte natura sit, tamen viridis aut nihil olet, aut non æquè: sed eius etiā vigor intelligi debet. Sapor autem, aut odor, [hæc propter causæ cognationem inferre placuit] aut suauitas, qua eueniat ratione lege Theophr. de caus. lib. 6. c. 16:

Gaza repreh. Radix. Caulis. Folia.

Cypero, quem alii Erysisceptrum vocant, Dioscorides folia tribuit Porro similia, longiora tamen & graciliora, caulem cubitalem, aut etiam maiorem, angulosum, Iunco odorato rotundo similem: in cuius vertice folia parua exoriuntur & semen: radices autem subsunt, quarum & vsus est, oblongæ velut Oliuæ, inter se cohærentes, aut etiam, rotundæ, nigræ, odoratæ, amaræ. Nascitur in locis cultis & cœnosis. Optima est radix quæ grauissima est, & densa ac plena, ægrè fragilis, aspera, odorata, cum aliqua acrimonia. Talis autem est Cilicia & Syriaca, & ab insulis Cycladibus petita.

Iunco odorato rotundo similis. Rad. oliuæ. Delectus.

Bulborum generi quidam [autore Plinio lib. 21. cap. 17.] adnumerant & Cyperi, h. e. Gladioli radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. Non dissimilis est & quæ Thetion vocatur gustu aspera. Cæteræ eiusdem generis folio differunt. Mago & Gladiolum alterum, quem Cyperon vocant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet & radicem, tertióque die Sole siccari donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in rectum referri, quoniam palustrib. desectis nocturni rores noceant. Quidam (subdit Plin. cap. 18.) etiamnum vnum genus faciunt, Iunci trianguli, Cyperon vocant. Multi verò non discernunt à Cypero vicinitate nominis. Nos distinguimus vtrumque. Cyperus est Gladiolus, vt diximus, radice bulbosâ, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice Cretico candor odórque vicinus Nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegyptio: nam & ibi nascitur. Discutit durities corporum. Iam enim remedia dicemus, quoniam & florum odorúmque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad Cyperon attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum

Cyperus siue Gladiolus. Thesion. Gladiolus alter. Colligendi & reponendi modus. Iunc. triangularis. Cyperus. Gladiolus. Delectus. Vires & Vsus.

bendum

bendum: quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos, eos fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirúmque tradit, Barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibus cum oleo illitum non dubiè mederi. Cyperos Iunceus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix Oliuæ nigræ similis, quam, cùm oblonga est, Cyperida vocant, magni in medicina vsus. Laus Cypero prima Ammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Ægyptia, quod & confundit intellectum, quoniam & Cyperos ibi nascitur. Sed Cyperos durissima, vixque spirans. Cæteris odor & ipsis Nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ Cyperis vocatur, Zingiberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Idem lib. 17. cap. 13. de germinatione arborum dicit, ocyssimam omnium Cyperum & Pseudo-cyperum inter frutices esse, cúmque protinus florere, seménque proferre. Et hi sunt loci, quibus de Cypero egisse constat, & cum eo Gladiolum confudisse.

Cyperos Iunceus. *Folia porracea.* *Radix Oliua.* *Cyperis.* *Delectus.* *Cyperos.* *Cyperis Indica.* *Pseudocyperus.*

Et hæc fortè occasio est, quòd vagum & commune multis nomen sit Gladiolus. Nonnulli (inquit Hermol.) distinctionis gratia Cyperon pro Iunco triangulari, siue quadrato nominant. Non desunt qui Pseudo-Cyperum vocent Gladiolum, de quo Plinius inter ocyssimas plantas. Quadratus autem & angularis ad differentiam rotundi Iunci, quem Schœnon Græci vocant, cognominatus intelligitur. Penultimam Cyperi quandoque diphthongo longam, quandoque vocali breuem Græci scribunt. Dicitur hæc & neutro genere Cyperum à Paulo. Habetur & Cyperus Indica, quam Plinius Cyperin appellat, etiamsi quibusdam exemplaribus Cypera legatur. Non possum non mirari quamobrem Laur. Valla Cyperum in Herodoto Siler conuerterit.

Gladioli nomen vagum. *Cyperus variè scribitur.* *Laur. Valla not.*

Cyperum Galliæ officinæ nominant: ast rura, referente Ruellio *Souchet* nomine norunt, quod Iunio mense radicitus eruunt, digeruntque stipites in manuales fasciculos, quos priùs insolatos aceti imbre conspergunt, siccatósque frustatim tundunt, vt odoris gratia vestes interpositis commendent. Sunt qui censeant Cyperum hunc, quē Gladiolum in Theophrasto Theodorus vertit à Dioscoridis Cypero dissidere. Verùm nusquam à priori finitione posita superiùs inuenitur desciscere, imò Dioscoridis placita firmare. Siquidem eius radix magna inequalitate notatur, quòd pars quædam crassa carnosáque, quædam gracilis atque lignosa sit. Nonne vides radicis tenuitatem surculosam protinus in oliuaria tubercula verticillari? Radices in altum duci, euelli, morique contumaces quis non videt? Quod si reliqua quæ sparsim à Theophrasto traduntur, prosequi libeat, inuenies huic nostro Cypero suffragari. Nam palustrem esse idem affirmat author, caule enodi, folio harundinaceo, tam terrenis quàm aquosis, vliginosisque prodeuntem: radice partim tenui, partim carnosa, neruosáque, quæ vnguentis expetatur, quæ non de Xiphio, id est, Gladiolo possunt audiri, cùm meritò debeat vnguentis abdicari, vt pote virus olens, vnde spathulæ fœtidæ nomen ei dederunt officinæ: námque suâ odoris grauitate lautiorum vnguentorum gratiam aboleret. Vides ergo horum dicta authorum in eandem herbam referri. Plinius alteri iudicio subscripsit, sed ferè suspicor eum dotes Cyperi cum Gladiolo confudisse, vagúmque iis & communem nomenclaturam imposuisse. Cùm Theophrastus per υ diphthongum κύπειρον scripserit, cùm ad nos venit, aliqui e, aliqui i, ex vna retinuerunt, Græci quandoque diphthongo, quandoque vocali breuem, penultimam scriptitant. Cypirum tamen Theophrasti, à Cypero Dioscoridis nullo discrimine separari docuimus. Galenus & Paulus in simplicium censu vnius tantùm meminerunt, non alioquin omissuri, si aliqua diuersitate secernerentur. Nec Plinio (qui in Gladiolo Apollodorum, in Cypero Dioscoridem, aliósque Græcos sequitur) Gladiolus à Cypero differt odore. Quare cùm mihi Græci omnes astipulentur, longè tutius fuerit vnum genus facere, neque discernere aut distinguere in Gladiolum, qui Cyperus dicatur, & Cyperum. De angulis Cyperi, grauis inter Autores discordia. Celsus quadrangulum Iuncum vocauit, Plinius Triangularem, Dioscor. angulosum, qui litem videtur diremisse, & vtriusque historiam confirmasse. Est non longè dissimilis radix, quæ vocatur officinis recentioribúsque Medicis Galanga, odore Cyperum quadantenus imitante: vnde multi herbarum coniectores Cyperum Babylonicum cognominent: *Et hac Ruellii de Cypero est sententia.*

Traparatio. *Gladiolus Theophrasti idem cum Cypero Diosc.* *Plin. not.* *Gal. & Paulo vnus Cyperus.* *Cyperus Gladiolus, nullus.* *Galanga dicitur à multis Cyper. Babylonicus.*

Fuchsius depingit & describit Cyperum longum, sicuti Tragus, qui dicit hæc nomina κύπειρος, κύπειρις, & κύπειρον diuersarum plantarum appellationes quidem esse: & tamen indifferenter à plerisque cypero longo attribui, qui à Dioscoride Aspalathum quoque & Erysisceptrum cognominatur, licèt & hæ appellationes ad alias quoque pertineant plantas. Hæc Tragus, qui quo modo dicat Aspalathum vocari cyperum nondum video, id non dicit Dioscorides.

Fuchs. & Trag. *Trag. redarguitur.*

Sed his omissis videamus quid dicat Cordus, Plinius, ait, inter cyperum & cypirum differentiam facit, sed magno errore. Reuera enim nihil differunt: quare siue cyperum siue cypirum pronuncies, aut alicubi scriptum reperias, eadem erit planta. Est autem cyperus Iunceus odoratus, angulosus, triangularisue, à quibusdam etiam quadratus appellatus, sed malè admodum, non enim quadrangularis illi est, sed triangularis caulis. Eius autem duæ species: alter longas habet radices, is Græcis vocatur Cyperis, in pharmacopoliis verò cyperus Romanus siue longus: alter rotundas habet & sibi inuicem cohærentes radiculas, quem pharmacopolæ cyperum rotundum appellant: Græci autem simpliciter: Germani vtrúmque vocant **wilden Galgan**. h. e. siluestrem Galangam. Parciùs affertur ad nos longus cyperus. *Hac Cordus.* Syluius & Matthiolus, sicut & alii, ajunt reperiri quadrangulum, quod Cordo contrarium est.

Cordus. Plinii error. *Cyperus quadratus nullus.* *Contra Cordum.*

Matthiolus, qui Cyperum longum depingit, hæc notatu digna habet. Tametsi vnum tantùm cyperi genus memoriæ prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se cohærentes oblongas referunt Oleas, aut omninò rotundæ sunt: visitur tamen cyperus in pluribus Italiæ locis qui radicibus constat longis. Et nascitur hoc cyperi genus laudatissimum propè Timaui fontes, circumstantibus palustribus locis in Iaspidiæ finibus, Galangæ vocatæ persimile, non tantùm facie, sed etiam odore: commendatur etiamnum

Matth. *Cyperi duo genera contra Diosc.* *Locus fecundi.*

odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè Filipendulæ æmulis, sed non ob id illi fuerit preferendus quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odoratior est, & subamarus, &c. Reperitur cyperus quandoque etiam quadrangulari caule, vnde non mirum, si quadratum Iuncũ eum vocauerit Celsus lib.5.cap.21. Optimus defertur ad nos ex Syria & Alexandria Aegypti in cuius defectu Italicum supponunt Officinæ.

Cyper quadrangularem.

Delectus.

Consultiùs mea sententia esset [Amati verba sunt] si in præsentia cyperi tres species potiùs describerentur, quàm duæ tantùm, quum reipsà conspicuæ, ita esse comperiamus: nã altera species Iuncus est, folia Porri in parte decliuiori habens, longiora tamen & exiliora, in cuius cacumine minuta sunt, inter quæ semen exoritur: cui caulis cubitalis & maior inest, qui plerumque quadrangularis conspicitur, nam radices rotundæ, nonnunquam oblongis oliuis sunt similes, nigræ, suauiter olentes, & gustu aliquantulùm amaricantes: hanc verò *Celsus, verus Hippocratis imitator*, quadratum Iuncum appellauit, cuius in aquosis & palustribus plerumque nascentis radices, medico vsui seruantur: quibus vniuersa Hispania abundat, nec opus habet Syriacis, quas suà voce præcipuè Salmanticenses *Auellanada* vocant: nec enim in Italia, præsertim Longobardia desunt, sed myropolæ parùm curiosi communioribus radicibus earum loco vtũtur, iis autem radicibus affinis cùm voce, tum figura, alia radix, quam vniuersa Lusitania iuxta ac Hispania *Iunca auellanada* vocant. Secunda autem species cyperi, vbique in aquosis comperitur foliis à prima non dissimilibus, caule tamen triangulari, cuius radices oblongæ, &c. Hanc Plinius triangularem appellauit Iuncum, cuius radices, Hispaniæ & totius Italiæ mulierculæ, aceto paratas, pro odoramẽto ac suaui suffitu recondunt. Nec communiores officinæ alias præter has radices, pro vero cypero monstrant, habéntue, quum tamen illæ primæ, oliuis similes, à Dioscoride vt præcipuæ commendentur. Hanc verò secundam speciem nominari cupimus, cui veluti & primæ Dioscorides caulem, non quidẽ triangularem, aut quadratum inesse dixit, sed angulosum potiùs, vt nos cautos redderet, quod cyperus & triangularis & quadratus reperiatur. Item quod meliùs esset, triangulari illo, radices oliuis similes habente vti: quanquam & altero, pro uero dexterrimè vti possimus, prout hoc tẽpore myropolæ continuò factitant. Cyperi species, quam Dioscorides secundam facit, ex India ad nos vsque fertur. *Huc vsque Amatus.*

Amato Cyperi tres species.

Iunci altera species.

Iunc. quadratus Celsi.

Auellanada.

Locus.

Iunc triangularis Plinii.

In seplasiis radices cyperi cognomine longi ostendunt, ex qua autem planta collectæ sint, mihi (inquit Cronemburg.) incognitum habetur, quandoquidem nemo hactenus eam aperuerit. Indubitatum tamen est, omnes seplasiarios illis radicibus vti. Sed dum hanc rem diligentiùs inquiro, & has radices per omnes qualitates examino, animus inclinat, vt ipsius cyperi germanas radices esse credam, ac prorsum eas, quas in Italia Matthiolus & Amatus nasci memoriæ prodiderunt.

Cyperi germana radices.

Monachi gloriantur se collegisse verissimi Cyperi Dioscoridis radices in Romano solo, ac etiam intus Romam. Eas quidem non excedere Olearum figuram & magnitudinem, & esse conuexas ad inuicem, folio mediante, sicut radices herbæ Filipendulæ. Nullam denique notam à Dioscoride positam deesse eis. Plantam etiam similiter conuenire descriptioni Dioscoridis, excepto quòd respectu alteriùs plãtę, sc. Cyperi vsualis, hæc minor sit. Raiò equidem Iuncum triquetrum supra binum palmum erigi. Supradictã autem cyperi vsualis plantam multoties vltra nonum palmum protendi. Huius igitur dictæ paruæ plantæ cyperi radicibus vtendum esse, cõtra communem vulgarem vsum. Et indubiè tenendum, hunc esse verum cyperum Dioscoridis: nec obstare quod in Italia sit parua planta, cùm & Dioscorides dicat caulem eius cubitalem esse aut maiorem. Verùm propterea non volunt asserere illum magnum seu vulgarem non esse cyperum. Quia licèt ab ipso Dioscoride & aliis authoribus non præcisè scribatur, habet tamen [exceptà radice] omnes alias notas cypero attributas. Nec magnitudo eius facit aliquid: vt nõn sit cyperus. Fatentur enim ipsum esse cyperi speciem: sed à veritate formæ radicum ipsorum, alterum rotundum, alterum verò cyperum longum, appellandum concludunt: In vsum autem medicum rotundum magis commendant.

Cyperus Dios. Romæ collectus.

Cypero vsuale minor.

Cyperus rotundus & longus.

Anguillara, aliter ac alii, videtur existimare cyperum Theophrasti à Diosc. differre, cùm ait: cyperus tum ille qui descriptus est à Theophrasto, tum ille Dioscoridis, notissimus est in Italia, Vterque est in horto publico Patauino. *Hæc Anguillara.*

Dodonæus duarum specierum meminit nempe longi & rotundi. Quod ad rotundum attinet, nescio de quo loquatur, radicem non exactè describit.

Antidot. Florentinum meminit trium his verbis: Duorum generum in Italia reperitur: Vnum exiguum, cui radices Oleę similes: Alterum maius, cuius radices inæquales & contortæ. Hodie quæ ex Oriente adfertur melior est nostrate. *Hæc Collegium Florentinum.*

Antid. Florent.

Cyperum (inquit Corn.) quem Celsus iuncum quadratum appellat, & Plinius triangularem, Diosc. simpliciter angularem dicit, & similem σχοίνῳ, id est iunco rotundo ac odorato à Celso dicto. Nec cyperus alius à cypero est, velut Plin. ex Theophrasto putauit, qui tamen eandem quã Dioscorides descriptionem habet. Nec Galenus, nec Aetius, nec Paulus ampliùs quàm vnum cyperum agnoscunt: cyperis tamen priuatim radix cyperi dicitur. At cyperi species in India nascens Zingiberi similis, ea esse creditur, quæ tamen hodie Zingiberis radicibus ammixta reperitur, dum ex India illæ afferuntur, & per Italiam ferè, itémque in nostris Officinis Curcuma appellatur. Reperitur etiam inter Zingiberis radices allata, radix fulua, geniculata, ponderosa, acri admodum sapore, quæ Officinis Galanga appellatur minor: nam maiorem diximus esse Acorum: & hanc cyperi aliquam speciem esse Herbarii sagaciores coniectant, & Babylonicum cyperum appellant. *Hæc ille.*

De Cypero eiúsque speciebus, hæc Casp. Bauhin. in pin. κύπειρος aut κύπερος, à radicis effigie, quæ pyxidulam aut vasculum pusillum imitatur, nomen accepisse videtur. Genera duo Dioscorides lib.1. recensuit: alterum radice rotundà, quod Officinarum cyperus est: alterum Gingiberis effigie, quod in Officinis Curcuma dicitur.

Cyperus aliùs amarus, aliùs dulcis est: amarus, vel odoratus, vel inodorus: vterque vel rotundus, vel longus: dulcis verò vel angustifolius, vel latifolius est.

Κύπειρος aut *κύπερος* & ἐρυσίσκηπτρον Græcis: Latinis cyperus dicitur, Officinæ Latinum nomen retinent, Inter Diosc. spuria numeratur: Romani

Nomina linguis.

ni vocant *Iunci radicem*, alij *Iuncum*. Germ. wilden galgan, & wolriechende eckete Bintzen; hoc est syluestrem galangam & iuncum odoratum angulosum (à caule nimirum) nominant. Gall. *Souchet*, fortè à radice quam Galli *Souche* vocant cuius vis & vsus est præcipuus. Arab. *Saberade*, Hisp. *Iuncia de olor*, & *Iuncia auellanada*, vt ait Matth. Amatus tamen dicit Salmanticces Pharmacopolas *Auellanada* vocare, & *iunca auellanada*.

Genera tria nota.

Cyperi vetera genera nota nostro seculo sunt tria, præter Indicum, quæ cognita fuêre Matthiolo, Collegio Florentino & mihi. Quorum 1. longus, Secundus quem rotundum nigrum Italicum vocamus, qui Dioscoridis videtur. Tertius est rotundus Syriacus magnus.

Aequiuoca

Cyperi autem nomine aliquot donantur plantæ, in primis cyperi genera, de quibus hoc capite agitur, cuius radices oblongas dicit Plinius vocari cyperida. Secundò cyperus Plinio quæ est xyphion & gladiolus de qua suo loco. Tertiò est cyperus in India Dioscor. de qua cap. de cypero Indico, apud Plinium cyperis dicitur cap. 18. lib. 21. Officinis *Terra merita*. Quartò cyperi nomine donatur Galanga, sunt enim aliqui qui cyperum Babylonicum cognominarunt, vt Ruellius & Syluius. Quintò est Pseudo-cyperus Plinio, qui an sit ex numero præcedentium vel planta diuersa difficile est diiudicare.

CYPERVS PANICVLA SPARSA SPEciosa.

CAP. CLXXXIII.

Descriptio

RAdices importuno reptatu luxuriant, circa Monspelium longæ, mox in Oliuates portiones exuberantes, atque ita continuatæ vt in

Filipendula, odore grato, colore fusco: Culmi triquetri, bicubitales, striati, quos à radice statim comitantur folia multa longa, pediculi palmares, & dodrantales, aut etiam vix vnciales, paniculæ plurimæ, diuisę. Habent Seplasię cyperum longum, quæ nec ipsa nodis destituitur, sed qui minores sunt quàm Syriacæ, maiores quam Creticæ, nec ita rotundi, sapore & odore suaui aromatico cum amaritudine. Hanc cum Monspeliana eandem autumo. Si figura non fuisset sculpta meliorem curassemus parandam.

H. Lugd. dua figura.

Histor. Lugd. figuram titulo cyperi nostratis longi odoratioris posuit ex Lobelio: & præterea aliam pag. 991. à Matthiolo simpliciter nomine cyperi: vna meo iudicio sufficeret imago: nec duæ diuersæ plantæ exprimuntur.

Synon.

C. Bauh. pin. *Cyperus longus odoratus* 1. siue cyperus odoratus longâ radice: & *Cyperus officinarum*: *cyperus radice gracili & surculosa* Theophr. *Cyperida*, Plinio. *Cyperus*, Matth. (qui & longum & rotundum vulgarem vna figura exprimit, vt & Lugd.) Ang. Fuchs. Tur. Lac. Gesn. cat. (cui & Iuncus angulosus) Cast. *Cyperus Romanus siue longus*, Cord. in Diosc. *Cyperus longus* (odoratior, interponitur in Ic. plant. pag. 75.) Lob. Adu. Eid. Obs. p. 40. & Hist. Lugd. *Cyperus longus*, Cord. Gesn. hort. Dodon. Camer. Tab. Ger. *Cyperi secunda species*, Amat. *Cyperus primus & maior*, Cæs. *Galanga sylu. longa*, Germanis.

Nomina linguarum

Græci κύπειρον aut κύπερον: Ger. wild Galgant, hoc eo, galangam syluestrem, & wolriechende eckete Bintzen, id est, Iuncum odoratum angulosum, vocant: Belgæ wilde Galgaen, Galli *Souchet*. Quin & galangam Velcuriensem, quòd ibi multùm proueniat, Corn. appellat.

Locus.

Cyperus noster longus, de quo loquitur etiam Fuchsius, nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania non nisi cultus in hortis prouenit. Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit. Dodonæus in Flandria tantùm in hortis reperit. Sed licèt asserant nonnulli cyperum in tractu Rheni gigni, Tragus tamen nusquam, quam in hortis satum prouenire vidit. Matthiolo cyperi radicibus longis genus laudatissimum nascitur propè Tiburtinos fontes. Commendatur etiamnum odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè Filipendulæ æmulis: sed non ob id illi fuerit præferendus, quem Syria mittit. Longi, habitioris, odoratioris Europæi frequentior multò prouentus & vsus Septentrionalibus regionibus, vt Germaniæ, Belgio, Angliæ & Galliæ quàm Meridionalibus transmarinis: Lobelio & Pena testibus. Nos etiam cyperum quem descripsimus, odoratum circa Monspelium variis in locis obseruauimus, vt iuxta vrbem ad riuulum non longè à portu S. Gille ad sinistram eâmque cùm flore mense Iunio. Obseruauimus etiam in hortis quibusdam vt Tiguri Gesneri, Paterniaci Io. Textoris Medici, Patauij, Geneuæ.

CYPERVS PANICVLA CRASSIORE minùs sparsa.

CAP. CLXXXIV.

Descriptio

CVlmum tollit triangularem ad cubiti & sesquicubiti altitudinem, quę stipant *folia* graminea, striata, carinata, acuto dorso gibba: in culmi summitate folia duo aut tria breuiora, angustiora, oriuntur, quorum sinu *panicula* se explicat fuscæ, *flosculis* pallentibus: *radix* è pluribus oliuaribus glandibus constat, colore foris fusco, intus albo, sub-

qui idem pro singulari sua humanitate & munificentia pluribus aliis exoticis Cherlerum donauit.

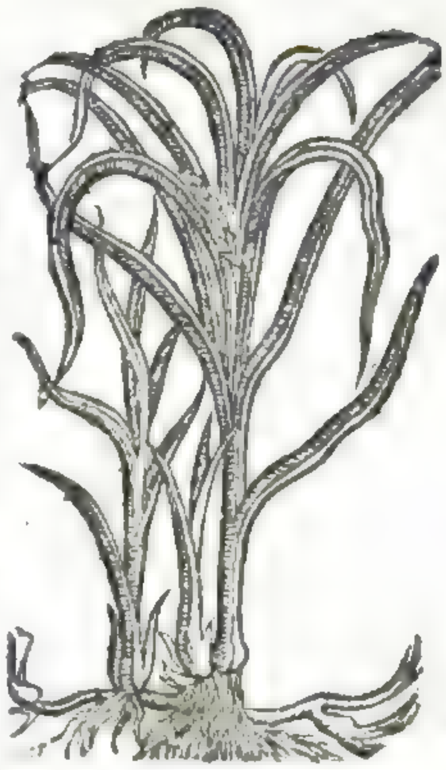
Vires. De huius viribus hæc Dioscorides: Vis ipsi est calefactoria, & aperiendi, vrinam ciendi. Calculosis & hydropicis potu auxiliatur, itémque à scorpione ictis. Est ad vteri perfrictiones, & fomentis adhibita prodest, menses ducens. Facit etiam ad oris vlcera & depascendo proserpentia arida trita. Miscetur & malagmatis calefactoriis. Narratur & alia species Cyperi in India. Cyperi radices maximè vsui sunt excalfacientes pariter & exiccantes absque mordacitate, autore Galeno. Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceribus oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant. Cypero vis in Medicina Psilothri, vt refert Plinius, illinitur pterygiis, vlceribúsque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris vlceribus. Radix aduersus serpentium ictus, & Scorpionum præsertim, remedio est, vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, vt expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & vlceribus quę serpunt, sed his præcipue quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Apud Ægyptios maximos ad medicinam vsus habent radices. Sunt vero odoratæ, atque acuti saporis. Hæ calefaciunt, exsiccant sine mordacitate, incidunt, attenuant, oráq; venarum aperiunt. Sed præcipuè ad vlcera oris: & pudendorum sanandi familiarissimum ipsarum tum pulois, tum combustarum cinis, est remedium: ex ipsis paratum decoctum vel puluis, stomachum, cerebrum, pulmones, vterum, neruos, articulos, aliquibus diebus sumptum, plurimum calfacit, siccat, roborátque naturalem calorem: ex quo omnibus morbis a cerebri tum frigida, humidáque temperie, tum frigidorum humorum distillatione concitatis, hæ efficacissimum sunt auxilium: non minúsque stomachi cruditatibus, humiditatibus, flatibus, anhelitúsque difficultati, orthophnϾæ, tussi, nec non hystericis omnib. mulieribus ex frigido, humidoque vtero effectis, aliisque morbis, ab iisdem vteri caussis obortis, & articulorum doloribus. Familiare satis remedium ad suppressos menses eas esse ibi expertum est. Decocto ac puluere ad frangendum tum in renibus tum vesica lapidem, ac ad ciendam vrinam frequentissimè illi vtuntur, quod etiam non minùs in omnibus chronicis febribus ac aliis diuturnis morbis frequentant.

CYPERVS AQVATICVS SEPTENTRIOnalis Lobelio.

Cap. CLXXXVI.

Descriptio. SCrobibus item & riuulis ad Scaldæ amœnissima fluenta pone Nouam Antuerpiam vrbem iisdem foliis & iubata panicula prouenit. *Radices* nonnullas, sed paucas, teretes, oliuares, oblongiores instar Filipendulæ emittens glandulosas, gustu adstringentes, nulla odoris gratia. Lobel.

Synon. Lobel. Obs. pag. 40. Ic. p. 72. *Cyperus aquaticus septentrionalis* 1. *Cyperus aquaticus* Lobelii. Ca-

mer. hort. *Cyperus rotundus nigras inodoras radices habens.* Casp. Bauhin. pin. *Cyperus rotundus inodorus.* 3. siue *Germanicus.*

CYPERVS ROTVNDVS LITTOREVS inodorus.

Cap. CLXXXVII.

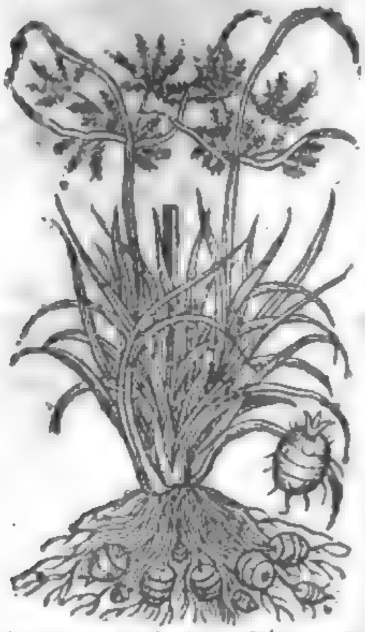
Locus. IN Angliæ borealis & belgij fluminum littoreis lene fluentiúmque riuulorum, & maris alluuionibus, Cyperi genus non inelegans, radicum longè lateque sparsa sobole multis & bicubitalibus implexarum filamentis cypero rotundo parium oritur. *Folia* angulosa, *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, nitidus, triquetrus, in quo racemosa iuba congesta. Gustu subadstringit, radix frigida & sicca odoris & saporis expers. Lobelius.

Synon. Lob. Obs. pag. 40. Ic. plant. 77. *Cyperus rotundus littoreus inodorus.* Hist. Lugd. *Cyperus rotundus inodorus Lobelii.* Cæsalp. *Pseudocyperus*, cuius herbam Noccum in Hetruria vocant. C. Bauh. pin. *Cyperus rotundus inodorus* 2. siue *Anglicus.*

CYPERVS LONGVS INODORVS SYLV. Lobelio.

Cap. CLXXXVIII.

NOstratis Cyperi altera species minor inodora, ferme neglecta, quam Theophrastus in

Malinathalla Theoph.

dulci, compacta, vesca carne, ex radicum fibris penduli.

An verò *Trasi*, Theophrasti sit μαλιναθάλλη, sicut & Anthallium Plinij (quod ego quidem teneo) Lectoribus examinandum relinquo. Meam opinionem à Cæsalpino confirmatam inuenio, & postea etiam à Clusio. Bellun. huius meminit in fine Auic. de nominibus Arabicis vocans Gramen *Alzelen* vel *Allezen*, Venetorum *Dulcighini*, & alio nomine Arabico *Hal Alzizi*. Iul. Scaliger huius mentionem fecit, dum ait ἀνάχυρα falsò putarunt esse eam, quam terrestrem Zizipham vocat vulgus. Namque in nostrati agro ea sunt Chamæzizipha.

Herba radice nucis auellanæ, Cordo.

Cord. in Obs. sylua, Herbam radice Nucis auellanæ figura & quantitate (ita enim vocat *Trasi*) suspicatus fuit, esse xyphion Theophrasti, aut Ornithogalon, aut *Moly* siue *Myle*, cùm tamen nec vlli plantarum à Veteribus denominatarum respondeat.

Matthiol. in Epist. ad Fallop. Oloconitis Hippocr. non est Trasum, quod Veneti *Dulcighinum*: perperàm Guillandinus contendit contra Bellunensem Granum Zelim apud Serapionem non esse *Trasum*: Æthiopicum Piper cum grano *Zelim* confundit, perperámque Bellunensem impugnat: Facultates grani Zelim Auicennæ respondent Dulcighino. Idem in Dioscor. *Trasi* saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, sunt radiculæ figura ac forma persimiles sericinis Erucis, quæ feruenti balneo elixæ contrahuntur, dum serica stamina inde mulieres conglomerant. Folia farragini similia, cuius radicibus Trasi cohærent: Has verò satis repræsentare videntur radices illæ, quas Doronicos vulgus Officinarum nominat. Et in Epit. Trasi ita Veronensibus appellati, Venetis *Dolzolini*: folia in cacumine mucronata, cyperi modo, quem quidem planta tota plurimùm imitatur. Caules enim edit cubitales & angulosos, in quorum cacumine folia exiliora in stellæ modum radiantur, inter quæ flores spectantur spicati subfuluescéntésq;. Radices habet numerosas, è quibus globuli dependent bulbosi, oblongi, subrubescentes, Fabarum magnitudine, etiam grandiores, alba dulcíque intus medulla, scabro putamine. Matthiolus olim Iconem ponebat in qua nulli caules nec flores, ea figura est minùs artificiosa, potiss. quoad radices: in epitome postea & aliis commentariis mutata est icon & descriptio, additíque sunt caules & descriptio non ex autopsia, sed fortè ex icone aut descriptione missa per Calzolarium, quam bene relinquimus iudicio Ioh. Ponæ Pharm. Veronensis.

Matth. 209.

Amatus in Diosc. cypero affinem ait, & in vniuersa Lusitania ac Hispania *Iunca auellana* vocari refert, significantiùs tamen Iuncum Auellanam.

Parum abfuit quin μαμιθὰς meditaretur Guillandinus *Mamiras* apud Paulum, & Holoconitim apud Hippocr. non modò diuersorum generum plantas denotare, verùm etiam vtramque vocem ab Italorum Dulcichinis (quæ Veronenses *Trasi* & *Trasci* vocant, Genuenses Ziziphas terrestres, Hispani Iuncum Auellanam, Arabes *Habbaziz*) discrepare. Est idem autor Dulcichina βολβοκάστανα dici non posse. Nihil tamen obstare contendit quominùs Dulcichinum *Mamiras* dici possit. Ridet autem Bellunensem, qui Dulcichinum ab Auicenna granum *Alzelin* vocari asserit. Tandem asserit Holoconitin Hippoc. non dissidere à Dulcichino.

Gesn. contra Guilland.

Dulcichinis siue Trasi minoris in Africa vbi vocantur *habalzelim* vocatis, & ab aliquibus in Italia Iuncus Auellana, quem Amatus Venetiis vendi scribit ex Æthiopia aduectum, Græcè Schœnocaryon nomen finxerit Gesn. hort. Idem hæc ait ad Guilland. inter Epist. Matth. Dulcichinum Oloconitim Hippocratis negabas: nunc verò coniugas: dubitaui ego possit ne idem Bulbocastanon dici, nunc verò tecum sentio non esse: asseram à te veram Tralliani lectionem assentior. Tu Dulcichinum Mamiram esse affirmas, ego nego. Item Bellunensis granum alzelen &c. Alex. Benedictus idem sentit, tu contradicis. Ego Dulcichinum granum alzelim esse sentiam, Croni vel Piper Nigrorum cum grano Alzelin contra Serapionis sententiam confundis. Oloconitis Hippocr. non est Dulcichinum.

An Leri cap. 13. *Trasi* intelligit cùm ait: Syluestribus Americæ est genus fructus quem vocant *Manobi*, in terra prouenicns Tuberum modo & filamentis cohærens, nucleus non maior satiùs Auellanis, eiusdem saporis, cinerei coloris, cortice non duriore quàm Pisorum: an folia & semen proferat, licèt sæpiùs comederim, non obseruaui: nec recordor. In margine *Manobi* species Auellanæ (*noisette* Gall.) proueniens in terra. Multùm similitudinis habet hæc radix cum *Trasi*: an eadem affirmare non audeo.

Bellonij Obs. lib. 2. cap. 25. *Dulcegum* Italorum, siue *Dolceguini*, in Hispaniæ Valentino agro *Iuncia abellanada* vocata, cum *Malinathala* Theophrast. & Plinij, multis notis conuenire videtur Clusio.

De Dulcichino (vt vocat de purg. & Histor. Lat. in fol.) hæc scribit Dodonæus. Dulcichinum cyperum rotundum refert. Folia etenim eius arundinacea, oblonga, dorso eminente, triangula, cyperidis similia, caulis angulosus & iuba similiter respondent, omnia tamen breuiora ac minora, à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè conformes, sed tamen aliquantò oblongiores, dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati, colore exteriùs ruffescente, interiore verò carne candidi, sapore grato, dulcíque & castaneis proximo. Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radiculas *Trasos* siue *Tragos* appellat, aut Trascos. Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro siquidem de causis septimo. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod procul dubio, non de alio, quàm de isto, accipi potest: aliorum siquidem cyperorum radices amaricant & minimè edules sunt. Non desunt tamen, qui Trasos istos Arabûm Medicorū Habalzelin siue Granum Zelin esse constanter existimant, quod tamen veritati parùm consen-

taneuto. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus siue Grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio quidem sic habet. Habelzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album interiùs: & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna cap. 303. Ex quibus, quòd inter hæc discrimen sit, palam fit. *Hus vsque Dodonæus.* Dodonæus cudit suam desc. ad iconem Matthioli, ex eodem asserens, quod non vidit: duas icones habet, vnam sine caulibus, quæ placet: alteram cum caulibus & floribus ex Matth. minùs artificiosam: cyperum esse dulcem Theophrasti asserere nondum possumus, nec etiam negare esse Habalzelin: non satisfacit nobis argumentum eius.

Lobel. in Adu. vocat Trasi Recentiorum, Afrorum *Hab-al Zelin*, & *Trasi* Veronensium [vt etiam Obs. pag. 4. & 41. itémque Ic. pag. 87.] statuens, cyperis congeneres, indéque cognomine cyperos esculentos.

Cæsalpinus refert aliquos agri Veronensis *Zizolas* terrestres vocare, cyperi genus hoc vulgò *Trasi* vocatum, quo Doronici radices adulterant.

Inter edules radices quas Aegyptus fert *Malinathalles* à Theophrasto connumerantur. Ex cuius textu Plinius mutuatus pro μαλιναθάλλη, Anthalium transcripsit: quod græcè ἀνθάλιον scriberetur, ex ἀνὰ, & θάλλω, vel θάλλω compositum, quod est regermino, parum distans à verbo μαλιναθάλλη, quod ex μάλα aduerbium, & ἀναθάλλω conflatum est, significátque valdè regermino, quod etymon proprium est huius plantæ, quæ radice vnica sata se propagat, innumerásque producit, authore Columna.

Nos assumpsimus iconem Columnæ, cui flores, quos negat Pena ferre, dicens potiùs esse cyperi cum Trasi prouenientis Veronę. Clusius exhibet iconem sine caule & flore, quæ nobis placet.

Trasi nostrum vel esculentum cyperum Dulcichinum à Guillandino vocatum, collocat Pona inter plantas, quæ nec caulem, nec florem, vt nec semen etiam producunt.

Synonyma. Casp. Bauhin. apud Matthiolum putauit esse cyperum radicibus dulcibus Theophrasti, quam sentẽtiam videtur retractare in pin. dicẽs: *cyperus esculentus* 1. siue *cyperus rotundus esculentus angustifolius* χουσάλιον, Gesn. hort. *Trasi* Matthiol. Cast. Cæs. Lugd. Frag. *Herba radice magnitudine Auellanæ*. Cord. Obs. *Iuncus Auellana*, Ama. *Trasi Veronensium*, Adu. Lob. *Dulcichinum* Gesn. hort. Guil. Dod. *Holoconitis Hippocr.* Fabric. *Cyperus dulcis Theophr.* Cam. Tab. *Cyperus esculentus*, Ger. *Malinathalla* (quasi valdè regerminans) *Theophrasti Aegyptiorum, & Anthalium Plinii* Dalechamp. in Plin. Cæs. Colum. *Margarita Aegyptia, Autore libri Aristotelis de plantis*, Dalechamp. in Plin. *Trasi folio cyperi*. Clus. in Garz. *Habaziz*. portæ. *Habel essis Tripolitanis*: siue *Gramen alzelen Arabum*, Rauvvolff.

Autorum dissensus. Plantam hanc nec caulem, nec florem, nec semen producere, sed sola radicum propagatione conseruari, Gesnerus lib. de hort. & Pona in suo Baldo affirmant. Contrà Matthiol. Dodonæus, Lob. Columna cum flore pingunt, & Cæsalpinus, caules, folia & semen cyperi, & Fragosus flores spicatos aliquantùm flauos, tribuit.

Locus. Hæc planta propria Veronensis est, nullibi enim in tota Europa, præterquam apud nos sponte nascitur. Prouenit verò copiosissimè propè vrbem ad meridiem autore Pona. In Aegypto coli radicem quam Itali *Dolcegum* nuncupant, testatur Bellonius. Clus. frequentem reperit in agro Valentino in Hispania. Rauvvolffius scribit Tripoli venalem in officinis proponi ex Aegypto delatam. Planta germinat Vere & Aestate. In fluminis Athesis seritur sabulosis, vt tradit Alexander Benedictus. Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Vires. Vsus. Trasi cremore pectoris & laterum vitia expurgantur. quo fit vt tussientibus opem non modicam præstent, tunduntur enim, macerantúrque carnium iure, deinde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam venereis potionibus miscent Recentiorum nonnulli: Sunt, vt experientia compertum esse, & ex dulcedine coniici posse, scribit Matthiolus in calfacientium & humectantium genere, sed flatus quodammodo gignunt. Excalfaciunt quidem & humectant ordine primo, leniunt, læuigant, emolliunt, Veronenses pro bellariis vescuntur. Capiti non mediocriter conducunt.

TRASI MINORES.

Cap. CXCIV.

Descriptio. De herba tota certi nihil adferre possum, at radices rotundiores minorésque quàm Trasi vulgaris Veronensium, mediocris Pisi magnitudine, foris rugosæ, nigriores, intus albæ, dulces, sapore eodem cum Veronensium Thrasi.

An Gesn. hort. *Dulcichini & Trasi* minores in Africa vbi Habalzelin.

Anno 1539. accepi Trasi minores, missas à Carolo Paludano sub titulo *fructus ex capo grati esui* & postea anno 1598. ab eodem cum inscriptione Trasi Indici.

CACERAS TRASIVM MODO NAscens, folia Iridis luteę.

Cap. CXCV.

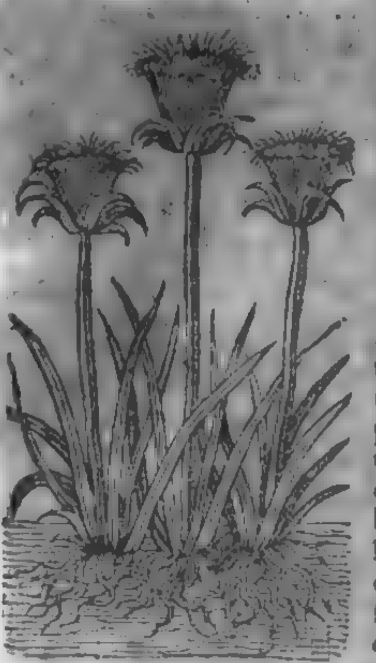
Locus. Inuenitur in India *radix* Trasiũ modo ipsis terræ viscerib. nascens, quę deinde per siccitates *cauliculum* emittit dodrantalem, *folia* simul implicata, virentia, Iridi luteæ aquaticæ siue Gladiolo similia. Dehiscente per siccitates terra exilit Tuberum modo, deinde siccata castanearum saporem refert, non siccata autem ingrati saporis est: *Caceras* illic vocant, vt Gar. Arom. l. 2. c. 23. prodidit.

Synon. Casp. Bauhin. pin. *cyperus esculentus* 2. siue *cyperus rotundus esculentus latifolius*. *Caceras*, Garziæ addit Clus. in notis, μακιναθάλλη Theophr. *Caceras* in Goa, Frag.

PAPYRVS NILOTICA.

Cap. CXCVI.

Cùm nobis incognita hæc sit, nec vnquam visa, placuit in ea pertractanda cum ordinem obseruare, quo ab ipsis autorib. est manifestata. Non corticis igitur, siue libri, cui inscriberetur, vt quidam putarũt est Nilotica, siue Aegyptia Papyrus, sed plantæ magnitudinis speciosæ admodum, cyperi similis, effigie, natalibus, etiámque nomenclatura Aegyptia, qua in regione secus
fluenta

fluenta in Nili palustribus adolescit, nec è profundo emergit, sed tantùm è vadosis frutescit, non procul à ripis, vt etiam diuina pagina narrat Mosen diuinæ spei & elegantiæ delicatulum puellum à matre inuita eiectum propè Nili ripam, inter Papyros; vnde diuinitùs iussu filiæ Pharaonis eductus, indéq; *Moses* vocatus, quasi *aquis ereptus*, fuit. Niloticam Papyrum, vnde & qualem describunt Theophrastus & Plinius aduectam, hortique Pisani totius oræ Thyrrenæ, longè amœnissimi & raris stirpibus ditissimi inquilinam factam vidi & florentem legi beneuolentia Professoris in Academia Pisana Andreæ Acroariæ Cisalpini, quo etiam hortante nonnullos stolones Papyri & aliarum rariorum plantarum Gesnero misimus: quarum oblectatus peregrina elegantia, vt erat incomparabilis modestiæ & eruditionis, non ita multò pòst literis gratulabundis hæc significauit. Rarum spectaculum sui mihi præbuerunt stirpes duæ munera tua rarissima, quarum illam Papyrum Niloticam vocas, altera, mihi tecum ignota est: sed nec illam nouissem, nisi tu monuisses esse Papyrum Niloticam è Pisano horto lectam. Plinio videtur gemina Ægyptia & Babylonia, ex qua præparantur acu chartæ diuisæ in prætenues, sed quam tenuissimas philyras. Tua verò an sic possit parari nescio: Plinianæ premuntur prelis plagulæ & secernuntur scapo nunquam plures quam vicenæ. Plurima quæ ibi habet Plinius non assequor, nec cum Theophrasto conferre vacat, sed pervelim scire cuiusmodi tuæ sint folia, & an non cyperus sit, ac cùm nostrum opus in lucem exibit curem depingendas, ac tibi acceptas feram.

Neutiquam mirum doctiss. Gesnero visam esse cyperum, cùm illi sit congener & simillima: verùm elegantior multò est, Iunceo harundinaceóve triquetro caule, medulla farcto tomentacea, quæ tusa glutinisque in speciem subacta ducebatur in bactreas Papyraceas, quæ mutuò sibi appressæ folia crassiora conflabant scribendo apta, quemadmodum etiamnum fit ex laciniis linei panni contusi & in candidum gluten redacti. Medulla verò vtebantur ex præcepto Antiquorum, quemadmodum hodie Chirurgi Itali linamentis & turundis ex medulla Sambucina aut spongiæ paratis, quò suis poris meliùs saniem imbibant, suáque qualitate desiccando fistulas latiores faciant, quod factitari solitum meminit Dioscorides. Stipitum numerosorum proceritas, leuis, nitida, surrecta senûm septenûmve interdum cubitorum, quibus, nusquam nisi ad imum foliæ insunt cyperi aut Sparganii repanda: radices autem arundinaceæ, fibrosæ, quas in Ægypto erutas afferebant, non illic ortas, propterea quia semine caret, tametsi floribus est perquàm speciosis & luculentam in ambitu cæsariem effigiantibus: numerosis, gracilibus thyrsulis denso & æquabili comarum stipata, & apicibus prominentibus, Ferulæ in modum collectis, non vt cyperi sparsis, quos circa ortum ambiunt radiatim, sita folia, multò minora illis, quæ sunt ad imum, vti in cypero. Idcirco verisimile fit hanc veram Theophrasti esse; & Papyri descriptionem apud Plinium geminam esse, sed mutilam, éque duabus diuersi generis Papyris confusam, nempe ex Ægyptia hac & ex Babylonia, cuius etiam alij Scriptores meminerunt. Nam vt nomen & res indicat, Theophrasti Papyrus non alia est, quàm Dioscoridis, quæ notissima omnibus fuit, ex qua præparabantur chartæ, & vtilissima Medicis ad ora fistularum dilucenda; nempe medulla, vt superiùs ostendimus, etiamq; è Iuncea medulla hodie fieri scimus, nam ipsi in chartam non esse, sed medullam, indicio est, quòd Dioscorides dicat, cinerem cremitæ Papyri, præstantiorem esse quàm è charta, & ipsos stipites neutiquam inscalpibus aut stilis solitos, sed medullam, propter commoda quæ recenset Dioscorides. Ideoque [illegible] tam chartæ obscurias Plinius [illegible], cum dicit, texuntur omnes tabula madente Nili aqua, q[illegible] nibus quis forte interpretetur. Et [illegible]: turbidus liquor vim glutinis præbet, cùm primò supinæ tabula schedæ illinitur longitudine Papyri, quæ potuit esse segmentis, vtrinque amputatis: transuersa postea cratem peragitur, premuntur deinde prelis & siccantur Sole plagulæ, atque inter se iunguntur, quæ medullæ gluten in chartas duci solitum innuere videntur. At vbi in Euphrate circa Babyloniam nasci scribit, non eandem videtur describere, sed eundem vsum habere chartas, quæ diuisæ acu in prætenues, sed quàm latissimas, philyras præparantur. Quare & si ista folia admodum lata, quibus metæ saccharatæ adferuntur passim inuolutæ ex Austrinis trans Æquatorem Insulis vocari possunt Papyraceæ, quemadmodum olim etiam folia Palmæ & aliarum arborum, quibus poterat quippiam commodè scribi, tamen non esse genuinam certum est. Quapropter consultius est, vbi defuerit hæc nostra Papyrus, cinerem parare ex cyperi vulgaris, aut Iunci magni aquatici medulla vtendum ad depascentium vlcerum rabiem feram compescendam.

Papyrus, quam *Berd* Ægyptij vocant, Alpino est planta fluminis Nili, binis aut pluribus caulibus rectissimis supra aquam septemve cubitis assurgens. Cauliúmque in fastigiis scapus innumeris capillamentis, longis, rectísque contextus, cernitur. Foliis quoque constat multis, rectis, ensiformibus, typhæ aliquatenus similibus, triangularibus, ac mollibus. Chyrurgi foliorum medulla vtuntur, ad vlcerum ora dilatanda. Ex scapique combusto cinere, recentia vlcera curant, quæ etiam maligna augeri (si sæpe aspergatur) non sinit. Ex scapis recentibus aquam distillant, ad oculorum suffusiones, caligines, ac obscuritates maximè proficuam.

Casp. Bauh. pin. *Papyrus 2. Biblios vel Syriaca, siue Siciliana. Sari*, Theophrasto. *Biblios secunda*, Eustachio, *Papyri altera species, quæ Papyrus in Sicilia*, Guilland. *Papyrus*, Cæs. *Nilotica*, in Adu. & Ic. p. 39. Tab. Ger. *Papyrus Ægyptia*. Penæ, Histor. Lugdun.

Syno[illegible]

V 4

GRAMEN SPICATVM CVM PERIcarpiis paruis rotundis.

Cap. CXCVII.

Descriptio

SVrrectis est crassisque *foliis* Phalangii similibus. *Culmus* verò spithameæ longitudinis, *spicā* gerit instar Plantaginis. Lob.

Lob. Teut. & Ic.Plant. p. 16. Zeeghe garentgras, *Gramen marinum spicatum*: Clus. Pann. *Gramini montano spicato simile in maritimis Flandria frequens*, vulgò Suden appellatum. Tab.icon.& Hist. *Gramen aquaticum spicatum*, Gearhe wasser graß / Hydragrostis. C.Bauh.Phyt. *Gramen* 68. & *Gramen spicatum alterum maritimum*. Eid. pin. *Gramen iunceum & spicatum* 17. siue *Gramen spicatum alterum*.

Locus. Copiosè in Zelandia nasci ait Lob. in riuulorum ripis locisque aqua irrigatis: Vidimus apud fratrem Casparum missum Norimberga.

GRAMEN TRIGLOCHIN.

Descriptio

GRamen triglochin ex capite pendulis fibrosis complicatis *radicibus* nititur: *culmos* tollens nudos, enodes succos, cubitales & sesquicubitales, interdum locis squallidis palmares ferè: *spicam* à medio gerunt summo tenus: longâ serie flosculi turbinati, formâ ferè capitulorum Pyrolæ, delapsis primulùm floribus, nō item magnitudine: quos excipit series mucronatorum *fructuum*, qui acumine cōtinui, inferiùs spectante, in triplicem barbulam alati, instar tridentis sagittæque, dissiliunt. *Folia* ab radice orta culmos comitantur palmaria & dodrantalia, perangusta, plana.

Synonyma. Lobel.Belg. Ander zee oft zeelandesch ghearens gras. Ic.Pl. *Gramen marinum spicatum alterum*. Tabern.icon.& Hist. Bintzengraß 4. *Gramen iunceum* 4. & iunceum spicatum gedhret Bießgraß. Camer.hort. *Gramen marinum spicatum alterum* Lobelii. Maius cuius pictura est apud eundem, ad lacus salsos nascitur circa Halam Saxoniæ. Minus verò in pratis latioribus & humectis circa Lipsiam, quod inter Calamagrostis species Tragus depinxit.

Casp.Bauhin.phyt. *Gramen* 67. Eid.pin. *Gramen iunceum spicatum* 16. seu Triglochin: *Calamagrostis* 2. Trago, icon Calamagrostis 4. Hist. Lugd. *Carex minus*, Lon. *Gramen mixtum ex Iunco & Gramine*, Thal. *Gramen marinum spicatum*, Ger. *Gramen triglochin Dalechamp*. Lugd. *Gramen iunceum* 4. vel *Spicatum*, Tab.

Hist. Lugd. iconem habet meliorem, quoad fructum, quàm Lobelius, at flores Tragus rectiùs exprimit, vt & Tabernamontanus.

Locus. Inuenitur inter Spiram & Heidelbergam, in pratis locisue aliis humidis.

HYACYNTHI PARVI FACIE Gramen triglochin.

Cap. CXCVIII.

Descriptio

OBlongum habet comatúmq; *bulbū*, Allii Alpini in morem, simplicem aliàs, aliàs multiplicem, à cuius imo demissis fibris radicatur, *folia* tenuissima, glabra, palmaria, interdum maiora, tria, aut quinque, statim à radice oriuntur: *cauliculus*, duriuscul. teres, gracilis, nudus, enodis, inter folia surgit, palmaris & sesquipalmaris: longam gerens spicam *flosculorum* luteorum, [nisi fallit in sicca plāta color] exiguorum, è quorum medio protenditur stylus longiusculus, ita vt cum eo flos referat rudimentum capituli Pyrolæ delapsis floribus: hinc stylus ille satis longo nixus pediculo triquetrus apparet, inque tria spicula superiùs cohærentia, subtus dehiscit, quo modo in Gramine trisulco seu triglochine est obseruari.

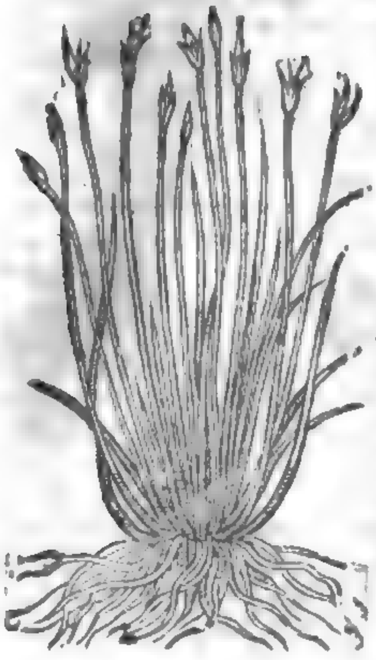
Locus. In squalidis quibusdam locis maritimis Narbonensis Galliæ, & supra Admirabilem illum Gari fluuii Pontem trigeminum, eruit Gener H.Cherlerus Iunio.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM densè stipatum.

Cap. CXCIX.

Descriptio

RAdice & foliis est Graminis marini spicati Zelandici similibus, duris & rigidis. Cuius culmi

mi spicas gerunt Iunci aquatici. Alioqui maritimo gramine haud melius est aut vtilius.

Lob. Hist. B. p.17. Teutsch dick Graßken/ Teutsch dick dieß Graßken. Et Icon. pl. pag. 17. *Gramen iunceum marinum densè stipatum*. Tab. Hist. *gramen iunceum* 1. Bintzgraß 5. Et Icon. *gramen iunceum aquaticum minus*.

C. Bauh. phyt. *gramen* 72. siue *Iunceum tertium*: Eid. pin. *gramen iunceum spicatum* 11. siue *gramen iunceum folijs & spica Iunci minus* : *gramen iunceum marinum Gerardi*.

Locus. Ad littus Midelburgicum reperiri refert Lobelius ihn Camba heymer heyden & in superiori comitatu Katzenelebog.

GRAMEN IVNCEVM EX MONTE Baldo.

Cap. cc.

Descriptio. IMum culmum amiciunt *folia* pauca, dura, cæteroqui nudum, enodem, dodrantalem, glomeratum è glumis candidis capitulum summo cacumine gestantem, cui ad basim subiecta bina foliola acuta, aduersa, alterum altero longius, parùm tamen semunciam superans. *Hæc ex sicca*: sic autem describit Frater in prod. Radice est parua, fibrosa, circa quam folia bina, ternáve semipalmaria: culmus iunceus, læuis, enodis, & nudus, pedem superans: cuius summo capitulum instar Phalaridis squamosum in apicem desinens, ex albo leuiter rufescens, insidet, cui vtrinque foliolum rigidum subijcitur, quorum longius, vnciam superans, deorsum vergit, alterum quod triplo breuius, rectà effertur.

Synon. C. Bauh. phyt. *gramen* 75. siue *iunceum montanum*, gramini maritimo Dalechampij in multis conueniens, vtpote caule & capite: Eid. in prod. *gramen* 36. In pin. *gramen iunceum* 12. siue *montanum capite squamoso*. Prouenit in montis Baldi summitatibus.

GRAMEN IVNCEVM MARINVM CAPItulo squamoso C.Bauhini.

Cap. cci.

Synon. Descriptio. GRamini huic 37. in prod. vel, vt in pin. vocat, gramini iunceo 13. siue minimo capitulo squamoso, capillares sunt *radiculæ*: *folia* pauca, capillacea, vnciarum ferè duarum: inter quæ *culmi* vnciarum quatuor vel quinque exurgunt, in quarum ferè summo capitulum vnicum minutissimum squamosum rufescens, cui culmi apex supereminet.

Locus. In aquosis circa Altorffium Noricorum, vnde D. Doldius misit: & Francofurti ad Oderam prouenit.

GRAMEN IVNCEVM MINIMVM ALTErum eiusdem.

Cap. ccii.

Synon. cum descriptione. GRamen hoc 38. in prod. in pin. verò gramen iunceum 14. siue minimum alterum, à priore differt potissimùm capitulis, quæ & summo cauliculo insident, & squamosa non sunt: in fossis Patauinis, aquâ defluxâ, reperitur.

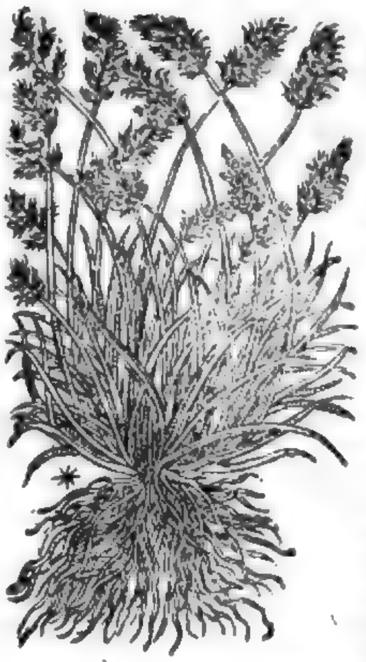
GRAMEN IVNCEVM MINIMVM MARItimum C.Bauhini.

Cap. cciii.

Descriptio. TOta planta dodrantem non superat, cespiti similis, ex cuius singulis radiculis, singuli cauliculi exurgunt, foliolis capillaceis paucis cincti, qui exiguis vtriculis donantur. Synon. Gramen hoc 39. in prod. in pin. gramen iunceum 15. siue minimum maritimum in Zelandiæ maritimis, ad oppidum Gous, D. Gillenius collegit & transmisit.

GRAMEN SYLVATICVM PARVVM tenuifolium, rigidiusculum.

Capvt CCIV.

Descriptio. RAdice protuberat ab vno principio multiplici [autore Tabern.] fibrosa: foliis angustis, vulgato gramini similibus, sed plùs firmatis, solidis, denso ordine stipatis. Culmi procedunt ex his plures, tenues, rotundi, ac duntaxat, spithamei. Spicæ in horum sublimitate molles, capillares, subrufescentes.

Tabern. Hist. & Icon. Gramen syluaticum primum: Gramen nemorosum. Germ. waldgraß/ Buchß od Boschgraß. Ital. *Gramen syluaticum* Angl. weddegraß. Belg. Boschgraß. Ger. *Gramen syluaticum*.

Synon. Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 28. siue *nemorosum primum*: Eid. pin. *Gramen nemorosum glabrum* 3. siue *Gramen nemorosum spicâ rufescente molli*.

Locus. In humido vliginoso & arenoso colo colligitur.

GRAMEN SYLVATICVM III. TABERN. paruum, tenuifolium, cum spica aculeata.

Cap. ccv.

Descriptio. RAdix ab vna origine multiplex, exigua, filamentis referta: *folia* angusta, in acumen ab-

cuntia palmum medium ferè longa: ex his oriuntur *calami* nouem aut octo tenues, aphylli, æquales, spithamei. Horum summitates occupant *spica* paruæ, aculeatæ.

Synonyma. Tabern.Hist. & Icon. *Gramen syluaticum* 3. siue nemorosum, waldgraß 3. Ger. *Gramen syluaticum minus.* Casp.Bauhin. Phyt.*Gramē* 28. siue *nemorosum alterum.* Eid. pin.*Gramen nemorosum glabrum* 4. siue Gramen nemorosum spicis paruis asperis. Variat hoc latiore folio in dumetis & angustiore in pratis.

Locus. Locum cum præcedenti eundem adamat.

HOLOSTIVM MATTHIOLI IVNCVEM.

CAP. CCVI.

Descriptio. MAtthiolus Holostium vocauit plantulam in paluſtribus obuiam, palmum aut sesquipalmum altam, coliculis frequentibus, tenuibus, nonnihil rubentibus, & in ramos plures diuisis: *folia* acuta duas aut tres vncias longa, angusta: *floribus* secundùm ramulos, adeóque & in extremitatibus crebris, succedunt vascula pusillum *semen* ruffum pellucidum claudentia. *radices* subsunt capillaceæ.

Synon. Si Lob.in Ic Plant.p.18.per Holostium Matth. eandem intelligit, quam Matthiolus plantam, meliùs placet Lobelii figura. Matth.suam plantā non describit.

Matthiolus mutata priore sententia in postr. comm.editione Holostium exhibuit pictum, nullà adiectâ aut figuræ, aut virium declaratione, inquit H.Lugd.p.1188.

Gramen ὀλυρατόχειλον videtur Thalio ea plāta, quam Lob.titulo Holostii Matthioli insigniuit.

Tabern.icon.& Hist. *Gramen bufonium*, Krottengraß/Germ. Paddegraß. Fland.& Brab. Todegras Gall. *Herbe aux crapaux* aut *Crapaudine.* Eid.Hist. *Gramen iunceum* 6. Ger. *Gramen iunceum.*

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 84. siue ὀλυρατόχειλον: Eid.pin. *Gramen nemorosum glabrum* 5. siue Gram. nemorosum caliculis paleaceis: duplex repens & erectum.

Locus. Passim pratis muscosis, aliisque putridis ac humentibus locis prouenit.

GRAMEN HOLOSTEVM ALPINVM minimum C. Bauhini.

Descrip. TOta planta vncias tres non superat: foliis capillaceis, vncialibus: cuius culmis capitula paleacea insident, copiosè in Heluetia in S. Bernardi monte minore prouenit. Gramen hoc in pin.nemorosum glabrum 6. siue Gramen holosteum alpinum minimum, 46.in prod.

GRAMEN SPARTVM PLINII, SIVE Sportularum Ficuum.

CAPVT CCVII.

Descriptio. SPartū Latinorum & Plinii (inquit Clus.) à Sparto Græcorū frutice differens, herba est graminea, *folia* proferens, numerosa, tenuia iūcea, viridiáque; cubitalis longitudinis ex eadem radice prodeuntia, quæ, dum nouella sunt, latiuscula cōspiciuntur, & interiore parte canescētia, successu verò temporis contrahuntur & conuoluuntur, fiúntque iuncea, dura, flexibilia tamen, & marginibus ita coniunctis, vt vix rima appareat, nisi diligentiùs obserues. Inter hæc *culmi* exiliunt ipsis foliis paullò longiores, qui Vere & Aestate paruam arundinaceam paniculam ferunt, simili propemodum cum illa ratione florētem: deinde oblongum *semen*, vt nonnulla Graminis genera: *radicibus* nititur fibrosis & perennibus, è quib. multę simul enascūtur plantę contiguæ, Iunci modo, vt interdum vna planta, siue multarum simul congestarum plantarum culmus, duorum pedum spatium, vel etiam illo ampliùs in ambitu occupet.

Græcis ignotum. Fuit hoc Spartum post Theophrastum Græcis notum, vt Plinius lib.24.cap.9.testatur in quo quæsitum proponit, num Genista Græcorum Spartium sit, de quo Homerus dicit, Nauium Sparta dissoluta. Cui breuiter respondet, certum esse, nondum eo tempore Africanum vel Hispanum Spartum in vsu fuisse, vt credendum sit, Genistam Græcorum Spartum esse, nostrum verò Spartum illis ignotum esse, nec de eo vllam posteritati reliquisse memoriam.

Spartum al. Hermol. Hermol.coroll.771.Spartum alterum in Hispania & Africa funibus natum, *Leucea* siue *Lygea* dictum ab Athenæo. Amato Spartium aliud à Genista. Dodon. frum. Spartum herba à Plinio

lib.19.cap.2.descripta. Lac.Spartum vulgare,differens à Genista. Clus. Spartum herba 1.

Spartium aliud à Genista.

Lob.in Aduers. *Spartium* vulgò *Elpho Hispanica Iuncea*, vulgi *Funispartion*, an *Linospartion* Antiquorum? Eid.Obs.p.45.Ic.plant.pag.88.*Spartum Plinij*, Clus.

Synon.

C.Bauh.phyt.*gramen* 1. siue *gramen sparteum* 1. Eid.pin. *gramen sparteum* 1. siue paniculâ comosâ: *Spartum Plinij Clus.* Lob. & H.Lugd. *Spartum herba*, Dod. *Spartum Plinij* 1. Tab. & Ger. *Iuncus Ibericus* siue *Hispanicus*, Dalech. in Plinium: *ἀντιμαχ...* Theophrasti.

In Bætica regione Hispaniæ parte, præcipuè regno Morsiensi nasci tradit Amatus: veluti in Algarbia apud Lusitanos, Aphricæ conterminâ. Frequens nascitur, authore Clusio, collibus arenosis inter Vaëna & Alcalal-Real, atque aliis Bæticæ locis: sed omnium abundantissimè ab initio Granatensis regni, siue Bæticæ limitibus, vsque ad Murgim vrbem, vulgò *Murgia* dictam, vt non sine causa totus ille tractus Veteribus appellatus sit *Spartarius campus*, quo etiam noua Carthago, vulgò *Carthagena*, vrbs maritima continetur: hæc etiam à nonnullis Spartaria cognominata est, ob Sparti (vt credibile est) eo agro nascentis abundantiam. Nascitur & Valentino regno, atque illud quidem superiore longè vberius & lætius.

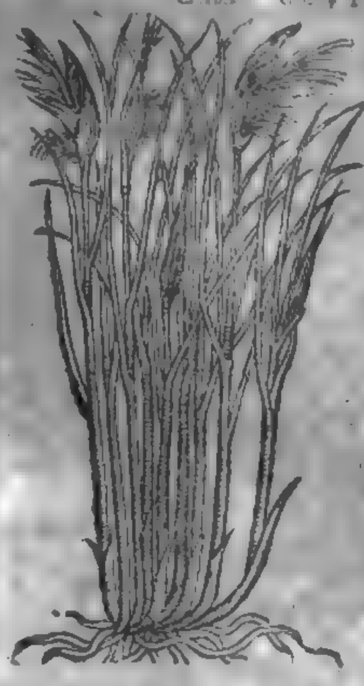
Locus & Tempus.

Porrò, Sparti vsus, inquit Plinius, multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba est hæc (Iuncus Ibericus, siue Hispanicus, *ἄκαρπος, ἄφυλλος*, ad nexus tantùm vtilis Dal.) spontè nascens, & quæ non queat seri, Iuncúsque propriè aridi soli, vni terræ dato vitio. Námque id malum telluris est, nec aliud ibi seri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes, facésque, hinc calceamina, & pastorum vestis, animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, ocreatis cruribus, manibúsque tectis manicis, conuolutum osseis ligneísve conamentis. Nunc iam in hyeme vix. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Iunias: hoc maturitatis tempus: Vulsum fascibus in aceruo animatum (adunatum) biduo, tertiò resolutum, spargitur in Sole, siccatúrque, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua, marina optimè, sed & dulci si marina desit. Siccatúmque Sole iterum rigatur, si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur vt fiat vtile, præcipuè in aquis marique inuictum. In sicco preferunt è canabi funes. At spartum alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpolis, rursúsque quàm libeat vetustum nouo miscetur. Verumtamen amplectetur animo, qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris nautium armamentis, machinis ædificationum, aliísque desideriis vitæ. Ad hos omnes vsus quæ sufficiant, minus XXX M. pass. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minúsque in longitudinem esse reperientur, longiùs vehi impendia perhibent. *Hæc ille natur.hist.lib.19.c.2.* Virgæ (inquit Amatus) huic ad summum cubitales sunt, solidæ, ad frangendum difficiles, vinculorum vsui præcipuè, ex quibus cordæ, funes, Cameli & nauium ornamenta parantur: nec minùs in ipsa Algarbia & Bætica regione, ex illo Sparto, infinitus sportularum & corbium calasthicorum numerus, pro deferendis ficubus, & passis, aliísve mercibus ad vniuersam Germaniam, Prussiam, & Bohemiam, Galliam & Scythicam fiunt, hodie verò Spartum hamato ligno conuolutum eradicatur, veluti quoque Plinij tempore, osseis, ligneísve conamentis euellebatur. Spartum eodem in vsu nunc est apud Hispanos, referente etiam Clusio, quo fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & exsiccato tapetes seu aulæa, storias, corbes, rudentes, aliósque funes conficiunt: corbes etiam illi in quibus ficus, & vuæ passæ aduehuntur, ex Sparto contexti sunt. Sed ex illo aquâ, instar lini, macerato, deinde siccato & tuso, calceamenti genus, quod ipsi *alpergate* appellant, paratur, funes etiam & alia subtiliora opera. Prætertur autem id quod Valentino regno crescit.

Vires & usus.

GRAMEN SPARTVM 2. CLVSIO.

CAP. CCVIII.

Spartum herba alterum Clusij nascitur Murc[i]o regio, humidioribus præsertim locis, superiore tenerius, cuius valdè rarus est vsus, vt quod storiis aut huiusmodi operibus conficiendis minimè sit idoneũ, plurimus autem eius vsus in eâ regione, ad lineos saccos, quos lectis substernunt, implendos, vt nos straminе vti solemus, quoniam molliore, tenuioreque sit iunco, quàm primum: paniculam fert breuem, & pericarpio quodam, siue membranaceo folliculo inclusam: vti Narcissorũ & similium ferè flores.

Descriptio.

Lobel.Hist. Belg.p.122.& Obs.p.45. *Spartum alterum Clusii.* Eid.plant.icon.p.88. *Spartum Plinii & Clusii alterum.*

C. Bauh. pin. *gramen sparteum 2. siue paniculâ breui folliculo inclus.*: *Spartum alterum Plinii*, Lobel. Hist.Lugd. Tab. & Ger. Sparti herbæ alia species, Dodon.

Synon.

Nascitur eodem quo superius illud ad multa vtile, modo: paulò tamen maturiùs flores producit, nam Martio suis floribus onustũ legebat Clus.

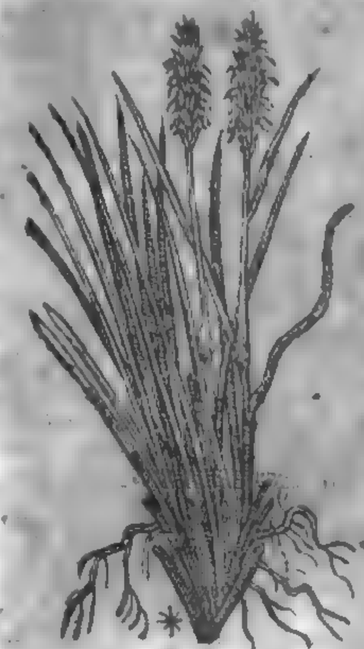
Locus & tempus.

SPARTIVM SPICATVM, PVNGENS Oceanicum.

CAP. CCIX.

Spartum herba 3. siue Oceanicum aut maritimũ Clusii, nonnullis, Galliæ, Flãdriæ que locis & aggeribus illis sabulosis, Oceano obiectis inuenitur, *Halm*, ab incolis, præsertim Flandris vocatum: quod priori Hispanico non valdè dissimile est, sed multò maius & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres sine ocreis iter est, permolestum: pungunt enim & cutim penetrant eius folia. Crescit eodem modo quo superiora, magis tamen latè serpit Graminis modo: *Spicam* autem fert Secalis pænè instar: eius vsus,

Descriptio.

vt latis suis cespitibus & valdè confertis, atque obliq; spargentibus sese radicibus, arenam firmiorem reddat, & colliget in aggerib., ne tam facilè marinis vndis & fluctibus eluatur, & facilius resistant tempestatibus, qui in Oceano crebræ.

Ex Plinii l. 19 cap. 2. ac lib. 24. c. 9. ostendi potest Genistã & Spartium diuersas esse plãtas, quanquam obscurè vtramq; herbam discernat, ac dubia prorsus fide tradat: tamen priori loco per Iuncos aculeatos, siue virgas, longas; sine foliis, eas omninò intelligere videtur, quas Holandi Oceani magni accolæ, ob vrgentem dãnosúmque maris impetum, atque inundationem, arenosis montibus inserunt, ne validiori arena vento promptè defluat aut dissipetur. Plinius montes his operiri, in citerioris Carthaginensis Hispaniæ portione, scripsit. In Holandia Helm vocant, quasi Galeam. Hanc omninò pinxisse Dioscoridem lib. 4. cap. 139. arbitratur Cronemburgus. Sed quo modo ad Diosc. Spartum referri possit non ostendit.

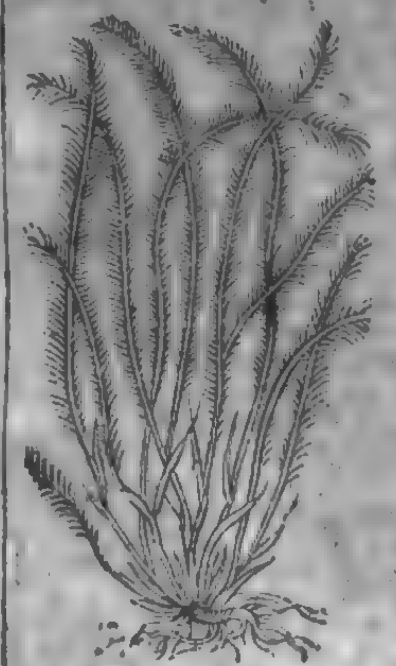
Cronemburg Spartium Holandicũ

Synonyma Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 113. Eid. pin. *Gramen sparteum* 3. *siue spicatum, foliis mucronatis longioribus, vel spicâ secalinâ. Spartum tertium*, Clus. Hist. Lugd. *Spartum herba* 3. *maritimum*, Clus. Hist. *Spartum nostras*, Lob. Obs. p. 45. Ic. 89. Hist. Belg. pag. 123. *Spartum* 5. *& Plinianum* 3. Tabern. *Spartum Anglicanum*, Ger.

GRAMEN PENNATVM, ALIIS Spartum.

Cap. CCX.

Descript. PRætenuia è rad. capillaris germinant folia dodrãtalia: *Alta* superiùs teretia, inferiùs plana: inter quæ surgentes *culmi* in cristam sesquipalmarem lanugine mollicea, vtrinque plumosã, contortámque, desinentes. *Spartum herba* quintum, siue Austriacum pennatum, non in locis aurà marinâ afflatis (autore Clus. Pannon. & Hist. post.) natum, sed procul à mari, procul ab arenosis illis aggeribus, spontè etiam crescens. Habet verò id *folia* pedalis longitudinis, gracilia, viridia, numerosa, plana initiò: sed quorum limbi tandem coëunt, Iunci modo læuia, teretiaque fiunt, Sparti Hispanici foliorum instar, quibus nõ multùm absimilia sunt, sed minora & graciliora: inter ea *culmi* exeunt graciles, foliorum fastigiũ non superantes, qui *spicam* ferunt aliis dissimilem, sed tribus aut quatuor oblongiusculis granis, longa contortáque cauda insignitis duntaxat constantem, quæ in dodrantalem, imò pe-

dalem, interdum veluti penulam, tenuioribus alarum auis illius *Mamucodiata* siue paradisi vulgò nuncupatæ, pennulis fermè respõdentem, desinit: *radix* subest è multis capillamentis graminoisque fibris composita, Hispanici Sparti radicis instar.

Synonyma C. Bauhin. Phyt. *Gramen* 118. *siue sparteum* 8. *vel pinnatum*: Eid. pin. *Gramen sparteum* 11. *siue pennatum*: *Spartum Austriacum*, Clus. Pann. *Gramen* 9. *vel iunceum* Dod. *Gramen pinnatum Dalechamp.* Lugd. Variat iuba colore: est flauo, & etiam candido.

Locus & tempus. In aridissimis tumulis, apricis, lapidosisque prouenit. Abundè hoc genus, ut testatur Clusius, nascitur in monte Badensibus thermis imminenti, totáque illà catenâ montium qui inde ad Danubium vsque procurrunt, præterea ad syluulam Ladyn aliisque apertis & Gramineis locis Austriæ & Vngariæ: sed omnium vberrimè in Viuario illo Neapoli Austriacæ vrbi contiguo, in quo vberiùs lætiúsque prouenit. Semen maturum Iunio, vel læuissimo auræ flatu excutitur, atque cum sua pennula paululùm volans, vbi decidit, statim per Gramen irrepit & terrâ se condit.

GRAMEN SPARTEVM VARIEGATVM, Casp. Bauhini.

Cap. CCXI.

Synonyma GRamen 37. in prod. *Gramen sparteum* 12. *siue variegatum* foliis est quatuor vel quinque vnciarum, rotundis, variegatis, quorum alternatim pars vna viret, altera rubet: quod primo Vere in Franckenhusiis montibus copiosè reperiri, D. Iungermannus anno 1602. scripsit, & colorem cultura mutare monuit: Spartique nomine, solùm folia, misit.

SPARTVM MARITIMVM SIVE Oceanicum latifolium.

Cap. CCXII.

Descr. IN sabulosis collibus Walcheræ & Hollandiæ, inquit Lobelius, reperitur Spartum. Vnum spica, radice, magnitudine, semine acerosо, ad Spartum tertium Clusii proximè accedit. Discrimen in foliis est *foliis*, quæ pulchra Frumentaceis & Graminis striati sulcati foliis latiora, coloris glauci.

De hoc scribit Clus. Spartum herba 4. Batauicum siue Oceanicum 2. à tertio maritimo siue Oceanico.

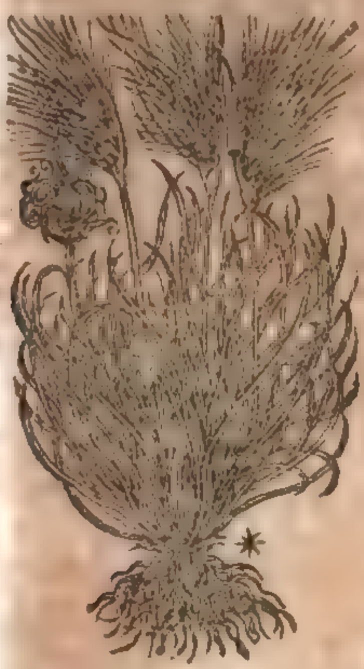
Oceanico primo, minimè differt tota plantæ forma, radicesque sub arena condendi, lateque spargendi licentiâ: eius tamen spicæ breuiores videntur & Phalaridis potiùs quàm Secales paniculas imitari, id Batauis, quibus valdè familiare iisdémque vsibus seruit quibus Oceanicum primum, etiam *Halm* dicitur.

Synon. Icon apud Clusium, quæ eadem cum Lobeliana, monstrat magnam differentiam à priore Oceanico, in quo folia angusta pinguntur: verùm respondet descriptioni Lobelij. Eid. dicitur in H. Belg. p. 133. & Icon. plant. p. 89. *Spartum nostras alterum*.

C. Bauh. phyt. *gramen* 114. siue *Spartum* 4. Eid. pin. *gramen sparteum* 5. siue *spicatum latifolium*: *Spartum* 6. *vel Plinianum* 4. *Tabern*.

GRAMEN ÆGYLOPS, BROMOIDES Tabern. longissimis aristis.

Cap. CCXIII.

Descriptio. Radice est multiplici (vt autor est Tabern.) fibrosa, ex qua numerosum emergit agmen *foliorum* paruorum angustorum iunceorum. Inter quæ terni vel quaterni assurgunt *culmi* tenues cubitales aut sesquicubitales, qui in summitate *spicas* gerunt glumis auenaceis similes, sed aristis acutis & longis, quæ ex membraneo folio, velut vtriculo spicam inferna parte complectente, prosiliunt, & in vnum tantum vergunt latus. Glumę verò *seminum* sunt vacuę. Decidentibus verò aristis & ipsa sicca cum glumis suis in iubam è tonsilibus cirrhis contextam, instarque lini pansam dehiscit, tandem vanescit tota.

Synon. Tabern. hist. *Aegylops* 4. *Bromoides* 1. habermacht. Icon. *Aegylops Bromoides* (sic etiam Gerardo) Nadelmacht.

C. Bauh. phyt. *Gramen* 107. *siue Festuca longis aristis*. Eid. pin. *gramen Festuca* 15. *siue Festuca longissimis aristis glumis vacuis spadicei coloris*.

Arenosis gaudet locis & siccioribus pratensibus: potissimùm verò in viis inter VVormatiam & Frankental Palatinatus ciuitatem obuium esse testatur Tabernamontanus.

SPARTVM PARVVM LOBELIO.

Cap. CCXIV.

Descriptio. Duras crassasque *fibras* demittit: *culmi* numero plures, ima parte foliorum circumiectorum voluminibus crassescunt, alioqui fili instar tenues, enodes, dodrantales, quos à medio ad summum vsque conscendunt, altera duntaxat parte erumpentes, eodémque vergentes, *glumę* duræ, tenues, longiusculæ: *folia* vbi stipulam non ampliùs inuoluunt, admodum tenuia, & ferè rotunda, trium, quatuorve vnciarũ lõgitudine: accepimus apud D. Vldaricum Chelium, Medicum Argentinensem ex plantis Agerianis siccis.

Synon. Lobel. Histor. Belg. p. 124. & Ic. plant. pag. 90. Klein *Spartium* van desen landen *Spartum nostras paruum*. Tabern. Spartum 7. vel Plinianum 5.

Casp. Bauh. phyt. *gramen* 117. siue *gramen sparteum* 7. Eid. pin. *gramen spartium* 6. *siue Iunciofolium*.

GRAMEN SPARTEVM PRIMVM TABERnæmontani.

Cap. CCXV.

Descriptio. Gramen sparteum primum (inquit Tabern.) *radice* nititur fibrosa, longa: *folia* rigida, tenuia, pedalia, neruo medium percurrente: *culmi* cubitales & altiores, teretes, læues, foliis multis amicti: *spica* digitali longitudine, interdum longiores, colore fusco obscuriore.

Synon. Tabern. Hist. *gramen sparteum primum* pfrimmen gras das erst. Icon. *Iuncispartium*.

C. Bauh. phyt. *gramen* 115. *siue sparteum* 5. Eid pin. *gramen sparteum* 4. *siue spicatum foliis mucronatis breuioribus*, *Spartum Anglicum* 2. Ger. tit.

Locus. Vberi prouentu, Tabern. annotante, nascitur in squalidis locis inter Hertzogenbusch in sabuletis, variisque aliis Brabantiæ locis.

GRAMEN SPARTEVM BASILEENSE CApillaceo folio, C. Bauhini.

Cap. CCXVI.

Descriptio. Ex *radice* fibrosa, *culmi* plures exurgunt, qui statim in folia capilli instar angustissima, in acumen molle fastigiata, palmum sæpe, pedémve altiora, absumuntur: nec paniculam, nec spicam obseruauimus. Tota planta insigniter viret, & ex multis plantis simul iunctis cespes constituitur: in paludibus Michelfeldæ prouenit Gramen hoc Sparteum 7. siue Basileense, folio capillaceo, vt autor in pin. vocat, vel, vt in prod. Gramen 29.

GRAMEN SPARTEVM MINVS, VEL HOlandicum, C. Bauh.

Cap. CCXVII.

Gramen hoc 30. vt in prod. vocat, vel, vt in pin. Gramen sparteum 8. siue minus, vel

Holandicum pro *radice* fibras tenuissimas albas habet: *folia* copiosa, capillacea, pallida, triũ quatuórue vnciarum, inter quæ culmi tenuissimi, palmo altiores, vno, alteróue internodio donati, & pene nudi efferuntur, qui paniculam pallidam diuulsam sustinent: & communiter plures cespites constituunt. Nomine sparti Holandici ex sylua Hagana D. Weckerlinus misit.

GRAMEN SPARTEVM MONSPELIAcum folio capillaceo minimum, eiusdem.

Cap. CCXIIX.

Synon. Descriptio

RAdicem habet Gramen Sparteum 9. siue Mõspeliacum capillaceo folio minimum [vt ab autore in pin. vocatur] pro 3. in prod. descriptum, ex fibris albis, oblongis, capillaceis compositam, *folia* capillacea, vncialia: *culmos* tenuissimos, nudos, trium quatuórue vnciarum: paniculas paruas ex locustis minimis compositas & per maturitatem rufescentes: quod Monspelluli in agris æstiuo tempore reperitur.

GRAMEN SPARTEVM SETAS EQVINAS referens Casp. Bauh.

Cap. CCXIX.

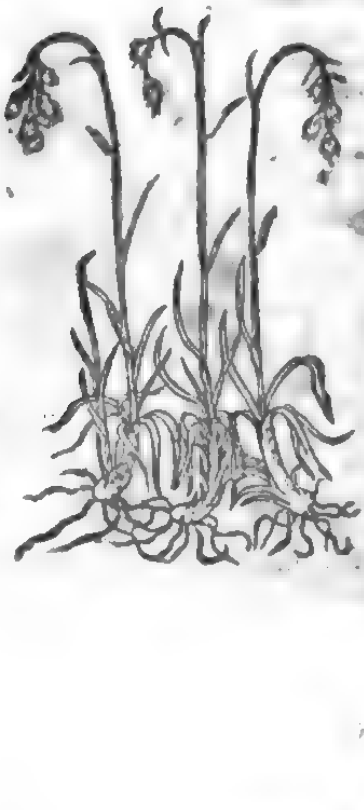
Synonyma Descriptio

HOc [quod in prod. 32. est: in pin. verò Gramen spartum 10.] album est, & ex *radice* alba, setarum instar, *folia* cubitos quatuor longa producit, quæ forma & tenuitate, & robore caudam equinam eiúsque setas referunt: ex quibus Iauę insulæ incolæ taperia texunt. Cuius fortè mentio fit in C. Clusii curis poster. sub Herba, *Sparto Hispanico non absimili*. Sic ex Insula Virginea, arboris cuiusdam cortex candidissimus, in pili tenuitatẽ diuisus adfertur, è quo incolę pãnos texunt: hunc corticem à D. Gillemo, Gramẽ verò à D. Saltzmanno accepimus.

GNAPHALIVM TRAGI, SIVE IVNCVS Bombycinus.

Cap. CCXX.

Descriptio

Gnaphaliũ Trago. Linum pratense.

IMplexis fibris radicatur, iũcos tollens rectos enodes, foliosos, in quorũ summitatẽ è bifori vagina, longis, lentisque pediculis appenduntur paniculæ tomentosæ, candida bombycii opera & mollitie præstantes.

A Trago inscribitur Gnaphalion, & Matteflachs/ h. e. Linum pratense, & Wisen wollen, id. est, Lana pratensis cognominatur, statuitúrque Iuncei Graminis genus. Eiusdem cum Trago opinionis est Cornarius.

Lana pratensis.

Tabern. icon. & Hist. *Gramen tomentosum, Linum pratense, Linagrostis, Erioschœnus, Linoschœnus* Angl. Waterlecke & Medowe woulle. Fland. & Brab. Syde Biese volckbiese / Quispelbiese / Mattensplachß vndt wattenbiese. Germ. flachsengraß. Errant qui Dioscoridis Gnaphalium faciunt.

Gramen tomentosum Tab. Linagrostis Linoschœnus. Gnaphalium non est.

Gem. de stirp. coll. vocat simpliciter Matteflachs: In catal. pl. appellari censet Alopecuron, & Frumentum caudatum à quibusdam, quæ opinio nobis non placet.

An Plinius lib. 19. cap. 1. de hoc ait: Aegyptii quartum Lini genus Orchomenium appellant. Fit è palustri veluti Arundine duntaxat (Fit è palustris arundinis foliis, vel duntaxat Dalech.) panicula eius.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen* 122. *siue tomentosum*. Eid. pin. *Gramen toment. s.* in 2. *siue Gramen pratense tomentosum panicula sparsa.* Gnaphalium Diosc. Trag. *Typha* Diosc. Ang. Iunceus bombycinus, Adu. Lob. icon. pag. 87. Obs. pag. 4[illegible] *Gramen eriophorum*, Dod. *Linum pratense*, Ger. coll. Icon. *Gnaphalion Tragi*, Hist. Lugd. pag. 1116. *Pseud linum*, Cast. icon. *Gramen iunceum lanigerum* Thal. *Gramen tomentosum, & Linagrostis* Tab. *Gramen tomentarium*, Ger. Nonnunquam contractis pediculis tanquam pappus conspicitur.

Reliqua synon.

Geneuæ prouenit in vliginosis pratis quà itur Colognii, cum suo tomento Maio. In valle Griesbachiana vbi fontes acidi, abundat. C. Bauhin. obseruauit Basileæ propè Michelfeld. Plerisque humidis & desertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuscemodi Gramen reperitur: præsertim Iunio ac Iulio mensibus, quando ex ipsis iunceis stylis lana candicans dependet.

Locus & tempus

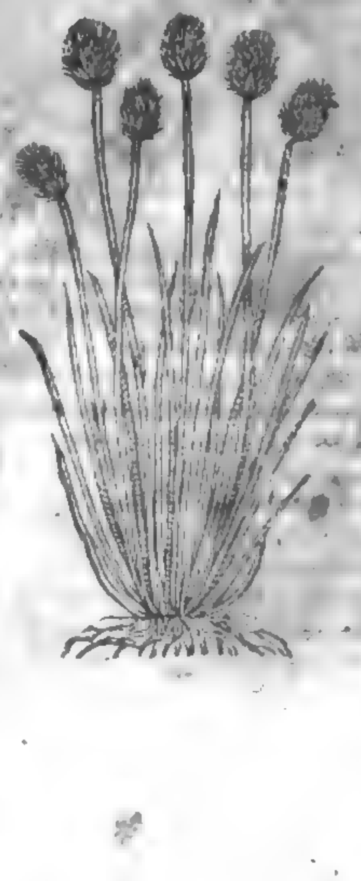
Vi pollet adstringente & condensante, quare in vino nonnulli decoquunt, propinántque alui profluuio, ac colica ab eadem causa exorta laborantibus, vires vlteriores & facultates nos latent, Tab.

Vires

IVNCVS ALPINVS CVM CAVDA leporina.

Cap. CCXXI.

Descriptio

CRebros ex paruis *radicibus* surrigit *culmos* dodrantales, interdum cubitales, striatos, *foliis* propter terram stipatos, quæ & ipsos culmos aliquousque inuoluunt, alioqui Iuncea folia in stylum exeunt acutum, paulloque supra radicem ruffescentia, sæpe in fibras como-

arenosas fatiscunt: ceterùm singuli culmi in turbinatam caudam, canescentibus tomentosis squammis, compactilem, fastigiantur, mollitie holosericum prouocantem: radicatur denique fibris aliquàm multis, fragilibus.

Synon. Casp. Bauh. phyt. *Iuncus* 10. siue *Schoenolaguros*, missus à Fratre Io. Bauhino nomine Iunci alpini cum cauda leporina: Eid. in prod. *Iuncus* 7. siue *capitulo lanuginoso*: Item pin. *Iuncus capitulo lanuginoso* 3. siue *Schoenolaguros*, à capitulo haud multùm leporum caudæ dissimili.

Locus & tempus. Prouenit in monte eundo Ribesgawe ex fonte acido S. Petri Maijo, eodémque mense in proceſſo monte, itinere Griesbachiano, *Dornſtet* vrbem Ducatus VVirtemb. versus.

IVNCVS ALPINVS BOMBYCINVS.

CAP. CCXXII.

Synon. Descriptio QVi C. Bauhino in prod. *Iuncus* 8. in pin. verò *Iuncus capitulo lanuginoso* 2. siue *alpinus bombycinus* est, ei ex radice aliorum Iuncorum simili, *folia* iuncea exurgunt, inter quæ *culmi* plures tenuiſſimi, palmo minores, qui capitulum paruum, lanugine alba ornatum, sustinent.

Locus. In montibus Morauiæ loco dicto Keſſel, D. Fleiſſerus eruit, & communicauit.

SCHOENANTHOS SIVE IVNCVS odoratus.

CAP. CCXXIII.

Descriptio INter Schœnanthi vulgaris plantas reperiuntur quædam festucæ, multæ simul iunctæ, Gramini similes, in quibus interdum ab vna radice oriuntur multæ veluti spicæ, cespiteo modo longitudinis palmi, coloris ferè & forma foliorum Tritici circa inferiora, color enim est ex luteo pallidus, vt plurimùm, vel quasi cinereus, interdum tamen etiam rubent: rubent etiam superiores partes foliorum, quæ vbi graciles sunt circumuolutæ ab ipsa statim radice: *folia* sæpiùs inter se circumvoluuntur & efficiunt veluti caulem. *Caules* habet multos ab vna radice, circa quos conuoluuntur folia in inferioribus, nodis (longè ab inuicem distantibus) distinctos. A nodis exoriuntur etiam folia, quæ caulem amplectuntur. Caules autem similes sunt culmis Tritici Auenæ, Graminis &c. qua ratione verò dicuntur κάλαμοι, à Dioscoride, intus non sunt concaui vt prædictorum, sed medulla fungosa farcti simili medullæ Iunci vulgaris: *flores* ex purpureo canescentes, papposa lanugine obsiti, habent aliquid commune cum Arundinis floribus, ac quodammodo similes seminibus Nerij. *Radices* multæ sunt satis longæ, duræ, denudatæ, vtplurimùm, à cortice, quodammodo similes Cirris Hellebori, vel Valerianæ. Interdum adsunt radices paulò craſſiores, densæ, geniculatæ, gustu valentiores reliquis, ex quibus tum cirri oriuntur, tum ipsæ veluti spicæ quæ videntur veluti per terram repiſſe. Vbi recens est hæc planta, qualem ego vidi, manibus confricata iucundi est odoris, & saporis non ingrati, licet videatur aliqua adeſſe amaritudo cum acrimonia, luculenter linguam mordicante, quæ tamen solet efficacior eſſe in quibusdam foliis remistis, gramineis, valdè tenuibus, & carinatis.

Nat. loc. Clusius apud Garciam sic describit: Natæ sunt nobis anno 1568. aliquot Iunci odorati plantæ, è semine, ex Italia miſſo. Est verò Iuncus plãta multis culmis aſſurgens, tenerioribus foliis quàm Gramen, seu πόα (quam pulcherrimè refert) linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratum quidem spirant odorem, sed in quo rosæ odor non eluceat: nam manducata potiùs Rosæ, præsertim Sacchari conditæ, odorem æmulari videntur. Nullum protulit florem, quòd seriùs prouenerit: imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta censenda sit. Radix est numerosa & capillaris, non nodosa, vt ait Serapio, gustu feruido & aromatico. Eius *iconem* ad viuum expressam inserere hic libuit.

Iuncus duplex Diosc. Iunci duplex genus est (vt vult Diosc.) Vnus vocatur Iuncus læuis: alter Iuncus acutus, qui in summo acumen habet. Duplex autem & huius species est: Alter enim sterilis est: alter semen habet rotundum, nigrum: Et huius calami craſſiores sunt, carnosioresque. Est & tertium genus, multò carnosius & asperius, quàm illa duo, quod vocatur holoschœnos, hoc est, Iuncus totus. Habet & hic semen in cacumine, simile præcedenti. Cæterùm Æthiopicus (alij Λευκόν) Iuncus somniferum semen habet.

Iunci genera tria Plinio. Plinius lib. 21. cap. 18. de Iuncis agens. Tria, inquit, genera eius: acuti sterilisque, quem marem & Oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem Melancranin vocant. Craſſior hic & fruticosior. Magisque etiamnum tertius, qui vocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschænos eodem cespite. Vtiliſſimus ad vitilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellauimus, ex semetipso, cacumine in terram defixo. Melancranis autem, suo semine.

Plinii locus corruptus. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Hæc *Plin.* de libro 4. Hist. pl. Theophrasti transtulit. Sed mox de suo addit. Vsus ad naſſas marinas, vitilium nexus, elegantium Lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine, iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleat penè vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliàs vtiliorem. At verò hic locus haud dubiè corruptus est. Deest enim vnciarum numerus. Quæ verò putanda est cribrorum longitudo? Quanquam autem) inquit Cornar. doctiſsimus quisque ita hactenus legerit, & locum hunc citauerit: tamen ego sic lectionem restituendam iudico, vt legatur: amplitudine iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleant denum vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cybiorum

longitudinem, non aliis vtiliorem. Denum vnciarum, id est, pollicum latitudinem implere dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, sicut in libra duodecim vnciæ, velut lib.5. cap. 9. comm. medic. declaraui. Et profectò procliue fuit penè vocem, per denum substituere. Deinde cybiorum longitudinem implere ait, eàmque longitudinem non esse aliis, quàm cybiis videlicet, vtiliorem, nimirum vt ipsis excipiantur ac colligantur. Cybium autem appellari concisam pelamidē Plinius testatur. Et hic facilè fuit à cybiorū voce, ad cribrorum vocē delabi. Vetus noster codex cimbiorum scriptum habet vnde ad hanc coniecturam deuenimus, quam cuiusque iudicio expositam, sequendam aut reprobandam relinquimus. *Porro subiungit Plinius* hinc vsum Iunci medicum. Iunci radix, inquit, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum, & fœminarum menses, capitisque dolores facit. Et hæc consonè cum Diosc. nisi quòd in aqua potum, pro μετ' κράματος dixit. Est autem κρᾶμα vinum aqua dilutum: deinde rursus menses reddit ῥοῦν ἐρυθρόν suo more, velut iam sæpè dixi. Verùm quod hinc sequitur penitùs alienum est à Diosc. sententia. At qui vocatur holoschoenos, eius folia quæ proxima sunt radici, commanducantur aduersus araneorum morsus. In vulgatis codicibus vox folia deest, & Dioscor. ea non commanducari sed imponi uult. *Et tandem subdit Plin.* Inuenio etiamnum vnum Iunci genus, quod *Euripicen* vocant. Huius semine somnum allici sed modum seruandum, ne sapor fiat. At hic Euripices vocis lectio doctis semper suspecta fuit. Vetus codex Trepicen habet, non minùs incerta lectione. Dioscoridis codices partim λειμωνία habent, partim αἰθιοπικόν. Hos sequutus iudicium doctis defero.

Iunci vsus medicus.

Euripice Plinii.

Galenus, iuncus læuis alter, inquit, ὀξύσχοινος, alter ὁλόσχοινος nominatur. Et gracilior quidem ac durior est oxyschœnus, crassior autem & laxior holeschœnos. Semen holeschœni somniferum est. At oxyschœni duæ sunt species, altera sterilis, cuius vsus ad medicinam nullus est: altera semen fert, & ipsum somniferum, sed minùs quàm holoscœni semen. Inducit tamen hoc etiā capitis dolorem. Amborum verò semina si cum vino bibantur, fluxiones ventris resiccant, & fluxum rubrum cohibent. Ex quibus clarum euadit temperamentum ipsorum esse compositum ex terrea substantia leniter frigida, & aquosa leniter calida, vt inferna siccare possint: & vapores ad caput remittere leniter frigidos, quibus somnum inducunt.

Iuncus odoratus rotundus, Celso.

Celsus & Latiniores Iuncum odoratum rotundum vocant, ad differentiam angularis, quem iidem quadratum appellant, Græcè σχοῖνος appellatur per excellentiam, quum alias omnes Iunci species hoc nomine veniant. Hippocrates σχοῖνον ηδύοσμον, καὶ εὐώδεα, ἢ εὐώδεα, id est Iuncum odoris iucundi, & benè olentem, ac odoratum, in lib. morb. mulier. vocat, h. e. Aromaticum Iuncum, vt Galenus exponit in glossis. In Officinis hodie radices rarò habentur. Quæ verò reperiuntur Festucæ siue culmi, Squinanthi nomine appellantur corrupto illo ex σχοίνου ἄνθος. Nostri Wolrichende binzen vocant, Camelhew / hoc est Fœnum camelorum, velut etiam Galli pastum camelorum. Et profectò Festucæ illæ Officinarum præ-rasæ apparent ex superna parte, quod ipsis à Camelis contigisse verisimile est. Appellan. etiam Græci σχοῖνον μυρεψικόν, quòd in vnguenta recipiatur.

In Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis, ab incolis *Sachbar* vocatur: à nonnullis verò *haxis cachule*, id est, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametsi non negem [inquit Garcias] aliis etiam nominibus apud Arabes insigniri. Nā Auicenna lib.11. cap. 591. eum *Adhar*: Serapio c. 19. *adher* appellant: quos sequuntur omnes Arabici & Persici Medici hîc agentes: florem verò vocant *Foca*. Nam quod Syluaticus cap. 12. *adcher* & adhecarum vocari scribit, corrupta sunt vocabula. Persis, qui ad iam dictas, vsque Prouincias pertingunt, *Alaf*, quod herbam significat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari potest. Apud Indos peculiare nomen non est sortitus, sed *herba Mazcatensis* appellatur. Sunt qui *paleam de Mecha* nuncupent. Nec desunt qui *Pastum camelorum* vocent, nec immeritò, sed tamen Cameli non sunt istic adeò frequentes, vt hoc Gramē cum floribus omninò depascere possint. Sed sunt ibidem multi Asini, Muli, Equi, quos Arabicos vocamus, boues Capræ, & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt quàm hanc herbam, siue Gramen. Defertur quidem in Indiam in vsum Medicum vsurpandus. Maximā tamen copiā per fasciculos colligatum in nauibus adsumunt equarii mercatores seu mangones, vt equis substernant, ne stercoris & vrinæ pædore offendantur. Nam simul atque maduerit, recentem substernunt, & madidum in mare abiiciunt. Sed & nautæ fasciculos aliquot secum aduehere solent, quos deinde in Italia vendunt. Memini in Insula *Diu* vili emisse multos Iunci fasciculos, quos in Lusitaniam cum aliis aromatibus mitterem: nullum tamen florem videre contigit. Sed nec aliquo in pretio ab incolis habetur, cùm Gens sit rudis & syluestris. Nullus est huius vsus apud istius regionis incolas: sed nos duntaxat, & Medici Arabes & Persæ, eo vtimur. Ipsi indigenæ eo se & sua iumenta lauant. *Nunc ad Auctores, qui eius meminerunt veniamus.* Dioscorides lib. 1. cap. 16. laudatissimū ex Nabathæa, proximum Arabicum, quem aliqui Babylonium vocant, pessimum ex Africa adferri scribit. Floris culmorum, radicisque esse usum. Eligendum eū qui manibus confricatus Rosæ odorem emittit. Scio in iis quas suprà enumeraui prouinciis, quæ Arabiæ nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in Nabathæa gignatur (quę à Nabatoch Ismaelis nepote denominata, prouincia est Arabiæ Iudææ conterminæ) diligenter percōtatus sum à Medicis, qui in Hierusalem, Galilæā, aliisque vicinis prouinciis versati erant: Sed illi responderunt, eum, quo istic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in Cairo nasceretur, an autem ex Mazcate adferretur, ignorare se dixerunt, quoniam medicamenta interdum ignota manerent ob indigenarum negligentiam. Quæ cùm audirem, inquirere non volui num Babylone nasceretur, tametsi id fieri posse putem. *Cùm verò* Dioscorides Africanum improbet, non oportet nos admodum sollicitos esse in eo inuestigando, præsertim cùm non adscripserit quā Africæ regione proueniat. De floribus autem, cùm meam, tum reliquorum Medicorum negligentiam agnosco qui non iubeamus eum aduehi. Nostrâ etenim culpa factum est, vt eius vsus deficerit. In medicamentis odoratis, Dioscoridem incertis comparationibus plerumque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus iucundum quidem spirat odorem, sed Rosæ haudquaquam. *Iuncus odoratus*, Cornelio Celso Iuncus rotundus vocatur, & ad Iunci vulgaris, & cyperi, siue Iunci

Sachbar Arab. Haxis cachule:

Adhar:

Foca.

Alaf.

Herba Mazcatensis.

Palea de Mecha.

Pastus Camelorum.

Equis substernitur.

Delectus.

Africanum improbatur.

Flos.

Diosc. reprehe.

Iunci triangularis differentiam: sed minimè in eam altitudinem excrescit, quâ Iuncus. Auicenna lib.2.cap.591. duo eius genera constituit, Alterum enim Arabicum vocat, qui est odoratus: Alterum in *Agiam* natum, per quod vocabulum Damascum intelligit. Sed quòd Dioscoridis testimonio, Iuncum fructum proferre nigrum probet, manifestus error est, cùm Dioscorides nusquam fructus meminerit. Serapio lib.simpl.cap. 19. ex authoritate Bonif. scribit Iuncum habere radicem *Chulem* similem, latiorem tamen, & minoribus modis cinctam, multos calamulos præduros proferentem, qui fructum proferant similem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: simulque & in vno cespite multas plantas nasci. Huius radix adeò similis est Chulem, vt sub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initiò dixi. Matthæus Siluaticus cap. 12. decem annis conseruari asserit. Credo in siccis & mediterraneis regionibus multo tempore conseruari posse, cùm humiditate non abundet. Sed in huius Prouinciæ maritimis, paucis annis in suâ odoris fragrantia conseruari potest. Quod ad Brasauolũ & Monachos in Mesuen com. attinet, doctè illorum argumenta refellit Matthiolus, Com. in Diosc. lib.1. cap.16. quare superuacaneum esse iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachorum in Mes. dist.1. cap.47. oscitantiam mirari non possum, qui Galangam Iunci odorati radicem esse contendunt, cùm Galanga in Sina nascatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia abest, & plurimùm ab Iunco odorato differat tum foliis, tum radice: nec nisi sata proueniat Galanga, quemadmodum & Calamus: Iuncus verò spontè nascatur, nec seratur. *Hactenus Garcias. Tempestiuum nunc est, vt ad alios Autores qui de Iunco scripserunt, deueniamus.*

Anguillara sibi persuadet Squinanthum non esse Iuncum odoratum: quia in Squinantho, non reperiatur caulis qui similis sit cauli Cyperi, vt videtur voluisse Diosc. Deinde quòd radices quæ exhibentur non sint similes radicibus Valerianæ. Præterea quòd in vsu medico olim flos, caulis, & radix Iunci odorati recipiebatur: nostri autem vsus tantùm sit foliorum: res, quæ non videbatur silenda fuisse Dioscoridi: ac etiam quòd odor & sapor qui in Iunci odorati caule & radice sentiuntur, in squinanthi iisdẽ partibus non item.

Monachorũ opinio.

Cùm in libris Arabum legimus (Monachorum in Mes. verba sunt) florem Squinanthi, non possumus per Squinãthum intelligere florem schœni, sed plantam eius, intelligunt enim per Squinanthum absolutè plantam ipsius schœni. Schœnum autem non sunt illæ paleæ, quibus vbique in Officinis vtuntur: quia descriptio Dioscor. de Schœno odorato non conuenit illis, vt quilibet videre potest: non enim habet radices notabiles ad Medicinæ vsum, sed quasi capillaceas paruas, & nullius roboris vel momenti, nec mordicant linguam ipsæ paleæ. & quamuis sint æqualiter odoratæ, non tamen spirant rosæ odorem: &, quod maius est, videmus quod non producunt Iuncum, sed calamum nodosum, sicut & calamus hordei aut frumenti: quoniam vt plurimùm exportantur cum parte ipsius calami. Vnde nonnulli rectè existimant ipsum Squinanthum vsualem esse plantam calami aromatici. Reuera Squinanthum non habemus. Sed multorum quidem non spernendorum est opinio, quòd hæc radix quia communiter pro Galanga vtimur, sit radix ipsius veri Squinanthi. Etiam à nonnullis qui fatentur se vidisse viuam plantam istius, Galangæ vsualis, habuimus quod ad vnguem correspondet Diosc. descriptioni de Iunco rotundo, odorato. Galanga autem, quæ (vt suprà diximus) Græcis incognita fuit, & à nobis quoque minimè cognoscitur, alia planta est; & apud Arabes solummodò perquirenda. Vnde tam pro floribus quàm pro ipso Schœno, (quibus caremus) quàm etiam pro ipsa radice posuimus, vti vbi oportet hac vsuali Galanga. Possumus quoque vti hoc vulgari Squinantho, quod esse plantam calami aromatici, opinantur plures, quoniam, vt in Dioscoride & cæteris fide dignis authoribus videri potest, virtutes & proprietates calami aromatici & Iunci odorati, nihil, aut satis parum, inter se differunt, ex quo benè potest alterum pro altero compensari. *Hactenus Monachi.*

Cord.

Cord. in Dioscor. hæc de Schœnantho scribit. Contuli aliquoties de Schœnantho cum mercatoribus, nonnullisque aliis grandæuis & magnis viris, qui visendæ terræ sanctæ gratia in Orientem hinc proficiscebantur. Ij retulerunt, negociatores ex Syria Alexandriam ducere Camelorum greges, quos *Carauanas* vocant, impositas merces ferentes, cùm autem in solitudines proueniant inter Syriam & Ægyptum ad Arabiam sitas, neque pabuli, neque aquæ copiam inueniri, nasci tamen secus vias vbique aridas velut stipulas, easque numerosas, densas, & stipatas ex imo radicum cespite admodum odoratas, quas obiter inter eundum aut aliàs quiescentes depascant Cameli, eamque ob causam se pabulum hoc famelsiro & famelabeto appellare. Referebant etiam illos solere tali pabulo Camelos onerare, ne in sterilioribus deficerent iumenta: quod verò supersit Alexandriæ & Alkani vili admodum vendere. *Hæc Cordus.*

Matth.

His sequentia opponit Matthiolus: Flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est, cùm etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde, inquit lib.1. de Antid. Iuncum odoratum ex Arabia allatum &c. Quæ Galeni (si licet nobis dicere quod sentimus) potiùs ridenda, quàm probanda videntur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse numerum Camelorum, qui locustarum modo in vniuersum Schœni flores depascantur, vt nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Referunt quidam nasci odoratum iuncum etiam in Apulia, quin & in Campania prouenit, vt Brassauolus inquit Plinij authoritate. Sed verecundè hallucinentur, quòd nec inde flores adferantur, nec paleæ: neque etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Seplasiarij passim vtuntur, non affertur aliunde, quàm ex Alexandria. Cæterùm non parua quidem diligentia, dum emitur est adhibenda: quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, Schœnum palearum, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Prætérea videndum est, ne vetustate exoleuerit. Quod Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt Schœnum Iuncum proferre non calamum, facilè patet, quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, vbi Schœni vsum reddit his verbis χρῆται δὲ τῷ ἄνθει καὶ τῷ καλάμῳ, καὶ τῇ ῥίζῃ. Præterea quod communis vsus Schœnos acrimoniam non habeat, pariter falsum est, palam est, Monachos vel nunquam Schœnum degustasse, vel si degustarunt, illum adeò vetustate exoletum fuisse. Quod autem nostri Schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint; siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides, Schœni flores ex Alexandria vnà cum integra planta allatos ego

in manibus habui, qui digitis attriti Rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim communis vsus Schœnum, legitimũ & probatissimum esse. Et in post. comm. Lat. & Ital. cum mag. fig. Fuchsium errasse crediderim, qui scripserit sua in methodo, Schœnanthi stipites nullam acrimoniam manui relinquere: in quo errore eum secutus est Anguillarius.

Putamus nos rotundum odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, vt nec Fuchsium. Nec prætereundum erat quod aliquando monuit Rondeletius præceptor meus, figuram Schœni odorati Matthioli fictam, potiss. quoad flores, quod manifestè mihi quondam apparuit visis Veronæ apud insignem Pharm. Bellicorum summitatibus Schœni odorati in quibus erant veluti flocci: Lugduni copiosum habebat Valerandus Dourez pro Theriaca.

Matth. not.

Monachos quoque refutat *Amatus*, dicens: Schœnos siue odoratus iuncus, in Africa & Asia præcipuè nascitur, quanquam & in Campania & Apulia reperiri, viribus saltem impotentioribus, audio: quem Latiniores rotundum Iuncum odoratum appellant, vt diuersũ ab illo odorato angulosо Iunco faciãt, quem hodie Officinæ sub eodem ferè nomine habent, Schinanthum appellantes. Verbum iunci, florem significat, nam Schœnos Græcè iuncus est, Anthos verò flos, vnde Schœnanthum, quasi iuncus flos: quanquam hodie, veluti Galeni tempore, flos ad nos non affertur, vnde ille libro de Antidotis primo, ita inquit, præterea Iuncum rotundum Arabicum immitti præcipit, qui à vulgo, haud scio quomodo, Iunci rotundi flos dicitur, quum tamen nos non adeò floris copiam habeamus, tota enim aduehitur herba subinde ex parte superiori à camelis erosa: hãc libentissimè eam depascuntur & copiosissimã in Arabię viis crescentem habent, *hæc ille.* Hodie quoque ex Oriente ad nos absque flore portatur, cuius folia, caulis & radix in Officinis habentur quæ vtinam pura essent, quum à multis adulteretur, illis varia immiscentibus, vel recẽtia saltem & non vetera portarentur, quum Galeno autore, facilè schœnos veterescat, quod ex odoris amissione deprehenditur. Nonnulli tamẽ opinati sunt, vt Monachi, qui nuper Mesues antidotarium enarrarunt, quod hodiernum Schœnanthum officinis vulgare, Dioscoridis Iuncus iste odoratus rotundus non sit, quum in eo acutus ille desideratus sapor, linguam mordicans non percipiatur, nec quantulúmque odoratum sit, nec manibus confricatum Rosæ odorem spiret. Item quod Schœnanthum hoc, non Iuncum aliquem ex se mittit, sed potiùs calamum, similem illi quem Triticum aut Hordeum facit, vnde inter se multùm differre, pro firmo gloriantur: sed re vera eorum gloria in infamiã vertetur, quum in duplici errore comprehendãtur, primò Dioscoridis textum non intelligentes, quum Dioscorides Schœnum, id est odoratũ Iuncum, non Iuncum aliquem ex se loco caulis mittere, sed potiùs harundinem, aut calamum tradat vt in sua legitur lingua, quæ ita habet, χρῶνται δὲ τῷ ἄνθει, καὶ τῷ καλάμῳ, καὶ τῇ ῥίζῃ, id est, floris calami, & radicis vsus est. Ex quibus verbis satis percipitur, quàm malè Monachi isti Dioscoridem intellexerunt, quum Schœnon, non Iuncum, sed calamum ex se caulis vice mittat: Secundò hallucinantur Fratres ij, quia experientiæ contradicunt, affirmantes Officinarum Schœnãthum in gustu linguam non vellicare, quum re vera recens eam valentissimè mordicet, vnde credendum est, Schœnanthum ab illis gustatum, vetus omninò esse, à quo non solùm odor, sed & sapor facilè, vt ex Galeno didicimus, euanescit. Sed quod Rosę odorem referat, qui illius flores viderunt, similem odorem habere attestantur, vt minimè ambigendum sit, quod Officinarum Schœnanthum, Iuncus odoratus Dioscoridis sit, cuiusque vires inuestigat Galenus l. 4. simpl.

Amatus.

Monachorum errores.

Fuchs. de comp. med. ait iunci odorati flore qui Actuario & aliis recentioribus græcis χυπάθο appellatur, maximè vtendum esse. Hodie tamen florem ad nos minimè deferri, sed culmos duntaxat eiusdem, superiore tamen parte à Camelis erosis: Germ. Camelhew / i. e. Fœnum camelorum, nominari: in offic. vero Squinanthum. Esse præterea perhibet qui culmos illos legitimos esse negent, quòd sc. linguam non mordicet, nec Rosæ odorem spirent. His alios opponit, qui Schœnanthum recẽs & linguam valdè mordicare, & Rosæ odorem referre testentur. Nec mitatur vetus & odorem & saporem amittere.

Fuchs.

Anguillara & Monachi, vt ex hactenus dictis patet, præcedentium [Cord. Syluii, Cronemburgi, Dodonæi, nec non Cornarii, ac Amati, & aliorum, qui vulgarem Iuncum odoratum recipiunt,] opinioni resistunt, negantque nostrum Schœnanthum, esse verum & Antiquorum, *quorum argumenta sic refellimus.*

Primùm Anguillaræ respondeo, me non animaduertere, Dioscoridem velle caulem Schœni similem esse Cypero, vt ipse ait: nec etiam inuenio vocari Iuncum angulosum, ut dicit Dodonæus.

Auctorum iudicium.

Secundò, Dioscorides cùm comparat Valerianam siue Phu Schœno, non totam radicem, sed partes, videlicet ὀπίσχια intelligere.

Tertiò, quod ad argumentum desumptum à viribus & vsu, quod ait nostri Schœnanthi vsum esse tantùm foliorum, dupliciter respondeo. Primùm fortè eos vsos adhuc virentibus, & fieri posse, vt efficacior hinc sit recẽs, quàm vetustior, qualem vt plurimùm habemus. Apparet enim fibras tectas fuisse cortice, & tantùm remanere lignosas partes, ast in cortice fortè vis non parua est. Secundò laudantur radices à Dioscor. & Galeno ab adstrictione, in quibusdam affectibus, quæ adstrictio gustanti apparet, maximè in crassioribus radicibus proximis caulibus & foliis. Flores laudantur à caliditate, ideò recipiuntur in antidotos, vt Theriaca, iis tamen caremus sicuti & culmis integris. Pro iis vtimur summitatibus foliorum, & meritò, cùm omnia in iis comperiamus, quæ requirit Dioscorides, & Galenus licet fortè imbecilliùs.

Quartò dicit non silendum fuisse Dioscoridi foliorum vsum: respondeo non siluisse Dioscoridem, nec Galenum, sed eos loqui primò generaliter de tota planta, deinde ne quis reiiciat vsu florum vel culmorum, vel radicum, vel ignoret vires valentiores in hac quàm in illa parte esse, contendunt particulatim in vsu esse partes prædictas, & qua in re differunt.

Quintò dicit, se non sentire, neque saporem neque odorem in caule & radicibus: ad hoc respondeo idem quod iam de radicibus. Præterea cùm obscuriores sint vires fortè in culmo & radicibus minùs ei apparuerunt. Addiderim me nusquam legisse efficaciores esse vires in radicib. & culmis quam foliis, nisi in radicib. vt dictũ, ratione

tione, adstrictionis. Hâc eâdem ratione respondeo Monachis, qui reiiciunt nostrum Schœnanthum, quòd radices non mordicent linguam. Credo equidem eas non sensisse, cùm nec in foliis perceperint, in quibus manifestè cum Matthiolus, tum ego deprehendimus, nec non & Amatus. Præterea non celebratur acrimonia in radice.

Sextò est quod respondeam Monachis dicentibus Schœnanthum iuncum non producere, sed calamum nodosum. Calamum ferre fateor, Iuncum requiri à Dioscoride non reperio: interea quo modo Iunco sit similis postea ostendam in descriptione.

Septimò non morabor refutando opinionem Monachorum Squinanthum vulgare non esse Calamum aromaticum, vt ipsi volunt, cùm rationibus præcedentibus euertam eorum argumenta, & consentiam cum iis, qui credunt, nos verum Schœnanthum habere.

Octauò, refutanda esset eorum opinio, quâ existimant Galangam esse Iuncum odoratum. Verùm hoc factum suo loco capite de Acoro.

Nonò miror Matthiolum ridere Galeni rationes, cùmque non meliores adferre, imò hac in parte nullas.

Decimò, illud considerandum relinquo an meritò Matthiolus reprehendat Fuchsium, nusquam enim legi eum scribere, quæ dicit Matthiolus. Recitat quidem loco suprà adscripto opinionem quorundam, qui dicunt culmos non mordicare, non autem suam. Quinimò in fine hoc vetustati attribuit Fuchsius.

C. Bauh.

De Iunco hæc notatu digna scripsit in suo pin. Caspar. Bauhinus *Iuncus* à iungendo, Græcis σχοῖνος, à loris & funibus dicitur. Dioscorides in odoratum & inodoratum diuisisse videtur. Nam lib. 1. de Iunco odorato, quem simpliciter σχοῖνον per excellentiam nominauit, egit. At lib. 4. de inodoro tractauit: hunc duplicem fecit, vnum læuem, alterum acutum: hunc sterilem, & alterum semine nigro & crassiore calamo, & tertium ὁλόσχοινον, prioribus carnosiorem. Sic Theoph. 4. hist. 13. tria sunt genera ὀξὺς ἢ ἄκαρπος, acutus & sterilis, qui mas: καρπηφόρος, frugifer, quem μελαγκρανὶν, atriferum vocitat: tertius ὁλόσχοινος dicitur: de odorato 9. hist. 7. egit. Plinius lib. 21. cap. 18. quinque fecit, 1. *Marisc[um]* appellatum, 2. *Marinum*, Oxyschœnum, & huius tria genera: acutum, sterilem, quem marem & oxym: alterum semen ferente, quem Melancranin vocant, & fructuosior: magis tertius, qui Holoschœnos nominatur. Quare Iuncus alius est odoratus, inodorus alter, vel alius locis aridis, alius aquosis prouenit: hic, vel in aquis dulcibus, vel maritimis. Rursum vtriusque generis alij ἀπολήγεις εἰς ὀξὺ, in mucronem pungentem desinunt, alii in fastigium obtusius: & sic alius λεῖος, læuis: alius τραχὺς, asperalius fastigio acutiore, alius obtusiore. Iuncus læuis & in fastigio acutus, alius est Oxyschœnos, alius Holoschœnos. Oxyschœnos alter mas, ἄκαρπος, nullo semine fœcundus: alter fœmina μελαγκρανὶς, nigrum semen ferens: sic ad fœcundum clauatus: petrosus verò ad lapides referendus est.

Synon. cũ nominib. linguarũ.

Cæterùm, Iuncus de quo præsenti capite nobis sermo est, vocatur σχοῖνος εὔοσμος, ἢ ἐυώδης, Hipp. σχοῖνος ἀρωματικὸς ἢ μυρεψικὸς, Græcis posterioribus. σχοῖνος Diosc. & Galeno. *Iuncus odoratus*, Plinio, Hermol. Ruell. Matth. Turn. Lac. Lob. in Adu. & Obs. p. 42. Ic. plant. pag. 82. Clus. in Garc. & H. Lugd. p. 1885. *Iuncus rotundus* Celso. *Iuncus rotundus odoratus*, Marcell. Amato, & Corn. *Iuncus odoratus siue aromaticus*, C. Bauh. phyt. in pin. *Schœnus & Iuncus odoratus teres ac rotundus*, Cordo. *Schœnanthum* Mesuæo, Lon. (cui & Cyperus rotundus.) Tabern. (& *Iuncus aromaticus*) Cam. (& *Iuncus floridus siue aromaticus*) Acostæ. *Squinantum* Varroni, Anguill. Guil. & Officinis, quasi σχοίνου ἄνθος, Iunci flos. *Adhar* & *Adhir*, Arabib. *Sachbar*, Arabiæ incolis. *Palea de Mecha*, & *Pastus camelorum*, vulgò, & Germ. Camelstro, hoc est, Camelorum stramen, Camelsshew, *Fœnum camelorum*, wollriechende Binzen, Iuncum bene olentem, & Candisch hew, *Fœnum Candiæ*. Gall. *Pasture de Chameaux*. Ital. *Squinanth*. Hisp. *Paja de meqha*. Belg. & Angl. Squinanthum. Boh. Siry wonne.

Locus.

Σχοῖνος, alius in Lybia nascitur, alius in Arabia, alius in Nabathæa. Adfertur & ex Ægypto. In Campania & Apulia quoque reperitur. Reponitur vt alia: quotannis mutatur, quamuis etiam decennium seruari possit.

Vires & vsus.

Vsum porrò esse floris, & culmorum, & radicis, hisce Dioscorides docuit: Vim habet vrinam ciendi, menses ducendi, flatus dissoluendi: grauat caput & moderatè adstringit: habet insuper vim atterendi, concoquendi, & aperiendi: Flos igitur ipsius in potu commodus est ad sanguinis eductiones, & ad dolores stomachi, pulmonis, hepatis, renum: miscetur etiam antidotis. Radix adstringit: quapropter etiam nauseabundis stomachis exhibetur: hydropicis item & conuulsis, cum æquali Piperis pondere ad aliquot dies. Decoctum verò ipsius inflammationibus circa vterum commodum est ad insessum. Galeno Schinanthos modicè calefacit, modicéque etiam adstringit; nec planè à tenuitatis natura alienus est; Quocirca his de causis vrinam mouere, mensesque ciere perhibet, siue in fomentationem, siue in potionem adhibitum: prodesse & iecoris, & stomachi, ac ventris phlegmonis. Magis eo adstringit radix. Quod verò florem vocant calidius est. Porrò in omnibus suis partibus, in aliis magis, in aliis minus, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reiicientibus exhibentur, commiscetur. Ex Nabathæa laudatissimus, vel Plinio teste, proximus Babylonius, pessimus ex Africa & sine odore. Est autem rotundus, vinosæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho vtilis, bilemque & sanguinem reiicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, vrinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. *Hæc Plinius.*

IVNCI GENVS EVRIPICE.

CAP. CCXXIII.

Descriptio

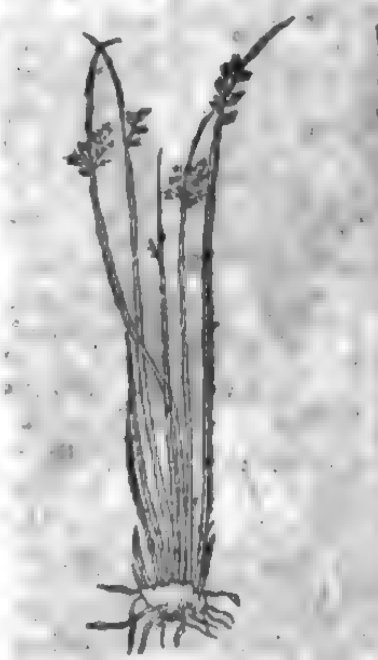
Aliud etiamnum Iunci genus ex versione Hermolai traditur à Dioscoride, quod Euripicen (εὐριπίκην: pro qua voce Cornarius à nobis recedens αἰθιοπίκην legit, vide ante.) vocant: cuius semine somni alliciuntur: sed modus in eo seruandus, ne sapor fiat.

Non desunt autem qui Euripicen Tropicen appellent, inter Recentiores: quorum plerique eruditionis suæ periculum faciunt, multisque partibus rei latinæ officiunt.

Plinii verba de Euripice, legenda c. præcedēti.

IVNCVS PANICVLA ARVNDINACEA.

CAP. CCXXV.

Descriptio

Caules siue styli huic ex vno cespite crebri, cubitales, aut altiores, teretes, firmi, propter terram rubentes, dein obscure virentes, striati, palmaribus *foliorum* rudimentis circa imū obuoluti medulla rarissima & propemodum membranea, mucrone mitiore, sed plerūque longo & tenui, infra quem *panicula* iubata effunditur, ad Arundinaceam accedens, sed ei mollitie cedens, *semen* ferens tenue & fuluum, oblongis, in tria foliola dehiscentibus conceptaculis clausum: *radix* crassa, multis, crassis, intus albis, fibris donatur: cuius oculi primùm erumpentes, squammis lucidis nigris compactiles conspiciuntur.

Synon.

Trago *Iuncus vulgaris alter*, siue tenuior, cineracei coloris: *Iunci tertium genus*: *Holoschænos Plinij*: *Virgilij Iuncus mollis & limosus*.

Dod. gall. *Iuncus secundus*: Et sic lat. in fol. & de frum. sed ibidem primo loco pingitur: Dicitur & Iuncus læuis, siue χοῖνος λεία.

Lobelius in Obs. pag. 43. in Ic. verò pag. 48. figuram habet Dodonæi sub inscriptione *Iunci læuis vulgaris paniculâ sparsâ*. Sed ea non respondet descriptioni Aduersariorum.

Casp. Bauhin. phyt. *Iuncus* 1. *siue acutus paniculâ sparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis* 4. *siue paniculâ sparsâ maior*: *Iuncus oxyschœnos*, Anguill. *Iuncus leuis* [scil. lenis] Cordo in Diosc. Dod. Hist. Lugd. pag. 985. *Iuncus læuis vulgatus* Lob. in Adu. & Thalio.

Locus.

Geneuæ & Montbelgardi hic Iuncus à nobis obseruatus.

IVNCVS MATTHIOLI.

CAP. CCXXVI.

Descriptio

IVncus Matthioli Maximo vt omnibus muneris minor, ita farctior, medullam habet compactiorem, albam, oleíque in lampadibus bibulam, & ellychnii seu funiculi candelarii sebo immersus, detracto magna ex parte cortice læui, Solēque aut fumo siccior redditus, vicem supplet: flores è lateribus citra summitatem erumpentes, ruffescentes in orbem glomerantur.

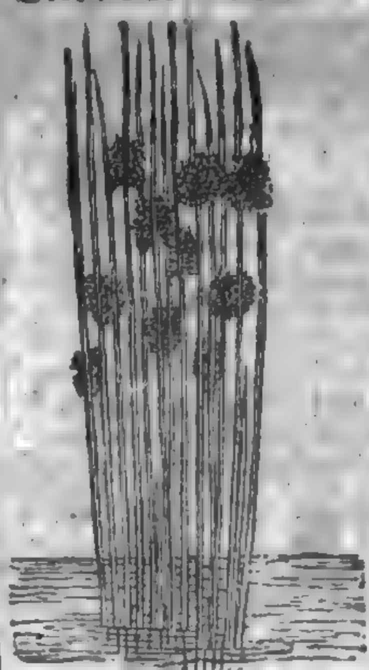
An Lob. in Adu. Iuncus læuis vulgatus?

An Trago Iunci vulgaris genus alterum carnosius?

Synonyma

An Dod. lat. hunc describit pro Iunco primo?

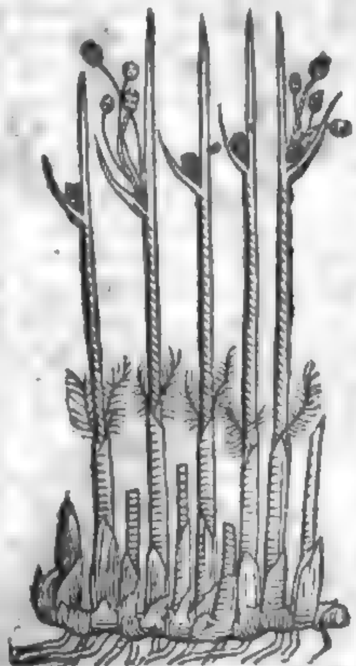
Casp. Bauhin. phyt. *Iuncus* 2. *siue acutus alter paniculâ non sparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis* 7. *siue*

paniculâ non sparsâ: Iuncus Matth. Lac. & Cast. *Iuncus læuis siue Oxyschænos vulgaris*, Hist. Lugd. p. 984. *Iuncus leuis glomerato flore* Lob. Ic. p. 84. *Iuncus palustri minor* Tab. An Iuncus rotundus 1. Cæsalpino.

IVNCVS PVNGENS, SEV IVNCVS acutus capitulis Sorghi.

CAP. CCXXVII.

DEnsè stipatos tollit *culmos* sesquicubitales, crassiusculos, rigidos, cortice spisso, medulla solidiuscula, alba, quos statim à radice crassis fibris contexta, inuoluunt foliaceæ vaginæ rubentes, dodrantem circiter longæ, comitantibus pinnatis cristis Sparti Austriaci formā, non .a. colore, qui hic ruffus, æmulantibus: infra mucronem autem culmorum pungentem tribus quatuórue pollicibus exiliunt *florum seminúmque* glomerata capitula, quorum exortui subiectum est *folium* indidē erumpens, ex latiore principio vaginam imitata in acumen desinens.

Synonyma

Descriptio

Casp. Bauhin. in pin. *Iuncus acutus* 1. *siue capitulis Sorghi*: ὀξύσχοινος Dioscor. *Iuncus acutus* Anguill. Cordi in Dioscor. & Castoris: *Iuncus acuto acumine* Gesn. cat. *Iuncus maritimus* 1. Lob. Adu. *Iuncus rotundus alter*, Cæsalpini, quid? Iunco in maritimis nascente locis, acuto & ad vulnus infligendum infesto acumine prædito, Oxyschœno vocato, nos carere dixit Cordus.

Synonyma

Casp. Bauhin. Ad hunc suum Iuncum referri posse putat *Vluam* palustrem, & inusitatum Caricis genus, cuius folia peracuta, crura & pedes sauciantia traduntur par. 6. Ind. Occid. exped. in Floridam.

IVNCVS ACVTVS MARITIMVS CAVLE triangulo, C. Bauhini.

Descriptio. RAdice est serpente, fibrosa, à qua aliæ radiculæ, prioribus exsiccatis, nascuntur: hinc *caules*, quos ad radicem breuia *folia* cingunt, pedales, trianguli exurgunt, & in extremitatem pungentem desinunt, infra quam è latere *floccus* racemosus, rufescens exit.

Synon. *Iuncus* hic *acutus maritimus caule triangulo*, C. Bauh. 1. in prod. 3. *acutus*, in pin. in littore Veneto, & à Perault via, quà Monspelio ad mare itur,

Locus. prouenit: & ad Danubium Lintzij legitur; referente Bursero. An Iuncus exiguus maritimus, Cæs.?

IVNCVS FOLIACEVS.

CAP. CCXXVIII.

Descriptio. FOliaceus Iuncus obliqua *radice*, fibras albas demittente, reptat: *culmos* habet bicubitales & altiores, Iunco paniculа arundinacea mihi dicto satis similes, verùm non adeò circa imum rubentes, nec ita densos crebrósque, medullâ rarâ præditos: quos duo triáve aliquousque obuoluunt seu vagina conclusos *folia*, postmodum in stylos iunceos teretes abeuntia, è lateris fissura *paniculæ* prodeunt sparsæ magnæ (quarum capitula singularia parua) quibus parum altior reliqua styli portio, aliàs etiam breuior.

Icon. Nostra icon minùs dextrè facta, malè exprimit folia obuoluentia.

A Dod. gall. videtur pingi pro primo Iunco, & describi pro tertio, sicut etiam hist. frum. & Lat. in fol. vbi dicitur Iuncus acutus & Oxyschœnus à Germ. Strop biesen: Belg. Yseren biesen.

Dodonæi figuram habet Lobel. in Obs. pag. 43. secundo loco cum alia, quibus titulus communis, sc. Iuncus læuis vulgatus: Adu. p. 43. & 44. An verò descriptio Aduersariorum huic conueniat, iudicent doctiores.

An Tabern. icon: & hist. *gramen iunceum* 2. siue gramen iunceum aquaticum maius, Groß vasser binzin graß: Fland. & Brabant. Groot water biesgras: Angl. Great water rusche-graß.

Casp. Bauh. pin. *Iuncus acutus* 4. siue *panicula sparsa*: *Iuncus* 3. Dod. gall. *acutus* Dod. & Castori, *Iuncus acutus vulgaris*, Lob. icon. pag. 85. *Iuncus Oxyschœnos* Dodonæi, Histor. Lugdun. pag. 985.

IVNCVS FOLIACEVS CAPSVLIS TRIANGVLIS.

CAP. CCXXIX.

Descriptio. MAgnitudine non parum variat, aliàs palmaribus, aliàs plùs quàm cubitalibus *culmis*, nodosis, compressis aliquantùm, fungosis, ramosis, striatis: *folia* & à radice statim, & ad genicula culmos aliquousque amplectentia, graminea, acuta: surculis è culmo diuiso exactis, & ad diuaricationem radicum insidunt capsellæ quinque, sex, plures, pauciorésve, simul iunctæ, triquetræ, oblongæ, mucronatæ, ex rufo nigricantes, nitidę, *semina* claudentes perpusilla rufa. Sed & culmulis aliàs perbreuibus, oblongis aliàs, spicæ quædam velut excrementitiæ, & ex foliaceo quodam genere squammatæ, rubentésque insident, vdis præsertim & apricis hoc crebrò euenit locis, vt circa Montbelgardum & Basileam in palustribus Michelfeldensibus: *radix* qualis Iuncis, fibris admodum capillata, iisque longis, & iuxta terrę faciem coëuntibus, serpit, adeóque si culmi terram attigerint, ex articulis fibras demittunt terram denuò comprehendentes.

Lob. Ic. plan. pag. 12. *gramen aquaticum alterum*: H. Lugd. p. 1001. *Arund. minima*. Tabern. icon. & hist. *gramen aquaticum*, *Hydragr. stis*, Wassergraß.

C. Bauh. phyt. *gramen* 66. siue *iunceum semine triangulari*: Eid. pin. *gramen iunceum* 9. siue *folio articulato aquaticum*: *gramen iunceum polycarpon Thalii*: Habetur maius & minus: in maiore, post fœnisecium, caulis nouus palmaris excrescit, cui non ampliùs capitula corymbacea insident, sed vtriculi vnciales paleacei in capillamenta fissi, modò virides, modò purpurascentes: rarissimè cum corymbis vtriculi reperiuntur. Hæc C. Bauh. Nos huc gramen polystachion Thalij reuocandum censemus.

Locus. Locis humidis copiosum obseruauimus Geneuæ & Montbelgardi, florentem Iulio, & cum capsulis Augusto.

IVNCVS TRIFIDVS.

CAP. CCXXX.

Descriptio. EX longiusculis fibrosis *radiculis* scirpi producuntur dodrantales, valdè tenues, quorum singuli per extrema in tres *stylos* palmares, acutos finduntur, intérque hos ad exortum sedentia semina pauca, ex ruffo fusca.

Pro Iunco 5. siue acumine reflexo trifido, sic à C. Bauh. in prod. describitur: Ex radice nigra, ge-

niculatâ & fibrosâ, iunci plures, tenues, palmum superantes, exsurgunt, qui in summo in tres, rariùs quatuor, stylos, tenuissimos, trium, quatuórve vnciarum, diuiduntur, in quorum summitatibus, post Iunci diuisionem, paniculæ paruæ locatæ sunt.

Synonyma. In pin. est *Iuncus acumine reflexo 3. seu minor*, vel *trifidus*.

Locus. In monte Fracto Lucernatum, in Pyrenęis & montibus Moraniæ prouenit.

IVNCVS MAXIMVS HOLOSCHOENOS.

Cap. CCXXXI.

Descr. NVdos enodésq; *stylos* omnium altissimos & crassissimos promit, medulla pumicosa & exigua: citra quorum fastigia è latere erumpunt *paniculæ* sparsæ, è capitulis turbinatis, magnis, squãmatim, imbricatimque cõpactilibus, rufis, contextę, pediculis nunc longioribus, nunc breuioribus & ferè nullis: *semen* in squammas delitescit triquetrum.

Synonyma. Tragus licet Iuncũ maiorem palustrem, germ. groß weyer Bintzen vocet, tamen Harundinis potiùs genus, quàm Iunci existimat, indéque piscatoriam Abaritanam dicendam affirmat. Videtur alibi etiam Iuncum, Plinio Mariscum dictum, appellare. Ego autem non video quomodo ad Arundinem referri possit.

Locus. C. Bauhin. phyt. *Iuncus* 5. Eid. pin. *Iuncus laeuis* 2. *Iuncus maximus*, siue *Scirpus* maior, *Mariscus Plinii*: *Iuncus palustris maior*, Tragi & Tabern. *Iuncus grandis, Holoschœnus Gesn.* cat. & Dod. (cui & *Iuncus 4. magnus* in hist. gall. in lat. *Iuncus* 1.) *Scirpus, Iunci 2. species*, Lac. *Iuncus 3. holoschœnus* Anguill. & Cast. *Iuncus & Scirpus*, Lon. *Iuncus aquat. maximus*, Lobel. Adu. & Ic. pag. 85. itémque Gerardo. *Iuncus laeuis aquaticus maximus*, Thalio: *Iuncus rotundus 3.* Cæs. *Iuncus laeuis* Ger. icon. *Holoschœnos*, H. Lugd. p. 987.

Monspelii in lacubus: Basileæ & Montbelgardi in Vrbis fossis prouenit. Gaudet enim locis humidioribus, aquas crebrò aut semper habẽtibus.

IVNCVS PARVVS CVM PERIcarpiis rotundis.

Cap. CCXXXII.

Descriptio. PAlmares sæpè, aliquando cubito nequaquam minores profert *culmos* iunceos, *foliis* circa imum multis gramineis statim è radice obliqua, iũcea, fibrata exortis, donatos, quorum scapus in vmbellam inconditam Filipendulæ modo explicatur, cuius capitula singularia, polita, rotunda, folliculis nigricantibus, *semen* obuolutum gestant, tandemque in tres exiles carinas dehiscunt.

Synonyma. *Gramen iunceum maritimum*, Lob. ic. pag. 18. sic & Ger. *Gramen iunceum* 3. Tabern. *Gramen iunceum* 10. siue *foliis & spica Iunci*, Casp. Bauhin. pin. Eid. phyt. *Gramen* 69. siue *iunceum alterum*.

Locus. In pratis & riguis obseruatur.

IVNCVS HVMILIS.

Cap. CCXXXIII.

Descriptio. FOlia, stylósve profert sescunciales tres quatuorve, teretes, ex radice fibrosa, &, pro plantulæ modulo, crassiuscula: vix enim vnciam superat.

Locus. Gesnerus, cùm Tiguri prope lacum [Katzensee] Felinum collegisset Maio mense, vocabat Iuncum humilem inutilem & Chamæschœnum.

Synon. Casp. Bauhin. in prod. est *Iuncus tertius*: Eid. in pin. *Iuncus laeuis 9.* siue *Iuncellus inutilis*. Huc referendum ait Iuncellum omnium minimum Lobelii in Adu.

IVNCVS EXIGVVS MONTANVS, MVcrone carens, Casp. Bauhini.

Cap. CCXXXIV.

Descriptio. RAdice est pusillâ, nigra, capillacea, *cauliculo* quatuor vel quinque vnciarũ, cuius summo capitulum paruum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum rigidiusculum filamentum ambiens, insidet: *folia* ad cauliculi principium tria, iuncea, vnciam longa.

Synon. *Iuncum* 2. C. Bauhini in prod. siue eiusdem *Iuncum laeuem* 8. in pin. D. Burserus in Taurero Rastadiensi

radiensi collegit. Suspicatur autem Casp. Bauh. hunc eundem esse cum *Iunco lychnanthemo tenui*, plures ex radice fibrosa emittente iunceos stylos, breues, digitales, spicâ perpusillâ, spadicescentéque in apice exornatos, Thalij, quem nusquam quàm in Broccenbergo collegit.

IVNCVS FOLIATVS MINIMVS.

CAP. CCXXXV.

Descriptio

IVncus minimus vnciales & sescunciales emittit *culmos*, plures ex cespite ortos, enodes, *paniculam* singulos gerentes exiguam, glomeratam, *semen* glumis rubescentibus triangulum occultantem, cui bina apposita foliacea cornicula, alterum surrectum, alterum secundum culmos deorsum vergens: *folia* è radicibus fibrosis capillaribus angusta, vncialem longitudinem circiter adepta.

Locus. Nemauso attulit Gener Cherlerus.

IVNCVS MINIMVS FONTIS ADMIrabilis.

CAP. CCXXXVI.

Descriptio

SEgetem de cespite vno tollit magnam; foliorum & culmorum, quæ præ tenuitate stamina imitantur, lætè virentia, glabra, altitudine plùs minùs palmari: *culmi* autem nudi enodésque, circa fastigium (quod acutum) *paniculam* Iuncorum more ex latere emittunt, aliquando vnam, aliquando geminam, ex viridi fuscam, squammatam, exiguam, lenticulæ magnitudine, aut paulò maiorem, turbinatam.

Locus. Inuenitur loco humido cum Holostio Matthioli propè Eichelberg, non longè à Fonte admirabili.

IVNCVS PARVVS MONTANVS CVM paruis capitulis luteis.

CAP. CCXXXVII.

Descriptio

LOngissimis fibris Iuncus hic montanus iisque crebris demissis, stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram inuolucris obsitos, qui cæterà æquabiles enodésque in summo fastigio capitulum gestant, duplo triplóve breuius quàm Iuncus clauatus, inter squammas longiores emicantibus *flosculis* luteis.

Perennis planta est, vt apparet ex reliquiis veterum foliorum, Nardo Celticæ similibus.

Locus. Obseruaui in monte, eundo Ribelsavve ex Fonte acido S. Petri in valle Griesbachiana, locis humidis principio Maij florentem.

IVNCVS CAPITVLIS LONGIS, SIVE clauatus.

CAP. CCXXXVIII.

Descriptio

SErpente nititur *radice*, multis fibris capillata: *culmi* striati, nó asperi, teretes, enodes, ac sine foliis, cubitum ferè æquant, fungosi, circa imum rubentes, quorum summitas non in stylum exit acutum, sed in *spicam* clauatam, russescentibus squammis imbricatam.

Synon. Lob. Obs. p. 44. Ic. plant. p. 86. *Iuncus aquaticus minor capitulis Equiseti*. Hist. Lugd. pag 986. *Iuncus clauatus Dalechampii*, siue (in contextu) *Iuncus altus fœcundus*. C. Bauh. phyt. *Iuncus* 7. Eid. pin. *Iuncus capitulis Equiseti* 1. siue *maior*, *certans scirpis latioribus & triplo angustioribus*.

Locus. Geneuæ in aquosis circa *Arue*, alibíque in cœnosis & stagnantibus aquis nascitur: floret Maio & Iunio mensibus.

IVNCELLVS CAPITVLIS EQVISETI MInor & fluitans, C. Bauhini.

Synon. Descriptio

EX radiculis capillaceis Iuncus recuruus tenuissimus (6. in prod. *Iuncus capitulis Equiseti alter*, in pin.) prodit, qui in plures Iuncellos duarum triúmve vnciarum subdiuiditur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi, capitulum minimum sustinent, & Iuncellis singulis foliolum tenue capillo ceu adponitur.

Locus. In aquosis Angliæ fluitat, authore Gillenio.

IVNCVS LÆVIS, SEV SCIRPVS INDIcus Casp. Bauhini.

Cap. CCXXXIX.

IVncus læuis (ὁλόσχοινος) 1. seu *Scirpus Indicus*, Casp. Bauhini in pin. *Iuncus Indicus porosus*, Clus.cur. post.nobis notus est. Ex hoc autem Iunco parari in Guinea tapetia,par.2.Ind.Oriét. cap.4.forte prodidit Linschotanus. Forte & ex hoc,sportulas, storeas,stragula, & pileos in Guinea puellæ conficiunt,vt legitur par.6.Ind.Oriét. cap.7.& apud Bantanos,pilæ lusoriæ,par.5. Ind. Or.fig.11.

IVNCVS SYLVATICVS, Tabernamont.

Cap. CCXL.

Descrip. *Radicibus* nititur pluribus, digitali crassitudine,profundè in terram sparsis, æqualibus, Iunci palustris, multis fibris capillatis: ab his exoriuntur *florum* loco, *culi*,ex latiore principio vaginam imitati,in acumen desinentes: *culmi* sunt crassi, minores tamen Iunci palustris culmis,intus albâ,molli,raráque medullâ referti:*flores* in horum summitatibus glomerati, ex rubro nigricantes.

Synonyma C.Bauhin.pin.*Iuncus læuis* 3.siue *Scirpus medius*: *Iuncus syluaticus* Tabern.ic.& hist. *Iuncus quintus*. *Iuncus aquaticus maximus*,Ger.icon.

Locus. In syluis locis aquosis inuenitur.

IVNCI GENVS MEDVLLA PRORSVS niuea Hist. Lugd.

Cap. CCXLI.

Descript. HOc Iunci genus Iunco Matthioli proximũ est,paulò breuius & crassius,ex quo medullam prorsus niueam extrahunt, tum ad lucernarum lumina, tum ad candelabra, aliáque id genus confingenda, quòd facilè in spiras duci, atque in se flecti & complicari possit.

Casp.Bauh. pin. *Iuncus læuis* 5. seu *Iunci læuis aliud genus*, H.Lugd.sine icone,p.985.

In stagnantibus & palustribus aquis nascuntur.

IVNCVS ACVMINE REFLEXO maior.

Cap. CCXLII.

Descriptio *Radices* capitatas profert Cæpis & Gethyis similes, non omnino rotundas, sed qua parte aliæ aliis adhærent & incumbunt, leuiter compressas,cortice nigro obductas,quæ infernè & ad latera radiculas emittunt, in vnum cespitem, sicuti in asparagis, coaceruatas. Inde prodeunt *scapi*,seu scirpi multi,sesquicubitales, nigra tunica prope radices contecti,qui infra cacumen pedis ferè spatio extumescentes veluti clauam concipiunt,deinde pariunt ouo quid simile. Id porrò hians petiolos multos emittit,in quorum vertice membranosa & rotundæ vescula, obliquè conuexa,in quinque veluti radios fissa, fructum continent angulosum,nigrum,cuspidatum, minutissimis *seminibus* & luteis plenum, saporis aquei & subausteri.

Hæc diligentissimè Theophrastus expressit,vocans Iuncum hunc oxyschœnon fœminam, non μελαγκρανώδη, vt in vulgatis eius exemplaribus corruptè legitur, sed ἀκταγχαρίτιδα. Gaza acutiferum vertit, alii haud feliciùs Aucipitem, inquit H.Lugd. p.985. vbi Iunci Melancranidis titulo pingitur.

Iuncus oxyschœnus Theoph.

Synon. Casp.Bauhin.pin. dicitur *Iuncus acumine reflexo* 1.siue maior: *Iuncus læuis*, Gesn.cat.& Tabern. Dubitat autem an sit Iuncus lychnanthemos tenuis maior Thalii: nos hunc ad aliam plantam referimus.

Locus. Nascitur in aquosis & pinguibus locis,sed pura & præterfluente aqua fere madentibus.

IVNCVS ACVMINE REFLEXO ALTER, Casp.Bauhini.

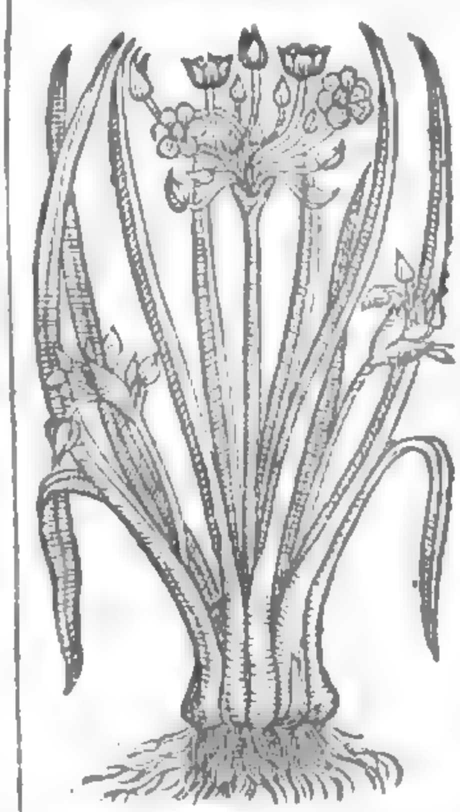
Cap. CCXLIII.

Descriptio *Caule* est sesquicubitali,rotundo, læui, aphyllo: *panicula* vmbellæ simili, atrosplendente, pediculo carente,filamentis cæruleis, vt in Aphyllonte, donata: quam caulis duarum, triúmve vnciarum, acutus, sed mollis, parúmque reflexus superat.

Locus In Prouincia Galliæ prouenit Iuncus, qui Casp. Bauhin.in prod. quartus est : in pin. verò Iuncus acumine reflexo secundus.

IVNCVS FLORIDVS.

Cap. CCXLIV.

Descript. FLoribus insignis Iuncus,nudos caules,rectos,alterum aut tertiũ cubitum altos, minimi ferè digiti crassitud. erigit, quorum fastigiũ ex folliculo membranco emergentē amplam sustinet vmbellam, inæqualiter digestâ: *florum* ex albo purpurascentium, (candidorũ, Trag.) staminibus luteis medium occupantibus, quibus succedentia capitula *semina* parua continent: *radicem* habet nanceam, crassiusculam, fibratam à qua *folia* complutcula, caule non minora, germinant,carinata, cyperi similia, quadrantem vnciæ lata,vel latiora.

Eum sic descripsisse videtur Cordus in hist. Gladiolus palustris,folia ab vna radice erigit multa,Iridi similia, angustiora tamen,triquetra, & superius in mucronem desinentia, è quorum medio caulis duum, triúmue cubitorum altitudine

dine erumpit, insigni læuore & æqualitate pręditus, in cuius summo flores multi, longis pediculis, ex vno principio nascuntur, in purpura candidi, tribus foliolis constantes, sub quorum interuallis alia tria (sed illis minora) sunt: stamina in se flores habent numero plerumque nouem, croceo in summitate puluisculo manus attrectantium inficientia. Habent singuli flores in medio capitulum, semini ferendo aptum & sex partibus diuisum, quibus sunt singuli in summo repandi apices: omnibus huius capituli angulis singulæ adhærent guttæ, admodum paruæ, crystalli modo translucidæ, sapore & substantia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior descendit: crassior verò superiùs ferè in superficie terræ transuersa fertur: vtrique propagines aliquot, & multæ fibræ adnascuntur: habent radices saporem dulcem & glutinosum: nascitur autem pinguibus, limosis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire possunt.

Sunt qui Gladiolum hunc Cordi, Theophrasto dictum, esse suspicantur: sed Theophr. Cyperum intelligit.

Carex acuta. Ad Gramen harundinaceum, & Caricem acutam Virgilij referendum Tragus iudicat, ideóque Graminis tertium genus, & Calamagrostin altetam vocat: eius autem figura non placet.

Calamagrostis. *Synon.* Lob. in Adu. Obs. p. 42. Ic. p. 86. dicitur *Iuncus cyperoides floridus paludosus*. Dod. gall. σπαργάνιον & ξυρίδιον, hoc est, Sparganium & Iris syluestris, ac etiam Scirpus quorundam.

C. Bauh. phyt. *Iuncus* 8. siue *floridus*: Eid. pin. *Iuncus floridus* 1. siue *maior*: *Calamagrostis* 2. *Tragi*: *Iuncus floridus Matth. & Cast.* *Gladiolus palustris Cordi* hist. *gladiolus aquaticus* Dod. Lat. *Sparganium*, gall. Carex alterum, Lon. *Iuncus cyperoides paludosus*, Eyst. *Iuncus cyperinus floridus*, Tabern. *Butomus Theoph.* Cæsalp. *Iuncus floridus Matthioli*, H. Lugd. pag. 989. Eid. pag. 1006. *Calamagrostis prima*.

Locus. Monspessuli in maritimis & lacustribus passim, inter Iuncos præsertim obseruatur. Sic & in Italiæ ferè totius lacustribus, & vdis pratis maritimísque, iuncetis potissimùm. A Maio ad Augustum vsque floret.

IVNCVS FLORIDVS MINOR, C. BAVH.

Descriptio. Radice est candidâ, geniculatâ, fibris plurimis adhærentibus: *caule* palmari: *foliis* ternis, iunceis, oblongis, acutis, duobus caulem superantibus, cuius summo, singulis pediculis, qui quini sunt alternatim sibi succedentes, *flores* (quos non vidit author,) insident, quos *fructus* gemini rotundi, Orobi Cretici magnitudine, sequuntur.

Locus. In palustribus Heluetiæ circa cœnobium Eremitanorum, & in monte Fracto ad lacum Pilati Lucernatum D. Burserus obseruauit Iuncum *Synon.* hunc, quem in prod. C. Bauhinus *nonum* fecit, & in pin. *Iuncum floridum secundum* siue *minorem* vocauit.

CALAMVS AROMATICVS IN GENERE.

CAP. CCXLVI.

Theoph. Theophrasti de Calamo aromatico duplex occurrit locus. Ait enim lib. 9. hist. cap. 7. quòd Calamus trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum valle minima exeat. Non, vt quidam dixêre, inter Libanum atque ante Libanum, inter quos campus amplissimus & pulcherrimus est, Aulos appellatus. Quà verò proueniat, lacum in amplum spatiari, iuxtáque eum palustribus siccatis, istum assurgere. Occupare locum plusquàm triginta stadia. Viridem nequaquam esse videri, sed siccum: forma verò nihil ab aliis (ἀπὸ χαλάμων) differre. Locum ingredienti protinus odorem spirare, non tamen longiùs, vt quidam referant. In Arabia autem spirationem agri odoratissimam esse inter omnes. Et huius rei causam reddit 6. caus. 22. dicens argumento hoc esse, quòd tractibus æstuosis, meliora odoratorum genera proueniant, quòd meliùs ibi concoquatur, & siccata oleant, viridia autem nihil, vt Calamus & Iuncus.

Quæ ex Dioscoride & Galeno hîc adducere possemus, vbi de viribus agemus, adscribemus.

Plinius. Plutarchi error. Calamus (inquit Plinius lib. 12. cap. 22.) odoratus in Arabia nascens (Plutarchus libro, Quod bruta ratione vtuntur, id quoque prodidit, sed errore manifesto, Guilland.) communis Indis atque Syriæ est. in qua vincit omnes (annis, M.) A nostro mari centum quinquaginta stadiis, inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam existimauêre) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria Æstate siccantur, tricenis ab eo stadiis Calamus odoratus gignitur. Nihil autem à cæteris sui generis differt aspectu: sed præstantior odore, statim è longinquo (alienâ fide Theophrastus, ex quo Plinius hæc ad verbum transscripsit, narrauit, quod *Theophr. lapsus.* minimè verum esse Guillandinus testatur, qui eam regionem peragrauit. Idem scripsit & Vitruuius:) inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis, & qui assulosè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Inest fistulæ araneum, *Plinii locus restitutus.* quod vocant florem. Præstantior est, cui numerosius. Reliqua probatio vt fuluus sit. Niger aliàs damnatur, (nec legendum. Reliqua probatio, vt niger sit. Damnatur alibi.) Melior, quo breuior, & crassior, lentúsque in frangendo. (malim legi mandendo.) Calamo pretium in libras xi. iunco xv. Tradúntque Iunceum odoratum & in Campania inueniri. Idem lib. 24. cap. 11. Et quoniam plura genera Harundinis fecimus, illa quæ in India, Syriáque nascitur, odorum, vnguentorúmque causa, &c. Lege caput de Harundine, vbi vires traduntur.

Calamus Syriacus differt ab Indico. Calamus aromaticus siue odoratus duplex est: alter Syriacus, ad ripas lacûs Genesaretici, quem alij mare Galilææ, alij mare Tiberiadis vocant, nascens, à vulgari nihil dissimilis præterquam quòd, post quadragesimum diem siccatus, nonnihil flagrat: alter Indicus, descriptus à Dioscoride olim, nuper à Garcia ab Orta, diuersissimus à Syriaco. Dionysius de situ orbis ἐρυθραῖον vocat, à colore, non vt Eustathius putat, quòd eius altrix India Erythræo contermina mari sit. Dioscorides κιρρὸν esse tradit. Apud Vegetium lib. 2. de re veterinaria, Absyrtus in confectione pulueris quadrigarij Calamum Syriacum & aromaticum, id est, Indicum, memorat. Et hæc Cala*Plinius notatur.* mi genera plurimùm inter se discrepantia, Plinius ignoranter miscuit ac confudit, teste Guillandino.

Quæ Paulus, Aetius, Plutarchus, Celsus, & Dionysius de calamo prodiderũt, à Theophrasti,

Holandicum pro *radice* fibras tenuissimas albas habet: *folia* copiosa, capillacea, pallida, triū quatuórue vnciarum, inter quæ culmi tenuissimi, palmo altiores, vno, alteróue internodio donati, & penè nudi efferuntur, qui paniculam pallidam diuulsam sustinent: & communiter plures cespites constituunt. Nomine sparti Holandici ex sylua Hagana D. Weckerlinus misit.

GRAMEN SPARTEVM MONSPELIAcum folio capillaceo minimum, eiusdem.

CAP. CCXIIX.

Synon. Descriptio

RAdicem habet Gramen Sparteum 9. siue Mōspeliacum capillaceo folio minimum [vt ab autore in pin. vocatur] pro 3. in prod. descriptum, ex fibris albis, oblongis, capillaceis compositam, *folia* capillacea, vncialia: *culmos* tenuissimos, nudos, trium quatuórue vnciarum: paniculas paruas ex locustis minimis compositas & per maturitatem rufescentes: quod Monspessuli in agris æstiuo tempore reperitur.

GRAMEN SPARTEVM SETAS EQVINAS referens Casp. Bauh.

CAP. CCXIX.

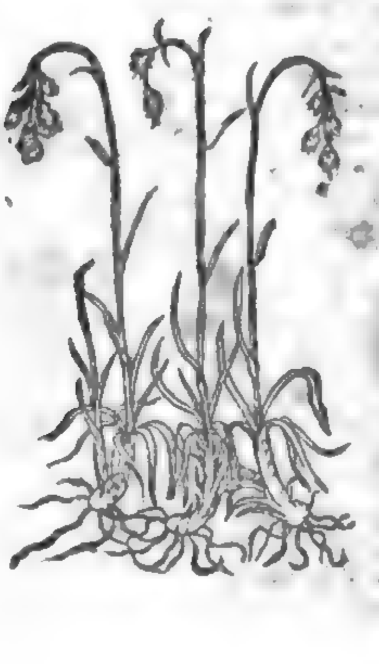
Synonyma Descriptio

HOc [quod in prod. 32. est: in pin. verò Gramen spartum 16.] album est, & ex *radice* alba, setarum instar, *folia* cubitos quatuor longa producit, quæ forma & tenuitate, & robore caudam equinam eiúsque setas referunt: ex quibus lauę insulæ incolæ taperia texunt. Cuius fortè mentio fit in C. Clusii curis poster. sub Herba, *Sparto Hispanico non absimili*. Sic ex Insula Virginea, arboris cuiusdam cortex candidissimus, in pili tenuitatē diuisus adfertur, è quo incolę pānos texunt: hunc corticem à D. Gillenio, Gramē verò à D. Saltzmanno accepimus.

GNAPHALIVM TRAGI, SIVE IVNCVS Bombycinus.

CAP. CCXX.

Descriptio

Gnaphaliū Trago. Linum pratense.

IMplexis fibris radicatur, iūcos tollens rectos enodes, foliosos; in quorū summitate è bifori vagina, longis lentísque pediculis appenduntur paniculæ tomentosæ, candida bombycū opera & mollitie præstantes.

A Trago inscribitur Gnaphalion, & Mattēflachs/ h. e. Linum pratense, & Wisen wollen, id est, Lana pratensis cognominatur, statuitúrque Iuncei Graminis genus. Eiusdem cum Trago opinionis est Cornarius.

Lana pratensis.

Tabern. icon. & Hist. *Gramen tomentosum, Linum pratense, Linagrostis, Eriosch⟨æ⟩nus, Linosch⟨æ⟩nus* Angl. Waterlecke & Medowe woulle. Fland. & Brab. Syde Biese volckbiese / Quispelbiese / Mattensplachß vnde wattenbiese. Germ. flachsengraß. Errant qui Dioscoridis Gnaphalium faciunt.

Gramen tomentosum Tab. Linagrostis. Linoschænus. Gnaphal. non est.

Gesnerde stirp. coll. vocat simpliciter Mattēflachs: In catal. pl. appellari censet Alopecurōn, & Frumentum caudatum à quibusdam, quæ opinio nobis non placet.

An Plinius lib. 19. cap. 1. de hoc ait: Aegyptii quartum Lini genus Orchomenium appellant. Fit è palustri veluti Arundine duntaxat (Fit è palustris arundinis foliis, vel duntaxat Dalech.) panicula eius.

Casp. Bauhin. Phyt. *Gramen 122. siue tomentosum.* Eid. pin. *Gramen toment. f. m 2. siue Gramen pratense tomentosum panicula sparsâ.* *Gnaphalium* Diosc. Trag. *Typha* Diosc. Ang. Iunceus bombycinus, Adū. Lob. icon. pag. 87. Obs. pag. 44. *Gramen eriophorum*, Dod. *Linum pratense* Gesn. coll. Icon. *Gnaphalion Tragi*, Hist. Lugd. pag. 1116. *Pseudolinum*, Cast. icon. *Gramen iunceum lanigerum* Thal. *Gramen tomentosum, & Linagrostis* Tab. *Gramen tomentarium*, Ger. Nonnunquam contractis pediculis tanquam pappus conspicitur.

Reliqua synon.

Geneuæ prouenit in vliginosis pratis quà itur Colognia, cum suo tomento Maio. In valle Griesbachiana vbi fontes acidi, abundat. C. Bauhin. obseruauit Basileæ propè Michelfeld. Plerisque humidis & desertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuscemodi Gramen reperitur: præsertim Iunio ac Iulio mensibus, quando ex ipsis iunceis stylis lana candicans dependet.

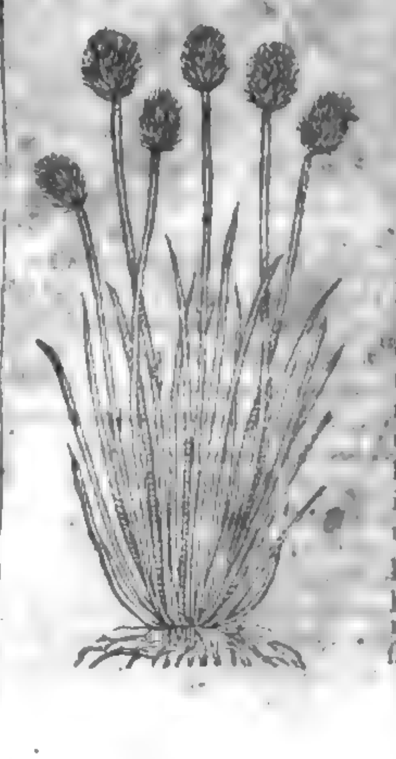
Locus & tempus.

Vi pollet adstringente & condensante, quare in vino nonnulli decoquunt, propinántque alui profluuio, ac colica ab eadem causa exorta laborantibus, vires vlteriores & facultates nos latent, Tab.

Vires.

IVNCVS ALPINVS CVM CAVDA leporina.

CAP. CCXXI.

CRebros ex paruis *radicibus* surrigit *culmos* dodrantales, interdum cubitales, striatos, *foliis* propter terram stipatos, quæ & ipsos culmos aliquousque inuoluunt, alioqui Iuncea folia in stylum exeunt acutum, paulóque supra radicem ruffescentia, sæpe in fibras como-

Descriptio

mollis fatiscunt: cæterùm singuli culmi in turbinatam caudam, canescentibus tomentosis squammis, compactilem, fastigiantur, mollitie holosericum prouocantem: radicatur denique fibris aliquàmmultis, fragilibus.

Synon. Casp. Bauh. phyt. *Iuncus* 10. siue *Schoenolaguros*, missus à Fratre Io. Bauhino nomine Iunci alpini cum cauda leporina: Eid. in prod. *Iuncus* 7. siue *capitulo lanuginoso*: Item pin. *Iuncus capitulo lanuginoso* 3. siue *Schoenolaguros*, à capitulo haud multùm leporum caudæ dissimili.

Locus & tempus. Prouenit in monte cundo Xibessawe ex fonte acido S. Petri Maijo, eodémque mense in procelso monte, itinere Griesbachiano, *Dornstet* vrbem Ducatus VVirtemb. versus.

IVNCVS ALPINVS BOMBYCINVS.

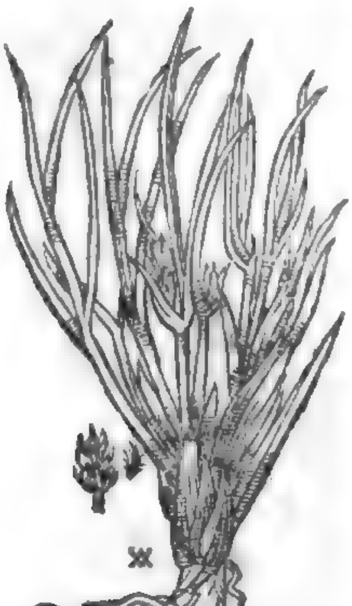
CAP. CCXXII.

Synoni. Descriptio. QVi C. Bauhino in prod. *Iuncus* 8. in pin. verò *Iuncus capitulo lanuginoso* 2. siue *alpinus bombycinus* est, ei ex radice aliorum Iuncorum simili, *folia* iuncea exurgunt, inter quæ *culmi* plures tenuissimi, palmo minores, qui capitulum paruum, lanugine alba ornatum, sustinent.

Locus. In montibus Morauiæ loco dicto Ressel, D. Fleisserus eruit, & communicauit.

SCHOENANTHOS SIVE IVNCVS odoratus.

CAP. CCXXIII.

Descriptio. INter Schœnanthi vulgaris plantas reperiuntur quædam festucæ, multæ simul iunctæ, Gramini similes, in quibus interdum ab vna radice oriuntur multæ veluti spicæ, cespiteo modo longitudinis palmi, coloris ferè & forma foliorum Tritici circa inferiora, color enim est ex luteo pallidus, vt plurimùm, vel quasi cinereus, interdum tamen etiam rubent: rubent etiam superiores partes foliorum, quæ vbi graciles sunt circumuolutæ ab ipsa statim radice: *folia* sæpiùs inter se circumvoluuntur & efficiunt veluti caulem. *Caules* habet multos ab vna radice, circa quos conuoluuntur folia in inferioribus, nodis (longè ab inuicem distantibus) distinctos. A nodis exoriuntur etiam folia, quæ caulem amplectuntur. Caules autem similes sunt culmis Tritici Auenæ, Graminis &c. qua ratione verò dicuntur κάλαμοι, à Dioscoride, intus non sunt concaui vt prædictorum, sed medulla fungosa farcti simili medullæ Iunci vulgaris: *flores* ex purpureo canescentes, papposa lanugine obsiti, habent aliquid commune cum Arundinis floribus, ac quodammodo similes seminibus Nerij. *Radices* multæ sunt satis longæ, duræ, denudatæ, vtplurimùm, à cortice, quodammodo similes Cirris Hellebori, vel Valerianæ. Interdum adsunt radices paulò crassiores, densæ, geniculatæ, gustu valentiores reliquis, ex quibus tum cirri oriuntur, tum ipsæ veluti spicæ quæ videntur veluti per terram repisse. Vbi recens est hæc planta, qualem ego vidi, manibus confricata iucundi est odoris, & saporis non ingrati, licet videatur aliqua adesse amaritudo cum acrimonia, luculenter linguam mordicante, quæ tamen solet efficacior esse in quibusdam foliis remistis, Gramineis, valdè tenuibus, & carinatis.

Clus. descr. Clusius apud Garciam sic describit: Natæ sunt nobis anno 1568. aliquot Iunci odorati plantæ, è semine, ex Italia misso. Est verò Iuncus plãta multis culmis assurgens, tenerioribus foliis quàm Gramen, seu *mi* (quam pulcherrimè refert) linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratum quidem spirant odorem, sed in quo rosæ odor non eluceat: nam manducata potiùs Rosæ, præsertim Sacchato conditæ, odorem æmulari videntur. Nullum protulit florem, quòd seriùs prouenerit: imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta censenda sit. Radix est numerosa & capillaris, non nodosa, vt ait Serapio, gustu feruido & aromatico. Eius *iconem* ad viuum expressam inserere hîc libuit.

Iuncus duplex Diosc. Iunci duplex genus est (vt vult Diosc.) Vnus vocatur Iuncus læuis: alter Iuncus acutus, qui in summo acumen habet. Duplex autem & huius species est: Alter enim sterilis est: alter semen habet rotundum, nigrum: Et huius calami crassiores sunt, carnosioresque. Est & tertium genus, multò carnosius & asperius, quàm illa duo, quod vocatur holoschœnos, hoc est, Iuncus totus. Habet & hic semen in cacumine, simile præcedenti. Cæterùm Æthiopicus (alij *Διαθ...*) Iuncus somniferum semen habet.

Iunci genera tria, Plinio. Plinius lib. 2. cap. 18. de Iuncis agens. Tria, inquit, genera eius: acuti sterilisque, quem marem & Oxyn Græci vocant: reliqua fœmenini, ferentis semen nigrum, quem Melãncranin vocant. Crassior hic & fruticosior. Magísque etiamnum tertius, qui vocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschænos eodem cespite. Vtilissimus ad vitilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellauimus, ex semetipso, cacumine in terram defixo. Melancranis autem, suo semine. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. *Hæc Plin.* de libro 4. Hist. pl. Theophrasti transtulit. Sed mox de suo addit. Vsus ad nassas marinas, vitilium nexus, elegantium Lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine, iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleat penè vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliàs

Plinii locus corruptus. vtiliorem. At verò hic locus haud dubiè corruptus est. Deest enim vnciarum numerus. Quæ verò puranda est cribrorum longitudo? Quanquam autem) inquit Cornar. doctissimus quisque ita hactenus legerit, & locum hunc citauerit: tamen ego sic lectionem restituendam iudico, vt legatur: amplitudine iuxta maritimas alpes tanta, vt inciso ventre impleant denum vnciarum latitudinem: in Ægypto verò cybiorum

longitudinem, non aliis vtiliorem. Denum vnciarum, id est, pollicum latitudinem implere dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, sicut in libra duodecim vnciæ, velut lib. 5. cap. 9. comm. medic. declaraui. Et profectò procliue fuit penè vocem, per denum substituere. Deinde cybiorum longitudinem implere ait, eámque longitudinem non esse aliis, quàm cybiis videlicet, vtiliorem, nimirum vt ipsis excipiantur ac colligantur. Cybium autem appellari concisam pelamidē Plinius testatur. Et hic facilè fuit à cybioru̅ voce, ad criborum vocē delabi. Vetus noster codex cimbiorum scriptum habet vnde ad hanc coniecturam deuenimus, quam cuiusque iudicio expositam, sequendam aut reprobandam relinquimus. *Porro subiungit Plinius* hinc vsum Iunci medicum. Iunci radix, inquit, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum, & fœminarum menses, capitisque dolores facit. Et hæc consonè cum Diosc. nisi quòd in aqua potum, pro μεθ' ὑδάρους dixit. Est autem ὑδαρὴς vinum aqua dilutum: deinde rursus menses reddit ῥοῦν γυναικεῖον suo more, velut iam sæpè dixi. Verùm quod hinc sequitur penitùs alienum est à Diosc. sententia. At qui vocatur holoschoenos, eius folia quæ proxima sunt radici, commanducantur aduersus araneorum morsus. In vulgatis codicibus vox folia deest, & Dioscor. ea non commanducari sed imponi uult. *Et tandem subdit Plin.* Inuenio etiamnum vnum Iunci genus, quod *Euripicen* vocant. Huius semine somnum allici sed modum seruandum, ne sopor fiat. At hic Euripices vocis lectio doctis semper suspecta fuit. Vetus codex Trepicen habet, non minùs incerta lectione. Dioscoridis codices partim ἀσχενὴν habent, partim αἰθιοπικήν. Hos sequutus iudicium doctis defero.

Iunci vsus medicus.

Euripice Plinii.

Galenus, iuncus læuis alter, inquit, ὀξύσχοινος, alter ὁλόσχοινος nominatur. Et gracilior quidem ac durior est oxyschœnus, crassior autem & laxior holeschœnos. Semen holeschœni somniferum est. At oxyschœni duæ sunt species, altera sterilis, cuius vsus ad medicinam nullus est: altera semen fert, & ipsum somniferum, sed minùs quàm holoscœni semen. Inducit tamen hoc etiā capitis dolorem. Amborum verò semina si cum vino bibantur, fluxiones ventris reficcant, & fluxum rubrum cohibent. Ex quibus clarum euadit temperamentum ipsorum esse compositum ex terrea substantia leniter frigida, & aquosa leniter calida, vt inferna siccare possint: & vapores ad caput remittere leniter frigidos, quibus somnum inducunt.

Iuncus odoratus rotundus, Celso.

Celsus & Latiniores Iuncum odoratum rotundum vocant, ad differentiam angularis, quem iidem quadratum appellant, Græcè σχοῖνος appellatur per excellentiam, quum alias omnes Iunci species hoc nomine veniant. Hippocrates σχοῖνον ἡδύοσμον, ἢ εὐώδεα, ἢ ἀρώματα, id est Iuncum odoris iucundi, & benè olentem, ac odoratum, in lib. morb. mulier. vocat, h. c. Aromaticum Iuncum, vt Galenus exponit in glossis. In Officinis hodie radices rarò habentur. Quæ verò reperiuntur Festucę siue culmi, Squinanthi nomine appellantur corrupto illo ex σχοίνου ἄνθος. Nostri **Wolrichende binzen** vocant, **Camelhew**/ hoc est Fœnum camelorum, velut etiam Galli pastum camelorum. Et profectò Festucæ illæ Officinarum præ-rasæ apparent ex superna parte, quod ipsis à Camelis contigisse verisimile est. Appellan. etiam Græci σχοῖνον μυρεψικήν, quòd in vnguenta recipiatur.

In Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis, ab incolis *Sachbar* vocatur: à nonnullis verò *haxiu cachule*, id est, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametsi non negem [inquit Garcias] aliis etiam nominibus apud Arabes insigniri. Nā Auicenna lib. 11. cap. 591. eum *Adhar*: Serapio c. 19. *adher* appellant: quos sequuntur omnes Arabici & Persici Medici hîc agentes: florem verò vocant *Foca*. Nam quod Syluaticus cap. 22. *adcher* & adhecarum vocari scribit, corrupta sunt vocabula. Persis, qui ad iam dictas, vsque Prouincias pertingunt, *Alaf*, quod herbam significat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari potest. Apud Indos peculiare nomen non est sortitus, sed *herba Mazcatensis* appellatur. Sunt qui *paleam de Mecha* nuncupent. Nec desunt qui *Pastum camelorum* vocent, nec immeritò, sed tamen Cameli non sunt istic adeò frequentes, vt hoc Gramé cum floribus omninò depascere possint. Sed sunt ibidem multi Asini, Muli, Equi, quos Arabicos vocamus, boues Capræ, & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt quàm hanc herbam, siue Gramen. Defertur quidem in Indiam in vsum Medicum vsurpandus. Maximā tamen copiā per fasciculos colligatum in nauibus adsumunt equarii mercatores seu mangones, vt equis substernant, ne stercoris & vrinæ pædore offendantur. Nam simul atque maduerit, recentem substernunt, & madidum in mare abiiciunt. Sed & nautæ fasciculos aliquot secum aduehere solent, quos deinde in Italia vendunt. Memini in Insula *Diu* vili emisse multos Iunci fasciculos, quos in Lusitaniam cum aliis aromatibus mitterem: nullum tamen florem videre contigit. Sed nec aliquo in pretio ab incolis habetur, cùm Gens sit rudis & syluestris. Nullus est huius vsus apud istius regionis incolas: sed nos duntaxat, & Medici Arabes & Persæ, eo vtimur. Ipsi indigenæ eo se & sua iumenta lauant. *Nunc ad Auctores, qui eius meminerunt veniamus.* Dioscorides lib. 1. cap. 16. laudatissimū ex Nabathæa, proximum Arabicum, quem aliqui Babylonium vocant, pessimum ex Africa adferri scribit. Floris culmorum, radicisque esse usum. Eligendum eū qui manibus confricatus Rosæ odorem emittit. Scio in iis quas suprà enumeraui prouinciis, quæ Arabiæ nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in Nabathæa gignatur (quę à Nabatoch Ismaelis nepote denominata, prouincia est Arabiæ Iudææ conterminæ) diligenter percōtatus sum à Medicis, qui in Hierusalem, Galilæā, aliisque vicinis prouinciis versati erant: Sed illi responderunt, eum, quo illic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in Cairo nasceretur, an autem ex Mazcate adferretur, ignorare se dixerunt, quoniam medicamenta interdum ignota manerent ob indigenarum negligentiam. Quæ cùm audirem, inquirere non volui num Babylone nasceretur, tametsi id fieri posse putem. *Cum verò* Dioscorides Africanum improbet, non oportet nos admodum sollicitos esse in eo inuestigando, præsertim cùm non adscripserit quā Africæ regione proueniat. De floribus autem, cùm meam, tum reliquorum Medicorum negligentiam agnosco qui non iubeamus eum aduehi. Nostrā etenim culpa factum est, vt eius vsus desierit. In medicamentis odoratis, Dioscoridem incertis comparationibus plerumque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus iucundum quidem spirat odorem, sed Rosæ haudquaquam. *Iuncus odoratus*, Cornelio Celso Iuncus rotundus vocatur, & ad Iunci vulgaris, & cyperi, siue Iunci

Sachbar Arab.

Haxiu cachule.

Adhar.

Foca.

Alaf.

Herba Mazcatensis.

Palea de Mecha.

Pastus Camelorum.

Equis substernitur.

Delectus.

Africanus improbatur.

Flos.

Diosc. reprob.

Iunci triangularis differentiam: sed minimè in eam altitudinem excrescit, quã Iuncus. Auicenna lib.2.cap.591. duo eius genera constituit, Alterum enim Arabicum vocat, qui est odoratus: Alterum in *Agiami* natum, per quod vocabulum Damascum intelligit. Sed quòd Dioscoridis testimonio, Iuncum fructum proferre nigrum probet, manifestus error est, cùm Dioscorides nusquam fructus meminerit. Serapio lib.simpl.cap. 19. ex authoritate Bonif. scribit Iuncum habere radicem *Chulem* similem, latiorem tamen, & minoribus modis cinctam, multos calamulos prædurcs proferentem, qui fructum proferant similem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: simúlque & in vno cespite multas plantas nasci. Huius radix adeò similis est Chulem, vt sub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initiò dixi. Matthæus Siluaticus cap. 12. decem annis conseruari asserit. Credo in siccis & mediterraneis regionibus multo tempore conseruari posse, cùm humiditate non abundet. Sed in huius Prouinciæ maritimis, paucis annis in suâ odoris fragrantia conseruari potest. Quod ad Brasauolã & Monachos iin Mesuen com. attinet, doctè illorum argumenta refellit Matthiolus, Com. in Diosc. lib.1.cap.16. quare superuacaneum esse iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachorum in Mes. dist.1.cap.47. oscitantiam mirari non possum, qui Galangam Iunci odorati radicem esse contendunt, cùm Galanga in Sina nascatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia abest, & plurimùm ab Iunco odorato differat tum foliis, tum radice: nec nisi sata proueniat Galanga, quemadmodum & Calamus: Iuncus verò spontè nascatur, nec seratur. *Hactenus Garcias. Tempestiuum nunc est, vt ad alios Autores qui de Iunco scripserunt, deuentamus.*

Anguillara sibi persuadet Squinanthum non esse Iuncum odoratum: quia in Squinantho non reperiatur caulis qui similis sit cauli Cyperi, vt videtur voluisse Diosc. Deinde quòd radices quæ exhibentur non sint similes radicibus Valerianæ. Præterea quòd in vsu medico olim flos, caulis, & radix Iunci odorati recipiebatur: nostri autem vsus tantùm sit foliorum: res, quæ non videbatur silenda fuisse Dioscoridi: ac etiam quòd odor & sapor qui in Iunci odorati caule & radice sentiuntur, in squinanthi iisdẽ partibus non item.

Cùm in libris Arabum legimus (Monachorum in Mes. verba sunt) florem Squinanthi, non possumus per Squinãthum intelligere florem schœni, sed plantam eius, intelligunt enim per Squinanthum absolutè plantam ipsius schœni. Schœnum autem non sunt illæ paleæ, quibus vbique in Officinis vtuntur: quia descriptio Dioscor. de Schœno odoratò non conuenit illis, vt quilibet videre potest: non enim habet radices notabiles ad Medicinæ vsum, sed quasi capillaceas, paruas, & nullius roboris vel momenti, nec mordicant linguam ipsæ paleæ, & quamuis sint æqualiter odoratæ, non tamen spirant rosæ odorem: &, quod maius est, videmus quod non producunt Iuncum, sed calamum nodosum, sicut & calamus hordei aut frumenti: quoniam vt plurimùm exportantur cum parte ipsius calami. Vnde nonnulli rectè existimant ipsum Squinanthum vsualem esse plantam calami aromatici. Reuera Squinanthum non habemus. Sed multorum quidem non spernandorum est opinio, quòd hæc radix quia communiter pro Galanga vtimur, sit radix ipsius veri Squinanthi. Etiam à nonnullis qui fatentur se vidisse viuam plantam istius Galangæ vsualis, habuimus quod ad vnguem correspondet Diosc. descriptioni de Iunco rotundo, odorato. Galanga autem, quæ (vt suprà diximus) Græcis incognita fuit, & à nobis quoque minimè cognoscitur, alia planta est, & apud Arabes solummodò perquirenda. Vnde tam pro floribus quàm pro ipso Schœno, (quibus caremus) quàm etiam pro ipsa radice posuimus, vti vbi oportet hac vsuali Galanga. Possumus quoque vti hoc vulgari Squinantho, quod esse plantam calami aromatici, opinantur plures, quoniam, vt in Dioscoride & cæteris fide dignis authoribus videri potest, virtutes & proprietates calami aromatici & Iunci odorati, nihil, aut satis parum, inter se differunt: ex quo benè potest alterum pro altero compensari. *Hactenus Monachi.*

Cord. in Dioscor. hæc de Schœnantho scribit. Contuli aliquoties de Schœnantho cum mercatoribus, nonnullísque aliis grandæuis & magnis viris, qui visendæ terræ sanctæ gratia in Orientem hinc proficiscebantur. Ij retulerunt, negociatores ex Syria Alexandriam ducere Camelorum greges, quos *Carauanas* vocant, impositas merces ferentes, cùm autem in solitudines prouenirent inter Syriam & Ægyptum ad Arabiam sitas, neque pabuli, neque aquæ copiam inueniri, nasci tamen secus vias vbique aridas velut stipulas, easque numerosas, densas, & stipatas ex imo radicum cespite admodum odoratas, quas obiter inter eundum aut alias quiescentes depascant Cameli, eámque ob causam se pabulum hoc Kamelstro & Kamelabeu appellare. Referebant etiam illos solere tali pabulo Camelos onerare, ne in sterilioribus deficerent iumenta: quod verò superfit Alexandriæ & Alkani vili admodum vendere. *Hæc Cordus.*

His sequentia opponit Matthiolus: Flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est, cùm etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde, inquit lib.1. de Antid. Iuncum odoratum ex Arabia allatum &c. Quæ Galeni (si licet nobis dicere quod sentimus) potiùs ridenda quàm probanda videntur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse numerum Camelorum, qui locustarum modo in vniuersum Schœni flores depascantur, vt nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Referunt quidam nasci odoratum iuncum etiam in Apulia, quin & in Campania prouenit, vt Brassauolus inquit Plinij authoritate. Sed vereor ne hallucinentur, quòd nec inde flores adferantur, nec paleæ: neque etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Seplasiarij passim vtuntur, non affertur aliunde, quam ex Alexandria. Cæterùm non parua quidem diligentia, dum emitur est adhibenda: quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, Schœnum paleam, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea videndum est, ne vetustate exoleuerit. Quod Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt Schœnum Iuncum proferre non calamum, facilè patet, quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, vbi Schœni vsum reddit his verbis χρῶνται δὲ τῷ ἄνθει καὶ τῷ καλάμῳ, καὶ τῇ ῥίζῃ. Præterea quod communis vsus Schœnos acrimoniam non habeat, pariter falsum est, palam est, Monachos vel nunquam Schœnum degustasse, vel si degustarunt, illum adeò vetustate exoletum fuisse. Quod autem nostri Schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides, Schœni flores ex Alexandria vnà cum integra planta allatos ego

in manibus habui, qui digitis attriti Rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim communis vsus Schœnum, legitimũ & probatissimum esse. Et in post. comm. Lat. & Ital. cum mag. lig. Fuchsium errasse crediderim, qui scripserit sua in methodo, Schœnanthi stipites nullam acrimoniam manu relinquere: in quo errore eum secutus est Anguillarius.

Putamus nos rotundum odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, vt nec Fuchsium. Nec prætereundum erat quod aliquando monuit Rondeletius præceptor meus, figuram Schœni odorati Matthioli fictam, potiss. quoad flores, quod manifestè mihi quondam apparuit visis Veronæ apud insignem Pharm. Bellicorum summitatibus Schœni odorati in quibus erant veluti flocci: Lugduni copiosum habebat Valerandus Dourez pro Theriaca.

Matth. not.

Amatus.

Monachos quoque refutat *Amatus*, dicens: Schœnos siue odoratus iuncus, in Africa & Asia præcipuè nascitur, quanquam & in Campania & Apulia reperiri, viribus saltem impotentioribus, audio: quem Latiniores rotundum Iuncum odoratum appellant, vt diuersũ ab illo odorato angulosо Iunco faciat, quem hodie Officinæ sub eodem ferè nomine habent, Schinanthum appellantes. Verbum iunci, florem significat, nam Schœnos Græcè iuncus est, Anthos verò flos, vnde Schœnanthum, quasi iuncus flos: quanquam hodie, veluti Galeni tempore, flos ad nos non affertur, vnde ille libro de Antidotis primo, ita inquit, præterea Iuncum rotundum Arabicum immitti præcipit, qui a vulgo, haud scio quomodo, Iunci rotundi flos dicitur, quum tamen nos non adeò floris copiam habeamus, tota enim aduehitur herba subinde ex parte superiori à camelis erosa, hãc libentissimè eam depascuntur & copiosissimã in Arabiæ viis crescentem habent, *hæc ille*. Hodie quoque ex Oriente ad nos absque flore portatur, cuius folia, caulis & radix in Officinis habentur quæ vtinam pura essent, quum à multis adulteretur, illis varia immiscentibus, vel recẽtia saltem & non vetera portarentur, quum Galeno autore, facilè schœnos veterescat, quod ex odoris amissione deprehenditur. Nonnulli tamẽ opinati sunt, vt Monachi, qui nuper Mesues antidotarium enarrarunt, quod hodiernum Schœnanthum officinis vulgare, Dioscoridis Iuncus iste odoratus rotundus non sit, quum in eo acutus ille desideratus sapor, linguam mordicans non percipiatur, nec quantulùmque odoratum sit, nec manibus confricatum Rosæ odorem spiret. Item quod Schœnanthum hoc, non Iuncum aliquem ex se mittit, sed potiùs calamum, similem illi quem Triticum aut Hordeum facit, vnde inter se multùm differre pro firmo gloriantur: sed re vera eorum gloria in infamiã vertetur, quum in duplici errore comprehendãtur, primò Dioscoridis textum non intelligentes, quum Dioscorides Schœnum, id est odoratũ Iuncum, non Iuncum aliquem ex se loco caulis mittere, sed potiùs harundinem, aut calamum tradat vt in suã legitur lingua, quæ ita habet, χρῆσις δὲ τῷ ἄνθει, καὶ τῷ καλάμῳ καὶ τῇ ῥίζῃ, id est, floris calami, & radicis vsus est. Ex quibus verbis satis percipitur, quam malè Monachi isti Dioscoridem intellexerunt, quum Schœnon, non Iuncum, sed calamum ex se caulis vice mittat: Secundò hallucinantur Fratres iĳ, quia experientiæ contradicunt, affirmantes Officinarum Schœnãthum in gustu linguam non vellicare; quum re vera recens eam valentissimè mordicet, vnde credendum est, Schœnanthum ab illis gustatum, vetus omninò esse, à quo non solùm odor, sed & sapor facilè, vt ex Galeno didicimus, euanescit. Sed quod Rosę odorem referat, qui illius flores viderunt, similem odorem habere attestantur, vt minimè ambigendum sit, quod Officinarum Schœnanthum, Iuncus odoratus Dioscoridis sit, cuiusque vires inuestigat Galenus l. 4. simpl.

Monachorum errores.

Fuchs.

Fuchs. de comp. med. ait iunci odorati flore qui Actuario & aliis recentioribus græcis χοράκο appellatur, maximè vtendum esse. Hodie tamen florem ad nos minimè deferri, sed culmos duntaxat eiusdem, superiore tamen parte à Camelis erosis: Germ. Camelhew / i.e. Fœnum camelorum, nominari: in offic. verò Squinanthum. Esse præterea perhibet qui culmos illos legitimos esse negent, quòd sc. linguam non mordicent, nec Rosæ odorem spirent. His alios opponit, qui Schœnanthum recẽs & linguam valdè mordicare, & Rosæ odorem referre testentur. Nec miratur vetus & odorem & saporem amittere.

Anguillara & Monachi, vt ex hactenus dictis patet, præcedentium [Cord. Syluii, Cronemburgi, Dodonæi, nec non Cornarii, ac Amati, & aliorum, qui vulgarem Iuncum odoratum recipiunt,] opinioni resistunt, negantque nostrum Schœnanthum, esse verum & Antiquorum, *quorum argumenta sic refellimus.*

Autorum iudicium.

Primùm Anguillaræ respondeo, me non animaduertere, Dioscoridem velle caulem Schœni similem esse Cypero, vt ipse ait: nec etiam inuenio vocari Iuncum angulosum, ut dicit Dodonæus.

Secundò, Dioscorides cùm comparat Valerianam siue Phu Schœno, non totam radicem, sed partes, videlicet ὀπισθίζια intelligere.

Tertiò, quod ad argumentum desumptum à viribus & vsu, quod ait nostri Schœnanthi vsum esse tantùm foliorum, dupliciter respondeo. Primùm fortè eos vsos adhuc virentibus, & fieri posse, vt efficacior hinc sit recẽs, quàm vetustior, qualem vt plurimùm habemus. Apparet enim fibras tectas fuisse cortice, & tantùm remanere lignosas partes, ast in cortice fortè vis non parua est. Secundò laudantur radices à Dioscor. & Galeno ab adstrictione, in quibusdam affectibus, quæ adstrictio gustanti apparet, maximè in crassioribus radicibus proximis caulibus & foliis. Flores laudantur à caliditate, ideò recipiuntur in antidotos, vt Theriaca, iis tamen caremus sicuti & culmis integris. Pro iis vtimur summitatibus foliorum, & meritò, cùm omnia in iis comperiamus, quæ requirit Dioscorides, & Galenus licet fortè imbecilliùs.

Quartò dicit non silendum fuisse Dioscoridi foliorum vsum: respondeo non siluisse Dioscoridem, nec Galenum, sed eos loqui primò generaliter de tota planta, deinde ne quis reiiciat vsu florum vel culmorum, vel radicum, vel ignoret vires valentiores in hac quàm in illa parte esse, contendunt particulatim in vsu esse partes prædictas, & quà in re differunt.

Quintò dicit, se non sentire, neque saporem neque odorem in caule & radicibus: ad hoc respondeo idem quod iam de radicibus. Præterea cùm obscuriores sint vires fortè in culmo & radicibus minùs ei apparuerunt. Addiderim me nusquam legisse efficaciores esse vires in radicib. & culmis quam foliis, nisi in radicib. vt dictũ, ratione

tione, adstrictionis. Hic eadem ratione respondeo Monachis, qui reiiciunt nostrum Schœnanthum, quòd radices non mordicent linguam. Credo equidem eas non sensisse, cùm nec in foliis perceperint, in quibus manifestè tum Matthiolus, tum ego deprehendimus, nec non & Amatus. Præterea non celebratur acrimonia in radice.

Sextò est quod respondeam Monachis dicentibus Schœnanthum Iuncum non producere, sed calamum nodosum. Calamum ferre fateor, Iuncum requiri à Dioscoride non reperio: interea quo modo Iunco sit similis postea ostendam in descriptione.

Septimò non morabor refutando opinionem Monachorum Squinanthum vulgare non esse Calamum aromaticum, vt ipsi volunt, cùm rationibus præcedentibus euertam eorum argumenta, & consentiam cum iis, qui credunt, nos verum Schœnanthum habere.

Octauò, refutanda esset eorum opinio, quâ existimant Galangam esse Iuncum odoratum. Verùm hoc factum suo loco capite de Acoro.

Nonò miror Matthiolum ridere Galeni rationes, eúmque non meliores adferre, imò hac in parte nullas.

Decimò, illud considerandum relinquo an meritò Matthiolus reprehendat Fuchsium, nusquam enim legi eum scribere, quæ dicit Matthiolus. Recitat quidem loco suprà adscripto opinionem quorundam, qui dicunt culmos non mordicare, non autem suam. Quinimò in fine hoc vetustati attribuit Fuchsius.

C. Bauh. De Iunco hæc notatu digna scripsit in suo pin. Caspar. Bauhinus *Iuncus* à iungendo; Græcis σχοῖνος, à loris & funibus dicitur. Dioscorides in odoratum & inodoratum diuisisse videtur. Nam lib. 1. de Iunco odorato, quem simpliciter σχοῖνον per excellentiam nominauit, egit. At lib. 4. de inodoro tractauit: hunc duplicem fecit, vnum læuem, alterum acutum: hunc sterilem, & alterum semine nigro & crassiore calamo, & tertium ὁλόσχοινον, prioribus carnosiorem. Sic Theoph. 4. hist. 13. tria sunt genera ὀξὺς ἢ ἄκαρπος, acutus & sterilis, qui mas: κατ' ἐξοχὴν, frugifer, quem μελαγκρανὶν, atricerum vocitat: tertius ὁλόσχοινος dicitur: at de odorato 9. hist. 7. egit. Plinius lib. 21. cap. 18. quinque fecit, 1. *Mariscum* appellatum, 2. *Marinum*, Oxyschœnum, & huius tria genera: acutum, sterilem, quem marem & oxym: alterum semen ferente, quem Melancranin vocant, & fructuosior: magis tertius, qui Holoschœnos nominatur. Quare Iuncus alius est odoratus, inodorus alter, vel alius locis aridis, alius aquosis prouenit: hic, vel in aquis dulcibus, vel maritimis. Rursum vtriusque generis alij ἀπὸ ὀξεῖας εἰς ἄκρον, in mucronem pungentem desinunt, alii in fastigium obtusius: & sic alius λεῖος, læuis: alius τραχὺς, asper: alius fastigio acutiore, alius obtusiore. Iuncus læuis & in fastigio acutus, alius est Oxyschœnos, alius Holoschœnos. Oxyschœnos alter mas, ἄκαρπος, nullo semine fœcundus: alter fœmina μελαγκρανὶς, nigrum semen ferens: adic ad fœcundum clauatus: petrosus verò ad lapides referendus est.

Synon: cũ nominib. linguarũ. Cæterùm, Iuncus de quo præsenti capite nobis sermo est, vocatur σχοῖνος ἡδύοσμος, ἢ εὔοσμος, ἢ ἰούνκος, Hipp. σχοῖνος ἀρωματικὸς ἢ μυρεψικὸς, Græcis posterioribus. σχοῖνος Diosc. & Galeno. *Iuncus odoratus*, Plinio, Hermol. Ruell. Match. Turn. Lac. Lob. in Adu. & Obs. p. 42. Ic. plant. pag. 82. Clus. in Garc. & H. Lugd. p. 1885. *Iuncus rotundus* Celso. *Iuncus rotundus odoratus*, Marcell. Amat. to, & Corn. *Iuncus 1. siue odoratus seu aromaticus*, C. Bauh. phyt. in pin. *Schœnus & Iuncus odoratus teres ac rotundus*, Cordo. *Schœnanthum* Mesuæo, Lon. (cui & Cyperus rotundus.) Tabern. (& *Iuncus aromaticus*) Cam. (& *Iuncus floridus siue aromaticus*) Acostæ. *Squinantum* Varroni, Anguill. Guil. & Officinis, quasi σχοίνου ἄνθος, Iunci flos. *Adbar* & *Adhir*, Arabib. *Sacobar*, Arabiæ incolis. *Palca de Mecha*, & *Pastum camelorum*, vulgò, & Germ. Camelstro, hoc est, Camelorum stramen, Camelshew, *Fœnum camelorum*, wolriechende Binzen, Iuncum bene olentem, & Candisch hew, *Fœnum Candiæ*. Gall. *Pasture de Chameaux*. Ital. *Squinanchi*. Hisp. *Paya de mequa*. Belg. & Angl. Squinanthum. Boh. Sity wonne [illegible]

Locus. Σχοῖνος, alius in Lybia nascitur, alius in Arabia, alius in Nabathæa. Adfertur & ex Ægypto. In Campania & Apulia quoque reperitur. Reponitur vt alia: quotannis mutatur, quamuis etiam decennium seruari possit.

Vires & vsus. Vsum porrò esse floris, & culmorum, & radicis, hisce Dioscorides docuit: Vim habet vrinam ciendi, menses ducendi, flatus dissoluendi: grauat caput & moderatè adstringit: habet insuper vim atterendi, concoquendi, & aperiendi: Flos igitur ipsius in potu commodus est ad sanguinis eductiones, & ad dolores stomachi, pulmonis, hepatis, renum: miscetur etiam antidotis. Radix adstringit: quapropter etiam nauseabundis stomachis exhibetur: hydropicis item & conuulsis, cum æquali Piperis pondere ad aliquot dies. Decoctum verò ipsius inflammationibus circa vterum commodum est ad insessum. Galeno Schinianthos modicè calefacit, modicéque etiam adstringit, nec planè à tenuitatis natura alienus est. Quocirca his de causis vrinam mouere, mensesque ciere perhibet, siue in fomentationem, siue in potionem adhibitum: prodesse & iecoris, & stomachi, ac ventris phlegmonis. Magis eo adstringit radix. Quod verò florem vocant calidius est. Porrò in omnibus suis partibus, in aliis magis, in aliis minùs, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reiicientibus exhibentur, commiscetur. Ex Nabathæa laudatissimus, vel Plinio teste, proximus Babylonius, pessimus ex Africa & sine odore. Est autem rotundus, vinosæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho vtilis, bilémque & sanguinem reiicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, vrinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. *Hæc Plinius*.

IVNCI GENVS EVRIPICE.

CAP. CCXXIII.

Descriptio. Aliud etiamnum Iunci genus ex versione Hermolai traditur à Dioscoride, quod Euripicen vocitabat: pro qua voce Cornarius à nobis recedens εὐριπικήν legit, vide ante.) vocant: cuius semine somni alliciuntur, sed modus in eo seruandus, ne sapor fiat.

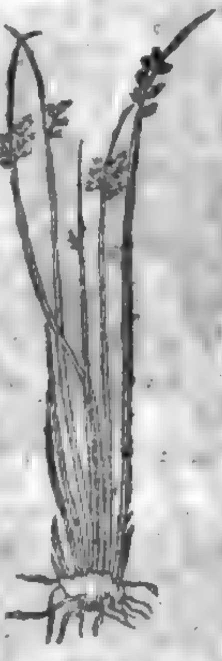
Non desunt autem qui Euripicen Tropicen appellent, inter Recentiores: quorum plerique cruditionis suæ periculum faciunt, multisque partibus rei latinæ officiunt.

Plinii verba de Euripice, legenda c. præcedēti.

IVNCVS PANICVLA ARVNDINACEA.

Cap. CCXXV.

Descriptio

Caules siue styli huic ex vno cespite crebri, cubitales, aut altiores, teretes, firmi, propter terram rubentes, dein obscure virentes, striati, palmaribus *foliorum* rudimentis circa imū obuoluti medulla rarissima & propemodum membranea, mucrone mitiore, sed plerūque longo & tenui, infra quem *panicula* iubata effunditur, ad Arundinaceam accedens, sed ei mollitie cedens, *semen* ferens tenue & fuluum, oblongis, in tria foliola dehiscentibus conceptaculis clausum: *radix* crassa, multis, crassis, intus albis, fibris donatur: cuius oculi primùm erumpentes, squammis lucidis nigris compactiles conspiciuntur.

Synon. Trago *Iuncus vulgaris alter*, siue tenuior, cineracei coloris: *Iunci tertium genus*: *Holoschœnos Plinij*: *Virgilij Iuncus mollis & limosus*.

Dod. gall. *Iuncus secundus*: Et sic lat. in fol. & de frum. sed ibidem primo loco pingitur: Dicitur & Iuncus læuis, siue χοῖνος λεῖα.

Lobelius in Obs. pag. 43. in Ic. verò pag. 48. figuram habet Dodonæi sub inscriptione *Iuncus læuis vulgaris paniculâ sparsâ*. Sed ea non respondet descriptioni Aduersariorum.

Casp. Bauhin. phyt. *Iuncus 1. siue acutus paniculâ sparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis 4. siue paniculâ sparsâ maior*: *Iuncus oxyschœnos*, Anguill. *Iuncus læuis* [seu lenis] Cordo in Diosc. Dod. Hist. Lugd. pag. 985. *Iuncus læuis vulgaris* Lob. in Adu. & Thalio.

Locus. Geneuæ & Montbelgardi hic Iuncus à nobis obseruatus.

IVNCVS MATTHIOLI.

Cap. CCXXVI.

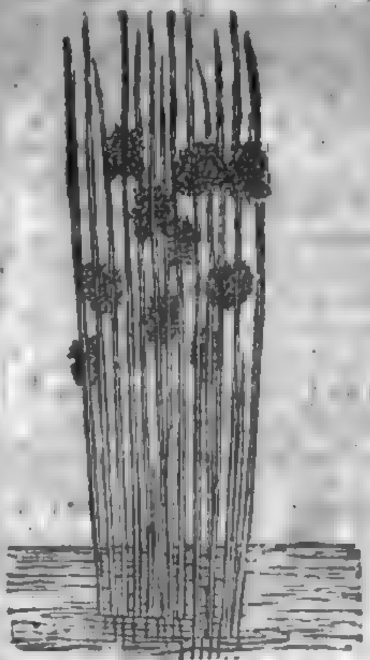
Descriptio Iuncus Matthioli Maximo vt omnibus numeris minor, ita farctior, medullam habet compactiorem, albam, oleíque in lampadibus bibulam, & ellychnii seu funiculi candelarii sebo immersus, detracto magna ex parte cortice læui, Soléque aut fumo siccior redditus, vicem supplet: flores è lateribus citra summitatem erumpentes, ruffescentes in orbem glomerantur.

An Lob. in Adu. Iuncus læuis vulgaris?

An Trago Iunci vulgaris genus alterum carnosius?

Synonyma An Dod. lat. hunc describit pro Iunco primo?

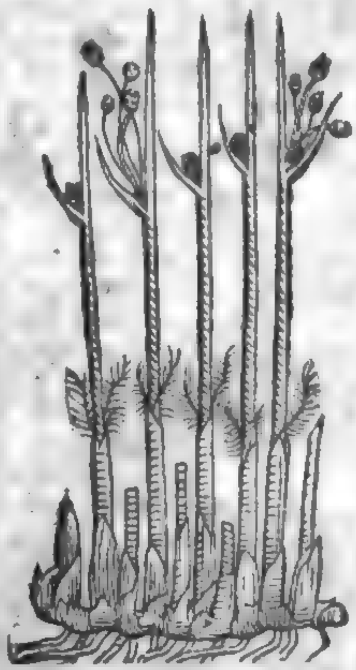
Casp. Bauhin. phyt. *Iuncus 2. siue acutus alter paniculâ non sparsâ*: Eid. pin. *Iuncus læuis 7. siue*

paniculâ non sparsâ: Iuncus Matth. Lac. & Cast. *Iuncus læuis siue Oxyschœnos vulgaris*, Hist. Lugd. p. 984. *Iuncus læuis glomerato* flore Lob. Ic. p. 84. *Iuncus palustris minor* Tab. An Iuncus rotundus 1. Cæsalpino.

IVNCVS PVNGENS, SEV IVNCVS acutus capitulis Sorghi.

Cap. CCXXVII.

Densè stipatos tollit *culmos* sesquicubitales, crassiusculos, rigidos, cortice spisso, medulla solidiuscula, alba, quos statim à radice crassis fibris contexta, inuoluunt foliaceæ vaginæ rubentes, dodrantem circiter longæ, comitantibus pinnatis cristis Sparti Austriaci formâ, non .a. colore, qui hîc ruffus, æmulantibus: infra mucronem autem culmorum pungentem tribus quatuorue pollicibus exiliunt *florum seminumque* glomerata capitula, quorum exortui subiectum est *folium* indidē erumpens, ex latiore principio vaginam imitata in acumen desinens.

Synonyma

Descriptio

Casp. Bauhin. in pin. *Iuncus acutus 1. siue capitulis Sorghi*: ὀξύσχοινος Dioscor. *Iuncus acutus* Anguill. Cordi in Dioscor. & Castoris: *Iuncus acuto cacumine* Gesn. cat. *Iuncus maritimus 1.* Lob. Adu. *Iuncus rotundus alter*, Cæsalpini, quidā Iunco in maritimis nascente locis, acuto & ad vulnus infligendum infesto acumine prædito, Oxyschœnum vocato, nos carere dixit Cordus.

Synonyma Casp. Bauhin. Ad hunc suum Iuncum referri posse putat *Vluam* palustrem, & inusitatum Caricis genus, cuius folia peracuta, crura & pedes sauciantia traduntur par. 6. Ind. Occid. exped. in Floridam.

IVNCVS ACVTVS MARITIMVS CAVLE triangulo, C.Bauhini.

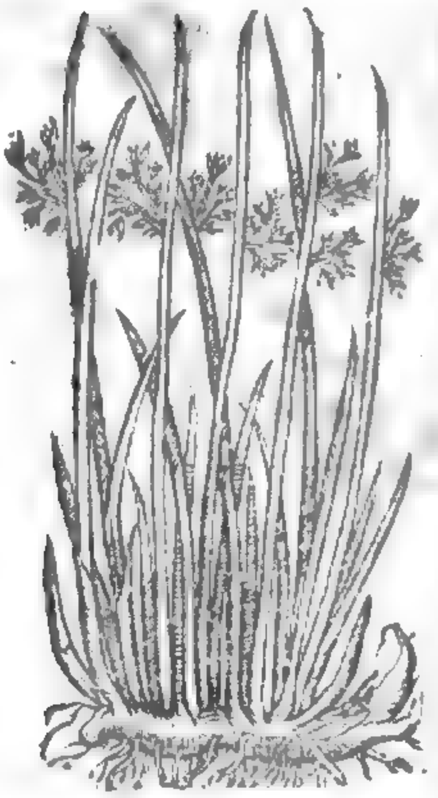
Descriptio. RAdice est serpente, fibrosa, à qua aliæ radiculæ, prioribus exsiccatis, nascuntur: hinc *caules*, quos ad radicem breuia *folia* cingunt, pedales, trianguli exurgunt, & in extremitatem pungentem desinunt, infra quam è latere *floccus* racemosus, rufescens exit.

Synon. *Iuncus* hic *acutus maritimus caule triangulo*, C. Bauh. 1. in prod. 3. *acutus*, in pin. in littore Veneto, & à Perault via, quà Monspelio ad mare itur,

Locus. prouenit: & ad Danubium Lintzij legitur; referente Bursero. An Iuncus exiguus maritimus, Cæs.?

IVNCVS FOLIACEVS.

CAP. CCXXVIII.

Descriptio. FOliaceus Iuncus obliqua *radice*, fibras albas demittente, repꝫat: *culmos* habet bicubitales & altiores, Iunco panicula arundinacea mihi dicto satis similes, verùm non adeò circa imum rubentes, nec ita densos crebrósque, medullâ rarâ præditos: quos duo tríave aliquousque obuoluunt seu vagina conclusos *folia*, postmodum in stylos iunceos teretes abeuntia, è lateris fissura *panicula* prodeunt sparsæ magnæ (quarum capitula singularia parua) quibus parum altior reliqua styli portio, aliàs etiam breuior.

Nostra icon minùs dextrè facta, malè exprimit folia obuoluentia.

Nom. A Dod. gall. videtur pingi pro primo Iunco, & describi pro tertio, sicut etiam hist. frum. & Lat. in fol. vbi dicitur Iuncus acutus & Oxyschœnus à Germ. Strop biesen: Belg. Yseren biesen.

Dodonæi figuram habet Lobel. in Obs. pag. 43. secundo loco cum alia, quibus titulus communis, sc. Iuncus læuis vulgatus: Adu. p. 43. & 44. An verò descriptio Aduersariorum huic conueniat, iudicent doctiores.

An Tabern. icon. & hist. *gramen iunceum* 2. siue gramen iunceum aquaticum maius, Groß vasser binzin graß: Fland. & Brabant. Groot water biesgras: Angl. Great water rusche-graß.

Casp. Bauh. pin. *Iuncus acutus* 4. siue *panicula sparsa*: *Iuncus* 3. Dod. gall. *acutus* Dod. & Castori, *Iuncus acutus vulgaris*, Lob. icon. pag. 85. *Iuncus Oxyschœnos* Dodonæi, Histor. Lugdun. pag. 985.

IVNCVS FOLIACEVS CAPSVLIS TRIANgulis.

CAP. CCXXIX.

Descriptio. MAgnitudine non parum variat, aliàs palmaribus, aliàs plùs quàm cubitalibus *culmis*, nodosis, compressis aliquantulùm, fungosis, ramosis, striatis: *folia* & à radice statim, & ad genicula culmos aliquousque amplectentia, graminea, acuta: surculis è culmo diuiso exactis, & ad diuaricationem radicum insidunt capsellæ quinque, sex, plures, paucioréſve, simul iunctæ, triquetræ, oblongæ, mucronatæ, ex rufo nigricantes, nitidę, *semina* claudentes perpusilla ruffa. Sed & culmulis aliàs perbreuibus, oblongis aliàs, spicæ quædam velut excrementitiæ, & ex foliaceo quodam genere squammatæ, rubentésque insident, vdis præsertim & apricis hoc crebrò euenit locis, vt circa Montbelgardum & Basileam in palustribus Michelfeldentibus: *radix* qualis Iuncis, fibris admodum capillata, iisque longis, & iuxta terrę faciem coëuntibus, serpit, adeóque si culmi terram attigerint, ex articulis fibras demittunt terram denuò comprehendentes.

Lob. Ic. plan. pag. 12. *gramen aquaticum alterum*: H. Lugd. p. 1001. *Arund. minima*. Tabern. icon. & hist. *gramen aquaticum, Hydragrostis*, Wassergraß: C. Bauh. phyt. *gramen* 66. siue *iunceum semine triangulari*: Eid. pin. *gramen iunceum* 9. siue *folio articulato aquaticum*: *gramen iunceum polycarpum Thalii*: Habetur maius & minus: in maiore, post fœnisecium, caulis nouus palmaris excrescit, cui non ampliùs capitula corymbacea insident, sed vtriculi vnciales paleacei in capillamenta fissi, modò virides, modò purpurascentes: rarissimè cum corymbis vtriculi reperiuntur. *Hæc C. Bauh.* Nos hoc Gramen polystachion Thalij reuocandum censemus.

Locus. Locis humidis copiosum obseruauimus Geneuæ & Montbelgardi, florentem Iulio, & cum capsulis Augusto.

IVNCVS TRIFIDVS.

CAP. CCXXX.

Descriptio. EX longiusculis fibrosis *radiculis* scirpi producuntur dodrantales, valdè tenues, quorum singuli per extrema in tres *stylos* palmares, acutos finduntur, intérque hos ad exortum sedentia semina pauca, ex ruffo fusca.

Pro Iunco 5. siue acumine reflexo trifido, sic à C.Bauh. in prod. describitur: Ex radice nigra, ge-

niculatâ & fibrosâ, iunci plures, tenues, palmum superantes, exsurgunt, qui in summo in tres, rariùs quatuor, stylos, tenuissimos, trium, quatuórve vnciarum, diuiduntur, in quorum summitatibus, post Iunci diuisionem, paniculæ paruæ locatæ sunt.

Synonyma. In pin. est *Iunlus acumine reflexo 3. seu minor*, vel *trifidus*.

Locus. In monte Fracto Lucernatum, in Pyreneis & montibus Moraniæ prouenit.

IVNCVS MAXIMVS HOLOSCHOENOS.

CAP. CCXXXI.

Descr. NVdos enodésque *stylos* omnium altissimos & crassissimos promit, medulla pumicosa & exigua: circa quorum fastigia è latere erumpunt *panicula* sparsæ, è capitulis turbinatis, magnis, squámatim, imbricatímque cópactilibus, rufis, contextę, pediculis nunc longioribus, nunc breuioribus & ferè nullis: *semen* in squammas delitescit triquetrum.

Synonyma. Tragus licet Iuncú maiorem palustrem, germ. groß weyer Binzen vocet, tamen Harundinis potiùs genus, quam Iunci existimat, indéque piscatoriam Abaritanam dicendam affirmat. Videtur alibi etiam Iuncum, Plinio Mariscum dictum, appellare. Ego autem non video quomodo ad Arundinem referri possit.

Locus. C. Bauhin. phyt. *Iuncus* 5. Eid. pin. *Iuncus leuis* 2. *Iuncus maximus*, siue *Scirpus* maior, *Mariscus Plinii*: *Iuncus palustris maior*, Tragi & Tabern. *Iuncus grandis, Holoschœnus Gesn.* cat. & Dod. (cui & *Iuncus 4. magnus* in hist. gall. in lat. *Iuncus* 1.) *Scirpus, Iunci 2. species*, Lac. *Iuncus 3. holoschœnus* Anguill. & Cast. *Iuncus & Scirpus*, Lon. *Iuncus aquat. maximus*, Lobel. Adu. & Ic. pag. 85. itémque Gerardo. *Iuncus leuis aquaticus maximus*, Thalio: *Iuncus rotundus 3.* Cæs. *Iuncus leuis* Ger. icon. *Holoschœnos*, H. Lugd. p. 987.

Monspelii in lacubus: Basileæ & Montbelgardi in Vrbis fossis prouenit. Gaudet enim locis humidioribus, aquas crebrò aut semper habéntibus.

IVNCVS PARVVS CVM PERIcarpiis rotundis.

CAP. CCXXXII.

Descriptio. PAlmares sæpè, aliquando cubito nequaquam minores profert *culmos* iunceos, *foliis* circa imum multis gramineis statim è radice obliqua, iúncea, fibrata exortis, donatos, quorum scapus in vmbellam inconditam Filipendulæ modo explicatur, cuius capitula singularia, polita, rotunda, folliculis nigricantibus, *semen* obuolutum gestant, tandemque in tres exiles carinas dehiscunt.

Synonyma. *Gramen iunceum maritimum*, Lob. ic. pag. 18. sic & Ger. *Gramen iunceum* 2. Tabern. *Gramen iunceum* 10. siue *foliis & spica Iunci*, Casp. Bauhin. pin. Eid. phyt. *Gramen* 69. siue *iunceum alterum*.

Locus. In pratis & riguis obseruatur.

IVNCVS HVMILIS.

CAP. CCXXXIII.

Descriptio. FOlia, stylósve profert sescunciales tres quatuorve, teretes, ex radice fibrosa, &, pro plantulæ modulo, crassiuscula: vix enim vnciam superat.

Locus. Gesnerus, cùm Tiguri prope lacum [Batzens see] Felinum collegissem Maio mense, vocabat Iuncum humilem inutilem & Chamæschœnum.

Synon. Casp. Bauhin. in prod. est *Iuncus tertius*: Eid. in pin. *Iuncus leuis* 9. siue *Iuncellus inutilis*. Huc referendum ait Iuncellum omnium minimum Lobelii in Adu.

IVNCVS EXIGVVS MONTANVS, MVcrone carens, Casp. Bauhini.

CAP. CCXXXIV.

Descriptio. RAdice est pusillâ, nigra, capillacea, *cauliculo* quatuor vel quinque vnciarũ, cuius summo capitulum paruum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum rigidiusculum filamentum ambiens, insidet: *folia* ad cauliculi principium tria, iuncea, vnciam longa.

Synon. *Iuncum* 2. C. Bauhini in prod. siue eiusdem *Iuncum leuem* 8. in pin. D. Burserus in Taurero Rastadiensi

dudiensi collegit. Suspicatur autem Casp. Bauh. hunc eundem esse cum *Iunco lychnanthemo tenui*, plures ex radice fibrosa emittente iunceos stylos, breues, digitales, spicâ perpusillâ, spadicescentéque in apice exornatos, Thalij, quem nusquam quàm in Broccenbergo collegit.

IVNCVS FOLIATVS MINIMVS.

CAP. CCXXXV.

Descriptio

IVncus minimus vnciales & sescunciales emittit *culmos*, plures ex cespite ortos, enodes, *paniculam* singulos gerentes exiguam, glomeratam, *semen* glumis rubescentibus triangulum occultantem, cui bina apposita foliacea cornicula, alterum surrectum, alterum secundum culmos deorsum vergens: *folia* è radicibus fibrosis capillaribus angusta, vncialem longitudinem circiter adepta.

Locus. Nemauso attulit Gener Cherlerus.

IVNCVS MINIMVS FONTIS ADMIrabilis.

CAP. CCXXXVI.

Descriptio

SEgetem de cespite vno tollit magnam; foliorum & culmorum, quæ præ tenuitate stamina imitantur, lætè virentia, glabra, altitudine plùs minùs palmari: *culmi* autem nudi enodésque, circa fastigium (quod acutum) *paniculam* Iuncorum more ex latere emittunt, aliquando vnam, aliquando geminam, ex viridi fuscam, squammatam, exiguam, lenticulæ magnitudine, aut paulò maiorem, turbinatam.

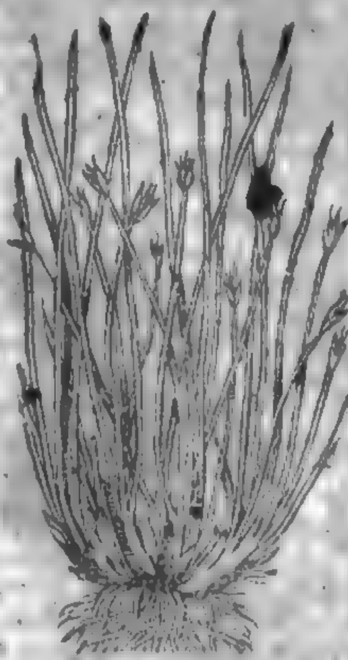
Locus. Inuenitur loco humido cum Holostio Matthioli propè Eichelberg, non longè à Fonte admirabili.

IVNCVS PARVVS MONTANVS CVM paruis capitulis, luteis.

CAP. CCXXXVII.

Descriptio

LOngissimis fibris Iuncus hic montanus iisque crebris demissis, stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram inuolucris obsitos, qui cæterà æquabiles enodésque in summo fastigio capitulum gestant, duplo triplóve breuius quàm Iuncus clauatus, inter squammas longiores emicantibus *flosculis* luteis.

Perennis planta est, vt apparet ex reliquiis veterum foliorum, Nardo Celticæ similibus.

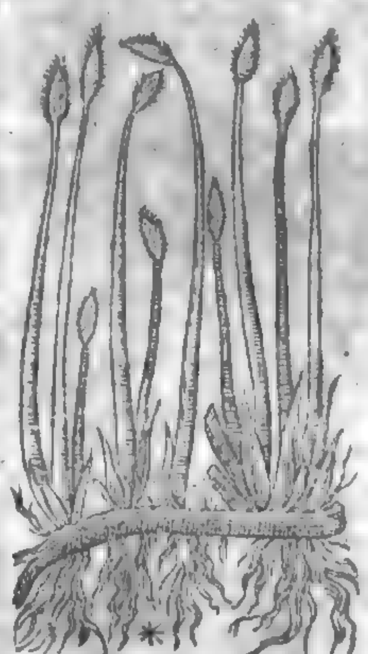
Locus. Obseruaui in monte, eundo Ribelsavve ex Fonte acido S. Petri in valle Griesbachiana, locis humidis principio Maij florentem.

IVNCVS CAPITVLIS LONGIS, SIVE clauatus.

CAP. CCXXXVIII.

Descriptio

SErpente nititur *radice*, multis fibris capillata: *culmi* striati, nô asperi, teretes, enodes, ac sine foliis, cubitum ferè æquant, fungosi, circa imum rubentes, quorum summitas non in stylum exit acutum, sed in *spicam* clauatam, russescentibus squammis imbricatam.

Synon. Lob. Obs. p. 44. Ic. plant. p. 86. *Iuncus aquaticus minor capitulis Equiseti*. Hist. Lugd. pag. 986. *Iuncus clauatus Dalechampii*, siue (in contextu) *Iuncus alius fœcundus*. C. Bauh. phyt. *Iuncus* 7. Eid. pin. *Iuncus capitulis Equiseti* 1. huc *maior*, *varians scirpis latioribus & triplo angustioribus*.

Locus. Geneuæ in aquosis circa *Arue*, alibique in cœnosis & stagnantibus aquis nascitur: floret Maio & Iunio mensibus.

IVNCELLVS CAPITVLIS EQVISETI MInor & fluitans, C. Bauhini.

Synon. Descriptio

EX radiculis capillaceis Iuncus recuruus tenuissimus (6. in prod. *Iuncus capitulis Equiseti alter*, in pin.) prodit, qui in plures Iuncellos duaram triúmve vnciarum subdiuiditur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi, capitulum minimum sustinent, & Iuncellis singulis foliolum tenue capillo ceu adponitur.

Locus. In aquosis Angliæ fluitat, authore Gillenio.

[illegible] exempti, insigni laeuore & aequalitate praeditus, in cuius summo flores multi, longis pediculis, ex vno principio nascuntur, in purpura candidi, tribus foliolis constantes, sub quorum interuallis alia tria (sed illis minora) sunt: stamina in se flores habent numero plerumque nouem, croceo in summitate puluisculo manus attrectantium inficientia. Habent singuli flores in medio capitulum, semini ferendo aptum & sex partibus diuisum, quibus sunt singuli in summo repandi apices: omnibus huius capituli angulis singulae adhaerent guttae, admodum paruae, crystalli modo translucidae, sapore & substantia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior descendit: crassior verò superiùs ferè in superficie terrae transuersa fertur: vtrique propagines aliquot, & multae fibrae adnascuntur: habent radices saporem dulcem & glutinosum: nascitur autem pinguibus, limosis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire possunt.

Sunt qui Gladiolum hunc Cordi, Theophrasto dictum, esse suspicantur: sed Theophr. Cyperum intelligit.

Carex acuta. Ad gramen harundinaceum, & Caricem acutam Virgilij referendum Tragus iudicat, ideóque graminis tertium genus, & Calamagrostin alteram vocat: eius autem figura non placet.

Calamagrostis.

Synon. Lob. in Adu. Obs. p. 44. Ic. p. 86. dicitur *Iuncus cyperoides floridus paludosus*. Dod. gall. σπαργάνιον & ξυρίδιον, hoc est, Sparganium & Iris syluestris, ac etiam Scirpus quorundam.

C. Bauh. phyt. *Iuncus* 8. siue *floridus*: Eid. pin. *Iuncus floridus* 1. siue *maior*: *Calamagrostis* 2. *Tragi*: *Iuncus floridus Matth. & Cast. Gladiolus palustris Cordi* hist. *gladiolus aquaticus* Dod. Lat. *Sparganium*, gall. Carex alterum, Lon. *Iuncus cyperoides paludosus*, Eyst. *Iuncus cyperinus floridus*, Tabern. *Butomus Theoph.* Caesalp. *Iuncus floridus Matthioli*, H. Lugd. pag. 989. Eid. pag. 1006. *Calamagrostis prima*.

Locus. Monspessuli in maritimis & lacustribus passim, inter Iuncos praesertim obseruatur. Sic & in Italiae ferè totius lacustribus, & vdis pratis maritimisque, iunceis potissimùm. A Maio ad Augustum vsque floret.

IVNCVS FLORIDVS MINOR, C. BAVH.

Descriptio. RAdice est candidâ, geniculatâ, fibris plurimis adhaerentibus: *caule* palmari: *foliis* ternis, iunceis, oblongis, acutis, duobus caulem superantibus, cuius summo, singulis pediculis, qui quini sunt alternatim sibi succedentes, *flores* (quos non vidit author,) insident, quos *fructus* gemini rotundi, Orobi Cretici magnitudine, sequuntur.

Locus. In palustribus Heluetiae circa coenobium Eremitanorum, & in monte Fracto ad lacum Pilati Lucernatum D. Burserus obseruauit Iuncum hunc, quem in prod. C. Bauhinus *nonum* fecit, &

Synon. in pin. *Iuncum floridum secundum* siue *minorem* vocauit.

CALAMVS AROMATICVS IN GENERE.

CAP. CCXLVI.

Theoph. THeophrasti de Calamo aromatico duplex occurrit locus. Ait enim lib. 9. hist. cap. 7. quòd Calamus trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum valle minima exeat. Non, vt quidam dixere, inter Libanum atque ante Libanum, inter quos campus amplissimus & pulcherrimus est, Aulos appellatus. Quà verò proueniat, lacum in amplum spatiari, iuxtáque eum palustribus siccatis, illum assurgere. Occupare locum plusquàm triginta stadia. Viridem nequaquam esse videri, sed siccum: forma verò nihil ab aliis (Ἀγχισάμων) differre. Locum ingredienti protinus odorem spirare, non tamen longiùs, vt quidam referant. In Arabia autem spirationem agri odoratissimam esse inter omnes. Et huius rei causam reddit 6. caus. 22. dicens argumento hoc esse, quòd tractibus aestuosis, meliora odoratorum genera proueniant, quòd meliùs ibi concoquatur, & siccata oleant, viridia autem nihil, vt Calamus & Iuncus.

Quae ex Dioscoride & Galeno hîc adducere possemus, vbi de viribus agemus, adscribemus.

Plinius. *Plutarchi error.* Calamus (inquit Plinius lib. 12. cap. 22.) odoratus in Arabia nascens (Plutarchus libro, Quod bruta ratione vtuntur, id quoque prodidit, sed errore manifesto, Guilland.) communis Indis atque Syriae est: in qua vincit omnes (annis, M.) A nostro mari centum quinquaginta stadiis, inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam existimauere) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria Aestate siccantur, tricenis ab eo stadiis Calamus odoratus gignitur. Nihil autem à caeteris sui generis differt aspectu: sed praestantior odore, statim è longinquo (alienâ fide Theophrastus, ex quo Plinius haec ad verbum transcripsit, narrauit, quod minimè verum esse Guillandinus testatur, qui eam regionem peragrauit. Idem scripsit & Vitruuius:) inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis, & qui assulosè potiùs quàm Raphani modo frangitur. *Theophr. lapsus.* Inest fistulae araneum, quod vocant florem. Praestantior est, cui numerosius. Reliqua probatio vt fuluus sit. Niger aliàs damnatur, (nec legendum, Reliqua probatio, vt niger sit. Damnatur alibi.) Melior, quo breuior, & crassior, lentúsque in frangendo. (malim legi mandendo.) Calamo pretium in libras xi. iunco xv. Tradúntque Iuncum odoratum & in Campania inueniri. Idem lib. 24. cap. 11. Et quoniam plura genera Harundinis fecimus, illa quae in India, Syriáque nascitur, odorum, vnguentorúmque causa, &c. Lege caput de Harundine, vbi vires traduntur. *Plinii locus restitutus.*

Calamus Syriacus differt ab Indico. Calamus aromaticus siue odoratus duplex est: alter Syriacus, ad ripas lacûs Genesaretici, quem alij mare Galilaeae, alij mare Tiberiadis vocant, nascens, à vulgari nihil dissimilis praeterquam quòd, post quadragesimum diem siccatus, nonnihil flagrat: alter Indicus, descriptus à Dioscoride olim, nuper à Garcia ab Orta, diuersissimus à Syriaco. Dionysius de situ orbis [illegible] vocat, à colore, non vt Eustathius putat, quòd eius altrix India Erythraeo contermina mari sit. Dioscorides [illegible] esse tradit. Apud Vegetium lib. 4. de re veterinaria, Absyrtus in confectione pulueris quadrigarij Calamum Syriacum & aromaticum, id est, Indicum, memorat. Et haec Calami genera plurimùm inter se discrepantia, Plinius ignoranter miscuit ac confudit, teste Guillandino. *Plin. not.*

Quae Paulus, Aetius, Plutarchus, Celsus, & Dionysius de calamo prodiderunt, à Theophrasti,

Diosc. Plin. & Galeni placitis re ipsâ nihil differunt. Quare his neglectis ad Neoter. deuenimus.

Hermol.

Legi (inquit Hermol.) & in Meotide odoratum nasci Calamum radice subalbidâ, & sine fistulis, plena intus & amara, specie Acori; de quo & falsi quidam sunt, Acorum cùm putantes. Quantò autem amarior, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninòque vicarium pro Acoro est. Ab Ionia & Ponto, & Herculis columnis prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricę, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt.

Non est radix Matt.

Aromaticus porrò calamus, si Dodonæo gall. si Trago: si Clusio, præsertim verò si Matthiolo in apol. in Amatum credimus, non radix est, sed Calamus pretiosissimus, at qui hactenus ad nos non fuit apportatus. Nam [inquit hic] quod Plinius ait efficacissimam in omni Harundine eã esse partem, quæ radici proxima, quis non videt de Harundine, non de radicibus intellexisse Plinium: examines enim partes in vniuerso calamo, radicibus proximas cæteris præstare dicit; quod facilè prudens animaduertet Lector. Nec enim aliam ob causam Plinius maiori vi pollere eas calami partes, quæ prope radices habentur, quàm quòd eædem vbi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni Harundinum genere reperiantur, quam in cæteris earundem locis: quo fit vt etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Quòd verò Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem cõstat, cùm ait. Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. *Hæc ille.* Quæ tamen perperàm Lusitanus intelligit. Quippe calamus in primis Harundinem designat, non radicem. Præterea proprium Harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa & vbique occlusa spectatur in omni Harundinum genere. Adhæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in Harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (vt Amatus contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, vt facile quis certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace asclepio, in Gramine, &c. Constat præterea Calami odorati, quo passim Seplasiæ vtuntur, radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, vbi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos cum Amato prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus exter autor qui scripserit odoratum calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria. *Et hæc sunt Matthioli in Amatum argumenta*, quibus docere conatur calamum odoratum communis vsus, legitimum, genuinumque esse Acorum: quin concludit calamum odoratum harundinem esse non radicem.

Aloisius Mundella.

Iam dictis adstipulatur Aloisius Mundella in Brassauolum, & hunc in modum argumentatur. Si calamus aromaticus, qui in officinis pro calamo & habetur & venditur calamus odoratus est Dioscoridis: statuendum vtique est calami descriptionem, vel calami ipsius esse, vel radicis, vel vtriusque apud Dioscoridem. Quod autem vtriusque non sit, colligitur, quia Autor non exprimit, quæ caulis aut radicis sint propria. Non radicis: primùm, quoniam illius mentionem non facit. Deinde, quia radix, quam pro calamo venditant, non videtur rufa: acrísque insuper & amara est, velut Acorus. Postremò in assulas non dissilit, h. e. per longitudinem assulas paruas, dum frangitur, non relinquit. His quoque addit: Non constat quomodo fistulæ aranearum plenæ existant in hac radice, quemadmodum in ea, quæ est calami Dioscoridis, quas araneas secundum Plinium florem cognominat. Quod si ergo calami est descriptio apud Dioscoridem, huic nostro vulgari quæ est radix conuenire non potest. Quare dubitat ne hic officinarum calamus, magis ad acori radicem accedat, quod Manardus, Cordus & alii quoque suspicantur, & Matthiolus omninò genuinum esse Acorum credit, & olim Io. Rodericus [Amatus Lusitanus: sub nomine enim Io. Roderici Lusitani superioribus annis commentarios in Dioscoridem in lucem euulgauit.] affirmabat. Nunc verò firmiter contrarium asseuerat.

At verò cum huius rei diuersa penitus sint aliorum placita. Argumenta quæ pro negatiua parte faciunt, paucis refutabimus, affirmatiuamque rationibus comprobabimus.

Matt. refutatur.

Matthiolo itaque dicenti, quod calamus aromaticus, non radix, sed calamus Dioscoridi sit, primùm respondemus, calamum aromaticum simpliciter, per se, & absolutè dictum, nec radicem, nec harundinem, nec tale quid esse, sed in hæc, tanquam totum in suas partes, diuidi: Et hac ratione æquè radicem, ac calamum, aut tertium quid esse posse. Quod manifestè eius descriptio comprobat, quę partim ad calamum pertinet, partim ad radicem, vt patebit. Quod ad nos non fuerit apportatus. Audit Amatum veriora testantem: calamum ex India Lusitani nostri singulis annis deferunt per mare rubrum in Cairum & Alexandriam deferentes. Venetias portant, calamis similem, vnde nomen accepit.

Ad nos apportatus.

Plinius explicatur.

Licet adhuc Plinius efficacissimam in omni harundine eam partem esse dixerit, quæ proxima radici sit, non ideò denegauit radici ipsi excellentiam, sed Arundinis tantùm superiorem partem non ita efficacem asserit. Præterea Theophrastus & Plinius alibi ipsam calami radicem desiderant, & eam cæteris partibus anteferunt. *Nunc suo se gladio iugulat Mundella.* Vtriusque (calami & radicis simul) descriptio non est, inquit ille: quia autor non exprimit, quæ caulis, aut radicis sunt propria. Pulchrè ratiocinatur si diis placet. Quæ consequentia: Non exprimit propria, ergo vtriusque non potest esse. Si non expressit, nec etiam contrarium affirmauit. Quod enim dicit optimum esse, qui fuluus est, ad radicem referendum est: Sicut & illud Plinii, subalbidus, in commanducando viscosus, subacris, adstringens, ad radicem pertinet, velut ipsum experimentum docet. Quod verò frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi, & fistulam araneis plenam habere ad calamum. Non radicis (pergit Mundella) quoniam ipsius mentionem non fecit

Mundella redarguitur.

Diosc. declaratur.

Diosc.

Experientia reclamat verbis Mundellæ.

Diosc. Quæ est rationis huius necessitas? Non meminit radicis, ergo descriptio eius non est. Dic quæso Mundella, Quid aliis in locis describit Dioscorides, vbi nec plantæ foliorum nec radicis, aut aliarum ipsius partium meminit, Dic, quid describit capite de Costo? Reclamat tandem ipsa experientia verbis, quæ opponit, Radix non videtur russa, non dissilit: Non constat Mundellæ, quomodo fistulæ araneatum plenæ existant. Reclamat, inquam, ipsa Amati experientia, dum scribit, Venetias portant, Calamis similem, album & subrufum, crebris geniculis, in assulas dissilientem, fistulosum, araneo albo plenum. Sed iam probatum est descriptionem non tantùm Calami, verùm & radicis esse. *Vltimò* si Calamus aromaticus Officinarum Acorus genuinus est, vt Matthiolus & alij quidam affirmarunt, frustra hi omnes entia multiplicant, separántque à se inuicem quod vnum est. Diuersis siquidem capitibus, de Acoro & Calamo tanquam de diuersis tradunt.

Non est Acorus.

Hoc tempore penitus ignotum scribitur, quod Calamus aromaticus, cuius Veteres meminerunt, Officinarum communis Calamus non sit, sed radix, neque præscriptis notis insignita, vt ex Manardo, lib.6. Epist.3. lib.8. epist.1. cuius rationes mutuatus Matth. etsi aliorum armis muniatur, feroci admodum aspectu, ea in Brasauolum tela contorquet, vt sibi ipsi Vulcanus videatur: magno enim errore Brasauolum duci, satis palam esse supponit: quòd tam facilè sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum, illam esse radicem, quæ temerè omnibus in seplasiis illius vicem explet, cuius opera si interiissent, quis non misellum hunc Brasauolum cachinnis irritaret? hem quis non admiraretur tot contradictiones? tot lapsus? tantam inscitiam? tot grauia crimina? quæ tamen ab astuto hoc homine, eius sententias peruertente, corruptis verbis, diminutis clausulis, ei falsò adscribuntur: vt per Iouem lapideum iurare cogar, (inquit Apollo) me suis lineis depictum Matthiolum, vobis planè indicaturum: ita enim scribit Brasauolus, decimus agitur annus, quod Venetias verus Calamus aromaticus affertur, qui Calamus est, & non radix, at communis aromaticus Calamus, qui passim venditur, radix est, & non Calamus, id verò de quo in præsentia loquar, Calamus est, & non radix, qui folia habet circumcirca in aliquibus Calamis, quæ nostrorum Calamorum foliis assimilantur, & nisi putassem Galangam esse Acorum, non potuissem, non arbitrari vulgarem Calamum aromaticum esse Acorum, & fortè radix hæc, quæ Calamus aromaticus vocatur, est odorati Calami radix: Calamus autem verus odoratus, in Officina Campanæ, Venetiis vendebatur. En igitur Studiosi quibus verbis peritos insectetur? quàm fideli sermone candidissimos laceret? quàm tumultuosis rixis, se vbique molestissimum, ac infestissimum exhibeat? hæ sunt argutiæ quibus prægrandem confarcinauit librum, solo lepore illos lacessens, suísque obruens calumniis, non aliam ob causam, nisi vt doctissimis aduersari videretur, & quocunque modo in eos argumentū effunderet, hac importunitate excruciaret, tantùm sibi arrogans, vt quæ non dixerunt, dixisse velit, quæ enim in eius sententiam pedibus non eunt, tergiuersatur, si quis nodus incidit, statim transilit, velut angue conspecto, aut saltem lippis oculis intuetur: etsi clarissimo suorum scriptorum testimonio sanissimi ingenij videatur, vt quum minimè compertum habet dixisse Diosc. & Galenum Calamo aromatico aliquid inesse amaritudinis: quod vel Ruellij versionem quam se imitari pollicetur, in sui operis initio, paulò segnius perlegerit, vel in eam, si quid perperam ex Græco translatum, vt sui moris est, aliquid iniicere tenebatur, quòd cum aliquanta acrimonia amarum Calamum transtulerit: id quod Secobiensis Lacuna, Græcis, Latinísque literis eruditissimis, qui Ruellium fideliùs restituit, corrupta loca resarcinauit, aucta imminuit, mutata ad pristinum candorem reduxit, malè huic tributum amarorem nō annotauit, etsi Marcellus quod ad amaritudinem pertinebat, se reliquisse asserat, quia in melioribus illa vox non legatur. Manardus etiam lib.3. Epist. 2. probans Calamum non esse Canellam, inter alias differentias enumerat, quòd in ea canella non sit amaror, innuere calamo amaritudinem inesse, vt hinc Fuchsij sententiam improbare non possit, atque an communis illa radix, calami odorati propria sit, quæ amariuscula, necne, nullum est in hoc euidens argumentum, quod etsi Harundinis trunculum, cacumini annexum non deferant: folia Iridis similia, harundinacea, quæ intenus præ se ferunt, sicca potissimùm, an verò Acorus sit, eo in capite discutiendum relinquimus: hic tamen præterire non possumus Amati autoritatem, ne dicam ambitionem, aut insolentiam, qua calamum aromaticum Officinarum Diosc. legitimum, suis notis repræsentare non ambigit, potiùs, vt credimus, somniando, quam sensuum libertate, tam absurda proferendo? nec Matthiolum contraria astruentem, hoc est, calamum aromaticum harundinem, siue calamum, non radicem esse debere, deceptum asserere vereretur: quòd licet Theophrast. ac Plinius in calamo odorato calamum, & non radicem, laudare videantur, alibi tamen radices cæteris partibus anteferunt, idque ex Plinio manifestè percipi, lib.24.cap.11. quum odorati calami facultates enumerans, inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici, efficacia & genicula, ex quibus in omni Calamo radicem efficaciorem esse partem contendit: id quod si Plinius intellexerit, vel ipsi pedagoguli diiudicent: Quis enim etiamnum mediocris ingenij ita argueri? Plinius proximas in Harundine radici partes aliis præfert: ergo radix efficacior est pars? Quisnam etiam ex palliotenus Medicis, qui stultissimum hoc arguendi genus non excludat? qui in re vulgatissima illum cæcutire non deprehendat, qui inquam dum sitim sedare cupit, sitim alteram crescere non videat, vt quantò plus biberint, tantò magis sitiant Parthi: quum scilicet huiusmodi radix, quæ in multa segmenta nunquam assulosè frangitur, non fistula araneo velo simile quicquam occludente, quæ quidem Harundini debentur, non radici, sit saltem Calami aromatici radix: cuius nulla est ab Amato probatio: tot autem oculati testes ex Manardo, ac Matthiolo contrarium asseuerantes, tot ab his rationes quas hic rursum inculcare, operæpretium non est, vt quum Brasauolum huic suæ opinioni assentire testatur, secùs quàm ipse dictet, vt supra: quum Diosc. calamum odoratum, non radicem, sed Calamum esse debere, scriptis mandauerit, quúmque calamos equiseti, graminis, ac aliorum geniculatos reddiderit Diosc. non est quod radici proprium esse geniculatum, Calami autem nodis cinctum asserere debeat:

Matthioli nota perperam Brasauolo inusta.

Calamus est & non radix.

Matthioli inscitia.

Fuchsij tutela.

Amati turpis error.

quum autem calamum aromaticum esse officinarum Schœnanthum arbitrantur Calopodiani, qui in Mesuě scripsêre, nec illorum spernūt opinionem, qui radicem calami aromatici vice acceptam, legitimi calami radicem statuunt, quàm magno implicentur errore, non animaduertunt. Siquidē Schœnāthi Officinarum radices tradūt capillorū modo, tenues, huius verò adulterini calami radices crassę sūt, & effatu dignæ: propterea Schœnanthi radices esse non possunt, & per cōsequens: si Schœnanthum vulgare calamus est aromaticus, hæ radices non erunt calami odorati radices: qúmque in assulas non dissiliat Schœnanthum id, non fuluum sit, non in mandendo lentum, meliùs discant, ne rudere potiùs, quàm erudire videantūr: veri tamēn calami loco, radicē hoc nomine vsitatam substituere malo, etiamsi Acorus sit, quæ multas calami qualitates obtinet, quàm Sphagnum, latinis muscus arboreus, Officinarum vsnea: & si Auic. cap. de musco, pro quo Thaleb reposuit Bellunēsis, muscum fluuialem, aqueum, terreum, petrosum, maritimum complectatur, & cap. de Vsnea arboreum videatur distinguere, aperta separatorum nominum & capitum confusione. Galen. verò ac Paulus in suis succedaneis, pro calamo sphagnum cum Mathiolo supponant: hæc enim in alienam messem irruisse creduntur, doctorum omnium iudicio, quòd plura his ignota inserant, aut facultatibus dissimilia suggerant, vt Myrtum pro Cardamomo, &c. quorum est sylua: moscus verò arboreus, hypnos etiam vocat*, hoc est villosa illa canicies arborum caudicibus adhærens, multiplex est, vt suo ostendetur loco.

Schœnanthum Calami loco substituitur.

Nomina linguar.

De hisce satis, vela retrahamus: vocatur græcè κάλαμος ἀρωματικὸς, ἄλιδος, ἢ μυρεψικὸς h. e. lat. *Calamus aromaticus, odoratus* & *vnguentarius*. Arab. vt Serap. *Hasabel derire*: *Alsabarino*, *Alterira*. Bellunensi *Alderire*, *Aldarira*, & *Chasab darirbe*: item *Caratis & Caratim*. Germ. **wolriechendt wurtzriedt/ wolriechendt Rohr**. It. & Hisp. *Calamo aromatico*.

Aequiuoca Calam. odor. Ind. Verus.

Præter calamum aromaticum quorundam Indicum & verum, sunt & aliæ plantæ, quibus calami aromatici nomen attribuitur.

Calamus Matth. fictitius.

Calamum odoratum Matthiolus pingit, & ex eo Lacuna. Lonic. Acosta, Durantes, Hist. Lugd. Tabern. & Gerardus, Calamum aromaticum nominantes, qui nihil aliud est quàm figmentum, nihil differens ab Arundine hortensi hinc satiua.

Male in officinis calami aromatici nomine Acorum, de quo suo loco, venale prostat.

Acorum.

Cassabouserire Bellonius cum vulgo Pharmacopolarum Constantinopolitanorum calamum aromaticum esse opinatur, sed Qualceberi quidē & Matthioli iudicio, absurdissimē. Sunt enim calami lapidei: non verò cuiusdam plantæ.

Schœnāthos

Schœnantos quibusdam idem est cum calamo aromatico. Quare Colleg. Florent. huius loco Schœnanthon supponit. Idem & Borgar.

Canella.

Opinio Marcelli dicentis calamum aromaticum esse Canellam, meritò tanquam erronea damnatur ab Acosta.

Galanga.

Notat idem Acosta quosdā calamum aromaticum cum Galanga confundere. Et sanè constat Venetos pharmacopœos, Theriacam paraturos, calamo Galangam substituere.

Angelica.

Antidotarium Romanum calami odorati veri loco Angelicæ radices, sed in minori quantitate commendat.

Pharmacop.

Calami aromatici nomine Argentoratēses hortulanæ venditare solent Phu maius & nobile: vide Tragum.

Plura de calami aromatici substitutis dicta antè, vbi Apollinis verba adscripsimus.

Delectus

De calami aromatici viribus hæc Dioscorides scripsit: nascitur in India. Est autem optimus, qui fuluus (κιῤῥὸς. Aet. πυῤῥὸς) est, & frequentibus geniculis præditus, & qui assulosè in multa segmenta distringitur, fistula araneis plena [ἀραχνίων. Plenam habens araneorum fistulam, Sarrac. Malè araneorum: oportet enim vertere telā araneæ, aut re simili telæ araneæ, Pasinas Salodianus.] subalbidus [ὑπόλευκος. legendum ὑπόπυκνος Pas. Salod.] In commanducando verò viscosus (γλίσχρος, leg. γλίσχρον Pas. Salod.) adstringens, subacris (πικρὸς Orib. amarus, Ruell.) Potus vrinam mouere potest. Vnde cum Gramine, aut Apii semine decoctus & potus hydropicis, nephriticis, vrinæ stillicidiis, & ruptis conuenit. Ducit etiam menses & appositus & potus. Tusses quoque sanat suffitus per se ipsum, & cum resina terebinthina, si fumus per fistulam ore attrahatur. Decoquitur [ἀφέψεται. Pal. ἀφεψεῖται] etiam ad insessus muliebres, & ad uteri collutiones (vet. caret verbis, ἢ ἐγκλύσματα.) Miscetur & malagmatis, & in suffitus, iucundi odoris gratia. Calamus odoratus, *authore Galeno*, leuiculam quandam adstrictionem ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est & aërea, in caliditatis frigiditatisque coniugatione temperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet, & facultatibus quæ iecori stomachóque imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoque vteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumūtur, vtiliter admiscetur. Ponatur itaque habeatúrque secundi ordinis eorum quæ excalefaciūt. Inest quoque ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis siue aromatibus. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimùm, calamo verò non multùm adest.

Saracen. error.

Vrinam mouet.

Menses ducit. Tusses sanat.

Vterum colluit.

Galen. temper.

CALAMVS AROMATICVS VERVS quibusdam.

Cap. CCXLVII.

Descriptio

Calamum aromaticum creditum à triginta iam annis asseruo, vegeto amarore, cum lentore quodam preditum, teretē, crassitudine pennæ cygneæ, internodiis lōgiusculis articulatū, rutilanti & spadiceo foris colore, aliàs buxeo, subtus candicantem, intrinsecus substantia fūgosa raræq; texturæ farctum: ad genicula singula calami ex aduerso

...nerso fiet pronascuntur, vt calamo primario magnitudine cedentes, ita colore & compositione saporeque conuenientes.

Similem calamum accepi anno 1598. ab insigni viro Io. Lutzio Ill. E. VVirt. pharmacopæo. Alium sic descripsit gener Cherlerus, Calami aromat. veri surculus, qui ad C. Bauhinum Argentinâ missus bicubitalis erat, Betulæ instar ramosus, in cuius altera biuaricatione folium, vel potius folij fragmentum, nullo pediculo, sed principio angustiore hæret, vnciale, tribus neruis insignibus donatum, facie folij Indi, aut potius Plantaginis quinque-neruiæ, vnciæ quadrantem latum.

Pingimus in nostra tabella calamum vnum cum radice ex Clusij Garcia: secundum & tertium, cui rami ex sicca planta.

An Cordo in Diosc. Calamus aromaticus verus, aliquoties in pharmacopoliis inter Squinanthi stipulas & spicam Indicam Intuitus?

An Dalecb. Iuncus odoratus Matthioli, mira acrimonia linguam gustantis mordicans, nihilque tamen, præter amaroris plurimùm, inter gustandum derelinquens?

Lobel. in hist. Belg. pag. 73. in icon. Plant. pag. 54. sub titulo Calami odorati Libani, & calami aromatici ex Alepo missi, wolriechender Kiette/ figuram habet, quæ eiusdem plantæ, cum ea quam descripsimus, videtur.

De calamo suo odorato Libani in Obs. p. 29. hæc scribit. Memini me vidisse Venetiis ad Angeli symbolū Calamū aromaticum, quem Alepi Syriæ Sequinus Martinellus doctus & industrius pharmacopæus, fortè delatum ex lacu inter Libanum & illum ignobilem montem Plinio memoratum miserat. Arundo erat geniculata, nitida, crassitudine paruum digitum æquans: color fuluus, ni labat memoria, saturior, odoratus, parum lentus, in mandendo, subacris & amarus. Iacobus Vtenhouius generosus Gandauensis, stirpium & artis Medicæ peritissimus, calami aromatici dodrantales cannulas aranearum telis plenas, fuluas, geniculatas, digiti minimi crassitudine, gustu planè aromatico, amaricante, Schœnantho præstantiore, nactus est inter Schœnanthi festucas, quas Massiliam aduectas ex lacu Plinio memorato asserebant. Multò maiores habuit præclarus vir Augerius D. de Bousbeke Flander Insulanus, Cæsareæ maiestatis Constantinopoli Legatus, stirpium exoticarum peritissimus.

Volunt nonnulli Calamum Officinarum esse Acorum Veterum. Ego autem (inquit Garcias) nullius opinioni addictus, liberè dicam, quod sentio. Calamus aromaticus quo officinæ in Lusitania vtuntur (aromaticum voco, non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non significat, sed quod vulgò *droguam* vocant, neque etiam calamum odoratum scio, sed Iuncum duntaxat) idem est cum eo, qui in India magno est in vsu cùm viris, tum mulieribus & iumentis. Vocatur is in Guzarate *Vaz*: in Decan, *Bache*: in Malabar, *Vazabu*: in Malayo, *Dirimgus*: in Persia, *Heger*: in Cuncam, quæ est regio maritima, *Vaticam*: Arabibus *Cassab & Aldirira*. Serapio lib. simpl. cap. 105. eum vocat *Assabeldiriri*, sed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes Medici cum Auicenna lib. II. cap. 157. & 207. *Cassab & Darirbe* appellant. Idem autem sonat *Cassab*, quod Calamus, & *Aldirira* ex aromatibus: nam *Dirire* idem quod nobis aroma est. Quoniam verò Malayo incolæ eius vsum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco corrupto nomine *Dirimguo* vocarunt. Cæterùm non est odoratus, nisi è terra auulsus: quantoque virentior est, tantò mihi validioris, tetriorisque odoris videtur, tametsi aliud sentiat Ruellius. Porrò quoniam Hippocrates & Galenus l. simpl. Indicum hunc calamum vnguentarium appellant. Plutarchus verò calamum Arabicum, & Cornelius Celsus calamum Alexandrinum: videtur etiam extra Indiam nasci. Ego, vt veritatem elicerem, sciscitatus sum à multis Coraçone incolis & Arabibus, si apud eos nasceretur calamus: item an esset eis cognitus, eóque vterentur: Negarunt omnes apud se inueniri, nisi ab Indis aduectum mercimonij gratiâ, probéque sibi cognitum, vtpote cujus plurimus apud eos esset vsus. Non falluntur tamen, qui Arabicum vocant, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur. Quod autem Manardus lib. 8. epist. 1. dicit in Pannonia se vidisse adeò recentem, vt non longè petitus videretur, fieri potest vt fallatur: aut, si viderit, satum fortè in sporta, aut fictili vidit. Sed illud certissimum est, hinc auehi Calamum in eas regiones. Is verò, quo vtimur, radix non est (pusilla etenim est radix) sed ipsius calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil nisi radicem esse scribunt, confirmandæ suæ sententiæ causâ, quâ contendunt hunc calamum Acorum esse. Neque quod in Calamo est spongiosum & flauescente colore, aliqua in re simile est aranearum telis, vt falsò putarunt Auicenna lib. II. cap. 157. & Serapio simpl. cap. 105. quos Græcis & Latinis hæc meliùs nosse oportebat. Denique quòd calamus Acorum non sit, nec etiam Galanga, satis ex Auicenna & Serapione probari potest, qui tria distincta capita de Calamo, Acoro & Galanga scribunt. Præterea qui Calamum describunt, aiunt eum in India nasci, quod verum est: nec enim in alia regione nascitur, Acorum verò non nisi in Europa nasci tradunt. Adhæc Calamus pallet, acris, calidus & siccus est in secundo ordine: Acorum, albet, amarum, calidumque & siccum est ordine tertio: Galanga autem vtroque calidior & odoratior. Demum calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt. Galanga verò ventriculum roborat, flatus discutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta sunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi solita. *Hucusque Garcias.*

Sed quàm eruditè notat Clusius, dicens: Nostrarum officinarum calamus longe alius est ab eo, quem hîc satis obscure describit Garcias, quippe cuius Calamus legitimus videatur à Veteribus descriptus. Noster verò nihil nisi radix est, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cùm omnes notæ à Veteribus descriptæ pulcherrimè conueniant: Manardi & aliorum sententiam improbare non possum, qui Acorum legitimum esse volunt. Eo & Germani, & Itali, & Galli vtuntur, aliud neque calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlyssipone aduehi calami genus vsuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi: quæ nota illis communis erat cum calamo Garciæ descripto: solam tamen hanc ob causam in vsu apud nos esse desiit, licèt omnes aromatarij multò efficacius eo, quo nunc vtimur, fuisse affirment. Cæterùm, cùm tertiò recudenda esset Garciæ historia, innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem Paludanus,

Margin notes: Varia p... | Icon. | Calam. odoratus Libani, Lob. | Locus. | Garcias negat esse Acorum. | Calam. aromaticus, non odoratus. | Nomenclatura Indica. Persica. Arabica. | Contra Ruellium. | Calam. vnguentarius Hipp. & Gal. Arabicus Plut. Alexandrinus Celso. | In Arabia non nascitur. | Manardi not. | Radix non est. | Auicenna & Serapio... lapsus. | Acorum non est nec etiam Galanga. | Garcias à Clusio not.

ex Syria & Aegypto redux communicauit, qui exactissimè ad Dioscoridis descriptionem quadrare videtur. Vmbellifera verò potiùs planta, quàm harundinacea meo iudicio censenda est: etenim rectū habet caulē, multis nodis, seu geniculis cinctū, lęuē alioqui, intus cócauū, & mēbranulâ, vti Harūdines, præditum, qui assulosè frangitur, éstque satis odoratus, gratique saporis, amari tamen, & nonnullius adstrictionis particeps: folia (vt ex vestigiis colligere licet) bina ex aduerso singulis geniculis sita caulem amplectī videtur: radix summo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras desinit. Vicesimo quinto porrò anno post quàm nobis communicasset calamum illum Paludanus, mittebat ad me Lugduno Allobrogū Ant. Colinus pharmacopœus, similis calami fragmenta, significās se eo vsum in Theriacæ compositione: ea autem, licèt simili prorsus formâ essent cum illo, quod à Paludano accipiebam, magis tamen amari saporis deprehendebam, nec vllius adstrictionis prædita, quod forsitan alterius ætati adscribendum. *Et hæc Clusius in Garciam.* Ego quoque Garciæ non notum fuisse calamum aromaticum vulgarem suspicor: qualis Vlysiponēsis calamus fuerit nondum mihi constat: vmbellifera planta cur potiùs dicatur quàm harundinacea, nescio, quum notæ adscriptæ à Clusio meliùs cum harundinacea planta conueniant, quàm cum vmbellifera.

Clus. hallucinatio.

Acosta err.

Acosta dum reprehendit Ruellium, Manardum & Monachos, non animaduertit calamum aromaticum vulgarem Europæis plerisque dictū (quem multi Acorum putant) longè diuersum à calamo aromatico Indico, quem Garcias describit, in quo malè etiam Acosta Garciam imitatus est.

C. Bauhin. err.

C. Bauh. phyt. *Arundo 1. siue odorata: Calamus odoratus Libani* Lob. Ic. Plant. pag. 54. *Calamus à Paludano Patauij exhibitus*: An calamus odoratus Matthioli? Sed quid quæso commune habere potest figmentum Matthioli, cum Calamo odorato Paludani? Matth. in lat. comm. editis anno 1559. sub inscriptione calami aromatici figuram habet quæ est pars figuræ pro Arundine positæ, & per consequens fictam & non factam ad visum calamum aromaticum Paludani, vel similem. In comm. lat. cum mag. fig. editis anno 1583. & Ital. editis 1568. nouam habet figuram magis artificiosam, quæ etiam pars suæ Arundinis. Tabern. vel eius typographus Basseus Matthioli postremum figmentum assumpsit, quæ est portio Arundinis quam domesticam cognominat. Prudenter & doctè Camer. in hist. germ. & Epit. Matthiol pro calamo aromatico, à Paludano delatū calamum figurâ exhibuit: sicut etiam Clusius apud Garciam, & nos cum Clusio quem à Valerādo Dourez accepimus: Est autem hic calamus omnino diuersus à Matthioli imaginario: Paludani verò calamum fuisse Libani, vix puto demonstrari posse, licèt in ea opinione perseueret C. Bauhinus in pin. vbi inter calamum aromaticum Indicum, & Calamum aromaticum Syriacum, & calamum aromaticum Matthioli quē fictitium suspicatur, ita distinguit: *Arundo odorata 1. siue Calamus aromaticus, est* κάλαμος & κάλαμος μυρεψικὸς, Hipp. & Galeni κάλαμος εὐώδης, Theophrast. κάλαμος ἀρωματικὸς, Dioscor. Orib. Aegin. & Aetii: κάλαμος ἰνδικὸς, Dionysii de situ Orbis: *Calamus Arabicus* Plutarchi: *Cal. Alexandrinus*, Celsi: *Cal. odoratus*, Plinii, Hermol. & Ruellii: *Cal. aromatites*, Manardi: *Cal. aromaticus* Cordi in Dioscor. Fuchsii: Gesl. Garz.

Synonyma Calamus arom. Indicum.

Lob. Obs. Clus. ad Garz. Acost. Cel. & in 4. part. Ind. Orient. fig. 19. *& Diringo Malays, & Deringo* par. 3. Ind. Or. 59. *Diringuo* 4. part. Ind. Or. fig. 20.

Calam. arom. Syriacus.

Arundinis odoratę 2. seu Calami aromatici Syriaci caulem seu potiùs caulis partem anno 1579. à D. Paludano ex Aegypto reduces Patauii accepimus. Verùm cùm totam plantam à D. Doldio habeamus, breuem eius descriptionem (cùm ab aliis nō proponatur) adiicere lubet. Ex *radice* inutili, trium, quatuórue vnciarum lóga, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, *caulis*, [modò vnus, modò plures] ferè bicubitalis, rectus, rotundus, læuis, fragilis, multis geniculis distinctus, exurgit, qui intus cauus, spongiosus & membranula, (quasi tela alba subtenta,) vti Harundines, præditus, qui assulatim frangitur, & in plures ramos diuiditur, hique in tenuissimos subdiuiduntur, ad modum Ligustri Aegyptiaci Alpini, vel Lentisci Peruuiani, siue *Molle* Clusii: qui *flores* paruos, foliaceos, plurimos, singulis tenuissimis pedicellis insidētes, sustinent, ex quorum medio apex styli instar prodit. *Folia* pauca, semper bina, ex aduerso ad singula genicula sita, caulem amplectuntur, vnciam lata, sesquivnciam longa, neruis aliquot per longum excurrentibus. Caulis sapore est aromatico, valdè amaro, quo in Theriaca pro calamo vtimur.

Locus.

Seritur, teste Garciâ, per vniuersam Indiam: plurimus verò in Guzarate & Balaguate. Hic etiam Goæ (vbi multus eius est vsus) in hortis satus prouenit, sed perpaucus. Conuehitur ad maritima, quoniam qui isthic nascitur non sufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentem mittitur. Calamus aromaticus, autore Linschot. crescit etiam in Sunda Insula Iauæ regionis Indiæ Orientalis. Magna copia Chinēses emunt vt in Chinam portent.

Vsus.

Familiaris eius vsus [ita enim Garcias scriptū reliquit] est mulieribus in vteri affectibus, & neruorum doloribus. Sed maximè expetitur hieme à mulomedicis: contusum enim, additis Alliis, Ammi (quod est Cuminum rusticum) salis momento, butyro & Saccharo, iumentis aduersus frigora manè exhibent, vocántque id medicamentum *Arata*.

CALAMVS AROMATICVS CECHINI Martinelli.

CAP. CCXLVIII.

Non dicunt Veteres Calamum aromaticum esse Cannā.

NOn inuenit Cechinus Martinellus, apud Diosc. nec Galenum calamum aromaticum fuisse Veteribus Cannam (siue Arundinem) licèt Neoterici id certò existiment, decepti Plinii opinione, qui dicit calamum, & Iuncum odoratum, non differre ab aliis calamis & Iunceis addunt id indicare nomen calami nihil aliud significare quàm Cannam: suo autem iudicio calamus Latinis diuersimodè potest intelligi: Dicebatur de tenui Cannâ [siue Arundine] ex qua Veteres sagittas faciebant, qualis erat mos Orientalium, licèt non sit Canna (id est Arundo caua) de qua Virg. eclog. 3. & variò vocabulo Ariostus. Dicitur etiam calamus de Canna cum qua scribebant Antiqui: calami etiam dicebantur *Canellæ* (siue Arundines) palustrium aquarum, quibus tegebantur tecta domuncularum rusticorum; de quibus duobus Martial. in suis distichis: Metaphoricè pro

Calami diuersa significatio.

Arundo sagit.

Arundo scriptor.

Arundo palust.

pro stylo scriptorio sumpsit Virg. Eclog. 1.

Scribere quæ vellem Calamo permisit agresti

Fistula.

Pro Calamo concauo ad fistulas qui dicitur Syringa:

Eclog. 2.

Pan primus Calamos cera coniungere plures Instituit.

Virga piscatoria. Virgula aucupum. Calami frumenti. Res conuoluta. Calami arborum & vitis. Canna Zucchari.

Sub nomine Calami comprehenditur virga, cui alligatur filum ad piscandum, & virgulæ quæ visco illinuntur pro captura auium.

Interdum Calami dicuntur de paruis Cannis frumenti, quæ Seste vulgò dicuntur.

Sumitur etiam pro omni re conuoluta instar Cannæ: communiter dicuntur Calami arborum & vitis.

Canna quoque Zucchari vocatur Canna cùm tamen non sit, sed ei similis.

Paulus etiam calamum odoratum vocat corticem. Alius bonus author ait Calamum aromaticum esse crassum corticem cauum, cùm enim colligitur extrahitur lignum: vnde desumpsit nomen. Cech. Martinellus *mio zio* ait calamum vocari, quæ ita geniculata prouenit, vt hic Calamus, quod prolixè prosequitur. & apud ipsum videre est.

Similitudo cum canna Zucchari.

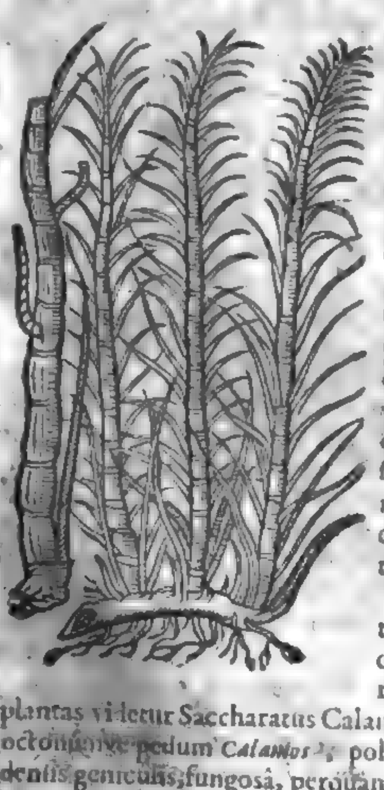
Calamus dicitur propriè de canna.

Calamus præsentatus per Cechinum Martinellum Aromatarium habeatur pro vero & legitimo calamo aromatico, ac in confectionibus Theriacæ ac Mithridatij cęterisque medicamentis adhibeatur, & remoueantur succedanea. Sed libellus contra Cechinum incerti authoris oblatus pharmacopœis Mantuanis contrarium omnino sentit. Nominetur, inquit, κάλαμος Græcè, aut calamus Latinè, aut *calamo* Toscanè, nullus erit ita stultus qui aliud intelligat quàm Cannam, ita etiam Virgilius & Ariostus nihil aliud intellexerunt &c. & quomodo potest esse canna quæ non sit canna &c.

ARVNDO SACCHARINA, ET SACcharum.

CAPVT CCXLIX.

Descriptio

QVæstio hîc agitatur, notumne fuerit Antiquis Saccharum, cuius lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorum Officinis, esu, potu, in secunda & aduersa valetudine, in quauis ætate, sorte, regione, nunquam satis celebrari potuit.

Medius igitur inter miliaceas, atque Arundinaceas plantas videtur Saccharatus Calamus. Septenum octonùmve pedum *Calamos*, pollere crassiores densis geniculis, fungosâ, perquàm dulci, succulentâque, & albidâ medullâ obfarctos promit, *Folia* binos cubitos æquant, angustiora tamen, Donacis (siue Arundinis satiuæ) scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa: *Stolones* harundinibus ceteris concolores complectentia. Comoso *flore* & quadantenus Sorghi. *Radix* ad Cannæ radicem accedit, sed dulcior, succulentior, minúsque lignosa: vnde germinula erumpunt sationi oportuna.

Saccharum Diosc. genus Mellis.

Σάκχαρον, genus Mellis (μέλιτος) concreti in India & Fœlici Arabia in Arundinibus (ἐπὶ τῶν καλάμων) inueniri prodit Dioscorides: Salis modo coactum, dentibus vt sal fragile.

Sacchar Galeno.

Galen. 7. simpl. *Sacchar* appellat, & ex India ac fœlici Arabia afferri quoque scribit, & in arundinibus concrescere. Esse autem & ipsum Mellis genus, & minùs quidem dulce, quàm nostrum.

Sal Indum.

Archigenes ait, Sal Indum esse, colore & consistentia Salis communis, gustu Mellis, magnitudinis Lentis, φακῆς, aut ad summum Fabæ, κυάμου.

Defectus Plinio. Mel arundinum Indicarum, Theoph.

Saccharon & Plinius Arabiam ferre dicit, sed laudatius Indiam. Esse autem Mel (Mel Arundinum Indicarum vocat Theophr. Arist. & Strabo.) in Arundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantùm vsum.

Canna mellita.

Inueniuntur (inquit Seneca) in India Cannæ, quarum humor pinguis, dulcisve in mel abit. Quoniam verò non apis pensum mel hoc est, sed plantæ excrementum, liquet inde etiam Antiquis notum fuisse Saccharum.

Cætera, quæ de Sacchar Veteres scriptis mandauêre, inter vires comperientur.

Locus iuxta Hermolaum.

Hermolaus ex Neotericis perhibet Saccharum ex Alexandria Ægypti & Cypro adferri commendatissimum: Saccharum Græcos vocare *Sacchar*.

Saccharū Antiquorū diuersum à nostrate, Manardo. Saccharum nostrum Veteribus notum, Corn.

Manardus astruit nouam opinionem, aliud scilicet esse antiquorum Medicorum Saccharum, ab eo quod nunc voce parum (vt fieri solet) mutatâ, *Zuccharum* vocatur.

Cornarius, qui Saccharum idem cum Zuccharo esse credit, nouisse perhibet Veteres, à Diosc. & Plinij seculo, Saccharon, sed concretum quidem, nec ex Cannis expressum veluti hodie adferatur magna ex parte, in pyramides siue metas, octo plùs minùsve librarum coactum.

Sacchari consideratio ex Matth.

Manardus & eum sequutus Fuchsius hunc in modum in Matthiolo refutantur. Non desunt inter recentiores Medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt Veteres, præsertim Dioscorides, & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Sacchar dici possit. Et quamuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis vsus Saccharum, & quod ab Antiquis describitur, vnum & idem esse, quòd ex eadem proueniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio Arundinum genere concreuisse Antiquorum Saccharum, de quo inter Mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem vsque ex cœlesti rore, quemadmodum & id, quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Madera, Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro insulis, ac etiam in Ægypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos, crediderim, quod nullo, vt puto, authorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, Mannæ in modum ex rore concrescere Antiquorum Sac-

Manardi & Fuchsij opinio reprobata.

charum solis ardore super Harūdinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec Veterum, vel Recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in Arundinum foliis, ex rore Solis feruore concreto, siue potiùs exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, vt mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset, vt ipsi imaginantur, non modò, non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medic. historias, literis, memoriǽque mandauit, silentio prćteriisse tam pulchrum & admirabile, scitúque dignum naturæ opus in Sacharo conficiendo. Nec minùs id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 3. de alim. facult. aërei mellis historiam quod nos mannam vocamus, quódque sua ætate in monte Libano, aliisque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, vt dicamus, nil aliud Veteribus Saccharum extitisse, quàm nostratis Sacchari Arūdinum lachryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exteriùs concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius, ex cuius verbis facilè cognosci potest, quòd non ex rore, vt Mannæ euenit, coalesceret Antiquorum Saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earū internodiis cohæreret collachrymās, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem, hoc modo resinæ, gummæque omnes [illegible] sui arboris cortice emanant. Alia prćterea huc accedit ratio, quæ (vt quidem arbitror) Manardi ac Fuchsii sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria mā na à Sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis interuallo in auram euanescit [vt libro primo diximus in mannæ mentione,] eadē sane ratione id Saccharo euenisset, si ex rore (vt ipsi contendunt) concreuisset. Siquidem à Sole tactum, rarefactúmque facilè desiliisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eóque magis quòd nusquā legerim in Diosc. nec Galeno Saccharum è foliis Arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo l. 15. Geographiæ, vbi apertè scribit, in India Arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rore in arundine fiat, vt quidam peruicax, ignarúsque Medicus mecum contendere, atque etiam, vt suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est veritus. Prćterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, Antiquorum Saccharum durum esse, Salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, è rore Saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potiùs mandentibus tenax, & Ceræ modo lētescēs. Quare crediderim Antiquis Saccharum fuisse tenuiorem, ac prćstantiorem illius partem in arundinū Sacchariferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens Solis calore concreuerat, vt & Saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpēdissent homines, liquorisque prćstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse videntur: quandoquidem Sacchari integros calamos assumentes, minutimque incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec vniuersus liquor, absumptâ igni aquâ, diu efferuescens in Saccharum Salis modo in vasis fundo cöcreuerit. Verùm cùi Sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus: non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in Indiæ palustribus arundinem ita crassam progigni, ait, vt fissis internodiis lembi vice vectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorē hunc, qui ex harum Cannarum radicibus elicitur, Saccharum nostri vsus fuisse existimant, procul dubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis Cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cùm illius cœli, & Soli clementiâ, frequentissimè sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, vt Strabo testis est loco super citato, vbi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur vtroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda; fructus autem arboreos multos gigni, arborúmque radices, prćsertim magnarum Arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aquâ à Solibus tepefactâ, tam cælesti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantùm ad dulcedinē operatur, quantùm ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur illud explicans, hoc carmine.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quin etiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex iis palam est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ iis vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis Cannarum radicibus Saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è Glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressisque siliquis, sicut & alii è dactylis, dulces elicimus succos ad varii vsus potationes: quemadmodum & Occidentales Indi è pluribus dulcib. arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem prćstent, esse mel, neque Saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ Arundines radicibus dulcissimum prćbeant succum, non modò illæ magnæ: sed etiam quæ ibi nascuntur, nostris fortasse non multò grandiores, cùm etiā nostrates recentes maniæ, quadātenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores Arundines in India radicibus dulces prćbeant potus, superioribus carminibus explicauit abundè Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, vastissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, Saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem Saccharum, sed dulcis inde potus vini loco sibi conficiant. Sed vt suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, vtque luculentiùs comprobaret Antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri lib. 9. epist. 5. Auicennam etiam admittit, quem tamen aliàs vbique reiecit, ac reproba-

Antiquorum Saccharum.

Factitii Sacchari nomine.

Aliquorum lapsus.

Arundo.

nit, asserens, quod cùm ipse huius fuerit sententiæ, vltimo capite lib. 2. Antiquorum Saccharum mannam vocauit. Quod manifestè declarat Zuccharum *alhasser* apud Auicennam huiusce arboris esse mannam, vel gummi, non autem Græcorum Saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquiens. Et in Zucchari quidem *alhusar* est cum abstersione pauca stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis & amaritudinis, quæ in Antiquorum Saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, vt paulò infrà voluit Auicenna. Qui etsi dixerit deinde Zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & vesicæ vitiis auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, Zuccharum *alhasser* esse Antiquorum Saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Auicennæ testimonio (cùm & ipse hoc in loco Auicennæ authoritate nitatur) probari potest, quod Antiquorum Saccharum gummi modo collachrymans in arundinibus concresceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de Zucchari agens loco nuper citato, ibique Antiquorum Saccharum recensens, inquit: Assumptum sicut gummi ab harundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, Antiquorum Saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exteriùs emanasse, ibique postmodum Solis ardoribus concreuisse. Verùm enimuerò quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab harundine maximè differat, & quòd eius Zuccharum, quamuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortassè granulis concrescat mannæ similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummium modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio cap. de Saccharo his verbis. *Alhasser* habet lata folia, & habet Zuccharum quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in Zuccharo eius est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhasser est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt cantilenarij in cantilenis suis brachia, & crura dominarum ligno eius: *hæc Serapio.* Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchsium, viros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchsius, vt probaret Antiquorum Saccharum è roscido cœli succo in calamis concrescere, vtque illud à nostrate diuersum ostenderet, dicit, quòd cùm nostri vsus Saccharum perinde ac mel, calidum reperiatur, sitímque facilè concitet, Antiquorum Saccharum esse non potest, eò quòd Galenus suæ ætatis Saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo non discedit Galenus lib. 7. simpl. medic. ex cuius verbis clarum est, quòd cùm Saccharum melle minùs sit dulce, minùs etiam calidum sit necesse est. Eáque propter asserit Galenus, Saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, vti Fuchsius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib. 8. cap. 4. meth. med. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & authoritatibus adductus sum, vt certò crediderim Antiquorum Saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus vulgare nostrum exprimitur:

Alhasser Auicennæ.

Alhasser quid ex Serapione.

sed hanc tantùm inter se differentiam esse, quòd à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideóque Auicenna: Zuccharum (inquit) *tabarzed* frigidius est & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna Archigenis authoritate *Sal Indum* ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatémue in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate, caremus, quòd ampliùs non afferatur: quanquam ego non ità pridem à viris fide dignis accepi, qui *Diui Thomæ insulam*, itémque Maderam lustrarunt, adhuc iis in locis Saccharum inueniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile quod arte fit, & candidum cognominatur) postquàm ab illis spontè emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad nos copiosum conuehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, vt arundines Sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si eius à natura facti Antiquis fuerit vbertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentísque auri sitis docuit homines artem modúmque, quo Saccharum concisis, decoctis, pressísque arund inibus copiosius elicerent, factum est, vt Indi quotannis vniuersos inciderint calamos, ac iterũ quotãnis secuerint. Hinc igitur euenit, vt nullis remanentibus, quę Saccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditúmque hac de causa sit Antiquorum Saccharum. Cuius vice eo Recentiores vtuntur, quod Officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, Salis fossitij modo, dentibúsque fragile, vt Antiquorum Saccharum vndequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectorísque asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium asseruatur, æstate concreuit: eò quòd violarum diluti facultate humectet, leniatque magis.

Zuccharum tabarzed.

Sal Indum.

Lobel. in Ic. plant. pag. 49. inscribit Arundinem Saccharinam Indicã, ac de eius Saccharo in Aduers. hæc scribit: Non Indico Saccharo hodie prima laus, tametsi ex India primùm in citeriorem Asiam, Rhodum, Cyprum, aliáque non pauca loca transmisissent. Nam hodie Canarium & Maderense longè omnibus suauitate & candore excellit: quippe tametsi quod Genuam ac Massiliam ex India, Alexandria, & aliis Aphricæ emporiis, Liburnicis Venetias asportant, sæpiùs excoctum, candore marmoreo Canarium prouocat: multò tamen suauitate & dulcedine gratissima superatur. Dum enim lixiuio illo acriore, quasi sapone ex calce parato, fæculentioris, nigriorísque pinguedinis sordes eluuntur & absterguntur, vber dulcedinis gratioris perit, atque nescio quid rancidæ acrimoniæ inuritur: vnde bilis gignitur, & sanguis vritur, caput grauatur. Quod quilibet nosse potest ex esu vsuque *Thomæ, rubri* vocati, *Sacchari*, ex cognomine Insulæ, sub ipso fermè Æquatore sitę. Antuerpiam enim & Londinum Angliæ, vbi defæcare solent quidam industrij artifices, si gustes adhuc impurum & rubrum, multò suauius & dulcius reperias, quàm excoctum, lixiuiáque & cortinas expertum. Et quia, quã purius reddant industriã, cœlant Pharmacopœorum plebem: lubitum est hîc monere. In Cortinam seu ahenum, Sacchari Thomæi, vel alterius quantùm volunt, immittunt. Lixiuij fortis sola ex cal-

Arundo saccharina Indica Lob.

ce viua parati, iustum modum, & quod ebullitioni despumationique suffecturum sit, affundunt: tum agitatione, scopulisque spumas tumidas multorum albuminum ouorum sensim affundunt, vicissim despumando, & rursum instillando, donec situlam plenam mellea & sordidiore pinguedine, despumando exemerint. Tunc probè limpidum & fuluum factum syrupum, lixiuio nondum absumpto, transmittunt per cilicium, colum, vel stamen, quò imbi festucas, quisquilitiásque relinquat. Tum feruet denuò, donec expirarit in vaporem lixiuium. Quod si (vt ferè fit) feruens Saccharum impetu, artifice inuito, labrum effusione, & ebullitione superet; non aquam, nam sic [vt illi loquantur] decoqueretur, recrudesceretve: sed butyri momentum illicò addunt, atq; actutùm resident vndantes spumæ. Iam è Syrupo ad duritiem excocto Saccharo, infundibula, figlináue vasa, (Veneti ænea) quibus subtus in angustiore loco inest foraminulú, priùs fontaná imbuta, Saccharo adhuc calente opplét, eodem obturato foraminulo: reclúdúntque promo, cella, aut Hypocausto sicciore, tepidiore: cúmque indurueril, Metæ ordine dispositæ latiorem basin inducunt, luto ex figlina fussa aut pulla terra & aqua calida subacto dilutiore, ac loricam latam duorum, triumue digitorum. Quæ crusta vbi partim loci, partim Sacchari tepore sicco & bibaci aruerit, demitur, noua apponitur: bisterue repetunt: sed singula in mutatione fusi mucronem in foraminulum mittunt, vt faciliùs effluat crassimentum pinguius, & sordidius, quod Syrupum vulgò vocant, Gallis *Melasse* qua quidem improbiores pharmacarii, suos stercoreos Syrupos condunt. Postremò bis aut tertiò ex Metis crutam fontana liquefaciunt: rursúmque in Metas infuso, reserant subtus foramen, superneque lutum addunt, cuiusmodi diximus. Notum fuit Saccharum Antiquis etiam Diosc. & Galeno antiquiori Theophr. huiúsque præceptore philosopho. Paulus recẽset inter Sales. Primo è Græcis Actuarius, Medicatos succos Saccharo excepisse, noménq, Iosacchari, Rhodosacchari commentus fuisse putatur. Varro & Strabo etiam ex radicibus succum promi suauissimum tradunt.

Arundo sacchar. & Cal. saccharinus, Tab.

Tabern. vocat Arundinem saccharinam, & Calamum saccharinum, germ. Zuckerrohr / & Zuckerriedt. De Saccharo autem eiúsque speciebus hæc tradit: Veteres vtebantur tantùm Saccharo sponte effluente, erat eis ignota parandi ratio per decoctionem. Inter Græcos Medicos qui docuere cõdire cum Saccharo loco Mellis est Actuarius, deinde Nicolaus Alexandrinus. Arundo Saccharina dicitur etiam Harundo & Canna. Succus dicitur Σάκχαρ Σάκχαρον, Arriano Μέλι καλάμινον, Paulo Aegin. ἅλς ἰνδικὸς Mellis genus: Galeno, Paulo, Aphrodisæo lib. 2. probl. cap. 74. & Straboni. Serap. lib. simpl. cap. 50. Zuchar. aliis Arabibus *Succhar*, *Zazar*, *Suáur* & *Sutter*, Polonicè Cukier. Nostro tempore sunt nobis 7. Sacchari genera. Primum genus ad nos adfertur ex Lusitania ex insula Madera aut Medera: dicitur Saccharum Maderiense: hoc cæteris omnibus præstantius & præferendum in vsu Medico.

Saccharum 1. Maderense.

Sacch. 2. Canarinũ.

Saccharum 2. Canarium, aut Canariense, quod defertur ex insulis Canarinis: bonitate secundú obtinet locum Saccharum 3. *Finum*, *Refinatum* & *Valentinum* dicitur, quia Valentiæ Hispaniæ repurgatum. Practicis & pharmacopœis hodiernis Saccharum *Tabarzeth*, quod nomen competit Maderiẽsi Saccharo, Arabes enim per *Tabarzeth* intelligunt optimum Saccharum. *Saccharum Valentinum* arte fit ex Maderiensi & Canarino; itaque repurgatur, vt acquirat similitudinem Marmoris albi aut Alabastri, & ob suam pulchritudinem existimatur præcedentibus duobus prestantius: verùm cùm per lixiuium ita præparatum sit, meritò ab vsu medico reiiciendum, per lixiuium. n. acquirit acrimoniam, aliquomodo amittit dulcedinem, acquirit aliam naturam & proprietatem, sitim excitat & valdè exsiccat: caueant Pharmacopœi ab huius Sacchari vsu in præparandis Tabellis quę dicuntur Manus Christi & aliis, ac etiam in aliis medicamentis. Ex hoc Saccharo parant paruas Metas pyramydésve, quas inuoluunt papyro cœrulea. Quàm vulgò sit persuasum melius Saccharum inuolui charta cœrulea: mercatores Saccharum vilissimum Thomassinum lixiuio dealbant & repurgant & candidius reddũt, verùm semper molle remanet, nec ritè induratur: & quò candidius est eò plùs habet Anili, quo adulterant hoc Saccharum dum repurgant, & parant pyramydes libram ponderantes.

Sacch. 3. Valentinũ.

Sacchari Valentini prauitas.

Sacch. 4. Malthanum.

Saccharum 4. defertur ex insula Maltha, Saccharum est durum vt Canarinum, sed magis cinereum, tertium bonitate locum obtinet, præferendum Valentino, eius vsus in cibo, vocatur *Saccharum Maltanum*, *Melissum* aut *Melitaeum* & cibale. Germ. Malis zucker aut Sprußzucker.

Sacch. Thomaum rubrum.

Saccharum 5. ex insula S. Thomæ, est omnium vilissimum, molle est & ruffum, dulcius tamen Valentino & salubrius: vocatur *Saccharum Thomasinum*, *Thomaum*, practicis. & pharmacopœis rubrum, Arabibus *Zuccharum Sadimenum*. Germ. Thomaszucker.

Zucch. Sadimenum.

Sacch. miscellaneum.

Saccharum 6. Miscellaneum dicitur, Germ. Farinzucker/Cassanzucker / compositum est ex fragmentis omnium generum Sachari, tam albi, quàm ruffi: defertur in doliis & capsis ad nundinas, eius vsus ad syrupos & cibos.

Sacch. 7. Mel Saccharinum.

Saccharum 7. est liquidum instar Mellis aut Syrupi, defertur ex insulis vbi Saccharum coquitur & in metas reducitur: fit ex spuma Sacchari dum coquitur, semper manet liquidum, adfertur in doliis, satis vili venditur, ad multa vtile esset loco Mellis, quia viliori pretio venditur, quàm Mel, si non timenda esset impostura: dicitur *Remel*, *Mel Saccharinum*, aut *Saccharenm*: Gall. *Melasse*, Belg. Syróp / Germ. Zuckerhonig vnd Syrup. Multi volunt vulgare Saccharum non esse Dioscor. & Galeni inter quos Manardus & alii qui eum secuti: verùm qui diligenter considerabit Antiquorum scripta, comperiet Antiquorum & nostrum Saccharum esse ex eadem plãta, nempe ex depicta Arundine, & præparatione tantùm differre: Duo autem genera fuerunt Antiquis nota, primum de quo Diosc. Plinius & Galenus: quod erumpit vi Solis ob copiam succi, quo vsi sunt Veteres tantùm in medicina, quod non adfertur ampliùs, sed eius loco substituunt Saccharum Candit, quod arte præparatum ex Arundinibus iisdem ex quibus Veteres collegerunt suum Saccharum. Aliud Saccharum Veterum, quod parãtes, ex recentibus radicibus Arundinis Sacchareę exprimebãt, acvtebãtur eo modoquo vtimur Melle, inde dictum *Mel Canna*, quod ex Aegypto, Rhodo, Cypro, Creta & Silicia olim afferebatur, quanquam non esset in medico vsu ante Actuarii tempora, nihilominus Galeno non fuit incognitum, meminit enim lib. 4. simpl. Arundinum dulcium quæ in Aegypto proueniunt: quomodo fuisset Galeno incognitum Saccharú, liquidum

liquidum, quandoquidem vulgare fuit diu ante Galeni tempora, vt apparet ex Marco Varrone, qui eius meminit, is vixit tempore Cæsaris, ante Aduentum Christi. Statius meminit etiam Sacchari arundinacei: Lucanus Poeta meminit etiam Sacchari mollis. Strabo meminit vtriusque. Scribit etiam Solinus de succo expresso ex radicibus Arundinis.

Synon. Arundinis saccharinæ hæc sunt Synonyma nota. Dicitur C.Bauh. in pin. *Arundo Indica* 2. vel *Saccharifera*: *Arundo* 8. vel *saccharata*, Dod. gall. *Harundo ex qua Saccharum*, Cord. in hist. *Arund. saccharata Dalech.* in Diosc. *Sacchari Canna*, Gesn. hort. *Arundo Saccharina Indica*, Adu. Lob. Icon. H.Lugd. *Canna mellea*, Cæs. *Arundo & Calamus Saccharinus*, Tab. *Calamus Indicus*, par. 6. Ind. Or. c. 19. *Calamus Indicus Saccharites*, *& canna Saccharina*, in hist. Ind. Orient. patt. 4. 5. & 6. cap. 38. & Hist. Occid. Ind. part. 3. 4. 8. & 9. De Sacchari differentiis & conficiendi modo, in nostris in Matthiolum notis, & lib. de comp. medic. egimus: Vide & Munsteri Cosmograph. l. 2. c. 91.

Locus. Loca in quibus Saccharum pronenit præter supra allegata, hæc passim annotantur: Insula Maderæ, quæ Oceano Atlantico innatat è regione Mauritaniæ: Insula Hispaniola: Insula S. Mariæ, Terra sancta, Vrbs fœlicis Arabiæ Zibith, Sumatra, Brasilia, & Regnum Concha. Ex Arundinibus in aqua decoctis huius ætatis Saccharum in Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro Insulis, ac etiam in Ægypto exprimi refert Matthiolus. Arundo Saccharina in nostris regionibus, (inquit Tabern.) raro propter frigus perficit florem, eam Arundinem primò vidi Francofurti in horto Pharm. Adami Kechen qui per aliquot annos eam aluit, sed tandem asperiore hyeme ei periit: ex eius radicibus & medulla excoquitur Saccharum in India, Arabia, Ægypto, Canarinis insulis, in Insula Madera, Maltha, Cypro, Sicilia & S. Thomæ. Lobel. Orbi Europæo iam multis ad Mediterraneum Oceanúmque tractibus inquilina: vt Hispanicis, Lusitaniæ atque amœnissimis Olbiæ in Galloprouincia viretis, non procul & ex Aduerso Stœchadibus insulis, quem virentem inibi & alibi habuimus, & in Belgio meminimus. Panguntur taleæ imæ radici abscissæ, atque bellè primò proficiunt in Gallia & Belgio, sed hyemis sæuitia enecantur, humentis soli, sed tepidioris aëris & auræ alumnæ ac amasiæ.

Vires & usus Diosc. De viribus & vsu Sacchari ita Dioscorides, Saccharum aluo est idoneum, & stomacho vtile, si aqua dilutum bibatur: vexatæ verò vesicæ renibúsque auxiliatur: quin & illitum ea discutit, quæ pupillis tenebras offundunt. Saccharum Indicum & ex Arabia fœlici confectum Galenus

Galen. minùs suo dulce statuit, sed similes ei vires attribuit, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantiâ differre scribit lib. 7. simpl. medic. Ast 8. meth. med. cap. 4. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt.

Tabern. Saccharum (teste Tabern.) temperatæ est naturæ, calidum & humidum in primo ordine, primariò quidem *Maderense*, *Canarium*, & *Melisium*, & ad Mel quàm proximè accedit. Similiter & *Finum*, quod non ita dulce, igneam & acrem, ex lixiuio calcis, quo præparatur, assumit qualitatem, quâ *Thomæum* etiam superat, ideóque sitim causat ingentem, ita vt ad internos vsus inutile reddatur, quamuis vulgus Medicorum (quoniam

Delectus. præ cæteris candidissimum sit) magno errore contrarium teneat, optimúmque esse dijudicet. Quapropter eligatur semper vel Maderiense, vel Canariense.

Vsus in culina. Sacchar o cibi austeri & acidi corriguntur: saliti nimiùm attemperantur: crassi, attenuantur: ingrati verò suauiores redduntur. Emendantur, vt paucis multa complectar, Saccharo omnia, quæ medium excessere in culina. Quid námque aciditate & acrimonia præcellit acetum. Attamen nihilominus hocce virtus eius infringitur.

Vsus in medic. Nec Pharmacopœi sine hoc suo (vt vellent & continuò deberent) officio satisfacere queunt. Nunc enim Electuaria, Syrupos, Iulepos, potiones, vina, conseruas, condita, succos, ac omnis generis confectiones, tabulas, panes Martios, & cætera, Saccharum ingreditur.

Luxui etiã dicatur. Nunc quantùm requirit omne genus animalium, volucres cœli, pisces maris, & pecora & reptilia terræ, & si quę alia excogitari possunt, quæ ex Saccharo quotidie efformantur, ac variis coloribus depinguntur. Nunc quantùm semina & fructus, Pinei nuclei, amygdalæ, auellanæ, pistacea, Citreum, Cinnamomum, Coriandrum, Anisum, Fœniculum & similia, quæ eodem obducuntur. Quæ quidem vt plurimùm luxui, nocturnis potationibus, intempestiuis conuiuiis magis abdicantur, quàm salutaribus medicinis. Sed quid prosint, experiuntur Magnates, qui grauissimis morbis subitò nonnunquam corripiuntur, symptomatibus periculosissimis continuò vexantur, simulátque sæpissimè morte ipsa extinguuntur. De quibus qui in acie & prælijs potatorum versantur, multò certiùs, quàm ij, qui in vmbraculis, & extra sciphi iactum (ita dicere liceat) vitam degunt, testimonium reddere sciunt. Spontaneæ igitur lachrymæ sunt, quibus nobismet ipsis ventriculum, Heparque afficimus, ipsumque adeò totius corporis temperamentum subuertimus, vitámque ipsam antè deperdimus, quàm constantem ætatem attigimus. Hac ergo ratione media hæc à Deo Bonorum omnium autore ad vitam conseruandam concessa, non media ad vitam, sed media ad mortem, efficiuntur.

Sacchari Maderensis Vires. Saccharum Maderiense moderatè in cibo & potu vsurpatum, purificat sanguinem, spiritus recreat, membra corroborat. Per se quoque, aut modo dicto, assumptum, ad vitia thoracis & pulmonum vtile. Proficuum arteriæ asperę contra raucedinem. Commodum quoque internis apostematibus, lateris &c. thoracis vlceribus, Tussim sedat, ventrem emollit, præsertim verò infantum. Doloribus thoracis medetur. Biliosi & Ictérici, extra medicinam euitent Saccharum, id enim facilè in bilem mutatur. Adhæc obest omni vitio, quod à bile originem suam traxit. Infantes si plùs de Saccharo ingerant, lumbrici non rarò in ijs gignuntur. His itaque non nisi vrgente necessitate, aut saltem minùs administretur. Non assentiendum iis, qui existimant Saccharum intestinorum obstructionem parere, quandoquidem abstergit & mundificat. Salutare admodum est renum, vrinariorum meatuum, & vesicæ affectibus. Non tantam, vt mel, sitim excitat. Dentibus valdè nocuum. Non enim nigros duntaxat reddit, sed & putrescere, vacillare, atque excidere facit. Quare sibi consulunt ij, qui assumpto Saccharo, os aquâ frigidâ eluunt. Ex frigida quoque haustum, raucam emendat vocem, à calore ortam. Contra tussim siccam, sitim & asperitatem faucium: ℞. Sacch. vnc. j. Aq. frigid. mensur. j. Decoq. ad consumpt. tertiæ partis. De hoc decocto bibe quantùm lubet. Si præstantiùs deside-

niculatâ & fibrosâ, iunci plures, tenues, palmum superantes, exsurgunt, qui in summo in tres, rariùs quatuor, stylos, tenuissimos, trium, quatuórve vnciarum, diuiduntur, in quorum summitatibus, post iunci diuisionem, paniculæ paruæ locatæ sunt.

Synonyma. In pin. est *Iuncus acumine reflexo* 3. seu *minor*, vel *trifidus*.

Locus. In monte Fracto Lucernatum, in Pyrenæis & montibus Moraniæ prouenit.

IVNCVS MAXIMVS HOLOSCHOENOS.

Cap. CCXXXI.

Descr. NVdos enodésq; *stylos* omnium altissimos & crassissimos promit, medulla pumicosa & exigua: citra quorum fastigia è latere erumpunt *paniculæ* sparsæ, è capitulis turbinatis, magnis, squamatim, imbricatímque compactilibus, rudis, contextę, pediculis nunc longioribus, nunc breuioribus & ferè nullis: *semen* in squaminas delitescit triquetrum.

Synonyma. Tragus licet Iuncũ maiorem palustrem, germ. **groß weyer Bintzen** vocet, tamen Harundinis potiùs genus, quàm Iunci existimat, indéque piscatoriam Abaritanam dicendam affirmat. Videtur alibi etiam Iuncum, Plinio Mariscum dictum, appellare. Ego autem non video quomodo ad Arundinem referri possit.

Locus. C. Bauhin. phyt. *Iuncus* 5. Eid. pin. *Iuncus læuis* 2. *Iuncus maximus*, siue *Scirpus* maior, *Mariscus Plinii*: *Iuncus palustris maior*, Tragi & Tabern. *Iuncus grandis, Holoschœnus Gesn.* cat. & Dod. (cui & *Iuncus 4. magnus* in hist. gall. in lat. *Iuncus* 1.) *Scirpus, Iunci* 1. *species*, Lac. *Iuncus* 3. *holoschœnus* Anguill. & Cast. *Iuncus & Scirpus*, Lon. *Iuncus aquat. maximus*, Lobel. Adu. & Ic. pag. 85. itémque Gerardo. *Iuncus læuis aquaticus maximus*, Thalio: *Iuncus rotundus* 3. Cæs. *Iuncus læuis* Ger. icon. *Holoschœnos*, H. Lugd. p. 987.

Monspelii in lacubus: Basileæ & Montbelgardi in Vrbis fossis prouenit. Gaudet enim locis humidioribus, aquas crebrò aut semper habẽtibus.

IVNCVS PARVVS CVM PERIcarpiis rotundis.

Cap. CCXXXII.

Descriptio. PAlmares sæpè, aliquando cubito nequaquam minores profert *culmos* iunceos, *foliis* circa imum multis gramineis statim è radice obliqua, iũcea, fibrata exortis, donatos, quorum scapus in vmbellam inconditam Filipendulæ modo explicatur, cuius capitula singularia, polita, rotunda, folliculis nigricantibus, *semen* obuolutum gestant, tandemque in tres exiles carinas dehiscunt.

Synonyma. *Gramen iunceum maritimum*, Lob. ic. pag. 18. sic & Ger. *Gramen iunceum* 2. Tabern. *Gramen iunceum* 10. siue *foliis & spica Iunci*, Casp. Bauhin. pin. Eid. phyt. *Gramen* 69. siue *iunceum alterum*.

Locus. In pratis & riguis obseruatur.

IVNCVS HVMILIS.

Cap. CCXXXIII.

Descriptio. FOlia, stylósve profert sescunciales tres quatuorve, teretes, ex radice fibrosa, &, pro plantulæ modulo, crassiuscula: vix enim vnciam superat.

Locus. Gesnerus, cùm Tiguri prope lacum [Batzensee] Felinum collegisset Maio mense, vocabat Iuncum humilem inutilem & Chamæschœnum.

Synon. Casp. Bauhin. in prod. est *Iuncus tertius*: Eid. in pin. *Iuncus læuis* 9. siue *Iuncellus inutilis*. Huc referendum ait Iuncellum omnium minimum Lobelii in Adu.

IVNCVS EXIGVVS MONTANVS, MVcrone carens, Casp. Bauhini.

Cap. CCXXXIV.

Descriptio. RAdice est pusillâ, nigra, capillacea, *cauliculo* quatuor vel quinque vnciarũ, cuius summo capitulum paruum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum rigidiusculum filamentum ambiens, insidet: *folia* ad cauliculi principium tria, iuncea, vnciam longa.

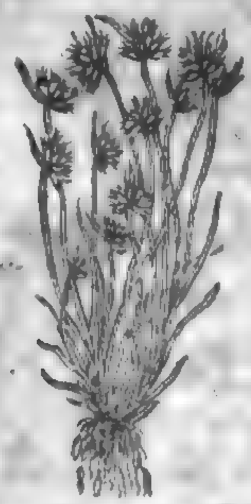
Synon. *Iuncum* 2. C. Bauhini in prod. siue eiusdem *Iuncum læuem* 8. in pin. D. Burserus in Taurero Rastadiensi

tadiensi collegit. Suspicatur autem Casp. Bauh. hunc eundem esse cum *Iunco lysimanthemo tenui*, plures ex radice fibrosa emittente iunceos stylos, breues, digitales, spicâ perpusillâ, spadicescentéque in apice exornatos, Thalij, quem nusquam quàm in Broccenbergo collegit.

IVNCVS FOLIATVS MINIMVS.

CAP. CCXXXV.

Descriptio.

IVncus minimus vnciales & sescunciales emittit *culmos*, plures ex cespite ortos, enodes, *paniculam* singulos gerentes exiguam, glomeratam, *semen* glumis rubescentibus triangulum occultantem, cui bina apposita foliacea cornicula, alterum surrectum, alterum secundum culmos deorsum vergens: *folia* è radicibus fibrosis capillaribus angusta, vncialem longitudinem circiter adepta.

Locus. Nemauso attulit Gener Cherlerus.

IVNCVS MINIMVS FONTIS ADMIrabilis.

CAP. CCXXXVI.

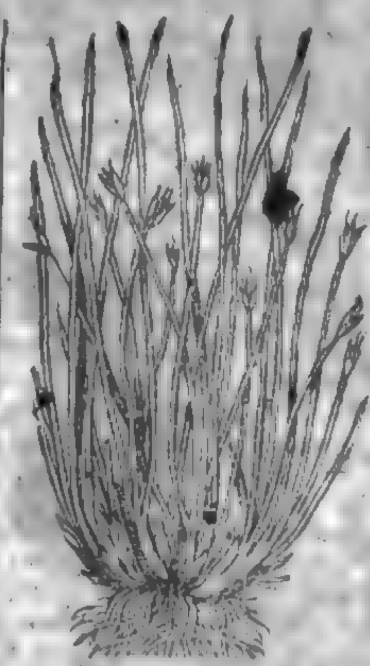
Descriptio. SEgetem de cespite vno tollit magnam; foliorum & culmorum, quæ præ tenuitate stamina imitantur, læte virentia, glabra, altitudine plùs minùs palmari: *culmi* autem nudi enodésque, circa fastigium (quod acutum) *paniculam* Iuncorum more ex latere emittunt, aliquando vnam, aliquando geminam, ex viridi fuscam, squammatam, exiguam, lenticulæ magnitudine, aut paulò maiorem, turbinatam.

Locus. Inuenitur loco humido cum Holostio Matthioli propè Eichelberg, non longè à Fonte admirabili.

IVNCVS PARVVS MONTANVS CVM paruis capitulis, luteis.

CAP. CCXXXVII.

Descriptio. LOngissimis fibris Iuncus hic montanus iisque crebris demissis, stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram inuolucris obsitos, qui cæterà æquabiles enodésque in summo fastigio capitulum gestant, duplo triplóve breuius quàm Iuncus clauatus, inter squammas longiores emicantibus *flosculis* luteis.

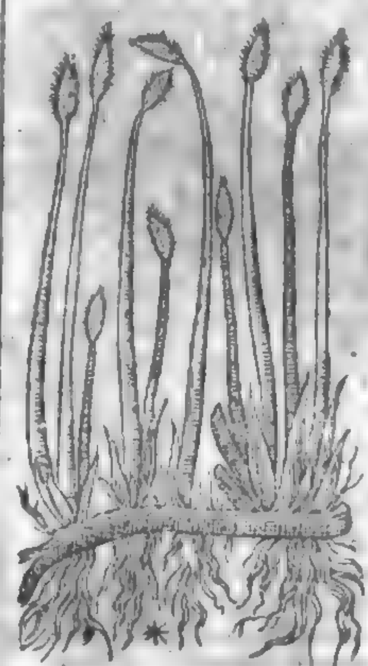
Perennis planta est, vt apparet ex reliquiis veterum foliorum, Nardo Celticæ similibus.

Locus. Obseruaui in monte, eundo Ribelsavve ex Fonte acido S. Petri in valle Griesbachiana, locis humidis principio Maij florentem.

IVNCVS CAPITVLIS LONGIS, SIVE clauatus.

CAP. CCXXXVIII.

Descriptio.

SErpente nititur *radice*, multis fibris capillata: *culmi* striati, nõ asperi, teretes, enodes, ac sine foliis, cubitum ferè æquant, fungosi, circa imum rubentes, quorum summitas non in stylum exit acutum, sed in *spicam* clauatam, russescentibus squammis imbricatam.

Synon. Lob. Obs. p. 44. Ic. plant. p. 86. *Iuncus aquaticus minor capitulis Equiseti*. Hist. Lugd. pag. 986. *Iuncus clauatus Dalechampii*, siue (in contextu) *Iuncus alius secundus*. C. Bauh. phyt. *Iuncus* 7. Eid. pin. *Iuncus capitulis Equiseti* 1. siue maior, *varians scirpis latioribus & triplo angustioribus*.

Locus. Geneuæ in aquosis circa *Arue*, alibique in cœnosis & stagnantibus aquis nascitur: floret Maio & Iunio mensibus.

IVNCELLVS, CAPITVLIS EQVISETI MInor & fluitans, C. Bauhini.

Synon. Descriptio. EX radiculis capillaceis Iuncus recuruus tenuissimus (6. in prod. *Iuncus capitulis Equiseti alter*, in pin.) prodit, qui in plures Iuncellos duarum triumve vnciarum subdiuiditur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi, capitulum minimum sustinent, & Iuncellis singulis foliolum tenue capillo ceu adponitur.

Locus. In aquosis Angliæ fluitat, authore Gillenio.

dine compleť, singul lautore & æqualitate prędirus, in cuius summo flores multi, longis pediculis, ex vno principio nascuntur, in purpura candidi, tribus foliolis constantes, sub quorum interuallis alia tria (sed illis minora) sunt: stamina in se flores habent numero plerumque nouem, croceo in summitate puluisculo manus attrectantium inficientia. Habent singuli flores in medio capitulum, semini ferendo aptum & sex partibus diuisum, quibus sunt singuli in summo repandi apices: omnibus huius capituli angulis singulæ adhærent guttæ, admodum paruæ, crystalli modo translucidæ, sapore & substántia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior descendit: crassior verò superiùs ferè in superficie terræ transuersa fertur: vtrique propagines aliquot, & multæ fibræ adnascuntur: habent radices saporem dulcem & glutinosum: nascitur autem pinguibus, limosis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire possunt.

Sunt qui Gladiolum hunc Cordi, Theophrasto dictum, esse suspicantur: sed Theophr. Cyperum intelligit.

Carex acuta. Ad gramen harundinaceum, & Caricem acutam Virgilij referendum Tragus iudicat, ideóque graminis tertium genus, & Calamagrostin alteram vocat: eius autem figura non placet.

Calamagrostis. *Synon.* Lob. in Adu. Obs. p. 44. Ic. p. 86. dicitur *Iuncus cyperoides floridus paludosus*. Dod. gall. σπαργάνιον & ξυρίδιον, hoc est, Sparganium & Iris syluestris, ac etiam Scirpus quorundam.

C. Bauh. phyt. *Iuncus* 8. siue *floridus*: Eid. pin. *Iuncus floridus* 1. siue *maior*: *Calamagrostis* 2. *Tragi*: *Iuncus floridus Matth. & Cast.* *Gladiolus palustris Cordi* hist. *gladiolus aquaticus* Dod. Lat. *Sparganium*, gall. Carex alterum, Lon. *Iuncus cyperoides paludosus*, Eyst. *Iuncus cyperinus floridus*, Tabern. *Butomus Theoph.* Cæsalp. *Iuncus floridus Matthioli*, H. Lugd. pag. 989. Eid. pag. 1006. *Calamagrostis prima*.

Locus. Monspessuli in maritimis & lacustribus passim, inter Iuncos præsertim obseruatur. Sic & in Italiæ ferè totius lacustribus, & vdis pratis maritimisque, iuncetis potissimùm. A Maio ad Augustum vsque floret.

IVNCVS FLORIDVS MINOR, C. BAVH.

Descriptio. RAdice est candidâ, geniculatâ, fibris plurimis adhærentibus: *caule* palmari: *folijs* ternis, iunceis, oblongis, acutis, duobus caulem superantibus, cuius summo, singulis pediculis, qui quini sunt alternatim sibi succedentes, *flores* (quos non vidit author,) insident, quos *fructus* gemini rotundi, Orobi Cretici magnitudine, sequuntur.

Locus. In palustribus Heluetiæ circa cœnobium Eremitanorum, & in monte Fracto ad lacum Pilati Lucernatum D. Burserus obseruauit Iuncum hunc, quem in prod. C. Bauhinus *nonum* fecit, & in pin. *Iuncum floridum secundum* siue *minorem* vocauit.

Synon.

CALAMVS AROMATICVS IN GENERE.

CAP. CCXLVI.

Theoph. THeophrasti de Calamo aromatico duplex occurrit locus. Ait enim lib. 9. hist. cap. 7. quòd Calamus trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem paruum valle minima exeat. Non, vt quidam dixêre, inter Libanum atque ante Libanum, inter quos campus amplissimus & pulcherrimus est, Aulos appellatus. Quà verò proueniat, lacum in amplum spatiari, iuxtáque eum palustribus siccatis, illum assurgere. Occupare locum plusquàm triginta stadia. Viridem nequaquam esse videri, sed siccum: forma verò nihil ab aliis (ἀδιαλλάσσειν) differre. Locum ingredienti protinus odorem spirare, non tamen longiùs, vt quidam referant. In Arabia autem spirationem agri odoratissimam esse inter omnes. Et huius rei causam reddit 6. caus. 22. dicens argumento hoc esse, quòd tractibus æstuosis, meliora odoratorum genera proueniant, quòd meliùs ibi concoquatur, & siccata oleant, viridia autem nihil, vt Calamus & Iuncus.

Quæ ex Dioscoride & Galeno hîc adducere possemus, vbi de viribus agemus, adscribemus.

Plinius. *Plutarchi error.* Calamus (inquit Plinius lib. 12. cap. 22.) odoratus in Arabia nascens (Plutarchus libro, Quod bruta ratione vtantur, id quoque prodidit, sed errore manifesto, Guilland.) communis Indis atque Syriæ est: in qua vincit omnes (annis, M.) A nostro mari centum quinquaginta stadiis, inter Libanum montem, aliúmque ignobilem, non (vt quidam existimauêre) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria Æstate siccantur, tricenis ab eo stadiis Calamus odoratus gignitur. Nihil autem à cæteris sui generis differt aspectu: sed præstantior odore, statim è longinquo (alienâ fide Theophrastus, ex quo Plinius hæc ad verbum transcripsit, narrauit, quod minimè verum esse Guillandinus testatur, qui eam regionem peragrauit. Idem scripsit & Vitruuius:) inuitat, mollior tactu, meliórque qui minùs fragilis, & qui assulosè potiùs quàm Raphani modo frangitur. Inest fistulæ araneum, quod vocant florem. Præstantior est, cui numerosius. *Theophr. lapsus.* Reliqua probatio vt fuluus sit. Niger aliàs damnatur, (nec legendum, Reliqua probatio, vt niger sit. Damnatur alibi.) Melior, quò breuior, & crassior, lentúsque in frangendo. (malim legi mandendo.) Calamo pretium in libras XI. iunco XV. Tradúntque Iuncum odoratum & in Campania inueniri. Idem lib. 24. cap. 11. Et quoniam plura genera Harundinis fecimus, illa quæ in India, Syriáque nascitur, odorum, vngue, torúmque causa, &c. Lege caput de Harundine, vbi vires traduntur.

Plinii lectio restituta.

Calamus Syriacus differt ab Indico. Calamus aromaticus siue odoratus duplex est: alter Syriacus, ad ripas lacûs Genesaretici, quem alij mare Galilææ, alij mare Tiberiadis vocant, nascens, à vulgari nihil dissimilis præterquam quòd, post quadragesimum diem siccatus, nonnihil flagrat: alter Indicus, descriptus à Dioscoride olim, nuper à Garcia ab Orta, diuersissimus à Syriaco. Dionysius de situ orbis ἐρυθραῖον vocat, à colore, non vt Eustathius putat, quòd eius altrix India Erythræo conterminа mari sit. Dioscorides κιρρὸν esse tradit. Apud Vegetium lib. 1. de re veterinaria, Absyrtus in confectione pulueris quadrigarij Calamum Syriacum & aromaticum, id est, Indicum, memorat. Et hæc Calami genera plurimùm inter se discrepantia, Plinius ignoráter miscuit ac confudit, teste Guillandino.

Plin. not.

Quæ Paulus, Aetius, Plutarchus, Celsus, & Dionysius de calamo prodiderũt, à Theophrasti,

Diosc. Plin. & Galeni placitis re ipsâ nihil differunt. Quare his neglectis ad Neoter. deuenimus.

Hermol. Legi (inquit Hermol.) & in Meotide odoratum nasci Calamum radice subalbidâ, & sine fistulis, plena intus & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, Acorum eum putantes. Quantò autem amarior, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninòque vicarium pro Acoro est. Ab Ionia & Ponto, & Herculis columnis prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricę, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt.

Non est radix Matt. Aromaticus porrò calamus, si Dodonæo gall. si Trago: si Clusio, præsertim verò si Matthiolo in apol. in Amatum credimus, non radix est, sed Calamus pretiosissimus, at qui hactenus ad nos non fuit apportatus. Nam [inquit hic] quod Plinius ait efficacissimam in omni Harundine eã esse partem, quæ radici proxima, quis non videt de Harundine, non de radicibus intellexisse Plinium: examines enim partes in vniuerso calamo, radicibus proximas cæteris præstare dicit, quod facilè prudens animaduertet Lector. Nec enim aliam ob causam Plinius maiori vi pollere eas calami partes, quæ prope radices habentur, quàm quòd eædem vbi crassiores, vegetiores, robustioresque in omni Harundinum genere reperiantur, quam in cæteris earundem locis: quo fit vt etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Quòd verò Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem cõstat, cùm ait. Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. *Hac ille.* Quæ tamen perperàm Lusitanus intelligit. Quippe calamus in primis Harundinem designat, non radicem. Præterea proprium Harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur. non radici, quæ solida, dura, lignosa & vbique occlusa spectatur in omni Harundinum genere. Adhæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in Harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (vt Amatus contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, vt facilè quis certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace asclepio, in Gramine, &c. Constat præterea Calami odorati, quo passim Seplasiæ vtuntur, radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, vbi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos cum Amato prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus exter autor qui scripserit odoratum calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria. *Et hæc sunt Matthioli in Amatum argumenta*, quibus docere conatur calamum odoratum communis vsûs, legitimum, genuinumque esse Acorum: quin concludit calamum odoratum harundinem esse non radicem.

Aloysius Mundella. Iam dictis adstipulatur Aloisius Mundella & Brassauolus, & hunc in modum argumentatur. Si calamus aromaticus, qui in officinis pro calamo & habetur & venditur calamus odoratus est Dioscoridis: statuendum vtique est calami descriptionem, vel calami ipsius esse, vel radicis, vel vtriusque apud Dioscoridem. Quod autem vtriusque non sit, colligitur, quia Autor non exprimit, quæ caulis aut radicis sint propria. Non radicis: primùm, quoniam illius mentionem non facit. Deinde, quia radix, quam pro calamo venditant, non videtur rufa: acrisque insuper & amara est, velut Acorus. Postremò in assulas non dissilit, h. e. per longitudinem assulas paruas, dum frangitur, non relinquit. His quoque addit: Non constat quomodo fistulæ aranearum plenæ existant in hac radice, quemadmodum in ea, quæ est calami Dioscoridis, quas araneas secundum Plinium florem cognominat. Quod si ergo calami est descriptio apud Dioscoridem, huic nostro vulgari quæ est radix conuenire non potest. Quare dubitat ne hic officinarum calamus, magis ad acori radicem accedat, quod Manardus, Cordus & alii quoque suspicantur, & Matthiolus omninò genuinum esse Acorum credit, & olim Io. Rodericus [Amatus Lusitanus: sub nomine enim Io. Roderici Lusitani superioribus annis commentarios in Dioscoridem in lucem euulgauit.] affirmabat. Nunc verò firmiter contrarium asseuerat.

At verò cum huius rei diuersa penitus sint aliorum placita. Argumenta quæ pro negatiua parte faciunt, paucis refutabimus, affirmatiuamque rationibus comprobabimus.

Matt. refutatur. Matthiolo itaque dicenti, quod calamus aromaticus, non radix, sed calamus Dioscoridi sit, primùm respondemus, calamum aromaticum simpliciter, per se, & absolutè dictum, nec radicem, nec harundinem, nec tale quid esse, sed in hæc, tanquam totum in suas partes, diuidi: Et hac ratione æquè radicem, ac calamum, aut tertium quid esse posse. Quod manifestè eius descriptio comprobat, quę partim ad calamum pertinet, partim ad radicem, vt patebit. Quod ad nos non fuerit apportatus. Audit Amatum veriora testantem: calamum ex India Lusitani nostri singulis annis deferunt per mare rubrum in Cairum & Alexandriam deferentes. Venetias portant, calamis similem, vnde nomen accepit. *Licet adhæc* Plinius efficacissimam in omni harundine eam partem esse dixerit, quæ proxima radici sit, non ideò denegauit radici ipsi excellentiam, sed Arundinis tantùm superiorem partem non ita efficacem asserit. Præterea Theophrastus & Plinius alibi ipsam calami radicem desiderant, & eam cæteris partibus anteferunt. *Nunc* suo se gladio iugulat Mundella. Vtriusque (calami & radicis simul) descriptio non est, inquit ille: quia autor non exprimit, quæ caulis, aut radicis sunt propria. Pulchrè ratiocinatur si diis placet. Quæ consequentia: Non exprimit propria, ergo vtriusque non potest esse. Si non expressit, nec etiam contrarium affirmauit. Quod enim dicit optimum esse, qui fuluus est, ad radicem referendum est: Sicut & illud Plinii, subalbidus, in commanducando viscosus, subacris, adstringens, ad radicem pertinet, velut ipsum experimentum docet. Quod verò frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi, & fistulam araneis plenam habere ad calamum. Non radicis (pergit Mundella) quoniam ipsius mentionem non fecit Diosc.

Margin notes: *Ad nos apportatur.* *Plinius explicatur.* *Mundella redarguitur.* *Diosc. declaratur.*

Experientia reclamat verbis Mundellæ.

Diosc. Quæ est rationis huius necessitas: Non meminit radicis, ergo descriptio eius non est. Dic quæso Mundella, Quid aliis in locis describit Dioscorides, vbi nec plantæ foliorum nec radicis, aut aliarum ipsius partium meminit, Dic, quid describit capite de Costo? Reclamat tandem ipsa experientia verbis, quæ opponit, Radix non videtur russa, non dissilit: Non constat Mundellæ, quomodo fistulæ aranearum plenæ existant. Reclamat, inquam, ipsa Amati experientia, dum scribit, Venetias portant, Calamis similem, album & subrufum, crebris geniculis, in assulas dissilientem, fistulosum, araneo albo plenum. Sed iam probatum est descriptionem non tantùm Calami, verùm & radicis esse. *Vltimò* si Calamus aromaticus Officinarum Acorus genuinus est, vt Matthiolus & alij quidam affirmarunt, frustra hi omnes entia multiplicant, separántque à se inuicem quod vnum est. Diuersis siquidem capitibus, de Acoro & Calamo tanquam de diuersis tradunt.

Non est Acorus.

Hoc tempore penitus ignotum scribitur, quod Calamus aromaticus, cuius Veteres meminerunt, Officinarum communis Calamus non sit, sed radix, neque præscriptis notis insignita, vt ex Manardo, lib.5. Epist.3. lib.8. epist.1. cuius rationes mutuatus Matth. etsi aliorum armis muniatur, feroci admodum aspectu, ea in Brasauolum tela contorquet, vt sibi ipsi Vulcanus videatur: magno enim errore Brasauolum duci, satis palam esse supponit: quòd tam facilè sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum, illam esse radicem, quæ temerè omnibus in seplasiis illius vicem explet, cuius opera si interiissent, quis non misellum hunc Brasauolum cachinnis irritaret? hem quis non admiraretur tot contradictiones? tot lapsus? tantam inscitiam? tot grauia crimina? quæ tamen ab astuto hoc homine, eius sententias peruertente, corruptis verbis, diminutis clausulis, ei falsò adscribuntur: vt per Iouem lapideum iurare cogar, (inquit Apollo) me suis lineis depictum Matthiolum, vobis planè indicaturum: ita enim scribit Brasauolus, decimus agitur annus, quod Venetias verus Calamus aromaticus affertur, qui Calamus est, & non radix, at communis aromaticus Calamus, qui passim venditur, radix est, & non Calamus, id verò de quo in præsentia loquar, Calamus est, & non radix, qui folia habet circumcirca in aliquibus Calamis, quæ nostrorum Calamorum foliis assimilantur, & nisi putassem Galangam esse Acorum, non potuissem, non arbitrari vulgarem Calamum aromaticum esse Acorum, & fortè radix hæc, quæ Calamus aromaticus vocatur, est odorati Calami radix: Calamus autem verus odoratus, in Officina Campanæ, Venetiis vendebatur. En igitur Studiosi quibus verbis peritos insectetur? quàm fideli sermone candidissimos laceret? quàm tumultuosis rixis, se vbique molestissimum, ac infestissimum exhibeat? hæ sunt argutię quibus prægrandem confarcinauit librum, solo lepore illos lacescens, suísque obruens calumniis, non aliam ob causam, nisi vt doctissimis aduersari videretur, & quocunque modo in eos argumentū effunderet, hac importunitate excruciaret, tantùm sibi arrogans, vt quæ non dixerunt, dixisse velit, quæ enim in eius sententiam pedibus non eunt, tergiuersatur, si quis nodus incidit, statim transilit, velut angue conspecto, aut saltem lippis oculis intuetur: etsi clarissimo suorum scriptorum testimonio sanissimi ingenij videatur, vt quum minimè compertum habet dixisse Diosc. & Galenum Calomo aromatico aliquid inesse amaritudinis: quod vel Ruellij versionem quam se imitari pollicetur, in sui operis initio, paulò segnius perlegerit, vel in eam, si quid perperam ex Græco translatum, vt sui moris est, aliquid iniicere tenebatur, quòd cum aliquanta acrimonia amarum Calamum transtulerit: id quod Secobiensis Lacuna, Græcis, Latinísque literis eruditissimis, qui Ruellium fideliùs restituit, corrupta loca resarcinauit, aucta imminuit, mutata ad pristinum candorem reduxit, malè huic tributum amarorem nō annotauit, etsi Marcellus quod ad amaritudinem pertinebat, se reliquisse asserat, quia in melioribus illa vox non legatur. Manardus etiam lib.3. Epist. 2. probans Calamum non esse Canellam, inter alias differentias enumerat, quòd in ea canella non sit amaror, innuere calamo amaritudinem inesse, vt hinc Fuchsij sententiam improbare non possit, atque an communis illa radix calami odorati propria sit, quæ amariuscula, necne, nullum est in hoc euidens argumentum, quod etsi Harundinis trunculum, cacumini annexum non deferant: folia Iridis similia, harundinacea, quæ intenus præ se ferunt, sicca potissimùm, an verò Acorus sit, eo in capite discutiendum relinquimus: hic tamen præterire non possumus Amati autoritatem, ne dicam ambitionem, aut insolentiam, qua calamum aromaticum Officinarum Diosc. legitimum, suis notis repræsentare non ambigit, potiùs, vt credimus, somniando, quam sensuum libertate, tam absurda proferendo? nec Matthiolum contraria astruentem, hoc est, calamum aromaticum harundinem, siue calamum, non radicem esse debere, deceptum asserere veretur: quòd licet Theophrast. ac Plinius in calamo odorato calamum, & non radicem, laudare videantur, alibi tamen radices cæteris partibus anteferunt, idque ex Plinio manifestè percipi, lib.24. cap.11. quum odorati calami facultates enumerans, inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici, efficacia & genicula, ex quibus in omni Calamo radicem efficaciorem esse partem contendit: id quod si Plinius intellexerit, vel ipsi pedagoguli diiudicent: Quis enim etiamnum mediocris ingenij ita arguerit? Plinius proximas in Harundine radici partes aliis præfert: ergo radix efficacior est pars? Quisnam etiam ex palliotenus Medicis, qui stultissimum hoc arguendi genus non excludat? qui in re vulgatissima illum cæcutire non deprehendat, qui inquam dum sitim sedare cupit, sitim alteram crescere non videat, vt quantò plus biberint, tantò magis sitiant Parthi: quum scilicet huiusmodi radix, quæ in multa segmenta nunquam assulosè frangitur, non fistula araneo velo simile quicquam occludente, quæ quidem Harundini debentur, non radici, sit saltem Calami aromatici radix: cuius nulla est ab Amato probatio: tot autem oculati testes ex Manardo, ac Matthiolo contrarium asseuerantes, tot ab his rationes quas hic rursum inculcare, operæ pretium non est, vt quum Brasauolum huic suę opinioni assentire testatur, secùs quàm ipse dictet, vt supra: quum Diosc. calamum odoratum, non radicem, sed Calamum esse debere, scriptis mandauerit, quúmque calamos equiseti, graminis, ac aliorum geniculatos reddiderit Diosc. non est quod radici proprium esse geniculatum, Calami autem nodis cinctum asserere debeat;

Matthioli tela perperam Brasauolo intorta.

Calamus est & non radix.

Matthioli iniuria.

Fuchsij tela.

Amati turpis error.

quum autem calamum aromaticum esse officinarum Schœnanthum arbitrantur Calopodiani, qui in Mesué scripsère, nec illorum spernút opinionem, qui radicem calami aromatici vice acceptam, legitimi calami radicem statuunt, quam magno implicentur errore, non animaduertunt. Siquidé Schœnãthi Officinarum radices tradút capillorũ modo, tenues, huius verò adulterini calami radices crassę sũt, & effatu dignæ: propterea Schœnanthi radices esse non possunt, & per cósequens: si Schœnanthum vulgare calamus est aromaticus, hæ radices non erunt calami odorati radices: quúmque in assulas non dissiliat Schœnanthum id, non fuluum sit, non in mandendo lentum, meliùs discant, ne rudere potiùs, quàm erudire videantur: veri tamen calami loco, radicé hoc nomine vsitatam substituere malo, etiamsi Acorus sit, quæ multas calami qualitates obtinet, quàm Sphagnum, latinis muscus arboreus, Officinarum vsnea: & si Auic. cap. de musco, pro quo Thaleb reposuit Bellunésis, muscum fluuialem, aqueum, terreum, petrosum, maritimum complectatur, & cap. de Vsnea arboreum videatur distinguere, aperta separatorum nominum & capitum confusione. Galen. verò ac Paulus in suis succedaneis, pro calamo sphagnum cum Mathiolo supponant: hæc enim in alienam messem irruisse creduntur, doctorum omnium iudicio, quòd plura his ignota inserant, aut facultatibus dissimilia suggerant, vt Myrtum pro Cardamomo, &c. quorum est sylua: moscus verò arboreus, hypnos etiam vocat*, hoc est villosa illa canicies arborum caudicibus adhærens, multiplex est, vt suo ostendetur loco.

Schœnanthum Calami loco substituitur.

Nomina linguar.

De hisce satis, vela retrahamus: vocatur græcè κάλαμος ἀρωματικὸς, εὐώδης, καὶ μυρεψικὸς h. e. lat. *Calamus aromaticus, odoratus & vnguentarius.* Arab. vt Serap. *Hasabel derire*: *Alsabarino*, *Alterira*. Bellunensi *Alderire*, *Aldarira*, & *Chasab darirhe*: item *Caratis & Caratim.* Germ. **wolriechende wurtzriedt/ wolriechende Rohr.** It. & Hisp. *Calamo aromatico.*

Aequiuoca Calam. odor. Ind. Veram. Calamus Matth. fictitius.

Præter calamum aromaticum quorundam Indicum & verum, sunt & aliæ plantæ, quibus calami aromatici nomen attribuitur.

Calamum odoratum Matthiolus pingit, & ex eo Lacuna. Lonic. Acosta, Durantes, Hist. Lugd. Tabern. & Gerardus, Calamum aromaticum nominantes, qui nihil aliud est quàm figmentum, nihil differens ab Arundine hortensi siue satiua.

Acorum.

Malè in officinis calami aromatici nomine Acorum, de quo suo loco, venale prostat.

Cassabouserire Bellonius cum vulgo Pharmacopolarum Constantinopolitanorum calamum aromaticum esse opinatur, sed Qualeceberi quidé & Matthioli iudicio, absurdissimè. Sunt enim calami lapidei: non verò cuiusdam plantæ.

Schœnãthos

Schœnantos quibusdam idem est cum calamo aromatico. Quare Colleg. Florent. huius loco Schœnanthon supponit. Idem & Borgar.

Canella.

Opinio Marcelli dicentis calamum aromaticum esse Canellam, meritò tanquam erronea damnatur ab Acosta.

Galanga.

Notat idem Acosta quosdã calamum aromaticum cum Galanga confundere. Et sanè constat Venetos pharmacopœos, Theriacam paraturos, calamo Galangam substituere.

Angelica.

Antidotarium Romanum calami odorati veri loco Angelicæ radices, sed in minori quantitate commendat.

Phu maius

Calami aromatici nomine Argentoratéses hortulanæ venditare solent Phu maius & nobile: vide Tragum.

Plura de calami aromatici substitutis dicta antè, vbi Apollinis verba adscripsimus.

Delectus

De calami aromatici viribus hæc Dioscorides scripsit: nascitur in India. Est autem optimus, qui fuluus (κίῤῥος. Aet. κιῤῥὸς) est, & frequentibus geniculis præditus, & qui assulosè in multa segmenta diffringitur, fistula araneis plena [ἀραχνῶδες. Plenam habens araneorum fistulam, Sarrac. Malè araneorum: oportet enim vertere telâ araneæ, aut re simili telæ araneæ, Pasinas Salodianus.] subalbidus [ὑπόλευκος. legendum ὑπόλευκον Pas. Salod.] In commanducando verò viscosus (γλίσχρος, leg. γλίσχρον Pas. Salod.) adstringens, subacris (πικρὸς Orib. amarus, Ruell.) Potus vrinam mouere potest. Vnde cum Gramine, aut Apii semine decoctus & potus hydropicis, nephriticis, vrinæ stillicidiis, & ruptis conuenit. Ducit etiam menses & appositus & potus. Tusses quoque sanat suffitus per se ipsum, & cum resina terebinthina, si fumus per fistulam ore attrahatur. Decoquitur [ἀφέψεται. Pal. ἀφεψεῖται] etiam ad insessus muliebres, & ad vteri collutiones (vet. caret verbis, καὶ ἐγχυλίσματα.) Miscetur & malagmatis, & in suffitus, iucundi odoris gratia. Calamus odoratus, *authore Galeno*, leuiculam quandam adstrictionem ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est & aërea, in caliditatis frigiditatisque coniugatione temperata. Quamobrem moderatè vrinam mouet, & facultatibus quæ iecori stomachóque imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoque vteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumũtur, vtiliter admiscetur. Ponatur itaque habeatúrque secundi ordinis eorum quæ excalefaciũt. Inest quoque ei quædam partium tenuitas, velut aliis omnibus odoratis siue aromatibus. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimùm, calamo verò non multùm adest.

Saracen. error.

Vrinam mouet.

Menses ducit. Tusses sanat.

Vterum abluit.

Galen. temper.

CALAMVS AROMATICVS VERVS quibusdam.

CAP. CCXLVII.

Descriptio

Calamum aromaticum creditum à triginta iam annis asseruo, vegeto amarore, cum lentore quodam præditum, tereté, crassitudine pennæ cygneæ, internodiis lõgiusculis articulatũ, rutilanti & spadiceo foris colore, aliàs buxeo, subtus candicantem, intrinsecus substantia fũgosa raraq; texturæ farctum: ad genicula singula, calami ex aduerso

versò sibi pronascuntur, vt calamo primario magnitudine cedentes, ita colore & compositione saporéque conuenientes.

Varietas. Similem calamum accepi anno 1598. ab insigni viro Io. Lutzio III. E. VVirt. pharmacopœo. Alium sic descripsit gener Cherlerus, Calami aromat. veri surculus, qui ad C. Bauhinum Argentinâ missus bicubitalis erat, Betulæ instar ramosus, in cuius altera biuaricatione folium, vel potiùs folij fragmentum, nullo pediculo, sed principio angustiore hæret, vnciale, tribus neruis insignibus donatum, facie folij Indi, aut potiùs Plantaginis quinque-neruiæ, vnciæ quadrantem latum.

Icon. Pingimus in nostra tabella calamum vnum cum radice ex Clusij Garcia: secundum & tertium cui rami ex sicca planta.

An Cordo in Diosc. Calamus aromaticus verus, aliquoties in pharmacopoliis inter Squinanthi stipulas & spicam Indicam intuitus?

An Qualceb. Iuncus odoratus Matthioli, mira acrimonia linguam gustantis mordicans, nihilque tamen, præter amaroris plurimùm, inter gustandum derelinquens?

Calamus odoratus Libani, Lob. Lobel. in hist. Belg. pag. 73. in icon. Plant. pag. 54. sub titulo Calami odorati Libani, & calami aromatici ex Alepo missi, wolriechender Rietts/ figuram habet, quæ eiusdem plantæ, cum ea quam descripsimus, videtur.

Locus. De calamo suo odorato Libani in Obs. p. 29. hęc scribit. Memini me vidisse Venetiis ad Angeli symbolū Calamū aromaticum, quem Alepi Syriæ Sequinus Martinellus doctus & industrius pharmacopæus, fortè delatum ex lacu inter Libanum & illum ignobilem montem Plinio memoratum miserat. Arundo erat geniculata, nitida, crassitudine partium digitum æquans: color fuluus, ni labat memoria, saturior, odoratus, parum lentus, in mandendo, subacris & amarus. Iacobus Vrenhouins generosus Gandauensis, stirpium & artis Medicæ peritissimus, calami aromatici dodrantales cannulas aranearum telis plenas, fuluas, geniculatas, digiti minimi crassitudine, gustu planè aromatico, amaricante, Schœnantho præstantiore, nactus est inter Schœnanthi festucas, quas Massiliam aduectas ex lacu Plinio memorato asserebant. Multò maiores habuit præclarus vir Augerius D. de Bousbeke Flander Insulanus, Cæsareæ maiestatis Constantinopoli Legatus, stirpium exoticarum peritissimus.

Garcias negat esse Acorum. Volunt nonnulli Calamum Officinarum esse Acorum Veterum. Ego autem (inquit Garcias) nullius opinioni addictus, liberè dicam, quod sentio. Calamus aromaticus quo officinæ in Lusitania vtuntur (aromaticum voco, non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non significat, sed quod vulgò *droguam* vocant, neque etiam calamum odoratum scio, sed Iuncum duntaxat) idem est cum eo, qui in India magno est in vsu cùm viris, tum mulieribus & iumentis. Vocatur is in Guzarate *Vaz*: in Decan, *Bache*: in Malabar, *Vazabu*: in Malayo, *Dirimguo*: in Persia, *Heger*: in Cuncam, quæ est regio maritima, *Vaticam*: Arabibus *Cassab & Aldirira*. Serapio lib. simpl. cap. 205. eum vocat *Assabeldiriri*, sed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes Medici cum Auicenna lib. II. cap. 157. & 207. *Cassab & Darirbe* appellant. Idem autem sonat *Cassab*, quod Calamus, & *Aldirira* ex aromatibus: nam *Dirire* idem quod nobis aroma est. Quoniam verò Malayo incolæ eius vsum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco

Calamus aromaticus non odoratus.

Nomenclatura Indica. Persica. Arabica.

corrupto nomine *Dirimguo* vocarunt. Cæterùm non est odoratus, nisi è terra auulsus: quantóque virentior est, tantò mihi validioris, tetriorísque odoris videtur, tametsi aliud sentiat Ruellius. Porrò quoniam Hippocrates & Galenus I. simpl. Indicum hunc calamum vnguentarium appellant. Plutarchus verò calamum Arabicum, & Cornelius Celsus calamum Alexandrinum: videtur etiam extra Indiam nasci. Ego, vt veritatem elicerem, sciscitatus sum à multis Coraçone incolis & Arabibus, si apud eos nasceretur calamus: item an esset eis cognitus, eóque vterentur: Negarunt omnes apud se inueniri, nisi ab Indis aduectum mercimonij gratiâ, probéque sibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos esset vsus. Non falluntur tamen, qui Arabicum vocant, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur. Quod autem Manardus lib. 8. epist. I. dicit in Pannonia se vidisse adeò recentem, vt non longè petitus videretur, fieri potest vt fallatur: aut, si viderit, satum fortè in sporta, aut fictili vidit. Sed illud certissimum est, hinc auehi Calamum in eas regiones. Is verò, quo vtimur, radix non est (pusilla etenim est radix) sed ipsius calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil nisi radicem esse scribunt, confirmandæ suæ sententiæ causâ, quâ contendunt hunc calamum Acorum esse. Neque quod in Calamo est spongiosum & flauescente colore, aliqua in re simile est aranearum telis, vt falsò putarunt Auicenna lib. II. cap. 157. & Serapio simpl. cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc meliùs nosse oportebat. Denique quòd calamus Acorum non sit, nec etiam Galanga, satis ex Auicenna & Serapione probari potest, qui tria distincta capita de Calamo, Acoro & Galanga scribunt. Præterea qui Calamum describunt, aiunt eum in India nasci, quod verum est: nec enim in alia regione nascitur, Acorum verò non nisi in Europa nasci tradunt. Adhæc Calamus pallet, acris, calidus & siccus est in secundo ordine: Acorum, albet, amarum, calidúmque & siccum est ordine tertio: Galanga autem vtroque calidior & odoratior. Demum calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt. Galanga verò ventriculum roborat, flatus discutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta sunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi solita. *Hucusque Garcias.*

Contra Ruellium.

Calam. vnguentarius Hipp. & Gal. Arabicus Plut. Alexandrinus Celso.

In Arabia non nascitur.

Manardus.

Radix non est.

Auicenna & Serapion lapsus.

Acorum non est, nec etiam Galanga.

Garcias à Clusio not. Sed quam eruditè notat Clusius, dicens: Nostrarum officinarum calamus longè alius est ab ab eo, quem hic satis obscurè describit Garcias, quippe cuius Calamus legitimus videatur à Veteribus descriptus. Noster verò nihil nisi radix est, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cùm omnes notæ a Veteribus descriptæ pulcherrimè conueniant: Manardi & aliorum sententiam improbare non possum, qui Acorum legitimum esse volunt. Eo & Germani, & Itali, & Galli vtuntur, aliúmque calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlyssipone aduehi calami genus vsuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi: quæ nota illis communis erat cum calamo Garciæ descripto: solam tamen hanc ob causam in vsu apud nos esse desiit, licèt omnes aromatarij multò efficacius eo, quo nunc vtimur, fuisse affirment. Cæterùm, cùm tertiò recudenda esset Garciæ historia, innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem Paludanus,

ex Syria & Aegypto redux communicauit, qui exactissime ad Dioscoridis descriptionem quadrare videtur. Vmbellifera verò potiùs planta, quàm harúdinacea meo iudicio censenda est: etenim rectú habet caulé, multis nodis, seu geniculis cinctú, lçqué alioqui, intus cócauú, & mébranulâ, vti Harúdines, præditum, qui assulosè frangitur, éstque satis odoratus, gratique saporis, amari tamen, & nonnullius adstrictionis particeps: folia (vt ex vestigiis colligere licet) bina ex aduerso singulis geniculis sita caulem amplecti videtur: radix summo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras desinit. Vicesimo quinto porrò anno pòst quàm nobis communicasset calamum illum Paludanus, mittebat ad me Lugduno Allobrogū Ant. Colinus pharmacopœus, similis calami fragmenta, significás se eo vsum in Theriacæ compositione: ea autem, licèt simili prorsus formâ essent cum illo, quod à Paludano accipiebam, magis tamen amari saporis deprehendebam, nec vllius adstrictionis prædita, quod forsitan alterius ætati adscribendum. *Et hæc Clusius in Garciam.* Ego quoque Garciæ non notum fuisse calamum aromaticum vulgarem suspicor: qualis Vlyssiponésis calamus fuerit nondum mihi constat: vmbellifera planta cur potiùs dicatur quàm harundinacea, nescio, quum notæ adscriptæ à Clusio meliùs cum harundinacea planta conueniant, quàm cum vmbellifera.

Clus. hallucinatio.

Acosta err.

Acosta dum reprehendit Ruellium, Manardum & Monachos, non animaduertit calamum aromaticum vulgarem Europæis plerisque dictú (quem multi Acorum putant) longè diuersum à calamo aromatico Indico, quem Garcias describit, in quo malè etiam Acosta Garciam imitatus est.

C. Bauhinos.

C. Bauh. phyt. *Arundo 1. siue odorata: Calamus odoratus Libani* Lob. Ic. Plant. pag. 54. *Calamus à Paludano Patauij exhibitus*: An calamus odoratus Matthioli? Sed quid quæso commune habere potest figmentum Matthioli, cum Calamo odorato Paludani? Matth. in lat. comm. editis anno 1559. sub inscriptione calami aromatici figuram habet quæ est pars figuræ pro Arundine positæ, & per consequens falsam & non factam ad visum calamum aromaticum Paludani, vel similem. In comm. lat. cum mag. fig. editis anno 1583. & Ital. editis 1568. nouam habet figuram magis artificiosam, quæ etiam pars suæ Arundinis. Taberna. vel eius typographus Basileus Matthioli postremum figmentum assumpsit, quæ est portio Arundinis quam domesticam cognominat. Prudenter & doctè Camer. in hist. germ. & Epit. Matthiol pro calamo aromatico, à Paludano delatú calamum figurâ exhibuit: sicut etiam Clusius apud Garciam, & nos cum Clusio quem à Valerádo Doutez accepimus: Est autem hic calamus omnino diuersus à Matthioli imaginario: Paludani verò calamum fuisse Libani, vix puto demonstrari posse, licèt in ea opinione perseueret C. Bauhinus in pin. vbi inter calamum aromaticum Indicum, & Calamum aromaticum Syriacum, & calamum aromaticum Matthioli qué fictitium suspicatur, ita distinguit: *Arundo odorata 1. siue Calamus aromaticus, est* κάλαμος & κάλαμος ἀρωματικός, Hipp. & Galeni κάλαμος ὁ ἀρωματικός, Theophrast. κάλαμος ἀρωματικός, Diosc. Orib. Aegin. & Aetii: κάλαμος ... , Dionysii de situ Orbis: *Calamus Arabicus* Plutarchi: *Cal. Alexandrinus*, Celsi: *Cal. odoratus*, Plinii, Hermol. & Ruellii: *Cal. aromatites*, Manardi: *Cal. aromaticus* Cordi in Dioscor. Fuchsii. Guil. Garz. Lob. Obs. Clus. ad Garz. Acost. Cæs. & in 4. part. Ind. Orient. fig. 29. & *Diringo Malays*, & *Diringo* par. 3. Ind. Or. 59. *Diringuo* 4. part. Ind. Or. fig. 20.

Synonyma Calamus arom. Indicus.

Calamus Syriacus.

Arundinis odoratæ 2. seu Calami aromatici Syriaci caulem seu potiùs caulis partem anno 1579. à D. Paludano ex Aegypto reducem Patauii accepimus. Verùm cùm totam plantam à D. Doldio habeamus, breuem eius descriptionem (cùm ab aliis nō proponatur) adiicere lubet. Ex *radice* inutili, trium, quatuórue vnciarum lōga, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, *caulis*, [modò vnus, modò plures] ferè bicubitalis, rectus, rotundus, lævis, fragilis, multis geniculis distinctus, exurgit, qui intus cauus, spongiosus & membranula, (quasi tela alba subtensa,) vti Harundines, præditus, qui assulatim frangitur, & in plures ramos diuiditur, hique in tenuissimos subdiuiduntur, ad modum Ligustri Aegyptiaci Alpini, vel Lentisci Peruuiani, siue *Molle* Clusii: qui *flores* paruos, foliaceos plurimos, singulis tenuissimis pedicellis insidétes, sustinent, ex quorum medio apex styli instar prodit. *Folia* pauca, semper bina, ex aduerso ad singula genicula sita, caulem amplectuntur, vnciam lata, sesquivnciam longa, neruis aliquot per longum excurrentibus. Caulis sapore est aromatico, valdè amaro, quo in Theriaca pro calamo vtimur.

Locus.

Seritur, teste Garciâ, per vniuersam Indiam plurimus verò in Guzarate & Balaguate. Hic etiam Goæ (vbi multus eius est vsus) in hortis satus prouenit, sed perpaucus. Conuehitur ad maritima, quoniam qui isthic nascitur non sufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentem mittitur. Calamus aromaticus, autore Linschot. crescit etiam in Sunda Insula Iauæ regionis Indiæ Orientalis. Magna copia Chinéses emunt vt in Chinam portent.

Vsus.

Familiaris eius vsus [ita enim Garcias scriptū reliquit] est mulieribus in vteri affectibus, & neruorum doloribus. Sed maximè expetitur hieme à mulomedicis: contusum enim, additis Alliis, Ammi (quod est Cuminum rusticum) salis momento, butyro & Sacharo, iumentis aduersus frigora manè exhibent, vocántque id medicamentum *Arata*.

CALAMVS AROMATICVS CECHINI Martinelli.

Cap. CCXLVIII.

Non dixerunt Veteres Calamum aromaticum esse Cannam.

NOn inuenit Cechinus Martinellus, apud Diosc. nec Galenum calamum aromaticum fuisse Veteribus Cannam (siue Arundinem) licèt Neoterici id certò existiment, decepti Plinii opinione, qui dicit calamum, & Iuncum odoratum, non differre ab aliis calamis & Iuncis: addunt id indicare nomen calami nihil aliud significare quàm Cannam: suo autem iudicio calamus Latinis diuersimodè potest intelligi: Dicebatur de tenui Canna [siue Arundine] ex qua Veteres sagittas faciebant, qualis erat mos Orientalium licèt non sit Canna (id est Arundo caua) de qua Virg. eclog. 3. & vario vocabulo Ariostus Dicitur etiam calamus de Canna cum qua scribebant Antiqui: calami etiam dicebantur Cannæ (siue Arundines) palustrium aquarum, quibus tegebantur tecta domunculárum rusticorum, de quibus duobus Martial. in suis distichis: Metaphoricè pro

Calami diuersa significatio. Arundo sagit.

Arundo scriptor. Arundo palust.

pro stylo scriptorio sumpsit Virg. Eclog. 1.

Scribere quæ vellem Calamo permisit agresti

Fistula. Pro Calamo concauo ad fistulas qui dicitur Syringa:

Eclog. 2.

Pan primus Calamos cera coniungere plures Instituit.

Virga piscatoria. Virgula aucupum. Sub nomine Calami comprehenditur virga cui alligatur filum ad piscandum, & virgulæ quæ visco illinuntur pro captura auium.

Calami frumenti. Interdum Calami dicuntur de paruis Cannis frumenti, quæ *Seppe* vulgò dicuntur.

Res conuoluta. Calami arborum & vitis. Sumitur etiam pro omni re conuoluta instar Cannæ: communiter dicuntur Calami arborum & vitis.

Canna Zucchari. Canna quoque Zucchari vocatur Canna cùm tamen non sit, sed ei similis.

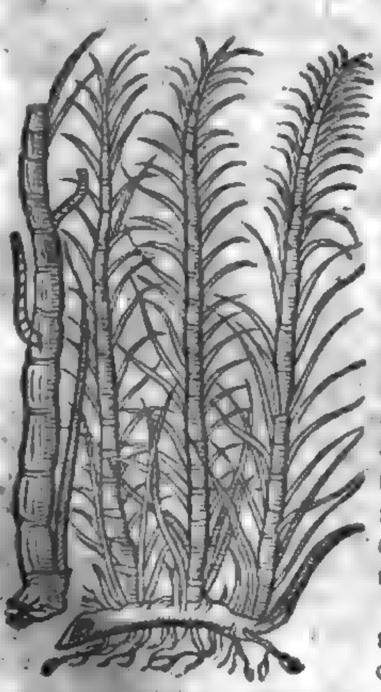
Similitudo cum canna Zucchari. Paulus etiam calamum odoratum vocat corticem. Alius bonus author ait Calamum aromaticum esse crassum corticem cauum, cùm enim colligitur extrahitur lignum: vnde desumpsit nomen. Cech. Martinellus *meo iudicio* ait calamum vocari, quæ ita geniculata prouenit, vt hic Calamus, quod prolixè prosequitur. & apud ipsum videre est.

Calamus dicitur propriè de canna. Calamus præsentatus per Cechinum Martinellum Aromatarium habeatur pro vero & legitimo calamo aromatico, ac in confectionibus Theriacæ ac Mithridatij cęterisque medicamentis adhibeatur, & remoueantur succedanea. Sed libellus contra Cechinum incerti authoris oblatus pharmacopœis Mantuanis contrarium omnino sentit. Nominetur, inquit, [illegible] Græcè, aut calamus Latinè, aut *calamo* Toscanè, nullus erit ita stultus qui aliud intelligat quàm Cannam, ita etiam Virgilius & Ariostus nihil allud intellexerunt &c. & quomodo potest esse canna quæ non sit canna &c.

ARVNDO SACCHARINA, ET SACcharum.

CAPVT CCXLIX.

Descriptio

QVæstio hic agitatur, notumne fuerit Antiquis Saccharum, cuius lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorum Officinis, esu, potu, in secunda & aduersa valetudine, in quauis ætate, sorte, regione, nunquam satis celebrari potuit.

Medius igitur inter miliaceas, atque Arundinaceas plantas vt ieror Saccharatus Calamus. Septenum octonùmve pedum *Calamos* [illegible] pollere crassiores densis geniculis, fungosâ, perquàm dulci, succulentâque, & albidâ medullâ obsarctos promit, *Folia* binos cubitos æquant, angustiora tamen, Donacis (siue Arundinis satiuæ) scabra, & secundum longitudinem striata, numerosa: *Stolones* harundinibus cęteris concolores complectentia. Comoio *flore* & quadantenus Sorghi. *Radix* ad Cannæ radicem accedit, sed dulcior, succulentior, minúsque lignosa: vnde germinula erumpunt sationi oportuna.

Saccharum Diosc. genus Mellis. [illegible], genus Mellis ([illegible]) concreti in India & Fœlici Arabia in Arundinibus ([illegible]) inueniri prodit Dioscorides: Salis modo coactum, dentibus vt sal fragile.

Sacchar Galeni. Galen. 7. simpl. *Sacchar* appellat, & ex India ac fœlici Arabia afferri quoque scribit, & in arundinibus concrescere. Esse autem & ipsum Mellis genus, & minùs quidem dulce, quàm nostrum.

Sal Indum. Archigenes ait, Sal Indum esse, colore & consistentia Salis communis, gustu Mellis, magnitudinis Lentis, [illegible], aut ad summum Fabæ, [illegible].

Delectum Plinio. Mel arundinum Indicarum, Theoph. Saccharon & Plinius Arabiam ferre dicit, sed laudatius Indiam. Esse autem Mel (Mel Arundinum Indicarum vocat Theophr. Arist. & Strabo.) in Arundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantùm vsum.

Canna mellita. Inueniuntur (inquit Seneca) in India Cannæ, quarum humor pinguis, dulcisve in mel abit. Quoniam verò non apis pensum mel hoc est, sed plantæ excrementum, liquet inde etiam Antiquis notum fuisse Saccharum.

Cætera, quæ de Sacchcharo Veteres scriptis mandauère, inter vires comperientur.

Locus iuxta Hermolaum. Hermolaus ex Neotericis perhibet Saccharum ex Alexandria Ægypti & Cypro adferri commendatissimum: Saccharum Græcos vocare *Sacchar*.

Saccharũ Antiquorũ diuersum à nostrate, Manardo. Saccharum nostrum Veteribus notum, Corn. Manardus astruit nouam opinionem, aliud scilicet esse antiquorum Medicorum Saccharum, ab eo quod nunc voce parum (vt fieri solet) mutatâ, *Zuccharum* vocatur.

Cornarius, qui Saccharum idem cum Zuccharo esse credit, nouisse perhibet Veteres, à Diosc. & Plinij seculo, Saccharon, sed concretum quidem, nec ex Cannis expressum veluti hodie adferatur magna ex parte, in pyramides siue metas, octo plùs minusue librarum coactum.

Sacchari consideratio ex Matth. Manardus & eum sequutus Fuchsius hunc in modum in Matthiolo refutantur. Non desunt inter recentiores Medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt Veteres, præsertim Dioscorides, & Galenus, in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Sacchcharo dici possit. Et quamuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis vsus Saccharum, & quod ab Antiquis describitur, vnum & idem esse, quòd ex eadem proueniant planta, tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio Arundinum genere concreuisse Antiquorum Saccharum, de quo inter Mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem vsque ex cœlesti rore, quemadmodum & id, quod mannam vocamus: non autem in iis arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Madera, Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro insulis, ac etiam in Ægypto exprimitur. Qua in re eos viros alioqui doctissimos, planè hallucinatos, crediderim, quod nullo, vt puto, authorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, Mannæ in modum ex rore concrescere Antiquorum Sac-

Manardi & Fuchsij opinio reprobata.

charum solis ardore super Harúdinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quod nusquam reperetim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec Veterum, vel Recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in Arundinum foliis, ex rore Solis feruore concreto, siue potiùs exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, vt mihi refellenda videatur eorum sententia. Nam si verum illud esset, vt ipsi imaginantur, non modò, non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medic. historias, literis, memoriǽque mandauit, silentio præteriisse tam pulchrum & admirabile, scitúque dignum naturæ opus in Sacchato conficiendo. Nec minùs id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. 3. de alim. facult. aërei mellis historiam quod nos mannam vocamus, quódque sua ætate in monte Libano, aliisque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis veritati consonum videtur, vt dicamus, nil aliud Veteribus Saccharum extitisse, quàm nostratis Sacchari Arũdinum lachryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo perinde ac gummi, exteriùs concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius, ex cuius verbis facilè cognosci potest, quòd non ex rore, vt Mannæ euenit, coalesceret Antiquorum Saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis eorú internodiis cohæreret collachrymás, è quibus vulgare nostrum conficitur. Quandoquidem, hoc modo resinæ, gummæque omnes fisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (vt quidem arbitror) Manardi ac Fuchsii sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria mãna à Sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis interuallo in auram euanescit [vt libro primo diximus in mannæ mentione,] eadẽ sane ratione id Sacchato euenisset, si ex rore (vt ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à Sole tactum, rarefactúmque facilè desiliisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eóque magis quòd nusquã legerim in Diosc. nec Galeno Saccharum è foliis Arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo l. 15. Geographiæ, vbi apertè scribit, in India Arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rore in arundine fiat, vt quidam peruicax, ignarúsque Medicus mecum contendere, atque etiam, vt suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non sit veritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, Antiquorum Saccharum durum esse, Salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, è rore Saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potiùs mandentibus tenax, & Ceræ modo lẽtescẽs Quare crediderim Antiquis Saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinũ Sacchatiferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens Solis calore concreuerat, vt & Saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpẽdissent homines, liquorísque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse videntur: quandoquidem Sacchari integros calamos assumentes, minutimque incidentes, ignis calore tamdiu decoxerunt, donec vniuersus liquor, absumptá igni aqua, diu efferuescens in Saccharum Salis modo in vasis fundo cõcreuerit. Verùm etsi Sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus: non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in Indiæ palustribus arundinem ita crassam progigni, ait, vt fissis internodiis lembi vice vectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorẽ hunc, qui ex harum Cannarum radicibus elicitur, Saccharum nostri vsus fuisse existimant, procul dubio falluntur, quòd Indi non modò ex decoctis Cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cùm illius cœli, & Soli clementiâ, frequentissimè sint plantarum radices quæ mellea dulcedine imbuuntur, vt Strabo testis est loco nuper citato, vbi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur vtroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda; fructus autem arboreos multos gigni, arborúmque radices, præsertim magnarum Arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aquâ à Solibus tepefactâ, tam cælesti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est; quæ tantùm ad dulcedinẽ operatur, quantùm ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur illud explicans, hoc carmine.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quin etiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus versibus attestatur, dum inquit:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex iis palam est, hos omnes de factitiis Indorum potionibus, quæ iis vini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis Cannarum radicibus Saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è Glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, pressisque siliquis, sicut & alii è dactylis, dulces elicimus succos ad varii vsus potationes: quemadmodum & Occidentales Indi è pluribus dulcib. arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præstent, esse mel, neque Saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ Arundines radicibus dulcissimum præbeant succum, non modò illæ magnæ: sed etiam quæ ibi nascũtur, nostris fortasse non multò grandiores, cùm etiã nostrates recentes maniæ, quadãtenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores Arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abundè Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, validissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda videtur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, Saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem Saccharum, sed dulcis inde potus vini loco sibi conficiant. Sed vt suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, vtque luculũs comprobaret Antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri lib. 9. epist. 5. Auicennam etiam admittit, quem tamen aliàs vbique reiecit, ac reproba-

Antiquorum Saccharum.

Aliquorum lapsus.

Arundo.

Factitii Sacchari inventio.

uit, asserens, quod cùm ipse huius fuerit sententiæ, vltimo capite lib.2. Antiquorum Saccharum mannam vocauit. Quod manifestè declarat Zuccharum *albasser* apud Auicennam huiusce arboris esse mannam, vel gummi, non autem Græcorum Saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquiens. Et in Zuccharo quidem *albusar* est cum abstersione pauca stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis & amaritudinis, quæ in Antiquorum Saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, vt paulò infrà voluit Auicenna. Qui etsi dixerit deinde Zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & vesicæ vitiis auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, Zuccharum *albasser* esse Antiquorum Saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Auicennæ testimonio (cùm & ipse hoc in loco Auicennæ authoritate nitatur) probari potest, quod Antiquorum Saccharum gummi modo collachrymans in arundinibus concresceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de Zucchario agens loco nuper citato, ibique Antiquorum Saccharum recensens, inquit: Assumptum sicut gummi ab harundine abstergit oculum. Quibus palàm fit, Antiquorum Saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exteriùs emanasse, ibique postmodum Solis ardoribus concreuisse. Verùm enimuerò quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab harundine maximè differat, & quòd eius Zuccharum, quamuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortasse granulis concrescat mannæ similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummium modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio cap. de Saccharo his verbis. *Alhasser* habet lata folia, & habet Zuccharum quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in Zuccharo eius est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, sicut testiculi camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhasser est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt cantilenarij in cantilenis suis brachia, & crura dominarum ligno eius: *hæc Serapio*. Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchsium, viros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchsius, vt probaret Antiquorum Saccharum è roscido cœli succo in calamis concrescere, vtque illud à nostrate diuersum ostenderet, dicit, quòd cùm nostri vsus Saccharum perinde ac mel, calidum reperiatur, sitímque facilè conciter, Antiquorum Saccharum esse non potest, eò quòd Galenus suæ ætatis Saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo non discedit Galenus lib.7. simpl. medic. ex cuius verbis clarum est, quòd cùm Saccharum melle minùs sit dulce, minùs etiam calidum sit necesse est. Eáque propter asserit Galenus, Saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, vti Fuchsius interpretari videtur. Quin etiam idem Galenus lib.8. cap.4. meth. med. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & authoritatibus adductus sum, vt certò crediderim Antiquorum Saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus vulgare nostrum exprimitur:

Alhasser Auicennæ.

Alhasser quid ex Serapione.

sed hanc tantùm inter se differentiam esse, quòd à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideóque Auicenna: Zuccharum (inquit) *tabarzed* frigidius est & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna Archigenis authoritate *Sal Indum* ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatémue in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate, caremus, quòd ampliùs non afferatur: quanquam ego non ita pridem à viris fide dignis accepi, qui *Diui Thomæ insulam*, itémque Maderam lustrarunt, adhuc iis in locis Saccharum inueniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile quod arte fit, & candidum cognominatur) postquàm ab illis spontè emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad nos copiosum conuehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, vt arundines Sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, veluti innumeris arboribus gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si eius à natura facti Antiquis fuerit vbertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentísque auri sitis docuit homines artem modúmque, quo Saccharum concisis, decoctis, pressísque arundinibus copiosius elicerent, factum est, vt Indi quotannis vniuersos inciderint calamos, ac iterū quotānis seuerint. Hinc igitur euenit, vt nullis remanentibus, quę Saccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditúmque hac de causa sit Antiquorum Saccharum. Cuius vice eo Recentiores vtuntur, quod Officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, Salis fossitij modo, dentibúsque fragile, vt Antiquorum Saccharum vndequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectorísque asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium asseruatur, æstate concreuit: eò quòd violarum diluti facultate humectet, leniátque magis.

Lobel. in Ic. plant. pag. 49. inscribit Arundinem Saccharinam Indicā, ac de eius Saccharo in Aduersf. hæc scribit: Non Indico Saccharo hodie prima laus, tametsi ex India primùm in citeriorem Asiam, Rhodum, Cyprum, aliáque non pauca loca transmisissent. Nam hodie Canarium & Maderense longè omnibus suauitate & candore excellit: quippe tametsi quod Genuam ac Massiliam ex India, Alexandria, & aliis Aphricæ emporiis, Liburnicis Venetias asportant, sæpiùs excoctum, candore marmoreo Canarium prouocat: multò tamen suauitate & dulcedine gratissima superatur. Dum enim lixiuio illo acriore, quasi sapone ex calce parato, fæculentioris, nigriorisque pinguedinis sordes eluuntur & absterguntur, vber dulcedinis gratioris perit, atque nescio quid rancidæ acrimoniæ inuritur: vnde bilis gignitur, & sanguis vritur, caput grauatur. Quod quilibet nosse potest ex esu vsuque *Thomæi, vt libri vocari, Sacchari*, ex cognomine Insulæ, sub ipso fermè Æquatore sitę. Antuerpiam enim & Londinum Angliæ, vbi defæcare solent quidam industrij artifices, si gustes adhuc impurum & rubrum, multò suauius & dulcius reperias, quàm excoctum, lixiuiáque & cortinas expertum. Et quia, quā purius reddant industriā, cœlant Pharmacopœorum plebem: lubitum est hic monere. In Cortinam seu ahenum, Sacchari Thomæi, vel alterius quantùm volunt, immittunt. Lixiuij fortis sola ex cal-

Zuccharum tabarzed.

Sal Indum.

Arundo saccharina Indica Lob.

liquidum, quandoquidem vulgare fuit diu ante Galeni tempora; vt apparet ex Marco Varrone, qui eius meminit, is vixit tempore Cæsaris, ante Aduentum Christi. Statius meminit etiam Sacchari arundinacei. Lucanus Poeta meminit etiam Sacchari mollis. Strabo meminit vtriusque. Scribit etiam Solinus de succo expresso ex radicibus Arundinis.

Synon. Arundinis saccharinæ hæc sunt Synonyma nota. Dicitur C. Bauh. in pin. *Arundo Indica* 2. vel *Saccharifera*: *Arundo* 8. vel *saccharata*, Dod. gall. *Harundo ex qua Saccharum*, Cord. in hist. *Arund. saccharata Dalech.* in Diosc. *Sacchari Canna*, Gesn. hort. *Arundo Saccharina Indica*, Adu. Lob. Icon. H. Lugd. *Canna mellea*, Cæs. *Arundo & Calamus Saccharinus*, Tab. *Calamus Indicus*, par. 6. Ind. Or. c. 19. *Calamus Indicus Saccharites*, *& canna Saccharina*, in hist. Ind. Orient. part. 4. 5. & 6. cap. 38. & Hist. Occid. Ind. part. 3. 4. 8. & 9. De Sacchari differentiis & conficiendi modo, in nostris in Matthiolum notis, & lib. de comp. medic. egimus: Vide & Munsteri Cosmograph. l. 2. c. 91.

Loca. Loca in quibus Saccharum prouenit præter suprà allegata, hæc passim annotantur: Insula Maderæ, quæ Oceano Atlantico innatat è regione Mauritaniæ: Insula Hispaniola: Insula S. Mariæ, Terra sancta, Vrbs fœlicis Arabiæ Zibith, Sumatra, Brasilia, & Regnum Concha. Ex Arundinibus in aqua decoctis huius ætatis Saccharum in Sicilia, Creta, Rhodo & Cypro Insulis, ac etiam in Ægypto exprimi refert Matthiolus. Arundo Saccharina in nostris regionibus, (inquit Tabern.) rarò propter frigus perficit florem, eam Arundinem primò vidi Francofurti in horto Pharm. Adami Kechen qui per aliquot annos eam aluit, sed tandem asperiore hyeme ei periit: ex eius radicibus & medulla excoquitur Saccharum in India, Arabia, Ægypto, Canarinis insulis, in Insula Madera, Maltha, Cypro, Sicilia & S. Thomæ. Lobel. Orbi Europæo iam multis ad Mediterraneum Oceanúmque tractibus inquilina: vt Hispanicis, Lusitaniæ atque amœnissimis Olbiæ in Galloprouincia viretis, non procul & ex Aduerso Stœchadibus insulis, quem virentem inibi & alibi habuimus, & in Belgio meminimus. Panguntur taleæ imæ radici abscissæ, atque bellè primò proficiunt in Gallia & Belgio, sed hyemis sæuitia enecantur, humentis soli, sed tepidioris aëris & auræ alumnæ ac amasiæ.

Vires & usus. Diosc. De viribus & vsu Sacchari ita Dioscorides, Saccharum aluo est idoneum, & stomacho vtile, si aqua dilutum bibatur: vexatæ verò vesicæ renibúsque auxiliatur: quin & illitum ea discutit, quæ pupillis tenebras offundunt Saccharum Indicum & ex Arabia fœlici confectum.

Galen. Galenus minùs suo dulce statuit, sed similes ei vires attribuit, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantiâ differre scribit lib. 7. simpl. medic. Ast 8. meth. med. cap. 4. Saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt.

Tabern. Saccharum (teste Tabern.) temperatæ est naturæ, calidum & humidum in primo ordine, primariò quidem *Maderiense*, *Canarium* & *Melisium*, & ad Mel quàm proximè accedit. Similiter & *Finum*, quod non ita dulce, igneam & acrem, ex lixiuio calcis, quo præparatur, assumit qualitatem, quâ *Thomæum* etiam superat, ideóque sitim causat vrgentem, ita vt ad internos vsus inutile reddatur, quamuis vulgus Medicorum (quoniam præ cæteris candidissimum sit) magno errore contrarium teneat, optimúmque esse diiudicet.

Eligendum. Quapropter eligatur semper vel Maderiense, vel Canariense.

Vsus in culina. Sacchato cibi austeri & acidi corriguntur: saliti nimiùm attemperantur: crassi, attenuantur: ingrati verò suauiores redduntur. Emendantur, vt paucis multa complectar, Saccharo omnia, quæ medium excessere in culina. Quidnamque aciditate & acrimonia præcellit acerum. Attamen nihilominus hocce virtus eius infringitur.

Vsus in medic. Nec Pharmacopœi sine hoc suo (vt vellent & continuò deberent) officio satisfacere queunt. Nunc enim Electuaria, Syrupos, Iulepos, potiones, vina, conseruas, condita, succos, ac omnis generis confectiones, tabulas, panes Martios, & cætera, Saccharum ingreditur.

Luxui addicitur. Nunc quantùm requirit omne genus animalium, volucres cœli, pisces maris, & pecora & reptilia terræ, & si quæ alia excogitari possunt, quæ ex Saccharo quotidie efformantur, ac variis coloribus depinguntur. Nunc quantùm semina & fructus, Pinei nuclei, amygdalæ, auellanæ, pistacea, Citreum, Cinnamomum, Coriandrum, Anisum, Fœniculum & similia, quæ eodem obducuntur. Quæ quidem vt plurimùm luxui, nocturnis potationibus, intempestiuis conuiuiis magis abdicantur, quàm salutaribus medicinis. Sed quid prosint, experiuntur Magnates, qui grauissimis morbis subitò nonnunquam corripiuntur, symptomatibus periculosissimis continuò vexantur, simulátque sæpissimè morte ipsa extinguuntur. De quibus qui in acie & præliis potatorum versantur, multò certiùs, quàm ij, qui in vmbraculis, & extra scyphi iactum (ita dicere liceat) vitam degunt, testimonium reddere sciunt. Spontaneæ igitur lachrymæ sunt, quibus nobismet ipsis ventriculum, Heparque afficimus, ipsumque adeò totius corporis temperamentum subuertimus, vitámque ipsam antè deperdimus, quàm constantem ætatem attigimus. Hac ergo ratione media hæc à Deo Bonorum omnium autore ad vitam conseruandam concessa, non media ad vitam, sed media ad mortem, efficiuntur.

Sacchari Maderiensis vires. Saccharum Maderiense moderatè in cibo & potu vsurpatum, pùrificat sanguinem, spiritus recreat, membra corroborat. Per se quoque, aut modo dicto, assumptum, ad vitia thoracis & pulmonum vtile. Proficuum arteriæ asperę contrà raucedinem. Commodum quoque internis apostematibus, lateris &c. thoracis vlceribus, Tussim sedat, ventrem emollit, præsertim verò infantum. Doloribus thoracis medetur. Biliosi & Icterici, extra medicinam euitent Saccharum, id enim facilè in bilem mutatur. Adhæc obest omni vitio, quod à bile originem suam traxit. Infantes si plùs de Saccharo ingerant, lumbrici non rarò in ijs gignuntur. His itaque non nisi vrgente necessitate, aut saltem minùs administretur. Non assentiendum iis, qui existimant Saccharum intestinorum obstructionem parere, quandoquidem abstergit & mundificat. Salutare admodum est renum, vrinariorum meatuum, & vesicæ affectibus. Non tantam, vt mel, sitim excitat. Dentibus valdè nocuum. Non enim nigros duntaxat reddit, sed & putrescere, vacillare, atque excidere facit. Quare sibi consulunt ij, qui assumpto Saccharo, os aquâ frigidâ eluunt. Ex frigida quoque haustum, raucam emendat vocem, à calore ortam. Contra tussim siccam, sitim & asperitatem faucium: ℞. Sacch. vnc. j. Aq. frigid. mensur. j. Decoq. ad consumpt. tertiæ partis. De hoc decocto bibe quantùm lubet. Si præstantiùs deside-

deras. Adde drach.ij.Liquiritiæ minutim inciſæ vnc.ſ.Vuar.Corynth.Bull.mod.dicto, percolentúrque,ſeruetur ad vſum.Saccharum hoc lacti recenti ad Iulepi conſiſtentiam incoctum proficit iis, quibus vitriolum aut alumen fuit propinatũ. Noxam enim eorum corrigit, quà poſt ſe relictâ inteſtinum omne læderent. De hoc bibet quando volet.Medicina hæc,non vulgaris eſt antidotus contra tuſſim etiam infantum , ſi ad ſitis vſq; extinctionem ipſis de hac haurire concedatur. Nunc in puluerem redactum & cum vnc. iij. Ol. Amygd.recent. expreſſ. commixtum ebibitum Colicam ſedat. Oleo verò Roſar.aut Butyro rec. miſtum & epotum ſanat omnes internos affectus ab aſſumpto alumine , Vitriolo, Cantharidibus, eiuſdemque generis acribus & eroſiuis rebus exortos.Aduerſus capitis,cerebri, thoracis & ventriculi dolorem à frigore profectum. ℞. Sacch. Maderienſis vnc. viij. Rad.Ireos vnc. ſ. Zingib. drach. ij. Galang. Maioran. Calam. arom. ana drach.i.Nucis Moſch.Cubeb.Cardamom.Cinnã. el.Menth.criſp.Garyophyll. ana drach.ſ. Piper. long. ſcrup.i.ſeorſim in pulucrem ſubtilem redigatur. Cætera ſimul conterantur quàm diligentiſſimè, traiiciantúrque per cribrum anguſtiſſimum,ac miſceantur. Fiat Tragæa, ſeruetur in ſcatula ad vſum. Huius Tragææ manè ieiuno ſtomacho cochlear vnum pane in vino priùs generoſo madefacto,exceptum,ac commanſum,calefacit refrigeratum caput,cerebrum,thoracem, pulmonem,ac ventriculum , corroborat memoriam, & cor atque principaliora membra , ſenſus adauget. Pectoris anguſtiæ medetur, & tuſſi frigidæ. Anhelitum commendat,hilaritatem inducit,appetentiam excitat,concoctionem iuuat, abſumit humiditates,flatus diſſipat, neruoſo generi conducit, renibus prodeſt, obſtructiones hepatis & lienis reſerat , naturalem colorem inducit. Saccharum Maderienſe ſubtiliſſimo modo puluériſatum oculis inſperſum obſcuritatem viſus depellit, eóſque lucidos reddit. In fruſtula parua fractum , carbonibus impoſitum, fumúſque naribus exceptus , capitis ſiſtit catharros,emendátque Coryzam. Contra linguæ ranulam ℞ Sacchar.fini,Aluminis, viridis æris ana. vnc.ſ. f.pulu.ſubtiliſſ.quem cum melle in linimentum rediges,quo ſæpiùs illines ranulam etiam inueteratam. Vt dentes conſerues,Saccharum hoc puluériſa , cum melle commiſce , & eò ſæpiùs dentes frica , quo facto aqua frigida os collue.

Sacch. Canarium. Saccharum Canarium cum æquali portione ſalis vſti puluerizatum , & cum oleo communi decoctum,eóque mentum inſtar ſaponis lotum barbam producit longam. Idem in puluerem redactum,vlcera ſanat,bis in die inſperſum. *Ad Vinum clarum reddendum.* Vinum turbidum ſequenti ratione clarum reddes. Accipe pro quolibet dolio Sacchari & Aluminis vnc.viij.hæc diligentiſſimè ſimul puluériſa, & in vino clarificando diſſolue , eidémque infunde, bacillóque foraminulento illud agita: hinc vas ad 14.dies occlude,poſteáque in aliud transfunde,& vinum clarum cognoſces. Euaporatum verò ita corrige : ℞ Sacchari pulueriz. ℔.ſ.Raſuræ cornu cerui vnc.iiii.Quæ miſcendo impones in linteum ſacculum. Poſthæc vino ſuperinfunde menſuram vnam lactis recenter mulſi , agitando ſtrenuè vinum baculo iam dicto.Quibus ita peractis ſacculum indito, váſque fortiter obturato. Præſtans in vindemiis ſic effice. ℞. Sacchari iam ſæpiùs dicti vnc.xvi.Polypodii,Macis,ana.vnc.i. Quæ contunde groſſo modo,miſce ac in ſacculo include , vinóque cùm elaboratum eſt ad 14. dies iniice,vas verò diligenter occlude.

Aq. ſacch. Aqua Saccharea in multis morbis vicem potûs ordinarii ſupplens.℞. Sacchari vnc.viii. Aq. frigid.℔.vii.coq.igne lento,ad conſumptionem medietatis,percoletur,ſeruetúrque ad vſum. Aqua hæc pro ſitis vehementia ebibita , medetur Catarrhis,raucedini,tuſſi , Orthopnææ , Pleuritidi , affectibus calidis pulmonum,æſtuanti ventriculo , & eiuſdem generis imbecillitatibus. Prodeſt inſuper febre Ephemera laborantibus.Si infantes quoque laborent , nutrices non alio, quàm de hoc decocto bibant , quod illis admodum ſalutare. *Alia in Catharris*: ℞. Huius decocti ℔.iiii.Succi Granator.acid.vnc.iiii. Vſus eius vt primæ. Tertia cum Cinnamomo,pro iis quibus interdictum eſt vinum. ℞. Sacchari vnc. iiij. Cinamom.drach.ij.Aq.fontis ℔.vij.Imponantur ſimul in cantharum linteo obturatum,ſuſpendatur in aquæ calentis balneo,permittantúrque ad ad minimùm duabus horis coqui.Demum amoue cantharum donec ex ſe refrigeretur, tandem decoct. percoletur, ſeruetúrque ad vſum. *Alia* peſtilentialis quæ non ſolùm ſitim ſedat , ſed ipſi veneno reſiſtit, facultatémque vitalem reficit. ℞.Sacch.unc.vj. Succ. granat. acid. Cydon. ana vnc.viij.Aq.font. ℔.viij.Ponantur vnà in vas lapideum in balneo aq.calentis per dimidium horæ, coletur ad vſum. *Quinta* ex pluribus compoſita aduerſum diſpnæã, anguſtiam pectoris & obſtructionem pulmonum.℞.Sacch.vnc.v.Vuar. Corynth.bene lot.vnc.j.ſ.Sem.fœnic.vnc. ſ. Papau. alb. vnc. j. Sũmit.Hiſſop. Saluiæ,Viol.mart. ana.M.i.Capill.Ven.p.j.Iuiub.rub.& nig.ana. n°. xii.Dactyl.mund.Ficus ana. n°.iiij.Liquirit.raſę, Sẽ.Aniſi,Cinã.an.vnc ij.Rad.Hele.ℨ.ſ.Incidend, incidátur vasiq; cum Sacch.indantur, affundantur aquæ duæ vel tres menſuræ, vas quoque ipſũ obturetur , ac balneo aq. calentis imponatur ad hores 4. pòſt vbi frigefactum fuerit, coletur ſeruetúrque ad vſum. Hoc quoque in loco vinum illud Saccharatum nobis recludendum venit, *Vinum ſaccharatum.* quod ℞. vini optimi vel Cretici ℔.iij. Sacchari albiſſimi ℔.ij.Coquantur ad lentum ignem more Syrupi, ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ,vel aliter,vt vſus poſtulabit. Senibus, frigidis & debilibus conuenit,& quibus humor natiuus, & calor naturalis imminuũtur: nutrit enim & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritibus. Syrupus ſaccharatus & eodem modo paratur,& iiſdem viribus pollet.

SACCHARVM CANDVM.

Cap. CCL.

Sacchari candi duplex genus in Officinis habemus. *Prius* & præſtantius candidum eſt, forma & facie ſalis gemmæ aut Cryſtalli ſplendicans,nec vti Saccharum vulgare ita facilè diſſolubile ſub lingua. *Alterum* obſcurè ruffum eſt, obiter ſplendens & velut per ſcintillas, prædicto fragilius,quippe cui duritie haud parum cedat, dulcore alioqui non inferius. Sed Saccharum Candi inter reliqua omnia præſtat , cuius confectionem talem docet Tabern. Maderienſis Sacchari puriſſimi libræ viginti plùs minùs in minutiſſima fruſta confringuntur, poſtea teruntur , & in Caccabum aut aliud ſimile vas commodum immittuntur , ſuperfuſáque aqua fontana

cara quantùm ad dissolutionem sufficiat carbonibus accensis superponitur ad dissolutionem & ebullitionem, quam celerrimè fieri necesse est. Etenim si diutiùs bulliat, flauescit. Quocirca quò parciùs aqua affunditur, eò melius & candidius Saccharum efficitur. Sacharo itaque sic dissoluto, ebullito & in Syrupi co nsistentiam cocto: ad manum habere oportet arcæ instar, vas fictile oblongum, quadratum, coctum, interna parte vitreatum, ab ima parte interna summa versus suffultris prominentibus binûm digitorum distantiâ donatum, ita vt propter has veluti scalas angustiore fundo patentiore sit ore. His suffulturis siue scalis sic ordine dispositis baccilli tenues quadrati, duorum itidem digitorum distantiâ à se inuicem ordinantur atque disponuntur, incipiendo ab imo & progrediendo ad summa vsque. Mox Saccharum adhuc bulliens, huic vasi infunditur vt repleatur: Quo facto obtegitur, & prope fornacem collocatur ad decimam sextam aut vigesimam vsque diem. Vase tum detecto, maior Sacchari pars Crystalli instar candicata, eleganter baccillis adhærescere conspicitur. Quod restat Syrupi, nec dum condensati, lentè & cautè effunditur in Cacabum, vt denuò bulliat. Sed post hanc ebullitionem modicè refrigeratum Saccharum, denuò dictis baccillis, quibus iam Sacchari Candi magna pars hæret superfunditur, & in decimam diem vti priùs stare permittitur. Quibus peractis omne Saccharum, candidum & clarum factum, baculis adhærescens deprehenditur. Sed ex nullo alio ligno dicti bacculi parari debent, quàm ex abietino, pinastrino, aut tædino. His enim dictis lignis faciliùs adhærescit Saccharum quàm reliquis, quod experientia facilè constat: Conditæ namque Saccharo radices aut fructus si doliolo ex abietino, aut aliquo ex prædictis ligno parato, immittantur. Syrupus facilè adhæret vasi, condensatur, atque candescit, quod in aliis vasis haud ita temerè obseruaueris. Veneti *Saccharum Candi* ex repurgato Saccharo parant: & candore quidem atque claritate præcellit. Verùm quia istud Saccharum cum lixiuio decoqui ac depurari (vt illi putant) soleat: fieri nequit, quin istud Saccharum acrem, adurentem & feruidam quandam qualitatem acquirat, atque ob id haud absque damno in internis affectibus præscribi queat. Satius itaque fuerit, si ex laudatissimo Maderiano Saccharo paretur: quippe quod candore & pulchritudine priori neutiquam cedit, dulcore verò haud parum superat.

Præparatio ex Lobelio. A Venetis authore Lobel. sic paratur *Saccharum Candi.* Primæ notæ Sacchari accipiunt vicenas, tricenásve libras, pauca aquula fontana, vt liquescat, faciunt: & ne multùm in multa aqua bulliat (nam flauesceret:) & quia parum aquæ inest illicò in crassum syrupum abit. Tunc arundinaceos bacillos, aut ridicas pusillas, quas priùs cancellatim, decussatimque ad ollæ imum, & latera aptarint, mergūt Saccharo, Syrupóve calēte, & vas paulò superiùs, quàm medio tenus opplente, multùm inuolutum bombace densa, vas cella, aut Officina calefacta reponunt super assere, semimense aut viginti pòst diebus aperiunt os, & nondum concretum syrupum priùs effundunt, tepente affusa calida, ad syrupi eluendam pinguedinem. Quâ denuò & illicò affusa, reponunt quouis calidiore, aut quouis alio loco: effractóque eodem die aut biduo vase, pellucidi candoris crystallinas bacillis aggestas habent glebas, multò durissimas, quas citiùs vres, quàm liquefacies igni, nisi liquore addito.

Vires. Nostrate Candum etiámque vulgatum Saccharum abstergit, oculísque prodest. Sacchari Veterum vice Recentiores vtuntur (inquit Matth.) quod officinæ *Candidum* cognominant, quod pellucidum Salis fossitij modo, dentibúsque fragile, competit, veluti Antiquorum, scabritiei linguæ, pectorísque asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, vbi violaceum Iulapium asseruatur æstate concreuit.

Sacch. violaceum.

Pro Veterũ Saccharo sufficitur. Saccharum Candum, arte præparatū quo vtimur pro Veterum Saccharo, ignotum fuit (putat ita Tabern.) Veteribus & Recentioribus Græcis Medicis, ac nullus eorum meminit præter Nicolaum Myrepsum, qui nominat *κάνιον*, alij legunt *κάνδιον*, Lat. dicitur Saccharum Candum, Candium, Canditum, Crystalinum. Hyeronimo Montuo zaccharum & Saccharum lucidum: Hermolao Saccharum Cantium, Germ. Candis Zücker / candi Eißzucker, & cristallinzucker: duplex est, vnum pulchrum clarum lucidū instar crystalli, quod præparatur ex Maderiano aut canarino Sacchoro: aliud rubrum, ruffúmve quod ex Thomassino Saccharo paratur. *Nomina*

SACCHARVM CANDVM violaceum.

CAP. CCLI.

Præparatio PVrpureum violaceum æquè pellucidum, sed pulcherrimum, nec minùs vtile, solis Venetis, dum illic ageremus, notum, sic paratur. Sumito, exempli gratia, Sacchari finissimi lib. 6. liquescant & bulliant quàm fieri potest paucissimâ aqua, donec ad tabellarum electuarij crassitiem deducatur. Tunc affusis vnciis 24. expressionis coactæ compendiosæ, & recens eductæ ex frigida & violis contusis: aut potiùs violacea stillaticia (ne vires colórve deleatur) recrudescat, seu (vt illi loquuntur) decoquatur, vt recedat ad Syrupi superioris simplicis Candi crassitiem. Festucis, olla, & eodem loco & modo paretur elegantissimum Violaceum. Dum Saccharo percocto miscetur Violarum dilutum, vel expressio purpurea, qualem diximus, addendo aliquot guttas succi Limonum, viuidiore colore & limpidiore diaphano placebit. Denique vtilissimum simul atque fragrātius, curabimus parandum, additis drachmis duabus Iridis candidissimæ lacinia inuolutæ, quæ amica societate, solita est Violæ fragrantiam & gratiam, tum addere, tum excitare, nec parum sic Arteriacis commodi afferre. Sic decet nitidum Pharmacopœum parare, nec perpetuò, quasi misellus foret seruitor, Seraphico Vercellensi radiato Apollini auscultare, qui imperat vas condendum & obruendum sterquilinio, vt fermentando & putrefaciendo (fortè & ipse persuasus à Theophrastinis stercoreis Philosophis) suaues imbibat penitus fragrantias & vapores, stercoreósque adsciscat spiritus.

Blauwer Canditzucker (vocat ita Tabern.) veyel canditzücker. Saccharum Candum cæruleum seu violaceum: paretur hoc modo: Accipe Sacch. finis. lib. 8. Aq. violac. mar. quantùm ad dissolutionem necesse fuerit vt fiat Syr. coq. lenitur ad perfectionem, vt tabulæ fieri possint. Dein affunde succi violac. absque pediculis & cū aq. violar. destillata expressi lib. 3. Iterum coq. ad consistentiam idoneam. Effunde in vas vitratum terreum, ad præsens institutum cum bacillis paratum eo modo, quo iam dictum procedendo.

si verò pellucidum magis & coloratum violaceũ parare lubeat, Succo violarum adduntur aliquot guttæ succi Limonum aut Malorum Granatorum.

Vires — Saccharum hoc tussi medetur, sicut & thoracis atque pulmonum affectibus, à calore exortis.

SACCHARVM PENIDIVM.

Cap. CCLII.

Descriptio — FActitium & Penidium est, quod ex Melisio fit, commune verò ex Thomæo, optimum verò ex Miscellaneo. Accipitur igitur Sacch. Miscellanei ad ℔.iiij. aut quinque, Aq. fortan. q. s. coq. leuiore flamma: parata autem habere oportet albumina ouorum quinque optimè priùs agitata, de quibus penicillo quouis saccharum calens aspergitur, permittiturque aliquamdiu coqui, donec sordes ouorum albumini adhæreant. His ita peractis Saccharum ab igne remouendũ, à quo, vbi bullire cessauit, fæces cochleari tollẽdæ. Hinc iterum coquendum, rursúsque albumine aspergendum, atque fæces demendæ, quod eousque reiterandum donec à spuma & omni impuritate liberum reddatur. Posthæc coletur, iterúmque lento igne, attamen per gradus æquales, coquatur, vsque dum ampullas grossas producere incipiat, quibus apparentibus fusum aut bacillum teretem, & æqualem in aqua frigida madefactum ad vnciam profundè in calens Saccharum mittito, cúmque, vnà quod ei adhæsit, cum Saccharo in frigida refrigerato. Quod tum demum perfectè coctum est si induratum facilè detrahitur, nec masticatum dentibus agglutinatur: aut quãdo eius portiuncula aliqua digitis extremis duobus distracta, in tenuissima quasi fila abit, quæ perpensa digito, tanquam vitrum dissiliunt. Inde amotum ab igne, ampullisque sidentibus, super marmor, butyro, oleo amygdalarum, aut oliuarum inunctum effunditur, & manibus vel inunctis, vel amyli polline aspersis, ne adhæreat comprehensum, ex alto paulatim comprimendo, & fricando hinc inde demittitur aliquoties: tandem, vbi paulùm refrixit, ferramento vnco parieti infixo obuoluitur, idque tantisper, dũ bene lentum & candidum efficiatur. Quò autem diutiùs trahitur, eò candidius redditur. Tandem attractum famulis distribuitur, vt distrahendo torquendóque formetur modo consueto. Formatum reponatur loco calido.

Nomina — Medici Græci Sacchari huius non meminerũt. Nostris autem dicitur, *Saccharum penidium*, *Zuccharum penidium*, & in plurali numero *Penidia*, *Penidia*, & *Penidii*. Andreæ Bellunensi *Alfenid*, & Matthæo Syluatico *Alferud*. Germ. Zuckerpenid/ penid/ & Penidzucker/ ac etiam getreheter zucker.

Vires — Mediocriter calefacit, emollit & humectat. In cibo & potu, aut alio quolibet modo vsurpatum, asperitati, tussi, & raucedini medetur, tumores emollit. Saccharum penidium puluerisatum & in cibis assumptum iis conducit, qui ex diuturno morbo macie confecti sunt, vt etiam phthisi & hectica febre laborãtibus, si vnc. iiij. aut quinque Sacchari cum mensura vna lactis asinini recenter mulsi sumant. Quibus pulmones laborãt sine febre, iis continuò prodest Saccharum hoc cum lacte ebibitum. Paratur etiam ex hoc Electuarium pro variolis malè affectis collo, arteria aspera, & pulmonibus. ℞. Sacch. penid. in pollinem redact. vnc. j. Mucilag. sem. coton. Gummi Arab. puluer. ana vnc. ß. Misc. cum Syrup. Iub. q. s. subinde sumant ægri etiam infantes de hoc El. medium cochleare. ℞. Saccharum penidium puluerisat. cum butyro recenti. f. El. pro iis qui ex Alumine, Vitriolo, aut aliis acribus & erosiuis assumptis offenduntur. Saccharum penidium in lacte recẽti dissolue, eoque in Angina ad tumores emolliendos loco gargarismi vtitor. Fit quoque aqua Sacchari penidii decocta, hoc modo. ℞. Sacch. penid. vnc. v. Ap. font. ℔. viij. Decoq. igne lento ad consumpt. medietatis: coletur, seruetúrque ad vsum. Inseruit autem ariditati arteriæ asperæ, raucedinẽ emendat, sitim extinguit, tussim sedat promouet screatum, ventrem emollit, phthisicis vtilis.

Extrinsecùs. Sacc. penidij decoctæ aqua.

Habetur tandem & Diapenidion sine speciebus calidis apud Nicolaum, quod ℞. penidiorum vnc. ij. drach. ß. Pinearum Amygdal. dulc. Sem. Papaueris albi ana drach. iij. scrup. j. Cinnamomi, Caryophyllorum, Zingiberis, Succi Glycyrrhizæ, Tragacanthæ, Gummi Arabici, Amyli, Sẽ. Cucurbitæ, Sem. Citrulli, sem. Cucumeris, Sem. Melonis ana drach. j. ß. Caphuræ G. vij. Sacchari albi quantùm sufficit. Fiat electuarium. Valet aduersus omnem thoracis noxam, tussim, vocis iacturam: tabidis denique & purulenta excreantibus succurrit.

SACCHARVM CANDVM ROSACEVM.

Cap. CCLIII.

Descriptio & præparatio — EX Saccharo Maderiensi, aquâ Rosarum distillata, & succo rosarum Zuccharinarum expresso paratur, eadem omnino ratione, quà Saccharum Candum violaceum, pulchrè rubens & pellucidum, maximè quidem si nonnihil succi Limonum aut Mali Citrei Saccharo superaddatur. Sedat sitim, confortat ventriculum relaxatum, & hepar supercalefactum, & cor, resistit putredini, pestilentiæ & ventositati: Tabern.

SACCHARVM CANDVM Cinnamominum.

Cap. CCLIV.

EOdem penitùs modo fit [inquit Tabern.] quo Saccharum Candum, nisi quod aquæ communis loco, cinnamomea destillata recipiatur ad dissoluendum Saccharum, ac præterea olei Cinnamomi parum immisceatur. In affectibus frigidis thoracis & ventriculi commendatur, ac cor roborat & ventriculum.

Vires

SACCHARVM ALHEISAR.

Cap. CCLV.

Quid sit ex Auic. — ZVccharum alhusar, vt videre est apud Auic. est Manna cadens super Alhusar, similis grumis Salis: parum, autem abstergit, austerum est & amarum: confert pulmoni & aquæ intercuti, Oculorum morbis, pariterque renum & vesicæ vitiis auxiliatur. Assumptum vt gummi ab Arundine abstergit oculum. Sed Alhasser, quemadmodum apud Serapionem legimus: habet

Folia. Fructus. Lignum.

habet folia lata, Saccharum verò prodit ex oculis ramorum iuxta folia, quod colligitur, amarúmque est: Huic plantæ sunt Mala quædam, veluti testiculi Camelorum, è quibus liquor manat adurens, austeræque facultatis ad cauteria peridonæus: lignum eius est leue, crassum, rectum, pulchrúmque, & ideò assimilauerunt Cantilenarii, in cantilenis, brachia & crura dominarum ligno eius.

Manardus vt comprobaret Antiquorum Saccharum perinde ac Mannam ex rore fieri, Auicennam admittit, teste Matth. At nos qui huic opinioni minimè adstipulamur dicimus Alhusar siue Alhasser (vt Bellunensis castigauit) nullo pacto Arabica lingua, Arundinem significare, sed aliam Ægypti & Arabiæ arborem. Quòd Alhasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab Arundine maximè differat, & quòd eius Zaccharum, quamuis ab Auicenna Manna dicatur, quòd fortasse granulis concrescat Mannæ similibus, ex rore haudquaquam sed gummium modo ab arbore distillet, manifestè ostendit Serapio.

TYPHA PALVSTRIS MAIOR.

Cap. CCLVI.

Descriptio

PAlustris Typha maior, altitudine procerum hominem æquat, vel etiam superat, *caule* sæpe singulari, est vbi pluribus, rectis, rigidis, teretibus, læuibus, longis geniculis articulatis: *folia* cubitos aliquot longa, vnciam lata, ancipiti acie stringentem vulnerant, crassiuscula substantia spongiosa, longissima vagina caulem inuoluentia, sapore subdulci, quorum alia statim à radice oriuntur, alia è caulium geniculis: Cæterùm caulis fastigium tomento in cylindri formam rufescente in pappos tandem abeunte obuoluitur, motionis clauam imitatus, mucrone palmari aut longiore præpilatus. *Radix* obliquo actu serpit, nouo sobolis pullulatu se propagans, ex albo rufescens extrinsecus, intus verò niuei candoris veluti ex funiculis multis compacta, à qua frequentes dependent fibræ concolores, sapor denique fatuus est. Oculi verò ex radice primulùm emergentes, subdulces, tenericaules.

Theophrasto & Dioscoridi cognita.

Diximus inter Frumentacea de Typha, cuius Theophrastus variis in locis meminit. Hic autem de Typha sermonem habemus, quam prim. Historiæ 8. ex palustribus & in stagnis nascentibus, enodem & planam esse scribit: quámque 4. hist. 2. in lacu Orchomenio nascentes collocat, sine folio, radice haud numerosa. Huius Typhæ & Diosc. recordatur, cui florum effigies turbinata, quasi typhonis sese gyrantis turbinè, aut gigantis staturam minacè signaret, nomen dedisse videtur.

A Galeno, Paulo & Aetio omissa.

Hanc Typham & Plinius (Cornario nobis attestante.) C. tamen Bauhinus cum lib. 16. cap. 36. inter aquaticos Calamos de hac Plinium egisse scribit) & Galenus, & Paulus, & Ætius in Simpl. censu prætererunt: credo equidem de Græcis, quòd multa alia haberent, quæ cũ vsum præstarent, quem Dioscor. de Typhæ flore prodidit.

Nomina linguarum.

Nota est hodie Typha per omnes ferè paludes & stagna occurrens, Germ. Kolben simpliciter vocant, id est, clauas, à similitudine videlicet ad ipsas, alii Moßkolben à natali loco appellant. Alii Nörderkelben, ab ipsa forma: alii Narrenkolben, hoc est, clauam stulti, alii Lieschknospen, Belg. Lieschdoden & donsen. Gall. *Masse de tanc*, & simpliciter *Masses* appellant, & appositè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura *Masses* dixerunt, quòd sceptra regum *Massu* vulgò dictas, perpolitus caulis lanosa floccorum densitate summatum fastigiatus æmuletur. Hetruscis Matthiolo authore *Mazza sorde* dicitur, quòd eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat: Hisp. *Beordo* seu *Iunco Amacorodaro*. Angl. cattus tayle & reede male.

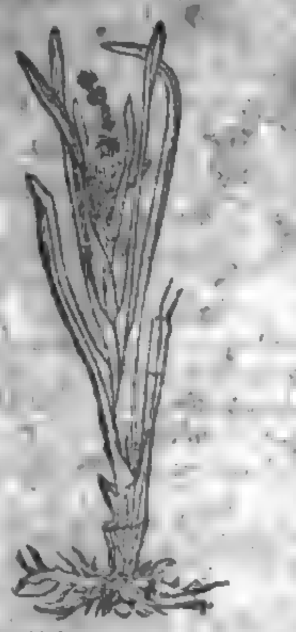
Calamus aquaticus Plinio.

Tragus Typham aquaticam inscribit, ac Plinium lib. 16. cap. 36. inter aquaticos Calamos huius Typhæ mentionem fecisse suspicatur, cùm hunc in modum scribit: Cæterò gracilitas nodis distincta: leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore paniculæ coma, neque hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimisque explendis fidelior pice. Ad hoc autem credendum induxerunt Tragum victores Germani, qui doliorum commissuris fideliter & tenaciter coniungendis Typhæ folia adhibent, maximè eius quæ in caulem haud dum exiuit. Vocant porrò ea folia

SPARGANIVM QVIBVSDAM.

CAP. CCLIX.

Sparganium NVmerosis fibris capillata *radice* nititur, folia tum à radice exorta, tum à caule, Typhinis similia, carinata, striata, acuta, elatiori dorso stringentis manum infesto vulnere scindentia, gustu nonnihil dulci: *caulis* cubitalis & altior, teres, tortuosus, inæquali ramorum diuaricatione brachiatus: *flores* tuberculis ramorum, nullo pediculo, adnascuntur, aspergillum imitati, radiatis in orbem staminulis albidis apiculos fuscos sustinentibus constantes, nullo relicto fructu semineve caducis, alibi enim nascuntur, pilulæ echinatæ Platani, ex conulis singulis singulos acinos continentibus glomeratæ.

Sparganium Diosc. Plantam hanc à Germanis Riedgrass appellatam Tragus Sparganium Dioscoridis esse iudicat. Eius figura nobis non placet: pulchriorem habet Matthiol. qui & ipse in priorib. comm. Sparganium Diosc. & Galeni constituerat: in post. tamen comm. Ital. reuocat in dubium an sit Sparganium, ast iniquiùs, vt vult in Aduers. Lobelius, qui Commentatorem illusum fuisse scribit triuiali intellectione literę, sic habentis: folia ad terram inclinata magis, vel procumbentia. Cæterum in Obs. p. 41. & Icon. p. 80. picturam habet sub titulo Sparganii & Butomi Theophrasti.

Cord. in Diosc. Sparganium vocat Germ. Segenkraut, dicitque alibi Gladiolum à Veteribus etiam vocari.

Gramen arundinaceum. Dodon. gall. Butomum inscribit: Lat. Platanariam seu Boutomón. Platanariam quidem à fructuum cum Platani pilulis similitudine nuncupat. Non desunt qui Calamagrostin Dioscoridis esse velint, sed male.

Sparganij Diosc. apud Matthiolum bonam figuram esse testatur Anguillara: verùm quantùm ab eius descriptione abiit, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non ἐν ἄκρῳ τῷ καυλῷ, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius fastigium & alibi quoque exoriuntur. Plus similitudinis Platanaria cum βούτομος habet, cuius Theophr. lib. 1. & 4. De stirp. Hist. sæpiùs meminit, quódque ait locis palustribus exire, foliis multis angularibus, Harundini ac Cyperi similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit, & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo. Huius Butomi mentionem facit Democr. Geoponic. Cassij Dionysii lib. 2. vbi ait folia ipsum habere Cyperi, grata boum pabulo: vnde nomen, Ruellio authore, accepit. In Græco exemplari habetur: [illegible] [illegible], sed pro [illegible], restituendum [illegible].

Pro Sparganio hanc plantam admittere videtur quoque C. Bauh. qui in pin. hæc scribit: Σπαργάνιον ἀπὸ τῶ σπαργάνων, fasciolis, quòd foliis eius latis & vitilium modo lentis pro fasciis nutrices vtantur: cuius Diosc. lib. 4. meminit: βούτομος Theophr. 4. hist. 8. cui mas & fœmina, & hæc sterilis. Dicitur hæc stirps Sparganium 1. siue ramosum. *Sparganium*, Trag. Matth. Ang. Tur. Cord. in Diosc. Gesn. cat. Lac. Cæs. Cast. Cam. Tab. (cui & Gladiolus palustris) Ger. Eyst. *Butomos* Theophr. Ang. *Butomon*, Ruell. Dod. gall. Ges. cat. *Platanaria*, Dod. Thal. *Sparganium & Butomos* Theophr. Lob. *Carex*, Lon. *Phleos [illegible]* Lugd. Calamagrostis secunda, Eidem.

Locus & tempus. Locis palustribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorumcunque fluuiorum margines. Pilulas Augusto mense profert.

SPARGANIVM ALTERVM.

CAP. CCLX.

Descriptio SParganium alterum, non tantùm pediculis hærentes pilulas fert, sed & caulis alius earum rotatim circumpositas transadigit, quibus mollities initium barbularum contrectabilior muricatis Sparganii primi echinis: à quibus & illud dissescit quod in orbem acti flores glomerati, subsequentibus capitulis æquales, tremulas staminum luteorum fibras vibrant: eo, in summo scapo ordine vt verticillorum series appareat.

Sparganium alterum (sic etiam vocat Ges. H. Lugd. & Tabern.) per Lobelium in Obs. p. 41. & Ic. p. 80. exhibitum, plus similitudinis habere quàm superiorem, cū Sparganio credidit Dodonęus, qui Platanariā alteram inscribit. Casp. Bauh. in phyt. & pin. dicitur *Sparganium non ramosum: Sparganium latifolium* Gerardi.

Locus & tempus. Florens inueni mensis Iulij [illegible] in stagno inter S. Cosmum & Bolgue Castellum Suntgouiæ.

SPARGANIVM MINIMVM C. BAVH.

Descriptio SParganium III. siue minimum, vt author vocat in pin. ab eo in Prodr. sic descriptum reperitur: plantula est vnciarum quatuor, nam radicula ex fibellis oblongis componitur, vnde cauliculus vnciarum duarum effertur, & in capitulum exiguum subrotundum, cui aliud minus insidet, herbacei coloris & formæ, quemadmodum in Sparganio maiore, desinit: circa quem folia vtrinque quaterna, vel quina, angusta, cauliculum superantia.

Plantulam hanc D. Furenus anno 1617. transmisit, his ascriptis: Sparganium minimum & se-

mestrale, Northusii in lacunis quibusdam cœnosis, quarum partes superiores per æstatem exiccantur.

VT RECTA HVIVS LIBRI OBSERVETVR SERIES, His quæ eius finem constituunt locum esse debuit post Gramen pratense paniculatum maius angustiore folio Casp. Bauh. sicque post caput 52.

GRAMEN PRATENSE MINUS.

CAP. CCLIX.

Gramen minus, Lob. — Locus. GRamen hoc minus (vt vocat Lob. in Adu. & Ic. p. 1.) quod montanus vel decliuis, incultus, exuctus & aridior ager, vt pabulo gratius & vtilius volleri, sic multò declicatius, & semine efficacius est.

Gramen 4. vel minus, Tab. — Descript. Tabern. qui in hist. Gramen 4. facit, & icon. Gramen minus vocat, sic describit. Medium est genus inter primum (Gramen repens Camerarii intelligo) & secundum (Gramen cum spica aliquatenus arundinacea:) *radicibus* paruis, albis, multis fibris donatis: *culmis* nodosis, spithameis, aut paullò longioribus, quatuor aut quinque: *folia* sunt longa, angusta, quorum mediū neruus percurrit, vtrinque acuta, in acumen desinentia: *spica* quasi ex festucis componitur pluribus, binis semper oppositis.

Est *Gramen pratense* 2. Dodon. lat. *Gramen pratense minus* Gerardo; *Gramen pratense paniculatum* 5. siue *medium*, Casp. Bauhin. pin. latiore & angustiore folio.

Varietas. An fortè Gramen tenuifolium hirsutum?

GRAMEN AQVATICVM HARVNDINAceum paniculatum, Tabern.

CAP. CCLX.

Descrip. R*Adicem* transuersim agit fibrosam: calamos crassos, nodosos, Gramine arundinaceo maiores, ast ipsa Harundine palustri minores: *folia* similia harundinaceo Gramini, sed maiora & longiora: *paniculam* harundinaceam. Author in sua hist. facit *Gramen aquaticum* 4. cognominatque etiam in Ic. *Gramen aquaticum harundinaceum paniculatum*. Gerar. *Gramen maius aquaticum*. C.B. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 1. siue *Gramen paniculatum altissimum*.

Synonyma. Idem suspicamur cum Gramine maiore aquatico Lobelii. Nec ab hoc separandum putamus Gramen harundinaceum paniculatum eiusdem Tab. de quo infrà.

GRAMEN PALVSTRE PANICVLATVM minus, C. Bauhini.

CAP. CCLXI.

Synon. Descriptio. GRamen paniculatum aquaticum 3. (vt autor in pin. vocat,) siue, vt in prod. Gramen 16. ex radice crassâ fibris albicantibus durioribus donatâ, calamo rotundo, striato cubitum superante exurgit, quem *folia* pallidè virentia, latiuscula, pedalia, subaspera inuestiunt: *panicula* palmaris est, rara, ex locustis albicantibus, aristis oblongis armatis, composita.

Locus. Hæc in dumetis humidis circa montem Grentzacensem prouenit: at in vdis Michelfeldensibus, altiùs exurgit.

GRAMEN PALVSTRE PANICVLA speciosa, Casp. Bauhini.

CAP. CCLXII.

Synonyma. Descriptio. HOc Gramen palustre paniculâ speciosa quod in prod. 15. est, in pin. verò Gramen paniculatum aquaticum secundum, ad bicubitalem altitudinem exurgit, *calamo* satis crasso: *foliis* est paucis, pedalibus, latiusculis, per marginem asperiusculis, quorum aliqua tubuli instar, calamum mediā ex parte ambiunt: *paniculā* est iubata, sesquipalmari, ex elegantissimis, paruis & subrotundis laminellis composita.

In humidis circa Patauium author collegit: & in Hassiæ stagnis reperiri intellexit.

GAMEN HARVNDINACEVM PANIculatum, Tabern.

CAP. CCLXIII.

RAdicibus, nodosísque calamis Gramini harundinaceo maiori comparauit author: *folia* autem sunt latiora, maiora & longiora: panicula quoque multiplicior & latior.

Synon. Dicitur *Gramen harundinaceum paniculatum*, etiam Gerardo. Gramen maius aquaticum Lob. Icon. Plant. p. 4. Casp. Bauhin. pin. *Gramen paniculatum aquaticum* 4. siue latifolium: *Graminis arundinacei alia species* Thalio: *Lolii nonum genus*, Trago. Idem & nos esse concludimus cum Gramine maiori aquatico Lobelii.

Locus. In humidis & paludosis non rarò occurrit.

GAMEN CARIOPHYLLATÆ FOLIIS spica squamata.

CAP. CCLXIV.

Synonyma. C. Bauhin. pin. dicitur Gramen spicatum pratense 7. siue Caryophyllatæ foliis spica squamata: Graminis loliacei octaui alia perpusilla species Thalii, cuius tota plantula palmarē longitudinem non excedit, *radicibus* paruis, fibratis, nigricantibus, *foliolis* oblongiusculis, strictis, recuruis ac imbricatis: *coliculo* tenui, in sua summitate breuem, squamatámque *spicam* continens.

Descriptio. Huius figuram Gramini nigro luteo iunxit Lobelius in ic. Plant. p. 10. sub titulo Graminis spicati foliis Caryophyllatæ.

Nascitur locis aridioribus & apricis.

GRAMEN TYPHOIDES MOLLE.

CAP. CCLXV.

Descriptio. R*Adice* nititur exiguâ, fibrosâ: *caulis* cubitalem & maiorem adipiscitur longitudinem, nodisue distinguitur: folia sunt pauca, eademque angusta & acuminata: *spica* longa glumis ita-

ita densè stipata, vt caudam vulpinam præ se ferant.

Synon. Dicitur Tabern. descriptionis authori, *gramen alopecurinum* 1. Lob. in Ic. p. 8. *gramen alopecuroides*: Germ. *gramen alopecuroides minus*: Casp. Bauh. pin. *gramen typhoides* 2. siue molle.

Dubitamus an sit gramen Alopecuro accedens, & Phalaridi spica longiuscula, folio lanuginoso.

Locus. Secus semitas passim occurrit.

GRAMEN ECHINATVM DALECHAMPII

Cap. CCLXVI.

Descriptio. RAdicibus multis nititur, gracilibus, candicantibúsque cauliculis, ex vno cespite multis huc illuc diffusis: *folio* arundinaceo, minore: capitulis in summo caule oblongis, tactu sic asperis, vt echinati videantur: *semine* minutulo, glumâ obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo subdulcis. Nascitur ad ripas Arares.

An gramen cauda leporis aspera? C. Bauh. pin. *gramen alopecuroides sextum, spicâ aspera*: *gramen echinatum Dalechampii*, H. Lugd. p. 432.

GRAMEN TOMENTOSVM ALPINVM minus, C. Bauh.

Cap. CCLXVII.

Descriptio. EX *radice* parua, inutili, *calamus* rarò dodrantem superans, *foliis* duobus, tribúsve vestitus exurgit, cuius summitati *pappus* insidet.

Synon. *Gramen* 28. in prod. *gramen tomentosum* 3. siue *alpinum & minus*, C. Bauh. in pin.

Locus. Prouenit in Heluetia, in D. Bernhardi monte minore ad lacum: in Rhetia Burserus collegit.

GRAMEN PALVSTRE IVNCEVM RACEmoso semine, C. Bauh.

Cap. CCLXVIII.

Descriptio. FOliis est paucis iunceis, culmo cubitali, ex cuius summitate, inter bina foliola, veluti racemus paruus propendet. Est gramen 35. in prod. In pin. autem Gramen iunceum 7.

Locus. In aquosis circa Francofurtum ad Oderam D. Fleisserus collegit, & anno 1605. autori communicauit.

GRAMEN IVNCEVM AQVATICVM maius, Tabern.

Cap. CCLXIX.

Descriptio. RAdicem habet incuruam, minimi digiti crassitudine, hinc inde in imo multis fibris repentem: iunci sunt tenues & angusti, sesquipedem alti, quatuor, aut quinque, longis, gramineis, ex nodis prodeuntibus, foliolis conspicui: flores nigro-lutei, iunci communis. In paludosis occurrit.

Locus.

Synon. Autori in hist. est *gramen iunceum secundum*: Eid. ic. *gramen iunceum aquaticum maius*, groß wasser binzen gras, *gramen iunceum aquaticum*, Gerardo. *gramen* 74. C. Bauh. phyt. *siue gramen iunceum* 5. & maius. Eid. pin. *gramen iunceum* 7. siue polystachion.

An fortè Iuncus foliaceus.

GRAMEN IVNCEVM SYLVATICVM. Tabern.

Cap. CCLXX.

Descriptio. RAdix magna, fibrosa: iunci siue culmi complures, pedales, nodis distincti, intus rarâ medullâ referti, extrà colore ex nigro viridantes: è nodis siue geniculis prodeunt exigua, ex nigro viridia, graminea foliola: iunci in summitatibus ceu in ramulos abeunt, producentes flosculos æruginecos, siue spadiceos.

Synon. Dicitur autori in hist. *gramen iunceum* 1. Eid. ic. *gramen iunceum syluaticum*, waldbintzen graß. C. Bauh. phyt. *gramen* 73. siue *iunceum* 4. Eid. pin. *gramen iunceum* 8. siue *folio articulato*: *gramen iunceum* 1. vel *syluat. nemorosum*, Tabern. *gramen iunceum syluaticum*, Ger.

An Iuncus foliaceus capsulis triangulis, & idem cum eiusdem gramine triangulo?

Locus. Nascitur in humidis, arenosis, vmbrosísque locis, ac in siluis secus vias, locis graminosis.

GRAMINIS LOLIACEI OCTAVI III. SPEcies, Thalio.

Cap. CCLXXI.

Descriptio. MInor (secundâ specie) est, breuioribúsque ac tenerioribus *coliculis*: *foliis* breuioribus ac strictioribus, *spicis* item paniculatis, spadiceis, breuioribus ac tenuioribus: Cúmque secunda species per totum caulem à radice vsque in cacumen ex geniculis emittat suas paniculas: hæc cauliculo constat in inferioribus partibus enodi, in summitate tantùm paucula genicula habente, ex quibus paniculæ binæ, tres, vel quatuor ad summum prodeunt. *Panicula* autem postquam defloruerunt, decidunt, ac eas subsequuntur squamata capitula includentia *semen* nigrum, paruum, acuminato cuspide præmunitum.

Synon. C. Bauhino pin. *gramen arundinaceum* 4. siue *panicula molli spadicea minus*: *graminis loliacei octaui tertia species*, Thalio.

GRAMEN ECHINATO CAPITVLO, C. Bauh.

Cap. CCLXXII.

Synon. GRamen echinatum 1. siue spicâ rotundâ echinata, vel gramen echinato capitulo: gramen echinatum tribuloides, Columellæ, C. Bauh. in pin. nobis nondum visum.

GRAMEN SPICA PLANA ECHINATA, C. Bauh.

Cap. CCLXXIII.

Descriptio. PLantula palmaris est: *radicula* ex fibellis albis composita, ex qua *foliola* capillacea, pauca, vnciam longa, & festuca tenuissima, prodeunt: *spicam* habet vncialem, planam, quæ ex vtriculis minutissimis aristas acutas emittit: ex Hispania D. Albinus attulit gramen hoc spica plana echinata, siue Gramen 49. in prod. Gramen echinatum 2. in pin.

Synon.

GRAMEN LOLIACEVM MINVS, spicâ simplici. Casp.Bauhini.

Cap. CCLXXIV.

Descriptio EX *radice* capillacea, *cauliculi* plures, rotundi, duri, duarum vnciarum, & etiam semipalmares, *foliis* paucis, angustis, & breuibus cincti, exurgunt, quibus spica duarum vnciarum, angusta, Lolio similis, insidet: in agris Monspelientibus frequens est hoc Gramen, quod in prod. est 61. in pin. verò Gramen loliaceum 4.

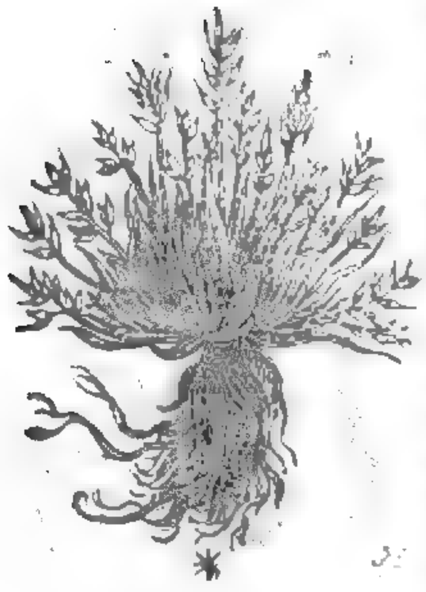
GRAMEN LOLIACEVM MINVS MVLTIplici spica, C.Bauh.

Cap. CCLXXV.

Descriptio HOc maiori ex parte repit, & *caliculis* est multis, vnciarum quatuor, *foliis* paucis, & *spica* multiplici: cuius vtriculis *semen* paruum, oblongiusculū includitur. *Synonyma* Et hoc, est in in prod. Gramen 26. in pin Gramen loliaceum 5. Monspelii prouenit.

GRAMEN LOLIACEVM SVPINVM Lobelii, Casp.Bauh.

Cap. CCLXXVI.

Synon. GRamen loliaceum 6. siue supinum C. Bauhini in pin. à Lobelio in altera Aduers. parte, Gramen phalaroides exile supinum humi sparsum Danicū nominatur, & sic describitur: *Descr.* Gramen pusillū, humile, humíq; sparsum, innumeris duarum triumúe vnciarū culmis, torulis spicatis effusè fastigiatis, exilibúsque apiculis præditis: *Foliolis* vncialis longitudinis & latiusculis, crassioribúsque culmis pro plantulæ magnitudine. *Radix* fusca, cirrosa: Tota albicat herba per fœnisecium.

Synon. Videtur propè Cronemburgum arcem regiam Selandiæ Danorum, è regione equilis & horti Regii, sabuloso solo ad latus maritimum pone rusticos lares.

* * *

GRAMEN MARITIMVM PANICVLA loliaceâ, C.Bauh.

Cap. CCLXXVII.

Descriptio EX *radicibus* capillaceis, *cauliculi* plures, rotūdi, recurui, altitudine impares, palmo inferiores, geniculati, *foliis* paucis, angustis, oblongis cincti, exurgunt, *paniculam* loliaceam, trium quatuórue vnciarum, sed ramosam, sustinentes: *Locus.* locis maritimis circa Monspelium, vnde D. Saltzmannus attulit, *Synon.* hoc Gramen, quod in prod. 62. est, in pin. Gramen loliaceum 7. siue maritimum paniculâ loliacea.

FESTVCA IVNCEO FOLIO SPICA geminâ, C.Bauh.

Cap. CCLXXVIII.

Synonyma HÆc, quæ est in prod. Gramen festucę 6. *Descriptio* *culmo* est sesquicubitali, rotundo, geniculato, & ramoso, cuius summitati *spica*, vix vnciam longæ, molles, rufescentes, aristis oblongis armatæ, Ischæmo Gramini villoso similes, insident & semper duæ simul, vni oblongo pediculo insidentes, iunguntur: *folia* habet iuncea, longa, inordinatè disposita.

FESTVCA SEXTA, THALII.

Cap. CCLXXIX.

Descriptio *Locus* PAssim in agris prouenit Harcynicis, *foliis* breuioribus *cauliculis* tenuibus, striatis, in cuius summo racematim dependent, palmi longitudine, in tenuissimis & vix visu perceptilibus pediculis, parui quidam membranacei & paleacei vtriculi, quorum exteriores membranulæ rubent, quibus dehiscentibus candidulus *flos* emicat.

Locus C.Bauhin. pin. *Gramen festuca* 9. siue *Festuca graminea aruensis minor*.

FESTVCA PRATENSIS LANVGInosa, Casp.Bauhin.

Cap. CCLXXX.

Descriptio EX *radice* capillacea, rufescente, *folia* multa, angusta, pedalia vnà cum *culmis* tenuibus, bipedalibus, foliaceis, molli & paucâ lanugine [culmi potissimùm] aspersis, exurgunt: *spica* est oblonga, angusta, ex glumis oblongis, aristis donatis composita, & quasi in *paniculam* partim expansa.

Locus. Synonyma Basileæ passim in pratis Gramen hoc, quod autor in prod. 68. constituit: in pin. Gramen festucæ 10.

* * *

FESTVCA

FESTVCA DVMETORVM, EIVSDEM.

CAP. CCLXXXI.

Descriptio

GRamini 69. (vt in prod. author vocat) vel (vt in pin.) Gramini festucæ 11. siue dumetorum, ex *radice* capillacea, nigricante, *culmi* plures, geniculis distincti, paucissimis pilis asperlis, duorum, triúmve cubitorum, *foliis* oblongis, angustis cincti, exurgunt, in quorum summo *spica* oblonga, locustis raris, oblongis, cauli proximis, & aristis armatis constans.

Iulio mense in dumetis circa Birsam haud duntaxat, verùm etiam in vepribus, locis ficcioribus, prouenit.

FESTVCA DVMETORVM FOLIIS ANGVstissimis, pilosis, C. Bauhini.

CAP. CCLXXXII.

Descriptio

GRamini huic 70. in prod. Gramini festucæ 12. in pin. *radix* est albicans, ex durioribus fibris composita: ex qua *calami* aliquot tenues, vno alterόve geniculo distincti, & penè nudi, exurgunt: *folia* sunt breuia, angustissima: læui, mollíque lanugine hirsuta: calamorum summitati veluti panicula, ex *spicis* pluribus composita, quarum quælibet capillaceo pediculo insidet, multis glumis aristatis & candicantibus constans: prouenit in dumetis circa Cliben.

FINIS LIBRI DECIMIOCTAVI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

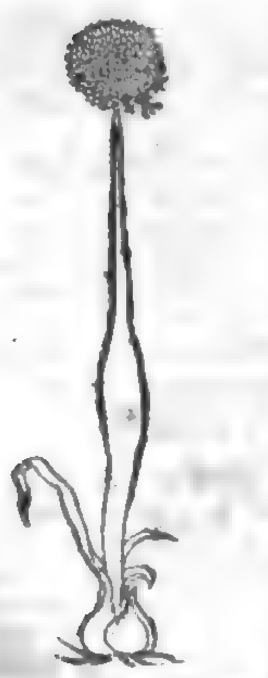
LIBER DECIMVS NONVS.

DE HERBIS BVLBOSIS ET HIS AFFINIBVS:

FRVMENTORVM quibus opes Cereris constant, affiniúmque ipsis Graminum, ac his rursus affinium Iuncorum & Harundinum natura indicata propemodum est: ita connexu rebus, vt immensa herbariæ naturæ sylua, horreorum diuitiæ, palustrium, maritimorum, pratorúmque, ac cespitum morosa perquirendi subtilitas simul dicetetur. Succedant nunc Bulbosæ plantæ, caulium simplicitate, florúmque figurâ à dictis haud ita alienæ. Ac in hâc quidem specie differentiarúmque varietate in immensum propemodum luxurians cernitur natura. Inuexit & hominum cura nouas, omníque priore æuo nostro huic Orbi incognitas ac inuisas florum diuitias, Hyacinthos, Bulbocodia, Narcissos, Tulipanos, Coronas Imperiales, & eiusmodi tripudiantis naturæ specimina. Non fuerat sanè hoc decus in maiorum nostrorum hortis. Crescit profectò cum historia ipsa admiratio naturæ diuitiarum: quantóque copia maior dicenda restat, tantò magis mirari Dei Opt. Max. in creando potentiam, in largiendo & propagando benignitatem subit. Nec dubiè superata hoc modo posset videri etiam rerum natura ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc verò Dei ipsius Protoplastis fuisse eam apparet, ac certè diuinam, etiam cùm homo artis mangonio eam variare nouit, nullo industriæ miraculo maiore, si verum fateri volumus: sique verum quod in Magia naturalis insolentibus illis commentationibus gloriantur. Ostentemus ergo & hoc naturæ munus, & singula, more nostro, graphicè depingamus.

CÆPE SIVE CEPA RVBRA ET ALBA, ROTVNDA AC LONGA.

CAP. I.

Descriptio. BVLBORVM, quantùm vspiam est in naturæ ditione, notissima Cæpa est, cuius *radix* (*Radix.*) acerrima, oculos mordicando lachrymas elicit, ex tunicarum inuolucris contexta, modò rubrâ [potissimùm tunicæ exteriores,] modò alba, interdum orbicularis, aliâs bulbo longo, pendulis ab imo fibris albis. *Folia* (*Folia.*) pedalia, fistulosa, parum acrimonia videntur radici cedere, si recentia fuerint: *caulis* (*Caulis.*) nudus, rectus, duorum, triúmue cubitorum altitudine circa medium in ventrem vtrinque turbinatum turgescit, glomeratum in summo fastigio sustinens *florum* (*Caput florum.*) caput pugni magnitudine, *semen* (*Semen.*) angulosum atrum.

Iam olim Theophrasti & Dioscor. æuo, magnam Cæparum varietatem, è locis, colore, magnitudine, acrimoniâ, teneritudine, varióque mangonio petita fuisse constat. Ita námque Theophrast. scriptum reliquit. Ceparum [τ̄ κρομμύων, non κρομμύου vt Hist. Lugd.] genera plura, vt quæ à locis nomina accepêre, Gardiæ, Gnidiæ, Samothraciæ: item Setanicæ, & Fissiles, & Ascaloniæ. (*Theoph. A locis. Setanica. Ascalonia. A cultu & natura. Fissiles.*) Ex his Setanicæ minimæ, sed largæ, dulces: Fissiles verò & Ascaloniæ tum cultu, tum naturâ inter se differunt: fissilem etenim hyeme suâ cum comâ inertem relinquunt, Vere externa folia detrahunt, & reliqua colunt: detractis his foliis, altero germinant, simúlque inferiùs finditur: vnde fissiles appellatæ sunt. Quidam vel omnibus detrahenda folia censent, vt vim suam imo contineant, neque effusæ seminescant. (*Ascaloniæ.*) Ascaloniarũ peculiaris quædam natura notata est: etenim solæ fissiles, & quasi steriles ab radice consistunt, nec eâ parte crescere, ac proficere possunt: quamobrem non eas deponunt: sed semine serunt: cùm deindè germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeò celeriter, vt cum cæteris, aut etiam priùs euelli possint. Plùs temporis dimissæ in terra, putrescunt;

Plantatæ caulem edunt, seménque tantummodò fundunt, tum exinaniuntur atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Nunc explicatâ Ascaloniarum naturâ, alias Ceparum differentias Theophr. persequitur. Διαφέρει δ᾽ ἔνια καὶ τοῖς χρώμασιν· ἐν ἰσσῷ γὰρ (Sic legit Gaza, non ἐν μέσῳ, vt habent vulgata exemplaria. Plinius legit, ἐν σάμῳ) τὰ μὲν ἄλλα ὅμοια τοῖς λευκοῖς. Differunt & colore nonnullæ: etenim apud Issum cæteræ quidem candidis similes constant, sed colore candidæ admodum proueniunt, Sardianisque similiter ferè affirmant. Cretensium peculiaris maximè natura notatur, sed Ascaloniis quodammodò proxima, ni fortè vel eadem dici debeat: est enim in Creta genus quoddam, quod seminè quidem satum in radice crassatur, depositum verò in caulem seménque totum funditur: sine capite, saporéque dulce est: id enim quasi è contrario cæteris habet: omnes namque depositæ melius, celeriúsque perficiuntur. Omnes post arcturum proueniunt, tepido adhuc solo, vt depositas imbres occupent. Seruntur & toto capite & circumciso, sed germinationes haud similes fieri solent: parte namque inferiore Cepæ nascuntur, superiore herba tantùm erumpit: sectæ in rectum germinare omninò nequeunt. Gethyum dictum sine capite est, & quasi longâ ceruice consistens, ob id germinatio tota in fronde: sæpiúsque retundent, vt Porrum, qua de causa semine seritur id nec deponitur. Cepas hisce ferè differentiis discernere licet.

A colore.

Cretenses.

Tempus. Satio.

Gethyum.

Plinii differentia.

Ex his plurima mutuatus est Plinius, de iis sic scribens: Cepæ genera apud Græcos Sardia, (Sarda Ch.) Samothracia, Alsidena, Setania, Schista, Ascalonia ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lachrymosus, & præcipuè Cypriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguetudinis earum cartilagine. E cunctis Setania minima, exceptâ Tusculana, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia condiuntur. Schistam hieme cum coma sua relinquunt, vere folia detrahunt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubet, vt in capita crescant potiùs, quàm in semina. Ascaloniarum propria natura. Etenim velut steriles sunt ab radice, & ob id semine seri illas, non deponi, iussere Græci. Præterea seriùs circa ver, cùm germinant, [germinent, CH. germinauerint. TH.] transferri ita crassescere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandum autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescunt. Si deponantur, [caulem mittunt, CH. neque legitur, & in M.] & caulem emittunt & [sementa: vet.] semen ipséque euanescunt. Est colorum differentia [amisso CH.] Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint, quæ Ascaloniæ: quoniam [satæ radices agunt, CH.] satis capita crassescunt: depositis, [caulis & semê] caules & semina. Distant sapore tantùm dulci. Apud nos duo prima genera. Vnum condimentariæ, quàm illi Gethion, nostri Pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quę ab æquinoctio Autumni, vel à Fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, [Tusculana, Ascalonia, Amitern. CH.] Tusculana, Amiternina. Optima autem, quæ rotundissima. Item rufa acrior, quàm candida: sicca, quàm viridis: & cruda, quàm cocta: sicca, quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & sola Allii modo capite, reliquæ semine. Proximáque æstate nullum semen emittunt, sed caput [illegible], quod inarescit (increscit, vt mox, cùm increuit &c. Dal.) Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen Cepe causa seritur, separatim cæpe seminis. Seruantur autem optimè in paleis. Gethyum penè sine capite est ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde: sæpiúsque resecatur, vt Porrum. Ideò & illud serunt, non deponunt. Cæterò Cæpas ter fosso solo seri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermisceri Satureiam, quoniam meliùs proueniat. Runcari prætereà & sarriri, si non sæpiùs, quater. Ascaloniam mense Februario serunt nostri. Semen Cæparum nigrescere incipiens, antequam marcescat (inarescant. CH.) metunt.

Setania. Tusculana. Schista.

Ascalonia.

Samothracia. Sardia. Cretica.

Gethyon. Pallacana.

Africana. Gallica. Tusculana. Amiternina.

Satio. Tempus.

Asseruatio. Gethyum.

Cultura.

Quales verò differentias Dioscorides agnouerit, ex in frà de viribus dicendis mox patebit.

Cæterùm Plutarchus lib. de Isid. & Osir. scribit Cæpam Ægyptios Pelusiotas auersari, quòd lachrymas eliciendo, Festos dies celebrantibus, molesta sit, & excitata siti incommoda iis, qui religionis causa potu cibóque abstinent. Prætereà quia Lunâ decrescente vigeat & augescat, singulísque diebus flores promat, minutâ verò deponat, & ad eiusdem vices redeat. Bias à rege Alyatte accersitus, regiâ fortunâ spretâ, illum iussit κρόμμυα ἐσθίειν, τουτέστι σιμῷζειν. Rhod. c. 4. Lucil. lib. 5. Sat.

Cæpa Ægyptiis auersa.

Flebile Cæpe simul, lachrymosaque ordine talla

Sic enim Festus vocat interiores Cæparum tunicas. Aui & Ataui, inquit Varro, nostri cùm Allium & Cæpe verba eorum olerent, tamen optimè animati erant. Tunicatum Cæpe Persius eleganter vocat Satyr. 4.

Cæpe fissilis. Talla.

---tunicatum cum sale mordens Cæpe

Cæpe tunicatum.

Cæpe mordens.

Lucil. lib. 6.

---lippus edendis

Acribus assiduè fuit Cæpis lacrumosis.

In Priapeis

Acresque Cæpas, Alliumque fibratum.

Cæpa lacrumosa. Cæpa acris. Tragus.

Existimat Tragus Cæpas Ascalonias Theophrasti esse Cepas nostras magnas, Fissiles autem & steriles, paruas illas esse, quæ plantentur & semen non proferant, coquísque in multo vsu sint. Gethium tandem esse Cepas longas, mulieribus germanis dictas Narr, quia magis in herbam quàm bulbum excrescant. Sed mirum cur Tragus statim sequenti capite aliam tradat cepam sterilem siue fissilem.

Cordus vnam describit speciem nomine cæpę ouatæ, Cromnios ab Arist. dictum, quòd oculorum tunicam pupillámque mordaci vapore lancinando, conniuere contrahíque cogat, lacrymas eliciendo: vnde Latinis Cepa lachrymosa. Cepa verò à capitis magnitudine.

Cromnion unde.

Cepa unde dicta.

A Cęsalp. cepa colore rubro, aut candido, figura aliis sessili, atque oblonga describitur.

Matthiol. in Dioscor. cepam pingit, & aliquot species recenset.

Sunt & cepollæ ab Antiquis appellatæ, Cepis quidem maiores, quas vulgus nostrum (inquit Carol. Steph.) appellat *des oignonettes*: Quæ paulò sunt maiores ferè sine capite, ceruicis tantùm longę, & à Græcis tantùm Gethy nomen acceperunt, puto à nostris appellatas *des Ciboules*: Marsica simplex quæ ab Hermolao describitur, *Vnio* à rusticis appellata, eam puto quam nostri appellauerunt *Oignon*. Cæpa olim, inquit Turnerus, Latinis dicebatur *vnio*, quòd vnica planta ex vnica nascatur radice.

Cepollæ.

Marsica. Vnio. Oignon. Vnio cur dicta.

Dodon.

Dodon. Gall. & Lat. in fol. Figuram habet Lobelii & sub titulo *Cepa rotunda* describit.

Aduers. Lob. & Penæ tradunt aliquot species Cepæ.

Nos vnicam tantùm proponimus iconem ex nostris empttitiis, quæ exprimit tantùm Cepam rotundam, eamq; sementem seménque proferentem maturum.

Sæpiùs obseruauimus magnas, latas & sessiles: rubras, vt vocant, ac etiam albas: Ex cultura autem & soli ratione existimamus potissimùm pédere, quòd quædam Cæpæ maneant paruæ & rotundiores, quæ frequentiores sunt, potissimùm rubræ, albæ etiam Cepæ solent esse rariores, quibus adhuc infrequentiores sunt longæ albæ in Alsatia à nobis visæ: per longas siue sublongas Cæpas non intelligimus eas, quas Tragus longas vocat Cæpas, & Theophrasti Gethyum, néque quas mulieres Germ. vocant Narr, id est stultas, quia magis in herbam quàm bulbum excrescant, est enim pulchrum genus particulare oblongarum.

Cepa & Cepe in neutro genere Latinis & officinis, Græcis κρόμμυον διὰ τὸ τὰς κόρας μύειν ποιεῖν, teste Athenæo, quòd odoris grauitate nictare nos faciat. Al. Zwibel & Zibel, nonnullísque Böllen dicuntur, & Zippelen. B. Aiuin. G. *Oignon*, *Siboula* Fuchs. It. *Cippollo*. Hisp. *Cebolla*, *Ceba* & *Ceboba*. Arab. *Basil* & *Bassal*. Angl. *Onyon*. Boh. *Cybule*. Hung. *Hagyma*.

Cepas obseruaui Patauii in hortis magnas, Watvvillæ albas longas, vti & alias latas magnas rubras, quas & Montbelgardi ex Nemausano semine habui. Cæterùm vbique in Italia, Gallia, Germania, Anglia, Vasconia prouenit, maximéque hortorum cultoribus. Terram autem desiderat solutam, pinguem, vehementer subactã, irriguam, stercoratam. Seritur Martio aut Aprili in Italia, verùm etiam Ianuario, ac Februario, Palladio autore, vel etiam Nouembri, vt per vniuersam Tusciam, teste Crescentio, & fit super ipsarum seminatium velut pergulatium, de aliquibus straminibus coopertum.

Sola quidem in areis subinde seminatur, quandoque verò cum aliis herbis, veluti Lactuca. Palladius cum Saturcia seri probat, quoniã meliùs vt Plin. ait proueniat. Plantátur. a. in areis per vnũ semissem, vel Spithamam ab inuicem separatæ, & in area quatuor acies poni debent. Quas verò vis ante maturitatem comedere, plantabis in areis vbi sunt cucurbitæ, cucumeres, citrulli vel melones. Et cum hæ creuerint sæpè colliguntur, vbi etiam si dimittantur, ad maturitatem proueniunt, licèt non sint ita grossæ, sicut hæ, quæ in areis solæ plantantur.

Cùm plantari debent rescindentur radices vsque ad grossitudinem vnius, vel medii digiti iuxta Cepam, & per vnum digitum tantùm sub terra mergentur. Hæc enim planta facilè adeò comprehendit, vt si solummodò ponatur, vel cadat super terram, vel ad partes longinquas portetur, etiam discooperta, in terra quasi arida, dum tamen optimè puluerizata, plantetur, summa facilitate, nascatur & augeatur. Sæpè circumfodi desiderant, & ab herbis quibuslibet liberari, quod si terra eodem anno stercorata non fuerit, debet plantationis tempore stercorari, vt optimè conualescat. Collectis autem Cepis maturis, quod patet cùm se sustinere non possunt & ampliùs non augentur: meliores earum plantantur mense Augusto, vt anno sequenti semen faciant: deteriores verò plantantur vt in quadragesima viri-des habeantur, mediocres verò seruantur, quæ si in augumento Lunæ eunlsæ fuerint claro vel sicco tempore existentè, meliùs seruabuntur in in loco obscuro & sicco.

Floret Iulio potissimùm mense, deinceps semen profert, quod non antè legendum, quàm cùm nigrum colorem præ se fert. Is enim color maturitatis est index. Earum semina durant per annum tantùm. Sed in matri suspensa per triénium seruantur illæsa. Bulbi verò Vere plantãdi sunt, à quibus semen separatur, quod Augusto mense ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis messibus colligi ac reponi postulant. Quod si diutiùs Cæpam inueterari [inueterare CH.] libeat, aqua salsa tepida capita intingenda (vnguenda CH.) sunt. Ita diuturniora fiunt, melioráque visui, sed in statu sterilia. Alii contenti sunt (fumo. Vet.) primò super prunas suspendisse, abundéque ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere Cæpam extra terram quoque certum est, & cauliculo acto euanescere. His aduersantur Nuces leniúntque earum saporem.

Cepa (τῷ κρομμύῳ τὴν κεφαλὴν) caput purgatum, ex qua tritum in linteum ligatũ, autore Hipp. subdito, si vterus pituita laboret. Quo in loco ἀνακαθαίρειν τὴν κεφαλὴν rectè legit Cornarius vt vult Fœsius κεφαλὴν vitiosè Aldina exemplaria: Caluus istud omisit: Vaticana impressio, τὸ καὶ ... habet vitiosè quoque. Nobis autem placet legi κρομμύῳ: licet præcedentibus lineis bis Cyclamini meminerit. Pergit Hipp. m. m. Ad pueri aluum soluendam, si adultior fuerit, Ceparum interiores partes ex melle tritas indito. Ad quem locum pro τὰ ἀκανθώδη, τὰ ... cùm Corn legit: Fœsius idem apud Tragum Cepam oculis prodesse cõtra omnes Medicos. Cepa longa acrior est Dioscoridi quàm rotunda: item flaua quàm candida, & sicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignũt, appetentiam inuitant, sitim mouent, ac extenuant, fastidium pariunt & expurgant, aluo vtiles sunt: ex detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoidas reliquósque excretionum exitus reserant, subditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginæ quoque perunguntur: suppressos menses pellit: caput purgat naribus infusus: canis morsibus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctus in sole vitiligines sanat, & cum pari spodio, scabras lippitudines sedat: varos cum sale reprimit: attrita calceamentorum, attritus cum gallinaceo adipe vtilis est: dictæ aluo prodest: in auribus sonitum ac grauitatem emendat: ad purulentas aures & eliciẽdam earundem aquam valet: alopeciæ earum succo perfricantur, qui celerius quàm halcyonium pilos euocat: largiore cibo Cepa capitis dolores ciet, coctáque vehementiùs vrinam pellit: eos lethargicos efficit, qui valetudinibus aduersis, et etiam cocta, plus æquo vescantur: elixa & cum Vuis passis & Ficu illita, tubercula concoquit, & celerrimè rumpit. Galenus ex quarto censet esse ordine excalfacientium, etsi essentia eius potiùs crassarum sit partium: vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cum aceto inuncta, alphos abstergit, tum alopeciis attrita pilos alcyonio citiùs restituit. Porrò si succum eius exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, eiúsque calidæ: at succus aqueæ aëreæque caliditatis. Hic igitur iis qui suf-

Zz 4

fusi sunt, aut aciem oculorum obtusum præ crassitudine humorum obtineat, inunctus prodest: atque ex huius temperatura tota Cepa flatuosa est manducata.

Vlcera oris. *Canis morsus.*

Olfactu ipso (inquit Plinius) & delachrymatione, caligini medentur, magis verò succi inunctione: somnum etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & attrita sanant. Ita vetus Codex, sed vulgati, tritæ falsò pro attrita habent. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia hulcera (vulnera CH.) cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauêre (instillauêre Dal.) & ex aqua bibendum dedêre repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauêre, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum Alopecias fricuêre & psoras tusis cæpis. Coctas dysentericis vescendas dedêre & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, ipsásque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia (inutiles Vet.) esse præcordiis & concoctioni, inflationémque & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad colorem quoque validum (viuidum. Vet. pallidum Aliud.) profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri, stomacho vtilia esse, spiritus agitatione, ventrem molire, hemorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, cum Ruta & melle. Excitari eisdem lithargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefactáque vermiculis non infestari, autor est.

Epiphora. Vlcera genitalium. Oculi. *Aqua.* *Dolor dentium.* *Psora. Dysenteria. Lumborum dolor.* *Hydrops. Angina.*

Cautio.

Cæterùm, ab omnibus in cibo abstinendum, maximè si cui biliosior sit natura: quum solis his qui pituitosum, aut crudum, & crassum ac viscosum humorem collegerunt, eiusmodi edulia conueniant. Porrò quod Diosc. dixit, κρόμμυα ὀρέξεως ἐκκλητικὰ, id est, Cepas appetentiam cibi excitare: & mox eadem ἀσώδη esse, id est nauseam parere: ita intelligendum est, vt prius de moderato, posterius de nimio ipsarum vsu accipiantur. Sunt autem duplices ἀσώδεις, alteri nauseabundi, alteri anxij, & nullam decubitûs formam facilè ferentes, admodum perniciosè affecti.

Diosc. explicatur.

Cæpa (inquit Porta) purpureo flore esu atram bilem auget, albiflora pituitam medicamento purgat, vmbellifera ad capillos facit testes, ostendunt ad Venerem valere, caule est cauo, ad tracheam, & fluxus: sobolescit ad fœcunditatem: tumida est, ad tumores: alba dulcis, rubra acris, calida, & humida. Sed hæc qui volet experiatur.

Aer infectus.

Qui operas exercent, manè cepam crudam cum sale & pane theriacæ loco esitare solent aduersus aërem infectum, persuadentes sibi, eo die tutos à pestifera lue fore, qui hoc remedio vsi fuerint, nec illos spes fallit, siquidem experientia constat aduersus intemperiem aëris vt nihil vulgarius, ita neque efficacius quicquam hac theriaca reperiri: at qui laboribus ac eiusmodi cibo minùs assueti fuerint, nihil illo iuuantur, sed læduntur potiùs, vt qui insaniant, dolores capitis, caliginem oculorum, mentis alienationem, ac turbationem, nec non lethargicum morbum gignat. Cæpæ continuò vsurpatæ in cibo aluum emolliunt, vrinam cient, pellúntque. Aniculæ nostræ crudam cepam conscindunt, ac in aquam fontanam iniiciunt, pérque noctem in ea macerant, postea eam aquam pueris & infantibus potandam exhibent ad eiiciendos ventris lumbricos, sanè haud infœlici successu. Continuo cæpæ vsu genitale semen augetur, ad eam verò rem velmaximè semen facit. Cepa magna excauata, theriaca deinde repleta & tecta, ac postea in calidissimo cinere assata, demum detractis exterioribus tunicis fusa, ac cataplasmatis ritu imposita, pestes ac venenosa vlcera reliquásque collectiones malas & duritias efficacissimè emollit ac aperit. Cepa vt vult Holerius coquit, trahit, discutit, aperit. Quærit Langius, propter quod adustiones calido sedantur & subustant? & calidum impediat vesicas efferuescere? Anne imbecille à robustiori corrumpitur & marcescit? Et verum id esse comperi, inquit Langius cùm loco adusto philuræ cepæ sub cineribus coctæ tepidæ applicantur, aut succus cepæ expressus linteolis exceptus, adhibetur, impediri ne vesicæ efferuescant. Ambrosius Paræus ad ambusta, modò ne epidermide pars sit spoliata vel vlcerata, mirè commendat cæpas crudas cortice liberatas, & cum momento salis subitò applicatas, empyreuma enim extrahere, vesiculas prohibere. Hoc remedij genus contra calumnias fusè tum rationibus, cum experientiâ defendit lib. 12. c. 1°. suæ Chirurgiæ, id quod etiam confirmat Fernelius methodi lib. 6. cap. 16. scribens: cæpas cum sale contusas parti impositas ambusta miraculo sanare. Scribit præterea Paręus se vidisse nobilem excipientem supra manus liquescens inflammatum lardum illitis priùs manibus cæparum succo.

Vrina ciet. *Lumbrici.* *Genitale semen.* *Pestis.* *Quæstio.* *Ambusta.* *Historia.*

Io. de monte in exper. Sume, inquit, cępas quinque vel sex, conscinde optimè, coque in sartagine cum butyro addito sale, cùm voles te in lectum componere, comede omnes calidas, manè eundem cibum assume, id fac per quatuor dies & noctes, in hydrope mira videbis.

Hydrops. *Calculus.*

Verùm ad calculum remedium à Domino Caertischin duce militari in Iula, communicatum Domino Lazaro à Schuuendi: Ollam nouam accipe, reple cæpis rubris concisis, affunde aquam, coque: super ollam sedens calidum vaporem recipe per horam manè & vesperi.

Alopecia.

Marantha meminit nonnullos, Dioscoridem sæpiùs reprehendentes, quòd cepam scripserit capitis dolorem inducere, quia hanc, quandoque comederint, & tamen caput non doluerit. Sed sciant Dioscoridem velle cepam hunc effectum edere, largiùs & frequentiùs cibo vsurpatam. Ad Alopeciam post fotus inunctiones præscribit Fernelius vt manè & vesperi caput confricetur cæpis contusis, dum prorsus rubescat, & mox melle oblinatur vice cataplasmatis.

Vermes puerorum.

Ad vermes puerorum trium annorum exhibet M. Rolandus in potu decoctionem cæparum. Item alibi puero 8. annorum laboranti vermibus, ventris tumore & dolore, febre & ictero.

Succus ad occultas literas scribendas.

Felice Platero scribente, tempore pestis ad præcautionem ceparum succus variis modis exhibetur. Calor ignis in aspectum producit literas scriptas succo cepæ priùs delitescentes.

Fœtor.

Ad tollendos fœtores anhelitûs, prouenientes, à cibis quibusdã Thomas Morus cæpas cõmendat:

Sectile

Sectile ne tetros Porrum tibi spiret odores,
Protinus à Porro fac mihi Cepe uorés.

An porrò Cæpæ flatus exciteent, & an in febri pestilentiali laudentur in cibis ad præseruationem, legantur Io. Matthæi verba posita capite de Allio.

Ratio.

Sed hîc quæri solet, cur Cepæ lachrymas cieant: Respondet Cardanus de varietate rerum, non ob acrimoniam, quia nec Allium, nec Piper, cùm sint acriora. Oleum illitum cit lachrymas, non nisi quia lentum sit, at Cepa quia acris, oculos ferit: quia lenta, humorem educit. Quid igitur lentor facit (nam hoc de Cepis à Rhodigino scribitur) vt lachrymas cieat? Quia oculus multos habet spiritus, vnde ex eo multa perpetuò fit resolutio, quæ cùm impeditur, aut nimis properè prouenit, aut cogitur, lachryma prodit: impeditur à lentis, cogitur à frigore, properè exit vel ob gaudium, vel ob dolorem, vel ob æstum cerebri: atque his omnibus causis oculi lachrymantur.

De Cepis edendis inter somnum.

Cæpas tandem comedere inter dormiendum, si Artemidoro credimus, non est bonum, manibus verò has gestare non est malum. Ipsis tantùm ægris significant hæ radices duplicia: Si quis enim ægrotus somniet, se multum Cæparũ absumere, grauiterque decumbere, is saluus euadit, à suóque morbo liberatur. Sin autem parũ edat, mortem ipsi affore presagit. Qui enim moriuntur parum plorant. Mœsti verò non ita confestim doloris sui obliuiscuntur, ideoque ipsis sępiùs flere contingit, longioréque tempore. Huius autem rei ratio naturalis cum nulla sit, eius dignitatem inter Græculas vanitates meritò reponimus.

Vanitas.

CEPA ASCALONICA, SIVE FISSILIS.

Descriptio. Bulbus.

PLures simul coniũctos *bulbos*, Porraceis mediocribus suppares, oblongos, fibrosos habet, sapore Cepæ vulgaris: *folia* exeunt fistulosa, teretia, glabra, eodem sapore predita.

Folia.

Hanc Tragus pingit & describit, ni fallor, dicens: Cepa in Alsatia, **Leuchel** & **Esleuchen** appellata est ea, quæ Apicio *Cepulla* vocata fuit, Theophrast. verò sterilis vel fissilis. Gesner. horti. *Cepa sterilis, fissilis* vel *Ascalonia quorundam*.

Cepulla Apicii. Cepa sterilis. Bulbus esculentus. Cepa Palestina. Bulbus Setanius.

Escalotas autem Gallicas, Antiquorum Ascalonitides siue Palestinas Cæpas arbitrantur Aduers. quas Francigenæ *Appetitz* vocitant. Bulbus fortè est Setanius, quem Theophrast. & Plinius Cæpæ genus quoddam testantur. Lob. Obs. scribit Cepam Ascalonitidem vocari Angl. **Scalyon**. Icon. pl. Ascalonitides Antiquorum. Promptum est colligere ex Theoph. Turnero, quam ille vocat Cepam fissilem, & Græci Crommyon schiston, eam esse quam Angli vocant **Hollecke** / Germ. **Sere** aut **Siere** / in Frisia **Suerley**, quod idem ex Plinio confirmari potest lib. 19. cap. 6. Nam Cepæ eis **Hollecke** appellatæ eius sunt naturæ, vt si vna seorsim pangatur, breui ex eadem radice multæ propagentur, sine satu: sique ex racematim cohęrentibus (ad 12.) radicibus vnã Autumno detractam depangas solam, ea sequenti anno duodecim tibi pariet, si lætum sit solum. Quare cùm planta hæc hyemem in terra perferat, satiùs esset Angl. **winter onyon** cepam hybernam quàm **Hollecke** nominare. Distinguit etiã manifeste Plinius Ascaloniam & Fissilem. Ex cuius verbis colligimus, vnum ceperam genus radice fœcundum esse: sed cùm nec cepa vulgaris, nec Ascalonia, radicibus propagetur, neque alia vlla species, præter **Hollecke**, sequitur hanc esse cepam fissilem.

Cepa Ascalonica quæ Angl. [illegible]

Cepa hyberna.

Loca.

Cepam fissilem siue Ascalonicam transtuli in Hortum E.C. collectam Beffordiæ in horto N. viri piæ memoriæ Ioh. Vldarici a Stadione, & ex Tremoyn, ex horto N. viri Michaëlis à Franckmont, quos audiui vocátes **S. Jacobs Zwiblin.** Lugduni & Geneuæ habui cepas quas quidem vocant *bollotes*, multæ simul iunguntur paruæ longæ, folia fistulosa vt in cepis capitatis. Cæpæ Ascalonitides Hyemem Gœpingæ in horto Ill. E. C. perferebant.

PORRVM. CAP. II.

Descriptio.

CÆPIS porrò Porra propter affinitatem coniungi desiderant: adolescẽtiùs enim adhuc Porrum *folijs* luxuriat semunciã circiter latis, alternatim positis, inferiore superiue ceu vaginã aliquousque complectente: adultis idem positus, sed longitudo cubitalis, latitudo sextantalis, forma carinata, color ferè glaucus, sapor Cepaceus. Vbi caulescit, *scapum* digitalem & crassiorem ad tres quatuórue cubitos fastigit, solidum, succulentum, glomeratos in pilam, quàm vtraque manu vix complectaris, flo-

Folia.

Color.

Scapus.

Flos.

ex crassiore tritici farina decoquit, oleóque insu- sculos sustinentem, suo vnumquemque pediculo innixum, ex albido purpurascentem, apicibus saturiore tinctis purpura. *Semen* triangulum, atrum, Cepæ: *radix* bulbosa, tunicis albis compactilis, fibrata, sapore mitiore, quam Cepæ.

Semen. Radix. Icones. An Scorodoprassum Diosc. Tragi.

Porri icones duæ sunt ex nostris empticiis. Huius iconem ponit Tragus, ni plurimùm fallimur lib. 2. cap. 58. pro Scorodoprasso Dioscoridis. Descriptionem autem ponit cap. 70. Notandum tamen prope radicem siue Bulbum Scorodoprassi Tragi, appictos nucleos, qui sit allii. Scimus aliud sentire Gesnerum, & ad aliam plantam referre: nec tamen propterea dimouemur à nostra opinione, quia Tragus nullibi meminit porri: descriptio etiam Tragi optimè respondet nostro Porro, quę est cap. 70. vbi hęc in verba prorumpit: Mediomatrices mulierculæ in hortis Allii genus quoddā plantare consueuerūt, quod radice, foliis, & caule per omnia vulgare Allium æmulatur, nisi quod radix huius nequaquam vt illius multiplici nucleo coagmētatur. Quanquā autē lachrymas eliciat, non tamen tam feruentis & acris est saporis atque Allium, quin potiùs ad Cepam, quod ad odorem attinet, accedere videtur. Quò verò faciliùs à vulgari Allio Scorrodoprason discerni queat, notandum est hoc latiora folia, & grandiores caules fundere, deinde quotannis nigro prægnate semine, quod in cacumine fistulosi caulis profert, non aliter atque Cepa. Radix, nec non herba huius plantæ Allio respondent, sed odor ac semen Cæpam repræsentant, quare illi natura inest promiscua, Allii inquam & Cepæ, quo nomine à Dioscoride σκοροδόπρασον, hoc est, Allioporrum (si ita liceat dicere) vocauit, Germani Aberknoblauch dicunt: posset & Großlauch/ hoc est, Porrum grande, dici. Ego sanè hoc Allii genus id esse existimo, quod Veteres *Vlpicum, Gallicum, Cyprium, Bitticum, Antiscorodon, Aphroscorodon, & Punicum* vocauere.

Natura. Allioporrū. Allium Vlpicum, Gallicum, Cyprium, Bitticum, Antiscorodon, Aphroscorodon, & Punicum.

Diosc. duorum generum meminit, duobus diuersis cap. Plinius tria facit. Theophr. vnius meminit. quod nec κεφαλωτὸν sit, nec ἀμπελόπρασον. Quare apud Theoph. tria quoque sunt genera. 1. πράσον κεφαλωτὸν, lat. Porrum capitatum. Angl. Leeke simpliciter. Germ. lauch, de quo in præsentia. 2. Porrum sectiuum. Græc. πράσον κεφαλωτὸν, vt quidam volunt, Angl. frenche leke/ quod genus non nisi in Anglia vidit Turn. de quo mox. 3. ἀμπελόπρασον, Porrum vineale Germ. Waldlauch. Vnde Anglicè dicere posset Wild leke. Cuiusmodi nunquam vidit Turn. copiosius & pulchrius quàm circa Wormaciam. Quod frequenter resecatur & attonderur, Porrum sectiuum siue sectile Columellæ ac Palladio nominatur: Sed quod non resecatur Porrum capitatum est: Græcis πράσον κεφαλωτόν. Istud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίς: à nonnullis verò & γήθυον dici. Gethyum autem Plinius Cæpæ speciem facit, & Theoph. frequenter veluti Porrū attonderi tradit. De Porro capitato ita cecinit Martial. Poeta:

Porri genera Turner. Porrum. Capitum. Sectiuum. Ampeloprassum.

Gythyllis Diphilo.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia Porros:
In niueo virides stipite cerne comas.

Porri duo genera sunt hodie omnibus vbique ferè cognita: Sectiuum vnum, & alterum capitatum: Vocat autem capitatum quod in caput increscat Cornarius.

Porri genera Corn.

Matth. pingit, ac dicit Porros Hortorum cultores nescire capitatos efficere Cæparum instar, quamuis ii apud Veteres in frequentissimo vsu fuerint, quòd longis qui propriè sectiui appellantur, sapidiores sint: De his autem tanquam prastantioribus scripsisse Diosc. non tamen quod à sectiuis genere differant, è quibus mangonio capitati fiunt: ac Porrum Capitatum & Sectiuum genere non differre, sed mangonio: capitatum autem è Sectiuo, siue longo, fieri, substratā tegulā in transplantatione, resectis priùs foliis, annotat. Eum autem mirari subit, cur mangonium adscribat, siquidem hortorum cultores, vt ipse fatetur, capitatos efficere nesciant: frustra docet, quod fieri nequit. Quid si Matth. sibi conscius diligentioribus se naturæ indagatoribus inuidiosè negauit?

Πράσον & πράσον κεφαλωτὸν, Porrum, & Porrum capitum & Palladio masculino genere, *Porrus* dicitur, Arab. *Curat*, seu *Karat*, Germ. lauch. Belg. parayē/ loock/ Gall. *Porreau* vel *pourrot*, Ital. *Porro capitato*, *Prasi*. Hisp. *Puerro*. Angl. leeke. Boh. Porre Wosolegch. Hung. par Hagyma.

Monspelii maxima habent, vt & Patauii, Porra: Geneuæ & alibi copiosè serunt, ad hybernum vsum: Montbelgardi, vbi frequens eius vsus serunt, transplantant, & reponunt hyeme edendum. Floret & Iulio. De cætero, Porri sustinent ferè omnem aërem, & terram desiderant mediocriter solutam, vt optimè proficiant, & pinguem, & stercoratam. Seruntur autem in locis calidis & temperatis, mense Decembri & Ianuario: Februario & Martio in temperatis & frigidis cùm terra fuerit ad æqualitatem redacta. Hæc autem satio fit aut sola, aut in aliis herbis mixtim, in terra optimè culta & desuper lætamine cooperta. Hę semina sunt spissa spargendo, deinde euelluntur Porri grassiores; primò nec aufertur aliquid de ipsarum radicibus, cùm sulcis plantantur, sed quando cum palis debent plantari, abscinduntur radices & summitas foliorum, & plantantur mense Aprili & Maio per totum mensem Iunii, sed plantari possunt mense Iulio, Augusto, Septembri & Octobri, & erunt vtiles in sequenti mense Martio, & Aprili. Nec in plantatione Porrorum quærenda est mollis terra, sed mediocris est optima, & satis bona est illa quæ fuerit, ferè sicca. Fit autem duobus modis Porrorum plantatio, vno modo subtilis, vt Bononiæ moris est, vt scilicet per vnam completam spithamam vnus sulcus ab altero distet, & sint ab inuicem in sulco iacentes positi quaternis separati digitis, & cùm sequentis sulci terra trahitur super Porros & pedibus molliter conculcatur. Secundo autem modo palo plantantur, scilicet vt optimè pastinatis & dispositis areis fiant foramina cum palo grosso, ferè vt lancea, & concaua per vnam spithamam, & vltra vno semisse distantia, in quibus ponuntur præparatæ porrectæ, foramina verò replentur, aut quicquid terræ in eis ponitur, sed elapsis tribus septimanis cùm herba in eis nascitur sarculantur, & herbis mundantur. Porri autem sic plantati sunt meliores aliis, nec possunt facilè furtim euelli, sed hic modus magis laboriosus existit. Item hoc modo plantatur optimè inter Cepas iam quasi grossas, & cum iis Cæpis sarculantur & inueniuntur optimè prouenire: cùm euellentur, aliqui in vno loco relinquentur, vt pro seminibus reseruentur. Cuius quidem semina possunt per triennium illæsa suspensa seruari.

Locus. Tempus. Satio. Plantandi modus. Plantatio in sulco. Plantatio cum palo. Sarculatio. Asseruatio seminis.

Hippocratis loci multi sunt, in quibus Porri vsum præscribit, quorum aliquos hic adscribere superuacuum non est. Is igitur mun. Si lac deficiat Porra trita & aqua macerata potui exhibet. Item si ex partu vteri inflammationem conceperint, vmbilici Veneris folia & Porra [πράσα] per

Vires & vsus. Veterum. Dissentit autor Hipp.

per affuso exhibet. Ego nolim præscribere Porrum in prædicto affectu, nec etiam ad fluentem sanguinem, siue ex vtero, siue ex naribus. Idem si purgatione opus habere videatur, Porrum (πράσον) incoquere iubet, quo in loco Fœsius notat in fine lib. 2. περὶ γυναικ. Porri succum addi. Adhæc si vteros expurgare animus est: Porri & Cardamomi semen conterit ex vino & lacte cocto maceratum, ac imo ventri illinit. Linimentum componit aliud ex Laseris drachmæ vnius quantitate & succi Porri. At si purpurea in grumos concrescant, & dolor in infimo ventre oboriatur Porra certa exhibet. In potione ad fluorē muliebrem Porri [πράσον κεφαλωτόν Caluus] succum ex vino albo aqua temperato, propinat. Quod etiam fluentem ex naribus sanguinem sedare dicit: quod si adhuc fluxus feratur ex vino Porri succum exhibet. Si vterus vsque ad vesicam doleat, semen ex aqua tritum bibendum præcipit.

Linimentū. *Dolor infimi ventris* *Fluor muliebris* *Hæmorrhagia*

Porrum capitatum, inquit Diosc. flatuosum est, & mali succi, grauia somnia facit, vrinam ciet, aluo commodum est, attenuat, visus hebetudinē inducit, menses detrahit, vesicam vlceratam & renes lædit. Coctum autem cum prisana, & in cibo acceptum, quæ in thorace hærent, educit. At coma ipsius in aqua marina & aceto cocta, ad insessus commoda est, in vteri conclusione & duritia. Edulcatur & magis flatus exors euadit, duabus in aqua cocturis, & in frigida aqua maceratum. Semen [σπέρμα] eius acrius est, & vim quandam adstringentem habet. Vnde succus ipsius sanguinem sistit cum aceto, & maximè cum qui è naribus fertur, manna aut thure addito, [eis sc. qui frigidæ sunt naturæ, Cresc.] Venerē ita stimulat, & ad omnia in thorace vitia cū melle pro eclegmate vsurpatur. Facit & ad rabē in cibo acceptū. Sed & arteriam purgat. Verùm si assiduè edatur, visum obscurat, & stomacho incommodum est. Succus cum melle potus, aduersus venenatarum bestiarum morsus opitulatur. Sed & ipsum Porrum impositum prodest. Auxiliatur etiam aurium dolori & sonitui, succus cum aceto & thure & lacte aut rosaceo instillatus. Tollūt varos folia cum rhoë obsoniorum imposita, & epinictidas sanant: crustásque cum sale imposita emarginant. Cæterùm seminis drachmæ duæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ, veteres sanguinis è thorace eductiones cohibent.

Vires Diosc. *Vrina* *Menses* *Thorax* *Correctio* *Venus* *Rabies* *Visū lædit* *Succus* *Dolor aurium* *Vari* *Semen*

Meminit Maranth. nonnullos Dioscoridem sæpiùs reprehendere quòd Porri semen in cibis visûs obscuritatem inducere scripserit, qui a hoc quandoque comederint, & tamen visus hebes factus non sit. Sed non animaduerterunt boni viri Diosc. velle hunc effectum produci largiori & frequenti cibo esitatum.

Diosc. defenditur

Plinio autore, Porro capitato maior est ad eadem effectus quàm sectiuo: Sanguinem autem reiicientibus succus eius particulatim cum galla, aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, vuluásque cōtractas aperiri putat: fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgat. Tussim & destillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione prisanæ, vel crudum præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur, vel si purulenta excreentur. Sic & voci, vel Veneri, somnóque multùm confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes veteres. Hæc Plinius in veteri codice legit, & ita vulgatus Macri libellus citat. Vulgata tamen Plinii exemplaria caule pro galla falsò habent.

Vires Plinii. *Vlcera* *Plinius corrigitur*

Galen. 2. de aliment. vbi de cepis, allio, ac Porro agit, harū plantarum radices, inquit, edunt sæpè homines, sed cautem rarò, itemque folia, quę multùm acrem vim similem habent. Calefaciunt autem corpus, & crassos in ipso humores attenuant, & viscosos secant. Bis tamen aut ter cocta, acrimoniam deponunt, attenuant tamen adhuc, & paucissimum alimentum corpori præbent. Sed ad pleniorem Porri doctrinam scire conuenit, quod Porrus calidus & siccus est in tertio gradu, secūdum cibum illaudabilis est, nocet enim stomacho, faciens inflationem ac ventositatem, & cum sui acumine neruos eius mordet, habet etiam proprietatem faciendi fumum nigrum melancholiæ generatiuum, qui ad caput saliens visui tenebrositatem facit, atque somnia terribilia & formidolosa inducit, vnde caueant ab ipso cholerici, maniaci, & oppilationem in capite habentes. Sed diligentes eos comedere accipiant post eos lactucas, & Portulacas, Endiuias, & similia, vt eorum calor temperetur ab istis, aut elixentur, deinde bis aut ter lauentur, & esui postea dentur.

Temper. Galeno. *Noxa Stomacho nocet.* *Neruis inimica.* *Visum hebetat* *Quibus cauendum à Porris* *Corrigentia.*

Bapt. Codronchius de vitiis vocis ex auctoritate Arist. lib. 11. prob. 39. maximè laudat vna cum Plinio & Dioscor. Porrum, eò quòd voci splendorem adferat & arteriam purget, vitari tamen debet assiduus vel multus illius vsus, qui visus obscuritatem efficit, stomacho aduersatur, multáque alia incommoda facit, ea propter nisi robustis admodum, decoctumque cum melle vel in prisana, erit exibendum.

Vocem iuuat

Apoll. tribuit ei temperamentum frigidum ac venenatam naturam, ac dicit à nemine edendum, nihilominus tamen commendat in febribus. Sed verumque præter omnem rationem. Nonnulli accipiunt (vt Holeriana schola probat) Porros nouem aut decem recentes, medios transfigūt filo, folia extrema amputant, vt odorem inspirét. circūdant collo obuersis foliis naribus, & deorsum versis capitibus. Malim vti qualitate manifesta operantibus, quàm hoc in quo qualitates repugnant, in Porro enim insignis caliditas & acrimonia extenuans, sine vlla astrictione: odor etiam caput grauans, videatur potiùs ad mouendum sanguinem, quàm ad reprimendum facere.

Apollo reprehenditur. *Exploditur quorundā opinio.*

Tradit Alb. Magnus dici in libris Hermetis, quando proiiciatur semen Porri super Acetū, redire acetositatem eius. Crescentius contra vt acetum mutetur in vinum in eam semen Porri emittit.

Acetum restituit.

Diligenter notandum est Ambrosiū Paræum vti cauliculo Porri inuncto oleo ad deturbandam spinam aut ossiculum hærens in faucibus, vt videre est lib. 17. de operat chirur. c. 24.

Spina.

Remedium optimum ad lumbricos, credit Timot. Ross. Si folia Porri applicentur regioni vētriculi, æger interea sedeat in lacte tepido vel aqua mellita.

Lumbrici.

PORRVM SECTIVVM ET SCHOENOprasson quibusdam.

Confertim in fasciculos plures nascuntur huius plantulæ, implexu mutuo cohærentibus bulbillis albis, odoris Cæpacei, quo etiam prædita sunt iuncea *folia* fistulosa, Cepæ adolescentis: sesquipalmum aut dodrantem etiam alta, *flores* ex vtriculo albido vmbellatim prodeūt, quorum singuli, foliis constant senis acuminatis,

Descriptio *Odor.* *Folia* *Flores*

colore dilutè purpureo, ſtria ſaturatiore medium folium percurrente; ſtamina albida apicibus flori concoloribus.

Nomina & Synon. Cepa minima.

Porrum ſectiuum Tragi, minimum eſt Cepe genus. Quod verò illi in magnitudine deeſt, hoc numero reſarcit. Siquidem vna planta ducentis nonnunquam cõpactis Cepulis conſtat, ita tamen vt à ſe mutuò diuelli, & ſingulæ pangi, aut plures coniunctim plantari poſſint, & ſemeiom quidem ſucceſſu: plures namque co[illegible], terræque inſertæ, hyemis frigora facilè ferunt. Ex appetente Februario rotunda, fiſtuloſa, & viridia proferunt foliola, minimis Iunceis ſimilia, eademque copioſa & frequentia, quæ Maio menſe aduentante, capitulatis, & purpureis floribus inſtar Cepæ ſatiuæ in cacumine emicant. Sunt qui *Porrum ſectile* eſſe exiſtimant, quorum iudicio ipſe ſubſcribit. Serapio Porrum *Curat*, vocat, Hebræi quidam *Kereſin* appellare videntur. Porrum ſectiuum, Græcis [illegible] noſtris [inquit Cornarius] Schnit lauch & biſtlauch appellatum, eò quod coma frondens adhuc ad terram vſque reſecari ſolet, & in cibaria ac obſonia addi. Nouit & hoc Martialis Poëta qui de eo ſic ait in Aeneis:

Porrum ſectile. Curat ſerapioni. Sectiuum cur dicitur.

Fila Tarentini grauiter redolentia Porri
Ediſti quoties, oſcula clauſa dato.

Schœnopraſſum Dodonæi gall. deſtituitur nomine Græco & Latino. Porrum ſectiuum (quod à Dodonæo Schœnopraſſum ficto nomine, & inferioribus Germanicis Bieſlooct, aliis briſlauch vocatur) Geſner. horti Gethyllidem appellauit, quam Nicandri ſcholiaſtes Ceparum genus eſſe dicit. Carolus Steph. Ruellium ſecutus Gethyon Theophraſti interpretatur Porretam vulgò à Gallis dictam & Ciuetam, qua Portaginem & Cæpulam hoc eſt Porrum ſectiuum à Germanis vulgò dictum deſignant, idque in agro: Idem in horto: Bulbi genus, inquit, vulgus noſtrum vocat *des Porrettes*, vel *Oiggonettes.*

Gethyllis. Cepa. Gethyum.

Auerſ. Schoenopraſſum, Germ. binzenlauch nominant, non Briſlauch: quam perperàm Commentatur Theophr. Aſcalonitidem ſiue Paleſtinam dicit.

Aſcalonitis Paleſtina.

Lobel. Obſ. & Icon. pl. Schœnopraſſon, Aſcalonica Matthioli.

Lonic. *Porrum ſectiuum, Porrum Tarentinum.*

Pars maxima Herbariorum Germaniæ, docet noſtrum Cyue (Turneri verba ſunt) ſeu Germanorum Schnitlauch eſſe Porrum Sectiuum, longè tamen falluntur: ſiquidem illorum Schnitlauch Gethium eſt, inter Cepas à Plinio recenſitum, non igitur Porri genus eſt. Vt enim omnia Ceparum genera fiſtuloſa habent folia: ita Porri genera folio ſunt plano carinato.

Porrum ſectiuum non niſi vbique obuium.

Locus.

Porrum Sectiuum, ait *Plinius* lib. 20. c. 6. profluuia ſanguinis ſiſtit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ miſto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſſi etiam veteri ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis ſanantur & ambuſta, & epinyctides: ita vocatur hulcus, hulcus aciem habetans & in ang. Alii. Certè in M. hæc verba, quæ & ſyce, deſunt.] quæ & ſyce, in angulo oculi, perpetuo humore manans. Quidam eo nomine appellant puſtulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia hulcera cum melle trito. Vel beſtiarum morſus ex aceto: item ſerpentium. Aurium verò uitia cum felle caprino, vel pari menſura mulſi: ſtridores cum lacte mulieris, capitis dolores ſi in nare fundatur: dormituriſue in aurem duobus ſucci cohleatibus, vno mellis. Succus & ad ſerpentium ſcorpionumque ictus (potus. CH.) bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthiſicis, deſtillationibus lõgis, vel ſuccus, vel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſucco acetabuli menſura, Idem modus cum melle vuluas purgat. Eſtur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem ſtimulat: ſitim ſedat, ebrietates diſcutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, ventremque [mollire *videtur*. Dioſc.] mollire: Voci ſplendorem affert. Eius frequens vſus eſt verno tempore in cibis, vt acetariis & iuſculis, eo modo quo iuniores Cæpæ: hinc Tragus ait, in noſtris regionibus, id eſt, Germania, Porri ſectiui verno tempore dũ aliæ Culinariæ herbæ adoleſcant, ad placẽtas quas Pfannenkuchen appellãt, vtuntur. Guſtu Cæpã refert, ſed remiſſiore ſapore præditũ. Nos ſanè tum propter ſaporem tũ propter formã foliorũ fiſtuloſorum, potiùs ad Cæpæ genus referendum cenſemus. *Tragus* 743. Porrum ſectile ad intinctus, qui cibis adiunguntur, admodum vtile eſt, ſi cum aceto folia eius tuſa temperentur. Et Cæpas, porra, & allia pauperum eſſe fercula, ac ſe mutuò conſequi, trito fertur diuerbio. Aſſiduus eius & nimius uſus capitis dolores excitat, ſtomacho, renibus, & veſicæ non ſatis conuenit. Porrum ſectile aluum emollit, exulcerationibus pulmonis cum melle prodeſt, vitia thoracis educit, ſemenque genitale calefacit, & auget. Hinc Baptiſta Fiera ita cecinit.

Tabida cui cura pulmonis membra & anhelum
Pectus, eum Porri torrida coena vocat.
Cura mihi eſt ſtomachus, placidiſſima ſomnia, dentes,
Eis licet elixum non tamen illud edam. &c.

Porrum Sectile ad omnis generis ulcera & apoſtemata adhiberi poteſt ſicut Cepa.

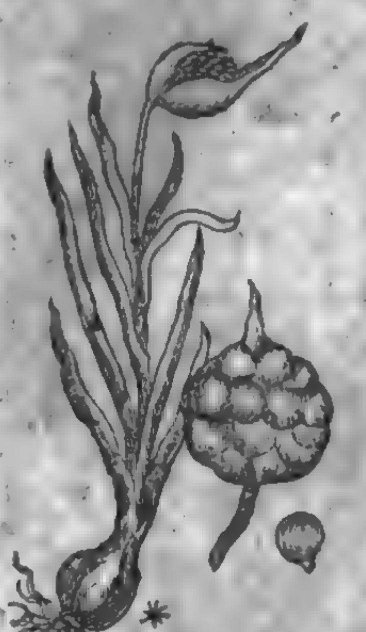
ALLIVM VVLGARE ET SATIVVM.

Cap. III.

Deſcriptio.

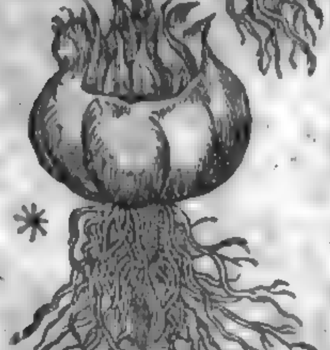
Ex Cepaceorum delineatione nonnullas Allii notas rectè mutuabimur; *ſcapus* ergo procerus, enodis, concauus, glomeratim congeſtos in magna capita *flores* ſuſtinet Cepaceos, rupto folliculo apparentes, poſt modum & nucleos paruos quib⁹ poſſet propagari. Verùm *folia*, non ut Cepis fiſtuloſa, ſed graminea: bulbus denique non ſimplex, ſed numeroſis nucleis ſub vna comuni tandem membrana collectis conſtat, ſapore peracri, vnde fibræ candidę dependent.

De

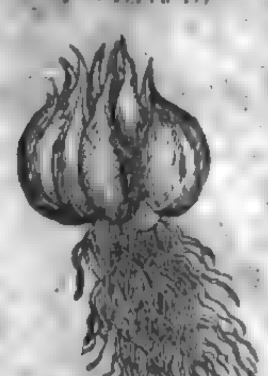

De Aliis, quæ Cepacei etiam generis sunt, Theophr. lib. 7. hæc tradidit: Differũt Allia quòd alterum sit serotinum, alterum præcox: est enim genus quoddã, quod sexaginta diebus perficitur. Differunt & magnitudine & paruitate. Magnitudine excellit maximè quòd Cyprium vocatur, quod non decoquunt, sed ad intrita, quæ *Myttota* appellantur, vtuntur, & cùm teritur in molem ad mirandam flatu intumescit. Præterea quædam ex spicis non coagmentantur. Dulcedinis autem, odoris, & crassitudinis Alliorum, quemadmodum & cæterorum satorum, causa sũt natura loci & cultus.

Ex quibus hæc sumpsit Plinius lib. 19. cap. 6. Allium ad multa, ruris præcipuè, medicamẽta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur in vniuersũm velatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim vestitis. Asperi saporis, & quò plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tædium huic quoque halitu, vt Cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox maturescit 60. diebus, tum magnitudine. Et mox. Vlpicum quoque in hoc genere Græci appellauere Allium Cyprium, alii Ophioscorodon, præcipuè

Allium Vlpicum

Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grãdius alio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantùm increscat spuma. Ex his itaque intelligimus, quod Theophr. Cyprium appellari ait Allium magnum, quod Latini Vlpicum dixerunt, & Dioscor. Ophioscorodon. Deinde quædam Allii genera nucleos non habere negat, quod solum genus Diosc. in Aegypto nasci dixit.

Duo itaque sunt Allii genera, satiuum & syluestre. Hoc Colum. lib. 11. cap. 3. ἀφροσκόροδον vocat, fortassis à spuma, quã increscit, vt Plinius ait, aut, vt Theophrast. [illegible]. Idem Columella non Cyprium, sed Punicum Allium appellat, vt [illegible] appellatio facta videri possit. Verba eius hæc sunt. Vlpicum quod quidam Allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longè maioris est incrementi, quàm Allium.

Aphroscorodon.

Galenus Allium quarto abscessu siccare & calefacere dicit. Ophioscorodon autem syluestre Allium satiuo validius esse, quemadmodum etiam alia syluestria. In Plinio tamen loco suprà citato, vulgati codices antiscorodon habent, pro Ophioscorodon: & Dioscor. etiam Elaphoscorodon vocari ait: vt variæ appellationes vnius rei, pro occasione factæ videantur.

Ophioscorodon

Cæterùm nunc autore Dioscoride Allium partim satiuum est & hortense, & hoc in Aegypto vnius capitis est, quemadmodum Porrum, dulce, ad purpureum colorem vergens, paruum: reliquum verò magnum est, multorum capitum, album. Vocant autem acinos in ipso, aglithas, id est, nucleos. Est & aliud syluestre Ophioscorodon vocatum, id est, Allium anguinum siue Viperinum, & Elaphoscorodon.

Aegyptium.

Aglitæ. Ophioscorodon Elaphoscorodon.

Cordus in hist. dicit duo genera Allii, vnum vocat Allium satiuum multifidum: alterum, Allium alterum satiuum amphicarpon, & postea cap. 78. tradit Allium simplex, indiuiduum vtrumque.

Allium etiamsi vulgò omnibus notum sit, tamen affabrè, Cornar. teste, depingitur à Plinio lib. 19. c. 6.

Quas [illegible] & ἀγλῖθας Dioscor. dixit, Theophrast. [illegible] appellauit, Plinius nucleos, Columella spicas. Græci item [illegible] & [illegible] appellant. Allium quod Græci Scorodon, vulgus nostrum [ait C. Steph.] *des aulx*. Cæterùm caput Alii Antiqui (inquit Galenus) [illegible] nominabant vulgus nostrum *Teste d'aulx*. Allii autem comas cum capite solo Molyzam appellat.

Camer. apud Matthiolum de Allio scribit, sed in eadem tabella ponit figuram Allii & Ophioscorodi. Debuisset itaque Camerarius indicasse, quam figuram pro Allio posuerit.

Quod σκόροδον Græci, Latini passim *Allium hortense, domesticum* siue *Satiuum* vocant, Arabes *Chaum, Chairin* & *Thum*. Germ. Knoblauch vel Knobloch, Belg. Loock. Galli *Ail* & *Aulx*, It. *Aglio* & *Aio*, Hisp. *Ayos*, Angl. Garlyke, Boh. Cesnek, Hung. Fok Hagyma.

Synonyma

Allium obseruatur vbique Gentium ferè: Lugduni verò maximum folio simili omninò Porro, vt vix odore discerni possit. Allium non facilè seritur, Nam si ex semine hoc plantare necesse esset, non solùm tardiùs, sed etiam admodum exiguum prouenire, ita quidem (Theophrast. teste) tertio demùm anno perfectum redderetur. Asserit autem Didymus, si Luna sub terris posita seratur, & rursus altero à satu mense, antequam nouis nucleis conglomeretur bulbus, sub terris luna latente vellatur, odoris fœditate carere &

Locus, tempus, satio, Insitio, Magnitudo, delectus, repositio, adseruatio

dulcescere, vbi verò ad iustam maturitatem peruenerit, & perfectionem adeptum fuerit, ac quò plures in eo spicas coaluerint, hoc asperius & acrius sentiri. Sed vt historiam Allii absoluamus, cùm iam maturitatem suam consecutum est, id quod plerumque circa Festum D. Iacobi fieri consueuit, Allium euellitur, ac vnà cum Cepitia sua fronde in locis fumo peruiis suspensum, ad insequẽtem vsque annum conseruatur. Satiuum igitur Allium primo Vere, quo ciconiæ ad nos redire solent, in terram mediocriter cultam, aut naturà suà alioquin bonam, nec nimis fortem, aut lentam deponitur. Fiunt autem tum nucleorum eius aut spicarum diuortia, singulæque tum spicæ liratim depanguntur, interuacante digitum longa mensura. Hæ verò spicæ intra paucos dies erumpunt. Cæterùm, optimè plantatur in terra maximè alba, fossata & subacta, sine stercore, licèt in alia terra etiam stercorata proueniat. Sarculanda sunt frequenter, (vt Crescent. inquit, vt meliùs eorum capita crescant, si benè capitata facere volueris, vbi cœperint eorum stipites prodire, proculca, ita quòd succus reuertatur ad ea. Colliguntur cùm eorum stipites se ampliùs sustinere non possunt, in lunæ defectu & claro aëre. In paleis condita, vel fimo suspensa durabunt.

Ad faciei maculas, ephelidas dictas, Allii cortex, inquit Hisp. in vterum subditur, & postridie (postero die) spectatur, num odor ad os proueniat, quod si sic, concipiet; sin minùs, minimè. Idem ait m.m. Cùm mulier peperit, neque secundis est liberata, ea dare prætiterit ex quibus puerperii purgamenta potissimùm expurgantur, Allia cocta aut assa ex vino & oleo, cum paruis polypis & Cepiolis. In vapore & fotu vterino, in ollam Allia sicca mittenda, eaque minutim magis fracta, quàm quæ contusa sunt, & aqua quæ tribus digitis excedat vt macerentur affundenda, vitulique marini adeps infundendus: &c. In cœna autem & in cibo, maza panis & Allia cruda & assata, & cocta, concedenda. Si vteri ad coxendicem decurrant, menses cùm crassi sint, non eant, dolor ad imum ventrem permeet, & ad lateris inanitatem, morsumque percipiat: cùm sic habuerit, copiosa & calida lauanda, eique Allia plurima, comedenda danda. Scabies extenuatur, trito Allio defricto, eodemque remedio, autore Columella, curatur rabiosi canis morsus.

Ophioscorodon. Elaphoscorodon.

Vim acrem obtinet Allium vt contendit Dioscor. excalfacit, mordet, flatus pellit, aluum turbat, stomachum exiccat, sitim gignit, inflationemque facit, summam corporis cutem exulcerat; & oculorum aciem esu hebetat. Eadem præstat esitatum Ophioscorodon, quod & Elaphoscorodon, quasi Ceruinum Allium, nuncupatur. Sed & latas quoque tineas, in cibo pellit Allium, vrinasque detrahit: morsis à vipera & hæmorrhoo maximè, si quid aliud, confert, dummodò continuò pòst vinum superbibatur, aut ipsum è vino teratur ac in potione sumatur. Quin & eosdem vsus, & contra canis rabiosi morsus vtiliter imponitur. In cibo verò sumptum contra mutationes aquarum proficit, [fauces expediendo, easdemque asperas leniendo] voci splendorem affert, veterem tussim crudum coctúmue in cibo lenit. Potum autem cum origani decocto; pediculos ac lendes enecat. Combustum ac melle subactum illitumque, oculorum sugillationibus medetur, & Alopeciis cum nardino unguento. Cum sale verò & oleo sanat papularum eruptiones. Vitiliginem quoque, lichenas, lentigines, vlcera capitis manantia, furfures ac lepras cum melle eximit. At cum thure & teda decoctum ac in ore detentum, dentium dolorem imminuit. Cum ficulneis foliis & cumino, contra muris aranei morsus imponitur. Cumque decoctum fœminatum decessionibus additum menses secundasque partus extrahit. In eundẽ quoq; vsum suffumigatur. Cæterùm factũ ex eo & oliua nigra intritum, quod mittoton vocant, esu vrinã cit, ora venarum patefacit, ac hydropicis quoq; est vtile.

Cæterùm, vires Allii largiùs aliquantò, Plinius exponit quàm Dioscorides, dum inquit, Allii magnæ vtilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit & Scorpiones odore: atque vt aliqui tradidere ex bestiarum omnium, ictibus medetur potu, vel cibo, vel illitu: priuatim cõtra hæmorroidas prodest, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra areneorum murium venenatum morsum valere miremur, Aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: Item Hyoscyamum; canum morsus, [inquit M.] in quę vulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum (radiculis bulbo subannexis. Alii vestibus, id est membranosis corticibus] restibus suis efficacissimè ex oleo illinitur: attritisque corporum partibus [vel si vesica intumuerit M.] vel si in vesicas intumuerint. Quin & suffitu [hęc eadem ex Plinio tradit Ruellius quem non nominat] eo [secundas & partus. Vet. secundas à partu. Aliud lego, secundos partus, vt infrà cap. II.] secundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis vulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudũ (id tritũ dedere M.) id dedere. Diocles hydropicis cum centaurio, aut inter duas ficos exceptũ: vel fico portione dupla addita) fico duplici ad euacuandã aluum: quod efficaciùs præstat, viride cum Coriandro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoque. Antiqui & insanientibus crudum dabant. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & [gargarizare CH.] gargarizare prodest, dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis [minuit CH.] imminuit, vel si decocti aqua colluantur, addaturque ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatus succus cum adipe anserino: phthiriases & [porrigines Vet. & CH.] prurigines potum, item cum aceto & nitro compescit: distillationes cum lacte coctum, vel tritum [permistumque Vet.] permistumúe caseo, molli: quò genere & raucitatem extenuat: Vel phthisim in fabæ sorbitione. In totum autem coctum vtilius] est crudo, elixumque tosto: sic & uoci confert: [Tænias alii:] Tineas & reliqua animalia intereaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenesmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle deinde tritum: Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, [vel pura CH.] vel purulenta, sub pruna coctum & cum mellis pari modo sumptum: conuulsis ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores [ne in abscessum, vel gangrænam, transeant, Alii Cancerosos alii pestilentes, aut venenatos alii:] suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina etiam [Harundinum infixas assulas, nam ex harundine sagittæ fiebant:] Harundines cum pice, lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, sanátque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes.

Sug-

Sugillata aut liuentia ad colorem reducit,combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum, [sanari M.& CH.] sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum,caput vnum eum Lacerpitii obolo in vino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat (factæ CH.) fractæ incoctum fabæ,atque ita in(cibos CH.) cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora.Venerem quoque stimulat cum Coriandro viridi tritum,potúmque è mero. Vitia eius sunt,quod oculos hebetat, inflammationes facit, stomachum lædit,copiosiùs sumptum (Galeno c. vlt.lib.12. methodi, Allium sitim prorsus nullam facit.) sitim gignit, Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mistum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt (si eo trito M.] si trito natura tangatur. Apud Plinium porrò per hæmorrhoidas, non sedis affectionem accipere oportet, sed serpentis genus, in quo mas, hæmorrhus : fœmina verò hæmorrhois vocatur, velut Aëtius 13.c.23.

Maximè omnium in colica affectione apud *Ant. Mariam* Allium est in vsu coctum.

An Allium flatus gignat. Sed hic de allio perdifficilis oritur quæstio. Allium enim (inquit Iohan. Matth.) flatus generare docent Hippocr. com.4. de victus rat.ac tex.90.nec non epid.s.8. text.33. Plin. lib. 20. c. 6. Ruell.lib.2.cap.85.Diosc. verò, Galen. & Aëtius contra flatus præstantissimum esse remediū literis prodiderunt. Hippocr. Plinii & Ruellii sententiam confirmat quod Cæpas Ægin. & Oribasius ad generationem flatuum& vomitionem conferre docent: atque hic etiam facit quod cōmuniter experimur post comestionem Cæparum & alliorum frequentissimorum excitatis flatibus ructus fieri. Verùm cum clariss. sit Galeni doctrina lib.3.de sympt. caussis cap. 2. flatus fieri à succis pituitosis vel cibis deficientem calorem habentibus : Allium autem & Cepæ, nec deficiētem calorem habeant,sed manifestè excedentem. nec pituitosum humorem gignant, sed cum qui tota natura pituitoso humori repugnet,sequetur absurdam esse Hippocr.Plin.& Ruellii sententiā. Galenus vt Hippocratis auctoritatem in hac cōtrouersia tueretur, in com.de vict.acu. inquit librum istum non esse genuinum Hippocr. Idem de textu qui habetur 6. Epid.responderi potest. Sciendum autem Allium & cæpe per se & ex sua natura flatus minimè quidem gignere, eò quòd acria sunt & calida, ex accidenti tamen, quando in corpus crudo phlegmate refertum ingerūtur,eo ipso dum phlegmata attenuare & resoluere nituntur,flatus quoque exsuscitare: quos sicut accidentaliter exsuscitant, sic per se etiam suáque natura innati caloris beneficio dissipant & consumunt. Idem in Discursu de febri Pestilentiali pag. 24. Ad præseruationem prosunt Allia,cepæ, Sinapi, Raphanus marinus, quæ non alimenti sed condimenti loco vtiliter vsurpantur. Mira igitur quorundam curiositas, qui famosa hæc rusticorum antidota ignoranti populo suspecta reddunt,& prorsus vitanda esse cōsulunt : sed ex quo fundamento hoc ipsis liceat, ipsi viderint. Sat equidem scio, immodico & frequenti rerum acrium vsu sanguinem incalescere, multúmque biliosi humoris generari: pestilentes verò febres indè oriri, maiori probatione indiget. Nonnulli cum viderent cæpas cū Theriaca sub prunis assatas & tumoribus pestilentibus impositas, venena attrahere, suspicati sunt easdem cæpas intra corpus assumptas omnē externam malignitatem ad interna viscera pertrahere. Verùm Gal.lib.3.Temper. cap. 3. hæc somnia satis refutat: non enim quæ foris imposita attrahunt vel exulcerant, illa etiam intus assumpta idem præstant : acrimonia siquidem coctione & variis ventriculi humiditatibus permista plurimùm remittit:vnde Matthiolus etiam ipsum cæparum succum expressum,peste laborātibus propinare minimè veretur. Sic Roscellus præstans Medicus eundem succum ex cæpis pressum pro arcano pestis remedio exhibet, reliquā verò cæparum pulpam tumoribus pestiferis imponit. *Cepa in tus sumpta.* Accedit quod Solion antiquus auctor memoriæ prodidit, cæparum vsum firmam valetudinem conseruare. Nec Horatius Alliorum vsum suspectum reddere potest,quando inquit:

> *Parentis olim si quis impia manu*
> *Senile guttur fregerit.*
> *Edat cicutis Allium nocentius :*
> *O dura messorum ilia!*
> *Quid hoc veneni sauit in præcordiis!*

Apparet enim Horatium Poëtarum more ludere, ac id cui fortè assuetus non fuit, iocosè reprehendere. Constat alioqui Allii vsum contra venena in Vngaria & Italiæ potissimùm æstiuo tempore, quando messoribus & agricolis venenata reptilia nocere possunt, vsitatissimum esse: Vnde Virgilius

> *Nunc virides etiam occultant spineta lacertas*
> *Thestylis & rapido fessis, messoribus æstu*
> *Allia, Serpillúmque herbas contundit olentes.*

Eiusdem conditionis sunt, Sinapi, Raphanus marinus & similia.Si enim naturam illorum perpendamus,omnia hæc superfluas corporis humiditates consumere & venenis potentissimè resistere ualebunt. Hinc non sine graui causa Sinapi in compositionem Electuarii,quod Ouum aureum vocāt tanquam principalis pars ingreditur. Nec immoderatum horum omnium vsum cuiquam consulere velim, sed quantùm condimenti ratio permittit. Dignum & illud notatu, quod Iac. Rueff. prodit. Si matrix per pudenda prodeat, experimentum valdè vtile. Allium contusum in aqua ita dissolue vt nihil spissitudinis reliquum sit, eā aquā prominens matrix lauetur.Quod Forestus l.9. Obseru. 19.notat,Mercatori cuidam Delfensi de hydrope periclitanti cum crurum inflatione. Allium comestum maximè profuit : quo solo aliquando in Gallia hydropicum curau, cui egregiè profuit cùm ad cachexiam & hydropem inclinatus videretur.

Sed nihil æquè ex omni parte beatum. Nam vt Tragus perhibet, unum est in Allio detestandum, nimirum fœtidus ille ac fortissimus odor, quo cerebro officit, caliginem oculorum facit, iram cōmouet, sitim excitat, somnúmque inducit: quæ omnia in gallo gallinaceo videre est,qui Allium deuorauerit. Cæterùm mirum alicui videbitur qua ratione fœtentem anhelitum à cepa prouenientem teter Allii odor emendare queat, id quod Thomas Morus in suis Epigram. attestatur.

> *Denuò fœtorem si vis depellere Cepæ,*
> *Hoc facilè efficient Allia mansa tibi.*
> *Spiritus at si post etiam grauis Allia restat,*
> *Aut nihil aut tantùm tollere merda potest.*

Sed posterius hoc pentametrum veritate carere Tragus hisce testatur. Si quis postquam Allium, esitauit, non possit odoris tetri fœditatem suf-

ferre, his folia rutæ recentia supermanducet, quâ ratione odor ille fœtidus, maiore ex parte delebitur. Quare meritò os illotum, Thomæ Mori, sic emendabimus.

Spiritus at si post etiam grauis Allia restat,
Aut nihil aut tantum tollere ruta potest.

Dydymus quoque edentibus halitus tædium asserit aboleri, si crudam fabam supermanducarint. Verùm ad emolliendam odoris tetri fœditatem, Betæ radicem in prunis tostam superedisse satis est. Eo siquidem remedio virus extingui Menander à Græcis pollicetur.

Sunt qui pulmentariis Allium adhibeant, nec non armis assandis nucleos eius infigant. Sed quicquid id est, Apicianum est inuentum. Mulierculæ, quæ in fontes lac suspendere æstate solent, vt dulce maneat, ollarum superiores partes circumcirca succo Allij inungere debent; hac enim ratione à serpentum iniuria asserunt qui alioquin lac admodum expetunt, ita quidem vt in ollas ipsas non rarò incidant. Quod si per somnum, vt fit aliquando, serpens corpus alicuius intrauerit, huic non facilè succurri potest nisi continuo Allij esu, hoc enim remedio serpens ejicitur, teste Erasmo. Allium singulare morborum in pecoribus remedium, quibus non tantù n suffitu, sed & in cibo Allium adhiberi debet, teste Columella lib.6.cap.4.

Arnoldus de Villa noua ad dolorem capitis à pituita scribit: Allium tritum, & calfactum supra tegulam, parti dolenti appositum dolorem tollit, ac ad Hemicraniam Allium elixum, & in oleo frixum, cum pauco pulegio, & puluere Piperis applicatum loco dolenti, mirabiliter prodest. Distinguetur, inquit Herc. Saxonia, de lue vener. benigna lues venerea à maligna hoc experimento: quæ malignior fuerit ex assumpto Allio vel Cæpis post triduum duplicatur, benignior verò eodem est statu, præterquam quòd habenda semper est ratio personæ, & præteritorum. Ioh. Bockelius de peste inquit, tempore pestis Hungari non habent certius remedium quàm Allium, exsiccat enim corpora humana, & putredinem impedit.

Allium, inquit F. Platerus de febribus, in hydromelite decoctum & ad vncias duas vel paullò plùs exhibitum, potenter sudores & vrinas elicit in peste laborantibus. Idem, vt ait Turnerus, ex lacte coctum, & tritum, mistumque cum caseo recēti, sistit catarrhos, sicque prodest ad raucedinem. Tres nuclei in aceto triti, dentibus dolentibus impositi conferunt. Allium domesticum claram reddere vocem, eò quòd guttura purget, memoriæ prodidit Dioscorides, inquit B. Condronchius, sed quoniam habet certum quid virosi, & mali succi: præsertim si crudum editur, iure optimo elixum conferre scripsit Plinius: elixatione enim tollitur illa grauitas: animaduertent tamen qui temperamentum habent calidum, & catarrhis obnoxii sunt, vt eo parcissimè vtantur, quia nocet capiti, oculis, ac renibus. Allii tamen tutior est vsus quàm Porri, præsertim naturis frigidis & humidis, si elixum, & cum sapa conditum comedatur.

Iac. du Veloux de venatione, vt Caniculæ ad Venerem stimulentur exhibet Allia additis aliis quibusdam. Magnetem allio perunctum ferrum negligere vulgò creditur. Sed Guilielm. Gilbert. de Magnete lib.1. figmentum ait & mendacium esse Magnetem non attrahere ferrum, si Allio Magnes illitus fuerit, aut si Adamas propè fuerit: sed Matthiolum Allii & Adamātis renouare fabulam. Allium prægnantibus inimicum esse statuitur. Quidam Hispani liquorem ex Allio expressum, ad expellendum venenum quod à sagittis infectis infligi solet, exhibent. Contra viperas, rabidos canes, & venenosas aquarum mutationes Allium valet.

Si gallinacei galli Allium, vt videre est apud Ringelbergium priùs comederint, ferocissimi fore dicuntur ad pugnam: atque alios omnes superaturi. Ideò & viatores eo vescuntur, quòd animosum reddat hominem. Datur & equis eandem ob causam ferocioris animi.

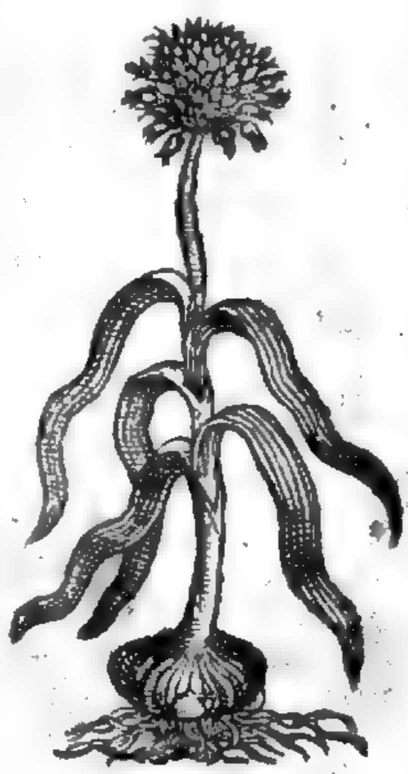
DE AMPELOPRASSO

Diosc. de Ampeloprasō tractans, stomacho, inquit, incommodum magis est, quàm Porrum. Sed plus calefacit, & magis vrinam ciet. Menses item ducit. Et eius esus his qui à venenatis bestiis icti sunt, commodus est.

Plinius lib.24. cap.15. ait Ampeloprason in vinetis nasci, foliis Porri, ructu graue. Contra serpentium ictus esse efficax. Vrinam & menses ciere. Eruptiones sanguinis per genitale inhibere potum impositumque. Dari & à partu mulieribus, & contra canis morsum. Ampeloprason dictum est, quasi Porrum vinearum. Galenus syluestre Porrum dici posse ait, & à Porris tantùm differre, quantùm etiam in aliis omnibus eiusdem generis siluestria ab hortensibus differunt. Nam & acrius est Porro & siccius, & propterea etiam stomacho magis incommodum. Sicut agria omnia reliqua domesticis. Sed & crassos (vt Lobel. Ob. inquit) & lentos humores potentiùs incīdit, valentiùsque infarcta organa obstructione liberat: atque hac quoque ratione vrinas sæpè prouocat, vbi à crassis & lentis retinētur humoribus. Adeò verò est calidum, vt, illitum cataphasmatis modo, exulceret. Dictum est autem antè, ea quæ eum in modum sunt calida, extremi esse ordinis.

Cordo, *Ampeloprason, vineale Porrum*, sicut & Lonicero, cui præterea *Porrum siluestre, Allium caninum*, & *Porrum vitigineum* dicitur: Germ. Wildlauch & hunderlauch/ Hisp. *Puero saluage.*

SCORODOPRASSVM DICTVM.

Allio hac *Scorodoprassum* subdemus, cuius *caulis* tres quatuorve cubitos altus, infima parte digitalis, paullatim in iunceam tenuitatem desinit, foliis amictus Porraceis, lōgis & latis, superiore tamē parte nudus, ferēs in summo caput mēbranaceo inuolucro tectum,

Descriptio.

ctum, vt Cepa, sub quo florum glomer purpurascit, staminulis emicantibus luteis, magnitudine pugillari: *flosculi* Clusio Cepaceis similes, sex exalbidis foliolis constant: quibus succedũt trigona capitula, in quibus nigrum *semen* Cepæ semini par eidem Clusio: bulbus ei insessilis, paruæ Cepæ æqualis, multis albis tunicis constans, fibratus, florum glomeri suppar, & spicis multis, allii ritu cohęrentibus, odore & sapore remissiore, Clusio graui odore, medióque inter Allium & Porrum: Vetustate in alios maiores bulbos sese diuidens, adnatis etiam extrinsecus bulbillis, triangularibus ferè, tunicâ durâ inuólutis, seminis vicem suppleturis: semen adhuc nullum vidimus

Sicut autem nomen Allii & Porri Scorodoprason refert, ita etiam, Cornario teste, qualitates & vires vtriusque possidet. Officinæ hinc Alliumporrum vocant: Germ: verò Aberlauch quasi iterum porrum dicas. Ast quam Plantam per Alliumporrum intelligat Cornarius consideratione certò dignum. Clus. in Pann. & hist. postr. Scorodoprasson primum. Lob. obs. & icon. pl. pag. 157. Item Camer. apud Matthiol. Germ. Scorodoprason, Germanicè Acker oder Jaeckerknoblauch. Gall. *Ail pourreau.* Ital. *agliporro.* Hisp. *Haio porruno.* C. Bauh. phyt. *Allium tertium* siue Sphæriceum 1.

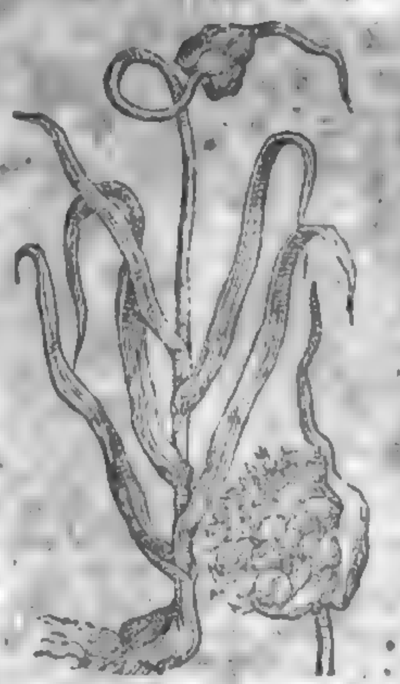
Tabern. compilator reprehen. An *Tabern.* icon. & hist. Porrum Syriacum, Syrischerlauch / qui sola contentus icone non demonstrat quam plantam intelligat. Compil. Tabern. sequitur Gerard. qui iconem eius habet plantáque Alpinam facit, quod non placet. Vocat siquidem Scorodoprason, Angl. Great montaine garlick.

Locus & tempus. Scorodoprason nascitur Dioscoridi, velut magnum Porrum. Clusio Iunio & Iulio floret, qui Viennæ obseruauit, cui pauci bulbi Bizantio allati sunt, postquam Viennam venisset. Vnicus autem quem seruauerat, mirum in modum se propagauit, vt successu temporis multis elargiri potuerit. Et quidem Iunii initio suum caput contorquet: Iulio autem erigit, eodémque mense, bulbos ad maturitatẽ perducit, qui si terræ credantur, sui generis plantas procreant. Ego Montbelg. copiosum habeo in horto Ill. E. C.

Vires. Allii & Porri qualitatis particeps. Vnde etiam mixtas vires habet, & facit quæcunque & Alliũ & Porrum, remissè tamen. Olerum modo authore Dioscor. in cibi vsum venit, & velut Porrum coquitur ac edulcatur. Galen. & in sapore, & in odore mixtam Allii & Porri qualitatem Scorodoprason ait habere: & eodem modo etiam in facultate. Ita quoque Paulus, sicut & Dioscor. Suum Scorodoprason apud Turcas esse in delitiis, Clusio aliquando referebat Illustr. Augerius de Bousbecque.

ALLII GENVS, OPHIOSCORODON dictum quibusdam.

Descriptio. Allii genus, Porro & Scorodoprasso simile, cuius bulbum multis nucleis constantem, fibrisque numerosis exalbidis capillatum, sessili parte circumuestiunt tunicæ Cepaceę binæ aut ternæ ex albo purpurascentes: *caulis* singularis, minimi digiti crassitudine, sesquicubitalis, aut bicubitalis: *foliis* vt plurimùm quinque Porraceis, carinatis donatur: quæ postquam caulem aliquousque inuoluerunt, ab eo abscedentia reflexa terram spectant, medio, autore Clusio, inter Porrum & Allium odore: su-

prema porro caulis pars nuda, viridis, læuis, in gyrum vnum aut alterum spirarum serpetinarũ more, intorquetur, donec tandem caput erigat, vagina albicans, corniculata, extra volumina protensa, lõga & rostrata, qua dehiscente bulbuli apparent, congesti, initiò purpurascentes, postea exalbidi, & inter hos *flosculi*: tota planta grauem Allii odorem spirat.

De hoc Clus. in Pann. & hist. post. scribit, vocans Scorodoprasum alterum. Sunt, inquit, qui ὀφιόσκοροδον appellent quia caput cum suprema caulis parte serpentis instar se contorqueat.

C.B. not. Casp. Bauhin. phyt. Moly tertium siue Serpentinum Lobel. Allium 2. siue Satiuum 2. amphicarpum Cordi. Allium 6. siue capite ex multis bulbis conflato & contorto, Scorodoprasum 2. Clusii. Sed nunquid entia multiplicat Fr. C.B. qui tres diuersas plantas statuit?

An Cordo in hist. pl. Allii satiui alterum genus quod Amphicarpon appellat.

Dodon. in fol. figuram Clusii habet nomine Ampeloprasi: cap. tamen 12. meminit ἀμφίκαρπον Cordi, nec tamen idem cum Ampeloprasso facit.

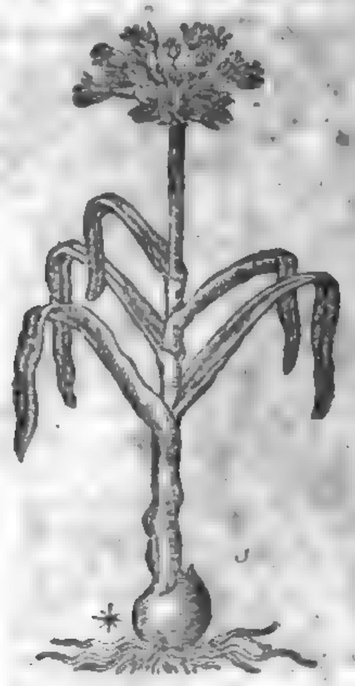
An Lob. Obs. & Icon. pl. p. 160. Moly serpentinum vocatum.

Allium Creticum Moly serpentinum. Camer. in hist. Matth. in tabella Allii figuras habet duas notatas numero 5. & 6. quas refero ad nostrum Allii genus Ophioscorodon dictum quibusdam. Idem in horto Allium Creticum vocat siue Serpentinum, Scorodoprasum in Pãnonicis Clusii. Hortus Lut. *Allium Creticum serpentinum Scorodoprasum* Clusio, *Moly serpentinum Anglorum.* H. Welsch knoblauch/ schlangen knoblauch.

Tempus. Iunii initio suum caput contorquet, Iulio verò erigit, eodémque mense bulbos ad maturitatem perducit, qui terræ crediti, sui generis plantas procreant. *Locus.* Est à nobis plantatum in horto Ill. E. C. Montbelg. multos bulbos habens, ex cuius bulbulis decidentibus nouæ oriuntur plantæ quotannis. Basileæ coluit in horto suo Cl. D. D. Iacobus Zuingerus.

ALLIVM SIVE MOLY MONTANVM latifolium.

Descriptio. Mvlta, inquit Clus. Pann. & hist. post. etiam in Vngariæ, Austriæ, Stiriæ, Morauiæque montibus Moly siue Allii sunt genera, foliis, floribus, vel capitibus inter se discrepantia: quorum maximam partem ab aliis hactenus minimè obseruatam fuisse existimo. Primum, *caulem* habet duorum cubitorum altitudine excrescentem, quem ad medium vsque, ambiunt *folia* mul-

tò quam in Allii generibus latiora, longa, porraceis proxima: summo cauli, qui læuis & iunceus est, insidet è multis bulbis ex atro purpureis simul cógestis, satisque crassis constatum, inter quos in oblógis petiolis nascuntur *flores* dilutè purpurascentes, quibus succedunt trigona vascula, in quibus *semen*: *radix* bulbosa, crassa, ex multis nucleis constans, numerosis albis fibris prædita est: sed & bulbi rotúdi radici inhærent, iis ferè pares qui in capite nascuntur, quique, terrà excepti, plantas sui generis producunt. Toti stirpi Allii grauis odor inest. Iunio & Iulio flores & bulbos fert. Hort. Lusit. Allium silu. alterum latifolium **Breitt bletterich Wilder knoblauch.**

ALLIVM BICORNE, PROLIFERVM, flore intus albescente, cum stria purpurascente exterae.

Descriptio

DIssidet huius *radix* ab allii radice, non tantùm odore minùs viroso, sed & quòd non è spicis conflata, verùm simplex Cepacearum tunicarum inuolucris duntaxat constet, sublonga, candidá, Nuci Moschatæ par, pendulis fibris tenuibus donata, superacris: *caulem* producit cubitalem, bicubitalem & ampliorem, firmum, teretem, nonnihil striatum, quem inuoluunt, ceu vaginá pedem aut cubitum longá, *folia*, quæ vbi à caule abscedunt pedalia, vel etiam cubitalia, Cepaceis similia, fistulosa: striata, sed strigosiora multò & compressa, in terram reflexa. Cæterùm caulis in folliculos duos desinit in corniculatum mucronem desinentes, palmum circiter longos, globum claudentes cauli continuum, Auellanæ rotundæ parem, & multis bulbillis rubentibus congestum, inter quos frequentes exeunt pediculi, vnciam vnam aut alteram longi, quibus insident *flosculi* senis foliis contexti, externè viridibus, intus albicantibus, purpurascente lineá striatis, apicibus medium occupantibus superueniunt capitula sexangula.

Iconem habet Clus. Pannonic. & post. hist. sub titulo *Allii* siue *Moly montani*, (id nos Allium bicorne purpurascés proliferum vocamus) *tertia*, ea nobis placet, vt etiam respondere videtur descriptio.

Tragus notatur.

Tragus hoc Allium pingit tertio loco, titulo, *Allium caninum alterum*, **hunds knoblauch der ander.** Sed ita obscurè hanc tradit historiam vt nihil certi affirmare ausim, an hoc Allium descripserit, lectores perpendant quæ scribit cap. 71.

Vt & Fuchsius.

Obscurus est & Fuchsius, figuram eandem cum Trago habet, nec describit, dicitque *Allium siluestre alterum*, Germ. **feldt knoblauch.**

Nec non Matthiolus.

Matthiol. quoque huius picturam habet, sed nec is in contextu demonstrat quã plantã intelligat. An eidem l. 2. c. 144. quamuis ibidem figuram Porri habeat, Agreste Porrum, ἀμπελόπρασον, quasi vineale Porrum, quod in Hetruria *Porrandolo* vocatur. Galenus, inquit is, minùs fortassè rectè lib. 6. simpl. tribuit Ampeloprasso quod Scorodopraso competere videtur, cùm inquit, Si inter Allium & Porrum medium quiddam concipias, facultatem Ampeloprassi inueneris. Latinis *Porrum agreste*, *Ampeloprassum*. Mauritanis *Nabati*. Italis *Porro saluatico*: Germ. **Wildlauch**, Hisp. *Ayos & Pueros de la vinhas*. Gall. *Porreau de chien*. Tertio epist. ad Guill. Nusquam scripsi, inquit, Moly esse plantam Italiæ incognitam, hallucinatur cùm credit Allium caninum Tragi esse Moly, non conuenit cum descriptione Diosc. μώλυζαν perperàm interpretatur apud Hippocratem. Μῶλυ, falsò asserit Galenum Allium interpretari.

Galenus hujus...

CuiGesnerus ad eundem Guillandinum inter epistolas Matth. adstipulatur, dicens: Allium caninum Tragi, Dioscor. esse Moly in præsentia non concesserim. An Guill. epist. ad Gesn. inter Epist. Matth. de hoc egit, cùm scripsit: Gal. lib. qui obsoleta Hippocratis vocabula planiora facit μώλυζαν Hipp. vocare ait, quæ cæteris Moly dicitur. Quod Diosc. Moly nominat, Hisp. μώλυζαν nuncupat. Moly Diosc. ignotam esse Italiæ plantam dicit Matthiolus. Moly inquit Galen. eodem loco, Allium est simplex caput habens & non diuisum in spicas. Quem locum si Matthiolus legisset nunquam in Moly & suam & reliquorum ignorantiam accusasset. Nihil Allio isto syluestri esse potest notius. Nascitur locis campestribus passim. Flores candidi à Trago allium caninum dicuntur, & ideo quoque sub nomine secundo loco post Allium syluestre depingitur. Mihi sanè, si dicam quod res est, si obscura est Tragi delineatio, Guillandini adhuc obscurior, quia nondum vidi Allium quale describit flore albo.

Car. Steph. describit & vocat *Scorodoprassum*, *Allium Porraceum & porrinum*, qualiter Officinæ vocant. Nouimus autem aliter sentire Gesnerum de hortis.

Dodon. describit & Iconem Tragi & Fuchsii habet, dicens: ὀφιοσκόροδον. Lat. *Allium siluestre*, Gall. *Ail sauuage*. Germ. **Wilder knoblauch.** Belg. **wildt loock.**

Aduers. quæ *Allium siluestre tenuifolium*. Germ. **wilderknoblauch**, Angl. **wilder Garlike** vocant, describunt obiter, ac annotant in margine à Fuchsio exhibitum lib. Icon. p. 229. Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 155. vbi pingitur & describitur Ampeloprason ἀμπελόπρασον, siue Porrum siluestre. Germ. **wildlauch.** Angl. **wildeleke**: Hisp. *Puerro saluage* Ital. *Porrandillo*. Sed in figura Lobelii, si nostrum Allium depingit, requiruntur flores & duo folia sub floribus.

Geneuæ passim: Montbelgardi in horto meo flores, & paruos bulbos habet Iulio, vbi spontè prouenit omnia minora, vt videre licet *à la Roche de Bauans*, vt vocant, ad Dubium itinere versus *L'Isle*, & *à la chau*, in nostris vitibus.

* * * * *
* * * *

AL-

ALLIVM SYLV. BICORNE flore viridi.

Descriptio

Pallacana Plin. Allium ursinum vulgò Cortuso.

FRater Casp. Bauh. inter suas plantas siccas attulit nobis Allii syluestris genus, Alliò nostro bicorni *radice & folijs* simile, regerminans in radice, cuius bulbum plantauimus in Horto Ill.E.C.in quo prouenit: comam non proferebat cœruleam sed viridem, copiosiores etiam flores, nec bulbuli ad flores: Nomina hæc erant adscripta. *Gethyon Theophrast.* *Pallacana Plinii* : Guilland. *Allium ursinum vulgò* Cortuso. Aliàs vidi, sed non obseruaui locum. Considerandum an respondeat huic Allio, illud quod à *Clusio* in Pann. & post. hist. exhibetur pro Allii montani quarti specie 2. siue Moly montano obsoletiore flore, de quo ille scribit: Allii montani quarti alia inuenitur species pari ferè altitud. excrescens, similibúsque propè foliis prædita, cuius coma inter laxas, membranaceásque, & longum mucronem habentes tunicas latè sese explicat, floribus coloris valdè obsoleti plena: radix superiori similis, nucleos etiam in lateribus profert. An *Plantar.* icon.p.158. Allium rubentibus nucleis.

ALLIVM SYLV. BICORNE PVRpureum proliferum.

Descriptio

TEnui sed duro, tereti, glabro & singulari est *caule*, cubitum alto, in quo *folia* tria quatuórue sesquipalmaria & dodrantalia, admodum angusta, crassiuscula: scapo summo insidet capitulum è bulbillis viridantibus glomeratum, è quorum commissuris emicant tremuli *pediculi* numerosi, sextantem circiter longi, punicantes, *flores* cōcolores sustinentes, sed dilutiores, è senis *foliis*, quorum medium stria saturatior, percurrit, compositi, è medio prosilientibus staminibus purpurascentibus, *radices* bulbaceæ plures simul cohærent, oblongæ, albæ, fibratæ, sapore Porri.

Idem existimamus à *Clusio* Pann.& h. post. traditum pro Allio siue Moly montano 1. de quo ait: Cubitali assurgit caule, læui, rotundo, viridi, in quo terna plærumque folia, superioris folio angustiora, & veluti graminea: summus caulis caput sustinet duabus laxis membranaceis tunicis longiore mucrone præditis obuolutum, quibus sese aperientibus, multi exigui bulbi simul congesti apparent, inter quos flores sex, purpurascentibus foliolis constantes, & oblongis pediculis inhærentes dependent: rotundam, albam, longis candicantibúsque fibris capillatam radicem habet.

An plant. icon. p. 156. Ampeloprassum proliferum.

Hoc genus Allii inter siccas plantas attulit nobis Frater C. Bauh. collectum Venetiis à Lio nomine Allii anguini, quod quamuis dudum esset repositum & exsiccatum, ex bulbis tamen quos ademi Horto Ill. E. C. Montbelgardi regerminabat, ferebátque flores Iulio & Augusto.

Prouenit inter frutices etiam Basileæ.

ALLIVM SYLVESTRE MONSPESSVLAnum albidum Joh. Bauhini.

Descriptio

MOnspessuli sponte sua Allium nobis repertum, *caulem* habet bicubitalem etiam minorem, album, cauum, festucaceum ferè, cuius fastigium in Cepaceum caput, sed minus, glomeratur, *floribus* singulis ad Allii vrsini flores accedentibus, maioribus quàm alterius vllius Allii siluestris, tactu siccissimis, pediculis æqualiter longis hærentibus, albis, quos sena componunt *folia* apices luteos circumstantia, non prodeunt, quod obseruauimus, ex longis vaginulis, sed breuibus obuoluuntur tunicis priusquam erumpant: *folia* magna ex parte caulem complexa, cubitalia ferè, angusta, graminea. *Bulbus* subest paruus, oblongus, albissimis pelliculis infectus, cui annexæ non tantùm capillares fibræ, verùm & *nuclei* parui adnascuntur, odore viroso Allii.

Florens repertum Aprili in monte non longè à *Villeneuue* quà itur Frontignanum vno milliari à Monspelio: Non viso Moly Diosc. id suspicabamur. Cæsalp. Allium vrsinum alterum.

ALLIVM FLORE LVTEO siue pallido.

Descriptio

CAuli cubitali tereti insidet vmbella dehiscente folliculo membraneo sese explicans; *florū* luteorum, *pediculis* vncialibus longioribus insidentium, senis foliis, totidémque staminulis & stylo tenui longiusculè constantium. *Semen* maturat nigrum trique-

trum: *folia* angusta, pedem longa. *Radix* bulbosa, fibrata, nucleos quoque parit, vnde propagatur, odore Allii.

De hoc Allio censemus Clus. Pann. & hist. post. hæc scribere: cùm ait, Allii montani quarti speciés prima, terna iuncea folia, caulem cubitalem, rotundum, &c.

C. Bauh. Phyt. *Allium* 12. *siue montanum flore pallido odoro.*

Allium pulchrum coma lutea dono accepi Argentinæ ex plantis siccis D. Agerii. Vidi etiam pulchrè florens apud D. Fridericum Meier Argentinæ mensis Iulii 8. 1595. Clus. Suum Moly montanum flore pallido odorato circa Posonium & locis Niclaspurg vicinis in Morauia Iulio florentem obseruauit.

MOLY LVTEVM BOTANICORVM latifolium allii odore.

Descriptio

EXoticum elegās hoc Moly luteum Botanographis indictum, à N. *le Quelt* Rhisotomo ēptum & in Pyrenæis montibus, ni labat (aiunt Aduers. parte altera) memoria, erutum: *floribus* est luteis senis foliis, pluribusq; staminibus cōcoloribus donati, Ornithogali Arabici floris lactei similibus, minoribus tamen, vno exortu è *pediculis*, quàm pluribus in spithamæo cauliculo, binis *foliis* latiusculis, Tulipæ Bononiensis siue Apenninæ vocatæ similibus prædito: vno latiore, altero vt plurimùm angustiore. *Radice* verò pari, sed breuiore. Hoc anno 1602. nobis floruit Londini in horto Nobiliss. V. D. Baronis Zouche, & Franqueuille. Tota planta allii fragrat odorem, eoque Moly propior quàm Ornithogalo luteo; Ornitogali autem lutei nomenclaturâ quò carius distrahatur, à Rhizotomis perperàm donatur.

Ornithogalum luteũ Moly montanum latifolium flauo flore.

Hoc quoque descripsit Clus. Exot. part. 2. Append. 2. Cuius quidem descriptionem ideò apponere placuit, vt studiosis rei herbariæ, hæc exoticæ raritatis planta eò faciliùs innotesceret. Moly igitur montanum, inquit ipse, latifolium, flauo flore, nunquam antè mihi conspectum mittebat anno 1601. Ioachimus Vener. Ioanni Hogelandio, in cuius horto insequente anno flores protulit. Illius iconem, & historiam, quia à nullo alio hactenus, quod sciam, tradita, hic adponere libuit. Habebat verò illud bina duntaxat folia, infimâ parte sese mutuò amplectentia, decem aut plures vncias longa, vnam lata, surrecta, firma, supinâ parte nonnihil carinata, Porracei coloris, at odoris Allium referentis; inter quæ assurgebat caulis enodis & satis gracilis, firmus tamen, virescens, pedem altus, aut paullò amplior, sustinens summo fastigio prodeuntes ex membranaceo folliculo bifariam diuiso triginta aut plures flores vncialibus vel longioribus pediculis, iisque firmis, subnixos, senis foliis stellæ in modum expāsis constantes, foris pallescentes, interiore parte prorsus flauos; occupante vmbilicum triangulari capitulo, sex flauis staminibus cincto, quorum apices etiam flaui: qui mense Iunio explicabantur, succedebant trigona capitula semen nigrum inæquale continentia: radix erat bulbosa, gemina, vt Orchidis radicem quodam modo æmularetur. Subsequente anno aliquot similes plantas ab ipso Venerio etiam accipiebam, & illas quidem vel singulari, vel gemino bulbo præditas, quarum ternæ aut quaternæ germinarunt, & florem tulerunt anno 1603. aliquæ quidē vno duntaxat folio præditæ, aliæ autem binis, vno ampliore alterum angustius amplectente, inter quæ prodibat caulis enodis, flores è folliculo membranaceo emergentes sustinens. Similes etiam bulbos eodem anno, cum plerisque aliis Plantis in Pyrenæis montibus erutis, venales adferebant in hanc Prouinciam Rhizotomi quidam Galli.

ALLIVM QVODDAM SILVESTRE flore purpureo.

Descriptio.

AVellanæ magnitudine radix, multos nucleos membranis inuolutos complectitur, pityidas imitatos: *folia* longa, gramineæ tenuitatis, *caulis* sesquicubitalis, iunceus: cuius summo capitulum insidet parui Mespili ferè magnitudine, *flosculis* purpureis glomeratum.

ALLIVM SPHÆROCEPHALVM purpureum Syluestre.

Descriptio.

ALlii Sphærocephali bulbus è multis contextus est nucleis albis, tunicâ alba inuolutis, fibratis odore Allii graui præditis: *folia* tria quatuorue, palmū longa, interdū minora pro natalium ratione, vigente flore marcida, *caulem* fistulosa vagina complectuntur, qui cubitalis aut sesquicubitalis, colore & forma iunceus, teres, solidus, firmus, in summo fastigio sphæram gerit, ouo columbino parem, maioremque, purpuream, floribus constantem glomeratis paruis, sex foliolis constantibus cum staminibus concoloribus, in pediculis breuibus.

Nostræ icones fuerunt emptæ, Clusii meliùs placet, quam ponit sub titulo allii seu Moly montani, qui de eo scribens: Altitudine, inquit, cubitali assurgit, caule nudo, viridi, paucis foliis viridibus obsito, cuius fastigio insidet caput orbiculare initiò, è multis floribus breui petiolo prædi-

tis congestum, qui sex foliola, numquam sese prorsus explicātia, habent, sex in medio staminibus & stylo, elegantis purpurei coloris: radix bulbosa, alba, nucleos interdum tenui membrana tectos, & proximè caulē lateribus adnatos habens, sessili parte multas albicātes fibras. Eius odor, Allii instar caput ferit. In Vngaria circa Posonium duntaxat obseruauerā, quum Pannonicarum stirpiū historiam publici iuris faciebam, ad vinetorum in collibus Danubio imminentibus sitorum margines, Maio & Iunio florib. onustum. Postquàm verò Vienna discessi, & Francofurtum ad Mœnū perueni, aliquot stirpes inter segetes agris illi vrbi vicinis inuentas, in meum hortulum transtuli propter florum elegantiam Anno 1599. Tertio autem post anno, binos eius bulbos Neapoli accipiebam à Ferdinando Imperato, qui flores duntaxat protulerunt Lugduni apud Batauos, vbi demum quale genus Moly montani esset agnoui: paulò tamen præcociùs florere mihi visum est illo, quod in Vngariā, quod Francofurti obseruabam: nam & illud Lugdunum adferebam. Item Exot. pat. 2. Append. 2. Aliud Moly montani genus ab isto non valdè diuersum mittebat Venerius Burdegala, quod flores protulit in meo horto mense Iunio, sed in honesti Lopez horto multò serius, extremo duntaxat Septembri: paucioribus tamen floribus præditum esse videbatur, quàm vel Pannonicum, vel Neapolitanum, vel Francofurtense, iisque minùs etiam elegantibus.

Car. Steph. de re hortensi describens dicit, Allium syluestre, *Aulx sauuages*: Græcis *Ophioscorodon*, quasi serpentis Allium.

An Cordo in Dioscor. Ampeloprason. Germ. wildenlauch. An verò σκοροδόπρασον Gesner. apud Cordum in hist. qui Tragi figuram habens, dicit: Tragus Caninum vulgò cognominari ait, & Allium syluestre Hundsknoblauch / Ampeloprason esse conicit: wilderknoblauch.

Σκοροδόπρασον, syluestris Allii genus. Germ. Feldknoblauch, siue wilden knoblauch, qua hactenus herba eiúsq; semine pro scordio vsi sunt Pharmacopolæ, & adhuc magno errore vtuntur.

Tragus lib. 2. cap. 69. hoc pingit sub titulo Allium caninum, sed id cap. 17. describit ac dicit: Plin. lib. 19. cap. 6. Allium syluestre Vrsinum vocauit, id verò quod in aruis spontè nascitur Allium, Quod in vineis nascitur ἀμπελόπρασον Dioscoridi vocatur. Apud Paulum Aeginetam Porrum agreste Germ. wilderlauch nuncupatur. Ego, vt verum fatear, non ritè intelligo Tragum: vereor ne non separet Allium nostrum bicorne ab Allio Sphærocephalo, iudicent Lectores.

Fuchs. icon. & hist. eandem figuram habet cum Trago, ac scribit vocatque Allium syluestre primum σκοροδόπρασον, anguinum Allium, wilder knoblauch.

Matthiol. in Dioscor. describit & figuram habet non multùm dissimilem à Tragi vel Fuchsii figura, dicitque, in errore versantur Arabes & eos secuti, quòd pro Scordio Allium syluestre, quod Græci σκοροδόπρασον vocant in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum suffecerint.

Brassauolus falli deprehenditur libro suo de simplicium. Examine Romæ priùs excuso, vbi syluestre Allium ampeloprason, siue Scorodoprason appellari scribit: primùm quod existimarit Allium syluestre Scorodoprasum vel Ampeloprassum esse. Deinde quòd crediderit Ampeloprassum & Scoroprassum vnam & eandem plantam esse.

Dodon. etiam huius figuram ex Trago vel Fuchsio habet quam non ritè describit, ac Allium syluestre paruum vocat.

An Plant. icon. Allium syluestre tenuifolium Teut. 195?

An Aduers. Scorodoprason siue Allioporrum, cuius descriptio manca & imperfecta.

Clus. in Pann. Allium seu Moly montanum purpureum elegantissimo flore.

Cordi descriptio conuenit cum planta picta & descripta à Clusio, licet videatur aliam intelligere Gesnerus.

An Casp. Bauh. Allium 5. siue sphæriceum minus, quod Ophioscorodi minoris nomine collegimus: An ab aliquo descriptum sit dubitamus.

Locus & tempus. Allium Sphærocephalū purpureum, pulcherrimum visu est, vbi flores. Florens reperimus iuxta castrum Beffordianum mense Iulio, itidem circa Montbelgardum in planicie *Bethan* versus *Audincourt*, in segetibus, vnde transtulimus in Hortum E. C. & olim, ni multùm fallimur, Monspelii. Genevæ in vineis & segetibus: Frater C. Bauh. reperit in segetibus Basileæ. Allium in aruis spontè nascens in summo proceri caulis purpureos flores ostentat, colore & forma conspicuos, ac membrana ambiens spicas rubescit.

Corpus (vt Porta ratiocinatur) in meliorem colorem mutat sanguinem emaculando.

ALLIVM SPHÆROCEPHALVM bifolium Italicum.

Descriptio. Vix sesquipalmarē altitudinem adæquat. *Radicula* nititur oliuari, fibrata, alba, nullo tunicarum foris conspicuo vestigio prædita. *Cauliculus* rigidus & pro plantæ proportione sic satis crassus, teresque surgit, arrouirēs, binis *foliis* crassis & canaliculatis vestitus. In summo *flores*

gerit in glomum congestos, eleganti purpura conspicuos: ex quibus staminula quædam muscosa prosiliunt. Sapor Allii haud dissimilis. Parum abest, quin ipsam plantæ magnitudinem & proportionem figura exprimat. Culturâ mutatum magnitudine obseruauimus.

Locus. tempus. Româ bulbillos aliquot ad nos importauit Cherlerus noster. Floret toto Maio in horto Ducis. Montbelg. quem colimus. Ingruente tandem æstu fatiscit donec planè euanescat.

ALLII GENVS FORTE Scorodoprasson alterum Lobelio.

Descriptio Allii genus inter siccas meas plantas inuenio, sescunciali aut lõgiori *bulbo*, fibrato, turbinato, tunicis multis rufis compactili, ex quo *folia* duo aut tria, tenuia, palmum longa, *caulem* aliquosque obuoluentia pedalem, firmum, teretem, enodé, cui vmbella insidet parua *florum* pallidorum minorum quàm Alii petræi. Vnde habuerimus hanc plantam non recordamur.

De hoc fortè Lobel. obs. Gracilioribus nucleis bulbus stipatur, membraneis inuolucris atro flauentibus: flos & folia Allii exiliora: odor & sapor Scorodoprasi. Hoc in meis Italicis peregrinationibus in sportulas conieceram.

An Lobel. Scorodoprassum alterum. *C. Bauh.* Phyt. Allium 4. siue Sphæricetum. 2.

ALLIVM PETREÆVM VMBELLIFERVM.

Descriptio Inter *folia* graminea cõplura, angusta, compressa, dodrante longiora, in retusum mucronem desinentia, obscurè virentia, sapore Cepæ acri, *caulis* surgit singularis, palmaris, vel pedalis, nudus, enodis, angulosus & nonnihil cõpressus, cuius extremo *flores* insident numerosi, terram versus comantes, colore purpurascente, quorum singula ex senis foliis componuntur, totidẽ apiculis saturatioribus interdũ pallentibus, triquetrum in medio positũ Conulũ circunstãtibus. Radix bulbosa, porracea, alba, tuberculis adnascẽtibus nouam bulborũ soboiem profert, fibris longiusculis capillata: ac veluti repens, multùm se multiplicat, plurimùm affinitatis habet cum Allio nostro pratensi vmbellifero, de quo pòst.

Icon nostra quam sculptam emimus demonstrat strigosas plantas loco sicciori erutas: hanc verò pingere existimamus Clusium Pann. & hist. in horto fortè cultam aut loco minùs strigoso collectã de qua sic scribit: Allii odore, tuberosa radice Alliũ siue Moly Narcissinis foliis 2. cui quina aut sena folia primi (siue nobis sequentis) foliis non minùs lata, sed breuiora, nonnihil sese contorquentia, viridia & splendẽtia, inter quę pedalẽ caulẽ promit, superiore graciliorem, sed non minùs firmum, & striatum, qui in summo & ex membranea tunica promit multos flosculos in orbiculare ferè caput simul congestos, prioribus similes, sed elegantiore purpura niteutes: capitulis & semine superiori respondet: similiter & adnatis in circuitu non feliciùs priore sese propagat. Illius etiam genus inuenitur longioribus & angustioribus foliis neque adeò conuolutis, cauliculis paulò infirmioribus, in reliquis satis conueniunt.

Locus & tempus. Allium Petræum. Scorodon Petræum Allium Petræum Gesnerus aliquando nobis denominauit cùm perigrinaret cum eo in Rhætia *Scorodon Petræum*. Inueniebamus tunc Burmii florentem Iunio, ab eo tempore vidimus Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri, & in monte Pager Heluetorum, Frat. *C. Bauh.* attulit Patauio nomine Ophioscorodi minoris. In horto Ill. E. C. vbi plantatum florebat Iulio, prouenit autem ex semine ab Ill. Landgrauio Gullelmo misso nomine Bulbi vomitorii, folio augulosо. Hoc nobis præterea visum in Ducatus Wirtemb. vrbe in horto egregii Pharm. Io. Lutz.

Ophioscorodon. Bulbus vomitorius

Porrum Petræum. Allium Saxatile. Bulbus vomit. Gesn. horti. *Porrum Petræum in saxis circa Badam nascitur*, nisi Allio potiùs cognatum sit. Hoc Alliũ montanum Petroscorodon dixeris. Clus. in Pann. p. 222. *Allium siue Moly Narcissinis foliis* 2. Item *Moly Narcissinum minus*. An Camer. horto, *Allium saxatile, Bulbus vomitorius, Moly foliis Narcissi.*

ALLIVM VMBELLIFERVM PRATENSE.

Descriptio Vdis pratis, Geneuæ vltra flumen Arue oriundum Allium vmbelliferum nobis dictum, *radice* nititur Porri sublonga, fibrata, alba, sed quæ ex bulbo radicem obliquam fibratam Valerianę hortensis radici aliquatenus similem producat, odore Allii: *folia* primùm penè triangula, paulatim

statim compressiora euadunt, cubito longiora, *cauli* æqualia, qui nudus, angulosus, in caput albicans oblongum desinens, eo dehiscente vmbellam explicat allii vrsini vmbellę similem, *flosculis* sex foliis apicibusque compositis, colore purpurascente: florens mensis Iunii principio.

Frater C. B. attulit nobis nomine allii Plinii ex horto publico Patauino. Ei magna similitudo cum allio vmbellifero Petræo. Considerandum an fortè tantùm eius variatio sit, ratione loci vel an idem cum allio siue Moly Narcissinis foliis de quo Clus. Pann. & hist. poster.

An Lobel. Obs. Moly foliis Narcissi, & Icon. pl. pag. 161. de quo ait: Alterum proceritate, & caule non absimile: sed floribus cæruleis, & foliis compressis, Narcissi similibus, & ferè paribus, oblongis, & albis radicis bulbis Porraceis simul implexis & cohærentibus magno capitulorum stipatu: Allium odore præferentibus, cuius aliquot bulbos adhuc habemus munere Raphaëlis de Coxia, summæ humanitatis & stirpiũ magni admiratoris, qui non modò exoticarum stirpium haud pœnitendum numerum, sed & easdem affabrè, arguta manu, summóque artificio pictas, vt si quis alius apud Belgas, nobis dedit. Tabern. hist. *Porrum sylu.* 2. & Icon. *Porrum sylu.* 1. wild brislauch. Compil. Tabern. non describit: sed tantùm ait Porrum sylu. duplex: vnũ foliis acutis: contrarium tamen est in eius figuris: quod enim acutis foliis est, latioribus est: erant multæ diuersæ notæ si intelligit easdem quas nos intelligimus. Vna notabilis à flore vmbellifero. Nos existimamus ei incognitas illas plantas.

Tab. nat.

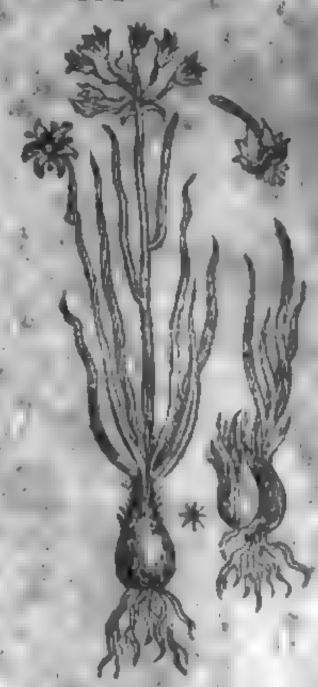
Gerard. Angl. Allium syluestre Crowe Garlick Allia syluestria ὀρεινὰ ἄγρια Diosc. ὀφιοσκόροδον, Anguinum & Ceruinum Allium. Icon apud Gerardum est Tabern. Considerent Lectores an descriptio & nomina conueniant Iconi propositæ, & an prouenit planta quæ per iconẽ demonstrata in planitie Mantels dicta, & in Islington prope Londinum.

Gerard. nat.

Locus. Clus. Nascitur cum præcedenti in Leytenberg supra Manderstorf vbi tepidæ sunt aquæ quarum vsu multi valetudinem curant [præsertim calculo obnoxii,] & aliis montibus Vrbi Viennæ vicinis.

ALLIVM SYLVESTRE PERPVSILLVM iuncifolium moschatum.

Descriptio. ARidis, authore Lobel. Adu. par. 2. Nitiobrigum agri Monspelio vicinis collibus hic exiguus bulbus, conuictor & alumnus parili bulbo Hyacintho Autumnali. *Cauliculo* palmari, recto, rigidiusculo, exili: è cuius summo sex circiter erumpunt propagines, è quibus *flosculi* veluti in vmbellam positi prodeunt, quinis aut senis foliolis constantes: paruis, angustis & oblongis, Ornithogali floribus similibus, acuminatis, lineis fuscis in medio per lõgitudinem interstinctis, Asphodeli albi instar: coloris albi obscurioris, staminibúsque in medio, Moschi planè odorem suauissimum spirantibus, præditis: quibus succedunt *capitula* rotunda in quibus tria vel quatuor triquetra, oblonga, nigraque *semina* continentur. Bulbi subsunt parui, albi, oblõgiusculi, Allii sylu. similes, ingratique odoris. *Folia* emittit Juncea, exiliora, tenuissima: quaterna aut quina numero, vix vnciam longa.

Cum D. Guill. Coys bulbos alimus in horto, munere D. D. Leisteri Medici clariss. è Monspelio in Britanniam redeuntis.

Anno 1607. apud Fratrem vidi hanc plantam siccam ac pictam nomine *Moly perpusilli tenuifolii sylu. odorati.*

ALLIIS AFFINIS PSEVDOORCHIS Monophyllos.

Descriptio. NOn incommodè forsitan, inquit Clusius hist. post. Pseudoorchis appellari possit elegans plantula, quam ex Italia rediens obseruabat Anno 1593. eruditus vir Guliel. de Mera Batauus Medicus, & mihi Francofurti communicabat, paulò antè meum ex eâ vrbe discessum. Habet verò illa vnicum *folium*, ex membranaceo quodam inuolucro prodiens, semuncialis latitudinis, duarum vnciarum aut amplioris longitudinis, multis venis secundum longitudinem excurrentibus, & medio neruo præditum, valdéque tenue, dum resiccatum est: ex eodem inuolucro prodit & *cauliculus* semipedalis, aut minor, gracilis, à medio ad summum fastigium, *flosculis* quibusdam onustus, quorum forma mihi ignota, quia siccam plantam duntaxat videre contigit, in qua inhærebant adhuc flosculorum petioli, & bina aut terna capitella, instar Capitulorum Orchidis: *radix* bulbosa est, aliquot membranaceis inuolucris tecta, præter Orchidum naturam, sub qua multæ tenues fibræ exeunt, vt in Allii generibus, cum quibus affinitatem quandam habere videtur, radicis ratione, cui plerumque adhuc inhæret superioris anni exsucca, & cauliculum retinens. Cùm porrò mediam quandam naturam habeat hæc planta, & peculiare caput non videretur requirere, Orchidibus subiiciendam esse existimaui. Per me tamen semper licebit aliis, quo velint loco reponere, & nomen illi imponere.

ALLIVM VRSINVM BIFOLIVM vernum syluaticum.

Descriptio. ALlium Vrsinum *radice* oblonga Porri est, tenuiore, longis & frequẽtibus fibris, capillata, membrana mediocris crassitudinis inuoluta, Allium redolente: à cuius imo statim exoriuntur bina aut trina *folia* odore vehementi Allii, & gustu feruido, læto virore splendentia, striata, tenera, sesquipalmum longa, in acumen desinentia, duas vncias lata, pediculo dodrantali virente, qui pòst in membranam tenuem, lucidã striatámque facessens floris alteriusue vicini folii pediculum ad radicis vsque fibras vaginæ ins

star obuoluit: eodem autem loco cum foliis surgunt *pediculi* bini, terni, aut plures, triangulares, Cyperi modo, dilutè virescẽtes in *vulgam* fœtam latiusculam exalbidam, mucrone virente striatam desinentes, quæ vbi se explicauerit vmbellam ostentat: numerosis *flosculis*, etiã ad 40. cõstãtẽ, candidis, in stellæ modum radiatis, quos constituunt folia sena oblonga mucronata, intra quæ stamina totidem alba, stilusque concolor, ex vmbilico tribus tuberculis virentibus compactili. Solet autem cùm florum tum foliorum pediculos simul omnes membranula eximia tenuitate pellucida, alba, striataque obuestire, quæ expansis floribus marcida decidit. *Semen* succedit trigeminum, rotundum.

Synon.

Est hoc *Allium Vrsinum* Cordo in Diosc. *Syluestre Allium Ophioscorodon* appellatum. Germ. **Rampem**, siue **Rempsen** & **Rampseren**/ Vrsinum Plinio Eidem in hist. *Allium syluaticum*: Germ. **waldknoblauch/ Gerinsel**, hoc Tragus Ophioscorodon Dioscoridis esse putat: Aliqui vrsinum cognominant, Figurâ Tragi appositâ. Brunf. figuram habet sub nomine Allii syluestris, dicitque: Dioscorides meminit Allii sylu. Plinius vrsinum vocat, pro quo exhibemus Heluetis [quod quidem Io. Agricola testatur] dictum **Ramseren/** nominatur apud quosdam eorum Allium agreste.

Cæsalp. de pl. *Allium vrsinum* vocatur, de quo Plinius, loquens, inquit: est & siluestre, quod Vrsinum cognominant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Harchio & Trago Germ. **Waldknoblauch**. Otho Brunfel. ait vocari **Ramseren** hoc est **Gerinsel**: vocatur & **Schlangen knoblauch**: *Allium Colubrinum, Anguinum, ὀφιοσκόροδον* Diosc. lib. 2. c. 141. potest etiam esse esse Aphroscorodon Columellæ lib. 13. cap. 3. Serap. *Scordium*. In hist. lat. Allium syluestre **waldknoblauch**.

Fuchs. *Allium syluestre tertium*, quod *Vrsinum* cognominant: Germ. **waldknoblauch**. Item in icon. *Allium vrsinum*, Angl. **Rammes** vel **Ramsepen**. Matth. in post. Ital. comment. *Aglio orsino*, qui depingit: An Anguill. Scorodoprassum Bononiensibus *Aglio auentino & Vulpico*. Lonic. **waldknoblauch/ Ramseren/ Rampen/ Geremsel**, *Ophioscorodon, Allium Colubrinum, Anguinum, Vrsinum*.

Ophioscoron Lonic.

Gesner. de col. stirp. *Allium vrsinum*, de hortis, *Allium syluestre bifolium*, *Allium Vrsinum*, hodiè nonnullis hoc est Arctoscorodon. Dod. hist. Gall. *Allium* 3. *Allium Vrsinum* Neotericis: Gall. *Ail d'ours*. Belg. **Borslock**. Videtur Dioscor. Scorodoprassum, vel vt quidam putant Ampeloprassum. Aduers. Lob. & Pen. sicut & Gerardo *Allium vrsinum*: Abselin siue Moly Hippocraticum. Angl. **Ramsens**. Postea tamen dicunt, An sit Allium Vrsinum, Hippocr. Moly, cuiusmodi Galenus interpretatus videtur, haud certum est. Lobel. Obs. *Allium Vrsinum*. Germ. **Beerhunds knoblauch**. Ital. *Aglio de gli orsi*. Icon plant. pag. 158. *Allium Vrsinum latifolium*. Clus. histor. post. Cum Victorialis longæ foliis magnam similitudinem habet Allii Vrsini folia, licet molliora & teneriora. Frequentissimum autem id est in omnibus Pannoniæ & Austriæ siluis, coniunctim plerumque nascens cum Lilio conuallium, siue Oenanthe, Austriacis, vt antè dixi **weisser baldrian/** Vngar. **Zent Giorgi veraga**, hoc est, S. Georgii flos, dicta & **Gewngy wyrag** à nonnullis, quod significat vnionis florem. C. Bauh. Phyt. *Allium* 17. siue *Vrsinum*. Sunt qui Diosc. Scorodopr. aut eius Ampeloprassum, aut Ophiosc. sed malè, censeant. Camer. apud Matt. Germ. & in horto, *Allium vrsinum*, Arctoscorodõ syluestre flore albo. Quibusdam *Cornicum Porrum*.

Porrum Cornicum

Locus

Vidi Bononiæ in horto Cæsaris Odonis, vt & Patauii Martio mense in horto D. Bernardini Treuisani, Ferrariæ in horto S. Dominici à l'Angeli. Geneuæ prorumpere incipiebant folia in horto meo in fine Martii; in principio Aprilis à *la Bastie* incipiebat florere. Basileæ etiam obseruaui, & frater Casparus in **Munchstein** iuxta aquas: Inueni circa *Mesouant* & in itinere versus Cleremant & non longe à ponte Montbelgardensi Vauiaucourt ad sinistrum in colle, vnde trãstuli in Hortum E. C. Lacti inditum, referente Brunfelsio, ipsum coagulare dicunt.

ALLIVM ALPINVM

Descriptio

Allio Alpino *radix* est obliqua nónihil in longum bulbum desinens, multasque fibras perplexas emittens, inuoluitur multiplici cortice variis fibris transuersim coëuntibus, & quodammodo reticulato: singulis annis, autore Clusio feliciter aliis bulbis circa ipsam adnatis se propagat, fibris adeò implicatis, vt difficile sit bulbos coniunctim natos & cohærentes seiungere, huic emergit *caulis* cubitum altus, crassitudine minimi digiti, propter terram rubescens, enodis, læuis, superiùs viridis, striatus, fungosus, cui insident glomeratim congesti *flores*, Ceparum floribus similes, vnciã longioribus pediculis hærentes, candidi, è senis foliis singuli cõstantes, totidemque apicibus & stilo: quibus triquetra succedunt capitula, in quibus *semina* rotunda, pulla: *folia* duo aut tria vagina sua caulem complectuntur, formâ foliorum Allii Vrsini, neruosa,

nosa, sublonga, & lata, acuminata, sed maiora, rigidiora: Gentianæ maioris foliis penè similia vt non malè censet Clusius: Nostra icon quam iam sculptam emisimus exprimit.

Synonyma Nomina. Lobel. & Pena Adu. Obs. & Icon. pl. 159. *Allium latifolium maculosum siue Serpentinum. Ophioscorodon*. Wirsung. Sigwurtz: *Radix victoriæ*. Clus. Pann. & hist. post. Copiosè nasci tradit in Durrenstein duobus supra Gamingam milliaribus, vbi montanis pastoribus Lauslauch dicitur, quibus magno est in vsu, aduersus corrupti aëris, & nebularum exhalationes. Inueniri & in montibus, qui Bohemiam à Silesia disterminant, vbi à Germanis Sigwurtz appellatur, quia qui effodiendis metallis operam dant, magnas certásque illius vires, se experiri prædicant, ad sese muniendum aduersus impurorum spirituum insultus, à quibus frequentissimè impetuntur: vnde etiam *Victorialis* nomen ab effectu inditum contendunt. Matthiol. *Allium anguinum* vocauit. Iosias Simlerus *Allium alpinum* nuncupat, Sigwurtz & Sibenamforn / ab inuolucrorum, quibus tanquam reticulo radix inuoluitur, multitudine. Vulgus Herbariorum *Victorialis longa* aut maioris cognomen dedit vt à gladiolo discernant, cuius radicem ob corticis quo integitur, cum superiore similitudinem, Victorialem rotundam & paruam appellant. Gesnerus, passim: *Allium Alpinum radice reticulata*, vulgò Sigwurtz *Victoria radix*, superstitione quadam. Victorialis longa. Camer. in horto *Allium Alpinum*: *Victorialis mas & fœmina*. Mari folia multò sunt latiora, fœminæ verò angustiora. Apud Matthiol. Germ. *Allium anguinū, Victorialis longa*. C. Bauhin. Phyt. *Allium* 18. siue *Serpentinum foliis oblongis*, ea Lobel. suæ figuræ vt & Matthiol. non depingit: melior ergo Camer. & Lugd. Item allium 19. siue Serpentinum foliis rotundioribus, siue Alpinum mas Camer. à nemine adhuc pictum. Pingit Porta allium Alpinū, nomine allii anguini: considerandum autem an maculatus caulis, & an idem cum Ophioscorodo. Tabern. *Allium Alpinum, Victorialis mas*. Gerard. *Allium Alpinum latifolium* seu *Victorialis* Brode leaned montaine Garlich.

Locus & tempus. Allium Alpinum collectum in horto veteris amici mei insignis Medici & professoris in Academia Argentinensi D. Melchioris Sebitzii plātaui Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi floret & semen fert. Geneuæ habebam in horto, allatum ex montibus, folia protendebat in fine Martii. Basileæ vidi in horto D. Doct. Fœlicis. D. Fridericus Meyer dedit mihi semina nomine Victorialis longæ cùm essem Argentinæ 1593. Heidelbergæ vidi in horto D. Sprengeri, audio non longè prouenire spontè.

Vires. Perhibetur teste Wirsung. radicē Victorialis collo perpetuò appensam arcere contractionem. Et, si Portæ fides habenda, crematum vitiligini, lentigini, & sugillationibus valet. Galenus satiuo validius esse dixit, serpentes abigit odore, bestiarum omnium ictibus medetur: præcipuè hæmorrhoidibus. Allium alpinum, ait D. Balth. Hamelius pharm. se expertū sedare conuulsionis speciem, dictā Krampff: se porrò intellexisse sedare dentium dolores.

MOLY VETERIBVS.

Moly, inquit Dioscor. *folia* habet graminis similia, sed quæ latiora ad terram sunt: *flores* violæ albæ similes, lactei coloris, minores tamen, & cum violæ purpureæ floribus comparandos: *caulem* album longitudine quatuor cubitorum, in cuius cacumine est Allii speciem referens quiddam: *Radix* parua est, bulbosa. Hæc valdè commoda est ad vteri apertiones, trita cum irino vnguento, & in pesso apposita. Hæc descriptio, inquit Cornar. videtur esse veri illius Homerici Moleos, quod Mercurius Vlyssi contra Circes veneficia dedit: de quo ita Odyss. 10. poëta cecinit.

Sic fatus diuulsam è terra porrigit herbam.
Mercurius, simul & naturam me docet huius.
Radix magna huic, sed lacti flos concolor exit:
Moly vocant superi.

Locus. De hoc Plinius lib. 25. cap. 4. ita scribit. Clarissima herbarum est Homero teste, quam à Diis vocari putat *Moly*, & inuentionem eius Mercurio assignat, contráque summa veneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraque, magnitudine Cepæ, folio scillæ. Effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, quùm Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferrique è Campania vidi, aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ.

Scilla folio. Flore luteo. Radix 30. pedes longa.

Plinius hęc partim ex Theophrasto [lib. 9. c. 19. inquit Tragus,] transcripsit, Cuius verba hęc sunt, Gaza interprete: Moly apud Pheneum exit, atque apud Cyllenem esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda non absimili Cepæ, folio Scillæ. Vsum eius contra veneficia summum, non tamen effodi difficulter, vt ait Homer. Hæc Theophrast. Plinius tamen Homerum sequutus, eam difficulter effodi tradit. Naso quoque Poëa, Homerum sectans, ait,

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album,
Moly vocant superi nigra radice retentum.

Myle Galeno. At contra hos omnes Galenus Moly hoc non habet, sed Mylen appellat, & Dioscoridem citans sic ait, Myle radix quæ bulbo paruo similis est, constringendi vim habet. Quare cum loliacea farina appositam ipsam vterum apertum sanare dicit Dioscorides. Hæc Galeni verba nullum alium Diosc. locum citant, quàm præsentem, quo de Moly agit. Nam & ipse radicem paruam bulbosam ei attribuit, & vim constringendi apertum vterum assignat, dum ait, αὐτὴ σφόδρα ἀγαθὴ πρὸς ὑστέρας ἀνεστομωμένας. Non enim accipiendum est commodam esse ad aperiendos vteros, videlicet conclusos, velut à multis intellectum est, sed aduersus vteros apertos, vt scilicet constringātur ac concludantur. Est enim συναγωγὴ μήτρας ἀνεστομωμένης, vt Galeni verba clarè habent. Atque ad hanc rem haud scio an non magis idonea sit farina loliacea, quam Galenus illi ammiscendam esse dicit, quàm vnguentum irinum, cum quo tritam illam Dioscor. in pesso apponere iubet. Certè lolium in tertio ordine calefacit ac siccat, vt ad biantem & apertum vterum non ineptum esse possit. Irinum autem vnguentum contrà mollit, & vteri conclusionibus conducit, & hæmorrhoidas aperit, velut lib. 1.

Diosc. malè interpretatur.

c.53. Diosc. docuit. Et tamen etiam sic idoneũ videtur, vt radix cũ ipso teratur, & in pesso subdatur. Mihi itaque videtur omninò fieri potuisse, vt alterum pro altero, vel apud Diosc. vel apud Galenum, à Librario agnitum sit, & ob similitudinem suppositum. Sed cur Moly in Mylen Galenus mutarit, nulla mihi ratio succurrit: nisi & hic Librarii error putandus est. In hac autem dissensione, faciliùs etiam ferendum est nobis Moly hoc in totum ignotum esse. Ad quem modum Clusius Hisp. ait: Moly quod Plinius in Italia nasci scribit mihi incognitum nec quenquam audire vel scribere memini, qui se vidisse diceret.

Cæterùm μώλυ ἀπὸ τῦ μωλύειν ab amoliendis morbis, C. Bauh. dictum contendit.

MOLY DIOSCORIDIS PARVVM quibusdam.

Descriptio

Folia profert graminea, in terram nonnihil reclinata, hirsuta, Allium obolẽtia & resipientia: *caulis* teres pedalis, læuis, rotundus, cauus, in cacumine disruptâ, mẽbranâ vmbellam gerit *florum* candidorum, flores Allii Vrsini exprimentium, maiorum paullò, & sex foliis cõstantium. *Radix* bulbosa, Allii aut Auellanæ magnitudine, nigricantibus membranis inuoluta, intus candida, succulenta, calidiuscula & subingrato odore.

Synon.

Camer. apud Matth. *Moly*, cuius Matthiolus meminit. C. Bauh. Phyt. *Moly secundum* siue *minus*. Matth. in postr. [com] ment. Ital. *Moly* à Cortuso missum, vero ac legitimo. Diosc. Moly, simillima planta: quod Gal. l. simpl. 7. *Myle* dicit. Hist. Lugdun. *Moly* Matthioli, idem prorsus opinatur, quod Clusius vidit Gadibus.

Locus & tempus.

Nascens hoc Moly, & initio Februarii flores proferens Gadibus, cà veteris vrbis parte quæ in mare protenditur, eruebam, teste Clusio, non procul à sacello locum occupante, in quo Herculis templum fuisse ferunt Moly quod Dioscoridis dicitur vidimus Patauii apud Iacobum Anton. Cortusium Nobilem Patauinum, & in horto publico Patauino: odorem habentia Allii; prorumpentia Ianuario & Februario: ab eo etiam semina accepimus: Visum etiam à nobis florens mense Aprili Bononiæ in horto Nobilis *di Gonzadinis*. Semina accepi Stutgardiâ ex horto Ill. C. VVirt. serenda Montbelg.

MOLY MINVS FLORE orbiculato maiore.

Moly Dioscoridis antè dicto valde simile illud, inquit Clus. hist. post. Moly minus,

Descriptio

quod Moerkercæ Flandrorum in cultissimo suo horto alebat de Dranoutre, Moerkerken, &c. *Caulis* eius palmaris, viridis, denos aut plures sustinẽs *flores 6.* niueis foliolis, non mucronatis, ut superioris, sed orbicularis & maioribus cõstantes, senis in medio staminulis, inter bina porracea quodammodò, sed angustiora *folia* assurgebat: *radix* erat rotunda, candicans, nucis ponticæ magnitudine, albicantibus fibris prædita. Vnde habuisset ignorabat, sed semine peregrè accepto sibi natam eam plantam augurabatur.

MOLY THEOPHR. MAGNVM

Descriptio

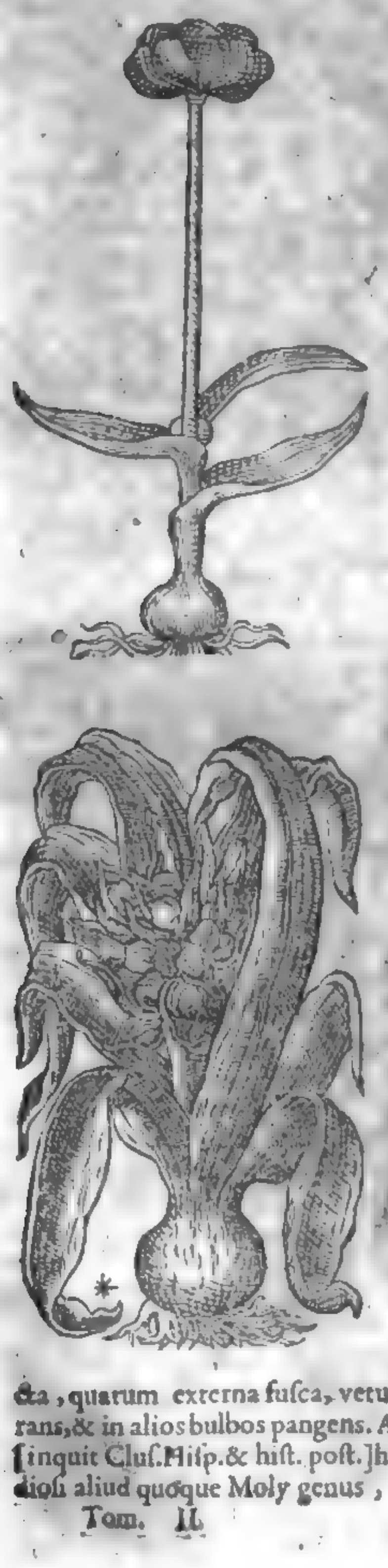
Dvo aut tria ex *radice* bulbosa, foris nigricante, intus alba, promit *folia*, longa, lata, crassiuscula, Scillæ foliis accedẽtia, tria aut quatuor longiora, inquit Clusius, inuicem amplectentia, *caulis*, nudus, cubito maior, crassus, concauus, candidicans, rotundus, *foliis* expers, *flores* in summitate, quasi ex vmbella, gerit stellatos, albos, ex longiusculis pediculis, quos excipiunt capitula triquetra *semen* continentia nigrũ, Ceparum semini simile. Addit *Clusius* iuxta caulem inter folia alius plerumque exit cauliculus planus & foliaceus, seu veriùs folium summo veluti Allii nucleum gerens, initiò candicantem, deinde pallescentem, qui, terra exceptus, germinat, & eiusdem generis plantam profert.

Anguill. vt existimat, *Moly* Theophr. & non Diosc. Adu. Lob. & Pen. An hic flos dicatur Moly liliflorum Homericum fortè? Obs. & Ic. Pl. Moly liliflorum bulbum in lilio gerens Theophr. & Homericum fortè. Videant lectores & perpendant an flos ritè describatur. Differt à Diosc. Moly quod Theophr. lib. 9. cap. 15. & post eum Plinius lib. 25. cap. 4. ex Homero descripserunt. Moly Home-

Homericum, cuius Theophrast. & post eum Plinius meminere: radicem negat (teste Clusio) Theophr. difficulter effodi vt Homerus tradit. C.B.Phyt. *Moly* 1. siue *Maium*. Hoc Theophrast. est Moly fortè & Plinii radice rotunda. Sunt qui velint Scillæ 2. genus esse quod Pancratiũ Diosc.

Moly quod Theophrasti quibusdam dicitur, primò ſuccum vidimus apud Cort. Nob. Patauinum, postea virens in eiusdem horto & [siccam plantam quis videns Allii magnum genus dixisset.] obseruauimus ferè florens mense Aprili: Bononiæ in horto Nobil. di Gonzadinis & S. Saluatoris al burgo di S. Catharina, præterea in horto publico Patauino. Basileæ quoque in horto D. Fœlicis Plateri Florentem Maio. A Sprengero accepi Heidelberga semen Moly maximi quod Montbelg. satum in horto. Ill. E. C. Alitur hoc apud nos (inquit *Clusius*) in hortis ab herbariæ rei studiosis, & Maio mense floret.

MOLY INDICVM SIVE CAVCAFON.

Descriptio

MOLY Theoph. foliis & reliquâ forma simile, nunquã *flores* apud me, neque apud multos alios protulit: sed eorum loco *caulis* pedalis, ferè planus, adeò infirmus, vt, nisi aliquo fulciatur adminiculo, attolli non possit, summo fastigio conglomeratum caput fert, multis veluti Allii spicis mespili vulgaris magnitudine constans, initiò viridibus, deinde pallescentibus, quæ etiam in terra non repositæ, germinant, telluri tamen commissæ, in maiores bulbos adolescunt, *foliáque & caules* (non tamẽ singulis annis,) producunt: *radix*, vt alterius, cepacea, rotunda, alba, multis tunicis amicta, quarum externa fusca, vetustate sese separans, & in alios bulbos pangens. Aiunt apud nos [inquit Clus. Hisp. & hist. post.] herbariæ rei studiosi aliud quoque Moly genus, quod Indicum vocant (alii barbaro nomine *Caucafon*,) quoniã ex India primùm in Hispanias perlatum esse ferunt; & inde ad Italos transiuisse, ab illis certè Belgæ acceperunt. Lob. Obs. *Caucafon*, Moly Indicum vocatum quod nos Lutetiæ vidisse meminimus in horto Castellani, summo caule bulbulos sphærico pericarpio membranaceo inclusos gerebat: qui depacti facilè propagantur. Folia bulbus & reliqua, cum Moly Liliflore siue Theophrasti similia. Suspicamur nos Lobelium non benè notum Moly Indicum, id quod verisimile apparebit consideranti eius descriptionem & iconem quam hîc proponimus primo loco, si quis conferat cum descriptionibus & iconibus Clusii & Imperati cuius iconem proponimus addito folio ex icone Clusii. Casp. Bauh. Phyt. Moly 4. siue Indicum. Ferd. Imper. Moly Indici & Caucafo nomine demonstrata planta, species est bulbi, cui parui bulbuli sunt pro flore & semine, singuli singulos habentes folliculos.

Crescit Constantinopoli, Viennamque adferri vidit, (dum istic viuebat) Clusius, Zumbul Arabi bulbis permixtum: & inde forsitan, etiam in Italiam: à D. tamen viro Ferd. Imper. intelligebat, Neapolitano regno sponte nasci.

BVLBVS ESCVLENTVS VETERIBVS.

Descriptio

HVc vsque prosequuti sumus culinariorum bulborum historiam, graueolentium quippe, Cæparum, Porrorum, & Alliorum, quibus succedunt bulbi suauem gratúmque odorem spirantes, qui & ipsi esculenti & non esculenti.

Theophrast. lib. 7. cap. 13. autore, Bulborum plura esse genera manifestum. Magnitudine siquidem, colore, figura, & sapore differunt. Alicubi enim adeò dulces nascuntur, vt per se sine condimento alio edantur, quales in Taurica Cherroneso. *Et paulò inferiùs*. Quàm & bulbosa plura, nec iis (lanigeris herbis) pauciora notare licet: Leucoion (Violam albam, Gaza) Bulbinem, Pyrion [Opitionem Gaza] Coicen [κοὶξ, legendum non κόιξ vt Gaza) & Sisyrinchium quodammodo, quæ quidem redigi ad bulborum genus desiderant, quòd radice orbiculentur. Nam colore quidem penitùs discrepant, cádent enim, nec squamis constant. *Quæ sic reddidit Plinius*: Bulborum genera differunt colore, magnitudine, suauitate: quippe quum quidam crudi mandantur, vt in Cherroneso Taurica. *Et paulò post*: Genera Græci hæc fecerunt, bulbinem, sitanion, pyton, acrocorion, ægilopa, Sisyrinchium. In hoc mirum, imâs eius radices crescere hyeme: verno autem quum apparuit Viola, minui ac cõtrahi. Tum deinde bulbum pinguescere, inquiunt Cornar. & Theophrast. Apparet locos esse corruptos. Nec idem, nec eodem modo dicunt. Idem tamen Plinius eodem loco Catonem Megaricos bulbos maximè celebrare ait. Post illos in Taurica Cherroneso natos ipse probat. Post hos, inquit, in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli.

Sed hîc obseruandum est, duo Bulbos propriè appellari, Esculentum scilicet & Vomitorium. Verùm generaliter omnes Olerum radices, quæ similitudinem ad bulbos habent, bulbos appellari. Sic Cels. lib. 2. cap. 18. Ex oleribus valentiora Rapa, Napíque & omnes bulbi, in quibus Cepam quoque & Allium numero.

Quoad Bulbum satiuum, etsi ab annis 28. ma-

gno labore perquisiuerint, Turnerus in Anglia, Germania, & Italia nusquam tamen inuenit, neque ex Recentioribus aliquem legit, qui vidisse se dicat, excepto Amato Lusitano, cui tamen reuera ignotus fuit perinde ac mihi vel Matthiolo. Cepam paruam, Hetruscis *Cipolla maligia*, Romæ verò Ascaloniam dictam Bulbi esculenti speciem esse volunt quidam: Sed Amati, Lacunæ, & Matthioli iudicio falluntur: Eorumque error manifestè deprehenditur ex Theophrasto qui Ascalonium fissileque Cepe inter Ceparum genera libro 8.cap.4. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim disseruit lib.7.cap.13.

Amarus.

Sunt etiam qui Hyacinthum comosum in Bulborum esculentorum classe ponant, sed eorum sententiam probare non possum. Huius vires Diosc. in hunc modum prosequitur, Bulbus esculentus (βολβὸς ἐδώδιμος) quem edimus omnibus notus, stomacho commodus, itemque aluo, fuluus, & qui è Libya affertur. Verùm amarus, & scillæ similis, stomacho commodior & concoctionem adiuuat Omnes autem bulbi acres sunt, & calefaciunt, & ad Venerem concitant. Quare Martialis Poëta in Xeniis;

Scillæ similis. Asia.

Cum sit anus coniunx, & sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Exasperant linguam & Tonsillas, multùm nutriunt, carnes gignunt, inflationes faciunt. Iidem impositi faciunt ad luxata, contusa, spicula infixa, & ad articulorum dolores, gangrænasque ac podagras, cum melle & per se. Item ad hydropicorum tumores, & canum morsus, similiter cum melle & Pipere trito impositi. Cohibent etiam sudores, & stomachi dolores sedant, & furfures ac vlcera capitis manantia, cum nitro assato detergunt. Purgant & sugillata & varos, per se & cum oui vitello: & lentigines cum melle aut aceto. Contusas aures & contusos vngues cũ polenta sanant. Auferunt etiam ficus, in calido cinere assati, & cum mænarum capitibus vstis. Vsti verò & cũ Alcionio permixti ac in Sole illiti, maculas Solares & cicatrices nigras depurgant. Si verò cum aceto cocti edantur, ad rupta faciũt. Cæterùm copiosum ipsorum esum vitare oportet, eò quòd neruos lædant. Hinc Ouidius.

Daunius an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.

Galeni Bulbi temperamentum.

Marcellus Medicus empyricus. Veretrum inquit cap. 12. id est bulbus, quod est genus Cepæ, in aceto decoquitur, idque acetum ore continetur, vt mobilitas dentium sistatur. Cæterò vt Diosc. reiectanea perhibent. Cum polenta & adipe suillo coctus, appositus, tumores & tubercula compendio suppurat & rumpit. Bulbum cibarium velut omnibus notum, non descripsit Diosc. inquit Corn. fuluum esse, & à Lybia afferri: dixisse contentus, & alterum amarum esse, & Scillæ similem. Nec Galenus sexto Simpl. phar. aliud dixit, quàm bulbum qui editur, frigidiorem esse & crassiorem, & viscosum humorem gignere. Nã & ægrè concoquitur, inquit, & flatuosus est, ac venerem stimulat. Impositus autem, eò quòd amaritudinis & adstringendi facultatis particeps est, adstringit & glutinat, & nimiùm siccat. Idem 2. de aliment. Editur, inquit, bulborum radix absque foliis, in vere aliquando etiam asparagus. Habet autem in seipso amaram & austeram vim manifestam. Quare etiam stomachum exolutum quodammodo excitat ad appetentiam. Nec aduersatur his qui ex thorace & pulmone expuitione opus habent, etiamsi naturam corporis crassiorem & viscosiorem habeant. Verùm amaritudo resistit crassitudini, vt cuius natura est secare viscosa ac crassa. Vires bulborum diligenter præscribit Plin. lib. 20. cap. 10. Cæterùm bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se verò triti neruorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adijciunt, Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æquè vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè prosunt per se, aut (vt Damion) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad conuulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles: ideò & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortenses partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis deuoratis sedant, & satiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen Antiqui bibendum insanientibus dabant. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minùs vtiles esse adiicit, & difficilè concoqui, ex vi vniuscuiusque naturæ.

BVLBVS VOMITORIVS Veteribus.

Bulbus vomitorius.

AT qui ab effectu, Vomitorius Bulbus vocatur, *folia* habet, inquit Diosc. multò lentiora quàm Esculentus. *Radicem* autem similem, cortice nigro. Qualis autẽ herba vomitorius sit Bulbus hodie non cuiuis notũ ait cum Cordo Turnerus: nonnulli verò eundem censent cum radice Narcissi de quo Dioscorid. lib. 4. cap. 155.

Radix si edatur per se, & si decoctum ipsius bibatur, vesicæ affectiones sanat, & vomitum mouet, inquit idem Dioscorides.

Nec miremur cum Marantha Bulbum vomitorium in cibo sumptum vesicæ malis mederi: namque id quod Græcè est αὐτή, ἐσθιομένη καθ' αὑτὴν Ruellius vertit, ea radix mansa: cùm potiùs esset sic vertendum, Hæc per se comedatur, vel, vt Marcellus, quæ in cibo sumpta: eadem confusio est in Scandice, in Ornithogalo & multis aliis, quæ mandi ait Ruellius: cùm potiùs edi vel in cibo sumi dicendũ esset. Verùm cùm familiare quodãmodò sit Plinio, vt hoc verbo mandi vtatur pro eo quod est edere, vt in Bulbo vomitorio cuius radicem mandi ait l.19.c.5. voluit Ruellius magis esse cum Plinio confusus quam per se ipse distinctus. Galenus de hoc testatur, ipsum multò calidiorem esse esculento.

CYA-

HYACINTHI HISTORIA EX VETERVM Sententia.

Hyacinthus ait Diosc. *folia* habet bulbo similia: *caulem* palmi altitudine, læuem, paruo digito tenuiorem, viridem: cui incumbit coma incurua purpureo flore plexa: radicem etiam ipsam bulbo similem.

Plin. verni. Plin. lib. 21. cap. 11. Vernos flores prout citò aut seriùs proueniunt, recensens, etiam Hyacinthi meminit. Post hæc Gladiolus comitatus Hyacinthus inquit. Et mox, Hyacinthus maximè durat. Et hæc ex Theoph. lib. 6. Hist. stirp. transcripsit (inquit Cornar.) Sed paulò post de suo addit. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius, quem Apollo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi ita discurrentibus venis, vt Græcorum literarum figura, αι, legatur inscripta. *Fabula.* Hanc autem duplicem fabulam Ouidius Poëta in vnam contraxit, & αι, literarum figuram non Aiacem referre dicit, sed Apollonis luctum. Sed attestante Corn. Hyacinthum plantam, Ouidius non aliam esse censet, quàm eam quæ à nostris **Braune lilien** appellatur, id est, lilium purpureũ. Et sanè tota Hyacinthi descriptio in Diosc. neque in foliis, neque in caule, neque flore, neque radice, ab illo purpureo appellato Lilio abhorret. *Lilium purpureũ.* Itaque etiam Virgilio suaue rubens Hyacinthus dicitur, & mollis ab eodem appellatur, Nouit idem etiam, & in quæstionem proponit, literarum in Hyacintho figuras, dum in Palæmone sic ait.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores.

Et de hoc Hyacintho Plin. l. 21. cap. 26. sic tradit: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc tibi pro cocco hysginum tingitur. Radix est bulbacea, mangonicis venalitiis pulchrè nota.

Vacinium. Quum autem Hyacinthum etiam *Vacinium* appellari, in suppos. apud Dioscor. legatur: & aliquibus Vacinii vox, ex Hyacintho facta esse videatur, id quod Plinius de Vaciniis lib. 16. cap. 18. tradit, planè ad Hyacinthum pertinet, & locũ illum, quem iam citauimus de Hyacinthi in Gallia tinctura, exponit, quapropter huc transferimus: Vacinia, inquit, Italiæ in aucupiis sata prouenit. Galliæ verò etiam purpurea tingendi causa, ad seruorum vestes. Vult enim Plinius Vacinia quæstus gratiâ seri in Italia. Sic enim ego hunc locum accipio, etiamsi Plinius non apertè Vacinium esse Hyacinthum dixit. Esse autem Hyacinthum syluestrem & satiuum, Thephrast. testatur his verbis: ἐπεισχέσινα γὰρ καὶ τῶν ἀγρίων τὰ λοιπὰ οἷον τὸν ὑάκινθον, καὶ τὴν ἀγρίαν, καὶ τὴν σπαρτὴν αὐτὰ διαφύει. Quin & Verg. dum ait,

Et nigra Violæ sunt, & Vacinia nigra.

Et alibi,

Alba Ligustra cadunt, Vacinia nigra leguntur.

Et rursus,

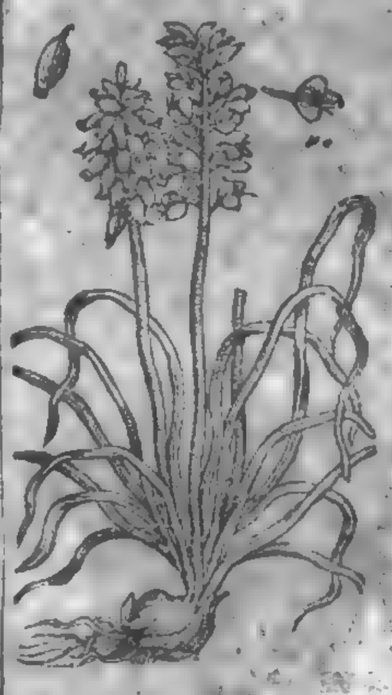
Mollia luteola pingit Vacinia caltha.

Non de aliis Vaciniis loquitur, quàm de iis quæ & Hyacinthorum nomine veniunt. Nigra autem dixit purpurea, sicut Violæ purpureæ, appellantur nigræ. Atque sic modò Hyacinthi appellatione vtitur, modò Vaciniorum, pro eadem plãta. Sicut quoque Plinius eundem vsum ad tingendum, modò Vaciniis, modò Hyacintho adscripsit, diuersis appellationibus in eadem re vsus, tametsi tota Hyacinthi descriptio in Diosc. purpureo huic Lilio velut dixi, respondeat: tamẽ scio alios aliud Hyacinthi genus agnoscere, quod nostri **Mertzblumen**, id est, Martios flores vocant, in multa genera distinctos. *Martii flores.* His itaque nõ repugno, sed quæ ego produxi simul expendenda citra contentionem propono.

Constat igitur ex Cornario, Hyacinthũ Diosc. Theoph. Plinii, Ouidii, Vergilii & Galeni **Braune lilien** Lilium purpureum esse.

Vires. Radix cum vino albo pueris imposita, autore Diosc. impuberes seruare creditur. Sistit autẽ aluum, & vrinam ducit pota. Opitulatur quoque commorsis à phalangio. At semen maiore adstringendi vi præditum, & ipsum in theriaca medicamenta aduersus venenatas bestias commodum est. Morbum regium quoque depurgat cum vino potum. Galen. simpl. Hyacinthi radix bulbi speciem præferens, ordinis primi est in siccando, secundi in frigefaciendo iam completi, aut etiam tertii initio. Proinde diutissimè impuberes pueros asseruare creditur imposita cum vino. Semen leniter extergit & adstringit. Quare etiam in morbo regio datur cum vino, siccans iam tertio ordine, sed in caliditatis & frigiditatis medio cõsistens. Radix ex Plinio in vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbúmque regium, semen eius cum Abrotono datur. Et hæc partim etiam Diosc. habet.

HYACINTHVS VERNVS BOTRYOIDES minor, cœruleus, angustioribus foliis, odoratus.

Descriptio. BVLBVS huic qualis Hyacintho stellari vulgato, oblongus, fibris multis capillatus, tunicis compactus, sapore viscido & amaro: *folia* sena, nouena, dena, iuncea, carinata, striata, viridia, propter terrã purpurascentia, *caule* palmo nonnunquam longiora: *caulis* vnus, interdum duo, dodrantales, teretes, læues, propterque terram, vt folia, rubescentes, per reliquum herbaceo colore præditi, excepto scapo saturo cæruleo tincto, qui *flores* sustinet ex breuibus pediculis in racemum duas vncias longum congestos, odoratos, in vrceoli modum concauos, deorsum nutantes, purpureo violaceos, oris albidis, crenatis: quorum qui extremum botrum claudunt longè minores, dilutiore purpura infecti, nullâ tamen albedine oras picti, non ita mutant: sed vel surrecti, vel rectâ foras protensi coma explicata subiectos flores inumbrant. Seriùs hic florer quàm Botroydes, qui mox sequitur.

De hoc & similibus scribit Clusius Pann. & post. hist. Sponte plerisque Pannoniæ locis & copiosè nascitur Hyacinthus ille Hispaniis & Galliæ Narbonensi vulgaris & passim obuius in a-

grorum marginibus & secundum vias, quem ego à floribus racemi in modum extremo caule congestis *Botryoidem* cognomino, nonnulli comosum minorem appellare malunt: nec desunt qui Bulbinem Plinii esse putent: Herm. **hunds knoblauch**, id est caninum Allium: Belgæ à racemi instar congesta florum spica **druyfkens** appellant. Eius duo inueniuntur genera vnum crassioribus, longioribusque foliis, florum etiam, racemo longiore, densiore, & odoratiore; alterum minora omnia habet, & magis vulgare est. Istorum duorum generum flores saturum admodum colorem habent, & quasi nigrum. Est verò & tertium genus breuioribus, latioribus, firmioribusque foliis quæ humi diffundi non solent, nec flexuosa sunt vt superiorum, sed surrecta: huius flores licet superioribus formâ similes, longè tamen aspectu hilariores, dilutioris purpuræ, atque in cæruleum tendentis colore præditi sunt. Id genus Viennæ, aut vicinis locis sponte non nascitur, sed ex Tyrolensi comitatu delatum esse fertur. Similes porrò omninò plantæ non modò Viennæ, sed etiam antè in Belgica è semine Hyacinthi botryoidis, lacteo atque è niueo purpurascente flore (binæ eius enim inueniuntur differentiæ) natæ sunt: & inter illas etiam quæ ramosam tulerunt florum Vuam, hoc est, quæ Vuæ in modum plures congestos habuerunt racemulos, alios aliis minores & graciliores: quibus similes plantas semine albi à me communicati natas habuit plures quàm quadragenas Ill. Balthasar de Batthyan in Zolonock sub Martii finem florentes, Anno 1585.

A Dodon. hist. lat. de fl. & in fol. dicitur *Hyacinthus racemosus* & inter Neotericos. i. folia quasi rotunda: flores colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs saturato: subinde candido, aut ex albido dilutè admodum purpurascentes: Hyacinthum Botryoidem nonnulli cognominant. Ex esculentorum bulborum genere aliquo esse videtur. &c. Verùm hoc notandum, Dodon. non distinguere Hyacinthum odoratū ab inodoro, siue à Fuchsio exhibito, de candido & albido postea agemus.

Lobel. & pen. Adu. *Hyacinthus comosus minor*, Quidam Bulbinum Plinii veriorem autumāt: vulgus Prouincialium *Barrilitz* vocat, quasi lagenulas: foliis junceis. Addit in obs. dici quoque *Bulbum esculentum, Hyacinthum silu. Cordi. Hyacinthum exiguum Tragi.* *Hyacinthum Botryoiden Herbariorum.* Item Ic. Pl. p. 107. *Hyacinthum Botryoiden vulgarem.* Et pag. 108. *Hyacinthum cæruleum amœnum.* Nos Hyacinthum siluestrem Cordi non dixerimus, sicuti Gesnerus, vt & Dod. aliter sentiunt. Nec etiam cum Lobel. sentimus, hunc Hyacinthum eundem esse cum Hiacintho exiguo Tragi.

Lobel notatur.

Tabern. icon. p. 625. tres Hyacinthos tradit, quorum primus depingitur nomine Hyacinthi cærulei minoris **klein blaw Mertzen blumen**, Alter p. 628. titulo Hyacinthi botryoidis incarnati **leibfarb trauben hyacinth**: Tertius his verbis, Hyacinthus botryoides cæruleus maior **Groß veyel braun trauben hyacinth.** Fieri fortè fortuna potest vt his Tabernæ figuris aliqua conueniat Hyacintho Botryoidi inodoro, id tamen asserere non ausim, peritiores de istis iudicent, siquidem Compilator non describit nec distinguit.

Gerard. cæcus, cæci ducis Tabernæ tres figuras ponit: Quarum prima *Hyacinthus Botryoides cæruleus* **Blaw Grape flower.** Altera *Hyacinthus Botryoides cæruleus maior*, **Great Grape flower.** Tertia *Hyacinthus botryoides cæruleus amœnus*, **Skie coloured Grape flower.**

Camer. horto *Hyacinthus botryoides odoratus Pruni odorem referens maior.*

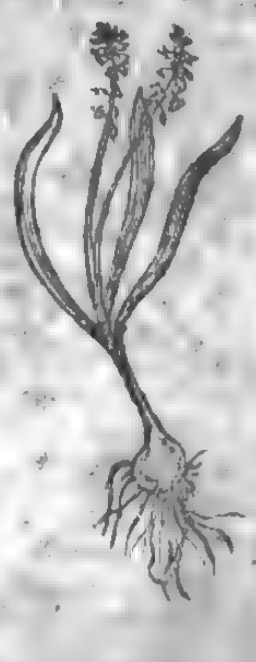
C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 22. *racemosus maior cæruleus Botryoides Clusii*, *Cæruleus amœnus Lobelii.* Item *Hyacinthus* 24. siue *racemosus minor angustifolius primus Trago. Bulbine* Gesnero. *Hyacinth. vulgi* Lob. quibusdam *Bulbus coronarius* Theophr. 6. histor. pl. Variat floris colore cæruleo diluto, saturato, candido, exalbido, dilutè purpurascente seu incarnato. Camer. & frater C. Bauh. hac in re longiùs à nobis recedunt, & à verò declinant. Sunt enim occasiones cur Tragi Hyacinthum & Bulbinem Gesneri huc nō referendū censemus, sed ad Hyacinthum inodorum. Si Hyacinthus de quo hic agitur, solo colore ita variat cur non demonstrant: Scimus Dodonæum scribentem de hoc Hyacintho meminisse diuersorum colorum, verùm is comprehendit alias species quæ sub aliis titulis traduntur.

Camerar. & Bauh. not.

Plærisque Italiæ, Germ. Galliæ, ac etiam Hispaniæ locis (experientia Dodon. adstipulante) hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Marinorum finibus, in syluis ac nemoribus: Folia eius qui ex Hispania in Belgiū allatus est, ante hyemem exeunt, Germanici verò ac Belgici non ante ver: flores Martio vigent aut Aprili. Hyacinthum botryoidem minorem cæruleum foliis angustis & longioribus habeo in horto E. C. Montbelg. à me plantatum, qui tardiùs floret sequenti & diutiùs, ac ita se multiplicat vt tandem molestus sit: non differt meo iudicio ab eo qui Monspelii passim prouenit, floretque. Lugduni in agris spontaneum vidi florentem Maio ac etiam Patauij, & in montibus Appenninis siue Bononiensibus, nec non Basileæ in hortis. Repertus etiam ad Castellum Sponeck Illust. E. VV. iuxta Rhenum, vnde in prædictum delatus hortum.

Locus.

HYACINTHVS BOTRYOIDES, vernus: minor, latifolius, cæruleus, idonorus.

Descriptio.

Planta est sesquipalmaris, *radice* bulbosa, fibrosaq; sapore vt præcedēs amaro & læto: *folia* profert bina aut terna striata, carinataque interdū & potiss. primo prouenies non multùm latiora, quàm iam dicti, sed multò breuiora, sæpè potiss. culta & vbi adoleuit latiora, qualia figura nostra Fuchsiana demonstrat, nec caulis altitudinem attingentia: *caulis* singularis, tenuis, sesquipalmum altus, *flores* sustinet racematim congestos vt superiores.

rior,sed non vt illa,odoratos,rariores,breuiores, minores, magisque ventriosos, oris similiter crenatis coloratisque.

An Cordo Obs.sylua. Hyacinthus minor globosis, concauis,purpureis,deorsum nutantibus, & gibbosam comam constituentibus floribus in caule dodrantali breuiore: foliis porro multò minoribus,radice bulbosa: floret post Veris initium. Nascitur copiosiss. in Alpium Sueuicarum planis pratis, in Hassia & Wederauia.

Trag. germ. lib.2.cap.71. vocatur. **Ein and knoblauch** / Hyacinthus vernalis, **klein hunds knoblauch/ klein hyacinth**. Et cap. 79. **klein früzeitigen hyacinth** / Et hist. lat. *Allii genus aliud,agro Vormatiensi valde familiare &c.* qui ad Rhenum habitant **hunds zwibel** vocant. Et *Hyacinthus I. vernus exiguus: omni odore destitutus: semine nigro.*

Fuchsius. Fuchsio hist. Hyacinthus cœruleus maior fœmina, **Groß blaw mertzen blům weible**: qui nō describit nec distinguit exactè hunc Hyacinthū ab aliis.

Dodon. Gal. Bulbi esculenti genus minus, *Petit bulbe de iardin*, fecit, figuramque Fuchsii exhibuit; qualis nostra. In postremis verò scriptis hunc non videtur distinguere à præcedenti, vt dictum.

Gesner. horti *Bulbine* flore cæruleo.

Clus.in Pann.& post.hist. Hyacinthus *botryodes* tertius breuioribus latioribusque foliis & firmioribus, quæ humi diffundi non solent, sed erecta sunt: flores aspectu elegantes, dilutioris purpuræ, atque in cæruleum tendente colore prediti sunt. Id genus ex Tyrolensi comitatu delatum esse fertur.

Camerarius. Camer. hort. Hyacinthus botryoides alter minor inodorus, cæruleo, incarnato & albo flore. Sic ne? Camerarióne vnum? Hyacinthus albus & cæruleus. Nos qui sem cæruleum ab albo separamus, de quo postea.

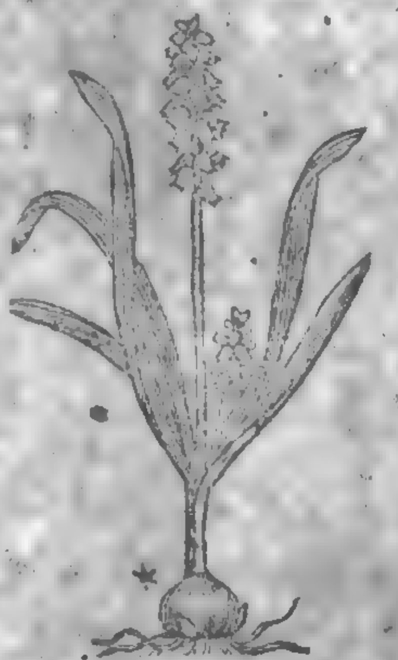
C.Bauhin. phyt. Hyacinthus 23. siue racemosus minor latifolius cæruleus fœmina Fuchs. Item Hyacinthus 25. siue racemosus latifolius floribus dilutæ purpuræ, Botryoides tertius Clusio, incarnatus Tabern. Nos quoque Clusii & Fuchsii eūdem Hyacinthum facimus.

Locus & tempus. Hyacinthus minimus vernus Botryoides cœrul. Montb. prouenit spontè, transtuli in hort. C. W. citiùs floret præcedenti, folia etiam non retinet tamdiu. Genenq; idem fortè in segetibus vltra pontem *Arue* floret Aprili. Ludit hic Hyacinthus foliis quæ interdum latiora, potiss. vbi adultiora & culta: folio lato ex hortis Basil. misit Fr. C. Bauhinus.

HYACINTHUS BOTRYOIDES ALBUS.

Descriptio. Hyacinthus Botryoides albus ex *bulbo* mediocriter magno & fibroso, albo, tunicis compacto, gustu nonnihil viscido, subacri, tandem & subamaro, *folia* profert quaterna palmaria aut paulò maiora, latiuscula, carinata, herbaceo colore virentia, in quorum medio statim à radice surgit, Cauliculus palmari rarò maior, teres, læuis, ex viridi luteolus, *florem* sustinens, nonnihil odoratum, in racemi morem congestum, ex flosculis multis rotundis, candidis, formâ florū Ericæ, terram spectantibus, leuiter deductis oris in sex labella extrorsum reflexa diuisis, ex breuissimis albis pediculis: in medio sena *stamnula* exalbida, breuia, cum stilo viridi, vix in conspectum venientia.

Clus. in Pān.& h. ait Hyacinthus *botryodes* lacteo flore, à superiorib. florū formā non differt, sunt.n. concaui & tumētes, nulla tamen, vel per quam exiguâ odoris gratiâ commendabiles. Is etiam in duas species distingui potest. Vna enim lacteum omninò florem habet, caulem exalbidum, foliáque dilutiùs virentia, & quasi pallescentia: tota etiam planta tenerior, nec nisi primo vere, folia protrudit. Alterius flos niueo quidem colore præditus est, sed cui perfusa videatur tenuis quædam & dilutissima purpura, qualis in rosis albis nondum planè expansis, præsertim circa vngues: hæc vetustate & marcescente flore

intensior redditur: caulis è viridi purpurascit, folia viridiora sūt, & infima parte quodammodò purpurascentia. Omnium semina in triangulis quibusdam vasculis continentur, rotūda, nigra, exigua: omnium etiam radix plurimos exiguos nucleos in ambitu generare solet, nulla tamen abundantiùs quàm duorum priorum. Florent vt plurimùm Aprili, interdum etiam Maio, si Vernum tempus ob præcedentis hiemis asperitatem seriùs incipiat. Lactei prior species olim nobis communicata à C.V. Alphonso Pontio, memini in Baldo monte erutam à Studiosis quibusdam ex Italia reducibus Viennam adferri: Altera ab amplissimo V. Cortuso Dipcadi albi nomine in Belgicam missa.

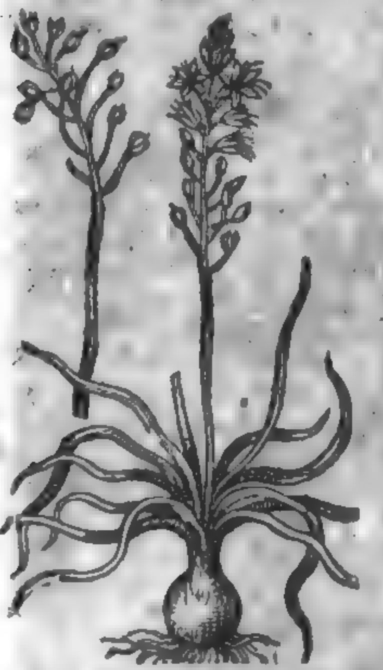
An Cordo obs. silua. Hyacinthus minor candidus, minori purpureo similis, maior paulò nascitur in Hessia & Wederauia, sed parciùs quàm purpureus.

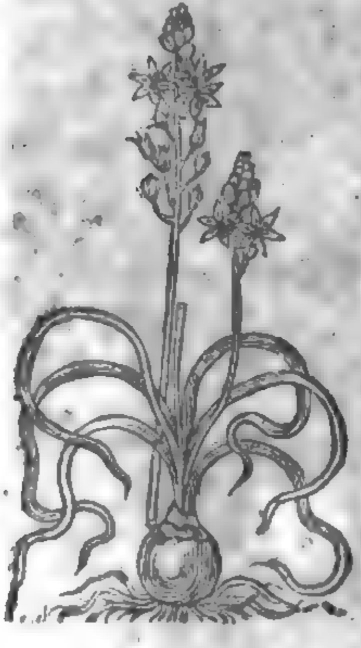
Lobel. Obs. pag.55. *Dipcadi candidis floribus varietas gemina*. Dodon. in folio, *Hyacinthus Neoter. I.* flore subinde candido aut exalbido dilutè admodum purpurascente, Italorum plærique Dipcadi appellitant. An Camer. hort. *Hyacinthus Botryoides minor inodorus flore albo*. Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus Botryoides albus lacteus*. **weißtrauben hyacinth**. Gasp. Bauh. Phyt. *Hyacinthus 26. siue racemosus albus tertius*, vel *lacteus* vel *minùs dilutissima purpura perfusa*, vel *ex cæruleo virescens*. Gerard. hist. *Hyacinthus botryoides lacteus* **white Grape flower**. Figuram habet Tabern. ac præterea alium habet Hyacinthum, de quo sub maximo botryoide.

Habeo in horto Il. E. C. missum Stutgardia per Clarissimum virum Dominum **Schwartz** horti medici præfectum.

HYACINTVS AVTVMNALIS minimus, & maior.

Descriptio

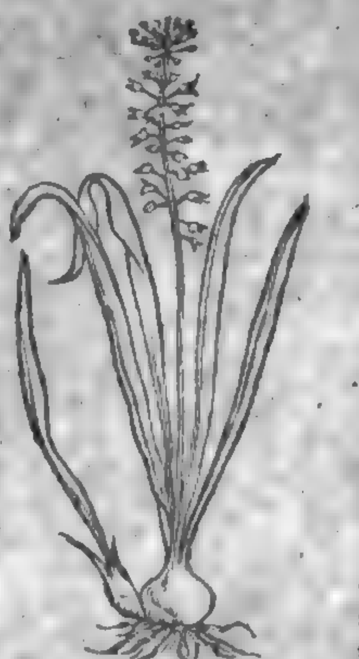
Folia vix pollices quinque excedunt, tenuissima, tria quatuorue, ex albicante bulbo exorta, *caulis* palmo breuior, tenuis, *flores* à medio ad summum parui, cærulei, quos excipiunt conceptacula, parua, talis est Monspeliensis, quem cum maiore fusiùs describit *Clusius* Hisp. & post. histor. his verbis: Hyacinthum Autũnalem appellabamus, quia nõ nisi Autumno florebat. Quidã Bulbinem Plinii esse existimabant: sed Bulbines apud ipsum lib. 20. Nat. histor. c. 9. descriptio planè refragatur, cui porracea folia & rubicundum bulbũ tribuit. Alii Theophr. τίφυον esse æstimant, quod lib. 7. c. 12. inter eas quæ ante foliorum, & caulis exortum florere incipiunt, reponit. Verùm quidem est hanc plantam, florere incipere antequam folia emergant: sed alio loco Tiphyi inter æstiuos flores meminit: quæ nota huic non conuenit.

Dodon. de flor. H*yacinthus quintus, qui serotinus est. Hyacinthus autumnalis.* In fol. p. 219. *Hyacinthus Autumnalis minor,* & p. 218. *Hyacinthus autumnalis maior.* Gesner. horti ex sententia Coldenbergii. *Hyacinthus Autumnalis.* Lobel. & Penæ Adu. & Ic. pl. p. 102. *Hyacinthus autumnalis minimus sed pulchellus.* Et C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus. 6. siue autumnalis maior Clusii.* Item *Hyacinthus 7 siue autumnalis minor.* Gerard. Angl. *Hyacinthus autumnalis* winter hyacinth. Item *Hyacinthus autumnalis maior,* Great winter hyacinth.

Primum in hortulo duntaxat aluit Clusius, spontè natũ non vidit maturiùs minore florentẽ, interdum uel sub Iulii finem, vel Augusti initio. Alterum ante 40. annos in vicinis Monspelio colliculis florentem sub initium Septembris eruebat; deinde Madritanã Parisiorum siluã eã parte quã ad Bononiense cœnobium uergit, arenoso solo & salebroso: postremò Salmanticæ proximis colliculis ad flumen Thormim sitis, lapidoso admodum solo. E Veronensi Agro missus fuit Lobelio: plurimus postea etiam Lutetiæ Parisiorum, Narbonæ ad Aquas Marianas, & ad Cellam nouam Monspelii visus nobis glareosis, asperis, Autumno ineunte, non Vere. Maior in pensilibus Belgii hortis alitur. Florentem circa Autumnum vidimus in sylua propè Monspelium. Tiphyum Theophrasti Dalech. nobis visum Stutgardiæ.

Tiphyum.

HYACINTHVS MAXIMVS Botryoides, comâ cærulea.

Descriptio

Ex cepaceo bulbo *folia* aliquot interdum scapo lõgiora, & plusquam semunciã lata, cæsia, per terrã sparguntur: inter quæ surgit *caulis* singularis, duas spithamas longus, nondum exiccatis floribus in pyramidalem thyrsum desinens, qui vbi expansi fuerint, longiùs inuicem abiunguntur, colore obsoleto, concaui, ab angustiore basi quã pedicello semunciali appendũtur, sensim dilatati, vix tantillùm hiantes oris in sex obscurè partitis, vt difficulter conspici possint latentes apiculi cinerei: fastigium autem thyrsi in comosam iubam cæruleo purpuream, longis pediculis concoloribus explicatur: odore nullo excellente, plerumque flores abundant puluere fuliginoso. Amara est hæc planta.

De hoc Hyacinthõ scribit Clusius. Hyacinthi primi Matthioli, siue comosi maioris à quibusdam cognominati, qui in multis Orbis Christiani prouinciis spontè nascitur, duo in Pannoniis genera obseruabam. *Alterum* præcox latiore folio, crassiore comã, ineleganti tamen, maioreque bulbo. *Alterum* magis serotinum angustiore folio, tenuiore coma, laxiore verò & elegantiore: huius flores comæ proximi, ex cæruleo purpurascunt, eiusdemque cum coma sunt coloris, quæ nota in priore desideratur: bulbus etiam minor. Præcox Maio, hoc Iunio, floret. Semine autem ex Hispaniis anno 1575. Hyacinthi Orientalis Hispanici nomine misso [cuius tamen duo esse genera statim deprehendi, nam magnitudo dispar erat] Viennæ Austriæ bulbaceæ plantæ mihi natæ sunt, quæ tandem duo Hyacinthi comosi maioris genera pepererunt, à vulgaribus nec florum comã, nec foliis differentia, nisi quod alterius folia latiora & Muscari foliis proxima ineunte Vere duntaxat emergere solebant, alterius angustiora longioraque, etiam antè hiemem: minutius semen Hyacinthi comosi maioris æmulum erat, alterum crassius

Mus-

Muscari semini perquàm simile, quæ adeò causa fuit, vt separatim sererem. Illud autem peculiare in nonnullis, vt præmaturi flores excussi, nigrum siue fuliginosum pollinem spargant vstilagini ferè similem.

Hyacintho syluestri Cordi addita est figura Tragi, cum his verbis Gesneri: idem est ni fallor aut planè cognatus Hyacinthus maior Tragi & Fuchsii, cuius iconem addimus quanquam cœruleis floribus, cùm Cordus suos purpureos tribuat In alia annotatione est scriptum verus est Hyacinthus Medicorum. Nascitur **Schenberge bey hetsleth**: vbi **Braumlinck** appellant. A Cordo in Dioscor. Hyacinthus, quem medici intelligunt. German. **Breüling** vocatur. Ibidem quidem annotauit Heluetiis vt quidem aiunt, nescio quibus Colrose.

Tragus Germ. lib. 7. cap. 70. **Groß hyacinth.** Et cap. 79. **die vierdten** / Bauaris **Sew zwibeln**: Idē in hist. lat. Hyacinthus maior Bauaris **Sewzwibel**, hoc est, *Cepa suilla*.

Fuchsiana. Fuchs. *Hyacinthus cæruleus maximus*. Et icon. *Hyacinthus cæruleus mas maior* **Groß blauw Mertzenblumen menlin** Denegato vadimonio præceptorem nostrum vltrò dimittimus, vt qui indistinctè de Hyacinthis scripserit, nec certè demonstrarit, quis verus sit Antiquorum Hyacinthus, hicne, vel stellatus maximus Matthiol. passim, Hyacinthus Hetruscis Cipollæ Caninæ.

Dodon. Pancratium interpretatur herbam quam Fuchsius exhibuit pro Hyacinthi genere, quod Gesn. audiit Monspessuli Ophioscorodon existimari à doctis, & vulgò Allium Caninum nominari. Lacun. *Pancratium & Scilla minor*. Dodon. Gall. *Ce Cie l'à Due De, Bulbus esculentus*, Germ. **hunds knoblauch**. Belg. **hunds loock**. Gall. Hyacinthus comosus spurius, siue tertius Neotericorum. Anguill. vt existimat Bulbi esculēti sunt hodiè picti, pro Hyacintho. Clus. hist. post. vulgarem vtrumque (Hyacinthum comosum maiorem) Vngari appellant **Kygio hágyma**, *serpentis Cepam*. Belgæ Brabanti, **Quispel**. hoc est, *Aspergillum*, propter comam aspergilli instar expansam, Hispani *Ato de ciguennas*, hoc est, Alliū Ciconiarum. Non desunt qui Pericarpum bulbū Plinii esse censent, cuius duas species esse dicit lib. Nat. Hist. 25. cap. 10. cortice rubro alteram, nigro papaueri similem: sed ex tam mutila descriptione, quis sententiam cōmodè ferre queat? Illud autem verè dicere potest Clusius, nullum vnquam bulbum se gustasse, qui maiorem ad vomendum vim ipsi fecerit hoc Hyacintho maiore qui in esculentorum bulborum classem ponitur. Lobel. & Pena Adu. *Hyacinthus comosus Dioscor.*

Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus maior*, **Grosser hyacinth / oder mertzen blumen.** *Hyacinthus purpureus magnus peregrinus*, **Grosser purpurbrauw fremdt hyacinth.** Compilator uarietate rerum obrutus nudam proponit figuram cuius Hyacinthi nescio pro peregrino.

Gerard. not. 1. *Gerard. Hyacinthus comosus*, **Faire haire Jacint.** *Hyacinthus comosus albus*, **wite haried Jacint.** Gerardus quoque more suo quæcunque mutans binas figuras Tabern. habet: sed colorem alium tribuit: ac præterea ponit ex eodem Taber. aliam figuram pro Hyacintho albo de quo pòst, lector ista diligentiùs scrutetur & lucem adferat.

Camer. horti. *Hyacinthus comosus maior* siue serotinus, & *minor* siue præcox. Crescit in aruis passim in Italia. Anguill. Bulbū propriè esse dictum volebat, & in Græcia adhuc vocari *Cibbo*. Ital. *Cepam Bouinam*.

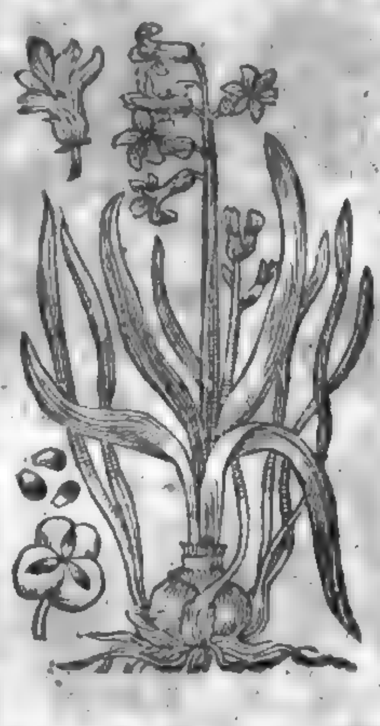
C. Bauh. *Hyacinthus racemosus maior*. An Bulbine Plinii lib. 20. cap. 9. & lib. 19. cap. 5. Huius, inquit, genera duo. primum procerius latiore folio, crassâ comâ, maiore bulbo pingit Lob. Obs. p. 55. alterum angustiore folio, coma tenuiore, minore bulbo pingit idem Lob. icon. p. 106. C. Bauh. vt patet Hyacinthos duos racemosos tradit ex Lobel. cui tamen prior figura in Obs. nō placuit, quia in illa non notabat coma, ideóque aliam curauit parandam & in iconibus priorem omisit, reseruatâ postremâ, si duo existimasset genera vtramque vt existimo retinuisset. C. Bauh. not. C. Bauh. apud Matth. Hyacinthus. Hyacin. sylu. Cordo.

Locus & Tempus. Lobel. Italiæ, Narbonæ, reliquæ etiam Galliæ tepidiori abundè in satis & viarum marginibus prouenit. In agris Monspelii & Geneuæ in segetibus & pratis, ac inter Ferrariam & Bononiam. Bononiæ in horto Nobilis *di Gonzādinis in stra maior* florens Aprili. Item spontè in montibus Apenninis siue Bononiensibus è regione portæ S. Mammæ. In cacumine montis Vendæ propè Balneum Aponense inueni in fine Februarii: vidi etiam Patauii in horto Nobilis à Pasqualigo. Basileæ in horto D. Doctoris Fœlicis Plateri. Repertum cum flore mense Iunio inter Chemilli & Vesutium in Burgundia, eulsi & plantaui Montbelgardi in horto Ill. E. G.

HYACINTHUS ORIENTALIS QUIBUSdam constantinopolitanus.

Descriptio. Hyacinthus quem Orientalem, nonnulli Constantinopolitanum, appellant, *radice* est bulbosa magna, gustu viscido dulci, cui subsunt fibræ longæ, teretes, mediocriter crassæ: A qua exsurgit *caulis* singularis, dodrantalis, læuis, teres, *foliis* nudus, ad imum diluto virore pallescēs, supernè fuscus, micans: à cuius medio ferè ad summum scapum prodeunt semuncialibus pediculis ex viridi subnigris, deorsum nutantibus appensi *flores* tres, 4. & 5. ad vndecim aut duodecim & plures, odore suaui, hilari, cæruleo, aut mixto, aut rariùs albo, omninò spectando colore, vnciales, teretes, concaui, campanularū quodammodò æmuli, in sex lacinias profundiusculas diuisi, *staminula* luteo puluere conspersa, breuia, penitus recondita cōtinentes: *folia* tria, quinque, sex à bulbo statim exorta, coliculum ad summum vs-

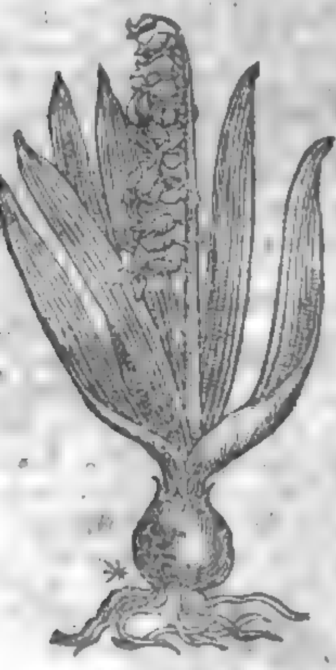
Hyacinthus Orientalis flore maiore.

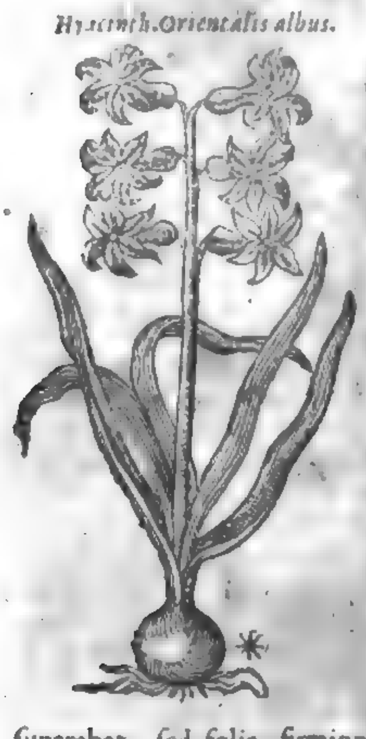
Hyacinth. minor Polyanthes.

Hyacinth. Orientalis Polyanthes foliis.

Hyacinth. Orientalis albus.

que fastigium nonnunquam comitantur, aliàs citrà desinunt, latiuscula, carinata, infernè herbaceo colore, propiùs cacumen saturatiùs virentia. Succedit *capitulum* tricoccon ceu Lathyridis siue Cataputiæ maioris. Vnum genus fert flores maiores, colore etiam à minore variante, purpureo quidem: aliud minores, vtrumq; modò plures modò pauciores: quod minores, idipsum quoque plures ferè fert, licèt etiã interdum duos aut tres.

Quandoquidem autẽ *Clusius* horũ Hyacinthorum discrimina diligenter obseruauit, lubet totam historiam ex eo ponere. Præter Hyacinthum Oriẽtalem inquit, qui omnibus satis notus est, cuiusque florem coloris intensione vel remissione admodum variare deprehendi, (nã totus quasi cæruleus, vel subcineraceus, vel dilutiùs purpurascens & hilaris, aut saturatè purpureus & ad violæ nigræ ferè colorem accedẽs inuenitur) in meo hortulo alebam, cuius bulbus reliquorum magnitudinem non admodum superabat, sed folia firmiora erant, caulis etiam inter illa prodiens maior, crassior vicenos aut plures flores proferens, aliis quidem similes: sed ex cineraceo quodammodò purpurascentes, omnesque in vnũ latus propendentes, reliquis non minùs odoratos: semen in triangulis capitibus minus altero. Huius semine nata mihi est planta πολύκαυλος, cuius caulis cubitalis, crassus, firmus, anno 1585. decem & septem flores habuit, non eiusdem cum matre coloris, sed purpureos floridiores, & sub lis binos ramulos, quorũ singuli quinis floribus erant onusti: sequente tamen anno nudum tulit caulem paucioresque flores, cùm longè plures expectassem, quandoquidem primo fœtu tam fuisset fertilis. Verùm diligentissimus & eruditionis non contemnendæ Iacobus Plateau mihi scripsit, Hyacinthum alere se valdè amplis foliis, magno, crasso, firmoque caule, multis floribus prædito, colorem non addidit, sed iconem misit Hyacinthi polyanthi maioris nomine insignitã: qualem hic exprimi curauimus. Habeo quidem vnam stirpem valdè lato folio & saturatiùs virescente præditam, cuius caulis etiam crassus, firmusque, sed in ferendis floribus parcior, vt pote qui plures denis non det, eosque non ad latus vnum spectantes & conuersos, sed omni latere æqualiter quasi sparsos, saturatiùs purpurascentes, capita enim saturatiùs virentia, quasi purpuræ insperso colore. Cæterùm, quod silentio minimè premendum duxi, Generoso Wolfgango Christophoro ab Entzestorf, semine à me communicato natus est Hyacinthi bulbus, qui Aprili mense anni 1582. florere cœpit, & sequentibus annis similes primis flores proferre non desiit. Eius folia aliis similia sunt, paulò tamen dilutiùs virentia, inter quæ caulis emergit satis firmus, senos, septenos aut plures (habui enim duodenos & quatuordecim) interdum flores proferens crassiusculos, interiore parte omninò niueos, foris etiam albos, sed quorum externa tria folia ad ἀχρόλευκον colorem quodammodò accedunt, non minùs tamen odoratos quàm superiores Hyacinthos: iis succedunt trigona capita dilutiùs virentia, semen etiam nigrum continentia: radix satis crassa, candicans, multis fibris donata. Anno porrò 1587. Bizantio accepit Generosa D. Vngnadin magni muneris loco, & pro Hyacinthis niueo flore, quatuor exiguos bulbos à reliquis discretos, quorum duo candicantes erant, alii dilutè purpurei & coloris admodum floridi: vtriusque generis vnum mihi dedit: purpureum vtrique subsequens hiems corrupit, tametsi mei magnam curam habuerim, alter paucos dedit flores eosque omninò niueos, altero minores, vt etiam tota planta multò tenerior & infirmior est. Diuersus autem ab vtroque qui pro albo Hya-

Hyacinth. Orient. purpurà rubens.

Hyacinthus Orient.

Hyacinthus niueus Orient.

Hyacinth. Orient. [illegible]

Hyacintho hactenus est habitus, cuiúsque vnicã stirpem à C.V. Alphonso Pantio missam alebat in pensilibus hortis Il. Io. de Brancion, cùm Viẽnã euocatus sum ex Belgica: cuius postea plures bulbos Viennã illi missi, nam istic satis frequens erat, cùm valdè sit liberalis in sobole generanda. Sunt verò illius flores antequam explicentur, albi, sed aperti oras tantùm albas habent, reliquã parte quasi carnei coloris, cùm tamen senescere incipiunt, ferè toti niuei fiunt. Turcæ omnes Hyacinthos hactenus acceptos *Zambul* appellatione miserunt, additã voce Indi, cùm Indicum, vel alia quapiam, cùm locum vnde acceperint, indicare volunt. Florent omnes Aprili.

Huius itaque Hyacinthi variæ sunt species, quarum *vnam* Hyacinthum Orientalem flore maiore vocare solemus, quæ modò plures, modò pauciores habet flores purpureos, cæruleósue. Huius iconem desumpsimus ex Camer. Epit. *Alterius* autem siue Hyacinthi minoris Polyãthes ex Pl. icon. pag. 105. *Tertii*, id est, Hyacinthi Orientalis Polyanthes foliis, Figura est ex Clus. hist. post. pag. 175. *Quarta icon* est Hyacinthi Orient. albi, quæ exstat in Icon. Pl. pag. 105. *Quinta* denique est Hyacinthi Orientalis purpureo rubei, quem depinxerunt Ic. pl pag. 104. Anguill. Hyacinthus Theophrasti & Dioscoridis, Turcis *Zemblecuder*. *Aliud* Hyacinthi genus quod Orientale appellare placuit misit [Matth. in Dioscor. cum magn. figuris] Cortusus, quod sibi missum ex Orientalibus regionibus fatebatur, quod Hyacinthus Orientalis fremdder hyacinth cognominatur. In Epit. cum Camer. Icon. Figuræ sanè quæ ponuntur à Camer demonstrant Hyacinthum maiore & minore flore: sed secunda non respondet figuræ Matthioli, quæ nihil aliud meo iudicio quàm Ornithogalum maius album, vt suo dicetur loco, exprimit.

Zemblecuder.

Dodon. de fl. Hyacinthus quem Italia & Belgium Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores potentiores maiorésque, ac citiùs prodeuntes. Item in fol. Horum vnus maior, plures profert flores: alter minor pauciores. Figuræ, quas proponit Dodon. non displicent quamuis minùs exactè distinguat plantas.

Lob. & Penæ Adu. Hyacinthi Orientalis Græci varietas quam Indi *Zumbel* vocant, caulem habet Serpentariæ modo maculosum, & tortilia folia.

Tabern. ic. & h. *Hyacinthus Orientalis caruleus*, blawer frömbd hyacinth. Item: *Hyacinthus Orientalis maior Polyanthos*: Gefulter frembd hyacinth.

Halepi cùm esset Rauvvolf. obseruauit principio Februarii aliquot Hyacinthi species, potissimùm Orientalis quem vocant *Zumbel*.

Zumbel Rauvvolf.

Camer. hort. *Hyacinthus Constantinopolitanus Diosc. Hyacinthus Orientalis*, albo cæruleo flore, itémque purpureo. Turci vocant *Zembul*. Item *Hyacinthus Arabicus* à D. Aicholsio communicatus. *Zumbal* Arabibus. Nos Arabicum quoque hoc capite ponimus, quia nondum nobis constat quantùm differat à cæteris, & quia teste Rauvvolfio cæteri Hyacinthi Orientales ita dicuntur. Lob. etiam vt antè demonstratum vt meminit etiam *Zambel*, an idem cum hoc nescimus.

Zumbul.

Zambal.

I. Gerard. *Hyacinthus Orientalis caruleus* the blew Oriental Jacint. Item *Hyacinthus Orient. Polyanthos* Double Orientalle Jacint.

C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 11. siue Caule serpentariæ instar maculoso. Matthiolo *Orientalis alter*, Lobel. *Orientalis Græcus*. Et *Hyac.* 12. siue Orientalis purpureus Lobel. purpuræ rubens. *Hyacinthus* 13. siue Orientalis albus 1. Orientalis albus. Et *Hyacinthus* 15. siue Orientalis maximus. Matth. *Hyacinthus Orientalis* Lob. *Orient. maior Polyanthos*. Tandem *Hyacinthus* 17. siue *Hyacinthus Arabicus* Cam. Nostro iudicio si quid suspicandum ex nuda Matthioli figura, suspicor Matthiolo Hyacinthum Orient. alterum potiùs cum maiore Lobelii conuenire quàm primum, & primum Matthioli potiùs quadrare cum Lobelii Orientali Græciæ.

Idem C. Bauhin. apud Matth. *Hyacinthus Orientalis*, *Hyacinthus* caule Serpentariæ. *Hyacinthus Orientalis* alter Matth. siue maximus [sed figuræ transpositæ erant, figuráque mutila. Matthioli figura Hyacinthi Orientalis non demonstrat plãtam, cuius figuram ex Tabern. ponit: mihi Matthioli Hyacinthus ille est Ornithogalum maius album, vt iam dictum, foliola quæ appingit ad singulos pediculos longiusculos, & aliam differentiam manifestam demonstrant ab Hyacintho Orientali maximo, nec figura Matthioli inutilis est, vt quis existimet, si sumatur pro Ornithogalo dicto.

Orientalem siue Constantinopolitanum Hyacinthum cùm essemus in Italia vocabant *Zemblecuder*, vidimus Veronæ in horto Nobilis di Muscardo. Ferrariæ in horto Principis mense Maio nobis ostendit ipse Anguillara iam deflorescentem, & in quo capitula incipiebant prodire. Bononiæ in horto Nob. Alpassel. Parmæ in horto Nob. Antonii Lalatæ, mense Aprili defloruerat. Hunc etiam vidimus in horto Priuli & Pasqualigo Patauii. Geneuæ in aliquot hortis vt in nostro etiam mense Februario flores incipiebat protrudere & folia. Montbelgardi Geneuã allatum prorupit Ianuario in horto nostro: trãstulimus in hortum Il. E. C. Wirtemb. accepimus etiam à D. Landgrauio flore albo. Basileæ apud Doctorem Fœlicem: Nunc in horto Ill. E. C. aliquot species habeo maiorem purpureum cœruleum & album.

Locus & tempus

HYACINTHVS BRVMALIS ALBVS.

Descriptio.

Louanio ad nos (inquit Lob.) primùm missum hoc Hyacinthi Orientalis venustissimum & rarum genus à D. prof. Regio D. Cornelio Gemma, icone & oratione scitè expressum & descriptum. Eius bulbos Insulis ad me postea misit amicus singularis Ioannes Baillet, Mercator Insulanus. C. Gemmæ rarum hoc prorsus videtur atque exoticon Hyacinthi genus: nam etsi folio-

cum formâ & florum cum aliis plerisque conueniat, id tamen sibi vendicat singulare, quod statim sub Solis hibernum tropon sub terris erumpat, caulem quoque protrudens interdum per medias niues. *Florem* venustissimum laxat circa principia Ianuarii, vt apud me iam ter quaterue floruerit à fine Decembris vsque ad medium ferè Mensis Martii, non sine maxima pariter admiratione & aspectantium voluptate. Non gaudet humidis locis, sed ab humore priùs quàm frigiditate corrumpitur: ideoque & in testa fideliùs asseruatur: semen tamen aut bulbi germen hactenus ab eadem planta impetrare non potui, quod florum illa nimis præcipitata præmatio facit. Sunt illi *folia* non vt cæteris laxa & mollia, sed succulenta, spissa, ac ferè semper erecta, vt in generibus Aizoi. Nerui in his nulli conspicui: sed striæ solummodo rectæ ac veluti tenues fibræ. Durant autem virore constante vsque ad finem Iulii mēsis, ac multò diutiùs quàm cæteris vsu uenit. *Flos* læui caule, nonnihil circa fastigia ad pediculos singulos excauata, propendet candidus, nonnihil tamen sub initia, & circa supremas oras quiddam subcæruleum præ se ferens, quo quidem euanescente sensim Februario mense totus fit lacteus, odore fragrantissimus, in ea specie deinceps mense plus integro perseuerans. *Radix* bulbosa, intus candida, foris rufa, circa foliorum exortus maculas quasdam, quales in Serpentariæ maioris caule spectantur, effundit, intersusa purpura nigra. Verum id maximè sub Veris auspicia, & cùm terræ rursus mandatā caulem emeritum gerit.

Lobel. append. & Icon. Pl. *Hyacinthus brumalis, Orientalis albus*. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 14. siue *Orientalis albus alter*.

HYACINTHVS MINIMVS serotinus flosculis Hyacinthi Orientalis.

Descriptio

HYacinthus Lobel. Adu. par. 2. minimus serotinus elegans, facie Orientalis Hyacinthi, sesquipalmares & spithamæos tenuissimos *cauliculos* edit, tribus flosculis è gracilibus petiolis, ex cæruleo dilutis, senis cæruleis venis striatis, Hyacinthi Orientalis similibus, sed longè gracilioribus, minoribusque, sex partitis oris sub finem Maij præditos. *Foliola* angusta, sparsa, spithamum longa, Hyacinthi Autumnalis maioris quadantenus. Paruulus item *bulbus*, albidus. Alitur in fictilibus à D. de Franqueuille ex Gallia delatus, & acceptus ab honestissima matrona vxore D. D. L'Aoust, tanto florum amore capta, vt sibi meritò Floræ nomen vendicarit.

HYACINTHVS ODORATISSIMVS dictus Tibcadi & Muscari.

Descriptio

HYacinthus Tibcadi dictus bulbo admodum magno, albicante, multis tunicis pertexto nititur, gustu amaro, cui appositæ fibræ paucæ quidē, sed crassæ & longæ, quæ Clusio perennes, nec singulis annis marcescunt & pereunt, vt Hyacinthorum, Narcissorum, Tuliparum, Liliorum, & multarum aliarum bulbacearum stirpium fibræ: *folia* quinque aut sex dodrantalia & longiora, latitudine ferè vnciali, sex striis per longum discurrentibus, crassiusculis, carinata, satis crassa & succulenta: *caulis* singularis, teres, satis crassus, nudus, admodum infirmus pro sua crassitudine:

hunc à medio ferè ad summū racematim cohærentes ambiunt *flores* botryoides, quorum colores sic tradit Clusius: Initiò interdū purpurascentes aut virides, deinde ex purpura virentes, aut ex viriditate albicātes, nonnunquam subcærulei, aliquando nigricantes initiò, siue saturatè purpurascentes, deinde pallidi vel flauescentes, vel ab initio pallidi, postea flaui, postremò vbi tabescere incipiunt nigricantes aut pulli, iique mucrone quàm in aliis crassiore aut obtusiore interdum, qui marcescere incipientes, gratissimum moschi ferè aut aromatum odorem referunt, licèt qui flauo colore est, grauius quidpiam & Narcissinum quodammodò spiret: intelligo & niueo flore, atque etiam egregiè rubente inueniri. Flores sequuntur capitula prægrandia triquetra, & veluti pinnata, in quibus semen nigrum rotundum. Clusius ait se obseruasse interdum hanc stirpem caulem in binos ramos diuidere, quorum singuli multis floribus onusti fuerint.

Matth. in Comment. Ital. & Lat. cum magnis fig. *Bulbus vomitorius*.

Dodon. de floribus, *Hyacinthus alter quidam spurius*, Matthiolus pro Bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens, nullis testimoniis aut rationibus sententiam suam astruens. In fol. *Hyacinthus spurius Recentiorum alter*. Dodonæo penè euenit quod reprehendit in Matthiolo, descriptio ita ieiuna, vt difficilè sit agnoscere de quo Hyacintho tradat nisi in post. histor. lat. fig. apposuisset.

Matth. not. Dod. reprch.

Lob. obs. *Dipcadi Chalcedonicum & Italorum. Bulbus vomitorius Matthioli*. Item Icon. pl. 109. *Dipcadi Chalcedonicum & Muscari Clusii*. Tabern. icon. & histor. *Hiacinthus botryoides Chalcedonicus muschatus*, frembden tauben hyacinth. Gerard. *Muscari Clusii*, Ein Colored grapflower. C. Bauh. phyt. *Hyacinthus* 27. siue *racemosus Moschatus, Bulbus vomitorius Matth*.

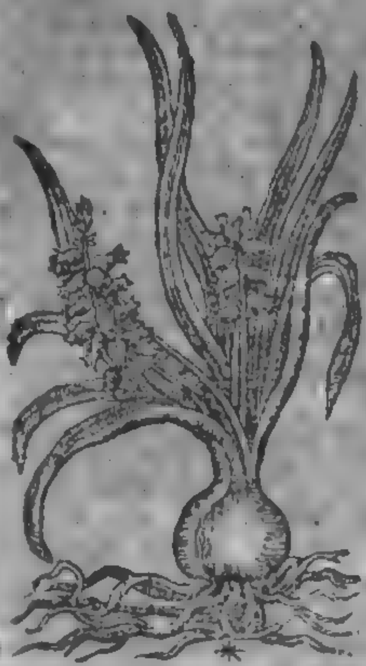
Clusius: E vicinis Constantinopoli hortis vltra Bosphorum in Asia sitis primùm nostræ Europæ communicata est hæc planta. Hyacinthi species odoratissima Nobili viro D. Antonio Cortusio *Tibcadi* Arabibus dicta. In principio Martii florebat Patauii in horto prædicti. Montbelgardi in horto E. C. per Fratrem C. Bauh. missum ex Italia, & per Landgrauium habuimus copiosum.

HYA-

HYACINTHVS ODORATISS. TIBCADI luteus.

Descriptio. CLusius nullam particularem ponit Muscari flauo flore descriptionem, licet iconem habeat.

In Exot. part.2. Append.2 .annotat quæ sequuntur: In illis plantis Muscari quæ flauum proferunt florem, discrimen quoddam obseruabam. Nam ex quæ pallidas ab initio proferunt florum gemmas ante hyemem plerumque germinare solent, & præcociores producunt flores, quam illæ, quarum gemmæ ab initio nigricāt, aut saturius purpurascunt. Ex illis autem semine natas mihi esse plantas memini, quarum flores colore non referebant matris flores, sed alium quendam peculiarem nanciscebantur, ex viridi scilicet flauescentem: matris tamen florum odorem retinebant.

Tabern.Icon.& hist. *Hyacinthus botryoides Chalcedonicum luteum,* frembder gel trauben hyacinth. C.Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 28. siue *racem. sus moschatus luteus.* I.Gerard. *Muscari flauum* Yellow muscod grape flower/ Lobel. ic. Pl.pag. 109. *Dipcadi flauum* siue *Muscari Constantinopolitanum* siue *Chalcedonicum* Teut.145.

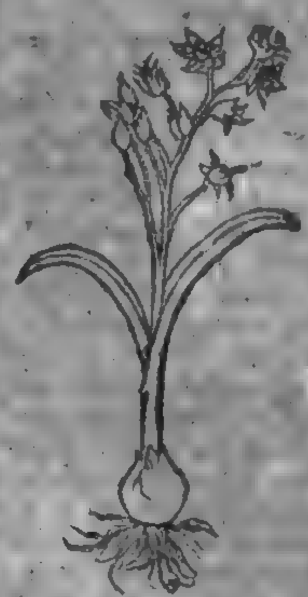
Locus. Vidi Studgardiæ in horto Ill.C.Wirtemb.

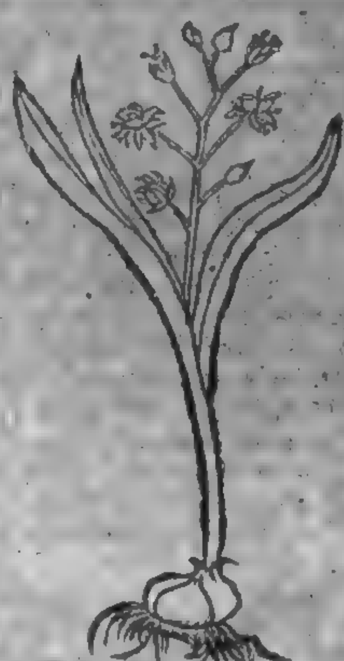
HYACINTHI TIBCADI LVTEI VARIEtas siue Muscari lutei præcox.

MEdiocastri Matriacorum (inquit Lob. Adu. part.2.) in stirpium exoticarum ditissimo viridario D. *Cornelius Corne* alebat, Martio flores laxans, initiò subcæruleos; Aprili verò aureos. Folia minimè sparsa aut procumbentia, vti alterius flaui Muscari sed Tipcadi floris cærulei modo erecta. Cætera eadem.

HYACINTHVS STELLATVS BIFOLIVS ET trifolius vernus dumetorum, flore cæruleo & albo.

Descriptio. EX *radice* bulbosa, oblonga, fibrosa, alba, gustanti viscida & subdulci, exit *coliculus* iunceus, fragilis, palmaris & pedalis, fuscus, radicem versus exalbidus, duobus *foliis*, interdum tribus, longiusculis, carinatis, à bulbo statim exortis, stipatus, qui in *pedicules* pro florum numero plures paucioresue ad duodecim nonnunquam, nunc breuiores, nunc longiores, teretes diuaricatur, licet aliquando ipse coliculi scapus flosculum singularem gerere reperiatur: *flores* pulchri, cærulei, rariùs albi, stellati, sex foliolis distinctis, angustis, mucronatis, constantes, in quorum medio *staminula* sex diluto cæruleo sustinent capitella saturatiùs tincta, pistillum turgidulum mucronatum concolorem circumstātia: at si flos albus, tum staminula quoque alba apicibus luteis prædita pistillum albū ambiunt: succedit capitulū, in quo *semen* Trago autore fuluum, Milio simile. Clusio in triangulis vasculis non atrum, vt cætera hyacinthorum genera, sed fuscum duntaxat & veluti fuligine infectum. Icones quas proponimus sunt ex Fuchsianis quas eminus, flores in iis non bene picti.

HYacinthus vulgaris Clusii, qui à floribus radiatim expansis, & in stellæ formam decussatis, stellati cognomē apud rei herbariæ studiosos inuenit, is videlicet qui cæruleo est flore in quo varietatem etiam obseruabat aliis floribus magis saturis & ad violaceum quasi tendentibus, aliis ad carneum colorem proximè accedentibus. Habet autem ipsa planta vel terna folia, vel plurimùm bina, vt etiam illi bulbi quos Neapoli Francofurtum ad Clusium mittebat Ferdinand. Imper. Qui albo est flore, spontè nascentem nusquam videre ipsi contigit, sed binos aut ternos eius bulbos Francofurti accipiebat munere D. Philippi Stephani Sprengeri Pharm. Palatinalis Heidelbergæ: aliū deinde exalbido & veluti cineraceo subcæruleóue flore præditum, Lugduno Batauorum missum à N.V. Ioanne ab Hogelande. Superioribus autem generibus maturiùs floret, & in triangulis vasculis semen fert, non atrum, vt cætera genera, sed fuscum & tanquam fuligine infectum cui non valdè dissimile etiam est illius semen, qui albos profert flores. Viennenses porrò Matronæ eum qui cæruleum habet florem, Blaw baldrian appellant, quasi cæruleum Lilium cōuallium: nam Oenanthen vulgò Lilium conuallium dictam, ipsæ baldrian nuncupant: Belgæ à

Tempus. Nomen. Oenanthe. Lilium conuallium.

Hyacinth. stellatus flauo rubente.

stellato flore Sterrecken/vocant. Sed & Hyacinthum stellatum vulgari alioqui, forma similem reperiri audio, quorum alter flores proferat, suauiter rubentes & quasi carneos, alter, flauos: illos autem videre nondum ipsi contigit.

Icon Clusiana sub titulo *Hyacinthi stellari* albo flore apud Lobel.obs.p.51. Et icon.Plant.p. 99. est sub titulo *Hyacinthus Germ. Lili-flori* siue Floris Martii stellati, Narcissi cærulei Bockii: sanè placet icon pro cæruleo & albo, quia quod animaduerterimus non differunt nisi colore. Brufel.T.3.Rhapf.31.& 4.p.150. *Narcissus Martius*.

An Cordo herba Narcissi, caule dodrantali, flore est in lateralibus pediculis cādido, stellato, aut cruciformi, odorato: radice bulbosa, Norimbergæ in horto Olingeri.

Non vult litigare Tragus an hi bulbi, vel Narcissi cærulei & albi, bso hornung blumen/blo mertzen blumen/sint referendi ad Bulbos vomitorios aut Narcissos vel Hyacinthos. Figuram vnicam habet Tragus quæ minus placet.

Fusch.hist. *Hyacinthus cæruleus minor. Hyacinthus albicans seu fœmina.* Item icon. Hyacinthus cæruleus minor mas, klein blaw mertzen blum menncle. Hyacinthus cœruleus minor fœmina, klein blaw Mertzen blum weible. Hyacinthus niueus weiß Mertzen blum.

Gesner.horti. *Bulbus quidam sylu. Hyacinthi species*, vt multi putant. In cat.plant. *Vaccinium, Hyacinthus cæruleus*, Blaw Mertzen blumen. Item *Hyacinthus*, Latinis (vt quidam volunt) Vaccinium, Blaw hornung blumen / Ein hyacinthen geschlecht.

Lobel. & Penæ Adu. *Hyacinthus Germ. Liliflorus*, Angl. Our ladies flour. Doctiss. quidam cum Fuschio Poëticum Hyacinthum diuinabant. Sed eius effigiatura congruentiùs multò Dioscoridis Hyacintho quàm Poëtico foret, flores cærulei purpurei. Item obs. *Hyacinthus Liliflorus stellaris, Flos martius stellatus Germ. Hyacinthus bifolius Theophrasti*, Belg. Sterrekens. Et Icon. Plant. p. 99. *Hyac. Germ. stellatus, Narcissus cæruleus Bockii*. Aduers. part. 2. *Hyacinthus Germanicus stellaris*.

Cam.horti. *Hyacinthus stellatus flore albo & purpureo.* I.Gerard. *Hyacinthus stellatus Fuchs.* Starrie Jacinth. *Narcissus cæruleus Bockii.*

C.B.not.

C.Bauh.Phyt. *Hyacinthus 1. cæruleus* siue *trifolius*. Hyacinth. 2. siue *primus albus Narcissus candidus* Trago. *Hyacinthus Germ. stellaris albicans serotinus*, Lobel. Et *Hyacinthus 3.* siue *cæruleus alter bifolius Fab. icon.* minor: Dodon. Satyrium 2. Dubito an Tragi planta eadem sit cum Lobeliana, quia Tragi solet cum alio florere & flores habere albos, qui sex foliolis constant, Lobelij verò serotina flore albicante, pingitur cum foliolis 5. tantùm. Nullam prætereà video occasionem separandi Satyrij secundi Dodon. ab Hyacintho stellato primo, ipsemet Dodon. in postremis non separat.

Locus & tempus.

Norbonæ montosis arduis, Geneuæ aut Heluetiæ & Germaniæ in campestribus & iuxta sepes, Lobelio, nascitur, flore cæruleo, purpureo. Hyacinthus Camer. stellatus flore albo & cæruleo, frequens in Duc. Vvirtemb. creber, vt Fuchsius quoque meminit & Cordus Tubingæ in siluulis inuenitur. Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli apud quos, Plinii testimonio, eximiè prouenit, vt Ruellius autor est, nemoralem & agrestem Cepam nominent. Et eius certè magna est copia Verno tempore in nemoribus haud procul à vico Luschnaw iuxta Tubingam sito, vt vel etiam ex natali satis constet flores hos quos pictos exhibet Fuchsius esse genuinos Hyacinthos. Vere prouenit mensibus initium Februario & Martio Theoph. L. 6. hist. c. 6. hinc Martius flos dictus, cùm itaque tempus etiam conueniat nemo est qui deinceps veros esse Hyacinthos dubitare meritò possit:

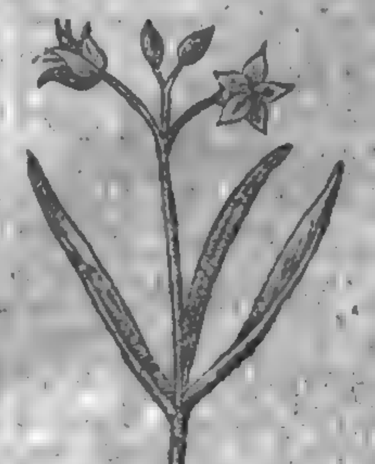
Fuchsius excus.

E loco & tempore Fuch. asserit non dubitandum de suis pictis Hyacinthis, verùm non demonstrat, qui sint ex iis, qui in Ducatu Vvirtemb. vel in Gallia proueniant, hinc apparet firmitas argumenti.

Cronemb. Satyrium verum colligitur in tractibus sabulosis & arboribus consitis ex quibus nos olim frequenter eruimus, ac maximè circa Herlen eximium Holandiæ oppidum.

Hyacinthus stellatus vernus modò bifolius modò trifolius à me obseruatus inter Balneum Aponense & Arqua & in monte Venda, & Patauii in horto Nob. Pasqualigo florens in fine Februarii; Monspelij allatus ex montibus circa Gangem mense Aprili cum foliis latis, radice bulbosa, & floribus cæruleis multis ab inuicem diuaricatis cum pediculis satis longis. Geneuæ copiosè in colle circa Castellum *la Bastie* florens Martio mense, è regione *Champé* vltra fluuium *Arue* in syluosis locis mense Februario folia protrudens, & circa finem Februarii florere incipiens, ac ibidem non solùm colore cæruleo, sed etiam pulcherrimo niueo: nec video differentiam quàm coloris: inueni etiam Montbelgardi ac habeo plantatum in horto Il. E.C. qui passim prouenit, vt in colle eundo Vauiaucourt & in nemoribus versus Arbouans.

HYACINTHVS STELLARIS Albicans Serotinus.

Descriptio.

Scribit Lobel. in Append. Hyacinthus stellaris albicans serotinus. Serius floret & *folia* exiliora habet, *flos* aspectu iucundus albicat. In Belgium delatus e Biscayæ môtibus, & munere missus à Matone. Item Icon. Pl. p. 100. *Hyac. Germ. stellatus albicans*, Tentaio. Item Aduers. part. 2. *Hyacinthio Germ. stellaris congener Hyacinthus serotinus albicans è Cantabriæ montibus delatus*, cuius effigies Icon. p. 100. exprimitur. Septenis floribus & pluribus aspectu iucundissimis in hortis D.I. Someri & D. Iacobi Knibii: albis floribus variare memini & luxuriare cum Hyacintho Stellari Bizantino à Clusio descripto radice foris nigra, flore præcoci. Item *Hyacinthus stellaris albicans Botanicorum* effig. icon. p. 100. A stellæ instar radiatis floribus ab herbarum cultoribus sedulis vocatur *Stellaris* aut *Stellatus Hyacinthus*, floribus albis amœnissimis septenis & pluribus in horto

Hyacinthus cum albis floribus flore præcoci. Radice nigra.

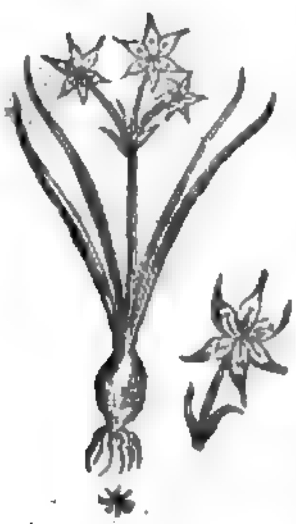
horto Someri variat. Lobel. videtur mihi obscurus: Cur in postr Animad. bis mentionem facit Hyacinthi stellaris, hyacinthi albicantis: cur bis repetit descriptionem hyacinthi stellæ cum albis floribus, suum albicantem pingit cum floribus quinque, vnus autem flos pingitur quinquefolius, an veraciter nescimus, stellares dicti solent esse sex foliis.

C. Bauh. Phyt. existimauit eundem cum Tragi Narcisso candido, quod nobis non videtur, non tamen negamus eum quem describit in Adu. postremis floribus albis eundem esse cum Tragi Narcisso vt antè dictum.

HYACINTHVS STELLARIS VERNVS paruulus, flore ex cæruleo cinereo.

Descriptio

PErsimilis autore Lob. Adu. part. 2. paruulus Hyacinthus stellaris Vernus, etiámque stellatis Hyacinthis conger pumilio, nouus indictus Hyacinthus, Londini hoc mense Aprili 1605. in amœnissimo & exoticarum stirpium ditissimo hort. C.V.D. Io. Coys, cuius sæpe meminimus, *flores* laxauit ternos aut quaternos, stellatos, ex

cæruleo cinereos, senis foliolis, totidémque staminulis & apiculis cæruleis obscuris conflatos: *pistillo* in medio cum vmbone aut apice ex cinereo cæruleo. Vix palmaris plantula est, *folia* angustis, vt cærulei amœni floris paruuli Hyacinthi Botryoidis surrectis, minoribus tamen gracilioribúsque, quaternis aut quinis, è quorum medio *cauliculus* prodit. *Radix* parua, alba, oblonga, parum fibrata, quâ vt & plerisque aliis nouis Plantis ex Galliis delatis Georgius le Seigneur Britanniam ditauit.

HYACINTHVS STELLARIS MAIOR.

HYacinthus stellaris maior, authore Lobel. Adu. par. 2. omni sui parte duplò maior Hyacintho stellari Germanico. Mattiacis Mediobur gensibus botanicis Belgis innotuit opera D. I. Someri, quem in hort. Magni Ducis Hetruriæ nactus est. Flores intensioris purpuræ: Radicis bulbus albet.

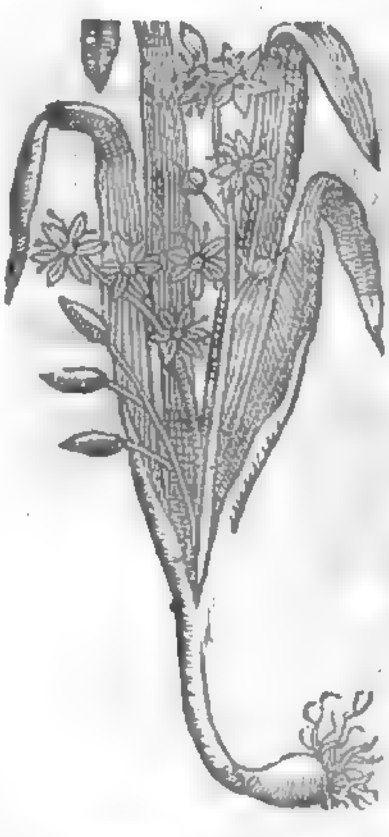
HYACINTHVS STELLATVS æstiuus minor.

Descriptio

QVum primùm è terra, inquit Clus. prodit hæc planta septena aut octona à radice promit *folia* angusta, plana, viridia, & quodammodò splendentia, circiter septem vncias longa, quæ sese humi diffundunt, & in orbem spargunt, atque veluti contorquent: inter quæ assurgit *cauliculus* teres, breuis, binarum vnciarum longitudinem non excedens, summo fastigio senos aut septenos *flosculos* alternatim ferens, veluti spicam congestos, iis formâ & colore penè similes, quos profert Hyacinthus stellatus æstiuus, cuius paullò antè memini, sed longè minores: his succedebant triangula etiam *capitella* extremo mucronata, nigrum *semen* continentia: *radix* erat bulbosa, ferè orbicularis, crassæ Auellanæ Hispanicæ magnitudinem æquans, candida sed fuscâ membrana tecta, è cuius infimâ sede numerosæ exiliebant fibræ, magnâ ex parte valdè tenues, iis tamen admixtæ septenæ aut octauæ paullò crassiores. Florebat Maio mense cum maiore. Vnicam huius generis plantam, eámque ἀνώνυμον accipiebam anno Christi 1603. à Nicolao le Quilt siue Quelt Gallo rhizotomo cum bulbo vnifolio, & aliis quibusdam à Lusitania, vt asserebat, petitis.

HYACINTHVS RARVS.

Descriptio

RAdice nititur Hyacinthus nobis rarus dictus, bulbosa; magna, fibris donata, alba, alicubi purpurascente, sapore subdulci, viscido, & nauseoso: *folia* à radice quina aut quaterna, per terram sparsa, vnciam lata, Hyacin. stellati siue dumetorum latiora (à quo differt, licet affinis) sunt longitudine cubitali, carinata, striata & splendentia: *caulis* tenuis vnus vel duo, interdum quaterni, cubitum alti, alii palmum, sesquipalmum, & palmos duos lõgi, purpurantes, nitentes, angulosi, *flores* sustinent in summo fastigio, quaternos, quinos, senósue, à lateribus ex foliis sex compositos, sublongis, acuminatis, cæruleis, vel potiùs violaceis, vngue albicante, decurrente per longitudinem linea saturatiore viola tincta, ita à se inuicem ad pediculum vsque distantibus, vt radiatam stellam æmulentur: medium occupat *capitulum* rotundũ canaliculatum, Pisi parui magnitudine, album, loculamenti *seminum* rudimentum, quod ordine circumstant *stamina* rigidula, sena, violacea, circa imum albicantia, è medio autem capitulo stilus violaceus emicat: pediculi, inferiorum quidem florum plùs quàm duas vncias longi, purpurantes, splendidi, surrecti, superiorum verò vix culmum latum longi, mediorum medio modo se habent.

Locus

Hoc Hyacinthi pulchrum genus attulit nobis Frater Casp. Bauhinus ex Italia, collectum Patauii in horto Treuisani: ex bulbis à nobis satis in horto Ill. nostri Principis, flos emicuit Aprili mense. Frater nobis retulit D. Cortusum nominare Hyacinthum nondum descriptum cum

hoc bulbo magnam affinitatem habere videtur Hyacinthus Stellatus Byzantinus Clusii: cui an vtriusque bulbosæ plantæ nota fuerit differentia statuito.

HYACINTHVS STELLATVS Byzantinus.

Descriptio

Hyacintho nostro raro, in multis correspōdentē tradit Clusius Hist. post. nomine Hyacinthi stellati Byzantini; de quo ille ait, quaterna aut quina sunt *folia* humi fusa, longa, carinata, dilutè virentia, Hyacinthinis adeò similia, ut antè quàm florem conspicerem, Hyacinthū esse crederem: inter hæc emersit digitalis ferè longitudinis, gracilis, & infirmus *cauliculus*. priore anno ternos sustinens *flores*, altero quaternos aut quinos, sex foliis constantes, diluti cærulei coloris, inodoros, qui Solis radiis illustrati instar florum Hyacinthi stellati vulgaris sese explicarunt, & exalbida sex staminula ostenderunt, quorum apices purpurei, stilo in medio eorum assurgente: successerunt triangula *capitula*, qualia in vulgari, sed inania, vt *semen* obseruare nequiuerim: *radix* bulbosa est, non magna, nigro corticē tecta, & fibris subtus prædita. Hunc Bulbum Byzantio acceptum cum aliis stirpibus Francofurtum ad me mittebat anno 1590. Generos. Domina Vngnadin nomine adscripto *Susam gutle*, quà appellatione initiò Lilium Susianum insignitum, deinde, Iris illa bulbosa præcox, quam Matthiolus pro Hemodactylo Constantinopolitano exibuit, Dodonæus pro Iride tuberosa. Flores mihi protulit Aprili cum aliis Hyacinthis.

Tempus.

Lobel. Adu. part.2.p.485. *Hyacinthus stellaris Byzantinus à Clusio descriptus*. Videtur idem p.486. eundem tradere his verbis: Hyacinthus stellaris Byzantinus tenuifolius præcox: effig. rar. pl. p.184. Affinis stellari Hyacintho Germanico, foliolis & effigie: sed minore vnciam longo, paruum digitum crasso bulbo: flores itidem stellatos, obsoletè cæruleos tenui superiore caule fusos, Martio & Aprili laxat in hortis cultioribus Botanicis. Dubium nobis est de quo Hyacintho stellari Byzantino scribat Lobelius: ille Hyacinthus stellaris Byzātinus cuius meminit Clusius in post.hist.p.184. non est tenuifolius: nec Clus. ait ei tenui folia.

HYACINTHVS STELLATVS Bizantinus alter elegantiss. serotinus, bullatus.

Descriptio

Hic præcoci deflorescente Hyacintho stellato lōgè elegantior, nitidis, stellaris, cæruleis, amœnis, *secundum sesquipalmares, spithamæos, lucidos, planos, rubentes cauliculos, floribus prodit: Stellati Germanici Hyacinthi latioribus foliis: semine in pericarpiis rotundo, albo, lucido, Synapi albi ferè. *Radix* Leucoio bulboso par, intus alba, foris rubens, quæ nucleis adnatis propagatur. Hic Constantinopoli delatus quinquennio floruit in Londinensi agro in horto exoticarum Stirpium ditissimo Nobiliss. Baronis D. Eduardi Zouche, Cambriæ magni Præsidis, vnde quidam alii postea habuerunt. Lob. Adu. part.2.

Locus & tempus.

HYACINTHVS STELLATVS multiflorus ciueracei coloris.

Descriptio

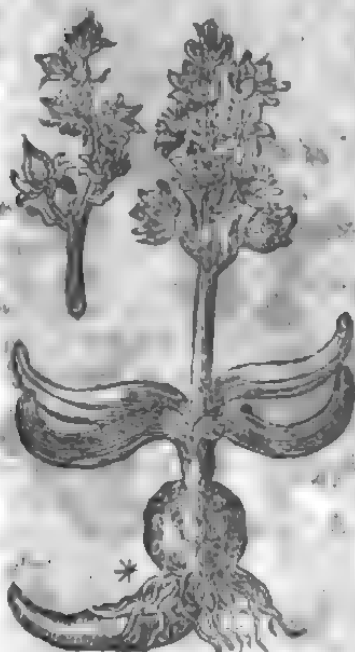
Mittelburgi, inquit Clus. Hist. post. in Walachria Zelandiæ insula, alebat Wilhelmus Iasparduyn Pharm. Hiacinthum Stellatum subcineritium, cuius iconē mittebat Doct. vir Tobias Rœlsius illius vrbis Medicus. Is autem multa habet *folia* humi iacentia, instar foliorum Hyacinthi Anglici, vel Belgici ferè: inter quæ prodit *cauliculus* palmaris, vicenos, tricenos aut plures interdum *flores*, spicæ vel Vuæ instar, congestos ferens, seu foliolis constans, medium occupante vmbone siue capitello, ex sex *staminibus*, non secus ac in Hyacintho, qui stellati cognomen vulgò obtinuit, sed longè dilutioris, & veluti ex cæruleo cineracei: *floribus* succedunt capitula trigona *semen* continentia: *radix* bulbosa est, candida, instar radicis Hyacinthi Belgici. Floret cum vulgari, hoc est, sub extremum Martium, vel etiam Aprili: paullò tamen seciùs vulgari &c. in Exot.

Hyacinthus stellatus Bizantinus vel exoticus Someri [inquit Lob. Ad. par.2.] latà depressa spicā fasti-

fastigiatus, hyac. stellatus Cineracei coloris apud Clusium. Ellig. Ratio. Plant. pag. 184. Iam septenis & pluribus annis elapsis altera Stellati hyacinthi exotici noua species nobis Medioburgi innotuit operâ eiusdem Domini de Somer, qui primus bulbum eius in Belgium attulit. Facie totâ, sparsis foliis, & cauliculo Spithamæo quadantenus hyacinthum Belgicum vel Britanicum æmulatur: sed vmbellæ instar initiò stipatim stellati subcærulei pallidi flores, Plantaginis roseæ modo in latam expressam aut aliquantulùm depressam spicam, & tandem in longam fastigiati. Apud Britannos hortensis hodie, & bulbo propagatur operâ D. de Francqué ville in horto Medico Nobiliss. Baronis Eduardi Zouch magni Præsidis Cambriæ siue Walliæ.

HYACINTHVS STELLATVS ÆSTIVVS.

Descriptio

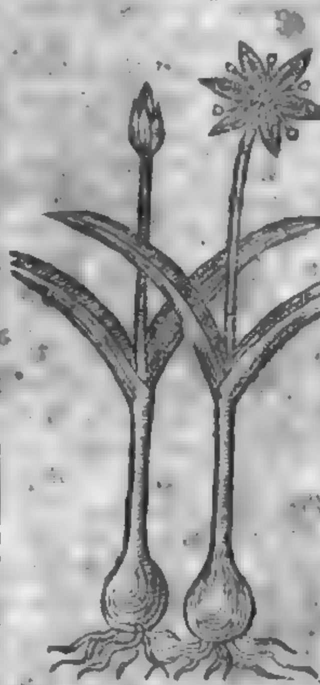

HOc hyacinthi genus [ait Clus. Exot. part. Append. 2.] suis floribus onustum, primùm Maio mense anni à nato Christo 1606. conspiciebam in cultiss. horto peturbani & ornati Viti Lopez ciuis Leydani, quod è Lusitania allatum esse asserebat: deinde illo ipso anno videbam etiam in hortis Ioannis ab Hogelande, & Christiani Porreti. Quùm autem neque eius iconem, neque historiam quispiam hactenus (quod equidem sciam) exhibuerit, operæ pretium me facturum arbitrabar, si in hoc appendice proponerem.

Erat autem hæc planta quaternis, senis aut pluribus *foliis* prædita, viridibus, carinatis, palmum longis, satis angustis, humique quasi in orbem stratis, alioqui satis firmis, instar foliorum hyacinthi illius stellati qui cineraceos flores profert, superiore capite descripti, inter quæ assurgebat palmaris *cauliculus* satis firmus, sustinens oblongis petiolis inter appendiculas purpurascentes prodeuntibus, denos aut duodenos *flosculos* ex cæruleo purpurascentes, nullius aut certè perexigui odoris, sex foliis constantes, vmbilicum occupante vmbone, siue *capituli* rudimento mucronato, cincto sex staminulis ex albo purpurascentibus, quorum apices cærulei: fiebant tandem ea capitula triangula & mucronata, qualia ferè in Hyacintho Belgico siue Anglico: quæ maturitate dehiscentia, *semen* continere deprehendebantur rotundum, nigrum, splẽdens, hyacinthi Belgici siue Anglici semini prorsus simile: *radix* erat bulbosa, penè orbicularis & candicans, infimâ siue sessili parte in ambitu frequentibus & tenuibus albis fibris in latera sese spargentibus donata, & interdum vnâ etiam crassiore digitum penè longâ, atque in profundum se mergente, vt aliquoties in aliis etiam hyacinthorum generibus obseruare memini.

HYACINTHVS BIFOLIVS THEOphrast. Lobel.

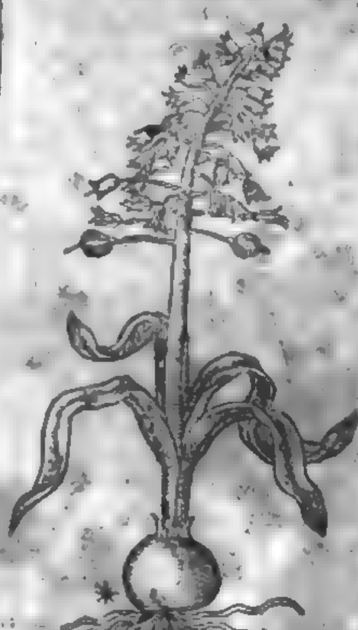
Descriptio

Lob. H. Belg. *Blawer Meybloomkens.* Et Icon. Pl. pag. 100. *hyacinthus bifolius Theophr.* Teut. 157. C. B. Phyt. *hyacinthus* 4. siue *bifolius Theophr. Lobel.*

HYACINTHVS COMOSVS BYZANTInus candicans cum staminulis purpureis.

Descriptio

QVaterna, inquit Clusius, quina aut sena interdum habet *folia*, humi vt plurimùm fusa & expansa, nonnunquam procùbentia duntaxat, oblonga, hyacinthi primi Matth. foliis valde similia, latiore tamen mucrone prædita, & in lateribus veluti tenui lanugine oblita, præsertim infimâ parte, circa eorum exortum, ingrati gustus & nauseam facilè excitaturi: ex horum medio pedalis, nonnunquam maior, nascitur *caulis*, teres & rotundus, nudus, intus fungosus, foris viridis læuisque, quem à medio ad summum sexageni plerumque, aut plures ambiunt *flores* oblongiusculi, oris in sex laciniolas diuisis, sex staminulis purpureis intus præditi, inodori, initiò candicantes, deinde cùm marcescere incipiunt, fusci & inelegantis coloris: *pediculi* quibus *flores* nituntur, initiò breuissimi sunt, deinde paulatim marcescentibus floribus excrescentes, quatuor vnciarum aut amplio-

rem longitudinem adquirunt, sic vt totus caulis suis floribus ita expansis onustus, aspergillum nō minùs referre videatur, quàm Hippuris quoddam genus: caulis suprema pars cum florum pediculis purpurascit: incipit florere ab imis: trigona deinde *capitula* fert, exigua, pro plantæ amplitudine, in quibus paucum *semen*, interdum in singulis capitulis vnicum dūtaxat, rotundum, nigrum, Hyacinthi comosi maioris semine minus continetur, interdum nullum, nam vt plurimùm capitula inania sunt, nec arbitratur vnquam Clusius plura collegisse ex vnica, quàm habebat, plantâ, ternis seminibus, aut [quando plurima] quinis aut senis: *radix* rotunda, bulbosa, multis candicantibus tunicis constat, exteriore subfusca, & basi multis fibris fulta.

Nomina

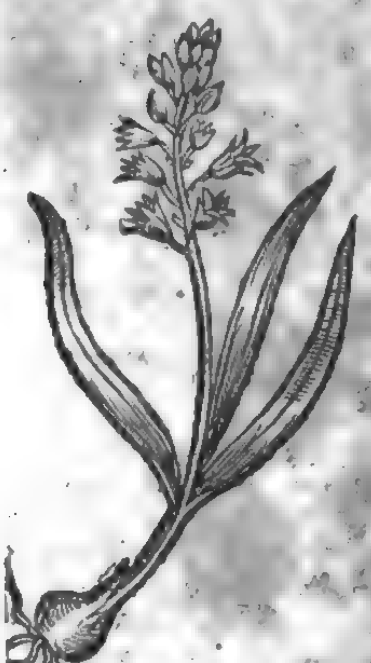
Quo nomine à Turcis insigniatur, me latet: nam Muscari bulbis semper permixtus fuit: ego propter comæ & florum quandam cum comoso maiore Hyacintho similitudinem, *comosum Byzantinum* cognominaui. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 21. siue *racemosus albus alter*. *Hyac. comosus* Clus. in Pann. & hist. post.

Natales.

Circiter annum 1578. primùm allatus est Constantinopoli cum aliis varii generis bulbis Mag. V. Paulo à Trauthon Cæsareæ aulæ Mariscallo & à secretiore Consilio, in cuius suburbano paucos bulbos videbat Maii initio florentes anno M.D. XX. Ex eodem tempore nullos missos meminit Clusius, præter vnum aut alterum, duntaxat semel atque iterum: quia fortitan non experitur, cùm nullâ floris elegantiâ sit præditus.

HIACINTHVS COMOSVS ALBVS cum cæruleis Staminibus.

Descriptio

HVIVS generis [Hyacinth. comosi] alius inuenitur [teste Lob. Appēd.] in hortis quibusdam Belgarum, *foliis* quidem similibus, sed *flore* albo, intus cæruleis staminibus decoratus, radicis tunicæ minimè rubent, Hyacinthus comosus albus. Item Icō. Pl. p. 107. Tour. 144. Pann. lib. 2. ca. & post. hist. l. 2. c. 28. Hyacintho comoso Byzantino non admodū dissimilem & in Belgicâ, & Viennæ aluit Clus. nullâ aut perpusillâ comâ preditū, cuius flores obsoletioris coloris albicantis, Byzantini floribus satis accedunt, pediculi tamē flores sustinētes in longitudinē non excrescunt, semē & radix satis conueniunt. Vulgare eius nomen, *Hyacinthus comosus albo flore*. Nisi Clusius eandem iconem cum Lobelio haberet, dubitaremus an Lobelii & Clusii descriptiones eiusdem essent plantæ.

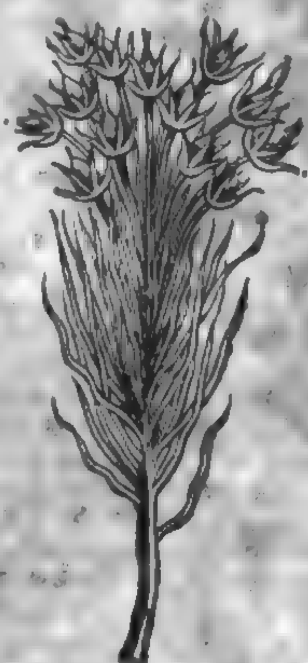
Camer. horti *Hyacinthus comosus leucanthemos*, & semine Italico [Norimbergæ] natus. C. Bauh. Phyt. *Hyacinthus* 20. siue *racemosus albus* 1. *Lobel. comosus albus. Narcissus montanus albus cæruleis staminibus. Narcissi montani iuncifolii minimi genus alterum Lob. obs. in appendice sine icone.* Lobel. non vocat in append. plantam, cui tribuit cærulea stamina Narcissi montani iuncifolii minimi genus alterum, nec est sine icone: Adest enim icon sub titulo Hyacinthi comosi albi: bis igitur eandem tradit C. Bauh. plantam diuersis locis.

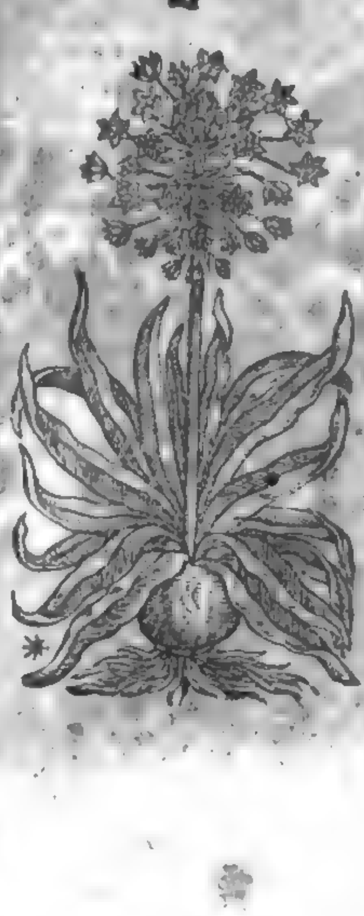
Loca.

In Italia agentibus inuenta est Hyacinthi species in monte Gilbi, bulbosa planta foliis prædita Hyacinthi dumetorum quaternis, palmâ longioribus: inter quæ caulis surgebat dodrantalis, summo cacumine flores multos gerens, quo modo à Lobelio pingitur Hyacinthus comosus albus, radix bulbosa alba. Similis etiam ex Italia per Fratrem C. Bauh. ex Italia innominata delata, Eandem non asserimus.

HYACINTHIS AFFINIS PLANTA.

An Bulbus Eriophorus Peruanus.

Descriptio.

CRassiusculus *caulis*, cuius *scapus* magnum profert pediculorum quadrantalium, circa exortū viridiū, superiùs purpureorum numerū: quorum vnusquisque *florem* fert maiusculum purpureū, floribus Hyacinthi nostri rari similem, quinque foliis longiusculis constantem, apicibus mediū obtinentibus. Succedūt tandē *seminū conceptacula*, rotunda, crassiuscula, in stilum desinentia: porrò singulorū pediculorum exortui ligulæ adnascuntur vt in Ornithogallo, longæ, albicantes & pellucentes.

Pulcherrima hæc plāta Lugduni demonstrata fuit sicca, per Baronem quendam Germanum redeun-

redeuntem ex Hispania ex qua curauimus depingendam. Sunt ab eo tempore quo primùm curaui depingendam plantam modò descriptam, circiter 40. anni, quum anno 1608. Hyacinthi Peruuiani nomine donata planta de qua mox, à qua non ausimus hanc diuersam aut eandem pronuntiare: Considerandum etiam quantùm nostra hæc planta à Clusii Bulbo Eriophoro Peruano in cuius icone ligulę pediculis apparent [quas ipse Clusius appendiculas vocat] differat.

Sic autem Bulbum eriophorum Peruanum describit Clus. lib. 2. cap. 23. Elegantiss. Eriophori genus ab eruditiss. Viro D. Simone de Touar Medico Hispalensi anno 1596. accipiebam nunquam antè mihi conspectum quod iam descripto adiungendum putaui. Multa id ex radice promit folia, surrecta initiò, deinde in terram sese inclinantia, densa, carinata, instar foliorum Hyacinthi, viridia, splendentiáque, quæ minutim confracta, tenuissima stamina præbent, haud secus ac primum genus. Inter hæc folia sesquipedalis nascitur caulis, teres interdum & gracilis, firmus tamen, nudus, virescens, qui summo fastigio plurimos fundit flores, initiò quasi in spicam congestos, deinde ab infimo sese explicare incipiētes, & in latitudinem expandentes, qui sex foliolis stellatim decussatis constare deprehenduntur, coloris purpurei, circa vmbilicum autē cærulei, vt & prominens vmbo, atque sena quæ illum ambiunt staminula lata, flauis seu pallidis apicibus prædita, singula florum folia per longitudinem secante venà ex atro purpureâ, odor valdè tenuis & exilis: oblongis verò gracilibúsque innituntur flores pediculis ex viridi purpurascentibus, quorum singuli ex appendicularum candidarum & membranacearum sinu prodeunt: floribus successerunt trigona mucronatáque capitula, semen continentia rotundum, nigrum, semini Hyacinthi Anglici seu Belgici par: bulbus eius crassus, longiusculus & quodammodo pyramidalis, ex albo flauescens (cuius squamę, perinde ac in priore, molli lanugine plenæ) infimà sede multis crassiusculis fibris præditâ: floruit extremo Maio insequente. Cæterùm cùm diligenter hanc stirpem considerat Clusius, & cū Hyacinthi stellati Peruani icone confert, plurimis notis conuenire comperit, & illâ ipsâ icone hanc stirpem, aut illi parem, expressam esse, penè sibi persuadet: illud solùm interest quòd iconi folia non carinata, sed medio neruo protuberante, & subleuata adpicta sint, tum radix nimis obtuso mucrone. Hanc ob causam Lectori optionem relinquit, vt quo loco volet, iconem adaptet. *Ἐριοφόρου* Laniferi nomen huic bulbo inditum, ob tomenti copiam, quòd lanæ modo in stamina diduci possit.

HYACINTHVS PERVVIANVS.

Descriptio

STutgardiæ in horto Iunii principio floruit Hyacinthus Peruuianus dictus speciosus admodum flore, *Folia* supra terram ferè sparsa, digitum circiter lata, penè glauca, vncias quatuor, vel palmum longa, sapore viscido. *Caulis* palmo non multò maior, rotundus, crassus, firmus: *flores* à medio caule innumeri prodibant, cum alternatim ambientes, ex *pediculis* oriundi, trium ferè unciarum, cærulei vel purpurascentes, qui constant ex sex foliolis, sublongis, in acutum desinentibus: in auersa parte linea, siue costa magis cęrulea vel purpurea: intus apices cęrulei sex, in quibus minima capitula lutea, & in medio stilus cæruleus, cui subest rudimentum siue *capitulum seminum*, Floris sapor non manifestus, nisi fortè nonnihil acris & viscosus. An hic Hyacinthus diuersus sit ab Hyacinthi affini planta nondum asserere possumus, magna certè similitudine. Quicquid tamen sit pictura Hyacinthi Stellati Peruuiani Lobelii Aduers. alt. part. benè cōuenit & nobis placet, ex qua duos flosculos tantùm accepimus, vnum apertum & alium clausum.

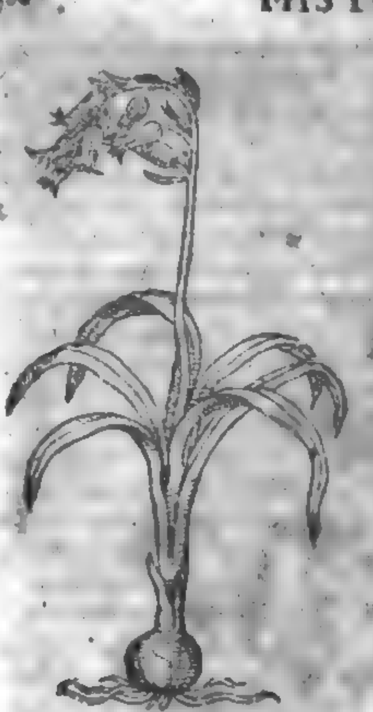

Hyacinthi stellati Peruani, ex Peruano Orbe exemplar ad Clusium misit Nob. vir Carolus de Tassis, quod lata, crassa (vt ex icone animaduertere licuit) habuit folia, Hyacinthi Orientalis, seu potiùs Eriophori bulbi, foliis similia, humi, magnà ex parte, sparsa, & viridia, inter quæ prodiit nudus caulis, virescens, summo fastigio multis floribus, spicæ in modum simul congestis, onustus, qui ab imo sese primùm explicare incipiunt, instar Scillæ, Ornithogali & similium: pediculi oblongi, ex atro virescentes, ex gracilium & exiguorum foliorum alis orti flores sustinent, sex foliis stellæ instar expansis constantes, purpurei foris coloris, intus ex purpurà cærulei, vmbone, quemadmodum in vulgari, floris vmbilicum, cum sex staminibus illum ambientibus, occupante. Fuerit ne aliquo odore præditus is flos, aut in semen abierit, nondum intellexit: radix bulbosa, crassáque instar radicis Hyacinthi Orientalis, fusco colore prædita foris, & multis crassiusculis fibris ab ima sede prodeuntibus firmata. Icon quæ proponitur à Clusio, antè ab eo etiam posita fuit pro Eriophoro Bulbo Peruano.

HYACINTHVS ANGLICVS SIVE BELG.

Descriptio

HVic *folia* quatuor, & plura, caule longiora, repanda, *caulis* è bulbo vnicus, dodrantalis exsurgit, colore & crassitie Hyacinthi Orientalis: *flores* odorati, cærulei seu violacei, penduli, octo aut nouem, non eodem tempore se pandētes, non nigri, vt in Orientali, quanquam tales obiter intuenti videri possent, sed ex squammatim incumbentibus & subeuntibus sex foliis, oris multùm reflexis, quibus adnatæ sunt *fibræ* luteæ ad albedinem tendentes, compositi: in quorum medio *stilus* tenuis, triquetrus, cæruleus, pediculo ferè vnciali, cui apposita *ligula* violacea pediculo longior, ad medium vsque florem pertingens. *Semen* atrum, reliquorum Hyacinthorum instar.

Dodon. sic describit: Hyacintho nō scripto folia sunt oblonga, angusta, lænia & splendentia: Porri foliis angustiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primùm dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latus se pādunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm cærulei, subinde albicantes aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum. Radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

Dodon. Gall. Hyacinthus, *Iacinthe*, quibusdam Belg. Blaw Meybloemkens. Clus. Pann. p. 191. *Hyacinthus Belgicus siue nō scriptus* Dodon. Et hist. post. *Hyacintum non scriptum Dodon.* non modò circa Machliniam & Bruxellas non postremas Belgicæ vrbes in pratis quibusdam & siluulis nascentem conspexi: sed in Galliæ parte, Belgicæ vicinæ, vulgo Picardia dicta in siluulis erui dum Lutetiam proficiscerer: nusquam tamē abundantiùs, quàm in pratis herbidisque locis Londino vicinis, & etiam longiùs ab ea vrbe dissitis, vbi eruere memini qui cubitali constarent caule, & tricenos haberent flores, modò intensiùs purpurascentes; modò dilutiùs, aliquando etiam omninò niueos (quales etiam apud Bruxellas nasci solebant) vel media ex parte purpureos, altera candicantes: sed carnei coloris etiam inueniri, non modò ad me perscripsit honestus vir & diligens Pharm. Iacobus Garetus iunior Belga, verùm etiam binos eius bulbos postea misit, quorum alter corruptus, alter elegantē carnei coloris florem tulit an. 1591, deinde mirum in modum prolibus auctus est. Iconem à Dodon. & Lobel. propositam, Clusius ponit sub titulo Hyacinthi Hispanici de quo mox.

Lobel. & Pen. Adu. *Hyacinthus Angl. Belg. Hyacinthus Bruxellensis.* Magna huic cum Fuchsiano affinitas, sed conspicua florum discrepantia. Semen in folliculo herbaceo atrum, Nigellæ, vel Cæpæ. Obs. *Hyacinthus Anglicus & Belg.* Icon. Pl. p. 103. *Hyacinthus Belgicus candidus.* Adu. 48. Teut. 104. Camer. hort. *Hyacinthus Belgicus.* Tab. icon. & hist. *Hyacinthus Anglicus* weisser Englischer hyacinth. C. Bauhin. Phyt. pag. 47. *Hyacinthus* 8. siue oblongo flore cæruleo, Lob. Angl. & Belg. subinde albicans aut candidus: aliquando Violæ nigræ colore. Item *Hyacinthus.* 9. siue oblongo flore albo, Lob. Belgicus candidus, An autem Hyac. Belg. candidus differat à candido Anglico dubito, facilè mihi persuaserim eandem plantam, variantem tantùm colore & effigie.

K. B. not.

I. Gerard. hist. Angl. lib. 4. cap. 70. *Hyacinthus Anglicus*, Blew Englisch harebels. Item *Hyacinthus Anglicus albus*, withe Englisch harebels. Figura albi Hyacinthi ex Tabern. omninò displicet.

Hyacinthi Anglici nomine Tossanus Carolus Pharm. misit bulbū qui plātatus in horto Il. principis Montbelgardi floruit eodem anno. I. Gargillus misit mihi ex Anglia flores siccos cum his inscriptionibus, Hyacinthus Anglicus incarnato flore indictus vt reor. 2. Hyacinthus Anglicus niueus. 3. Hyacinthus Anglicus cæruleus. In Belgio in aruis & iuxta agrorum margines, fructibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem propè Mechliniam vrbem vbi copiosus nascitur, floret Aprili & Maio mense, Dod. Nusquam terrarum graminosi saltus & prata vberiori scatent copia, quam in Anglia: Lobelius.

Locus. & tempus.

HYACINTHVS HISPANICVS.

Hyac. Hispanicus.

Hyacinthò, inquit Clusius hist. post. non scripto valdè absimilis non est Hyacinthus Hispanicus, *folia* tamen profert non adeò splendentia, nec humi strata, sed potiùs surrecta, breuiorem *caulem*, *flores* dilutiùs purpurascentes, & ad cæruleum colorem quodammodò tendentes, quorum odor etiam magis obscurus: *semen, radix*, ferè conueniunt.

Tempus.

Floret eodem tempore cum Dodonæi non scripto, nempe sub Aprilis finem & Maio. Hunc in Hispanica meâ peregrinatione non obseruaui, sed paucos antè annos è Belgica missum accepi à Generoso Dn. du Longatre, Hyacinthi Hispanici inodori nomine. Vnde porrò ille habuerit, mihi incompertum.

HYACINTHVS STELLARIS CINEREVS.

Hyacinthus Stellaris cinereus acceptus à N. le Quelt, Rhizotomo Luteriano, mihi nōdum floruit: prouenit prope Fonteyn Gallæciæ. Quam plantam intelligat Lobel. Adu. altera parte perpendendum: antè vnum tradidit Hyacinthum stellatum Ciner acei coloris apud Clusium in post. hist. quantùm autem is differat non demonstrat, quanquam suspicemur, consideratâ descriptione Lobelii Hyacinthi totius albi siue Campanillæ, hunc Hyacinthum pertinere ad Hyacinthos Belgicos.

HYACINTHVS TOTVS ALBVS: Campanilla.

Hyacinthus totus albus Campanilla: Congener fortè aut idem cum superiore (cinereo) qui flores summo caule vno versu aut ordine vti Gladiolus profert. Radix alba Hyacinthi stellaris. Oritur iuxta D. Oue Lusitaniæ Gallis *S. Vual*: nobis nondum floruit. Lobel. Adu. part. 2.

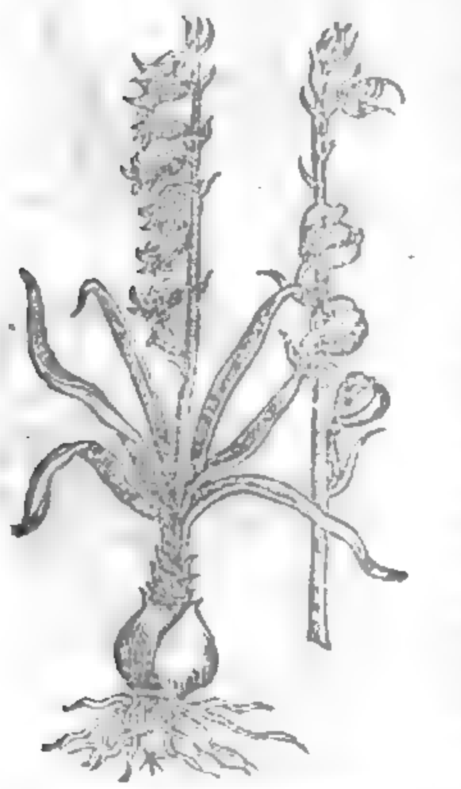
HYACINTHVS FLORE RVBRO.

Hyacinthus quidem est flore rubro elegans, in Lusitania propè Cogny, flores siccatos vidit Lob. Adu. par. 2. operâ Nicolai le Quelt Botanici.

HYACINTHVS OBSOLETIOR Hispan. Anglico similis.

Descriptio.

HYacinthus obsoleti coloris hispanicus serotinus Clusii Pan.& hist.post.quina aut sena habet *folia*, oblonga, carinata, succi plena, coloris ex cineraceo virescentis, Muscari foliorum æmula ferè, angustiora tamen, flexibilia, orbiculato fermè mucrone, candidâ venâ interiore parte per longitudinem excurrente, ingrati saporis: prodit *caulis* è medio foliorum, pedalis longitudinis, vel etiam amplior, gracilis, firmus tamen, nudus, duodenos, interdum etiam vicenos, *flores* per interualla ferens, deorsum spectātes, Hyacintho Anglico non multùm absimiles, senis foliis cōstantes, quorū externa exteriora valdè reflexa sunt, interiora non adeò, sed veluti tubulum quēdam imitātia: color in his valdè obsoletus, vt qui ex purpureo, pallido & virescente permixtus videatur, odor nullus: *semen* fert in triangulis capitulis, planū, nigrum, cartilaginosū, circinatæ ferè rotunditatis, scillæ semini pænè par: *Radix* globosa & rotunda, multis candicantibus tunicis constat, & numerosis fibris sessili parte prædita est.

Locus.

Spontè nascitur quibusdam Hispaniæ locis, vnde primùm in Belgicam delatus, nonnullis amicis floruit, à quibus semine communicato, natæ mihi sunt plantæ Viennæ, quæ aliquot annis nullum semen tulerunt, anno verò 1582. & sequentibus abundè, quinimò semina 1583. nata, atque simul ac maturuissent circa matrem sata, illo ipso anno germinarunt Septembri, & quædam ex illis plantæ biennio pòst flores dederunt, deinde capitula suum semen continentia. Serò germinat, & folia in Autumnum seruat. Iunio autem cū Liliis floret, flores etiam, semine ex eodem capite excepto naturam stirpium variare solere obseruabam, vt alii aliis obsoletiores conspicerentur, quidam etiam virentes. Cùm in Belgicam amicis primùm mitteret hunc bulbum Franciscus Hollebeque, Regis Hispaniæ Simplicista & hortulanus in Aranioez, nomen adscriptum erat Hyacinthi flore coloris cineracei & terrei. Et sine dubio inter Hyacinthi genera recensendus est.

Tempus.

Varietas.

Meminit huius Lobel. Adu. par.2. his verbis: *Hyacinthus obsoletior Hispanicus semine compresso Pācratii Monspeliaci, &c.* C.Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 10. siue ex flore purpureo pallido & virescēte mixtus. Camer. horti, *Hyacinthus Hispanicus obsoleto flore.*

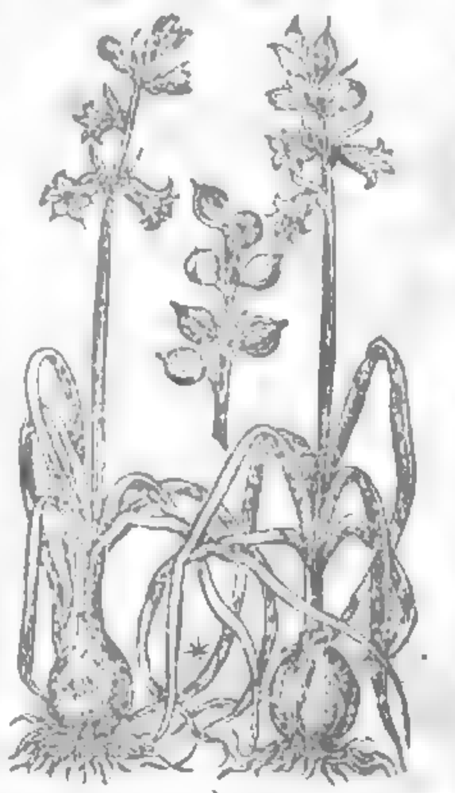
HYACINTHVS MINOR HISPANICVS angustifolius cæruleus & albus.

Descriptio.

ACcipiebam, inquit Clus. Exot. part. 2. Apend.2. anno 1601. ab Eruditiss. viro Ioach. Venerio Burdigalà perpusillos Hyacynthi bulbos, quorum nonnullos cæruleum florem gestare scribebat, alios candidum, eósque in Hispania legisse, priores quidem apud Pontem de *Suert*, posteriores in monte *Seoue de S. Tourains*. Duorū autem, qui, de tribus quos conseruaui, florem tulerunt videlicet illius qui cæruleum illum habet, & alterius qui album, icones in vna tabella exprimendas curabam, quæ hîc adponeretur.

Hyacinthi minoris Hisp. notæ. los.

Is porrò qui anno insequente florem proferebat: ex radice bulbosa oliuæ pusillæ magnitudine, fusci membrana tecta, & & multis fibris donata, quina aut sena promebat folia, longa, angusta, striata, & supinâ parte carinata, viridia, humi plerumq; sparsa, infernâ parte quæ telluri proxima, nonnihil purpurascentia, nec valdè absimilia foliis Hyacinthi botryoidis: inter quæ exiliebat gracilis cauliculus dodrantalis longitudinis, obsoletè purpurascens, lęuis, summo fastigio sustinens senos aut septenos flosculos, concauos, in sex paruas lacinias per oras diuisos instar florum Hyacinthi Orientalis, sed longè minores, inodoros, subcæruleo, & tandem cæruleo colore præditos, sex subflaui coloris staminulis ex vmbilico prodeuntibus, in quorum medio exiguus stilus: his succedebant trigona capitula, mucronata, semen continentia. Reliquorum verò duorum qui altero pòst iam descriptum anno floruerunt, vnus florem illi cuius modò historiam dedi prorsus similem habuit: alter verò totum niueum, formâ quidem à superiore non differentem: sed ipsius plantæ folia paullò angustiora mihi videbantur, cauliculus etiam dilutiùs virēre. Florebat vterque Maio mense, semen maturum præbuit Iulio: quod in vtroque genere prorsus simile fuit, rotundum videlicet, nigrum & splendens. Cæterùm illo ipso anno Nicolaus le Quelt Parisiensis rhizotomus, varios bulbos in Hispania & Lusitania (vt ipse asserebat) erutos huc venales adferebat, inter quæ istius etiam Hyacinthi aliquot, quos vel album florem vel rubrum gestare aiebat: & sanè cum albi, tum rubri flores suis cauliculis adhuc inhærentes inter pagellas repositos mihi ostendebat, quos formâ non differre à modò dictis obseruabam: eum autem qui dilutè suauitérque rubebat, venas quasdam saturatiores obtinere deprehendebam per trium foliorum externorum longitudinem excurrentes.

Hyacinthus minoris Hispanici.

Cæruleo colore.

Albo flore.

HYACINTHVS MINOR
Hispanicus obsoleto flore.

Mittebat (inquit Clusius Exot. part. 2. in append. 2.) Venerius anno 1602. Hyacinthi cuiusdam bulbos in Cantabris erutos, quorum flores albo cineraceo & ex albicante virescentes esse scribebat: illorum vnus insequente anno flores dedit, huius obsoleti floribus prorsus forma & colore similes, sed meâ opinione paullò minores (quia forsitan bulbi nimiùm afflicti fuerant) folia etiam similia & valdè longa, quæ ad mensem vsque Nouembrem ferè viridia permanserunt. Decembri autem subsequente quatuor alios ab ipso accipiebam, quorum flores obsoletos scribebat: si Deus vitam produxerit, & hiems bulbos non corrumpet, obseruare poterimus an eiusdem sint generis. Sed etiam cum superioribus illis quorum vnum florem protulisse dicebam, alios quinos bulbos mittebat, quorum scheda quâ inuoluti, inscriptionem habebat, *Hyacinthus minimus serotinus cæruleo flore*: ex his terni folia produxerunt, Hyacinthi minoris Hispanici iam descripti foliis non dissimilia, sed florem nullum: Decembri etiam insequente alios ab eo accipiebam simili nomine inscriptos: proxima autem æstas nos certiores faciet (si viuemus) an eiusdem sint generis.

HYACINTHVS INDICVS
Tuberosa radice.

Descriptio. Planta rara, cuius primam cognitionem acceptam fert Clus. hist. post. Bernardo Paludano: cuius caulem ab illo accipiebat bipedalem aut ampliorem, firmum, concauum, enodem, quem tamen per interualla ambiebant octo, aut nouem folia incondito ordine disposita, & ipsum mediâ ex parte amplectentia, vt nodorum quandam speciem præberent, circa imum longiora & latiora, supernâ parte breuiora, omnia tamen carinata, dilutiùs virentia, satis dura, & si quis vel in minimas partes confringeret, veluti tenuissima stamina, instar foliorum Eriophori vulgaris diuulsorum, ostendentia: summus caulis desinebat in duodenos aut plures flores (quorum vnicus duntaxat apertus, reliqui adhuc clausi) confertim & in spicæ quodammodò formam nascentes, vnciam longos, summâ parte in sex lacinias aliquantulùm reflexas diuisos, florum Hyacinthi Asiatici instar, sed longè crassiores & magis succulentos, non minùs forsan, quàm Mali Citrii flores, sex staminibus è medio prodeuntibus [quorum apices pallidi] & illis breuiore stilo: odoratusne sit, an odoris expers, Clusium latet, quia satis afflictum vectura, & mediâ ex parte confractum accipiebat: qualem autem radicem haberet, non erat adscriptum. Missa porrò fuerat Paludano hæc planta cum inscriptione, *Bulbus Indicus florem album proferens, floris Hyacinthi Orientalis æmulum*: Clusius propter tenuissima illa, instar telæ aranearum stamina, quæ cauli inhærentia folia, vel minutim confracta reddebant, Eriophori genus aliquod arbitrabatur, tametsi & caulis foliis ornatus, & florum forma refragarentur, nec radix ipsi conspecta esset.

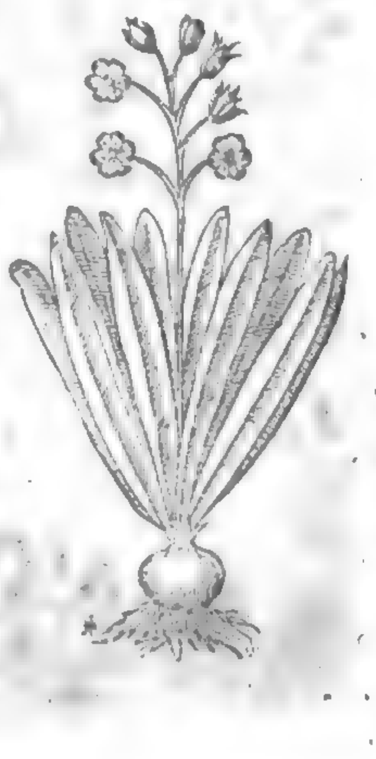
Nomen. De hoc ita Lobel. Adu. par. 2. p. 488. *Hyacinthus Indicus tuberosus Clusii*: Peregrinum verò rarum & eximium Hyacinthi genus ab Ill. Comite Arenbergio & C. viro Paludano floribus albis missum, descripsit Clusius foliis longis &c.

HYACINTHVS MAVRITANICVS.

Ex eâ Mauritaniæ parte in qua Feza & Marocco vrbes sitæ, initio anni 1599. cum aliis bulbaceis plãtis adferebatur Hyacinthi genus exoticum, Hyacintho obsoletiori Hispanico serotino valdè dissimile, cùm foliis, tum floribus: omnia tamen in hoc paullò maiora. Nam huius folia Hyacinthinis, aut Ornithogali Arabici legitimi foliis satis respondebant: & inter illa prodibat caulis pedalis longitudinis aut amplior, crassior quàm in Hispanico, firmus, impensè viridis, vicenos, interdum etiam plures flores sustinens sex foliis constantes, quorum externa tria nonnihil explicantur, interna quodammodo coëunt, & tubi cuiusdam formam exprimunt, extremitate tamẽ aliquãtulùm reflexâ, veluti in Hispanico iam dicto, coloris autem magis obsoleti & fusci: de semine nihil pronũciare possum, quia nullum tulit: radix bulbacea, alba, Hispanici radici non dissimilis, paullò tamen maior, & ad Ornithogali Arabici legitimi radicem valdè accedens. Flores dabat Maio insequente: plantas verò omnes corrumpebat cum multis aliis singularibus, asperrima quæ subsequebatur hiems. Hunc cum aliis bulbis, è Mauritania acceptum, Wilhelmus Parduyn & Io. Somer ciues Medioburgenses in Walachria amicis, teste Clusio & Lobelio Adu. part. 2. communicabant.

Descriptio.

HYACINTHVS LATIFOLIVS
Dalechampii.

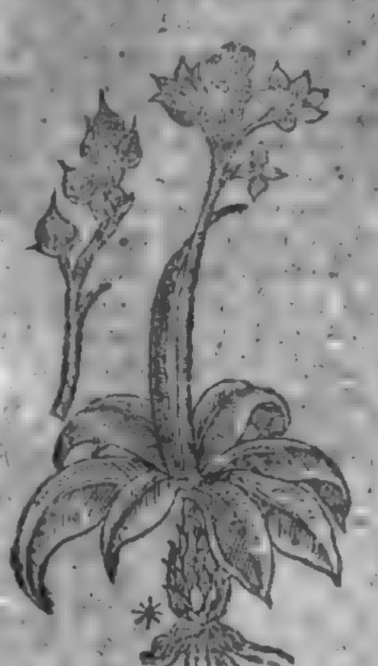
Descriptio. Hyacinthus ex Dalechampio latifolius, qui in monte Aureo Aruerniæ spõtè crescit: *radice* corticosa, Lilio simili: *foliis* sex aut octo, nigricãtibus, crassis, latis, Lilii ferè: floribus purpureis elegantibus, particulatim sese expandentibus: *semine* in capitulis rotundis

Locus.

caulis herbaceis. Hist. Lugd.

C. Bauhin. Phyt. Hyacinthus 18. siue latifolius Dalech. Hunc semel tantum vidi ... Patauii in horto Clariss. Medici ... Triuctam florealbo. In figura Dal. radix non videtur correspondere descriptioni eius, vtinam aliquis nobis ex Aruernia bulbos mittat.

HYACINTHVS LILIOFOLIVS stellatus.

Descriptio

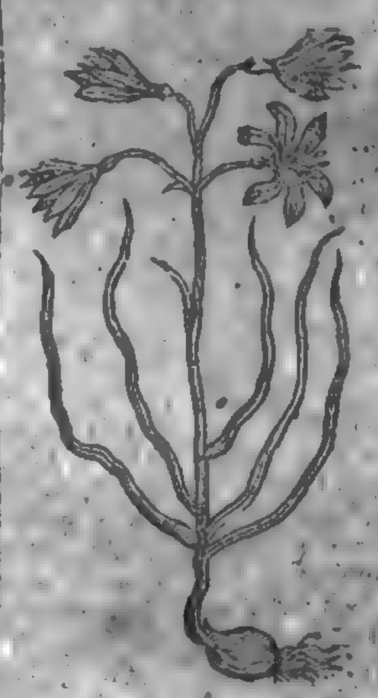
E Biscayæ Montibus inquit Lobel. Moutono itidem asportatus. & ab eo mihi liberalissimè communicatus hic admodum rarus & perelegans Hyacinthus, quem apposite Liliaceum quis dixerit. Radice enim ac bulbo lilii est, sed minore & oblongiore, flauescente: vt Lilii cruenti, siue Martagonis. *Folia* Lilio candido simillima: sena aut septena, inter quæ medius exilit nudus sine foliis spithameus caulis in cuius summo flores Hyacinthi stellaris cæruloptpurpurei.

Hyacinthum stellatum Lilii folio cum sequente descriptione Viennam ad Clusium mittebat Tornaco Io. Moutonus. Attulit, inquit, qui Pseudo-Narcissos iuncifolios communicabat, ex iisdem iugis erutum bulbum, Liliaceo satis similem, sed oblongiorem, flauescentis coloris, vt Martagonis quorundam, siue Lilii syluestris & montani purpurei radix: sena autem vel plura fert folia, Lilii albi [antè quàm in caulem abeat] foliis similia, è quorum medio caulis exilis pede breuior, multos flores in summo sustinens, Hyacinthi stellati vulgò nuncupati floribus, omninò pares, sex foliis constantes intensè cæruleis, siue violaceis, eminente ex vmbilico quodam veluti vmbone, cuius causâ Hyacinthū stellatum *λειριόφυλλον* appellat: flori succedūt triāgula capitula, in quibus semen. Mittebat etiam ille anno 1586. eius bulbum ex aliquot pallescentibus squamis imbricatim dispositis constantem. Sed cùm toto bimestri in itinere hæsisset, atque omninò flaccidus ad me peruenisset, terræ cōmissum subsequens hyems corrupit. Alterum deinde bulbum ab eo accipiebam, & aliquot post annos vnum etiam à Iacobo Plateau: sed omnes mihi corrupti. Eius porrò iconem à Moutono etiam acceptam in app. ad suam Stirp. hist. exhibet Lobelius noster. Sed anno 1595. eius bulbum à N. V. Ioan. Boissot accipiebam, qui insequente anno mihi flores dedit. Similes bulbos ad ipsum (Exot. par. 2.) Append. 2. mittebat Burdigalâ anno à Christi natiuitate 1600. & cùm insequente Ioachimus Venerius, quos partim in Pyrenæis, partim in monte Galliæ Aquitanicæ, cui nomen *Itor*, eruisse scribebat, vbi à pastoribus *Sarahug* appellaretur, qui etiam assereret, animalibus eam plantam depascentibus caput intumescere, deinde mortem subsequi: addebat etiam illis vnicum, quem valdè rarum inuentu significabat, niueos flores proferētē, atq; in mōte *Puiolo* in Hispania legisse scribebat. Omnes quidem, præter vnum aut alterum, biennio pòst germinarūt, sed nullum florem tulerunt: tertio demùm anno vnus cæruleum florem dedit: eius verò florem qui niueus esse debet, nondum videre contigit. Humentibus locis eas plantas gaudere scribebat. Eidem Clusio & aliis aliquot bulbi qui flores cæruleos gerunt, plures flores, vel longiorem florū comam protulerunt, quam præcedente anno: qui tamen pro eo missus, cuius flores essent albi, nulli florem tulit quàm illo ipso anno. Hogelandio planta vna, Porreto planta vna, Honesto planta vna, Clusio etiam vnica quam habebat planta; nam quam Venerius anno præcedente ipsi mittebat, hiems corrupit.

Sarahug.

Lobel. in append. & Ic. Pl. pag. 101. *Hyacinthus stellaris Liliifolius floridus* siue *Lirophyllus*. Tabern. icon. & hist. *Hyacinthus Liliaceus* siue *Liliifolius* & Hyac. 7. b. Acenth. C. Bauhin. Phyt. *Hyacinthus* 5. siue *folio & radice Lilii*. Mihi videtur Hyacinthus Lobelii magnam habere affinitatem cum nostro Hyacintho raro. I. Gerard. *Hyacin. stellatus Liliifolius*, lillie Jacinth. *Hyacinthus bifolius Theophrasti*.

HYACINTHVS TRIPOLITANVS.

Descriptio

FOliis est longis tenuissimis, Phalangio nostro similibus, *caulis* satis magnus, in cuius summitate quatuor *flores* speciosi, colore & magnitudine similes foliis tribus erectis in parua Iride cærulea: *radice* forma, & colore Tulipis similes: florebat Aprili Tripoli, vbi obseruaui, Rauvvolf.

Camer. in Epit. Matthioli item ad eius hist. G. *Hyacinthus Tripolitanus*, quem accepi à Domino Rauvvolfio. Rauvv. itin. *Hyacinthi species* incolis Tripolitanis *Apir*. C. Bauh. Phyt. apud Matth. *Hyacinthus* 16. siue *Tripolitanus*.

HYACINTHVS EX THRACIA.

Hyac. ex Thracia.

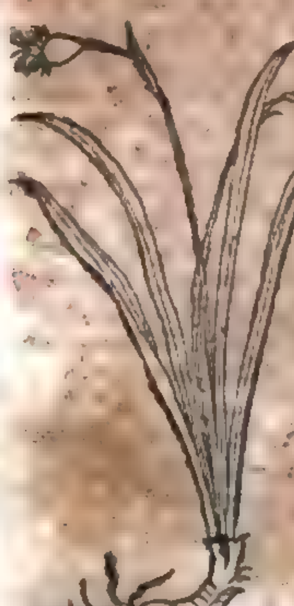
HYacinthum florem, qualem Diosc. describit, in hortis nostris habemus, quē ex Thracia Venetias tulimus. *Folia* habēt bulbi protinus a radice, *caulem* dodrantalem, lęuem, tenuioremque minimo digito, coloris herbacei, comam procumbentem, incuruam, plenam florum olentiæ iucundissimæ, coloris cærulei aliquantulùm ad purpuram inclinātis, primo aspectu grati, deinde euanescentis antequam satiet, *semine* nigro,

Coriandri magnitudine, *radice* bulbosâ purpurantéque. floret initio Veris cum viola pur... Verum quia possit aliquis cauillari, dicens hunc quem descripsimus florem non esse Hyacinthum, cùm Diosc. Hyacinthi florem non colorem cæruleum sed purpureum habere descripserit, qui nec de odore quicquã meminerit: dicimus Diosc. per purpureum violaceum intelligere, quippe cùm & violam illam quam Ic. prophyrion Græci vocant, cuius colorem violaceum siue Ianthinum vocari diximus, vnà cum Plinio coloris purpurei esse descripserit: nam & Plinius Hyacinthi colorem violaceum dilutum vocauit. Fran. Massar. in 9. Plinii cap. 41.

LEVCOIVM BVLBOSVM
Hexaphillon cum vnico flore, rarius bino.

Descriptio

TOta planta, quam Leucoium minus Triphyllon, et vlior: *bulbus* multis candidis tunicis (extima tamen fusca) constans, & candicantibus fibris, similiter capillatis, sapore viscido, acrimoniâ vix notabili: *Folia* porracea, vt Triphyllo, sed latiora, splendidiora, tria, quatuor, quinque, viridia, admodum & nitida: *caulis* dodrantalis, cùm floret angulosus, striatus, cauus, nudus, quem simul cum foliis inuestit, etiam ad medium vsque vagina alba: *Flos* plerumque singularis, interdum geminus, rarò tertius Clusio, pediculo longo appẽsus, e vagina peculiari in medio membranea, exalbida, ad latera crassiore, virente, nutat & deorsum spectat, exigui Cymbali modo, maior quàm Triphyllo ex foliis sæpiùs sex, interdum septem, & octo, cæterâ candidis, mucrone acutiusculo, extrinsecus macula virente punctato, intrò leuiter reflexo: in medio apices lutei sex modicè inter se distantes stilum intimum candidum ambiunt, odor ei non gratus qui Fuchsio violarum purpurearum prorsus refert, Clusio Oxyacanthæ vulgò creditæ odorem referens. Succedit flori *capitulum* vt in Narcissis siue membraneeum capitulum, Pyri modo, vt ait Clusius, turbinatum, *semen* ex candido flauescens, oblongiusculum durum.

Duas proponimus icones ex nostris emptitiis quarum vna plantam demonstrat cùm florere incipit: altera cùm semen profert, vti olim à Fuchsio exhibitæ fuerunt.

De Leucoio suo ita scripsit Theophr. lib. 6. c. 7. Leucoium (viola alba, Gaza) inter vernos flores primùm se ostendit, vbi cælum clementiùs statim fuerit, etiam hyeme nondum exacta. Vbi verò immitiùs, postea.

Leucoium.

An de hoc Plutarchus in lib. de amore fraterno:

Locus.

Inter Echinopodas velut asperum & Ononin
Nascuntur passim mollia Leucoia.

Mihi quidem videtur potiùs referendum hoc distichum ad Leucoium bulbosum quàm ad Leucoia alia, propter locum natiuitatis.

Confusio Brunfelsii Narcissi, Liguftri, Nonulliorum Hemerocallis, Lilium sylu. Hemerocatalacton, Leucoium Anemone.

Brunf. sub Narcissi titulo non solùm Leucoium hoc pingit, verùm etiam Bulbocodium & nomina vtriusque plantæ cum nominibus Narcissi confundit.

Trag. hist. Germ. & Lat. weiß hornungs blümlein. Mertzen blumen. Otho vult Narcissum: Pârum refert si nominent Narcissum aut Ligustrum, weiß mertz violen. Quod autem quidam asserunt florere vere & Autumno falsum est. Nobis vera est ... aut syluestre Lilium Diosc. lib. 3. ... eidem Hemerocatalactum, Crinanthemon, Porphyrantes, Bulbus vomitorius, Bulbus agrestis: Etis Leucoium Theophr. quod quidem Anemonem Limoniam interpretantur, constanter credimus.

Gesner. de coll. stirp. Leucoium bulbosum, weiß hornung blumen. Item in cat. pl. *Viola alba Theophrasti.*

Fuchs. hist. *Λευκόϊον* Theoph. diuersum à Diosc. Leucoio, quod plærique docti non animaduerterunt, Lat. *Viola alba*. In edit. Lugd. Fuchsii addita hæc annot. Massario in lib. 9. Plinio deprehensum est. Et icon. *Viola alba Theoph.*

Viola alba Belgis, weitte Spöckel blumen / somer Sottekens & weitte Zijdloosen. Idem de fl. Leucoium bulbosum, exaphillon, Matthiolo Narcissi species.

Matth. in post. com. Ital. *Narcissus* 7. qui non describit.

Aduers. Lob. & & Penæ, *Leuconarcissolirion pratense vernum*, viola alba Theophr. vel Moly Rondelerio: An Plinio Lilionarcissus. & Icon. Pl. 119. *Leuconarcissolirion paucioribus foliis.*

C. Bauh. Phyt. *Leucoium* 1. siue bulbosum vulgare.

Clus. pann. & hist. post. *Leucoium bulbosum præcox maius*, Rhizotomis muliérculis Weß veyl, quasi palustris viola in Germ. weiß hornungs blumen, id est, candidus Februarii flos.

Thal. Hac. *Leucoium bulbosum Theophr.* seu *Narcissus albus*. Schlangen blumen.

Hist. Lugd. Theophr. lib. hist. c. 7. inter vernos flores *τὸ λευκόϊον*, & lib. 7. hist. c. 13. bulbosis annumerat Leucoium bulbosum, Fuchs. violam albam appellat, non ab re. Germ. Weiß hornungs blumen / Lugd. *Campanes blanches.*

Locus & Tempus.

Prima florum (teste Fuchsio) Tubingæ hieme etiam nondum exactâ, Februario nimirum mẽse & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, apparet in Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit, inter initia Martii ad

tii ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis. Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò supra & infra monasterium Bebenhausen vocatū, vbi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis. Dodon. Mense Maio pereunt caules & folia: sola radix perdurat vt Narcissi. Prodit maturè admodum, statimque inter bina folia florem ostendit vix liquefactis niuibus: Maio mense semen maturescit & folia marcescunt. In sylua quadam [Pannoniæ] non procul Zolonock Ill. Di. de Batthyan oppido vdis locis solummodò obseruabat Clusius, crescit etiā plærisque Germaniæ locis. Copiosè prouenit in monte *Bar* Com. Momb. in dumetis, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. habent etiam alii in hortis: copiosum inueni florens Mensis Martii principio inter *Audincourt* & *Mandeure*, olim dictum Epamanduodurum in itinere versus *Dampierre*, ex transplantatione interdum flores fert cum octonis foliolis, vel cum duobus floribus ex vno caule. Anno 1598. floruit Montbelgardi, fine Decembris in vno caule. Pataiii obseruaui florens Februario in hortis nobilium, D. Cortusii & Pasqualigo: Ferrariæ in cœnobio S. Dominici à l'Angeli. Bononiæ in horto S. Saluatoris Al burgo di S. Catharina: Lugduni, Basileæ, Geneuæ, in hortis, cùm essem Monspelii, reperi propè turrim *de Late* plantam cum pericarpiis duobus, nō multùm dissimilibus à pericarpiis Narcissi vnum florem habentis, sed maioribus multò, in quo semina rotunda nigra, magna, huius Leucoii fuisse suspicor, ac in catal. horti Bēbi inuenio, Viola alba Fuchsii Verna *latte di Gallina*.

Viola alba Fuchs.
Lac Gallina.
Vires & Temperā.

Hoc Leucoium, ut annotauimus in descriptione, bulbum habet sapore viscido, acrimonia vix notabili: Scribente Fuchsio folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi, digerētem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos bulbos habere ex iis quæ commemorauimus satis constat, tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis vsus est.

LEVCOIVM BVLBOSVM MINVS Triphyllon.

Descrip.

TOtum minus Leucoio præcedenti exaphillo, ex *radice* bulbosa parua, multis tunicis albis constans, externa nónihil nigricante, & sessili parte, multis fibris appensis: donata gustu est lento, amaro, subacri: exsurgit *cauliculus* singularis, angulosus, vaginâ albâ ad mediam vsque longitudinem inclusus, tenuis, concauus, nudus, dodrantalis aut paullò maior, quem ferè ad summum vsque comitantur *folia* bina, porracea, glauca ferè, nec ita lucida vt Leucoii Exaphylli, vel, vt ait Clusius, colore æruginoso & quodammodò cineraceo: extremum caulis tenet *flos* pediculo longo nutante, vaginulâ aliquousque inclusō, vnicus, paruus, foliolis tribus, penitùs lacteis, nonnihil obtusis, aliis interioribus, duplò longioribus, latioribusque constans, intra quæ alia tria, alternante situ, breuiora angustiora, rigidiora, læui cæsurâ, in summo, in quo extrinsecus, corculi ex diluto virore, pænè luteolo, effigiatura, intrinsecus discursantibus, per folioli longitudinem, alternatim striis albis, & viridantibus. Totius floris medium obtinent apices lutei, rigidiusculi, sex, stilúsque exilis, candidus, interioribus floris foliolis, dimidio breuiores, Clusio odor nullus aut perquàm exiguus: florem sequitur *capitulum* vt Narcissis, Oliuæ virentis [inquit Clusius] formam pænè exprimens, in quo *semen* cādidius altero præcedenti: flos noctu se contrahit, cū Sole explicatur, etiam extra terram in hypocausto, & vt dicit Clusius, radiis Solaribus illustratus, aut sudo cælo explicatus.

Theophrast. de Hist. pl. l. 7. cap. 14. Inter bulbosas Leucoium, vel, vt vertit Gaza, Violam albam recenset. C. Bauhin. Phyt. *Leucoium bulbosum* 7. siue minus. Clusius Pann. & Hist. post. *Leucoium bulbosum præcox minus*, Rhizotomis muliercutis weysse veyl & Schneetropffē/hoe est, alba Viola, & Niueæ guttæ, ab insigni videlicet candore appellatur. Matthiol. *Narcissus* 2. Et in post. com. Ital. *Narcissus sextus*, à quo non describitur, sed figura tantùm ponitur. Dodon. de flor. describit & depingit, ac vocat *Leucoium bulbosum triphyllon*. Aduers. Lobel, & Penæ hunc tradunt sub *Leuconarcissolicio pratensi*. Nonnullis Narcissus herbaceus Plinii putatur. Obs. & Ic. Pl. pag. 119. *Leuconarcissolicium minimum*. Hist. Lugd. quæ figuram habet ex Matthiol. vocat *Leucoium bulbosum primum*. Camer. hort. *Leucoium bulbosum triphyllum* vulgò ad Narcissum referunt.

Locus & tempus

Prodit maturè admodum cum præcedenti, vix liquefactis niuibus quas nonnunquam etiam penetrat: Non modò in Viennensi & Leytano saltibus, sed etiam plerisque Pannoniæ pratis: vmbrâ tamen (teste Clusio) magis delectari videtur. Florens vidi nunc in fine Februarii passim in montibus Euganeis, vt inter Thermas Aponenses & Arqua, &c. Item Patauii in horto Magnifici Laurentii Priuli. Hoc habemus Mōtbelgardi in hort. Ill. E. C. vbi plantauimus, floret Aprili ac citiùs quàm Leucoium Bulbosum hexaphyllon, obseruauimus etiam florens in hortulo nostro Ianuario & Februario sub ipsis niuibus, & anno 1597. fine Decembris.

LEVCOIVM BVLBOSVM PRÆCOX Byzantinum.

LEucoium [autore Clusio in post. hist.] bulbosum præcox Byzantinum Leucoio minori minori ferè simile est, ineunteque Martio bina *folia* promit illi similia, sed latiora, æruginei etiā coloris, floris gemmam vt in illo complectentia: crassiusculus *caulis* tandem succrescens, vnicum *florem* vaginulâ inclusum sustinet, formâ superiori similem, duplò ferè minorem, tribus externis foliis alarum modo expansis, prorsus niueis, interioribus verò breuibus, bisulcis, vt in superio-

re, simul coëuntibus, & veluti tubulum quempiam efformantibus, foris plerumque circa vngues virescentibus, reliquâ parte albis, oras tamen secundùm crenas virides maculæ inficiunt, interiùs verò aut magna ex parte viridia sunt, aut octo radiis ab imis vnguibus secundum longitudinem ductis prædita: prioris fragrãtiam vtcumque æmulatur hic flos, & suauius quidpiam spirare mihi videtur: *radix* secundo maior.

C. Bauhin. phyt. *Leucoium* 8. siue *bulbosi minoris altera species.* Lob. Adu. part. 2. *Leuco-Narcisso Lyrion*, siue *tertium bulbosum Leucoium præcox Clusii.*

Locus. Byzantio Viennam inferri coepit, Narcissi bulbis permixtum post annum 1592. Sed & simile penè mittebat Clus. Doct. Imperatus Neapoli sub Autumnum anni 1592. è monte Virginco erutum.

LEVCOIVM BVLBOSVM
Polyanthemum tardiùs florens, floribus minoribus.

Descriptio. LEucoium hoc vt reliquis eiusdem generis serius, ita tota mole maius, *radice* crassa, longè maiore, bulbosa, quæ multis succulentis tunicis ac etiam fibris constat, sapore amaro: *caulem* tollit vnum aut alterum pedalem, cubitalẽ, & sesquicubitalem, fistulosum, crassum, viridem, qui ne planè rotundus sit impedimento est, vtrinque vel altero tantùm latere elata costa acuta: *folia* Narcissina, virentia, caulem tanquam vagina inferiore parte complectentia, multa, Clusio quinque aut sex, carinata, semunciam aut vnciam lata, mucrone obtuso, quorum alia pari cum caule altitudine assurgunt, alia infrà subsistunt: in singulorum caulium cacumine ad geniculum è vagina oblonga prodeunt flores, Leucoii bulbosi hexaphilli similes, paullò minores, numerosi, quini, seni, aut duodeni, tintinabuli modo penduli, sex æqualibus & niueis foliis constantes, quorum extimam partem virides maculæ inficiunt, senis intus staminibus flauis, medioque lacteo stilo, apice viridi insignito, odorati: pediculis aliquando palmaribus, aliquando vix vncialibus; præsertim antequam flos expandatur; hique non simul sese explicantes, sed aliis expansis & ferè marcidis, alii primulùm è vagina pullulantes prodire occipiunt. Floribus succedunt magna & trigona angulis obtusis *capita*, Pyri in modum ferè turbinata (quæ facilè à limacibus apud nos arroduntur priusquàm semen maturescere possit) apud nos Montbelgardi: *Semen* nigrum, Orobaceum, inquit Clusius, Liliasphodeli flauo flore semini non absimile continentia.

Dodon. de flor. *Leucoium bulbosum Polyanthemon.* Aduers. Lob. & Penæ meminerunt sub *Leuconarcisso.* Obs. & icon. pl. pag. 118. *Leuconarcissolirion pratense:* & p. 65. *Leuconarcissi pratense vernum*, num viola alba Theophr. vel Moly Rondeletio multiflorum. Hist. Lugd. Dodonæo *Leucoium bulbosum tertium Polyanthemum, quibusdam videtur esse Narcissus 2. Matthioli.* C. Bauh. Phyt. *Leucoium bulbosum 6. siue maius.* Sunt qui Acrocorion Plinij lib. 19. c. 5. qui nil nisi nomen habet, esse velint. Clus. Pann. *Leucoium maius serotinum bulbosum.* Camer. hor. *Leucoium bulbosum Polyanthemum* vulgò ad Narcissum referunt.

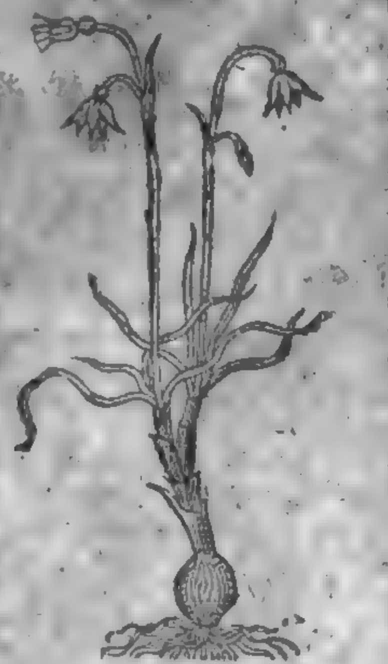
Natales. Seriùs superioribus Leucoiis duobus plerúmq; germinare solet, atque Maio demum mense flores proferre. Vno duntaxat interamnis Pannoniæ loco hoc genus obseruabat Clusius, vliginosis pratis supra Waraſdinum anno 1579. Meminit & illi simile planè duodetriginta priùs annis eruere in pratis Lateræ vicinis cùm Monspelij viueret. Sed & eius genus quibusdam pratis ad Danubium sitis infra Viennam Austriæ nascitur, cuius folia quidem similia, sed pallidiora, non adeò mucronata, & veluti bifido mucrone prædita: flores item maculis ex viridi magis pallentibus infecti. Alitur hoc etiam in Germanicis & Belgicis hortis. Leucoium bulbosum polyanthemum habemus in horto Illustriss. E. C. Month. nobis missum per Nobilem virum D. à *Belle fontaine* ex Bizantio vbi videramus in eius cultissimo horto: olim etiam visa fuerat hæc planta Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis. Accepimus quoque in Masmunster ex horto nobilis Viduæ ab Ambringue, floret Aprili & Maio post alios duos præcedentes.

LEVCOIVM TRIPHYLLON
flore cæruleo Someri.

LObel. Adu. par. 2. Violam albam Theophrasti, à D. Fuchsio & Botanicis vocatam, siue Leucoion flore cæruleo amœnissimum, in Albania, iuxta Fritillariam albam, purpuro-phæo tessulatam Constantinopoli rediens eruit prædictus D. I. Somerus, huius studii iucundi apud Matriacos coryphæus.

LEV.

LEVCOIVM BVLBOSVM AVTVMNALE minus tenuifolium.

Descriptio

CAuliculo est palmũ alto gracili, vnicũ, interdũ alterũ & tertium ; fereris florem omninò lacteum, pendulum, sex foliis constãtem, & tintinnabuli modo formatũ, inodorum, ingratique gustus, in quo pallida stamina: flore iam aperto, demum prodeũt quaterna aut quina, capillaria viridiaque *folia* : (Lob. atrouirentia) *radix* bulbosa [Lob. oblonga, alba,] satis crassa, pro plantæ exilitate, è multis glutinosis tunicis compacta, & amara, quæ candicante membranâ integitur.

Clus. Hisp. & post. Hist. *Leucoium bulbosum minus Autumnale tenuifolium siue quintum.* Lob. ic. pl. pag. 120. *Leuconarcissolicion minimum Autumnale* : Aliam iconem habet in Aduers. part. 2. dicens: A foliorum quadam similitudine & exilitate Leucoii Autumnalis genus istud ab Egr. viro D. Theodorico Clutio in Lugdunensi Batauorum Academia horti Medici primo instructore cultum, Hyacinthi Autumnalis peregrinum & elegans genus creditum fuit: cuius delineationẽ Petro Clutio fratri suo debemus. C. Bauh. Leucoium 9. siue bulbosum Autumnale.

Tempus & Locus.

Extremâ Bæticâ, quà Lusitaniæ contermina est, non procul Badaioz, quam nonnulli Pacem Augustam esse existimant, ad flumen Anam sitâ, nascitur, vbi sub finem Octobris & Nouembris initio, cum suo flore eruebat Clusius, Vlyssiponem proficiscens, vnde in Belgicam cum paruo illo serotino Narcisso amicis mittebat: qui diu in pensilibus suis hortis vtrumque aluerunt, nullum tamen, quod sciat, florem videre potuerunt, & an hactenus bulbos conseruarint ignorat.

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus flore intus luteo foris purpureo.

BVlbus ex Hispania Clusio Parin. missus per Regis hortulanum flore Campanulæ albæ satis magno, terram spectante, colore intus luteo foris purpureo. C.B. Phyt. Leucoium bulbosum 3.

LEVCOIO BVLBOSO FORTE AFFINIS Bulbus quidam.

BVlbus Clusio missus ex Hispania per Hortulanum Regis, quatuor aut quinque flores gestans, in modum Campanulæ albæ efformatos. C.B. Phyt. 84. Leucoium bulbosum 2.

BVLBOCODIVM VVLGATIVS.

Descriptio

BVlbocodii *radix* bulbosa, vt Leucoii bulbosi Theophr. vulgò dicti, minor, ex multis tunicis compacta, tactu & gustu viscida cum aliqua dulcedine, acrimoniam tandem aliquam relinquens, cui subsunt multæ capillares fibræ, nonnunquam vnica, alias plures, à qui se propagat : *folia* Leucoio prædicto similia, longa, caulem ad summum fastigium comitantia, angustiora, breuiora, colore diuerso, Allii ferè, non tamen ex viridi lucentia vt illius, striata, costis duabus auersa parte prædita, terna quaterna, quina, tunicâ vnâ cum caule statim à radice exorta, aliquousque inuoluta. *Caulis* palmaris & dodrantalis, compressus, striatus, fistulosus, cui insidet *flos* singularis, deorsum nutans, duas vncias longus, sex pallidis & stellatim decussatis foliis constans, magno, longo, flauoque & fimbriato calice Campanulæ ferè figura protuberãs, aureus, splendens, fimbria comata & laciniata, in cuius medio apices sex lutei circa pistillum concolorem intorquentur, & lacinia est minimo odore, non, vt aliqui volunt, nullo. Qua parte geniculo intermedio cauli flos adnascitur, membranula exalbida florem, antequam explicet, inuoluit : pauloque infra floris medium sex folia pallidula, micantia, mediocriter lata, mucronata, ex ipsis floris codio, recta foras se pandunt. Succedunt pericarpia rotunda, in quibus *semen* Camer. nigrum, in principio latiusculum, temporis progressu rotundius. Iag. Gargillinos flores in eodem caule obseruauit Basileæ.

Brunfel. Tom. 1. Rhaps. 20. ponit figuram sub Narcisso, nec vllam particularem aliam eius mentionem facit. Tragus Germ. Gälhornũgs blumen. Ortho Brunfel. inter Narcissos recenset. Matthiol. Narcissi nomine ponit commodam figuram. Lugduni, quod nos recordamur, vocant *Campanes iaunes*. Mombelgardi, *Cubere*. Dodon. Gall. *Coquelourde*, Gall. & Germ. geel hornungs blumen/ Lat. quibusdam *Narcissus luteus* & *Pseudonarcissus*. Item hist. flor. Et in fol. *Narcissus luteus syluestris*. Belg. Geel Spoeken blumen. Gesner. de col. stirp. de hort. & in cat. pl. *Codiaminum*.

Codiaminum.

Flore aureo.

Aduer. Lob.& Pen. *Totus luteus Narcissus montanus Theoph.* Icon. Pl. p. 141. & Obs. *Narcissus totus luteus montanus Theoph. Pseudonarcissus Clus. & Dodon. luteus sylu.* Adu. p. 51. *Bulbi codion Theoph. Cordiaminum*, vt vertit Gaza, Hisp. *Campanilla.*

Clus. Hisp. *Pseudonarcissus Belgicus.* Idem post. hist. *Pseudo narcissus vulgaris* : Sunt qui putent Theophr. l. 6. c. 7. *βολβοκώδιον* esse, cuius meminit Plinius lib. 21. cap. 11. inter flores qui maturè erumpunt : ac quod bis florere ait Vere & Autumno : Austriacæ matronæ gelb becheel, id est, flauum caliculum & gelb Mertzblumen / hoc est, flauam violam Martiam appellant : Galli nonnulli *Coquelourdes*, alii *Porrion*, à Porraceis videlicet foliis. Reperitur huius genus magis præcox, alioqui non valdè diuersum à iam memorato, cuius flos non pallidus, sed aureus instar maioris Hispanici, nunc verò colorem interdum mutare obseruaui, hoc est calicem illum medium non minùs pallidum habere, quàm sint sex illa externa folia ipsum ambientia.

Calice pallido.

Taber. icon. & hist. *Pseudo Narcissus luteus* Joseph stablein Geel hornungs blumen. Camer. apud Matth. Germ. *Narcissus 4. luteus*, Josephs stab : interdum fert duos & tres flores, vt in horto meo (Norimbergæ.) Item in Epitom. Matth. *Narcissus totus luteus.* C. Bauh. *Narcissus 14. siue luteus, calice pralongo primus.* Quibusdam censetur *βολβοκώδιον* Theoph. vbi Gaza vertit Codiaminum secutus proculdubio Plinium lib. 21. c. 11. Communiter cuilibet cauli flos vnicus insidet, aliquando verò & duo.

Locus & tempus.

Mulierculæ, vt Trag. scribit, hanc plantam in hortis sui serunt, propterea quòd inter Vernos prima floreat. Reperitur non paucis Belgii locis circa margines agrorũ & Veruactorum, humido præsertim solo & in syluis locisque arboribus consitis, & similibus quoque cùm in Germania, tum in Hispania, transfertur etiam in hortos. Profert teste Dodonæo, sua folia, caules, & flores mense Februario & floret interdum sub niue. Semen maturum mense Martio, ita vt postea non ampliùs videatur. Tanta abundantia in pratis Londino satis vicinis, crescere certum est, vt in celebri illo vico, vulgò Ceapside nuncupato, Martio mense rusticæ mulieres maxima copia flores venales proponant, & omnes tabernæ eo flore exornatæ conspiciantur. Crescit & aliis Angliæ, & plerisque Germaniæ locis : memini & olim (inquit Clusius) cùm Louanii humanioribus literis operam darem, ad silulæ illius, Cœnobio vulgò Perck dicto vicinæ, margines legere sponte natum. Nobis verò Mõtbelgardi abundat Bulbocodium, vt in monte *Bar*, vnde transtuli in hortum Ill. F. C. Obseruaui Geneuæ florens Martio, & in mõte Thuiri mẽse Iunio : Lugduni Februario : Patauii variis in hortis & aliis Martio. Montbelgardi Februario & Martio : floret interdum sub niue, semen maturat Martio, herba perit Aprili & Maio, manentibus bulbis in terra occultatis vsque ad sequentem annum. Abundat in colle propè *Dampierre* arcem ad Dubim : anno 1597. florebat copiose Aprili.

Temperam. & Vires

Calida & sicca est herba Pseudonarcissi, temperamento eodem ferè cum Narcisso : certa experientia inuentum est (si Dodon. non fallitur) duas drachmas huius radicis adhuc recentis, in uino aut aqua cocta cum pauco semine Anisi aut Foeniculi & parua portione Gingiberis exhibitas, purgare pituitam lentam & viscidam per inferiora. Itaque hæc radix vtilis ad omnes morbos ex pituita viscida natos. Non dissidet à Diosc. Narcisso facie vel viribus. Xyridis modo purgare asserunt Aduers. radicis decoctum, ac rusticam plebem vomitiones cum eo moliri certum est.

BVLBOCODIVM HISPANICVM

Descriptio.

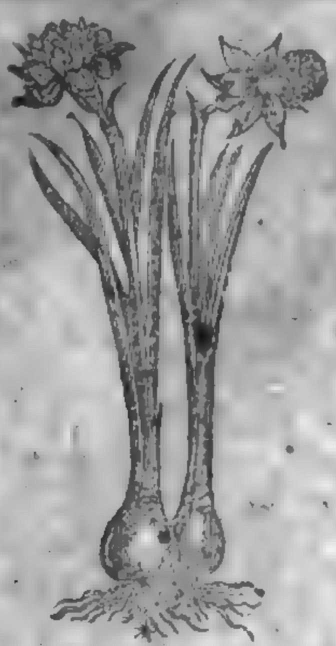
Est (teste Lob. Obs.) Narcisso montano Theophrasti facie non dissimili, sed latioribus foliis, maioribusque, omninò luteis. Aliũ cum Ioh. Baillet Insulanus & Mutonus. Plant. icon. p. 111. *Narcissus totus luteus mõtanus Theophr. Hisp.* Pseudo narcissi genus inuenitur à Clusio nonnullis veteris Castellæ pratis, & locis montanis humidis Anglico quidẽ simile, sed foliis longè maioribus, magisque virentibus longiore caule, paulò minore flore, eoque prorsus flauo, & quasi aureo, videlicet tam externis foliis quàm calice : radix huius crassior est quàm in superioribus. Dodon. lat. in fol. *Narcissi silu. alia icon*, qui non facit duas species. C. Bauh. Phyt. *Narcissus 15. siue luteus calyce pralongo alter.* An Camer. in epit. Matth. *Inuenitur Narcissus 3. in montibus prorsus luteus serius florens.*

BVLBOCODIVM FLORE PLENO.

Narcissi è multiplici foetura varietas, Belgicis amicorum hortis visu digna, cæteroquin omnia prorsus eadẽ. Tarnari primùm [vt Lob. obs. testatur] repertus in horto cuiusdam pauperis. *Narcissus luteus multiplici flore*, Eidem. Hic calice pleno, inquiũt Adu. part. 2. variat, fimbriatis oris, rugosis & complicatis foliis compacto; etiamque tanto, cõpiæ cornu exuberante & dehiscente, vt florem totum adimpleat, multiplicati Narcissi lutei, speciemque referat : intermixtis

mixtus tamen pallidioribus nonnullis foliis, & quandoque ex luteo herbaceis: inferioribus semis floris, radiatis aut stellatis foliis concoloribus, remanentibúsque pariter aliis sui generis quandoque, in singularibus spithamæis cauliculis simplicibus: floribus. Cætera cuncta vulgari luteo Narcisso haud absimilia.

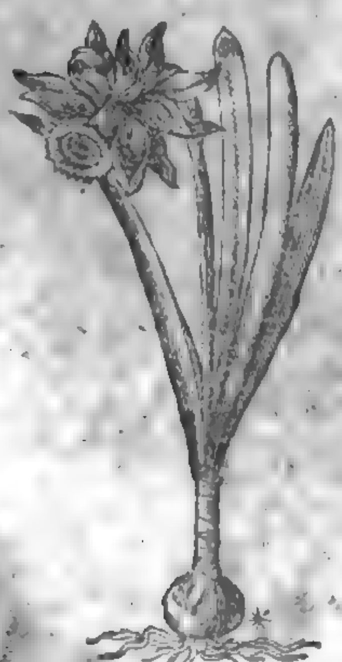
Clus. Hisp. *Pseudo narcissus multiplex*, qui apud Belgas in hortis alitur, Belgico per omnia simile cùm foliis, cum bulbo, sed flos calice caret, & eius loco innumera habet folia externis sex similia, colore pallido. Item hist. post. *Pseudonarcissus pleno flore*. An Camer. horti, Narcissus ex luteo pallidus flore pleno, nullo intus calyce? Dodon. in fol. *Narcissus sylu. multiplex, qui medio calice caret*. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 22. siue *flore luteo multiplici calyce carente*. Taber. icon. & hist. *Pseudonarcissus luteus Polyanthos*, Gefult Josephs stäblein.

Locus & Tempus.

In Viridario quodam rustico præfecturæ Wiltshire Sarum Episcopatus, iuxta tuguriolum Vetulæ pauperculæ D. Ioan. Gerard. fortè fortunâ hoc elegans Narcissi genus offendit. Martio cõgeneres pleni floris Narcisso luteos flores laxat iucundos.

BVLBOCODII PLENO FLORE SPECIOsum genus Venerii.

Descriptio

ANNO 1603. scribebat ad me Venerius, inquit Clusius Exot. appẽd. 2. se obseruasse Pseudonarcissi genus quoddam sibi antè non conspectum, cuius paucos reperisset bulbos: illum autem viuis coloribus depingi curabat, quia verò similis formæ à nemine hactenus obseruatũ esse arbitror, in tabella eius iconem exprimendam curabam.

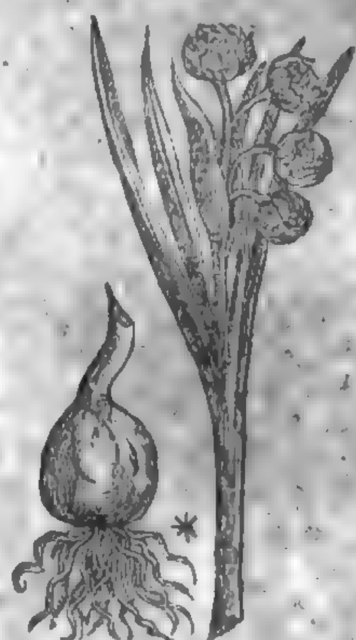
Quantùm porrò ex pictura quam ad me mittebat obseruare poteram, crescebat hæc planta Pseudonarcissi vulgaris modo, quatuor oblonga viridia *folia* ex bulbosa radice producens, inter quæ prodibat *caulis* læuis, enodis, viridis, pedem altus, summo fastigio membranaceum folliculũ sustinens, è quo emergebat *flos* foliis pallidis, geminâ serie dispositis præditus, prominente ex eius vmbilico calice siue tubo oblongo, oras habente nonnihil reflexas, easque crispas & incisas, aurei prorsus coloris, veluti Pseudonarcissi maioris Hispanici tubus, attamen non simplici, vt ille, sed triplici, hoc est continente alterum tubum qui tertium comprehendebat: *radix* erat bulbosa, ex multis tunicis constans, quarum externa subfusca, multis fibris extimâ sede prædita. Si vnicam duntaxat plantam reperisset, nihil nouum uideretur, quia natura interdum sic in floribus ludere solet: sed quum aliquot similes obseruauerit, peculiare quoddam genus esse credendum est. Scribebat etiam vnam Pseudonarcissi vulgaris plantam binos flores in eodem caule gerentem obseruasse, quæ alioqui vnicum solummodò proferre soleat.

BVLBOCODII SIVE NARCISSI FLORIS lutei multiplicis varietas.

LOndini dilutiore maioréque flore uariat, & in foliorum floris extremitatibus angustiore, in horto D. I. de Francque ville. Radix Allii modo nucleis propagatur. Foliis est quàm superiorum paulò latioribus & tantillùm recuruatis. Adu. part. 2. Lob.

NARCISSVS CYPRIVS LVTEVS polyanthes flore pleno.

Descriptio

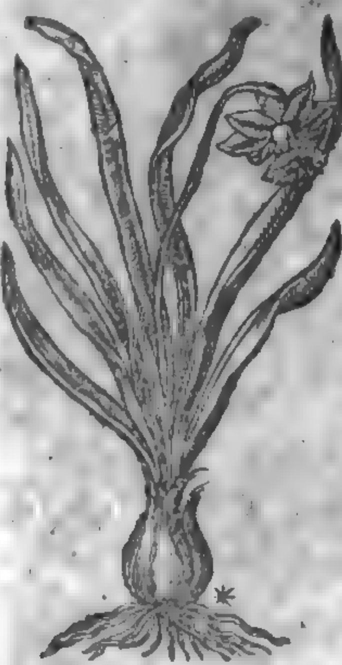

DEbetur hoc adinodum elegans Narcissi exoticum genus egregio viro Londinẽsi, D. *Lette* negotiatori Constantinopolitano: qui eius bulbos cũ pluribus aliis è Cypro Insula delatos, amicis suis cõmunicauit, & hoc mense Decẽb. 1604. *folia* pedalia, imâ sede vnciam lata, supernè angustiora, & *flores* vno *caule* foliis altiore plures, luteos, multiplicésque laxauit in horto præfati D. de Francque ville, è bulbo Narcissi crassiore, coloris Castaneæ inuolucro tecto.

Hunc Narcissum esse, ex natura quorundam exoticorum bulborum, valdè suspicor, quibus à natura insitum est, vt non nisi anno primo à quo in Septentrionales regiones algidiores deuecti sunt, soli & cæli natiui succo adhuc prægnantes, flores laxent. Huius enim Cyprii Narcissi folia Autumno germinare inceperunt D.

Lecter, D. Coys & aliis quorum sæpè mentionem fecimus, [inquit Lobel. Adu. 2.] sed nusquam floruit bruma aut Vere elapso, in prædicto horto de Franqueuille mediâ admodum mansueta hyeme, vbi flores illicò leuissimâ sæua superueniēte aura marcescunt. Huius familiæ est Narcissus Polyanthos Byzantinus, & Lilium Alexandrinum Italorum, nec non aliæ Plantæ.

BVLBOCODIVM MINVS.

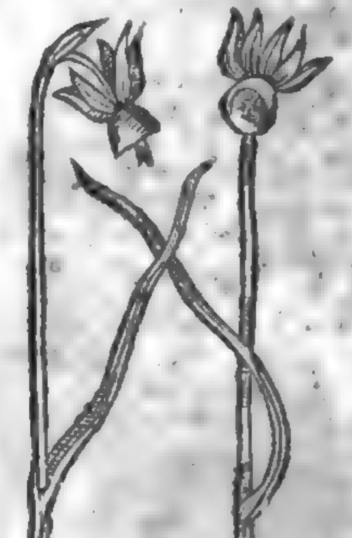

Descriptio

Pseudo-narcissus minor Clusii.

IOhan. Bailler Insulanus & Mutonus alunt Narcissum montanum Theophrasti multò minorem vulgari. An Pseudo-narcissus minor Hispanicus latifolius, qui nouo vere terna aut plura profert folia, maiori, forma coloreque simillia, sed lōgè minora & angustiora, florem pusillum, maiori tamen Hispanico & forma & flauo colore persimilem, insidentem digitali, tenui, viridi *cauliculo* inter *folia* emergenti : flori succedit trigonum, obtusis tamen angulis, & ferè rotundum capitellum, in quo *semen* inæquale nigrum, satis magnum pro plantæ proportione : *radix* bulbosa, exigua, foris nigricans. Missus mihi hic fuit primùm à Io. Moutono, Narcissi minimi montani latifolii nomine; deinde à Generoso Dn. de Longatre pro Pseudonarcisso minimo Hispanico flauo. Clus. hist. post.

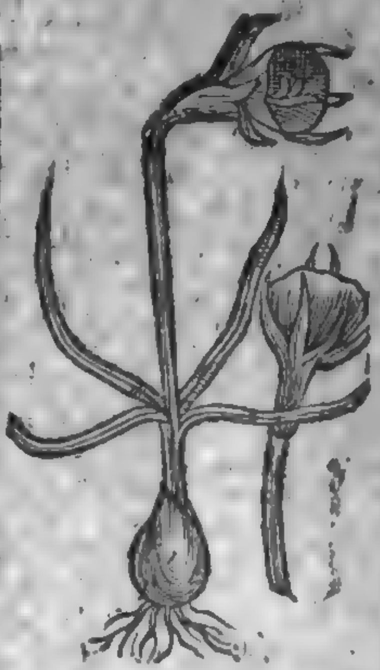
BVLBOCODIVM MINIMVM coronatum.

PLant. icon. p. 122. *Narcissus minimus coronatus.* T. 122. Lobel. hist. Belg. Flein ghecroonde Berg Narcisse. Lat. *Narcissus mōtanus minimus coronatus.* Mutonus nobis misit.

An Clusius Pann. *Pseudo Narcissi genus admodum exile ex Hispania missum per Regis Hispaniæ hortulanū.* An C. Bauh. *Narcissus* 16. siue luteus exilis. Pseudonarcissi genus admodum exile Clusii. *Narcissus* 21. siue *montanus coronatus.*

BVLBOCODIVM TENVIFOLIVM, flore luteo.

Descriptio

NAscitur, inquit Clusius, quibusdam Lusitaniæ, Bæturiæque collibus Pseudonarcissi genus cui *folia* non lata vt superioribus, sed valdè angusta, siue potius iūcea, *caulis* tenuis, nudus, palmum altus, cuius extremitati insidet flos è vaginula emergens, qui sex foliis herbido pallescētibus & expansis constat, quorum medium calix flauus, calathi instar oblongus, oris præditus non sinuosis & fimbriatis, vt superiorum, sed æqualibus : *radix* exiguo Narcisso similis, intus candida, foris nigricans. Hisp. & hist. post. *Narcissus iunceis foliis primus.* Sed Clusius iconem non habet pro tenuifolio primo, ideò nos ex Lobelio ponimus qui fortè idem cum eo de quo Lobel. in append. Narcissus montanus iuncifolius minimus flore luteo, palmaris longitudinis, tenuibus foliolis iunceis, multò exilioribus, interdum erectis, interdum ad terram reflexis : inter quæ cauliculus palmaris exeritur, in cuius summo ex tenui, instar cæterorum Narcissorum, consimili membrana, flos singularis, vulgato Narcisso montano similis, & penè par, aspectu suauissimo & hilariore : cui siliqua Narcissi succedit. Radicis bulbus quantus nucis ponticæ nucleus. Huius peregrini floris primus me monuit C. V. Aluarus Nonnius Medicus Antuerpianus eruditissimus. Postea eius bulbo me donauit M. D. Maria de Brimeur, è cuius vrceis florentem plantam delineari curauimus. Paucis pòst diebus eiusdem iconem Tornaco ad me misit noster Mutonus, sed erectis foliis ab hac duntaxat variam.

Narcissus iuncifolius minimus alter flore luteo Lob. *Narcissus* 17. *siue montanus luteus minimus*: C. Bauh. phyt.

Florebat Ianuario, cùm Vlyssipone Hispalim Clusius proficisceretur, vbi incolæ Campanilla, hoc est, Campanulam vocabant.

BVLBOCODIVM TENVIFOLIVM aliud flore luteo fimbriato.

IN figulinis [vt scribit Lobel. in append.] adseruatur & colitur è Biscaiæ montibus in Belgium delatus bulbus à quodam à Gallicia redeunte : Narcissus montanus Iuncifolius minimus alter flore luteo fimbriato reddendus pag. Obl. 63. Rugosis

gosis plicis, fimbricatisq; floribus habuit Mutonus, alioqui non differt à superiore. Narcissus montanus iuncifolius minimus, alter flore luteo fimbricato Mutoni, Lob. in append. T. 155. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 18. siue montanus luteus fimbricato flore.

Clus. hist. post. cap. 17. iconem habet qualem Lobel. sub hoc titulo *Pseudonarcissus iuncifolius*. 2. flauo flore: ac addit. Alter Pseudonarcissus Iunceis foliis tenuiora paullò, licet surrecta, habuit folia, florem flauum, hoc est, calicem per oras leuiter & tenuiter fimbriatum, & sex illa foliola calycem ambientia, ex herbido pallescentia, in capitulo flori succedente nigrum rotundiusculum semen etiam tulit: radix pusilla, foris nigricans, bulbacea, tenuibus fibris è sede prodeuntibus firmata.

NARCISSVS FOLIIS FLORIS ALBIS oblongo calice luteo.

Mittebat [inquit Clus. Exot. par. 2. in append. altera] ad me anno 1601. Erud. vir Ioach. Venerius Burdigala, inter plerasque plantas quatuor Narcissi bulbos, quos duorum generum esse, & vnicũ florem gestare scribebat, e singulis videlicet generibus binos. Illorum vnus insequente Aprili florem tulit. Quum verò similem antè videre nó meminerim, illius iconem in tabella exprimendam curabam quam Lectoris oculis proponeré, atque eius historiam adiiciebam. Habebat porrò is Narcissus terna, oblonga, & satis angusta, carinatáque folia, cæsii quodammodo ex viridi coloris: inter quæ prodibat caulis pedalis longitudinis, aut amplior, læuis, enodis, satis gracilis, firmus tamen, summo fastigio folliculum membranaceũ sustinens, è quo emergebat vnicus flos longiusculus, summâ parte in sena folia alba & in mucronem desinentia diuisus: cuius vmbilicum occupabat calix flauus, semunciam longus, oris aliquantulùm incisis & quodammodò fimbriatis, habens in medio stilum pallescentem, eiusdem cum calice longitudinis, cinctum sex staminibus flauâ veluti farinâ conspersis, eorum præsertim apicibus. Semen obseruare nequiui, quia florem carpebam, vt à pictore commodius exprimi posset: valdè autem suauis erat odoris, & Muscari floris odorem pænè referentis: radix bulbacea, oblongiuscula, digitalis crassitudinis, alba, è multis tunicis constabat, quarum exterior subfusca, aliquot crassioribus fibris albis infimâ sede donata. Alter ab eodem Venerio missus florem dabat etiam Aprili altero post superioré anno, illi prorsus similem: calicis tamen eius oræ magis erant croceæ. Vnum etiam non valdè dissimilem videbam apud Honest. virum Christianũ Porretum, qui à Venerio acceperat: illius tamen sena folia ex albo pallescebant, aut ἀχλωρὰ erant, calix verò multò latior, & oras planè croceas habens. Iac. etiam Plateau similem habuisse eodem anno florentem intelligebam: illum autem à rhizotomis quibusdam Gallis redemerat, cum aliis bulbis è Pyrenæis montibus erutis.

Narcissum album montanum, calyce magno luteo Botanico Luteriano N. Quele debet Lobel. Adu. par. 2. qui eius bulbos, vncias duas longos: & vnam, plùs minùs, crassitudine æquantes, in Pyrenæorum montium Souton iuxta *Banniers du Lußon* monte vocato eruit, nec dum illi floruerat.

Narcissus albus montanus.

PSEVDONARCISSVS ALBO flore Clusii.

INter Narcissos reponendam esse inquit Clus. Exot. par. 2. App. 2. eam plantam quæ Pseudonarcissi appellationem vulgò obtinuit, nullum esse opinor mediocriter in re herbaria versatum, qui dubitet: Multæ autem sunt eius differentiæ &c. verùm enimverò nouum quoddam genus repertum est quod valdè rarum censeo, cuiusque binos bulbos anno 1604. ab Eruditiss. Venerio accipiebam: Horum alter florem mihi protulit insequente Aprili quemadmodum etiam aliis, Sed & eodem anno mense Decembri Rhizotomus quidam Gallus similes plantas adferebat: valdè elegans hæc planta, terna è radice bulbosa oblongiore, nigroque cortice siue membranâ tecta (a cuius sede frequentes tenuesque oriebant ur candidæ fibræ) proferebat folia, dodrantem vel paullò amplius longa, Narcissi angustioribus foliis valdè similia, supina parte carinata, inter quæ nudus prodibat caulis satis exilis, non crassus, dodrantem altus, summo fastigio membranaceum folliculum gerens, è quo propendebat flos totus albus, Pseudonarcisso vulgatiori, quem Germani Gelbe hornũgs blumen. Belg. verò Geele Tiiloosen appellant, formâ quidem similis, paullò tamen minor, sescunciam longus, sex foliis tubum amplectentibus similiter constans: tubo autem paullò angustiore, & oras nonnihil fimbriatas habente, in quo sex alba stamina flauescente apice prædita, & medius stilus longior: nullum vero peculiarem odorem in eo flore obseruabam, qui apeziebatur Aprili, deinde Iunio semẽ proferebat in triãgulari capite siue thecâ, orbiculare, nigrum & splendens, quale Narcissi iuncifolii albo flore reflexo, sed maius.

BVLBOCODIO FORTE AFFINIS BVLbus flore luteo.

Bulbus ex Hispania Clusio Pann. missus per Regis hortulanum flore luteo superiore parte aperto. C.Bauh. Leucoium bulbosum 4. Nec plura habent.

BVLBOCODIO FORTE AFFINIS BVLbus alius flore luteo.

Bulbus Clusii Pann. alius flore luteo humili, cui semen simile Hemerocallidi Valentinæ. Casp.Bauhin. Leucoium bulbosum 5. Nec plura adiiciunt.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS OMNINO albus calyce longo.

Scribit Clusius Hisp.&c in post.hist.se intellexisse ab Hispanis Narcissi quoddam genus in Hispania inueniri quod omninò iunceis etiam sit foliis, sed florem candidũ producat, eáque ob caussam *Iunquillos blancos* ab incolis appellari. Anno 1596. inquit prætereà, à D.Simone de Touar paucos bulbos eo nomine insignitos accipiebam: sed adeò exiles, vt post multos duntaxat annos illorum flores sint sperandi, imò illos ipsos nullo modo auctos: anni 1600.asperum gelu, quod Februario mense valdè apud Belgas sæuit, prorsus corrupit. Et Pann. Narcissus iuncifolius flore albo ex Hispania missus per hortulanum Regis.

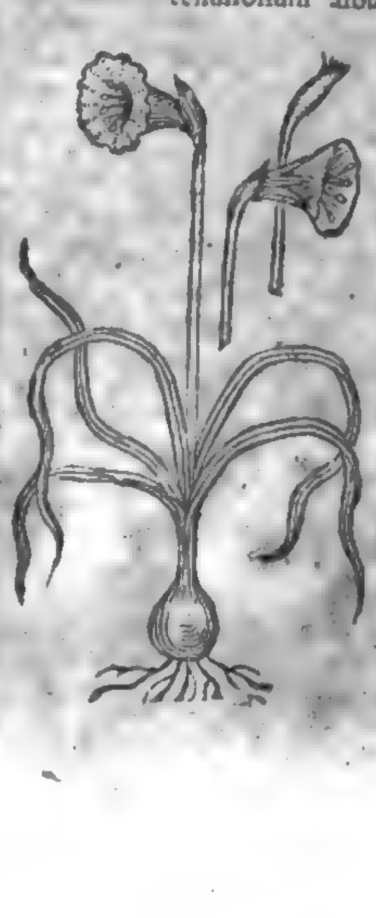
Descriptio

Item Exot.par.2. App.2. Narcissi genera duo anno 1605.apud amicos flores protulerunt, nunquam antea mihi conspecta. Primus Narcissus Iuncifolius albo flore reflexo, è *radice* bulbosa Nucis ponticæ magnitudine, candida, fuscâ, membrana obducta, cuius sedem plurimæ tenues albæ fibræ occupabant, quaterna aut quina exiliebant *folia*, dodrantem longa, angusta & pæne iuncea, aliquantulùm striata; & supinâ parte nonnihil carinata, viridia, inter quæ prodibat dodrantalis *caulis* viridis, læuis, non valdè crassus, summo fastigio sustinens in membranaceo inuolucro, binos, ternos, interdum quaternos oblongos *flores*, niuei quidem candoris, sed odoris expertes, deorsum propendentes, sex longiusculis in satis angustis foliis præditos, sursum reflexis, florum cyclaminis instar, è quorum vmbilico prominebat calix semunciam longus, vel etiam longior, inæqualibus oris, continens tria *flaminula* alba, quorum apices flauescentes, & tenuem longum stilum extremas calicis oras multùm superantem: succedebant triangulares *siliqua* siue thecæ, exiguo, orbicularisnigroque & splendente *semine* plenæ. Florebat autem Aprili. Istud Narcissi genus redimebant biennio antè à rhizotomo quodam Gallo cui nomen N. le Quelt siue Quilt, elegantes & raras plantas in has Prouincias quotannis adferre solito, quas per suos in Pyrenæis & etiam in Hispaniis conquirere iubet. Inter eos autem qui redemerunt, nonnulli huius Narcissi plantas habuerunt paullò latioribus foliis præditas, quarum flores etiam oblongiores erant. Alterius Narcissi iuncifolii vnicam plantam habuit Christianus Porretus Pharmacop. Leydensis, à Petro Gassano siue Plantino missam, cuius multò longiora erant folia, quàm præcedentis, & viridia: caulis etiam longior, summo fastigio sustinens binos aut ternos flores diuersæ tamen à superiore formæ: nam Narcissi iuncifolii minoris floribus valdè similes erant: horum tamen color albus, tam ipsius calicis quàm sex foliorum ipsum ambientium. Florebat etiam Aprili: radix erat non valdè magna, longiuscula, membranâ eam cingente prorsus fusca. Accipiebat etiam ab eodem alios bulbos simili nomine insignitos, crassiores tamen, quorum folia eius foliis quos Nicolaus adferebat valdè similia erant; sed florem nondum tulerunt. Ceterùm anno superiore nobis mittebat non solùm Venerius, verùm etiam Nicolaus adferebat plantas Narcissi iuncifolii albo flore nomine donatas: eæ autem quum florem nondum protulerint, nihil de eius forma vel colore pronunciare possum: nam bina dumtaxat habuerunt hoc anno folia cùm eæ plantæ quas nactus sum, tum quas alii redemerunt, & illa quidem angusta, supinaque parte aliquantùm plana, valdè longa, nó tamen surrecta, imò potiùs humi quodammodò procumbentia: illorum item color, meâ opinione non vnus. Nam plantarum quas Venerius mittebat, magis viridis videbatur; earum quas Nicolaus adferebat magis ad cæsium tendens, pænè vt foliorum Pseudonarcissi. Si quam porrò dabunt florum differentiam, proximus aut eum subsequens annus (si viuimus) certiores efficiet.

C.Bauh.Phyt. *Narcissus* 25. siue *Iuncifolius flore alb*. Iuncifolium. Narcissum totis albis floribus ad Lob.Adu.part.2.misit C.V.D. Kirch Belleual, horti Medici præfectus in Monspeliensi schola.

BVLBOCODIVM MINIMVM tenuifolium album.

Descriptio

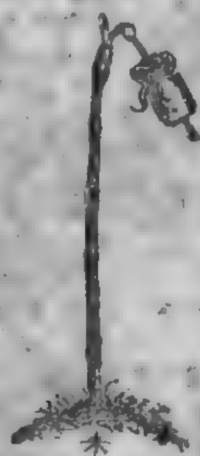
Pseudonarcissus iunceis foliis tertius, Clusii in post. Hist. quaterna aut quina *folia* habuit tenuissima, & capillaria, viridia, humi procumbentia & sparsa, inter quæ *cauliculus* emersit infirmus, palmaris, tenuis, nudus, vnicum in summo *florem* è membranaceo folliculo-

ticulo prodeuntem sustinens, tenellum, candidū omninò, & calicis oris fimbriatis: huius *semen* non obseruaui, *radix* superiori similis. Omnes verò has elegantulas plantulas ipsi abstulit asperrima illa anni 1586. hiems.

Narcissus omnium minimus montanus albus Lob. in append. T. 156. C.B. Phyt. *Narcissus* 20. siue *montanus albus minimus.*

NARCISSVS IVNCIFOLIVS ALBVS calyce magno D. Cor. Coorne tortilibus foliis.

Descriptio

NArcissus Iūci fol. inquit Lobel. Adu. pag. 2. albus tortilibus foliis floris donato, calyce magno & longo nutante, prominulo pistillo tenui, qui āno 1604. floruit Medio-Castri Walachriæ apud D. C. Coorne, cuius floris iconem Londinum ad me misit. Idē esse reor cum Narcisso Iuncifolio omninò albo, calyce amplo, prope Betam Gallæciæ oriundo, empto à Nic. le Quelt Rhizotomo Parisiensi, Anno 1603.

NARCISSVS IN GENERE.

Lirion.

HYacinthis congener est Narcissus, qui (Theophrast. lib. 6. cap. 6. teste) etiam Lirion cognominatur. Alii siquidem hoc, alii illo nomine appellant, *Folium* ad terram Asphodeli folio simile habet, sed multò latius, vel vt Lilium: *caulem* sine foliis herbaceum: & in summo *florem*: & in pellicula quadam velut in vase, *semen* admodum magnum, colore nigrum, figurâ oblongum. Hoc excidens sponte germinat: sed & qui colligunt id figunt: & radicem quoque plantant quam habet carnosam, rotundam, magnam. Sed in Narcissi descriptione Diosc. secutus est Theophrast. scribens: Narcissum aliqui, & ipsum velut Lilium, Lirion vocauerunt. Folia habet Porro similia, sed tenuiora, & multò minora ac angustiora: caulem cauum, sine foliis, altitudine palmum excedentem: in quo flos est albus, intus croceus, in aliquibus purpureus. Radix est intus alba, rotunda, bulbi speciē, semen velut in pellicula, nigrum, oblongum. Nec vlla diuersitas (ait Cornar.) in folio est, quod Theoph. Asphodeli: Dioscorid. verò Porri folio simile dixit. Nam & Diosc. on Asphodelo, Porri folium attribuit. Sunt & purpurea (autore Plinio lib. 21. c. 5.) Lilia, aliquando gemino caule, & carnosiore tantum radice, maiorisque bulbi, sed vnius: Narcissum vocant: huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissis folia in radice sunt. Tertio generi cætera eadem, calix herbaceus. Ita Plinius Lilia à Narcissis distinguit. Sed clariùs deinceps de Narcissis cap. 19. agit. Narcissi duo genera, inquit, in vsum Medici recipiunt. Vnū purpureo flore, & alterum herbaceum. De purpureo eo Narcisso Virg. in Buc.

Pro molli viola, pro purpureo Narcisso
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

Ouidius etiam ad adolescentem Narcissum, floris Narcissi ortum referens, hunc affabré depingit, ita canens:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

Narcissus mollis.

Virgil. purpureum Narcissum [vt putat Hadrian. Spick. Isag lib. 1. cap. 31.] nominat, non quòd vndique sit purpureus: sed quia medium floris (quod calicem Plinius appellare videtur) purpureum cernatur. Plinius vnum genus Narcissi purpureo flore recenset, alterum herbaceo: quod tamen si de floris colore intelligat [inquit iam dictus Spick.] falsum est. Non enim flori color herbaceus, sed albus: in medio uerò aut croceus, aut purpureus, aut albus totus. Herbaceum caulem Narcisso adscripsit Theophrast. pro [illegible] Videtur Plinius legisse [illegible] & sic ad florem non ad caulem herbaceum retulisse. Ex his omnibus colligitur Narcissum esse ex genere florū, qui à Cornario Zeytlosen / & herbstblumen / appellantur. Sunt enim multæ & coloribus diuersæ species.

Narce.

Corona Deorum.

Cæterùm, quod Plin. ait, à narce Narcissum, non à fabuloso puero dictum, testatur hoc Plut. in Sympos. qui quasi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum Deorum coronamentum eum vocat, quòd scilicet defuncti, & morte torpidi, torpido flore meritò coronarentur. Appellatur autem etiam, Apuleio teste ἄνθος, βολβὸς ἐμετικὸς, ... Hic quidem Narcissus propriè montanus est, eò quòd ab aquis remotus proueniat. βολβὸς ἐμετικὸς nomen ab effectu habet: Dioscor. siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat.

Græci huiusmodi flores Ναρκίσσους, Latini similiter *Narcissos* appellant. Germ. Narcissen röslin. Belg. Narcissen Spaensche Jenetten. Galli peculiare nomen non habent, possent tamen, autore Clusio *Narcisses* nominare. Hisp. *Narciso* vocant. Omnem porrò Narcissum præter eum, quem peculiari nomine, *Deuebohini* (Narcissum mediopurpureum) Clusius appellari dicit, Turcæ propriè appellant *Serin cade*, hoc est, Regium calicem, quòd flauum illud in medio flore, calicis formam quodammodò referat: qui verò mittunt eius bulbos vario corruptoque nomine, vt plurimùm inscribunt, nunc *Zerin cada*, modò *Zerem cade*, interdum etiam ineptiore *Zaremcatta*, addita voce *bianco*, vel *giallo*, cum colorem album vel flauum designare volunt. At qui pleno est flore, plerumque *Zerem cada catamer* appellarunt, additis iisdem vocibus *bianco* & *giallo*, pro coloris florum, quos mittere se putabant, varietate: tametsi sæpissimè nobis impositum deprehenderimus: nam multos simplici flore hoc nomine accepimus, contrà nonnunquam pleno flore preditos, hac simplici *Zerin cada* inscriptione. Interdum etiam tam plenus, quàm qui amplo simplici est flore, præsertim crasso prædití bulbo, Penachio nomine missi, *Guil catamer lale* (qua appellatione & Anemonem pleno flo-

tę, & alias quasdam Stirpes accepimus [quæ voces Rosæ plenæ florem significant. Sæpissime etiam eiusdem generis bulbis diuersa nomina adscripta fuisse comperimus: vt schedis additis minimè fidendum sit, sed cuius coloris florem sint habituri Narcissi bulbi, ipsa [illegible] nos docere & certos reddere debeat.

Nascitur, autore Diosc. optimus in montanis locis [probatissimus in Lyciæ montibus, Plin.] odoratus: reliquus Porrum refert, & herbaceum odorem remittit. Ast contra nasci odoratum etiam in pratis refert Theocritus Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Florida sed postquam venere in prata puellæ,
His illa, hæc aliis se floribus oblectabant:
Narcisso illa quidem bene olente, atque illa hyacintho.

Vires & vsus

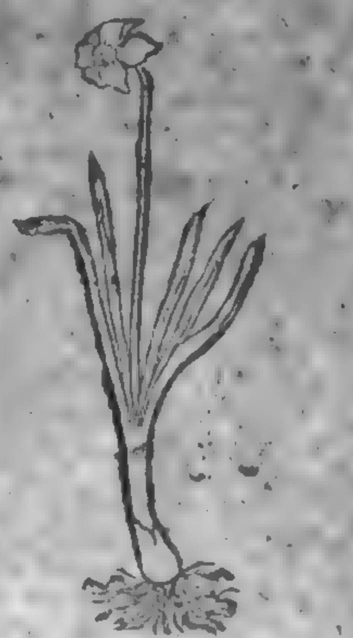
Narcissus Theophr. serotinus valdè est. Nam post Arcturum floret, & circa Æquinoctium (Autumni, Plin.) Ita quidem Theoph. quod postremum etiam reddidit Plinius, & omnibus generibus adscripsit. Narcissi omnes serotini.

Narcissi radix (autore Diosc.) siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum viciæ semine & aceto: at cum Eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolii farina & melle. Et in vsu quidem Medico tradendo Plinius non multum a Diosc. variauit. Narcissus herbaceus vomitorius est, ac ideò stomacho inutilis; aluos quoque soluens, neruis inimicus, caput grauans. Vtriusque porro radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis vero cum melle & auenæ [æruncæ vet. lolii scilicet] farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus (trita Dod.) oleoque, contusis medetur & lapide percussis. Purgat vulnera permistus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit Narcissinum oleum (vnguentum Diosc.) ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus est vtilissimus, sed capitis dolores facit. Cæterum Narcissi radix, vt Galenus ait, vsque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera conglutinet, vel ad incisiones vsque, quę circa tendones acciduut: habet vero quiddam abstersorium & attractorium. Narcissi cuiuscunque generis radicem præmansam vomitum ciere Clusius sæpenumero expertus est.

NARCISSVS MEDIO PVRPVREVS.

Descriptio

Radix ei bulbosa & fibrosa, sapore amaricante: *folia* à radice statim exoriuntur caulem tanquam vagina aliquosque inuoluentia, latitudine semunciali, pari cum caule longitudine: *caulis* singularis, sesquicubitalis, compressus nonnihil, vtrinque acutus, fistulosus; in cuius fastigio *flos* vnicus amœnus, suaue olens, candidus, nutans, pediculo per articulum cauli iuncto, vaginâ membraneâ obuoluto, cuius ceruix in triquetram saturatè virentem floris quasi basin desinit: hinc canaliculata fistula explicatur, cui sena illa floris candidi folia cohærent subrotunda, quorum tria aculeum mollicellum proferunt, totidem alternatim eo destituuntur: florem medium obtinet corona fimbriata, ora rubenti, infra quam circulus exalbidus, aliusque huic subiectus luteus: sena in fistuloso canali stamina lutea, tria modicè elata, reliqua tantillum apices proferentia. Figura nostra ex emptitiis non placet.

Narcissum suum medio purpureum Dodon. sic describit: Folia habet virentia oblonga, Porri foliis similia: caulem angulosum, absque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calix est circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus sublutcolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa, quæ nucleos ex se demittens, in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam, sed florendi tempore, differentes: magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medii: præcoces & serius prodeuntes, minores sunt. *Narcissus* Dodon. gall. 2. *flore singulari*, in cuius medio circulus coloris pallidi aut herbacei cum fimbria rubra. Eiusdem hist. ll. & in fol. *Narcissus medio purpureus*, cui flos candidus, in cuius medio breuis calyx purpurei per oras coloris. Narcissus Diosc. Theocrito, Plut. Sophoc. Apuleio, & Plinio Narcissus purpurei floris, cuius etiam Virg. in Bucol. Aegloga 5. & Theoph. l. 7. meminit.

Trag. *Narcissus Veterum*, qui descriptioni Diosc. & Serap. pulchrè respondet: flores niuei in quorum medio teres lutens ac eleuatus apparet circulus, Lunâ quadam flammei coloris circumdatus: Diosc. dicit nonnullos vocare Narcisson Anydron, alios Autogenes, alios Bulbon emeticon, alios Lirion, Romani Bulbum morbitarium, vel [vt alia legunt exemplaria] Vomitorium vocant.

Narcissus ille qui Trag. verus; Gesnero verò potius Anemone Limonia videtur, quibusdam *Lilium Diuæ Mariæ* dicitur. Lob. & Pen. Adu. *Narcissus medio purpureus Dod.* Vulgatissimus, omniumque Poeticus, cuius croceum florem videre est, foliis medium cingentibus albis, vt scite canit Metamorph. estque idem Dioscor. Narcissus. Flore candore micantes lacteo, corolla medium occupante fimbriata ex croceo purpurascente. Obs. Narcissus Poeticus medio croceus &c. (vox & super flaua est) medio purpureus Dodon. Hisp. *lirio blanco* & Cebolina Adu. p. 5[illegible].

Clus. Hisp. *Narcissus medio purpureus* Dioscor. qui nonnullis Narbonensis Galliæ pratis spontè prouenit. Idem Pann. & hist. post. Narcissum, qui medium calycem exiguum & planum, fimbriaque

briâque rubente insignitum habet vnicum duntaxat ferè semper, aut rarò binos flores, eodem caule ferentem, Turcæ vocant *Deue bohimi* vel *boini*, id est, Cameli siue caput nuncupant, quoniã floris collum longius quàm cæteri Narcissi protensum habet.

Cur Frater separet Tragi & Lobelii Narcissum à Dodon. nondum animaduertere possum, nisi ea distinguens particula. Et postea, in Obs. occasionem ei præbuerit, verùm superfluam esse satis apparet ex Lob. hist. Belgica & Plantini iconibus.

Narcissus verus non ita pridem visus Trago fuit, primùm namque è Burgundia in Germaniã deuenit, dein verò Biponti in horto quodam plantatus: Flores initiis Maii mensis emicant. Narbonensiæ (tradente Lobel.) Gallóque prouinciæ prata ornat Februario & Martio. Hortis Belg. Germ. & Anglicis inquilinus. Exeunt qui medio purpurei sunt [inquit Dodon.] plærisque Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos in Pratis. In Belgio prioris generis præcoces Narcissi florent Aprili. Circa Monspelium sponte Prouenit in pratis quibusdam. Idem passim in Germania habetur in hortis: Basileæ habetur florens Maio in hortis. In horto patris mei vidi cũ foliolis sex ac etiam decem in vno flore. Geneuæ florens in fine Aprilis. In Italia spontè prouenientem vidi. In Sabaudia spontè nascentem & Maio florentem inueni propè pagum *Cormon* non longè à S. Mauritio. Mantuæ in hortis. Ferrariæ in horto Principis ostendente Aloiss. Angul. Montbelg. est mihi in horto Ill. E. C. Narcissus mediopurpureus maior, qui interdum fert duos flores ex vno pediculo.

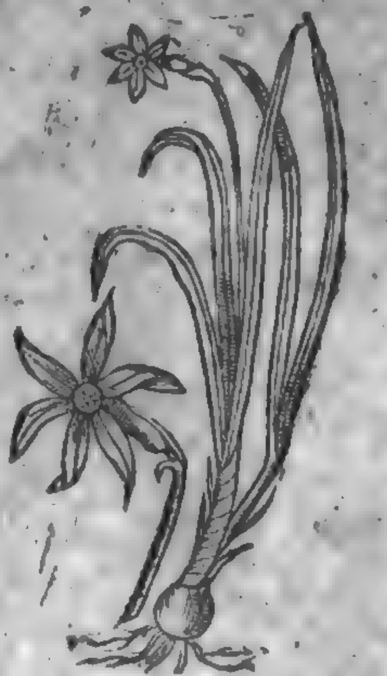
NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS magno flore: folio latiore.

Descriptio. MEminit Clus. hist. post. Narcissi lat. septimi, quem sic describit: Latiora reliquis *folia*, æruginei ferè pallescentis coloris, inter quæ satis prodit *caulis*, nudus vt reliquis Narcissis, paullò infirmior, foris striatus, intus concauus, summa parte sustinens magnum, laxum, membranaceum folliculum, quo dehiscente exit vnicus, vt plurimùm, *flos* magnus, odoratus, sex albis foliis medium calicem pallidum cingentibus constans, cuius fimbria ex pallido purpurascit: flori succedit satis crassum triangulare *caput*, nigrum *semen* continens: *radix* crassior superiore & cum maiore illo, quem in Anglia spontè nasci dixi, comparanda, etiam soboles reliquarum Narcissinarum instar, satis feliciter procreans.

E Styria allatum Dn. de Heusenstein dicebat: seriùs etiam reliquis floret, nempe Maio mense. Id genus deinde satis frequens obseruabam Fràcofortianis in hortis.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS minor.

Descriptio. SPontè prouenientem circa Blaumontium arcem Il. Cel. Wirt. obseruauimus Narcissum qui etiam in eius horto Montbelgardi & aliis abundat flore omnibus partibus minore quàm præcedentis, foliolis eius angustioribus & acutioribus, tardiùs etiam florens. Clusio in Pann. pag. 276. ni fallor *Narcissus serotinus montanus*: & in post. hist. *Narcissus latifolius* 6. cui quaterna aut quina Martio mense erumpunt *folia*, oblonga, angusta, inter ea deinde *caulis* nudus, rotundus, intus fungosus, in cuius summo, è tenui membranà prodit, vnicus nonnunquam & alter, *flos*, sex niueis foliis stellæ modo decussatis cõstans, paruum calycem pallidum cingentibus, cuius oræ rubella fimbria exornatæ, sex in eo inæqualibus staminulis flauescentibus: flori suauiter odorato succedunt *capitula*, triangula, crassiuscula, in quibus nigrum inæquale *semen*: *radix* vt cæteris bulbacea, multis candicantibus tunicis constans, extima, quæ reliquas ambit, fusca, è cuius sessili parte plurimæ subfuscæ fibræ dependent.

Dodon. Gal. Duæ species Narcissi planè similes Mediopurpureo, foliis, caulibus, semine & radice, nisi minores essent, & vna alterà citiùs floreret, & altera tardiùs. Item Hist. Lat. præcoces & seriùs prodeuntes minores sunt. Plant. icon. p. 113. *Narcissus minor serotinus mediocroceus* T. 150.

Lobelius duas habet figuras sub eodem titulo, minor non placet, in Adu. posita fuerat pro Lilionarcisso luteo, verùm apud Plantinum adeptus figuræ vnus è floribus. C. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 5. siue *medioluteus minor*, quem Frater videtur separare à Dodon. seriùs florente. Tabern. icon. *Narcissus serotinus albus*, weiß spat Narcissen röslin. In hist. Narcissus 16.

Prouenit magno [inquit Clusius hist. post.] miliari supra Gamingã Charthus. Monast. D. Virgini ad Thronum nuncupatæ, sacrum, pratis quibusdam altissimo lacui vicinis ad prædium Gershoff dictum, in quo, curantibus Carthusiæ moderatoribus, perhumaniter & luculenter excepti semper fuimus, dum in summa Herrenalben & Durrenstein iuga tenderemus, aut ex iis iugis Gamingam rediremus. Quo isthic tempore floreat, mihi non constat: Sed illæ Viennam perlatæ, Maio mense in meo hortulo floruerunt: verisimile est autem natali loco seriùs florere. Memini & illi ferè similes in Euganeis montibus inuentos ac à Studiosis ex Italia reducibus Viennam ad me perlatos.

Narcissus medio purpureus minor prolifer & monstruosus.

In horto Bollensi apud fontem & Balneum admirabile, admodum proliferum obseruaui Narcissum stellatum cum minori corolla, rubẽte, monstrosósque suos exerente in hoc florum genere lusus. Inter alios verò in vno caule, quatuor flores gestabat, eosdémque omnes foliorum numero differentes, vnus quidem vulgaris & sexifolius. Alter verò nouem, tribus nimirum

proliferis: at tertius decem, vno hunc excedens constabant. Quartus duplicem corollam, & præter duodecim in ambitum sed temerè disposita folia, gemina adhuc, cornuum instar sursum è medio ferè floris prodeuntia, quæ duas illas corollas separant, habbeat, erat cæteris elegantior. Caulis non rotundus, sed latus ferè vnciam, densus aliquatenus, planus, & longus vt reliquorum, eum demum in quatuor diuidunt partes nodi illi, qui, vti in vulgaribus, paulò infra seminis repositorum vel capitulum adsunt, arida protecti cuticula.

Narcissus paruus stellatus albus medio suaue rubente vertice.

Exoticus paruus Narcissus nonus stellatus albus medio suaue rubente vertice nondum Lob. Adu. p.2. floruit, acceptus à N. de Quelt Botanico Lutetiano cum aliis Lusitanicis Narcissinis bulbis.

NARCISSVS MEDIOPVRPVREVS flore pleno.

Descriptio

NArcissus plenus quintus (Clusii in poster. hist.) è genere Narcissi mediopurpurei latifolii sexti qui ex laxo, membranaceo folliculo exit, proditque nouo Vere cum illo, foliis, aliisque rebus omninò similis, solum discrimen in flore est, qui sex quidem maiusculis foliis latè expansis constat, vt ille, sed in calice illo rubra fimbria ornato, alia sex folia paulò minora continet, singula peculiarem fimbriatum caliculum habentia, è quorum medio, aliquot alia minuscula folia staminibus permixta prodeunt: suauis admodum est odoris, ad Muscari quodammodò accedens. Singulares vt plurimùm sustinet caulis flores, interdum etiam binos, vt qui simplici foliorum texturà constantem florem fert.

Locus & tempus.

Floruit mihi Maio mense anni 1590. præcedente Autumno à Io. Boissoto Bruxellis missus. Eodem tempore pro pleno etiam Narcisso accepi ab honesto viro Io. Mermanno Coloniâ bulbum, qui quidem sequente vere prodiit & in summo caule vaginulam tulit: sed illa exarescens floris spem præcidit. At annus 91. planè similem superiori esse declarauit. Quo etiam anno mihi communicauit N.V. Philippus de Siruy, præfectus vrbi Montibus Hamouiæ, Narcissi bulbum, qui sequente anno florem tulit illis similem, sed viginti, & pluribus foliis constantem, intercursante illa fimbriato calyce, vt iam dicto. At qui Ill. Com. de Aremberg floruit anno 1589. quatuor & sexagena folia habuisse scribebat ad me idem Boissot, & vnici bulbi, quem ab eodem Comite impetrauerat, prolem superiore Augusto, cum aliis aliquot satis bulbaceis stirpibus ad me mittebat: verùm tabellario, cui pyxidula, quâ incluserant, tradita erat Coloniam ferenda, in prædones incidente, cum illi adiunctis periit magno meo dolore.

Dodon. lat. in fol. & de fl. *Narcissus purpureus floribus multiplicibus.* C. Bauh. Phyt. Habetur Patauii in horto Bembyano multiflorus polyanthes medio purpureus.

NARCISSVS FLORE SINGVLARI albo pleno.

Descriptio

NArcissus plenus sextus albo flore, autore Clus. hist. post. videtur habere folia paulò angustiora (quàm quintus de quo proximè scriptum) alioqui non dissimilia, bis floris specimen Viennæ mihi dedit, sed vitium fecit, Francofurti toto biennio folia duntaxat nouo vere dedit: an id accidat propter fœcunditatem, proles enim singulis annis satis liberaliter subministrat, ignoro: at qui bulbum cum hac icone mittebat hon. vir Iacobus Plateau, mihi significabat vnicum summo caule ferre florem sub Maii mensis finem, totum niueum & multiplici foliorum texturâ constantem: huius radix minor est quarto genere.

NARCISSVS MEDIOCROCEVS tenuifolius.

Descriptio

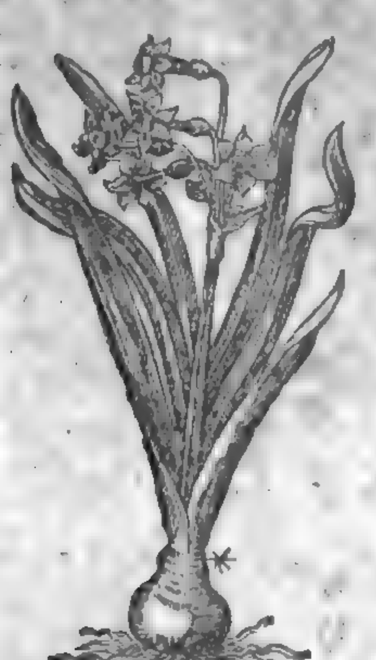
NArcissus mediocrocei nomine à Lob. Adu. part. 2. pingitur planta singulari flore de qua tradit: In Londinensi suburbano hortulo honestissimi viri Henrici Cas fabri egregii, florum & fructuum rariorum studiosissimi, Anno 1601. hunc indictum Narcissum in Belgio nactû, obseruaui, palmaribus & quinque vncialibus tenuibus, Hyacinthi Autumnalis foliolis, viridibus: Bulbo cæteroque

teroque caule dodrantali & flore præcoci mediocroceo, Narcisso non dissimili, minore tamen.

NARCISSVS MVLTOS FERENS FLOres medioluteus Narbonensis.

Descriptio

Radice donatus est bulbosa satis ampla, nigricantibus aliquot tunicis septa, fibrisque multis capillata, intus omnino alba & si præcidatur, lentum quendam succum, vt reliqui bulbi exstillante, amara, vnde *folia* producuntur Leucoii bulbosi Exaphylli vel Porri foliis ferè similia. Clusio virentia, longa: inter quæ emergit *caulis* vnus, aliàs duo aut tres, caui, striati, nudi, vigentibus floribus, dodrantales, iisdem in semẽ abeuntibus plusquam cubitales, in cacumine ex membraneo inuolucro, *flores*, ex longis collis & pediculis triangulis, promunt nouem, decem, vel duodecim, interdum duos duntaxat: Monspelii locis humidis [sed qui magnitudine paucitatem condensent, nisi fortè alia species] pulchros, odoratos, quos constituunt folia sex, alba, Clusio interdum ὠ-χελινα, coronâ luteâ medirullium vnde apices erumpunt ambiente. *Semen* nigrum, obscurum, rugosum, angulosum, saporis amari, in pericarpiis minoribus quàm Narcissi medio purpurei, Cardamomi minoris vulgò dicti, folliculis non multùm absimilibus.

Lobel. & Pen. Adu. & Obs. *Narcissus Medioluteus* Dodon. floribus senis, denis, duodenisque, minùs candidis & circinnato verticis calyculo in luteum languescente. Galloprouincia, vbi gramini detrimẽtó, *Donas* flores quos corollis innectunt, vocitat. Plant. icon. pag. 114. Narcissus medioluteus *Donas* Narbonensium. C. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 7. siue Medioluteus tertius comoso flore. Tabern. icon. Narcissus medioluteus 2. Narcissen röszlein. Et hist. *Narcissus* 7. qui nullam ponit descr.

Dodon. hist. flor. & in fol. ait: Narcissus medioluteus alter siue tertius, foliis non modò quàm primus (siue mediopurpureus,) verùm etiam quàm Asphodelus latioribus longioribúsque: floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narcissi lutei silu. breuiore: radix similis est & bulbosa.

De hoc scripsit Theophrast. lib. 6. cui latius, quàm Asphodeli tribuit folium. Scribit autem Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidii testimonio iam ostendimus. Florem etenim ait Croceum, albis tamen foliis cinctum. Exemplaria Theophrast. pænè omnia μέλαινα τῷ χρώμ' habent, quod Hermol. & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse existimauerint. Sed pro μέλαινα reponendum est μήλινα. Est autem Melinus color, idémque qui ochræ, siue luteus. Putatur autem & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi; & Autumno demũ florere, propterea quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est.

Nascitur (inquit Clusius) plerisque Hispaniæ, quæ Mediterraneo mari obiecta est, locis, & omnibus ferè circa Mompelium pratis. Memini non procul Villâ nouâ oppidulo Magalonæ vicino, bulbum eruere, cuius summus caulis decem & sex flores sustineret, vt meritò πολυανθὴς appellari potuerit. Illum in C.V. Guillelmi Rondeletii, apud quem viuebam, horto, terræ commisi. Floret in calidioribus regionibus mense Februario, eruere memini etiam quasdam plantas Ianuario in pratis Botronceto suburbano vicinis [vt interdum inter eiusdem generis stirpes alia aliis maturiùs germinant.] Apud Belgas verò non nisi Martio aut Aprili. Floret mense Februario, Martio & Aprili: semina durant ad Maium. Geneuæ florentem vidi in hortis in fine Aprilis. Patauii in horto publico cum multis floribus simplicibus, vt etiam floribus multiplicatis.

NARCISSVS PLVRES FERENS FLORES maiores præcocior medioluteus.

Descriptio

Narcisso (Clus. Hisp. & post. hist.) medio luteo (multos ferenti flores) similis inuenitur, paulò tamen præcocior, latioribúsque foliis & amplioribus floribus, cui plerúmque bini, terni, quaterni, aut ad summum seni supremo cauli insident. Affertur Constantinopoli cum plerisque aliis, & in fictilibus vt plurimùm colitur, vbi floret Aprili, interdum etiam Martio, si Veris temperies paulò calidior fuerit, maior odoris fragrantia in hoc nares ferire videtur quàm in superiori: Narcisso latifolio Byzantino medioluteo 2. Hic Narcissus conuenit cum Narcisso medio luteo Narbonensi quem diximus pauciores ferre flores, sed maiores. Huius [Byzantini] generis aliquot bulbos, Narcisso doppio nomine, mittebat ad me (inquit Clus. post. hist.) anno 1590. Ill. Heros I. Vinc. Pinellus, quos flores perlaturos sperabam, sed subsequente Vere me mea spe frustratum deprehendi. Nã elegantes quidem flores habui, sed simplici sex foliorũ serie constantes, superiore ampliores, omnino niueos, præter medium calicem flauum, odoris frangrantissimi, septenos & plures summo caule simul nascentes: folia carinata, nec minùs lata habuit, quàm qui plenum fert florem, & crassiorem. Monitus autem quos miserat bulbos simplicem florem tulisse, aliis me impertiit minùs crassis, quorum flores, pleni fuerunt, paullò tamen minores Narcisso præcoce pleno flore.

Lobel. Obs. *Narcissi medioluteis species*, quam Narcissum præcocem faciũt Herbarii peritiores Belgæ cum Clusio latioribus floribus & foliis. Casp. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 4. siue *Medioluteus* maior.

NARCISSVS ALBIDVS MEDIOLVTEVS cum aliquot floribus.

Descriptio

PLant. icô. *Narcissus albidus mediolutens* T.151. Lobel. Belg. witte droene Narcisse mit ein gelen crãz int midde: prima species Narcissi medio lutei in Belgio foliis similibus valdè candido Narcisso: caule maiore plerũque ferens flores 2. aut tres albicãtes cum Corolla ochrę modo lutea.

Icon quæ apud Lobelium & Plantinum proponitur Narcissi albi nomine, eam Clus. in post. hist. posuit pro Narcisso latifolio, flore prorsus flauo: Dodon. histor. Lat. & de flor. *Alter Dioscorid. Narcissus medio luteus* folia habet longiora quàm medio purpureus, latiora, & aliquantulùm minùs virentia: caules prociores, & in singulis flores 2. aut 4. prioribus similes: sed medio calyce luteo: semen & radicem bulbosam similia. C. Bauh. Phyt. *Narcissus* 6. siue *mediolutens alter*. Tabern. icon. *Narcissus mediolutens*. Narcissen röslein. Et hist. *Narcissus*. 6. Tabern. mutauit figuram Lobelii non indicans quare non describit, ea quæ à nobis ponitur est ex iconibus, quas iam sculptas emimus. An Clusio Narcissus præcox simplici flore: foliis florum *αἰχειρωναι*, de quo antè de Narcisso flore medio luteo Narbonensi.

NARCISSVS MEDIOCROCEVS serotinus cum aliquot floribus.

Descriptio

PLant. icon. Narcissus mediocroceus serotinus polyanthos. Lob. Belg. Ghemeine mittespar-de bloeynde Narcisse met veel bloemen. Foliorum latitudo & magnitudo eadem cum magni Narcissi lutei Hispanici, sed obscuriùs virentia: Maio profert flores 2. 3. vel quatuor pulchros,

magnos ex vno pediculo, qui cõstat plerumque foliis 6. & interdum 7. 8. & 9. vt videantur flores pleni. Considerandum an hic Lobelii sit ille qui à nobis traditur sub Narcisso medioluteo cũ duobus aut tribus foliis & quem in horto habemus de quo paulò post.

An Dodon. in fol. Alius Narcissus tertius, est foliis non modò quàm primus (qui medio purpureus,] verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus, longioribusque, floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narcissi lutei ſilv. breuiore: radix similis est & bulbosa.

De hoc ita Clus. hist. post. Nascuntur Narcissi quibus latiora folia & flores simplici foliorum textura constantes, in Belgicis & plærisque Germaniæ hortis: de quibus consulendæ Cl. virorum Dodon. & Lob. obser. Illud autem dicendum putaui, Maiorem illum amplis foliis, & in eodem caule binos vt plurimùm, interdum ternos & quaternos flores magnos sustinentem, sex foliis albis constantes, & pallidum calicem cingentes odoratos, [etiam qui & duodenis foliis constarent,] in Anglia sponte nasci, à viris fide dignis intellexisse.

Matth. mag.

An Matth. G. & Lat. cum magn. fig. *Narcissus* 1. Et Ital. *Narcissus* 8. Figuram non artificiosam ponit Matth. sine descriptione, more consueto. Casp. Bauh. *Narcissus* 3. siue *mediolutens pluribus floribus* Matth. Lat. & ic. 4. *Narcissus* 1. Tabern. icon. Narcissen röslein *Narcissus* 9. *Matth.* Et hist. *Narcissus* 12. *Matth.* 9.

Locus

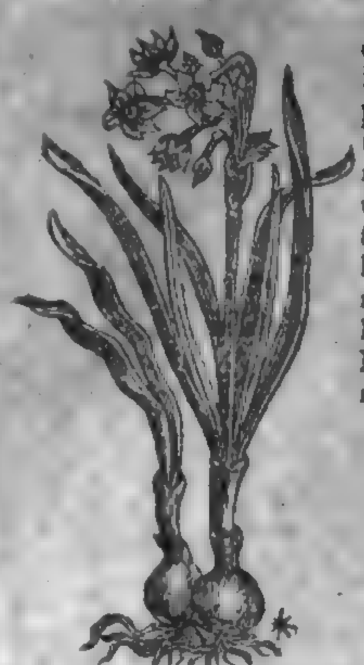
Hic Narcissus fortè est qui prouenit in nostro Ill. E. C. horto Montbelg. cui interdum flores iunguntur cum pediculis suis, duo vt videantur pleni.

NARCISSVS MEDIOLVTEVS Pisanus plures flores ferens.

Descriptio

PLant. icon. p. 117. *Narcissus mediolutens Pisanus ex Italia delatus*. Hæc icon Lobelii est posita à Clusio post. pro Narcisso latifolio flore prorsus albo secundo, de quo postea ex Clusio agemus. Lobel. hist. Belg. Narcisse in de middel geel von Pise ghebrecht, Narcissus mediolutens Pisanus ex Italia delatus: Herbarii Belgæ cum nostro Clusio faciunt speciem præcedentis Narcissi [nempè mediolutei *Dracis* dicti:] latiora habet folia, & flores multos valdè pulchros, cum corolla lutea in medio, paulò minores quàm in luteo, & color viuacior, missus Pisâ, quidam dicunt Constantinopoli delatum.

Dodon.

Dodon. de fl. & in fol. videtur huius descriptionem tradere nomine Narcissi mediolutei 2. siue Narcissi 3. si saltem ibi benè legitur floribus minoribus. C. Bauhin. Phyt. Narcissus 8. siue medioluteus. 4.

NARCISSVS ÆGYPTIVS.

Descriptio

NArcissus [autore Lobelio Adu. par. 2. *d'Argiers* ab aliis Aegyptius nuncupatus, erutus ab eodem N. le Quelt in Lusitania, propè D. *Vue*, bulbo Narcissi mediolutei Narbonensis pari & simili, sed externis inuolucris nigrioribus. Flores, caulis, folia, Narcisso Pisano similia, sed flores variant, quemadmodum Vere elapso annotauimus Londini in horto Nobil. Baronis Zouche, aliis minoribus, rotundioribus, & veluti decurtatis: aliis verò vnà pluribus & longioribus.

NARCISSVS CVM PLVRIBVS FLORIBVS plenis corolla lutea.

Descriptio

LAtioribus (inquit Clusius) *foliis* quàm primus simplex [nobis Narbonésis dictus] & quodammodò carinatis, ternis aut quaternis, *caulis* striatus, nudus, intus concauus, vt in superioribus, pedali altitudine assurgit, qui è mébranaceo folliculo summo cauli insidente, ternos, quaternos aut plures (nam memini in hortulo meo Viennæ florere qui septenos habuerit) *flores* promit, senis albis, amplisque foliis, vt prioris simplicis tertium genus, constantes, quibus pro calyce sex alba alia *folia* sunt, minora tamen & flaui calicis fragmentis sic intersecta & disiūcta, vt nulla calicis forma appareat, sed veluti apophysis flaua ad singula interiora folia adnata videatur: odoratissimus est ille flos, & grauedine quadam caput tentás: nullum *semen* in hoc genere obseruaui: *radix* interdum crassissima, multis spadiceis tunicis septa, & frequentibus fibris donata.

Clut. Hisp. *Narcissus flore multiplici*, & hist. post. *Narcissus pleno flore.* Hunc Lobel. Obs. describit his verbis. Narcissus albus Polyanthus. Chalcedonicus elegantior, hilarior & rarior. An Narcissus 8. Matthiol. non descriptus? in deliciis habetur: floribus multiplicibus & foliolis aspectu iucundis, niueis, peramœnis: corona media lutea orbatis: cuius vicem multiplex florum fetura supplet, quodam tamen lutei specimine permisto inter foliola dispersè adseruato. Plant. icon. *Narcissus albus polyanthos*, siue Chalcedonicus elegantior, & rarior multiplex. Dodon. hist. fl. & in fol. inquit. Sunt & Narcissi multiplicibus floribus, cùm primi (mediopurpurei) tum alterius generis (mediolutei) foliis & bulbis haud dissimiles. Eandem figuram habet cum Clusio & Lobelio, nostra figura non placet, est ex iis quas iam sculptas emimus.

Narcissus exoticus siue Constantinop. plenis floribus fragrantiss. qui primo suo anno ex Italia allatus [inquit Camer. horti] floruit (Norimbergæ) sed postea iidem bulbi nunquam, quamuis virerét, & multa prole quotannis augerentur, florem præbuerunt. Turci vocant *Giul catamer lale.* Et apud Matthiol. Germ. *Narcissus* 2. flore pleno, qui facilè perit. Item in Epit. *Narcissus* 2. non differt à priore neque facie, neque viribus, quos admodum speciosos proponit, cádidos quoque, sed quorum medium habet foliola. Miror ita similem facere Camerarium Narcissum plenum Matthiol. cum Narcisso mediopurpureo, à quo non solùm florum plenitudine differt, sed etiam florum numero, cúmque potiùs sit ex genere mediolutei, demonstrante ipsiusmet figura ex Matthiol. Idem hor. *Zirimcada Catamer* floribus albis ex Constantinopoli.

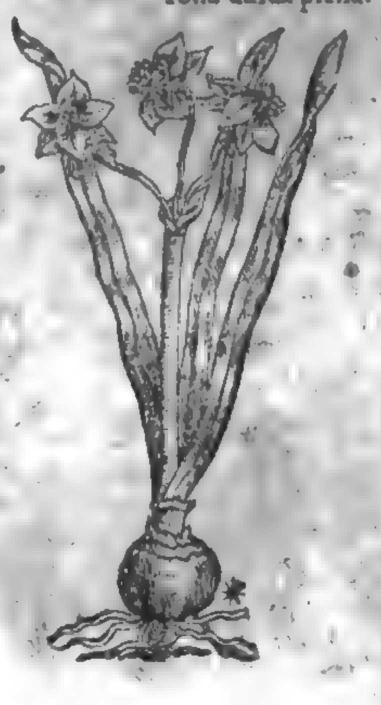
Camer.

Casp. Bauhin. Phyt. *Narcissus* 13. siue albus flore multiplici. Matth. in Dioscor. cum mag. fig. Lat. lib. 4. *Narcissus* 2. Item *Narcissus* 8. In Ital. cap. 162. *Narcissi.* Item *Narciss.* 2. In hist. Germ. lib. 4. c. 141. Narcissen rößlin 1. siue odoratus Narcissus. Tabern. icon. pag. 603. & histor. p. 2. Gefult Narcissen rößlein, *Narcissus* 1. Polyanthos Matthiol. Item icon. p. 604. & hist. p. 302. *Narcissus* 3. Matthioli 10. (Matth. 2.)

Bizantio singulis annis Clusio Viennam mittebatur.

NARCISSVS AMPLO FLORE, CORONA AUREA PLENA.

Descriptio

DEscribitur à Clusio hist. post. Narcissus pleno flore secundus, qui *folia*, *bulbum*, *caulem* priori [pleno] adeò similia habet, vt neuter ab altero discerni queat, soli *flores* discrimé faciunt, qui etiam è vaginula summo cauli insidente, emergunt terni aut quaterni, priori

magnitudine æquales, ſeniſque foliis albis conſtantes, amplum aurei coloris calicem cingentes, adeò multipliciter, mirumque in modum implicatum, vt Leucoii flaui polyphyllum florem ſaturiorem quodammodò æmuletur: odor perinde ſuauis ac in priore.

Cluſ. duntaxat in horto Generoſæ Dominæ Vngnadin conſpexit anno 1588. præcedente anno Byzantio illi miſſum.

NARCISSVS MINORE FLORE corona tota lutea.

Deſcriptio

NArciſſum quendam pleno flore, ſic deſcribit Cluſius hiſt.poſt. *Folia & reliqua omnia* ſuperioribus (duobus plenis) ferè ſimilia habet, paullò minora: *flores* in hoc etiam minores, ex albis foliis conſtantes, medium calycem flauū & plenum habet, emicantibus è medio oblongiuſculis anguſtis foliolis ſtellatim quaſi decuſſatis, albi quidem coloris, ſed cui & viridis foris, & pallidus interiore parte permixti ſint, odor ferè qualis in priore, ſed neſcio quid magis aromaticum ſpirans, medius inter Narciſſi & muſcari odorem.

Cluſ. Pann. *Narciſſus pleno flore, Narciſſus πολύανθης* ſiue multiplex. 2. In hiſt.poſt. *Narciſſus pleno flore tertius.* Plant.ic.p.15. *Narciſſus albus alter, media fimbriata lutea multiplex corolla.* T.152. C. Bauh. Phyt. *Narciſſus* 9. ſiue albus corona multiplici lutea.

Deſcriptio

Habui [inquit Cluſius] munere Philib. de Bruxellis Cæſ. dapiferi, cum pleriſque aliis bulbis ſub anni 1575. initium, eodem quidem anno & ſequentibus folia produxit, at nullum florem: toto anno 1579. latuit, vt periiſſe exiſtimauerim. Anno ſubſequente Martio denuò prodiit, & Aprili ternos flores, quales modò deſcripſi tulit: & proximo ſubſequente anno plures dum in Anglia peregrinarer, referentibus domeſticis.

Tempus.

Florent etiam ſuperiores Aprili. At huic antè hiemem folia emergere non ſolent, ſed nouo Vere duntaxat, eo videlicet anno quo florem dabit. Nam ſi ante hiemem illi prodeunt [rariſſimè id fit] proximo anno non florebit. Sæpe etiam in reliquis præcocibus Narciſſis qui Conſtantinopoli mittuntur vel pleno flore vel albo medio luteo, accidit vt ſterilitatis indicium ſit ſi folia ante hiemem emerſerint.

Narciſſus Conſtantin. quem Ziden ſari vocant.

Narciſſus Conſtantinopolitanus quem Zidem Sari vocant ab amico ex illis locis [*Camer.* horti] tranſmiſſus bulbo anguloſo, tunica tenui, nigra, veſtito. C.B. Phyt. *Narciſſus* 12. ſiue *bulbo anguloſo.*

NARCISSVS CVM PLVRIBVS floribus totus albus maior.

Deſcriptio

NArciſſus latifolius Cluſ. totus albus priori (Narciſſo medio luteo Narbonenſi) formâ non diſſimilis: *folia* habet terna aut quaterna, viridiora paullò iam dicto, longiora & anguſtiora: è quorum medio exilit caulis latiuſculus, anguloſus tamen & concauus, cui inſident ſeni, septeni, interdum deni *flores* prioribus ſimiles, ſed oblongiores paullò, & omninò niuei, quorum videlicet calyx ille medi⁹ [qui priore flauus] etiam albus eſt, odor priori ſimilis, vt etiam *radix.*

Cluſ. Hiſp. *Narciſſus totus albus prior.* & hiſt.poſt. *Narciſſus lat. ſimplici flore prorſus albo.* 1. Hiſp. *Lirio blanco* & *Cebollinas*, quibuſdam etiam *Narciſo de Sevilla*, id eſt Hiſpalenſis Narciſſus, quòd à me primùm poſtea aliis inde ſit miſſus. Hæc planta ex illorū numero eſt quas ſtirpium Hiſtoriæ Lugduni expreſſæ: auctor Dodon. tribuit & ab eo me ſumpſiſſe ſcribit. Ego verò non modò hanc, ſed plurimas alias Dodonæum à me habuiſſe aſſero.

Lob.obſ. *Narciſſi medioluteci varietas, Narciſſus totus albus.* Hiſp. *Iunquillos blancos*: Belgicis hortis inquilinus factus opera Cluſii. Plant. icon. *Narciſſus totus albus.* Dodon.hiſt.fl.& in f. *Narciſſus totus albus* ſiue quartus antedictis formâ ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus. C.Bauh.Phyt. *Narciſſus* 10. ſiue totus albus maior. An Camer.horti: *Narciſſus albus maior.* Tabern.icon. *Narciſſus albus* weiß Narciſſen röſslein. Et hiſt. *Narciſſus* 5. *albus.* Item Icon. *Narciſſus niueus ſerotinus*, weiß ſpat Narciſſen röſslein. Fruſtrà nonnihil figuram mutauit neglecta deſcriptione. Hinc quis ſit 2. loco poſitus neſcio, cùm eius tantùm meminerit titulo tenus.

Locus & tempus.

Illius nec capita neque ſemen obſeruare potuit Cluſius, nam Ianuario extremo naſcentem pingui ſolo nonnullis Luſitaniæ & Bæticæ locis & vliginoſis, multaque aqua ſtagnantibus, cum florentem obſeruabat: 1565. tum etiam Februarii initio in ſumma Calpe eruebat duntaxat. Eius aliquot bulbi in Belgicam miſſi nondum flores tulerant octennio pòſt.

NARCISSVS FOLIIS CANDICANTIBVS cum pluribus floribus totus albus minor.

NArciſſus totus albus alter ſuperiore minor, firmioribus magiſque candicantibus foliis, qualia ferè ſunt in Narciſſo marino qui Narbonenſibus

nensibus Scilla siue Pancratium dicebatur, caule breuiore, & binos, ternos aut quaternos duntaxat flores proferente. Ex Hispania (inquit Clusius) post meum reditum missus, reliquis Narcissis seriùs, hoc est, Maio, Bruxellæ in quibusdam hortis floruit.

Clus. Hisp. Narcissus totus albus alter, Hisp. *Iunquillos albos*. In post. hist. Narcissus latifolius niueus alter. Lobel. Obs. Narcissi medioluteì varietas, Narcissus totus albus paucioribus floribus & folio albido, rigidóque, Belgicis hortis inquilinus factus operâ Clusii. C.Bauh. Phyt. Narcissus totus albus minor paucioribus floribus. An Camer. hort. Narcissus albus minor? In Clusii icone, plures duplò appinguntur flores, quàm tradat hunc Narcissum ferre, nempe octo. Huius icon est posita inter Icones Plantini pro Narcisso medioluteo Pisano ex Italia delato Teut. hist. Lobel. de quâ hic antè.

Clusium (margin: *Clusium*)

Narcissus niueus latifolius Byzantinus.

Descriptio (margin). Narcissus latifolius niueus tertius Byzantio, Clusio Hist. post. allatus 1587. sequenti anno *folia* dedit primo generi similia: *caulem* inter folia emergentem, pedalem, qui ternos & quaternos *flores* dedit eiusdem cum superiore magnitudinis, niuei prorsus coloris, id est, calice etiam niueo, è quibus emergebant sena stamina, terna aliis longiora, flaua. Alius præterea adeò illi in omnibus similis, vt vix quispiam discernere potuisset, nisi differentiam fecissent flores illo minores, & frequentiores in summo caule nascentes, odorem & fragrantiam Iasmini referētes: huius *semen* in trigonis capitibus conclusū, nigrum, inæquale: vtriusque *radix* minor paullò priore, & nigris tunicis septa, *Zerincada catamer bianco* nomine missa fuit, vt & quinquennio antè: Floruit Maio mense.

Narcissus latifolius flore prorsus flauo.

Descriptio (margin). Narcisso latifolio flauo flore, siue quarto Byzantio *Zerincada catamer sari* nomine, Clusio allato, *folia* sunt proximè descripto similia, *flos* in illo variat, nam vel totus flauus est, vel omnino pallet, præter calicem qui in hoc planè aureus est: *semen* in trigonis capitibus Narcissinum, inæquale, nigrum: *radix* tunicis spadicei coloris tecta. Icon à Clusio apposita eadem est quæ apud Lobelium in Obs. Teut. siue Belgicis pag. 171. & Icō. Plantini p. 114. ponitur pro Narcisso albo medio luteo.

Narcissus pallido flore medio aureus.

Descript. (margin). Tradit Clus. post. Hist. Narcissum pallidum flore medio aureum siue quintum sibi missum 1596. Hispali per D. Simonem Touar Hispalēsem Medicum: cuius *bulbus* satis crassus erat extremo cortice, spadiceo colore præditus, qui Ianuario sequente, quaterna protulit *folia*, lata, & quodāmodò carinata, vt præcederiū aliquot, viridia, cubitalis longitudinis, inter quæ prodiit cubitalis aut altior, deinde duorum cubitorum altitudinem superans *caulis* (quam in reliquis Narcissorum generibus obseruare non memini) viridis, striatus, intus cauus, summo fastigio sustinēs membranaceum quoddam inuolucrum, è quo exibant suis petiolis innitentes *flores*, quini, seni, septeni, aut plures, senis foliis, instar aliorū Narcissorum simplici foliorum texturâ constantium præditi, coloris flaui, nonnihil quidem pallescentis, floridi tamen, quorum medius calix aureus, suauis valdè odoris. An porrò prolificum *semen* daturus sit, adhuc ignarus sum, quandoquidem eo florente eius historiam concinnabam Martii initio, vt is annus valdè præcox fuit, nullâ, aut perquàm exiguâ præcedente hieme, quæ demum extremo Martio valdè aspera fuit, & multas stirpes corrupit. Non multùm dissimilis erat, qui anno 1586. mihi floruit à Io. Boissot præcedente Autumno acceptus, quem Ferrariâ allatum scribebat. Misit & alium cuius florem ex pallido virescere aiebat, calicemque angustum flauum habere sed vtrumque bulbum corrupit hiems illa rigida subsequens.

Narcissus totus luteus foliis angustis Thracicus.

Descripio (margin). Iam inuenitur [teste Clus. Hisp.] & alius ex Thracia primùm delatus *foliis* siquidem Narcisso toto albo similibus & angustis, sed *flore* omninò aut luteo aut pallido, odoratissimo: *semine* Narcissino simili, *radice* plerunque minore tunicis coloris spadicei tecta. Sed qui pallidus est, coliculum medium planè aureum vel medio luteus, radicem æquè crassam, & folia non minùs lata, habet. C.Bauhin. Phyt. Narcissus 17. siue totus luteus.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS flore luteo.

Descriptio (margin). Cubitalis huic *caulis*, *foliis* nudus, tenuis, in cuius cacumine desinente vtriculo mēbranaceo, *flores* emicant, in meo quidē horto bini, aliàs plures, pediculis sextantalibus, Narcissi vulgaris floribus similes, at minores è senis foliis radiatis totis luteis compositi quo etiam colore præditus est non tantùm tubulus oblongus, sed & mediū florem cingēs corona. Caulem comitantur *folia* pauca angusta, tenuitate & vigore iunceo. *Radicem* habet bulbosam, fibratam.

Lubet hîc subnectere Clusii similiū Narcissorum descriptiones: Bina aut terna sūt oblon-

ga folia, angulosa, carnosa & pænè rotunda, iuncis viridioribus & medullosis, læuore coloreque quodammodo similia, nec minùs flexibilia, inter quæ medius exilit caulis, rotundus, cauus, nullis ornatus foliis, in cuius summo, ex tenui quodam membranaceo inuolucro, flores terni, quaterni, aut quini prodeunt oblongi [gemelli interdum] forma Narcissinis similes, odoratiores eo qui medio purpureus est, flaui omninò, hoc est tā interiore calice quàm ambientibus eum foliis, quæ vel mucronata, vel mucrone nonnihil orbiculato conspiciuntur: his succedunt triangula capita obtusis angulis, vt reliquorum Narcissorum, nigro & anguloso semine plena; minore tamen quàm aliorum: radix etiam minor, candida, nigricantibus membranis tecta. Istius genus inuenitur minus, gracilioribusque foliis, cauliculis è medio prodeuntibus pusillis, vnicum plerūque aut alterum florem duntaxat sustinentibus, flauum & odoratum vt alterius, sed foliis constantem firmioribus & magis orbiculatis. Narcissus iuncifolius alter. A similitudine quam eius folia cum Iuncis habent *Ionquillos* vocant, nos Narcissum iuncifolium luteum dicere possumus ad differentiam alterius qui ex Thracia latiore folio defertur. Et hist. post Narcissus 10. seu angustifolius 2. & iuncifolius primus & 2. minor.

Dodon. Bulbum vomitorium esse contendit: quo autem argumento ipse & reliqui qui eius vestigia sequuntur, id probare possint libenter intelligerem: Lobel. & Pena Adu. *Narcissus luteus Aphricanus*, an Bulbus vomitorius? Item Obs. p. 61. *Narcissus luteus iuncifolius præcox.* An bulbus vomitorius? Ibidem *Narcissus iuncifolius serotinus paucioribus foliis & floribus duntaxat diuersus.* Et p. 462. append. *Narcissus iuncifolius flore rotunda circinitatis Roseo reddenda. obs. p. 62.* In horto C. D. Mariæ de Dorimon & D. Aluari Nonnii alitur Narcissi iuncifolii genus serotino Narcisso per omnia simile: sed flos rotundior est & latior. Sed & Hist. Belg. p. 157. **Narcisse non der fricken.** Narcissus iuncifolius præcox. Adhæc **Gele spade Narcisse met biese bladers.** Narcissus iuncifolius. Rursum p. 158. **Junquilles met ronde briede bloemen op de vysse vam enckel Roosfons.** lat. Iuncifolius flore rotundæ circinitatis roseo. Et **Alder meeste Spanische Jonquille**, Narcissus Hispanicus iuncifolius quem &c.

Bulbus vomitorius negatur cōtra Dodon.

Plant. icon. p. 117. Narcissus iuncifolius serotinus Lob. 62. T. 158. Et p. 124. Narcissus luteus Aphricanus præcox, an Bulbus vomitorius? Camer. horti. Narcissus iuncifolius maior & minor odoratissimo flore, vterque hyemis acrioris impatiens. Dodon. in fol. Narcissus iuncifolius maior & minor vterque Belgis hortensis est Diosc. est βολβὸς ἐμετικός siue bulbus vomitorius. Tabern. icon. & hist. **Narcissen Roßlein.** Narcissus. 8. iuncifolius. 5. Et Narcissus 9. Iuncifolius 2. Item **Großgeel Narcissen roßlein.** Narcissus 10. roseo luteus maior. Et tandem **klein geel Narcissen roßlein.** Narcissus 11. roseoluteus minor.

Tab. vel eius Cōpilator de Iuncifoliis Narcissis duobus primis obiter ex Clusio pauca proponit, de duobus cum roseo flore nihil: figuras duas mutat nonnihil, sed meliores non reddit, tantùm vt persuadeat ignaris ad viuas plantas paratas figuras: Cur duos roseo-luteos tradat non video: nec scio vnde desumpserit figuras cùm nihil iunceis demonstret in foliis, nec in floribus accedunt Iuncifolio roseo Lobelii, cui flores duo ex vno pediculo, non soli ac etiam multùm differentes: planè hoc loco Matthiolum cum suis figmentis imitatur, nec satis mirari possum aliquem extare qui velit stirpium peritus esse, & eius næniis & figmentis patrocinari, ac ita veritati fucum facere.

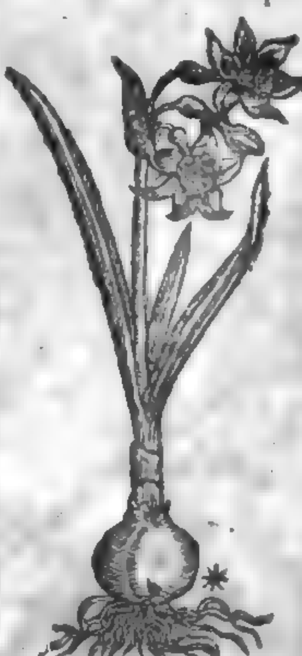
C. B. nō...

C. Bauh. phyt. Narcissus 23. siue Iuncifolius maior, Clusio prior, Lobelio Aphricanus, Narcissus 24. siue iuncifolius luteus minor. Lob. serotinus: Alterum diceremus (inquit C. Bauh.) apud Clusium nisi diceret hunc multò pluribus esse foliis monente etiam Lobel. obs. p. 62. Item Narcissus Iuncifolius flore rotundo, Lobelio roseo, huius maior & minor datur species, quarum Tabern. duas icones p̄ponit nomine Narcissi roseolutei maioris & minoris. *Hactenus C. Bauh.* Sed dic quæso Tabern. vbi vidisti tales duas plantas, phantasticæ sunt icones imaginatarum plantarum, dignæ quæ iungantur multis Matthioli figuris.

Locus & Tempus.

Prior spontè nascitur in montanis pratis non procul Toleto, & circa Guadalupe. Posteriorem vliginosis inter Hispalim & Gades locis cum ipso flore eruebat Clus. Ianuario mense, at in Belgicis hortis neuter nisi Aprili floret, vel etiam Maio, licet interdum denuò paulò ante brumam si mitior sit aëris constitutio. Ex Bona, & Argeria (Chartaginisque finitimis locis Aphricæ affertur: Non procul præterea Agathensi sinu affirmant inueniri, etiamque ex Hispanicis nuper in Belgiam & Franciam delatos audimus. Narcissus iuncifolius prior flore luteo, mihi in horto Ill. mei Princip. ex bulbis Stuckardia missis, florens Aprili, hiemem apud nos facilè profert.

NARCISSVS IVNCIFOLIVS
flauus amplo calyce.

Descriptio.

Narcisso 9. seu angustifolio 1. Clusii in post. hist. bina aut terna sunt *folia*, pedalis aut maioris longitudinis, crassa & succulenta, instar foliorū Narcissi præcedentis tertii minoris, sed angustiora, & quodammodo media inter illa, sequentis Iūcifolii maioris folia, carinata tamen & viridi colore prædita proximè ad Iuncifolii Narcissi foliorum viriditatem accedente. prodit inter folia *caulis* gracilis, instar eius qui subsequitur firmus, pedalis longitudinis, qui summo fastigio ex mēbranaceo folliculo, binos aut ternos *flores* promit valdè elegantes, maiores & laxiores quàm reliquorum Narcissorū iunceo folio, sex preditos foliis flauis, quorum mediū occupat *calix* maior quàm in vllo Narcissorum genere, semunciā namque longus, & per oras veluti sinuosus, paulò saturioris lutei coloris, continens breuia sex *stamina* flaua, apicibus aureis prædita, & stilum flauum extimā parte cras-

crassiorem: odoratus est is flos, perinde atque Narcissi iuncifolii flores. *radicem* habet Narcissi sequentis bulbo æqualem.

An Camer.hort.Narcissus luteus Polyanthos, id est, plures vno caule flores gerens fictili asseruandus, brumæ sæuitiæ impatientiss. Lob.Adu. par. 2. Iuncifolius Narcissus amplo calice flore luteo siue primus Clusii, è montibus D. Iacobo Gallecıæ vicinis à Nic.le Quelc ad nos deuectus. Iuncifolium Narcissum magno calyce luteo ad me misit, C.V.D.D. Kirch.Belleual. horti medici primus instructor in alma Monsp.schola.

Clusio demum conspectus est hic Narcissus anno 1595. Aprili mense suis floribus onustus apud Theod.Clutium Acad. horti præfectum Lugduni Batauorum, quo anno bulbi ipsi communicati, cùm ab illo, tum à Cornelio van Hille Eccles.Roterodamensi.

Narcissus iuncifolius minor flore pallido.

A Venerio accipiebam [inquit Clusius Hist.post. par.2.] Narcissi iuncifolii alterius bulbos, qui minor ad aliorum differentiam vocari poterit. Producebat is Narcissus, ex *bulbo* aliorum Narcissorum, iunceo folio bulbis formâ non dissimili, valdè tamen putillo, quinque aut sex *folia* angusta quidem illa & iuncea, aliquantulùm tamen planiora, dodrantem aut pedem longa, nónihil procumbentia, viridia: inter quæ prodibat vnus aut alter *cauliculus*, gracilis, nudus, viridis, pedalis longitudinis, summo fastigio gestans folliculum membranaceum instar aliorum Narcissorum, è quo exhibebat vnus aut alter *flos* longo pediculo innixus, formâ iuncifolii vulgaris floribus similis, sed paullò minor, sex foliis pallidioribus constans, cum medio *calyce* flauo, maiore aliquantulùm & magis patente, quàm in vulgaris Narcissi iuncifolii flore, è cuius vmbilico pallidula breuiáque *staminula* emergebant, medio stilo prominente: odoratus quidem est flos: paullò tamen grauior est eius odor quàm vulgaris Iuncifolii. Florebat Aprili. Spontè nasci in illa Galliæ parte scribebat, quæ vulgò *Rouergue* nuncupatur. Congener cum Narcissis iuncifoliis Hispanicis videtur Lobel.Adu.2. Iuncifolius Narcissus erutus è Galliæ præfectura *Rouergue* vernaculè vocata, & missus Burdegalo à D.Iacobo le Venier, qui nullos tractus Pyrenæorum montium vicinarúmque regionum singulis annis sedulò non perlustrarit.

Descriptio

Narcissus vernus præcocior flauo flore.

Nos iungimus Narcisso latifolio Indico alium propter similitudinem iconũ (qui potuisset etiam poni post Colchicum flore luteo quorũdam,) quẽ Clus.in Exot. pingit & vocat Narcissum vernum præcocem flauo colore, ac sic describit: Narcissi genus reperitur ineunte Vere flores producẽs, prorsus nouum, in his præsertim regionibus: mihi certè ante annum à Christi natiuitate 1600. videre non cõtigerat: propterea eius historiam & iconem dignam iudicabam quæ in hac append. adponeretur. Producebat autem ille Narcissus quaterna aut quina *folia* aliorum Narcissorum instar: plana, digitum pæne lata, surrecta, viridia, Narcissi medio lutei foliorum æmula, inter quæ prodibat *caulis* ferè dodrantalis, planus, non valdè firmus, leuis & enodis, sustinens summo fastigio membranaceum *folliculum*, reliquorum Narcissorum modo, è quo emergebat vnicus *flos* coloris flaui, Narcissi Autumnalis maioris flauo flore præditi formâ non valdè dissimilis, sex etiam foliis constans sescunciam longis, semunciam latis, mucronatis, quorum terna interiora paullò longiora erant externis, totidem ex vmbilico prodeuntibus staminibus candicantibus in flauum apicem desinentibus, atque illorum quidem tribus breuioribus quàm cætera, cũ medio stylo omnib. staminibus lõgiore; *radicem* habebat crassam, rotundam, è multis tunicis cõstantem [quarum internæ albæ, externæ verò ex spadiceo nigricãtes] & infimâ sede multis fibris præditam.

Descriptio

Præcox erat hic Narcissus: nam quum eius bulbum ab Ill. viro Ioanne Vincentio Pinello missum Patauio sub initiũ Nouembris anni à Christi natiuitate 1600. accepissem, illicò in fictili terræ committebã, vt à cæli inclementia per hiemem facilius præseruare possem: atque insequente Februario florem producebat, & illum quidẽ nullâ odoris gratiâ præditum: quod an acciderit, quia liberum aërem non habuerit ignoro: nã diligentiùs obseruare non licuit, propter subsequentis anni hiemem asperiorem, quæ plantam prorsus corrumpebat: tum quia aliam similem postea nancisci non potuerim, tametsi summam diligentiam non semel adhibuerim.

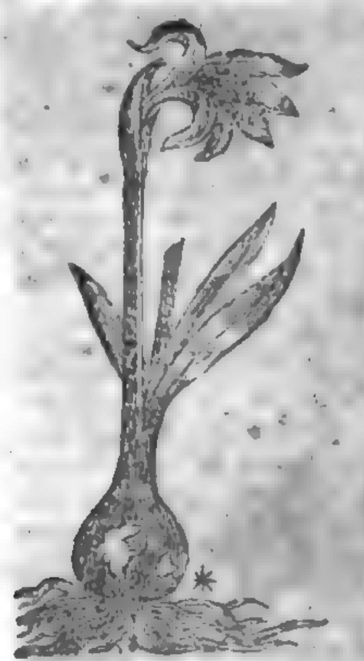
Narcissus flore cæruleo.

Narcissus flore cæruleo ex Hispania Clus. Pann per Regis hortulanum missus. C. Bauh. Phyt. Narcissus 28. siue flore cæruleo Clus. Lobel. & Pena Adu. Narcissus purpuro cæruleus: Quibus asserebant non postremæ fidei amici se nactos toris floribus purpureis Narcissos prope Lanum fluuium, non procul Monspelio, quos tamen diu, sæpéque inibi & aliis adiectis pratensibus frustra venati sunt, ac studiosos simplicium & præceptores suos, vt indicarent, rogarunt. Monuit quidem Malachias Bernardus Med. Doctor Lobeliũ Adu. par. 2. se in horto D.Quintini Narcissum hunc solo flore cæruleo à Mediocroceo diuersum collegisse.

NARCISSVS INDICVS LATIFOL. rubro flore.

Descriptio

ELegantis Narcissi (inquit Clusius hist.post.) (qui inter eos qui latiora habent folia 8.erit) flos cum aliquot foliis mihi mittebatur à D. viro Bernardo Paludano qui Indicum cognominabat: ego eius historiam pro meo modulo ita cõcinnabam: Sena vel plura habet is Narcissus. *fo-*

lia, Narcissi vulgaris foliorum instar lõga, ad quorum latus emergebat *caulis* læuis & enodis, intus concauus, summo fastigio in nodum desinẽs, membranaceum quoddam inuolucrum purpurascẽtis coloris sustinentem, è quo vnicus *flos* sese exerebat sex longis & angustis foliis constans, qualia ferè in Narcissi Autumnalis minoris (de quo cap.16.huius libri) flore conspiciuntur, non flaui tamen, vt illa, verùm rubri saturi & splendentis coloris, instar floris Arundinis Indicæ vulgò appellatæ, cui non valdè absimilis est, è quorum medio prodibant sex *stamina* eiusdem pænè coloris, oblonga (quibus insidebant apices fusci coloris quia forsitan ex attritu corrupti) & medius stilus, sub quo rudimentum triangularis capitis, quod haud dubiè *semen* dedisset, fortè etiam maturum, nisi ipse florem præcidisset, vt mihi conspiciendum præberet: *radicem*, Paludano referente, habet bulbaceam, Cæpis vulgaribus rubentibus prorsus similem. Vnicam autem eius plantam habebat, ipsi missam ab Eruditiss. viro D.Simone de Touar Hisp.medico, quæ florem dabat Iunio 1594. alterum expectabat sequente mense quoniam præcedente anno eadem planta bis illi florem protulisset mensibus Iunio & Quintili. At anno insequente, ex Indice Touariei horti, & Epistolis quas ipse Touar ad me deinde scribebat cognoscebam Narcissum Indicum Iacobæum ab ipso nuncupatum.

Tempus

Narcissus Indicus, Iacobæus mihi indigitatus, vt scribit in epistolâ Cal.Iunii 1596. ad me data ex Occidentali Indiâ [vbi Azeal Xochilt, quod est Bulbus flore rubro, vocatur] nobis delatus: nulli rei herbariæ Scriptori hactenus, quod sciam, notus, cuius radix bulbosa, Cepæ rotundæ simillima, verùm supernè tunicâ pullâ: folia primùm emittit crassa, oblonga, Narcissi marini, tibi Hemerocallis Valentina dicti, æmula: secundum folia verò, atque adeò ex latere, pedalis & longior etiam emicat caulis, plerumque vnus, aliquando verò & alter, nonnunquam pariter, [quanquam hoc rarò] interdum successiuè, dilutè rubens, compresso tamen stilo, cauus, & interiùs subalbidus, qui in membraneam desinit vaginulam saturatè rubentem, & ad extremum acuminatam fissamque, è qua flos vnicus erumpit, oblongus, pediculo nixus viridiore, qui deorsum inflexus & veluti procumbens (vt in Leucoio bulboso vel Lilio rubro, tametsi non æquè nutans,) sex munitur foliis eleganti minii colore rubentibus, tribus superioribus: totidem inferioribus: quorum quod è superioribus mediũ est, surrectius eminet: reliqua duo ad latera a medio reflectuntur: inferiora autem deorsum curuantur, cũctis, ita cõcinnatis, vt ensis etiam rubri qui ab ordinis S.Iacobi Equitibus in veste gestatur, formã valdè referat, vnde Iacobæi cognomen ipsi à me inditũ. Sunt porrò in hoc elegantissimo flore stamina septem similiter rubra: quorum medium aliquantò longius in triangularem apicem desinit: cætera sex apices transuersi finiunt, interiùs fusci, superficie verò luteo puluisculo obducti: cuncta autẽ, ad mediã ferè eorum longitudinem, mediũ ex inferioribus folium ambit: idem etiam à reliquis duobus interioribus cõplexum: atque vbi hæc deorsum flectuntur, stamina ipsa sursum eleuantur. Illo ipso porrò anno floris cum suo caule & foliorum iconem ad me mittebat Ill.C. Arembergius, quam ad viuum depingi curauerat, ex planta quæ illi florem protulerat, à D.Touare eodem anno acceptâ: deinde sequente Februario bulbi suis coloribus expressi iconem, qui crassus est, tunicâ exteriore fuscâ tectus, fibrisque infima sede, nonnihil prominente, frequentibus, crassis plerisque & in alias tenuiores diuisis, & aliis minoribus præditus.

Lob. Adu. par.2. *Narcissus Indicus rubro flore Clusii, & Narcissus Iacobæus D.de Touar.* à C.viro Bernardo Paludano acceptus Mediocastri Walacriæ vnicum florem laxauit D. Ioanni Somero. Sed cùm exactior, latéque elegantissimi ac amœnissimi floris extensi icon Lutetia ex Christianiss.Regis Henrici Bourbonii rarissimis plantarum exemplaribus delineata, enataque in horto D.I.Robini, allata mihi sit, huc inserendam operæpretium duxi.

PANCRATIVM VETERIBVS

PAncratium (παγκράτιον) à vincendis & profligandis morbis omnes denominasse videntur.

Scillam, sunt (vt ait Dioscor.) qui appellent. Pancratium [vt idem describit] radix est, bulbo magno similis, subfulua [ὑπόπυρρος] aut subpurpurea [ὑποπόρφυρος] amari ac feruidi saporis. Folia habet Lilio similia, sed longiora. Vim eandem quam Scilla habet. Præparatur & eodem modo, & exhibetur, faciens ad easdem affectiones. Mitior tamen huius facultas est quàm Scillæ. Vnde succus ex radice huius expressus, & ad Erui farinam ammixtus, & in pastillos efformatus, cum aqua mulsa, & splenicis & hydropicis vtiliter exhibetur. Hæc Diosc.

Scilla. Lilio folia. Vires. Mitius Scilla. Pastilli.

Plinius eadem ferè dicit l.27.c.12. his verbis: Pancration aliqui Scillam pusillam appellare malunt, foliis albi Lilii longioribus, crassioribusque, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluum soluit, succo cum farina Erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis spleneticisque cum melle datur. Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos.

Dodon. in fol. Plinium reprehendit, dicens: In Plinii verbis, & cõtradictio quædam apparet & à Diosc. sententia diuersa; Si enim radices magni bulbi, quare Scilla pusilla appellatur: Folia Lilii albi crassiora Plinius, angustiora habet Diosc. Atque vel hinc Plinii exemplaria plerisque locis corrupta esse apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla scribuntur posse viciata esse.

Cõtradict. in Plin. Scilla pusilla. Plinii viciata exemplaria.

Cord. in Dioscor. Scillæ speciem facit. Pancratium, (inquit) minor Scilla est, quæ hodiè rarò ad medicinæ vsum affertur: quantitate & viribus maiori inferior.

C.Bauh.

Casp. Bauhin. apud Matthiol. videtur securiùs eandem dicere cum Narcisso tertio Constant. Matthioli, & Narcisso marino Dodonæi: quis ex dictis uerbis id potest asserere?

Scillam vulgarem omnem ruffam multi Pancratiũ volunt, quidam tantùm inter eas minores bulbos. Videtur Casp. Bauhin. ab hac Scilla vulgari separare Pancratium Clusii, quod non placet. Dicitur Pancratium quibusdam [nobis Pãcratium Monspessulanum] nonnullis etiam Pancratium Lacunæ, & Hyacinthus cæruleus maximus Fuchsii, de quo Dalechamp. aliquãdo annotauit esse verum bulbum. Pancratium ex Dioscor. vim eandem quam Scilla habet. Præparatur & eodem modo, & exhibetur ad easdem affectiones. Mitior tamen huius facultas est quàm Scillæ. Vnde succus ex radice huius expressus & ad Erui farinam ammixtus, & in pastillos efformatus, cũ aqua mulsi splenicis & hydropicis exhibetur. Aluum soluit [vt Plinius tradit] Succo cum farina Erui sumpto: vlcera purgat. Hydropicis spleniticisque cum melle datur. Alii decoquunt eam donec aqua dulcis fiat. Eaque effusa, radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos, & postea vtuntur ad capitis vlcera, & cætera quæ repurganda sunt, item ad tussim quãtùm tribus digitis apprehẽderint, in vino dantes, & ad lateris dolores aut peripneumonicis Eclegmate. Propter Ischiada in vino bibendum & propter tormina mensésque ciendos. Radix (inquit Gal. simpl.) Pancratii Scillæ similem gustũ refert: quare eã quidem pro Scilla, si ea non adsit, vtuntur: efficit omnia in genere quidem similiter, sed longè imbecilliùs.

PANCRATIVM MONSPESSVLANVM, multis Scilla alba Parua.

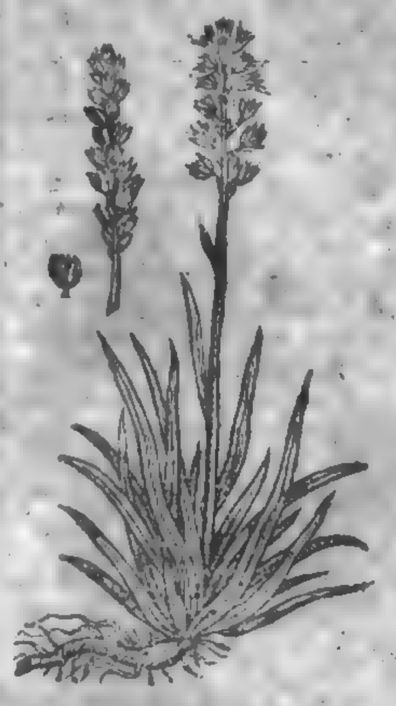
Descriptio

Pancratium Monspeliamum, radice nititur bulbosa, minore quàm Scillæ vulgaris ruffæ, Lobelio Obseruat. cùm maxima est, quanta maximi Lilii aut Arancii vel Limonii, oblonga, fibris donata, cortice Cepæ obtecta pullo, intus candido, tunicis vestita Cepaceis, pellucidis, leuiter striatis, aliquot detractis candidissimis, etiã in meditullio satis crassis, minùs tamen quàm Scillæ dictæ, albis, viscidis, amaris sine acrimonia: *folia* septena vel octona, porraceis similia, cubitalia, pollicem circiter lata, coloris glauci, in obtusum mucronem desinentia: Inter hæc *caulis* attollitur, parum foliis longior, crassitie Asphodeli, tenerior, nudus, enodis, qui è fastigii folliculo membranco *flores* ternos, quaternósue, ac etiam plures profert, magnos, foliorum ferè forma, vncias tres vel quatuor longos, albos, apicibus luteis stipatos, quibus succedunt pericarpia aliquot maxima, plena *semine* nigro, magno, lato, compresso: cui cum Aristolochiæ Clematidis vulgaris semine aliquid simile.

Monspelii olim vocabant Pancratium, & bulbum marinum: Lugdunenses & Geneuenses Pharmacop. plures vocabant bulbos hos *Scillas*, & pro eis vsurpabant: nescimus quã ignorantiã & negligentia aut auaritia, cùm possent veras habere Scillas, tum albas, tum ruffas. Scillæ à Diosc. & Theophrast. descriptæ non respondent, nec florendi modo, nec acrimonia: Cum Pancratio etiam non conueniunt, nec foliis, quæ non sunt Lilii, nec colore, nec acrimonia, sine feruore.

Sunt qui suspicantur Scillam esse Epimenidiã Theophrast. & Plin. Gesnerus putabat Scillam albam, Anguill. esse Epimenidiam, de ea autem c. de Scilla.

Quandoquidem autem Clusius describit plantam nostrã prout obseruauit in Hisp. colore à nostro variante, lubet eius descriptionem hic subiicere. Hæmerocallidi Valentinæ quæ inter Narcissi genera referenda, quina aut sena sunt folia, oblonga, lata, Narcissinis similia, sed planiora, firmioráq; subcineracei quodammodò coloris. caulis inter ea assurgit, in cubitali interdum altitudine, & Leucoii bulbosi 4. (Leucoii bulbosi serotini maioris 1.) crassitudine firmior, nudus & sine foliis, qui cacumine promit membranaceum inuolucrum, & eo dehiscente quinos aut senos, interdum plures, flores Pseudonarcissò vulgari similes, Lilii odorem spirantes, albos omninò: præter externorum sex foliorum neruum & extremos mucrones, qui viridi colore nonnihil aspersi conspiciuntur: è medio oblongo protuberante calyce per oras laciniato exeunt candida sex oblonga stamina, suis apicibus flauis ornata, & medio longo stilo, vt Lilio albo ferè: marcidis & defluentibus floribus subsunt triangularia capita in crassitudinem successu temporis extuberantia, quibus semen cõtinetur nigrum, magnum, compressum, fungosum: radix bulbacea, magna, alba, oblongior, lento humore plena, nigricante cortice obducta, quæ interdum adnatis Narcissorum modo se propagat. Caulis etiam & folia concisa, aut infracta, lentum humorem exstillant.

Bulbus littoralis Theophrast. quod Monspelii Pancratium interpretantur, Et Pharmacop. vulgò pro Scilla minore habent, alii Hemerocallidem esse putarunt, decepti, testimonio Gesn. de hort. nomencl. Lilii marini, quæ apud Diosc. Hermocallidi attribuitur. An idem Pancratium quòd aliqui pro Scilla substituunt? An apud eũdem Pancratium verum Woiselli & Scilla minor.

Hemerocallis Hispanica, meo tempore [inquit Clus. Hisp.] Rondel. Scilla vocabatur, & ex ea trochiscos, qui theriacã ingrediutur, Mõpeliani pharmac. parabãt. Postea Pancratium flore Lilii vocari cœpit. Quæ in Valentino littore nascitur Ioh. Placæ Hemerocallis nuncupabatur, qui subluteos & pallescentes flores ferre asseuerabat: Hispani *Amores mios* vocant. Itali quidam *Giglio marino*, cæpit etiam Constantinopoli adferri, *Con Zambac* nomine, inter varii generis Narcissos. Idem sequenti capite ait: Hemerocallis Valentinorum Scilla Epimenidia esse non potest, vt quidam volunt, quandoquidem eius Epimenidia cibis grata sit: Valentina verò He-

merocallis, siue Pancratium flore Lilii Mompelianum, præsens sit venenum. Et hist. post. Itali quidam *gigli marino* apud quos rubro aut purpureo flore inueniri, præsertim Ostiensi portu ipsi aliquando relatum est: ipsi certè alterius coloris flores videre non contigit quàm albi, quandoquidem non nisi in maris littore spontè nascitur, Narcissum marinum, commodè appellari posse arbitratur.

Venenum.

Rubro & purpureo flore.

Narcissus marinus.

Pancratium Dalech. quod Hist. Lugd. curauit depingendum & descripsit: foliis est κρίνου (Lilii albi, vt Plinius vertit) longioribus & crassioribus, caule pedali & nonnunquam proceriore, anguloso, summo fastigio in quinque foliola candicantia, virgata, acuminata, sese explicante, è quorum medio angulosæ, breues, & veluti compressæ siliquæ pediculis subnixæ, ex quorum vertice flos albus emicat, oblongus, internè arctus, supernè latus, ambitu supremo, in radios velut cuspidatim diuiso, pallidis apicibus multis, staminibusq; intus extantibus: flore delapso semē in siliquis adolescit & maturescens grandescit: floret mense Iunio. Ex his perspicuū est Pancratiū Scillā nō esse, sed speciē, flore potissimū ab ea distantem: Pancratiū istud Monpel. Clusius Hemerocallidem Valentinam vocat. Negligenter sanè Dalech. icon & descriptio facta ad plantam siccam, ideoque minùs placent: nec ea planta folia habet Lilii albi.

Non Pancratium Hist. Lugd. notatur.

Bulbum (inquit Dodon. in fol.) ad Pseudonarcissi genus pertinere apparentem, placet aliis esse Pancratium, & quidem marinum. Pancratii autem bulbus vt Dioscor. refert, ὑπέπυῤῥος ἢ ὑποπόρφυρος, id est, subbrufus aut subpurpureus est: istius verò albidus.

Pseudonarcissus.

Non Pancratium.

Matth. quantùm ex icone colligere licet inter Narcissos numerat & Constantinopolitanum cognominat, & præstat inter Narcissos retineri, & marinum dici, quàm vel Scillam vel Pancratium temerè affirmare. Ast nos Narcissum Matth. ad aliam plantam referimus de qua mox. Narcissum hunc marinum teste Cæsalp. quidam Hemerocallen putant, quia id Lilium marinum à Diosc. vocetur, siue Elium vt Theodorus vocat in Theophrast. alia tamen ostendit pro legitima Homerocalli.

Ad cunctos morbidos affectus, [vt Lobel. & Penæ Adu. tradunt profligandos promittit auxilium, bene ominata nomenclatura Pancratii quæ tamen Scillæ species, maritimusque bulbus est. Radices omnes Pancratio (Narbonensi) albæ non rubræ, quod accidit regionis situ, & superùm aspectu. Lob. Obs. Iconem Clusii habet, ac dicit, Pancratii marini è floris colore varietas: Adu. p. 57. Hemerocallis Valentina Clusii. Narcissus Constantinop. Matth. non descriptus. Ital. *giglio marino.* Hisp. *Amor myos & Squillamenir.* Prorsum Pancratio Monspeliensi idem; sed huic flores luteolos Hispanica littora dant: qui etiam interdum purpurei, & quandoque punicantes produntur. *Azucenas de las Indias* Pancratio Monspeliaco similis est semine & bulbo: Num eadem sit asserere non ausim, vt cuius flores nondum apparuerint in hortis pensilibus Io. Mutoni Neruiensis pharmacop. exit folio Narcissi. Icon pl. p. 168. Pancratium marinum, Hemerocallis Valentina Clusii. Item 169. Pancratium floribus rubris, cuius icon est apud Clusium pro Hemerocallide Valentina.

Hemerocallis.

Flores luteoli & purpurei.

Narcissi folio.

Bellon. dicit Bulbum littoralem Theophr. esse Pharmacopolarum Gallorum Squillam aut Scillam; Verùm an de hac loquatur nescio, cùm aliter existimet Dodon. Videant Lectores.

Bulbus littoralis.

Theophr. & Bellon.

C. Bauh. phyt. *Scilla 3. minor*, Narcissus Constant. vel 5. Matth. ἠμεροκαλλὶς Theophr. 6. hist. c. 1. Vbi Elium vertit Gaza & Lilium marinum. Variat floris colore, apud Monsp. flore est albo, & aliàs subluteo, & pallescente: apud Italos rubro & purpureo, quandoque punicante. Quare Tabern. huius tres figuras proponit. Idem apud Matth. Narcissus 3. Constantinop. Matthiolo in maioribus figuris, Tabern. Narcissus 8. Matth. in compend. exprimit Scillam minorem, quam vocat Narcissum marinum Dodon. fol. Cæsalp. Hemerocallis. Gesner. hort. Hemerocallis Valentina. Clus. hist. hisp. Lob. Cam. Pancratium verum Gesner. hort. Pancratium Cordi in Diosc. Nobis autem videtur vt postea dicemus, Narcissum Matth. potiùs respondere Lilionarcisso Hemerocalli facie Clusii: nec placet C. Bauh. opinio, dum dicit esse Hemerocallen Theophr. cui suffrutex est, qui non numeratur inter plantarum bulbos. Nec etiam est Hemerocallis Dioscor. quia non habet folia & caulem Lilii. Cæsalp. non recipit pro Hemerocalle Theophr. Gesn. eam opinionem refutat, dicit præterea Pancratium quomodo asseri possit non videmus. In Epit. Matth. quam habemus impressam 1571. pro Narcisso 8. nihil est simile cum Valentina Clusii, sed quædam icon, quæ potiùs Tulipam malè effictam demonstrare videtur.

Scilla 3 minor. Narcissus Const. Hemerocallis. Lilium marinum Colorum varietas.

C. Bauh. error.

Plurimùm toto littore illo ab aquis Marianis ad vsque Norbonæ vrbis maritima sæpiùs viderunt & eruerunt, sabulo arido, vndis alluto, mersum sesquipalmum altè. In maritimis circa Valentiam Hispaniæ frequens, vt toto illo maritimo tractu infra Mompelium, vbi Maio mense florentem, Iulioque & Augusto semen maturum ferentem, magna difficultate eruebat Clusius, tam altè arena maris fluctibus aggesta mersa erat. Allata est etiam Viennam aliquoties dum istic viuebat, Constantinopoli, addita inscriptione, Albos ac odoratos flores proferre, medio inter Augustum & Septembrem tempore: & certè bis florem dederunt, recens allati bulbi Gen. viro Volfg. Christ. ab Ensestorff Austr. sed illæ ipsæ plantę, nullum postea florem ampliùs tulerunt, quemadmodum nec eæ omnes, quas è Gallia, Hispania, & Italia, sæpiùs in Belgium delatas, vel semine natas aliquot annis aluit. Itaque hanc plantam, vt & alias quasdam, in illarum classem reiicit, quæ mutato natali solo nunquam, aut rarissimè florere solent, cùm videlicet concepto iam in ipso bulbo, flore eruuntur, & transferuntur. Cæterùm ex semine nobis creuit, verùm nullos flores produxit. Monspelii quoque ad maris ripam abundare obseruauimus, & quidem florentem Autumno, vbi Pancratium & bulbos hos Scillam vocabant.

Locus & tempus.

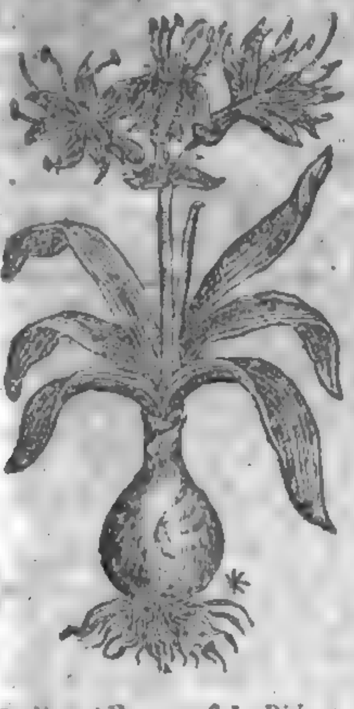
Littoris incolæ piscatores & prædones, raptu interdum victantes, rati hanc esse Cæpe, vorantes ex sale & pane, quamuis famelici, tamen [teste Lobelio] nauseabant. Facultate igitur Pseudonarcisso luteo [Bulbocodio] assimilis Dodon. videtur: nam & gustatus tantummodò bulbus nauseam excitat, vt iam Lobel. auctor fuit. Magis venenatam qualitatem eis Cl. vir Rondel. attribuit, qui referre solebat exemplum de duobus piscatoribus, quorum alter cultrum, Hemerocallidis conciſę succo intinctum, sodali quem oderat, cibo sumpturo apposuit, ille bonæ fidei, nec insidias metuens, carnes propositas secat,

Vires & vsus.

secat, iisque vescitur, abstinente alio, qui se fame premi negabat, post paucos dies, miserè sublatus fuit: arguit hoc vnicum Plinii testimonium Hemerocallidem Valentinam Epimenidiam Scillam esse non posse, quia edulis sit.

PANCRATII MONSPELIANI VEL Hemerocallidis Valentinæ facie Lilionarcissus, vel Narcissus 3. Matthioli.

Descriptio

Lilionarcissus Hemerocallidis facie (inquit Clusius hist. post.) quanquã cum Hemerocallide Valentina, magnam affinitatem habeat, eodem tamen cap. nõ complectendum, sed peculiare illi tribuendum, duximus: notas enim quasdã habet ab Hemerocallide alienas. Semine ex Italia misso nata est Io. Bidaut, Canonico Insulano. Iacob. Plateau scribebat similẽ plantam ipsi natam semine Florentia misso Martagonis rariss. appellatione. Eius *bulbus* Muscari crassitudinem æquat, vel etiam superat, pauloque longior est, multis inuolutus tunicis, quarum extima fusca, sequens subrufa, tertia candidior: Eius *radices* seu fibræ, graciliores & frequentiores, quàm in Muscari: sub Aprilis demum finem (nullos bulbos memini adeò tardè emergentes) sena aut plura producit *folia*, duplò ferè latiora quàm muscari, sed illis breuiora, & sub extremum Augustum marcescentia, simili planè ratione, quàm Hemerocallis Valentina, cuius folia Augusto emergunt, deinde tota viridia hyeme permanent. Ex eodem bulbo bini interdum prodeunt *caules* ferentes singuli, circiter Iunium mensem, folliculo inclusos sex aut 8. flores, paruo Lilio non dissimiles, mediũ occupante paruo *calyce* albo, in multas lacinias per oras secto, odorato, in quo sex alba stamina, flauis *apicibus* prædita, & medius stilus albus: *semen* in thecis nigrum, minus, & magis rotundum Hemerocallidis semine. Iacobus Plateau Lilium Narcissum Orientalem appellaret, sed meo iudicio permittit. Illius porrò iconem ex ea quam ipse Plateau mittebat expressam hic subiecimus. De hoc scripsit etiam Exot. part. 2. append. 2. his verbis, Narcissus montanus siue marinus alter, qui Matthiol. 3. An Orientalis dici queat valde dubito, tametsi fieri possit, vt in Oriente etiam nascatur: quotquot tamen illius bulbi in hanc regionem vel etiam in Galliam perlati, non ex Oriente aduecti, sed in Europa sponte nascentes reperti fuerunt. Nam ante biennium plurimos eius bulbos ex Illyrico adferebat Ioh. van Ophem Bruxellensis, quos ipsemet eruerat. Hoc vero anno 1603. scribebat ad me Bononia Frater Greg. de Reggio. Ordinis Capucinorum sese ab eodem van Ophem literas accepisse Florentiæ exaratas, quibus significabat Corsicam & Sardiniam insulas se perlustrasse, atque elegantissimas plantas reperisse, inter quas hunc Narcissum in altissimis Sardiniæ montibus nascentem, ac in vno eodemque caule quinque & triginta flores gerentem. Dictamnũ præterea Creticum odoratissimum, minoribus & candidioribus foliis præditum, & multa elegãtissima Crocigenera, & illa quidem locis etiam maritimis: quã sanè ratione hic Narcissus vel montanus, vel marinus nuncupari posset.

Narcissus Matth.

Matthiol. Lat. cũ magn. fig. & in It. iconem sine vlla descriptione & annotatione à quo acceperit iconem habet tertio loco sub titulo Narcissi Constantinopolitani, qui nobis videtur meliùs quadrare cum Lilionarcisso Clusii modò dicto quàm cum Pancratio Monspessulano.

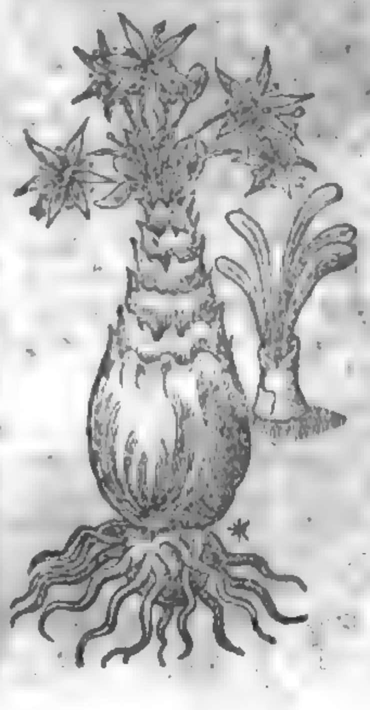
An 1608. Stutgardiæ vidimus in horto Ill. nostri Principis ducis Wirtemb. bulbosam plantam quam Narcissum Matthioli tertium vocant, qui ab annis plurimis est in horto peregrinarum herbarum, qui hyeme tegitur & cum hypocaustis calefit. *Ficum diuum* vocant: mense Iulio folia magna ei erant multò latiora quàm in Pancratio Monspeliano, magis ad Scillæ folia accedentia, colore etiam non glaucescente, aderant etiam in summitate caulis capita plura semen continentia nondum maturum. Hanc eandem plantam eodem nomine donatam per Hortulanum vidi Carolobusgi in Il. March. Georgii Friderici Badensis horto abundanti plurimis plantis.

Hist. Lugd. *Narcissus 3. Constantinop. Matthiol.* Scillarum aut bulborũ littoralium species videtur qualis in Gallia Narbonensi. Tabern. icon. *Narcissus Constantinopolitanus*, Narcissen rößlein von Constantinopel.

Casp. Bauhin. ex Tabern. posuit in suo aucto Matth. iconem pro 3. Narcisso Constantinopolitano, idem existimans, cum Lobelii Pancratio. Nos non possumus C. Bauh. assentiri securè asserenti in suis Animad. in h. Lug. Narcissum Const. Matth. esse Pancratium Dalechampii.

C. B. not.

PANCRATIVM INDICVM AVT NARcissus Clusii Indicus maximus autumnalis quorundam, non amarus, albus.

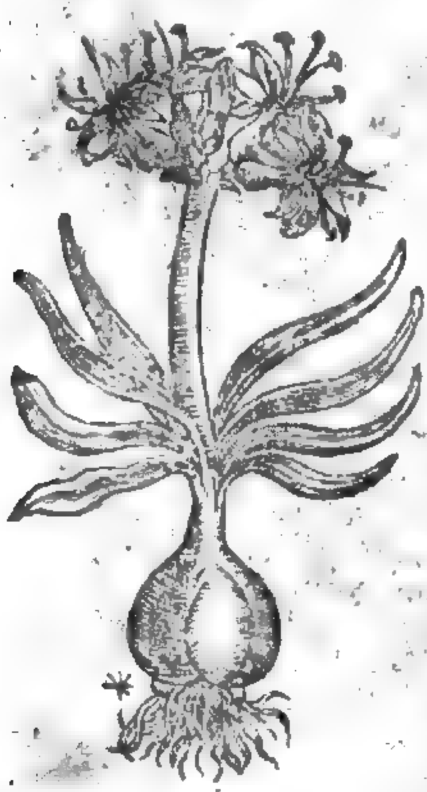
Radice est [inquit Lob. Adu. par. 2.] spithamum longã, brachialis crassitudinis, multis Cepaceis subalbidis tunicis squamosa, extimisque cuticulis ex ruffo subfuscis, aut Castaneæ diluti coloris: sessili parte maiore mediocrem pugnum equãte: numerosis carnosis habitioribus

floris, Pancratii aut Scillæ instar, quasi trunco aut nodo collectis & appensis fulta. Opinabatur Lob. Pancratii aut Scillæ speciem, sed neutiquā, sapor amarus refragatur. Septembri & Octobri octonis aut denis stellatis floribus Colchici albi Anglici paribus, sed longioribus, subluteis, ex albo luridis, senis, longioribus, staminibus albis præditis, latioribus è membraneis tunicis, Moly Dioscorid. modo pendulis, breuioribus, sine *caule* penuria fortè alimenti inhærentibus. Inter plures vnicus *bulbus* ipsi floruit: sed quia diu naui terrâ destituti, foliis vidui erant: tamen rudimenta conspicua in minore bulbo retusa apparuerunt, Pancratii Monspeliaci similia, duas vncias lata, breuiora tamen, fortè nondum prorsus enata aut perfectam longitudinem assecuta. Omnes hi bulbi hyemis sæuioris iniuriâ Anno salutis 1600. Londini, Antuerpiæ & alibi amicis communicati periere, quos ipsi dederat amicus singularis D. Ioannes Locus Germanus apud Londinenses Chirurgus egregius, à naucleris reducibus ex Alta Hispaniola Occiduæ Indiæ Teborum *Capo* siue portu vocata.

PANCRATIVM ALTERVM Vernum Indicum.

Descriptio

PAncratium Indicum alterum Vernum, siue Narcissus Indicus alter, facie Pancratii Monspeliaci. Lilio narcissus Hemerocallidis facie Clusii aut congener. Narcissis associanda hæc Pancratii Monspeliaci facie bulbacea Indica planta, cuius bulbo me (inquit Lobel. Adu. par. 2.) donauit C. V. D. Ioh. Hussenius Consil. Ord. & Societatis Præfectorum rei maritimæ Zelandiæ Belgarum, in cuius horto quotannis floruit & floret, è duplici *caule* dodrantali & pedali, quatuordecim *floribus* liliaceis, candidis vno ab eodem, vti prædicti Pancratii, exortu prodeuntibus quatuordecim: altero verò duodecim, senis foliolis longis albis conflatis, internè tantillùm subflauentibus & calyce medio laciniatis, totidemque staminibus longis, medioque stilo præditis. Mihi hoc Londini in horto Nobilliss. Baronis Ed. Zouche & D. Iacobo Gareto Myropolæ, rei herbariæ studiosissimo, senos aut septenos tantùm laxauit, cui caulis ex bulbi latere prodiit. *Foliorum & bulbi* fusci similitudo & parilitas, quodammodo Pancratii Monspeliaci. Annis elapsis floris fusci Caryophyllo aromatico concoloris varium alebat Medio-castri Zelandorum in horto Michaelis de Lannoy affinis meus. Varias aliorum colorum

differentias reperiri audio.

SCILLA VETERIBVS.

Radices bulbi.

INter eas radices, [authore Theophrasto] quæ tunicas multiplices corticosasque habent, Bulbi, atque etiam Cæpe à Theoph. l. 1. c. 10. & Scillæ, hisque similes reponuntur. Semper enim his aliquid circa eximi potest: quæ quidem omnia, duplex quodammodo genus radicis habere, videntur. Nonnullis hoc idem de omnibus capitatis & inferiore capitis parte radices mittentibus placet: Edules autem sunt non solum Bulbi, & his similia, sed etiam radix Scillæ (τὰ σκίλλης) non tamen omnis quidem, sed vocata *Epimenidia*, quæ ab vsu nomen accepit; hæc angustiora est folio & leuiore quàm cæteræ. Floret per partes, vt Asphodelus. Incipit primò ab inferioribus. Omnia igitur capitata (κεφαλόρριζα) radice, viuacia maiorem in modum, sunt [εὔζωα] maximè verò Scilla: vt pote quæ suspensa viuere possit, & quidem plurimùm temporis perdurare. Potest autem reposita seruari, vt Malum granatum detracto pediculo. Traditur & ante portas sata remedio esse contra veneficiorum noxam. Omnia hæc confertim crescunt. Admirandum inter omnia quod in Scylla & Narcisso euenit. Cæterorum enim tam recens satorum quàm regerminantium, suo tẽpore folium primò oritur: deinde posteriùs caulis. In his autem caulis primò. Florum autem prouentus ternos ostendit (ποιεῖται δὲ τὰς ἀνθήσεις τρεῖς) quorum primus, tempus arandi primum ostendere videtur. Secundus medium, tertius postremum. Quot enim fuerint isti, totidem & arandi tempora ferè occurrunt. Sed cùm ita senuerit, cum foliorum exortus, multis postea diebus ineptit &c. Cæterò Ficus si in Scylla (Σχῖνι voce vtitur Theophrastus quæ nunc Lentiscum nunc Scillam significat: malè autem Gaza hoc in loco Lentiscum vertit, vt annotat Gesnerus.) plantetur, ocyùs crescit, minusque à vermibus infestatur. Summatim, omne quod in Scylla plantatur, meliùs germinat & nutritur celeriusque augescit. Habet enim quandam caliditatem & humiditatem, & fit velut insitio quædam.

De Scilla & Pancratio hæc doctissimè scribit vir summa doctrina præditus Dalech. Pancratium, inquit, quod & aliqui Scillam vocant, vt Plinius legisse videtur & rectiùs, quod non simpliciter Scillam vocant, verùm σκίλλαν μικρὰν Scillam pusillam, nascitur vbiuis in littore maris, radice bulbi magni amplitudine, cortice subrufo vestita, infimè capillata, Cepæ modo: foliis *Scillæ* siue Lilii albi, vt Plinius vertit, longioribus, &, quod præter Dioscoridis literam Plinius addit, crassioribus: caule pedali, & nonnunquam proceriore, anguloso: summo fastigio in quinque foliola candicantia, virgata, acuminata, se explicante, è quorum medio, angulosæ, breues & veluti compressæ eriguntur siliquæ, pediculis subnixæ, floret Iunio. Ex illarum vertice flos albus emicat, oblongus, infernè arctus, supernè latus, ambitu supremo in radios velut cuspidatim diuiso: pallidis apicibus multis staminibusque intus extantibus. Flore delapso in siliquis semen adolescit, & maturescens grandescit. At quoniam affinis est Scyllis Pancratii natura, Scyllamque Plinius c. 17. lib. 21. ter florere scripsit: Theophr. verò c. 11. l. 7. histor. ἐν τρὶς ἀνθεῖν, vt Plinus: sed

Marginalia: Eduliis. — Floret per partes. — Capitata viuacia. — Crescunt confertim. — Floris tres prouentus. — Inserta vel germinantur Scilla Ficus pro Fico. — Pancratium Scilla parua. — Descriptio

sed [Greek illegible], præter rem non fuerit lectorem obiter admonere falli multos, qui ex his Plinii Theophrastique locis, tribus annis diuersis temporibus, exempli gratia, Autumno, Vere, Aestate, Scyllas florem edere putant. Id porrò quomodo fiat vt cognoscamus, habendum sic est, inter bulbosas omnes plantas Scyllam & Asphodelum quàm diutissimè florere, ob alimenti copiam & vbertatem, quod Theophr. censet c. 11. lib. 1. de causs. & κατὰ μέρος [Greek illegible] non ἀθρόως, vt in exemplaribus nostris legitur, particulatim florere, & ab vna parte caulis primùm incipere: Augusti ergo principio Scyllæ caulem assurgere, quod pluries obseruaui, cubitalem, aut etiam proceriorem, densissimo florum stipatu conceptum: imos flores primos produci, & interim dum aperti vigent, medios turgescere, supremos glisscere tantummodò, quæ [Greek illegible], primus ad florescendum conatus. Exactis aliquot diebus flores qui primi reclusi fuerant, labi, mediósque sese promere, supremis tantùm intumescentibus, quæ est secunda ἄνθησις: postremò defluentibus mediis, supremos se explicare: quæ ἄνθησις tertia est: hoc florescendi ter repetito impetu, terram quoque ter subigi oportere denuntiari, priusquam fruges serantur. Flaccido verò & contorto caule folia nasci circa Ianuarii vel finem, vel medium, quæ æstatis pòst squalloribus exarescant. De Lentisco Virg. prodidit post Aratum quod de Scylla Theoph. his versibus:

> *Iam verò semper viridis, sempérque granata*
> *Lentiscus, triplici solita grandescere fœtu:*
> *Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.*

Quomodo autem Theophr. & Plinii corrupti de de Scilla loci restituendi sint docet Idem Dalechampius.

Hac de re hæc Robertus Constantinus in suo Lexico: Σχῖνος inquit, (vt scribendum distinctionis causa,) vel σχῖνος etiam, est herba bulbosa, Scilla siue Squilla Varroni, ἡ σκίλλα, vel eius bulbus, aut Scillæ species minor, τὸ [Greek illegible] etiam à Diosc. Σχῖνον exponit c. d. in glossis Hippocratis [Greek illegible]. Plutarchus etiam in Pericle, ipsum ait, ob capitis instar Scillæ immensi & oblongi formam, σχινοκέφαλον appellatum esse, quasi dicas Scillæ capitonem: Lib. 1. cap. 12. [Greek illegible] loquens Theophrast. [Greek illegible], inquit, [Greek illegible] &c. Ex quibus Plinius lib. 21. cap. 17. de Scilla dixit. Eadem ter floret, tria tempora sationum ostendens &c. Quod autem ipsa floreat ter, id intellige de floris triplici nixu: floret enim particulatim, id est [Greek illegible] siue κατὰ μέρος: vt idem Philosophus dixit: In Scilla quod intus tenerum ac molle quasique adeps, [Greek illegible] dicitur [Greek illegible]. Varro Scillæ medium vocat. In eodem significatu [Greek illegible] in Lactuca vsurpauit Plutarch. 4. Sympos. *Hac Constant.* qui plusibus rem prosequitur vt apud ipsum videre est.

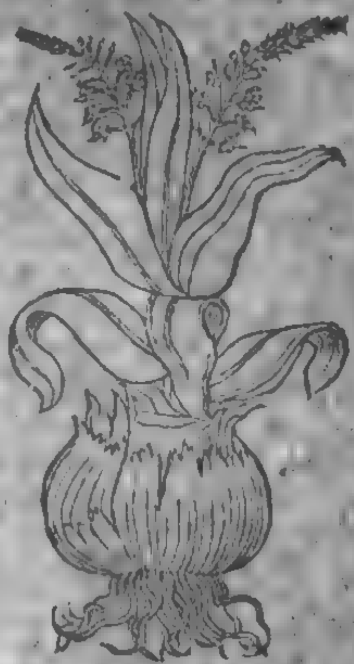
De Scillæ æquiuocationibus & substitutis sciendum: Quod Scillam rubram vulgatam, quam quidam nolunt Scillam esse, sed Pancratium, quidam pro substituto recipiunt. Quod insuper in dubium vocetur an fortè Scilla alba sit eadem cum rubra, differens colore tantùm, an aliis foliorum signis etiam differens. Quod autore Clusio dicatur Ornithogalum maius quod quidā Scillam Epimenidiam vocant. Quod, Plinio teste, cùm Epimenidia Scilla edulis sit, Hemerocallis Valentina illa esse non possit, certissimo argumēto est exemplum de duobus, piscatoribus Rondeletii. Quod tandem pro Scilla, authore Anguillara, varii bulbi supponuntur.

Theophr. corrigitur. *Lentiscus.* *Constantinus.* *Scilla Varroni.* *Adeps Scillæ medium.* Scillæ æquiuocationes. *Scilla rubra. Scilla alba.*

SCILLA RVFFA MAGNA VVLGARIS.

Descriptio.

BVlbum habet Scilla magnum Pomo Adami, vel Citrio maiori sæpè parem, multis crassis *fibris* donatum, è laminis tuniceis, rubentibus, viteidis contextum, sub bulbo multa fibra, è quo *folia* emergunt, impensè virentia, cubitum longa, palmum ferè lata, succulenta, crassiuscula cū multa viscidi tate amara: inter quæ surgit *caulis* Asphodeli *floribus* insignis, serie longa dispositis, & successiuè sese aperientibus, candidis, Ornithogali spicati flores æmulantibus: Fuchs. caulis vt in croco priùs prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus, qui cùm senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cepitia quadam specie, & pleráque ex iis in terram deflexa: Matthiolo amara est Scilla & acris; folia Lilii qualia.

Dodon. Gall. Hodierno tempore duæ reperiuntur Squillæ, vna foliis angustis, quæ vera Scilla, altera latis, quâ vulgò vtuntur pro Scilla. Primæ & veræ Scillæ bulbi sunt valdè magni & crassi, candidiores bulbis Scillæ vulgaris. Folia longa & angusta sunt, colore cineritio, vulgari Squillæ sunt etiam magni & crassi bulbi colore magis rusto, cortices spissiores quàm in priore, folia magna & lata, Liliorum foliis similia. Flores parui & lutei, secundum summitatem caulis, succedit deinde semen. Squilla defertur ex Hispania ad vsum medicum, quidam plantant in hortis (Belgicis.) Prima species Cæpæ genus peregrinum dicitur: Serap. Cæpe muris. Secunda species potiùs vsurpatur in Offic. pro Squilla, quamuis non sit vera: sed Græcorum Pancratium, cui pares vires quæ Scillæ, vnde sine errore potest sumi pro Scilla. Bellonio existimatur Bulbus littoralis Theophrast. cum quo magna similitudo. Pancratium Dioscor. & bulbus Theophrast. vna & eadem planta videntur. Scilla calida secundo gradu, & sicca tertio.

Dodon. eandem iconem quam nos ex Fuchsio habet, titulo Scillæ communis & Pancratii: is in postrema historia icones duas, quales Clusius habet, proponit: Nobis autem videtur Dodonæus suas descriptiones non ad plantas fecisse sibi obiectas, sed ex Antiquis & Neotericis, composuisse: considerent igitur lectores Dodon. duas descriptiones & quæ paulò pòst dicuntur.

Scilla duæ. *Scilla candidior.* *Scilla Vulgaris.* Locus. *Cepe muris.* *Squilla offic. est Pancratium. Bulbus littoralis Theophr.* Temperā. *Icon Dodon.*

Cepaceo generi [vt rectè notant Lob.&Pena in Aduerſ.) tantoperè eſt compar Scilla: vt multi eam *Marinam Capam* vocent. Quia autem inter hanc & marinum teſtaceum piſcem à tunicea ſquammarum compactili ſerie Squillam vocatum, tanta ſimilitudo interceſſit, hæc putatur ſic dicta. Potuit etiã à ſabuletis maritimis Sole torridis, cuiuſmodi ſunt in Hiſpania & propè aridæ Luſitaniæ reliqua maritima. Huius duas differentias colore dumtaxat inter Hiſpanicas tam multas animaduertere eſt, quarum extimæ tunicæ vni rubent, vt Cæpis oblongis, alteri albent, magnitudine pares. Vtrauis maxima Pomũ Aſſyrium non ſuperat: è tam multis autẽ millib⁹, quæ quotannis tum Venetias tũ Antuerpiã deuehuntur, nullam meminimus maiorem, eâ quæ ſata & perbellè adulta fuit Monſpelii in horto Iacob. Farges Pharmacopæi. Vniuerſa namque folii carina, vel dorſum, palmum fermè lata, pedem alta, craſſitudo minor quàm Aloes, crebra è bulbo pullulant ſquammarum compacta, caulis ſeſquicubitalis, gracilis, floſculos Fragariæ gerit ſimiles ſed minores, in ſpicam poſtremò deficiens.

Cur Cepa marina dicta.

Matth. reprehenditur.

Neutiquam mirum Matthiolum, poſt alios Neotericos nuperos, ſententiam de Scilla mutaſſe, cùm neutiquam viſam ſibi genuinam ſed tantùm verbis depictam, fateatur. Quin etiam ſi verum Pancratium vidiſſet, nunquam pro illo ſpeciem Scillæ ſubdidiſſet. Et foliorum gracilitas, à qua ſe deceptum conqueritur, ſanè non aliam ſpeciem conſtituit Scillæ: ſed tantùm contingit habitiora & maiora adoleſcere folia, mutatione cœli, ſoli & cultu.

Lobel. Obſ.& Ic.pl. Scillæ rubentibus radicis tunicis, folio Aloes carinato. Figuram habet ex Cluſio, ac dicit Pancratium verum Cluſii.

Pancratium.

Cluſ. in poſt. hiſt. de hac Scilla ſcribit. Pancratio [Hiſp. dicto eodem nomine quo Scilla, *Cebolla*] amplitudo maior eſt [quàm Scillæ,] extimæ tunicæ rubent, foliaque ampliora, longiora, magis carinata & quodammodò ſurrecta. Abundè creſcit in Hiſpaniæ mediterraneis: bulbos erui, florentem autem aut ſemen ferentem nunquam conſpexi. Fabiano autem Itgas vt ad me ſcribat in penſilibus hortis non modò caulem protulit, ſed etiam plurimos flores ſpicæ inſtar in eo naſcentes, ſex foliis naſcentes Scillæ (quantùm ex pictura, quam epiſtolæ coniunxerat colligere licebat) florum æmulos. Παγκράτιον ἡ Σκίλλα Græcis, Pancratium Latinis dicitur. Hiſpanici eodem quo Scillam [albam] nomine donant, *Cebolla albarrana*.

Scilla Offic. & Vera.

Scilla, inquit Matthiolus, quam vulgus officinarum Squillam vocitat omnibus vulgaris notitiæ eſt atque vtiliſſima, medicamentis expetita, vtpote ſine qua legitima Theriaca confici non poſſit. Pancratium, quòd aliquibus puſilla Scilla vocatur, quoniam hodie in medicamentorum vſum non recipitur, ideò Medicis & Seplaſiariis neglectum eſt. Vnde etiam pauci fortaſſis ſunt qui vel ipſum noſſerint vel animaduerterint: cùm tamen variis in Italia locis gignatur, præſertim in Apuleia, vbi magnus eſt Scillarum prouentus. Verùm etſi id in officinis non habetur, nihil tamen iacturæ in medicina fieri puto, quòd eius vicem maior Scilla valentiùs etiam præſtet. Scillæ duo notantur genera, vnum album alterum verò nigrum. Hinc nonnulli vt Ruellius inquit, album mas, nigrum autem fœminam faciunt: quanquam magis rationi conſentaneum videatur vt contrarium exiſtimari & eſſe debeat. Matthiolum decebat demonſtrare qua in re differat Pancratium Italicum à Scylla: ille in poſtremis com. non ampliùs eius meminit nec locorum vbi prouenit Scilla Officinarum: quare id fecerit ignoramus fortè quia de re non perſpecta ſcripſerat: cenſuram etiam in Ruellium omiſit, & meritò, niſi Plinium etiam velit taxare ex quo Ruellius aſſumpſit.

Scilla puſilla.

Locus.

Scilla duo genera.

Ruellius notatur.

Matthiolus reprehe.

Quandoquidem autem Matthiolus in poſt. comment. nullam facit mentionem Scillæ albæ, veriſimile nunquam ab eo viſam, nec etiam flores Scillæ vulgaris quos pinxit cum quatuor foliolis. Scillam porrò vocari tradit in Epit. ab Arab. *Haſpel*, *Hanſel*, *Aſchil* ſiue *Alachis*. Bulbo niti ingenti ſubrubro, radicibus infernâ ſede numeroſis ſquammis craſſis, lento ſucco prægnantibus acri & amaro, folia mittere Aloes ſimilia, caulem ſeſquicubitalem, læuem, & flores in ſummitate ſubpurpureos. Idem ait in hiſt. Germ. Scilla multas habet ſquammas ſubrubentes parum ſed, multò maiores & craſſiores fert ex vtriuſque caulis latere pulchros flores flaueſcentes (*weiß gelbe*,) vbi flores exciderunt pluribus diebus pòſt ex bulbo prodeunt lata craſſa folia ſine pediculo, vt in albis Liliis: Copioſè prouenit in Apuleia & Sicilia. Matthiolus in Epitome & in hiſt. Germ. non ſibi conſtat, dum vno loco ſcribit flores ſubpurpureos, alio autem flaueſcentes.

Nomina Arabica.

Flores flaueſcentes.

Locus. Matth. notatur.

Quàm benè etiam Caſp. Bauhinus in ſuo aucto Matthiolo poſt Scillam Hiſpanicam, ſcripſerit, flores in ſummitate eſſe ſubpurpureos, iudicet alii: nos albos in vulgari Scilla vidimus prout annotauimus à quadraginta annis.

C. B. reprehen.

Cur porrò Scillam ex Græcia & Italia in Hiſpaniam remittat Matthiolus mirari ſatis Guill. nequit, vberrimo eius in Græcia & Apuleia prouentu, nomine rituque veteri in limine ianuæ eam ſuſpendendi, adhæc vſque tẽpora propagato. Scillam eſſe decernit Guil. ex Galeni ſententia, cui radices ſint candidæ: Pancration cui ruffę, Dioſcor. authoritate. Ille Matth. ſi Scillam terræ ſuæ hærentem conſpexiſſet, ternos eam flores fundere haud negaſſet. Quod cur ex Theophraſt. adnotauerit, nec Narciſſum ter florere, quod ibidem traditur, obſeruauerit, magni eſt apud Guill. momenti. Agnoſcit ſanè, cùm hoc in loco, tum in aliis non paucis, ingenium ipſius vafrum & verſipelle.

Amatus quoque ſimilem Cenſuram contra Ruellium cum Matth. habet, dicens, Pancratium facit Scillam minorem & illam quidem nigram: Ruelliũ arguit eum contra naturæ ordinem nigrã ferè minimam facere cùm ſit Maſculus appellanda. Verùm animaduertit Amatus Ruellium Plinium imitatum.

Scillam ſiue Squillam pingit & Laguna: Scribitque vocari in Caſtilla *Cebollam Albarranam*. Ibidem dicitur Arabibus *Haſpel* vel *Alaſchil*. Cat. *Ceba marina*. Portugalenſibus *Cebola Albarrana*. Gall. *Oignon marin*, *Charpentaire*. Scillæ flos albicat & ad flauum inclinat. Si ſtirpium diligens indagator fuiſſet, tradidiſſet nobis diſcrimina Scillarum in ſua Hiſpania prouenientium, ille ponit iconem Hyacinthi maioris pro Pancratio nullâ additâ deſcriptione.

Lonicerus qui Scillam, Cepam marinam, & officinarum Squillam vocat, propriam addit figuram, & deſcriptionem, atque caulem & flores prouenire ante folia.

Scilla noſtra(inquit Geſner.) vulgaris, ſiue Pancratium ſit, ſiue alia ſpecies Scillæ, rectè & vtiliter in Theriacam additur & vires diuinas, quas

Vere-

Veteres Scillæ attribuerunt, egregiè præstat, vt plurimis experimentis constat. Quamuis autem folium Lilii eam habere aliqui obiiciunt, non Aloes, quod Dioscor. requirit: non idcirco tamē à Scillarum genere excludi, & tāquam venenosa reiici debet. Matthiolus eam damnat quasi mitiorem iusto & parum efficacem. Anguillara cōtrario nomine quasi nimiùm vehementem & venenosam. Ego tanquam bonam & conuenientē Antidotis approbo. Debet enim ad Antidotos quæ in eodem genere efficaciora sunt, deligi, potiùs quàm lenissima. Esto vehementior quàm Scylla alba, edulisque (Scillæ nomine adhuc in quibusdam Græciæ insulis nota, vbi Scillam nostram Cepulam caninam vocitant, vt Anguillara docet,) at eo medicatior esto. Esto venenosa si in cibis, præsertim sæpiùs & copiosiùs, sumatur: non tamen venenosa erit si præparetur quo debet modo, & aliis multis misceatur: sed iam venenorum & morborum multorum alexipharmacum fiet. Alba verò & edulis si sic præparata antidoto misceretur, omnem vim medicamenti exueret. Esto Pancratium, vt vult Anguillara, nō ideò tamen venenosa erit in antidoto, nec reiicienda: cùm Veteres Græci Medici, Pancratium adeò simile fecerint Scillæ, vt ab aliis simpliciter quoque Scillam, ab aliis Scillam minorem appellatum, & iisdem omninò viribus pollere, mitioribus tamen, scripserint, quod si venenosius esset quàm Scilla, minùs profectò non dici deberet. Et vt veneno eam non carere concedamus, non tamen ab antidotis excludenda est.

Anguillara. Bona antidotis Gesnera.

Certè Plinius quoque vim Veneni Scillæ tribuere videtur, cùm scribit lib. 20. cap. 9. Oxymelitis scillitici tantam vim esse, vt animæ extinctæ speciem momento aliquo præbeat, id quod nos etiam à vino scillitico factum obseruauimus in muliere, quæ eo poto in vteri strangulationē, aut persimilem ei affectum ad breuissimum tempus incidit. Arabes etiam de Scilla venenata, loci natalis præsertim ratione, loquuntur. Authores cùm albam Scillam eligi iubent, præcipuè ad acetum Scilliticum, hoc ipso ostendunt, aliquam etiam esse ruffam Scillam, quæ quoniam multò acrior & vehementior est, præparari debet, vt minore periculo sumatur assando, torrendo vel elixando, alba verò cùm innocentior sit, præparari aliter non indiget quàm vt in taleolas secta siccetur in vmbra pro aceto vinóque medicatis ex ea parandis, ad theriacam verò Scillam albam deligere nemo iubet. Iam quod ad magnitudinem attinet Scilla vulgaris nostra duplex uidetur maior & minor: quod si aliter quàm ætatę differt: minorem Pancratium dixerim, maiorem verò Schinum, quo nomine Veteres (Hippocrat. Aristophanes Theophrast.) Scillæ speciem nominarunt: etsi Gaza malè Lentiscum verterit: vt & Cicero ex Arato: nisi forsan & ipse Aratus homonymia nominis deceptus, transcriptum ab aliis Schini nomen, pro Lentisco arbore &c. Hispanicā certè Scillā, quā cæteris acriorem esse aiunt & maiorem, folio Aloes, simpliciter Scillā dicerem: eaque si ad manum foret præparata ad Antidotos vterer. Ego ex homine docto & fide digno cognoui, toxicum etiam apud Hispanos ex Scilla parari, sicuti ex Elleboro: quod magnum ipsius vehementiæ argumentum est. At Scilla edulis alba quam in Creta & Cephalonia adhuc esitari Anguillara tradit, non simpliciter Scilla, vt ipse putat, sed Epimenidia Theophrasti vocari debet. Diuidit autem Plinius quoque Scillam in genus medicatum & cibarium. Quod si, vt dixi, Scilla nostra vulgaris minor, Pancratium est: & à maiori specie differt: vulgaris maior, quæ tum ruffa, tum albicans (vt audio) affertur, (quæ colorum discrimina haud scio, an in minori quoque reperiantur) non temerè Schinus vocabitur: Galenus quidem dubitat an Schinus Hippocrati idē, quod Scilla sit, vel aliqua eius species: sed ex Theophrasto à Scilla differre, eique cognatum esse liquidò apparet. Plutarchus Periclem Schinocephalim agnominatum tradit, ab oblonga & acuminata capitis figura: additque Schinum pro Scilla accipi. Hæc de Scyllæ generibus habui à me diligentiùs obseruata: ex quibus etiam constat [ornatissimè Calceolari] paratam à te nuper theriacam antidotum, è vulgaribus Scillis trochiscos non temerè recepisse. Scilla Theophrast. ter floret in anno & tria arandi tempora significat: & Arato similiter, etsi is de messe loquatur. Sed Aratus primò Schinum ter fructum producere ait: deinde etiam Scillam ter florere. Et quoniam is primùm ab Ilicis simul & Schini fructibus, prognostica quædam tempestatum signa exponit, de duabus arboribus sentire videtur, Ilice & Lentisco: cùm Schinum verisimilius sit, illum quicunque hoc ante eum scripsit, à quo ipsē nimirum est mutuatus, pro Scillæ specie accepisse: sicut & Theophrast. alibi accepit. Lentiscus quidem an ter floreat alicubi, non constat mihi: non sit autem mihi verisimile. Scillam ter florere, minimè dubito: non ubique tamen, sed in Græcia & notis Theophrasto locis. χῖνος igitur per iota in prima, fœmenino genere, Lentiscum significat, & antiquioribus eorum aliquando speciem Scillæ: Σχοῖνος verò per οι diphtongum masculino genere, Iuncum.

Vini Scillitici effectus in muliere. Scilla venenata.

Scilla vulgaris duplex, maior & minor. Pancratiū. Schinus. Gaza error & Ciceronis. Lentiscus.

Folia Aloes.

Scilla edulis Anguill.

Scilla duplex.

Ruffa & albicans.

Schinus species Scillæ.

Scilla ter floret.

Schinus Arati.

Iuncus.

Vocat Tragus cum Iacobo Manlio Cepam muris Meüßzwibel/alioqui dicitur Cepa marina, Meerzwibel. *Squilla* in officin. Quæ *Scilla*, Græcis dicitur, etiam apud Latinos nomen suum retinuit, Fuchs. Corn. & Cordo testibus, quanquam Varronis exemplo nunc omnibus officinis *Squilla* vocetur. Nostri Meerzwibel / hoc est, Cepam marinam vocant, alii Meüßzwibel, id est, Cepam murinam.

Squilla Varronis & vulgo. Cepa marina & murina.

Bellon. lib. 1. Obs. cap. 18. ait: In Cretæ maritimis littoribus proueniunt copiosè radices, quæ Theophrasto littorales bulbi dicuntur, & ab Aromatariis, Gall. venduntur pro Squillis aut Scillis. Quo in loco quamuis Dodon. existimet Bulbos littorales Bellonii eosdem esse cum Scilla vulgari, nihilominus dubitamus: quid si Scilla sit Anguillaræ & fortè Pancratium Monspelianum vt suspicamur?

Bulbi littorales Theophr. Dodon. not.

Camer. in Epitom. Matthiol. nouam figuram addit, in qua flores habent tantùm quatuor foliola, an benè iudicent qui viderunt aut videbunt Scillam vulgarem florentem.

C. Bauhin. Phyt. Scilla 2. maior radice rubra: Pancratium Clusii: Scilla rubentibus radicis tunicis. Lobel. Obs. pag. 76. & icon. pag. 152. Florem huius nemo pinxit, Plinio à profligandis morbis omnibus dictum videtur. Si nullus florem pinxit necesse est iconem Fuchsii, Tragi, Dod. Matth. & aliorum esse falsam, quæ exhibitæ fuere ante Clusianam.

C. B. not.

Idem apud Matth. tres scillas tradit, de quarū prima dicit: *Scilla maior radice alba* Casp. Bauh. Brunfelsio. *Scilla seu Cepa muris* Trago, Matthiolo. Fuchs. Cordo in Dioscor. Gesner. hort. Hist. Lugd. *Scilla communis*, Dod. Gal. *Scilla maior* Castori. De secunda scribit: Scilla Hispanica, radice est alba. Nos de paulò pòst agemus. De tertia verò sua Scilla ait: *Scilla maior*

radice rubra C.Bauh. Hæc radice est maiore: *Pancratium* Cluſ. Hiſp. Dod. Lugd. Tabern. *Scilla rubentibus radicis tunicis, folio Aloes carinato.* Non inuenimus quemquam ex iam nominatis Scillam tradere maiorem radice alba, quinimò ii tradunt vulgarem officinarum, quæ ruffa non alba: non igitur tres facimus Scillas cum C.Bauhino, nec Cluſii Pancratium ſeparamus à vulgari Scilla de qua ſuprà nominati.

C.Bau.

Nomina linguarum

Σκίλλα, Offic. *Squilla.* German. Meerzwibel Meuß zwibel Belg. zee Ayenyn. Gall. *Scipoule, Squille, Charpentaire, Oignon marin.* Hiſp. *Ceba marina, Bebela Albarran.* Boh. Æybula Morſka.

Locus & Tempus.

Spontè naſcuntur copioſiſſimè in Balearibus Ebuſoque inſulis ac per Hiſpanias. In Sicilia & Apuleia copioſè, maximè apud mare. Scilla ter floret, tria tempora ſationum oſtendens: Non ſolùm Venetiis vidimus Scillas multas rubras magnas, verùm etiam Lugduni, vbi tamen meo tempore apud Pharmacopœos rarus erat vſus, quemadmodum & Geneuæ vbi Scillarum loco alios vſurpant bulbos. Bulbi Scillæ in Offic. non ſati qui conſtant corticibus, craſſis, ruffis, ac viſcidis, folia produnt. Baſileæ pharmacopœos vtentes obſeruaui. Pataui vidi in horto publico. Lugduno mihi miſſa quæ æſtate latitans, tandem Autumno folia produxit Montbelgardi: ſed non diu perdurauit frigore interempta, in horto E.C.

Delectus.

Eligenda bene magna & alba, vt docent tum Democrates tum Dioſc. Secundùm Galenum & Meſuem melior eſt quæ alteri connexa eruitur [ſola enim & ſingularis, eſt venenoſa] ſapore dulci, acri, amaro, laminis ſplendentibus, ex agro libero: Auicennas eligit inter humidas grauem & non magnam, mediæ magnitudinis & plenam. Foeſius etiam expetit fœminam candidiſſimam, iuſtæ magnitudinis, non admodum enormem, benè habitam & nutritam, neque putridam, neque gelu flaccidam, ſed recenter ex terra ſumptam, cùm eius caules exactè aruerint, ſeu quando triticum metunt, quæ tum potiſſimùm viget: Idque iuxta regulam Dioſcoridis generalem, quâ ait, radices & ſuccos ipſarum & cortices, auferre oportet quum herbæ folia amittere incipiunt. Colleg. flor. expetit collectam initio Iulii. Datur potio Scillæ à drachmis quinque ad drachmas duodecim: Oxymeli autem ſcillites ab aur. ſex ad vncias tres: Trochiſci autem à drachmis duabus drachmas quatuor.

Vſus.

SCILLÆ MAGNÆ ALBÆ.

Candidæ autem Scillæ, ſiue albæ magnæ, multæ, miſſæ fuerunt Antuerpiâ per D. Pharm. Coldembergium Val. Dourez, differentes à Lugdunenſibus paruis, ſiue Pancratio Monſpeſſulano, quas adhibuimus in conficienda Theriaca Lugduni & Geneuæ. Diſcrimen autem à vulgari rubra, in iis non potuimus animaduertere, præterquam in colore: magnitudo eadem, ſquammæ craſſæ & latæ, ex quibus apparebat folia, æquè lata eſſe, atque rubris. Ea in re multùm differentes ab eorum bulbis, quibus vtebantur pro Scillis, an idem ſit ſapor non annotauimus: non placet igitur duplex deſcriptio quam ante poſuimus Scillę albidę traditæ à Dod. Exiſtimamus eum ſcripſiſſe ex alienis, non iuxta plantas à ſe viſas.

Is hiſt. in fol. pro ea aſſumit iconem Scillæ Hiſpanicæ, hæc de ea ſcribens: Scillæ hiſtoriam plerique dederunt, ſed quia nemo hactenus legitimam eius iconem exhibuit, facere non potui quin meis Obſeruationibus infererem, cùm eam & primùm emergentem, & florentem, ſemineque onuſtam, plerisque Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis eruerim. Eſt verò Scillæ *caulis* plerumque cubitalis aut maior, rectus, nudus, abſque *foliis*, plurimis candidis & ſtellatis *floribus* ornatus, Aſphodeli minoribus, ornithogali maiorib⁹ (quod quidam Scillam Epimenidiam putant:) explicari incipiunt, quemadmodum Aſphodeli & quarundam aliarum bulbacearum ſtirpium flores: his ſuccedunt triangula *capitula*, compreſſis angulis, & velut inania, in quibus tamen nigrum, planum, palaceum ſemen: quinque, ſex aut plura demum emergunt *folia* liliacea, lata, viridia admodum, denſa, ſiue carnoſa, humi expanſa: nonnihil carinata: *radix* craſſa eſt, multis tunicis albis lento quodam humore plenis prædita, multiſque craſſiuſculis fibris capillata. Copioſè naſcitur ſupra Olyſipponem, & plerisque aliis Luſitaniæ & Hiſpaniæ locis. Floret Auguſto & Septembri maturefcit: folia maturo iam ſemine, & exarido caule, emergunt Nouembri & Decembri. Cur Dodon. & Cluſius Scillam albam, veriùs Scillam cenſeant, quam ruffam, non poſſumus adhuc intelligere. Conſtat ſiquidem Veteribus Scillam fuiſſe duorum colorum: Albæ meminerunt inter Veteres Dioſc. Plinius & Democrates in deſcript. Theriac. apud Galenum.

Locus & tempus.

C.Bauh. Phyt. *Scilla 1. maior radice alba. Scilla* Matth. l.2. c.168. & icon p.344. *Scilla* ſiue *Cepa marina* Lobel. icon. p.73. & Cluſ. Hiſp. l.2. c.16. Sed legimus & nos Matth. & quidem plures editiones, quas indefeſſo ſtudio euoluimus, nullam tamen inuenimus iconem ſimilem iconi apud Lob. & Cluſium exhibitæ, nec etiam deſcriptionem, icon eadem eſt valdè differens à Cluſiana & Lobeliana, quæ licet non vndique placeat, placet tamen meliùs quàm noſtra Fuchſiana.

C.B. and.

Idem apud Matth. *Scilla maior radice alba* C.B. *Squilla* Brunfel. Trag. Matth. Fuchſ. &c. de quibus antè. Itē *Scilla ſecunda Hiſpanica.* Cluſ. Hiſp. Caſtori. Lugd. *Scilla* Lonic. Cæſ. *Scylla* ſiue *Cepa marina* Lob. *Scilla.* Dod. fol. Cur à C.B. tradantur hic duæ Scillæ albæ neſcimus, prior enim eſt rubra vulgaris: etiam 2. Hiſpanica Scilla. Nec placet quod dicit Scillam ſuam ſecundam Hiſpanicam Cluſii à Lonicero tradi, vbinam id factum nondum nobis conſtat.

C.B. lapſus alis.

Scribit Matth. Scillam Hiſpanicam veram acrimoniâ ac virium præſtantia communes noſtras Scillas longè vincere, non demonſtrans cuius coloris, & quâ in re differat à vulgari ruffa, quæ ei Pancratium, præterquam acrimonia.

Amatus Scillæ meminit, vbi quid velit non demonſtrat: ex ſequenti tamen capite apparet eum per Scillam, intelligere hanc albam: quam ipſe fœminam putat, Ruellium reprehendens quòd maſculum appellet, in eo imitatur Matth. Verùm non animaduertit Amatus Ruellium Plinium eſſe imitatum.

Lobel. Obſ. p.75. *Scilla* ſiue *Cepa marina Hiſpanica.* Adv.57. Hiſp. *Cebolla Albarrana* & *Cepa marina.* Hæc ille, qui figuram Cluſij habet. Ic. Pl. p.151. *Scilla Hiſpanica.*

Anguill. Scillæ Candiæ ſiue Cretæ & Cephaloniæ meminit, eamque veram & legitimam exiſtimat, & ait Nicandrum & Dioſc. ac Oribaſium laudare albam Scillam indicantes quo candidiorem

rem

orem eò minùs acrem. Ego interea apud Dioscor. non inuenio candidam minùs acrem, nec propterea laudatam à quoquam: considerandum igitur an hæc Anguill. Scilla diuersa sit ab Hispanica, alba, & an fortè Epimenidia Theophrasti & Plinii, & quantùm differat à prædicta Scilla & in quibus: item an diuersa à Pancratio Monspeliaco.

Vires & Vires.

Si duri fuerint vteri, ne concipiant, post adhibitum fotum Scillæ [τῆς σκίλλης] radicem longitudine sex digitorum, duorum crassitudine laxâ conuolutam, Hippoc. subdit, tamdiuque apponit, quoad os vteri molle & latum sit. Aut ipsam Scillā sine radice tritam eodémque modo laxâ conuolutam apponit. Quibus modis, & vterum, si pituitâ laboret, purgat, aperit, & aquā ducit.

Coctio

De Scillæ viribus ita Dioscor. Scilla vim habet acrem & feruentem. Assata verò multùm sui vsum exhibet. Farina (σταιτὶ: quidam vertunt pistorio opere) subacta, aut luteo oblinitur, & in clibanum mittitur, aut prunis obruitur, donec circumlita farina satis fuerit assata. Quā ablatâ, si non flaccida facta est, altera farina aut luto oblito, eadem faciemus. Quæ enim non sic assata est, interaneis maximè noxia exhibetur. Assatur etiam in olla operculo tecta, & in clibanum immissa. Sumitur ex ea quod maximè medium est, externis circumcirca ademptis. Coquitur item incisa, ita vt prima aqua diffundatur, & alia affundatur, donec aqua non amara aut acris fiat. Sed & concisa filo transmisso siccatur in vmbra, ita vt frusta non se mutuò contingant. Concisâ itaque ad oleum & vinum & acetū scilliticum utimur. Ad rimas pedum interna crudę scillæ pars cum oleo feruecta, aut cum resina liquata, imponitur. Commorsis autem à vipera in cataplasmate cum aceto cocta. Ex assata verò contritis salis tosti partibus octo, ad vnam scillæ partem additis, exhibemus cochlearium vnū, aut duo ieiunis, ad aluum molliendam. Addimus & in potiones, & compositiones aromaticas: (ἀρωματικὰς, quidam legunt ἀρτυματικὰς) & in quibus vrinam mouere volumus, & in hydropicis, stomachicis quibus cibi innatant, & in morbo regio, torminibus, diuturna tussi, anhelosis, sanguinem reiicientibus, [ἀναγογικῶν Ruellius ore reiicientibus:] satis autem est pondus trium obolorum cum melle delinctum, coquitur etiam cum melle, & editur ad eadem, concoctionem maximè adiuuans. Ducit autem strigmentosa. Cocta verò ad eadem facit, similiter accepta. Vitanda est eius exhibitio, in his quibus exulceratio quędam intrinsecus est. Assata eadem ad verrucas pensiles, & perniones illita facit. Semen eius tritum carica aut melle exceptum, & in cibo acceptum, aluum mollit. Est etiam auxiliare contra veneficia medicamentum, tota præ foribus suspensa.

Siccatio.

De iisdem Plinius [inquit Hist. Lugd.] confusè tractauit his verbis: Prodest & gingiuis, & dentibus, vel per se commanducatā. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto, & melle sumpta. Linguæ quoque recens subiecta, præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luteo illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conscinditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctę ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas quadrinis diebus soluta, furfures capitis, & vlcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, mista resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. *Hæc Plinius*. In quibus Marcellus, Vergilius & Corn. erroris eum insimulant, quòd dixerit adipe aut luto illita, pro eo quod est apud Dioscor. σταιτὶ ἢ πηλῷ περιπλάσσεται, id est, farina aquā subacta, quam pastam vocamus, aut luto oblinitur: στέαρ enim & σταῖς hîc non apicem, nec multis aliis locis apud medicos significat, sed pastam aut fermentum. Docet itaque Dioscor. & quomodo assāda sit, & quomodo coquenda, & quomodo cruda concisa assiccanda, omnia clarè & euidenter [inquit Cornarius.] Verùm ea confusè tradidit Plinius lib. 20. cap. 9. Coquitur, inquit pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquitúrque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Quod itaque tostū purgari dicit, & medium eius iterum in aqua coqui: hoc Dioscor. non vult, sed de assata siue tosta purgata, medium in usum assumi. Totam verò scillam item incisam coqui, permutata aqua donec amaritudo aut acrimonia in ipsa non percipiatur. Ibidem tradit Plin. vim quoque ac vsum medicum Scillæ: & habet id etiam, quod Dioscor. ad finem dixit, esse auxiliare contra veneficia medicamentum totam præ foribus suspēsam, his verbis: Pythagoras Scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere dicit: quanquam idem quoque de Asphodelo lib. 21. cap. 17. prodiderit, velut embl. 154. Corn. meminit vbi etiam Theophrast. locum adduxit.

Plinius error.

Quæ verò de aceto ex scilla parando exacuēdóque idem Plinius dicit, infrà expendemus. Verùm hic addemus, ἀναγογικοὺς à Dioscor. & reliquis medicis Græcis dici, qui sanguinem ex internis partibus sursum educunt, & per os reiiciunt. Cæterùm Dioscoridis modus præparandi scillam (ait Lobel. Obs. ignauiâ & inscitiâ Pharmacariorum exoleuit. De scilla sic disserit Galen. lib. simpl. Admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam aut elixam sumere: sic enim virium eius vehementia exoluitur. Pauli testimonio scilla calefacit & siccat ordine secundo: Mesue autem calida tertio & sicca propè secundum. Dodon. autem tertio. Sed Matthioli sententiā, vsque adeò calida est & sicca, vt exulcerare possit.

Temper. Galen.

Hoc autem annotandum cum Syluio, Veteres excepto Mesue, non meminisse, neque cultri ex ligno Pini vel Cupressi, ad diuidendam Scillā, nec acus ligneæ, nec de medio eius abiiciendo, vt Neoterici faciunt. Quinimò Gal. ad Pisonē de Theriac. iubet sumere partes interiores Scillę. De ratione extrahendi succi legatur Sylu. lib. 2. Pharmacopœiæ.

Si Scilla reponatur inter fructus arcet eorū putredinē. Aiūt minutim incisam & in vase vitreo melle pleno, per totam æstatem Soli expositam,

deinde collatam, præsentaneum esse remedium epilepticis.

Pancratium adeò rusticis Hispanis exosum vt Clusium eius bulbos eruentem admonerent ne degustaret, præsentaneum enim esse venenum: Illi tamen aqua dum illa assatur extillante scabiem vtiliter illini & curari asserebant.

MEL SCILLITICVM.

Mel Scilliticum.

QVidam ætatis nostræ (verba sunt Matth.) Medici in cerebri,& neruorum frigidis affectibus Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in vas vitreum coniiciunt,insolantque per æstatem, ardente præsertim Sirio; demum percolato melle vtuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, a frigiditate excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos vsus Scillæ parandæ ratio. Quippe qui conscissam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolandam, sed vt ab ea succum Sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret in fictile, vel vitreum, vas, in quo plurimùm mel fuisset,dissectam Scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec Solaribus radiis ipsa liquesceret. Ex quo palàm fit, quod plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, vt qui Scilliticum mel conficiant Scillæ liquoris vice.

Oxymel Scilliticum.

Tractaremus hic de Oxymellite Scillitico nisi maior esset historia,præterea iam incipit magis compositas vires nancisci,de eo Plin. l.3.c.2. Mesues lib.3.de Antid.cum com.Syluii:vt & alii.

Vinum.

Vinum quoque ex Scilla fit hoc modo, concisam velut dixi Scillam in Sole siccato, deinde ex ipsa contusa, & angusto cribro excussa, minam vnam linteo raro illigato, & in musti boni ac recentis sextarios viginti mittito, & per menses tres macerari sinito. Postea vinum in aliud vas transfusum,diligenter coopertum reponito. Potest & humida Scilla in vsum assumi, Rapi modo concisa, & pondere duplicato. Debet autem per dies quadraginta insolari, & valdè inueterari. Sed etiam hoc modo prædictum paratur vinum. Scillæ dissectæ & repurgatæ tres minas in Italicam metretam musti demittito, & senos menses in vase obstructo macerari sinito: post id tempus defæcatum & excolatum vinum reponito. Commodum est ad cruditates,& ciborum corruptiones, & eos qui hos reuomunt. Item quibus crassi in ventre aut stomacho hærent, lienosis, malo halitu præditis, hydropicis, morbo regio laborantibus, in difficultate vrinæ, tormina sentientibus, inflatis, resolutis, rigoribus diuturnis, vertiginosis, conuulsis. Ducit etiam menses, & neruos maximè lædit. Melius est quod vetustius est. Vitare tamen eius vsum oportet, tum in febribus, tum in his qui intus ulcus habent. *Hæc Diosc.* Hic subscribenda quæ Gal. tradit de vino Scillitico lib.3. de paratu facilibus. Vinum fieri è Scillæ radice *Plinius* ita simpliciter lib.14.c.16.dicit. Sed quomodo fiat, & quem vsum de se exhibeat, neque eo loco, neque alibi vsquam, quòd sanè ego (inquit Cornar.) sciam, tradit. *Columella* uerò libri 12.c.33.& vsum,& parandi modum sic tradit. Vinum Scillites ad concoquendum, & ad corpus reficiendum, itemque ad veterem tussim, & ad stomachum, hoc modo condire oportet. Primùm ante dies quadraginta, quàm vinum voles vindemiare, Scillam legito, eamque secato quàm tenuissimè, sicut raphani radicem, taleolasque sectas suspendo in vmbra, assiccentur. Deinde cùm aridæ erunt, in musti aminæi sextariós 48. Scillæ aridæ adde pondo libram, eamque inesse patere diebus triginta. Postea eximito, & defæcatum vinum in amphoras binas adiicito. Alii scribunt in musti sextarios 48. Scillæ aridæ pondo libram & quadrantem adiici oportere, quod & ipsum non improbo. Alii hoc ipsum Scillæ pondus, quod suprà dixi, in musti duas vrnas adiiciunt, & per 40.dies inesse patiuntur. Hæc quantùm consona sint his quæ Diosc. prodidit, conferentibus diiudicare facilè est. In vulgatis tamen exemplaribus Columellæ, ad finem legitur, in aceti duas vrnas adiiciunt. Pro aceti autem voce, legendam esse vocem musti non dubium est, Sequitur enim aceti Scillitici præparatio mox c.34. sequenti. Hic autem de vino Scillite parando agit.

Acetum Scilliticum.

Acetum Scilliticum hoc modo Dioscor. præparatur. Scillæ albæ purgatæ, concisæ, & filo traiectæ, vt frusta mutuò se non contingant, & in vmbra ad dies quadraginta siccatæ, minam vnam accipito, & in aceti boni sextarios 12. mittito, & in Sole ad dies sexaginta macerari sinito, vase diligenter operto. Postea exemptam ac expressam Scillam ipsam quidem abiicito, acetum verò excolatum vasis excipito, ac reponito. Quidam minam Scillæ vnam, ad aceti sextarios quinque ammiscent. Alii mox purgatam citra resiccationem, eodem pondere iniiciunt, & per menses sex sinunt. Et tale maiorem secandi vim acquirit. Idoneum est si colluatur, ad gingiuas humore flaccidas, constringens ac firmans ipsas, itemque dentes mobiles. Putredines quoque & graueolentias oris satis emendat. Idem absorptum guttur firmat,& callosum facit, & sonum validum ac clarum efficit. Assumitur etiam ad stomachicos, ægrè concoquentes, comitiales, vertiginosos, melancholicos, & fatuos. Insuperque ad vteri strangulationes,& coxendicum affectiones. Refocillat & valdè debiles, & corpus sanum ac benè coloratum facit. Visum quoque acuit, & ad auditus grauitatem (vide postea Cornarii verba) instillari potest. Et in summa ad omnia efficax est, exceptis internis exulcerationibus, capitis doloribus,& neruorum affectionibus. Datur quotidie sorbendum ieiunis, ab initio modicum, paulatim augendo vsque ad cyathum. Quidam tamen cyathos duos, aut etiam ampliùs exhibent.

Acetum Scillinum inquit Plinius l.23.c.2. inueteratum magis probatur, prodestque super ea quæ diximus, acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam: & his qui ieiuni vomunt. Callum enim faucium facit, ac stomachi, odorem oris tollit, gingiuas adstringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginosis, vuluarum strangulationibus, percussis aut præcipitatis,& ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renum vitiis perquàm vtile. Cauendum exulceratis. Hæc Plin. post aceti tractationem, de aceto Scillino [inquit Cornar.] subiicit. Et in reliquis quidem à Diosc. non dissentit, sed quod neruis infirmis perquàm vtile esse dicit, in hoc & Dioscor.& sibi ipsi contradicit. Diosc. enim dum ad omnia efficax esse ait, internas exulcerationes, capitis dolores,& neruorum affectiones excipit.

Ipse

Ipse verò Plinius paulò antea de aceto agens, Vesicæ & neruorum infirmitatibus ipsum nocere dicit. In hoc itaque dissensio est, haud scio quà occasione inducta.

Eius verò parandi hunc tradit modum. Scilla quæ candidissima fuerit, inquit, vtilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è viuo est consutum suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadum aceti, quamasperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit antè solstitium diebus 48. gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi, laterúmque doloribus parum sumptum binis diebus. Sed tanta vis est, vt auidiùs haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat.

Aqua ex aceto Scillitico distillata est gratior & efficacior [Oxymellite,] vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos lentos, putres, dando ad sesquiunciam cum mellis aut sacchari rubri vnciis tribus.

De Aqua Scillæ ita disserit Matthiol. Squillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro incisę vasi infernè foraminulento, & suprà operculato lutóque munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alteram ollam subiectam in scobe terræ, & luto commissura circumdatur. Tum ignis excitatur circa superiorem ollam per noctē vnam, horas decem aut ampliùs, Sic aqua defluit in ollam inferiorem, quæ cum farina vel pane mixta, gustata mures citò necat: citiúsque si lithargyri paucum miscueris. Scilla in aqua macerata & à muribus pota eos interficit. De trochiscis scillæ Androm. ad Theriacam hæc leguntur.

Aqua contra mures

Andromachi [trochisci ad] ther.

Inde capillatam Scillam cum cortice sumptam,
Pulte linas, medio consitiuásque foco.
At cineris rutuli cumulos superingere donec
Reddatur Scillæ mollius igne caput.
Signa dabit, feruet positos cùm discutit ignes:
Excute, & vt laues dempseris exuuias,
Tres Scillæ partes, Erui compone duabus
Pistilloque crepet concaua pila diu.
Ac minimos tandem contusa premantur in orbes
Quos procul à radiis mitior vmbra tegat.

De pastillo scillitico & de præparatione Scillæ ad pastillum potest legi Fuchs. de comp. med. lib. 2.

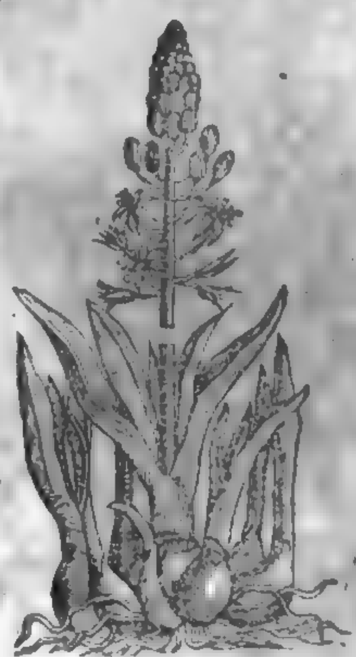
Hic autem ponemus rationem conficiendorū pastillorum Scylliticorum ex Galeno, quæ eadem est cum Andromachi præparatione: Verba autē Galeni hæc sunt l. 1. de Antid. cap. 9. Principio Scillam succulentam de terra euelles, cuius folia penitus iam & scapus aruerint. Huic deinde cortice detracto duriorem particulā induces ex tritico nouo, quantúmque fieri potest exquisito confectam, ipsē postea multo calidóque cineri subiectam non priùs extrahes, quoadusque circumposita pulticula crusta planè fiat. Quod si vbi hæc agis furnus aliquis adsit, vnà cum pane Scillam illuc inferre potes, inde cum obducta plùs iam exaruit, ipsam extrahes, & conteres. Satis assam verò Scillam intelliges, si festucam immissam admiserit, scilla namque cùm benè tosta est, surculos facilè excipit. Vbi verò scillam diligentèr attriueris, candidam Erui farinam admisce: nam quæ candida non est, amara supra modum esse consueuit. Cognitum autem vnicuique existimo priùs oportere tenui cribro farinā excutere, ac præterea diligenter eam læuigare. Scilla verò sesqui pondere farinam superet opus est. Dico autem sesquipondere, vt si duas farinæ sumas scillæ tres accipias. Quam rem cùm & Andromachus iunior asserat, nescio quà ratione ductus velit Erui farinæ drach. octoginta esse, scillæ verò centum viginti, cùm satis sit dicere, scillam eruum sesquipondere superet. Postremò verò simulatque rotulas tenues ex hac mistura conformaueris, in cella, sicuti paulò antè dicebamus, ad meridiem vergente repones, quas tamen non in solis radiis collocabis. Verùm sicut de pastillis Viperæ dictum est, ita in his quoque cætera perage: Hæc Galenus.

Trochisci Scyllitici

De Scilla venenata & remediis.

In Scyllarum genere quædam suapte natura venenosa prouenit, quæ sua malefica vi, etsi quàm parcè deuoretur, illicò tamen hominem torquet, quemadmodum Fungi, qui in lethalium genere habentur. Venenosa igitur scilla [ut Mesues tradidit] sola, nec alteri annexa, prouenit, locísque oboritur fœdis, ac graueolentibus, vt apud Thermas. Quapropter de hac disserens Auic. inter venenatas plantas fen. 7. 4. volum. sic inquit: scillæ malæ vsus ventriculum exulcerat, & intestina, ipsásque Mesaraicas venas, aliósque meatus, qui è ventriculo in iecur permeant: Quo fit vt in visceribus oriantur punctiones, acutique cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci stomoma, nos verò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque ouorum vitellis, in aceto decoctis. Quinetiam iis frixa cibaria conferunt, pinguia carnium iura, recens, crudúmque butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliáque permulta.

BVLBVS ERIOPHORVS.

SVnt huic multa, oblonga *folia*, Hyacinthinis ferè similia, minùs carnosa, & succulēta, duriora tamen, viridia, mucronata, sapore ingrato, quibus minutissimè etiam confractis, tenuia quędā fila instar telæ aranearū diduci possunt. Ex horum medio *caulis* exit cubitalis aut amplior, rectus, scillini caulis æmulus, læuis, nudus, virescens, superiore verò parte ad cæruleum colorem tendens: in summo veluti oblongam ac densam fert *spicam* in denos vel plures versus, antequam explicetur, distinctam, primùm viridem, sed paulatim (dum sese explicat in flores) cæruleum colorem contrahētem: *flores* senis foliolis stellatum expansis constant, triangulo vmbone in medio protuberante,

Descriptio

Hyacinthi autumnalis floribus promenodũ similes, inodori, colore cum suis pediculis cæruleo & internis staminibus, quorum apices initiò purpurei sunt, &, vbi se explicarunt, veluti pallescente quadam farina asperi. Incipit florere ab imo, vti Scilla solet, & reliqui magna ex parte bulbi, qui flores racemi aut spicæ in modum confertos habent. *Semen* etiam obseruare voluimus: sed flores admodum caduci, statim marcescere cœperunt, & relictis in caule tantùm pediculis deciderunt. *Radix* crassa & bulbosa est, ex plurimis tunicis contexta, alba, tomentosa, & veluti aranearum telis obsita, multos circa latera natos bulbos habens, & crassis oblongisque fibris nitens.

Hæc est Clusii descriptio quam integram ex eo ponimus: potuissemus quidem describere, vt qui diu coluerimus & obseruauerimus veluti fila aranearum, quum franguntur folia, sed nobis flores non protulit. Liberum per nos esto cuilibet iudicium asserendi an planta quæ exhibetur sit Bulbus Eriophorus Theoph. scribentis lib. 7. Hist. pl. c. 13. constare Bulborum plura esse genera, sed maximam, peculiaremque præcipuè differentiam lanigerarum herbarum. Esse enim tale quoddam genus, in littoribus nascens, cuius inter summum corticem, eamque partem, quæ edulis est, lana sit, ex qua mappalia, vestesque quędam conficiantur. Sed huius bulbi, Theoph. neque regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius, præterquam Eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem Plinius inuenenerit, tradit.

Lanam ferens.

Bulbus porrò hic Muscari maioris nomine Constantinopoli Clusio allatus fuit. ἐριοφόρον *Laniferi* nomen ipsi indidit, ob tomenti copiam, quod lanæ modo in stamina diduci potest.

Dodon. in fol. depingit, sub titulo *Bulbi Eriophori Viennæ nati*. Lobel. Obs. figuram Clusii habet, ac dicit eum veram Bulbi Eriophori Theoph. effigiem exhibuisse. 1. Gerar. *Bulbus Eriophorus* wolly Jacint. *Bulbus bombicinus commentitius.* false bom baste Jacint. C. Bauh. Phyt. *Bulbus Eriophorus* Theoph. id est, *laniferus*.

Locus & tempus.

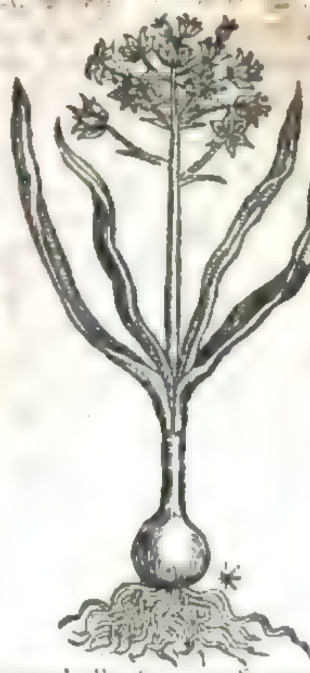
Bulbum Eriophorum primum vidi anno 1578. allatum ex S. Lupo Burgundiæ, Plantatus in horto Il. E. C. Montbelgardi, quum latuisset æstate & existimarem putrefactum, Autumno produxit folia: tandem multiplicatus, verùm multis annis florem non produxit, qui sanè mihi nondum visus: D. Martinus Chmielecius Prof. Basil. Basileæ in horto suo colit, ac in hortum Il. C. Witt. plantandum dedit 1599 quum periisset mihi. Constantinopoli rediens attulit Philibertus de Bruxella, qui nonnullos Clusio dedit, quorum partim ipse, partim C. V. Ioann. Aicholtzius Medicus & professor Viennensis aliquot terræ concredidit. Clusio omnes perierunt, ille verò duos conseruauit, quorum alter etiam floruit non sine ingenti eorum lætitia. Generoso D. Longatre Iunio anni 1583. flores dedit.

Flores mihi proferebat insequente Aprili, quia videlicet, in fictili per hyemem asseruata: altera minor, quam horto credebam, & totius hyemis inclementiam in illo bellè perferebat, dumtaxat Maio, quemadmodum & illa prior, quæ etiam in horto reposita, altero anno florebat. Cæterùm hanc plantam cum Narcissi speciebus quarum icones Matth. exhibuit suis in Diosc. com. historiam verò non dedit, diligenter conferens, non absimilem reperio eius Narcisso 4. qualis saltem extat in Comm. anno 1570. Venetiis editis.

Matth. Lat. & Ital. cum mag. fig. Narcissus 4. qui figuram habet cum solo titulo: non demonstrans vnde acceperit iconem.

Narcissus 4. Matth. Matth. notatur.

ORNITHOGALVM CÆRVLEVM pallens, & ornithogalum Hispanicum minus.

Descriptio

ORnithogalis qualibet sui parte valdè cognatum [teste Lob. obs.] & affine, sed flos cæruleus, Hyacintho Autumnali penè par & similis. Ex Turnacësi vrbe primùm D. Brancioni munere missum. Idẽ cum hoc fortè fuerit Ornithogalum Hispanicum minus siue sextũ, quod [authore Clusio hist. post.] ex paruo orbiculari albicante bulbo sena aut septena, nouo vere profert *folia* Ornithogalo vulgari ferè similia, sed paulò angustiora, nulla vena canicante per longitudinem secta, e quorum medio prodit singularis *cauliculus*, interdum & alter, palmaris, teres, sustinẽs senos, septenos, aut plures *flosculos*, alternatim quidem nascentes, sed quasi vmbellam quandam efformantes, adeò æquali sunt altitudine, non secus atque in vulgari & Arabico, senis foliolis ex albo subcæruleo umbilicum occupantibus: nulla adhuc capitula vel *semen* obseruare Clus. potuit: totá coma breui à floribus marcescente. Cõmunicabat Clusio Generos. D. de Longatre *Hyacinthi stellaris serotini albo flore* inscriptione, qui ex Hispania missum dicebat. Floret Aprili.

Ornith. Hispanicũ minus Clusii.

Hyacinth. serotinus ferot.

Locus & tempus.

BVLBVS MONOPHYLLOS FLORE albo, an Βολβὸς Theoph.

Descriptio

VAldè rara est hæc planta (autore Clusio Exot. cuius certè flos ipsi ante annum 1605. non cõspectus. Eam autem redemerat cũ aliis biennio antè à Gallo rhizotomo Nicolao le Quilt, Lutetiæ Parisiorum commorante, qui in Lusitania erutam asserebat. Vnico autem

autē è terra prodibat *folio* tenui primùm & prorsus iunceo, quod tandem pedalem adquirebat lōgitudinem : duabus autem supra terram vnciis paulò maiorem adquirebat latitudinem, & canaliculatū fiebat, extremâ tamen parte manente iuncea : vbi verò latiorem adquirere incipiebat latitudinem, ex eius medio exiliebat triuncialis longitudinis *cauliculus*, tenuis, læuis, dilutiùs virens, in cuius fastigio alternatim siti erant tres *flores* non valdè magni [vt ex icone obseruari potest, in qua voluit florum magnitudinem expressā] qui sex foliis cādidissimis erāt præditi, non multùm absimiles floribus Graminis Parnassi Herbariorum, siue Hepaticæ albæ Cordi, sed nullo caliculo, vt illi, inclusi : è quorum medio prodibant sex alba *stamina* flauis *apicibus* prædita, & vmbilicum occupabat *capitellum* triāgulare, sūmo fastigio sustinens exilem *stilum* album, staminum longitudinem non excedentem. Odoratus autem erat iste flos, & spinæ appendicis florum odorem æmulabatur. Eius *bulbus* orbicularis erat formæ, nec Auellanæ nucis magnitudinem excedebat, fuscâ membranâ tectus, sedéque illis multis tenuibus candidis fibris obsitâ. Bina folia, totidémque cauliculos habuit, vt in tabella ad plantæ normam expressa videre licet: flores autem aperiebantur medio Iunio : quale *semen* prolatura fuisset, nihil pronunciare possum, quandoquidem plantam è terra eximere coactus fuit, vt pictori exprimendam traderet: & tametsi bulbus postea terræ denuò fuerit commissus, caulis tamen cum flore breui emarcuit.

Quo nomine appellare debeat hanc plantam dubitat, nisi quis fortè Βολβίνην esse censeat, cuius Theophrast. lib. 7. Hist. Plant. cap. 13. meminit: sed quùm eam non describat, & dumtaxat reponat inter plantas quæ bulbosa radice constāt, difficile est certi quidpiam statuere. Siue autem Βολβίνην, siue Βολβὸν μονόφυλλον quis appellare malit, per Clusium semper licebit.

BVLBVS SYLVESTRIS FVCHSII FLORE luteo, siue Ornithogalum luteum.

Descriptio

Veris munus Ornithagalon luteum *radice* est bulbosâ, Ornithogali albi bulbum æquante, alba, prætenuibus filamentis fibrata, gustu viscoso & subdulci non amaro, & astringente, vt anotāt Fuchs. & Dodon. è radice statim *folium* emergit porraceū, semunciam ferè latum, dodrantalis circiter longitudinis, in terram caducum, coloris glauci, in teretem mucronem desinens, glabrum, superiùs læue, inferiùs costis plantagineis donatum, modò vnum, modò duo aut tria, plura interdum folia sunt, pinguiuscula, angusta, triquetra : comitatur ipsa è bulbo quoque ortus *caulis* singularis, angulosus, foliis breuior, subrubens, cæterà nudus, alioqui sescūciâ ferè infra summum cacumen folio præditum vnico aut altero sextantali, vel palmari, nonnūquam glabro, aliàs subhirsuto, oris paulùm intrò flexis, vt carinam imitetur : è cuius sinu reliquus caulis pergens, aliàs indiuisus, *florem* gerit vnum, aliàs subdiuiditur pluresque ad no tem vsque flores sustinet, vnicuique diuisioni folio apposito. *Flores* singuli ex longiusculis pediculis Ornithogalo similibus, senis constant foliis oblongis, foris viridantibus, hirsutis oris luteis, intus penitus flauis, medium occupantibus totidem *staminibus* cum *apicibus* luteis : medicullium obsidet, etiam nondum delapso flore subnascens *capitulum* triquetrum, *seminis* conceptaculum, cuius ex vmbilico *stilus* exit in apicem luteum desinēs. Suspicamur à Cordo in sua historia Sisyrinchiū dici, cuius radices sunt foris interdum luteæ, intus verò candidæ, dulces, & Hordeum Pisūmque aqua maceratum sapore imitantes.

Sisyrinchiū

Trag. *Bulbus agrestis, Cepa stellata* genus, Nonnullorum Germanorum Ackerzwibel/ feldtzwibel/ & wildtzwibel/ hoc est, teste Clusio, Cepa sylueſtris. Quia verò nos de ea nihil apud Veteres Herbarios legimus, vocabimus interea Bulbum agrestem Fuchs. cui similiter bulbus silu. dicitur, ac qui describit & depingit, adaptans sibi Discor. Plini & Galeni verba.

Cepa stellata. Sylueſtris.

Apud Amatum Lugduni impressum posita icon huius bulbi, cuius mentionem non facit, quod animaduertam. Gesner. hort. *Bulbus bifolius flosculis luteis.* Nondum certè cognitum (Dodon. Gall.) quomodo hic bulbus Veteribus dictus sit, quidam Bulbinam putant : aliis est Βολβὸς ἐδώδιμος id est, bulbus esculentus : ille nobis nominatur *Bulbus syluestris.* Belg. Veldt aycnyn. Gall. *Oignon sauuage:* hæc Dodon. qui depingit & describit.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 149. *Ornithogalum luteum* Adu. pag. 56. Germ. Geel feltzwibel & Ackerzwibel/ *Bulbus sylueſtris Fuchsii & Tragi. Sisyrinchion Cordi. Bulbus esculentus Lacunæ. Ornithogalum* 8. *Clusii hist. p. cl.* Vngari *Tiktara* vocant, quod quidam *medicum* Perdicium Theophr. esse censent, qui forsitan lib. 1. cap. 5. scribit plures illi radices esse quàm folia : adiecit tamen crassas habere radices, quæ sanè nota huic non conuenit.

Perdicium

Casp. Bauhin. Phyt. *Ornithogalum* 5. siue *luteum, Bulbina quibusdam*, aliis *Bulbus esculentus*, aliis *vomitorius*, nonnullis *Perdicium* Theoph. 1. hist. 11. quibusdam *Bulbus maialis.*

Histor. Lugd. pag. 1502. *Bulbus siluestris Fuchs. & Dodon.* Sunt qui Bulbinam vocent, alii Βολβὸν ἐδώδιμον, id est Bulbum esculentum, nominant, quorum sententia peritis Herbariis haud placet. Ruellio, *Bulbus sylu.* non desunt qui *Bulbum vomitorium* esse credant. Item Ornithogalum luteum Lob. siue bulbus silu. Dodon. Insignis ignorantia Compilatoris hist. qui duas habet figuras & historias vnius plantæ diuersis locis.

Hist. Lugd. Comp. not.

Tabern. icon & hist. *Ornithogalum luteum* siue Geelfeldtzwibel. Meliùs nobis placet figura quā exhibemus, quę iam ex Fuchsio parata erat quam noua Tabern.

Gerard. *Cepa agraria* Star wilde of Bethlehem. *Bulbine.*

Cepa agraria. Bulbine.

Basileæ prouenit circa Wild & Gundeldingen : Fr. Casp. Bauhinus collectum in Rhætia

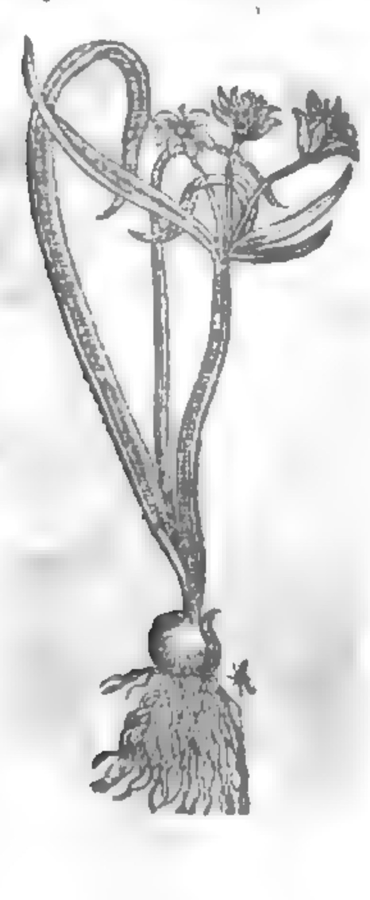
Locus & tempus

circa Curiam attulit: mensis Martii fine deflorescentem obseruaui in horto Io. Heitzman pharm. Bas. circa Lugdunum florentem Februario & Aprili, Montbelgardi etiam prouenit mihi in horto Il. E. C. munere prædicti Pharm. florens Martio. Clus. In Alpium pratis vbi siluæ desinere incipiunt. Lob. Non ita frequens Italiæ, Norbonæque calidioribus visitur. In Aruernis & ad Lugduni pomeria. Sisyrinchion primo Vere folia emittit, nec proximo, sed altero anno, caules floresque producit. Nascitur arenosis, iisque aliquantulùm humentibus aruis. Qui verò in pingui planoque solo, sub arboribus nascitur (inquit Cornar.) quò fluuiorum inundationes perueniunt, maior quidem est, sapore & viribus ignauior. Vbique ad agrorum & siluarum cæduarum margines in Germania frequens, sed etiam apud Vngaros circa sepes & agrorum margines natum vidit Clusius.

Trago siluestris hæc Cæpa in cibo non vsurpatur. At in Medicina non contemnendi est vsus. Siquidem radix [vt idem Trag. testatur] in calido cinere torrefacta, ac cum melle tusa, inque linteo imposita, vlcera depascentia, & manantia sanandi, durosque tumores emolliendi vim habet. C. Bauh. Bulbum maialem contusum, infantibus lactantibus conuulsione laborantibus in lacte exhibent. Hist. Lugd. Dictum autem est, *Pedicium*, quòd perdices ad id se volutent terramque suffodiant. Non desunt qui vomitorium bulbum esse credant, quòd vsu compertum sit radicis decoctum vomitiones ciere, & aluum valenter ducere, non dissentiente Diosc. delineatione, scribentis, Bulbum vomitorium folia habere lori modo, latiora quàm Bulbus esculentus: radicem similem bulbo, cortice nigro. Quæ si per se edatur, vel decoctum eius bibatur, vesicæ malis medetur & vomitiones mouet.

ORNITHOGALVM PALLIDO FLORE.

Descriptio. EST hoc Clusio. Hist. poster. Ornitogalum 7. non valdè absimile Bulbo silu. Fuchsii, maiori tamen *folio* constat, *cauleque* crassiore, licet infirmo: binique aut terni, quos sustinet *flores*, maiores, minùs flaui, sed ex herbaceo, quodammodò pallidi. Obseruabat in Stiriacarum & Austriacarum Alpiũ pratis, vbi siluæ desinere solent.

An Tabern. icon. ornithogalum maius Erdnuß/feldt zwibel. Icon Tabern. videtur respondere Ornithogalo Clusii modò dicto, verùm ineptè ponitur pro vero Ornithogalo, cuius eo capite tradit descriptioné. Gerard. *Ornithogalum luteum*, yellow star of Bethlehem.

Ornithogalum minus è Pyrenæis.

Hyacinth. stellatus. Binos à Venerio exiguos bulbos in Pyrenæis erutos accipiebat Clusius Histor. post. in append. Hyacinthi stellati albicantibus floribus appellatione insignitos, quorum flores, quum anno 1600. conspiceret, non Hyacinthi, sed Ornithogali parui esse deprehendebat: etenim & similia folia, & flores non dissimiles Ornithogali minoris sexto loco descripti (Ornith. cærulei pallentis] c. 35. l. 2. plant. hist. foliis & floribus habuerunt: in eo duntaxat differre ipsi videbatur, quòd istius flores paullò maiores apparent, sex etiam foliis constantes, vt illius, quorum singula neruo foris, seu vena subcæruleâ secundum longitudinem per medium essent distincta, & sex staminulorum apices, in hoc furui, qui in illo violacei. Florebat Maio.

ORNITHOGALVM LVTEVM minus.

Descriptio. VNico prodit *foliolo*, duas aut tres vncias longo, angusto, exalbidi coloris & acidi gustus: iuxta quod tenuis vncialis *cauliculus*, vnum aut alterum foliolum sustinens, è quorum medio bini aut terni exiliũt *flosculi* stellati, intus flaui, foris ex viridi purpurascentes, sex radiolis & totidem staminibus intus prædití: iis succedunt pusilla triangula *capitula, semine* ruffo, exili & inequali plena, *radix* alba, rotunda, cineraceo putamine obducta, exigui Pisi magnitudine. Sed & hoc cultura aliquantulùm maius euadit.

Locus. Clus. Pann. *Ornithogalum Pannonicum luteo flore*. Et hist. *Ornithogalum* 10. C. Bauh. Phyt. *Ornithogalum* 6. *siue luteum minus*. Lob. Obs. *Ornithogali species multò minor foliis longè exilioribus & angustioribus: in viridariis nostris prouenit*.

Aprico magis delectari videtur, abundantiusque crescit in apertis Meridiei oppositis.

Ornithogalum flauum cum staminibus rubris.

Ornithogalum flauum Alcmariarum, circa Alcmariam Holandiæ vrbem repertum, mihi non conspectum, inquit Clusius hist. post. sed N. V. Io. ab Hogelande de eo me monuit. Binis duntaxat id præditum est *foliis*, angustis, longis. Hyacinthi botryodis vulgaris cæruleo flore foliis valdè similibus: *cauliculo* inter illa prodeunti insident *flores* flaui, duplò maiores, *staminibus* in medio rubentibus: eius bulbosa *radix* adeò vulgari

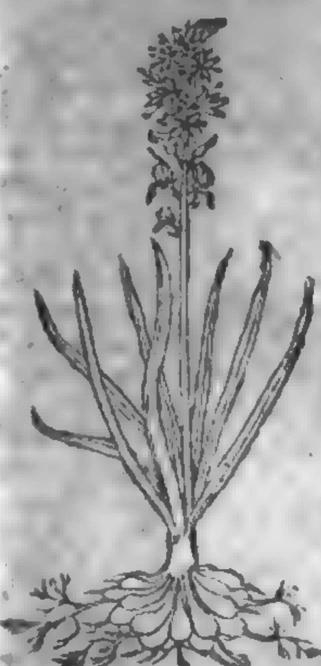
vulgari iam dicto similis, vt si misceantur vtriusque bulbi dignosci non possint. Pro Nono haberi poterit.

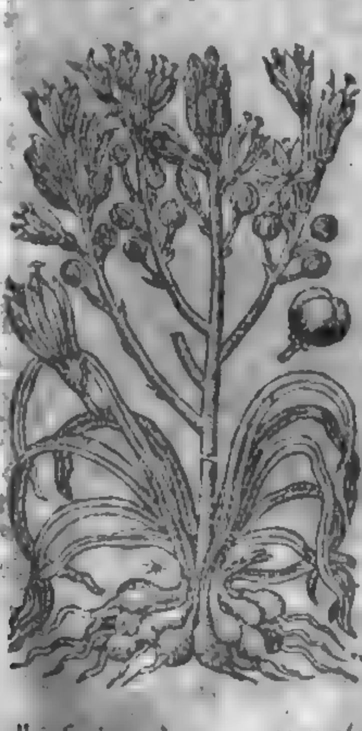
ASPHODELVS MAIOR FLORE ALBO, ramosus & non ramosus.

Descriptio

COmplures circumquaque ex vno radicis capite Pæoniæ modo propagantur *radiculæ*, oliuarib. tuberibus interceptæ, gustu Monspelii; vt verum fateamur, dulcibus, nullaque nobis linguam acrimonia vellicantibus : *folia* carinata : Lobelio Cyperi, Oenanthes, aut Porri similia, triquetra, viridantia, cubitum ferè longitudine æquant, statim exorta : inter quæ surgit *caulis* singularis, rotundus, læuis, duos aut tres cubitos altus, robustus, a cuius medio ad summum vsque fastigium numerosi conspiciuntur flores stellati, Ornithogali maiores, foliis albis striâ rubrâ notatis constantes, apicibus luteis : quibus decidentibus capitula succedunt Cerasis paria, semen continentia copiosum, triquetrum, fuscum.

Radices dulces.

Sic nos descripsimus Asphodelum cùm studiis incumberemus Monspelii ante 40. annos : icon nostra est ex iis quas emimus : quum autem Clusius suum aliter nonihil describat sapore diuersũ, & duos proponat, nos totã ex eo hic ponimus historiam quę eiusmodi est. Asphodelus primus multa habet *folia* oblonga, angusta, triangula, & velut carinata, fungosa & lenta, mucronata : *caulem* rotundum lęuem, bicubitalem interdum, in ramulos supernè fissũ, quem à medio ferè sursum vergendo exornant multi stellati sex foliorum *flores*, coloris intus albi, foris verò neruo purpurascente singula folia secundum longitudinem quasi distinguente, [vt Ornithogali flos virescente linea distinctus est,] totidem quot foliola staminibus medium occupantibus: *semen* durum, lignosum, rugosum, atrum, & figura triquetra, capitulo orbiculari ferè, sed tribus eminentioribus costis prædito, & ex viridi purpurascente continetur, quod illo per maturitatem dehiscente, cadit: floret per partes vt verè dicit Theophrast. & incipit ab imis. *Radices* ab vno capite numerosæ exeunt, oblongæ, exiguis napis similes, sed inferiore sede crassiores, atque in fibras desinentes, succi plenæ, candicantes, ingrati & acris gustus. Illius radices videre memini dum Olysippone Hispalim proficiscerer, aratro erutas, quadringentos aut plures ab eodem capite pendentes, cõsque crassos admodũ, napos haberent, vt quinquaginta aut amplius libras totam plantã pendisse putem. Itaque nihil mirum, si Plinius octoginta simul aceruatis sæpè bulbis referat. Alter huic omnino similis, exceptis caule, qui vnicus est, neque surculosus, & flore qui omnino albus : illius etiam radix nõ adeò numerosa.

Placet in tota Asphodelorum varietate priusquam ad certas species descendamus veterem de iisdem doctrinam more nostro proponere. Inquit autem Theophrast. lib. 7. Hist. stirp. ὁ μὲ γὰρ ἀσφόδελος μακρὸν, καὶ στενὸν καὶ ὑπόγλισχρον ἔχει τὸ φύλλον. Id est, Asphodelus longum & angustum, & aliquantulùm viscosum folium habet. Et paulo inferiùs : Caulem verò habet Asphodelus maximus omnium. Anthericus enim maximus est. Et paulò pòst : Est etiam multi seminis Asphodelus, & semen ipsius lignosum est, forma triangulare, figura nigrum. Gignitur hoc in rotundo quodam, quòd sub flore est, excidens æstate vbi id dehiscit. Arescit particulatim, quemadmodum etiam in Scilla contingit, & primum ab inferioribus partibus. At in antherico nascitur vermis, qui in aliud animal volatile floridum transmutatur. Deinde cùm anthericus exaruerit, ipso eroso euolat. Videtur autem hoc peculiare habere inter reliqua læui caule prædita, quòd cùm angustus sit, propagines supernè habet.

Folium.

Anthericum. Semen

Scillæ modo florens.

Asphodeli mentionem teste Plin. & Homerus fecit. Radix eius napis modicis similis est, neque alia numerosior, octoginta simul aceruatis sæpè bulbis.

Theophrast. vt ferè Græci, princepsque Pythagoras, caulem eius cubitalem, & sæpè duum cubitorum, foliis Porri syluestris, anthericum vocauere, radicem verò, id est bulbos, Asphodelon. Nostri illud Albucum vocant, & Asphodelum hastulam regiam, caulis acinosi : ac duo genera faciunt, albuco est scapus cubitalis, amplus, paruus, læuis.

Porri folia.

Galenus secundo De alim. radicem Asphodeli Scillæ radici similem esse dicit, & magnitudine, & figura, & amaritudine : quæ tamen si velut lupini præparetur, plurimum amaritudinis deponit, & hoc modo Scillæ præstat.

Sed de hoc ita disserit Dioscor. Asphodelus [quem alii in eius spuriis Anthericum, Romani Albucũ vocant,] plantã plurimis nota est, folia habens Porro magno similia, caulem læuem, qui in summo florem habet Anthericũ appellatum. Radices subsunt oblongæ, rotundæ, glandibus similes, sapore acres, & facultate calfacientes. Dioscor. plurimis notam esse plantam Asphodelum dicit : & hodie plurimis nota est, qui ipsam in Italia vident, vbi plurima etiam in hortorum cultu nascitur.

Radix Gal. Scillæ similis.

Verùm in Germania pauci (inquit Cornar.) aut nulli veram Asphodelum nouerunt. Nam ca-

radix quam officinis Aphodilum corruptè vocant, bulbosa quidem est, sed ex breui ac humili herba colligitur, quum Asphodelus caulem maximum habeat, vt inde Hastulæ regiæ [quod Sylu. inquit] nomen inuenerit. Itaque vt resignora, nullum apud nostros Asphodelus habet, si tamen vera Asphodelus est; quæ Aphodilus Officinis dicitur, velut à multis affirmatur, nostri ipsam Goldwurtz vocant.

Verum Asphodelum primus [vt interpres Kiberus apud Trag. monet] monstrauit is Herbarius, qui Latinus ex offic. Egenolphi in lucem prodiit. Vidit aliquando Matth. eius aliquam radicem bulbis vltra centum radici cohærentibus. Idem in hist. Germ. Asphodelus albus siue mas: olim non describebat: in Ital. cum magn. fig. describit quidem, sed colorem floris non annotat.

Matth. not.

Albucum, seu etiam Asphodelum semel duntaxat in Anglia vidit Turnerus. Nam quod vulgus illic appellat Affodil, vel Daffodil, species est Narcissi. Sæpius vidit in Italia, & nonnullis hortis Antuerpiæ. Idem vero etiam in Anglia in horto suo colit.

Asphodeli duas species tradit Anguill. vnam in scopulis, maritimis & arenosis locis nascentem, caule surculoso. Alteram caule simplici: vtramque autem speciem notissimam.

Asphodeli 4. genera.

Maran. inquit Diosc. describit Asphodeli vnū genus: nos tria alia reperimus, flore & radicibus valdè similia, licet folia multò minora habeant.

Gesner. horti Asphodelus Albus, Asphodelus maior & propriè Dioscoridis.

Dodon. Gall. hist. Asphodelus mas, cuius flos Græcis dicitur ἀνθέρικος, & secundum Plinium Latine *Albucum*. Ait porrò in hist. lat. flor. & in fol. & ex eo hist. Lugd. Asphodeli albi, flores esse colore candidos, aut ex valdè diluto rubro modicè purpurascentes, radices cum amaritudine leni, sapore astringente.

Meminit huius Asphodeli Hesiodus in operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur, cius tametsi bulbos non nisi pluribus elixationibus esculentos reddi ipsemet testetur; quales non est verisimile Hesiodum commendasse, qui cibum aliquem paratu facilem insinuasse videtur.

Plinius Asphodelum [inquit Clus.] aliquibus Heroion appellari tradit, & Dionysio marē & feminam esse. Hispani priorem *Gamones* vocant.

Lob. Obs. Asphodelus maior albus: Aduers. p. 45. Hisp. *Gamones & gamonites.* Asphodelus maior albus. Asphodelus flore suaue rubente. Item Tom. 1. Asphodelus ramosus.

Tab. not.

Tabern. hist. & icon. weiß Affodilwurtz. *Asphodelus 3. albus.* Item Rott Affodillen. Asphodelus 6. rubens, cuius folia punctis notata.

Gerard. Asphodelus ramosus, white Asphodil. Asphodelus ramosus, Branched Asphodel. Asphodelus flore rubente. Rod Asphodill. Duæ priores icones apud Tabern. sub titulis transpositæ sunt.

C. Bauh. Phyt. Asphodelus 1. siue albus ramosus mas, Clusio maior, Lobelio ramosus. Asphodelus 2. siue albus alter, Matth. Asphodelus, Lob. albus maior. Asphodelus 3. siue Autumnalis. Cam. Autumnalis siue maior. Dodon. flore incarnato, Lob. suaue rubente. Asphodelus 4. siue flore purpurascente foliis maculis aspersis. Idem apud Matth. asphodelus non ramosus, Hastula regia Matth.

Nomina Linguarū.

Græcis ἀσφόδελος, Lat. *Asphodelus*, & *Hastula regia*, quòd dum floret prorsus sceptri regii effigiem referat, & *Albucum*, siue *Albucus* vocatur, Officinis corrupta voce *Afrodilus*, Arab. *Cheunce, Khunte, Birnach, Abg*, seu *Axeras*. Germ. Goldwurtz/ weiß Affodil blum/ Brab. Affodilen/ Gall. *Hache royale, ou Asphodel.* It. *Asphodelo*, *Asphodillo*. An. Affodil, daffodil.

Locus & tempus.

Floret in messe autore Dioscor. inter spuria. Oportet autem album Asphodelum secare circa æquinoctium vernum, antequam semen augescat. Arida Narbonæ littora Asphodeli communis feracissima sunt, vt scribit Lobel. nec minus montes à mari dissiti. Sponte sua nascitur vterque, teste Clusio editioribus, saxosisque Lusitaniæ, Hispaniæ, Galliæ quoq; Aquitanicæ & Narbonensis, locis. Apud Belgas non nisi satus prouenit, vt neque in Germania. Floret vterque illic Martio & Aprili: in hortis Maio, & etiam Iunio. Prouenit ad vnum miliare à Monspelio, quà itur Frontignan in colle saxoso, vidi præterea inter Aquas mortuas & Arelaten copiosissimè; in silua quæ dicitur *la Vignede*. In Italia in hortis colunt. Cortusius in suo & in horto Patauino. Bononiæ florentem Aprili in horto Nobilis di Gozandinis, vidi. Geneuæ in horto D. Coladonis Iurisconsulti, satus in meo horto primùm sequenti anno produxit folium vnicum, rectum, triangulum. Montbelgardi habemus in horto Ill. E. C. Wirt. delatum Monspelio, vbi hyemem ferre non potest nisi reponatur: Nos curauimus etiam Stutgardiam in hortum Il. E. C. deferendum. Basileæ habuimus in horto Parentis Bauhini Medici, vbi etiam alii plures. Florentiæ obseruauimus in hortis, & Parmæ florens Aprili in horto Nobilis Antonii Lalatæ.

Vires.

Asphodeli radices (ex Diosc. authoritate) potæ, vrinam & menses mouent. Sanant etiam lateris dolores, & tusses, conuulsa, ruptaque drachmę pondere ex vino potæ. Facit & ad vomitum magis idoneos radix tali magnitudine in cibo accepta. Datur & commorsis à serpentibus vtiliter trium drachmarum pondere. Integere autem oportet morsus, & radice, & floribus cum vino. Sordida item & depascentia vlcera, & mammarum & testium inflammationes cum polenta. At succus radicis addito vino veteri dulci, & myrrha, & croco, ita vt hæc simul coquantur, illinendis oculis commodum fit medicamentum. Ad aures item purulentas idem succus per se in oppositam aurem infusus, dentium dolores mitigat. Cæterùm vstæ radicis cinis alopecias replet. Oleum verò in excauatis radicibus ad ignem coctum, exulceratis pernionibus, & ambustis illitum prodest. Et aurium dolori opitulatur, si in aurem infundatur. Vitiliginem quoque albam cum linteo in Sole præfricatam, radix illita, eterit. At verò semen & flores excellenter tenduntur sunt in vino poti aduersus scorpiones, & scolopendras. Sed & per aluum infernè erumpunt. Et inter spuria dicitur radicem potam, appetentiam Veneris inhibere. Sed & Crateuam radicisecam eadem dicere, & quod radix drachmæ pondere pota cum vino, podagræ dolores curet. Cæterùm, inquit Theoph. multa ad alimentū vtilia exhibet. Nam & anthericus leuiter ad ignem tostus, in cibi vsum venit, & semen torrefactum.

Om-

Omnium verò maximè radix cum ficu tusa.

ASPHODELVS BVLBOSVS DODON.
siue Ornithogalum spicatum
flore virente.

Descriptio

SImilis Ornithogalo monspeliensi spicato, pugnum implet humus *bulbus*, albus, subdulcis, à quo exeunt præparida *folia* porracea, carinata, humi ferè fusa sapore viscido: inter quæ surgit rectus *caulis*, vnicus, leuis, nudus, teres, duobus cubitis altior, potissimùm cultà, in quo dodrantalis spica *florum* Asphodeli & Ornithogali spicati, ex longis pediculis folliculo aliquousque inuolutis, colore herbaceo, vel ex luteo pallido, odore grato, ex senis foliis stellatis constantium, in quorum medio rectà surrectæ fibræ laciusculæ, foliis numero pares, albiores, in mucronem acutissimum desinentes, apices sustinét ex luteo albidos, *capitulum* ambientes triquetrum, oblongum, Pericarpium tria interstitia habet plena *semine* Ornithogali albi spicati ita simili vt distinguere non possimus, paruum est nigrum, angulosum, sapore leguminoso, vel potiùs rugosum, Staphidis agri modo solidum, intus candidum, sapore quasi leguminoso: semine maturo se aperiunt in tres partes.

Icon nostra quæ ex emptitiis est, in quibusdá placet potiss. in spicato flore: altera quæ per incuriam depicta ex Plantini iconibus in eo displicet, quod pro nostra descripta planta, minùs spicata sit.

Ornithogali maioris nomine meminit Clusius Pann. & Hist. post. quod sic describit: Omniū (Ornithogalorum) maximum, porracea habet folia sena aut plura, caulem inter ea emergenté cubitalem aut ampliorem, rectum, nudum, firmū, magnam florum spicam gerentem, qui explicati senis foliis constare conspiciuntur ex albo virescentibus, & foris herbaceis omnino: iis succedunt trigona capita, nigrum, magnúmque semen continentia: radix satis crassa, bulbosa, multis tunicis candicantibus constans.

Dodon. cum hist. Lugd. (bulbum fortè potiùs dixerit Gesn. hort., bulbosum Galeni flore pallido [de quo lib. 2. de Alim. facult. & simpl. med.] appellat, cùm tamen nihil commune habeat cum Asphodelis excepto caule cum florum dispositione. Lobel. Obs. *Asph. delus Hyacinthinus* fortè Galen.

C. Bauhin. Phyt. pag. 57. Asphodelus 7. siue bulbosus. Camer. apud Matthiol. Germ. Asphodelus Galeni bulbosus bulbo & floribus albis, què aliqui sub Ornithogalo recensent. Suspicamur Camer. apud Matthiol. non nouisse discrimen Asphodeli bulbosi ab Ornithogalo, flore albo Monspeliensi.

Locus & Tempus

Dodon. apud Belgas non nisi hortensis. Floret Maio, & Iunio mense, aut seriùs paulò. Clus. satis frequentem obseruabat inter segetes agrorum (Pannoniæ) Nemethvvyvar Ill. Bathiani vicinorum Maio florentem. Ego verò Geneuæ passim & copiosè à *la Bastie*, & in colle iuxta *Arue* fluuium, e regione *Champé*, florens Maio mé se. Montbelgardi in Horto E. C. plantatus perdurat.

Vires

Radix Asphodeli (inquit apud Dodon. Gal. de alim. facult. 2.) & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo est similis: si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit, ineq; eo à Scilla discrepat: Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cùm sit, ait: Neq quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandé compluribus elixationibus, ac macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemad modum & Dracontii, facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent. Vstæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliórque, ac digerere potentior efficitur: ac proinde & Alopecias sanat.

ORNITHOGALVM VETERIBVS.

QVoniam verò minùs constat quale Ornithogalum Veteres descripserint, rectè nos facturos existimamus, si seorsim de hoc ex Veterum placitis pertractemus. Autore igitur Dioscor. ὀρνιθόγαλον, *caulis* illi est tener, candicás, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, à quibus prodeunt *flores* herbacei, qui cùm hiantes se pandant lactei visuntur, inter quos dissectum, cachryos modo, *capitulum* emicat.

Vires ex Dioscor. possumus sub Ornithogalo vulgari, vbi Camer. addit radicem dulcem & suauem.

Quod ἡμιποδιαῖον Dioscoridis dixit, Plinius semipedalem habet, fortè ex describentis errore, inquit Cornarius.

Ornithogalon itaque nouit etiam Plinius, sed Ornithogalen vocat. Theophr. & Galenus, & æmuli eius Aëtius ac Paulus, Ornithogalon non nouerunt. Nec nos ex Dioscoridis descriptione satis colligere possumus, quæ sit hodie ea herba.

Cæterùm quod Dioscor. dixit, inter ipsos flores prodire capitellum velut cachry initium: id

ambiguum est, an de Cachri, quod velut in auellana nuce iulus, in multis arboribus nascitur, sit accipiendum, de quo agit Theoph. lib. 3. hist. pl. aut de Canchri rorismarini specie, quod Græci inserto ν scribunt κάγχρυ: sicut illud sine ν κάχρυ. Et ad Cachry quidem nos magis ducit ἐντετμημένον id est, incisum: ad Canchry verò, quod addit vnà cum pane id assari, velut Melanthium. Hæc itaque ex αὐτοψίᾳ pendent iudicanda.

Cachry

Canchry.

Ornithogalum nos existimamus verius esse vulgare Matthiolo incognitum, licet in Italia copiosè proueniat, pro quo nescimus quam plātam aut figmentum exhibuit sua icone: nostrum duplex est. Cornar. authore Ornithogalon est ea radix quam Germ. Erdnus & Fotfel Forn appellant, quam alii Apion volunt: hic sanè non paruus est lapsus Cornarii ac etiam Ruellii eandem nostro iudicio plantam intelligentis.

Ornithogalum ignotum Matth.

Cornarii & Ruellii lapsus.

ORNITHOGALVM SPICATVM albo flore Monspess.

Descriptio

Hvic *radix* bulbosa vnica est, magna, cepam imitata, Clusio candidior quàm præcedentis, flore virenti, & longior interdum in amplā magnitudinem exuberans: *folia* cubitum longa, pollicem lata, & extremo mucrone acuminato: *caulis* quantùm hactenus obseruare est datum; singularis, robustus, cubito longior, ac etiam bicubitalis, teres, firmus, Clusio viridior præcedenti flore virente, à medio ferè ad summum fastigium, compluribus ornatur sensim sese aperientibus floribus, tam denso agmine circa fastigium stipatis, vt spicam ementiantur, quorum singulares tam propè ad Ornithogali albi minoris *flores* accedunt, vt pro iis fallant decerpti, intus albi, foris herbacei, apicibus in medio luteis, foris præter oras quę albæ sunt omninò virides, interiùs verò dum explicati sunt lactei omninò candoris: *semen* in triangulis capitibus alteri simile, sed paulò maius & oblongius, nigrum, rugosum inęquale, vt in Staphide agria, sed paruum admodum.

Matth. in Dioscoridem cum magn. fig. & Ital. *Hyacinthus Orientalis alter*. Cuius solam ponit figuram cum titulo, foliola ad radices pediculi, faciunt differentiam ab Hyacinthis.

Matth. not.

Clus. Pann. p. 188. Ornithogalum maius Mōspeliacum. Et p. 191. Ornithogalum maius Mompeliano simile, è semine, Moly nomine à Rassio ipsi Lutetiā misso, natum. Camer. Epit. Matth. Ornithogalum alterum maius. Et hist. Matth. Germ. Ornithogalum Narbonense, quod etiam dicitur Asphodelus bulbosus & apposuit figurā ex Gesnerianis ad meam plantam. Aduers. in titulo Asphodelus Hyacinthinus fortè Galeni: Ornithogalum spicatum quorundam. Monspeliensium nonnullorum Pancratium. Aliorum Asphodelus Galeni, & in margine, Asphodelus fœmina Dodonæi. Ic. pl. p. 94. & Obs. pag. 47. Ornithogalum Spicatum Monsp. flore lacteo. Ornithogalum intus forisque ex albo flauescit, neque candore lacteo vt ornithogali renidet, neque auersa parte herbidus. Radix verò minor, oblongior, Ornithogali spicati. Item p. 48. Ornithogalum spicatum minus, siue altera species, omni sui parte longè minor, Belgica vireta cultiora alunt, cuiusmodi Lieta D. Io. Rissii, & D. Mariæ de Brimon vxoris D. Conradi Schetz. Benè fuisset Lob. si annotasset olim se idem existimasse cum Asphodelo fœmina.

Lob. sen.

C. Bauh. Phyt. Ornithogalum i. siue maius spicatum, & huius species longè minor Lobel. quæ ab Ornithogalo magno spicato, tantùm magnitudine distare videtur, at verò . . . um Ornithogalo magno . . . Diosc. conuenire. An Epimenidium. Theophr. l. 7. hist. c. 11. de quo Plin. l. 19. c. 5. Epimenidii nomine. Idem apud Matth. Ornithogalum maius spicatum, folia modò angustiora, modò latiora, in hist. Lugd. duabus figuris ostendit. Sunt qui Diosc. Ornithogalum censeant.

Hist. Lugd Ornithogal. Narbonense Dod. Ornithogalo Narbonensi simile & magnitudine tantùm distare videtur, quod à Mycono habuimus. Ornithogalum magnum Myconi.

Inter segetes Mompeliano agro & per Hispanias Viennæ etiam Clusio natum semine à Rassio Lutetia misso Moly appellatione. Maio floret. Abundat Italia & propè Monspelium prouenit inter segetes. Florens mense Aprili. Mihi delatum existimo ex Italia per fr. C. Bauh. nomine Asphodeli minoris albi Cortusi. Est nobis Montbelgardi in horto Ill. E. C. Wirt. vbi repositum hieme floret quotannis.

Locus & tempus.

Ornithogalum maximum floribus prorsus niueis.

Tametsi scripserim (inquit Clus. Hist. poster.) Ornithogalum illud quod Dodonæus Asphodelum Galeni, omnium maximum esse, nunc tamen sententiam muto. Nam postea aliud genus mihi conspectum est illo longè maius: cuius historiam in hac Append. lectori proponendam censui. Multa id ineunte vere ab radice producit *folia*, longa, diluriùs virentia, latioraque, quàm Narbonense & Byzantinum, inter quæ prodit sesquicubitalis, & amplior interdum caulis, crassus, viridis, læuis, magnam, longamque florum spicam gerens, vt centenos, aut plures in eadem spicā numerare meminerim, sex foliis constantes, niuei prorsus candoris, & nullo neruo viridi, vt aliorum flores, insignitos, qui interdiu explicantur, sexque stamina breuia & latiuscula, alba, flauis *apicibus* prædita, *capitulumque* trigonum cingentia, & vmbilicum occupantia ostendunt, noctu verò contrahuntur, aliorum instar: floribus excussis, succedunt trigona capita: *semen* rotundum, nigrum continentiā: *radix* bulbosa, crassa, candida, e lata sede multas fibras emittens.

Floret cum aliis maioribus Maio, interdum etiam Iunio, pro anni præcocioris aut magis serotini ratione. Eum bulbum accipiebam ornithogali Arabici Lilii Alexandrini appellatione insignitum

gnitum: quemadmodum etiam Byzantinum eadem appellatione non semel ex Italia ad me missum.

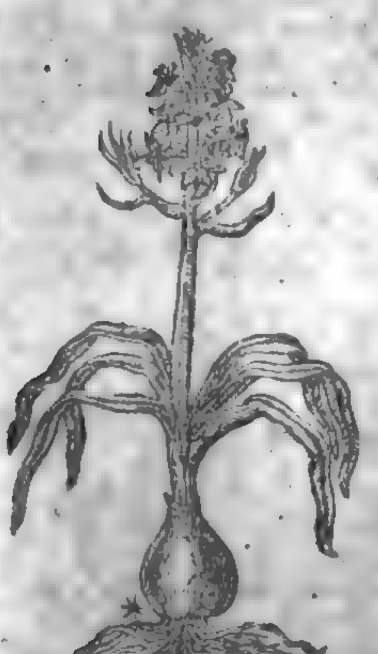
Ornithogalum Byzantinum Clusii.

ORnithogalum maius Byzantinum (autore Clusio) paulò humilius Ornithogalo spicato albo Monsp. dilutiore etiã caule & foliis, quod cœpit Byzantio deferri aliis bulbis permixtũ nullo addito nomine: noster pictor minùs benè expressit eam iconem.

ORNITHOGALON CRETICVM ET Pannonicum albo flore.

Descriptio

ORnithogalum Creticum rariorum stirpium exoticarúmque, haud postrema, liberalitate eximii Medici Cretensis Honorii Belli ad Fratris, indéque ad nostras peruenit manus. *Bulbo* est nuce Auellana maiore, cuius lateribus noua proles ipso genitore minor adnata erat: sapore tantillùm amaricante: fibris tenuibus, vti in Cepis donato. Ex quo *caulis* prodibat pedalis in cacumine *flores* gerens vulgaris Ornithogali maioris, sed paucos, in spicæ morem digestos, sex foliis constantes; extrinsecus virentibus, internè albis: in quorum sinu veluti glomulus staminibus cinctus. *Semen* paruum nigrum rugosum, ac velut araneosis punctulis eleganter impressum, rotundum, nisi quòd vna parte modicè exacutum sit, durum intùs, candidum: sapore subdulci.

Simile si non idem est Pannonicum Clusii Ornithogalon flore albo, quod describit: addens, Illud peculiare habet hæc planta, vt natali loco, vbi spontè nascitur magna ex parte, cùm floribus onusta est, sine foliis conspiciatur, aut saltem iam ferè euanidis & flaccidis. At in hortis culta diutiùs plerùmque folia retinere soleat, & in maiorem amplitudinem excrescat, spicam aut vicenûm aut plurium florum nonnunquam proferens. Anno 1603. sub Kal. Decembres accipiebam Burdigalâ paucos Ornithogali bulbos, quos in Pyrenæis montibus erutos esse adscriptũ erat: cuius autem generis sint, proximus annus [si viuemus] nos docebit: quantùm verò ex bulbi forma coniicere poteram, non videbantur dissimiles Ornithogali Pannonici flore albo iam descripti bulbis, quales etiam in aliis prouinciis nasci verisimile est.

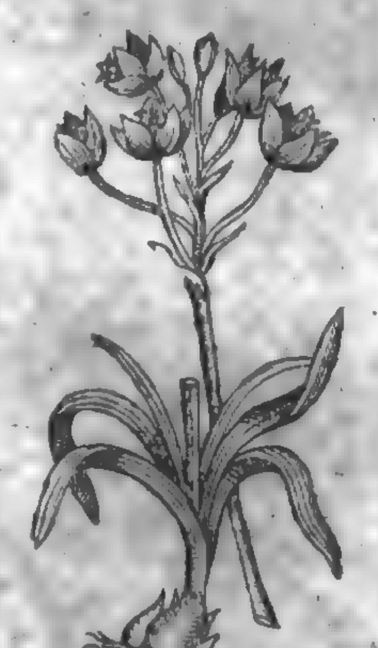
Clus. Pann. Ornithogalum 1. siue Pannonicum minus flore albo. Post. hist. lib. 2. cap. 25. Ornithogalum quartum. Tabern. icon & hist. Ornithogalum Pãnonicum, siue 2. Vngerisch Erdnuß aut feldzwibel. Casp. Bauhin. Phyt. Ornithogalum 4. siue album minus alterum. An Camer. Ornithogalum serotinum, folio magis cæsio & minùs pingui. Gerard. Angl. lib. 1. cap. 83. Ornithogalum Pann. Star Hungarie.

Locus

Largissimè prouenire obseruauit Clus. aperto illo & latè patente campo secundum siluulam pagi Lachn imminentem, & in siccioribus pratis secundum Danubium, in monte Badensibus thermis imminente, totáque illa montium serie, inde vsque ad Calenberg excurrente, & Hamburgense monte apertis & gramineis locis. Bulbum & semina missa a D. Bello ex Cydonia Cretensi terræ commisimus in horto Montbelg. quem auspiciis Ill. D. Wirtemb. colimus.

LILIVM ALEXANDRINVM SIVE ORNIthogalum magnum Syriacum.

Descriptio

SVmmo *caule* florem gerit magnum, Narcissi mediocrocei parem, quinque radiatis *foliis*, in obtusum mucronem desinentibus, cãdidis totis, cõstantem, cuius medium occupat *capitulum* magnum, pericarpii rudimentum, circumstantibus acuminatis *ligulis* plusculis.

Inter Lilio-Narcissos [ait Lobel. Obs.] & Ornithogala media est hæc venusta planta: radice quippe Ornithogali: folia oblonga Narcissi prodeunt, vnum caulem glabrum singularem, pedalem & cubitalem ambientia, in summo alis diuisum, quibus liliacei, lactei candoris, calycis instar, senis foliolis radiati flores, Iunci aquatici, Alii vrsini longè maiores, Tulipæ minores, obtusi, è quorum fundo glomerulus pullus protuberat. Semen pericardio tereti Ornithogali clauditur. Stamina luteola glomeratum fundum pullum ambientia.

Id fusè describit Clusius hæc addens: Ex Italia missus bulbus Lilii Alexandrini nomine: Cõstantinopoli verò semper *Zimbal arabi*, quod

Hyacinthum Arabicum ſonat. Sed quoniam ad Ornithogali genera potiùs referendus videtur, quàm ad Hyacinthos, Ornithogali Arabici nomen indidit:licet Matthiolus Narciſſis annumeraret. Viennenſes matronæ weiß Jacinthe/ hoc eſt,candidum Hyacinthum appellant.

Iacintho del padre noſtro.

Nunc Italos hanc plant. *Iacincho del padre noſtro* appellare intelligo [inquit Idem Cluſ. Exot.par. 2. Append.2.] ob capitulum, ſiue orbiculum in medio flore conſpicuum, vt opinor. Nonnulli autem (Lob.Obſ.Tab.icon.& hiſt.cum Hiſt. Lugdun., Narciſſis,cum quibus nullam affinitatem habet, à Matthiolo adnumerari cenſent, & ab eo Narciſſum quartum appellari: ſed falluntur, In eorum numero me aliquando fuiſſe ingenuè profiteor, ſed iſtam opinionem nunc reuoco: nam alia eſt planta ab hac diuerſa quam pro Narciſſo quarto Matthiolus proponit: ea tamen etiam inter Ornithogali genera referenda.

Narciſſus Matth.

Lobel. Obſ.& Ic.Pl.p.105. Lilio narciſſus polyanthos,Lilium Alexandrinum Neotericorum. Ornithogalum maius Dodon. C.Bauh.Phyt.Ornithogalum 7. ſiue maximum. Camer. in hiſt. Germ.Matth.Narciſſus 5.Matth. Dod. Ornithogalon maius non facilè ferens ſolum noſtrum frigidum.Item c.81.l.4.Ornithogalum Arabicum aut maius Dodonæi,ex quo Matth.Narciſſum facit.Et Horti, Lilium Alexandrinum inter Lilionarciſſos & Ornithogala medium, flos ſuauem odorem præbet.

Ornithogalum maius Dod.

Ornithogalum maximum.

Dulipa Hiacinth.

An Cæſalp. Dulipan & Hyacinthus albus de quo dicit: Caule eſt cubitali, craſſo: coma in cacumine, veluti vmbella: floribus candidis,latifoliis: vaſculis nigris: Bulbum fert grandiorem, quam prædicta genera,cortice nigro: folia quoque maiora, ſed ſimili modo prælonga, & ſtrata, hanc putauerim Bulbum vomitorium eſſe.

Locus & tempus

Belgis primùm communicata hæc planta fuit, miſſis ex Italia eius radicibus Ill.Ioh.de Bracion, à C.V.Alphonſo Paltio, & ampliſſimo Ia.Ant. Cortuſo, deinde etiam Conſtantinopoli cum aliis raris ſtirpibus accepta.Semel iſtic florentem vidit Cluſius Maio,Viennæ autem perſæpè. Mira autem eſt huius bulbi natura:nam plerumque repertus eſt uix vlla folia promere,niſi ſingulis annis exemptus aliquantò tempore adſeruetur,deinde Autumno terræ denuò concredatur, tum enim demum germinare ſolet etiam antè brumam: nullus autem florere ipſi conſpectus eſt, niſi recens Conſtantinopoli allatus. Nam ex illorum eſt numero, qui niſi iſtic eruti iam conceptum in vtero florem habeant, in frigidiores prouincias tranſlati,nullum dent. Præterea cum frigoris valdè impatiens ſit, neque Viennæ hyemem in horto ferre potuit: ſed in fictilibus reponendus, vbi bulbis circa matrem adnatis feliciter ſe propagare ſolet.

Toſſanus Carolus Burgundicus Pharm. miſit bulbulos Lilii Alexandrini, quos plantaui in Montbelg.horto Il.E.C. Dominus à *Belle fontaine* miſit mihi Veſuntio anno 1594.bulbos ex Italia,qui non flore albo.

ORNITHOGALVM VVLGARE ET verius maius & minus.

Deſcriptio

RAdix bulboſa candida quæ multos bulbulos adhęrẽtes habet,veluti racematim cõpactos,

fibroſos,ſe plurimùm multiplicantes, guſtu amaricante, lenta ſpumoſaque mucagine maſticatos os replentes: *folia* promit anguſta,tenuia, lõga, etiam ad cubitum ipſũ caulem, multùm ſuperantia, carinata, per medium eorum lactea diſcurrente linea,in terram ſtrata, mollia, & inter hæc caulem dodrantalem, & ſeſquipedalem tenerum,teretem & nudum,qui circa faſtigium *pediculos* emittit, quorum vnicuique ſubiectum *ſoliolum* oblongum, membraneum,acutum, *flores* ſuſtinentes è foliis ſenis compoſitos, oblongis, lacteo intus candore, foris non niſi per oras,medio herbido: intra quæ ſtamina latiuſcula, ſena, candida, apicibus luteis: in medio *capitulum* canulatum hexagonon ſtilum è ſummo profert albidum, ex quo vaſculum continens, inquit Camerarius, *ſemina* compreſſa nigri coloris. Ornithogalum Dioſc. & Plinii (quorum deſcriptiones ante poſuimus) aſſirmaremus, ſi crudum mandi obſeruaremus.

Ornithogalum Matth. quod adeò inter ſegetes frequens oritur,vt,ſi Maio menſe in aruis requiratur perpenſis priùs notis illi à Dioſc.attributis,facilè ab omnibus inueniatur. Hiſt.Germ. Erdnuße. Lat.cum fig.& Ital. Ornithogalum.1. Item Ornithogallum ſecundum. Si Matthiolo notum, cur non deſcribit? cur contentus apponere figuram non exprimentem verum Ornithogalum.Mirum in poſt.com.retinere priorem, falſam ac etiam ſecundam falſam addere nomine Ornithogali ſecundi, nullum declarans diſcrimen:vel hinc ſolùm ſatis apparet Matthioli imaginaria in ſtirpibus peritia, celebri encomio, at tamen à ſtirpium ignaris decantata.

Matth. ignorantia

Lonicerus quoque aſſumpſit iconem Matthioli reiiciendam,vt & qui illi patrocinatur.

Lonic. error.

Dodon Gall.vocat Ornithogalum, Belg. Velt Ayeuyn.lib.autem de floribus c.23.vocat, Bulbum Leucanthemon.Ibidem ei dicitur [illegible] Dioſc.legitimum,& à Plinio Ornithogale.

Lob.& Pena Adu.Obſ.& Ic.Pl.p.148.[illegible], Ornithogalum candidum vulgare.Belg. wit Veldt Aaynen. Gal. *Churles, & cignon blanc champeſtres*, Hiſp. *Leche Gallina*.

Cluſ. Pann. Ornithogalon vulgare flore albo: Hiſt.poſt. Ornithogalum quintum, vulgare omnibus certè, quas peragrauerim, regionibus, obuium in agris.

Hiſt. Lugd. ex Matthiolo, duas Ornithogali plantas exhibet, quòd duo eſſe eius genera exiſtimet. Quorum vtrumque cum caule folioſum ſit, & differat ab eo quod Dod.depingit, quodque legitimum Dioſc. Ornithogalon eſſe cenſet. Ornithogalum.1. & 2. Matth. Ornithogalum Dod. ſeu bulbus Leucanthemus.

Tab.

Tabern.icon.& hist.Bulbus Solsequius Weiß-feldszwibel. Compil. Tabern. iconem Ornithogali [quæ non placet] cap.de Scilla sub modo dicto titulo exhibet, quæ erat ponenda folio sequenti pro suo Ornithogalo primo maiore, vbi alterius plantæ, nempe Ornithogali flore pallido, icon malè posita : Ibidem etiam considerandum an benè dicat Ornithogali flori albo folia nonnihil aspera.

Gerard. Ornithogalum luteum Star of Bethlehen.

C.Bauh. Phyt. Ornithogalum. 2. Ornithogalum 1.Matth.an diuersum a sequenti cogitandu. Item Ornithogalon. 3. siue album minus, Matthioli.2.Lob.Ornithogalon. Item apud Matth. Ornithogalum 1. Ornithogalum 2. siue album minus.

Locus & tempus. Copiosè prouenit in pratis circa Dresdam ad Albim fluuium, vbi vere reperit Camerarius. Clus.Frequens est vltra Drauum & Waraldinum in agris,& nusquam non Clusio conspectum vbi fuit. Abundat in Italia propè Patauium & iuxta Villenouam: floret Martio. Hanc apud Gesnerum vidi florentem mense Maio. Circa Lugdunum copiosè prouenit. Inter Mulinam & Saseul Castellum & oppidum in Italia sponte. Basileæ vidi mense Februario pulchrè prorumpens in horto D.D.Fœlicis,vnde Montbelgardū transtuli virens mense Decembri. In horto E. C.VV. ita se bulbulis multiplicat, vt odiosum sit. In horto Nicolai Ferrariensis Aprili mense florens obseruaui.

Vires. Coquitur à Diosc. cū pane,vt Melanthium. Radix bulbosa, cruda & cocta manditur. Camer. citans Diosc.addit: Est enim dulcis & suauis vbi hoc inuenerit nescimus, in nostro Ornithogalo nullam dulcedinem aut suauitatem experimur, imò nobis amaricat.

Ornithogalo Vulgari simile latiore folio.

Ornithogalum hoc attulit mihi Hortulanus Ill. Cels. Wirt. Ioh. Manaut iunior, quod mihi primò visum Montbelgardi, florens anno 1610. Aprilis principio, vulgatiore nondum floris, nec caulis rudimentum demonstrante. Huius *caulis* erat breuis, *flores* exteriùs virides, interiùs albi: *folia* latiora duplò, lineâ albicante destituta. Ornithogalum hoc vulgare aliud, teste Clusio, alebat Viennæ in cultissimo suo horto, Generosa D.de Heusenstein, latioribus foliis, crassiore caule, amplioribus floribus, paulò maiore bulbo, ex Tyrolensi comitatu allatum: alioqui cum quinto (vulgari) conueniens. Quale etiam Neapoli ad Clusium mittebat doct.Vir. Ferd. Imperatus.

ORNITHOGALVM NEAPOLITANVM.

NOuum Ornithogali genus rectè mihi antè incognitum [inquit Clus. Exot. par. 2. App.2.] Neapoli ad me mittebat an. 1600. Doctiss. Ferdin. Imperatus, & illud quidem non elegis pro Arabico, quod ab ipso petieram. Proferebat anni insequentis primo Vere terna aut quaterna *folia* carinata, longa, Hyacinthinis non valdè dissimilia, verum angustiora, viridia : inter quæ prodibat *caulis* satis firmus, dodrantem altus, leuis, viridis, sustinens superna parte quinos, vel etiam plures interdum *flores*, in anteriorem partem propendentes, tametsi alternis in singulis caulis lateribus nascentes è cuiusdam membranulæ sinu, internâ parte candidis, externâ autem ex cineraceo virescentibus, oraque albas habentibus : floris vmbilicum occupabat alter flosculus sex etiam foliis minoribus præditus, quæ extima parte quodammodo coibant, & veluti tubulum formabant, in quo apparebant sex alba staminula flauescentibus apicibus donata, & medius stylus albus:

flores porrò erat prorsus inodori quibus succedebant trigona *capita* crassiuscula, in obtusum mucronem delinentia, quæ caulem propter grauitatem deprimētia, *semen* nigrum rugosum continebant : *radix* erat bulbosa, candicans, fuscâ tamen membranâ tecta, in conum supernâ parte fastigiata, infernâ autem plana, perinde ac Ornithogali Arabici radix, minus tamen ampla sede, sed multis candidis fibris in ābitu prædita.

ASPHODELVS MINOR FOLIO fistuloso.

Descriptio. IN Asphodelorum classe & hanc quoque connumerant speciem minorem, quæ ex fibrosis phalangii (cui tota planta satis similis) *radicibus* mediocriter crassis, non nodosis tamen, *folia* promit, multa, angusta, rotunda ferè, tres aut quatuor vncias longa: inter quæ *caulis* surgit teres, in ramos aliquot fissus. *Flores* Asphodeli minores, sicuti & capitula.

Ante 40.annos descripsimus plantam repertam mense Maio in Prouincia per studiorum socium Leonhard.Rauvvolf. Augustanum Medicū cùm essemus Monspelii. Huius autem semen ni fallimur nobis missum erat ex Italia per Fr.C.Bauhinum quod satum Montbelgardi produxit plantam eodem anno, radicibus etiam fibrosis, foliis tantæ magnitudinis vt cubito essent lōgiora, striata, fistulosa, in acumen desinentia : è foliorum medio caules plures surgebant teretes, ramosi.

A medio caulium ad summum vsque flores expandebantur senis foliolis constantes, colore lacteo linea ferrugi-

nea vnumquodque folium ſecundum longitudinem percurrente, ſtaminibus in medio lacteis, apices ferrugineos ſuſtinentibus : vaſcula ſuboriabantur triquetra ferè: ſemen nigrum triangulum claudentia: florebat Montbelgardi Septembri: reconditus interdum proferebat hyemem, & eodem anno matureſcebant ſemina.

Fiſtuloſum Aſphodelum videramus antè Tiguri, in horto D. Geſneri, florentem Maio, cum capitulis ſe demonſtrantibus. Nobis etiam viſa planta in oppido *L'iſle* in horto præf. D. Friderici Cappler nobilis ſummi amici noſtri : obſeruauimus etiam Stutgardiæ in horto Ill. C. W. florentem Maio.

Cluſium noſtrum Aſphodelum fiſtuloſum ſic tradere arbitramur : Aſphodelus tertius, vt foliis, caule, & floribus ſatis ſimilis eſt ſuperioribus, ita radicibus omninò differt, quæ non glādulosæ, ſed fibroſæ, craſſæque & numeroſæ, ex vno capite naſcuntur : folia Aſphodeli, minora, multò anguſtiora, lentiora, dilutiori ſque ſunt coloris, è quorum medio ſex aut plures eadem radice aſſurgunt caules cubitales, ramoſi, quos ſine ordine naſcentes ſtipant flores, ſuperioribus ſimiles, ſed minores, medium folium purpuraſcente venâ per longitudinem ſecante: floribus ſuccedunt triangula capitula, initiò viridia, deinde exalbida, in quibus ſemen rugoſum, altero minus.

Dod. hiſt. fl. & lat. in fol. Pſeudo aſphodelus quidam non abs re videtur, aut minor Aſphodelus. Geſner. horti ex ſententia Coldembergii, Aſphodelus annuus, & Aſphodeli ſpecies altera radice breuiori. Anne eidem in append. Aſphodelus tertius minor, Aſphodelus maritimus quorundam? Tota Geſneri deſcriptio optimè conuenerit noſtro Aſphodelo minori folio, fiſtuloſo, niſi diceret foliis eſſe non cauis. Aduerſ. Phalangium Cretæ Salonenſis. Lob. Obſ. & Ic. Pl. p. 48. ſicut & Hiſt. Lugd. Aſphodelus minor Cluſii & Dodonæi. Cluſ. Hiſp. & Hiſt. Aſphodelus minor & tertius radice fibroſa, Valentini *Gamoncillos*, id eſt, paruum Aſphodelum, Granateſes *Cebolla de culebra*, hoc eſt, Cepam Colubrinam appellant. Patauina ſchola Aſphodelum fiſtuloſum, quòd concaua folia habeat forſitan. Tab. icon. & hiſt. Phalangium Narbonenſe Erdtſpinnen kraut Gerard. Phalangium Cretæ, Candy Spiderwort. C. Cluſio Aſphodelus minor. Pro hoc Phalangio non benè ponitur icon, quia Tabern. poſita eſt pro Aſphodelo luteo paluſtri, & ab ipſomet Gerardo iterum l. 3. c. 64. pro Aſphodelo Lancaſtriæ : non benè etiam interpretari videtur Cretam Salonenſem Lobelii per vocabulum *Candy*. C. Bauh. Phyt. Phalangium 5. ſiue minus foliis fiſtuloſis.

Gerardi error.

Locus & tempus.

Toto Valentino regno, nullus ferè eſt alius Aſphodelus : naſcitur & Gadibus ad ipſum pontem de Suaço cognominatum, quo inſula continenti coniungitur, & pleriſque Granatenſis regni locis : olim etiam campo illo lapidoſo ſupra Arelatem, Maſſiliam proficiſcens ſecus ſemitas colligere meminit Cluſius, ſemine ex Hiſpaniis à ſe delato: amicis natus eſt in Belgica, ſed cùm frigoris ſit impatiens, peribat hieme; eam ob cauſam annuum cenſebant, donec ipſo monitore (qui magnas illius plantas hieme virentes in Hiſpania viderat) Ill. Io. de Brancion vnam ex iis quæ poſtea ſemine natæ, fictili inditam conſeruaret, quæ deinde aliquot ſubſequentibus annis florens, maturum ſemen præbuit, quod etiam terræ creditum prouenit. An porrò alicuius in re medica ſit facultatis à nemine hactenus intellexit.

ASPHODELVS MINIMVS ALBVS

Deſcriptio.

NOuum Aſphodeli genus, inquit Cluſius in Hiſt. append. & à nemine deſcriptum, ſemine natum ſibi eſſe ſcribebat Iacobus Plateau. Minor eſt tertio iam deſcripto, & ab eo plurimùm differt: nam glādulosas *radices* habet inſtar Secundi generis, licet minores, è quarum *capite* prodeunt quina aut ſena *folia*, valdè anguſta, & longiuſcula, inter quæ aſſurgit *cauliculus* rotundus, dodrantem aut pedem altus, ſingularis, nec vllis ramis præditus, in quo ſpicæ in modum naſcuntur multi *flores* albi, ſex foliis conſtantes, quorum ſingula internè & externè, verâ quadam ſecundum longitudinem ſunt notata, perinde ac Tertii præcedentis flores.

Iulii initio flores proferre incipere ſcribebat, quùm reliqua genera ſuos abiecerūt, proptereaque magis illis ſerotinum cenſendum : hieme folia amittere, & noua denuò adquirere circa Aprilis initium.

ASPHODELVS LVTEVS,

Deſcriptio.

QVanquā Aſphodeli lutei meminiſſe non comperiantur Veteres, tamen in Aſphodelorum cenſum cooptandum hunc eſſe multa docent. *radices* ab vno capite multæ natæ, ſed longè tenuiores quàm Aſphodeli albi maioris, colore luteo præditæ, exporrectis per tranſuerſum fibris ſe propagantes : *caulis* Aſphodeli albi modo ſeſquicubitalis, ſingularis, à medio ad ſummū *floribus* ornatus Aſphodeli, ſed luteis : quos excipiunt pericarpia, rotunda *ſemen* continentia: *folia*

porrò

porrò vt longitudine folia Asphodeli iam dicti vincunt, ita iisdem latitudine cedût, colore glauco prædita.

De hoc fortè Lobel. Adu. Asphodelus luteus minor, nusquam littoreis iisdem visitur, tametsi hortis Batauinis & Galliæ familiaris luteus hic Antiquis indictus, generéque diuersus, est enim radicibus prolixioribus, nec ita bulbosis, sed Corrudæ modo minùs tuberosis, leniúsque turbinatis, è quibus Cyperi folia complura exeunt, exilia, saturo virore. Caulis rectus floribus crebris luteis, alterius similibus, fastigio tenus stipatus: semen triangulum pericardiis continetur primi modo.

Iphyon. Theophr. Erizambac. Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 91. Asphodelus luteus minor. Adu. pag. 45. Iphyon Theophrast. Anguill. & *Erizambac* Arabum quorundam. Considerandum an figura possit conuenire nostro Asphodelo minori luteo.

Asphod. flo. e luteo Matth. qui nec. Matth. Ital. cum magn. fig. dicit Vnam Asphodeli speciē proferre florem luteum: sed non distinguit radicibus & foliis ab altero.

Camer. apud Matthiol. Germ. & Epit. Gelb Affodil wurtz. Asphodelus luteus siue fœmina Plinii.

Quid autem sit Iphyon Theophrasti certò affirmare non potest Anguill. Asphodelus flore luteo pro eo potest demonstrari. Quod etiam Asphodelus luteus Recentioribus à Dionysio fœmina dictus sit testatur Dodon. hist. fl. & in fol. Gesner. hort. Asphodelus luteus. Præterea Asphodelus alius radice lutea. Hort. Lusit. Asphodelus luteis floribus.

Tabern. icon. Asphodelus luteus: & hist. luteus 5. Item ic. Asphodelus luteus minor, & Hist. Asphod. 4. Compilator Tabern. non describit nec demonstrat qua in re ab albo vel à quarto *Taber. nec.* minore luteo differat: præterea appingit malè radices, quales albo. Icon autem Tabern. Asphodeli lutei minoris eadem est cum icone à Lobelio exhibita.

Gerard. sequitur Tabern. cuius iconem habet sub titulo Asphodeli lutei Gelb Affodil: verùm cap. 64. Iconem Tabern. minoris habet sub hoc titulo Asphodelus luteus minor The Kings speare/ & post Xiphium Lat. Asphodelus luteus si- *Gerard. non.* ue Dionysius, Hastula regia. An Gerardus nō insipiat, quòd diuerso capite iconem Asphodeli Tabern. minoris ponat, iudicent periti: cur e- *Xyphium. C. B. not.* tiam Xyphii nomen ei tribuit?

Casp. Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Asphodelus 5. siue luteus & flore & radice. Hastula regia Trago. Nos Hastulam regiam apud Tragum non inuenimus. Hist. Lugd. duas habet figuras, vnam quidem Asphodeli lutei Dodon. Alteram verò Asphodeli lutei minoris Lobelii.

Asphodelum luteum Tiguri primò vidi apud Gesnerum, deinde Basileæ in duobus hortis, florentem Maio: fructu turgentem mense Iunio. Patauii in horto D. Cortusi & horto Patauino. Ferrariæ in horto Cœnobii S. Dominici à l'Angeli. Bononiæ in horto Nobilis di Gonzadinis. Aprili ferè florens. Montbelgardi transtuli in hortum E. C. ex meo hortulo: Argentinæ etiam attuli ex horto Di. Friderici Meyer. Stutgardiæ vidimus in horto Ill. E. C. florens Aprili anno 1616. Lobel. Hortis Batauinis & Galliæ familiaris.

ASPHODELVS MINOR RADICE LVTEA.

Asphodeli species peregrina radice lutea Gesner. Item in Append. Asphodelus alius mediæ magnitudinis, radice lutea.

Locus & Tempus. Anno 1594. Stutgardia accepi mus semen missum per Hortulanum Ducis Florentiæ cum hac inscriptione. *Asphodelus luteus minor Cretensis:* semen valdè angulosum & acutum, multò maius quam ea semina, de quibus mentio facta sub Asphodelo fistuloso: videndum erit an conueniat cū planta Gesneri: pronenit mihi, sed vnicum tantùm produxit foliolum mense Iunio, cùm fuisset satum in horto E. C. Montb. lgardi mense Aprili.

ASPHODELVS LVTEVS ACORIFOLius palustris Anglicus Lobel.

Descriptio. Folia pronit pulchrè virentia, aliquantulùm striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta, & dodrante breuiora: *ca lem* rectum, pedalem Anthericō satis similem: *flores* è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, colore luteo pallentes, Asphodeli lutei æmuli, sed minores: *semen* perexiguum in oblongis acuminatis vasculis *radix* longa, geniculata, non absque fibris serpit graminis modo. *Hæc ex Dodone.*

Dodon itaque lat. in fol. Asphodelum hunc palustrem quendam vocat, Asphodelo sc. luteo caule, floreque similem. Huic refragatur autopsia Clus. Hist. poster. scribentis: Pseudo-asphodelum primum potiùs dixeris, quàm Asphodelū flauo flore palustrem: nihil enim Asphodelo simile habet præter flores, licet Dodon. caulem etiam similem faciat, qui tamen non est nudus, sed multis foliolis siue vaginulis illum amplectentibus donatus.

Hic Pseudo-asphodelus maior appellari posset, ad differentiam subsequentis.

Huius iconem exhibet Gerard. Angl. lib. 3. c. 64. nomine Lancashire Asphodill / Lancastriæ Asphodeli: Quæ postea ab eodem Hist. sub

lib.1.c.33. malè reponitur ex Tabern. pro Phalangio Cretæ.

Lobel. Adu. Asphodelus acorifolius paluſtris, luteus, Angliæ, Flandriæque, vel potiùs Aſphodelus paluſtris, & Pſeudo aſphodelus luteus: **Baſtard yellow Aſphodil.** Obſ. & Pl. icon. p. 92. Aſphodelus minimus luteus, Acorifolius paluſtris, Aſphodelus luteus paluſtris Dodon. in agro Lancaſtri Angliæ. Scribit autem Lobel. Adu. par. 2. Rhizotomos, quoſdam Tabern. Aſphodelum luteum paluſtrem, Batauorum, & Brugenſium, confundere cum Lancaſtrienſi, Aſphodelo luteo de quo poſt: verùm ſi liceat verum dicere ipſemet id facit, in Adu. Obſ. & Ic. Pl. vbi iconem ſub dictis titulis ponit à nobis hic poſitam ac eandem cum Dodonæi icone.

Tab. icon & hiſt. Aſphodelus luteus paluſtris. 7. **Geel waſſer Affodil wurtz.**

C. Bauh. Phyt. Aſphodelus 6. ſiue paluſtris, Geſnero tertius. In quo ad ſiniſtram deflectit C. B. A paluſtri ſiquidem longè diuerſus Geſneri, qui nobis eſt Aſphodelus minor folio fiſtuloſo. Dodon. naſci tradit in humidis quibuſdam ac paluſtribus Flandriæ ericetis: æſtiuis menſibus florens. Cluſius eruebat aliquando in paluſtribus illis ericetis Maldeghemo vicinis, ſecundo à Brugarum vrbe Flandriæ celeberrima miliari, menſe Maio.

Vſus. Floribus lixiuio maceratis puellæ crinem flauum inficiunt Lob.

PSEVDO ASPHODELVS QVIBVSDAM.

Deſcriptio. CAulis dodrantalis, aut etiam cubitalis, iunceus, vno aut altero folio gramineo donatus, ſpicam gerens *florum* paruorum, ſenis foliolis conſtantium, ex luteo virentium, quos ſequuntur *capitula* trigona, anguloſa, mitiſſimo ruffo *ſemine* farcta: *folia* circa imum caulem ex fibroſa radice numeroſa, graminea, rigidula, glabra, duarum vnciarum, aut maiori longitudine, acuminata. Cluſio eſt Pſeudo Aſphodeli genus alterum, quod ſic deſcribit. Numeroſa ſunt illi folia, ſeſe mutuò amplectentia, vt in ſuperiore, & Iride, anguſta, breuia, viridia, dura, amariuſculi, & calidi ſaporis: è quorum medio *cauliculus* gracilis egreditur, pedalis, interdum, aut maior, aliquot nonnunquam foliolis inhærentibus, ſpicam floſculorum ferens, ſex foliolis conſtantium, alterius inſtar, ſed minorum, palleſcentis ex herbaceo coloris, & odoris expertium: quibus ſuccedunt trigona capitella, interdum tetragona, & pentagona, minutiſſimum ruffum ſemen continentia: radix vix corpus habet, ſed tenuibus aliquot fibris duntaxat conſtat. Pſeudo-aſphodeli minoris ſiue pumilionis folio Iridis nomen indidi ad prioris differentiam.

Lobel. Adu. par. 2. Aſphodelus minimus Nortuegicus luteus, paluſtris, Scotticus & Lancaſtrienſis. Anglo Britannæ mulieres apud quas frequens naſcitur, à tingendis capillis, (**mayden haire**: i. Virginum Veneriſue capillum vocitarunt: Capillus enim Veneris Anglis, **mayden haire** dicitur. Non videtur diuerſum à ſecundo Pſeudo-Aſphodelo Cluſii, ſed variare paruitate & magnitudine ratione natalis ſoli. Aliquot menſibus elapſis Nortuegico luteo Aſphodelo parem & ſimilem ex Scotia huc Londinum ad me miſit Iac. Gargillus Botanicus inſignis. Aequè Rhizotomi quidam, florum inſtitores, & vernacula lingua tranſcriptores, mira Metamorphoſi literarum & linguarum inſcitiâ, alienarum lucubrationum interceptores, & perfrictæ frontis depopulatores, falluntur, ac Tabern. cum ſuis aſſeclis, & Typographo ſuo, qui cautè noſtris ſcriptis & iconibus tanquam ſuis abuſi ſunt, dum Lancaſtrienſem Britannicum paluſtrem Aſphodelum luteum, cum Batauo aut Flandrico Aſphodelo paluſtri Dodonæi, vt alia pleraque adumbrant & confundunt. *Si liceat* nobis liberè dicere quod ſentimus, confuſionis ſi quid apud Tabern. in hac planta eſt, autor videtur eſſe ipſemet Lobelius, qui olim non diſtinxit, vt paulò ante dictum.

C. Bauh. Phyt. Holoſtrium glabrum viride.

Locus & tempus. In **Encalpen** (inquit Cluſ.) *Neuberg*, atque aliis pratis montanis, & gramineis collibus, Iunio florens & Iulio ſemen proferens Pſeudo-Aſphodelum Cluſii mihi miſit inſignis Pharmac. Toſſanus Carolus anno 1590. Menſe Iulio, cum ſuis capitulis trigonis quem plantaui Montbelgardi in horto Ill. E. Principis: Eandem plantam habeo inter herbas ſiccas è Gallia allatas puto ex montibus Sabaudiæ. In collibus quibuſdam circa Auenionem & Nemauſum Narbonenſis Galliæ, iiſque vmbroſis & velut pratenſibus obſeruauit idem.

PHALANGIVM CAP. IV.

VEterum φαλάγγιον, quæ herba dici mereatur, cùm hodie aſſertu arduum valdè ſit, nemo (vti quidem ſperamus) inficias ibit, ſi de hoc, quæ ipſi quondam ſcriptis mandarunt, ſine vllis tamen verborum ambagibus, præmittamus.

φαλάγγιον igitur (inquit Dioſc. lib. 3. c. 122.) alii φαλαγγίτιον [Phalangitin, alii & hanc (Λευκάκανθαν, Leucacantham) dicunt. Ramuli ſunt ei duo, aut plures, inter ſe diſtantes (ἀπεχόντες) in diuerſa tendentes Plin. [διεχόντες]. Flores albi, ſimiles Lilio, multas inciſuras habentes: ſemen craſſum (Ruell. latum. Matth. græca Exemplaria) non πλατύ, ſed παχύ) nigrum, velut lentis dimidium, multò tamen gracilius. Radicula parua, tenuis, & dum è terra extrahitur pallida, vel ſublutea (χλωρὰ) vevertit Dalech. & non viridem aut herbacei coloris, vt Plin. & eum ſequutus Ruellius. Poſtea autem, cùm herba ſiccatur & contrahitur, albeſcente, quam notam à Dioſc. traditam Ruellius omiſit. Naſcitur in locis terræ editioris. Huius folia, & ſemen, & flos ſi cum vino bibantur, ictis Scorpione, & Phalangio auxiliatur. Diſſoluunt etiam tormina. Finit Dioſc.

Plinius lib. 27. c. 12. de Phalangio planè eadem

habet. Phalangitis à quibusdam Phalangion vocatur, ab aliis Leucanthemon, vel, vt in quibusdam exemplaribus inuenio, Leucacatha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus, Lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice tenui, herbacei coloris. Huius folio, vel flore, vel semine auxiliantur cōtra Scorpionum Phalangiorúmque & Serpentium ictus. Item contra tormina.

Galenus Phalangitin ita nominatam esse dicit, quòd commorsis à Phalangio opituletur. Esse autem tenuium partium & siccantis facultatis. Vndè etiam tormina sentientibus auxiliari videatur.

Nomine autem Phalangii & Phalangitis plures sese offerunt species. Quippe *Phalangium primum* siue *ramosum. Phalangium non ramosum. Phalangium flore Lilii. Phalangium de Asphodelo minore fistuloso. Phalangium Tragi*, Lob. & Penæ Adu. p. 18.

Phalang. Tragi.

PHALANGIVM QVIBVSDAM PARVO flore, ramosius.

Descriptio

E *Radice* fibris petenti crassiusculis, candidis, subdulcibus, glutinosis, caulis surgit singularis, tenuis, læuis, teres, sesquicubitalis, cuius *scapus* in ramulos aliquot facessens, *flores* sustinet frequentes stellatos, è senis foliis compositos, emaculato candore Lilii cōspicuos, quibus *pericarpia* globosa succedunt, Lini capitulis æqualia, per maturitatem in tres partes dehiscentia, *semine* vt vult Dodon. nigro, veluti Melanthii, non perinde tamen angulosо, refertа: folia graminea, porraceis tenuiora, angustiora, carinata, pede aliquando longiora, ac etiam cubitalia, statim à radice exorta in terram repanda parum attolluntur. *Icon* nostra est ex iis, quas sculptas emimus.

Aduers. Lobel. & Penæ Phalangium, an Moly Plinii? Non rectè Dodon. Moly vocat. Nomine enim Phalangii donatur multò sanè aptiùs quàm Moly, seu Dioscor. seu Plinii, vt nonnulli voluerunt. Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 47. Phalangium ramosum. Doden lat. in fol. Phalangium ramosum, qui quondam in histor. Gall. pingebat pro Moly Plinii, addens a Belgis in hortis excoli ac Iulio florere.

Asphodelus paruus.

Phalangium [vt Cæsalp. placet] Asphodelus paruus dici potest: nam in totum Asphodelo similis: multò angustioribus foliis breuioribúsque, cauliculis fermè cubitalibus, modò simplicibus, modò ramosis: floribus latioribus, candidioribus & magis patulis: nascitur in asperis. Cæsalpinus videtur duo Phalangia simul tradere,

Cæsalp. not.

quorum vnum forte est quod vocamus pulchrius non ramosum. Quomodo etiam in totum Asphodelo simile, si folia angustiora, breuioraque? Phalangium ramosum.

Dod. not.

Tabern. icon. Phalangium ramosum Erdspinnenkraut/ quibusdam Moly Plinianum, sed ineptè.

Locus & tempus.

Lugduni in collibus acclinibus ad Rhodanum, Eridanoque fluminі collibus vicinis: variis Londini & Belgii hortis colitur. Fortè quod colitur diuersum est à præcedenti Lobelii & idem cum sequenti. In acclinibus collibus nonnullis apud Gallos & alibi gignitur haud procul à fluminibus ac ripis aquarum decurrentium. Iunio ac subinde Iulio vigent flores, Augusto semina perficiuntur. Prouenit Phalangium ramosum Tab. in collibus & montibus Alsatiæ, & in montibus iuxta Rhenum, quidam in hortis colunt. Basileæ in monte Mouters, vt annotauit frater Casp. Bauhinus, Surinu Rhætorum, Tiguri Iunio & Iulio florens: in collibus circa Geneuam florens Maio, & Iunio & Iulio: Montbelgardi in planitie ad Dubim inter *Arboüans* & *Audincourt*, & in monte *La Chaux* vbi vites, cum flore Iunio & Iulio, & cum semine maturo Augusto: transtuli in Hortum E. C. Argentinæ vidi florens mēse Iulio in horto Di. Friderici Meieri, qui asserebat se habere duas species huius Phalangii ramosi.

Camer. Laudatur aduersus multos morbos & affectus, ac contra omne venenum non solùm Scorpionum & aranearum venenatarum, vt Dioscor. & Gal. de suo Phalangio scribut, quod asserere non potest, quia non expertus Camerarius.

PHALANGIVM PVLCHRIVS non ramosum.

Descriptio

PHalangii quod pulchrius dicimus, respectu præcedentis, non sequentis, quod flore Lilii dicitur, *folia* est præcedenti penè similib⁹, latiorib⁹ paulò: *caule* eodem, sed non ramoso: *floribus* paulo maioribus albis, multis, spicā repræsentantibus, & multo pluribus quàm demonstret icon Lobelii in obs. & icon. Plantini: succedunt *capitula* tablonga, in quibus *semina* rotunda.

Phalangium hoc [teste Lob. Obs.] voluptatis ergo in hortis Belgicis Italicis & Anglicis colitur. Priori Phalangio ei omnia similia præterquam summus pedalis cauliculus, quem sine ramulis in pediculis lacteis stellati flores & semina in pericarpiis antedicto similia sed maiora

ambiunt Phalangium non ramosum Aduers.p.18. Ital.*Phalangio.*

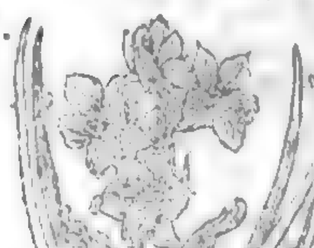
Item Icon.p.48. Phalangium non ramosum, *Liliago* Cordi. Non sine nota Lobel.in hoc à nobis recedit : nos enim Liliaginem Cordi ab hoc Phalangio separamus.

Dod.in fol.Phalangium non ramosum.Thal. in Harc.fortè Liliago altera minor. Camer.apud Matt.G.Phalangium maiori flore de quo antè.In horto, Phalangium minus. Tabern.icon.& hist. Phalangium non ramosum Erdspinnen fraut. An hist. Lugd.p.1495..planta quam Myconus ex Hispaniis misit, quam Lilium Polyrrhizon nominauit: Lilium quidem, quòd florum figura, colore, dulci & glutinoso sapore Lilium albû referat : polyrrhizon à radicum copia: rectè, an secùs, id peritis Herbariis æstimandum relinquitur.

C.Bau. C.Bauh.Phyt. Phalangium 2. maius alterum: Lilium polyrrhizon Myconi. Considerandum an Myconi Lilium prædictum,quod etiam pingit Hist.Lugd.sit Phalangium pulchrius non ramosum.C.Bauhinus separat à suo Phalangio quarto siue non ramoso, nos autem dubitamus an diuersum sit id ramosum quod ei etiam dicitur Liliago Cordi, quæ nobis videtur Phalangium Lilii flore : de quibus paulò post. Gerard.Phalangium non ramosum, Vnbranched Spider woort. C.Bau.Phalangium 4.non ramosum. Nostrum iudicium hac de re, lectores videant inter ea, quæ mox sequenti titulo dicemus.

Locus & tempus. Copiosum vidi simile, quod flore minore est quam sequêtis.Stutgardiæ in horto Ducis florens Maio: transtuli Montbelg. in hortum E.C. hist. Lugd. pag.1497. Lilium polyrrhizum Myconi nascitur in Hispaniæ montibus,sed terrenis humidisque locis, quandoque iuxta fluenta.

PHALANGIVM FLORE LILII.

Descriptio. RAdix è multis fibris albis longis Phalangii & Ellebori radicibus similibus Liliorû modo gustu glutinosa: *folia* Phalangii: *caulis* cubitalis ac etiam minor, rotundus,læuis,non ramosus, in cuius summitate prodire cernuntur ex breuibus pediculis flores magni duo,tresue vel quatuor, paruis Liliis similes, eodem etiam odore grati, albi,vncias duas ferè longi, seminum *capita* sublonga.

Hanc reperi florentem Iunio an.1561. in peregrinatione mea cû Gesn.in pratis môris Sepcimi, Burmii propè Kasest : tunc denominaui Lilii vel Phalangii speciem,vt ad meam plantam siccam, adhuc ascriptum est, quàm adhuc habebamus anno 1606.Geneuæ cùm essem obseruauimus in Allobrogum monte vinoso Thuiri florens Iulio: Fuit mihi etiam Geneuam delatum,& cultum in horto meo.

Liliago Cordi statim à radice folia profert Hyacintho similia, angustiora tamen : è quorum medio caulis assurgit cubitalis, aut aliquando maior,tenuis,teresque superiùs, vno atque altero interuallo singula habens folia, prædictis multò minora : in summo caule & adnaris flores producit sex, oblongis vncialibusque foliolis constantes, è mediis floribus, luteis apicibus, stamina prominent, in summa Lilio,vel potiùs Asphodelo vero similes flores sunt,multò tamen minores, nec ita resupinatis partibus repandi. Radicibus nititur multis, culmi crassitudine, lentis, pinguibus, glutinosis, perennibus,ab vno capite, vt etiam in Asphodelo in diuersas partes distractis,longitudine dodrantis. Saporem habet glutinosum & nauseosum aliquantulùm. Nascitur editis apricisque locis iuxta rara & parua arbusta.

Gesner. vt antè dictum pro Liliagine Cordi ramosum exhibet Phalangium, nobis autem videtur Liliago potiùs conuenire Phalangio flore Lilii de quo hic agimus. Idem horti [vt antè monuimus] hoc vocat Phalangium floribus maioribus proueniens in Sabaudia & Rhætia : de collect.stirpium p.91. Phalangitis maior montana.Iconem ni fallimur proponit Matth. pro Phalangio, nulla addita descriptione, solùm ait in montibus prouenire : ea icon non est artificiosa,sed malè exprimens plantam quam intelligimus.

Camer.in Epit.Matth.omissa Matth.icone pro Phalangio ponit iconem Phalangii ramosioris de quo ante.

Tabern.hist. Phalangium 4. Phalangium Matth.qui non descripsit, licet diligenter perquisiuerimus,neminem audiuimus vidisse, dubitamus an vnquam fuerit in rerum natura, existimamus nunquam visum Matthiolo.

Variorum Lapsus. Lobel. & Pena Adu. Phalangium Matthiolo, pictum quidem non autem descriptum ipsis,nec multis doctioribus visum, fortè nec Matth.

Icon Dalechampii videtur non malè exprimere Phalangium Lilii flore : an autem id intelligat considerandum. Præterea perquirendum, vbi Pena & Lobelius repræsentarint. Habet hist. Lugd.Iconem Matthioli.

Liliago Cordi(quod Thal.Harc.scribit) aliquibus pro Phalangio habita cùm potiùs quantùm ad extremam faciem, aliquam sylu. Asphodeli speciem referat : licet radice bulbosa non constet. Eius radices hodiè plurimis locis copiosè eruûtur,ac hinc inde pro veri Rusci radicibus ἀντὶ τῶν ἱεροτάτων diuenduntur, vnde multa Pharmacopolia non sine insigni errore easdem pro Rusco reuendunt,cùm tamen vtriusque radicum sapor vniusmodi non sit.hoc Medicos quosdam animaduertere oportebat : nec adeò temerè imperitis Herbariis & Pharmacopœis plerisque fidere.

Nascitur verò planta hæc copiosè circa Gerrodum,item inter Wernigerodam & Elbingerodam. Eiûs duæ species sunt, Altera maior, folio longiore pauloque latiore, capitulo magis triquetro, in quo semina continentur etiam paulò maiora : Altera minor cui omnes partes sunt minores, strictioraque folia. Nos existimamus

mus priorem Liliagidem Thalli esse nostrum Phalangium. flore Lilii : alteram minorem referimus ad Phalangium non ramosum: iudicēt alii, qui veniunt in Harcinia Saxonica.

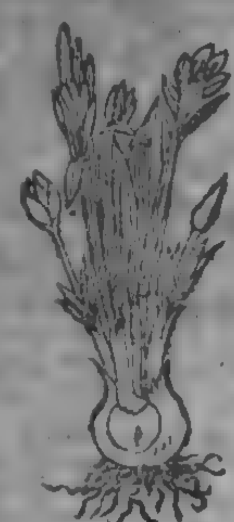
Casp. Bauhin. Phyt. Phalangium 1. siue magno flore, Matthioli & Dalechampii cuius figura melior. Phalangium 4. siue non ramosum, Cordo Liliago. Lobel. etiam Phalangium non ramosum. Duæ huius species altera maior, folio longiore, paulo latiore, capitulo triquetro, semine paulo maiore : altera minor, cui omnia minora & folia strictiora : Huius radices sæpè pro Rusci veri radicibus, magno errore dauenduntur. Idem apud Matthiol. Phalangium primum, & Phalangium non ramosum, aliud magno, aliud paruo flore.

CROCVS.

CAP. V.

Descriptio.

CRocum vbiuis orbe terrarum notissimum [satiuum intellige] at multa sane mundi parte, quod natalem concernit verè exulē, accedim'.

Constat hic *bulbo* dulci, Auellanæ magnitudine, multis fibris capillato : *folia* quinque aut octo, palmum aut etiā dodrantem longa, admodum angusta, striata : *caulis* inter hæc oritur breuis, *florem* sustinens vnicum, Cholchici flori similem, ex foliis cæruleis constantem, in quorum medio sunt stamina aliquot flammei ruboris, valdè odorata.

Icones duas quas hic ponimus iam sculptas emimus. Bulbosi generis itaq; Crocus est tam satiuus, quàm syluestris. De hoc Theophrastus atque ex eo Plinius hæc prodidit: Crocum natura herbaceum modo prædictorum erūpit, sed folio angusto ferè, nàmque in capillamenti modum sextenuatur. Radix multa, carnosa, & in totum viuax. Theod. Dorst. pro Croco iconem habet Cartami, qui postea traditur.

Cord. Barbarus, Ruellius, Marcellus, & vetus interpres & Plinius culpa librariorum cap. de Croco, legendo θυΐας pro θυίας, mortarium interpretatur malè, cùm Thuiam arborem intelligat. Cordo in historia, qui nomine Croci describit, Gesnerus figuram addit ex Tragi lib. 1. cap. 77.

Casp. Bauhin. Phyt. Crocus primus siue satiuus.

Synonyma linguar.

Tragus qui depingit & describit, vocari ait Hebræis *Karkom*, teste Elia Leuita : Arabibus verò teste Serapione *Sahafaran*. Κρόκος Dioscor. inter reiectanea à quibusdam [illegible] & [illegible], *Crocus* & *Crocum* Lat. Germ. Saffran. Belg. Saffraen ; Gall. *Safran*. It. *Zaffarano*, Hisp. *açafran*, *Safra*, *açafraon*. Angl. Saffran.

Locus tempus.

Crocus nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit, adeò fœliciter, vt [teste Michael. Neand.] viribus Exotico non cedat. Nos, quidem Crocum colimus in horto E.C. copiosè allatum per Ciuem *Iaques à Saltis* Milhusia, ei infesti sunt mures. Monspelii florentem reperi in cacumine montis *Esperon* plantatum mense Octobri : circa Auinionem propè Castellum Papæ vidi agros eo consitos. Basileæ habent in hortis, Lugduni etiam & Patauii. Ferrariæ in monasterio S. Dominici à *l'angelis*. Geneuæ copiosè passim in hortis colitur ac hyeme folia reseruat, radix eius bulbosa dulcis est. Hodie non solùm regiones ad meridiem, Africa, Cyrene, Silicia, Gallia, sed etiam ad Septentrionem sitæ Anglia, & Hibernia laudatissimum ferunt, quo Belgium, Germania, aliiq; vicini cibos condiunt, ac medicamentis miscent. Matthiolus Crocum ex Aquila Vestinorum vrbe primum sibi locum vendicare in Italia scribit, eo tamen præstantiorem esse qui ex Vienna Austriæ metropoli defertur, Agellos integros Closterneuburgii, ac Croneuburgii, nonnullisque aliis in locis circa Viennam Austriæ Croco lasciuientes Ioannes Schvvab magna cum admiratione frequenter intuitus est. Crocum, inquit Theophr. tam montanum (quod inodorum est) quàm satiuum, Autumno florere incipiunt : statim enim primis imbribus florent. *Et rursus* : serò floret, seróque germinat, aut præmaturè, vtro scilicet modo tempus acceperis:

Tempus

Floret quippe Vergiliarum occasu, paucisque diebus, confestim Vere cùm folia quoque expellit, quinimò prius : gaudet calcari, & melius ita euadit, radice attrita pede deorsum versus, ideò iuxta semitas, fontésque pulcherrimum exit : satus radice fieri assolet. Hoc siccatum ad certum vsque temporis spacium reconditum, ad inueteratum acrem spirat odorem. Vnde enim & quantum humoris aquosi est, exhalatur, & alimenti cessat accessio.

Cultura.

Hæc passim Theophrast. quæ Plin. lib. 21. cap. 6. ferè expressit, dicens: Crocum syluestre optimum : serere in Italia minimè expedit ad scrupula vsque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiúsque & nitidius, sed multo leuius degenerans. Sed nec vbique fœcundum, etiam Cyrenis, vbi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte : dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui verò Phlegræo (Aegæo, Turner.) secundum locum dedere. Adulteratur nihil æquè. Probatio synceri, si imposita manu crepat, crepitat. C.HERLER.] veluti fragile. Humidum enim, quod euenit

adulteratione, cedit [silet. Turn.] Altera probatio: si manu prolata ad ora leuiter faciem oculosque mordeat. Et per se genus satiui blandissimum vulgò, cùm sit [quod sit. Dal.] medio candidum, dialeucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quòd omni croco nigrius est, & celerrimè marcescit. Optimũ vbicunque quod pinguissimũ, & breuibus capillis [breuis capilli CH.] pessimum verò, quod situm redolet. Mucianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vsus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto penè in capillamenti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè dulci, tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folioque florem expellit: Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, meliùs etiã hyberna. Carnosa & illi radix, viuaciorque quàm cæteris. Gaudet calcari, & atteri, pereundoque meliùs prouenit [atteri pede quò melius M. atteri pede pereundoque melius. Vet.] Ideò iuxta semitas ac fontes lætissimum.

Mirum igitur alicui videri posset (inquit Petr. Victorius) quod tradunt Veteres de cultu croci: cùm ætas nostra longè alia ratione serat. Quod Veteres de croci natura cultũq; tradunt, magnoperè discrepat à consuetudine nostri temporis: curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent: illi namque, si fidem habemus iis, qui de agri consitura scripserunt, loca vbi sererent eligebant pressa vestigiis hominum: arbitrabanturque quantò magis solum tereretur, tantò meliùs prouenire: nunc verò nihil tam inimicũ putãt, quàm pedibus terram eam calcari: summoque studio inde, & belluas & homines arcent. Plinius quoque id testatus est, locum vertens Theophrasti è 6. lib. de iis, quæ oriuntur è terra: inquit enim, Gaudet calcari & atteri pede: pereundoque meliùs prouenit, ideò iuxta semitas lætissimum. Græci autem scriptoris verba hæc sunt. Quibus diligenter animaduersis ratio etiam, qua Plinius in vertendis sententiis Græcorum vtebatur, intelligetur. χαίρει δὲ καὶ πατούμενος καὶ γίνεται καλλίων καταθλιβομένης ὑπὸ τὸν πόδα τῆς ῥίζης, διὸ καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἐν τοῖς κρουνοῖς κάλλιστος. quod enim Theoph. inquit lætiorem fieri, si conculcetur radix terræ obruta, ipse reddidit, rem augens, vel potiùs ludere in hoc volens: pereundoque meliùs prouenit: hoc enim prorsus incredibile est, fierique non potest: quod enim perit, perditur, nedum melius fiat. Vnde Theodorus, qui reliqua verbis Plinii expressit in hoc rectè eum secutus non est: sed ait. Et melius ita euadit: radice attritá pede inferiùs. Præterea etiam illic ἐν τοῖς κρουνοῖς, iuxta fontes vertit quia solùm propè fontes solidum ac durum: pedibus namque haurientium aquam animique causá illic degentium, calcatur ac premitur. κρουνοὶ verò loca vocantur, quæ pedibus saltantium pulsantur, atque ita indurescunt: hoc autem videtur Lucretius intellexisse cùm inquit.

Principio pars terrai nonnulla perusta.
Solibus assiduis: multá pulsata pedum vi,

& quæ sequuntur.

Crocus (vt legitur apud Cresc.) duplex est scilicet syluestris, qui seritur sicut aliæ herbæ & est modicæ vtilitatis: Item est bonus crocus domesticus, qui non seritur, quia semina non producit, sed cepulæ eius colliguntur mense Aprili vel Maio, & dimittuntur octo diebus in aceruo vt maturentur, & tunc mundãtur & siccantur in loco calido non tamen ad Solem, ne coquantur, cùm sint maturæ, quod cognoscitur quia tunc folia eorum sunt sicca, & seruantur vsque ad mensem Augusti, & tunc vel antè aut pòst vna separatá ab alia in areis pastinatis plantentur cum radicibus, quas habent, per vnam spannam distantes quatuor digitis submergantur in sulcis, vel duobus vel tribus annis dimittantur, & quolibet anno mense Aprili si fuerint tunc folia sicca, & mense Maio, Iunio, Iulio, si herba nascitur, in areis immittantur, superando terram per totam superficiem per duos digitos deorsum, vt non tangantur Cepæ. Et si plantantur circa finem Augusti, aut mense Septembri, raditur terra, vt area ab omni humiditate seu viriditate mundetur, deinde nascentibus floribus colligantur, & crocus siccus siccetur ad lentum ignem, & aliquo loco clauso seruetur: & elapsis duobus vel tribus annis totus euellatur mense Aprili, & iterum plantetur, vt dixi. Terram desiderat cretosam vel mediocrem, & potest etiam quamoptimè plantari, vbi fuerint Cepæ, vbi sunt euulsæ. Et est sciendum quod crocus non multùm læditur imbris, sed plurimùm læditur à muribus, & talpis quæ sub terra corrodunt cepas eius. Plantatur igitur Crocus viui radicibus, iuxta Constantini agriculturam, quum florem abiecerit. Florem autem priùs remittit quàm folium. Flos colligitur vbi bonum colorem indeptus fuerit, cuspidibus ex medio flore extractis, & ad triduum aut quatriduum perfrigeratis ac siccatis, deinde summa eius pars purgatur, & album quidem adimitur. Componitur in vasis quantùm fieri potest obturatis. Diophanes in vmbra Crocum perfrigerandum ac assiccandum esse tradit.

Dioscoride eligitur optimus in medico vsu, Coryceus, recens & boni coloris, qui parum de candido in circulum habet, & longus est, integer, non fractus, cui nihil deest, plenus, dum diluitur manus tingens, non cariem aut situm redolens, sed in odore imitans, & acris. Qui enim talis non est, aut vetustus est, aut madefactus. Secundum locum obtinet qui extra Corycum ad Lyciam nascitur, & qui Lyciaco Olympo. Deinde qui ex Aegibus Aetoliæ vrbe affertur. At Cyrenaicus, & Centuripinus omnium in Sicilia nascentium debilissimus est viribus: quum omnia eius genera sint oleracea. Attamen ob succi abundantiam, & coloris præstantiam, qui in Italia Thyiam tingant, hoc vtuntur: Et propterea magno venditur. Verùm ad medicamẽta præscriptus commodus est. Adulteratur autem Crocomagmatis cõtusi admixtione, aut sapa sublita contrita simul ad ponderis grauitatem addendam argenti spuma, aut plumbagine. Indicat autem hæc tum puluis inhærens, tum sapæ odor. Opera verò & mensas ex Thyiæ ligno, croco centuripino tinctas fuisse, mihi [inquit Cornar.] verisimile fit. Quanquam mirum sit Plinium eius rei nullam fecisse mentionem. Tametsi verò lignum per se adeò crispum, croco tinctum insuper fuisse ambigi possit, tamen coloris flaui inducendi gratia fieri potuit, vt croco tingeretur. Hoc enim probabilius est, quàm quod ad mortaria tingenda Croco in Italia vsi fuerint, quod volunt hi qui hoc loco θυίαν vocem, pro θυΐαν legunt, At verò qui Plinium vident dicere, Crocum tritum & ad theatra replenda hi iam pro θυίαν legendum esse θέαν contendunt, & Dioscoridem, idem quod Plinium dixisse, nimirum

Plin. uet.

Cultura.

Delectus.

Locus.

In Sicilia debiliss.

Thyia.

Adulterat.

tū per theatra replenda, τὰ διὰ θεάτρων intelligentes. Ego verò velut dixi θύιας lego, & de thyino ligno accipio. Cæterùm Seplasiarii Crocum perpetuò subterraneis, ac per hoc humectis locis seruant, quò ponderosius fiat, maiúsque lucrum inde sibi comparent. Crocus, quem & sapor & odor commendat, quíque concoctionē iuuat, non Medicis solùm Officinis, sed etiam culinis ad obsonia colore iucundo tingenda plurimùm expetitur.

Croci prauo repositio.

Vires ex Diosc.

Crocus aut. Dioscor. vim habet concoquendi, molliendi, leniter adstringentē, vrinam ciendi: & colorem bonum inducit: & crapulam arcet, si cum passo bibatur. Fluxum etiam oculorum sistit illitus cum lacte muliebri. Miscetur etiam vtiliter potionibus ad internas affectiones. In pessos quoque & cataplasmata ad vterum, & ad sedē additur. Sed & Venerem stimulat, & inflammationes ignis sacri illitus mitigat, & in compositiones auriculares commodus est. Tradunt porrò ipsum etiam occidendi vim habere, si cum aqua pondere trium drachmarum bibatur. Quò verò facilè conteri possit, in calido fictili ad Solem siccare (ψύχειν Basicod. ξηραίνειν Dal. quia tū odorem retinet Corn. in embl.) ipsum oportet, & celeriter versare. sed & radix ipsius cum passo pota vrinam mouet.

Colorem bonum facit. Ad oculos. Ad Vterum. Ad Venerē. Ad aures. Drachmæ 3 lethales. Terendi modus. Radix ad Vrinam.

Ex Plinio

Hæc & alia quædam prodidit Plinius. Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorū maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinoris, pulmonum, vesicarúmque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile: item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus, vrinā ciet. Qui Crocum priùs biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsū plurimis medicaminibus miscetur.

Ex Galeno

Crocus, inquit Galenus, paulùm quid adstringens habet, quod terreum frigidúmque est: sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, & primi exsiccantium. Quare concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante scilicet in hoc paucula illa adstrictione: quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentiis emplasticis vocatis, quas cùm iunctas esse caliditati non vehementi contigerit, πεπτικὰς, hoc est, concoquentes esse ostendimus.

Ex Auicenna.

Scribit Auicenna Crocum Cephalalgiam excitare, & capiti nocere. Id quod non exiguo, sed nimio vsu efficere potest. Vigilias enim copiosius inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnū & torporem excutit, lætitiam gignit, corroborat cor. Thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione liberat: & ad hæc tam efficax est remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam aliquot dies proroget: scrupuli dimidii, aut ad summū integri podo, cum passo, aut vino dulci propinatus. Quo etiam modo grauissimas subito irruentes dyspnœas citra febrem statim & momento temporis tollere experimēto compertum est. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, & ad regium morbum. Croci stamina trita carpis, aut sub mammis admota illitáue, vires suas Cordi cerebróque illicò transmittunt, quasique vertiginem tenebricosam inuehunt, aciem oculorum præstringunt, aut hebetant.

Ex Serapione

Scribit Serapio ex auctoritate Rhazis Crocū drachmarum duarum pondere partum accelerare, maximèque inebriare, si cum vino misceatur: ac tantā lætitiam parere, vt ex nimia lætitia insaniam gignat. Quod experimento confirmat Amatus Lusit. asserens se mercatorem vidisse, qui cùm in ollam in qua carnes coquebantur, multùm Croci iniecisset, post earum esum, in tam profusum visum erupit, vt parum abfuerit quin risu nimio & cachinno è vita excesserit.

Ex S. Sethi

His addenda Symeonis Sethi auctoritas. Crocus stomacho bonus est, inquit, ciborúmque cōcoctionem efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica vitia iuuat. Discutiendi quoque vim obtinet, vlceribus vtilis est, & ad spiritus difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: sin verò vltra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibique inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosacea pedum doloribus impositus vbi dolent, summoperè prodest, superpositis Betæ foliis. Cum porrò Dioscor. Crocum ad inflammationes valere asserit: considerandum Crocum concoctoriam. & excalfacientem vim habere, & non nisi transacto inflammationis initio commodè adhiberi.

Cautio

Hic adeò est thoracis [inquit Camer. horti] affectibus amicus, vt sint qui ad ʒs. atque etiam vnum, cum dimidio mosci grano, & vino optimo calido propinando, asthmaticos curauerint. Ad respirationem ex nimio frigore prohibitam, eodem modo plurimùm conducit. Huius extractū ritè præparatum in minima copia datum per os, difficilem partum promouet, corroborando imprimis vires grauidæ & fœtus.

Crocus (vt confirmat Tragus) cordi conducit, ideoque quibusuis eius affectionibus auxiliatur, sanguinem purgat, veneno aduersatur: quāobrem haud immeritò aduersus pestem vsurpatur. Quidam Crocum in occlusa Oui testa cum Theriaca & Sinapi, aliisque speciebus igne coquunt, & ex illis demum hoc pacto tostis electuarium conficiunt, quod ad internam faciat pestem, venenúmque, per sudorem exigat. Crocus in cibo aut potionibus vsurpatus, vrinam cit, & morbum regium, ac menses mulierum educit, trahitque. Hæc radix Croci cum vino Apiano, aut alio quouis dulci efficacius præstat. Crocus paralyticis membris ac induratis neruis apprimè confert: quare Oxycroceum emplastrum ex Croco conficitur, ad emolliendam duritiem neruorum accommodatissimum.

Infantibus, scribit Matth. perpetuò eiulantibus, neque surgere queuntibus, arenulásque meientibus, pauxillum datur Croci cum lacte. Si verò iidem se offenderint, nihil præstatius quàm si Croci integri nonnihil tamdiu in aceto infundatur quoad eius colorem cōtraxerit, idque acetum bibatur. Si quis apoplexia correptus fuerit, aut lethargo & aphonia, Crocus cum aceto acerrimo & Castorio miscetur, in quo intincta pluma naribus indatur ex graui enim stupore excitat. Ex floribus nondum decerptis staminibus, exstillatur aqua, quę duabus à cœna horis assumpta, somnum conciliat (Camerarius ad eum locum an-

notat, esse qui è floribus, post adempta semina, eliciant eam aquam, cuius summa dosis sit ℥ iiii.) Crocus cum lixiuio & oleo oliuatum mistus, calidè appositus, cõfert in tumoribus vbi metuitur gangræna: ad quam singulare remedium est emplastrum ex Lupinis in lixiuio & vino albo coctis, addito tandem Croco. Stamina omnem mitigant calidum tumorem, cum oui albumine, & vitello imposita. Sertum ex Croci floribus capiti circumpositum, somnum inducit. Calidæ podagræ dolores immensos lenit Crocus cum lacte, oleo rosato & pauco Apio simul mixtis. Auic. cephalalgiam facere scribit, & capiti nocere: id quod non exiguo, ait Dodonæus, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosior inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt: moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, lætitiam gignit: corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit, & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritus reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scripuli dimidii, aut ad summum integri pondo, cum Passo aut vino Pramnio, vel alio dulci, exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subito irruentes, citrà febrim, dyspnoeas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec non ad regium morbum atque hinc bonum colorem Crocum efficere Diosc. scribit: additur eodem authore ad omnes quæ interaneorum caussa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimùm, quæ menses, fœtus, & secundas educunt, oculos ab ecthymatis & exanthematis cum lacte, aut Foeniculi, Rosarúmue liquore præseruat illitus, & humorum in eos fluxiones reprimit.

Dodon.

Affirmant Aduersaria, Croci stamina trita carpis aut sub mammis admota, illitáue, vires suas cordi cerebroque illicò transmittere, quasique vertiginem tenebricosam inuehere, aciem oculorum perstringere aut hebetare.

Aduersari.

Croci parum iusculis in melancholica passione miscet Gesn. Dicamus vrgente negotio quædam vt ex præscripto Diosc. Ad Crocinu vnguentũ præparandum spissabis antea oleum, velut de Susino dictum est, eo pondere & mensura: & acceptis olei ad Susinum spissati libris tribus & dimidia, immittito Croci drachmas octo, & sæpè per diem commoueto, ita vt hoc assiduè facias ad quintam vsque diem. Sexta verò oleum de Croco purè defundito, & ad eundem Crocum olei mensuram vnam affundito, & ad triduum commoueto. Deinde ad defusum myrrhæ contusæ & cribratæ drachmas quadraginta ammisceto, & in mortario commodè moueto & sic reponito. Quidam oleo ad Cyprinum aromatis imbuto, etiam ad Crocinum vtuntur. Optimum ex ipso est quod abundè Crocum spirat, quod sanè ad vsum medicum expetitur. Secundum locum obtinet quod myrrham redolet. Vim habet calefaciendi & somnum inducendi. Vnde sæpè phreniticis conuenit, si ex eo irrigentur, aut ipsum olfaciant, aut etiam naribus illinant. Gignit item pus, & vlcera purgat. Facit etiam ad vteri duritias, & conclusiones, ad vlcera in ipso maligna, cum cera & medulla, & duplo oleo. Concoquit enim & mollit, & humectat, & mitigat. Facit & ad glaucomata oculorum, si cum aqua sublinatur. Proportionem verò cum ipso habet, & id quod Butyrinum appellatur, & Onychinum, & Styracinum, vt quæ nominibus solùm differant, verùm præparandi modo & viribus similia sunt. In Crocino (inquit Cornar.) nihil est quod aliquem morari possit, si nostram translationem cum Græcis diligenter conferat. Quod dixi secundũ locum obtinet id quod myrrham redolet, τὸ τὸ σμύρνη παρεμφέρει, in Græcis legitur: quod similitudinem significat, sed non aliam quàm odoris, vt ego puto: quum antea optimum spirare Crocum dixerit. Nam si quis Myrrham referre dicit, obscurum relinquit quâ in re similitudo illa posita sit. Et potest etiam hæc locutio inter eas referri, quas Galenus improprias in Dioscoride deprehendit. Paulus alium Crocini parandi modum habet, sed exemplaria Græca eo loco & corrupta sunt, & transposita. Nos autem in nostra Pauli translatione omnia in iustum locum restituimus, & in Dolabellis nostris in eundem omnium rationem reddidimus. Quod porrò ad finem dicit, cum Crocino eandem vim & præparandi modum habere Butyrinum & Onychinum & Styracinum: de Butyrino quidem facilè creditu est, itemque de styracino: & ex appellationibus etiã aliquo modo constat: & de Styracino quoque infrà Diosc. in Styrace reperit: sed de Onychino ambiguum penitus est, &c.

Gesnerus Crocum.

Diosc. similiter, Crocomagna facit ex Crocino vnguento aromatis expressis & efformatis. Est autem bonum id quod odoratum est, moderatè myrrham redolens, graue, nigrum, non lignosum, dum diluitur croci colorem abundè referens, læue, subamarum, & quod dentes ac linguam vehementer tingit, colore ad multas horas durante. Tale verò est quod à Syria affertur. Vim habet extergendi ea quæ pupillis tenebras offundunt, vrinam ciendi, molliendi, concoquendi, calefaciẽdi. Croci viribus aliquo modo respõdet, plurimã enim de ipso parte obtinet. Crocomagma Diosc. ex Crocini vnguẽti aromatis exprimit [ait idem Cornar.] & in massas siue pastillos efformat. Alia verò est Crocomagmatis præparatio, quam Damocratis versibus conscriptam, Galen. lib. 2. Antid. recenset: & Aëtius lib. 2. c. 196. & 6. cap. 50. habet, constans ex Croci drachmis centum, myrrhæ Traglodyticæ, rosarum siccarum, amyli, gummi, singulorum drachmis quinquaginta, teruntur hæc cum vino, & efformantur in pastillos, qui in vmbra siccati in vsum veniunt, & ad capitis dolorem temporibus illinuntur. Et in aliorum quoque Pharmacorũ præparationes miscentur. Galenus quoque lib. 2. c. κατὰ τόπους in capitis ex febribus dolore: Illinenda est frons, inquit, ex cyphi in frigidioribus, ex Crocomagmate in calidioribus. Hippocrates Crocomagma etiam ἴκμαγμα appellat in libro De sterilibus.

Crocomagma vnde & quomodo fiat Probatio.

CROCVS VERNVS, LATIFOLIVS ALBO flore interdum purpurascentibus venis vario. Alius flore purpureo minore.

IN post. Hist. Clusius sub titulo Croci verni latifolii albo flore hanc tradit descriptionem. Latifolii Croci prima species, terna & quaterna interdum habet folia latiuscula & breuia, duabus albis venis per eorum longitudinem subtus excurrentibus prædita, inter quæ prodit è membrana flos breui pediculo nitens, sex foliis constans

Descriptio

ftans albis, infrà parte cum pediculo purpurafcétibus,& in meditullio ftamina, cum breui trifido ftilo continens: radix bulbofa, candida, tenui cortice amicta, fibrifque candicantibus infimâ fede prædita. Nulla inter reliquas Croci verni fpecies, hac magis fœcunda in edenda fobole. Eius verò flos interdum variat: nam ternailla exteriora folia, nonnunquam purpurafcétibus venis funt afperfa, interdum foli foliorum mucrones purpurafcunt, aliquando etiam purpureus radius omnia folia fecundû longitudinem media fecat.

Crocus Vernus latifolius purpureo flore maiore.

Crocum autem vernum latifoliû purp. flore minore fic defcribit. Similibus eft foliis latifolio albo, paulò tamen anguftioribus, inter folia promens è membranaceo inuolucro, eiufdem magnitudinis florem breui pediculo innitêtem, fex foliis conftantem violaceæ ad cæruleum tendentis purpuræ colore, vnguibus & fummo pediculo faturatiore purpura nitêtibus: radix alteri fimilis, & in edenda fobole fatis fœcunda interdum. Nonnûquam, fed valde rarò, fert vtraque hæc rotundû exalbidum femen in triangulo capitulo.

I II

Primæ, fecundæ, & quartæ (de quo paulò poft) fpecierum meminit Iof. Simlerus in Helnetiæ defcriptione, atque iftic in montanis inueniri, colore purpureo candido, & vtroque mixto: Hertzeff vulgò vocari, & à Iure montis incolis (apud quos in fupremo iugo etiam nafcuntur) Zeffrat: addit radicem fuibus effe gratam.

Audio & in Baldo monte agri Veronenfis prouenire. Nonnulli primum genus Crocum vernû ob foliorum & floris cum legitimo Croco fimilitudinem vocant: Græcè ὀρεινὸς κρόκος dici poffet: alii Crocum montanum appellare malunt, (aliud tamen montanum Crocum poftea dabimus) Turcæ Zafran vocant Crocum, & voces addunt *ak, mor, fari*, quùm album, violaceum, flauum colorem exprimere volunt.

Croci filu. verni tria obferuauit genera Dalechamp. *Primum* minimum radice bulbofa, exigua, rotunda, multiplici cortice veftita, infernè Cepæ modo fibrata: cauliculo dodrantali duobus latiufculis foliis obuoluto, vfque ad floris exortum ferè afcendentibus, quatuor infuper, aut quinque foliis ex lateribus vtrinque enatis, oblongis, anguftis, linea candida quæ media interfecat, diuifis: flore Croci hortenfis, paruo, fupernè purpureo, infernè flauefcente, extantibus in medio ftaminibus croceis. *Secundum* priori in multis fimile eft, in quibufdam diuerfum: nempe quòd radice fit ampliore, ac denfiùs fibrata: caule proceriore, grandiore, craffiufculo: flore maiore & latiore. *Tertium* radice eft gemina, Gladioli modo, lætiore, integriore, minùfque lacero cortice obducta, parùm fibrata: foliis quatuor, aut quinque, longiffimis, fed anguftiffimis, linea media candidiffima diftinctis: caule foliis vacuo, recto: flore media fui parte purpura nitente, fuprà & infrà candido, interdum prorfus albo. Crocus filueftris in plerifque Galliç locis, fed in Allobrogibus potiffimùm nafcitur, præfertim primus & tertius in niuofis montibus, terra nigra & pingui. Liquatâ niue, & fub finem Maii florem & folia ftatim promunt. Hanc ob caufam opinatur Clufi appellandum Crocum Vernum, quòd flore fit Croci, Veréque floreat. Tres quoque figuras habet Dalechampius, & defcriptiones, nos priorem & tertiam accipimus, fecunda minùs placet, quare ex noftris ficcis vnam cum latioribus foliis.

Crocum fanè montanum filu. obferuaui Burmii Rhetorum cum flore ac etiam femine Iunio. Geneuæ etiam cùm effem reperi Iulii principio in monte Thuyri, verùm iam defloruerat & aderat femen: tranftuleram in hortum, nos autem illud defcribere neglexímus, purpureum colorem in ficcis animaduertimus.

Locus.

Croci mei vbi primùm erumpunt cum flore, quidam extra terram, vix per quatuor vncias extant, vnciarum ferè duarum inter folia herbacea qui interdum ea fuperant, in flore fex folia & apices lutei, quos non animaduerti extra florem emmere vt demonftrat figura Dalechampii, flos definit in capitulum ex breui & vnciarum duarû aut trium pediculo tenui, in quo femina: folia herbacea tantùm terna, anguftá, Croci: quæ fuperant florem, & potiffimùm vbi incipit euanefcere, & tandem ita excrefcunt vt palmum excedant, & latiora euadant multò quàm in hortenfi. Pictor nofter perperàm pinxit quatuor folia pro tribus: membranæ aliquot tenues latæ ambiunt fimul pediculum floris & foliorum principia, quæ exprimuntur in figura Dalechampii: membranea etiam alia tunica amplectitur cauliculum floris, ad cuius initium vfque, nec pediculus ita nudus eft, vt pingit nofter pictor, qui per negligentiam eam omifit: radices plerúmque duplices, vt in Gladiolo, tunicis reticulatis teguntur, fubfunt deinde capillares radiculæ.

C. B. not.

Cur Frater Phyt. feparet Clufii vernum maiorem tertium à Lobelii Violaceo toto nondum animaduertere poffum.

Gefner. hort. Crocus filu. flore candido pulchro profiliente fub finem Februarii.

An Camer. hort. Crocus vernus purpureus. Et apud Matthiol. Germ. Reperiuntur aliquot fpecies Croci filu. potiff. in altis montibus, floribus albis purpurafcentibus aut cæruleis [blaw] vt plurimùm Vere floret, in Iura monte dicun-

tur Leffrat, in aliis mõtibus Helueticis hutreiff.

Sæpiùs miratur Clusius se, nec in Austriacis, nec in Styriacis, neque etiam in Pannonicis mõtibus, vllum Croci verno tempore florentis genus inuenisse, tametsi diligenter perlustrarit, quum Helueticæ Alpes, illis etiam frigidiores, aliquot eius genera spontè alant.

Vires & Vsus.

Croci siluest. montani flore albo radice foris duntaxat quidam vtendum censent, tam Clusio, quàm Lobel. testibus, intus non perinde: illitus pubi vrinas elicit crebras atque crassas, tumores Hydropicorum discutit, spicula euellit. Isto agresti faciliùs abigeret è suis interulis pediculos Gẽs Hibernica, nam virosior est, & penetrantior. Verùm vulgatior præterquamquod Hibernis miseris tam importunos hospites, quietis & famis hostes abigit, etiam colorem floridum, vegetumque calorem, vigorem, & animorum ferocitatem artubus & alit & auget, illuuiéque sordidas vestes colore commendat, militiæ idcirco non parùm conducibilis.

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS perpetuus flore maiore.

PErelegans Clusio in post. hist. Croci verno tempore florentis Tertia species latifolia purpur. flore maiore, quam ei mittebat Doctiss. vir Ferdinandus Imperatus. Eius verò iam marcidi, & dudum terra eruti bulbum vnicum accipiebat, qui sequente Vere folia quidem protulit: sed nullum florem. Lugduni porrò Batauorum, cum aliis Croci verni latifolii speciebus *florem* dedit, illis formâ similem, hoc est, sex foliis constantem, quorum externa tria paullò longiora, interna tria breuiora amplectuntur, multò tamen ampliora quàm in secunda specie, licèt illis colore nec valdè dispara, nec iniucundi odoris, tria *stamina* cõtinentem alba, magnis flauis *apicibus* prædita, & inter illa *Stylum* paullò longiorem, extimâ parte in tres quasi tubulos laxiores diuisum, aurei coloris: cum flore, è membranaceo, instar reliquorũ, inuolucro prodeunte, exeunt terna, aut quaterna *folia*, proximè descripti foliis nõ dissimilia, paullò tamen lõgiora: *radix* bulbosa: superiore maior, & ad Quintæ speciei radicis amplitudinẽ accedens.

CROCVS VERNVS ALBVS, CÆRVLEIS oris in latere folii, Lobelio: & Crocus vernus latif. albo versicolore flore primus Clusio.

Descriptio

LOb. Obs. & Ic. Pl. Crocus vernus albus 2. cæruleis oris sparsis in latere folii: ex Italia D. Brãcionus accepit. Hist. Lugd. figuram habet sub Croco serotino Lobelii. C. B. Phyt. Crocus 6. siue Alpinus vernalis triphyllus, Lobelii albus 2.

Croci verni latifolii albi, versicolore flore primi *folia* Croci satiui & legitimi folia satis referunt, nisi breuiora essent: inter quæ bini aut terni prodeunt *flores*, primæ & secundæ speciei floribus maiores, sex foliis mucronatis constantes, quorum terna exteriora (quæ pallida sunt foris) tribus radiis ex atro purpurascentibus, ab infima basi ad extremum folium ductis striata, internè alba sunt, vt & tota interna tria folia, *staminaque* in meditullio habent Croco montano similia, sed magis pallentem *Stylum*: liberaliùs hæc *semen* præbet in triangulis capitibus, rotundum, ex ru-

fo candicans: *radix* superioribus similis, foris membranâ fuscâ obducta, fibris infima sede donata, & intus alba.

Clusium intelligere eundem Crocum cum Lobelio asserere non audemus: eandem iconem habet, quæ à nobis in nostra tabella notata est I. de altera icone notata II. agemus paulò pòst, sub Croco verno latifolio albo versicolore secundo simplici.

CROCVS VERNVS LATIFOLIVS albo versicolore flore 2. simplici & duplici.

Descriptio

QVarto Croco (inquit Clusius) verno latifolio albo flore similem, sed per omnia minorem, antè multos annos in Belgicam nobis mittebat C. V. Alphonsus Pantius, Ducis Ferrar. Med. cuius *florem* interdum octonis & denis foliis prẹditum habui. Iac. Plateau etiam duodenis, illiusque iconem ad me mittebat, peculiare genus esse existimans: sed insequente anno simplicem sex foliorum florem tulit.

Clusius habet in post. hist. Iconem Lob. ex Plantini iconibus p. 139. quæ in tabella præcedenti, nobis paulò antè posita sub Croco verno albo & notatur II. Clus. præterea aliam iconem habet, cui titulus Crocus vernus latif. duplici flore.

An Lobel. Obs. Crocus silu. albus duplex maior & minor. Flores illis albis, purpureis, violaceis lineis striati, quos ex Italia præclarus vir Brancionus accepit. Pagina verò sequenti & Ic. Pl. p. 139. Crocus silv. 5 purpureus, obsoletus, pullis lineis striatus, quem D. Brancion Alfonsi Pantii Ferr. munere alit, supra figuram, Crocus vernus serotinus 1. flore purpureo rubente, violaceis lineis striatus.

Hist. Lugd. Crocus serotinus Lobelii. C. Bauh. Phyt,

Phyt. Crocus 3. siue Alpinus Vernalis purpuro violaceus 1. Lobel. Vernus serotinus 3. reperitur flore purpureo, aureo & vario. An Camer. horti Crocus vernus flore vario?

CROCVS VERNVS PVRPVREIS striis virgato flore.

Descriptio

Folia ex radice bulbosa statim promit, aliquot nonnihil repanda dodrantalia & longiora, culmo angustiora, rigidula: *semina* in cacumen desinentia, sulco candicante aduersa parte exarata, marginibus viridantibus. Sulco auersa parte respondet porca elatior nitidi viroris, à qua deuexa caniculata latera colore ferè sunt glauco: inter hęc emergũt, mox à radice *pediculi* palmares & latiores, teneri, infirmi, maiore parte cãdidi, candidâ membraneâ vaginâ diuoluti, superiore parte albis purpureisque striis distincti: singuli *florem* vnum sustinentes fragrantis odoris, nudum, spiculum antequam explicetur æmulantem, foliis constãtem senis, vncialibus, acuminatis, quorum extima tria complexu suo, reliqua in occluso flore occultant, colore intus albicante, foris striis purpureis, pallidè flauescentibus & albis pulcherrimè virgata: tria verò reliqua, coloris intus foris que sunt dilutioris violacei, excepto vngue saturatæ violæ externa parte conspicuo: medium obsident tres fibræ puluisculo flauo respersæ, auiculæ linguam imitatæ, *stamina* ambientes totidem saturati crocei coloris.

In horto Ill. E. C. Montbelg. licuit in huius foliis lusum obseruare: siquidem extima illa striata floris folia, vna aut alterâ profunda cæsurâ per margines dissecta animaduertimus: prouenerat autem ex bulbis à Genero Cherlero Româ delatis, florebat circa finem Februarii & principium Martii.

De hoc fortè Clus. post. hist. Ioach. Iungermanus C.V. Ioach. Camer. ex sorore nepos mihi scribebat in herbatione, quam Comite Iosepho de Casa buona Sereniss. Ducis Flor. simplicista vt vocant ad Tirrheni maris littora instituerat, tres Croci verni differentias inuenisse. Ex iis elegãtiorem, vel albicantes, vel purpurascentes flores proferre, quorum exteriora terna folia crassiores quasdam venas purpurâ saturâ infectas haberent, quæ mirum flori decorem adderent. Reliquas duas maiores esse, Croco satiuo non inferiores, & vtrique florem purpureum: sed in vna Colchici floris instar dilutum, in altera à Croci legitimi flore parum diuersum. Addebat, Iosephum admonuisse, aliud elegantissimum genus nasci in iisdem pratis circa Liburni portum, quod florem proferret saturatissimâ purpurâ nitentem, quem, vt pote magis serotinum, conspicere illi non licuisset.

Croci Verni Variegati.

CROCVS VERNVS LATIF. PVRPVREVS versicolore flore.

Descriptio

Croci verni quinta species Clus. Hist. post. siue Crocus vernus latifol. purpureo versicolore flore, quem Alphonsus Pãtius mittebat, florem iã marcidum adhuc retinentem, & semen in triangulo capite maturum, ex quo mihi natæ plantæ, quæ tertio anno flores proferre cœperũt: sunt verò ii superioribus ampliores, ad tertiæ speciei florum magnitudinem proximè accedentes, sex etiam foliis præditi, quorum externa tria foris ex candido, quodammodò purpurascunt, & saturatissimæ, quasique atræ purpuræ, tribus vel etiam quinque lineis ab insima parte sursum ascendentibus insignita sunt, internè purpurascunt, interiora verò tria, vel dilutioris, vel saturatioris purpurei sunt coloris, circa vngues tamen, similibus, vt exteriora, radiis insignita: *semen* in triangulis capitibus subfuscum: *folia* superioribus speciebus longiora & latiora, Tertiæ foliis non valdè absimilia, duabus etiam albis lineis subtus distincta: *radix* paulò amplior: huius florem etiam octonis foliis interdum luxuriantem habui quatuor videlicet internis, totidem externis.

In icone Clusii non apparent lineæ sursum ascendentes.

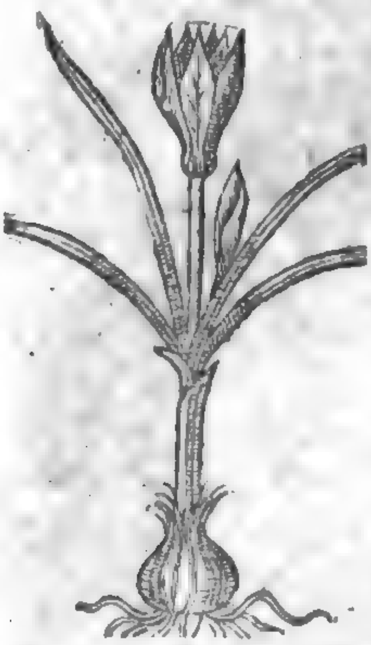
CROCI VERNI TRES SPECIES, FLAVA aurea & pallida.

Descriptio

Croci verni Mœsiaci latifolii flore flauo, *primæ speciei* quaterna aut plura *folia* sunt, ad quintæ speciei folia valdè accedentia, longiora tamen & circa exortum latiora, binis candidis venis secundum medium neruum per longitudinem excurrentibus, vt in reliquis Croci speciebus, quæ emergere incipientia, *florem* simul ostendunt, sex foliis, dum explicatus est, cõstantem, exterioribus mucronatis, internis paululùm orbiculatis, flaui coloris, vtcunque odoratum, tria longiuscula latiusculáque *stamina* diluciùs flauescentia, intus continentem, & lõgiorem stylum summo fastigio in tria stamina diuisum, satiui Croci staminibus penè concolorem: cui succedit, vt in superiore Croci verni specie, membranaceum triangulare *capitulum*, rotundo rufóq; *semine* plenum: *radix* cum superioris radice conuenit, vel etiam maior est,

solida, aliquot candicantibus fibris, sessili parte donata, & aliquot tunicis obuoluta: binos plerumque, ternos aut quaternos, vel etiam plures profert flores: nulla enim Croci verni species hac liberalior in producendis floribus.

Croci verni latif. aureo flore.

Croci autem verni latifolii aureo flore, speciei alterius *folia* paullò breuiora, tamen latiora, illius qui niueum fert florem foliis penè æqualia, *flos* magis apertus, sex etiam foliis constat altero breuioribus, ferè orbiculato mucrone. coloris prorsus aurei, tria *stamina* vmbilicũ occupantia breuiora latioráque: *Stylus* alteri similis, summa parte interdum in quatuor staminula diuisus, alterius Stylo concolor: florebat mihi anno 1584. & sequentibus duobus, paullò maturiùs flauo, & multos etiam dabat flores.

Crocus vernus latif. pallido flore.

Croci tandem verni latif. pallido flore tertia species *folia* non minùs lata habet, floresque sex foliis magis mucronatis constantes, coloris omninò pallidi, viridibus venulis exteriorum foliorum vngues foris distinguentibus, cæteræ notæ conueniunt.

Omnes has flaui differentias corrumpebat rigida illa hiems anni 1586. & plures quam sexagenos bulbos iuniores earum semine natos, præter tres aut quatuor qui flaui genus conseruarunt.

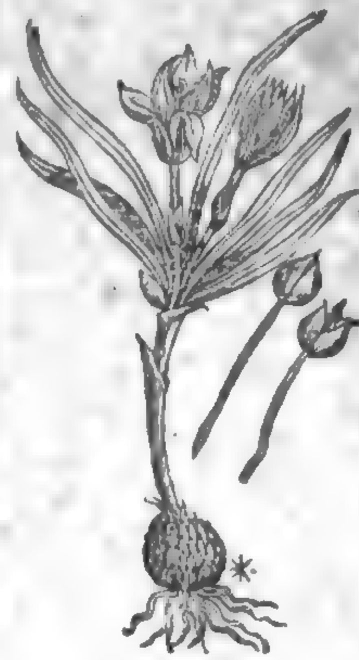
Crocus vernus latifol. flauo vario flore, Constantinopolitanus siue 7. Clusii, dubitat Lobel. Adu. par. 2. an sit Crocus fil. vernus versicolor, aureo rutilo panno concolor, quem Galli *drap dor* vocant: de quo paulò pòst.

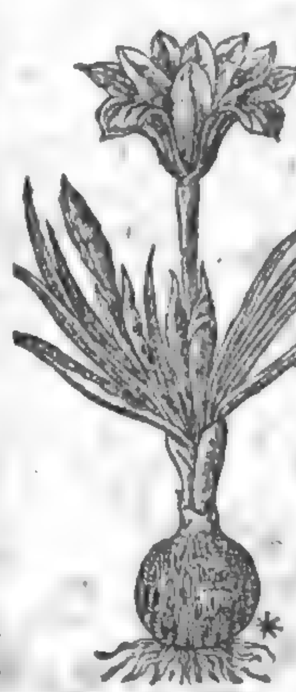
C. Bauh. Phyt. Crocus 12. siue vernalis flauus. Item 11. siue Vernalis pallidus. Camer. hort. Crocus vernus aureo flore.

Tempus

Florent autem omnes, inquit Clusius, Croci montani differentiæ ineunte Vere, aliæ aliis maturiùs, Martio, & Aprilis initio: nulla autem diutiùs (ob numerum florum subinde nascentium) eâ quæ flauum fert florem, quæ omnium etiam liberalissimè semen præbet: ea primùm Germaniæ innotuit post annum 1579. Stephani van HausenNorimbergensis diligentiâ, qui Constantinopoli rediens, in Seruia siue Moesia superiore sub Belgrado florentem eruit Martio mense: postea & alii antè à me admoniti viderunt istinc Viennam redeuntes, in Thracia, non modò flauo flore, sed etiam albo & subcæruleo: sed non eruerunt: Flauæ autem variæ pauci bulbi allati anno 1597. Octobri mense, iiq; adeò marcidi & exsucci, vt verno tempore erutos appareat: nam & flores & folia adhuc retinebant, emptique fuerant in foro Constantinopoli. Vnus aut alter eorum quos redemeram, & terræ commiseram, prodierunt sequente Vere, vnicũ duntaxat folium proferẽtes, & anno demũ 1590. & sequentibus, flores quos descripsi mihi tulerunt Francofurti ad Moenum, & Lugduni apud Batauos.

CROCI VERNI LATIF. FLAVI vario flore 1. & 2. species, vtraque flore simplici & duplici.

Descriptio

Crocus vernus latifolius flauo flore, siue Septima species, Clus. Histor. poster. quinque aut sex habet *folia*, tenuia instar ferè legitimi Croci, infima parte ex purpura nigricantia, è quorum medio vnum aut alterum *florẽ* promit aurei ferè coloris, legitimi Croci odorem nonnihil referentem, sex etiam foliis constantem: vt reliqua Croci genera, quorum exteriora tria paullò angustiora, & magis mucronata, tribus crassiusculis radiis ex atro purpurascentibus ab imo ad summum, secundum folii longitudinem excurrentibus, & multas interdum venas in latera spargentibus, insignita, terna interiora latiora sunt, & vngues habent foris etiam ex atro purpurascentes, *pediculum* qui florem sustinet, totidem purpurei coloris saturi radiis notandum, quot sunt in flore folia: *vmbilicum* occupant tria flaua *stamina*, inter quæ stilus eminet extremâ parte trifidus, aurei coloris: floribus succedunt crassiuscula trigona capita, adeò saturo purpureo colore infecta, vt atra videantur & splendentia, quæ maturitate hiscentia, *semen* continere conspiciuntur superiori æquale, & magis rufum: radix bulbacea, vt in superioribus, sed præter illorum morem multiplici reticulatoque cortice obducta, & multis tenuibus fibris sessili parte, per reticulati corticis maculas

culas se exerentibus, prædita, rarò adnatos bulbos proferens.

Crocus vernus latif. flauus vario flore 3.

Istius alia est species, quæ nec radice, nec foliis, neque flore differt, exceptis, radiis, qui adeò latè sese spargunt, vt præter oras, totum externorum trium foliorum dorsum inficiant, ac pediculus etiam florem sustinens, totus ex purpura nigricante splendeat. Vtraque species aliquoties florem dedit duodecim foliis constantem, sex internis aurei coloris, sex externis purpureis radiis insignitis, deinde sexagona capitula: interdum etiam gemellos flores vni pediculo inhærentes, quibus etiam gemella capita, vtraque semine plena.

Lobel. Adu. par. 2. Crocus vernus latifolius flauo vario flore, siue 2. Constantinopolitanus Clusii. Pleræque ferè Croci sylu. varietates Anglobritanniæ & Belgio inquilinæ.

Crocus vernus flore luteo, coronâ Phœniceâ.

Crocus vernus flore luteo, coronâ Phœniceâ authore Lobel. Adu. Penes D. Somerum quotannis Aprili floret, delato & eruto bulbo ex horto magni Ducis Hetruriæ.

Croci lutei & aurei varietates.

Eius (inquit Lobel. Adu. par. 2.) tres differentias alunt Ioannes de Franque ville senior & iunior, mercatores Cameracenses huius amœni studii cultores egregii. *Vnum* quippe flore flauo siue fuluo, nitido: radice aliis non dissimili. *Alterum* rariorem multò, præcocissimum, flore saturo colore fulgente, [An crocus Vernus latifolius Clusii flauo vario colore Constantin.] aurei splédoris foris elegantissimis violaceis nigris lineis striato, auro texto Serico panno æmulo, vnde [crocus aureo panno concolor] croci concoloris aureo panno nomen, *Goud laken* vulgò Brabantorum, & *Drap d'or* Gallorum. Staminibus intus luteolis: foliis tenuibus erectis: Bulbo subtus aliquantulùm fibrato, reticulo obtecto instar nucis Myristicæ inuolucri, Macis vocati. Hoc alui Hacknei figulino vase. *Tertium* flore pallido ab aliis diuersum: cæteris vt vt satis respondentibus.

Varietas. Crocus vernus aureo flore Clusii, variat flore intensè, magisque luteo aut rutilo & aperto. Sed tota planta minor, alioqui omnino ferè similis.

CROCVS VERNVS ANGVSTIFOLIVS floribus cæruleis siue violaceis interdum candidis, Hispanicus.

Descriptio

CRoci verni angustifolii species prior (inquit Clusius hist. post.) terna, quaterna aut plura habet *folia*, longa, viridia, Crocinis longè angustiora gracilioraque, rotunda & capillaria ferè, inter quæ prodeunt bini aut terni *cauliculi*, vnciales vt plurimùm, angulosi, sustinentes flores sex foliis constantes, vt reliquæ species, imâ parte flauescentibus, intus nonnihil candicantibus, cæterà ad cæruleum tendentibus, siue violaceis [inueniuntur & toti candidi] odoratos, quibus insunt *staminula*: his succedunt folliculi, siue *capitella* trigona, exile *semen* fuluescens continentia: *radix* exiguæ Auellanæ magnitudine, duro spadiceóque cortice siue putamine tecta, intus alba, firma, subastringente gustu.

Clus. Hisp. & Hist. post. Appellatur hic bulbus à nonnullis crocus vernus, quòd flore sit croci. Veréque floreat: folia tamen croci non sunt, sed rotunda & capillaria planè. Nomen vulgare Lusitanis Galeriæ vicinis apud quos etiam nasci quidam illius regionis incolæ asserebant, *Nozelias pequennas*, id est, Auellanæ paruæ.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. pag. 141. crocus silu. maior Hispanicus, flore patulo, vulgò Nozilicha minor & Nozellas. 1. Nucula à radicis forma, quam etiá gustu refert. Crocus vernus minor primus Clusii. Hist. Lugd. crocus vernus minor. 1.

C. Bauh. Phyt. crocus 14. siue vernalis minor. 1.

Locus & tempus.

Frequens inuenitur à Clusio Gadibus Prior, atque inter Asindum (vulgò Medina Sidonia) & Calpen, locis salebrosis & apricis. Floret cum sequentibus Ianuario & Februario.

Vires.

Angustifolii croci verni nullas facultates cuiquam exploratas intellexit Clusius.

Crocus Vernus minor alter flore minore ex albo purpureo.

Descriptio

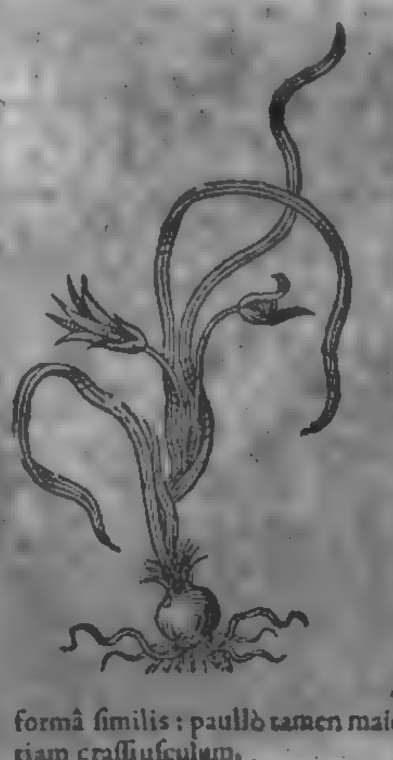
Croci verni angustifolii species altera, *foliis* & *radicis* externo cortice illi omninò similem in Beturiæ collibus Lusitaniæ finibus obseruabat Clus. hist. post. paullò minore flore, ex albo purpurascente, vixque è terra prominente, atque vnum bulbum eruebat florem habentem è foliolis octo compositum, quatuor externis paullò maioribus: radix erat gemina, candida, vna super alteram insidens, quarum superior firma, dulcis & edulis erat, inferior flaccida.

Crocus vernus minor alter Clus. Hisp. incolis Cebollina [parua Cepa] dicitur, quo ferè nomine solent Hispani minores omnes bulbos nuncupare. Lobel. obs. crocus vernus 2. Clusii Hisp. Cebolina 1. parua Cepa. C. Bauhin. Phyt. crocus 11. crocus alpinus gemina radice.

Locus & tempus.

Obseruauit hunc Clusius in Beturiæ collibus Lusitaniæ conterminis, florentem Ianuario.

CROCVS VERNVS ANGVSTIFOLIVS, tertius Clusio flore multò minore cæruleo.

Descriptio

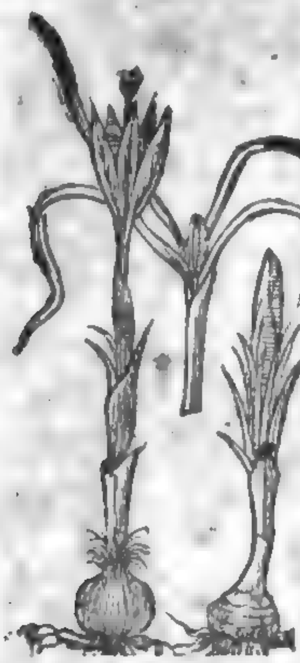
TERTIA croci verni angustifolii species Clusio vberioribus & crassioribus est *foliis*, iisque interdum surrectis: *flos* duarum præcedentium flore longè minor, totúsque cæruleus, tribus exterioribus foliis exceptis, quæ foris virescéte colore nónihil aspersa sunt: huius *radix* priori formâ similis: paullò tamen maior est, *semen* etiam crassiusculum.

Crocus vernus minor tertius Cluf. Hifp. Iconem aliam ponit Clufius in poft. hift. cum titulo Croci verni anguftifolii violaceo flore, quam autem pro tertio profuerat in Hifp. plantarum hift. in poft. ponitur pro Croco tenuifolio, licèt eius defcriptio non refpondeat.

Lobel. Obf. Crocus vernus Hifp. 3. minor Clufio. Et Plant. icon. p. 142. Crocus fylu. Hifpanicus vulgò Nozilicha maior, Crocus vernus 3. Clufii. Hift. Lugd. Crocus vernus minor 2. Clufio. C.B. Phyt. Crocus 14. fiue vernalis minor. 1.

Locus. Hunc Gadibus duntaxat iuxta priorem inuenit Cluf. eodem tempore florentem.

CROCVS MONTANVS AVTVMNALIS.

Defcriptio. CRocum montanũ primùm, inquit Cluf. Hifp. & hiftor. poft. *flore* eft fatiui Croci, fed dilutiore & minore, tribus intus croceis *ftaminibus*, & ftilo luteo fummâ parte in aliquot ftaminula diuifo: *folia* illi quaterna Crocinis fimilia, breuiora tamẽ, interiore parte, lineâ quandam candicantem fecundum longitudinem, exteriore verò, binos tanquam canaliculos feu fulcos vtrinque fecundum neruum excurrentes habentia. *radix* minor quàm in fatiuo, candida, plena, & veluti internodiis diftincta, quia [quod omnibus aliis Crocis generibus, gladiolis & Sifyrinchio etiam accidit] plantâ florente, fuperior radicis pars augefcit, inferior autem flaccefsit & minuitur, vtraque tamen denfo quodam cortice è multis villis contexto inuoluta & tecta, tenuibufque fibris per corticem fe exerentibus, feffili parte donata: fubdulcis porrò illa eft initiò, deinde ingrati faporis.

Hunc Theoph. lib. 6. c. 7. κρόκον ὄρειον appellat, Latini Crocum montanum & filueftre. Lufitani *Pie de borro* (pedem afininum) vocabant. Qua verò de caufa nefcit Clufius. An Adu par. 2. Autumnalis Crocus filu. fine foliis vt Colchicum vulgare flores laxat. Item Obf. Crocus montanus Autumnalis Lufit. & Hifp. etiamque noftris, vulgò *Pied de borro*. Plant. ic. p. 138. Crocus montanus Autumnalis. Hift. Lugd. Crocus montanus Clufii. C.B. Phyt. Crocus 3. fiue Alpinus autumnalis. Camer. hort. crocus montanus Theoph.

Locus & tempus. Nafcitur in nonnullis Lufitaniæ rupibus, præfertim iis quæ non procul à mari abfunt, vbi Nouembri obferuabat Clufius & cum fuo flore eruebat, anno 1564. & amicis in Belgium mittebat. Iftic etiam Septembri floruit. Viennæ Auftriæ & Francofurti ad Moenum, Octobri, interdum maturiùs: Maio tulit craffa, angulofa capita, femine plena, quale Croci verni latifolii Quartæ fpiciei femen eft. Belgis, tefte Lobel. hortenfis & inquilinus factus, è maritimis Lufitaniæ collibus delatus.

Crocus anguftifolius 4. flore purpurei faturati coloris.

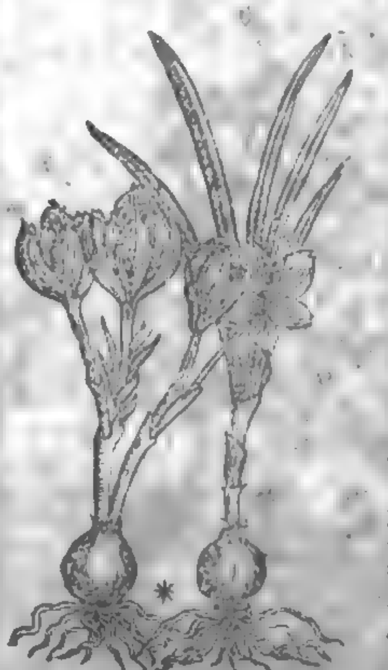
Defcriptio. Croci verni anguftifolii quarti ad Clufium mittebat diligentifs. vir Iofephus de Cafa bona aliquot bulbulos, quorum nonnulli fequentibus annis verno tempore florem tulerunt. Erant verò illis terna aut quaterna iuncea *folia*, priori anguftifolio hifpanico modo defcripto fimilia, inter quæ vncialis, tenuis *cauliculus* prodibat, membranaceum *folliculum* fuftinens, ex quo *flofculus* emerfit fex foliolis conftans purpurei fatiui coloris, quibus *vngues* albis venis diftincti, & *ftilus* ex vmbilico prodiens: fugax admodum fuit hic flos, vt pote qui vnico duntaxat die apertus manferit, *radix* Hifpanici anguftifolii radici par, multis tunicis, fiue corticibus duris tecta.

Apud Clufium eft icon, nefcimus an pro hoc quarto pofita an pro tertio: In iconibus Plant. p. 141. pofita fuit cum priore Clufii anguftifolio fub titulo Croci filueftris minoris flore patulo.

Crocus montanus fecundus flore purpureo foliis orbiculato mucrone.

Defcriptio. Croci montani alterum genus. Cluf. Hift. poft. ferè fimile primo, *florem* fine *foliis* promit Septembri, vnciali aut longiore pediculo ionitentem, fatis odoratum, fex æqualibus foliis orbiculato mucrone præditis, & faturatioris purpurei coloris pæneque violacei, conftantem, tribus ex vmbilico prodeuntibus flauis *ftaminibus*, & ftilo extremum mucronem multifidum, craffiufculúmque habente: nullum adhuc *femen* mihi obferuare licuit: nec qui bulbum mittebat, vllam eius mentionem in epiftolâ faciebat: *radix* prioris radici valdè fimilis, cortice è multis villis contexto inuoluta, oblongos interdum nucleos fatis procul à matre fpargens. Hoc [Alterum] Croci filueftris appellatione mittebat Nobilis, idemq; Doctifs. vir, Ionanes Boiffot, vetere amicitia Clufio coniunctus, Francofurtum anno 1591.

CROCVS MONTANVS TERTIVS.

Defcriptio. CRoci montani tertii Clufio Hiftor. poft. *flos* inodorus etiã eft, vel tenuis admodum & euanidi odoris, fenis, vt reliqua Croci genera, *foliis*, quorum interiora terna paulò breuiora funt, omnia autem orbiculato mucrone, albicantis initiò coloris, fed in quo deinde, temporis fucceffu,

recessu, dilutius quidpiam cæruleum perfusum videatur: *stamina* ex vmbilico prodeunt terna, flaua,& in medio *stilus*, siue penicillus, in tria vel plura *staminula* diuisus, flaui etiam coloris: flaccescente vel iam marcido flore, quina, sena, rarò plura emergunt in ambitu *folia* ex tenui mébrana, quæ florem initiò obuoluerat, Croci verni latifolii foliis pænè similia, hóc est, paulò latiora quàm satiui, albâ lineâ singula folia per lógitudinem supinâ parte distinguente, & pronâ binis: *semen* hactenus nullum obseruauit Clusius licet multis annis aluerit: *radix* digitalis, vel etiam pollicaris est crassitudinis, orbiculata ferè, alba, solida, tunicâ spadicei coloris obducta, multis albis fibris sub ea nascentibus prædita, quæ florum satis ferax est: nam & ternos,& quaternos, interdum etiam quinos profert flores.

Locus. Missum est hoc tertium Croci genus Byzantio anno 1587. Octobri mense Z *afran maby*, hoc est,

Tempus. Croci cærulei nomine, quod tamen, prorsus cæruleo non esse flore, idem mensis declarauit: ná octiduo postquam terræ commisissot flores proferre cœpit.

CROCVS SYLV. BYZANTINVS SEROTInus candidus tantillùm subcæruleus.

Descriptio. DEbetur authore Lobel. Adu. par.2. Perelegans Croci sylu. autumnalis serotinum genus D. Ioãni Parkinson Londinensi Pharmacopolæ egregio,& Rei Herbariæ amantissimo, qui eius bulbos Bysantio delatos sedulis doctioribus amicis Herbarum cultoribus Britanniæ ingenuè impertitus est: vt Domino Ioan. Nasinith Botanico primario,& Chirurgo Regio præstantissimo, generoso item viro D.I. Coys harum peritissimo,& D.I.de Franqueville.

Vniuersa planta quinas & senas vncias altitudine æquat, In palmari delicatiore *cauliculo*, vaginula prædito, *flores* laxat candidos, aliquantillùm dilutâ cæruleâ vmbrâ mixtos, ampliusculos, Colchici paulò minores, senis foliis conflatos: tribus *staminibus* luteis inferioribus, Croci verni sylu. similibus, totidémque ternis sese exerentibus exilioribus concoloribus staminulis aut stilis. Floruit in hortis prædictorum quorundam Botanicorum per mensem Nouembrem in sextú aut octauum Decembris, vnà cum foliis dilutioris viriditatis (obscurè virent Croci sylu. mõtani folia) sparsis, ternûm vnciarum, lineis albis medio exaratis, quæ paulatim marcescente flore palmarem altitudinem & vncias quatuor excrescunt. *Radix* adulta Nucem Myristicam æquat, etiamque superat, rotundior tamen Gladioli similis, intus alba, cortice obducta subfusco, accedere videtur ad Crocum montanum tertium Clusii.

Crocus vernus capillari folio.

Mittebat Venerius Clusio Histor. post. Croci verno tempore florentis genus capillari *folio*, quod Burdegalensi agro locis desertis nasci scribebat,& duorum generum inueniri, vnum purpurascente folio: alterum [quod rarius,] albo. Et certè illius quod cæruleum habet florem aliquos ipsi bulbos semel atque iterum misit. At illius quod albo est flore, ne vnum quidem bulbum ab ipso impetrare potuit: in alios licèt magis liberalis fuerit: certus enim est eos, qui illud habebát ab ipso accepisse. Id autem exiguam *radicem* habebat, bulbosam, duro spadiceo cortice tectâ, instar illius quod in Hispania obseruabat ad Anam flumen, vel eius, quod Casabonus ei mittebat: è quà insequente anno bina aut terna prodibát quasi capillaria folia, viridia, surrecta, inter quæ *pediculus* veriùs quàm *cauliculus* vncialis lõgitudinis aut paullò maior, ab vnâ parte planus, sustinens semuncialis magnitudinis *florem* sex foliolis constantē, quorum terna exteriora paullò longiora erant, & purpurei coloris, tribus venis saturatioribus secundum longitudinem exteriùs distincta, tria interna breuiora & dilutiore colore prædita, omnia autem internè dilutè purpurascebant, & *vngues* habebant pallidos, ternis venis distinctos, prodeuntibus ex vmbilico tribus *staminulis* breuibus, longo apice flauo præditis,& medio stylo extremâ parte diuiso.

Tempus. Florem proferebat initio Maii, qui Sole splédente aperiebatur, sub noctem autem claudebatur,& paucos dies durabat, nullius, aut pertenuis odoris.

Crocum montanum Pyrenæum Autumnale.

Anno 1602. à Gallo quodam ῥιζοτόμῳ, qui multas plantas in Pyrenæis montibus erutas adferebat, aliquot redimebam (inquit Clus. Exot. par. 2. Append. 2.) inter quas binos aut ternos Croci bulbos: horum vnus insequente anno Septembri florem ferebat, Primi Croci montani flore ampliorem, colorisque saturatioris & quodammodò medii inter illum & alterum in mea Plantarũ historia descriptum, cuius medius stylus multifidus summâ parte perinde ac illius, magis tamen diluti coloris, & prorsus flaui: huius item folia marcescente flore, non statim prodibant vt in primo: An porro alii istius generis sint futuri, dies nos docebit, si non peribunt.

Croco silu. similis Bulbus.

Bulbus montanus ignotus similis Croco siluestri, missus ex Hispania Clus. Pann. pag. 194. C. Bauh. Phyt. Crocus 16. siue Croco siluestri similis.

Croci Zizania.

Croci Zizania, bulbus quidam nuper cum Croco è Vallesia missus, superficies Croci, magnis interuallis latet & redit. Gesner.

EPHEMERON NON LETHALE Veteribus.

CAP. VI.

Descriptio. EPhemeron [ἐφήμερον] quod alii Agrestem Irin [ἶριν ἀγρίαν, Ald. cod. κρίνον Lilium,] appel-

lant *caulem, foliaque* habet Lilii, ſed hæc tenuiora: *flores* candidos, amaros: *ſemen* molle: *radicem* vnam digitali craſſitudine, longam, adſtringentem. Naſcitur in ſyluis & opacis.

Plin. more ſuo paucis immutatis ita legit. Ephemeron folia habet Lilii, ſed minora, caulem parem, florem cæruleum, [album Dioſc.] ſemen ſuperuacuum, radicem digitali craſſitudine.

Ephemeri æquiuocationes. Colchicum vulgare.

Cæterùm Ephemeron à quibuſdam pro Colchico vulgari habetur. A quibus recedit Lobelius qui Ephemeron non lethale ſuſpicatur eſſe Hermodactylos officinarum. Diuerſum quoque Ephemeron non lethale eſt, quod depinxit Matthiol. ab indigenis *Giglio Matto*, hoc eſt, Lilium ſtultum nominatum. Fuchſius plantam vulgò Lilium conuallium nuncupatam Ephemerum non lethale eſſe contendit. Ephemeri non lethalis radicem dentium doloribus remedio eſſe ſcribit Dioſ. ſi decocto eius colluātur; Folia verò in vino cocta illitáque, œdemata tuberculaque diſcutere, quæ quidem humidi nihildum contraxerint. Sed hîc Fuchſ. πύων (puris) pro ὑγρὸν [humidi] ex Galeno legendum cenſet. Galeni verba hæc ſunt: Ephimerum non illud lethale ac deleterium, quod & Colchicum nominant, ſed alterum quod & Irin agreſtem cognominant, radicem habet adſtringentem, & boni, ſuauiſque odoris. Ex quibus palàm fit, facultatis, temperaturæque eſſe miſtæ, nempe repellentis, & halitu [non halitu, vt per incuriam Typographi in Hiſt. Lugd. legitur,] euaporantis. Teſtificantur opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & ſtatui folia conueniunt. Oportet autem ea in vino decocta, priùs quàm pus moueas illinire. Liquet igitur ex his Galeni verbis pro ὑγρὸν πύων eſſe legendum. Variat tamen ab hac lectione & Plinius, ſcribens lib. 25. c. 13. Ephemeron habet radicem dentibus præcipuam, conciſam, in acetoque decoctam, vt tepido colluantur. Et ipſa etiā radix mobiles ſiſtit. Cauis & exeſis imprimitur, [imponitur,] Vet. Et ſeq. lib. 26. cap. 12. Folia Ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quo etiamdum (& tantùm CH.) diſcuti poſſunt.

COLCHICVM VETERIBVS.

CAPVT VII.

DE Colchico Theophraſtum ex profeſſo quędam literis conſignaſſe non ita conſtat: Licèt non deſint, qui Narciſſum eſſe Plinii & Virgilii purpureum affirment, apud Theophr. Autumno florentem, poſt Arcturum circa Æquinoctium. Verba Theoph. de Hiſt. pl. lib. 6. c. 6. hæc ſunt: Νάρκισσος aut λείριον (ſunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Aſphodelo ſimile habet, ſed multò latius & Lilii, [καθάπερ ὁ κρινωνία quaſi Liliaceum Marc.] modò caulem nudum quidem foliis, veruntamen herbaceum, cui flos in ſummo, ſemen, velut in vaſculo, membrana quadam clauſum, grande, nigrum (μέλανα legendum, μήλινα, Dod. Ita etiam Cluſ.) figura oblongum: hoc decidens, ſua ſponte germinat: verùm tamen id colligentes etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quam rotundā, carnoſam & grandem habent. Serotinus flos eſt, poſt Arcturum enim & circa Æquinoctium floret. *Hæc Theoph.* Quæ an Colchico Ephemero reſpondeant, quilibet verba iam in medium prolata diligentiùs examinans, abſque negotio facilè iudicabit.

Cæterùm Dioſc. κόλχικον, aliis etiam ἐφήμερον nonnulliſque βολβὸν ἄγριον dici autor eſt. Lat. Colchicū, Ephimerum, & Bulbum agreſtem, & ſtrangulatorium. Colchicum autem, vt ille deſcribit, ſub finem Autumni florem edit Croci candicantem: deinceps verò folia bulbi, ſed pinguiora: caulem dodrantalem cum rufo ſemine: radicem cortice præditam è nigro fuluescente: quæ quidem delibrata candida, tenera, ſucci plena, atque etiam guſtanti dulcis reperitur. Habet verò bulbus eius mediam rimam fiſſuramue, è qua flos erumpit. Plurimùm in Meſſenia & apud Colchos enaſcitur. Et licèt dicat Dioſc. Colchicon radicem habere cùm delibratur candidam, noſtram tamen cum Marantha obſeruauimus temporis diuturnitate rufeſcere: nec minùs cùm eam dulcem eſſe dicit, noſtræ partes ſunt ſcire, hunc ſaporem non niſi per Autumnum retinere: nam cùm folia verno tempore profert amariſſima eſt, quamobrem à nonnullis pro Colchico habita non eſt.

Colchicon qualem habeat radicem.

Colchicum Autumno dulce, Vere autem amariſſ.

Plinius, Galenus, Ægineta, atque Aëtius huius meminerunt, quamuis non deſcripſerint, appellantes Colchicum hoc Ephemeron venenatum, lethale, deleterium.

Qua de re ſequentibus agit Serapio: *Serugen*, [id eſt Hermodactylus Dioſc.] Eſt herba quæ floreſcit in fine Autumni & eius flos albus, ſimilis in figura ſita flori croci, deinde emittit folia ſimilia foliis bulbi, in quibus eſt humiditas adhærens manui, & habet ſtipitem longitudine vnius palmi porrectum, cuius color eſt albus, declinans ad nigredinem, & habet radicem, cuius cortex eſt niger, ad rubedinem declinans, Sed quando aufertur cortex, apparet radix interiùs alba, mollis, dulcis ſaporis, & plena humiditate. Eſt autem radix ipſa rotunda, ſimilis Cepæ bulbi, & habet radix iſta in medio ſui ſciſſuram, ex qua egreditur ſtipes, ſupra quem eſt flos. Naſcitur multùm hæc herba in loco qui dicitur Karin, & terris quæ dicuntur Gnagna, hæc herba ſi comedatur occidit ſtrangulando, ſicut occidunt Fungi. Conferunt autem illi qui ipſam comederit omnia quæ conferunt illi qui comedit Fungos malos, eſt autem ſummum remedium ei lac bouinum, non egent namque alio adiutorio qui eam ſumpſerunt, &c. *Hæc Serapio*, qui Galenum citat vires enumerans [quas recenſemus ſub Hermodactyli titulo] verùm nihil tale apud eum inuenimus; citat etiam Paulum, ſed ex verbis Pauli certò aſſerere non poſſumus, de qua planta loquatur.

Serapio falſo Galenū & Paulum citat.

Colchici nomine enarratę plantæ ordine ſequentur. *Narciſſus Perſicus* à quibuſdam Colchicus dictus, de quo agimus poſt Colchicum luteū. Videtur porrò Cluſio Colchicum Syriacum, Alexandrinum quorundam, *Tulipæ genus Apenninum* de quo paulò poſt agemus. Scribit Hiſt. Lugd. *Meleagridem* Dodonæi nonnihil accedere ad figuram Colchici Orientalis Matthioli de quo lib. 30.

Tulipa. Meleagris ſiue. Fritillaria.

COLCHICVM.

Deſcriptio

NOn multis communis florendi modus efficit vt Colchicum priùs ſemina ferre quàm florem vulgus ſibi perſuadeat: ſed quemadmodū Crocus, ita Colchicum Autumno *florem* promit

foli&

foliis nudo & albido, tenuique *pediculo* purpurei carneiue coloris in sena *folia* oblonga diuisum, *staminibus* in medio croceis: Vere *folia* producit tria aut quatuor Liliacea, sed longiora, latioráque, inter quæ vbi in diuersa abire incipiunt, *conceptacula* oriūtur seminum oblonga, Lilii capitulis quodammodo similia, è duob⁹ tribúsue loculis composita, marcida & nigricante membrana obuoluta, in quibus *semina* ad Raphani accedentia, petiolis breuibus ad mediam lineam vniuscuiusque loculis adhærescētia. *Radix* subest russescens foris, intus alba, bulbacea, altera parte compressa: instar Castaneæ.

Diligentem descriptionem Cordi lubet hic adscribere quam habet hist. lib. 2. cap. 152. Colchici inquit (quod hodie Hermodactylum vocant) tres sunt species. Primum enim cùm siccatum fuerit, foris nigrum, intúsque fuscum in candido colorem habet. Alterum in flauo subrubentem, tertium verò candidum. Ex his nigrum, paullò ante Autumnale æquinoctium florere incipit, vsque quò superueniens gelu sub ipsis pruinis superbientes flores opprimat. Colchicum itaque Autumno edit quinuncialem, nonnunquam etiā dodrantalem, gracilem, glabrum, candicantem atque egregiæ teneritudinis caulem, in cuius fūmitate flos Lilio non dissimilis, sed minimè repandis & reflexis deorsum foliis, sex vt plurimùm foliis longitudine sesquiunciam aut bessem æquantibus, latitudine verò vnciā paulò angustioribus, vtrinque acuminatis, glabris, nitidis, pinguibus, in attritu glutinosis, primùm clausis & conuolutis, postea se explicantibus, constans, colore in subrubente purpura albicans, in medio luteo colore stamina, numero ipsa floris folia non excedentia continens: qui postquam vnum atque alterum diem durauerint, flaccescunt, deinde paulò pòst sequentis Veris initium folia profert longitudine dodrantali, latitudine verò vnciæ aut sesquiunciæ, acuminata, crassa, Liliaceis forma & substantiæ lentore similia, sed longiora, sub terra coëuntia, & teretem, tenerum candicantémque pediculum constituentia: in quorum medio prope terram vtriculus extuberat acuminatus, triquetrus, longitudine ad sesquiunciam plerumque accedens, latitudine verò vnciam ad plurimùm æquans: rotundo, milióq; maiori, primum candido, æstate deinde post solstitium maturescente, ad rufum in nigro colorem transeunte semine plenus: quo sparso folia flaccescunt. Inueniuntur nonnunquam duo aut tres vericuli simul coniuncti & ab vna radice prodeūtes, cùm eadem radix totidem flores produxerit, sed vnus tantùm ex his magnitudine præstat, alii veluti abortiui sunt. Radice nititur longitudine sesquunciali, modicè in planum compressa, latitudine vnciam plærumque quarta eius parte excedente, superiùs turbinata, inferiùs autem latiuscula parte veluti in paruum vnguem desinente, & candidas fibras in terram demittente, & paruis bulbis circa latera enatis se propagante: foris multis in ruffo nigris tunicis vestita: ex quorum numero eius ætatem cognoscere potes: singulis enim annis singulas perinduit tunicas, quibus detractis reliqua radicis pars carnosa, totáque candida, & lacteo succo plena est, eadem ab vna parte rimam veluti habet, per quam floris coliculus transiuit, hunc enim non è superiori & acuminata parte maioris radicis Autumno promit, sed ab inferiori flaccescentis vngui, & latiore, contra reliquorum bulbosorum morem. Ea verò radix à cuius mucrone flos & folia emittuntur, sulco caret, vsque in Autumnum, donec subnascens paruula alia emisso flore prioré sulcet. Hinc est quòd radices, quibus Vere & æstatis principio folia insident, canaliculatum istū sulcum non habeant. Folia cùm exaruerint, vestigium quoddam turbini impressum relinquunt. Eadem radix quæ priore anno germinauit, sequenti anno flaccescit, Autumno succedit alia admodum parua, inferiùs adnascens, à cuius superiori parte Autumno flos prodit: nam hic minimè à maiore exit, minor hæc radix vnà cum flore adolescit, in Vere autem & Æstate sequenti simul cum semine ad iustam magnitudine peruenit, quo tempore prior omninò perit. Siccata radix tam foris quàm intus fusca fit. Saporem radix habet dulcem simulque amarum, tenuem, saliuam prouocantem, & aliquantulùm nauseosum. Odorem verò omnes herbæ huius partes, grauem & nauseabundum spirant. Nascitur in pratis tam planis quàm montanis solo pingui, plurimúmque in Wirtembergic. Sueuia, vbi Autumno omnium ferè montium decliuia, campi & prata his floribus albicant. Colchicum subrubens (quod à colore radicis siccatæ ita cognominatur) nigro in omnibus notis & proprietatibus assimilatur, præterquàm quòd siccata eius radix, quamuis excorticata, rubescat. Saporem quoque & odorem nigro similem habet, nascitúrque eiusdem naturæ natalibus: rarissimè tamen iuxta se simul nascuntur.

Colchicum subrubens.

Olim quamplurimi cum magno multorum vitæ periculo abusi sunt Colchico pro Hermodactylis, illud exhibentes, cuius rei testes est Hermol. in Dioscor. dicens: Colchicum haberi modò passim prædicant: Hermodactylum Recentiores pro Ephemero accipiunt. Colchicum copiosè in Colchide nascitur. Estque in illis regionibus venenata herba.

Hermodactyli. *Ephemeron.*

Quod verò apud nos [*pergit Cord.*] prouenit, amarius est, quo sapore veneni aliqua pars diluitur, nec tamen innoxium redditur. Homines enim quos eo purgauerimus, sæuissima incurrūt accidentia. Colchicon ait alibi, Bulbus agrestis aut flos Autumnalis, non est Hermodactylus, licet id Serapio velit. Quidam vt Brunfelsius Narcissum esse crediderunt. Sed reuerà Narcissus plurimùm ab hac differt. Colchicum aliqui etiam Ephemerum appellarunt. Nobis autem illud consideratione dignum, an nostrate Colchicum minùs sit venenatum quàm quod in Colcho prouenit, vt vult Cordus, cuius argumentum non satisfacit.

Narcissus. *Ephemeron.* *Cordus not.*

Nec placet Ruellium non distinguere Hermodactylos vulgares à vulgari Colchico, dum scribit: Officinæ Hermodactylon vocant, è quo-

Ruell not.

Catapotia ad podagras tantoperè commendantur. Habet & in medicina suos vsus, quorundam venenis pro remediis abutendo, quorum medicina maioris mali periculum adfert. Hermodactylos quibus Catapotia tantoperè commendantur ab Aetio & Paulo, Ephemeron non esse satis mihi constat, etsi Recentiores, pro Ephemero vsurpent, cùm Paulus separatim tanquam diuersorum mentionem fecerit, tradens Hermodactyli radicem alui decoctionem moliri, priuatim in articulariis doloribus, in defluxione decoctum eius dari, verùm stomacho aduersari.

Pauli & Aetii Hermod. non sunt Ephemeron

Euch. Roßlin in Herbar. sub nominibus Caninecæ Gallorum weissen zeytlosen / Ebigerswerk, Colchici, Ephemeri, Hermodactyli [quod Colchicum dicitur] hermodactel wurtz / Spinblumen, confundit multas plantas, ac Colchico malè salubres facultates tribuit.

Caninecæ Euch. Roslin error.

Neoterici duo Hermodactyli genera statuunt (inquit Tagaultius) vnum radice oblonga, alterum rotunda. Qui radice est oblonga Ephemeron est Diosc. Galeni, Pauli & Aetii. Qui verò radicem gerit rotundam, eorundem haud dubiè Colchicon est, è quo Catapotia tantoperè ad podagras & arthritim commendata Officinæ conficiunt. Verùm enimverò cùm hoc Græcis omnibus Scriptoribus, atque ipsi etiam Plinio delibutorium ac præsentaneum venenum sit, non admodum certè tutus est eiusmodi pilularum vsus: nisi fortè dicamus nostrum hunc Hermodactylum non adeò venenosum esse vti illud Colchicum est Ephemeron, id est, quod in Colcho insula nascitur. Verùm cùm Hermodactyli quibus passim hodie vtuntur Officinæ in conficiendis huiusmodi Catapotiis, hæ nequaquam radices sunt [innocuè enim, præsertim veteres gustari possunt] quas Veteres & Paulus Aegin. in articularibus morbis tantoperè commendarunt: securiùs sanè fuerit ab eis in totum abstinere. Quòd autem Hermodactylus de quo scribit Paulus lib. 7. res alia sit ab Ephemero & Colchico, eo argumento conuincitur, quòd dicat Hermodactyli radicem, & per se, & ipsius decoctum peculiariter & priuatim articulorum doloribus in ipsis fluxionibus plurimùm valere. Diuersa tamen capita de Colchico & Ephemero iam conscripserat, quibus nullam vim sanandi arthriticos tribuit. Sed neque Diosc. neque Galen. neque Plinius, neque Aetius in Colchico aut Ephemero, verbulum de articulorum morbis loquuntur. Proinde res alia Pauli Hermodactylus ab Ephemero & Colchico esse videtur. Porrò tametsi Ephemeron apud antiquos Græcos nomen sit generis, significans idem quod apud Arabes Surugem, apud Recentiores Hermodactylus, dictumque sit [vt putauit Theoph.] quoniam intra diem iugulet: præcipuo tamen nomine & peculiariter ad Ephemeron dicitur, quod veneno caret, innocensque est, & remedii ratione vimque saluriferam habet, tantum abest vt lethiferum sit, aut exitiosum. Colchicum verò per Antonomasiam, id est, Excellentiam loci in quo nascitur, & ob facinora Medeæ veneficæ mulieris ex Colcho, de venenoso solùm Ephemero dictum est. Maleficum hoc Ephemeron, Colchicum dictum, exitu Autumni in pratis florem edit subcandidum siue albicantem: posteriùs, id est, ab eo tempore, folia bulbi pinguiora: caulem palmeum vel semipedalem, rursum semen, radicem rotundam, foris è nigra rufescentem, quæ delibrata disquamataue intus albicat, teneraque ac mollis spectatur, lacteo madet succo, atque gustatu [vt autor est Diosc.] dulcis inuenitur. Bulbo medio rimula dehiscit, quâ flos erumpit. Quæ notæ omnes ad amussim Officinarum Hermodactylo conueniunt.

Colchicum cur dictum.

Hermod. Officinarũ.

Quidam superstes adhuc hodiè Medicus Ferrariensis, asserit se Colchicon gustasse, ac in eo Castaneæ saporem inuenisse, sed paulò post stricturam quandam circa asperam arteriam præsensisse, ac si manu stringeretur: mox vaccinum lac bibisse, & nihil incommodi sensisse. Rura hodiè apud nos plantam hanc Canecam appellant, quòd canes deuorata necet. Officinæ Hermodactylon vocant.

Cæterùm cùm dicit Mesue de rotundo Hermodactylo tanquam de meliore se sermonem habiturum id sanè intelligendum est. Nempe Hermodactylum rotundum, qui Colchicon est Ephemeron, meliorem ac perfectiorem esse quod ad ea ad quæ valet pertinet, vt puta ad articularios dolores. Sed iam recitata verba Tagaultii tam distincta sunt, vt magis distingui velint. Quicunque enim considerabit radices Hermodactylorum & conferet cum Colchici radicibus nostratibus exsiccatis, insigne descrimen perspiciet, quicquid dicat Tagaultius de notis quæ conueniunt.

Tagaultius notatur.

De Colchico quidem nihil prodit Galenus [inquit Cornar.] Nec Plin. Colchici meminit, nisi lib. 28. c. 9. Officinæ Colchicon vocant Hermodactylon, sequentes in hoc Serapionem Arabem, qui totam Colchici apud Diosc. descriptionem Hermodactylo attribuit. Verùm Paulus Hermodactyli radicem proponens, non addit Colchicum vocari. Et quamuis Colchici seorsum non faciat mentionem, tamen de Ephemero agens, nō de veneno loqui se dicit, sed de eo quod Iris agrestis vocatur. Per venenum autem nihil aliud ipsum intelligere quàm Colchicum, ex Galeno clarum fit ex quo Paulus transcripsit. Non debuisset autem præterire, neque eo loco quo de Hermodactylo agit, Colchici appellationem, si Hermodactylus Colchicum esset: neque lib. 5. cap. 48. vbi de Colchico verno agit, Hermodactyli appellationem, si Colchicum Hermodactylus esset. Quare diuersas res esse hinc colligitur. Sed & idem Paulus lib. 7. cap. 5. podagricam ex Hermodactylo compositionem recensens: & mox eandem purgatoriam addens, Colchici appellationis nullam mentionem facit, libenter alias exponere solitus, si quæ sunt obscuriores appellationes. Nostri Zeytlosen vocant. Quidam etiam Herbstblumen. Hæc Cornar. Qui sui oblitus l. 4. c. 140. Collegit Narcissum esse ex genere florum, qui à nostris Zeitlosen & Herbstblumen appellantur.

Hermodactyl.

Iris agrestis.

Errat & Tragus qui putat esse Moly Homeri, quando scribit: Sunt qui putent Narcissum esse Theoph. lib. 6. cap. 6. & Virgilii lib. 4. Georg. inter quos est Philippus Melancthon in Syntaxi sua. Huic sententiæ subscribo quod ad florem attinet. At radix nec non folia huius plantæ, nobis à Dioscoride sub Colchico, Ephemero, siue Bulbo agresti comprehenduntur. Serapioni cap. 194. Surugem, Hermodactylum, Liliũ syluestre, & Achimeron, quod meo iudicio Ephemeron legi debebat. Serapio Hermodactylum venenum esse clamat, vti & Mesue, &c. Rursus cum Serapione, Mesue & Paulo Aegin. ingemino, ac constanter affirmo Colchicon quod Arabes, & Officinæ Her-

Hermodactylum dicunt venenum, nunquam intrò sumendum. Mesue Hermodactylum Homeri Moly Germanis Pfaffenhoden & Nachtblumē/ Narcissus Poëtarum fabulis celebratus. Potest fieri vt Dioscor. duobus in locis separatim hanc plātam explicarit sub Colchico radicem & folia, sub Narcisso florem. Hæc Tragus.

Cæterùm, attestante Turnero, prudenter monet Matthiol. non ampliùs Colchici radicibus pro Hermodactylis esse vtendum quem errorem Serapio ac Mauritani medici non animaduertētes vel negligentes Dioscoridis monita ac contra Galeni, Pauli, Nicandri & Plinii mentem perperam induxerunt.

Castor. not.

Castor. Dur. pag. 141. Colchicum, Bulbus agrestis pag. 142. falsò Hermodactylus Pharmacop. in pilulis ad Arthritidem, pro eo non ponant Colchici radices. Item pag. 169. Iris syluestris κολχικὸν siue Ephemerum Arab. Zurungem. Miramur cur Castor eiusdem plantæ duo faciat capita & duas ponat figuras: videant etiam lectores an postremo loco non confundat cum Colchico, Ephemerum lethale.

Fallop. not.

Fallop. de purg. Hermodactyli radix, Arabibus est radix Ephemeri Colchici. Hæc ille qui non putat venenatum vt postea ostendetur. Non probo eum non distinguere vulgatum Colchicum, quod venenatum, ab officinarum Hermodactylis.

Quita merendas & Villorita Hisp. H. L. not.

Clus. Hisp. Colchicum vulgare Salmaticensibus, *Quita merendas*, quibusdam etiam *Villorita*.

In hist. pl. Lugd. non bene ponitur Icon Colchici vulgaris sub titulo Colchici Oriētalis Matthioli, demendum igitur vocabulum Orientale, nec placet quod illa statuit Colchici seu Ephemeri radicem medicamentis immixtam non esse perniciosam.

Colchicum, autore Thalio, passim in pratis. Reperitur locis Septētrionalibus, prope Ilenburgum, flore etiam candido.

Tabern. icon. Colchicum masculinum, Zeitlosen mänlein. In Hist. Colchicum 8. Item Colchicum fœmininum Zeitlosen weiblein. In Hist. Colchicum 9. Non demonstrat qua in re differant, nec etiam figuræ multùm sunt dissimiles.

Synonyma linguarum

Græcis κολχικὸν [Colchicum] ἢ ἐφήμερον Diosc. (Ephemerum) ἢ βολβὸς ἄγριος quibusdam, *Bulbus agrestis*. Germ. Herbstblumen Zeitlosen/ quibusdam wisen wild saffran blumen/ Nackethuren/ & Hundshoden/ canis testiculi. Belg. tijtlosen. G. *Mort au Chien*, *Tue Chien*, Montb. *Des Viollatges*. It. *Colchico, Zaffrano Saluatico*. Angl. wild Safron. Boh. Ocun. Hung. Kokorchin/ quo nomine aliàs etiam stirpes insigniunt.

Locus & Tempus.

Nudus iste flos quem Colchicon, seu vt Officinæ (secundum Tragum) vocant, Hermodactylus, Autumni tempore fundit, hiemis aduentantis nos admonet. Quanquam verò exitu Autūni plerunque appareat: tamen non rarò quoque circa Festum D. Iacobi primùm in detonsis pratis, ac eo inde tempore vsque ad finem Septembris mensis spectatur. Folia autem post flores generantur, qui primo statim Vere è terrà erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimùm mense producitur: Nascitur passim in omnibus pratis Germaniæ. Prata humida (vt notat Gesner.) nusquam non abundant, Autumno florem Croci prodit nudum, & nullis omninò foliis. Colchicum Clusii omnibus Germaniæ & Vngariæ pratis obuium. Colchicum siue Ephemeron lethale, Basileæ passim in pratis florens Septembri & Octobri, Monspelii etiam prouenit. Geneuæ folia protrudit mense Aprili in pratis, Lugduni abundat: in monte Roßberg propè Masmunster vidi florens Octobri. Montbelgardi passim floret Septembri, & Octobri etiam in Horto Ill. E. C. mense Februario: in pratis propè Montbelgardum vidi aliquot plantas florentes.

Vires, venenum & remedia.

Radix in cibo accepta, tradente Dioscor. necat per strangulationem, similiter vt Fungi. Descripsimus ipsam, vt ne quis fallatur & pro Bulbo edat. Præter opinionem enim imperitos illicit, ob suauitatem. Auxiliantur his qui ederunt, eadē quæ his qui Fungos sūpserūt. Lac item bubulum potū. Quare si hoc adsit, nullo alio opus est auxilio. Et rursus inter Alexipharm. Qui Ephemerum acceperunt, quod aliqui Colchicum, aut Bulbum syluestrem appellauerunt, eos pruritus per totum corpus concomitatur, velut a Scilla aut Vrtica excitatus. Internæ partes morsum percipiunt, & stomachus cum multa grauitate exæstuat. Inualescente verò affectione, per aluum feruntūr cruenta ramentis admixtis. His auxilium ferendum est, velut his qui Salamandrā hauserūt, & per vomit⁹, & per infusa per Clysterem. Antequam verò inualescat Venenum dandum est ipsis Quercus foliorum, aut glandium, aut Malicorii, aut Serpylli decoctum cum lacte bibendum: Aut Polygoni succus, aut Virgultorum Vitis, aut Rubi, aut Ferulæ teneræ medullæ, aut baccarum Myrti succus cum vino. Sed & ipsæ Myrti, baccæ tusæ, tritæ, & in aqua maceratæ, auxiliantur, si cremor ipsarum accipiatur. Facit similiter & Castanea, quæ Sardianæ glandes appellantur, pellicula media, cruda cum aliquo ex relatis succis accepta. Origanum item cum lixiuio potum. Exactè verò auxilium sentiunt, qui lac Asininum aut bubulum calidum bibunt, & in ore tenent, vt hi quibus huius copia est, alio nullo auxilio opus habeant. Hæc Diosc. Eadem Paulus Aegin. de verbo ad verbū lib. 5. cap. 47. Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine, seu à medio recessu statuunt. Quanquam radix & flos huius plantæ ad abigendos & enecandos pediculos satis conferant, tamen vsus eorum præsertim si intrò sumantur annuente Trago, minimè tutus existit, vt quæ plùs detrimenti quàm veritatis allatura sint. Admonendi ergo mihi hoc loco sunt ii quorū interest pilulas pro podagricis præscribere & conficere, ne suis confectionibus Colchicon, seu Hermodactylum adhibere velint, quod hactenus magno cum errore commissum fuit. Cæterùm articulario morbo & podagra laborantibus vtilem esse radicem Colchici Arabes scripsere, quod & nos aliqua ex parte experti sumus, Verùm tum, cùm forinsecus imponitur. Ferunt, legitur apud Hist. Lugd. Turcas Colchici floribus, vti cùm inebriari volunt: eos enim vino macerant, quo epoto adeò stupidi redduntur, vt in ecstasim abeant. Ad verrucas ani accipit N. L. Ducis Wittemb. Medicus Colchicum [Zeytlosen] tūdit, superligat, excidunt. Ad extirpandos verò pediculos latos pudendorum contundit radices Colchici, coquit cum aqua & locum affectum eà abluit.

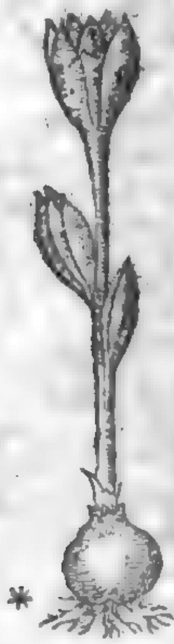
Auxilia. Lac. — *Ephemerū. Colchicum. Bulbus sylu.* — *Signa assumpto Colchico.* — *Remedia.* — *Castaneā. Sardinianæ glandes pellicula.* — *Colchici flores inebriant.*

COLCHICVM ALBVM CVM PVRPVrascentibus Lineis.

Descriptio.

Colchici picti *radix*, vt & aliorum bulbosa foris in fusco nigricans, intus alba est, & ex

illa parte (quod à nemine monitum est (vnde florum caules erumpunt, in conum desinens, ad quem in imo *bulbi* fibræ barbæ instar dependent: Ex eo bulbo *caules* nudi, molles, splendentes, candidi, striati, bini vel terni prodeunt: in quorum summo totidem *flores* (reliquis Colchicis figura similes) candidi, purpurascentibus lineis, & maculis eleganter persperfi: horum quilibet *foliola* sex habet ad quorum singulorum principium, singula

adnata *stamina*, vt in Tulipis, croceo puluere aspersis. *Semen* sequente anno in vesicariis triangularibus Valuulis fert fuscum, subrotundum, & ex parte angulosum. Iunio mense maturum. Inuenimus in Heluetia in conuallibus ad radicem montis *wasserfal* & in hortum transtulimus Mense Septembri anno 1598.

Colchico vulgari similes bulbi.

Paucos colchici bulbos, vulgaribus bulbis valdè similes Neapoli Francofurtum ad me (ait Clus. Hist. post.) mittebat Ferdinandus Imper. qui mihi Lugduni Batauorum demum *flores* dederunt, vulgaris floribus non dissimiles, hoc est, vel dilutè vel saturatè purpureos. Ex illis tamen, binos habui *bulbos*, quorum singuli quaternos aut quinos flores protulerunt anno 1598. & cum insequente, non adeò altè assurgentes vt in vulgari, sed breuiores, quorumque folia luci opposita tessellatim distincta apparebant, perindè ac in dilutiore Fritillariæ flore: *semen* etiam abundè præbet id genus, sed in minoribus breuioribusque capitibus quàm vulgare. Francofurti ex Italia accipiebam semen vulgari Colchici semini par cum suo laxo capitulo, Hermodactyli Syriaci appellatione, quod terræ creditum necdum germinauerat quum inde discederem.

Colchicum Neapolit.

Hermodactylus Syriacus.

COLCHICVM BIFLORVM.

Descriptio

NOuum & rarum Colchici genus est, cuius cognitionem acceptam fert Clusius Doctiss. viro Moysi Quadrato qui monebat Verno tempore sibi obseruatum in montano quodam prato, non procul Heydelbergâ, vbi tum domicilium habebat: edoctum tamen antè, similem inueniri plantam, ex Epit. de Plant. C.V. Ioachimi Camerarii inclitæ Reipub. Noribergens. primarii Medici. Io. Mulerus Pharm. Francofurtensis etiam asserebat, sibi adolescenti conspectum in pratis walæ Sueuorum vicinis nouo Vere florens. Perinde autem crasso id constat *bulbo* ac vulgare Colchicum, ex cuius infimâ parte *colis* emergit quatuor vncias longus, ex membranaceo inuolucro *florem* promens oblongo pediculo nitentem, vulgaris flori formâ æqualem, sex foliis constantem, sed minorem, quorum terna externa maiuscula, internæ autē tria angustiora & breuiora, saturatiùs paulò purpurascentia esse videbātur: nec *folia*, nec semen (si quod tulit) obseruare licuit Clusio per morbum.

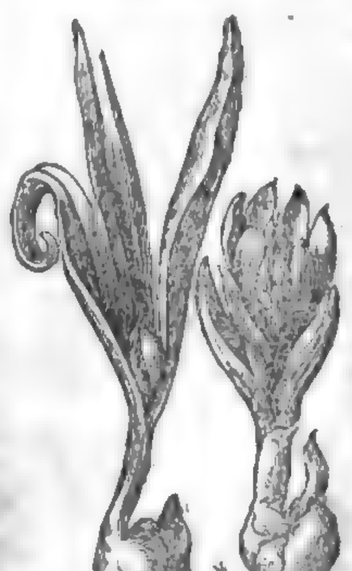

Lobel. Animad. part. 2. Colchicū biflorum vulgari simile, saturiore flore Clusii & Camerarii. Considerandum an hoc Colchicum biflorum non sit idem cum Camerarii verno, licet aliam iconem proponat Clusius.

COLCHICVM VERNVM CLVSII.

Descriptio

QVadragesimo primo capite l. 2. meæ Rariorum plant. Historiæ, inquit Clus. Exot. p. 2. Appēd. 2. Colchici verno tempore florem proferentis mentionem faciebā, quod tandem biflorum esse existimassem: quia nouo Vere cum suo flore acceptū, deinde Autumno cum aliis colchici generibus florem conspexissem. Quum autem non nisi Autumno flores gestare postea obseruarim, istā appellationē illi conuenire non sum arbitratus, sed præter naturam insolito tempore primum illum florem tulisse censebam, vt in aliis plantis interdum contingere videmus.

Verumtamen peculiare Colchici genus reperiri, quod nouo duntaxat Vere, cum Croci vernis & dentis Canini generibus, non autem alio tempore flores gerat, Doctiss. vir Io. Vemerius anno à Christi natiuitate 1601. Iulio mense ad me scribebat, & sex eius bulbos mittebat, quos illo ipso anno è monte Sorou in Hispania eruerat. Horū quatuor insequente Vere apud me flores tulerunt: vnius florentis, atque alterius cū suo capite trigono semen continente iconem in subiecta tabella

tabella exprimendam curabam. Non porrò Vere cum Dente canino, Crocóque verno, vt dicebam, hoc Colchici genus prodire, & vnum aut alterum florem vnà cum foliis producere solet, primis quidem diebus, antè quam sese explicare & pandere incipiat, coloris albi, sed qui paullò pòst in purpureum dilutiorem mutetur, breui pediculo subnixum, sex *foliis* constantem, minoribus & angustioribus quàm in vulgaris flore, & Croci verni albo flori formâ valdè similem, singulis foliis ex infima sede album *stamen* proferétibus, cuius apex flauus: exteriorum trium foliorū stamina interiorum staminibus sūt breuiora: è medio floris vmbilico oblongiusculus exilis *stylus*, staminum longitud. superans, albus, in tres partes summo diuisus. Nascebatur verò flos ille inter terna folia carinata sese mutuò complectentia, Colchici vulgaris foliis longè angustiora, montani tamē Hisp. foliis paulò latiora; flori succedebat triāgul. mēbranaceū capitulū haud magnum, *semen* continens rotundum, subrufum: *radix* Colchici vulgaris radici siue bulbo, formâ quidem similis erat, & fusca pelle obducta, sed longè minor, multas candidas fibras ex infima sede protuberante spargens. Plures similes bulbos anno insequente cum aliquot aliis elegantibus plantis ad me mittebat idem Venerius atque ad Hogelandium & Porretum: sed meos cum iis qui priùs missi, & plurimis aliis lectissimis plantis subsequens hiems corrumpebat: vt plusquam Cannensem cladem meus hortulus illa hieme acceperit, tametsi etiam non vulgarem duabus præcedentibus passus esset.

COLCHICVM VERNVM CAMERARII.

Descriptio. Colchicum Vere florens, cuius florē mense Aprili nōnunquam inuenit Camer. in Epit. Matthiol. prodeuntem ex foliis breuiusculis, ternis, herbaceis, quibus antequam emergat inuoluitur. *Flos* ipse obsoletiore colore purpurascit, quàm qui Autumno prodit, apices paruos luteos habet, & totus etiam minor strigosiórque apparet.

Gesner. annotauit apud Camer. horti, Colchicum subobscuro flore præ altero & minore crescere circa Tigurum in Heluetia Aprilis initio, cùm alia omnia in Autumno floreant.

Considerandum, an Colchicum vernum non sit idem cum colchico bifloro Clusii, vel eius verno, quamuis Icones differant.

Colchicum Polyanthes siue multiflorum purpureum.

Nihil à vulgatissimo Colchico differre videtur, præterquam florum abundantiâ: denos enim, duodenos, & plures purpureos dilutiores Septembri profert flores, quemadmodum Colchicū Pannonicum polyanthes candidos eodem tempore. In Cameracensi deuexo agro, miliari paruo ab vrbe, in villa Nieuti vocata, quo loco D. I. Frāqueville collegit. Perperàm Pseudobotanici nuperi nugivenduli Colchicum purpureum Austriacum dixere, Lobel. Adu. par. 2.

COLCHICVM POLYANTHES CANDIDVM eleganti rubore varium.

Descriptio. IN delitiis est (inquit Lobel. Adu. par. 2.) peræelegans Colchici genus in Belgio, etiámque Londini in horto plantarum exoticarum ditissimo D. I. de Frāqueville, ob floris amœnitatem quinque vtplurimùm foliis latiusculis prædiri, nonnullis candidis omninò, aliis verò rubore diluto prorsus tinctis, aliis candore & rubore hilari secundum folii longitudinem dimidiatim distinctis, aliis denique medio lineis albis striatis. Quos flores edidit congestos, quorum vnus quatuor tantùm foliis constabat, quàm aliorū latioribus: totidem item staminibus luteis præditus: at cæteri omnes quinis donati fuere. *Folia* latiora vere erūpunt, cubitalis longitudinis altiorísque, hactenus neque *semen*, neque folliculos, iā octauo anno edidit. *Bulbus* Colchico Pānonico albo maior.

COLCHICVM POLYANTHES ALBVM.

Descriptio. SIc describit Clus. Pann. & Hist. post. Colchicum, *multis* albo flore. Multorū florum est, quod in quibusdam pratis Viennæ Austriæ vicinis, nec procul à Danubio sitis, inter vulgaris plantas nascens ante multos annos obseruabam, vt in hortulū transferrem, deinde in pratis arci Staren-

berg Magnif. Dn. de Heusenstein vicinis, magnâ copiâ inuentum est. Septenos enim, denos, aut duodenos, vel etiam plures interdum promit flores lactei candoris, eleganti spectaculo: huius etiam folia, vulgaris Colchici foliis æqualia, sed dilutiùs virentia, inuente duntaxat Vere exeunt: copiosum fert semen subrufum in laxis triangulis capitibus: radix, vulgari bulbo maior, ad Secundi tamen, siue insequentis, amplitudinem non accedens. Istic & pauci bulbi reperti, quorum flores eleganter rubebant.

Colchicum rubro flore.

Camer. epit. Matth. Colchicon polyanthon flores albos proferens. Item horti, Colchicum Pannonicum polyanthum flore albo: quamuis in Germania quoque interdum flore albo reperiatur, sed non ita referto in vna planta. Plant. Ic. p.144. Colchicum candidum Pannonicum polyanthon Clusii. Teut.177.

Locus & tempus

Colchicum simile Anglico flore albo, Autumno pratis quibusdam Viennæ Pannoniæ vicinis, non procul à Danubio eruit Clus. Hisp. radicibus magnis, quæ nonnunquam senos aut octonos flores simul protulissent.

Tabern. icon. Colchicum Polyanthos: & Hist. par.2. p.311. Colchicum 4. Item p.620. Colchicum album Pannonicum Vngerisch zeitlosen. Hist. Colchicum 7. Ponendæ erant eius duæ icones sub vno titulo & in eadem pagina, vna enim monstrat florem sine foliis, altera folia cum fructu sine floribus: nec numero distinguendæ erant.

Tabern. not.

Hunc Bulbum charissimus F.C. Bauhinus misit Basileâ, vegetum admodum mense Augusto ann.1608. qui terræ commissus, floruit in horto F.C.W. Montbelgardi Septembri.

COLCHICVM CANDIDO flore Anglicum.

Descriptio

ISTud nusquam Herbariis memoratum, quia Anglia copiosissimum spóte fundit, nec alibi facilè reperias, Anglicum nuncupauimus. Perpulchra planta, lacteis *floribus* Ornithogali vel Asphodeli maioribus, Croci montani Sylvestris paribus, *caule* sesquipalmaris: radix & folia, alioqui pratensis vulgaris sunt: ea tamen foris fusca, intus candida. Londini hortis mersæ radices Hyemem ferunt, Vere emergunt, non secus ac in collibus & montosis prope Bristoliam &c. Aduers. Lob. Obs. & Ic. Pl. p.143. Colchicum candido flore Anglicum. An Moly Homericum radice nocua.

Moly Homericum Lobelianum.

Considerandum an Lob. verè dicat Colchicum Anglicum candidum, nusquam memoratum, & an differat à Cordi candido, de quo multis annis antè scripsit in sua hist. his verbis: Colchicum album floribus, foliis, semine, & radice Colchico nigro & subrubenti simile est, qualitate tantùm ab illis differt: siquidem radix etiam cùm siccata fuerit foris albicat, quanquam interdum flauescat cùm inueterascit, intus verò candidissima, tenera, in tundendo mitis, mollis & tractabilis existit, quæ tusa farinam triticeam aspectu refert. Saporem habet dulcem & valdè suauem, nulla amaritudine mixtum, spontè in Germania nascentem nondum vidi, sed cultam tantùm, & è longinquis allatam lucis.

Candidum Cordi.

Verisimile est (inquit Dodon. purg. hist. & in fol.) albidi huius peregrini Colchici radices esse, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: qui non propriè Colchicum dicitur. Monendi lectores ne considerato solo colore floris Colchici sibi temerè persuadeant vel non venenatum, vel eundem cum Hermodactylo Officinarum: Anguillara & Lobel. volunt Hermodactylos officin. alterius differentis plantæ esse radices, nempe Colchici Illyrici.

Dodon. iudic.

Clus. Colchicum Polyanthemo Pann. affine, siue Anglicum albo flore.

Tabern. icon. & Hist. Colchicum album Anglicum. Item Colchicum album Germanicum. Duas icones habet Tabern. verùm non demonstrat qua in re differant plantæ.

Tab. not.

Thalio in Hercyn. Colchicum flore candido quod propè Ilsenburgum reperitur. An Camer. hort. Colchicum flore albo, quod in Germania interdum inuenitur? Histor. Lugd. Lobelii Colchicum flore candido Anglicum.

Colchici albi nomine missum Heidelbergâ semen paruum, magnitudine ferè simile Papaueris Corniculati, non omninò rotundum, penè cinereum: seui Montbelgardi in Horto Ill. E.C. An idem fuerit cum præcedenti dubii hæremus.

Locus & tempus.

Colchicum pratense Salmaticum.

Colchicum pratense Salmaticum vulgari minus Salmaticensi agro obseruabat Clusius in altioribus pratis, dilutiore flore, atque in nonnullis plantis, lactei omninò candoris, ineunte Vere folia duntaxat proferens. Hist. Lugd. Colchicum vulgari minus, flore omninò lacteo Clusii in pratis Salmantinis.

COLCHICVM PLENO FLORE.

Descriptio

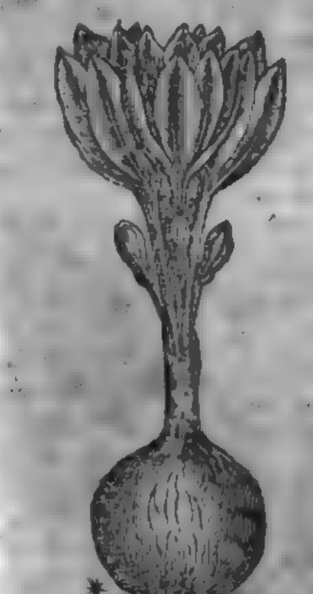
ELegans est Colchici genus, quod apud Belgas inuenitur, cuius quidem cognitionem acceptam fero (inquit Clusius) Ill. Comiti Arembergio. Is Autumno 1595 bulbum ad me mittebat, vt florem conspicere possem: sed cùm nullum protulisset insequente Nouembri iconem egregiè expressam addidit. *Flos* vulgari colore persi-

persimilis est, sed pluribus foliis constans, nempe vicenis aut pluribus, valdè confertis, quorum sex externa reliquis maiora, vulgaris tamen foliis angustiora, inter quæ *stamina*, vt in vulgari, flauis apicibus prædita. Ex alimenti copia plenum florem tulisse existimabam initiò, quemadmodum natura interdum ludere solet in aliis floribus qui deinde ad ingenium redeunt: sed ipse Comes affirmabat, tum etiam Io. Boisot, singulis annis plenos flores id Colchici genus proferre, eósque plures, maiores, & maiore foliorum numero constantes quò bulbus maior & vetustior est.

Originem ex Germania ducere aiunt, & primùm in Belgium allatum à Rhizotomo, cuius nomen Nicolaus, qui frequenter è Belgio in Germaniam à Nobilibus quibusdam matronis ablegaretur. Huius autem Colchici plenos flores anno 1599. obseruabam esse versicolores & folia habere coloribus similibus distincta; quibus Colchici versicoloris alterius flores distincti sunt, hoc est, ex albo & dilutiùs purpurascente mixtos. Colchicum pleno flore Antuerpiâ Londinum (Lobel. Adu. par. 2.) misit Clariss. vir D. Aluarus Nunnius summus Philos. & Med. parum à vulgari Colchico, nec nisi concoloris floris multiplicabili incremento differt. Surreptus fuit eius bulbus cum aliis plantis Nobiliss. Baronis Zouche.

COLCHICVM BYZANTINVM latifolium Polyanthes.

Descriptio

COlchicum Byzantinũ πλατύφυλλον nouo Vere germinat, ternáq; aut quaterna producit *folia* amplissima, Ellebori albi foliis nec formâ, nec magnitudine valdè absimilia, nec illis minùs neruosa, magis tamen viridia, & sese mutuò amplectentia: Autumno cum vulgari numerosos fert *flores*, vt vicenos aliquando obseruare meminerim [ait Clusius Hist. post.] ex eodem bulbo prodeuntes, vulgaris quidem floribus forma & colore propè similes sed ampliores, crassioreque pediculo subnixos, foris dilutiùs, internè saturatiùs purpurascẽtes, & tanquã venis quibusdam per folia sparsis notatos. In quibus *stamina* vt in vulgari: satis copiosum *semen* fert interdum in triangulis laxis breuibúsq; capitulis siue folliculis, triplo crassius vulgari: eius *radix* crassissima, pugnum æquans vel etiam amplior.

Constantinopoli singulares eius bulbi bis sũt allati dum Viennæ viuebam: Gen. D. de Heusenstein, à qua prolem accipiebam.

Colchicum Lusitanicum purpureũ cum albo mixti coloris.

Descriptio

Cum Byzantini flore quandam affinitatem, autore Clusio, habere videtur *flos* eius Colchici, quod Theod. Clutius è Lusitania acceperat: nam sex etiam foliis constat, purpurei cum albo mixti coloris: & velut tessellatim [vt in Fritillariæ flore] dispositi, floridioris tamen: vmbilicum etiam occupant sex alba *stamina*, flauis apicibus prædita, & medius *stilus* in staminula diuisus, purpurascentis supremâ parte coloris: odor aut nullus, aut valde obscurus. Floret cum reliquis Colchicis.

Colchicum Lusitanicum serotinum flore albido cum tantillo rubore.

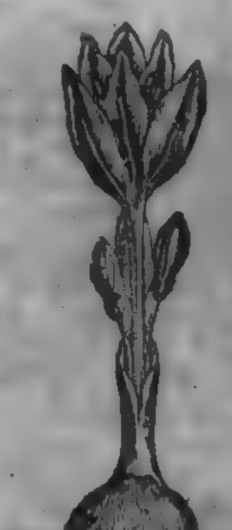
Bulbum adnatum sibi annexum habet, inquit Lobel. Obs. flos albidus, nitidus, tantillo summis foliis rubore confusus: alioqui persimilis effigie & magnitudine vulgato nostro Colchico, quale Lieræ Brabantorum floruit Septembri & Octobri in amœnissimo horto Mariæ de Brimeu.

Colchicum latifolium Boisoti.

Quartum genus à Boisoto accipiebam (pergit Clus. Hist. post.) crasso etiam Bulbo, quod terræ commissum non modò non floruit, sed prorsus periit. Scribebat autem eius florem purpurei coloris esse, qui procul aspicientibus vulgari par appareret, at diligentiùs obseruantibus, coloris ex albo & purpureo distincti videbatur, satis ad Fritillariæ colorem accedens: folia item habere ampla, ad terram inclinata. Pòstea tamen, conspecto Colchici Byzantini, cuius bulbum ad ipsum mittebam, flore, diuisum à meo latifolio, suum Colchicum esse monebat. Forsitan verò idem genus erit, cum Lusitanico Clutii.

COLCHICVM ΠΟΙΚΙΛΑΝΘΕΣ siue versicolore flore.

Descriptio

COlchicũ ποικιλανθὲς siue tertium genus [inquit Clus. H. post.] habeo munere Generosi Dn. de Heusẽstein, quæ in cultissimo suo horto suburbano ad Viennam vrbem, binos aut ternos alebat, quos vnde adquisiuisset, ignorare se affirmabat. Non minùs est crasso id *bulbo*, quàm Primũ, vel etiã crassiore: Octobri, paullò seriùs quàm superiora, binos, ternos, aut quaternos, producit *flores*, vulgari breuiores, & breui pediculo innixos, vt vix supra tellurem attollantur, quorum interiora tria folia ex pur-

purâ quodámodò rubent, aut Hiſpanici montani floribus concoloria ſunt, vt plurimùm, exteriora autem tria vel omninò lactei candoris ſunt, vel internè mediâ ex parte purpurea, aut craſſioribus purpureis venis radiatim diſtincta, vel purpureis maculis aſperſa, omnia verò mucrone magis orbiculato & obtuſo quàm in vulgari: huius *folia* ineunte Vere germinantia, ex viridi purpuraſcunt, deinde explicata ſaturiùs virent vulgaris foliis. Semel duntaxat eius *ſemen* legere memini, prioris ſemine minus.

Colchicum [illegible] alterum.

Aliud (inquit Cluſius) Colchici verſicolore flore genus accipiebam ab honeſto viro Theodor. Coornhart anno 1599. quod *bulbo*, & *foliis*, cum vulgari prorſus conueniebat, & perinde altè aſſurgebat, *flores* proferens vulgaris floribus formâ quidem ſimiles, ſed diuerſo colore, ex albo videlicet & purpuraſcente vario, diſſimili tamen à præcedente, quia in hoc colores magis permixti, & purpuraſcens dilutior: binos vel ternos tulit flores, quibus ſucceſſerunt longa, craſſa, & trigona *capita*, vulgaris capitibus non diſſimilia *ſemen* etiam ſimile continentia. Florebat cum vulgari, paullò maturiùs præcedente.

COLCHICVM MONTANVM
flore purpureo.

Deſcriptio

TERNA, aut quaterna ſunt *folia*, digitalis longitudinis, carinata, firma, humi tamen ſparſa, ſaturatiùs virentia & ſplẽdentia, vix ſemunciam lata, acidi guſtus, rufeſcentem colorem contrahentia dum tabeſcere incipiunt: *flos* ſine foliis primùm exilit Septembri aliquando etiam Auguſto, ſex longis, anguſtis, & ex purpura rubentibus foliis, totidem medio *flaminibus* conſtans: hunc ſtatim (præter aliorum Colchici generum morem) folia ſubſequuntur, & totam deinde hiemem perdurant, vſque in Menſem Maium, vel etiam Iunium: *radix* bulboſa, non magna, multis ex rufo nigricantibus tunicis amicta, intus alba, ſolida, & cum quadam adſtrictione dulcis, longiuſculâ ſede, quaſi in cæteris generibus, & adnatis in lateribus ſe propagans. Et ſic deſcripſit Cluſius, qui paſſim tum in Hiſpanic. tum in Hiſtor. poſter. Colchicum montanum Hiſpanicum, ſiue quintum λεπτόφυλλον, aut tenuifolium, Salmaticenſibus Merenderas vocatum, appellat.

Colchicum minus ſemine prægnans. Item Colchicum minus floreſcens, Colchicum montanum Cluſii: Cuius minorem ſpeciem, olim latiſſimis pratenſibus paſcuis ad montis Lupi Norbonenſis radices, ad diuerſorium publicum, via qua Gangen vrbeculam itur, collegimus [inquit Lobel. obſ.] Septembri floſculus ſtellatus croceus, aut Colchici vulgaris purpurocæruleus erumpit, ſed minor. Idem eſſe audio cum Colchico montano Cluſii noſtri, quod olim ſeuerat in horto Cl.D. Brancionis pro Erythroneo, foliis croceis, anguſtioribus, in cauliculo vix palmum æquante, & interdum etiam maiore. Semen ſubrotundum, Colchici vulgaris, in ſiliqua triquetra. Icon. pl. p.145. Colchicum minus ſemine prægnans Lobel. 70. Teut. 178. Item Colchicum minus floreſcens ſiue Colchicum Cluſii Teut. 178. Obſeruandum apud Plantinum in hoc Colchico titulum, tranſpoſitum, figuræ autem ſunt ex Cluſio.

Iconum titulus tranſpoſitus apud Plant.

Hiſt. Lugd. Colchicum montanum Cluſii, & Colchicum montanum minus Cluſii.

Tabern. icon p.621. Colchicum montanum Cluſii & Hiſt. Colchicum 10. Bergzeit loſen. Item p.622. Colchicum minus klein zeitloſen: & Hiſt. Colchicum. 11. Ineptè Compilator ex vna planta duas facit.

Tabern. compilator taxatur.

An Camer. hort. Colchicum paruum Hiſpanicum.

Locus & tempus

Collibus Salmanticæ vicinis, ſolo valdè lapidoſo primùm eruebam, inquit Cluſius, cum ſuo caule, dodrantali, firmo, & triangulari capite, in quo ſemen ex rubro nigreſcens, ſiue fuſcum, læue, exiguum, ſubrotundum Maio menſe, anno 1564. Apud Belgas, apud quos, ſemine quod natali loco collegeram, natum eſt, nullum adhuc ſemen dediſſe intelligo. Viennæ autem Auſtriæ, quoties ex meis ſtirpibus ſemen collegi, capite incluſum vix terrâ interdum emergente, & inter folia iam languida latente, aliquando digitali & palmari cauliculo innitente, vti etiam Francofurti ad Moenum, & Lugduni Batauorum.

COLCHICVM MONTANVM
minus verſicolore flore.

Deſcriptio

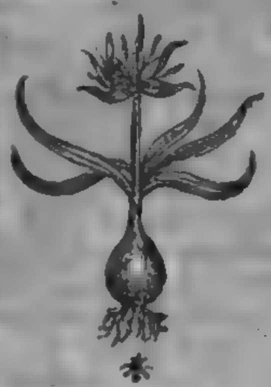
Colchicum montanũ minus verſicolore flore (vt ait Cluſ. poſt. hiſt.) Hiſpanico non multũ eſt abſimile, quod Iac. Plateau in ſuo horto Tornaci alere ad me ſcribebat, tum foliis, tum bulbo: flores autem differre, quorum omnia quidem folia longa & anguſta etiam eſſent, interiora verò tota alba, exteriora media ex parte viridia, alterâ carnei quodammodò coloris.

COL-

COLCHICVM MINIMVM TENVIFOLIUM Gallæcium

Descriptio

NOuum Colchici pumili genus (inquit Lob. Adu.par.2.)alimus in horto operâ le Quelr rhizotomi Lutetiani ex Hispaniæ regionũ Gallęcia delatum, *foliis* Croci montani minoribus, humi sparsis, binis, ternis, quaternis aut quinis, carinatis, vncias binas, aut sesquiunciam longis (mihi folia duo solùm dedit.) *Radice* Colchici, Auellanæ paruæ nucleum æquante: *flore* vnà cum foliis prodeante, senis constante foliolis angustioribus, purpurantibus: totidémque *staminibus*, & apiculis luteis præditis, è breui *pediculo* parum è terra emergente. Floruit nobis Anno.403. Hoc etiam alitur in horis Londinenibus, exoticis plantis ditissimis D. Coys & D. I. Natsmit Botanici Regii primarii & Chirurgi.

HERMODACTYLI VETERIBVS.

Cap. VIII.

QVòd magno & pernicioso errore Serapio Colchicum & Hermodactylum confuderit, describens hunc iisdem planè verbis, quibus Dioscor. Colchicum, confirmat Paulus Aegin.l. 7. de Ephemero & Hermodactylis seorsum, tanquam de diuersis, tractans, ac quidem de Hermodactylo. Hermodactyli radix (inquit) & per se, & ipsius decoctum vim habet purgandi: priuatim etiam arthriticis nunc quum humores defluunt exhibetur: verùm stomacho nimis quàm aduersatur. Quidam verò in ipsis exacerbationibus, in omnibus arthriticis purgatione ex Hermodactylo vtuntur, verùm attendendum est, quia stomacho incommodus est Hermodactylus & anxios ac ciborum inappetentes facit. In solis igitur his qui negotiis quæ differri non possunt vrgentur, ipso vtendum est, Compendio enim & post duos vt plurimùm dies sedat fluxionem, vt quis ad consuetas functiones obeundas transire possit. Noui autem quendam qui non ipsam Hermodactyli substantiam exhibet, neque aliquod medicamentum ex ipso compositum, sed herbã ipsam coquit, cum aliquo ex consuetis pharmacis, velut Aniso, aut Apio, & decoctum bibendũ præbet. Et mirum est quomodo per Ventrem euacuari à fluxione liberantur. Oportet autem præterea quòd stomacho incommodus est, velut dixi, postea stomacho gratis, & corroborantibus, cum moderata caliditate, osculum ventris corrigere. Cæterùm Alexander purgationem ex Coronopodio, meliorem esse dicit ea quæ sit ex Hermodactylo, vt quæ eandem euacuationem & doloris sedationem efficiat cum hoc, nec stomacho incommoda sit. *Hæc Pauli.*

Purgat. Noua. *Herba.* *Coronopus melior.*

Actuarius lib. 5. Meth. Med. cap.6. de antidot. compositionem habet, quam vocat ex Hermodactylo, podagricis & arthriticis, vt quæ succos crudos ex alto detrahit, proficuam: Recipitq; Hermodactyli, Galangæ, Pyrethri, Zingiberis, Zaduaris, Anisi, Gentianæ, Aristolochiæ, singulorum quadrantem, mellis sufficiẽtem modum.

Inter alias quamplurimas compositiones purgantes, quas hic enumerare & longum & tædiosum foret, Nicolaus Myrepsus in aurea Alexandrina recipit Hermodactylum rubrum & album. Quæ quidem compositio non instituitur ad purgationem.

Hermod. ruber & albus Nicol.

De Hermodactylo hæc Mesues lib.2. cap.6. de purg. Hermodactylus est radix herbæ cuiusdam montanæ: & ea vel digitum longa, vel rotunda, ac eadem præstantior, si multùm est alba, intus & foris, magna, mediocriter dura: alter Scillæ aut Raphano proxima, si creuit, si Vere lecta est, & mense deinde sex siccata est. Rubra autem & nigra mala est, & quæ in loco pingui & humido prouenit quòd inde humor eius inflans, & excrementitius ei largior insit. Rara verò, laxa, & leuis est imbecillior. Calidus est ac siccus ordinis secundi initio cum humiditate tamen excrementosa, flatulenta, nauseabunda, quã ventriculo nocet, præsertim calido in eum ex partibus aliis excrementa confluunt, Pituitam crassam præsertim à iuncturis trahit, ob id podagræ & aliis arthritidis differentiis confert, non sumptus modò, sed etiam Cataplasmate admotus, præsertim cum vitellis ouorum, farina hordei, vel mica panis. Impinguat, spermam auget, vlceribus confert, quia terget sordem earum, & carnem in his putrem consumit. Cuminum, Zingiber, Piper longum, Libysticum, Mentastrum, Mastiche, mista, Hermodactylum prohibent, ne suo humore excrementoso, & flatulento, lædat ventriculum, néue flatus crassos & nauseabundos, in eo excitet, aut multa in ipso excrementa colligat. Si verò Hermodactylus cum pauco Zingibere, & succo Raphani, vel cum Scilla assata, aut Scillæ succo & Zingibere, & spica in trochiscos fingatur, purgat celeriùs & pleniùs (per se enim tarde & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoque roborando stomachum Hermodactylos ne deturbẽt, & humorũ in ventriculum affluxum prohibent. Datur ab aureo vno ad aureos duos, annos tres seruatur.

Herba montana. Longa & rotunda. Alba præstantior. Scillæ aut Raphano similis. Rubra inepta. *Correctio.* *Purgat.*

Cæterùm Hermodactylus radice oblonga, Neotoricorum est Tagaultio Ephemerum Diosc. Galeni & Pauli, vt indicatur sub titulo Colchici vulgaris. De hoc autem [quod a multis dicitur & censetur Hermodactylus] sub suo titulo.

Dosis Hermodactyli æquiuocationes & substantia. Ephemerum Veterib.

Existimat quoque Dodonæus Hermodactylos Officin. esse Colchicum flore albo Cor. Anguill. contrà & Lobelio Hermodactyli officin. sunt radices Colchici Illyrici luteo siu flauo flore.

Brunf. tenet Hermodactylum Narcissus esse Germ. Hornungs blũm.

Hermodactylus Mesuæ quibusdam est Pseudohermodactylus, qui aliis Satyrium Erythronium censetur.

Hermodactylus (inquit Tragus) mihi dicebatur Cyclamini parua species, sed falsò.

Hermodactylo tandem non venenato conge-

Colchicum vulgare. Colchicum flore albo. Colchicum Illyricum flauo flore. Leucoium bulbosum Theoph. Satyrium Erythronium quorundã. Cyclaminus bulbosa.

net Lobelio, videtur Iris bulbosa latifolia Hispanica Clusii.

Iris tuberosa.

Matth. suum Hermodactylum habet de quo cap. de Iride tuberosa, qui non placet Lobel. & Dodonæo, nec nobis.

Palma Christi siue Orchis palmata.

Hermodactyli albi & rubri [Lob. Adu.] Nicolai, Actuarii & aliorum, nō Carthartici, sed Cordi, Venerique amici: an sint Behen album & rubrum eadem? Vocem Hermodactyli æquiuocam fuisse, & Ephemero Diosc. comparari potuisse, non modò caput Pentaphylli indicat [vt cuius radix Hermodactylus sit vocata, non tam similitudine, quàm superstitione & incantatoria expiatione,) sed etiam quæ extant apud Actuarium & Nicolaum celebres admodum compositiones arguūt. Quippe Aurea Alexandrina illa & Diamoschum Hermodactylo rubro & albo non carent, miscetúrque aliis apud Arabes compositionibus cordialibus, &c.

Hermodactyli vnde dicti.

Hermodactylum ad verbum interpretantur Mercurii digitum (interpres autem est Tagault.) quòd digitorum forsitan imaginem quandam exibeat, quo nomine etiam Pentaphyllon Dioscorides appellauit. Vnde factum est, vt plures Pentaphyllon, Hermodactylon, esse arbitrarētur, Verùm Pentaphylli radix tantùm à nostris Hermodactylis vocatis differt, quantùm lux distat à tenebris.

Fuchs. vir sua ætate celeber in Nic. Myr. In auream Alexandrinam Hermodactyli rubri & albi &c. Per Hermodactylos hoc loco aliàs etiam Nicolaus intelligit radices, quas officinæ hodie vocant Behen albam & rubeam. Quod etiam facit Actuarius. Idem in antid. [illegible] putat per Hermodactylum intelligi Ben. Et lib. 1. c. 8. Actuarius certè, vt ex compositione Antidoti Diamoschi Sole Meridiano [illegible]tus conspicitur, & Nicolaus Myrepsus multis locis Behenum album & purpureum, nominant Hermodactylum candidum & purpureum forsitan quòd digitorum quandam imaginem radix illa exibeat. In antidot. Actuarii e Mecho nullam mentionem Hermodactyli inuenit vt dixit Fuchsius, habet enim Antidotum propriam ex Hermodactylo, in qua non videtur qui de Been, cùm dicat eam antidotum ex [illegible] detrahere. Idem Fuchsius de com. med. l. 1. c. Hermodactylus Mesue radice digitali, est Ben.

Fuchs. Ben

Quæ autem radix nobis hodie [inquit Matthiol.] Hermodactylus dici possit, difficile quidem fuerit decernere, quòd ex probatis rei herbariæ Scriptoribus hactenus neminem inuenirim, qui nobis illis eius tradiderit historiam. Verùm tamen ex vocabuli etymo coniicere licet, nil aliud significare videtur Hermodactylus, quàm digitum Hermetis. Vnde factum est, vt aliquando cogitauerim, an illa bulbacea radix, quæ manus humanæ formam refert, quamque vulgò Christi palmam appellant, ad Hermodactylum accedere posset, quodque sumpta non modò vomitiones, sed & aluum cieat, vt testis est Nicolaus Florentinus, qui hac radice, pluribus factis vomitionibus, Biliotum quendam quaternarium curauit. hæc in medium proferre libuit, non quòd ita esse certo asserere ausim, sed vt rei herbariæ studiosis res hæc melius æstimanda proponeretur.

Been. Tormentillam. Pastinaca.

Gesner. epist. l. 2. ad Occonem. Pro Been albo & rubro, si tormentillam ponitis, cur non relinquitis, quod ex maritimis tractibus adfertur Been rubri nomine? id enim à tormentilla colore, odore, sapore & ue nihil differt: à pastinacæ autē radice, quam been albo substituitis, toto genere differt tum forma, tum viribus. Ego pharmacopolis nostris vt vel radices, vel flores albos & rubros, Sacchato præsertim conditos, pro Been substituant consulo. Verum quidem vtrunque facilè habebetur è Syria: est enim quod *Allab:* Barbariæ vocat Auicenna. Quæ radix, inquit Bellunensis, similis est Rhaphano paruo, oblongo, aliqui Hermodactylorum speciem quādam esse dicūnt, & appellari apud Arabes etiam *Buzeidin.* Sic ille. Actuarius etiam pro Been, modò Hermodactylum album & rubrum: modò helenium album & rubrum scribit.

Buzeidin. Helenium. Tormentilla.

Diosc. [inquit Tragus] nullius meminit in scriptis suis Hermodactyli, præterquàm in Pentaphyllo, quod alias Tormentillam vocant.

Syluius in antid. pro Hermodactylo in doloribus iuncturarum substituit folia Anchusæ & dimidium Bdelii. Quod idem Placot. facit.

Notat Castor Dur. quod in pilulis aduersus arthritidem pro Hermodactylis, Pharmacopœi non ponunt Colchici radices, sed pro succedaneo vtuntur Centaurio minore.

Radix Hermodactyli habet virtutem laxatiuam, & similiter aqua in qua bullierit, datur autem propriè in doloribus iuncturarum, in tempore fluxus humorum ad eas, verùm ipse est malus stomacho. Confert dolori Podagræ, & est laudabilis finis operationis eius, verùm nimius vsus eius facit putrificari musculos. Confert tamen iuncturis multùm. Surugen albus augmentum efficit in spermate. Albus est bonus podagræ, sed rubeus occidit, & non est frigidus nimis, ita quod narcotizet, quia si hoc esset, non esset laxatiuus. Hermodactylus est calidus in primo gradu. Rubeus occidit, & albus confert podagræ, & desiccat vlcera antiqua, & abstergit ea, & est frigidus & siccus in secundo. Si Hermodactylus esset calidus, mordicaret vlcera. Hermodactylus est calidus, multæ caliditatis. Est calidus & siccus in principio secundi gradus, & habet proprietatem sedandi dolorem iuncturarum & Podagræ, & conferre variolis, & melior ex eo est ille qui est interiùs & exteriùs albus, & quando frangitur, est confractio eius facilis, & non dura. Niger verò & rubeus sunt ambo interficientes. Errauerunt autem qui putauerunt quod ipse sit Lagia agrestis quæ defertur ab Africa, nam illa Lagia impinguat mulieres, quando bibunt eam, & humectat corpora sicca, & augmentum efficit in carne, & facit rubere faciem colore bono, quando datur in potu cum Sanich, est calida, caliditate forti, & commouet sanguinem, & acuit eum multùm, & fortassis inducet potanti se dolores calidos, adustiuos, & infert nocumentum magnum, & ægritudines sicut Erisipelam in capite & facie, & in membris aliis corporis. Hæc dicunt apud Serapionem varii, qui etiam de Hermodactyli temperamento & facultatibus contraria videntur statuere.

Niger & ruber.

COLCHICVM MINVS MALIGNVM, siue Hermodactylus Officinarum.

Descriptio.

Officinarum Hermodactyli, radices referunt nostri Colchici, sed quantumuis inueterati extento sunt cortice miniméque rugoso, fusco, compressa Castaneæ figura, in turbinem fastigiata: imâ parte fibrarum vestigiis apparentibus, vnde

vnde ad mucronem per longum insculptus cernitur canaliculus. Substātia solida in qua nullum vel vestigium fibræ vllius apparet, facilè in pollinem teritur, subdulcem, emplastica pulticula linguam emolliente.

Ruellius existimans hermodactylos Officinarum esse Colchicum, venenum putat esse: vti antè dictum.

Tagaultius quoque Differentiam ostendens inter vulgares hermodactylos & Colchicum vulgare securiùs ait in totum ab eis abstinere, ac asserit non esse Pauli hermodactylum: eius sententia in præcedentibus posita est.

Ephemerū Diosc. Hermodact. longus. Hermodact. Mesue radice rotunda. Colchicum Ephemerū. Deleterium.

Hermodactyli duo fastigia facit Mesues apud Syluium, vnum radice digitali longitudine, quod Ephemeron esse videtur Dioscor. Galeni & Pauli, radice oblonga. Alterum radice rotunda, & ea foris vel nigra (quod Colchicum est Ephemerū & deleterium, prædictis autorib⁹ passim frequēs, flore Croci per Autumnum erumpente) vel rubente, vel alba, vt intus, quam eligit solam, si crassa sit ac modicè dura, & ex loco edito lecta: calida sicca initio secundo gradus, stomacho aduersissima est. Pituitam crassam à iuncturis præsertim extrahit, ob id podagræ, & ipsi arthritidi prodest, per se, vel decocto sumpta, aut etiam admota cum farina hordei, vitellis ouorum, mica panis. Hæc omninò est, quam Paulus hermodactylum vocat & ab vtroque Ephemero separat, Veteribus indicta radix, vti & quæ rubens Mesuæ dicitur. An verò quæ in officinis ostenditur, horum sit Hermodactylus vel Colchicū, discernere non est difficile his qui legunt, aut integras habent radices, nam delibratæ ad nos cōuehuntur. Canis tamen largam eius vim per me depastus innoxiè, & multorum tutò hac radice purgatorum experientia quotidiana facit, vt credam, vel hermodactylum hunc esse Mesuæ, & Neotericorum Veteribus indictum, vel saltem non esse Colchicum. Actuarium miror inter purgantia simplicia hunc non descripsisse, cùm toties eius meminerit in compositis medicamentis, ἑρμοδάκτυλον λευκὸν ἢ ἄλλον, alicubi appellans. Serapio hermodactyli nomine principiò Dioscoridis Colchicum repræsentat, deinde etiam Ephemerōn. De omni hoc genere Musa in examine simpliciū, & Tagaultius suis in Mesue simplicia annotationibus doctis pariter ac luculentis accuratiùs scribunt. Hermodactylus Mesuæ probatur radice rotunda. Quæ in Officinis est affirmatur mihi ab his qui legerunt frequenter in Gallia Narbonensi & Prouincia, esse folio nigro, porraceo, flore per Autumnum Croci, sine Croco tamen, foris nigra radice: quæ res declarat esse Colchicum, innoxium tamen, aut saltem innocentius experimur: fortè quia siccatum est, nisi recens nobis vsurpatur.

Pauli Hermod. idem qui Mes. Veteribus indicta radix.

Hermod. Officin. innocens canibus. Multos hac radice purgauit,

Actuario Hermod. albus.

Hermod. ex Gallia adferuntur.

Tragus hermodactylos officinarum recipit pro hermodactylis Serapionis & Mesue verùm quod ait ipsos cum Paulo venenum dicere, putat idem esse cum Colchico, & iis abstinendum in internis, forinsecùs eis vtendum, vt fecerunt Arabes.

Behen. Non Ephemerum.

Fuchsio quoque teste, hermodactyli Mesue, duo facit genera: *Vnum* radice digitali longitudine, quod non est nisi Behen, & minimè Ephemerū, non lethale, vt nonnulli existimant. *Alterum* radice rotunda: quod itidem in duo partitur genera. *Vnus* enim habet radicem albam, crassā, ac modicè duram, atque is est, qui in hodiernum diem nomen Hermodactyli in officinis Medicorum retinet. Ac à Paulo quoque Hermodactylus appellatur. Hic alui decoctionem molitur, pituitámque crassam ab articulis præsertim extrahit. Cæterùm is, Paulo authore, stomacho nimisquàm aduersatur. Proinde aliqua quæ eius malitiā corrigant ac vehementiam coërceant, illi miscenda erunt: Vt sunt Cinnamomum, Mastiche, Zingiber, aut Piper longum: Datur cum Oxymellite Scillitico, aut melle rosacco, pódere drachmæ vnius aut plùs aut minùs, pro sumentis viribus. *Alterum* genus hermodactyli rotundi, foris nigram aut rubentem radicem obtinet. Atque is est, qui Croci flores per Autumnum passim in pratis ostentat, & vulgò hermodactylus nuncupatur. Græcis vetustioribus Colchicon dicitur: is intra corpus ut pote venenatus, tutò haud sumitur.

Hermodactylus officin.

Hermod. Pauli.

Hermod. genus alterum est Colchicum. Hermod. vulgò. Colchicum.

Hermodactylus non minore copiâ reperitur apud Monachos in Mes. In montanis, inquit, pratis, & aliis locis grossi, & pulchri sunt, quod si nesciuissemus eos esse malignos, aliquando comedissemus ipsos. Quoniā (vt Dioscor. refert) recentes magnam voluptatem afferunt aspicientibus, & præcipuè incautis de illorum malignitate, eò maximè quòd dulces gustatu sentiuntur. Sed nescimus desiccare eos sicut Orientales faciunt. Pluribus enim modis tentantes experiri ipsorum desiccationem, numquam effectum desiderii nostri consequuti sumus. Etenim multos de hoc interrogauimus à quibus varios accepimus modos. Verùm tamen semper omni modo efficiuntur duri vt lapides, rugosi, & vti Carbones nigri, forsan quia alio solo & cęlo nascuntur. Colchicon Græcè idem est quod Hermodactylus. Latinè etiam Bulbus agrestis dicitur. Author enim noster in proprio capitulo duo genera facit. Vnum quod est longum, vt digitus, aliud rotundum. Rotundum quippe est Colchicon. Pro longo autem putamus intellexisse Ephemeron, de quo Dioscorides separatim capitulum fecit. In quo dixit Ephemeron habere radicem &c. Non obstante quod dicat Colchicon etiam ab aliquibus Ephemeron vocitati. Similiter Serapio in vno suo capitulo de hermodactylis, duo cap. Diosc. constrinxit. Scilicet c. de Colchico & capitulū de Ephemero, vbi per Ephemeron Barbarè Achimeron legitur. De rotundo autem, quod est Colchicum, Author noster similiter, vt Serapio, posuit tres differentias, scilicet, quod hermodactylorum alius est albus, & alius rubens, & alius niger. Et quod albus est eligendus, rubens verò & niger sunt mali. Hermodactyli quidem aromatariis & herbariis noti sunt. Sciendum tamen quod recentes non sunt administrandi. Teste ipso filio Mesuæ, qui

Locus

Hermodactyli Orientales.

Hermod. Mesue longus.

Ephemerū.

Serapio duo iungit capita.

Hermod. Aromatariorum.

sic ait. Et meliores sunt, in quibus iam præteriit medius annus, post bonam eorum exsiccationem. Auicenna autem dicit, quod est radix plantæ habentis Rosas albas & citrinas: in quibus rebus manifestatur vel ipsius, vel interpretis eius mala intelligentia, scilicet quòd pro flore Croci albicante (vt in Diosc. legitur) intellexit florem Croceum, scilicet Citrinum, & album. Vnde dixit: Rosas albas & Citrinas.

Error interpretis Auicen.

Secunda species Hermodactyli Dodon. gall. quæ inuenitur in officinis vocatur à Paulo Aegineta, Mesue, Serapione, & à quibusdam aliis antiquis medicis Græcè ἑρμοδάκτυλος, Lat. Hermodactylus, ac hoc nomine in Officinis cognoscitur. Is autem quo in medicamentorum compositionibus vtimur (ait idem Dodon. hist. purg. & in fol.) ab isto differens est. Bulbus nempe huic magnitudine & formâ satis respondens, verùm reficcatus, & albidus permanens, neutiquam rugosus, modicè durus, tûdique facilis, cuius puluis candidus est. Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candido. Nondum ego ausim asserere cum Dodon. Colchicum album Cordi idem cum Hermodactylo Officinarum. Cordus non separat figurâ, sed colore albo à vulgari Colchico; Colchicum autem Illyricum cuius radices volunt esse Hermodactylos Anguill. & Lobel. differunt colore luteo & figura.

Hermodactyli 2 species Dodonæi.

Dilucidum est Cronemb. de comp. med. duo Ephemeri genera ab Hermodactylo Pauli discreta existere, & quàm imperitè Serapio dum vnico velut pallio inscitiam suam tegit, de triplici planta prodiderit. Iam si syncero iudicio, & ad amussim, vt dici solet, Dioscoridis atque aliorum Græcorum Colchicum spectemus, conferamusque vulgari Officinarum Hermodactylo, procul dubio eandem omninò radicem comperiemus. Quapropter haud iniuria esset, ab consuetudine medica eliminanda. Et si quispiam imperite arrogans mihi quotidianam eius securitatem obiiciat, illi respondeo, vel eò mitiorem nostris hominibus videri, quòd in Colchico solo non exeratur: Sed in vniuersum innoxiam esse, nemo sapiens pronunciarit. Ego nulli autor ero, vt temerè periculum subeat. Cronemburg. nullam facit differentiam inter Colchicum vulgare & Hermodactylos Officinarum, licèt manifestum sit discrimen.

Serapio reprehenditur.

Reiiciendi Hermodactyli vulg.

Matth. vt antè ostendimus cap. de Colchico, existimat Colchicum idem cum Hermodactylis Officinarum; erroris accusat Serapionem, Fuchsium, & Monachos: denique reiicit omninò Hermodactylos officinarum vt venenatos.

Cronemburgius notatur.

An Anguill. de hoc loquitur dicens: Colchicū in Græcia & circa Sclauoniā differt ab Italico, radices portantur in Italiam & venduntur pro Hermodactylis. Nostri [hist. Lugd.] Colchici radices etiamsi pro Hermodactylis à quibusdam vsurpentur, sciendum tamen ab Officinarum Hermodactylis plurimùm differre. Hi enim peregrini sunt, non pernitiosi, vt multis seculis plurimùm vsus edocuit. Tabern. Hermodactylus Officinarum Hermodatteln. Gabr. Fallopius tract. de simpl. medic. purg. c. 53. tit. de Hermodactylis. Hermodactylus est duplex, vnus est radix oblonga digiti similitudine, & est Hermodactylus Pauli. Hermod. verò Mesues est rotundus, & est Ephemeron Colchicum Dioscor. & iste est in vsu in officinis: & quamuis in Colcho sit venenum, tamen in hac regione non est venenum. Vsus ipsius præcipuè est conficiendas pilulas de Hermodactylis: pro decoctione autem, & pro infusione rarò est in vsu. At empirici probant vsum Hermodactylorum, quia in morbo Gallico exhibent puluerem ipsorum, & vinum etiam quoddam ex ipsis. Sed docti viri non exhibent substantiam Hermodactylorum, nisi & ipsi vtantur aliquando medicamentis empiricorum: at crebrò exhibent pilulas de Hermodactylis. Dosis Hermodactylorum ait Mesue, est à drachma vna vsque ad duas. Sed Fallopius non vtitur Hermodactylis in substantia: nec vidit vnquam vllum doctum virum ipsis vtentem. Nullo modo assentiri possumus Fallopio nullam facienti differentiam inter Hermodactylos Officinarum peregrinos & Colchicum nostrarum regionum: quod non solùm in Colchide venenum, verùm etiam apud nos, à quo caueant omnes, quicquid dicat Fallopius: non sumus etiam vsi Hermodactylis Officinarum, quum non desint nobis certiora medicamenta.

Fallopius notatur.

COLCHICVM ILLYRICVM SIVE Græcum non venenatum flore luteo.

Venetiis munere Alberti Martinelli Alepo Syriæ emissas à fratre Cequino habui [inquit Lobel. Obser.] Colchici Anguillaræ plantas, pronis palmaribus septenis, denis, & duodenis foliis Colchici, striatis, mucronatis, reflexis, in augustum fastigiatis, imbricatim, & lateratim stipatis, è quibus in pusillo pediculo, flores exeruntur lutei, pallentes, terni vel quaterni, Colchici parui minores, staminibus item concoloribus: *Siliqua* non dissimilis. *Radix* foris Cepæ concretione: intus euanida & vieta: quia in caulem, folia, flores, fructum, & semen vis tota eruperat.

Descriptio.

Anguillaræ & Cequino assentiendum, quibus acceptam refero: mihi tantùm siccata, aridaque visa.

Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 14. Hermodactyli non venenati Officinarum. Colchicum Illyricum siue Græcum non venenatum Anguillaræ [Lobel. Hist. Lugd.] Tabern. icon. & Gerard. Colchicum Illyricum Griechisch wisen zeitlosen / Greecke Medow Saffran.

Colchicum quod prouenit in Græcia & partibus Sclauoniæ circa Sebenum Anguillaræ, non illud est quod in multis locis Italiæ inuenitur, producit enim folia augusta, similia bulbo, reflexæ in terram radices euelluntur, ac in Italiam venales feruntur pro Hermodactylo. Profert in Autumno flores similes floribus Croci, sed multò minores, tres aut quatuor in summitate caulis.

sie dodrantalis. Colchicum Illyricum Anguillaræ nunquàm Clusio conspectum.

COLCHICVM FLORE LVTEO quorundam.

Descriptio

Subest *bulbus* oblongus, mediocriter magnus, vnde fibræ aliorum more dependent, sapore prædicus amaro: *folia* è radice statim exoriuntur, accedentia ad Leucoium bulbosum, carinata, atrouirentia, & splendida, in mucronem obtusum modicè desinentia, crassa, vnciam plùs minùs lata, non totum dodrantem longa: inter hæc *caulis* surgit palmo breuior, compressus, in cuius fastigio, hiante folliculo membranaceo, *flos* apparet totus luteus, Colchici florum forma, sex foliis, totidémque staminibus & stylo luteis constans.

Hunc bulbum sic descripsit Clusius: Narcissus Autumnalis maior. Persico Narcisso valdè affinis est Narc. Autúnalis, tametsi neuter flore Narcissum æmuletur, sed solis foliis & radice. Quina autem & sena habet folia, oblonga, pollicem lata, præ viriditate ferè nigricantia, splédentia, humi plerumque sparsa, inter quæ breuis exit cauliculus viridis, rotundus, vix supra terram se attollens, cui insidet flos superiori formâ similis, sed breuior, flaui omninò coloris, ex membranaceo folliculo emergens, cuius exteriora tria folia interioribus maiora sunt, eáque velut amplectuntur, omnia autem mucrone sunt magis orbiculato, quàm Persici folia: sex stamina suis apicibus ornata, & stilus è floris vmbilico emergunt: radix crassa est, rotunda, intus candida, foris vt Narcissus nigricans. Huius alia species inuenitur angustioribus foliis, in reliquis cum illo conueniens.

Ephemerũ non venenatum. Narcissus Autumnalis. Marcelli Virgilii. Lirium Theophr.

Dodon. hist. Lat. Narcissus autumnalis maior, & Narcissus Marcelli dicitur. Lobel. Obs. Colchicum luteum, an Ephemerum non venenato Dioscor. congener? Narcissus Autumnalis Marcelli Virgilii. Mutono flore luteo pallente. Lirium alterum Theoph. Dod. Adu. part. 2. Colchico Narcissus Botanicorum: Narcissus autumnalis peritiss. herbariorum, siue Colchicum luteum vocatum, cum à floris figura, tum à tempore florescendi, verùm de hoc maiore & de minore adhuc certatur & ambigitur num referri debeant ad Colchici familiam aut Narcissos, quia vires non sunt exploratæ: quare peritiores multi in dubium reuocarunt, vt Io. Moutonus: Carolus de Houcin. Ancipitis vtriusque naturæ videntur: Radicis siquidem concretio & textura Narcissi familiæ, quàm Colchico proximior est: cætera magis Colchicum æmulantur. Folia atrouirentia Autumno cum flore luteo è breui pediculo prodeunt. Proinde liberum cuique erit Narcissi, aut Colchicum, vel Colchico Narcissum nuncupare. Clus. Hisp. Narcissus Autumnalis quorūdā & maior Hisp. *Açuçenas amarillas*, id est, Lilium flauum. Idem hist. post. dicit, Nonnulli vocant hanc stirpem Narcissum Autumnalem, alii Colchicum luteo flore, cùm tamen nihil cum Colchico commune habeat præter florem, reliqua sunt Narcissi. Quod si Colchicum dicendum, omnia Croci genera etiam Colchicum appellare licebit: E Thracia allatum est Cedon sari nomine. Posset non incommodè forsitan ad Lirium alterum Theophrasti referri vel γαρασιος ὀπωρινὸς Græcè dici.

Colchicum. Ex Thracia.

Tabern. icon. Colchicum luteum. Narcissus autumnalis maior, Geel wisen zeitlosen. Et M. Colchicum tertium.

C. Bauhin. Phyt. Colchicum 10. luteum: Lirii alterum genus Theophr. lib. 6. cap. vlt. variat in hortis Belgii angustioribus foliis autore Lobel.

Locus & tempus.

Sub Augusti finem, autore Clusio, & Septembri, germinare incipit, & plerumque floret. Gaudet montanis quibusdam Hispaniæ pratis, etiam in Italia sponte nasci audio, [ait Clusius.] Ex Thracia antè paucos annos etiam adferri cepit, cuius bulbos quòd siccitate pallescerent initiò Persici Narcissi esse putabam: sed emergentia illicò, postquàm telluri fuerunt commissi bulbi, folia, omnem dubitandi occasionem ademerunt. Colchicum flore luteo accepimus à D. Belle fontaine, plātandum in horto E. C. Vidi Argentinæ in horto Di. Friderici Meier, à quo bulbos etiam habui: qui in eius horto virentia habent folia Februario, & Martio: anno 1606. in fine Octob. floruit in horto Ill. E. C.

NARCISSVS PERSICVS CROCI FLORE melino, Colchicis affinis.

Descriptio

Ἄγνωστος planè est Clus. in Pann. & in post. hist. Narcissus Persicus & floris duntaxat pediculo præditus veluti crocum Colchicúmque: exilit ergo è mébranaceo *caculi*, tanquam ex vasculo, aut theca *flos* oblongus, Croci aut Colchici floris æmulus, sex foliis constans ex flauo pallescentibus, quorum tria interiora paulò angustiora sunt, externa latiora, & summo mucrone nonnihil incurua, siue *aricem* quandam habentia, quâ interiorum mucronem amplectuntur & comprehēdunt, ingrati odoris & Pauperis quasi virus redolentis, *stamina* sex medium florem occupant, in foliorum vnguibus nata, sed interiorum foliorum reliquis

longiora, exilit è medio oblongior *stilus*, gracilis, & sine capite. *Folia* illi sunt Hemerocallidi Valentinæ non multùm absimilia, lata, plana, eiusdemque cum illis coloris, hoc est, ad ærugineum tendentis, quæ vt plurimùm conuoluuntur, aut sese circumagunt: *radix* crassa, bulbosa, à basi (quæ multis fibris donata est) statim extuberans, intus candida, foris pallidior quidem, sed aliquantùm etiam nigricans.

Semel duntaxat Constantinopoli allatum est hoc bulbi genus, mihique (ait Clus. communicatum à Philiberto de Bruxellis, cuius antè memini, anni 1575. initio, quem postea variis amicis cùm in Belgicâ tum in Germaniâ distribui. Initiò Narcissum Autumnalem maiorem, ex bulbi forma esse coniiciebam, in qua opinione valde me confirmauit flos sub finem Septembris emergens. Sed postquam folia non subsequi animaduerti, & ineunte demum Vere prodire obseruaui, eáque ab illius foliis colore differentia: tum exactiùs collatâ inter se vtraque plantâ, dispares esse manifestè deprehendi: æstate breue inter folia caput pollicem crassum, breui pediculo inhærens, & summa tellure vix emergens, ferre aliquoties obseruaui, quod cùm inane esset, seminis conspiciendi spes omnis sublata.

Nomina — *Lilium alterum Theophr.*

Nomen Schedæ illi additæ inscriptum erat *Zarem cada persian*, id est, Narcissus Persicus. Multùm verò conuenire videtur, cum Narcisso uel Lirio altero Theophrasti, cuius meminit Hist. Plant. lib. 6. c. 6. florem amplum illi tribuens, coloremque [vt eruditiores volunt] melinum non nigrum, figura oblongum, serotinumque admodum, post Arcturum & circa Æquinoctium sese ostendentem, vel, vt sequente cap. ait, Autumno primis imbribus, quemque lib. 7. hist. c. 12. caulem tantùm floris habere dicit.

Icon nostra facta est ad iconem quam habebat Clusius in Pann. eam autem in postr. hist. mutauit quod folia attinet.

C. Bauh. Phyt. Colchicum 11. siue melino flore. Narcissus Persicus Clusii. Quo nomine à Tabern. icon. & hist. cum Cam. hort. cognominatur. Frigori nostro libenter assuescit.

Colchicum vernum flauo flore.

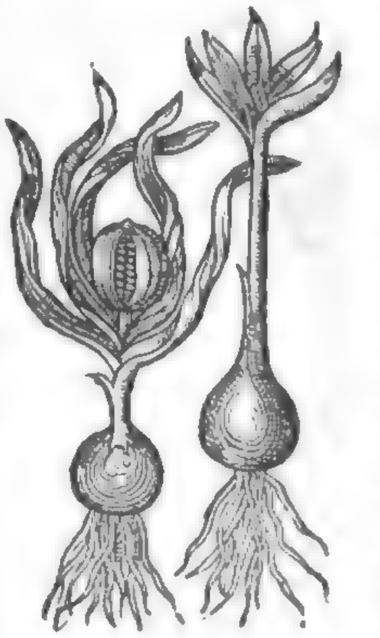
Scribebat Iacobus Plateau [inquit Clusius Hist. post.] Colchicum se habuisse quod verno tempore flauum florem protulisset: sed bulbum cùm eruisset corruptum reperisse.

Huius, ni fallor, meminit Lobel. Adu. par. 2. Narcissus luteus vernus D. Leet facie Narcissi Autumnalis lutei siue Colchico-Narcissi Botanicorum: Narcissinæ classis videtur noua, rarissima, & elegantissima planta, quæ quamuis tota facie Narcissum Autumnalem siue Colchicum luteum vocatum cùm à floris figura, tum à tempore cum Colchico florescendi referat, Narcisso tamẽ propior, quia vere nouo flores laxat. Nouus igitur hic Byzantinus Narcissus folia cum floribus luteis Vere laxat, atrouirentia, situ initiò bina, deinde vtrinque plura, binûm & ternûm vnciarum, quæ postea excrescunt longiora, Colchici Autumnalis lutei quadantenus: minora tamen paulò, & breuiora: cauliculus compressus ternas & quaternas vncias longus, floribus & staminibus luteis fastigiatus, præd. Colc. lutei similib⁹, sed minoribus. Bulbus Narcisso Autumnali huius speciei similis, satis magnus pro Plantæ ratione. nunc debemus D. Leet, insigni Londinensi negotiatori; Constantinopoli à suis mercatoribus cum aliis rarissimis bulbis transmissum.

COLCHICVM PARVVM MONTANVM luteum, aliis Narcissus.

Descriptio

NArcissus Autumnalis alter siue minor [Clus. Hist. post.] Octobri mense quemadmodum Persicus, nudum è vaginula membranacea profert *florem* sex oblongis & angustis foliis contĩtem, non æqualibus, nam exteriora paullò longiora & latiora sunt, omnia autem mucronata foris flauescentia, interiùs flaua, ad maioris colorem magis accedentia, flaua *stamina* medium florem occupát, odoratus est hic flos, solóque *pediculo* innitens, supra terram nó attollitur: flore iam marcido, emergere interdum incipiunt *folia*, vt plurimùm autem, ineunte Vere duntaxat, terna aut quaterna, plana, viridia, & splendentia instar foliorum maioris, sed longè angustiora, & præter aliorum morem sese contorquentia, & cincinnorum instar conuoluentia: *semen* plurimum ipsis tulit anno 1591. initiò Iunii in capitulis vncialibus, ferè trigonis, rotundum, nigrum, cui inhærebat albicans quædam & spongiosa ab vno latere materia: *radix* pusilla, nigrâ tunicâ tecta, inferioreque sede tenuibus fibris firmata. Secundus hic Narcissus potest dici Νάρκισσος ὀπωρινὸς ὁ μικρότερος. Mihi missus à Generoso viro Carolo de Houchin Colchici lutei minoris nomine, à Iacobo Plateau verò Colchici montani minimi lutei appellatione.

Lobel. icon. pl. p. 148. Colchicum paruum montanum luteum D. Io. Monnel Teut. 182. Item Aduers. par. 2. de Narcisso autumnali minore adhuc certatur & ambigitur, num referri debeat ad Colchici familiam aut Narcissos.

Tabern. icon. Colchicum montanum luteum minus, klein geel Berg zeitlosen/ & Hist. Colchicum 12.

C. Bauh. Phyt. Colchicum 14. montanum paruum luteum.

NARCISSVS AVTVMNALIS minor & similes plantæ.

Descriptio

VNicum *cauliculum*, digitalis longitudinis, gracilem, vacuum, habet hic Narcissus, in cuius summo *florem* Narcissinum odoratum, sex foliolis albis constantem, & in medio exiguum calicem flauum continentem: flori succedit exile

exile trigonum *caput*, exiguum, nigrum, angulosúmque *semen* continens : radix Narcisso Iuncifolio valdè similis, minor tamen, multis candidis tunicis, lentóque succo prægnantibus constâs. sed nigra quadam membranâ tecta. Tota planta amara est, vt superiores Narcissi, veréque dixit Plinius, odorato saporem rarò vlli non amarum.

Icon quam damus plantulæ à Clusio descriptę figuram & magnitudinem affabrè sanè exprimit.

Clus. hist. Narcissus quartus siue autumnalis minor. Et post. hist Narcissus serotinus siue Autumnalis minimus: Incolæ in Hispania *Tonnada* appellabant.

Plant. icon. pag. 122. Narcissus autumnalis (vt & Dod. in fol.) paruus Clusii Lob. 61. Teut. 158. Lobel. B. 158. Clein spade Narcissen. C. Bauh. Phyt. Narcissus 29. siue (cum Tabern. icone) autumnalis minor Clusii.

Nascitur plurimus ad Anam flumen in Turdalis, vbi (inquit Clusius) florentem, & suis capitulis iam maturescere incipientibus eruebam sub Octobris finem, nullis e bulbo natis foliis, nec vlla eorum vestigia obseruans, quod sanè mihi admirationi fuit. Quantùm intelligo per fratrem C. Bauhinum, qui communicauit, prouenit in monte Spliegel.

SPARGANIVM PLACÆ NARCISSO simile flore albo Lilii.

Descriptio

SVpra Valentiam salebrosis & petrosis locis nascitur quædam planta bulbacea, binis *foliis* prædita, humi stratis, longis, crassiusculis, ex viridi nigricantibus, Narcissi maioris Autumnalis foliis ferè similibus, sed quibus interna parte secundum nerui medii longitudinem, alba quædâ latiuscula linea ducta est : *radix* bulbosa multis tunicis constans candicantibus & lenti viscidiq; succi plenis, ingrati amarique saporis, foris nigro cortice obductis. Etiam C. V. Ioan. Plaça Medicus Valentinus, pedalem caulem [nam radicem cum foliis duntaxat, eruebam, ait Clus. Hisp. & hist. poste.] læuem, aliquot in summo flores Lilii æmulos, candidos ferentem, habere, deinde rotunda *capitula* ; in quibus exiguum *semen* contineretur, asserebat, & Sparganium vocabat.

Casp. Bauhin. Phyt. Colchicum 12. siue Colchico luteo similis (supple planta,) Sparganium Placæ Clusio.

TVLIPA SIVE LILIO NARCISSVS.

CAP. IX.

BVlbaceas inter stirpes, recensetur meritò peregrina illa planta, quæ ob insignem in flore colorum varietatem, omnibus longè gratissima esse solet. Qua de re Io. Posthius.

Multiplici vincit florum genus omne colore
Huc vsque à Getico Tulipa missa iugis.

Hanc vulgus Tulipam, doctiores verò Lilionarcissum appellant. Cùm autem non occurrat nobis, an aliquis de Tulipa verba fecerit, ante Doctiss. & diligentissimum Botanicum nostrum Præceptorum Gesnerum, lubet hic subiicere, quæ in fine operum Cordi, de hac memoriæ prodidit.

Gesner. de Tulipa.

Anno à Natiuitate Domini 1559. initiò Aprilis, Augustæ, in horto Magnifici viri Iohan. Henrici Heruuarti vidi inquit is, herbam hic exhibitam, ortam è semine quod Byzantio (vel, vt alii, è Cappadocia) allatum erat. Florebat tum têporis *flore* vno pulcherrimo rubente, magno, instar Lilii rubri, octonis condito foliis, quorum quatuor foris sunt, & totidê intus, odore suauissimo, leni, & subtili, qui breui euanescit. Color interiùs pallidus est aut subflauus: & *stamina* tanquam Croci, in medio intercepta, ceu geniculo, ipsa quoque octona, ex quibus itidem alia exteriùs paulò sunt, alia interiùs. Calix nullus. *Caulis* est circiter pedem altus. *Folia* in eo quaterna albicant, crassiuscula, solida, duos palmos (id est digitos octo) longa, Orcheos ferè foliorum figura, modicè recuruato margine (non adeò quidem vt pictura præ se fert, quam antea expressam amicus quidam ad nos misit,) ex his tria inferiora maiuscula sunt: summum, paruulum. Maculæ nullæ dum erant, quas in adultioribus foliis apparere aiunt. *Radicem* non vidi: sed aiunt esse bulbosam instar Hermodactyli ferè, vel Porri formâ & magnitudine, tertio anno florem producere: propagari de radice, bulbo puro adnascente, *semen* nullum proferre, siue naturâ, siue nostri cœli culpâ. Turcico vocabulo Tulipam vocant aliqui. Sunt ex Turcis (*inquit Kentmannus,*) qui Tulipam dicunt nomen habere à flore, qui formam refert pileoli Dalmatici. Lilii rubentis genus [*pergit Gesner. hort.*] videtur etiam Tulipa Turcarum, cuius picturam, cùm ad virum quendam Doctiss. misissem is Cynorrhodon Plinii [vel vt ipse legere mauult Crinorrhodon] esse putauit. Sed ita dictum à Plinio Lilium in Italia quoque nascitur : Tulipa verò ista (nam & alia quendam hoc nomine vocatur herba luteo flore) Italiæ (ni fallor) prorsus pe-

Descriptio

Tulipa.

Lilium rubens. Cynorrhodon. Crinorrhodon.

Satyrium Erytriacum Tulipa rubra Tulipa alba.

regrina est, nisi in horto aliquo conspiciatur. Cynorrhodi quidem Lilii Hyacinthô similis Hesychius etiam meminit. Satyrium Erythraicum fortè est Tulipa à Turcis dicta: quam vidi Augustæ in horto Magnifici viri Io. Henrici Heruuarti, quanquam semen ferre negant. *Et hæc de Tulipa.*

Satyrium triphyllon

Nos quidem Tulipam flore rubro, ferere semina obseruauimus, quæ non respondent seminibus Satyrii à Diosc. traditi, ideò Satyrium Erythronium dicere non possumus: Tulipa tamen alba, multa habet quæ respōdent Satyrio triphyllo Diosc. Suspicamur præterea priorem Gesneri Tulipam esse inter Clusianas, de quibus postea, præcocem rubram dictam, in eo tamen differt quòd Gesnerus tribuat flori octona folia: Clusius autem tantùm sex: Secundà fortè referenda est ad Bononiensem deinceps tradendam.

Narcissus 5 Matth. qui notatur

Ineptè Matth. proponit quandam iconem sine vlla descriptione sub titulo Narcissi 5. quæ ad Tulipam referenda videtur, in cuius caule folia octo spectantur, in flore sex foliola, in epitome verò septem in caule, quinque in flore.

Lotus herba Homero. Alé Zampul Lotus Diosc. Lotus

Notatu digna sunt quæ Guilland. in Theone de hac planta scripsit: De herba non arbore intellexit Homerus in Iliade 3. quando Iouem rem cum Iunone habuisse canit, terra subter Lotum, Crocum & Hyacinthum gignente. Ac an ea sit Lotus quam Turcæ *Alé Zampul* vocant, Itali *Tulipa*, nomine barbaro & proinde peregrino, quærendum: quanquam parum referre Autumo, si vel pro vrbana vel siluestri Diosc. Loto capiatur. Ve-

Lobelii sententia.

rùm cùm Plinius tres laudasse flores annotet, Lotum, Crocum, & Hyacinthum, nec Lotorum, qui apud Dioscoridem habentur flores, præstanti

Pytion Theoph.

forma commendabiles sint, vix fieri posse reor, Homerum de iis locutum. Cæterùm Lotus Aegyptia etsi flore constet pulcherrimo, nullum tamen hac parte locum occupat, vt pote quæ in sicco nasci recuset, Croco & Hyacintho nequaquam in aquis prouenientibus. Nec sunt aquæ ad coitum aptæ, fundum petente corpore. Suspicari quis posset Tulipam [inquit Dodon. qui tres differentes species agnouit] πυτιῶα esse Theophrasti, si edulis bulbus esset & cogendo efficax. Nam πυτιῶν quidem à Theophr. inter edules bulbos refertur & herba est, quà lac cogitur, vt ait Hesychius.

Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, an autem conueniat & quantùm, ex Satyriorum descriptionibus relinquemus diligentiùs considerandum.

Dodonæi icon prior, est apud Clusium pro Tulipa præcoce alba varia. Secunda autem est pro Tulipa præcoce rubra: in hist. flo. vnica erat icon, quæ à Lobelio exhibetur in Obs. 2. loco, cui floris foliola non desinunt in acutum.

Anemone Limonia. Crinorrhodon Plinii. Satyrium

Dodonæi suspicioni subscribit C. Bauh. dicens apud Matth. Licèt alii ad Anemonem Limoniam Theophrasti, alii ad Crinorrhodon Plinii: alii ad Satyrium Erythraicum referunt, videtur tamen ad πυτιῶα Theoph. referenda. Gesnero Anemone Limonia.

Lilionarcissus purpureo Narcisso Plinii Case Lale, Zampul Foliorum numerus. Purpurea.

Tradit Lobel. in obs. Lilionarcissi varietates quamplurimas, inquiens: an purpuro-Narcissi Plinii, Turcarum *Case Lale*, *Zampul*? Omnibus Tulipæ siue Lilionarcissi speciebus foliorum numerus in caule pedali & sesquipedali, ternus, quaternus, quandoque quinarius, septenus & octonarius: flores senis foliolis, interdum pluribus, quorum vngues flauent, calathum effigiantes, constant: quorum alii præcoces, alii autem serotini. 1. Flos sex foliis obtusis purpurei sanguinei Lilionarcissi constat: Radix item & caulis persimilis, in quo quatuor, & nonnunquam plura, folia, liliaceis & porrinis media: interdum innatum bulbum in folio notauimus apud D. Io. van-

Ora lutea

der Dilf, cuiusmodi in Moly Homerico. 2. Luculento pandente flore, supremis foliorum oris & fundo ad basim luteis pallentibus, medium cingente sanguineo subfusco: calyculorum oris & media carina foris luteis: cætera cuncta sanguineo fusco exoleto similia: medio intus stamine nigro, staminibus croceis obducto. Semina, vti reliquorum, compressa in oblongo tripartito membraneo anguloso folliculo; quæ itidem sata colorum varias subeunt mutationes, & sæpè degenerant, vt longo vsu diligentissimè animaduertit clariss. vir. D. Ioannes Boissot.

Eriophorus. Lilionarcissi præcoces aut serotini sanguineo puniceove flore variantes 7.

Eriophori vocati radix cepaceo inuolucro obducitur, molli sericeo tomento farcto, castanearum ritu: flos vt reliquorum; sed calathi fundus siue foliorum vngues atri & medio lutei conspiciuntur.

Luteo & medio pullo, fundo.
Maculoso, medio fusco folio.
Sanguineus toto calathi fundo pullo.
Vngue toto luteo.
Vngue pullo, triangulis luteis:
Flore odorato, aut inodoro.

Totus luteus maior Chalcedonicus, sanguineo puniceo par, & similis: odoratus Croci æmulatione & inodorus: præcox & serotinus aut pallidus.

Niueo candore & rubore confusus coccineus.

Purpureus sanguineus, puniceusue obsoletus, candidioribus oris, carinam intercursante albo rubore mixta diluta linea, imo ad basin croceo vngue.

Purpureus coccineus, rubentibus oris, medio folio exteriore candicat, vnguis luteolus, summo medio tenus coccineo luculento cruore.

Coccineus purpureus punicans, tribus exterioribus mucronatis foliis: internis verò retusis.

Rubellus pandente flore in acutum modicè fastigiato.

Rubidus candore mixtus, nitidus, niueis oris.

Niueus, extremis & summis rubidus oris, vndantibus in caule foliis.

Candidus, striatis suauè rubentibus oris.
Patulus, rubidus, candicans.
Rubicundus, rutilans, luteola carina.

Lilionarcissi præcocis multiplex è colore & figura differentia.

Sanguineo, puniceóue saturo liuescens, summis candicantibus oris, expassus, folio latiore, mucronato.

Obsoleta purpura, summo albicans, purpurante medio.

Imo & summo luteus amœnus, medio coccineo, sanguineo.

Luteus striatis rubentibus oris.
Rubellus niueis oris striatis.
Luteus hilaris oris phœniceis.
Niueus totus, fundo tantillùm luteo.
Luteus, phoeniceo confusè mixtus.
Luteolus phœniceus, dilutus.
Luteus coccineis rubentibus oris.
Candore & rubore confusis, Rosæ dehiscentis pallidæ colore.

Luteo

Luteophoeniceus luteouirentibus oris; septenis peramplis foliis.

Purpureo-violaceus.

Hactenus Lobelius apud quem hæc consideranda. Folia Tuliparum nobis non videntur esse virore Liliaceo, nec seminis descriptio placet, quæ nec plurimum differt ab Aristolochiæ prædictæ semine. Dodonæus dicit cartilaginosum planum. Illud etiam perpendendum venit, quod scribunt de Tulipæ nomine aliter ac peritiss. stirpium Guillandinus: Nec hoc negligendum, mapi in Aduers. florem cum quinque foliolis, ac etiam iconem proponi in qua tantum quinque foliola sub titulo Lilionarcissi purpurei: eam autem iconem in iconum H. Plant. iterum proponit hoc titulo, Lilionarcissus sanguineus punicensis. Teuram. In Adu. ponit præterea alteram iconem sub titulo Lilionarcissi lutei, planè diuersam, ac potius alicuius Narcissi quàm Tulipæ, si non est error typographicus:] de eis dicemus, quod ibidem paulo post dicit aduersum Matthiolum, pueros pueris pingere & illudere. De cæteris iconibus Lobelii in obs. & in lib. ic. Plantini postea agemus.

Lilionarcissus luteus.

Lib. ...

Camer. apud Matthiol. in Epit. pro Narcisso 5. Matthioli ponit descriptionem & pulchram iconem, quæ summe placet, & pro plurimis sufficere videtur, ac ideo etiam a nobis proponita: Tulipa peregrina, inquit etiam, & antè aliquot annos demum cognita apud nos planta, de facultatibus adhuc ambigitur. Helichrysum Crateuæ non adeò male ad luteum quadrat, quamuis herbam non integrè descripserit, sed tantum dicat florem esse similem Croco, colore aureo. Tulipæ differentias quod attinet. Præ aliis floribus varietas est in *præcoci*: Præcox lutea vel planè aureo colore, vel pallido. Adhæc vel rubris maculis conspersa, & alia maiore ex parte rubens. Item vel aureo fundo vel nigro. Semina etiam discrepant, quæ in nonnullis flaua sunt, in aliis nigricant. Præcox rubra, eaque vel purpurascens, vel coccinea. Item purpurascens albis oris decora. Nec non dilute rubens, vel incarnata, vnguibus vel inferioribus foliorum particulis candidis. Alba, ferè prima omnia florere solet, sed & frigoris vehementiæ aliquando succumbit, si non satis profundè intra terram abdatur. Est verò quædam penitus candida, excepto fundo qui nonnihil flauescit: quædam diluta rubedine inficitur, tertia violaceis maculis pulchrè distinguitur. Media siue Dubia, lutea, aurea, pallida: itemque conglobato flore, nostra, aurea, pallida: & lutea media fusca, purpureis staminibus, & præter has, quæ virentibus strиis variatur. Denique nana siue pumilio flore aureo. Rubra coccinea, fundo flauo, nigro, subatrente, in cæruleum vergente. Est inter has quæ nigrum fundum habet & foliorum in flore virentes apices. Præterea patula admodum strictis foliis, colore saturo rubro. Incarnata, languidi coloris, nigricantibus staminibus. *Serotina*. Hæc plerumque maxima est & pulcherrima, sed minore colorum diuersitate commendabilis. Lutea nimirum, aurea, pallida, itemque tenella strictifolia interhasce, latifolia quoque rursum, eaque diclonos, nec non cristata Papaueris more, quæ huc *Exerizabe*, id quod etiá in rubra admodum donata grandi notaui. Est & suaui rubore purpurascens, qualis in Pæonia colos. Tandem quæ Solis oculus vocatur, fundo nigro, quem circulus aureus ambit, reliqua floris parte eximiè rubicunda: cuius varietas etiam in odore habetur, qui in quadam planè Lilium conuallium dictum æmulatur. His plerisque interdum accidit, vt prolifera sint extra terram, id est, vt inter alas foliorũ prodeant bulbum, qui sensim subescente matris superficie incrementum capessit, quemadmodum hoc à C. Clusio in Pannonicis affabrè depingitur.

Helichrysũ Crateuæ.

Strictifolia. Cristata.

Solis oculus

Cæterum miratur Adrian. Spieg. inter Narcissos relatum eum florem, quem vulgus peregrino vocabulo *Tulipanam* & *Dulipanum* vocat. Ipsi enim inter Lilii genera rectius videtur collocandus. Quo nomine Veteribus dicta sit hæc planta, multi dubitant. Sunt tamen peritiores nonnulli, qui ad Satyrium Dioscor. quibusdam τρίφυλλον cognominatum referendum censeant; ad cuius sanè descriptionem multis notis accedit.

Satyrium tryphyllon.

Hactenus autem Tuliparum bulbi nobis [inquit Clusius qui Liliaceam stirpem appellare videtur] Byzantio missi sunt, præcocis quidem *Caffelale*. Serotinæ uerò *Canala lale*: a locis minirum vnde primum Constantinopolim illati sunt appellatione indita: *Caffa* vrbs est in peninsula Gazario dicta, quæ inter Propótidem & Euxinũ Ponti sita est. *Canalla* verò in Macedonia vrbs maritima. Sunt qui Tulipam præsertim purpureum Cosmosandalon esse velint, a Veteribus inter Coronarias herbas numeratum: Nos Tulipæ duo primaria genera obseruauimus: *præcox* vnum, *serotinum* alterum, tametsi inueniantur quædam veluti dubiæ, quæ medio inter vtrumque genus tempore florere soleant, potius tamē inter serotinas habendæ, quàm inter præcoces. Præcocior Tulipa vnicum fert caulem, pedalem maxima ex parte, interdum ampliorem, rotundũ, virentem, & breui quadam incanaque lanugine asperum, non concauum, sed firmá medulla plenum: hunc plerumque terna amplectuntur folia, nonnunquam quaterna & quina, inferiora latitudinem admodum, vt etiam palmarem latitudinem explere viderim, & liliacea, longiora tamen & crassiora, carinata, supra terram sese pandentia & contorquentia, superiora autem minora, & angustiora, eáque vel propendentia & nutantia, aut interdum surrecta, omnia autem colore ex caeruleo virente aut æruginco, & veluti farina aspersa. Summo cauli insidet magnus flos, vnicus, geminos etiam aliquoties vidi, vel summo caule coniunctim nascentes, vel bifido inhærentes, sursum spectans, sex foliis vt plurimum constans [tametsi septenis & octonis conspexerim] eiusdem initiò cum caule coloris, & interdum ad terram sese inflectens, itaque incumbens, vt colubri aut serpentis caput in terra decumbentis emententur, deinde paulatim sese sublevans, & colorem mutans, atque tandem sese explicans, & calathi Cyathique instar in fundo pandens, ex quo sena aut totidem quot foliis constat, stamina prodeunt, modo lutea pallida, modo nigricantia, pediculis etiam quæ stamina sustinent, mirum in modum variantibus. Exculso flore, succedit membranaceum triangulare caput, satis magnũ, oblongiusculum, vel breuius ventreque magis prominulo, quo in tres partes à summo dehiscente, conspiciuntur sex ordines seminis plani, cartilaginosi, liliacei ferè, & circinatæ propemodum rotunditatis interdum, alterá tamen parte, quæ capitis centrum & interiora pertingit, oblongiusculi vt plurimum, pallidi, fului, aut rubescentis, & si imbres frequentiores ceciderint, etiam fusci. Radix bulbacea interdum breuior est, nonnunquam oblongior, crassa, inferiore sede nonnulla

Locus.

Cosmosandalon.

Tulipa præcocis Hist.

hil prominente, vti Colchici radix ferè, fibris aliquot tenuibus donata, & foris fulucicente, sed magna ex parte nigricante, membrana obducta, quæ interna parte lanuginosa est, Castanearum corticis instar, aliquando autem adeò denso tomento plena, vt mollissimè recubet bulbus, qui solidus est, firmus, & velut albamen oui cocti candidus, gustantique dulcis, saltem non ingratus. Summa autem in præcoce est coloris varietas: nec maiorem in vllo alio flore videre memini, nisi fortè in Papauere. Etenim aut omninò luteus est, aut ruber, aut albus, aut purpureus: interdum etiam bini vel plures ex his coloribus in eodem flore permixti conspiciuntur. Non desunt qui cærulei omninò coloris se vidisse asserant, mihi sanè hactenus videre non contigit.

TVLIPA PRÆCOX FLAVA.

Descriptio

LVtea Tulipa vel ad auri fulgorem accedit [pergit Clus. in hist. post.] aut pallet, foliorum autem vngues plerumque aurei sunt, licet etiam habuerim veluti fuligine aspersos: odor quasi Ceræ recentis, siue etiam Croci, interdum nullus, vel admodum imbecillus.

Tulipa flaua.

Hic notandum à Clusio poni in postr. hist. iconem quæ non erat in Pannonicis, aliam iconem habet pro Tulipa flaua siue lutea quam ponit postea pro Tulipa præcoce alba, vt iterum monebimus. Quę verò hoc loco proponitur in post. hist. pro lutea ponitur: ea est in libro Iconum Plantini delineata hoc titulo p. 130. Lilionarcissus albus paruus & pa-

Lilionarcissus albus.

tulus, medio iuxta carinam rubellus nitens, Lob. Teut. 166. An Schvven. in cat. Siles. Tulipa lutea 1. [illegible] Theoph. Narcissus 6. Matthiol. Geeler Tulipan, Gelbe Turckische Narcissen. Plures sunt nobis Matthioli impressiones, verùm in nulla inuenimus iconem Tulipæ luteæ.

Habeo in horto E.C. Tulipam luteam præcocem, quæ pallet, vngues aurei parui florum, folia quina in cuspidem desinunt, floret principio Aprilis.

TVLIPA PRÆCOX RVBRA.

RVbræ Tulipæ color nunc saturatior est, modò dilutior, & gratissimi aspectus, interdum etiam inelegans, & obsoletus: *foliorum* vngues uel lutei omninò, aut tanquam leui quadam fuligine in luteo aspersi, in quibusdam nigra macula medium vnguem luteum tantummodò inficit, in aliis totum ferè ita occupat, vt nihil nisi lutea quædam linea nigrum vnguem ambiens conspiciatur: interdum adeò magni sunt isti vngues, vt dimidiam folii partem occupent. Huius verò odor aliis gratus est instar Mali aurei, magna verò ex parte valde obscurus, vel Papaueris virus quodammodò referens. Hæc Clusius hist. post.

Descriptio

Clus. in Pannon. & Hisp. eandem iconem habebat. Icon eadem erat apud Plantinum p. 126. hoc titulo Lilionarcissus purpupureus sãguineus puniceusue quintus Lobel. 65. Teut. 162. Hist. Lugd. ponit pro Tulipa maiore Clusii quam scribit esse Narcissum quintum apud Matth. Idem sentit C. Bauh. qui pro icone Matth, ponit similem iconem Clusianæ. Camerarius in hist. Germ. & in Epit. nouam iconẽ ponit Tulipæ nomine. Schvven. Tulipa præcox rubra. Narcissus 5. Matth. Roter Turckischer Tulipan.

Tulipam rubram primùm vidi Montbelgardi in horto Ill. mei Principis allatam ex Italia, pulcherrimus sanè flos omnibus admirandus, ex rubro fuscus cum vnguibus luteis quotidie se expandens & recludens, multis diebus integer remansit mẽse Aprili. Casp. Bauh. attulit bulbum, sed non se propagauit, & tandem periit.

TVLIPA PRACOX ALBA.

TVlipæ albæ flos omninò candidus est, nisi tria exteriora folia dorso cineracei vel interdum etiam cærulei quidpiam coloris admistum habere viderentur: vngues lutei, nonnunquam veluti fuligine aspersi, apices & stamina pallent. Habui (inquit Clusius) quibus vngues prorsus albi essent, apices nigricantes. Iam antè monuimus iconem hoc loco positam, in Pann. olim locatam à Clusio sub titulo Tulipę præcocis luteæ, erit fortè ex prædicto loco transferenda

Descriptio

renda dicta flaua siue lutea & quæ hic alba dicitur eò releganda: nobis tamen nouus inde oritur scrupulus quòd in Iconibus Plantini pag.128. hæc eadem sic icon sub hac inscriptione Lilio-Narcissus sanguineus puniceúsue obsoletus tribus exterioribus mucronatis foliis, internis verò retusis Lob.67. Teut.165. sanè icon non respondet titulo: interna folia non apparent in icone retusa. Tulipa alba præcox in horto Ill. F.C.W. multis annis durauit non se propagans, ad hāc fortè potissimùm referendus Narcissus Matthioli 5. Lob. etiam in Obs. meminit Lilionarcissi præcocis niuei.

Lilio-Narcissus sanguineus.

TVLIPA PRÆCOX PVRPVREA.

Descriptio

PVrpurea Tulipa aliàs saturatior est, & violaceum, siue amethystinum colorem habet, aliàs Pæoniæ floris æmula, nonnunquam dilutior, & Damascenam siue Prouincialem (quam eruditiores Prænestinam vocant) rosam colore referens: interdum verò adeò diluta, vt albescere videatur, aliquando ex purpura nigricat & obsoletior est: omnium autem vngues cum apicibus aut pallent, aut lutei sunt coloris, tametsi nigros etiam apices habeant nonnullæ, & pediculos eas sustinentes quadam veluti fuligine infectos. Inuenitur & odora, & inodora.

Facere verò non potest, quin hic adiiciat Clusius, quæ circa simplices has, & vnius coloris Tulipas obseruauit. Habuit enim anno 1585. & aliquot subsequentibus, cuius flos cùm præcedentibus annis elegans ruber fuisset, postea varie commixtus ex rubro & flauo inter se confusis coloribus, modò flauo medium quasi folium occupante, modò rubro, vel vtroque radiatim per oras discurrente, fuerit. Similiter flauam quæ flauum, & rubrum: & purpuream quæ album & purpureum colores variè inter se commixtos, & radiatim folia secantes habuerint. At illud etiam obseruabat, quotquot sic natiuum colorem mutarunt, subinde corrumpi solitas, voluisse tamen antè, hac colorum varietate heri sui oculos oblectare, tamquam ipsi extremum vale dicturæ. Quam hic iconem ponit Clusius pro Tulipa præcoce purpurea, apud icones Plantini p.129. posita est pro Lilio-Narcisso purpuro violaceo Lob.67. T.165. In Pann. hist. aliam iconem habebat Clusius pro Tulipa præcoce purpurea, quæ in lib. Ic. Plant. ita inscribitur, Lilio-Narcissus sanguineus puniceúsue 8. Lobel. 66. Teut. 163. Schvvench. Tulipa purpurea præcox, **leibfarbner Turckischer Tulipan.**

Tulipa in coloribus interdum ludunt.

Lilio-Narcissus purpur. violaceus

Lilio-Narcissus sanguineus.

TVLIPÆ PRÆCOCES VARIÆ.

TVlipa varia adeò multiplex est, vt difficile sit omnes eius differentias verbis exprimere. Nam cuiuscunque tandem præcocis Tulipæ semina excussa, & tellure sepulta germinent, non omnia retinent natiuum matris colorem, in varios colores transformant flores, præsertim Albæ, cuius semine prognatas plantas insignem colorum varietatem præ reliquis nancisci, experientiâ & diligenti obseruatione didicit Clusius. Semina enim in eodem capite nata, à semetipso collecta, eodémque ferè momento terræ Autumno commissa (quo tempore, non verno, serenda sunt omnium bulbaceatum & tuberosarum semina, vt feliciter proueniant, vel etiam maturius, cùm sponte defluant) plantulas proximò subsequente vere produxerunt, quæ post quintum, sextum, septimum, imò etiam (vt aliæ aliis facilius adolescunt,) octauum, nonum, & decimum annum flores protulerunt, eosque aut omninò albos & matrem referentes, aut albos varios, vel purpureos; ac purpureos varios, quorum videlicet purpurea folia albis oris ornata fuere. Quantùm ad Flauas aut Rubras attinet, pleræque proles matris colorem retinent: sæpè etiam in alium commutant.

TVLIPA PRAECOX LVTEA VARIA.

LVteæ variæ Tulipæ flos explicatus, nonnunquam primis diebus totus luteus apparet; quarto deinde, aut quinto demum die, illius folia rubris virgulis, extrinsecus leuiter per oras distinguuntur, interiore parte omninò lutea remanente, præsertim tria externa, & vnguem nonnunquam habent veluti fuligine tinctum, apices interdum luteos, & pediculos eos sustinentes fuscos. Interdum externa floris folia circa mediū raris rubris radiis insignita sunt, interiora autem frequentioribus, & ad extremum vsque folium ferè excurrentibus, atque aureos vngues: pallida stamina habent.

Nonnunquam exteriorum foliorum oræ foris planè rubent, interius à medio ad extremas oras rubris virgulis distinguuntur: interiora folia externè omninò rubent, internè autem à medio ad summum, rubrum neruum protensum habēt: latera verò rubentibus radiis exornata. Sunt etiam quorum exteriora folia dorso omninò lutea sunt, per oras verò, dilutioris cinnabaris colore virgatim distincta, interiore parte ad vnguem vsque cinnabaris color tota occupat: interiora autem folia

cinnabaris etiam colore omninò infecta conſpiciuntur, niſi duplex neruus luteus ſecundum longitudinem, & luteæ virgulæ in extremas oras excurrerent, illius apices nigricant, pediculi eos ſuſtinentes lutei, nonnullâ tamen fuligine infecti, vngues aurei, magni, ſtamina quodammodò ſuperant. Aliorum exteriora tria folia mucronata & lutea ſunt, præter oras, quæ purpurâ rubeſcēte radiatim intercurſante inſigniuntur, deinde extremæ oræ luteæ ſunt, interna parte circiter medium folium, frequentes rubri coloris radios habent: interiora folia, orbiculato mucrone prædita ab infimo ad ſummum oblongis rubris lineis diſtinguuntur, præter extremas oras quæ luteæ ſunt, interior pars minùs radiata quàm exterior, vngues magni lutei, quemadmodum ſtamina cum ſuis apicibus, hi odorati. Eſt & cuius folia extremam cuſpidem orbiculatam habent, foris omninò aurea, luteis oris: intus autem omninò lutea, aurei ſiue potiùs rubri coloris, flauo permixti, linea radiatim medium folium, tranſuerſimque ſecante: pediculi lutei ſunt. apices cineracei: aliquantulùm odoratus eſt. Cuius item folia orbiculato prorſus ſunt mucrone, dorſo in extremum vſque mucronem luteo, oris latis, ex aureo rubris, vnguibus luteis dimidium folium occupantibus, ſtaminibus & apicibus luteis: nonnihil etiam odorus. Alii ſimiliter huic pares, ſed dilutiore colore præditi, ſtaminibus & apicibus duntaxat variantibus: ſed nec hi odore carent.

Icon à Cluſ. propoſita iam olim exhibita erat in Pannonicis ſub eodem titulo: eodem lib. icon. Plantini reperitur p.133. cum hac nomenclatura Lilio-Narciſſus luteus coccineus rubentibus oris Lob.67. Teut.167.

TVLIPA PRÆCOX RVBRA VARIA.

Deſcriptio

TVLIPÆ præcocis rubræ variæ flos, exteriora folia magna ex parte mucronata habet, interiora orbiculata: Aliquando autem vtraque magnis oris auri fulgore ſplendētibus, ſunt prædita, magnis vnguibus luteis, apicibus vel nigris vel obſoletà purpura tinctis & ſtaminibus eā ſuſtinentibus plerumque velut fuligine infectis: huius flos ſatis odoratus eſt. Interdum exteriora folia luteas oras foris habent, interiùs autem dilutiùs rubent, & quaſi radiatim in luteas oras ſatis latas rubedo deſinit: interiora verò ſimiliter rubent, ſed latiores oras habent, rubro colore, radiatim vt in exterioribus deſinente, vngues luteos, ſtamina cineracei coloris: & iſtius flos nonnihil odoratus. Nonnunquam dilutiore minii colore rubent vtraque folia, mediocres oras habentia. foris minii colore interiora folia ferè tota occupante, virgatim tamen in oras luteas deſinente, magnis vnguibus flauis, apicibus cineraceis, pediculis ea ſuſtinentibus luteis, flos vtcunque etiam odoratus. Aliorum exteriora folia, medio dorſo luteo ſanguineis virgulis diſtincta ſunt, reliquâ parte rubrâ, oris tamen luteis: interiora omninò ferè rubra, ſed rubro colore radiatim in aureas oras deſinente, interiore parte tota propemodum luteâ, niſi circa medium folium rubris radiis diſtinguerentur, vngues cum pediculis luteis, apices nigri. Quorundam folia omnia mucronata, externè dorſo lutei coloris, reliquâ parte ſanguinei, præter oras quæ luteæ ſunt, internè ſanguineis radiis tota reſperſa, extremis tamē oris luteis: interiora foris ſanguinis modo omninò rubent, luteæ ſeu flauæ oræ ſunt, coloribus tamen ſeſe inuicem commiſcentibus, interna parte omninò flaua ſunt, niſi circa medium crebrioribus ſanguineis radiis inſtar orbis quodammodò inſignita eſſent: vngues, ſtamina, & apices cum ſuperiore genere conueniunt. Sunt aliorum quá omnia folia mucronata, oris aureis, reliqua parte rubris: præter exteriorum foliorum dorſa, quæ aureis quibuſdam virgulis aſperſa ſunt, omnium vngues lutei radiatim in rubro cōmixti, pediculi lutei, apices nigri. Nonnullorum externa folia mucronata, interna orbiculata, tota rubra, exceptis oris, quæ aurei coloris ſunt radiatim in rubro deſinentis: exteriora verò folia ſaturatiora ſunt, omnia tamen interiore parte magis aurea ſunt, vngues, ſtamina, pediculi, cum præcedente conueniunt: omnium iſtorum flores ſatis odorati. Inuenitur etiam cuius folia paruas oras aureas habent, elegantiſſimo rubro colore reliqua occupante, vngues flauos, ſtamina veluti fuligine tincta, apices obſoletè purpureos. *Hæc Cluſius.*

Cluſius icones duas ſuas ſub eodem titulo poſuerat in Pann. quanquam antè in lib. icon. Plant. p.133. ſint poſitæ cum his titulis, integra planta pro Lilio-Narciſſo luteolis auerſa parte foliis ſecundum ora ſtriis rubris decorato, intus verò luteo amœno: plantæ non integræ titulus, Lilio-Narciſſus luteus hilaris, oris rubris, ſtriatis. carina ſubuiridi: Teut.167.

TVLIPA PRÆCOX ALBA VARIA.

Deſcriptio

TVLIPA præcox alba varia aut omnia folia extremâ parte mucronata habet, aut tria duntaxat exteriora, ſed interiora orbiculata. In nonnullis externa folia ad extremū vſque omninò ferè alba ſunt, exceptis oris quæ eleganter & dilutè admodum purpuraſcentis, ſiuē carnei, vt ita dicam, colo-

coloris sunt: interiora verò magis purpurascunt, vngues lutei, deinde exalbidi, stamina cum suis apicibus flaua. In quibusdam exteriora folia exalbido sunt dorso purpureis virgulis asperso, reliquâ parte purpurascente aut incarnatâ: interiora folia omninò purpurea sunt, vngues stellatim flaui, deinde albi, apices lutei, pediculi eos sustinentes veluti fuligine aspersi. Aliorum externa folia albo etiam sût dorso, pluribus purpureis punctis distincto, interiore parte dilutiore purpurâ nitentia: interna folia saturatioris sunt purpuræ quâ in superiore, vngues flaui radiati stellæ instar, apices nigri, fusci pediculi. Interdum externa folia magnas oras carneo colore præditas habent, reliquâ parte alba: interiora verò quasi carnei sunt coloris. Nonnunquam externa folia pallescente sunt dorso, aliàs omninò alba, præter oras quæ foris breuibus & raris purpurascentibus radiis exornantur: interiora tota alba sunt. Quorundam exteriora folia dorso & extremo mucrone pallent, alioqui candida omninò, oræ interiore parte paucis purpurascentibus radiis distinguuntur: interiora folia à medio ferè ad extremas oras purpurascentibus radiis foris aspersa sunt, intus verò omninò alba, præter oras quæ rarioribus virgulis distinctæ sunt. Aliquãdo externa tria folia prorsus alba sunt: interiora autem oras nunc paucis, modò multis purpurascentibus siue carnei coloris virgulis distinctas habent: omnium vngues flaui sunt, apices & pediculi pallent. Inuenitur etiam cuius omnia folia coloribus quidem albo & carneo permixtis prædita sunt, sed qui cineraceum carneo colori temere perfusum referant, vel similis planè coloris cum tenuiore illo sericeo panno carnei coloris, cuius subtegmen album est, Germani Silberfarb/hoc est, argenteum colorem vocant: huius vngues exalbidi, apices obsoletè purpurascentes, pediculi albi sunt.

Lobel. Icon. Pl. pag. 127. eadem est figura cum Clusiana [quam etiam in Pannonicis habebat] cui titulus est Lilio-Narcissus coccineus, rubentibus oris, mediis foliis candicans, & ad basin notulis rubris cordis effigie, aspersis, Lobel. 67. Tent. 165.

TVLIPA PRÆCOX PVRPVREA VARIA.

Descriptio

PVrpureæ Tulipæ variæ flos, magnâ ex parte omnia folia mucronata habet, interdum tamen externa duntaxat mucronata sunt, interiora autem orbiculato & obtuso mucrone prædita: est etiam cuius omnia folia orbicularum habent mucronem, vt ex singulorum descriptione videre licebit. Nonnunquam igitur omnia folia mucronata Pæoniæ polyphyllo, & pleno flore, purpureum colorem imitantur, orásque habent ex albo purpurascentes, vngues, ex luteo viridiq; coloribus, simul quodammodo permixtis, subobscuros, exalbido orbe radiatim eos ambiente, pediculos flauos, sed veluti fuligine infectos apices nigros: illius flores magni sunt & admodum patuli. Mucronata etiam singula folia, foris vt plurimùm purpurea sunt, interiùs mediâ parte carnei coloris, oris ex albo pallescentibus, vnguibus, staminibus, & apicibus flauis siue luteis. Interdum omnia folia mucronata, foris & intus purpurea sunt omnino, extremasque oras albas habent, vngues luteos albo orbe circumdatos, apices obsoletè purpurascentes initiò, deinde vbi obuersi sunt (solent enim omnes bulbacei generis florũ apices explicante sese flore se aperire & inuertere) flauo polline aspersos, flauos pediculos. Aliorum singula folia etiam mucronata, & saturatiore purpureo colore prædita, omniũ oræ exalbidæ, vngues albi, in imo tamen flaui, apices & stamina pallida. In quibusdam omnia similiter folia mucronata, sed color purpureus dilutior, magisque floridus, oræ exalbidæ, vngues ex viridi pallentes, pediculi nigricantes, apices pallidi: odoratus est plerumque istarum Tuliparum flos, reliquarum inodorus, vt etiam subsequentium. Reperiuntur quorum omnia folia mucronata, obscurioris purpuræ & quasi amethistinæ colore prædita sunt, magnis autẽ oris albis, vnguibus, staminibus & apicibus flauis. Quorundam contrà floris singula folia orbiculatis sunt oris, iisq; magnis & albis, reliquâ parte saturatiore, nitenteque purpureo colore prædita, flauos vngues ambit albus orbis, cineracei apices, flaui pediculi. Nonnullorum interiora folia aliquantulùm orbiculata, dilutiore purpureo colore splendent, interiore parte tota ferè alba sunt, omnium oræ magnæ, albæ, vngues, stamina & apices flaui coloris. Reperitur etiam cuius externa folia mucronata & reflexa, exteriore parte obscurioris purpuræ colore prædita sunt, interiora verò orbiculata & dilutiùs purpurascentia, vtraque autem in magnas albas oras desinentia, & interiore parte veluti purpureum orbem, totum florem per medium ambientem habentia, luteos & flauos vngues albo orbe inclusos, apices obsoletè purpurascentes, flauos pediculos. Est præterea cuius omnia folia mucronata, & tria externa foris purpurea, omnia autẽ magnis oris albis prædita, interioréque parte omninò alba, nisi mediã eorum partem veluti purpureus orbis secaret & varium faceret, eius vngues flauos ambit albus circulus, stamina cum apicibus pallent.

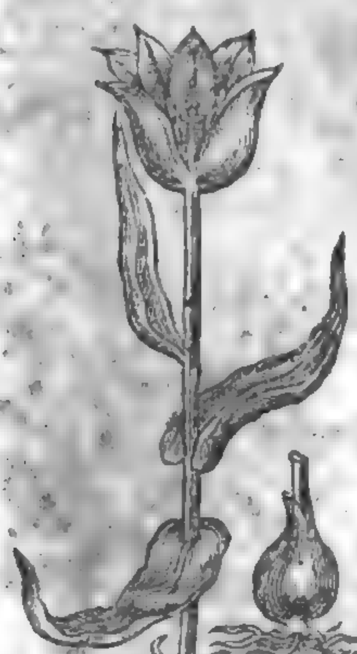
Sed antequam finem huic capiti imponam (ait Clusius) adiiciendá puto, quæ circa Tulipas, semine Constantinopoli misso natas, obseruabam. Magnum seminis illarum cumulum acceperat Ill. vir Augerius de Busbeque cum plerisque bulbaceis stirpibus eo anno quo Viennam veni: hæc, cùm sequente ãno in Galliã proficisceretur, mihi reliquit: ea verò demum ãnis 1574. & sequente 1575. conferti[m] quòd vetusta essent & vieta, vixque nascitura existimarem terræ mandaui. Ex his tamen ingens Tuliparum numerus prognatus est, quarum nonnullæ quinto, sexto, atque etiam sequentibus annis flores tu-

lêrunt insigni colorum varietate commendabiles. Nam flauos omninò, rubros, albos, & purpureos, vel ex his coloribus inter se commixtis, hoc est flauam variam, rubram variam, albam variam, purpuream variam, nactus sum præcoces: sed inter illas etiam fuerunt, qui diligentiùs obseruanti, potiùs ad Dubiarum vel Serotinarum Tuliparum classem referendi videntur, quàm Præcocium: nam licet æquali cum præcocibus, magnitudine nonnullæ assurgant, eodem tamen cum Dubiis, siue serotinis, tempore florere animaduerti: de iis autem suis capitibus. Tulipæ Byzantinæ genus alterum flore bino, rubescente & vario, missum cum hac inscriptione *Lalè de duoi fiori*, habet etiam Clusius, Præcocium sic concludens tractationem. Hæc sunt quæ de Præcocium Tuliparum varietate commentare libuit, nec me fugit, quin plures aliæ differẽtiæ tradi potuissent, sed eiusmodi, quas ad iã enumeratas, tanquã primarias reduci, atque comprehendi sub illis posse existimo.

Lobel. ic. Pl. p. 129. habebat eandem cum Clusio iconem sub titulo Lilio-Narcissi rubelli nitidi, candidis oris Lob. 67. Teut. 166. Ipse etiam Clus. habuit in Pannonicis.

TVLIPA PRÆCOX AMETHYSTINA varia.

Descriptio.

AD præcoces purpureas varias Clusii nobis videtur referẽda præcox nostra Amethystina varia cui Bulbus, cuius folia Amethystino colore & saturatiore quadam purpura tinctus, albis hinc inde maculis conspersa. Oræ pulchrè variant, sed dilutiores vbique, in extremo etiam ferè candicãt, versus quod purpureæ striæ excurrunt, quoddam quasi stamen repræsentantes. Vngues speciosi aurei, ad tertiam folii partem strias flauas quoque, aureoque nitore splendentes, emittunt. Apices flaui, stilus vt in aliis triquetrus.

Locus & tempus.

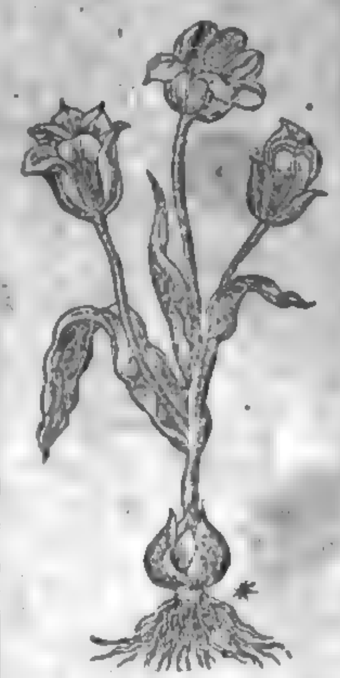
Aprilis initio floruit in hortulo Ducissæ Wirtemb. quem colit elegantissimum, in Castro Mõtbelgardensi.

TVLIPÆ SEROTINÆ.

SErotina Tulipa, maiore est amplitudine, cubitalem enim & tripedalem interdum habet caulem, firmiorem, crassiorem, rotundum, fungosa materie plenum, & breui etiam incanaque veluti lanugine, siue efflorescentiâ quadam aspersum: hunc alternatim amplectuntur quaterna plerumque folia, nonnunquam quina & sena, carinata, firmiora, quàm in Præcoce, vt plurimùm erecta, non nutantia aut ad terram inflexa, atque oris interdum adeò reflexis, vt sinuosa videantur, aliquando omnia æqualia. Summo cauli, qui pedali vel maiore plerumque, imò cubitali etiam nonnunquã lõgitudine, nudus supra folia eminet, vnicus insidet flos magnus & oblongus, cyathi modo concauus sex foliis constans, extremo apice omninò mucronato vel orbiculato, aut tribus exterioribus duntaxat mucronatis, interioribus orbiculatis, vt in Præcoce, & è contra: caput in illa triangulare, membranaceum, crassius vt plurimùm, & prominulo ventre, quo à summo dehiscente, sex ordines seminis plani, cartilaginosi, fului, aut rubescentis, maiorisque quàm in Præcoce conspiciuntur: radix præcoci similis, longiore tamen maioreque bulbo constat, plerũque in reliquis cum illa conueniens.

Descriptio.

Tulipa serotina πολύκλωνος minor.

Tulipa Serot. πολύκλωνος maior.

Tametsi autem hęc Tulipa non secus ac præcox vnico vt plurimùm constet caule, eum tamen interdum πολύκλωνον & ramosum habet; nam natæ mihi sunt rubro flore atque etiam flauo præditæ, quibus ex infimi folii ala alter nudus & pedalis ramus, gracilior tamen, & ad summi folii exortum tertius, crassitudine primarium caulem propemodum æquans, eademque altitudine nudus excrescens, adnasceretur, singuli etiam suum florem sustinentes: interdum quaterni, quini, & plures, frequentiùs verò accidit vt vnico ramo donetur, quàm binis aut pluribus. In hac porro tam insignem colorum varietatem non deprehendi, sed flauas duntaxat, vel ad auri colorem inclinantes, & rubras, vnguibus plerumque nigris, orbe aureo cinctis, easque vel odorato, vel inodoro flore.

Habebat Clusius in Pannonicis iconem Tulipæ

pe polyclonos minoris. Schvvenckf. Catal. Siles. Tulipa lutea 2. Tulipa lutea polyanthos, Geler Tulipan mit vielen blumen.

TVLIPA SEROTINA FLAVA CVI quatuor folia in caule.

Descriptio

TVlipa serotina flaua eiusdem ferè coloris est cum Præcoce, hoc est, dilutioris & quodammodò flaui, vel pallescentis, vel intensioris, & quasi auri modo rutilantis, vidi etiam cuius foliorum oræ sanguineis guttis aspersæ essent: foliorum vngues plerumque ceræ recentis colorem referunt, interdum nigricantibus quibusdam venis distincti conspiciuntur, vel nigrâ maculâ notati: apices cum pediculis vel flaui sunt coloris, aut ciner aceì, vel fuligine quadam infecti, aut omninò nigri.

Apud Lobelium Obs. p. 66. & in Icon. Plant. p. 135. Figura est eadem cum Clusiana, cui titulus: Tulipan siue Lilio-Narcissus Latifolius obtusus, phœniceis rubentibus oris Lobel. 66. Teut. 189. Hist. Lugd. Tulipa siue Lilionarcissus luteus latifolius.

TVLIPA SEROTINA RVBRA.

RVbræ serotinæ Tulipæ color plerumque saturatior est, & quasi nigricat, interdum dilutior & perelegans: foliorum vngues aut omninò flaui sunt, quales in quibusdam præcocibus, aut omninò nigri, qui Sole illustrati cæruleum quidpiam permixtum habere videntur, vel maculâ nigrâ nunc minôre, modò maiore [eâque tenui orbe aureo inclusa, vt oculum quodammodò exprimere videatur, quâ de causâ à nonnullis *Ochio di Sole*, hoc est, Solis oculus cognominatur] flauum inficiente, nonnunquam etiam totum ferè occupante: apices cum pediculis vel omninò flaui sunt, vel nigri, interdum apices cinerei coloris, & pediculi flaui. Cæterùm harum Serotinarum Tuliparum quæ vel flaui, vel rubri coloris flore præditæ sunt, nullæ hactenus varietatem in satione Clusio pepererunt, nisi quòd interdum ex rubræ semine, flauæ: contrà ex flauæ semine, rubræ, natæ sunt, vnguibus sæpenumerò variantibus.

TVLIPA COCCINEA HOLOSERICEA.

Descriptio

TVlipa Coccinea, per terram spargit folia lata, longa, carinata, & crebro flexu reflexaque pulchre vndulata, colore glauca, alia è caule orta repâda, non ita vndulata: caulis teres, virescens, florem sustinet vnicum omnes coccineas amœnitate superantem, foliis furrectis calathum effigiantibus coccineo colore tinctis, tribus tamen exterioribus externa parte minùs hilaribus, atque his quidem foris vngues luteoli, intus nigri sulco croceo ambiti: interioribus, tam extrà quàm intus vngues nigri sulco similiter croceo circumscripti: in fundo latent tres apices breues nigri, ex duarum mẽbranarum quasi coitu seu cohæsu compositi, puluisculo atropurpureo conspersi, quorum mediũ occupat stilus longior triquetrus ex luteo virescens, capite triplo latiore, fimbriis multiplicĩ implexu crispis compactili, florens Aprili in horto Ill. E. C.

TVLIPA DVBIA.

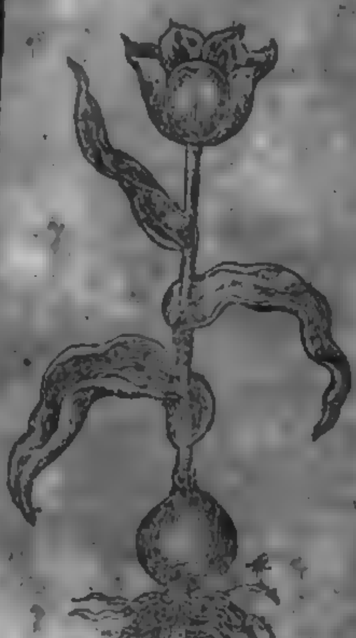
Descriptio

TVlipæ medio inter præcocem & serotinam tempore florentes, videlicet quæ marcescente præcocium flore suos explicant, & serotinis florere incipientibus iam senescunt, imò interdum cum illis etiam florent: *Dubiæ* quodammodò appellari possunt, cùm vtriusque generis naturam referant.

Tulipa dubia 1. maior.

Tulipa dubia 1. maior altera.

Sunt verò inter eas nonnullæ, quarum flores & ipsa planta serotinarum magnitudinem æquant: aliæ quæ prococes non superant, nec illis forma sunt absimiles, & illæ quidem vel amplissimis floribus præditæ, vel præcoce non maioribus: sunt etiam quædã præcocibus humiliores. Singularum autem differẽtias quàm dilucidè poterimus hîc explicabimus, earũ videlicet quæ nobis sunt cõspectæ: nam quis reliquarum infinitam varietatem verbis exprimere queat?

Dubia maior. Pallidus flos.

Dubiæ igitur maiores, florem non minùs amplum habent quàm serotinæ. Illum autem vel pallidum admodum, vel flauum, omnibus foliis mucronatis, & vnguibus flauis instar Ceræ recentis.

Flaua orbiculatis oris flos

Inuenitur etiam cuius omnia folia omninò flaua, extremas oras orbiculatas habent, ad præmaturi aurei Mali colorem accedentes: stamina cum apicibus flaua sunt, illius flos odoratus.

Aurea.

Alia item cuius color omninò aureus, externa deinde folia flauo dorso prædita, oras dilutioris cinnabaris colore radiatim distinctas adquirunt: interiora verò folia cinnabaris etiam colorem, atque insuper binos luteos neruos secundum longitudinem, & flauos radiolos in latera excurrentes: vngues huius magni, flaui, altitudinem superant apicum, qui nigri sunt, pediculi flaui, sed fuligine infecti.

Flaua cum rubris venis.

Nonnunquam omnia folia orbiculato mucrone prædita flaui coloris sunt, rubris venis secundum eorum longitudinem excurrentibus, nunc tenuibus, modò crassioribus, atque etiam totum dimidium folium interdum inficientibus.

Sunt quibus flores dilutiùs rubent, & cinnabaris colorem quodammodò referunt, omnium foliorum extremis oris mucronatis; vel saturiores sunt, & quodammodò nigricant, exterioribus foliis mucronatis, interioribus orbiculatis: vnguibus flauis, magnis vel paruis, nonnunquam veluti fuligine aspersis, vel in omnibus foliis, vel in exterioribus duntaxat: apices modò flaui & leuiter nigricantes.

Alba exoleta.

Aliarum flores sunt coloris albi, exoleti, qui ὠχρόλευκος dici queat; nam folia ex albo pallescunt, eorumque dorsum flauescit: interiora folia orbiculata, vngues & apices pallent.

Orbiculata carnea.

Nonnullarum flores omnia folia habent extremo mucrone orbiculata, dilutissimi purpurei coloris, & quodammodò carnei, maximos vngues albos, quà capiti adhærent flauescentes, cum staminibus & apicibus.

Rubescens.

Quarundam paullo saturatiùs purpurascunt, & aliquarum prædulcium præcociorumque rubescentium vuarum quas Germani Terminer/ Austriaci Muscateller appellant, colorem referunt: interiora folia orbiculata, vngues cum apicibus flauescunt.

Saturè purpurea.

Reperiuntur item quarum flores saturæ admodum sunt purpuræ, & nigrorum accidorum Cerasiorum succum pænè referunt, Austriaci weixel farb vocant: harum vngues vel subcærulei sunt, vel ex cæruleo nigricantes, stamina fusca sunt.

Lilionarcissus luteus.

Tulipæ dubiæ primæ maioris Clusii icon fuit inter icones Plantini p.134. hoc titulo, Lilionarcissus luteus phœniceus confusè mixtus Lobel. 65. Teut.168. Alteri autem Tulipæ iconi titulus fuit, Lilio-Narcissus phœniceus peramœnis oris luteis Lobel.65. Teut.168.

Lilio-Narcissus phœniceus.

TVLIPA DVBIA SECVNDA media prima.

TVlipæ Dubiæ mediæ, quæ amplissimum florem habent, paucæ sunt a me obseruatæ. Earum vna valdè pallidi coloris, coctum sulphur ferè referentis, propterea Austriacæ nobiles matronæ Schwebelfarb / id est, sulphurei coloris cognomen illi indiderant: omnia eius folia mucronata, vngues fuligine infecti. Eius vnicum bulbum Byzantio allatum habuit Generosa Dn. de Heysenstein, quæ illius prolem communicauit: floruit quidem illa anno 1586. & bonum semen dedit, sed subsequens rigida hiems cum matre corrupit: semen anno sequente terræ cōmissum, Viennæ in meo hortulo (inquit Clusius) relictum.

Descriptio Flauæ.

Altera flaui elegantis coloris florem habet, cuius omnia folia mucronata, nigri vngues, nigri apices, fuligine infecti pediculi. Hæc anno 1589. florem mihi tulit sedecim foliis constātem, eius verò proles tredecim: at sequente anno, mater duntaxat octo, proles sex.

Flaua ex rubro colore mixta.

Tertiæ flos ex flauo & rubro coloribus permixtus, magnis sex mucronatis flauisque foliis constans, quæ ab vngue omninò nigro, rubras venas per foliorum longitudinem radiatim excurrentes, & in latera sparsas habet, nunc raras admodum, modò densas & confertas.

Icon Clusii est in lib. icon. Plantini p.132. cum hac inscriptione, Lilionarcissus candidus suauè rubentibus oris, Teut.167.

TVLIPÆ DVBIÆ TERTIÆ mediæ secundum genus, flore præcocibus æquali.

Tulipa Dubia 3. media 2.

Descriptio

TVliparum Dubiarum mediarum, quarum flores Præcocibus sunt æquales, & caules intra illarū magnitudinem nonnunquam constituuntur, plurimùm autem Dubiarum maiorum altitudinem æquant, multiplex est genus, cuius differentiæ difficilius distingui possunt quàm Præcocium, ob variam colorum mixtionē per totos flores interdum diffusam, vt longa & diligente obseruatione didici, inquit Clusius, aliquas

quas tamen ex his quæ vel mihi floruerunt, vel apud alios creuisse significatum est, quâ potero perspicuitate, pro ingenii mei tenuitate describam.

Sunt igitur quædam Flauæ diluriores vel pallescentes, quarum externa folia quodammodò foris virescunt: aliæ quarum folia orbiculata sunt; vngues tamen subuirescunt: quarum item folia flaui coloris elegantis, interiora tria supernè orbiculata, & quibusdam sanguineis guttis aspersa: Nonnullæ omnia folia flaua habent, vngues cerei coloris, quales alioqui serotinę habēt: aliæ quarum vngues nigrâ & splendente maculâ sunt insigniti, vel ex fusco & viridi coloribus commixtis perfusi.

Tulipa Dubia media 2. versicolor.

Nonnullæ Flauæ variæ sunt, nam licet omnia folia initiò flaua sunt, tertio tamen vel quarto die postquàm explicati sunt flores, singula folia tenui limbo rubro exornata conspiciuntur, nónnunquam etiam in prolibus [nam satis fœtifica est] nullus apparet, vel alternis duntaxat annis conspicitur: quædam flaua folia habent, oras autem cinnabaris ferè colore infectas: aliarum folia pallidiora sunt, & rubris venis ornatas habent oras: quarum item folia etiam pallent, sed perfusus est Mali aurei præmaturi color, præsertim circa oras: inuenitur etiam versicolor elegantissima, cuius color flauus & ruber ita commixti sunt, vt è sericèo panno flauo, cuius subtegmen rubrum est, constare flores videantur, illius vngues nigri sunt.

3. Alba. Aliarum flores albi quidem sunt, sed in flauū degenerantis coloris qui ὠχρόλευκος, qualis in Dubia maiore descriptus est, harum folia vel omnia mucronata, vel interiora orbiculato mucrone cōstant, vngues, stamina, apices pallent.

4. Ochroleuca. Quarundam flores ὠχρολευκοῦ etiam sunt coloris, sed alius color adiunctus, nam cuiusdam folia omnia mucronata, extremum illum mucronem rubro colore tinctum habent: alia pallidiora sunt, & oras rubris venis distinctas habēt: in nonnullis foliorum oræ, vel purpureis venis distinctæ, vel carnei coloris omninò sunt, qui etiam media folia occupat.

5. Alba varia. Vnam habui A.V. serotinæ semine natā quæ anno 1589. florem prorsus album protulit, licèt initiò virescens color perfusus quodammodò conspiceretur, staminum apices fusci fuerunt.

6. Varia- Nonnullarum flores A-V. sunt octauæ A-V. præcoci similes, iique, vel diluriores, interioribus foliis quodammodò orbiculatis, vnguibus nunc exalbidis circa summum purpurascente maculâ insignitis, staminibus exalbidis, eorum apicibus nigricantibus, modò vnguibus & staminibus candicantibus, vel vnguibus exalbidis subcæruleo orbe inclusis, albis staminibus, nigricantibus apicibus: aut saturatioribus foliis præsertim exteriore parte, exterioribus mucronatis, omnium oris candicantibus, vnguibus exalbidis subcæruleâ maculâ insignitis, albis staminibus, apicibus eorum nigricantibus: quarundam folia mucronata dilutiorisque sunt coloris aut saturatioris. Inueniūtur etiam quarum flores plurimùm ad A-V. præcocis secundæ & tertiæ colorem accedunt: & alia semine à Boisot misso nata elegans in cuius flore purpureæ venę per totum folium dispersæ sunt, floruit hæc primùm anno 1590.

7. Purpurea. Purpurearum flores coloris nunc sunt dilutioris & magis floridi, foliáque interiora orbiculata habent, exalbidos vngues, purpurascentia stamina, eorum apices nigricantes: modò quasi similes Purpureæ dilutiori dubiæ maiori, candicantibus oris, vnguibus vel ex albo flauescentibus, vel flauis omninò, aut veluti fuligine infectis, aut ex cæruleo, flauo, & subuirescente coloribus commixtis: modò saturatioris coloris, cui albicantes tamen quædam venæ permixtæ sunt, vnguibus aut ex flauo nigricantibus, aut flauis omninò, aut ex viridi nigricantibus, aut subcæruleis, siue ex cæruleo flauescentibus, aut cæruleis omninò, nisi flauescens orbis ambiret: Sunt etiam quarum flores dilutè purpurei illum ferè colorem referunt, qui in Caryophylleis floribus remissè miniatis è Silesia primùm delatis conspicitur, Viennenses & Silesiacæ matronæ Pomerantzfarb / quasi aurei Mali colorem illis tribuunt, quia dilutiùs rubenti colori flauus quodammodò perfusus videtur, horum color vel dilutior, præsertim interiore parte & per oras, vel saturatior, interdum internè dilutissimus, foris saturatior, vngues vel flaui, vel flauum colorē fuliginosus ambit orbis, vel ex viridi nigricant, vel fusci sunt: vidi etiam quarum flos ad postremam differentiam Secundi generis valdè accederet, rubro tamen colore alium superante: quędam plurimùm accedunt ad eam quę inter Dubias maiores octauo loco reposita est, verùm humilior, foliis interioribus orbiculatō mucrone præditis, vnguibus vel omninò albis, vel candicantibus, & superiore parte ad cæruleum colorem tendentibus, staminibus exalbidis, apicibus ad fuscum vrgentibus, vel vnguibus cæruleis, aut ex cęruleo virescentibus, vel nigricantibus: aliæ Dubiarum maiorum nono generi similes ferè, licet minores, quarum vngues vel fusci sunt, vel ex cęruleo nigricant, vel flaui nigro orbe flauum colorem ambiente.

8. P-V. florum folia vel dilutiore colore purpureo sunt prædita, vel saturatiore, omnium oræ mucronatę, vel interiorum orbiculatæ exalbidæ sunt, vngues aut albi, aut subcærulei, aut albi quidem, sed quos latus orbis carnei coloris ambit, stamina plerumque nigricantia.

9. Rubra. Inter reliquas Rubræ mihi natæ quarum folia foris ad purpurascentem colorem accedebant, interiùs autem coccinei ferè coloris erant, vngues, stamina, apices, flaui: item quarum flores rubri, foliis tamen exterioribus secūdum longitudinem flauus color aspersus: & quarum color splendens, sed obscurus & ad lateritium accedens vngues flaui vel nigri: præterea quarum flores R. serotinæ similes, quę ab vnguibus nigris, flauo orbe cinctis *Oculus Solis* cognominata est.

Alia item cuius flos nondum mihi conſpectus dum hæc ſcriberem; verùm pictura à nobili viro Io. de Hogelande Lugduno Batauorum miſſa anno 1590. deinde illius vnicæ quam habebat bulbus eiuſdem anni Autumno, cuius flos omnia folia mucronata habet : eaque vt ipſe Hogelandius ad me ſcripſit, initiò quidem omninò viridia, deinde oris veluti palleſcentibus, quæ tandem in rubrum colorem mutantur radiatim ſeſe alteri colori commiſcentem, color etiam ille viridis ſeneſcente flore elangueſcit , præſertim interiore foliorum parte : & ſanè ſubſequentibus annis bulbus ille florem mihi dedit, qualem deſcripſerat. Sed & alia ſemine mihi nata eſt, quæ ſimilem florem produxit Lugduni Batauorum anno 1595.

Sunt omnes hæ dubiæ mediæ ſecundæ claſſis [præter poſtremum genus] mihi natæ ſemine , vel Byzantio allato , vel à Nobil. Viro. Io. Boiſot communicato, vel (quod magis mirandum) aliquot etiam præcoces. Nam anno 1586. ex purpureâ præcociue florente habui P. ſerotinam elegantem dilutiorem : è P-V. autem præcoce, P. ſerotinam ad rubrum quodammodò tendentem , & P-V. ſerotinam dilutiorem elegantem : Anno ſequente rurſus è P. præc. Rub. ſerot. elegantem ad carneum colorem accedentem, vnguibus ex cæruleo nigricantibus: 1588. autem anno è P. præc. ὀχρολευκον ſerotinam : R. ſerot. vnguibus & ſtaminibus flauis, P. ſerot. nigricantibus vnguibus, & P-V. ſerotinam : ex A. præc. Flauam ſerot. & P-V. ſerotinam. Contrà ex A-V. ſerotinâ natæ ſunt præcoces Alba, Flaua, Rubra, vnguibus flauis, Rubra *Ochio di Sole*, & P. dilutior.

Ex præcocibus interdum ſerotina.

Cuiuſdam porrò R-V. quæ anno 1597. primùm Bruxellæ florem protulit, ſemine, nactus eſt iam dictus Boiſot, & quædam Nobiles matronæ Dubias etiam Tulipas mirâ colorum varietate ludentes , vt ad me perſcriptum eſt : etenim & flauas & pallentes, ex albo item palleſcentes, ſiue ὀχρολευκας purpuraſcentes, intenſiùs aut dilutiùs rubentes, lateritii coloris , atque aliis coloribus inſignitas habuerunt : quibus etiam ſimiles & aliæ elegantiſſimis coloribus variè mixtis poſtea mihi ſemine natæ, & ſingulis annis adhuc naſcuntur , quibus pares numquam antè conſpectæ: *ita Deus in iſtis floribus admirabilem ſuam poteſtatem oſtendit.*

Cæterum in Tulipis ſumma varietas.

Cæterùm anno 1593. mittebat Iac. Plateau Tulipæ, quæ illi ſemine nata erat, monſtroſæ quidem ſed non inelegantis , iconem, colore à reliquis differentem : eius enim flos, ipſo referente, prorſus viridis, internè ſex parua craſſaque alia etiam viridia complectens , caput ambientia , vt initiò parua Braſſica florida ſiue Cypria videretur. Primo quo florem tulit anno, ſe neglexiſſe ſcribebat, vitium aut naturę ludum eſſe exiſtimans: ſed cùm ſubſequentibus quatuor annis florem non variare animaduerteret, nullum autem probum ſemen præbere, eius rei pertæſus, bulbum alteri donauit.

ſerot. Viridis, duplici foliorum in flore ſerie.

Sed & mihi biennio pòſt, ex ſemine natis ſerotina mihi florem dedit ſex foliis, vt reliquæ, conſtantem , prorſus virentibus , exceptis oris quæ pallidæ erant, & vnguibus, qui ex viridi palleſcebant. Floruit etiam mihi anno 1596. alia viridis cuius oræ albæ fuerunt. *Breuiter, ſinguli anni nobis proferunt nouum aliquod Tuliparum genus, nec antè cuipiam conſpectum.*

ſerot. Viridis, oris pallidis, & albis.

TVLIPA BVLBIFERA.

NOs Tulipæ Bulbiferæ iconem proponimus ex Cluſio, quę verò de ea ſcripſit paulò pòſt, vbi de cultura tractabimus, recenſebuntur.

Schvven. Cat. Sileſ. l. 1. Tulipa bulbifera, Lilionarciſſus bulbum ferens in horto. Tabern. icon. Tulipa bulbifera. Narciſſen lieben.

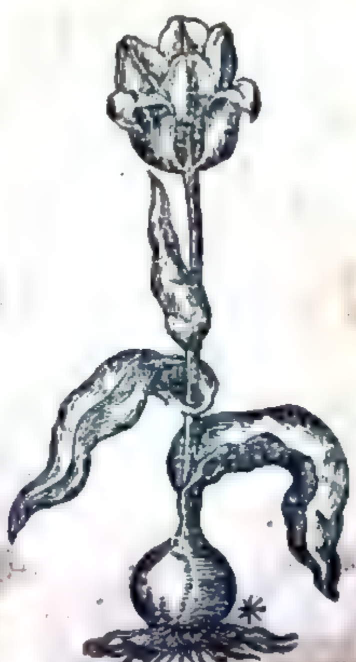
TVLIPARVM ICONES EX LOBELIO, diuerſæ ab iis quæ Cluſius habet in poſtrema hiſtoria.

MVltæ ſunt figuræ & icones Tuliparum et Lobel. cum ſuis titulis in lib. icon. pl. quæ non ſunt in poſter. hiſtor. Cluſii, de quibus hic agere ſtatuimus vt illuſtrior ſit hiſtoria Tuliparum.

TVLIPA LVTEA OBTVSIS foliolis florum.

Deſcriptio.

NOs ſæpiùs obſeruauimus in horto Ill. C. Wirtemb. Montbelg. pulchrum genus Tulipæ flore luteo, cui florum foliola obtuſa, quæ nō ſe multiplicabat : cui optimè reſpondebat [potiſſimùm quoad florem & folia] icon à Lobel. in Obſeru. p. 65. ſecundo loco poſita, cui titulus eſt: *Lilio Narciſſus Chalcedonicus totus luteus, ſanguineo puniceo par*, & ſimilis huic in icone florum cui foliola in acutum non deſinunt: exiſtimamus tradi à Cluſio, pro dubia ſecunda flaua. Dodonæus lib. fl. eam iconem ſolam poſuit pro Tulipa. H. Lugd. Iconem habet

cui flos deorſum inclinat, alioqui non multùm differens à iam dicto : de eo ſcribit ea: Tulipæ genus

Tulipæ genus quidam esse arbitrantur plantam quam *Oulendiam* Græcum vulgus appellat.

TVLIPA PHOENICEA LVTEIS ORIS flore patulo.

Descriptio

LObelius obseru. iconē Tulipæ habet cū hac inscriptione, Lilio-Narcissus luteis oris, flore patulo: huius descriptio fortè est quæ antè posita est Lobelio secundo loco. In Icō. Plant. libr. huic figuræ titulus est est Lilio-Narcissus phœniceus luteis oris, flore patulo. Hist. Lugd. coniunxit hanc iconem cum alia sub titulo Tulipæ luteæ.

TVLIPA COCCINEA PVNICEAVE Rutilans.

Descriptio

IN libro Iconum Plantini p. 128. est figura cum hac inscriptione: Lilio-Narcissus coccineus puniceúsve rutilans, Lob. 67. Teut. 165. Dolendum est, quod Lobel. Tulipas suas, nō descripserit nec natales earundem assignarit, vt rei herbariæ studiosi certioris aliquid concludere possent. Amplius igitur de his cogitandum.

TVLIPA COCCINEA CANDIDIS oris.

LIbro Iconum Plantini pag. 130. est figura cum hac inscriptione: Lilio-Narcissus coccineus candidis oris Teut. 166. Nudam & hic absque descriptione exhibendo iconem Lobelius, Lectores dubios & incertos relinquit.

TVLIPA RVBRA, ORIS ET VAginulis albis.

HVic, qualis aliis, radix bulbosa: folia quoque consimilia, non vndulata: caulis singularis, cubitalis, fuscus. Flos senis, itidem vt aliæ, foliis constans: singula sanguineo rubore in media maioréque parte tincta, oris circumquaque & vnguibus albidis: apices crocei: stilus vt cæteris triquetrus. Hæc nostra fortè ad præcedentes dubias Clusii referenda.

Schvven. in Cat. Siles. meminit Tulipæ rubræ candidis oris, Lilionarcissi rubelli candidis oris Lob. Roter Tulipan mit weissen spitzen.

TVLIPA NIVEA TOTA.

SVnt in libro Icon. Plant. p. 131. figuræ duæ cum hac inscriptione: Lilio-narcissus niueus totus, Teut. 166.

Descriptio

TVLIPA CANDORE ET RVBORE confusa.

HAnc iconem inuenimus tantùm in libro

Iconum Plantini p.231.titul. Lilio-Narcissus cãdore & rubore confusus Teut. 166.

tegens plurimo,denso,candido,mollique tomento suffulta est, vt mollissimè bulbum recubare necesse sit.

Inuenitur etiam alterum pumilionis Tulipæ genus, quod mihi (Clusii verba sunt) quidem conspectum non est: sed iconem suis coloribus expressam accipiebam anno 1596. ab erudito viro Io.de Ionghe, Ecclesiastæ Middelburgensi in Matthiacis,addita hac descriptione: Mitto ad te Tulipę cuiusdam iconem, ad ipsius plantæ similitudinem expressam, hoc est,eadem quâ Tulipa magnitudine,paribus caule,flore,foliis[que paullò longiora & angustiora: habere debet] & bulbo quem erui,vt pictor commodiùs exprimeret.Tribus iam annis continuis in horto habui florem proferentem,sed vnicum:nec florem habuit quãdiu singulari folio prædita fuit,aliarum Tuliparũ modo: nã superiore anno habui florẽ suo onustam,& aliam unicum folium producentem,quæ nunc quaterna folia nacta,primum florem demum tulit,alteri prorsus similem, vt certum sit id genus maiorem amplitudinem non adquisiturum. *Hactenus ille*. Tota verò planta[quantùm ex icone deprehendere potui] palmo maior non est,quatuor promens folia angusta,carinata, Tulipæ Mompelianæ foliis similia, inter quæ cauliculus prodit vncialis aut paullò longior,nudus (præter aliarum Tuliparum morem) ex viridi purpurascens, summo fastigio florem gerens sex foliis constantem, foris nonnihil purpurascentibus, intus candidis, vmbilicum occupante oblongo capitulo sex flauis staminulis septo, quod an semen protulerit,ignoro: florem autem tulisse Aprili inde coniicio, quoniam sub Maii initium picturam mittebat, cuius bulbus exiguus, bulbi tamen aliarum Tuliparum formam referens, ex spadiceo nigricante cortice tectus. Icone accepta, Croci verno tempore florentis genus initiò existimabam.

Cæterùm non omnes flores diu in sua coloris elegantiâ & venustate perdurant,verùm nonnullarum magis caduci, breui marcescunt, aliarum firmiores sunt & coloris gratiam diutiùs retinent, præsertim serotinæ & dubiæ, omnes certè nubilo cælo sese contrahunt,& pluuio facilè corrumpuntur, etiam antè quàm expandi possint interdum,si continui cadunt imbres: contrà temperato Sole illustrati,explicantur & diutiùs conseruantur: at vehemente etiam eius ardore nimiùm excocti,& suo humore exhausti,facilè defluunt.

Tulipæ alternis plerumque annis elegantiores proferunt flores.

Neque omnes versicolores, tam præcoces, quàm serotinæ, singulis annis eandem coloris gratiam perpetuò retinent, sed alternis variare sæpiùs obseruatti: exempli gratia F.V.A.V. vno interdum anno nitidissimæ sunt, sequente vix alius color, quàm flauus vel albus in eis conspicitur, sic R.V.& P.V. nonnunquam magnas habent oras flauas & albas, sequente valdè exiguas.

In lib.icon.plant.p.117.Tulipa pumilio, Teut. 164.

Tuliparum satio & Cultura.

Cæterùm tametsi seminibus terrę mandatis Autumno [inutilis enim bulbacearum, & tuberosarum maximâ ex parte verna est satio] huius plantæ genus conseruari soleat: interdum tamen & nucleis maiori bulbo adnatis propagatur, sed nulla inter præcoces Tulipas fertilior, rubrâ, & albâ: omnium autem maximè serotina rubra,quę adeò foecunda est, vt etiam semine nata, & vix bima alias proles generet biennio aut triennio ante-

TVLIPÆ PVMILES.

Tulipa dubia pumilio.

Descriptio

TVlipa dubia pumilio, pedalem altitudinẽ non superat, imò vt plurimùm infra eam cõsistit, foliis & flore ad Præcocem proximè accedens: floris autem folia omnia mucronata: sed exteriora multò longiora,foris obscurè rubra,extremis tamen oris virentibus, interiora omnia folia intẽsè rubent & splendent: vngues flaui radiati, sed quos nigerrima macula sic inficit, vt orbis aureus & radiatus eam duntaxat ambire videatur, & oculum quodam modo emendiatur: stamina cũ suis apicibus nigricãt: huius radix bulbacea interdum eriophora est, nam exterior illa mẽbrana bulbi substantiam amplectens &

Tulipa pumilio altera.

antequam florere incipiat, quod etiam faciunt pleræque dubiæ. Solent enim omnes Tulipæ nondum adultæ, & antequam flores proferre incipiant, vt plurimùm singulis annis rectà & quasi ad perpendiculum in dodrantalé & palmaré altitudinem profundiùs descendere (Apennineas excipio, & quasdam alias, quæ non in altum, sed in latus & obliquum, antè quàm floriferæ sint: proles è longis venis dependentes spargunt, vt proximo capite declarabimus:) serotinæ autem illæ & dubiæ iam dictæ: etiã in veteris bulbi exuuio qd substantiæ relinquere, quę in aliũ bulbum eformata, similiter in exuuio substantiæ quidpiam relinquit, quæ in alium bulbum transit: vt si quis cum dexteritate quadam & industria trimos & quadrimos eruat, exuuiorum vestigia sequendo, nonnunquam velut catenam aliquot bulborum cohærentium, & ex primo exuuio ortum ducentium inueniat: licèt interdum accidat vt R. serotina iam grandior, nondum tamen planè adulta, instar Tulipæ Apenninæ siue Bononiensis proles in latus spargat, vt in meo hortulo, in quo varii generis bulbosas stirpes florum elegantiâ & varietate commendabiles alebam & excolebam, dum Viennæ agerem, non semel obseruaui.

Tulipa bulbifera.

Memini & bulbos infimâ alâ, quasi summâ tellure natos, in serotinarum & dubiarum generibus, præsertim (licet etiam in A-V, P-V, & quarundam aliarum præcocium alis bulbi mihi nati sint,) qui telluri commissi, eiusdem coloris cum matre florem subsequente anno produxerint: eundem colorem etiam retinent bulbi matri adnati.

Ex seminibus verò quæ fit propagatio, planè [vt dixi] incerta ést, in præcocibus nimirum & dubiis: nam serotinæ magna ex parte suum genus conseruare videntur, quemadmodum superiore capite dictum est, aut si aliquam mutationem adquirunt, exigua ea est, & plerumque in vnguium & staminum varietate, aut coloris intensione vel remissione consistit.

Solet caulis è medio bulbo erumpere: sed ipso cum foliis iam marcido, & siccato, si bulbum eruas, ad latus illius enatum conspicies [quod etiã euenit in Iride bulbosa, Colchico & congeneribus aliis,] nouo bulbo paulatim succrescente, & totius plantæ succum ad se recipiente, quæ tempore commodissimè erui potest, erutus bulbus diu extra terram adseruari, & in alia loca etiam procul dissita sine noxâ transferri.

Omnes autem cuiuscunque generis Tulipæ (vt etiam hoc breuiter annotem) quemadmodum longâ experientiâ didici, quamdiu florem non ferunt ἄγονοι planè sunt, & vnicum folium singulis annis proferre solent: at si, dum emersit, sese explicare incipiens, secundum etiam eo inclusum appareat, illo ipso anno florem prolaturum spes est, nisi pruina, aut aliud ab insectorum erosione incommodum eam intercipiat.

Inutilem sanè sationem Vernam Tuliparum obseruauimus, quia Tulipæ multæ in profunditatem descendunt, & sic perduntur: bulbis nouimus qui substernant tabulas lapideas: in solo macro & sicco fœliciùs proueniunt, quàm in pingui & argilloso: plurimi fœliciter æstate bulbos terra eximũt, & per plures septimanas extra terram reseruant.

Locus & tempus.

Tulipa, si quidem fides habenda Lobelio, medio iam Vere floret, non modò in Italis, sed etiam Belgicis & Gallicis hortis. Naturæ luxu & lusu huius quàm multas venustissimas florum in delitiis habent inter Belgas D. Carolus de Croy, Princeps de Chymey, D. Io. de Brancion, D. Io. Vander Dilf, D. Maria de Brimeu. Io. Moutonus. In Thracia etiam, teste Dodonæo, & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus flos. Aprili mense florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario, veluti testis est Augerius Busbequius in itinere Constantinopolitano, qui ingentem vbique florum copiam media planè hieme, Ianuario mense sese inuenisse refert. Horum florum insignem varietatem obseruaui ego Stutgardiæ & Montbelg. in hortis Ill. E. C. Vvirtemb.

Vires Tulipæ.

An iisdem facultatibus cum Satyrio Tulipæ præditæ sint, neminem periculum fecisse intellexi, inquit Clusius. Io. Muller Pharmacop. Vienn. multos Tulipæ bulbos condiit, radicum Orchidis instar, quibus longè suauiores, & palato gratiores deprehendebam: an verò id præstarent quod Satyrio tribuitur, nondum intellexi. Antuerpianus quidam Mercator cùm horum bulborum non exiguum numerum ab amico cum byssinis pannis Constantinopoli sibi missum accepisset, Cepas esse existimans, ex illis aliquot sub prunis assari iussit & vulgarium Ceparum modo, ex oleo & aceto in cœnam sibi parari: reliquos, in horto, inter Brassicas & alia olera defodit. De viribus & facultatibus Tulipæ, nihil compertum habet Dod. aut à quoquam compertum reperit.

TVLIPA MINOR LVTEA NARBON.

Tulipa minor Dod.

Minores Tulipæ (inquit Dodon.) foliis sunt angustioribus & ferè porraceis: cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus, & minùs in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus, alicubi in Gallia Narbonensi ac in Italia nasci feruntur.

Hermod.

Nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, sed perperàm tamen. Neque enim Hermodactyli species aliqua esse videtur. Narbonensem Lilio-Narcissum luteum montanum, Tulipæ speciem, erutam è Seuenæ Narbonensis iugis à plurimis iam annis, in Belgium deferendã Lob. & Pena Adu. curauerunt amicis Antuerpianis, qui primùm Tulipam illam vocarunt, ipsi verò Narcisso-Lilium luteum audaciùs fortè (vti solent, quò rerum cognitioni distinctiori consulant) indigitauerunt.

Descriptio

Flos itidem singulo bulbo & caule Narcissi minore, tenuiore, delicatiore, vnicus, luteus, senis foliis constans, ad Liliũ aut potiùs ad Lilii lutei Asphodeli floré accedens, filamentis luteis è medio enatis. Bulbus exilior multò, nucleum oblongum Allii æquat, sibique sæpiùs adnatum Allium exili filo ad-

nexum habet, folia crassiora, pauca, è caule medio, porracea.

De hac Clusius: Tulipæ Apenninæ similis penè est Narbonensis è Cebennis montibus à Lobelio primùm eruta, & amicis in Belgicam missa: minor tamen est in omnibus, flores foris magis virentes, intus flaui, delicatius quiddam spirant: radix etiam è tenuibus neruis in latera soboles & bulbillos spargit.

Hist. Lugd. dicitur Tulipa minor Dod. & Camer. in hort. Tulipa minor Narbon. odorata & cum mediis ferè florens.

Nos hanc Tulipam siccam habemus ex plantis siccis Valerandi Douretz, caule palmari, bulbo sublongo, sub quo multæ radiculæ, titulus est, Narcissus luteus: icon quam proponimus est ex iis quas sculptas emimus.

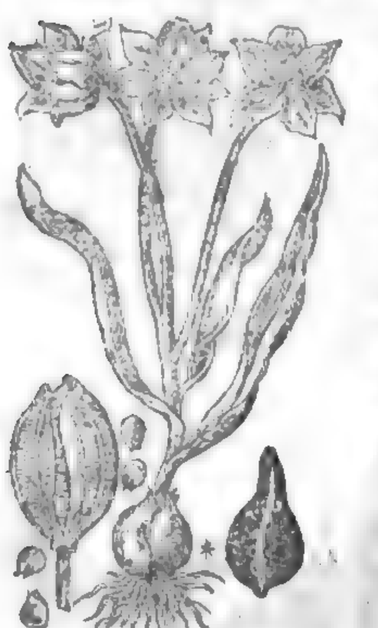
TVLIPA HISPANICA NARBONENSI paulò minor.

Descriptio

TErtia in monte quodam Aranioes vicino nata, in Belgicam à Franc. de Hollebeque Regio hortulano missa, Narbonensi paullò minor est: eius florem non vidit Clusius, sed Narbonensi similem esse intellexit, qui folia tamen habeat foris non omninò viridia, verùm purpurascente etiam colore perfusa. Illius bulbos aliquando aluit, qui vnico duntaxat folio semper germinarunt, adeoque inanes paulatim facti sunt, vt tandem perierint. Miserat præterea idem Franciscus & alios aliquot bulbos (vt Hispania bulbacearum, & variarum aliarum elegantium stirpium maximè ferax est,) quorum maximam partem in Hispanica sua peregrinatione non obseruabat Clusius, qui tandem Belgicum aërem respuentes, contabuerunt.

TVLIPA LVTEA BONONIENSIS.

Descriptio

MEdiocriter magno bulbo predita est hęc Tulipa, oblongo, fibroso, sapore dulci & grato, qualis est Tuberum terræ, spadiceo, vt ait Clusius, cortice tecta, qui in binas aut plures res soboles singulis annis diuiditur, proximo anno flores daturas, quin & alias subinde obliquè & in latera spargit, (præsertim, quæ nondum florem tulit) non in altum rectà mergit: caulem profert cubitalem, & bicubitalem, nonnunquam in ramos binos aut ternos Clus. ac etiam plures ab vna radice, vt asserit Camer. diuisum, angulosum, colore herbaceo fastigium versus purpurante: folia dodrantalia aut ampliora, aliqua minora, vnciam lata, partim à radice statim, partim à caule exeũt, nullo pediculo, carinata, colore glauco. Flos vnicuique ramo, odore suaui Leucoii Cheiri dicti, sed imbecilliore, mediocriter magnus, foliis sex constans, interdum octo Clus. quorum exteriora tria, extrinsecus à luteo purpurascunt aut virescunt, intrinsecus lutea: tria reliqua penitùs lutea nisi quòd mucrone tantillùm rubent: in medio apices lutei seni cum stilo triquetro viridi. Succedit siliqua magna. Semen, teste Clusio vt in reliquis Tulipis, sed longè minus.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 145. Bononiensis Lilionarcissus luteus [siue Tulipa] Norbonensi folio, caule, & flore proximus, omnia tamen vegetiora & grandiora, quandoque flores in caule bipartito geminos stellatos, & nonnusquam ternos videas, iucundo Leucoii lutei odore.

Gesner. in fin. hist. Cordi, Tulipa alia Turcica eruditis in Italia, quam Guillandinus Satyrium triphyllum coniiciebat: Lonchitis, inquit Cæsalp. cuius opinionem non probamus, à Lanceæ cuspide cognominata, quidam Narcissum luteum vocant: folia fert Narcissi. &c.

Satyr. triphyllum.

Camer. hort. Tulipa Bononiensis, quæ maior Narbonensi & plerumque polyclonos, odorata. Item apud Matth. Germ. Narcissus 9. Tulipa Bononiensis: Quæ planta sit Matth. Narcissus nonus hic, aut in Epit. Matth. Lat. 8. nescio, nisi sit *hæc* Tulipa. Sanè Icon quæ est in epi. Matthiol. pro Narcisso 8. Tulipam aliquam denotare videtur polyclonem non accuratè pictam nec descriptam, quod vulgare Matth.

Hist. Lugd. Lilionarcissus luteus Bononiensis.

Schvven. Tulipa Bononiensis Narcissus 9. Matth. Tulipa minor lutea Italica, **welsch geel Narcissen lilien.**

Tabern. icon. tulipa Italico. 1. **Narcissen lilien.**

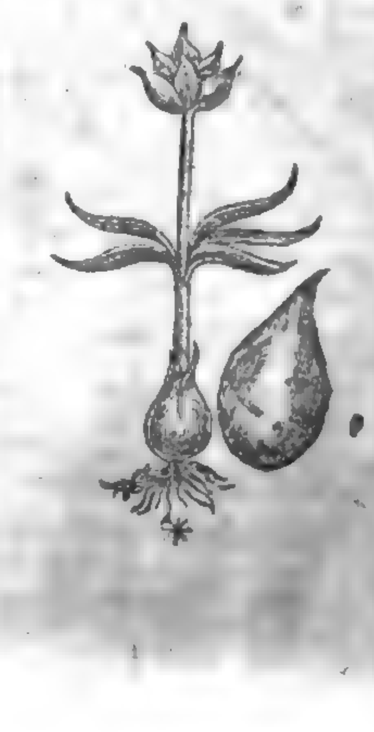
Locus & tempus.

Floret cum serotinis aut paulò seriùs. Nobis floret Montbelg. mense Aprili in horto Ill. Princ. cum binis floribus in vno caule, magnis, luteis, qui diu durant, postea oriuntur magni calices. Missi bulbi ab Ill. Guillelmo Landgrauio nomine Tulipæ Bononiensis, videram alias Bononiæ in horto S. Saluatoris, folia sunt terna: ea multùm multiplicat, florebat principio Martii: faciliùs cæteris apud nos videtur multiplicari nec facilè perire.

TVLIPA PVMILIO ANGVSTIfolia alba.

Descriptio

TVlipæ pumilioni angustifoliæ flos senûm foliorum, albus: internis tribus candidis, latioribus: angustioribus verò tribus exterioribus, internè item albis, externè ex fusco rubentibus, Croci floris lutei ferè paribus & similibus. Tragopogi instar folia angusta, quina aut sena, humi procumbentia, caulis palmo altior. Radix Monspeliensis Tulipæ maior, Bononiensis ferè par, subfusca foris. Maximo in prætio habetur & sedulò colitur (teste Lobel. Adu.

Adu. par. 2.) in horto amœnissimo D. Ioh. de Ionghe Mesopoli Mattiacorum concionatoris, huius studii callentissimi.

TVLIPA PVMILIO ALBA ALTERA Lusitanica.

Descriptio

VNcialis aut sesquiuncialis hæc plantula hoc anno 1603 à N. le Quelt Botan. Lutetiano egregio accepta, exilioribus breuioribúsque angustifoliæ Tulipæ superioris foliis: flore albo, exili breuíque pediculo: florem siccum vidit Lobel. Adu. par. 2. album, senis foliolis donatũ, staminulísque totidem: Bulbus valdè paruus effigie aliarum Tuliparum, duriore inuolucro, externè pullo, squamoso, obductus: interiore autem rubens, quem studiosè in horto alere incepit, vt eius delineationem pressiùs cum multis aliis exhibere liceat: sponte in monte iuxta D. Oue ad maris littora.

COLCHICVM ORIENTALE ET Syriacum quorundam.

Descriptio

COlchicũ Orientale Italis, *Zaffarano Orientale* Matth. in epit. minoribus exit foliis, angustioribus, & magis acuminatis, caule rotundo, flore grãdiori. Radice bulbosa, euidenter scissa, & lacteo succo prægnante. Camer. in Epit. Matthiol. aucta omisit tum ic. tum descriptionem.

Lobel. eam iconem habet Obs. cum hac inscriptione, Colchicum Syriacum Alexandrinum, Adu. p. 54. & Ic. Plant. p. 146. Colchicũ Syriacũ Alexand. Colchicum Orientale Matth. Teut. 179. De eo autem scribunt Adu. Colchicũ decoctis Guaiaci, ad Luem Veneream, aliísque sudorificis magno remediorum compendio & ægrorum commodo, admiscuisse Chirurgum quendã Venetum edoctum illic à plebecula.

Tabern. icon. & hist. Colchicum Syriacum, Alexandrinum, Orientale, Syrisch zeitlosen. Gerard. Colch. Syr. Alex. Assyrian Medow Saffran. Cæterùm Colchicum Syriacum vel Alexandrinum a nonnullis exhibitum, nihil aliud esse Clusio videtur, quàm Tulipæ genus quale Apenninæum fortè, cui pictor nimis orbiculata folia tribuerit, ipsi verò plantæ nimis lata & breuia.

NARCISSVS AFRICANVS BIFOlius siue exoticus.

Descriptio

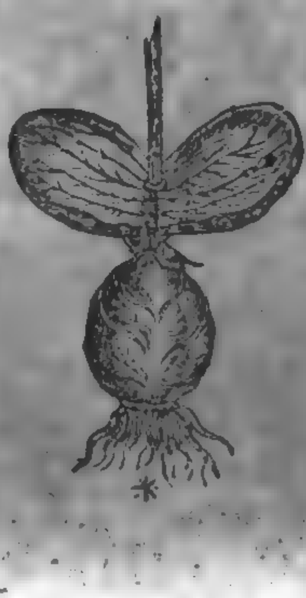
E Crassa lætaque vtrinque compressa, squamosa, veluti nucleis compacta radice, bina tantùm edit folia, vncias duas lata, latioraque: & vncias quinq; longa, viridi, læuiaque, sub tellure tamen aliis duobus foliorum rudimẽtis præditus hic peregrinus bulbus, paruum pugnum magnitudine æquans, cuius Lobel. Adu. par. 2. copiam fecit præclarus vir D. Iacobus de Keyser. Frater eius Gouarus de Keyser, bulbos eruit locis vicinis portui siue Capo bonæ Spei, & primus in Belgium detulit.

Narcissum exoticum appellauimus cui propior esse videtur, quoad nomen magis conueniens nobis innotescat.

NARCISSVS AFRICANVS folio rotundiore.

Descriptio

LObel. Adu. par. 2. p. 503. Narcissus Aphricanus folio rotundiore & cõplicato apud Dominum de Keiser variat.

SATYRIVM QVORVMDAM
Erithronium Bifolium flore vnico radiato albo & purpureo.

CAPVT X.

Descriptio

SAtyrium hoc est *radice* duas vncias longa, alba, crassiuscula, & infima parte crassiore, superiore verò parte gracilescente: *folia* promit bina, rarò terna, inquit Clusius, opposita, primò mutuò se complectentia & florem occulentia, per terram fusa, Lilii conuallium aut Allii vrsini formâ, crassiora & magis carnosa, ex angustiore principio in ventrē sextantem latum dilata, dein sensim in mucronem desinentia, aliquando subrotunda & latiora, si, quod interdum fit, vnicū habeat folium, longitudine palmari, maculis ex fusco rubentibus, vel, vt ait Clusius, ex albo purpurascētibus, latis, magnis, variegata: inter quæ surrigitur *coliculus* vnicus, læuis, enodisque, teres, ruber, palmaris, cui insidet *flos* vnus deorsum nutans, ex sex foliis oblongis, mucronatis, nonnunquam albis, nonnunquam purpureis cū vnguibus intus albis compositis, qui vbi aëris [Solis radiis excalfacti] tepore se explicat, radiato positu foliorum visendus ea sursum reflectit Cyclaminis instar: *stamina* in medio sena atropurpurea stilum circumstant longiorem, album, tricuspidem: nullâ odoris gratiâ, inquit Clusius placens, sed solâ elegantiâ cōmendabilis: succedit *siliqua* triāgularis, nutās vt flos, in viridi spadicea: Capitulū siue siliqua teste Clus. continet aliquot *semina* Leucoii bulbosi præcocis alterius seminibus ferè respondentia, sed longiora, gracilioraque, flauescentis coloris. Quamdiu nullum florem dat hęc planta, vnico duntaxat exit folio.

Est à nobis aliud genus in Italia obseruatum de quo scribit Clusius: Ei folia longiora, maculas albas diutiùs retinentia, initiò dum exeunt, florem etiam amplectentia, qui superiore maior plærumque est, vel lactei omninò candoris, vel mistis purpurascente alboque coloribus constans, staminibus albis, apicibus nigricantibus, huic succedit trigonum caput semina alteri paria continens: radix etiam longa & superiore crassior. Hæc ille.

Satyria Diosc. vera vix adhuc Herbariis benè sunt cognita, tamen ex Dalechampii cōiectura potiùs, quàm certa asseueratione ea hic exhibet Hist. Lugd. Erythronium, montosis & apricis nascitur: *radice* bulbosâ, imâ parte fibratâ, oblongâ, Porro non dissimili, foris subrufâ, intus candidâ, nullâ grauitate odoris iniucundâ, veluti Orcheos, tenera, gustu principiò dulci, qualis est Castaneæ, deinde acri, Cepæ Ascalonitæ modo, quam aiunt semine perfecto in globosum caput colligi, mali figurâ, crescente verò caule extenuari, ac in longum produci, vt cauli quod satis sit alimenti velut de suo suppeditet, nunc simplici, nunc velut è duabus in vnum coëuntibus iunctâ, subnascentibus aliis perpetuò, & cohærentibus duabus, tribusue, ac interdum pluribus, quæ exhaustâ crassiore, postea magis augescunt: *caule*, si ortum eius à radice consideres, procero, tereti, supernè rubenti: *foliis* Rumicis, aut Lilii, minoribus, binis, nonnunquam ternis, aliquando quinis, ad terram infractis, virentibus, sed maculis rubris conspersis, tā crebris, vt rubère magis quàm virère videantur: *flore* purpureo, Lilio rubro, quod Martagon vocant, figurâ simili, priusquàm pandatur, oblongo, dum reseratus est, sex foliis constante, ad radicem candicantibus, reliquâ sui parte ostro purpurascentibus, apicibus totidem quot sunt foliola, niueis superne velut atro capite conspicuis.

Alterum, trifolium videlicet, inuentu rarius, priori omninò consimile, nisi quòd guttis & maculis lacteis folia variegantur, flos candicat. Vtrique semen oblongum siliquis includitur, nunc triangulis, nunc quadrangulis, copiosum. Inuenitur genus quoddam vnico, ac lato folio, sine flore, sine fructu. Marem appellant Herbarii.

Florent Aprili & Maio mensibus. Satyriorum historiæ id repugnare videtur, quòd rotunda & globosa radice non sint, qualem requirit Diosc. At si Satyria non sunt, tamen ob insignem & venustam figuram describenda fuerunt vulgato apud Herbarios seruato nomine, quoad verius sit inuentum, aut è Veterum libris erutum.

Icones quatuor habet Hist. Lugd. primæ titulus est Satyrium rubrum Dalechampii. Secundæ: Sa-

tyriū trifolium seu album Dal. Tertiæ Satyrium Dalech. fortè Pseudohermodactylus Matthioli. Quartę autem cap. Pseudohermodactylus Matth. In icone prima non placent duo caules nec radicum figura: in historia etiam displicet color radicis, & quòd globosa dicitur, ac etiam numerus foliorum, qui plurium est plantarum simul prouenientium non vnius solius. Non video cur Satyrium cum lacteis maculis & flore albo magis trifolium dicendum sit, quàm præcedens: quod flore rubro: ac cur id quod vnicū fert folium dicendum sit genus quoddam mas nesciinus, quandoquidem potiùs vitium est quoddam sæpiùs quoque in Tulipis obseruatum. Icon 2. reiicienda non videtur, verùm meliùs placet tertia. Quarta autem ex Matthiolo alio capite omnium pessima est.

Satyrium verum. Radicum condit. expertum.

Lobel. & Pen. in Adu. innotuisse scribunt non multis ab hinc annis bulbum perelegantem, cui amici Satyrion nomen fecerunt, quiq; à consultis Medicæ materiæ peritis Lugdunensibus (qui condiendum curassent & exploratum habuisset) visus, Dioscor. genuinus sit habitus, nullâ desideratâ nota præterquam coloris, qui valdè variat loci varietate, vt in Squilla, Cæpis & aliis bulbaceis videre sit: Folia cùm habere bina, plurimùm terna: flos ex albo purpurascens.

Lob. not. icones.

Icon Lobelii nobis displicet, nec terna solet vt plurimùm folia ferre, sed bina: nostræ etiam icones quas sculptas emimus non placent.

Satyrium Erythronium. Dens caninus.

Satyrii Erithronii Lobel. Obs. seu Satyrii & Dentis canini Belgarum, Hermodactyli & Pseudohermodactyli Italorum Matth. flos aut purpura rubet, aut candore micat, aut purpura & candore confusis pallet. Hermodactylus & Pseudohermodactylus Italorum putatus foliis constat infernè angustis, quà radicis ceruici innituntur.

Satyrum Erithr. Pseudohermod.

Dentem caninum Dodon. de purg. Satyrium plærique appellant, & quidem Erythronium dictum, desiderantur tamen nonnulla. In Matth. huic similis, (si non eadem eadem est) herba, pro Pseudohermodactylo depingitur. Quod si autē hæc est, perperam, duo addūtur bulbi. Ephemeron. Diosc. esse posset, si in descriptione paucula aliter se haberent.

Ephemerū Diosc.

Clus. Pannon. Dentalis 1. seu purpureo flore. Dentalis 2. seu lacteo flore vulgò Styriæ Medicis & Pharmacopæis *Dentali* appellata, à nonnullis rusticis Schoß wurtz. Ex Italiæ Apennino Pseudohermodactyli, & Dentis canini nomine missa: ex Allobrogibus verò Satyrii Erythronii. Eadem leguntur in post. hist. vbi Dentem caninum purpurascente & albo flore inscribit. Nos Dētem canis C. virum Vlyssem Alexandrum Bononiæ: D. Gesner. & D. Melchiorem Guilland. hermodactylum nominare audiuimus.

Satyr. aequiuoc.

Camer. in Epit. Matthiol. figuram pulchram habet sub titulo Pseudohermodactyli & Dentis canini, qui vulgò It. *Hermodatilo bastardo*. Lectores huius Satyrii historiam conferant cum iis quæ Veteres de Satyriis scripserunt, quæ Annotauimus cap. de Orchidibus vbi etiam reperient æquiuoca.

Aequiuocá

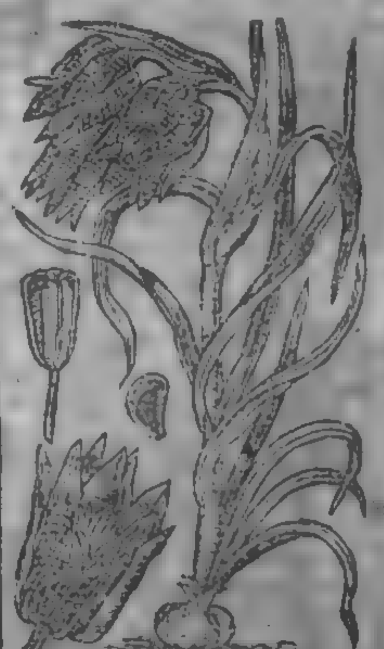
Locus & Tempus.

Nascitur flore purpurpureo copiosè ad quorūdam montium radices solo herbido vdo, in Styria non procul Grætzio. Similis planè cum hac coloris, in Allobrogum montibus erutam Valerādo Dourez sibi aliquando missam meminit Clusius: sed & circa Baionam nasci, vicinis Cantabrorum montibus, referebat C. V. idemque Medicus Regius Io. de la Riuiere. Floret Aprili, interdum etiam maturiùs, in hortis præsertim culta. Flore albo aliquando accepit à C. V. Vlysse Aldro. tum à Iac. Antonio Cortuso Patricio Patauino, & ab Achille Cromero Medico cùm Patauii viueret: verùm similes etiam radices Francofurtum misit Io. Vincent. Pinellus. Vtraque frigoris patientissima. Lugduni florebat Aprili in horto Valer. Dourez, (imò Io. Bauhini) è iura monte, cuius sedulitate primùm nobis, inquit Lobel. innotuit, eruta Alpibus Lemano finitimis: & postea in collibus Taurinensi Pado, sesquileucam dissitis, eandem eruimus. Florentem in fine Februarii & Martio floribus albis vidi, in Montibus Euganeis inter Aponense Balneūm & Arqua ac aliis in locis illorum montiū: Hanc etiam in horto Priuli obseruaui. Antea siccam videram apud D. Gesnerum. Ferrariæ visa in cœnobio S. Dominici à *l'Angeli*, & copiosè in collibus circa Bononiam. Item Basileæ flore albo, mense Martio, in horto D. D. Plateri. Aliud floris genus colore differens nempe rubro ex purpura: album dat in hortis & spontè copiosè circa Geneuam florens Martio & in colle *la Bastie*: Lugduni habebam in horto meo Geneuā accersitum: Prouenit mihi Montbelgardi in horto ex radicibus Geneuā missis protrudens folia & florem Martio, & Aprili euanescens.

Styriacas mulierculas radicis exiccatæ pollinem pultibus puerorum inspergere solere ad enecandas eiiciendásque ventris tineas Clusio relatum est. Ex vino autem haustum, mirificè coli dolores mitigare expertus est D. vir Thomas Hauvvstein Sereniss. Archiducis Caroli primarius Medicus: [qui multos eius bulbos non semel Viennam vsque misit,] insuper corporis vires reficere & nutrire: ex aqua verò pueros epilepticos iuuare. Ad excitandam, autore Lobelio, venerem magnam vim habere ostendit, humida & calida substantia, cum acrimoniæ paululo iuncta.

MALEAGRIS SIVE FRITILLARIA saturatior & dilutior.

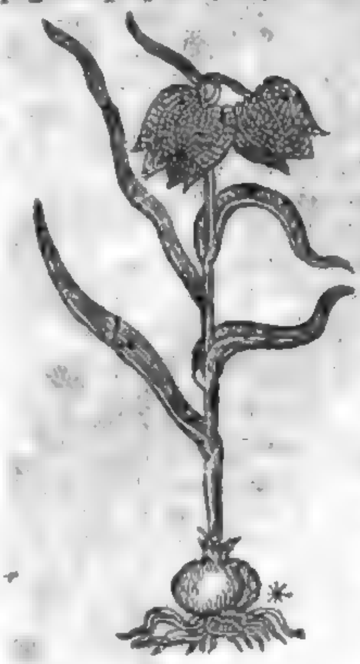
CAP. XI.

Descriptio

Meleagris ex *radice* emergit bulbosa, candida, solida, nullis tunicis septā, Clusio, sed veluti in binas, easque vt plurimùm inæquales partes sectā, è cuius medio protuberat quasi puluinus quidam, vnde caulis emergit, sessili parte, multis fibris donatā: caulem promit tenuem, singularem, dodrantalem & pedalem, interdum etiam maiorem, foris ex viridi purpurascentem vel fusco obsoleto colore præditum, teretem &

leuem, intus fungosum, : ad quem sine pediculis adnata hinc inde, nullo ordine *folia* Tragopogonis purpur. quinque sex, septem mediocriter longa, angusta, carinata, subacido sapore prædita: in summo caule *flos* sæpè vnicus aliquádo bini, interdū terni, qualem nos exhibemus (omnes autore Clusio eodem tempore se aperientes) ex pediculis vncialibus, cauli concoloribus, incuruis nutantes dependent, pulchri, Campanæ instar, magni, ex foliis sex compositi [Clusius habuit cum X. & duodenis] tessellato emblemate, fritilli seu tabulæ latrúculorū distinctis, plagis alterno rubore, carneo, sāguineóue, & albedine pictis, aspectu pulcherrimo, interiore superficie saturatiori purpurâ splendente: singula folia ab imo costam eleuatam habent, ad folii vsque medium abeuntem, in tantillo puniceo, luteolam: in floris medio, *stamina* sex, capitulo farinâ crocea asperso, *stilum* ambiunt tricuspidem, coloris herbacei, odoris nullius; florem verò excipit *capitulum*, angulosum, vel, vt tradit Clusius, triangulare, vnciam plerumque longum, supernâ parte crassius & sine coronâ, alioqui Narbonēsis Tulipæ capiti simile; quod in se continet *semen* pallidum, compressum, Tuliparum semini accedens, vel, vt ait Clusius, Tulipæ Narbonensis semen quasi referens membranaceo margine latiore, in quo nullum, contrà quàm in Tulipa, germen conspicitur.

Ea ex qua curauimus parandam nostram iconem speciosior est & coloratior, paulò citiùs florens; altera, colore dilutiore est, minùs speciosa, & nonnihil tardiùs florens.

Tempus

Flos interdum variat. Floret autem cum præcocioribus Tulipis, interdum etiam Martio in hortis: præcocior videlicet, nā genus etiam inuenitur magis serotinum, & cum Tulipis serotinis flores explicans, eosque vel saturatiores maculas habentes, vel dilutiores, quemadmodum genus magis præcox, magna autem ex parte, saturatiores.

Clusius Icones duas proponit: vni, titulus in Pann. p. 173. Fritllaria saturatior: p. 170. alteri, Fritillaria dilutior. In histor. verò Fritillaria & p. 153. Fritillaria dilutior. Is ait ad se primùm missam hanc plantam à Pharmacopœo Aureliensi Noële *Capperon* vocato, qui nomen indiderat: quòd eius areolæ versicolores Fritillum quodammodò æmulentur: vulgò Lilium variegatum antè appellata fuit: Meleagridem alii appellare malunt, quoniam eius foliola variis coloribus picta sint, vti plumæ Meleagridis auis, quā vulgus Gallinam siue Perdicem Barbaricam aut Guineæ vocare solet, diuersis tamen.

Cæterùm, qui latè Narcissi nomen extendunt [inquit Dodon.] non modò Tulipam, sed & Meleagridem eò referunt, quæ tamen à Narcissis differens est, Tulipæ similior, subinde florem germinans, quam nonnulli Fritillariam vocant.

Lobel. Obs. & plant. icon. p. 116. Fritillaria siue Lilio-Narcissus purpureus variegatus, Meleagris flos Dodonæi Teut. 170. Item Aduers. par. 2. Lilionarcissus purpureouiolaceus tessellatus niger, saturæúe, dilutæ aut obsoletæ purpuræ, præcocissimus, præcox, & serotinus; siue Fritillaria à fritilli similitudine, è Lilio-Narcissi genere, pratensibus Aurelianis oriunda iam diu omnium primò in Belgium delata fuit; deinde ex Xantonicis, Pictauiensibus & aliis Galliæ pratis, in Britanniam, áliasque Boreales plagas ab amicis missa &c. Præcox florem Februario sæpè laxat, obsoletioris purpuræ, nonnunquam dilutioris. Media mense Martio cum præcocissimis Tulipis floret, cui flos colore hilarior paulò, pronus propendulúsue Campanulæ instar, Tulipæ minor, naturæ admirando opificio variegatus, quodam quasi ēblemate, subalbi, purpuro-violacei saturioris, variorumque colorum, pictus, tessellatus, segmentatusque. Serotinæ Xantonicæ flos pulcherrimus est & saturiore nitidioreque purpuro-violaceo nigro colore gratissimus. Hæc nobis Antuerpiæ iam multis annis elapsis in deliciis fuit. Omnibus semen Tulipæ minus, clauditur oblongo triquetro vtrinque supernè compresso membraneo pericarpio.

Locus

Sponte quibusdam pratis ad Ligerim flumen non procul Aureliâ, vrbe Galliæ celebri, nascitur, vnde primùm ad me (ait Clusius) missa fuit Machliniam, & Belgicæ communicata anno 1572. [nasci etiam in Normanniâ & Britannia minore intelligo.] Deinde Viennę Austriæ, aliquot bulbos accepi triennio pòst, munere Ill. V. Ioh. de Vulcop. Misit etiam aliquot post annos Ill. V. Augerius de Bousbeque. Anno verò 1579. in quibusdam pratis quatriduano itinere infra Budam Pannoniæ, ab iis qui Constantinopoli redibant, mense Martio florens obseruata est.

Tempus

Sed & postea pleræque semine mihi natæ sunt, quæ septimo & octauo demum anno, vel etiam seriùs floruerunt: quarum aliæ binos, quædam ternos, nonnullæ vel geminos, vel duodecim foliis constantes flores tulerunt. Meleagris nobis per aliquot annos floret mense Martio & Aprili in horto Ill. Principis nostri, missa per Ill. Landgr. Philip. foelicis recordationis, eam nobis etiam misit ex Burgundia peritus Pharm. Tossanus Carolus: obseruauimus non primo anno nec secūdo flores proferre, ac cùm incipit vnicum, sequenti anno duos, postea etiam tertium; ea autem duplex tum coloratior, tum dilutioris coloris, fert flores Martii principio, & semine deciduo se multiplicat, verùm primo Vere solum vnum tenue folium profert. Semina vbi matura committenda sunt terræ.

FRITILLARIA NIGRA.

Descriptio

FRitillaria quæ nigra aut obscurior apud Lob. Adu. par. 2. vocatur, internè ex luteo virescit cum reflexis oris, viridibus lineis striata; à medio ad centrum subfuscâ tessulata est, *flos* vncialis longitudinis, vti aliorum congenerum. Tessulis à medio interno similibus prædita est, cuius flos hilarior purpurascens. Obsoletioris coloris ex luteo

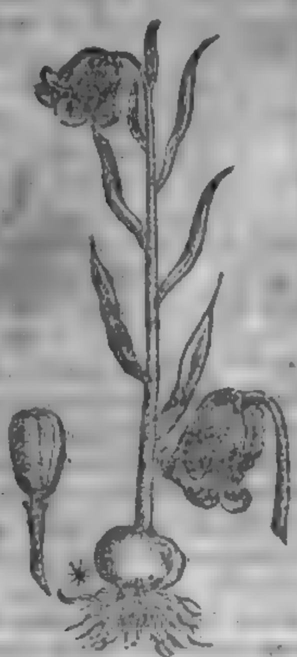
ex luteo magis viridi, parum subfusc a: intus minùs tessulata, quemadmodum Fritillaria ex fusco & luteo sublurida, cuius flos longitudine sesquiunciam æquat: omnibus per floris maturitatem, sena folia reflexa sunt.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA Pyrenæa flore minore.

Descriptio

MIttebat Venerius bulbos Fritillariæ cuiusdam (inquit Clus. hist. rar. in append. par. 2.) e Pyrenæis montibus erutos, è cuius floribus quos insequente anno proferebat, diuersam esse obseruabam ab iis quas cap. 11. lib. 11. hist. Pl. exhibui.

Bulbum quidem habebat Fritillariæ illo c. descriptæ formâ similem, minorem tamen: ex quo prodibat pedalis *cauliculus*, gracilis, viridis, senis aut septenis *foliis* septus ex viridi cineraceis, qualia fere sunt in aliis Fritillariis, in cuius summo fastigio nascebatur *flos*, aliarum Fritillariarum flore minor, sex foliis constans, quæ extimas oras, nonnihil reflexas habebant, vt parui tintinnabuli formam exprimeret, quorum terna exteriora, internis erant angustiora, omnia obsoleti foris coloris, circa oras tamen (præsertim interiora) venis quibusdam flauescentibus distincta, internè verò ex viridi flauescentis & splendentis, à mediis porrò foliis ad ipsos vsque vngues (qui similem colorem habebant) plurimis maculis saturatè purpurascentibus tessellatim dispositis notata: ex vmbilico prodibant sex breuia *stamina* longis apicibus pallidis prædita, trisulco stilo è medio illorum procedente: *odor* eius grauis, quasi Phalli odorem referens, & proximè ad eum, qui in Spatula fœtida percipitur accedens.

In earum porrò Fritillariæ Plantarum quæ è Pyrenæis montibus eruuntur, floribus, non minor obseruatur diuersitas quàm in illis quæ vulgares in diuersis Galliæ Prouinciis reperiuntur: nam licèt omnium quos mihi (loquitur Clus. Exot. in app. altera) quidem conspicere licuit forma quodammodò similis sit, sex videlicet foliis constans, eorúmque terna interna folia magna ex parte tribus externis sint latiora & ampliora, quidam tamen flores illa repanda habent, hoc est, illorum extimas oras reflexas habent: nonnullorum verò oræ vel non sunt reflexæ penitus, vel certè minimùm: rursus illi flores qui extimas foliorum oras reflexas habēt, alii aliis saturatioris sunt coloris, quidam etiam adeò saturi, vt nigri videantur præsertim externâ foliorum parte, quæ nec tessellis distincta apparet: at interna purpureis quibusdam maculis distincta, vel frequentioribus vel minùs frequentibus, aut magis saturis, aut dilutioribus, eáque splendet. Hi verò flores qui folia repanda non habent, vel quorum oræ paullulùm duntaxat sunt reflexæ, externa parte vt plurimùm virescentis coloris sunt, internâ autem ex viridi flauescentis & splendentis, quali pænè præditus est tenuior ille sericeus pannus vulgò *rasetas* vel *casfas* nuncupatus, ex flauis & viridibus sericeis staminibus contextus: atque in illis tessellarum illa distinctio obscuriùs apparet: singulorum autem foliorum vngues interni nonnihil caui subuiridem maculā impressā habent: ex floris verò vmbilico sex alba stamina prodeunt, quorum apices pallidi, inter quæ trifidus exilit stylus paulò supra stamina sese exerēs. Florent paullò seriùs quàm vulgares serotinæ Fritillariæ, & semen ferunt in thecis siue capitibus triangulis, vulgaris Fritillariæ instar, planum, vulgaris semini prorsus simile, in quo nullum etiam germen conspicitur. Interdum hæc planta binos flores in eodem caule profert, quemadmodum vulgaris. Audio huius generis plantas reperiri quæ proferant florem pænè flauū, quas nondum videre mihi contigit. Lobel. Adu. par. 2. Fritillaria Pyrenæa nigra foliis latioribus, quinis aut senis in caule pedali, altioréque. Floruit Londini mense Aprili.

Fritillaria Pyrenea varietas.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA Aquitanica reflexis oris.

Descriptio

NObilis Vir Ioh. Boissot genus habebat Fritillariæ magis serotinū, quod toto bimestri post primū floruisse ad me (ait Clus. Pān. & hist. post.) scribebat binis ornatum floribus, missus *bulbus* Autumno: Maii subsequentis initio *florem* aperuit sex foliis, vt in præcociore, constantem, quorum extremæ oræ nonnihil reflexę erant, dorsi neruus paulùlùm extuberabat, atque virescebat, interiora terna folia externis erant latiora, omnia autem exteriùs ab imo folio ad extremas oras, obsoletæ purpuræ radiis, sub quibus nonnihil flaui conspiceretur, distinguebantur, interiùs verò colore ex viridi flauescente prædita erant, veluti sericeus pannus viridis, cuius subtegmen flauum sit: sex *stamina* ex vmbilico prodibant pallidis apicibus obsita, alia aliis longiora. Nullum *semen* tulit, proximo anno imminutus bulbus florem non dedit, tandem subsequens rigida hyems omninò corrupit.

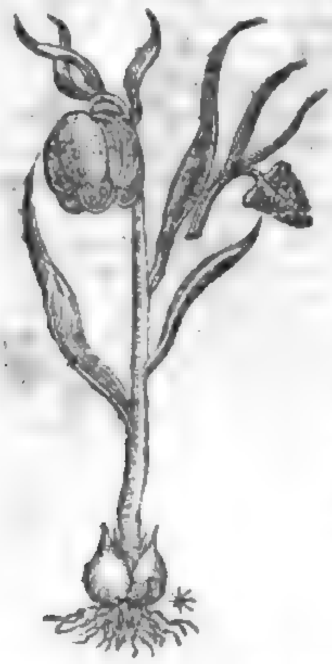
Fritillaria hæc Aquitanica siue secunda species commodè Meleagris aut Fritillaria appellari nequit, quandoquidem colorum in eā varietas simili modo non est distincta, vt in priore: tametsi & caule qui aliquantulùm tenerior, & fo-

lis, quæ in hac paullò angustiora magisque herbacei coloris, videntur, & radice, atque etiam floris formâ nonnihil illam æmuletur.

Fritillaria Aquitanica Clusii & Boissoti serotina videtur Lobel. Adu. par. 2. quadrare cum varietatibus Fritillariæ nigræ.

MELEAGRIS SIVE FRITILlaria flaua.

Descriptio

FRitillariæ quoddam genus habuit Ioan. Somer, quod florem produxit sex quidem foliis constantem & nutantem, vt cætera Clusii genera: sed quorum folia sunt flaui coloris rubris maculis distincti, illorum medio neruo prominulo & virescentis coloris.

Fritillaria lutea Lobelii Adu. par. 2. differt ab aliis floris colore luteo, rubris maculis segmentato. A Somero Medioburgensi studiosè colitur: Iconem Londini iam biennio elapso accepit, sed minùs affabrè delineatam, vti D. Clusius monuit.

Huius Fritillariæ luteæ bulbos Lutetia Londinum misit I. Robinus Botanicus Regius ex Pyrenæis montibus delatos, prouenit autem in Pyrenæorum Canssaure.

Fritillariam flauo flore (de qua Clus. rar. plant. scripsit) vidimus oblatam Ill. Princ. Sybillæ Anhaltinæ Ducissæ Witt. florentem Aprili, quæ erat ex horto Steckii, strias habentem interna parte potissimùm flauas.

Fritillaria alba ex phæo purpureo tessellata.

Fritillaria alba elegantissima ex phæo purpureo tessellata, collecta in Albania à Somero Constantinopoli in patriam redeunte: flos internè rubicundior est, vnguibus albis præditus, Lobel. Adu. par. 2.

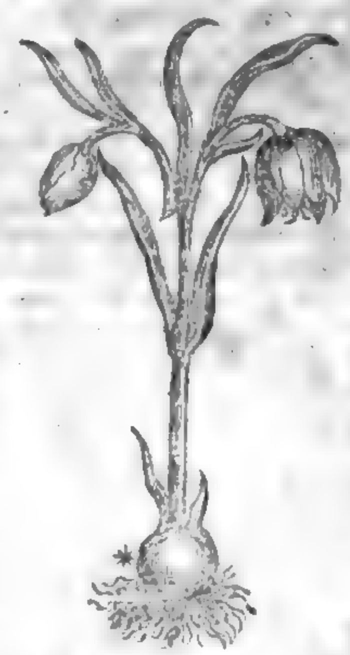
Fritillaria floribus albis notulis aspersa.

Floribus albis notulis item fortuitis aspersis, apud Pictones Galliæ Aquitanicæ reperiri, Lobelio Adu. par. 2. retulit Petrus Naudin Salmurii Pharmacopœus egregius, Fritillariam; non procul ab arduis saxosis viis, *Passelourdin* vocatis, iuxta S. Benedicti vicum, miliari à Metropoli Pictauio dissitis, vbi viperæ commendabiles ad Theriacem, exili collo & caudâ, captantur.

FRITILLARIA ALBA ALTERA.

FRitillaria alba altera, quam in Lusitaniæ mõte oriundam iuxta vrbem *Porte* vocatam anno 1603. florentem memini (inquit Lobel. Adu. par. 2.) in horto D. Matthiæ Craen Mediocastrensi Mattiacorum aquâ marsuc actorum Scriba. Anno 1604. huius copiam emit Londini I. de Franqueuille à quodam Botanico Gallo, qui manipulum floribus præditum albis, nullis maculis distinctis aut tessulatis vendidit.

Fritillariæ repertas esse plantas intelligit Clus. Exot. append. 2. quæ album florem gestãt, quæ præcocioris ne generis an serotini sint ignorat, quia nullam similem plantam hactenus videre ipsi licuit, & rarissimè inueniri intelligit: videlicet inter aliarum myriades interdum vnam aut alteram plantam. Mittebat eruditiss. Venerius anno 1603. aliquot Fritillariæ albo flore bulbos amicis. Hogelandus altero post anno binas habuit plantas quæ flores tulerunt, notis quibusdã discretas: vnius enim flos totus albus fuit, alterius foris etiã albus, internâ autem parte venis quibusdam purpurascentis distinctus: Porrettus vnicam habuit, cuius flos totus albus fuit.

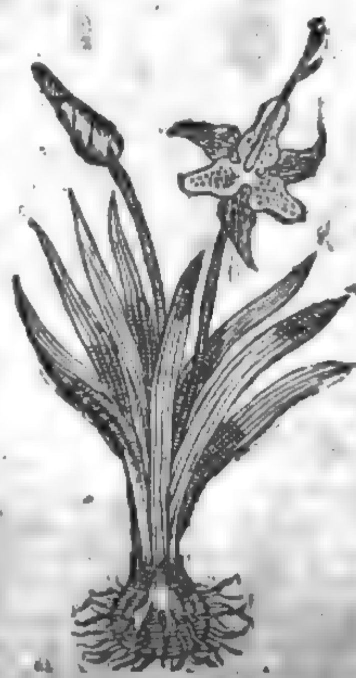

An apud Recentiores medicum in vsum veniat Fritillaria Clusium fugit. Ob florum tamen elegantiam & venustatem expeti & diligenter in hortis coli potiùs existimat.

TIGRIDIS FLOS: DRACVNCVLI species putata.

CAP. XII.

Descriptio

PAri querela cum Dodon. Lobelio, & C. Bauhino, Plantæ huius peregrinæ historiam aggredimur. Siquidem nec nobis hactenus visa. Eius tamen Eiconem apud Cl. Alexandrũ, viuis depictam coloribus videre contigit Generro H. Cherlero. Qualem Lobel. affabrè expressam à I. de Brancion coloribus ait: viren

virentibus oblongis angustis & acuminatis *foliis* è pullo *radices bulbo*: *flore* luteo, exiguis quamplurimis noculis fortuitis punicantibus variato, è cuius medio suaue rubens *stylus* exeritur: Omnibus herbariæ studiosis ipsam plantam hactenus incognitam: Eiúsque bulbum edulem credi perhibet.

Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 111. Trigidis flos an Dracunculi species? Tigris autem, cuius florem Dod. videre nondum concessum est, quò referenda sit cognoscere, nec dum potuit, videtur tamen ex bulborum genere: aut, quod verisimilius, inter Ari genera reponenda, & Dracunculi aliqua species esse, nisi pictura imponat. Hist. Lugd. & Gerardo Trigidis flos.

Gener Chotlerus eius parté aliquam, illam potiss. quæ floris nondum pansi speciem ferebat apud Robinum Herbarium Regium Lutetiæ vidit: saltem ex similitudine eius quidam moti ita censuerunt. Verùm ipsammet viridem plantã non vidit. Videant curiosi Rhizotomi an alicũde ad nos inuehi possit. Scimus enim à Magnatibus plurimis admodum desiderari.

LILIVM ALBVM VVLGARE.
CAP. XIII.

Descript.

FLorum deliciæ Lilium, ex *radice* bulbosa nucleis multis constante, *caulem* surrigit rectum cubitalem & sesquicubitalem, vel etiam altioré, singularem, teretem: cui ab imo ad summum adnata *folia*, nullo pediculo: *flores* in scapo serie quadam plures non eodem tempore panduntur, odoris suauitate eximiâ, colore lacteo, senis pinguibus repandis foliis calathum imitati: in quorũ medio *stilum* longiusculum ex albo viridantem trisulcum circumstant *stamina*, foliis numero & colore paria, quibus apices insident crocei. Lilio adscribit Cæsalp. *semina* rotunda, ossea ex toto, nullâ conspicuâ medullâ, sedentia in angulis &c.

Lilium Vsterlich.

Lilia quæ coloris differentia inter se distant, auctore Theophrast. vnicum ferè caulem habent, duplicem raro: quam differentiam cælum & solum efficiũt. Ex singulis caulibus aliquando vnũ, aliquando plura Lilia emergunt: pars enim suprema germinat. Sed hæc rariora. Radice est copiosa, carnosa, rotunda. Fructus detractus germinat, & Lilium émittit, sed minus. Reddit & lachrymarum confluxum quendam, quem etiam ferunt. Gaza, nescio qua ratione motus, vertit, Fecit & lachryma excum quoddam confluuium quod etiam ferunt.

Cæterùm quod dixit Plinius rubens Lilium Crinon vocari à Græcis, docti quidam legendum censent, ἐρυθρὸν κρίνον, vel composita voce ἐρυθρόκρινον: nam etiam album Lilium Crinon vocant. Quod autem Lilii florem Cynorthodon vocari apud eundem legitur, alii ex Hesychio lectionẽ hanc retinendam, alii falsi suspectam, & Crinorrhodon legendum censent. Cynorrhodi etiam appellatio nihil cum Lilio commune habet, verùm id Rosam syluestrem multis aliis locis Plinius vocat. Crinorrhodon verò propriè Lilii rosam & florem significat, quem Hippocrates κρινάνθεμον appellat.

Crinanthemũ.

Lilium Plinio. Descriptio.

Lilium etiamsi omnibus vbique ferè notum sit, [inquit Cornar.] tamen affabrè admodum à Plinio lib. 21. cap. 5. depingitur. Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione vnguenti, oleique, quod Lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vllis florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri: Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuíque folio & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor, colórque duplex, vt alius calycis, alius staminis, differentia angusta. *Et paulò post de rubente Lilio, itémque de purpureo subdit.* Est & rubens Lilium, quod Græci Crinon vocãt. Alii florem eius Cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantùm radice, maiorisque bulbi, sed vnius, Narcissum vocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissi folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Quæ de tingendi ratione subdit, inferiùs recitabũtur. Et hæc partim de 6. lib. Hist. stirp. Theophrast translata sunt.

Lilium rubens. Cynorrhodon. Lilium purpureũ. Narcissus.

Lilia, inquit Dioscorides, coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata, tradunt & purpurea inueniri. Sic Lilii descriptionem perstringens lib. 3. c. 99.

Diosc. ubi.

Theophrast. Lilia etiam vocauit Narcissos: ac tradit etiam I. Drusius שושן, Susanna & Sosanna dici.

Horatius breue vocat, quia non diu durat. Vnde D. Basilius in explicatione Psalmi 44. Nullum florem hoc meliùs exprimere fragilem humanæ naturæ conditionem refert. Idque etiam Theocritus.

Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ.

Candidum est Lilium, tabescit verò cùm decidit.

Hebræis *Scoschana*: Arabibus *Susen* & *Alcostam*, Ægyptiis *Symphephon*, aliis *Tialon*: Syris *Sasa*: Aphris *Abiblabon* & Abiblabon. Κρίνον βασιλικόν, Græcis: [Crinon basilicon, Crinanthemon, Gallycion, Grallirion alii, inter spuria Dioscoridis] Lat. Lilium, siue Iunonia, aut Iunonis rosa, Lilium candidum Officin. & vt Adu. tradunt, Lilium Salomonis. Germ. weißlilgen/lilien oder Gilgen. Belg. witte lolie. Gall. *Lis*, *& lis blanc*. Hisp. *Azucena* & *Licio blanco*. Lob & Pena aiunt *Lirio blanco*. Angl. weitlily. Bohem. lilium. Hungar. Feyer lilien.

Obscurus est Theophr. l. 2. hist. pl. c. 2. locus de Lilii & Hipposelini generatione, quem cùm nec Theodorus, nec Bodinus [qui malè Æquapium pro Equapio legit,] satisfaciant: sic intelligendum censemus: Propriissimam scilicet generationem esse Lilii & Hipposelini, quum lachryma siue succus siccatus fuerit: id quod obseruatur in Cæpis, Alliis, Croco, Tulipa, Corona Imperiali, & aliis, quæ è terra eximuntur & siccantur, per aliquot menses vt fœliciùs sequenti anno proueniant & floreant, idque non sine ratione manifesta: Illud tamen peruestigandum an ex caulibus concisis nascatur Lilium: quædam sanè Lilii genera & Moly ex caulibus producunt bulbulos in caulibus, quibus se propagant, licèt ex radicibus etiam, sicuti Lilia alba producunt bulbos.

Cæterùm, Lilia adeò omnibus notissima sunt, vt planè superuacaneum esse cum Matthiolo putem, exemplo Diosc. adductus, vel ex nobis eorum faciem repræsentare, vel alterius historiam referre: sed tamen quoniam iis quandoque mos gerendus est, qui semper hortis nouis ac variis floribus refertis delectantur: idcirco silentio prætcrire non potui, quin hic insererem, quâ ratione, quóue mangonio alba Lilia [si tanta fides priscis rei herbariæ authoribus adhiberi potest) purpurea fieri possint. Quod cùm Plinius docuerit lib. 21. cap. 5. vbi de Liliis latiùs disserit, ideò eius verba subiiciemus. Inuenta igitur est, inquit Plin. & in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Iulio scapi arescentes, Liliaque suspenduntur in fumo. Dein mundantibus se nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, mense Martio macerantur, vt colorem accipiant, atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea Lilia, mirúmque ita ligni aliquid, vt nascatur infectum. *Hæc Plinius*.

Lilia (vt Anatolius testatum reliquit) totum annum viridia durabunt, si cùm occlusa silent, nec dum patentia dehiscunt, decerpta, nouis fictilibus non picatis [lagunculis picatis ne quid aëris subire possit, An. Mizald.] indito diligenter operculo recondantur: sic enim clausa perpetuum annum vegeta manebunt. Sed vt intermedio tempore ad vsum promantur, statim ad Solem [vel tepidæ aquæ vaporem, An. Miz.] producta, cùm senserint eius calorem, aperta panduntur. Porrò vt vicissim, & variis temporibus flores pariant Lilia, bulbi ita seruntur, vt aliqui duodecim digitorum altitudine obruantur, alii octo tantùm, alii quatuor duntaxat profunditate merguntur, sic diuersis diebus dabunt Lilia: quod & in aliis floribus fieri pollicetur. Rubescũt Lilia si eorum bulbis diligenter apertis puluis aliquis rubri coloris, modò non sit erodens, iniiciatur, & pingui solo committantur. Si verò etiam alio colore quis ipsa oblinat, cuiuscunque coloris voluerit Lilia gignentur. Camer. & Florentinus rei rusticæ Scriptor.

In Lilii florente caule resecto etiam bulbo semina prouenire obseruatum: quod etiam obseruaui in Iride bulbosa. Lilium plantetur (inquit Crescent.) mense Octobri, Septembri, Nouembri in terra pingui & benè subacta: ac accipiantur bulbi eius virides, vel sicci, ponunturque per vnam spannam, vel vnum pedem, quod est melius, separatis sicut fit de aliis.

Lilii vires tradidit Dioscor. lib. 3. c. 99. sic inquiens: Ex lilii regii flore paratur vnguentum quod neruos, priuatimque uluæ duritias emollit: feruefacta quoque, adustis proficiunt: aceto verò condita, vulneribus prosunt. Ex eorundem succo in æneo vase decocto, adiectis aceto & melle, liquidum fit medicamentum, veteribus vlceribus recentibusque vulneribusque vtile. Inassata radix & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, uluam emollit, menstrua ciet, vulceraque cicatrice obducit. Cum melle autem detrita, præcissis neruis luxatisque medetur: alphosque, lepras & furfures emendat. Quin & vlcera in capite manantia exterget, faciemque purgat simul & erugat. Eadem trita cum aceto aut hyoscyami foliis & farina tritici, testium inflammationes demulcet. Semen verò potum, serpentium morsibus aduersatur, erysipelatis autem semen & folia trita ex vino imponuntur. Cæterùm in Syria, & Pasidia Pamphiliæ Lilia vnguento conficiendo efficacissima nascuntur.

[...]nis præterea facultatibus pollere Lilium, Galeni quoque comprobatur testimonio, qui libro 7. simpl. medic. facult. dicato: ita de eo scribit: Lilii flos, inquit, temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua vtique habet, vt gustu sit amaro, partim ex aquea, eaque temperata. Itaque etiam quod ex ea conficitur oleum, citra morsum digerendi, simulque emolliendi facultatem habet: vnde fit vteri duritiei aptissimum. Porrò radix foliaque per se trita desiccant & abstergunt moderatè; proinde ambustis quoque competunt. Radicem ergo tostam, deinde cum rosaceo contritam, ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt: quippe cùm alioqui & aliorum vlcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam neruos emollit, mensesque prouocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam vsque cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat, sed aliis quoque vulneribus. Sunt & qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore vtuntur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in foliis, quanquam tamen nec in ea ipsa multùm insit: nam in primi ordinis abstergentium est medicamentum. Itaque cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus ei aliquid aliorum medicamentorum validiùs extergentium, cuiusmodi est mel. Cæterùm si id moderatè illi ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia vniuersa, quæ valenter exsiccari postulant absque morsu. Imposuimus verò etiam quandoque & foliorum succum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus succi plus vtrque erat, atque insigne medicamen ad omnia ea que

quę exsiccari postulant absque morsu:ceu vulnera q[illegible] gentia,& maxima quæ in capitibus musculoru[m] eueniunt, tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur.

Tempest. Galeni. Porrò medicum vsum Lilii exponit Plin. l. 21. c. 19. vbi inter cætera habetur. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, ab [illegible] Syriu, ad emolliendas vuluas, sudorésque faciendos & suppurationes concoquendas. Falsò autem legi, mel vocatur: & legendum esse, Phaselinum vocatur: ex eodem Plinio patet, qui hunc locum citat l. 23. c. 5. Lirinon, inquit, quod & Phaselinum & Syrium vocauimus, rebus vtilissimum est, sudoribúsq; eucocandis, vuluæ molliendæ, concoquendísque intus. Sed & laudatiss. in Laodicea Syriæ, & mox in Phaselide Lilium esse, ipse Plin. lib. 21. c. 5. dixit, velut locus suprà adductus testatur.

Plin. corrigitur. Succus.

Ex Simeone Sethi odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.

Tradit Matthiol. elixam Lilii radicem, veteri axungia exceptam & illitam, pedum clauos tollere, sed ante triduum remoueri non debere. Eãdem ex adipe & oleo adhibitam fluxos pilos replicare: cum mulsò autem potam, sanguinem extra vasa concretum per aluum eiicere, suppurationes moliri & concoquere, & duritias quascunque emollire. Stillatitiam florum aquã dari vtiliter potandam ægrè parturientibus, & ad pellendas secundas addito croco & cassia. Oleũ quod ex floribus paratur, valere ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulsiones, & resolutiones: præstat item ad emolliendã articulorum impedimẽta & scirrhosos quoscunque tumores. Illinitur quoque puerperis vteri dolore languentibus, addito oleo è Lini semine, præsertim cùm flaccida lanariis calidis imbuta ventri superponitur. Additur clysmatibus cùm induratas fæces mollire fuerit opus. Lilia, quæ diu in oleo macerata fuerunt, illita, priùs calefacta, apostemata calida citra dolorem maturant ac digerunt, præsertim ea quæ sunt in articulis.

Huius aqua stillatitia ex floribus parata in partu facilitando & secundis expellendis (inquit Camer. hort.) efficacissima, vnde non temere in aliis affectibus danda. Folia incocta vino austero & vulneri diuturno imposita secundum Galeni doctr. in lib. 7. de simpl. M. d. ficuit. multùm iuuare, in eundem authorem annotauit Excell. Iulius Alexandrinus Cæsarius Archiater. Si serpentium ictibus auxiliare quispiam aggrediaturM, aranthæ consilio Lilii folia illinat: ad vetera vlcera, eius succum: ad ambusta, eius radicem: nam si indifferenter omnibus eius partibus ad omnes hosce affectus vtatur, scopum non assequetur.

Lilium ad ictus serpent. Ad Vlcera Vetera. Ad ambusta.

Lilium (inquit Porta) qui radices squammosas habet lichenes, lepras & furfures in facie emendat, & vitiligines e maculat.

Lonicerus aliorum vestigiis insistens, Liliorũ vires ita prosequitur: Flores mixtæ sunt naturæ, radix & folia dissipant, exsiccant, atque mundificant, plurimùm tamen bulbus. Oleum infimo ventri inunctum, matricem refrigeratam vehementer calefacit, eiúsque humiditates induratas emollit. Radix decocta tumoribus duris applicata, eos maturat. Tosta verò contusa, cum aqua rosacea commixta, ac reiteratis abs interuallo vicibus admota ignem sacrum extinguit. Simili modo vulneribus imposita sarcotica habetur. Eadem prægnantis ventri superposita partum promouet. Radix Lilii albi domestici decocta, tusa, ac Oleo communi mixta, adhibita tumores emollit. Sed hæc super hanc rem dicta sufficiant.

LILIVM ALBVM SYRIACVM Rauvvolfii.

Descriptio.

Lilii quoddam genus in Maiori Bazar peregrinum mihi obseruatum (inquit Rauvvolff. in mercatoru[m] potissimùm officinis, quod in paludibus, stagnis, vdisq; prouenire mihi narratum fuit. *Caulem erigit* oblongum, colore & crassitie nostratium persimilem, latiorem tamen multò, supernà potissimùm parte, quà trium digitorum latitudinẽ excedit, ita vt spartha seminn in acumẽ desinenti conferri possit. *Folia* hunc vtrinque stipant pluscula, tenella, satis longa, angusta tamen, decidua. Summa Lilia aliquot occupãt nostratibus similia.

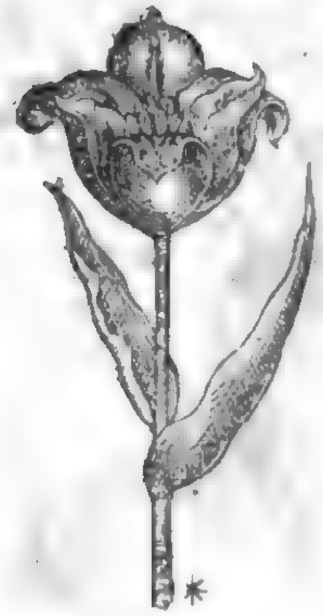

Clusii descriptio.

Clusius sic describit: Caules tamets[i] vulgari Lilio non sint breuiores, si quis diligenter contulerit graciliores esse deprehendũtur, rarioribúsque & minoribus foliis septi, atq; etiam ipsius flores aliquãtò minores, æquè tamen ac vulgares odorati. Nonnullæ verò radices in tãtam molem excreuerunt vt vix vtraque manu comprehendi possent: vnà etiam illarum plures quàm sexagenos flores protulit: caulis autem planus fuit, & tres ferè vncias latus: anno verò subsequente ad ingenium rediit. Sic interdum natura in plantis ludere solet.

Liliacea radix missa Coudenbergio: quæ illi flores huic omninò similes tulit: quam quoniam

Iconum Plantini pag.31.titul. Lilio-Narcissus cādore & rubore confusus Teut. 166.

tegens plurimo,denso,candido,mollique tomento suffulta est,vt mollissimè bulbum recubare necesse sit.

Inuenitur etiam alterum pumilionis Tulipæ genus, quod mihi (Clusii verba sunt) nondum conspectum non est: sed iconem suis coloribus expressam accipiebam anno 1596. ab erudito viro Io.de Ionghe, Ecclesiaste Middelburgensi in Matthiacis, addita hac descriptione: Mitto ad te Tulipę cuiusdam iconem, ad ipsius plantæ similitudinem expressam, hoc est, eadem quâ Tulipa magnitudine, paribus caule, flore, foliis[que paullò longiora & angustiora: habere debet] & bulbo quem erui, vt pictor commodiùs exprimeret. Tribus iam annis continuis in horto habui florem proferentem, sed vnicum: nec florem habuit quādiu singulari folio prædita fuit, aliarum Tuliparū modo: nā superiore anno habui flore suo onustam, & aliam unicum folium producentem, quæ nunc quaterna folia nacta, primum florem demum tulit, alteri prorsus similem, vt certum sit id genus maiorem amplitudinem non adquisiturum. *Hactenus ille.* Tota verò planta[quantùm ex icone deprehendere potui] palmo maior non est, quatuor promens folia angusta, carinata, Tulipæ Mompelianæ foliis similia, inter quæ cauliculus prodit vncialis aut paullò longior, nudus (præter aliarum Tuliparum morem) ex viridi purpurascens, summo fastigio florem gerens sex foliis constantem, foris nonnihil purpurascentibus, intus candidis, vmbilicum occupante oblongo capitulo sex flauis staminulis septo, quod an semen protulerit, ignoro: florem autem tulisse Aprili inde coniicio, quoniam sub Maii initium picturam mittebat, cuius bulbus exiguus, bulbi tamen aliarum Tuliparum formam referens, ex spadiceo nigricante cortice tectus. Icone accepta, Croci verno tempore florentis genus initiò existimabam.

Cæterùm non omnes flores diu in sua coloris elegantiâ & venustate perdurant, verùm nonnullarum magis caduci, breui marcescunt, aliarum firmiores sunt & coloris gratiam diutiùs retinent, præsertim serotinæ & dubiæ, omnes certè nubilo cælo sese contrahunt, & pluuio facilè corrumpuntur, etiam antè quàm expandi possint interdum, si continui cadunt imbres: contrà temperato Sole illustrati, explicantur & diutiùs conseruantur: at vehemente etiam eius ardore nimiùm excocti, & suo humore exhausti, facilè defluunt.

Tulipæ alternis plerumque annis elegantiores proferunt flores.

Neque omnes versicolores, tam præcoces, quàm serotinæ, singulis annis eandem coloris gratiam perpetuò retinent, sed alternis variare sæpiùs obseruaui: exempli gratia F.V.A.V. vno interdum anno nitidissimæ sunt, sequente vix alius color, quàm flauus vel albus in eis conspicitur, sic R-V. & P-V. nonnunquam magnas habent oras flauas & albas, sequente valdè exiguas.

In lib.icon.plant.p.127.Tulipa pumilio, Teut. 164.

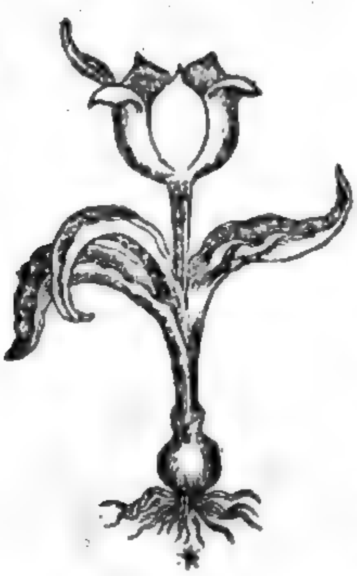
Tuliparum satio & Cultura.

Cæterùm tametsi seminibus terrę mandatis Autumno [inutilis enim bulbacearum, & tuberosarum maximâ ex parte verna est satio] huius plantæ genus conseruari soleat: interdum tamen & nucleis maiori bulbo adnatis propagatur, sed nulla inter præcoces Tulipas fertilior, rubrâ, & albâ: omnium autem maximè serotina rubra, quę adeò foecunda est, vt etiam semine nata, & vix [illegible] alias proles gigneret, biennio aut triennio ante-

TVLIPÆ PVMILES.

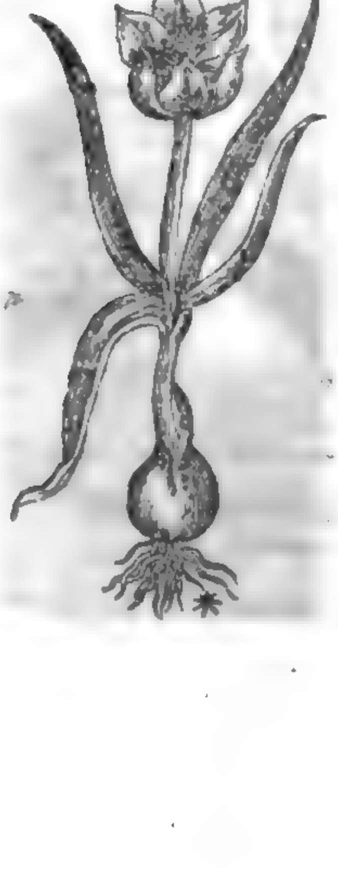
Tulipa dubia pumilio.

Descriptio

TVlipa dubia pumilio, pedalem altitudinē non superat, imò vt plurimùm infra eam cōsistit, foliis & flore ad Præcocem proximè accedens: floris autem folia omnia mucronata: sed exteriora multò longiora, foris obscurè rubra, extremis tamen oris virentibus, interiora omnia folia intēsè rubent & splendent: vngues flaui radiati, sed quos nigerrima macula sic inficit, vt orbis aureus & radiatus eam duntaxat ambire videatur, & oculum quodam modo ementiatur: stamina cū suis apicibus nigricāt: huius radix bulbacea interdum eriophora est, nam exterior illa mēbrana bulbi substantiam amplectens &

Tulipa pumilio altera.

antequam florere incipiat, quod etiam faciunt pleræque dubiæ. Solent enim omnes Tulipæ nondum adultæ, & antequam flores proferre incipiant, vt plurimùm singulis annis rectâ & quasi ad perpendiculum in dodrantalē & palmarē altitudinem profundiùs descendere (Apennineas excipio, & quasdam alias, quæ non in altum, sed in latus & obliquum, antè quàm floriferæ sint: proles è longis venis dependentes spargunt, vt proximo capite declarabimus:) serotinæ autem illæ & dubiæ iam dictæ: etiā in veteris bulbi exuuio q̄d substantiæ relinquunte, quę in aliū bulbum efformata, similiter in exuuio substantiæ quidpiam relinquit, quæ in alium bulbum transit: vt si quis cum dexteritate quadam & industria trimos & quadrimos eruat, exuuiorum vestigia sequendo, nonnunquam velut catenam aliquot bulborum cohærentium, & ex primo exuuio ortum ducentium inueniat: licèt interdum accidat vt R. serotina iam grandior, nondum tamen planè adulta, instar Tulipæ Apenninæ siue Bononiensis proles in latus spargat, vt in meo hortulo, in quo varii generis bulbosas stirpes florum elegantiâ & varietate commendabiles alebam & excolebam, dum Viennæ agerem, non semel obseruaui.

Tulipa bulbifera. Memini & bulbos infimâ alâ, quasi summâ tellure natos, in serotinarum & dubiarum generibus, præsertim (licet etiam in A-V, P-V, & quarundam aliarum præcocium alis bulbi mihi nati sint,) qui telluri commissi, eiusdem coloris cum matre florem subsequente anno produxerint: eundem colorem etiam retinent bulbi matri adnati.

Ex seminibus verò quæ fit propagatio, planè [vt dixi] incerta est, in præcocibus nimirum & dubiis: nam serotinæ magna ex parte suum genus conseruare videntur, quemadmodum superiore capite dictum est, aut si aliquam mutationem adquirunt, exigua ea est, & plerumque in vnguium & staminum varietate, aut coloris intensione vel remissione consistit.

Solet caulis è medio bulbo erumpere: sed ipso cum foliis iam marcido, & siccato, si bulbum e-ruas, ad latus illius enatum conspicies [quod etiā euenit in Iride bulbosa, Colchico & congeneribus aliis,] nouo bulbo paulatim succrescente, & totius plantæ succum ad se recipiente, quæ tempore commodissimè erui potest, erutus bulbus diu extra terram adseruari, & in alia loca etiam procul dissita sine noxâ transferri.

Omnes autem cuiuscunque generis Tulipæ (vt etiam hoc breuiter annotem) quemadmodum longâ experientiâ didici, quamdiu florem non ferunt ἄγονοι planè sunt, & vnicum folium singulis annis proferre solent: at si, dum emersit, sese explicare incipiens, secundum etiam eo inclusum appareat, illo ipso anno florem prolaturum spes est, nisi pruina, aut aliud ab insectorum erosione incommodum eam intercipiat.

Inutilem sanè sationem Vernam Tuliparum obseruauimus, quia Tulipæ multæ in profunditatem descendunt, & sic perduntur: bulbis nouimus qui substernant tabulas lapideas: in solo macro & sicco fœliciùs proueniunt, quàm in pingui & argilloso: plurimi fœliciter æstate bulbos terra eximūt, & per plures septimanas extra terram reseruant.

Locus & tempus. Tulipa, si quidem fides habenda Lobelio, medio iam Vere floret, non modò in Italis, sed etiam Belgicis & Gallicis hortis. Naturæ luxu & lusu huius quàm multas venustissimas florum in delitiis habent inter Belgas D. Carolus de Croy, Princeps de Chymey, D. Io. de Brancion, D. Io Vander Dilf, D. Maria de Brimeu. Io. Moutonus. In Thracia etiam, teste Dodonæo, & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus flos. Aprili mense florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario, veluti testis est Augerius Busbequius in itinere. Constantinopolitano, qui ingentem vbique florum copiam media planè hieme, Ianuario mense sese inuenisse refert. Horum florum insignem varietatem obseruaui ego Stutgardiæ & Montbelg. in hortis Ill. E.C. Vvirtemb.

Vires Tulipæ. An iisdem facultatibus cum Satyrio Tulipæ præditæ sint, neminem periculum fecisse intellexi, inquit Clusius. Io. Muller Pharmacop. Vienn. multos Tulipæ bulbos condiit, radicum Orchidis instar, quibus longè suauiores, & palato gratiores deprehendebam: an verò id præstarent quod Satyrio tribuitur, nondum intellexi. Anuerpianus quidam Mercator cùm horum bulborum non exiguum numerum ab amico cum byssinis pannis Constantinopoli sibi missum accepisset, Cepas esse existimans, ex illis aliquot sub prunis assari iussit & vulgarium Ceparum modo, ex oleo & aceto in cœnam sibi parari: reliquos, in horto, inter Brassicas & alia olera defodit. De viribus & facultatibus Tulipæ, nihil compertum habet Dod. aut a quoquam compertum reperit.

TVLIPA MINOR LVTEA NARBON.

Tulipa minor Dod. Minores Tulipæ (inquit Dodon.) foliis sunt angustioribus & ferè porraceis: cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus, & minùs in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus, alicubi in Gallia Narbonensi ac in Italia nasci feruntur.

Hermod. Nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, sed perperàm tamen. Neque enim Hermodactyli species aliqua esse videtur. Narbonensem Lilio-Narcissum luteum montanum, Tulipæ speciem, erutam è Seuenæ Narbonensis iugis à plurimis iam annis, in Belgium deferendā Lob. & Pena Adu. curauerunt amicis Antuerpianis, qui primùm Tulipam illam vocarunt, ipsi verò Narcisso-Lilium luteum audaciùs fortè (vti solent, quò rerum cognitioni distinctiori consulant) indigitauerunt.

Descriptio. Flos itidem singulo bulbo & caule Narcissi minore, tenuiore, delicatiore, vnicus, luteus, senis foliis constans, ad Liliū aut potiùs ad Lilii lutei Asphodeli florē accedens, filamentis luteis è medio enatis. Bulbus exilior multò, nucleum oblongum Allii æquat, sibíque sæpiùs adnatum Allium exili filo ad-

nexum habet : folia crassiora, pauca, è caule *medeo*, porracea.

De hac Clusius : Tulipæ Apenninæ similis penè est Narbonensis è Cebennis montibus à Lobelio primùm eruta, & amicis in Belgicam missa : minor tamen est in omnibus, flores foris magis virentes, intus flaui, delicatius quiddam spirant : radix etiam è tenuibus neruis in latera soboles & bulbillos spargit.

Hist. Lugd. dicitur Tulipa minor Dod. & Camer. in hort. Tulipa minor Narbon. odorata & cum mediis ferè florens.

Nos hanc Tulipam siccam habemus ex plantis siccis Valerandi Dourez, caule palmari, bulbo sublongo, sub quo multæ radiculæ, titulus est, Narcissus luteus : icon quam proponimus est ex iis quas sculptas emimus.

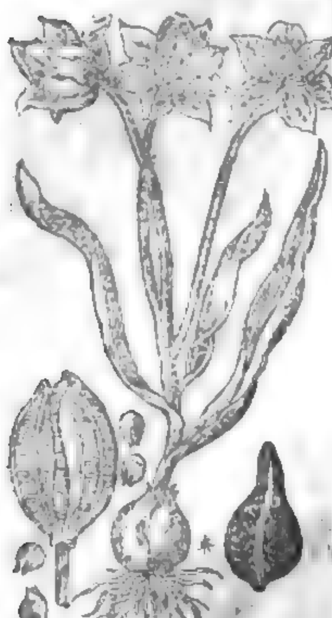
TVLIPA HISPANICA NARBONENSI paulò minor.

Descriptio

TErtia in monte quodam Aranioes vicino nata, in Belgicam à Franc. de Hollebeque Regio hortulano missa, Narbonensi paullò minor est : eius florem non vidit Clusius, sed Narbonensi similem esse intellexit, qui folia tamen habeat foris non omninò viridia, verùm purpurascente etiam colore perfusa. Illius bulbos aliquando aluit, qui vnico duntaxat folio semper germinarunt, adeoque inanes paulatim facti sunt, vt tandem perierint. Miserat præterea idem Franciscus & alios aliquot bulbos (vt Hispania bulbacearum, & variarum aliarum elegantium stirpium maximè ferax est,) quorum maximam partem in Hispanica suâ peregrinatione non obseruabat Clusius, qui tandem Belgicum aërem respuentes, contabuerunt.

TVLIPA LVTEA BONONIENSIS.

Descriptio

MEdiocriter magno bulbo prædita est hæc Tulipa, oblongo, fibroso, sapore dulci & grato, qualis est Tuberum terræ, spadiceo, vt ait Clusius, cortice tecta, qui in binas alit plures res soboles singulis annis diuiditur, proximo anno flores daturas, quin & alias subinde obliquè & in latera spargit, (præsertim, quæ nondum florem tulit) non in altum rectà mergit : caulem profert cubitalem, & bicubitalem, nonnunquam in ramos binos aut ternos Clus. ac etiam plures ab vna radice, vt asserit Camer. diuisum, angulosum, colore herbaceo fastigium versus purpurante : folia dodrantalia aut ampliora, aliqua minora, vnciam lata, partim à radice statim, partim à caule exeũt, nullo pediculo, carinata, colore glauco. Flos vnicuique ramo, odore suaui Leucoii Cheiri dicti, sed imbecilliore, mediocriter magnus, foliis sex constans, interdum octo Clus. quorum exteriora tria, extrinsecus à luteo purpurascunt aut virescunt, intrinsecus lutea : tria reliqua penitùs lutea nisi quòd mucrone tantillùm rubent : in medio apices lutei seni cum stilo triquetro viridi. Succedit siliqua magna. Semen, teste Clusio vt in reliquis Tulipis, sed longè minus.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. p. 145. Bononiensis Lilionarcissus luteus [siue Tulipa] Norbonensi folio, caule, & flore proximus, omnia tamen vegetiora & grandiora, quandoque flores in caule bipartito geminos stellatos, & nonnunquam ternos videas, iucundo Leucoii lutei odore.

Gesner. in fin. hist. Cordi, Tulipa alia Turcica eruditis in Italia, quam Guillandinus Satyrium triphyllum coniiciebat : Lonchitis, inquit Cæsalp. cuius opinionem non probamus, à Lanceæ cuspide cognominata, quidam Narcissum luteum vocant : folia fert Narcissi, &c.

Satyr. triphyllum.

Camer. hort. Tulipa Bononiensis, quæ maior Narbonensi & plerumque polyclonos, odorata. Item apud Matth. Germ. Narcissus 9. Tulipa Bononiensis : Quæ planta sit Matth. Narcissus nonus hic, aut in Epit. Matth. Lat. 8. nescio, nisi sit *hæc* Tulipa. Sanè Icon quæ est in epi. Matthiol. pro Narcisso 8. Tulipam aliquam denotare videtur polyclonem non accuratè pictam nec descriptam, quod vulgare Matth.

Hist. Lugd. Lilionarcissus luteus Bononiensis.

Schvven. Tulipa Bononiensis Narcissus 9. Matth. Tulipa minor lutea Italica, welsch geel Narcissen lilien.

Tabern. icon. tulipa Italico. 1. Narcissen lilien.

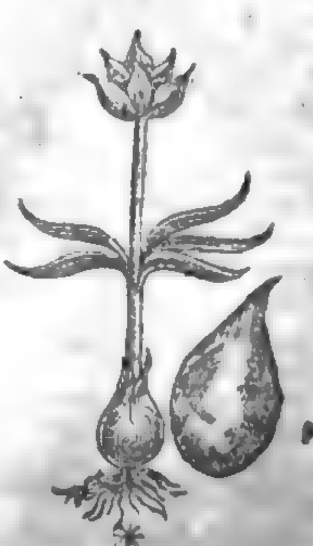
Locus & tempus.

Floret cum serotinis aut paulò seriùs. Nobis floret Montbelg. mense Aprili in horto Ill. Princ. cum binis floribus in vno caule, magnis, luteis, qui diu durant, postea oriuntur magni calices. Missi bulbi ab Ill. Guillelmo Landgrauio nomine Tulipæ Bononiensis, videram alias Bononiæ in horto S. Saluatoris, folia sunt terna : ea multùm multiplicat, florebat principio Martii : faciliùs cæteris apud nos videtur multiplicari nec facilè perire.

TVLIPA PVMILIO ANGVSTIfolia alba.

Descriptio.

TVlipæ pumilioni angustifoliæ flos senûm foliorum, albus : internis tribus candidis, latioribus : angustioribus verò tribus exterioribus, internè item albis, externè ex fusco rubentibus,

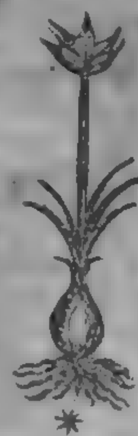

Croci floris lutei ferè paribus & similibus. Tragopogi instar folia angusta, quina aut sena, humi procumbentia, caulis palmo altior. Radix Monspeliensis Tulipæ maior. Bononiensis ferè par, subfusca foris. Maximo in prætio habetur & sedulò colitur (teste Lobel. Adu.

Adu. par. 2.) in horto amœnissimo D. Ioh. de Ionghe Mesopoli Mattiacorum concionatoris, huius studii callentissimi.

TVLIPA PVMILIO ALBA ALTERA Lusitanica.

Descriptio

VNcialis aut sesquiuncialis hæc plantula hoc anno 1603 à N. le Quelt Botan. Lutetiano egregio accepta, exilioribus breuioribúsque angustifoliæ Tulipæ superioris foliis: flore albo, exili breuíque pediculo: florem siccum vidit Lobel. Adu. par.2. album, senis foliolis donatū, staminulísque totidem: Bulbus valdè paruus effigie aliarum Tuliparum, duriore inuolucro, externè pullo, squamoso, obductus: interiore autem rubens, quem studiosè in horto alere incepit, vt eius delineationem pressiùs cum multis aliis exhibere liceat: sponte in monte iuxta D. Oue ad maris littora.

COLCHICVM ORIENTALE ET Syriacum quorundam.

Descriptio

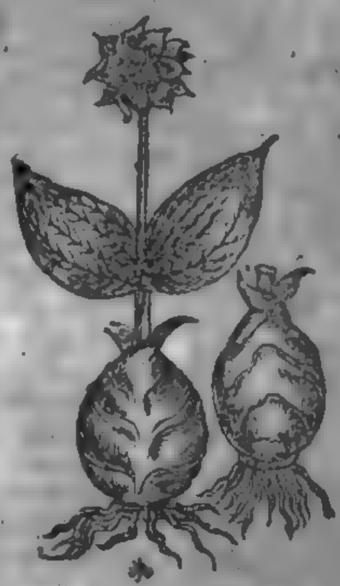
COlchicū Orientale Italis, *Zaffarano Orientale* Matth. in epit. minoribus exit foliis, angustioribus, & magis acuminatis, caule rotundo, flore grādiori. Radice bulbosa, euidenter scissa, & lacteo succo prægnante. Camer. in Epit. Matthiol. aucta omisit tum ic. tum descriptionem.

Lobel. eam iconem habet Obs. cum hac inscriptione, Colchicum Syriacum Alexandrinum, Adu. p. 54. & Ic. Plant. p. 146. Colchicū Syriacū Alexand. Colchicum Orientale Matth. Teut. 179. De eo autem scribunt Adu. Colchicū decoctis Guaiaci, ad Luem Veneream, aliisque sudorisicis magno remediorum compendio & ægrorum commodo, admiscuisse Chirurgum quendā Venetum edoctum illic à plebecula.

Tabern. icon. & hist. Colchicum Syriacum, Alexandrinum, Orientale, Syrisch zeitlosen. Gerard. Colch. Syr. Alex. Assyrian Medow Saffran. Cæterùm Colchicum Syriacum vel Alexandrinum à nonnullis exhibitum, nihil aliud esse Clusio videtur, quàm Tulipæ genus quale Apenninæum fortè, cui pictor nimis orbiculata folia tribuerit, ipsi vero plantæ nimis lata & breuia.

NARCISSVS AFRICANVS BIFOlius siue exoticus.

Descriptio

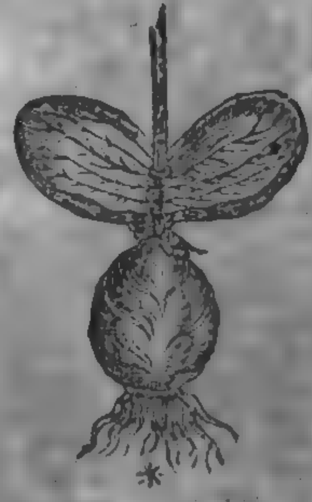
E Crassa teretique vtrinque compressa, squamosa, veluti nucleis compacta radice, bina tantùm edit folia, vncias duas lata, latioraque: & vncias quinq, longa, viridia, læuiaque, sub tellure tamen aliis duobus foliorum rudimētis prēditus, hic peregrinus bulbus, paruum pugnum magnitudine æquans, cuius Lobel. Adu. par. 2. copiam fecit præclarus vir D. Iacobus de Keyser. Frater eius Gouarus de Keyser, bulbos eruit locis vicinis portui siue Capo bonæ Spei, & primus in Belgium detulit.

Narcissum exoticum appellauimus cui propior esse videtur, quoad nomen magis conueniens nobis innotescat.

NARCISSVS AFRICANVS folio rotundiore.

Descriptio

LObel. Adu. par. 2. p. 503. Narcissus Aphricanus folio rotundiore & cōplicato apud Dominum de Keiser variat.

SATYRIVM QVORVMDAM Erithronium Bifolium flore vnico radiato albo & purpureo.

CAPVT X.

Descriptio SAtyrium hoc est *radice* duas vncias longa, alba, crassiuscula, & infima parte crassiore, superiore verò parte gracilescente: *folia* promit bina, rarò terna, inquit Clusius, opposita, primò mutuò se complectentia & florem occulentia, per terram fusa, Lilii conuallium aut Allii vrsini formâ, crassiora & magis carnosa, ex angustiore principio in ventre sextantem latum dilata, dein sensim in mucronem desinentia, aliquando subrotunda & latiora, si, quod interdum fit, vnicū habeat folium, longitudine palmari, maculis ex fusco rubentibus, vel, vt ait Clusius, ex albo purpurascētibus, latis, magnis, variegata: inter quæ surrigitur *cauliculus* vnicus, læuis, enodisque, teres, ruber, palmaris, cui insidet *flos* vnus deorsum nutans, ex sex foliis oblongis, mucronatis, nonnunquam albis, nonnunquam purpureis cū vnguibus intus albis compositis, qui vbi aëris [Solis radiis excalfacti] tepore se explicat, radiato positu foliorum visendus ea sursum reflectit

Cyclaminis instar: *stamina* in medio sena atropurpurea stilum circumstant longiorem, album, tricuspidem: nullâ odoris gratiâ, inquit Clusius placens, sed solâ elegantiâ cōmendabilis: succedit *siliqua* triāgularis, nutās vt flos, in viridi spadicea: Capitulū siue siliqua teste Clus. continet aliquot *semina* Leucoii bulbosi præcocis alterius seminibus ferè respondentia, sed longiora, graciliora que, flauescentis coloris. Quamdiu nullum florem dat hęc planta, vnico duntaxat exit folio.

Est à nobis aliud genus in Italia obseruatum de quo scribit Clusius: Ei folia longiora, maculas albas diutiùs retinentia, initiò dum exeunt, florem etiam amplectentia, qui superiore maior plærumque est, vel lactei omninò candoris, vel mistis purpurascente alboque coloribus constans, staminibus albis, apicibus nigricantibus, huic succedit trigonum caput semina alteri paria continens: radix etiam longa & superiore crassior. Hæc ille.

Satyria Diosc. vera vix adhuc Herbariis benè sunt cognita, tamen ex Dalechampii cōiectura potiùs, quàm certa asseueratione ea sic exhibet Hist. Lugd. Erythronium, montosis & apricis nascitur: *radice* bulbosâ, imâ parte fibratâ, oblongâ, Porro non dissimili, foris subrufâ, intus candidâ, nullâ grauitate odoris iniucundâ, veluti Orcheos, tenera, gustu princi-

piò dulci, qualis est Castaneæ, deinde acri, Cepæ Ascaloniæ modo, quam aiunt semine perfecto in globosum caput colligi, mali figurâ, crescente verò caule extenuari, ac in longum produci, vt cauli quod satis sit alimenti velut de suo suppeditet, nunc simplici, nunc velut è duabus in vnum coëuntibus iunctâ, subnascentibus aliis perpetuò, & cohærentibus duabus, tribusue, ac interdum pluribus, quæ exhaustâ crassiore, postea magis augescunt: *caule*, si ortum eius à radice consideres, procero, tereti, supernè rubenti: *foliis* Rumicis, aut Lilii, minoribus, binis, nonnunquam ternis, aliquando quinis, ad terram infractis, virentibus, sed maculis rubris conspersis, tā crebris, vt rubère magis quam virère videantur: *flore* purpureo, Lilio rubro, quod Martagon vocant, figurâ simili, priusquàm pandatur, oblongo, dum reseratus est, sex foliis constante, ad radicem candicantibus, reliquâ sui parte ostro purpurascentibus, apicibus totidem quot sunt foliola, niueis supernè velut atro capite conspicuis.

Alterum, trifolium videlicet, inuentu rarius, priori omninò consimile, nisi quòd guttis & maculis lacteis folia variegantur, flos candicat. Vtrique semen oblongum siliquis includitur, nunc triangulis, nunc quadrangulis, copiosum. Inuenitur genus quoddam vnico, ac lato folio, sine flore, sine fructu. Marem appellant Herbarii.

Florent Aprili & Maio mensibus. Satyriorum historiæ id repugnare videtur, quòd rotunda & globosa radice non sint, qualem requirit Diosc. At si Satyria non sunt, tamen ob insignem & venustam figuram describenda fuerunt vulgato apud Herbarios seruato nomine, quoad verius sit inuentum, aut è Veterum libris erutum.

Icones quatuor habet Hist. Lugd. primæ titulus est Satyrium rubrum Dalechampii. Secundæ: Satyrium

tyriū trifolium seu album Dal. Tertiæ Satyrium Dalech. fortè Pseudohermodactylus Matthioli. Quartę autem eadę Pseudohermodactylus Matth. In icone prima non placent duo caules nec radicum figura: in historia etiam displicet color radicis, & quòd globosa dicitur, ac etiam numerus foliorum, qui plurium est plantarum simul prouenientium non vnius solius. Non video cur Satyrium cùm lacteis maculis & flore albo magis trifolium dicendum sit, quàm præcedens: quod flore rubro: ac cur id quod vnicū fert folium dicendum sit genus quoddam mas nescimus, quandoquidem potiùs vitium est quoddam sæpiùs quoque in Tulipis obseruatum. Icon 2. reiicienda non videtur, verùm meliùs placet tertia. Quarta autem ex Matthiolo alio capite omnium pessima est.

Satyrium Serum. Radicem condet. expertum.

Lobel. & Pen. in Adu. innotuisse scribunt non multis ab hinc annis bulbum perelegantem, cui amici Satyrion nomen fecerunt, quiq; à consultis Medicæ materiæ peritis Lugdunensibus (qui condiendum curassent & exploratum habuissent) visus, Dioscor. genuinus sit habitus, nullà desideratâ nota præterquam coloris, qui valdè variat loci varietate, vt in Squilla, Cæpis & aliis bulbaceis videre sit: Folia eum habere bina, plurimùm terna: flos ex albo purpurascens.

Lob. err. Icones.

Icon Lobelii nobis displicet, nec terna solet vt plurimùm folia ferre, sed bina: nostræ etiam icones quas sculptas emimus non placent.

Satyrium Erythronium. Dens caninus.

Satyrii Erithronii Lobel. Obs. seu Satyrii & Dentis canini Belgarum, Hermodactyli & Pseudohermodactyli Italorum Matth. flos aut purpura rubet, aut candore micat, aut purpura & candore confusis pallet. Hermodactylus & Pseudohermodactylus Italorum putatus foliis constat infernè angustis, quà radicis ceruici innituntur.

Satyrum Erithr. Pseudoherмod.

Dentem caninum Dodon. de purg. Satyrium plærique appellant, & quidem Erythronium dictum, desiderantur tamen nonnulla. In Matth. huic similis, (si non eadem eadem est) herba, pro Pseudohermodactylo depingitur. Quod si autē hæc est, perperam, duo addūtur bulbi. Ephemeron. Diosc. esse posset, si in descriptione paucula aliter se haberent.

Ephemerū Diosc.

Clus. Pannon. Dentalis 1. seu purpureo flore. Dentalis 2. seu lacteo flore vulgò Styriæ Medicis & Pharmacopæis *Dentali* appellata, à nonnullis rusticis Schoß wurtz. Ex Italiæ Apennino Pseudohermodactyli, & Dentis canini nomine missa: ex Allobrogibus verò Satyrii Erythronii. Eadem leguntur in post. hist. vbi Dentem caninum purpurascente & albo flore inscribit. Nos Dētem canis C. virum Vlyssem Alexandrum Bononiæ: D. Gesner. & D. Melchiorem Guilland. Hermodactylum nominare audiuimus.

Camer. in Epit. Matthiol. figuram pulchram habet sub titulo Pseudohermodactyli & Dentis canini, qui vulgò It. *Hermodattilo bastardo*. Lectores huius Satyrii historiam conferant cum iis quæ Veteres de Satyriis scripserunt, quæ Annotauimus cap. de Orchidibus vbi etiam reperient æquiuoca.

Satyr. Antiquos.

Aequiuocā

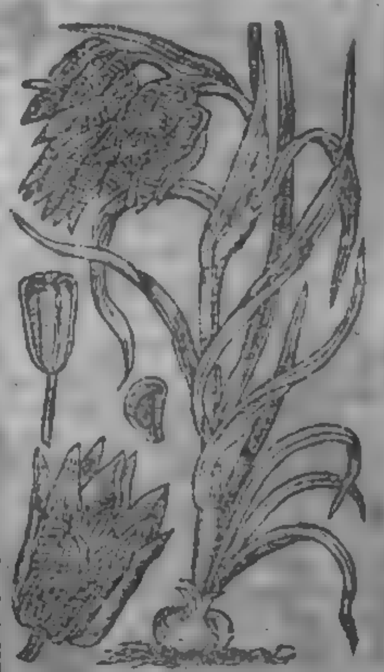
Locus & Tempus.

Nascitur flore purpurpureo copiosè ad quorūdam montium radices solo herbido vdo, in Styria non procul Grætzio. Similis planè cum hac coloris, in Allobrogum montibus erutam Valerādo Dourez sibi aliquando missam meminit Clusius: sed & circa Baïonam nasci, vicinis Cantabrorum montibus, referebat C. V. idemque Medicus Regius Io. de la Riuiere. Floret Aprili, interdum etiam maturiùs, in hortis præsertim culta. Flore albo aliquando accepit à C. V. Vlyssè Aldro. tum à Iac. Antonio Cortuso Patricio Patauino, & ab Achille Cromero Medico cùm Patauii viueret: verùm similes etiam radices Francofurtum misit Io. Vincent. Pinellus. Vtraque frigoris patientissima. Lugduni florebat Aprili in horto Valer. Dourez, (imò Io. Bauhini) è iura monte, cuius sedulitate primùm nobis, inquit Lobel. innotuit, eruta Alpibus Lemanno finitimis: & postea in collibus Taurinensi Pado, sesquileucam dissitis, eandem eruimus. Florentem in fine Februarii & Martio floribus albis vidi, in Montibus Euganeis inter Aponense Balneūm & Arqua ac aliis in locis illorum montiū: Hanc etiam in horto Priuli obseruaui. Antea siccam videram apud D. Gesnerum. Ferrariæ visa in cœnobio S. Dominici à *l'Angeli*, & copiosè in collibus circa Bononiam. Item Basileæ flore albo, mense Martio, in horto D. D. Plateri. Aliud floris genus colore differens nempe rubro ex purpura: album dat in hortis & spontè copiosè circa Geneuam florens Martio & in colle *la Bastie*: Lugduni habebam in horto meo Geneuâ accersitum: Prouenit mihi Montbelgardi in horto ex radicibus Geneuâ missis protrudens folia & florem Martio, & Aprili euanescens.

Styriacas mulierculas radicis exiccatæ pollinem pultibus puerorum inspergere solere ad enecandas eiiciendásque ventris tineas Clusio relatum est. Ex vino autem haustum, mirificè coli dolores mitigare expertus est D. vir Thomas Hauvvstein Sereniss. Archiducis Caroli primarius Medicus: [qui multos eius bulbos non semel Viennam vsque misit,] insuper corporis vires reficere & nutrire: ex aqua verò pueros epilepticos iuuare. Ad excitandam, autore Lobelio, venerem magnam vim habere ostendit, humida & calida substantia, cum acrimoniæ paululo iuncta.

MALEAGRIS SIVE FRITILLARIA saturatior & dilutior.

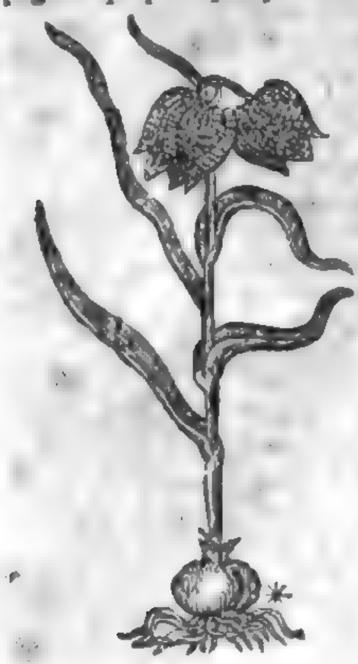
CAP. XI.

Descriptio

MEleagris ex *radice* emergit bulbosa, candida, solida, nullis tunicis septâ, Clusio, sed veluti in binas, eásque vt plurimùm inæquales partes sectâ, è cuius medio protuberat quasi puluinus quidam, vnde caulis emergit, sessili parte, multis fibris donatâ: caulem promit tenuem, singularem, dodrantalem & pedalem, interdum etiam maiorem, foris ex viridi purpurascentem vel fusco obsoleto colore præditum, teretem &

leuem, intus fungosum : ad quem sine pediculis adnata hinc inde, nullo ordine *folia* Tragopogonis purpur. quinque sex, septem mediocriter longa, angusta, carinata, subacido sapore prædita: in summo caule *flos* sæpè vnicus aliquãdo bini, interdũ terni, qualem nos exhibemus (omnes autore Clusio eodem tempore se aperientes) ex pediculis vncialibus, cauli concoloribus, incuruis nutantes dependent, pulchri, Campanæ instar, magni, ex foliis sex compositi [Clusius habuit cum 8. & duodenis] tessellato emblemate, fritilli seu tabulæ latrũculorũ distinctis, plagis alterno rubore, carneo, sãguineóue, & albedine pictis, aspectu pulcherrimo, interiore superficie saturatiori purpurâ splendente: singula folia ab imo costam eleuatam habent, ad folii vsque medium abeuntem, in tantillo puniceo, luteolam: in floris medio, *stamina* sex, capitulo farinâ croceâ asperso, *stilum* ambiunt tricuspidem, coloris herbacei, odoris nullius; florem verò excipit *capitulum*, angulosum, vel, vt tradit Clusius, triangulare, vnciam plerumque longum, supernâ parte crassius & sine coronâ, alioqui Narbonẽsis Tulipæ capiti simile; quod in se cõtinet *semen* pallidum, compressum, Tuliparum semini accedens, vel, vt ait Clusius, Tulipæ Narbonensis semen quasi referens membranaceo margine latiore, in quo nullum, contrà quàm in Tulipa, germen conspicitur.

Ea ex qua curauimus parandam nostram iconem speciosior est & coloratior, paulò citiùs florens; altera, colore dilutiore est, minùs speciosa, & nonnihil tardiùs florens.

Tempus

Flos interdum variat. Floret autem cum præcocioribus Tulipis, interdum etiam Martio in hortis: præcocior videlicet, nã genus etiam inuenitur magis serotinum, & cum Tulipis serotinis flores explicans, eosque vel saturatiores maculas habentes, vel dilutiores, quemadmodum genus magis præcox, magna autem ex parte, saturatiores.

Clusius Icones duas proponit: vni, titulus in Pann. p. 173. Fritillaria saturatior: p. 170. alteri, Fritillaria dilutior. In histor. verò Fritillaria & p. 153. Fritillaria dilutior. Is ait ad se primùm missam hanc plantam à Pharmacopœo Aureliensi Noële *Capperon* vocato, qui nomen indiderat: quòd eius areolæ versicolores Fritillum quodammodò æmulentur: vulgò Lilium variegatum antè appellata fuit: Meleagridem alii appellare malunt, quoniam eius foliola variis coloribus picta sint, vti plumæ Meleagridis auis, quã vulgus Gallinam siue Perdicem Barbaricam aut Guineæ vocare solet, diuersis tamen.

Cæterùm, qui latè Narcissi nomen extendunt [inquit Dodon.] non modò Tulipam, sed & Meleagridem eò referunt, quæ tamen à Narcissis differens est, Tulipæ similior, subinde florem germinans, quam nonnulli Fritillariam vocant.

Lobel. Obs. & plant. icon. p. 136. Fritillaria siue Lilio-Narcissus purpureus variegatus, Meleagris flos Dodonæi Teut. 170. Item Aduers. par. 2. Lilionarcissus purpureouiolaceus tessellatus niger, saturæúe, dilutæ aut obsoletæ purpuræ, præcocissimus, præcox, & serotinus; siue Fritillaria à fritilli similitudine, è Lilio-Narcissi genere, pratensibus Aurelianis oriunda iam diu omnium primò in Belgium delata fuit; deinde ex Xantonicis, Pictauiensibus & aliis Galliæ pratis, in Britanniam, aliasque Boreales plagas ab amicis missa &c. Præcox florem Februario sæpè laxat, obsoletioris purpuræ, nonnunquam dilutioris. Media mense Martio cum præcocissimis Tulipis floret, cui flos colore hilarior paulò, pronus propendulúsue Campanulæ instar, Tulipæ minor, naturæ admirando opificiò variegatus, quodam quasi ẽblemate, subalbi, purpuro-violacei saturioris, variorumque colorum, pictus, tessellatus, segmentatusque. Serotinæ Xantonicæ flos pulcherrimus est & saturiore nitidioreque purpuro-violaceo nigro colore gratissimus. Hæc nobis Antuerpiæ iam multis annis elapsis in deliciis fuit. Omnibus semen Tulipæ minus, clauditur oblongo triquetro vtrinque supernè compresso membraneo pericarpio.

Locus

Sponte quibusdam pratis ad Ligerim flumen non procul Aureliâ, vrbe Galliæ celebri, nascitur, vnde primùm ad me (ait Clusius) missa fuit Mechliniam, & Belgicæ communicata anno 1572. [nasci etiam in Normannia & Britannia minore intelligo.] Deinde Viennę Austriæ, aliquot bulbos accepi triennio pòst, munere Ill. V. Ioh. de Vulcop. Misit etiam aliquot post annos Ill. V. Augerius de Bousbeque. Anno verò 1579. in quibusdam pratis quatriduano itinere infra Budam Pannoniæ, ab iis qui Constantinopoli redibant, mense Martio florens obseruata est.

Tempus

Sed & postea pleræque semine mihi natæ sunt, quæ septimo & octauo demum anno, vel etiam seriùs floruerunt: quarum aliæ binos, quædam ternos, nonnullæ vel geminos, vel duodecim foliis constantes flores tulerunt. Meleagris nobis per aliquot annos floret mense Martio & Aprili in horto Ill. Principis nostri, missa per Ill. Landgr. Philip. fœlicis recordationis, eam nobis etiam misit ex Burgundia peritus Pharm. Tossanus Carolus: obseruauimus non primo anno nec secũdo flores proferre, ac cùm incipit vnicum, sequenti anno duos, postea etiam tertium; ea autem duplex tum coloratior, tum dilutioris coloris, fert flores Martii principio, & semine deciduo se multiplicat, verùm primo Vere solum vnum tenue folium profert. Semina vbi matura committenda sunt terræ.

FRITILLARIA NIGRA.

Descriptio

Fritillaria quæ nigra aut obscurior apud Lob. Adu. par. 2. vocatur, internè ex luteo virescit cum reflexis oris, viridibus lineis striata; à medio ad centrum subfuscâ tessulata est, *flos* vncialis longitudinis, vti aliorum congenerum. Tessulis à medio interno similibus prædita est, cuius flos hilarior purpurascens. Obsoletioris coloris

ex luteo

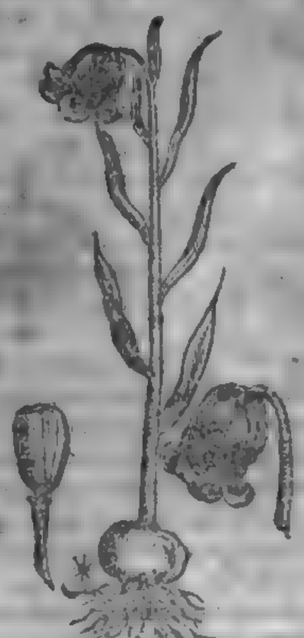
ex luteo magis viridi, parum ſubfuſc a: intus minùs teſſulata, quemadmodum Fritillaria ex fuſco & luteo ſublurida, cuius flos longitudine ſeſquiunciam æquat: omnibus per floris maturitatem, ſena folia reflexa ſunt.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA
Pyrenæa flore minore.

Descriptio

MIttebat Venerius bulbos Fritillariæ cuiuſdam (inquit Cluſ. hiſt. rar. in append. par. 2.) è Pyrenæis montibus erutos, è cuius floribus quos inſequente anno proferebat, diuerſam eſſe obſeruabam ab iis quas cap. 11. lib. 11. hiſt. Pl. exhibui.

Bulbum quidem habebat Fritillariç illo c. deſcriptæ formâ ſimilem, minorem tamen: ex quo prodibat pedalis *cauliculus*, gracilis, viridis, ſenis aut ſeptenis *foliis* ſeptus ex viridi cineraceis, qualia ferè ſunt in aliis Fritillariis, in cuius ſummo faſtigio naſcebatur *flos*, aliatum Fritillariarum flore minor, ſex foliis conſtans, quæ extimas oras, nonnihil reflexas habebant, vt parui tintinnabuli formam exprimeret, quorum terna exteriora, internis erant anguſtiora, omnia obſoleti foris coloris, circa oras tamen (præſertim interiora) venis quibuſdam flaueſcentibus diſtincta, internè verò ex viridi flaueſcentis & ſplendentis, à mediis porrò foliis ad ipſos vſque vngues (qui ſimilem colorem habebant) plurimis maculis ſaturatè purpuraſcentibus teſſellatim diſpoſitis notata; ex vmbilico prodibant ſex breuia *ſtamina* longis apicibus pallidis prædita, triſulco ſtilo è medio illorum procedente: *odor* eius grauis, quaſi Phalli odorem referens, & proximè ad eum, qui in Spatula fœtida percipitur accedens.

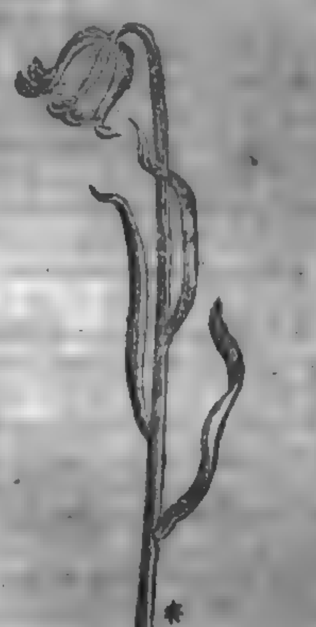
In earum porrò Fritillariæ Plantarum quæ è Pyrenæis montibus eruuntur, floribus, non minor obſeruatur diuerſitas quàm in illis quæ vulgares in diuerſis Galliæ Prouinciis reperiuntur: nam licèt omnium quos mihi (loquitur Cluſ. Exot. in app. altera) quidem conſpicere licuit forma quodammodò ſimilis ſit, ſex videlicet foliis conſtans, eorúmque terna interna folia magna ex parte tribus externis ſint latiora & ampliora, quidam tamen flores illa repanda habent, hoc eſt, illorum extimas oras reflexas habent: nonnullorum verò oræ vel non ſunt reflexæ penitus, vel certè minimùm: rurſus illi flores qui extimas foliorum oras reflexas habẽt: alii aliis ſaturatioris ſunt coloris, quidam etiam adeò ſaturi, vt nigri videantur præſertim externâ foliorum parte, quæ nec teſſellis diſtincta apparet: at interna purpureis quibuſdam maculis diſtincta, vel frequentioribus vel minùs *frequentibus*, aut magis ſaturis, aut dilutioribus, eáque ſplendet. Illi verò flores qui folia repanda non habent, vel quorum oræ paullulùm duntaxat ſunt reflexæ, externâ parte vt plurimùm vireſcentis coloris ſunt, internâ autem ex viridi flaueſcentis & ſplendentis, quali pænè præditus eſt tenuior ille ſericeus pannus vulgò *rafetas* vel *tafat* nuncupatus, ex flauis & viridibus ſericeis ſtaminibus contextus: atque in illis teſſellarum illa diſtinctio obſcuriùs apparet: ſingulorum autem foliorum vngues interni nonnihil caui ſubuiridem maculã impreſſã habent: ex floris verò vmbilico ſex alba ſtamina prodeunt, quorum apices pallidi, inter quæ trifidus exilit ſtylus paulò ſupra ſtamina ſeſe exerẽs. Florent paullò ſeriùs quàm vulgares ſerotinæ Fritillariæ, & ſemen ferunt in thecis ſiue capitibus triangulis, vulgaris Fritillariæ inſtar, planum, vulgaris ſemini prorſus ſimile, in quo nullum etiam germen conſpicitur. Interdum hæc planta binos flores in eodem caule profert, quemadmodum vulgaris. Audio huius generis plantas reperiri quæ proferant florem pænè flauũ, quas nondum videre mihi contigit. Lobel. Adu. par. 2. Fritillaria Pyrenæa nigra foliis latioribus, quinis aut ſenis in caule pedali, altioréque. Floruit Londini menſe Aprili.

Fritillaria Pyrenea varietas.

MELEAGRIS SIVE FRITILLARIA
Aquitanica reflexis oris.

Deſcriptio

NObilis Vir Ioh. Boiſſot genus habebat Fritillariæ magis ſerotinũ, quod toto bimeſtri poſt primũ floruiſſe ad me (ait Cluſ. Pãn. & hiſt. poſt.) ſcribebat binis ornatum floribus, miſſus *bulbus* Autumno: Maii ſubſequentis initio *florem* aperuit ſex foliis, vt in præcociore, conſtantem, quorum extremæ oræ nonnihil reflexç erant, dorſi neruus paululùm extuberabat, atque vireſcebat, interiora terna folia externis erant latiora, omnia autem exteriùs ab imo folio ad extremas oras, obſoletæ purpuræ radiis, ſub quibus nonnihil flaui conſpiceretur, diſtinguebantur, interiùs verò colore ex viridi flaueſcente prædita erant, veluti ſericeus pannus viridis, cuius ſubtegmen flauum ſit: ſex *ſtamina* ex vmbilico prodibant pallidis apicibus obſita, alia aliis longiora. Nullum *ſemen* tulit, proximo anno imminutus bulbus florem non dedit, tandèm ſubſequens rigida hyems omninò corrupit.

Fritillaria hæc Aquitanica ſiue ſecunda ſpecies commodè Meleagris aut Fritillaria appellari nequit, quandoquidem colorum in eá varietas ſimili modo non eſt diſtincta, vt in priore: tametſi & caule qui aliquantulùm tenerior, & fo-

liis, quæ in hac paullò angustiora magisque herbacei coloris, videntur, & radice, atque etiam floris formâ nonnihil illam æmuletur.

Fritillaria Aquitanica Clusii & Boissoti serotina videtur Lobel. Adu. par. 2. quadrare cum varietatibus Fritillariæ nigræ.

MELEAGRIS SIVE FRITILLaria flaua.

Descriptio.

FRitillariæ quoddam genus habuit Ioan. Somer, quod florem produxit sex quidem foliis constantem & nutantem, vt cætera Clusii genera: sed quorum folia sunt flaui coloris rubris maculis distincti, illorum medio neruo prominulo & virescentis coloris.

Fritillaria lutea Lobelii Adu. par. 2. differt ab aliis floris colore luteo, rubris maculis segmentato. A Somero Medioburgensi studiosè colitur: Iconem Londini iam biennio elapso accepit, sed minùs affabrè delineatam, vti D. Clusius monuit.

Huius Fritillariæ luteæ bulbos Lutetia Londinum misit I. Robinus Botanicus Regius ex Pyrenæis montibus delatos, prouenit autem in Pyrenæorum Canssaure.

Fritillariam flauo flore (de qua Clus. rar. plant. scripsit) vidimus oblatam Ill. Princ. Sybillæ Anhaltinæ Ducissæ Wirt. florentem Aprili, quæ erat ex horto Steckii, strias habentem internâ parte potissimùm flauas.

Fritillaria alba ex phæo purpureo tessellata.

Fritillaria alba elegantissima ex phæo purpureo tessellata, collecta in Albania à Somero Constantinopoli in patriam redeunte: flos internè rubicundior est, vnguibus albis præditus, Lobel. Adu. par. 2.

Fritillaria floribus albis notulis aspersa.

Floribus albis notulis item fortuitis aspersis, apud Pictones Galliæ Aquitanicæ reperiri, Lobelio Adu. par. 2. retulit Petrus Naudin Salmurii Pharmacopœus egregius, Fritillariam, non procul ab arduis saxosis viis, *Passelourdin* vocatis, iuxta S. Benedicti vicum, miliari à Metropoli Pictauio dissitis, vbi viperæ commendabiles ad Theriacem, exili collo & caudâ, captantur.

FRITILLARIA ALBA ALTERA.

FRitillaria alba altera, quam in Lusitaniæ mōte oriundam iuxta vrbem *Porte* vocatam anno 1603. florentem memini (inquit Lobel. Adu. par. 2.) in horto D. Matthiæ Craen Mediocastrensi Mattiacorum aquâ marsuc actorum Scriba. Anno 1604. huius copiam emit Londini I. de Franqueuille à quodam Botanico Gallo, qui manipulum floribus præditum albis, nullis maculis distinctis aut tessulatis vendidit.

Fritillariæ repertas esse plantas intelligit Clus. Exot. append. 2. quæ album florem gestāt, quæ præcocioris ne generis an serotini sint ignorat, quia nullam similem plantam hactenus videre ipsi licuit, & rarissimè inueniri intelligit: videlicet inter aliarum myriades interdum vnam aut alteram plantam. Mittebat eruditiss. Venerius anno 1603. aliquot Fritillariæ albo flore bulbos amicis. Hogelandus altero post anno binas habuit plantas quæ flores tulerunt, notis quibusdā discretas: vnius enim flos totus albus fuit, alterius foris etiā albus, internâ autem parte venis quibusdam purpurascentis distinctus: Porrettus vnicam habuit, cuius flos totus albus fuit.

An apud Recentiores medicum in vsum veniat Fritillaria Clusium fugit. Ob florum tamen elegantiam & venustatem experi & diligenter in hortis coli potiùs existimat.

TIGRIDIS FLOS: DRACVNCVLI species putata.

CAP. XII.

Descriptio.

PAri querela cum Dodon. Lobelio, & C. Bauhino, Plantæ huius peregrinæ historiam aggredimur. Siquidem nec nobis hactenus visa. Eius tamen Eiconem apud Cl. Alexandrū, viuis depictam coloribus videre contigit Genero H. Cherlero. Qualem Lobel. affabrè expressam à I. de Brancion coloribus at-

viren

virentibus oblongis angustis & acuminatis *foliis* è pullo *radicis bulbo*: *flore* luteo, exiguis quamplurimis noculis fortuitis punicätibus variato: è cuius medio suaue rubens *stylus* exeritur: Omnibus herbariæ studiosis ipsam plantam hactenus incognitam: Eiúsque bulbum edulem credi perhibet.

Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 111. Trigidis flos an Dracunculi species? Tigris autem, cuius florem Dod. videre noudum concessum est, quò referenda sit cognoscere, nec dum potuit, videtur tamen ex bulborum genere: aut, quod verisimilius, inter Ari genera reponenda, & Dracunculi aliqua species esse, nisi pictura imponat. Hist. Lugd. & Gerardo Trigidis flos.

Gener Cherlerus eius partẽ aliquam, illam potiss. quæ floris nondum pansi speciem ferebat apud Robinum Herbarium Regium Lutetiæ vidit: saltem ex similitudine eius quidam moti ita censuerunt. Verùm ipsammet viridem plantã non vidit. Videant curiosi Rhizotomi an alicũde ad nos inuehi possit. Scimus enim à Magnatibus plurimis admodum desiderari.

LILIVM ALBVM VVLGARE.
Cap. XIII.

Descript.

FLorum deliciæ Lilium, ex *radice* bulbosa nucleis multis constante, *caulem* surrigit rectum cubitalem & sesquicubitalem, vel etiam altiorẽ, singularem, teretem: cui ab imo ad summum adnata *folia*, nullo pediculo: *flores* in scapo serie quadam plures non eodem tempore panduntur, odoris suauitate eximiâ, colore lacteo, senis piguibus repandis foliis calathum imitati: in quorũ medio *stilum* longiusculum ex albo viridantem trisulcum circumstant *stamina*, foliis numero & colore paria, quibus apices insident crocei. Lilio adscribit Cæsalp. *semina* rotunda, ossea ex toto, nullâ conspicuâ medullâ, sedentia in angulis &c.

1.

Lilium Veteribus.

Lilia quæ coloris differentia inter se distant, autore Theophrast. vnicum ferè caulem habent, duplicem raró: quam differentiam cælum & solum efficiũt. Ex singulis caulibus aliquando vnũ aliquando plura Lilia emergunt: pars enim suprema germinat. Sed hæc rariora. Radice est copiosa, carnosa, rotunda. Fructus detractus germinat, & Lilium émittit, sed minus. Reddit & lachrymarum confluxum quendam, quem etiam ferunt. Gaza, nescio qua ratione motus, vertit, Fecit & lachryma cæcum quoddam confluuium quod etiam ferunt.

Cæterùm quod dixit Plinius rubens Lilium Crinon vocari à Græcis, docti quidam legendum censent, [illegible], vel composita voce [illegible]: nam etiam album Lilium Crinon vocant. Quod autem Lilii florem Cynorrhodon vocari apud eundem legitur, alii ex Hesychio lectionẽ hanc retinendam, alii falsi suspectam, & Crinorrhodon legendum censent. Cynorrhodi etiam appellatio nihil cum Lilio commune habet, verùm id Rosam syluestrem multis aliis locis Plinius vocat. Crinorrhodon verò propriè Lilii rosam & florem significat, quem Hippocrates [illegible] appellat.

Crinanthemon.

Lilium etiamsi omnibus vbique ferè notum sit, [inquit Cornar.] tamen affabrè admodum à Plinio lib. 21. cap. 5. depingitur. Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione vnguenti, oleíque, quod Lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vllis florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri: Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique folio & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor, colórque duplex, vt alius calycis, alius staminis, differentia angusta. *Et paulò post* de rubente Lilio, itémque de purpureo subdit. Est & rubens Lilium, quod Græci Crinon vocãt. Alii florem eius Cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea Lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantùm radice, maiorísque bulbi, sed vnius, Narcissum vocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à Liliis est & hæc, quòd Narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Quæ de tingendi ratione subdit, inferiùs recitabũtur. Et hæc partim de 6. lib. Hist. stirp. Theophrast translata sunt.

Lilium Plinii. Descriptio.

Lilium rubens. Cynorrhodon. Lilium purpureũ. Narcissus.

Lilia, inquit Dioscorides, coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata, tradunt & purpurea inueniri. Sic Lilii descriptionem perstringens lib. 3. c. 109.

Diosc. nob.

Theophrast. Lilia etiam vocauit Narcissos: ac tradit etiam I. Drusius [illegible], Susanna & Sosanna dici.

Horatius breue vocat, quia non diu durat. Vnde D. Basilius in explicatione Psalmi 44. Nullum florem hoc meliùs exprimere fragilem humanæ naturæ conditionem refert. Idque etiam Theocritus.

[illegible]

Candidum est Lilium, tabescit verò cùm decidit.

quę exsiccari postulant absque morsu: ceu vulnera quæ in ... gentia, & maxima quæ in capitibus masculorum eueniunt, tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur.

Tempore Galeni.

Porrò medicum vsum Lilii exponit Plin. l. 21. c. 19. vbi inter cætera habetur. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, ab aliis Syriu, ad emolliendas vuluas, sudorésque faciendos & suppurationes concoquendas. Falsò autem legi, mel vocatur: & legendum esse, Phaselinum vocatur: ex eodem Plinio patet, qui hunc locum citat l. 23. c. 5. Lirinon, inquit, quod & Phaselinum & Syrium vocauimus, renibus vtilissimum est, sudoribúsque euocandis, vuluæ molliendæ, concoquendísque intus. Sed & laudatiss. in Laodicea Syriæ, & mox in Phaselide Lilium esse, ipse Plin. lib. 21. c. 5. dixit, velut locus suprà adductus testatur.

Plin. corrigitur. Succus.

Ex Simeone Sethi odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.

Tradit Matthiol. elixam Lilii radicem, veteri axungia exceptam & illitam, pedum clauos tollere, sed ante triduum remoueri non debere. Eãdem ex adipe & oleo adhibitam fluxos pilos replicare: cum mulsò autem potam, sanguinem extra vasa concretum per aluum eiicere, suppurationes moliri & concoquere, & duritias quascunque emollire. Stillatitiam florum aquã dari vtiliter potandam ægrè parturientibus, & ad pellendas secundas addito croco & cassia. Oleũ quod ex floribus paratur, valere ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulsiones, & resolutiones: præstat item ad emollienda articulorum impediméta & scirrhosos quoscunque tumores. Illinitur quoque puerperis vteri dolore languentibus, addito oleo è Lini semine, præsertim cùm succida lana iis calidis imbuta ventri superponitur. Additur clysmatibus cùm induratas fæces mollire fuerit opus. Lilia, quæ diu in oleo macerata fuerunt, illita, priùs calefacta, apostemata calida citra dolorem maturant ac digerunt, præsertim ea quæ sunt in articulis.

Huius aqua stillatitia ex floribus parata in partu facilitando & secundis expellendis (inquit Camer. hort.) efficacissima, vnde non temere in aliis affectibus danda. Folia incocta vino austero & vulneri diuturno impo ita secundu Galeni doctr. in lib. 7. de simpl. Med. facult. multù iuuare, in eundem authorem annotauit Excell. Iulius Alexandrinus Cæsarius Archiater. Si serpentium ictibus auxiliare quispiam aggrediatur, Marantha consilio Lilii folia illinat: ad vetera vlcera, eius succum: ad ambusta, eius radicem: nam si indifferenter omnibus eius partibus ad omnes hosce affectus vtatur, scopum non assequetur.

Lilium ad ictus serpent. Ad Vlcera vetera. Ad ambusta.

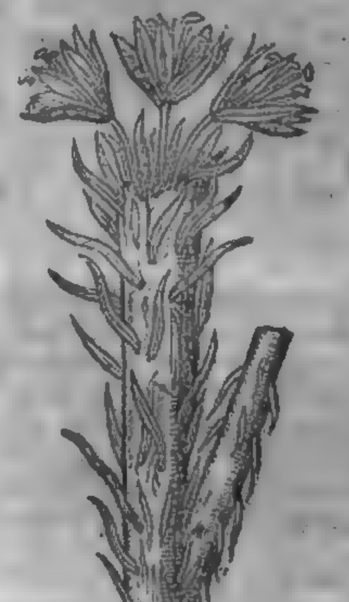
Lilium (inquit Porta) qui radices squammosas habet lichenes, lepras & furfures in facie emendat, & vitiligines emaculat.

Lonicerus aliorum vestigiis insistens, Liliorũ vires ita prosequitur: Flores mixtæ sunt naturæ, radix & folia dissipant, exsiccant, atque mundificant, plurimùm tamen bulbus. Oleum infimo ventri inunctum, matricem refrigeratam vehementer calefacit, eiúsque humiditates induratas emollit. Radix decocta tumoribus duris applicata, eos maturat. Tosta verò contusa, cum aqua rosacea commixta, ac reiteratis abs interuallo vicibus admota ignem sacrum extinguit. Simili modo vulneribus imposita sarcotica habetur. Eadem prægnantis ventri superposita partum promouet. Radix Lilii albi domestici decocta, tusa, ac Oleo communi mixta, adhibita tumores emollit. Sed hæc super hanc rem dicta sufficiant.

LILIVM ALBVM SYRIACVM Rauvvolfii.

Descriptio.

Lilii quoddam genus in Maiori Barzar peregrinum mihi obseruatum (inquit Rauvvolff.) in mercatorũ potissimùm officinis, quod in paludibus, stagnis, vdísq; prouenire mihi narratum fuit. *Caulem erigit* oblongum, colore & crassitie nostratium persimilem, latiorem tamen multò, supernà potissimùm parte, quà trium digitorum latitudiné excedit, ita vt sparthæ senium in acumé desinenti conferri possit. *Folia* hunc vtrinque stipant pluscula, tenella, satis longa, angusta tamen, decidua. Summa Lilia aliquot occupãt nostratibus similia.

Clusii descriptio.

Clusius sic describit: Caules tametsi vulgari Lilio non sũt breuiores, si quis diligenter contulerit graciliores esse deprehendũtur, rarioribúsque & minoribus foliis septi, atq; etiam ipsius flores aliquãtò minores, æquè tamen ac vulgares odorati. Nonnullæ verò radices in tãtam molem excreuerunt vt vix vtraque manu comprehendi possent: vnà etiam illarum plures quàm sexagenos flores protulit: caulis autem planus fuit, & tres ferè vncias latus: anno verò subsequente ad ingenium rediit. Sic interdum natura in plantis ludere solet.

Liliacea radix missa Coudenbergio: quæ illi flores huic omninò similes tulit: quam quoniam

Lilium fatuum. *Sultan zambach.*

plerumque in extremo caule confertim nascebãtur, & interdum vitium faciebãt, ipse Lilium fatuum cognominare solebat.

Martagon Constant.

Constantinopoli radices missæ nomine *Sultan Zambach*, quibusdam amicis in Belgiam pro Martagone Constantinopolitano: Hinc apud Belgas modò *Sultan Zambach* appellatur, modò Martagon Constantinopolitanum flore albo, cùm tamen, teste Clusio, vnica eademque sit plãta, non duæ diuersæ. Sultan Sambach, propter amœnitatem & floris decus, vel fortè quod magno Sultano dicatum, Lilii hoc genus appellatum videtur.

Martagon candidum Chalced.

Lobelio Obs. Radix illi Lilii cruenti, sed notulis, labeculisue purpurantibus variata, nuper Constantinopoli missa. Martagon candidum Chalcedonicum, Indidem delatum visendæ venustatis, vt si quid aliud, istud Lilium asseritur: folia Lilii albi nostratis candidiora, & radix itẽ cognata. Icon. Pl. p. 164. Martagon album, Lilium candidum Byzantinum Teut. 202.

Rauvvolf. itin. Lilii albi genus visum in magna Batzar de quo Theophr. lib. 4. c. 9.

Hist. Lugd. in append. p. 30. Lilium album Syriacum, quidam esse volunt Lilium à Theophr. memoratum lib. 4. c. 9. Cæterùm de Stratiote aquatico Theophr. verba intelligenda sunt, cuius meminere Athenæus lib. 14. & Plinius capit. 15. libr. 24.

Camer. hort. Lilii albi species Constantinopoli allata. Apud Matth. Germ. Sultan Zambach. C. Bauh. Phyt. Lilium 2. siue album peregrinum, Clusii Sultan Zambach. Lob. Martagon album. Lilium 3. siue album peregrinum alterum Rauvvolfii. Lilium pulchrum.

Locus.

Lilium Byzantinum album ostendit Nobiliss. Frid. Meier Argentinæ mense Maio, quod nondum florebat.

HEMEROCALLIS VETERIBVS.

HEmerocallis (vt Diosc. describit) *folia* & *caulem* Lilio similia habet, viridia velut Porrum: *flores* in ipso caule sunt per singulas propagines tres aut quatuor, fissurã, Lilio similes, quum hiare cœperint, colore vehementer pallido: radicem v. magnam & bulbosam. Hæc trita pota, & cum melle in lana apposita, pessum præbet, qui aquam & sanguinem ducit, Folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigant. Sed & radix & folia ambustis commodè imponuntur.

Hemerocallis inter ea quæ folio tantùm coronant Plin. numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicem odoratam & bulbosam. Quæ de Hemerocallide Diosc. accipienda esse, perspicuum est.

Ex illis verò quæ Theoph. lib. 6. c. 1. de Hemerocallide prodidit, colligere licet, eam à Diosc. bulbosa dissidere: Recensens enim suffrutices coronarios, hanc inter illos, lignosa esse radice, & minutis constare foliis affirmat.

Quando verò Plin. Hemerocalles folio tantùm coronari tradit, sibi minùs constat: Theoph. enim (vt Dalech. annotat) simpliciter has esse coronarias scribit: ac eius descriptionẽ alibi traditã truncatam & deprauatam esse patet conferenti cum Diosc.

Athenæus ex Theoph. Hemerocalles inter coronarios flores numerauit, dicens lib. 5. Dipnos. ex Cratino:

Pascitur mihi caput ex charo Hemerocalle.

Floris Hemerocallis qui noctu flaccescit ad exortum Solis mox reuiuiscens, Cratinus in Effeminatis sic meminit:

Anemonarum vernis calicibus, Serpillo, Croco,
Hyacintho, Elychrysi ramis, Oenanthe,
caróque mihi Hemerocalle.

Notatu sanè digna quæ Dodon. de Hemerocallide literis consignauit: Hemerocallidum, inquit, vna frutex, alia flos est. Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum de quo Theoph. l. 6. Plin. l. 21. c. 21. Alia Hemerocallis flos est, cuius descriptio apud Diosc. est suspecta: quod enim radicem addit ἐμιαν βολβῷ ἐμφερῆ, innuit deprauatam: vel enim superfluis videlicet ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallis videlicet & alicuius alterius Lilii. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium apophises faciens, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dubium

Hemerocallidis æquiuocationes.

Cæterùm Hemerocallis Theoph. & Plinii frutex coronarius vulgò creditur.

Dod. & alii quidam Hemerocallidem Diosc. & Athenæi censent esse Lilium Asphodeli radice, & foliis, flore luteo.

Pancratium Monsp.

Pancratium Monspessulanum, quod quibusdam Scylla maior alba, nostro iudicio non benè dicitur Hemerocallis Theophrasti ac etiam Diosc.

Corona Imperialis.

Corona Imperialis Clusio dicitur Hemerocallis, est autem nobis occasio cur dubitemus, vt postea dicitur.

Lilium Persicum.

Habetur & Lilium Persicum Hemerocallis, siue Susianum Pennachio, Persiano folio purpureo.

Lilium rubrum minus.

Dicitur quoque de Lilio rubro vel croceo minore, vide Lilium rubrum.

Lilium flore nutante ferrugineo. *Lilium flore miniato.*

Hemerocallis Cornario Lilium flore nutante ferrugineo. Item Lonic. Gesnero Hemerocallis purp. C. Bauhino an Hemerocallis?

Est tandem Hemerocallis altera Matth. nobis Lilium flore miniato.

LILIVM RVBENS VEL CROceum maius

Descriptio

PAr est magnitudine Lilio albo; nisi quòd *folia* incondita, minùs sint lata, at firmiora, neruosiora, atrouirore splendentia, longiora quàm in bulbifero; *caulis* maculatus, bicubitalis, summitas in pediculos aliquot facessens, singulis singulos flores inhærentes sustinet, Liliacei magnitudine, for-

formâ, foliorúmque numero similes, verùm colore rutilo coruscantes, saturatioribus intus stigmatis punctati. *Radix* subest bulbosa è squammis compactilis, alba, ex qua ramuli repentes nouos generant bulbos.

Hemerocallin Matthiol. vulgus Lilium silu. nominat, cuius flores colore perquàm pallido, vt Dioscor. ait, adeò vt fulgentis auri modo rutilent. In hist. Germ. Rote Goldilgen. Hemerocallis. Boh. Lilium zlate.

Camer. not. Figura à Camer. pro hoc Lilio posita non placet. Facilè crediderim Lonicerum sub his verbis (Lilium croceum, Gelb lilgen / quod excrescit interdum ad duos cubitos, læditúrque à nimio Sole) scribere de Lilio rubente maiori, quamuis figurâ id minùs exprimat.

Dodon. Gall. Lilium alterum rubrum ab Herbariis Martagon dictum. Item hist. fl. & in fol. Lilium purpureum maius, quod Matthiol. Liliū sylvestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse, ait: quod tamen verisimile est Hemerocallida non esse.

Hist. Lugd. p. 1495. Lilium purpureum maius Dodon. de fl. Et pag. 1498. Hemerocallis prior Matthiol.

Anguill. de hoc Lilio ait esse Martagonis speciem radice alba, floris magnitudinis Lilii, & epistola 13. ait: Non inuenitur planta quæ meliùs correspondeat Hemerocallidi Dioscoridis, quàm Cinorrhodon Plinii, id est, Martagon Liliaceum, Lilium rubens vel croceum alterum, Hemerocallis Matthiolo, quod Italicum cognominat.

Lobel. & Pena Adu. Lilium purpureum siue Chymistarum Martagon. Gall. *Lis orangé*. Colores Lilio candido quæsitos mangonio fuisse, etsi rei rusticæ Scriptoribus Plinius asseueret, tamē purpurei Lilii duo genera spontè non arte oriri cum Dioscor. plurimi montes hodiè testantur.

Matt. not. Senēsis vocis huius ignarus. Phœniceū n Lilium, valdè alioqui notum, dicit esse, colore perquàm pallido Diosc. falsò teste adducto.

Tabern. icon. & hist. Rot heydnisch Lilien. Martagon rubrum. Figura Tabern. placeret pro Hemerocallide Matthioli, quamuis aliter sentiat, qui ei patrocinari statuit.

C. Bauhin. Phyt. Lilium 4. siue croceum maius, rubens Plinii: Lilium rufum Trago. Aliquando flore pleno reperitur, vidimus & candido. Item apud Matthiol. Lilium croceum maius, rubens. Plinii fortè Hemerocallis Dioscor. Brunf. Fuchs. Gesner. Lilium rubens Dodonæo. Lilium rufum, Lilium purpureum maius Lugd. Camer. Fuchsio & Lonicero. Lilium croceum. Tab. Liliū croceum maius. Gesnero Martagon. Lilium purpureum maius Cæsalpino: Lilium sylu. aureo flore. *Tragi Lilium rufum mihi* ad minus referendum videtur non ad maius, Idem etiam de

C. B. lapsus notat. Lilio rubente Fuchsii & Gesneri: Tabern. Liliū croceum maius mihi videtur potiùs ad minus accedere, nec velim eius figuram ponere pro Hemerocallide 1. Matthioli. Camer. apud Matthiol. no-

Cam. not. uam figuram ponit pro Hemerocallide. 1. quæ nō placet, & quæ fortè Lilii rubri minoris. Lilium purpureum maius Lugd. huc non referendum existimo, vti antè dictum, maius pro minus scriptum. Martagon Gesner. de hortis f. 204. huc non pertinet. Cæsalpini descriptio conuenit minori Lilio rubenti.

Locus. Nusquam non prouenit [teste Matthiol.] in Italia, quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Ego Lilium croceum maius siue rubens vidi Basileæ in horto Di. Doct. Fœlicis Plateri: Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. Wirtemb. delatum ex Marbach ducatus Wirtembergici, vbi florebat Iunio.

Tempus. Et licet secundum Dodon. purpureorum Liliorum in Medicina incognitus sit vsus, & facultas incomperta. Sçit tamen Lobel. bulbos Lilii punicei eadem posse quæ Diosc. vult. de Hemerocallide.

LILIUM RUBENS VEL CROCEUM MINUS.

Descriptio. Squammatus bulbus *caulem* promit angulosum striatum, altitudine sesquicubitali, cui temerè folia numerosa adnascuntur atro virore splendentia, perquàm angusta, secundum longitudinem neruosa: *caulis* fastigium in aliquot pediculos firmos, punctis rubris variegatos, modicè hirsutos diuiditur: quorum vnicuique *flos* insidet Liliaceus, colore ex rubro flauescente seu croceo, folia intus sulcata & punctis saturatioribus notata habens, odore suaui, *staminibus* & *pistillo* flori concoloribus.

Lilium rufum, Germ. Rot goldgilgen, Plin. & Diosc. testantur Lilia rubra arte fieri posse, quod an verùm sit necne, ii affirmare poterūt, qui hoc experti fuerint. Neque satis constat Trago, an hoc Lilii genus Plinius Rufum dixit.

Hieronymus Brunschvveig Narcissum vocauit, nec temerè quidē, cùm & Theophr. ipse lib. 6. cap. 6. Lilia Narcissi voce appellarit: Crediderim equidem radicem huius quoque Lilii, sicut & albi, maturandis & emolliendis quibuscunque abscessibus prodesse.

Pingit Brunfel. Germ. Lilium hoc croceum minus, sub genere alio Lilii Goldwurtz & Goldgilgen / aut Rotgilgen.

Apollin. Gelb lilien / cui tribuit easdem vires, quas Lilio albo.

Meminit Anguill. tertiæ speciei Martagonis radice alba: quam existimat Hyacinthum Homeri, Theocriti, & Pausaniæ, ac Ouidii: ait etiam Dioscor. & Theophrastum huius plantæ meminisse. Non errauerit (opinatur Gesner. horti.) qui Hemerocallidem alpinam appellauerit. Pingitur ait idem postea à Matthiolo pro Hemerocallide altera. In hortis hoc etiam diu viuit &c. Gesnero an hîc assentiendum

Gesn. not. dubitamus. Si enim Matthiolus hoc Lilium intelligit per Hemerocallidem, quod non existimamus, flores malè picti. Dodon. & Lobelius Hemerocallidem ab Lilio rubro minore separant.

H. Lugd. nos. Hyacinthus Ouidius.

Clusius vocat Lilium rubrum minus non bulbiferum. Hist. Lugd. p. 1493. Lilium purpureum maius [scribendum, vt iam diximus, erat minus] Dodon. Item p. 1494. Alterum purpureum Lilium minus.

Dodon. Gall. Lilii secunda species *κρίνον πορφυροῦν*.

Lilium rubrum, Lilium rufum. Ouidio Hyacinthus. Belg. roode lilien. Hist. Lat. fl. & in fol. Ouid. Huius generis Lilium Hiacinthum appellat ab Hyacintho adolescente:

Flos oritur, formamque capit, quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est, [is enim fuit author honoris]
Ipse suos gemitus foliis inscribit: & ai, ai.
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaph. Bionis Eidyllio 9.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἶ αἶ,
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Vt & Virgilius in Bucol. Æclog. 3.

---Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

Dicitur rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color siquidem florum rubeus, subinde nominatur purpureus. Existimatur & iste Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis instar rubeat. Sed non omnibus hæc sententia probatur, quibus ferrugineus non alius videtur, quàm ad cæruleum accedens &c. Hyacinthum purpureum siue rubentem Recentiorum plerique Hyacinthum Poëticum appellant, at nobis magis placet hunc scriptum Hyacinthum dici. Theocr. Eidyll. 10. Hyacinthum *γραπτὸν*, id est, scriptum appellat. Pausanias Corinth. lib. 2. Scriptum Hyacinthum aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit. Sunt inquit, corollæ ex flore contextæ, quem *κοσμοσάνδαλον* incolæ appellant. Hyacinthum illum existimo: est enim ei tum magnitudine tum colore persimilis: habet præterea easdem luctus indices literas.

Lobel. & Penæ in Obs. pag. 84. & Adu. pag. 61. Lilium purpureum minus, Chimistarũ Martagon. Gall. *Lis orangé*. Ital. *Giglio rosso*. plant. icon. pag. 164. Martagon Chimistarum. Lilium purpureum siue Phœniceum vulgare. Lobel. 84. Teut. 204.

An Camer. apud Matth. Germ. Rote Goldgilgen/Hemerocallis.

Tab. nos.

Tabern. icon. & hist. Groß gold gilgen. Lilium aureum maius. Quamuis Compilator maius vocet, huc reducimus, quia figura satis accedit ad minus: præterea maioris bonam figuram alio ponit titulo, miror eum qui Patrocinium Matth. suscepit, hanc figuram maluisse assinnere primã Herocallide. Casp. Bauh. Phyt. Lilium 11. siue croceum minus.

Lilium croceum minus, Basileæ in hortis prouenit; Nos habemus Mombelgardi in horto E.C. id etiam collectum in Passauant in horto Dj. ab Andlavv. plantaui in horto E.C. Hoc Lilium reptrices propagines ex se dimittit multas.

* * * * *

LILIVM PHOENICEVM DILVTVM.

Descriptio

Lob. icon. Pl. p. 164. Martagõ Chymistarum alterum: Lilium phœniceum dilutum Teut. 204. C. Bauh. Phyt. Lilium 5. siue phœniceum.

LILIVM CRVENTVM LATIFOLIVM.

Bulbo innititur omninò tali, quali Lilium albũ: *caule* verò donatur, non vt cætera Lilia, crasso, qui *florem* producit vnicum, cruentum, sex foliis latis constantem. Cauli folia rara, valdè lata, Plantagini similia.

Tabern. icon. & histor. Breyt bletterich blut gilgen: Lilium cruẽtum latifolium. C. Bauh. Phyt. Lilium 6. siue cruentum latifoliũ. Tab.

LILIVM BVLBIFERVM MAIVS.

Descriptio

Bicubitali interdum assurgit *caule*, firmo, crasso, *foliis* septo liliaceis, subatris, in summis alis crassiores *bulbos* gestans, & amplos *flores* rubros, Lilio puniceo minori non bulbifero concolores. Teneriores huius plantæ, ante quàm flores ferre incipiãt, bulbis secundum caulem inter-

inter folia natis non minùs donatæ sunt, quàm reliquæ duæ species: sed quando robustiores sunt floresque aliquot annis protulerunt, vix, nisi in summo caule, vbi in alas diuiditur, & secundum flores, maiores bulbi nasci solent.

Liliacea stirps, seu Lilium bulbiferum 1. siue vt Clus. appellat cruentum, Martagon bulbiferū 1. Liliacea stirps Clus. seu Liliū bulbiferum, siue vt appellant, Lilium purpureum siue rubrum maius, Martagon bulbiferum maius.

Lobel. Obs. Lilium cruentum bulbos gerens summo alis diuiso caule: Lilii cruenti varietas Martagon, cui flores rutilant, bulbos nucleis stipatos summo caule alis diuiso profert. Icon. Pl. pag. 165. Lilium cruentum Teut. 205.

Hist. Lugd. Lilium cruentum bulbos gerens Lobelii.

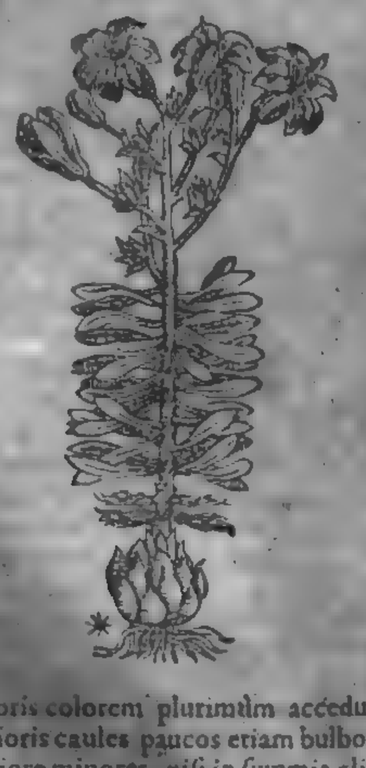
Casp. Bauh. Phyt. Lilium 7. siue bulbiferum latifolium.

Tempus Floret hæc planta Liliacea cum duabus subsequentibus Iunio, alia aliâ paulò maturiùs, semenque perficit Augusto, bulbi in alis (inquit Clusius) hærere solent, donec vento aut contactu excutiantur, imò interdum plantæ adhuc inhærentes, fibras deorsum spectantes agere solēt, tanquam ad communem matrem terram aspirātes, & illâ se condi cupientes.

Locus Hæc quidem nullibi spontè nascens à Clusio obseruata est, sed eā primùm Liræ conspexit Clusius in horto Mariæ de Brimeu, quæ deinde bulbis in terram depactis, reliquis Belgicis hortis breui tempore communis facta est, atque etiam nunc Viennensibus ac aliis vicinis, Clusii operâ: nam ipsa aliquot maiores bulbos è Belgica mittebat.

Solent verò tum hæ, tum aliæ duæ non bulbiferæ, cùm primùm florū gemmas ostendere incipiunt, à formicis admodum infestari, sic vt eo tēpore nunquam immunes ab ipsis conspicere liceat: non secus ac Pæoniæ flores antè, quàm explicentur, qui mirum in modum etiam à formicis appetuntur, præsertim qui plenus est, & ille etiam explicatus atque apertus.

LILIVM BVLBIFERVM INCANVM.

Descriptio Vix cubitalē (inquit Clusius) excedit altitudinem, *caule* etiam est firmo, striato, ex viridi nigricātibus *foliis* prędito, quæ tamē cum summo caule incanâ lanugine pubescunt: eius *flores* igneo rubore non rutilant, vt in superiore, sed magis pallescunt, & ad Lilii punicei nō bulbiferi maioris colorem plurimùm accedunt. Eius adultioris caules paucos etiam bulbos, eósque superiore minores, nisi in supmis alis gestare solent.

Liliacea stirps, Lilium puniceum, siue, (vt Clus. hist. appellat) cruentum: Lilium bulbiferum, siue Martagon bulbiferum 2. Et Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum, Martagon bulbiferum incanum. Clusius proponit figuram quæ est Ic. Pl. secundo loco Lilii cruenti bulbos maiusculos gerentis, vbi duæ figuræ sunt sub vno titulo.

Casp Bauhin. Phyt. Lilium 29. bulbiferum incanum.

Locus & tempus In montanis pratis Austriæ & Styriæ spontè crescit, sed rarior inuentu. Cæterùm omnium flores terram spectant, & per interualla in summo caule nascuntur, foliáque ad pediculum reflexa habent: semen etiam in trigonis capitibus duplici serie in singulis angulis cotinetur, fuscū, planum, cartilaginosum: radix luteo Ochræ colore infecta est, quam ob causam à Germanis Goldwurtz/ id est, aurea radix appellatur.

LILIVM BVLBIFERVM REPENS.

Descriptio Squammato *bulbo* cum aliis huius generis conuenit: cæterùm *caulis* firmus, striatus, cubitalis, ac maior multò, maculis nigris notatus, lanuginosus, in alas diuisus, *flores* multos profert amœnos, Lilii formâ, nec non aliquatenus, odore, ex senis repandis aliquantùm foliis, multo croco tinctis, intrinsecus multis liris asperatis (qua parte & color folii medii dilutior punctisq; saturatè sanguineis notatis: extrinsecus lanugine leni perfusis: quorum non nulla elatiorem, latiorem, saturatiorémque costam, profundo vtrinque ad latera sulco, habēt: medium florem obsident reliquorum instar sena *stamina pistillumque* triquetrum, eodem cum flore colore prædita: *folia* ferè Martagonis, quorum alis bulbi frequentes insident. Multùm se propagat bulbis ac etiam maioribus repentibus.

Lubet hic subnectere Clusii descriptionem quæ sic habet: Inter Lilium purpureum bulbiferum maius & incanum, media est magnitudine, nonnunquam etiam primum æquat: sed caules sunt infirmiores, gracilioresque, ipsique cum foliis dilutiore virore prædìti: flores secundo generi similes. Hoc perpetuo fœcunda bulborum inter folia nascentium sobole onustum est: eiúsque radix priore minor è lateribus propagines spargere plerumque solet, quæ ad singula genicula in candidos bulbos excrescentes, subinde nouas in circuitu plantas producunt. Lilii rubri minoris non bulbiferi modo: eius bulbi in alis nati, secundæ speciei pares, priori tamen magnitudine inferiores: omnésque terræ commissi sui generis plantam procreant, & secundo anno in cau-

lem bulbillis onustum excrescunt. Ferunt tamen omnes hæ plantæ in capitibus triangulis semẽ latum cartilagineum subfuscum, quemadmodum Lilium vulgare, quod non sterile est, sed sui generis etiam plantas profert: verùm quæ ex bulbillis in alis natis crescunt plantæ longè citiùs adolescunt.

An Gesner.hort. Lilium rubens seminiferum, Lilia crocea quæ semina in caule habent? An Clus.Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum minus, Martagon bulbiferum minus, Martagon bulbiferum pratense. In hist. Martagon Liliacea stirps: Lilium puniceum siue (vt vocat) cruentum, Lilium siue Martagon bulbibulbiferum 3? An Lobel.Obs. Lilium quartum Lilio purpureo maiori par: flore Martagonis rutilo: & secundum caulem sesquicubitalem bulbulis à medio ad summum vsque ornatur: Lilium cruentum 4. Icon. Plantar. p. 168. Lilium cruentum secundum caulem bulbulis donatum Teut. 205. An Dodon. Lat. Lilium purpureum tertium, Lilium bulbiferum? Histor. Lugdun. Lilium cruentum aliud Lobelii. Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 9. siue bulbiferum minus.

Locus & tempus. Habemus copiosè in horto E.C. quod se facilè multiplicat ex bulbulis deciduis, quales etiam Stutgardiæ collectos plantauimus. Bulbulos interdum fert priusquam florem producat: alioqui in magnam crescit altitudinem & multa fert Lilia.

LILIVM CROCEVM.
flore pleno.

IN Iconibus colore depictis Ill. Principissæ expressa hæc figura anno 1608. colore est croceo.

LILIVM BVLBIFERVM
cruentum angustifolium.

LObel. Iconibus Plantarum. p. 166. Martagon cruentum angustifolium exiguos alis diuiso caule nucleis compactos bulbos gerens, Teut. 166.

C.Bauh.Phyt. Lilium octauum, siue bulbiferum angustifolium, Lobelio Martagon cruentum angustifolium.

LILIVM FLORE NVTANTE
ferrugineo duplex maius & minus.

Descriptio. FVluus huius bulbus ex squammis acuminatis cõpactilis, subdulci & viscido sapore, fibris donatus albidis, aliis in imo, aliis quà *caulis* committitur, quem erigit bicubitalem, teretem, punctis rubẽtibus maculosum: cui ex interuallis radiata circumnascitur *foliorum* Liliaceorum atrouirentium series: circa caulis etiam summum, singularia *folia* temerè quà fors tulit apponuntur: caulis fastigium ornant Liliacei penduli *flores*, sex foliis pinguibus purpurascentibus, sanguineo saturatiore guttatis, reflexis admodum, constantes: quorum meditullium occupant totidem ferruginei *apices* cum *pistillo*, odore graui.

Cordus sic descripsit: Caulem erigit plerumque bicubitalem, teretem, gracilem, & viridem, solidumque, inferiùs purpurascentibus maculis conspersum; foliis quincuncialibus longitudine, & duarum vnciarum latitudine, glabris, ex rotundo turbinatis, & pinguibus vestitum, iisque iuxta annexum angustioribus, supernè nigricantibus, infernè autem viridibus, eminentibus, ramosisque, à tergo & in mucrone coëuntibus venis: flores æstatis initiò proni summo cauli adnascuntur Lilio figura similes, multò tamen minores: nã senis vncialibus constant foliis medii digiti latitudine, sursum reflexis, colore in pallido rubentibus, intusq; purpureis maculis cõspersis, substãtia pinguibus, carnosis & glutinosis: stami-

stamina ferunt singuli flores sena, foliis numero respondentia, in quorum extremitate oblongum & transuersum quiddam est, colore in russo purpureum, rubiginoso puluisculo, statimque pereunte conspersum: è medio staminum prodit incuruus apex in triquetrum rubénsque capitulum desinens, viridi & triquetro folliculo insidens, qui defluentibus florum partibus solus remanet, & resupinus sursum incuruatur, paulatímque increscit, donec vncia longior & semuncia latior fiat, qui inferiùs angustior existit, idē sex eminentibus angulis totidémque lateribus cōstat, intus autem tribus membranis ceu parietibus in tres camerulas per longitudinem diuiditur, in quibus bini contigui, paruorum, latorū, planorum, leuium, sibi inuicem superiacentium & flauorum seminum ordines continentur. Radicem habet bulbosam, diuturnam, iuglandis quantitate, pinguibus, crassis, acuminatis & flauis aut luteis squamis, veluti nucamentis sursū spectantibus compositam: à qua alii exigui prodeunt bulbi, quibus se propagat. Saporem habent lentum, glutinosum & nauseosum, tam flores quàm radices, Lilii sapori respondentem. Nascitur in syluis & frutetosis locis, tam editis quàm planis.

Clusius in post. hist. duas proponit icones: vna est titulo Lilii montani siue sylu. 1. maioris, quæ apud Lobel. Ic. Plant. pag. 168. est pro Hemerocallide flore rubello, Teut. 207. Alteri verò iconi apposuit Clus. titulum Lilii montani siue sylu. 2. minoris, eam autem iconem Lobel. inter icones Plantini p. 168. ponit pro Lilio mōtano. L. 85. Teut. 207.

Asphodelus. Brunf. Germ. Goldwurtz / Goldgilgen. Apud Doctos, inquit, nec apud Diosc. certum nomen nondum inueni: quamuis aliqui ad Hastulam regiam & Affodilum aptare velint. Communia Herbaria, Affodilum nominant, quod G. Heydnische blumen / vel Heydnische gilgen appellant.

Hastula regia.

Cord. in Dioscor. Hemerocallis syluestre Lilium est, quod Germ. Goldepolne / siue Goldwurtz appellant. Pharmocopolæ verò Asphodelum, sed falsò. Goldt lilgen etiam dicitur.

Hemerocallis Lilium silu. Asphodelus falsò.

Gesner. Cord. in hist. addit figuram ex Trago dicens: Hemerocallis rubens, quæ Italorum Martagon videtur, quo pro Asphodeli imperiti quidam hactenus abusi sunt. Olim in ea fui [inquit Trag.] sententia, vt crederem Goldwurtz & heydnischblumen esse Asphodelum seu Hastulam regiam Dioscor. sed animaduerti non esse, nec video quò rectiùs referri possit hoc Lilii genus, quàm ad Hyacinthum Poëtarum, de quo Virgilius Aecgl. tertia & Ouidius. Idem mecum sentit Marcus Platearius.

Martagon.

Hyacinthus Poëtarum.

Appollin. fol. 94. vocat Goldwurtz / wildschwertel quod non placet.

Fuchs. hist. cap. 40. Asphodelum Officinarum Affodilum, Germ. Goldtwurtz / Asphodelum fœminam vocat, quam propriè Hastulam regiam vocari dicit, hanc exhibet pro Asphod. fœmina, Theophrast. lib. 3. cap. 12. & pro Asphodelo Hesiodi, & Galeni lib. 2. de alim. facult. Hastulam regiam etiam Apulei putat. Verùm in Ic. libro Fuchsius mutata sententia vocat Lilium purpureum & Goldtwurtz.

Asphodelus fœmina. Hastula regia propriè. Fuchsii inconstantia. Lilium purpureū.

Cornar. In Germania pauci aut nulli verum Asphodelum norunt, nam ea radix quam Officinæ Asphodilum corruptè vocant non est. Nostris dicitur Goldwurtz. Hemerocallidem Dioscor. dictam Plinius ex Theophrast. Hemerocalles appellat lib. 21. cap. 10. & de eo rursus eodem libr. cap. 21. Galeno Hemerocallis appellatur, Herbariis Lilium syluestre aut marinum. Nostris Meerlilien aut wilde heydnische lilien. Quidam tamen hunc Asphodelum esse: Alii & verisimiliùs, Narcissi speciem volunt.

Theophr. Golius in Onom. Hyacinthus, Goldewurtzel / heydnisch blumen. Asphodelus idem. Hastula idem. Oportebat scribere quem Hyacinthum intelligeret. Autore Matthiol. Inter Lilia meritò annumerari potest quod Martagon Chymistæ appellant, & Fuchsius Asphodelum fœminam putauerat esse, sed hanc suam mutauit sententiam, sui erroris conscius factus. Item Epit. cum add. Camer. pag. 571. Martagum Chymistis.

Golius notatur.

Apud Anguill. fit mentio Martagonis vulgi & Alchimistarum, radice lutea, de hoc loquentem, vt puto.

Martagon Vulgi & Alchim.

Dodon. Gall. ἡμεροκαλλίς, Lilium sylu. in quibusdam Officinis Asphodelus, quā non sine magno errore vsurpant pro Asphodelo. Belg. Lolcfens von Caluarien / heydens blumen & wilde leilien. Hist. flor. & in fol. Lilium syluestre: Gall. *Lis sauuage*. Non ampliùs ergo facit Hemerocallidem.

Hemerocallis. Non est Asphodelus. Lilium silu. Dod. mutauit sententiam.

Diligenter inquirendum qua in re differat Hemerocallis hæc Lobelii à suo Lilio montano. Ostendimus autem Clusium eam iconem ponere pro Lilio montano siue silu. 1. maiore.

Cæs. Lilium in syluis vulgò Martagon, Liliū silu. Lilium purpureum gerens florem.

Thal. Harc. Lilium purpureum silu. falsò pro Asphodelo habitum, Goldwurtz passim. H. Lugd. Martagon Matth. Camer. hort. Lilium silu. Martagon flore subrubro & albicante falsò olim pro Asphodelo habitum. In hist. Matth. Germ. dicit flore pænè albo.

Lilium purpur. Diosc.

Tabern. icon. & hist. par. 2. pag. 527. heydnisch lilien mänlein / Lilium Sarracenicum mas. Item ic. p. 640. & hist. par. 2. heydnisch lilien das weiblein.

Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 19. siue montanum nostrum maius. Clusio Lilium sylu. 1. Gesnero purpureum mas. Lilium 20. siue Martagon mōtanum minus. Idem apud Matthiol. Lilium 21. siue Martagon flore rubello, an Hemerocallis Dioscor. Huius duas proponit icones Tabern. nomine Lilii Sarraceni maris & fœminæ. Vt verùm fateamur nondum intelligimus diuisionem C. Bauhini, dubii hæremus an Tabern. Lilium Sarracenicum mas, sit nostrum Lilium flore nutante maximum de quo paulò pòst.

Locus.

Lilium purpureum Martagon dictum flore inclinante, vidi Ferrariæ in horto Monasterii S. Dominici à l'Angeli, Patauii in horto Triuesani. Montbelgardi spontè copiosè in monte *Bar*. Ex horto meo transtuli in hortum E. C. Basileæ Frater obseruauit in monte Mutertz, vbi etiam obseruaui. Geneuæ in montibus abundat. Passim vtrumque genus Clusii prouenit in siluis & vmbrosis pratis Leytenberg, eorúmq; mōtium, qui à Calemberg Austriæ, ad Alpes vsque procurrunt: Nascitur & in plerisque Styriç ac Vngariæ siluis, atque montibus illis siluosis, qui non procul Francofurto in ripa Mœni sito, ad Septentrionem absunt. Minus autem olim obseruare meminit in multis Germaniæ siluis, non modò editiore loco sitis, sed etiam in plano. Plantatur hodie in hortis hic Narcissus: (inquit Tragus) sicut alia quoque florum genera, volup-

tatis gratiâ. Aliâs in altissimis sylvis Helvetiorum,& eâ quoque quæ Hercynia dicitur, nec nõ monte Tonitrui, qui à Vuasgoia non longè abest,sponte sua prouenit.

Lilii Martagonis Vires.

Qui difficulter vrinam reddunt, radicem in vino decoctam bibant: prodest id medicamenti mulieribus, inquit Tragus, quibus menses impediti sunt. Omnes calidi abscessus & tumores radice tusa emolliri possunt, præcipuè verò mammarum & genitaliũ. Quidam vini fæcibus priùs concoquendam tradunt. Radix in cinerem redacta,cumque melle temperata,illita alopecias explet. Reliquas cum Lilio albo vires obtinet.

Perhibet quoque Camer. Empiricos vti radice in contusis membris & vlceribus. Contra Dodon. dicit: Vsum hoc Lilii genus in medicina nullum habere,cùm tamen olim illi Hemerocallidis vires ascripserit. Minimè tandem viribus,quas Apollinaris ei tribuit,fides est habenda.

Dod. err.

LILIVM FLORE NVTANTE ALBO.

Descriptio

Lilii montani siue siluestris tertium genus silvosis montibus ad Francofurti Septentrionem inuentum, humile, Secundo generi proximum: florum tamen colore varium: nam antè quàm explicentur, foris carnei quodammodò coloris sunt, explicati verò, intus albi, & notis quibusdam purpureis insigniti.

Similem stirpem habui, inquit Clusius, munere N.V. Boissot veteris amici, quæ tandem adoleuerat perinde ac primi generis plantæ: sed eius radix Ochræ colore minùs tincta, quàm superiorum. Sed Francofurtensis quidam ciuis vnam habebat, cuius flores interiore parte omninò niuei, nec vllis notis distincti. Habui etiam à Doctiss. viro Ioachimo Venerio similis plantæ bulbum Burdigalà missum, cuius forma ab illius bulbo non differebat, sed eius caulis & folia magis cãdicabant, flores autem antè quàm expanderentur multâ lanugine erant obsiti: explicati verò prorsus niuei, nec vllis maculis infecti, staminum apices non ferruginei coloris vt aliis, sed flaui.

Est nobis Montbelgardi in horto Ill.C. Wirtemb. Lilium flore nutante, quod cætera simile præcedenti flore lacteo, staminibus herbidis, quibus insident apices lutei: pistillus virescit florens Iunio. Attulit Gener Io. Henricus Cherlerus Româ ex horto insignis Parmacopæi Cortini. Floret Montbelgardi Iunio.

LILIVM FLORE NVTANTE MAXIMVM.

Descriptio

Bulbus maximus profundè in terra latitans: *caules* aliquot cubitorum: florum ingens numerus, qui videntur minùs maculati: *folia* angustiora videntur, multò plura, & quædam verticillatim disposita.

Hoc primùm vidi in Than Alsatiæ vrbe in horto D. à Pfirt parte vmbrosa, vnde transtuli Montbelg. in hortum Ill. E. C. Wirt. Obseruauimus postea in Duc. Wirtẽbergici vrbe Marbach in horto Ludimoderatoris florens Iunio.

Hoc genus suspicamur depingi & describi à Lobel. Adu. par. 2. Lilium silu. siue Hemerocallis moschata Polyanthes, Martagon Imperiale nuperorum, Insulanis nostris Gallo-Belgis, *Martagon à l'Espinette*: Hoc Lilii montani nouum genus à florum fœtura coronata, *Martagonis Imperialis* nomine insignitum aut vocitatum, conspexi. Peregrinæ elegantiæ plantâ gauisus sum. Elapsis aliquot annis mihi huius bulbos nonnullos munere dedit D. Ioh. de Fráqueuille, stirpium & florũ variorum calentissimus qui annis plus decem illos Insulis à quodam Botanico nactus est & aluit, fouitque studiosè in horti delitiis; vbi rarâ transplantatione florum pyramidatum aceruum, centum viginti & plurium, suauissimo spectaculo, iucundissimi Rosæ Moschatæ odoris æmuli, densissimè bicubitalem ex purpureo fuscum caulem fastigiantem.

Flores parès, similes Hemerocallidis secundæ nobis modò descriptæ; dilutiores & lucidiores, per exortus quinque aut sex variè & fusè caulem ornant, fortuitis ex fusco purpureis maculis latioribus diffusi, circum agunt & coronant. Semen in vasculis compressum, aliis ferè par & simile: Hoc primi ante omnes Botanici Gallo-Belgæ nacti sunt: sed vnde delatum, nescio. An icon. Pl. 168. Hemerocallis flore rubello, T. 207.

An Clus. Lilium montanum 4. quoddam genus, cuius flores primo non dissimiles, sed serùs sese explicare soliti, illique non insuaui odore prædıti.

MARTAGON ALBICANS PICTVM ad iconem cum coloribus.

Martagon flore albicante, qui hoc anno 1608. non floret in horto Ill. Princ. sed picta coloribus icone exprimere curauimus, totus albidus est cum colore subcæruleo & punctis plurimis notatus, apices cum capitulis longis purpureis, altitudine excedebat quatuor pedes, Anno 1604. Iunii 2. Œldtwurtz vti ascriptum iconi.

LILIVM

LILIVM FLORE MINIATO NVTANTE, siue Hemerocallis Chalcedonica aliquibus.

Descriptio

II

Ex *radice* bulbosa, emergit *caulis* bicubitalis, minimi digiti ferè crassitudine, ima parte punctis rubentibus guttatus, cæterà virescens, cõcauus, paulò postquam è bulbo eluctatus est, radiatas fibras circumquaque emittens: per quem frequẽtia oriuntur folia indigesta, Lilii Martagonis, striata, acuminata, per marginẽ nonnihil veluti pilosi ostentantia, sapore oleraceo prædita, *flos* cauli summo reflexo insidet plerumque vnus, aliquando duo aut plures, colore phœniceo pulcherrimo, quorum singuli Liliaceis similes senis foliis constant, vtcunque angustiorib' quàm Lilii albi, hæc striis notata, quæ extrorsũ reflexæ, ceu Martagonis, apicibus circa caulem coëunt, prominentibus, nudis, miniatis apicibus, quos pallida *stamina* sustinent, quorum medium obtinet *pistillum* apicibus concolor. *Semina*, Clusio teste, sunt in anguloso capite plana, Martagonis aut Lilii sylueſtris semini ferè similia, sed nigriora, minora, neque adeò spongiosa, terræ commissa prodierunt, planáque foliola tulerunt: *Radix* vt plurimùm non est adeò magna vt quidam existimant, sed Lilii semestris radicem haud multùm superat, coloréque dum recens eruta est adeò illi persimilis [etenim si diutiùs extra terram asseruetur purpurea ferè tota est & subinde quibusdã notis saturatè rubentibus inspergitur] vt etiam in stirpium cognitione admodum exercitati, nisi eas inter se conferant, difficilè discernere possint: Huius tamen radix è tenuioribus squãmis contexta est, nec minùs fibris suprà & infrà quàm illa donata.

Bulbum accepi (inquit Clusius) qui primis annis vnicum florem semper mihi protulit, tandem quaternos, altero tum insequente anno senos, eósque omnes ex summo extimóque caule simul prodeuntes, quemadmodum alteri floruit, tredecim flores extimo caule, eoque vnciam lato, sustinens, saturatè rubentes cùm præcedente anno quinque duntaxat extimo etiam subrotundo caule vt meus tulisset. Sed & Patricia quædam Viẽnensis aliquot habuit plantas, inter quas vna extimo caule duas vncias lato tres & viginti flores tulit. Gen. Io. Van der Dilf plantam habuit semine natam, quæ primo quo flores proferre cæpit anno octonos, proximo autem insequente quadragenos protulit. Pictura à Raisio mihi donata vicenos aut plures flores ab extimo caule plano propendentes habebat. Binas habui saturatiores flores gerentis plantas, quarum prior quaterna, altera septenos flores tulerunt, omnes summo caulis fastigio æqualiter innascentes, nõ temerè per caulem sparsos, quemadmodum Lilium album aut siluestre ferre solent: singulæ autem hoc peculiare habuerunt, vt vnus medius inter reliquos surrecto pediculo nasceretur, & in alterà quidem ille duodenis foliis constans, & quodammodo gemellus, vt in secundà subiectà icone videre licet. Cæterùm duorum generũ esse videtur hæc planta: vna videlicet dilutioribus floribus prædita, altera saturatioribus. Ego sanè longà experientià didici, eas plantas quæ dilutiores ferunt flores, caulem & folia viridiora habere iis quibus saturatiores sunt flores: postremis enim caules & folia plerumque ex purpurá nigricant. Deinde mihi conspectæ sunt radices Constantinopoli allatę, quibus color purpurascẽs fuit, dilutiores protulisse flores: aliæ contrà saturatiores. E florum verò numero, an certa aliqua differentia [vt initiò existimabam] constitui possit, plurimùm ambigo, cùm eas stirpes quæ numerosos tulerunt flores, subsequente interdum anno, paucos, aut vnicum duntaxat, habuisse obseruauerim: at læto & pingui solo depositos bulbos, plures vt plurimùm proferre flores animaduersum.

Eius vetus Varietas.

Ob floris venustatem plerisque Italię locis *Rizo de la Signora* appellatur hæc planta.

Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 169. Hemerocallis Chalcedonica purpuro sanguinea polyanthos, Lob. 85. Teut. 208. **wilde lilien vom Caluarien / von Constantinopolen mit vole bloemen** Belg. Iterùm Hemerocallis Bizantina altera Teut. 208. In indice Hemerocallis flore rubello: Belg. **Schoon Claer welle lilie von Caluarie.** Lilium Calcedonicum miniatum, siue Hemerocallis, admodum elegans hoc Lilii genus ob floris decus colorísque flammei nitorem: vtriusque Cinnabaris natiui & factitii, intensi aut diluti coloris, miniati tintillatione splendidiorem: eius duas va-

i etates aut plures obseruare licebit. Præcox, quinos, senos, denosque vt plurimùm profert flores: & nonnunquam eius radix excrescit & luxuriat vt caulem edat duorum ternúmue digitorum latitudinis, qui Lobel. & Penæ in Adu. amicisque sæpè triginta & plures flores protulerunt. Serotinum quandoque diu multisque annis vnicum florem edit: at temporis consequentis plures, sed seriùs, superioris Martagonis floribus elapsis, erumpunt flores quemadmodum amici notque iamdiu obseruauimus. Caulis cubitalis, cæterà non dissimilia. Lilium rubrum, *Zusiniare*, Lilium rubrum siue miniatum Chalcedonicum Constantinopoli missum, *Sultan Zumbach*, ab aliis denominatum *Corona di Re*, hoc est, Corona regia, &c. Habetur præterea Lilium Byzantinum minus saturato flore ... Lilium Byzantinum miniato dilutiore flore. Relatum est, conspectas esse Lilii huius Byzantini plantas, quæ florem ferrent prorsus niueum, in cæteris alteri parem.

Histor. Lugdun. p.1498. Hemerocallis altera Matthioli: quæ Lugduni in horto quodam Dalech. industriâ creuit.

C.Bauh. Phyt. Lilium 17. siue Martagon purpuro sanguineum polyanthos. Hemerocallis 2. Matth. Chalcedonica Lob. Lilium 18. siue Martagon phœniceum vnico flore Clusio. Lilium rubrum Zusiniare. Lobelio Hemerocallis Bysantina.

Locus & tempus. Floret Iunio aut paulò seriùs, Constantinopoli Viennam Clusio delatum, ex hortis vltra Bosphorum in Asia sitis bulbi allati: Nouo Vere solet emergere. Lilii genus flore vnico minii coloris inclinato, vt Martagon, habui Montbelgardi in in horto E.C. missum Stutgardia, vbi florens vidi Iulio: folia vorare solent insecta quædam rubra: in horto Montb. protulit 2. flores. D. à *belle fontaine* Vesuntio misit mihi bulbum cum hac inscriptione: Hemerocallis Chalcedonica. Heidelbergæ siccâ plantâ nos donauit Dominus Sprengerus.

Vires. De facultate huius comperti habemus nihil, nisi Dodonæo Circumforaneorum aliquis, quorum plena sunt omnia, pertinaciter resistere conetur.

LILIVM PRÆCOX NVTANTE flore rubro.

Descriptio HAbebat [inquit Clusius Hist. post.] Amplis. vir Io. Martorf. Pat. Franc. genus Lilii rubri ex Stutgard. Ill. D. Wirt. horto acceptum, quod vno ferè mense maturiùs Byzantino flores proferebat: nempe sub finem Maii aut initium Iunii, vt mihi referebant qui viderant. Erat autem *floris* color (illorum testimonio) minùs satur & & longè dilutior eo, qui in floribus præcedente capite descriptis apparet: *caulis* sanè, vt ex planta quam mihi donabat deprehendere licuit, gracilior & breuior erat Byzantinis adultis, cubitalem videlicet altitudinem non multùm excedens: *folia* quæ inhærebant angustiora & magis saturatâ viriditate prædita: *bulbi* squamæ (nam squamatam radicem habet perinde ac Bizantinū) longè etiam breuiores erant: tulerat verò illo anno tres flores summo caulis fastigio æqualiter insidentes, mihi autem Lugduni apud Batauos sequente proximo anno vnicum (tam longâ enim in itinere morâ radix valdè afflicta fuerat,) eius, quem supra dixi, coloris, proximè autem insequente binos duntaxat. Licet autem maturiùs altero flores proferret, illo tamen seriùs germinare solebat. Cæterùm, sub initium anni 1594. monebat me Thobias Roelsius, Io. Somer varias & elegantes stirpes attulisse, inter quas bina essent Lilia miniato seu rubro flore, maturiùs Byzantino flores proferentia, quorum alterum angustiora folia haberet illo quod Constantinopoli allatum: alterius verò folia multò breuiora essent, ac paullò latiora. Horum icones suis coloribus expressas, sed radice mutilas, cum aliquot vtriusque plantæ folijs sequente Iunio ad me mittebat.

Lilium præcox nutante flore rubro, tenuifolium.

Lilium R. præcox 3. angustifolium. VAldè autem diuersum est Angustifolium 3. Clusij, non quidem floris formâ (nam eius etiam folia circumuoluta & reflexa) sed colore, qui Lilio cruento maiori non bulbifero similis est, tum situ, foliorúmque per caulem sparsorum dissimilitudine: multa enim & conferta fert *folia*, cubitalem & ampliorem caulem confusè vestientia, admodum angusta, & longa, instar penè foliorum Tragopogi: caulis item fastigium *flores* profert non eodem ortu, vt in Byzantino, sed in summis alis, inter angustissima foliola ... nascentes: an vtriusque radix Byzantini radicem æmuletur, me fugit, ait autor noster: nam neutrius plantam videre mihi contigit. Sed & triennio pòst iconem suis coloribus expressam ad me mittebat idem Io. Somer, qualem ille depingi curauerat ad normam eius plantæ quæ ipsi eodem anno quinque & triginta flores protulerat. Illius floris (Exot. par. 2. Append. 2.) colorem plurimùm ad Mali Aurantij præmaturi colorem accedere obseruabam: odorem autem non adeò suauem vt eius quod præcedente capite descriptum est, sed potiùs Lilij montani flauo flore odorē referre. Habebat porrò Amplis. vir Nic. Vanden Branden Consiliarius Bruxellensis plantam similem Somerianæ, quæ anno à Christi natiuitate 1602. longè etiam plures tulisse fertur flores in vnico, sed illo plano, caule: anno autem insequente non minorem florum numerum tulisse ad me scribebat. Cæterùm aliud eius genus reperitur etiam præcox & angust. folium, lōgè nitidioribus floribus quàm Somerianum prædictum; nam prorsus miniatos illos fert, vt Byzantinum, certè magis saturos quàm Somerianum, nec eos inodoros. Præfectus Cursorum Bruxellēsis sub extremum annum 1602. pusillum bulbum eius generis mittebat, quem ex Italia recenter accepisse scribebat: & licet is bulbus Nucis Auellanæ magnitudinem vix superaret, sequente tamen anno quatuor flores tulit eius quem dixi coloris: eius etiam folia licèt angusta vt alterius, magis tamen saturâ viriditate prædita, & magis splendentia mihi videbantur; atque inordinatè quemadmodum flores in caule nascebantur: obseruabam etiam eius caulem & folia non adeò breui marcescere vt alterius, sed diutiùs perdurare. Vtrumque genus, ab ijs qui diu aluerunt, Martagon Pomponij vocatur, & hac appellatione ex Italia se accepisse asserunt. Rarum adhuc est in his Prouincijs, quia adnatis difficillimè se propagat, nec apud quempiam ipsam plantam semen præbuisse intellexi.

De hoc Lob. Adu. part. 2. inquit. Eximio ornamento decorat Botanicorum paradisos Hemerocallidis Macedonicę tenuifolię miniati coloris: Lilii siluestris montani Macedonici, & Mar-

Mattagonis Pomponei splendissimi miniati coloris, D.I.Someri: Martagonis Pomponei Someri: Lilii rubri præcocis Clusii, luculentus flos, intaminate fulgens, miniati coloris &c. Debetur hæc planta, præfato D. Somero, qui primus eius bulbum è Macedoniæ montibus effossum in Belgium detulit, & amicis communicauit. Hanc quoque aliquot annis ob florum decus N.C. Arebergius studiosè coluit, nec non alii Medioburgenses.

LILIVM NVTANTE FLORE FLAVO.

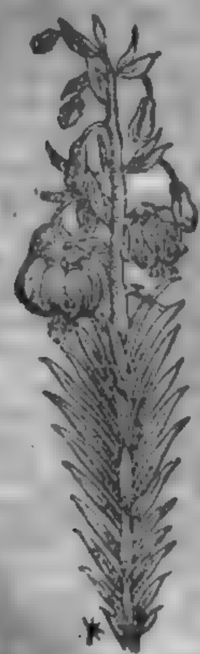
Descriptio

Elegans Lilii montani genus à nemine quod Clusius de sciat scriptum: cuius bulbum misit Io.Robinus & descripsit, florem habere ex aureo flauescentem, foliis instar Lilii montani, aut Byzantini, vt sunt Lilii montani siue Martagonis Matth. flores. Misit ad me, inqt, Burdegala eruditiss. Io. Venerius istius Lilii crassos bulbos, monebat alterum altero magis præcoces flores proferre: addebat insuper se aliud adhuc genus obseruasse, cuius flores nullis punctis internè distincti: nasci in *Cagetre en baruchs* nuncupatis locis, atque Pyrenæorum montium aliis, vnde ipse retulerat. Ac se spontè nascentes eruisse natos in monte *Campsaure* vocato, & alio in loco qui à Lilio nomen sumsit.: istícque à rusticis *Consol* appellari, id est, Consolidam, quòd eius radice contusâ & impositâ, tam hominum, quàm animalium vulnera, mirum in modum curari referant: atque adeò Pyrenæorum montium incolas nullum aliud remedium vsurpare.

Lilium montanum flore flauo Lobel. & Penæ Adu non dissimilem vultum, ortum, & natales habet, montium nempe Pyrenæorum, Lilio Bizantino miniato aut syluestri montano Lilio.

MARTAGON FLORE LVTEO PRÆCOX.

Descriptio

Hemerocallidem siue Martagó flore croceo, quod Turckischbund vocant, vidi flauescentem cum octo floribus infrà reclinatis in horto Stöckii, nódum tamé expansis Iunii 8. videtur præcocior ea Hemerocallide, quam habent in horto Principissæ, in qua nondum apparent flores méfis Iunii 9. Eius flores sunt miniati vt ait hortulanus: Mattagonis autem crocei flos apertus fuit 11. Iunii, intus punctis notatus, capitula apicum crocea ferè.

CORONA IMPERIALIS SIVE Tusai alius.

Descriptio

Radix bulbosa, rotunda, crassa, diuersa à Liliorum forma, est enim compressa ex magnis crassissimis & succulentis squammis compacta, colore interdum albo, nonnunquam etiam purpurascente, sæpè pallido, odore fœtido & viroso, vti & foliorum: Colchicum olente, Clusio verò hircum, nares etiam procul feriente, qui eruit binas & ampliùs libras pendentem. *Caulem* tollit singularem, bicubitalem aut etiam altiorem, digitali crassitudine, inferiore parte plusquàm pollicari, firmo, intus fungoso, viridi, rotundo, quidem, sed ad cubiti altitudinem striato, *foliis*

Odores

Pondus

magna parte stipatum numerosis, splendore viridanti nitentibus, Liliaceis vel Lilii montani floribus Lob. pluribus indidem ortis, æquali ordine, aliis inconditis, nullo nixis pediculo, sed latiore sui parte cauli adnatis, ita vt appendices paulùm eminentes ab iis propagatis caulê reddant nonnihil angulosum. Supra autem densius hoc foliorum agmen, caulis ad pedem, nonnunquam etiam cubitum protenditur nudus, sine foliis, gracilior quàm inferiùs, & teres, neque striatus & viridis, sed læuis & purpurascentis coloris, Serpentariæ instar maculosus, qui in summo totidem pænè in angulos desinit quot *flores* sustinebit, nempe binos, ternos, quaternos, quinos, senos, aut plures, omnes Verè quasi æqualiter, sed contrario situ nascentes, singulósque inter bina folia inferioribus longè minora & angustiora, æquali ferè longitudine, quum *flores* primùm erumpunt, inter folia latent, candicantésque sunt; deinde paulatim incrementum sumunt, vnà etiã succrescente eâ caulis quæ illos sustinet nudâ parte: florum verò *pediculi* qui sexcunciales in augmento deorsum inflectuntur è quibus flores penduli sunt circum circa regum coronas imitati, Lilii candidi, vel Martagonis pares, flammeo colore rutilantes, Lobelio ex phœniceo rubentes, patuli, senis constant foliis latis, per extremum mucronatis, pulchra striatum saturatiorũ, siue purpureatum Clus. discursantium picturâ variegatis, laciniata cæsurâ subinde ludentibus; vngue autem, inquit Clusius, singulorum foliorũ nonnihil foris eminente, & ex nigro purpurante, quorum vniuscuiusque fundum obscuriore colore pictum obsidet gemmantis liquoris margarita argentea limpidissima & dulcissima, pertinacis durationis, post multos etiam dies à resectione, de quo liquore Clusius ait: Flos absolutus & maturus expanditur, tintinnabuli mo-

do propendens, aurei Mali siue Citrii colore, sed pallidiore, venis purpureis summam venustatem adferentibus: singula floris folia interna parte in ipsis vnguibus singularibus tuberculis candidis prædita sunt, quæ meridiano etiam Sole limpidissimam dulcemque aquam exstillant lachrimarum in morem, vt vniones propendentes Lobelio visci grano ferè pares, videantur, sed abundantiùs pluuio tempore: ea deinde tubercula, marcescetibus floribus in albas lacunas abeunt. Ex ipso penitùs floris vmbilico prodeunt pro foliorum numero, stamina candida adeò coniuncta, vt pro vno fallant obiter intuentem, apicibus maiusculis in Ochram vergentibus: breuiore trifido stilo inter ea latitante: Caulis reliquus suprà nudus eminet supra florum coronatum agmen, confertâ duntaxat minorum & angustiorum comâ: interdum etiam mihi, inquit Clusius, nati sunt supra flores non vnicus cauliculus siue ramulus, sed bini terni aut plures, suis etiam foliis singuli ornati: Creuit porrò Viennæ planta vndenis pluribúsque, aut paucioribus floribus prædita; caulis supra septenos æqualiter propendentes denuò nudus, quasi dodrantali longitudine assurgens, reliquos flores singulos inter folia nascentes protulit, longâ, densa, & multifidâ aliâ foliorum comâ supra eos fusâ. Sed & intelligebam ab his qui aliquot annis Constantinopoli hæserant caulem nonnũquam supra priorem illam florum æqualiter propendentium seriem, dodrantali longitudine attolli, aliámque florum seriem gestare, aliquando etiam tertiam, ac tum demum foliorum comam supereminentem: eas verò stirpes vnicum florum ordinem subsequentibus annis plerumque ferre obseruaui, vt peculiare genus non sit censendum, sed Naturæ luxuriantis quidam duntaxat lusus, licet mihi etiam altero anno duplicem florum seriem gestare similem plantam meminerim. Habuit autem Viennensis quædam Patricia, cuius caulis supra terram planus pedali longitudine extabat, deinde in binos ramos findebatur æquali longitudine excrescente, singulos vndenis floribus onustos, magnâ etiam fusâ supra eos foliorum comâ. Habuerunt & alij & ego similes plãtas in binos caules cubitali pæne supra terram altitudine diuisas, quorum alter octo aut plures, alter quinos aut senos flores tulit: mea verò plãta hoc etiam peculiare habuit, quod eminens coma multifida fuit. At Viennæ obseruata Tusai plãta, reliquas quas postea obseruauerim florum numero superauit: nam quinquagenis aut pluribus floribus onusta fuit. Ill. Cattorum Principi Wilhelmo floruit planta quadragenis floribus. Iacobus Garetus Ciuis Londinensis monebat se plantam habuisse quę binos & septuagenos flores protulerit. Habuerunt & alii similes interdum, in quibus plures flores nati, viceni nempe, triceni aut quadrageni: quotquot autem tam numerosos flores tulerunt, planos, latósque & valdè striatos habuisse caules animaduerti, atque proximo insequente anno ad ingenium rediisse, hoc est, caulem rotundum, ternis, quinis, septenis aut octonis floribus præditum habuisse. Nos quoque insignem lusum in eadem planta notauimus: vno anno vnicum caulem ferentem cum corona multorum florum, alio anno duos caules cum magno florum numero, in vtroque caule coronas: sæpe nullos produxisse flores, nonnunquam adfuisse caulem sine floribus &c. Fœcunda futura capita sursum eriguntur magna Dei prouidentia, inquit Clusius, ne dehiscentibus semina ante maturitatem excidant.

Vniones. *Stamina.* *Corona plures.* *Coma multifida.* *Tusai natura.*

Cæterùm (inquit Clusius) aliud genus est, nec caule, nec foliis, nec florum forma à superiore differens: nam & illos in extremâ læuis & nudi caulis parte æqualiter ferè in ambitu nascentes, singulosque inter bina angusta folia sustinet, vel superius, sed color variat, nec vt in præcedente flauus, vel veriùs pallescens, sed rubet, aut sandaracæ Sandicisque colorem refert, instar Astaci elixi chelarum ferè: sex etiam latis & mucronatis foliis constat, vnguibusque ex purpura nigricantibus, cum suis interiore parte candidis tuberculis limpidum rorem stillantibus, & sex staminibus, stilóque æquali longitudine propendentibus. Hoc genus superiore magis venustum mihi videtur.

Tusai Secundus.

Variat item in nonnullis plantis florum color: est enim vel medius inter vtrumque genus, vel ad prioris, secundiue colorem quàm proximè accedit.

Sed & quartam quandam differentiam obseruabam, licèt eius florum color proximè ad Secundum genus accederet: angustiora enim folia habebat, illaque & radicem nullo tetro odore, quantùm quidem naribus manifestè percipi posset, prædita.

Hemerocallis Diosc. Corona Imperialis.

Idem Pann. p. 122. & Histor. post. l. 2. c. 1. Hactenus nullam plantam obseruare memini, quæ Hemerocallidem Diosc. descriptam exactiùs (in hoc à Clusio sumus alieni) referat: alia est Hemerocallis cuius Athenæus meminit: Pancius iconem mittebat, Coronæ Imperialis nomine insignitam, quam appellationem apud Herbariorum vulgus adhuc retinet: bulbi verò à Cæsaris Oratoribus Constantinopoli missi, nunc *Tuyschachi*, modò *Tusai*, siue *Torsai*. *Tuschai* autem (vt ab iis intelligebam qui Constantinopoli vixerant,) lilium regium significat. Interdum etiam bulbi missi *Tursani* & *Tursanda* appellatione: sed postremæ hæ voces à Turcis duntaxat nominibus adiici solent, ad rei, cui adnexæ sunt, magnitudinem exprimendam. Ex Persia verò Constantinopolim delatos illius bulbos omninò mihi persuadeo, quoniam cùm accipiebam inter reliquas hæc fuit inscriptio, *Tusai, fior Persiano rosso ò discolorito, con la testa abasso*, hoc est, Tusai, flos Persicus ruber aut decolor nutante capite.

Tusai. Lilium regium. Tursani.

Vidit inter alias rariores stirpes hanc etiam nouam plantam nostra ætas, quã vocant Turcico vocabulo *Tusai*, nam Constantinopoli allata est. Alii Lilium Persicum, à natali loco, vulgò ob similitudinem Coronam Imperialem siue Regiam appellant, quam peritissimus rerum simplicium C. Clusius, summus meus (inquit Camer. Embl.) amicus ad Hemerocallidem Veterum non malè referri existimat. Huius flos maturus expanditur, ac in suis propriis pediculis planè deorsum flectitur, at quamprimùm flaccescere incipit, succedunt illi satis magna capita (vt quoque in Lilio rubro fieri solet,) quæ excusso flore statim sursum eriguntur, ne scilicet, si deorsum dehiscerent diutiùs, semina nondum matura putrescant ac excidant.

Locus. *Flos Persicus.*

C. Bauh. Phyt. Lilium 13. siue Corona Imperia. flore luteo, Lobel. Corona Imperialis. Lilium 14. siue Corona imperialis flore rubro, Clusio Tusai 2. Lilium 15. siue Corona imperialis multiflora, Clusio Tusai 3.

Lobel. Obs. Lilium siue Corona Imperialis, Tursani & Lale Herbariorum. Ic. Plant p. 171. Lilium

lium siue corona Imperialis Teut. 210. Item pag.172. Corona imperialis phœnicea duplici corona aut serie florum. Teut. 211.

Corona Imperialis varietates.

Aduers. par.2. pag. 512. Lilium siue Corona imperialis Herbariorum, cuius varietates peramœnæ & perquàm speciosæ Belgio & Anglo-Britãniæ iam nostra ætate inquilinæ, oblectationi oculorum magis, hortorúmque ornamento, quàm naribus dicantur: tetrum namque hircinum halant odorem Imperiales Coronæ, quarum varietates in caule, flore, & folio perspicuæ. Præcocior quæ statim Martio, nec dum lapso floret: folio lato est, dilutiore viridi, & flore non dissimili, sed pallidiore, à frigore fortè. Quæ media, est elatior, folio itẽ pallidiore sed angustiore: & flore item dilutiore. Platicaulos, vt Liliũ albũ & Martagon siue Hemerocallis Byzãtina interdũ euẽtu fortuito fit Imperialis Corona numeroso florum incremento: foliis angustioribus, & Minii coloris saturioribꝰ, floribus aspectu iucũdis, quales floruere Londini in horto D. Ioh. de Franqueville Anno 1600. & Hacknei in horto Nobiliss. Baronis Eduardi Zouche 1601. Serotina latioribus foliis atrouirentibus: flore autem ex saturo phœniceo colore. Multis numerosísque latioribus foliis constat, stipatim bicubitalem caulem ab imo amicientibus, florum elegantissimorum saturo quidem duplici serie coronáue, nonnullísque floribus caulis comosum fastigium internascentibus, aspectu iucundissimo. Hæc variis in hortis alitur & in honore habetur.

Corona præcocior.

Corona media.

Corona Polyphyllos siue foliosa.

Inter syluestria Lilia Dod. Lat. venit & numeranda Imperialis Corona dicta *Lale* & *Tursani* patriis vocibus appellari affirmatus.

Hist. Lugd. Corona Imperialis Dodonæi. Corona Imperialis 1. Königskron / Königslilien. Et Corona Imperialis 2. polyanthos, Gefült Königskron / Lilium Persicum, *Tusai*, aut *Tousai*.

Tempus.

Floret Aprili, interdum etiam Martio, si aëris temperies paullò calidior fuerit. Semen Iunio maturum. Nusquam spontè nascentem hanc plãtam conspexit Clusius, sed Constantinopoli delatam, eo quo ad Maximilianum II. Viennam euocatus est anno, primus Belgicæ hortis communicauit: & in Viennensibus reposita fœliciter prouenit. Ante ipsius tamen discessum ex Belgio eius iconem [qualem Dodon. in purg. hist. Append. exhibuit] Ill. V. Ioh. Brancioni miserat C. V. Alphonsus Pancius Ser. Ducis Fer. Med. Obseruaui Stutg. in hort. Ill. E. C. vnde translata in eius hortum Montb. floret Martio, ac hiemem fert non reposita: Visa etiam Basileæ florere eodem tempore, ac semen maturum proferre Iunio.

Locus.

Vires.

An apud Turcas medicum aliquem vsum obtineat, non intellexit Clusius, arbitratur tamen venustatis & ornatus potiùs causâ hanc plantam in suis hortis illos alere, quàm ob vllas eius facultates.

Hemerocallis vires licebit videre antè.

CORONA IMPERIALIS MONSTROSA.

Ex Iconibus coloribus depictis Illustrissimæ Princ. 1608. In magna icone multò plures

erant flores ac folia. Est mõstrosa Corona Imperialis.

LILIVM PERSICVM SIVE SVSIANVM.

Descriptio.

Donauit D. Cherleto meo Nobiliss. Cortusus Patauii inter alia raritatis plena, Lilium Persicum ei dictum: cuius *caulis* procerus, non multùm crassus, cubitalis, rotũdus, *foliis* ab ima parte sursum vorsum densè stipatur, Lilii crocei foliis, angustioribus, acutioribus, digitalis longitudinis, longè quàm Coronæ imperialis angustioribus, illis ferè similibus quæ in summo ipsius capite nascuntur, virescentis ex cineraceo coloris, siue quodanmodò æruginosi (inquit Clusius,) qualis in Tulipæ foliis conspicitur, contorquentur verò illa, buxéique sunt odoris: summus caulis longum gerit thyrsum *florum*, sesquiuncialibus & longioribus pediculis hærẽtium, numerosorũ, pendulorum, terrámque spectantium, Leucoii bulbosi, Theophrast. & nolas imitantium, senis foliis constantium, satura purpurâ tinctorum, siue, vt ait Clusius, foris purpuræ valdè obsoletæ colore præditos, internè autem dilutiores, inodoros, vnguibus subuirescentibus. Ex vmbilico sex inæqualia *staminula* prodeũt purpureis apicibus primùm conspicua, qui obuersi, flauo polline conspersi apparent: tria deinde longiora staminula coëunt, stilúmque medium florem occupãtem æmulantur. Sequuntur deinde sexangula *capita* siue triangula, quorũ singuli anguli bis alis sunt præditi, Coronæ Imperialis capitibus ferè similia, sed minora & breuiora: *semine* etiam simili, paululùm tamen breuiore: *Radix* qualem nos habuimus bulbosa, Pomi Arancii magnitudine, subrotunda, fissa: magnis squammis lo-

Lilium fatuum. *Sultan zambach.*

plerumque in extremo caule confertim nascebãtur, & interdum vitium faciebãt, ipse Lilium fatuum cognominare solebat.

Constantinopoli radices missæ nomine *Sultan Zambach*, quibusdam amicis in Belgiam pro Martagone Constantinopolitano: Hinc apud Belgas modò *Sultan Zambach* appellatur, modò Martagon Constantinopolitanum flore albo, cùm tamen, teste Clusio, vnica eademque sit plãta, non duæ diuersæ. Sultan Sambach, propter amœnitatem & floris decus, vel fortè quod magno Sultano dicatum, Lilii hoc genus appellatum videtur.

Martagon Constant.

Lobelio Obs. Radix illi Lilii cruenti, sed notulis, labeculisue purpurantibus variata, nuper Constantinopoli missa. Martagon candidum Chalcedonicum, Indidem delatum visendæ venustatis, vt si quid aliud, istud Lilium asseritur: folia Lilii albi nostratis candidiora, & radix itẽ cognata. Icon. Pl. p. 163. Martagon album, Lilium candidum Byzantinum Teut. 202.

Martagon candidum Chalced.

Rauvvolf. itin. Lilii albi genus visum in magna Batzar de quo Theophr. lib. 4. c. 9.

Hist. Lugd. in append. p. 30. Lilium album Syriacum, quidam esse volunt Lilium à Theophr. memoratum lib. 4. c. 9. Cæterùm de Stratiote aquatico Theophr. verba intelligenda sunt, cuius meminere Athenæus lib. 14. & Plinius capit. 15. libr. 24.

Camer. hort. Lilii albi species Constantinopoli allata. Apud Matth. Germ. Sultan Zambach. C. Bauh. Phyt. Lilium 2. siue album peregrinum, Clusii Sultan Zambach. Lob. Martagon album. Lilium 3. siue album peregrinum alterum Rauvvolfii. Lilium pulchrum.

Locus.

Lilium Byzantinum album ostendit Nobiliss. Frid. Meier Argentinæ mense Maio, quod nondum florebat.

HEMEROCALLIS VETERIBVS.

HEmerocallis (vt Diosc. describit) *folia* & *caulem* Lilio similia habet, viridia velut Porrum: *flores* in ipso caule sunt per singulas propagines tres aut quatuor, fissurâ, Lilio similes, quum hiare cœperint, colore vehementer pallido: radicem v. magnam & bulbosam. Hæc trita pota, & cum melle in lana apposita, pessum præbet, qui aquam & sanguinem ducit. Folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigant. Sed & radix & folia ambustis commodè imponuntur.

Hemerocallis inter ea quæ folio tantùm coronant Plin. numerat. Alio in loco, Hemerocalles, inquit, pallidum è viridi & molle folium habet, radicem odoratam & bulbosam. Quæ de Hemerocallide Diosc. accipienda esse, perspicuum est.

Ex illis verò quæ Theoph. lib. 6. c. 1. de Hemerocallide prodidit, colligere licet, eam à Diosc. bulbosa dissidere: Recensens enim suffrutices coronarios, hanc inter illos, lignosa esse radice, & minutis constare foliis affirmat.

Quando verò Plin. Hemerocalles folio tantùm coronari tradit, sibi minùs constat: Theoph. enim (vt Dalech. annotat) simpliciter has esse coronarias scribit: ac eius descriptionẽ alibi traditã truncatam & deprauatam esse patet conferenti cum Diosc.

Athenæus ex Theoph. Hemerocalles inter coronarios flores numerauit, dicens lib. 5. Dipnos. ex Cratino:

Pascitur mihi caput ex charo ꝗ emerocalle.

Floris Hemerocallis qui noctu flaccescit ad exortum Solis mox reuiuiscens, Cratinus in Effeminatis sic meminit:

Anemonarum vernis calicibus, Serpillo, Croco,
Hyacintho, Elychrysi ramis, Oenanthe,
caróque mihi Hemerocalle.

Notatu sanè digna quæ Dodon. de Hemerocallide literis consignauit: Hemerocallidum, inquit, vna frutex, alia flos est. Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum de quo Theoph. l. 6. Plin. l. 21. c. 21. Alia Hemerocallis flos est, cuius descriptio apud Diosc. est suspecta: quod enim radicem addit ὁμοίαν βολβῷ ἰσχυρῷ, innuit deprauatam: vel enim superfluis videlicet ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallis videlicet & alicuius alterius Lilii. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium apophises faciens, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dubium

Cæterùm Hemerocallis Theoph. & Plinii frutex coronarius vulgò creditur.

Hemerocallidis æquiuocationes.

Dod. & alii quidam Hemerocallidem Diosc. & Athenæi censent esse Lilium Asphodeli radice, & foliis, flore luteo.

Pancratium Monspessulanum, quod quibusdam Scylla maior alba, nostro iudicio non benè dicitur Hemerocallis Theophrasti ac etiam Diosc.

Pancratium Monsp.

Corona Imperialis Clusio dicitur Hemerocallis, est autem nobis occasio cur dubitemus, vt postea dicitur.

Corona Imperialis.

Habetur & Lilium Persicum hemerocallis, siue Susianum Pennachio, Persiano folio purpureo.

Lilium Persicum.

Dicitur quoque de Lilio rubro vel croceo minore, vide Lilium rubrum.

Lilium rubrum minus.

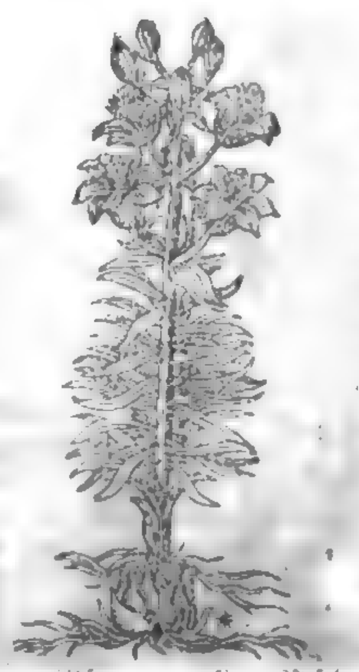
Hemerocallis Cornario Lilium flore nutante ferrugineo. Item Lonic. Gesnero Hemerocallis purp. C. Bauhino an Hemerocallis?

Lilium flore nutante ferrugineo.

Est tandem Hemerocallis altera Matth. nobis Lilium flore miniato.

Lilium flore miniato.

LILIVM RVBENS VEL CROceum maius

Descriptio

PAr est magnitudine Lilio albo; nisi quòd *folia* incondita, minùs sint lata, at firmiora, neruosiora, atrouirore splendentia, longiora quàm in bulbifero; *caulis* maculatus, bicubitalis, summitas in pediculos aliquot facessens, singulis singulos flores inhærentes sustinet, Liliaceis magnitudine, for-

formâ, foliorúmque numero similes, verùm colore rutilo coruscantes, saturatioribus intus stigmatis punctati. *Radix* subest bulbosa è squammis compactilis, alba, ex qua ramuli repentes nouos generant bulbos.

Hemerocallin Matthiol. vulgus Lilium silu. nominat, cuius flores colore perquàm pallido, vt Dioscor. ait, adeò vt fulgentis auri modo rutilent. In hist. Germ. Rote Goldilgen. Hemerocallis. Boh. Lilium zlate.

Camer. not. Figura à Camer. pro hoc Lilio posita non placet. Facilè crediderim Lonicerum sub his verbis (Lilium croceum, Gelb lilgen / quod excrescit interdum ad duos cubitos, læditúrque à nimio Sole) scribere de Lilio rubente maiori, quamuis figurâ id minùs exprimat.

Dodon. Gall. Lilium alterum rubrum ab Herbariis Martagon dictum. Item hist. fl. & in fol. Lilium purpureum maius, quod Matthiol. Liliũ syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse, ait: quod tamen verisimile est Hemerocallida non esse.

Hist. Lugd. p. 1495. Lilium purpureum maius Dodon. de fl. Et pag. 1498. Hemerocallis prior Matthiol.

Anguill. de hoc Lilio ait esse Martagonis speciem radice alba, floris magnitudinis Lilii, & epistola 13. ait: Non inuenitur planta quæ meliùs correspondeat Hemerocallidi Dioscoridis, quàm Cinorrhodon Plinii, id est, Martagon Liliaceum, Lilium rubens vel croceum alterum, Hemerocallis Matthiolo, quod Italicum cognominat.

Lobel. & Pena Adu. Lilium purpureum siue Chymistarum Martagon. Gall. *Lis orangé*. Colores Lilio candido quæsitos mangonio fuisse, etsi rei rusticæ Scriptoribus Plinius asseueret, tamẽ purpurei Lilii duo genera spontè non arte oriri cum Dioscor. plurimi montes hodiè testantur.

Matt. not. Senẽsis vocis huius ignarus. Phœniceum Lilium, valdè alioqui notum, dicit esse, colore perquàm pallido Diosc. falsò teste adducto.

Tabern. icon. & hist. Rot heydnisch Lilien. Martagon rubrum. Figura Tabern. placeret pro Hemerocallide Matthioli, quamuis aliter sentiat, qui ei patrocinari statuit.

C. Bauhin. Phyt. Lilium 4. siue croceum maius, rubens Plinii: Lilium rufum Trago. Aliquando flore pleno reperitur, vidimus & candido. Item apud Matthiol. Lilium croceum maius, rubens. Plinii fortè Hemerocallis Dioscor. Brunf. Fuchs. Gesner. Lilium rubens Dodonæo. Lilium rufum, Lilium purpureum maius Lugd. Camer. Fuchsio & Lonicero. Lilium croceum. Tab. Liliũ croceum maius. Gesnero Martagon. Lilium purpureum maius Cæsalpino: Lilium sylu. aureo flore.

C. B. lapsus notis. *Tragi Lilium rufum mihi* ad minus referendum videtur non ad maius, Idem etiam de Lilio rubente Fuchsii & Gesneri: Tabern. Liliũ croceum maius mihi videtur potiùs ad minus accedere, nec velim eius figuram ponere pro Hemerocallide 1. Matthioli.

Cam. not. Camer. apud Matthiol. nouam figuram ponit pro Hemerocallide. 1. quæ nõ placet, & quæ fortè Lilii rubri minoris. Lilium purpureum maius Lugd. huc non referendum existimo, vti antè dictum, maius pro minus scriptum. Martagon Gesner. de hortis f. 204. huc non pertinet. Cæsalpini descriptio conuenit minori Lilio rubenti.

Locus. Nusquam non prouenit (teste Matthiol.) in Italia, quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in vallibus aureo colore emicat. Ego Lilium croceum maius siue rubens vidi Basileæ in horto Di. Doct. Fœlicis Plateri: Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. Wirtemb. delatum ex Marbach ducatus Wirtembergici, vbi florebat Iunio.

Tempus. Et licet secundum Dodon. purpureorum Liliorum in Medicina incognitus sit vsus, & facultas incomperta. Sçit tamen Lobel. bulbos Lilii puniceí eadem posse quæ Diosc. vult. de Hemerocallide.

LILIUM RUBENS VEL CROceum minus.

Descriptio. Squammatus bulbus *caulem* promit angulosum striatum, altitudine sesquicubitali, cui temerè folia numerosa adnascuntur atro virore splendentia, perquàm angusta, secundum longitudinem neruosa: *caulis* fastigium in aliquot pediculos firmos, punctis rubris variegatos, modicè hirsutos diuiditur: quorum vnicuique *flos* insidet Liliaceus, colore ex rubro flauescente seu croceo, folia intus sulcata & punctis saturatioribus notata habens, odore suaui, *staminibus & pistillo* flori concoloribus.

Lilium rufum, Germ. Rot goldgilgen, Plin. & Diosc. testantur Lilia rubra arte fieri posse, quod an verùm sit necne, ii affirmare poterũt, qui hoc experti fuerint. Neque satis constat Trago, an hoc Lilii genus Plinius Rufum dixit.

Hieronymus Brunschvveig Narcissum vocauit, nec temerè quidẽ, cùm & Theophr. ipse lib. 6. cap. 6. Lilia Narcissi voce appellarit: Crediderim equidem radicem huius quoque Lilii, sicut & albi, maturandis & emolliendis quibuscunque abscessibus prodesse.

Pingit Brunfel. Germ. Lilium hoc croceum minus, sub genere alio Lilii Goldwurtz & Goldgilgen / aut Rotgilgen.

Apollin. Gelb lilien / cui tribuit easdem vires, quas Lilio albo.

Meminit Anguill. tertiæ speciei Martagonis radice alba: quam existimat Hyacinthum Homeri, Theocriti, & Pausaniæ, ac Ouidii: ait etiam Dioscor. & Theophrastum huius plantæ meminisse. Non errauerit (opinatur Gesner. horti.) qui Hemerocallidem alpinam appellauerit. Pingitur ait idem postea à Matthiolo pro Hemerocallide altera. In hortis hoc etiam diu viuit &c.

Gesn. not. Gesnero an hîc assentiendum dubitamus. Si enim Matthiolus hoc Lilium intelligit per Hemerocallidem, quod non existimamus, flores malè picti. Dodon. & Lobelius Hemerocallidem ab Lilio rubro minore separant.

H. Lugd. not.. Hyacinthus Ouidius.

Clusius vocat Lilium rubrum minus non bulbiferum. Hist. Lugd. p. 1495. Lilium purpureum maius [scribendum, vt iam diximus, erat minus] Dodon. Item p. 1494. Alterum purpureum Lilium minus.

Dodon. Gall. Lilii secunda species κρίνον πορφυροῦν.

Lilium rubrum, Lilium rutum. Ouidio Hyacinthus. Belg. roode lelien. Hist. Lat. fl. & in fol. Ouid. Huius generis Lilium Hiacinthum appellat ab Hyacintho adolescente:

Flos oritur, formamque capit, quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est, [is enim fuit author honoris]
Ipse suos gemitus foliis inscribit: & ai, ai.
Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaph. Bionis Eidyllio 9.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἶ αἶ,
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Vt & Virgilius in Bucol. Æclog. 3.

——Phœbi sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

Dicitur rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color siquidem florum rubeus, subinde nominatur purpureus. Existimatur & iste Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis instar rubeat. Sed non omnibus hæc sententia probatur, quibus ferrugineus non alius videtur, quàm ad cæruleum accedens &c. Hyacinthum purpureum siue rubentem Recentiorum plerique Hyacinthum Poëticum appellant, at nobis magis placet hunc scriptum Hyacinthum dici. Theocr. Eidyll. 10. Hyacinthum γραπτὸν, id est, scriptum appellat. Pausanias Corinth. lib. 2. Scriptum Hyacinthum aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit. Sunt inquit, corollæ ex flore contextæ, quem κοσμοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum illum existimo: est enim ei tum magnitudine tum colore persimilis: habet præterea easdem luctus indices literas.

Lobel. & Penæ in Obs. pag. 84. & Adu. pag. 61. Lilium purpureum minus, Chimistarū Martagon. Gall. *Lis orangé.* Ital. *Giglio rosso.* plant. icon. pag. 164. Martagon Chimistarum. Lilium purpureum siue Phœniceum vulgare. Lobel. 84. Teut. 204.

An Camer. apud Matth. Germ. Rote Goldgilgen/Hemerocallis.

Tab. not.

Tabern. icon. & hist. Groß gold gilgen. Lilium aureum maius. Quamuis Compilator maius vocet, huc reducimus, quia figura satis accedit ad minus: præterea maioris bonam figuram alio ponit titulo, miror eum qui Patrocinium Matth. suscepit, hanc figuram maluisse assumere primā Herocallide. Casp. Bauh. Phyt. Lilium 11. siue croceum minus.

Lilium croceum minus, Basileæ in hortis prouenit; Nos habemus Montbelgardi in horto E. C. id etiam collectum in Passauant in horto Dj. ab Andlavv. plantaui in horto E. C. Hoc Lilium reptrices propagines ex se dimittit multas.

LILIVM PHOENICEVM DILVTVM.

Descriptio

Lob. icon. Pl. p. 164. Martagō Chymittarum alterum: Lilium phœniceum dilutum Teut. 204. C. Bauh. Phyt. Lilium 5. siue phœniceum.

LILIVM CRVENTVM LATIFOLIVM.

Bulbo innititur omninò tali, quali Lilium albū: *caule* verò donatur, non vt cætera Lilia, crasso, qui *florem* producit unicum, cruentum, sex foliis latis constantem. Cauli folia rara, valdè lata, Plantagini similia.

Tabern. icon. & histor. Breyt bletterich blut gilgen: Lilium cruētum latifolium. C. Bauh. Phyt. Lilium 6. siue cruentum latifoliū. Tab.

LILIVM BVLBIFERVM MAIVS.

Descriptio

Bicubitali interdum assurgit *caule*, firmo, crasso, *foliis* septo liliaceis, subatris, in summis alis crassiores *bulbos* gestans, & amplos *flores* rubros, Lilio puniceo minori non bulbifero concolores. Teneriores huius plantæ, ante quàm flores ferre incipiāt, bulbis secundum caulem inter-

inter folia natis non minùs donatæ sunt, quàm reliquæ duæ species: sed quando robustiores sunt floresque aliquot annis protulerunt, vix, nisi in summo caule, vbi in alas diuiditur, & secundum flores, maiores bulbi nasci solent.

Liliacea stirps, seu Lilium bulbiferum 1. siue vt Clus. appellat cruentum, Martagon bulbiferũ 1. Liliacea stirps Clus. seu Liliũ bulbiferum, siue vt appellant, Lilium purpureum siue rubrum maius, Martagon bulbiferum maius.

Lobel. Obs. Lilium cruentum bulbos gerens summo alis diuiso caule: Lilii cruenti varietas Martagon, cui flores rutilant, bulbos nucleis stipatos summo caule alis diuiso profert. Icon. Pl. pag. 165. Lilium cruentum Teut. 205.

Hist. Lugd. Lilium cruentum bulbos gerens Lobelii.

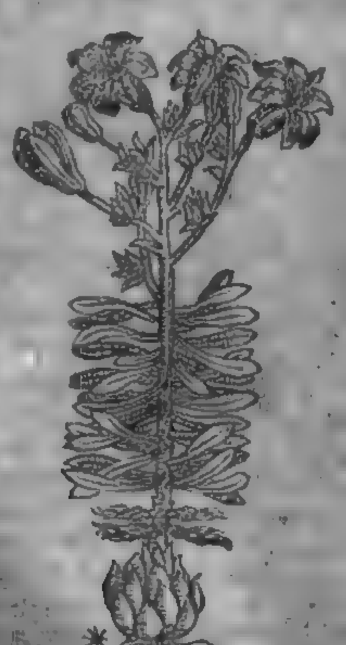
Casp. Bauh. Phyt. Lilium 7. siue bulbiferum latifolium.

Tempus. Floret hæc planta Liliacea cum duabus subsequentibus Iunio, alia aliâ paulò maturiùs, semenque perficit Augusto, bulbi in alis (inquit Clusius) hærere solent, donec vento aut contactu excutiantur, imò interdum plantæ adhuc inhærentes, fibras deorsum spectantes agere solét, tanquam ad communem matrem terram aspirãtes, & illâ se condi cupientes.

Locus. Hæc quidem nullibi spontè nascens à Clusio obseruata est, sed eã primùm Liræ cõspexit Clusius in horto Mariæ de Brimeu, quæ deinde bulbis in terram depactis, reliquis Belgicis hortis breui tempore communis facta est, atque etiam nunc Viennensibus ac aliis vicinis, Clusii operâ: nam ipsa aliquot maiores bulbos è Belgica mittebat.

Solent verò tum hæ, tum aliæ duæ non bulbiferæ, cùm primùm florũ gemmas ostendere incipiunt, à formicis admodum infestari, sic vt eo tẽpore nunquam immunes ab ipsis conspicere liceat: non secus ac Pæoniæ flores antè, quàm explicentur, qui mirum in modum etiam à formicis appetuntur, præsertim qui plenus est, & ille etiam explicatus atque apertus.

LILIVM BVLBIFERVM INCANVM.

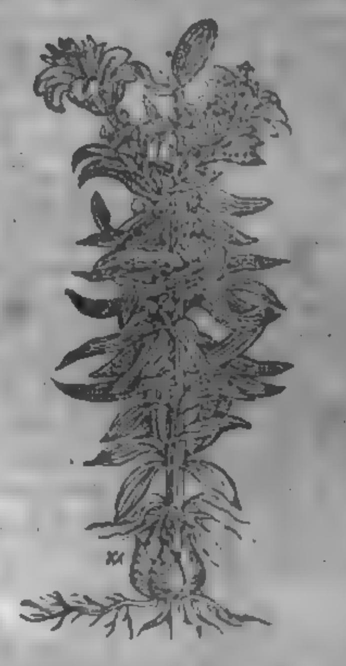
Descriptio. Vix cubitalẽ (inquit Clusius) excedit altitudinem, *caule* etiam est firmo, striato, ex viridi nigricãtibus *foliis* prędito, quæ tamẽ cum summo caule incanâ lanugine pubescunt: eius *flores* igneo rubore non rutilant, vt in superiore, sed magis pallescunt, & ad Lilii punicei nõ bulbiferi maioris colorem plurimùm accedunt. Eius adultioris caules paucos etiam bulbos, eósque superiore minores, nisi in summis alis gestare solent.

Liliacea stirps, Lilium puniceum, siue, (vt Clus. hist. appellat) cruentum: Lilium bulbiferum, siue Martagon bulbiferum 2. Et Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum, Martagon bulbiferum incanum. Clusius proponit figuram quæ est Ic. Pl. secundo loco Lilii cruenti bulbos maiusculos gerentis, vbi duæ figuræ sunt sub vno titulo.

Casp Bauhin. Phyt. Lilium 19. bulbiferum incanum.

Locus & tempus. In montanis pratis Austriæ & Styriæ spontè crescit, sed rarior inuentu. Cæterùm omnium flores terram spectant, & per interualla in summo caule nascuntur, foliáque ad pediculum reflexa habent: semen etiam in trigonis capitibus duplici serie in singulis angulis cotinetur, fuscũ, planum, cartilaginosum: radix luteo Ochræ colore infecta est, quam ob causam à Germanis Goldwurtz, id est, aurea radix appellatur.

LILIVM BVLBIFERVM REPENS.

Descriptio. Squammato *bulbo* cum aliis huius generis conuenit: cæterùm *caulis* firmus, striatus, cubitalis, ac maior multò, maculis nigris notatus, lanuginosus, in alas diuisus, *flores* multos profert amœnos, Lilii formã, nec non aliquatenus, odore, ex senis repandis aliquantùm foliis, multo croco tinctis, intrinsecus multis liris asperatis (qua parte & color folii medii dilutior, punctisq; saturatè sanguineis notatis: extrinsecus lanugine leni perfusis: quorum non nulla elatiorem, latiorem, saturatiorémque costam, profundo vtrinque ad latera sulco, habẽt: medium florem obsident reliquorum instar sena *stamina pistillúmque* triquetrum, eodem cum flore colore prædita: *folia* ferè Martagonis, quorum alis bulbi frequentes insident. Multùm se propagat bulbis ac etiam maioribus repentibus.

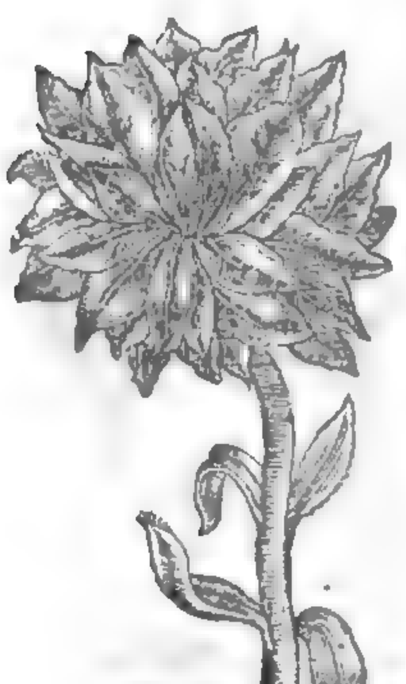
Lubet hic subnectere Clusii descriptionem quæ sic habet: Inter Lilium purpureum bulbiferum maius & incanum, media est magnitudine, nonnunquam etiam primum æquat: sed caules sunt infirmiores, graciliorésque, ipsíque cum foliis dilutiore virore præditi: flores secundo generi similes. Hoc perpetuo fœcunda bulborum inter folia nascentium sobole onustum est: eiúsque radix priore minor è lateribus propagines spargere plerumque solet, quæ ad singula genicula in candidos bulbos excrescentes, subinde nouas in circuitu plantas producunt. Lilii rubri minoris non bulbiferi modo: eius bulbi in alis nati, secundæ speciei pares, priori tamen magnitudine inferiores: omnésque terræ commissi sui generis plantam procreant, & secundo annò in cau-

lem bulbillis [illegible] excrescunt. Ferunt tamen omnes hæ plantæ in capitibus triangulis semē latum cartilagineum subfuscum, quemadmodum Lilium vulgare, quod non sterile est, sed sui generis etiam plantas profert: verùm quæ ex bulbillis in alis natis crescunt plantæ longè citiùs adolescunt.

An Gesner. hort. Lilium rubens seminiferum, Lilia crocea quæ semina in caule habent? An Clus. Pann. Lilium purpureum siue rubrum bulbiferum minus, Martagon bulbiferum minus, Martagon bulbiferum pratense. In hist. Martagon Liliacea stirps: Lilium puniceum siue (vt vocat) cruentum, Lilium siue Martagon bulbibulbiferum 3? An Lobel. Obs. Lilium quartum Lilio purpureo maiori par: flore Martagonis rutilo: & secundum caulem sesquicubitalem bulbulis à medio ad summum vsque ornatur: Lilium cruentum 4. Icon. Plantar. p. 168. Lilium cruentum secundum caulem bulbulis donatum Teut. 205. An Dodon. Lat. Lilium purpureum tertium, Lilium bulbiferum? Histor. Lugdun. Lilium cruentum aliud Lobelii. Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 9. siue bulbiferum minus. Habemus copiosè in horto E.C. quod se facilè multiplicat ex bulbulis deciduis, quales etiam Stutgardiæ collectos plantauimus. Bulbulos interdum fert priusquam florem producat: alioqui in magnam crescit altitudinem & multa fert Lilia.

Locus & tempus.

LILIVM CROCEVM.
flore pleno.

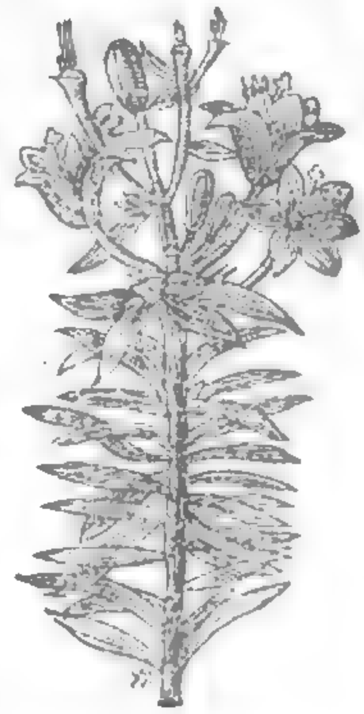

IN Iconibus colore depictis Ill. Principissæ expressa hæc figura anno 1608. colore est croceo.

LILIVM BVLBIFERVM
cruentum angustifolium.

LObel. Iconibus Plantarum. p. 166. Martagon cruentum angustifolium exiguos alis dimisso caule nucleis compactos bulbos gerens, Teut. 166.

C. Bauh. Phyt. Lilium octauum, siue bulbiferum angustifolium, Lobelio Martagon cruentum angustifolium.

LILIVM FLORE NVTANTE
ferrugineo duplex maius & minus.

Descriptio

FVluus huius bulbus ex squammis acuminatis cōpactilis, subdulci & viscido sapore, fibris donatus albidis, aliis in imo, aliis quà *cauli* committitur, quem erigit bicubitalem, teretem, punctis rubētibus maculosum: cui ex interuallis radiata circumnascitur *foliorum* Liliaceorum atrouirentium series: circa caulis etiam summum, singularia *folia* temerè quà fors tulit apponuntur: caulis fastigium ornant Liliacei penduli *flores*, sex foliis pinguibus purpurascentibus, sanguineo saturatiore guttatis, reflexis admodum, constantes: quorum meditullium occupant totidem ferruginei *apices* cum *pistillo*, odore graui.

Cordus sic descripsit: Caulem erigit plerumque bicubitalem, teretem, gracilem, & viridem, solidumque, inferiùs purpurascentibus maculis conspersum; foliis quincuncialibus longitudine, & duarum vnciarum latitudine, glabris, ex rotundo turbinatis, & pinguibus vestitum, iisque iuxta annexum angustioribus, supernè nigricantibus, infernè autem viridibus, eminentibus, ramosisque, à tergo & in mucrone coëuntibus venis: flores æstatis initiò proni summo cauli adnascuntur Lilio figura similes, multò tamen minores: nā senis vncialibus constant foliis medii digiti latitudine, sursum reflexis, colore in pallido rubentibus, intusq; purpureis maculis cōspersis, substātia pinguibus, carnosis & glutinosis: stami-

stamina ferunt singuli flores sena, foliis numero respondentia, in quorum extremitate oblongum & transuersum quiddam est, colore in rufo purpureum, rubiginoso puluisculo, statimque pereunte conspersum: è medio staminum prodit incuruus apex in triquetrum rubénsque capitulum desinens, viridi & triquetro folliculo insidens, qui defluentibus florum partibus solus remanet, & resupinus sursum incuruatur, paulatímque increscit, donec vncia longior & semuncia latior fiat, qui inferiùs angustior existit, idē sex eminentibus angulis totidémque lateribus cōstat, intus autem tribus membranis ceu parietibus in tres camerulas per longitudinem diuiditur, in quibus bini contigui, paruorum, latorū, planorum, leuium, sibi inuicem superiacentium & flauorum seminum ordines continentur. Radicem habet bulbosam, diuturnam, iuglandis quantitate, pinguibus, crassis, acuminatis & flauis aut luteis squamis, veluti nucamentis sursū spectantibus compositam: à qua alii exigui prodeunt bulbi, quibus se propagat. Saporem habent lentum, glutinosum & nauseosum, tam flores quàm radicés, Lilii sapori respondentem. Nascitur in syluis & frutetosis locis, tam editis quàm planis.

Clusius in post. hist. duas proponit icones: vna est titulo Lilii montani siue sylu. 1. maioris, quæ apud Lobel. Ic Plant. pag. 168. est pro Hemerocallide flore rubello, Teut. 207. Alteri verò iconi apposuit Clus. titulum Lilii montani siue sylu. 2. minoris, eam autem iconem Lobel. inter icones Plantini p. 168. ponit pro Lilio mōtano. L. 85. Teut. 207.

Asphodelus. Brunf. Germ. **Goldwurtz / Goldgilgen.** Apud Doctos, inquit, nec apud Diosc. certum nomen nondum inueni: quamuis aliqui ad Hastulam regiam & Affodilum aptare velint. Communia Herbaria, Affodilum nominant, quod G. **Heydnische blumen /** vel **Heydnische gilgen** appellant. *Hastula regia.*

Cord. in Dioscor. Hemerocallis syluestre Lilium est, quod Germ. **Goldepolne/** siue **Goldwurtz** appellant. Pharmocopolæ verò Asphodelum, sed falsò. **Goldt lilgen** etiam dicitur. *Hemerocallis Lilium silu. Asphodelus falsò.*

Gesner. Cord. in hist. addit figuram ex Trago dicens: Hemerocallis rubens, quæ Italorum Martagon videtur, quo pro Asphodelo imperiti quidam hactenus abusi sunt. Olim in ea fui [inquit Trag.] sententia, vt crederem **Goldwurtz** & **heydnischblumen** esse Asphodelum seu Hastulam regiam Dioscor. sed animaduerti non esse, nec video quò rectiùs referri possit hoc Lilii genus, quàm ad Hyacinthum Poëtarum, de quo Virgilius Aecgl. tertia & Ouidius. Idem mecum sentit Marcus Platearius. *Martagon.* *Hyacinthus Poëtarum.*

Appollin. fol. 94. vocat **Goldwurtz / wildschwertel** quod non placet.

Fuchs. hist. cap. 40. Asphodelum Officinarum Affodilum, Germ. **Goldtwurtz/** Asphodelum fœminam vocat, quam propriè Hastulam regiam vocari dicit, hanc exhibet pro Asphod. fœmina, Theophrast. lib. 3. cap. 12. & pro Asphodelo Hesiodi, & Galeni lib. 2. de alim. facult. Hastulam regiam etiam Apulei putat. Verùm in Ic. libro Fuchsius mutata sententia vocat Lilium purpureum & **Goldtwurtz.** *Asphodelus fœmina. Hastula regia propriè. Fuchsii inconstantia. Lilium purpureū.*

Cornar. In Germania pauci aut nulli verum Asphodelum norunt, nam ea radix quam Officinæ Asphodilum corruptè vocant non est. Nostris dicitur **Goldtwurtz.** Hemerocallidem Dioscor. dictam Plinius ex Theophrast. Hemerocalles appellat lib. 21. cap. 10. & de eo rursus eodem libr. cap. 21. Galeno Hemerocallis appellatur, Herbariis Lilium syluestre aut marinum. Nostris **Meerlilien** aut **wilde heydnische lilien.** Quidam tamen hunc Asphodelum esse: Alii & verisimiliùs, Narcissi speciem volunt.

Theophr. Golius in Onom. Hyacinthus, **Golde wurtzel / heydnisch blumen.** Asphodelus idem. Hastula idem. Oportebat scribere quem Hyacinthum intelligeret. Autore Matthiol. Inter Lilia meritò annumerari potest quod Martagon Chymistæ appellant, & Fuchsius Asphodelum fœminam putauerat esse, sed hanc suam mutauit sententiam, sui erroris conscius factus. Item Epit. cum add. Camer. pag. 571. Martagum Chymistis. *Golius not.*

Apud Anguill. fit mentio Martagonis vulgi & Alchimistarum, radice lutea, de hoc loquentem, vt puto. *Martagon vulgi & alchim.*

Dodou. Gall. μαρτάγων, Lilium sylu. in quibusdam Officinis Asphodelus, quā non sinè magno errore vsurpant pro Asphodelo. Belg. **Lolckens von Caluarien / heydens blumen & wildeleilien.** Hist. flor. & in fol. Lilium syluestre: Gall. *Lis sauuage*. Non ampliùs ergo facit Hemerocallidem. *Hemerocallis. Non est Asphodelus Lilium silu. Dod. mutauit sententiam.*

Diligenter inquirendum qua in re differat Hemerocallis hæc Lobelii à suo Lilio montano. Ostendimus autem Clusium eam iconem ponere pro Lilio montano siue silu. 1. maiore.

Cæs. Lilium in syluis vulgò Martagon, Liliū silu. Lilium purpureum gerens florem.

Thal. Harc. Lilium purpureum silu. falsò pro Asphodelo habitum, **Goldwurtz** passim. H. Lugd. Martagon Matth. Camer. hort. Lilium silu. Martagon flore subrubro & albicante falsò olim pro Asphodelo habitum. In hist. Matth. Germ. dicit flore pænè albo. *Lilium purpur. Diosc.*

Tabern. icon. & hist. par. 2. pag. 527. **heydnisch lilien mänlein /** Lilium Sarracenicum mas. Item ic. p. 640. & hist. par. 2. **heydnisch lilien das weiblein.**

Casp. Bauhin. Phyt. Lilium 19. siue montanum nostrum maius. Clusio Lilium sylu. 1. Gesnero purpureum mas. Lilium 20. siue Martagon mōtanum minus. Idem apud Matthiol. Lilium sy. siue Martagon flore rubello, an Hemerocallis Dioscor. Huius duas proponit icones Tabern. nomine Lilii Sarraceni maris & fœminæ. Vt verùm fateamur nondum intelligimus diuisionem C. Bauhini, dubii hæremus an Tabern. Lilium Sarracenicum mas, sit nostrum Lilium flore nutante maximum de quo paulò pòst.

Locus. Lilium purpureum Martagon dictum flore inclinante, vidi Ferrariæ in horto Monasterii S. Dominici à l'Angeli, Patauii in horto Triuesani. Montbelgardi spontè copiosè in monte *Sar.* Ex horto meo transtuli in hortum E. C. Basileæ Frater obseruauit in monte Mutetz, vbi etiam obseruaui. Geneuæ in montibus abundat. Passim vtrumque genus Clusii prouenit in siluis & vmbrosis pratis Leytenberg, eorúmq; mōtium, qui à Calemberg Austriæ, ad Alpes vsque procurrunt: Nascitur & in plerisque Styriç ac Vngariæ siluis, atque montibus illis siluosis, qui non procul Francofurto in ripa Mœni sito, ad Septentrionem absunt. Minus autem olim obseruare meminit in multis Germaniæ siluis, non modò editiore loco sitis, sed etiam in plano. Plantatur hodie in hortis hic Narcissus: (inquit Tragus) sicut alia quoque florum genera, volup-

tatis gratiâ. Aliàs in altissimis sylvis Helvetionum,& eâ quoque quæ Hercynia dicitur, nec nó monte Tonitrui, qui à Vuasgoia non longè abest,sponte sua prouenit.

Lilii Martagonis Vires.

Qui difficulter vrinam reddunt, radicem in vino decoctam bibant: prodest id medicamenti mulieribus, inquit Tragus, quibus menses impediti sunt.Omnes calidi abscessus & tumores radice tusa emolliri possunt, præcipuè verò mammarum & genitaliū. Quidam vini fæcibus priùs concoquendam tradunt. Radix in cinerem redacta,cumque melle temperata,illita alopecias explet. Reliquas cum Lilio albo vires obtinet.

Perhibet quoque Camer.Empiricos vti radice in contusis membris & vlceribus.Contra Dodon. dicit: Vsum hoc Lilii genus in medicina nullum habere,cùm tamen olim illi Hemerocallidis vires ascripserit. Minimè tandem viribus,quas Apollinaris ei tribuit,fides est habenda.

Dod.not.

LILIVM FLORE NVTANTE ALBO.

Descriptio

LIlii montani siue siluestris tertium genus filuolis montibus ad Francofurti Septentrionem inuentum, humile, Secundo generi proximum: florum tamen colore varium : nam antè quàm explicentur , foris carnei quodammodò coloris sunt, explicati verò, intus albi , & notis quibusdam purpureis insigniti.

Similem stirpem habui,inquit Clusius, munere N.V.Boissot veteris amici,quæ tandem adoleuerat perinde ac primi generis plantæ: sed eius radix Ochræ colore minùs tincta,quàm superiorum.Sed Francofurtensis quidam ciuis vnam habebat,cuius flores interiore parte omninò niuei, nec vllis notis distincti. Habui etiam à Doctiss. viro Ioachimo Venerio similis plantæ bulbum Burdigalâ missum , cuius forma ab illius bulbo non differebat,sed eius caulis & folia magis cādicabant , flores autem antè quàm expanderentur multâ lanugine erant obsiti: explicati verò prorsus niuei,nec vllis maculis infecti,staminum apices non ferruginei coloris vt aliis,sed flaui.

Est nobis Montbelgardi in horto Il.C. Wirtemb.Lilium flore nutante, quod cætera simile præcedenti flore lacteo,staminibus herbidis,quibus insident apices lutei: pistillus virescit florens Iunio. Attulit Gener Io. Henricus Cherlerus Româ ex horto insignis Parmacopæi Cortini. Floret Montbelgardi Iunio.

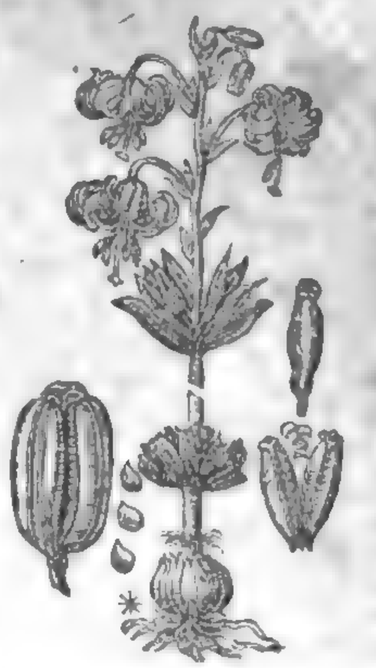
LILIVM FLORE NVTANTE MAXIMVM.

Descriptio

BVlbus maximus profundè in terra latitans: caules aliquot cubitorum : florum ingens numerus,qui videntur minùs maculati : folia angustiora videntur, multò plura,& quædam verticillatim disposita.

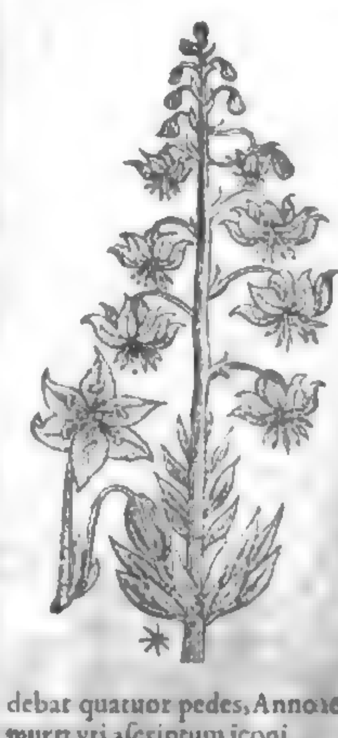
Hoc primùm vidi in Than Alsatiæ vrbe in horto D.J.à Pfirt parte vmbrosa, vnde transtuli Montbelg.in hortum Ill.E. C. Witt. Obseruauimus postea in Duc. Wirtébergici vrbe Marbach in horto Ludimoderatoris florens Iunio.

Hoc genus suspicamur depingi & describi à Lobel.Adu.pat.2. Lilium silu.siue Hemerocallis moschata Polyanthes , Martagon Imperiale nuperorum, Insulanis nostris Gallo-Belgis , *Martagon à l'Espinete* : Hoc Lilii montani nouum genus à florum fœtura coronata,*Martagonis Imperialis* nomine insignitum aut vocitatum, conspexi. Peregrinæ elegantiæ plantâ gauisus sum.Elapsis aliquot annis mihi huius bulbos nonnullos munere dedit D.Ioh. de Fráqueuille, stirpium & florū rariorum callentissimus qui annis plus decem illos Insulis à quodam Botanico nactus est & aluit,fouitque studiosè in horti deliciis; vbi rarâ transplantatione florum pyramidatum aceruum, centum viginti & plurium, suauissimo spectaculo, iucundissimi Rosæ Moschatæ odoris æmuli , densissimè bicubitalem ex purpureo fuscum caulem fastigiantem. Flores parés,similes Hemerocallidis secundæ nobis modò descriptæ; dilutiores & lucidiores,per exortus quinque aut sex variè & fusè caulem ornant , fortuitis ex fusco purpureis maculis latioribus diffusi, circum agunt & coronant. Semen in vasculis compressum, aliis ferè par & simile: Hoc primi ante omnes Botanici Gallo-Belgæ nacti sunt: sed vnde delatum nescio. An icon.Pl.168. Hemerocallis flore rubello,T.207.

An Clus. Lilium montanum 4. quoddam genus , cuius flores primo non dissimiles, sed seriùs sese explicare soliti , illique non insuaui odore præditi.

MARTAGON ALBICANS PICTVM ad iconem cum coloribus.

MArtagon flore albicante, qui hoc anno 1608.non floret in horto Ill.Princ. sed picta coloribus icone exprimere curauimus, totus albidus est cum colore subcæruleo & punctis plurimis notatus, apices cum capitulis longis purpureis,altitudine excedebat quatuor pedes,Anno1604.Iunii 2. Goldtwurtz vti ascriptum iconi.

LILIVM

LILIVM FLORE MINIATO NVTANTE, siue Hemerocallis Chalcedonica aliquibus.

Descriptio

II

EX *radice* bulbosa, emergit *caulis* bicubitalis, minimi digiti ferè crassitudine, ima parte punctis rubentibus guttatus, cæterà virescens, cócauus, paulò postquam è bulbo eluctatus est, radiatas fibras circumquaque emittens: per quem frequétia oriuntur folia indigesta, Lilii Martagonis, striata, acuminata, per marginé nonnihil veluti pilosi ostentantia, sapore oleraceo prædita, *flos* cauli summo reflexo insidet plerumque vnus, aliquando duo aut plures, colore phœniceo pulcherrimo, quorum singuli Liliaceis similes senis foliis constant, vtcunque angustiorib⁹ quam Lilii albi, hæc striis notata, quæ extrorsú reflexæ, ceu Martagonis, apicibus circa caulem coëunt, prominentibus, nudis, miniatis apicibus, quos pallida *stamina* sustinent, quorum medium obtinet *pistillum* apicibus concolor. *Semina*, Clusio teste, sunt in angulóso capite plana, Martagonis aut Lilii syluestris semini ferè similia, sed nigriora, minora, neque adeò spongiosa, terræ commissa prodierunt, planáque foliola tulerunt: *Radix* vt plurimùm non est adeò magna vt quidam existimant, sed Lilii semestris radicem haud multùm superat, coloréque dum recens eruta est adeò illi persimilis [etenim si diutiùs extra terram adseruetur purpurea ferè tota est & subinde quibusdã notis saturatè rubentibus inspergitur] vt etiam in stirpium cognitione admodum exercitati, nisi eas inter se conferant, difficilè discernere possint: Huius tamen radix è tenuioribus squãmis contexta est, nec minùs fibris suprà & infrã quàm illa donata.

Bulbum accepi (inquit Clusius) qui primis annis vnicum florem semper mihi protulit, tandem quaternos, altero tum insequente anno senos, eósque omnes ex summo extimóque caule simul prodeuntes, quemadmodum alteri floruit, tredecim flores extimo caule, eóque vnciam lato, sustinens, saturatè rubentes cùm præcedente anno quinque duntaxat extimo etiam subrotundo caule vt meus tulisset. Sed & Patricia quædam Viénensis aliquot habuit plantas, inter quas vna extimo caule duas vncias lato tres & viginti florés tulit. Gen. Io. Van der Delf plantam habuit semine natam, quæ primo quo flores proferre cæpit anno octonos, proximo autem insequente quadragenos protulit. Pictura à Raísio mihi donata vicenos aut plures flores ab extimo caule plano propendentes habebat. Binas habui saturatiores flores gerentis plantas, quarum prior quaterna, altera septenos flores tulerunt, omnes summo caulis fastigio æqualiter innascentes, nõ temerè per caulem sparsos, quemadmodum Lilium album aut siluestre ferre solent: singulæ autem hoc peculiare habuerunt, vt vnus medius inter reliquos surrecto pediculo nasceretur, & in alterà quidem ille duodenis foliis constans, & quodammodo gemellus, vt in secundà subiectã icone videre licet. Cæterùm duorum generũ esse videtur hæc planta: vna videlicet dilutioribus floribus prædita, altera saturatioribus. Ego sanè longã experientiã didici, eas plantas quæ dilutiores ferunt flores, caulem & folia viridiora habere iis quibus saturatiores sunt flores: postremis enim caules & folia plerumque ex purpurá nigricant. Deinde mihi conspectæ sunt radices Constantinopoli allatę, quibus color purpurascẽs fuit, dilutiores protulisse flores: aliæ contrà saturatiores. E florum verò numero, an certa aliqua differentia [vt initiò existimabam] constitui possit, plurimùm ambigo, cùm eas stirpes quæ numerosos tulerunt flores, subsequente interdum anno, paucos, aut vnicum duntaxat, habuisse obseruauerim: at læto & pingui solo depositos bulbos, plures vt plurimùm proferre flores animaduersum.

[illegible] Varietas.

Ob floris venustatem plerisque Italię locis *Rizo de la Signora* appellatur hæc planta.

Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 169. Hemerocallis Chalcedonica purpuro sanguinea polyanthos, Lob. 85. Teut. 208. wilde lilien vom Caluarien / von Constantinopolen mit vole bloemen Belg. Iterùm Hemerocallis Bizantina altera Teut. 208. In indice Hemerocallis flore rubello: Belg. Schoon Claer welle lilie von Caluarie. Lilium Calcedonicum miniatum, siue Hemerocallis, admodum elegans hoc Lilii genus ob floris decus colorísque flammei nitorem: vtriusque Cinnabaris natiui & factitii, intensi aut diluti coloris, miniati tintillatione splendidiorem: eius duas va-

i etates aut plures obseruare licebit. Præcox, quinos, senos, denosque vt plurimùm profert flores: & nonnunquam eius radix excrescit & luxuriat vt caulem edat duorum ternúmue digitorum latitudinis, qui Lobel. & Penæ in Adu. amicisque sæpè triginta & plures flores protulerunt. Serotinum quandoque diu multisque annis vnicum florem edit: at temporis consequentis plures, sed seriùs, superioris Martagonis floribus elapsis, erumpunt flores quemadmodum amici nosque iamdiu obseruauimus. Caulis cubitalis, cæterà non dissimilia. Lilium rubrum, *Zufiniare*, Lilium rubrum siue miniatum Chalcedonicum Constantinopoli missum, *Sultan Zumbach*, ab aliis denominatum *Corona di Re*, hoc est, Corona regia, &c. Habetur præterea Lilium Byzantinum minus saturato flore *[illegible]*. Lilium Byzantinum miniato dilutiore flore. Relatum est, conspectas esse Lilii huius Byzantini plantas, quæ florem ferrent prorsus niueum, in cæteris alteri parem.

Histor. Lugdun. p. 1498. Hemerocallis altera Matthioli: quæ Lugduni in horto quodam Dalech. industriâ creuit.

C. Bauh. Phyt. Lilium 17. siue Martagon purpuro sanguineum polyanthos. Hemerocallis 2. Matth. Chalcedonica Lob. Lilium 18. siue Martagon phœniceum vnico flore Clusio. Lilium rubrum Zufiniare. Lobelio Hemerocallis Bysantina.

Locus & tempus. Floret Iunio aut paulò seriùs, Constantinopoli Viennam Clusio delatum, ex hortis vltra Bosphorum in Asia sitis bulbi allati: Nouo Vere solet emergere. Lilii genus flore vnico minii coloris inclinato, vt Martagon, habui Montbelgardi in in horto E. C. missum Stutgardia, vbi florens vidi Iulio: folia vorare solent insecta quædam rubra: in horto Montb. protulit 2. flores. D. à *belle fontaine* Vesuntio misit mihi bulbum cum hac inscriptione: Hemerocallis Chalcedonica. Heidelbergæ siccâ plantâ nos donauit Dominus Sprengerus.

Vires. De facultate huius comperti habemus nihil, nisi Dodonæo Circumforaneorum aliquis, quorum plena sunt omnia, pertinaciter resistere conetur.

LILIVM PRÆCOX NVTANTE flore rubro.

Descriptio HAbebat [inquit Clusius Hist. post.] Amplissi. vir Io. Martorf. Pat. Franc. genus Lilii rubri ex Stutgard. Ill. D. Wirt. horto acceptum, quod vno ferè mense maturiùs Byzantino flores proferebat: nempe sub finem Maii aut initium Iunii, vt mihi referebant qui viderant. Erat autem *floris* color (illorum testimonio) minùs satur & & longè dilutior eo, qui in floribus præcedente capite descriptis apparet: *caulis* sanè, vt ex planta quam mihi donabat deprehendere licuit, gracilior & breuior erat Byzantinis adultis, cubitalem videlicet altitudinem non multùm excedens: *folia* quæ inhærebant angustiora & magis saturatâ viriditate prædita: *bulbi* squamæ (nam squamatam radicem habet perinde ac Bizantinū) longè etiam breuiores erant: tulerat verò illo anno tres flores summo caulis fastigio æqualiter insidentes, mihi autem Lugduni apud Batauos sequente proximo anno vnicum (tam longâ enim in itinere morâ radix valdè afflicta fuerat,) eius, quem supra dixi, coloris, proximè autem insequente binos duntaxat. Licet autem maturiùs altero flores proferret, illo tamen seriùs germinare solebat. Cæterùm, sub initium anni 1594. monebat me Thobias Roelius, Io. Somer varias & elegantes stirpes attulisse, inter quas bina essent Lilia miniato seu rubro flore, maturiùs Byzantino flores proferentia, quorum alterum angustiora folia haberet illo quod Constantinopoli allatum: alterius verò folia multò breuiora essent, ac paullò latiora. Horum icones suis coloribus expressas, sed radice mutilas, cum aliquot vtriusque plantæ folijs sequente Iunio ad me mittebat.

Lilium præcox nutante flore rubro, tenuifolium.

Lilium R. præcox 3. angustifolium. VAldè autem diuersum est Angustifolium 3. Clusij, non quidem floris formâ (nam eius etiam folia circumuoluta & reflexa) sed colore, qui Lilio cruento maiori non bulbifero similis est, tum situ, foliorúmque per caulem sparsorum dissimilitudine: multa enim & conferta fert *folia*, cubitalem & ampliorem caulem confusè vestientia, admodum angusta, & longa, instar penè foliorum Tragopogi: caulis item fastigium *flores* profert non eodem ortu, vt in Byzantino, sed in summis alis, inter angustissima foliola *[illegible]* nascentes: an vtriusque radix Byzantini radicem æmuletur, me fugit, ait autor noster: nam neutrius plantam videre mihi contigit. Sed & triennio pòst iconem suis coloribus expressam ad me mittebat idem Io. Somer, qualem ille depingi curauerat ad normam eius plantæ quæ ipsi eodem anno quinque & triginta flores protulerat. Illius floris (Exot. par. 2. Append. 2.) colorem plurimùm ad Mali Aurantij præmaturi colorem accedere obseruabam: odorem autem non adeò suauem vt eius quod præcedente capite descriptum est, sed potiùs Lilij montani flauo flore odorē referre. Habebat porrò Amplis. vir Nic. Vanden Branden Consiliarius Bruxellensis plantam similem Somerianæ, quæ anno à Christi natiuitate 1602. longè etiam plures tulisse fertur flores in vnico, sed illo plano, caule: anno autem insequente non minorem florum numerum tulisse ad me scribebat. Cæterùm aliud eius genus reperitur etiam præcox & angust. folium, lōgè nitidioribus floribus quàm Somerianum præditum; nam prorsus miniatos illos fert, vt Byzantinum, certè magis saturos quàm Somerianum, nec eos inodoros. Præfectus Cursorum Bruxellēsis sub extremum annum 1602. pusillum bulbum eius generis mittebat, quem ex Italia recenter accepisse scribebat: & licet is bulbus Nucis Auellanæ magnitudinem vix superaret, sequente tamen anno quatuor flores tulit eius quem dixi coloris: eius etiam folia licèt angusta vt alterius, magis tamen saturâ viriditate prædita, & magis splendentia mihi videbantur, atque inordinatè queadmodum flores in caule nascebantur: obseruabam etiam eius caulem & folia non adeò breui marcescere vt alterius, sed diutiùs perdurare. Vtrúmque genus, ab ijs qui diu aluerunt, Martagon Pomponij vocatur, & hac appellatione ex Italia se accepisse asserunt. Rarum adhuc est in his Prouincijs, quia adnatis difficillimè se propagat, nec apud quempiam ipsam plantam semen protulisse intellexi.

De hoc Lob. Adu. part. 2. inquit. Eximio ornamento decorat Botanicorum paradisos Hemerocallidis Macedonicę tenuifolię miniati coloris: Lilii siluestris montani Macedonici, &

Mar-

Martagonis Pomponei, splendidissimi miniati coloris, D.I.Someri: Martagonis Pomponei Someri: Lilii rubri præcocis Clusii, luculentus flos, intaminatè fulgens, miniati coloris &c. Debetur hæc planta, præfato D. Somero, qui primus eius bulbum è Macedoniæ montibus effossum in Belgium detulit, & amicis communicauit. Hanc quoque aliquot annis ob florum decus N.C. Arebergius studiosè coluit, nec non alii Medioburgenses.

LILIVM NVTANTE FLORE FLAVO.

Descriptio

Elegans Lilii montani genus à nemine quod Clusius de sciat scriptum: cuius bulbum misit Io. Robinus & descripsit, florem habere ex aureo flauescentem, foliis instar Lilii montani, aut Byzantini, vt sunt Lilii montani siue Martagonis Matth. flores. Misit ad me, inqt, Burdegala eruditiss. Io. Venerius istius Lilii crassos bulbos, monebat alterum altero magis præcoces flores proferre: addebat insuper se aliud adhuc genus obseruasse, cuius flores nullis punctis internè distincti: nasci in *Cogetre en barechs* nuncupatis locis, atque Pyrenæorum montium aliis, vnde ipse retulerat. Ac se spontè nascentes eruisse natos in monte *Campsaure* vocato, & alio in loco qui à Lilio nomen sumsit.: istícque à rusticis *Consol* appellari, id est, Consolidam, quòd eius radice contusâ & impositâ, tam hominum, quàm animalium vulnera, mirum in modum curari referant: atque adeò Pyrenæorum montium incolas nullum aliud remedium vsurpare.

Lilium montanum flore flauo Lobel. & Penæ Adu non dissimilem vultum, ortum, & natales habet, montium nempe Pyrenæorum, Lilio Bizantino miniato aut syluestri montano Lilio.

MARTAGON FLORE LVTEO PRÆCOX.

Descriptio

Hemerocallidem siue Martagó flore croceo, quod Turckischbund vocant, vidi flauescentem cum octo floribus infrà reclinatis in horto Stöckii, nódum tamé expansis Iunii 8. videtur præcocior ea Hemerocallide, quam habent in horto Principissæ, in qua nondum apparent flores mēsis Iunii 9. Eius flores sunt miniati vt ait hortulanus: Martagonis autem crocei flos apertus fuit 11. Iunii, intus punctis notatus, capitula apicum crocea ferè.

CORONA IMPERIALIS SIVE
Tusai aliis.

Descriptio

Radix bulbosa, rotunda, crassa, diuersa à Liliorum forma, est enim compressa ex magnis crassissimis & succulentis squammis compacta, colore interdum albo, nonnunquam etiam purpurascente, sæpè pallido, odore fœtido & viroso, vti & foliorum: Colchicum olente; Clusio verò hircum, nares etiam procul feriente, qui eruit binas & ampliùs libras pendentem. *Caulem* tollit singularem, bicubitalem aut etiam altiorem, digitali crassitudine, inferiore parte plusquàm pollicari, firmo, intus fungoso, viridi, rotundo, quidem, sed ad cubiti altitudinem striato, *foliis*

Odore

Pondus

magna parte stipatum numerosis, splendore viridanti nitentibus, Liliaceis vel Lilii montani floribus Lob. pluribus indidem ortis, æquali ordine, aliis inconditis, nullo nixis pediculo, sed latiore sui parte cauli adnatis, ita vt appendices paulùm eminentes ab iis propagatis caulẽ reddant nonnihil angulosum. Supra autem densius hoc foliorum agmen, caulis ad pedem, nonnunquam etiam cubitum protenditur nudus, sine foliis, gracilior quàm inferiùs, & teres, neque striatus & viridis, sed læuis & purpurascentis coloris, Serpentariæ instar maculosus, qui in summo totidem pænè in angulos desinit quot *flores* sustinebit, nempe binos, ternos, quaternos, quinos, senos, aut plures, omnes Verè quasi æqualiter, sed contrario situ nascentes, singulósque inter bina folia inferioribus longè minora & angustiora, æquali ferè longitudine, quum *flores* primùm erumpunt, inter folia latent, candicantésque sunt; deinde paulatim incrementum sumunt, vnà etiã succrescente eâ caulis quæ illos sustinet nudâ parte: florum verò *pediculi* qui sexcunciales in augmento deorsum inflectuntur è quibus flores penduli sunt circum circa regum coronas imitati, Lilii candidi, vel Martagonis pares, flammeo colore rutilantes, Lobelio ex phœniceo rubentes, patuli, senis constant foliis latis, per extremum mucronatis, pulchra striarum saturatiorũ, siue purpurearum Clus. discursantium pictutã variegatis, laciniata cæsurâ subinde ludentibus, vngue autem, inquit Clusius, singulorum foliorũ nonnihil foris eminente, & ex nigro purpurante, quorum vniúscuiusque fundum obscuriore colore pictum obsidet gemmantis liquoris margarita argentea limpidissima & dulcissime, pertinacis durationis, post multos etiam dies à resectione, de quo liquore Clusius ait: Flos absolutus & maturus expanditur, tintinnabuli mo-

lium siue corona Imperialis Teut. 210. Item pag.172. Corona imperialis phœnicea duplici corona aut serie florum. Teut. 211.

Aduerf. par.2.pag.512. Lilium siue Corona imperialis Herbariorum, cuius varietates peramœnæ & perquàm speciosæ Belgio & Anglo-Britāniæ iam nostra ætate inquilinæ, oblectationi oculorum magis, hortorúmque ornamento, quàm naribus dicantur: tetrum namque hircinum halant odorem Imperiales Coronæ, quarum varietates in caule, flore, & folio perspicuæ. Præcocior quæ statim Martio, nec dum lapso floret: folio lato est, dilutiore viridi, & flore non dissimili, sed pallidiore, à frigore fortè. Quæ media, est elatior, folio itē pallidiore sed angustiore: & flore item dilutiore. Platicaulos, vt Liliū albū & Martagon siue Hemerocallis Byzātina interdū euētu fortuito fit Imperialis Corona numeroso florum incremento: foliis angustioribus, & Minii coloris saturiorib⁹, floribus aspectu iucūdis, quales floruere Londini in horto D.Ioh. de Franqueville Anno 1600. & Hacknei in horto Nobiliss. Baronis Eduardi Zouche 1601. Serotina latioribus foliis atrouirentibus: flore autem ex saturo phœniceo colore. Multis numerosísque latioribus foliis constat, stipatim bicubitalem caulem ab imo amicient bus, florum elegantissimorum saturo [illegible] duplici serie coronáue, nonnullísque floribus caulis comosum fastigium internascentibus, aspectu iucundissimo. Hæc variis in hortis alitur & in honore habetur.

Corona Imperialis variat. *Corona præcocior.* *Corona media.* *Corona Polyphyllos siue foliosa.*

Inter syluestria Lilia Dod. Lat. venit & numeranda Imperialis Corona dicta *Lale & Tursani* patriis vocibus appellari affirmatus.

Hist. Lugd. Corona Imperialis Dodonæi. Corona Imperialis 1. Königskron / Königslilien. Et Corona Imperialis 2. polyanthos, Gefült Königskron / Lilium Persicum, *Tusai*, aut *Tousai*.

Tempus. Floret Aprili, interdum etiam Martio, si aëris temperies paullò calidior fuerit. Semen Iunio maturum. Nusquam spontè nascentem hanc plātam conspexit Clusius, sed Constantinopoli delatam, eo quo ad Maximilianum II. Viennam euocatus est anno, primus Belgicæ hortis communicauit: & in Viennensibus reposita fœliciter prouenit. Ante ipsius tamen discessum ex Belgio eius iconem (qualem Dodon. in purg. hist. Append. exhibuit) Ill. V. Ioh. Brancioni miserat C. V. Alphonsus Pancius Ser. Ducis Fer. Med. Obseruaui Stutg. in hort. Ill. E. C. vnde translata in eius hortum Montb. floret Martio, ac hiemem fert non reposita: Visa etiam Basileæ florere eodem tempore, ac semen maturum proferre Iunio.

Locus.

Vires. An apud Turcas medicum aliquem vsum obtineat, non intellexit Clusius, arbitratur tamen venustatis & ornatus potiùs causâ hanc plantam in suis hortis illos alere, quàm ob vllas eius facultates.

Hemerocallis vires licebit videre antè.

CORONA IMPERIALIS MONSTROSA.

EX Iconibus coloribus depictis Illustrissimæ Princ. 1608. In magna icone multò plures

erant flores ac folia. Est mōstrosa Corona Imperialis.

LILIVM PERSICVM SIVE SVSIANVM.

Descriptio. DOnauit D. Cherlero meo Nobiliss. Cortusus Patauii inter alia raritatis plena, Lilium Persicum ei dictum: cuius *caulis* procerus, non multùm crassus, cubitalis, rotūdus, *foliis* ab ima parte sursum vorsum densè stipatur, Lilii crocei foliis, angustioribus, acutioribus, digitalis longitudinis, longè quàm Coronæ imperialis angustioribus, illis ferè similibus quæ in summo ipsius capite nascuntur, virescentis ex cineraceo coloris, siue quodanimodò æruginosi (inquit Clusius,) qualis in Tulipæ foliis conspicitur, contorquentur verò illa, buxeíque sunt odoris: summus caulis longum gerit thyrsum *florum*, sesquiuncialibus & longioribus pediculis hærētium, numerosorū, pendulorum, terrámque spectantium, Leucoii bulbosi, Theophrast. & nolas imitantium, senis foliis constantium, satura purpurâ tinctorum, siue, vt ait Clusius, foris purpuræ valdè obsoletæ colore præditos, internè autem dilutiores, inodoros, vnguibus subuirescentibus. Ex vmbilico sex inæqualia *staminula* prodeūt purpureis apicibus primùm conspicua, qui obuersi, flauo polline conspersi apparent: tria deinde longiora staminula coëunt, stilúmque medium florem occupātem æmulantur. Sequuntur deinde sexangula *capita* siue triangula, quorū singuli anguli bis alis sunt præditi, Coronæ Imperialis capitibus ferè similia, sed minora & breuiora: *semine* etiam simili, paululùm tamen breuiore: *Radix* qualem nos habuimus bulbosa, Pomi Arancii magnitudine, subrotunda, fissa: magnis squammis lo-

ricata, ex albo flauescens, tenui membrana cincta, substantia eius qualis in reliquis bulbis: Ima sessilis foramine plurimùm pertusa caulis vestigio. Sapor substantiæ peramarus, horribilis.

Sapor

Odor.

Clusio radix est magna, Tusai radici pænè æqualis, è paucis squammis contexta, candidioribus tamen & aliquantulùm longioribus, nullóque tetro aut graui odore nares feriente prædita.

Nomina.

Missi aliquoties pauci bulbi Tusai bulbis permixti cum inscriptione Tusai *Fior Persiano, si domanda Penachio Persiano*: tandem postremò acceptus *Susam-giule* appellatione, quod è Susis primùm Constantinopolim allatus sit: hácque adeò causâ Lilium Susianum nuncupaui (ait Clusius.) Munere Magnif. V. Iac. Contareni patricii Veneti ex Italia in Belgicam Ill. Io. de Bràcion missus bulbus *Penachio Persiano* nomine, bicubitalem aut ampliorem tulit caulem quinquagenis floribus onustum, nullum autem semen: imò ne germinauit quidem subsequente anno: illius iconem dum florebat suis coloribus exprimebat Raphaël de Coxia Regius pictor, & exemplar mihi mittebat, ex qua nostra icon imitata: flores sunt magis patuli, quàm in pictura expressi. Iconem habeo cum magno artificio depictam munere Nicolai Rassii Regis Galliæ Chirurgi, qui Hyacinthi nomine appellabat. De hac planta scribebat Alphonsus Pancius: *Penachio Persiano è pianta bellissima, & è specie di Giglio ò Martagon, diuers. della Corona Imperiale.*

Lob. Obs. Adu. par. 2. & Ic. pl. pag. 170. Lilium Persicum Lobelij, vulgò Pennachio Persiano. Histor. Lugd. Lilium Persicum Lobelij. Camer. hort. p. 89. & Tabern. icon. & hist. Persische Gilgen/Lilium Persicum. C. Bauh. phyt. Lilium 12. siue Persicum maius & minus, Lutetiâ ad nos misit D. Iohan. Henricus Cherlerus. Audimus nos Guillandinum existimasse *Pennachio Persiano esse* Hemerocallidem: verùm hæc opinio, mihi non satisfacit, multa non respondent & in primis color.

Hemerocallis Guill.

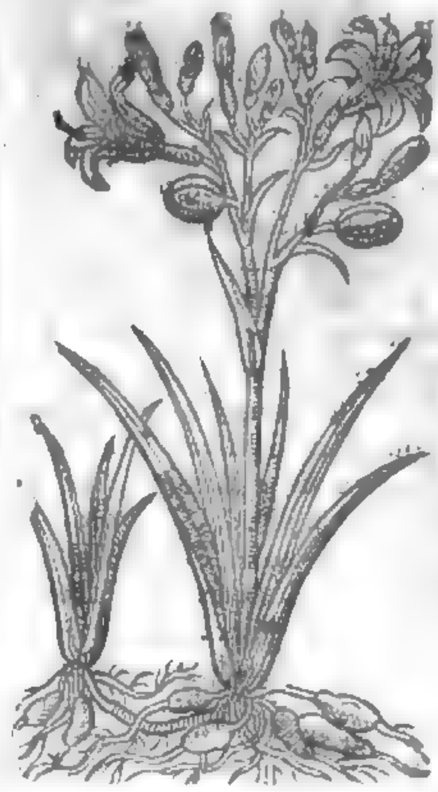
Floret Aprili, semen illius maturum cum Tusai semine aut paulò pòst: Inter bulbos Constantinopoli missa fuit Viennam: ternos tulit caules, singulos ternis floribus preditos, hic vicenis, ille tricenis, tertius pluribus. Bulbos cū selectissimis quibusq; aliis rigida & aspera hiēs corrupit. Non modò flores, sed abunde semen maturū protulerunt Lugduni Batauorum. Verisimile est [autore Clusio] è Susa vrbe Susianæ regionis Persidi vicinæ primùm delatam fuisse Constantinopolim.

Camerar. hort. Lilium Persicum: Ital. *Pennachi del Persiano* apud nos quidem perdurat etiam in hyeme non nimis acri, sed bulbus semper decrescit, nec florem quod ego sciam, in Germania produxit. In Belgio & Germania rarum admodum fuit: Angliæ hodie alienigenarum opera conseruatur & propagatur, Lobel. Passim in hortis Italiæ colitur, vnde à Cherlero elegans allata: speciosos ex Italia ad nos attulit Cl. D. Bierdunpfelius Med. doctor, & studii botanici sagacissimus excultor, quos hortus Ill. Ducis Montbelg. habet. Floret Maio & Iunio, Montb. postea periit: vidimus Argentinæ in horto Dj. Frid. Meier.

LILIVM ASPHODELI RADICE Luteum, siue lilio asphodelus quorundam Flore luteo.

AD vnū vel duos cubitos excrescit, *caule* tenui sed rigido, tereti, cauo, læui, absque foliis in summò in aliquot *ramos* diuiso, *radice* fibrosa, glandulis appensis donata, Asphodeli radicum æmula: multæ oblongæ ab vno capite descentes, foris buxea, intus alba, sapore subdulci, ex earum *annexa* fibræ quædam crassiores serpunt, quibus in plures plātas multiplicantur.

Descriptio

Folia ei sunt numerosa, Porri aut Asphodeli, longa, carinata, striolis per longum donata: flores odore planè & formâ Lilii, sed colore penitùs luteo, post flores inquit Dodon. crassæ, triangulares gignuntur siliquæ in quibus semen nigrum & splēdens, Pæoniæ paulò minus.

Gladiolus Indicus.

Gesner. de hort. in append. Gladiolus Indicus à Calceolario missus Typhæ similis, radicibus nodis Filipendulæ similibus, quē iamdiu in horto habet, iisdem ferè floribus quibus Canna, nempe croceis, Lilii specie, sed ii sine semine decidunt. Lilium luteum Ephemerum quod Turcicum aliqui vocant, alii Gladiolum Indicum, quem Asphodelis cognatum deprehendi: &c. Si Gesnerus intelligit, Lilium non bulbosum, comparatio floris cum canna [scilicet Indica] non placet.

Lilii species Lilium luteum, Ephemerū. Gesner non Liliflorus. Lilio Asph. Lilium luteum.

Lobel. & Penæ: Asphodelus Lili florus & Lirio-asphodelus, lilium luteum vel Asphodelum Pharmacopœis Venetis.

Dod. in post. hist. non meminit ampliùs Lilii non bulbosi lutei maioris & minoris, sed tantùm vnum tradit luteum, & aliud obsoleto colore rubens: de quo mox, sicuti etiam de luteo.

Cæsalp. Liliagines vulgò appellantur duæ Asphodelis affines, floribus croceis, figura & magnitudine Lilii. Maiori caules cubitales, flores ampli, colore quasi igneo, qui celeriter marcescunt. Altera minor in totum non excedens dimidium cubitum, floribus aureis, radices vt in Asphodelo, maior in Vere tantùm floret, minor diutiùs propagatur. Homerocalles videtur apud Diosc. præsertim quæ maior: cui Diosc. teste Bulbo ingenti similis, videtur autem accipere globum radicum ingentem. Theophr. inter suffrutices coronarios recenset. Theodorus Elium vertit. Hermol. in Diosc. non Elium legendum putat, Sed Lilium marinum. Plinii Hemerocallis descriptio detruncata videtur ac deprauata vt pateat conferenti cum Diosc.

Histor. Lugd. Lilium non bulbosum, Hemerocallis Dod. Et p. 1590. Liriasphodilus, Liliflorus Lobelio. C. Bauh. Phyt. Lilium 21. siue luteum Asphodeli radice. Tabern. icon. & hist. Geel Asphodeliien, Asphodelus Liliaceus luteus i. Clus. Pann. Liliasphodelus luteo flore elegant & odorato, Vng. Zeod Liliom: Croatis apud quos etiam flore albo inueniri asserunt *Illian Zuuet.* Idem hist. Liliasphodelus luteo flore.

Camer.

Camer.hort. Lilium non bulbosum, siue Arundinaceum flore luteo, odorato admodum. Profert interdum germina in summitate caulis, vbi flores sine semine deciderunt, quæ terræ commissa statim radices agunt.

Locus & tempus. Peregrinũ Belgio: Floret cũ Lilio purpureo maiore & paulò antè, Lilia candida præcedens, Dodonæus. In Vngaria maximâ copiâ spontè nascentem in multis vliginosis pratis, non procul ab oppido municiss. Nemehvvyvvar inueni, Clus. Lilium non bulbosum flore luteo plantatur in horto Ill. E.C. vbi facilè prouenit & se multiplicat, non ita tamen vt purpureum, semina proferens. Montbelgardi nondum vidi: Hanc plantam primùm obseruaui Basileæ in horto Di. Doctoris Fœlicis Plateri. Frater Casp. Bauh. attulit mihi Patauio ex horto Di. Triuesani, qui annotauit dici à Guillandino Asphodelum Hermaphroditum Recentiorum. *Erisembach* Arabum.

LILIVM RADICE ASPHODELI PHOENICEUM, siue Lirioasphodelus quibusdam.

Descriptio. NOn admodum absimilis est hæc planta Lilio Asphodeli radice præcedenti, sed in singulis partibus maior, *radix* quippe cõsimiliter glandulis oblõgis, filo connexis, strumosa, alba, gustu propemodum fatuo: *caulis* digiti crassitudine, duos cubitos altus & maior, fistulosus, enodis, cuius fastigium in aliquot alas diuiditur: *folia* maiora, carinata, latiora, quàm Lutei: *flores* in caulium ramis, altero tantò maiores, Liliaceis pares, foliis senis constantes, colore tristiore rubent intrinsecus, lutea linea per medium decurrente ad vngues vsque totos luteos; extrinsecus verò folia ad luteum, magis deuergunt.

An Camer.hort. Lilium non bulbosum, siue Arundinaceum flore subcroceo.

Clus.Hist. Liliasphodelus puniceo flore quem Hemerocallidem esse Dodonæus censet. *Hemerocallis.* Hemerocallis flos est qui nocte tabescit, Oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste, quale istud non bulbosum Lilium, præsertim quod purpureum & fugacissimum est, *Hemerocallis vnde dicta.* hoc enim vno tantùm die viget, matutino siquidem tempore exortum vesperi flaccescit, quamobrem & propriè *ἡμεροκαλλὶς* ab vnius diei pulchritudine dici potest: Cum Dioscor. etiam descriptione conuenit exceptis radicibus. Flores proponit vnius generis Ochræ luteo colore: alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse *πορφυράνθη* nomen, inter nothas appellationes repertum ostendit: Neque obstat Dodon. fol. quod Dioscor. Hemerocallidis magno bulbo similem tribuit. Omnia nomina conueniunt excepta tantùm Bulbi Hæmatici appellatione: *πορφυρανθὶς* autem vox purpureo propria est.

Porphyranthes. Lobel.Obs. Lirioasphodelus phœniceus. Sunt qui Ephemerum & Hemerocallidem dixerunt. Plant.ic.p.93. Lirioasphodelus Lob. 42. Tetr. 117. An Bellon. Lilia rubra Turcarum?

Gesner. hort. Lilium rubens arundinaceum Turcarum Bellonio. Si quis à radicis forma Cynorrhodon vocare voluerit aut à foliis Cannorrhodon, non absurdè fecerit.

Dod. de fl. & in fol. Lilium non bulbosum flore rubro purpureo.

Tabern. icon. & hist. Asphodelus Liliaceus rubens Rot Affodil lilien. Histor. Lugd. pag. 1590. Lirioasphodelus phœniceus Lobelii. Et p. 1499. Lilium rubrum non bulbosum, radicibus tantùm differt à Lilio non bulboso luteo, quas multùm fibratas habet. Non separabo à Lirioasphodelo, donec aliquis me moneat vbi viderit talẽ plantam.

C. Bauh. C.Bauh. Phyt. Lilium 22. siue rubrum Asphodeli radice: Hemerocallis Diosc. Theophrast. & Plinii non potest esse Hemerocallis Theophr. est enim frutex.

Locus. Lilium non bulbosum habeo in Horto Ill. E. C. Wirtemb. Montbelgardi, quod mirè multiplicat, quotannis floret, semen autem non profert. Basileæ obseruaui in horto D. Fœlicis Plateri: Suâ autem propagante & repante radice odiosum, ac multò magis quàm præcedens. Valdè luxuriat (vt Clusius testatur) in omnibus Austriæ, plurimisque Germaniæ hortis.

Vires. Facultates Lilii non bulbosi incompertæ sunt, cùm nullius hac ætate in medicina aut cibatu sit vsus. Hemerocallidis vires tradit Dodon.

GLADIOLVS SIVE XYPHION.
CAP. XIV.

Descriptio. CVm Iride bulbosa multã habent similitudinem Gladioli, *folia* cultrata, striata, caulem vagina tanquam conclusum aliquousq; circumplectentia: *caulis* sesquicubitalis, singularis, teres, geniculatus, nonnihil, circa summitatem maximè, purpurascens: cui *flores* longâ serie è vagina prosilientes adnascuntur, quasi intorti, longi, aliquomodo similes Iridi, sed minores multò, nunc vno versu eodem vergentes, nunc duplici, colore subrubenti, formâ Liliacea, foliis senis constantes, quorum tria inferiora, Zonam habent per longum decurrentem, modò saturatiùs purpurascentem, modò in medio albescentem, *apicibus* atro purpureis medium occupantibus: *Radix* duobus constat bulbis, gustu acri, altero alteri incumbente, alteroque magis quàm altero vegeto,

adnatis quoque per intermedias fibras subinde bulbillis quibus se propagat, sub bulbis sunt duæ radices satis crassæ, tres vncias circiter longæ, præter fibras quæ desunt in icone Matth. Nostra etiam figura iam empta sculpta displicet.

Hunc porro Cordus hist. sua diligenter sic describit. Victorialis fœmina, id est silu. Gladiolus, rectum & mucronatum emittit folium: è quo alia duo aut tria erumpunt, Iridi similia, multò tamen angustiora, vtrinque striata, & Iridis modo sibi inserta: iunceum, teretem, cubito longiorem, & glabrum *caulem* amplectentia: in cuius summitate quinque, sex aut septem egregiæ figuræ & coloris *flores*, Sole cancrum ingrediente, se proferunt, à se inuicem distantes, in vnam partem caulis se inclinantes, & deorsum nutantes: constant hi sex foliis, vncia parum longioribus, simul ab vno exortu prodeuntibus: ex quibus quatuor semuncia paulò latiora sunt, colore roseo, sed multò lætiore & pulchriore: interdiu, cùm Sole tanguntur, ignis & scintillarum modo exteriori superficie coruscantia, & veluti flagrantia, retexis labris profundioris calathi figuram referentia: reliqua duo foliola prædictis multò tenuiora sunt, ac intra florem constituta, inferiùs aliquantulùm prominent, & candidam, longam, & in medio latiorem maculam habent, quam vndique purpurea linea circumscribit, & terminat: superiori floribus folio stamen subest trifidum, & inter hoc & folium singularis apex. Floret paucis diebus, ab inferiori parte incipiendo: aperiente enim se qui in summitate est flore, inferior flaccescit & clauditur: floribus singuli folliculi succedunt, in rotundo modicè oblongi, tenuibus venulis distincti, Nucis Auellanæ quantitate: qui cùm immaturuerunt in tres partes diuiduntur, & tenuia, paleacea, flauaque *semina* ostendunt: in quibus rubens, cartilagineus, & paruus est *nucleus*: *radicem* habet non profundam, paruam, rotundam, bulbosam, ab ima basi versus turbinatam, aliquot crinitis & reticulatis tunicis, veluti loricis vestitam: quibus detractis duo exigui candidi, carnosique apparent bulbi vno alteri insidere, superiori quidem Veris initio, minore sed vegetiore: inferiore autē maiore & latiore, verùm flaccido & fungoso: perit enim & flaccessere incipit, prioris anni bulbus Veris initio, supernascente alio: itaque simul decrescentem & increscentem radicem habet: nonnunquam etiam inferiori subest tertius bulbus, sed adeò flaccidus & inanis, vt inter effodiendum (quia non est spectabilis) negligatur, dum floret superior & minor bulbus increscit, vincitque soliditate & qualitate inferiorem: nam cùm flaccescere flos incipit, digiti crassitudinem, & globuli figuram acquirit: fibras ab inferioris bulbi base emittit tenues, cādidasque: saporem radix habet præ cæteris herbæ partibus excellentem, nempe dulcem & modicè acrem, relinquit enim in palato aliquandiu linguam & fauces aliquātulùm vrentem & saliuam elicientem. [flores & folia idem faciunt] acrimoniam.

Xiphion seu Gladiolum cæruleo flore describit Tragus, cuius descriptio integra pòst traditur sub Iride tenuifolia Michelfeld.

Gesner. Gladiolus vernus. Gladioli segetalis [linguæ ceruinæ Apulei Dodon.] plerisque dicti, flores [purpurei:] vulgò appellatur *Monacucie*: Arab. *Kasiflore*. Ital. *Gladiolo*. Et quamuis Diosc. tradiderit quòd superior radix magnitudine inferiorem superet, plerumque tamen contrarium visitur. Plin. hac in historia à Diosc. dissentit: siquidem in palustribus & aquosis inueniri existimat. Ex quo facilè crediderit Matth. Plinium illum vocare Gladiolum quem passim Officinæ Acorum nominant. Lobel. & Pena Adu. p. 47. *Segm.* Gladiolus, Germ. Schwertel. Gall. *glais. Segetalis* Romanis. Hæc ille qui ait Narbonense vnum habere florum ordinem, Italicum duos. Item Obs. & Ic. Pl. p. 98. Gladiolus Narbonensis. Adu. p. 47. & pag. 99. Gladiolus Italicus binis florum ordinibus.

Idem Adu. par. 2. Gladiolus minimus, minor quàm vulgaris Narbonensis Gladiolus: floribus concoloribus, minoribus vno versu digestis in pedali gracili caule: foliis item duplò minoribus. Radix Sisyrinchii aut Gladioli parui. Floret in hortis Londinensibus D. Gaill. *Gois* & D. *de Franquevil le* Maio mense. Floris omnino albi Gladioli radices & semen anno 1601. à D. I. Robino Botanico regio Lutetiā accepimus. Sata Londini in horto D. *de Franqueuille* viguere.

C. Bauh. Phyt. Gladiolus. 1. vtrinque floridus Matth. Lob. Italicus 2. Gladiolus floribus ab vna parte caulis digestis silu. Cordi. Narbon. Lobelii. Item hist. Matth. Gladiolus.

Nascitur Cordo editis, frutetosis & herbosis locis, magis tamen planis nec adeò altis: ac solum amat lutosum, prouenit copiosiss. in siluulis frutetosis circa pedem Lanterbergi, quem hodie montem Diui Petri vocant, vno atque altero ab Hala Saxonica miliaribus. Frequēs in Hetruria & in comitatu Goritiensi, in pratis & in aruis inter fruges, vnde Segetalis plerisque dicitur, Matthiolo. Passim Monspelii in segetibus prouenit. Florentem vidi mense Aprili, Hanc plantam priùs videram in horto Di. Gesneri Tiguri, postea Patauii in horto publico, & Di. Triuesani, & Di. de Musali *al ponte Molin*, Venetiis, ac sponte inter Ferrariam & Bononiam: Lugduni habebam in horto. Geneuæ frequens in hortis florens Maio: in Iulii principio reperi copiosè in prato vbi Gratiola & Oenanthe quædam inter Burdigni & Thuiri florebat & semen habebat. Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. transplantatam ex hortulo meo, & ex horto Dj. à Morlot senioris: D. Agerio teste, qui plantam siccam dedit, prouenit in pratis pallidiore flore, planè albo vidi Stutgard. in horto Ill. C. Wirtemberg.

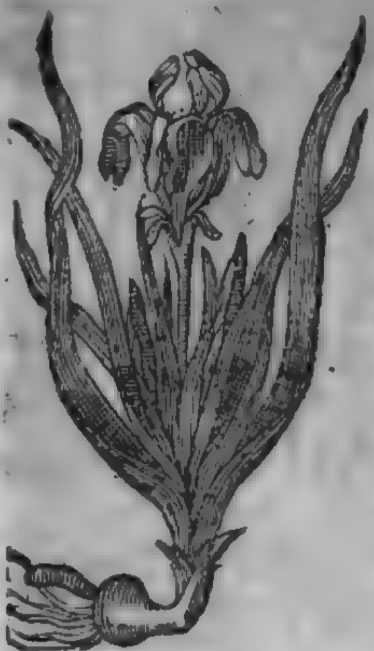
Nunc Ensis appellati radix dulcis decocta & trita farinæ admixta panem dulcem atque innoxium reddit. Per multas iuxta eam scolopendras reperiunt, teste Theophr. gaudent enim eā herbā, frequentesque congregantur in ea. Potest ex authoritate Dioscor. superna radix cum vino & thure imposita, spicula & aculeos extrahere. Cum farina verò Loliacea & aqua mulsa, panos discutit. Vnde eiusmodi emplastris additur. Ducit & menses apposita. Tradunt etiam superiorem radicem cum vino potam, Venerem stimulare: inferiorem verò steriles facere. Quin & supernam radicem cum aqua bibendam commodè exhiberi pueris, quibus ex intestinorum hernia, intestina in scrotum delabuntur.

Similes vires ei & Plin. lib. 25. cap. 21. attribuit dicens: Xiphii radicis superior pars cum thure trita, æquo pondere, admixto vino, ossa fracta è capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sint ossa. Et rursus de eadem lib. 26. c. 8. Xiphii radix superior vrinam ciet. Infantibus enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ

ſicæ vitiis. Et rurſus c.10. Appetentiam Veneris facit radix è Xiphio ſuperior, data potui in vino.

Galeno Gladioli radix, & maximè altera ſuperna, attrahendi, diſcutiendi, & nimirum ſiccandi vim habet. Et 8. de facult. ſimpl. med. Xiphii radix maximè altera quæ ſuperior eſt, attrahit, digerit, deſiccatque.

IRIS BVLBOSA LATIFOLIA FLORE cæruleo & candido.

Deſcrip.

SEna vt plurimùm habet *folia*, lõgiuſcula & latiuſcula. Hemerocallidis Dodonæi, ſiue Liliaſphodeli foliis ferè ſimilia, breuiora tamen, alternatim inuicem amplectentia, mollia, in terram prona, ſupernè ex viridi pallentia, infernè verò incana: è quorum medio *flos* exilit, è membranaceo inuolucro, vnicus, odoratus, cæruleus [interdum lactei cãdoris] nouem foliolis conſtans, Iridis figurâ, quo marceſcente, vtrinque alii ſingulares ſuccedunt. Nullus eſt illi *caulis*, ſed flos longo duntaxat pediculo inſidet, vt in Croco: *radix* bulboſa, candida, Auellanæ inſtar dulcis, multiplici cortice nigricante inuoluta, cui (præſertim dum floret) aliquot, præter fibras, craſſæ, longæ radiculæ ſubnaſcuntur, vt in Hyacinthi radicibus interdum fieri ſolet.

Locus & Tempus.

Huic Cluſ. Hiſp. Iridis latifoliæ purpureæ ſiue cæruleæ cognomen dedit. Hanc Hiſpani, vel *Lirio* ſimpliciter, vel *Lirio eſpandannal*, Cordubẽſes *Lirios azules*, appellant, hoc eſt, Lirium, enſiforme, & Lirium cæruleum. In Hiſtor. verò poſt. vbi eadem reperit, Iridem bulboſam, latifoliam, ſiue primam vocat. In Plant. Icon. pag. 96. Poëtarum Hyacinthus latifolius, Iris bulboſa, Latifolia Hiſpanica Cluſii. L.50. T.133.

Inuenitur in Luſitaniæ, Bæticæque collium radicibus, non procul ab Anâ flumine ſitis, & copioſè circa Antequeram & Cordubam. In Luſitania porrò Ianuario, in Bætica autem Februario florentem obſeruabat Cluſius, & cruebat, apud Belgas delata [Cordubâ enim ad amicos Belgas aliquos bulbos mittebat] nondum flores dederat, quum octẽnio poſt inde diſceſſit, ad Cæſarem Maximilianum 2. profecturus, ideóque nullum ſemen obſeruare potuit: in illis tamen, quas in Hiſpania eruebat, ſtirpibus, infimam partem pediculi, qui primum florem ſuſtinuerat, & inter folia reconditam, in rudimentum longi triangularis capituli deſinere conſpiciebat, multa candida granula continentis: quo argumento adducitur, ſemen Aprili aut Maio maturum iſtic eſſe poſſe.

IRIS BVLBOSA TOTA VIOLACEA vel cærulea.

Deſcriptio

HVic nuclearus *bulbus*, non minùs altum nobis *caulem* protulit, quã Hiſpanicus Poëtarũ Hyacinthus, pluribus vtcunque foliis ſtipatũ, paullò latioribus, inſigniter tamen acuminatis, carinatis, & interna parte mẽbranâ candidâ ſuccinctis, foris ſtriatis: *flores* binos protulit, alterum alteri ſuccedentem, inferiore paullò ortu, ex vagina laxiore quam Hiſpanicus iam dictus, nouem foliis ſimiliter cõſtantes, ſed extimis repandis multò per omnem dimenſionem maioribus, extrema parte fimbriatâ, modicéque fiſſâ, cæruleo-uiolaceâ, mediáque ſui parte, pro villoſa fimbriâ maculam luteam oblongam minorem, quæque non per folii Coſtam, vt in Hiſpanico, decurrat, habente, à cuius lateribus Zonulæ albæ virgatæ excurrunt, vbi verò arctari folium incipit, (quanquam interni, altero tantùm latius eſt Hiſpanico) per Coſtam totam punctulis cæruleis albidíſque guttatum eſt, extrinſecus autem ferè vireſcens: hiſce tribus totidem ſuperpoſita ſunt purpurocærulea, anguſtiora quàm in Hiſpanico, nec vt in illo appreſſa, ſed interuallo ſatis magno recedentia, bifido nihilominus extremo, quibus ſubſunt ligulæ, quà repanda folia ſpectant, albo purpureóque virgatæ, altera parte violaceæ: tria tandem ſurriguntur violacea, anguſtiore ceruice quàm in Hiſpanico, ſed latiore extremitate.

Hanc ſic deſcribit noſtro iudicio Cluſ. H. poſt. Craſſiore & latiore folio, ac veluti Cepaceo, viridiore, parte interiore carinato, ſiue ſtriato, multíſque quaſi bulbis argenteis reſperſo: craſſo firmóque caule, quem quaterna aut quina folia amplectuntur: binos ex vaginulis, vt plurimùm, promit flores inuicem ſuccedentes, interdũ vnicum duntaxat, nouem foliis conſtantem, violacei prorſus & elegantiſſimi coloris, interdum dilutioris, inodorum tamen, quorum tria maiora ſunt, ad terram inclinata & prona, vt in vulgari Iride, & labrorum inſtar propendentia, tria alia anguſta & extima parte bifida, alatáque iis incũbunt, vſque ad luteam maculam [quæ maioribus pro fimbria eſt] pertingentia, tria alia ſurrecta, ſupremáque parte latiuſcula, infima verò valdè anguſta; floribus ſuccedunt trigona laxáque capita: quibus ſemen rugoſum, fulueſcens, Erui magnitudine, quod maturum, in capitibus crepitat, ſi moueantur: radix magna plurimis membranis tenacibus, nigricantibus circumuoluta, intus alba, & ſeſſili parte fibris prædita, quæ ſingulis annis nucleos circa latera deponit. Hu-

ius folia nouo Vere demùm germinant.

Est hæc Clus. Hisp. Iris bulbosa angustifolia purpur. Et hist. post. Iris bulbosa violacea siue 2.

Lobel. Ic. Pl.p.94. Hyacinthus flore Iridis Theocriti & Poëtarum, in Anglia proueniens Lobel.48. Aduers.47. Teut.130. Adu.par.2. Iris bulbosa Pyrenæa, quæ prouenit in Souton monte, Anglo-Britanica vocata minor, fortè eadem.

Quia verò Lobel. hanc Iridem primus Belgis communicauerat missis ex Anglia aliquot ad amicos bulbis, spontè istic nasci Clusius existimabat & in Angliam profectus anno 1571. frustra in agris & collibus requirebat, donec Bristolium quùm venisset, vbi Lobelium conueniebat, ab eo intelligeret, istic primùm illi innotuisse, ex hortis, in quibus colebatur, erutam, vnde Londinum amicis misisset. Verisimile, Hispanicis nauibus quæ plerumque Bristolium commeabant, primùm istuc ex Hispaniâ aut Lusitaniâ delatam. Multos post annos eruditiss. vir Io. Venerius, Clusium Exot. app. 2. monebat, hanc plantam maximâ abundantia spontè nasci in Pyrenæi montibus, atque anno à Christi natiuitate 1601. se inter multas myriades earum quæ cæruleum siue violaceum florem gerunt, vnicam plantam reperisse, quæ florem prorsus niueum haberet: anno autem insequente, quùm denuò montes illos conscendisset, venustarum plantarum quæ in illis nascuntur conquirendarum causa, paucas similes reperisse scribebat, quarum vnam Io. Hogelandio, alteram ipsi Clusio mittebat. Ea præter expectationem [nam valdè afflicta] anno 1603. binos flores tulit prorsus niuei coloris, præter paruam maculam flauam, quæ vt in iis quæ violaceum colorem habent, terna repanda folia inficiebat illosque vt violaceos odoris expertes.

Montbelgardi in horto Ill. E. C. floruit Iunio.

IRIS BVLBOSA VERSICOLOR

πολύχρωος.

Descriptio

HABVI (inquit Clusius) anno 1592. plurimas Iridis bulbosæ versicoloris plantas, quæ propter magnam humiditatem, à frequentibus imbribus, feraces fuerunt proferendis amplioribus *floribus*, binis scilicet, vel ternis: binas, quæ quaternis floribus erant onustæ. Summo, *caulis* fastigio innati bini ex iisdē vaginis emergentes, quemadmodum in Secundo genere solent, alter alteri succedentes, in nonnullis etiam tertius: Aliæ, præsertim versicolores, latifloræ saturatiores, præter geminos illos flores in summo caule natos, ex singulari vaginâ infrà illos sita, & altera sequente, singulares produxerunt ramulos, teretes, geniculatos, sustinentes binas vaginas, è quibus emerserunt singulares flores, primariis equi minùs elegantes, & perinde odorati. Habui etiam anno 97. multas Iridis bulbosæ plantas, quæ quaternos flores tulerunt.

IRIS BVLBOSA, CÆRVLEO & albo Versicolor.

Descriptio

RAdix huic bulbosa, adnatis bulbulis subinde se propagans, colore albo: *caulem* tollit ad cubitum vnum & dimidium, rectum, geniculatum, teretem; cui *folia* adnascuntur, carinata, pellucida, argentea membranula intrinsecus obuelata, extrinsecus colore cæsio striato, quorum latera cis fastigium, quod perquàm acuminatum vix dimidii culmi latitudine est nonnunquam, coalescunt: *flos* ex vagina glauca emicans, pediculo canaliculato insidet amoenus, nouem foliis Iridum more constans, quorum tria surriguntur, non tamen capitibus coëuntia, sed modicè dissita, colore, dilutè cærulea: his totidem alternatim interiiciuntur repanda, quorum costa per longitudinem discurrens ex luteo virescit (basis verò tum horum tum præcedentium lutea est,) extremamque partem, quæ latior & ferè rotundata, magisque terram uersus reflexa, albam possident; loceoque supercilii æmula fimbriæ, crocea decurrit Zona ad ipsius vsque folii cum pediculo commissuram, à cuius lateribus interna parte obliquæ lineæ purpurascentes excurrunt: atque hisce quidem tribus totidem incumbunt folia, ex albo cærulea, exactè zonam cum virgatis lateribus obtegentia, eoúsque donec repanda folia dilatari incipiant, ibi verò zonæ luteæ finem denudantia, bifida extremitate, introrsum reflectuntur, quibus subsunt singulis singulæ occultatæ ligulæ, quà repanda folia spectant lutea: quà verò postrema hæc, albida.

Hanc ni fallimur, sic tradit Clusius: Ei quinque aut sex sunt folia angusta & tenuia, cubitalis longitudinis, internâ parte striata & candicantia, externâ autem rugosa, viridis cum cineraceo cōmixti coloris, caulem amplexantia cubitalem, interdum etiam maiorem, nodosum, vnicum plerumque florem, rarò binos, è membranaceis vaginulis proferentem, Iridis angustifoliæ floribus forma similem &c.

Tertiam hanc Iridem Clus. in Hispan. bulbosam angustifoliam flore vario. Hisp. *Lirio Illyric.*: In post. verò Historia, Iridem bulbosam tertiam siue versicolorem appellat. Plant. icon. p. 95. Hispanicus Poëtarum Hyacinthus. Iris bulbosa angustifolia flore vario Clusii, Lob.48. Teut.130.

Copiosam habeo in horto Ill. E. C. Montbelgardi,

gardi, habetur etiam Stutgardiæ: floret Iunio: eâdem attulit Gener Româ ex horto Ill. legati Hispani, à Coruino Belga eiusdem Pharmacopœo experientiss. sicuti alia plura. Sæpiùs nobis prouenit ex semine sato primo anno vnicum proferens florem.

IRIS BVLBOSA LVTEA.

Descriptio

VErsicolori per omnia ferè similis (inquit Clus. in Hisp.) Iris bulbosa angustifolia luteo flore, cui à floris colore, flauæ, siue luteæ cognomen indidi, quámque Lusitani *Revllabues*, vocabãt: In post. verò Hist. Iris bulbosa 4. siue lutea: breuiore tamen est *caule*, gracilioribúsque & ex viridi pallescentibus *foliis*: *flos* vnicus interdum bini, côtractiores, latiores tamen, ex vaginulis summo cauli

inhærentibus prodeunt, lutei coloris, inodori, mediæ inter secundum & tertium genus magnitudinis, quemadmodum & *siliqua*, seu caput trigonum, in quo *semen* superiori simile continetur: *radix* tertii generis radici similis, quæ nucleis, non secus ac illa, propagatur. Sed hæc in flore quandam etiam differentiam habet, licet exiguam: nam inuenitur latiore aliquantulùm, saturatioréque & magis rutilante aureo colore, radice item breuiore, & crassiore, membranacea præterea illa vagina, vnde primùm folia emergunt, sanguineo colore, à summis vaginæ oris in inferiorem illius partem radiatim desinente, magis infecta est, quàm illius, quæ dilutiore est flauo colore: nam illa interdum sanguineo hoc colore caret. Vtriusque autem, quemadmodum & Tertiæ, folia ante hiemem germinare solent.

Varietas.

Lobel. Icon. Pl. Hyacinthus Poëtarum luteus, Lob. 49. T. 132. Cuius in par. 2. Adu. aliquot tradit species.

Locus

Nascitur (inquit Clusius) pingui solo, & petrosis collibus ad Tagum sitis, supra Olyssiponem, vbi eam eruebam Decembri Anno 1564. cũ aliquot aliis rarissimis stirpibus, & inde ad amicos in Belgium mittebam. Floret tamen paullò maturiùs Tertio genere, eodem ferè quo secũdum tempore: breui tamen se mutuò consequuntur, & interdum simul florere conspiciuntur.

Tempus

IRIS BVLBOSA CÆRVLEA LVSITANICA.

Descriptio

QVinta (inquit Clusius) Iris bulbosa, mihi primùm conspecta Lugduni Batauorum. Nihil verò ea differt *caule*, *foliis*, & *forma floris*, ab Iride bulbosa, cuius flores versicolores, solius floris color diuersus est. Nam nouem, vt ille, *foliis* constat, quorum terna inflexa & terram spectantia, cæruleum habent colorem, venis saturatioribus a medio folio in latera excurrentibus distinctum, & ab illo ad vnguem vsque, maculã flauam satis latam, medium folium per longitudinem secantem: terna illis incumbentia & gibbosa eiusdem etiam coloris, paullò tamen dilutioris: tria surrecta folia magis saturamodor pænè florum Tiliæ: binos autem, ternósue in eodem caule fert *flores*, qui reliquarum Iridum bulbosarum floribus magis sunt serotini, iisque marcidis demum aperiuntur sub initium Iunii. Floribus succedunt triangula oblonga *capita*, vt in versicolore Iride bulbosa. E Lusitania porrò hoc Iridis bulbosæ genus, paucos antè annos, primùm in Belgicum defertur. Sequente autem anno, è tribus bulbis ab amico acceptis, vnus florem longè elegantiorem iam deser pro protulit, amplioribus labris nempe constantem, tribúsque foliis surrectis latioribus, gibbis etiam amplioribus, totumque adeò florem multa saturatiore purpura nitentem, & magis expansum, idem tamen qui in altero odorem: ibis præterea circum nodos, quibus folia inhærebant, ex purpura nigricabat. Hæc quum mihi sponte nascens non sit obseruata, nullum nomen vulgare intellexi: sed qui hortorum cultura delectantur Batavi, Lusitanicæ cognomen dederant. Omniũ porrò istarum floribus, illius præsertim quæ vario est flore (quia vt opinatur Clusius, resinosum quendam succum in lateribus exsudant) formicæ mirum in modum sunt infestæ. Præterea omnium istarum, tam illarum quarum mentionem fecimus, quam subsequentium, flores marcescere iã incipientes, hanc peculiarem notam habent, quòd miluinorum vnguium instar contrahantur: quod etiam aliorum Iridis generum floribus euenit.

IRIDIS VERSICOLORIS CLASSIS
2. Clusio.

Descriptio

SVnt, authore Clusio, aliæ Iridis bulbosæ species non eæ quidem aliunde inuectæ, sed semine apud Belgas natæ, quarum historia prætermittenda non videtur, eamque ob causam, superioribus subnectendam esse existimaui.

Prima igitur versicoloris quoddam genus est, à superioribus diuersum non foliis, caule, aut radice, his enim cum Tertio aut Quarto genere conuenit, sed floris colore: quia tria eius folia ad terram inclinata, siue labra, flaua sunt, & Quarti generis foliis propendentibus liliorum instar ferè similia, magna tamen aurea macula in prominente & reflexo labro insignita, ad quam infimo folii vngue intrinsecus excurrunt aliquot venæ quodammodò purpurascentes: tria autem gibba & illis incumbentia, dorso & alis pallent, lateribus candicant: tria verò sursum erecta ex albo subcærulea sunt, hoc est, albicantis sunt coloris, quem subcæruleæ saturatiores vel dilutiores venæ distinguunt.

Alterius terna inflexa folia pallent, & labrum habent flaua macula insignitum, à qua ad vnguẽ vsque angustiora sunt, vt in cæteris generibus, & interne quibusdam venulis purpurascentibus distincta sunt: tria gibba folia ligulam tegentia *ochroleuca* sunt coloris, vel albicant, summo tamẽ

gibbo pallescente: terna surrecta exalbida sunt, neruus tamen per longitudinem excurrens flauescit. Vtriusque flores odorati, Tertii generis supra descripti florum instar: radix etiam non minùs quàm in illo fœcunda producendis nucleis. Illas habui munere Ioh. Boissot anno 1585. quadriennio verò pòst, tres alias communicabat, quæ insequente anno hos flores protulerunt.

Prior quæ erit illius Tertium genus ab ipso acceptum, latiore, breuioreque fuit flore, cuius terna inflexa folia, lato & propendente sunt labro, mediâ aureâ maculâ (quam albus orbis ambit) insignito, per oras crispo, cærulei coloris, à maculâ autem vsque ad vnguem folii, extenditur neruus extrinsecus virescens, intrinsecus pallidus, multis purpureis venis in latera excurrentibus, tria gibba alataque folia purpurascentis sunt coloris, gibbus albicans, alæ cæruleæ, tria sursum erecta folia, ex cæruleo purpurascunt.

Altera, siue eius Quarta, florem habuit, cuius terna folia terram spectantia, flaui sunt coloris, aurea maculâ labrum occupante, à quo ad infimos vngues: interiore parte sparsæ sunt quædam venæ dilutiùs purpurascentes: folia iis incumbentia exalbida sunt, præter medium neruum ad extremum folium excurrentem & gibbum, qui pallidi sunt coloris, surrecta terna folia, infima parte ex cæruleo purpurascentibus venis sunt distincta, superna candicant.

Tertiæ siue Boissoti Quintæ flori, terna incurua siue inflexa folia, prorsus lactei candoris fuerunt, præter maculam illam medio labro impressam, quæ aurei coloris erat: gibba præterea folia illis incumbentia, alba fuerunt, vt & terna erecta, exceptâ illâ infimâ parte circa vngues, quæ tenue quidpiam subcæruleum habere visa est. Odorati etiam hi flores erant. Ex cuius generis semine natæ sint hæ varietates, nihil ad me perscriptum, nec forsitan quispiam tam exactè obseruauit: odor tamen qualis in Versicolore illâ in Tertio genere suprà descriptâ, me in suspicionem adducit, ex illo originem sumpsisse.

IRIDIS BVLBOSÆ VERSICOLORIS classis tertia Clusio.

QVas [inquit Clusius] Irides bulbosas primę Flauæ-Variæ à Boisoto primùm mihi missæ, semine ego nactus sum anno 1590. duobúsque illum sequentibus, subiiciam.

Vna, quam F-V. hoc est Flauam-Variam maiorem, & omnium elegantissimam meritò appellare possum, caulem non minùs altum habet, quàm Tertium illud genus versicolore flore à me tertio loco descriptum, videlicet cubitalem aut ampliorem, folia latiora & breuiora, media ferè inter illius & Secundi generis folia, florem maiusculum, cuius terna folia inflexa & terram spectantia lutei sunt coloris, & aureâ maculâ in medio labro insigniuntur, oris quodammodò purpurascentibus angustiore foliorum parte quæ gibbo integitur, intrinsecus multis subpurpureis venis in latera excurrentibus notata: gibba & incumbentia folia diluto purpureo colore sunt prædita: tria erecta valdè saturâ purpurâ nitent, & quasi violacea sunt, præsertim medius per longitudinem extensus neruus.

Altera etiam F-V. & latiflora, sed paulò humilior terna ad terram inflexa folia flaui coloris habet, aureâ maculâ insignita, à quâ, ad infimum folii vnguem, multis purpurascentibus venis interiore parte sunt distincta: gibba folia, quodammodò purpurascunt, neruum tamen subflauum habent: tria folia erecta, purpurei sunt coloris.

Tertiæ F-V. floris forma eadem, & terna illa folia inflexa flaui coloris, aureâ maculâ insigniuntur, quâ verò parte bifidis & gibbosis illis foliis integuntur, radiis obsoletè purpurascentibus distincta sunt: surrecta terna folia ex cæruleo purpurascunt, medius autem per longitudinem excurrens neruus flauescentis est coloris, & tria aliis incumbentia, obsoleti, cui flaui quidpiam permistum est.

F-V. Quarta, etiam latiflora, terna inflexa folia pallida habet, aureâ maculâ insignita, quâ autem parte camerato folio integuntur, purpurascentibus venis sunt distincta: gibba folia, etiam purpurascunt: tria verò erectiora folia, cæruleum habent colorem.

Quintæ F-V. quæ angustiflora est, tria ad terram spectantia folia, flaua sunt, aureâ etiam maculâ medio labro insignita; & incumbentia illis folia candicant, neruus tamen eminentior quodammodò ὀχρόλευκα: sursum assurgentia folia exalbida sunt, imâ parte subcæruleis quibusdam venis leuiter distincta.

Sexta F-V. etiam angustiflora, & humilior, non valdè absimilem matri, hoc est, Primæ à Boissoto missæ, habuit florem: sed quibusdam notis secundæ ab ipso acceptæ respondentem, vt media quædam species inter vtramque censeri possit.

Latiflora est, & elatior Septima F-V. cuius inflexa folia habent latiora labra, flaui coloris, aureâ maculâ insignita, quâ verò parte gibbis foliis integuntur, ad vnguem vsque, interiùs ex cæruleo purpurascunt: gibba & alata folia etiam purpurascentis sunt coloris, gibbo tamen dilutiore: surrecta folia latiuscula sunt, & illis magis purpurascunt, cæruleique quidpiam admixtum habere videntur.

Humilior, latiflora tamen, est Octaua F-V. cui terna terram spectantia folia flaua sunt, aureâ maculâ maiusculâ notata, internâ parte quæ cameratis bifidisque foliis tegitur, purpurascentibus radiis in latera excurrentibus distincta: gibba cristataque folia, purpurei cæruleo commixti sunt coloris, ipso gibbo ex purpura flauescente; erectiora folia, cærulei purpuræ permixti sunt coloris.

Angustiflora, sed humilior etiam, est Nona F-V. cuius trium foliorum terram spectantium labra longiora sunt & pallida, orisque aliquantulùm purpurascentibus maculâ aureâ longiore insignita, reliquâ parte bifidis foliis tectâ, internè purpurascente, præter medium neruum qui aurei est coloris, foris ex viridi pallescentis: gibba cum suis cristatis foliis, purpurea, gibbus paullò dilutior: surrecta terna folia, purpurâ saturatiore nitent.

Decima eiusdem ferè altitudinis est cum superiore, eiusque terna folia ad terram prona, pallescente sunt labro, breui flauâ maculâ in longos radios desinente infecto, angustior folii pars foris virescēs, internè viridibus venis prædita: alata & bifida folia, exalbida sunt, ad ὀχρόλευκον colorem tendentia. gibbus pallescens: terna folia quæ sursum attolluntur, alba sunt, medio neruo circa vnguem pallescente.

Vnde

Vndecima, eadem quidem forma, sed dissimilis prorsus color: nam terna inflexa folia alba sunt, flauâ tamen maculâ insignita: gibba his incumbentia, purpurascunt: tria sursum erecta purpurei, seu violacei sunt coloris: breuiter non multum absimilis est Angustifoliæ versicolori satiuæ, in prima classe.

Media quodammodò inter Latifloram & Angustifloram est Duodecima, eâque elatior, labris trium foliorum terram spectantium ex albo purpurascentibus, aureâ maculâ notatis, quæ medium etiam folium per longitudinem secans, ad infimum vsque vnguem angustior protenditur, eius latera interiùs saturatioribus venis purpureis distincta: folia cristata & bifida illis incumbentia, diluti purpurei, & quasi ad rubedinem tendentis sunt coloris, gibbo paulò magis saturo: similis penè coloris sunt surrecta folia, eorum tamen vngues aliquantulùm saturatiores. Istarum porrò omnium flores odorati sunt, & Tertii generis floribus versicoloribus odoris gratia respondent.

Summa varietas in Irid. bulbosis semine natis. Et hæ quidem summæ sunt differentiæ Iridum bulbosæ radice præditarum quæ mihi semine F. V. primæ Boissoti natæ: aliæ tamen etiam natæ, sed quarum colores proximè ad istarum colorê accederent: propterea minimè huc inferendas putaui.

Illud præterea in istarum Iridum plantis semine natis obseruabam, plurimarum vaginam illam initiò emergentem, e quâ vt in primò descriptis exeunt folia, rubri siue sanguinei coloris radiis esse affectam, non secus ac Quarti generis primæ speciei in prima Classe vaginulam.

Sed & Decimum tertium genus semine mihi natum, quod florem demum tulit anno 1594. quadriennio videlicet postquam semen telluri creditum. Cubitali vero assurgit caule, nodoso & geniculato, instar aliarum Iridum huius generis, quem ambiunt longa & angusta folia, carinata vt in superioribus reliquis: summus caulis sustinet florem reliquis formâ similem & nouem foliis constantem, sed colore diuersum: nam terna maiora labro propendête prorsus cærulea sût, tumente maculâ, aurei coloris à medio labro ad infimum folii vnguem discreta, his incumbentia, fornicataq; & alata folia saturæ purpuræ colore sunt, ligulámq; tegût, terna surrecta, oblonga, angusta, saturâ purpurâ (cui rubedo leuis admixta) nitent: odor tenuis, nec ad eas quæ versicolore sunt flore suauitate accedens: capitula trigona longáque instar capitum versicoloris, quę tamen nullum semen tulerunt: radix bulbosa vt reliquarum Iridum bulbosarum, pluréisque nucleos ad latera generans. Floruit primo anno circiter quindecim dies ante illas quæ cæruleo & flauo sunt flore: altero cum iisdem, Iunio videlicet. Huic prorsus similem Hispali accipiebam anno 1592. ab eruditiss. viro D. Simeone de Touar Hispalensi Medico, vt ex eius flore, quem insequentis anni Maio dedit, obseruare potui: an verò semine ipsi nata esset, aut aliunde missa, nihil adscribebat.

Quotidie noua varietas in Iridibus bulbosis semine natis obseruatur. Superioribus annis vt antè dictum est, in Flauæ Iridis bulbosæ semine natis plantis nullam varietatem obseruaueram: at anno 1597. cùm in hac etiam aliis insignem varietatem habui. Nam anno 1593. seorsim in diuersis puluinis Flauæ, Albæ, F. versicoloris semina terræ commisi sub finê Nouembris: natæ ex iis plantæ nec loco motæ, quarto pòst anno flores protulerunt: ex Flaua quidem, aut flauos prorsus, aut flauos quorum surrecta folia aut pallebant aut exalbida, vel cærulea erant, vel fuligine infecta cum fornicatis foliis: ex F. versicolore autê, flauos, flauos item quorum surrecta folia alba erant, vel initiò labra habentes flaua aureâ maculâ insignita, deinde flauus ille color maculam ambiens cæruleum colorem prorsus contraxit, folia fornicata & surrecta saturâ purpurâ nituerunt: vel etiam alios illis persimiles, quorum tamen flaua labra oras auream maculam ambientes habuerunt virescentis ex cærulæo coloris, & alios matri similes: ex Alba verò pallidos, surrecta folia alba aut exalbida habentes, aut ex cæruleo purpurea, aut matri propemodum similes. Quam varietatem producunt reliquæ plantæ illis seminibus natæ, indicabit dies.

Ingens Iridum bulbos. varietas in Pyren. montibus. Idem Exot. par. 2. App. 2. ait. Cæterùm ex Epistola quam ad me dabat Venerius illo ipso anno quo Iridem illam niueo flore mittebat, varia alia Iridû bulbosarum genere ab ipso in Pyrenæis môtibus obseruata fuisse intelligebam: quæ scripto comprehenderat, vt ad me mitteret exactam earum plantarum descriptionem: Verùm, dum in variis illorum montium iugis, quæ penè sexagena conscendit, perlustrandis erat occupatus, scriptum illud ipsi excidisse & periisse magno cum suo dolore: se enim non probè quænam inter illa esset differentia meminisse, certo tamen se scire, viginti sex generum descriptionem fecisse: eam autem Iridem quæ flauum aut rubrum habet florem, in earum numero non comprehendi, quoniâ in illis montibus nullam similis coloris reperit.

IRIDES BVLBOSÆ ET ALBÆ.

MIro colorum incremento bulbosæ Lobelii Adu. par. 2. Irides, satu non secus ac Tulipæ præcoces satæ, seminéque ortæ, albæ potissimùm, variant, quæ insigni metamorphosi, colorum varias subeunt differêntias: In bulbo alioquin folio, caule, cæterisque plantæ partibus discriminis perexiguum. Has differentias alunt cultiora D. Ioh. de Franqueville nostráque vireta.

De Iridum bulbosarum viribus nihil compertum habet, aut ab aliis traditum accepit Clusius.

SISYRINCHIVM VETERIBVS.

CAP. XVI.

Descriptio ET hoc quodammodò Theoph. aut l. 7. c. 13. de Hist. Plant. ad bulborum genus redigi desiderat, quòd radice orbiculetur. Nam colore quidê penitùs discrepat, candet enim, nec squamis constat. Huic peculiare datum est, vt ima [vna, Gaza legit] radix primò augeatur Hieme, cum ineunte Vere, quod in imo excreuerit, contrahatur, supernúmque crescat quod manditur. Radix (vt idem inquit de caus.) vt reliquarum generis eiusdem, dulcis est, partes verò superiores ex causa siccitatis insuaues & propemodum insipidæ.

Post Theophrast. inter genera bulborum, quæ Græci fecêre, Plin. l. 19. c. 5. Sisyrinchion numerat: perhibens, mirum imas Sisyrinchii radices crescere Hyeme: Vere autem, cùm apparuerit Viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere.

IRIDI BVLBOSÆ AFFINE
Sifyrinchium maius.

Descriptio

IRides bulbosas proximè, sine controuersia, subsequi debet planta quædam flore Xyridis, minore tamen, & orbiculata, vt Xiphium, cuius duo genera in Hisp. peregrinatione à Clusio obseruata, Maius & Minus.

Maius sic describit: oblongis angustisque *foliis*, mollioribus quàm Iridis bulbosæ folia, & ad Allii aut Hyacinthi botryodis folia proximè accedentibus, striatis, viridibus, & humi plerumque fusis: rotundo, dodrantali, striato, firmoque *caule*: qui ex multis inuolucris tanquam è vaginulis, *flores* promit quatuor aut quinque, alternatim prodeuntes, hoc est, vt primo marcescente alter succedat, deinde tertius, & sic deinceps, Xyridis potiùs florem referentes, quàm Iridis, ex nouem foliolis compositos quorum tria vt in iam descriptis Iridibus bulbosis, deorsum inflexa, pro fimbriâ, luteam maculam etiam habent: alia tria sursum aliquantulùm attolluntur: tria vero reliqua, quæ in aliis ligulam tegere solent, surrecta, summa parte diuisa & bifida. Est verò totus flos pulcher aspectu, coloris cærulei, præter maculas illas, & odore quidem præditus, sed valdè fugaci: floribus succedunt *folliculi*, vaginis quibusdam cutaceis inclusi, adeò tenui membranâ constantes, vt *semen* rotundum, paruum, subrufum, quod in illis continetur conspici possit: *radix* bulbosa, gemina, planta ipsa florente, & altera alteri insidens Xiphii modo, superior, plena, candida dulcis, edulis, & pueris expetita, inferior [flaccida totam nimirum substantiam ad se trahente superiore, vt in Croco Xiphio,] & tandem euanescens cum inhærentibus fibris: multiplici verò cortice reticulato, crasso, nigro integitur, Xiphii radicis instar, & adnatis sese propagat: nam quinas, interdum etiam senas, aut plures plantas quarum singuli bulbi suo retiformi tegmine inuoluti erant, alio villoso capacioreque teguméto simul compressas eruere memini, in collium supra vrbem Olyssiponem accliuitatibus, apud suburbanum Magn. & Gen. viri Ferdinandi Corinho, equitis Lusitani, multis peregrinationibus in exteras regiones factis, clari: atque etiam Gadibus, non procul à ponte, qui eam insulam continenti nunc coniungit: vnde eius bulbos in Belgium ad amicos mittebam.

Locus.

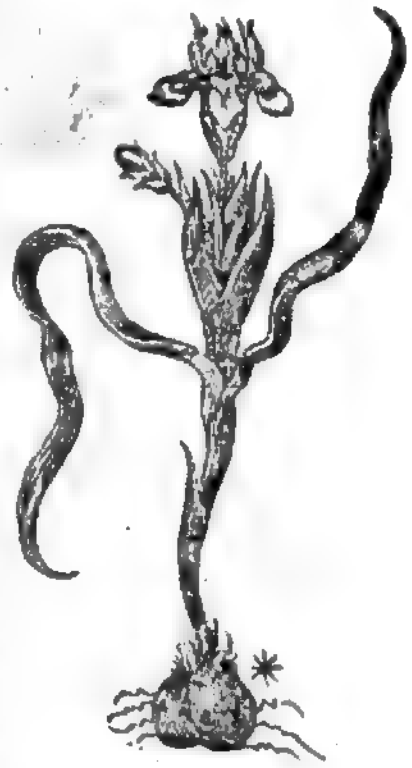
Clus. Hisp. & hist. post. Sisyrinchion maius, Lusitani Nozelhas (quasi Nuculas siue paruas nuces) appellant, quòd pueri istic eius bulbo perinde atque Auellanis vescantur, & in delitiis habeant. Plant. ic. p. 97. Sisyrinchium Cordi & Clusii Lob. 50. T. 133. Sisyrinchium Cordi nobis, & bulbus silu. Fuchsii.

Tempus.

Floret vtrumque genus Martio, natali solo: sed apud Belgas Maio duntaxat: interdum etiam Iunii initiô, idque valdè rarò, vt pote quod alternis vtplurimùm annis, duntaxat prodire soleat, imò paulatim plerumque contabescens, prorsus tandem sæpenumero pereat.

IRIDI BVLBOSÆ AFFINE
Sisyrinchium minus.

Descriptio

SIMILE est (inquit Clusius) præcedenti, minus tamé, gracilioribusque *foliis*: *flores* è vaginulis prodeuntes, colore superioris floribus similes, sed magis odorati; tenuiores etiam *folliculi* minore & exiliore semine pleni: *radix* item minor, non minùs tamen, quam superioris, reticulato cortice tecta, & gemina.

Sisyrinchium minus, seu genus alterum, quod Hisp. *Lirio*, nonnullis *Maçucas* dicitur, ad eum bulbum accedere videtur quem Theoph. l. 7. c. 13. hist. σισυρίγχιον vel σισυρίγχιν cognominauit.

Locus.

Crescit Valentino Hispaniæ regno, sed Murciano frequentissimum obseruabat atque eruebat Clusius, præsertim tribus leucis supra eius regni Metropolim, *Murcia* vulgò appellatam, quæ Veteribus *Murgis*, dicebatur, itinere Granatensi.

Vires.

Ad ventris tormina (inquit Clusius) vtile esse referebant incolæ sed deuoratâ radice, illicò corpus saltatione esse exercendum.

FLOS PERSICVS SISYRINCHIO
congener.

Descriptio

FLoris Persici [inquit Clusius Hist. post.] supremam caulis partem cum flore suis coloribus duntaxat expressam, anno 1594. Pragâ accipiebam ab Esaia le Gillon, meo sororis filio: pulcherrimus, summo cauli satis gracili & virescenti innitens, & ex membrananaceo inuolucro instar folliculorum, qui Iridum flores ambiunt, emergens, tribus tantùm foliis (si picturæ fides est adhibenda) constans, mucronatis, binas vncias longis, minimum digitum latis, dorso elatiore, cærulei coloris adeò elegantis, vt cum gentianella cæruleis floribus contendere possit: internâ parte ramosa quædam stamina in multas tenues fibras secta continere videtur rufi coloris, apicibus verò albis: infra illum addita erat alterius floris gemma suo membranaceo folliculo etiam inuoluta. Expressa autem fuerat hæc icon Constantinopoli à pictore industrio, de altera, quam

quam pictor quidam Persicus è Persia attulerat, vbi nasci, & *balé* vocari asserebat. Constantinopoli verò esse ignotam hanc plantam. *Balé* porrò, Turcis florem significare, antè dicere memini.

IRIS VVLGARIS VIOLACEA SIVE purpurea hortensis & syluestris.

Descript. IRis hortis nostris vulgatissima, *radice* per obliquum agitur crassâ, rugosâ, gustu acri consumptóque superfluo humore tandem odoratâ: *caules* cubitales & sesquicubitales, ramosi, teretes: *folia* vnciam lata aut latiora, rigida striata, in cultratum mucronem aut gladii exeuntia: *flores* amœni, violacei, tribus foliis repandis, per oras infimas albo violaceóque variegatis, Costa interiùs ad medium vsque folium crocatis apicibus villosa: totidem surrectis, obtusis mucronibus, & ferè rotundis, carinatâ inclinatione coëuntibus: intra quæ tria longè prædictis sex minora, dilutiore viola tincta, in summo fissa, quibus posticâ parte totidem concolores fibræ, albicantibus apicibus apprimuntur.

Iris nostra satiua Cordo. Quandoquidem Cordus in Hist. sua nobis diligentissimè videtur Iridem vulgarem descripsisse, lubet eius descriptionem subiúngere, qui ait: Iris quæ apud nos in hortis, vineis ac murorum coronis seritur, ab vno cæspite plura & erecta erigit cubito longiora *folia*, duûm digitorum latitudine, rectiuenia, inferiùs in radicum capitibus conũcta, ceu ex omnibus vnum fiat, & sibi inuicem inserta, singulorum aperto & inciso ventre ceu carina alterius dorsum excipiente, superiùs verò alæ modo in latitudinem explicita, & in mucronem gladii figurâ desinentia: è quorum medio *caulis* assurgit sesquicubitalis, rectꝰ, teres, & glaber, veluti cinereo polline conspersus, facilè abstergentibus cedente, quinque aut sex geniculis interseptus, ex quibus singula exeunt sine pediculo caulem amplectentia folia, inferioribus eò minora, quò summitati propinquiora: *flores* in summitate post medium Veris per interualla erumpunt, primùm conuolutis in turbinem membranis, paulatim se in nouem folia explicantibus: ex his tria inferiora digitali sunt longitudine, circa exortum angusta, reliqua sui parte vncia multò latiora, deorsum inflexæ linguæ figura, foris liuidi coloris in cinereo, & iuxta principium viridia, intus verò purpurea, latis & lacteis venis se violaceo splendori miscentibus, maximè vbi versus exortum gracilescunt: adhæret iis in interiori sinu inferiùs lutei coloris & in longitudinem exporrecta *lanugo*, oblongis pilis, hirsutæ campæ

aliquam similitudinem referens: in summa totũ folium Iridis omnes colores repræsentat, vnde nomen inuenit, lanuginem cuiúsque folii aliud paruum obtegit folium, in summitate in duas partes dissectum, ab vtroque latere herbacei coloris, in medio liuido extante dorso: reliqua tria folia, & ipsa linguæ aut cochlearis formam habent, primis tamen latiora, & paullò breuiora existunt: & quemadmodum illa deorsum incuruata ascendunt, sic hæc sursum versus reflexa iunguntur: color his est vtrinque in cinereo liuidus, quà verò prioribus alterno positu adnectũntur purpuræ maculæ luteo colori insperguntur: durat ferè octiduum flos, deinde contrahitur, exiccatur & decidit, inferiùs oblongum, ac sexangularem folliculum relinquens, intus in tria loculamenta interseptum, in quibus rotunda sunt & oblonga semina. Radicibus nititur multis, inuicem in latitudinem sibi adnatis, duûm digitorum crassitudine, geniculatis, in transuersum striatis, per superficiem terræ sparsis, foliis modicè in flauo rubentibus, intus autem candidis, ex inferiori parte longas, tenuésque fibras in terram agentibus, ex his aliquot, quæ adhuc nascuntur lutei coloris in fine aut capite existunt: grauiter tota herba, vt sambucus ferè, dum teritur, spirat, præsertim radix, quæ etiam gustata, coccognidii modo fauces exurit.

Iris syluestris Cordo. Syluestris Iris, inquit idem Cordus, satiuæ similis est, paucísque notis à satiua distinguitur, *foliis* minoribus & hyeme prorsus non apparentibus, cùm satiuæ folia hyemis sæuitiæ contumaciter resistant: *caulem* etiam quam satiua breuiorem fert, è quo *flores* ferè viginti diebus ante satiuæ flores erumpunt, colore magis purpureo, quibus defluentibus, pollicari quantitate succedunt *folliculi*, sex lineis concauis in longitudinem striati, in maturitate tribus commissuris se aperientes, rotundo & cartilagineo *semine* pleni. *Radicem* habet digitali crassitudine, dodrante breuiorem, geniculatam, transuersam à posteriore parte, singulis annis putredine tantùm ferè amittentem, quantùm ab anteriori parte æstatibus capiti restituitur, nec satiuæ in modum densum cæspitem constituentem. Sapore & odore atque aliis qualitatibus satiuæ respondet. Nascitur editis & cliuosis locis inter arbusta: Lilium Schyber heuse bey helfter / quod omnium primò floret.

DE IRIDE VETERVM SENTENTIÆ.

IRis [Consecratrix] Theophrast. passim ita delineante, odoratam adepta radicem: folium non vt Gladiolus, sed harundinaceum potiùs. Odoratæ autem radicis rationem calori in terra concluso imputare debemus. Verùm neque limosam, neque pinguem, neque lentam, glutinosámque terram esse oportet. Hac enim de causa Iris melior in Illyride, quàm in Macedonia est: in Thracia verò, cæterísque frigidioribus locis, ac minùs coctioni idoneis, odore penitus caret. Ager enim præpinguis, & humor multus & hyems vehemens prohibent. Tepidis tamen atque gracilibus minùs odorata creatur propter mollitiem aëris. Floret & Consecratrix (Iris) æstate, & Lauaria dicta, flos aspectu pulcher, sed caret odore. Odoratorum igitur [quibus ad vnguenta vtuntur) in Europa, vt tractu frigido, nullum præter Irin inueneris, quæ, tamen optima apud Illyricos exit: non quidem parte mari-

Iris Illyrica cur melior. Macedonica. Inodora Scythica. Illyrica.

tima, sed mediterranea, magisque ad Septentrionem sita. Verùm loci à locis differunt, ita vt producere meliorem possint. Non immeritò sanè ni reuerentia præstaret Nos in Theophrastum inueheremur, In Europa namque multa odorata proueniunt, Nardus Celtica, Phu, Asarum, & alia quæ hic recensère non statuimus. *Fuit Theoph.* Gustus nullus ei accommodatur nisi quod ablaqueatam soleant resiccare: radiculæ enim quas Thracia fert, vidilicet quæ odore Nardo similes, & aliæ quædam paruam exilemque odoris gratiam habent. Virides enim aut nihil olent aut non æquè: siccatæ nimirum redolent vt Iridis radix.

Theoph. not.

Illa quoque non omittenda differentia est [inquit Plinius lib.21.c.7.] odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta: vt Irim atque Saliuncam, quanquam nobilissimi odoris vtramque. Sed Iris radice tantùm commendatur vnguentis & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico. Et ibi quoque non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia longissima hæc & candicãs, & exilis. Tertium locum habet Aphricana, amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illirica quoque duorum generum est, Raphanitis à similitudine, quæ & melior. Rhizotomos subrufa. Optima, quæ sternutamenta tractu (falsò legitur pro tractatu iuxta veteris manuscripti codicis fidem Cornar.) mouet. Caulem habet, cubitalem, erectum. Floret diuersi coloris specie, sicut arquus cælestis, vnde & nomen. Non improbatur & Pisidica. Et fossuri tribus antè mensibus mulsa aqua circumfusa, hoc veluti placaméto terræ blãdiuntur, circumscripta mucrone gladii orbe triplici: & cùm legerint eam, protinus in cælum attollunt. Natura est feruens, tractataque pustullas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia vt casti legant. Teredines non sicca modò verùm & in terra celerrimè sentit. Optimum antea Irinum Leucade & Elide ferebatur: iam pridem enim & seritur, nunc è Pamphylia. Sed Cilicium maximè laudatur atque Septentrionale.

Radix. Illyrica Macedonica. Africana Illyrica duplex. Sternutamenta mouet. Pisidica. Colligendi superstitiosus modus. feruore Irinum.

Diosc. qui vnius duntaxat Iridis meminit, sic de ea disserit: Iris à similitudine arcus cœlestis nomen habet. Folia profert similia Gladiolo, maiora tamen & latiora ac pinguiora: Flores in caule æquali inter se distantia sitos, incuruos, varios. Aut (hic legitur Attico more ἢ pro ἢ, Lac.) enim albi, aut pallidi (ὠχρὰ Fuchs. vertit virides quam benè iudicent alii:) aut melini aut purpurei, aut cærulei conspiciuntur. Vnde ob varietatem cœlesti Iridi assimilati sunt. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ, quas post sectionem in vmbra siccatas, & filo transmisso reponere oportet. Est autem melior Illyrica & Macedonica: & inter has optima est, quæ densam radicem habet, & aliquantulùm obtusam & ægrè fragilem, & colore subfuluam: & quæ valdè odorata est, & gustu amarior, & odore sincera, & non situm redolens: & quæ dum tunditur sternutationes mouet. At Africana colore alba, ad gustum amara, facultate secunda est. In vetustate verò teredines sentiunt, odoratiores tamen tunc fiunt.

Matth. & Amatus scripserunt, se tum Antiquorum tum Recentiorum reperisse neminem, qui in simplicium medicamentorum libris, Iridis Astragalitis meminerit, ideò quid certi hac de re proferendum, se non habere.

Cæterùm Gal. lib.1. de comp. med. sec. locos e. x ex Sorano transcribens meminit Iridis, quæ cognomine Astragalitis dicitur.

Alibi quoque [lib.10. & post eum Marcellus Medicus mentionem facit Iridis Chalcedoniæ & alio loco Iridis Illiricæ. Idem lib.5. simpl. c.2.

Iris Græcum nomen (inquit Cornar.) apud Latinos retinuit, nostri ab odore Violwurtz vocant, vulgus Herbariorum Lilium cœleste, à colorum varietate quæ in floribus conspicitur, appellat. Sed quam idem vulgus intea Iris & Ireos distinctionem facit, iuxta vulgatum versum: Iris purpureum florem gerit, Ireos album, ea vanissima habéda est. At melini flores sunt, qui Cydonii colorem referunt. Illyrica Iris laudatissima est, post eam Macedonica, quam etiam Galenus lib.7. κατὰ γένη in Asclepiadeo quodam acopo habet. Sicut etiam Carthaginensem in quadam ther. lib.2. de antid. recipit, quanquam eam quæ ex Libya magna sua ætate plurima afferebatur, tantùm ab Illyrica deficere asserat quantùm mortuum corpus à viuo: etiam si in aliis gentibus non ita multùm Illyrica inferior reperiatur. Sicut hodie de Italica & Gallica ac Germanica testari possumus.

Athenæus lib.15. Deipnosoph. testis est Pliniũ scribere Iridis flores Lupos nominari, quòd Lupi rictui labrisque similes sint. Iris radix autore Mesue simpl. purg. l.11. c.8.] est herbæ, quam κρινώδη, id est Lilialem, vocat author Græcus, cuius flos vel cæruleus, ac versicolor, vt Iris arcus cælestis, vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix vel optima est, si magna, dura, densa, crebrò geniculatatã, ex albo rubescens, odore ceu viola aromatico, sapore acri, & mordente. Veris initio collecta secundam bonitatis rationem flos obtinet, cæruleus præsertim: albus enim ad omnia est imbecilior. Lilium cœleste, inquit Gorop. Iris est. Lilium Francis. Iris spei tessera. Nimis audaces illi fuerunt, qui varia singularum herbarum nomina principiis capitum in Pedacio adult. ademerunt. Corrupta esse pleraque fateor, vt in Iride factum, vbi legitur θαλπίδα, vel ut Marcellus legi posse putat, Talpida. Quid clarius si legas Ἶρις οἱ δ' ἰλλυρικὴν οἱ δ' ἐλπίδα. Iridem alii Elpida, id est, spem &c. Iris Iunonis dicta. Ternarii vis in Iride &c.

Lilium cœleste. Spei tessera. In eos qui nomina supposita Diosc. reiiciunt.

Iris siue Ireos siue Iridis in genitiuo casu profectas [ait Cord. in Diosc.] eadem est, quapropter ineptè, quidam tanquam diuersas distinguunt, Iris & Ireos. Est autem Iris Illyrica ea radix quæ in pharmacop. Ireos & Germanic. Violwurtz appellatur: non quòd verè sit violæ radix, sed quòd odore violas imitetur. Ea propropemodum sola ab Authoribus cunctis aliis eius speciebus præfertur. Sed suas habet quibus ab Illyrica distinguatur notas. Est enim horribilior, odore iniucundior, & multò maiore acrimonia gustanti molestior, faucesque grani Gnidii modo exurit, quapropter caliditate quidem Illyricam plurimùm superat: sed quantò hæc illã est superior, tantò etiam aromatico odore & sapore inferior existit. Vehementiùs quoque aluum quàm Illyrica purgat. Est etiam in floribus differentia, siquidem nostra Iris purpureum fert florem, in arcus cælestis, colorem variãtem, vnde totum Iridis genus nomen inuenit. Illyricum cãdidum verò producit. An Cordus degustarit & viderit Illyricam virentem ancipites hæremus. Nostra enim Iris odoratior & siccata, ac siccatione multarum plantarum acrimonia & maligni-

Cord. not.

lignitas retunditur: illud etiam perpendendũ an in Illyrica omnis Iris sit candido flore.

Gladiolus præstantissimus.

Placet etiam hic subiicere descriptionem Iridis Tragi, vt Lectores considerent, an easdem cũ Cordo intelligat: Iris (inquit ille,) quæ Gladiolorum omnium præstantissima censetur, radicem habet serpentem ac contortam, quæ supra terram potiùs quàm intra humum conspiciendam se præbet, nam primaria radix nuda iacet, nec humo contegitur, at radiculæ illi adnatæ intra humum latent, à quibus candida & primaria radix nutrimentum recipit. Maio mense inter folia quæ gladii formam imitantur, caulis exit rotundus, florum vasculis seu calycibus oblongis & acutis conspicuus. His oblongis quos diximus calycibus maturitate ruptis, flos exit diuersicolor. Nam tria illius præcipua folia, eà parte quà versus terram inflectuntur, ex viridi & pallente colore diluta purpura, purpureis simul lineis, seu venis per hos ipsos colore ductis intus verò purpureo colores admixtis candidis, & puniceis lineis, media denique sui regione lutea lanugine superciliorum formam repræsentante, emicant. His contraria tria alia in altum globi instar coacta sese attollunt, aquei coloris, ex purpura simul albicantis & lutei, non aliter atque reflexus splẽdoris auri fulgentis, aut cuiusdam admodum ex variis coloribus intertextis telæ, Germani ein widerschein vocant. In medio integri floris, tria alia foliola breuia, angusta, arcus cœlestis instar, coloribus variis tincta apparent. Ex his quæ de floribus Iridis Germanicæ diximus, colligimus illos nouem foliis, totidémque coloribus constare. Hi ipsi flores odoratissimi cùm marcescere ac decidere cœperint, nullum post se vel semen, vel fructum (quod ego sciam) relinquunt: neque etiam passim hæc Iris, nisi plantata fuerit, reperitur. Ego námque omnes ferè Germaniæ regiones crebris, herbarum gratia, profectionibus susceptis, perlustraui, nec vspiam locorum eam spontè nascentem inueni, nisi in altissimo quodam & graminoso monte non procul à Valentia arce sito, vnde eiusdem in hortulos meos illam transtuli. Radix illius non perinde dura ac solida est, atque illius quam Genuensem dicunt, neque etiam adeò odorata, licet feruentis sit saporis, & linguam gustata adurat, non minùs quàm peregrina, quo fit vt in plantis diuersitas regionum magna constituat diuersitatẽ. Quemadmodum enim frumenta & vina pro situ & locis natalibus ab inuicem differunt, ita herbæ & radices pro ratione terræ in qua nascuntur, & cœli temperie, vel deteriores, vel meliores fieri consueuerunt. Quanquam hæc nostra Iris, eà quà quotidie vtimur longè sit inferior, multùm tamẽ affinitatis cum eadem habet, si formam & temperamentum consideres. Quapropter vocamus illam Iridem, non quidem Illyricam, sed Germanicam. Et alibi: Cæruleus verò Gladiolus, radice, foliorum forma, caule denique ad Acorũ adulterinum ferè accedit, nisi quod flores huius [qui & ipsi tria folia sursum, tria alia deorsum vergentia, & in orbem pulchrè circumacta, obtinent] ex cæruleo colore purpurant, & nullo pòst se relicto semine decidunt. Dicimus insuper vtramque in caput 22. l. 4. apud Dioscor. collocandas, quo loco ξυρὶς, quam nonnulli ἴριν ἀγρίαν, Irim syluestrem, Cacos, & Gladiolum vocant, descripta est. Quod si cui videatur ξίριον [de quo alio loco egimus] vocandum, cum eo minimè cõtendendum existimamus. Gladiolus cæruleus Tragi, fortè idem cum Iride sylu. Cordi, id tamẽ

Iris sponte nata. *Iris Genuensis.* *Iris Illyrica. Germanica. Caeruleus gladiolus Tragi.* *Tragi opinio examinatur.*

diligentiùs considerandum: nescimus cur ille non iunxerit Gladiolum suum cæruleum potiùs cum Iride quàm cum Gladiolo flore luteo siue Pseudo acoro.

Præparandi ratio in Gallia.

Iris nititur radicibus torosis, odoratis, & geniculatis, quas apud nos in Gallia (inquit Ruellius) adhuc exitu Veris terra erutas deficcant in orbes, & funiculo traiectas priùs, lixiuio macerãt ad exhauriendam succi vim, quo tinearum iniuriis, quibus adhuc hærentes sunt opportunæ, minùs pateant: dein siccatas recondunt. Plerique curatas ad hũc modum Iris taleas armariis indũt, vt suo perquàm iucundo odore vestes commendent: nec iis præparandi Veterum vsus exoleuit. Inuenitur inquit præterea, apud nos frequenter flos emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendit. Quod si vires quibus donatur radix libeat consulere, deprehendes quæ à Doctoribus traduntur, ad amussim respondere. Cùm ergo tota Dioscor. pictura huic, quam Lilium vocant cæleste, suffragari cognoscatur, eam esse Irin nemo ibit inficias. Sunt qui pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, vt Iris ab Ireos, tãquam purpureus color à niueo distingui putetur Herbariis. Verùm hæc opinio anilibus nugis adnumeranda, nec digna quæ exsibiletur, nedum à pulsatis & rudibus explodatur.

Quam vulgus inter Ireos & Iris distinctionẽ facit, ait Cornar. iuxta vulgatum versum

Iris purpureum florem gerit, & Ireos album:

ea vanissima: Macedonicam Gal. l. 7. κατὰ γένη habet, sicut etiam Carthaginensem in quadam theriaca lib. 2. de antidot. Irin Raphanitin Fuchsii, quæ à similitudine Raphani sic est dicta, Gal. Paulus, Aëtius, Astragalitin, quòd radix eius cum Astragali radice similitudinem habeat, vocant. Florentinæ quà tantùm Officinæ vtuntur, Germanica non dissimilis sapore acri & mordaci. Iris in vniuersum satiua & siluestris. Hæc duorum est generum: altera satiua & vulgari similis, foliis tamen, flore, caule, radicéque paulò minoribus.

Raphanitis. Astragalitin. Florentina. Iris satiua vulgaris. Iris silu. Vulg. similis.

Iridem Illyricam noui præferri [inquit Matthiol.] non quòd genere vel specie à nostrate differat, sed quòd cæli solíque illius conuenientia prẹstantioribus polleat facultatibus. Satiua (vt arbitror) ex agresti originem duxit. Sunt qui putent nullam Iridem domesticam reperiri, quòd scripserit Theophrast. nullum Iridum cultum accommodari. Sed ii meo quidem iudicio decipiuntur, quandoquidem Theophrast. eo in loco non de omni in vniuersum Iride disserit, sed de Illyrica tantùm: quę cum loci ac cęli clementia in Illyrico tractu optima spontè proueniat, non est necesse vt colatur. Præterea cùm hodie Iris domestica passim in Italię hortis spectetur: silu. autem in pluribus montibus spontè nascatur, floribus & foliis satiuæ longè minoribus, radice tenuiore, breuiore & aridiore, nulli quidem absurdum videri debet, si nos vtramque depingi curauimus. Sylu. plurima oritur in Goritiensi agro, Saluatino monte, & lapidiæ collibus inter saxa, odore non ingrato, & in campestribus non longè à Sontii ripis. Recenti Illyrica destituimur. Sibi manifestè repugnare videtur Plin. quod lib. 21. c. 7. Raphanitem, quæ candicat, Rhizotomo quæ rufescit antepofuerit: c. autem 2. contrà, Iris ruffa melior est quàm candida. Dioscor. præstat quæ subruffo constat colore. Cornarius Irim Astragalitem & Astragalum idem esse existimat, quin & Plinio per Iridem Rapha-

Iris Illyrica non differt genere aut specie à nostrate. *Theophr. explicatur.* *Locus.* *Sylu. sine spontanea vbi prouenit. Illyrica destituimur.*

nitem Astragalum intelligi censet: verùm ita Iridem Astragalitem à Galeno cognominatam esse putauerim, quòd radice referat Astragalum: quemadmodum Raphanitis à Plinio dicta est, quòd radice Raphanum repræsentet. Iridem memoriæ proditam fuisse Galeno in lib. simp. med. nusquam reperi. *Si Iris sylu. Matthioli* tantùm paulò minor est satiua, & in eo tantùm differt vt primò dicit, nulla opus erat figura, si verò, vt ait, sibi contradicens longè minor, icon parum eius demonstrat plantam. Quomodo scis an Iris Illyrica differat genere vel specie, si non virentem viderit & contulerit cum Italica. Idem in post. Com. lat. & Ital. cum magn. fig. Iris capitula edit oblonga Gladioli modo, crassiora tamen, in quibus semen concluditur rotundum Sesamæ magnitudine, quo fit vt ii errore ducantur qui Iridem nullum ferre semen contendunt.

Iris Astragalitis & Raphanitis non est Astragalus ut vult Cornar. Iridis non meminit Gal. in simpl. Matth. notatur.

Iris cuius tantùm radix à medicis commendatur, ea est herba, Amato hæc scribente, quam hodie officinæ sub nomine Ireos monstrant. Reperiuntur varii colores, in vnoquoque flore, candidi, pallidi, lutei, purpurei, vt plurimùm cœrulei, vt facilè quis intelligere possit Irim dici, non ob diuersitatem colorum in specie, sed in indiuiduo potiùs. Quanquam non abs re esset quoque dicere, Irim sic nominari, ob diuersitatem varietatemque colorum in specie. Quum Iris quædam albos flores habeat, alia luteos, alia verò pallidos, nonnulla autem purpureos, vt Ferrariæ in horto Magn. Marci Pii adnotauimus, & eas diligentissimis discipulis nostris indicauimus. Imò hanc sententiam verissimam esse, varia Diosc. Græca exemplaria attestantur: cui Plinius subscripsit lib. 21. suæ Natur. hist. cap. 7. quū dicit: Floret Iris diuersi coloris specie, sicut arcus cælestis, vnde & nomen. Cæterùm Iris Illyrica, omnium consensu cæteris præfertur, & omnium est laudatissima, quanquam tamen in multis orbis regionibus, minoris licet nominis nascitur: nempe in Hispania, Germania, Gallia, & Italia, quæ si non Illyrica, aut Macedonica, quibus primas & secundas Dioscorides adscribit: bona tamen censenda est, & eò magis quantò odoratior fuerit. Illyricæ verò, vt refert Plinius, loco à nobis citato duæ sunt species, altera Raphanitis, ob similitudinem sic dicta quā eius radix cum Raphano habet. Altera rhizotomos, quarum melior habetur, quæ ad subrubrum tendit, vt in præsenti loco Diosc. tradit, à quo nec Plinius dissidet. Matt. Plinium (pergit Amatus) errantem ostendere nititur, quum tamen Matthiolus ipse magis reprehensione dignus sit. Nam Plinius nihil quicquam à Dioscoride hac in re variat. Plinium accusat cùm innuere videatur, quod Raphanitis melior est Rhizotomo subrufa, adeò vt subrufam postponat non subrufæ, quum tamen Diosc. Iridem colore subrufo maximè laudet, & cæteris anteponat: At hæc tam parua sunt, vt paucis opus habeant responsis, præcipuè si literam legerimus, vt in codice antiquissimo ad hunc modum legitur: Illyrica quoque duorum generum est, Rhaphanitis à similitudine, qua & melior rhizotomos subrufa. Sic enim legendo omnis diluitur dubitatio. Nec enim aliud quàm litera vna permutatur: vt facilè loco, qua, perperam postea dictio, quæ, scripta fuerit. Sed esto phrasis, vt in Frobenanis habetur codicibus: legatur, scilicet, Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior rhizotomos subrufa, imò contrarium, qui vel mediocriter in lectione doctrinaque Pliniana versatus fuerit, depræhendet, quàm dictio quæ, non referat aliud, quàm Rhizotomos subrufa, quæ, & melior. Quod Plinius verò sic intelligendus sit, & quod cùm Diosc. subrufam iridem laudarit, non aliunde comprobatum iri volumus, quàm ab ipso Plinio, qui se ipsum declarat, & cum Diosc. subrufam Iridem laudat lib. 21. c. 20. quo Iridis prosequitur iuuamenta, dicens: Iris rufa melior quàm candida: *Hæc Amatus.*

Ireos Offic.

Iris flore luteo. pallido. purpureo.

Iris Illyrica.

Defenditur Plinius contra Matthiol.

Iridis Italica radice subrubra.

Iris Illyrica figurâ non differt ab Itala, nec alia in ea differentia cognoscitur, quàm quòd tum Vere tum Autumno floret. Hanc autem plantam esse Hyacinthum Latinorum ex Palladio apparet &c. Quod ad verba Diosc. [pergit Anguill.] ἄνθη δὲ ἐπὶ τοῦ καυλοῦ παράλληλα &c. ea non sunt vertenda vt quidam faciunt: Flores in caule æqualibus inter se spatiis distant, vt apparet sed verterem flores summo caule alterno situ &c.

Species [inquit in Antid. Mes. dist. 5. cens. iii.] Iridis à Mesue dictæ, passim reperiuntur: quarum radices in nostra Italia cùm siccantur, ita rugosæ & paruæ deueniunt, vt vix præter corticem (si cum ipso cortice siccentur) quicquam de sua interiori parte seu alba odorata pulpa retineant: Sine cortice verò, quasi ad nihilum rediguntur, cùm siccantur. Quæ autem radices huiusmodi è plagis Orientalibus deferuntur decorticatæ, & siccæ, sunt carnosæ, & lenes, tanquam si tunc recentissimè fuissent collectæ, quapropter nostratibus meliores iudicantur. Huiusmodi enim plantæ, ferè omnibus notæ sunt. Quæ autem Illyrica dicitur, est species in Illyria, id est, in Sclauonia nascens, & est illa quam Diosc. meliorem esse testatur. Ipsa autem quam in nostro horto habemus, florem magis gerit quàm Ireos, diuersi colorem, lineatum, viridem, siue cælestem, & rubeū, vt est cælestis arcus, id est Iris. Folia enim exiliora, nec non & minores radices, sed virtutes [vt putamus] maiores, quàm dictum Ireos habet. [Hæc Monachorum Iris Illyrica fortè Matth. syluestris minor.] Est etiamnum (præter præfatam) in Illyria & altera Iris, nostrati similis. Apuli vulgò *Spathulam* appellant, sed nō fœtidam, & à nonnullis *Liliastr* & Lilium dicitur. Quapropter quandocunque Ireos reperitur scriptum, absolutè scilicet, quod non specificatur de albo, semper purpureum est ponendum. Et si haberi poterit de Illyrico administretur: sin autem non, Orientale, vel nostras substituendum erit. Similiter quandocunque reperitur scriptum Ireos, & non specificatur de flore, semper radix intelligi debet. Folia enim [quod sciamus] non habentur in vsu. Item si quæratur aqua Ireos, & non præcisè scribitur stillatitia, semper succus radicum, vel saltem decoctio ipsarum (vbi deficiunt virentes radices) debet intelligi: [Idem censet Fuch.] Hoc etiam notandum in radicibus Ireos, scilicet quòd recentes quasi inodoræ iudicantur, siccæ autem maximum & suauem spirant odorem.

Iris Orientalis.

Iris Illyrica, quæ in re à nostrate differat.

Iris Illyrica altera Iris ...

Foliorum nullus vsus.

Radices recentes penè inodoræ.

Dodon. Gall. Iridis prima species; qui licet duas proponat descriptiones satiuæ Iridis, vnam tamen solummodò figuram exhibet: per primam intelligit Fuchsii, ex quo desumpta icon, Tragi & Matth. primam quæ in hortis colitur: per secundam intelligit album proferentem florem, quam Iridem Florentinam vocat. Idem de fl. ait: Iridis species floris colore differentes complures esse Diosc innuit, non in vno colore, vt Lacuna existimauit: sed in diuersis, vt testis est Musa, &c. Iris Matth. alia est satiua eàque sel cæru-

cæruleis vel niueis floribus. Cùm satiua & siluestris in hortis reperiatur, neque hæc opinor in illam cultu degeneret, specie eas differre existimandum est. Matthiolus indistinctè loquitur qui simpliciter Illyricam ab Italica nihil differre dixit: Theoph. verba non intellexit. Iridem Apollonius ex Elide, ac Cilicia probabat.

Matth. not. Iris Cilicia

In Thracia ac reliquis locis frigidis & in Germania (ait Cronemburg.) odore penitus caret. In Officinis corruptè genitiuum pro recto vsurpant. Vanum quoque est, quod aiunt,

Germanice odore penitus caret Cronemb. Ireos albū

Iris purpureum florem gerit, Ireos album: cùm vna eadémque herba sit, licet aliunde inuecta, odoratior habeatur: Qua gratia puluis radicum armariis, & vestibus inspergi, non sine hilaritate, & eximia fragrantia consueuit. Sed dubitauerit hîc aliquis quâ ratione istæ radices vetustate odoratiores fiāt, cùm hæc quātumuis sicca corrumpere soleat? Cui respondeo, id per siccitatem fieri, humore nimirum exhausto, ac veluti excocto, siccitas siquidem, autore Theophrast. odoribus conuenientior est, atque omnia in vniuersum odorata, eò inclinant. Hodiè promiscuè Florentina & Germanica pro Illyrica malè vsurpatur. Herbarii Lilium cæleste nominare malunt. Bienniuin seruatur Mesue, aliis quinquennium. Iridem nostratem sine odore esse quis dicat? siccata enim suauiter olet, etiamsi macerata fuerit in lixiuio feruente, quomodo solet à mulieribus fieri vt linteis gratum concilient odorem: Florentina Iris visualis non malè nobis videtur vsurpari pro Illyrica: potissimùm pro ea quam obseruauimus aliquando vendi pro ea: vtraque enim radix, non parum differt à Germanica, quæ siccata tota rugosa.

Puluis pro vestibus. Quomodo vetustate Iris odoratior reddatur. Florentina & Germā. malè Illyrica vsurp. Lilium cæleste. Conseru. tempus. Cronemburg. not.

Ob coloris florum Iridis cœlestis æmulam varietatem Prisca Gés hanc plantam Iridem vocauit, Græca nimirum origine, quibus (vt annotāt Lob. & Pen.) Ἶρις, etiamque ἱερὰ, οὐρανία & θαυμαστὴ dicitur, id est, sacra, cœlestis, atque admirabilis, qualem arcum fœderis post diluuium à Iehoua sancti narrat diuina pagina. Hodiè cūctæ fermè Gentes deprauatè vocitant, Germ. enim Gilgen / Schwertel / Flandri, Itali, Hispani Lilium. Galli etiam *Glayeul*, propter florum cū Lilio & Gladiolo similitudinem. Quod idem vsu venisse Poëtis & imposuisse Historicis in Hyacinthis & Liliis dicetur. Multiplicem sortitur varietatem, non modò viribus sed etiam magnitudine, odore, & potissimùm florum colore. Cuius multiplicis venusta mistura, non modò in diuersis plantis, sed etiam in vnius duntaxat floribus spectanda venit. Elegantiæ siquidem hortensis amantes non modò purpuream (quæ vbiuis fermè Europæ ruri oritur, omniúmque frequentissima visitur) sed etiam quasdam floribus candidis alunt, non item luteis vt quidam doctus putat.

Hieria. Admirabilis. Nomina. Varietas multiplex. Purpurea frequentiss. Iris alba. Non lutea.

Ab omnibus authoribus (id attestante Lobel. Adu. par. 2.) Iris Illyrica celebrata est & primum locum sortita. Florentina autem passim hodie nobis pro Illyrica obtruditur, & pluris fit à mercatoribus quam Veneta, quia candidior & fragrantior: attamen ex Illyria, hodiè Sclauonia dicta, Iris Venetias deferri solet: quare Veneta, Illyrica legitima omnibus vno ore censetur subrufi coloris, non candidi, etiam Plinii & Dioscor. suffragio, omnibus præferenda. Non multùm à Lusitanica biflora foliis differre literis prodidit fidissimus scriptor Clusius noster pedali caule, raro ampliore, & flore Iridis Lusitanicæ forma, colore & odore persimili, paulò maiore tamen: radice nodosa, & geniculata, odoris dum recens est, ingrati, at siccata satis grati, insipidi initiò gustus, postea tamen feruidi, faucésque vrentis. Secundum locum sibi vendicat Macedonica Plinio, longissima radice, tenui & albida: In quo quantùm a Dioscor. distet & quomodo inter se conueniant fusè prosequitur: cui enarrando supersedemus, cùm iam ex aliis suprà de hoc actum sit.

Iris apud Camer. hort. dicitur: Hyacinthus Virgilii, Columellæ, Palladii, maximè secundùm Anguill. In Illyria hodierno adhuc die eius floribus vtuntur in corallis quemadmodum Theophrast. & Athenæus quoque tradunt.

Tab. hist. & ic. Iris. Et Iris vulgaris 2. Item Iris silu.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris. 1. siue vulgaris cærulea, variat colore floris vel cæruleo vel purpureo, cæruleo obsoleto, cinereóve. Iris 5. siue silu. maior, quæ satiuæ vulgari similis. Iris silu. Matthiol. in folio Lat. pag. 17. & Icon. 4. pag. 2. Iris silu. maior. Item Lacunæ. *Non separo* has tres Irides Tabern. quia non indicat discrimen. Matthiol. autem dicit silu. satiuâ paulò minorem. Iris cærulea vel purpurea, alia vulgatior est obsoletioris coloris nec tam grandi flore, foliis & radice, nec etiam tam odorata hæc quàm sequentes. Iris domestica flore cæruleo quæ ab Illyrica non differt nisi quòd Illyrica sit odoratior & bis floreat in anno. Cæterùm, falsum id esse comperimus, quod Adrian. Spieg. placet, Iridi nempe florem esse sine fructu. In aliquot siquidem Iridibus fructum vidimus.

C. Bauh.

Iris. ἶρις, θαυμαστὴ, οὐρανία ab admiranda cælestis arcus millecoloris imitatione, ἀκοροειδής Galeno: *radix Illyrica*: sic enim legit Hadrian. Iun. apud Dioscor. pro μάκιρα, lubrico errore in scriptura Λ, quod geminatum sit M. Al. Blaw gilgen / blaw schwertel / Violwurtz / himmelschwertel Belg. Lisch ouerzer Gall. *Flambe, glayeul*. Ital. *Giglio azurro ò celeste: irios & iride*. Hisp. *Lirio cardeno*.

Nomina linguarum

Incipiente foliorum defluuio colligendas radices docet Dioscorides. In fine Veris Iridem colligit Crescent. & siccat, pérque duos annos seruat. Irim Illyricam paruam & tenuissimam plantat Constant. ex recentibus plantis Ianuario vsque ad Aprilem mensem. Vulgarem & omnium tritissimam Iridem in omnibus, quas Clus. adiit, Prouinciis obseruauit, vel hortis vel muris, aut etiam interdum tectis innascentem. Natalitiis gaudet non admodum feruidis vt Aphricæ, neque ita frigidis vt Septentrionum: sed montosis temperatis & riguis, cuiusmodi ex Hispania hodie valdè odoratam laudatissimam ferunt, & ad fluminum crepidines canit Nicander Neronianam Illyricæ non maritimæ, sed Septentrionalioris & riguæ à flumine Macedoniæ, sic vocato.

Ex Hisp.

Transtuli in hortum Ill. E. C. vbi non solùm Vere floret, sed interdum Autumno. Monspelii obseruaui florentem mense Martio & Aprili: In Italia non longè à Verona copiosè spontè ad sepes prouenientem: Florentinæ & Lugduni: magna copia *à la roche* in hortis florentem Aprili. Geneuæ & Basileæ in hortis florērem Septembri anno 1571. Prouenit in vicinis montibus radice etiam odorata, unde mihi allata per D. Petrum Turnerum Medicum Anglum. Audio abundè prouenire in Munchstein.

Locus & tempus.

Vis omnibus excalefactoria, extenuans, contra tussim efficax: humorum qui ægrè eiiciuntur,

Vires

craſſitiem digerunt, vel attenuant: bilem, craſſamque (craſſa & choleras Plin.) pituitam ex hydromelite drachmis ſeptem epotæ purgant. Sómnum conciliant, lachrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto ſerpentium [& araneorum Scorpionum, in pane vel aqua addit Plin.] ictibus auxiliantur, lienoſis, conuulſis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura [genituras abſumit, Plin.] effluit. Menſes ex vino potæ pellunt. Decoctum earum fœminarum fotibus vtiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis venarum ſpiracula, iſchiadicis (& lumbis cum reſina illinitur Plinio.) infunditur: Fiſtulas ac ſinus carne explet [ſarcotica eſt.] Radices ex melle glandis (glandis modo, ſcitè collyrii modo, vertunt) modo ſubditæ partus extrahunt; quinetiam coctæ & illitæ ſtrumas vetereſque duritias emolliunt. (Succo duritias omnes emollit. Plin.) Siccæ quoque vlcera replent & cum melle purgant (capitis præcipuè ſuppurationes veteres.) Nudata oſſa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & roſaceo magna cum vtilitate illinuntur. Admotæ cum albo veratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vitia cutis in facie à Sole contracta emaculant. Peſſis, malagmatis, & acopis inſeruntur. In vniuerſum, magni ſunt ad omnia vſus.

Dioſc. ergo & Plin. naribus ſubductam ſternutamenta mouere tradunt. Sed hic (inquit Cornar. ſubdita pro ſubducta falsò legitur: quod vitii etiam in aliis locis occurrit, velut alibi indicatur.

Addit Plin. Infantibus eam circumligari ſalutare eſt. Dentientibus præcipua eſt, tinearúmue vitio laborantibus inſtillata. Contra canum morſus ex oleo imponitur, & contra perfrictiones; ſic & neruorum doloribus. Dolori capitis cum Cotoneis Malis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoque & Orthopneas diſcutit. Vomitiones cit duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit impoſita cum melle. Ad paronychias farinâ eius vtuntur. Halitus oris commanducata obolet, alarumque vitia. Sedis rimas & condylomata, omniaque in corpore excreſcentia ſanat. Ex eo quòd conſtet Iridem calidam & ſiccam ac tenuium partium, amaramque cum aliqua tamen dulcedine eſſe, concludit Galenus, Eam vrinas & menſes prouocare, bechicum eſſe medicamentum, pleuriticis, peripneumonicis ac purulentis congruens: conferre item comitialibus ſpaſmis, palpitationibus & tremoribus; ut & ſinuoſa vlcera carne implere, purgareque: lateris, iecoris, lieniſue dolores ſedare, vt & capitis: nec non genituræ profluuio congruere & ad vteri fomenta.

Iris calefactoria & multùm tenuium partium eſt [atteſtante Paulo] extergitque ac concoquit. Ad tuſſim itaque conducit, & humores in thorace eductu faciles efficit, & tormina ſanat & vlcera ſordida purgat. Pota verò cum aqua mulſa aluum euacuat.

Radix (vt nobis autor eſt Meſue) eſt calida ſicca ordine tertio, acris: terget, coquit, reſoluit, lenit, aperit obſtructa, ſedat dolores, pituitam craſſam, & miſtam illi bilem purgat, ac præter hæc aquas ſeroſas, idque clementer. Materiam craſſam, lentam, hærentem in thorace, ac pulmone, coquit, tenuat, ac promptè educit, viſceraque omnia expurgat. Hepatis quoque ac Lienis, & vicinarum partium tollit obſtructiones: affectus ab ea excitatos, hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & ſimiles ſanat aut lenit. Omnes quoque tumores etiam duros, & ſtrumas digerit, præſertim neruorum & iuncturarum maximè cū Betæ vel Braſſicę ſucco vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiam veterem ſanat: præſertim cataplaſmate impoſita, & ſucco eius in nares attracto. Hic enim ſternutamētū mouet, & per nares detrahit vim maximam excrementorum in partes alias, per meatus occultos alioqui defluxorum. Succus autem ex ea vt abſinthio extrahitur. Cum ſapa autem tuſſim veterem ab humore craſſo, lento, factam, multùm iuuat, & ab eodem ſpirandi difficultatem. Vterum præterea expurgat. Peſſo quoque ſuppoſita vel emplaſtro admota, vteri dolores ſedat, menſes euocat, aborſum facit. Vlcera antiqua, ſordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quaſi etiam oſſa nuda veſtit. Iſchiadi ſalubriter aut clyſtere inicitur, aut emplaſtro imponitur. Os ſi colluitur aceto cui incocta fuerit, dentium dolorem ſanat, & rheumatiſmum ſiſtit: ſuppoſita item hæmorrhoidas aperit. Inuitam ſeminis vacuationem ſumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiuſque maculas deterget. Oleum denique Irinum neruos & iuncturas firmat, ſpaſmum ex repletione, Cephalalgiam, dolorem hepatis, ſplenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis & podagræ, pleuritidem, peripneumoniam, oblitum iuuat, catarrhum coquit, ſomnum conciliat temporibus inunctum: aurium dolores inſtillatum auri, narium graueolentiam ipſis iniectum corrigit. Fit autem *Oleum Irinum* ex floribus Iridis, & radicum dimidio, vt roſatum oleum & violatum. Ne ventriculum lædat, ſumatur ex mulſa & pauca ſpica, vel cū ſero lactis, melle, & Maſtiche: ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum ſapâ, vt dixi, propinatur.

Gladiolus qui cæruleos fert flores [duce Trago] hoc tempore vtriſque corporis partibus adhibetur calidæ temperaturæ herba, & expellentis ac reſiccantis facultatis. Radix lutei Gladioli aſtringit. Aqua cœrulei Gladioli ſtillatitia pota aduerſus omne genus veneni, ad febres ardentes tempore peſtis facit, nec non ad incenſum Epar, & pleuriticum morbum. Radix eiuſdem vino decocta & pota hydropem expellit, mēſes trahit, & calculum renum, ſtillicidio vrinę auxiliatur, aqua eius radicis diſtillata trium aut quatuor cochlearium menſura, aliquoties per diem pota vſu gratior eſt, ſed in expellendo ea mala quæ recenſuimus non perinde efficax. Eadem tamen continuò & frequenter pota, obſtructiones iecinoris ſoluit, vitia thoracis & pulmonis expellit, expurgatque, doloribus lienis & matricis ac torminibus opitulatur, aluúmque ſoluit. In vniuerſum magni ad omnia vſus eſt radix Iridis, nam non ſolùm in vinum, & Ceruiſiam ſuſpenſa, hanc dulcem conſeruat, illud verò iucundo cùm odore, tum ſapore commendat, ſed & piſtoribus ad parandum formentum triticei panis magnoperè vſitata.

Præter vires quas illi adſcribit Dioſc. (ſi Matthiolo credimus) aliis pluribus pollet, quandoquidem compertum eſt, maniam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, ſi radicis decocto iidem foueantur: coquit item, abſtergit, digerit, reſoluit, lenit, reſerat, expurgat, & deiicit: vulnerariis medicamentis immiſta ſarcotica eſt. Radicis expreſſus ſuccus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem ſubeuntes pellit: hæmorrhoi-

rhoidas fotu elicit. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur venenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirificè purgat: ventriculo tamen nocet, cùm per se tantùm bibitur: ideóque à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admista mulsa & Indica Nardo.

Illyrica regio [ait Amatus] hodiè Sclauonia dicitur ex qua hodie quoque ad nos Iris optima adfertur, quæ calida & sicca propè tertium gradum temperamenti locatur, & ex ea eclegma in Officinis contra pectoris vitia paratur. Nam tussi vtilis est, & humores viscidos & contumaces extenuat: communis autem Iridos (nam Illyrica sicca ad nos defertur) succo contra hydropem vtimur, non contemnendo profectò iuuamento, vt curatione 23. Centuriæ primæ nostrarum curationum abundè diximus, vbi vnciam integram electuarii è radice cum melle parati, pro aluo subducenda propinamus. Imo & succi huius nostratis Iridis, ad vnciam vsque vnam, nonnunquam cum melle rosaceo colato, aliquando verò cum decocto Sennæ, vel aqua mellis mixtam præbemus.

Nostratis succum, aiunt Aduers. Hydropicis propinant Medicelli (ex horum N.. Wier. Obs.) freti quidam: incertum maioréne cruciatu an commodo ægros vexet? Exhibent autem, teste Fallopio, ℥iij. aut iiij. succi (radicis) Iridis, & educit aquam satis copiosam, sed tanto cum dolore vt sit mirum: ideò hocce remedio vti minimè tutum, quamuis id commendarit Brassauola. Aquam distillatam è purpureis floribus Iridis cũ speciebus Diatrionsantalon & Cinnamomo, vt efficacissimam in hydropicis commendant, teste Camer. Holerus & Gesnerus.

Ad Hydropem valet succus radicis Ireos, debet autem capi agrestis [inquit Gatinaria] quia fortioris est resolutionis, Hircos etiam hortulanum vtiliter operatur.

Ad Apos. Dicit Gordonius quod sanat eos qui sunt possibiles sanari.

Vnguentũ Irinum præparandi modus. Vnguentum Irinum Diosc. ita parare præcipit: Olei lib. 72. & quincunem, Spathæ lib. 6. & bessem sumito, & Spatham ammixtis aquæ heminis decem tenuissimè contusam, in ahenum ad oleũ immissam coquito, donec odorem contrahat. Deinde in craterem melle oblitum excolato. Ex hoc aromatis imbuto oleo primum Irinum præparatur Iride inspissato oleo, vel vt præscriptum est, macerata. Aut hoc modo. Olei lib. 70. & quincuncem, ligni Balsami lib. 5. & sextantem contusi, velut dictum est, simul coquito. Deinde exempto Balsami ligno, Calami contusi lib. 9. & dextãtem, Myrrhæ vino vetere odorato maceratæ grumum iniicito. Postea acceptis ex spissati ita & aromatis imbuti olei libris 14. Iridis contusæ æquale pondus immittito, & ad dies ac noctes duas sinito, deinde fortiter ac violenter exprimito. Et si efficacius hoc esse voles, æquale Iridis pondus iterum atque iterum in ipso macerato, & excolato. Optimum est quod odore nihil aliud præter solam Iridem redolet. Tale verò est quod in Perga Pamphyliæ, & in Elide Achaiæ præparatur. Vim habet calefaciendi & molliendi. Crustas vlcerum & putredines ac sordes repurgat. Et affectionibus circa vterum cõuenit, & inflammationibus & præclusionibus. Fœtus item eiicit, & hæmorrhoidas aperit. Facit & ad auriũ sonitus, cum Aceto & Ruta & Amygdalis amaris. Et ad destillationes diuturnas, naribus ex eo illitis, & ad ozænas. Purgat etiam aluum cyathi mensura potum. Facit etiam ad valnulosas affectiones. Mouet quoque vrinas. Et ægrè vomẽtibus opitulatur digitis aut vomitoriis ex eo illitis. In anginis etiam illinitur, aut cum aqua mulsa gargarisatur. Ita etiam in faucium asperitate. Datur item his qui cicutam, aut fungos, aut coriandrum biberunt. Irini præparatio satis clara est. Aëtius & Paulus idem parant, sed spissamentis pluribus inditis, quàm Dioscor. in duobus parandi modis habet. Hodie simpliciter sine spissamentis paratum in Officinis habetur. Apud Strabonem libro 12. laudatur Selgica Iris, & vnguentum quod ex ea fit Silgesium appellatum. Quod dixit Cornar. optimum est quod solam Iridem redolet, in Græco habetur ἄλλου falsò pro ἴζιν. *Iris Selgica*

IRIS DALMATICA MAIOR FLORE vulgari minùs violaceo.

Descriptio. Spectatæ pulchritudinis, & magnitudinis est hæc Iris, *caule* bicubitali, tereti, minimi digiti crassitudine: alis crebris donato, in quorum extremis *flores* multi, magni, toti cyanei, exceptis paucis in vnguium alis striis obliquis versicoloribus, alternorúmq; foliorum fimbria crocea, angusta quidem sed clara: *folia* verò, quàm in vlla alia in horto Ill. C. E. latiora, vncias tres lata nonnunquàm: explicatas Aquilæ alas referunt, vltimo proximum sinu suo semper excipiente, colore glauca.

De hac ni multùm fallimur Lobel. Obs. & Ic. Plant. p. 61. Leut. 87. Iris Dalmatica maior, cuius aspectus hilaris, peruenustus foliorũ exortus, lateratim traiectus, & radiatim alas Pauonis explicatas imitatus: floribus pluribus ex vno caule multis concauo alis, luculentæ magnitudinis, violaceis nitentibus senis foliolis, alternatim etiã repandis. Virera Belgica hanc in delitiis habent, munere Cl. Medici Pancii Ducis Ferrariensis. Semen profert in siliquis angulosis.

Iris Dalmatica maior Clus. Hisp. vulgari forma & magnitudine similis, sed flos elegantior & vnicolor, atque in summo caulis fastigio & ramis confertim nascens: semen in breuiore siliqua angulosum, pallidum, & rugosum: floret Vere, sed seriùs aliis apud nos saltem. Et Iridi Asiaticæ cæruleæ omnium Iridum amplissimæ, Iris maior latifolia tertia Clus. Hist. post. siue Dalmatica maior, non valdè absimilis est, quam ante multos annos in Belgicam vsque misit Alphons. Pancius, nisi quòd flores concolores, summo caulis fastigio magis confertos habere videtur, iucundissimo spectaculo: semen etiam in breuiore capite minus, pallidum, angulosum, rugosum.

Tab.aut. Tabern.icon.Iris Dalmatica maior, Dalmatisch vielwurtz. In hist. Wielwurtz von Constantinopel. Iris Chalcedonica altera. Egregius Herbarius Tabern.vel eius Compilator, descriptioni Lobelii huius Iridis addit, ex consideratione figuræ non plantæ, ac præter mentem Lobelii & Clusii dicit habere folia nonnihil angusta & acuta: titulus in historia transpositus competit alteri figuræ.

C.Bauh.Phyt.Iris 7.siue Dalmatica.

Camer.hort.Iris Dalmatica Clusii, quæ forsitan ad Illyricam nomine loci posset referri.

Iris Asiatica cærulea omnium Iridum ampliss. Dalmaticæ affinis.

Descriptio. Sena, septena, octonaque habet Altera *folia*, omnium Iridum amplissima, & in latum expansa, viridis cui ærugo permixta videatur coloris, mutuò se amplectentia, è quorum medio *caulem* promit sesquicubitalem, interdum etiam bicubitalem vel ampliorem, firmum, crassiorem superiore, læuem, geniculatum, multisque alis concauum, è quibus copiosi (nullam enim feraciorem conspexi) vaginulisque inclusi prodeunt *flores*, magni, nouem foliis constantes, quorum terna inflexa dilutè purpurascentis atque ad cæruleũ tendentis sunt coloris, multis purpurascentibus venis ab infima parte, & stamineâ fimbria flaua in longitudinem & latera excurrentibus: bifida folia exalbescunt, gibbo tamen illorum dilutè purpurascente: tria quæ sese attollunt folia, angustiore & ima parte quibusdam purpureis breuibus venis distincta sunt, vbi verò se in latum expandunt subcæruleum habent colorem, dilutiorem adhuc quàm inflexa: & florum Sambuci odorem, grauiorem tamen, quodammodò æmulantur: iis succedunt rariores *siliquæ*, siue *capita* crassa, magna, triangularia, & obtuso mucrone prædita, quæ maturitate dehiscentia *semen* continere deprehendũtur crassum, angulosum, durum, flauescens, superiori ferè par: *radix* crassa est, magna, nodosa, multis longis crassisque fibris donata, lateribus, vt reliquæ, se propagans, & si repurgata exsiccetur, odorata.

Cùm Clus.petiisset à Magn.D.de Vngnad sibi mitti Constantinopoli *Alaia Susãni*, hanc consequutus est, quæ magnam habet affinitatem cum Dalmatica maiore Belgis nuncupata. Est in Pann.. ipsi Iris 2. Asiatica cærulea: in post.verò Hist.Iris Asiatica cærulea, siue latifolia maior 2.

Casp.Bauh.Phyt.Iris 8. Iridi Dalmaticæ affinis.

IRIS DALMATICA MINOR flore purpuræ dilutioris.

Descriptio. IRidi Lusitanicæ seu bifloræ similis [inquit Clusius Histor.Hispan.] quam Pancius ad nos misit nomine Dalmaticæ minoris insignitam, nisi quòd paulò angustiore *folio* videatur: *flores* purpuræ dilutioris, & terni aut quaterni in singulis *caulibus*, oblongiori pediculo inhærentes, *semen* in breuiore triangula *siliqua*, angulosum, pallidum & rugosum: floret serius Vere.

Lobel.Obs.& Ic.Pl.p.62.Teut.88.Iris Dalmatica minor biflora Iridi facie, omnique sui parte persimilis, sed tota minor & flores dilutiores

aliquantò. Alfonsi Pancii Medici Ferrariensis munere missa, & Belgii inquilina facta.

Casp. Bauhin. Phyt.Iris 20.

Iris maior latifolia Byzantina Dalmaticæ à Pancio missa similis.

Iris maior latifolia 18. Clusii Byzantio missa foliis quinto generi (Iridis maioris latifol.5. siue Asiaticæ purp.) non dissimilibus, sed breuiore aliquantulùm caule, in aliquot ramos diuiso, qui sustinent flores vaginulis emergentes, iam dictis paullò minores, quorum color medius inter secundi & quinti generis flores: radix quinto generi similis. Icon quam Clusius ponit pro iam dicta Iride est Icon Plantini p. 62. sub titulo Iridis Dalmaticæ minoris.

IRIS DILVTE CÆRVLEA inuolucro albo, fortè Dalmatica.

TAbern. histor. & Ic. weelwurtz. Iris dilutè cærulea inuolucro albo.

Tab.aut. & Matth. Proponit Tabern. vel eius Cõpillator figuram non integram sine vlla descriptione, si stirps noua cur non descripsit, cur Matthiolum imitatur: si liceat aliquid coniectari, suspicor posse ad Chalcedonicam referri, quæ ei non nota, vt apparet ex descriptione Dalmaticæ, cui tribuit folia nonnihil angusta & acuta, quæ verba addidit de suo ingeniosus vir descriptioni Lobelii, considerata potiùs figurâ quàm plantâ, cuius nomen in historia transpositum vt antè dictum.

C.Bauh. Phyt.Iris 4.siue dilutè cærulea inuolucro albo Tabern.

Iris

Iris maior latifolia siue Damascena cærulea Clusio.4.

Iris maior latifolia quarta siue Damascena Clusii, non dispar est foliis & radice Iridi Dalmaticæ maiori, quam N.V.Io. ab Hoghelande misit Lugduno Batauorum anno 1590. Damascenæ nomine, ipsi semine natam.

Cubitalem autem biēnio pòst aut paullò maiorem protulit illa *caulem*, in quo multi vt in Asiatica cærulea *flores*, totidem quot ea foliis, nec minùs amplis constantes, eiusdémque pænè coloris, terna tamen inflexa paullò dilutiùs purpurascere & ad cæruleum colorem tendere videntur, atque magis complicari: terna bifida & gibba villosæ fimbriæ incumbentia, angustiora & cinerei quodammodò coloris: terna verò surrecta dilutioris cærulei sunt coloris, & latis interdum candicantibus venis externa parte cōspersa sunt: odor Asiaticæ similis. Hoc autem in eius aliquot floribus obseruabatur, vnum ex illis foliis quæ sursum attolli solent, subtus perinde, atque inflexa albescere, etiam aliquantulùm inflecti, similis coloris esse, & fimbriam illā multis villis constantem habere. An porrò singulis annis similes proferat flores, tempus docebit.

Descriptio

Iris Asiatica purpurea maior latif.

Descriptio *Folia* habet similia Iridi secundæ (Inquit Clus.) siue Asiaticæ cęruleæ, paulò tamen breuiora, & angustiora: inter quæ exit *caulis* cubitalis, rotundus, digitalis crassitudinis, in aliquot ramos diuisus, qui promunt è membranaceis thecis *flores* superiore minores, nonnihil odoratos, quorū labra, siue folia ad terram inflexa, saturatioris sunt purpuræ, & infrà circa vnguem, quà videlicet hirsuta illa & pallescens fimbria excurrit, variis venis distincta: his incumbunt tria alia latiuscula bifida folia, quæ candicantes ligulas tegunt: deinde è lateribus surgunt terna etiam folia, eleganti purpureo colore prædita, flori Lusitanicæ biflorę ferè similia, latiora tamen: succedunt triangulares *siliqua* obtuso mucrone, in quibus *semen* inęquale: *radix* tuberosa, Secundæ similis.

☞ Est hæc Clus. Pann. Iris tertia, siue Asiatica purpurea, missa Constantinopoli nomine *Alaia Susani*. Huius iconem posuit in post. Hist. nomine Iridis latifoliæ maioris 5a. quæ est Ic. Plant. pag. 59. sub hoc titulo, Iris nostras vulg. lib. 52. T. 85.

Casp. Bauh. Phyt. Iris 9. siue Asiatica purpurea Clusii.

Missa etiam hæc Constantinopoli ab Ill. V. Dauide Vngnad. Florétque Maio.

Iris maior latifolia flore purpureo cum aliqua rubedine.

Iris maior latifolia sexta, quam ad me (inquit Clus. hist. post.) Viennam misit Io. Boissot 1583. congener fuit Asiaticę purpureæ. Similia enim folia habuit, caulem paullò maiorem, flores similes, aliquantulùm maiores, inodoros, quorum terna surrecta folia aliquid rubedinis habere videbantur: radicis amplitudine conueniebant.

Iris latifolia maior purp. quibusdam Illyrica.

Descriptio Iridis maioris latif. genus 7. in Francofurtensibus hortis obseruabat Clus. hist. cui Illyricæ cognomen dederunt: longa autem latáque folia habebat, Dalmaticæ maiori pænè paria, caulē nō minùs grandem, nec rariores minorésue flores proferebat, nouem, vt reliqui, foliis constantes, quorum terna inflexa & terram spectantia, planè purpurei siue violacei, dilutioris tamen, sunt coloris, nullis, nisi circa infimam partem, venis distincta, fimbria medium folii neruum occupante, albis staminibus, flauo apice præditis donatâ, tria surrecta folia eiusdem ferè, sed magis diluti coloris, vt & tria bifida ligulam tegētia, & fimbriæ incumbentia: odor satis suauis.

Iris maior latifolia cui in flore crassa vena purpurea.

Iris maior latifolia octaua siue vulgatior altera, quam Clus. in hortis Francofurtensibus conspiciebat, similia habet *folia* præcedenti sextæ Illyricæ cognominatæ, ab exortu circa *radicem* purpurascentia, *caulem* cubitalem aut ampliorém, multos è vaginulis, purpurascentibus radiis insignitis proferentem *flores*, nouem foliis constantes, quorum terna incurua multis crassis venis purpureis sunt notata, fimbria ad labrum inflexum protensâ, capillaribus staminulis flauo apice præditis donata, terna erectiora plerúmque bifida sunt, colorémque habent obsoletum, in quo purpureum quidpiam magis vel minùs saturum elucet, alata angusta folia fimbriæ incumbentia eiusdem cum surrectis sunt coloris, præter medium neruum in longitudinem excurrentem, qui ex cæruleo purpurascit: odor florum Sambuci. Breuiter, Iridi obsoletæ Belgicæ valdè similis est.

Latifolia 8.

IRIS LVSITANICA VERNA VIOLACEA, & Clusii maior Latif. nona cum venis purpureis.

IRis Lusitanica verna Lobel. Obs. Dalmaticæ Iridi maiori cùm foliis, tum caule & ternis quaternisue floribus similis, sed colore omninò violaceis, seu purpureis saturatioribus: cuiusmodi ipsam vidisse iuuat hoc Vere in Viridariis Ill. D. Io. van der Dilf, & Matiæ Scherg. Icon. Pl. pag. 63. Iris Lusitanica Verna Teut. 89.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 18. Iconem eandem cum Plant. habet Clusius pro Iride latifolia maiore nona, cuius descriptio eiusmodi est. Mihi missum Bruxellis a N.V. Io. Boissot, Iridis maioris genus, quod Maio floret, quódque breuiora quàm Iris maior octona habet folia, alioqui non dissimilia, nec minùs circa radicem, quā inuicē amplectuntur, purpurascentia: caulem cubitalem & ampliorem, in alas diuisum, in quibus multi

Descript.

flores, totidem quot præcedentes foliis præditi, quorum terna deorsum inflexa per oras subcæ-rulea, circa vngues ex flauo candicant; deinde multis crassiusculis saturæ purpuræ venis ab imo in longitudinem excurrentibus sunt prædita, staminum fimbria superiori similis est: terna erecta folia candicantis ex cæruleo sunt coloris, eorum oræ quodammodò flauescunt, vngues tenuioribus venis distinguuntur, bifida & alata folia fimbriam tegentia ferè ex flauo candicant: odor præcedenti similis.

Iris maior latif. angustioribus foliis, purpureis floribus minoribus Clusio 19.

Iris maior latif. 19. Iris maior latif. 19. Clus. Byzantinæ magnitudine par, angustioribus tamen foliis, quam à Boissot accipiebam, caule gracili, pedem & semissem, interdum etiam cubitum alto, in ramulos diuiso, quibus insident flores omnibus prædictis minores, tribus foliis ad terram inclinatis, dilutè purpureis, tribus verò erectis obsoleti purpurei coloris, qualis in vulgaris quodam genere conspicitur: radix non magna, nodosa. Eius flos mihi primùm conspectus anno 1590. cæteris florentibus.

Iris maior latif. Romana cærulea Clus. 24.

Iris maior latif. 24. Iris maior 24. Iridi 23. siue Illyricæ par, Viennam mihi missa [ait Clus.] à I. Boissot Romanę maioris cæruleo flore nomine: etenim caulem, folia, radicem omninò similem habuit, anno verò 1585. florem etiam parem, exceptis tribus surrectis foliis, quæ ad cæruleum colorem magis tendebant, fimbriaque inferiorum magis flauescente, & odore vulgaris Oxyacanthæ qui in præcedente ad bifloram Lusitanicam magis accedit.

Iris latifolia maior, cui ora ad flauum obsoletum accedunt.

Iris maior latif. 10. Iris maior latifolia 10. Clusio, à Io. Boissot missa, paulò humilior, quàm nona: flores gestans, ei forma quidem similes, diuersi tamen coloris: nam terna inflexa folia, licèt illius foliis non sint disparia, oras ad flauum obsoletum accedentes habent, venasque paullò dilutiores, terna sursum erecta obsoleti sunt coloris, ex flauescente & purpurascẽte mixti versicoloris, eius quam à Camerario accipiebam, foliis non absimilia, paullò tamen dilutiora, circa vngues etiam magis flauescentia, & tenuioribus purpureis venis notata, angusta, alataque folia simili colore prædita, præter medium neruum qui magis purpurascit: odor etiam florum Sambuci æmulus. Pro Iride modò dicta figura apud Clusium est quæ Icon. Plant. p. 59. ponitur nomine Iridis candidis floribus.

Iris latifolia maior cum oris purpurascentibus.

Iris latif. maior 11. Iris Clusio latifolia maior Vndecima, à Iohan. Boissot, similiter communicata decimæ paria habet *folia*, inter quæ cubitalis ferè & dictæ æqualis assurgit *caulis*, ternos aut quaternos è vaginis viridibus, oras purpurascentes habentibus, ferens *flores*, quorum color obscurior & saturatior, quibus nonnunquam inspersæ luridæ maculæ &c. Odor idem cum superiore. Paulò tamen hæc serius floret.

Iris latifolia maior flore versicolore.

Duodecima Clusio. Irin latifoliam maiorem 12. [quæ Clusio periit] præcedenti satis colore scribebat respondere Io. Boissot, & peculiare id habere, vt inflexa folia duobus diuersis coloribus secundum longitudinem sint discreta, altera videlicet parte reliquorum foliorum colori respondente, altera diuersa: eamque à Bruxellensi ciue accepisse, qui semine natam ibi assereret, cum aliis Iridibus, quarum nonnullæ vnicum duntaxat folium variegatum habebant, quædam versicolorem tantùm neruum medium folium secantem, eumque vel ampliorem, & latiorem, vel angustiorem, vt mirum dictu sit quomodo Natura in his floribus ludat.

Iris latifolia maior versicolor cærulea dilutior Clus. 13.

Irin latifoliam maiorem 13. Ciui Bruxellensi semine natam scribebat Io. Boissot instar duodecimæ varietate colorum conspicuam, non adeò tamen elegantem, sed coloris ex cineraceo pallescentis, vt versicolor cærulea dilutior dici queat.

IRIS ALTISS. BICOLOR CÆRVLEO obsoleto cinereóue mixta.

Descriptio. Rarior hæc Iris, proceritate vulgarem superans: *folia* non minùs lata: floris autem suauiter odorati, & vulgari minoris, non obuia amœnitas, cuius tria extima folia repanda, summa orâ saturâ purpureâ tincta sunt, inde vsque ad fimbriam croceam humani supercilii æmulam, saturis lineis purpureis longis campum album percurrentibus, vtrinque autem à fimbriæ lateribus obliquæ ferrugineæ lineæ luteos margines distinguunt: terna quoque folia, vt in hoc genere fieri solet, introrsum curuata surriguntur, colore magna parte ex ferrugineo cinereo obsoleto, imâ parte rubiginosula lutea satura ferrugine guttata: penitissima & vltima terna in costa foris intusque leuicula & sordida purpura pallent, vtrinque lateribus luteo lurido infectis.

Lobel. Obs. Item in append. Iris flore cæruleo obsoleto cinereóve. Plant. icon. p. 60. Iris flore cæruleo, cinereóvè polyflora, Lobel.

Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri vidi Iridem maximam & pulcherrimam, cui flores non multùm differunt à vulgari purpurea siue cærulea, folia repanda sunt cærulea, superiora nescio quem ruborem habent, dedit mihi plantam, quam plantaui in horto E. C. vbi nunc abundãt florens

flores Maio, cuius mihi videor habere paulò minorem speciem nonnihil variantem.

Iris maior foliis duobus coloribus distinctis, albo & viridi Clus. 16.

Iris maior latif. 16. Iris maior latifolia 16 quæ ex eorum numero quas Boissot misit, Iridi maiori latifoliæ 15. [siue luteæ variegatæ] valdè similis, & illius quidem semine natam putat Clusius: *Folia* tamen illi breuiora & (quod rarum) magna ex parte duobus coloribus destincta, albo & viridi, sic quidem, vt albus per longitudinem excurrat, nonnunquam dimidiatum folium occupans, interdum ferè totum, aliquando eius duntaxat partem: iisdem etiam coloribus interdum distinctæ vaginæ *flores* includentes: qui terna ad terram inflexa folia superiori similia habet ferè, staminea tamen fimbria tota flaua est, bifida folia illam tegentia flaua, cuius etiam coloris sunt terna illa sese attollentia & tota ferè surrecta, vt in præcedente, infimâ autem & angustiore parte, purpureis velut maculis internè aspersa sunt: odor qualis in præcedente, nonnunquam adeò imbecillis vt vix deprehendatur. Floret Maio cum superiore.

Iris exotica colore quasi pallido fuligine perfuso Camerarii Clusio 14.

Iris maior latif. 14. Clus. Pann. Iris 5. exotica Camerarii, siue obsoletior, quæ ex Iride varia caulifera Pannonica nata censetur. Hist. post. Iris maior latifolia 14. cui ampla sunt *folia*, & latiora longioráque quàm in præcedentibus, viridia admodum, rugosa, aliquantulùm crispa, mucrone nutante, è quorum medio emergit cubitalis aut maior *caulis*, læuis, rotundus, viridis, in aliquot ramulos diuisus, qui *Descriptio* è virentibus vaginulis satis amplos promunt *flores*, nonnihil odoratos, & ad vulgaris Oxyacanthæ floris odorem accedentes, quorum tria reflexa folia pallida multis crassis purpureis venis à foliis infima sede, & à fimbria, ad extremas oras sparsis, prædita sunt, labris etiam satura purpura nitentibus: tria illis incumbentia, sub quibus occultantur ligulæ, coloris pallidi tanquam fuligine perfusi, vt etiam sunt tria erecta, sed magis luridi: nullum mihi hactenus *semen* tulit, tametsi multos annos iam aluerim. Maturiùs paullò floret secunda, & color floris aliquando saturior, interdum dilutior. Hanc nactus est à Ioach. Camerario Reip. Norib. Medico primario, vnde verò ille habuerit ignorat.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. siue exotica Camer.

Iris maior latif. pallescens ex albo cum purpureis venis.

Iris maior latif. 17. Iris maior latifolia 17. Clusii, quæ à Boissot missa, pedalem habuit *caulem*, rotundum, geniculatum, binos aut ternos, ex membranaceis vaginis promēs *flores*, quorū terna terrā spectantia folia pallescentis ex albo sunt coloris, multis purpureis venis ab infimâ foliorum basi, quæ angustior est, in latera, tum à fimbriâ, quæ flaua est, ad extimas foliorum oras procurrentibus, quibus singulares, interdum binæ purpureæ maculæ sunt aspersæ: bifida folia fimbriam tegentia *ὠχρο*... coloris, cuius etiam terna surrecta [excepta eorum angustâ basi, quæ flauescens] multis purpureis venis in latera procurrentibus.

Iris maior latif. purpurea foliis repandis candicantibus, purpureis venis distinctis Clusio 21.

Iris Clus. 21. Iris Clusii maior latifolia 21. Non minùs minùs ampla habet *folia* quam 10. inter quæ *caulis* assurgit pedalis, teres, geniculatus, viridis, sustinēs membranaceas thecas virides, per oras leuiter purpurascentes, è quibus emergunt bini aut terni *flores*, iam descripto paullò minores, nouem foliis constantes, quorum terna terram spectantia ab imo angustiora, candicantia interiùs, saturæ purpuræ venis eleganter distincta sunt, latiore verò parte omninò purpureâ: villosa fimbria infernâ parte flauescit: supernâ purpurascit: bifida foliola sub quibus latet, floridi purpurei sunt coloris, vt terna folia surrecta: flos tenuitèr odoratus. Hæc mihi inquit, nata est Francofurti ad Mœnum, semine spontè deciduo, & florem dedit anno 1592. Maii initio.

IRIS FLORE ALBO.

Descriptio Qui purpuream vulgarem Iridem rectè norit, is nullo negotio hanc albam assequetur: nullam quippe in *radicibus*, *foliorum floriúmque* forma differentiā notabilem animaduertimus, in quibus tamen vtrisq; coloris non modicum est discrimen: *folia* enim colore ad glaucum magis accedūt, flores pauco, sed eo tamen grato odore prediti, lacteo candore perfusi sunt, extimorum costis non minùs quàm Purpureæ extra virentibus, quibus intus lutea crocomata respondent, imorum autem foliorum margines luteæ striæ percurrunt.

Tradit Ruell. inueniri frequenter Iridis florem emaculati candoris, cuius radix cum Illyrica de odoris principatu contendat.

Illyrica. Cord. in Diosc. & Obs. Sylu. Iris Illyrica flore candido. Non placet Cordum Illyricam astruere flore albo, vt postea dicetur.

Brunsch. & Gesn. hort. Iris flore albo.

Est autore Matthiol. in satiuorum genere, quæ niuei candoris flores profert, quam in pluribus Hetruriæ locis vidit, cuiúsque radix fragrantia & virium robore Illyricam ferè æquat.

Iris Hetruria. Dodon. Gall. Iris altera flore albo, Iris Florentina, Officinis Ireos: Gall. *Flambe blanche*, Germ. weiß Viollwurtz & weiß schwertel. Belg. witlisch / quæ omninò præcedenti similis, foliis, caulibus, forma florum & radicum, nisi quòd flores non habet diuersos colore, sed niueos: Radix paullò minor, & optimi odoris maximè sicca. *Dod. not.* Cur Florentina potiùs censenda sit ea quæ albo flore quàm altera, non video; quandoquidē ibidem copiosa, nec etiam radix nobis obseruata

minor, sed potiùs maior.

Plantin. & icon. not. Plant. Icon. p. 59. Iris nostràs vulgaris candidis floribus. Lob. 32. Adu. 31. Teut. 85. Figura strigosæ Iridis apud Plantinum non placet pro alba, albá enim non vidi strigosam, sed cum crassis nodosis radicibus. Lobelius posuit eam figuram in Belg. pro vulgari silu. Iride; hinc fortè accidit vt fr. C. Bauh. duas fecerit Irides albas.

Camer. in hort. Iris alba Illyrica vulgò, vel potiùs Florentina. Item apud Matth. German. Iris Florentina cum floribus albis.

Tabern. histor. & Icon. Iris alba weiß weilwurtz. Item Iris Florentina weiß weilwurtz. Duas proponit figuras Tabern. sed non demonstrat in quibus differant.

Tab. not. C. B. lapsus varii, C. Bauh. Phyt. Iris 2. siue albo flore, Matth. satiua niuei coloris, Lob. nostras vulg. candidis floribus. Iris tertia, siue Florent. alba, Gesnero Florentina: Cordo Illyrica: radices siccatæ non corrugantur & differt à præcedenti, quod hæc radice sit minore: Cur Frater separet Iridem Florentinam albam à Matthioli alba nescio: quum Florentia sit in Hetruria vbi obseruauit Matth. flore albo: Gesnerus non dicit Iridem Florentinam cuius meminit flore esse albo: Florentiæ obseruaui frequenter vtriusque coloris radices quæ solent pro Iride Florentina vendi, sunt maiores, crassiores, solidiores, candidiores, odoratiores, quàm vulgaris nostratis: an regio solúmne sit tantùm in causa diuersitatis à nostra asserere non ausim, vel an sit species diuersa, vidi aliquando radicē etiā vendi pro Illyrica Iride, quæ sanè solida & odorata, sed minor Florentina: Cordi verba præcedenti capite adduximus, vbi non dicit an Illyricæ radix sit minor vel maior vulgari.

Locus & tempus. Iride alba aliquando primo Vere collem plenum reperit Camer. circa Priuernum vrbem in itinere Neapolitano. Vehementiores hyemes apud nos ægrè ferre potest, & in primis à niue liquefacta, & rursus gelascente cruciatur. Iris alba in Austriæ & Vngariæ hortis rarior, & Clusii tantùm operâ illis cognita, acceptis è Belgio radicibus.

Basileæ accepimus datam ex horto insignis Pharmacop. Ioh. Heitzman, quam plantauimus Montb. in Horto Ill. E. C. eam primò videramus, Bononiæ & Florentiæ in horto Nic. Ferrariensis & aliis flore in totum niueo, exceptis apicibus luteis in medio foliorum: postea obseruauimus Geneuæ & Lugduni. Non videtur nobis

Iris Florentina. propter colorem album particulatim vocanda Iris Florentina, quum vtraque abundent Florentini, & vtramque indiscriminatim sumant: à bonitate autem potiùs vtramque Florentinam denominari, non propter colorem: quanquam vtriusque radix soleat etiam candidior crassior & solidior vulgari esse. Narrabat mihi olim insi-

Illyrica. gnis Pharmacop. Valerādus Dourez, qui in Illyria siue Sclauonia fuerat, Iridem ibi dari flore albo potiùs quàm purpureo, spontè in montibus prouenire & radicem similem Florentinæ virentem gustu esse, non minùs feruenti quàm nostras, eam quæ in humidioribus locis nascitur deteriorem quæ non possit siccari.

Iris maior latif. candida cum multis fibris purpureis Clusio 27.

Iris maior latif. 27. Lata pedalísque ferè longitudinis *folia* habet elegans aliud Iridis genus, Iridis Aicholtzianæ foliis prorsus similia, radicem etiam & *caulem*, qui perinde atque in illa, ad foliorum latus ex radice nascitur pedalis, tenuis, in quo singulares aut gemini *flores* à vaginulis ex pallido virescentibus prodeunt, forma Aicholtzianæ similes, sed colore variantes, nam terna folia propendentia candicant, purpuræ exoletæ venis ab infima eorum sede per latera excurrentibus vsque ad extimam fimbriam subcæruleis villis constantem, tria autem incumbentia & ligulam siue stamina tegentia, alba sunt, earum tamen gibbo subcæruleo: terna surrecta etiam candida, & ab infimâ, sed multis purpureis venis distincta, donec in latitudinem expandi incipiant: flori successit triangulum *caput* binas pænè vncias longum, crassiusculúmque quod maturitate dehiscens Iulio, *semen* ostendit rugosum, subfuscum, erui magnitudine: *radix* hieme folia non retinuit.

Tempus. Floruit Aicholtzio primùm Maii initiò, Anno 1584. vnica quam habuit planta, eadem areola in qua 25. Aicholziana reposita erat, & quæ etiam oppositam areoleam occupabat. Itaque non dubium quin eius semine deciduo nata sit, tametsi huius flos odoris gratia commendabilis non fuerit, qui tamen in altera deprehendebatur. Mirum enim in modum variant quæ ex semine nascuntur Irides, non secus ac præcoces & dubiæ Tulipæ, atque Papauera, vt longâ experientiâ didicit.

IRIS LVTEA, FOLIIS FLORVM repandis variegatis.

Descriptio. Amœna est florum huius Iridis elegantia, alterna ex extimis tota lutea sunt *folia*, nigricante purpura circa imum guttata; alterna pulcherrimè virgata, striis (suprema folii parte intrinsecus atrosanguineis per album Campū discurrentibus: inferna verò eiusdem faciei parte ad fimbriæ crocatæ latera vtrinque minùs saturis lineis, crebris admistis concoloribus guttulis, luteolum campum obliquo ductu pingentibus, extrinsecus verò ex luteo herbida sunt: intima terna folia bifida penitus lutea, tergo appressas habent ligulas herbidas, apicibus lacteis.

Hanc sic describit Clusius. Iridi latifoliæ maiori 15. rugosa sunt *folia*, minùs tamē lata, longa, & viridia quàm in 14. secundum radicem omnino interdum purpurascentia, è quorum medio *caulem* promit cubitalem, læuem, viridem, aliquot ramulis donatum, quibus insident *flores* è vaginulis emergentes, magni vel prorsus inodori, vel Oxyacanthæ vulg. florum instar odorati, coloris varietate commendabiles: nam tria folia

quæ

quæ furfum spectant & attolluntur, rarò se mutuò amplectuntur, aut cacumine nutant, sed plerumque (nisi marcescere incipiant) recta sunt, vt in Iride bulbosa, nonnihil tamen conuexa, angusti ora, lutei coloris, quemad.& illa quæ ligulas fimbriamqe recontegunt: tria ad terram inflexa, circa basim & exortum pallent, reliqua parte candicant, multis tamen purpureis radiis ab ipsa sede ad extremas vsque folii (quod plerumque saturatiùs purpurascit in earum stirpium floribus, quæ circa radicem nulla purpura sunt suffusæ) pallidas oras, eleganti pictura decurrentibus: villosa fimbria, qua parte integitur, lutea est, extrema verò exalbida, pallétes ligulæ, magna triangula & obtuso aliquátulùm mucrone prædita capita, *semen* Orobi magnitudine, fuscum, rugosũ continentia: *radix* nodosa, vulgaris Iridis instar, foris flauescens: multis vtrinque nascentibus fibris firmata, quæ repurgata & exiccata, odoratissima est, & cum Illyrica, quæ in Officinis habetur, odoris gratia contendere posse existimatur.

Est hæc ipsi in Pann. Iris 4. varia caulifera, Pãnonica, sub quo titulo eam & Tab. exhibet. Lob. Obs. Iris lutea variegata. Icon. Plant. p. 56. Teut. 91. rara species. Flores sunt lutei Chamæiridis Monspeliacæ tribus repandis foliis peregrina elegantiã striatis, obscurè violaceis. In Belgii hortis prouenit munere Clusii.

An Matth. Ital. cum mag. fig. Iris flore luteo, quam in multis hortis Bohemiæ vidis, & non vult intelligi Acorum vulgare: Oportebat demonstrare discrimen inter Iridem luteam & Acorum vulg. tesli poterat.

Matthaei.

C. B. Phyt. Iris 5. siue satiua lutea, Matth. Iris satiua floribus auctis. Iris 10. siue varia caulifera, vel 4. Clus. Iris 16. siue lutea variegata Lobel. Iris 17. Variegata Camerarii siluatalia.

De hac Camer. hort. ait: Iris variegata è luteo & purpureo obsoleto flore, quem in locis natalibus non promit: in hortum verò translata, contra aliarum sylu estrium plantarum naturam, altero anno floret, & quotannis postea, ac longè latéque serpit. Idque verum esse experientia me docuit, cùm eius generis plantas ex monte quodam Franconiæ propè arcem Comitum de Castello mecum deportassem in hortum. Foliis est Acori vulgaris, id est, Aquaticæ flauæ Iridis, sed latioribus, & rarissimè vt aliorum erectis, sed plerumque mucrone languido & incuruo.

Locus.

In montanis supra arcem Diui Georgii, herbido solo, & collibus Stamphen imminentibus, in Vngaria transdanubiana, aliquot miliaribus supra Posonium, primùm obseruabat Clusius, genus illud cuius folia purpurascente colore circa radicem non sunt perfusa: deinde frequentiùs vtrumque genus in Leytenberg monte supra mãderstorf, & siccioribus pratis Sopronio vicinis. Crescit etiam in collibus non procul ab Entzestorf in Lange-thal, Magnif. D. de Entzestorf.

Tempus.

Floret Maio: sub Iunii finem semen maturum.

Est mihi in Horto E. C. pulchra Iris primùm visa Basileæ: postea Stutgardiæ in horto Ducis Wirtemb. Basileæ in horto Guarini florentem vidi Maio: folia vulgari Iridi ferè similia, caules magni, flores lutei, qui in repandis foliis pulchras habent strias violaceas: habui Basileã & Stutgardiã.

Iris maior latifolia Ochroleucos Clusio 28.

Iris maior latifol. 28.

Iris maior lati folia 28. multa habet *folia*, inuicem amplectentia, cæterarum Iridum instar, vnciam lata, inter quæ pedalis geniculatus, teres, viridis exilit *caulis*, summo fastigio sustinens binas mẽbranaceas vaginas ex viridi pallescentes, è quibus emergit *flos* reliquis Iridum generibus forma similis, colore autem diuersus, nam ex albo pallescit, siue ὠχρόλευκος est, & terna repanda folia ab imo ad extimas oras flauescentibus venis sunt distincta, fimbria albicante, sed quadantenus à bifidis foliis [quæ simili colore sunt prædita, gibba tamen dorsi nonnihil purpurascente] integitur, flauescente: surrecta folia ab imo gracilia, internã parte multis in latera sparsis venis obsoletè purpurascentibus sunt distincta, vbi verò sese in latum expanderunt, ὠχρόλευκα sunt coloris.

Nullum in hoc flore odorem deprehendi: sed eius stirpem Maio florentem obseruabat Clus. Francofurti in Myleri Pharmacopœi horto. Ei similem, nec vlla ferè in re differentem etiam alebat, soli flores discrimen faciebant, qui paullò candidiores videbantur. Non dubium est multò plura inueniri maioris Iridis genera.

Iris maior latif. surrectis floris foliis flauis & purpureis lineis distincta Clus. 20.

Iris Clusio 20.

Iris maior latif. 20. Clusio à Boissot missa, quæ biennio pòst duntaxat florem tulit, à Decima nona, nec gracilitate *caulis*, qui in ramos etiam diuisus, nec angustiã *foliorum*, nec *radice* differt: *flores* similiter magnitudine pares habet, sed diuersi coloris: nam terna ad terram inflexa, diluti, & quidem obsoleti purpurei sunt coloris, multis saturatioris purpuræ venis à fimbria ad oras se spargentibus: fimbria flauis staminibus constat: bifida folia illam tegentia obsoletè flauescũt; terna surrecta infernè angusta flaua etiam, sed purpureis venis distincta, latiore autẽ parte pallescentis coloris, quodammodò tamen suffusci, leuissimã, & quæ vix apparet, purpurã: Sambucinum odorem refert, sed paulò grauiorem.

IRIS LATIFOLIA MAIOR SVSIANA VEL Chalcedonica, flore maiore variegato Clusio prima.

Descriptio.

Terna aut octona habet *folia*, Iridis Lusitanicæ biflorę foliis non absimilia, mutuò sese vt in aliis Iridum generibus amplectentia: è quorum medio *caulis* exit cubitalis aut amplior, rotũdus, geniculatus, digitalis crassitudinis, *florem* sustinẽs omnium quos vnquam in Iridibus conspexerim maximum, nouem, vt reliquorum, foliis constantem, colore tamen ab illis differenté:

nam tria ad terram inclinata folia crassa sunt, inferiore parte omninò nigra, nisi quædam venæ ex purpura candicantes intercursarent, ab infima basi ad medium vsque, nigri panni instar, medium folium occupante, foris multò dilutiora sunt: terna illa minora eis incumbentia quæ ligulas tegunt, fornicata & bifida sunt, & eiusdem ferè coloris, paullò tamen dilutioris, licèt ad obscuram purpuram accedentis: tria surrecta, palmaris sunt amplitudinis, & membranaceæ pænè tenuitatis, plurimis lineis ab infima basi ad extremum vsque folium excurrentibus, partim nigricantibus, partim ex cineraceo candicantibus, vt Americani Pauonis expansam caudam ferè imitentur, internè circa vnguem nonnihil hirsuta. Nullum *odorem* in hoc flore deprehendi, sed solà coloris varietate commendabilis est. Illi succedunt, sed ratò admodum, *capita* trigona crassa, vncias tres, quatuor & quinque interdum longa, numerosum *semen*, rugosum, fuscum, Pisi ferè instar magnum, continentia.

Nomina. Iris maior latifolia 1 siue Susiana Clusii, quæ ob floris amplitudinem & venustatem primum locum meritò sibi vendicare videtur, Constantinopoli missa est *Alaia Susani* & *Alaga Susam* nomine cum hac additione, *fiori belli pintati ch'anno buono odore*, h.e. eleganter picti flores boni odoris: atque *fa fi r bianco & negro*, id est, florem fert ex albo & nigro varium: elegantem sanè florem comperimus sed nullum gratum odorem deprehendimus. Ego [ait Clusius] quia ex Susa, Susianæ Prouinciæ Metropoli, primùm in hortos Constantinopoli vicinos vltra Bosphorum sitos illatam puto (nam id nomen indicare videtur,) Susianam nũcupo. Hiemis iniurias difficiliùs fert in horto reposita reliquis Iridis generibus, quod, vt & plerique alii, nostro damno experti sumus. Rariùs etiam cæteris floret, & vnicum, vt plurimum, florem profert, Maio: semen maturum Iulii initio.

Lobel. Obs. p. 34. Iris Chalcedonica maxima variegata, luculẽtę magnitudinis, maculis fortuitis, transuersis & obliquis, giluis, cinereis & punicantibus, foliis tantillùm, gladii ritu, vndantibus. Cætera cuncta Iridi vulgatæ aut Dalmaticæ similia. Vidimus Bruxellis. Plant. icon p. 67. Iris Chalcedonica variegata L. 34. T. 92.

An Camer. hort. Iris Bizantina à C. D. Io. Aicholtzio communicata, quę hyeme in fictilibus apud nos asseruanda est.

Tab. not. Tabern. icon. Iris Chalcedonica variegata weilmurtz mit mancherley farben typfflein besprenckt. Item Iris Chalcedonica 2. wielmurtz von Constantinopel. Quam intelligat Iridem Tabern. vel eius Compilator nescio, non describit.

C. Bauh. Phyt. Iris 19. siue Chalcedonica maxima.

IRIS BIFLORA LVSITANICA flore violaceo Clusio 22.

Iris bifl. Lusit. 22. IRidi Lusitanicæ seu biflorae 21. *folia* sunt vulgaris breuiora & angustiora: alioqui non valdè dissimilia: in summo pedali *caule flos* è purpurascentibus vaginulis prominet, nouem, vt aliarum Iridum flores, foliis constans, violacei omninò, siue saturatioris purpuræ coloris, qui in inflexis & propendentibus foliis intensiùs nitet, villosa illa fimbria quâ donata sunt, prorsus candidâ. Vnicum autem singulares caules plerumque florem ferunt, interdum, sed ratò, alterum, rarissimè tertium, singulari quemque vaginula

Descriptio. inclusum, iucundissimi odoris, & Oenanthem Lilium conuallium cognominatã ę nutantis: conspectus aliquando mihi eius flos duodenis foliis constãs, vt interdum Natura in floribus luxuriat: *semen* angulosum, rugosum, in triangulari capite satis crasso, sed rarius fert: *radix* illi subest, nodosa, geniculata, solida; pollicaris crassitudinis, gibba, intus candida, ingrati saporis initiò, & paullò pòst feruidissimi gustus, multis fibris summâ tellure hærens, & subinde in plures propagines è lateribus nascentes diuisa.

Locus & tempus. Nascitur multis Lusitaniæ locis supra Tabum vel pingui solo & in aruis, vt circa Conimbricam, celeberrimam Lusitaniæ vrbem, vbi illam florentem mense Nouembri eruebam, vel salebrosis & lapidosis locis, vt circa Caxcays maritimam vrbem & portum, vnde delatam Olyssiponem, ad amicos, deinde in Belgicam misi, & inter chartas repositam cum aliis plantis ipse detuli: nam licèt integro anno istic latuisset, terræ tamen commissa in horto Ill. V. Caroli Audomati, sequente Vere floruit, postea etiam Autumno, cuius rei causâ bifloram cognominaui.

Astragalites Aetii. Lob. Obs. & Ic. Pl. Iris biflora Lusitanica, an Astragalites Aetii l. 13. c. 3. nostro Belgio, Hispanico delata solo, etiam inquilina facta est: Vere & Autumno florem odoratum violaceum, singulis caulibus cubitalibus & sesquicubitalibus, singulum aut alterum, villoso candore fimbriatum proferens: densa breuique radice, frangentique contumace, facie & foliis Dalmaticæ similis sed magis sparsis.

C. Bauh. Phyt. Iris 13. Vere & Autumno florens.

Camer. hort. Iris Lusitanica biflora à Clusio depicta in Hispanicis & ad me missa.

Iris Illyrica bifloræ similis Clusio 23. flore purpureo.

Non multùm à Lusitanica biflora (inquit Clusius) differre videtur, quam aliquando Venetiis accepit C. V. Io. Aicholtzius, Iridis Illyricæ appellatione, in cuius cultissimo horto florentem Maio conspiciebam. Quina enim aut sena ex singulis radicis capitibus promit *folia*, illius foliis simillima: *caulem*, raro ampliorem, qui in summo è vaginulis purpurascentibus florem promebat Lusitanicæ forma persimilem, paulò tamen maiorem & teneriorem, nec adeò suauis odoris,

odoris, licèt ad eum satis accederet: nullum *semen* obseruabam: *radix* nodosa & geniculata vt superioris, odoris, cùm virens est, ingrati, exsiccata verò satis grati: & insipidi initiò gustus, postea tamen feruidi, faucesque vrentis.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 14. siue Iridi biflorae affinis.

IRIS FLORE VIOLACEO FOLIO VIRENTE, an Clusii 25. caule foliis nudo.

Descript. IRis quædam est, *foliis* latis virentibus, ad colorem foliorum Spatulæ fœtidæ accedentibus, quæ striæ manifestæ percurrunt. *Flos* culmo insidet dodrantali aut pedali, totus violaceus, sex foliis constãs alternatim repandis, iuxta quorum cilia partim alba, partim violacea, striæ albæ excurrunt, surrectorum foliorum dorso singulo singula apprimitur ligula, extremo bifido. Inter surrecta verò & repanda folia *apices* oblongi, cærulei, farinacei, purpureis insident pediculis. *Radix* crassa, transuersa, internodiis distincta, plurimis fibris crassiusculis ad summam basim donata: substantia molli, aquea, sapore amariusculo paulò pòst fauces vrente, nullo odore notabili virens.

Obseruata mihi primùm in Vireto Nobiliss. D. Baronis ab *Aigle pierre*, cui ex Belgio allata dicebatur. Mihi ab hinc per plusculos iam annos in horto Ill. E. C. Montb. culta. Floret Aprili.

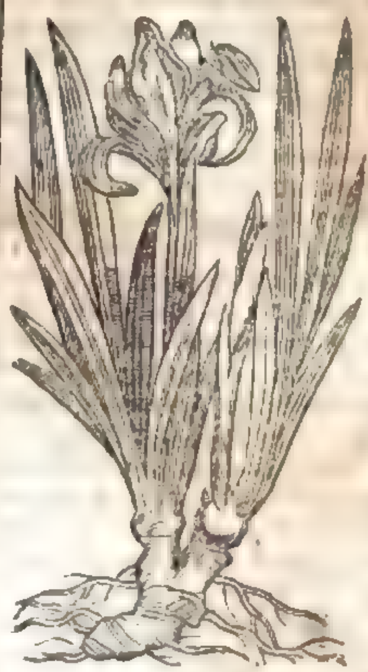
Considerandum an iam descripta sit Clusio Pann. sub Iride 7. siue caulifera purpurea. Et post. hist. sub Iride maiore latifol. 25. de qua inter alia hæc habet. Peculiarem autem habet hæc præter cæteras Irides notam, vt nulla folia per hiemem retineat, sed omnia flaccescant & exsiccentur, nudáque conspiciantur, deinde ineunte Vere noua germina proferat.

Casp. Bauhin. Phyt. Iris 12. siue hyeme folia amittens.

Iris maior latifolia purpurea caule nudo alia Clusio 26.

Iris Clusio 26. Iris maior latifol. 26. Clusii, sine dubio ex eius semine, quod cum aliarum Iridum seminibus & multarum radicibus, ante aliquot annos in Belgicam ad amicos Viennâ mittebam, prognata est elegans Iris, quam ex Anglia rediens florentem conspiciebam Augusto in horto Nobilis Viri Io. de Hoboke, archigrammatei Antuerpiani: per omnia respondebat 25. nisi quod folia circa radicem saturatiùs purpurascere mihi visa sunt: an porrò hyeme folia amittat, me fugit.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA COLORE violaceo, & saxatilis eadem, nec valdè similis, Clusio primum genus. Chamæiris niuea.

Descriptio. IRis hæc pusilla plantula est, *radice* crassa, alba, rugosa, acri: à qua *folia* exeunt aliquot, Iridis vulgaris foliis similia, semunciam lata, duas trésue vncias longa: *caules* breuissimi, quadrantales: *flos* violaceus & purpureus, vt in Iride vulgari, sed per omnia minor, nec odore aliquo excellens:

Hanc sic tradit Lobelius: Minima & rarissima omnium Iridum: radicis plexu, substantia dẽsa & colore Illyricæ non absimilis, caule vero nullo, præsertim natalitiis, folio latiusculo rigido, mucronato, palmum alto, cuiusmodi Gladioli: flore, semine, siliqua, Xyridis fœtidæ. Hæc mox quũ è terra assurgit humilis remanet, proindéque nonnullis Chamæiris nuncupanda videtur. Ex quo eam è Monspeliensi agro in Belgium & Angliam transmisi, frigido humentique solo excepta non secus ac innumeræ calidarum regionum peregrinæ stirpes, soli & cæli temperie varias subit mutationes. Caulis illi quippe dodrantalis nonnunquam pedalis, flores albidi aut lutei, aut violacei, alibi caule vidui, dilutè rubentes, violacei, striati, ex luteo pallentes, obseruantur. Cõmodam habet iconem Aduers. Iris paruæ, qualis spontè prouenit. In Obs. aliam ad cultam siue satiuam. Vtraque est Icon. Pl. pag. 64 cum his titulis 1. Perpusillæ Iridis latifoliæ varietas. Clusius pro modò dictis Iridibus Iconem aliam ponit, nempe eam quæ est Icon. Pl. p. 65. sub hoc titulo. Chamæiris niuea aut candida Lobel. 33. Teut. 91. De Chamæiride autem Latifolia, de qua hic agimus, scribit hæc Clusius in post. hist. Iridis genus humilius in Lusitaniæ saxosis & mari-

nâ aureâ afflatis locis supra Olyssiponem obseruabam, cuius folia eiusdem ferè cum Lusitanicâ biflora erant latitudinis, sed breuiora: radix illi similis, geniculata & obliqua: Flos mihi non conspectus, mensis enim erat Nouember, sed siliquas siue capita acuminata, inania in humili & vix suprà terram assurgête cauliculo reperiebam triangularia, magna, pro plantæ proportione. Similis verò plantæ semen ad Ill. V. Io. de Brancion missum est à Lobelio è Mompelio: ex quo natæ plantæ superiori ferè similes, quæ florem dederunt vel cæruleum dilutiorem & quasi cælestem, ternis labris deorsum inflexis paullò saturatioribus, aut candicantem omninò, aut pallemé, eumque modò dilutioris & quasi exalbidi, modò saturatioris & ad flauū proximi coloris, aut purpureum siue violaceum, & illum etiam differentem: nam vnius color planè nigræ violæ, alterius prona in terram terna folia, ab ipsa basi & exortu, ipsaque fimbriâ flauâ, albas & satis latas venas ductas habebant, & variegatum Limacis dorsum ferè referebant: semen in triangulis magnis capitibus, Orobi magnitudine, pallidum, rugosum, oualis formæ. Omnium verò flos inodorus Aprili plerumque aperitur cum sequentibus.

Pro Iride sua latifolia Clusius ponit iconem Chamæridis niueæ aut candidæ Lob. Icon. Plant. pag. *65*.

C. Bauh. Phyt. Iris 21. Dodon. hist. Iris minor. Clus. Hisp. Iris humilis latifolia flore purpuraceo siue violaceo. Item Pann. Chamæiris latifolia maior coloris saturatioris nigræ violæ. In hist. post. Chamæiris latifol. genus 1. Iris minor *ἄκαυλος* plærumque purpurea. Item apud Matth. Germ. Iris sylu. humilior purpurea maior. An Tabern. Icon. Iris siluestris minor latifolia **Klein breytbletterich himmel schwertel**, cuius figura non placet.

Locus. Plurima, authore Lobelio, oritur in agro Norbonensi, locis aridis & saxosis, secus specum illam sesquimiliare Monspelio distitam, via quâ Frontignanam itur, in cuius, & rupium commissuris frequens adolescit prope Ferulam.

Est mihi in horto E. C. Montbelgardi.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA MAIOR acaulis: Clusio Chamæiridis latifoliæ genus alterum.

Descriptio. CHamæirides [inquit Clusius] prorsus *ἄκαυλοι*, siue acaules, nunc describendæ restant, quarum videlicet flores nullo caule sustinentur, sed succulentis & infirmis duntaxat pediculis innituntur, vt Croci, Colchici, & similium. Istarum etiam duæ differentiæ: Vna enim maioribus latioribusque est foliis, Iridis maioris foliis latitudine vix cedentibus: Altera paullò minoribus & angustioribus, tametsi Angustifoliæ Iridis, quam deinde describemus, foliis latiora sint.

Harum igitur maior breuibus est *foliis*, interterdum tamen etiam pedalibus, Iridis vulgaris modo latis, & secūdum radicem magna ex parte purpurascentibus; inter quæ multi *flores* è vaginulis prodeunt singulari pediculo dodrantali-que fulti, vulgari paullò minores, Lusitanicæ biflorę æmuli, tum magnitudine, tum colore, qui saturatioris nigræ violæ est, præsertim tria folia terram spectantia, quæ villosam fimbriam, vsque ad bifida illa, quæ ligulas tegunt, foliis, ex cæruleo purpurascentem habent, sub ligulis verò, siue staminibus, luteam: omnia autem florum folia, tam quæ sursum attolluntur, quam quæ repanda terram spectant, inferiore & sessili parte, albis quibusdam radiis variata sunt. Sunt autem eius *flores*, vel aliquantulùm odorati, vel inodori: triangula *capita* magna, mucronata, in quibus *semen* orobi magnitudine pallescens, quod exsiccatum rugas contrahit & fuluescit: *radix* nodosa est, vt reliquarum Iridum, & adnatis se propagat. Illius semine natū est Boissoto Bruxellæ Chamæiridis latifoliæ maioris genus, matri per omnia simile, præter florem, qui non purpureus, sed cæruleus elegans fuit.

Vapores. Icon quam Clusius exhibet pro Chamæiride latifolia maiore ea est Ic. Plant. pag. 65. sub hoc titulo. Chamæiris latifolia flore rubello Lob. 33. Teut. 91. Non est acaulis quamuis talis in descriptione dicatur ipsa planta.

Chamæiris flore rubello. Irides Austriacæ Lobel. Lob. Obs. Irides Austriacas humiles speciosis rubris floribus & violaceis odoratis Clariss. viro D. Brancioni Viennâ misit Clus. vnà cum Chamæiride purpureo odorato flore.

IRIS HVMILIS LATIFOLIA MINOR, & eius varietates quinque.

Descriptio. CHamæiridi latifoliæ minori Clusio teste, breuiora angustioraque, paululum sunt *folia*, qualia Chamæiridis Latifoliæ Hispanicæ aut Gallicæ, de quibus initio huius capitis: *flores* paulò minores: *capita* triangula & mucronata etiam minora: *semen* minus. In floribus summa varietas: licêt ferè omnes fimbriæ villos supra stamina cæruleos habeant, infra verò vt in modò dicta luteos. Ex his verò paucas duntaxat adnotauimus, nam omnes, valdè difficile.

Vna saturatioris purpuræ colore nitentem habet florem, interdum etiam dilutiorem, illumque odoratum, hunc minime: ternis foliis quæ attolluntur

luntur & inflexa quodammodò supernè se mutuò contingunt, in vtraque, modò orbiculatis, modò longioribus & bifidis.

Chamairis latif. minor 2.

Altera odorato est flore, cuius inferiora labra nonnihil purpurascunt, surrecta verò cærulei sunt coloris.

Chamairis latif. 3.

Tertiæ flos quodammodò rubet, interdum dilutiore & suaui quadam rubedine velutique carneo colore præditus est, præsertim foliis sursum erectis: villosæ fimbriæ superior pars albicat, inferior lutea est: est autem odoratus, aut inodorus. Horum omnium stamina cærulea.

Chamairis latif. 4.

In quarta floris color pallescens, nonnunquã exalbidus: folia sursum spectantia ab ipso statim exortu in vtroque genere purpurascentibus quibusdam lineis decorantur, deorsum verò inflexa, in pallescente exalbida sunt, in albicante autem viridi colore perfusa: pallescens item Oxyacanthæ vulg. floris odorem prorsus æmulatur: alterius etiam odorus.

Chamairis latif. minor 5.

Quinta solo floris colore à Quarta differt: is enim flauescit, & superiora folia purpurascentibus virgulis siue radiis exornãtur, propendentia labra vel nigricante, vel dilutâ purpurâ in medio infecta sunt: odoratus huius etiam est flos. Stamina porrò huius & quartæ alba sunt. Omniũ verò foliola stamina & fimbriæ, magnam partẽ tegentia, bifida sunt, binásque pinnas surrectas, vt ea quæ in Iridibus bulbosis, habent. Purpureæ præterea, albę, & versicolors folia secundum radicem plerumque purpurascũnt.

Locus

Nascuntur omnes in nudis & apertis collibus Pannoniæ & Austriæ: Cæterùm tamen insignem, inquit Clusius, varietatem ex semine deciduo spontè gigni non est dubium. Nam versicoloris semina à me in hortulo terræ commissa (illius enim ob floris elegantiam periculum facere volui) & pallidas, & albas, & versicolores matri similes protulerunt, & alias præterea ad eam quidem accedentes, sed leuibus quibusdam notis inter se discretas, quales verbis exprimere difficillimum, veréque de iis illud Poetæ dici posse existimem:

facies non omnibus vna,
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

Clus. pro Chamæiride latifolia minore, prima, excauli, iconem proponit cui caulis foliatus, quæ in Iconibus Plant. pag. 62. posita est sub inscriptione Iridis violaceæ paruæ Lob. 33. T. 89. Est etiam cum caule apud Clusium ic. cui super scriptum, Chamæiris latifolia minor 4. quæ Icon. Plantini pag. 66. inscripta, Chamæiris altera lutea T. 91.

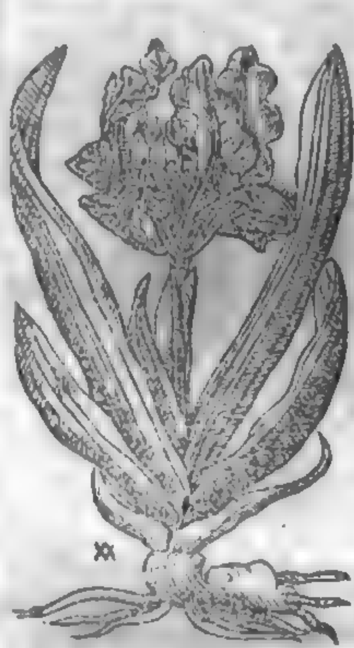
Chamairis lutea.

Iris humilis latifolia minor tenerrima, Clusio Chamairis latifolia minor sexta.

Descriptio

Chamæiridem latifoliam minorem sextam infra Budam in Pannonia Mœsiæ finitima Decembri erutam, dum Constantinopoli Viennam rediret Ianuario sequente mihi (inquit Clusius) Stephanus von Hausen dono dedit, quam propter teneritatem fictili credidit, & adeò diligenter fouit, vt Maii sequentis initio florem dederit: à Latifoliis autem minoribus iam descriptis nec radice differt nec foliis, quæ circa radicem non purpurascunt: nec eius flos illarum floribus dissimilis est, plurimùm enim ad Quintum genus accedit: labra tamen propendentia obsoletum colorem pallido permixtum habent, & ab eorum ima parte vsque ad extremam fimbriam quæ pallida est, purpureæ excurrunt venæ: pinnata terna folia quę alba stamina tegunt, ex pallido albescunt: sursum verò erecta pallida sunt, circa imum tamen obsoletè purpurascentibus radiis aspersa. Illo quidem anno ἄκαυλος fuit. Sequente tamen breuem admodum caulem, vix ternos digitos supra terram eminentem habuit, cui insederunt bini flores. Eam cum reliquis ferè Iridum generibus, & selectissimis quibúsque aliis stirpibus penitus corrupit anni 1585. asperrima hyems. Cæterùm apud Belgas multò plura Chamæiridis latifoliæ genera aluntur, semine nata, præsertim Bruxellis. Inter cæteros autem Ioh. Meitens, illius vrbis Medicus, diligenti culturâ summam in ista stirpe varietatem adquisiuisse perhibetur. Aliquot earum genera communicabat mihi 1590. anno N. V. Io. Boissot: sed cùm quædam perierint, an cum superiùs descriptis illarum aliquæ conueniant, nihil affirmare possum: duarum tamen quas conseruaui, & quæ biennio pòst florem dederunt: vt quarundam etiam aliarum, quæ in meo horto spontè natæ, eodem anno floruerunt, historiam adiiciam.

IRIS HVMILIS LATIFOL. MINOR ELEgantiss. variè picta, Clusio Chamæiris 7.

Chamairis 7.

Descriptio

Chamæirin latifoliam minorẽ 7. Boissot' ad me mittebat, inquit Clusius, elegantissimam: quæ *radice* quidem neque *foliis* à reliquis differens, neque etiam *floris* formâ: sed color diuersus, & adeò variè pictus, vt difficilè sit, cum exactè verbis exprimere: &c. Flori succedebat longiusculum triangulare caput, quod pluuiæ corruperunt. Florem cum aliis Chamæiridibus Aprili dedit nulla odoris gratia commendabilem.

Clusius iconem nouam proponit.

Iris humilis latifolia minor flore vario eius foliis valdè incuruis: Clusio Chamairis 8.

Chamæiris latifolia minor 8. authore Clusio, aliquam affinitatem habere videtur cum septima siue elegantissima ei spontè nata Fracofurti: *florem* cum aliis dedit Aprili. Nouem autem vt reliquæ folia habet, quorum tria deorsum inflexa & terram spectantia, longa, & præter reliquarum Iridum morem adeò incurua sunt, vt extremo mucrone floris pediculum auersa parte amplectantur: colorem verò habent infimâ parte flauescentem, deinde dilutè purpurascentem, saturatioribus tamen venis distinctum, ab infima basi & villosâ fimbriâ candicante, flauescentibus apicibus donatâ, quàm integit bifidum foliolum exalbidi & pallescentis ex dilutè cæruleo colo-

ris,quali etiam surrecta tria sunt folia: odor ferè florum Sambuci aut Thalictri.

Iris humilis latifol. flore pallido, albicante & vario, an Clusij Chamæiris latif. minor 9.

Locus: Est nobis Montbelgardi in horto Ill.E.C. Iris parua latifolia flore ex luteo pallido & albicante ac vario, quæ nobis missa Vezuntione à D. à *Belle fontaine*: Eam priùs videramus non longè à Marnant in Burgundia in horto Nobilis ab Tempus *Aiglepierre* anno 1588. florebat Aprili.

Chamæiris latifol. Clusio 9. Considerandum an hæc non tradatur per Clusium in post.hist.pro Chamæiride latifolia minore nona, de qua ait: Quam à Iacobo Plateau accepisse scribebat Boissotus, radice, foliis, floris formâ, cæteris Chamæiridibus erat similis. Eius tria folia terram spectantia ὀχρόλευκα erant coloris, ab imo ad extremam vsque fimbriam purpurascentibus radiis aspersi: sub fimbria verò, quà folium sese magis pandit, purpureâ maculâ erant notata, radiatim in latera se spargente, oræ autê erant exalbidæ: fimbria ab imo ad folii inflexionem flauis villis constabat, vbi verò purpuream maculam attingebat, albis: bifida folia eam tegentia alba erant, quemadmodum & terna folia sese attollentia, sed neruus medius in vtrisque ὀχρόλευκος, infima pars surrectorum foliorum obsoletæ purpuræ radiis distincta, suprema verò, internè paucis notis leuiter purpurascentibus infecta: expers autem licet odoris, coloris tamen gratiâ non carebat. Illi non dissimilis sponte nata Francofurti, quæ eodem anno flores dedit.

Iris humilis latifol. minor flore vario violaceo, Clusij Chamæiris 10.

Chamæiris latif. minor Clusio 10. Chamæiris latifolia minor 10. mihi, inquit Clusius, Francofurti nata non inelegans, quæ semipedalem *cauliculum* proferebat, teretem, geniculatum, summo fastigio gestantem membranaceum folliculum purpurascentes oras haben- Descriptio tem: è quo emergebant bini *flores* non magni: nouem etiam foliis constantes, quorum tria repanda basi erant angustâ, foris purpurascente, internè autem candicante, & saturæ purpuræ venis distinctâ vsque ad folii inflexionem: labra verò propêdentia adeò saturi violacei coloris, vt quodam modo nigrescere viderentur: *fimbria* villosa flauescebat infimâ parte, reliquâ purpurea erat: terna eam integentia purpurei erant coloris, veluti & terna surrecta folia: nullâ autem odoris suauitate commendabilis.

Iris humilis latifolia minor flore vario, foliis inflexis candicantibus, Clusio Chamæiris latifolia minor 11.

Clusius scribit Francofurti sibi natam Chamæiridem latifoliam minorem vndecimam non inelegantem, quæ à tuberosa *radice* dodrantem aut pedem longa producebat *folia*, instar eorum quibus aliæ Chamæirides sunt præditæ, lata videlicet & mucronata: inter quæ assurgebat *cauliculus* duas aut tres vncias longus, sustinens summo fastigio, veluti *folliculum* binis membranaceis foliis constantem: è quo prodibat *flos* nouem foliis præditus eiusdem formæ cum aliarũ Chamæiridum flore, quorum terna versus terram inflexa, latiora, candicantisque coloris erant, ab infimâ sede (quæ angustior) multis venis ex flauo purpurascentibus in latera expansis distincta, vsque ad extimam fimbriam, siue supercilium, iisque deinde à supercilio ad extremas oras: quæ albescebât, crassiorib⁹, & coloris purpurei nitidioris: terna verò surrecta, quæ inter illa nascebantur, infimâ parte valdè erant angusta, venisq; quibusdam furui & luridi coloris distincta, postea in latũ se pandebant, tenerrimaque erant, & exalbidi coloris: terna reliqua, quæ breuiora & in fornicem conuexa, bisulcáque erant, aliquantulùm reflexis sursum alis, ligulam pallescentem tegebant, & fimbriæ siue supercilio trium propendentium & terram spectantium foliorum imminebant colorisque erant albi, cui subcæruleus color nonnihil admixtus, præsertim in ipso gibbo: *odor* nullus aut ualdè exiguus.

IRIS ANGVSTIFOLIA MINOR Clusii quarta.

Est nobis Iris angustifolia sicca ex plantis Valerandi Dourez, dodrantalis, ac etiam minor & maior: *radice* obliqua torosa, sub qua crassæ fibræ albæ: veterum foliorum vestigia multa, *folia* autem angusta graminea in acumen desinentia: *caulis* ipsis foliis breuior, in cuius suprema parte magna capita, seu *siliquæ*, quales in Xyride siue Spathula vulgari, ex tenui vagina prodeuntes: Descriptio

Quarta Clusii, nec foliorum, nec florum formâ nec capitibus, semineue, aut caule, & radice differt à Tertiâ: humilior est duntaxat, eius etiam flores paulò minores, & angustiores, meâ quidem opinione, atque etiam dilutiores. Primæ tamen floribus saturatiores. Illi porrò Iridis marinæ minoris nomen est impositum, quoniam non nisi locis maritimis spontè proueniat.

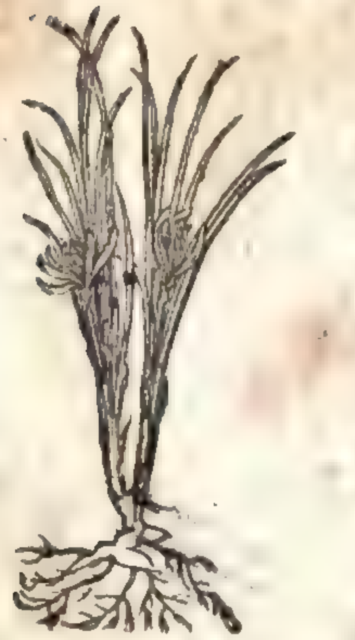
De hac censemus scribere Lobel.& Pen. Adu. his verbis: Iris maritima Norbonensis, an Medium Dioscoridis? &c.

Hæc autem planta eadem videtur cum Xyride maritima Hist.Lugd. de qua hæc tradit: inter permulta & varia purgamenta quæ in littora fluctus eiiciunt, planta hæc sæpiùs reperitur, quam Xyrim marinam vocant Herbarii. Radice est longa, crassâ, geniculata, cortice rufo obducta, multùm fibrata: caule pedali, foliis vndique aggestis operto, longis, virgatis, in cacumine mucronatis. In caulis fastigio tres quatuórue siliquæ prominent, & ipsę rufescentes, angulosę, seminibus farctæ velut compressu dilatatis, rufa membrana contexis, perspicua tamen vtrinque macula in medio nigra: cùm manduntur lignosis & duris, gustu subastringentibus.

Nas-

Locus. Nascitur hoc genus Clusii quibusdam Hispaniæ & Galliæ Narbonensis locis maritimis, veluti non procul Valentiâ, & monte Setio vnde in Belgium delatum, suâ varietate hortos illic exornat, non minùs quàm Austriacos, Clusii operâ istuc è Belgio accersitum nam illo genere carebant Austriaci.

IRIS GRAMINEA CVI PEREVNT quotannis folia.

Descriptio. PVlchrum quoq; sui spectaculum oculis offert in tanta Iridum varietate, & hęc pusilla, ex cuius *radice* inodora, tenuiore & graciliore quàm cæterarum Iridũ, nodosa, nigro cortice tecta, obliqua, breui tempore magnum cæspitẽ occupante, vt cum difficultate erui queat, *caules* palmares tenues surriguntur: *flos* amœnus è subiecto calyce sex profundis sulcis, totidémque acutis porcis exarato, emicat, foliis quidem senis aliarum more constans, sed multùm diuersis: primùm enim tria extima folia repanda, extremâ orâ albis violaceisque striis obliquis variata sunt, inde contractius folium quasi ex isthmo eluctatum paullatim latescit purpurascens in lateribus, nullâ in medio hirsutâ fimbriâ, cuius locum supplet linea lata lutea striis purpureis picta, cui extrinsecus respondens costa ex luteo virescit: hisce incumbunt similiter repanda tria illa bifida folia, quæ in medio quidem è viola purpurascunt, à lateribus autem è diluto rubore ferè cinerea sunt, quibus auersa parte apprimuntur stamina latiuscula cultrata coloris ferruginei: hisce alterno positu interiecta sunt tria reliquis minora duplò folia, colore violaceo, neutiquam in summo, reliquatum more coëuntia, sed apicibus conuolutis à se inuicem dissita. Odor nobis gratus Prunorum, & Clusio Armeniaci mali. Succedunt capita sublonga & turgida, valdè eminentibus costis prædita: Hanc vocamus gramineam propter folia tenuia angusta valdè, non rigida, virentia, longa, & quæ hyeme accrescunt. Clusius ait se huius Iridis duas differentias deprehendisse, vnam pedalem interdum adquirere caulem teretem, binósque aut ternos in eo plerumque gestare flores, Alterius caulem vix dodrantalem superare altitudinem, & vnicum, magna ex parte florem proferre.

Iris Illyrica Hermol. Est hæc Iris illa Illyrica ab Hermolao visa Paduæ in horto Fœlicis Sophiæ odore Pruni præmaturi.

Armeniaci Mali odor. Cord. Obs. sylu. Herba Irinis foliis Ollingero ex Italia pro Iride Illyrica missa. Iris silu. altera Matthioli est foliis Gladioli longioribus, radice tenui, lignosa, geniculata, subrufa, inodoráque: caule breui, flore cæteris longè minore, odore Armeniaci Mali. Constat hic foliis nouem purpureis, quorum extima, superiore tantùm parte aureis pinguntur lineis: sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, in quorum sententiam etsi iampridem deuenerim, tamen rem longè aliter se habere postmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim non quòd genere vel specie à nostrate differat, sed quòd cœli, solíque illius conuenientia præstantioribus polleat facultatibus, quod docuit ante Galenũ Theophr. l. 9. c. 7. Seritur iam Iris sylu. altera dicta, & in hortis frequens est, tum ipsius floris amœnitate, tum coloris præstantia, tum etiam quòd nouis delectentur homines. Syluestris vtrinque generis plurima oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & Iapidiæ collibus inter saxa, odore non ingrato, quamuis etiam ambas viderim in campestribus, non longè à Sontiis ripis. Iridem esse Illyricam Hermolaus Barbarus existimauit: sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muza in Examine simplicium, satis ostendit.

Illyricã differentia.

Contra Hermol. Chamæiris. Nos (inquit Dodon. h. fl.) Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione, nisi fortè Iris sit Astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Iris perpusilla silu. angustifolia Lob. Obs. quam iamdiu descripserunt, & vocarunt Chamæiridem Herbarii nostri, foliis gramineis, rigidis, spithameis & pedalibus, pusilli gladioli similibus, floribus expassis, cæruleouiolaceis, aliquando purpurouiolaceis, nouem foliolis constatis: caulis palmaris & dodrantalis: radix gracilis, minimo digito duplò minor, acris, gustu Xyridis: in Germania & Belgio frequentior prouentus. Chamæiris autem inter Irides minima est, folia habet Gladiolo minora, angustiora, pinguiora: radices foris rufæ, intus candidæ, duræ, gustúque feruentes. Considerandum an sit minima Iris & folia an sint pinguiora quàm Gladioli, nobis non videtur.

Dod. not.

Plant. Icon. pag. 69. Chamæiris angustifolia Lob. 34. Teut. 97.

Locus & tempus. Peregrina Iris Dod. non modò Belgio aut Germaniæ, sed & Italiæ, vt fertur, est: non nisi in in hortis reperitur. Floret Maio mense: folia hyeme pereunt: Vere erumpunt noua. Prouenit vtraque passim in pratis Viennæ Austriæ vicinis ad radices montium siris, præsertim quæ in altiorem caulem assurgit, pluresq; flores profert; nec differre putat Clusius (minorem saltem) ab ea quam Dodonæus Chamæiridem simpliciter, Lobelius autem Iridem perpusillam siluestrem angustifoliam, appellant, Belgicis hortis iamdudum familiarem.

Est nobis in horto Ill. E. C. Iris quædam parua cui folia hyeme accrescunt. Geneuæ in hortis habent: folia producentem ibi vidimus Martio & florentem Maio: Geneua adferendam curauimus & plantandam in horto E. C. vbi nobis floruit etiã Autumno: Lugduni habebamus in horto, nec non alii: Placentiæ in Italia obseruaui in hortis, & Basileæ, audiui qui vocarent **Grass lilgen**, Lilia graminea: quibusdam Cosmosandalum dicta fuit.

Facultate & viribus hæc Iris acris & impensè calida est, aliisque Iridibus similis.

IRIS TENVIFOLIA MAIOR FLORE cæruleo & striato, Angust. 1.

Descriptio. PLurimùm differt huius *radix* ab aliarũ: Est enim & compluribus fibris albis, cum non-

Descriptio

nulla acrimonia adstringentibus conflata: *folia* autem cubitum aut sesquicubitũ longa, semũciam lata, quæ attritu oleraceum quid redolent, acuminata: *caulis* foliis longior, teres, in tres aut 4. surculos diuiditur, quorum singulis singuli insidét *flores*, Chameiridis herbacea magnitudine, sed amœniore elegantia: quorum tria folia repanda per extremitatem violacea sunt, inferiùs paullo albo violaceoque variegata, nullâ fimbria Zonuláue vicariâ donata, sed pulcherrimis striis lógis obliquis, violaceis, albidis, ferrugineis picturata: hisce tria bifida supra posita purpuroviolacea, ligulas atropurpureas occultantia: reliqua tria violacea surriguntur.

Plant.Icon.p.69. Iris syluestris Byzantina perramœna. Teut.97. Falluntur qui Irin 11. siue angustifoliam mediam, siue variam Irin angustifoliam Pannonicam Clusii vario flore, Constantinopoli collectam putant, & ideò aut Illyricæ maioris, aut silu. Constantinopolitanæ cognomen illi in Belgica dederunt: cùm Clusius non inde aduectam, sed in vliginosis pratis vrbi Viennensi vicinis erutam, & ipsius semina in Belgicam miserit.

Iris angustifolia altera quæ perelegans est nullibi Clusio Hist.post. fuit conspecta antè quàm in Austriã proficisceretur: habetque cubitalia, interdú etiã longiora, folia, admodũ angusta, minimi digiti altitudinem non excedentia, viridia, nó tamen splendentia, summâ parte mucronata, infimâ verò quã sub terra latent, purpurascentia, nullo ingrato odore, vt pleraque aliarum angustifoliarum, prædita: caules habet sesquicubitales, nonnunquam bicubitales aut ampliores, rectos, teretes, firmos, licet intus cauos, geniculatos, virides, summo fastigio in binos, aut ternos ramulos diuisos, quibus insident bini aut terni flores, Iridis bulbosæ versicoloris latifoliæ floribus formâ similes, odorati: quorum terna folia deorsum inflexa, infimâ parte, & quatenus bifido elatoque folio ligulam occulente teguntur, furuo colore sunt, reliquâ verò parte (quæ in nonnullis breuior & latior est, in aliis oblongior & angustior) nunc candicante, modò purpureo, seu violaceo colore, venis saturatiore purpurâ, nitentibus per folii longitudinem excurrentibus, & fimbriâ siue supercilio carentes: tria sursum erecta angustiora sunt, & cum bifidis illis exalbidas ligulas tegentibus, purpurei saturi siue violacei sunt coloris: breues deinde succedunt siliquæ, siue capita triangula, breuiora quàm in præcedente, neque adeò mucronata, neque geminâ costâ eminente prædita, quæ per maturitatem nigricantem colorem contrahunt, & dehiscunt, semen inæquale, angulosum, nonnihil compressum & durum continentia: radix nigra, tenuis, dura, nodosa, instar superioris, fibris duris & tenuibus prædita.

Clus.in Pann.& post.hist. præter modò dictam Iconem aliam habet, cui titulus Iris angustifoliæ 2.species altera, quæ non parum differre videtur, licèt in descriptione nulla fiat differentiæ mentio.

Iridis angustifoliæ siluestris varietates, Belgarum sedulitate in nostris hortis (inquit Lobel. Obs.) cultæ visuntur, angustifolia & latiore folio sesquicubitali Irides: sed vtrique flores terni & quaterni iuxta cauliculi cubitalis ramulos, cæteroquin cum superiore haud absimiles. Eas virentes primùm videndi copiam fecit in suo viridario peritissimus Allardus Ruerius D.Medicus Insulanus: postea Ioh. Doutté/ aliàs vogelsang: aliique non pauci. Quas Irides intelligat Lobelius certò affirmare non possum.

Locus & tempus

Primùm illam spontè prouenientem, non procul Vienna Austriæ in pratis supra Himbergam, Eberstorf ad paludes, atque Austriæ pratensibus locis [ait Clusius) reperiebam. Mittebat postea ad me illam siccam, in Sudetum montibus erutam Ludo. Camerarius. Anno verò 1579. frequentissimam circa Sackturniam Ill. Comitis de Zrinio arcem, aliisque pratis vliginosis inter Muram & Drauum Hungariæ Cisdanubianæ flumina, quemadmodum etiam in Comitatu Saladiensi inter Lindvva & Musam fluuium obseruabam. Floret & semen profert eodem quo superior tempore. Iris hæc tenuifolia maior habetur in Horto Ill.E.C. missa Stutgardiâ.

IRIS ANGVSTIFOLIA FLORE ALBO.

IRin candidis floribus angustifoliã, Lob. Adu. par.2. Iridi Clusii vocatæ, siue Iridi angustifoliæ Clusii secundæ similem in pensilibus Adonidisque hortis alebat Mediocastri Mattiacorum D.Cornelius Cooruc, sesquipedalibus aut pede longioribus *foliis*, paruum digitum latis, in sesquipedali aut bipedali *caule*,

caule: *floribus* albis aspectu suauissimis donato, quorū terna tepāda folia latiora venis siue neruis suauè rubentib: iucundè insignita sunt, nec non oris perpolitè breuioribus lineis concoloribus striata: aliis verò incumbentibus ternis, & totidē angustioribus surrectis foliis penitus candidis. *Radice* Iridis Clusii vocatæ, siue angustifoliæ secundæ non absimili, multis fibris donata. Francoualle, vulgò *Franckedal* à Nicolao *von Brabāt* in Belgium primùm missa.

IRIS TENVIFOLIA FLORE VIOLACEO, an Clusii tertia?

Descriptio

HAnc apud D. Platerum vidi, *folio* duriore, solidiore, rigidioreque, quàm Iridis gramineæ, colore glauco Iridis vulgatioris, longitudine cubitali. *Caulis* cubitalis, *flores* gerit intensè purpureos, paucos, foliis non ita vt vulgò videmus, reflexis, instar florum Iridis gramineæ; cui etiam similes sunt subsequentes *siliquæ* angulosę. Nos Basileà Montbelgardum in hortum Ill. E. C. Wirtemb. transtulimus.

Iris angustifolia 3. Clusio.

Considerandum an hæc sit Iris angustifolia tertia Clusii hist. post. de qua scribit: Ex radice nodosa multa producit folia firma lōgiora quàm secunda, & prioris foliis magis angusta, saturaque viriditate prædita, nonihil etiam fœtida: inter quæ cubitalis assurgit caulis, firmus, aliquot flores proferens, Secundæ floribus longiores, & Primæ floribus pænè similes, sed longè saturatiore purpurà & quasi nigrà præditos: quibus succedunt capita primæ capitibus similia, semine etiam simili plena: radix, vt dictum est, nodosa, dura, foris nigra, minimi digiti crassitudine, interna parte ex albo flauescens, antrorsum & in latera progrediens, aliarum angustifoliarum Iridum instar, & tandem veluti in orbem sese spargens (quod omnibus Iridibus est commune:) multis fibris donata gracilibus, duris, siccis, lentis tamen, & fractu contumacibus, quarum anteriores & nouellæ crassiores, molliores & candidæ. Cæterùm huic suæ Iridi tertiæ Clusius Iridis marinæ maioris nomen indidit quoniam iisdem in locis cum quarto proueniat.

An Dodon. Hist. & in fol. Iris quam minorem siue tenuifoliam appellant, aliis quidem similis, sed minor aut tenuior, quæ folia habet breuiora, angustiora, nigrioráque, aut cæsii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minùs graueolentem: caules similiter breuiores, sæpè vix cubitales: in quibus flores bini, ternìue, alterni, colore cæruleo saturato, subinde Violaceo purpureo, formà aliarum Iridum propemodum similes nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra in se mutuò nō adeò recuruentur, sed ferè erecta cōsistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam: quà tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, lōgas, multasque fibras inferiùs demittentes, foris russæ, intus subcandidæ aut sublutæ, gustu feruido, vti aliarum.

Locus & Tempus.

Nascitur in Germania, teste Valerio Cordo, & non procul. Floret eodem quo aliæ tempore. Videtur nonnullis Plinii Rhizotomos. Sed Rhizotomos Illyricæ est species & quidē præstantior, Plinio auctore: hæc verò contrà aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride sed in Germania reperitur: proinde non Illyrica, aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ species haberi posset si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed velut Spatulæ fœtidæ rotundum esset.

Facultas.

Cæterùm potentiâ huius radix vehementer calida feruénsque est, facultate & viribus aliis Iridibus non inferior: ad eadem, ad quę illę, easpropter, præsertim recens, vtilis.

Vt verùm fateamur Iridem Dodon. non possumus asserere eandem cum Clusiana 3. quia ie. à Dodonęo proposita pro Iride minore, a Clusio ponitur pro Iridis angustifolię 2. specie altera: præterea ignoramus an eadem sit cum Cordi & Gesneri Iride tenuifolia.

IRIS TENVIFOLIA MICHELFELDENSIS spontanea: fortè Clusii Angustifolia maior siue prima.

Descriptio

FRequens est in palustrib⁹ Michelfeldensis propè Basileā spōtanea quædam Iris, *caule* duos cubitos superante: *flore* magno satis, cæruleo, vel purpurascente. *Siliqua*, magna, longa, foliis cubitalibus, angustis, angustioribus inquam, quàm Gladioli. Hanc nobis Fr. Casp. Bauhinus loco dicto collectā misit.

Considerandum an hæc sit Iris tenuifolia Cordi H. pl. [quæ Gesn. annotante, non procul Tiguro nascitur] tenuior satiuà, siluestri & Xyride, foliis dodrantalibus aut pedalibus, semunciā latitudine nunquam superantibus, plurimis à dēso radicum cæspite assurgentibus. Caules satiuæ Iridi similes profert, multò tamen graciliores, in apricis pratis cubitales, in frutetoso verò proceriores, flores foliorum numero positu & forma satiuæ similes habet, nisi quòd minores magisq; purpurei sint, & flaua erucæ simili lanugine careant, cuius vices occupant: iuxta singula tria inferiora & inflexa folia, totidem liuentis in purpura coloris stamina. Radices subsunt multę, transuersæ, graciles, in superficie nigricantes, & propter vetustas foliorum reliquias villosæ, intus candidę, sibi ipsis implicitæ, à quibus prædictarum Iridum modo exeunt fibrę & Cirri: trita, recentis adhuc folia medium inter sylvestrem Iridem & gramen odorem spirant: Radices verò præscriptarum more fauces exurunt. Nascitur in apricis planísque pratis, & frutetosis ac humentibus campis &c.

Hęc puto (inqt Gesn. hort.) est quę in pratis humidis quibusdā apud nos crescit copiosè: & semina quoque profert, Illyricæ similis, vt audio: com-

muni vrbana vndiquaque minor. Eadem in hortulo meo iam aliquot annos durat. Ab hac differre puto duas filuestres à Matthiolo exhibitas, in montibus & collibus faxosis nascentes.

Tragus, fortè hanc tradit his verbis; In quibusdam humectis pratis & campis, quæ Rheno prope Vormatiam, & Oppenheimium oppida, adiacent, Gladioli cœrulei quoddam genus inueni, cuius flores aquei penè coloris, sed cum cæruleo mixti videbantur esse, ternis versus terram inflexis foliolis singuli prædit. Cæterùm quod ad reliqua attinet, hoc est, folia, caulem, & radicem: Iridi de qua sequenti agemus capite, per omnia accedit hic Gladiolus, nisi quòd tota sua substantia magis exiguus, & angustioribus foliis & acutioribus illà esse deprehenditur. Semen fert in oblongis ac triangularibus siliquis, non aliter atque Gladiolus luteus. Inter omnes Gladiolos nullus sanè extat, qui mihi quidem aptiùs ad Xiphion seu Gladiolum Diosc. referri posse videatur, quàm hic ipse Gladiolus cœruleus exiguus, quem Germani klein blaw Schwertel vocant.

Iris angustifolia maior Clusii Hispan. Iris 10. Pann. Et Hist. post. Iris angustifolia prima & maior, quæ multa profert folia longa, rigida, angusta, nigra, quæ compressa vel confracta, ingratum tetrumque odorem spirant, propemodum vt Spatulæ fœtidæ vulgò appellatæ folia, minùs tamen graueolentem: inter quæ caules teretes, oblongi & cubitales, interdum etiam longiores exurgunt, quaternos aut quinos flores ex vaginulis lateralibus promentes, Iridis bulbosæ versicoloris floribus formà non admodum dissimiles, colore cæruleo saturatiore præditos, quibus succedunt oblonga capita trigona subrufa, multò firmiora, magisque cartilaginosa, quàm latifoliarum Iridum, iis paria quæ in Tripolitana, angulis etiam eminentibus, & quodammodò geminis, quæ dehiscentia, semen duplici serie digestum, aliquantulùm compressum & angulosum, osseæque duritiei, subrufescente membranà tectum ostendunt: radices obliquæ, longæ, nodosæ, graciliores quàm in latifolia, Tripolitanæ radicibus æquales, foris nigricantes, intus candicantes, aut pallescentes, sapore acri & feruido, multas longasque fibras spargentes. Istius genus inuenitur, iam descripto per òmnia simile, prætérquàm quòd in eius foliis confractis nullus grauis odor percipitur.

Locus. Primi generis primùm conspiciebat in Belgicis hortis cultam, deinde anno 1561. plurimam spontè nascentem in amplissimo quodam prato, flumini Rheno vicino, vià quæ Mogútià Oppenheimium ducit, obseruabat: aliquot deinde post annos, herbosis quibusdam locis iuxta vias, & ad quorundam pratorum margines non procul à Manderstorf, quinto à Vienna Austriæ milliari, atque etiam apud Walterstorf: postremùm anno 1597. in pratis quibusdam Hungariæ apud Lindvva Ill. V. D. Banafy arcem.

Floret vtrumque genus Maio, interdum duntaxat Iunio, si asperior hiems præcesserit: semen maturum est Augusto.

Iris angustifolia flore violaceo, reflexis foliis lacteis, & purpureis venis variis. Clusii 5.

Iris angust. 5. Iris angustifolia quinta nec *foliorum* forma, nec *radicibus* multùm differt à maiore marina: nisi quòd folia habere non videatur tam atra viriditate prædita: *flores* etiam plurimùm differunt: nam tria surrecta folia purpurei sunt coloris & violacei, tria verò reflexa, & terram spectantia paullò latiora sunt, & multis lacteis purpureisq; venis alternatim permixtis ab ipso folii vngue exorientibus, atque secundum longitudinem & in latera se spargentibus, gratissimam varietatem efficiunt. Floret cum marinà, seriùs primà, Iunio videlicet mense, semen maturitatem adquirit Septembris initio. Hanc spontè nascentem non vidit Clusius, sed in Belgicis duntaxat hortis cultam obseruabat.

IRIS TRIPOLITANA FOLIIS longissimis flore aureo.

PRoximis annis (inquit Clusius) Tripoli adferebatur Iridis genus quod 1599. florem protulit Amstelredamensi Ciui, qui eius caulem cum flore & siliqua ad me mittebat Iunio mense: ipsam etiam plantam biennio antè mihi communicauerat, quæ quidem etiamnum viget, sed florem nondum tulit: Est verò hæc Iris Tripolitana è celsiorum aut altiùs assurgentium genere, *folia* habens reliquis quas cõspexerim multò longiora, bicubitalia videlicet, mediæ inter latifoliam & angustifoliam latitudinis, vnciam videlicet lata, reliquarum Iridum foliis magis viridia, non tamen splendentia, vt Xyridis: *caulem* habebat inter folia prodeuntem, quinque pedes longum, vel etiam longiorem, rotundum, firmum, licèt non valdè crassum, nodosum, & aliquot breuioribus foliis præditum: in cuius summo bini & terni *flores* è vaginis prodeuntes, nouè foliis in ambitu quodammodò sinuosis, constantes, Iridis bulbosæ flauo flore floribus formà non dissimiles, aurei coloris, quorum tria maiora versus terram valdè reflexa, & iis incumbentia tria alia minora alata ligulam flauam tegentia, tria reliqua è lateribus maiorum prodeuntia, assurgebant instar illorum quæ in Iridibus bulbosis conspiciuntur, bifidumque mucronem habebant: floribus successerunt trigona *capita*, in singulis lateribus geminà costà siue neruo secundum longitudinem eminente, non dissimilia capitibus Iridis angustifoliæ maioris, similibus etiam seminibus plena: radix digitalis crassitudinis, nigricans, & nodosa, instar radicis angustifoliarum.

IRIS TVBEROSA BELGARVM.

Descriptio. EAndem, inquit Lobel. Obs. quá nostri hodiè Iridem bulbosam nuncupant & perperàm Matth. Hermodactylum verum facit, cum Aldroando peritiores Itali pleriq; Diosc. priorem Lonchitidem sanxerunt, quod nulla extaret planta propiùs Lonchitidem adumbrans,

Brans. *Folia* illi Hyacinthi poëtici, porracea, striata, rigida, quadrangula, in mucronem cuspidatim fastigiata. *Flos* quadantenus Iridis, cuius folia repanda, seu galericuli hiantibus comicis personis similes, obscurè virentes, fimbriis nigricantes. *Semen* inuolucris clausum, (Lanceæ simile, triangulum Diosc.) angulosum. *Radix* tuberosa variè depacta: quæ in plures digitatim, flore marcido, propagatur: vnde Hermodactyli nominis occasio. Quem ad viuum depingi Bononiæ curauit beneuolentia. Cl. præceptoris Vlyssis, ab hac nostrate tantillùm variare videtur.

Descriptio. *Hermodactylus.*

Plant. Icon. pag. 98. Iris tuberosa Belgarum, Teut. 134.

Ad Irides pertinet (inquit Dodon. in fol.) & quam tuberosam cognominari contingit: *folia* sunt huic oblonga & angusta, ferè Chamæiridis folia referentia: tenuis cauliculus: flos verò in cacumine erumpit forma Iridis, verumtamen & minor, & angustiorum foliorum, qui obscurè viret, ac, quo Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum satis magnum perfecto semine dependet, in tres rimas fatiscens: semen rotundum, Ochro minus, initiò inalbicat: non vnius formæ radix, ante florem duo aut tres veluti bulbi cohærent, hoc verò enato in plures singuli excuberant propagines; quarum nonnullæ digitum referunt. Peregrina stirps est, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Constantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur. Iridis syluestris genus esse videtur: atque idcircò à forma radicum, Iris tuberosa dici potest. Matthiolus Hermodactylon esse: alius Lonchitim priorem esse suspicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione sic appellato haudquaquam respondet. Si autem idcircò Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium esse à Serapionis Hermodactylo oportet. Nam Colchicum Dioscor. Serapioni est Hermodactylus: ab hac Iride autem differens est Colchicum. Lonchitim verò hanc esse priorem, non ita quoque constat: Si etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd semen triquetrum lanceæ cuspidi simile sit, hæc Lonchitis esse nequit: cùm semen non sit triangulare. De facultatibus autem huius Iridis nihil scribendum occurrit.

Aldroand. mot.

Hermodactylus Camer. apud Matth. ἑρμοδάκτυλος dicitur, Arabibus *Surungen.* Ital. *Hermodattilo.* Folia hic mittit prælonga, binûm dodrãtûm, ac etiam longiora, Porri aut Asphodeli quadantenus similia, longè tamen angustiora: breuiora verò sunt, quæ circa radicem exeunt. Radices habet quatuor ex vna eademque basi prodeuntes, digitorum figura, colore subrufescẽte, albis in summitate vnguibus: caulis è medio prosilit tenuis, in cuius summitate oblongum prominet capitulum Pyri figura, Ephemeri Colchici modo.

Hermod. Matth. Descriptio.

Oritur in Orientalibus regionibus, & in Arabia.

SPATVLA FOETIDA, PLERISQVE XYRIS.

Cap. XVI.

NOlentibus volentibus ab Equo ad Asinum, ab odore, inquam, grato, ad fœtidam, plærisq; Xyrin vocatam descendentibus, hoc solatii occurrit, Deum & naturam nihil vnquam frustra fecisse. Quemadmodum enim Asinus ad iter perficiendum, quamuis non tanto, tam celeri, tamque expedito cursu, vt Equus accommodet, attamen ad meliùs esse saltem necessarius est. Simili planè modo Spatula fœtida licèt non ita iucundè ad cursum mundi huius faciat perficiẽdum, ad mala tamen plurima præcauenda & corrigenda multùm præstat.

Radix itaque incurua, Dodon. in nouellis plãtis, rotunda & veluti Bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua fibræ dependent crassiusculę, veteribus & multorum annorũ plantis, multæ, longę, geniculatę, sibi inuicem implicatę, magnum veluti cæspitem cõstituentes, denique vt forma, ita & acrimonia intensa ad Iridẽ accedit: *folia* multa cubitalia & sesquicubitalia in cultratũ mucronem desinunt, angustiora quam vulgaris Iridis, atro virore splendentia, fœtidum Cymicum odorem attritu olentia: inter hæc *caules* plures glabri, crassitie mediocri per media folia recti assurgũt, quorum singuli canaliculato calyci insidentem ferunt *florem* Iridis, sed minorem, nouem foliis constantem, quorum tribus repandis ex purpura obsoleta albicantibus, virgatis, nulla fimbria villosa donatis, terna, modico interuallo imposita, fuliginoso colore, bifida, ligulas concolores occultantia: reliqua tria modicè erecta, ab exortu ad medium vsque circiter fusca, deinde ex albido leuiter purpurascentia: Lobelio flores dicuntur Iridis silu. ternis foliolis surrectis nec reflexis, purpura saturatiore Violæ Martiæ, & in medio venis nulliõs luteis, & phœniceis: floribus succedunt *filiquæ* oblongæ, (vel vt ait Cordus siluestris Iridis folliculis similes vticuli, sed paullò maiores & triquetri,) quæ per maturitatem Pœoniæ instar dehiscentes *semen* ostẽtant rotundum, rubrum, minoris Pisi magnitudine, gustu feruido: figuræ adpositæ, quas iam

Descrip.

ſculptas emimus non placent : *radix* non benè picta;apud Fuchſium & Matth.quoq; non placét.

Hanc his verbis lib.4.cap.22. delineauit Dioſcorides : Xyris folia habet Iridis,& latiora , & in cacumine acuminata : quorum è medio caulis erumpit cubitalis , ſatis craſſus , in quo ſiliquæ ſunt triangulares , & ſuper ipſis flos purpureus, medio puniceo : ſemen in folliculis ſimile fabis, rotundum,rubens,& acre : radix crebris cincta geniculis,longa ac rufa.'

Xyris vera Cordo. Spatula fœtida. Floret contra opinionem quorundam. *Gladioli ſpecies. Anguil. dubitat.*

Xyris apud Cordum,ſine dubio eſt illa Iridis ſpecies quæ ab Italis Spatula fœtida nominatur, quam aliqui ſine flore eſſe malè crediderunt.Producit verò Xyris ſilueſtris Iridis ſpecies , folia caules, flores,& radices ſatiuæ æqualia & ſimilia, niſi aliquid impediret , nam flores magis ſaturatâ arrident purpurâ.

Xyris ea Gladioli ſpecies eſſe videtur Corn. quam officinæ ſpatulam ,fœtidam appellant.

Si Spatulæ fœtidæ radix colore vti & flos reſponderent deſcriptioni Xyridis Dioſcoridis , Xyridem aſſereret Anguillara.

Spatulam foetidam vulgò dictam Cordus & alii Xyridem Dioſcoridis faciunt. Sed Dioſc.Xyridi caulem craſſum cubitalemque dedit,qui non eſt, inquit Geſner.in Spatula.

Lobelii & Penæ Adu.deſcribunt, & Xyridem adſtruunt,ac putant legendum apud Dioſc. *μικρὰν* pro *μακρὰν*, radicem paruam. Iis porrò teſtibus ſeueriores iſti notarum exactores , vt plurimùm indicant ſe nec multas plantas vernaculis natalibus eruiſſe , neque virium periculum multũ feciſſe. Dum enim neſcio quid coloris & magnitudinis deſiderant in radice & flore, nõ meminerũt vtriuis harum , vt pleraſq; alias facilè nonnihil , non ita magna de cauſa,mutari. Etenim ſi Iridis radices & flores colore,magnitudine, denſitate , bonitate & odore adeò variãt , vt cũ Florentina ſi noſtrã cõponas longè aliã colore & odore putes, quid ni poſſit tantilla mutatio Xyridi contingere.

Lobel.Obſeru. & Ic. Plant.p.70. Xyris agria Theophr. Teut.98. *Ξύρις* ſiue *ἶρις ἀγρία* Theoph. Adit. *ξυρὶς*, ſiue *ξυλὶς* appoſitè quidem *ξυρίδα* ob folii ſimilitudinem, quaſi raſorium cultrum aut nouaculam dixere. Eſt enim illi folium,ancipiti nouaculæ ſimilius, acutiore acie , & tenuiore ridigioreque quàm Gladiolus aut Iris mucrone. Lat.plerumque Xyris,Iris ſilu.& Spatula fœtida, tum ob eandem folii figuram (Spata enim gladium ſignificat) tum quòd grauem exhalet odorem,vulgò nuncupata eſt. Germ.welſch ſchwertel & wantleuß kraut/ à cimicibus necandis.Belgic.wantluyßwcyt , wildtliſch & ſtinckende liſch. Gall.*Spatule ou Glayeul puant*.Hiſp.*Ciris ſpadanal*.

Locus & tempus.

In Hetruria & aliis Italiæ locis ſponte exit: apud Belgas [autore Dod.] vix aliis locis, quàm in hortis reperitur : florem edit Iulio & Auguſto, ſemen Autumno maturatur. Spontè naſcens quibuſdam præſertim Gallo-prouinciæ & Angliæ, vbi quàm vberrima, prope vda prata & littoreos maris aggeres inſpicere licet Lobel. Flores apparent Iunio & Auguſto in Anglia. Paſſim Monſpelii prouenit inter dumeta ſecus vias. Florentem vidi Maio, eadem mihi viſa in horto Cl. V. D. Fuſchii. Geneuæ habui etiam in horto ſemine turgentem Octobri. Pataui vidi in horto Ieſuitarum & D.Triueſani, & Paſqualigo. Venetiis in hort. Nob. Cornari. Veronæ in horto D.Alexandrini Serratii Medici & Nobilis , dicti Muſardo. Ferrariæ in horto Monaſterii S. Dominici à L'Angeli. Baſileæ in hortis D. Doctor. Fœlicis Plateri & Zvvingeri cum fructu menſe Iunio. Habeo in horto E.C. cuius Stugardiæ in horto Ill. Ducis collegi ſemina.

Vires.

Ea vi & acrimonia prædita eſt radix , tametſi Coruſam aut Cimices oleat , vt contra capitis vulnera [Dioſc.quidem teſte] faciat & fracturas: educat aculeos & omne telum extrahat citra dolorem : admixta floris æris tertia parte, radicis Centaurii quinta , & melle,ſanet tumores & inflammationes cum aceto impoſita. Radix cum paſſo contuſa bibitur ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores , vrinæ ſtillicidia , & alui profluuia. Semen ad ciendam vrinam efficaciſſimum eſt trium obolorum pondere in vino potum. Idem & lienem abſumit cum aceto potum. Lobel.Ad alui profluuia bibitur non ſecus ac Rhabarbarum & Aſarum : ventris fluores,materiam per vrinas deducendo & auertendo , ſupprimit : cæterùm opilionibus & ruſticorum plebi in præfectura Sõmerſeti Angliæ , huius radicis decoctum, aut etiam infuſum purgationes,Iridis modo, molitur. *In omni* alui profluuio nolimus experiri hanc feruidam radicem, fortè poſſet tolerari vſus in profluuio alui pituitoſo.

IRIS PALVSTRIS LVTEA SIVE acorus adulterinus.

CAP. XVII.

Deſcriptio.

IN obliquũ & complicatas *radices* agit multùm fibratas; quæ propter foliorum veſtigia & venenoſas reliquias foris villoſæ nigræque ſunt , intus verò rubentes , ſubſtantia poroſæ, & ceu filis quibuſdã venoſæ , ſapore adſtringentes ſtrenuè: nouis quotannis oculis, inſtar Typhæ aquaticæ gemmæ : *Folia* Gladioli vel Iridis potiùs, longa, mucronata, quorum ea quæ propè radicem ſita ſunt ſubrufa nonnunquam apparent : *caulis* duos cubitos æquat , & interdum ſuperat,rectus,læuis,teres , ſpongioſus & interdum aliquouſque inanis , in alas diuiſus: *flores* Iridum formâ ferè, lutei,inodori : quorum tria folia reliquis ſex maiora , extrorſum repanda,lutea , fimbriæ ſupercilium imitantis loco , & vtrinque adiacentibus folii marginibus lineis nigris variegata : hęcce intercedunt terna,alterno poſitu,ſurrecta , valdè anguſta & breuia,tota lutea : ſicut & intima quæ criſta bifida reliquaque forma cum iride violacea vulgari conueniunt,ſolo colore illo luteo quo fulgent excepto quibus à dorſo appreſſa ſemina,ex luteolo rubedine quadam prædita : ſapore eſt flos totus feruidiſſimo,

sissimo non quidem primo occursu, verùm paulò post fauces omni Pipere ardentiùs vrit: *siliquæ* longæ, vt in Spatula, *semen* continent rufum, compressum Lupini instar. Odorem tota herba non spirat. Tragus semen tribuit luteum latum quod formâ viciam compressam referat, saporis ingrati planè.

Acorus falsò seu luteus Pseudoacorus. Persuasum est omnibus Acorum esse quæ Cordo Gelbschwertel, sed à veritate distat hæc opinio. Hermolao Barbaro, Acorus falsò vocatur Iris lutea siue Pseudoacorus. Nostri Seplasiari (inquit Tragus cum Brunsel. & Manardo) & Magistri illorum contendunt Gladiolum luteum, Acorum esse à Dioscor. lib. 1. cap. 2. descriptum, sed non conueniunt: Germ. Gäl wasser Gilgen / Lilium aquaticum luteum, & Drackenwurtz & Gälschwertel / hoc est, luteum Gladiolum vocant, dicimus insuper in cap. 22. lib. 4. apud Dioscor. collocandum quo loco ξυρὶς quam nonnulli ἶριν ἀγρίαν, Irin syluestrem, Cacos, & Gladiolum vocant, descripta est. Qui Syluio frequens ostenditur, palustris Acorus est, insipidus, inodorus, non vtendus nisi Medicus imperauerit.

Apollin. not. Apollin. qui vocat Gelblilien, malè cum Hier. Brunsch. Acorum putat, & deteriùs vires confundit vtrarumque plantarum, quæ multùm inter se discrepant. Figura quam habet est apud Tragum pro ξυρὶς seu Gladiolo cæruleo minore.

Non est Acorus. Fuchs. Icon. pag. 6. Gladiolus luteus, vel Acorus vulgaris, Geelschwertel. Gladiolum luteum seu Irin luteam Officinæ perperàm Acorô appellant: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vtuntur: Plerique hac occasione Pseudo-Acorum nominant: Dodon. Iridem luteam sylu. aut potiùs Pseudo-Iridem nuncupare mauult, Iridi pro Acoro similiorem.

Lilium aquaticum. Gesner. hort. Acorus falsa, id est, Lilium aquaticum flore luteo.

Butomus. Lobel. & Pen. Adu. Obs. & Icon. Pl. Acorus nostras palustris, id est Lilium aquaticum luteum Matthiol. 22. Butomon Theoph. Valerandò Pseudoiris & Iris lutea Dod.

Clus. post. h. Iris palustris nonnullis, peritiores veriùs Butomon appellant.

Tab. Ic. & h. Iris palustris lutea, Geelwasserschwertel.

Nomina linguarum Iris palustris lutea, Pseudo-Acorus, siue Acorus adulterinus, Geel Gilgen / geelschwertel / geelwasserlilgen / geelwasserschwertel / Drachenwurtzel / Belg. Geellisch & Boex boonen. Gall. *Glayeul & Flambe bastarde*, Angl. Gladdon or false Acorus.

Locus & Tempus. Nascitur vbique in palustribus aut his coniunctis ac vicinis locis cuiusmodi sunt rigua prata & fluuiorum margines: Pseudoacorus passim locis paludosis circa Montbelgardum, prouenit copiosè etiam in hortis quod maturum obseruaui Septembri. Monspelii vbi abundat circa aquas floret Martio & Aprili. Bononiæ ad montes Apenninos florentem vidi Aprili, vt etiam in horto S. Saluatoris. Basileæ & Lugduni Maio, sicuti & Geneuæ vbi abundat circa *Arue*. Tiguri aliquando degustaui flores, qui mihi tantum ardorem & feruorem excitarunt in faucibus vt summam acrimoniam vix potuerim mitigare Oxycrato: radix autem insigniter astringit.

Vires Radix lutei Gladioli, autore Trago, vino decocta & pota continuas alui fluxiones sistit, dolores vesicæ & coxendicis mitigat, & ad omnis generis sanguinis profluuia facit. Acorus Officin. rarò intra corpus assumitur. Sunt qui è floribus eius aquam destillent, ad inflammationem oculorum. Alii Eclegma è radicibus aduersus calculum conficiunt. *Nulli* suaserim cum Trago vsum tam acris floris ad inflammationem oculorum, nec tam adstringentis radicis ad calculum, non benè etiam percipimus quomodo dolores vesicę & coxendicis mitigare possit. Absurdum videtur quod Tuss. Ducketus ait radicem Acori vulgaris cum caliditate aliquid adstrictionis habere, siquidem insignem habet. An verò habeat caliditatem nobis nondum constat. *Tragus not.* Inueteratus est [inquit Turn.] error Medicorum & Pharmacopœorum, herbam sumentium pro vero Acoro formâ quidem similem, sed plurimùm viribus differentem. *Non est Acorus Turn.* Acorus calidus est in tertio. Gladiolus palustris (quem pro Acoro substituūt) frigidus est, mirùmque in modum obstipans & adstringens. Gustus abundè monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere: hinc est quod diuersam planè à Veri Acori radice vim sortita sit: nam vt hæc tenuium est partium & facultate calida, atque adeò detergit, extenuat, atque discutit: ita illa consistentia crassarum partium, & facultate frigida constringit, densat, cogit & contrahit. Quare vtinam non sit, vt verum Acorum, nec menses euocat, sed potiùs supprimit: sanguinem etiam vndecunque manantem cohibet: proinde rectè Pandect. author scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi: & ex Recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt: atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimiùm promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro vero affirmare vanissimum erit.

Notatu digna historia occurrit apud Clusium de Medico Viennensi magnæ autoritatis viro: Clusii verba hæc sunt: Viennæ magnæ autoritatis Medicus magnoperè se mirari scribebat, me in Acori historia non adscripsisse eius radicis vsum, sterilitatem mulieribus inducere: ego respondebam me magis adhuc mirari quod hæc scriberet, quum non ignoraret, neminem à Veteribus hoc Acoro tribuere. Sed bonus vir adhuc in vulgari multorum opinione versabatur, qui existimabat Butomon, cuius radice nonnulli magno errore pro Acoro vtuntur, legitimum Acorum esse, quum tamen prorsus dissimiles sint vtriusque facultates. *Butomus.* Ex hac Hist. Clusii patet quanta in hæresi versentur omnes Iuniores Medici (vt quondam Nic. Lonicerus ad Hieron. Monochium scitè verèque scripsit) qui herbarū & aliorum simplicium medicamentorum indagationem, non ad medicos, sed ad pharmacopolas pertinere opinantur, fata interim hominū non suâ sed aliena fiducia gubernantes. Nos interim non existimamus Pseudoacori radicem sterilitatem mulieribus inducere, quinimò vtilem putamus ad promouendam conceptionem mulieribus nimiùm humidis ac gonorrhœa laborantibus. Radices [inquiunt Aduers.] vt Doctus Belga ait, tantoperè adstringunt, & planè Iridis facultatibus aduersantur, vt neutiquam futilis autor literis mandarit, basce vel duntaxat appensas appressásque corpori quemlibet sanguinis fluxum sistere.

* *

ACORVS VETERIBVS. CAP. XVIII.

APud Theoph. nihil obseruauimus, quod Acoro Dioscoridis respondeat, legitur quidem vox Acori historia sua lib. 1. cap. 22. vbi Gaza vertit Veneria, non bene nostro iudicio.

Acorum depinxit Plin. lib. 26. c. 13. dicens: Acoros Iridis folia habet, angustiora tantùm & longiore pediculo, radices nigras minusque venosas, cæterò & has similes Iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu (ruptu Vet. erutu.) faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ, Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnem, & vbicunque aquosis. Recentibus virus maius [magis. M. fortissis, vires magis] quàm vetustis. Creticę candidiores Ponticis. Siccantur tribus in vmbra digitalibus frustis. Nec non inueniuntur, qui Oxymyrsinæ, radicem Acoron vocant: ideoque quidam hanc Acorum agrium vocare malunt.

Acoros. Ires. Acorum folia Iridi similia habet [inquit Dioscor. lib. 1. cap. 2.] sed angustiora, & radices non dissimiles sed perplexas, & non in directum productas, sed obliquas vt plurimùm, & superficie geniculis distinctas, subalbas (ὑπόλευκα, id est, interprete Ruellio, albicantes: potest tamen vocabulum, vt quidam volunt, significare, nonnihil intus vel subtus albicantes, Turn.) gustu acres, & odoris non iniucundi. Præstat autẽ Acorum densum & album, incorrosum, plenum & odoratum. Hoc autem est quod in Colchide (κολχίδι) & Galatia Asplenion appellatur. *Delectus*

Flores addit Serapio, & dicit esse Croceos.

Asplenum. Chorus Aphrodysius. Venerea. Piper aqueum. Cæterùm in Diosc. suppos. [Cornario teste] dicitur, Aliis etiam Chorus, aut Aphrodisius: Romanis Venerea, nonnullis Radix nautica, Gallis Piper aqueum.

Vires Acori ex Veteribus quod attinet, tradentur ex post Calamum Aromaticum vulgarem.

Necessarium sanè non sanè non solùm, ast etiã scitu iucundum Æquiuocum Acori & substitutum. Nam Calamus aromaticus Officinarum plurimis est Acorum, quamuis Garcias & Acosta Calamum aromaticum verum siue Indicum non fuisse malè censeant. Habetur & Acori nomine Galanga maior & minor, & Acorus Qualcebeni in Epist. ad Matth. Camer. apud Matth. Germanic. loco Acori habet Acori vulgaris particularem speciem, in Thuringia: Lobel. autem Obs. Iridem luteam in Bohemia. Gladiolum cæruleum siue Pseudoacorum Tragus. Perperam quoque olim Pseudoiride lutea vsi sunt pro acoro. Hæc à nobis traditur sub Iride palustri lutea, seu Pseudo-acoro. Ἄκορον Theophrasti, Veneria, & *Herba di venere* Anguill. Vbi Acorus apud Theoph. l. 1. c. 22. legendum ἄκαρνα vel ἄκορνα, quod non animaduertit Anguill. nec Scaliger apud Theophr. obseruauit, nec Lobel. & Pena, nec Robert. Constant. Acorum syluaticum dicitur de Achillea. Millefoliæ striatioti attribuunt nomen Acori syluatici. Acorus syluaticus Græcis Myriophyllon Apuleo: de quo sub Millefolio aquatico Matth. Non desunt, qui Acorum (inquit Ruell. p. 283.) Oxymyrsinæ radicem vocent, hanc verò Acorum siluestre. Alii verò Acori syluestris nomen Anagallidi communicarunt. Acoro deficiẽte, radix Azari substituitur: Gal. Fuchs. Borgar. quod non placet propter vim purgantem per inferiora & superiora, quæ non tribuitur Acoro. Acori defectu ad flatus & hepar & lienem iuuandum, Cumini par pondus & tertiã partem Aristolochiæ substituũt Auicena, Syluius & Placotomus, Borgar. Fayardus in Gal. de simpl. lib. 6. c. 22. Pro Acoro, Radix Acanthi, Tract. quid pro quo ex Galeno.

Achillea. Millefolia stratiotes. Millefoliũ aquaticum Matth.

Anagallis.

CALAMVS AROMATICVS vulgaris multis Acorum.

QVam olim Seplasiis *radix*, & antiquum nomen, tam ignota multis sæculis extitit plãtæ totius facies.

Ea igitur radix, quæ olim sola erat in Officinis admodum vulgaris, habebat figuram plantæ sub terra repentis, quæ nonnunquam excedebat longitudine palmum, quæ tamen compressior erat, quàm rotundior, geniculata (attamen non crassa vt in Iride) intus alba, odore grato prædita, satis amara & acris. Multæ *foliorum* partes siccæ, mutilæque reperiebantur, adhærentes, Iridis arundinacea folia quadantenus præ se ferentia: ex hortensi autem plantam sic describemus. *Descrip.*

Radix longa, multis geniculis inęqualis, summã terrã obliqua seu transuersa hærens: externa parte candicans, quum sub terra latet: supra terram extans, [illegible]cicens: interna parte candidissima, firma, atque amara, innumeris infernâ parte adnatis fibris crassis & albicantibus, etiam odoratis donata: serpit autem & summa tellure sese diffundit, è lateribus, & singulis ferè articulis seu geniculis propagines alternatim in obliquum spargens, vt breui tempore magnum spatium occupent: *folia* surgunt cubitalia & sesquicubitalia aliquatenus Spatulæ fœtidæ, angustiora, colore herbaceo, margine subindẽ rubente, & propter terram penitus rubentia, mediâ costâ elatiore, (Clusio Iridis tenuifoliæ maioris ferè, sed multò longiora, sapore subamaro acri & aromatico, tritaque iucundo & aromatico spirant odore, quem etiam resiccata & exsucca, vel post multòs annos, inquit Clusius, retinent, sub hiemis initium marcescunt & siccantur, ineunte autem Vere noua germinant, vt in Iride angustifolia: pro *flore* iulum seu nucamentum profert rigidum & obliquè surrectum, teres, sensim in acumen desinens, squammulis imbricatis virentibus compactile, apicibus exertis multis, luteis, prodiens è sinu medii folii statim à radice cum aliis exorti, vt reliquis angustioris breuiorisque, ita & crassioris: Iulus vnicus [aliquãdo teste Clusio,) sed rarissimè geminus: Flosculis, dum se explicat pallidis, muscosis, inodoris, qua-

quatuor foliolis constantibus, plenus: is paulatim deinde incrementum sumit, donec humani fere digiti longitudinem, crassitudinémque adquirat frequentibus tuberculis viridibus tam eleganti serie dispositus, vt recentem Pinastri conum æmulari videatur.

Legit & in Mæotide odoratum nasci Calamú Hermolaus, radice subalbidâ, & sine fistulis: plena intus & amara, specie Acori: de quo & falsi quidam sunt, Acorum eam putantes. Quantò autem amarior, inquit, tantò & calidior est Indico. Vtrumque tamen genus Acorum odore superat. Teredinibus vt Acorum incessitur: omninóque vicarium pro Acoro est, ab Ionia, & Ponto, & Herculis Columnis, prorsusque apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricæ, vt si eadem non sunt planè, maxima tamen germanitate visantur, vt autores plerique tradunt. Sed fallitur Hermol. dum nostrum Calamum aromaticum vulgarem Diosc. putat.

Herm. error.

Fallitur & Marcell. qui odoratum calamum, suâ ætate adeò notum esse scribit, vt non sit lógiùs de eo agendum. Apparet ergo Marcello non fuisse notum verum calamum, qui non erat tunc vulgaris, nec etiam nunc.

Marcellus not.

Hinc veriùs ait Syluius: Qui in Officinis calamus est, non Calamus, sed radix est, neque ea Calami, sed plantæ alterius: neque ex India videtur afferri, quia vili venditur, & sæpè recens multùm cernitur, subalbus, non puluerulentus inter frangendum, ac viribus pollere indicant odor & sapor aromaticus. Acorus: quibusdam Calamus aromaticus: ignotus quibus adhuc est verus Acorus, eius loco vtuntur interdum Calamo odorato. Verus Acorus multorum iudicio nihil aliud est quàm radix quæ hodie in omnibus totius Europæ pharmacopoliis, Calamus aromaticus appellatur.

Acorus quibusdam

Verus Acorus.

Illi autem sententiæ subscribit Cordus in Dioscor. Vulgò, inquit, in omnibus Pharmacopoliis Calamus aromaticus est, sed nihil habet cum vero Calamo similitudinis, eam opinionem etiam ante nos oppugnarunt Manardus & parens Eur. Cordus: Vocatur in pharmac. absolutè Calamus, aut cognomento aromaticus, neque geniculatus harundinis modo ex interuallo. radices aut culmos habet, neque iubatam in summitate panniculam, sed magnum florem Iridi æqualem, colore luteum, caulémque & radices solidas: in sũma Iridi cognata est plãta, nihilq; aliud quàm verus Acorus. Nihil mouet nos Hermolai Barbari authoritas, scribentis se legisse in Mæotide etiam odoratum nasci Calamum radice subalbida &c. Calamus quem Barbarus describit idem cum vocato vulgo Calamo aromatico existit, ideóque non meritò eos reprehendit qui Acorum esse putant. *Hæc Cordus*, quem miramur Calamo vulgari aromatico tribuere florem Iridi æqualem, luteum, quum nullum tamen florem ferat, sed veluti Iulum Iulo Coryli similem.

Hermol. redarguitur. Error Cordi

Brunf germ. Tragus & Manardus Acorum eã esse radicem sentiunt, quæ Germ. Calmus / Lat. & Officinis Calamus aromaticus dicta fuerit, sed perperàm.

Calamus Aromaticus seu odoratus verus (ait Fuchs.) in officinis nostris non habetur. Nam qui hoc nomine venditur Calamus non est sed radix. Neque habet eas notas quæ illi à Dioscor. tribuuntur. Siquidem Arundini similis non est, nec odore fragrantissimo præditus est: fistulis denique totus plenus nequaquam est, nec ex India affertur. Qui igitur in officinis prostat, radix est, non quidem veri odorati Calami, siquidẽ vili pretio venditur, & sæpè admodum recens cernitur, sed eius qui in Mæotide nascitur. Porrò cùm hæc radix in commanducando glutinosa sit, linguam adstringens, amara & subacris, eique propemodum omnes veri Calami Indici notæ quadrent, profectò tutò, & citra vllius reprehensionem pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possunt. Argumentum Fuchsii ab odore non placet, quia non videtur nobis deesse in vulgari Calamo odorato, in eo præterea adstrictionem non animaduertimus qualem Fuchsius asserit.

Calamus verus.

Substantia veri Calami.

Fuchs. not.

Cornar. hæc de Calamo ait. Calamus aromaticus siue odoratus officinarum genuinus est & non Acorum Diosc. vt quidam asserit, qui etiam hodie in officinis nomen retinet, & verus habetur, & nostri, sicut est, wolrüchende Calmus wurtzel vocant. Quare non audiantur qui Calamum odoratum se nunquam vidisse asserunt; & non calamum, sed radicem, eámque magis albicantem quàm fuluam, siue russam, velut ipsi κιῤῥὸν vocem interpretantur, pro Calamo vulgò vendi asserunt. Nam radicis Calami vsus est, nõ ipsius calami. Verùm descriptio Calami odorati, qua ab aliis calamorum generibus distinguitur, partim ad Calamum, id est, harundinem ipsã pertinet, partim ad ipsius radicem. Quod enim dicit optimum esse qui fuluus est ad radicem referendum est: quod frequentibus geniculis præditum ait, & assulosè in multa segmenta diffringi & fistulã araneis plenam habere, [ad Calamũ:] quemadmodum etiam in nostris Calamorum generibus videmus: hodie subalbidus maximè probatur, quum aliàs ferè ad fuluum colorem declinet. Nos Cornarii distinctionem non probamus: Dioscoridem omnia de Calamo dicere; non de radice existimamus. Verisimile Cornarium nunquam vidisse verum Calamum aromaticum, nec etiam Calami aromatici vulgaris plantam integram, in qua nullus Calamus: Calamum verum habemus qui similitudinem habet cum arundine.

Cornar. labitur.

Non tamen probamus figmentum Matthioli in Calamo aromatico. Radiculæ enim (vt cum Theophrast. loquar) quas Thracia fert, videlicet quæ odoris Nardo similis sunt (χαλὰ ἅπερ τότε τῇ Νάρδῳ παραπλησίαν τὴν ὀσμὴν ἔχει) & aliæ quædam, quæ paruam exilémque odoris gratiam habent: videntur esse radices illæ, aut eiusmodi quas *Air* vocant Incolæ: nos falsò Calamum aromaticũ. Nascuntur enim in Thracia & Ponto. Calamus autem trans Libanum. Qui non ampliùs conuehitur ad nos.

Matth not. Radicula Thracia Theoph.

Air. Calamus Aromat. falsò.

Bachanell. de consens. med. dicit Verum Calamum non haberi, & pro eo accipi radicem Acori.

Acorum Dioscor. facit Lonic. officinarum Calamum, próque Acoro in El. Diacori sumit; quoniam sanè respondeat descriptio Acori Dioscoridis. Sed Lonicerus non contentus figura vna; iterum aliam ponit, quæ olim posita fuerat à Matthiolo pro Acoro, & vocat Acorum Apothecariorum quasi differrent.

Acorus not. Calamus.

Lonicerus not.

Helfricus: Acorus, Calamus Acori, Calamus, ἄκορον, μυρεψικὸς κάλαμος, Galanga. Si Galanga eadem cum Acoro cur separat Helfricus.

Helfrici error.

Falluntur Monachi suspicantes Calamum Aromaticum vulgarem esse radicem veri Calami: Calamus aromaticus officinarum [aiunt hi] non est calamus, sed si quis dixerit quod hæc radix quæ recipitur in Officinis pro Calamo est radix ipsius Calami: hoc fortassis poterit esse. Ve-

Monach. error.

Calamus vulg ferè. Calami veri radix.

rumtamen cùm petitur Calamus non est accipienda radix, nisi vrgente necessitate in ipsius Calami penuria.

Non verus Calamus.

Calamum Aromaticum qui in Officinis pro Calamo venditur non esse Calamum odoratum Diosc.suspicantur Manardus lib.6.epist.Fuchsius in paradoxis: & Hermolaus,qui hunc Acori vicarium fecit.

Equidem non video [inquit Aloiſ.Mundell.] quomodo quorundam descriptio Calami apud Diosc.vulgari conuenire possit,tanquam ab eo longè aliena. Quare plurimùm dubitamus ne verus sit Diosc.Calamus, sed magis ad Acori radicem accedat,quemadmodum etiam Manardus & alii nobiscum suspicati sunt. Pergit *Qualceben.* ad Matth. Calamum vulgarem, quem Acorum in tuis Com.affirmas nec malè,si florem Iridis similem in Acoro requiras (cuius tamen non meminit Diosc.) omnino metuo ne verus sit Acorus, quia ad virginei floris modum efflorescit. Huic respondet Matth.Sole clarius Calamum vulgarē nostrū nil aliud esse quàm legitimū Diosc.Acorū. Crediderim cum Manardo aliisque nonnullis id omninò legitimum Acorum esse,quod non modò Seplasiæ, sed omnes in vniuersum Calamum falsò odoratum vocant: Folia quæ integra ad nos vnà cum radicibus [vt hæc pictura demonstrat] è Constantinopoli allata sunt,fermè Iridis.Retulit mihi Io.Merula, qui pluribus annis degit apud Lithuanos, frequentiss. in Lithuania & circa Tartarorum fines: foliis Iridi æmulis: flore etiam simili, colore roseo purpurascente nulla ex parte vario: vocatur ab incolis suo idiomate *Tatarschi Zelii*, id est, Tartarica. Non potui non maximè Brassauolum admirari,quòd sibi tam facilè persuaserit vulgarem Calamum legitimum & Calamum odoratum esse à Diosc. Theoph.Galeno & Plinio descriptum. Idem in Com. Lat. cum magn. fig. & Italicis: Acorum legitimum quod falsò Calamum aromaticum vocant foliis Iridi angustioribus, radicibus haud in rectum descendentibus,sed in obliquum actis,in caulium cacuminibus,vt affirmabat Qualcebenus, nucamenta, legitimæ Acori plantæ imaginem damus, quam Constantinopoli ad me misit Cl. Augerius de Busbecke,è Nicodemia petitā. Veritati se opponunt qui dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes: delirant cùm contendunt nihil aliud esse vulgaris Calami odorati radices, quàm generis cuiusdem Iridis. Insaniunt cùm dicunt recentes calami radices omni prorsus sapore & odore destitui, & paulò pòst affirmant easdem recenter effossas esse amariss.& odore admodum ingrato: minimè hoc credendum iudico, vt qui recentiss.hasce radices degustauerim, ac etiam Tartaros compertum habeam sapidissimè pro obsonio cum pane deuorare: Legatur Anguillarii libellus. Hist.quoque Germ.Kalmus/Acorum,Bohemicè prust worec. Brassavoli porrò sententiam refutat Matth. his argumentis: Primùm ex ipsa Calami appellatione,deinde ex eo quòd dixerint Theophr. & Plinius non differre hunc forma à reliquis sui generis,id est,ab omni Arundinum genere, vtique constat odoratum Calamum genere & forma Arundinem præ se ferre,odoratum tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Diosc.fortasse secutus dixit.Fistulæ (hoc est cauitati) inest araneum,quod vocāt florem:non autem radici,vt contendit Brassauolus araneum illud inueniri in vulgari illo Officinarū.Præterea vulgare calami radices quas Acori esse cēsemus assulosè nequaquā frangi possunt: sed transuersim, quemadmodum & Iridis. Cæterùm has radices non esse calami, euidenter intuentibus apparet, quandoquidem etsi complures illius Acori radices habeantur, quæ sicca gerunt in cacumine folia, Iridi omni ex parte similia: nulla tamen vsquam inuenta est, quæ secum Arundinis trunculum cacumini annexum deferat: nempe Acori proprium, non odorati Calami est, Iridis folia ferre. His itaque rationibus Fuchsii quoque sententia improbandá mihi videtur. Porrò minimè compertum habeo Diosc. nedum Galenum dixisse aliquid odorato Calamo inesse amaritudinis, quam tamen in Acoro haberi Galenus prodidit. Præterea maior inest vulgari Calamo acrimonia quàm suo referat Galenus.

Acorus.

Calamus arom.falsò. Flos similis Iridis.

Tartarica. Contra Brassau. Lege ab. Vgi Van genus Iridis.

Obsonium. Matth. argumenta non esse Calamum verum.

Gronemburg.de comp.med. sentit cum Matth. non esse vulgarem Calamum verum & nos eo destitui. Nihilominus tamen concedit substituere vulgarem eius loco non esse piaculum.

Calami veri substitutum. Amatus contra Matth. Calamus aromaticus Vnde afferatur.

Amat.Lusit.sic opponit Matth.his verbis: Post longam inuestigationem firmiter asseuero, communem Calamum aromaticum verum esse Acorum. Ex India Lusitani nostri singulis annis adferunt, veluti Mercatores ex ipsa India per mare rubrum in Chairum,& Alexandriam deferentes. Venetias portant, Calamis similem, vnde nomen accepit,odore suaui,& aromatico,album & subrufum,crebris geniculis, qui quum frangitur in assulas multas dissilit, fistulosus, araneolo illo albo plenus, nam quum manditur glutinosus cum quadam adstrictione subamara sentitur, vt facilè iudicare debeamus,Calamum odoratum vulgarem Officinis verum esse.Matth.credidit Calamū aromaticū harundinem siue Calamū,non verò radicem, esse debere: At mea sententia decipitur Matth. quum licèt Teoph.& Plinius in Calamo odorato calamum & non radicem laudare videantur, alibi tamen Calami aromatici radicem desiderent, & eam cæteris partibus calami anteferant: Vt apud Pliniū est l.24. c.11. In quo, quum Calami odorati iuuamenta enumerat, inquit: efficacissima autem in omni harundine,quæ proxima radici: efficacia & genicula.Per quæ verba manifestè percipitur, quod ex omni Calamo siue harundine radix efficacior est pars: qua de causa Calami odorati radix quam Calamus potiùs in opus trahenda est, vt meritò hactenus pharmacopolæ,hac prætiosa & exotica radice pro vero & germano Calamo odorato, vsi sint. Nec enim est quod alium desiderent,modò vulgarem recentem,minimè verò inueteratum habeant, quem ex odore & sapore facilè discernere possunt Quantùm verò ad Dioscoridem attinet,si quis introspiciens eum accuratiùs expenderit,inueniet illum potiùs de radice loqui quàm de Calamo, quum radix geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus.

Amato respondet Matth.in Apologia his verbis.Quod Plinius ait efficacissimam in omni harundine eam esse partem, quæ radici proxima, quis non videat de harundine non de radicibus intellexisse Plinium. Namque examinaturus quænam partes in vniuerso Calamo cæteris præstent,partes radicibus proximas cæteris præstare inquit: quod facilè prudens animaduertet lector. Nec enim aliam ob causam putat Plinius maiori vi pollère eas Calami partes quæ prope radices habentur,quàm quòd eædem ibi crassiores,vegetiores,robustioresque in omni harundinum

genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis: quo fit, vt etiam Calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippe & genicula robustiora sunt & crassiora. Quam ob causam Calamũ illum prætulit Diosc. quin densè fuerit geniculatus. Quod Calamum, non radices, describat Dioscorides, apertè quidem constat, cùm ait: Calamus odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plenâ araneorum fistulâ. Hæc ille. Quæ tamen perperam Lusitanus intelligit. Quippe Calamus in primis harũdinem designat non radicẽ. Præterea propriũ harũdinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quiddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantùm debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa, & vbique occlusa spectatur, in omni harundinum genere. Adhæc fuluus color Calamo sanè debetur, non radici. Quippe quòd radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem, quod proprium sit radicis (vt ille contendit) vt ipsa geniculata dicatur, calamus verò potiùs nodis cinctus, Dioscor. ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddit geniculatos, vt facilè quis certior fieri poterit, qui eius Codicẽ legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, aliisque nonnullis. Plinius tritici culmis genicula quaterna, farris sena, hordei octona tribuit. Hinc libro senect. Culmo geniculato inquit Cicero. Constat præterea hasce radices ex Lithuaniæ, & Tartariæ finibus, quinetiam ex Ponto, vbi passim ferè prou eniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor (quod videtim) qui scripserit odoratum Calamum alibi prouenire, quàm in India & Syria.

Sed de his quid nobis videatur, intellige. Figura & descriptio Calami vulg. Acori postremò a Matthiolo exhibita, satis demonstrat iconem non fuisse factam ad plantam missam Constantinopoli (vt ipse ait, sed potiùs arbitrio, vt quondam plures alias plantas: satis id indicant folia ad Iridem nimiùm accedentia. Non est quod cum furore (eius verbo vtimur) Anguillaram delirare dicat, qui dixerit generis cuiusdam Iridis, quandoquidem ipse olim scripsit ex Io. Merulæ autoritate flore esse Iridi similem: quæ sanè verba in postremis commentariis non debebat omittere si vera, si falsò addita, corrigenda erant: Nolimus tamen dicere cum Anguillara Iridis speciem, quamuis habeat non pauca cum Iride communia, & meritò Iridi subnectatur, licèt flores, iulis Corylorum similes, multùm differant ab Iridis floribus. Argumentum Matthioli à trunculo Arundinis infirmum erat, quia deest etiam Iridis caulis: Matthiol. dicit partes mutilatas siccas reperiri: adhærentes Iridi similes, Apollo autem arundinacea folia quadantenus præ se ferre: nos vtrunque non malè dici posse existimamus. Theophrast. lib. 7. cap. 12. scribit Harundinaceum potiùs constare folium Iridi.

Anguill. reprehensio Argumentum præterea Anguill. ab odore gratiori in sicco Calamo aromatico vulgari vt demonstret Iridis speciem & non Acorum, minùs firmũ est: Theophr. enim l. 6. de caus. cap. 17. non solùm radices Iridis siccatas reddere ait, sed etiam Arundinum & Iuncorum, & Gladioli.

Amatus Lusit. Matthiolum temerè reprehendit, & ascribit radici vulgaris Calami notas, quas Dioscor. vero Calamo attribuit: suspicor etiam non verum quod ait has radices ex India deferri.

Amatus reprehensio. Calamum vulgarem aromaticum existimauit Manardus esse Acorum, cum quo non sentit Anguill. credens potiùs aliquam speciem Iridis, ob quasdam partes quas habet conuenientes cum Iride: nempe quòd hæc radix sit coloris carnei (incarnati) internè, & quòd habeat folia quæ ei videntur similia: quòd quò magis siccatur, eò meliorem acquirat odorem, & cùm carie corroditur odorem habeat gratiorem, id quod dicit Dioscor. cõuenire Iridi. Recens verò est ingratissimi odoris & summè amara. *Anguill. non Acorum.*

Aduers. Acorus Diosc. & Acoros Theophrast. Officinis falsò Calamus.

Radicem quæ inter aromata ex Oriente allata venditur vulgò pro Calamo aromatico sperabat Cæsalp. flores & fructus, quales in Iride visuntur, daturam vt folia, cùm potiùs conuenire cum iuncis reperta sit, huic satis conuenit Costi Arabici descriptio, quamuis paucæ eius notæ ab Autoribus tradantur. Sunt enim inæquales Costi radices & tuberosæ, vt patet ex Helenio quo adulteratur, & ex radice Rhodia cui Dioscor. Costum comparat.

Costus Arabicus. Acorus Calami genus tetri odoris. Nostrarum Officinarũ Calamus (inquit Clus. apud Garc.) nihil nisi radix est cui omnes notæ Acoro à Veteribus adscriptæ pulcherrimè conueniunt: Solebat Antuerpiam Vlyssipone aduehi Calami genus visuali nostro simillimum, sed tetri odoris & saporis horridi. Quale genus tetri odoris fuerit considerandum: de eo verò quædá capite de Calamo aromatico vero

Bernard. Palud. in extrema Lithuania *Tartarski* ab incolis appellari asserebat, quòd à Tartaris illius vsus primùm ipsis esset demonstratus.

Indocti practicantes pro Calamo aromatico Antiquorum, inquit Tabern. vero Acoro falsò vtuntur, quem errorem confirmauit Comarius.

Gerard. Angl. Acorus Officinis falsò Calamus, **Bastard** or false Calamus.

Acorus Calamus dictus. Costus Arabicus Iridi cognatus. Iuncus. Casp. Bauhin. Phyt. Acorus 1. siue Officinarum Calamus aromaticus, huic volunt aliqui conuenire Costi Arabici descriptionem apud Dioscor. lib. 1. cap. 15. Alii Iridi volunt cognatum, alii cum Iuncis magis conuenire statuunt.

Locus & Tempus. Viret hodiè planta, testis est Cæsalp. apud Sereniss. Magnum Ducem foliis valdè odoratis: gaudet aquis. Anno 1574. Clusio primùm conspecta est Viennæ Austriæ legitimi Acori planta virens, munere Ill. V. Augerii de Bousbeque, Dauidis Vngnad, & Caroli Rym, qui õnes Legatorũ officio apud Turcarum Imperatorem defuncti fuerant. Hanc porrò, cùm frigoris patientissima, hiemis intemperiem non reformidet, quamplurimis communicabam, adeò vt nunc vulgatissima facta sit. Ingenti quodam lacu ad radices præcelsi montis iuxta Prusam Bithyniæ vrbem spõtè nasci intelligebant, & humidis locis gaudere, & secundum fluenta longè feliciùs prouenire quàm siccis experiebantur. Sed & C.V. Bernard. Paludanus, copiosè admodum supra Vilnam vrbem in paludibus, extremâ Luthuaniâ Moskouiâ spectante inueniri referebat. Habeo in horto Ill. E.C. Montb. vbi se multiplicat, & iulos fert, à me apportatum Stutgardiâ ex horto Ill. Ducis,

antè etiam attulerat Ill. meus Princeps ex Pfortzeim Marchionis Badensis. Vidi Lutetiæ in horto Io.Robini regii hortulani: Argentinæ in horto D. Melchioris Sebitzii Medici, Stutgardiæ in horto Ducis Pharmac. insignis hanc plantandi rationē docuit: Calamus plantandus solo humido & arenoso & non remoto ab aqua: quotannis ex terra eximēdus & abscissis radicibus summitates in terram reponendæ, distantia palmi: hac ratione valdè multiplicantur atque vt plurimùm floret secundo anno à transplantatione, iulus adest Iunio, Iulio & Augusto.

Vires

Vim habet Acori radix calefactoriam, decoctum ipsius potum vrinas mouet, ad lateris & thoracis ac hepatis dolorem, ad tormina item & rupta ac conuulsa commodum. Lienes consumit. Prodest & vrinæ stillicidio, & ad virulentarum bestiarum morsus. & ad insessus velut Iris ad menses ducendos. Succus radicis depurgat ea quæ pupillis tenebras offundunt. Radix autem & in Antidotos vtiliter ammiscetur, Diosc. Acori radice vtitur Galen. quæ gustu acri & modicè amaro, odoreque non iniucundo, ordinis tertii in calefaciendo & exsiccando. Vnde constat quod facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet. Acorum in sua natural. h. passim commendat Plin. ad pectoris dolores, ad Tenesmum, ad duritias & collectiones omnes, ad contusa & euersa, & ad interiores fœminarum morbos. Cùm radix Calami aromatici vulg. inquit *Fuchsius*, in commanducando glutinosa fit, linguā astringens, amara, & subacris, eique propemodum omnes veri calami Indici notæ quadrent, profectò & citra vllius reprehensionem pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possunt. Lectores considerent quæ Fuchsius de glutinositate & astrictione in Calamo aromatico vulgari dicit. Acorus (autore Matthiolo) in vino aut hydromelite coctus, aut eius puluis inspersus & haust⁹, tollit à frigida pituita aut flatibus ortos morbos, quales sunt dolores colici, laterales, tusses, conuulsiones, obstructiones hepatis & lienis: prodest iis in quibus ex ictu, aut contusione sanguis coiit, & difficulter vrinam reddentibus, difficulter concoquentibus datur quotidie Acori puluerizati ʒ1. cum pari portione Cinnamomi ex vino absinthite calido. Vbi recentis Acori copia est, conditur Saccharo aut melle, quo modo ad nos importari solet, etiamque in Germania & Italia eadem ratione condiri consueuit, ad omnia prædicta efficax. Ex Acoro fit Oxymel ventriculo & frigidis insigniter vtile, hoc modo; In puluerem crassiusculū teritur, affunditur acetum, operculatur, post triduum ad dimidias coquitur, perque linteum transmittuntur; dein additur mel pro arbitrio: iterum coquuntur ad aceti consumptionem. De hoc Oxymelite datur quotidie vncia vna cum suprà dicto Acori decocto. Dodonæi ætate eclegmatis non absque fructu additur quando crassi, crudi, frigidique humores pulmonem & pectus occupant. Referebat Clusio Bern. Paludanus Tartaros plerumque circumferre hanc radicem, & aquam non bibere, quin priùs Acori radix in ea fuerit macerata. Simile quidpiam de huius plantæ nomine etiam tradit Matthias à Michovv Sarmatiæ lib. 2. cap. 12. Recentes verò radices suo cortice delibratas & diligenter repurgatas condire solent Constantinopoli, atque in vsum adseruare: manè enim ieiuni plerumque manducare solent aduersus corrupti aëris contagia, vt referebat N. V. Philibertus de Bruxella. Condiunt etiam nunc in Germania Nobiles aliquot matronæ in domesticum vsum, & plerique Pharmacopœi, quorum nonnullos [adeò nunc vulgaris istic est planta] singulis annis ad centenas libras colligere intelligit, & non contemnendum ex ea quæstum facere.

GALANGA MAIOR

Descriptio

Galanga maior *radix* est duorum pollicum, maioréue crassitudine, crebris pollicaribus apophysibus subinde donata, cortice satis extenso, circularibus zonis cincto, fusco, aut rubente, substantia solidiuscula, cinerea, albicantéue, punctulis (quæ extrema sunt fibrarum) notata, matrice magis fusca, fungosaq́; odore grato acuto, sed qui cedit Minori, vt & saporis acrimonia.

Galanga Clusii.

Binum ferè cubitorum, inquit Garcias, altitudine attollitur, foliis mucronatis in modum Lanceæ, radice crassa, nodosa, flore candido, seminifera est.

Galanga Acosti.

Costa autem sic describit: Duorum cubitorum altitudine crescit, nonnunquam amplior: *folia* habet Orchidi Diosc. similia, longiora tamen & latiora, supernè saturatiùs, inferiùs diluciùs virētia: *caulem* ex foliorum inuolucris cōstantem vti in Orchidum generibus: *florem* candidum, inodorum semen exiguum neglectum: *radicem* secundum caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula Hastulæ regiæ modo proferentem.

Euch. Rosl. pro Galgan (Galanga) habet nescio quam fictitiam iconem.

Lonic. sub his verbis: Grossen Galgan/ Galanga

langa maior &c. Figuram plantæ non visæ ponit, quæ potius nonnihil ad Calamum vulgarem accedere videtur.

Lonicerus not. Acorum. Vaete.

Galangam maiorem [ait Anguill.] Acorum esse censet Lonicerus, quæ opinio verisimilior quàm Manardi. Turcis & Arabibus adhuc hodie dicitur *Vaete*, (legimus nos à Serapione *Rhulungen* dici, sicut ab Auicenna *Casurudar*) quo nomine Serapio Acorum appellauit: color qui attributus à Plinio Acoro lib. 25. cap. 13. in Galanga reperitur: cur vocata fuerit hęc radix Galanga nescio, quia non est Arabum Galanga.

Scribit Matthiol. epist. ad Qualcebenum, Toto cælo errare eos qui Galangam Acorum esse contendant. Brassau. Asserere Acorum Diosc. aliud non esse, quàm radicem, quam Offic. Mauritanos secutæ, Galangam vocent: adeò vt maluerint cum Lonicero errare, quàm cum Manardo benè sentire. Brassauolũ secutum esse Fuchsium: Eumque cùm sibi nimis similæ viderétur prioris Galangæ radices quàm vt Acori referrent, ac propterea Brassauoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirp. comment. alteram crassiorem Galangã, quæ iam pridem in Italiam fertur Acorum contendisse, verùm eam non esse Iridi similem. Maiorem Galangam minore ignauiorem, colore etiam dilutiorem, minúsque odoratam. Explodendam Monachorum in Mesuen scribentium opinionem, qui contra Brassauolam & Fuchsium quasi velle videtur Galangam potiùs odoratum Iuncum esse quàm Acorum, quod tamen planè falsum. In postr. Com. cum magn. fig. Lat. & Ital. addit aduersus Anguillaram, leuem eorum rationem esse qui velint vno tantùm inspectu Galangæ folio esse Acorum: tametsi concedant facilè folium illud fuisse Galangæ, quòd sciat hanc folio esse Cyperi latiore, vegetioréque, Iridi non omninò dissimili: Ait porrò in hist. Germ. Galangam Dioscor. & veteribus Græcis ignotam, eámque esse duplicem maiorem & minorem. Matthiolus olìm asserebat Galangam non esse Iridi similem, nunc ait folia Iridi non admodum dissimilia: nõ puto illi vnquam visam virentem fuisse.

Acorum non est. Acorum Brassau. Fuchs. reprob. Monach. error. Iuncus odoratus. Garcias not.

Neque Acosta, neque Garcias ab Hort. Clusio satisfaciunt in Galangæ maioris descriptione, præsertim si ea quà Europæ Officinæ vtuntur legitima est Galanga maior: etenim eius radices multò maiorem habent similitudinem cum Iridis, quàm cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certè omninò sibi persuadet Galangam nostram maiorem Iridis genus esse, huic fortè simile quod in sua Pannonicarum stirpium historia primum est, nihil tamen statuit.

Galanga Iridis genus.

Hist. Lugd. Galanga maior Penæ. Item Galanga maior Acostæ.

Item.

Castor. Durant. figuram Costæ habet, quam etiam nos ponimus, licèt non placeat, quia insignem demonstrat varietatem si benè facta: quod vix puto.

Galanga maior seritur in Indiæ Iaua, duntaxat radice vt Gingiber non semine, licèt apud Auctores aliud reperiat Garcias. Sed tamen & ex semine sata prouenit in India, in hortis, sed exigua quantitate, quanta videlicet acetariis & huius Gentis vsui medico sufficit. Cùm essem Patauii Galangæ maioris nomine plantam vidi in horto Nobiliss. viri Iac. Cortusii, Iridi valdè similem foliis & radice.

Vires & Vsus Galangæ.

Calida est siccáque tertio gradu: ideoque confert phlegmaticis & Stomachi humiditatibus, digestionem calore suo iuuat, cruditates flatúsque dissoluendo. Colicæ opitulatur, anhelitui suauitatem conciliat. Renes calefacit, semen virgæque erectionem concitat, Serapio. Galangæ puluis naribus inditus, Cerebrum confortat. Confert etiam Cordis palpitationi. Syncopas abigit. Vertiginosis ex plantaginis succo auxiliatur. Omnibus denique morbis a frigiditate ortis confert, Lonicerus. Insigne Pharmacum, quo nos [inquit Io. Agricola] intolerabilem cruciatum sedare adsueuimus, qui nonnunquã circa vngues digitorum pedis cuiuspiam dolore inæstimabili affligit, vt Paronychia dici posset. Accipio autem Scobem Croci Martis, sic Chymistæ Cuprum appellant, collige illam sub incude fabri eius metalli, misce ferè cum tantundem læuoris Galangæ, adpone dolenti loco, & illicò ingentem illum dolorem sedabis.

Adeò autem vulgaris est, teste Acosta, apud Malabarenses huius radicis vsus, vt non modò in medẽdis morbis eã vsurpent, sed in farinã etiam conuertant, ex qua, seu nucis Indicæ lacte, nonnunquam Sura aut Iagra exceptã, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam, quod *Apas* vocant: in delitiis est hic panis, præbéntque iis qui ventriculi debilitate & frigiditate laborant in alui doloribus, vteri affectibus, & vrinæ difficultatibus: ac mirãm eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatúsve aut arenulas in vreteribus aut collo vesicæ congestas, vrinæ difficultas orta sit, vel etiam ex carnis excrescentia in ipso vesicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hũc panem, deinde haustum *Nimpa* (quæ veluti aqua ardens est) concedunt: in inguinibus verò supráque pubem & collum vesicæ, folia Nympheæ decocta in aqua & macerata, atque adhuc calentia applicant.

Nimpa.

GALANGA MINOR.

Descriptio.

TAleolæ [quã scilicet forma importari solet] minoris Galangæ digitalem, & minorem *radicis* crassitudinem arguunt, vnde junceæ crassitudinis apophyses pronascuntur, eã ferè formã quã Cyperi radices conspiciuntur, Zonulisq; circularibus, perinde vt maior, cinguntur, cortex exterior russescens, at multò odoratior: substantia interior, vt rubricam æmuletur, dura, compacta matrice parua solida, sapore & odore lõngè vegetiore generosioréque quàm Maior, & feruore aromatico totas fauces abundè implente. *Eicon cum præcedente habetur.*

Garcias hanc dicit duorum palmorum altitudine frutescere, foliis Myrti, radice nodosa.

Euchar. hoc titulo. Galanga, Galgan / figuram habet falsam, quam etiam posuit pro Cypero.

Rosslin.

Gesn. in cat. pl. Cyperus Babylonicus Γαλάγγα, Galgantwurtz / Galengal.

Matth. Galanga minor: Cyperus Babilonicus.

Cyperus Babilon. Lonicer. not.

Lonicerus sub nomine Klein Galgan / fictam habet figuram, quæ nonnihil ad calamum Aromaticum accedere videtur.

Asserit Garcias Galangam veteribus Græcis ignotam, Arabibus non satis perspectam. His *Calungam*, licèt omnes Mauritani & Serapio corruptè legãt *Culungen* aut *Galangen*: eséque duplicem, alterã minorem in China Lauandoa. Alteram maiorem in Iaua Lanruaz. In India vtramque Lancuas appellari. Auic. & Serapionem exactam huius plantæ notitiam non habuisse hinc factum putat vt duo diuersa capita de

ea [quod etiam annotant Aduerſ.] ſcripſerint. Antonium Muſæ Leoniceni teſtimonio, velle Galangam eſſe Acorum Veterum, ſed non eſſe. Explodendam Monach.diſt.1.c.47.in Meſuem, opinionem, qui Galangam Schœnanthi radicem velint.

Acorum nō eſt. *Monach. opinio Schoenant.* *Cauelgia.* *Iunco odorati. radix Monach.*

Galanga (inquit Acoſta ex verſ.Cluſii) medicamentum vſibus humanis valdè neceſſarium eſt, dignumque vt Pharmacopolæ in ſuis Officinis perpetuò habeant: vna minor, altera maior. Arabibus dicitur *Cauelgian*, de ea confuſè Auicenna, videntur Græci & Arabes, vt Auic. & Serapio, non habuiſſe perfectā eius cognitionem: Belluneſis in ſuo Dictionario ait Auicennā ſcribere de duabus, licèt tantùm vna. Opinio Monach. dum ſcribunt Galangam eſſe Iunci odorati radicem, à ratione longè abeſt, quam etiam redarguit Amatus in Dioſc. Galanga minor adfertur ex China. Hāc aliqui dicunt eſſe Acorum: ſed folia gladiolo non ſimilia, Galanga non eſt radix Schinanthi vt voluerunt Monachi.

Acorum. Galanga minor ſuſpanda. *Cyperus. Folia Myrthi.*

Gariophyl. Galanga minore vtendum in omnibus compoſitionibus ſuadet Cordus in Diſp. in Arom. Garyophyl.

Galanga minuta ſiue minor quam vocant Officinæ, an ſit Cyperi ſpecies potiùs quàm Galangæ aut Acori, eſt Lobel. & Penæ in adu. difficile ſtatuere. Folia ſi ſunt Myrti, ut quidam affirmant, non parum ab vtroque illorum etiamque maiore Galanga diſſidebit. Veriſimile, aut diuerſas putatas fuiſſe Arabibus vtramque Galangam aut non admodū notas Auic. & Serap. ac propterea eos caput duplex de ea inſtituiſſe: Lob. Obſ. vbi figura ex Cluſio Ic. pl. p. 58. H. Lugd. quæ abſurdiſſimum eſſe dicit, Galangam Iunci odorati ſpeciem ſtatuere: & Tab. icon. Galanga minor.

Locus. Minor cum Rhabarbaro ex Chinarum regione in Indiam aduehitur.

RADIX S. HELENÆ GALANGÆ ſpecies.

Deſcriptio EX Florida *radices* quædam rotundæ, ad nos importantur. Sunt eæ longæ, nodis diſtinctæ, quibus diſſectis perforatiſque fiunt Sphærulæ, precatoriæ, quæ ſiccatæ rugantur, oſſeamque acquirunt duritiem. Extrinſecus nigræ, intus candicant. Cortex adeò adhæret medullæ, vt vnum fiat cōtinuum. Sapor eius aromaticus eſt & gratus vt Galangæ quædam ſpecies eſſe videatur: pollicari ſunt craſſitudine aut circiter. Herba verò parum habet *caulis*, & humi ſpargit ramos: *folia* fert ampla admodum viridia.

Naſcitur communiter locis humidis in Florida.

Locus Monard. par. 2. Ind. occid. l. 1. c. 4. *Pater noſter de S. Helena*, quia portu quondam proueniat ita dicto. In Cluſii verſ. Radix S. Helenæ, qui annotat ex deſcriptione facultatibuſque huius plātæ colligere licere, ad Cyperi genus aliquod referri poſſe, ſed videant Lectores quæ Cluſius de Drackena ſcribit cap. ſequenti.

Cyperi ſpecies.

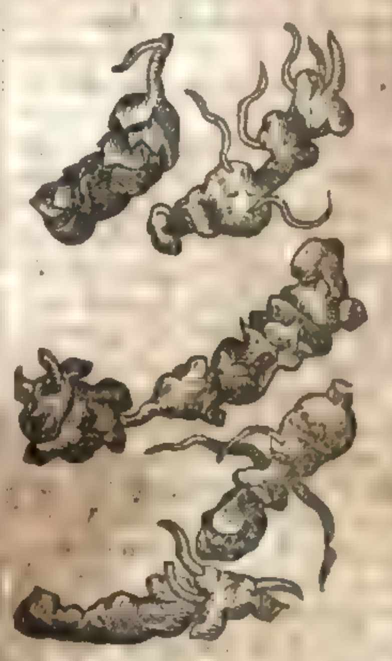
Hiſt. Lugd. Pater noſter, vel Radix S. Helenæ Monardi.

Vires. Calida eſt in fine gradus ſecundi, ſicca in primo, aut aliquid magis. Herbam Indi lapidibus terunt, eàque vniuerſum corpus balneaturi fricant: aiunt enim cutem adſtringere, membraque roborare odoris gratia. Hocque ſæpiùs faciunt, ob inſignem vtilitatem quæ inde ipſis reſultat. Puluerem tenuiſſimum eius tàm Indi, quàm Hiſpani in vino infuſum ad ventriculi dolores fœlici cum ſucceſſu hauriunt.

DRACKENA RADIX.
CAP. XIX.

Deſcriptio RAdix Drackenæ ita benè deſcriptæ & depictæ apud Cluſ. de pereg. & Exot. vt nihil addendum videatur.

Londini (inquit) mihi donabat Gen. Eques Frāciſcus Drake quaſdam radices, cum tribus aut quatuor lapidibus Bezaar Peruanis, quas Autumno præcedente (abſolutā nauigatione, quā totum Orbem, ſuperato Magellanico freto, circumiuerat) ſecum retulerat, illas ſummæ apud Peruanos æſtimationis eſſe aſſerens, propterea, illius qui mihi eas donabat gratiâ, huic radici Drakenæ cognomen indebam, & ipſam in tabella expreſſam lectoris oculis proponebam.

Semunciali autem hæc, magna ex parte, erat craſſitudine, & prælōga, ſubinde in nodos & inęqualia capita extuberans, atque in ſummis capitibus, veluti è craſſis ſquāmis contexta, Dentariæ πεντάφυλλος, ſiue veriùs ἑπτάφυλλος, [quam cap. 22. lib. 5. meæ Rarior. Pl. hiſt. deſcribebam] ferè inſtar, foris nigricans, rugoſa & dura, quia reſiccata, interiore parte alba: tenues fibras hinc inde adnaſcentes habebat, quaſdam craſſiuſculas, & maiuſculas, duras & lentas, à quibus alii nodi dependebant: nullo manifeſto odore præditam eſſe obſeruabam, ſed ſaporem habere deprehendebam nonnihil adſtringentem & linguam exſiccantem initiò, diutiùs verò manducatam, tenuem ſuauémque acrimoniam in ore relinquere. Magnam quidem affinitatem habere videbatur cum radice S. Helenæ, de qua Nicolaus Monardes lib. Simpl. med. ex Occidentali India delatorum. Sed

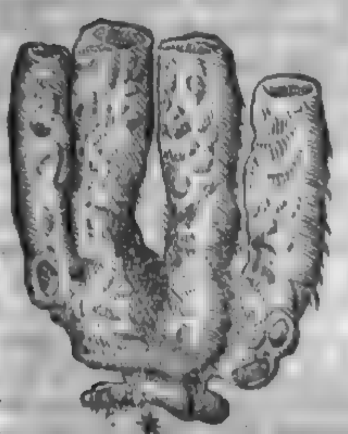
Sed cùm N. Eliot, qui Drake in ea nauigatione comitatus fuerat, Hispanos in Peru maximo in pretio habere, nec nisi difficulter redimi posse, referret, ab iisque didicisset, folia præsens venenum esse, ipsam autem radicem, non modò illius veneni, sed etiam aliorum antidotum esse, & cor ac vitales facultates roborare, si pollinis in modum trita manè ex pauxillo vino sumeretur, ex aquâ febris ardores mitigare: earum facultatum ratione, valdè conueniret cum radicibus, veneno aduersantibus, de quibus eodem libro Monardes, in his tamen aromaticum saporem, & & coloris gradum desiderabam, quem illis radicibus tribuit.

Folia venenum.

Radix venenis aduersa.

Hist. Lugd. Drakena radix. Tabern. Icon. Bezoardica radix. Noster Gener Io. Cherlerus anno 1606. ex Anglia Londino rediens, munere celebris Pharmac. Iacobi Gareti attulit radices Drakenas, quas cùm aliquandiu masticarem, acredinem molestam adhuc sentiebam, quam postea etiam deprehẽdebam, & in iis, quibus anno 1609. Basileæ Cl. V. D. Iacobus Zvvingerus me donabat.

DRAKENÆ AFFINIS RADIX.

Descriptio

DRackenę radici quodammodò affines videbãtur [inquit Clus. Exot.] eæ radices, quæ in ingente illa Prætoria naui Proregem ex Orientali India reuehente, & ab Anglicis Naucleris occupata, repertæ fuerant. Etenim tuberosæ erant, & quantũ ex earũ forma colligere licebat, summâ terræ superficie repentes, multisque villis & fibris obsitæ, fuliginoso colore præditæ, nõnihil tamen ad flauum tendente, saliuam, dum manducabantur inficientes & amaræ, foliorum quidem aliquos pediculos adhuc retinentes: qualia verò illa fuerint, nemo facilè dixerit. Cęterum magni vsus apud Indos fuisse, verisimile erat, quandoquidem prorex eas referret cum nobilibus aliis medicamentis in Orientali India natis. Iacobus Garetus cum sequente plantula resiccata mittebat.

Contrayerua radix.

Radix venenis resistens.

Ex Charcis prouincia Peruana *radices* quædam venenis resistentes (inquit Manard. apud Clus.) aduehuntur, Iridis radicibus valdè similes, sed minores, & ficulnei folii odore. Hispani Indias inhabitantes *Contrayerua* appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum cuiuscunque tandem sit generis, præsentissimum est remedium, vino sublimato excepto, quod solâ lactis potione extinguitur, vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Gustata radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

ZEDOARIA.

CAP. XX.

Descriptio.

ZEdoaria duarum circiter vnciarum longitudine, minimo digito minor, foris cinerea, extensa, intus ex cinereo fusca, duriuscula, solida, tanquam concretus quidam succus, paucis apparentibus per substantiam fibris, sapore amaricante, & acri aromatico. Huic per omnia similis altera, figurâ duntaxat breuior, crassior, tuberosa.

Radicis peregrinam naturam indagantibus Veterum notæ se primùm offerunt annotandæ.

Zurumbet Arab.

De Zurumbet igitur, id est, Zedoaria, Serapio ex variorum autoritate ita scribit. Zurumbet sunt radices rotundæ, similes radicibus Aristolochiæ rotundæ, in rotunditate earum, & sunt similes in sapore & colore Zinziberi, & afferuntur de Zeni. Zurumbet est calidum & siccum in secundo gradu, & impinguat, impinguatione cõuenienti, & aufert ventositates. Et de proprietate eius est, quod aufert odorem Alliorum, & Ceparum & vini: proprietas eius est quod confert morsui venenosorum, & retinet ventrem. Resoluit apostemata propriè quæ sunt in matrice, & retinet vomitum & confert ventositati colicæ.

Ex Auicenna si roges, Zedoaria quid est? Respondet is: Portiones similes Aristolochiæ, minores tamen ea, & est in sua virtute. Et melior quidem est illa quæ cum Napello crescit, & eius vicinitas debilitat plantam Napelli. Item Zurumbet *quid est?* Est lignum simile Cypero sed est maius & minus odoriferum. *Natura*: Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*; Resoluit Ventositates. *Decoratio*: Est impinguatiua, & abscindit odorem vini, & Alliorum, & Ceparum. Membra anhelitus & pectoris. Est lætificatiua confortans cor. Membra nutrimenti. Retinet vomitum. Membra expulsionis, stringit naturam, & confert ventositatibus matricũ. *Venena*: Confert mordicationi venenosorum vermium valdè, ita ut propinqua sit Zedoariæ. *Permutatio*: Ponitur loco eius in venenosis, quantùm ipsa & medietas eius durungi, & duæ tertiæ ponderis eius de taraxacon syluestri, & medietas ponderis eius de granis Citri.

Auicenna igitur easdem vires recenset, quas Serapio ex diuersis autoribus suo Zurumbet assignat. Hoc tantùm distant, quod Auicenna calidum & siccum ordine tertiò statuit. Serapio autem ex Aben Mesue calido & sicco duntaxat. Hic conferre morsibus venenatorum, ille valdè conferre morsibus venenatorum vermium, ita vt ad Zedoariã proximè accedat. Quibus verbis innuit (inquit Hist. Lugd.) aliquid esse inter Zurũbet & Zedoariam discriminis.

Zurumbet.

Serapio de temper. simpl. cap. 261. Zurumbet aliud describit. Ex Galeno tradens id esse ex speciebus odoriferis, ac propterea admisceri in confectionibus aromaticis, & esse calidum & siccum prope tertium gradum, & in virtute sua simile Cassiæ ligneæ & Cubebis. Et ex Possidonio Ci-

namomo Cubebam substitui posse: Et Paulum eadem quæ Galenus iisdem efferre verbis. Malè autem pro Cassidonio legit Possidonium. Zerumbet vero cum Pauli Arnabone idem facit: ac eiusdem descriptionem subiungit authore Isaac, Mesarugia & aliis, inquiens; Est arbor magna quæ nascitur in montibus Lubnem, id est in Oriente, nullum faciens fructum, habens folia longa, quorum color est inter viriditatem & Citrinitatem, similia foliis salicis, & ita color est ramorum etiam, & habet odorem sicut odor Citri, est calida & sicca, & & styptica, resoluit & stringit ventrem. Virtus eius est sicut virtus Nucis Muscatæ, verùm est subtilior ea. Quum fit sternutatorium cum eo, & oleo violaceo, confert dolori capitis feruido & humido, & confert stomacho & hepati propter suam aromaticitatem. Ex quibus perspicere licet Serapioni Zerumbeth & Zedoariam easdem esse radices, nisi deprauata sint eius exemplaria; item aliud Zerumbet arborem. Auicennæ verò diuersas esse plantas, vt qui Zedoariæ radices Aristolochiæ radicibus compararit, Zerumbeth lignum Cypero: nisi hic sit Interpretum error, qui Zurumbeth Aristolochiæ radicibus, Zedoariam Cypero comparasse debuissent: præsertim cùm ei quæ Cypero similis est, easdem prorsus tribuerit vires quas Serapio Zedoariæ, vt ostendimus. *Hac Arabes* de Zedoaria & Zerumbet literis mandarunt. Ex quibus expendere oportet, an duæ radices, quæ in Officinis Zedoariæ & Zerumbet nomine veneunt, eæ sint quibus vsi sunt Arabes. Sed hic quid dicendum, ex sequentibus colligemus.

Zadura. vsus Arnabo. Cordus Zurumbet. Zedoaria rotunda.

Zaduræ, alii Zeduariæ radice [de qua Serapio cap.172.] nunc ferè nostræ ætatis [inquit Ruellius] Medici contra pestilentis cæli contagia vtuntur. Officinæ & Medicorum vulgus Zedoariam nominat. Zadura permultis Recentiorum medicamentorum compositionibus expetitur. Arnabo Mauritanis nomine Zurumbeti venit, qui de ea re parum sibi constantes Zedoariam alibi interpretantur, nomenclationis aucupio planè nobis imponentes.

Zurumbet Serap.

Vulgaris vsus Zedoaria Anguillaræ est Costus. Zerumbet & Zedoaria rotunda res eædem sunt secundum Serapionem, hodiè potest videri Venetiis, quò satis adfertur. Zurumbet (vt scribit Syluius Serapioni, Auicennæ, aliisque, & Zedoaria, ζεδώαρ Actuario in aurea antidoto dicitur, ζάδωαρ eidem in διακυμίνω, & in diantho, alibi ζάδουρα & ζάδρας: res est ac nomen barbarum Græcis prioribus incognitum. Est autem Zedoaria radix Aristolochiæ rotundæ æmula, sapore & colore zingiberis, calida sicca gradu secundo, eadē Serapioni dicitur zerumbet sine h.

Zedoaria. zerumbet. zurumbet. zarnabū. Carnabadium.

Idem sentire videtur Fuchs. qui de comp. medicam. ita scribit zaduta, zaduaria, zudar, zadera & zaduar posterioribus Græcis appellatur, officinis zedoaria, Serapioni zerumbeth. Sapore ac colore ferè zinziberis. Quod Mauritanis zurūbet nominatur, id recentiorib⁹ Gręcis zarnabū zarnabadū, vel Carnabium & Carnabadium. Paulo autem Arnabo dicitur. Serapioni est rotunda & globosa, Aristolochię rotundę radici similis. Hæc hodie inter zedoarias longas ex India & Oriente affertur. Hinc est quod plerique zurumbet interpretantur zedoariam simpliciter, sed minùs rectè, nam adiiciendum erat rotundam, vt discrimen à vera & longa zedoaria hac adiectione innueretur. Quapropter pro zurumbeth, rotunda illa nobis vocata zedoaria accipienda erit. Faciem Gingiberis repræsentat, inquit Matthiolus, radix illa quam Mauritani, & Officinæ zedoariam appellant, odoratior tamen, amariuscula, neque adeò vt Gingiber acris. Huius nusquam, quod sciam, meminere veteres Græci, etsi Recentiores ab Arabicis edocti, nempe Aetius & Actuarius, eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria [vt cap.172. testis est Serapio] conuehitur è Sinarum regione vltra extremas Indiæ oras. Non desunt qui crediderint, quod Arnabo, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria vnum & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis testimonio cap.271. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat, quàm zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zerumbet eadem scribat Serapio, quæ de Arnabo ante ipsum adnotauit Paulus. Est autem Arnabo, vt ex Serapionis autoritate memoriæ prodidit Isach, arbor procera in Oriente prouenienS. Quibus facilè patet, Arnabo non modò zedoariam non esse, sed nec in Europam ad nos aduehi. Quo fit vt Cordus aberrasse deprehendatur: quippe qui zurumbet zedoariæ genus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius in lib. de comp. medic. non sine magno errore putat zurumbeth & zedoariam idem esse.

Cæterùm zingiberi aroma aliud simile Amaro videtur, quod zedoariam Officinæ: Arabes verò, zurumbet vocant, à Græcis prætermissum, quia Carpesium Cubeba est, non verò zedoaria.

Locus.

Diu existimauit Garc. zedoariam quæ celebrior est, eam esse quæ zerumba dicitur, & medicamentum est Persis experitum, quod hinc [ex India] Ormuz defertur, inde Asiā in minorem & Venetias: zerumbet appellatur Arabibus, Persis & Turcis zeruba: in Guazarate, Decan, & Canara *Cachoraa*: in Malauar *cua*. Copiosè prouenit in Malauar, Calecut videlicet & Cananor siluis spontè. Si autem pangatur aut seratur, plurimis etiam locis: inde à multis Gingiber siluestre appellatur, nec id sine ratione, quoniam eius folia Gingiberis foliis similia sunt, longiora tamen & magis aperta: eius item radix Gingibere maior. Radix eruta, conscinditur & siccatur, deinde in Arabiam, Persiamque defertur, in Gida & Alexandriam; vnde postea Venetias & in alias regiones transfertur. Conditur etiam Sacchаro, & Gingibere præstantior est.

Gingiber siluestre.

Auicenna lib. 1. cap.743. duntaxat Zerumba aut zerumbet nouit. Sed quoniam eam vidit in frusta rotunda, interdum verò in oblonga, concisam ad Sinum Persicum vehi, duo genera esse existimauit zerumba & zerumbet. Hac etiam de causa folia, quæ non viderat, prætermisit: & quemadmodum ipsa radix ex India in alias regiones transferatur, duntaxat expressit. Et certè etiam hodierno die diuersum est prætium eius quæ in rotunda frusta resecta est, ab illius quę in oblonga concisa est, vt minores Gingiberis radices vilioris æstimantur quam prægrandes. Quod verò iuxta Napellum nasci optimam scribit, planè fabulosum est: quandoquidem Napellus vix hic reperitur [non sunt enim huius regionis siluæ procreando Napello aptæ,] & zerumba plurima, vt diximus, nascitur siluosis Malauar locis: tum etiam aliis multis sata prouenit: nec quemquam [tametsi diligentissimè perquisiuerim] hanc radicem iuxta Napellum vidisse intellexi. Præterea ex reliquis Auicennæ iam adductis locis manifestum est, quàm sibi parum constet.

constet, vt facilè hinc indicari possit cum Zurumbet historiam planè ignorasse.

Serapionis autem legitimi Codices non habent additam expositionem Zerumbet, id est, Zedoaria, sed ab interprete insertam verisimile est, qui differentiam inter Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex sequentibus facilè deprehenditur, cùm ait, è Chinarum regione aduehi, rarámque apud Indos inueniri. Zerumba verò abundè in India nascitur.

Non defuerunt qui crediderint, Arnabo, de quo Paulus lib. 7. cap. 3. scribit, idem esse cum Zerumbet. Verùm ex vtriúsque historia, satis manifestum est, diuersas esse plantas. Siquidem Arnabo Pauli arbor est procera, suaui odore fragrans: Zerumba verò graminea est planta, vt modò diximus.

Cæterùm minùs sunt audiendi, qui aut Ben album & rubrum, aut Carpesium esse volût: quoniam hoc vtrumque medicamentum huc non sine quæstu conuehitur. Zerumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præterea longè diuersa est vtriusque facies a Zerumba.

Clusius apud Garciam ait Zeruba siue Zerumba forsitan erit ea radix, quam capite de Costo Venetiis adferri dixi, Zingiberi adeò similem, vt nihil supra, plerúmque tamen maiorem, & intus pallescentem. Inuenitur Antuerpiæ apud quosdam aromaticos Zedoariç quoddam genus illis Bloczevval, id est, tuberosa Zedoaria nuncupatû, rotundum instar Aristolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, gustu vsualis Zedoariæ. Idem in append. hist. Dodon. Gall. cap. 23. Zedoaria rotunda Arabibus Zurumbet (quamuis Serapio describat aliud Zurumbet arborem) recentioribus Græcis Ζαδύρα, Offic. Galliæ Zurumbeth. Belg. Zedoar blocf. Interdû reperitur cum Zedoaria vulgari, verùm ignari Pharm. reiiciunt vt inutilem: Ex descriptione Isaaci apud Serapionem apparet Zedoariam Arabum diuersam à vulgari Officinarum. Rondel. opinatur esse Dioscor. Costum 1. siue Arabicum: paucæ notæ deficiunt.

Zeduaria. Zeduaria siue Zadura herba & Zerumbet: Prostant [vt volunt Lobel. & Pena in Adu.] peregrinæ duæ radices in officinis, neutra Græcis memorata: & vtraque & nominis sic radicis eiusdem meritò putatur. Eidem Lobelio alibi: Zeduarium Officinarum, Belgic. Blockzedoar videndi & habendi copia fuit Antuerpiæ.

Costus Syriacus. Hist. Lugd. Zerumbet Serapionis & Zedoaria eiusdem radicis partes. Zerumbet Serapionis Clusio.

Casp. Bauhin. Phyt. Zedoaria 1. siue longa quæ ad Costum Syriacum Dioscor. referenda. Zedoaria 2. (quæ Græcis recentioribus Ζαδύρα) rotunda. *Vnam* tantùm radicem censemus, licet formâ differant, sed eiusdem radicis partes diuersas. *Zerumbet. C. B. not.* Zedoaria 3. siue tuberosa foris nigricans, Zerumbet Serap. Clusio. *Vnam* Zedoariam existimo non tres: neminem inuenio qui duas rotundas faciat.

Vsus. Vsus ad colicos cruciatus, præsertim aduersum venenata, certissimus. Lob. & Pena Adu.

ZEDOARIA GARCIÆ.

Geiduar. QVod nos hîc [inquit Garc. lib. 1. Arom. Hist. cap. 42.] Zedoariam appellamus, Auicennç lib. 2. cap. 752. (tametsi non nouerit) *Geiduar* dicitur, aliud nomen ignoro, quia nascitur regionibus Chinensium prouinciæ vicinis. Magno verò emitur *Geiduar*, nec facilè inuenias, nisi apud Circumforaneos quosdam & circulatores, quos Indi *Iogues*, Mauritani *Calandares* appellant, hominum genus quod peregrinationibus & stipê emendicando vitam sustentat. Ab his enim & Reges & Magnates *Geiduar* emunt. Est verò Geiduar magnitudine glandis, eiusdémque ferè formæ, colore sublucido. Vnicum huius Geiduar fragmentum, quod circiter dimidiam vnciam pendebat, à Nizamoxa semel impetraui: sed id in Lusitaniam cum insigni lapide armenio missum, vnà cum naui periit. Ostenderam id priùs Pharmacopolis in Chaul & Goa: sed nemo illorum nouerat quid esset. Aliud pauxillum apud istos circulatores vidi: sed non emi, quòd fraudem metuerem. Vtile est autem istud Geiduar ad plurima, sed præsertim aduersus venena, & virulentorum animalium ictus, morsúsque.

Geiduar carum ad modum. Iogues, Calandares.

Geiduar facultates.

Porro hoc medicamentum Dioscoridi incognitum fuit, tum etiam Auicennæ. Incognitum etiamnum Europæ esse putat Geiduar Clus. hic descriptum, & difficulter cognitum iri credendû est, ob eas rationes quas noster Authot in medium profert. Nam quam Zedoariam vocamus, nihil minùs est quàm Geiduar: sed ex Zerumbæ forsitan erit generibus, quam sequenti capite noster Auctor describit. Tametsi non desint, veluti in Costo diximus, qui eam inter Costi genera Diosc. descripta referendam censeant.

Zedoaria nostra.

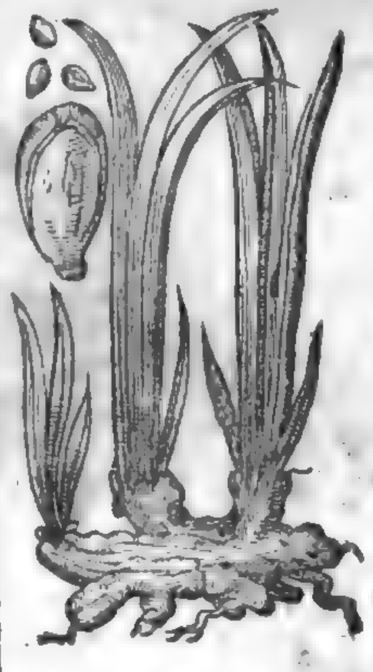
Costus.

Hist. Lugd. Zedoaria Garciæ.

Casp. Bauhin. Phyt. Zedoaria 4. quæ Geiduar Auic.

ZINGIBER ET EIVS SILIQVA.

CAP. XXI.

Descriptio. ZIngiberis *radices* pluribus tuberibus planis, vnciam aut sescunciam longis, digitali crassitudine, angusta ceruice commissis constant eâ ferè ratione quâ Anemones radix, vestigiis foliorum ceu Zonis præcinctæ, cortice extenso, ex cinereo fusco, substantia intus cinerea, albicante, solidiuscula, fibris longis & crebris intertexta, sapore feruido aromatico, Piperis æmulo. Prior nostra *icon* est ex Lobelio parata, quam tamen reiicit, aliam vt veriorem ponens.

Zinziber sic describit Garcias. Est similibus Iridi aquaticæ aut Gladiolo [non Arundini] foliis, magis tamen nigricantibus: caule cum foliis duorum aut trium palmarum altitudine, radice etiam Iridis, non serpente, vt voluit Ant. Musa exam. simpl. At nec admodum acris est, præsertim eius quod in Baçaim natum est, ob nimiam, quæ dominatur humiditatem.

Zingiber sui generis planta est, autore Diosc. in Troglodytica Arabia magnâ ex parte nascens: cuius radices Cyperi modo paruæ sunt, candicantes & odoratæ, atque Piper sapore imitantur.

Non est [inquit Plin.] huius arboris (Piperis) radix vt aliqui existimauêre, quod uocant Zimpiberi, alii verò Zingiberi, quamquam sapore simile.

Gingiber. Diosc. not. Gingiber, vt in Plinii Codice legitur, herba est nomenclatura Barbara, antiquitati viribus quàm facie notior: vt cuius Diosc. radicellas duntaxat paruas ut Cyperi memorat, cui tamen non similes admodum & multò maiores sunt. Effigiem quæ est tota Iridis aut Xyridis, ex virore nigricantibus foliis surrectis, hic damus, aiunt Lobel. & Pena Adu. nulli dum depictam, qualem alebat Antuerpianus Pharm. Guill. Driesch. cuius munere accepimus: tametsi flores vt pote Septentrionali rigidoque cælo, nullos prompsit. *Siliqua.* Siliquam perelegantem habemus Morgano recens allatam ex Indiis Occiduis, pusillæ Melegettæ parem: sed triplici carina triquetra graciliorem, & admodum Xyridis siliquæ accedentem: sed cortice capillulis obductam, albidam, intus oppletam semine pari, lucido, Melegettas mansu facili, & multò gratiore, Gingiber prorsus testante: subtus etiam quâ siliquâ hæsit scapo arguit Gingiberis stipitem: quare omnes istas siliquas, Cardamomi esse plantarum consimilium, nec Gingiberi absimilium, non abs re quidam peregrinator narrabat.

Cardamomi siliquis similes. Iconem suã priorem falsam fatetur Lob. Linscotani icon illegitima. Icon noua Lobelii. Huic Lobel. in Obs. tribuit semen aromaticum subastringens gustu, Zingiberis colore, album, Cardamomo maiori ferè par, sed oblongius, minusque feruidum, in triquetra item siliqua, rugosa, duriuscula, villis quibusdam & cirris obducta, chameiridis pusillæ siliquæ non dispari. Libello autem de Balsamo ait, viso Zingibere legitimo, perspicuè percepi Zingiberis iconem munere missam à Dreisch Commentitiam & effictam è quodam veteri Botanico Germano esse. Nouus variarum rerum, rariorumque Indicarum stirpium author Io. Hugo Linscottus Batauus non nisi illegitimam zingiberis effigiem dedit, nos legitimam effigiem damus. *Radicis descriptio. Folia Arundinacea.* Arundinem Vallatoriam præ se fert nuper enatam. Calecut ager profert zingiber, vt notat Vartomannus, quod haud dubiè radix est, eruiturque nonnunquam pondo vnciarum duodecim. Nec omnibus est eadem amplitudo. Plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos vel quaternos palmos, Harundinum modo. Cùm eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis in scrobe, vnde erutum est Zingiber, terramque radici aggerunt, seu semina eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est, Zingiber. Qui Zingiber viderunt in India, hac facie [id nos docente Ruell.] repræsentant. Radix geniculatis serpit internodiis, crebróque ex iis & ex acumine nouas radices spargit: folia bis térue in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatem fastigiantur: in totum Gramen dicunt æmulari, nec quicquam in ea regione frequentiùs inueniri. Subdunt nonnihil subesse discriminis in sapore quod maximè sentitur cùm præcox vel intempestiua fuit messis. Oportunum legendi tempus cùm folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur: Cæterùm [inquit Cornar.] quod Dioscorides radiculas Zingiberis paruas esse dicit, quales sunt Cyperi, id est Iunci quadrati: id etiam hodie in plerisque apparet. Secundum notandum est (monentibus Monachis,) quod Mesues in fine ipsius descriptionis docet nos cognoscere qualitates & notas boni zingiberis, dicens. Et sit zinziber album & mundum, & recens: dicit autem album ad differentiam illius quod videtur esse rubei coloris: *Zingiber album. Rubeum. Bolo Apuleiensi tingitur.* quod quidem non est purum sed tinctum cum quodam bolo, non Armeno (vt dicunt) atque vtinam esset, quoniam inde minùs malum proueniret: sed cũ bolo Apuleiæ, seu alterius loci nostræ regionis. Tingunt autem ipsũ, non vt bonificetur, sed vt fit magis ponderosũ, & vt impleantur foramina vermiculorum, ne videatur perforatum, & non recens. Excusantes enim malitiam dicunt, quod ad meliorem ipsius conseruationem hoc faciunt, *Tinctura non impedit cariem.* Attamen nos experti sumus, quod ita corroditur à tineis tinctum. Primum nempe zinziber est album, & quod quærit in præsenti & sequenti descriptionibus, & aliis locis. Vnde sequitur, quod tinctum siue rubrum, & non album zinziber, non est admittendum ad medicinæ vsum.

Aduehitur, inquit Mathiolus, Gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ emporio, atque ex Traglodytica Arabia non solùm tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, vel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cùm hoc Officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu, modò acerrimo lixiuio calce, querno que cinere parato: modò muria: modò dulci aquâ maceratis & edomitis, quibus odor non modò deperditur, ac euanescit: sed & sapor & acrimonia subtrahitur. Illud verò statim cum è terra effossũ nulla ferè maceratione cõdiatur, Vires & facultates non exuit, sed eas seruat. *Brassau. reprob.* Quanquam Brassauolus non rectè velle videatur, quod Venetiis magonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud quod recentissimum in India siliquarum melle, aut Saccharo conditum asseruatur, & cum aliis aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantùm à veritate & ratione dissonet, ii iudicare poterunt, qui diu in myropoliis versati, rem omninò exploratam habent. *Monachi* de Carie contrarium asserunt contra Amatũ dicentem: Aduehitur porrò zingiber ex Insula Cananoris. *Zingiberis radix cur tingatur rubro. Zingiber rubrum.* Radix alba, quæ ne euanescat, ac vermibus corrodatur, terra quadam rubra aqua dissoluta inficitur, ac sic infectam, rubrum zingiber appellant. Recentes radices, saccharo aut melleo quodam liquore ab Appolline condiuntur, natali solo delicatiores, & fictilibus in Italiam apportantur, vt idem fit Venetiis & Mediolani, officinarum mangonio, ex aridis veterascentibusque radicibus: Veruntamen facillimè deprehenditur ex Brassauolo, quoniam ex recenti zingibere conditum, minùs acre est, & gustu delectabile, ex veteri autem mordicat, nec ita gustum satiat, ac in fine nonnihil, velut filamentum, in ore relinquitur. Huius Matth. verba corrumpit, nec syncerani hominis mentem assequitur, potissimùm quòd acrius illum dixisse notet, Venetiis mangonizatum Gingiber, dulce autem viride propria in patria conditum, quod si scripserit prædicta legentes diiudicent: Enimuerò minùs acre legitimum censet, id est minoris acrimoniæ, sophistico comparatum, quod tum acerrimo lixiuio, ex querneo cinere, calcéque maceratũ, modò muria, modò dulci aquâ mace-

modò muriâ maceratū, modò dulci aquâ maceratur: in his etenim etsi odoris, ac natiuæ acredinis parte spolietur, non potest tamē tēporis curriculo, nō extraneā, ac intima subeūtē induere acrimoniam, ex maceratione præter naturam imbuta, eâque acquisititia, acrius quàm recēs asseruatū appellari, quod si aridum, non præmaceratum, condituram sufferret, maiori profectò acumine gustum vellicaret: Sicque Matthiolum etiam impugnaret, quòd humiditas aquea in viridi Zingibere de qua Gal. 7. f. acrimoniam hebetat: ac nisi alios sales, recentioráue afferat, anagyrum mouebit, & à probatissimis viris facilè refelli poterit.

Locus

Maximil. Trans. de Molucis insulis Gingiber hoc modo (teste Clus. apud Garciam cuius descriptionem iam antè posuimus) descripsit. Gingiber verò passim in singulis Insulis huius Archipelagi nascitur: aliud seminatim, aliud spontè prouenit, sed quod seminatur nobilius est. Herba similis illi quæ Crocum (Indicum intellige, siue Curcuma) fert, & eo modo eius radix ferè nascitur, quæ Gingiber est.

Nunc Gingiber [vt Acosta ex vers. Clus. delineat] trium aut quatuor palmorum magnitudine assurgit, foliisque est Milio maiori, quod lachryma Iobi vulgò nuncupatur, admodum similibus, caule verò Asphodelini crassitie, ex multis foliorum inuolucris constāte, vt veluti exigua quædā arundo appareat: radicibus quodammodò Iridi similibus. Mirabilis est figura Acostæ, quæ non respondet descriptioni, eâq; ideò omittimus: Cōpil. H. L. scribit foliis Lachrymæ Iob, seu Milii Solis: meliùs verò Clusius vertit, Milio maiori.

Acosta not.

Hist. Lugd. Zingiber Penæ. Item Zingiber Acostæ. Anton. Zigafetta narrat in insula Thidore nasci Zingiber, idque recēs panis modo, quòd recens acre non sit veluti est siccum, paruā plantam quæ caules ferat palmum altos, folia item similia, sed angustiora & breuiora, quorum nullus vsus.

Locus. Recens non acre.

Plant. Ic. p. 70. Zingiber Lob. 37. Adu. 33. Teut. 99. Et p. 71. Zingiberis siliqua cum grās suis Lob. 37. Teut. 99.

Zingiber Græcis ζιγγίβερι: Germ. Imber/ Ingber. Belgis, Gengeber/ Gengber/ Gember/ Gingebar: Gallis, *Gingembre*, *Zingembre*. It. *Gengeuo*, *Zenziero*. Hisp. *Gengeure*, *Gengibre valadi*. Anglis Genger. Appellatur Arabibus (vt ait Garc.) Persis & Turcis *Gengibil*, non Lengibel [vt corruptè legunt Serapionis lib. simpl. cap. 336. exemplaria] in Guzarate, Decan, Bengala, cùm adhuc recens & viride est, *adra*: siccatum verò, *Sudde*: in Malauar, tam viride quàm siccū, *imgi*: in Malayo, *alia*.

Nomina linguarum

Pharmac. Guill. Driesch alebat Antvverpiæ: Succulentę recens conditæ ex Indiæ variis locis, nec non Aphricæ finitimæ in Europam vltimam Septentrionalem & Meridianam vænum feruntur. Flisselingæ Zelandorum vidit Lobel. Obs. in horto Ill. Principis Mauritii à Nassavv, vbi alebat, solo leui, lateritiis fragmentis rubris quo gaudet permixto. Persimilis aut eiusdem Zingiberis radices ibidem duo Pharmacopœi. Nascitur Gingiber in omnibus Indiæ prouinciis Garciæ cognitis, semine aut radice satum. Nam quod spontè prouenit, exigui est momenti. Optimum & frequentissimum est Malauaricum, Arabibus & Persis maximè expetitum. Secundum locum obtinet quod in Bengala inuenitur. Tertium quod in Dabul & Beçaim, totáque eā ora maritima nascitur. In solitudinibus & mediterraneis vix crescit, neque inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in Insulis Diui Laurentii & Comaro, quæ Aethiopiæ sunt conterminæ. Inde sumpserunt occasionem nonnulli, vt scriberent apud Troglodytas & Arabes nasci. Colligitur & eruitur Decembri & Ianuario, deinde aliquātulùm siccatum limo obducitur, non quò maioris sit ponderis, sed vt foraminibus obturatis, diutiùs sine corruptione in sua humiditate naturali conseruetur. Nam non probè obductum, teredini obnoxium est: Galen. lib. 6. simpl. è Barbaria conuehi scribit. Si per Barbariam Indiam intelligit, benè quidem, at si eam Africæ partem quæ nunc Barbaria dicitur, malè. Diosc. autem lib. 2. c. 151. in Troglodytica Arabia nasci tradit: (Plin. in Arabia & Troglodytica:) Nascitur quidem apud Troglodytas & Aethiopes, sed adeò exigua quantitate, vt ipsis incolis vix sufficiat. In Arabia verò non nascitur, quandoquidem ad Arabes exportatur.

Gingiberis delectus.

Troglodytà

Gingiberis messis.

Radices Zingiberis præceptore Dioscor. eligi debent, quæ teredinem non senserunt. Celeriter enim, attestante Plinio, cariem sentiunt, quamuis in tanta amaritudine.

Delectus.

Viridi herba ad multa vtuntur, quemadmodū nos (inquit Dioscor.) ruta, in potionibus quæ cibo præmittuntur coquentes, & aliis coctūris ammiscentes. Vim habet calefaciendi, concoquendi, aluum molliendi, moderatè stomacho cōmodam. Facit etiam ad ea quæ oculorum pupillis tenebras offundunt. Ammiscetur quoque antidotis. Et in summa Piperis facultatibus quodammodò simile est.

Vires & vsus

Zingiberis radix [teste Galeno] vtilis est, quam vtique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit fortiter sed non statim primo occursu velut Piper: vnde sanè & ipsum minùs esse subtiliū partilium partium quàm Piper existimandum, siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu, vt illud, fieret calidum. Apparet enim illaboratam & crassiorē adhuc quandam ei inesse substantiā, nec eam siccam & terrestrē, sed humidā potiùs atque aqueam. Quo fit vt facilè persoretur, cùm scilicet recremētitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam & familiarem continentia humiditatem, huic vitio obnoxia sunt. Idem vsu venit Piperi longo: Atque hinc est quod diutiùs perseuerat quæ proficiscitur à Zingibere aut Pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & vndequaq; dispergitur: eundē in modū quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quę prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt viridia, & tardiùs accenditur, & durat diutiùs. Ex quo fit vt vtriusque medicamenti diuersus sit vsus. Siquidem vbi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, & celeriter quocunque ferantur. Verùm vbi partem quamvis refrigeratam recalfacere studemus contrà agendum, nimirum quæ tardè calescentia plurimo tempore perdurant, ea præbendo. Cæterùm licèt Zingiber & Piper album hac ratione [alii legunt longum] à nigro Pipere differant, non magna tamen est differentia: at Nasturtium, Sinapi, Thapsia, & agrestium Columbarum stercus maiori tempore perdurant. Radix Gingiberis condita ad affectus ventriculi frigidos confert, sumpta manè jejuno ventriculo. Corrigit omnem ventriculi humiditatem, ac om-

nem corruptionem generatam in eo ob nimium esum fructuum. In Syrupo aut Saccharo condita confert tussi & refrigerationibus: pectus purgat, atque maturat pituitam viscidam & lentam. Valet contra obstructiones hepatis, generatos à frigiditate & humiditate, memoriam iuuat. Sperma auget & ad Venerem incitat. Denique Gingiber calefacit ac vtile est in cibis, datum cum purgantibus vehementioribus, vt Colocinthide, Homodactylis & similibus, eorumque malitiam corrigit.

Calidum esse 2. gradu & nonnihil humidum Dodonæus statuit.

Imbecillo stomacho [aiunt Aduers.] vires instaurat, calorem fouet, aluumque emollit Dioscoridi: nempe si maturæ, sed teneræ, recentesque radices comedantur, nondũ exhausto humido lubricante & purgante, vti vidimus in Iride, quare vetustiores siccant potiùs & sistunt aluum. Succulentæ autem recens conditæ, multa commendatione ex Indiæ variis locis, nec non Aphricæ finitimæ in Europam vltimam Septentrionalem & Meridianam vænum feruntur: tametsi iam vi emolliente exoletâ: maceratas lixiuio condiunt saccharo etiam nostrates Veneti, Antuerpienses, & alii Institores passim.

A multis, vt testatur Plin. ob. id, quòd teredinem facilè sentiant, radices Zingiberis condiri solitæ sunt. Quem ad finem Fuchs. & Cronemburg de comp. med. zingiber conditum Mesuæ ita conficiunt. Recipiunt zingiberis recentis, si habere possint, aut saltem arte humectati, partem vnam, cum Saccari partibus tribus, & coquunt. Sunt tamen qui zingiber humectatum cum sacchero clarificato triplo condiunt. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, aqua frigida affusâ. Qua ratione non solùm radices, sed & fructus finciores recentibus similes redduntur. Biduò enim sine coctione, in aqua frigida macerata hæc omnia intumescunt. Sunt qui zingiberis & aliarũ radicũ librã vnã coquunt in aqua, donec tenerescant, deinde tritas per cribrũ setaceũ traiiciũt, & denuò cum Sacchari libris tribus ad mellis consistentiam coquunt. Zingiber verò conditũ intemperiem ventriculi frigidam & humidam sanat, & ab ea tardam ac deprauatam concoctionem, quæ cibos in acidam cruditatem corrumpit. Viscerum lubricitatem corrigit, flatus dissipat, alimenti in iecur & vniuersum corpus distributionem accelerat.

De Zingibere condito.

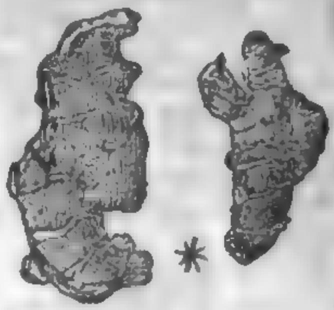
Zingiberis species Mechinum dicta.

Descriptio Est mihi zingiber, colore externo magnitudine & figura ad vulgare zingiber proximè accedens, quemadmodum & saporis feruore. Verùm consistentiâ est compactiori, duriori, paucioribus fibris intertexta, coloris ex cinereo nigricantis: de quo ni fallor Lob. Conditur etiam & prostat in Officinis alia radix Mechinum hodiè dicta zingiberi cognata, à quo nec maturitate aut improbitate differt, vt parum verè scripserunt, sed potiùs specie & concretione, (caret quippe fibris & filamentis) perspicuitate, fuscedine, soliditate, & acriore gustu, nec teredine exedi solita.

Lobel. & Pena Adu. & ex iis Hist. Lugd. *Mechin* & zingiber fuscum Officinarum.

Secacul [inquit Rond. de cur. morb. in paraly.] est quod vulgò Mequicum appellant, radix similima zingiberi, & conditur vt zinziger, sed est calidius, sine humiditate, quæ tamen reperitur in zinzibere. Ob id zinziber patitur cariem non Mequinum, qua nota distinguitur à zz. sicut etiam filamentis & villis quibus caret Mequinũ, non autem zz.

ZINGIBERIS MECHINI RARA varietas.

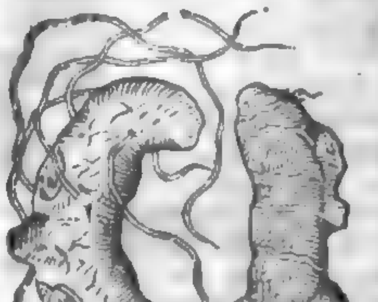
Descriptio NEc vnquã nobis visa anteà hęc quam icone exhibemus Mechini species, nuper adferri cœpta, cuius Morganus aliquot emit libras. Vulgatum zingiberem aut Mechinum refert, sed elegantiore aspectu, colore Mechini, cortice zingiberis albi, sed squãmatim geniculato, & ferè articulato veluti Doronicum: aspectu pellucido: gustu quàm zingiberis multò acriore, & sicciore: carie non exesa.

Lobel. & Pen. Adu. & Ic. Plant. Mechini rara varietas.

Hist. Lugd. Mechinum Penæ. Rara Mechini species.

CVRCVMA SIVE TERRA merita Offic. radice Crocea.

Cap. XXII.

Descriptio CVrcuma duũm generum promiscuè in myrotheciis reperitur: vna breuior, crassior: altera gracilior, longior: maxima longitudo vix duas excedit vncias, minima plùs quàm dimidio minor: in vtroque genere oculi subinde conspiciuntur & radicum nouæ propagines, adhæc zonæ circulares. Superficies rugosa, coloris crocei, qui in penitioribus partibus intentior apparet, quo & aquam in qua maceratur aut saliuam si masticetur,

rur aut saliuam si masticetur, tingit. Substantia solida & compacta, nec ita teredini obnoxia vt Zingiber, sapor amarus cum acrimonia aromatica, nonnihil ad zingiberis saporem accedens.

Garciæ radix recens, intus crocea, foris Gingiberi persimilis: vehementi amaritudine & acrimonia, dum recens est, caret: siccata verò acris est, sed non adeò vt zingiber, putóque sine noxa posse sumi: foliis est Milii maioribus, cauléque foliaceo.

Acostæ, maiora latioráque habet Crocum Indicum folia quam Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillæ, diluriora tamen & tenuiora.

Cyperus Indica. Quid Plinio Dioscoridíque fuerit Cyperus Indica herba, non facilè fuerit ostendere, cùm suo nomine nec Officinis, nec Herbariis quibuscuq;, sed quodam potiùs ascititio & vulgari noscatur.

Terra merita. Defertur ad nos (Ruellii sermo est) ex India radix, quam officinæ Terram meritam appellant. Ea Gingiberi permista sæpiùs inuenitur, & prorsus effigiem eius refert, manducatáque magnam Crocati liquoris vim reddere cognoscitur, pictoribus ideò optimè cognita, & iis, qui pro phaleris equorum eâ vtuntur. Siquidem *Vsus* inducta verum auri fulgorem mentitur, quare auri loco ad exornandas æneas laminas opifices vtuntur. Hanc igitur Plinii Cyperidem, siue Diosc. Indicum Cyperum id esse, quod terram meritam officinis appellari modò diximus, non ambigimus: cùm ex India cum Gingibere deferatur, cæteræque dotes ei ab iis Autoribus attributæ respondeant, nec effectu reclamante. Namque si libeat vim eius experiri, inuenies partes pilosas eâ perunctas confestim glabrescere, tam apertè pilos detrahit. Hæc Ruellius à cuius opinione non videtur discrepare Sylu. *Cyperis Plinii. Terra merita.*

Hoc interdum inter Zingiberis radices inuenitur (ait Fuchs. de comp. medic.) & Curcuma Seplasiis nominatur. Porrò Serapionis Curcuma, vt ex vtriusque Historiæ collatione patet, non est nisi Chelidonium maius. Quapropter de Serapionis sententia Chelidonii potiùs radice, quàm Cyperi Indici Pharmacopœis vtendum esset. Nihil autem refert vtro vtantur, quòd Cyperus quoque Indica præsentem Diosc. attestante, psilothri vim illita exhibeat. Idem Monach. in Mes. Cronemburg. de comp. med. lib. 1. Apollo. & Clus. in fine Dodon. Galli. cui κύπειρος ἰνδικὸς græcè dicitur, Lat. Cyperus aut Cyperus Indicus Diosc. Offic. Curcuma, & Cornar. Colleg. med. Florentin. idem facit, quanquam videantur contrarii omnibus ferè reliquis cùm dicunt de hac radice: Illud Curcuma Veterum esse non abs re plerique existimant. Idem cum superioribus sentit Amatus, qui dicit: Ruellius Cyperum Indicum, radicem quandam esse, quam Officinæ Terram meritam appellant, ait, quam nisi Curcumam Officinarum intelligas, procul dubio errat. *Chelidonii. Cyperus Indicus. Terra merita.*

Curcuma. Curcuma, quæ à Veteribus Cyperus Indica dicitur, Cordo in Hist. duplicis est differentiæ, videlicet longa & rotunda &c. Idem in Diosc. ait, Cyperus Indicus cui à Dioscor. tribuitur amaritudo, quam vbique Curcumam in Pharmacopoliis vocant, quidam etiam Terram meritam.

Officinarum Mauritanos secutarum Curcuma (ait Matth.) præ se fert omnes notas, quas Indico Cypero reddidit Dioscor. Quandoquidem Gingiberi similis, eius odorem fermè redolet, gustu subamarescit, & mansa Croci modo inficit. Quibus etiam illud accedit, quod depilatoriis medicamentis quibusdam admiscetur. Verumtamen sciendum est hanc non esse Curcumam à Serapionis Interprete pro Chelidonio descriptam: ipse enim nihil aliud pro Curcuma intelligit, quàm Dioscoridis Chelidonium: quo fit, vt non desit suspicio erroris vel Interpretis vel Scriptoris, cùm Curcuma neque Mauritanum, neque Græcum sit vocabulum: Aphri enim Chelidonium Kauroch appellãt, vnde palàm est Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, vt priores tum Medici tum Seplasiarii, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati: quippe cùm eos lateret, cuiusnam plantæ radicem, Indica Cyperus referret, Chelidonii maioris radicem esse crediderunt, ob Crocei succi similitudinem. Itaque Serapionis deprauatam lectionem secuti, Indicum Cyperum Curcumam vocauere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioscoridem secutus, proprio capite de Cypero. Ex quo apertè constat, Curcumam Serapioni deprauatè inscriptam, Seplasiarum Curcumam, quæ procul dubio Indicus est Cyperus esse nequaquam. Crocum Indicum, inquit Garc. in Canara appellatur *Alad*: sic etiam in Malauar, sed propriè *maniale*: in Malayo, *cunhet*: à Persis, *darzard*, quod lignum luteum sonat: ab Arabibus *habet*. Huius mentionem facere videtur Auic. lib. 2. cap. 200. & Caledfium siue Chalidunium appellare. Fieri autem potest, vt corruptum sit vocabulum, vocatáque sit hæc radix initiò Arabibus Aled, quemadmodum & Indis, postea verò corruptè Caledfium. Vt autem hoc faciliùs credam me impulit, quòd eum, caput de Curcuma siue Cucurmani lib. 2. c. 166. [quod etiã huic radici simile est,] scripsisse videam. Solet enim Auicenna de simpl. aliquo medicamento dubitans, diuersa scribere capita. Neque eorum auctoritas me mouet, qui per Curcuma Chelidonium intelligi dicunt, quoniam crocea sit radice, scribátque oculis perutile esse, quæ notæ etiã Chelidonio conueniunt. *Alad. Curcuma. Chelidonii.*

Corchũma. In nostris exemplaribus (inquit Clus. apud Garciam) Auicenna lib. 2. cap. 200. Chelidoniũ describit. Capite autem 166. de Chorcumani siue Chorchumna agit, cum hac interpretatione: Et est fex olei de Croco. Officinarum Curcuma, Dioscor. Cyperum Indicum volunt Recentiores. Præter nomina ab Orta enumerata ait Acosta ex vers. Clusii, Crocum Indicum, Arabibus etiam *Curcum*, Turcis *Saroth* appellari.

H. Lugd. append. p. 11. Crocus Indicus Acostæ. Terra merita.

Tab. ic. Curcuma, Cyperus Indic⁹, Gilbwurtzel.

Plant. Ic. p. 72. Terra merita, Curcuma Pharmac. Cyperus Indicus Diosc.

Aequiuocatione. Cæterùm Curcumam seu Terram meritã Offic. nos verum Indicum Cyperum statuimus. Nec illorum sententia nos mouet qui Galangam, Cyperum Babilonicum esse tradunt. Sicuti nec eorum, qui per Cyperum Indicam, radicem Chelidonii intelligi volunt.

Locus. Nascitur plurima in regionis Malauar parte, videlicet in Cananor, & Calecut. Prouenit etiã hic Goæ, sed exigua quantitate. Magna eius copia ad Arabes, Persas & Turcos defertur: qui omnes apud se non nasci, sed ex India afferri fatentur.

Vires. De viribus hæc prodidit Diosc. Narratur & alia species Cyperi in India nasci, zingiberi similis: quæ commansa crocea & amara reperitur: illita autem, pilis corpus denudat. Est per se, ait Plin. Indicâ herbâ quæ Cyperis vocatur, Gin-

giberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis. Plinius non distinxit vires vt Diosc. quæ enim Diosc. attribuit primo Cypero, hic etiam secundo attribuit.

Hæc & nonnulla alia sic tradunt Auers. At vires perquàm similes quasdam habet [præter Croceum succum quem mansu remittit] cum zingibere, tametsi gustu ignauiore, ingratiore, dote autem reserandi viscera potiore: ideoque hodie plerique cum zingibere miscent ad Icterum. Vis autem philothri illa feruida videtur clanguescere, longa temporis & locorũ intercapedine, atque teredine, cui eadem obnoxia est, sed minùs quam zingiber. Pictoribus & Chymistis hodie frequens est. Croco indigeno [inquit Garcias] vulgò vtuntur ad tingẽdos condiendosque cibos, cùm hic, tum apud Arabes & Persas, ob eam nimirum causam, quòd viliori ematur, quàm noster Crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vsus est, præsertim autem in ocularibus medicamentis: tum etiam ab psoram, si cum Mali aureæ succo & Cocci, siue Nucis Indicæ oleo misceatur. Ad eosdem affectus commendat etiam Auicenn. Curcuma.

Crocus noster.

COSTVS.
CAP. XXIII.

OMissa descriptione Costi, genera & delectum ita delineat Diosc. Ex Costo præstat Arabicus, qui albus est & leuis, & plurimum ac iucundum habet odorem. Secundum locum obtinet Indicus qui plenus est & leuis, & niger, velut Ferula. Tertius est Syriacus, grauis, colore buxeus, odore nares percellens, Optimus autem recens, albus, plenus per totum, densus, aridus, non corrosus à teredinibus, non graue olens, ad gustum mordax ac feruens. Vim habet calefaciendi, vrinam ciendi, menses ducendi, & ad vteri affectiones auxiliatem, & in pessis & perfusionibus ac fomentis. Contra viperarum morsus sextantem bibere prodest: & ad thoracis dolores, & ad conuulsa ac inflationes, cum vino & absinthio. Sed & Venerem stimulat ex vino mulso: Ducit etiam lumbricum latum cum aqua, illinitur quoque cum Oleo in rigoribus ante febrium accessionem, itemque resoluris. Purgat & maculam Solarem illitus cum aqua aut [pro ἤ legit ἢ, Marc. quod ad me attinet malo legere ἤ quam ita legerit Gal. de simpl.] melle. Ammiscetur etiam in malagmata & & antidotos. Sunt qui admistis Helenii Comageni radicibus adulterent. Quod deprehensu facile est. Neque enim ad gustum feruens est Helenium, neque odoris gratiam validam & nares percellentem exhibet.

Costus Arabicus. Costus Indicus. Syriacus.

Delectus

Adulteriũ.

Costus leuiculam, planè amaram, plurimam autem acrem calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, autore Galeno, adeò vt etiam exulceret, cùm ex oleo corpus eorum quibus per circuitũ rigor inuadit, ante accessionem illo confricatur: sic verò etiam in resolutis & Ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad Costum confugitur. Eadem de causa vrinas mensesque prouocat, & ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores congruit. Porrò ob amaritatem quæ illi inest lumbricos necat, ob eandem & ad contractas vel ex Sole maculas, ἐφήλιδας Græci vocant, cum aqua aut melle vsurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & Venerem excitat cum vino mulso. Hactenus Galenus. Libro verò de simpl. ipsi attributo quatuor Costi traduntur species, Ægyptius, Arabicus, Indicus, & Syrius.

Temperã. Exulcerat. Ad Ischiadem.

Ad lumbricos.

Cæterùm Theophr. inter ea [quibus ad vnguenta vtimur] Costum reponit. Amaracinum enim ex hoc fieri scribit. Acredinem quandam, inquit, cum caliditate moderatam habet.

Niger. Albus.

Plinius de Costo sic paucis agit: Radix & folium Indis est maximo pretio. Radix Costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera, nigrum, & quod melius, candicans. Pretium in libras 16.

Auicennæ species tres sunt. Arabicus est, inquit, albus, leuis, aromaticus. Alter est Indus, qui est magis leuis. Tertius est amarus, grauis odoris, qui nominatur garyophyllata. In quo à Diosc. dissentit, scribente tertium esse Syriacum, grauem, colore buxeo, & odore feruentem.

Serapio de Costo omnia ex Dioscoride & Galeno exscripsit.

Officinæ Arabes secutæ Costum fecêre duplicem, dulcem & amarum. Diosc. tamen & Plinius neque dulcis, neque amari mentionem vllam fecerunt.

Horat. Achæmenium Persicum dicit. Achæmenii enim Persæ dicti ab Achæmino Rege, vnde Costum venit.

Costus verus (si Bacch. credimus) non habetur, sed pro Costo quædam vulgaris radix venditur, nec inuenitur dulcis & amarus, vt vulgus putat, sed albus & niger, nunc Venetiis optimus venditur.

Costus albus & niger Venetiis. Costus dulcis.

Costus amarus, siue Costus amara, siue Costum amarum (omnis enim generis Monachorum testimonio legitur) in Mesu. Antid. & in in multis aliis locis dicitur ad differentiam dulcis. Nec conniuendum cum asserentibus dulcem Costum in rerum natura non reperiri, cùm Costi sint plures species, & quòd aliqua ipsarum dicatur dulcis probetur per plures non spernendos authores. Nos autem non possumus determinare de Costo, quoniam adhuc nec Costum Amaram, nec Costum dulcem (supple veram) vidimus: quia hæc radix, quâ communiter hodierni aromatarii pro Costo vtuntur, non est Costus, nec Costi species: Etenim quilibet legens scripta doctiorum de Costo, clarè percipit, hanc Officinarum radicem, non esse veram Costum. Dioscor. quidem, Serapio & Auicenna tres describunt Costos, Arabicam scilicet, Indicam & Syriacam: sed cùm loquuntur de costo Arabica, dicunt, quod est alba, leuis & Aromatica, & nihil de amaritudine tangunt. Quod autem subticuerunt, Macer & Constantinus apertè dixerunt, quod nõ est amara. Vnde Costus Arabica, quia non est amara, rectè dulcis potest appellari. Sed quia nec amara, nec dulcis vera habetur Costus, loco eius secundum Auic. ponitur medietas ponderis eius de optimo Pyrethro. Et secundum alios, loco eius ponitur Helenium; id est Inula vulgò dicta.

Costus vulgaris non est verus.

De Costo velut de re nota [ait Cornar.] Diosc. tradit, vt cuius radicem solùm expeti constet, id quod Plinius quoque dixit. Radix Costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. &c. Diuersa ab hoc (ait præterea) herba est itidem costus appellata hortensis, Piperitis aut Siliquastrum potiùs censenda. Ac quod in pe-

in potu auxiliari costum à Vipera morsis semunciæ pondere dici, in Græcis corruptè habetur, ϲυθεῖ ἐγγίας ϛ. κύαθος, id est auxiliatur sextantis, hoc est, duarum vnciarum pondere. Pro ϛ. ergo lego notam ἡμισυ, nimirum hanc Ϲ. quā etiam ὀγγίας vox requirit: & sextantis pondus aliàs nimium esse apparet. Reliqua nota sunt in hoc capite. Et de lumbrico lato in Com. medicis agemus.

Costus Syriacus in Offic. Germ. & Arab. quales.

Veri autem Costi (Cord. loquitur) in antiquis & bene instructis per Germaniam Pharmacopoliis, species deprehendimus duas, quarum alterā Syriaci, alterā Arabici Costi historia repræsentat. Altera enim radix est duûm vt plurimùm digitorum latitudine, per transuersum in taleolas secta, colore candida, pondere leuis, gustu acris, aromatica, acrimonia suā diu palatum obsidens, odore acris, iucunda, orisque halitum ad longum temporis spatium bonitate odoris commēdans. In summa, nihil deest quod ad Arabici historiam attineat. Altera crassitudine iam dictam æquat: sed buxeo colore, & pondere differt, odore tamē ac sapore Arabico omninò similis. Tales quidem sunt Arabicus & Syriacus Costus. Indicum verò nondum nobis videre licuit. Interim Pharmacopolas hortamur vt verum Costum emere studeant, & repudient tandem adulterinū. Vulgare illud Costū grāde, teterrimum & rancidum saporem habens ex Heluetiorum alpibus & Italia ad nos adfertur. *Hactenus Cordus.*

Illi autem contrarius est Matthiolus, dicens: Qui in myropoliis passim habetur Costus adulterinus est: quippe nec vlla odoris suauitate cōmendatur: nec gustu adeò acri deprehenditur, vt admotus exulceret, vt Galen. inquit. Proinde medicamentis, quæ Costum excipiunt non erit meo iudicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat cuiusnam plantæ sit radix. Cæterùm Seplasiarii, si legitimum consequi nequeunt, à pseudocostis abstineant, & Galenum, vel auctorem illū sequantur: qui si Costus defecerit, ammoniacum, vel helenium supponi iubet. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam Recentioribus vocatam supponendam existimēt: quorum sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui Pseudocostis vtuntur. Costum enim hæc radix non obscurè refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucundè spirat, vt Angelicæ nomen sibi meritò vendicasse videatur. Acris præterea est, nec amaroris omninò expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderunt. *hac Matth.*

Substituta.

Angelica.

Huic postremæ opinioni de Angelica consentit Collegium Med. Florent.

In antid. It.

Extant. [id scribente Fuchs.] in officinis Medicorum sub Costi appellationibus dulcis & amari radices duæ, sed à Veri Costi notis plurimùm distantes. Nam nec candidæ, nec leues, nec gustu feruentes, nec odoratæ sunt. Suspicio est Menthæ Sarracenicæ, alteram saltem esse radicem. Nos vt speramus veras Costos dulcem & amāram in altera nostrarum stirpium hist. Comm. editione pictas dedimus. Nicolaus quoties citra adiectionem Costi mentionem facit, semper amarū appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. Cùm paucis adhuc vera Costus nota sit, eius sumendum succedaneum cum Galeno in suis antiballemonis, nempe Helenium, cùm vtriusque idem temperamentum sit, nec viribus inter se discrepent, vt ex ambarum stirpium historię collatione omnibus fit manifestissimum.

Succed.

Noster vulgaris Costus (inquit Cronemburg.) mendax est. Quando autem verum habere non possum [quem tamen in Officina Ioannis à Galē, cùm Mithridatium consarcinaret anno L. omnibus notis suprà scriptis, & vidi & gustaui] tum ex succedaneis Galeni tantundem Ammoniaci, vel Helenii substituo. Vsum Pseudocosti planè interdico. Hodiè verò in Officinis & myropoliis, vt habet Amat. dulcis & amarus dicitur Costus, quū tamen amarum tantùm exhibeant, & pro eo herbæ cuiusdam radicem capiant, quam hortulanā Romanam, siue Mentham Romanam aut Sarracenicam Seplasiarii vocant.

Costus [...] Earu.

Costus vera.

Succedanea.

Ammoniacum. Helenium.

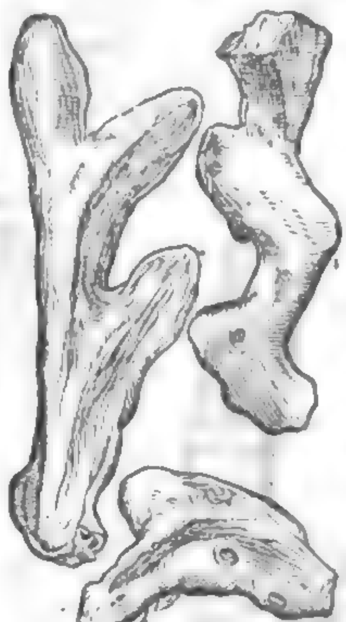
Mentha hortulana.

Multi sanè Sunt, qui statuūt Zedoariā vulgarē esse Costum. Sic enim Cæsalp. inquit: Costi genus tertium quod colore buxeo traditur fortè Zedoaria fuerit vulgò appellata. Sed quod nobis videtur cum Calamo aromatico vulgi satis conuenit Costi Arabici descriptio. Adulteratur (Brunfel. in Onom.) Costus Enulā campana. Hodie pro Costo (inquit Cæsalp.) vendicant Ferulæ radices, concisas in taleolas, sapore quidem feruente, sed sine odoris gratia: vt neque Costum nigrum dici possit quamuis Ferulæ simile. Costum Tragi est Petasites quam opinionem reprobat Cordus. Costus niger quibusdam dicitur Angelica. Demum cœpit iam circumferri [notantibus in Monachis] & alia radix alba, amaráque, quam nonnulli Medici Romæ Costum iudicauerunt, atque pro Costo vera medicinis admiscent. Sed an vera Costus sit ignoramus. Helenium Comagenūm nihil aliud est (vt vult Zvving.) quàm costus dulcis & albus Officinarū, quæ & alium habent amarum & nigrum, qui quid sit vix scire potest. Quidam pro costo nigro exhibent Thapsiam radicem quæ vitanda.

Æquiuocationes Costi.

Costus falsus radice alba.

COSTVS ARABICVS ZZ. SIMILIS.

Descriptio

Radices sunt, quales a triginta annis penes me habeo, pollicari crassitudine, longitudine sescunciali, aut duarum vnciarum & semis, tuberibus exstantibus hinc inde inæquales, Zingiberis in morem, interdū digitatim fissæ: colore foris intúsque Zingiberis albi dicti, cōcretione non ita etiam dissimili, solidiuscula, fibris respersa, sapore amaricante grato, cum acrimonia sub finē non ignaua, qui cum Zingibere Lugduni solebat reperiri.

Costús hodie Lugduni frequens est Arabicus, qui Syluio missus est inde à Carolo Paludano Medico: non tamen quem Arabici Scriptores dulcem & amarum soli inuexerunt. Matth. legitimus costus Arabicus apud Calceolar. Apud

giberis effigie: commanducata Croci vim reddit. Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis. Plinius non distinxit vires vt Diosc. quæ enim Diosc.attribuit primo Cypero, hic etiam secundo attribuit.

Hæc & nonnulla alia sic tradunt Auers. At vires perquàm similes quasdam habet[præter Croceum succum quem mansu remittit] cum zingibere,tametsi gustu ignauiore, ingratiore, dote autem reserandi viscera potiore: ideoque hodie plerique cum zingibere miscent ad Icterum. Vis autem philothri illa feruida videtur clanguescere,longa temporis & locorũ intercapedine,atque teredine,cui eadem obnoxia est, sed minùs quam zingiber. Pictoribus & Chymistis hodie frequens est. Croco indigeno [inquit Garcias] vulgò vtuntur ad tingẽdos condiendosque cibos, cùm hic, tum apud Arabes & Persas,ob eam nimirum causam, quòd viliori ematur,quàm noster Crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vsus est,præsertim autem in ocularibus medicamentis: tum etiam ab psoram, si cum Mali aureæ succo & Cocci, siue Nucis Indicæ oleo misceatur. Ad eosdem affectus commendat etiam Auicenn.Curcuma.

Crocus noster.

COSTVS.
CAP. XXIII.

OMissa descriptione Costi, genera & delectum ita delineat Diosc. Ex Costo præstat Arabicus, qui albus est & leuis, & plurimum ac iucundum habet odorem. Secundum locum obtinet Indicus qui plenus est & leuis,& niger, velut Ferula. Tertius est Syriacus,grauis,colore buxeus, odore nares percellens, Optimus autem recens,albus,plenus per totum,densus, aridus,non corrosus à teredinibus,non graue olens, ad gustum mordax ac feruens. Vim habet calefaciendi,vrinam ciendi,menses ducendi,& ad vteri affectiones auxiliatem,& in pessis & perfusionibus ac fomentis. Contra viperarum morsus sextantem bibere prodest: & ad thoracis dolores,& ad conuulsa ac inflationes,cum vino & absinthio. Sed & Venerem stimulat ex vino mulso: Ducit etiam lumbricum latum cum aqua, illinitur quoque cum Oleo in rigoribus ante febrium accessionem,itemque resolutis. Purgat & maculam Solarem illitus cum aqua aut [pro ῆ legit ἢ, Marc. quod ad me attinet malo legere ῆ quum ita legerit Gal.de simpl.] melle. Ammiscetur etiam in malagmata & & antidotos.Sunt qui admistis Helenii Comageni radicibus adulterent. Quod deprehensu facile est. Neque enim ad gustum feruens est Helenium, neque odoris gratiam validam & nares percellentem exhibet.

Costus Arabicus. Costus Indicus. Syriacus. Delectus. Adulteriũ.

Costus leuiculam,planè amaram, plurimam autem acrem calidam in se qualitatem simul & facultatem continet,autore Galeno, adeò vt etiam exulceret, cùm ex oleo corpus eorum quibus per circuitũ rigor inuadit,ante accessionem illo confricatur: sic verò etiam in resolutis & Ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad Costum confugitur. Eadem de causa vrinas mensesque prouocat,& ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores congruit. Porrò ob amaritatem quæ illi inest lumbricos necat,ob eandem & ad contractas vel ex Sole maculas,ἐφήλιδας Græci vocant,cum aqua aut melle vsurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & Venerem excitat cum vino mulso. Hactenus Galenus. Libro verò de simpl.ipsi attributo quatuor Costi traduntur species, Ægyptius, Arabicus, Indicus, & Syrius.

Temperã. Exulcerat. Ad Ischiadem. Ad lumbricos.

Cæterùm Theophr. inter ea [quibus ad vnguenta vtimur] Costum reponit. Amaracinum enim ex hoc fieri scribit. Acredinem quandam, inquit,cum caliditate moderatam habet.

Plinius de Costo sic paucis agit: Radix & folium Indis est maximo pretio. Radix Costi gustu feruens,odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera, nigrum, & quod melius,candicans. Pretium in libras 16.

Nigrũ. Album.

Auicennæ species tres sunt.Arabicus est, inquit, albus,leuis,aromaticus.Alter est Indus, qui est magis leuis. Tertius est amarus, grauis odoris, qui nominatur garyophyllata. In quo à Diosc.dissentit, scribente tertium esse Syriacum, grauem,colore buxeo,& odore feruentem.

Serapio de Costo omnia ex Dioscoride & Galeno exscripsit.

Officinæ Arabes secutæ Costum fecêre duplicem, dulcem & amarum.Diosc.tamen & Plinius neque dulcis,neque amari mentionem vllam fecerunt.

Horat.Achæmenium Persicum dicit. Achæmenii enim Persæ dicti ab Achæmino Rege, vnde Costum venit.

Costus verus (si Bacch.credimus) non habetur,sed pro Costo quædam vulgaris radix venditur,nec inuenitur dulcis & amarus,vt vulgus putat, sed albus & niger, nunc Venetiis optimus venditur.

Costus dulcis & amarus Venetiis. Costus dulcis.

Costus amarus, siue Costus amara, siue Costum amarum (omnis enim generis Monachorum testimonio legitur) in Mesu. Antid. & in in multis aliis locis dicitur ad differentiam dulcis. Nec conniuendum cum asserentibus dulcem Costum in rerum natura non reperiri, cùm Costi sint plures species, & quòd aliqua ipsarum dicatur dulcis probetur per plures non spernendos authores. Nos autem non possumus determinare de Costo, quoniam adhuc nec Costum Amaram,nec Costum dulcem(supple veram) vidimus: quia hæc radix, quà communiter hodierni aromatarii pro Costo vtuntur,non est Costus, nec Costi species: Etenim quilibet legens scripta doctiorum de Costo,clarè percipit, hanc Officinarum radicem,non esse veram Costum.Dioscor.quidem,Serapio & Auicenna tres describunt Costos, Arabicam scilicet, Indicam & Syriacam: sed cùm loquuntur de costo Arabica, dicunt, quod est alba,leuis & Aromatica, & nihil de amaritudine tangunt. Quod autem subticuerunt, Macer & Constantinus apertè dixerunt, quod nõ est amara. Vnde Costus Arabica,quia non est amara,rectè dulcis potest appellari. Sed quia nec amara, nec dulcis vera habetur Costus,loco eius secundum Auic.ponitur medietas ponderis eius de optimo Pyrethro. Et secundum alios, loco eius ponitur Helenium, id est Inula vulgò dicta.

Costus vulgaris non est verus.

De Costo velut de re nota [ait Cornar.]Diosc. tradit,vt cuius radicem solùm experti constet, id quod Plinius quoque dixit. Radix Costi gustu feruens,odore eximio, frutice aliàs inutili. &c. Diuersa ab hoc (ait præterea) herba est itidem costus appellata hortensis, Piperitis aut Siliquastrum potiùs censenda. Ac quod in pe-

in potu auxiliari costum à Vipera morsis semunciæ pondere dixi, in Græcis corruptè habetur, Ϛωθεῖ ἐγγίας Ϛ. πλῆθος, id est auxiliatar sextantis, hoc est, duarum vnciarum pondere. Pro Ϛ. ergo lego notam ἀριθμοῦ, nimirum hanc C. quā etiam ἐγγίας vox requirit : & sextantis pondus aliàs nimium esse apparet. Reliqua nota sunt in hoc capite. Et de lumbrico lato in Com. medicis agemus.

Costus Syriacus in Offic. Ger. & Arab. quales.

Veri autem Costi (Cord. loquitur) in antiquis & bene instructis per Germaniam Pharmacopoliis, species deprehendimus duas, quarum alterā Syriaci, alterā Arabici Costi historia repræsentat. Altera enim radix est duûm vt plurimùm digitorum latitudine, per transuersum in taleolas secta, colore candida, pondere leuis, gustu acris, aromatica, acrimonia suâ diu palatum obsidens, odore acris, iucunda, orisque halitum ad longum temporis spatium bonitate odoris commédans. In summa, nihil deest quod ad Arabici historiam attineat. Altera crassitudine iam dictam æquat: sed buxeo colore, & pondere differt, odore tamē ac sapore Arabico omninò similis. Tales quidem sunt Arabicus & Syriacus Costus. Indicum verò nondum nobis videre licuit. Interim Pharmacopolas hortamur vt verum Costum emere studeant, & repudient tandem adulterinū. Vulgare illud Costū grāde, tetertimum & rancidum saporem habens ex Heluetiorum alpibus & Italia ad nos adfertur. *Hactenus Cordus.*

Illi autem contrarius est Matthiolus, dicens: Qui in myropoliis passim habetur Costus adulterinus est : quippe nec vlla odoris suauitate cōmendatur: nec gustu adeò acri depræhenditur, vt admotus exulceret, vt Galen. inquit. Proinde medicamentis, quæ Costum excipiunt non erit meo iudicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat cuiusnam plantæ sit radix. Cæterùm Seplasiarii, si legitimum consequi nequeunt, à pseudocostis abstineant, & Galenum, vel auctorem illū sequantur: qui si Costus defecerit, ammoniacum, vel helenium supponi iubet. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam Recentioribus vocatam supponendam existimēt: quorum sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui Pseudocostis vtuntur. Costum enim hæc radix non obscurè refert : quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucundè spirat, vt Angelicæ nomen sibi meritò vendicasse videatur. Acris præterea est, nec amaroris omninò expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderunt. *Hæc Matth.*

Substituta.

Angelica.

In antid. It.

Huic postremæ opinioni de Angelica consentit Collegium Med. Florent.

Extant. [id scribente Fuchs.] in officinis Medicorum sub Costi appellationibus dulcis & amari radices duæ, sed à Veri Costi notis plurimùm distantes. Nam nec candidæ, nec leues, nec gustu feruentes, nec odoratæ sunt. Suspicio est Menthæ Sarracenicæ, alteram saltem esse radicem. Nos vt speramus veras Costos dulcem & amaram in altera nostrarum stirpium hist. Comm. editione pictas dedimus. Nicolaus quoties citra adiectionem Costi mentionem facit, semper amarū appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. Cùm paucis adhuc vera Costus nota sit, eius sumendum succedaneum cum Galeno in suis antiballemonis, nempe Helenium, cùm vtriusque idem temperamentum sit, nec viribus inter se discrepent, vt ex ambarum stirpium historię collatione omnibus sit manifestissimum.

Succed.

Noster vulgaris Costus (inquit Cronemburg.) mendax est. Quando autem verum habere non possum [quem tamen in Officinā Ioannis à Galē, cùm Mithridatium consarcinaret anno L. omnibus notis suprà scriptis, & vidi & gustaui] tum ex succedaneis Galeni tantumdem Ammoniaci, vel Helenii substituo. Vsum Pseudocosti planè interdico. Hodiè verò in Officinis & myropoliis, vt habet Amat. dulcis & amarus dicitur Costus, quū tamen amarum tantùm exhibeant, & pro eo herbæ cuiusdam radicem capiant, quam hortulanā Romanam, siue Mentham Romanam aut Sarracenicam Seplasiarii vocant.

Costus vulgaris. Costus Vera. Succedanea. Ammoniacum. Helenium.

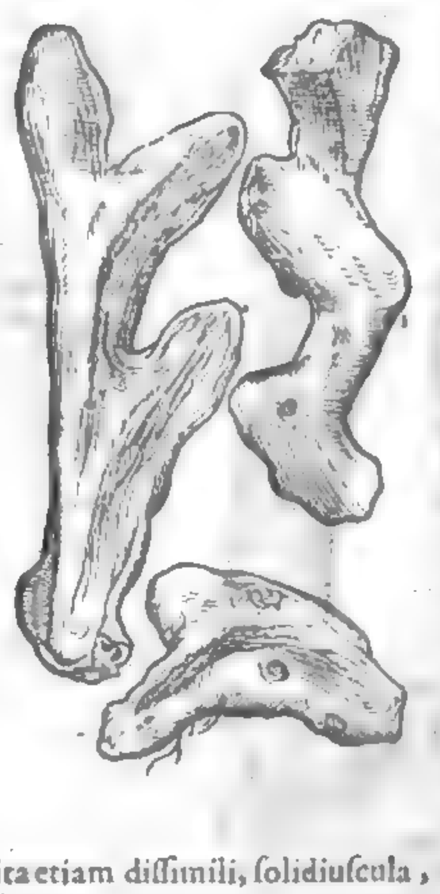
Mentha hortulana.

Multi sanè Sunt, qui statuūt Zedoariā vulgarē esse Costum. Sic enim Cæsalp. inquit: Costi genus tertium quod colore buxeo traditur fortè Zedoaria fuerit vulgò appellata. Sed quod nobis videtur cum Calamo aromatico vulgi satis conuenit Costi Arabici descriptio. Adulteratur (Brunfel. in Onom.) Costus Enulā campanā. Hodie pro Costo (inquit Cæsalp.) venditant Ferulæ radices, concisas in taleolas, sapore quidem feruente, sed sine odoris gratia : vt neque Costum nigrum dici possit quamuis Ferulæ simile. Costum Tragi est Petasites quam opinionem reprobat Cordus. Costus niger quibusdam dicitur Angelica. Demum cœpit iam circumferri [notantibus in Monachis] & alia radix alba, amaràque, quam nonnulli Medici Romæ Costum iudicauerunt, atque pro Costo vera medicinis admiscent. Sed an vera Costus sit ignoramus. Helenium Comagenūm nihil aliud est (vt vult Zvving.) quàm costus dulcis & albus Officinarū, quæ & alium habent amarum & nigrum, qui quid sit vix scire potēst. Quidam pro costo nigro exhibent Thapsiam radicem quæ vitanda.

Æquiuocationes Costi.

Costus falsus radice alba.

COSTVS ARABICVS ZZ. SIMILIS.

Descriptio

Radices sunt, quales à triginta annis penes me habeo, pollicari crassitudine, longitudine sescunciali, aut duarum vnciarum & semis, tuberibus exstantibus hinc inde inæquales, Zingiberis in morem, interdū digitatim fissæ : colore foris intúsque Zingiberis albi dicti, cōcretione non ita etiam dissimili, solidiuscula, fibris respersa, sapore amaricante grato, cum acrimonia sub finē non ignaua, qui cum Zingibere Lugduni solebat reperiri.

Costús hodie Lugduni frequens est Arabicus, qui Syluio missus est inde à Carolo Paludano Medico : non tamen quem Arabici Scriptores dulcem & amarum soli inuexerunt. Matth. legitimus costus Arabicus apud Calceolar. Apud

Garciam: Venetiis adfertur Costi quoddam genus Gingiberis radicibus adeò simile, vt nihil suprà, intus etiam fibrosum sed pallescens, & eximiæ amaritudinis. Non desunt qui Zedoariam vsualem inter costi genera referant: & primum apud Diosc. descriptum Costum esse autument, quòd multas notas habeat, quæ Arabico illius Costo pulchrè quadrent.

Hist. Lugd. Costus Syriacus & Arabicus.

Camer. hist. Germ. ad Epit. Matth. Costus Arabicus omninò zingiberi cognata radix, not. G.

Lob. & Pen. Adu. zingiberis effigie Costus Arabicus & Syriacus: Item radix quæ cæpit è Syria & Aegypto Venetias asportari zedoariæ effigie: primus omnium Valerandus Dourea verum Costum esse censuit, cui Gesnerus primum frustum inter magnam copiam zingiberis fortè repertum specimen futurum Venetias ituro dederat. Turcæ institores persæpè venditabant Valerando rati esse zingiberem sylu. Ea Venetorum Medicorum collegio oblata adeò placuit vt dignam censuerint quæ Theriacæ insereretur anno 1563. Si cui propiùs zeduariam videtur exprimere noster Costus Syriacus Zingiberis radice simili & maiore, sua sanè opinione fruatur: nam & hanc dicunt ab vsque vltimis Occeani Orientalis Chinarum plagis in Persiam & Syriam, vbi etiàm sed pauca oriatur, transmitti.

Tabern. Icon. & hist. Syrisch Costenwurtz/ Casp. Bauh. Phyt. Costus 1. siue Arabicus Dioscor.

COSTVS INDICVS CLVSII, quibusdam Iocostus.

Iocostus nobis cognitus est radix pollicari crassitudine, cortice tectus crasso, rugoso, & inæquali, fusco foris, intus candicante, qui etiam color est reliquæ radicis, substantia verò solida; sapor amaricans cum acrimonia, quem mansu promit, vnà cum odore violaceo vel Iridis Florentinæ. Adhæret frustum caulis ferulacei, striati, fungosa, & ex albido fuluescente medulla copiosa farctum.

Descrip.

Lobel. in Obs. Costus cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla, num Diosc. Indicus Costus? Et Costus facie radicis Cētaurii maioris. Iam decem & quinque annis elapsis Venetias adferri cœpit. Costus ille nigrior eximia Iridis suauitate, mixta tamen cum tantilla hirci graueolentia. Antidotis minimè excludendus, etsi gustu peramarus & ingratus.

Plant. Icon. p. 74. Costus facie radicis Centaurii maioris cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla: Num Diosc. Indicus costus? Costus Indicus Clusii. Lob. 38. Teut. 104.

Garc. in ea est opinione, vt vnum duntaxat costi genus esse credat. Costus, inquit, Arabibus dicitur *Cost* aut *Cast*: in Malaca vbi eius plurimus est vsus, *Puchu*, & inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt. Nam quod Serapio lib. simpl. cap. 318. *Chost* appellat, corruptum est exemplar, legendumque *Cast*; & quotquot conueni Arabes, eum nunc *Cast*, nunc *Cost*, nunc *Costi* vocant. Describitur autem Costus ab iis, qui viderunt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri magnitudine, florem odoratum proferens. Porrò quod Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce: factum esse puto, quod hoc medicamentum cùm recens est & incorruptum, nullius amaritudinis sit particeps, candidiusque persistat: vbi autem vetustate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitque nigricans.

Cost. Cast. Vplot, Puchu.

Coste

Costus Amarus & dulcis Arabibus.

Non videtur Clusio in Garciam huius Costi descriptio cum Veterum Costo conuenire. Nam ex Dioscoride, inquit, satis manifestum est, illorum Costum radicem fuisse, cùm ait: Sunt qui admistis Helenii Comageni præduris radicibus adulterent. Verisimile enim non est, fruticis ramum tantam habere cum radice affinitatem, vt radice adulterari possit. At nostri authoris Costus minimùm radicis habet, & ferè nihil nisi lignum est suo cortice contectum. Quare aut Veterum Costum ignorasse dicendum est, aut Arabum Costum (si is quem describit illorum Costus est) à veterum Græcorum Costo diuersam esse plantam. Costi genus Antuerpiam è Lusitania inuehitur solidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris: odorata est admodum radix, violaceum siue irinum spirans odorem, præsertim dum manditur: ei caulis fragmentum quod è terra extat, plerumque inhærere adhuc conspicitur, ferulaceum quiddam referens, & fungosam medullam continens, vt facilè appareat Costo nostri Auctoris plurimùm conuenire.

An Amatus in Diosc. de hoc ait, dicens, Franciscus Lusit. qui Anconæ agit, mihi aliquot radices dedit, quas sub nomine Costi allatas esse dicebat, vt erant Venetias amicis misi, qui omnes verum Costum esse sensêre &c.

Hist. Lugd. Costus Indicus. Matth. in post. com. Ital. Costus delatus ex India, vbi ipsis Indis *Cost* dicitur quem existimo verum Indicum Diosc.

Camer. ad Hist. Germ. & Epit. Matth. Costus Lusitanicus qui Iridem redolet.

Tabern. Icon. & Hist. Indianisch Cost wurtzel. Costus Indicus.

C. Bauh. Phyt. Costus 2. Costus Iridem redolens, an Indicus Diosc?

Nascitur circa Guzarate, inter Bengala, Delli, & Cambaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus onusti *Vplot* aduehuntur in vrbē primariā regni dictam Amadabat, quæ in desertis sita est, & in Cambayete non procul à mari sitam vrbem: vnde postea per maiorem Asiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuersam Europam deuehuntur.

Locus

Præcellit qui intus candidus est, cortice cinereo: inuenitur tamen etiam colore buxi, cortice pallescente. Tanta est odoris fragrantia præditus, vt plerisq; nares feriat, & capitis dolorem excitet: gustu nec amaro, nec etiam dulci, tametsi iam senescens interdum amarescat. Nam recens acri

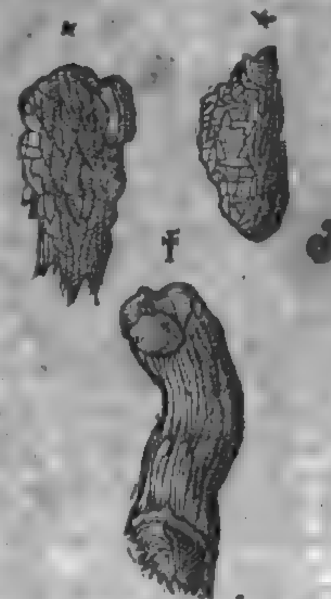
Vires

acri gustu est, vt reliqua aromata. Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici Medici.

COSTI MOLVCENSES DVO.

Rupellensis Medicus Louanicus duas radices peregrinas Costum admodum simulantes, Lob.&Pe. Adu. impertiuit quas acceperat à Naucleris è Molucis Insulis, quarum altera maior corticem referebat Sambuci adultioris & cineracei, rugis & plicis frequentibus, sapore & odore vehementis: altera minor radices Solani furiosi effigie, colore diluto pullo, gustu vrente, vt vix ardorem lingua ferre aut sustinere queat. Illis iam persuasum erat Costi esse speciem, tametsi parum odorum esset, has autem ambas Molucenses minùs odoras iudicio studiosorum subdidimus.

Descriptio

Plant. Icon. pag. 72. * Costus Molucensis corticosus, rugosus: †, Costus effigie radicis Solani furiosi. †. Molucensis lignosus feruidior Ad. 35. Teut. 105.

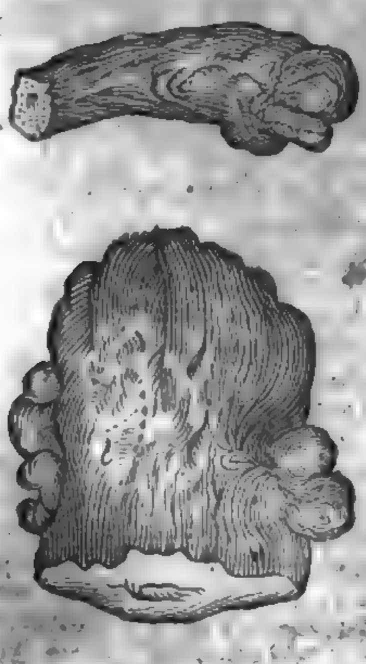
C. B. not.

Casp. Bauh. Phyt. Costus 3. siue alius corticosus. Costus 4. lignosus feruidus. Costus 5. siue effigie radicis Solani furiosi. An à Casp. Bauh. Ex duobus costis Molucensibus Lobelii in Adu. benè tres fiant considerandum.

Hist. Lugd. Costus Molucensis corticosus.

COSTVS HELENII FACIE OFFICIN.

Descriptio

Monuit Cordus Dioscor. quosdam pro costo Comageni Helenii, hoc est Inulæ in Comagene Orientis regione prouenientis, radices vendere. Sunt enim nostrâ Campanâ Inula densiores, quapropter facilè hodie imperitis pro vero costo substituuntur, ac hodie non minùs quàm olim adferuntur. Et præter hunc nullum alium habent Pharm. vero costo similiorem. Nostrati Inulæ per omnia est similis, nisi soliditate tantùm differret: colorem habet in cinereo candicantem, saporem amariusculum vt nostra, non tamen adeò acrem, idque adeò quoniam inueterascit antequam ad nos perferatur.

Lobel.& Pena Aduers. Fusca, grauis, & inodora radix Helenii, compacta, concretione ignota, quâ Officinæ hodiè abutuntur Pro costo.

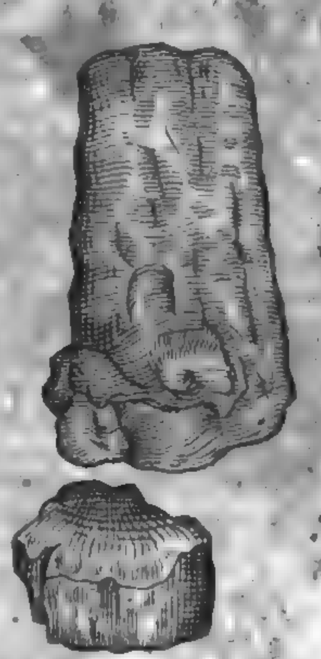
Plant. Ic. p. 73. Costus Comagineus adulterinus Officinarum, Teut. 102.

Casp. Bauhin. Phyt. costus 6. siue amarus Officin. seu Helenium Comagenum Diosc.& Cordo Helenii. Comageni radix: & Lobel. Ic. costus Comagineus.

An Tabern. Costus Officinarum amarus, **Bitter costen wurtz.**

COSTVS DVLCIS OFFICINARVM
Centaurio magno cognatus.

Descriptio

Radix apud Camer. in Epit. notata D. Costi pharmac. species maior, solidâ, ponderosa & crassa *radice*, lineis à centro radicis ad superficiem ductis apparentibus multis species videtur Centaurii maioris, etsi odorem eius non habet, saporem verò subdulcem.

Considerétur quæ dicũtur à Camer. de odore Centaurii maioris: illud etiam notetur: ad hist. Germ. ponit figuram notatam D. sed radicem non separari à Costo notato B.C. nec ibi fieri huius maioris Costi mentionem, vnde igitur tanta dissonantia.

Tabern. Icon. & h. Costus Officinarum dulcis **Süß Costenwurtz** ita dictus, quia nullum singularem saporem aut odorem habet, ponderosior & solidior est amaro costo, contortus & rugosus. Non ausim asserere, costum Camer. & Tab. eundem. Vna tabella vtriusque figuras proponimus.

C. B. Phyt. Costus 7. Costus dulcis Offic. Tab. Ic. p. 902. Costus Offic. dulcis. Camerario litera D. costi Pharmac. species maior.

COSTVS INGRATVS SIVE
Thapsiæ species.

Descriptio

Nuper vendi cœpit (autore Cordo in Diosc.) costi vice *radix* per transuersum in taleolas sectas, crassitudine plerumque manum complens, foris fusco, intus candicante colore, cortice crasso, substantia rara & leni, odore, cùm teritur, rancidam aliquam pinguedinem olens,

Garciam: Venetiis adfertur Costi quoddam genus Gingiberis radicibus adeò simile, vt nihil suprà, intus etiam fibrosum sed pallescens, & eximiæ amaritudinis. Non desunt qui Zedoariam vsualem inter costi genera referant: & primum apud Diosc. descriptum Costum esse autument, quòd multas notas habeat, quæ Arabico illius Costo pulchrè quadrent.

Hist. Lugd. Costus Syriacus & Arabicus.

Camer. hist. Germ. ad Epit. Matth. Costus Arabicus omninò zingiberi cognata radix, not. G.

Lob. & Pen. Adu. zingiberis effigie Costus Arabicus & Syriacus: Item radix quæ capit è Syria & Aegypto Venetias asportari zedoariæ effigie: primus omnium Valerandus Dourea verum Costum esse censuit, cui Gesnerus primum frustum inter magnam copiam zingiberis fortè repertum specimen futurum Venetias ituro dederat. Turcæ institores persæpè venditabant Valerando ratiesse zingiberem sylu. Ea Venetorum Medicorum collegio oblata adeò placuit vt dignam censuerint quæ Theriacæ insereretur anno 1563. Si cui propiùs zeduariam videtur exprimere noster Costus Syriacus Zingiberis radice simili & maiore, sua sanè opinione fruatur: nam & hanc dicunt ab vsque vltimis Occeani Orientalis Chinarum plagis in Persiam & Syriam, vbi etiam sed pauca oriatur, transmitti.

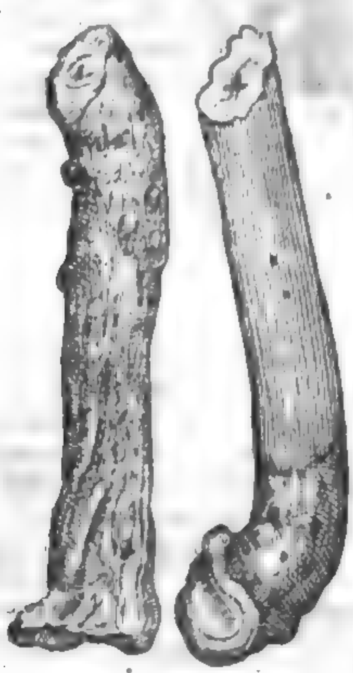
Tabern. Icon. & hist. Syrisch Costenwurtz/

Casp. Bauh. Phyt. Costus 1. siue Arabicus Dioscor.

COSTVS INDICVS CLVSII, quibusdam Iocostus.

Iocostus nobis cognitus est radix pollicari crassitudine, cortice tectus crasso, rugoso, & inæquali, fusco foris, intus candicante, qui etiam color est reliquæ radicis, substantia verò solida; sapor amaricans cum acrimonia, quem mansu promit, vnà cum odore violaceo vel Iridis Florentinæ. Adhæret frustum caulis ferulacei, striati, fungosa, & ex albido fuluescente medulla copiosa farctum.

Descrip.

Lobel. in Obs. Costus cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla, num Diosc. Indicus Costus? Et Costus facie radicis Cētaurii maioris. Iam decem & quinque annis elapsis Venetias adferri cœpit. Costus ille nigrior eximia Iridis suauitate, mixta tamen cum tantilla hirci graueolentia. Antidotis minimè excludendus, etsi gustu peramarus & ingratus.

Plant. Icon. p. 74. Costus facie radicis Centaurii maioris cum caulis ferulacei frustulo, radice pulla. Num Diosc. Indicus costus? Costus Indicus Clusii. Lob. 38. Teut. 104.

Garc. in ea est opinione, vt vnum duntaxat costi genus esse credat. Costus, inquit, Arabibus dicitur *Cost* aut *Cast*: in Malaca vbi eius plurimus est vsus, *Pucho*, & inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati sunt. Nam quod Serapio lib. simpl. cap. 318. *Chost* appellat, corruptum est exemplàr, legendumque *Cast*; & quotquot conueni Arabes, eum nunc *Cast*, nunc *Cost*, nunc *Costi* vocant. Describitur autem Costus ab iis, qui viderunt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri magnitudine, florem odoratum proferens. Porrò quod Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce: factum esse puto, quod hoc medicamentum cùm recens est & incorruptum, nullius amaritudinis sit particeps, candidiusque persistat: vbi autem vetustate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitque nigricans.

Cost. Cast. Vplot, Pucho.

Coste

Costus amarus & dulcis Arabibus.

Non videtur Clusio in Garciam huius Costi descriptio cum Veterum Costo conuenire. Nam ex Dioscoride, inquit, satis manifestum est, illorum Costum radicem fuisse, cùm ait: Sunt qui admistis Helenii Comageni præduris radicibus adulterent. Verisimile enim non est, fruticis ramum tantam habere cum radice affinitatem, vt radice adulterari possit. At nostri authoris Costus minimùm radicis habet, & ferè nihil nisi lignum est suo cortice contectum. Quare aut Veterum Costum ignorasse dicendum est, aut Arabum Costum (si is quem describit illorum Costus est) à veterum Græcorum Costo diuersam esse plantam. Costi genus Antuerpiam è Lusitania inuehitur solidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris: odorata est admodum radix, violaceum siue irinum spirans odorem, præsertim dum manditur: ei caulis fragmentum quod è terra extat, plerumque inhærere adhuc conspicitur, ferulaceum quiddam referens, & fungosam medullam continens, vt facilè appareat Costo nostri Auctoris plurimùm conuenire.

An Amatus in Diosc. de hoc ait, dicens, Franciscus Lusit. qui Anconæ agit, mihi aliquot radices dedit, quas sub nomine Costi allatas esse dicebat, vt erant Venetias amicis misi, qui omnes verum Costum esse sensère &c.

Hist. Lugd. Costus Indicus. Matth. in post. com. Ital. Costus delatus ex India, vbi ipsis Indis *Cost* dicitur quem existimo verum Indicum Diosc.

Camer. ad Hist. Germ. & Epit. Matth. Costus Lusitanicus qui Iridem redolet.

Tabern. Icon. & Hist. Indianisch Cost wurtzel. Costus Indicus.

C. Bauh. Phyt. Costus 2. Costus Iridem redolens, an Indicus Diosc?

Nascitur circa Guzarate, inter Bengala, Delli, & Cambaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus onusti *Vplot* aduehuntur in vrbē primariā regni dictam Amadabar, quæ in desertis sita est, & in Cambayete non procul à mari sitam vrbem: vnde postea per maiorem Asiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuersam Europam deuehuntur.

Locus.

Præcellit qui intus candidus est, cortice cinereo: inuenitur tamen etiam colore buxi, cortice pallescente. Tanta est odoris fragrantia præditus, vt plerisq; nares feriat, & capitis dolorem exciteт: gustu nec amaro, nec etiam dulci, tametsi iam senescens interdum amarescat. Nam recens acri

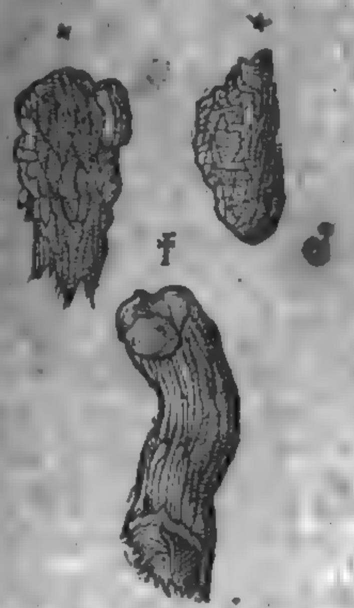
Vires.

acri gustu est, vt reliqua aromata. Hoc vtuntur in multis medicamentis Indici Medici.

COSTI MOLVCENSES DVO.

RVpellensis Medicus Louanicus duas radices peregrinas Costum admodum simulantes, Lob.&Pé.Adu.impertiuit quas acceperat à Naucleris è Molucis Insulis; quarum altera maior corticem referebat Sambuci adultioris & cineracei, rugis & plicis frequentibus, sapore & odore vehementis altera minor radices Solani furiosi effigie, colore diluto pullo, gustu vrente, vt vix ardorem lingua ferre aut sustinere queat. Illis iam persuasum erat Costi esse speciem, tametsi parum odorum esset, has autem ambas Molucenses minùs odoras iudicio studiosorum subdidimus.

Descriptio

Plant.Icon.pag.72. * Costus Molucensis corticosus,rugosus : †, Costus effigie radicis Solani furiosi. †. Molucensis lignosus feruidior Ad.35. Teut.105.

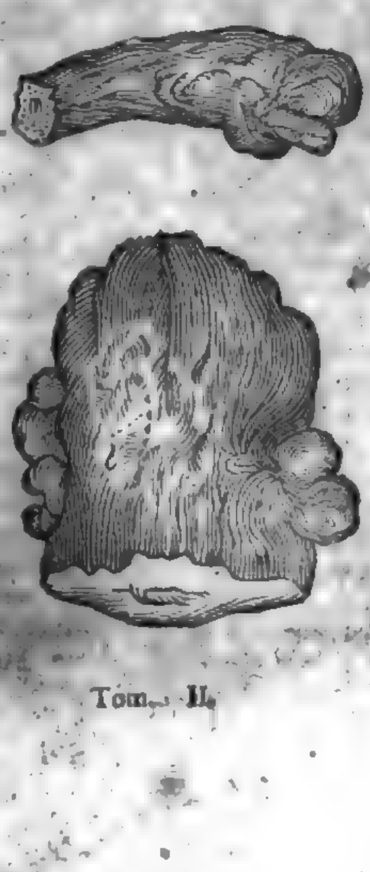
C.B.nn.

Casp.Bauh. Phyt. Costus 1.siue alius corticosus. Costus 4.lignosus feruidus.Costus 5.siue effigie radicis Solani furiosi. An à Casp.Bauh.Ex duobus costis Molucensibus Lobelii in Adu. benè tres fiant considerandum.

Hist.Lugd. Costus Molucensis corticosus.

COSTVS HELENII FACIE OFFICIN.

Descriptio

MOnuit Cordus Dioscor.quosdam pro costo Comageni Helenii, hoc est Inulæ in Comagene Orientis regione prouenientis, radices vendere. Sunt enim nostrà Campanà Inula densiores, quapropter facilè hodie imperitis pro vero costo substituuntur, ac hodie non minùs quam olim adferuntur. Et præter hunc nullum alium habent Pharm. vero costo similiorem. Nostrati Inulæ per omnia est similis, nisi soliditate tantùm differret: colorem habet in cinereo candicantem, saporem amariusculum vt nostra, non tamen adeò acrem, idque adeò quoniam inueterascit antequam ad nos perferatur.

Lobel.& Pena Aduers. Fusca, grauis, & inodora radix Helenii, compacta, concretione ignota, quâ Officinæ hodiè abutuntur Pro costo.

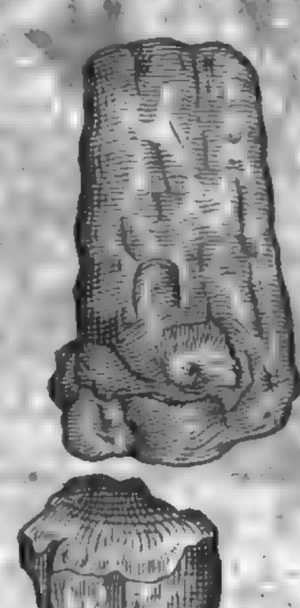
Plant.Ic.p.73.Costus Comagineus adulterinus Officinarum,Teut.102.

Casp.Bauhin Phyt.costus 6.siue amarus Officin.seu Helenium Comagenum Diosc.& Cordo Helenii Comageni radix: & Lobel.Ic. costus Comagineus.

An Tabern.Costus Officinarum amarus, Bitter costen wurtz.

COSTVS DVLCIS OFFICINARVM Centaurio magno cognatus.

Descriptio

RADIX apud Camer. in Epit. notata D.Costi pharmac. species maior,solidâ,ponderosa & crassa radice, lineis à centro radicis ad superficiem ductis apparentibus multis species videtur Centaurei maioris, etsi odorem eius non habet,saporem verò subdulcem.

Considerētur quæ dicūtur à Camer.de odore Centaurii maioris : illud etiam notetur:ad hist.Germ.ponit figuram notatam D.sed radicem non separari à Costo notato B.C.nec ibi fieri huius maioris Costi mentionem, vnde igitur tanta dissonantia.

Tabern.Icon.& h.Costus Officinarum dulcis Süß Costenwurtz,ita dictus, quia nullum singularem saporem aut odorem habet,ponderosior & solidior est amaro costo,contortus & rugosus. Non ausim asserere, costum Camer.& Tab.eundem. Vna tabella vtriusque figuras,proponimus.

C.B.Phyt.Costus 7.Costus dulcis Offic. Tab. Ic.p.902.Costus Offic. dulcis. Camerario litera D.costi Pharmac.species maior.

COSTVS INGRATVS SIVE Thapsiæ species.

Descriptio

NVper vendi cœpit (autore Cordo in Diosc.) costi vice radix per transuersum in taleolas secta, crassitudine,plerumque manum complens,foris fusco,intus candicante colore, cortice crasso,substantia rara & leui, odore, cùm teritur,rancidam aliquam pinguedinem olens,

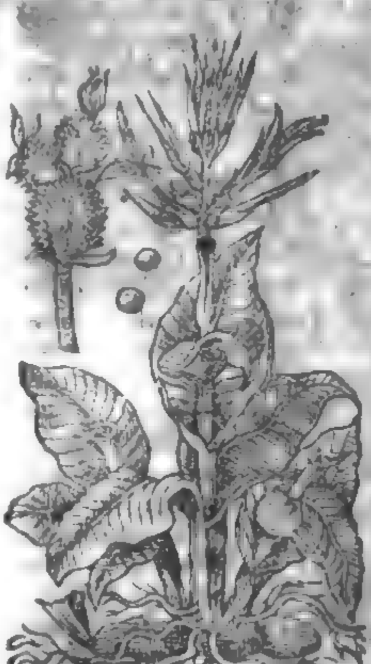
gustu supra modum acris, nauseosa, rancida, saliuam creans & strangulationem comminans: non sine vitæ periculo sumitur: est enim Thapsiæ species in mõte Gargano effossa, vt ipsi ex Agyrtis audiuimus, qui semen eius nobis attulerunt, in vmbellis, fœniculi aut Anethi modo, enatum, crassum, nigrum, magnitudine & figura Tritici, sapore radicis suæ, quam Agyrtæ corrupto nomine vnà cum Italis *Costones*, quasi Costum amarum vocant: foris imposita efficaciùs etiam vero Costo, & profundiùs attrahit ruborem, tumoremque excitat & exulcerat.

C.Bauh.Phyt.Costus octauus.

An Camer.ad Epit.Matth. Figura notata A. Costus est amarus Pharm.leuis, albus, intus medulla per medium magna, lineis in cortice transuersis, ingrato admodum & vitioso sapore, medicato tamen.

CANNA SIVE ARVNDO INDICA, quibusdam flos cancri.

CAP. XXIV.

Descriptio

INquilina Orbi nostro *caule* geniculato cubitum & sesquicubitum alto surgit: *Foliis* quam pro plãtæ modo maioribus, cornicula chartacea conuoluta primo pullulatu æmulantibus, quæ, ubi explicantur insigniter apparent ampla, duorum palmorum latitudine, triũ quatuórue lõgitudine, tenera, membranacea, modicè in acumen desinentia, à neruo medio secundum longitudinem decurrente, exporrectis in margines agmine prædenso venulis obliquis: caulem summum ornant *flores* minio saturatiore tincti, Gladioli haud ita absimiles, capitello verrucoso insidentes, quod delapso flore grandescit, triangulumque fit & veluti spinosum (inquit Clusius,) vt Ricini fructus, in quo continetur semen per maturitatem fuscum atrum, & rotundum, Fabæ Veterum, siue fructus Loti magnitudine: radix nodosa & crassioribus fibris stipata, alios radicis nodos adnascentes habens, qui stolones etiam matri similes proferunt. Hanc etiam describit Clusius, nec ferè aliter.

Flos Cãcri. Cuentas.

Quo nomine Veteribus dicta sit hæc planta Clus. se ignorare ingenuè fatetur. Nonnulli hac ætate, quia illius flos nondum apertus, cancri vulgò dicti chelas, formâ & colore referat, Florem Cancri nuncuparunt: alii Cannam Indicam, quia ex America primùm delata sit, & eius stolones Cannarum siue harundinum modo nodosi sint; appellare maluerunt: Hispani & Lusitani *Cuentas* dicunt, à numero, quòd ex huius granis sphærulæ ad numerandas preces idoneæ, fieri soleant, non secus ac ex tenellis Malis Aurantiis.

Cannacorus.

Lob.Obs.p.29. Arundo Indica, florida, Cannacorus quorundam. Et p.639. Folia Cannæ Indicæ, quibus G. Elemi inuoluitur. Aduers.Lobel. & Penæ, Arundo Indica florida, ambiguæ inter Cannas & Acorum naturæ & figuræ. Parum mihi videtur habere similitudinis cum Cannis siue harundinibus & Acoro, nisi id propter radices dicatur nodosas.

Gladiolus Indus Lilii species. Chenta Hispanis. Gesner. mihi.

Gesn.passim Canna Indica: Gladiolus Indicus, iisdem ferè quibus Canna, floribus, nempe croceis, Lilii specie, ab Hispanis *Chenta* vocata, Arundo Indica. Non placet comparatio Gladioli Indici cum Canna Indica, longè diuersus flos: Gladiolus autem Indicus Gesnero est Lilium non bulbosum flore luteo quibusdam dictum.

C.Bauh.Phyt.Arundo Indica latifolia.

Hist. Lugd. Arundo seu Canna Indica Clusii & Dalechampii.

Locus & tempus.

Canna Indica Montbelgardi pulchrè mihi prouenit, sata in Horto E.C. ac floruit Septembri, eam habui Lugduni in horto, vidi etiam mense Septembri Basileæ paruam plantam in horto D. Fœlicis antè multos annos, & postea anno 1592. mense Nouembri repositam pulchrè florentem: mihi etiam antehac obseruata erat folio lato & oblongo mense Aprili Bononiæ in horto ad S. Saluador. Doctus vir Georgius Persburger Patauii annotarat ex Di. Guillandini colloquiis, in horto Patauino Cannam de India esse Cassiani Bassi Mestocalanum: Frater etiam C.Bauh. annotauit se ita audiuisse Guillandinum nominantem. Nos Elemi resinam huius foliis aliquoties vidimus inuolutam.

Mestocalanum Elemi.

Lusitaniæ quibusdam monasteriis valdè frequentem videbam, inquit Clusius, sub stillicidiis ad muros satam, etiam ipsa brumâ florentem: nunc passim à rei herbariæ studiosis alitur in fictilibus, ornatus gratiâ, rarò tamen apud Belgas ad frugem peruenit, quòd serò admodum germinet, nec hiemem ferre istic potis sit, vt in sequentem annum seruetur. Viennæ autem Austriæ, multis annis in fictili alebamus, singulis annis flores proferentem, & probum semen interdum dantem, licèt non adeò nigrum, vt quod in calidioribus regionibus crescit, sed fusci duntaxat coloris, mirificè etiam sese radice propagantem, adeò vt alternis annis fictili eximere, & nodos diuellere cogeremur, eâ ratione, plures plantas ex vna adquirentes: verùm hieme in hypocaustum seu vaporarium recipienda erat, & proximo fenestræ vitreæ loco, vt aëre externo per rimulas ingrediente nonnihil refici posset, frigidioris aperti aëris, atque etiam cameratæ cellæ impatiens, semel autem aut bis ad summum, singulis hebdomadibus, adfusa leniter aquâ riganda. Illud etiam in hac planta obseruabam, è vetustis stolonibus, cùm marcescentes in vaporario præscinduntur, lachrymam exstillare albam, Tragacanthæ æmulam, subdulcem & lentam, atque in ipsis foliis istic etiam senescentibus, tenue quoddam excrementum nitri sapore.

ORCHIS

ORCHIS SIVE TESTICVLVS in genere.

CAP. XXV.

CVm bulbis, Cæpa sc. Porro, Allio, Hyacintho, Asphodelo, Croco, Colchico, Tulipa, Lilio, Iride, atque alii his affinitate quadam cognatis, & Orchides censère conueniat. De quibus *Theoph.* hæc scripsit. Quod si vera sūt, quæ [mirabilia & rara] de Scorpione [herba] narrātur, iā & reliqua huiusmodi haudquaquā incredibilia dici conuenit, quæ aliarum plantarum viribus attribui videntur. Humanis ergo corporibus vltra illa quæ sanitatem, morbos, mortémque spectāt, herbas quoque alias suis viribus quid conferre posse affirmant, vt puta generandi seminis facultatem, atque sterilitatem, & quosdam ex eodem valere vtrumque facere, sicut qui testiculus (ὄρχις) appellatur. Cū enim gemini sint, alter magnus, alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum datum è lacte caprino tradunt, minorem verò obesse, ac inhibere. Habet foliū scillaceum (σχιλλῶδες) Laseris, verùm lænius atque min⁹: caulem simillimum (ἀκάνθῃ) spinæ, quam Pirum vocant. Mirum ergo est, ab vna eadémque natura, diuersitatem tantam virium proficisci. Nam vim eiusmodi esse duplicem, absurdum putari minimè debet. Tum enim aliquidam, tum Aristophylus Pharmocop. plataicus, vires quasdam compertas se habere dicebat, partim vt quis magis coire valeat, partim vt nihil penitùs valeat. Id quoque se prorogare plùs, minúsve tēporis posse, ceu bimense, aut tri mense: qua quidē herba vel ad temperandos, castigandósque adolescentes aliquando se vti aiebat.

Testiculus magnus, paruus: Testiculi herba vires mirè contraria.

Orchis, quam Græci Cynosorchin vocant, folia habet (ita describente Dioscor.) per terram strata, circum caulem & fundum, oleæ molli similia, angustiora tamen & læuia ac longiora: caulem palmi altitudine: in quo flores purpureos: radicem bulbosam, oblongam, duplam, angustam velut olea, alteram inferiùs: & alteram plenam, alteram mollem & rugosam. Orchis autem altera, quam alii Serapiadem vocant, velut etiam Andreas (ὄρχις, ... Matth. exempl.) ob multiplicem radicis vsum. Folia habet Porro similia, oblonga, sed latiora & pinguia, in alis incurua: cauliculos palmum altos: flores subpurpureos. Radix subest testiculis similis.

Orchis altera Serapias.

Cynosorchin, inquit Plin. aliqui Orchin vocat, foliis Oleæ mollibus, ternis, per caulem semipedis longitudinis, in terra stratis: radice bulbosà, oblonga, duplici ordine, superiore, quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Idem etiam de altera Orchi Dioscor sententiam exponit, partim item Theophrast. Sed inter pauca mirabilis est, inquit, Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, geminā radice, testiculis simili. Quidam folio Scillæ esse dicunt, leuiori ac minori, caule spinoso.

Cæterùm Theophrast. locum mendosum esse testatur Plinius, vt rectè Hermolaus annotauit. Non enim Silphii, seu Laseris folium habet Serapias, vt Gaza conuertit, σκιλλώδες pro σιλφιώδες legens, licèt id vulgata exemplaria habeant. Etenim Silphio folium est Apii, non Scillaceum, aut porraceum, vt Serapiadi.

Gaza not.

Deinde quod sequitur de caule, & Gaza sic reddidit: caulem simillimum spinæ, quam Pirum vocant: penitus falsum ac corruptum est. Siquidem spinosus huic herbæ caulis, Apio (Raphano silu.) inquit Hermol. non Piro similis est.

Cornarius tamen legendum arbitratur, τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη ... ὄρχῃ δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Sed nihil pronunciat, studiosos saltem admonuisse vult; & ἀκανθώδη Plinium legisse: & radicis suæ testiculi, ad ἀπίῳ radicem, quæ Pyri figuram habet, similitudinem esse: & ἀπίῳ vocem temerè ἀπίῳ accreuisse sibi videri.

Orchis [inquit Apul.] Græcis dicitur Satyrion, aliis Cynosorchis, aliis Extaticos, Erythron, Panion, Serapion, aliis Orchis, Aegyptii Menem, Galli Vrani, Itali Priapiscon, alii Orminalem, alii testiculum leporinum nominant.

Multa (teste Rob. Const.) Orchidis genera deprehenduntur, in eis quæ, quod Laserem refert odore, vulgò dicitur Benion.

Orchis odore Laseris, Benion.

Orchis Fuchsio dicta herba est, quòd radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant: Cynosorchis verò quòd canum testiculis similem radicem habeat. Nota est herba vtraque Orchis & Herbariis & Officinis.

Nostri (ait Cornar.) priorem Knaben kraut appellant: posteriorem Ragwurtz / vtrãq; ab efficacia ad Venerem excitandam. Officinæ Testiculum canis vocant & cum Satyrio confundūt. Lectores ex sequentibus facilè cognoscere possunt an duæ Orchides Dioscor. ita notæ vt sibi persuadet Cornarius.

Testiculus canis Satyrium.

Errant (Matthioli quidem sentētia) omnes ferè huius ætatis Seplas. quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medic. vtantur. Nam hæ plantæ [si Dioscoridi credimus] notis ac faciē maximè inter se distant, quamuis viribus & facultate non longè sint dissimiles. Verū autē Satyrium hactenus in Italia videre Matth. non licuit. Testiculorum porrò in Ananiensibus montibus aliisque compluribus locis non modò duo inueniuntur genera: sed alia quoque longè plura, quibus & illud addendum esse existimauerit, cuius radix humanæ manus similitudinem refert. In eo errasse videtur Fuchsius quòd Satyrium triphyllum, perinde atque canis testiculos cum duabus radicibus pictura expressit contra Dioscor. delineationem. Hallucinantur præterea, inquit ille, vnà cum Mesue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt: quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Cani testiculos. Verùm si Dioscoridem consulant, & hinc quam apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem potuit dedisse Plinius, quem lib.26. cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum Satyrio turpiter confudisse constat. Matthiol. proponit aliquot icones Testiculorum suis descriptionibus quas difficilè discernere & potissi. ex magnis iconibus. Multa sanè Orchios & Satyrii genera in nostris regionibus (inquit Tragus lib. 2. cap. 82.) nascuntur; quæ vno vocabulo Germ. Margendrehen vocant, propterea quòd nonnulla eorum folia maculata, ac lituris quibusdam sugillata appareant. Aniculæ alias, quæ plerumque variarū peritæ artium Stendelwurtz / Knabenkraut / & Creutzblumen / appellant. Theophrast. omnes sub ὄρχεων voce comprehenduntur. Diosc. duo Orchios proponit genera, quorum alterum κυνὸς ὄρχιν vocat, hoc est, Testiculum canis, alterum verò σεραπιάδα cognominari tradidit. Nescio quid in hist. Germ. lib. 1. cap. 122. faciat figura Orchios, cum in contextu eius nullam faciat mentionem.

ea meritò in hist. Lat. omissa fuit.

Orchis siue Testiculus, & Cynosorchis satis notus est (vt sibi persuadet Anguill.) diciturque Herbariis Testiculus canis & *Coglioni di canine*: alterum genus dicitur Satyrium. Huius plantæ multa sunt genera: vni generi sunt tres testiculi cuius meminit Paulus Aeg. l. 4. c. 4. at vocat herbam Serapiadem & Triorchim.

Herba Serapias.

Orchin herbam 1. testiculum, multi vulgò Satyrion vocant non rectè inquit Gesn. in cat. pl. Orchis verò altera (ὄρχις ἑτέρα) Serapias nominatur: Idem hort. ait, Testiculus vel Orchis alba, species quamplurimas complectitur: Radices omnium e gemino quasi bulbo constant: qui in aliquibus palmatus seu digitatus est: reperitur species vna minor bulbo singulari. In hortos translatæ vix vltra annum mihi durarunt aut ad duos ad summum.

Cast. Dur. ὄρχις & κυνόσορχις. Testiculus, Arab: *Chasi Alchelb*. Primus, vel secundus, vel vterque Cynosorchis est à Diosc. descriptus, in cuius descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur [illegible] pro [illegible]. Confirmat hanc Dodon. de fl. lectionem, Theophr. & similiter Plin. vt antè dictum. Est tamen in vtroque autore huius Orchios descriptio deprauata. Pro [illegible] siquidem, vt Marcellus legit, in nónullis Theoph. cxeplarib°, quę Gazæ malæ cóuersionis occasioné dedere, perperàm legitur [illegible]. Sequitur deinde, [illegible], quod penitus corruptú videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauatè: Cornarius tamen hac Plinii lectione fertur, ac Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum: [illegible]. Quomodo autem hæc Theophr. & Plinii corrupta loca restitui debeant expendendum relinquimus.

Plinii & Theoph. lectio deprauata.

Eadem in generis tribu cum bulbis (testibus Lob. & Pena Adu.) Cæpaceis, Hyacinthis & aliis plerisque reponendæ Testiculi differentiæ atque Satyrii, quæ longè plures sunt, quàm quot Priscis memoratæ: omnesque ab effigie radicis *Orchis*, ab effectu nonnullæ *Satyria* vocatæ, quòd Veneris incentiui essent præ ceteris bulbis, vti postea apud Latinos Plinium & Apuleium Venerei dicerentur: è radicis tamen bulbo inita est distinctio. Vnicus namque bulbus Satyriis est, geminus vel didymi speciè Orchidi, quorum Caninus, Vulpinus, & Hircinus, & insigniores indidè petitæ varietates.

Testiculi Satyria. Venerei bulbi.

Cornelius Gemma professor regius in celeberrima Louaniensium Medica schola sex & triginta Testiculorum icones argutas & propria manu affabrè effigiatas Lobelio vt videre est in Obs. communicauit.

Primum genus, inquit Gemma, est *Cynosorchidum*: secundum *Serapiadum*: tertium verò *Dactylidum*, vel digiti vnius atque alterius speciem aptiùs præ se ferentiú. *Cynosorchides* voco duobus ordinibus præditos pectinum ritu, vt singuli veluti singulas manus, præ se ferant, interdú duobus digitis, interdum pluribus; qui si à radice reliqua pię se ferantur, tanquá processus meri vel apophyses, optimè congruent Diosc. notæ, vt Cynosorcheos vel Canini testis, nomen imponi possit: atque ad hoc vnicum genus infinitæ species relegantur, quanquam quæ sub eodem insigni militant, potius fœminei sexus ideam quàm masculam, repræsentent. *Serapiades* autem exactè virilis testis imaginem referunt, atque in hac præcipuè animalculorum diuersissimorum species mirabili Naturæ fœcunditate atque ludibrio depinguntur. *Medium* inter hæc genus est à Diosc. quoque sub Cynosorchide comprehensum, quòd etiam oliuis oblongioribus siue compressis bulbosæ partes illarum optimè congruant, nisi non similes esse putemus, quia in oblongiores digitos eneruentur. Eorum etiam summorum generum species fusè & exactè tradit idem Gemma, quibus recensendis hic supersedemus, speciatim de Orchidibus eorumque differentiis deinceps acturi.

Orchidum genera Ex Corn. Gemma.

Ait Hist. Lugd. ad correct. Dodonæi: Priorem in Dioscoride lectionem agnouit Plin. Orchi Oleæ mollia assignans folia, & Theophr. vt ex eodem Plinio colligere licet, non de Cynosorchi, sed de Orchi Serapiade hic verba facere videtur. Orchios genus Serapias ab Antiquis cognominatur autore Diosc. quoniam radix ad multa vtilis sit. Sunt qui à Serapi Alexandrinorum Deo sic cognominatum velint, inquit Fuchsius, propter lasciuiam impudentem quâ is Deus Canopi, vbi Templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur, vt videre est apud Strabonem lib. Georg. 17.

Eadem H. Lugd. ex Dodon. hæc tradit: Officinæ Orchies, Satyria nominant, & eorum bulbis legitimi Satyrii vice vtuntur. Præbuisse occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Satyria & Orchies differentiam facit, sed vtrumque Satyrium cum vtroque Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade, confundit.

Orchis, Cynosorchis & Testiculus canis, Camer. horti. Maior flore dilutè purpurascente, siue incarnato. Medius purpureo flore, Minor guttato sanguineo.

Ὄρχις aut ὄρχης Rob. Const. Κυνὸς ὄρχις & [illegible]; Orchis, & Cynosorchis. Testiculus canis, Offic. Arab. *Chasi alkelb*, seu *Chasi alchelb*. Germ. **Knaben kraut/ Stendelkraut/ Ragwurtz & Vnser frawen trächen**. Gall. *Satyrium*, ou, *Couillon de Chien*. Ital. *Testicolo di cane*. Hisp. *Coyon de perro*, Boh. *kestawac*.

Nascuntur in pratis, collibus, siluis, montibus, vmbrosis, apricis, siccis, humidis, aliæ atque aliæ species; In lapidosis & arenosis locis Orchis seu Cynosorchis Diosc. Legit eas Apuleius mense Iunio, vel Iulio. Varia genera Orchidum, in pratis circa Monspelium florentia verno tempore conspeximus: Circa Lugdunum etiam diuersa proueniunt: nos particulatim describere neglexìmus.

Quæ Theophr. de viribus annotat vide ante. Orchios seu Cynosorchios radix Dioscor. editur cocta vt bulbus. Et de hac narratur, maiorem radicem si à viris editur, mares generare: minorem verò si à fœminis edatur, fœminas. Illud insuper narrat[illegible], etiam mulieres in Thessalia teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent, aridam verò ad inhibendam ac exoluendam Venerem: exoluique alteram ab altera si bibatur. Serapiadis verò radix imposita vim habet dissipandi tumores, repurgandi vlcera, & cohibendi herpetas. Abolet & fistulas, & inflammata mitigat imposita. Eadem arida nomas sistit, & vlcera putredinosa, & in ore maligna sanat. Sistit etiam aluum cum vino pota. Narrantur autem & de hac quæcunque de Cynosorchi.

Eadem & Plin. tradit, Cynosorchis radices eduntur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicunt: si minorem fœminæ, alterum sexum

In

in Fuchsia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus: duriorem verò ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Orchis alterius radix maior, siue vt alii dicunt durior, ex aqua pota excitat libidines: minor siue mollior è lacte caprino inhibet. Eiusque radices sanant oris vlcera, thoracis pituitas. Aluum sistunt è vino potæ.

Orchis, inquit Galenus & Cynosorchis eadem herba nominatur. Vis radicis eius, quæ bulbosa est & dupla, humida est & calida, & gustantibus dulcior (duriuscula Hist. Lugd. malè) apparet. Verùm maior radix multam superfluam & flatuosam humiditatem habere videtur. Quare etiam pota Venerem excitat. Altera verò minor vice versa, satis elaborata est, vt temperamentú eius ad caliditatem & siccitatem repat. Vnde non solùm ad Venerem non excitat, sed etiam in totum contrà inhibet & reprimit. *Et mox subdit.* Orchis quam Serapiadem vocant, sicciorem vim habet quàm prior. Vnde ad Veneré non similiter idonea est: Sed imposita tumores discutit, & vlcera sordida purgat, & herpetas sanat. At siccata multò adhuc magis siccat, vt etiam putredinosa & maligna vlcera sanet. Nam & subastringens quid habet. Et propterea cum vino pota, aluum sistit.

Gamer. Radix Orchidum in vino stiptico cocta & rursum exiccata non læui successu datur in dysenteria.

SATYRIVM VETERIBVS IN GENERE.

Satyria 2. Diosc. Trifolium.

SAtyria duo tradit Dioscor. Vnum, quod simpliciter Satyrium vocatur ab ipso, quódq; alii Trifolium (τρίφυλλον) dixerunt, quoniam vt plurimùm folia tria (Marc. ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Lac. verò legit in antiquo ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φύλλα τρία φέρει ἐπὶ γῆς κεκλασμένα. Sic & Serap. & Orib.) ad terram refracta profert, Lapatho, aut Lilio similia, minora tamen & rubicunda. Caulem habet nudum [ψιλὸν] longitudine cubitalem, floré Lilii specie, album: radicem bulbosam, magnitudine (ἴσον) Mali (num quantitate, num alia ratione similem Malo velit Dioscor. valdè ambiguum, Gemma,) fuluam (πυῤῥάν, fuluam potiùs, quàm rutilam dici putat, idem Gemma) intrinsecus albam, velut ouum, gustãti dulcem & ori gratam.

Erythronium.

Alterum, quod Satyrium Erythronium aut Erythraicum cognominatur, quódque semen habet Lini semini [quis scit an deprauato codice Græco pro λινοσπέρμῳ sit legendum λιθοσπέρμῳ, vel κεγχροσπέρμῳ] simile, sed maius, robustum (εὔσαρκον) splendens, & læue. Est radicis eius cortex subgracilis [Orib. πυκνὸς id est, densus Matthiol.] & fuluus: interna verò pars alba, gustãti dulcis, & ori grata. Nascitur in apricis, & mõtanis locis. Et hoc inter spuria Diosc. alii Melium aquaticum vocant, alii Extaticon, alii Priapicum, aliis autem est Satyriscus, aliis Orchis, id est Testis Satyri. Rõmanis Molorticulum Veneris.

Satyria duo.

De Satyrio ita Plin.: Duo Satyrii genera: vna longiorib. foliis quã Oleæ, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominatur & fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice, radice fascinis vtili. [ego sanè hîc pro virili mẽbro fascinum dictum accipio: vnde Horat. Ode 8. epod. Minúsue lãguet fascinũ. Nascitur ferè iuxta mare. Græci Satyrion, foliis Lilii rubri minoribus, & tribus non ampliùs è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud genus Satyrii (Erythraicon appellant) semine viticis maiore, leui: duræ radicis, cortice rubro intus album includi, sapore subdulce: ferè in mõtosis inueniri.

Satyrium Erythraicum.

Subiecit (inquit Corn.) & hoc genus Satyrii Plinius ad præcedens. Galenus vero & posteriores Græci Satyrium Diosc. posterius omiserunt. Dalechamp. ait Plinium miscuisse Orcheõn, Satyriorúmque descriptiones. Planta quæ Græcis σατύριον Latin. quoque Satyrion dicitur [inquit Matthiol.] Arab. *Gafi alchaleb, Chasi altaleb* siue *Tatarich*: Ital. *Satirio* & *Satirione*. Germ. Stendelwurtz: Hisp. *Satyriõn*, & *Supinos de Raposa*. Gall. *Satirion*. Sed quum Matthiolus antè dixerit verum Satyrium videre sibi non licuisse, cur tribuit illi inaniter vulgaria nomina.

Plin. not. Matthiol.

Dolet Anguill. sibi incognitum Satyrium primum & secundum: Nec vix adhuc Herbariis vera Dioscor. Satyria benè cognita sunt. Nec ita obuium est, quam plantam per Satyrium Basilicum, cuius semen ad Epilepsiam commendat, intelligat.

Amatus ait veros Satyriones adhuc desiderari.

Fuchsium reprehendit Matthiol. quòd Palmas inter Satyrii genera depingat, cùm potiùs inter canis testiculos sint repræsentandæ.

Idem notat Mesuem & Monachos, quod Satyriis duos tribuant testiculos. Francis. Alexand. verò ait contra Matth. Mesuem non dixisse Satyrium siue testiculum vulpis duos habere testiculos.

Satyrii æquiuoca.

Satyrium autem Matthioli primum à Calceolario ei missum, teste Pona in descriptione mõtis Baldi Phallon Hollandicum est; cui adaptata tria folia Lapathi, de eo agemus lib. 40. de Fungis, sub Fungo Phalloide. Satyrium quidem Erythronium dictum, volebat Val. Doutez esse medullam Nucis Cuciophoræ, vt monimus lib. 3. Est & Satyrium Erythronium quorundam bifolium flore vnico albo aut purpureo radiato, de quo hoc libro post Tulipas egimus. Tulipa tandem rubro flore fortè est Satyrium Erythraicum authore Gesnero: nos hanc opinionem improbauimus. Satyrium tamen triphyllon Dioscor. habet, quod conuenit cum Tulipa alba. Nunc Hyacinth. stellaris dumetorum quibusdam Satyrium verum dicitur, & Satyrium Erythronium: quam opinionem Dodonæus in fol. reprobat. Vltimò habetur Satyrium Erithronium Matthioli à Cerhino missum, autore Lobelio. Corn. Orchis speciem, Satyrium primum existimat dicens: Satyrium noscunt & nominant etiam Officinæ, etiamsi cum Orchi confundant. Nostri Stendelwurtz dicunt. Sylvius Orchis speciem somniat Satyrium, idem Monachi in Mes. idem Cordus in antid. ac propterea eum superbè reprehendit Francisc. Alex. Satyrium Trifolium Fuchs. in Hist. pl. est Orchis species: De comp. verò medicam. ait nullum Satyriorum cognitum: Tragus sub Satyrii & Orchios nomine 19. plantarum species, ni fallor, comprehendit. Matth. ait omnes ferè Medicos huius ætatis & Seplasiarios errare, quòd canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medicamentis vtantur.

Fungus Phalloides. Cuciophoræ Nucis medulla.

Hyacinth. stellaris dumetorũ.

Antiballomena.

Pro Satyrio quidam Manu Christi & Palma Christi vtuntur, Fuchsio teste de comp. sed malè,

quia,vt ait, ad libidinem nullum impetum excitat. Pro Satyrio substituit Fuchsius radices Orchios vel Cynosorchios. Cronemb. ait solere Seplasiarios Colonienses sumere Orchin Fuchsii marem angustifolium. Satyriorum vice solent suscipi canum testiculi,vt ait Amatus.

Operæ prætium ducit Tragus, paucis commemorare, vnde Satyriones primam suam originem trahere videantur. Non enim ex semine proprio, vt sua fert opnio, hæ plantæ primam originem ducũt,sed ex alieno potiùs,hoc est,ex spermate Turdorum & Merularum. Cùm namque Vere appetente antequam Turdi terra nostra excedant,aues commiscentur,mira videas,maximè cùm in Iuniperorum montibus, & pratis conuenerint, ita vt verisimile sit ex spermate horum, si quando in terram fortè deciderit, Satyriones primùm nasci. Nam quemadmodum ex historia illorum videre est, tertio demum anno Satyriones primos proferunt flores, quos nullum vt diximus semen consequitur. Deinde constat Satyriones, nusquam lætius prouenire,quàm in montibus Iuniperorum & pratis, in quibus locis auiculæ escas suas quærere assolent.

Vires

Satyrii Triphylli radicem bibere oportet in vino nigro austero ad Opisthothonum. Vtere (præceptore Diosc.) etiam ipsa, si voles cum muliere coire. Dicunt enim ipsam impetum ad coitum concitare: Erythronium vero fertur non secus atque Scincus libidinem excitare. Proditur etiam,si modò radix manu teneatur Venerem stimulare, eoque magis si bibatur in lacte Ouis colonicæ (in lacte Ouino M.) data,neruos intendit: eadem ex aqua remittit. Altera tumores & vitia partium earum erumpentia,cum polenta illita sedat, vel per se trita. De Erythronio ait: Venerem etiam,si omninò manu Erythraici radix teratur [teneatur alii Cod.] stimulari narratur, adeoque si bibatur in vino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari, & à Sarmatis, equis, ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant. Et paulò post. In totum quidem Græci quum concitationem hanc volunt significare, Satyrion appellant. Hæc Plinius.

Idem de Indi herba apud Theoph. Prodigiosa sunt quæ circa hoc Theoph.autor alioqui grauis, septuageno coitu durare contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciem que non posuit. Possit itaque & hæc Satyrium appellari: sicut idem Plin. Aristolochiam Polyrhizon esse dixit.

Satyrium, aut Triphyllum (inquit Galen.) humidum & calidum temperatura est. Quamobrẽ gustu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuosam humiditatem possidet: quocirca ad Venerem concitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò, vt quidam aiunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonum. *Hæc de Veterum Satyriis.*

ORCHIS BARBATA FOETIDA.

Historia Orchium vsque adeò obscura est propter insignem varietatem, vt nesciamus, quæ nobis præmittenda sit: videtur tamen Orchis quam Barbatam fœtidam vocamus, à cæteris Orchidibus tot manifestis signis differre, vt facile à quolibet, à cæteris distingui possit, quæ occasio vt ab ea incipiamus Orchidum differentias recensere:

Descriptio

Eius igitur *bulbi*, & reliquæ plantæ partes, si cum congeneribus conferantur plerumque maiores videntur: quippe cùm *bulbos* iuglandem vnà

cum suo callo carnoso æquantes magnitudine obseruauerimus: *folia* multa, magna, Liliacea, læuia, & à radice, & in caule, ad ipsam vsque spicam ferè nata: *caulis* crassus spicam densam sustinet *florum* fœtidorum: quorum singuli pediculo viridi [cui appositum foliolum sextante longius] intorto, ventricoso insident, calcari admodum breui, & viridi, galea & alis foris ex albo virentibus, intus purpurascentibus punctis & striis notato: à labello exteriùs albido, interiùs purpurâ punctato aruncus demittitur triplici cincinno viridanti compositus, quorum laterales crispi breuiores, & conuoluti interdum, medius longior bifidus propendet: odor grauis & viscosus: *semen* in capsulis pusillum, vel vt ait Dodon. in valuulis oblongis striatis perexiguum.

Hanc cognouit Dodon. scribens in Hist. Gall. τραγόρχις, Testiculus hirci, Gall. *Couillon de Bouc*: Bocxcüllefens / vocatur etiam Testiculus leporis: sine iudicio in Officinis vsurpatur etiam pro Satyrio. Item hist. fl. & in fol. Tragorchis cui folia maiora quàm aliorum Orchium. Testiculum leporis plerique appellant, nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, τραγόρχιν, & Hirci testiculum, dicere maluimus.

Lobel not.

Lobel. Obs. Testiculus hircinus Adv. p. 62. Orchis Saurodes vel Scincophora, lacertarũ æmulatione, Corn. Gemmæ: siue Tragorchis altera, vulgaris testiculus hircinus seu Tragorchis, & Leporis testiculus nostras Adv. p. 62. Lobelius duas icones proposuit vnius plantæ, cur autem diuersis locis posuerit nescimus. In iconibus Plantini vnicam, eamq; ponit quæ posterior p. 90.

Tab. not.

Hist. Lugd. Orchis Saurodes vel Scincophora Gemmæ, Testiculus Hircinus vulgaris.

Tab. Ic. & Hist. Orchis hircinus 1. & 2. Bocxhödle 1. & 2. Duas proponit icones: non tamen demonstrat qua in re differant: videntur sanè duæ icones vnius plantæ.

C. Bauh.

C. Bauh. phyt. duas facit diuersas plantas: vni titulus, Testiculus 14. hircinus longiore angustioreque folio. Alteri autem, Testiculus 15. hircinus breuiore, latioreque folio. Addit inter vtramque non magnam esse differentiam: An ipse eam animaduerterit considerandum.

Locus & Tempus.

Solo pinguissimo nascitur, Lobel. Floret circa finem Maii ac ferè vsque ad medium Iunii: prouenit in collibus muscosis, præsertim inter vmbrosas conualles. Circa Montbe'gardum sæpiùs vidi etiam in horto Ill. E. C. priusquam adornare

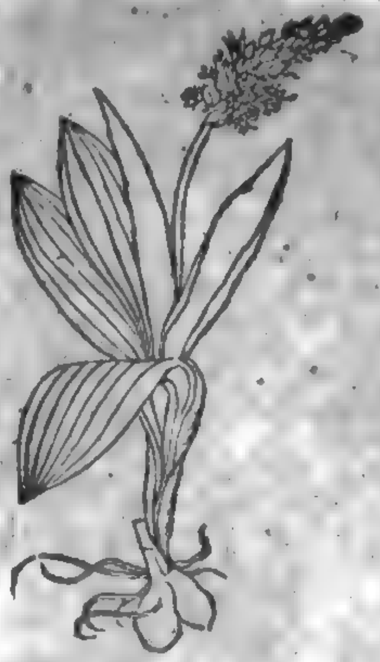
nare curarem, sponte enim multis in locis prouenitbat: Inibi floret Maio.

Vires. Dodon. in hist. Gall. dicit: odor multùm olfacientibus capitis dolorem creat. Radix Testiculi succi plena, potissimùm Testiculi hircini si edatur, aut cocta cum lacte caprino bibatur, Venerem excitat, roborat & corpus nutrit: Hecticis & iis qui alimento egent singulare remedium. Eum verò in Hist. Lat plæraque omittere placet, ait autem: Nostra ætas omnium Orchium bulbis ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eò facientibus indifferenter quoslibet admiscent: præstantiores sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior & succi plus habens: flaccidior ac rugosior minùs idoneus est. Est autē plenior, non semper qui maior, sed non rarò minor, si videlicet bulbi colligantur priusquàm stirps defloruerit: aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, priùs quàm semen maturari cœperit. Nam alternis annis vnus bulbus intumescit, alter verò residet ac perit, ac cùm durior ac succo plenior crescere incipit, alter flaccescit rugásque contrahit, donec maturato semine vnà cum foliis & caliculis subinde totus subsideat ac pereat: eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno: & vicissim. Cur Dodon. eligit potiùs fœtidos, an quia fœtent, vt Hirci qui salaces sunt? Quod ad nos attinet, nos existimamus odoris boni & grati potiùs roborare corpus, alere, & sperma augere quàm fœtida.

Omnia Testiculorum & Satyriorum genera [vt Trago placet] quæ Germ. Stendelwurtz appellant, calida sunt & humida. Nec debent nisi necessitas id postulauerit intrò sumi. Foris cataplasmatis instar imponuntur. Radices rotūdæ & pleniores (sunt enim vt diximus nonnullæ vacuæ marcidæ & rugosæ) omnium Satyrionum, in cibo vel eclegmate vsurpatæ, ad Venerem stimulos addunt segnioribus. Vtilis est hæc medicina ad conseruandum & augendum genus humanū, modò ritè & quo debet modo vsurpetur. Rursus aridæ & marcidæ Satyrionum radices Venerem inhibent, quo nomine cœnobitis qui castitatem vouerunt (vt hi loquuntur) vtiles fuerint. Paucos tamen in eo ordine hominum reperias qui id medicamentum experiant. Radices plenæ in lacte caprino bibi possunt, aut cum albo Pipere & melle, instar Eclegmatis, confici ac assumi. Radices Satyrii maximè eius quod odoratum esse diximus cum vino & melle decoctæ, vlcera oris & quæcunque eius vitia sanant. Radices eædem tusæ, & illitæ, inflammationes leniunt, tumores discutiunt, vlcera fluentia purgāt, sanántque veluti Aron & Dracunculus maior.

ORCHIS GALEA ET ALIS ferè cinereis.

Descriptio. HVic *bulbi* fibræque appensæ haud aliis absimiles: *folia* duas vncias lata, quatuor aut sex longa, quaterna aut quina: *caulis* dodrantalis *flores* sustinet in spicam digestos, odoratos, quorum singuli pediculis semuncialibus insidentes, calcar breue exprimūt: *galeâ alísque* foris cinereis, intus rubentibus & saturatioribus puniceis lineis striatis, quibus interiecta bina foliola oblonga, valdè angusta, rubentia: labellum oblongum, in bis binas alas rubentes dissectum, intus albidum, punctis rubris pictū, foris ex albo ad purpuram declinans: in rictu apices herbidi. Circa Montbelgardum abūdat in collinis pratis florens Maio Geneuæ itidem copiosè.

Orchis mas latifolia. Fuchs. hist. Orchis mas in vniuersum maior quàm fœmina, procériórque, vt pictura ipsa pulchrè declarat. Icon. dicitur G. Breit knabenkraut mennle. Is autem pro descriptione suæ Orchidis ponit descriptionē Dioscoridæam, non tamen indicans se Dioscor. descriptionem ponere, quæ sanè non respondet iconi, folia enim non sunt Oleæ similia.

Satyrium mas. An Trago, Satyrium mas quorundam, primum idémque vulgatissimum, Maio mense florens, quod in pratis reperitur, ternis aut quaternis plerumque foliis vestitum, Lilii similibus. Porrò in duas species hoc genus, quod ad florem attinet dirimitur. Aliud namq; flore comat purpureo, aliud niueo, cóque Aristolochiæ vulgaris flori consimili, &c. Eius autem Icon Fuchsianæ similis est.

Aliud flore purpureo. Aliud Aliud.

An Matthiol. in Dioscor. picturam habet nomine Testiculi, postremo loco. Camer. in Epit. hanc iconem omisit, & aliam substituit mutata nonnihil descriptione: de planta autem, cuius iconem Camerarius exhibet sub Orchide albâ calcari longo agemus.

De nostra Orchide Dodon. Gall. Orchios primum genus, *le premier coüillon de chien masle* ὄρχις, Orchis, Cynosorchis, κυνὸς ὄρχις, Testiculus, Testiculus canis: Officinis Satyriones, quamuis parua sit similitudo. Foliis Lilii conuallii, flores odorati atque variegati Dodonæus eandem iconem ex Fuchsio habet quam nos: verùm lib. de flor. & in fol. mutauit iconem & numerum, & dicit: Cynosorchis altera foliis læuibus, oblongis & latis est, sed quàm antecedentis (Cynosorchios prioris Dodon.) minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulē āplectentibus, qui dodrātalis est: spicā densā, breui, in qua flores multi, colore ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis, & interiore partes obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati: formā galeam aūt hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachiis & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsūt duæ globosæ, nuclei Nucis Myristicæ magnitudine: adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

Lobel. Obs. Cynosorchis maioris secunda species Aduers. pag. 62. Cynosorchis altera Dodon. Angl. Doggis coddes. Alia icon est in Planti-

ni iconibus p.175. hoc titulo, Cynosorchis maioris secunda species: & Cynos. altera Dodon. T.214.

H. Lugd. Hist. Lugd. Orchis 1. species Dod. 5. Matthioli. Ic. ex Matth. quam non audemus dicere priorem Dod. lib. fl. nec in post. hist. suspicamur potius secundam, cuius descriptionem etiam ponit hist. Lugd. sed malè nostro iudicio ad alteram iconem refert.

Tab. Icon. & Hist. Cynosorchis maior. 2. Groß-knabenkraut 2. Et post, Testiculus latifolius 5. Matthioli, Breyt Stendelwurtz. Duas figuras vnius plantæ.

C.B. Phyt. Cynosorchis tertia latifolia hiante cuculo.

Thal. Hercyn. Orchidis Dodonæi secundum genus.

ORCHIS STRATEVMATICA MAIOR.

SVnt & Strateumaticæ vel Anthropinæ dictæ quæ iudicio plurimorū cæteras pulchritudine vincūt: flores vt galeç vel galeati homunculi trūcis duntaxat manibus pedibusque. Prior eminente *caule, folio* amplissimo, id est, lōgo simul & lato, & subrotundo inter initia, *flos* intus candidus, maculis purpureis interstinctus, foris velut fibris purpureis, ac citrinis, impensiùs rubēs: huius prouentus vberior in syluula Floridæ vallis: erūpit mense Decembri, floret à Maii auspiciis ad finem vsque.

Descriptio

Lob. Obs. & Ic. Pl. p. 184. Orchis Strateumatica, vel stratiotes maior, siue Militaris C. Gemmæ, quam meritò Basilicam tertiam vocitare licet.

Hist. Lugd. Orchis strateumatica maior Basilica tertia Gemmæ.

Tabern. Ic. & hist. Testiculus 5. militaris Stendelwurtz.

Orchin latifoliam alteram, quæ haud dubiè genus Orchidis amplissimis foliis est, Clusius non modò in siluis Nemethvvivar oppidi vicinis, sed etiam in Leytano saltu supra Manderstorf obseruabat, foliis quidem magnis & latis, sed infra superiorum amplitudinem, caule penè cubitali, magnis floribus spicatim congestis, eiusdem cum aliarum Orchidum floribus formæ, purpureis maculis aspersis, exalbidâ galeâ flores singulos tegente, radicibus geminis, crassis, superiore tamen breuioribus.

C. Bauh. C.Bauh. Phyt. Orchis 18. bifolia altera Clusio, Orchis latifolia altera. Cur C. Bauh. vocat bifoliam? Clusius non scribit talem esse, quinimò iconem, cui multa folia in post. hist. ponit quæ à Lobelio Strateumatica dicitur: eam autem ipse C. Bauhin. separans à Clusiana latifolia altera facit Orchidum 34. siue militarem maiorem.

ORCHIS STRATEVMATICA MINOR.

Descriptio

COgmatū Strateumaticæ alterum genus (inquit Corn. Gemm.) *folio* quidem lato, sed breuiore, comā magis propendulā, propiusque cōfertis floribus, & ad vnum latus nutantibus galeis: color foris ex albo & cæruleo nonnihil cineritio mistus: habet maculas coloris puniceí: hi ad nos è montosis & asperis non procul à Bruxellensi ciuitate mittūtur. Flos apprimè venustus vtrique generi, sed inodorus.

Lobel. Obs. p. 92. & Ic. Pl. p. 184. Orchis strateumaticam inor C. Gemmæ. Descriptionem Gemmæ posuimus, quæ respondet nostræ Orchidi galeâ & alis cinereis, pro qua tamen Lobel. etiam videtur habere iconem: diligentiùs hæc hist. examinanda.

Hist. Lugd. Orchis Strateumatica minor Gemmæ.

Tabern. Icon. & Hist. Testiculus strateumaticus minor 10. Stendelwurtz.

C.B. Phyt. Orchis 34. siue militaris minor.

Strateumatica folio Lilii-foliis quàm simillima.

Præter iam dictas Strateumaticas, vel Militares, vidit aliquando Corn. Gemma & tertium genus folio lato, Lilii foliis quàm similimo, oblongo scilicet, & in mucronem subrotundum desinente, cui flos Lilii lacteus planè columbarum effigiem alis exporrectis pedibusque quàm optimè repræsentans. Gaudet montosis & aridis: floret eodem tempore cum Anthropinis.

CYNOSORCHIS PRIOR DODONÆI.

Descriptio

CYnosorchios prima species, Dodon. hist. fl. & in fol. *folia* habet lata, pinguia, Lilii foliis propemodū similia: *caulem*, pedalem, aut altiorem, angulosum; & in eo *flores* copiosos, spicatim digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex qui-

quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro *radicibus* præter fibras suprà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, formâ aliquantulùm oblongi, quorum vnus plenior ac vegetior alter rugosior.

Cynosorchis inquiunt Adu. omniū notissimus magnitudine, in pratis frequentissimus riguis, primò pillularum speciem habet Elleboris erumpentis, vel Colchici, deinde Lilii conuallii aut vulgaris: folia exerit terna aut quaterna, lenta, crassa, & mucore turgentia. Caulem verò sesquipedem longum, glabrum, nitidum, cauum in summo: spicato flore conspicuum, odoratum, purpureum, maculis albicantibus, atque pullis variegatum: radix geminis constat bulbis effigie testiculorum, quos quasi pubes supernè multæ ambiunt fibræ, quibus, non secus atque ipsa planta superior, bulbi alimoniam adipiscuntur, & alternis perennem: alteri nempe iam flaccido & vacuo, altero succedente turgido & succi viscidi limpidi pleno, albuminis Oui, quasi foret semen genitale, magnitudo quanta maioris dactyli, interdum Nucis iuglandis adulto: victo verò, & rugoso multò minor, & situs inferior. Dulcis sapor, mucagineus, emplasticus, insulsus, odor candidus, pellucidus.

Lobel. Obs. Serapias Diosc. Cornelio Gemmæ: siue Basilica Syderites vel Erythræa floris omninò purpurei, & aliarum omnium facilè princeps. Cynosorchis nostra maior p. 62.

Cynosorchis maior. Lobel. & Dod. not.

Icon. à Lob. & Dod. proposita similis admodū est Cynosorchi maiori alteri Lobelii & Cynosorchi tertio Clusii: neuter tamen certum aliquod discrimen tradere videtur: Lectorum præterea erit perquirere an hæc ab aliquo alio Botanico tradatur descriptione vel icone.

Hist. Lugd. Cynosorchis maior 3. Lob. Serapias Diosc. Gemmæ.

Tabern. Ic. & H. Cynosorchis maior. 2. Groß knabenkraut: Icon eadem cum Dodonæo & Lob. descriptio autem diuersa à Dodonæi descriptione, quam Tabern. posuit pro suo Cynosorchide priore, vt dictum.

C. B. Phyt. Cynosorchis 2. latifolia, altera Lilii folio.

Thal. Harc. Orchidis Dodonæi primum genus. Eiusdem alia species foliis quatuor vel quinque multò longioribus, dodrantalibus.

ORCHIS ORNITHOPHORA FOLIO MAculoso Lob. Ic. Plant. p. 183. Teut. 219.

ORrchios Ornithophoræ foliis maculosis C. Gemmæ sunt, teste Lob. Obs. differentiæ accidentales plurimæ. *Floribus*: purpureis, purpurascentibus, albis. *Foliis*: prægrandibus, paruis, oualis figuræ, exlato in acutum desinentibus, ex acuto in amplum & rotundum.

Tempus.

Floret medio Aprilis ferè, & quandoque sub initium Aprilis vel finem Martii mensis.

Hist. Lugd. Orchis Ornithophora, foliis maculosis, Gemmæ.

Tabern. Hist. & Ic. Testiculus 15. Ornithophorus satis latis foliis, striatis, valdè maculatis, diuersorum colorum floribus, purpureis, albis, & ex purpureo pallido. Testiculus vulpinus, Fuchs-knöblein. Folia lata cum neruis apparentibus, multis maculis aspersa, flores aui volanti similes, purpurei. Lectores cōsiderent, an duæ icones & descriptiones vnius plantæ: non videmus occasionem cur Compilator separarit capite.

C. Bauh. Phyt. Orchis 31. de quâ Lobelius.

ORCHIS MAGNA LATIS FOLIIS, GALEA fusca vel nigricante.

Descriptio.

FOlia habet quatuor aut quinque, magna, Liliacea, palmaria, & sesquipalmaria, vncias circiter tres lata, striata, nitida, & præter hæc duorum foliorum in terra rudimēta: *caulis* striatus, sesquicubitalis, superiora versus purpurascens, in quo *florum* thyrsus maiusculorum, galeâ breui atropurreâ striata, quibus apprimuntur binæ alæ concolores, calcari paruo, ad pediculum longiusculum contortum angulosúmque appresso: ex pediculo pendet labellum exuuias matris aut zebellini expansas, egregiè exprimens; vnà cum cruscculis & cauda aduersa parte ex albo purpurascens: intima floris penetralia rubro candidóque variata sunt: *odor* leuis non ingratus: *sapor* viscidus insuauis.

Hanc obseruauimus in Ducatu Wirtembergico cum contenderemus per montem ex vrbe Dornstet ad vrbem Nagel, florentem mēsis Maii medio.

Icon quam proponimus ex iis quas sculptas emimus quod radices & folia attinet, non malè conuenit plantæ descriptæ, verùm flores non placent: considerandum an ab aliis Botanicis sit descripta.

ORCHIS ALIVS PVRPVREVS, ALIVS ex roseo candidus Trago siue quartus.

ORchidis hęc icon quò sit referenda considerandum, nos iam sculptam emimus; huic ferè similis est apud Tragum, cui titulus Satyrion primum Dioscoridis, das 4. Stendelwurtz Mennlin. Eidem Trago est alia icon cui titulus, Cynosorchis mas quarto loco descripta. Hæc icon accedit ad iconem à Trago inscriptam, Satyrion mas quorundam, de qua egimus sub titulo Orchidis galea & alis cinereis.

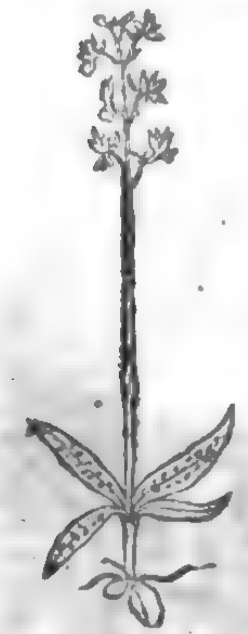
Satyrion primum Diosc. Trag.

Testiculus 4 purpureus alius roseo candidus.

Tragus autem sic describit: Quartus Testiculus duum est generum si florem, quem alius purpureum prorsus, alius verò ex roseo candidum, purpureisque ac exiguis maculis notatum profert, consideres. Planta est omni ex parte satis magna, cuius viridia & mollia folia Lilium ferè referunt: Radices illius quæ succulentæ sunt & dulces binis oblongis auicularum ouis, aut veteris galli gallinacei testiculis, conferri possunt.

Considerandum an alius quispiam botanicus huius Testiculi meminerit, & inquirendum an Tragus fortè intellexerit Orchion maiorem totum purpureum, licèt nostra icon ac etiam icones ambæ Tragi minùs respondere videantur.

CYNOSORCHIS DELPHINIA MACVlosis foliis flore purpuro-violaceo.

CYnosorchis Delphinia Lobel. Icon. Pl. p. 174. sessilibus est & maculosis, obtusioribusque *foliis*: *flore* purpuro-violaceo; *caule* sesquicubitali maiusculo, oliuari gemino bulbo T. 214. Vide H. Belg. Lob. p. 214.

C.B. Phyt. Testiculus 8. morionis foliis sessilibus maculatis.

Icon nostra ex emptitiis an conueniat considerandum.

CYNOSORCHIS MINIMIS SECVNDVM caulem maculosis foliis, floribus purpureis.

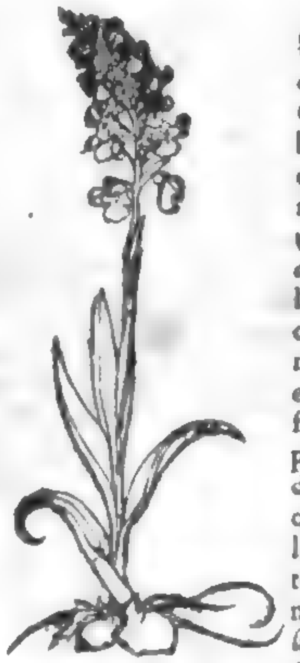

CYnosorchis. Lob. Ic. Pl. minimis & secundum caulem pedalem maculosis *foliis*: *floribus* purpureis, Lob. Ic. Plant. p. 175. Teut. 214.

Descrip.

C. Bauh. Phyt. Testiculus 7. morionis minor foliis maculatis.

ORCHIS MAIOR TOTA purpurea non maculata.

GEmino bulbo magno donata est hæc Orchis, altero oblongo: *folia* quaterna aut sena, longa, lata, læuia, splendentia: *caulis* dodrantalis & cubitalis crassus, in summitate purpurascens: *flores* confertim multi purpurei, & interdum albicantes, odore ferè nullo: *labello* tripartito, medio segmento protensiore, raris punctis purpureis in viridi albicantéue notato, alis foris intusque purpureis, calcari satis longo purpurante. Hæc etiam folio maculato reperitur de qua antè.

Fuchs. Orchis fœmina minor. Icon. p. 119. Orchis foemina altera, Schmal knabenkraut weible das ander, Minor est vt figura demonstrat. Non placet Fuchsium iconem 4. loco ponere nec demonstrare quâ in re ea Orchis differat à præcedentibus, quæ nostro iudicio non erat separanda à secunda siue maculata Orchide.

Fuchs. err.

Dodon. Gall. Orchios 4. genus, *Second couillon de chien femelle*, valdè simile foliis secundo (nobis dicto, Orchis maior tota purpurea folio maculato:) flores carnei coloris cũ maculis paruis fuscis (*brunes*:) Radices rotundæ, sublongæ, similes ouis auium, minores radicibus secundi. Dodon. Iconem Fuchsii habet, an eandem plantam quam nos intelligat affirmare non possumus.

Mat-

Matthiolus multos Testiculos describit, sed tantùm icones proponit, & primo loco in vna tabella duas quæ differre videntur, quò autem referendæ, nobis certè incertum; si licet coniecturari, accedere videtur vna ad Fuchsianam antè dictam c. De altera icone eiusdem tabellæ vix habemus quod dicamus, conferatur tamen cum Cynosorchide tertio Dodonæi.

Hist. Lugd. Iconec Matthioli duas in vna tabella proponit sub hoc titulo: Orchis 4. & quinta Dodonæi 1. Matth.

Tabern. icon. & Hist. Cynosorchis maior prima Groß knabenkraut / describitur à Dodonæo & Matthiolo foliis latis pinguibus, Liliorum foliis valdè similibus: caule anguloso palmum alto vel paulò maiore: flores spicæ modo purpurei, galeam apertam referentes, labrum inferius punctis purpureis notatum: radix constat duobus globulis. Icon descripta est ex Matthiolo: descriptio autem ex Dodonæo de floribus [nulla icon] sed diuersa à Matthiolo: Descriptionem Dodonæi conuenire cum icone Matthioli dicere non audemus, nec etiam scimus an extet Orchis caule anguloso.

Item: Testiculus vulpinus 3. Fuchshödlein. Compil. ponit iconem valdè foliosam per totum caulem [qualem habet Matthiol. sub prima Testiculorum specie] hanc non describit, ea enim descriptio quæ est tertio loco non pertinet ad Orchidē cui numerus tertius ascriptus: Iconum p. 665. pro testiculo 12. posuit iconem (sine descriptione) folioso admodum caule.

Casp. Bauhin. Phyt. Testiculus 6. morionis fœminà alter.

Locus & tempus. Hanc Orchin florentem Aprili in pratis obseruaui propè Massouium Abbatiam: & prope *pont de Roide* Burgundiæ, præcedentem folio maculato, & non maculato, de quâ hoc capite: vt & hanc cum sequenti in eodem prato. Maculatam collectam in monte *Bar* transtuli in hortum Ill. E.C. Circa Montbelgardum & Besfordiam, circa dumeta floret adhuc Maio.

ORCHIS ORNITHOPHORA FLORE colore herbaceo.

Descriptio. IAm & quinta (inquit Dodon.) Cynosorchios quædam species reperitur *foliis*, vti secūdus (nobis dictus Orchis galea & alis cinereis) canis testiculus: *caule* pedali: *spica* longa: *floribus* colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ similè dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum.

Dodonæus omissa icone & descriptione quam habebat in hist. Gal. pro quinta, aliam in histor. stor. ponit, cui in fol. Iconem addit plurimùm differentem, de qua Lobel. Ic. Pl. pag. 181. Teut. 219.

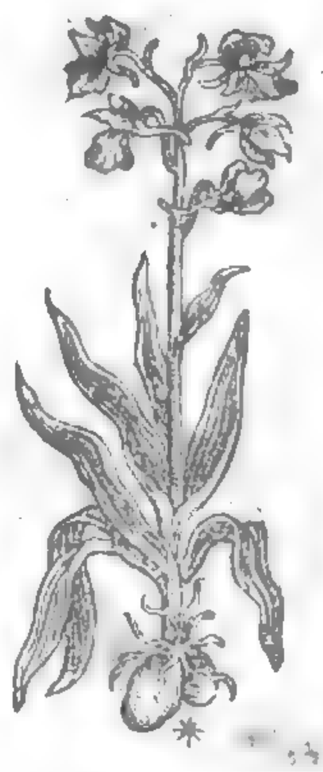
Et Obs. Orchis Ornithophora, vel Ornithes folio læui C. Gemmæ. Testiculus noster papilionis alas expansas referens, Adu. p. 62.

An Lob. Adu. p. 63. Testiculus vulpinus foliis latiusculis & toto caule appressis, floribus Papiliones volantes, alisue passis se librantes æmulantibus.

Hist. Lugd. Orchidis Dodonæo quinta quædā species reperitur: floribus caule herbaceo subvirentibus &c. Pro hoc quinto Orchide fortè malè posuit Hist. Iconem Matth. primam quam postea Iconem Lobelii & Dodonæi ponat sub titulo hoc: Orchis Ornithophora folio læui, Gēme.

Casp. Bauh. Phyt. Orchis 30. spicâ ex herbaceo subuirente.

ORCHIS ORNITHOPHORA CANDIDA.

PLant Icon. p. 183. Ornithophora candida Teut. 219. Vide h. Belg. Lobel.

C. Bauhin. Phyt. Orchis 32.

ORCHIS MINOR PVRPVREA ET ALIorum colorum cum alis virentibus.

Descriptio. RAdix in testes duos rotundos, alterum superiorem, alterum inferiorem, diuisa, cum fibris aliquot adnatis: *folia* octo aut vndecim nonnullis, magna, duas vncias aut paulò plus lōga, angusta: *caulis* palmum aut sesquipalmum altus vel altior: *Flores* suaueolentes, vna vice se pādentes, rubentes, labello latiore, quàm præcedens, fimbriato, calcari etiam breuiore, saturatioribus punctis puniceis in albo carneóue distincti: *alæ* media parte virentes, magis tamen intus quàm foris

reliquâ rubentes, striati, singulorum florum pediculis appositum folium purpurascens.

In hoc genere duplex florum varietas reperitur præter iam dictam : vni enim labellum albicat, vix tantillum purpurei habens, purpura fugiente punctatum, per reliqua cùm iam descripta conueniens : alteri flos totus cum calcari albet, nonnihil ad luteum inclinans : alas cum superposito folio striæ virides percurrunt ; folium quoque floris pediculo appositum virescit. Hæc Orchis multùm ludit magnitudine & colore.

Orchis Serapias. Triorchis. Triorchis mas. Fuchs. Hist. ὄρχις σεράπιας aut τριόρχις, Paulo & Aetio testibus, Græcis dicitur : *Serapias* Latinis: Germ. **Ragwürtz**/ Gall. *Satirium à trois couillons.* Triorchis Serapias mas. Triorchis manifesto ex ea appellatione argumento, quòd non duabus, sed tribus testiculatis radicibus in terra nitatur. Quo facilè à prioribus discriminatur Orchidibus. Item Ic. Triorchis mas minor. *Fuchs. not.* *Fuchsius* ponit descriptionem Diosc. pro sua, non demonstrans esse Diosc. quod non parum displicet. Si Orchis de qua hic agimus reperitur cum tribus bulbulis siue testiculis, id euenit propter iuniorem plantam adiunctam & primùm prouenientē.

Dodon. reprob. Displicet & Dodon. qui in hist. Gall. huic Orchidi, in sua descriptione tribuit tres bulbos, licèt non viderit, quod patet ex lib. eius florum & postrema historia, vbi scribit in nulla Orchide nō contigisse plures videre quàm duos bulbos.

Matth. in Diosc. quarto loco Testiculi species: In epit. pro tertio sine descriptione. In histor. Germ. pro secundo.

Poterit considerari icon Cynosorchis morionis fœminæ Dodon. & Lobelij de qua antè : quæ videtur exprimere Orchidem de qua hoc loco agimus, multa respondent, eadem est etiam in Hist. Lugd. vt antè dictum.

An Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis morio 2. **Gesprengt Knabenkraut** : Hæc postrema Cynosorchis habet folia læuia, angusta, striata, similia angustæ Plantagini. Flores valdè expansi, retrò pēdet veluti corniculum: eis foliola quædam auriculis Morionis similia. Icon Tabern. eadem est cum icone Cynosorchios Morionis fœminæ Lobelii in Obs. & Icon. Plant. de qua antè proximo titulo egimus.

Tabern. icon & hist. Triorchis mas minor **Klein Ragwürtz Männlein**. Icon modò dicta est ex Fuchsianis, qualis nostra, cuius descriptionem non ponit, & non benè separat capite proprio ab aliis Orchidibus : nullam ponit descriptionem conuenientem.

An Clus. in Pann. & hist. post. hanc tradit, cùm scribit : Orchis colore vario, siue quinta, quatuor aut plura habet folia, summa tellure iacentia, Belgicæ Orchidis quæ passim in pratis maturè purpureum florem fert, similia, sed nullis maculis aspersa : caulem palmarem, aliquot minoribus foliis septum: cuius summum, multi flores, exigua galeâ duobus foliolis constante, tribúsque aliis foliolis galeam ambientibus, latiore barbâ propendente, & obtusiore calcari præditi, & in spicam nascentes exornant, coloris aut purpurei Saturatioris, aut dilutioris, aut ferè carnei, atque etiam omninò albi, barbâ tamen plerumque vel exiguis, vel maioribus maculis saturè purpurascentibus aspersâ, interdum etiam prorsus nullis, præsertim in lacteis floribus : semen vt in reliquis contortis vasculis continetur : geminas radices, vnam superioris anni flaccidiorem, alteram recentiorem, succulentam, tegunt multæ candidæ crassiusculæ fibræ. Inueniuntur passim in pratis Viennæ vicinis.

Clusius pro sua Orchide quinta, ponit iconem Testiculi morionis maris Dodon. Hist. fl. & postremæ, siue Lob. Obs. & Ic. Pl. Cynosorchidis morionis cui folia maculata : Considerandum an sit eadem cum nostra purpurea minore, cui alæ virentes, quamuis C. Bauh. separet.

C. Bauh. Phyt. Testiculus 9. morionis foliis sessilibus non maculatis. Orchis colore vario Clusii. Testiculus 5. morionis fœmina Matthiolo Icon. p. 559. Testiculi species tertia Lob. Cynosorchis morio fœmina.

Locus & Tempus. Hunc Orchin minorem cum præcedenti maiore obseruauimus florentem ex primis Aprili in pratis humidis circa Montbelgardum : & propè Moruillars flore albo & cæruleo & albido, hos etiam florentes Maio circa Montbelgardum transtuli in hortum Ill. E. C. Est ex primis speciebus Orchis vere florentibus, ac cum magno toto purpureo floret : Geneuæ quoque obseruauimus.

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS
tertius Dodon. Lobel. maior alter.

NOs iconem quam hic ponimus cum aliis sculptam emimus, de qua Fuchs. icon. p. 318. Orchis fœmina angustifolia, **Schmal knabenkraut**. In hist. Orchis fœmina maior, vt pictura satis demonstrat. Fuchsius iconem ponit tertio loco, sine vlla descriptione, non demōstrans qua in re ab aliis differat.

Dodon. Gal. Orchios tertiū genus, *premier couillon de chien femelle,* magna & lata habet *folia,* Liliorum foliis penè similia: *flores* cærulei [*perses* :] *radices* rotundæ & sublongæ forma Ouorum autumni superior rotunda & parua, inferior nonnihil longior & crassior, vtraque saporis valdè dulcis. Dodonæus iconem Fuchsianam habet in sua hist. Gall. Quo nomine tradat in hist. fl. c 61. asserere non audemus, nullam ibi figuram habet, considerandum an describat his : Tertia Cynosorchios species folia edit angusta &c. Dodonæus in fol. eandem historiam habet & iconem, quam inscripsit Cynosorchis tertius. Hæc autem Icon est apud Lobel. Obs. p. 89. cum hac inscriptione Serapias Diosc. secunda C. Gemmæ, &c. Icon postr. Dodon. & Lobelii tantam habet similitudinem cum Cynosorchide maiore Lobelii & priore Dodon. in post. hist. vt insigne aliquod discrimen statuere non possimus.

Hist. Lugd. Serapias Dioscor. 2. Gemmæ. Orchis Basilica altera, Cynosorchis altera maior Lob.

Hist.

Tabern. Icon. & Hist. Cynosorchis maior 4. Groß knabenkraut. Icon Tab. est eadem quæ Lobelii & Dodonæi in post.hist.sed sine descriptione.

C.B.Phyt.Cynosorchis 1.latifolia floribus puniceis intus albicantibus.

ORCHIS MAIOR TOTA PVRPVREA maculoso folio.

Orchis maior tota purpurea *folio* maculoso, qua in re differat à depictis maculis nigris in foliis considerandum ab ea quam maiorem totam purpuream non maculatam diximus: dicitur Fuchs. Icon. & hist. Orchis mas angustifolia, Schmal knabenkraut Mennle / Alterum genus angustioribus foliis quàm Orchis mas latifolia, & maculosis magis, floribúsque purpureis constat.

An Trago Cynosorchis mas, Testiculus quartus duûm generum, de quo paulò antè scripsimus, alius roseo candidus.

Matth.Testiculi penultima figura ex Fuchsio sine descriptione. Figuræ tamen ex Plantino meliùs placent quàm Fuchsii quas hic habemus.

Hist. Lugd. Iconem habet ex Matthiolo cum hac inscriptione, Testiculus morionis mas Dodonæi, ibidem descriptio ex Dod.de floribus: additque, Orchios secundum genus facit Dod. Matt. Testiculum quartum.

Apud Dodon.Gall. Icon Fuchsiana: Orchios secundum genus primo (siue ei cui galea & alæ ferè cinerea) nonnihil simile, foliis tamen angustioribus, tenerioribus, cum maculis nigricantibus: Flores modò cærulei obscuri (*pers obscur*,) modò niuei candoris, Radices oliuarum modo rotundæ: vna noua & plena, altera fungosa rugosa & flaccida. Idem hist. fl.& in fol. Testiculus Morionis mas, cui folia sunt quinque, aut sex, longa, lata, læuia, Lilii foliis similia, quædam minora, superiùs maculis aliquot subnigricantibus signata: quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posteriùs corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regii floris: anteriùs verò cucullum auriculatū & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiusdam & patentis galeæ modo flosculus hiat; & angusta foliola, quæ à lateribus surgunt, auriculas: quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli nucleo Nucis Myristicę similes, supra quos fibræ exeunt. Si Dodon. eandem quam nos intelligit, considerandum an icon benè respondeat.

Testiculus Morionis mas.

Tab.Hist.& Ic. Cynosorchis maculata Marienthreher Männlein. Cynosorchis morio mas, Gesprengt knabenkraut: Quintæ speciei folia sunt crassa & lata, multis maculis aspersa. Flores prioribus similes, coloris nonnihil viridis, huic similis sexta foliis maculatis: quæ maculæ sunt ex nigro virētes, flores albi & purpurei grati odoris, similes capitiis Stultorum. Icon prior Tabern.accedit ad iconem Matthioli, secunda ad iconem Dodonæi: quas autem plantas intelligat non asserimus adhuc.

C. B. Phyt. Testiculus 4. morionis mas foliis maculatis.

Orchis fœtidissima Clusii.

Similem quintæ (Orchidi colore vario) obseruabam [inquit Clusius in Pannon. & Hist.post.] in pratis vrbi Londinensi in Anglia proximis, vbi etiam eruebam grandiore paulò florum purpureorum spicâ teterrimi fœtoris.

Casp.Bauh.Phyt.Orchis 13.fœditissima Clusii.

ORCHIDIS GENVS PARVVM FLORE prorsus purpureo odoris suauissimi.

Quintum Testiculi genus Trago bipartitum est, vtrumque *folio* vestitum Lilio simili: *Flore* emicans purpureo prorsus, nec enim illas ostendit lituras, eóque instar frumentorum in spicatū desinente cacumen: quod in hoc genere minimum existit suauissimo cōmendatur odore, & ad Gariophyllæam accedente. Nascitur vtrumque in asperis plerumque montibus subter Iuniperos, terra forti & alba gaudens. Orchis quinta odorata, Das 5. wolriechend Margendrehen.

Gariophyllus odor.

Tragus propriam huius habet iconem: considerandum an icon nostra ex emptitiis pro ea poni possit, vel an aliquam potiùs denotet Orchidem.

Perpendendum etiam an à Clusio in post.hist. sic tradatur: Orchidis genus elegantissimum sine tertium binis crassis bulbis præditum, vno succi pleno, altero flaccidiore, quod in Orchidibus vulgare est: foliis longis, angustis: caule interdum pedali, spicâ florum elegante, odoratâ, quorum galeola obscurâ purpurâ nitet, hiatus cum propendente labro candicant, purpureísque maculis insigniuntur. Inuenitur in pratis Nemeth-vvyvvar Dn.de Batthyan vicinis, supra Rabam & inter flumina Muram & Drauum.

C.Bahin.Phyt. Orchis decimaquinta obscurè purpurea.

ORCHIS MINOR FOLIIS TENVIORIBUS reflexis flore punicante.

Orchidis minor species Thalii, *foliis* est tenuioribus in terrâ reflexis, quinis, senis, septenisue: *cauliculo* breui, digitali, quandoque dodrantali, tenui, spica breuior florum punicantium pauciorum. Nascitur locis apricis circa Gerenrodam.

ORCHIS PARVO FLORE RVBRO siue phœniceo.

Descrip.

ORchis hæc palmo maior *foliis* plurib⁹ non magnis, *caulem* multùm amplexãtibus: *floribus* veluti in spica sexcunciali longa, & penè vnciali lata, paruis, rubris, & penè vnius coloris: an fortè Testiculus morio tertius Dodonæi?

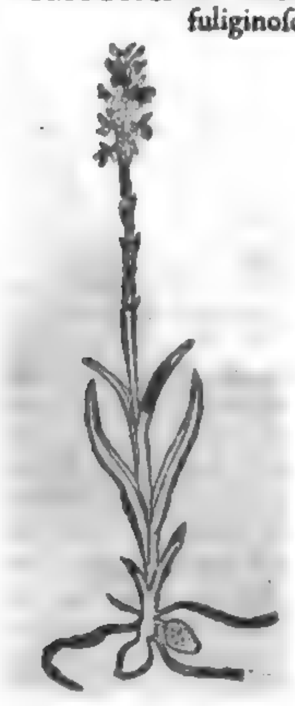
Icones supra posita.

Icon quam ponimus est ex iis quas emim⁹, quę aliquatenus exprimit nostram plantam.

Considerandum an de hac scribat Clus. H. post. Orchis 2. cui folia sunt plura, quàm latifoliæ alteri, angustiora: caulis gracilior, pedalis, flores rubri pulcherrimi, quales ferè in Belgico illo Orchidis genere videre memini, quod è pratis Louanio vicinis eruabatur. Crescit in eodem iugo Greben pone arcem, & plerisque gramineis locis, inter flumina Muram & Drauũ, tum apud Sackturnya Ill. Comitis de Zrinio arcẽ. Tradidit autẽ hanc priùs iisdem planè verbis in Pannon. sub hoc titulo; Orchis flore rubro elegantissimo.

C.B. Phyt. Orchis 19. flore rubro elegantissimo rubro. Montbelg. mense Iunio florẽtem vidi.

TRAGORCHIS MINOR FLORE fuliginoso.

LOb. obs. p. 90. & Ic. Pl. p. 177. Tragorchis minor & verior C. Gemmæ, siue Cori osmites, vel coriophora flore instar cimicũ: *Flore* est fuliginoso, figura, color & odor Cimicis, *foliis* non absimile minori Delphinio Satyrisco: gaudet irriguis: floret cum Delphiniis.

H. Lugd. Tragorchis minor & verior Gemmæ.

C.B. Phyt. Test. 16. siue hircinus minor.

Tab. Ic. Testiculus hircinus 3. minor, klein Bocks hödle. Icon quam his posuimus an respondere possit Tragorchi minori considerandum.

ORCHIS BATAVICA.

DOdrãtali assurgit *caule*, quem terna aut quaterna ambiũt angusta folia: sũmus *caulis* sustinet breuiorẽ spicam florum elegãtis interiùs rubri coloris: trifido labro propendente.

Orchis 6. siue Batauica (Clus. Pann. & H. post.) ingrati odoris est, quam nõ ineptè Tragorchin minorem nuncupari posse censet Io. Hoghelãdius. Rara inuentu crescit in marinis aggeribus, interdum etiam reperitur circa Hagam Hollandiæ. In hortos autem translata, latiùs explicat florum comam, in metæ quasi formam desinentem.

ICONES ORCHIDVM QVARVMDAM.

Descriptio

ICones propositæ, sunt ex iis quas sculptas emimus, considerãdum an sint plantarum diuersarum à iam traditis: insignis enim varietas est Orchidũ. Sunt nobis sanè aliquot Orchidũ differẽtię, quas accepim⁹, Argentinâ à Do. Vldario Chelio insigni Medico ex plantis vt existimamus Dj. Aggerii stirpium diligentissimi inuestigatoris, ac ab aliis, quas describere nũc non valemus, nec pingere lubet, quia nihil certi proponere possimus, ac ignoramus vbi collectæ, & an sint iam descriptæ.

ORCHIS

ORCHIS MINOR ANGVSTIFOLIVS IN suprema parte longis foliis.

TEsticuli 16. minoris (Klein Knabenkrautz) Tabern. more solito nullam exhibet descriptionem. Si Icon ad plantam facta, notabile est Orchis genus, in eo differens à cæteris, quòd folia superiora iuxta flores sint longa, cùm aliis sint breuia.

C.B.Phyt.Orchis 19. Tab. 16. minor.

ORCHIS PARVIS FLORIBVS, MVLTIS punctis notatis, An Clusio Orchis Pannon. 4.

Descriptio.

B*Ulborum* altero oliuari, altero rotundiori fibræ adnascuntur vt in cæteris: *caulis* sesquipalmaris & dodrantalis, cui circũiecta folia quina septenáque, sesquiunciali latitudine, longitudine palmari, quorum aliqua repanda, alia caulem inuoluunt: *flores* in spicam satis breuẽ confertim digesti, ferrugineum conum in fastigio caulis antequam explicentur æmulantes, odore melleo: flores singulares exigui, calcari herbido breuissimo, galea ferruginea, alis vel totis herbidis, vel ex dimidio purpurantibus, intus rubro punctatis: *labellum* simile quodammodò animalculo quadrupedi tripartito vel quadripartito, alato, foris penitus albicante, intus creberrimis punctis saturatè purpureis notato: apicibus in rictu luteis.

An Trago,; Tertium peculiare quoddam Satyrii genus, caulem proferens teretem & mollẽ: folia Lilio similia: radices gemellæ & rotundæ, exiguæ, flore copioso, ac racemi instar coacto, foris spadiceo, intus verò candido & minutissimis maculis asperso plenum. Gaudet humo argillosa nascitúrque tam in pratis quàm montibus. Proinde Iunio mense florere incipit.

Icon displicet.

Nos iconem Fuchsianam proponimus [quæ non placet]de qua ille Icon.p.320. Orchis angustifolia fœmina tertia: Schmal knabenkraut weible das dritt. Verùm quam Orchidem intellexit Fuchsius proposita icone perquirendum, quandoquidem nihil annotauit præter nomina.

Dodon. in hist. Gall. Iconem Fuchsii habet sub hoc titulo Orchios quintum genus, *le tiers couillon de chien femelle* : Valde simile est foliis secundo(quod vocamus Orchin purpuream maiorem maculatam,)flores parui, simul conglomerati, externè coloris Castanearum, internè albi, plurimis maculis notati: radices duæ similes duabus Nucibus longis & rotundis, vna maior alterâ.

Dodon. in Hist. fl. & in fol. omisit hanc historiam & iconem, quasi de planta incognita & quę non extaret olim scripsisset.

Clus. Pann. & Hist. post. sic describere videtur: Quina aut sena sunt Orchidi quartæ folia: spicâ elegantium pusillorum florum purpurascẽte galeâ tectorum, prominulo labro & in quatuor barbulas diuiso, albo, purpureis punctis distincto, paruo calcari à tergo prominente, tenuis odoris, sub quo, vt in reliquis Orchidibus torosum & contortum est capitulum exiguum semen scobis instar continens: geminas radices habet testiculorum modo efformatas, vnam plenam, alteram marcidam, supra quas ex imo caule ortæ fibræ expanduntur. Nascitur ad montis Glesenfeld imminentis radices, binis supra Neapolim Austriç miliaribus, abundantiùs tamen in montium tenui gramine sectorum decliuitatibus, supra Radaun, Medeling, Baden, & plerisque aliis editioribus sicciorihúsque locis Viennæ vicinis. Illi similem eruebam montibus Greben proximis, sed longè ampliorem, crassioréque & longiore spicâ præditam.

Locus.

Icon quæ proponitur ab Hist. L. sub Orchide quinta Dodonæi exhibita est à Dodonæo vti dictum, & Fuchsio. Verùm an ei conueniat descriptio apposita ex libro florum pro Tertia Cynosorchidis specie, considerandum: quia Dodonæus in fol. pro ea longè aliam iconem proponit, nec scimus an descriptio ex libro florum Dodon. ei iconi quam nos etiam habemus respondeat.

An Camer. hort. Orchis minor. Cynosorchis. Testiculus canis minor flore guttato sanguineo.

Locus tempus.

Circa Montbelg. abundat ac floret Maio: Geneuæ Obseruaui florentem Maio: Frater Casp. B. misit collectam in pratis propè Dornacum.

ORCHIS ROTVNDVS DALECHAMPII.

Descriptio.

EST nobis inter plantas nostras siccas Orchis rotundus Dalechampii cognominatus: quem Hist. Lugd. sic describit: *radice* constat gemina, testiculis simili, carnosa, supernè fibrata: *caule* vnico, cubitali, rotundo: *foliis* ad summum tribus vel quatuor, latis, venosis, pallidis, Arundinis in-

dus Dodon. Matth. Testiculus secundus. Sub dicto titulo Hist. Lugd. est icon & ex Fuchsio. Est & alia eiusdem plantæ sub titulo, Orchidis 2. species, est & Orchis Spherodes Gemmæ.

Tabern. Icon. & hist. Testiculus 7. Sphegodes Stendelwurtz. Testiculus vulpinus 2. fuchshödlin. In descript. 3. Folia quinque aut sex striata latiuscula, Plantagini angustifoliæ nonnihil similia, quædam reflexa, caulis palmaris, cum florib[us] quinq; vel sex, qui foliolis aliquot cõstat, in quib. partes inferiores habent aliquid nigri, quod refert imperfectam apim. *Non placet* Compilatorem ponere Testiculum modò ab eo descriptum, capite diuerso à Sphegode, quem non descripsit: si enim hic non idem, saltem erit valdè similis. Huc etiam referendam censemus ineptã figuram cum flore quadripartito sine descriptione Tabernæ iconum & Hist. cui titulus Triorchis fœmina, Nagwurtz weiblein.

Fab. nír.

Casp. Bauhin. Phyt. Orchis 23. Fucum referés maior, foliolis superioribus candidis & purpurascentibus.

Locus. Montbelgardi abundat florens Maio, etiam in horto Ill. E. C.

ORCHIS MELITTIAS.

Descript. Lob. Obs. & Icon. Plant. pag. 180. Orchis Melittias, siue Apis cadauerulum exprimens Belg. Bienn Teut. 217.

Hist. Lugd. Orchis Melittias Gemmæ, quæ videtur referre Orchin Serapiã Dod. in hist. stirp. Gall.

Tab. Hist. & Icõ. Orchis Melittias, Biẽ blumlich Gyle wurtz.

Casp. Bauh. Orchis 24. Fucum referens minor foliolis subuirentibus: vel Orchis apem referés. Orchis 6. & Satyrium alterum Diosc. Trago: Orchis Melittias Lobelio.

Orchidis tertiæ Tragi meminibus nomini Orchidis Fuciflorís, vbi eius descriptionem proposuimus, consideretur an & icon: perpendendum etiam an nostra icon ex emptitiis eò referenda, vel eadem cum præcedenti ad strigosiorem plantam minùs concinnè pictam.

ORCHIS SIVE TESTICVLVS SPHEgodes hirsuto flore.

Descriptio. Galeam alásque expandit virentes, tristioríq; & obsoletiore fuliginoso colore fucum potiùs aut vespam quàm apem præfert: *folium* infimum hirsutum, quod pro labello est, in quo nõ lutearum linearum, vt in illa, discursus vllus conspicitur, sed solummodò liuidæ duæ reliquo folio læuiores, depressioréſque transuersa lineola coniunctæ H. maiusculam Romanorum efformant: aliàs verò duobus locis coëuntes insulam Ouali figura, lignosam hirsutámque circumscribunt.

Plant. Ic. pag. 180. Testiculus Vulpinus secundus sphegodes Teut. 217. Lobel. Obs. p. 88. nomine Testiculi vulpini aliam posuit iconem, quæ apud Dod. in h. postrema est nomine Orchidis Serapiadis secundi minoris.

C. Bauh. Phyt. Orchis 25. Fucũ ferens tertia.

ORCHIS MYODES GALEA ET ALIS herbidis: & Orchis Serapias tertius Dodon. & Myodes 1. Lobelio.

Descriptio. Folia tria, quatuor aut quinque, vnciam lata nonnunquam angustiora, longitudine circiter palmari: *caulis* tenuis, palmaris, bipalmaris & maior: *flores* sustinet ex pediculo surrecto, ventrioso, cui appositum folium ad ipsius floris cacumẽ vsque pertingens, raros, nullo calcari: *galea & alis* colore herbaceo, reliqua parte muscæ corpusculum affabrè exprimente, prona parte albidã oris ferruginei, supinã verò colore fuliginoso, Zonã subcærulea septum cingente, in rictu geminis corniculis stipato *apices* lutei occuluntur.

Lobel. Adu. pag. 62. Testiculus Vulpinus floribus muscam, sed colore rubigineo obsoletóque & inamœna fuscedine purpurascente Fucum exprimẽtibus. Considerandum an hæc conueniat cum icone sequenti de qua Lobel. Ic. pag. 181. Item Obs. Orchis myodes prima C. Gemmæ, floribus muscam exprimens.

H. L. alt. Hist. Lugd. Triorchis Serapias tertius Dodonæi. Malè impositus titulus Triorchidis, cùm Dodonæus dicat duos testiculos non tres visos. Hist. præterea ait: Orchis myodes prima Gem-

cum Orchidibus, in quibus fibræ tenues ex bulbis prodire non solent, sed supra & iuxta bulbos.

Orchis amplissima foliis binis splendentibus.

Orchis ampliss. Clus. 1. Orchis prima amplissimis foliis, quæ à nemine (vt suspicatur Clus.) obseruata; bina habet *folia*, Ellebori albi foliis amplitudine non cedentia, aliquot venis à pediculo ad extremum vsque folium productis insignita, supernè virentia, infernè dilutiora, prorsus tamen splendentia: *caulem* cubitalem, paucis foliolis siue inuolucris præditum, pentagonum: *flores* in summo spicatim cohærentes, cuius autem coloris, cuiusve formæ ignorat, cùm antequam aperirentur, plantam duntaxat obseruauerit: *radices* binas, crassas & parui Napi modo oblongas, supra quas infimo cauli inhærent aliquot fibræ satis crassæ.

Solùm conspecta est hæc Orchis Maio mense anni 1579. in decliuitate montis, in quo extructa est arx Ill. V. Balthasaris de Batthyan p. m. Greben nuncupata, inter Drauum & Sauum amnes, binis vltra Warasdinum miliaribus.

C.Bauhin.Phyt.Orchis bifolia latissima.

ORCHIS ALBA CALCARI LONGO.

Descriptio. Hermaphroditicá Orchidē hanc haud temerè dicas, vt quæ Cynosorcheis & Serapiades dictas, quod quidem ad radicum formam attinet, medium quiddam obtineat. *Radix* enim duplici constat bulbo sublongo, pyriformi, productiore demissa fibra, quæ in capite alias plures æquè crassas quaquauersum exerit. A qua in imo statim *folia* insignia prodeunt duo vel tria, lata, plantaginea, minùs tamen neruis insignita superna parte, læuia, saturè virentia. Reliqua verò octuplò vel decuplò minora, angustioráque *caulem* nullo ordine decorant pedalem aut sesquipedalem, angulosum, striatum: Cuius summa *flores* spicatim occupant odoratissimi, albi, Papilionem expansis alis æmulantes, quorum foliorum supremum leuiter erectum obtuso mucrone sub se bina in summo, inclinatione quadam coëuntia, herbaceo colore prædita comprehendit: lateralia duo alarum instar expanduntur; propendet autem longum folium, minùs resectum, album, & ferè herbidum, linguæ caninæ exertæ instar, quod, vt in priore similitudine maneamus, papilionis corpus referre dixeris: auersa floris parte prominet calcar longissimum, prope floris basin album, cætera viride: vnicuique autem pediculo intorto herbidóque appositum est folium acuminatum: sapor foliorum amarus. Radicum aqueus insipidus.

De hac Dodon.Hist.fl.& in fol. Testiculus siue Orchis Serapias 1. folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at Lilii foliis multò minora: caulem dodrantalem aut altiorem: flores in eo raros, candidos papilionibus expansis alis quodammodò similes: &c. Eius icon est bifolia, olim in hist.Gall.lib.2.cap.46.ex Fuchsio erat trifolia, ac ei dicebatur Testiculus Vulpis: Gall. *Couillon de renard*. Germ. groß Stendelkraut. Belg. Greet Stendelcruyt. Dod. inconstantia.

Σατύριον τρίφυλλον Græcis; Satyrium trifolium Latinis, Officinis nostris (inquit Fuchs.) incognitum aut inusitatum: vulgò Testiculus Vulpis aut sacerdotis. Germ. Stendelwurtz: Gall. *Satyrium à trois feuilles*, nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dii colludentes nymphis per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium verò, quoniam tria fert folia ad terrā versa. Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudū, longū, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mali modò extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcē, & ori gratam. Quod verò hic dicimus Lilio similem: non sic intelligendum venit quasi quantitati & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimum sit Lilium quantitate sua Satyrii florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potiùs debet, quæ planè eadem est cum Lilii colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet. Icon.pag.408.Satyrium trifolium weiß Stendelwurtz. Fuchsius non describit plantam cuius iconem exhibet, sed detorquēdo accommodare conatur descriptionem Dioscor. suæ iconi, quam hic ponimus trifoliam, vt, eam sculptam emimus, quod ei non communē. Fuchs. not.

Matthiol.in Dioscor.cum magnis Icon. Lat.l. 3.cap.126.picturam solam habet sine descriptione sub Testiculi specie tertia. In Ital.cap.127. Ei appingit tantùm duo folia: sub eo tamen titulo in eadem tabella icones duarum plantarum.

Dicitur Lobel.Obs. Testiculus Vulpinus primus Anglis fores Ballockes. Hisp. *Satyrion*. Icon. Plantar.pag. 178.Testiculus vulpinus primus cuius flores culices exprimunt. Lobelius in sua icone duo tantum habet folia: is præterea aliam habet iconem parum differentem nomine Orchis Hermaphroditicæ de qua mox: considerandum in quibus differat.

Hist Lugd. Testiculi tertii species Matthiol. in ea tabella ex Matthiolo duæ icones diuersarum plantarum, præterea Hist. Lugd. ponit eiusdem plantæ iconem alteram sub hoc titulo: Orchis Serapias primus Dodonæi: ponit & tertiam trifoliam, cum hac inscriptione: Testiculus vulpis Dodonæi, tres igitur icones vnius plantæ sub diuersis ponit titulis. H.L. error.

An Thal.Harc. Orchis bifolia, flore purpureo & candido etiam in montibus passim ac pratis. Triplici autem differentia repetitur. Altera latifolia est, foliis orbicularibus ferè, vnciarum sex longitudine, quatuor latitudine: tertia breuiora omnia continet. Flos purpureus.

Camer.horti. Orchis bifolius, qui nonnunquam trifolius nascitur, vnde Fuchs. Dioscoridis Satyrion esse placuit.

Tabern.Icon.pag.667.& Hist. lib.2. pag.494. Testiculus Vulpinus latifolius, Füchsböbleint/ flüe

genblumen / Item Icon. p.674.Hist.353. Satyrium trifolium, Bocksgeyl.

Tabern. in iconibus & hist. sui immemor quatuor diuersas tradit huius icones: ac Commentum videtur quod Ic.pag.674.& hist.355.habetur sub hoc titulo, Satyrium Triphyllū Stendelwurtz.

C.Bauh Phyt. Orchis Serapias 19. bifolia minor flore Papilionem referens. Satyrium trifolium Fuchsii. Testiculus vulpinus primus Lob. variat, communiter quidem est candido: reperitur & purpureo. Huius binæ icones apud Tab. nomine Testiculi Vulpini latifolii & Triorchis maioris. *Nos* in hoc genere purpureo flore non obseruauimus, nescimus etiam cur C.Bauhinus Orchidem 19. iam dictam à 21. separarit, de ea scribit: Orchis trifolia maior. Satyrium trifolium Fuchsii: Huius duæ icones apud Tabern. Satyrii Triphylli nomine & sub Triorchi trifoliati inter hanc & Orchidem bifoliam minorē, parua nisi ratione numeri foliorum differentia.

Locus & Tempus. Non longè Montbelgardo eundo Hericuriam. Obseruauimus præterea variis in locis, nominatim in valle montium aridorum dicta Grecßbach, vbi florebat & Iunio odoratissima.

ORCHIS HERMAPHRODITICA bifolia.

ORchis Hermaphroditica secunda C. Gemmæ, Lobel. Obs. siue Orchis Psychodes (id est flore Papilionis) diphylla: oblongis cruribus, solo gaudet palustri: flos erumpit mense Iulio, omnino candidus, tener, qualis Oreadum. Icon. Pl. p.178. Sphecodes: fortè legendum Psychodes Teut. 216. Quantùm & in quibus hæc differat à præcedente perquirendum.

Hist. Lugd. Orchis Hermaphroditica Gemmæ, siue Orchis Psycoides diphylla.

Tab. nom. Tabern. icon. & Hist. Testiculus vulpinus 4. hermaphroditicus, füchßhödlin. Non placet Compil. non subiungere hunc Testiculum Testiculo Vulpino latifolio suo. C.B. Phyt. Orchis 20. bifolia minor altera, vel Hermaphroditica.

ORCHIDIS GENVS QVIBVSDAM Satyrion castratum. Item aliud genus cum quatuor radicibus.

LOb. Obs. p.97. Satyrion castratum vel Eunuchum ex genere Cynosorchios C. Gemmæ. Ic. Pl. p.192. Teut. 225.

Hist. Lugd. Satyrium castratum Gemmæ.

Tab. Ic. & Hist. Testiculus sextus, Castratus.

C.Bauh. Phyt. Satyrium 15. cuius radix in dua

tantùm oblongas partes diuiditur.

Est nobis nescimus vnde Orchidis genus *caule* palmari & pedali, cui *radices* quatuor crassæ vnciales, & sesquiunciales, folia plura, vncias tres longa, angusta, in acutum desinentia. *flores* parui, spicati, sub singulis foliola longiuscula.

ORCHIDES, CVLICES MINORES triphyllæ.

ICon. Plantini p.178. posita Icō cum hac inscriptione, Culices triphyllæ Teut. 217. Casp.Bauh. Phyt. Orchis 22. trifolia minor, Culices minores triphyllæ Lobel. Icon.179. Vide descriptionem in hist. Belgica Lobelii.

ORCHIS BATRACHITES.

LObel. Obs. Orchis Batrachites vel Batrachoides C.Gemmæ. Lobel. Obs. Belg. vorsfens. 1. Ranula à floris figura: Ex eorū genere quæ sexus ambigui sunt, vt & Hermaphroditicū Testiculum nō malè appelles. Sunt enim media inter Serapiades & Cynosorcheis, maximè quoad formā radicū.

Hist-

Hist. Lugd. Orchis batrachoides Gemmæ.

Tab. Ic. & Hist. Orchis batrachoides frechblumlicht Geylwurg.

Casp. Bauhin. Orchis 37. siue Hermaphroditica.

Buzeiden siue Buzidam Arabum.

Ait Auic. Buzeidem esse medicinam ligneam Indam, in qua sit virtus similis virtuti Been. Et Serapio, Buzeiden, inquit, est species Satyrionis. Salomon Ebēhasem.] Buzeiden sunt radices duræ, albæ, similes behen albo, confert podagræ, & doloribus iuncturarum. Et est medicina Indiæ, quâ nos parum vtimur. Quidam verò detulere eam ad nos, & vidimus eam sæpe. Aben Mesuai] Melius quod est ex buzeiden, est album, habens lignum grossum, & multas rugas. Illud verò quod est subtilis ligni, habens superficiem lenem, paruæ albedinis, est non bonum, nullius iuuamenti. Habix dixit sicut iste. Et dixit cum hoc, quod iuuamentum eius est sicut iuuamentum hermodactylorum, ad remouendos dolores iuncturarum, & ad conferendum podagræ. Mesarugiæ.) Buzeiden est calidum, auget in spermate. Et de proprietate eius est, quod laxat aquam citrinam. Sed illud est malum testiculis. Et rectificatio eius est cum Sinapi, & melius ex eo est nouum. Et dosis eius, pondus est drachmarum duarum.

Digiti Citrini Arabum.

Asabasafra siue Digiti Citrini sunt, autore Auic. figuræ volæ manus colore mixto ex citrinitate & albedine duri & nonnihil dulces, quidam sunt citrini & puluerulenti absque albedine. Digiti crocei, vt exemplaria habent, sunt gummi seu vena tinctorum: Rhasis.

PAMATA SATYRIA IN GENERE.

CAP. XXVI.

Σατύριον βασιλικὸν Græcis, Satyrium regium Latinis. Offic. Palma Christi. Arab. Buzheiden: Auic. Digiti Citrini. Germ. Creutzblumen. Gall. *Satyrium royal.* Palmam Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu dixerunt. Verum Satyrium, inquit Matthiolus, hactenus in Italia videre non licuit. Palmæ Christi radices, Auicenna Digitos Citrinos nuncupat, etsi eas Digitos citrinos esse perperàm, nullaque, quod libro suo legerim, ratione ducti, negent Monachi illi.

Palma Christi. *Digiti Citrini.*

Fuchsius Palmam Christi non rectè inter Satyrii genera depinxit, siquidem ea potiùs meo iudicio inter Canis testiculos erat repræsentanda.

Fuchs. not.

Palmis duabus Christiadibus & Serapiadibus (aiunt Lobel. & Pena Adu.) accensēt Triorchim Serapiada Aegineta (addere enim tertiam quandam videtur,) terno donatam didymo, quam aliàs Palmam Christi opinabamur: tum quia succulenta minùs, ficciorque est, & vehementer deterget, intrò forisque vlceribus admota: tum etiam quòd Melancholicis, Quaternariis, Epilepticis, neruorum offarctu, & pituitosa saburra oppressis miram præstet opem, fluxum dysentericū sistat, quot qualésque facultates Palmæ Christi Recentiores vendicant, [ne cuiquam imponat Palmæ Christi vehementer purgantis homonymia,] dignandas sanè Aegyptiis Venerandæ Serapiadis deæ Augusto cognomine: alioquin nihil attinuit à cæteris secreuisse, & Serapiadas nuncupasse. Rationibus hisce fauebat ex lectione conjectura, nam vbi πολύχρηστος multi vsus, legendum πολύσχιστος multifidam radicem: & fortè vtrumque, multifidum multique vsus radicem innuebat, & mox inferiùs vbi Dioscor. ῥίζα ὅμοια ὀρχιδίοις ὅμοια, id est, Radix subest testicellis similis, aut pusillis testiculis, legi barum multifida leuiore metatheti multò, quam in superiore capite, vbi pro Olea suffecerunt merito quidam Squillā teneram Pancratium. Verùm tamen si cui hæ minùs allubescant Serapiades, exploret superiorum Orchium facultates, quæ multò tamen ignauiores & mucore elumbes magis videntur, aut alias aptiores adducat, & lubenter vltrò indictas istas Palmatas Antiquis profitebimur. Herbidos pratensésque colles frigidiores amant tum minor tum maior, legimus etiam in Alpinis Ratilburgi & Nozoreti Germaniæ. Maio flore & foliis exit: maior foliis similibus, sed latioribus Porri, mucronatis, ad terram reflexis, crassis, interdum maculatis fuscis, & nigricātibus notulis: flores purpurascentis Cynosorchis adeò similes sunt, vt nisi propiùs spectes easdem putes. Radici item geminus est bulbus, altero euanido, altero prægnante & succulento, vtroque tamen oblongiore, nonnihil compresso, & ima sui parte in fibras inæquales ternas aut quaternas veluti digitatas abeunte. Hanc marem appellant. Fœmina verò floribus candidis, vel e purpura rubētibus, diluteue cæruleis, cucullatis, crebriores maculas purpureas & rictum ostentantes habentibus: foliis minoribus, & inspersis punctulis: radice consimili. Sunt vt hist. Lugd. notat, qui vocant Palmam Christi Buzeiden, siue Buzidam Arabum Satyrii autem huiusce radices nihil minùs quam ligneæ sunt, nec ex India petuntur, vt voluerunt Auicenna & Serapio. Matthiolus Satyrium Basilicum siue Palmam Christi Auicennæ Digitos Citrinos esse vult: At Satyrionis Basilici radices duræ non sunt neque croceæ, neque ad tingendum vtiles. Quare id à Digitis citrinis Auic. & Rhasis perspicuè differre videtur.

Triorchis *Palma Christi,* *Serapiades Orchidis facultates.* *Palma mas.* *Palma fœmina.* *Non sunt Buzeidam.*

Thalius Harcyn. pag. 112. Satyrium recentiorū Græcorum iuxta Dodonæum mas, alias Palma Christi: Serapias mas Anglis, Orchis autem fœmina Tragi. Atqui Satyrii huius maris cuius videlicet folia maculis destituuntur, diuersæ aliquot differentiæ in Harcynia occurrunt, quæ sub duobus præcipuè generibus comprehendi poterunt, quorum alterum sit latifolium, alterum angustifolium: quorum etiam vlteriorem tradit distributionem.

Orchis Serapias Lobelii Camerario horti. seu Satyrium b. filicum aliorum, flore candido, dilute rubescente & rubello. Ex his tertium folia interdum maculis cruentis aspersa gerit, interdum (An Plantini icon. pag 188. Palma Christi mas?) sine maculis. Priora verò duo maculis in horto meo nunquam carent, nescio an alibi etiam.

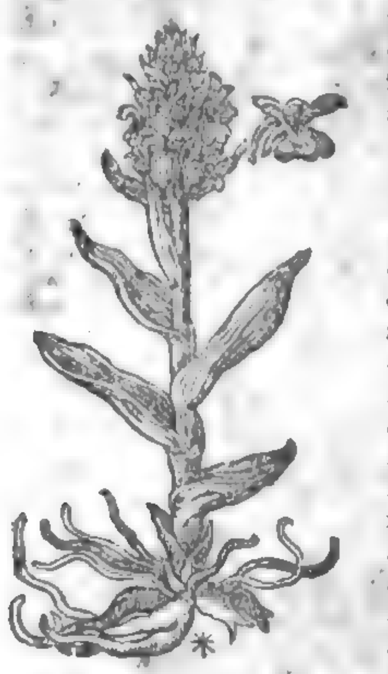
Satyrium Basilicum mas & fœmina amarum est, referente Fuchsio, magis tamen amarū quod maculosis constat foliis. Ideoque non perperàm censent Auicenna & alii quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secūdo ordine tradunt. Vsus eius ad erogandam cutem, ad neruorum dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gustata. Semen ex vino sumptum nouem diebus, co-

initiales sanat. In eundem effectum vinum diluitur herbæ decocto. Scobs radicis propinatur in vino ad arcendam quartanam, quam & vomitione curat, paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit. Satyrii Basilici radices, Orcheos radices sapore & gustu referunt, quare & facultatibus similes existimantur. Nicolus Florentinus capite de quartanæ curatione vim habere ait & per superiorem & per inferiorem ventrem purgandi, & aduersus quartanas febres inueteratas, post purgationes radicis partem pollicis longitudine tusam cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi, hocque remedio ter sumpto biliosum quendam post 44. aut 45. accessiones, à febre quartana fuisse liberatum.

PALMATA NON MACVLATA.

Descriptio

PEdalem hæc *caulem* erigit, in quo *folia* oblonga sesquiunciam lata, læuia, nullis admodum obscuris fugientibusque notis maculosa: *flores* spicati, purpurascentes, alas pandunt vtrinque purpurantes, interiectum autem folium galeæ æmulum non item: labellum dilute purpurascens, guttatum, tripartitū demittunt: calcar paulò vltra mediam pediculi longitudinem protenditur: vnius verò cuiusque floris pediculo intorto appositum est foliū mucronatum, semunciale & sesquiunciale, nonnihil rubescens. *Radix* subest gemino digitato bulbo constans cum fatua dulcedine aliquantulùm amaricans.

Lobel. Obs. Serapias mas læui folio, floribus dilutè purpureis notulis conspersis. Satyrium Basilicum primum Dod. Palma Christi Herbariorum: Belg. **handekens cruyt**, Germ. **Creutz blum** Icon. Plant. p. 188. Teut. 223 Satyrium Basilicum primum, siue Satyrium basilicon maius Dodon. de fl. quod plerique marem appellant, floribus est dilutè purpureis cum punctis. Palma Christi vulgò dicitur: Germ. **Creutz blumen**: Belg. **handekens cruyt** / Gall. *Satyrion royal*. Sunt qui velint Buacidem vel Buzidan Arabum esse: sed absunt. Matth. Satyrium Basilicum Digitos citrinos Auicennæ esse vult: & Monachos dubitantes eâ de causâ reprehendit. Dodonæo tamen magis placet Monachorum hæsitatio quàm Matthioli assertio. Satyrium basilicum vulgò vocatum à Digitis Citrinis Auicennæ & Rhasis differunt.

Taberm. Icon. & histor. Palma Christi mas. 1. **hendtlenswurtz Männlein / Creutzblum.**

Dodon. & Matth. dissentit.

* C. Bauh. Phyt. Satyrion 4. basilicum pratense latifolium: Satyrion fœmina Bruns. Palma Christi mas læuifolio Lobel.

Locus & tempus.

Obseruaui Geneuæ foliis non maculatis. Floret mense Maio in pratis circa *Arue* fluuium.

PALMATA SPECIOSIORE THYRSO, folio maculato.

CAulem pedem altum & sesquicubitalem aliquando erigit subpurpureū, in cuius fastigio spicatim dispositi *flores* rubentes, vel dilutè purpurei, calcari trientem pollicis circiter longo, cristis duab⁹ erectis: galea è duobus foliis cui tertium appressum incumbit composita; labello in tres lacinias diuiso, saturatâ purpurâ guttato, pediculo purpurascente, cui semper appositum acuminatum folium e viridi nigroue purpureum: huius flores obseruantur & intentiùs purpurei & penitus quoque albi, folia plura qualia Orchidum vulgatissimarum, & à radice orta caulem ambientia, & è caule ipso nata, inferna, sublonga, satis lata, superna angustiora, alterno situ posita, crebris maculis nigris notata; *radix* ex gemino bulbo composita, quorum alter maior, effœtus alter albus, vegetior, in quatuor aut quinque digitos abit, ad quorum coniunctionem propagantur fibræ. Sapor radicis aqueus, viscidus, non sine leui amaritudine, folia multò amariora. Huius è foliis non maculosis petita varietas, nullo alio discrimine conspicuo, de qua antè: Altera quoque varietas ex bulbo maiore tridactylo.

Icon nostra ex empiriciis non in omnibus placet: eam autem Fuchsius posuit pro Satyrio Basilico fœmina, & Digitis Citrinis Auicennæ: eius descriptionem recitamus sub Palmata angustifolia purpurea. In Iconibus Fuchsii p. 410. figuræ titulus est, Satyrium basilicum mas alterum **Creutz mennle das ander**.

Considerandum an Tragus huius iconem habeat, hoc titulo, Orchis fœmina altera, **Creutzblum / weiblin /** de qua scribit, Satyrii alterum genus radix quæ formam repræsentat binarum manuum inuerso ordine inuicem superpositarum, quarum recentior natu cum flore augmentum capit, altera marcescente. Nascitur hoc genus Orchios in quibusdam pratis & nonnullis graminceis montibus. Radices tam huius quàm superiorum Testiculorum ferè dulces gustatæ.

An Matth. in Diosc. Palmæ Christi, cuius radices Digitos citrinos appellat Auicenna, genus maius, quod Ananiæ Vallis montibus inuenitur, & folia ferè Lilii habet læuia, patula, maculis quibusdam nigris respersa: caulem rotundum, læuem: florem spicatum, varium, in purpura albi-

albicantem, odore non ingrato : radices duas, quę sanè testiculos referrent, nisi ramis quibusdã, quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Icon à Matthiolo proposita non respondet eius descriptioni, potiùs videtur icon nostræ Palmatæ cum longis calcaribus rubellis.

Dodon. de fl. Satyrium alterum maius : quod fœminam vocant, Satyrium alterum Basilicum dicitur.

Lobel. Obs. (& ex eo Hist. Lugd.) Serapias fœmina pratensis, foliis notulis inspersis, siue Palma Christi : Adu. pag. 63. Satyrium Basilicum alterum Dodon. Icon. Pl. pag. 188. Palma Christi Serapias fœmina pratensis, Teut. 223.

Tabern. Ic. & Hist. Palma Christi maculata.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 5. Basilicum pratensè maculosum.

Thal. Harc. Satyrium fœmina, foliis maculatis passim.

Locus & tempus. Passim secus vias & in dumetis obseruatur : Cuiusmodi in locis vtcunque obuiam per comitatum Montbelgardensem obseruauimus Maio & Iunio florentem. Eadem obseruata nobis in valle Griesbachiana ad thermas acidas. Basileæ quoque multis in locis occurrit. In hortum Mõtbelgardensem translata maximo & lætissimo florum Thyrso prodiit, qui & palmum altitudine superaret. Cùm essemus Geneuæ obseruauimus florentem mense Maio.

PALMATA MACVLATA.

Descriptio. NOn in eam altitudinem excrescit in quã præcedens, *radicibus* tamen tetradactylis conuenit, nec non *foliis*, nisi quòd euidentiùs maculosa sint: *flores* verò purpureo colore præditi, saturisque punctis notati, cristas duas erigunt, alarum expertes : vnicuique autem flori appositum folium acuminatum saturatè purpureum.

Plant. Icon. p. 188. Palma Christi Serapias fœmina pratensis Lob. 95. Teut. 223.

Dod. de fl. Satyrium Basilicum alterum.

PALMATA ALBA.

PAlmatæ maculatæ flore albo antè meminimus quæ à præcedenti fortè solo colore differt. Icon quam his ponimus, ex est iis quas emimus iam sculptas, quæ accedere videtur Lobelianæ albæ, qui eam separat à præcedenti: de ea legitur Lob. Obs. & Icon. p. 189. Serapias candido flore montana maculatis foliis. Cynosorchis mõtana, folio maculoso C. Gemmæ, pratis item eadem niueo flore crebra visitur, cætera haud absimilia.

Hist. Lugd. Serapias candido flore Lobel. cætera haud absimilia Satyrio Basilico altero Dodonæi.

Tabern. Icon. & H. Palma Christi maculata mõtana hendelene wurtz.

C. B. Phyt. Satyrium 6. basilicum montanum maculosum.

PALMATA SIVE SERAPIAS PALVSTRIS latifolia flore albo subpurpurascente.

SErapias palustris latifolia; Cynosorchis palustris platyphylla folio læui, latóque flore albo subpurpurascente C. Gemmę, Lobelio Obs. Præcocior est Violacea Cynosorchi Icõ. Pl. pag. 190. Teut. 224.

Hist. Lugd. Cynosorchis palustris platyphyllos Gemmæ.

Tab. Icon. & Hist. Palma Christi palustris 3. wasser handlens wurtz.

C. B. Phyt. Satyriũ 2. basilicũ maius latifolium.

PALMATA, SIVE ORCHIS PANNONICA floribus exalbidis, & alba Griesbachiana.

ILlii primùm enascentia *folia* tria, aut quatuor habet Orchis 7. Clusii in Pann. octaua in Hist. post. siue Pannonica, dilutioris & quasi pallentis viriditatis, nullâque macularum aspergine notatis, ingrati saporis : Palmarem *caulem* amplectuntur aliquot foliola: in cuius summo fastigio *flores* spicatim digesti

nafcuntur, exalbidi & quafi pallefcentis coloris, nullis punctis diftincti, anteriùs motionum hiantibus cucullis fimiles, vtrinque auriti, & latiufculo pallido labro propendente, pofteriore verò parte corniculum habentes, vt Confolida regalis, aut Linaria, fed latius & obtufum, grauiter odorati, florum Sambuci odorem referentes: ad horum exortum fingula foliola nafcuntur pallentia, & floribus colore refpondentia: *radices* geminæ, veluti palmæ, in binos, aut plures digitos diftributæ funt, quarum vetuftior fungofa, nigrior, & flaccidior eft, altera candida, vegetior ac folida, paucis fupra earum exortum nafcentibus fibris.

Aliud genus eft formâ, magnitudine, cæterifque notis illi par: fola varietas in floribus, qui in hoc purpurei funt, foliola fub floribus nafcentia etiam purpurafcunt. Inuenitur vtrumque genus non modò in Leytano faltu fupra Manderftorf, aliifque Auftriæ inferioris filuis: fed etiam editioribus quibufdam pratis Viennenfi faltui proximis. Floret autem Aprili, nonnunquam etiam Maio, pro mitiore videlicet aut rigidiore vernalis aëris conftitutione.

Locus & tempus.

C.Bauh.Phyt. Satyrium 12. flore Confolidæ regalis Sambuci odore. Collegimus Palmatam florentem Maio & Iunio, in valle fontium acidorum Griefbachiana ad Herciniam filuam cui radices & folia refpondent iconi propofitæ ex Clufio: Eadem eft cum iam à nobis defcripta Palmata flore albo circa Montbelgardum obferuata.

Palmata & Serapias Batrachites.

Lobel. Icon. Pl. p.193. Serapias Batrachites vel Myodes Teut. 226.

C.Bauh.Phyt Satyrium 14. batrachites. Vide Hift.Belg.Lobelii.

PALMATÆ CVIVSDAM ICON.

Non occurrit nunc ad quam fpeciem Palmatæ hæc icon fit referenda, ea eft ex iis, quas emimus iam fculptas.

PALMATA SERAPIAS PALVSTRIS leptophylla, violacea, maculata & non maculata.

CYnoforchis paluftris altera C.Gemmæ, Lobel. Obf. ferius florens, comâ violaceâ, foliis interdum læuibus, interdum maculofis. Icon. Pl. p. 90. Teut. 224. Icon Lobelii non demonftrat folia tenuia, vel angufta effe.

Hift. Lugd. Serapias paluftris altera leptophylla, Gemmæ. Itē Serapias paluftris 3. Gemmę. Miror Compilatorem ex duabus iconibus à Lobelio propofitis fub vno titulo, duas ftatuere plantas, vna ex iconibus reprę́fentat plantam iuuenem, quæ caulem non protulit.

Hift. Lugd. error.

C.Bauh.Phyt. Satyrion 3. bafilicum maius latifolium alterum.

PALMATA ANGVSTO FOLIO vilissima paluftris.

CYnoforchis paluftris læui folio & angufto, feu leptophylla omnium viliffima C.Gemmæ, Lob. Obf. quæ Icon. Pl. 193. T. 226. Figura Lobelii non demonftrat folia angufta.

Hift. Lugd. Cynoforchis leptophylla Gemmæ.

Tabern. Icon. & H. Palma Chrifti paluftris 2. waffer hendlen wurtz.

C.B. Phyt. Satyrium 16. paluftre folio læui.

PALMATA SERAPIAS MONtana folio læui.

Serapias montana folio læui Lob.

SErapias montana folio læui. Cynoforchis montana folio læui C.Gemmæ, Lobel. Obf. & Ic. Pl. p.191. Teut. 225.

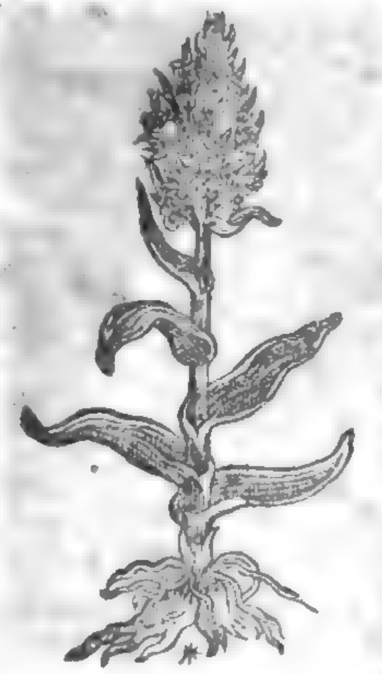
Hift. Lugd. Serapias montana folio læui Gemmæ.

Tabern. Icon. & Hiftor. Serapias montana Berg knabenkraut.

C.Bauh.Phyt. Satirium 11. bafilicum montanum bicubitale.

PAL-

PALMATA FLORIBVS IMPENSE RVBRIS.

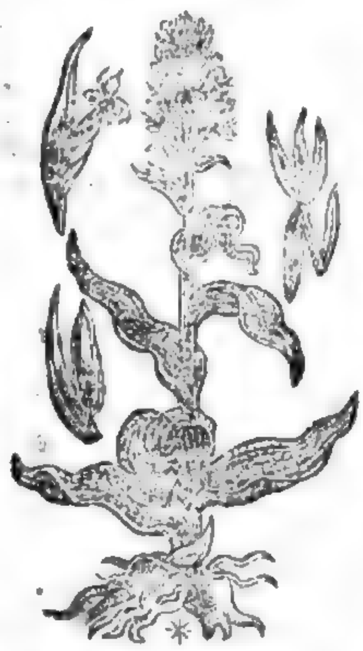
LObel. Obſ.& Ic.Pl.pag.191. Cynoſorchis Dracontias foliis & floribus impẽſè rubris C. Gemmæ, floret circa finem Aprilis, aut initia menſis Maii. Naſcitur in humidis, & vliginoſis, præſertim vbi nigrior terra eſt.

Hiſt.Lugd.Cynoſorchis Dracontius Gemmæ.

Tabern.ic.Tragorchis Bockßgeyl. Malè ponit Compil. hanc iconem ſine deſcriptione capite ſeparato ab aliis palmatis.

C.B. Phyt. Satyrium 18. paluſtre foliis & floribus rubris.

PALMATA PALVSTRIS NEPHELODES

CYnoſorchis paluſtris, Lophodes vel Nephelodes C. Gemmæ. *Flos* illi communis ferè cum cæteris maculoſis, proinde huic cõmunem appinximus deflore ſcentis Satyrii formam, vnà cum corniculis quibus ſemen atomon prorſus includitur, Lobel. Obſ. & Icon Plant.p.195.

Hiſt. Lugd. Cynoſorchis paluſtris altera, Lophodes Gemmę.

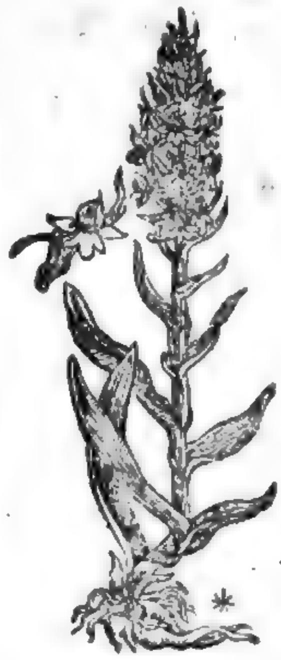
Tabern. Icon.& Hiſt. Palma Chriſti paluſtris. 1. maſſer hendlen wurtz.

Caſp.Bauhin.Phyt.Satyrium 17. paluſtre alterum maculatum.

PALMATA, SIVE CYNOSORCHIS MAcrocaulos galericulata C.Gemmæ.

CYnoſorchis macrocaulos, vel Conopſea, ſiue galericulata C.Gemmæ. Floret circa mediũ finemque menſis Maii vſque ad Iunii ferè medium. Lob.Obſ.Flores in hac icone multùm habent ſimilitudinis cum præcedenti noſtra Palmata calcaribus longis.

Hiſt.Lugd.Cynoſorchis Conopſea.

Tabern. Icon. & Hiſt. Teſticulus galericulatus, Knabenkraut. Compilator ponit palmatam hanc extra ordinem aliarum cum Orchidibus, cui bini teſticuli, nulla addita d. ſcriptione.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 12. mõtanum bicubitale.

PALMATA CARYOPHYLLATA.

PLant. Icon. p.194.Orchis Serapias Caryophyllata ſemine prægnans. Et T... p. 2-7. Flos Orchidis Serapiadis Caryophyllatæ ſiue odoratæ deſcriptę p.216.

C.Bauh.Phyt. Satyrion 1. baſilicum maximũ. Vide Hiſt. Belg. Lob.

PALMATA ANGVSTIFOLIA MACVLAta purpurea.

PAlmatam quam obſeruauimus in valle Grieſbachiana acidorum fontium, florentẽ, Iunii principio, *foliis* eſt anguſtis, maculatis & non maculatis, quinque vel ſex alternatim per *caulem* prouenientibus, inferiora latiuſcula, vnciã tamẽ multò anguſtiora, retrò

Deſcriptio

flexa, quatuor vel quinque vncias longa, superiora, breuiora & valdè angusta: caule cubitali, aliàs maiore, interdum etiam minore: *flores* multi, spicam breuiorem exprimentes, purpurei: *radices* pluribus digitis constant.

Icon quam proponimus est ex iis, quas iam sculptas emimus, quæ aliquo modo exprimunt nostram Palmatam angustifoliam.

PALMATA RVBELLA CVM longis calcaribus rubellis.

Descriptio. Duplici nititur *radice* palmata, vigore vicissitudinario annuatim in iis pulcherrima obseruatione se exerente; nam ea quæ cauli pabulum pariter & fulcrum subministrat, tota flaccida apparet effœtaque, quæ verò sequenti anno caulem productura, plena succulentaq; sapore viscido: plurimis alioquin digitis vncias longis præditæ sunt. Obseruati sanè nobis in vtraque ad viginti quatuor: infrà supraque palmatas radices aliæ, crassitudinis fibrarum Hellebori: folia prodeunt palmum longa *caulem* amplectentia, angusta, qui cubitalis, sesquicubitalis, atque etiam altior, quem parua & angusta quædam foliola stipant, suprema verò thyrsus occupat peramœnus dodrantalis plùs minùs, *flosculorum* rubellorum, calcari prælongo, & vnguiculis auium recuruo, præditorum, quibus dehiscentibus succedunt vtriculi striati, *seminis* puluerulento ferrugineoque: odor non vehemens nec ingratus.

Icon nostra est ex iis, quas iam sculptas emimus, quæ non malè respondet nostræ Palmatæ, & à Fuchsio exhibita, nomine Satyrii Basilici maris primi.

Matth. err. Matth. in Diosc. Palma Christi. Descriptio non respondet iconi: in comm. cum Iconibus magnis Latinis, Palma Christi maior. Item Epit. p.561. vbi etiam descriptio non conuenit cum icone.

Cam. err. Camer. in Epit. aliam posuit iconem quam non diuersam à nostra suspicamur, in ea tamen non benè exprimuntur calcaria, descriptio quoque non conuenit. Item in Histor. Germ. Matth. 4. Testiculus, Palma Christi.

An Lobel. Obs. & Plant. icon. p.189. Serapias minor rubello flore nitente, angustifolia, nullis inspersis punctulis, Lob. 95. Teut. 224.

Hi. Lugd. err. Hist. Lugd. p.1562. Serapias minor rubra Gemmæ. Item p.1568. Satyrium Basilicum maius Dodon. Planè displicet quod hist. ponat iconem ex Matthiolo & descriptionem ex Dodonæo diuersæ plantæ.

Tabern. Icon. & Hist. Palma Christi minor mas, flein hendlens wurtz Männlein, Creutz blum. Palma Christi fœmina hendlens wurtz weiblein. Prima icon est ex Lobelio, altera est ex Matth.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 7. basilicum angustifolium, Palma Christi maior Matth. Orchis fœmina Trago. Satyrium 9. basilicum angustifolium tertium, Serapias minor rubello flore Lob. *Nobis* dubium an duæ plantæ, suspicamur vnam.

Locus & Tempus. Palmatam quandam cum paruis flosculis rubellis & longis calcaribus in longis veluti spicis inueni Iunii principio in prato inter Masmunster & S. Germain. Transtuli Montbelgardum in Hortum Ill. E. C. Item inter Raupach & Besfordiam Iulii principio, prouenit etiam circa Montbelgardum: olim collegi Tiguri.

PALMATA MINOR ODORATISS. purpurea siue nigra.

PALMÆ Christi, siue Digitorum Citrinorum Auic. genus minus Matthiolo, quod in Ananiæ montibus habetur foliis constat Croci: *caule* dodrantali, iunceo, læuique: in cuius cacumine *flos* emicat purpureus, amaranthi æmulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit.

Dodon. ex Matth. Satyrium basilicum minus. Satyrium basilicum alpinum, flore ex purpura nigro, tanquam adusto (vnde Brandlein nomen impositum:) odore omnium suauissimo, seu Styracis: quem etiam aridus & in pollinem tritus, diutissimè retinet.

Nos (ait Gesner. horti) etiam aliquando plantauimus Lausannæ: sed vix vltra annum puto in hortis durare, & semen inutile esse, sicut reliqua Orchis genera.

Bened. Arct. Palma Christi minor Matthiolo. Satyrii species odorata, & præstantissima Brandlin.

Minùs modestè, inquiunt Adu. facit Senensis, qui hæ tentibus Citrinos digitos Auicennæ esse hasce Monachis conuiciatur, nullamque allatam rationem conqueritur: cùm ipse ne vmbram quidem adferat vllius. Et vires Digiti Citrini huic asserit, magno incommodo eorum, qui fidem illi adhibituri forent.

Hist Lugd. Palma Christi minor, Matth. Satyrium Basilicum minus Dodon.

Tabern. icon. & Histor. Palma Christi minor fœmina, flein händlens wurtz weiblein.

C. Bauh. Phyt. Satyrium 10. Basilicum angustifolium Alpinum, flore ex purpura nigro.

An Camer. horti. Orchidis Serapiadis siue Satyrii

tyrii Basilici odoratissimo flore minimo quædam species alpina, coloris ex puniceo nigricantis, quem Dysentericis præbent frixum cum Ouis, vel in puluerem redactum ex vino propinant.

Vires

Satyrion basilicon minus odoratum in peregrinatione nostra Rhætica per Vallem Telinam inuenimus in monte Burmio, tunc nominatū fuit nobis G. Breenle, & Italicè ibidē *Morete*. Cùm essemus Mõspelii delata hæc planta ex mõtib. circa Gangen. Geneuæ cùm tempore pestis inseruiremus, inuenimus in monte *Saleue*. Huius exsiccati puluis (inquit Matthiol.) ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (vt perhibent ii qui ita esse experimento comprobarunt,) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per vitrea organa ex iis elicitur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt vtræque (vt author est Auicenna) siccantque secundo recessu. Crassa corporis excrementa pellunt, faciémque detergunt. Dantur maniacis magno iuuamento: quin & in neruorum affectibus. Seminis puluis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subuenit. Item radicis decoctum vino diutiùs commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices, Nicoli Florentini testimonio, febrē quartanam fugant: is namque earum tantùm vsu Biliotum quendam curatum retulit.

Locus & Tempus

Vires

SATYRIVM ERYTHRONIVM MATTH.

Descriptio

Satyrii Erythronii vocati *radice*, Mali effigie, *cortice* tenui & rufo-candidâ intus pulpâ, sapore dulci, orique non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me [Clusiū] Cechinus Martinellus Rauēnas Pharmac. præstantiss. & rei herbariæ admodum studiosus, cuius imaginem excudi curauimus.

Hist. Lugd. Satyrium Erythronium Matthioli. Hanc, inquiunt Adu. ostentabat nobis (quasi nunquam vidissimus) & penè inuitis risum excutiebat Iacobus Cortusus, dicens, se manibus duntaxat attrectando totum turgêre Venereis libidinibus.

Nos annotauimus historiæ nostræ lib. tertio Valerandum Dourez existimasse Satyrium Erythronium Matthioli esse medullam Nucis Cuciophoræ.

OROBANCHE ET HÆMODORVM Veteribus & in genere.

CAP. XXVII.

Dvplicem esse Veterum Orobanchen ex mox tradendis colligere licet. Vnam quę legumen sit, aut leguminum, Erui præsertim, vitium & pestis. Alteram quæ cauliculus tantùm sit subruber.

Hanc Dioscor. describit his verbis: Orobanche (Ὀροβάγχη) cauliculus est subruber, ad duos dodrantes (sesquipedalis,) & interdum maior, insurgens, foliis subpinguibus, hirsutus, tener, floribus subalbicantibus aut melini coloris præditis. Radix subest digiti crassitudine perforata, vt inde caulis reficcetur. Videtur nasci inter legumina quædam, & ipsa strangulare. Vnde etiā nomen accepit. Editur oleris modo crudus & coctus, ex patina velut asparagus. Quin & cum leguminibus coctus facere putatur, vt ipsa citius coquantur.

Vsus in cibo

Inter reiectanea, Alii legunt κυνομόριον: alii λέοντα [Leonem:] Cyprii θυρσίνην vocant. In communi λύκος [Lupus] nominatur. Sed ne stateram, quod dicitur, transgredi videamur, Theophrastum, qui primam & secundam Orobanchen seu legumen depingere videtur, adorimur. Quædam autem sunt [inquit lib. 8. c. 8.] perspicuè multorum communia, sed quia in quibusdam maiorem vim habent (λαθυρίς, sic legendum sensu ita postulante, non ἀθυρίς, vt in publicis exempl. legitur,) horum existimantur, veluti Orobanche (Eruanga Gazæ) Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter lentes benè nutritur: & ea quidem Orobanche quodammodò similis est, quia totam plantam aggreditur & veluti brachiis amplexatur: sic enim strangulat, vnde ei nomen. Quod autem statim à radice Cumino & Fœnugræco (τήλιν) subnascitur Hæmodoron [λιμόδωρον, αἱμόδωρον legendum vult Hist. Lugd. Gaza Hæmodorō.] vnicaule est, nec dissimili caule, verùm breuiore multò, & supernè quoddam veluti caput habet, radicem autem subrotundam. Idem de Caus. 22. de iis scribens, quæ vicinas plantas interimunt, ait: Orobancha vocata Eruum necat amplexu compressúque suo: & Limodoron (αἱμόδωρον legēdum Hist. Lugd.) Fœnugræcum interimit protinus radici adnascens.

Cynomorio. Leo. Thyrsine. Lycus.

Orobanche. Eruanga.

Orobanche. Limodorō. Hæmodorō.

Orobanches quoque leguminis in diuersis locis meminit Plinius. Est, inquit, herba, quæ Cicer enecat & Eruum circumligando se, vocatur Orobanche, quam alii Cynomorion appellant, à similitud. canini genitalis: cauliculus est sine foliis [quod malè, vt dicetur,] pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cùm tenera est decocta. Et necatur cuminum ab imo dorso (legendum ab Hæmodoro Hist. Lugd.)

Cynomorio

Illius & Galenus recordatur simpl. 8. & Alim. 1. his verbis. Aparine non modò non esculenta est, sed plantæ Lentis dum assurgit, vndique implexa, ipsam strangulat, suffocat & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum. Siccæ frigidæq; est temperaturæ primo ordine.

Orobanche in genere.

Sed Cornar. in Dioscor. teste, Plinii locus prior de Orobanche ex Theophrast. lib. 8. hist. transcriptus. Quod porrò lib. 22. dixit sine foliis, nos φύλλοις ὑπολιπάροις in Diosc. legimus, & foliis subpinguibus connectimus. Non enim penitus sine foliis est, sed in summo caule folia habet & inter ipsa flores prodeuntes. Nec ignota herba est, sed nomine peculiari caret, nisi quod vnkraut der Wicken nostri eam appellant. Cornario subscribit Dodon.

Ὀροβάγχη Græcè, sic & Latinè Orobanche, Erui angina [à Theod. Eruanga] ab Erui strangulatu nomen adepta est, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id est, quòd Orobum siue Eruum strangulat. Ne-

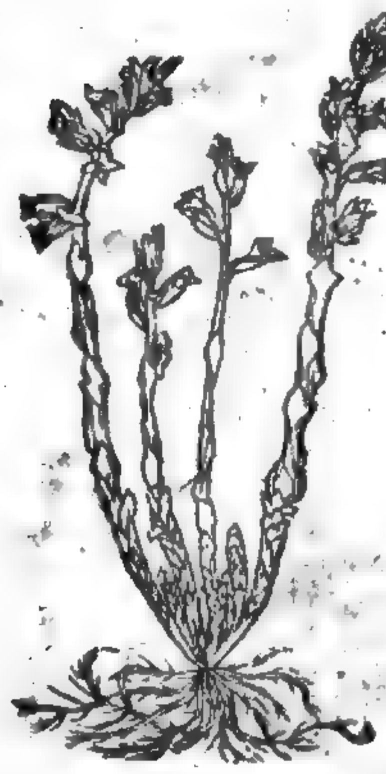
ga etiam vulgò (quasi Necam dicere vellent) appellatur, rapiendo enim leguminum inter quæ nascitur, alimenta, ea suffocat & necat.

Orobanche æquiuoca. Cuscuta. Helxine semine triangulo.

Hæc cùm Thymo adnascatur, ait Marantha, Epithymi nomen sortita est. Orobanche Theophrasti an sit Cuscuta, ut vult Marantha considerandum. Orobanche Theophr. & Galeni fortè Conuolulus niger Gesn. qui nobis Helxine semine triangulo dicitur. Videtur sanè Trago, quod præsens vitium, Angina, seu Orobancha, alter Cussus Serapionis sit, de quo cap. 41. ita scriptum reliquerit. Est secunda [Cussi sc. species] est nigra, & nominatur sic propter sui nigredinē, & habet semen nigrum &c. Nomina hæc adscribit Lebleb, & Volubilis minor. Cùm verò Orobanchæ descriptio, quæ apud Diosc. extat, huic non per omnia quadret, iudicium candido lectori committit. Est præterea Orobanche Galeni & Theophr. fortè Helxine Cissampelos. Orobanche Diosc. Gesn. quad. p. 41. Aegoletros Plinii [ni fallitur Gesn. quad.] Rusticis Malus flos, aliis Malus Henricus dictus, perquàm similis est Orobanchæ.

OROBANCHE FLORE MAIORE.

Descrip.

CVbitali altitudine exurgit & maiore, *caule* recto, tereti, hirsuto, pallido, aut luteolo aut subruffo, concaua: in quo non tam *folia*, quàm foliorum rudimenta, angusta, longiuscula, seu ligulæ, celerrimè marcescentes raræ: quorum etiam singulæ singulis floribus sunt subiectæ: *flores* in Thyrso Orchidum more, sed ex longioribus interuallis, Melissæ Fuchsii magni, hirsuti impensè, colore ex purpureo obsoleto pallido (subalbido Matthiol.) rictum effigiantes, è quo prominēt apices nigricantes staminum albidorū: *labrum* autem quod demittunt in tres lacinias est diuisum: ipseque floris fundus melleo succo viscido madet. Radix bulbosa è squammis compactilis, non admodum altè demergitur. Sapor eius admodum amarus. Flores verum odorem spirant haud ità ingratum.

Orobanche.

Orobanche, quam vidimus [inquit Matth.] omnibus notis legitimæ respondet: etsi scriptis mandarit Theoph. lib. 8. de hist. & 5. de Pl. causis, Orobanche Eruum necare amplexu: ea tamen quæ à Diosc. repręsentatur, & à Plinio lib. 22. cap. vltimo, nullo sanè amplexu, sed sua tantùm præsentia legumina, segetes, Cannabin, & Linum interimit, quæ prope ipsum oriuntur: quam ob causam Ananienses, quòd vicinas strangulet, *herbam Lupū* volgò appellant: nonnullis *Coda di leone* appellatur: aliis verò *herba tora* quòd vaccę eā deuoratâ [vt pastores facto periculo testātur] statim Taurum adeant. Sunt qui [vt loco citato scribit Plinius] Cynamorion eam appellent à similitudine canini genitalis: non inconcinnâ repræsentatione: nam si quis eam contempletur, glabro singularique caule prosilientem, confarctos inter se flores, & quasi in glomum collectos monstrantem, genitalis canini effigiem referre perspiciet, quod in summo crassius, & veluti galericulo contectum cernitur. Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimauerim, vel Theophrastum hac in re deceptum esse, vel aliam à Diosc. & Plinio Orobanchen concepisse. In postremis mutata figura. Frustra Matthiolus repetit Diosc. descriptionem nihil addens de suo, quasi non nota ei fuerit planta.

Herba Lupa. Coda leonis. Herba tora.

Orobanche, inquit Turnerus, in multis Angliæ locis prouenit, Variis quoque Germaniæ locis obseruaui. Inueni quoque sæpenumero radicibus Genistæ vulgaris pertinaciter implexam. Item iuxta Trifolium pratense marcidum quod enecauerat, vt ex fossione comperi, reliquis omnibus circumcirca Trifoliis vegetis & vernantibus. Orobanchen interpretari licet Angl. Chokefitche vel Strangleweede. Falluntur, qui Cuscutam credunt esse Orobanchen Diosc. Alii sine caussa nuper Orobanchen nostram inter Satyria retulerunt. *Quod Matth.* contra Theophrastum scribit (dicentem Orobanchen amplexu suo cōplexuque legumina enecare) solâ præsentia suâ id efficere, non placet. Quomodo enim legumina necet, solâ suâ præsentiâ cùm venenata non sit? cùm etiam ne venenatæ quidem plantæ eas inter quas nascuntur, interimant: Theoph. quoque & Diosc. repugnat. Fortè Matthiolus, quoniā nulla in Orobanche folia aut capreolos supra terram obseruauit, arbitratus nihil habere, quod strangulare possit, exceptâ solâ præsentia: neque perplexas radicum fibras animaduertit, quibus non sine errore caret figura ab illo proposita: Tragus tamen rectè fibras expresserat, titulo Satyrii Erythronii.

Rapum Genistæ. Eruangina Leo leguminum. Limodori descript.

Reperitur planta Rapo Genistæ omninò similis, caulibus fuscis [brunastres] & coloris liuidi, altitudinis pedis, floribus formæ & coloris Rapi Genistæ: Rapum Genistæ sine dubio species est Orobanches [ait Dodon. Gall.] & Limodori: ei autem similis planta est Diosc. ὀροβάγχη Lat. Orobanche & Eruangina, non tamen Orobanche Theoph. sed λιμόδωρον, Limodorum aliis vt Phocioni, λέων ὀσπρίων id est, leguminum Leo. Idem Hist. legum. Limodorus cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores subcandidi aut sublutei vrticæ immixtis floribus haud multùm absimiles: floribus succedunt

cedunt oblongi caliculi, in quibus semina minutiſſ. candicantia & inutilia. Radices ſubſunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis craſſitudine, foris ſquamis nigricantibus confectæ: intus verò ſubcandidæ aut ſubluteæ: aridæ verò cornu modo dureſcunt. Theophraſtus huiuſmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λιμὸν hoc eſt famem adferens, frugum enim alimentum ad ſe trahit, & perfectè adoleſcere non ſinit. Item Hiſt. in fol. Limodoron, ſeu Rapum Geniſtæ, tota facie Orobanchen Dioſc. refert, hoc ſolo ab ea differens, quòd non inter legumina exeat: ſed ex fibris radicum Geniſtæ quibus adhæreſcit.

Limodorũ vnde dictũ.

Limodoron

Lobel. Icon. Pl. pag. 268. T. 2. Orobanche Hypogeniſta, & Rapum Geniſtæ à ſimilitudine. Icō eadem cum icone à Dodonæo propoſita pro Limodoro ſiue Orobanche. Orchidibus quodammodò cognatum eſt λιμόδωρον, ſiue αἱμόδωρον Theophraſt. vel ὀροβάγχη Dioſc. & Cynomorion Plinii, cuius varia genera inueniuntur multis prouinciis communia. Orobanches ſiquidem legitimæ illius Dioſcor. ſiue αἱμοδώρου Theophraſt. variæ ſunt ſpecies. Aliæ enim latiores ſunt, aliæ humiles, albæ, exalbidi coloris, aliæ flaueſcentis, aliæ fuſci, aliæ ſubcærulei: nonnullæ aliarum radicibus adnaſcuntur, plurimæ per ſe ſubſiſtūt, & ſolæ inter alias plantas & gramina naſcuntur: pleræque autem omnes vnico ſimplicique caule ſunt præditæ, interdum ramoſum & multifidum illum habent. Omnium verò maxima paſſim in omnibus Europæ ſiluis naſcitur, vt exiſtimo: certè nullas adii, quin ipſam non repererim: eam, quia apud Belgas ſæpiùs vulgaris Geniſtæ radicibus innaſcitur, Herbariorum turba Rapum Geniſtæ appellat, Belgæ Brem Raepe, Hungari, quia rectà aſſurgit & firma eſt, *Mise gyertbya* miſſalem candelam, ſiue cereum appellant, quæ ſubcæruleo eſt flore, Cardui vulgaris inter ſegetes naſcentis radicibus inhærentem olim eruere memini cum Mompelii viuerem.

Orchis. Hæmodorū Orobanches varia ſpecies.

Orobanches maxima.

Rapum Geniſtæ.

Eandem habet iconem Cluſius nomine Orobanches primæ quam nobiſcum propoſuerunt Dod. & Lob.

Ruellius Plinium ſecutus Orobanchen alteram Dioſc. ita deſcribit, vt cum leguminoſa hanc confundat.

Ex emendato Theophraſt. inſigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib. 20. c. 18. Et necatur Cuminum ab imo dorſo, cùm legendum ſit ab Hæmodoro.

Plin. corrigitur.

Tab. Hiſt. & Icon. Orobanche 2. Eruentwurger. Sommerwurtz.

Schvv. Orobanche Dioſc. λιμόδωρον. Sommerwurtz/Schmerwurtz.

Prouenit in agris conſitis Auena, Piſis, Fabis, Lentibus, & aliis vbi Geniſta non prouenit. In Belgio & arenoſis maris littoribus non rarò reperitur Dodon. Naſcitur in ſegetibus inter legumina: Etiam in ſylu. ſub Fagis. Maio & Iunio floret, Schvv.

Locus & tempus.

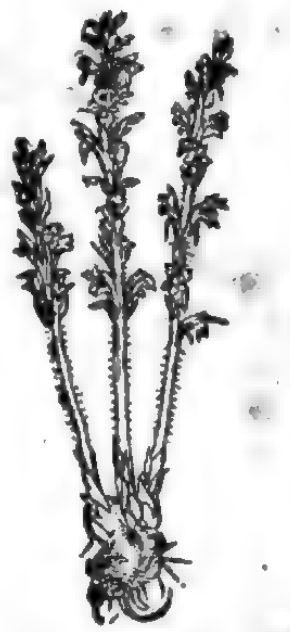
Montbelgardi multis in locis vidi Orobanchē: Geneuæ florentem vidi Maio & Iunio paſſim *au Plain palais*, & pratis: Baſileæ etiam florentem Maio, vbi copioſè prouenit. Monſpelii cùm eſſem offendi florentem menſe Aprili in monte propè Caſtelneuf, vt & alibi.

Orobanche, inquit Matthiolus, dicitur aliquibus herba tota, quòd vaccæ eā deuoratā (vt paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Orobanches maioris Rapum Geniſtæ nuncupatæ, exſiccatæ & tritæ puluerem ex tepido vino hauſtum, præſens eſſe ad Coli dolores remedium Belgæ prædicant, Cluſius.

Vires.

OROBANCHE FLORE MINORE.

Orobanches vulgari ſimilis eſt, *caule* ſimplice dodrantali, purpuraſcente, hirſuto, *foliorum* acuminatorum ſquammatim incumbentium, præſertim circa imum, rudimentis veſtito: *radicum* fibras habuiſſe vulgari ſimiles adhuc in planta ſicca apparet. *Spica* floribus conſtat confertis cucullatis, labello apem referente, calyce hirſuto multifido, eiuſdem cum caule coloris, ſubiecto ſemper vnicuique flori, folio oblongo, acuminato, hirſuto.

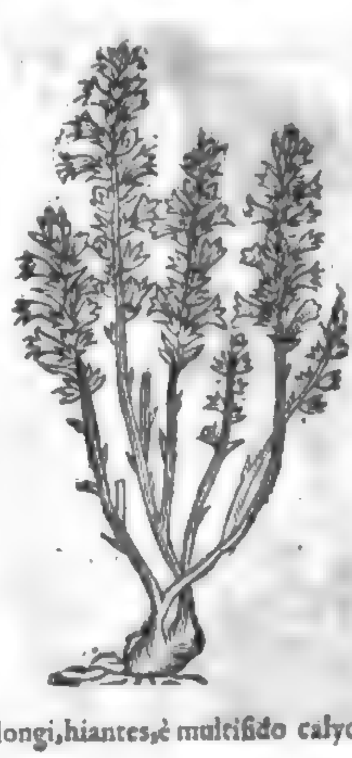

Hanc Orobanches ſpeciem vbi collegerimus nō recordamur: deſcribim⁹ ex planta ſicca: huic ſanè conuenit figura Taber. noſtra quæ iam parata erat minùs placet. Fortè ad hanc Orobanchen referenda quā Monſpelii obſeruauimus.

Locus

Tabern. Icon. & Hiſtor. Sommerwurtz/Orobanche prima Orobanche Matthioli floribus ex luteo pallidis. Eruentwurger dicitur German: Theophraſt. λιμόδωρον, Cauda Leonis, Mala herba, Herba Tauri, & Herba Vaccæ.

OROBANCHE MINOR PVRPVREIS floribus ſine ramoſa.

Ramoſo eſt *caule*, ſæpè verò etiā plures dodrātales, aut breuiores, emittit *caules*, multò tenuiores, quàm Orobanches vulgaris, rigidioreſque, duros, ruffeſcentes, hirſutos, in ramos ſubinde diuiſos, *foliorum* duntaxat veſtigiis quibuſdam ornatos: *Flores* ſpicati, minores, purpurei, oblongi, hiantes, è multifido calyce emergunt, cui

Deſcriptio

singulo singulum appositum foliolum acutum: sequūtur *capitula* turgida puluisculo plena; *radix* tuberosa Auellanæ magnitudine; fibrarū propaginibus donata. Sapor plantę aliquantulùm amarus. Cæsalp. Orobanche altera ramosa.

Locus & tempus.

Camer. in hist. Matth. Sommer wurtz/ Erwenger, Orobanche.

Vidi Montbelgardi propè C*urcelle* pagum in agro florentem Septembri, & primò propè Mōspelium, vbi in segetibus mense Aprili prouenie-bat. Basileæ etiam vidi, præcipuè in agris Cannabi consitis. Non vbique vulgaris est, multis tamen in locis reperitur, vt in Thuringia: Camer.

OROBANCHE MAGNA PVRPVREA Monspessulana.

Descriptio

Orobanche affinis, planta florens prope Monspelium mēse Aprili in silua Gramont, cui digitalis crassitudinis altitudinis autem bicubitalis *caulis* adolescit totus purpurascens, cui serie quadam sursum vorsum apprimuntur *folia* satis breuia, amplexicaulia. Scapum obsident flores purpurei, Orchidis floribus similes, calcaribus breuibus, singuli foliolo intecti: *radix* superiorem refert partem radicum Orchidis, nullis testiculis tamen aut bulbis donata. Sapor amarus, teterrimus.

Lobel. (cuius icon non placet) calcaria nulla appingit. Eidem dicitur Orobanche maior è Gramontio luco Monspeliensium.

Considerandum an Clus. Histor. pl. rar. huius meminerit nomine Pseudoleimodori Mompeliani, eius verba sequuntur cap. de Pseudoleimodoro Austriaco Nido auis affini.

OROBANCHE AFFINIS NIDVS AVIS.

De Nido Auis scribens Tragus, ait flore esse & folio viduum, nihilque aliud esse quàm pingué & rectum Asparagū. Qualis verò nobis perfectior repert⁹ *caulē* surrigebat modo singularé, modò duos vel tres pedales, aut cubitales, albicantes: foliis vestitos concauis, pellucidis, striatis, neutiquam acutis, vt Lob. figura docet, sed obtusis, superna parte quodammodò cordis figuram exprimentibus. Quorum summa *florum Thyrsus*, Orchidum modo & formâ, occupat, coloris helui aut pallidi, qualis & foliorum tabidorum. Ac occului quidem ex breuibus pediculis, vt Tragus pingit: ad quorum exortum foliola parua singula sese exerunt. Vbi verò se aperiunt, Orchidum more hiant. *Galea* exigua, sub qua pistillum breue cum apiculis albicantibus: quod vtrinque ad latus bina foliola cingunt. *Labellum* magnum ima floris occupans cauum intus. Nullus odor notabilis. Dehiscentibus floribus, vtriculi puluisculorum succedunt striati, angulosi, residuis florum foliolis marcidis insigniti. *Radix* crassis fibris, succulentis, fragilibus, tota perplexa, nidorum auium structuram imitans, quorum extrema haud acuta obseruauimus, vt Lob. pingit in suo Nido auis, sed obtusa, vt Tragi & nostra exprimit. Sapor radicis ac totius plantæ amarus, horridus.

Dod. nor. Nidus auis Lemodori genus

Dodonæus considerata fortè icone Tragi tribuit flosculos, denegat folia. Dicit namque in histor. Gall. quibusdam Belgis Vogelnest/ *Nid d'oiseau* est sine foliis, flores cum caule coloris ligni. Lobel. Icon. Plant. Nidus auis ex speciebus Satyrii abortiui, Orchis abortiua, Satyrium abortiuum, species Hypocisti.

Non dubium est Clusio quin Leimodoris adnumeranda sit, ea quam Lob. Orchidem abortiuam Germ. Morgendrehen / Belg. Vogels-nest appellant, quamque nonnulli Coagulum Plinii esse hariolantur.

Locus & tempus.

Nidum auis inueni florentem mense Maio in monte *Bar* quod medio miliari à Montbelgardo distat, inuenimus etiam Maio in sylua Abietum, itinere Montbelgardo Porentruum ad radicem Abietis. Audio prouenire Basileæ versus Augustam ad Rhenum: Tiguri cubitalem collegimus. Lobel. reperit in altis montibus *Seuenes* in Gallia Narbonensi cū speciebus Dentariæ, prouenit etiā in Belgio in sylvis humidis. Hinc rectè Tragus; In Vliginosis & vmbrosis sylvis nascitur Maio mēse.

OROBANCHE ET NIDO AVIS affine Pseudo λειμόδωρον Austriacum violaceum.

Λειμόδωρον Austriacum Clusii in Pannon. Pseudoleimodoron in post. Hist. congenerem plantam Orobanche, quæ superna parte ipsam æmulatur in mōtanis supra Badenses thermas obseruabat, quę nusquā antea, quod meminerit, ipsi fuit cōspecta. Pedali assurgit illa *caule*, frequentibus secundum radi-

radicem *foliolis*, tanquã vaginulis, inuoluto: spicã gestãs *florum* quatuor foliis constantium, superiore in corniculum desinente, & promuscide quadam inter media folia prominente, cui adnatæ sunt duæ tenues barbulæ: floribus striata & longa subsunt capitula, semine exili & Orchidum simili plena: subrotundam radicem non habet, qualem suo hæmodoro tribuit Theoph. l. 8. Hist. Plant. cap. 8. sed crassas, longas, & obliquas fibras habet, quemadmodum ea planta quę vulgò Helleborines nomen obtinuit. Tota stirps saturo purpuræ & planè violaceo colore prædita est. Floret Iunio.

Orchis abortiua. Lobel. Belg Ic. Pl. Vogelnest/ Nidus auis ex speciebus Satyrii abortiui, Orchis abortiua. Satyrium abortiuum, species Hypocisti.

Considerandum an Lobelius malè suo Nido auis eam iconem adaptarit, quam etiam miramur diuersis locis & nominibus propositam sine descriptionibus, quasi icone tenus tantùm ei fuerit nota planta, vel perpendendum an duas plantas confundat.

DENTARIA APHYLLOS MINOR Tabernamontani.

Descriptio. TEnella est plantula Spithameæ altitudinis, succulẽta, alba, sine foliis: *cauliculus* articulorum quibusdam vestigiis distinctus videtur. Cuius summa *flosculi* tenelli aliquot occupant, ad Orchidis flores quàm proximè accedẽtes. *Radix* alba est denticulata. In montibus crescit Augusto.

Hæc Tabern. Icon. & Histor. Klein Zaal kraut/ Dentaria aphyllos minor. Videndum quantùm differat ab Orobanche nostra alba.

ANBLATVM CORDI, SIVE APHYLLON.

Descrip. AD Orobanches speciem quandam accedere videtur, hæc planta: quæ ex *radice* multiplici, mira squammarum denticulatarum congerie stipata, alba, molli, & succosa, *caulem* erigit minimi digiti ferè crassitudine, dodrantalem aut altiorem, teretem, succulentum, fragilem, tenui membrana vestitum, aquea pulpa abundantem: Iuxta quem ex longis interuallis auriculæ quædam membraneæ *foliorum* æmulæ prodeunt, aduersæ quidem, sed alterà tantillùm eminentiore. Tertiam & supremam coliculi partem *flores* occupant plures hiantes, eodémque modo, nutantes, & antrorsum spectantes omnes, breui pediculo appensi, à quorum tergo pediculorum quoque exortum foliola muniunt. Floris colorem ex russo vel purpura candicantem dicunt: mihi hactenus non visus. Illis succedunt vascula Auellanæ ferè magnitudine, à pediculo ad mediũ calice foliaceo subhirsuto, tenello, succoso & quadripartito vestita, lineis quibusdam ac canaliculis quadripartita, semine rotundo oua piscium minima æmulante, densissimè farcta, quod maturum totum nigrum est, papauerinum, sed sextuplò maius. Tota cæterùm planta gustu est aquoso acerbiusculo, non sine aliquo amaritudinis sapore, quæ tamen in semine magis conspicua.

Cordo hist. lib. 2. cap. 10. addita hæc annotatio à Gesnero vt puto. *Anblatum* Germ. id est Aphyllon. Orobanchen aliqui putant, non tamen ea, sed ei similis. Nos aliquando Plinii Aegolethrõ (quam herbam ni fallimur nostri rustici die böß blům & den bösen heinrich.) esse putauimus. Aphyllon. Aegolethrũ.

Vult Dod. lib. frum. ad Limodori genus referendum Valerii Cordi Anblatum. Anblatum verò etiam Dentariam aliquã vocari scribit Matthiolus. Cæsalpinus Dentariam vult esse Arachidnæ speciem: sed cum Theoph. Arachidna iudicio meo nihil cõ nunc habet: de qua inter Legumina sub Arachnida Honorii Belli.

Copiosè reperi Anblatum in Montbelgardẽsi monte *Ber*: Medio Maio comperi in montibus vmbrosis sub arboribus eundo Porentruo S. Vrsanum: flores præterierant & semina erant penè matura, transtuli in Hortum Ill. E. C.

Præstans est ad rupturas, si in pollinem redacta herba drachmarum duarum pondere in iusculo in quo Symphytum bullierit quadraginta diluculis continuis sumatur. Imponenda quoque herba ipsa fracturæ, debitéque liganda parte. Eadem ratione hausta vulneribus internis, variisque affectibus à defluxione ortis prodest. Magnus vsus aquæ destillatæ in fluxionibus & Epilepsia, Camerarius. Adstringit, refrigerat & abstergit: Datur puluis in potu, ad effectus matricis & colicos, Cæsalp.

A R V M. CAP. XXVIII.

Descriptio. BVlbosa Allii *radice*, bulbulis adnatis, nititur, cãdida: a qua *folia* exeũt, oblonga, triangula, sagittæ dictæ, sed latiora, minùsque alata, suprà infràque splendentia, sed hinc minùs, inde magis viridantia, maculis nigris interdum respersa; gustu, vt & radix, acerrimo, & linguam cultelli instar transadigente: inter quæ *caulis* surgit palmaris, teres, striatus, in cuius fastigio è membranea vagina longa prominet *pistillum* atropurpureum, infimâ parte apicularum corona arctè cinctum, sub qua racemus baccarum, per maturitatem miniato colore pictarum, denso stipatu confertarum.

Arum Antiquorum.

Ari folium, inquit Theophrastus, quod admodum amplum spargitur, est cum latitudine cauũ atque Cucumeraceũ, caulis, vt etiam flos, nullus. Radix inter Olerum genera multò magis carnosa, læuis & crassa: altera tenuis atque neruosa, vt sanè quispiam dubitauerit, an inter radices hæc poni debeat: Ἄρον quod autore Diosc. apud Syros Lupha dicitur, folia emittit Dracunculi, longiora (codex Bas. μακρότερα. Anguill. ex cod. antiquo, Oriba. & Crat. μικρότερα. Matth. omnia exempl. microtera) paucioribus distincta maculis (ἀσπιλότερα. i. immaculata) caulem dodrantalem, subpurpureum, pistilli specie: à quo croceum semen [Dracunculo minori conuenit fructus croceus Cæsalp.] radicem Dracunculi albam: Hoc autem inter Diosc. spuria, alii ἄλιμον, alii θύμον, Alii δρακόντιον, Cyperii etiam κολοκάσιον dicunt.

Lupha.

Alimos Thymos. Dracontion Colocasion

Plinius de bulbis agens, Arum omninò sic describit. Est inter genera, inquit, quod in Aegypto Aron vocant, Scyllæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur (estur CH.) & cruda.

Hermol. cui simpliciter Aros dicitur, quam plantam pro Aro intelligat non demonstrat. Hæc à similitudine illa ad Dracuntium, ab Officinis Serpentaria minor appellatur: itemque Iarus & Aron.

Plin. not.

Plinium notant Marcellus & Cordus: ille quòd Aron cum Dracunculo confundat: hic verò quòd radicem magnam habere scribat.

Tragus tres tradit species: Vnum, Ari primum genus & vulgare. Alterum, inuolucro & pistillo ex albo luteolo. Tertium Ari genus cum nigris maculis. Deinde ait: Omnes vno consensu Herbarii, tradunt eam herbam, quam Germani Aron vocant, Arum esse Diosc. lib. 2. cap. 162. quod ille Lupham, Alimon, Thymon, Dracontium & Colocasion cognominat. Mihi verò non Aron sed ἀρίσαρον videtur esse. Arum quod sugillata lituris folia profert fortasse exiguus Dracunculus fuerit. Arum nonnulli, Serpentariam, Colubrinam, Dracontium minorem nominant. Dicitur apud Simonem Ianuensem, Iarus, Barba Aron, & Pes vituli.

Nõ Arum. Colocasium. Arisarum. Dracunculus exiguus.

Serpentaria. Colubrina. Iarus.

Figura Matthioli fictitia ex Bistorta Rumice & bulbo.

Fuchsio, cui Dracunculus minor Diosc. videtur Aron & Aris, Iarus Officinarum, Pes vituli, Serpentaria minor, & quorundam Sacerdotis virile. Anguill. asserit nostrum Arum esse Dioscoridis, ac apud illum legendum μακρότερα & non μικρότερα.

Dracunculus minor Diosc.

Arum, ait Amatus in Diosc. non vbique acre, mite Galeno; Dioscoridi candida radix, Plinio nigra.

Arum describit Dodon. eiusque figuram exhibet, ac secundò pro Dracontio minore proponit, quod quomodo factum sit, non occurrit.

Diosc. videtur, ait Turner. ostendere Aron in sua patria, non fuisse adeò acre ac apud nos comperitur. Galenus quoque scribit Aron candidum & siccum esse in primo: Quod autem apud nos prouenit, calidum certè est in tertio, vnde fortè dixerit quispiam, nostrum Arum, non esse Dioscoridis & Galeni. Verùm Galenus seq. verbis lib. 2. de alim. fac. duo esse testatur Ari genera, alterum mitius, alterum acrius.

Aron duplex.

Dracontium.

Aron vulgare, [aiunt Lob. & Penæ Adu.] est plebeculæ Barba Aronis, & Sacerdotis veretrum aut mentula, racemo purpura punicante miniatulo: foliis maculis nonnullis nigricantibus insignitis, vnde etiam Dracontium vocantur.

Gicherum seu Gigarum Cæsalpino vulgò appellatum, foliis maculosis, maculis candidis vel nigris, corniculo pallescente fœdi odoris, fructu croceo in æstate: radix tactu pustulas excitat. Diosc. hanc Dracontium paruum appellat, quanquam quædam superflua in eius descriptione legantur, assumpta ex altera Draconia, iis resecatis apertissi. erit historia. Plinius Dracunculum vocat, diuersum ab eo, quem vidit in Lusitania radice subrutila, quam quidam ab Aro non distinguunt.

Gicherum seu Gigarum. Dracontium paruum Diosc. Superflua in Diosc. descriptione.

Arum vulgare, inquit Camer. horti. Aliud duriore folio, virente per totam æstatem, & aliud grande, pistillo albicante, rotundiore folio, itidem durante in multam hyemem.

Obseruauit C. Bauhinus Phyt. Aron vulgatum, aliud folio maiore & acutiore, aliud rotundiore, aliud duriore per totam æstatem virente. Sic eius quod maximo est folio, ipsius folii venæ omnes albicant, quod apud Italos frequens, aliquando maculis albis asperguntur. Reperitur quod nigricantibus lituris, aliquando purpureis signatur: quod verò apud nos vulgatissimum nullis maculis notatur. Sic & pistillus colore variat, alteri purpureo, alteri ex albo luteo colore est.

Arum. Ἄρον offic. Germ. Aronkraut/ pfaffenspint/ Teutscher Imber. B. Calavoet. Gall. *Pied de veau, Vit de chien.* Ital. *Aro* & *Gigaro.* Hisp. *yaro, fota de yaro.* Angl. Cocholbpint vel Rampe/ vel Aron. Hung. Varragulya quibusdam.

Nomina linguarum

Arum in Hetruria & in agro Goritiensi frequentiss. prouenit in campestribus, in vineis, in semitis propter sepes, præsertim in maritimis Senensibus. In Bohemia in montibus quibusdam copiosum admodum prouenit minus, Matthiol. Arum cum maculis nigricantibus vbique viarum, vix dum hieme exacta folia edit, Lobelius.

Locus.

Aron Monspelii mense Martio & Februario prouenit. Mense autem Iulio fructũ vidi ferentẽ ad formam racemi. Basileæ etiã abundat. In Italia habet tres species Ari, vnã cũ maculis nigris, aliã luteis, tertiam sine maculis, vt Patauii, vbi Ianuario, Februario, Decembri, Martio: Ferrariæ cum maculis nigris in monasterio S. Domin. à L'Angeli, Bononiæ mense Aprili cũ maculis pallidis in monte Apennino è regione S. Mammam: Geneuę passim in sepibus quà itur *Lanci* virens Martio. Montbelgardi passim in sepibus virens Martio, Aprili producens florem. Collectum in *L'isle* spontaneum. Cum nigris maculis plantaui in hort. II. E. C.

Tempus

Quærit

Quęrit Io. Fabr. quid causę subsit, quod Aron, vulgaris alioqui herba in vicino illo (Curię Rhericę) tractu nusquam reperiatur, cùm tamen inde ad vnum milliare in maxima nascatur copia, respondet has aliásque causas ad occultā naturæ vim reiiciendas, vel potiùs ad ipsum naturæ magistrum & artificem.

Vires

Ari autem radix, autore Theophrasto, cibo idonea est: & folia eiusdem (decocta in aceto mādi nimirum possunt,) suauis profectò, & ad fracta vtilis.

His addit *Diascor.* Radix etiam decocta estur, quippe quæ minùs acris sit. Folia verò ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur. Radix, semen, & folia easdem cum Dracunculo vires obtinent. Priuatim tamen radix cum fimo bubulo podagricis imposita prodest. Cæterùm eodem quo dracunculi radix modo reconditur, ac in summa ob mitiorem quā prædita est acrimoniam esui aptior est.

Plinius Ari vires medicas per longum exponit, quibus ex ipso recensendis supersedemus, e[illegible] quæ habet ex aliis pleniùs tradituri. [illegible]rum cō-

Galenus ex terrea & calida essi vim habere, stare dicit, & propterea extrum. Esse igitur in sed non fortem velut D[illegible]primi ordinis. Radices siccando & calefacie[illegible]les sunt, inquit, & in cibo autem eius [illegible] [illegible]umores moderatè secant, vt ex-acceptæ [illegible] thorace idoneæ sint. Sed Draco[illegible] puitio [illegible] hæc commodius est. Idem 2. de ali[illegible] cō-tio[illegible]icem Ari similiter vt Rapi edi [illegible] ac g[illegible] pam, cum Sinapi aut aceto [illegible] [illegible]tum quę ex caquibusdam item intritis. [illegible]seo parantur.

[illegible] Tragus, eius maximè quod Radix Ari [illegible] folia, siue sicca siue recens tusa, maculata [illegible] drachmæ pondere sumpta, remediū ac ad [illegible]entissimum ac minimè fallax aduersus est [illegible] & pestem: quidam tantundem adii[illegible] theriacæ. Succus herbæ expressus mensura cochlearis, aut maiore, potus, easdem habet facultates: quod si illi parum aceti admiscueris, quominus linguam vellicet efficit: Aron in puluerem redactum, ac interdum drachmæ pondere cum binis sacchari drachmis sumptum, suspitiosis prodest, crassam enim & lentam pituitam incidit, excreationes iuuat, pulmonum & pectoris vitia purgat & ad tussim est maximè vtile: idē remedium stomachum phlegmate, & atra bile infectum purgat: radix Ari siue recens siue arida, tusa ac sumpta, mulieres à partu validè purgat, potéstque hoc pacto & iumentis purgandis exhiberi: eadem succus expressus & aqua destillata possunt. Tradunt etiam aquam Ari destillatam ramices sanare, singulis vicibus binis vnciis aut minore mensura potam: ad pestem ac anthracē vix præstantiorem ac salubriorem herbam noui, ac folia Ari recentia imposita: eadem siue arida, siue viridia, ad inueterata & putrida pedum vlcera faciunt: aqua Ari & succus, quæuis vetera vulnera purgat sanátque. Ari folia cum radice in vino & oleo decocta, insessionibus calidis ficus sanant, & sedem procidentem retrahunt: nonnullæ mulierculæ folia Ari caseis vermiculis scatentibus imponunt, quò fit vt abactis vermibus casei hac ratione à corruptione vindicati diutiùs durare possint.

Non desunt, inquit Matth. qui radicibus Ari Calzolarii vtantur ad arcendos à suis mensis Parasitos, & voraces Lurcones, earum puluerem delicatis epulis admiscentes: nam vbi fauces occupauerit, tam contumaci ardore afficit, ne posthac quicquam vorare queāt, nisi bubulo caprillóue lacte diutiùs gargarizato, aut recenti butyro sensim deglutito. Abstergit Arum, attenuat, aperit, incidit & prouocat. Decocta radix melle excepta, medetur pectoris morbis omnibus pituitosis, expectorat enim valentissimè crassas lentásque excreationes, ideóque asthmaticos maximè iuuat. Datur elixa, vel feruentibus cineribus tosta, vtiliter tussientibus, ex amygdalino oleo. Idque bellè quoque præstat [illegible] radix ipsa fuerit incocta. Illinitur eadem [illegible] aqua priùs elixa, epiphoris, sugillatis, in[illegible]matisque tonsillis, fabacea farina addita, & de[illegible] subacta. Subigitur quoque oleo, & [illegible]ntibus hæmorrhoidibus cōmodè illitera curat, quemadexedentia & contum[illegible]ypum (omnia vlcera succus modum & nambusta sanant. Dantur vtiliter cus, Plin[illegible] duæ ad menses educendos, & secundas pellendas ex vino. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam illustrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam effica-citer præstat insitatus radicum succus speciem referens, quem G[illegible] splendorem, is siquidem [illegible]rum.

& cane quid Porta importet videamus: Aron folia distincta maculis habet, dehonestantium Lunę macularum imaginē. Dantur vtiliter seminum drachmæ duæ ad ciendos menses. In Aro sagacis naturę artificio multiplici membranā munitus fœtus. Partus omnium animalium extrahit, naturę ostio circumlitum (idem Plinius,) & seminis vel radicis drachmę duę in vini cyathis duobus sufficiunt, si à partu non purgatur, ad secundas trahendas. Effigies Ari fructus ibidem. Calculosis confert (Io. de Mont. expert.) Ari herbę & radicis contusę succus cum vini cochlearibus tribus, quinquies ieiuno ventriculo assumptus.

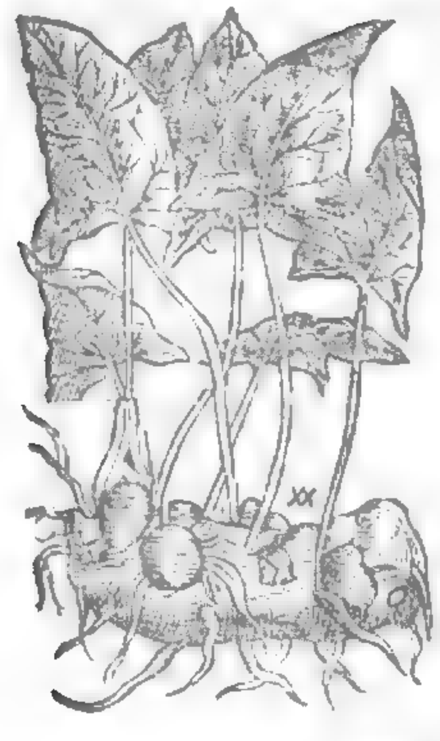
Patet autem ex hactenus dictis falsum esse, quod scribit Fallop. tract. de med. purg. simpl. dicens: Neuter Dracunculus, scilicet nec Aron, nec alter, qui nostris Serpentaria dicitur, est purgatorius, quamuis secundum opinionem Mesues purgēt. Sed vtcúque sit non sunt in vsu. Sed liceat hîc subiungere, quod Odūt. verū esse contendit. Vrsum, inquit, tempore sui latibuli nihil edere certum est: quippe quòd neque exeat: & captus ventre intestinóque inani videatur. Narrant eius intestinum, per inediam ita conuenire, vt adductum propè cohæreat: Itaque Vrsum latebrā egressum, primum herbam Arum dictam degustare, ut intestinum laxetur, & hiet.

Fallop. mi[illegible]

ARVM BYZANTINVM.

Descriptio

Cùm ante aliquot annos huius Ari tuber cum aliis tuberibus bulbísque Constantinopoli allatis, Viennæ acciperem, inquit Clusius, hærebam, verùm ad Ari, an Arisari genus referrem: deinde cùm folia proferre cœpit, primis duobus annis pro Arisaro latifolio habui; ducente me in eam sententiam foliorum quadā similitudine. Nam ea conspiciebam satis ad Arisari latifolii folia accedentia, nec valde mucronata, sed potiùs orbicularem figuram referentia: nec radicem valdè dissimilem. Verùm postquam ea augeri cœpit, digitalem longitudinem adqui-

suit, multis tuberculis inæqualem, & vncialem aut ampliorem crassitudinem, multasque proles adnatas habuit: folia item protulit longè maiora, ad Ari foliorum accedentia, nec illis minùs splendentia supernè & infernè: eius autem florem duntaxat videre contigit [illegible] 1596. licet [illegible]nio ante[illegible] issem, singulis annis nouo Vere emergentem, a[illegible] [illegible] interdum etiam ante brumam. In Vernis [illegible] quandam differentiam obseruasunt enim illa pri[illegible] formam & figuram attinet, [illegible]lis magnitudinis & [quod [illegible] formæ, sed inæqua[illegible] busdam plantis, licèt ex eadem matre a[illegible] in qui- (vnicum siquidem tuber Constantinopoli acci[illegible] piebam) folia erant nigris aliquot exilibus maculis distincta, alia minimè: tum etiam flos colore variat, nam plantæ maculis nigris notata folia habentes, penicillum purpureum folliculo inclusum habuerunt, aliæ verò candicantem Maio mense anni 1596. Atque postrema folia ante brumam plerumque germinare solent, alterius nouo Vere duntaxat.

ARISARVM LATIFOLIVM quibusdam.

Cap. XXIX.

Descriptio

Dvorum, teste Clusio, est generum Arisarũ, tametsi Veteres vnici tantùm historiam posteritati reliquerint, Angustifoliũ scilicet & Latifolium. Hoc Hederæ aut Smilacis ferè *folia* habet tria, aut quatuor, viridia, mollia, satis tamen carnosa, acris saporis, oblongo pediculo innixa, anteriore parte, quà pediculo adhærent vtrinque pinnata, Ari foliorum instar, sed obtusioribus & quasi orbicularis angulis: inter quæ *pediculus* duas vncias longus, multis rubris maculis distinctus emergit, cui oblongus *flos* insidet, monachalis cuculli, siue Aristolochiæ floris modo efformatus, amplior tamen, extremâ parte fusci coloris qui deorsum radiatim tendit, in cæteris albus, caninum olens, *pistillum* obtusum, incuruum, & veluti ex cucullo prospiciens continens: *radix* rotunda, globosa, Aro minor, foris nigricans, intus alba, aliquando etiam tuberosa & oblonga, initiò dulcis, deinde acris, minùs tamen Ari radice (licèt Veteres contra sentiant) fibris aliquot supra eam expansis, vt in Orchidibus. *Aliud* eius genus etiam inuenitur paulò amplioribus foliis, & rotundioribus aliquantulùm atque mollioribus, pluribus tuberculis se propagans, oblongasque & crassas radiculas sæpiùs in latum & obliquum spargens.

Arisarum Veterum.

Ἀρίσαρον [ex Diosc. sententia] exigua herbula est, cuius radix Oliuæ magnitudinem implet.

Eius mentionem fecit & ipse Plinius. Aris [inquit] in Aegypto nascitur, similis Aro, minor tamen, minoribusque foliis, & vtique radice, quę tamen Oliuæ grandis magnitudinem implet: [illegible] geminum caulem, altera, vnum tantùm e- [illegible] Aris.
sed eodem altò minus Aro esse Galenus ait, [illegible]gnitudinem hab[illegible] radicem verò Oliuæ magnitudinem transcripsit Paulus, eadem verba vt assolet, [illegible]runt. [illegible] plura de ipso tradiderunt.

Apud Hippocratem in l[illegible]b. [illegible] ment[illegible], sed non pro herba, verùm [illegible]plis, legitur [illegible]sis Hippoc. [illegible] appellato. Galenus autem [illegible] instru- [illegible] glos- βοτάνη τις [illegible] ἀείσεῳ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ [illegible] nus, non solum instrum[illegible]. Dicit itaque Gal[illegible] esse, quæ ἀρὶς appelletur. [illegible]um, sed etiam herba est vllo aliquo loco, ἀρὶς vocem, [illegible] intelligendum Hippocratem reperiri. Hęc igitur a[illegible] herba apud [illegible] sit eadem quæ ἀρίσαρον, pro certo affir[illegible] [illegible]τάνη an [illegible] non potest.

Arisarum nihil aliud, quam Aron paruum putat Cornarius, quid autem per Arum paruum intelligat non demonstrat.

Arum, [illegible]. Ασαρον. Aris Hipp. Aris Arit.

Corrupêre, inquit Hermolaus, nomen Arisari herbæ Medici, vt ab ipsis iam non Arisaros sed Asarus dicatur. Est & Aris herba Hippoc. nec qualis sit, & an pro Arisaro capienda sit, non constat. Arisarum Plinius Erin [Arim,] sed, vt credit Marcellus, corrupta ex Arisaro voce, appellat. Dubitauit in Plinian. castig. Barbarus diminutiua ne forma non Arisaros sed Aris, quasi paruum Aron vocanda planta hæc sit. Sed vocandam Arisaron esse Paulus testatur.

Arisarum Veronensium Plinii Aris. Virentis Arisari magna copia Lobel. & Penam donauit Francis. Calceolarius. Iidem in Adu. quod mirum ex Matthiolo iconem assumunt: ac applicant Arisaro suo Veronensium: Matthiolus tamen non dicit suum Arisarum à Calceolario missum esse, cur igitur Matthioli figuram adaptant suo Arisaro Veronensium, an quia Matthiolus dixit Arum minus missum per Calceolarium: cur in Belgio satum describunt, aliter quàm viderint: flores tribuentes, quos non viderunt, quandoquidem eæ radices quas dedit Calceolarius aliam formam assecutæ sunt progressu temporis, indicium est Lobelium & Penn. suam descriptionem concinnasse ad iconem Matthioli, quam pro sua ponunt prætermisso eius nomine, & non ad plantam quæ creuerit in Belgio: nec placet sanè libro Iconum Plantini, figuram Lobelii ex Adu.

ex Adu.vel potiùs Matthioli, & iconem Clusii poni sub vno titulo, ita vt sint vnius plantæ duæ icones. C.Baub. Phyt. Arisarum Dioscor. Aris Plinio. Arisarum.1. latifolium maius, Arisarū latifolium alterum Clusii hist. Hisp. quod foliis est amplioribus, mollioribus. Arisarum 2. latifolium: Arisarum latifolium primum Clusii. Arisarum latifolium Clusii,num idem cum Narbonensi Lob.Obs. Idem apud Matth. Arisarum Matthiol.Dracunculus alter, seu Hexicophyllos Cordi. Cordi Dracunculus nobis diuersus est ab Arisaro Matth.& est Arum Mathioli,de quo capite de Aro.

C.Baub.

An Cæsalp.Aron paruum quod in locis asperis nascitur, & inter saxa plurimùm in monte Sancti Iuliani prope Pisas: &c.

Aron paruum.

Arisarum latifolium in collibus Lusitaniç frequens salebrosis & lapidoso solo, in sepibus & iuxta vias: vbi Nouembri & Decembri floribus suis præditum eruebam, inquit Clusius, atque etiam nonnullis Beturiæ locis solo fœcundo & pingui, secundum publicas vias & hortorum aggeres, vbi Ianuario & Februario.

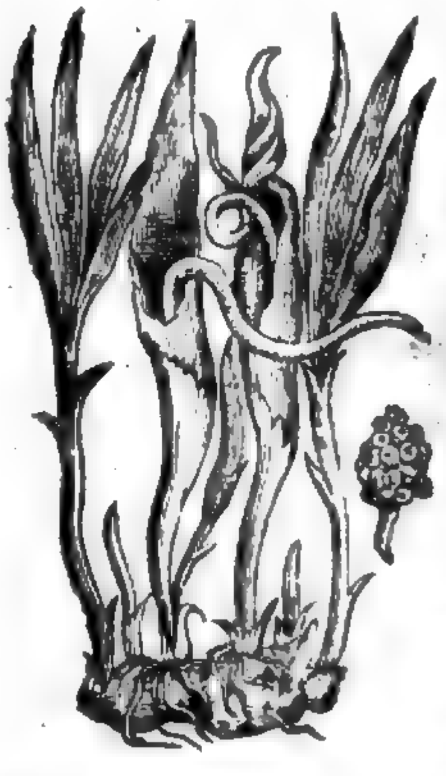
Locus & Tempus.

Arisari herba, autore Diosc.longè maioris est acrimoniæ, quam Arum. Vnde imposita nomas sistit. Collyria item ex ipsa fiunt ad fistulas. Corrumpit eadem indita cuiuscuis animalis pudendum. Medetur vtraque (Aris Plinii) vlceribus manantibus. Item ambustis ac fistulis, collyrio immissa. Nomas sistūt decocta folia in aqua, & postea trita rosaceo addito. Sed vnum miraculum ingens contacto genitali, cuiusq; fœminini sexus animal in perniciem agi. Amatus addit, multos tanquam pretiosissimo secreto apud Germanos inferiores contra pestis contagia vti, quod satis mirari non potest Clusius, quandoquidem eius tempore toti Belgio fuerit incognitum.

Vires.

Sententia.

ARISARVM ANGVSTIFOLIVM.

Descriptio

Folia huius longa sunt, & angusta, instar ferè Plantaginis angustifoliæ foliorum, viridia, splendentia, quina, aut sena; post quæ *flos* seu cucullus longior & mucronatus, retrorsum inflexus & albicans prodit, è cuius rima oblongus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, infectus, coloris aut purpurascentis, aut ex purpureo virescentis, non ille quidem obtusus extima parte, sed mucronatus: *fructus* racemi instar confertus, albus (non ruber, vt quidam, qui non obseruarunt, prodidêre) vix terra emergens suo tempore subsequitur.

Huius picturam Matthiol. sub titulo Arisari alterius exhibet, non quod probet (non enim verum putat) sed vt de hoc aliorum etiam sit iudicium. *Lonic.* Diosc. ἀρίσαρον: Hisp. *Frayllilos yerua*, id est Fraterculos: Mundhboden, vulgò genitale Monachorum. *Cast. Durant.* Pseudoarisarum. *Clus.* Hisp. Arisarum alterum & Arisarū angustifolium. *Gesner.* de hortis, Arisarum. *Anguill.* epist.11.p.176. Arisarum foliis angustis. *Lobel.* Arisarum angustifolium cum fructu racemoso albo & corniculo purpurascente. Icon. Pl.p. 559. Arisarum Angustifolium. *C.Bauh.* Phyt. Arisarum 4. angustifolium. Idem apud Matthiol. *Cæsalp.* Arisaron, corniculo cum sua theca purpureo.

Lobel. in hortis Belgicis, Gallis, & Anglis colitur. In Ericetis & Filicetis Liguriæ prouenit. Anguillarius Matthiolo Patauio misit, qui testatus est plurimum nasci in agro Romano: Hinc confirmatur quod Cæsalpinus scribit, inter sepes non longè ab vrbe Roma inueniri. Clusius spōtè nascens, (vt ego qui siccum solùm habeo foliū, quod Cortusus Patauii communicauit,) non vidit, sed delatum in hortis aluit, vbi floret Vere: at Iulio & Augusto sine foliis fructum profert. Viuax magis est latifolio Arisaro, neque tanta curā indiget.

Locus & tempus.

DRACONTIVM SIVE DRACVNCVLVS Veteribus & in genere.

Cap. XXX.

Δρακοντία μεγάλη (inquit Diosc.) aliis Aron, aliis Isaron, aliis Iaron, aliis Hieracium, [ἱέρακιον] aliis Biaron, aliis Harmagrion, aliis Cyperis, Romanis Colubra, aliis Mautaria, aliis Singingialios: Caulem habet leuem, rectum, bicubitalē, baculi crassitudine, varium colore, vt Draconi similis sit, purpureis maculis abundè respersus. Folia fert Lapathi figura inter se implicata. Fructū producit in summo caule racemosum, cinereū primùm coloris, vbi verò maturuit croceæ ac punicei. Radicem habet magnam, rotundam, albam, cortice tenui obductam.

De minore verò Dioscor. sequentia prodidit: Δρακόντιον, Dracunculus (alter Marcell. Dracuntium minus Hermol.) folia habet Hederæ figurā, magna, maculas albas habentia, caulem rectum, bicubitalem, varium, anguem referentem, purpureis maculis respersum, crassitudine baculi: [quæ de caule hic posita, superflua sunt. Cæsalp.] fructus in summo racemosus colore primùm quidem herbaceo, maturus autem croceo, gustum mordens. Radix quodammodò rotunda est, bulbi speciem referens, Aro similis, corticem habens tenuem.

Dracunculus alter,

Plinius, qui Arum cum Dracontio confundit, plura eius genera facit. Nec sanè caret difficultate, ni quoque confusione scatet, quod sparsim Aetius de Dracontio prodidit.

Dissonant aliquantùm in hoc genere Scriptores. Alii Dracunculum ab Aro separant, Alii idem existimant: Theophrastus Aron putauit genus esse sub quo species plures continerentur. Dioscor. quatuor videtur fecisse genera. *Dracunc. maior. Dracunc. min. r. Ar. n. Arisarum*: Serpentariam sunt qui vocent: Est & herba apud Hippocratem Ophis vocatā cuius semen mulieribus medicinis vtile dicit. Quæ an eadem sit cum Dracuntio satis non constat. Idem Hippocr. Candidam radicem cùm nominat Dracuntii radicem, vt Gal. vult, intelliges. Galenus, Paulus, Apuleius, Serapio, non nouerunt alterum & mi-

norem Dracunculum. Ac credit Marcell. vnum tantùm à Dioscorid. traditum, quamuis in cunctis & antiquiss. Græcorum codicibus vtrumque eius caput legatur. Nos vnum tantùm Dracunculum nouimus & qualem exceptis foliis Diosc. in vtroque capite describit: nouimus & Aron. Quum Plinius triplex Dracontium sibi demonstratum esse dicat, Galenus autem vnum tantùm norit, idque ARO simile: videtur Cornario in Diosc. suppositititium esse alterum caput, quod Dracunculum maiorem describit, ideoque ipsum hoc loco exemit. Nam omninò de eodem eadem traduntur, sed diuersis verbis, vt ex alio Scriptore id caput adscriptum esse appareat. Multi apud omnes tandem momenti sit, quod vt Lugd. refert, in vetustissimis Latinis codicibus, vnicum duntaxat habeatur Dracunculi caput, alterius vestigium nullum.

Dracunculus vnus Diosc. suppositicius.

Dracontia duo, præter tertium, quod in aquatilibus locis gignitur, facit Dodon. maius & minus, & pro minore, quod non conuenit, Ari figuram proponit.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori aut vtrique conueniát, non explicatur: vt Pythonion, Asclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Saucromaton, Therion, Schoenos, Dorcadion, Thyphonion, Crocodilion, Theriophonon, Emiñion.

Alterum caput, Dracontii maioris nomine inscriptum, quod meritò à nonnullis inter Dioscor. notha repositum est, tanquam legitimum agnouerunt, Oribasius, Marcellns. Matthiolus & Amatus Lusitanus; ac illud quidem priore loco collocant, hoc verò posteriore. Ego verò [Anton. Sarrac.] cum Serapione illud alterum, quãuis in codicib⁹ nonnullis occurreret, cõsultò prætermisi, tãquam suppositicium, & ex Crateuę, aliusue fortasse cuiuspiam scriptis perperàm contextui Diosc. adiectum: maximè cùm in vtroque capite diuersas quidem vtcunque voces, & vnam tamen eandemque historiam animaduerterem. Si etenim singula expendamus, vix aliud occurret discrimen, quàm quòd Dracuntii folia Diosc. hederæ comparat, ille quisquis sit, lapatho: Itemque colorem fructus à principio herbaceum agnoscit Diosc. [falsò enim in Aldino exemplari & apud Orib. χοσώδη legitur, ἀντὶ τῦ χλοώδη] ille σποδοειδῆ, hoc est cinneraceũ. Sed fortasse Diosc. ad folii colorem, læuorem, firmitatémue: ille ad eiusdem longitudinem respexit. Cætera, siue descriptionem siue vires spectes, ferè consentiunt.

Porrò si duplex est Dracontium, quemadmodum Veteres testari videntur inscriptiones, maius inquam & minus: maius Dracõtium id agnoscere possumus, quod in plerisq; hortis visitur, Autoris nostri descriptioni aptè conueniens: minus verò, Aron passim circa sepes nasci solitum: Sic enim Serapio Dracontii duo constituit genera, vnum quod Dracontium simpliciter, alterum quod Aron appellaretur: ac idipsũ innuere quoque visus est Theoph. dum tradidit Dracontii genus quoddam Aron appellari. Attamen quoniã cognatæ ac congeneres sunt hæ plantæ, ac viribus etiam iisdem prędıtæ, earum nomina nihil mirum apud Plinium & alios rei herbariæ Autores ferè omnes passim confundi: quod vel ante sua tempora factitatum testatus est ipse Plinius, lib. 24. cap. 16.

Δρακόντιον & δρακοντίας siue ἴσαρον Diosc. Lat. quibusdam Serpentaria, Dracontium & Colubrina: Arab. *Luf, alluf*, Germ. Schlangenkraut/ Natterwurtz & Drachenwurtz. Belg. Speerwortele, drachenwortelé / Gall. *Serpentaire ou Serpentine*. Ital. *Dragontea, Serpentina*: Hispan. *Tragontia*.

Nomen quidem Schlangenkraut (*Serpentariæ*) à figurá sumpsit: caulis enim glaber purpureisque respersus maculis, versicolori facie corpus anguinum repræsentat: vel à cauda, quę illi subrutila est & Draconis intorti modo, inquit Hermolaus.

Locus.

Dracunculus maior & minor Dioscoridis in vmbrosis circa sepes & macerias gignitur. Colligitur dum maturescit, & succus exprimitur siccaturque in vmbra. Radix quoque messibus (Hordeo maturescente, Luna crescente Hermol.) elotáque particulatim concidi, & funiculo transfixa siccari in vmbra, atque ita recondi, solet.

Vires

Maior Diosc. Dracunculus excalefacit cum commixto vino. Elixus & tostus è melle in eclegma datur Orthopnoicis, tussientibus, ruptis, conuulsis, distillationibus pituitæ. In vino sumptus cupiditates ad Venerem mouet. Vlcera cacoëthe: phagedenasque sanat subactus cum melle aut illitus: maximè si cum vite misceatur alba. Collyriis quoque vtuntur ex eo factis ad fistulas cum melle. Item ad partus eliciendos. Vitiligines cum melle abigit. Polypos in naribus & carcinomata omnium generũ dissipat. Succus ipse oculorum medicamentis asciscitur: caligines, nubeculas, & albugines discutit: herba & radix grauidis, quæ recens conceperint, abortum olfactu inferunt. Idem præstãt triginta seminis granar, vtique si bibantur in posca. Quidam succum infudère cum oleo aurium dolori. Folia seu spissantia imposuère vulneribus etiamnum cruentis, sicut in vino decocta perniones habentibus. Eum qui folia manibus contriuerit feriri posse à serpentibus negant. Radicem quoque omninò habentem effossam animalia eadem fugiunt.

Expressus verò è minoris Dracunculi semine succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lanạ impositus, polypum absumit: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt, odorem aiunt postquam flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare: radix excalfacit: orthopnoicis, ruptis, vulsis, tussi, destillationibus, auxiliatur: humores pectoris exercatu faciles reddit, siue cocta tostaque cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur: vrinam pellit, Venerem excitat, cum vino potus, Phagedænas vlcerum, & quæ cacoëthe vocantur, tritus cum melle & Bryonia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipso ad fistulas & eiiciendos partus fieri solent: qui radice suas manus perfricuerint, à Viperis feriri negantur: illita ex aceto vitiligines emaculat: folia recentibus vulneribus linamentorum vice, conuenienter imponuntur: decoctus in vino pernionibus appositus prodest: caseus foliis inuolutus, à putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines, & oculorum caligines conuenit. Radix cruda coctáue, ad sanorum vsus, pro olere recipitur: in Gymnasiis insulis, quæ Baleares vocantur, coctam radicem cum melle multo in conuiuiis placentarum loco offerunt.

Dracuntium teste Galeno, quiddam Aro persimile obtinet tum foliis tum radice: cæterùm illo tum acrius, tum amarius: ac proinde calfactorium magis & tenuiorum partium: habet etiam leui-

feniculam quandam adstrictionem: cætera ad eadem ferè eum commendat ad quæ Dioscorides: addens fructum valentiorem esse non foliis tantùm, sed & radice.

Idem Gal. 2. de Aliment. Dracunculi æquè atque Ari radices bis térue elixatas, iis interdum in cibo offerri tradit, quibus crassorum lentorúmque humorum copia in pectore pulmonibúsque congesta est. At Theophrast. lib. 7. hist. stirp. Dracontii radicem ad cibum ineptam ac prorsus medicamentosà facultate præditam esse tradidit, hisce verbis: Radix Dracontii, & esui inepta & medicamentosa existit.

DRACVNCVLVS MAIOR VVLGARIS.

Descriptio

DRacunculo maiori profundè in terra depacta *radix* est ferè orbiculata, volam implēs, cuius lateribus parui *bulbi* plures, quibus se propagat, adnasci consueuerūt, foris colore buxeo, intus candido, sapore feruido: *caulis* vnicus, rectus, pollicaris & crassior, cubitos duos altus, miraculosà colubri tergora affabrè mentiens, è tunicis conuolutis constans: ipsa verò *folia* pediculis dodrantalibus fungosis donata, in segmenta digitata finduntur, læuore & splendore Ari, crassitie & colore pari: è quorum medio eluctatus *caulis* vix digiti minimi crassitudinem æquat, è cuius scapo vagina pedalis exit, colore foris herbaceo, intus in purpura rubente, è sinu *pistillum* promens nigrum Ari pistillo maius, in mucronem acutiorem desinens: subsequitur *fructus* racemosus, granis per maturitatem rubentibus: Odor *floris* valdè fœtidus.

Matth. not.

Vtrumque (si Diis placet) Dracunculum Tridenti & Venetiis vidit Matth. Alterum quidem seu minorem & omnibus vulgarem, dicit esse foliis Hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis. Nihil video similitudinis cum foliis Hederæ in Dracunculo maiori vulgari, quicquid dicat Matthiolus, repetens Dioscor. verba pro re à se visa, idque suo more.

Amato addita est per Constantinum icon Dracunculi Fuchsii, non tamen existimo Amatum hunc tradere, quin puto nescire quid scribat.

Diosc. 2. Dracunculi. Dracunculus maior. Serpentaria.

Scribit Anguill. Veteribus fuisse duo genera Dracunculi, ex Crateua additum Dioscoridi caput de maiore, quod non sit ex textu demendum vt adulterinum. Dracunculum hunc maiorem esse Serpentariam nostram communem, nec hanc esse Dracunculum minorem Diosc. Videri Theophrast. de hac Serpentaria communi loqui lib. 7. cap. 11.

Theophr. Dracunculus.

Dracunculi seu Dracontii aut Serpentariæ Species duas statuit Gesner. hort. cuius vnam in appendice tradit, quam vocat Dracunculum minorem.

Dracuntia, Serpentaria maior quin sit Diosc. Dracontium maius (aiunt Lob. & Pena) nullus inficias ibit. Nec vniuerso tractu Græco vlla alia Serpentaria &c. Nouellæ plantæ potuerunt Plinio persuadere plures vt constituerit species Dracūculi, misceréq; Ari ac Arisari cognatas differentias, vt in Bechio aliisque locis illi contigit. Nec alterius plantæ videtur geminata descriptio apud Diosc. sed ab alio quopiam, paulùm diuersè descripta.

Diosc. geminata descriptio.

Tabern. icon. Dracunculus minor. Klein Drachenwurtz / aut Schlangenwurtz.

Gerard. Angl. Dracontium maius, Great Dragens.

B. Bauh. Phyt. Dracunculus. 2. polyphyllos, qui Diosc. maior videtur & Plinii. Apud Matt. idem.

Dracunculus maior apud Flandros & Gallos, Italósque, procerè crescit, inquit Amatus. Nos variis locis obseruauimus.

Vires.

Testis est Lobelius in Anglia aquam è foliis Dracunculi stillatitiam cum aqua Dracunculi esculenti, grassante peste, in vsu esse ad sudores prouococandos, si vtriusque ℥jß. cum Theriacæ ℥j. sumatur. Dracontium calidum & siccum in secundo ordine esse dicit Amatus, & aluum quoque tentare, idque experientiam quotidianā iudicare, ideòque Manardum minùs benè Mesuem taxare certum esse. Dracūnculum vim habere aduersus serpentes scribit Io. Fabr. cuius rei argumento esse possit, caulis eius læuis, versicolor, maculis purpureis distinctus, ita vt angui similis videatur, quin & florem habere mirabilem, ori hianti exertæque linguæ similem, sicut & Aron. Reliquæ vires antè traditæ fuère.

Manardus reprehensus.

DRACVNCVLVS AQVATICVS.

Descriptio.

NOn bulbosam alior um Dracūculorum Aríque more, *radicem* habet, sed digitalis crassitudinis, prælongam, geniculatam, transuerso situ limoso palustrium locorū solo incumbētem, cui figitur ex articulis demissa fibrarum sobole numerosâ, bostrychi seu cincinni instar. *Folia* ex iisdem enascuntur geniculis dodrantalibus hærentia, Hederaceis paria, figura quoque similis, nullis per ambitum angulis, in acumen desinentia, polita, venosa: in folii sinu, quod summo cauli innascitur, racemus comprehenditur, ei similis quem Aron profert.

Bellon Obs. lib. 1. cap. 18. Dracunculus folio hederæ. Apud Cordum in Dioscor. quidam an-

notat: Est ex alia species Dracunculi. Plinio wasser aron. Cordus in hist. lib. 1. c. 28. Dracunculus palustris. Fuchs. Icon. Dracunculus Plinii tertius, wasser Schlangenkraut. Matth. Epit. cum Camer. addit. Dracunculus aquaticus, Italis *Serpentaria aquatica*: Germ. wassernatterwurtz. Turn. Dracuntium tertium variis in locis Germ. prouenit, vbi vocatur klein Schlangenkraut / in Anglia verò minimè. Gesner. hort. Aron palustre Coldenb. Camer. Hort. Dracunculus aquaticus Plinii. Castor. Dur. Dracunculus aquaticus Italicus: *Serpentaria aquatica*. Dodon. Gall. Dracunculus palustris, quibusdam Arum palustre. Gall. *Serpentine d'eau ou aquatique*. Belg. Drakenwortele. Germ. wasser Schlangenkraut / wasser Drakenwurtz / hist. Lat. in fol. p. 319. Dracunculus aquatilis & palustris non absre. Perperàm verò Hydropiperi rubens dicitur. Describitur istud Dracuntium à Plinio l. 24. c. 16. & tertia eius species est. Lob. & Pena Adu. Aquatica Anguina siue Dracũculus. Ic. plant. Dracunculus arundinacea radice Plinij. Hist. Lugd. Herbariis Dracunculus palustris, quem Arum palustre alij vocant. Gall. *Serpentaire d'eau ou aquatique*. Tabern. Ic. Dracuntium palustre, wasser Drackenwurtz. Gerard. Angl. Dracunculus aquaticus, watter Dragons.

Dracunculus aquaticus.

C. Bauh. Phyt. Dracunculus 3. palustris, arundinacea radice Plinij. Item apud Matth. Dracunculus aquaticus.

Locus & Tempus.

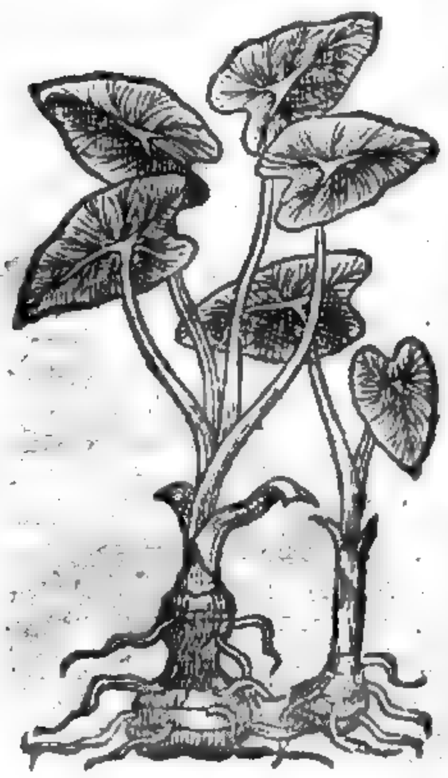
Dracunculum aquaticum vidi anno 1595. mense Iunio in horto D. Sprengeri, postea habui Argentinæ ex plantis siccis D. Aggerii. Fr. etiam C. Bauh. misit pulchram plantam siccam, quam accepit Hamburgo. Nascitur vliginosis palustribusque locis, & in ipsis paludibus ac pigris camporum riuulis: solo macro & putrido maximè gignitur: pingui verò & lutoso nondum mihi visa est nasci: Cordus. Iuxta riuulos & labentes aquas frigidarum & calidarum regionum, ut in Belgio, Northmannia, Apuleia, & Hispania Granata, spontè emergere asserebãt nobis, qui in hortos suos transplantarunt: Lobelius.

Vires

Facultas huius Dracuntii aquatici, aliorum, atq; ipsius Ari similis est, sed minùs potens, minusque efficax videtur, Dodonæo & Matth. in Epitom. autoribus.

COLOCASIA. CAP. XXXI.

Descrip.

Radix tuberosa duplex, altera alteri imposita intercedẽte ceruice, vt lagenam imitari videatur, alba, vesca, fibris adnatis se propagans; *folia* terna aut quaterna, Nymphææ foliorũ figura & magnitudine, lõgis vtrinque subrotundis albis, similiter donata, crassa læuia, sed auersa parte nerui obliqui in margines excurrunt crassiusculi, à neruo per longum discursante producti, quos venulæ intercedunt vndatim, pediculus autem crassus non extremo folii, sed aliquot digitos integro folio inseritur.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 10. de plantarum historia, vbi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit. Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsec⁹ habet tendẽtes per totũ, lilii modo. Caput in cacumine orbiculatũ, vesparum fauo non absimile, Inque singulis cellis singulæ fabæ continentur, paulò super id eminẽtes, multitudine plurimùm terdenæ. Flos papauere duplò maior colore roseus in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quamque contetenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum patescit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, harundine plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: eoque cibo, qui incolunt paludes, vtuntur. Nascitur itaque spontè vel plurima, cæterùm & seritur in limo paleis largè admixtis, vt descendat, incorruptaque maneat sicque fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim valida est, nec procul harundinum stirpibus, verùm spinis subhorrẽs. Quamobrem eam Crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acutè non videt. Nascitur hæc etiam in Syria, Ciliciáque. *hactenus Theophrastus.*

Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius libro 21. cap. 15. vbi sic inquit. In Ægypto nobilissima est Colocasia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule cùm coctus est araneoso in mandendo: thyrso autem, qui in folia emicat, spectabilis: foliis latissimis, etiam si ad arbores compararetur, ad similitudinem eorũ, quæ Personata in nostris amnibus vocam⁹. Adeòque Nili sui dotib⁹ gaudent, vt implexis Colocasiæ foliis, in variam speciem vasorum potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. *hæc Plinius.*

Aegyptia Faba [ut Galenus autor est libro primo de alimentis.] sicuti nostratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorem, magisque excrementitiam sortita est.

Culcas; Diosc. verò Faba Aegyptia. Colocasia.

Colocasiam quæ Aegyptiis *Culcas*, nemo floribus vel fructibus vnquam præditam vidit: vnde semper multùm iratus est Alpinus Dioscor. Aegyptiam Fabam flores atque fructus ferre, & eam item Colocasiam esse prodidisse.

Arum Aegyptium, Ægyptiis hodierno die Colocasia missa, Camer. hort. Viennâ, in alterum annum egregiè virebat, totaque planta acerrimi erat saporis.

Fabam Aegyptiam Matth. eandem cum Colocasia vulgò dicta nostro seculo non dubitamus esse, quamuis Matthi. duas asserat diuersas plantas. In Faba eius Aegyptia flores & semina ad descriptionem picta esse asserimus, donec nobis aliquis ostendat plantam cum foliis Colocasiæ vulgaris & cum similibus floribus & seminibus.

Arum Aegyptium.

Arum Aegyptium Gesner. horti eruditiores quidam, vt Guillandinus & Marantha esse docent, quod aliqui nuper pro Colocasia habuerunt. Matthiolus hanc Fabam Aegyptiam existimauit.

Ari speciem illam [inquit Marantha] quam Aegyptium Arum eruditiores appellant: Colocassiam

casiam bona pars materiæ medicæ Professorum esse omni asseueratione affirmat, quæ cùm in Aegypto, nec non in Sicilia (vt audio) perfectissimè crescat, omnésque sui partes compleat: in Italia tamen neque semen, neque florem, neque etiam caulem vnquam [quāuis diuersis locis cōsita à multis sit] vel certè rarò proferre est visa: hinc effectum est, vt eos multi acriter damnarēt, qui illam esse Colocasiam contenderent: nisi hoc solùm argumento, quòd hæc planta caulem non proferat [quod non loci ratione, vitióque, in quo hæc formatricem vim debilissimam habet, neque vlteriùs quàm ad folia ædenda extendi potest, sed suapte natura euenire existimabāt,) quasi verò si caulem proferret, Faba Aegyptia dici debeat. Ergo hi rectè quidem [vt mea fert opinio] illos reprehendunt, vt qui in errorem delabantur: sed non recta reprehensione vtuntur: quando illa planta inter Ari species recensenda omninò sit: quod ex foliis & flore, quem nobis licuit videre, à Luca Ghino viro nobis inprimis charissimo, dum viueret, missum: qui, præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habebat.

Faba Aegyptia.

Ari flos.

Anguillar. qui Colocasiam nostram asserit Fabam Aegyptiam Theophrasti: eorum argumēta refutat qui aliter sentiunt: ridet aliquos qui attribuunt semini quæ Dioscorides radici &c. De radice spinosa aliter scribit quàm Bellonius Obs. cuius verba hæc sunt: Colocasia in Creta & in Alexandria proueniens nominatur etiam Lotus & Faba Aegyptia. Perquisiuimus cur Veteres vocarint Fabam Aegyptiam cùm nullas Fabas ferat. Erroris occasionem inuenimus, nempe quòd Herodotus de duabus plantis locutus sit ad Nilum prouenientibus, quarum vna radicem habebat rotundam quæ erat Colocasia: Altera in capite quodam ferebat quiddam Oliuarū nucleis simile: reliqui post eum authores alter alterius vestigia sequentes ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrast. radicem illi spinosam tribuit, rem aliter se habere experiētia ipsa docet. Diosc. Fabam Aegyptiam describens Theophrastum ferè secutus est, & vtrumq; interpretatur Plinius. Facessant, inquit, Clusius qui Colocasiam [illegible] esse negant, quia flore & fructu caret, sed Arum Aegyptium esse cerebrosè & pertinaciter contendunt. Item apud Garciam: Inhame Lusitanis vocatur planta quædam amplissimis foliis, etsi nonnulli Arum Aegyptium esse censeant, Colocasia potiùs nobis videtur.

Lobel. & Pena Adu. Fabam Græcam & Aegyptiam apprimè olim innotuisse Theophrasto & Dioscoridi certum est. An vero sit ista quam Commentator sibi persuasit, fides sit penes Bizantiam picturam, quam subsannant aliqui. Nos flores (legendum folia) & bulbi, Aronis speciem esse monuerunt. Et vtinam otium non defuisset Matthiolo, quum illi ostēdebatur vera Colocasia, næ ille accuratiùs stirpem verbis expressisset. Lobel. Obs. figuram habet hoc titulo, Colocasiæ siue Fabæ Aegyptiæ species, Arum Aegyptium Dodon. & Recentiorum, Hisp. *Manta de nuestra Sennora*, Icon. Pl. p. 59. Teut. 706.

Hist. Lugd. Lotus Aegyptia Dodon. Bry fratres Ind. Orient. par. 4. Icon pag. 15. *Talasse*, Arum Aegyptium *Colcaz*.

Talasse. Arum Aegypt. Colcaz. Dod. not.

Dodon. in fol. pag. 126. & pag. 563. eam sub Aro Aegyptio & sub Loto Aegyptia pingit & describit, inquit C. Bauh. apud Matthiolum.

Locus.

In Creta ad magnos riuos copiosam reperit Bellon. Colocasiam spontè sine culturâ prouenientem. Aegyptii quotidie ferè vescuntur radice Colocasiæ, quæ per totam Aegyptum magni est reditus: nihil venalius, inter Gazaro & Rama: inuenit idem Colocasiā abundantem planitiem quam aquâ ex puteo rigabant. Et hæc quidem sparsim traduntur a Bellonio. Apud Aegyptios non secus quàm nostri (inquit Alpinus) Rapis, agri Colocasiis pleni, ibi spectantur. Belgio satam hiemis sæuitia delet. Frequens est multis Lusitaniæ locis circa riuos, ex Africa primum eò delata: vidit Clusius etiam omnium maximam & amplissimis foliis Hispali in horto atcis Regiæ, vbique tamen & florem & fructum ferre negabant. Rauvvolf. qui illam toto anno venalem Tripoli Syriæ conspexit, vt quâ incolæ frequenter vescantur, & tanta copiâ in Halepo coli asserit, vt eius radice, non minor numerus hominum alatur, quàm in Germania rapis, licèt illis, & flauâ pastinacâ non careant: addit in riuulis spontè nascentem obseruasse, florem autem vel fructum nunquam vidisse. Nullis etiam blāditiis florem posse prolici tradit Lobelius. Colocasia est nobis in horto Ill. E. C. Monthelg. Stutgardiâ delata, quæ facilè se propagat, verùm Hieme reponenda.

Florem ferre negatur.

Aegyptii Culcas radices in iure coctas atque aliis multis modis in cibis paratas assiduè editāt, & eas tum crudas, tum coctas libentiss. Veneri indulgentes mandunt, quia putant tum semen multum gignere, tum libidinem prævalidè excitare, Alpinus. Per Lusitaniam valdè a mancipiis Aethiopibus expetitur, eáque crudâ & coctâ vescuntur.

Vires & Vsus

Ad Venerē

Aquam coaceruans planta.

Apud Siberos nationem Americanā inuenitur radix quæ supra terram euinens, amplissima habet folia, in quibus aqua continetur, non secus ac si in vase aliquo asseruaretur, vt emanare facilè non possit. Quin & ex radice dimidium sæpè cantharum aquæ expressit, Benzo.

Radices aquam redentes.

In regione Saboris reperit Vlr. Schmidel. de nauig. Amer. nō. paucis in locis radicē extra terrā protuberantem, quæ magna lata gerebat folia, aquâ referta, quam continent in tempus nec facilè effluit. Singulæ radices singulas ferè mensuras dimidiatas continebant.

Locus.

HETICH THEVETI. Cap. XXXII.

Hetich *radicis* crassæ autore Theueto de Gallia Antarctica c. 51. duo reperiuntur genera: alterum coctura flauescit, mali Cydonii instar; alterum verò albescit: vtrique *folia* sunt Maluacea: *semen* verò nullū fert: quo fit vt syluestres isti Americani in taleolas discissis radicib. & terræ denuò commissis propagent.

Descr.

Americano solo frequentes sunt hæ radices. Non aliud ferè Americanis in vsum cibarium cedit: itaque æquè vulgaris illis ac nobis panis.

Oetum Plinii. Vingum.

Hetich Americum, Oetum esse Plinii lib. 21. c. 15. putat Dalech. apud Hist. Lugd. pro quo apud Theoph. lib. 1. hist. cap. 11. mendosè legit Vingum. Sic Plinius: Mandunt & Oetum, cui pauca folia minimáque, verùm radix magna. Theophr. verò Folia eius magna, germen breue, βραχὺ [non vt Gaza pusillum] radix longa, sapore præstanti cibo idonea, quæ pro fructu colligitur, cùm amnis in alueum redierit, eoque Deorum aras coronant. Quæ autem Theophr. folia ampla, Plinius pauca & minima dixit.

Robert. Const. in Theoph. vocem *hetich* corruptam dicit à voce οἶτον Theophr. ac depingi in Americæ Obs. quomodo describit Theoph.

C. Bauh. Phyt. Rapum Americanum.

FAALIM THEVETI HELENIO foliis similis. CAP. XXXIII.

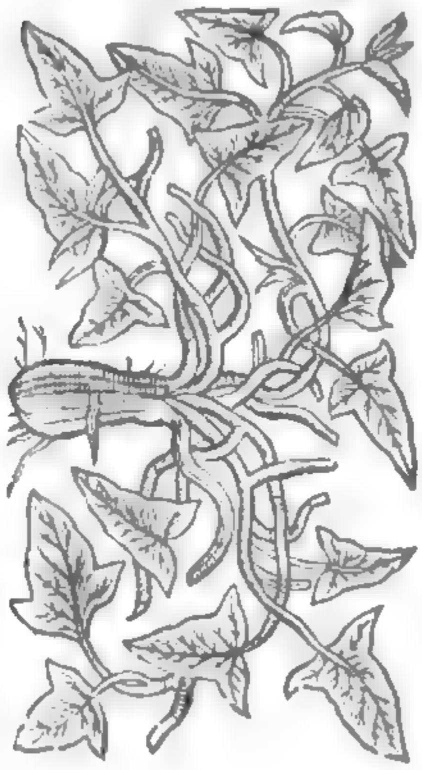

AVthore Theueto Helenio, foliis præsertim; similis est herba quę *Faalim* vernaculâ linguâ nuncupatur in Mombaze insula, quæ olerum optimorum & simplicium med. omnis generis feraciss. atque eorum potiss. quæ venenis serpentium omnium, quibus regio hæc abundat, aduersantur. Huius herbæ experimentum se vidisse ait in duobus commorsis à serpente, partim in terra degente, quã illic *Alesab* vocant: cuius morsus adeò lethalis est, vt nisi statim succus huius herbę admoueatur necesse sit hominem interire.

Hist. Lugd. Faalim Theuet.

BATATAS. CAP. XXXIV.

TRia huius plantæ sunt genera, quæ Bæticam peragrans obseruabam (inquit Clusius hist. poster.) colore externo inter se differentia, etiam gustus suauitate: nam aut cortex externus quodammodò rubescebat, siue purpurascens erat [& hoc genus præstantissimum indicabatur,] aut pallescebat, aut albus erat: singula tamen genera albam interiùs carnem habebant. Producunt autem illa Cucumeris siluestris modo *sarmenta* humi diffusa, satis crassa: succulenta, læuia, quibus inhærent *folia* vtcunque carnosa, ex viridi canescentia, Ari foliis, seu potiùs Spinachii, haud dissimilia: *florem* an *fructum* ferat, è nemine intelligere potui; *radice* autem fit satio: ea plerumque dodrantalis est, grandis raphani nonnunquã amplitudine, nam memini Londini me ineunte

anno 1581. recentes admodum, & optimi quidem generis emere, quarum vna libram & amplius pendebat, inæqualis, cui raræ & breues adnatæ sunt veluti fibræ: binæ autem, ternæ, vel plures ex eodem tanquam capite dependent aliquando radices, Siseris radicum instar, vel etiam singulares, imâ parte obtusiores, deinde sursum progrediendo graciliores.

Descriptio.

In Hispania [Indiæ] insula, vt Cardan. scribit, Batata folio est Hederę, radix admodum vtilis segetis loco: crescit altitudine Erythrodani.

Anton. Pigafetta in lib. Nauig. *Batades* in Brasilii insula.

M. Fumee in Hist. gen. Ind. Occiduæ, Batatas radices dulces.

Vt Lobelio Obs. fidus Clusius testis est, Batatas Hispanorum, siue Camotes, aut Amotes, foliis est scabris, & reptantibus, multis, Cumeris asinini æmulis. Plant. Ic. p. 647. Batata Hispanorum, Camotes siue Amotes.

Aracoides. Camotes. Amotes. Aies.

Quidam Igname putant esse Theoph. lib. 1. hist. cap. 11. τὸ ἀρακῶδες siue ἀράκῳ ὅμοιον, non, vt apud Plinium legitur, Aracos. Satis conuenit hist. radicis Theoph. nisi Theophrastus scriberet folium non habere, neque foliis quicquam simile.

An Veteribus, inquit idem Lobelius, fuerit cognita hæc planta Clusius hæret ac propterea nullum nomen Græcum aut Latinum addit: Hispani *Batatas*, *Camotes* etiam nonnulli, aut *Amotes*, [illegible] *Aies* vocant, [illegible] nonnihil, vt aiunt, inter se differant, sitque Batatas radix longè tenerior & suauior, Qui plura de hac radice volet consulat Scaligeri exerc. 181.

Locus. Batata in Hispania frequens.

Nunc adeò frequentes sunt in Hispaniis, inquit Manardus apud Clusium, vt singulis annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longæ naues, quas *Carauellas* appellant, iis onustæ Hispalim inuehantur. Seruntur verò aut minores integræ, aut maiores in frusta concisæ, solo benè culto, & in suos sulcos ducto, fœliciterque nascuntur: nã intra octauum mensem in eam crassitudinem excrescunt, vt edi, & in alios vsus parari possint. Ipso verò Clusio authore spontè nascitur in nouo Orbe, vicinisque Insulis, vnde primùm in Hispaniam delatam ferunt: nunc in multis Bæticæ maritimis locis seritur, vel integra, vel in taleolas secta, principatum autem obtinet Malacæ nata, quæ & Gades & Hispalim, imò Vlyssiponem etiam vsque deferri solet. Habuit is aliquoties in Belgio satis recentes, sed quæ germinare noluerint, imò breui corruptæ sint, frigidiore nimirum regione. Sed & quas Londini eruebat, diuturniore morâ [nam Viennam deferre volebat] antequam telluri committere posset, corruptæ sunt.

Bata-

Vires

Batatas in omnibus Indiæ prouinciis admodū communes, cibum multi alimenti esse existimat Monardes, mediæque veluti esse substantiæ inter carnes & fructus, flatulentas tamen: sed assatæ flatus deponunt, præsertim si cum generoso aliquo vino edantur: ex iis etiam fiunt Conseruæ non minus gratæ, quàm Cydoniorum carnes, morselli, placentulæ, & alia edulia gratissimi saporis: idoneæ enim sunt ad omnis generis Conseruas conficiendas, & edulia. Temperatæ sunt, & coctæ vel assæ ventrem emolliunt: at crudæ esui non sunt aptæ, quoniam admodum flatulentæ sunt, difficilisque digestionis. Estur, teste Clusio, ab ipsis incolis, aut cruda, aut cocta: nunc Hispanis etiam in deliciis ob saporis gratiam & teneritatem, præsertim si sub cineribus cocta, & exteriore tenello cortice repurgata, deinde in orbes concisa, ex pauxillo vino, stillatiisque rosarū liquoris & Sacchari momento edatur. Sunt qui ex oleo & aceto, & sale esitēt: nec desūt qui radices recentes coctas & repurgatas Saccharo condiant, & in vsum seruēt. Sed & radix no co cta, dum corrumpi incipit, si cultro secetur, non secus rosam olet, quam ipsa Rhodia radix. Quocunque modo condiantur assæ vel elixæ, nulli crustulo, aut alio cuiuis edulio cedunt dulcoratā mollitie, cutis aliquantò tenacior, quàm tuberibus aut Napis. Comeduntur & crudæ, viridis castaneæ gustum tum imitantes.

BATATIS AFFINIS IGNAME siue Inhame.

Lectori non ingratum fore existimauit Clusius si Batatarū historiæ, alterius cuiusdam crassæ radicis descriptionem subiiceret, quandoquidem Indiæ Occidentalis & insularum quarundam incolis familiari in vsu est.

Variæ autem interdum est formæ radix illa, & *Igname*, siue *Inhame* appellatione ex D. Thomæ insulâ, sub Æquatore sitâ, non procul à prouincia Manicongo continente, delata anno 1596. radices habuit, quarum nonnullæ pedalem aut ampliorem longitudinem æquabant, brachialem autem crassitudinem, vel etiam quarum diameter esset quatuor vnciarum: pleræque dodrantalem longitudinem vix attingerent, nec earum diameter binas vncias excederet: aliquot etiam breuiores, sed crassas, & in aliquot quasi breues napos infimâ parte protuberantes, tectas omnes scabro & inæquali cortice, vt Aristolochiæ longæ legitimæ radices, & multis exiguis fibris passim nascentibus præditas: ipsi radicis substantia alba, lenta, & succulenta est, atque veluti grumosa, tenera tamen, nec ingrati saporis, exiguo autem post momento nonnihil asperi & acriusculi: assa verò, tenerior est castaneâ, & pyri instar, cui grumosa sustantia, edulis. Qualem caulem, aut folia habeat, non intelligebat.

Extat figura apud Clusium in post. Hist. duplex, titulo Inhame Lusitanorum, quarum minorem ponit Pl. Icon. pag. 647. sub titulo *Ignames*, & ante eū Lobel. & Pena Aduers. de ea ita scribentes: Sisaro Anglico non parum accedere videntur Bartades seu *Ignames* radices, quæ in Insulis non procul nouo Orbe dissitis, suapte sponte oriuntur. *Postades* vernaculè tum indigenæ, tum Hispani illic vocant, quibus hæ in patina & Veneris illicia frequētes veniunt: singuli bulbi, teretes, oblongi, Napum vtrinque obtusum æquant, color pullus illis foris, albidus intus, sapor gratus valdè & tener, quasi Milii delicatioris, aut Fabæ fresæ, eòque gustu insulsæ sunt nisi condiantur. Quæ de verbo ad verbum recitat Hist. Lugd. sub Batatis Clusii, neglectâ interim Lobelii & Penæ Aduers. mentione.

Pet. Aluares Nauig. Igname radix ex qua fit panis. Munst. Cosm. de Noua Atrica, Igname.

Vires

Diui Thomæ insulanos eâ assâ & elixâ vesci intelligebat Clusius, eiúsque rei gratia Lusitani quidam, qui multos isthic cùm viros, tum fœminas & pueros emerant, vt Vlyssipone pro mancipiis venderent, illas radices in naues intulerāt, in miserorum alimentum. Sale, aiunt Aduers. aceto & oleo interdum eduntur, & vino perfunduntur, nonnunquam coctæ prunis.

Igname genus aliud.

Accipiebam inquit Clusius h. post. à Wilhelmo Parduyn radicem cum præcedenti *Igname* siue Inhame, ei nec forma, nec colore, nec magnitudine dissimilem, quam *Igname* etiam vocabat Lusitanus, qui illam ipsi dabat, licèt aliud genus esse non inficiaretur: sed totius radicis cortex magis inæqualis erat, & veluti quibusdam tuberculis oblitus: è quibus tenues fibræ emergebant, præterea radix summo capite, paullò crassior bus durisque, & pedalis siue palmaris longitudinis, fibris, seu veriùs viticulis, magna ex parte spinosis, erat prædita. Nonnulli *Iriam Peru*.

Considerent lectores quantùm differat à Manihot & Iucca de quibus mox.

AGES.

CAP. XXXV.

Agium species

Agiū species innumeræ sunt apud Hispaniolæ incolas, quarum à foliis & floribus varietas dignoscitur: harum species vnā dicitur

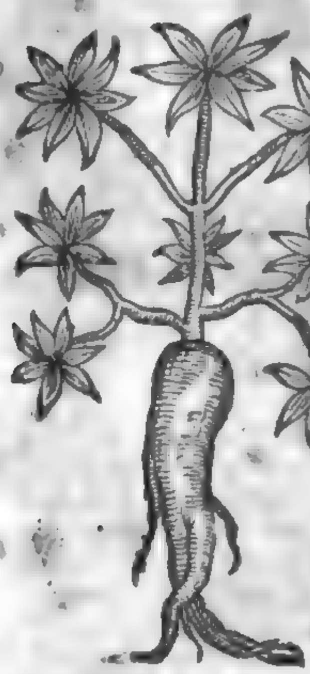
Guanaguax. Guaraguei Ages Zazunetes. Squtuctes Tumna Hobos. Aribumeix Guacaracca.

Guanaguax, hæc est intus forisque albida: alia *Guaraguei*, colorem habet violaceum foris, intus autem candidum. appellant alias Ages *Zazanetes*, hi rubescunt foris, intus candescunt, alias *Squtuctes* intus forisque albidi sunt. Est *Tumna* vbique violaceus. *Hobos* flauescit pelle carneque. Est alia dicta *Aribumeix* pelle, violacea, carne cādidua. *Anguamar* cute violacea est, interiùs albescit. *Guaccaracca* pelle cādescit, violascit carne. Sūt multa præterea, quæ nondum ad nos delata sunt. Ages colunt in insula Cuba. Magis pro ferculis aut fructibus vtuntur, quàm ad vsum conficiendi panis: vti nostri rapis; raphanis, tuberibus, Napis, Pastinacis. & huiuscemodi rebus: Hanc Agium breuem Historiam Pet. Martyr, lib. Ocean. pluribus in locis tradidit.

MANIHOT THEVETI, IVCCA & Cassaui.

Cap. XXXVI.

Descriptio

PAnis genus, vt tradit Benzo, habent Indi Occidentales, quod *Cazabi* vulgò appellant. Id ex *Iucca conficitur*, radix est Napi crassitudine, quæ nullū ex se semen fundit, sed cānas tantùm quasdam nodosas & solidas, viridibus foliis, vt Cannabis.

Cazabi.

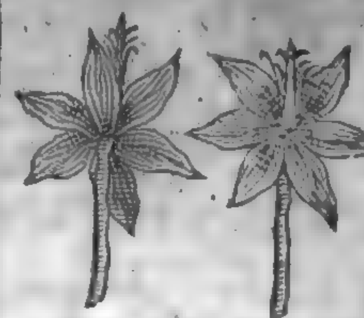
Manihot.

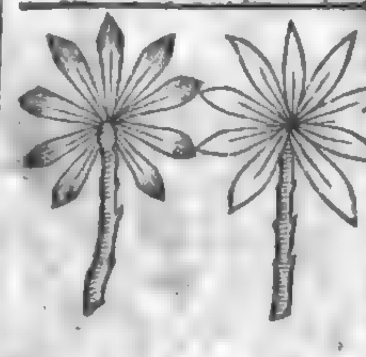
Yucca. panis.

Theuet. de Gallia Antarctica cap. 114. sub Manihot, habet quædam de Arbore succo venenato, ex qua farina & panis fit, vt videre est sub Arbore farinifera succi venenati.

Leri hist. Amer. cap. 9. Manihot radix bona in farinam reducta & benè cocta, si aliter comedatur venenum est.

M. Fumee hist gen. Indiæ Orient. lib. 1. c. 28. In Hispaniola parant panem ex Yuccę radice, cuius venenatum succum exprimunt. Item lib. 2. c. 71. Yucca in Insulis Cuba, Hayti, & aliis, cruda lethalis est, in Insula S. Marthæ, salubris, comedunt crudam, tostam & coctam.

Ex S. Dominici vrbe accepi [inquit Manard. ex vers. Clus.] folia herbæ ex qua *Casaui* fit. Casaui autem panis est, quo Indi tot seculis vitam sustentarunt & hodiè etiam vescūtur nostri Hispani: fit verò ex herba ab Indis *Iucca* nuncupata: cuius descriptionem, vires & noxas pluribus prosequitur, vt & Gomara Histor. gen. cap. 71. similia propemodum cum Manardo de Yucca referens.

Communis insulæ Canariæ incolis pastus siue victus arborea radix quædam est [inquit Vesput.] quam in farinam satis bonam comminuunt. & hanc radicem quidam eorum *Yucca*, alii verò, *Ignam* vocitant.

Cæterùm multa dicuntur esse Iuccarū genera. Vnum altero suauius, atque aliud alio pretiosius est, quo Regulis edulium paratur. Sunt quibus vescantur nobiles, sunt & quibus populus.

Lugd. hist. duas habet figuras, vnam ex Theueto, nomine, Manihot qualem exhibemus: Alteram, nomine Yucca, de qua nihil præter figuram & nomen. Gerard. Anglus in sua historia cum Yucca, vt vult Lobelius, confundit aliam plantam de qua mox.

Brasilianis frequens est hæc radix Manihot, totique Americæ, inquit, Theuetus.

Locus.

Radices, ait idem, Manihot Americani aut in mortario contundunt, tam siccas quam virides, aut radula ex amplo arboris cortice, lapillis duris vndique obsita, vt nos dentatis laminulis ferreis Nuces myristicas, in farinam redigunt; quam cribro excretam, adiecta aqua, igni superpositam in vase calfaciunt, quoad Mannæ granatæ instar grumescat, cuius mirifica bonitas & nutriendi vis, potissimùm si ea recens fuerit: vtunturque vt nos pane, tam cum carnibus quàm cum piscibus.

FINIS LIBRI DECIMINONI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS.

DE RAPVNCVLIS, CAMPANVLIS ET HIS AFFINIBVS.

IAM de Rapunculis dixiße conueniet, si iustus ordo seruari debeat. Rapunculos dicimus, à radicum formâ, quibus, quia bulbosa nonnihil æmulantur, illis & subiungendos duximus. Habent & id ferè commune inter se Rapunculi, quòd Campanaceos flores, venustos sanè tanquam arrham communis familiæ gerant.

RAPVNCVLVS VVLGARIS CAMPANVLATVS.

CAPVT. I.

Descriptio

VERNIS acetariis expetitus Rapunculus vulgaris, *radice* minimi digiti ferè crassitudine; Napi parui similitudine, alba, dulci: *folia* ex oblongo per extremum rotunda, per terram sparguntur, nonnihil incisa, hirsuta: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, hirsutus, lactescens, foliis vestitus acutioribus, pediculorum expertibus: *flores* nolas imitantur, per oras laciniati, cærulei, quos *vascula* excipiunt oblonga.

Rapûntzel.

Tabern. Ic. & hist. Rapunculus, i. e. Rapûntzel. C. Bauh. Phyt. Rapunc. 1. siue esculentus. Item apud Matth. Rapunculus 4. siue esculentus, fortè Rapum silv. Diosc. & Plinij. Cæsalp. Rapunculus vulgò. In hoc genere videtur apud Plinium Iasione seu Lassine, vt quidam perperam legerunt, teste Hermolao. Fuchsium manifesto errore putare Rapum silv. esse Rapunculum vulgò dictum

Iasione, Laßine. Fuchs. not.

rectè annotant Matthiolus & Lacuna. Sed figura Matthioli nihil valet, nec per Glossatorem melior est reposita. Camer. apud Matth. Rapunculi, Pes locustæ Auic.

Schvv. Cat. Sil. Rapunculus aruensis. Rapum hortense, Germ. Rapûntzel vocatum, Tragus interpretatur, Siser & Sisarum, de quo Columel. lib. 11. cap. 3. & Iacob. Manlius super Theriacam Auic. qui quidem putet, & non malè, minimum Naporum genus.

Pes locustæ. Siser Sisarum. Rapum silv.

Gesner. de coll. stirp. Rapum siluestre 3. flore Calathi cœruleo, die rächten Rapûntzel. Item Rapum silv. Rapûntzeln, commune procerissimum. Idem de hort. ait esse Rapi silv. multa genera, quod tamen Diosc. simpliciter sic vocet videri sibi id, quod Tigurini vulgò Rapunculum nominent.

Lobel. & Pena Adu. Rapuntium paruum, Rapulum vulgò, Pes Locustæ Auic. Lob. in Obs. scribit quod albis floribus variet secus *Brugellette* Hannoniæ oppidulum.

Lonicer. hist. lib. 5. cap. 241. Rapûntzel, Rapunculum.

Dodon. Gall. picturam habet, ac scribit γογγύλη ἀγρία, Rapa syluestris, Neotericis Rapontiû, Rapunculum paruum: Gall. *Raiponce*: Ger. klein Rapûntzel. Belg. cleyne aut ghemeine Raponcelen. Et in Lat. de flor. Quintum genus Rapi syluestris facit, ac vulgò Rapunculum nominari tradit, quasi paruum Rapum. Anguill. *Raponciols*. Fuchs. Rapum silu. vulgò Rapunculus Germ. Rapoûntzeln. Gall. *Responce*, aut *Reponthon*. Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus vocatur vulgaris. Brunfels. Tom. 2. p. 56. Raponeoli, sine descriptione.

Rapunculus vulgò dictus, etiam si tum homi-

nibus sub primum Ver ad esum, cum aceto & oleo ac sale, effodientibus: tum suibus, quibus gratissimus cibus est, eruentibus, rarò competiatur ad eam altitudinem progressum, quam ipsi Diosc. attribuit: & si perueniat, à paucis cognoscatur, tamen à plerisque verum & genuinum syluestre Diosc. rapum esse creditur. Nec nos (inquit Cornar. in Diosc.) nunc refellere volumus, quum aliud quod pro eo ostendamus, non habeamus. Rapunculus non respondet Rapo silu. Diosc. licèt crebrò & plerumque ad cubitalem altitudinem progrediatur, ac etiam excedat, quicquid dicat Cornarius. *Ruiponces* confundere Fuchsium cum Rapo siluest. testatus est Lacuna. Eorum autem sententiæ, qui putant Rapunculum, Rapum esse siluestre Diosc. repugnat Theophrastus lib.7.c.6. de plant. hist. quippe qui silu. Rapum radice constare longa Raphani modo, breuique caule consistere scribit.

Cornar. not. & Fuch.

Locus & tempus

Rapunculus passim prouenit etiam in Horto E.C. Montbelgardi, ac tota hyeme viret. Geneuæ obseruaui colligentes Februarii principio. Monspelii florentem vidi Aprili & Basileæ quà itur Moutets Octobri: vt & Patauii: Nascitur in aruis non cultis, in collibus & pratis, quin etiam in hortis iam seritur, vt grandiores edat radices, Matth. Non modò hortis & satis familiare vbiuis, sed etiam siluosis & sæpibus tum frigidarum tum calidarum regionum, Lobel. Inter segetes prouenit. In hortis etiam ad acetariorum vsum seritur. Æstate floret & semine prægnat, Schvv.

Vires & vsus.

In caliditate & frigiditate [ait Matth. in Epit. Cam.] radix non longè abest à temperatis, imò nec in aliis qualitatibus. Estur cruda radix, ac pariter cocta in acetariis, quòd maximè gustui placeat, & appetentiam excitet. Creditur quòd radix elixa, & cum longo Pipere deuorata, lactis vbertatem in nutricibus faciat. Radix, teste Lobelio, candida, tenera, acetariis Vernæ quadragesimæ longè quàm Rapo aut Raphano delicatior. Lactis copiam augeri quædam nutrices elixa radice, ex Pipere sumptâ exploratum habent. Montbelgardi & Geneuæ hyeme si non rigidior sit, vt & Vere, non solùm radices in acetaria assumunt, sed etiam folia.

CAMPANVLA PARVA, ANGVILLARÆ Cantabrica.

Descriptio

CAmpanula, quam Anguillara facit Cantabricam, *radice* est alba, crassiuscula, modicè fibrosa, subdulci, à qua exeunt *cauliculi*, non surrecti, teretes, virides, aut subpurpurei, quorum *folia* primo ortu aliquatenus Violæ Martiæ primis minoribus foliis similia, minora, ex semuncialibus & vncialibus pediculis, quæ mox laciniata fiunt hederaceorum instar in latúmque magis proficiunt: at progressu temporis, ea potissimùm quæ superiorem caulis partem obsident, formam multùm dissimilem acquirunt, quantúmque iis de latitudine decedit, tantùm & plùs longitudine proficiunt, sic vt duos digitos longa euadant, vix culmum interdum lata: denso autem agmine caulem stipant, acrimonia nonnulla & amaritudine prædita.

Clusius sic describit. Alunt etiam summa illa iuga præsertim in rupibus & præcipitiis, Campanulæ vel Rapunculi genus, cuius radicales fibræ valdè serpunt, & vicina loca occupant, subinde germinantes, & nouas stirpes procreantes: habent illæ initiò orbiculata ferè folia, deinde statim alia angusta confertim nascentia, Caryophyllei secundo loco suprà descripti foliis adeò similia, vt incautos plerumque fallat, qui interdum cum suo cæspite eruunt, Caryophyllæum collegisse existimantes. Emergit deinde ex horum medio gracilis cauliculus, in multos tenues ramulos diuisus, oblongioribus foliolis, nullo seruato ordine nascentibus, septus: flosculos è singulis ramulis dependentes proferens Campanulæ, siue Rapunculi vulgaris floribus formâ similes, vel eleganti cœruleo colore præditos, vel saturato purpuræ colore, siue violaceo nitentes, vel dilutiore purpureo colore & quasi cineraceo, conspicuos, interdum etiam niueos:

capitula deinde Rapunculi vulgaris capitibus similia, aut potiùs illi Campanulæ minori, quæ cùm in Belgica, tum plerisque Germaniæ locis, ad agrorum, aut siluularū margines, sub fruticibus secundum profundiores & conuexas vias in vallibus prouenit. Floret Iulio, interdum etiam Augusto. Tota etiam lactescit.

Campanula siluestris minima siue 3. putari posset fortè Rapi siluestris esse species, sed quia radix edulis non est, ideò Dodonæo aliò referenda videtur. An eidem in hist. Gall. Campanula cœrulea minor & syluestris.

Clusius Pannon. Campanula minor Alpina, vel Trachelii genus. In fol. Campanula minor Alpina rotundioribus imis foliis, capitulo Campanulæ minori quæ in Belgica & Germania est. Quam Campanulam secundo loco intelligat Clusius nondum nos intelligere fatemur pro Campanula minore Alpina rotundioribus foliis.

C. Bauh. phytop. Campanula maior rotundifolia prima. Rapi sylu. genus minus quod Campanula cœrulea Gesn. de hort. Campanula minor rotunda: aliis Phyteuma, aliis Cantabrica Plinii lib.25. cap.8. alii Rapi siluestr. genus: floribus est communiter cœruleis, subinde candidis.

Clus. in post. hist. Iconem eandem proponit quam Lob. & Dodon. Schvven. etiam non facit diuersam Clusii Campanulam à Lobelii Campanula, quæ occasio vt hoc capite ponam Clusii descriptionem nec separem, vt facit C. Bauhinus, donec quid rectius fuerimus edocti.

Phyteuma. Cantabrica

Schvv. Cat. Sil. Campanula minor rotundifolia Dod. Campanula silu. minima, Clus. Pann. Campanula minor Alpina.

Tabern. Rapunculus silu. minor 2. Kleine Milchglöcklin/kleine Weisse Rapüntzeln: Tota lactescit. Item Campanula minor rotundifolia niueo flore, kleine weisse Milchglöcklin.

Rapunculus silu. minor 2.

Albo flore

An

An Gerard. Angl. Campanula rotundifolia, Roundeleafed Bellflower. Campanula minor alba. Little white Bellflower.

Locus & Tempus. Campanulam paruam quæ Anguillaræ dicitur Cantabrica, vidi Patauii in horto D. Cortusii, Geneuæ ad radicem montis Saleuæ, incipientem folia producere in principio mensis Februarii. Basileæ vltra Rhenum in sylua quà itur Bintzo florentem adhuc Octobri, Lugduni cum flore Septembri. Montbelgardi passim in vrbe abundat in Arcis muris & portis, florens Iunio & Iulio. Mense Augusto obseruauimus non longe à pago Cron redeundo Porentruo Campanulam paruam siue Cantabricam Anguill. cum flore albo.

Campanula minor rotundifolia altera C. Bauhini.

C. Bauh. Phyt. Campanula 6. minor rotundifolia altera. Clus. Campanula minor alpina: flos nunc purpureus aut violaceus, modò colore dilutiore & quasi cinereo, interdum niueo. Clusius in hist. post. in folio pro Campanula minore alpina habet iconem Lobelii & Dod. quæ occasio vt Clusii descriptionem reliquerimus capite præcedenti: Schvven. quoque non diuersam facit plantam Campanulam Clusii & Campanulam Lobelii, vt antè demonstratum. Nos adhuc ignoramus quam plantam intelligat per suam 6. Campanulam, nec scimus de qua scribantur sequentia, Schvv. Cat. Sil. Campanula minor pratensis Casp. Bauh. *C. Bauh.* Campanula minor. 2. wiesen glöcklin/Schbeleen. Hæc integra sæpe tegit prata. Succus ex flore cæruleo expressus viridem efficit colorem.

Campanula Linifolia cærulea, vel Rapunculus Campanulatus Linifolius.

Descriptio Campanulæ tertiæ Linifoliæ cæruleæ C. Bauh. in phyt. ex *radice* tenui, emergunt *caules* quini, seni, plures, paucioresque, palmares & sesquipalmares, graciles, rotundi, in ramulos non diuisi, *foliis* oblongis, angulosis, lino silv. similibus, confuso ordine infernè, at supernè ferè nullis, septi, *flosculi* è caulium summitate dependent, cærulei, Campanulæ formâ, quibus succedunt *capitula* Rapunculo vulgari similia. Hæc alunt potissimùm rupes & summa iuga montis wasserfall/ vbi eam ante annos quatuor collegimus.

Rapunculus 7. siue Campanulatus linifolius Thalii, coliculos profert non admodum rectos sed procumbentes, foliosos, brachiatos, adnatis refertos. Folia ei primò prodeuntia sunt vnciala ferè, subrotundiora, in mucronem tamen producta, in ambitu leniter dentata, similia foliis quibusdam violæ tricoloris, quam vulgò Florem trinitatis vocant: cætera, quæ caulem frequenter ambiunt, longiora euadunt, sed tamen strictiora existunt, lini foliis quodammodò affinia. Flores plures, cærulei, plicati, in ambitu diuisi in hoc cernuntur. Vbiuis autem hæc species frequens est.

Schvv. Rapunculus silv. Campanulatus linifolius, kleine Rapuntzeln/kleine Glöcklin/ Alpetis & petrosis oritur. Quantùm differat Campanula Linifolia à nostra Campanula parua nescimus, nobis quidem constat eam depositis prioribus foliis rotundis acquirere folia Lini & penè diuersam videri. Rapunculum 7. seu Campanulati Thalii descriptio, non videtur malè quadrare nostræ Campanulæ paruæ. Schvvenck. tamen diuersum facit.

CAMPANVLA FOLIO HEDERACEO, species Cantabrinæ Anguillaræ.

Descriptio. Tenella est plantula, *coliculis* tenuibus palmaribus aut sesquipalmaribus, ramosis: per quos *folia* tenera, hilari virore perfusa, Hederæ vel Cymbalariæ, sed quorum laciniæ sint acuminatæ: *flosculus* pediculo fili instar tenui longiusculo insidet, vni vnicus, gracilis, oblongus, per summas oras laciniatus, cœruleus, cæteroqui pallidus.

Locus A Fr. C. Bauh. accepi nomine Campanulæ Hederaceo folio: Gener Cherlerus ait se collegisse iuxta Aureliam in siluula palustri. Hanc ad nos (inquit C. Bauhin.) Lutetiâ Io. Henr. Cherlerus Philos. D. & nunc in Academia Nemausana Philosophiæ professor, vnà cum pluribus aliis misit.

CAMPANVLA ROTVNDIFOLIA minima.

Descriptio. Campanula 7. siue rotundifolia minima C. Bauh. in phyt. herba est vix quatuor digitos alta, quæ ex *radice* exiguâ, oblongâ, albâ, *ramulos* profert aliquot exiguos subrubentes & subhirsutos, cortice aspero vestitos, quos ambiunt *foliola* ex rotunditate oblonga, serrata, rigidiuscula, quorum inferiora latiora: cuilibet ramulo qui sæpè vnus, plerumque terni vel quaterni, *flosculus* insidet vnicus, subcæruleus, deorsum spectans, formâ calathi ex vno folio sexangulo, cui *capitulum* foraminulis pertusum, vt in Campanulâ angustifoliâ, succedit, in quo *semen* minutum.

Hanc in Rhæticis montibus, cùm Italiam Anno 1577. peteremus, Septembri mense, adhuc floribus onustam inter saxa copiosiss. vidimus, nec maiorem inuenimus, quam cùm Patauii Nobiliss. Iac. Antonio Cortuso Patritio Patauino ostenderemus, Cantabricam Plinii nominauit.

CAMPANVLA LINIFOLIA RARA, flore cæruleo.

Descriptio Rara admodum videtur esse planta, *caule* est cubitali striato, *foliis* non ita multis vestito, tenuissimis & quouis gramine angustioribus, duas vncias longis, supernâ parte breuioribus temerè positis, quo loco prouenêre quædã propagines exoriuntur in minutissima foliola desi-

nentes. In summo rami vestigio *flores* sursum spectantes in vnum quasi glomerem congesti sunt, Campanulæ planè similes, in extremo dissecti, cœrulei, vt sicca Plateriana insinuat, ipseque Cl. D D.F.Platerus adserit. Hos flores Calyculi foliacei minimi sustinent.

RAPVNCVLI GENVS FOLIO serrato rotundiore.

Descriptio

COmplures statim à *radice* tollit *caules*, cubito altiores, nonnihil angulosos, subhirsutos, simplices, quibus ab imo ad summum adnascuntur alternatim *folia* nonnihil hirsuta, vncialia & sescuncialia, semunciã circiter lata, pauca vnciam attingunt, in acutum mucronem desinentia, per ambitum serrata, obliquis venis à medio neruo in margines exporrectis. Summus scapus *flores* ex interuallis profert, Rapunculi vulgaris floribus similes, calyculo exiguo pinnato persimili, ex pediculis vncialibus & sescuncialibus tenuibus. *Radix* alba Rapunculi vulgaris crassitudine, multifida, longiuscula.

Rapunculum vocaui plantam descriptam, vnde autem habuerim non recordor, similis, si non eadem, Argentinæ 1599. Iulio sicca per Dum. Agerium demonstrata nomine Campanulæ, propè Gestin in Styria collectæ, in floribus siccis dicebat colorem fuisse dilutè cæruleum, pistillus longus extra florem apparebat: Folia in principio caulium rotunda ferè, satis profundè crenata, breuissimis & vix conspicuis pilis obsita.

ERINOS, ERINEOS, VEL ECHINOS Veteribus & in genere.

Descriptio

Ἔρινος, quod aliqui Ocimodes [ὠκιμοειδὲς] alii Hydreron [ὑδηρὸν] quasi aquaticam herbam, Romani Ocimum [ὤκιμον] appellant, nascitur, autore Dioscoride apud fontes & fluuios, *foliis* Ocimi [ὠκίμῳ ὅμοια] sed minoribus (μικρότερα) Tragus putat legendum (μακρότερα,) parte summà diuisis: *surculis* quinis, senisve dodrantalibus: *flore* candido, semine nigro & acerbo: folia & caules lacteo succo turgent (ita Ruell. quam lect. probat Matth. & Dalech. Cod. meus Basil. & Paris. ὀπῷ ζυμῶδες ἐστιν, liquore plenus:) Huius semen drachmarum duarum pondere ad mellis cyathos quatuor ammixtum, ad oculorum fluxiones sistendas illinitur. At succus aurium dolorem sedat, cum sulphure viuo & nitro instillatus.

Semen purgat. Ad oculos. Ad aures.

Herba quoque quam Græci Erineon vocant, inquit Plinius, videtur reddenda in hoc loco [post Caprificum] propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis, ferè Ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico oculorum Epiphoris medetur [duabus drachmis cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatim decerpta: Hæc vetus lectio Gom.] vtcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci: herba perquàm vtilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis.

Echinos.

Echinos acerba est & repellendi ac siccandi vi prædita, ait Galen. de simpl. & ex eo Paulus: qui præterea aquaticam esse scribit, cuius seminis drachmæ, cum mellis drachmis quatuor illitę, oculorum fluxionem sistant. Succusque ad aurium dolorem faciat.

Ad oculos. Ad aures.

Paulus, &c.

Paulus bis eandem proponit plantam vt monet Cornar. primò ex Diosc. secundò ex Galeno: in eo, nostro iudicio, demonstrans sibi non cognitam plantam: facili lapsu apud Galenum per Amanuenses scriptum crediderim Echinos pro Erinos, quod non animaduertit Paulus, quanquam Matthiolus Ruell. & Massar. dicunt in venustis aliquot Dioscor. codicibus legi Echinos: addit prætereà à Nicandro in antidotis Erinon inscribi. Hinc non refragatus fuerim Io. Agricolæ, cui herb. Erinos eadem est, cum Echino, licèt Paulus diuersas faciat. ἔρινον Diosc. propter similitudinem, post Ocimastrum descripsit. Sed quia lacte manat vt Caprificus, eodémque censetur nomine, ipsi subiunxit Plin. ipsamque Erineon vocans, ait eius folia venenis resistere. Quod vt doctè Constant. in Lexico notat, sumpsit ex Nicandri Theriacis. Quin Scholiast. ex Diocle ἐρῖνον καὶ ἐρινεὸν dici ostendit. Galenus de Erino tacens, Echino omnia tribuit, vbi καὶ περὶ ὦτα [addendum χυλῷ] ἔρινον & ἐρινεοῦ & ἐχῖνο voces, idem in hac herba exprimenda significant.

Erinos eadem cum Echino.

Lactoris. Anabula. Militaris. Erinos.

Quæ Plinio Lactoris dicitur, quamque vulgò notam scribit, hæc & Lactaria & Anabula nunc dicitur. Eandem aut similem aliqui volunt, illi quam Militarem vocant. Et licèt non desint, qui Diosc. Erinon faciant, attamen Gesnero in catal. pl. congeneres non eædem videntur.

Est autem Erinos herba appellata Cordo in Diosc. quòd Caprifici modo lacteum liquorem remittat, hodiè autem incognita est: quamuis Ruellius eam cognouisse videatur, qui hæc scribit. Est & apud Hippocratem Echini herbæ mentio. A Recentioribus Herbariis herba lactis appellatur, à quibusdam Lactoris, & militaris, aliis Ocimum aquatile. Lactariam rura vocant, trientalibus ramulis, quinis, senisve foliis, Ocimo longioribus, parte superna diuisis, albo flore, semine atro, pusillo, acri, duro. Herba succo manat, lactis tum colore, tum dulcedine, vnde Lactariæ nomen apud vulgus inualuit. Secus fontes & fluuios inuenitur. Has insuper ei vires præter eas, quas Diosc. Plin. & Galenus Erino suo adscribunt, assignat. Succus cum sulphure, nitróque instillatur, discutit oculorum caligines, vomitionésque ciet. Folia in cibo sumpta pariendi præstant facultatem. Vulnus ferro factum intra paucos dies imposita ex oleo sanant.

Erinus.

Cæterùm obscurus est Diosc. inquit Anguillara cap. de Erino, cùm ait ὀπῷ ζυμῶδες ἐστιν ὁ καυλὸς καὶ τὰ πέταλα, an intelligat simpliciter succo plenum, aut succo lacteo: de Tithymalis solet dicere ὀπὸν γαλακτώδη, quicquid sit, nullam noui plantam quæ Erino respondeat.

Nunc quod reliquum est, Erini & Erinei nomen

men sequentibus tribuitur plantis.

Hieracii Sabaudi genus. Matthioli Erinon volunt aliqui esse Hieracii speciem, de qua nos agimus lib.24. sub Hieracii Sabaudi genere.

Erinus Dalechamp. Dalechampius habet suum Erinum, quem hoc libro posuimus inter Rapunculos.

Tithymalus dulcis. Erinum quidam existimant esse Esulam siue Tithymalum dulcem, de qua l.34.

Noli me tangere. Quærunt aliqui, an Noli me tangere sit Erinos, de qua lib.21.

Rapunculus. Rapunculus dicitur Erinus Nicandri & Dioscor.

Rapunculus comosus. Videntur aliqui existimare Rapunculum comosum esse Erinon.

Erinus Columnæ. Erinus minimus Col. C.B.not. Alsine folio longo hirsuto. Erinos Columnæ ad Rapunculos referenda, cùm eiusdem Erini siue Rapunculi genere minimo, de quibus libro præsenti.

Credit C.Bauhinus Elatinem Polyschidem H. Lugd. eandem cum Erino minimo Columnæ, verùm fallitur vt demonstratum lib.29. sub titulo Alsine folio oblongo, hirsuto.

Scrophularia maxima radice fibrosa. Erineon quidam putant esse Scrophulariam maximam radice fibrosa, de qua hist.l.28.

Epimedium. Inter Diosc. ascriptitia Epimedio Erinei nomen tribuitur, Erineos pro Acino apud Plinium lib.21.c.15. quam Epitetron vocant, vt apud Dioscor. Epimedium vbi Erineos, Fab. Columnæ, cui Epimedium est Lunaria minor botryoides.

Lunaria minor botryoides. Vide de his hist.l.35.

Ficus. Erineos, Erinos, Erineon, Erinia, Erina de Caprifico, vnde Erinos herba nomen accepit, vide hist.l.1.

ERINOS MAIOR FAB. COLVMNÆ, Rapunculo affinis.

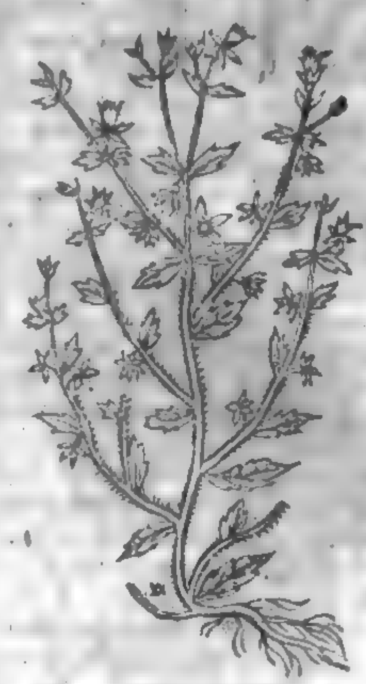
Descriptio. Radice cõstat carnosa non magna, paruum Raphanum æquãte ad summum, candida, gustu suaui, ex dulci acerba, acetariis expetita, lactescente, in medio, vel imo, parum extuberante, à qua *folia* exeunt primo Vere, Ocimi foliis similia; minora verò, medii Ocimi foliis æqualia, per ambitum serrata, supernè hirsuta parum, atque viridia, infernè verò læuia, atque polita, albidioráque: *caules* postea ab radice emittit plures, secundum loci annique temperiem, pedales, vel maiores, angulosos, hirsutos: quos folia absque petiolis alternatim circumdant, longiora admodum, angustioraque, minusque serrata, ita vt qui viderit plantam sine caule, atque postea caule prædictam, diuersam absque dubio esse censeat, nisi domi cultam obseruauerit: folia quidem, quæ, antequam caules ederet, habebat terram tangentia, marcida euanescunt, nec in illa ampliùs inueniuntur. Ex foliorum alis *ramuli* exeunt, in quibus sicut in caulibus *flores* Maio exeunt petiolis paruis hærentes, caui, quinque diuisuris in extremo dissecti, colore albicantes, & etiam purpurascentes, intus thyrsum habentes qui in tres curuas partes diuiditur: quibus siccatis florum basis extuberat, quæ hirsuta est, & in quinque viridia foliola desinit, *semen* perficiens

Tempus. Iunio & Iulio, fuscum, minutum, compressum, gustu acerbum, quod cùm perfectum & siccatum est, per basis foramina quæ tunc peruia sunt, decidit. Tota planta ex radice, ad florum calyces vsque lacte manat dulci, disrupta.

Locus. In locis aquosis, fluuiorum ripis, ac vallibus, ad fontes & in Montium radicibus vbique frequentissima.

His igitur videtur, natali loco, formâ foliorum, lactis copiâ & sapore, quæ notæ priuatæ sunt, delineationi Erini Antiquorum respondere.

ERINOS FABII COLVMNÆ MINOR.

Descriptio. Erini, siue Rapunculi minimum genus, noua est plantula atque pulchella ex D. Mariæ Virginis monte aduecta: quæ *radicē* habet paruam admodum, fibris diuisam, teneram, atque Rapunculo siue Erino à me depicto similem sapore, lactescentemque: *folia* emittit parua admodũ, digiti longitudine, parũ hirsuta, oblonga, latioraque in summo, & per extremum serrata raris diuisuris, nam quæ proximiora sunt radici octo dentes circum habere videntur, superiora verò minùs, atque floribus hærentia binos, *caulem* emittit ab radice, ex singulis foliolis alis diuisum, ita vt fruticosa videatur, angulosum hirsutum, tenuem: *flosculos* edit Aprili mense & Maio, inter folia, ex calyce parũ hirsuto, in quinque folia desinente, vt in Rapuntio & Campanula pyramidali dicta visitur, exeuntes, oblõgos, cauos, similes Tracheliorũ floris purpureos, intus apicem vel thyrsulum luteum in summo triplici diuisura intortum, vt in congeneribus, continentes. *Semen* perficit Iunio, & Iulio, minutum admodum, fuscum. Tota planta lacteo succo turget dulci, vti Rapuntium, ita vt gratus sapor palato.

An Erinos Cæsalpini, qui in ædificiis nascitur riguis, palmi altitudine ramosa: foliolis breuibus angulosis, vnguis latitudine, flosculos in alis fert, figura Rapunculi, exiles, subcandidos, aut purpurascentes: vasculum paruum figura Rapunculi, in quo semen minutissimum, lacte madet dulci.

C.Bauh.phyt. Erinon Columnæ refert ad Alsinem, verùm ibi non reponendam capite de Alsine demonstrabitur.

AVICVLARIA SYLVII QVIBVSDAM.

Descriptio.

MOx è *radice* sæpè plures fundit *caules* infirmos dodrantales & cubitales, *foliis* vestitos mollibus, oblongis, per extremum rotundis, nonnihil serratis, crispis: è quorũ sinu *flores* inconditi exeunt pulchri, purpureo violacei, quinque constantes foliis, quæ Occidente Sole in turbinatum apicem coëunt, apicibus in medio luteis, longis viridantibus foliis radiatim floris basi circumpositis, quæ summum postmodum coronant fastigium clauæ quadratæ vncialis quam delapsi flores relinquunt: *radix* singularis, tortuosa, lignescit.

Lobel.not. Dodonæus qui in hist. Gall. hanc nostram præsentem plantam Onobrychin appellauit, ait de flor. tertiam quandam Campanulam humilem Anonymon non esse Onobrychin, quod quandoque suspicatus fuerit satis constare. Et hinc patet, quàm malè Lobel. Obs. sequutæ sint Dodonæum, vocando eius & Belgarum Onobrychin alteram. Gesner. de col. stirp. sanè melius inscribit Auiculariam Syluii, Violam quandam anonymon. Iac. Theod. Icon. par. 2. p. 304. dicitur, Viola aruensis Fraüwen spiegel: Item p. 316. Pentagonion, Viola pentagonio fünffeckte Weyeln. Duas habet figuras vnius plantæ, prior mala, secunda bona, non debebat separare.

Iac. Theod. not. H. Lugd. not. Malè etiam ab Hist. Lugd. Onobrichidis primæ Dodonæi nomine exhibetur.

Locus & Tempus. Audiui qui vocarent Auiculariam Sylnii, herbam cubitalem, cui flores pulcherrimi angulosi, violacei, folia parua, subrotunda, mollia. Copiosè in segetibus prouenit, Monspelii vidi florentem Maio, Basileæ Iunio & Iulio: in agris inter Basileam & Hagene Fr. C. Bauhinus obseruauit inter segetes propè S. Iacobum. Geneuæ habebam in horto pulchrè virentem mense Aprili, florentem Maio & Iunio. Patauii obseruaui primò orientem inter segetes medio Februario. Attuli Argentina semen datum à D. Friderico Meier seminandum Montbelgardi in horto E. C. quod satum Martio, prouenit & floruit Iunio. *Massa ferrata* Cortuso in agro Patauino, afferente D. Rantzio Medico apud Fontem admirabilem.

Massa Ferrata.

TRACHELIVM MINVS MVLTIS.

Descriptio. TRachelus, τράχηλος à Græcis appellatur collum, atque adeò tota spina à vertice vsque ad os sacrum, παρὰ τὸ τραχύνεσθαι, hoc est, ab asperitate: quæ nominis ratio & huic plantæ conuenire potest: nisi ob dotes nonnullas quibus Trachelo proficua sit, Trachelium dicenda videatur.

Rapunt. silu. Vuularia. Trachelio autem minori *radix* sapore grato, *caulis* ramosus, hirsutus, sed tenuis breuior, *folia* breuiora, angustiora, crenata, hirsuta parum, *flores* in ramulorum extremis, simul multi confertim, pulchelli, cærulei aut violacei, tanquam Campanulæ, oris in quinque lacinias dispertitis.

Gesner. de hortis ait, Ex Rapi sylu. generibus esse Vuularias quibusdam dictas in pratis nascentes.

Dodon. lat. de flor. & in fol. scribit, Rapi sylu. tertium genus plærisque Ceruicariam minorem dici. Gall. autem Trachelũ minus, *Petite Ganteles* vocat.

Trag. Ceruicaria & Vuularia exigua, zapffenkraüt / halskraüt.

Ceruicaria exig. Vuularia minor. Lobel. & Pena Adu. Trachelium minus siue Ceruicaria minor, cui folia aspera Rapuntii aut Saluiæ, pilosa: flores densi, pulcelli. Obseru. Trachelium minus. Adu. p. 139. Trachelii varietates, Passim istud etiam asperis saxosis Angliæ & Gallobelgii siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu: alioqui persimile & congener. Item Trachelium minus. Radice fibrosa purpurantibus floribus stipatur, alioqui cæteris haud simile. Icon. Pl. p. 316. Trachelium minus Lob. 176. Teut. 400. Lobel. nobis obscurus videtur. Iconem habet Trachelii minoris ramosi, qualem habet Dod. & Clusius.

Trachelium minus.

Lobel.not. Camer. Icon. p. 8. Rapunculus silu. vmbellatus p. 94. [videlicet apud Thalyum,] cuius tres differentias depinxit congeneres iis quas author [Thalius] descripsit, quamuis non easdem. Quarum vna, nempe elatior signata 1. respondet iconi à nobis propositæ, quæ est ex iis quas emimus iam sculptas.

Rapunculus silu. vmbellatus. Tabern. hist. & icon. Steingünsel / Symphytum petræum. 1. Consolida petræa prima.

Thal. Harcyn. Ceruicaria minor Dod.

Symphytum petraeum. Consolida petraea prima. Ceruicaria minor. Ceruicaria sphærocephalos. Clus. in fol. lib. 5. cap. 55. Ceruicaria Sphærocephalos, Trachelij genus floribus summo caulis & ramorum fastigio confertim, & quasi pilæ instar, in orbem nascentibus, cuius etiam secundum genus est paulò minus, flores singulares per caulem sparsos habens, præter sphæras illas summo caulis fastigio innascentes.

C. Bauh. phyt. Campanula 13. siue pratensis.

Schvv. Trachelium minus pratense vmbellatum, Ceruicaria minor, klein halßkraüt.

Campanula pratensis Trachelium minus. Locus & tempus. Abundat passim in pratis Montbelgardi, etiam in horto Ill. E. C. sponte, vbi copiosè floret Iunio, Septembri & Octobri, Basileæ quoque & Geneuæ obseruaui. Argentinæ vidi in horto D. Frid. Meier, Iulio florens, flore purpureo cinereo & albo. Trachelio minori iidem natales [cum maiore Lobelii] squalidorum marginum & montium pratorum Germaniæ & Angliæ sunt. Ceruicaria minor Dod. Thalio passim locis apricis maximè. In Silesiæ agris & pratis aridioribus frequentem scribit Schvv.

Vsus. Trachelii minoris folia Rapuntii sapore primo Vereacetariis etiam adduntur, Lob.

TRA-

TRACHELIVM RAMOSVM FLORIBVS plerisque singularibus.

Descriptio

EST nobis nescimus vnde planta sicca, ex Tracheliorum minorum genere speciosa: *radix* crassiuscula, vncias quatuor longa parum fibrosa: *folia* ad radicem multa ex breuibus pediculis vnciam vnam vel duas longa, mediam lata: *caulis* hirsutus pedales in ramos diuisus, qui desinunt in folia breuia, lata, ex quorum medio oriuntur magnæ Campanæ purpureæ, plerumque singulares.

TRACHELII MINORIS SPECIES DVÆ, siue Rapunculus silu. vmbellatus maior & minor Thalio.

Descr.

LActeo est succo, sicut reliquæ Rapunculorum species. Duplex verò reperitur: maior, quæ rariùs obuiam fit, ex vna *radice* numerosissimos profert *coliculos*, tenues, teretes, scabros, hispidos, sesquipedales, foliis plurimis, oblongiusculis, angustis, fimbriatis, ac hispidis præditos, in vmbella parua *flores* cœruleos continentes: *semine* fuluente exiguo. Minor species locis aridioribus ac Soli expositis, maximè verò arenosis frequentior est, foliis & caulibus breuioribus, vt & vmbella sua cœrulea.

Thal. Harc. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus maior & minor.

C.Bauh. C. Bauh. phyt. Rapunc. 5. siue vmbel. latifol. Thalio, Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus minor. Camerario Hort. Icon. 8. Rapunculus 6. siue vmbellatus angustifolius Thalyo. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus maior.

Schvv. Rapunculus silu. cœruleus vmbellatus angustifolius, quem C.Bauh. Näbelicht waldt Rapuntzel vocat, dicitque Augusto flores ferre in montanis recessibus ad Quissum fluuium. Quæ sit hæc planta nobis nondum constat: Germanicæ linguæ periti considerent an vmbellatus bene dicatur Germ. Näbalicht.

TRACHELIVM MINVS ALBVM.

Descriptio

OBseruabam anno 1596. Augusto mense in cultiss. horto Domini Friderici Meier, Trachelium minus *floribus* albis non magnis, multis simul in extremitate *caulis*, cubitalis, læuis: *foliis* longo pediculo vncias tres longis, duos latis, non in acumen desinentibus, vt cæterorum Tracheliorum, serratis, vix asperis, glabris.

Hoc ex sicca describimus. Idem verò suspicor

fuisse quod anno 1600. adhuc florens Septembri obseruaui in prædicti horto, cuius flores albi vbi exsiccati subcœruleum colorem acquisiuerunt.

TRACHELIVM ALTISSIMVM HIRSVTVM ASPERIVS, FOLIIS ANGVSTIS, floribus paruis.

RAdice crassa nititur & subdulci, *caulem* erigit bicubitalem vel tricubitalem, crassiusculum, hirsutum, foliis ornatum angustis, longis, ad Echii folia accedentibus, asperis: *flores* confertim conglomerantur, vt in Trachelio minore, campanulati, sed minores, cùm tamen planta maior.

Hoc Trachelii genus inuenimus 1592. mense Iunio florens, inter Sultz Alsatiæ & Zenne vrbes, attuli plantandum in hortum Ill. E. C. Montbelgardi.

TRACHELIVM MAIVS PETRÆVM.

A *radice* lignosa, & rugosa colore pallido purpurascente exeunt *cauliculi* multi striati, subhirsuti, cubitales, & cum rubore virides, qui inordinatè emittunt *folia* oblonga, crenata, nigricantia, suâ pariter hirsutie communita, parte prona potissimùm, vbi etiam albicant, & Saluiæ folia referunt, magis tamen augusta & mucronata, inter quæ paruula quædam foliola prodeunt: in summo caule sunt *flores* multi aceruatim congesti, quemadmodum in vmbellata Ceruicaria Penæ: & inferiùs ex eodem *globuli* quidam, at minori numero, & inferiùs magis inter caulem, & folia, alii, & adhuc pauciores, formam repræsentant illorum iam dictæ Ceruicariæ, sed minores, albi, & in quinque, & quandoque

septem mucronatas scissuras diuisi: è quorũ centro multa exeunt *stamina* sublutea, quorũ vnum modo Proboscidis egreditur, versus cacumen satis crassum, quod dum maturatur bifurcatum & aduncatum euadit: decedente Augusto florens conspicitur atque talis per plures dies cõseruatur. Vnde Pona hactenus semen minimè obseruare potuit: inter rimas illorum asperrimorum lapidum Baldi, solùm circa Coronæ Templum pullulat.

Vires & vsus. Trachelium hoc non acre, non amarum, sed tantùm adstringens esse sensu dignoscitur, multoque magis ipsa Ceruicaria.

TRACHELIO MAIORI PETRÆO Ponæ simile, si non idem.

Descriptio. NOna hæc nec hactenus nobis visa planta *caulem* surrigit [vt in sicca quam habemus apparet] cubitalem aut altiorem, crassum, firmum, lignosum, incano tomento pubescentem, in ramos nullo ordine diuaricatum: *foliis* alterno situ vestitum crenatis, iisdem tomentosis, sed magis parte auersâ quæ & incana. Ipsa porrò cauli hærentia folia quædam vncialia, longiora etiam, semunciam ferè lata, quædam breuiora, præsertim & angustiora quæ in summo constituta. Quæ verò ramis hærent prædictis multis numeris minora, ramorum summitatem florum occupat glomer densus atque crassus, colore in sicca non satis apparente, facie quodammodò florum Petasites, è quibus stamina emicant prælonga, & quantùm conicere licet, nullus manifestus nec odor neque sapor.

Hanc plantam accepimus à Fratre C. Bauhino nomine Cristæ Galli Recentiorum ex monte Baldo: Longè tamen diuersa est à Cristis Galli quia Campanulas fert, vt primùm animaduertimus 1609. ex pulchra planta Veronâ missâ per insignem Botanicum & Pharmacopœum Petrũ Ponam. Nos quidem tenemus esse idem cum Trachelio maiori petræo Ponæ, qui in monte Baldo eius iconem proposuit minùs artificiosam, nam in ea pro foliorum crenis longi pinguntur pili.

TRACHELIVM TRAGOPOGI folio montanum Fab. Columnæ.

Descriptio. NOn è florum forma, natali loco, annique tantùm tempore quo floret, sed & lactis copiâ, substantiâ foliorum, & sapore totius plantæ, Tracheliorum varietati, sic à Recentioribus, quia tracheæ locisque vicinis medeãtur, vt dictum, appellatarum, reddenda est hæc noua planta,

Locus. in D. M. Virginis Monte, sic vulgò dicto, exoriens.

Radicem quidem habet crassiusculam albidam lactescentem, & ex ea plures propagines habentes *folia* angusta, longa, duriuscula, Croci aut Tragopogi formâ, & magnitudine. Veris fine *caules* pedales edentes subrubentes, atque hirsutos, quibus *folia* alternatim, raráque hærent, in quorum summo sex aut septem simul *flores* purpurei Nolæ forma, Trachelii vulgaris modo, ex basibus singulis quinque foliolis viridibus constructis, exeunt: *fructus* atque *semina* Trachelio etiam similia Aestate perficit. *Radix* perennis est, atque dulcis, esui apta, sicuti vulgare Trachelium, & Rapuntium.

Clus. in fol. Trachelij genus elegans obseruatum à Fab. Columna.

TRACHELIVM SIVE VIOLA Calathiana Herb. Angl.

CVr nulla præsentis plantæ descriptio à nobis adferatur, ratio est quòd ad herbãi iconē expressam, eam temerè more aliorũ effingere noluimus. Siquidem nec viua in nostrũ conspectum vnquã venerit, nec nos, quod equidem ingenuè fatemur, linguã Anglicanã quã à Gerardo pag. 365. describitur, calleamus, nec quispiam alius præter eum, Trachelium hoc delinearit. Vocat autem hanc Violam Calathianam, Angl. The true Calathian Violet.

CAMPANVLA LYCHNIDEA.

Descriptio.

RAdice fibrata est, palmum longa, nigricans, neruum intus habens, in profundum acta, sapore dulci cum adstrictione. Ex ea *ramulos* fundit multos, rotundos, villosos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus *folia* angusta, pilosa, incana, per cauliculos incerto ordine distributa, leuiter adstringentia: in summo caulium vertice *flores* exeunt Campanellæ similes, qualesin conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei.

Lychnidis speciem, Myconus appellauit, à foliorum figura, & florum quadam similitudine: quanquam non tam calida sit, ac reliquæ Lychnides à Diosc. & Galeno traditę.

H. Lugd. Lychnidis silv. species Myconi.

C. Bauh. Phyt. Lychnis 14. siue silv. Campanulæ flore.

Locus & Tempus

In montibus & locis maximè siccis prouenire Myconus ait, nec alibi à se visam quam in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio mense.

CAMPANVLA ANGVSTIFOLIA cærulea & alba.

Descriptio

PRocera est ad cubitos duos, *caule* anguloso, rigido, ex atro virore splendente: *folia* stricta, non multùm culmo latiora, palmo longiora, rigida, leuiter denticulata, proximè cauli alternatim adnascuntur, éque eorum alis pediculi prodeunt, vnum, duos, aut plures *flores* sustinentes, Campanæ vel Calathi figura, vt in Rapuntio, sed magis patulos, in quinque acutiores lacinias dehiscentes, colore plurimùm cæruleo, rariùs albo, apicibus concoloribus: succedunt capitula, tribus foraminibus pertusa, supra vmbilicum sese tollentibus quinque foliolis. *Radix* quàm Rapuntio minor, magis fibrosa tortuosaque. An Theophr. l. 1. hist. pl. c. 21. Iasone. An Plin. l. 21. c. 22. Iasone. olus.

Autore Gesnero hort. Germanis quibusdam inferioribus, Campanula cærulea, quã Coudenberbius Rapi silv. quod Rapunculum vulgò dicunt, speciem minorem facit, eamque hortensem, *Belle videre*, siue *Beluedere*, vocatur.

Belle Videre.

Non desunt, annotante Matthiolo, boni Simplicistæ qui volunt plantam cuius figuram exhibet, esse verum Phyteuma: qua de re tamen adhuc aliis iudicium relinquit. Figura Matthioli depicta est ad siccam herbam.

Phyteuma.

Campanulam cæruleam satiuam Dod. in hist. Gall. vocat, Germ. Blaw Clocken: lib. de flor. & in fol. Campanulam hortensem maiorem, eoque nomine depingit: dicens: siluestrium Raporum species vulgò Campanula nominatur, plærisque *Beluidere*. Matthiolus Phyteuma esse existimat, ei tamen Iasione Theophr. & Plinii similior videtur. Non sanxit autem Matthiolus Campanulam hortensem esse Phyteuma, vt Lob. & Pena asserunt his verbis. Nostrates Campanulæ duæ hortenses, Persicifoliæ, lacticinosæ, flore volubilis: eis nolæ, cæruleæ, albidæ. Putantur meritò Theophrasti Iasione, capitula insunt foraminulis pertusa, quod imposuit Commentatori, qui idcirco putauit & sanxit Phyteuma.

Lobel & Pen. not.

Matth. not.

Clus. hist. post. Campanula Persicæ [Mali] folio nunc cæruleum, modò album florem proferens, alibi verò Campanula angustifolia, siue Matthioli Phyteuma.

Tabern. Icon. & hist. Campanula angustifolia klein glöcklein. An eidem Icon. & hist. Rapunculus 6. nemorosus 2. waldt Rapüntzel. Item Rapunculus 7. nemorosus 3. waldt Rapüntbel.

Gerard. p. 367. Campaula Persiciflora peach lafed Bell flower. Item Campanula lutea linifolia yellow Bellflower. Fallus hic titulus pro Rapunculo nemoroso 3. Tabern. cuius icon à Gerardo proponitur.

An C. B. phyt. Rapunculus 8. siue nemorosus folio oblõgo crenato, Tab. Nemor. 2. Rapũculus 9. siue nemor. breui folio crenato Tab. Nemor. 3. Huius aliquot species obseruare licet, vt & Thalius in sua Hercynia monet, huc enim eius secundus, quartus & quintus pertinent. Rapunculus 10. siue angustifolius non crenatus, Thalyo campanulatus neriifolius 2. Item Campanula angustifolia, Lobelio Persicifolia.

Rapunculis annumero, ait Thalius, stirpes illas lacteo succo præditas, ac Rapunculorum modo oblongioribus & lactescentibus radicibus, supernè protuberantibus constantes, & Campanulatos flores edentes, vnde Campanularum nomine communiter Herbariis vocatę veniunt: quibus omnibus folia sunt Nerio similia, lon-

giora ac latiora in quibusdam speciebus, in quibusdam etiam breuiora ac angustiora. Hincque eas rapunculos πυρσόφυλλους appellant. Harum aliquot species facilè admodum industriore herbariæ perscrutatori patebunt, Ego verò recensebo hîc tot, quot illo in genere hactenus per Hercyniam nostram mihi obseruare licuit. Rapunculus ergo Campanulatus Nerifolius *primus* caulem habet sesquipedalem, teretem, parum striatum, inter folia adnata quædam seu brachiola explicatum: *folia* autem Nerii quincunciali longitudine, vncialique fermè latitudine: *florem* Campanulatum, cœruleum, in ambitu orificii parum dissectum. Secundus folia obtinet priori crebriora, paulòque angustiora, longioràque multò, vtpote dodrantalia: caulem item crassiorem: florem priori maiorem. *Tertius* & ipse quoque folia exhibet angustiora, secundo tamen breuiora: flores verò ampliores maioréque, Cymbali alicuius patentioris in modum, in extremis oris diuisos. *Quartus* caulibus breuioribus, foliis item minoribus, quorum ea quæ radici propinquiora sunt, vnciarum fermè trium sunt longitudinis, dimidiæ autem latitudinis: quæ verò per reliquum caulis conspiciuntur, iis breuiora sunt: floribus est autem admodum patentibus repandisque, sed tertii minoribus. *Quintò* caulis est pedalis, paulóve procerior, asper, non admodum foliosus: folia verò sunt nigriora, vncias quatuor, aut quinque longa, vnam verò penè lata: flores cymbalares, minores, aperti, ventre tamen eius non in rotundam cauitatem expanso, vt in illarum specierum floribus, quas iam recensui, videre est, sed plicato. *Sextus* Rapunculus Campanulatus aut Nerifolius minor, caules erigit pedales, angulosos, scabros: folia eius, ea videlicet, quæ radici proxima sunt, vnciarum quatuor longitudinem assequuntur, vnius verò latitudinem: reliqua quæ cauli appenduntur, triuncialia sunt, & breuiora etiam: caules huic speciei in summo in brachiola diuiduntur crebriora, tenuiora, flores exhibentia Campanulatos, cœruleos, plicatos, in ambitu ad orificium diuisos.

Schvv. Campanula angustifolia cærulea maior Matth. εὔπινα Diosc. Lob. Campanula Persici folia nostras **Waldglöcklein/ wald Cymbeln/ Taubeglocken, Grosse Schellen.** Campanula minor angustifolia flore albo, **weisse waldglöcklin.** Item Rapunculus πυρσόφυλλος aut Campanulatus. Thal. **wald rapüntzel/ wald Glocken.** Miror non annotasse Schvvenck. quem Nerifolium Thalii ex iam recensitis intelligat.

Locus & Tempus Campanula angustifolia flore cœruleo & albo copiosè prouenit in horto Ill. E. C. flore cœruleo inueni spontè florentem Iunio in Alsatia inter Sultz & Zenne Vrbes, alibi prætere flore modò cœruleo, modò albicante variis in locis inter dumeta inueni. Geneuæ cùm essem abundantem vidi circa Montem Saleuæ, & virentem ibi principiò Februarii inueni, prouenit etiam copiosè non longè à Geneua in colle *la Bastie*. Campanula angustifolia maior Schvv. in collibus apricis & frutetis Iunio & Iulio floret, vsus neglectis.

Vires & vsus Horti voluptatis causa habent, tametsi in oleræ mandi queat, Lobelius.

VIOLA MARIANA DODONÆI, QVIbusdam Medium.

Descriptio RAdix vesca, dulcis, alba, longa, crassa: quæ *caulem* emittit plusquam bicubitalem, teretem, hirsutum, asperum, in ramos diuisum: *folia* Trachelii siue Campanulæ maioris, angustiora, longiora, hirsuta, crenata, & modicè per margines crispa: *flores* ramulorum extremitatibus insident, calathi seu Campanæ forma, maiores quàm Trachelii, ventriosi, oris in quinque lacinias diuisis, colore cœruleo seu violaceo, purpureo aut albicante, in quorum medio *stamina* latent lutea stilusque erectior, luteo puluisculo respersus: insidet autem totus flos *calyculo* crebris thorulis hirsutis inæquali, in quinque acuminata foliola floris lateribus appressa dissectò. *Semen* exiguum, spadiceum.

Diosc. textus emend. Rapunculi alterum genus grandius Diosc. Medió vocat: apud quem autore Cæsalpino, legendum Seridi [folia similia] vt legit Oribazius [ac etiam Ruell. & Marcell. & Matthiol.] non Indi, vt vulgati Codices habent.

Gesn. Rapi syluestris genus maximum, quod aliqui Medion vocant.

Tabern. Hist. & Icon. **Weiß Marien glöcklein**, Viola Mariana alba; & **Braün Marien glöcklein**, Viola Mariana purpurea: Medium, Germ. **Glockenbüm.**

Dod. not. C. Bauh. Campanula 17. Viola Mariana. Sunt qui Rapum silu. Diosc. alii eiusdem [Dodonæus] Raphanum silu. alii Medion Diosc. sed malè, autumant. Variat flore nunc purpureo, cæruleo: nunc subalbido aut lacteo: Reperitur quoque flore pleno.

Gerard. Viola mariana, **Mercuries violets Couentrie Rapes / Marietes blew & white Couentrie bels**, & Viola Mariana flore albo. Rapum silu. Græcis γογγύλη ἀγρία.

Medium. Rapum silu. Violam Marianam Recentiorum pleríque Medion esse volunt, quamuis Viola Mariana, Dod. teste, non admodum respondeat Medio à Diosc. descripto. Quare non Medium, sed potiùs verum Dioscoridis Rapum silu. videtur (γογγύλη ἀγρία quę Græcis dicitur) cùm cuius descriptione magis

conuenit. Cuius tamen descriptio superfluorum quorundam accessione corrupta.

Violæ Marianæ varietates tradit Clusius. Violæ Marianæ quibusdam Medium creditæ, vt plurimùm quidem, Violacei coloris flores gestant: sed tamen etiam albos, interdum exalbidos, nonnunquam ciner acei coloris, atque etiam versicoloris, hoc est, ex albo & violaceo, vel maculatim vel radiatim commixtos.

Locus & tempus.

Violam Marianam Dodon. siue Medium quorundam habui Geneuæ in horto. Basileæ vidi in horto D. Fœlicis Plateri: Patauii in horto D. Cortusii. Ianuario. is vocabat Medium: Bononiæ in horto di S. Saluador, al burgo di S. Cathatina: Montbelgardi ex semine mihi fœliciter prouenit in Horto E. C. flore penè candido & purpureo copiosius: primo anno non fert caules, vbi autem fœmina caules tulit perit & semine deciduo se propagat. Nascitur, vt aiunt, in siluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus vt Matth. refert, plærisque Italiæ ac Germaniç locis: apud Belgas in hortis colligitur. Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit, neque enim simul sed particulatim floret.

Vires.

Cæterùm, quod ad facultates attinet, si Dodonæo credimus, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum syluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetariis additur.

MEDIVM DIOSC. RAVWOLF.

Descriptio

INter frutetta sepesque in altum exurgit. Violæ Marianæ Dodon. persimilis est planta, nec ita obuia cuius differentia apparet, præterquam in *foliis* quæ in hac diuisa magis, Cichorii instar. *Flores* etiã magis panduntur, octo foliolis in orbem dispositis constantes: *radicis* austeritas maior quã capitulorũ seminum, quę tamen nondum erant matura: Rauvvolf.

Rauvvolf. Medium verum Diosc. & Mindium Rhazis, cuius icon apud Rauvvolf. par. 4. N°. 284.

Hist. Lugd. not.

Medium Dios. vel Mindium Rhazis foliis Plantagnis minoris, Hist. Lugd. Quæ malè conuertit Wegtwart vocabulum Germ. Plantaginem, cùm sit Cichorium.

C. Bauh. Phyt. Campanula 18. Viola Mariana laciniatis foliis, peregrina.

In profunda tenebrosa & aspera valle Libani: Rauvvolf.

CAMPANVLA MAIOR ET ASPERIOR folio Vrticæ.

Descriptio.

MVltùm ad Violam seu Mediũ quibusdam dictum accedit: *radix* alba, Rapunculi, sapore non minùs grato, caules cubitales & altiores, hirsuti: in quibus alternatim nascuntur *folia* Vrticæ, pilosa, acutiora: *flores* ex foliorum alis cærulei, violacei, aut albi, nolæ similes, Marianæúe Violæ, sed minores, calyce paruo, nec vt in illa torulis cannulato, in lacinias quinque, sicuti & flores, diuiso: stilus triceps, colore purpurascente, albido, vel herbaceo, surrectior, staminulis circumstipatur luteolis.

Fuchs. Campanula, Germ. Halßkraut, hoc est, Ceruicaria. Gall. *Gands nostre Dame, ou Gantelée.*

Dodon. de flor. Rapum siluestre 2. Belgis Halßcruyt. Ceruicaria maior, Græcè τραχήλιον, plærisque Vuularia. In hist. Gall. Ceruicaria. Item Lat. in fol. Ceruicaria maior, cuius flores aut colore candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Huius species quędam est foliis aliquantò læuioribus: floribus elegantioribus coloris purpureo cærulei, cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Ceruicaria alia species.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium foliis vrticæ, & Trachelium aut Campanula vulgò dicta. Campanula quibusdam herbariis vocata Archangelica.

Lobel. & Penæ τραχήλιον, siue Ceruicaria & Vuularia, Belg. & Germ. Halßkraut. Trachelium siue Ceruicaria: Vuularia Tragi & Herbariorum. Campanula Fuchsii & Archangelica quorundam. Trachelii varietates. Passim istud etiam asperis, saxosis Angliæ & Gallobelgiæ siluosis fruticat: sed strigosius, hilari minus & amœno aspectu. alioqui persimile & congener.

Thal. Harc. Ceruicaria maxima, foliis vrticæ maioris, caule sæpè tricubitali, floribus magnis cœruleis, quandoque etiam albis.

Tab. not.

Tab. hist. lib. 2. & Icon. p. 412. 413. & 414. Ceruicaria, Vuularia, Campanula maior 1. Halßkraut. Maior 2. Groß halß kraut. Tertia alba, klein halß kraut. Ponit Taberna quidem icones: sed discrimen non tradit.

C. Bauh. phyt. Campanula 11. folio Vrticæ. Variat flore candido, dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante. Reperitur & strigosior. Campanula 12. foliis Vrticæ, sed læuioribus, Dodon. Ceruicaria maior altera.

Gerard. Angl. Trachelium 1. maius. cantaburie bells. Trachelium 2. maius albo flore. Trachelium 3. maius Belgarum Lobelii, durch Trote voort [Tab. Ceruicaria 4. alba.] Trachelium 4. minus Small canterburie bels. Tabern. Ceruicaria 3. alba.

An Gesner. hort. Rapi syluestris genus mas

foliis ferè vrticæ.

Schvv. Trachelium maius purpuro-uiolaceum Braũne Glocken/ Braũn finger hütlin. Trachelium maius albo flore. Ceruicaria alba Trago, Weisse wald glocken, zapffenkraũt. Trachelium alpinum maximum. Ceruicaria maxima, ad hominis proceritatem sæpè assurgit.

Locus & tempus

In Pann. Austria, teste Clusio, nullæ montosæ sunt siluæ, quæ Trachelium vrticæ foliis subcœruleo flore non alunt: sublimiora iuga, vt Schneeberg & alia similia, itidem quod albo flore est. In Silesiæ pratis & siluis cæduis saltuosis inuenit Schvvenckfeldius: maius flore albo in conuallibus ad Boberum vmbrosis Iulio floret. Alpinum maximum, sæpè in foueis niualibus vdis herbidis assurgit, Iulio flores campanulatu prominent.

Passim in comitatu Montbelg. prouenit Campanula Fuchsii flore dilutè purpureo, vel ad cœruleum inclinante, vidi etiam candido prope *l'Isle* Burgundiæ, vnde transtuli in hortum Illust. Principis. In monte Roßberg propè Maßmunster inueni florentem mense Octobri, Geneuæ etiam florentem Maio, Basileæ mense Iunio extra portam Stein in colle ad sinistram, & aliis locis multis, radices similes Asphodelo, in sylua quà itur Basilea in Bintze Marchionatus florens Octobri: Vidi Patauii in horto Domini Cortusii.

Alba

Campanulam Fuchsii flore omninò albo vidi in dumetis eundo Basileam prope Feuray pagum, mense Iulio 1607.

Vires & Têperam.

Gustu adstringit, vt hinc exsiccandi illi vim esse quisque conicere queat. Adstringendi habet facultatem, ideoque decoctum illius vnicè ad oris exulcerationes, aliaque eiusdem mala, quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera, ob insignem quam obtinet in exiccando facultatem, Fuchsius. Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis, possunt autem omnes vnà cum aliis in acetariis edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant, Dodon. Radix alba tenera in acetariis apta ieiunio verno præsertim, Lob.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MAior læuior, flore albo magno.

Descriptio

NObis dedit Dominus Agerius plantam nomine Ceruicariæ maioris *flore* albo, *foliis* glabris, differt multùm à nostra Campanula maiore & asperiore, ea enim vix apparentes habet pilos, serraturæ etiam minores, nec ita inæquales, flos Campanulæ alioqui magnus, albus. Tota pl anta prædicta minor atque tenerior apparet.

CAMPANVLA ALPINA GLABRA FLOre dilutissimo cœruleo.

Descr.

PVlchra Cãpanula est, quæ nobis à Domino Agerio Medico Argẽtinensi data: *flore* coloris dilutissimi cœrulei, is collegerat in vertice montis Tyrolensis: nihil hirsuti, aut asperi, nobis in hac planta apparet, paruus ramus est ferè pedalis: folia aliquid habent similitudinis cum Hieracio Sabaudo, in circuitu serrata, minora sunt quàm Campanulæ nostræ minore flore, *flores* etiam paulò minores videntur in vnum latus versi, ex breui pediculo nutantes.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA BOnoniensis paruo flore.

INsignis & diligens Botanicus Dominus Doctor Agerius Medicus Argentinensis pulchram plantam dedit nobis nomine Ceruicariæ Bononiensis, vtpote quæ Bononiæ copiosè proueniat. Ea licèt non integra, bicubitalis erat, *caulis* rotundus, fungosus, nonnihil asper, *folia* per caulem sine pediculis hærent, eum ferè amplectentia, in quo differt à nostra Campanula repente flore minore, sunt etiam iis latiora, latitudinis pænè trium vnciarum, longa quatuor, plùs minùs, serrata, infernâ parte albicantes pilos habent valdè exiguos: summitas quæ *floribus* vestita pedalis est, & quamplurimis abundat Campanulis, quibusdam ex breuibus *pediculis* cauli hærentibus, aliis ramulis breuibus duarum aut trium vnciarum.

CAMPANVLA REPENS FLORE MINOre cæruleo.

Descriptio

CAmpanulę Fuchsii assimilis, sed *radix* importuna petulantia repit, alba, crassa sic satis fibrata,

fibrata, gustu dulci, suaui: *caules* cubitum vnum aut alterum alti, brachiati, subrubentes, ferè glabri in quibus *folia* alternata, serrata, minimùm hirsuta, nec aspera, vt Campanulæ iam dictæ, & angustiora, quæ in caulibus quidem carent pediculis, at inferiora, vt latiora sunt ita longis pediculis sunt appēsa: ex foliorum alis *Campanulæ* singulares prodeunt, violaceæ, magnitudine & formâ Rapunculi satiui, *apicibus* chloris, stilo tricipiti, *calyculo* in quinque lacinias, quot scilicet sunt floris laciniæ, diuiso. *Floris* verò sectæ laciniæ pilosæ conspiciuntur. Nondum expansus flos pentagonus est, interque angulos pulchrè carinatus. Figura quæ Fuchsiana est, nec prima folia habet, nec in cæteris nimis affabrè picta. Tolerabilis tamen.

Rapum minus. Gesner. de coll. stirp. Rapum minus suis radiculis serpens.

Rapum. Dodon. de flor. & in fol. Rapi quartum genus.

Clus. in Pann. & hist. post. Trachelium aliud mollioribus foliis, radice mirè serpente, cuius rei causâ rei herbariæ studiosis est exosa.

Tempus & locus. Montbelgardi in Hortto Il. E. C. prouenit mihi Campanulæ genus, radice reptante, quæ ita replet areas vt vix eradicari possit: eandem vidi in horto Di. Daucurtii in *Audincourt*, & aliis pagis vt *Rau.* Floret Augusto, Septembri & Octobri. Basileæ copiosè prouenire obseruauit Frater.

Temper. & Vires. Similes facultates ac temperamentum huic Dodon. tribuit quod tribuebat Campanulæ Fuchsii, dicens, refrigerantis potentiæ & nonnihil adstringentis, ac radices edi posse in acetariis.

CAMPANVLA SIVE CERVICARIA MEDIA THALIO FLORIBVS cæruleis paruis.

Descriptio. Ceruicaria Media Thalii, locis montanis & Soli meridiano expositis nonnunquā prodit, *caule* tereti, aspero, *foliis* plurimis amicto, minoribus multò, viridioribus superiùs, inferiùs candidis, lanugine vestitis, quali folia Althææ, sicut & folia mediam figuram inter Vrticæ maioris breuiora folia & althææ referunt. *Caulis* vt plurimùm vnicus est sine ramosis adnatis, sæpenumerò tamen in plures diuiditur brachiatas virgulas. Circa medium ferę caulis vbi maiora folia exoriri desinunt, frequentes *κεφάλαι* adnascuntur, ordine per certa interualla vsque in apicem caulis consequenter, ac ex alis peculiaribus ad latera erumpentes, tenuibus quibusdam foliolis iisque incrispatis parum ac agminatim denseque sibi cohærentibus constitutæ, ex quibus longa serie in scapo flores crebri prodeunt eleganter cærulei, similes prioribus, sed multò minores.

CAMPANVLA PVLCHRA
à Tossano Carolo missa.

Descriptio. Hvius *radix*, non altè quidem vt illa demittitur, sed innumeris tamen fibris latè cæspitem occupat, candicātibus, lactifluis, dulcibus, *caules* cōplures duorum aut trium cubitorum altitudine concaui sunt, minimi digiti crassitudine, striati, minimùm hirsuti: *folia* Vrticæ, Campanulæ maioris quidem formâ, hirsuta, palmari & sesquipalmari longitudine, latitudine palmari, in ambitu serrata, alternatim ex certis interuallis cauli apponuntur: ex quorum alis singulis singuli *flores*, partim sursum vergentes, & partim deorsum inclinantes ex breui pediculo purpurascente, albidi cum cœruleo, calathi effigie, siue Campanulæ, in quinque lacinias longas acutas partiti, foris glabri, intus hirsuti, oriuntur: *apicibus* totidem luteis, *stilo* dilutiore qui in suprema parte in tres partes finditur, quæ circumflectuntur: Calix quinque cuspides longos habet: flore marcescente succedit magnum *capitulum* Mespilo simile, deorsum inclinatum, in quo *semen*. Folia inferiora erant in iconē nostra pingenda latiora.

C. Bauh. Phyt. Campanula 10. siue foliis Vrticæ latissimis, quam in horto Ill. Ducis Wirtemb. Montbelg. collegit. Clusius hist. post. & Lobel. Obs. & Icon. plant. tom. 2. hanc videntur exprimere nomine Trachelii maioris Belgarum.

Locus & Tempus. Tossanus Carolus Pharmacop. Stirpium studiosissimus pulchram hanc Campanulam ex Burgundia misit: quæ quotannis Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret Iunio & Iulio.

TRACHELIVM CANDIDVM ANGLICVM MAIVS, FOLIIS FERE DIgitalis vel Campanulæ.

Descriptio. Semina venustæ & rarissimę plantæ ad Lobelium misit D. Thomas Penneus Medicus Londinensis: ex boreali Angliæ tractu delata, vbi copiosa & nusquam alibi, vel à quoquam obseruata. Tota facie Ceruicariæ maioris iam descriptæ absimilis, sed *folia* ferè digitalis: *Flores* item Trachelii vel Violæ Marianæ, candidissimi & maiores & longiores. *Caulis* binûm & ternûm cubitorum surrectus. *Radix* fibrata, crassiuscula, lactescens, variè diuaricatur. *Semen* Trachelii, sed maius.

Lobel. Obs. Anglicum Septentrionale maius Trachelium candidum.

GErard. Histor. Angl. p.365. Trachelium Giganteum Anglis Giants Throtewort.

PYRAMIDALIS VALERANDI HIRSVTA.

Descriptio

PRimo anno mihi *caulem* non produxit, qui sequente demum anno in tantam excreuit altitudinem, vt facilè lanceam æquaret, hirsutus, medulla alba farctus, *foliis* vestitus internè & supernè hirsutis, acuminatis, serratisque, Campanulæ Fuchsii accedentibus: *flores* lōga serie, Campanulas imitati, Rapunculi vulgati haud maiores, cœrulei, per oras laciniati, ex vno pediculo plures.

Locus Pyramidalis

Quum Lugduni Medicum agerem prouenit mihi in horto meo, ex semine per Valerandum Dourez affinem ex Sclauonia delato, ipse Pyramidalem nominabat.

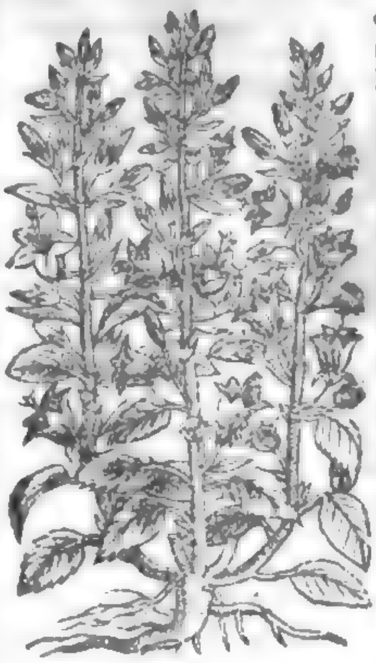
PYRAMIDALIS LÆVIS.

Descriptio

LActe turget *radix*, Rapunculi similis, restibili fertilitate, se multiplicans, etiam ex frustulo repullulascens: ex qua *caules* trium quatuórve cubitorum surgunt, leues: *foliis* vestiti glabris, oblongis, fortuitis crenis incisis, verùm inferiora folia palmum aut sesquipalmum longa, palmo latiora, per extremum ferè obtusa, & ea quoque glabra, raris admodum cæsuris dissecta, & vix dum serrata: *flores* à medio caule ad summum vsque fastigium cœrulei campanulas oris laciniatis exprimunt.

Videtur nobis Hist. Lugd. Pyramidalis nostræ læuis duplicem & descriptionem & iconem proponere. Ac primam quidem pag.642. sub hoc titulo: Pyramidalis Rapunculi genus Dalech. Alteram, p.827. quam Campanulam lactescentem maiorem Lobelii, seu Pyramidalem Lutetianam inscribit.

Campanulam maiorem siue maximam, teste

Columnaris

Dodonæo, sūt qui Columnarem & quidem Plinii iudicent, cùm tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alii Anthemum eiusdem faciūt: sed legendum lib.26.cap.8. Eranthemum, quod Anthemidis species est multùm à Campanulis differens.

Anthemum

Camer. hort. Campana pyramidalis siue lactescens πολύγαλον, præ reliquis plurimo lacte scatens.

Lob. Obs. Lactescens Campanula maior. Pyramidalis Lutetiana. Icon Plant. pag.397. Teut. 402. Tabern. hist. & Icon. Campanula Lactaria siue lactescens Milchglöcklein.

Gerard. Campanula lactescens pyramydalis Steeple milkie Bellflower.

C. Bauh. phyt. Campanula 2. lactescens.

Locus & tempus.

Pyramidalis nomine ante plures annos, herbam vidi Basileæ in horto Domini Doct. Zvvinckeri, vnde semen habui, quod satum Montbelg. in horto Ill. E. C. prouenit, & sequenti anno semen tulit, hæc autem Pyramidalis differt à Valerandi Dourez Pyramidali, hanc enim ad tantam altitudinem prouenientem non vidi, præterea folia differunt, in hac glabra, in alia hirsuta, quæ etiam in hac non ita serrata: radices vt Rapunculis, quæ facilè se multiplicant.

RAPVNCVLVS MONTANVS, SIVE Trachelium montanum.

Descriptio

FOlia multa propter terram in quibusdam duabus vnciis longiora, in aliis quadruplo ad Echium accedentibus, ex angusto principio sensim latescentia, sensimque deinceps in acumen desinentia, vtrinque hirsuta, nonnihil crenata, costâ medium secante. Inter hæc surgit *caulis* ferè cubitalis, hirsutus, enodis, vno aut altero foliolo exiguo donatus: *flores* in caulis scapo superiore, quinque aut plures, singuli in singulis pediculis non admodum longis, magni, Campanulæ Fuchsii similes, ex cœruleo albescentes, calyce hispido basin complectente: *radix* crassiuscula & longiuscu-

giusculæ esui grata.

Hist. Lugd. Trachelium montanum.

C.Bauh.phyt. Campanula 15. siue foliis Anchusæ.

Locus & tempus. Inueni in peregrinatione mea Rhætica, cum D. Gesnero Burnonii, florentem Iunio. Habui etiam Argentinæ ex plantis Agerii, qui collegit in montibus Styriæ prope Celticam Nardum.

TRACHELIVM PVMILVM ALPINVM, lanugine pubescens, singulis floribus ex singulis ramulis satis magnis.

Descriptio. Trachelium pumilum Alpinum Clusii, dodrantalis est plantula *cauliculo* striato, in plures ramulos diuiso, quorum singuli sustinent *florem* satis magnum, cauum, Campanulæ instar efformatum, in quinque angulos desinentem, quemadmodum vulgaris Trachelii, aut Campanulæ vulgò dictæ flos, cinereo colore præditum: floribus succedunt *capitula* satis magna, trigona, nutantia, seu deorsum spectantia, quę continent *semen* vulgaris Trachelii semini non dispar, sed minus & exalbidum: *folia* quæ per cauliculum sparsa sunt, latiuscula basi eum amplectuntur, & in oblongum mucronem desinunt: quæ verò summâ tellure stirpi inhærent, latiuscula sunt, & longiore pediculo innixa: *radix* pro plantæ exilitate satis magna, candicans, supernâ parte in plura capita extuberans, & quibusdam fibris hirsuta: Tota planta lanugine pubescit, lacteóque succo abundat.

C.Bauh.phyt.Campanula 16.

Locus. Nascitur in Schneeberg, aliarúmque vicinarum Alpium iugis. Flores profert Iulio.

ALOPECVROS ALPINVS QVIBVSDAM Echium montanum Dalechampii.

Descriptio. Pollicaris crassitudinis habet *radicem*, sensim gracilescentem, palmo longiorem, in apophyses aliquot abeuntem, teneram, rubentem: *caulis* sesquipalmaris aut dodrantalis, crassitie respondet radici, cauus, singularis hirsutus, crebris *foliis* vestitus, aliis palmum ferè longis, aliis breuioribus, potissimùm superioribus, latitudine semunciali, hispidis, ad Echii folia accedentibus: thyrsum trium vnciarum, aut palmarem, si maiuscula sit planta, gerit, *florum* inter folia emergentium ex cœruleo pallescentium, oblongorum, & per oras laciniatorum, erumpentibus è medio *staminulis*.

Hist. Lugd. Echium montanum Dalechampii: aliis Alopecurum montanum. Trachelium *Σκυ...*, Clus. Pann. Ceruicaria maior tenuifolia, Thalio. Trachelium *Σκυ...*, Clusii, & Ceruicaria maior tenuifolia, Camer. hort. Campanula 14. foli. Echii, siue Ceruicaria maior tenuifolia Tragi. C. Bauh. phyt. cuius iconem expressam nondum vidit.

Locus. Alopecuram Alpinam quibusdam dictam, aliis Echii speciem, quod non placet, cùm Geneuæ essem, audiui reperiri in altissimis Sabaudiæ montibus.

RAPVNCVLVS SPICATVS SIVE COmosus albus & cœruleus: itémque folio maculato.

Descriptio. Quasi paruum Rapû dicas, Rapuntium, vel Rapunculum vulgus plantam indigitat, ob folius *radicis*, quâ sapore & magnitudine cum culmi Rapunculo habet, similitudinem: alioqui *folia* sunt Violæ Martiæ, longis appensa pediculis, nonnunquam nigrâ maculâ notata, quanquam videas & stricta oblongaq; in *caule* bicubitali, inani, anguloso, lac manante: in cuius fastigio spicatus pulcher *flos* cœruleus aut purpuroviolaceus, ex multis corniculis circa basin in segmenta arcuata fissis compactus. Huius flos albus cinereúsve quoque reperitur.

Plant. Icon. p.329. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore, Lob.178. Teut.403.

Tabern. Icon. & hist. Rapunculus nemorosus.1. Wald Rapuntzel.

C.Bauh. phyt. & apud Matth. Rapunculus 2. siue spicatus albus, foliis maculatis mas, & non maculatis fœmina, floribus albis cinereis. Rapunculum 3. siue spicatum purpur. Dod. Rapum silu. maius Lob. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore. Rapunculum 4. siue spic. cœruleũ. Trago Rapunculum silu.

An Cæsalp. l.9.c.30. Duæ flosculos ferunt veluti in spica dispositos densè, quarum vna foliis Rapunculi constat: Altera Archangelicæ minoribus.

Dodon. Gall. Rapum syluestre maius, Rapuntium maius & secundum. Gall. *grande Raiponce*

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcelen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, siluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapüntzel. In hist. Germ. Die anderc vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Ceruicariæ mai. mucronatis, caule cubitali læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Eiusdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale repetit Frater in monte Mutensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, cum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & côuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

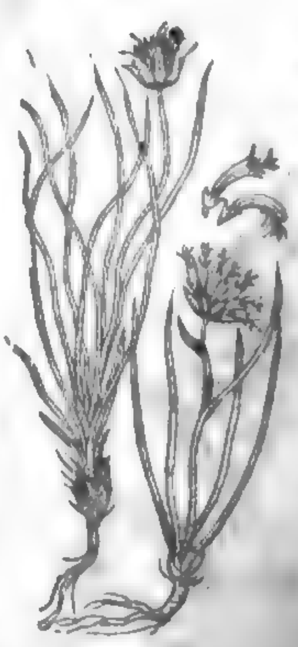
Descriptio Cubitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernâ viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciâ aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamê lôga: summum caulis fastigiû desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicâ, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constare videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

Locus Geneuæ collegimus globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio Omnium Rapunculorum minimum in montibus Rhętiis inuenimus, cui *radix* crassiuscula, *cauliculus* tenuis duûm vnciarum comosum gerit *florem* cæruleû, Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C. Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVN-

RAPVNCVLVS ALPINVS parvus comosus.

Descriptio.

RAdice squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantum ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recuruis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunt tamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo môtis Baldi, cuius etiam vascula hîc pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Locus & tempus.

Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio

PAlmaris est *caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonariæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris profundè serratis, latioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flori* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imâ parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam, vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos desinens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Bassanensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi. Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perennem & adstringentem esse plantam.

Rapuncul. montanus. Cantabrica 2.

C. Bauhino, cùm Rapunculum II. siue Alpinum spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, at Nobiliss. Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit, cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet.

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE vmbellatus.

Descriptio

GVilland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, quàm Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorũ striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantę umbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

HErbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cùm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *semina* minutissima: *radice* firmatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola*.

Pietra Marola.

Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra Marula* nomine accepit C. Bauhinus.

Lactuca Petræa.

Vocatur vulgò πετρομάρουλα hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon. Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno πετρομάρουλα vocatur.

Rapunculi genus.

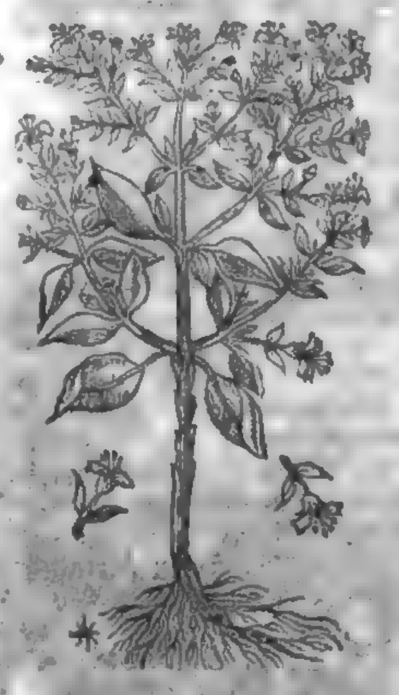
Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus.

Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, sponte prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio

Locus.

Erinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiû versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur; *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmû altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, cana lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in

Ocimum citratum.

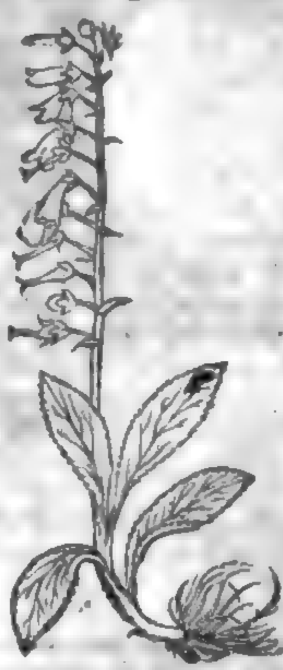
ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, φύλλα ὠκίμου ἐπεσχισμένα, inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

Dalech. notatur.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C. Bauhino in phyt. p. 427. fatear, nondum mihi constat: hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit: figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist. lib. 9. cap. 171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit.

DIGITALIS PVRPVREA.

CAP. II.

Descriptio.

Est vbi cubitos diuis superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem: frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter nonnullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis: *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent: *stilus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana.

Fuchsius notatur.

Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quem miror non diligentiùs eam describere.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens: hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta λυχνῖτις & ἀ[illegible] cum quâ magnâ habet similitudinem: de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque: Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, ac ait, Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

iungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib. 4. cap. 90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell. lib. 3. hist. cap. 37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C. Bauh. phyt. Digitalis 1. seu purpurea. Digitalis, inquitis, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum, alii ad Alismatis alterum genus apud Plinium referunt.

Nomina linguarum

Digitalis purpurea Δακτυλῖτις Tabern. Germ. fingerkraut/ fingerhütt/ braun fingerkraut/ braun fingerhütt/ waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. *Digitale, doigtier, gands nostre Dame*. It. *gantelli*. Angl. foxe gloue. Hung. Dy siu gyszu siu.

Locus & tempus

Digitalem purpuream habeo in Horto Exc. C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Masmunster & S. Thamarix in monte Rosberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis, ni etiam maior, cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chiffleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Montbelgardi in Horto E. C. floret Iunio, Iulio, & Augusto, flore purpureo & pænè rubello. Semine maturo Iulio: prope Castellum Passauant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO.

Descriptio

Bicubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon. Plant. p. 572. Digitalis alba. Teut. 674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr. Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill. E. C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio

Minor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutis rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intúsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Diosc. ...

Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris luteo distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor.

An Digitalis lutea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner. hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

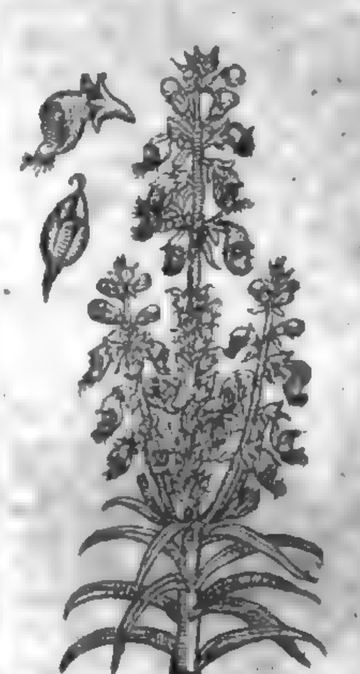
Casp. Bauh. phyt. Digitalis 2. siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib. 21. cap. 6. censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus

Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Metuelize, eandem habeo in horto E. C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S. Seruatoris al burgo di S. Catharina: Qùum essem Geneuæ reperi in monte *Thuiri* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passauant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio

Tres aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsuta, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoeide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiores, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob. Obs. Digitalis ferruginea Ic. plant. p. 573. Teut. 675. C. Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus

Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill. E. C. per me plantata: missa autem fuit planta per Insignem Medicum D. Christopho-

rum Schvvartz ex horto Ill. Ducis Wirtembergici Principis mei, cui præest, pulchra sanè planta quæ floruit Iunio & Iulio.

Vires

Tragus cùm Digitalis amara sit herba, facilè colligi posse autumat, illam naturâ suâ calidam & siccam esse. Itaque vsum illius extare posse in iis, quæ excalfactionem, extenuationem, abstersionem, & purgationem expostulant. Fuchsius asseuerantes scribit, herbam hanc haud dubiè cùm opus est extenuatione, abstersione, purgationis & obstructionis liberatione, efficacem admodum esse. Nam, vt testatur Galenus lib. 4. simpl. fac. cap. 17. amari sapores abstergunt, & expurgant, & quæ in venis est, crassitiem incidunt: quamobrem menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, vt ex thorace & pulmone pus educere: potest ergo hæc herba ferè omnia quæ Gentiana. Plurimi verò fit vulgatior illa & purpurea ad omnia vulnera sananda, inquiunt Aduersaria: de qua etiam in Obs. Lob. Somerseti Angliæ rustica turba huius decocto febricitantibus purgationes & interdum superpurgationes & vomitiones, humidioribus aluo, molitur.

DIGITALIS FLORE MINORE, SVBLVTEO, angustiore folio.

Descriptio

Duorum cubitorũ altitudinem æquat vel etiam superat, *caule* digitali, ramoso, læui, ex *radice* pollicari emicante: cui alternatim adnascuntur *folia* spithamam lõga aut breuiora, duas aut tres vncias lata, acuminata, in ambitu crenata, supernè glabra, atrouirentia, infernè herbida, subhirsuta: *flores* tanquam thyrsum longa serie effigiantes, quanquam ortu diuerso, eòdem tamen ferè omnes vergunt, dimidio minores Digitalis purpureæ floribus, colore luteo in herbaceum languente, idque tam intus quàm foris, labro intrinsecus villoso, quorum vnicuique ad pediculum folium acuminatum penitus glabrum est appositum. *Semen* in loculis aliarum huius generis more.

Gesner. de col. stirp. Digitalis flore minore, albiore: Eidem hort. Digitalis maior flore maiore, cui fortè attribuendum nomen quod citat Spitz wünd fraut. Dodon. de flor. Digitalis quarta flore subluteo. Digitalis lutea, Aduers. C. Bauh. Digitalis seu lutea flore paruo. Duas Lobelius Icon. pingit. Hanc enim nostram minore ramo expressit, quæ ad bicubitalem altitudinem apud nos excrescit, folióque est longiore, & latiore, pallidioreq; quàm sit Digitalis Luteæ flore magno. Quam verò pingit oblongis angustisque foliis, necdum vidimus. Hæc censetur Damasonium Dioscoridis, & primum Plinii. Fistula pastoris Auicennæ.

Locus & tempus

In peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero Digitalem cum floribus minoribus reperi, cui ascripsi flores huic albos esse odoratos, folia satis solida, glabra, bicubitalem caulem & floruisse Iunio circa Walstatt. Digitalem hãc Geneuæ ex vicinis montibus in hortum transtuleram, virebat mense Ianuario, florebat Iunio. Basileæ quà itur Moutets, in monte Moutets, & iuxta Basileam extra portam S. Albani, florens mense Iulio. Frater obseruauit etiam in monte Munchstein vicino. Montbelgardi quà itur *Dun*, & eundo *Abevillars*. In monte Rosberg prope Malmunster inueni adhuc florentem Octobri, altitudinis trium circiter cubitorum, flores tamen minores multò quàm in Lutea quæ minor, huic folia glabra. Monthelgardi in Horto Il. E. C. mense Iunio, & Iulio & Augusto, florent pulcherrimè flores ex luteo ferè albi.

IESMINVM MEXICANVM, SIVE FLOS mexicanus multis.

CAP. III.

Descriptio

Iasminũ Mexicanum, à natalibus dixerunt plantam *radice* nitentem, crassa, Mãdragoræ simili, cubitalem longitudinem sæpè excedente, paucis fibris donata, circulos Mechoacæ instar si transuersa secetur ostentante, foris nigra, intus alba, sapore primùm fatuo, deinde nonnihil acri, & fauces vexante: quæ terram versus in ceruicem paullò minorẽ, rugosam desinens, *caules* deinceps plures producit proceros, quadrangulos, nitidos, nonnihil hirsutos, succulentos, qui in ramos diuiduntur, non illos quidem oppositos, sed ἀζόμε tuberoso ad ortum & veluti geniculato principio, mox alios aliosque eodem modo partitos, caulis instar quadrangulos: *folia* ramorum origini subiecta aduersæ parti ramo vacuæ foliis respondent, foliis Solani Bellæ donnæ similia, acutiora, auersa parte nonnihil candicantia, vtrinque glabra, sapore feruido & virente: *flores* Solis impatientes ex ramorum alis, eorumque fastigiis ex breuibus pediculis Conuoluuli maioris sed minores, itidem vt illi integri, in calathum latiusculum, plicas quinque habentes diffunduntur, sensimque in tubulum gracilescentes, globulo paruo folliculis multifidis amplexo inseruntur, colorum festiua & hilari varietate ludentes, iam lutei, iam puniceei, alias puniceo luteoque confusis versicolores [quam varietatem in eadem planta est obseruare] fibrarum cirrhis è tubulo prominentibus, odore.

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis pænè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, non nunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Quæ* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei, in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, spontè, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & μασαρώδης est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, fuerunt natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimáque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longioremque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem trahere non est dubium, quia proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ semine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum, & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, formi

Exemplar colorum in flore mirabili.

Admirabilis 2. rubro flore

Admir. flauo flore

Admir. albo flore

posse, quia eiusdem omnes sunt coloris in tenera ætate. *Aliud* porrò Rubræ genus mihi Viennę natum, semine ex Italia allato *Iasmin rosso*, hoc est Iasmini rubri, nomine: in fictilibus quidem natæ plantæ, pusillæ & humiles erant, latè nihilominus ramos fundentes: quæ autem in horto satæ, superiori generi rubros flores gerenti longè ampliores, & latissimè ramos spargentes, eadem serie quâ in suprà descriptis alternatim nascentes, eundémque ordinem seruantes, vt videlicet alternis in idem latus semper vergerent, atque spectarent, ipsi similiter cum suo caule admodum succulenti, & frequentibus nodis siue geniculis præditi, atque magna ex parte purpurascentes: folia in hoc genere magis atra, magis splendentia, interdum maiora, altera parte magis prominula, & inferiùs suum exortum in neruo habentia, similis tamen cum superioribus & odoris, & saporis: flores aliis forma pares, eodémque modo ex postremarum alarum sinubus nascentes, oblongiores tamen, tenuiores, & colore dilutiùs rubente, extremâ etiam parte minùs ampli, sex similiter staminula cum stilo in meditullio continentes, suauémque odorem spirantes: semen in caliculis, rubro alteri simile, hoc est, angulosum, & tuberculis obsitum, sed breuius & magis crassum: radix etiam breuior & crassior alterâ, interdum in binos aut ternos ramos crassos diuisa. Magis serotina est reliquis, & nisi Solem valdè apricum habeat, vix ad frugem peruenit in frigidioribus regionibus. Ex radicibus tamen, per hyemem in fictili siccâ terrâ pleno, conseruatis loco calido, plantas Viennæ habui, quæ maturum semen protulerunt: sed cùm per meam absentiam, ex horto non essent erutæ sæuâ illa hyeme anni 1586. corruptæ sunt, & genus illud mihi intercidit: Lugduni verò apud Batauos semine peregrè accepto, denuò natum 1599. *Sed* illud mirum in omnibus his plantis & obseruatione dignum, quod, cùm tabescere incipiunt, primùm folia, deinde integri ramorum articuli simul decidant, & circa nudos iam remanentes nodos, candida quædam efflorescentia interdum adnascatur, quæ temporis successu concreta, salis gustum referat: cuius postremæ notæ C. V. D. Ioach. Camer. pro nostra amicitia primus me admonuit. *Cæterùm* peregrina & venusta hæc planta, varia pro regionum diuersitate obtinuit nomina: Etenim ex Hispaniis semen primùm missum est, *Marabillas del Peru* appellatione, propter admirabilem florum in eadem stirpe varietatem: deinde *arreboleras* nomen inditum: ex Italiâ nunc Indici, nunc Mexicani *Iasmini* nomine, ob suauem videlicet eius florum odorem: Belgæ *Solanum odoriferum*, à foliorum cum Solani foliis similitudine, & florum odoris gratiâ vocarunt: Peruanos, à quibus initiò semen ad Hispanos peruenit, *hachal indi*, crassâ & in palato formatâ pronuntiatione, nominare intelligo: Mulierculæ Viennenses, apud quas etiam in deliciis est, Gescheket Indianische blumen, id est, versicolores Indicos flores nuncupant. *Mattheus ille*, qui videtur nobis fructus huius Mexicani floris malè Arbori tristi quondam appinxisse: eius autem figura meliùs placet quàm Plantini.

Iasmin rosso. Nomina. Clus. etc.

Gelseminum rubrum nuperrimè visum floribus puniceis putat Cæsalp. Mandragoram apud Theophr. vocari. Sed non placet Cæsalpini opinio, quandoquidem comperitur in hac plâta fructus racematus, vinosúsque suo sapore, qualem requirit Theophr. vires etiam non videntur cōuenire. Meliùs sentit Gamer. de hac plâta in horto-scribēs: Gelseminum siue Iasminum Indicum, sub quo nomine cùm primùm fuerit ex Indiis aliis communicatum, semper posteà hoc nomen retinuit, quamuis sit planta sui generis, & pauca habeat cū Gelseminis communia. Magis propriè Flos Mexicanus à loco natali: *Hispani* quidam ex Hispanico Marabillas.

Hist. Lugd. Iasminum rubrum Dalechampii, Flos coccineus.

Habui semina à Fratre C. Bauhino cum hac inscriptione: semen Indicæ plantæ pulcherrimæ. Habui à Volmario insigni Parmacopæo Ill. Ducis Vvirt. A. D. D. Fel. Platero, qui vocauit *Tamanthin Peruuianum* & *Flasquetin Indorum*. A Do. à Pfeffenlap ex semine collecto in Suffz. Accepi semen Stutgardiâ quod missum fuerat ab Hortulano Ducis Florentini cum hac inscriptione *Merauiglia di Peru maggior*. Item *Merauiglia di Peru* flore albo. Accepi à Tossano Carolo ex Burgundia cum hac inscriptione, *Flaculi Indii*. Semina hæc in horto Montbelgardico Ill. Ducis Vvirt. sata plantas aliquoties proferebant, quæ semen maturabant Septembri & Octobri, cuius plurimùm, vbi nigrescebat, spontè cecidit. Monitus à D. Camerario ramos in terram deposui qui apprehenderunt.

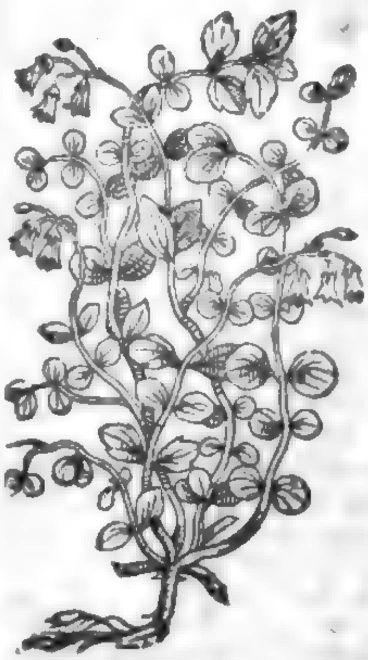
Locus & Tempus.

Scripsit ad Clusium Patauio amplissimus Vir Iac. Antonius Cortusius, eius quæ vario est flore radicis binas drachmas intrò sumptas egregiè aquas educere. Quod è sapore iudicare potest autor H. Lugd. aquosa & humida est quædam eius portio: ignea verò, calidaque & sicca altera, quæ discutere valenter possit tumores frigidos.

Vires.

CAMPANVLA SERPYLLI FOLIA
Ioh. Bauhini.

CAP. IV.

Descriptio.

VIriculas habet fruticosas Serpylli, longas, multas, in varios ramulos tenuiores diuisas: in quibus *folia* ex aduerso coniugatim posita, Serpylli æmula, iis tamen quædam maiora, alia minora, crenata, nonnihil pilosa, breuissimis pediculis adnexa. Ex ramulorum extremitatibus *pediculi* oriuntur palmares ferè, foliis nudi, in quibus flores bini terniue, deorsum nutâtes, Campanularum formâ, minimi digiti vngui magnitudine cedentes, colore, si rectè recordor, cæruleo.

C Bauh. phyt. Campanula 9. siue Serpyllifolia Io. Bauhini.

LINIFO-

Locus & tempus

Hanc in Rhætia florentem æstate inuenimus. Frater indidem siccam sine flore misit anno 1592. Gener Io. Henr. Cherlerus ex monte Gotthardo attulit.

LINIFOLIA CAMPANVLA lutea.

CAP. V.

Descriptio

Folia per caules ferè sesquipalmares alterno situ, oblonga, angustaque, Lini satiui foliorum æmula, læuia: *caules* superiùs in ramos abeũt qui *flores* gestant insignis magnitudinis, vnciâ longiores, croceo colore micantes, calyce in quinque lõgas aristas fisso, capitulo sequente Lini, sed magis turbinato: *radix* longa, crassa, lignosa, in plura *capita* tuberosa diuisa.

Depingunt & describunt Adv. ac sic denominant: Campanula lutea Linifolia Montis Lupi, flore volubilis. Hæc Lobel. Obs. videtur Viola Calathiana Plinii, flore luteo.

Hist. Lugd. nom.

Hist. Lugd. Hyssopus nemorensis & lutea. Sciendum autem nos iconem solùm H. Lugdunensis, huc referre, non item descriptionem, quæ non congruit figuræ.

Plant. Icon. pag. 414. Campanula Linifolia, Teut. 500.

C. Bauh. phyt. Campanula 4. siue Linifolia lutea.

Locus & tempus

Cùm essem Monspessuli mihi allata ex proximis montibus Linifolia Campanula lutea. Gener Cherlerus attulit collectam in planitie propter montem Lupi.

SOLDANELLA MONTANA quibusdam.

CAP. VI.

Descriptio

Obliquam agit *radicem*, nigram, crassiusculam, tuberosam, multas longas fibras quibus terræ hęret, demittentem, *folia* tria, quatuor aut quinque pediculis è radice ortis duum aut trium vnciarum nituntur, vncialia aut paullò maiora, circinatæ rotunditatis, crassa, solida, atro virore splendentia, in quibus nerui vix nisi siccis apparent obliqui: *caulis* inter folia surgit vnicus vt plurimùm, vel duo, dodrantales, nudi, qui superiùs in ramulos paucos diuisi *flores* gerunt duos tresve, nutabundos, nolam imitantes, cæruleos, fimbriatos, stylo longiore prominulo. Succedunt *cornicula* vnciâ breuiora,

striata per supremam oram crenata, *semen* continentia.

Hanc sic depingit Clus. Sena habet, aut octona folia, crassa, in orbem ferè circinata, Brassicæ marinæ, quam vulgo Soldanellam vocant, æmula, sed duriora, supernè viridia, infernè dilutiore viriditate splendentia, gustu primùm exsiccante, deinde acri & ingrato: flores gerit in læui, nudo, gracili, subrubro, palmarique cauliculo binos ternos aut plures, purpuræ vel saturæ, vel dilutæ coloris, inodoros, Campanulæ modo efformatos, deorsum spectantes, & propendentes, vnico folio in quinque profundas crenas (quæ aliquantulùm laciniatæ sunt) & totidem alias singulares, diuiso, constantes è medio protuberante veluti quodam vmbone in longum stilum desinente, qui in vasculum, vel corniculum potiùs euadit, oblongum, durum, membranaceum, mucronatum, paruum, durum, virescens, simul congestum semen continens: radices fibrosæ, candicantes, ex vno veluti capite dependent, quod adnatis se propagat.

Est & aliud genus minore folio, neque circa pediculum, qui breuior graciliorque est, adeò circinato, sed sensim ab ipso in latitudinem excrescente.

Inueniebat etiam in ascensu montis Herrenalben in quibusdam vmbrosis locis quoddam genus amplis foliis, sed tenellis admodum, quæ parte inferiore non virebant, superiorum modo, verùm non minùs rubescebant, quàm Cyclamini flore odorato folia. Soldanellam montanam Aduers. sine flore pingunt, licet illi florem Gentianellæ minoris cæruleum assignent. Dalech. apud Hist. Lugd. florum picturam habet, sed malam. Vocat Lunariam minorem & Asclepiadem quorundam. Ic. Plant. p. 602. Soldanella montana. Teut. 715. Camer. apud Matth. Soldanella alpina. Violam alpinam foliis Asari minoribus hanc inscribit Gesner. hort. C. Bauh. Phyt. Soldanella tertia siue alpina rotundifolia. Et altera siue 4. folio minùs rotundo. Variat prior foliis & floribus: alia foliis supernè virentibus, infernè dilutiore virore splendentibus: alia foliis infernè virentibus: flos purpureus, nunc saturatior, nunc dilutior, flore etiam niueo reperitur.

Locus & tempus

In arduis montibus & celsis Alpibus quæ Insburgum & Rauispurgum ambiunt colligi: ac in quibusdam montibus Auenione non dissitis magna gliscere copia audiunt Aduers. Copiosè nascitur in Austriæ & Styriæ Alpibus, perpetuâ niue obsitis, nusquam verò latiorem, aut vberiorem conspiciebam, ait Clusius, quàm in iugo Vvechsel nuncupato, supra Aschpang Magn. viri Erasmi à Khunigsperg m. liberi Baronis: vbi

anno 1576. vnicam plantam lactei prorsus candoris flore inueniebam. Floret istic Iunio, interdum Iulio, & Augusto, nimium maturiùs aut serius liquescentium ratione. In hortos autem translata, etiam Aprili, vel cum Primulâ veris rubrâ floret: difficulter autem cicurari potest. Hanc herbam pulcherrimam florentem vidimus in montibus Rhæticis dictis Chempseche & Albula, Iulio mense 1601. Tunc fuit mihi denominata Cyclaminis species. Habuimus anno 1595. in Horto Il. E. C. Montbelgardi, allatam Argentina ex horto D. Friderici Meier.

Ex Theophrastinis illis ærufcatoribus nonnullos huius foliis, cuticulâ summâ deglubitis, ascititiique abdomini admotis, aquas educere, & vulnera illicò mirificéque carne & cicatrice claudere, tradit Lobelius, quod non vidimus. Folium crassiusculum est, & subadstringens, amaricante sapore, Soldanellę planè simillimum.

FINIS LIBRI VIGESIMI

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

HERBÆ SILIQVOSÆ, PLERÆQVE ACRES, INTER QVAS MVLTÆ CVLINARIÆ.

POST Rapunculos, quid potiùs subiungi mereatur quàm Rapa, ac his consimiles Napi, Brassica, & huiusmodi alia? quas si plerasque in culinas accitas quis dicat, vt rumen impleant, vt ille ait, nulli reluctabimur. Illud potiùs Herbariæ Studiosis ostensum volumus, omnes infrà dicendas plantas id habere commune, vt semina siliquis inclusa gerant, acria sanè pleraque sicut & ipsæ plantæ.

BRASSICA VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT. I.

HORTIS & culinæ familiaris Brassica [ῥαφάν@-) quam Theophrast. trifariam diuidit hist. pl. lib.7.cap.4. Ac primùm quidem in eam, quę crispa οὐλοφύλλα: dein in eam quæ læuia [λειοφύλλα] habet folia: & tertiam agrestem [ἀγρίαν.] Videtur autem priorum (duarum) Brassicarum similiter & hæc esse differentia, quòd harum quædam nullum, quædam malum semen habent. In vniuersum autem crispa [οὔλη,] & meliore succo, & maioribus foliis est, quam læuis [λεία.]

Raphanus. Crispa. Leuis & agrestis.

Notandum autem non hîc solum Brassicam τὴν ῥαφανὸν à Theophrasto nominari, & ita à Theodoro conuerti, sed aliis etiam in locis sæpissimè, in quibus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Brassica vsurpat, & non pro radice neque radicula, quæ ῥαφανὶς quoque à Græcis vocatur. Ipse etiam Aristoteles Brassicam interpretatur. Scribit enim lib.5.cap.19.hist. Nascuntur Erucæ ex virentibus foliis, maximè Raphani, [ῥαφάνου] quam nonnulli κράμβην [Brassicam] vocant.

Raphanus Crambe.

Adhæc & Athenæus lib.9. ῥαφανὸν Theophrast. κράμβην esse dicit, ita siquidem illic ait. Theophr. verò ad hunc modum scribit. [τῆς δὲ ῥαφανοῦ] (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μὲν ἐστὶν οὐλόφυλλ@-, ἡ δὲ ἀγρία: Raphanus, Brassicam dico, altera crispis est foliis, altera siluestris [lęuis Dalechampius.]

Antiquos Raphanum Brassicam vocasse monstrat Apollodorus Carystius.

Raphanum scio vocare nos: at hospitis
Vos Brassicam.

Plinius negligentiùs legit, imò nec animaduertit quidem, quæ Theoph. ac Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse siquidem lib. 19. cap.5. Raphano radici tribuit, ac rursus eiusdem libri c. 8. ad Brassicam quoque retulit, Catonem, qui illa ex Theophr. transcripsit, his verbis citans. Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam [latis Cato] extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam Papiniam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat.

Catonis Brassica 3.

Idem Plinius eadem tria genera libr.20.cap.9. reperit. In tres, inquit, species diuisere Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada [legendum videtur Selinoidea, siue Selinoiden, ex Catone c.157. vocauerunt, à similitudine Apii foliorum; stomacho vtilem, aluum modicè mollientem: Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata Crãbe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima.

Quò verò Catonis sententiam de Brassicę generibus clariorem reddam, verba eius ex cap.157. adscribam. Nunc vti cognoscas genera earum, prima est leuis, quæ nominatur λεία, grandibus, & latis foliis, caule magno, validam hæc habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς vocatur. Hæc est & aspectu, & natura bona ad curationem, validiorque est quàm suprà scripta est. Item est tertia; quæ κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenuioribus foliis, & acerrima, omnium est istarum tenui succo vehementissima.

Leuis. Crispa.

Crambe.

Atque hæc tria genera Brassicæ agnoscit etiam Eudemus Atheniensis libr. de oleribus apud

Halmyrida. Leiophyllon siue Selinusium.

Athenæum lib. 9. nimirum quod Halmyrida [quia nisi in maritimis non prouenit] Leiophyllon, & Selinusium.

Diphilus Septinius contra, videtur duplicem Brassicæ statuere differentiam, speciosissimam, seu dulcem, quæ Cumis: & amaram, quæ in Alexandria oriatur. Quod autem semen in Alexandriam è Rhodo fertur in annum efficere brassicam dulcem, sed quæ post id tempus pro natura loci amarescat. Nicander in Georgicis:

Lęuis quidem Braßica, interdum verò syluestris obuia,
Cùm seritur foliosa, in areis hortorum pubescit:
Crispa verò, fruticosa, Tyrio colore foliis nitentibus,
Aut Phœniceis, & Halmyridi similis,
Cymis decolor, & aspera, similis est
Soleis, quas assuunt mutatoriis calceis.

Cæterùm, tria iam dicta genera complectitur Diosc. sub Brassica satiua, sub qua etiam Ægyptiam habet, quæ propter amaritudinem in Ægypto non estur, ait Plinius. Addunt autem Dioscor. & Plin. adhuc genera duo, syluestrem alteram, de qua paulò pòst: & alteram marinam, de qua Hist. n. lib. 15.

Sed & cætera genera complura sunt, pergit Plinius, Cumanũ sessili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc vtilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioráque, sed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia: quorum crassitudo caulem ipsum extenuat, sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere Lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus turrisque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri. Alii in orbem porrecti, alii in latitudinem torosi. Nec plus vllis capitis post Tritianum cui pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior.

Ex omnibus itaque generibus quæ ex cultu, locis & forma nomen adepta apud Plinium, duo nostris vulgò notissima sunt, inquit Cornarius: Alterum sessili folio, atque ita conflexo, vt omnia simul vnum caput efficiant. Quare etiam Kapuskol, id est, caulem capitatum vocant: sicut etiam Græci κραμβὴν κεφαλωτὴν dicunt: Alterum extentis foliis, caule magno, quod partim Schlachen, partim Kosen, partim Stauden appellant. Caulium itaque & coliculorum appellationem, de Brassica etiam nostri habent, in eo quod ipsam Kôl vocant, quamuis aliqui etiam Kraût nominent, id est olus, quomodo item Latinè appellatur, ob excellentiam.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, vt ex veteribus rei rusticæ Scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quas hodie vsitatas esse scribit Fuchs. producit: quarum vna Græcis λεία [læuis] nominetur, grandibus & latis foliis, caule magno: & Germ. Breiten oder grosser Kôl vocetur, Gall. simpliciter *Choulx*. Altera crispa, quæ à similitudine Apii σελινοῦσις, id est, Apiana nuncupetur, vulgò crispus caulis, Germ. Kraûser Kôl, Gall. *choulx crespés*. Tertia quæ propriè Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo. Germ. Kleiner Kôl, vt ab aliis discernatur, nominari possit, aut simpliciter, & sine adiectione Kôl, Gall. *Choulx rouges*. Quarta, quæ sessilis sit folio, & capite patula.

Brassicarum nobis notæ hæ, inquit Gesner. hort. Alba, nigra, crispa, hirsuta & rubra, quæ non multùm differt à nigra, ita vt sæpiùs vna in alteram mutetur, quod Olitores testantur. Item: capitata Brassica hortensis vbinam spontè nascatur nescio.

Tragus præter syluestrem, has recenset brassicas. Brassicam satiuam maiorem. Brassicæ satiuæ maioris speciem alteram. Brassicam crispam, & capitulatam, de qua separatim egit.

Matthiolus sua Brassicæ genera Veterum accommodare studens ita scribit. Satiua Brassica, Theophr. & Plinio authoribus in multiplici recensetur genere. Id quod & horti in Italia attestantur: nam in iis multiplex & varia crescit Brassica. Inter quas nominatim & ea (Brassica crispa) quam Plinius Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum foliis, Lactucæ modo in se concluditur, intus albicans, tenera, subdulcis, & quæ hac ætate omnium præstantissima habetur. Est & capitata conglomeratis vndique in orbem foliis, Plinio Lacuturris appellata, quæ vulgò *Capucci* dicitur. Est insuper ex iis, quæ nostris Italiæ hortis proueniunt, alia quædam [Brassica raposa] cuius caulis Rapi in morem extuberat, manditúrque subinde medulla, pingui iure incocta raporum modo. Huius non reperio meminisse Plinium, nec eo vetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsêre, sicuti nec illius, quę foliis admodum per ambitum laciniatis, minutímque intercisis assurgit.

Ex multis Brassicæ speciebus quatuor recipere videtur Camer. hort: Cypriam, siue Pompeianam [multifloram,] quam vulgò *cauliflori* vocant: Rapiculem, Apianam crispam, & Albam Genuensem quæ nobis Brassica tenuiter secta.

Lonic. nom.

Lonicerus meminit Brassicæ albæ, latæ, crispæ, capitatæ, & sessilis, sed, quod mirum, nullam describit.

Ruff. nom.

Simili modo Ryffius oscitanter & ieiunè nimis de Brassica solis nominibus certat. Quatuor, inquit, earum genera. Prima læuis [λεία] Breiter Kôl: altera crispa, à similitudine Apii σελινοῦσα, Kraûser Kôl, vocata: tertia κράμβη, Kleiner Kôl, & quarta κράμβη κεφαλωτὴ, Latinis Brassica Lacuturris, vel tertia aut sessilis, siue capitulata, Germanis Cappiskraut, Gallis, Capini vel Cabini coles, nonnullis albi vocati, reliqua Brassicæ genera Galli communi vocabulo Choulx [caules] appellant. Facit & quatuor genera Amatus, quę non describit. Horum genus alterum Lacuturrem & Caputium vocat: Hisp. Repolho, Colhes Morcianas: *Caputio*, Gall. *choulx pommés*: Germ. Cappes kraut. Hæc in orbem porrecta ait, clausa & apprimè dura, per medium secta, innumero cernitur folio. Amati verborum testis fuerim, si ea de quarta, & non de secũda specie tradiderit.

Nostra ætas, vt ait Dodon. non paucas quoque obseruauit, vel colore, vel forma differentes, Brassicas. Quædam enim sessili folio patulæ sunt, aliç contracto capitatæ, nigræ nonnullæ, pleræque albidæ, vel etiam saturato colore virentes. Iam & læui folio istæ: illæ verò crispo, aut laciniato. Est & in caulibus differentia. Nos de eius octo speciebus [Brassica sc. vulgari, satiua rubra capitata, crispa, selinoide, siluestri Crambe dicta, capitata albida, Sabauda & cauliflora,] quas depingit & describit, seorsim tractabimus, vti & de ea quæ siluestris ab ipso inscribitur, & siluestri perfoliata, quam Perfoliatam siliquosam vocamus.

Camme-

Commemorat Aug. Gall. Brassicam, *Cauoli o Verzi, crispi, capucciati, Verzi fiori, Verzi rapi, & capucci ferrati.*

De Brassica duplici campestri Clusii agemus sub titulo Perfoliatæ siliquosæ, Caules siue Brassicæ, quas Aduersaria tradunt diuersas, sunt hæ:

Brassica
- Alba, Sessilis, glomerosa, aut capitata, Lactucæ habitu.
- Eadem conuoluta & arctè occlusa, apud Belgas, rubro colore, enematibus aptior.
- Sabauda, vulgò *Sauoye*, patula & minùs occlusa, foris virens, intus albicans.
- Racemosa non globosa, vulgò Italicè *Cauli fiore*, siue florida Pompeiana.
- Laciniosa alba, & Rubra Cumana vulgatior.
- Nigra, vndantibus, crispis & laciniosis foliis.
- Marina multiflora, Syluestris, monospermos.
- Caulorapa, brassica peregrina, medio caule turbinata & rapata.

Obseru. Brassica vulgaris satiua, capitata, florida: botrytis tenuifolia, laciniata. Et Icon. Plant. Lactuca satiua sessilis, siue capitata: vulgaris satiua, alba, sessilis, glomerosa, aut capitata, lactucæ habitu: patula crispa Sabauda æstiua: Sabauda hyberna, florida botrytis, marina siluestris multiflora monospermos: Rapa Brassica peregrina, caule rapum gerens, tenuifolia, laciniata, & fimbriata. Dalech. apud Hist. Lugd. Brassicæ tria prima genera facit. Brassicam satiuam, siluestrem & marinam. Nobis relictis duabus posterioribus de satiua hîc tantùm sermo sit. Diuidit autem satiuam in albam & rubram. Albæ septem tradit species. Albam vulgarem seu læuem satiuā: Albam crispam, Capitatam albidam, Capitatam polycephalon, Pompeianam aut Cypriam, Brassicam floridam Dodonæi, Asparagoden & Raposam. Rubræ agnoscit species 4. Rubræ speciem primam, quam Cumanam vocat, & Brassicam læuem Catonis, eamque primam omnium à Fuchsio descriptam esse dicit: secundam, quam Dodon. Brassicam Lacuturrem appellet: Tertiam, Dodonæo σελινοειδῆ Lat. Apianam dictam: & quartam quam Dodon. nigrā sed Fuchs. Crispam & σελινοειδῆ Apianam à similitudine Apii cognominet. Huic insuper adiungit Crispam Tragi, & Tenuifoliam laciniatam Lobelii, cuius gemina varietas. Brassicas suas Taberna in duo primùm distrahit genera: in domesticum siue satiuum, & siluestre, de quo pòst Satiui aliud esse læue, idemque duplex, ex viridi albùm, & rubrum. Aliud crispum, capitatum aliud: aliud proliferum floridum, Italicè Caulifiori dictum. In specie quidem recenset has. Brassicam 1. Köl kraut 1. Brassicam 2. Köl kraut 2. Brassicam rubram Rotter köl. Brassicam capitatam, Cappes/kraut / Cappes köl. Brassicam capitatam rubram Rott Cappes. Brassicam crispam kraus köl kraut. Brassicam proliferam, Büschelköl kraut. Brassicam crispam proliferam, Buschel kraus köl. Brassicam proliferā floridam Blumen köl. Brassicam Anglicam, Englisch kölkraut. Brassicam Sabaudam Saphoysch köl/de qua dubitamus an eadem sit cum Brassica capitata rubra: Brassicam Sabaudam crispam, Saphoysch kraus köl kraut. Brassicam tophosam, Bückel köl. Brassicam Selensiam latifoliam, Breyt kraus köl. Brassicam Selensiam angustifoliam Schmal kraus köl. Caulorapum, siue Rapocaulem, Rüben köl, & Caulorapum longum, Langrüben köl, quas nos non separamus, & Brassicam rapicaulem inscribimus. De quibus omnibus suo agemus loco, vt & C. Bauhini 26. speciebus, ac etiam Hadriani Iunii sex, inter quas & marinam numerat.

Brassica olus est vulgatissimum, ait Cæsalp. flores pallidi aut candidi, color aliis virentior est, aliis candicans: aliis ad purpureum vergens: crispitudo & læuitas tum in genere virenti, quod nigrum vocatur, tum in candido reperiuntur. At purpureum nequaquam crispum adhuc visum est. Omnium crispissi. inter nigra reperitur: Plinio Sabellicum: Theoph. Crispum. In hoc genere Selinida & Apiana Plinio. Candida & purpurea breuiore caule, sed qui magis crescit in caput foliis rotundioribus: Crispa inter candidas crescit in caput oblongum, candida, tenerrima. Læuis non nisi ex iure pingui paratur. De hac Plinius inquit, læuis constat foliis è caule exeuntibus: vnde Caulodis dicta est, nullius in medicina momenti: hinc sumptum vulgare nomen *Cauoli* apud nos. Quædam in caput rotundum crescunt *Caputios* vocant. Plinius Cumanum vocat. Quibusdam caulis in caput extuberat Rapi similitudine vulgò *Torzutos* vocant &c.

Κράμβη (brassica) Græci, quasi Κορεμβλη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum quas Græci κόρας vocant, hebetet. In qua sententia fuit Columella cùm scribit.

> *Nunc veniat quamuis oculis inimica Corambl e.*

Et melius κράμβη quasi κορεάμβη dicta est, quòd τὸ κορεῖ ἀμβλύ: vel rectiùs ἀντίζω, id est, quòd crapulæ satietatique aduersetur, vt dicitur. Græci veteres etiam (vti dictum) ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quandam amicitiam & affinitatem vtriusque seminis, vetustioris præsertim, vtramque plantam generandi. Nicander Colophonius in Glossis apud Bœotos γαλίφας Brassicas nominati ait. Hoc tamen Dalech. non ad alias, quàm capitatas, vel eas, ad quarum radices velut Rapum extuberet, refert. Brassica à Latinis appellatur, quasi præseca, inquit Varro, quòd huius scapus minutatim præsecatur: siquidem nunc tonsili, nunc cymoso caule spectatur. Sunt qui dictam existiment quasi passicam, quòd ex caule minutim præsecetur vt passi fiat, vel ἀπὸ τοῦ βρύχειν, id est à vorando dictam verisimile est. Estur enim tota à plebecula, tum cruda, tū cocta, vel muriā seruata: à Germ. Köl. Belg. Fool: Gall. *Choux*. Ital. *Cauli, Cauolo*: Hisp. *Verça Colhos*: Angl Cole/Colwurtes: Hungar. Vörös kapusta: Boh. kapozta & Zely.

Nomina linguarum.

Cæterùm, Olus hoc Lachrymis Lycurgi à Libero patre vitibus adalligati natum prodidit Nestor, in eo libro qui Alexicepos inscribitur: perniciali forsitan cum ea (Viti) odio flagrare hisce fabularum inuolucris innuens. Vitis enim & Brassica tantā laborant discordia, vt si in agris olus hoc assitum Viti prosiliat, vel vinum exilius proferat, vel ipsa confestim marcescat, vel certè sarmenta eius contabescant. Tam pertinax inter has plantas inimicitia, vt si defluxionis impetu vua procidat, aut laxior in fauces decumbat, infecto capiti Brassicæ crudæ succo in excelsum oris protinus resiliat. Si Brassica fuerit vicina Vitis, luxuriantes eius palmites potiùs repandi curuabuntur, quàm recti velint propiùs accedere intestinæ non immemores discordiæ. Similiter si quis feruescenti in olla Brassicæ vini paululùm guttatim instillauerit ne ampliùs quidem excoquetur, sed suis viribus defuncta ad perniciem

Germ. Groß Rapüntzel. Belg. Grote raponcelen, quod sine dubio est ἀλωπέκουρος & Cauda vulpis à Theophrasto descripta, Lat. de flor. Rapi inquit, siluestris sextum quoddam genus. Rapunculum sextum, colore aliàs candido, aliàs cæruleo, aliàs purpureo, nonnulli Alopecuron appellant: Sed alia est. Tragus describit flore cæruleo: vocatque Rapunculum maius & Rapunculum syluestre, Germ. wald Rapünzel. In hist. Germ. Die andere vnd gros Rapuntzel.

Lonic. speciem globosam habet flore purpurante. wald rapuntzel/ groß wald rapuntzel/ Rapunculum syluestre.

Lobel. & Penæ Adu. Rapuntium maius Alopecuri comoso flore: Lobel. Obs. pingit cum longa spica.

Gesner. hort. Rapi syluestris genera in syluis ac montibus, quorum flores ceu in spica sunt, alii cærulei, alii pallidi. An eidem de col. stirp. Rapum sylu. floribus vnguium instar recuruatis? Item Rapunculi syluestris genus floribus cæruleis in se recuruis?

Clus. in Pann. & Hist. post. Rapunculus Alopecuroides longiore spicâ, aut breuiore, coloris albi vel violacei.

Schvv. Rapunculus montanus albus, Rapunculus montanus cæruleus.

Thal. Rapunculus sylu. communior, foliis Cervicariæ mai. mucronatis, caule cubitali læui, tereti, flore spicato, ex viridi leniter albente: passim in pratis & locis quibusdam montanis. Mihi vocatur Rapunculus silu. spicatus albens: licèt eius speciem in Thuringiaca silua, floribus prorsus candidis viderim. Eiusdem species floribus cæruleis, &c.

Camer. hort. Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Locus & Tempus

Geneuæ albus cum longa spica, variis in locis & prouenit, vt inter Vrbem Montbelgardum Charmontey, & in sylua le Chesnoy: habui etiam in Horto E.C. à me plantatum, Rapunculum flore purpureo & albo globoso, ferè vt in scabiosa, foliis minoribus, quale Geneuæ etiam vidi, vbi prouenit aliud genus cum longa spica plena flosculis albis in monticulo la Bastie. Hoc genus coctum comedi in acetariis Montbelgardi: tale reperit Frater in monte Muttensi Basiliensium, Rapunculum spicatum reperi mense Februario in montibus Euganeis Italiæ. Rapunculum flore globoso Dalech. vocabat, ni fallor, Aphyllantes genus, eum qui globosum habet florem: Ex vicinis Montbelgardo locis magnum Rapunculum spicâ longâ transtuli in Hortum E.C. Rapunculum flore albo folio maculato obseruaui florentem Augusto, apud Fontem aridum S. Petri. Minùs hæc est Lobelio obuiàm multis locis necnisi montosis aut alsiosis pratis & cõuallibus, vti sunt Mindeni & Norbonæ Aquitanicæ vicinis pinguibus, etiam Belgii & Angliæ nemorosis. Natales eius, inquit Schvv. montosa & alsiosa prata, conuallesque nemorosæ. Iunio spica viget.

Vsus.

Radix, vt scribit idem Schvvenck. priusquam caulem protrudat, elixa cum sale, aceto & oleo macerata, cibi appetentiam parit, stomacho prodest & vrinas elicit.

RAPVNCVLVS FLORE GLOBOSO purpureo.

Descriptio

CVbitali assurgit altitudine *caule* satis gracili, parte inferiore purpurascente quodammodò, supernâ viridi cui inhærebant aliquot *folia*, quatuor vncias longa, in ambitu serrata, dodrantali *pediculo* innixa, & ea quidem quæ infimæ parti caulis adnata erant, secundum pediculum, vnciá aut pollicem lata, deinde sensim in mucronem desinentia, quę verò medio cauli, & summæ eius parti inhærebant, longè erant angustiora, & breuiore petiolo fulta, non minùs tamē lõga:

summum caulis fastigiũ desinebat in breuem & quasi orbicularem *florum* spicā, quæ solis staminibus ex purpurâ cæruleis, constare videbatur: quibus deciduis apparebant *caliculi* pentagoni: *radicem* non adferebat, qui in itinere obseruabat, quia eruere non potuerat, inter saxa & confragosis locis nascentem. Tota autem planta lacteo succo abundabat, non secus ac reliqua genera.

Rapunculus Alopecuroides orbiculari penè spica Clus. Hist. post. sine icone.

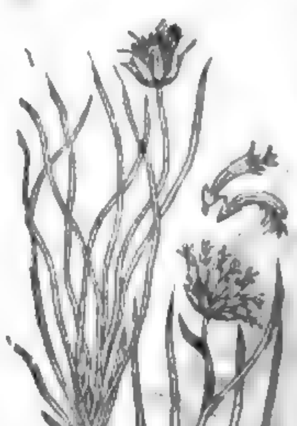
Locus

Geneuæ colleginius globosum purpureum radice longâ.

RAPVNCVLVS MINIMVS FOLIO TEnui gramineo.

Descriptio.

OMnium Rapunculorum minimum in montibus Rhęticis inuenimus, cui *radix* crassiuscula: *coliculus* tenuis duûm vnciarum comosum gerit *florem* cæruleũ, Rapunculi spicati: *folia* caulem comitantur, ipso penè longiora, fili instar tenuia, numerosa.

C.Bauh. phyt. Rapunculus 7. siue vmbellatus folio gramineo.

Florentem obseruaui Iunio in Rhætia.

RAPVN-

RAPVNCVLVS ALPINVS parnus comosus.

Descriptio.

RAdice squammis veluti compactili, ex veteribus foliis residuis, vt in Nardo Celtica penè videre est, crassiuscula, sensim attenuata, præditus est: *folia* fundente numerosa, vnciam vnam aut alteram longa, culmum lata, ad Nardum Celticam accedentia, longis nixa pediculis: inter quæ *cauliculus* surgit, duum vnciarum, non sine foliis quæ angustiora: cuius cacumini *flores* insident Rapunculi comosi, qui cærulei, quantùm ex sicca planta colligere licet, *stylis* longis recuruis prominentibus: picta secundum eius magnitudinem, sunt tamen nobis plantulæ quædam paulò maiores. Hæc planta videtur habere nonnulla similia cum Rapunculo mõtis Baldi, cuius etiam vascula hîc pingenda curauimus, quia iam sculpta erat eius figura, vt paulò antè dictum.

Locus & tempus.

Habui ex plantis Di. Agerii pro Rapunculo alpino Cam. flore cæruleo collecto, in Styriæ montibus.

RAPVNCVLO COMOSO SPICATO aliquatenus affinis ex Baldo.

Descriptio

PAlmaris est *caulis* ad imum squammatus, *foliis* infimis Buttonariæ Bellidis cæruleæ dictæ similibus, superioribus Bellidis maioris profundè serratis, latioribus quàm inferiora, qualia etiam in summo caule radiatim crebra *flori* subiiciuntur, qui caulis comosus: singulares flores etiam maiusculi, vtrem inflatum referentes, imâ parte laxiores, albicantes, sensim tenuantur in ceruicem violaceam per extremas oras crenatam; vnde longè florem supereminens, *stamen* tenue nigricans in tortiles veluti capreolos desinens emicat.

Hanc eandem plantam ni fallimur collectam in Bassauensibus montibus accepimus à D. Agerio, in qua folia vndique serrata & latiora cum vasculis ad Rapunculi vulgaris vascula accedentibus, quæ curauimus appingenda in tabella Rapunculi parui Alpini comosi, qui nondum erat sculptus.

De hac planta hæc tradidit Ioh. Pona in descriptione montis Baldi. Trachelium petræum minus in ipsius Baldi altioribus summitatibus, cuiusuis alius plantæ sterilissimis, inter præcipites illas cautes ab eisdem veluti cadentibus pendens, germinat. Eam fusè describens, ac addens perennem & adstringentem esse plantam.

Rapuncul. montanus. Cantabrica 2.

C. Bauhino, cùm Rapunculum n. siue Alpinum spicato similem collectum in Baldo D. Guillandino ostendisset, is Rapunculum montanum, at Nobiliss. Cortusus Cantabricam alteram Anguillaræ nominauit. Eundem à Dre. Io. Neudorffero accepit, vt apud Matth. scribit, cuius vna radix, quæ tuberosa, est inæqualis Rapunculo vulgato triplo maior: Ab eodem & duas alias Rapunculi species ex monte Sumano, necdum descriptas habet.

Icon nostra sicuti & descriptio factæ sunt ad plantam siccam, quam adhuc habemus, quæ delata fuerat ex monte Baldo per Abrahamum Bechium Medicum, quamque Frater C. Bauhinus Basileâ misit.

RAPVNCVLVS SONCHI FACIE vmbellatus.

Descriptio

GVіland. de Mera Medicus rediens ex peregrinatione Italica communicabat Rapunculum numquam antè Clusio conspectum, qui abruptus similis erat, vt Rapunculus flore globoso purpureo, & sine radice, quam eximere non potuerat. In pedalem autem excreuerat altitudinem, vel etiam breuiorem: plura, quàm Primum habebat *folia*, breuiore pediculo, eoque plano subnixa, supernè viridia, infernè exalbida, instar foliorum Sonchi, quibus valdè forma respondebant, erant enim, vt illa, in ambitu dentata, sed minora: summo *cauli* innitebatur veluti vmbella, longiusculorum calyculorũ striatorum, in quinque angulos desinentium, in quibus *flos*, coloris non comperti, quia neque ipse Mera referebat, neque vllus, in totâ plantæ vmbellâ, restabat, ex quo coniecturam facere licuisset.

Considerandum quantùm Rapunculus Sonchi folio Clusii differat à Rapunculo montis Baldi antè dicto.

RAPVNCVLVS CRETICVS PETROmarula.

HErbam teneram lacte turgentem floribus cæruleis visui gratam Imperati, sic describit Honorius Bellus. *Folia* profert cichoracea, magna, profundè incisa, in orbem diffusa, saturè virentia, infernè splendentia, ad purpuram aliquando tendentia, vt Cyclaminus, læuia, cùm autem semine nata prodit, prima eius folia Violæ nigræ foliis simillima sunt, rotunda, & aut nihil, aut parum duntaxat serrata: *cauliculos* autem multos habet, rotundos, striatos, bicubitales, aut tricubitales: quibus innascuntur *flores* copiosissimi, purpurei, hyacinthi Orientalis florum æmuli, densè compacti, vt spicam, eamque magnam referre videantur: quibus

succedunt *semina* minutissima : *radice* hamatur magna alba, in alas diffusa, eduli, sapore rapunculi radicem imitante. Tota planta lacte abundat.

Rapunculus quem Creticum ac in acetariis gratum dicit Imperatus, herba est Cretæ siue Candiæ propria dicta ibi *Pietra Marola.*

Pietra Marola.

Rapunculi speciem à Nobiliss. Cortuso *Petra Marula* nomine accepit C.Bauhinus.

Vocatur vulgò πετρομάρουλα hoc est, Petræa Lactuca, licèt [teste Hon.Bello in epist. ad Clus. ex Cydonia Cretæ] cum Lactucis nihil aliud commune habeat, quàm quod lacte abundat. Et quia radix manducata, tum etiam caulis adhuc tener, Venerem stimulare vulgò dicitur, ideò nomine obscœno πετρομάρουλα vocatur.

Lactuca Petræa.

Rapunculi genus.

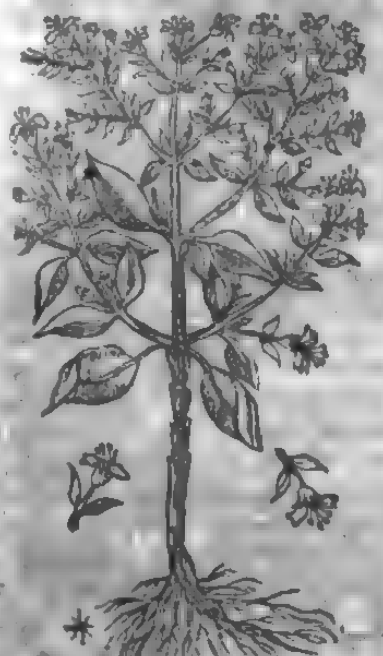
Rapunculi genus videtur Clusio.

Hanc exhibet Io. Pona in descriptione Baldi, nomine Petromarulæ, seu Lactucæ Petrææ Creticæ Belli.

Locus & Tempus.

Cretica planta est, & nusquam alibi quod sciat Hon. Bellus, spontè prouenit, ea reperitur vbique in aruorum marginibus, secus vias læto solo, inter saxa & super parietes. Floret verò & æstatis principio, Maioque & Iunio arescit tota, præter radicem, quæ Octobri folia proferre incipit, & viret tota hyeme.

ERINVS DALECHAMPII.

Descriptio

Locus.

ERinon quod Dalechampius propè Lugdunum collegit in riuo subterfluente extremos suburbiũ versus pontis fornices, quo Rhodanus iungitur; *radice* est in multas fibras diuisa, *caulibus* multis, palmũ altis, angulosis, surculosis, cùm franguntur lacte manantibus, gustu valdè acerbis, canâ lanugine propè verticem obductis, *foliis* ocimi, minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium fastigia, ὑπόδοντα μικρὸν ἐπεσχισμένα, inquit Dioscorides, in longum & angustum veluti fissis penè instar Pinastri.

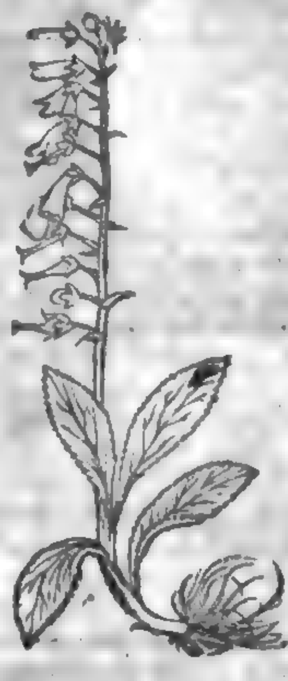
Ocimum citratum.

Quæ sit Erinus Dalechampii, vt verum cum Fratre C.Bauhino in phyt. p. 427. fatear, nondum mihi constat : hoc mihi valdè, quod Dalechampius flores & semina pingere curarit, nec descripserit : figura præterea non videtur respondere descriptioni, vnum enim habet caulem, cùm Dalechampius dicat multos habere. Sed & Fabio Columnâ teste, non est Erinus quam postremò Dalech. hist. lib. 9. cap. 171. proponit, foliis minimè incisis. Ac an rectè suprà citata Dioscoridis verba verterit, & vera sit ab ipso depicta planta, quilibet ex supradictis iudicabit.

Dalech. notatur.

DIGITALIS PVRPVREA.

CAP. II.

Descriptio

EST vbi cubitos duos superat Digitalis purpurea, *caule* pollicem crasso, anguloso, hirsuto, subrubente, concauo, ex *radice* fibrosa, amara: *flores* in thyrsi longioris morem : frequentes ab vno caulis latere, penduli, breuibus hirsutis pediculis, quorum singulis est appositum foliolum acuminatum, calathi aut digitalis sartorii munimenti effigiatura, colore foris coccineo, excepta inferiore parte quæ propter nonnullam admistam albedinem carneo est, intus verò similiter purpurei, inferiore parte (quæ & pilis longis obsita est) versicolores, albis maculis nigro guttatis : *floris* basi penitiùs adnascuntur *stamina* alba, aut purpurascentia, contorta, quæ apices didymos croceos guttatos sustinent : *stilus* tenuis purpurascens ex hirsuti oblongique pericarpii mucrone protenditur, cui postea inclusum continetur *semen* minutum. *Folia* Verbasci opinionem rectè sustineant, oblonga, in acutum desinentia, hirsuta, in ambitu serrata, supernè atrouirentia, infernè incana.

Digitalis purpurea Anguill. Fuchsio, quem mitror non diligentiùs eam describere.

Fuchs. not.

Hanc pulchrè describit Dodon. Gall. non tamen additâ figurâ dicens : hæc herba vocatur Digitalis, Campanula syluestris & Nola syluestris: est, vt quidam scribunt, species Verbasci, Græcis dicta λυχνῖτις & θρυαλλίς cum quâ magnâ habet similitudinem : de flor. autem, satis commodè depingit & describit, dicitque : Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit, descriptio autem Lychnitis non conuenit.

Digitalem flore luteo & purpureo vna figura [quæ ad luteam videtur pertinere] & descriptione Tragus comprehendit, non distinguens plantas nisi colore florum, aiit. Quod ad caules & folia attinet, posset hæc planta Verbascis adiungi:

fungi: At si vel florem vel eius facultates spectes, videtur sanè ad Galiopsin referenda, de qua Diosc. lib. 4. cap. 90. Nos Campanulam seu Nolam silv. nuncupamus.

An Ruell. lib. 3. hist. cap. 37. Baccharis herba, nostrates Officinæ non norunt, rura apud nos Diuæ Mariæ Chirothecas appellant.

C. Bauh. phyt. Digitalis 1. seu purpurea. Digitalis, inquit is, dicta à florum similitudine, qui digitale referunt: Sunt qui ad Verbascum, alii ad Alismatis alterum genus apud Plinium referunt.

Nomina diuersarum. Digitalis purpurea *Δακτυλῖτις* Tabern. Germ. fingerkraut/ fingerhütt/ braun fingerkraut/ braun fingerhütt/ waldglöcklin & wald schell. B. Vinger hoet cruyt. Gal. *Digitale, dougtier, gants nostre Dame.* It. *guanteili.* Angl. foxe gloue. Hung. Dy fiu gyzeu fiu.

Locus & tempus. Digitalem purpuream habeo in Horto Exc. C. quam plantaui & seminaui, collectam propè Girarmegni vbi fodinæ argenti, copiosè etiam reperi inter Masmunster & S. Thamarix in monte Rossberg, vbi etiam collegi semen, mense Octobri florebat adhuc sub arboribus, altitudinis hominis, ni etiam maior, cum foliis latis & valdè hirsutis: non longè à Lutea prouenit, & in montibus circa Thermas Plumbarias florens Iunio. Geneuæ habebam in horto, Bizantii vidi in horto Domini Doctoris Chiffleti, Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Montbelgardi in Horto E. C. floret Iunio, Iulio, & Augusto, flore purpureo & pænè rubello. Semine maturo Iulio: prope Castellum Passauant Ludrensis ditionis. Flore albo in horto Montbelg.

DIGITALIS FLORE MAGNO CANDIDO.

Descriptio. BIcubitalis est planta, cui *radix* digiti crassitudine, alba: *folia* Digitalis purpureæ, hirsuta: *florum* magnitudo par, sed color lacteus, inferna parte intrinsecus punctis fuscis aspersis.

Icon. Plant. p. 572. Digitalis alba. Teut. 674. Digitalem flore albo à se visam Basileæ scribit Fr. Casparus Bauhinus: Eam ego cum pulchro magno flore purpureæ similem habeo Montbelgardi in horto Ill. E. C. florentem Iunio & Iulio.

DIGITALIS LVTEA FLORE MAIORE, folio latiore.

Descriptio. MInor huic quàm Purpureæ magnitudo: nec dissimilis *radix*: *caules* angulosi, nonnihil hirsuti: *folia* angustiora, longa, infernè neruis hirsutus rugosa, supernè penitùs glabra, atrouirentia, in ambitu crenata, sapore subamaro & acri: *flores* Digitalis purpureæ pares, foris intúsque hirsuti: sed colore, extrà quidem dilutè luteo, intùs verò croco saturatiore, languidéque luteo versicolores.

Differentia. Figuram Fuchsii Dodon. Gall. habet, non autem describit: sed tantùm colore floris luteo distinguit à purpurea, licèt foliis multùm differat. Digitalis tertia eidem de flor.

An Digitalis lutea Anguill. Digitalis Fuchsii minor flore maiore, Gesner. hort. Digitalis maior flore grandiusculo pallido, Cæsalp. Digitalis lutea, Geelfingerhütt, Fuchs. Thal. ac Tabern.

Casp. Bauh. phyt. Digitalis 2. siue lutea magno flore. Sunt qui Calathianam Violam apud Plin. lib. 21. cap. 6. censeant. Hæc non solùm floris colore à purpurea variat, sed & foliis, quæ in illa Verbasco similia, in hac verò ex viridi nigricantia, sed lanuginosa.

Locus & tempus. Digitalem luteam flore maiori luteo reperi copiosè florentem Iunio inter Montbelgardum & Meruelize, eandem habeo in horto E. C. per me satam, vbi ex luteo pallido & albicante florens Iunio & Iulio: Bononiæ in Italia vidi in horto S. Seruatoris al burgo di S. Catharina: Quum essem Geneuæ reperi in monte *Thuiri* mense Iunio cum suis magnis floribus, foliis latis & hirsutis: prope Castellum *Passauant* in Ludrensi ditione flore ex luteo albicante copiosè florentem Iulio vidi.

DIGITALIS FERRVGINEA FOLIO angustiore.

Descriptio. TRes aut quatuor cubitos altus est *caulis* mediocriter crassus, teres, læuis, cuius *scapus* summus in alas aliquot scinditur: *folia* Digitalis subluteæ angustifoliæ foliis proxima, longa, angusta, acuminata, atrouirentia, neruosa, auersa parte subhirsuta, leui crenarum vestigio per ambitum incisa, alternatim cauli adnascuntur: *flores* longa serie thyrsoeide dispositi, Digitalis purpureæ, breuiores, rigidiores, foris toti hirsuti, ferruginei, intus eodem colore saturatiore & striis variegato picti, labro productiore villoso dependente, in medio rictu hiante latentibus sub superioris folii margine apicibus luteis: insidet autem floris recurua basis calyci stellato quinque radiis constante.

Digitalis giluo flore aliàs ferrugineo, angustiore calatho, foliis atrouirentibus Lob. Obs. Digitalis ferruginea Ic. plant. p. 573. Teut. 675. C. Bauh. phyt. Digitalis 4. siue angustifolia flore ferrugineo.

Locus & tempus. Anno 1592. primùm à me visa Digitalis quam Ferrugineam existimo vocari: floruit pulchrè in horto Ill. E. C. per me plantata: missa autem fuit planta per Insignem Medicum D. Christopho-

odore non insuaui. Vnicuique flori succedit *semen* pulchrum magnum, Ciceris ferè, pentagonum, rugosum, nigrum medullâ alba, quod relicto folliculo suo facilè excidit.

Et licet nunc adeò vulgaris sit notitiæ, vt nulla ferè sit opus acuratiori descriptione, Clusii tamen Historiam, vt qui plura notatu digna obseruarit assumere libuit. Primùm igitur emergit Ocymi quod Cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo: deinde caulem promit cubitalem vel etiam interdum ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, ex viridi flauescentem, frequenter vti Balsaminæ caulis geniculatum, & in multos ramos eosdemque similiter nodosos diuisum: qui ex ipsis prodeunt, non bini vtrinque, & ex aduerso oppositi, sed singulares duntaxat, alternatim modò in vnam, modò in alteram partem vergentes, & quem primùm seruarunt ordinem aut seriem, perpetuò ferè retinentes, hoc est, vt tertius, quintus, & septimus ramus in eandem partem spectent in quam primus: quartus verò, sextus, & octauus [si modò tot primariis ramis planta sit prædita] eodem latere nascantur quo secundus: folia in singulorum ramorum nodis bina aduersis pediculis semper nascentia, Siliquastri foliis penè similia, viridia, satis carnosa, succulenta, circa pediculum ampla, extremo mucronata, quæ trita, Siliquastri grauem odorem, gustata verò ingratum saporem, & tandem illius, vel foliorum Tabaci etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in extremorum ramulorum alis singuli, longi, concaui, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicati, explicati verò Tabaci floribus non valdè dissimiles, non tamen in mucronatos angulos, vt illi, desinentes, sed in obtusos, Conuoluuli florum instar, Tabaci etiam floribus ampliores, elegantissimâ interdum purpurâ, siue Kermesino colore nitentes, nonnunquam Lateritii, aliquando flaui, aut pallentes, interdum prorsus albi, vel exalbidi duntaxat, nonnunquam obsoletè rubentes aut flauescentes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, aut radiis modò purpureis alternatim totum distinguentibus, vel interdum magnis, nonnunquam exiguis purpurascentibus maculis vario situ & mixtura per totum florem, vel flauescentem, pallescentemue, aut album, candicantemue, vel obsoletum, aspersis, odoris satis suauis, & Narcissinum quidpiam referentis, sex oblongis staminulis, stiloque paulò longiore è medio flore emergentibus: *valde* autem caduci sunt hi flores: nam cùm noctu explicari incipiant postridie sub horam octauam antemeridianam [per æstus præsertim sese contrahere incipiunt, florum conuoluuli modo: at temperatiore aurâ, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem duntaxat contrahuntur: singulis tamen diebus alii recentes aperiuntur, qui si integri quotidie decerpantur, & inter chartas reponantur [diu enim colorem retinent] atque deinde inter se conferantur, iisdem quidem coloribus constare deprehendentur: ac eorumdem situ & mixtione, inter se variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. *Qua* sanè insignis varietates, quotquot istum florem obseruant in summam admirationem, non immeritò rapere debet: etenim diutissimè viret, & à Iulio mense ad Octobrem vsque [nisi pruinæ interueniant] numerosâ florum sobole luxuriare solet: caliculi flores amplectentes, & in quinque mucronatas

Stigmata colorum in flore variegat.

lacinias sunt diuisi, virides & quasi membranacei, in quibus vnicum semen, nullâ membrana siue pericarpio inclusũ, mucrone, cui flos insedit obtuso, infima verò, quâ caliculo adhæret, parte, tanquam exiguâ coronâ ornatum pentagonum ferè, baccæ myrti propè magnitudine, initiò viride, maturitate fuscum, & quibusdam veluti tuberculis obsitum, spontè, vel tenui vento, vel leuissimâ cõmotione decidens, nucleũque continẽs album, qui tritus in candidissimam, & amyli instar niueam friabilemque pulpam resoluitur: *radix* satis crassa & *[illegible]* est, intus alba, foris nigra, aliquot fibris prædita, gustu nonnihil acri, cui admista sit superficiaria quædam dulcedo. Eam licet annosam initiò censeremus [nam singulis annis nobis erant serenda, hyeme radicem in horto relictam corrumpente] viuacem tamen esse, ab optimo & peritissimo viro Sebastiano VVolmario Ill. D. VVirtemb. Pharmacopœo, & horti Medici tum temporis Præfecto, sumus admoniti. Is enim cùm sub Autumni exitum aliquot plantas eruisset, & caule præciso, ex illis vnam, propter formæ elegantiam exiccandam seruasset, initio autem Martii sequentis cuidam amico ostendere vellet, eam succulentam & quasi reuirescentem deprehendens, terrâ in fictili obruit, & paucos post dies folia proferre cœpit, deinde circiter Cal. Iulii etiam flores. Cuius rei postea nos etiam aliquoties periculum fecimus, atque etiam alii nostro exemplo. Sed exigui momenti est compendium illud conseruandarum hyeme radicum: nam nouo Vere terræ commissæ, forsitan flores proferent quindecim diebus antè quàm illæ plantæ, quæ semine terræ eodem tempore credito, fuẽ natæ. *Aliud* autem genus habuimus, quod licèt à superiore, caulis magnitudine & crassitudine, ramorúmque situ & foliorum formâ non differret, color tamen stolonis & florum dissimilis est: nam dum primùm terrâ emergit, cauliculi foliorúmque pediculi, vti Betæ rubræ iam recens nascentis, purpurascunt, manétque is color in adultæ etiam caule & ramis: flores verò rubente nitidissimáque purpurâ infecti videntur, sex etiam tenuia stamina longiorémque stilum continentes, eiusdem cum superiore odoris. Hi verò non mutantur, sed vnius perpetuò sunt coloris, & quem primi habuerunt, reliqui deinceps retinent: semina in caliculis singularia, superioribus respondentia: radix non dissimilis. Hoc genus è superioris semine, cui rubri flores insederant, originem traxere non est dubium, qui proximo anno & aliis subsequentibus, vtriusque generis semina seorsim terræ mandauimus, vt diligentiùs istam varietatem & colorum distinctionem obseruare possemus, & comperimus ex rubri floris semine nullas alias stirpes prognatas, quàm eas, quæ rubros flores darent. *Idem* periculum fecimus de granis flauo flore genitis, è quibus prouenire obseruauimus, quæ nullos alios flores darent, quàm flauos. Simile etiam de alborum florum semine factum periculum, ex quo natæ plantæ, albos quidem initiò flores dederunt: sed qui sub Autumnum primùm explicabantur duorum colorum euadebant, commixtis in eodem flore albo & purpureo, minùs tamen quàm in versicolore primùm descripta. *Illud* præterea obseruabam in ista distincta satione, ex solis plantis rubræ semine natis, statim ab exortus initio agnosci posse, quos flores sint daturæ: ex versicolorum autem, flauorum, & alborum semine prouenientibus, nullum certum indicium, si mixtæ sint satæ, sumi

Admirabilis rubro flore

Admir. flauo flore

Admir. albo flore

posse, quia eiusdem omnes sunt coloris in tenera ætate. *Aliud* porrò Rubræ genus mihi Viennę natum, semine ex Italia allato *Iasmin rosso*, hoc est Iasmini rubri, nomine: in fictilibus quidem natæ plantæ, pusillæ & humiles erant, latè nihilominus ramos fundentes: quæ autem in horto satæ, superiori generi rubros flores gerenti longè ampliores, & latissimè ramos spargentes, eadem serie quâ in suprà descriptis alternatim nascentes, eundémque ordinem seruantes, vt videlicet alternis in idem latus semper vergerent, atque spectarent, ipsi similiter cum suo caule admodum succulenti, & frequentibus nodis siue geniculis præditi, atque magna ex parte purpurascentes: folia in hoc genere magis atra, magis splendentia, interdum maiora, altera parte magis prominula, & inferiùs suum exortum in neruo habentia, similis tamen cum superioribus & odoris, & saporis: flores aliis forma pares, eodémque modo ex postremarum alarum sinubus nascentes, oblongiores tamen, tenuiores, & colore dilutiùs rubente, extremâ etiam parte minùs ampli, sex similiter staminula cum stilo in meditullio continentes, suauémque odorem spirantes: semen in caliculis, rubro alteri simile, hoc est, angulosum, & tuberculis obsitum, sed breuius & magis crassum: radix etiam breuior & crassior alterâ, interdum in binos aut ternos ramos crassos diuisa. Magis serotina est reliquis, & nisi Solem valdè apricum habeat, vix ad frugem peruenit in frigidioribus regionibus. Ex radicibus tamen, per hyemem in fictili siccâ terrâ pleno, conseruatis loco calido, plantas Viennæ habui, quæ maturum semen protulerunt: sed cùm per meam absentiam, ex horto non essent erutæ sæuâ illa hyeme anni 1586. corruptæ sunt, & genus illud mihi intercidit: Lugduni verò apud Batauos semine peregrè accepto, denuò natum 1599. *Sed* illud mirum in omnibus his plantis & obseruatione dignum, quod, cùm tabescere incipiunt, primùm folia, deinde integri ramorum articuli simul decidant, & circa nudos iam remanentes nodos, candida quædam efflorescentia interdum adnascatur, quæ temporis successu concreta, salis gustum referat: cuius postremæ notæ C. V. D. Ioach. Camer. pro nostra amicitia primus me admonuit. *Cæterùm* peregrina & venusta hæc planta, varia pro regionum diuersitate obtinuit nomina: Etenim ex Hispaniis semen primùm missum est, *Marabillas del Peru* appellatione, propter admirabilem florum in eadem stirpe varietatem: deinde *arreboleras* nomen inditum: ex Italiâ nunc Indici, nunc Mexicani *Iasmini* nomine, ob suauem videlicet eius florum odorem: Belgæ *Solanum odoriferum*, à foliorum cum Solani foliis similitudine, & florum odoris gratiâ vocarunt: Peruanos, à quibus initiò semen ad Hispanos peruenit, *Hachal indi*, crassâ & in palato formatâ pronuntiatione, nominare intelligo: Mulierculæ Viennenses, apud quas etiam in deliciis est, Geschecket Indianische blůmen, id est, versicolores Indicos flores nuncupant. *Hactenus ille*, qui videtur nobis fructus huius Mexicani floris malè Arbori tristi quondam appinxisse: eius autem figura meliùs placet quàm Plantini.

Iasmin rosso.

Nomina.

Clus. ou.

Gelseminum rubrum nuperrimè visum floribus puniceis putat Cæsalp. Mandragoram apud Theophr. vocari. Sed non placet Cæsalpini opinio, quandoquidem comperitur in hac plãta fructus racematus, vinosúsque suo sapore, qualem requirit Theophr. vires etiam non videntur cõuenire. Meliùs sentit Camer. de hac plãta in horto scribẽs: Gelseminum siue Iasminum Indicum, sub quo nomine cùm primùm fuerit ex Indiis aliis communicatum, semper postea hoc nomen retinuit, quamuis sit planta sui generis, & pauca habeat cũ Gelseminis communia. Magis propriè Flos Mexicanus à loco natali: θαυμάσια quidam ex Hispanico Marabillas.

Hist. Lugd. Iasminum rubrum Dalechampii, Flos coccineus.

Locus & Tempus.

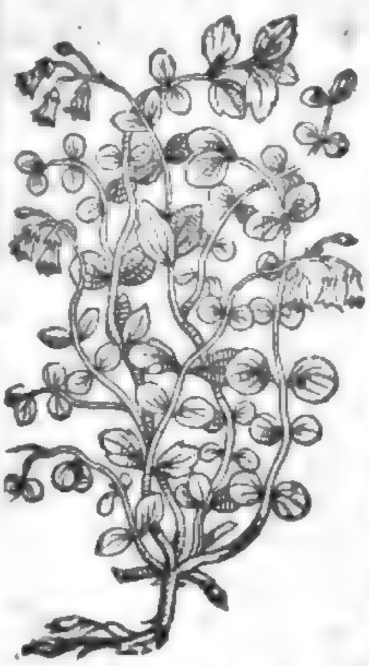
Habui semina à Fratre C. Bauhino cum hac inscriptione: semen Indicæ plantæ pulcherrimæ. Habui à Volmario insigni Parmacopæo Ill. Ducis Vvirt. A. D. D. Fel. Platero, qui vocauit *Taumanthin Peruuianum* & *Flacquetin Indorum*. A Do. à Pfefferlap ex semine collecto in Suffz. Accepi semen Stutgardiâ quod missum fuerat ab Hortulano Ducis Florentini cum hac inscriptione *Merauiglia di Peru maggior*. Item *Merauiglia di Peru* flore albo. Accepi à Tossano Carolo ex Burgundia cum hac inscriptione, *Flaculi Indii*. Semina hæc in horto Montbelgardico Ill. Ducis Vvirt. sata plantas aliquoties proferebant, quæ semen maturabant Septembri & Octobri, cuius plurimùm, vbi nigrescebat, spontè cecidit. Monitus à D. Camerario ramos in terram deposui qui apprehenderunt.

Vires.

Scripsit ad Clusium Patauio amplissimus Vir Iac. Antonius Cortusius, eius quæ vario est flore radicis binas drachmas intrò sumptas egregiè aquas educere. Quod è sapore iudicare potest autor H. Lugd. aquosa & humida est quædam eius portio: ignea verò, calidaque & sicca altera, quæ discutere valenter possit tumores frigidos.

CAMPANVLA SERPYLLI FOLIA Ioh. Bauhini.

Cap. IV.

Descriptio.

Vtriculas habet fruticosas Serpylli, longas, multas, in varios ramulos tenuiores diuisas: in quibus *folia* ex aduerso coniugatim posita, Serpylli æmula, iis tamen quædam maiora, alia minora, crenata, nonnihil pilosa, breuissimis pediculis adnexa. Ex ramulorum extremitatibus *pediculi* oriuntur palmares ferè, foliis nudi, in quibus flores bini terníue, deorsum nutãtes, Campanularum formâ, minimi digiti vngui magnitudine cedentes, colore, si rectè recordor, cæruleo.

C. Bauh. phyt. Campanula 9. siue Serpyllifolia Io. Bauhini.

Locus & tempus

Hanc in Rhætia florentem æstate inuenimus. Frater indidem siccam sine flore misit anno 1592. Gener Io. Henr. Cherlerus ex monte Gotthardo attulit.

LINIFOLIA CAMPANVLA lutea.

Cap. V.

Descriptio

Folia per caules ferè sesquipalmares alterno situ, oblonga, angustaque, Lini satiui foliorum æmula, læuia: *caules* superiùs in ramos abeũt qui *flores* gestant insignis magnitudinis, vnciâ longiores, croceo colore micantes, calyce in quinque lõgas aristas fisso, capitulo sequente Lini, sed magis turbinato: *radix* longa, crassa, lignosa, in plura *capita* tuberosa diuisa.

Depingunt & describunt Adv. ac sic denominant: Campanula lutea Linifolia Montis Lupi, flore volubilis. Hæc Lobel. Obs. videtur Viola Calathiana Plinii, flore luteo.

Hist. Lugd. nom.

Hist. Lugd. Hyssopus nemorensis & lutea. Sciendum autem nos iconem solùm H. Lugdunensis, huc referre, non item descriptionem, quæ non congruit figuræ.

Plant. Icon. pag. 414. Campanula Linifolia, Teut. 500.

C. Bauh. phyt. Campanula 4. siue Linifolia lutea.

Locus & tempus

Cùm essem Monspessuli mihi allata ex proximis montibus Linifolia Campanula lutea. Gener Cherlerus attulit collectam in planitie propter montem Lupi.

SOLDANELLA MONTANA quibusdam.

Cap. VI.

Descriptio

OBliquam agit *radicem*, nigram, crassiusculam, tuberosam, multas longas fibras quibus terræ hęret, demittentem, *folia* tria, quatuor aut quinque pediculis è radice ortis duum aut trium vnciarum nituntur, vncialia aut paullò maiora, circinatæ rotunditatis, crassa, solida, atro virore splendentia, in quibus nerui vix nisi siccis apparent obliqui: *caulis* inter folia surgit vnicus vt plurimùm, vel duo, dodrantales, nudi, qui superiùs in ramulos paucos diuisi *flores* gerunt duos tréſve, nutabundos, nolam imitantes, cæruleos, fimbriatos, stylo longiore prominulo. Succedunt *cornicula* vnciâ breuiora,

striata per supremam oram crenata, *semen* continentia.

Hanc sic depingit Clus. Sena habet, aut octona folia, crassa, in orbem ferè circinata, Brassicæ marinæ, quam vulgo Soldanellam vocant, æmula, sed duriora, supernè viridia, infernè dilutiore viriditate splendentia, gustu primùm exiccante, deinde acri & ingrato: flores gerit in læui, nudo, gracili, subrubro, palmarique cauliculo binos ternos aut plures, purpuræ vel saturæ, vel dilutæ colore, inodoros, Campanulæ modo efformatos, deorsum spectantes, & propendentes, vnico folio in quinque profundas crenas (quæ aliquantulùm laciniatæ sunt) & totidem alias singulares, diuiso, constantes è medio protuberante veluti quodam vmbone in longum stilum desinente, qui in vasculum, vel corniculum potiùs euadit, oblongum, durum, membranaceum, mucronatum, paruum, durum, virescens, simul congestum semen continens: radices fibrosæ, candicantes, ex vno veluti capite dependent, quod adnatis se propagat.

Est & aliud genus minore folio, neque circa pediculum, qui breuior graciliorque est, adeò circinato, sed sensim ab ipso in latitudinem excrescente.

Inueniebat etiam in ascensu montis Herrenalben in quibusdam vmbrosis locis quoddam genus amplis foliis, sed tenellis admodum, quæ parte inferiore non virebant, superiorum modo, verùm non minùs rubescebant, quàm Cyclamini flore odorato folia. Soldanellam montanam Aduers. sine flore pingunt, licet illi florem Gentianellæ minoris cæruleum assignent. Dalech. apud Hist. Lugd. florum picturam habet, sed malam. Vocat Lunariam minorem & Asclepiadem quorundam. Ic. Plant. p. 602. Soldanella montana. Teut. 715. Camer. apud Matth. Soldanella alpina. Violam alpinam foliis Asari minoribus hanc inscribit Gesner. hort. C. Bauh. Phyt. Soldanella tertia siue alpina rotundifolia. Et altera siue 4. folio minùs rotundo. Variat prior foliis & floribus: alia foliis supernè virentibus, infernè dilutiore virore splendentibus: alia foliis infernè virentibus: flos purpureus, nunc saturatior, nunc dilutior, flore etiam niueo reperitur.

Locus & tempus

In arduis montibus & celsis Alpibus quæ Insprugum & Rauispurgum ambiunt colligi: ac in quibusdam montibus Auenione non dissitis magna gliscere copia audiunt Aduers. Copiosè nascitur in Austriæ & Styriæ Alpibus, perpetuâ niue obsitis, nusquam verò latiorem, aut vberiorem conspiciebam, ait Clusius, quàm in iugo Vvechsel nuncupato, supra Aschpang Magn. viri Erasmi à Khunigsperg m. liberi Baronis: vbi

anno 1576. vnicam plantam lactei prorsus candoris flore inueniebam. Floret istic Iunio, interdum Iulio, & Augusto, niuium maturiùs aut seriùs liquescentium ratione. In hortos autem translata, etiam Aprili, vel cum Primulâ veris rubrâ floret: difficulter autem cicurari potest. Hanc herbam pulcherrimam florentem vidimus in montibus Rhæticis dictis Chempseche & Albula, Iulio mense 1601. Tunc fuit mihi denominata Cyclaminis species. Habuimus anno 1595. in Horto Il. E. C. Montbelgardi, allatam Argentina ex horto D. Friderici Meier.

Ex Theophrastiois illis ærulcatoribus nonnullos huius foliis, cuticulâ summâ deglubitis, ascitícique abdomini admotis, aquas educere, & vulnera illicò mirificéque carne & cicatrice claudere, tradit Lobelius, quod non vidimus. Folium crassiusculum est, & subadstringens, amaricante sapore, Soldanellę planè simillimum.

FINIS LIBRI VIGESIMI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

HERBÆ SILIQVOSÆ, PLERÆQVE ACRES, INTER QVAS MVLTÆ CVLINARIÆ.

POST Rapunculos, quid potiùs subiungi mereatur quàm Rapa, ac his consimiles Napi, Braßicæ, & huiusmodi aliæ? quas si plerasque in culinas accitas quis dicat, vt rumen impleant, vt ille ait, nulli reluctabimur. Illud potiùs Herbariæ Studiosis ostensum volumus, omnes infrà dicendas plantas id habere commune, vt semina siliquis inclusa gerant, acria sanè pleraque sicut & ipsæ plantæ.

BRASSICA VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT. I.

Raphanus. Crispa. Lœuis. Agrestis.

HORTIS & culinæ familiaris Brassica (ῥαφανὶς) quam Theophrast. trifariam diuidit hist. pl. lib.7.cap.4. Ac primùm quidem in eam, quę crispa οὐλόφυλλα: dein in eam quæ læuia [λειόφυλλα] habet folia: & tertiam agrestem [ἀγρίαν.] Videtur autem priorum (duarum) Brassicarum similiter & hæc esse differentia, quòd harum quædam nullum, quædam malum semen habent. In vniuersum autem crispa [οὔλη,] & meliore succo, & maioribus foliis est, quam læuis [λεία.]

Notandum autem non hîc solum Brassicam τὴν ῥαφανὸν à Theophrasto nominari, & ita à Theodoro conuerti, sed aliis etiam in locis sæpissimè, in quibus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Brassica vsurpat, & non pro radice neque radicula, quæ ῥαφανὶς quoque à Græcis vocatur. Ipse etiam Aristoteles Brassicam interpretatur. Scribit enim lib.5.cap.19.hist. Nascuntur Erucæ ex virētibus foliis, maximè Raphani, [ῥαφάνου] quam nonnulli κράμβην [Brassicam] vocant.

Raphanus Crambe.

Adhæc & Athenæus lib.9. ῥαφανὶν Theophrast. κράμβην esse dicit, ita siquidem illic ait. Theophr. verò ad hunc modum scribit. [τῆς δὲ ῥαφανοῦ] (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μὲν ἐστὶν οὐλόφυλλος, ἡ δὲ ἀγρία: Raphanus, Brassicam dico, altera crispis est foliis, altera siluestris [lęuis Dalechampius.]

Antiquos Raphanum Brassicam vocasse monstrat Apollodorus Carystius.

Raphanum scio vocare nos: at hospitis
Vos Braßicam.

Plinius negligentiùs legit, imò nec animaduertit quidem, quæ Theoph. ac Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse siquidem lib. 19. cap.5. Raphano radici tribuit, ac rursus eiusdem libri c. 8. ad Brassicam quoque retulit, Catonem, qui illa ex Theophr. transcripsit, his verbis citans. Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam [latis Cato] extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam Papinianh vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat.

Catonis Braßica 3.

Idem Plinius eadem tria genera libr.20.cap.9. reperit. In tres, inquit, species diuisere Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada [legendum videtur Selinoidea, siue Selinoiden, ex Catone c.157. vocauerunt, à similitudine Apii foliorum; stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata Crābe, tenuioribus foliis, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima.

Quò verò Catonis sententiam de Brassicę generibus clariorem reddam, verba eius ex cap.157. adscribam. Nunc vti cognoscas genera earum, prima est leuis, quæ nominatur λεία, grandibus, & latis foliis, caule magno, validam hæc habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς vocatur. Hæc est & aspectu, & natura bona ad curationem, validiorque est quàm suprà scripta est. Item est tertia, quæ κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenuioribus foliis, & acerrima, omnium est istarum tenui succo vehementissima.

Læuis. Crispa. Crambē.

Atque hæc tria genera Brassicæ agnoscit etiam Eudemus Atheniensis libr. de oleribus apud

Commemorat Aug. Gall. Brassicam, *Cauoli o Verzi, crispi, capucciati, Verzi fiori, Verzi rapi, & capucci serrati.*

De brassica duplici campestri Clusii agemus sub titulo Perfoliatæ siliquosæ, Caules siue Brassica, quas Aduersaria tradunt diuersas, sunt hæ:

Brassica:
- Alba, Sessilis, glomerosa, aut capitata, Lactucæ habitu.
- Eadem conuoluta & arctè occlusa, apud Belgas, rubro colore, enematibus aptior.
- Sabauda, vulgò *Sauoye*, patula & minùs occlusa, foris virens, intus albicans.
- Racemosa non globosa, vulgò Italicè *Cauli fiore*, siue florida Pompeiana.
- Laciniosa alba, & Rubra Cumana vulgatior.
- Nigra, vndantibus, crispis & laciniosis foliis.
- Marina multiflora, Syluestris, monospermos.
- Caulorapa, brassica peregrina, medio caule turbinata & rapata.

Obseru. Brassica vulgaris satiua, capitata, florida: botrytis tenuifolia, laciniata. Et Icon. Plant. Lactuca satiua sessilis, siue capitata: vulgaris satiua, alba, sessilis, glomerosa, aut capitata, lactucæ habitu: patula crispa Sabauda æstiua: Sabauda hyberna, florida botrytis, marina siluestris multiflora monospermos: Rapa Brassica peregrina, caule rapum gerens, tenuifolia, laciniata, & fimbriata. Dalech. apud Hist. Lugd. Brassicæ tria prima genera facit. Brassicam satiuam, siluestrem & marinam. Nobis relictis duabus posterioribus de satiua hîc tantùm sermo sit. Diuidit autem satiuam in albam & rubram. Albæ septem tradit species. Albam vulgarem seu læuem satiuã: Albam crispam, Capitatam albidam, Capitatam polycephalon, Pompeianam aut Cypriam, Brassicam floridam Dodonæi, Asparagoden & Raposam. Rubræ agnoscit species 4. Rubræ speciem primam, quam Cumanam vocat, & Brassicam læuem Catonis, eamque primam omnium à Fuchsio descriptam esse dicit: secundam, quam Dodon. Brassicam Lacututrem appellet: Tertiam, Dodonæo σελινοειδῆ Lat. Apianam dictam: & quartam quam Dodon. nigrã sed Fuchs. Crispam & σελινοειδῆ Apianam à similitudine Apii cognominet. Huic insuper adiungit Crispam Tragi, & Tenuifoliam laciniatam Lobelii, cuius gemina varietas. Brassicas suas Taberna in duo primùm distrahit genera: in domesticum siue satiuum, & siluestre, de quo pòst Satiui aliud esse læue, idemque duplex, ex viridi albùm, & rubrum. Aliud crispum, capitatum aliud: aliud proliferum floridum, Italicè Caulifiori dictum. In specie quidem recenset has. Brassicam 1. Kölkraut 1. Brassicam 2. Kölkraut 2. Brassicam rubram Rotter Köl. Brassicam capitatam, Cappes/kraut / Cappes Köl. Brassicam capitatam rubram Rott Cappes. Brassicam crispam Krauß Köl kraut. Brassicam proliferam, Büschelköl kraut. Brassicam crispam proliferam, Buschel krauß Köl. Brassicam proliferã floridam Blumen Köl. Brassicam Anglicam, Englisch Kölkraut. Brassicam Sabaudam Saphoysch Köl/de qua dubitamus an eadem sit cum Brassica capitata rubra: Brassicam Sabaudam crispam, Saphoysch kraut Köl kraut. Brassicam tophosam, Buckel Köl. Brassicam Selinsiam latifoliam, Breyt krauß Köl. Brassicam Selinsiam angustifoliam Schmal krauß Köl. Caulorapum, siue Rapocaulem, Rüben Köl, & Caulorapum longum, Langrüben Köl, quas nos non separamus, & Brassicam rapicaulem inscribimus. De quibus omnibus suo agemus loco, vt & C. Bauhini 26. speciebus, ac etiam Hadriani Iunii sex, inter quas & marinam numerat.

Brassica olus est vulgatissimum, ait Cæsalp. flores pallidi aut candidi, color aliis virentior est, aliis candicans: aliis ad purpureum vergens: crispitudo & læuitas tum in genere virenti, quod nigrum vocatur, tum in candido reperiuntur. At purpureum nequaquam crispum adhuc visum est. Omnium crispiss. inter nigra reperitur: Plinio Sabellicum: Theoph. Crispum. In hoc genere Selinida & Apiana Plinio. Candida & purpurea breuiore caule, sed quæ magis crescit in caput foliis rotundioribus: Crispa inter candidas crescit in caput oblongum, candida, tenerrima. Læuis non nisi ex iure pingui paratur. De hac Plinius inquit, læuis constat foliis è caule exeuntibus: vnde Caulodis dicta est, nullius in medicina momenti: hinc sumptum vulgare nomen *Cauoli* apud nos. Quædam in caput rotundum crescunt *Caputios* vocant. Plinius Cumanum vocat. Quibusdam caulis in caput extuberat Rapi similitudine vulgò *Torzutos* vocant &c.

Κράμβη (brassica) Græci, quasi κορηαμβη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum quas Græci κόρας vocant, hebetet. In qua sententia fuit Columella cùm scribit.

> *Nunc veniat quamuis oculis inimica Corambe.*

Et melius χράμβη quasi χεράμβη dicta est, quòd τῷ χηρῷ ἀμβλύ: vel rectiùs ἀντίζη, id est, quòd crapulæ satietatique aduersetur, vt dicitur. Græci veteres etiam (vti dictum) ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quandam amicitiam & affinitatem vtriusque seminis, vetustioris præsertim, vtramque plantam generandi. Nicander Colophonius in Glossis apud Bœotos γασίνας Brassicas nominari ait. Hoc tamen Dalech. non ad alias, quàm capitatas, vel eas, ad quarum radices velut Rapum extuberet, refert. Brassica à Latinis appellatur, quasi præseca, inquit Varro, quòd huius scapus minutatim præsecatur: siquidem nunc tõnsili, nunc cymoso caule spectatur. Sunt qui dictam existiment quasi passicam, quòd ex caule minutim præsecetur vt passa fiat, vel ἀπὸ τοῦ βρύχειν, id est à vorando dictam verisimile est. Estur enim tota à plebecula, tum cruda, tũ cocta, vel muriã seruata: à Germ. Köl. Belg. Kool: Gall. Choux. Ital. Cauli, Cauolo: Hisp. Verça Colbos: Angl. Cole/Colwurte: Hungar. Vörös kapusta: Boh kapozta & Zely.

Nomina linguarum.

Cæterùm, Olus hoc Lachrymis Lycurg. à Libero patre vitibus adalligati natum prodidit Nestor, in eo libro qui Alexicepos inscribitur: perniciali forsitan cum ea (Viti) odio flagrare hisce fabularum inuolucris innuens. Vitis enim & Brassica tantã laborant discordia, vt si in agris olus hoc assitum Viti prosiliat, vel vinum exilius proferat, vel ipsa confestim marcescat, vel certè sarmenta eius contabescant. Tam pertinax inter has plantas inimicitia, vt si defluxionis impetu vua procidat, aut laxior in fauces decumbat, infecto capiti Brassicæ crudæ succo in excelsum oris protinus resiliat. Si Brassicæ fuerit vicina Vitis, luxuriantes eius palmites potiùs repandi curuabuntur, quàm recti velint propiùs accedere intestinæ non immemores discordiæ. Similiter si quis feruescenti in olla Brassicæ vini paululùm guttatim instillauerit ne ampliùs quidem excoquetur, sed suis viribus defuncta ad perniciem

trahetur. Vitem viuam oleris huius odore fugari Theophr. affirmat, ālitámque ad olus diffugere Varro tradit. Quin & brassicā corrumpitur in dolio vinum sapore & odore, quod betæ foliis demersis restituitur. brassicam inter olera, vt legere est apud Athenæum Mantin [vatem] Prisci vocarunt. Non autem solus Menander brassicam appellauit Sacram. Est enim apud Hipponactem in Iambis dictum huiusmodi:

Elapsu ille supplex Brassicam adorabat
Septifoliam, aut eam succosam Pandora
Sacrificabat Thargeliis, antequam Pharmacum biberet.

Iones iureiurando post Brassicam suam fidem adstrinxisse, constat ex sequentibus, Ex multis nominibus per Brassicam, te maximè diligo, inquit Ananius Teleclides in prætoribus, per Brassicas hoc iuro, dixit, Epicharmus in terra & mari, itidem per Brassicam hoc asseuero. Eupolis in Bapus, Per Brassicam ita est. Iusiurandum verò Ionicum hoc videbatur: nec absurdum fuit per Brassicam deierasse quosdam, cùm Zeno Cittiensis, qui Stoicam sectam condidit, imitatus iureiurandum Socratis per canem conceptum, per Capparim iurauerit, vt Empodus autor est in suis commentariis.

Locus & tempus.

Brassicæ in hortis passim coluntur. Frigidis verò & pluuiosis positio earundem optima. Salsis etiam aquis iuuari brassicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophrast. quare nonnullos nitro aquæ permisto aspergere brassicam, vt Aegyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, sicuti & si priusquam coquatur, sale commaceretur, Martialis nitrata aqua viriditatem conseruari scribit his versibus.

Ne tibi pallentes moueant fastidia Caules,
Nitrata viridis Brassica fiet aqua.

Palladius non nitratam aquam, sed nitrum ipsum inspergi iubet his verbis: Celeriùs coquitur virore seruato, si dum est trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello desuper spargas, vt speciem pruinæ candentis imitetur. Brassica autem Plinio ex Columella toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissimè tamen ab æquinoctio Autumni. Transfertur cùm quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo Vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriórque cauliculus, Apicii luxuria, & per eum [perinde] Druso Cæsare fastiditus [blanditus Vet.] non sine castigatione Tiberii patris. Post Cymam ex eadem Brassica contingunt æstiui, autumnalésque cauliculi, mox hyberni, iterúmque Cymæ. nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa Solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate, si siccior, Autumno plantatur. Humor fimúsque si defuêre maior saporis gratia est: si abundauêre, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè conuenit. Est hæc quoque res inter operaganeæ, quapropter non pigebit verbosiùs persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primùm omnium si in repastinato seras: dein si terram fugientes cauliculos seces, à terráque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules, ita ne plùs quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tędióque. Cuicunque autem generi pruinæ plurimùm suauitatis conferunt: & nisi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimùm nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniam nisi in maritimis non proueniunt, nauigatione quoque longinqua viridibus adseruatis. Statim desecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè siccatos, obturatósque conduntur, omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in transferendo, alga subdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolii nitrúmque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale, priùs quàm coquantur maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, & in medullam semine ex aliis addito [abdito M.]

Cyma.

Quid autem sit Cyma in brassica declarat idem Plinius. Cymas, inquit, à prima sectione præstat proximo Vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior, teneriórque cauliculus. Et paulò pòst. Post Cymam ex eadem brassica contingunt æstiui, autumnalésque cauliculi, mox hyberni, iterúmque Cymæ. Celsus lib. 17. c. 27. Cymas, inquit, seu cymata præteneros dicimus in brassica præcipuè coliculos. Vere appetente progerminantes, velut κυήματα planè sint, id est, fœtus, ducta translatione à ventrem ferentibus fœminis ad brassicam, quę ineunte Vere, turgens succo, & cumplurimùm cymosa sobole grauida coliculos enititur. Cymæ, inquit Ruellius, sunt quidam scaporum delicatiores teneriorésque coliculi, quos à prima sectione præstant. Nec me fugit recentes quorundam olerum germinatus, turionésve, velut Armoraciorum, Sinapi, Naporum, Rapi, Cymas classicis Authoribus appellari. Cyma quoque, licèt muliebri sexu frequentiùs soleat vsurpari, nonnunquam genere neutro Græcorum imitatione legitur, ut apud Columellam in carmine, quod hortorum cultui nuncupauit.

Tunc quoque conseritur, toto quæ plurima terra
Orbe virens, pariter conseritur plebi, regique superbo:
Frigoribus caules, & Veri Cymata mittit.

Et quod Galenus adnotauit κῦμα καλοῦσιν, [illegible] τὸ διὰ τριῶν συλλαβῶν ὀνόματος, λεγομένου τοῦ κυήματος, &c. i. e. Brassicæ igitur germen, quod [brassicæ germen] nónulli κῦμα nominant, per contractionem nominis trissyllabi κυήματος, &c. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco etsi corrupta sint vulgaria exemplaria, quæ habent [illegible], non dubium est quin legendum sit πρωτοτόμου καυλοῦ, & cætera, Id est, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos. Cuius auxilii ab Archigene ad renum affectiones præscripti efficacia, & prototomorum caulium lectio à Dioscoride confirmatur τὸ δὲ αὐτῆς (κράμβης) κῦμα, inquit, εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ, καὶ οὐρητικώτερον. Id est, brassicæ Cyma stomacho commodior quidem est, sed acrior, & magis vrinam ciens.

Eorumdem caulium meminit & Martialis.

Et faba fabrorum, prototomique rudes. Item,

Quum mihi boleti dederint tam nobile nomen.

Prototomis, pudet heu! seruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima sectione ac cæsurâ, quando videlicet ad seminis generationem augescentes succiduntur, & in ciborum vsum veniunt. A Marcello caules Haplosiles à teneritudine, Græca appellatione, dicti sunt.

Quod autem Plinius ait. Sunt qui semen Trifolii, aspergant foliis: hoc dudum ex Constantino Ca-

no Cæsare & Palladio Cornar. declarauit, parum animaduertentis fuisse, vt τριφύλλον γεραιίτην χαμαίδρυν, in Trifolii semen conuerteret.

Brassica decimo à satu die se demonstrat, nisi semina quæ solo mandantur, vetustate sint exucta: tum enim in aliam degenerare stirpem Marcus Varro tradidit. Semen vetus tantùm valet in quibusdam rebus, vt naturam commutet. Nam ex semine Brassicæ vetere sato, nascuntur Rapa, & contrà ex raporum Brassica. Secari non debet quæ sementi destinatur. Sed occurrit ingens discordiæ miraculum. Hoc olus vitem fugare diximus: Cyclamino & Origano, perarescit.

De Brassicæ satione hæc Colerus: Ante hiemem excolitur terra & benè adæquatur, mense Februario seratur semen Brassicæ, etiamsi congelata sit terra ac etiam tecta copiosa niue, postea sparge suprà fimum Gallinarum: prouenient Brassicæ plantæ pulcherrimæ & optimæ ad transplantandum, quæ non corrumpentur. Item circa diem à Matthia denominatum bonæ matres familiæ serunt Kapsamen aut Kholsamen, si terræ possunt committere, vel antè terram colunt, deinde circa diem Matthiæ serunt, etiam supra niuem. Quædam in Martiis terram madefactam miscent cum semine & serunt in hypocaustis sub scamnis: vbi gelu præteriit in terra serunt. Ait idem, in Martio, Brassica alba capitata [weissen Kohl,] seritur in Martyrum septimana, circa S. Vrbani diem transplantantur, ager bis arandus: vnaque planta distet sesquipede, tribus septimanis pòst ad radicem cumulanda terra & fodienda: plantando loco vbi meridianus Sol parum luceat, non enim facilè Solem tota die perfert.

Brassica satiua, vt scribit Diosc. aluo commoda est, si leuiter ferue facta edatur. Percocta verò aluum sistit, & magis quæ bis cocta, & in lexiuio cocta est. Stomacho autem incommoda est. Et æstiua acrior est. Quæ verò in Ægypto est, ob amaritudinem edi non potest. Cæcutientibus tamen & tremulis in cibo auxiliatur: & noxas ex crapula & vino, à reliquo cibo sumpta extinguit. At Cyma ipsius stomacho commodior est, sed acrior est, & magis vrinam ciet. Eadem condita, stomacho incommoda est, & aluum turbat. Cæterùm crudæ succus cum Iride & nitro deuoratus, aluum mollit. Cum vino verò potus, morsis à Vipera opitulatur: cum fœnigræci farina & aceto, podagricis & arthriticis, sordidisque ac veteribus vlceribus, impositus prodest. Idem per seipsum naribus infusus, caput purgat. Cum Lolii farinâ appositus menses ducit. Folia imposita per se, aut trita cum polenta, faciunt ad omnem inflammationem, & tumores. Ignes item sacros, & pustulas nocturnas, & lepras sanant. Cum sale verò carbunculos emarginant. Continent etiam defluuium capillorum in capite. Eadem elixa (ἑψόμενα) & melli ammixta ad gangrænarum nomas faciunt. Si verò cruda cum aceto edantur, splenicis prosunt. Sin commanducentur vt succus deuoretur, vocem interceptá [ἀπολωλυῖαν & non retusam vt malè Ruell.] restituunt. Decoctum ipsius potum, aluum & menses mouet. Flos in pesso appositus post partum, conceptionem impedit. Græcè legitur τὸ δ᾽ ἄνθος ἀτόκιον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προσθετὸν ἐν πεσσῷ, quæ sic Ruellius, flos post conceptionem in pesso subditus, partum abortu vitiat. Semen maximè eius quæ in Ægypto nascitur potum, lumbricos expellit. Admiscetur etiam in antidotos Theriacas. Et faciem ac lentigines depurgat. Caules virides vnà cum radicibus vsti, & adipe suillo vetere excepti ac impositi lateris diuturnos dolores sedant.

Ruell. not.

Hæc *Dioscorides*, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Asclepiades, Galeno teste, de cauliculis ad vocem interceptam præscripsit. Brassicæ viridis, inquit, cauliculos abstersos manducandos præbe, & quod instar palearum exuccum est, expuere iube, succum verò delingere. Alia, Brassicæ succum cum melle coctum delingendum exhibe, auxiliabitur confestim.

Brassicam Athenis cibo parari solitam fuisse pro puerperis mulieribus commemorat Athenæus, velut idoneum medicamentum quoddam, & aptam nutriendo corpori. Ephipp. in Geryon.

Oleoque Brassicam in fasciculos collectam incoquere.

Antiphanes in Parasito Brassicam memorat tanquam vilem cibum his verbis.

Brassicam tamen vnctam coquunt, ô dij!

Diphilus in Insatiabili:

Adueniat, quæcunque bona sunt afferamus statim:
Brassicam vnctam.

Apud Ægyptios in cænis statutum est, inquit Athenæus, ante omnem cibum brassicam elixam (ad arcendam ebrietatem) comesse, & ad compotationes ita sese præparare. Multi sanè, vt ab ebrietate vindicentur, præsumunt Brassicæ semen: quamobrem Sybaritæ, vt inquit Timæus, antequàm potarent, Brassicarum esu se muniebant. Alexis.

Heri bibisti plus satis: nunc graue caput,
Sentis, medendum est huic malo ieiunio:
Deinde Brassicam tibi dabit quispiam
Elixam. Eubulus alicubi:
Vxor mihi Raphanum si tu afferas,
Hanc crapulam è vestigio discusseris
Ni fallor omnem.

Anaxandrides:

Si Lauabitis,
Raphanumque multum editis, hac mox desinet
Vexare vos capitis grauedo: frontibus
Nubem insidentem tristibus dispergite.

Nicochares:

In crastinum Raphani loco nos balneum
Quod crapulam sanet tuam parabimus.

Amphis:

Nullum remedium est ebriis paratius,
Quàm si molesti quidpiam fortè accidat
Subitò etenim mirum in modum illud dissipat;
Raphanus vt non magis
Ad id valeat.

Brassicæ hanc facultatem Literis mandauit Theophrastus, & hoc præterea, vitem etiam, dum viuit, odorem brassicæ auersari.

Cur autem crapulam sedet, id causæ subdit Aristoteles in probl. quia eius succus crudos humores & vinosos in aluum attrahit, ac ipsa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in vesicam ferũtur. Vnde cùm humores vtrinque abigantur, refrigerato corpore, illo crapulam sedari perspicuum est, præsertim quum sequax vini vapor humoribus deorsum conuersis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui sese efferens in caput, mentis arcem obsidet, & temulentiam grauitatemque creat.

Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendumque, rosaceum per se & cum aceto, aut hederæ, aut Brassicæ succo præscribit. Quin & ipsa Brassicæ folia calida macerata, capitique circumposita, ac obli-

gata naturaliter ebrietati resistere ait.

Apud Græcos porrò adeò frequentis fuit in cibo vsus Brassica, maximè quæ κράμβη dicitur, vt bis coctafastidiri cœperit, & apud Apicios in prouerbium abierit, δὶς κράμβη θάνατος, quo etiam hodie vtimur, cùm rem iterum atque iterum repetitam, non sine molestia, significare volumus.

Quid si hæc eadem illa sit, quæ tot exercuit, imò ferè occidit, Grammaticos, illo Satyrici senariolo vaticinante quantùm crucis nostris olim Criticis poneret.

Occidit miseros Crambe repetita magistros

Antequam autem Medicos populus Romanus reciperet Brassicâ sexcentis annis ita vsus est, vt nullus morbus oriretur quem non hoc olere, Marco Catone id annotante, curaret. Ex quo vires eius persequi par esto.

Brassica omnibus oleribus antè stat. Eam esto, ait Cato, vel coctam, vel crudam. Crudam si edas, in acetū intingito, mirificè concoquit, aluum bonam facit, lotiumque promouet, ac ad omnes res salubris est. Si voles in conuiuio multùm bibere, cœnaréque libenter, ante cænam esto crudam, quantùm voles ex aceto. Et item vbi cœnaueris, comesto alia quinque folia, reddent te quasi nihil comederis, biberisque, bibesq; quātùm voles. Vt aluum deiiciat quomodo præparanda & danda sit docet. Si verò ægrè lotium it, Sumito Brassicam, inquit, coniicito in aquā feruentē, coquito paulisper, vti subcruda fiet, postea aquam defundito non omnem: eò addito oleum, & salem, & Cymini paululùm: inferue facito paulisper, postea inde iusculū frigidum sorbere, & ipsam Brassicam esse oportet, vti quamprimùm excoquat, quotidie id facito. Quæ vocatur σκληρώδης hæc septem habet bona in comestura. Et primùm scito: de omnibus Brassicis nulla est Crambe tertia medicamentosior. Ad omnes tumores, ad omnia vulnera eam contritam imponito. Hæc omnia vlcera purgabit, sanaque faciet sine dolore, tumida concoquet, vulnera putrida cancrosque purgabit, sanosque faciet, quod medicamentum aliud facere non potest. Verùm priusquam id imponas, aqua calida multa lauato. Postea bis in die contritam imponito. Ea omnem putorem adimet. Si cancer ater est, is olet, & saniem spurcam mittit. Si albus, purulentus est. Sed si fistulosus, subtus suppurat sub carne. In ea vulnera huiuscemodi tere brassicam, sanum faciet: nam optima est, ad huiusmodi vulnera. Et luxatum si quid est, bis die calida foueto, brassicam tritam apponito, citò sanum faciet. Si bis die apponitur, dolores auferet, & siquid contusum est, erumpet, si brassicam tritam apposueris, & sanum faciet, & si quid in mammis vlceris natum, & carcinoma, brassicam tritam apponito, sanum faciet. Et si vlcus acrimoniam eius ferre non poterit, farinam hordeaceam misceto, ita apponito. Huiusmodi vlcera omnia hæc sana faciet quod aliud medicamentum facere non potest, nec purgare. Et puero, & puellæ si hulcus erit huiuscemodi, farinam hordeaceam addito. Et si voles eam esse, consectam lautā siccam, sale ac aceto sparsam esto, salubrius nihil erit. Quò libentiùs edas aceto mulso spargito, mentham addens siccam, & rutam, & coriandrum sale sparsam paulò libentiùs edes. Id benè faciet, & mali nihil sinet in corpore consistere, & aluum bonam faciet. Si quid antea mali intus erit, omnia sana facies. De capite & de oculis omnia deducet, & sanum faciet. Hanc manè esse oportet ieiunum. Et si bilis atra est, & si lienes turgent, & si cor dolet, & si iecur, aut pulmones, aut præcordia, vno verbo, omnia sana faciet quæ intrò dolitabunt: eódem silphium inradito, bonum est. Cùm venæ omnes, vbi sufflatæ sunt ex cibo, non possunt perspirare in toto corpore, inde aliqui morbi nascuntur, vbi ex multo cibo aluus non it, proportione Brassicā si vteris (vti te moneo) nihil istorum vsu veniet ex morbis. Verùm morbum articularem nulla res tantùm purgat, quantùm Brassica cruda, si eam edes cum ruta, & coriandro concisam. Sic & Laserpitium inralum cum Brassica ex aceto oxymelli, & sale sparsa. Hac si vteris, omnes articulares morbos poteris expellere. Nullus sumptus est, & si sumptus esset, tamen valetudinis causa experirer, eam manè oportet ieiunum esse: Omnis qui insomniosus est, hac eadem curatione sanum facies. Verùm assam Brassicam, & vnctam caldam salis paululùm dato homini ieiuno. Quàm plurimam ederit, tam citissimè sanus fiet ex eo morbo. Tormina quidem molesta erunt, sic facito. Brassicam macerato benè, postea in ollam coniicito, deferuefacito benè, vbi cocta erit benè, aquam defundito. Eò addito oleum benè, & salis paulùm, & cuminum, & pollinem polentæ. Postea bene feruefacito, vbi ferbuerit, in catinum indito. Dato edat si poterit sine pane, si non, panis parum ibidem madefaciat, & si febrim non habebit, dato vt vinum atrum bibat, citò sanus fiet. Et hoc, si quando vsu venerit, vt quis debilis fiet, hæc res sanum facere potest, si brassicam edet ita vti suprà scriptū est. Et hoc amplius: Lotiū conseruato eius, qui Brassicam esitauerit, id calefacito, eò hominem demittito, citò sanum facies hac cura, exper.um hoc est: Item, pueros pusillos si laues eo lotio, nunquam debiles fient: & quibus oculi sunt parum clari, eo lotio inunguito, plus videbunt. Si caput aut ceruices dolent, eo lotio caldo lauito, desinent dolere. Et si mulier eo lotio locos fouebit, nunquam ii virosi fient. *Hæc inter alia Cato*, quæ maluimus formali eius Minerua reddere, ne quid verborum eius deperiret, aut aliquid in detrimentum sententię omitteretur, aut mutaretur, quod dum nitori orationis consultum volunt, fieri consueuit.

Brassicæ laudes, inquit Plinius, longum est exequi, cùm & Chrysippus Medicus priuatim volumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarint. Cuius sententiam vel eò diligentiùs persequi par est, vt noscatur qua medicina vsus sit annis DC. Ro. populus. Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibúsque, vel stomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, Coriandro, Ruta, Mentha, Laseris radicula, sumptam acetabulis duobus matutinò: tantámque esse vim, vt qui terat hæc, validiorem fieri se sentiat. Ergo vel cum his tritam, sorbendam; vel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem, morbísque articulariis illini cum Rutæ, Coriandri, & Salis mica, ac hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulósque mirè iuuari. Si foueantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foueri

ueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas eluxatas, & tumores euocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, vigiliasque tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum potâ. Quin & vrinam eius qui Brassicam esitauerit, asseruari, calefactámque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad exprimendam sententiam. Pueros pusillos si laues ex vrina, nunquam debiles fient. Auribus quoque ex vino succum Brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine hulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis causâ poni conuenit, in iis duntaxat quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eandémque bis coctam sistere. Vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem: postea sumptâ crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multùm: succum verò crudæ vel angulis tantùm tactis cum Attico melle, plurimùm. Facillimè concoqui, cibóque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho neruisque, ideò & paralyticis, & tremulis dari iubet: & sanguinem excreantibus, Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon, & renum causa: lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduersus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion Opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item Spleneticis in vino albo per dies 40. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bibendúmq; demonstrat. Contra verò singultus cum Coriandro & Anetho, & melle ac Pipere ex aceto, Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis vlceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto vel cum Fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisque imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Suggillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testiũ & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficaciùs eandem cum Faba trita, Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus Brassicæ generibus suauissima est cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ ad tot vsus laudatam fœtêre humi effusam. Stirpium Brassicæ aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe peruetusto. At cum Lasere & aceto in vicem psilothri euulsis illitus pilis: nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferuefactus, vel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsúmque ex alto. Nulla ergo sunt crimina Brassicæ? imò verò apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere: & in Aegypto propter amaritudinem non estur.

Sed de Brassicæ facultatibus disserit Galenus his verbis. Brassicæ succus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipsius communi siccantium ratione sistit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo, in quo cocta cum aqua fuerit, extractam ipsam protinus in vasa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, si salem loco gari sumpseris. Quod si humentem aluum siccare voluerimus, priorem aquam, vbi Brassica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rursum Brassicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cùm ventris deiiciendi gratia sumitur: volumus enim hoc casu proprium ipsius succum omnem non deponere, sed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur proprium succum seruare omninò potest: quin potiùs omnem abiicit, si coctum diutiùs fuerit: Brassica paucum habet alimentum, & edulium est non firmum, sed laxum. Succum habet non probum, vt Lactuca, sed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipsas, quod sciam, insigniter neque prouocat, neque moratur. Brassicæ germen quod nonnulli κύμα nominant, minùs quàm Brassica ipsa siccat: tametsi aliorum olerum caulis temperaturâ vt plurimùm est quàm folia siccior, potissimùm quum iam propè est, vt semen profundant. Et, Brassica esculenta desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Brassicæ Ægyptiæ: quantò scilicet ea temperatura siccior est. Sanè amaræ qualis semen particeps est: sicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcunque modicam abstersionem postulant, adiuuat. Porrò caules Brassicæ combusti cineres efficiunt admodum desiccantes, vt videlicet iam & causticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes: ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. *Hæc Galenus.*

Simeon Sethi: Malum, inquit, & melancholicum succum Brassica procreat, visum hebetat, & somnum per tumultuosa insomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem sistit. Quapropter in quibus humectam aluum siccare volumus, ipsam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confestim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aëris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Aestiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Vrinam ducit, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem sanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque vitii amittit. Flos eius proprietate quadam semen genitale corrumpit.

vtero impositus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus imposita ea conglutinat, & malefica vlcera & induratas inflammationes sanat.

Brassicæ semen crassiusculè contusum, inquit Matthiolus, & in carnium iure feruefactum, potúmque vnà cum ipso iure colico dolore laborantes præsentaneo remedio iuuat. Brassica tormina discutit, si bis edatur cocta, addito Cymini semine, Sale, Oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præsertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodest iecinorosis, lienosis, & renum calculo laborátibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus visum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur succus vtiliter potandus aduersus fungorum venena. Cocta, & longo pipere aspersa vnaque cum iure sumpta nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna vtilitate anhelosis.

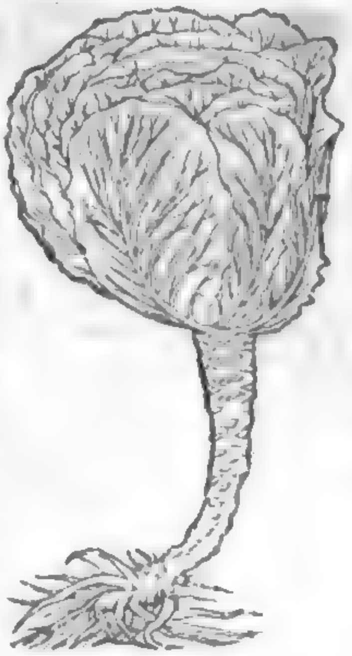
Brassica, vt scribit Cardanus, triplici nobilitate præstat, nam cibus est & medicina, adeò vt Romani non aliam nouerint tam in externis, quàm interioribus morbis: Vi tam egregia, vt incocta vasis in quibus aquæ feruere solent, crustas ab illis auferat: partibus enim tenuibus & nitro similibus prædita est. Sapore adeò suaui, vt à plærisque nobilioribus eduliis præferatur.

Cæterùm scribente Dodonæo, Brassica omnis reficcantem & adstringentem facultatem habet: atque vnà nitrosam quandam vehementiùs abstergentem qualitatem: hanc autem succus aut decoctum eius sibi vendicat: substantia siue brassicæ corpus adstringentem & reficcantem retinet. Deponit etenim brassica decoctione nitrosam hanc qualitatem quæ succo ac humido eius insidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad se pertrahit. Quam ob causam decoctum eius aluum mouet: veluti & succus si bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta est, aluum brassica siccat & adstringit: alimentum autem corpori præbet exiguum: succum verò ingenerat non probum, vt pote crassum ac melancholicum, minùs tamen crassum aut vitiosum, quæ albidæ sunt: quæ idcirco & aliis præstant.

De Brassica Baptista Fiera sic cecinit.

Iam veniat folio Chrysippi Brassica crispo,
Vel patulo & leui, vel glomerata comas.
Prima salutifera, & ventrem lenire parata,
Bullierit medico si tamen igne, placet.
Omnibus ardor inest grauior tum & esca secundis,
Ne capiti noceant vina superba premunt.
Extumidam referant vesicam, ægrumque lienem,
Hepar & obstructum fœmineumque femur.
Arida Socraticam pareret ni Brassica bilem,
Iure erat in morbis omnibus illa satis.

BRASSICA CAPITATA ALBA.

Sicuti vsu frequentissima est brassica alba capitata, ita in hoc genere prima nobis describetur.

Caulem ergo hæc producit crassum, albicantem, crasso cortice tectum, medullà parum acri & subdulci: *Folia* quæ primùm erumpunt lata habet & ampla, subrotunda, nullis essatu dignis laciniis sinuata, longis crassis pediculis hærentia, costis neruisque albicantibus intertexta. Quorum inferiora auulsa, aut fortè decidua, *stipitem*, relinquunt densa vestigiorum serie rugosum & inæqualem: Superna verò quæ remanent lata quoque & subrotunda, & ex viridi albicantia & cæsia, mutuo incubitu in *caput* maximum durissimum conglobantur: tam arcto complexu, vt difficilè separentur. Horum interiora planè albicant. Porrò *glomer* appetente Vere, quo tempore seminii ergo transplantari solet, parum dehiscens, è medio caulem erectiorem profert *floribus* luteis aut luteopallidis, quibus delapsis *siliquæ* longæ nascuntur teretes, acuminatæ: semina parietum medullosorum intersepto claudentes rotunda. Hyemem non durant, nisi contra frigus muniantur. Rei familiari potissimùm hæc expetita, propter vsum, & quia diutiùs in cellis adseruari solent. Hæc interdum elegantissimâ naturæ varietate ad 50. Capitula minora fert, magni illius glomeris loco, vt inferiùs specialiùs tradetur.

Caputium hodie dictum olus, Germ. Capüß, brassicæ genus est, inquit Cordus, quod Cumanum Plinius vocat: sessile folio & capite paululùm, non tamen vbique similiter prouenit: tritianam, imperialem, κραμβὴν κεφαλωτὴν, suspicatur esse H. Iun. quam Nicander γαστρα nominat à tumidi ventris figura.

Fuch. Icon. Brassicæ 4. genus: & hist. Brassica 4. sessilis, quam vulgus Caputos caules quasi Capitulatos appellat. Nonnulli brassicam albam & caules albos.

Dodon. Gall. brassicæ prima species alba: & Lat. in fol. brassica 6. inter albidas 1. quam vulgò Capitatam nuncupari ait: & à nonnullis Brassicam Imperialem, Brassicam Tritianam Plinii, quem appositè notat quòd eius Caput terræ aggestione, tale fieri affirmet: quod non aggerando vel accommodando terram tale [pedale scilicet interdum] nascitur, sed sua natura, si tempore & loco idoneis transplantetur, capitatum efficitur. Ipse autem Dodon. olim Fuchsianam figuram habebat quam nunc ponit pro rubra, & nouam habet pro alba.

Caulem capitulatum [quem Germani Capps vocant] ego [Tragus lib. 2. c. 53.] satiuæ brassicæ genus esse existimo, Quibusdam Caulis Imlis Imperialis dicitur. Alii Caputium capitatum, Caulem capitulatum, & simpliciter Caulem vocant, Auicenna *Cannabari* [quam vocem ego ad Betam pertinere suspicor,] Serap. *Cormub* vocat. Petrus de Crescentiis, Sambusium, Stephanus de Coruo, Catnebum appellat. Apollin. weiß Köl & Kappis Kraût vocat, ac confundere videtur

tur Brassicam cum beta.

Gesner. hort Brassica capitata.

Monach. in Mes. Caules Caputii.

Lobel. & Pen. Aduers. Brassica alba sessilis glomerosa. Obs. Brassica capitata. Icon. Plant. p. 243. Teut. 293.

Est Matthiolo in Diosc. capitata conglomeratis in orbem foliis, Plinio Lacuturris appellata. Brassicæ capitatæ, quæ vulgò *Capucci* dicuntur. Item hist. Germ. **Cappes** / Brassica capitata, quædam viridis, quædam alba.

Tabern. Icon. & hist. **Cappens aut Cappes kraut** / Brassica capitata Caulis capitatus.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Brassica 1. siue capitata alba, Lacuturris Plinii videtur: aliis Cumana eiusdem: aliis Tritiana. Brassica 3. siue pluribus capitibus conglobata. Hæc non videtur separanda à priore, cuius videtur monstrum.

Cæsalp. Caputii.

Hist. Lugd. Brassica capitata albida, Tertia albæ Brassicæ species: Gal. *Chou capu*, id est Caulis capitatus. Plinio Lacuturris est Brassica vt vult Matth. & Dodon. Brassica Tritiana. Sed verisimilius est Lacuturrin nostram esse Brassicam capitatam candidam. Tritianam verò nostram esse Brassicam capitatam viridem. Est & alia Brassica capitata polycephalos, Quidam id terræ, cui semen creditur, vbertati ascribunt, quæ tam copiosum alimentum præbet.

Brassica capitata, Græc. κραμβη κεφαλωτὴ. Germ. **Cappes & Cappes kraut / weiß Kölkraut.** Belg. **witte Sluist koolen & Cabuiskoolen.** Gall. *Choux cabuz.* Ital. *Cabuzzo. Caulo Capuccio, Cappuzzino.* Hisp. *Repollo, Colbes morcianos.* Angl. *Cabbage.* Hung. *Feyes Kapozta.*

Locus & tempus. Copiosè colitur in horto E. C. ac aliis Montbelgardi Brassica capitata: longè maximam vidi Argentinæ: Basileæ abundanter colunt etiam in agris & in Alsatia, habent etiam Lugduni: semel vidi Geneuæ congelatas Ianuario. In Ducatu Vvirtembergico vt circa fontem Admirabilem agri eâ conseruntur, mense Octobri ostendit mihi DS. Dr. Rontzius in Kirck en Brassicam hanc in qua erant ad 50. capita parua magnitudinis Ouorum, qualem curauimus depingendam: similem polycephalon dicebat se habere Il. Cel. Vvirt. Hortulanus in **Göppingen** / tales mihi etiam aliquando in Alsatia **hartenschwiller** demonstratæ in horto Nobiliss. viri Di. Io. Iac. Vvaldneri à **freudstein** compatris mei. Hoc genere in plærisque Germ. partibus, Bauaria potissimum autore Fuchsio per integrum anni curriculum quotidie victitant. Albæ & rubræ nusquam maior prouentus & fœtura quàm apud Belgas, vt testatur Lobel. visitur, qui naues onustas in vicinas Germaniæ, Angliæ & Hispaniæ regiones deuehunt.

Semen. Semen Caulis capitulati teres & fuscum, quod non peruetustum sit, tempore quadragesimæ Martio mense terræ mediocriter pingui committitur, è qua sexto aut septimo die erumpit, ac nisi frigoribus aut pulicibus terrestribus opprimatur, breui tempore augetur noua illa eruptio. Quamprimùm verò recentes illæ & teneræ plantulæ [Germani **Setzling** appellant] quatuor aut quinque produxerint folia, id quod in Solstitio æstiuali circa Festum D. Medardi fieri solet, tum euelluntur, ac in fasciculis colligatæ aliis regionibus in quibus semen aut perinde prouenire solet, communicantur. Deinceps verò rursus plantantur ex plantulæ, in terra pingui & probè stercorata. Semen huius oleris peculiari quoque arte Hortulani elicere solent. Nã capita seu caules capitatos vnà cum radicibus euellunt, inque cellis vinariis summa cura conseruant in Martium vsque mensem, quo tempore capitulatum olus ad collum vsque, hoc est, crassus ille ac callosus caulis, humo rursus inseritur. Hoc vbi æstatis vim & calorem senserit, nouos emittit coliculos per capita supernè erumpentes, viridibus & augustis foliis vestitos, Aprilique mense cùm & arbores florent, copioso, luteo, & violis simili flore comantes. Porrò flos in longas tandem abit siliquas, rotundo & fusco semine refertas.

Vires & Vsus. Hoc olere in Germania in cibo, & hominibus & iumentis nihil frequentius est, Quin ita vsus eius inualuit in plerisque locis, vt vulgus hominum maximè eorum qui amplam familiam alere necesse habent, vino potiùs quàm hoc sibi genere carere velit. Non solùm enim stomacho satis facit, ac famentes probè alit, meliore sui & interna parte, præsertim eos qui eiusmodi cibo assueuerunt, sed & exteriora eius folia, cæteræque partes pabulo bubus exhibentur non ingrato. Quamobrem quod ad me [Tragum] quidem attinet, quiquid alii dicant, nolim sanè hoc genus oleris planè contemni, neque etiam facilè omnibus indifferenter eum cibum interdicere consultus velim, maximè iis qui illo assueuerunt, neque alio per inopiam victitare possunt. Consuetudo enim quæ in naturam sæpenumerò transit, repentinas mutationes omninò non potest ferre, teste Hippocrate. Hæc tenuioris fortunæ hominibus scribimus quibus per vitæ rationes splendidioribus epulis vesci non licet. Meo certè iudicio Caulis capitulatus benè paratus, conditus & coctus, multò salubrior est, condimentis illis peregrinis, & sumptuosis, Oliuæ inquam, Capparis & Citrorum, quæ omnia ad eos potiùs pertinere videntur, quibus nihil nisi peregrinum placet, aspernantibus domestica, quæ vt passim obuia sunt, ita dubio procul magis salutaria. Sed vtut palato suo isti blandiantur certum tamen est apud plerosque Gaulem capitulatum ita in cibo expeti & vsurpari, vt ab eo se diuelli non patiantur, vt qui vtilitates eius, haud obscurè deprehenderint. *Tempest.* Nemo igitur non nouit caulem capitulatum coctum, maximè cum pinguibus carnibus & suillis, stomachum latrantem compescere, quanquam & in medicina vsum suum non contemnendum habeat. Brassica capitulata [vt moris est Germanis] in cibo stomacho æstuanti prodest, quare illâ eos qui operas exercent vesci conuenit. Vtilis est & splenetičis, cibi appetentiam inducit, sitim sedat. Folia huius inflammationibus & tumoribus vtiliter imponuntur, non aliter atque Betæ. Ius conditæ brassicæ sacris ignibus singulari experimento illitum medetur. Quod ad reliqua attinet vide suprà.

BRASSICA ITALICA TENERRIMA glomerosa flore albo.

Descriptio. Hæc caule & foliis adeoque tota inter albas candidior, teneriorque videtur: *Folia* quoque quæ ampla sunt atque rotunda per se dilutiùs virentia candicantibus venis intertexta sunt, quædam etiam eorum modicè crispa ac vario contortu nonnihil rugosa. Foliorum quoque pediculis breuibus auriculæ quædam foliaceæ adhærent. *Flores* albi quadrifolii vti cæterorum quos nonnisi tepidiore Sole illustrata profert, quippe algidi frigoris impatiens, minùs arcto fo-

rum implexu glomerem laxiorem minoremque efformans. *Huius* semina sunt vt reliquarum: Lautior hæc, quippè tenerior, delicatioribus expetita, eorum potissimùm qui eius norunt gratiam mensis apponitur.

De hac ni fallor Dodon. Alia capitata, albida quam Sabaudam vocant, oblongioribus capitibus, minúsque arctè conclusis, quæ si Vere explicentur, caules emittunt ramosos, floribus albidis speciosos.

Dodon. Gal. Brassicę 2. species, quæ Sabaudica dicitur Plinio Brassica Lacuturria: Gall. *Chou de Sauoye*. Belg. Sauoy kolen. Lat. in fol. Brassica 7. Brabantis Sabauda brassica. Lobel. & Pena Adu. brassica patula, Sabauda vulg intus albidis, foris virentibus folijs, floribus albis. Icon. pl. p. 244. Brassica Sabauda hiberna Teut. 294.

An Matth. in Diosc. brassica crispa: Plinius eam Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum foliis, Lactucæ modo in se concluditur, intus albicans, tenera, subdulcis, & quæ hæc ætate omnium præstantissima habetur. Item Hist. Germ. Krauß kôl kraut/Brassica crispa.

Figura à Camerario posita, aliam brassicam denotare videtur.

Tabern. icon. & hist. brassica crispa Krauß kôl Kraut. An eadem brassica Sabauda Saffoysch kôl. Figura est Matthioli.

C. Bauh. phy. brassica secunda siue alba capite oblongo, non penitus clauso.

Hist. Lugd. Brassica alba crispa, brassica Sabaudica. *Chou de Sauoye*. Dodon. Lacuturris, Catonis crispa, Plinii Sabellica.

H. Iun. Brassica Lacuturria Plin. B. Sauoysche kôle. Gall. *Chou de Sauoye*.

Tempus & locus. In horto Montbelgardi Ill. E. C. VVirt. excolimus, in quo florentem vidimus Septembri & & Octobri. Hanc frigoris admodum impatientem tradidit Lobelius. Hyemis vigorem non sustinet, inquit Dodon. neque ad Ver peruenit, nisi admodum clemens hyems fuerit.

BRASSICA SABAVDA RVGOSA.

Descriptio. HVius *folia* rotunda, rugosa valdè, ac ita quidem rugis inæqualia sunt, vt singula ceu ex vesicis aut valuulis quibusdam consimilibus congesta videantur, subtus extuberantibus atque prominentibus auersa parte, cauis, ex breuibus pediculis hærentia, color foliorum ex luteolo quodam & atro viret, quæ pallidè viridantibus costis quoque intertexta sunt. Eadem etiam in densum globum coguntur, sed paruum, & candicantem, dum extremitates interim obscuriùs virent. *Flos* luteus, *semen* vt in reliquis. Hyemem non fert.

An Dodonæi Lat. Brassica Sabauda cuius nomine figuram posuit, quæ non videtur respondere descriptioni.

Tabern. Icon. & hist. Saphorsch Krauß kôl/Brassica crispa.

Lobel. Icon. p. 224. Brassica patula crispa Sabauda æstiua Teut. 294.

C. Bauh. Phyt. Brassica 9. siue alba crispa, Matthiolo crispa, Lobel. Sabauda æstiua. Quibusdam censetur Lacuturris Plinii: aliis eiusdem Sabellica, Matth. Gesner. hort. Lac. Brassica crispa Lugd. Brassica alba crispa Lobel. Brassica patula crispa. Sabauda æstiua Dodon. Brassica Sabauda Tabern. In hac magnam colorum varietatem obseruauimus: est nigra tota: est quæ candidissima, &c. Hæc Frater. Matthioli crispa an sit eadem cum Sabauda rugosa dubito propter descriptionem à Matthiolo positam quæ respondere non videtur: alii diiudicent, nihil affirmo: Prӕterea varietatem colorum tantam non existimo cadere in brassicam Sabaudam ęstiuam, sed potiùs ad brassicam crispam laciniosam referendam.

Locus. Est mihi Montbelg. in horto Ill. E. C. hyemem difficulter proferens: obseruaui quoque Gœppingæ in horto Ill. E. C. VVirt. & in Nörtingen in horto Ill. Comitis.

BRASSICA RVGOSA, LONGIORIbus foliis.

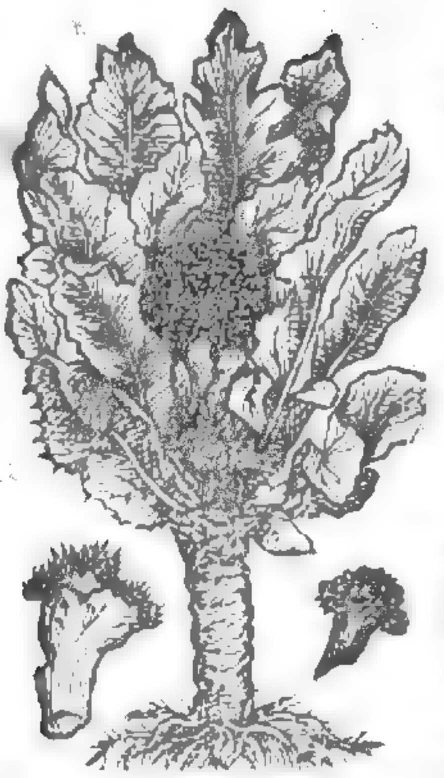
Descriptio. FOlia ampla sesquicubitalia ex longis pediculis, inferiore parte amicta. Hęc quàm Sabaudicæ scriptæ dilutiore virore candidiorumque Costarum interceptu, candidior apparet, totaque rugosa, ac veluti sacculis referta est. Tenera quoque magis videtur, nec in capita cogi solet, vt Sabauda flore luteo, hiemem vix fert.

Locus. Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirtemberg.

BRASSICA MVLTIFLORA.

Descriptio. PRęampla hæc quoque fert *folia*, cubitalia, longiora quàm brassicæ capitatæ albæ, nec ita lata, nulla insigni laciniarum diuisurâ, dilutè virentia, quædam etiam colore magis glauco, exteriora præsertim, neruis candicantibus conspicua, per ambitum ex longiusculâ distantia denticulata, & veluti serrata. In *caput* glomeratur, sed mollius, minùs denso foliorum incubitu formatum. Intra quorum sinum *flores* densissimo stipatu prodeunt exigui, pallidi aut candicantes, velut in vmbella positi, qui cum Cauliculis suis

aspara-

asparagorum tenellis teneritudine & gratiâ certare videntur, atque ob id lautioribus tantùm patinis expetiti: Et ipsæ quoque Erucæ, huic apprimè concolores, sæpè eam depascuntur, vt pro brassica, brassicæ cadauer relinquant.

Dodō. Gall. brassica 3. siue Pompeiana: Neotericis Cypria: Ital. *Caulifiori*: Gal. *Chou fleuri*, Belg. Bloem koolen. Idem hist. Lat. brassica 8. Caulifloram nonnulli Cypriam vocitant, ea autem cum Plinij Pompeiana conuenire videtur.

Lob. & Pena Adu. brassica florida aut potiùs racemosa, vel botrytis Pompeiana. Obs. brassica florida botrytis: Icon. Pl. p. 245. Teut. 295.

Camer. Matth. Germ. Blům kôl/Italis *Caulifiori* optima adfertur Genuâ, alijs brassica Cypria, qui existimant Pompeianam Plinii: esui optima delicata, diu potest hieme in cellis reseruari. Caulis floridus. Idem horti, brassica Cypria, siue Pompeiana. Tabern. Icon. & hist. Blůmen kôl/ brassica prolifera florida.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. brassica 7. siue cauliflora, Pompeiana Plinio: Theophr. videtur meminisse, dum scribit genus esse quod nullum aut paruum semen producat.

H. Iun. Brassica Pompeiana Plinii. Cypria Remberto. B. Bloem kôle. G. *Choux fleuris*. Ital. Cauli flores.

Hist. Lugd. Brassicæ albæ quinta species. Brassica Pompeiana aut Cypria. An Gesner. hort. brassicæ genus quod è Syria defertur, *Conabit* seu *Conauit* vulgò dictum.

Cæsalp. Genus capitatæ brassicæ à flore cognominatum, Cauli flores. Theophr. videtur nullo semine aut paruo.

Locus. Polyflora brassica sæpiùs nobis prouenit Montbelgardi, in horto Ill. E. C. Vvirt. ex semine peregrino: verùm hieme reponenda, & vix semen maturum profert. Stutgardiæ in eiusdem C. horto copiosè excolitur, & editur, vti etiam in E. C. hort. Gœppingæ: Vidi & in horto Ill. C. in Wiesensteig.

BRASSICA ALBA VVLGARIS.

Descriptio. Radix tophosa est, ex qua stipes qui *foliis* neruorumque diuisura, atque intertextu, rubræ quodammodò respondet: *folia* tamen subrotunda, ex longis crassis pediculis delicatiora videntur, in quibus in circuitu præsertim serraturæ quædam apparent. Tota planta albicat, & cæsio quodam colore obducta est, auriculas habet vti prędictæ. *Flos* albus est.

Huic altera similis si non eadem quam hortulanus diuersam putat, vt pote cuius folia magna,

nonnihil crispa, interna verò quæ ad vmbilicum plantæ magis candicantia, aut certè maculis albis insignita, quædam etiam per ambitum leuiter serrata.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. brassica 6. siue alba vel viridis. Trag. brassicæ satiuæ maioris species altera. Alterum genus purpureo affine forma foliorum candidorum ad caulem accedit capitulatum, sed quæ in caput minimè extuberent. Hoc quoque genus hyemem contemnit: Caulem fundit admodum procerum, vt qui vnicus tot folia suppeditare queat quot ad ferculum requiruntur. Tragus Germ. describit cum rubra. Gesner. hort. brassica alba. Monach. in Mes. Caules albi. Lob. & Pena Adu. brassica laciniosa alba. brassica vulgaris & vulgatiss. ex albido & pullo albicans. Matth. Germ. brassica læuis alba, Grůnweiß kôl. Hist. Lugd. brassica alba vulgaris, læuis, satiua Theophr. Catonis & Plinii: foliis ex viridi cæsio candicantibus, flore tum luteo tum albo. Cæsalp. brassica læuis, Plinio caulodes. Hort. Lusit. brassica alba, weisser kôl. Scl. Sesada Byle kaal.

Locus & tempus. Flore albo. Geneuæ brassica alba hyemem ferebat in horto, in fine Nouembris anno 1569. in ea apparuerunt adhuc Erucæ. Monspelii brassicam albam cum flore albo copiosè in hortis colunt.

BRASSICA ALBA EXPANSA.

Descriptio. Albæ vulgari in multis adsimilis esse videtur. Verùm folia hæc fert ampla, ex longis & auritis pediculis, duorum aut trium ferè cubitorum, læuia, vix vllis laciniis diuisa, sed tantùm nonnihil complicata aut conuoluta. Tota planta adeò expansa est ac patula, vt amplissimæ tabulæ conserti possit. Italicam putamus, nec existimamus hyemem perferre posse.

Locus & tempus. In horto Ill. E. C. Montbelgardi colitur: Octobris fine nondum caulem, nedum principium eius apparuit.

BRASSICA CAVLORAPA.

Descriptio. At rarior multò brassicæ illa species, quæ patulis foliis glomerem nullum facit, verùm, quo solo signo facilè ab aliis separetur, breuis caulis, quà foliorum comæ subest, in rapum esculentum extuberat.

Dod. Gall. brassica 4. hodie dicta Rapæcaulis. Gall. *chou raue*. Belgic. raepkoolen. Et Lat. in

fol. Braſſica 9. Rapocaulis vulgò. Braſſica caule rapum gerens. braſſicæ cuius caulis Rapi in morem extuberat, manditúrque ſubinde medulla, pingui iure incocta Raporum modo, non reperit Matth. meminiſſe Plinium, nec vetuſtiores alios.

Camer. Germ. Matth. Rüben köl/ Caulorapum. Italorum *Torzutes* Plinii Lacuterres. Idem hort. braſſica rapicaulis.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. braſſica 8. ſiue gongylodes, Rapitius colis, Catoni fortè.

Caulorapi cinnum vtriuſque naturæ vidit Scaliger, ſed braſſicę radix ſub terra condita fuit, Rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat.

Cæſalp. vulgò *Torzuti*, Plinio Lacuturres, capite prægrandes. Putat Geſner. hort. braſſicam hirſutam Monachis in Meſuem eſſe genus illud cuius Matth. meminit, tanquam Veteribus ignoti, cuius caulis, inquit, Rapi in morem extuberat. Conſiderandum an Monachi non intelligant aliam.

Lobel. & Pena Aduerſ. Caulorapa, braſſica peregrina, medio caule turbinata & Rapata. Icon. plant. p. 246. Rapa braſſica peregrina, caule Rapum gerens.

Hiſt. Lugd. braſſica 7. ſiue Raposa, Veteribus incognita [niſi ſit Rapitius colis Catonis] γογγυλοκράμβη nominari poteſt.

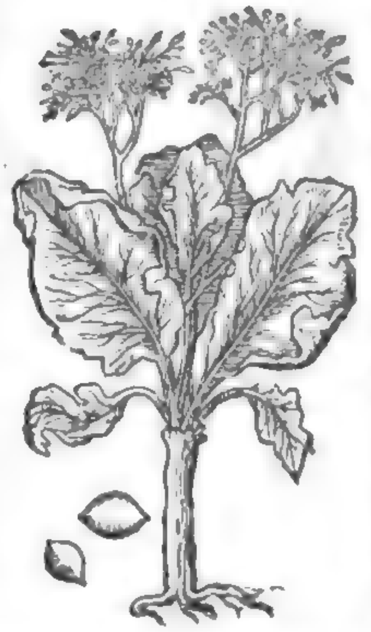
Tabern. Icon. & Hiſt. Rüben köl, Caulorapum. Item lang rüben köl/Caulorapum 2. Nos vnam eandémque plantam facimus, ideóque non ſeparamus.

Locus & tempus. Braſſica pulchra quæ ad radicem magnum habet rapum, eſui commodum. Non vſque adeò crebra eſt. Baſileæ primùm vidi in horto Doctiſſimi mei Præceptoris Cælii Secundi Curionis. Albam hanc Braſſicam habui Geneuæ in horto pulchrè virentem Ianuario. D. Dalechampio dicebatur Braſſica raposa & γογγυλοκράμβη: Montbelgardi ſata in Illuſt. E. C. VVirt. horto prouenit. Obſeruaui cùm eſſem apud fontem admirabilem in miſen ſteig in horto Ill. Comitis.

BRASSICA MONOSPERMOS ANGLICA.

Deſcriptio. MVnere Domini Friderici Meyeri ex Anglia vſque adlata *ſemina* habeo, braſſicę monoſpermæ Anglicanæ, alia nuclei Ceraſi magnitudine, alia altero tantò maiora, figura vtrinque turbinata, & acuminata, & thorulis quibuſdam ſecundum longitudinem donata, vel aliàs tuberculis aſperata, colore cinereo.

Locus. De hac Aduerſ. inquiunt, locis eſt oriunda Angliæ maritimis ad Portlandiam Inſulam, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior multò, cibo tamen toleranda; cuius ſemine iamdiu Medicus Anglus hac parte exercitatiſſimus Turnerus nos donarat, eámque μονόκαυλον, & μονόσπερμον, vocandam à ſemine ſingulari volebat.

Sunt enim in florum pallentium alborum congerie eleganti, denſa, & vmbelloſa, multis in ramis *ſiliqua* breuiores craſſiuſculæ, quibus ſingulis ſingularum ineſt ſemen. *Folia* eadem fermè quæ braſſicæ nigræ, ſed craſſiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis pliciſque admodum artificioſis.

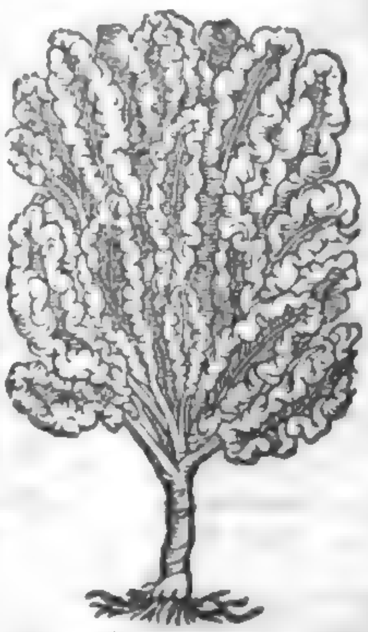
Lob. & Pena in Aduerſ. braſſica marina ſilueſtris multiflora monoſpermos. Tabern. icon. & hiſtor. Engliſch kölkraut Braſſica Anglica.

C. Bauh. phyt. braſſica 12. ſiue Angl. Tab. braſſica 18. ſiue ſilu. maritima. Lobelio marina.

Hiſt. Lugd. Braſſica marina ſilu. Monoſpermos Penæ.

Locus. Prouenit mihi in horto Ill. E. C. Montbelg. ex ſemine miſſo ex Anglia per D. I. Gargillum Scotum, vbi multis iam annis durat ſe propagans etiam ſurculis, folia valdè craſſa, quæ interdum ſubent: ſapor non ingratus.

BRASSICA TOPHOSA.

Tabern. icon. TAbern. Icon. & hiſt. bückel köl/ braſſica tophoſa. Compilatori more ſuo peſſimo ſufficit nudam iconem omiſſa deſcriptione proponere. Natalem ſaltem annotaſſet, ac ita medium eam inueſtigandi rei herbariæ ſtudioſis reliquiſſet, nec ſe ſuſpectum figurarum fictarum reddidiſſet.

BRASSICA ANGLICANA MINIMA niuea.

Deſcriptio. MEminerunt Aduerſ. Lobel. & Penæ, etiam in Anglia horto puſillam braſſicellam, totam niueam, præterquam extremas oras laciniosas fimbriatáſque plicis criſpantibus, & vndulis

rugosa, purpureis aspersas maculis, quas etiam ad corollas & olfactoriola nectenda dum tenella adhuc est in hortis colunt.

BRASSICA NIGRA DICTA.

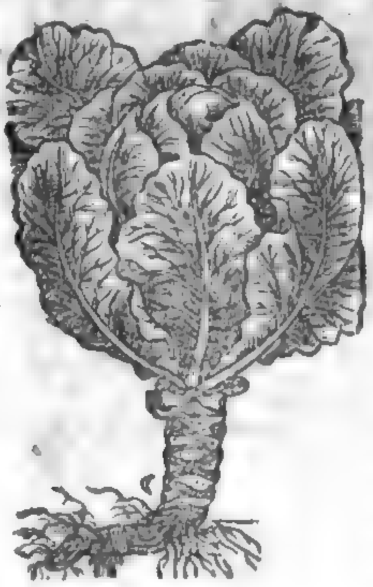
Dodon. Gall. brassica 5. qui ait, sub brassica alba comprehenditur brassica peregrina valdè, quæ dicitur nigra, *chou noir*. Caulis niger. Ital. *Negre caules*, Belg. Schwoerte koolen. Lat. brassica 10. nigra cognominata, de qua dubitat an ad brutianum Plinii referenda sit.

Figuram ponit Fuchsianam, quam olim posuerat pro Crispa, idem facit Hist. Lugd. quæ, brassicam nigram Dodonæi vocat.

BRASSICA CAPITATA RVBRA.

Descriptio

Quod *folia* attinet albæ similia quodammodò sūt. At colore magnâ varietate ludunt. Quædam enim atropurpurea, quædam atronitentia, aut etiam dilutiùs virentia: nonnulla quoque cæsio nebulæ aspersu glauca sunt: At omnes rubris costis ac neruis intertexta. In *caput* quoque cogūtur. *Flores* lutei. Hyemem fert.

Dodon. Gall. brassicæ rubræ 2. species: brassica Lacututris, Gal. *Chou cabu rouge*. Belg. RoosKens & Roode Sluyt koolen. Lat. in fol. brassicæ altera species, Brabant. Roosfens vocant: Latinè Rosaceam brassicam dixeris. Dodonæus pro hac ponit figuram quam olim habebat ex Fuchsianis pro alba.

Lobel. & Pena Adu. brassica conuoluta & occlusa apud Belgas rubro colore enematibus aptior.

Matth. Germ. Tabern. Icon. & hist. & Hort. Lusit. Rot Cappes kraut, Brassica capitata rubra.

C. Bauh. Phyt. brassica 4. siue capitata rubra.

Hist. Lugd. brassicæ rubræ 2. species.

Locus & tempus.

Brassicam capitatam rubram habui ex Sultz, ex horto D. Claræ à Rinack vxoris præfecti, quæ plantata in horto E.C. Mōtbelgardi tulit pulchra capita colore rubro vario tincta, potissimùm hieme reposita. Hiemem facilè perfert. In Belgio magnus eius prouentus teste Lobelio.

BRASSICA RVBRA VVLGARIS.

Descriptio

Procerior hęc reliquis esse videtur. *Stipite* namque veluti arborescit alto, duorum, trium, aut quatuor pedum, aut etiam cubitorum,

crasso, atropurpureo, ima parte verrucoso: aliàs singulo, aliàs in ramos diuaricato. Quem *folia* fortuito positu stipāt læta, ex viridi rubentia, aliàs sanguineo rubore aut obscuriore etiam tota perfusa, non sine obductu nebulæ cuiusdā glaucæ: crebro crassarum venarum discursu rugosa, patula, sinuataque. *Flores* lutei cauli erecto hærent: quos *siliqua* excipiunt palmares, in quibus *semen* ruffum, rotundum. Huius folia patula manent, ac expansa. Hyemem perfert: ac sæpè præsertim culta, arboream acquirit proceritatem firmitatemque, ac ita in plureis durat annos. Sæpè etiam laterales producit ramulos. Hyeme potissimùm colinis expetita, vbi frigus extrinsecus præsenserit. Ramorum extrema aduentante Vere delicatioribus in acetaria expetuntur.

Trago Lat. & Germ brassica, Koel kraut, brassica satiua maior, brassicæ satiuæ primum genus.

Fuchs. Icon. & Hist. brassicæ 1. genus, brassica læuis: λεία Germ. breiter aut grosser Koel. Gallis *Choux* simpliciter dicta.

H. Iun. brassica Cumana, læuis, rubra, λεία λειόφυλλος: Al. Breiter Rotter Koel. B. Groote roode Kol Sloore. Gal. *Chou rouge*.

Dodon. Gall. Brassica rubra prima Catoni, Græcè κράμβη, Plinio brassica Cumana: Gall. *Choux rouge & pols*: Germ. Breiter roter Koelen/ Belg. Groote roode Koolen. Lat. brassica vulgaris satiua siue prior. Theoph. λειόφυλλος: Plin. vno loco λεία, alio Cumanam cognominat: eandem & caulodem quosdam vocitare ait: Cato hanc læuem, appellat, vulgò *Rubra Caulis*. Dodonæus Gal. Fuchsianam habebat figuram, quam nunc ponit pro brassica minore: pro rubra verò nouam iconem proponit.

Lobel. & Pena Adu. Brassica laciniosa rubra Cumana vulgatior. Obs. & Icon. pl. brassica vulg. satiua, Anglis Reale & Cole: Gal. *Choux verds, ou collets*.

Matth. Ger. brassica læuis, Glatt oder Schlecht Koel kraut/ rubra.

Hist. Lugd. Brassicæ rubræ prima species, florem ferens altero anno, sicut & caulis capitulatus. Hæc hyemis frigoribus rarissimè læditur, gustu aliquantulùm amara ac salsa, maximè vbi adoleuerit hiememque attigerit.

Monach. in Mes. brassica siue caulis rubea, siue nigra.

Gesner. de coll. stirp. brassica. Taber. Icon. & Hist. Roter Koel, brassica rubra.

C. Bauh. Phyt. brassica 5. siue rubra.

Hort. Lusit. brassica rubra, Brūner Koel/ rotter Kol Roemisch Koel. Scl. Boly Schalck/ Wodre Kdal.

Locus & tempus

Copiosè seritur quotannis passim in hortis vti etiam in horto E.C. Hanc brassicam per ali-

quot annos ex semine deciduo in muro à regione fenestrarum ædium in quibus moror durantem vidi.

BRASSICA CRISPA LACINIOSA

Descriptio

OMnium hæc elegātissima fert *folia*, ex longis pediculis auritis, oblonga, cubitalia, altiora, neruis albidis elegāter picta, atque multiplici eorum diuaricatione intertexta: ambitu quoque suo multiplicibus conuolutionum spiris sinuato, ita crispa vt strutii auis plumas, militibus gloriosis cristarum loco expetitas quodammodò repræsentent. *Costa* plerumque etiam dilutè purpureæ sunt, sicut & ipsi *caules*: *flos* luteus. In cibo rubris non inferiores.

Fuch. hist. brassica altera crispa, quæ à similitudine Apii σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupatur, vulgò Crispus caulis: Germ. krauser kôl: Gal. *Choux crespés*. Icon. p. 2. 234. brassicæ 2. genus.

Dodon. Gall. brassicæ rubræ quarta species, brassica Sabellica. Neoter. Brassica crispa, Gal. *Chou crespu*, Belg. gheeronkelde kôlen. Et Lat. in fol. Brassica 3. Crispa. Theophr. οὐλόφυλλον nominat, atque inter Brassicas primo loco refert: Catoni 2. est, Plinio Sabellica. Olim figuram Fuchsii proponebat quam nunc pro nigra ponit, & nouam exhibet iconem pro Crispa.

Lob. & Pena Adu. Brassica nigra vndantibus crispis & laciniosis foliis: Obs. brassica fimbriata. Icon. plant. p. 247. Non reperit Matth. meminisse Plinium, nec eo vetustiores alios, brassicæ quæ foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimque intercisis assurgit.

C. Bauh. Phyt. Brassica 13. siue foliis laciniatis Fuchs. 2. Lob. fimbriata. Apud Matth. videtur mihi Frater sub brassica crispa Sabauda tradere varietatem colorum insignem, nostræ brassicæ crispæ latifoliæ.

Hist. Lugd. Figuram Fuchsii ponit pro nigra Dodonæi: brassicæ rubræ 4. species: Nigram Dodon. vocat Fuchsius brassicam crispam: Gal. *Chou crespu noir*.

Tempus & locus.

Montbelgardi habemus in horto Il. E. C. Wirtemb. eam obseruaui cùm essem apud Fontem admirabilem in Vuisensteig in horto Il. Comitis.

Brassica crispifolia præstantior est læui, inquit Porta ex Theophrast. quia siccior est, ob id sapidior.

BRASSICA LACINIATA RVBRA.

A Vulgari rubra descripta vixdum magnitudine variat. *Folia* potissimam faciunt differentiam, quæ profundis laciniis sinuatis nonnihil variant; iisdem modò in latiores, modò in minores rursus sectis, vt tota penè crispa videatur: idque potissimùm propter minorem laciniarum contortum. Huius quoque *flos* luteus est. *Vascula* & *semen*, vt in reliquis. Hyemem & hæc suffert Montbelgardi in horto Ill. Ex. C. VVirtemberg. haud secus ac vulgaris illa scripta, eòque potissimum tempore mensis expetitur.

BRASSICA LACINIATA ALBA.

Descriptio

RVbræ laciniatæ haud multùm absimilis proportione est, non penitùs alba, caule interdum purpurascente: cui *folia* pallidè viridātia, glauca quędam nebula obducta sunt. Foliorum quoque laciniæ profundè quidem diuisæ, minùs tamen crispæ. Fert & hæc hyemem Montbelgardi in horto E. C. estque vt illa flore luteo, sed minùs in cibo accepta, vt hortulanus perhibet.

Tabern. Icon & hist. vocatur kôl kraut 2. brassica 2.

BRASSICA TENVISSIMA LACINIATA.

HAdr. Iun. brassica Apiana Plinii, Sabellica eidem crispa Plinii: ἀνὰ Nicād. οὐλόφυλλος Theophr. σελινοειδὴς Catoni: σελινοειδ Atheneo, σελινας Plin. Al. Kräuser kôl. B. Geroncelde oft gehacfelde koel. Gal. *choux crespus*.

Tabern. Icō. & histor. breyt krauß kôl, brassica Selinisia latifolia. Item, Schmal krauß kôl, brassica Selenisia angustifolia.

C. Bauh. phyt. brassica 14. siue Apii folio angustifolia. Brassica 15. siue Apii folio latifolia.

Trag. Germ. & Lat. das ander kôl kraut, cuius tria aut quatuor genera, krauß kôl. Plinio Apiana aut crispa. Brassica crispa seu Alpina, Tertia brassicæ satiuę species, cui folia crispa & per ambitum

tum incisa: in hoc genere quædam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & magis exiguis incisuris dissectæ apparent, ita vt plura eius fastigia constituere liceat.

Monach. in Mes. Caules crispi.

Dodon. Gall. Brassica 3. rubra: Græcè σελινοειδὴς, Lat. Brassica Apiana: Belg. ghehackelde koolen. Gall. *chou à feuille dechiquetée.* Et Lat. in fol. Brassica quarta foliis fissis. Græcis σελινοειδὴς, Latinis Brassica Apiana dicta. Plinius Crispam sic dictam vult à similitudine foliorum Apii: sunt autem Apii folia haudquaquam crispa, sed in varias partes dissecta. Icon. plant. pag. 246. Brassica tenuifolia laciniata: Teut. 197.

Camer. hort. Brassica Apiana crispa.

Hist. Lugd. duas habet figuras, vnam sub titulo, Brassicæ rubræ 3. species Dodon. σελινοειδής: alteram verò sub Brassicâ crispâ Tragi, & Brassicâ tenuifoliâ laciniata Lobelii.

Locus & Tempus. Brassicam habemus Montbelgardi in horto Ill. E.C. VVirtemberg. tenuissimè dissectam, quæ hyemem perfert.

BRASSICA THYRSOIDES.

Descriptio. E rubræ Brassicæ genere est, patulis ex viridi atrorubentibus *foliis*, subinde laciniatis, per quæ passim supinâ parte noua crisporum *foliolorum* soboles consurgit, pulchris lemniscis, naturæ lusu spectando, hinc inde exorientibus, nunc breui amento tenuique appensis, nunc latiusculo petiolo hærentibus, atque etiamnum in alia deinceps sertula struppósque luxuriantibus, *flores, siliqua, seménque* ad Brassicam rubram vulgatiorem accedunt.

Taber. Icon. & hist. Büschel köl kraut, Brassica prolifera. Item Büschel kraut köl/ Brassica prolifera.

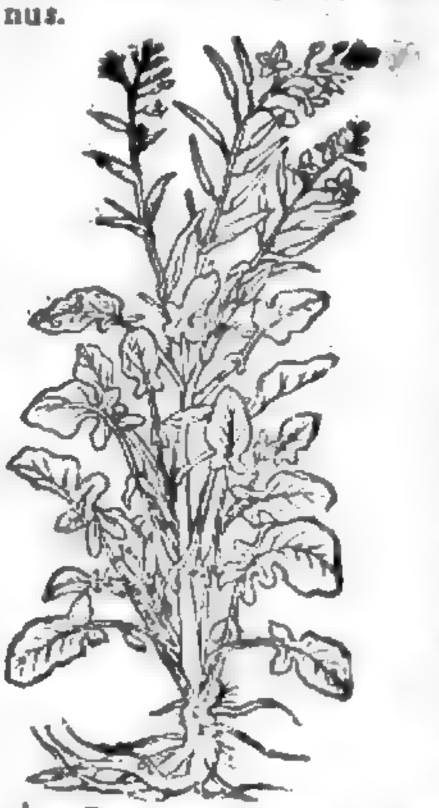
Mira est 6. Brassicæ species Hist. Lugdunensis, quam Asparagodem esse herbarii censent, cuius mentio fit in Geoponicis Cassiani Constantino attributis: *Caulis & radix* eadem quæ in cæteris Brassicæ generibus. *Folia* nunc sunt laciniata, & frequentissimis diuisuris incisa, qualia Brassicæ crispæ, nunc planè lata, & expansa. Eadem nonnunquam tota virent, nonnunquam venis per ipsa folia dispersis, & media costa rubent. Huic verò id peculiare est & insigne, quod ex foliis ramuli multi breues, torosi, foliosi nascuntur, florentes suo tempore, & semen edentes, non aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel stipite, quorum ramulorum cum asparagis similitudo fecit, vt hanc Brassicam asparagoden Græci vocauerint. Hi tenelli asparagi in iure aliquo pingui, vt Capi, aut Veruecinæ eduntur.

Casp. Bauhin. phyt. Brassica 10. siue ex cuius foliis ramuli nascuntur. Dalechamp. Asparagodes. Brassica 11. siue Asparagodes crispa. Tabern. crispa prolifera. Vnam tenemus esse plantam, non duas.

Vidi in horto Admirabilis Fontis, & in Kirchen vrbe VVirtembergica in horto D. I. Lutz Pharmacop. dicebatur Feder köl/ satis ampla mihi prouenit Montbelgardi in horto Illustr. E.C. VVirtemberg.

BRASSICA RVBRA MINOR.

BRassica tertia propriè vocatur Crambe à Fuchsio in hist. minutioribus *caulibus*, & tenuioribus *foliis*: *flore* luteo, Germ. Kleiner köl/ vt ab aliis discernatur, nominari potest. Gall. *choux rouges.* Icon. p. 235. Brassicæ tertium genus.

Dodon. Gall. Brassicæ rubræ quinta species minor. Germ. Kleiner kölen. Gal. *petit chou.* Belg. Clooren. Catoni propriè κράμβη. Omniū minima siluestri penè similis, foliis primæ rubræ, multò minoribus, alioqui omninò similis, seritur propter semen, ex quo oleum paratur, quod venditur pro Napi feminis oleo. Dod. Gall. Figuram non habet, sed eam pro siluestri posuit ex Fuchsio. Dodo. Lat. Brassica 5. minor natura sua siluestris: idcircò nec in cibaria desiderata: seminis autem causâ præcipuè seritur, ex quo subinde non exiguus quæstus accedit. Hæc est Veteribus 3. quam Plinius propriè κράμβην dici affirmat. Pro hac in hist. Lat. ponit Iconem à Fuchsio positam pro Brassica 1.

C. Bauh. phyt. Brassica 17. siue siluest. Trago, Sylu. Fuchs. 3.

Hist. Lugd. Post primum Brassicæ rubræ genus Dodonæi. Brassica siluest. Item Brassica agrestis κράμβη ἀγρία, cui planè similis est tertia Brassicæ satiuæ species Fuchsii. Figuræ ambæ sunt valdè similes.

Trago Germ. Crambe vulgaris Käschwald köl kraut/der 4. köl. Lat. Brassica silu. foliis vulgari satiuæ penè consimilibus, sed magis exiguis & asperioribus, gustúque amarioribus. Brassicæ vulgaris seu siluestris.

BRASSICA SILVESTRIS.

BRassicæ trifariam dari digestionem superius dictum est. In *Satiuam* quippe, *Siluestrem*, & *Marinam*. Et quia de Satiua hactenus actum est, sequitur vt Siluestris tractationem suscipiamus.

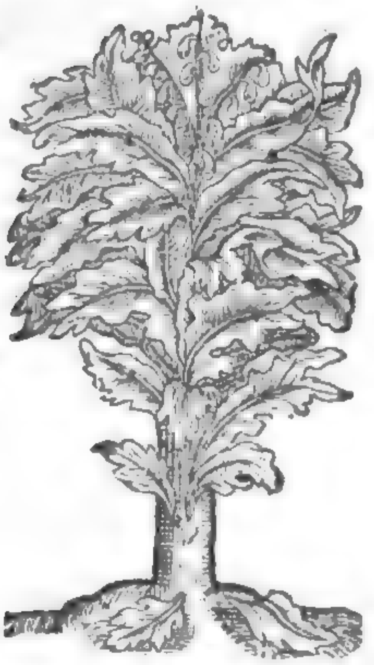
Siluestris, inquit Theophr. plant. hist. lib. 7. cap. 4. folium leue, & paruum atque rotundum. Hæc ramis foliisque permultis condita est: adhæc succum asperum & instar medicamenti habet, quamobrem eo Medici ad aluum purgandam sæpè vtuntur. Et rursus cap. 6. Nunc de siluestri, sed ea quam aruensem vocamus, pariter indicare tentandum est. Hæc aspectu vicina vrbanæ est, præterquàm quòd foliis minoribus, caulibúsque scabrioribus constat, & succo (quia siccior) potissimùm acriori, vehementiorique conditum caules sortitur rotundiores, leuioresque quàm satiua: & foliorum appendicem illa lata, hæc habet rotundiorem, vt folium ipsum minùs angulatum: nam cæterà quidem scabrior tum caulibus, tum foliis constat.

Brassicam siluestrem satiuæ similem scribit quoque Diosc. sed candidiorem, hirsutiorem & amaram.

Iuus 2

ACHANACA INDORVM BRASSICÆ foliis.

Descriptio

HVius folia bifurcata & acuminata sunt, Brassicæ amplioris foliis simillima, sed non ita crassa, & tenuiore costa, in horum medio fructus nascitur oui magnitudine, colore luteo, quem Alfard nuncupant, alii Lesach, nomine serpentis concoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis crassitudine.

Fructus Alfard. Lesach.

Hist. Lugd. Achanaca Theueti.

C. Bauh. phyt. Brassica 19. siue Brassicæ folia peregrina.

In regnis Mely & Tombotu ad fluuium Senega sitis, Medici, *Bisfrains* appellati, aduersus morbum, qui illic frequentiùs grassatur, *Borozail* nominatus, aut *Zail* Æthiopum lingua, qui ex immodica Venere, cui multùm obnoxii sunt, ortum habet, herbæ Achanacæ dictæ decocto, vt refert Theuetus, potissimùm vtuntur. Morbus autem is genitales partes plurimùm occupat, quæ in homine *Asab*, in fœmina *Assabatas* nominantur.

Brassica folio Nymphea Caiou-a.

VIdi, inquit Leri hist. Amer. cap. 13. Brassicæ genus, quod siluestres homines vocant *Caiou-a*, quo in iusculis interdum vtuntur: folia sunt ei lata & pænè Nympheæ similia.

BRASSICA SPINOSA.

Descriptio

ESt hæc C. Bauh. Phyt. Brassica 16. [apud Matth. 6.] siue spinosa, quam cùm integram Patauii in horto Cl. Bembi non viderit, eam vsque dum integra offeratur, sic describit. Ramulus est sine foliis, aut saltem obscuris prope caulis exortum, in summo caulis fastigio spinæ tenues, cauli concolores digiti articuli lõgitudine, ita vt videantur folia in has spinas desiisse, cùm in summitate nullã conspiciantur.

PERFOLIATA SILIQVOSA.

Descriptio

SEsquicubitalis & altior est, *caule* tereti, tenui, & in alas diuiso, ex foliorum sinu prodeuntes: *folia* non diuisa, oblonga, subrotunda, Napi, colore glauco, rigidula, pinguia, fragilia à caule videntur quasi transadigi, sapore oleraceo: *flores* exalbidi, Brassicæ: *siliquæ* perquàm longæ, angulosæ *semen* continent, *Radix* tenuis, alba, gustu Brassicæ.

Trago Germ. & Lat. perfoliata altera, daß ander durchwachs. Et hæc, ait is, haudubiè secundum Dioscor. Cotyledon, seu vt Marcell. vocat, Acetabulum, aut Vmbilicus Veneris, [frawen nabel, & quorundam Cymbalion: Sed ego nunquam hanc admiserim cum Trago pro Vmbilico Veneris, Cotyledoneve.

Brassicæ agrestis species alia [sic enim propositam à nobis plantam inscribit Cordus, & ex eo H. Lugd.] cubitalem habet *caulem*, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuisum: *folia* ex interuallo singula profert secus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulò angustiora, subrotunda, glabra, & Brassicæ modo carnosa (in repetitione verborum Cordi in Hist. Lugd. malè scribitur corrosa:) *flores* Veris exitu candidos & oblongos fert, quibus singulæ succedunt *siliculæ*, digito longiores, angustæ, & quadrangulares, oblongo, nigroque *semine* plenæ. *Radice* nititur exigua, lignosa, semestri & inutili. Folia Brassicam gustu imitantur: semen verò amarius est, & aliquantulùm acre. Nascitur pinguibus aruis, lento & glutinoso solo.

Hist. Lugd. not. Flos candidus.

Dicitur autem Cordo Brassicæ agrestis species alia, quia iam antè lib. 1. c. 31. alterius meminit, de qua paulò pòst, sub Glastifolia Cichoroide, siue Turriti 2. Clusii.

Hist. Lugd. err.

Et licèt conetur Hist. Lugd. Clusii Brassicam campestrem 1. diuersam facere à Brassicæ agrestis specie alia Cordi, cùm ait Clusius aliam pingit & descripsit: Id tamen contra mentem Clusii tentat, cuius verba hæc sunt,

Brassica campestris.

Brassica campestris [addit in post. Hist. flore albo] pedales habet caules, candicantes, rotundos, aliquot ramis præditos: folia ex interuallis, Perfoliatæ foliis non valdè dissimilia, albicantia, & colore ferè Brassicæ viualis: caulem sic amplectentia, vt tenellæ plantæ ad Perfoliatam plurimùm accedant, gustu feruido: ramulos è lateribus prodeuntes, sustinentes flores aliquot albos, Brassicæ floribus similes, deinde cornicula longa, quadrangula, in quibus continetur semen Brassicæ semini minus, ex ruso fuscum: ita nuncupaui hanc & sequentem, tum quia in agris & campestribus nascentes cõspiciebam & mense Martio florentes, in Murciano agro, iuxta vias ad Eliocretam vrbem vulgò Lorca dictam, vbi Martio florebant: tum quia quid Murciani *Colleion* appellabant, id est Brassiculas.

Locus & tempus. Colleion Hisp.

Cordus hanc primam speciem non ignorauit: nam Brassicam Campestrem vocat, quam verisimile est apud suos in agris nascentem obseruasse, ac propterea agrestis nomen indidisse: non desunt qui Brassicam semine quadrangulo vocent ineptè: à corniculo potiùs, in quo semen, nam semen quadrangulum non est. Sed & hoc genus spontè crescens obseruabam magna copia in aruis Viennensis agri, Maio florens.

Plant. Icon. p. 396. Perfoliata Napifolia Anglorum siliquosa. Lob. 215. Teut. 482.

Taber. Icon. & hist. Perfoliata napifolia Durchwachs mit Stockruben.

Dodon. Brassica silv. perfoliata, quam alteram campestrem Brassicam nominant nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam. Huius etiam meminit Camer. apud Thal. quando inquit: In aruis Thuringiæ non admodum diuersa Brassica silv. folio betæ Thalii nascitur, quæ cum Brassica campestri descripta à Clusio in Hisp. obseruationibus planè congruit.

Hort. Lusit. Brassica campestris Clusii. H. Perfoliata siliquosa, wilder Köl.

A me sata in horto Ill. E. C. quotannis se renouat semine deciduo, eodemque maturo Augusto. Spontaneam magnam obseruaui in segetum agris Ducatus Vvirtemb. circa Marbach, vbi Romanorum olim erant limites, mense Iunio florentem cum siliquis longis.

Eius acrimonia proximè ad Brassicæ facultates hanc plantam accedere indicio est, autore Clusio, & illâ valentiorem forsitan esse. De huius facultatibus compertum nihil habet Dodonæus, à nemine enim in cibum admittitur.

Perfoliata siliquosa purpurea Clusio.

Firmioribus est *virgis*, nec adeò ramosis, cuius *folia* in summo aliquantulùm serrata, reliquis notis à Prioris foliis non differunt, & feruido sunt etiam gustu: *flores* Prioris floribus similes, maiores tamen, Leucoii aut Hesperidis floribus magnitudine pares, colore autem Lunariæ græcæ flori, purpureo videlicet: *cornicula* succedentia prioribus similia & simile *semen* continentia. *Radix*, licèt dura fibrisque quibusdam prædita sit, viuax tamen non est, sed prolato semine perire solet.

Clus. Hispan. & ex eo Hist. Lugd. Brassicæ campestris aliud genus, siue secundum. Hist. verò post. Brassica campestris 2. flore purpureo.

Brassica silv. maior latifolia Thalio.

Radicibus constat inutilibus, lignosis, candidis: *caule* sesquipalmari, non admodum recto, rotundo, simplici, nonnunquam etiam brachiato, *foliis* mollibus, læuibus, subflauis, integris, sine incisuris aut sinuosis crispaturis, mucronatis, duas vncias longis, vnciam latis. In summitate in exiguis pediculis racemus *florum* candidorum existit, ex oblongis vasculis Brassicarum satiuarum modo prominentium: quibus deperditis *siliquæ* oblongæ pronascuntur, *semina* Brassicæ satiuæ minora continentes.

C. Bauh. Phyt. Brassica 25. siue silv. maior latifolia Thalio.

Turritis vulgatior.

Nasturtio siluestri adiungitur planta, quæ Turritis vocatur: inquit Taberna, *radice* fibrosa, vt in Plantagine videre est: Ima ipsius *folia* per terram hinc inde sparsa iacent, Saluiæ foliis consimilia: ex *radice* caules aliquot rotundi, exiguis, acuminatisque, & læuibus foliis donati, emergunt, quæ acetosæ foliis comparari possunt, in summitate caulium, multa exigua tenellaque foliola conueniunt, sicuti in [Daubenrock] Hippuride, quæ velut ex aristis composita sunt. In caulis culmine exigui *flosculi* sunt conspicui, qui si deciderint, tenellæ acuminatæque residuæ manent capsulæ [täschlin]. Cur autem hæc planta Iberidibus annumerata fuerit planè me fugit, nisi fortè ob acrem ipsius gustum contigerit. Consarcinator credidit se hîc demonstrare valdè industrium, cùm tamen ex icone, malè considerata, malè fingat descriptionem. Ex flosculis enim fingit perulas siue capsulas, ac ex siliquis facit folia quod facilè est animaduertere ex sequenti Clusiana descriptione.

Tabern. redarg.

Sic autem Clus. de Turrita vulgatiori. Drabæ 2. & tertiæ congener videtur planta illa, quæ vulgò apud eos qui stirpium cognitione & studio delectantur Turritæ nomen obtinet, ab extremorum caulium forma, qui in metæ aut pyramidis effigiem desinunt: habet verò prima, quæ & frequentior & vulgatior, conferta circa radicem folia, binas vncias longa, succulenta, hirta, & aspera, saturatiore colore viridi prædita: inter quæ pedales, aliquando etiam cubitales promit caules quos inordinata ambiunt folia, circa pediculum latiora, deinde in mucronem desinentia, succulenta & hirsuta: summo caule confertim nascuntur multi exigui flores, quatuor foliolis albis constantes: quibus discussis, alii apparent, caulis fastigio sensim, veluti in metæ formam, sese attollente, vt tandem frequentibus longiusculis corniculis cinctum conspiciatur, quæ pusillum, rufum, acre semen continent: radix illi alba, multis fibris prædita, quam tamen viuacem esse non puto.

Turrita.

Tabern. Icon. & hist. Gerardo & Icon. pl. p. 220. Turritis. Teuton. 262. Turrita 1. vulgatior.

Spontè prouenit in plærisque Austriæ collibus lapidosis & salebrosis. Floret Maio, semen maturum est Iulio.

GLASTIFOLIA CICHOROIDES IOH. Bauhini: & Turritis secunda Clusio.

Descriptio

Radice est annua mediocriter crassa, alba, nonnihil purpurascente, fibrosa, subacri: *folia*, germi-

germinatione prima antequam caulem proferat partim laciniata, Cichorei vulgaris instar, vel Hieracii, alia nullo modo incisa, glauca, Isatidis foliis similia, palmo sæpe longiora semunciam lata lanuginosa, sapore acri & amaro: adulta & quæ in caulibus sunt integra nulla diuisura incisa, glabra, vtrinque glauca, oblonga, ita pinnis alarum coëuntia, vt à caule perforari videantur, sapore Brassicæ vulgaris. *Caulis* cubitalis, & bicubitalis, tenuis, colore herbaceo, admista aliqua purpura, multis ramis longis tenuibusque brachiatus: ex alis & summis ramis *flores* prodeunt multi simul iuncti ex pediculis semūcialibus, ex luteo in albidum languentes, odore nullo manifesto, quaternis foliis constantes, quæ totidem foris circumstant, sed longè minora & virescentia, mucronataque, cùm illa subrotunda sint, in medio crocata stamina multa, cum stilo viridi. Succedunt tandem *Siliquæ* longæ, rectæ, graciles, in quibus *semen*.

Brassica silv. virgata.

An Cordo hist. Plant. Brassica silu. virgata: 5. Si tamen nostram plantam intelligit, omisit in sua descriptione folia inferiora Cichorio similia.

Brassica silv. longifolia.

An Thalio Harcyn. Brassica syluestris longifolia?

Huic similis est, ait Camer. in addit. Thalii, si non eadem, quæ in Thuringiæ saltubus locis æditis passim nascitur ab incolis Schoßkraut vocata, quā tamen voce alibi aliæ plantæ appellantur.

An Clus. Hist. post. Turritis maior siue altera? Rariùs, inquit, inuenitur priore, & vmbrâ magis delectari videtur, quare faciliùs in cæduis siluis quàm apertis collibus (quibus prior gaudet) nascitur. Floret Aprili & Maio. Huic valdè similis [nisi eadē sit] nata Iacobo Plateau, semine nescio vnde accepto. Illius ad me iconem etiam cum variis aliis mittebat. Non videtur absimilis Brassicæ virgatæ Cordi. Describit & hanc Hist. Lugd. ac depingit sub inscriptione Sinapi albi. Hæc autem sunt eius verba: In asperis & saxosis hoc Sinapi adolescit, radice dura & solida, candida, brachiata, & nonnihil fibrosa, foliis proximè radicem in orbem sparsis, multis insectis Cichorii modo, adulto caule pereuntibus, & exarescentibus, in caule numerosis, læuibus, crassis, in cuspidē mucronatis, quā caulem attingunt lunatis, caule cubitali, nonnunquam altiore, rotundo, infernè rubente, in ramulos multos supernè diuiso, flosculis multis scatentes, candidis, quibus succedunt graciles & prælongæ siliquæ, multo semine grauidæ, acris & feruidi gustus, eleganti specie siliquarum tanquam vallo quodam circa caulem & surculos erectarum. Floret Maio mense. Quidam Thlaspeos, alii Drabæ genus esse uolunt. Placet descriptio Hist. Lugd. quamuis in floris colore nonnihil differat: ac Icon, licèt folia inferiora quodammodò Cichorio accedentia habeat, nihilominus melior est nostrâ emptitiâ.

An Iacob. Theod. Tabern. hanc intelligit per Vaccariam, suam par. 2. p. 298. Kuhblumen/ Ein art Marien Röslin. Icon Tabern. malè reponitur inter Lychnides, malè etiam dicitur German. Marien röslin, quandoquidem nihil habet cum iis commune: sunt enim huic siliquæ longæ & flores minimi, vt demonstrat eius icon, an sit autem nostra planta afferere non ausim, folia Cichorii inferiora appicta non habet quæ respondeant nostræ plantæ.

Brassica silv. virg.

C. Bauh. Phyt. Brassica 20. siue silv. foliis circa radicem Cichorii modo insectis. Cordo Brassica silv. virgata, Sinapi album Lugdun.

Locus & tempus.

Glastifolia mea Cichorioides abundat Montbelgardi in Horto Ill. E. C. Vvirtemb. spontanea florens Aprili, & siliquas habens Iunio: tota hieme viret cum foliis Cichorii. Gargillus obseruauit circa Basileam in sabuletis ad Rhenum itinere Grentzachiano.

TVRRITIS PVLCHRA NOVA.

Descriptio.

Caule surgit tricubitali, striato, hilari virore perfuso, subhirsuto: *foliorum* inferiorū quædam tres vncias longa, angusta, circumquaque integra, pediculo longo, alia longiora, quatuor aut quinque vncias colligentia, pediculū versus profūdiusculè incisa: at enim quæ per caulem conspiciuntur latiora & breuiōra sunt, sextantalia circiter, caulem pinnulis complexa, Myagri foliis aliquātenus similia, sapore nullo euidente. Color omnium viridis, porrò ex folii vniuscuiusque per caulem, cubitali serie sursum versus, ramulus prodit, vt in Glastifolia Cichoroide nostra, cuius extremum occupant conferti *flosculi* exiles, foliolis oblongis albis constantes, fatuo sapore. Succedunt *siliquæ* longæ.

Locus & Tempus.

Hanc Argentinæ in horto Dj. Friderici Meyeri florentem collegimus mense Maio, qui Turritim pulchram nouam denominabat.

BRASSICA SILVESTRIS PROcera Thalio.

Descriptio.

Hæc *radice* fulcitur multifida, candida, lignosa, iuxta cuius caput in terra reclinantur *folia* quincunciali sæpe longitudine, vnciali latitudine, hispida, integra, *caulem* erigit vnicum, plerumque sæpe etiam in duos tresve aut plures alios iuxta radicem diuisum, bicubitalem, rectum teretem, flexibilem, iuxta radicem etiam parum hispidum, deinde tota reliqua parte læuem: cui *folia* appenduntur sextantali longitudine, vnciali latitudine, subcinerea, læuia, non hispida, vt priora, mucronata: quibus cessantibus, postea longo ordine, caule videlicet subinde proceriùs excrescente, in singularibus exiguis pediculis *flosculi* paruuli, candiduli protenduntur, iisque euanescentibus subnascuntur *siliquæ* ad latera compressæ, tenues, digiti longitudine, quibus numerosa *semina* paruaque continentur. Ex foliorum autem singulis alis non infrequenter noua adnata progrediuntur, & ipsa copiosos flores ac siliquas proferentia. Nascitur montibus apricis ac locis cæduis, estque sapore amaro.

C.B. not.

C. Bauh. phyt. Brassica 21. siue silu. foliis circa radicem integris & hispidis, Thalio silu. procera.

Lobel. Turritis. Aliquando & huius folia ad radicem, Cichorii instar, inserta sunt. An Turritis eadem sit cum Thalii brassica, vt vult Frater, adhuc dubius sum, de Turriti secunda dicit Clusius folia nonnihil crispa & sinuosa, non tamen ait Cichorii instar inserta, de prima nihil etiam tale dicit, nec icon demonstrat: tamen, vt verum fatear, Turritim secundam malim referre ad Thalii Brassicam siluestrem longifoliam.

Braßica silv. foliis membranaceis Thalio.

IN Ienensibus montibus aliquoties, hanc obseruauit Thalius: Iam verò dictis minor est, *radice* parua, candida, superuacanea, *caule* breui, geniculato, qui densè ambitur suis *foliis*, quæ membranaceæ sunt substantiæ, subflaua, splendentia, læuia, vncias duas longa, vnam lata.

C. Bauh. Phyt. Brassica 22. siue silv. foliis membranaceis Thalio.

Braßica silv. folio Betæ Thalio.

Descriptio

NAscitur hæc, inquit autor noster, copiosè in Hainleitta sylua non procul à Sondershusio sub fagineto. *Radice* constat lignosa, multifida, fibrosaque: *folia* betæ, rotundiori ambitu in terræ superficie multa disperguntur, plumbei fusciue coloris, læuia, durioris membranæ instar, sextantalia, *caules* eriguntur teretes, sesquipedales, splendentes, fusci, pauca, oblongiuscula, ac mucronata folia continentes, *floresque* candidos proferentes, exiguos, sed *siliquas* longiores cæteris speciebus.

Braßica silv. media Thalio.

Descriptio

BReuiora continet *folia*, numerosa circa radicem, vncialia, oblongiuscula, in obtusum mucronem finientia, mollia, semuncialis latitudine: quæ *cauli* appenduntur dodrantali, ea parte quà adhærent vtrinque velut alares pinnulas prominentes habent.

C. Bauh. Phyt. Brassica 23. siue silv. media Thalio.

Braßica silv. minor Thalio.

FOliolis multò minoribus, canis, coliculis quadrantalibus, siliculis angustis paruisque, Thal.

C. Bauh. Phyt. Brassica 24. siue siluestris minor Thalio.

RAPVM SATIVVM ROTVNDVM & oblongum.

Cap. II.

Descriptio

RApis *folia* per terram sparguntur ampla, ad Brassicæ rubræ folia quodammodò accedentia, attouirentia, aspera, & ad costam vsque ferè laciniata, saporis holeracei: *flores* lutei: *semen* in siliquis ruffum, rotundum, Brassicæ proximum: *radix* sessilis in ventrem amplissimum, capiti humano interdum paullò minorem extuberat, tenuem fibram alimentum suctutam demittens, aliàs pugillari par, aut etiam suppar, quibus vtrisque caro candida, firma satis, sapore acri, magis minúsue vegeto prædita: est etiam vnum genus longa crassa radice, non in ventrem extuberans.

Rapum Veteribus.

Raporum tam Veteres, quàm Recentiores duo prima constituunt genera Satiuum & siluestre. Theophrasti quidem verba de Rapo satiuo hæc sunt. Rapæ (γογγυλίδες) alii esse, alii non esse diuersitatem generis putant, sed mare tantùm, fœminàque differre, nasciq; ambas ex eodē semine: sed vt effœminentur, raras deponere oportere: nam si densæ positæ sint, omnes masculescere. Quod idem futurum sit si in terra vitiosa serâtur. Quà de causa semine satas plantas transferentes deponere. Semen quoque deterius, meliúsve visu percipi posse: quod enim probum sit, tenue sentiri, quod vitiosum, crassum. Gaudēre & frigoribus Rapam, & sic eam dulcescere putari, simúlque incrementum in radicem, non in folia verti. Austrinis atque serenis temporibus celeriter caulescere.

Plinius Theophrasti sententiam repetit his verbis. Raporum genera Græci duo prima fecere, mascul. fœmininú nq;, & ea serendi modo, ex eodem semine. Densiore enim satu masculescere, item in terra difficili, semen præstantius quò subtilius. Species verò aut in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari: tertiam speciem siluestrem appellauere. Sed de Rapis &c. abundè dixisse poterat videri Plinius, nisi Medici masculini sexûs facerent in his rotunda: latiora verò & concaua fœminini. Præstantiora suauitate & ad condiendum faciliora, quæ sæpiùs sata transeunt in marem.

Quod verò Galenus inter Rapum, quod γογγυλὶς est, & Napum qui βουνιὰς, non distinxerit, factum putat Cornarius, quòd Theophrast. (vt apud Athenæum habetur) Buniada non nominet, marem quidem vocet quoddam Rapum, & fortassis hoc Bunias sit. Galeni verba hæc sunt. Siue Γογγυλίδα vocare volueris, siue Βουνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipsa est id, quod è terra eminet, quod verò in terra continetur, radix. Rapi porrò satiui duplex esse genus planum fecit Nicander lib. 2. Georg. apud Athenæum:

Rapi, aduerte animum, genus duplex est, vt & Radicula:
Oblongum alterum, alterum rotundum, in areis hortorum conspicitur.

Dioscorides rectè distinxit Rapum, & nostri, inquit Cornar. adhuc hodie vtrumque agnoscunt ac habent, latum & rotundum.

Tragus Rapa depingit & describit, dicens, Rapum vulgare cum oblonga figura masculinum, cum rotunda fœmininum ex vno & eodem semine gignuntur.

Ex Theophrasto colligere est, inquit Turnerus, Rapum satiuum 1. insigniter magnum esse fœminam, alterum verò siue longiùs & strigosius,

sius, quod Plinius ait in latum crescere Marem. Rapum maius, orbiculatum seu turbinatum, Aduersariorum variat radice terete atque rotunda, oblongiore, & Napo similiore effigie, sed maiore triplò. Hæc eadem, aut certè simillima Venetis olitoribus vænum fertur in forum. Hyeme purpura nitida & pellucida radice, gustu teneriore, suauiore, in acetariis cruda cum Eruca, Lactuca & aliis illic esitari solita.

Lob. Obs. p. 98. & Icon. plant. p. 197. Teut. 235. figuram habet Matthioli figuræ similem. Item aliam ex Matthiolo cui titulus, Rapum tereti rotunda oblongaque radice, Aduers. p. 66.

Tabern. Icon. & hist. Rapum orbiculatum, **Scheibe rübe.** Rapum orbiculatum minus, **klein scheiben Nappen/ klein Scheiben rüben.** Rapū longum, **lang rüben.** Rapum longum minus **lang Stopffel rüblin.**

Gerard. 1. Rapum maius **Great Turnepe.** Item Rapum minus, **Smal Turnepe**, Icones habet Tabern.

Sic & Cæsalpinus inquit, Rapæ quædam sessili rotunditate constant iucundiores: quædam in rotunditate oblongæ sunt: ast color omnibus candidus. Theophrasto mas & fœmina. Plinius Græcos secutus duo prima genera fecit masculum & fœminam.

Contra communē sententiam decernit Matth. dicens: Rapum satiuum in triplici differentia, sessile, longum, & rotundum: tametsi Plin. literis mandauerit longum erraticum esse. Quędam colore purpurea. Matthiolum autem tunc non animaduertisse quid astrueret manifestum fit ex eius post. com. cum magnis fig. Lat. & Ital. Item hist. Germ. quibus in editionibus Rapa duo tantùm commemorat, Rapum rotundum siue sessile & Rapum longum.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Rapa 1. siue satiua rotunda seu mas Theoph. & Plinio: variat radice, reperitur vel viridi, vel candido, vel puniceo colore, sic paruitate & magnitudine: communiter tuberosa est, rarò globi instar orbiculata: frequentiùs in latitudinem effusa, quare Tabern. quatuor habet figuras: Habentur nunc quæ foris & intus flauescunt: sic & Bernæ quæ obsoletæ nigræ, vtplurimùm rotundæ, rariùs oblongatæ, quæ vulgatis dulciores sunt. Rapa 2. siue satiua 2. oblonga, seu fœmina Theophrast. & Plinio. Tabern. duas habet figuras. Hæc Casp. Bauh. Ego quidem Tabern. duas priores figuras refero ad Napum, ac separo à Rapo.

Schvv. Rapum longum vulgatius, Rapum oblongius Dodon. Rapum orbiculatum.

Quæ γογγύλη & γογγυλὶς, item ῥάφυς & ῥάπυς Græcis. Latinis *Rapum* & *Rapa* dicitur, vnde diminutiuum nomen apud Horatium *Rapulum*. Hebræis [teste nomenclatura Eliæ Leuitæ, Trag.] *Lephet*, Arab. *Seliem, Selgem, Selgiem*, siue *Alsegiem*. Germ. **Rüben.** Belg. **Rapen.** Gall. *Raue* & *Naveau*. It. *Rape.* Hisp. *Nabo*: Angl. **Turnepe.** Hung. **Repa.** Bohem. **Rzipa.**

Græci quidē γογγύλην aut γογγυλίδα vocabulum à figura quæ plerumque rotunda esse solet, detorserunt: nam quod in rotunditatem circumactum est γύγγυλον, hoc est στρόγγυλον dixerūt: Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculisue, qui deuorantur vt catapotia, vsurpauit. *Rapa* verò quòd ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste, nominata est. Alii quòd passim rapiatur, rapi nomen inditum esse putant. A Græcis tamen manasse id nomen facilè videri potest, qui rhaphyn & rapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαστέρας id est, ventres vocare Apollas apud eundem Athenęum tradidit. Sed Nicander Colophonius rapas Zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides non Rapas, sed Cucurbitas ita dici arbitrantur. A rapo rapina, Gallis *Rabiere* & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato.

Locus & tempus

Rapum in hortis & aruis cultis potissimùm æstate, Iunio ac Iulio mensibus, copiosissimè Geneuæ serunt pro alimento tum hominum, tum pecudum, basileæ maxima habent & abundanter vescuntur. Conseruntur etiam agri rapis Montb. & in Horto Il. E. C. Vidi Gœppingæ Rapas allatas Vlmâ venales, quæ parte superiore rubebant mense Augusto. Sed & Octobri fine nactus sum alias ex horto Ill. E. C. Gœppingā allatas, longitudinis cubiti & semis, ad palmum rubentes, quam partem dicebant supra terrā extare. In Italia notissima præsertim apud Insubres, vbi statim post messem æstate Iunio ac Iulio [teste Matth.] mensibus in aruis secundo seritur: deinde mense Octobri è terra eruitur: radix in aliquibus locis tam magna gignitur, vt plùs quàm centenas libras pendeat. Ad librarum triginta pondus nos sæpiùs innumera Rapa vidimus in Ananiensi agro, longa, & colore purpurea.

Cultura.

Rapa quamuis in vniuersum in omni aëre habitabili proueniant; attamen solum putre & solutum pluribus iterationibus aratri, vel rastri, largoque stercore satiatum postulant. Nam id plurimùm refert, non solùm quòd meliùs ea proueniunt, sed quòd etiam post fructum eorum sic tractum solum segetes optimas facit, desiderant; nec densa nascuntur humo, sed campis & locis humidis lætantur. Loci proprietas horum semina commutat. Namque in alio solo Rapa biennio sata conuertitur in Napum, & vicissim ex Napo fit Rapū. Semen Raparum trium annorum producit Brassicam, & contra Brassicæ Rapas. Riguis locis rectè à Solstitio seruntur: siccis ultima parte mensis Augusti, vel prima Septembris. Iugerum agri non ampliùs quatuor sextariis Raparum seminibus obserendum est. Rapa igitur duas sationes habent, sed meliorem mensis Augusti.

Satio

Si æstate serantur ne Culex tenera adhuc prorepētia folia consumat, puluis etiam, qui supra Cameram inuenitur, vel etiam fuligo quæ supra focos tectis inhæret, colligi debet: deinde pridie quàm satio fiat, cōmisceri cum seminibus, & aquā conspergi, vt tota nocte succum trahant. Nam sic macerata postero die rectè seruntur. Veteres quidem autores, vt Democritus, præcipiunt semina omnia succo herbæ, quæ sedum appellatur, medicare, eodemque remedio aduersus bestiolas vti, quod verum esse nos experientia docuit. Sed frequentiùs tamen, quoniam eius herbæ minùs larga est facultas fuligine: & prædicto puluere vtimur, satisque commodè tuemur his incolumitatem plantarum. Rapæ semina Higinius putat post trituram iacentibus adhuc in area paleis inspergi debere, quoniam fiunt vastiora capita; cùm subiacens soli duritia non patitur in altum descendere. Nos istud sæpè frustra tentauimus; itaque Rapum, & Raphanum, & Napum meliùs existimam⁹ subacta terra obrui. Locis frigidis, vbi timor est ne Autumnalis satio hyemis gelicidiis peruratur, arundinibus humiles canterii fiunt, iisque virgæ transuersæ imponuntur, & virgis stramenta supra iaciuntur, & sic à pruinis semina defenduntur. Vbi verò apricis regionibus post pluuias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, græcè autē κάμπαι nominantur:

tur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices oletum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non ampliùs in superiorem partem prorepunt. Id tamen superuacaneum est facere, si ante sationem semina, vti iam prædixi, succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent Erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν affirmat has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quæ in menstruis est, solutis crinibus & nudo pede vnâquamq; aream ter circumeat, post hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori. *Hactenus Columella.*

Rapæ si serantur diebus calidis, autore Theophr. celeriùs caulescunt, semenque ocyùs reddunt. Item, si raræ serantur, magis grandescunt, ideoque vbi nimis spissæ eius plantulæ natæ fuerint, cùm aliquod robur acceperint, euelluntur aliquæ, vt cæteræ roborentur. Naporum medicina est, inquit Plinius, siliquas vnà seri, sicut Olerum Cicer: arcet enim Erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remedium est absynthii inspersus, & aizouū &c. Nebulis & pruinis, inquit idem, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quare non sunt in Gallia quàm in Lemouicis copiosiora, suauioráque, affatim suppeditante eius regionis cœlo nebulas, frigora, pruinasque. Frigore enim dulciora fieri existimantur, & grandiora. Folia quò plura adimuntur, eò maiores manent radices: Rapæ maledictio, vt in iis agris quibus sanè nunquam proueniat bonum frumentum, etiam si fimo multo emendetur. Colliguntur mense Octobri, cùm radix summoperè extuberauerit · quod Nicander in Georg. hisce testari videtur:

Rapa collige Borea frigoribus iam domita,
Hyemi grata, famulisque, tum domi otiosis.

Vijeo [illegible] Rapæ demum quia tenui & diluto cortice integuntur, facilè exsiccantur, imbecillesque ad perdurandum penitus sunt, ideò si terra cooperiantur, vsque ad æstatem, vt vult Theophr. durare & crescere possunt. Quæ verò corruptæ & marcidæ videntur calente aqua madefactæ reuiuiscūt, & ad esum aptæ redduntur. Rapi cocta radix, inquit Dioscorides, alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, Venerem stimulat. Decocto podagræ pernionesque fouentur: contritoque Rapo atque imposito iuuantur. Si excauatæ radici rosaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliquescat, exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & vrinam cient. [Græcè habetur, ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀσπάραγος ἑψηθεὶς ἐσθίεται· οὐρεῖ δὲ [illegible]. Id est, ipsius Asparagus, &c. Plinius cymas dixit, vterque autem turiones siue thyrsos caulis inter folia ex summo Rapo emicantes intelligit.] Semen antidotis & theriacis, præsertim quæ sensum doloris auferunt. anodyna vocant, idoneum est, [τὸ δὲ σπέρμα εἰς ἀντιδότους καὶ θηριακὰς ἀνώδυνος [illegible]. Id est, semen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent admodum vtile est. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quæ sensum doloris auferunt, interpretatus est: sunt enim ea ναρκωτικὰ, id est, stupefacientia, quæ sensum, non propriè dolorem, tollunt eximia sua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo sensum aut stupefaciendo, sed partes relaxando, & demulcendo dolorem leniunt & mitigant.] potum contra venena salutare est: Venerem concitat. Rapum muria conditum minùs alimenti sufficit, sed multò magis appetentiam recreat. Diphilus Silphinius Medicus, Rapum, inquit apud Athenæum, extenuat, acre est, ægrè coquitur, flatusque gignit. Assum verò faciliùs coquitur, & valentiùs extenuat. Huius meminit Eubulus in Ancylone hoc pacto: Assandum hoc Rapum assero: Item Alexis in Fanatico: Alloquor Ptolomæum dum frusta Raporum asso.

Rapum sale conditum magis extenuat, quàm elixum, ac præcipuè si addatur Sinapi, vt ait Diphilus. Veteres autem, vt audiores cibi forent vsos Rapis fuisse aceto & Sinapi conditis, planum facit Nicander libro 2. Georg. his verbis:

Abscinde radices Raporum, & corticem nondum exuccum,
Illaque purgata minutim seca, & insolatu
Exsiccata paululùm, in feruentem cum demerseris
Aquam, & abraseris, obrue multa muria:
Nonnunquam verò mustum album simul cum aceto metitor.
Par pars, & in ollis stipata Rapa sale tege:
Sapiùs autem inspersis vua passa acinis, pistillo tritum
Sinapi mordax semen additur, cui si accedit
Aceti fex, halitu caput tentabit vel robustissimum.
Sic condita Rapa è muria tu hauries, &, cùm tempestiuum erit, præbebis cibo indigentibus.

Porrò eundem ferè Rapi vsum cum Diosc. tradit *Plinius.* Est & Rapo, inquit, vis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem ex eis stimulari professus: item Dyonisius, magisque si Erucâ condirentur. Totum quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. De Rapis verò vt cibis idem ita scribit. Aliis vsus præstantior quàm his non est. Ante omnia namque cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis satiant ruris alitum quoque genera, magisque si decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum (meliùs ex vetere codice legas Rapitiorum) suis horis gratia, quàm Cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis exiccatorum, vel maior quàm virentium. Ipsa verò durant & in sua terra seruata: & postea passa penè ad alium prouentum, famemque sentiri prohibent. A vino atque messe tertius hic Transpadanis fructus.

De iisdem sic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem est quod terrâ extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem est nisi coquatur, & non esculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant, adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipsâ vtantur. Succum autem in corpus distribuit mediocri crassiorem. Proinde si quis ipsâ liberaliùs vescatur, succum crudum asseruabit, potissimùm si ipsam minùs iusto in ventriculo confecerit Quod verò ad ventrem attinet, nemo ipsam, neque deiicere, neque sistere dixerit, præsertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem postulat: ea que est laudatissima, quæ cocta bis fuerit, Quod si sumpta crudior fuerit, concoctu est difficilior, ac flatulenta, stomachóque noxia. Nonnunquam

quam autem & ventrem mordicat. Præterea scribit Galenus Rapi semen Venerem excitare, vt pote spiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem esse, inflare, & semen generare.

His adiungenda Symeonis Sethi de iisdem sententia. Rapa admodum nutriunt, inquit, vrinam ciunt, inflant, genitale semen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illarum vsus crassum humorem generat, & obstructiones iecoris parit. Ventrem nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum, & haustum magna copia Venerem suscitat. Aiunt enim qui hoc ipsum semen cum calamintha & lemnia terra sumpserit, eo die neque veneno, neque venenati animalis morsu lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur.

Rapi domestici, authore Matthiolo, radix excalfacit & humectat. Semen verò calidum est, & siccum: cùm autem etiam sit amarum, abstergit, aperit, digerit, atque flatus gignit. Constat experimento, semen valere ad variolas & morbillos: nam potum semidrachmæ pondere, morbillos latentes ad cutim expellit.

Valet, inquit Schvv. semen Rapi longi ad faciliorem Scabiei, Morbillorum & variolarum eruptionem. Nam humores ad cutim propellit ʒ.j. pondere potum. Rapi orbiculati sub cinere calento assi infimus orbiculus calidissimus, post aures applicitus magnâ efficaciâ reuellit, capitisque & dentium dolores citissimè sedat magno secreto. Raporum longorum assatorum succus cum Saccharo ad tussim infantium vsus non contemnendi.

Rapæ non solùm omnis status hominibus cibo & alimento, sed & quadrupedibus & cunctis animalibus pabulo nascuntur. Quid? quòd & Anseres, Anatesque fronde eorum gaudent. Decocta per se radix satiat, inflationem parit, flatusque, humentem ac fluxam carnem creat, modicumque alit. Quamobrem vt id vitii emendetur, solent nonnulli eam cum lacte decoquere, vt palato magis arrideant, & efficaciùs nutriant. Nec desunt qui Rapa condiant, sicuti & Brassicas capitulatas.

Baptista Fiera de Rapis, & Napis ita cecinit.

Sunt calida & rigido gaudentia frigore Rapa,
Humidus hinc illis turgidulisque liquor.
Gloria Nursinis, sitientes cedite Napi
Educet ipse licèt vos Amiternus ager.
Cùm sapiant Veneri magis hæc si crassa & obesa
Cœna ea postremo lenta sub orbe ferat.

Ex Rapis, apud Crescentium fiunt composita cum aqua, vt pro coquina tempore hyemis & quadragesimæ habeantur: vt etiam alia cum Aceto & Raphano Sinapi, fœniculis & sale: quæ apud ipsum videri possunt.

RAPVM SILVESTRE γογγύλη ἀγρία Veteribus.

CAP. III.

Rapum silvestre [γογγύλη ἀγρία] in aruis nascitur, inquit Dioscorides, frutex altitudine cubitalis, ramosus, in summa parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine, aut etiam maiora: fructum in siliquis [λοβοῖς:] verùm apertis seminum inuolucris [σπερμείοις,] alia intus siliqua capitis species est [κεφαλοειδὴς λοβὸς,] in qua sunt semina nigra, sed intus alba. Ammiscentur in smegmata faciei & reliqui corporis, quæ ex farina Lupini, aut Tritici, [πυρίνου,] aut Lolii, aut Erui fiunt. Hanc autem Dioscoridis descriptionem corruptam esse scribit Dodonæus, siquidem ea quæ de læuitate caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiore eius medulla candida traduntur, aliò pertinere dicit. At ego cur sententiam Dodonæi probem non video.

Diosc. lectio suspecta

Dod.

Sylvestre Rapum siue Raporum 3. species, autore Plinio, in aruis maximè nascitur, fruticosum in longitudinem radice procurrente, Raphani similitudine, folio anguloso, scabroque: semine candido, duplò maiore quàm papaueris, succo acri: qui circa messem exceptus oculos purget, medeaturque caligini admisto lacte mulierum. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoque corpore vtuntur, mista vrina pari mensura. Erui, Hordei, Tritici, & Lupini radix, ad omnia inutilis. Quæ postrema in publicis exemplaribus deprauatissima sunt: ea enim verba, mista vrina pari mensura & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorsus faciunt. Quare ex Dioscoride sic corrigenda. Hoc ad læuigandam cutem in facie totoque corpore vtuntur, admixto in smegmata, quæ ex Erui, Lolii, Tritici, aut Lupini farina fiunt.

Semen ... dud. ...

Plin. corr.

Placent quæ Cæsalp. de Rapo sylu. prodidit his verbis: Plinius tertiam inquit esse Rapi speciem, quod idem Theophr. innuit. At Diosc. longè aliter describit Rapam silu. quam in hoc genere nequaquam adhuc vidi. Nec vllam adhuc Turn. comperit plantam, quæ per omnia Rapi silu. descriptionem expleret. Etsi enim Præceptores secutus, Rapunculum vulgatum esse, Rapistrum, seu Rapum silu. Dioscoridis putarit, penitiùs tamen perpensâ descriptione, in multis non conuenire deprehendit. Quocirca cogitur & Matthiolus Fuchsii sententiæ refragari, qui manifesto errore putat Rapum silu. esse Rapunculum vulgò dictum: quippe quod illi minimè respondeat. Nondum noui, ait Anguill. Rapum silu. licèt sit, qui dicat se scire in Italia prouenire, ego nunquam vidi.

Matth. not.

Quod autem Matth. asserit silu. Rapis scatere vbique Hetruriam, nullis reclamantibus notis. Cur obsecro eas notas non clariùs ostendit? Cur in post. com. non patefecit? cur aliud Rapum silu. tradidit. Sed hæc Rapa siluestria qualia sint, videamus.

RAPVM SILV. MATTHIOLI.

CAP. IIII.

Rapi silu. imaginem, quam hic (ait Matth. in post. com. Italic. cum mag. figuris, vbi *Rapo Saluatico*: & Lat. ac Epit. vbi Rapum silu. Sed non Diosc. Et H. Germ. vbi Waldrüben vocat) appingi curauimus, etsi syluest. Diosc. Rapum non referat, refert tamẽ plurimùm domesticum. Rapum sylu. nostrum, frequens in Bohemia in agrorum

Descriptio & Synon.

Rapum sil. non Diosc.

Locus

Vires. marginibus nascitur: exit *folio, caule, flore, semine*, domestico simile, sed agrestioribus foliis. *Radix* illi inest Raphani modo longa, crassaque, sed sapore per omnia domesticum refert. Legitimum nasci copiosum in Hetturia diximus non quòd ipsum vsquam à nobis visum sit, sed quòd id ex aliorum relatione intelleximus. Nostri semen cùm insigniter amarum habeatur & abstersoria sit facultate præditum, alterius loco securiùs illini poterit, vbi cutem detergere fuerit opus: quin etiam necandis vermibus vtile quoque fuerit. *hac ille.* Sed quantùm fidendum sit picturis, assertionibus & descriptionibus Matthioli, vel vnicus hic locus satis demonstrat, non visam plantam dicit nullis reclamare notis à Dioscoridea: quæ occasio, vt suspicor, eius Rapum non differre ab eius Lampsana, ac etiam ab Erysimo [per quæ intellige Rapistrum nostrum] ei non benè notus: quam opinionem augent, quòd Glossatores, Patrocinatores & Simiæ Matthioli verbotenus eius duntaxat meminerint, nec demonstrarint veras notas quibus possit discerni à Rapistro. Vix etiam puto Lacunam scire quod scribat, quando dicit, *Nabo siluestre* sunt crassi & corpulenti, non tantùm quantùm satiui.

Matth. err.

Lobel. & Pena Adu. Rapum sylu. non bulbosum. Est frequentissimum præsertim apud Flandros, Germanos, qui serunt hoc, quò folia bobus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberosa aut Rapola, sed exilis nec ventriosa, vspiam sit, alioqui satiuæ rotundæ turbinatæ non dissimilis, sed discretu facilis, crispiore, rugosioreque folio &c.

Lobel. Obs. Rapum silu. non bulbosum, Hisp. *Nabo saluage.* Adu. p. 66. & Icon. 198. Teut. 216. Licèt Lobelius assumat figuram Matthioli Rapi sylu. aliter paulò tamen syluestre aut aruorum Rapistrũ describit: quç tamẽ de Rapo sylu. scribit possunt conuenire Rapistro, quod an ei bene notum reuocauimus antè in dubium.

Tabern. Icon. & hist. Rapum silu. **Wild Rüben**: Figuram habet Matthioli nonnihil mutatam, & nihil præterea particulare.

Gerard. Angl. l. 2. c. 2. Rapum silu. **Wilde Turneppes.** Tabern. iconem habet Gerardus.

C. Bauh. in phyt. Rapa 3. silu. & apud Matth. Rapum tertium, Rapa silu. non bulbosa, Rapum silu. Matth. Rapa silu. Cæsalpino. Ego igitur aliò refero Cæsalpini Rapum silu. nempe ad Sinapi Echinatum.

NAPVS.

CAP. V.

Descriptio. NApus satiuus *caule* assurgit cubitali & altiore, multis alis concauo: *folia* parte infima pinnis caulem ramosque amplectuntur, pediculis destituta, aut iis membraneis hærentia: & inferiora quidem sinuata, superiora verò non item in acumen desinunt: *flores* lutei Brassicæ: *semen* quoque simile aliquatenus in siliquis longis, at *radix* rapitia est, minus tamen in ventrem extuberans, altiusque demissa, sapore carnis compactioris candidæ acriusculo.

Bunias. Napum Buniadem Græci nominant, omnibus olim cognitam, nunc Medici, pace tamen eruditorum dixerit Ruellius, prorsus ignorant: Sed mirum cur Ruell. non describat, & plantam, vt dicit, prorsus ignotam, notis suis non manifestet.

Ruellius not.

Apud Athenæum habetur Theophrastum βουνιάδα quidem non nominasse, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, sed quoddam Rapum marẽ vocasse, quod fortasse Bunias sit.

Nusquã porrò, quod legerim, Napum descripsit Diosc. neque Plinius, licèt hic ex Theophr. genera eius quinque faciat, de quibus sub Raphano. Raphanidas enim Theophr. Plinius Napus esse putauit, atque ita transtulit. Plinius porrò velut horum quinque Naporum generum oblitus, duas rursus differẽtias facit, vt alter βουνιὰς de quo lib. 27. agemus, alter βουνιὰς appelletur, vtrumque confundens. De hoc inquit: Naporum alterum genus Buniada appellant, & Raphano & Rapo simile, seminis præclari contra venena. Ob id in Antidotis vtuntur ipso.

Plinius.

Quia autem Napi in Raporum genere videntur esse, & Rapo similes (foliis enim & radice Raphanos referunt, caule verò floribus & semine Rapum æmulantur,) ideò opinor Galenum, inter Rapũ quæ γογγύλη vocatur, & Napum quæ βουνιὰς nullum statuisse discrimen, vt fusius iam suprà dictum.

Huc accedit autoritas Turneri, dicentis. Galenus Napos sub Rapis videtur comprehendere, nusquam enim in lib. de simpl. facult. factam inuenio mentionem, Præterea Paulus Rapum & Napum coniungit. Et hinc fortè Cordus Napos Rapis congeneres esse scribit, densiores tamen, acriores, & minores. Inueniri etiam luteo & croceo colore Napos in Bordueldiano Brunsuicensis Ducatus agro, quibus præcipua laus & autoritas attribuatur.

Napi lutei.

Trag. Alterum satiui Rapi genus, planè à vulgari diuersum, Rapum satiuum alterum oblongum [prælongum dixisset, si memoria labi non voluisset] siue Napus, **Steckrüben, Baumholder Rüben/Steckelrüben/ Brotfeldische rüben** [malè, ab oppidulo enim **Bortfeld** / vbi nascuntur, Brunsuicenses **Borfeldische** nominant:] Verũ Napus Veterũ, Græcè βουνιὰς, Serap. Selien dictus.

Matthiolo & Fuchsio genera duo sunt, variè interim diuidunt. Fuchsius enim in satiuũ & siluestre distrahit. Napi, inquit, siue Buniadis, quem Galenus & alii Veteres in Raporum censum reponunt, duo sunt genera, siluestre & satiuum. Satiuum quod forma proximè ad Brassicam tertiæ speciei accedit, radicemque longiorem obtinet: Germani huius generis Napos **Trucken steckrüben** nominarunt. De siluestri mox agemus. Matthiolus in album & flauum his verbis: Napi Theophrasto (vt somniat Matth. non enim recordatur Naporum Theophr.) & Plinio plura produntur genera, quanquam ego mea tempestate duo tantùm reperierim, nempe album & flauum. Flaui

Matthioli not.

Flaui tametsi albos crassitudine superent, magisque colore placeant: sunt tamen insipidiores, & gustui od id minus grati.

Matthiolum sequitur Lacuna, qui duas quoque tradit species, albam, quam præfert in Italia, & luteã, quam in Hispania, vt teneriorem, qualis est ea quæ prouenit in Somossierra.

Napus lutea & alba

Dodon. Gall. Napus hortensis, siue domestica, Lat. Napus.

Napus quem *Nauonem* vocant, inquit Cæsalpinus, radix est in longitudinem extuberans, acrior rapâ, amarior raphano: color aliis candidus, aliis buxeus.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Napus 1. siue satiuã. Napum radice nigra legimus in horto Montbelg. Ill. D. V Wirtemb. quem colit Frater Io. Bauhinus.

Gerard. Iconem Rapi rotundi Tabern. posuit pro Buniade. Iconem autem alteram Tabern. Rapi minoris, ille posuit pro Radicula satiua minore.

Nomina linguarum.

Græcis, βουνιάς, non βουνίον, Lat. *Napus*, Germ. Steckrüben / Steckelrüben / Saxon. & Brunſ. Bordfeldische rüben. Belgis, Parüsche rüben. Gall. *nauet* & *naueau*, Ital. *nauoni* & *napo*. Hisp. *nabicas, naboltengo ò del gado*. Angl. Naneu. Hung. Baro repa. Βουνιάδος appellationem à tumente figura, quam præ se fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucosaque loca βουνοὺς nominant.

Locus.

Napus deuexam amat, & siccam, tenuique propiorem terram. Itaque glareosis sabulosisque aruis melior exit. Plinius pro Rapa de Napis hæc meo iudicio scripsit. Napi verò Amiternì, quorum eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Et alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Et Martialis Mursinas pilas appellat his versibus:

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis.
Nursinas poteris parciùs esse pilas

Satio.

Seritur, transfertur, semenque perficit, eodem quo Rapum tempore. Rapum etenim transferri, & in alium locum defigi debere ex cuius semine nasciturum expectatur Rapum, certum est: eodem modo & Napus translationem desiderat. Nota tamen [vt cap. de Rapis iam annotatum] ex Plinio, quod Naporum medicina sit, siliquas vnà ferere. Quo si omisso iam natæ Erucæ sint, remedium est Absinthii vsus, decocti inspersus, & Sedi quod Aizoum vocant. In horto satus celerrimè nascitur: tertio enim die erumpit. De Napis vide plura capite de Rapis, vbi quæ ex Columella citantur, his omnia conueniunt.

Buniadem habemus in Horto E. C. nec frequens aliâs est Montbelgardi. Monspelii copiosum vidi florentem Vere: Lugduni & Geneuæ Aprili copiosè in cibis vtuntur, vti & Patauii vbi *Nauoni* vocant.

Tempus.

Vires.

Cocta Napi radix inflat, vt rectè scripsit Dioscorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, ob id & antidotis admiscetur. Conditur muriâ radix. Galenus medicamenta simplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, siluestris Napi semen ex Creta sumendum esse ait. Cui omninò adstipulandum esse censet Matthiolus, quoniam Andromachus, nec satiui, nec siluestris meminit, sed dulcis seminis Napi, quod de satiui semine potiùs intelligendum videtur, quia in agresti nulla dulcedo insit, sed potiùs acris quædam amaritudo: in satiuo verò contra. Præterea Iunior Andromachus, item Democritus Napi tantùm semen requirunt. Quibus accedit Dioscoridis autoritas, scribentis Napi semen si præbibatur, lethalia venena inefficacia reddere, & antidotis admisceri. At fortasse Galeno compertum erat siluestris ex Creta semen peculiari quadam virtute aduersus venena pollere, atque ob id in theriacam addendum, quo tamen si destituamur satiui semine vtendum in antidotis esse censet Matthiolus. Id semen etiam, eodem Matthiolo authore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum succo potum: ex adianthi siue lentium decocto cùm alia exanthemata, tum sublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit, tum quòd ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quòd propria vi morbi malignitati resistit. Datur vtiliter cochlearis mensura ex vino, addita seminis lini drachma, ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, si ex oxymelite & tepente aqua hauriatur. Summoperè etiam prodest multis diebus eius seminis drachmam ex marrubii decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Externè Naporum idem vsus, qui Raparum. Napus in secundo ordine calidus est, & in primo humidus.

NAPVS SILVESTRIS.

CAP. VI.

Descriptio.

Flores, *siliqua, semina*, Satiuę proxima sũt: folia crebriùs dissecta, laciniata que, nullis iisdem pediculis cauli annexa. Verùm *radix* syluestrem naturam sapit, minor, & pollicis articulum parum superans, turbinata, saporis acris.

De Napo silu. hæc Ruellius. Medici nunc suffecto quodã syluestris Rapi seminio, Buniadis vice abutuntur. A ruribus tamen quædam herba colitur Rapo, radicique similis, quam *Nauetam* appellant, foliis Rapi, læuioribus, post adolescentiam Erucæ modo laciniatis, cubitali scapo aut interdum altiore, radice minuscula, floribus eidem proximis. Rapitio caule cubitali vel altiore, cuius foliis non secus atque rapaceis vescuntur agri, præsertim cùm rusticos olerum inopia premit. Ea tum cocta tum cruda aceto & sale condita deuorant. Nec eam crebro frondium auulsu coërcent, quominus in caulem erigatur, quod in Rapis fieri certum est, vt in radicem incrementa capessant, sed in scapum attolli patiuntur: nam vberiore seminis prouentu non mediocrem quæstum faciunt. Semen huius calfactum trusatilibusque molis pressum magnam olei vim remittit, quò non ad obsonia modò, sed ad lumina quoque lucernarum vtuntur. Auiculas caueis reclusas, Cardueles, Miliarias, Frigillas, & id genus similes, semine huius apud nos aucupes alunt.

Rapi silu. semen pro Buniade vsurpatur

Naueta

Cibus.

Seminis vsus.

Oleum.

Aues.

Fuchs. Napi alterum genus siluestre, Germ. Rass steckrüben, foliis suis Erucæ non dissimile est, radice amphore & rotundiore.

Tragus Rapum 3. siue siluestre, Wild rüben/& feld rüben / sine icone, cui eadem tribuit, quæ Ruellius Nauetæ. Tertium, inquit, Rapum vulgaris satiui syluestris est species, quæ cibo non vsurpatur. Seritur illa quibusdam in locis, maximè apud Mediomatrices [his enim nuces è quibus nostris regionibus oleum conficitur, non in magna copia nascuntur,] seminis è quo oleum isti conficiunt gratia. Quod ad formam attinet, æquat hoc Rapi genus syluestrium Pyrorum magnitudinem, gustu amarum. Hortulani nostri in Autumno serunt, Aprili deinde mense, veluti & satiuum Raporum genus, caules illius longi prosiliunt, flore comantes violis simili, luteo, copioso, Sinapis instar. Folia eius antequam excaulescit satis molliora satiuo genere, & viridiora, qui fit vt Martio mense inter cætera olera decoquantur. Semen habet nigro Sinapi persimile.

Dodon. Gall. qui depingit, Napus siluestris. Lat. qui iconem omittit, Napi silu. species, Galliæ ruricibus Nauita, Ruellio teste, appellata. Quæ ex non transplantati semine nascitur & foliis & caule, reliquisque Napum æmulatur, sed radice non crassa, oblonga quidem, & haud magna.

Aduers. Lobel. & Penæ fuerit fortè Bunias siue Napus silu. quæ conquerantur deceptos Plinium ac Matth. quasi cum Bunio confuderint. Plant. Icon. 200. Bunias silu. Napus flore luteo T. 258.

Gerard. Bunias silu. Lobelii Wilde Naueto. Icon posita à Gerardo est apud Tabern. iconum p. 406. pro Rapo longo minore Lang Stopffel rüblin.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Napus 3. siue silu. ex non transplantatorum semine etiam nascitur.

Camer. apud Matth. Si Napi non transplantantur, vt Rapæ siluestres fiunt, & possũt vocari silu. Napi. Hactenus non obseruaui lectione vel auditu Napos transplantari.

Rapum silu. Schvv. Rapum silu. Rapaceum semen, Oris samen. Autumno seritur seminis causa. Aprili floret succrescente semine copiosè. Ex semine oleum extunditur pauperum culinis inseruiens. Auiculæ eo pascuntur etiam. Ego suspicor intelligi Napum.

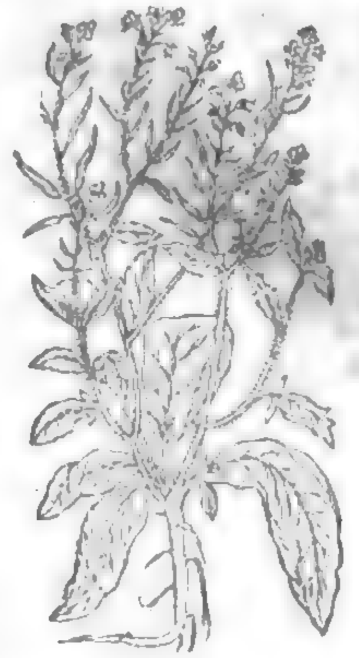
Tempus *Vsus.*

Locus Seritur in agris ad oleum, habemus etiam in horto E. C. In agris Montbelg. & vicinis pulchrè florere conspicitur mense Aprili & Maio: radices subrotundæ sunt, modò longiores, quæ non solent ad cibum assumi, sapore Rapi. Folio autem magis accedit ad Napos vel Brassicas.

RAPISTRVM FLORE LVTEO.

CAP. VII.

Descriptio TAnta Rapistri lutei, vbi adoleuit, cum Sinapi affinitas vt obiter intuentem fallat: *radix* alba lignosa: *caulis* cubitalis & bicubitalis, in ramos crebros diuisus: *folia* Rapitia, sed quæ attrita non acri illo Sinapis odore nares feriant, sed oleraceo penitus: *flos* luteus, minimè diuersus: at in siliquis longè maximum discrimen: siquidem eæ in Rapistro duplò longiores conspiciuntur, quàm in Sinapi, nec vt illæ quadrangulæ compressæ, sed multangulæ & turgidulæ: quibus dehiscentibus *semina* comparent similiter membranulæ mediæ adhærentia, sed numero

plura, eaque lucida & nigra, cum Sinapios sint russa nec vllo nitore perpolita, quibus tamen acrimonia parum admodum cedunt. Nostra figura Fuchsiana non in omnibus placet, priora folia sinuata non benè demonstrat.

Ex Plinio & Theophr. ipsaque adeò qualicunque Dioscoridis descriptione colligit Cornar. Irionem non esse aliam herbam, quàm eam quę inter segetes, Hordei maximè & Auenę, nascitur, & à nostris Hederich vocatur, respondens descriptioni Erysimi (Irionis) Dioscor. vt patebit conferenti cum ea quam ponemus postea post Erucas. Lampsana à Diosc. nullis notis describitur, inquit Matthiolus, quare dixerim cum Plinio inter silu. Brassicas Lampsanam esse, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Nascitur hæc frequentissima in Hetruria, Apulia, atque plærisque Italiæ locis, iis præsertim campis, qui aratrum eo anno minimè senserе, tametsi nobis hac tempestate non fuerit, nisi vrgente annonæ penuria in alimentorum vsum recepta. In Hist. Germ. Wilde Köl Lampsana floribus pallidis quales Brassicæ aut Rapæ. Egregii interpretis Dioscor. officio fungitur Commentator qui ait Diosc. non describere Lampsanam: ipse etiam nullam descriptionem exhibet contentus figurâ, de qua dubitant Glossatores & Patrocinatores nec quicquam certi proponunt, quod non mirum. In Com. dicit Matth. flore esse Napi candidiore ex Plinio: In hist. Germ. flore pallido: Glossator appingere videtur flores & siliquas Rapistri flore albo, idem facit Patrocinator, non tamen intelligit plantam, sed eandem nobiscum nempe Rapistrum flore luteo. Matthiolus præterea videtur capite de Irione seu Erysimo eandem plantam confundere in icone, folia enim & flores ac nomen Germanicum videntur cõpetere Rapistro: ac talem fuisse opinionem Glossatoris satis apparet: diuersa Patrocinatoris vt dicetur sub Erysimo.

Matth. C.B not. Camer. notantur,

Camer. ad hist. Matth. Germ. hederich. Erysimum vel Irio i. Figura ex Fuchsio non competit descriptioni Matthioli.

Erysimum vel Irio. Lampsana. Sinapi silu. luteum.

Lonicer. Hederich / Hedenrettich, wilder Senff. Armoracia, Raphanus silv. officin. Rapistrum, λαψάνη, Cheria, Ponticis Arinon, Leucon: flore luteo interdum albo. Meminit idem c. 195. lib. 5. deß gelben wilden senf [Sinapi silv. Lutei,] quod quò referamus non videmus, nisi sit Rapistrum hoc luteum, figura tamen non placet pro Rapistro.

Gesner. hort. Rapistrum passim in aruis nascitur, idem quod Lampsana, vel cognatum agreste olus. Item in cat. Erysimum. Raphanus silv. Græcis Cheria, Latinis Armoracia, aliis Leucon, offi-

Cheria.

cinis

cinis hodie Rapistrum ... apud Theophr. Hederich.

Sunt autore Cæsalp. Armoraciæ radices silue-stres paruæ ac prædurae floribus luteis, cæteris iisdem cum Radice siue Raphanide.

An Anguill. Erysimum vulgare? An eidem Lampsana notissima nomine: apud Mediolanenses *di Landri*, & Abrussios *di Lasana*, & in Græcia maximè in Creta vocatur Lampsagida.

Dodon. Gall. Rapistrum Neotericis, quibusdam Sinapi siluestre. Gall. *Velar* aut *Tortelle*, Germ. Hederich: Belg: herich. Videtur Erysimum Theophrasti, quod Gaza vertit Trionum: non autem Erysimum aut Irio Dioscoridis. Lac. in fol. Rapistrum, nonnullis Sinapi silv. Germ. Hederich. Figuram Fuchsianam retinet, nec amplius Erysimum Theophrasti dicit.

Rapistrum (aiunt in Aduers. p. 66. Lobel. & Pena) aruorum vulgò vocatum è Raporum censu est, passim viarum margines & segetes ornans, vbique præsertim Septentrionalium, floribus luteis numerosis Brassicæ aut Rapæ, in caulibus sesquicubitalibus folia insunt Lampsanæ aut Rapi silv. Brassicæ virore & læuore non Erucæ, vt debentur Irioni Diosc. radice tenui, neutiquam fibrosa, gustu item Rapi siluestris, cuius facultates prope sortita est, sed vehementiores, tametsi vsus neglecti aut ignoti. Neutiquam est Erysimum Diosc. certè admodum affinis est Napis & Sinapi: tusum namque semen Sinapi ementitur & vsus explet rusticis. Item pag. 69. Item p. 70. λαμψάνη [Italis *di Landri & di Lasana*: Gallis *Sanues blanches*, quasi Sinapistrum album] Napum siluestrem vocarunt olim. Olus syluestre Plinii quo vixerunt Iulij Cæsaris milites, perperàm Theophrasti Erysimum putatum à Dodonæo. Columella hanc intellexit Lampsanam. Senensis insertis alienis plumis ambigenus euolat: *Miramur Nos* Aduersaria dicere Rapistrum folia habere Lampsanæ, cùm ipsis autoribus sit Lampsana: Præterea ea dicere folia non esse Erucæ, cùm dixerint Rapum habere folia laciniosa Erucæ: Nescimus etiam cur scribant habere folia Brassicæ virore & læuore, considerent quibus nota planta, an talia sint folia: Hinc nobis oritur dubium, an Rapistrum diuersum sit ab eorum Rapo silv. non bulboso.

Dodon. not. Matth. not.

Lobel. & Pena notãtur.

Histor. Lugdunens. Lampsana Matthioli. Et Lampsana vera, falsò Theophrasti Erysimum Dodonæo. Item Irio Matthioli. Tres figuræ vnius plantæ, prior inepta ex Matthiolo, & tertia ex eodem, quæ videtur composita ex Rapistro.

H. Lugd. not.

Tabern. Icon. & Hist. Lampsana flore meline: Ader köl mit bleich geelen blumen. Tabernamontani Compilator non demonstrat qua in re differat Lampsana eius ab Armoracia siue heiden rettig.

Tabern. cõpilat. notatur. Gerardo notatur.

Icon. Armoraciæ Tabern. per Gerardum Anglum posita est pro Raphano silv. wilde radisch/ flores ferens luteos, verùm, vt postea dicemus, Tabern. dicit de sua Armoracia, vocari Rapistrum album: Gerardus præterea pro Lampsana & Docke cresses ponit iconem Lampsanæ Tabern. verùm ille satis indicat se ignorare quod scribat. In descriptione tradit flores esse Hieracii, in Icone verò & in planta quam repræsentat flores non sunt similes Hieracio: hoc etiam annotandum, Lampsanam quorundam flore Hieracii non esse referendam ad Nasturtium siue Cresses Anglorum, vt ipse facit.

C. Bauh. Phyt. Rapistrum i. siue luteum: Matth. Lampsana: variat foliis, aliquando habet sinuata, aliquando non incisa, vnde quidam duas species constituere volunt. Apud Matth. Quæ pro Lampsana à Matthiolo pingitur, Rapistrum esse aruorum ex eius epistolis satis liquet. Hoc Rapistrum à similitudine cum foliis Rapæ dictum videtur: est flore luteo, est albo, aliquando etiam purpureo: i. Rapistrum luteum, Lampsana Matthioli. Frater ponit figuram Matth. à Camerario auctam siliquis & floribus vt mihi persuadeo Rapistri flore albo.

Schvv. Rapistrum luteum: Erucastrum Cordo & Raphanus silv. Lampsana Matth. Lampsana Dioscor. Tabern. Geelhederich Heidenrettig/ Schnödsenf/wildsenf/E Raporum silv. censu est. An huc referenda sit Armoracia Schvvenckfeldii dubitamus, (quamuis icon Tabernamontani possit conuenire,) quia Tabern. dicit vocari Rapistrum album.

Rapistrum flore luteo, Lugduni obseruauimus, florens mense Maio, Geneuæ Decembri, Basileæ cum flore & siliquis mense Octobri, in vineis ad montem Moutets. Montbelgardi abundat in segetibus florens Iunio & Iulio, Augusto cum flore & semine maturo, prouenit etiam in horto Ill. E.C. Plurimùm, inquit Schvvenck. inter segetes hordeaceas & Rapaceas inuitis Agricolis luxuriat, vt interdum totos agros cooperiat Iunio & Iulio.

Locus & Tempus.

Resiccantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet, Galenus apud Dodonæum hanc esam malos succos procreare scribit: Dioscorides verò plus alere ait quàm Rumicem, & stomacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur. Acrimonia pollet vt & Nastur tium. Semen feruens & acre gustu, vrinam prouocat.

Vires.

RAPISTRVM MONOSPERMON.

Descriptio

RApistri monospermi ramum à D. Rychnero Medico Basiliensi habemus cui flores lutei. Frater Casparus eundem apud Matth. & Phyt. talibus describit: Rapistro Monospermo ex *radice* longiuscula albicante, parum fibrosa, *caules* pedales, quandoque altiores, rotundi, tenues, ramosi, eleganter virentes, leuiterque hirsuti exurgunt: *folia* humi sparsa crassa sunt, Rapi foliis similia, ad principium laciniata, dein subrotunda, leuiter sinuata & subhirsuta: *flores* secundum cauliculos palmares & tenues, velut in spica dispositi: quadrifolii, eleganter lutei aureique, quibus *siliqua* succedunt rotundæ [eleganter propter strias, per eas quemadmo-

dum in semine Coriandri discurrentes] in filamentum oblongum abeuntes: quæ quasi geminę sibi insident, parte tamen superiore maiore, cum in ea semen paruum, oblongiusculum, sed vnicum [vnde ei nomen] contineatur.

C. Bauh. apud Matth. Rapistrum 2. Phyt. quartum siue Monospermon. Huius semen nomine Lampsanæ monospermi D. Doldius misit, & hic Basileæ in horto D. Zuingeri Maio mense floruit.

Locus & tempus. Hoc ipsum postmodùm, sed multò strigosius [illud enim culturâ elegantius] in agris quà Augustam Rauracorum itur, ad vrbam domum ob seruauimus: idem sed humilius & valdè ramosum, foliis paruis, eleganter virentibus, in agris circa Hutingen ad syluam inuenimus: & simile Monspelio vbi quoque spontè creuit habemus.

RAPISTRI GENVS AVSTRIACVM

Folia à radice spargit, hirtis pilis vndique obsita, sed potissimùm & vel magis in auersa parte, profundis segmentis laciniata, quæ & ipsa crebris denticulis serrata sunt. *Caules* verò omni hirsutie carent. *Folia* item superiora quæ ad ramorum exortum hærent tota glabra sunt, non tot nec tam profundis segmentis dissecta, inferioris quoque multò minora. *Flores* in ramorum extremis vmbellati, lutei, Rapistri vulgaris, sed minores: Quos *siliquæ* excipiunt. Hanc siccam nobis communicauit Agerius collectam in Austria inter segetes, non curauimus pingendam, quia non integra planta & quia nobis non benè notum Rapum iiiv. Matthioli, cuius figuræ non malè conuenire videtur.

RAPHANVS.

Cap. VIII.

Descriptio

Folia proximè ad Rapi folia accedunt, sic vt facilè versatissimis imponere possint: paulò tamen magis sunt sinuosa: cætera etiā minùs conueniunt. Raphano enim *flos* purpurascens, quadrifolius, apicibus luteis: *siliquæ* crassiores, pulposæ, in loculos tuberosos, conuallibus interceptos, distinctæ, in quibus *semen* rubrum, acre: *Radix* crassa, longa, magnitudine varia, alba, vel rubra, gustu acri & mordaci, recto vix surgit *caule*, cubitum vnum aut alterum alto.

Dioscor. duo Raphani genera facit siluestre & satiuum. Hoc alii Polyides Eryngium, Romani Radicem nostratem, Aphri *Thorpath* appellant.

Raphanus Raphanis. Radix Veteribus

Theophr. in plura genera Raphanum distribuit. Distinguunt hæc, inquit, foliis, radicibus, coloribus, saporibus, reliquisque eiusmodi. Vt Radicis genera Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœotium. Amplissimè Corinthia adolescit, quæ vel stirpe constat detecta, hæc enim sursum versus protruditur, nec vt cæteræ in terram ampliari solita est. Liothasia, quam Thraciam vocant, validissima aduersus frigora traditur. Bœotia dulcissima est, & figura rotunda, nec vt Cleonæa, prælonga. Quibus folia læuia, dulciores suauioresque sunt, quibus autem scabra, acriores. Genus præterea redditur, quod foliis Erucæ simile consistet. Radicis genera hæc notauerunt.

Athenæus Theophrasti locum hunc citat his verbis: Theophr. lib. de plantis quinque Radicularum (ῥαφανίδων) genera esse tradidit: Corinthiam, Liothasiam, Cleonæam, Amorrheam, Bœotiam. Dicitur verò à quibusdam Liothasiam Thraciam esse: Bœotiam dulcissimam omnium, rotundam figurâ: in vniuersum dulciores esse, quarum læuia sunt folia.

Cæterùm, quoniam quæ Atheniensibus ῥαφανίς dicitur, aliis nonnullis, vti & Calliæ apud Athenæum ῥάφανος (quod autem Raphanum Radiculam dixerit ex Aristophane perspicuum est) appellatur: id obiter admonitum Lectorem velim, ῥάφανον vocem plerosque antiquiores Græcos, vt ex Apollodoro Carystio docet idem Athenæus, libro 1. pro Brassica vsurpasse: vnde Plinio erroris ansa, qui variis locis Raphanum cum Brassica confundit, Raphano tribuens quæ Veteres illi de Brassica prodidêre, quemadmodum & lib. 19. cap. 15. napis tribuit, quæ Theophrastus lib. 7. hist. cap. 4. περὶ ῥαφανίδων, hoc est de Raphanis, tradidit his verbis: Iidem (Græci) Naporum quinque genera fecêre, Corinthium, Cleonæum, Liothasium (non Liothassium, vt in vulgatis Theophrasti exemplaribus exaratum est) Bœotium, & quod per se viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus supernè tendit, non vt cætera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipsi quoque dulciores: quorum scabra & angulosa, & horridiora amariores. Est præterea genus siluestre, cuius folia sunt Erucæ similia.

Cæterùm, Raphani radix (autore Theophr.) quasi ex carne & cortice constat. Contrà Plinius ait: Cortice & cartilagine constant Raphani: multisque eorum cortex crassior etiam, quàm quibusdam

dam arborum. Amaritudo plurima illi est pro eius crassitudine. Cætera quoque aliquando ignota. Scripsit Moschio Græcus vnũ volumen de Raphano.

Vulgare & rotundum Raphani genus nobis esse videtur, inquit Tragus, quod Theophrastus Corinthium, Plinius Syriacum, vocauit. Quanquam & Bœotius Raphanus rotundus sit, teste Theophr. gustúque dulcior. At Raphanus prælongus quem Metensis ager fundit, Theophrasti nostrâ sententiâ radix est Cleonæa, Plinio Algidensis appellata.

Fuchs. Raphanus satiua, Raphanus minor Officinarum.

Lonic. Raphanus, alius longus, alius rotundus.

Matth. Radix illi varia, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præstantior habetur: aliquibus crassa Napi penè figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingratior. Differunt quoque colore. Nãmque & alba & nigra, vbique ferè habetur. Sed hæc altera minùs frequens. Raphanus 1. Raphanus 2. Icones duæ apud Matth. vix mihi discrimen monstrare videntur.

Habet Camer. horti præter vulgarem Raphanum alium radice nigra, qualis frequens est Argentinæ. Et alium radice lutea.

Duæ sunt Raphani species ait Lacuna: Domestici, teneri, delicati, quibus vulgò vescimur: Siluestres, duri & asperi, Plinio Armoracia, Romæ dicti Ramoracii.

Gesner. not. Oscitanter sanè ac turpi errore Gesner. horti, cum Bern. Dessenio Plinium secutus tria Raphani genera, crispum, læue, & campestre statuit: Brassicæ hæc Theophrastus assignauit. Sed quod à Plinio Algidense dicitur, longum, succosum, ac translucidum rectè in Raphanorum numero recensuit & esse scribit, in hortis inferioris Germaniæ tam frequens, vt nullum ferè aliud norint: hoc apud Batauo-Phrysios in eam magnitudinem crescit: vti viderit quod triginta libras penderet. Quamobrem minimè mirandum, in Germania infantium puerorum magnitudinem æquare, Plinium scripsisse. Vulgaris est Raphanus, qui virilis brachii amplitudinem non excedit. Sunt autem hi translucidi: & adeò fragiles, vt in taleolas absque ferro confringi queant. Multùm ab acredine illa ac saporis vehementia, quâ secundum genus pollet, recedunt: & salsugine imbuti, linguam vsque adeò non vellicant. Alterum genus Rapi figurâ Syriacum appellatum, in superiori solùm Germania prouenit: vehementissimum & tenerrimum, nec multâ humiditate redundans: quapropter parciùs editur. Nam qui affatim ingerunt, præter frequentes ructus, rosionis quendam sensum in stomacho experiuntur.

Raphanum, inquit Amatus, Columella Radiculam appellat oleris vulgatissimum genus, herba caule vno arboreo ferè vt in Ruta conspicitur, assurgens: quare multorum Græci, δενδρολάχανον, quasi olus arboreum nominant. Nec Gaza Theophrasti interpres aliter vertit. Huius tria Plinius memorauit genera, læue, crispum & campestre.

Amat. not. Diosc. quoque trium mentionem facit, hortulani, siluestris, atque alterius Apios dicti. Amatus prælicenter in Raphani historia hinc inde oberrans diuagatur. Nunc enim falsis illis tribus Raphani Plinii generibus talpæ instar cæcus incedit: oculos mentis aperire debuisset, & considerasse hæc Theophrastum à quo Plinius sua mutuatur, Brassicæ tribuisse. Præterea Dioscorides non tria, sed duo Raphani genera fecit, quod per se clariùs est quàm vt ostendi debeat. Dioscor. enim lib. 4. Apium, montanum aut siluestrem Raphanum, ab aliis solùm ita vocari, tradit. Quæ occasio vt etiam ipse tanquam de toto genere diuersis, non tantùm capitibus, sed libris egerit diuersis.

Cæterũ nõn minùs turpi cæcitatis notâ corrector eius, seu censor seuerus Rob. Const. inurendus est, vt qui errores hos non annotarit.

Cæsalpin. Radix vulgò à quibusdam Radicula Græcis, quasi radix perspicua: est enim tenella ac fragilis, candida, fermè translucida, flores purpurei aut candidi. Radicis plures differentiæ: nam quædam in longitudinem crescit, quædam in rotunditatem, has vulgò *Rauanellos* vocant, quorum alii cortice nigro constant, alii candido. Longarum quædam vasto cortice crasso, qui gratior est interno corpore: Hæc Armoracia vocamus, omnes satiua. Theophrastus Raphanida vocat, Theodorus Radicem vertit. Plinius, Raphanos vocat.

Turner. Genera satiui Raphani duo, *Radice longa*, passim in Anglia & Belgio, quibusdam: *Radice rotunda*, Rapo non absimili, frequentior circa Argentinam, nonnullis Radix Bœotia, aliis radix Syriaca, Angl. Roũnde radice/Rape radiche, rarò in Anglia conspicitur.

Theod. Dorst. Raphanus minor vel communis radice interdum magna & oblonga, interdum verò rotunda & nodosa, flores fert candidos.

Aduers. Rhaphanus magnus & paruus purpureus. Lobel. Obs. duas habet figuras ex Matthiolo, vna hoc titulo Raphanus magnus Aduers. p.67. primus Matthioli: alteri Raphanus minor purpureus Aduers. p.67. secundus Matth. Figuræ mihi apud Lobelium videntur transpositæ.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus rotundus, Runder rettig/ Raphanus orbiculatus, Scheibel rettig. Duas icones ponit non indicans discrimen: Rapum referunt, potissimùm secunda orbiculatâ radice.

Gerard. Pro Raphano orbiculato, Round raedisch ponit Iconem Tabernamontani: eandem & iconi Raphani rotundi inscripsit, Raphanus pyriformis, peare fassion Radisch: Præterea pro Raphano satiuo, Garden radisch ponit iconem Tabern. Rapi longi: pro Radicula satiua minore Schmal garden Radisch. Icon. Tabern. Rapi rotundi minoris siue Rũndt Rappen ei dicti.

Brunfel. Matth. in prior. comment. Ryffio, Camer. hort. Anguill. Gesner. de coll. stirp. & cat. *Raphanus*. Dodon. *Raphanis*, siue Radicula satiua, Radicula satiua minor. Hist. Lugd. Raphanus satiuus: Raphanus 2. Matth. Raphanus purpureus minor Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Raphanus 1. siue maior, floribus purpureis aut candidis. Raphanus 2. siue oblongus: colore variat, noster albo est cortice: Italis rubello, cuiusmodi est etiam Montbelgardi. Raphanus 3. siue niger. Raphanus 4. siue lat. Raphanus 5. siue Byzantinus. *Apud Matth.* Raphanus præcox, alius serotinus: hicque albus & niger & rubens: albus, oblongus: ruber oblongus, qui fibras rubentes per substantiam discurrentes obtinet, habetur & radice lutea. Raphanus 1. Raphanus 2. *Hac Frater*, cuius icones non mihi videntur monstrare differentiam. C. B. not.

Nicol. Abr. à Framboiss. Raphanum, *raifort*, & Rapum, *raue*.

Theophrasto, Dioscoridi, ac Galeno, aliisque Veterum Græcè ῥαφανὶς dicitur: posteriores ῥάφανον appellant: Antiquiores autem & Attici, Brassicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανὶς Radix & Radicula dicitur: Offic. verò Rapha-

nus. Serapioni, annotante Trago, *Fugal*, siue *Fugiel*, Auerrhoi *Alphagel*, Hebr. *Zenon*, Rabinis & Thalmudistis *Fugla*, & conuersis literis *Pilga*. Germ. Rettig, Belg. Radys, Gall. *Radi, Raifort*: It. *Raphano & Radice*: Hisp. *Rauano & Rauanillo*, Angl. Radisch: Boh. Rzetkew. Radiculæ *semen* Cælius à Marcello Empirico Bacanon dici affirmat: similiter ab Aëtio. Cornarius tamen Cacanon legit. Raphanus quidem ἀπὸ τοῦ ῥᾳ φαίνεσθαι authore Athenæo, id est, quòd facilè appareat, sibi nomen asciuit: nam tertio à satu die prosilit. Radicis vocabulum, vt author est Varro, è Græcia venit in Latium, cùm Veteres Græci radicem dixerint, quam nunc Rhaphanum. Nisi quis forsitan arbitretur nomen accepisse, quòd cæteras amplitudine superet, vel quàm paucissimis magnitudine cedat.

Satio

Seri vult Raphanus, qualiter videre est apud Plinium, terra soluta, humida. Fimum odit, paleâ contentus. Frigore adeò gaudet, vt in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Febr. vt vernus sit: iterúmque circa Vulcanalia, (Aliis circa ortum Caniculæ, aliis Calendis Augusti,) quæ satio melior. Multi & Martio & Aprili serunt & Septembri. Incipiente incremento, conferť alterna folia circumobruere, ipsos verò accumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumulare: ita in æstatem grandescere. Quidam prodidêre, si palo adacto cauerna paleâ insternatur sex digitorum altitudine, deinde in semen fimúmque & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipuè tamen salsis [De brassica hoc Theophr. cap. 7. lib. 2. Causs.] aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro sparguntur, vbi sunt suauitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiúntque coctis similes. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è semine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt serere, si liceat: quoniam & quæstus plus quàm à frumento, & minus tributi est, nullúmque copiosius oleum.

Gaudent autem [authore Theophrasto] frigoribus Radix [ῥάφανος], & sic eam dulcescere putant, simúlque incrementum in radicem non in folia verti. Austrinis atque serenis temporibus celeriter caulescit. Hyeme cùm maximè viget radix terrâ obruta, vt nullum imbrem admittat, ac direptis quibusdam foliis mira crassitudine distenditur. Sed Raphanus quia nullam vim germinandi ab imis obtinet, alimentúmque capit, quod non sursum transmittere apta sit: idcircò subtus crassatur, amplissimáque efficitur. Causa verò, vt nulla putredo, nulla corruptio accederet, humo congestitiæ datur, quæ aquam arcet, & in totum, omne quod alienum est, admitti non patitur. Post æstatis Solstitium Iunio ac Iulio commodissimè seritur.

Tempus & locus.

Raphanum vidi florentem Aprili flore cœruleo: Geneuæ Nouembri, flore cœruleo & albo, ibidémque cum pauca cærulei parte Maio. Basileæ Raphanus est in vigore Augusto & Septembri. Lugduni principio Maii habent edules. In pago Kemps (inter Basileam & Otmersheim ad Rhenum ferè sito) vidi Raphanum radice rotunda Rapi instar: ita vt non facilè quilibet distinguere possit, nisi gustu, quem cùm mense Septẽbri degustarem, non videbatur differre à longo allato Argentinâ, vbi eum Raphanum quoque obseruaui: talem quoque vidi in Malmunster, qui loco humido creuerat, non poterat manu amplecti, ac sapore erat non admodum acri. Patauii habent rotundum, breue, album, non vsque adeò acrem & rubrum, sicut & nigricantem oblongum, satis magnum, valdè acrem. In Passauant Abbatis Lutrensis in horto Domini VValther ab Andlaw, vidi crassissimum & maximum ad magnitudinem cruris excrescens: talem habemus in horto Ex. C. Hortulanus hyeme reponendum seminat, huius radix sub terra tota latet, ac totâ hyeme ad cibum adaptari potest vsque ad Ver: vt & alterum longum, tenerum, album, extra terram eminentem: cuius radices habentur edules. Iunio. Et hic potest dici longissimus & præcedens crassissimus. Longissimi habemus genus cuius pars extra terram eminens rubet. Raphanum nigrum attulit mihi hortulanus Ill. E. C. ex horto Gœpping. duplicem, vnum paruum qualem aliquando vidi Argentinâ missum, & qui Montbelgardi etiam prouenit in horto Ill. Ex. C. magnus crassus est. Viderentur diligentiùs non indaganti duo genera, verùm tempus sationis tantùm differentiam facit in radicis forma: vterque mense Octobri datur. In omnibus autem probandis, Plinius maximè spectat caules. Immitium enim rotundiores, crassioréſque: folia verò tristiora & angulis horrida.

Locus & Tempus.

Raphani siue radiculæ vires, Diosc. declarat his verbis: Flatus gignit & excalfacit: ori quidem grata, at stomacho minimè commoda: ructus præterea mouet, atque vrinas ciet: aluum quoque bonam facit, si quis ipsam summo cibo sumpserit, quippe quæ tum distributionem magis adiuuet: præsumpta verò cibum suspendat: quare & ante cibum vomituris conuenit: quin & sensuum aciem excitat. Elixa verò si sumatur, valet ad eos qui tussi diuturnâ infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant. At cortex ipsius ex aceto mulso sumptus, vomitiones potentiùs mouet, hydropicis accommodatus: impositus etiamnum lienosis est vtilis. Cum melle verò nomas sistit, & sub oculis sugillata tollit. Auxiliatur & à Vipera commorsis, necnon & Alopecias densas atque lentigines cum Lollacea farina exterit. Est & auxilio tam cibo quàm potu iis qui à fungis strangulantur, menstruáque pellit. Semen vomitiones excitat, vrinas ciicit, & lienem ex aceto potum extenuat. Decoctum anginosis cum aceto mulso calente gargarizatu prodest, & contra Cerastæ morsum ex vino potum auxiliatur. Cæterùm ex aceto illitum gangrænas etiam valenter emarginat.

Vires & vsus.

Raphani vis mira [rectè hæc Plinius de raphano tradit) colligēdi spiritum, laxandique ructum. Ob id cibus illiberalis, vtique si proximè olus mandatur, si verò cum Oliuis drupis, rarior ructus fit, minúsque fœtidus. Cocti dulcescunt & in Naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus: Atque vt est Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus raphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum M. Curium Imperatorem, quem Samnitium Legatis aurum repudiaturo afferentibus, Rapum torrentem in foco inuentum Annales nostri prodidere.

re. Scripsit & Moschion Græcus vnum de Rhaphano volumen. Vilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: iisdemque dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Satiui decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam manè ieiunis rhaphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsumque commanducatum ad Lagonoponon [Ilium cruciatus è flatu, & calculo:] Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius, cyathis binis contra phthiriases, phlemoni ipsos illinire tusos, liuori verò recenti corticem cum melle, veternosis [Veternum, siue animi, siue corporis stupiditatem & ignauiam vocant: stolidum Catullus, graue ac funestum Horat. appellat: Catullus.

Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si potè stolidum repentè excitare veternum.]

autem quàm acerrimos mandere, semenque tostum dein contritum cum melle suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cæterò & scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoque Rhaphano Scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viscum quoque dari Apollodori duo iubent. Sed Citicus semen ex aqua tritum. Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocinori prosunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus, & cœliacis (stomacho tamen aduersari Dioscorides testatur. Verùm cœliacis prodest, quoniam vrinas ciet.) Intestinorum vlcera [illa detergendo, alioquin irritant:] sanant: purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Quidam adhæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahūt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino, enterocelis prosunt, sanguinem quoque inutilem [In vesica concretum & intestinis: ex mariscis, & vtero,] sic extrahunt. Medius adhæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia defricari rhaphanis, & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit hulcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare aciem oculorum dicuntur. Vbi verò acrior Rhaphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum Rhaphani instillant. Nam vomituris summo cibo esse eos, vtilissimum est: (Dioscorides vomituris dat ante cibum: à cibo verò vt roboret ventriculum & cibi distributionem adiuuet: hic itaque obliuiosè Plinius vomituris summo imperat cibo.)

Plin. auct.

Sed Galenum audiamus de Rhaphano tum vt cibo, tum vt medicamento, loquentē. Vrbani, inquit, homines solam radiculā crudā vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt, quidam autem aceti quidpiam admiscent. Rustici verò cum pane sæpenumerò vescuntur, vt aliis obsoniis quæ sua spontè proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt, sed coacti potius quàm voluntarii. Radix autem ex iis est quibus assiduè vescimur, estque obsonium magis quam alimentum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calfactione attenuandi habet facultatem. Nam qualitas aeris in ipsa superat. Vere autem caulem quendam, qui in altum assurgit, gignere consueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem sunt productura: quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt Rapæ caulem, ac sinapi, & lactucę, nutritque magis caulis iste, quàm cruda radicula, vt qui in aqua acrimoniam omnem ponat: paucissimum tamen & ipse habet alimētum. Quidam autem non caulem modò, sed & radiculas ipsas elixantes mandunt, non aliter ac Rapa. Et alio in loco, Raphanus, excalfacit quidem ordine tertio, desiccat verò secundo. Quin & semen ipsum plantā efficacius est, facultas ei inest digerendi. Itaque ad sugillata, & alia id genus liuida, ob talem facultatem accommodum existit. Cæterùm, cùm Medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertum habere dicunt, nullus tamen exemplum illorum sine damno potuit imitari. *Hactenus Galenus.* Cuius equidem verba eò libentiùs recitauimus, quòd non solùm vulgi, sed etiam Medicorū errorem lepidè notare videatur, qui crudas Radiculas à cœna esitabant, iuuandæ concoctionis gratia: quibus quidem verbis Dioscoridem obiter carpere videtur, quippe qui hoc loco ita sensisse videatur, idque tum roborandi ventriculi tum cibi distributionis adiuuandæ gratia.

Diosc. Medicis & vulgus not.

Simeon Sethi discrepantes hasce sententias adhibita distinctione componere nititur: dum quibus aluus facilè subducitur, quique flatibus carēt, iis vult exhibendas ante cibum Radiculas: contrà verò à cibo, iis qui flatibus laborant, quibúsque cibus in ventriculo supernatat, ac etiamnum difficilis est aluus. Verumtamen neque hoc ipsum quenquam citra damnum experiri posse, cum Galeno crediderim.

Rhaphani recens minutim incisa radix (vt scribit Matth.) albo meraco inspersa, & in sartagine calfacta, pubique admota, remoratam vrinam pellit. Idem præstat eiusdem succus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico haustus. Corticis vncia cum mercurialis pari pondere, croci granis quatuor, pulueris cassiæ odoratæ drachma, succi sabinæ drachmis duabus, omnibus simul in mortario contusis tenuissimo linteolo exceptis, vterique ceruici admotis, ægrè parturientibus mirificè subuenit. Eiusdem radicis succus cum oleo dulcium aut amararum amygdalarum, & vini albi & colocynthidis momento aurium sonitus tollit, si calidus instilletur.

Raphano autem comesto lacticinia esse vitanda, quòd corrumpantur & vitium inde contrahant, monent. Raphanus à cœna manducatus grauem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta somnum cæperit. Grauidis vt apud Dorothenium legimus, non conducit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitque secundas. Succus eius inueteratis vlceribus illitus, ea renouat gangrænamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius. Succus Raphani cum melle decoctus, atque modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilationem lienis, si in potu sumatur. Cutem subeuntibus a-

quis, lienosisque vtiliter Raphanus emplastri modo imponitur, vt Dioscorides testatur.

Raphanus domesticus esculentus, ait Fernelius, sine offensione vlla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcunque nimium in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulatâ expultrice vi sursum extollit; nulli ætati neque prægnanti infensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaque mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis [quod efficacius sit] semuncia vel ʒiii similiter teruntur addita mulsa aut sero lactis aut aqua hordei.

Radicem cum sale tritam in malignis febribus sub pedibus ligari testatur Schvvenckfeldius. Scribit Camer. apud Matthiolum Germ. si in excauatum Raphanum aqua Maioranæ immittatur, & per aliquot dies sub terra defossus detineatur, aquam illam visus debilitati mederi. Si in Raphanum cauatum veretrum immittatur, lapidem [teste Font.] ni magnitudo obstet, trahet. Quidam in Raphano cauato crocum adiiciunt. Nec solùm calculi causa hoc fit: sed etiam in difficultate vrinæ ob crassum viscidum & glutinosum humorem, aut sanguinis trombum meatum obstruentem. *Aqua* Raphani [radicis, hæc enim minutim conciditur, ac distillatur] per triginta dies mane ac vesperi singulis vicibus tribus aut quatuor vnciis pota medetur calculo, facitque ad aquam intercutem, modò ægrotus à nimio potu abstineat. De cætero vtilis ad omnes hactenus recensitos affectus. Fit & ex succo Raphani expresso cum Saccharo aut melle *Syrupus*, apprimè idoneus calculosis lienosisque. *Oleum* quoque ex hoc parant ad dolores aurium, spinæ dorsi, atque renum, à frigiditate ortos.

RAPHANVS BYZANTINVS.

Descriptio

RAphani Byzantini semen habuit Camerar. horti Constantinopolitani, qui postea tamen degenerauit in communem, ac solos flores ac semina protulit radice penitus lignescente.

RAPHANVS RAMVLA CRETENSIBVS dicta.

Descriptio

RAphani vulgati seu nostratis modo *scapum* erigit cubitalem aut sesquicubitalem, itidem brachiatum. *Folia* positu & ordine vt in prædicto, sed læuia, tenera, & præ glabritie nonnihil splendicantia, figurâ vt in illa varia. Quędã námq; dissecta magis, quędã magis integra & subrotũda; suprema ad Lãpsanæ quodãmodò accedẽtia. E ramorum supremis alternato positu ex vnciali ferè pediculo flores dilutè purpurei emicãt, raphani nostratis similes. Succedunt *vascula*, aliàs μονόσπερμα, aliàs gemina, aliàs longa teretiaque, sed omnia in exacutum mucronem fastigiata, *semen* continentia Raphani, rotundum, in pulpa fungosa delitescentia, sapore grato, minimùm, aut etiam nihil, acri, ita vt ad auellanarum nucleorum etiam saporem quodammodò accedere videatur, quatenus ex sicco deprehendere licuit. *Radix* tenuis, fibrosa, candicans, qualis quidem hactenus nobis obseruata.

Ramulæ Cretensis nomine à fratre C. Bauhino semen accepimus quod satum in horto Ill. Ex C. VVirtem. Montbelgardi non prouenit: postea Daniel du Vernois Medicinæ candidatus attulit nobis sine nomine plantam collectam Basileæ in horto clariss. viri Domini Iacobi Zvvingeri pro Raphani specie rara: Nobis quoque siliquas cum seminibus nomine etiam Ramulæ Cretensis Basileæ in prædicto horto collectas, communicauit Doctus Vir Conradus Pfisthetus Basil.

RAPHANVS SILVESTRIS VETERVM.

DE hac seorsim agendum duximus, eâ potissimùm de causâ, quòd qualis sit, hodie non constet. Radicula igitur siluestris [ῥάφανις ἀγρία] quam Romani apud Diosc. Armoraciam vocant: *Folia* habet satiuæ [Erucæ Theophr. qui Raphani quintum genus facit & siluestre vocat] similia, sed quæ ad Lampsanam propiùs accedant. *Radix* est gracilis, longa, subacris. Est [inquit Plinius libr. 19.c.5.] etiamnum vnum siluestre [Raphani genus,] Græci Agrion vocant, Pontici Armon, alii Leucon, nostri Armoraciam, fronde copiosius, quàm corpore. Idem lib. 20. c. 4. Raphanum siluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia quanquam & alibi nascitur.

Raphanus silu. — Erucæ folia — Lampsanæ folia. — Radix. — Agrion. Armon. Leucon. Armoracia.

Porrò tam folia, quàm radix, authore Diosc. oletum vice decoquuntur. Excalfacit autem, vrinam ciet, æstuosaque est. Vtilior, tradente Plinio, Raphanus silu. vrinæ duntaxat ciendæ. Cæterò, bilem detrahunt cortices in vino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam concitant. Est & satiui [legendum siluestris] vsus in Italia, & Armoraciam vocant.

Vires.

Agrestis Raphanus, teste Galeno, in tertio ordine calefaciendi, & in secundo desiccandi satiuo efficacior est.

RAPHANVS SILV. MATTHIOLI.

Descriptio

MAtthiolus, vt præ cæteris se, non dico Rhizotomum, sed quarumlibet stirpium Rhizotichum [eradicatorem] ac Numen quasi omniscium ostenderet, ita de Raphano silu. in suis in Diosc. com. disserit. Romani suam antiquam Raphani silu. appellationem retinent, qui ipsum primæ literæ Metathesi Ramoraciam appellant. Cæterùm, cùm syluestris satiuâ longè durior, acriorque deprehendatur, Diosc. codex hic etiam mendi suspicione non vacat, vt pote qui Armoraciæ radicem reddat teneram, mollémue & subacrem. Fuchs. eam esse stirpem putat quam Raphanum rusticum nonnulli vocauêre. Si is Romam vnquam profectus esset, nunquam [vt arbitror] in errorem incidisset, spontè namque [ait in Epit.] prouenit in campestribus in agro Romano. Anguill. Raphanus silu. vocatur Romæ Aramoraci & Remolaci è Mazorchi. Per *Rauanos* [Raphanos] siluestres Lacuna intelligit duros asperos qui Plinio dicuntur Armoratia, & nomen antiquum conseruant, ac Romæ dicuntur *Ramoracci*.

Lat. Armoracia: Castil. *Xaramago*. Ital. *Ramolacci*: *Matthiolus* qui temerè nimis Diosc. codicem mendo laborare scribit, non demonstrat quam plantam intelligat, nec eius Glossatores patron i & Simiæ: meliùs sibi consuluissent, si icone, aut saltem

saltem descriptione, quam plantam intelligerent, indicassent. Lacuna quidem videtur intelligere Raphanum satiuum longum, crassum, duriorem, qui per hiemem reseruari potest.

RAPISTRVM FLORE ALBO STRIATO, Sinapi agreste album Trago.

Descriptio

RApistrum flore albo striato *folia* habet Sinapi Erucæue diuisura simili, hirsuta, sapore oleraceo: *caules* ramosos, hirtos: *flores* albidos, Erucæ maioris, striis cæruleis variegatos, apicibus luteis, *siliquas* pulchras, longitudine ferè digitali, vbi maturuerit nodis instar caudę Scorpionis distinctas, striatas: in quibus pro nodorum numero *semina*: *radix* satis tenuis, alba, aliàs simplex, aliàs multifida.

An Trago sinapi syluestre ad aquas proueniens flore albo?

An Dod. Gall. Sinapi syluestre [σίναπι ἄγριον?] quod idem cum Tragi Sinapi suspicor esse, quamuis figura ad Erucam maiorem pertineat.

An Turn. planta VVeissenburgi weiß hederich, & quibusdam wildrettig dicta? Is quidem existimat esse Radicem siluestrem Dioscoridis. Hæc eò loci semper inter Rapas nascitur, Rapistro simillima, breuior, flore albo, radice exili, sapore aliquatenus & forma Raphani longi: folia incisa seu laciniata Raphani satiui modo, læuiora nonnihil quàm Rapistri. Videtur Plinius hanc pro Lampsana sumere lib. 20. cap. 9. & falsò inter Brassicarum genera reponere: cùm inter Raphanos collocare debuerit. Siquidem Plinius multis locis Radicem appellat, Brassicam appellandam, vt lib. 11. c. 23. & lib. 27. cap. 24. atque ita vtramque plantam videtur confundere. Eius verba, quæ huc me inducunt, sunt ista, inter Brassicas sylu. & Lampsana &c.

Cæsalp. Lampsana, flore candido, Diosc. olus sylu. Plinio inter syluestres Brassicas Lampsana, quâ Iulius vixit apud Dyrrachium. Lonic. Gelber wilder Senff [Sinapi luteum silu.] cuius figura, qui suo more nescit quid scribat, videtur demonstrare Rapistrum, de quo hoc capite agimus. Plant. Icon. pag. 199. Rapistrum flore albo, Erucæ foliis Teut. 237. Tabern. Icon. & hist. Armoracia Heiderettich, quod quidam volunt Lampsanam, alii Raphanum silu. alii nominant Rapistrum album, quidam Armoraciam. Et alibi, Rapistrum purpureum, Braün hederich. An Rapistrum flore albo fuerit benè notum Compil. Tabern. nos latet, quia album non describitur apud eum nec an colore floris tantùm differat purpureum, annotatur: ille alioqui pro sua insigni prudentia solet icones diuersas exhibere plantarum solo colore differentium: Lectores tamen considerent, an extet purpureum & diuersum ab albo, aliis notis quàm colore. Schvvenck. Armoraciam Tabernæ ad Rapistrum flore luteo refert, quod non improbamus, si consideretur icon: verùm nomen Rapistri albi non videtur conuenire, vt antè dictum, Item Rapistrum album, Raphanus silu. Lampsana seu Brassica silu. Matth. weiß hederich. Ad iconem purpurei Rapistri Tabern. scribit Gerardus, Rapistrum aruorum Charlock aut Chardick, quam plantam intelligat perpendendum. C. Bauh. phyt. Rapistrum 2. siue album: hoc flore purpurascente etiam reperitur.

Tabern. nos.

Floret passim in agris Iulio & Augusto, obseruaui etiam Monspelii, Geneuæ, Basileæ, Montbelgardi passim in agris. Campis rapaceis cultis & incultis, sed rarius occurrit Schvvenckfeldio.

Locus & tempus

Semen, autore eodem, excalfaciendi, siccandi, abstergendi, & digerendi vi pollet.

Vires

ALSINE NODOSA DALECHAMPII.

Descriptio

IN agro Monspeliensi plurima gignitur, *radice* simplici, longa, parum capillata, ex cādido flauescente: *foliis* propè terram multis longiusculis, angustis, Alsines haud multùm dissimilibus: *caulibus* multis, pedalibus, *flore* albo, ex quinque foliolis cōposito: *semine* in nodosis striatisque globulis multis, sese ordine consequētibus, & quasi veruculâ transfixis, peculiari omninò figurâ.

Hist. Lugd. Alsine nodosa. C. Bauh. phyt. Alsine 23. siue semine globoso.

RAPHANVS SYLVESTRIS, SIVE ARMORACIA multis.

Descriptio

RAdix crassa, surculosa, repens, sapore feruidissimo: *caules* singulares bicubitales, concaui, striati, recti & rigidi: *folia* inferiora, antequam caulem proferat ampla, Lapathi, rugosa, vbi caulem autem profert, in eo folia palmum longa, vnciali latitudine aut paulò maiore, in ambitu profundè satis serrata, gustu minùs feruido quàm radix: ex quorum alis *surculi* tenues prodeuntes *flores* sustinent positu & formâ Nasturtii palustris cum apicibus luteis.

Habent (inquit Turner.) Dioscor. & Plinius Raphani genus, quod Græcis dicitur ῥαφανὶς ἀγρία, Lat. *Armoracia*. Ital. *Ramoracia*, teste Matthiolo. Tradit Dioscor. Radiculam silu. folia habere Raphani hortensis, nisi quòd ad Lampsanæ folia

propiùs accedant. Quod si verum est, errarunt quicunque plantam illam folio Rumicis, radice acerrima, Germ. Meerrättich & Angl. Redcole dictam, Armoraciam aut Radicem siluestrē putant. Nihil enim simile habent, Rumicis & Raphani domestici folia. Scribit idē Dioscor. Raphani sylu. radicem esse gracilem, teneram, subacrem, vt vulgati Codices Græci habent, quanquam emendatiores legant γλυκύ pro μακρὰ. At Germ. Meerrettich radicem habet admodum acrem & mordacem. Quare nequit esse Radix silu. Dioscoridis.

Thlaspi maius, inquit Cordus in Dioscor. fine dubio est ea herba quam ego Meerrettich appello & Arabes Nasturtium album.

Brunfelsio: Armoracia aut Raphanus maior. Matth. passim in suis Commentariis. Thlaspi Crateuæ, Raphanus vulgaris, Raphanus rusticanus, Raphanus rusticus siue maior, vt vulgò. Cam. apud Matthiolum Raphanus sylu. Raphanus montanus, rarò reperitur semen, vnde Petrus Crescentius scribit semine omninò carere: docti vocant Thlaspi Crateuæ, & multi vocant Thlaspi magnum. In horto, Raphanus rusticus, vulgò Armoracia.

Gesner. in cat. plant. Armoracia vulgò Rapistrum, ἀγρία ἡ κέρα Theophr. sylu. Brassica, quibusdam Lampsana. Raphanus sylu. Ponticis Armon, aliis Leucon: Officinis hodie Rapistrum vt quidam volunt, ego autem existimo Meerrättich esse Thlaspi alterum.

Tabern. Icon. & hist. Raphanus marinus meerrättich. Thlaspi alterum Diosc. Sinapi Persicum, Raphanus maior, Raphanus cōdimentorius, Raphanus oblongiorum Arab. Nasturtium album.

C. Bauh. phyt. Raphanus 6. seu Thlaspi alterum Dioscor. Apud Matth. Raphanus rusticanus siue silu.

Gerard. Raphanus rusticanus.

Schvv. Raphanus rusticanus, Raphanus magnus, & ῥαφανὶς ἀγρία Dodon. Armoracia Plinii. Raphanus rusticanus. Lapathi folio, videtur Lobelio & Penæ in Aduers. capite proprio Molypdena Plinii. Sinapi Persicum. Potest dici hydropiper etiam hęc, quam nōnulli Lepidium Pauli & Plinii dixerunt. Raphanus rusticanus plebeculæ.

Lobel. Obs. figuram habet ac scribit, Raphanus rusticanus Thlaspi & Sinapi Persicum, Armoracia Tragi, Thlaspi Crateuæ Diosc. Lobel. in Obs. in Append p. 495. Crassa radice Raphanus rusticanus florens, Aduers. pag. 135. & Obs. 173. Plant. Icon. p. 220. Raphanus rusticanus, crassa radice, Lapathi folio, Lobel. 173. Lobel. in Append. Teut. 304.

Nomina vulgarium. Raphanus sylnestris, fiue Armoracia multorum vocatur Hipp. de morb. mulierc ῥάφανος ἀγρία. Gesner in Cat. ἀγρία ἡ κέρα Theophr. Germ. Meerrättich: Gall. *Raifort sauuage.* Angl. Horse Radisch, Mountaine Radisch Great/Raifort/ Redscole Gerardo.

Locus & Tempus. Copiosè alimus in horto E. C. ob eius multum vsum in coquina hyberno tempore: abundat propè Lure sponte in agrorum quorundam marginibus, abundat extra portam Helueticam iuxta agros Canabinos, quà itur ad ædes carnificis; odiosus in hortis suo reptatu. Geneuæ in hortis floret Maio, Basileæ abundat in multis hortis, itidem Lugduni: vidi Patauii & Veronæ in hortis: passim humidis & vmbrosis hortorum locis, Schvvenckf.

Vires. Extremæ planè est acredinis, annotante Schvvenckfeldio: Aperit, pellit, incidit, prouocat, attenuat, abstergit. Teritur cum vino, aceto & melle condimenti vice. Appetentiam facit. Verùm caput lædit, & nidorosas eructationes mouet. Biliosis & caput dolentibus noxius. Vrinam & arenas valenter pellit, Menstrua prouocat. Io. de Monte Exper. *Ad calculũ.* Senex Monachus cùm sentiret se calculis vexari Raphanum rusticanum Meerrättich tenuiter inscabat, in linteolum reponebat, & in vino macerabat, & mane & vesperi cùm vellet ire cubitum poculum ebibebat per tedium, hoc solo remedio vsus non vexatus amplius fuit à doloribus ob calculos & arenas.

SINAPI VETERIBVS ET IN GENERE

CAP. IX.

Sinapi licèt nec à Theoph. nec à Diosc. in genera diuidatur, aut describatur, Plin. tamen triū generum esse dicit. Vnum gracile: alterum Rapi foliis simile: tertium Erucæ. Sed alia adhuc potest ex semine desumi diuisio, quod colore vel est albo, vel atropurpureo, vel rubro.

Cæterùm, tria se obseruare genera scribit Ruellius, & ex eo Carolus Stephanus, quem sequitur Gesner. hort. Siluestre vbique sponte nascens, exilius, quod vulgus gallicum à minori proceritate *Sanelam* vocet. Alia autem duo numerosioribus, altioribusque ramulis brachiari, Rapo similia, sed folio minori & asperiore. Verùm semen variare, in vno rufescere, in altero candicare ex toto. Hanc *Blancham Moustardam*, illam *nigram* rusticos vocare, vtramque verò communiter *Seneue*.

Trag. nor. Tragus capite de Sinapi satiuum (cuius alterum fusco seu pullo, alterum verò albicāte prægnat semine) & syluestre recipit, ibidemque plures plantas confusè tradit.

Amatus Lacuna: Fuchsius quoque & post eum Ryffius, genera duo agnouit, non semine tantùm, sed & foliis & floribus distantia. Primùm siquidem rapitiam frondem exprimere videtur, floremque luteum obtinere, ac semen album proferre: Alterum verò in Erucæ folium laciniari, floreque albicante, & semine vesco pulloque constare, scribit.

Trium Plinii Sinapis generum meminit Matthiolus, eaque in Italia obseruari scribit. Horum autem vnum [Sinapi eius tertium] quod tum folio, tum etiam semine tenui dicit, erraticum [H. Lugd. quæ Matthioli genera & figuras recepit, Sinapi silu.] facit. Videtur hoc nobis Sinapi Erysimi folio. Alterum verò [secundum] quod Rapi fronde constat, cæteris maius hortense [satiuum H. Lugd.] vocat. De hoc dicetur sub Sinapi siliquâ hirsuta

hirsuta albo, non respondente descriptioni. Tertium [in inscriptione primum] & ipsum satiuum [hortense H. Lugd.] statuit, semine albo, minusque acri. Dicimus & hoc Erucam maiorem.

C. Bauhinus vt & Camer. apud Matth. Germ. easdem Sinapis exhibuit species, nisi quòd hic pro siluestri, aliam plantam dederit, quæ nobis videtur Eruca quorundam silu. repens.

Lonicerus aliter distinguit: in Luteum enim & album à flore sumpta varietate diuidit. Illud duplex rursum tradit, hortense & siluestre, ambo seminibus albis. Exhibet autem pro hortensi luteo, Sinapi album. Syluestre existimamus esse Rapistrum flore albo Stirpib. Sinapi album, quod Græcè Euzomon, Latinè Erucâ vocari scribit, similiter in satiuum & agreste dirimit. Satiuum album satiuo luteo: agreste album, agresti luteo, inquit præter flores in omnibus respondent. Pro Sinapi silu. albo ponit iconem Erucæ satiuæ.

Brunfel. duo Sinapis genera agnoscere videtur. Album & nigrum. Ita namque scribit. Eruca album Sinapi est, nigro virtute calorificâ similis, adeò vt sine damno in vsum venire vix possit, ni lactuca addatur, à cuius frigore ad temperamentum adducatur.

Dodon. Sinapios tria genera esse tradit: satiua duo, & siluestre tertium. Satiuo priori flores esse dicit cum semine luteos: alteri flores quidem luteos, sed semen è nigro subrufum, interiore medullâ è luteo virescens. Sinapi satiuum Dodonæi priùs, quoad figuram, Erucam maiorem satiuam flore albo demonstrat: Alterum Sinapi album exprimit. Siluestre, cum Sinapi Erysimo Tragi cognatum credimus.

Lobel. & Pena in Adu. præter duplex Sinapi satiuum, Erucæ & Rapifolium, duplex quoque Agreste constituunt. Primum Apii, aut potiùs Laueris folio, quod quale sit, fatemur ingenuè, nos adhuc ignorare. Et alterum Sinapi silu. minus, Irionis veri folio, aut Bursæ pastoris. Hoc si ex figura Lobelii Obs. & Icon. Pl. coniectari liceat, Sinapi Erysimo simile fuerit. Lob. Obs. & Ic. plat. sub titulo, Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Adu. p. 67. iconem falsam exhibet, Erucam enim maiorem potiùs ex Matth. exprimit. Sub Sinapi etiam agreste Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p. 68. malè adaptat figuram Sinapi albi, vt dicetur sub Sinapi siliqua hirsuta, albo.

Lobel. err.

Cæsalp. Sinapis triplicem differentiam assignat. Rapæ folio, flosculis luteis semine fuluo, satiuam & siluestrem. Tertiam, folio laciniato, floribus quidem etiam luteis, ast semine ex flauo candicante. Est hoc nobis Sinapi album illud vulgare, semine rufo.

Atque has Sinapi differentias, vt & eas, quas C. Bauhinus in Phyt. inter Erucas recenset, cum nostris mox seorsim distinctiùs trademus. Plurimæ sanè prætereà extant plantæ, quæ passim apud Autores Sinapis nomen sibi vendicarunt, vt Sinapi Persicum, Alliaria, Capparis, Lepidium, Erucæ, & alia plura, de quibus singulis suo quoque pertractatur loco.

Apud Athenæum dictione Sinapi vsus est Nicander Colophonius in theriacis:

Est vel Cucurbitulam aneam, vel Sinapi.

Idem in Georg.

Mordaxque semen Sinapi. Et alibi.

Nasturtium vernum, foliis nigrisque Sinapi.

Nomina linguarum.

Græci plærique σίναπι & σίνηπι, Attici verò, vt apud Athenæum legitur νᾶπυ dixerunt, sic Galenus appellat, Paulus & Aetius. Dioscorides vtroque modo vocat, Latini *Sinapis* & *Sinapi*. Arabes *Cardel*: Hebr. *Chardal*, quemadmodum in Cant. cap. 7. Rabi Salomon testatur. Germ. Senff. Belg. Mostaert: Gall. *Moustarde*, *Seneue*. Ital. *Senape*, Hisp. *Mostaza*: Castal. *Mostalla*: Port. *Mostarda*. Angl. Müsterd & Seuberye. Boh. Horcice Hung. Mustar.

Notandum autem his nominibus & condimentum, quod ex huius plantæ semine conficitur appellari. Plinius Sinapi etiam à quibusdam Thapsi: ab aliis Saurion dici refert. Est autem tam Sinapi, quàm Napy sua ratio ac interpretatio. Νᾶπυ etenim dicitur, autore Athenæo, quasi να̃πυ, quia φύσεως ἐστέρηται, sine natura sit: velut Aphia, quia ob paruitatem natura priuatum sit. Quòd ob pusillam molem non esse, aut vix esse credatur. Alii Napi per priuationem, videlicet Νήπυ, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit. Σίναπι verò, ὅτι σίνεται τὰς ὦπας τῇ ὀδμῇ, quia olfactu oculos lædat. Et hinc fortè meritò à Poëtis, fletum factura, lachrymosa & tristis cognominatur, apud Athenæum Crates Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum, excandescentemque innuens dixit:

Sinapi conspexit, & frontem contraxit.

Quod verò Gallis *Moustarde* vocatur, ex eo factum videtur, quòd cum musto Sinapi ad intinctus conteri soleat. Camerario tamen apud Matth. germ. Mustarda dicta placet quasi Mustum ardens, quòd ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lachrymas excutiendo, nullo asperrimi saporis præuio odore. Vnde natum apud Francos dicterium, quo, cùm insignem veteratoris astutiam indicare volunt, inquiunt, Callidiorem esse Sinapi.

Terram, vt inquit Palladius, diligit aratam, & si fieri potest, congestitiam, quamuis vbicunque nascatur: sarculari debet assiduè, vt respergatur puluere, quo fouetur: non minùs gaudet humore: de quo semen legere disponis, suo loco esse patieris: quod ad escam parabis, robustius facies transferendo. In Sinapi vetus semen inutile est, sationi, vel vsui: quod dentibus fractum, si intus viride videbitur, nouum est, si album fuerit, vetustatem fatetur.

Sinapis sementem auspicantur Autumno, Vere perficiunt, quinto die post satum comparet. Acerrimum, inquit Plinius, sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori Sinapi, nullâ culturâ prouenit, meliùs tamen planta tralata. Quin è diuerso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Eligere præcipit Diosc. quod non obaridum sit, & fuluum, & adultum: sed quod fractum intrinsecus viride, & velut succulentum sit ac cæsium colore. Tale enim recens esse & in vigore constitutum. Porrò Antiphanes excellere putat Sinapi Cyrium, optimum commendat Ægyptium Plinius, probat Alexandrinum Galenus, Pythagoras principatum habere ex his quorum in sublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret.

Sinapi in medicina multæ & magnæ vires. Nam, autore Dioscoride ad calfaciendum, attenuandum, attrahendúmque efficax est. Commanducatum autem valet ad pituitam capitis eliciendam. At succus ex aqua mulsa, contra tonsillarum præduros tumores, veteresque & callosas arteriæ scabritias gargarizatu prodest. Ipsum verò Sinapi tritum & naribus admotum sternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur, & vuluæ strangulatu oppressas excitat. Quin & le-

thargicorum capiti deraso illinitur. Fici autem admixtum & impositum donec rubescat locus, valet ad coxendium cruciatus, lienes ac in vniuersum ad quemuis diutinum dolorem, cùm ex alto in summam cutem quidpiam extrahere est in animo, trāslato scilicet in alteram partem affectu. Alopecis etiam illitum medetur, faciem purgat, & oculorum sugillata tollit, cum melle, adipe, aut cerato. Cum aceto verò, lepræ & feræ impetigines eo perunguntur. Sed & contra febriles circuitus aridum bibitur, polentæ modo potui inspersum. Emplastris quoque extrahendi vi præditis, iisque quæ ad psoram faciunt, vtiliter ammiscetur. Succurrit & auditus grauitati incertisque sonitibus cum fico tritum, auribusque inditum. Ipsius verò succus cum melle ad oculorum hebetudines genarúmque scabritias conuenienter iungitur. Cæterùm exprimitur recenti adhuc semine succus, atque ita in Sole siccatur. Vsus eius, vt scribit Plinius, etiam pro pulmentario in patillis decocto, vltra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore [mansum capitis pituitam elicit, ἀποφλεγματίζει, Diosc.] donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam (ad tonsillas, diuturnasque & callosas arteriæ scabritias succus mixtus cum mulsa gargarizatur,) gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes facilè facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sternutamentis caput purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: Cum fico & Cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersione [strangulatu Diosc.] suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos.

Calefacit & siccat ordine quarto, Galeno asserente.

Plinius corrigitur. Vox (inquit Cornar.) lithanicos, falsò pro tetanicos apud Plinium supposita. Nulli enim sunt lithanici, sed tetanicorum affectio media est inter Opisthotonicorum & Emprosthotonicorum affectionem, vtramque complectens: quando distentio aut rigor neruorum, antè & retrorsum contingit.

Symeon Sethi scribit Sinapi vim habere dissoluendi, & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò visui, & calido capiti, & iecori. Adiuuare concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuere quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris eas in melius mutare. Linguas etiam humiditate grauatas siccare. Si cum melle sumatur, tusses resoluere. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile esse: trahere enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum serpentes fugare.

Sinapi in scorbuto, inquit Marcel. Kirch. Transsylu. vtilissimum est. Hinc nautæ in magnis nauigationibus copiâ Sinapi sese munire solent, eo tanquam præsentissimo prophylactico Theriacæ vtentes. Habet enim vim calfaciendi, extenuandi, dissoluendi & discutiendi humiditates in ventriculo & lienis affectibus, adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium.

Qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, authore Matthiolo, Sinapi albo cadis imposito, dulcedinem musti, conseruant. Folia (de vulgari Lobel. loquitur) tenera Sinapi in acetaria veniunt.

Quomodo porrò Sinapi ad condituras Salgamorum & ad Embammata præparari debeat docet Columella, in hunc modum. Semen Sinapis diligenter purgato, & cribrato, deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit benè lotum, duabus horis in aqua finito, postea tollito, & manibus expressum in mortarium nouum, aut bene emundatum conÿcito, & pistillis conterito, cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plana: deinde cùm compresseris, scarifocato, & compositis paucis carbonibus viuis aquam nitratam affundito, vt omnem amaritudinem eius, & pallorem exaniet: deinde statim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. Posthoc album acre acetum adÿcito, & pistillo permisceto, colatóque. Hoc ius ad Rapa condienda optimè facit. Cæterùm si velis ad vsum conuiuiorum præparare, cum exanieris Sinapi, nucleos pineos quàm recentissimos, & amylum adÿcito, diligentérque conterito infuso aceto. Cætera, vt suprà dixi, facito. Hoc Sinapi ad embammata non solùm idoneo, sed etiam specioso vteris: nam est candoris eximii, si sit curiosè factum. *Hæc ille.*

Nostri autem musteum semen nocte macerant aqua, deinde manibus expressum adiecto aceto pilâ terunt, acerrimo ciborum condimento. Alii per vindemias cùm musto maduerit semen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totóque anno seruatur. Nec hodie quicquam hyeme ad intinctus vbique cibis frequentiùs immiscetur, gratissimo oblsoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod si vel assidua consuetudine, vel esu, gratia ciborum exolescit, huius acrimonia fastidiosis gustum reuocant, & hoc velut irritamento elanguescentem appetentiam inuitant, quo velut igniculo morosiùs palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confestim in sublime fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare si modus abfuerit, huius odor naribus raptus, statim sternutamenta ciet, & vellicans sensum lachrymas elicit, quod & testatur Columella canens:

Séque lacessenti fletum factura Sinapis.

Ad dolorem capitis sæpè recurrentem, caput & tempora, cum oleo & Sinapi parato pluries illinit VVirt. Empiricus. Sed aboleuit oleum Sinapinum, etsi vbi ad summum excalefacere opus fuerit, maximam opem præstare valeat. Hoc autem nonnisi collachrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est vaporis acrimonia, vt concepto vapore illicò prodeant lachrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistaceis nucibus elicitur: perunguntúrque eò genitalia in frigidis, vt felicius coeant, addito Lasere, & Moscho. *Aqua* Sinapis ex herba florente Iunii principio destillata, pellit vlcera gingiuarum, ore sæpiùs ex ea colluto. Conducit ad membrorum Phthisim, si sæpiùs inde fricentur, inde enim vigorem, & carnem recuperant. Medullam ossium calefacit, si sæpiùs ex ea fricentur, & per se iterum siccentur. Prodest contra frigidum morbum articulorum, si inde

si inde fricentur & iterum per se siccescant.

SINAPI SILIQVA LATIVSCVLA GLABRA sem.ruffo, siue vulgare.

Descriptio

AD cubitos aliquot excrescit, *caule* imà parte hirsuto, superiore glabro, frequentibus ramis brachiato, eóque tereti & fungosâ medullâ pleno: *folia*, inferiora quidem lata, dissecta tamen, Rapistriis similia, hirsuta, superiora verò tenuiora & glabra, odore si terantur eodem qui in semine percipi solet: *flores* Erucæ minores, & Rapistri lutei, ex quatuor foliolis apicibúsque mediũ occupantibus compositi, quos quatuor foliola pallido herbaceo colore prædita obuallant, odore suaui: hos excipiunt *siliquæ* glabræ, satis breues, Erucæ maioris similes, sed minores, ex breui pediculo, quæ commissuræ ratione, vt in illa, dehiscunt, *semina* claudentes plùs minùs octo, cùm in Eruca multò sint plura, colore minùs obscuro, & paulò maiora, in hoc à Rapistri seminibus differentia, quòd ruffa sint nec lucida, cùm illa nigra sint & nitida, cæterùm Sinapios huius semina tenui membrana separantur, cui ordine adhærent, sapore acri: *radix* candida, lignosa, fragilis, fibrata. Nullus, quod sciam, bonam iconem exhibuit Sinapi de quo hic agitur, vixque ab aliquo ritè descriptum videtur: propterea placuit id, & de nouo describere, & depingere.

Brunfel. Sinapi. Cord. in Diosc. Sinapi hortense, herba cum semine suo omnibus nota. Notat ibidem Gesner. satiuum à siluestri culturâ solùm differre. Fuchs. Sinapi vulgare omisit.

Tragus Sinapi satiuum, Gemein Senff sam, vnde garten Senff mit braünen samen. Miror Tragum alioqui Botanicum diligentem nec figura nec descriptione hoc Sinapi ritè descripsisse aut distinxisse à Sinapi albo. Ait quidem Sinapi satiui duo genera, quorum vnum sit semine pullo seu fusco, de hoc loquens.

Tragus.

Lacuna proponit plantam Erucæ facie pro Sinapi primo, & descriptionem, quæ mihi non videtur competere Sinapi vulgari, sed potiùs Erucæ.

Lacunæ er.

Dod. Sinapi hortensis secunda species. Neotericis Sinapi commune, Gallicè *Seneue de iardin*, ou *Moustarde*: Germ. Zamer senff. Belg. ghemein Mostaert: Item Sinapi siluestre. Lat. in fol. Sinapi alterum satiuum ex quo condimentum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur *σίναπι κοινόν*. Item siluestre. Non est Dodonæo in hist. Gallic. figura pro Sinapi secundo siue vulgari, in Lat. habet figuram Sinapi albi. Quid per Sinapi siluestr. intelligat nescimus, nisi tradat spontaneum: Is enim sibi non constat: in histor. Gall. proponit figuram Erucæ sub titulo Sinapi silu. in Latina verò appingit iconem silu. Matthioli, figuræ sanè duæ non parum differentes.

Aduers. Lob. & Penæ, Sinapi satiuum Erucæ, aut Rapifolium, Gall. *Seneue domestique*, Germ. Senff. Angl. Mustdster & Senbrye. Magis abest Sinapi à Napo virium acrimoniâ, quàm specie, facie, vel nomine. Napi enim immite aut vehemens interpretantur, siliqua rapacea, semine minore, acerrimo, oleoso. Item p. 68. Sinapi agreste Apii, aut potiùs Laueris folio, Gall. *Seneue sauuage*, Germ. wilder Senff/ Belg. wilden Moustart, ruribus semen nigrum penuriam satiui resarcit, quod ostendit flores & siliquas, ad satorum viarúmque riuulos & depletas fossas luxuriare solitum.

Hist. Lugd. Sinapi hortense cæteris maius & vulgatius nigrum Galli dicunt, siliquæ hirsutæ plenæ semine ruffo, nigrescente, calido & acri. Malè dicit siliquas hirsutas, malè etiam Erucam repræsentantem figuram ponit.

C. Bauh. phyt. Eruca 8. Sinapi Apii folio: Sinapi gracile Plinio: Sinapi Brunfelsio: Sinapi luteum satiuum alterum pullo seu fusco semine Trago. Sinapi agreste Apii aut potiùs Laueris folio Lobelii. In semine differentia apparet, aliud enim subruffo aliud albo est. *Item apud Matth.* Sinapi 2. Apii folio, gracile Plinio: Sinapi Brunf. Sinapi sat. luteum Trago: Sinapi alterum Matthioli, Lac. Cæsalp. Sinapi primum Cast. Sinapi hortense Fuchsii: Dodon. Gall. & eidem in folio. Sinapi 2. satiuum: Sinapi satiuum Lugdun. Sinapi silu. luteum Lonic. Si *Frater* non tradit locis citatis, Sinapi vulgare semine ruffo, nescimus vbi eius meminerit aut quale intelligat, Brunfelsius sanè de vulgari scripsit: Tragus meminit eius in descriptione, nomine seminis pulli seu satiui, non item cùm in titulo iconis posuit, Sinapi luteum satiuum Gäler senff, titulus enim hic & icon sunt Sinapi albo semine. Lobelii Sinapi agreste Apii folio descriptum in Aduers. an huic iungendum nescimus, nisi dicamus eum intelligere vulgare Sinapi non cultum: figura quam Lob. eo titulo posuit est Sinapi semine albo. Vulgare autem Sinapi semine albo reperiri non existimamus, quod semine est albo, flauóve diuersa est species à ruffo, non colore tantùm, verùm etiam figura. Sinapi luteum Tragi cum vulgari non confundendum. Matthioli figura posita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari: Cæsalpini primum est vulgare: Lacuna per suum Sinapi 2. non intelligit vulgare, nec descriptione, nec figura. Fuchsius non tradit Sinapi vulgare: Dodonæo in hist. Gall. Sinapi hortense est album, diuersum à vulgari, in hist. Latina Sinapi vulgare dicitur ei secundum, sed figura non conuenit. Lugdun. hist. satiuum Sinapi est album. Loniceri sylu. luteum non est vulgare, nec descriptio nec figura conueniunt, Lonicerus suo more omnia confundit. Figuram Sinapi vulgari conuenientem apud nullum Matthiolum, nec per C. Bauhinum auctum, nec in cæteris editionibus video.

C. Bauhin. lapsus varij.

¶ Considerent Lectores an Gerard. lib. 2. c. 9. per Sinapi silv. wilde Mustard intelligat Sinapi vulgare: quamuis icon non respondeat, quam Taberna. posuerat pro Eruca palustri minori, quæ alioqui parum conuenit cum Sinapi.

Sinapi syl. Gerard. not.

Hoc Sinapi obseruaui Geneuæ, florens Maio & Iunio, Augusto, Monspelii, Lugduni, Basileæ, & aliis locis. Montbelgardi semine maturo Iulio, proueniens etiam in Horto Il. E. C. ac alibi non satum: sed ex semine variis locis ex improuiso delapso.

Tempus & Locus.

SINAPI ALBVM SILIQVA HIRSVTA semine albo & ruffo.

Descriptio

Radix candida digitali est crassitudine, longitudine palmari, & sesquipalmari, multas longas à lateribus fibras obliquas emittens: ex qua *caules* surgunt aliquot, duos aut tres cubitos alti; crassitudine pollicari, multis alis concaui, hispidi, inanes: *folia* Rapæ profundè sinuata, pilis spinulisue suprà infraque donata: *flores*, suaueolentes, Brassicæ, colore luteo: *siliqua* ex pediculo vncia longiores, asperæ, hirsutæ, in hoc ab Eruca differentes, cui glabræ, in latam cuspidem desinentes, qui excidentibus duabus siliquæ partibus remanet appensus, cum interiecta membrana lucida, quæ solet separare *semina* pauca, rotunda, alba vel flauescentia, maiora quàm Erucæ, & Sinapi vulgaris, nec ita acria vt Sinapi vulgare: Sinapi iam descriptum reperitur etiam semine ruffo.

Plant. Icon. p. 203. Sinapi agreste Apii aut potiùs Laueris folio, Lobel.100. Teut.241. Figura aliquomodo respondet non item titulus.

Brunf. Eruca, weysser senff, malè nostro iudicio.

Cord. in Diosc. εὔζωμον, Latini Erucam: Germani weissen senff vocant, quoniam simile per omnia Sinapi sit, præterquam semine candido. Gesnerus ibidem ait: Errat Cordus nam quod Sinapi album Germani vocant, omnino Sinapi species est: Huic adstipulatur Theop. Par. in Anatomia vino. Sinapium pro Eruca hactenus, sed falsò, accepisti.

Fuchs. Hist. Sinapi primum genus rapitiam frondem exprimens, flore luteo, semine albo, quod Germ. geelen garten senff nominant, Ic. Sinapi hortense, Zamer senff.

Trag. Sinapi luteum satiuum, Gäler senff, Zam vnd garten senff mit weissen Samen. Sinapi albicante semine. Hoc, inquit, quibusdam Eruca est, Dioscoridi εὔζωμον. Atqui, vt ingenuè dicam, inquit is, quod sentio, ego Erucæ nomen vbicunque offendo, de Rucula, Germ. Rauchen, & non de albo Sinapi intelligo, neque quid hac in re Seplasiarii & Doctores ipsorum pronuncient, magnoperè sollicitus sum.

Lacuna. Lacun. Sinapi secundum, foliis Raphani paulò minoribus, floribus luteis, siliquis hirsutis, semine albo, pharmacopœi interdum confundunt hoc Sinapi cum Eruca. Quod in Pharmacopœis culpat Lacuna, ei euenit, confundit Sinapi cum Eruca, vt suis dicetur locis. Figura quam ponit quadrat descriptioni, & in eo melius quàm Matthiolus docuit.

Matth. hoc. Matth. Sinapi tertium & ipsum satiuum est, semine albo, minusque acri. In post. com. Ital. idem tradit, addens hoc semen dici *Rocchetta*. Figura Sinapi albi est apud Matthiolum posita pro Sinapi 2. is non videtur agnouisse discrimen inter Sinapi & Erucam. In hist. Germ. in descriptionibus omnia confundit, in descriptione primi Sinapi, meminit siliquarum hirsutarum quod nostro Sinapi albo competit, verùm eiusmodi siliquæ hirsutæ sunt in figura Sinapi eius secundi. Descriptio ibi nulla quæ in omnibus conueniat cum Sinapi vulgari semine ruffo, nec figura posita pro Sinapi tertio respondet Sinapi semine albo.

Idem in Epit. cum addit. Cam. Sinapi alterum Græcis σίναπι ἕτερον. Italis *Senape*, siue *Senauro saluatico*: Germ. Gelber Senff. Cornicula ei hirsuta. Item Sinapi tertium. Italis *Sinape bianca* siue *Rocchetta*: Gallis *Moustarde blanche*. Semine est albo. Ex epitome Matthioli apparet, eum confundere Sinapi genera & eorum nomina: Camerarius omissa figura Matthioli aliam ponit pro tertio Sinapi huc non pertinentem, est enim Erucæ sylu. repentis. Effigies à Camerario ad hist. Germ. posita quæ mutata, pro secundo cum siliqua hirsuta non displicet pro Sinapi albo, ac meliùs placet quàm Patrocinatoris, qui glabram appinxit. Sinapi illud, ait idem Matth. quod tum folio, tum etiam semine tenui nascitur, erraticum est. Item in post. edit. cum Additamentis C. Bauhini. Erraticum folia habet tenuiora plura ex vno ramusculo prodeuntia, caulem rectum, firmum, asperum, hirsutumque, à medio ramosum: corniculis numerosis atque hirsutis. Nascitur locis incultis, in campestribus & inter rudera. Possit quis existimare Matthiolum per Erraticum Sinapi intelligere non cultum, si non diceret corniculis hirsutis, præterea figura posita pro Sinapi primo Erucam potiùs denotat, præferenda tamen figuris nouis Glossatoris & Patrocinatoris Matthioli, qui siliquas hirsutas appinxêre quæ non sunt hirsutæ, nec in Eruca, nec in Sinapi vulgari semine subruffo. Icon à Matthiolo posita pro Sinapi 2. non conuenit cum vulgari, sed est Sinapi semine luteo siue albo, eadê cum Tragi & Fuchsii figura. Matth. in Hist. Germ. Sinapi primum, Gartensenff. Rapis simile, flore luteo, siliquæ hirsutæ in quo semen Schwartz rot, id est subruffum, Raporum semini simile. Secundum Sinapi hortense, non ita altè crescit, foliis Sinapi similibus, flores interdum albi interdum lutei, semen rörlechter, id est, rubellum. Sinapi siluestre prouenit in agris flore luteo, satiuo simile nisi minus semen Rotschwartz subruffum. Matthiol. in sua hist. Germ. omnia obscuriora reddit: mutato ordine in descriptione & non in figuris, prima enim est quæ Erucæ similis, cui Camerar. in histor. German. & Epit. & C. Bauhinus addiderunt siliquas hirsutas: prius Sinapi conuenit cum vulgari si non diceret siliquis hirsutis: posset & siluestre aliquomodo quadrare cum non culto Sinapi. Secundum Sinapi satiuum quò referendum non videmus, confusa descriptio videtur: Figura respondet Sinapi albo.

Camerarius.

Aduers. Lobel. & Penæ Sinapi alterum satiuum Gallis *Seneue* blanc: Belgis Wyt mostaert: Germ. Weisser senff. Existimo Lobelio non fuisse notas differentias Sinapi, nec sciuisse quid esset Sinapi album: figura quam exhibet Obs. & Ic. pl. pro Sinapi agresti, Apii aut potiùs Laueris folio Adu. p. 68. aliquatenus conuenit nostro Sinapi albo, non item titulus. Cęsalp. Sinapi 1. folio Rapæ, flosculis luteis, siliqua breui, semine fuluo. Sinapi 3.

folio

folio Erucæ, floribus luteis, siliquis in latera inclinatis, seminibus ex flauo candicantibus maiusculis, vulgò Rucum vocant.

Lonicer. Sinapi. Gelber Garten senff. Item Weiß garten senff/oder Zame Rancken: Euzomos: Lat. Eruca. Confundit Lonicerus suo more Sinapi album cum Eruca: ac Sinapi albi duas proponit figuras ignorans quid scribat.

Sinapi hortense. Dodon. Gall. Sinapi hortense. Sinapi album, *σίναπι λευκόν.* In Officinis Belgicis Eruca. Gall. *Seneue blanc,* Germ. Weisser senff/Belg. Wit Mostaert. Item hist. in fol. Sinapi satiuum prius in descriptione, in figura Sinapi Satiuum alterum, Sinapi satiui semé quod luteum & maius Belgii Officinæ pro Erucæ semine exponunt: vulgò tamen Wit mostârt fât nominatur. Meliùs Dod. in hist. Gall. posuit iconem, quàm in Latina, vbi pro hoc Sinapi ponit figuram demonstrantem potiùs Erucam, & ea Icon quæ huic Sinapi conueniebat malè ponitur pro Sinapi satiuo altero.

C. Bauh. Phyt. Eruca 7. Sinapi rapi folio, luteo semine, fortè Diosc. & Theophr. alterum Plinii: Sinapi primum Matthioli lib. 2. cap. 148. Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Lobel. Obs. p. 100. & Icon. p. 202. *Item apud Matth.* Sinapi Rapi folio, luteo semine, & Sinapi alterum Plinii. Sinapi. 1. Matth. Lacun. Cæsalp Sinapi Matth. in Ic. Gesn. hort. Cast. Sinapi 2. species Dodon. Gal. Sinapi satiuū. 1. fol. Sinapi hortense luteum Lonic. Sinapi hortense Cordo in Diosc. Lugd. Sinapi satiuum Erucæ aut Rapi folio Lob. *Dioscorides dicit* Sinapi eligendum valdè rufum, is ergo album vel luteum non intelligit: cur hoc potiùs sit Theophrasti non videmus: nec etiam cur Plinii alterum Rapitii fronde, id enim magis conuenit vulgari: Cur Matthioli primum dicatur non animaduertimus, quod Matthiolus tradit primo loco non dicitur semine luteo vel albo: figura etiam posita pro Sinapi primo potiùs Erucam demonstrat. Nostrum verò album in descriptione est tertium, & inter figuras Sinapi. 2. Lacunæ quoque non est primum: pro eo enim posuit figuram Erucam referentem, descriptione autem quid tradat nescio, puto eum confundere Sinapi cum Eruca. Sinapi verò semine luteo vel albo proponitur à Lacuna pro secundo. Cæsalpino non est primum sed tertium semine ex flauo candicante, eius enim primum est nostrum vulgare. Apud Gesnerum non primum putat, sed illud Sinapi quod candicat. Dodonæo in hist. Gal. non est secundum sed primum. In hist. Lat. Quidem est primum quoad descriptionem: quoad figuram verò alterum. Icon quę posita pro primo, potiùs Erucam refert, quàm Sinapi nostrum luteum siue album. Loniceri luteum esse concedimus. Gordum per Sinapi existimamus intelligere vulgare, non hoc de quo hic agimus. Lugdunensium Sinapi hortense est semine rufo nigrescente: ergo non huic conuenit descriptio, nec etiam figura quæ Erucam imitatur. Sinapi verò nostrum album exhibet pro Sinapi satiuo semine. Quod L. belius ponit in Obs. pro Sinapi satiuo, non potest esse hoc, id constat ex Adu. p. 67. & 68. vbi describit vulgare: figura etiam à Lobelio posita non conuenit, quæ priùs Erucæ similis.

C. Bauhini Lapsus notis.

Gerard. Sinapi satiuum Garden Moustard. Malè pro Sinapi albo ponit iconem Barbareæ maris Tabern.

Sinapi album siliquâ hirsutâ habebam Geneuæ in horto semine maturo Iulio, hoc etiam colo Montbelgardi in horto Ill. E. C. V Virt. vbi ex semine deciduo iterum viret Augusto. Semine russo semel tantùm obseruaui, nempè Anno 1600. in horto prædicto, vnde nactus fuerim non recordor.

SINAPI ERYSIMO TRAGI COGNATVM siue simile.

Descriptio. CVbitalis est planta, *radice* nixa, crassiusculâ candida, paucis fibris donata. *Cauliculos* surrigit pedales, cubitales, altiores, teretes, cana & mollicella lanugine pubescentes, in ramos longos diuaricatos: *Folia* inferna Erysimi Tragi, profundis laciniis diuisa: superna angustiora, sagittæ minoris instar alata, paucis aut nullis laciniis dissecta. Per cauliculorum extrema ex pediculis *flores* prodeunt lutei quadrifolii, Erysimi prædicti floribus maiores. Quibus *siliquæ* etiam longiores succedunt trientales ferè, angustæ, teretes, caulibus non appressæ, *semen* continentes exiguum, fuscum, acre.

Locus. In Austria secus vias obseruata & lecta à D. Agetto Botanico egregio & medico insigni Argentinæ.

Matth. Sinapi 3. Idem in com. cum magnis fig. & editione vltima cum addit. C. Bauhini. In hist. Germ. wilder senff. Sinapi silu. *Mihi* non bene constat quam plantam exprimat Matth. icone proposita, pro Sinapi tertio: quia eius tertium in com. quoad descriptionem attinet, est nostrum Sinapi semine luteo siue albo.

An Lobel. & Pena Aduers. Sinapi silu. minus Irionis veri folio aut Bursæ pastoris: aridis locis iuxta margines & rudera, prope vrbes nascitur, foliis laciniosis, admodum Bursæ pastoriæ similibus, sed acutioribus, minutioribúsque laciniis. Vmbellosi flores & siliquæ secundum summitates Irionis Dioscor. caulis pedalis, sed tota planta gustu Sinapi feruidissimâ.

An Lobel. Obs. & Icon. Pl. Teut. 244. Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio, Hisp. *Mostaza saluage,* Aduers. pag. 68. Lobelius assumpsit figuram Matthioli.

C. Bauh. phyt. Eruca 9. Sinapi bursæ folio, Eruca siue Rucula marina minor, & Sinapi 9. Trago p. 103. lib. 1. cap. 32. Sinapi silu. minus, Bursæ pastoris folio, Lob. Obs. p. 101. & Icon. p. 203. Luteo & albo flore est. Item Erysimum 2. siue siliqua Erucæ? *Cur Erucam* Tragi hic ponat nescio, ea enim eadem est cum sua Eruca 3. siue luteo flore, quæ non respondet Lobelii Sinapi, vnde colligit luteo & albo flore.

Hist. Lugd. Sinapi silu. Sinapi tertium Matthioli erraticum quod Lob. & Pena appellant Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio.

Dodon. in fol. Sinapi siluestre. Figura est Matthioli, an respondeat eius descriptioni nescio,

Tabern.hiſt.& Icon.Wegſenff 2.Eryſimon 2.

Gerard.noţa'ţit. Gerard. Angl. Erucæ ſatiuæ nomine propon it Iconem Tabern.ſed malè.

SINAPI SYLVESTRE MONSPESSVLAnum lato folio, floſculo luteo minimo, ſiliqua longiſſim

Deſcriptio PEr huius *caules* ſeſquicubitales,nonnihil ſtriatos, teretes ferè, & ſolidos, *folia* conſpiciuntur Dentis Leonis foliis reſpondentia tum magnitudine tum laciniatâ diuiſurâ, glabra aut nullis certè effatu dignis pilis donata, odore & ſapore acri prædita : *flores* lutei, parui : *ſiliquæ* dein oriuntur denſiſſimæ & longiſſimæ, admodum acri ſemine refertæ.

An Cæſalp.Irionis ſpecies altera amplior.

Locus & Tempus. Hanc eandem plantam aut ſaltem valdè ſimilem attulit mihi Frater ex horto Patauino nomine Eryſimi. Floret & ſiliquas fert circa Monſpelium menſe Martio locis ſicci.

SINAPI GENEVENSE SYLVESTRE

Deſcriptio ITa appello ſpontaneum quoddam Sinapi Geneuæ à me obſeruatū, cui ex *radice* ſimplici alba, ligneſcente, multi ſtatim exoriuntur *caules* propter terram nonnihil hirſuti, ramoſi: per quos *folia* Erucæ ſimilia, diuiſurâ non minùs frequenti diſſecta, verùm latitudine Monſpeſſulano maiori cedentia, diuiſurâ etiam diuerſa : licèt *flores* Monſpeſſulani floribus ſint maiores : ſiliquæ ex pediculo mediocriter longo graciles, tres vncias longæ, *ſemen* bipatentibus valuis claudunt tenuiſſimum ruffum,

Idem fortè eſt quod vidi apud Dominum Iacobum Zvvingerum in horto flore luteo, foliis tamen multò maioribus, culturâ fortè id cauſante.

SINAPI MONSPESSVLANVM SILIQVA aſperâ hirſutâ.

Deſcriptio STatim è *radice* lignoſa *folia* exeunt frequentia, ſimilia ferè Erucæ minoris foliis, acria : intérque hæc *caules* aliquot palmares aut etiam cubitales, in ramulos aliquot diuiſi : *floribus* Sinapeos luteis, paruis, decidentibus *ſiliquæ* ſuccedunt, crebræ, vnciam lōgæ, teretes, aſperæ, aliquæ ſecundum caules ramóſve aſcendentes, aliæ longè ab iis abſcedentes & veluti rectà foras protenſæ, *ſemen* claudentes minutiſſimum, ſaturatè ruffum.

C.Bauh.Phyt.Eruca 15. ſiue Sinapi paruum ſiliquâ aſperâ Fratris Io.Bauhini.

Locus & Tempus. Menſe Autumno inueni inter Monſpelium & Montem *Eſperon* : nos paruum obſeruauimus, magnum obſeruauit Gener Cherlerus in vdis foſſulis inter Monſpelium & Thermas Bellelucanas.

SINAPI ECHINATVM.

Deſcriptio SEgetibus circa Monſpelium familiare eſt Sinapi Echinatum, cui *caulis* ſeſquicubitalis, teres aſper & pilis rubris hirſutus, multis aliis concauus: *folia* ad Cichoreæ ſylueſtris folia accedunt, ſiue Hedypnoidis, vel Hieracii, interdum eiuſdem magnitudinis, aliàs maiora : *flores* per ramos copioſi, Erucæ floribus ſimiles, lutei, è quatuor foliolis compoſiti : quos excipiunt *ſiliquæ* breuiſſimæ, trientem pollicis vix æquantes, ſed craſſæ, & quatuor coſtis tribulatis, in medio lacuna donatis pinnatæ, *ſemen* continentes. Hæc herba acrimoniâ non caret.

C.Bauh.Eruca 15.ſiue echinata ſiliqua.

Hiſt.Lugd.Sinapi echinatum.

An Cæſalp. Silueſtris Rapa, de qua ſcribit: ſpontè in aruis naſcitur : radice non craſſa, nec

rotun dâ

rotunda, sed tenui, & longa, vt Raphani syluestris: foliis Rapæ minoribus, hirsutioribus, similiter angulosis: caule breui, ramoso: floribus aureis, capitulis Fabæ magnitudine, angulosis: intus osseum quid continetur: vnico semine ob siliquæ breuitatem. Mihi omnia videntur conuenire cum Sinapi Echinato, quamuis Frater ex silu. Cæsalp. Rapa faciat Matth. Rapum silv. verùm descriptio capitulorum sem. Cæsalp. non conuenit cum siliquis egregiè à Matthiolo pictis.

C. Bauh. not.

Locus & tempus. Floret in segetibus circa Monspessulum, mense Martio, Aprili & Septembri.

ERVCA MAIOR SATIVA ANNVA flore albo striato.

CAP. X.

Descriptio. Alba, lignosa, tenui *radice* est donata, sapore acri: *caules* subhirsuti cubitales & sesquicubitales: *folia* Sinapi albi, minora, tenera, glabra, eiusdem cum radice saporis: *flores* quadrifolii, è cæruleo albidi, striis nigricantibus picti, quales Sinapi albo agresti Trago, ex calycibus hirsutis, *siliqua* ex breuibus pediculis glabræ, quales in Sinapi siliquâ glabrâ, sed longiores à lateribus se aperientes: per membranam distinctæ, cui adhærent multa *semina* flaua, maiora quàm Sinapi iam dicto, minùs etiam rotunda.

Theophr. Erucæ meminit satiuæ inter olera, cui tribuit radicem lignosam.

Dioscorides εὔζωμον [ita enim Eruca græcè vocatur] domesticum non describit.

Plinius de Eruca inquit, tantam inesse in condiendis obsoniis suauitatem, vt Græci εὔζωμον appellauerint.

Cord. Histor. Erucula maior, cuius commoda descriptio. Gesnerus addidit figuram ex Trago. Trag. Eruca siue Rucula marina maior, Graßraucken/ Sinapi 8. Fuchsius huius figuram habet pro Sinapi altero genere, cuius etiam descriptio non malè quadrat: vocat Germanicè weissen garten senff, ait etiam eo loco perperam eos agere qui altero genere Sinapi pro Eruca vtantur. Considerent autem Lectores an ritè distinguat Erucam à Sinapi. Is enim cap. 100. huius iconem iterum habet nomine Erucæ silu. & wilder weisser senff/ vti etiam in Iconum libro. Eius tamen descriptio Erucæ silu. nullo modo conuenit.

Fuchs. not. Apollin. Weiß senff. Pro eo pingere videtur Erucam satiuam, an eam intelligat nescio. Anguill. Eruca Dioscoridi Iberiæ dicta syluestris.

Matthiol. in Dioscorid. pingit titulo Erucæ satiuæ, cuius in com. Ital. post aliam habet figuram, ac eadem tradit. Idem rursum eandem habet figuram sub titulo Sinapi primi: quod in textu vocat Sinapi satiuum tertium. In post. quoque com. Italicis cap. 142. eandem retinet figuram quam olim habebat pro Sinapi primo, ac addit, Sinapi tertium vocant Erucam. Item in hist. Germ. Weisser garten senff/ oder Raucken. Eruca satiua. Idem etiam Erucæ figuram habet hoc titulo Gelber auch Roter Senff/ Sinapi. *Matthiolus mirè* confundit historiam Sinapi albi cum Eruca maiore, vt & aliorum Sinapi generum cum Erucis, vt nullus se ex eo extricare possit.

Cam. Si apud Matth. in Epit. & addit. Camer. semen minus pingeretur, & nihil hirsuti in siliqua, figura benè placeret: præterea figura posita pro Sinapi. 1. Erucam meliùs refert quàm Sinapi. Glossator & Patrocinator Matthioli pro Sinapi primo Matthioli figuram ponunt accedentem ad Erucam, sed non conuenit siliqua hirsuta apposita, neque Sinapi neque Erucæ.

Lonicer. not. Lonic. Weiß wilder Senff/ oder Wilde Rauken. Sinapi silu. album, siue Eruca siluestris. *Stirpium* imperitus Lonicerus Erucam à Sinapi non nouit distinguere.

Dodon. Lapsus varii. Dodon. Gall. Sinapi silu. *Seneue sauuage.* Item alibi Eruca Romana, *Roquette Romaine*, Roomsche Raketten. Latin. sol. Eruca satiua, flosculi subluteі. *Non existimo* Dodonæo notam Erucam satiuam, quia eius figuram posuit in hist. Gall. pro Sinapi silu. licèt non respondeat descriptioni eius Sinapi silu. Erucam Romanam non absolutè describit, nec figuram apponit. In hist. Lat. Laudabilem figuram habet: sed non benè tribuit flores luteos: Præterea p. 694. pro Sinapi satiuo priore figuram habet multùm accedentem ad Erucam satiuam flore albo, quę non respondet descriptioni quam ibi ponit Sinapi satiui prioris.

Lacuna not. Lacun. Eruca satiua, flores lutei. *Quamuis* Lacuna ponat figuram Erucæ, existimo nihilominus ei incognitam, quia tribuit flores luteos: prętereà similem ferè figuram ponit pro Sinapi primo: in descriptione dicit Sinapi habere flores albicantes cum forma crucis, quæ Erucæ videntur competere: vt verùm fatear, puto illum confundere Erucam cum Sinapi.

Gesnero passim Eruca, Eruca flore albo, Eruca hortensis.

Dorsth. Eruca satiua fermè similis vero Sinapi.

Camer. hort. Eruca maior.

Brunfelf. & Cæsalp. Eruca.

Lobelii lapsus varii. Lobel. & Pena Adu. Erucæ satiuæ duplicis meminerunt, quæque illis Eruca nostras dicitur vulgaris notissima, eam cum Hispanica compararunt, tanquam ex qua hæc facillimè percipiatur. Lob. Obs. Eruca satiua, Erysimum Gesneri. *Miror* si nota fuerit vulgaris cur non demonstrarint discrimen in colore floris insigne: tribuunt enim Hispanicę colorem luteum: nec video cur in Obs. posita huius Erucæ figura ex Matthiolo desumpta sub titulo, Sinapi satiui Erucæ aut Rapi folio, Adu. pag. 67. Hisp. Mostaza. Figura posita pro Eruca satiua demonstrat nostram vulgarem: apud Gesnerum per Erysimum, intelligo Erucam perennem flore luteo cultam. Plant. Icon. satiua Lob. 101. Teut. 242. Apud Plantinum p. 201. est etiam alia figura ex Matthiolo malè posita pro Sinapi satiuo Erucæ aut Rapi folio Lobel. 100. Teut. 241.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. Eruca satiua. Similem figuram Erucæ habet Hist. Lugd. sub titulo Sinapi Hortensis, quæ non respondet descriptioni.

Gerard. not. Nec placet Gerardum iconem alterius plantæ assumere ex Tabern. pro Eruca satiua.

C. Bauh. phyt. Eruca 1. Eruca latifolia alba satiua Diosc. Idem apud Matth. Eruca Cordo Dioscor. Cæsalpino Eruca. Cordus olim apud Diosc. per Erucam intelligere videbatur Sinapi album, quemadmodum etiam vult ibidem Gesnerus.

Nomina linguarum. Εὔζωμον Græcis: Eruca Romanis: Ægyptiis *Ethrecice*: Afris *Asuris* nominatur: Arab. *Iergir, Ergir*, seu *giargir*: Germ. Rauckten, Belg. Rochet/ Raketté, Gall. *Roquette*, Ital. *Ruchetta & Rucula*: Hisp. *Oruga & Aruga*. Hæc autem nostras Germ. Groß Raucken: Trago weiß senff, Belg. Roomische Racketen/ Angl. Great Rocket. Boh. Bylir horcice.

Εὔζωμον dictum volunt, quòd iura commendet, habeatque peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, in condiendis obsoniis tanta est Erucæ suauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint: Erucam verò, quòd erodat: nam si degustaueris, os & linguam satis acriter vellicabit: Alii sic appellatam putant, quòd vrendi licentiam nanciscatur, quasi dicas Vrucam, u. in e. versâ litera. Est etiam Eruca apud Latinos bestiola, quæ Græcis Campe dicitur. Weiß senff vocant nostri (ait Cornar.) quasi dicas Sinapi album, eò quòd silu. maximè Erucæ semine, Hispani pro Sinapi vtantur. Quibus encomiis Poëtæ hanc adornarint, infrà de viribus patebit. Theophr. meminit Erucam satiuam celerrimè prouenire, Columella:

Itémque Eruca salax fœcundo prouenit horto.

Frigorum contemptrix. Plinius Æstate & Hyeme facillimè nasci, frigorum præcipuè contemptricem esse.

Locus & tempus. Erucam maiorem satiuam vidi Monspessuli, Lugduni, Basileæ, & Geneuæ in hortis florentem Nouembri, & tota hyeme virentem. Montbelgardi in horto E.C. vbi à me sata ex semine deciduo se renouat. Veronæ, florentem Martio obseruaui. Nemausi studiosè coli à quibusdam obseruauit Gener I. Henr. Cherlerus, qui memores (vt illi mei referunt) versus illius:

Excitat ad Venerem, tardos Eruca maritos.

Vires. Cruda Eruca, vt scribit Diosc. coitum largiore cibo concitat: ac ipsius quoque semen eiusdem est effectus. Vrinas mouet, concoctionem iuuat, aluóque est accommodata. Semine in condiendis obsoniis vtuntur: quod vti diutiùs perennet, aceto lacteve subactum in pastillos digerunt, atque ita reponunt. Erucæ facultatem & vsum medicum, Plinius explicat his verbis. Diuersæ est quàm Lactuca naturæ, conciliatrix Veneris: idcircò iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ semen Scorpionum venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet, Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum in cibo, duritiam quandam contra sensum inducere. Putant subtrita Erucâ si fricentur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit: Tria folia siluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque scribit hoc olus manifestissimè calefacere: quare solum ipsum mandere, nisi Lactucæ foliis misceatur, non esse facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiam excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præsertim si quis ipso solo vescatur. Non solùm autem supradictorum authorum, sed Poetarum etiam testimonio Eruca stimulandæ Veneri nata videtur. Martialis.

Reuocans Venerem. *Et Venerem reuocans Eruca morantem.*

Columella:

Et quæ frugifero seritur vicina Priapo,
Excites vt Veneri tardos Eruca maritos.

Salacem Ouidius nominauit:

Nec minùs Erucas iubeo vitare salaces.

Salax. Item Laur. Lyppius 2.

Deuorat Erucas, qui cupit esse salax.

Foliis, vt author est Matthiolus, coctis, additóque Sacchаro, tussientibus pueris propinatur insculum, quod tussim sedat, semen contusum ex vino potum, lumbricos interimit, tumentem lienem minuit. Folia contusa palpebris imposita, visum acuunt: semen cum melle mistum, maculas omnes & næuos faciei illitu tollit, efficaciùs verò addito felle vaccino aut bouino. Ossium fragmenta extrahit radix in aqua decocta & imposita. Ego præfero folia radici quicquid scribat Matthiolus. Sunt qui pro certo, inquit Camerarius, asserant multos sese annos ab apoplexia & eiusmodi affectibus immunes præstitisse puluere ex Eruca & Cymini partibus æqualibus.

ERVCA ROMANA SEV GENTILIS SILIquâ angustâ, folio lato.

NOrimberga à Domino Doldio pro Eruca Romana seu gentili quorundam accepi herbam nostræ Erucæ, *flore* albo similem, *foliis* latis, *caulibus* hirsutis, *siliqua* diuersæ admodum, sunt enim tenues valdè & longæ, flores in sicca albicant. De ea scribit Doldius: Est & Eruca alia ab Anglicana in horto Camerarii, latiore folio rugosioréque, Verbenæ supinæ quoad inferiora similior, sed floribus albis, annua, quam Romanam vocant, an sit dubito: facerem hanc eandem cum Hispanica Lobelii si siliquæ non impedirent.

ERVCA SATIVA HISPANICA MAIOR flore luteo.

Descriptio. SAtiuæ duæ cibis gratiores & nobiliores: Maior Hispanica vocata, à nostrati maioribus foliis Sisymbrii & semine nigro, floribus luteis, corniculo Sinapi maiore distat: hæc quia in condimentis lautior, vel ad Venerem vegetior erat, Gentilis vulgò vocata fuit: quo vocabulo Hispanica & Itala gens designat quamlibet rem aptam reddere hominem lætum. Monachi in Magalonæ insula maris Narbonensis, huius Gentilis Erucæ semine à Fratre quodam Hispano donati, quotannis hocce serebant & in mensis cuilibet vel maximo gulæ irritamento vel blandimento præfere-

ferebant. Non eget vtraque fusioris descriptionis, quum vulgaris sit notissima, & ex illa facillimè percipiatur Hispanica, Lobelius.

Lobel. & Pena Adu. Eruca maior siue Hispanica & Gentilis. Miror non demonstrari discrimen insigne in floribus: qui vulgari non lutei, seminum etiam color diuersus: eandem hanc facerem Erucam cum Romana descripta si siliquæ non impedirent: Monspelienses Monachi hanc non habebant in hortis, quod animaduerterim: sed vulgarem præcedentem flore albo striato.

Magalonæ in monasterio nostro tempore, inquit Lobelius, superat copiosissima Eruca.

ERVCA ANGLICA FOLIIS LATIS, FLOribus minutis luteis siliquis strictiss.

ERuca Anglica *foliis* latis, similibus Verbenacæ vulgò dictæ, sed lætiùs virentibus: *floribus* minutis luteis & paruum relinquentibus post se *semen* in strictissimis siliquis, Camerarius.

Camer. hort. Eruca tertia Anglica.

C. Bauh. phyt. Eruca 2. siue latifolia Anglica.

ERVCA TENVIFOLIA PERENNIS flore luteo.

Descriptio.

SYlnestris Eruca *radice* alba, crassa, satis longa, ex qua multi prodeunt *caules*, crebris alis, cócaui, striati, parum hirsuti: *folia* crebris incisuris Dentis Leonis, aut argutioribus Hieracii minoris diuisa, aliàs Nasturtii, cuius etiam folia colore atrouirente & glabro imitantur, sapore feruido Satiuæ: cuius & *flores*, sed colore præditi luteo, serie simili dispositos gerit odoratos: *siliquis* succedentibus longis, angulosis.

Icon nostra quæ ex Fuchsio, in quibusdam non placet: & multò minùs Lobelii & Camerarii Erucæ syluestris quæ videtur potiùs conuenire cum Eruca nostra inodora.

Diosc. εὔζωμον ἄγριον [Erucam silu.] nominat, dicitque maximè in Iberia, quæ Occidentem spectet, nasci. Sed de silu. Eruca tam ex Diosc. quàm ex Plinio vide plura inter vires.

Fuchs. Hist. Eruca hortensis seu satiua: In Iconibus vocat etiam Erucam satiuam Zamer weisser senff.

Dodon. Eruca satiua & hortensis, Belgicè Wilde Rakette. Lat. in fol. Eruca silu. Eruca siue Rucula marina minor, Klein raucken. Sinapi nonum.

Matth. (qui figuram solam sine descriptione proponit.) Camer. in eiusdem Epit. Lob. & Penæ Adu. Obs. Ic. Plant. Teut. p. 144. & Lacunę, Eruca siluestris.

Anguill. Eruca in Italia *Rucola* & *Ruchetta*.

Gesner. hort. Eruca flore luteo, Erysimon hortense puto. Syluestris Eruca ab hoc Erysimo genere differre non videtur, Eruca syluestris Carolo Stephano. Item in cat. plant. Erysimum, apud Italos Nobilis Erucá: ἐρύσιμον Eruca generatiua.

H Lugd. inv.

Hist. Lugd. Eruca silu. Et alibi Erysimum verum. Lugd. Hist. duas figuras vnius herbæ mihi videtur habere, prior est ex Matthiolo sine descriptione, altera est noua.

Cæsalp. Eruca altera fruticosa.

Lobin not.

Lonic. Wasser senff/Sinapi aquaticum. Figura quæ apud Lonicerum est, conuenit cum Tragi Eruca, verùm non nouum Lonicero sine iudicio de plantis scribere.

Taber. Icon. / hist.

Tabern. Icon. & hist. Eruca silu. Wilde Rauken/Wilder Weisser senff. Si Compilator intellexit vulgò dictam Erucam sylu. vt omnia indicare videntur, indistinctè dicit suæ priori valdè similem nulla facta coloris mentione, in primo enim dixit coloris esse albi, vulgaris autem est lutei: figura præterea non placet, quæ potiùs conuenit Erucæ nostræ inodoræ.

Gerard. Iconem habet Tabern. dicens, Eruca silu. flore luteo.

C B not.

C. Bauh. Phyt. Eruca 1. siue flore luteo maior sylu. an Dioscor. syluestris? Item apud Matth. Eruca maior syluestris Matthioli Eruca sylu. Cur Erucam Tragi minorem siue eius Sinapi nonum ab hac separet & ponat nono loco sub Sinapi Burlæ folio, nescio. Non placet eum assumpsisse figuram Tabernamontani.

Nomina linguarum.

Eruca tenuifolia perennis flore luteo, siue silnestris Græcè εὔζωμον ἄγριον, Germ. Wild senff/wilde raucken/Klein Raucken, Wilde Rakete. Gall. *petite Roquette & Roquette sauuage*. Ital. *Ruchetta gentile & Rucula saluatica*. Hisp. *Oruga sylu.* Angl. Wilde Rocket.

Locus & tempus.

Passim prouenit circa muros & in muris ac rudentibus, florens Geneuæ adhuc copiosè mense Nouembri: Lugduni & Monspessuli Martio & Februario. Basileæ in hortis Iulio & Augusto. Montbelgardi à me sata in hortulo meo, ac etiam in Horto E. C. muros occupauit, in quibus durat, & præterea semine deciduo se multiplicat, hiememque patitur, floret Iulio & Augusto.

Vires.

Syluestris Erucæ semine tradit Dioscor. Iberiæ incolas, maximè qui Occidétem spectent, pro Sinapi vti, Esse porrò, quàm satiua, ad mouendam vrinam efficaciorem, & multò acriorem, quod facilè crediderim, siquidem feruido magis est sapore. Sed hîc contra mentem Dioscoridis sentire videtur Matth. vt qui omnia ea, quæ de satiua, siue priore Eruca à nobis tradita sunt, efficaciùs præstare scripserit. Magis, inquit, excalfacit, siccat, attenuat, aperit, incidit, extrahit, extergit, prouocat, quàm satiua, valentiùs tamen. Cocta & deuorata infantium tussi medetur, addito saccharo. Proditum adhæc tria silu. Erucæ folia, sinistra manu decerpta, illicoque deuorata, auriginosos sanare, quo nolim vti remedio, quia superstitiosum & vanum existimo.

ERVCA SYLV. ANGVSTIFOLIA flore luteo.

Descriptio.

PRomit inflexis cubitalibus *cauliculis flores* luteos Erucæ syluestris. Cornicula *siliquarum* Sinapi sunt aut Nasturtii syluestris, vbi *semen* acre, vt *folia* angustiora, Erucæ syluestris conco-

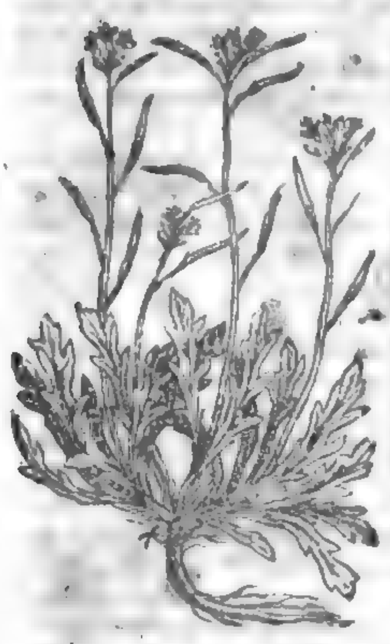
loris, sed minimè diuisa, Taraconis ferè paria, quæ Erucam aut Trionem sapiunt, quibus idcirco affinis naturâ putatur. In horto Coldembergii nostri (inquit Lobel. Obs.) non vulgaris peritiæ viri oritur.

Lobel. Obs. & Icon. Pl. Eruca silv. angustifolia.

C. Bauhin. Phyt. Eruca 14. siue angustifolia.

Hist. Lugd. Eruca siluestris angustifolia.

ERVCA MINIMO FLORE Monspel.

HAnc nos Monspelii florentem circa Aestatem in quibusdam muris obseruauimus: *foliis* accedit ad Erucam luteam silu estrem, quæ in nostra icone non benè in acumen desinunt: *Flores* sunt minimi lutei: *siliqua* vnciam longæ.

ERVCA INODORA.

Descriptio

ERuca inodora mihi dicta, longâ nititur *radice*, simplice, cum paucis fibris lignescente, satis gracili: *caulis* cubitum æquat ramosus: *folia* dodrantalia ferè, Erucæ luteæ silv. cultæ, quodammodò diuisurâ, quanquam inferiora Iacobeæ penè modò lacescant: *flores* ex luteo pallidi, quatuor foliolis constant: *siliqua*, vnciæ duas longæ graciles. Nullum ego in hac planta siue odorem siue saporem insignem animaduerti.

Tabern. hist. & Icon. Eruca silv. Wild Rauckens/ wilder weisser senff. Figura Tabern. exprimit nostram Erucam inodoram, sed descriptio Tabern. & nomina cætera non conueniunt nostræ Erucæ inodoræ. Sed hoc non nouum Compilatori figuras non ponere suis locis, quanquam icon etiam Lobelii & Camerarii pro Eruca siluestri posita, hanc nobis meliùs exprimere videtur quàm Erucam siluestrem ab iis traditam.

Tabern. MC

Erucam inodoram voco herbam à me repertam florentem Iulio in terra argillosa vitium quæ sunt vltrà Rhenum ad Burckheim generosi Baronis à Schvvende, vno milliari ab vrbe Brisaco.

Erysimo similis herba S. Alberti.

HErba Sancti Alberti (inquit Cæsalp. c. 65. libr. 8.) vulgò appellatur quædam Irioni similis: *caule* striato, recto, cubitali, altiorique: *foliis* magis laciniatis, læuibus: *flosculis* luteis, in summis ramulis rectis: *siliquas* fert grandiores, ac firmas: in quibus *semen* simile prædictis: eo vtuntur ad fistulas:

C. Bauh. Phyt. Erysimum 4. siue Erysimo similis, læuis, laciniata, floribus luteis, Herba S. Alberti Cæsalp. Cæsalpini descriptio videtur conuenire in multis cum nostra Eruca inodora, eandem tamen asserere non ausim.

Eruca Vrbeuetana floribus albis, siliquis hirsutis.

FOliis donatur maioris Erucæ, sed hirsutis: cauliibus dodrantalibus: floribus albis: siliquis Rapi similibus, hirsutis: tota planta à tertio genere Sinapis (Sinapi albo) distat solùm paruitate, & florum albedine, Cæsalp.

Genus hoc Erucæ, inquit noster autor, sponte nascitur in parietibus, & ruderibus, frequens in agro Vrbeuetano.

IRIO, SIVE ERYSIMVM Veteribus.

CAP. XI.

DE Erysimo [quod aliqui Chamæplion, Magi Herculis Alpluta, h.c. polentam, Ægyptii Errethmu, Romani Irionem vocant] Diosc. licèt satis clarè scribat, dicatque hoc esse foliis Erucæ syluestris: cauliculis in lori modum sequacibus, & flexilibus, floribus luteis, siliquis in cacumine corniculorum figurâ & gracilibus, vti Fœnograco, quibus exigua concludantur semina, Nasturtii similia, feruidoque gustu. Attamen *Plinius* Erysimum, herbam tantam à Dioscor. descriptam, & inter plantas acres ab eodem recensitam, folio Erucæ siluestris, cum Irione, quam à Græcis Erysimon vocari dicit, & Theophrastus inter legumina connumerat, & Sesamo similem facit, Trionémque Gaza vertit, admodum inconsideratè confundit. Irionem, inquit, inter fruges Sesamæ similem esse diximus & à Græcis Erysimon vocari. Galli Velarum [vetus codex Cornarii Velam habet,] appellant. Et addit: Est autem fruticosum, foliis Erucæ angustioribus paulò, semine Nasturtii.

Plin. lib.

Qui

Quia porrò, Galenus quoque & inter simplicia Irionis semen facultate seruidâ ac calida Nasturtio acrimoniâ & ignea facultate prædito comparat: & inter alimenta Irionem corporis essentia ferè eiusdem generis cum Sesamo esse dicit, sed esu iucundiorem, minùs etiam alimenti corpori præbere, & omninò deteriorem esse: Perspicuum fit, hæc Erysima inter se multùm differre, etsi Plinius ea non distinxisse, sed pro eadem planta accepisse, videatur, quamuis idem medicamentis annumerandum potiùs, quàm frugibus lib. 22. contendat.

Aequiuoca ɦ Lugd. pes. Eruca siluestris angustifolia Lobelii, vt apud Hist. Lugd. videre est, Lugdunensibus Erysimum verum videtur, sed malè. Est & suum Erysimon cum aliis Trago, quod Verbenam fœminam vocat. Hermolaus & Ruellius siluestrem illam Erucam, quam Nobilem vocant Itali, Erysimum esse dixere: quorum sententiam Matthiolus improbat, & duo alia Erysimi genera, attamen falsa, proposuit. Priori notas ferè omnes à Dioscoride traditas competere putat. Alterum, cui folia sunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum esse censet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobelius, quòd Rapistrum vulgò à Rapi sapore & aliqua foliorum similitudine sic dictum, loco Erysimi prioris acceperit, quod neque Dioscoridis Erysimo respondet, neque cum Matthioli Erucæ siluestris foliis similitudinem habet. Tū odor, & sapor rapi non adeò vt in Erysimo acris reclamant: præterea Erysimi vires, de quibus mox dicemus. Est & Erysimum Theophrasti quorundam, quod nos Fagotriticum lib. 23. inscribimus.

Nomina linguarum. Ἐρύσιμον Græcis dicitur, quod Lat. Erysimum & Irio, German. Hederich wilder Senff, Belg. witte Mostaert. Gall. *Velar, de la tortelle*, Ital. *Irione*. Hisp. *Rinchaon*. Hung. Keseren fiu, hoc est, amara herba.

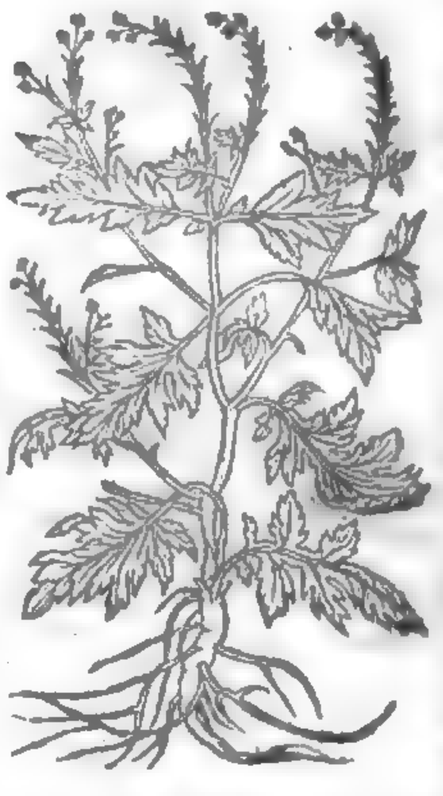
Ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρύκειν, id est à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata conspiciuntur. Alii ab oleris præstantia dictum volunt, quasi ἐρίτιμον, quod est pretiosum & notabile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quòd ob suam caliditatem maxima trahendi facultate præditum sit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quòd igneâ vi & feruido sapore irruat in gustum.

Vires. Erysimum circa vrbes, domorum areas, authore Diosc. hortósque nascitur. Erysimi semina si cum melle delingantur, tradente eodem, contra thoracis fluxiones, purulentas excreationes ac tusses, morbum regium, & ischiadem, efficacia sunt. Bibitur & semen contra venena. Ex aqua verò aut melle illitum, prodest carcinomatis occultis, duritiis, parotidibus, ac testium mammarúmque inflammationibus. In summa attenuat & calfacit. Cæterùm ad eclegmata redditur mitius & accommodatius, si aquâ maceratum torreatur, aut linteo illigatum subactáque farina oblitum inassetur.

De Erysimi viribus Galenus sic scribit. Erysimi semen sicut gustu Nasturtio apparet simile, ita facultate igneum est & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aquâ maceratum refrigerare, aut linteolo inuolutum, & crusta pistoria circumlitum torrere. Vtile est cum eclegmate ad promouendas crassorum lentorúmque pectoris pulmonisque humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorum iuuat. Refert Dioscorides quod cum aqua & melle cataplasmatis modo illitum occultis prosit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præter ea quædam alia habet. Erysimum vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidibus & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum medetur, & suspiriosis: item fistulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur.

ERYSIMVM TRAGI, FLOSCVLIS LVteis iuxta muros proueniens.

Descriptio. Radix minimi digiti est crassitudine, lignosa, alba, acris, & Rapæ sapore: *caulis* rubescit, hirsutus, sesquicubitum altus, *foliorum* ortu alterno stipatus, quorum forma ad Erucas aut Bursas accedit: sunt enim altè sinuata, hirsuta, & Bursæ foliis non paulò maiora, sapore oleraceo: *flosculi* pusilli, luteoli, quatuor foliolis constant: *semen* in siliquis longis atque rectis continetur pusillum, feruidum.

Erysimum, Irio. Cordo in Diosc. ἐρύσιμον & Irio: Germanis schnödsenff, alìàs schlütsenff, steinsenff, & imperitis, Irio, qui à Dioscoride hoc loco describitur & fœmina Verbena etiam, verùm, vt ait, magno errore. Nam Irio Sinapi cognata est herba.

Verbena fœmina malè Sinapi cognata. Tragus Germ. Eisenkraut daß weiblin/ das Gelbent senffkraut. Ei quidem non placet nomen Eisenkraut, existimat enim esse Dioscor. & Serapionis Erysimon aut Irionem. Quare considerandum proponit, an non Irioni meliùs conueniat quàm Verbenaca supina.

Verbenaca Verbenaca recta. Fuchsius præsentem hanc nostram plantam exhibet titulo Verbenacę rectæ siue Maris, quam in contextu alio nomine Cristam Galli vocari scribit. Eysenkraut das mennle. Item Sinapis alterum genus sylu. Grosser wilder senff.

Dodon. Gall. Erysimon Dioscoridis & non Theophrasti, Latinè Irio, quibusdam χαμαίπιτυς.

Verbena fœmina non rectè. Lonic. Eisenkraut weiblin, numeratum inter Sinapi genera: Lat. Verbena fœmina. Item Irio & Erysimon.

Gesner. hort. Erysimum Tragi vel Dodonæi, Verbena fœmina non rectè dicta à quibusdam cùm Sinapis sylvestris potiùs genus sit.

Verbena fœmina. Brunfels. Verbena fœmina. Hierobotane fœmina.

Fuchs. & Brunfel. reprehen. Matth. passim in com. Erysimon, Irio. Et hist. Germ. Irio 2. Hederich. Fuchsium apertè errasse existimat, qui Verbenacæ rutę florem luteum tribuat: Errorem autem Fuchsii Brunfelsium fortè

secuti facilè deprehendi posse putat, quòd in suis com.pl.primò editis pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Diosc.cæterisque antiquis Scriptoribus Erigeron siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia lib.i.de comp. med Verbenacam perperàm Sinapi alteram speciem esse contendat. *Matthiolus* suo more proponit figuram plantæ sibi incognitæ, quam puto compositam ex duabus plantis: priora folia & flores videntur facti ad Rapistrum, hinc fit vt Camer. proponat pro eo iconem Fuchsianam, quæ Rapistri flore luteo: nomen Germ. Hederich eam etiam plantam notat: verùm siliquæ non conueniunt quæ Erysimi Tragi videntur: interea egregius Commentator eam figuram proposuit sine descriptione, in com.anni 1559.& anni 1583.quæ verò dixit in comm.Ital.cum mag.fig.& in histor. Germ.quadrant Erysimo Tragi, cuius figuram C. Bauhinus apposuit Matthioli, [ea in parte multùm dissidens à Camerarii sententia.] Non video quomodo Verbena flore luteo Brunfelsii & Fuchsii possit esse Senecio siue Erigeron, vt vult Matthiolus, ego mihi persuadeo [quod ei consuetum] non intellexisse quid scriberet.

Erygeron. Senecio

Matth. Ipsius varij icon composita ex duabus plantis

Senecio

Lob.& Pena Aduers.Irio, siue Erysimum Dioscor.Angl. Cadlocke/Kedlocke. Hi dicunt esse Ironem quem Medici docti notis & experimentis commendent his verbis: Dum postremò in Iriones commentabatur Senensis Dictator, augurabatur non defuturos canes [sic se doctiores solitus nuncupat] qui se suæ imperitiæ allatrarent, Vtinam habuisset ille canes similes non ad latrandum, sed vestigandum Erysimum, quod vel Pharmacopœorum Monspeliensium lixæ possint illi hodie in triuiis & ruderibus passim indicare: est enim ibi doctis & indoctis vt vsu frequentiss. ita multiplici & felici successu notissimum, sed in Anglia non item, quamuis non minus obuia. Nam ne Medicis quidem aut Pharmacopœis peritioribus certum stat, quænam sit Irio: hoc factum, aut quia in vsum Medicum nondum fuit hic deductus, aut quia à Matthiolo, cuius commentaria plerisque sunt veluti Sybillæ folia, Rapistrum vulgi à sapore Rapæ, & nonnulla sollorum similitudine loco Irionis acceperunt.

Matth. err.

Tabern.icon.& histor.Erysimum, Irio 1. wegesenff/ hederich.

Gerard. Erysimum Dioscor. Lobelii, Bauken Kresse.

C.Bauh.phyt. Erysimum 1. siue Irio vulgatum. *Item apud Matthiol.* Irionis nomine Matthiolum Rapistrum proponere, sunt qui statuant, verùm ex verbis, quæ ex secunda editione adiecimus, colligere est eum intellexisse id quod vocamus 1. Erysimum, siue Irio, vulgatum: Irio Lacunæ, Castori, Cæsalp. [Lacunæ etiam Eruca falax.]

Matth. Irio

Erysimum Tragi obseruaui Geneuæ cum flore mense Maio: Monspelii, Lugduni, Basileæ, Montbelgardi passim & circa cancellariam in castello. in compitis, sepulchretis, & ruinosis, vt Aduers. perhibent, locis frequens, multis Galliæ regionibus notissimum, sed in Anglia non item quamuis non minùs obuium.

Locus & tempus.

Lobel.& Pena, tantas attribuunt ei dotes, quæ asthmaticis & farctui pulmonum, vocique raucæ etiam diuturnæ & propè inuictæ, sunt adeò præsenti præsidio, vt fidem fermè superent. Est enim inquiunt, moderata quædam tenuis substantiæ & incidentis, cum humidis abstergentibus partibus, permixtio; cuius beneficio crassæ pituitæ citrà exsiccationem nimiam inciduntur, & incisæ propter flatum nonnihil commixtum non magno conatu expectorantur & absterguntur: arteriacum igitur est laudatissimum, nempe vnum & idem præparans & educens: exempla succurrunt quamplurima, quæ secundissimè tum præceptoribus, tum nobis postea successerunt. Phonascos memini tum iuuenes, tum ætatis prouectæ, quibus fermè iam amissa voce & spiritu, limpida sonoraque vox pauculis diebus restituta fuit. Vno Erysimo & opera eximii præceptoris Rondeletii, qui primus vsum monuit. *Syr. de Erysimo efficacissimus*: cuius beneficio iuuenculæ decennio raucedine laborantes, percuratæ. ℞. Erysimi totius recẽtis M.6. Radicum Helenii, Tussilaginis succo adhuc prægnantium, glycyrrhizæ an.vnc. ii. Borraginis, Cichorii Capillorum Veneris an. M.j.s.florum cordialium, Anthos, Stoechadis vel Betonicæ an.M.s.anisi ℥vj. passularum mundatarum ℥ij. incisis & contusis fiat omnium decoctio ex arte in sufficienti q.aquæ hordei, hydromelitis, & ℥vj.succi Irionis, ad lib.duas vel tres: expressioni dissolue Sacchari q.s. fiat Syrupus: quo diu & continuò vtendum purgato corpore.

Vires.

ERYSIMON ALTERVM MATTHIOLI siliquis paruis quibusdam Dentaria.

Descriptio.

Lentas erectas bitóque lõgiores tortuosas *virgas* profert: *folia* inferiora quidem Irionis Tragi foliis aliquomodò similia, profundè ad neruum vsque propemodum dissecta: reliqua verò, quæ per ramos crebra, leniter laciniata, vnciam plùs minùs lõga: ex quorum alis *flosculi* lutei emicant quibus delapsis succrescunt *siliquæ* crebræ, modicè in arcum curuatæ, semunciã longiores, plures ex eodem punctoortiundæ, bifores: *semen* continentes copiosum, perparuum, rufum: *radix* alba lignescit, paucis fibris donata.

Pictor & Sculptor non benè imitati sunt Iconem quam imitandam proposueramus.

Icon.

Matth.in Diosc.Irio alter, siue Erysimum aliud omnibus Irionis notis præditum. In Hist.Germ. Irio 2. Hederich/ qui ipsi videtur meliùs conuenire cum descriptione Irionis. Sed Irionem hunc, si benè notus fuisset Matthiolo, meo iudicio descripsisset.

Matth. err.

Camer. ad Matth. Germ. scribit abundare propè mare Venetorum: existimasséque primò Anguillaram Irionem esse Veterum. Gesner. hort. Dentelaria alia (Irio quibusdam seu Erysimum putata) in Italia sic dicta, quòd siliquulas ferè dentibus similes toto caule emittat. An.Anguill. Erysimum siue Irio.

Matthioli

Matthioli æquanimitas, aiunt Aduersaria quasi suæ imbecillitatis conscia, primo suo Irioni subdidit alium in postremo auctario, quem potiorem primo putat, quia folia minora, & cornicula paulò vegetiora sint, ut ex iconibus, inquit Commentator, patet. Sic nos auidos discendi huius mutatę sententię causam aliquã, vt solitus est, in sicco deserit. Quid hîc folia minora, & cornicula vegetiora agant nescimus: vt vt sit nos benignè omnia interpretamur, nempe tantum Virum [vt constantis animi opinionem, quam de se doctis viris suis Commentariis excitauit, retineret & foueret] noluisse quicquam demere, aut demendum esse suspicionem dare, sed humano more & prudentiâ tacitè meliora, quæ à meliore tum suo, tum aliorum iudicio profecta essent, deterioribus subdere, quasique vniuersum opus de integro recoquere: Magni Ciceronis exemplo, qui se dedit recoquendum Moloni Rhodio oratori. *Hæc Aduers.* ex quibus apparet nondum fuisse illis notum illud Erysimum.

Hist. Lugd. Irio altera Matthioli. An eidem præterea Saxifraga aurea Lobelii. Cæsalp. Irionis species tertia parua.

C. Bauh. Erysimum 3. siue plurima cornicula iuncta habens. Apud Matth. Erysimum 2. siue plurimis corniculis iunctis. Videtur H. Lugd. Saxifragiæ Romanæ nomine proponere.

Locus & Tempus. Ironem D°. Cortusio dictum vidi in horto D. Gesneri, qui dicebat ab Italis vocari Dentelariam. Geneuæ & Montbelgardi habui in horto: fortè Dentelaria dicta eo modo quo Dens Leonis, à foliis, cui similia vel Bursæ pastoriæ, aut Cichorio siluestri, ita enim sunt dẽticulata, maximè prima, sed multò minora, Floret & semen profert Iunio & Iulio. Frater C. Bauhinus habuit Basileæ in horto patris. D. Cortusus misit mihi semen quod in Horto E. C. satum hanc habebat inscriptionem: Irion seu Erysimum. Gener Io. Henr. Cherlerus asserit crescere circa Monspelium copiosè.

DELPHINIVM MINVS CÆSALP. FLORE albo, siliquis longissimis.

Descriptio. CAuliculo simplici constat [inquit Cæsalp. libr. 8. cap. 67.] vltra dodrantem, in quo folia vsque ad medium sine pediculo hærentia, non laciniata, vt reliquis, sed tantùm in ambitu serrata, dorso incuruo, vt Delphinium ob id dici possit, subhirsuta: in cacumine flosculi insunt candidi, & siliquæ longissimæ, numerosæ, rectæ, tenues; in quibus minuta semina: oritur in asperis, sed tamen riguis. Idem lib. 6. in fine c. 69. Parua planta, foliis Delphini effigie, curuo dorso. Fortè minus Delphinium inter affines Irioni descriptum.

ERVCA PVRPVREA, ALIIS CÆRVLEA, siue viola Petræa.

Descriptio. RAdice nititur Eruca cœrulea mihi dicta rectâ, palmari, alba vel subrubra, tenui, subacri, fibris aliquot capillata, matrice lignosa: *folia* per terram spargit plurima oblonga, hirsuta, Bursæ pastorię diuisurâ profundâ, crebrâ, sapore oleraceo quodammodò, colore viridi, aliquando inferna parte rubente: *caules* modò singularis, modo terni, quaterni, seni & plures, palmum nonnunquam superantes, interdum cubitales, hirsuti, striati, propter humum purpurantes; supernè virentes; concaui, brachiati: in quibus ex interuallis folia, infimis aliis breuiora, latitudine iis parum cedentia nec tam altè vt plurimùm laciniata: *flores* ex ramorum lateribus & summo fastigio alterno situ multi insident pediculis semuncialibus tenuibus, tantillâ lanugine obsitis, odorati suauiter, cærulei aut purpurei, vel purpuroviolacei, albive, suaueolẽtes, quaternis foliolis latiusculis constãtes, staminula lutea cũ stilo cõtinentes: quib. decidentib. suboriuntur *siliquæ* oblongæ, glabræ, in quibus *semen* minutum, acre. Variat hæc ætatis ratione, nec non loci, prout læto solo surgit, vel squallido & sabuloso nascitur, ac sæpè iisdem in muris modò maior modò minor, foliis valdè varians. A plurimis annis hanc plantam Erucam denominauimus purpuream, propter aliquam similitudinem foliorum cum Eruca, & quia in muris primò inueneramus. Inter plantas siccas Domini Agerii comperi dici Violam Petræam Dom. Hardero.

Viola petræa. C. Bauh. Phyt. Eruca 6. siue palustris cærulea maior & minor. Apud Matth. Eruca tertia siue cœrulea.

Locus & tempus. Obseruaui hanc Erucam verno tempore, vt Martio, florentem in muris circa templum & Castellum Beffordiense, item Bisantii in muris. Item circa S. Susannam pagum Ill. mei Principis circa rupes. Septembri florentem vidi Beffordiæ, & Claræuallis muris: In *l'Isle* abundat in Vineis, in Sancti Hippoliti oppidi muris. Frater C. Bauhinus misit repertam Basileæ propè S. Iacobum atque Münchstein. Vidi etiam flore rubescente & albo.

VELLA ERVCÆ FOLIIS FLORE violaceo.

Vires. IGnota hodie Vella, quæ in lib. simpl. med. ad Paterniacum Galeno attributo sequentibus describitur: Vella herba est *foliis* quidem minor, quàm Eruca, sed non dissimilis, *flore* violaceo: *semen* habet velut in folliculis oblongis, ordinis stipati, prout Nasturtii: & gustu calefactoria est, submordens, & viribus relaxans, vnde ad tussem veterem, & ad regium morbum cum melle optimè facit. Ex his autem manifestum fit hanc nec Plinii Gallorum Velatum (aut Velam, vt vetus Cornarii codex habet) quod Irionem inter fruges & quidem Sesamæ, similem esse, ac à Græcis Erysimon vocari dixit, esse posse. Nec (quod Nasturtium aquaticum Anguil. vult,) Sisymbrium secundum à Fuchsio pictum. Vella siquidem fo-

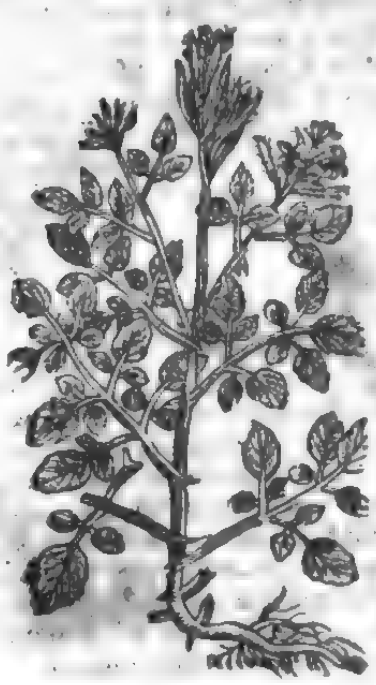
re violaceo esse dicitur. Irio autem flore luteo, vt & Nasturtium aquaticum albo. Nec, quam Vellæ Galeni Guilandino aliquando nomine exhibuit nobis Frater C. Bauhinus. Hæc enim nobis videtur Sisymbrium Cardamines species quædam insipida.

Sisymbrij cardamines species quædam insipida.

SINAPI AGRESTE FLORE PVRPVREO.

Descriptio

RAdice firmatur paruâ, tenui, fibrosâ, parum sub terram descendente, albidâ, ex qua *folia* exeunt Chelidonij maioris incisurâ, distant quòd nec succum luteum edunt, nec cæsia, sed viridia, sunt, aspera hirsutie obsita, atque extremum folium non retusum, vt Chelidonium, sed acutum habent, atque minora sunt: *caulis* angulosus est atque alis multis diuiditur: *flores* edit purpureos, vmbellatos, ferè quatuor foliolis constructos, Chelidonio pares: *siliquas* postea alternatim, frequentes que hærentes, rectas, quarum extremæ partes cœlum versus tendunt, quibus spica confici videtur siliquarum duorum digitorum, quæ cum exiccari incipiunt, flauescunt, atque vento flante, vel aliquo illas tangente, disrumpuntur ab imo, atque semina iaculantur flaua Cardaminæ modo, parua, gustu acri: sicuti etiam folia.

Fab. Col. Sinapi agreste, Sinapi alterum agreste nostras.

Casp. Bauh. phyt. Eruca 10. siue Sinapi flore purpureo vmbellato.

Locus

In valle suprà ædem Diuæ Mariæ vitæ, inter Rubos, Cynocramben, Leonis dentes, & Ranunculos, oritur noua hæc, & elegans planta, nec alibi orm scit, nec se in Herbariis hanc vidisse ait Fab. Columna.

Tempus.

Floret Martio, & Aprili mense perficitur: nisi diligens sit cultor, huius semina non colliget.

ERVCA QVIBVSDAM SILVESTRIS REpens flosculo purpureo luteo.

Descriptio

SPithamam vnam aut duas altos habet *caules*, striatos, modicè pertusos interdum rubentes: quibus *folia* adnascuntur Nasturtio vel Erucæ paria, consimiliterque crebris diuisuris incisa, latiora in inferioribus partibus, gustu oleraceo, colore atronitente: *flores* parui lutei, quadrifolii, acri sapore: quibus succedunt *siliquæ* cylindraceæ, breuiores quàm in Eruca, longiores quàm in Radicula sylu. Dodon. cum qua magnam habet affinitatem: *semen* continentes minutum. Radix insigniter repens, albet, sapore magis ignauo quàm Raphanus.

Fuchs. Icon. Sinapi primum genus sylu. Kleiner wilder senff. In hist. Eruca sylu. In histor. Fuchsij descriptio conuenire videtur, sed figura eo loco posita longè diuersa à descriptione.

Thal. Hæc. Iberis Nasturtij folio altera floribus luteis. An Gesn. de hortis, Nasturtium aliud palustre floribus luteis Sinapi fortè adnumerandum?

Dodon. qui Erucam siluest. vocat, eandem cum Fuchsio figuram habet.

Camer. in epit. Matth. Sinapi tertium. Ad Hist. Germ. wilder senff, Sinapi syluestre. Cur Glossator relictâ figurâ Matthioli aliam proponat valdè differentem nescio.

Tabern. Hist. klein wasser Rauckeh. Eruca palustris minor. An Taberna intelligat Erucam nostram repentem asserere non ausim, quia Compilator non indicat cuius coloris sit flos: me etiam latet quæ sit eius autor cui tribuit flores albos.

Gerard. Iconem Tabern. ponit pro siluestri Sinapi, wilde Mustard, an bene inquirant alii.

C. Bauh. phyt. Eruca 4. siue flore luteo minor sylu. Eruca 5. siue palustris luteo flore: Eruca palustris minor Tabern.

Locus & tempus.

Hæc copiosè prouenit Geneuæ *en plain palais* Montbelgardi ad ripam fluminis quà itur *Courcelle*, & ad pontem, etiam in horto Ill. E. C. sponte, odiosa suo reptatu hortulano. Inueni etiam prope Porentruum loco arenoso ad fontem mirabilem dictum *Crusenot*, qui veluti è puteo proueniens profundo, vbi interdum parum aquæ, ita interdum fons efferuescit, vt torrentem magnum constituat, qui Porentruum fertur, fons visu dignus. Obseruaui Erucam hanc Basileæ, quà itur Nevvhaus, Lugduni in prato *Bellecourt*. Circa Besfordiam copiosè florens Iulio: Eruca sylucst. Fuchsii copiosè prouenieris & florens in horto Ill. E. C. Iunio 1608. propè hortum arborum peregrinarum sponte Stutgardiæ.

Fons visu dignus.

RADICVLA SYLV. SIVE palustris.

Descriptio

ERucæ syluestri aliquatenus similis locis non aquosis prouenienti: pro diuersitate loci multùm *foliis* ludit, quædam etiam lata & serrata tantùm, caule vnico, subinde rubente, modò cubitali, modò tricubitali crassiore, in ramos diuiso, maiore quàm Erucæ syluestris: foliis etiam latioribus, longioribus, quanquam nonnunquam satis tenuiter dissectis, sapore Raphani, sed leuiori: *flores* lutei, minimi, multis numeris minores quàm Erucæ syluestris, *siliquæ* itidem breuiores & crassiores, teretes: *radix* interdum vnica cum suis fibris. Hæc planta affinis est Sinapi meo aquatico Patauino.

Tabern.

Rapistrum aquaticum

Tabern. Icon. & Hist. Rapistrum aquaticum.

C. Bauh. in Phyt. Rapistrum 3. Gerard. Rapistrũ aquaticum.

Dodon. hanc depingit & describit: ei dicitur Raphani secunda species. ῥαφανὶς ἀγρία. Radicula sylvestris, quibusdam Radicula palustris. Gall. *Raifort sauvage, ou Raifort d'eau*, Germ. Wilder Rättig. Belg. wilder Radies/ & watter radico.

Locus & Tempus

Hanc obseruaui florentem Maio Geneuæ: Mõbelgardi in pago *Courcelle* cum flore Iulio & Augusto: circa pontem Vaiiaucourt, nec non in Horto E.C. Aquatica est planta. Frater C. Bauhinus vidit Basileæ in siluis. Ex semine deciduo multùm se propagat.

RAPHANVS AQVATICVS Tabern.

Raphanus aquaticus, wasser rättig/ Tabern. icon. & Hist. multùm differt à Raphano vulgari suâ radice rotunda, longâ, incuruâ, & foliis acutis profundè incisis. Raphani tamen generi assignatur propter acrem saporem.

Gerard. Raphanus aquaticus, watter Radisch / flore luteo.

Considerandum quæ planta hæc, & an ab alio aliquo autore tradita sub alio nomine.

ERVCA PALVSTRIS MAIOR flore albo.

Descriptio

RAdice nititur crassâ, lignosâ, asperâ: *cauliculis* donatâ pluribus, magnis, rotundis, mediocriter altis: quibus insident *flores* multi, exigui, candidi, quatuor foliolis constantes: his decidentibus succedunt *siliquulæ* oblongæ, tenues: *semen* acris saporis includentes:

folia eius magna, profundè serrata, acuminata [illegible].

Taber. Icon. & Hist. Eruca palustris maior, Groß wasser raucken.

Gerardus peperam iconem Tabern. ponit pro Sinapi suo altero.

Gerardi error.

SINAPI AQVATICVM Patauinum.

Descriptio

QVod in aquis & propter aquas inuentum Sinapi referat, ita indigitauimus: *folia* quidem minutim dissecta, diuisurâ Chondryllæ à Matthiolo exhibitæ: quæ autem iuxta radicem sunt, latiora minúsque dissecta existunt, per segmentorum oras serrata: *radices* parùm ferè digiti crassitudine, sesquipalmũ longæ, teneræ, albæ, paucis fibris donatæ, sapore acri & amaro, quo & folia sunt prædita.

Locus & Tempus.

Talem obseruaui Patauii repertam ad Portam Liuianam in aqua & iuxta aquam, mense Februario: eius caules, ni multùm fallor, attulit postea Fr. C. Bauh. nomine Sisymbrii aquatici D. Cortuso cauos, in varios ramos diuisos, cubitales, crassos, in quibus secundum diuaricationes folia simplicia, longa, angusta: in extremitatibus flores multi lutei non magni, quibus videntur succedere siliquæ. Cum Radicula syluestri Dodonæi aliquid similitudinis habere videtur, potissimùm quod folia inferiora attinet, non tamen eadem est.

CAKILE QVIBVSDAM, ALIIS eruca marina, & Raphanus marinus.

Descriptio

QVamuis tenuis, longa tamen satis est huius *radix*: numerosos *caules* proferens dodrante

altiores: *folia* Resedę, minora, pinguiora, gustu acri, subsalso: *flores* peculiaribus surculis lateralibus insident, Erucæ aut Brassicę positu & forma, colore purpureo: *siliquæ* crassiusculæ, breues, bina *semina* singulæ concludunt.

Cakile Serapionis. Eruca folio. Napi flore. Eruca marina. H. Lugd. not.

Anguill. & Lobel. Obs. Cakile Serapionis. Adu. & Icon. Plant. Cakile Serapionis, Erucæ folio, Napi flore, vulgò Eruca marina.

Hist. Lugd. tres figuras vnius plantæ habet: Primæ quidem titulum fecit, Nasturtium marinum. Alteram inscripsit Erucam marinam. Hanc autem Myconum ita vocasse dicit quòd sapore Erucam æmuletur, & non nisi in maritimis nascatur: Catalanos *Rucas de Mar* appellare. Tertiam, Cakile Serapionis Synonymon fecit. Et quia hanc eandem planè, vel certè similem dixit cum Eruca marina Myconi, magis mirari subit, cur frustra tam suo, quàm emptoris impensa tot icones proposuerit.

C. Bauh. Phyt. Eruca 16. siue marina, siliqua hastæ cuspidi simili. Cakile herba, quam olim nominaui Raphanum marinum, propter odorem, saporem, & acrimoniam, quam cum hoc omnes ferè partes communem habent.

Locus & Tempus.

Apud mare cùm essem Monspelii florentem vidi, & siliquas ferentem mense Augusto. Geneuæ in horto meo floruit Maio. Montbelgardi prouenit mihi in Horto E.C. Vidi Heidelbergæ in horto D. Sprengeri florentem Iunio.

Vires

Myconius frequenti se experimento obseruasse & compertum habere scribit, aquam huius [Cakiles] stillatitiam tepidam, quatuor vnciarum pondere mane potam, colicis doloribus, nephriticis, & calculosis, mirè conferre.

CAKILE SIVE ERVCA MARINA Latifolia.

NObis dedit D. Agerius nomine Erucæ marinæ foliis non incisis collectę iuxta alteram apud mare Adriaticum, folia huic laciniata quædam, sed non in partes paruas diuisa, vt in vulgari: sunt enim lata, & pleraque tantùm sinuata.

SCOPA REGIA VETERVM.

CAP. XI.

Scopa regia. Odor. Caltha. Folia olent. Sideritis.

SCopæ regiæ, Plinius de Violis verba faciens, grauem odorem assignat, non leuiorem ei, quam Calatham appellat, quanquam folia eius oleant, non flores. Idem vbi de Siderite sermonem habet, ait: Nostri eam, quæ latissimo (lætissimo vet.) est folio, *Scopas regias* vocant. Medetur anginis suum. Hæc Plinius de Scopis regiis, quem non regias, sed potius *dissolutas scopas* tradidisse dixerim. Quod enim genus ei sit inter Violas Scopa regia, parum liquet. Est quidem Scopa regia, secundum Hermol. in Coroll. Sideritis prima Diosc. de qua H. n. lib. 28.

Vsus. Anginæ suum. Plin. obscurus. Viola. Sideritis 1. Diosc. Bunium. Tagetes Indicanum.

Scopam regiam, faciunt Dioscoridis Bunium, Ruellius, Gesnerus ex ascript. Diosc. & Brunfels. in Onomastico. De Bunio agetur lib. 27.

Scopa regia dicitur de Tagete siue Garyophyllo Indicano, autore Gesnero in cat. de hoc lib. 25.

Hypericum.

Scopam regiam Plinio Sideritim latifoliam dictam eam esse Ruellius credident, quæ *Herba Carpentaria* vulgò dicitur: Et hæc est Barbarea nostra, de qua mox dicemus.

Scopa regia Pand. est herba S. Iohannis quam Hypericum lib. 29. inscripsimus.

Scopa regia, quæ apud Plinium demonstratur, ramis oblongis, foliis ex interuallo, lactucinis, sed rigentibus & lanuginosis: flore luteo, radice promissa, tenui iuxta Gesneri opinionem fortè Pulmonaria Gallica fuerit, ac etiam Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata.

Pulmonaria Gallica.

Scopam regiam Sideritim quidem esse putat Dalech. apud Plinium, sed Achilleam cuius folia odorem multum spirant, non insuauem, verùm medicatum, autore Dioscoride, vt pro latissimo folio cap. 5. l. 25. legendum sit tenuissimo, vel quod magis placet. latissimum folium intelligamus totius plantæ comam latissimè se spargentem. Nam multis virgis multumque spatii occupantibus ea planta surrigitur. Coronis autem expetitur flos ex albo aureus. Quamobrem inter luteos flores hic à Plinio recensetur.

Achillea Sideritis.

Flos ex albo aureus.

Scopam regiam quam Plinius inter Sideritides connumerat, Cæsalp. Sclaream vulgi esse contendit. Videtur hæc nobis Gallitrichum latiuum de quo lib. 28. Hist. n. Sed quod nos in tanta Veterum & Iuniorum diuersitate nihil habeamus, quod certò concludamus, nullus equidem mirabitur, siquidem ab his nulla satis certa historia sit descripta.

Sideritis fit Sclarea.

BARBAREA.

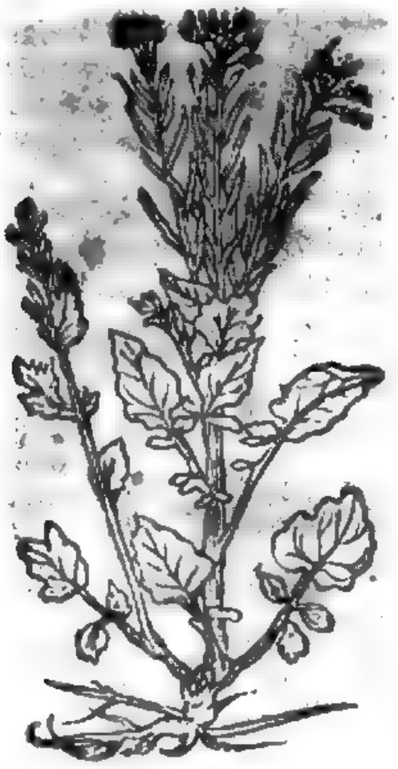
CAP. XII.

Descriptio

RAdice albâ donata est, mediocriter crassa & oblonga, sapore acriore: *caules* dodrantales & altiores, striati, multis alis concaui: in quibus *folia* Raphanis minora, laciniâ extremâ Nastortii folium extremum æmulante, atro virore splendentia, sapore minus vegeto quàm radix: *flores* parui, lutei: *siliqua* consimiles, multæ, tenues, teretes, in quibus Dodonæo autore, exiguum & colore russum semen.

Carpentariorum herba. Sideritis folio latiss. Scopa regia.

Hanc vocauit Ruellius Carpentariorum herbam, & Gallorum Carpentariam, existimans Plinii Sideritim, folio latissimo, siue Scopam regiam. Fuchs.

Fuchs. Diuæ Barbaræ herba [S. Barbaren kraut] Herbariorum.

Nasturtium. Pseudobunium. Scopa regia.

Trag. qui herbam S. Barbaræ vocat, ac Sinapi 5. facit flore luteo, Senff kraut/ wasser senff. Syluestre genus Nasturtii aquatici & Sinapi rectè statuitur.

An Anguill. Pseudo-buniū? An eidem Scopa regia quæ inuenitur in libris falsò Galeno attributis.

Erysimum.

Gesner. hort. S.Barbaræ herba, Carpentaria, Gallis vulgò dicta, Nostris [Tigurensibus] Kâbkressich, aliquibus Scopa regia. Ait hic sibi videri Matthiolum herbam S.Barbaræ vulgò dictam pro Erysimo pingere. Eidem in cat.pl.Bunium, quod quidam interpretantur Wild kreissig/ S Barbarâ kraut: *Herbe au charpentier.* Item Sideritis Plinii latissimo folio.

Barbarea Nasturtium Cardamum Pseudobunium.

Dodonæo, qui Barbaræam, ac etiam Nasturtium, & Cardamum hybernum vocat, ψευδοβούνιον [falsum Bunium] Dioscoridis videtur, nec esse Sideritis latifolia, aut Scopa regia, vt aliqui putent.

Aduers. Lobel. & Penæ volunt Barbaream non esse Pseudo-bunium vocandum, sed potiùs Pseudobuniadem. Et sic Lobel. Obs. & Icon. Plantin. scribit.

Eruca & Barb. herba.

Videtur Hist. Lugd. Erucis annumeranda herba illa quam alicubi in hortis colunt & acetariis immiscent, & quam vulgares herbarii S.Barbaræ herbam appellant.

Tabern. compilat. reprehenditur. Error Gerardi.

Tabern. Ic. & H. Barbarea mas & fœmina. Compilator ponit duas icones vsque adeò similes vt nullam demonstrent differentiam, nec etiam in descriptione vlla traditur. Gerardus pro Barbarea posuit iconem Barbareæ fœminæ Tabern. & præter omnem rationem, pro Sinapi satiua iconem Barbareæ maris Tabern.

Quam plantam Franciscus Indiæ, de qua mox, inter vires intelligat per Scopam regiam, nescimus nisi velit Barbaream.

Ad Scorbutum Pseudobunium Diosc. Nasturtium aquaticum

Ad Scorbutum laudat Marcus Mirsch. plantam quæ Pseudobunium Dioscoridis iudicatur, nec non Nasturtium aquaticum maius.

Locus & tempus.

In campestribus passim, teste Fuchsio, nascitur. Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert: in campis, ait Dodon. ac hortis in quibus Olera seruntur, tum alibi veluti secundum semitas ac vias quandoque nascitur: Tota hieme viret. Locis incultis, vt vult Hist. Lugd. maximè vliginosis & aruis humidis. Barbarea prouenit Monspelii, Basileæ florens mense Maio, Iunio, & Octobri ad ripam fluminis Biersé & in parua Basilea ad portam Riementhor in pratis: Patauii & Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S.Catharina. Geneuæ virebat mense Martio in horto meo, & florebat Maio. Montbelgardi passim floret Aprili, semen maturum Iunio: in horto E.C. quotannis se renouat semine deciduo. Barbaream flore pleno circa Basileam repertam, & à fratre C. Bauhino datam, demonstrauit mihi Arnold. Gillenius.

Temper. Vires.

Fuchsio gustanti primùm subacris esse, dein parum etiam adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius & experientia docet. His verò potissimùm vlceribus medetur, quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia valenter siccat, ideò sordes extergere, & carnes minuere potest. Valdè ait Dodon. excalfacit ac reficcat, vt pote sapore acris, & Nasturtio facultate assimilis, acetariis verò additur hyeme præsertim, cùm Nasturtii copia deest: Medetur verò & eadem Scorbuto non minùs quàm Nasturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac siccum, adeóque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculosas arenulas dissoluat ac expellat. Calida & sicca secundum Lobel. initiò secundi existit: terreæ substantiæ nonnullius particeps, ideò gargarizatur ad anginas pituitosas & Vuas relaxatas. Succus commodè Clymeni vice & iisdem extersoriis sine mundificatiuis vulgò vnguentis ad sordida vlcera miscetur. Vrinam ciet, calculos & sarctus Vesicæ decocto aut cibo pellit, vti Lauer, cuius ferè par gustu. Inexplicabili cum ægrotantium iuuamento apud Franc. Indiæ de Gutta, vomitorium medicamentum paratur, cùm aqua stillatia Arantiorum immaturorum tepida, & sufficienti quantitate pulueris Scopæ regiæ, hoc quidem medicamentum mirabile est atque diuinum, & à paucissimis Medicis probè cognitum, quod podagricis, Gonagricis, ac Ischiadicis affectibus præcipuè præsentaneo, & maximo est iuuamento. Bilem enim præsertim, & alios postea humores per superiora & per inferiora iucundiùs absque comparatione expurgat, quàm Thlaspi ab Aetio adeò in hoc casu celebratū, nullum imprimit calorem, fœtum non perimit, neque educit, vt efficit Thlaspi, nullamque acrimoniam & mordacitatem habet: quare hoc est medicamentum longè ipso nobilius, tutius, atque iucundius, vt experientia sæpissimè à me fuit comprobatum.

Vomitoriū. Aqua still. Arantiorū.

BARBARÆA MVRALIS IOH. BAVHINI

Descriptio.

Barbaræa mutaria *radice* lignosa, albida tenuissimis fibris capillata, sapore oleraceo est: *caulis* teres, hirsutus, interdum rubescens, rectus, pedalis vel cubitalis, ac etiam maior, ramosus aliquando: ad cuius imum *folia* multa circumquaque procumbentia, vtplurimùm, vnciam longa, aliquando longiora, trientem vnciæ ferè lata, subrotunda, hirsuta asperiuscula, serrata, pediculis breuibus aut nullis, interdum vbi caulescere potissimùm incipit, satis longis pediculis adhærent: in caule minora, nullo pediculo annexa, pinnata, sapore eodem cum radice: *flores* in ramulorum extremitate multi simul iuncti, candidi, quatuor foliis constantes, apicibus in medio luteis, quibus succedunt *siliquæ* copiosæ, longæ, teretes, secundum caulem surrectæ.

C. Bauh. Phyt. Erysimum 5. siue Erysimo similis hirsuta non laciniata floribus albis, quam cùm Patauii D. Guillandino ostendisset Dryophanon Plinii (cuius lib. 28. cap. 9. meminit) & Drabam alteram nominauit: at Nobil. Cortusus Erysimum tertium vocabat.

An Lobel. Obs. Barbarea, Herba S. Alberti Bononiensium. Hanc licet frater C. Bauh. separet à

mea Barbarea murali, vocetque eam in phyt. Barbaream 2. siue minorem, quam icone expressam nondum viderit, meo tamen iudicio, est vna eademque planta, ideò minimè separanda.

Locus & tempus

Floret Vere Monspelli: Geneuæ maior in horto meo virebat tota hieme, nec primo anno caulem aut flores ferebat: at pòst semina proferebat Iunio: Copiosum inueni mense Iulio in monte Thuiri cum siliquis plurimis longis in caulibus rectis. In l'Isle Burgundiæ omnium maximam vidi in muris quibusdā & radicibus castelli, virens Ianuario & Februario: Montbelgardi in muris quibusdam Castelli inueni, nunc sata in Horto Ill. E. C. occupauit nouos muros & seipsam in illis propagat. Fr. C. Bauhinus obseruauit Basileæ in muris mœniorum: attulit mihi Patauio.

DRABA LVTEA QVIBVSDAM.

Descriptio

Lignosa est *radix*, alba, minimo digito minor, sapore Raphani rusticani, minùs feruido: ex qua *caules* aliquot attolluntur, recti, rigidi, cubitales & maiores, ramosi: quibus *folia* ab imo ad summum crebra alternatim adnascuntur, omnia vniformia, longitudine quadrantali & maiore, latitudine circiter vnciali, acuminata ex angusto principio, quà pedicello breui adnectuntur, hirsuta, serrata, sapore remissiore quàm radix: *flosculi* Erysimi, luteoli, quadripartiti: quibus succedunt *siliquæ*: quæ in sicca illa (quam Pet. Turn. Angl. Heidelbergæ ad Neccarum collectam mihi attulit) semen claudebant tenue, longum, striatum, ruffum.

Solidago

Camer. apud Matth. Germ. & in horto dicitur Arabis quorundam floribus luteis, quam commodè referri posse putat ad Solidagines, quo nomine aliquando ex Anglia missa fuit.

C. Bauh. phyt. Draba 5. lutea strictissima longisque siliquis.

Locus & tempus

Viridem vidi in montibus Rhæticis: Burmii Iunio mense florentem altitudine duorum cubitorum cum dimidio: quæ quia videbatur odorem habere Raphani, tunc nominaui Raphani odorem habentem plantam: Stutgardiæ in horto Ill. E. C. floret Iunio, vnde attuli plantandam in hortum eiusdem Cels. Montbelg.

DRABÆ LVTEÆ ALIQVATENVS SIMILIS pro Spiræa missa ex Lusatia.

Planta isthæc pro Spiræa Theophrasti fortè Clusio (lib. 1. plant. hist. cap. 53.) missa fuit Basileam C. Bauhino, inde ex Lusatia: cuius iam siccatæ, *caulis* tenuis erat, fungosus, fractúque facilis non ligneus, vt hac quoque ratione censeamus, non fruticem esse vllum, sed ex plantarum genere habendum, Drabæ iam dictæ luteæ aliquatenus similem, formâ porrò *caulis* rotunda, nerui secundum eius longitudinem decurrentibus inæqualior reddita, modò albido, modò verò puniceo aspersus colore: *folia* per continuum caulis ductum, nullo ordine sparsa, duas vncias longa, in ambitu altrinsecus serræ in morem asperata, supernâ parte paulò saturatiore virore, vt infernâ dilutiore, tincta: neruóque subpuniceo per folii medium spatium conspicuo satis donata, tenera siue admodum fragilia, ramus desinit veluti in spicam, aut vuam flosculorum exilium muscosam, angustam, duas circiter vncias longam, albidam, gustu amariusculam: Si spica siue Vua in ramo quem habuimus lata esset, non malè exprimeretur per iconem Spireæ Theophrasti fortè Clusio: Lectorum erit rem diligentiùs examinare: ramum quem habemus dedit nobis Basileæ 1608. diligentissimus Botanicus Gillenius Hassicus Medicinæ D. cui dono dederat Frater C. Bauhinus. Historiam autem & Iconem Spireæ Clusii posuimus Promptuarii nostri siue Histor. gen. lib. 5.

SINAPI PVMILVM ALPINVM FOLIO Bellidis Clusio.

Sena aut septena, humi secundum radicem expansa, habet illa *foliola*, Bellidis foliolis non dissimilia, teneriora tamen, & leui acrimoniâ prædita: è quorum medio, tenellus & gracilis prodit *cauliculus*, raris foliolis septus, palmaris, aut paulò altior, in cuius summo seni aut septeni erant *flosculi*, quatuor albis foliolis constantes, in quibusdam plantulis totidem sine flore *siliquæ* siue *cornicula* satis magna pro plantulæ ratione, duplici serie, quemadmodum in Cardamines alterius & similium corniculis: *semen* continentia exiguū, planum, rufescens, nonnullâ acrimoniâ prædītū: *radix* summa tellure serpens, noua germina subinde profert.

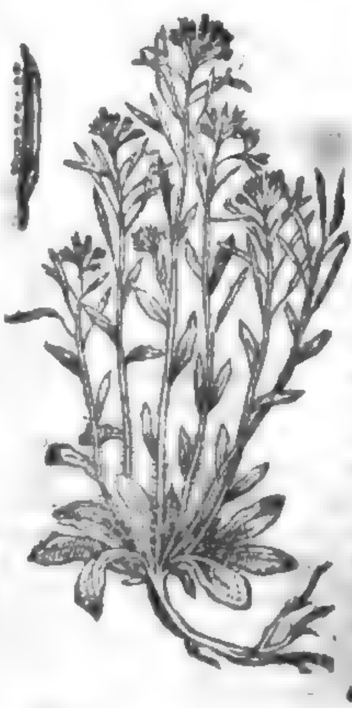

Plantulam Cardamines æmulam, Sinapi pumilum alpinum, an ad Cardamines, an ad Sinapi genera referre debeat, nondum apud se constituit Clusius.

Casp. Bauh. phyt. Sinapi 12. siue alpinum marinum.

Obseruabat eam Clusius in Etscheriano iugo scopulis inhærentem.

BVRSA PASTORIA, SIVE PILOSELLA siliquosa.

Descriptio

Affinis est hæc Bursa pastoriæ minimæ: *radix*, vt illius, tenuis, & fibrosa, vbi minima non fibrosa: *folia* similiter per terram sparsa, nonnihil hirsuta, viridia, interdum nonnihil rubra, in minima minora, quàm Alsines minor. in aliis vulgaris Alsines magnitudinis, vel maiora, sunt etiam nonnunquam maxima Bursæ pasto-

pastoriæ non laciniata; *caulis* interdum adeò exiguus vt vnciam non excedat, aliàs etiam dodrantalis & maior, iuxta terram nonnihil hirsutus & ruber, superiùs glaber & viridis, & nonnunquam foliis nudus, aliquando vno aut altero donatus, ramosus vel non ramosus: *flosculi* aliquot albi ordine nullo, Bursæ vulgaris: *siliqua* longæ, teretes & tenues, ex satis longis pediculis.

Ad Myagros referendam censebat Gesnerus, vt patet ex annotatione ad plantam meam siccam. Existimo dictam fuisse Dalechampio Aizoon thelyphonum.

An Thalio, Pilosella siliquata maior & minor? Acrem habet (ait Camer. ad Thalii hist.) hęc plantula saporem instar Nasturtii, eam Gesnerus inter Myagri species retulit. Hæc ille, qui eius iconem habet in fine horti, sub titulo Pilosellæ siliquatæ. Ea facta est ad plantam siccam meam quam rediens Monspelio Gesnero miseram. Eiusmodi icones & descriptiones passim Camer. habe, quæ Gesnero præceptori meo communicaram, mei tamen non meminit.

C. Bauh. phyt. Bursa pastoris 7. siue Bursæ pastoris similis siliquosa. Pilosella minor Thalio & Icon. Camerarii.

Schvv. Bursa pastoris Myagri folio, Nagelkraut.

Locus & tempus. Monspelii in agris viridioribus florentem obseruaui Vere: Geneuæ mense Martio & Aprili: Bononiæ in muris palatii atque in iis locis mediocris magnitudinis, vt pingitur à Camerario. Montbelgardi mediocrem & ad muros horti ferarum maximam: inter S. Thamarim, vrbem & Than ad Alsatiam, in ægris mediocrem. Beffordiæ in arce supra murum obseruaui omnium minimam, ita vt descripserim aliquando pro planta particulari.

DE LEVCOIO EX VETERVM SENtentia.

Cap. XIII.

Leucoium (λευκόϊον) notum est, siquidem Dioscoridi fides habenda est, sed est in flore differentia. Námque aut albus, aut luteus, aut cœruleus, aut purpureus reperitur. *Hermolaus & Marcellus* in hoc Dioscor. contextu ista verba, aut cœruleus, in Leucoio abundare existimant, putántque ascititia esse, ideóque extirpanda. *Hi* adsimulatur Fuchsius, ac Plinii autoritatem adducit, qui lib. 21. cap. 6. Violæ plura genera enumerans, purpureæ, luteæ & albæ duntaxat meminerit. Marcello (inquit Matthiolus) Dioscoridis interpreti subscribendum puto, qui Leucoium cœruleum hoc loco accreuisse suspicatur, vetustiss. Dioscoridis Longobardis literis scripti testimonio nixus, in quo nullum planè de cœruleo Leucoii colore verbum legebatur. Suspicionem hanc augent, eámque comprobant Oribasius & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperit in simplicium censu, cùm alioquin reliqua Dioscoridis referant. Cœruleum Leucoïon (repetit Cæsalp.) in hoc genere non visum, à solo Dioscor. positum, nisi superfluum fuerit id verbum, vel fortè Cyanus flos intelligendus. Cæterùm, dum (ῥίζαν τῆς μέλανος λευκοίου) radicem Leucoii nigri in lib. de nat. mul. in vino bibendam præcipit Hippocrates, μέλανος nomine purpureum haud dubiè designat, nam hic color proximè ad nigrum accedit. Sic & ἴον μέλαν Theophrasto dicitur, Viola nigra, à significantis purpuræ flore. Sic & cœruleus non alius indicatus à Diosc. esse videtur Cornario, quàm albus, qui leui rubore admixto cœli colorem refert. Superest vt quod nostrum hac de re sit iudicium, liberè dicamus. Verba igitur illa, aut cœruleus, nullo modo penitùs ascititia credimus, eam vel solùm ob causam, quòd in cunctis Dioscoridis Græcis codicibus legantur. Ad autoritatem Plinii respondetur Fuchsio, Plinium non loqui de Leucoio loco citato, aut si loquatur, Leucoia à Violis non bene distinguere, & per purpuream Violam Martiam tantùm intelligere: per albam verò, Leucoium bulbosum Theophrasti, florum primum dictum. Quod verò Matth. in Italia nasci non sciat, ac ideò Marcello subscribat, ineptè facit, non enim vna fert omnia tellus. Latè siquidem patet naturæ vis, & admirabilis eius Maiestas, quâ potest multa quandocunque & vbique variare & quæ nobis, nostro orbi, & sæculo negauit, aliis dedisse. Oribasium & Serapiónem in deprauatum exemplar incidisse potiùs dixerim. Dioscoridem porrò per cœruleum Leucoion Cyanum non intellexisse, quod Cæsalp. post Hermolaum & Marcellum somniat, tum vtrorumque florum differentia, tum folia, tum caulis, tum tota denique plantæ facies, clarè demonstrat. Cur denique Dioscorides voce disiunctiuâ vsus esset, si, quod Cornario videtur, per cœruleum album indicare voluisset.

Matth. vel.

Corn. vel.

Stat igitur quatuor esse Dioscoridi genera, solâ florum colore discrepantiâ. Nec hoc mirum videri debet, cùm & apud Tragum recentiorem, quinque diuersa Leucoii genera extent, à diuersitate colorum apud Germanos sortita nomina, luteum sc. album, purpureum [braün] roseum, [leibfarb] & rubrum. *Sed de his Iuniorum & nostris obseruatis differentiis seorsim tractabimus.*

Leucoii [τὸ λευκοῖν] nomen quamuis propriè Violam albam significet, si eius græcam vocabuli compositionem spectes, attamē quotquot de his scripserunt, omnia Violarum genera cuiuscunque tandem sint coloris vnica hac Leucoii appellatione designarunt. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam, quæ Græcis ἴον & Latinis propriè Viola dicitur: nam earum alia ab his de quibus hic agimus familia est, hisque tum qualitate tum facultate, adde etiam forma contrariè. Homines enim illorum florum capti venustate & fragrantiâ, inquit Pena, vt vsum ad coronamenta sic nomen commune sanxêre, posteáque magis consuetudinem, aut florum similitudinem quàm rationem secuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuersis plantis quales sunt Violæ & Leucoia imponentes. Est & Leucoium bulbosum. Quæ omnia suis locis declarantur.

Hoc porrò Violarum genus, ait Diosc. alii Regium siue basilion, Romani Violam albam, alii Augusteam, nonnulli Violam matronalem, aut Passerinam, aut Polyphuram vocant.

Hermolaus barbarus testimonio fretus Columellæ, Ligustriam Romanis hanc Violam vocatam tradit.

Nomina linguarum. Dicitur Arab. nunc *Cheiri*, nunc *Alcheiri*, præposito articulo: Germ. Veielen. belg. Violeren. Gall. *Violettes*, It. *Viola*. Hisp. *Violettas*. Quidam verò Violam albam [Leucoium] appellant, à foliorum canicie, non à florum colore, qui, vt dictum, aut albus est, aut purpureus aut luteus, aut, quod cum nonnullis Adrian. Spieg. negat, cæruleus.

Tarentinus apud Ruellium Violam purpuream post Idus Martias, item Calendas Maias seri iubet, sed violam qui saturus est terram stercoratam & repastinatam pedis altitudine in pulrinos redigat, atque ita plantas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias, dispositas habeat. Semen autem Violæ, sicut olerum, duobus temporibus in areis seritur, Vere vel Autumno. Colitur eodem modo quo & cætera olera, vt runcetur, vt sarriatur, vt interdum etiam rigetur. Nascitur vitis modo è supernis quasi è puppi dicas non prorâ.

Vires & Vsus.

Ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoii semen tritum, cum vino bibendum exhibet Hipp. de nat. mul. & ad eadem eodem modo radicem sumendam tradit. Est autore Diosc. ex Leucoiis commodum ad medicum vsum cui color melinus, huius flores aridi decocti ad insessus, ad vteri inflammationes, & ad ducendos menses faciunt. Excepti verò cerato, rimas in sede sanant: cum melle feruida oris vlcera. At semen ipsius duarum drachmarum pondere cum vino potum, aut cum melle appositum menses, secundas, & fœtus ducit. Radices cum aceto impositæ, lienem reprimunt & podagricis prosunt. Leucoium frutex vniuersus extergentem facultatem possidet, plus tamen flores, & inter hos qui sint licciores magis etiam quàm virides, adeò vt oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoque eorum decoctum mouet, & lochia, partúmque emortuum elicit: ac si bibatur abortum facit. Est ergo id medicamentum, vt si quod aliud, amarum. At si quis virium eius vehementiam multâ aquâ admista retundat ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem non malum medicamen. Sic decoctum eius si non merum fuerit vteri phlegmonas, identidem perfusum sanat, potissimùm quæ diutino temporo ad scirrhi modum indurere. Sic cum Cerato vlcera ægrè ad cicatricem prouenientia curat. Sunt verò etiam qui cum melle & ad Aphthas adhibeant, semen cùm eiusdem sit facultatis aptissimum est duarum drachmarum mensurâ potum, tum mensibus ciendis impositum conuenire creditur partumque viuentem interficere ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ: cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas induratas iis curant. Extenuant, menstrua & vrinam ciunt. Sed, teste Plinio, minor vis est recentibus, ideoque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio Cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item Podagrã & oculorum inflammationes, cum myrrha & Croco. Folia cum melle purgant capitis vlcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant.

Leucoium melinum.

Semen.

Inter omnia Violarum genera, luteas calido ferè temperamento præditas esse, præsertim aridas, testatur Tragus. Flosculi harum recentes in aqua decocti & poti, contra vuluæ inflammationes valent. Succus oculis inditus purgat illos, omnésque maculas & caligines discutit. Idem si è vino bibatur, non solùm menses, sed & secundas, & emortuos partus extrahit. Neque debet exhiberi, nisi summa in necessitate constitutis. Aqua distillata, per diem bis pota, quatuor aut quinque cochlearium mensura, vitiis hepatis & renum apprimè conducit, & Venerem stimulat. Per aliquot dies continuè vsurpata, omnia interna membra roborat, sanguinem & mentem exhilarat, dolorem sedat & quietem inducit. Cum melle oris vlcera sanat. Conserua huius cum aqua eius stillatitia crebrò sumpta (vt rei huius testis est Camer. horti) præseruat ab apoplexia & iuuat paralyticos. Mesues Oleum de Keiri, ex floribus Lutei Leucoii conficit, vt Chamæmelinũ, ac quod tenuet, digerit, ob id dolores thoracis, renum, neruorum sedet.

Oleum Cheirinum.

LEVCOIVM LVTEVM VVLGO Cheiri flore simplici.

Descriptio.

NOtissimũ parietinis quod Cheiri cum Arabibus vocant Officinę, *radicibus*, *surculisque* seu *ramulis* vbertim fruticantibus, lignosis, quos obsident *folia* nullis appensa pediculis, crebra, vnciali & ampliore lõgitudine, ex angusto principio sensim dilatata, virentia, aut canescentia, idque maximè prona parte, sapore subacri: *flores* crebri, lutei, valdè odorati, sapore mihi ingrato, quatuor foliis constantes, staminibus senis stiloque chloris in medio penitus ferè latentibus. Succedunt *siliquæ* longæ in quibus *semen* latum, russum, gustu acri & amaro.

Matthiolo in prior. com. *Leucoium*: in com. cum mag. fig. vt & apud Bauh. *Leucoium aureum*: in hist. Germ. *Leucoium luteum*, Gelb negelvieln / *Cheyri Arabum*. Trago. Fuchs. hist. Gerard. *Viola lutea* Dodon. de flor. & in fol. Lob. Adu. Icon. M. Schvv. *Leucoium luteum*. Obs. *Leucoium floribus luteis*.

Gesner. in cat. pl. Hesperis, Viola lutea, Barbaris Cheri, nonnullis Herba Gallica, Leucoion. Viola alba & Leucoium Diosc.

Hesperis.

Hist. Lugd. Leucoium aureum Matthioli, Plinio Viola lutea: veteris dici ἴον φλογινὸν Theophrasti periti Herbarii autumant.

Clus. Pann. Leucoium luteum satiuum.

Camer. horti. Leucoium flore luteo simplici.

Tabern. Icon. & Hist. Viola petræa lutea.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 10. siue luteum foliis virentibus, Brunfelsio in 4 p. 49. Leucoium. Quibusdam φλόξ, Theophr. quòd lotus flos flammei, id est, lutei sit coloris.

Λευκόιον μήλινον, Leucoium luteum, Leucoium luteum flore simplici, Arab. & Offic. vulgò *Cheiri*, siue *Keyri*. Germ. Geele Veyelen / Geele Negel Veilichen. Belg. Geel violieren Steen violieren/parietinas, aut saxatiles Violas dixerit Dodon. Gall. *Violettes jaulnes*: Montb. *Violettes de S. George* It. *Viola gialla*. Hisp. *Violettas amarillas & Albelis*. Angl. Wall Gyllofer, walbe louer & Stockgelouer. Hung. Sarga Viola.

Nomina linguarum.

Leuco-

Locus & Tempus

Leucoium luteum floret Monspelii tota hyeme. Passim, vt Basileæ & Montbelgardi in muris copiosè prouenit, florens Aprili, Maio, Iunio, & Iulio, & Augusto vidi etiam in Horto E. C. Claraualla Septembri.

LEVCOIVM LVTEVM PLENO FLORE.

Descriptio

NOn videtur differre ab eo cui flos simplex, nisi quòd diutiùs durat, & magis arborescit, quod cultura facit: nimia florum luxuries ei non permittenda, alioqui facilè periret, vti solet Leucoium simplex, postquam siliquas pertulit, quæ in hoc interdum leuiter apparent, sed ad frugem non perueniũt, quod hactenus obseruauerim, licèt Pictor noster non visas siliquas nostræ iconi appinxerit.

Viola lutea multiplex vel polyanthos quam H. Lugd. spectandam proponit, est flore densiss. foliolis stipato & congesto, suauissimi odoris, nullis siliquis, nullo semine, abeunte in floris amplitudinem eo succo quem siliquarum & seminis esse oportebat, cultu & mangonio talem euadere aiunt, præsertim si tenellæ plantæ antequam floruerint sæpiùs transferantur.

Dodon. de flor. Leucoium flore multiplicante.

Lobel. & Pena Adu. Leucoium luteum duplis floribus.

Icon. Pl. & Schvvenck. Leucoium siue Keiri duplici flore multiplex Gefölt geel Veiel.

Gerard. Viola lutea multiplex: Double Wall flower.

Camer. hort. Leucoium flore luteo pleno.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 11. luteum pleno flore.

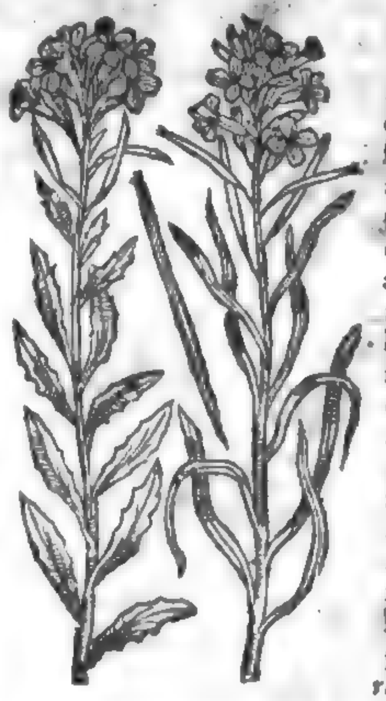
Locus & tempus

Leucoium luteum flore pleno, Vidi nisantii in variis hortis, vt in horto Di. Abbatis de Van Prioris in Telpach. Sturgardiæ in horto Ill. Ducis, plantaui in horto E. C. Montbelgardi. Basileæ obseruaui in horto D. Dts. Felicis Plateri, & D. Iacobi Isele, vnde Montbelgardum attuli, floret Aprili & Maio: ramulis depactis in terram propagatur.

Leucoium luteum arborescens

LEucoium accepimus Stutgardiâ ab Illustriss. nostra Ducissa Sybilla Anhaltina vxore Ill. Ducis Wirtemb. Principis mei Clementissimi, antehac non visum scribunt, ac florem simplicem interdum peruenire ad amplitudinem monetæ quam Iuliam vocant: nos adhuc tantæ magnitudinis non vidimus, licèt plantæ nostræ Montbelgardi floreant & siliquas ferant. Quamuis ex semine proueniant, propagatur etiam ex surculis, vt quod flore pleno est.

LEVCOIVM LVTEVM SYLVESTRE Clusii.

Descriptio

SYlueſtre autem *caules* fundit multos dodrantales & ferè cubitales, angulosos, striatos, multis alis concauos: *folia*, alia quidem sinuata, semunciã lata & angustiora, vnciam & sescunciam longa, angusta, nulloque modo incisa, viridantia, in hortis cultu multò magis luxuriant dupla latitudine longitudineq;: *flores* multi cóacervati leucoii lutei satiui, colore item luteo prædiu, minores quatuor constantes foliis, odore grato: postmodum *siliqua* nascuntur tenues Clusio, plano semine plenæ.

An Lobel. Obs. Keiri siue Leucoium marinum flore luteo, facie Keiri vulgò lutei: folia item viridia: sed maiora, latiora & flauentia ex viridi, in Belgii hortos translata.

Clus. Pann. Leucoium silv. Rhizotomæ muliercula, Wild gelbe Veyl vocant.

An Camer. Hort. & apud Math. Germ. Leucoium silu. quod Norimbergæ passim in locis montanis prouenit, cuius pulchram & raram speciem reperit Bononiæ? Thal. Harc. Leucoii lutei silu. species, foliis dodrantalibus tenuioribus hortensi, &c.

Tabern. Icon. & Hist. sicut & Gerard. Leucoium silu. 4.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 12. luteum silu. angustifolium.

Locus & Tempus

Leucoium luteum silu. satum in Horto E. C. ex semine collecto in Gallia fœliciter prouenit florens Maio, Iunio, Iulio, & Augusto. Tale etiam collectum à Genero Cherlero in Lio Venetorũ, & horto Patauino: D. Agerius attulit Bononiâ Leucoium siluestre folio valdè angusto. Inuenit Clusius in montibus supra Badenses thermas & in Leytenberg, locis Meridiei obuersis & salebrosis florens Maio.

LEVCOIVM LVTEVM SILV. PANNON. serrato folio, obtuso & acuto.

Descriptio

LEucoium luteum silu. ex Pannonia per D. Agerium delatum *caules* habuit ferè similes præcedenti: folia in obtusum desinunt, in extremitate ramulorum flores multi glomerati lutei, quales in præcedenti: An huius sit alia species vel varietas tantùm asserere non audemus, Quum iconem nostram curauimus parandam nõ erat nobis iam descripta planta: sed tantùm ramus iam depictus, in præcedenti tabella.

LEVCOIVM HYEMALE ET DIV DVrans purpureum & roseum, ac etiam album.

Descriptio.

NOn tam florum, quàm caulis & foliorum color Leucoio nomen fecit: siquidem *folia* incondita semunciam aut vnciam lata, palmum vnum aut duos longa, tota albent, obtuso mucrone, incana mòllique lanugine pubent: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, lignosus, in ramos multos fissus, incanus similiter & tomentosus: *flores* extremis ramulis hęrent, ex oblongo calyce piloso erumpentes, è quatuor foliis compositi, colore vel albo, vel coccineo, vel saturatiore viola eo prædi- ti: vnde *siliquæ* nascuntur palmum circiter longæ, quæ duos continent *seminum* versus; quæ compressa, orbiculata, rufa, sapore prædita sunt acriusculo: *radix* lignosa, alba. Porrò ex eo genere, quod florem gerit purpurascentem, specimen habeo quod flore multiplici insigne.

Figura nostra Fuchsiana non vndique placet, quia non arborescens picta.

Dioscor. λευκόϊον, flore purpureo & albo. Plin. Violæ purpureæ & albæ. Tragus Germ. winter Violen, 4. Matronalis, weiß persilgen braûn. Violæ hyemales 4. albæ, incarnatæ, rubræ, purpureæ. Lat. Leucoium siue Violæ purpurea, cœrulea, rosea, candida, Braûn, rot, leibfarb Violaten, quæ altero demum anno florent.

Dodon. de flor. & Hist. in fol. Leucoii genus candidum maius à foliorum non florum colore nuncupatum, Belg. Stockviolieren nominat. flore rubenti, candido, aut ex purpureo puniceo, aut cineri candidiori proximo, subinde vario.

An Violæ matronales Veteribus Gręcis & Latinis cognitæ fuerint necne nondum compertum habet Fuchsius, Germ. dicitur welsch veiel, Gall. *gyroflées*. Tria sunt genera, candida, punicea, & purpurea, nec differre admodum nisi solis floribus videntur. Ibidem apud Fuchsium Lugduni excusum quidam addidit. Violæ matronales ibi dictæ, nobis Bucchares videntur. Fuchsius qui três figuras posuit, non annotauit vllum discrimen inter hyemalia & æstiua Leucoia, ponit tres icones quæ potiùs demonstrare videntur æstiua quàm hyberna, quas frustrà fortè curauit pingendas si colore tantùm differant: nos eam quam proponit pro Viola matronali purpurea huic capiti pręposuimus, quia iam erat inter eas quas emimus & paulò meliùs accedit ad hyemalem quam aliæ duæ quas ad æstiuas relegauimus. Quam hic posuimus Hist. Lugd. non bene ponit pag. 804. errore fortè typographi pro Viola matronali alba, quam nos Hesperidem vocamus.

Violæ ἀπὸ τοῦ ἴου. Leucoium, non à florum albedine, sed foliorum canitie, cinereóve colore dictum album Lobel. & Penæ in Aduers. videtur. Etiamnum hodie, vti Diosc. æuo vulgatiss. cognitionis illa triplex è floribus varietas: vbiuis propemodum Gentium: sed alba & purpurea cœrulea non nisi satu. Obs. Leucoium purpureum & album, Leucoia Dioscoridis. Icon. Plant. Viola alba & purpurea Teut. 329.

Tabern. Icon. & Hist. Leucoium album 1. purpureum 2. violaceum 3. welsche Vieln/ weiß/ Braûn/ veyel braûn. Tres ponit icones, nec demonstrat in quibus differant, indistinctè de iis etiam scribens, Compilator Tabern. Hæc præterea Leucoia potuisset relinquere iuxta Leucoiũ luteum.

Fruticosum flore albo.

Camer. hort. Leucoium album hortense fruticosum. Item rubrum & purpureum nec non versicolor. Discrepant etiam quòd æstatem vnicam durent quædam plantæ, quædam aliquot annos. Atque insunt etiam purpureo ob colorem dilutiorem & saturatiorem aliquot differentiæ.

Gesner. in cat. pl. Viola alba, Leucoion Diosc. purpureum & cœruleum.

Corn. Leucoium nigrum Hippocratis.

Matth. in com. cum mag. fig. Leucoium album & purpureum. In hist. Germ. weiß/ rot/ braûn Veyel/ Leucoium album, rubrum & purpureum.

Histor. Lugd. Leucoium album & purpureum Matth.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 1. folio incano maius flore albo, cinereo, purpureo, rubro, luteo, versicolore. In hoc genere non puto extare luteum.

Gerard. Leucoium album, purpureum, violaceum, white purple violet colour Stocke flower.

Locus & Tempus.

Leucoium hiemale & diu durans flore rosaceo, Montbelg. in horto E. C. quod hieme reponere oportet. Monspelii habent Leucoia mixta ex albo & purpureo, alba & purpurea quæ in herbis tota hyeme florent, vti & mense Martio & Maio. Geneuæ in hortis vidi florentia Octobri & Nouembri alba Leucoia & purpurea, & interdum in hortis hyemem perferentia, Maióq; florentia: Lugduni varia habent genera, vbi etiam variegatum vidi. Bononiæ flore purpureo, in horto di S. Saluator al burgo di S. Catharina. Leucoium prouenit Montbelgardi in hortis, folio cineritio cum quibusdam laciniis, vt in maritimo Monspeliano spontaneo, Iunio & Iulio flores albos odoratos & siliquas proferens.

LEVCOIVM PVRPVREVM FLORE pleno.

Purpureus plenus flos.

SPeciosus est admodum *flos* Leucoii purpurei siue violacei pleni, in cæteris non differentis à præcedenti hyemali purpureo simplici, de quo Aduers. Lobel. & Penæ: Mangonio holitorio, repetitáque crebriore transplantatione Leucoii purpurei, flores magnitudinem luculentam assequuntur: multiplici singuli prægnanti *foliorum* fœtura, Rosam moschatam æquante: sed *semine* orba sit.

Viola purpurea plena.

Icon. Plant. Leucoium siue Viola purpurea flore pleno. Rubrum Leucoium flore pleno, magno, pulchro, admodum iucundi odoris colitur, teste Camer. apud Matth. German. Belgii Valentiana & Monte Henaut: inde in alia loca transfertur, difficulter hyemem perfert, ac ex surculis propagatur.

Vidimus

Locus & Tempus

Vidimus Lutetiæ mense Augusto florens in cultiss. horto Robini hortulani regii. Nobis prouenit Montbelgardi Leucoium purpureum flore pleno ex semine misso Argentinâ per D. Fridericum Meierum, creuit etiam ex surculis, is etiã siccam plantam miserat.

LEVCOIVM ÆSTIVVM FLORE purpureo & roseo ac albo.

Descriptio

Binis *foliis* emergunt, hyemalibus Leucoiis similibus, minoribus, tenerioribus, *flore* nunc purpureo, & roseo, nunc albo. Leucoii cãdidum genus minus quòd Belgæ *bette violeren* vocant, à maiore non forma, sed magnitudine sola differt: *caules foliáque* habet similia, sed minora: *flores* etiam non vnius coloris: sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: *siliquas* etiam & *semina* similia. Vocatur autem & hoc candidum à foliorum canitie, vti dictum.

Tragus Germ. Sommer violen/ Violæ æstiuales, Violarum tertium genus. Leibfarb/rot/braun purpurfarb/ weiß: Lat. Violæ diuersicolores alsiosæ flore aliæ albo, aliæ roseo, nonnullæ rubro, quædam purpureo.

Lobel. & pena Adu. Viola annotina, flores exoleti coloris in cœruleum vinaceum languescentis ferens.

C. Bauhi. not.

C.Bauh.Phyt. Leucoium 2. siue folio incano minus, floribus candidis, rubentibus, punicantibus, vti maius, à quo solâ magnitudine differt. Sed quod Frater ex Dodon. hæc duo genera solâ magnitudine differre scribit, id approbare non possum. Differunt enim etiam in eo quòd non arborescat: folia etiam prima differentiam aliquam ni fallor habent.

Alteram ex Fuchsii Iconibus ponimus, quæ pro ambabus esse possit cùm etiam eas nonnisi colore differre tradat.

Hist. Lugd. Leucoium album & postea Leucoium puniceum Fuchsii rectiùs sic appellatum quàm Viola matronalis punicea, quo nomine Fuchsius pinxit.

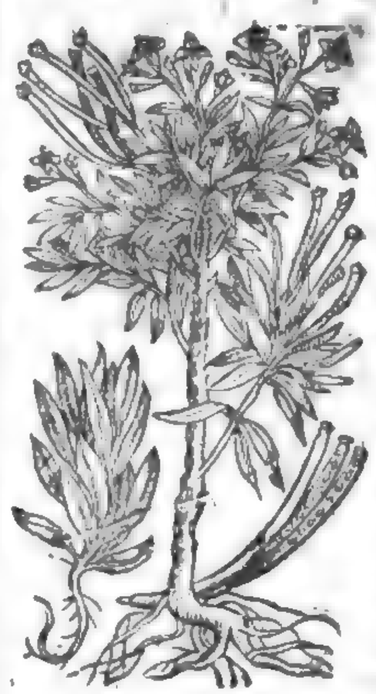
Leucoium æstiuum flore purpureo & roseo in multis hortis seritur, vti etiam in E. C. Horto. ex semine variis ex locis conquisito: Stutgardia nomine Violæ Lombardicæ: Vere satum floret Iulio, Augusto, Septembri: Autumno perit, nec hiemem perfert etiam repositum, quod flore albo marcescendo acquirit aliquid purpurascentis. Floret hoc genus, non quidem Vere apud Dodonæum, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidem quo satum est anno: hyeme perit.

Vires

Violam matronalem albam, puniceam & purpuream admodum calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abundè docet Fuchsium. Humiditatem autem multam, Galeno lib. 4. cap. 18. de simpl. medic. facult. teste, eò quòd amaræ non sint, admistam habent. Incidendi & digerendi per habitum vim obtinent. Ideo que radix vt & folia decocta in aqua, conuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & veteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudores que ciendi facultatem habent.

LEVCOIVM HIEMALE DIV DVRANS, flore albo, folio viridi & liuido glabro.

Descriptio

Pari cũ Leucoio, cui folium incanum, magnitudine est, siue caules, siue ramos, seu folia spectes: huic tamen *folia* glabra, atro virore splendent: *flores* suaueolentes albent, Leucoii iam dicti formâ: nec dissimiles bipatentes *siliquæ seminibus* plenæ.

An Lobel. Obs. Leucoii maritimi species albi floris colore duntaxat varians, & folii exilitate à Leucoio marino luteo, cui folia viridia in Belgii hortos translata.

An eidem Icon. Plant. Keiri marinum flore candido? Ic. enim non malè conuenire videtur.

Dodon. in fol. Leucoia nonnulla, quorum herbæ folia haudquaquam candida, mollia aut lanuginosa, sed virentiora, ad lutei Leucoii foliorum læuitatem & colorem accedentia.

Camer. hort. Leucoium rarius, folio planè viridi, flore albo admodum odorato, quod per aliquot annos durat, sed hyeme est in cella asseruandum. Item apud Matth. hist. Germ.

C.Bauh.Phyt. Leucoium 9. siue maritimum candidum.

Gerard. Leucoium marinum flore candido Lobelii.

Tempus & Locus

Leucoium folio viridi, glabro, flore albo in horto Fœlicis Plateri, quod plantaui in horto Il. E. C. Montbelgardi, primo à satione anno rarò caulem profert: apud nos hieme sub tectum reducendum: quasdam plantas obseruaui eodem anno satas Montbelgardi florentes Augusto: sed flore minori & minus specioso: Basileæ 1609. in horto fratris C. Bauhini hiemem pertulit, plantas attulimus Montbelgardum.

LEVCOIVM MARITIMVM MAGNVM Latifolium.

Descriptio

Leucoii maritimi *radix* priusquam caulescat, mollis, tenera, longa, crassa, alba, gustu acri non ingrato, Raphanum æmulante: *folia* lata multa è radicis capite funduntur, foliis leucoii

satiui hortensis, paria, longa, laciniata, vnciam penè lata, caulis crassiusculus: quinque vel 6. vnciarum: *flores* quadrifolii purpurei.

Tale Leucoiū obseruatū Monspelii, idem etiam attulit mihi Frater caule cubitum excedente, crasso, cum siliquis longis & latiusculis villosis, omnium prima folia (vti in satis obseruauit) sunt angusta, nō laciniata, talia etiam superiora, sed breuiora Clusio, flores odorati, coloris dilutioris purpuræ, sed quodammodò obsoletæ, in siliquis duplex ordo seminum planorum, subrufforum, intercurrente membrana: radix multifida, non perennis, sed postquam planta florem & semen protulit [quod secundo plærumque anno, interdum & tertio fieri solet,] perit.

Lobel. & Pena Adu. & Icon. Pl. Leucoium maritimum maius.

Clus. qui in Hisp. & Hist. post. in fol. Leucoium marinum maius vocat: A Lampsie iconem Lobelii, cui ille Icon. Pl. p. 332. titulum fecit Keyri marinum flore candido: verùm ea icon destituitur foliis diuisis qualia suo Leucoio in descriptione Clusius tribuit.

Camer. hort. Leucoium marinum Clusii maius. Et apud Matth. germ. Leucoia iuxta mare reperta.

Pictura Hist. Lugd. quæ Leucoium maritimum maius vocat, facta est ad plantam siccam & agglutinatam, quam habemus ex Valerandi Dourez stirpibus: inferior pars plantæ erat acaulos Leucoii (vt nobis videtur) maioris, rami autem cum floribus & siliquis adiuncti ex minori Leucoio marino.

C. Bauh. Phyt. Leucoium. 5. maritimum purpureum sinuato folio. Tabern. Icon. & hist. Leucoium marinum, maius purpureum 3. Groß braun Meer veyel. Gerard. Leucoium marinum purpureum Lobelii, perple Sea stock gillosflowers.

Locus & tempus

Obseruauimus ad mare Mediterraneum prope Monspelium florens Aprili, vbi etiam Frater vidit florens Maio & Iunio. Gener Cherlerus annotauit in toto Narbonensi littoreo tractu obuium: In Stutgardiano Ill. E. C. Vvirt. horto, obseruaui florens adhuc Nouembri. Basileæ in horto Di. Zvvingeri cum siliquis & flore Septembri. Ex semine prouenit Montbelg. in horto quod excolimus pro Ill. E. C. VV. quod anno 1597. non tectum hiemem pertulit, ac saporis erat acris accedentis ad Raphanum. flore purpurascente vario, id etiam reponimus hyeme.

LEVCOIIS AFFINE TRIPOLIVM AN-guillaræ, & Leucoium maritimum Camerarii.

Descriptio.

PRouenit Tripolium inter Scillam & Caribdim circa S. Georgium. *Folia* similia Plantagini, angustiora, & crassiora, exilit è medio *caulis* palmum altus, in tres ramos diuisus: *flores* similes Violæ matronalis: *radix* alba acris, odore Raphani, crassa, non odorata vt vult Dioscor. quia Crateuas legit παχύτατα simpliciter, quemadmodum & Plinius, vox igitur ἄοδμα est superflua: Anguil.

Tripolium Crucigera

Camer. hort. Leucoium marinum aliud, Tripolium Aloisii siue Crucigera. Icon. p. 24. Leucoium marinum.

Icon Leucoii marini Camerarii non mihi videtur respondere descriptioni Anguillaræ, non enim sunt folia Plantagini similia.

LEVCOIVM MARITIMVM angustifolium.

Descriptio

E radice crassa, lignosa, alba, cui plures crassæ fibræ & plura capita esse solent, multi *caules* exoriuntur singulares vel ramosi, multò tenuiores & candidiores quàm præcedentis, palmares, dodrantalésve: *folia* breuia, parua, candida, nullo aut obscuro laciniarum vestigio incisa, quæ, vt ait Clusius, mollia & incana, neque adeò crassa aut diuisa: *flores* in ramulis superiori [siue maiori] minores, coloris pulcherrimè rubentis, & dum flaccescere incipiunt saturatiores, quales Leucoii vulgaris rubri flores, & odorati quidem illi, verùm minùs superiore: *siliquula* succedunt tenuiores multò, & breuiores quàm in præcedenti, teretes: *semine* copioso minutissimo ruffo refertæ.

Lobel. & Pena Adu. Leucoium marinum minus, vehementiùs acredine linguā vellicans quàm maius. Obseruat. Leucoium marinum minus flore purpurante. Hesperis Theophr. quorundam. Icon. Leucoium maritimum minus angustifol. Teut. 400. Clus. Hisp. & hist. in fol. Leucoium marinum minus, quod ob coloris in flore mutationem nonnulli Mompeliani, dum illic essem Tripolium vocare solebant.

Tripolium

Hist. Lugd. Leucoium maritimum minus, radice

dice parua, breui, candida, foliis multis. Leucoium maritimum minus Hist. Lugd. facilè nobis persuademus idem esse cum minori de quo hoc capite agimus, quamuis figura multùm differat; quæ forte facta ad plantam primò florere incipientem, prima enim folia non videmus, nec scimus an à quoquam picta: quæ occasio vt ad nostram iconem addiderimus separatim, folia ex Hist. Lugd. Hoc præterea notandum Leucoii huius minoris superiores ramos pictos sub figura Leucoii maioris, vt antè dictum.

Tabern. Icon. & Hist. Leucoium marinum 1. kleine rötlechte Meer Veiel. Item Leucoium marinum minus luteum 5. klein geel Meer Veiel: primo Leucoio simile, excepto colore luteo. Compilator pro Leucoio luteo marino minore ponit iconem propositam à Clusio & Lobelio, qui colorem non tribuunt luteum: præterea Compilator vidit luteum, quod alii alio colore vident: oportebat annotare locum vbi vident, ac cur duas ponit figuras cùm colore tantùm differe dicat.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 5. maritimum latifolium: Lugd. Hist. maritimum minus. Leucoium 8. maritimum angustifolium. Clusio & Lobelio marinum minus, flore dilutè purpureo, quandoque rubro & luteo. Cur non separemus Leucoium maritimum Hist. Lugd. à maritimo angustifolio antè diximus.

Gerard. Leucoium marinum flore candido Lobelii, White Sea stocke gilloflowers / & postea Leucoium marinum minus, Lob. & Clus. Small yelow sea stocke Gilloflower. Gerardi icones Tab. habet: verùm per priorem intelligit fortè Keiri marinum flore albo Lob. Icon. Pl. p. 332.

Dodon. de flor. Syluestre quoddam Leucoium humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis, ac iuxta Monspelium quoque vti Gesnerus scribit. Lat. in fol. Leucoium sylu. angustifolium, quod sub noctem odoratius est, & Hesperis esse creditur: quæ, Plinio autore, nocte odoratior. Camer. hort. Leucoium marinum minus.

Hesperis Plini. creditum.

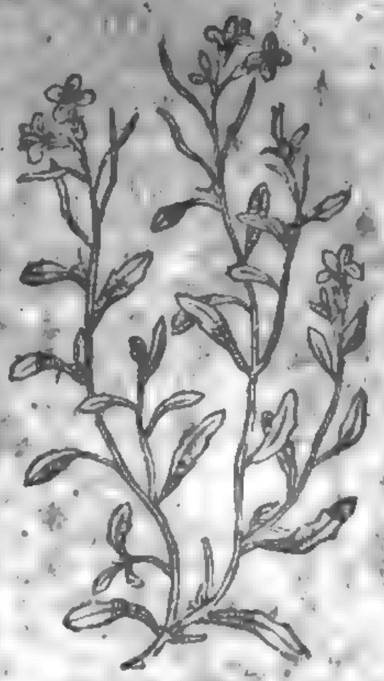
Locus & tempus.

Monsp. cùm vidimus essemus iuxta mare Mediterraneū florens Augusto, frater C. Bauh. Maio & Iunio. Floret, autore Clusio, Iulio & Augusto eodem quo satum est anno, deinde perit: Nascitur Mediterranei maris littoribus per Hispanias & Narbonensem Galliam multò frequentiss. Non modò Zelandiæ maritimis spontè nasci tradit Dodon. verùm & in Narbonensi Gallia, ac pluribus per Hispanias locis maritimis Mediterraneis, cuius odor apud Hispanos sub noctem Occidente Sole intenditur, qui aliàs per diem exiguus.

LEVCOIVM MARINVM PARVVM folio virente crassiusculo.

Descriptio.

PARuum sanè est Leucoium mihi marinum denominatum à D. Friderico Meyer stirpiū studiosissimo: cuius caules obseruaui tenues, palmares, folia per illos rara, quædam vncia digiti paullò longiora, nonnihil sinuosa, succulenta, & crassiuscula, glabra, virentia: flores satis magni pro herbæ proportione, purpurascentes, suc-

cedunt tenues siliquæ: florens vidi Argentinæ in horto prædicti mense Iulio, & mense Octobri. A. Thoma Platero Medico etiam datum est.

LEVCOIVM MARINVM CRETICVM duplex.

IOsephus Casabonus, ex peregrinatione Creticarum dux, semen ad Clusium mittebat Leucoii marini appellatione, è quo tres diuersæ plantæ ortæ. Earum maxima & prima, caules habuit procumbentes, rotundos duriusculos, multis ramis donatos, in quibus flosculi quatuor foliis constantes, initiò rubentes, deinde ex cœruleo purpurascentes, extremo bifidis, & cordis, vt vulgo pingitur, effigiem propemodum referentibus, quasi ex vmbella, Irionis vulgaris instar, sensim prodeuntes, qui (vbi floris folia coniungebantur, radiantem imitabantur flauam stellam: floribus succeserunt duarum ferè vnciarum siliquæ sine corniculā teretia, in quibus semen oblongiusculum castanei coloris. Ipsius verò plantæ folia longiuscula fuerunt, à Thlaspi foliis non valdè differentia, nullis (in caule præsertim) euidentibus crenis donata, crassiuscula, & aliquantulum amara. Altera priori similis erat, nisi flosculos habuisset dimidio minores, & initiò prorsus albos, deinde tamen paulatim purpureum quidpiam contrahentes, sed nihilominus magis ad albedinem inclinantes. Floruit vtraque Iulio, medio Vere, hoc est, Aprili sata. Tertia promebat initiò præcedentibus duabus longiora folia, euidentibus & conspicuis crenis secundum oras donata, Leucoii Dioscoridis Lobeliani instar, è quorum medio exiit cauliculus tectus palmari altitudine minor: quum florere incipit, nempe Augusto, à latere verò plures fundebat ramulos, in quibus flores, secundo generi amplitudine pares, colore tamen differentes. Nam propiùs accedebant ad Leucoii marini Lobeliani latifolii colorem, magisque purpurascentes erant, quàm in primo genere.

HESPERIDES FLORE PVRPVREO, ALbo & vario.

CAP. XIV.

Descriptio.

RAdicibus aliquot paruis, lignosis, & albis nititur: *caules* erigens cubitum & plusquam sesquicubitum altos, hirsutos: in quibus alternatim *folia* Erucæ, sed non ità laciniata, in ambitu serrata, acuminata, hirsuta, in virore nigricantia,

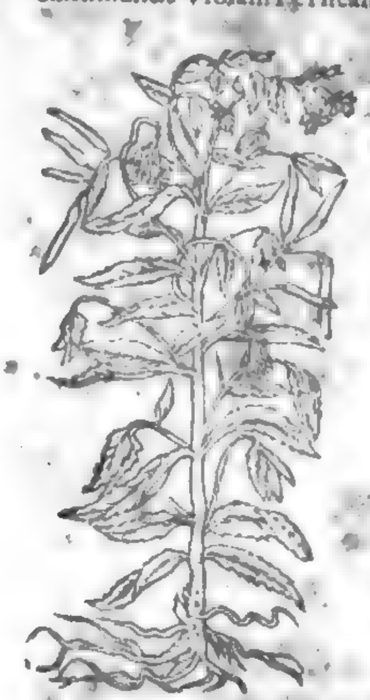
sapore acriusculo: ex foliorum alis erumpunt ramuli, in quibus *flores*, formâ ad Leucoium luteum accedentes, odoris suauissimi, colore nunc albo, nunc purpureo, aliàs confusis cum albedine maculis purpureis variato: *semen* in siliquis longis continetur, ipsum oblongum, ruffum, acre.

Leucoium. Viola purpurea

Fuchs. λευκόιον, Viola alba, *Cheiri, Keiri*: Germ. Vetel, Gall. *violier*, Leucoium Dioscoridis. Hæc ille, qui duas figuras habet, alteram nomine Violæ purpureæ. Frustra duæ figuræ: præterea mirum eum has vsque adeò dissimiles plantas à Leucoio luteo, Leucoia facere.

Trag. Germ. & Lat. vocat Germ. lingua winter Violen, eò quod hyemem ferre possint, aut ad discrimen aliarum, Groß Violen: scribitque Hermol. Persicam, Parthicam & Peregrinam vocare. Quod si præterea hæc Viola radicem haberet nigram & instar cornu duram, facilè dixerit Æthiopida Dioscor. Verùm cùm & in Arcadia Aethiopis nascatur tanquam peregrina planta, nihil statuere potest. Insignis sanè error Tragi existimantis Violam Persicam Hermolai, quandoquidem is ibi Gessemīnum tradit.

Trag. not.

Gesner. hort. meminit nomine Violæ matronalis Fuchsii [sed ficto ab eo nomine,] Violæ hyemalis, Brabantorum most-bloomen, Tigurensium vfust Negele, & Violæ Hispanicæ Solerij. Aliquos interpretari Hesperidem Veterum: flores ferre anno secundo, albos, interdum roseos, aut quod rarius subrubentes.

Eruca

Dodon. de flor. Viola matronalis, coloris candidi aut rubentis, dilutàve purpurea, Erucæ species videtur.

Camer. hort. Hesperis nostras. Lobelio non placet dici Violam marinam.

Locus.

Consultè, inquit Lobelius, non faciunt, qui istam plantam Marinam Violam Damascenam & Exoticam vocitant, cùm in Nitiobrigum montosis & siluosis locis, etiamque in Anglia pratis fruticet. Obs. Viola matronalis & Damascena, Viola alba Tragi. Et alia, quam suauiss. odoris totamque minorem & floribus albis alit in horto Ioh. Mutonus. Icon. plant. Viola matronalis siue Damascena Teut. 298

Hesperis

Clusius in Pann. & Histor. in fol. eandem cum Lobelio iconem habet pro Hesperide inodora Pannonica silu. De odorata autem alibi in lib. citatis ait: Hesperidi nomen inditum authore Theophr. lib. 6. de causis plant. cap. 25. quòd nocte pilis redoleat, quàm interdiu, cui suffragatur Plinius lib. 21. cap. 7. Communis opinio obtinuit, vt ea quam nonnulli matronalem Violam vocant, & quæ inter Leucoij genera referri debere videtur, Hesperidis nomen sibi proprium adscisceret: quoniam eius flos, sub vesperam præsertim gra-

Leucoium

to odore feriat, interdiu aut nullum aut leuissimum spiret. Matronalis Viola dicitur quòd matronis atque virginibus sit in delicijs.

Viola Matronalis

Violam matronalem vel Violam Damascenam & marinam, quorundam Violam moschatellam vocatam, albam & purpuream Erucam. Thlaspi aut Rapunculum gustu sapere scribit H. Lugd. quibus idcircò affinem naturâ & facultatibus proximam putat: cùm tamen cum Rapunculo nihil commune habere videatur. Non bene præterea sub titulo Violæ Matronalis albæ posita Icon Leucoii purpurei Fuchsii, vt antè de Leucoio æstiuo monuimus.

Hist. Lugd. not.

Casp. Bauhin. phyt. Viola matronalis siue Hesperis prima hortensis: variat colore floris, modò candido, modò dilutè purpureo, modò rubro: habetur & minor floribus albis.

Schvv. Hesperis alba, Hesperis purpurea.

Locus & tempus

Prouenit sponte in Sequanorum vallibus quà Rhenus fluit sub sepibus, floret Aprili, Maio & Iunio mensibus. Hesperides vbique in hortis, Tiguri, Basileæ, Ferrariæ obseruaui: Lugduni & Monbelgardi copiosè, florentes adhuc Septembri, vbi hyemem solent perferre: Patauii virentes Decembri & Ianuario: Februario florentes flore purpureo. Geneuæ virentes Ianuario. Notatu dignum Hesperidem purpuream senescentem interdum mutare colorem, & varium pulcherrimum acquirere ex albo & purpureo striatum.

In Syrupo Magistrali Comitissæ, præscribit Wier. de Scorbuto, succum è floribus Hesperidis expressum, cum alijs vocans damasiblūmen. Sunt autem harum Violarum folia, gustu quidem acria & calida, Erucæ, cuius species videntur Dodonæo sapore & facultate proxima. Matronalem porrò Violam, tussi, conuulsis, & difficulter spirantibus mederi traditur apud Clusium: vrinas insuper & sudores propellere, incidere, abstergere, & digerere. Semen acre, fuscum aut ruffescens, Erucam, Thlaspi aut Rhapuntium [Rapunculum H. Lugd.] gustu tota sapit, inquit Lobelius, quibus idcircò affinis natura putatur.

Eruca

HESPERIS PANNONICA INODORA.

Descriptio

SYluestre hoc Hesperidis genus, cubitali assurgit altitudine, dum generum *foliis* donatum, infima ex angusta ceruice mox dilatantur, tandémque in acumen desinunt, sinuatis neruis prædita, alia lata, sessilique basi *caulis* adnascuntur, vtraque serrata, hirsuta, candidiora, molliorâque quàm in Hesperide nostra vulgari: *flores* ex quatuor compositi foliis, colore exalbicante, vel purpurascente, formâ tamen vnâ cum subsequen-

quentibus longis torosis siliquis, *feminéque* ruffo, cum vulgari Hesperide conueniunt.

De hac Clusius: Vulgari Matronali Violæ adeò similis est, vt ex vtriusque collatione vix discrimen conspici possit. Flores in extremis ramulis copiosi exalbidi, qui ætatis successu purpurascunt: cornicula, semina, radix etiam ipsa cum vulgari omninò conueniunt: solo floris odore, cuius in hac nullam gratiam percipere potui, differunt.

Camer. hort. & Icon. Hesperis Pannon. à Clusio exhibita. An Gesner. hort. Viola matronalis siluestris? Clus. Pann. Hesperis altera Pannonica inodora sylu. Hist. in fol. Hesperis tertia, Hesperis silu. Clusii icon est eadem cum Lobelii icone Obs. quam pro Viola matronali posuit.

C.Bauh. phyt. Viola matronalis, siue Hesperis 2. silu. inodora.

Argentinæ Dominus Vldaricus Chelius dedit plantam ex Agerii stirpibus siccis, cuius inscriptio erat, Viola matronalis seu Damascena Austriaca. Solet altero plerumque à germinatione anno, & à maturo semine, perire. Crescit passim Viennensi agro ad montium radices, & vinetorum in collibus sitorum margines. Floret cum vulgari, nempe Maio & Iunio.

HESPERIS FLORE VIRIDI.

Descriptio. IN horto quodam Basileæ legit Frater C.Bauh. Hesperidem, quæ magnitudine quoad omnes sui partes à vulgata differt, dein floris colore qui viridis est, & sine odore. Inscribitur ideò ab ipso in Phyt. Hesperis 2. siue hortensis flore viridi.

An Schw. Hesperis viridi flore, Viola matronalis viridi flore, Grün vnter Violen, Iunio & Iulio florens.

HESPERIS COLORE INELEGANTI.

Descriptio. Basileæ in horto D. Chmielecii collegi Hesperidem quam Clusi Alpinam primam denominabat. *Folia* ferè sesquipalmum longa, duarum vnciarum & semis latitudine, nonnihil sinuata, mucrone obtuso, hirsuta & aspera: *flores* quales in Hesperide vulgari, sed non expansi, coloris minimè hilaris sed pallidi, multis venulis distincti.

Sic describit Clusius, cubitali excrescit altitudine, multisque ramis prædita est, quos confuso ordine ambiunt folia, Matronali Violæ similia, paullò tamen latiora, & crassiora, audiuiculo primum gustu, postea acri & saliuam ciente, extremis ramis in oblongis pediculis insident flores similes, quatuor foliolis, vtilli, constantes, coloris admodum inelegantis & obsoleti, & fului, infinitis venulis ex atro purpureis intercursantibus, odore interdiu nullo, aut adeò tenui, vt vix naribus percipi possit, sed sub vesperam gratissimo & suauissimo: flori succedunt oblonga, torosaque cornicula quadrangula, in quibus duplici ordine semen continetur, vulgari Hesperidi simile, subruffum: radix fibrosa.

C.Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 4. montana pallida odoratissima.

Hesperis colore ineleganti prouenit in Horto Ill. E.C. Montbelgardi Anno 1588. ex semine quod collegeram Stutgardiæ in horto Ducis: florem protulit Augusto eodem anno quo sata: & Septembri. D. Iacob. Mieg Medicinæ candidatus Basileæ nomine Keyri marini: Basileæ etiam obseruaui florens Septembri, in horto D. Dris Martini Chemelecii Poloni.

Radix vtplurimùm biennium non superat, sed postquam defloruit & semen tulit, perire solet, si tamen præcisis caulibus ad frugem peruenire non sinatur, noua germina interdum producit. Spontè nascentem & semine prægnantem primùm inueniebat Clusius in Prellenberg Hamburgensi monti vicino, Vngariæque extremo quà Austriam spectat, mense Iunio anni 1576. Eius deinde semen terræ commissum subsequente Vere, plantas protulit, quæ altero anno duntaxat floruerunt Maio, & sequente hieme perierunt. Solent verò quæ semine nascuntur plantæ, floris colore multùm variare, nonnullis maternum colorem retinentibus, aliis aut dilutiùs pallescentibus aut magis obsoletum adquirentibus, omnia tamen folia crebris venis ex atro purpurascentibus distincta habentibus.

HESPERIS SYRIACA.

Descriptio. DOdrantalia *folia*, aut minora, palmum lata, valdè aspera & hirsuta longis nixa *pediculis*, obtuso mucrone nonnihil in ambitu sinuata. *Flores* in breuibus *caulibus* figurâ quidem nostratis & vulgaris Hesperidis, sed colore fusco & lurido, multis venulis per eorum folia discurrentibus. *Siliquæ* insignis longitudinis sequuntur recuruæ, torosæ, semen duplici serie continentes.

Clusius dicit Hesperide iam descripta [quam nos flore ineleganti diximus] multò vegetiorem, ampliora habentem folia, crassiores caules maioresque flores, quatuor tamen foliis etiam constantes, eiusdem planè coloris, sub noctem valdè odoratos, interdiu odoris expertes: Cornicula multò crassiora, semen paullò crassius: Radicem non multùm absimilem.

Camer. hort. Hesperis Syriaca, quam alio no-

mine vocant Leucoium Syriacum, Pannonicæ similis, sed crassior & minùs procera, siliquis rotundis, & quasi geniculatis. Item Leucoium Syriacum, rectiùs Hesperis Syriaca.

Clus. Hist. in fol. Hesperis Syriaca.

C. Bauh. C. Bauh. Phyt. Viola matronalis siue Hesperis 5. peregrina siliquis geniculatis. Camer. Hesperis Syriaca. Huius iconem proponit, & aliam etiam Hesperidis Syriacæ nomine Tripoli spontè prouenientis addidit: verùm non videntur diuersæ, vt & ipsemet Camerarius innuere videtur. In horto Cl. D.D. Fœlicis Plateri legimus.

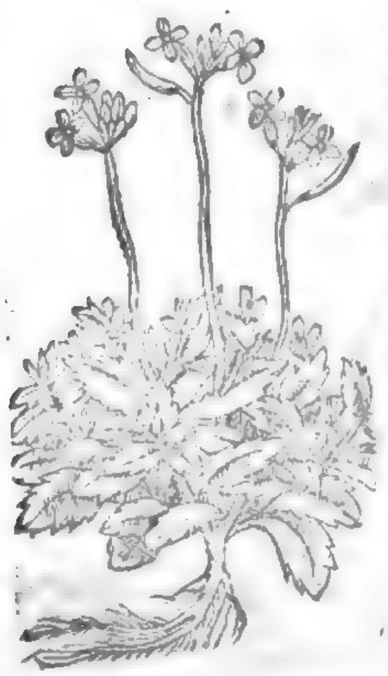
Locus & Tempus. Mense Iulio florentem vidimus & siliquas habentem Pforzhemiæ Marchionatus in horto D. Grienningeri Pharmacopæi insignis. Obseruauimus etiam in Ducatus Vvirtenb. Grentzen in horto D. Braun præfecti pagi. In Syriæ maritimis crescit, teste Clusio, cuius semen in Italiam allatum, deinde Viennam missum plantas produxit. Semen maturescere non potuit, quia seriùs floruerunt. Altero etiã anno perire solet eius rádix.

HESPERIS SYRIACA ALIA.

Descriptio. HAnc Tripoli spontaneam inuenit Rauvvolfius, & Camerarium quoque aridæ plantæ fecit participem. Videtur autem ob locos natales & exiccationem nonnihil strigosior præcedente, alioquin parum diuersa.

Camer. Icon. Hesperis Syriaca, siue Leucoium marinum D. Rauvvolfii. C. Bauh. Phyt. Non videtur diuersa à præcedenti Syriaca.

LEVCOIVM MARITIMVM latifolium flore cæruleo purpurante.

Descriptio. ALterum Leucoiũ maritimũ quod alunt horti quidam Belgii natiuis maritimis natalitiis, non ita diuersis est *foliis*, sed latioribus, hirsutioribus: *flores* cæruleo-purpurãtes in palmaribus & sesquipalmaribus coliculis: *semen* in *siliquis* minoribus multò Leucoii lutei.

Lobel. Obs. [cuius & descriptio est] Leucoium marinum alterum latifolium, Icon. Plant. Purpureo-violaceum.

Hist. Lugd. Leucoium marinum alterum latifolium Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 6. siue maritimum latifolium alterum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum cærulo-purpureum, Blaw pürpür braün / Gros Meer veielen.

Gerard. Leucoium marinum latifolium, Broad leafed Sea stocke Gilloflower.

HESPERIS ALPINA SIVE MVRALIS minor repens.

Descriptio. RAdix Alpinæ Hesperidis serpit obliquè, summo ferè cæspite hærens, fibras crebras subinde demittens, capita etiam plura habet: *folia* in orbem multa per humum sparguntur, ex angusto principio sensim latescentia, sinuata, & serrata, candicantia, & hieme quædam rubentia, pilosa, Barbareæ murariæ foliis accedentia, sapore acri prædita, at quæ per *caules* cernuntur, lata basi eos complectuntur, non minùs iam dictis dentata: cæterùm *flores* in dodrantalis caulis ramulorúmque fastigio multi coaceruati albicantes, quattuor foliolis cõstãt, quos longa serie sequuntur *siliquæ*, duas tresue vncias longæ, aliàs ferè sesquipalmares, angustæ, compressæ, in quibus duplex, intercurrente membranâ, versus *seminum* foliaceorum rufforum, saporis acris.

Noster pictor non expressit pro arbitrio iconem nostram potissimùm radicem repentem.

Clus. Pann. & Hist. in fol. Draba altera, siue 2. missa ab Alphonso Pancio Leucoii montani nomine. Drabæ foliis foliorum formâ & colore similis, subacido sapore initiò, deinde acri: ramulis serpentibus.

C. Bauh. Phyt. Draba 2. siue alba siliquosa. Draba 2. Clusii. Draba 3. siue alba siliquosa repens Lob. Obs. app. 464. & Icon. p. 261. tom. 2. Fratri Ioh. Bauhino Hesperis alpina minor.

Hist. Lugd. Eruca muralis Herbariorum, sapore primo fatuo, tandem subacri & mordaci.

Locus & Tempus. Hesperidem alpinam collegi Septembri in rupibus inter Claruallim & Ran: Semen etiam maturum in muris horti Castelli Claræuallis: vidi etiam Salinis in muris horti Nobilis Vanserrant minorem florentem Aprili. Frater Casparus Bauhinus misit Basileâ repertam in monte Blauwen. Lugduni nobis prouenit in horto nostro, Geneuæ etiam florebat Ianuario & Aprili ac Nouembri. Florens Maio copiosè in muris S. Vrsanæ, vnde transtuli in hortum Ill. E. C. & floruit Martio. In parietinis, murorúmque rimis & inter saxa nasci tradit Hist. Lugd. Inuenit in Tauro monte Clusius: meminit & Ferrariã in Belgicam ei missam: floret Aprili.

HESPERIDI ALPINÆ SIVE MVRARIÆ affinis Draba succulenta.

Descriptio. FRequentibus etiam ramulis constat, ex eadem *radice* prodeuntibus, tenuibus, deinde in capus

caput extuberantibus : ex quo aliquot *folia* quasi in orbem disposita prodeunt, crassa, succi plena, atrâ viriditate splendentia, Auriculæ vrsi *flore* carnei coloris & folii magnitudine ac forma fermè respondentia, sed nonnihil in lateribus dentata, acri gustu, & illicò linguã vellicante : ex horum medio pedalis aut maior exit *caulis*, gracilis, quem per interualla ambiunt & amplectuntur *folia* superioribus minora & ad petiolum latiora : *flores* spicæ instar supremum caulem ambiunt, vt in Priore, & quatuor albis foliolis constant : quibus succedunt teretia & oblonga *cornicula*, duplici ordine, rufum, pusillum, & planum *semen* continentia : *radix* tenuis & repens latè sese diffundit, & nouas plantas singulis annis producit, viuax, & totâ hyeme virens.

Clusius & Lobelius eandem habent iconem, verùm an de eadem planta scribant asserere non audemus, diximus autem iconem Clusii & Lobelii non malè exprimere nostram Hesperidem alpinam siue muratiam, verùm Clusii descriptionem non respondere hist. Lugd.

Arabis seu Draba altera Penæ & Lobelii.

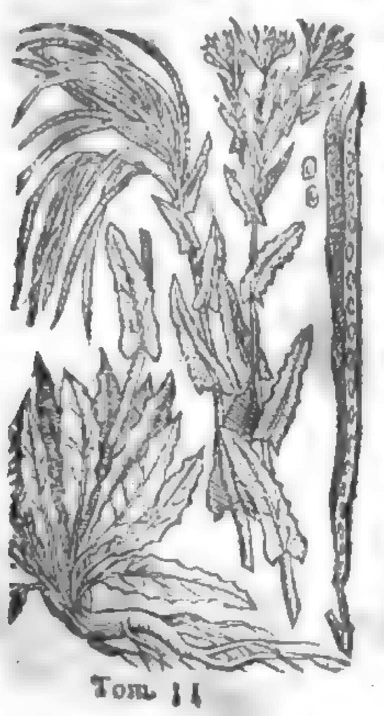
Clus. Pann. & hist. Draba tertia succulento folio.

Locus & tempus

Crescit, inquit Clusius, in decliui montis Hernalben, supra Zeehof, villam Cœnobii Gamingensis, vbi serò floret : at in hortos translata, maturiùs, cum præcedente, nonnunquam etiam ante hiemem. Luxuriat in hortis vbi semel sata. Lobel.

HESPERIDI ALPINÆ, MVRIARIÆVE similis surrecta & magna.

Descriptio

IN montibus inter S. Hippolytum & *Mesche* mensis Aprilis fine obseruaui plantam trium penè cubitorum, ex *radice* crassiuscula fibrosa, sapore aliquantùm acri, exoriuntur aliquot *caules* crassi, hirsuti, recti, supernè ramulos rectos alternatim inter folia proferentes: *folia* iuxta terram ex crasso pediculo dodrantalia ad Hesperidem vulgarem ac etiam murariam accedentia, sinuata, & nonnihil laciniata, Drabæ modò vtrinque hirsuta, alternatim lato principio caulem penè amplectentia, breuiora præcedentibus, odore accedente ad Lepidium Pauli, sapore amaricante : in extremis ramulis multi *flores* cum quatuor foliolis albis ad luteum nonnihil vergentes, in medio apicibus, externè minimis foliis viridibus ambientibus, *siliquis* succedentibus duabus vnciis longioribus, nondum maturis.

Hæc eadem est fortè cum Hesperide alpina maiore aut valdè similis, quæ Lugduni & Geneuæ nobis prouenit in hortis nostris, in qua siliquæ plurimæ Leucoiorum ac Hesperidum, sex septemque vncias longæ, latiusculæ, compressæ, glabræ, semine compresso, latiusculo & penè quadrato.

In Icone nostra folia prima nimis angusta & acuta depicta sunt.

De hac fortè hæc tradit Lobel. Communes inter Sinapi, Buniadem & Thlaspi figuram & vires habet. Prouenit non procul Magdalenæ fano, & cautibus illis celsissimis Galloprouinciæ, floresque Augusto promit luteos, Erysimi, nec siliquis dispares : in gracilibus ramis ad summum & imum vnâ è radice, digitum crassa, fibrosa, pedem longa Rapistri folia, Thlaspi aut Drabæ, leuiter laciniata, albida & hirsuta, sapore Erysimi, aut Buniadis Barbareę.

Sinapi & Thlaspi media

An Lob. & Pena Adu. Icon. Plant. & Histor. Lugd. Sinapi & Thlaspi media Prouincialis planta.

C. Bauh. Phyt. Draba 4. Erysimi flore & siliquis Aduers. Sinapi & Thlaspi media. Fratri Io. Bauhino Hesperis alpina.

LVNARIA MAIOR SILIQVA ROtundiore.

BVlbonac *caule* assurgit bicubitali & tricubitali, in ramos diuiso, satis crasso, colore glauco aut rubente, hirsuto : *folia* Vrticæ, maiora aliquando duplò & triplò, hirsuta, serrata, opposita interdum, aliàs ad ramulorum propagationes singularia, sapore oleraceo : ramis insident *flores* multi simul iuncti, vt in Brassica vulgari, pulchrè rubentes aut carneo colore præditi, striati, odore debili, vngue intus conspicuo & albicante, extrà enim flos totus rubens, sine vllo vnguis vestigio : *stamina* quatuor virescentia apicibus luteis seu chloris : hæc omnia excipit *calyculus* oblongus phœniceus è quatuor foliolis, duobus maioribus, totidem minoribus compositus : *siliquæ* oblongæ, latæ, figura suaui, compressæ, filum summa parte emittentes argenteâ bracteolâ exteriores vtrinque laminas intercedente : *semina* tria aut quatuor orbiculata, compressa : *radix* strumosa seu glandulosa.

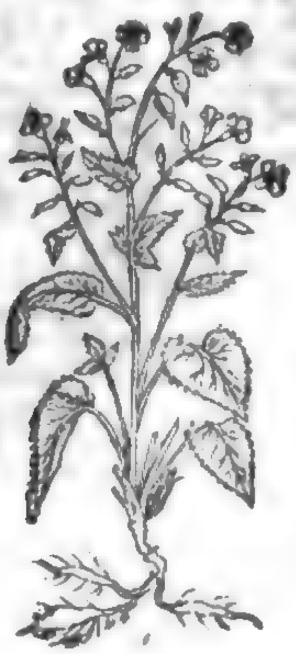
Lunaria Græca

An Cordo Obs. sylu. herba hederaceis aut Cucumeraceis foliis. Ibi annotatum, Lunaria Græca fortè.

Locus

Gesner. hort. Lunaria Græca rotunda & longa Ollingeri. Rotundam, inquit, intelligo, cuius siliquæ sunt rotundæ : longam verò siliquis longis. Nascitur in montibus quibusdam, cùm alibi, tum Heluetiorum circa Glaronam & Curiam: species duæ sunt, vna floribus inodoris : altera odoratis : & hæc quidem editioribus tantùm locis, nullo alio discrimine. Facilè semine prodit, diuàtque in hortis nostris: & folia [Violæ nigræ

ferè similia maiora] per hyemem retinet. Anno secundo caulem fundit (& circumquaque fruticans lætiore solo ad tres cubitos assurgit) cum floribus & siliquis latis, argentei nitoris cùm maturuerint. In ea lævitate Lunæ faciem noctu repræsentari aiunt : inde nomen. Quo Veteres nomine plantam hanc dixerint, nondum constat, Herbarii quidam *Bolbonac*, alii *Balbonach* nuncupant, nescio quâ dialectico aut significatione; Hessi flitteren vocant. Græca vnde sit cognominata nescio, nisi aut nomen aut res è Græcia in Italiam fortè primùm illata sit. Semen latum, compressum, rufum, & cum aliqua amaritudine acerrimum est: vnde Thlaspi generibus adnumeratim, & Thlaspi montanum appellatim : ad indicandum simul formam, siliquæ præsertim ac seminis, facultates & natales, poterit

Thlaspi montanum

& Lunare cognominari. *Accedit* sententiæ meæ Dodon. qui Thlaspi, præsertim Crateuæ, hoc esse putat.

Thlaspi non est

Non esse Thlaspi Crateuæ contendunt in Aduers. Pena & Lobel. his verbis : Lunaria vulgò nuncupata Raphanitis à nonnullis Crateuæ Thlaspi credebatur, sed eius acrimonia ad Ischiadicos multò inefficacior : Et rursus alibi : Bulbosa foliata, Officinarum Bolbonac, Lunaria Græca Recentiorum, non est Armoracia, siue syluestris Raphanus Diosc. aut Thlaspi latifolium Crateuæ.

Lunaria maior, inquit Camer. hort. Bolbonac aliorum, flore cœruleo vel purpureo, Thlaspi Crateuæ Dodonæi.

Tabern. Icon. Viola Lunaris. 1. Monsieyel.

Schvv. Lunaria Græca Recentiorum, Silber blûmen/flitteren.

Hist. Lugd. Viola latifolia.

Hesperis. Viola Bulbonax. Lunaria Raphan.

Hesperidibus affinis est (inquit Adr. Spieg.) ea quam Violam latifoliam, alio nomine Bulbonacam, & Lunariam Raphanitim vocant : item quam Lunariam odoratam & regiam & Græcam. Vtrique folia lata sunt : sed Bulbonacę asperiora Raphani modo, & crenata. Græcæ verò molliora & per ambitum serrata. Vtrique flos quoque Leucoii quadrifolius, purpureus, aut subcœruleus: sed fructus latus, foliaceus, feréque rotundus.

C. Bauh. phyt. Lunaria 1. siue maior siliquâ rotundâ : varians floribus purpureis & subcœruleis. Lunaria 2. siue maior altera Dodon. Lat. minor præcedenti & flore albo.

Tempus.

Crescere copiosè in saltibus Thuringiæ siluæ testis est Camerar. hort. In Silesiæ autem hortis Maio & Iunio florere, Schvvenckfeldius. Lunariam maiorem in Alsatia VVatvvillæ in horto vidi cum siliquis rotundis, semine maturo : Patauii in horto Triuesani. Veronæ in horto Domini Alexandri Serratii Medici : Ferrariæ in Monasterio S. Dominici à l'*Angeli* florentem Martio: Bononię in horto di S. Saluator al burgo S. Catharina. Lunariam maiorem flore purpureo cum quibusdam striis albis, Basileæ in hortis, Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis florentem Aprili: Lugduni habui in horto Maio mense florentem & siliquas proferentem : Montbelgardi in horto Ill. eius Celsitudinis abundat & seipsam suo semine propagat; primo anno non fert caules nec floret: secundo vbi semen maturuit perit.

Vires.

Calido acrique & amaro, vt tradit Lobel. gustu est, præsertim semina, sed tamen radices acetariis, vt Rapuntia, manduntur, nec perinde sunt acres, vt Crateuæ Thlaspi radices traduntur. Abstergit modicè, calfacit, vrinam cit, vti Rapunculus. Semen tritum cum aquis appropriatis exhiberi Epilepticis scribit Schvvenckfeldius.

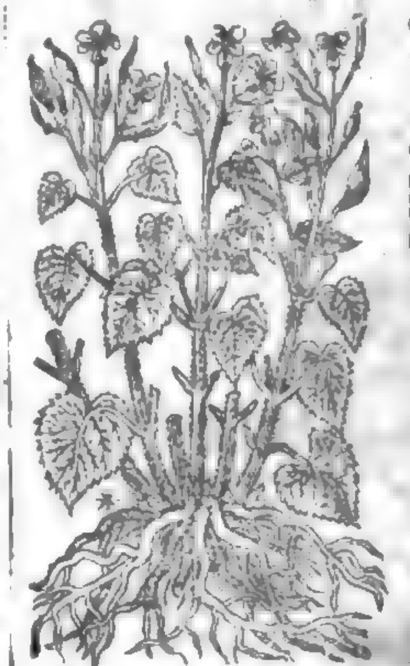
LVNARIA MAIOR SILIQVA LONGIORE.

Descriptio.

Latis hæc est Lunariæ præcedentis *foliis*, serratis, acuminatisque: *flos* consimilis purpureus : at quæ eum excipit *siliqua*, oblonga est, & quæ prædictæ Lunariæ siliquis latitudine multùm cedat, binis vtrinque membranis mediam argenteam spontè per seminis maturitatem relinquentibus.

Lunaria folio rotundiore siliqua longiore.

Huius speciem cum siliquis longis ostendit Dominus Agerius cum hac inscriptione. Viola latifolia odorata foliis exquisitè rotundis. Vlmæ proueniens Viola Lunaris seu latifolia 1. Taberu. Hæc sanè videtur differre à præcedenti, folia Tiliam maiorem exprimunt, ac mihi læuiora videntur quàm cæterarum. Is

etiam demonstrauit aliam titulo Violæ latifoliæ non exquisitè rotundæ sed oblongæ : illi sanè folium multò longius Lunæ modo, qualis autem siliqua sit mihi non constat, videtur tamen diuersa ab ea cui nomen indidi à siliqua rotundiore.

Lunaria folio longiore

Lob. Icon. Lunaria Raphanitis, siue Bolbonac radice rediuiua p. 396.

C. Bauh. phyt. Lunaria 3. siue maior siliqua oblonga.

Tabern. Icon. & Hist. Viola Lunaris. 2. Monsieyel 2. Violæ Lunariæ 2. radix.

Gesner. hort. & de Lunariis, Lunaria longa siliquis longis. Existimo ea quæ ex Gesnero capite de Lunaria maiore siliqua rotundiore exscripsimus huc referenda esse.

Schvv. Lunaria Græca perenni radice, walde veilen, Silet.

Clus. in fol. Viola latifolia, Lunaria odorata.

Camer. hort. Lunaria maior alia flore albicante odorato, perennis Heluetiis, vbi quoque copiosè prouenit.

Thal.

Thal. Harc. Lunaria Græca, Viola latifolia siliquis non orbiculari ambitu circumscriptis, sed oblongioribus: scribit apud eundem Camerar. perenni esse radice, & floribus albicantibus, odoratis.

Locus & tempus.

In monte Saleuæ, non longè à Geneua abundat cum longis siliquis: translata in hortos hiemem perferebat, & virens Ianuario, florebat Maio. In monte circa Lacum Seben Abbatiæ insignis nobilium Dominarum quarum sum Medicus, reperi cum siliquis Augusto. Spiræ anno 1595. Iunii 2. D. Teugenagel mihi denominauit & demonstrauit Lunariam, quam vocat perpetuam radice, floribus cæruleis, siliquis longis. Argentinæ in horto Friderici Meier vidi siliqua longa Octobri. Basileæ in horto Dom. Zvvingeri Septembri eandem obseruaui. In montanis siluis Austriæ & Styriæ vicinarumque siluosis locis, atque etiam in Pannonia interamni, autore Clusio, sponte magna copia prouenit.

Vires.

Semen abstergit & vrinas prouocat. Quidam in Heluetiis Chirurgus ex Lunariæ perennis contusis foliis & Saniculis parabat vnguentum Vulnerarium non contemnendum. Puluis seminis amarissimi, cum aqua appropriata exhibetur in Epilepsia, Camer.

ALLIARIA.

CAP. XV.

Descriptio.

Ex *radicula* tenui, lignosa, alba, Allium obolente, *caules* promit cubitales & sesquicubitales, tenues, subhirsutos: *folia* primùm rotunda, Hederæ terrestris modo: mox nonnullum acumen assequuntur, serrata, sapore & odore Allii, mitiore: ex foliorum alis ramuli erumpũt, in quibus *flosculi* multi albidi, quatuor foliolis constantes, in quorum medio apices ex viridi flauescentes: *semen* in siliquis longis angulosis, nigrum, oblongum.

Ruell. & Fuch. Alliaris & Alliaria. Sunt [inquit is] qui putẽt Scordotim hanc esse, falsi quadã odoris cognatione: siquidem Scordotis foliis est similitudine Quercus. Alliaria verò frondibus Vrticæ modo fimbriatis: Illa quadrangulo caule, hæc rotundo: illa flore subrubro, hæc luteo: Illa tantùm subolet Allium, hæc ita repræsentat, vt iusto Allii odore nares impleat.

Thlaspidium Crateua. Rana marina. Pes Asininus. Rima Marina.

Trago, pingenti & describenti dicitur Thlaspidium secundum Crateuæ, videtur posse dici Cornuta Thlaspi species.

Autor Pandectarum Ranam marinam, Alliariam, & Pedem Asininum vocat.

Anguill. Rima Maria.

Lonic. vulgò Alliaria, Alliaris, Thlaspi Cornutum.

Gesner. hort. Alliastrum vel Alliastris Recentiorum.

Alliastrum. Scordotis. Crista Galli. Pes Asini. Alectorolophos.

Dodon. Gal. & Lat. Alliaria quorundam Scordotis, non tamen vera, quæ etiam Scordium dicitur. Quærunt Adu. Lobel. & Penæ. Num Crista Galli Herbariorum sit Ἀλεκτορόλοφος? an num potiùs Alliaria Recentiorum? & postea Alliaria, Pes Asini Pandectarii, an Alectorolophos Plinii?

Matth. Lacun. Lob. Obs. & Icon. Plant. Camer. hort. & Epit. Matth. Tabern. Cast. Hort. Lusit. *Alliaria*. C. Bauh. Phyt. *folio latißimo & subrotundo*. Camer. apud Matth. Germ. *Alliaris*.

Nomina linguarum.

Alliaria Lat. Germ. Knoblauch kraut / leuchel, leuchel kraut / Salßkraut. Belg. loock / Sonder loock / Gall. *L'herbe des aulx, Alliaire*: It. *Alliaria*. Boh. Cesenkowa bylina. Alliaria autem dubio procul dicta, quòd folia digitis comminuta Allium redoleant, seu Porrum sectiuum cum Nasturtio.

Locus & Tempus.

Alliariam copiosè florentem vidi Monsp. mense Martio & Basileæ. Geneuæ virentem Decembri versus Cologni, & Februarii principio, quà itur *Saleue*, florentem mense Martio in colle iuxta Rhodanum, & Maio siliquas ferentem Iunio cum semine maturo. Montbelgardi passim spontè prouenit etiam in horto E. C. virens Februario. Obseruaui Bononiæ & Patauii mense Martio. In Ducatu Vvirtemb. non longè à fonte & Balneo mirabili circa pagum Boll / & Eychelberg / semine maturo Augusto.

Vires & vsus.

Vrinam cit, teste Ruellio, si recens in potu teratur. Sicca in vino coquitur, ad serpentium morsus, & venena omnia efficax. In rosionibus stomachi, dysenteria, contumacibus vrinis, ex mulsa duobus denariis datur bibenda. Lentam pectoris crassitiem digerit. Contra veterẽ tussim ex resina & melle sicca lingitur. Longis præcordiorum inflammationibus cerato collecta prodest. Podagras acri aceto circumlitas mulcet. Imposita menses excit. Vetera vlcera purgat & ad cicatricem ex melle perducit. Recentia quoque vulnera cogit farinæ conspersus. Excrescentia in corpore compescit. Alliaria commodè tortiuis succis, quæ embammata seu intinctus vocant, adiungitur: debet autem aceto, sale, & gingibere condiri. Eiusmodi certè embammata, quæ hoc pacto vt diximus ex Alliaria conficiuntur, non sunt nimiùm feruentia, & Tragi quidem iudicio gratiora ac etiam vtiliora iis quæ ex Sinapi fiunt, multò tamen illis mitior & vsu commodior existit. Vis plantæ huic à Matth. assignatur calfactoria & desiccatoria, verùm non adeo vehemens, vt in Allio. Attamen hinc certò colligi potest. quòd ea crassos humores extenuare, & lentos incidere valet. Semen emplastri modo impositum, vuluæque admotum mulieres vteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Semen tritum, naribusque impositum sternutamenta excitare cerebrumque purgare Tab. prodit. Herbam in oleo & aqua decoctam potã Asthmaticis subuenire scribit Cam. Sunt, Dod. testimonio, qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli, vel nephriticos dolores iniiciũtur: in quibus non modò flatus insigniter discutere, sed ex calculo dolores mitigare ac sopire feruntur. Excalfacit autem & resiccat secundo ordine intenso aut tertio remisso. Alliaria singularem vim ac proprietatem, quã putredini aduersatur, habet. Eademque vlcera putrida ac sordida abstergit & mundificat, minori tamen cum efficacia quàm verum Scordium, Mirum igitur nemini videri debet, si nonnulli antiquorum Arabum præcipuè pro Scordio vero Alliariam sub-

ſtituerint. Cauſa fortè fuerit quòd Scordium in illis regionibus minimè creuerit, neque niſi ſiccum & vt plurimùm obſoletum haberi potuerit, & Alliaria apud ipſos prodierit. Sed quia in exiccata herba parum facultatis & virium remanet, idcirco ipſis in fine Aprilis aut ineunte Maio colligi, & poſtquam per diem vnum in vmbra exiccata fuerit, minutim incidi contundique in mortario, & prælo ſuccus exprimi ſolet, qui in vitreis ampullis, ſuperinfuſo pauco Oleo, etiam ad tres vſque annos reſeruatur. Idem quoque ſartagini ſuccus infuſus lento igne inſpiſſari poteſt & ad eundem vſum in multos annos reſeruari. Magma deinde exiccatum & in cinerem reductum, aut ex eo Sal extractum maximo cum fructu mundificatiuis admiſcetur. Succus verò ſiue ſimplex inſpiſſatus vnguentis cataplaſmatibuſque inditur ad Gangrænam aliaque vlcera, putrida, ſordida ac maligna, vti in tractatu Fabritii Hildani de Gãgræna & Spacelo videre eſt: Abſtergit enim, vt antea monitum, mundificat & putredini reſiſtit, parumque à vero Scordio diſcrepat.

Locus. *Colligendi tempus.* *Succi præparatio & reſeruatio* *Sal ex ea* *Vſus*

SISYMBRIVM CARDAMINE, SIVÈ NAſturtium aquaticum.

Deſcriptio

E Rucæ facie *folia* profert viridia & atrouirentia, ſapore hortenſis Naſturtii, mitiora: *caules* procidui ferè, ſtriati, concaui, ex viridi rubentes nonnihil: *flores* quadrifolii, albi, apicibus luteis: *ſiliquæ* oblongæ, bene habitæ: in quibus exigua *ſemina*, fulua, guſtu acria: *radicis* vicem ſupplent, capillares fibræ candidæ, quas à caulibus imis demittit.

Naſturtiũ *Senecio*

Variat, inquit C. Bauh. hæc prout humidioribus, aridioribúſque locis enaſcitur: illud foliis ferè Terebinthini magnitudine: hoc triplo minoribus, quamuis viribus non diſcrepent: ſic & tenuioribus foliis & ſimplicibus cauliculis locis ſiccis reperitur.

Σισύμβριον ἕτερον, teſte Dioſcoride, ſunt qui Cardaminen, alii Sion etiam appellant. Eſt verò herba aquatica, quæ in iiſdem quibus Sion locis prouenit, Cardamine ideò nonnullis dicta, quòd guſtu Cardamum, id eſt Naſturtium, repræſentet. Folia primùm rotunda prodeunt: augeſcentia verò Erucæ modo finduntur.

Plinio (qui cum Siſymbrio priore Dioſcoridis confundit, vt videre eſt H.n.g.lib.28.) vocatur Siſymbrium in riguis natum, ſimile Naſturtio. Paſſim verò ab omnibus hæc planta traditur.

Ruellius magnâ confidentiâ ſcribit neminem negaturum fore Siſymbrium Dioſcoridis, eſſe Naſturtium aquaticum Officinarum & vulgi *Creſſionem*.

Cordus tradit Siſymbrium hoc alterum Dioſcoridis ſolo nomine priori ſimile. Nam Naſturtij potiùs quàm illius ſpeciem eſſe. Quapropter etiam à Græcis καρδαμίνην Naſturtiariam & à German. Brũn freſſ vocari, monéntque Recentiores maximo errore Senecionem appellare.

Naſturtium aquaticum (referente Trago, Germ.& Lat.lib.1.cap.26.) ἀγριοκάρδαμον quidam appellant, quamuis ad pratenſe videatur hæc appellatio referenda. Iacob. Manlius Naſturtium agreſte, Saturagi, Senation, & Lepidion vnius & eiuſdem plantæ nomenclaturas eſſe cenſet. Non deſunt (inter quos Simon Ianuenſis eſt) qui Naſturtium hoc Thapſiam Indam, Sceſſabram, Ozimũ, Carmenũ, Hoalmarã, nũcupatã velint, Lombardi (teſte Mãlio) Criſonũ nominãt. Meſue Sciſſabram, Ozimum maius, Serapioni cap.73. Ozimum carmenum dicitur. Sunt qui Naſturtium aquaticum, Naſturtiariam Cardaminem, Siſymbrium, Sium & Lauer appellent. *Tragus* autem eorum ſententiæ ſubſcribit, qui Siſymbrium alterum Dioſcoridis, Naſturtium aquaticum aut certè eam plantam eſſe affirmant, quam is Sion non odoratum, Crateuas autem σίον, & Plinius Thymbræum appellauit, qui fit vt Sion exiſtimet. Sed malè. Eſt enim Sion ipſius non odoratum, Anagallis aquatica, de qua ſuo agemus loco.

Tragus not.

Authoribus Monachis, alterum Siſymbrium à Dioſcoride deſcriptum quod eſt aquaticum, quódque vulgò *Creſſionem & Creſcionem*, & Naſturtium aquaticum nominant, aliqui Cardaminem quaſi Naſturtiariam ſtatuunt. Nonnulli etiam (vt Dioſcorides tradit) Sion.

Creſſo

Auicenna vocat iſtud Pupillam oculi, & Erucam aquæ, & Apium aquæ, & facit de eo caput quod eſt de pupilla oculi. Sed exiſtimauit idem eſſe cum Sio: quia fecit aliud caput, quod inſcribitur de Sumio, vbi Bellunenſis pro Sumio vertit Sium, & pro pupilla oculi *Charealhaim*: vt ſupra quod eſt pupilla oculi: Et ſequitur: exiſtens in aquis ſtantibus, & in ipſo eſt bonus odor, & dicetur in cap. de Caſ.&c. In cap. de Caſ. autem ſcribendum Charealhain præfatum, quod eſt Pupilla oculi. Ergo ipſa duo capita ſunt vnum & idem, vt legenti non eſt dubium.

Sion *Pupilla oculi*

Quibuſdam hoc Siſymbrium aquaticum falſò Lauer dicitur.

Errant Simon Ianuenſis & Pandectarius ſcribentes Creſcionem eſſe Dioſc. Senecionem.

Ioubert. in Pract. ſua vocat Senecionem aquaticam.

Senecio aquatica

Falli dicit eos Matth. qui pro Sio herbam *creſcione*, vulgò vocatam, tam ſcilicet dulcem, quàm acrem, ac ſubamaram, in medicamentis vſurpant. Quippe quòd ea non alia ſit planta quàm Siſymbrium aquaticum, quod, Dioſcoride teſte, aliqui Cardiaminum, alii Sium appellent. Picturam huius Siſymbrii, vel Naſturtii aquatici habet Matth. ſine floribus & ſiliquis, huiúſque ſummitates videtur appinxiſſe ſuo Sio. Camerarius ad hiſtor. Germ. aliam poſuit figuram cum ſiliquis & floribus.

Sium *Creſciones dulces, acres, ac ſubamara.*

Anguill. dicitur Vella (cuius mentio fit in lib. ſimpl. Gal. attributis) nihil aliud eſſe, quàm Siſymbrium 2. à Fuchſio pictum, quod eſt 3. Matthioli, Sium Crateuę, Siſymbrium 2. Dioſcoridis, quòd notum ſit in Italia ſub nomine Creſcione) & Senecion Serapionis. Conſiderandum tamen in Naſturtio aquatico florem eſſe album, Vellæ verò tribui florem violaceum, vt monuimus cap. de Vella.

Vella Galeni. Siſymbriũ 2. Dioſc.

Dodon. Gall. σίον, Sium, Lauer, Gall. *Creſſon aquatique*. Lat. in fol. Naſturtium aquaticum. Sion Crateuæ. Lonic. Siſymbrium, Cardamine Græcorum

rum, Nasturtium aquaticum, Offic. Lacun. Sisymbrium tertium, Sisymbrium Cardaminon: Cronemb. de comp. med. Alterum Sisymbrii genus, Cardamina. Io. VVeyer. Nasturtium aquaticum maius. Marc. Hirsch. Nasturtium aquaticum minus, Græcis σισύμβριον καρδαμίνη, dictum Scorbuti ἀντιφάρμακον: Euch. Roesl. Nasturtium aquaticum, Senecion. Cæsalp. Sisymbrium aquaticum.

Hist. Lugd. Sisymbrium Cardamine 1. Cressio vulgaris Matthioli.

Sion. Nasturtiũ aquat. Crateuæ Sion Erucæ folium, Nasturtium vulgi [sic enim Adu. Lob. & Penæ inscribunt,] quia non perinde odorato est gustu, vt Dioscoridis Sion, minúsque medicato & acri sapore, idcirco Plebecula Nasturtium aquaticum, Crateuas etiam ὀλίγου, id est, parui faciendam dicit. Huius varietas duplex, vna minor æqualis fermè Dioscoridis Sioni siue Laueri, cui conuictor, & similis eatenus, vt non rarò rustici vtramuis pro vtralibet accipiant. Hoc Sisymbrium ni fallor vocant alibi

Berula. Adv. Cardaminem aquaticam & Berulam. Icon. Plant. p. 209. Teut. 150. Tabern. Hist. & Icon. Sisymbrium aquaticum, Græcè καρδαμίνη. Lat. Sion aquaticum, Nasturtium aquaticum, Anagallis aquatica, Sisymbrium Cardamine, Lauer: Ital. *Gorgoleßro*, Gall. *La Berle*. Hisp. *Rabacas*. Mi-

Tabern. err. rum Iac. Theod. tot miscere nomina diuersarum plantarum: confundit cum Nasturtio aquatico nomina eius plantæ, quæ à plærisque Anagallis aquatica dicitur, quę Germ. Bachpüngen: & Gall. *la Berle* dicitur.

Gerardi error. Gerard. Sium minus, Small water Cresse. Græc. σίον. Lat. Sium alterum & Sisymbrium, saporis est Nasturtii satiui. *Nescimus* quid venerit in mentem Gerardo vt poneret iconem Sisymbrii aquatici. 1. Tabern. cum dictis nominibus Tabern. quod deterius, cum mox tribuere nomina Nasturtii aquatici Sio medio siue Pastinacæ palustri Tabern. ac id denominare malè Nasturtium & Sisymbrium aquaticum.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium aquaticum primum σισύμβριον ἕτερον aut καρδαμίνη Diosc. & Plinii fortè lib. 20. cap. 22.

Nomina linguarum. Σισύμβριον ἕτερον seu καρδαμίνη Diosc. Sisymbrium, Cardamine, siue Nasturtium aquaticum: Germ. Brunkreß/ oder wasser kreß: Belg. waterkerse: Gall. *Cresson*. Ital. *Sisembro aquatico* & *Crescione*. Hisp. *Berros*, aut *Agriris*. Angl. Water cresses. Boh. Rzerzicha potocny.

Locus & tempus. Sisymbrio montes plærique scatent, inquit Plinius, sicut in Thracia, vbi aquæ deferunt ex iis auulsos ramos, serúntque. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & Sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. In fontibus calidioribus aquæ supernatare, ac Maio mense ingruente flosculos admodum exiguos & candidos proferre, testatur Tragus. Sisymbrium Cardamine siue Nasturtium aquaticum abundat circa Geneuam, vt *en plain palais*, vbi tota hieme viret iuxta fontem, ac eo in acetariis vtuntur. Obseruaui in Italia inter Veronam & Castelfranc. Monspelii vidi cum flore Martio mense. Montbelgardi multis in locis prouenit ac tota hieme viret, floret Iulio & Augusto.

Vires. Excalefacit, autore Diosc. vrinas mouet, ac crudum etiamnum estur. Purgat etiam lentigines ac vitia cutis in facie à Solis ardore contracta, nocte tota impositum & matutinò detractum. Efficax est teste Plinio, aduersus aculeata animalia, vt sunt crabrones & similia. Sedat capitis dolorem: Item Epiphoras. Alii panem addunt, alii per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartum diem, noctibus impositum, diebúsque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet vrinam cum vino potum. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto.

Galenus Sisymbrium Cardaminem dictum, siccum quidem, tertii ordinis calefacientium ac siccantium esse dicit: humidum verò & viride secundi.

Cum Raphano & Petroselini radicibus serto, ex albo meraco & butyro calefacto, calidóque pubi admoto, vrinas educit ac trahit, Matth. Sincipiti illito veternosos iuuat & præsertim foliorum succo. Quod Plinius scripsit: quos vigilare opus sit excitat infusum capiti, cum aceto: Matthiolus ait succum cum aceto naribus impositum id facere: dicit ex sententia Plinii vitandum grauidis, quia nimiùm pellat. Plebecula vt tradit Lobelius in quadrageno veris ieiunio multùm in acetariis vorat, ac potionibus ad calculum accipit, nec malè cedit. Hæc herba ait Camer. in hist. Matth. est ex iis, quarum vtilis vsus est in obstructionibus & putredine hepatis & lienis, ideò non solùm hydropicis valdè vtilis, sed multò magis iis qui laborant Scorbuto morbo vulgari Saxonibus & Septentrionalibus, si per aliquot dies in potu detur.

SISYMBRIVM CARDAMINE, SIVE Nasturtium aquaticum flore maiore elatius.

Descriptio. NAsturtium hoc aquaticum *caules* habet infirmos graciles, canaliculatos & veluti intortos, cubitales & bicubitales, in ramulos aliquot circa summitatem diuisos: in quorum extremis *flores* simul multi vt in Nasturtio pratensi, eadémque ferè magnitudine, pediculis semuncialibus & longioribus, inodori, albi, quatuor foliis constantes, apicibus purpurantibus, stilo viridi: quibus succedunt *siliquæ* longæ, in quibus *semen*: *folia* ex interuallis alternatim in caule & ramulis disposita odore & sapore Nasturtii vulgaris, nonnihil amaricante, alata, quorum singularia segmenta interuallo distantia, oblonga sunt & sinuata, Atriplicis syluestris ferè modo, infima verò vbi primùm prodeunt, rotundiora, vt in Iberide Fuchsii. *Radix* repit, hinc inde demissis fibris tenuibus.

Figura nisi iam facta fuisset meliorem curassemus parandam: Hanc autem plantam propter

magnam similitudinem cum Sisymbrio, Sisymbrium & Nasturtium aquaticum vocamus. De hac fortè Thal.in Harc. sequentibus agit: Sisymbrii alterius secunda species, seu Nasturtiũ aquaticum, amarum, priori omninò simile est: nisi quòd grandius paulò assurgat, ac folia magis acuminata, longioraque habeat, & nigriora: saporis vehementer amari, ita vt prioris modo in mensas recipi non possit, nisi decoctum, iuribus tamen prioribus abiectis tamdiu donec amaritudinem omnem deponat. Hoc autem antequam caulescat folia exhibet rotunda, ampla admodum, duarum ferè vnciarum. Ac vtraque species non rarò iisdem in locis simul & semel reperitur.

Nasturtium aquaticum amarum

Sion alterum [sic vocante & scribente Camer. ad Histor. Germ. Matth.] abundat iuxta riuulos & locis humidis, potissimùm in siluis, vbi vt plurimùm reperit, caule tenero, lato, Nasturtii fontani tenuiore & delicatiore. Item in lib. Icon. siue Epit. Matth. Sium vulgare. Italis *Sio falso*. An Matth. intellexerit per Sion quod olim pro vero exhibebat & postea pro falso, eandem plantam quam Camerarius, consideratione opus habet. In icone Matthioli flores minimi, folia Apiorum modo diuisa. In icone autem Camer. (quæ quoad folia potissimùm, minùs placet) non ita diuisa, flores etiam maiores: nos igitur quod antè diximus, Iconem Matth. figmentum ex diuersis plantis censemus. Hoc etiam hîc notandum, descriptionem Camerarii posse conuenire cum Sisymbrio Cardamine minore.

Camerarij

Matth. figmentum.

Sinapi.

An Trago Nasturtii aquatici genus, Sinapi sextum flore albo in littoribus & ad fossam gustu subamaro.

Nasturtium riuale.

An Gesner hort. Nasturtium aliud riuale circa saxa riuorum Stein Kressich. Alterum Nasturtii aquatici genus siccius duriusque & acrius. Item in cat. Nasturtium sylv. καρδαμον ἄγριον, Stein kressich.

Cardamen agrion. Lethalis. Sion.

An Lacunæ Sisymbrii aquatici alia species maior, vulgò dicta Borrazas, quæ reformidanda, quia aliqui eius esu mortui.

C.Bauh. Phyt. Nasturtium aquaticum flore maiore. Sium vulgare Matth. Sion Matthioli & Italorum Lobelii.

C.Bauh. apud Matth. Nasturtium aquaticum alterum, quod amarum est & vltra cubiti altitudinem assurgit, foliis magis acuminatis, de quo Thalius.

Locus & tempus.

Nasturtium prædictum obseruaui copiosè ad riuos vallis Grisbachianæ, vbi fontes acidi, & apud fontem acidum Bibelsaw, al. quid amaritudinis & hirsutiei ibi obseruaui. Vidi præterea inter Nördlingam & Pfulingen in Ducatu Vvirtembergico: inter Malmunster & Raupack: inter Beffordiã & Daniutin ad ripam fluminis, florens Aprili & Maio. Frater Casparus misit aliquando collectum Basileæ ad riuos: Semel etiam vidimus, non longè à Molendino Montbelgardi juxta flumen.

SISYMBRII CARDAMINES SPECIES quædam insipida.

Descriptio

CAules multi cubitales ac maiores, striati, glabri, caui: *folia* dodrantalia alternata, foliolis constant in alæ propemodum formam digestis, aliis aduersis, aliis alternatis, ad communem costam geminã pinnã caules complexã annexis, vncialibus, ad Sisymbrii Cardamines flore maiore folia accedẽtibus, sed Apiorum modo incisis, sapore nullo manifesto: *flosculi* per summos ramos conferti, parui, albi, apiculorum numero muscosi visi: quos *siliqua* excipiunt longæ, vnà cum floribus insipidæ.

Vella Galeni.

Hanc plantam C. Bauhinus collectam Patauii in monte Castelli, dedit nomine Vellæ Galeni Guillandino, fortè apud Matthiolum hanc intelligit per Velium Anguill.

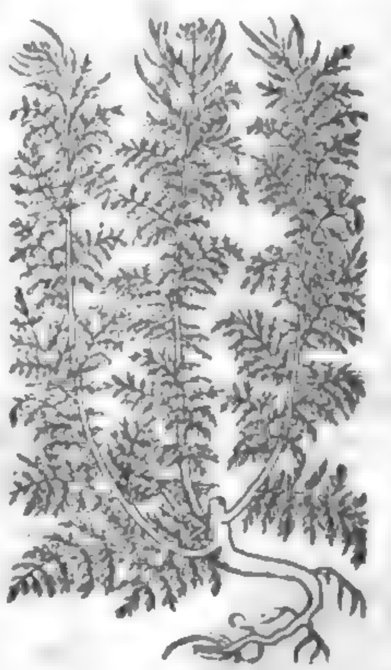
An Cæsalpino Accipitrina altera similis primæ (siue Seriphio Germanico:) foliis crassiùs diuisis, ad Nasturtium accedentibus, minoribus: flosculis candidis, siliquis prælongis & tenuibus. Descriptio Cæsalpini in quibusdam conuenit cum nostra planta.

Locus & tempus.

Vidi in horto D. Friderici Meyer Argentinæ, vbi pluribus annis ad murum durat, florens Maio, vti Montbelgardi in horto Il. E.C. vbi plantaui.

SERIPHIVM GERMANICVM SIVE SOphia quibusdam.

Descriptio

ALta est cubitum aut sesquicubitum, compluribus *ramis* fruticans, duris, lignosis, in alas multas diuisis, teretibus, subhirsutis: *folia* tenuiter incisa, Absinthii Pontici officinis dicti, sapore oleraceo, leui acrimonia prædita: *flosculi* crebri, parui luteoli, quadripartiti: quibus succedunt *siliqua* vnciam circiter longæ, fili instar tenues, *seminum* loculos foris ostentantes: ipsum verò semen minutum, rufum: *Radix* alba.

De hoc Tragus. Nihil refert, inquit, siue species Absinthii sit, siue Abrotoni. Si Diosc. non diceret Seriphium in Ægypto prouenire, existimarem esse nostram Wormkraut, ac hoc pro eo vterer, vocabo Seriphium Germanicum, & Lumbricorum herbam. In Bauaria & Hassia semen hoc Woll samen appellant.

Gesner. hort. Nasturtii genus sylu. quod Wolsam eu vocant.

C.Bauh.

C. Bauh. phyt. Nasturtium sylu. Monophyllon latiore & angustiore folio reperitur, quare duas figuras habet Tabern. Thalictri nomine, sed Diosc. non est: nec etiam Seriphium Absinthium vt aliqui volunt.

Tabern. Icon. & Histor. Thalictrum, Herba Sophia latifolia, Sophienkraut Männlein. Thalictrum, Herba Sophia angustifolia, Sophienkraut weiblin. Hactenus aliqui Sophiam existimarunt verum Seriphium, aut Absinthium marinum, sed errarunt. Est verum Thalictrum aut Thalietrum Antiquorum, herba Sophia quibusdam dicitur Eruca geratina.

Dodon. Gall. Thalietron, Thalictron & Sophia.

Aduers. describunt ac dicunt, sitne Sophia Chirurgorum Thalietrum Diosc.? Sophia vulneraria apud Septentrionales. Paracelsistæ nullum non vlcus, se ea percuraturos pollicentur, quod didicerunt à Chirurgis practicis, qui ætate Guidonis & Petri Argelatæ vixerunt. Quærit & Lob. Obs. Eruca Geratina dicta Italorum an Sophia Belgarum: an num potiùs Matthioli Erysimum? Idem alibi figuram habet hæc scribens, Sophia Chirurgorum sitne Thalietrum Dioscor. Aduers. p. 329. Thalietrum Dodon. vel num sit Eruca geratina Italorum? Perperàm Seriphium germanicum Tragi; Fuchsii, & Cordi, Icon. plant. p. 735. Teut. 901.

Apud Fuchs. in Hist. Lugd. impressa pictura est sine descriptione cap. 123. hoc titulo: Nasturtium syluestre. Oportebat apud Fuchsium relinquere figuram cap. de Absinthio, existimabat enim esse Absinthium Seriphium quod apparet ex siliquis, quas attribuit Seriphio, qua in re meritò reprehensus Matthiolo. Lonicer. würmkraut/welsamen/habichs kraut/Seriphium, vulgò Accipitrina, Officinis Santonicum, Ital. *Seme santo*, Gall. *mort des vers*, Hisp. *Semiente lumbrizes*. Sophiam describit, & depingit si contulisset Santonicum Officinatum, siue semen Gal. & Hispanicè ab hoc denominatum, vidisset se confundere duas plantas.

Histor. Lugd. huius figuram habet sub titulo Thalietri Dodonæi, confundens hoc cum Thalietro Antiquorum. Cæsalp. Accipitrina vulgò.

Locus & tempus. Seriphium germanicum, quibusdam, siue Sophiam copiosam, obseruauit Tubingæ & Stutgardiæ Ducatus VVirtembergici, vbi præceptor meus Fuchsius vocabat Nasturtium sylu. Basileæ etiam florens Iunio, propè S. Iacobum prouenire annotauit Frater C. Bauhinus: Semine maturo Octobri abundè vidi iuxta Castellum *Florimont* siue Blümberg. Geneuæ multam & ex semine deciduo virentem mense Martio. Montbelgardi est mihi sata in horto Ill. E. C. florens Iulio. In Sabaudia frequens circa muros & rudera vidit Gesnerus. In veteribus maceriis, locis ruderatis, lapidosis, ac non rarò arenosis, ac aliis incultis exit, vbi semel nata singulis facilè recurrit annis. A Iunio in Autumnum vsque, & quidem particulatim, floret: semen interea perficiens.

Vires. Facultate, eodem tradente, Sophia resiccans & adstringens est, & particeps alicuius frigiditatis. Semen huius assumptum ventris fluores sistit: aduersus dysenterias commendatur: sanguinis profluuia reprimit. Cæsalp. ait: Semina laudas ad lumbricos necandos, ab iis puto, qui ad Seriphium referebant.

SIVM SEV LAVER MATTHIOLO siliquosum.

CAP. XVII.

QVandoquidem Matthiolus videtur habere Sium, quod fictitium, lubet particulatim omnia recensere quæ in suis in Diosc. Commentariis annotauit.

Sium legitimum Diosc. in scaturientium fontium riuis, quorum aquæ hyeme calent, æstate verò frigescunt, plerumque nascitur, à nostratibus Senensibus vulgò vocatur Gorgolestro, pinguis est planta, caule recto, foliis latis, in ambitu serratis, Olusatro similibus, sed minorib⁹ & odoratis, florib⁹ candidis, semine corniculis incluso. Rari admodũ sunt fontũ riuuli, quib⁹ aquaticum Sisymbrium innatet, qui Sium etiã non habeant. Plin. Sium cum aquatico Sisymbrio confudisse videtur: quòd Sio Sisymbrii aquatici vires assignauerit, nominis fortasse communitate deceptus. Nam Dioscor. testimonio Sisymbrium hoc, quod aliqui Cardaminam vocant, nonnulli etiam Sium vocant, vnde, quòd fortè existimauerit Plinius Sium & Cardaminam vnam & eandem plantam esse, vni tantùm Sio vtriusque facultates reddidit. Serapio Sium Senacion vocat: Græcis σίον: Lat. Sium, Mauritani *Rot cathalmi* & *Inhamehanella*, seu *Hamehanella*. Germ. wassermerck: Hispani *Rabacas*, Galli, *Berle*. Item in Epit. Lat. edita anno 1571. eadem Icon cum sequenti titulo & descriptione. Sium vulgare, Italis *Sio falso*, caulem edit striatum, ramosum, inanem, tenerum, fragilemque: folia gerit Apii, non insuauia, flosculos in summitate albos, semine corniculis incluso, paruo, minutóque: radice superuacanea. Prouenit tantùm in aquis decurrentibus, atque, vt Sion verum excalfacientis est facultatis, quæ tamen imbecillior illi est, quàm legitimo Sio.

Matthiolus præter modò dictum Sium siliquosum, in sua Epitome iam dicta aliud proponit vmbelliferum, cui tribuit nomina, quæ Siliquoso Sio tribuebat. De vmbellifero autem suo capite agemus: Sium siliquosum cum descriptione retinet Matthiolus anno 1583. in com. cum magn. fig. quanquam icon sit nonnihil mutata, folia minùs rotunda, nec ita ordine serrata, præterea non addit Sium vmbelliferum: *In com. Ital. cum magn. figuris* 1568. icon est Sii siliquosi, sub titulo Sii vulgaris: mutauit nonnihil descriptionem, omisit enim quæ scripserat de corniculis, & aliam præterea posuit iconem Sii vmbelliferi sub titulo Sii veri. *In Histor Germ.* 1563. cum magnis figuris, Sii siliquosi iconem nonnihil mutatam habet, de qua modò dictum, additis his nominibus Bachpungen/wasser merck: Sium. Ital. *Sio & Gorgolestro*. Gall. *Berle*. Boh. patoc vlif. Descriptio eius non conuenit cum icone, tribuit enim in ea vmbellas. Nomen Bachpungen solet attribui Anagallidi aquaticæ siue Beccapungæ quorundam. *Si liceat nobis* candidè dicere quod sentimus, Iconem cum corniculis ac siliquis falsam censemus, & tres plantas per Matthiolum confundi, & Matthiolo euenire quod reprehendit in Plinio & aliis, & confundere Nasturtium aquaticum cum Beccapungo & Sio vmbellifero.

Matthioli errores plures.

Camer. ad epit. Matth. pro Sio vulgari Matthioli ponit iconem nostri Sisymbrii Cardamine dicti floribus maioribus, & in Hist. Germ. pro

Camer. notatur. Sio altero: quod non probamus, vt paulò pòst dicemus: præterea in Hist. Germ. pro Sio & waſſerkreß [omiſſo nomine Bachpüngen,] & in Epit. pro Sio vero poſuit Sium vmbelliferum, de quo inter vmbelliferas.

C. Bauh. not. C. Bauh. apud Matth. pro Sio vulgari ſiue ſecundo ponit iconem Tabern. quæ Matthioli iconem imitatur, verùm eam plantam dicit eſſe Vellam Galeni, Anguillaræ, quæ nihil aliud eſt quàm Naſturtium aquaticum vulgare, de quo antè egimus & poſtea agemus. *Vella Anguill.* Is præterea pro Sio vero iconem ex Tabernam. poſuit quæ Sii vmbelliferi, de quo dicto loco. Ad hæc quid Lobelius dicat, videamus: Sion Matthioli & Italorum, inquit in Obſ. prouenit riguis & riuulis, vbi Cardamine folio ad Naſturtium hortenſe & Cardamine accedente. Cauliculi pedales & interdum cubitales. Flores albi, & Cornicula Sii Crateuæ, guſtanti acres: Plurima hæc Taurinis Pedemontanis collium & montium riuulis, vbi collegimus cum Petro Rapaſino pharmacopœo Triuerenſi ſimplicium peritiſſimo. Hæc Lobelius. *Lobel. not.* Sed quam plantam intelligat, neſcimus, is habet iconem Matthioli, quam nos fictitiam cenſemus, ut antehac dictum à nobis, nullam ſanè nouimus plantam affinem Cardamini, cui folia ſint Apii modo, qualia demonſtrantur in icone Sii ſiliquoſi Matthioli. *Siſymbrii Cardamines ſpecies inſipida.* Noſtra Siſymbrii Cardamines ſpecies inſipida accedit quidem ad iconem Matthioli, ſi folia Apiorum eſſent diuiſa: præterea deſtituitur ſapore aliquo inſigni aut manifeſto.

SISYMBRIVM CARDAMINE HIRSVTVM minùs flore purpureo.

Deſcriptio

Radices profert multas capillatas, tenues, folia ferè ſimilia Naſturtio aquatico, mollia, pilis ornata, ſapore Naſturtii: *caules* multos dodrantales ac etiam minores, in principio nonnihil hirſutos, *floſculos* paruos albos, quibus ſuperueniunt *ſiliquæ* multæ longæ, tenues, in quibus tenue *ſemen* fuſcum: Reperi: etiam, ni fallor cum cubitalibus caulibus, inferiùs rubentibus, ſtriatis, hirſutis, maioribus etiam foliis videtur in humidioribus locis variare.

Naſturtii aquatici tertia ſpecies. Conſiderandum an Thalius de hac ſcribat. Siſymbrii alterius ſeu Naſturtii aquatici tertia ſpecies, nullam habet figuram: offendi extra aquas, loco opaco, vltra Vualkenridam, radice candida, lignoſa, cirris plurimis obſepta: circa quam in terræ ſuperficie denſa, foliorum rotundiuſculorum, nigriorúmque prioris ſpeciei paulò minorum, congeries latè diſpergitur, ex quorum medio caules oriuntur plures, cubitales fermè, folia oblongiuſcula continentes, ac flores frequentes, candidos. *Semina* Semina huic fulua ſunt in oblongiuſculis ſtrictiſque ſiliculis. Hæc ille.

Locus In peregrinatione Rhætica collegi plantulam quam nominabam Naſturtiolum, longa ſiliqua, folio rutaceo, florebat & ſiliquas longiuſculas incipiebat proferre Iulio, duas vncias circiter alta, radicibus tenuibus fibroſis: quæ ſanè planta an ſit diuerſa vel eadem cum præcedenti aſſerere non auſim. *Naſturtiũ alpinum* De ea autem hæc Frater Phyt. Naſturtium 8. ſiue alpinum marinum 2. ſiliqua longa obſeruaui inter plantas Fratris Io. Bauhini. Doctor. Theod. Collado Lauſannenſis Medicus ex Rhætia attulit quod palmi altitudinem æquat, foliis Rheſedæ vulgaris. *Naſturtiũ aquat. 3.* Naſturtium 3. aquaticum minimum, Cardamine 4. Dalech. variat magnitudine fortè ratione loci, nam in aquaticis maior eſt, in Vinetis verò Wilenſibus riguis, vbi copioſè obſeruauimus, minor multò, vt & Patauino.

C. Bauh. C. Bauhinus apud Matth. in Dioſc. addita noua icone ſub titulo Naſturtii aquatici minimi, diuerſum facit à Siſymbrio aquatico altero Matthioli, ac mutata, ni fallimur ſententia, quæ erat in ſuo Phyt. vbi tradebat Naſturtium 8. alpinum minimum ſecundum ſiliqua oblonga, pro duabus plantis: vnam tantùm nunc facit, ac ſic de ea tradit. Naſturtium minimum ſiliqua longa, quod ex radice tenui, fibroſa, caules rariùs palmares, ſed minores, tenues, ſtriatos emittit, circa quos folia oblongis pediculis donata, pleraque tripartitò diuiſa, quædam tamen in partes quinque, vel Reſedæ vulgaris modo diuiduntur. Flores obtinet albos, tenues, in ſummo comantes, quibus ſuccedunt ſiliquæ longæ, anguſtæ, exiguo & ſubacri ſemine refertæ. Variat ratione loci in aquaticis namque plantis maius, in Vinetis riguis Wilenſibus milliari Baſilea, longè minus reperitur, cuiuſmodi & Patauii obſeruauimus. Prouenit etiam in alpibus locis humidis. Dicitur Cardamine quarta Dalechampio, Siſymbrium aquaticum minus, Camer. apud Matth.

Siſymbrium aquaticum alterum. Matth. in Dioſcor. edit. anni 1554. Siſymbrium aquaticum alterum: vbi icon ſine deſcriptione. *Locus* Epit. Siſymbrium aquaticum minus, Ital. *Creſcione minore*, folia & caules edit longè minores ramulis numeroſis: floribus puſillis, tenuibus, albicantibus, in cacumine tantùm comantibus, non ſolùm in riguis & aquoſis prouenit, ſed etiam in hortis & ſecus vias. *Vires & ſubſtitutio.* Imbecillius eſt altero: namque minùs calfacit & ſiccat: vbi verò alterum non ſit ad manus, hoc vti præſtabit. In com. cum magn. fig. addit eſſe ſapore acuto. Idem in Ital. cum magnis Icon. In Hiſt. Germ. Naſturtium aquaticum 2. brun Kreß 2. *Matth. not.* *Si Matth.* eandem plantam nobiſcum intelligit ſummitates in pictura non placent, & denique tota icon.

Camer. in Hiſt. Germ. Matth. & in Epit. omiſſa Matthioli icone aliam ſubſtituit pro Naſturtio 2. aquatico. Placet autem hæc Camerarii meliùs quàm Hiſtoriæ Generalis ideò, aſſumpſimus.

C. Bauh. not. C. Bauhinus, vt pòſt dicetur, Matthioli Siſymbrium aquaticum hoc alterum idem facit cum Iberide Fuchſiana, quod nobis non ſatisfacit.

An Lobel. & Pena Aduerſ. Cardamine ſiue alterum Siſymbrium Dioſcoridis. A Cardamo, cuius acrimoniam veſcentibus refert, dicta Cardamine fuit, veluti Helleborine ab Helleboro, tametſi propiùs accedit Crateuæ Lauen, ſiue Naſturtio vulgari aut vero, quàm Dioſcoridis Sio, aut etiam quàm Siſymbrio: etſi Dioſcorides Siſymbrii fecerit ſpeciem tribueritque idem nominis plantæ menthæ hortenſi ſimillimæ, atque hinc

Plinius confudit Lauer cum hoc.

huic aquaticæ; ansámque Plinio confundendi vires Laueris atque huius Sisymbrii, quod Sion etiam vocarint. Est enim fontium limpidorúmque riuulorum sectatrix hæc vbi Sion, sed tota tenella, gracilisque: folia promens ima, strata latiùs, in nerueis cauliculis rotundæ Erucæ, aut aquatici Nasturtii vulgaris: quæ autem in caule sesquipalmari vel pedali angustiora multò sunt, etiamque hortensis Nasturtii diuisura: floribus summis albidis, acri gustu, ac in acetariis tamen minoris commendationis. *Dubii sumus* quam plantam intelligat Lobelius: apud Matthiolum quem citat, est icon Sisymbrii aquatici alterius cum flore minuto & copiosiss. vmbellam penè referente, verùm Lobelius in obseruat. icones longè diuersas proponit floribus paucis & magnis, quæ Iberidem Fuchsii exprimunt de qua paulò pòst.

Gerard. Cardamine latifolia, Great ladie smock. An Gesner. Nasturtium in vineis nascens quod Kábkressich appellant, foliosum, acre, Februario florens.

Nasturtium in vineis. Nasturtii aquat. Sisymb. Cardamine

Lacun. in Diosc. figuram habet Matthioli sub hoc titulo, Sisymbrium Cardaminon.

Hist. Lugd. Sisymbrium Cardamine 2. Matthioli. Item paulò pòst: Cardamine 4. Dalechampii, Cardamine minima aquatica. Figura Cardamines Dalechampii quodam modo placet, & meliùs quàm Matthioli, verùm melior Camerarii quam exhibemus.

Cardamine Dal.

An Iacob. Theod. Icon. & Hist. Sisymbrium aquaticum 2. Brun Kreß. 2. Figura est Matthioli in qua summitates non placent, vt dictum, si eadem sit cum nostra.

An Gerard. qui iconem habet Matth. ex Tabern. Cardamine latifolia, Great ladie smock.

Locus & tempus.

Passim Monspelii prouenit, vbi flores & siliquas profert mense Februario & Martio. Patauii quoque copiosè prouenientem obseruaui, & Geneuæ [vbi in acetariis vtuntur,] passim & maximè inter pontem *Arue* & *Lanci* florens Aprili: Plantas similes siccas habui à D. Tho. Platero Med. Basileæ collectas. Hanc quoque Cardaminem reperi, aut saltem simillimam maiorem prope Masmunster loco vmbroso iuxta aquam ad muros, & in propinquis montibus secus torrentes, vt in monte Rossberg virentem mense Octobri: Fuerit eadem, ni fallor, reperta Iulio cum siliquis in peregrinatione mea Rhætica redeundo Burmio, & in monte Vuesen Heluetiæ, cuius odor tunc mihi videbatur esse Alii.

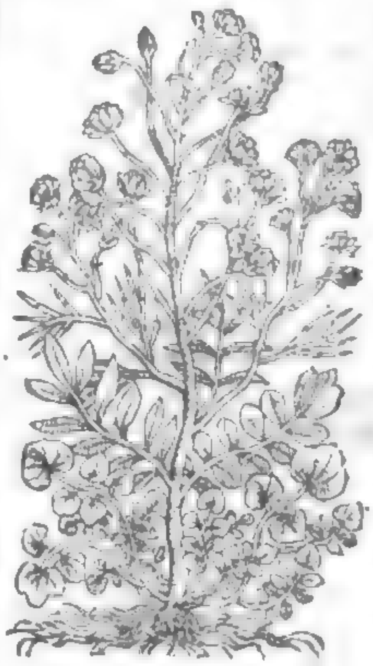
IBERIS FVCHSII, SIVE NASTVRTIVM pratense siluestre & flore pleno.

CAP. XVIII.

Descriptio.

E *radice* tenui & alba multisque fibris capillata, *caulem* profert singularem dodrantalem, rectum, teretem, glabrum, & quasi contortum, iuxta terram rubentem, qui in *ramos* diuiditur, in quorum summitate *flores* simul multi vel albidi purpurascentes, quatuor foliis obtusis venosis constantes, in quorum medio *stamina* lutea sena cum stilo: quibus succedunt *siliquæ* oblongæ, atropurpureæ, *semen* continentes. folia duum generum, inferiora enim per terram sparguntur, rotunda, ex longis & tenuibus pediculis, in quatuor quinque aut sex foliola rotunda diuisa, ad costam per interualla adhærentia: superiora verò quæ in caule sunt, quaterna aut quina, sine pediculis cauli adnexa, in tenues portiunculas quinas, septenas, & terdenas ad costam vsque dissecta. Sapore est tota Nasturtii aquatici.

Trago inscribitur Nasturtium pratense, Gauchblum, Nasturtium 2. Ait porrò posse vocari Agriocardamum & Nasturtium agreste: non autem quod Drabam suspicatur; multo minus quod sibi persuadet ex Nasturtio aquatico siue Sisymbrio procreari, vbi semen eius per inundationes in prata reiicitur: quot sunt obsecro prata & viridaria quę non aluntur fluminibus, & tamen eâ plantâ abundant.

Tragus err.

Fuchsius alserit, quod vocetur G.. ἰβηρὶς, καρδαμαντινὴ, ἀγριοκάρδαμον, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis, Germ. Gauchblum, Gall. *passe rage* aut *Nasitor sauuage*: non aliâ ratione quàm quòd plerosque, qui in illius notitiam nondum peruenerunt infatuet: posse etiam commodè Germ. dici, wilder Kreß: Dicit præterea manifestum fieri ex flore lacteo, hoc est, ex albo purpurascente, herbam cuius picturam exhibeat esse Iberida. *Fuchsium autem falli* facilè cognoscent, quibus nota erit vera Iberis, & qui hanc contulerint cum Veterum Iberide.

Fuchsii error.

Dodon. Gall. figuram habet ac describit: dicens, σισύμβριον καρδαμίνη. Lat. Sisymbrium Cardamine, quibusdam etiam Sium, Gall. *passe rage sauuage*, aut *petit cresson aquatique*: Germ. Gauchblum/wilder Kreß, & wisenkreß/ Belg. Coeckoexbloemen & Cleyn water kreß. Herbariis quibusdam flos Cuculi. Nasturtium aquaticum, non est Iberis, vt quidam existimant.

Gesner. hort. Dodonæi Iberis, Nasturtium pratense quoddam sylu. Item in cat. plant. Hiberis, Agriocardamon καρδαμίνη, fortè Stein Kressich.

Gualtero Ryffio est Iberis, sed planta quam icone exhibet, non placet, nec nomen additum Steinkressich.

Lobel. Obs. duas habet parum differentes icones: Vni hæc ascribit: Cardamine siue Sisymbrium alterum Dioscoridis, Adu. p.71. perperàm Nasturtium agreste siue Iberis Fuchsio, Cardamum Apulei & Nasturtium Italicum, Nasturtium syluestre Cordi, & pratense Tragi, German. Gauchblùm: Alteri autem iconi, Cardamine altera, siue Sisymbrium Cardamine secundum, Iberis & Agriocardamum Fuchsii, Gauchblùm & wilder Kress. Flos Cuculi Dodon. Belg. klein watter kresse, & Coeckcoex bloewe, Gall. *passerage sauuage*: à coloris acrimonia. Exit hæc altera Cardamine pratis vdis Angliæ, Belgii, Germaniæ & frigidarum regionum, vbi Cardamine, quam solus vnus refert. In pedali caule vtplurimùm angularia folia exiliora Nasturtii hortensis siue Cardami similia. Flores lactei purpurantes Erucæ aut Napi, Cardamines prioris maiores, gustu vti vniuersa planta, & viribus Sisinbrium referentes clysteribus & cataplasmatibus, Lepidii, Nasturtii, Sinapi, & congenerum herbarum ritu, coxendicorum commodè miscetur. *Obscurus nobis videtur* Lobelius valdè, non demonstrat qua in re differant duæ suæ icones: præterea in titulo secundæ iconis remittit ad pag. 71. Aduers. vbi non fit mentio Iberidis Fuchsii, quinimò fit ibi mentio Iconis Matthioli plurimùm differentis ab icone Fuchsii: apud Fuchsium præterea vnica icon & descriptio Iberidis: Lobelius nihilominus hic in Obs. sub duobus titulis diuersis Iberibis meminit Fuchsii, quasi duarum meminerit, videlicet minoris & maioris. Eædem iam dictæ binæ icones proponuntur in Icon. Pl. cum his inscriptionibus, Cardamine siue Sisymbrium alterum Diosc. Lob. 105. Teut. 252. Item Cardamine altera siue Sisymbrium Cardamine secundum Lob. 106. Teut. 252.

Cardamũ Apulei.

Flos Cuculi.

Hist. Lugd. vnius plantæ duas ponit & figuras & descriptiones, sub titulis: Sisymbrium Cardamine 3. Dodonæi. Cardamine altera, siue Sisymbrium Lobelii.

Tabern. Icon. Cardamine 1. Silymbrium alterum Diosc. Gauchblum/Wilder Kress 1. Cardamine 2. Gauchblùm/Wilder Kress 2. Cardamine 2. species altera floribus lacteis, Weiß gauchblum. Figuræ duæ priores iuxta Lobelium, 3ª. addit, sufficiebat fortè vna. Figura Tabern. 1. Lob. 2. & quæ Lobel. 1. Tab. 2. Discrimen harum figurarum ostendit in Hist. quod primæ flores albicantes. Secundæ folia paulò maiora, nonnihil curuata, & quasi cochleata. Tertiæ flores nonnihil carnei coloris adscribit.

Gerard. l. 2. c. 17. Cardamine 1. Cuckowe flowers (Lob. 1.). Cardamine altera, ladies smockes [Lob. 2.] Cardamine 3ª. lactea Milke White ladie smocks. *Cur Gerardus* quinto loco ponat plantam quam alii tertio loco posuere, nescimus, nec etiam placet, cùm colore differat tantùm: fortè etiam ei hæ plantæ incognitæ.

Gerardus notatur.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 4. siue pratense vulgatius, variat flore qui communiter ex candido leuiter purpurascit, aliquando prorsus albus est. Figura Tragi, Fuchsii & Matthioli in quarto, cum ea, quæ apud nos prouenit meliùs quàm Lobelii & Dodonæi conuenit: Non tamen differentia inter Tragi seu Matthioli & Lobelii constituenda, vt fecit Tabern. Flore etiam pleno habetur. Item Nasturtium 5. siue pratense alterum, Cardamine, siue sisymbrium alterum Diosc. Lobel. Et hæc florum colore variat: cuius nomine Tabern. duas icones nomine Cardamine 2. posuit. *Item apud Matth.* Nasturtium pratense vulgatius: Fuchsii Hiberis. Sisymbrium aquaticum alterum Matthioli: Cardamine altera Lobelii, Lugdunensi, qui huius tres proponi, licet vnius sint plantæ. *Quamuis folia* in Icone Matthioli respondere videantur Iberidi Fuchsii non tamen meliùs conuenire dicemus cum planta Iconem Matthioli, quàm Lob. & Dodonæi, nec etiam eandem dicemus Matthioli plantam cum planta Tragi vel Fuchsii, nisi dicamus ineptam admodum & falsam tum iconem Matth. tum descriptionem: scribit enim epit. p. à C. Bauhino citata, quod etiam demonstrat icon, flores tenues pusillos: Considerandum etiam an Iberis Fuchsii proueniat eo loco vbi suum Sisymbrium aquaticum minus prouenire ait quæ antè ex eo recensuimus.

Tabern. not.

C. B. not.

Nasci tradit Fuchsius, Iberin incultis locis circa itinera & prata: Verno tempore apparere, Aprili potissimùm mense & Maio, durareque ad æstatis initia, quo potissimùm tempore lacteum florem fundit: initiò enim purpureo colore maculatus videtur, efficacioremque vsum obtinet, quòd tum semen etiam in siliquulis proferat.

Locus & tempus

Iberidem Fuchsii, siue Nasturtium pratense obseruaui Basileæ in multis locis: frater C. Bauhinus extra portam S. Albani ad Birsam: in Masmunster: Geneuæ inter *Lancy* & *Pont d'Arue* in sæpibus mense Aprili. Montbelgardi abundat etiam in Horto Ill. E. C. spontè. Anno 1595. Iulii 8. D. Fridericus Meier dedit Argentinæ in suo horto Iberidem Fuchsii, quam dixit pleno flore, missam Bisantio per D. à *Belle fontaine*, qui Nasturtii aquatici speciem faciebat, plantata Montbelgardi in horto Ill. E. C. pulchrè floruit sæpiùs.

IBERIDI FVCHSII AFFINIS TRIFOLIA Cardamine.

Descriptio

Cardamine alpina trifolia nigricantibus ex purpura ramulis per terram serpit, in quibus oblõgo eiusdem coloris pediculo terna perpetuò *folia* immittuntur, circa pediculum angustiora, per oras latiora & quasi orbiculata, in ambitu nonnihil crenata, initiò tenella & viridia, deinde dura, nigricantia, acidulo primùm gustu, posteà acri: *cauliculi* teretes inter folia erumpunt ex purpura nigricantes, palmares, nullis aut rarissimis (quæ terna etiam eidem inhærent) foliis præditi: *flores* extremis ramis insident, candidi, quatuor foliolis constantes, Cardamines pratensis, quam Fuchsius Iberidem nuncupauit, persimiles: his succedũt torosæ & oblongæ *siliqua* Dentariarum Corniculis ferè similes, sed minores *semine* etiam minore, licèt simili, plenæ: radix summâ tellure serpit, & subinde paruulas candidasque fibras agit, sic vt facilè ramulis terrâ obrutis pangi possit.

Carda-

Ad Cardamines siue Sisymbrii alterius genera referendam meminit Clusius ante multos annos ab Alfonso Pancio missam Machliniam *Sanctulæ filia* nomine.

Eam commodiùs Lobelius inter Cardamines recensuit, trifoliámque cognominauit, de qua in *Obs.* hæc scribit: Cardamine trifolia, quibusdam hortis cultiorib. repertu facilis, Nasturtii Cardamines gustu & facie plantula palmaris Sisymbrii Cardá. sed positu terno, Oxys Plinianę ritu, humi procumbente. Flos in pediculis albus Isopyri vulgaris aut Cardamines. Radix multùm fibrosa.

Inscribitur à Clusio Cardamine alpina 1. trifolia: à Lobel. Hist. Lugd. & Gerard. Cardamine trifolia: Tabern. Icon. & Hist. 3. C. Bauh. Phyt. Nasturtium alpinum trifolium.

Locus & tempus. Inuenit Clusius in siluosis montibus, nudo solo potiùs quàm herboso, ad Abietum & præaltarum arborum radices, totâ hyeme etiam virentem. Floret Iunii, in cultis verò etiam Aprili.

Anno 1571. Iulii 7. inter plantas siccas Aggerii Argentinæ reperi plantam [nullo tamen ascripto nomine] quæ optimè respondet figuræ Clusii positę inter Pannonicas pro Cardamine alpina trifolia.

IBERIDI FVCHSII ALIQVATENVS SIMILIS Cardamine Dalechampii odorata.

Descriptio. CArdamine odorata *radice* est, crassiuscula, sensim gracilescente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & Coriandri semine non maioribus, tuberosa, albæ Saxifragæ modo, multùm fibrata, *foliis* Sisymbrii Cardamines Dodonæi, humi striatis, amplioribus, nigricantibus, gustu acribus, sed odore cùm manduntur tam suaui, vt ad Cinamomum accedat: *flore* ac *fructu* est Nasturtii.

Hist. Lugd. Cardamine odorata 5. Dalechampii: seu Nasturtium odoratum, quidam Callitrichon Plinii lib. 25. cap. 11. esse putant.

Locus & tempus. In Sequanorum siluis, Abietibus & Piceis consitis, Cardaminem odoratam vidit Dalechampius muscoso solo.

IBERIDI FVCHSII VEL NASTVRTIO aquatico affinis Cardamine alpina media Clusii.

Descriptio. CArdamine alpina media, siue 2. Clusii sine figura, habet *folia* in orbem disposita, duorum digitorum transuersorum longitudine, profundioribus crenis incisa, & laciniata, vti in Sisymbrio cardamine, siue Nasturtio aquatico vulgò nuncupato, hirsuta & aspera, supernè veluti cinereo colore aspersa, infernè verò viridiora, sapore primùm acido aliquantulùm, deinde calidiusculo: ex quorum medio prodit *cauliculus* dodrantalis aut amplior, tenuis, albos *flosculos* in in summis ramulis ferens: deinde *siliquas* teretes, paruas: *semen* obseruare non licuit: *radix* longiuscula est, alba, quibusdam fibris capillata.

Nascitur in Styriæ inferioris scopulis ad Monasterium Neüberg [quod Alpium iugo illi imminenti nomen imposuit] in Styria inferiore. Florebat Augusto.

MYAGRVM VETERIBVS.

CAP. XIX.

MYagros, quem aliqui, Dioscoride dictante, Melampyron vocant, herba est surculacea. (*φρυγανώδης*, è cremiorum genere Sarrac. legit. Plin. *ναρθηκώδης* ferulacea] bicubitalis, foliis Rubiæ similibus, pallidis: semen verò gerit Fœnogræco [sic Ruell. & Sarrac. in vers. Lat. Sed hic in Græca pro *τήλει* Fœnogræco, malè *πελεκίνῳ*, collo simile, retinet,] simile, pingue.

Herba surculacea. Diuersa lectio. Folia Rubiæ. Semen Fænugræci. Sarrac. error. Herba ferulacea.

Non eadem omninò Plinius tradit: Myagros herba ferulacea est, foliis similis Rubiæ, tripedanea, semen oleosum, quod fit ex eo.

Paulus Ægin. lib. 7. locis duobus diuersis de hac eadem planta egit: ac priore quidem *Μύαγρον* [quasi Muscipulam diceret, siue Muscariam, quæ insidentes, siue præteruolantes muscas glutine suo implicet) appellat: posteriore verò *μιαρὸν* (quod impurum significat & sordidum, cuiusmodi Melampyrum est) nominat: hic quidem Dioscoridis, illic verò Galeni ipsissima verba referens. Quare Cornarius hoc Pauli loco Myagron vbique meritò legendum censet, & non Miaron, quòd alia non sit herba à Myagro, ordinémque lectionis hîc perturbatum esse, vt primùm habeatur Myagri semen, deinde interpositis quibusdam sequatur Miaros, quæ eadem sit cum Myagro, & sic restituendum esse ordinem.

Paulus not. Myagri Etymon. Miaron.

Cæterùm Melampyri nomen dubium puto, ac ei euenire, quod multis aliis nominibus, vt vnum de pluribus plantis dicatur:

Præterea hoc loco fortè etiam legendum, vt admonet Cornarius, *μελάμπυρον*, vt etiam habet Paulus Ægineta lib. 7. cap. 3. Vel dicendum Melampyrum aliud Diosc. aliud Galeni, cuius meminit lib. 1. de alim. & Theophrast. quod vocatur à Cornar. brandtweitzen, Triticum nigrum. Incertum est, quid intelligat Diosc. lib. 3. cap. de Cratægono, per *μελάμπυρον*, vbi Plin. habet lib. 7. c. 8. spicæ Tritici, & Theophr. *λίνον πύρινον*, quod Ruellius lib. 3. cap. 64. suspicatur corruptum, Cornatio idē asserēte, reponúntq; Melampyron. Fortè non intelligit de Myagro, quod mihi videtur verisimile, communius enim, vt puto, nomen apposuisset, videlicet Myagri, sed de Melampyro Theophr. & Galeni, quam meam opinionem augent Plinij verba cùm dicit. Cratæogonum spicæ Tritici simile est, multis calamis ex vna radice emicantibus, multorúmque geniculorum.

Melampyri icon dubia. Melampyrum. Cratæogonum. Linum pyrinum.

Vires. Myagri semine, inquit Diosc. torrefacto & tuso, virgas oblinunt, iisque Lucernarum vice vtuntur. Cæterùm, hoc pingui (oleo) corporis scabritias expoliri, læuigaríque constat. Galenus scribit Myagri semen pingue esse: nam, si tundatur, oleosum quid effundere, quod emplasticam vim habeat. Diuersam ab his facultatem tribuit

à suis vocati Camelinam & Camaminam, se tamen non audere Ruellio subscribere, quia hactenus non viderit Myagrum in Italia. Cæterùm eos haud dubie falli crediderit, qui putant vulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodam, Drodellam alii, nonnulli verò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Is figuram ex prioribus com. ademptam huc reponit, ac præter iam dicta subdit. Non desunt præterea qui plantam, quam Pseudomyagrum appellauimus, legitimum esse contendunt. Verùm hæc Rubiæ folia non gerit, sed Glasti, & semen Nasturtii. Figuræ titulus, Myagro falso. Idem in Hist. Germ. dicit: Quidam existimant Sesamum esse Lein Dotter aut flachs Dotter/ quod mihi non placet, quia existimo lein Dotter esse verum Myagron, de quo in in 40 libro. Idem in eadem Hist. Germ. figuram prædictam habet, ac dicit, lein Dotter aut flachs Dotter sumunt aliqui pro Sesamo, sed malè, vti diximus, meliùs cum Myagro conuenit, de quo Diosc. lib. 4. cap. 112. Vocatur etiam Pseudolinum. *Me silente* ex allegatis locis apparet Matthiolum non nouisse Camelinam Ruellii. Drodellam suam & suum Sesamum quorundam, vnam & eandem plantam esse, ac eum eâ figura malè picta dixisse habere folia Isatidis, ac hinc putasse Aduersaria Matthiolum Vaccariam intellexisse ea figura, quod tamen ex prædictis non fit verisimile: Figura etiam Matthioli, quanam in re accedit ad Linum vt mereatur dici Pseudolinum?

Camer. apud Matth. Germ. Myagrum quorundam: in Epit. Matth. Pseudo-Myagrum.

C. Bauh. apud Matth. Myagrum 1. siue satiuum. Myagrum 2. siue syluestre, aut Pseudo-Myagrum. *Idem in Phyt.* horum meminit his verbis: Μύαγρ. Diosc. lib. 4. cap. 112. meminit, quod aliqui volunt idem cum Myagro vulgò dicto, at Rubiæ folia suo tribuit Dioscorides: & Plinius lib. 27. cap. 12. cui Myagros dicitur. Quibusdam tamen nostrum secundum Myagrum est Theophrasti & Galeni Erysimum: aliis Sesamum ob seminis similitudinem & olei vbertatem. Myagrum 2. hortense: Myagrum Dodonæi, Cameline Myagrum Lob. icon. p. 224. *Item*: Myagrum tertium siue Myagrum syluestre. Sesama Trago, Pseudo myagrum Matth. Hoc satu tantùm à superiore differre volunt, cùm tamen illud foliis sit sinuatis, hoc verò Glasti folio non sinuato. *Qui considerabit* varietatem foliorum Camelinæ, & aliqua conferet cum Rubiæ foliis, aliquam similitutinem inueniet. Paruam inuenio affinitatem seminis Camelinæ cum vero Sesamo. Ex figura malè picta Matthioli & ex eius verbis de Glasti foliis in ea iudicare non possum diuersitatem. Si statuendum propter figuram diuersum genus separandum etiam erit Tragi Sesamum, in quo folia non Glasti, sed ad Linum potiùs accedentia, & vt ipse ait, Lino adeò similia, vt ab illo vix separari possint. Ego igitur non separo: sed figuram Matthioli non placere dico ac esse plantæ ei non benè perspectæ & cognitæ. Tragi autem Sesamum factum ad strigosam aliquam plantam spontaneam & sicco loco natam: non propterea aliam.

H. Lugd. vnius plantæ duas habet figuras. Vni titulus est, Myagrum Dodon. Hoc, inquit, Ruell. & eum sequutus Dodonæus, atque alii Dioscoridis Myagrum, quod & Melampyron vocari tradit, esse putant. Altera inscribitur, Pseudo-myagrum Matthioli. Nec hoc, ait, Matthiolus sine ratione intrusit. Sunt enim, qui legitimum Myagrum esse contendant, ast cùm folia Rubiæ non habeat, sed Glasti potiùs, & semen ei sit Nasturtii, non Fœnugræci, ab eis dissetit Matth. & non Myagrum, sed Pseudo-myagrum appellat.

Taber. Icon. Myagrum 1. Hist. Myagrion, Chamælinum.

Gerard. myagrum Golde of pleasure.

Primùm vidi Tiguri in horto Di. Gesneri: vidi Basileæ consitum agrum ante 30. annos in quo florebat & siliquas habebat Maio. Geneuæ in horto meo pulchrè virebat & adhuc florebat Nouembri ex semine deciduo, hiememque perferebat. In Italia copiosè vidi, vt Pataui in horto publico: florens Martio & virens Februario & inter Vicentiam & Villanouam: Monspelii abundat in agris. Circa Montbelgardum Myagro consitos agros habent ad oleum, quod dicunt caput grauare, vidi prope *Granges* quod quotannis semine deciduo se renouat, quodque maturum Iunii principio. Agros benè subactos (inquit Ruellius) stercoratosque hoc semine perinde quasi Napis serunt. In tanta est apud nos [Gallos] nobilitate, vt euri nemo non conspiciat: Etiam suæ sponte inter segetes inuenitur. Affatim inter segetes Lini vbique locorum, maximè verò in Alsatia, & tractu Rheni, Tragus.

Rusticis nostris (inquit Ruell.) Camelina aut Camamina, oleo distringêdo, quàm optimè cognita. Eius semen in areis pauitis rura flagris decutiunt, & vannis in auram vento silentem iactant, dum siliquarum recrementa vanescant: tum trusatilibus molis subiiciunt versandóque subinde oleum exprimunt, quo non ad lumina tantùm Lucernarum, sed & ciborum quoque condimentis pauperes vtuntur, magno huius olei prouentu. Vix quicquam aliud adeò ab auiculis inuaditur, atque hoc semen, quod animaduertentes quidam, id colligere ac alendis auiculis reseruare studuerunt. Oleum ex hoc semine conficitur longè præstantissimum, éstque Tragi iudicio gratius & iucundius Oleo Oliuæ. Sed non video ego quomodo præferri debeat, huius Sesami oleum, Oleo Oliuarum, vt Tragus præfert, dum sibi persuadet verum Sesamum, ac vires Sesami attribuit. Audio hoc oleum frigore non concrescere. Modicè, vt Matth. annotauit, calefacit atq; humectat. Accedit omninò ad Sesami vires semen auiculis gratissimum. Paratur & ex eo oleum similis facultatis.

MYAGRVM TVRCICVM.

Hoc longè tenerioribus virgulis, quàm præcedens, nascitur, sed culturâ fruticosior fit [ait Camer.] semen minus in vasculis vegetioribus profert. Herba eiusdem est ferè naturæ cum Myagro.

Camer. ad histor. Germ. & Epit. Matthioli. Pseudo-Myagri alterum, species prima Myagri putati, quæ quia satior est Mya-

gri Turcici nomē fortitur ab hortulanis. Türckisscher leindotter tenuis. C.Bauh.phyt. Myagrum 4. siue sylueſtre alterum.

CAMELINA MYAGRVM ALDROANDO.

Descriptio

EST hæc ex ſeminibus, quæ ab Excellentiſſimo Aldroando ex Italia nobis attulit Illuſtr. Dux Wirtemb. Creuit in horto Montbelgardenſi ſata: *Folia* numeroſa à *radice* exeunt, longo pediculo hærentia, repanda, principio ſubanguſto, oblonga, laciniata, qualia ferè ſunt Barbareæ, coſta inſigni pallidè virenti donata, à qua nerui ſaturatiori colore exeunt. *Caules* inter hæc prodeunt multi, pedales, teretes, ac craſſi ſatis, lentique, quibus folia præcedentibus ferè ſimilia, ſed ſuperius nullo pediculo hæret. Summitatibus *floſculi* inſident candidiſſimi tetraphylli, quales Scorodothlaſpi velut in vmbella diſpoſiti. Succedunt *vaſcula* ſublonga. *Radix* alba eſt, ſimplex, fibris tenuibus capillata. Odor foliorum herbidus, ſicut & ſapor, gratus tamen ſatis: Radicis verò ad Naſturtii ſaporem quodammodò accedit, ſed minùs acris, ac mitius palatum & linguam vellicat.

Nemini hactenus quod conſtet cognita aut deſcripta planta nomine *Cameline Myagro*, à D. Aldroando donata, ſi Amanuenſis vel hortulanus bene ſcripſit.

Locus & Tempus.

Sata in horto Ill. C. VVirtemb. Montbelg. Aprili, floruit Iulio.

MYAGRO AFFINIS PLANTA, SILIquis longis.

Deſcriptio

HVius plantæ *radix*, lignoſa, alba, ſimplex, fibris aliquot donatur, *caulis* plurimùm variat: eſt vbi vnciam parum excedit, frequentius altior, cubitalis vel bicubitalis ſingularis, firmus, ſtriatus, ſubhirſutus & nonnihil rubeſcens, medullà Sabmucinà plenus, in ſurculos aliquot diuiſus: *folia*, Camelinæ ſimilia, alternatim poſita, vnciam lata, tres quatuórve longa, ex anguſto principio ſenſim dilatata, ſenſim deinceps in mucronem deſinunt, tactu aſpera, viridia, ſapore amaro prædita: *flores* parui, multi, conferti, lutei, quatuor foliolis conſtantes, apicibus iiſdem luteis, breuibus pediculis inſident: quibus delapſis, alternatim ſuccreſcunt ſiliquæ tenues, vnciâ longiores, quadratæ, ſemen copioſum, tenue, oblongum, amarum, claudentes.

Icon. pl. Cameline, Myagrum alterum Thlaſpi effigie.

Hiſt. Lugd. ſunt duæ figuræ vnius plantæ. Prima, Sinapi amarum Dalechampii vocata. Altera, Myagron aliud Thlaſpi effigie Lobelii: nec tres nobis videntur ſtirpes.

C. Bauh phyt. Sinapi 11. ſiue Hiſſopi folio, Sinapi amarum Dalecham. Myagron 1 ſiue ſiliqua longa: Et Leucoium 13. ſiue luteum ſylu. exiguis floſculis. Viola lutea ſylu. Tragi, ſed vna. *Sed ſit boni viri ſua dicant opera.*

C. B. not.

Tragus Lat. & Germ. Silueſtres Violæ Luteæ. An Geſner. hort. Leucoii ſylu. genus minus?

Myagrum alterum Thlaſpi effigie Lobelii Obſeru. & Icon. Plant.

Compilator Tabern. duas quoque vnius plantæ ſub diuerſis titulis icones propoſuit. Ac primam quidem Hiſtor. lib. 2. & Icon. plant. 449. Eryſimon 3. wegſenff 5. Huius iconem Gerardus ponit pro Eruca ſylueſt. anguſtifolia Narrow leafed/wilde Rocket. Alteram verò Icon. p. 866. Hiſt. 538. Myagron 2. leindotter. Addit & ſecundam Gerard. quam Camelinam vocat Treacle wormſeed, Eryſimum Galeno & Theophraſt. Hanc plantam non obſeruauimus à quoquam dictam Camelinam. Gerardus iconem ex Tabern. habet, ac ei euenit, ni fallimur, quod illi, vt duabus iconibus vnius plantæ, diuerſos tribuat titulos & diuerſas deſcriptiones. Aſt horum ſaltem in ſtirpium ignorantia meretur veniam.

Eryſimum 3. Eruca ſilu. anguſtifolia, Myagrum 2. Tabern. Compilator notatur. Camelina, Eryſimum, Gerardo notatur.

Floret Iulio & Auguſto, inueni propè Chaſtenoy ad ripam aquæ propè Molendinum quà itur Montbelgardo Beffordiam, poſtea alibi locis ſiccioribus, tranſtuli in hortum, vbi quotannis ex ſemine deciduo ſeipſam propagat. Inueni copioſè in pago Courchaton florentē menſe Octobri. Sata in horto Ill. E. Celſ. ſemine deciduo ſe propagat quotannis.

MYAGRON MONOSPERMON.

Deſcriptio

CRaſſa & alba eſt *radix*: quæ *caules* profert aliquot, cubitum aut ſeſquicubitum altos, glaucos, teretes, læues, ſolidos, medullà candidà farctos, multis alis concauos: *folia* Glaſti ſatiui ſuperioribus foliis nonnihil ſimilia, nonnunquam laciniata tamen, præſertim inferiora, ſimiliterque illi cæſia, nullo pediculo, pinnis ſuis caules amplectentia, ſapore oleraceo: *flores* lutei, quadrifolii, minores multò quàm Braſſicæ, paullatim nec eodem tempore ſeſe explicant, aliis primulùm à calyce erumpentibus, aliis in *ſemen* abeuntibus, quod ſingulare in ſingulis ſpiculatis burſulis, ſurſum ſpectantibus, & caulibus, ramuliſque appreſſis.

Caſp. Bauh. Phyt. Myagrum 5. ſiue monoſpermon.

Locus & Tempus.

Apud Fratrem C. Bauhinum vidi plantam nomin

mine Myagri monoſpermi quam deſcripſit. Baſileæ anno 1595. menſe Auguſto obſeruaui brachiatam cubitalem totam ſiccam ſeminibus onuſtam in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri, vnde accepi ſemina ſerenda in Hortum Ill. E.C. Montbelgardi. Spontè obſeruaui ſpontaneam in agro inter Dampierre & S. Mauritium.

MYAGRO AFFINIS HERBA, CAPItulis rotundis.

Deſcriptio

MVltos ex *radice* ſimplici, lignoſa, producit *caules*, cubitales & bicubitales, hirſutos, fragiles, multis alijs dodrantalibus concauos, per quos, floribus tenuiſſimis, minoribus quàm in Myagro, pallidis, longa ſerie ſuccedunt alternatim diſpoſita *capitula* exigua, Coriandro minora, ſemuncialibus pediculis hærentia, per maturitatem nigra, in apiculum deſinentia, à quo quatuor coſtulæ minimùm alatæ ad pediculum vſque porriguntur: in ſingulis capitulis *ſemen* ineſt vnicum, flauum, oleaginoſum, nullo ſapore manifeſto: *folia* Myagro ſimilia, minora, hirſuta, aſpera, nonnihil ſucculenta, quæ per caules & ramos diſpoſita, nullo pediculo, amplexicaulia, alas vtrinque pinnatas proferunt, ſapore viſcido, & niſi obſtet leuiuſcula acrimonia, fatuo, infima ex longis pediculis leuiter ſinuata ſunt.

Sunt autem plurimi anni, ex quo hanc plantam vocaui Myagro affinem cum capitulis rotundis. Semen huius miſſum à Domino Doctore Schvvartzio Myagri nomine.

C.Bauh. Phyt. Myagrum 6. ſiue Myagro ſimilis ſiliqua rotunda, quæ Io. Bauhino creuit.

Camer. ad Matth. Germ. Myagri ſpecies cum rotundis capitulis, ferè eiuſdem naturæ cum Myagro. Et Epit. Pſeudo-Myagrum 3. ſpecies 2. Myagri putati, exilior, vaſculis rotundioribus, alicubi in aruis ſpontè naſcens.

Locus & tempus

Annua planta flores & ſemina fert matura cum Myagro, Iulio, & Auguſto, ac quotannis ſe ipſam ſeminat. Myagro affinis cum capſulis rotundis & flore luteo in Ill. Princip. horto florens & virens cum ſuis capſulis Iunio 1608. Stutgardiæ.

MIAGRO SIMILIS FLORE ALBO.

Deſcriptio

NVmeroſa ſtatim à *radice* fundit *folia*, glabra, vncias tres longa ad Iberidis folia accedentia, laciniata nonnihil: Inter quæ *caules* ſurgunt, medullà farcti, alis concaui: Quarum exortum, folia ambiunt alata, & veluti denticulis laciniata. *Floſculi* in faſtigiis candidi, exigui, quos *vaſcula* ſequuntur ſubrotunda, acuminata, longo pediculo hærentia, ad Myagrum cum rotundis ſeminibus accedentia. *Radicula* longa, alba, ſimplex, vel cum paucis fibris.

Locus

Inter Bononiam & Florentiam reperi cum floribus & capitulis. Dominus Agerius quoque Bononia delatam communicauit.

SESAMVM VETERIBVS.

CAP. XX.

Radix

SEſamum, vt Theophr. ſparſim habet, pingue eſt, *radice* ſingulari cohæret, numeroſiore tamen, quàm Milium: *ſtirpe* aſſurgit ſimplici, altâ, ſurſum vires ſuas omnes intendente: *caule* ferulaceo, multiplici quoque magis, & craſſiore, quàm Milium, calamo conſtat, vnde omnium, quæ ex æſtiuis ſementibus ager recipit, Seſamum terræ moleſtiſſimum eſſe, plurimúmque poſſe emaciare putatur. *Flos* etiam foliis conſtat. Tota quadraginta diebus à ſatu conſummatur. Sua proprietate cernitur: nam *ſemen* gerit in *ſiliqua* magnopere circumſeptum, modo peculiari quàm legumina. Seſamum viride nullum animal mandit, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis, ſed ſiccatum acceptius euadit, fructúſque eius ſuauis efficitur, candidus dulcedine præſtat, nam genus quoddam candidum.

Caudex. Caulis

Flos

Semen. Sapor

Genus candidum. Folia. Semen. Color

Plinius tribuit folia ſanguinea, caulem ferulaceum: ſemen in vaſculis, ab Indis venire ait, ex eo oleum confici, colorem eius candidum: Simile hinc eſſe in Aſia Græciaque Eryſimum, idemque fore, niſi pinguius eſſet quod Irio vocetur, medicaminibus annumerandum potiùs, quàm frugibus. *Et paulò inferiùs*, Seſamam in calida maceratam exporrigi iubet, deinde confricari, frigidæ immergi, vt paleæ fluctuent, iterúmque exporrigi in Sole ſuper Lintea. Quod niſi feſtinatò peragatur, lurido colore muceſcere. *Dioſcorides* omiſſâ deſcriptione, vires eius inter fruges ita perſequitur. Seſamon ſtomacho nocet, & animæ grauitatem facit, ſi quando commanducata dentium commiſſuris inhæſerit. Admota verò neruorum craſſitiem diſcutit, aurium fracturis & inflammationibus, ambuſtis item, & coli doloribus ac Ceraſtæ morſui medetur. Capitis autem dolores ex ardore contractos cum roſaceo lenit. Sed & herba in vino decocta eadem præſtat, ſed maximè oculorum inflammationibus doloribuſque prodeſt. Ex ipſo quoque ſemine fit oleum, quo Ægyptii vtuntur. Sententiam verò verborum Dioſcoridis ferè explicat, inquit Cornarius, Plinius lib. 22. c. 25. his verbis, Seſama trita in Ouo ſumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflamma-

Irio

Seſami Vires

tioni illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hæc amplius oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit. Stellionum morsibus resistit. Item vlceribus quæ cacoëthe vocant. Hoc Plinij loco vulgata exemplaria vino, pro Ouo habent quod verisimilius vetus Codex noster legit. Deinde in vulgatis est, amplius hoc, quod vetus habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Quod autem Stellionum morsibus resistere dicit, Diosc. non habet, nisi Cerasten Stellionem reddidit. Aetius certè lib. 13. cap. 12. ad Stellionis morsum, Sesamum vtiliter imponi tradit. Ita etiam Paulus lib. 5. cap. 10. Sed & artuum doloribus conuenienter imponi posse apparet, [illegible] per α legi debet non [illegible] per o, quod intestinum crassum significat.

Plinius mutatur.

Galen. lib. 7. Simpl. Pharm. Sesamum, inquit, non parum viscosi ac pinguis in se habet. Vnde meatus obducit simulque mollit, & moderatè calidum est. Eandem vim habet & Oleum ex ipso. Sed lib. 1. De aliment. ait, Pingue est Sesamorum semen. Quapropter etiam repositum citissimè oleosum fit. Ob id igitur citò replet eos qui ipsum edunt, euertitque stomachum, & tardè concoquitur & pingue alimentum corpori præbet. Hinc clarum fit vigorem & robur ventris partibus addere non posse: quemadmodum neque aliud quid de pinguibus. Est autem & crassi succi & ob id neque citò transit. Edunt autem ipsum solum non ita valdè, sed cum melle cocto in placentas efformant, quas Sesamidas plerique vocant. Inspergunt etiam ipsum panibus.

Oleum.

Oleum Sesaminum, vt tradit Mesues, impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

Cæterùm, vires, quas Sesamoidi Diosc. ascripsit, Plinius, dictatore Cordo, Sesamo assignauit, malè Sesamum pro Sesamoide in hoc auctore legens. Plinium autem, quod idem miratur, secutus est Ruellius.

Plinii error.

Ruellius err.

Memorabile illud est, quod Q. Curtius refert, militem, qui cum Alexandro Caucasum transiret, ac inopiâ frumenti, cuius nihil, aut admodum exiguum reperiebatur, propè ad famem veniret, succo ex Sitama expresso haud secus, quàm Oleo artus perunxisse.

Sitama.

Sesamum quoniam à Diosc. non describitur, fit vt in eo demonstrando plurimùm erretur. Si quis loca expendat de Sesamo apud Theophr. Dioscor. & Plinium, colligere est, nullam earum plantarum, quæ pro Sesamo passim ab Authoribus accipiuntur, esse verum Sesamum. Prior quidem Sesami nomine vulgò recepta, de qua hoc capite agimus vera videtur, sed vera certò affirmari non potest. Sesamum, qui arbitrantur Myagrum Dioscoridis non agnitum decipiuntur. In Sesami & Myagri explicatione, ait Guillandinus, mirum quàm Matth. cæcutiat, quando Myagrum esse, Sesamum primò à se loco locatum, nescit. Sesamum Cordi & Tragi, Sesamum Matthioli quorundam, dicitur nobis Myagrum Cameline. Non solùm Officinis notum est hodie Sesamum, sed etiam quibusdam locis apud nostros [inquit Cornar.] nascitur, & in cibi vsum venit, Lentis modo coctum: Appellant autem Schwaden. Sed decipiuntur, aiunt Cord. in Diosc. & Gesn. hort. qui Sesami loco accipiunt Schwaden. Multùm rei herbariæ consuluissent, si, quod decuisset, indicassent quid per Schwaden intelligerent. Dicere quis posset eos ignorasse quid scriberent, aut saltem inter scribendum dor-

Æquiuoca.

Sesamum Myagrum

Myagrum Cameline.

Corn. Cord. & Gesnerus taxantur.

miuisse. Sesamines flores [Itali *Iesemimos* vocant] Sunt qui à Sesamino semine distinguere non valeant, Cordus. De hoc lib. 15. sub Gelsemino. Sesaminum cum Sesamoide confundit Plinius, vt dictum, & eum secutus Ruellius.

Gelseminū. Sesamoides.

Quale porrò sit illud oleum de Sosyma (cuius meminit M. Paulus Venetus) paruulos nigros faciens, considerandum aliis relinquimus, nos nihil tale de oleo Sesami annotatum inuenimus, fortè oleum Sesami miscebatur cum aliis.

Sosima oleum.

Officinæ pleræque Myagrum [flachsdotter] Sesamum appellant, ac malè eo, eiusque oleo, pro Sesamo vtuntur, nobis attestantibus Matth. & Dodonæo. Sesami olei vice, quod exhibebat Haly pueris quamprimùm erant nati, nos feliciter vti consueuimus oleo lini, quod etiam faciebat Valembertus. Sesamo deficiente substituit Tract. qui pro quo, Semen Lini.

Substituta Myagrum Oleum de myg.

Semen Lini.

SESAMVM.

Descriptio

Sesamū per *caulem* cubitalem *folia* habet semuncialibus pediculis hærentia, crassiuscula, ex atro virore nonnihil rubentia, oblonga, acuminata, subinde quoque sinuata: ex quorum alis *flores* emicant, calathi formâ, oblongi, albi, hinc nascentur *siliqua* rectâ secundùm caulem ascendentes, quatuor costis donatæ: in quibus *semen* dulci albâ medullâ præditum.

Accepi à Cl. Paludano Sesami Indiæ Orientalis nomine, semina, alba, oblonga atque compressa, modicè acuminata, qualia præcedentis, quæ vix diuersa existimarim. Quædam eorum pullo sunt colore, quædam fusco, sapore dulci.

Tametsi Sesami semen, à quo copiosum exprimitur oleum, Officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur Seplasiarii, qui Sesami plantas viderint vnquam, cum nullum, vel rarissimum, quòd agros steriles reddat, feratur in Italia. Siquidem quod in Myropoliis habetur, ex Græcia & Peloponneso ad nos conuehitur. Hæc Matthiolus, qui in prioribus com. figuram exhibet hoc titulo, Sesamum aliorum, in post. verò hoc, Sesamum. Ait autem is: Mihi planta, quam pro Sesamo hîc depingi curaui, quamque misit ad me Pisis Lucas Ghinus, si verùm fateri debeam, non placet, quòd Historiæ refragetur, quam de Sesamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Quare non ausim ego affirmare hanc geminum esse Sesamum, quòd in primis culmum non gerat milio crassiorem, altiorem, numerosioremque, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus semen: Deinde quòd eius folia non rubescant, nec flos

Sesamum aliorum.

herbaceo

herbaceo sit colore. Hanc autem plantam depingi curaui, ea saltem ratione, vt illud lectores admonerem, quod ea, meo iudicio, notis veri Sesami non respondeat: quodque in manifesto errore versentur, qui secus opinantur. Non ausim [inquit idem in Hist. Germ.] dicere herbam hic pictam esse verum Antiquorum Sesamum, vt quidam existimant, potest verò meritò dici Pseudosesamum.

Pseudo-sesamum.

Ast dixit sententiam suam Matth. videamus nunc alios, an hæc planta pro legitimo Sesamo sit recipienda. Semen Sesami officinarum [ordiuntur in Adv. Lob. & pena] perpetuo nomine & vsu Sesamum fuit, quod satum vidimus adultum. Si ruborem desiderat in Sesamo Senensis, doctus in illo pudorem, vt qui vnius plantulæ fortè aridæ animaduersione, de Sesamo aduersus omnium iudicia statuerit. Sesamum vocatur Dodonæi hist. frugum, & in Ital. Camer. in Hist. & Epit. Matth. Lob. Icon. Pl. Tabern. & Anguill. cui & *Susimani*, & in Sicilia *Giugiulena*. Quam benè verò Wirsung. in ind. suæ med. vocat, Leindotter semen Iasminum, Sessaminum, perpendant lectores.

Matth. carpitur.

Sesamum Matthioli.

Wirsung arguitur.

Prosper. Alpin. (*Sempsen, Sempsem* & *Sesamum* dicitur) Histor. Lugd. vt & Camer. horto Sesamum verum. An Tragus de hac (sibi fortè non ritè cognita,) Sesamus peregrina & ipsa iam pridem ad nos adportata est, nostrati per omnia ferè similis.

Nomina linguarum

Sesamum & Sisamum, Sesama Latin. *Σήσαμον* Græc. Leindotter/ flachsdotter. Germ. Gall. *Iugoline*. Ital. *Sesamo*. Hisp. *Iorgilim* & *Alegria*. Arab. *Sempsem*, siue *Sensera*. Offic. vulgò *Giugilena*, Camer. Epit.

Locus.

Sesami semen acceptum Lutetiâ à Chirurgo insigni Rassio, seminaui in Horto E. C. Habui etiam semen à Fratre Casparo Bauhino & à D. Doctore Io. Schvvartz. Vidi etiam Venetiis. Basileæ in horto. Di. Dis Iacobi Zvvingeri, à quo etiam semen habui.

Temperam. & Vires.

Oleum quod Ægyptii *Siris* appellant, ad cibos in frequentissimo est vsu. Plantæ decocto vtuntur in fotu ad Ophthalmias, ad tussim, anhelitúsque difficultatem, pleuritidem, perimeumoniam & tumores duros scirrhosos: mulieres pro vteri duritie insessiones faciunt, & vtuntur ad capitis furfures, liuorésque faciei: & ad tumores scirrhosos: planta & seminibus coctis cum melle, ad exiccatos neruos, ad combustas partes, ad calidas inflammationes: Decocto in clysteribus ad colicos dolores, & ad emolliendam aluum: Ad mouendas menstruas purgationes. Seminis ad cibum vsus est antiquus, pauci est nutrimenti.

Ad ... fecun.

Oleum fæcémque eius bibere, vt impinguescant mulieres in balneis familiarissimum habent. Oleo etiam ad multa alia Ægyptii vti consueuerunt quippe ad cutis pustulas, asperitatem, atque omnem defœdationem ex humore melancholico comitatam, tum epoto, tum in cibis frequentato, vel ipsis affectis partibus inunctis. *Secretum* apud quosdam ad cutis pruritus, eius quatuor vncias multis diebus bibendam exhiberi, ad anhelitus difficultatem, pleuritim desperatam, peripneumoniam, ad mouendos menses, atque ad vehementes stomachi, intestinorum, vterique dolorum cruciatus demulcendos, intus & extra. Non solùm hæc Ægyptiis manifesta fuerunt, sed multi alii ferè eadem memoriæ prodiderunt, vt est Rhasis, Auicennas, Haly, Serapio, atque alii. Sesami vires ex Antiquis antè sunt scriptæ.

Ad pinguesc. Ad cutem.

TELEPHIVM VETERIBVS.

CAP. XXI.

TElephium, inquit Dioscorides Portulacæ simile est & *foliis* & *caule*: alas verò binas habet singulis foliorum geniculis inhærentes. A radice ramuli [addit Matth. Codex *στενά, λεπτά*, id est, angusti, tenues,] seni, septeníve prodeunt, foliis referti cœruleis (*κυανοειδῆ*, quam vocem Plinius non expressit, crassis, lentis, atque carnosis: *flores* denique lutei, aut candidi (Vet. tantùm *λευκά*. Sed vulgatam lectionem rectiorem vult esse Goupylus, quòd in Telephio flores lutei spectentur, Sarrac.) Nascitur in vineis & locis cultis Vere.

Folia Portulaca.

Dioscoridis Notha tradunt, quibusdam sempervivum sylu. dici, Esse & qui Portulacam sylu. appellent, Romanos illecebram, Aegyptios Anoth, Aphricos Atirtopurin.

Telephium ita describit Plinius, vt ex Dioscor. transtulisse videatur. Verba eius hæc sunt: Telephium Portulacæ simile & caule & foliis. Rami à radice septeni, octoníve fruticant, foliis crassis, carnosis. Nascitur in cultis & maximè inter vites.

Vires.

Folia, authore Diosc. ad sex horas imposita, vitiliginem albam sanant: verùm postea hordeaceam farinam adhibere oportet. Tollunt & vitiligines, ex aceto in Sole illita: sed vbi inaruerint, abstergi ea oportet. Eadem & Plinius, nisi quod in vsu ad vitiliginem dissentiunt, & hac parte rectiùs Cornarii iudicio videtur hoc quod Plinius tradit: Illinitur lentigini, & quum inaruit, deteritur. Illinitur & vitiligini ternis ferè mensibus senis horis noctis, aut diei. Postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

Telephio siccantem & extergentem facultatem adscribit Galenus, non tamen manifestè calidam, ita vt primo quidem ordine calefaciat, siccet autem secundo intento, aut tertii initio: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas, & alphos cum aceto sanat.

Veniunt autem nomine Telephii plures plantæ: Ac primùm quidem Telephium Guillandini, quod nobis placet & Telephium Scorpioides vocamus, de quo mox. Est & Telephii genus fruticosum peregrinum. An hæc Hist. g. lib. 11. Colutea Scorpioides minor. Nec est Telephium, Fabaria siue Faba pinguis, vt quidam volunt apud Matthiolum. Est enim hæc Anacampseros, de qua dicemus Hist. nost. lib. 35. Telephium Gal. in Glossis Hippocr. diuersum puto à Dioscoridis Telephio propriè dicto, & idem cum Semperuiui siue Aizoi tertia specie lib. 4. Dioscor. quæ etiam Telephium dicitur: nos igitur non dicimus cum Cornario simpliciter Telephium esse Fagenrrüblein, vt dicemus capite de Sedo paruo ex flore luteo.

Telephii æquiuocationes.

Teleph. Scorpioides. Colutea Scorpioides minor.

Anacampseros.

Sedum siue semperuiuū paruum ...

TELEPHIVM SCORPIOIDES.

EX gracili *radice* aliquot emittit ramulos, palmares & sesquipalmares, tenues, teretes. folia rara, breui pediculo annexa, Portulacæ minùs succulenta, læuia, indiuisa, candicantia Cæsalp. quibus subsunt bina exigua, circinata, Coluteæ Scorpioidis, forma & magnitudine. Mihi

Descriptio.

imitatæ, tuberculis semen falcatæ Lunæ effigie continentibus, gibbosæ.

Dodon. Gall. Scorpioides. Belg. Scorpion' fruyt, quibusdam ha fenoore: Gall. *Aureille de Lieure*, Lat. n fol. Scorpioides prior: ad Scorpioides accedit ac legitima Dioscoridis apparet: à Plinio Lat nè Scorpius herba appellatur. Lob. Adv. Obs. & Icon. Pl. Scorpioides repens Bupleuri folio Dodon. effig. 48.

Scorpioide. Scorpion. herba Plinio.

Tabern. le. & Hist. Scorpioides Bupleuri folio, Raupenkraut. C. Bauh. Phyt. Scorpioides 2. siue Bupleuri folio. Est hoc quibusdam Clymenum Diosc. & Clymenum alterum Plinii, alius Catanance.

Locus & tempus.

Scorpioidem siliqua simili Erucæ primò repertam Monspelii prope patibulum & Castelnau, in colle iuxta viam ad ripam fluuii: Folia videntur habere aliquam acrimoniam: siliquas fert cum floribus mense Aprili: hanc denominaui Scorpioidem, non quidem Diosc. postquam vidissem à Dodonæo depictam, postea obseruaui Tiguri in horto Petri Turgulacei Chirurgi insignis. Geneuæ prouenit in horto, floruit & semen protulit, quod Autumno germinans hiemem pertulit, virens adhuc mense Ianuario, postea emortuum nouo frigore superueniente. Basileæ in horto D. Felicis Plateri florens & siliquas habens Iunio mense, in horto Patris à Fratre satum Basileæ. Patauii in horto Cortusii pulchrè virens mensis Martii principio. Montbelgardi satū facilè prouenit sed hiemem vix perfert, multò maius quàm Monspel. eradit; haben in Horto E. C. vbi etiam in maiorem prouenit altitudinem quàm Monspelii. In Oliuetis & aridis montosis Monspelio vicinis, frequens Lobelio occurrit hæc, alibi rara planta, nec nisi in hortis visitur.

SCORPIOIDES MONTANVM.

Descriptio

SCorpioides montanum Herbariis quibusdam dictum in altis & asperis montibus nascitur, *radice* crassiuscula, nigra, in fibras multas & breues se diducente: *foliis*, multis, longis, angustis, lanuginosis, Leucoio purpureo similibus, sed margine non incisis: *caule* palmum alto, foliola pauca mittente: *flosculis* tribus vel quatuor, cæruleis, in exiguum, rotundumque *capitulum*, siue Corymbum conglobatis. Rara hæc planta est, montiumque solitudinibus inaccessis tantum familiaris.

Quum rara sit planta oportebat annotare locum particularem vbi prouenit.

C. Bauhinus Phyt. Scorpioides 2. siue montanum Hist. Lugd. quid?

HYPECOON VETERIBVS.
CAP. XXIII.

HYpecoon Diosc. autore, aliqui Hypopheon vocant. Nascitur in frumento & aruis. *Folium* habet Rutæ simile: *ramos* paruos. Vim habet respondentem Papaueris succo, Scribit Plinius Hypecoon in segetibus nasci, foliis Rutæ. Naturam eius eandem quæ Papaueris succo.

Hypecoon Rutæ folio.

Galenus: Hypecoon, inquit, frigefacientem vim habet, ex tertio ordine frigefacientium, vt à Papauere parum absit: Ita etiam Paulus. Non satis inquit Cornarius, notum est hodie quæ herba sit, de qua hic scribunt prædicti.

Temperamentum.

Hypecoum Dodonæi, quod in purg. exhibet, cuique historiam Hypecoi Dioscoridis ascribit, Hypecoum siliquosum dicimus. Plantam verò Hist. Lugd. titulo Hypecoi demonstrat, eamque falsò Dodonæum in purg. Hypecoum Dioscoridis facere scribit. Thalictrum paruum esse dicetur lib. 30. Nihil tamen minùs est quàm Hypecoum Dioscoridis, quod Matth. in com. Ital. & Lat. cum magn. fig. & ex eo Camer. ad Hist. Germ. & Epit. Matth. Hypecoi nomine pingit. Alcæa hæc est, vt videre licet Histor. nost. gen. lib. 23.

Hypecoi æquiuoca. *Hypecoum siliquosum.* Thalictrum.

Alcæa.

HYPECOVM SILIQVOSVM.

PLurimos ex *radice* simplice, Geranii Robertani vel potiùs moschati æmula, rubescente, caules emittit læues, pedales, in alas frequentes, circa summum diuisos: *folia* maiore ex parte fundit quoque radix, Rutæ syluestr. tenuifoliæ aut Fumariæ similia: *flores* lutei è senis componuntur foliis,

Descriptio.

duobus aduersis magnis, neruo viridi donatis, ex sublongo quadrangulis, quatuor reliquis interiectis multò minoribus, in quorum mediò apices. *Semen* oblongum fert, *siliquis* inclusum articulatis, tres, quatuorue vncias longis, rotundis, multumque falcatis.

Matth. in post. com. Ital. pictutam habet nomine Cumini silu. alterius sine descriptione.

Aduers. quæ describunt & depingunt, Cuminum alterum Dioscoridis siliquosum vocant.

Aduersariorũ figuram & titulum retinent Icon. Plant. & adhuc exhibent alteram, quam Cuminum silu. alterum siliquosum Lobelii inscribunt. Is autem Obs. eandem cum Clusio figuram habet, cui titulum facit. Cuminum silu. alterum Dioscoridis: Italorum Hypæcoum Clusii & Dodonæi. Clusius porrò, qui melius descripsit quàm alii, potissimùm florem, ait. Cùm primùm hanc plantam obseruarem, illicò mihi visa est plurimùm ad Hypecoi Historiam accedere, quod Græcis ὑπήκοον & ὑπόφειον dicitur. Non desunt tamen qui ad Cuminum syluestre alterum Dioscoridis referre malint, licèt facultates sint dissimiles. Vocatur hæc Granatensibus & Murcianis *Adoriia*. Cur tandem planta, quæ Græcis ὑπήκοον & à nonnullis ὑπόφειον teste Dioscoride, dicitur, pro Cumino syluestri sit habenda, nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad se nullam Matthiolus refert, si Dodonæum non fallit pictura.

Camer. hort. Cyminum syuestre alterum Matthioli vel potiùs Hypecoum Clusii. Camer. in Hist. Germ. & Epit. Matth. Cuminum syuestre alterum, Græcis, κύμινον ἄγριον ἕτερον. Ital. *Cimino salvatico secundo*. Huius effigiem Camerarius ex nostra planta sicca, olim Gesnero cum aliis plurimis communicata, depinxit.

Tabern. Icon. Cuminum silv. 2. Hypecoum Diosc. Grosser horn kummel. Item Cyminum siliquosum minus, klein horn kummel.

Locus & tempus. Hypecoum Clusii, Monspelii cùm essem reperi cum flore & siliquis propè Lacum, non longè à Balneo, quod à Baleruch cognominatur: quod non magnum: aquâ salsâ & ita calidâ vt vix quis calorem pati possit. D. Dalechampius cùm ei demonstrassem transeundo Lugduno ex planta mea sicca curauit depingendum: Gesnerus ad meam descriptionem adscripsit. Securidacis aliquos malè adnumerare. Florens Iunio vidi Basileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri. Inter semina quæ hortulanus Ducis Florentini Stutgardiam misit accepi nomine Hypecoi Candiæ: quod seminaui in Horto Illustr. Exc. C. Montbelgardi.

(Securidaca) (Hypecoum Candiæ)

DENTARIA QVINQVEFOLIA.

Cap. XXIV.

Descriptio. R*Adicem* habet Coralloides prima, è squamatis denticulis compactam, albam, nitidam: *caules* cubitum alti, tenues: *folia* quina in idem punctum coëunt, Pentaphylli modo, oblonga, acuminata, circumcirca serrata, paucis neruo medio obliquis in marginem exporrectis venis: *flores* summo caule hærent Hesperidum ex albo purpurascente colore, quibus & non absimiles superueniunt *semen* continentes *siliquæ*.

Hanc sic describit Clusius. Est dentata radix, siue inæqualis, & pluribus crassis squamis exasperata, & raris fibris inter illas nascentibus, prædita, ex qua prodit caulis rotundus, pedalis, in quo per interualla quina folia longiusculo pediculo subnixa, longa, in ambitu serrata, molliora quàm in superiore, neque adeò saturâ viriditate prædita: flores in summo fastigio iam dictæ floribus persimiles, quatuor videlicet foliis, Leucoii florum instar, constantes, colore dispari.

Dodon. de purg. in append. Violam appellat propter florum cum Leucoiis similitudinem.

Camer. ad Hist. Germ. Matth. Dentaria dicitur: in Epit. Dentaria minor, siue Sanicula quinquefolia. Ital. *Dentaria minore*. Germ. Zanfraut. Eidem in hort. Dentaria bulbifera Pentaphyllos. Clusio Dentaria 7. siue pentaphyllea 2. à foliorum vni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortasse dici posse videtur.

Huius meminit Iosias Simlerus ad finem Commentarii de Alpibus his verbis, wilder senff herba eius nominis prior vno pediculo septena habet folia, supremo caule multos flores purpureos, & partim albos [albos ego, inquit Clusius, duntaxat conspexi] post quos cornicula subnascuntur semen continentia minutum [non satis exactè obseruasse videtur, nam Hesperidis semini dispar non est] compressum: radix subest alba alabastri modo splendens, squamea. Nos Dentariam vulgò nominamus à forma radicum, quòd ex pluribus squammis, quasi dentibus componatur. Dodonæus ad Leucoium referre posse putat.

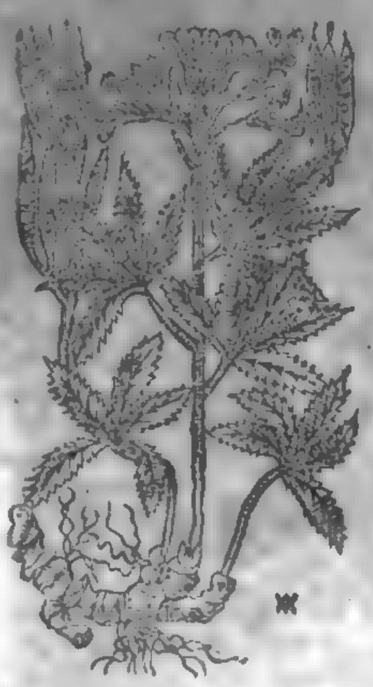
Locus & tempus. Mackliniæ nascentem conspiciebat Clusius in cultiss. horto Ill. V. Io. de Brancion ex Allobrogibus & Italia acceptam. Ad cubiti altitudinem crescit cum Coralloide altera septifolia, vmbrosa loca amat, & latices, primo Vere statim emergit. Simlerus.

CORALLOIDES PRIMA, QVINquefolia.

Cap. XXV.

Descriptio. A *radice* nodosa, & in plurimos articulos distincta, tenuibúsque aliquot fibris, ex articulorum distinctorum prodeuntibus donatâ, exeunt aliquot *folia*, longis pediculis nixa, in quinque profundas & ad pediculum vsque sectas lacinias, in ambitu crenatas, diuisa, scabra, & tactu aspera, saturè virentia: *caulis* pedalis aut amplior, rotundus, summo fastigio, quinos aut senos *flores*, bulbiferæ floribus similes gerens, colore tamen paulò magis saturatè purpurascente, qualis ferè in floribus Violæ latifoliæ non viuacis, quam nonnulli Lunariam Græcam appellant: succedunt capitula longiora *semine* plena.

Gesner. not. Gesner.in Hist.Cordi, figuram ponit è Kentmanno acceptam, dicens: Aliqui, ni fallor, Coralloidem Cordi, Saniculam albam vocant, alii temerè Aconitis adnumerant. Hæc ille, qui si plantam hanc nostram intelligit, figura non placet. Cordum etiam aliam intellexisse existimarim. Idem de hort. scribit esse Saxifragæ montanæ speciem, ac rursus eandem nomine Saniculæ foliis Pentaphylli maioris ex Matthiolo indigitat. Ibidem quoque Saniculam albam appellat, & Hessiacam ac Italorum Dentariam.

Matth.in Diosc.lib.4.cap. de Symphito, hanc describit dicens: Recensetur à Germanis inter Symphiti genera quædam foliis Pentaphylli maioribus. In post. com. Ital. non solùm describit, sed depingit quoque, titulo, Dentariæ alterius.

Aduersi.picturam habent non vsque adeò commodam, hoc titulo: Nemoralis alpina herbariorum Alabastrites, Coralloides Cordi: Meliorem hoc nomine habet Lob.Icon.Plant.

Clusius in Pann.hanc ita inscribit: Dentaria Matthioli, Pentaphyllos 4. Est hæc inibi sine descriptione. Eandem exhibet Hist.post. cum descriptione, quam hoc in loco posuimus, sub hoc titulo: Dentaria 6. Pentaphyllos 1. Sextam, inquit, Coralloidem alteram dixisse Cordum, nonnulli arbitrantur. Matthiolus Dentariam minorem: mihi Dentaria πεντάφυλλος prima à foliorum vni pediculo inhærentium numero, non ineptè fortasse dici posse videtur: quemadmodum nec Dentaria ἐννεάφυλλος altera.

C. Bauh. phyt. Dentaria 1. siue Pentaphyllos: Dentaria minor Matthioli.

Tabern. lapsus varii Ni imperitior Taberna foret, grauem sanè censuram mereretur. Tres quandoquidem vnius plantæ figuras proponit. Quarum, quam 1 in hist. facit, in ic. Dentariam quinquefoliam, & Consolidam Dentariam vocat. Cui in Hist. 2. titulum tribuit in ic. Dentariam alteram Matthioli appellat. Cuius in Hist. tertio loco meminit, ea ab ipso in Icon. Dentaria corallina altera nuncupatur. Egregius, mehercle, Botanicus:

Qui variis titulis lectores ludere nouit.

Cæterùm hæ & aliæ, quia radices habent Coralli æmulas, ideò Coralloides & Alabastrites cognominantur. Sunt autem qui has ad solidagines referant & Symphita, alii inter Saxifragas, alii inter Saniculas recenseant. Nobis in hac controuersia, huc collocare integrum esto, donec vel tu, vel alius aptiorem perquirat locum.

Ad Allobrogicarum Alpium radices supra Lemanum lacum, cum sequente sponte nascentem obseruare memini (inquit Clusius) ante quadraginta annos, dum per Heluetios, è Gallia Narbonensi in patriam redirem, præclusâ per reliquam Galliam viâ, feruente bello inter Imp. Carolum V. & Galliæ Regem Henricum II.

CORALLOIDES ALTERA SIVE SEPtifolia.

Descriptio Altera Coralli aut alabastritis marmoris politi æmulam habet *radicem* obliquam, tuberibus inæqualem: *caules* cubitales: ex quibus orti pediculi *foliorum* sustinent duas aut tres coniugationes, quibus superadditur semper extremum instar: singularia verò folia oblonga, serrata, Coralloidis præcedentis foliis sunt proxima, paullò maiora: *flores* similiter extremo cauli ex longis pediculis hærent magni, Leucoii aut prædictæ Coralloidis similes, è quatuor foliis compositi, colore niueo vel purpurascente, hosce sequuntur in longis siliquis *semina* compressa.

Clusii descriptio hæc est. Huic aliquot è radice exeunt folia, quina interdum, sed maximâ ex parte septena, longæ costæ inhærentia, foliorum Fraxini instar digesta, hoc est, vt ex aduerso bina semper respondeant, folium impar extremam alam occupet, omnia in ambitu serrata, dilutius virentia quàm Sextæ [Dentariæ 1. quinquefoliæ] folia & subtus candicantia: caulem etiam pedalem, rotundum, binæ aut ternæ foliorum alæ, iis quæ à radice prodeunt non dissimiles, ornant: eius autem summum, flores superioris floribus pares, quatuor videlicet foliis constantes, candidi tamen coloris: cornicula quæ succedunt, etiam paria, simile semen continentia: radix minus squamata, quàm præcedentis, Quintæ (Coralloidis Enneaphylli) radici fermè respondens, & paucis crassioribus fibris firmata.

De Coralloide hac & minore bulbifera hæc Cæsalpinus tradit: Duæ in montibus nascuntur frequentes in syluis, quas vulgò Dentarias vocant, distant inter se magnitudine: nam maior *maior septifolia.* Folia fert ab radice diuisa in septem vt plurimùm partes, Ellebori nigri modo, mollia, angulosa, Cichorii modo, inferiùs subcandida: caulem simplicem, cubitalem aut paulò breuiorem, in cuius cacumine vnicum folium, similiter diuisum sustinet, è cuius sinu ramulus attollitur, in quo flores candidi, vt Leucoii, & siliquæ simplices, quod in hoc genere paucis contingit: *Descriptio* radicem digiti crassitudine summâ tellure obliquè *Alabastrites.* tendentem, frequentibus geniculis pulchrè dearticulatam, colore candido, splendentem alabastri modo, quasi dentes, vnde nomen assumpsit, quæ tamen vetustate nigrescit; sobolem à latebris *Locus.* candidam ferens: hæc tantùm in altissimis nascitur. Minor ad decliuiora etiam loca descendit,

flores, cuiusmodi sunt præcedentium, purpura (quam magna ex parte sicci amittunt) dilutiore nitentes: *semen* & *siliqua*, vt heptaphyllæ. Verùm & præter hæc omnia ad foliorum alas bulbi quidam, veluti in Lilio croceo bulbifero, adnascuntur, per maturitatem nigricantes, ex quibus non secus ac ex semine propagatur.

Lobel. Obs. & Ic. Pl. Dentaria Bulbifera. Clusius Pann. Dentaria 1. Hist. post. 4. siue baccifera. Cæsalpin. Dentaria minor Lycoctoni Pontici Diosc. & Theophrasti Aconiti genus. Vide antè verba Cæsalp. capite de Coralloide septifolia.

Tabern. mot. — Tabern. Hist. Dentaria 4. Icon. Dentaria septifolia. Eccur vocat Septifoliam, cùm plerumque quina proferat, vt pictura eius & aliorum demonstrat.

C. Bauh. Phyt. Dentaria 2. siue baccifera.

Coralloidis pulchram speciem attulit Frater collectam in monte Castello Patauii. Anno 1595. Iunii 6. eandem ni fallor vidi Heidelbergæ in Horto Di. Sprengeri cum bulbis in caule, quos accepi plantandos Montbelgardi in Horto Il. E. C. Misit etiam nomine Dentariæ bulbiferæ: Habui etiam Argentinâ à Friderico Meyer.

Cæterùm, nullas harum plantarum facultates Clusius competit.

ACONITVM LYCOCTONVM DODOnæi siliquosum, ad Coralloides fortè referendum.

Descriptio Synon. — EIus icon in peruetusto manuscripto Græco codice repertur qui Viennæ Pannoniæ in Bibliotheca à D. Maximiliano 2. Imp. Aug. instituta asseruatur. *Folia* ei sunt non omnino vt Platani, sed lata: *caulis* tenuis & læuis: *siliqua* tenues & oblongæ: *radices* non modò cirros, verùm ipsas Squillas marinas referre videntur. Lycoctonum tertium Ponticum cognominatum Dioscoridi esse potest Dodon. Hist. Lat. in fol. 436. *Mihi videtur* figura à Dodonæo ficta aut pessimè expressa: ac existimo à Barbaris ita effictam plantã partim ad descriptionem, partim ex aliqua planta ineptè, vt solebant Barbari: si considerentur siliquæ & flores, fortè videbitur habere aliquid commune cum Coralloide: Dodonæi descriptio est fortassis ex figura. C. Bauh. Phyt. 332. Aconitum 3. siue Lycoctonum foliis serratis, siliquis oblongis: an tertium Dioscoridis?

LYSIMACHION VETERIBVS.

CAP. XXVI.

LYsimachia, quam aliqui Lytron appellant, inquit Dioscorides, *caules* emittit cubitales, aut etiam altiores, tenues, fruticosos, à quorum geniculis *folia* prodeunt salignis similia, gustu astringentia: *flos* est fuluus aureúsue. Nascitur in palustribus & secus aquas.

Locus — Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam quæ ab eo nomen, teste Plinio, accepit, celebrata Erasistrato. Folia habet Salicis, viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore graui. Gignitur in aquosis.

Hæc Græcis Λυσιμάχιος & Λυσιμάχιον dicitur, Latinis Lysimachia, à Lysimacho Rege inuentore: vel à pugna dirimenda: id enim est λύειν τὴν μάχην certamen dirimere. Est enim ei vis etiam belluarum animos feroces, & mutuos hostiles congressus placandi.

Vires — Foliorum succus quà pollet adstringendi vi, vt refert Dioscorides, sanguinis reiectiones supprimit: valet etiam ad dysenteriam, seu potui datus, seu etiam clystere infusus: fluorem quoque muliebrem sistit subditus in pesso. Sed & herba sanguinis è naribus profluuio subuenit, iisdem indita. Est & vulneraria, sanguinemque supprimit. Acerrimum verò nidorem suffita reddit, adeò vt & serpentes abigat, & muscas enecet.

Vim & vsum medicum sparsim proponit Plinius: Vis eius tanta est vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Lysimachiæ odorem fugiunt serpentes: Si ore sanguis reiiciatur, siue fœminarum vtero, Lysimachia pota, vel illita, vel naribus indita, sistit: atque etiam recentibus plagis medetur. Capillum Lysimachia flauum facit.

Galenus. Lysimachia, inquit, adstringentem qualitatem prædominantem habet, ob quam & vulnera glutinat, & sanguinis è naribus eruptiones sistit, si nares eâ obturentur, & medicamentum est quod etiam alias sanguinis eruptiones cohibet, tum ipsa, tum adhuc magis succus ipsius. Quin & pota, & per clysterem infusa, dysenterias & sanguinis reiectiones & fluxum muliebrem sanat.

LYSIMACHIA LVTEA.

Descriptio — SVbrubente *radice* reptrice, summo cespite hærente nititur: *caules* autem profert sesquicubitales & bicubitales, striatos, hirsutos: quibus ad genicula adnascuntur *folia*, terna aut quaterna, rariùs bina, Salicis latifoliæ, acuminata, supernè atrouirentia, infernè magis candicantia, lanuginosa: *flores* in extremis ramorum fastigiis lutei, Hyperici acidi saporis, ex quinque foliis componuntur, totidem staminibus medium occupantibus, odore nullo. *Semen* Coriandro par, sapore haud segniter adstringente.

Fuchsio, Tabern. Turn. & Camer. ad Hist. Germ. Matth. pingentibus, *Lysimachia lutea*. Dodon. Gall. *Lysimachium verum*, seu *luteum*: Lat. fol. *Lysimachium legitimum*. Matth. Lacun. Cæsalp. Anguill. Camer. in Epit. *Lysimachia*. Gesn. hort. & Thalio *Lysimachium luteum*. Lonic. Geel Weiderich, Salicaria, Lysimachium Græcè.

Agnoscere officinas & herbarios duo Lysimachiæ genera, purpureum & melinum scribit Corn. sed à Salicis foliis Salicariam appellãre. Contra Anguill. negat esse duas Lysimachias diuersorum colorum.

fortè Pliniana. Lysimachia altera Matthioli. Hist. Lugd. Lysimachia altera Matthioli. C.Bauh.Phyt. Lysimachia 13. siue spicata purpurea, fortè Plinii.

Locus & Tempus. Lysimachiam purpuream quibusdam flore spicato vidi Monspelii & Geneuæ ac Basileæ florentem ad Birsam mense Iunio & Iulio. Montbelgardi abundat propè *Adincourt* & iuxta viam quà itur *Sonchaut*.

LYSIMACHIA PVRPVREA Pannonica.

Descriptio. NOstræ Lysimachiæ purpureæ spicatæ affinis Pānonica Lysimachia, *caule* quadrato, in oppositos ramos diuiso, sed tenuiores: in his *folia* angusta acuminata, ex aduerso sita, neruo secundum longitudinem decurrente: in summo caule *flores* in longa spica cohærent, quaterni ferè, aut singuli etiam alternatim è gramineis foliolis sinu prodeuntes, colore purpureo prædito, foliis senis contexti, è calyce oblongo mitiore quàm in purpurea spicata nostra, striato, ad Calamenthæ calyces accedente. Rarò cubitalem altitudinem hanc Lysimachiam superare testatum reliquit Clusius, foliaque si mordeantur gummosa, deinde nonnihil acrimoniæ & amaritudinis exerere: radicem duram lignosam, multos caules singulis annis proferre, & subinde lateribus se propagare & multis fibris inhærere.

Clus. Pann. Lysimachia 2. Lysimachia minor rubro flore. Casp.Bauh.Phyt. Lysimachia 4. siue rubra non siliquosa.

Locus & Tempus. Accepi plantam ex Agerii siccis Argentinæ 1595. quæ colore florum valdè placet, qui mihi cæruleus ferè videtur, inscriptio erat, Lysimachia purpurea Pannonica Clusii.

EPHEMERON MATTHIOLI

Descriptio. PRodiit *foliis* oblongis, latis, duriusculis, veluti Isatidis, sed tamen minoribus, *cauliculis* compluribus rotundis, cubito altioribus, non absque adnatis: quos superiùs Quinquefolii candidi conuestiunt *flosculi*, haud magni, successiuè prodeuntes, *semen* succedit in rotundis *capitulis* exiguum, crassis & multis fibris capillatæ *radices*.

Ephemerum quod silv. Irin appellant in Ananiensibus montibus tam in pratis, quàm in siluis copiosè nascitur, vbi Indigenis vocatur vulgò *Giglio Matto*, hoc est, Lilium stultum. Huic certè, nisi me fallit iudicium [inquit Matth.] omnes prorsus notæ conueniunt, quæ alteri Ephemero à Diosc. tribuuntur, & Gal. lib. 6. Ephemerum non

lethale siue alterum, & Irin agrestem cognominat. Idē Hist. Germ. vocat Ephemerum non lethale flore albo Dioscor. Plinii verò cæruleo. *Quandoquidem* autem Matthiolus suum Ephemerum non describit: nec planta Camerario occurrit eius figuræ respondens, omisit donec aliquid certi resciscatur. *Mirum* Matthiolum non descripsisse plantam vulgò non notam, si eam benè agnouit.

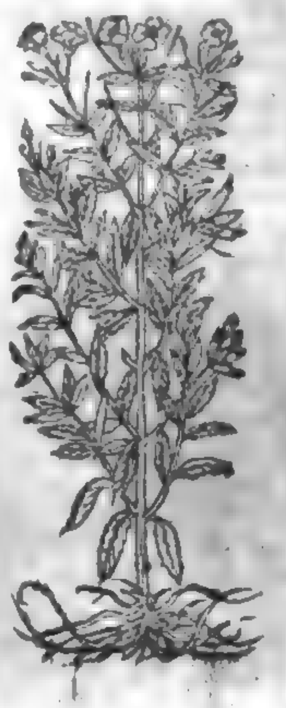
Plant. Icon. Lob. & Obs. Ephemerum Matth. vel potiùs Ephemerum spurium. H. Lugd. Ephemerum non lethale. Matth.

Tabern. Icon. Ephemerum Matth. Wisen Zeitlosen, vechtblumen.

Matthiolus aliud Ephemerum exhibet, quod in hortis Belgii aliter, quàm ab eo depingitur enatum est: verùm illud cum Ephemero Diosc. parum, immò nihil conuenit: Dioscorides Ephemerum ait à nonnullis appellari ἴον ἄγριον. Ast mauult Dodon. de purg. legere κρίνον ἄγριον. Nam si folium caulesque Lilii, citiùs Lilium silv. quàm siluestris Iris videtur nuncupandum Ephemeron Matthioli.

C.Bauh.Phyt. in app. Ephemerum 1. siue Matth. Ephemerum 2. siue Matthioli, vel potiùs spurium Lobelii. *Vix credimus* easdem esse, cùm illi folia Lilii & radix vnica digitalis tribuatur: huic verò folia & radix Isatidis ascribantur: imò figurarum nulla similitudo: verùm cùm neutràm viderimus nihil statuere licet. Idem tradit apud Matth.

LYSIMACHIA SILIQVOSA HIRSVTA, maiore flore purpureo.

Descriptio. MVltis fibris capillatā *radice* nititur, *caules* emittens tenues, teretes, rubentes, subhirsutos: *folia* sæpe bina, nō exactè aduersa, Salicis, crenis rubentibus incisa, glabra, gustu viscido, aliquod coloris vestigium relinquente: *flores* longis, quadratis, hirsutis, rubentibus, siliquis in quæ

tuor foliola fatiscentibus insident, dilutè purpurei, ex quatuor foliis cordatis striatis compositi, in quorum medio fibræ ex luteolo herbidæ: *siliqua* præpropero ortu flores anteuertentes *semen* continent pusillum, lanugine candidâ inuolutum.

Trago Salicaria altera purpureas ferens Violas Ander weiderich mit braunen Vielen.

Fuchs. Lysimachia purpurea.

Meminit huius Gesner. in fine Hist. Cordi cap. de Chamænerio, dum Chamænerii speciem describit, quam Delphinium esse putat: Herbarii quidam [inquit] putant esse quam *Filium ante patrem* appellant, quòd siliquam & intus semen ante floris exitum ostendat, rectiùs si *Partus ante conceptum* ab eis appellaretur. Iam aptiùs à teretis siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte, Buccinariam dici audio. Ruellius Bellium cum Antipatre confundit, Delphinium non existimo. Filius ante patrem vocatur, ab aliis (in Germania inferiori præsertim) Antoniana vel S. *Antonii herba*: Nostri Schoßkraut appellant: Dodonæus inter Lysimachias describit. Appelletur, si lubet Epilobium. Idem de hort. scribit Antonianam vel S. Antonii herbam, ab aliquibus Filium ante patrem, & aliis Lychnidem maiorem & hirsutam appellari.

Dodon. Gall. Lysimachia 2a. Filius ante patrem, Lysimachium purpureum primum. Lat. in fol. Pseudolysimachium purpureum 1. Quæ porrò de hoc tradit, cùm ad intelligentiam verborum Gesneri iam dictorum conferre videantur, ea adscribere placuit. Lysimachiæ species habetur. & à Fuchsio ante nos, inquit, pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudo-lysimachium. Qua de causa & aliis maluit ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare: ἐπιλόβιον quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus, χαμαινήριον verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhododendro, præsertim altiùs assurgens, cuiúsque flos è latioribus foliis compositus exiguam rosam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert: sed tamen & aliam ait Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant priùs quàm flos. Censetur etiam à quibusdam Onagra Veterum, quæ & Oenothera siue Onuris. Dioscorides verò hanc ait esse fruticem prægrandem arboris instar: Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hyeme etiam inarescens tantùm abest vt frutex sit, aut arborem æmulari queat.

Onagra

Aduers. Lob. & Penæ Lysimachia siliquosa, Filius ante patrem. Lobel. Obs. & Icon. Plant. Lysimachia siliquosa, Delphinium Dioscoridis Dalechampio. H. Lugd. Lysimachia purpurea 1. Dodonæi. Tabern. Hist. & Icon. Lysimachia siliquosa 1. C. Bauh. phyt. Lysimachia 5. siue siliquosa hirsuta magno flore.

Nomina

Lysimachia siliquosa hirsuta maiore flore purpureo. Germ. Rott & Braun weiderich. Gesn. Schoßkraut. Eidem Epilobium, Filius ante patrem, Antoniana, vel S. Antonii herba, Lychnis maior & hirsuta aliquibus, Gal. *Lysimachie rouge*, Dodon.

Locus & tempus

Filius ante patrem maior folio hirsuto, variis locis prouenit, circa Montbelgardum mense Augusto florentem vidi inter *Dale & Audincourt*, paludoso loco, ac etiam in horto E. Cel. Prouenit Monspelii: Basileæ propè Moutets, & propè Birsam intra vrbem & extra portam S. Albani ad Birsam eandem florentem vidi Iunio, Iulio & Octobri. Frater obseruauit ad Rhenum extra portam *Rihen*. Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à *l'Angeli* vidi. Guillandinum vocare Delphinium mihi indicatum. Iuxta scrobium, fossarum, fluuiorum, riuulorúmque margines, aliísque humidis locis reperitur: quandoque tamen & in siccioribus exit, præsertim quod latioris folii florem gignit. Tota ferè æstate floret. Dodon.

Vires.

Cæterùm, vsum in Medicina [eodem referente] cùm nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidam & siccam secundo gradu indicauit esse, atque ex diuersis constare partibus, nonnullis euidenter adstringentibus, aliis verò modicè abstergentibus.

LYSIMACHIA SILIQVOSA HIRSVTA flore minore.

Descriptio

Bicubitalis ferè est, aliis vix cubitum superans, *caule* rubente, rotundo, statim ferè à radice in ramos plurimùm oppositos brachiato: *folia* hirsuta, oblonga, crenata, modicè in acumen desinunt: *siliquis* verò longis insident *flosculi* exigui, longè minores quàm descripti suprà siliquosæ hirsutæ, coloris ex rubro pallentis, vel albidi: *radix* multis fibris est capillata.

Dod. Lat. fol. Pseudolysimachium purpureum minus.

Tabern. Hist. & Icon. Lysimachia siliquosa 2.

C. Bauh. phyt. Lysimachia 6. siue siliquosa hirsuta paruo flore.

Locus

Lysimachia hirsuta siliquosa flore minore, prouenit Montbelgardi, vt in Horto E. C. spontè.

LYSIMACHIA SPECIOSA QVIBVSDAM Onagra dicta, siliquosa.

Descriptio

Lysimachiæ species reliquas proceritate superat hæc quibusdam putata Onagra, tres, quatuórve aut plures cubitos alta, *caule* glabro, canaliculato, subrubente, copiosa medulla alba fungosa pleno, *foliis* multis ab imo ad summum, sicut & in ramis, donato, ad Salicis aut Nerii folia accedentibus, oblongis, mediocriter angustis, acuminatis, vtrinque glabris, raro quædam per ambitum crenatim vestigia ostendentibus, obliquis ad latera venis, à neruo medio secundum longitudinem decurrente deductis, sapore subadstringente & glutinoso, non sine aliqua obscura acrimonia: in ramis tuberibus longa serie nascun-

nascuntur *siliquæ* longæ, quadratæ, (ceu in Lysimachia cui Filius ante patrem nomen) rubentes aut ex rubore in cinereum declinantes, subhirsutæ, biuolux, in quibus *semen* papposo tomento delicatissimo inuolutur, perpusillum, oblongum cinereum, siliquarum porrò fastigia in quaterna folia angusta explicantur, *flores* sustinentia speciosos Leucoii, purpurascentes, quorum medium occupant *stamina* candida, apicibus rubentibus aut luridis, pistillo longiore, in quatuor cruscula desinente. *Radix* alba, longè lateque repit, gustu insipido viscosóque.

De hac Hist. Lugd. ὀνάγρα, ὀνοθήρα, ὄνουρις Dioscoridis ὀνοθήρας Theophrasto, ὄναγρα, ὀνοθήρις Galeno, Latinè similiter Onagra, siue potius Oenagra, & Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex est arboris specie, ita describente Diosc. admodum magnus, folia habens amygdalæ similia, sed latiora, & Lilii foliis similia, flores rosarum specie, magnos, radicem albam, longam, quæ siccata vini odorem reddit. Nascitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit.

Franc. Calzol. insignis Phamacop. dicit in sua montis Baldi descriptione, prouenire ibi Onagram, hanc fortè intelligens. Onagram quidem siue Mulcibrutam in Veronensi Baldo Lobel. & Pena sciscitati sunt: sed id responsi tulerunt, nullam repertam plantam quæ quadret Onagræ.

Nullum inquit Matth. in Diosc. licuit reperire qui mihi Onagram, siue Oenotheram, aut Onurin Dioscoridis, siue Oenotheram Theophrasti ostenderet. Ad me scripsit Lucas Ghinus, sæpius à se ex Apennino translatam, foliis Amygdalæ. Quæ sanè omni ex parte Onagram referre videtur, etsi ipse quoque pro certo non ausit asserere hanc legitimam esse Onagram.

Descriptio. Gesner. in fine Hist. Cordi, depingens & describens vocat Elobii quintam speciem, quam priuatim Chamænerion nuncupat. Aliqui verò Feür kraüt/Igniariam. Nec assentitur illis qui Lysimachii speciem hanc esse suspicantur. Idem tamen rursus de hort. Antonianam herbam, S. Antonii Filii antè patrem, speciem maximam facit.

C. Bauh. phyt. Lysimachia 10. siue Chamænerion dicta, latifolia, flore cæruleo & albo, sed rariùs.

Locus & tempus. Lysimachiam speciosam siliquosam, Dalechampio Onagram dictam, vidi Basileæ spontè & in hortis cum flore Iunio. Frater C. Bauhinus obseruauit in monte Moutets. Mense Octobri reperi in monte *Balon*, florentem Augusto. Abundat circa Montbelgardum quà itur Adincourt, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Vires. Aqua in qua radix maduerit in potu data, auctore Diosc. feras mitigat & cicures reddit: illita quoq; maligna vlcera mulcet. Adiecit Crateuas, inquit Plinius, Oenotheridē, cuius aspersu è vino feritas omnium animaliū mitigaretur. Et per se Oenothera efferantia sese vlcera sanat, ita ὀνοθήρας Dioscoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus, arefacta vinosum quiddam redolet: Sed & facultatis vini est maximè.

LYSIMACHIA LÆVIS.

Descriptio. LÆuis nomen meruit, nó quòd nullis penitus pilis sit obsita sed quòd vsq; adeò tenuibus, tam in *caulibus* bicubitalibus, altioribusque, teretibus, rubentibus, ramosis, quàm in *foliis* (quæ bina opposita, ex interuallis, latiuscula serrata) donata sit, vt oculorū aciem ferè fugiant. Sunt autem subadstringente sapore folia: *flores* siliquis longis Lysimachiæ siliquosæ hirsutæ similes, sed foliorum instar læuibus, quibus flores insident minores dilutioresque, quàm in iam dicta Lysimachia: *semen* simile: *radix* multis fibris intertexta, squamosis stolonibus se propagat.

An Aduers. Lysimachiæ siliquosæ altera species?

An Dodon. Gall. Lysimachia secunda alia specierum minima.

Locus & tempus. Lysimachia, siue Filius ante patrem, lenis, floret mense Iunio. Eadem nomina à Gesnero huic, ni fallor, attribuuntur, quæ alteri hirsutæ quam latiorem maiorem vocat. Basileæ in syluis obseruauit Frater. Montbelgardi florens & semine maturo Augusto.

LYSIMACHIA SILIQVOSA
speciosa, angustifolia.

Descriptio. SVperiori tota quidem facie similis, *foliis* est confertim multis simul coaceruatis, Linariæ foliis & longitudine & latitudine paribus: *flores* consimiles purpurantes, longis incanis iam dictæ corniculis insident, minores: *radix* repens cum præcedentis radice conuenit.

Planta hæc vt refert Hist.

Lugd. quæ Linariam rubram vocat, Herbariorum quorundam iudicio Therionarca est Plinii, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo. A plerisque etiam an Delphinium sit Græcorum non sine causa ambigitur, quòd huius folia incisa non videantur, qualia Delphinii à Dioscoride describuntur. At si diligenter notas à Dioscoride memoratas expendamus, à Delphinii historia parum distat.

Lobel. Obs. & Icon. Pl. Chamænerion Gesneri, Delphinium Buccinum Dioscor. Lysimachiæ siliquosæ varietas.

An Gesner. hort. Antoniana, Filius ante patrem minor, Schoß kraut.

C. Bauh. Phyt. Lysimachia 11. siue Chamænerion dicta angustifolia. Epilobium [ἴον ἐπὶ λοβῷ, Viola super siliqua] sextum Gesner. ad Cordum.

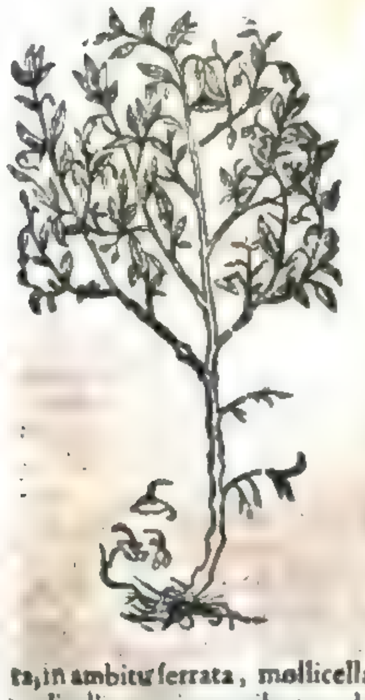
Lysimachiam siliquosam speciosam angustifoliam reperi Geneuæ iuxta fluuium *Arve*: D. Dalechampius vocabat Therionarcam Plinii lib. 25. cap. 9. & aliorum Delphinium. Frater Casp. Bauhinus attulit ex Italia nomine *Herba mora* Cortuso, & Chamænerii Gesnero.

Et quia dubitatur an sit Therionarca Plinii & Delphinium Dioscoridis, ideò vires etiam adscribendæ earum plantarum veniunt. Therionarca Magica omnes feras torpescere, nec nisi Hyænæ vrinæ aspersu recreari auctor est Plinius. Et alio in loco, Serpentes necat, inquit, & cuicunque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quòd sit τῶν θηρίων νάρκη, hac admota non feras omnes torpescere & serpentes necari sed venenatas tantùm bestias, & morsu ictuve noxias, meliùs fortasse dixisset Plinius. De Delphinio verò scripsit Dioscorides, semine nihil vtilius bibi posse à Scorpione percussis. Aiuntque obiectâ herbâ Scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semotâ verò eâ sese recolligere.

NOLI ME TANGERE.

CAP. XXVII.

Descriptio.

SVmmo cespite *radices* figit fibrosas: à quibus *caulis* surrigitur cubitalis, dilutissimè virens, inanis & diaphanes, copiosum succum insipidum pressu remittens, per interualla geniculis, ad quæ tophorum podagricorũ æmula subinde tubera, interceptus: *folia* Cynocrambes, latiora, obtusiora, in ambitu serrata, mollicella: ex quorum alis pedicoli teneri, in quibus ex duobus foliolis sese explicãt *flores*, Nasturtii Indici floribus assimiles, minores, corniculo intorto, ex flauo rubentes punctulis rubris saturatioribus guttati, in quorum medio exalbida *staminula*. His succedunt *siliquæ* oblongæ Chelidonii maioris, angulosæ, quæ maturescente *semine* leui contactu semine excusso dissiliunt, multis terrorem incutientes, Vermiculorúmque instar conuoluuntur: Vnde *Noli me tangere nomen* inditum. Non in omnibus placet figura nostra Guariniana.

Trag. qui in Hist. Germ. Springkraut / ein wild Kungelkraut & wolffskraut vocat, ac in Lat. Mercurialem 4. siue siluestrem alterã, & Esulam 7. seu dulcem statuit, Leptophyllum Tithymalum appellat. Verùm hæc opinio penitùs damnanda est, cùm vix quicquam commune habeat cum Tithymalis: nec enim folia, nec flores, nec semina respondẽt, quod mecum Gesner. pluribus in locis sentit: Apocynon eminus appellans.

Lob. & Pena Adu. Persicariam siliquosam vocant, cauendúmque etiam præcipiunt, ne quis Mercurialem putet, eamque in eos vsus legat, vt nonnulli hallucinati fuerunt. Negantque esse Senensis Phyllon: Statuentes potiùs esse alteram Esulam syluestr. Tragi: nec agnoscentes se Esulam istam Tragi tradidisse pro Persicaria siliquosa.

Hist. Lugd. Persicaria siliquata: An eidem Chrysæa? Ac certè: Si Chrysæa Hist. Lugd. non est Nolimetangere, erit ei valdè affinis.

Recordor à me hanc herbam primò visam in valle Leborana, inter Rapelstein & S. Mariam, vbi fodinæ argenti, cùm essem adhuc puer, cuius semen subito suo saltu horrorem mouit. Inueni in mõte propè *Estobon* Ill. mei Principis, ac transtuli in hortum E. C. Tubingæ cùm essem Fuchsius præceptor meus Mercurialis speciem faciebat: Basileæ vidi ad Pontis finem quà itur Baltinsguen: in itinere ex Morat Basileam copiosè reperi inter Balstatt & Wallburg / loco humido florentem mense Septembri cum seminibus maturis: Basileæ in horto D. Theodori Zvvinckeri obseruaui florentem Iunio. Frater Casp. Bauhinus annotauit prouenire in Münchstein. Tiguri in horto Gesneri vidi. Inueni florentem cum semine maturo Augusto mense in ascensu montis *Ballon*. Dn. Melchior Sibitzius Medicus Argentinâ mihi scripsit quosdam vocare Hydropicam à turgentibus folliculis. Viennę Austrię in siluula Wolff dicta reperitur.

Vires. Distillatam aquam ex herba Springkraut vel hirschmelden dictam Vratislauiæ in calculo renum mirificè prædicant: Noli me tangere, articuli turgiduli visuntur, ceu demonstrante natura in promouenda vrina eius vsum plurimùm valere. Hanc quoque in Oleo Liliorum aut alio decoctam applicari Gesnerus non putarit inutile. Folia eius aliquot viro stranguriâ laboranti vtiliter imposuit, ac miram etiam vim habere dicit in cienda vrina, ac aquam distillatam præsertim: quæ si copiosiùs hauriatur vel diabeten inducit. Folia quinque in poculum vini nuper imposuit mulieri στραγγουριώσῃ, & vino epoto meliùs habuit. Catis, cùm dedisset iusculum in quo manipulus eius decoctus erat, per sesqui horam postea copiosissimam reddidit vrinam, pluribus verò horis pòst etiam aluus copiosè mota est: cuti imposita ὠνίωσεν. Impatiens herba facultate fertur perniciosâ ac inter deleteria habenda Dodon.

BALSAMINA

BALSAMINA FOEMINA PERSICI folia, vel Salicis folio.

Cap. XXVIII.

Descriptio. Balsamina, quam Fœminam vocant; *radice* fibrosa & candida nititur: *caulem* autem habet enormis crassitiei, cùm altitudo cubitum sæpè vix æquet, raro autem & parum superet: est is verò cortice aut russo aut rubescente, aut herbido tectus, succo fatuo prægnans, glaber ferè, cùm interim *rami*, quos nullo ordine emittit, tomento leui vestiantur, *foliis* densè stipati, Salignis aut Persicæ, acuminatis, per ambitum serratis, succulentis, sapore amaricante præditis: è quorum alis *flores* simul plures, Impatientis herbæ Dodonæi [ἀ'λικτα] prosiliunt, calcari longo ex carneo colore herbaceo, reliquus verò flos rubescit: *fructus* qualis Balsaminæ mari, acuminatus, verrucosus, in quo *semen* clauditur.

Matth. in post. com. Lat. & Ital. cum mag. fig. Camer. in Epit. Balsamina altera. Ital. *Balsamina maggiore*, siue fœmina. Germ. Balsam kraut weible. Balsamina fœmina Persici folia, Persicaria nonnullorum, Aduers. Lob. & Penæ. Anguill. Balsamine altera, Italorum *herba di Santa Catharina*.

Gesner. hort. Balsaminem vulgò dictam, Herbæ noli me tangere cognatam suspicatur.

Trag. Balsaminæ alterum genus.

Cord. Hist. Balsamella, cui Gesnerus addit figuram, vocans Balsaminem peregrinam, alteram Fuchsii, Dodonæi fœminam.

Dodon. in fol. qui describit & depingit sub titulo Balsamina, ait, vulgò Balsaminam nuncupat: & quandoque neutro genere Balsaminum.

Plant. Icon. Balsamina fœmina Persicifolia.

Tabern. Iconib. & Hist. Cam. apud Matth. Germ. & Hort. C. Bauh. Phyt. Balsamina fœmina. Hist. Lugd. Balsaminum, seu Balsamina Matth. Balsamina Fuchsii: duas proponit Icones.

Locus & tempus. Balsamine fœmina folio Salicis Montbelgardi facilè prouenit in Horto E. C. non maturescit quotannis semen, licet sæpè. Basileæ habui in horto Patris, apud D. Doctorem Fœlicem Platerum vidi florentem Iunio: obseruaui Eslingæ & Patauii.

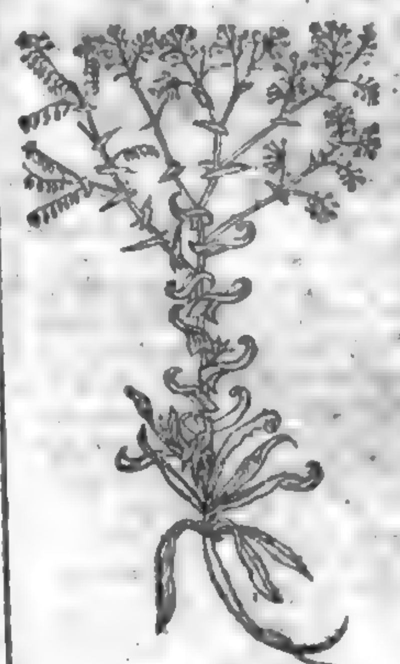
Putant quidam [id quod etiam scribunt] & hanc iisdem esse cum altera Momordica viribus. Verùm Matth. nullam eius experientiam habet.

ISATIS, SIVE GLASTRUM SATIVA ET spontanea.

Cap. XXIX.

Pollicaris huius *radix* albida, & lignosa ad cubitum aut sesquicubitum descendit: *caules* tenues, rigidósque surrigit, ramosos: *flores* in ramulis lutei, crebri, exigui, ex foliis octo, maioribus, alternante situ cum minoribus positis: *stamina* lutea: *capsula seminum* nigricantes, linguæ auis similes, sed multò breuiores, angustioresque, costâ longitudinem percurrente, secundum quam etiam aperiuntur. *Folia* ad Cynoglossum accedentia, nonnihil glauca, longa, ad cubitum etiam, glabra, quædam ex prioribus interdum hirsuta, ac etiam nonnunquam sinuata ad Hesperidis folia accedentia, quæque in caulibus & ramis sunt, nullo pediculo interuenіente adnascuntur, pinnatis barbulis ad basin donata, glabra.

Diosc. genera duo. Duo Isatidis genera traduntur à Dioscoride: ἰσάτις ἥμερος, *Isatis domestica.* Glastum domesticum, ἰσάτις ἀγρία, Glastum syluestre. De domestico inquit: Isatis satiua [ἥμερος caret Vet.] quâ Lanarum Infectores vtuntur, folium habet Plantagini simile, verùm pinguius nigriúsque: *Folium Plantagini simile.* caulem altitudine duos cubitos excedentem. *Isatis silu. folio Lactuca proxima.* Siluestris iam dictæ similis, sed folia habet maiora, ad Lactucæ proximè accedentia: caules verò tenuiores, multifidos quadantenus rubentes, è quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes, in quibus semen: florem melinum & tenuem.

Sciendum autem, quod secundum Dioscoridis descriptionem, quæ hodie apud nos domestica est, siluestris sit apud Dioscoridem: & è contrà, quæ in aruis nascitur, domestica, angustioribus enim foliis constat, & paucioribus ramis, non tamen ea in vsu est apud Infectores nostri temporis, neque caulem adeò altum gerit.

Verùm, prædictas descriptiones erroneas esse & mendosas attestatur Cornarius. Ait enim melinum florem, & tenuiores ac multifidos caules; & in cacumine folliculos illos linguarum quandam effigiem repræsentantes Isatin habere satiuam, non siluestrem. Contineri autem in iis semen nigrum Melanthio (ait Cæsalp.) simile. Sed & caulem duos cubitos excedentem, & non, vt quidam dixerunt, vnum solùm cubitum superantem producere. At siluestrem Isatin nigriora ferre folia, cauliculum minorem & crassiorem, florem purpureum, aut cæruleum: fructum asperum, cruciformem, semen includentem foliis patulis, & assiduè per interualla quinis distinctum.

Hoc modo legentibus, vt Hermolaus legit, nostrum Glastum, teste Cæsalpino, satiuæ Isati ad amussim quadrabit: siluestris autem Isatis, ea

Herba S. Antonij

planta fuerit, quæ vulgò herba S. Antonii vocatur ob effectum. Nos de herba S. Antonii agimus lib. 22. titulo Dentellaria Rondeletii.

Lactucæ genus. Brassica silu.

Plinius vtramque Isatin inter Lactucas siluestres recenset, cùm autore Cæsalpino, aptiùs inter Brassicas siluestres numerari debuissent.

Luteum Vitruuiis falsò Vaccaria

Victorinus (& eum secutus Cordus in Diosc.) ait Dalech. in annot. apud Plinium, falsò putauit glastum esse luteum Vitruuii: Isatis adhæc à Lobel. depicta non alia est, quàm Vaccaria, de qua lib. 29. Anil quod Fregosus describit, quódque in Occidentali India coli asserit, nil nisi Isatidem Clusius dixerit. Glastum, vt ait Cornar. Gallica vox fuit Iulii Cæsaris ætate, hodie & Itali & Galli *guadum* vocant. Marcel. Medicus Empyricus Vitrum appellari dicit herbam, quam græci Isatida vocant. Si igitur Vitrum vox rectè legitur, vt Isatidem significet, vox Ruta, aut vt alii habent, Gluta, in suppositiis vtique falsò legitur, & frustra laborarunt qui pro ipsa Luteam (quam Holler. Geldam vocari ait) ex Plinio & Vitruuio substituere conati sunt: sed sunt hæ voces omnes meritò nobis suspectæ.

Guadum *Vitrum* *Ruta. Gluta* *Lutea*

Glastum *Guadum. Gualdum. Pastellus. Indum. Egne*

Isatin satiuam, inquit Ruellius, siue Glastum, quo Infectores lanarum vtuntur, Glastum olim Græci dixêre, nunc *guadum*, vel potiùs *gualdum*, nonnulli S. Philippi herbam, alii Indicum, alii Pastellum. Cæruleam spumam cortinis innatantem, Indum nostri vocant Infectores. Diosc. Egnen quoque vocari tradit, quam suspicor Ignen ab Hippocrate dici.

Igne Hippocr.

Sunt id perhibente Dodonæo, qui apud Cæsarem & Plinium non Glastum, se Vitrum legendum esse existiment, nec desunt qui in Nitrum commutent. Verisimiliùs Marcellum pro Glasto voce Gallica Vitrum perperàm scripsisse, quàm Cæsarem aut Plinium pro Vitro Germanorum Glaß, aut ab hoc formatum Glastum supposuisse. Extat Pastelli siue Pistelli nomen apud Plinium Valerianum lib. 2. cap. 3. Ab Auic. cap. 512. dicitur Nil. Natantem autem spumam, quàm Isatidis dilutum, cùm panni lanæve tinguntur eructat, sunt qui Indicum & quidem alterum Diosc. esse existiment, quod tamen non omninò manifestum, nam ex Isatide efferuescente Indicum efferri Diosc. non asserit, sed ex æreis vasis attolli tantummodò habet.

Vitrum apud Cæsalp. Nitrum Marcelli error. Pastellus, Pistellus. Nil Auicē.

An Indicū 2. Diosc.

Dioscorides, ait Constant. sub Isatidis nomine duas plantas complectitur, tantùm syluestris aut satiuæ apposita differentia. Vtramque suo nomine distinguit Plinius, satiuam glastum vocans, syluestrem verò Isatin: quem imitari potiùs deberent Interpretes, quàm nomina confundere nullius authoritate vtramque plantam Glastum vocantes.

Isatin satiuam & syluestrem, ferè omnes vno ore nominant, sed pingunt Fuchs. Matth. Lacun. Lonic. qui etiam Lytrum vocari ait: Ryffius qui satiuam Glastum vocat simpliciter, siluestrem verò:, siluestre Glastum: Amat. Dodon. Camer. in Hist. Germ. Matth. & Epit. C. Bauh. apud Matth. Tragus pingens satiuam tantùm, siluestrem nihil differre ait, nisi quòd non vbique his cortem plantetur. *Contra* Tabern. Icon. & Histor. siluestrem tantùm exhibet. Lobel. & Pena in Adu. Glastum satiuum, & Glastum siue Isatin silu. nominant & describunt, ac in Obs. & Icon. Plant. iisdem nominibus pingunt.

Nomina linguarum

Ἰσάτις ἥμερος, Lat. Glastum satiuum, & Isatis domestica. German. Weid & Endich Ryff. Belg. weedt/ Gall. *guesde*, ou *Pastel cultiuée*: Ital. *guado domestico*: Hisp. *pastel*: Angl. Wede & wade. Ἰσάτις ἀγρία verò Glastum, seu Isatis silu. & spontanea, Germ. wild weid, Belg. wild weed. Gall. *pastel sauuage*: Ital. *guado saluatico*: Hisp. *pastel saluage*: Angl. wild wade. Vtramque vocant Mauritani *dili, dileg, vesfur, chatc, chatts, alibat, alden*, aut *adhlen & nil*, Sic & Græci ἰσάτιν, Lat. Glastum & Guadum Ryff. Isatin. Germ. weidt Endich: Belg. weed: Gallic. *du guesde, pastel de Languedoc*: Ital. *guado*: Hisp. *pastel*: Angl. wede & wade: Boh. waydt indifferenter vocant. In Tholosana regione, inquit Lobel. virens herba *guede*, glebæ tabefactæ herbæ *pastel* vocantur, cæruleus verò ille color, qui inde conficitur *indicum* Germ. Jndich. Carol. Steph. in domo rust. Gall. *gaude* & *guesde* idem esse scribit, quod Veteribus Glastum & Isatis.

Locus

In Ducatu Wirtembergico Marbaci & Tubingæ vidi spontè prouenientem Isatidem: obseruaui etiam Basileæ: Frater annotauit prouenire ad Rhenum extra portam Riechen: Vidi præterea spontaneam in agris Alsatiæ: Satiuam vidi Patauii in horto publico, Basileæ in Horto Di. D. Fœlicis Plateri. Montbelgardi vidi serentes & transplantatos agros integros, habeo in Horto II. E. C. quę seipsam propagat, semine deciduo: nescio an satiua differat à spontanea, præterquàm ratione culturæ, primo anno non solet caulescere, caulem vbi produxit plærumque perit: floret Maio & Iunio. Brisaci ad Rhenum spontanea pulchrè virens Octobri & Nouembri.

Tempus

Satio

Cæterùm seritur in lætis & pinguibus agris, copiosissimum in Gallia Narbonensi & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ideò appellatum, quòd ibi Isatis copiosissima seratur, sicut & in Germaniæ agro Erphordiano. Ea permagnum quæstum iis regionibus adfert. Syluestre Glastum locis incultis & pinguibus prouenit. Maio & Iunio mensibus ambo florent. Vt olim ita & nunc Glasto satiuo Infectores lanarum vtuntur. In Neustria quoque Galliæ, & apud eius Prouinciæ Bellocassios Glastum seritur, & colitur, dilutiùs quidem in pannis tingendis quàm quod prouenit apud Tectosages, vulgò [en Loregeois,] indigenis tamen valdè fructuosum, & vtile.

Vires & vsus

Illita folia Isatidis, teste Diosc. tumores omnes discutiunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluuia sistunt: ignem sacrum, Phagedænas, putrescentia vlcera, & quæ serpunt, sanant, Syluestre Glastum eadem præstat: potu & illitu lienosis auxiliatur. Plura vide sub finem P. lib. 22.

FINIS LIBRI VIGESIMI PRIMI.

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

CAPSVLAS, SEV VASCVLA FERENTES HERBÆ, ACRES & calidæ ferè omnes, vt Nasturtia, Thlaspi & similes.

A Siliquosis herbis haud ita longè recedunt, quæ minuta quædam vascula ferunt pro seminii theca seu bursa; quarum multæ in superiori libro dici poterant, nisi hac ipsâ seminum receptaculi notâ manifestâ distinctæ fuissent. Proinde peculiari libro illas comprehendere libuit, quem tamen si quis volet appendicem facere prioris, vt omnium sit vna Claßis, & illam rationem adducere poßit, quòd & hæ quoque pleræque acres & calidæ sint.

NASTVRTIVM VETERIBVS.

CAPVT. I.

HOc tanquam notum non describunt Authores: tantùm ex attributis colligere licet aliquas notas. Dioscorides Iberidem foliis & radicibus duabus (odore) Nasturtio comparat: Erysimum semine flauo: Sisymbriũ aquaticum sapore acri. Galenus viride inquit venire in obsonia cum pane, quoniam eius mordacitas humiditatis admixtione moderata sit, non exurens, vt si siccum esset; semen quoque adurens, vt Sinapis. Theophrastus innuit satiuum esse, quando ait: mense Iulio Nasturtium serere assolent: exit à satu die quinto: semen autem vetus celeriùs prouenit: constat acri succo. Genera huic minimè plura: diuersitatem enim generis ei deesse omninò volunt: Sed & Dioscorides vnius tantùm meminit. Plinius duo tradit, ac alterum album, & alterum nigrius facit, sed nequaquam describit; meminit & siluestris, cui effectum maiorem ad omnia tribuit.

Nomina linguarum. Κάρδαμον Dioscoridis spuria, nunc Cynocardamum, nunc Iberim, nunc Cardaminaceum seu Cardamanticam vocant; Ægyptii *Semeth*: Romani & officinæ *Nasturtium*; Barbari quidam Herbarii *Creßionem hortensem*, Apuleius Cardaminam, Serapio *Norph*, *Alchep*, *Marchita*: Auerrhoes *Alcharf*: Mauritani *Nas*, *Alchef*, seu *Narf*: Germ. Kreß/ Gartenkreß: Belg. Kerse/ hofkerse. Gall. *Cresson*, *Cresson de iardin*, *Cresson alenois ou Nasitort* Dodon. Ital. *Nasturtio*, & *Agretto*: Hisp. *Nasturcyo* & *Malpica*. Angl. Gerdin Cressye, & Towne Cressye. Boh. Rzeticha.

Etymum. Nonnulli κάρδαμον Græcis dictum putant, quasi καραδάμον, quòd caput domet: nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Aliis παρὰ τὸ καμμύειν, id est, quòd pupillas coëuntibus oculorum palpebris abscondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum subinde cogit conniuère. A quo καρδαμύττειν verbum declinarunt, quod conniuère dicimus. Nec desunt qui dictum arbitrentur ἀπὸ τῆς καρδίας, quòd cor foueat, & in syncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Aristophanes, cùm ait, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα, τί καρδαμύττεις; Edi heri Nasturtia. Quid Nasturtiaris? Et, ἐξυβρίζων καὶ θρασὺς, καὶ βλέπων κάρδαμα, id est, qui acri sunt animo, iustique, quiq; Nasturtia tuentur, id est, acutũ cernunt. Nasturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatione Prouerbium id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinii codicum lectio cùm vix tolerari possit, voce excitantis ad præcedentem gignendi casum non rectè relata, cùm potiùs excitans scilicet significatio, siue prouerbium, legi debere videatur, Cornarius multò emendatiùs locum hunc legisse videtur, hoc modo. Et inde vigoris significatio prouerbio eius elum vsurpauit, velut torporem excitantis. Est enim re uera prouerbium, ἔσθιε κάρδαμον, Ede Nasturtium, quod in socordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quòd vim Nasturtio inesse credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio diximus. *Cresson* fortè dicitur, quia perenni sobole, summis feruoribus, vel etiam Brumæ rigoribus spretis, crescit. Francigenæ etiam *Cresson d'Alenois* ab alendo fortè vocant.

Omnis est tẽporis, loci, & cæli, teste Palladio, fimum non desiderat: humorem, quamuis diligat, tamen deesse non curat. Si cum Lactuca

feratur, nasci fertur egregiè. Semen per quinque annos seruatur.

Locus

Nasturtium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Idem cum Dioscor. optimum esse dicit Babylonicum. Aristophanes apud Athenæum Milesium excellere putat.

Vires & Tempus.

Omnium semen Dioscoride autore est acre, excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienē imminuit, partus exanimat, menses cit, venerem stimulat, Sinapis & Erucæ simile intelligitur: lepras & impetigines absterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum vitia extrahit, sorbitionibus incoctum: serpentium venenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores collectionésque discutit: ad suppurationem perducit furunculos, illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licèt minor.

Plinius diffusiùs Nasturtii vires declarat, & in quibusdā à Dioscoride dissentit. Nasturtium, inquit, venerem inhibet, animum exacuit. Aluum purgat, bilem detrahit potum ex aqua decem denariûm pondo. Cum lomento strumis illitum opertúmque Brassica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Visum compurgat, commotas mentes sedat ex aceto sumptum, lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit, efficaciùs adhibito mētastro. Prodest & contra suspiria, & tussim cum origano, & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahítque corpore aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur Ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sextius adiicit vstum serpentes fugare, Scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, & alopecias emendari addito Sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedenas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: item Licheni: item vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est. Siluestri verò ad omnia ea effectus maior. *Hæc Plinius.*

Dioscorides tradidit Nasturtii semen *ἀφροδισίαν παρορμᾷν*, id est, Venerem stimulare. Plinius contrà Venerem inhibere. Cui assentitur Florentinus in Geoponicis Constantino attributis, *φασὶ δὲ*, inquit, *τὸ ἐσθιόμενον κάρδαμον [illegible] τὴν ὄρεξιν [illegible]*. Et addit *ἀφροδισίων [illegible]*. Sed quum hæc tum Dioscoridi, tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos Nasturtii virtutes nō rectè intellexisse, aut Codices eo in loco deprauatos esse.

Plinius & Constantinus à Dioscor. dissentiunt.

Galenus perspicuè eius vires & facultates explicat. Nasturtii semen, inquit, adurentis seu causticæ facultatis particeps est, velut Napy. Proinde coxendicis & capitis dolores leuat, atque adeò rubrificationem efficit & excalfacit sicut Napy. Miscetur quoque remediis iis, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos valenter incidere valeat, velut & Napy. Nam per omnia ei simile est. Porrò & herba arefacta similem semini vim possidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem, multò semine inferior est, adeóque tunc mordacitas eius moderata est, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.

NASTVRTIVM VVLGARE.

Descriptio

Gracilis est *radix* paucísque donata fibris: ex qua primulùm enata *folia* minutis incisuris dissecta, Erucæ minoribus, adulta vel Erucæ modo diuiduntur, vel integra in margine duntaxat serrata crenatáue conspiciuntur, sapore acri acetariis expetita: *caulis* singularis in alas multas diuisus, colore est glauco, rotundus, pede altior, ac etiam cubitalis: *flosculi* albi vel purpurascentes quatuor foliolis constant: *Semen* fuluum, vel, vt ait Dodon. ruffo colore rubens, feruido gustu in *siliquis* vel valuulis paruis rotundiusculis, Thlapsi vulgatissimi, compressis.

Dorsth. lapsus.

Theod. Dorsth. cap. de Nasturtio, tantùm de hortensi scribit, Nasturtii licèt aquatici iconem sub his nominibus habeat: *κάρδαμον*, Nasturtium, Cardamum, Nasturtium agreste, Nasturtiū aquaticū, Senacion, Kresse/ Garten kresse / wild kresse/ Brunkresse. *Cauendum* igitur imperitioribus ne vires, quas ibi tradit Dorsth. Nasturtio aquatico, quod inibi pingit, ascribant. *Is præterea* diuersarū plantarum nomina confundit.

Simili modo Domus rust. Car. Stephani & I. Liebault confusè de Nasturtio ait: *Cresson de cailler & alenois & la Berle*, amant loca humida & fontium ripas & riuulos, nullam requirunt culturam in hortis præter continuam rigationem & aquam ad radicem: vtrique magna virtus. Quid sit *cailler* nescimus, videtur tamen intelligere Nasturtium aquaticum: Quid etiam ei *Berle* dubiū. Nasturtium aquaticum non alitur. Nasturtium hortense non requirit multam aquam & continuam: Vt paucis dicamus Liebaultius nobis videtur non intelligere nominatarum plantarum differentiam & culturam.

Liebault. lapsus notatur.

Gesner. hort. Nasturtium maius album & minus nigrum. Syluestre persimile hortensi puto me in altis quibusdam montibus olim reperisse. Item in append. Nasturtium hortense, foliis valdè diuisis: hoc duplex ni fallor: minus scilicet ac maius, quod ad Ranunculi pratensis folia tum forma, tum magnitudine accedit. Nasturtium alpinum hortensi minori persimile: minus iam altero anno mihi durat & semina protulit.

Nasturtium antequam caulescat, folia habere modicè lata, diuisáque Marantha tradit: at cum caulem ediderit folia mutare, esse enim tunc oblonga, tenuia, digiti longitudinem æquantia.

Suspicor

Maranth.

Suspicor Maranthæ non notum Nasturtium latifolium, quamobrem considerandum quam Iberidem intelligat de qua agit p.91. quam Diosc. dicit Nasturtii foliis.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 11. siue hortense commune: Nasturtium album Plinio. Aliud est foliis simplicibus, quod læue & albius, vel subhirsutum, minus que album: aliud foliis valdè diuisis, hoc maius & minus, aliud crispum & non crispum. *Subhirsutum.* Nasturtium hactenus non vidimus: Meminit olim Gesnerus Nasturtii subhirsuti, vt videre est ex eius verbis postea positis sub Nasturtio latifolio.

Nasturtiū hirsutum.

Ruell. Cord. in Dioscorid. Corn. Brunsch. Matth. Lacun. Lonic. Ryff. Amat. Anguill. Euch. Roesl. Brunfels. Carol. Steph. Gesner. coll. stirp. Gerard. Dodon. Gall. Lob. Obs. Tabern. Cæsalp. Apollin. Camer. ad Hist. Matth. Germ. & Epit. *Nasturtium.* Camer. hort. *Nasturtium n. stras.* Trago, Fuchs. Dodon. Lat. Hist. Lugd. *Nasturtium hortense.* Lobel. Icon. Plant. *Cardamon, Nasturtium hortense.*

Locus & Tempus.

Nomina & Synonyma linguarum, vide antè. Nasturtiū vulgare vidi Monspelii florens Martio, Patauii virens Februario: Geneuæ tota hyeme virens. Lugduni semine maturo Iunio, Basileæ florens Octobri. Montbelgardi abundat etiam in hortis, vt in Horto E.C. tota hieme viret: vere tamē seritur ad acetaria quod tenerius multò.

Vires

Duo Nasturtia quæ recensebimus postea ab hoc vix differre viribus existimamus: facilè patiemur etiam nobis persuadere huic ac eis conuenire vires à Diosc. & Galeno attributas, quas antè tradidimus. Vsurpatur passim ad ciborum condimenta & intinctus, & venit quoque per æstatem cum Lactuca atque aliis herbis oleo, aceto, & sale in mensis. Attenuat, inquit Matth. mundat, aperit, prouocat, incidit, vrit & & resoluit. Nasturtium hortense in cataplasmate resoluit carbunculos, arthritidem, ischiadicam, furunculos, & omnis generis apostemata, potissimùm si admisceatur fermētum. Succus Nasturtii instillatus auri, curat dolorem dentium à causa frigida. Semen masticatum & retentum in ore vtile ad paralysim linguæ: in paralysi aliorum membrorum applicantur cum sacculis semina in vino cocta: idem remedium confert, colica Laborantibus. Honestus quidam Mercator bibliopola Lugdunensis ætate consistente cùm crudeli dentium dolore cruciaretur, & insomnis esset à triduo, lecto remedio modo scripto: succum Nasturtii calidum curauit in aurem instillandum: inde sentit magnum susurrum, sine dolore obdormiuit, à longo somno excitatus nullum ampliùs sensit dolorem: licèt hoc medicamentum successerit, nolimus tamen temerè cuiquam præscribere, veriti, ne dum pellere vellemus dolorem hunc, alium deteriorem excitaremus, nempe inflammationem aliquam in aure & potissimùm membranæ extensæ supra calcem quæ est in tympano, vereremur etiam attractionem humorum in eas partes sine inflammatione: in causa tamen frigida non improbaremus sacculos semine calidos, vel ex ipsa herba, ac etiam masticatoria & collutiones: Belgæ Nasturtio cum pane & butyro mense Maio frequenter vescuntur. Facit ad graue illud malum, quod Scorbutum appellant: nec minor est huius, quàm vel Cochleariæ, aut Nasturtii aquatici in hoc morbo vis & facultas. Ex alto delapsis aut præcipitatis datum confert: sanguinem coagulatum dissoluit, & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: sudorem etiam mouet, vt Recentiorum experientiā inuentum ac comprobatum. Cardamomi loco ponit Nasturtium Colleg. Forentinum. Aqua in fine Maii distillata, cum melle permista, lineis pannis in ea immersis variolis imponitur. In quem vsum etiam manè ac vesperi cum aqua Fragorum permista bibitur. Eadem quatuor vnciis pota discutit tumorem, pollit lumbricos ventris; Vlcera & tumores reprimit, si sæpiùs inde fricentur.

NASTVRTIVM CRISPVM IOH. Bauhini.

Descriptio

Facies reliqua, siue *caulium*, siue *florum* alborū *seminumque*, cū Nasturtio vulgari conuenit: at *folia* plurimùm differūt, miris modis laciniata, & crispis oris fimbriata; sapore & odore vulgatioris Nasturtii.

Tempus.

C. B. Phyt. Nasturtium 12. siue hortense crispū in fratris Io. Bauhini horto collectum. Nasturtium crispum primò vidimus in pago *Tremoin*, in horto concionatoris I. Aran, qui dicebat ex Belgio allatum, à quo etiam Habuerat Nobilis Vir D. Michael à Franckmont, ex iis hortis attuli plantandum in Hortum Ill. E.C. vbi viret Montbelgardi, semine turgens Augusto, floret, Iunio, se mulplicat semine deciduo.

NASTVRTIVM LATIFOLIVM Dioscorideum Io. Bauhino.

Descrip.

Sinapi crassitudinis *radicem* habet, albam; lignosam, quàm plurimas rigidas à lateribus fibras emittentem: *caulem* erigit crassitudine digitali, cubitalem, statim à radice in crebros ramos diuisum denséque fruticātem: *folia* infima per terram sparguntur quinque vncias longa, sesquiunciā circiter lata: crenata, subinde circa pediculum nonnihil sinuata, & auriculata, quanquam hoc ra-

sturtium silu. voco, Brunfels. Bursam pastoris minorem, klein Teschelkraut / Germ. communiter Seckel abschneiden Fuchs. Trag. Besem kraut Dodon.

Locus & Locus.

Basileæ copiosum obseruaui cum siliquis mense Octobri & Nouembri ad horræum Nosodochii & versus papyracea molendina, ad fontem propè textorum panni fossas, & aliis locis, mense Iunio florentem & siliquas habentem. Geneuæ versus Nosodochium & S. Geruasium, folia prima omninò vulgare Nasturtium imitantur, superiora ad Iberidem accedunt: florebat & capsulas proferebat Maio. Et in Burcken ad muros spontaneum: A me Vere satum in Horto Ill. E.C. floruit Augusto eodem anno: Inueni propè Beffordiam cum flosculis & semine maturo Septembri, Stutgardiæ spontè iuxta muros Ill. E.C. horti florens ex valuulis Maio mense. In Alsatia in hospitio propè Bercken semine maturo Iulio.

Vires. Brunfels.

Non placet Brunfelsium huic plantæ easdem tribuere vires quas Bursæ pastoris vulgari, huic enim plantæ sapor insigniter acris. Calefacere & siccare quarto gradu semen, scribit Schvv. & causticę facultatis, esse, & ad calculum laudari.

IBERIS ET LEPIDIVM.

Veteribus & in genere.

CAP. II.

Qvoniam in dubium magna verborum contentione reuocatur, an Iberis & Lepidium Veteribus sit vna eadémque herba, ideò hac de re vno capite ambas hasce plantas complectentibus problematicè agere libuit. Ac primùm quidem, eorum opinionem, qui à nobis recedunt & affirmatiuam tenent, adducere visum fuit.

Herbam igitur, inquiunt, quæ à Græcis Iberis dicitur, Paulus Lepidium, & ἀγριοκάρδαμον, id est, siluestre Nasturtium appellari scripsit. Aëtius Cardaminem, quia odorem, saporem, & figuram Cardami, hoc est, Nasturtii habet, & Galenus odore & viribus Cardamo simile Lepidium esse dicit. Quare in Dioscoride ἰβηρὶς ἤτοι καρδαμαντικὴ pro καρδαμίνη falsò legi Cornarius existimat. Galenus etiam Lepidium eandem esse herbam cum Iberide, declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inscriptus, in quo versibus Iambicis de tribus differit medicamentis. Ac primò quidem eo, quod ex herba, quam ipse Iberidem appellat, constat. Mox subiungit Galenus. In Iberide medicum quendam amicum suum hac herba curatum esse, quam ipse Damocrates Iberidem appellat, vt qui ipso visu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipsum ignorarit is, qui cum visum eius docuit. Verùm ex signis quæ scribit, videtur Iberidem appellare, quæ à Græcis Lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus est, appellatione ducta. Damocratis autem versus Iambici quibus eius effigiem depinxit, hîc Galenus subiicit.

Iberis Damoc. Galeni.

Locus.

Herba hac vbique multaque frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritasque quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper virescens, foliis Nasturtii,
Florentibus vere, attamen maioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rursus ampliorem, ab his
Aestate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hac ad imaginem, &
Deiecta & exsiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aestate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variumque valde, cauliculis.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero similem quàm maximè Nasturtio.

Addit rursus his Galenus. De hac Iberide etiam Archigenes scribit, Lepidium ipsam appellans. Dicit autem & splenicis, & ischiadicis ipsam conuenire. Ad ischiades & perfrigerationes Hygieni Hipparchi authoritate Herbam Iberidem quam aliqui Lepidium vocant aut Agriocardamum (Nasturtium syluestre) colligito &c. Cùm igitur Iberis & Lepidium eadem sit herba, perspicuum est Iberidis caput calci primi libri Diosc. à nimis curiosis Librariis vel Medicis, non à Dioscoride adiectum fuisse, cùm is Iberidi locus non rectè assignetur, sed libro secundo, in quo cum permultis plantis quæ acri facultate præditæ sunt, de Lepidio tractat. Neque enim duobus locis de eadem herba dicere potuit Dioscorides. Adhæc in eius descriptione corruptus est locus, μῆκος δὲ ὅσον πηχυαῖον, ἢ ἔλαττω, id est, caulem cubitalem aut minorem: Deest enim vox καυλὸν & πλέον, vt sic legatur μῆκος δὲ καυλὸν ἔχον πηχυαῖον πλέον ἢ ἔλαττω, id est, caulem longitudine cubitalem, maiorem aut minorem, sic enim Damocrates habet. Sic & Ætius versum Damocratis, sed lege carminis soluta recitans, & Archigenes in Epistola ad Aristonem referente Aëtio, in qua iisdem planè verbis Iberidem describit, vt vel ex Dioscoride exscripsisse videatur, vel ex ipso Archigene ad finem libri primi Dioscoridis caput de Iberide aliquis attexuerit. Vidimus (ait etiam Matthiolus) primùm Iberidem extra ciuitatem Tridenti, vbi vulgò dicitur *alle Lasse*, effigie mirirum, qua desbitur à Diosc. ac aliis pluribus Græcis autoribus. Huius Gal. in simpl. censu nusquam separatim meminit, sed hanc & Lepidium non nisi nomine differre prodidit. Quod idem etiam ex Damocrate & Hygieni Hyparchi autoritate lib. 9. de comp. med. secund. locos, circa finem, vbi de coxendicũ curatione agit, testatur his verbis: Si coxendicum dolores leuare est animus, herbam Iberidem quam aliqui Lepidium vocant, aut Nasturtium siluest. colligito: Ex eius certè sententia asserere non dubitauerim, Iberidem apud Græcos eandem esse cum Lepidio Vnde perspicuum est, hoc Iberis caput huiusce primi voluminis calci accreuisse nimiâ vel librariorum, vel medicorum curiositate. In quam sententiam cum antedictis causis, ea ratio me potissimùm deducit, quòd constet, huius primi voluminis calcem, non esse legitimum locum, in quo Iberidis historia fuerit collocanda: quandoquidem eiusmodi herbas Dioscorides lib. 2. ordinatè disposuit, ac de eis disseruit, vbi priuatim Lepidio, quod Damocrati Iberidem existimamus, propriam assignauit sedē. Quare apertè hallucinari deprehenduntur Monachi illi venerandi, qui in Mes. comm. scripsêre, cùm expressè contra Gale-

leni & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas superiùs adduximus, aliud à Lepidio Iberidem esse contendant. Manifestè etiam aberrarunt Barbarus & Ruellius, cùm Lepidium illud esse putauerunt, quod vulgus Herbariorum Raphanum rusticanum appellat.

Barbari & Ruell. lapsus.

Et hæc illi qui affirmatiuam tenent: Sed antequam negatiuam, quam amplectimur, & veriorem adducamus, paucis de his duabus plantis Veterum placita examinemus. Iberis igitur, siue Cardamine Dioscoridis (Cardamantica aliis,) folia habet Nasturtii, Vere virentiora. Caulis longitudo cubitalis est, plùs minúsue: locis incultis nascitur. Aestate porrò lacteum florem promit, ac tum quoque efficacior est. Radices binas habet Nasturtio similes. Lepidium verò, quod aliqui Gingidium vocant, herba nota est, quæ muriâ cum lacte conditur: folia habet non tam mollia & candida vt Draba. *Plinius* de Iberide hæc habet. Inuenit nuper, & Seru. Democrates è primis medentium, quam appellauit Iberidem: quanquam ficto nomine inuentioni eius assignato carmine. Nascitur circa vetera maximè monumenta, parietinásque & inculta itinerum. Floret semper folio Nasturtii, caule cubitali, semine tam paruo, vt vix aspici possit. Radici odor Nasturtii. De Lepidio ait. Peregrinum fuit Lepidium. Seritur à Fauonio. Deinde quum fruticauerit, iuxta terram præciditur Tunc runcatur stercoratúrq;. Per biennium hęc. Postea iisdem fruticibus vtuntur, si non sæuitia hyemis iniuriat, quádo impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus. *Apud Galenum* in curatione doloris Ischiadici legitur suprà polita elegãs descriptio ex Damocrate carmine conscripta in hanc sententiam. Iberis dicta à regione, in qua sanatus Medicus, herba frequens vbique iuxta muros & vetera monumenta, ac vias, semper virescens: sed vere foliis Nasturtii minoribus: caulis cubitalis, paulò maior, vel minor: à quo æstate pendent folia vsque ad multam hyemem, donec gelu pereant: flos æstate lacteus: semen exiguum, vt vix cerni possit: radix odore acerrimo, vt Nasturtium.

Iberis. Locus Vsus

Lepidium. Cultura.

Laurina folia

Recensitis ita Veterum placitis, Lepidium idē esse, cum Iberide non concesserimus Cornario & aliis: Ex Plinio enim Dioscoridis fortè coætaneo apparet magnum discrimen. Iberis inculta, Lepidium verò peregrinum colitur: Iberidi folium Nasturtii, Lepidio folia Laurina: Iberidis radix tunditur difficulter Plinio, Lepidio conditur Dioscor. Et quamuis dicat Galenus Iberidem Lepidium etiam vocari, non sequitur propterea esse vnam & eandem plantam, nec legimus quenquam ex Veteribus id asseruisse. Idem nobis euenire videtur in Iberide quod in Crisanthemo, quod cōperit Elichryso & vero Crisanthemo, quod deinde vocatur Buphthalmum, nomine; alterius plantæ dictæ Buphthalmum. Cur remouendum sit vnum caput ex Dioscor. vt vult Cornarius, non video, nisi remoueatur etiam ex Plinio & Paulo: Quam plantam intelligat per wildkreß inuestigandum: Si Iberis eadem cum Lepidio Dioscor. vt vult Matthiolus: Draba quam pingit Matthiol. non potest esse Draba, vt bene annotauit Anguillara & Guilland. cùm dicat Dioscor. φύλλα ὥσπερ λεπίδιον, ἁπαλότερα δὲ καὶ λευκότερα, Maluimus igitur existimare Lepidium Pauli, Plinii, & Dioscoridis & Galeni idem esse. Iberidem autem apud Diosc. Plinium, & ex Damocrate Gal. & Paulum & alios, eandem plantã, quæ dicatur etiam Lepidium, diuersam à Lepidio modò dicto. *Putat Galenus* Iberidem eandē cum Lepidio esse, ait Cęsalpinus, quod & Agriocardamon [siluestre Nasturtium] appellatum est, sed apud Dioscor. diuersa eorum mentio reperitur. Lepidium fortè appellatur, quia Lepidas (squamas leprosorum) auferat. Patet autem ex Dioscor. Lepidium diuersum esse ab ea quam Iberidem vocauit: nam Iberidis vires in radicibus: Lepidio in foliis: huius prætorea vsus in cibis: Iberidis nequaquam. *Error* autem putãtium easdem esse fluxit ex communitate nominis, & virium. Paulus Aegineta rem aperuit inquiens. Ischiadicos in totum restituit sanitati Iberidis herbæ vsus, quam Lepidion quoque, alii Nasturtium appellant. Quæ verò apud nos fruticosa nascitur: foliis Lauri similibus, & multò amplioribus respondere, multa experimenta testantur, non solùm in coxarũ, sed in aliis quoque diuturnis affectibus, & quæ sequuntur. Columella Lepidii duo genera facit, syluestre, & satiuum, fortè Iberidem pro syluestri accipiens. Solùm ansam dubitandi præbet, quod Dioscorides Lepidium herbulam dixit esse, quod Iberidi magis quàm Lepidio conuenit. *Sed* tamen Dioscoridis Lepidium idem esse cum Plinii & Pauli Lepidio, ac longè differre ab Iberide colligi potest ex Draba, cuius folia Lepidio comparantur à Dioscoride. *Iberida* qui cum Lepidio eandem esse existimant, capútque de Iberide tanquam superuacaneum à Dioscor. volumine resecandũ esse asseuerant: non ita fortasse licenter (autore Marantha) hoc pronuntiassent, si quæ cap. de Draba habentur, animaduertissent. Hanc enim vult Dioscorides folia habere Lepidii, sed molliora & candidiora, sed nulla est conuenientia in foliis inter Iberidem & Drabam: huic enim lata sunt, illi satis angusta, & Nasturtii more incisa: si veram Drabam existimemus [vt certè vera est] plantam illam quæ ab omnibus ipsa existimatur, & ab Andrea Matthiol. perbellè depingitur. In Iberide folia in prima germinatione eorum videtur descripsisse Dioscor. cùm Nasturtii foliis similia esse dicit: nam postquam caulē ædidit, nullam cum Nasturtio retinere similitudinem videntur: ita vt hanc solùm ob causam multis diu incognita fuerit, & [vt verùm fatear] mihi etiam non propter id solùm incomperta diutiùs fuit, sed etiam quòd folio in eadem ætate variare ita soleat, vt vna eiusdem speciei plãta alteri dissimilis penitus videatur. Scribit Diosc. Iberida duas radices habere, sed pluribus inueniri, non solùm à nobis obseruatum est, sed à Damocrate scriptum, cùm inquit:

Iberis. Lepidium diuersum.

Draba.

Adnatas radices tamen cernes alias.

Et hæc passim Marantha, qui quam plantam per Iberidem, cùm ait: nam postquam caulem edidit &c. intelligat, mihi nondum constat. Lepidium Serapioni Setragi, ex Dioscor. herbula est vulgò nota, Damocrati Iberis appellata, ex Gal. vt etiam ab Archigene, in Epist. ad Aristonem, ex Aëtio. *Quam* verò solâ nominis appellatione differre credantur Lepidium & Iberis, ideò vel Librariorum, vel Medicorum curiositate, quod in fine primi voluminis legitur, Dioscoridi accreuisse putauerint Ruell. Manard. Marcell. ac Matthiolus. *Cardanus tamen* 3. contradicentiũ ita arguit: Lepidium tanquam Iberida describit Galenus, ergo &c. quale autem sit argumentum,

Lepidium Setrage Iberis. Iberidis caput apud Diosc.

tum, nullâ liuoris lentigine, suis diiudicandum scholasticis relinquit Apollo.

Quum autem Lepidium ex Dioscoride herbula sit, Iberis autem cubitalis (siquidem veritati magis, quàm autoritatibus credendum sit) nec possunt, nec debent, Autores probi & eruditi Apollinis opinionem non candidè amplecti, videlicet Lepidium, ab Iberide diuersum ex Aëtio, olus esse in Syria folia habens Seridis angustifoliæ. Nullâ propterea fulciuntur ratione, quâ Iberidis caput imprudenter arborum aceruô Dioscoridi irrepsisse tueri credunt, & quòd dissonâ insitione cum his societatem, consortiúmque inierit, propterea vel expungendum, aut quo dissilierat restituendum. Quod verò Galenus, atque Aegineta, priuatim huic Iberidi caput aliquod nô dicarint à Lepidio separatum, sciendum, quod Galenus Dioscoridi in simplicibus vbique non respondet.

Est autem ab hoc Lepidium Plinii dissimile, in cubitalem exiens altitudinem, foliis Laurinis, non autem Nasturtii.

Plantæ, quæ ἰβηρὶς, καρδαμαντικὴ, ἢ ἀγριοκάρδαμον Græcis dicitur; nomen Latinum est Iberis, & Lepidium: Arab. *Stetaragi, Asceitaragi*, seu *Sitharegi*, & *Hausab*: Ital. *Iberide*, & *Lepidio*: Germ. wilder Kresz: Hispan. *Nasturtio montesino*, Gallic. *Chasse rage, passe rage*: & *Nasitort sauuage*.

Vires

De viribus Iberidis & Lepidii dicamus. Radices Iberidis binas Nasturtio odore similes, calefaciendi & adurendi vi præditas, sed æstate cum caulis lacteum florem promat, efficaciores esse, prodit Dioscorides. Et hinc Ischiadicis vtiles, si cum axungia suilla salsa emplastri modo, quaternis horis impositæ fuerint: deinde verò in balneum descendant, ac postea oleo ac vino cum lana locum affectum perungant. Idem hoc auxilium de Iberis radice præscripsit Damocrates hoc Iambo.

Hanc erutam larga satis cape copia
Aestate, nam tunc optima & fortissima est
Adhuc recens. siccata sit, sed debilior.
Tusam hinc probè (nam difficulter tunditur)
Paucâ subactamque excipies axungia.
Crurique toti, & maxime coxendici
Adhibebis, & ligabis, & fines duas
Horas mulieribus, viris sed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine
Nec smegmate vllo pinguiore collines.
Sudore sed modico exiliente, in solium
Merges, iubens perferre: nam mordacitas
Ingens, caloris sensus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos lenter perducito.
Illati enim quamuis manibus sint plurium,
Exibit attamen pedibus suis valens,
Quicunque consilium hoc bonum susceperit.
Ad multum oleum miscebis hinc vinum modicum,
Et concuties, & illines locos eo,
Ac mox madore terso & pinguedine
Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Hos versus apertè declarat Plinius his verbis: Radici Iberidis odor Nasturtii. Vsus æstate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter: coxendicibus, & articulis omnibus cum axungia vtilissima, viris plurimùm quaternis horis, fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebúsque vicinis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

Galenus eadem ex Damocrate refert. Radix Iberidis, inquit, odore acerrimo est, vt Nasturtium, hæc intusa in magna copia (difficulter autem tunditur, æstate & recens, nam tunc fortissima) cum modica axungia adhibetur toti cruri & maximè coxendici, sinitur per quatuor horas in viris, minùs in mulieribus, deinde aufertur, & crus in balneo ponitur, post inungendum ex oleo & vino, ac demum tersa pinguedine, & sudore, tegendum molli lana, vt æger ambulet, & suis pedibus obeat munia: si opus fuerit, repetendum post dies viginti.

Hoc sanè vtendi modo, & inueteratos capitis dolores, & alias omnes quacunque corporis parte inueteratas & ægrè solubiles affectiones ac resolutiones se curasse Damocrates, & omninò vitia in quibus alii remedio ex Thapsia vtuntur se hac herba persanasse ait. Idem omninò ad Ischiadas remedium Aëtius bis habet. Lepidium, inquit idem Galenus, ex quarto est ordine excalefacientium, simile Nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus: sed minùs eo desiccat. Cæterum apud Dioscoridem legit Cornarius, καὶ ἐλαίῳ μετ' οἴνου τοὺς τόπους ἐγχρίεσθαι, & postea oleo cum lana locus perungatur, pro ἢ ἐλαίῳ μετ' οἴνου τοὺς τόπους ἐγχρίεσθαι, hoc est, oleum cum vino locis illinatur: sic enim habent Damocrates & Plinius, vt ex superioribus intelligitur. Sic & Aëtius: ἐξελθὼν δὲ ἐλαίῳ πολλῷ περὶ αὐτὸν ... ἢ ... σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς. Egressus autem vino & oleo multo perfusus ac detersus, coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum admodum vinum admisceto, & illinito.

Iberidem porrò à Lepidio diuersam esse plantam, vel vsus ambarum clarè demonstrat. Auctores enim locis iam adductis Iberidis radices solùm præscribunt, ceu folia Lepidii duntaxat. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit Dioscorides, quapropter trita ischiadicis præsentissimum est auxilium, si cum Helenii radice, quartâ parte horæ illinatur: lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur. In quibus verba illa, si quarta parte horæ illinatur, quæ Græcè leguntur ἐπιτιθέμενα πρὸς τέταρτον ὥρας, mêdo nô carere suspicatur Cornarius. Cùm enim cæteri omnes Auctores, vt diximus, emplastrum ex Lepidio impositum, quatuor horas sinendum præscribant, credibile non est rectè hîc legi, vt quartam horę partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires suas exerere potest: & fieri potuit, vt τέταρτον pro τέσσαρας sit suppositum, quod facilè euenire potuit, si quaternarii numeri nota δ, interpreti fuit exprimenda.

Porrò reliquum Lepedii in medicina vsum, & ex eius radice amuletum, Plinius aliter quàm Dioscorides refert his verbis, Vsus eius non sine lacte. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & rosaceo facilè sanetur. Sic & lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio quà doleat, compescere dolorem.

IBERIS.

Cap. III.

Descriptio

STatim è *radice* alba, lignosa, mediocriter crassa, paucis fibris donata, crebros profert caules dodrantales & altiores, duros, frequentibus alis concauos: *folia* quidem prima longis pediculis appensa, semunciam lata, duas tresue vncias longa, per extremum serrata: superiora verò & quę in caulibus ramisque, Linariæ foliis paria, angusta, acuta, nullo pediculo donata, nec crenâ vllâ incisa: sapor omnibus feruidus Nasturtii: *flores* extremis ramulis coaceruati hærent, candidi, Nasturtii floribus similes: *semen* continetur minutum in paruis thecis oblongis, quarum valuulas dissepit membranula.

Quam Fuchs. & ex eo Amatus, hoc titulo exhibet, non simpliciter Iberis, vt præsens, sed Iberis Fuchsii à nobis cognominatur. Hâc Matthiol. in Dioscor. neglecta descriptione picturâ exprimit priore, Iberidis nomine: posteriore Lepidii Dioscoridis, ac Diosc. & Galeni Iberidem dicit, vt & Lepidium. Lacun. figurâ Matthiol. Iberidis nomine retinet. Idem in post. com. Ital. & Lat. cum magn. fig. eadem scribit. Figuram tamen aliam habet, quæ fortè non Iberidis: sed Nasturtii nostri syluestris siue Thlaspi tenuifolii Fuchsii. Plantæ illius iconem esse magis adhuc indicat Histor. Germanic. eius, vbi descriptio videtur esse Thlaspi tenuifolii & non Iberidis, præstitisset Matthiolum retinuisse figuram priorem licet non exactam.

Matthioli lapsus.

Gesner. Iberis (sic scribendum sine aspiratione) à Matthiolo depicta.

Dod. mer.

Dodon. Gall. figuram Iberidis titulo exhibet non adeò commodam, potissimùm quod inferiora folia concernit: quare meritò Lat. in fol. meliorem paulò restituit. Ait autem Galeno λεπίδιον à Plinio lat. Hiberin, Nasturtium silu. & similiter etiam Lepidiam vocari. Existimari etiam herbam esse Grias dictam, de qua Apul. cuius ad Ischiadicos vsus quoque commendetur.

Grias Apul.

Aduers. Lepidium herbula Dioscoridis, Damocratis & Galeni. Iberis Cardamantice Nasturcifolia: quæ irrepsit alienissimo loco Dioscoridis codici lib. 1. cap. vltimo. Paulus l. 3. cap. de coxendice eam Iberidem, Lepidium, vel Nasturtium agreste nuncupari scribit. Lobel. Obs. Iberis Cardamantica: Gal. *Cresson sauuage & Passerage sauuage*: Anglis Sciatica / Cresse & wilde Cresse. Germ. wilder Kress. Hisp. *Masturco saluage*. Italis *Nasitor saluatico*. Icon. Pl. Iberis Cardamantica, Lepidium, Iberis Plinii.

Histor. Lugd. pingenti, Iberis siue Lepidium Matthioli, quod in contextu, doctissimorum, vt ait, Herbariorum iudicio, Iberin veterum Græcorum, siue Lepidium esse dicit, *Nasturtio saluatico* Italorum: *Passerage sauuage*, & *Cresson sauuage* Gallorum.

Iberidis nomine pingit Camer. in Hist. Matth. Germ. & Epit. Thlaspi angustifolium Fuchsii, siue Nasturtium siluestre nostrum.

Tab. mer.

Taber. Icon. & Hist. Iberis 1. cuius figura mala.

C. Bauh. Phyt. Iberis.

Locus

Iuxta veteres muros & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non nisi hortensis est. Ab Herbariis colitur in hortis. In Italia tamen & Gallia Narbonensi locis incultis spontè nascitur, Hist. Lugd. Iberidem obseruaui secus vias in muris & marginibus agrorum Monspelii: Arelatæ & Florentiæ in Autumno floret & semen fert, toto anno durat. Lugduni spontè proueniens abundat, virens adhuc & florens mense Septembri & Octobri. Tiguri in horto Gesneri satam vidi. Heidelbergæ mihi attulit Petrus Turnerus Anglus Medicus: ibidem etiam spontaneam obseruaui: Patauii passim circa mœnia virentem adhuc Decembri obseruaui.

Tempus

NASTVRTIOLVM ALPINVM CAPS.

Nasturtii vulgaris Ioh. Bauhin.

Descriptio

VIx tres vncias altum est mihi dictum Nasturtiolum, *radice* lignosa, paucis fibris donata: *Coliculi* duo aut tres, per quorum summa capsulæ Nasturtii vulgaris, non dissimili ordine positę: *folia* parua, simplicia, crassa, angusta, vnciâ, quantùm animaduerti, breuiora: *flosculi* parui, albi, vt existimo.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 9. siue alpinum minimum 5. capsula Nasturtii hortensis, quod habet Ioh. Bauhinus.

Nasturtiolum mihi dictum inueni in Rhætiæ monte *Nombre*, propè Balnea *murmbs*: æstate florebat & siliquas habebat. Ex herba sicca descripsi.

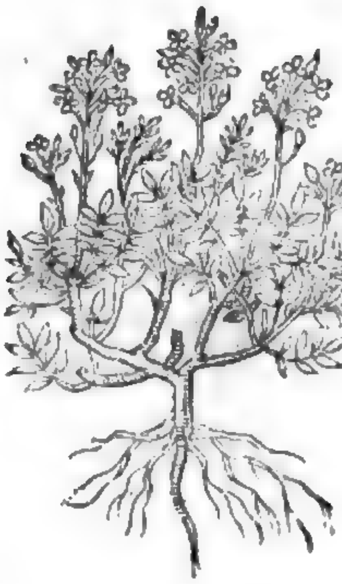
NASTVRTIOLVM ALPINVM

tenuissimè diuisum.

Descriptio

NAsturtiolum tenuissimè diuisum, aliàs trium vnciarum plantula, aliàs ferè dodrantalis (Clus. vncialis,) *foliola* habet minutissima, terna, quina, septena ad costam annexa [Clusio viridia, gustu acri & feruido,] sic vt tota interim ala semunciâ interdum non sit longior, aliàs vncias duas excedat, sapore feruido Nasturtii: *coliculos* habet plures, nonnunquam vnicum: in cuius fastigio *flores* multi sunt coaceruati, candidi pro

plantæ

plantæ proportione magni, è quatuor foliis pastoriæ minimæ: radix alba, crassiuscula, longa, fibris longis donata.

Clus. Pann. & Hist. post. Cardamine 3. siue alpina minima, quā Gesnerus ni fallitur in Epistolis Nasturtiolum appellat. Hist. Gen. plant. p. 1180. Thlaspi montanum minimum Dalech.

C. Bauh. Phyt. Nasturtium 7. siue alpinum minimum primum.

Tabern. Icon. Cardamine alpina. **Alp Gauchblum.**

Locus & tempus. In ipsis scopatis summi iugi Schneberg, dum per niuem glaciali duritie constrictam ferreis vncis ad pedes alligatis Clus. delaberetur inuenit mense Augusto florentem, vbi niues iam primùm dissolui incipiebant. Inuenitur autem & in Tirolensibus atque Salisburgensibus montibus teste D. Ioach. Camer. Ex Gesneri epistolis apparet etiam in Heluericis alpibus nasci.

CORONOPVS RVELLII, SIVE Nasturtium verrucosum.

Descriptio. TErræ apprimit *caules*, nunquam surgentes, spithameos, ramosos, rigidulos; per quos *folia* laciniata, cæsura foliorum Nasturtii, nec ita dissimili aut odore aut sapore: *flosculi* secundū caules minuti, albi; *seminum* loculi scabri, inæquales, lappulas imitati, quasi echini parui muricati, quorum singulis *granum* vnicum nigrum gigarto vitigineo ferè par: *radix* longiuscula, satis crassa.

Matth. in post. com. It. & Lat. cum mag. fig. asserit, Ambrosiā (hanc non describit, quam non ritè visam) à Cortuso missam genuinam adeò referre, vt nihil in ea desiderari possit: ast decipitur. Cùm essem Bononiæ D. Vlysses Aldroand. denominabat Holostium Dioscoridis, Herbam Cahoram, eiusdem etiam opinionis erat Robertus Constantinus.

Camer. in Matth. Germ. Ambrosia falsò dicta **wartzenkreß.** Ambrosia à Matthiolo in com. Lat. picta, quæ à Cortuso missa, non potest bene agnosci ex figura: pro Ambrosia prima Matthioli missa est ex Italia planta quæ nihil aliud est, quàm Nasturtii syluest. genus: fieri potest Matthiolum suam ex hac planta adulta & seminibus abundante curasse depingendam. Eidem Epit. Ambrosia: hort. Coronopus repens Ruellii: Cornu ceruinum vulgò dicta herbula, quænam apud Veteres haberetur non audet asserere, nisi forsitan, Pes sit miluinus, cuius Columella meminit, cuius sententiæ & Dalech. est, ita enim nobis præsentibus vocauit. *Nasturtium autem* nostrum verrucosum, de quo Ruellius hoc loco agit non posse esse Coronopum Veterum sic probamus: Primùm videntur non posse dici folia oblonga, cùm sint multùm dissecta & similia Nasturtio. Secundò non audiui eius vsum esse in oleribus [quamuis fortè posset esse cùm sit herba mollis.] Tertiò non adstringit huius radix, sed est odoris & saporis Nasturtii. Quartò nihil habet simile cum Psyllio. Quintò folia non sunt similia Holostio [si verum est Holostium quod exhibet Ruellius] nec gramini. Sextò nihil simile habet cum spinis. Septimò longa meliùs possunt dici folia Cornu Cerui quàm Nasturtii verrucarii, lōga autem esse dicit Dioscor. cap. de Catanance.

Lob. Lapsus. Lobel. & Penæ Adu. Coronopus Ruellii, multò meliùs Coronopi species habita, quàm illa Serpentaria Matthioli. Item Cornu cerui alterum vulgi, Coronopus repens Ruellii, echinato seminum inuolucro, de quo dubitant an Coronopus Theophrasti? Sed iam clarum quid respondendum Lob. Obs. roganti, Coronopus repens, an Pes miluinus Columellæ Ruellio? Ic. Pl. Coronopus repens Ruellii, & Cornu cerui alterum vulgi. Et postea Obs. & Icon. Pl. Ambrosia spontanea strigosior. *Quas ersi* diuersas faciat Lob. nos tamen cum C. Bauh. vnam esse censemus. Quamuis & ipse in Phyt. duobus diuersis in locis eandem proponit; nunc enim Coronopum 3. silu. repentem Nasturtii folio vocat: nunc Ambrosiam 2. siluestrē: *Præterea* non video cur Ruellii Coronopus, quæ ad Nasturtium accedit meliùs habenda sit Coronopi species, quàm Serpentina, vt vult Lobelius, quam quæso similitudinem cum Coronopo maiorem habet quàm Serpentina. *Is demum* assumit figuram Matthioli, & titulum ei facit Ambrosia, quā in re inter nos non conuenit: est enim nobis illa Icon Coronopi Ruellii.

Secundam speciem Pedis coruini facit Dodon. Gall. asseritque proximè accedere descriptioni Coronopi Dioscoridis, quamuis Ruell. non possit induci, vt credat verum Coronopum. Et quia pulchrè hanc plantam descripsit Ruellius, nominauit Coronopum Ruellii, Belg. **Crayen Voet aut Rauen Voet**, Gall. *Pied de Corneille de Ruel.* Hanc suam opinionem tanquam errorem retractat in Hist. Lat. his verbis: Cornu cerui alterum repens: Ruellius qui hanc antè nos lib. 2. cap. 64. & cap. 134. descripsit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur: ad Coronopi descriptionem aliquo modo accedere videretur, nisi quem Codex Cæsareus exhibet differens multùm ab hoc Cornu ceruino esset, ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac repens nomi-

nandum: posset verò & Pseudocoronopus dici, si modo hæc appellatio retinenda.

Hist. Lugd. vnius plantæ tres figuras habet. Primam titulo, Ambrosiæ primæ Matthioli: alteram Coronopi Ruellii ex Dodonæo: tertiam Coronopi repentis Lobel.

Tabern. Coronopus repens, Coronopus aruēsis, Friedbender / Krähenfuß / feldt hirtzhorn / Acker hirtzhorn. Posteriora hæc Tab. nomina Germanica non placent.

Locus & tempus. Montbelgardi spontè copiosè prouenit circa vrbem, vti etiam in Horto Ill. E.C. semine deciduo quotannis se renouat: vidi in Alsatia in Castello Eisenheim spontè, vbi Floret Iunio & Iulio, audio copiosè prouenire inter Basileam & Argentinam, & Basileæ in horto D. Dis Felicis Plateri. Lugduni habui in horto. Horbugi in Ill. E.C. in Alsatia arce obseruaui. Geneuæ copiosè.

NASTVRTIVM SYLV. VALENtinum Clusio.

Descriptio VNico hæc planta assurgit *caule*, sed statim à radice, supra solum, multis alis diuiso, hirsuto & aspero, virente, rotundo, pedalis longitudinis: inferna *folia* qualia sint pronunciare non possum, quia iam in semen magna ex parte euaserat planta cùm obseruabam, inquit Clusius, quæ tamen sub alis cauli inhærebant, tenuia erant & multifida, Nasturtii vulgaris, & legitimi, foliorum penè æmula, tenuiora tamen & viridia, acri gustu, vt Nasturtium: extremis ramis fert multos,

spicæ in speciem, congestos *flosculos*, quatuor foliolis pallescentibus constantes, in quibus totidē *stamina*, quibus euanescentibus, succedunt *siliquula* breues, duabus valuulis siue vtriculis constantes cum lingula prominente, non quidem sursum erectæ, vt reliquarum congenerum, sed deorsum inflexæ, in quibus Nasturtii æmulum *semen*: *radix* est singularis, candicans, satis crassa, non tamen viuax, sed quæ singulis annis perit. *Eodem loco*, eodémque tempore, nempe Martio, florentem hanc plantam & semine iam plenam inueniebam, quo Alysson Galeni, Valentino videlicet regno: & quia plerasque notas cum Nasturtio communes habere conspiciebam, Nasturtii nomen indidi: cui [quantùm ex gustu iudicare licet] persimiles facultates habet. *Huius*, meâ sententiâ, nomen immutare non debuerat Lobelius, qui ipsam stirpem nunquam conspexit: nam plantis mihi antea ignotis & primùm obseruatis, festinanter, & tumultuario quodammodò impetu nomina dare non soleo, sed priùs omnes illarum notas & reliqua necessaria maturè perpendo, antè q̄ iàm aliquā stirpem certo nomine donare aggrediar, vt facilè animaduertent, quotquot meas lucubrationes diligenter & sedato animo legent: malo enim interdum ipsas plātas ἀνωνύμους relinquere (vt mihi adhuc visu venit in his commentariis) cùm incommodo nomine applicando mihi ipse non satisfacio, quàm temerè nomen aliquod, naturæ plantæ non satis respondens donare. Sed quam quæso maiorem affinitatem habet hæc planta cum Erucâ, quàm cum Nasturtio? Si quis vtramque stirpem sano iudicio conferet, inueniet profectò me, non sine probabili causa, Nasturtii siluestris nomen huic plantæ dedisse.

Clus. Hisp. & Hist. post. Nasturtium silu. Valentinum.

Lob. Obs. & Icon. Plant. Erucæ Nasturtio cognata tenuifolia.

Casp. Bauhin. Phyt. Nasturtium silu. Erucæ affine.

Nasturtium Peruanum foliolis Lenticula.

Descriptio & Synonyma. Nasturtii Peruani facultas. Herbam habet Monardes ex Peru allatam Nasturtium appellatam, exiguam, foliáque habentem rotunda, Lenticulæ foliis paullò maiora.

Huius tritæ succus recentibus vulneribus instillatus, ipsaque herba superimposita, ea curat, & ad cicatricem perducit, haud secus quàm Tabacum. Nasturtii est sapore, & valdè calidæ temperaturæ esse videtur.

THLAPSI VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. IV.

Θλάσπι, herbula est, referente Dioscor. angustis foliis, digitali longitudine, ad terram conuersis, in summo fissis (ἀκεσχιδεῖς Matthiol. ait, suspicor in Diosc. mendam subesse & hanc notam de folliculis legendam) subpinguibus: caulem autem remittit tenuem, duorum palmorum altitudinis, qui propagines paucas habet, & circa totum ipsum fructus est sublatus è summa parte (diuisus Matth.) in quo semen est simile Nasturtio (καρδάμῳ,) disci figura (δισκοειδὲς Ruellius legisse videtur φακοειδὲς quod vertit Lenticulæ effigie) velut compressum [ὑπὸ τὸ ἀμαίριον,] ex qua re nomē habet. Florem verò habet subalbidum: & in viis ac parietibus & sepibus nascitur. *Locus. Vires.* Semen eius acre (δριμὺ) est, & calefacit, bilémque sursum ac deorsum purgat, acetabuli mensurā potum. Infunditur etiam per Clysterem in coxendico morbo. Ducit etiam sanguinem potu & internos abscessus rumpit. Mouet item menses & fœtus perdit. *Thlaspi aliud. Sinapi Persicum.* Crateuas etiam aliud Thlaspi recenset quod aliqui Sinapi Persicum (σίναπι περσικὸν) vocant. Habet hoc folia lata & magnas radices: sed & hoc infusis ad coxendicum morbum ammiscetur.

Cornarius in suis in Diosc. suppos. refert hoc alios Thlaspidium (θλασπίδιον,) alios Sinapi Persicum (σίναπι περσικὸν) alios Sinapi syluestre (σίναπι ἄγριον,) alios Myiten (μυίτην,) alios Myopteron (μυόπτερον,) alios Dasmophon (δασμοφῶν,) alios Bitrum (βίτρον,) Aegyptios Suitempson (σουιτέμψων,) Romanos scandulacion (σκανδουλάκιον,) alios Capsellam, alios Pedem gallinaceum vocare.

Plin. Thlaspi duo genera facit: *Vnum* angustis foliis digitali longitudine, in terram versis, in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, non sine ramis

itimis pelluum specie, semine incluso [fructu, forte deest Corn.] Lenticulæ effigie [Cornar. videtur Plinius legisse φακοειδῆ,] nisi quod infringitur [τὸ ἐνθλασμένον] vnde nomen. Flos albicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitam vtrinque extrahit. Modus sumendi, acetabuli. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat: menses quoque ciet, sed partus necat. *Alterum* Thlaspi aliqui Persicum Napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipsum vtile ischiadicorum infusioni. Thlaspi ferè omnes in Theriacam immittunt, inquit Galenus, id quod ex Creta affertur & quod vbique nascitur, colore ex pallido flauum, figura rotundum, admodum paruum, vt Milio multoties cedat. Melius autem est quod à Cappadocia affertur immittere, quod colore ad nigrediné multùm discedit, figurà autem non exactè rotundum est, & magnitudine multò maius quàm prædictum, habetque quadam sui parte, velut paruam quandam compressionem [ἔνθλασμα] à qua etiam Thlaspi nominatum est. Nascitur autem, vt hoc, ita etiam alterum in Cappadocia plurimum. Quare non simpliciter id quod à Cappadocia affertur optimum est, sed quod peculiariter in Sauro nascitur, dissimiléque est Cretico & passim nascenti.

Locus. Vires.

Napy persicum.

Thlaspi Cappadoc. Thlaspi vnde dictum. Cappadoc.

Thlaspi semen [ait idem de simpl. med. facult.] habet & ipsum facultatem acrem, adeò vt internos [[intestinos Paul.] abscessus potum disrumpat, menses prouocet, & (quod Paul. omisit) fœtum necet: ab inferioribus partibus iniectum ischiadicos dolores finit, sanguinolenta euacuans: Est alioquin & supernè & infernè biliosorum humorum oxyb..phi mensurà (acetabuli instar, Paul.) potum, euacuatorium.

Colligi scribit Corn. ex Galeno duplex esse prius Thlaspeos genus, & tertium esse quod Diosc. & Plin. alterum fecerunt. Cæterùm quod Plinius semen lenticulæ effigie dixit, tum de lenticula legumine, tum de vase fictili ad lenticulæ similitudinem efformato, accipi potest: hoc & φακὸς & φακωτὸς, & πυριατήριον φακωτὸν Græcis appellatur, & fomenti gratia adhibetur, velut lib. 9. c. 1. comm. medicorum ostensū. Diosc. δισκοειδῆ dixit, quod Plinius videtur φακοειδῆ legisse. Thlaspi etiam à Lacertis, quæ iisdem incultis locis quibus hoc nascitur frequentes inueniuntur, Saurion præter alias ab hoc numeratas appellationes posteriores Græcos nominasse apud M. Virgilium legimus, quasi non satis à seminis figura, quod infractum & veluti contusum videtur, indicasse id fuerit: nisi à notissimo insecto quod frequens in hac herba inuenitur adhuc indicaretur. Thlaspion Galeni & Thlasposis secundum Hipp. Robert. Const. in lex. græco distinguit θλάσπι: & θλάσπι, ιος, Sinapi Persicum vocat, & Pedē gallinaceum; θλάσπι autem ιος, Thlaspis genus herbæ Diosc. Sunt, inquit, qui vocent eam herbam, Thlaspidion, forma diminutiua. Gal. genere fœm. θλάσπι Hipp. etiam θλάσπιον vocat. Apud Gorræum, cui herbula est semine Nasturtii, acri, quòd mansum Sinapis modo linguam & os vellicet, Sinapi rusticum dictum fuit a plærisque, ab herbariis autem Nasturtium tectorum. Guill. Rhegin. Nasturtium erraticum appellat; ac Synapi sylu. esse negat, carpitque Manardum, dicens: ignotum adhuc nobis existimat Manardus, quod passim quidem in semitis frequens, vt apertè Dioscorides docet, quale nostrum reperitur: vulgatissimúmque quibusuis colligitur, acre ac mordax semen est, & vires habet causticas, misceturque in Theriacis veneno quouis profligando idoneis.

Dioscorides.

Thlaspion.

Thlaspi nomine tandem venit Tlaspi vulgatius, de quo mox dicemus. Thlaspi etiam aliud genus faciunt eam plantam quam Germ. apud Corn. Besemkraut vocant. Et in hoc etiamsi ambigua res sit, tolerari possunt, quâ de re vide antè. Thlaspi alterum Crateuas tradit, quod aliqui Persiconapy vocant, latis foliis, alii Pastoris Bursam vulgò dictam. Sunt & qui Thlaspi tertium genus, Sinapi Persicum dictum, Rhaphanum maiorem, sylvestrem, & priuatim Armoracion vocatum, esse volunt. Sed in eo palàm falli videntur. Neque enim Dioscorides & Plinius de hoc siluissent.

Thlaspi quod genus ....

Bursa pastoris.

THLASPI VVLGATIVS.

Ex *radice* satis crassa & fibrosa, lignosa, alba, subacri, *caules* exsurgunt hirsuti, teretes, rigidi, brachiatis; quibus *folia* sine pediculo adhærent, longa, sensim angustiora reddita, serrata, siue crenata, gemina pinnulla caulem amplectentia, sapore cum morsu acri: *flosculi* minuti, albi, multi, vt in Bursa pastoria dispositi, quatuor foliolis, constantes totidem virescentibus ea sustinentibus; apicibus candidis: *capsellæ* præmaturo ortu flores occupant, foliaceæ, subrotúdæ, infractæ in summo, fissæ; in quibus *semen* acre, Sinapi aut Nasturtii, inquit Lobel.

Descriptio

Ruell. ita describit: Thlaspi, siue vt aliis placet, Thlaspidion, quod Diosc. & Plinius tradunt, esse nemo inficiabitur eam plantam quam vocant Herbarii Nasturtium tectorum, quòd subinde nascatur in parietinis: alii sylvestre: vulgus nostrum Sinapi rusticum appellat, quoniam digitis friatum Sinapi subolet. Hæc in scrobibus, semitis & sepibus inuenitur;

foliis in terram se conuertentibus, digitum longis, angustis, & quadantenus pinguibus, per extrema leniter incisis, caule sesquipedem alto, agnatis in eo paucis calycibus capitularis, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum vel Cochlearium effigie, in quibus semen continetur Nasturtio simile, sed latius & velut infractum, Lunata plantarum specie. Calyx cum petiolo ligulæ formam exprimit, quæ tumidior vna parte est, & altera pressior. Id quod in summo fructum in latus pandi designauit Dioscorides. Imò is repando dorso prominulus extuberat, aduersa parte funditur in latum. Folia colis decumbunt in radicem. Semen acerrimi gustus deprehenditur, ita vt mansum Sinapis modo linguam & os vellicet. (Quare vt Galenus scriptum reliquit, potum rumpit, hærentes menses ciet, partus enecat. Ischiadicis auxiliatur, subter per sedem aluo dimissum, vt pote cruenta deiiciens strigmenta, quippe cùm eximiè purget, bilem vtrinque detrahit. Modus sumendi acetabuli mensura.)

C. Steph. not. Eadem quæ Ruellius Car. Steph. tradit, quem tamen nominare non dignatur, sed pro suis venditat.

Cordus in Dioscor. Thlaspi minus, Deschelkressen / vel groß Deschenkraut / & wegkresse vocat. De hoc ait in Hist. Thlaspi Cardamoides, siue Nasturciarium semen habet copiosum, toris ramulis adnascens in singulis pericarpiis, iisque inferioribus connexis, superiùs aliquantulùm concauis & compressis, geminum: figurâ & quantitate Nasturtii, colore ruffum. Folia gustu vehementer acria sunt &. Nasturtium æmulantur. Semina autem glutinosum lentorem acrimoniæ commixtum habent.

Gesn. not. Cordo per Gesnerum adaptata est icon ex Trago qui aliud tradit, Thlaspi nempe latâ siliqua.

Fuchs. not. Fuchsius qui Thlaspi latifolium cognominat, non satis demonstrat quam plantam per Thlaspi, vt vocat, Thlaspidiũ, Sinapi agreste, Capsellam, Standulaceum, Gall. *Seneue sauuage*, quod quidam Nasturtium tectorum, Sinapi rusticum & Bursam pastoris nominent, intelligat. Eius descriptio est repetitio penè descriptionis Dioscor.

Ruellius vt Cornario placet, primus eã herbam quæ ab Herbariis Nasturtium tectorum appellatur, Thlaspi esse censuit, & à vulgo Gallico Sinapi rusticum vocari dixit. Hoc ex Germanis nõnulli secuti, eam herbam Bauren senff (Sinapi rusticorum) appellant.

Thlaspi tertium descriptum à Dioscoride ex Crateua videtur Anguillaræ, optimè dici posse illud, quod depictum à Fuchsio & Matthiolo, notissima in Italia planta.

Quæ Herba θλάσπι Græcis, Thlaspi quoque Latinis dicitur Matthiol. pingenti, Barbaris Nasturtium tectorum: Italis *Thlaspi*: Germ. Besemkraut: Hisp. *Puniqueso de flor blanque*: Gall. *Seneue sauuage*.

Scandulaceum. Sinapi. Lacun. in Diosc. qui Græcè θλάσπι & Σίνηπι ἄγριον, Lat. Scandulaceũ & Sinapi syluestre: Cast. *Mostaza saluage*. Franc. *Moustarde* aut *Seneue sauuage* vocat, per totam Italiã legitimum Thlaspi censeri scribit.

Dodon. not. Dodon. Gall. & Lat. Thlaspi alterum, Neotoricorum Nasturtium tectorum, & Sinapi rusticum: Germ. Baurẽ senff / aut Baurenkreß: Belg. Boeren mostaert / aut Boerrenkerse. Hæc ille, qui videtur Thlaspi verum intelligere, quamuis ieiuna descriptio & figura.

Gesner. hort. Thlaspi verum.

Lobel. & Pena Adu. Obs. & Ic. Pl. Thlaspi vulgatissimum Vaccariæ folio aut Myagri pinnato, omnibus Thlaspi vocatum & receptum. In officinis in vsu est, & ad antidota pro vero accipitur Thlaspi.

Digna sanè Cæsalpini verba, quæ adscribantur. Folia fert ab radice Iberidi similia, longiora, ac similiter diuisa, in caule autem solùm angulosa, pollicis latitudinis, caulis propè cubitalis, ramis in summis tenuibus, patulis: flosculi candidi in cacuminibus: fructus specie & magnitudine Nasturtii, in extremo diuisi: semina intus subrotunda, nigricantia, acria: &c.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 3. siue folio acuto. Hoc Matth. Lob. Dod. edit. Latina, pingunt foliis non crenatis: At Tragus, Fuchsius, Lonic. Dod. edit. Gall. Tabern. foliis serratis, quemadmodum apud nos prouenit, nec licuit hactenus figuræ Lob. similem videre.

Schvv. Thlaspi latifolium, Thlaspi officinarũ Groß seckelkraut / Groß Teschelkraut.

Locus & tempus. Thlaspi vulgare circa pontem *d'Arue* Geneuæ habebam in horto cum semine & siliquis Maio, semine maturo Iunio. Basileæ in horto D. Plateri, Patauii in horto Triuesani, & alibi obseruaui.

Montbelgardi multis in locis spontè, ceu etiã in horto Ill. E. C. ex semine deciduo se propagat. In Alsatiæ agris inter Basileam & Mulhusam abundat florens Iunio. In fossis, semitis & sepibus prouenire scribit Fuchsius, Maio & Iunio mensibus, floribus & semine prægnans. Thlaspi Cardamoidi tribuit Cordus radicem semestrẽ. Nascitur lutosis & pinguibus aruis, secus vias inter segetes, copiosissimùmque inter Goslariam & Hildesheymium in Saxonia legitimum reperiri in Italia certum est ex Matthiolo, siquidem eo maximè abundant & Goritiẽsis ager & Coradiscæ mœnia in parte quà Sontius alluit. Nascitur & frequentiss. & acerrimum Pago S. Petri non longè à Goritia, aliisque circumstantibus locis semine perquàm acri. Multò vberrimè prouenit cultis & incultis aruis Italiæ, Germaniæ & Angliæ: sub æstatem florens, ait Lobelius.

Temperã. & Vires. Vires à Fuchsio attributæ huic Thlaspi ex Dioscor. Paulo, Galeno & Plinio antè sunt à nobis scriptæ: Is autem scribit semen huius calefacere & exsiccare in quarto gradu: semen acre est, calefacit, siccantis est naturę, attenuat, prouocat, incidit, vrit perinde vt Nasturtii semen, Schvvenkf.

THLASPI CAPSVLIS HIRSVTIS.

Descriptio. Frequentes statim è *radice* simplice lignosa fundit *caules* humi sparsos, teretes, hirsutos, dodrantales, aut etiam cubito maiores, in alas aliquot fissos: *folia* infima quidem longis appenduntur pediculis, Erucæ latifoliæ diuisurâ, superiora verò per caules crebra, nullo interueniẽ-te

te pediculo lata basi hærent, Thlaspi vulgaris formâ, cui & flores albi similes, idemque adeò est ordo numerosarum capsularum infractarum, per summa fissarum, nisi quod paullò videntur maiores, pilis densis incanis oblitæ, singulæ bina *semina* continentes rufa, quæ liquore imbuta mucū lentum viscidumque saliuant: quod à vulgari Thlaspi quomodo distinguam non video.

Camer. hort. ni fallimur, Thlaspi secundum supinum hirsutum.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 9. siue villosum, Thlaspi pilosum Guillandini, cuius semen referente Cortuso, olim in Italia pro veri Thlaspeos semine vsurpatum fuit.

Anguil. Thlaspi Diosc. & Creticum Galeni.

An Lobel. & Pen. Adu. Thlaspi Syriacum, vel Græcum alterum, angulofo bifori pericarpio lentifolio, quod habuerunt Venetiis &c. nescientes sit ne illud tertium Matthioli, quòd ille nulla apta descriptione genera distinxerit, sed in chartas tantùm negligenter picturas congesserit.

Matth. not.

Locus.

Thlaspi cum capsulis hirsutis in horto meo Mõtbelgardi satum se propagabat ex semine deciduo itidem translatum in Hortum Ill. E. C. Frater C. Bauhinus attulit ex Italia pro Thlaspi piloso Guillandini.

THLASPI CVM SILIQVIS LATIS.

Descriptio

VVlgaris notitiæ est hoc Thlaspi, *radicula* obliqua alba, lignosa, sapore oleraceo, tandem subamaro: *caulibus* sesquipalmaribus & cubito altioribus, angulosis, striatis, alatisque; *folia*, sine pediculo adnascūtur sinuata, pinnulis acutis productioribꝰ in atro virentia, sapore inter Brassicā & Cepas, odore ad Allium accedente: *flores* pusilli, Bursæ pastoriæ, albidi, quatuor constant foliolis: quibus succedunt *siliquæ* latæ, rotundæ, compressæ, seu foliaceæ, glabræ, supremâ orâ fissæ, in medio magis eminentes propter *semina* contenta, rotunda, cum striis circularibus. Dodonæo authore nigricans, acre & feruens gustu, Milium etiam simul nonnihil resipiens.

Est hoc Trago pingenti Thlaspi, describenti autem, vulgaris Thlaspidia, & inter nomenclaturas, Thlaspi alterum, siue verum, quod ait Dioscoridem, θλάσπι, θλασπίδιον, σίνηπι ἄγριον, Sinapi persicum, Mysten, Dasmophon, Myopteron, Bytron, Suitempsum, Scandulacium, Capsellam & Pedem gallinaceum vocare. Porrò meâ inquit is, sententiâ, Thlaspi & Allaria, Nasturtium tectorum Serapionis fuerit, quod ille Græcè Talaphion vocari tradit. Ei rotundæ, latæ, ac veluti conquassatæ crumenulæ vt in Atriplice, in quibus singulis, plerumque & nigra, & acri saporis semina, forma & gustu non multùm à Nasturtio distantia. Non placent quæ dicit de forma seminis, quandoquidem multùm differt à Nasturtii semine: Tragi icon adaptata est Thlaspi Cardamoidi Cordi, licet diuersum sit illud Cordi Thlaspi: vt verum fatear icon Tragi non vndique placet, si is, vt nobis videtur, intelligit Thlaspi nostrum latis siliquis: is fortè tunc ignorabat differre à Thlaspi vulgari ac cum eo confundit icone & descriptione.

Tragi not.

Dodon. Gall. θλάσπι ἢ θλασπίδιον, καὶ σίνηπι ἄγριον. Lat. Thlaspi, Capsella, & Scandulaceum, quibusdam Mysitis, Bytron, Dasmophon & Myopteron. Germ. wilder kresse & teschelkraut: quibusdam Scorodothlaspi verum Dioscoridis, Lat. Thlaspi latius & primum; Græcis Thlaspi à fructu, qui scutum exiguum infarctum refert: Recentioribus Nasturtium tectorum, & Sinapi rusticum dicitur, Germ. Baurſenff, Baurkreß.

Nasturtiū tectorum. Sinapi rusticum.

Matth. in post. comment. Thlaspi alterum vocauit, quòd eius semen Thlaspi haud absimile videatur, nascique tradit in agro Pragensi, locis saxosis & asperis, ac florere medio Vere & Iunio mense. Figura quidem Matthioli mihi satis probatur: semen mihi ùs simile Thlaspi est: non facilè in saxosis & asperis obseruaui, sed in agris & cultis locis. Is in Hist. Germ. non posuit figuram nec eius meminit.

Locus. Matth. not.

Camer. ad Matth. hist. Germ. & Epit. nouam posuit figuram pro Thlaspi 2. quod ait habere latissimas siliquas.

Lobel. & Penæ in Aduer. dicitur Thlaspi, siue Nasturtium tectorum, Nasturtium sylvestre, Scandulacea, Capsella, θλάσπι, θλάσπιον, ἢ σίνηπι ἄγριον, Germ. Baurſenff & kreß / Besemkraut. Italis Thlaspi: Gallis *Seneue sauuage*, Belg. boeren kersse.

Lobel. Obs. Thlaspi Drabæ folio, Icon. Plant. Thlaspi Drabæ & Chamælinæ folio. Aduersaria quoniam dicebant suum Thlaspi Drabæ folio habere semen oblongum, nigrum Nasturtii, ego de alio Thlaspi intelligebam, donec Lobel. figurâ demonstrauit plantam quam intelligit, quæ profectò non habet semen vlla ratione simile Nasturtio, nec oblongum, sed rotundum cum striis circularibus: *vt verum* fatear suspicor Lobelium confundere duas plantas, nec ei assentimur, Thlaspi quod exhibet siliqua lata meliùs conuenire cum Antiquorum Thlaspi quàm vulgare, quod posteà vocat Thlaspi vulgatissimū.

Lobel. not.

C. B. Phyt. Thlaspi 2. siue foliis & siliquis latis.

Schvv. Thlaspi latius maius, σίνηπι ἄγριον, Thlaspi Diosc. Aduers. Thlaspi Cardamoides Cord. Nasturtium siluest. Scandulaceum, Breit teschel kraut / Teschelkresse / Bawrenſenff. *Si Schvv.* meliùs contemplatus fuisset Cordi Thlaspi Cardamöides, dubio procul aliter sensisset.

Schvv. not.

Thlaspi cum latis siliquis rotundis, foliis mollibus, glabris, obseruaui Basileæ in agris, quà itur Mouters cum floribus mense Octobri. Geneuæ cum siliquis & flore Nouembri, semine maturo Iulio. Hoc Thlaspi Allium olere videtur. Lugduni habebam in horto. Montbelgardi in Horto Ill. E. C. vbi seminaui, se conseruat semine deciduo, prouenit etiam in agris. Maio, Iunio & Iulio cum semine in aruis Silesiæ vigere tradit Schvvenckf.

Locus & tempus.

Vtrum Schvvenckf. vires obseruarit quas scribit nescimus, dicit semen acre esse, bilem extrahere, potum internas suppurationes rumpere.

DRYOPHONON PLINII.

AVtoris nomen meritò ſibi vendicat, vt qui id primò his verbis depinxerit. Dryophonō ſimilis herba eſt (Dryopteri) cauliculis tenuibus, cubitalib⁹, circūdatis vtrinq; foliis, pollicari amplitudine (vel latitudine, & lōgitudine. Latitudine potius intelligit Dal.) qualia Oxymyrſines, ſed candidioribus, mollioribúſque, flore candido Sābuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro Pipere vtuntur.

Hæc paucis im̄mutatis ita reddit Ruellius: Dryophonum olus ſylueſtre Filiculam ſpecie æmulatur, ramulis ſeſquipedalibus, quos circundant vtrinque folia, pollicari amplitudine, Ruſco ſimilia, niſi quod teneriora ſunt, & candidiora, flore Sambuci lacteo, ſemine guſtu mordaci, vnde eo vice Piperis vtuntur, conquuntque cauliculos in cibis admodum gratos. Dryophonon Plinius Dryopteri ſimilem fecit.

Myrtus memoralis. Vitis Idæa anguloſa.

Idem Officinis Gallorum Myrtum memoralē appellari ſcribit, ſed nullo modo cum Dryophono conuenit Myrtus memoralis. Nos de hac egimus lib. 15. hoc titulo: Vitis Idæa anguloſa.

Thlaſpi Creticum

Cordus Creticum Thlaſpi putat, quod pro Draba Dioſcoridis quidam monſtrāt, vt etiam annotat Dalech. apud Plinium. *Verba Cordi hæc ſunt.*

Quædam exemplaria Arabam, alia Drabam, quædam etiam Arabidam appellant. Cæterùm non malè ait Virg. Marc. nullam eſſe apud alios Authores herbam hoc nomine. Plinius tamen eius mentionem facit ſub nomine Dryophani. Arabis ſiue Draba ſecundum Dodonæi opinionem eſt Dryophonon Plinii: Thlaſpi Candiæ vulgi. Eſt nobis Arabis Dodonæi Thlaſpi Creticum quorundam, de quo mox dicemus. Dryophonum Plinii peritiores arbitrantur Rhus Plinii nonnullorum: Cluſius: qua de re vide H. n. lib. 5. Authore Guillandino vt teſtatur, Caſp. Bauhin. Barbarea muralis, de qua priori libro dictum, erat Dryophonon Plinii. Pro Dryophono tandem Plinii quidam [ait Dal. in annot. ad Plin.] Filicem floreſcentem monſtrant. Conſule lib. 37. H. n. generalis.

Dryophoni ſiue Dryophani æquiuoc.

Thlaſpi Creticum ſiue Candiæ quibuſdam. Rhus Plinii quorundam Barbarea muralis Filix florida.

THLASPI CRETICVM QVIBVSBAM flore rubente & albo.

Deſcriptio

C*Aule* quidem pedalis altitudinis aut proceriore vnico adoleſcit, ſed crebro alarum ſtipatu vbertim fruticāte, duro, lignoſo, glabro, viridante: *foliis* tum caulis tū rami amiciuntur lōgis anguſtis, ex anguſto principio ſenſim dilatatis, Iberidis folia æquantibus, nonnihil interdum crenatis, potiſſimùm inferioribus, ſapore feruido & ſubamaro: *flores* vmbellatim cohęrent dilutè rubentes, vel, vt ait Dodon. è cœruleo rubróque permixtis, vtriſque dilutis, eleganter purpuraſcentibus, foliis quaternis, duobus maioribus, totidem minoribus, conſtantes: quos *ſiliqua* vel thecæ excipiunt Thlaſpios, bifidæ, infractæ, è fiſſura ſtilum proferentes, quibus *ſemen* continetur, Dod. acre veluti Naſturtii. *Radices* plures, craſſiuſculæ, duræ, albę.

Thlaſpi Cappadoc.

An Anguill. Thlaſpi Cappadocicum Galeni? Matthiol. in poſt. com. Ital. depingit ſine deſcriptione, ſub titulo, Thlaſpi 4. figurā non admodum probandā. Dod. gall. Δράβη Lat. Arabis & Draba, Plinii ſecūdum quorundam opinionem, Dryophonon, Neotoricorum Thlaſpi Candiæ, vocari etiam addit Δράβη, vel Ἄραβις, lapſu facili ex δ in α.

Thlaſpi Creticum ſiue Cappadocicum quorundam, ſi benè meminit Geſn. epiſt. quadam ad Occon. acrius amariúſq; eſt cæteris, ſiue Naſturtii, ſiue Thlaſpios generibus. Is in horto habet herbam floribus & ſeminibus eiſdem [flores vtriuſque quaternis conſtant foliolis: quorum duo ſemper latiora ſunt, & alia duo minora;] foliis verò multifidis, quam Seſamoidis nomine accepit: Ac dicit Dodonæum Thlaſpi Creticum Arabam vel Arabin facere.

Lob. Obſ. & Icon. Plant. Thlaſpi Candiæ vmbellatum Iberidis folio.

Camer. ad Matth. Germ. Thlaſpi 4. Hort. Thlaſpi Creticum flore purpureo & ſubalbidò, amariſſimo folio.

Thlaſpi Creticum. Dryophanō Draba.

Caſp. Bauhin. Phyt. Thlaſpi 13. ſiue vmbellatū Creticum Iberidis folio, quorundam Dryophanon Plinii, aliorum Draba Dioſcor. Et ſanè, inquit, deſcriptio in multis conuenit, flore eſt purpureo, aliquando ſubalbo & luteo: habetur in horto Bombiano.

Schvvenckf. Thlaſpi Creticum.

Propagatio. Repoſitio.

Propagatur, inquit Camer. non ſolùm ſemine, verùm etiam ramulis depactis in terram: Teneræ plantæ priùs quàm flores produxerint, in cella aſſeruatæ, altero anno florent egregiè.

Locus & tempus.

Iulio & Auguſto menſibus florem ac ſemen profert, Dodon. In Sileſiæ hortis ſemen Auguſto & Septembri maturum, Schvvenckf. Thlaſpi Creticum vulgò dictum vidi florens Baſileæ in horto Theodori Zvvingeri & aliis, florens Iulio menſe & adhuc Septembri. Geneuæ ſatū in horto meo ex ſemine miſſo per Zvvingerum, florebat Iunio. Sturgardiæ copioſum vidi: Satum Montbelgardi in Horto Ill. E. C. facilè prouenit, floret Auguſto, Anno 1608. Iulio in horto Il. Duciſſæ florebat Thlaſpi Creticum flore rubente, quod vulgare, & albo, quod nondum videramus, dicebat ſe habere flore mixto.

Flore albo & mixto. Vires

Feruentis guſtus: ac potenter, idcircò excalfaciens huius non minus quàm Thlaſpios ſemen, autore Dodon. qui præterea vires tribuit Drabæ, quæ poſtea recenſebuntur ex Veteribus cap. de Draba.

Thlaſpi Creticum foliis indiuiſis ceu Lini amarum.

Thlaſpi Creticum appellatur herba, quæ etiam apud nos reperitur locis aſperis in monte S. Iuliani: *ſurculis* dodrantalibus: *foliis* anguſtis, indiuiſis, ceu Lini: *capitula* fert cacuminibus: in quibus *flores* ſtipati, ſubrubentes: & *fructus* in eodem capitulo ſtipatos, profundiori ſectione, quàm Thlaſpi nigrum: *ſeminibus* intus flauis, amaris

maris & acribus : herba quoque amara est. Galenus meminit Cretici Thlaspios.

THLASPI VMBELLATVM aruense amarum.

Descriptio

SEsquipalmaris est & altior plāta, *cauliculis* pluribus, ramosis, striatis, subhirsutis; quibus *folia* adnascuntur oblonga Iberidis, ex angusto principio sensim dilatata, & circa extremitatem crenata, crassiuscula, subhirsuta, sapore perquàm amaro, subacri: *flores* tanquam in vmbella dispositi, quanquam inæquali ortu, ex albo purpurascentes, aut etiam penitus albi, quatuor constant foliis, quorum duo maiora longiora, ita vt ex us vnum, simul vtrunque inferi' æquet, aut etiam superet, capsulę fissæ, infractæ, Nasturtii vulgaris *semen* cōtinent minutum, acre, C.Bauh. *Radix* lignosa, albida, fibrosa. Hæc planta accedit ad Thlaspi Creticum vulgò dictum.

Est Trago Thlaspidii aliud genus sine icone.

Tabern. Hist. & icon. Thlaspi amarum siue 10. **Bitterbaurensenff**/ caule tenui, sed robusto, flore albo instar Coronæ.

C.Bauh. Phyt. Thlaspi 14. siue vmbellatum aruense Iberidis folio.

Locus & tempus

Basileæ in agris, mense etiam Octobri, & mense Iunio. Cùm essem Geneuæ inueni circa Thuiri copiosè florentem Iunio, idque inter segetes. Montbelgardi variis in aruis, vt eundo ex *Arbois Audincourt*, & in agris circa *la Chaux*: transtuli in Hortum Il.E.C. floret Augusto, Stutgardiæ colunt in horto Ill.E.C. Iunio & Iulio copiosum obseruaui inter segetes flore albo & purpurascente in agris inter pagum *Longeuelle* & celebrem Sanum siue Salubrem fontem Il.E.C. Wirtemb. in comitatu Montbelgardensi.

THLASPI PARVVM VMBELLATO flore niueo odorato.

THlaspi 4. (lege 5.) paruum odorato *flore*, quod Iacobus Plateau mittebat, inquit Clusius Hist. post. humile est, ex semine natum, singularibus virgis assurgit, rotundis, in plures ramos diuisis, per quos vt per caulem, sparsa erant angusta & extremo mucrone serrata *folia*, Cretici foliorum æmula, acri gustu prædita: summo caule & extimis ramis, nascebantur veluti quædam in vnum caput congestæ vmbellæ *florum* niueorum, odoratorum, quibus successerunt *theca* Cretici Thlaspi vasculis similes; in quibus *semen*: *radix* etiam Cretici instar, non viuax.

Descriptio

Thlaspi hoc ab eiusdem Clusii Thlaspi in Allobrogibus inuento, flore niueo, quantùm differat cogitandum.

THLASPI VMBELLATVM TENVITER diuiso folio amarum Narbonense.

Locus.

THlaspi speciem, vel vt alii volunt Nasturtium syluestre, quod cum Thlaspi vmbellato aruensi amaro pictum est, Anno 1561. & 1562. inueniebam Monspelio eundo ad montem *Esperon*, & versus oppidum Gangen, florentem inter saxa mense Octobri, & propè *Castelneuf* inter *Perault* & Monspelium in marginibus agrorum mense Maio, & veniendo Lugdunum mense Iunio, si bene recordor: Planta autem est multùm accedens Thlaspi vmbellato aruensi amaro: foliis crassiusculis cum aliquot paruis laciniis siue portiunculis, ferè floribus iisdem sed paulò minoribus. Est semispithamea: *cauliculi* aliquot firmiusculi in ramulos diuisi: *radix* singularis crassiuscula, in fibras distributa: hæc verba ascripsit Gesnerus: Sesamoidis species minima, quæ in meo horto mihi nata: verùm in eo fallitur: *Est mihi* alia planta inter meas agglutinatas stirpes, pedalis, cum pluribus caulibus ramosioribus, cui in summitate ramulorum flores copiosi, radix crassior. Scribit Gesnerus iuxta eam; quæ sequitur Thlaspidium quoddam videtur, inest semen tenue, latiusculum, ruffum, subamarum. *Est mihi* adhuc hoc anno inter siccas cum prædictis alia plantula monoclonos, altitudinis quatuor vnciarum, per totum cauliculum foliosa, in quatuor ramulos diuisa, cum copiosè vmbellato flore: eam Monspelio detulit Frater C. Bauhinus, ac misit cum hac inscriptione, Thlaspi Candiæ vmbellatum Iberidis flore ex monte Ceti, florens Maio & Iunio: Hæ autem tres plantæ sunt tantùm vnius, sed varietatis occasionis loco. Hoc verò Thlaspi non mihi ampliùs visum nisi inter meas plantas siccas, donec hoc anno 1607. conspectum, sed non agnitum antè florem emissum, in horto Theobaldi Noblot generi mei Pharmacop. Il.E.C. quod prouenit ex semine Monspelio misso Doctissimo Medico, D.D. Danieli du Vernoy, nomine Thlaspi vmbellati, quod præcedēti anno terræ commissum (multùm euarians, vt solent plantæ quæ ex calidioribus locis in frigidiores transferuntur) per hyemem edurauit, & hos sequenti ineunte Aprili mense cauliculos primùm protrudere cœpit ex vna radice plurimos, striatos,

Descrip.

Sesamoidis species. Thlaspidiū quoddam.

Thlaspi vmbellatū.

Locus.

longa serie foliorum ad extimam vsque prominentiā caulis donatos, folia autem ima sustinentur petiolo vnciali, superne in quatuor portiones crassiusculas, latiusculas, mediáq; sui parte sulcatas desinentes; media porrò folia sum.uáq; petiolo duas circiter vncias plus minúsue longo producuntur, crenatúmque imparili numero pro petioli longitudine breuitateque differūt, ita quidē vt longiores pediculi 4. vel quinq; portionib. à se inuicem impari interuallo è regione collocatis dissitísque constent: breuiores verò modò duobus, sed rarissimè, modò tribus, trifolii in modum, modò quatuor, modò quinque quoque, sed rariùs, dispatique longitudine dorantur. Florere porrò cœpit iam declinante Maio, erant verò flosculi in vmbellæ circinnatæ morem numerosiores dispositi, vel intra caliculos adhuc conditi latentesque, vel iam sese in apertum florem pandentes explicantésque, albidi, quaternis constantes foliolis, quorum externi ad instar amari Nasturtii duobus aliis longioribus foliis in ambitum sparsis, duobus vero aliis interioribus brevioribus absoluuntur, in media verò regione staminibus aliquot croceis decorantur. Folia degustata saporem amarum acrémque sensui offerebant, vt & flos mansus, remissiori tamen gradu. Superueniunt capsulæ & semen.

Pena & Lobel. Aduers. & Icon. Plant. Thlaspi hoc, Thlaspi alterum vmbellatum Nasturtii hortensis folio, Narbonense, inscribunt. Lobelii autem descriptio: vt & eius icon non in omnibus placet.

Thlaspi vmbellatū minus. Lobel.

Ic. Dalechamp. videtur paulò melior, de descriptione taceo, quæ sic habet: Nasturtium syluestre Dalechampii radice est longa, tenui, candida, fibrata: caulibus multis fruticat dodrantalibus, & si pinguius solum fuerit pedalibus, folio est satiui, copioso, densiùs per annos congesto: flore in vmbella ex albo purpurascente: semine in latis vaginis, Thlaspeos modo bifidis, gustu acri, & satiuum Nasturtium odore imitante. In agris frumentariis prouenit, & lapidosis macrísque.

Dalech.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 1. siue Nasturtii folio peregrinum. Thlaspi alterum minus vmbellatū Nasturtii hortensis folio Narbonense Adu. *Cur primum* Thlaspi dicatur nescio, mihi potius videtur locandum post Thlaspi vmbellatum aruense quod ego amarum cognomino: quibus benè cognita fuerit hæc planta considerent quantùm similitudinis habeat cum Nasturtio hortensi.

Thlaspi Nasturtii folio.

C. B. not.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi Narbonēse vmbellatum, Thlaspe von Langedock mit vielen geharff blümlein.

THLASPI FOLIIS GLOBVLARIÆ.

Descriptio

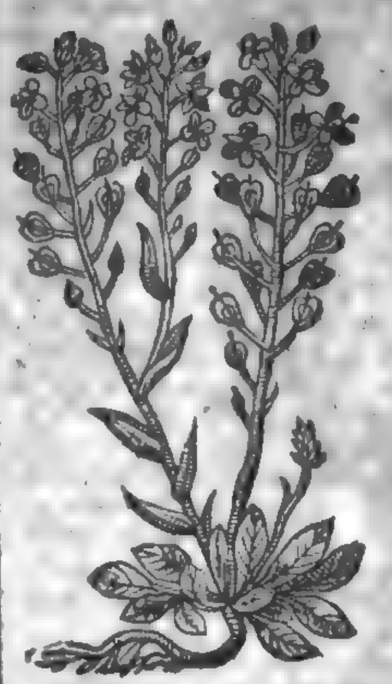
Longè latéque serpit *radiculis* longis crassiusculis in aliquot capita diuisis, mixtim, quæ subinde reptando demissis fibris denuò radicantur: *folia* per terram sparsa, aut in eam reclinata, satis crebra, Globulariæ foliis quodammodò similia, pediculo vnius aut duarum etiam vnciarum, ad exortum rubente nitentia, vix totam vnciam longa, subrotunda, crassiuscula, atrouirentia, potissimùm hyberna, sapore amaro: *caules* palmares aut etiam longiores, teretes, glabri, per quos alternatim nascuntur *folia* coloris ferè glauci, pediculorum expertia, imâ parte caulem cōplexa, quo ferè modo folia Bursæ pastoris Perfoliatæ folio acuminata. Summum caulis cacumen confertos sustinet *flores*, Ibetidis Fuchsii morem, nec ita dissimiles, maiusculos, singulos quatuor foliis coloris lactei constantes, pluseulis etiam apicibus in calyce viridante latentibus. Quibus succedunt *siliquæ* latiusculæ compressæ, bursularum pastoriarum æmulæ, ex sinu suo apiculos exiguos emittentes. *Semen* complectentes subrussum, exiguum, acriusculum, & subamarum.

Clusius Pann. & Hist. post. Thlaspi montanum 2. siue Thlaspi Badense.

Visa planta florente, nisi iam ex Clusio figura haberem sculptam me absente, aliam proponerem, quandoquidem ipsimet Clusio non placet nec nobis.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 8. siue Bellidis cærulea folio.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi album supinum: Liegend weiß Bauren kreß.

Locus & Tempus.

D. Dr. Martinus Chemnitius dedit Basileæ collectum in montibus prope Delspurg: florentem vidi Martio in horto Ioan. Heitzman Pharm. Mense verò Maio reperi propè S. *Vrsane* lapidosis locis cum flore & siliquis penè maturis. Clusius obseruauit in decliui montis illius glabri, qui vrbi Badensi imminet, quarto à Vienna miliari, florens Aprili, semenq; proferens Maio & Iunio.

Thlaspi folio rotundo.

Quod à Camer. hort. Thlaspi 7. rotundifolium Thuringiæ: & C. Bauh. Phyt. Thlaspi 7. folio rotundo nuncupatur: eius nullam adhuc reperi descriptionem: considerandum an sit Thlaspi nostrum foliis Globulariæ.

THLASPI FOLIIS GLOBVLARIÆ AFFInе siue Alsinefolia cum Myagri foliis.

Descriptio

AD Thlaspi Globulariæ foliis nobis dictum nonnihil accedere videtur, sed hoc quàm illa exilius. Nam & *radix* longa, crassa, in plura capita diuulsa, & *foliola* numerosissima quibusdam albidis pilis obsita, quędam interdum sinuata: succulenta, crassiuscula, & oblongiuscula, humi sparsa, atrouirentia: quibus præteritorum foliorum filamenta substrata. Ex quibus *surculi* emergunt palmares aut altiores, teretes, alterno foliorum angustiorum subpinguium atrouirentium quoque ex ima parte coliculum amplectentium positu donati. In surculorum diuisorum cacuminibus, *flosculi* quoque plurimi, lactei, quadrifolii, dictæ plantulæ foliis similes. Sapore est acri.

Huic

Huic plantæ accedit multùm si non idem Thlaspi petræum, Myagrodes Ponæ.

Quodnam sit Matthiolo Thlaspi tertium, non possum [inquit Camer. ad Hist. Matth. Germ.] diuinare, nisi illud sit, cuius semen nostris Officinis in vsum venit. Similia enim habet folia & radicem, quemadmodum ab eo pingitur: caules verò frequentioribus foliis sunt stipati, ramulis verò in orbem pulchrè digesti flosculi insidét, neque etiam saxosa amat, quod de suo Matthiolus scribit, sed pingui solo nascitur. Quod & Pennæus Londinensis Medicus in monte *Saleue* propè Geneuam in saxorum crepedinibus, reperit: foliola habet longiora, minora, iuxta radicem paulùm crenata & aspera, atrouirentia. Semen ruffum quemadmodum Nasturtii vasculis clauditur. Prouenit etiam in monte Ammam Heluetiorum. Idem in Harc. Omissa Matthioli saxatilis Thlaspeos icone aliam substituimus ex ipsa plantula depictam, quam antehac nemo arbitror exhibuit, donec Matthiolæũ illud Thlaspi [tertium] nobis quoque innotesceret. Idem in Epit. Thlaspi tertium inscripsit. Sed nescio cur Thlaspi Officinarũ non potiùs referatur ad primum Matthioli quàm ad tertium: nec etiam inuenio Matthiolum dicere tertium saxosa amare, pro tertio placet: nec illa planta Camer. respondet tertio Matth. cùm mutabat iconẽ, oportebat etiam descriptionem Matth. in Epit. mutare.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi tertium saxatile Camer. in Epit. Matth. Quod enim Matthiolus Icõ. pro Thlaspi tertio pingit, non rectè exprimit folia, quæ nimis longa & acuta: Quare Camerarii figura nobis probatur ex plantæ viridis cum figura collatione. Nos eius imaginem exhibemus in tabula Alsines-foliæ cũ Myagri capitulis.

Locus. In peregrinatione Rhætica cum D. Gesnero, anno 1561. Burmii cùm essemus in monte Nombre reperi cum vasculis mense Iunio. Anno 1591. Frater C. Bauh. sine nomine ad me misit, qui scribit, se in monte *wasserfall* copiosè collegisse. In altissimo monte trans Sanctum Vrsinum ex præruptis rupibus, quas Rupes Sambræ vulgò vocant, loco cæterùm aprico Maio florens, nec dum semen proferens, ex quo nostra descriptio.

THLASPI CAPSVLA cordata peregrinum.

Descriptio. PVlcherrimum Thlaspeos genus hocce, primùm Henr. Cherlero in Clariss. Zvuingeri obseruatum, pedalem altitudinem assequitur. *Caulis* in aliquot ramulos diuis', *foliis* stipatur lini facie, in summo obtusis, glaucis, temerè oppositis. Cuius vt & ramulorum eius extrema *flosculi* ornant exigui purpurei, quos excipiunt siliquæ foliaceæ, cordatæ, eleganti virore conspicuæ, minimi digiti vnguem latæ, lineâ quadam bipartitæ, & vt vno verbo dicam siliquis Thlaspeos latissimâ siliquâ dicto figurâ persimiles. *Radicula* duriuscula est & alba. Plantæ sapor subamarus non sine acrimonia quadam. *Semen* eius paruum, oblongum, luteolum, acriusculo est sapore, minimè ingrato.

Locus & tempus. De loco in descriptione. Floruit ibidem Iulio & Augusto quo iam siliquæ & semina matura à Cherlero in hortum Mompelgardensem coniicienda collecta.

NASTVRTIVM VEL THLASPI maritimum.

Descriptio. IN sesquipalmarem & ferè cubitalem plantam fruticat, lignosis, satis fragilibus, hirsutis subrubentibus *ramulis*, per terram sparsis: per quos *folia* vncialia, perangusta, incana hirsutie obsita, sapore Nasturtii: *flosculi* extremis ramulis congesti, albi, cum partibus quibusdam cyaneis, odorati, Nasturtii similes: quibus, succedunt *capsellæ* paruæ, oblongæ, vtrinque acuminatæ: in quibus *semen* pusillum ruffum: *radix* maiuscula, crassa, alba.

Et hoc illud est, quod Lobel. & Pena in Aduers. & Icon. Plant. Thlaspi Norbonensis, Centunculi angustifolii, & Alyssi Italorum nomine proponunt, de quo aiunt. Fecerant iamdiu Itali Alysson quodpiam, eosque Commentator sequitur, lubenter, inquit, posuissem si habuissem: igitur factum benè, quod non habuerit, quippe doctiorum omnium Monspeliensium suffragio Thlaspis hæc annumeranda non Alysso. Suspicor Nasturtium nostrum maritimum non per Lobelium disiunctum ab Alysso siue Thlaspi multorum. Icon & quædam in descriptione Lobelii conueniunt cum Nostro Nasturtio vero, quædam cum nostro Alysso minore quorundam, Monspelienses id diligentiùs perpendant.

Thlaspi maritimum Dalechampii sic describit hist. Lugd. Thlaspi marinum idque minimum in maritimis prosilit, radice lignosa, longiuscula, in surculos diuisa, candida: caulibus multis, dodrantalibus, simplicibus, foliis multis, exiguis, angustis, longis: flore in summis caulibus copioso: semine flauo, lato, Thlaspi simili, acri, in loculis turbinatis concluso. Idem hoc Thlaspi alibi habet hoc titulo. Thlaspi Narbonense Penæ. Eadem etiam sub Alysso Matth. ita scribit: Hanc Plantam Itali fecerunt Alyssum, vel Alyssi genus, quos secutus Matthiolus lib.3. At doctiorum omnium Monspeliensium sententiâ Thlaspios generibus adnumeranda est, non

Hist. Lugd. mor.

Alyssi. Sed Hist. Lugd. illo cap. Narbonense Thlaspi idem facit cum Matthioli Alysso à quo non parum diuersum: capite autem 45. pro Thlaspi Narbonensi ex Adu. Lobelii & Penæ transcribit quæ scripsit, & iconem illorum ponit, hac ratione diuersas confundes plantas: culpa Compilatoris ignari stirpium.

C. Bauhin. Phyt. vocat Thlaspi 22. siue Alysson, dictum alterum & maritimum, aitque: etsi Lobelius velit Thlaspi Narbonense Centunculi angusti folio, idem esse cum Italorum Alysso, variat tamen. Hoc enim ab Italico differt foliis angustioribus, rarioribus, siliquis minoribus, longioribus, quod optimè exprimitur ab auctore Herb. Lugdunensis.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi Narbonense Cẽtunculi angusti folio: Alysson Italorum.

Locus & tempus.

Toto anno videtur florere. Vidi florentem apud mare & locis arenosis & salsugine abundantibus, vt vno miliari à Monspelio mense Augusto & Aprili, & iuxta aquas mortuas mense octobri. Frater C. Bauhin. attulit mihi Monspelio cum hac inscriptione Thlaspi marinum florens Maio & Iunio.

THLASPI MINVS QVIBVSDAM, ALIIS Alysson minus.

Descriptio

NOn vna semper facie occurrit hæc plãta, aliàs pusilla admodum, aliàs dodrante maior, crebris virgultis duris fruticans, asperis & incanis, in ramos fissis, & in terram aliquãdo reclinatis: *folia* infima, cùm caulem non fert, oblonga, vncialia aut sescuncialia, culmo latiora, admistis sæpè aliis latitudine & longitudine iis cedentibus, quæ vtraque caulescẽte plantâ ferè decidunt: superiora autem, quæ in caulibus & ramis satis sunt frequentia, admodum sunt angusta: omnibus porrò communis color incanus, magis tamen parte inferiore, ad tactum asperitas, neruus vnicus folium bisecans, sapor fatuus: *flores* creberrimi, Thlaspeos montani lutei, multò minores: colore aliàs luteo, quam varietatem est vbi in eadem planta obseruare liceat: quibus serie longa, vt in hoc genere fieri adsolet, capsulę succedunt lenticulæ grano formâ & magnitudine pares, circumacto sulco in medio protuberantes, vbi semina subsunt pusilla, quaterna, singulis locellis membranulâ disclusis bina, russa, quæ humore madida mucaginem reddunt, radix demittitur lignosa, alba, plerumque simplex: annua stirps.

An Trago Nasturtii genus quartum Germanis dictum klein Seckelkraut vel Teschelkraut/quod aliter describit, aitque sub Thlaspidio comprehendi?

An Dodon. Gal. Thlaspi 4. cui folia longa, angusta, aspera, caules lignosos, rotundos, flexiles, flosculos patuos, albos, siliquas latas, semina fusca, gustu valdè calido, Nasturtii instar, adscribit? Hoc Thlaspi cur Dod. Lat. omiserit miror.

Hist. Lugd. Alyssum minus Dalechãpii vocat, de quo ait: In sabulosis crescit radice candida, parum fibrata, satis longa, cauliculis multis, rotundis, lanuginosis supra terram parum extantibus: foliis multis albicantibus & tanquam cinere conspersis, Aizoo minoribus, similibus, si non lata forent, gustu fatuis cum paucula adstrictione: flore in summis virgis copioso, luteo, semine Lini, minuto, ruffo, in loculis scuto similibus, duplicibus, membrana tenui & pellucida distinctis. Si Dalechampii Alyssum idem est cum nostro Thlaspi minore quorundam, icon in Histor. posita non placet.

Thlaspi generibus quodammodò congener esse videtur Clusio Alyssum minimum, foliolo gustûs subacidi, sed saliuam quodammodò cientis, flosculis luteis quinque foliolis constantibus. An verò nomen aliquod vulgare obtineat apud eos populos vbi nascitur non intellexit, affinitatem autem habere videri scribit cum ea planta, quæ à vulgo Dioscoridis Alysson esse creditur. Nos suspicamur Alyssum minus, siue Thlaspi minus de quo agimus à Pena & Lob. in Adu. non distinctũ à nostro Nasturtio, siue Thlaspi maritimo.

Thlaspi [inquit Camer. & Matthiol. Germ.] similis est plantula quæ quibusdam Alyssum dicitur, flore albo, in summitate luteo, hirsuta, &c. Idem ad Epit. Matthiol. ait. An veterum autorũ hoc sit Alysson, cum aliis adhuc subdubito. Hæc ille. Proponit autem iconem ex Gesneri Iconibus, quam eandem esse plantam quam Matthiolus exhibet nondum concedo.

C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 23. siue Alyssum dictũ tertium luteum.

Tab. err.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi minus clypeatũ 2. klein Schild Besemkraut. Figura Thlaspi seu Alyssi quorundam minoris malè ponitur à Tab. pro Thlaspi clypeato minore Lobelii, quæ nobis dicitur Lunaria biscutata minima.

Confundit Schvv. hoc Alyssum minus cum Thlaspi angustifolio Fuchsii, quod nos Nasturtiũ syluestre esse dicimus. Alyssũ Matthioli, & minimum Clusii, Steinkraut, Hort. Lusit. idem facit, at malè.

Locus & Tempus.

Geneuæ & Lugduni abundat floretque mense Maio: in Ducatu VVirtembergico propè fontem Admirabilem in monte Eichelberg flore luteolo albescente, vbi marcescit Septẽbri. Mõtbelgardi copiosè in mea vinea, flore albo. Nusquam non crescit Viennensi agro ad aruorum, vinetorúmque margines quibus à publica via separantur, quin etiam siccis & gramineis agris nõ modò Austriæ, sed etiam Morauiæ, & Pannoniæ. Floret toto Aprili, interdum etiam Maio.

THLASPI MONTANVM LVTEVM.

NOn pauca huic cum Thlaspi quarto Dodonæi communia, potissimùm verò *folia* oblonga, incana, maximè infernâ parte, aspera, ad oleæ formam nonnunquam accedentia: *radix* longa, lignosa, multifida, numerosos, humi fusos, lignosos *caules* profert, cinericeos, dodrantales & longiores: ac *flores* copiosi eo ordine digesti quo in iam dicto Thlaspi, multò maiores & saturatè lutei: *capsella* quoque non dissimiles, stilum è capite proferentes vmbilico prominulo

semen

semen claudentes. In planta sicca nullus sapor insignis apparet, aliquandiu masticata, postea tamen habere videtur aliquam acrimoniam linguam siccans.

Lob. Icon. Pl. Thlaspi 20. siue montanum luteum.

Shvv. Thlaspi luteum repens Lobel. Thlaspi luteum supinum montanum / Flem friechent Thlaspi/ Arenosa proreptat loca.

Thlaspi.

Locus & Tempus. Thlaspi montanum flore luteo voco herbam, quam fr. C. Bauh. scribit se inuenisse propè Basileam circa Bürsecken super rudera in monte. Hanc eandem plantam mihi misit cum flore Iulio mense ex Champagnole Burgundiæ insignis Pharmacopœus Tossanus Carolus, quam curaui plantandam in horto Ill. mei Principis, sed folio multò maiore ad Oleam accedente, de qua planta scribebat floribus esse Keiri siue Leucoii lutei, eiusdemque odoris, florere vere. Floruit Montbelgardi toto Iunio & Iulii principio, quo tempore siliquæ apparuerunt.

THLASPI MONTANVM MINIMVM Monspeliensium folio laciniato.

Lignosis, albis, prolixis, multifidis *radiculis* nititur; ex quarum capite *surculi* emergunt numerosi, interdū vix vnciales, aliàs trium quatuórue vnciarum altitudine, ramosi, congesti, exiles, albi: quibus paullatim delabentibus sensim succedunt longiore interuallo dissitæ *siliquæ*, Milii grano æquales, ex rotundo oblongæ, in duos loculos interueniente candidâ membranulâ diuisæ, ex pediculis longiusculis pendentes: *semina* minuta, rufa: folia tum ex radice statim, tum ad caulium, ramorúmque diuisiones, vncialia vel semuncialia, in profundas angustissimas lacinias ad costam vsque incisa. Sapor acer.

In Boutronet iuxta Monspelium, à Genero Cherlero collectum.

Leucoium luteum montanum supinum Pona. Plantam nobis misit diligentissimus Pona, Anno 1609. cui inscriptio Leucoii lutei montani supini, ea sanè habet similitudinem quandam cum Thlaspi nostro montano, siue Thlaspi supino luteo Lobelii, folia tamen omnia rotundiora; iuuenis est planta quam misit, in qua pauci rami, vix duas vncias longi, radix crassiuscula qualis in prædicto Thlaspi, cum fibris quibusdam.

THLASPI CAPSVLIS SVBLONGIS incanum.

Ex *radice* satis crassa: cubitum longos ac etiam longiores, lentosque *ramos*, & planè lignosos, rubentes, erectos producit, in ramulos aliquot diuisos: *folia* priora longa quatuor vncias, & vnam lata, superiora Leucoii lutei, incana aut in nigro virentia, subhirsuta, sapore oleraceo, subacri; *flores* inæquali licèt pediculorum tenuissimorum ortu in vmbella dispositi, albi, quatuor foliis cordatis constantes, staminibus in medio luteolis: *capsulæ* succedunt sublongæ, hirsutæ.

Descriptio.

An Matth. in post com Lat. & Ital. cum magn. fig. Thlaspi tertium? Figura sola sine descriptione.

Thal. in Harcyn. Thlaspi Matthioli tertium. Camer. ad descriptionem Thalii addit: Passim quoque nascitur apud nos hoc Thlaspi, sed videtur parum congruere cum Matthioli pictura 3. Thlaspeos, quod in saxosis nasci ipsemet asserit: hoc verò nunquam eiusmodi locis inueni, sed potiùs circa sepes & alibi strigoso gramine obductis areis: ideò in nostra editione, omissa Matthioli saxatilis Thlaspeos icone, aliam substituimus ex ipsa plantula depictam, quā antehac nemo, vt arbitror, exhibuit, donec Matthiolæum illud Thlaspi nobis quoque innotesceret. *Hæc Thalij* descriptio benè conuenit cum Thlaspi nostro incano: an idem Matthioli, asserere non ausim, siliquæ etiam non vndique placent: præterea Matthiolus ponit tantùm titulum Thlaspios tertij cum figura: nec video eum eius meminisse in contextu, aut dicere in saxosis nasci: de suo Thlaspi altero id dixit, quàm benè, dicetur sub historia Thlaspios cum lata siliqua: de Thlaspi saxatili Camerarij sub nomine Alsinefoliæ cum Myagri capitulis.

An Camer. hort. Thlaspi 6. incanum fruticosum Franconiæ?

An Lobel. Icon. Thlaspi album supinum. Icon. Lobelij mihi videtur non vndique vera.

Lobel. Obs. & Icon. pl. Thlaspi incanum Mechliniense, finitimo Mechliniæ turi fruticat Oleæ foliis, multisque summo diuisis hirtis ramulis, pedem & sesquipedem longis, flos albus & in pericarpiis rotundiusculis summum caulem ambientibus exiguum semen minus cæteris.

Clusius in Pann. & hist. post. Thlaspi incanum Machliniense, Thlaspi genus à nonnullis Machliniense cognominatum, folia habens vnciam longa, dimidiam lata [inæqualiter & inordinatè amplectentia caulem pedalem aut ampliorem,] cineracei coloris & acris saporis: caules in ramulos diuisi, extremis albos flores proferunt, quatuor bifidis foliis constantes, in caput cōgestos & quasi vmbellatim nascentes, quibus decussis, paulatim illa capita succrescunt & producuntur, vasculáque ostendunt mucronata, breuia, semen continentia: radix albicans, fibris, quibus prædita est, sub terrâ latè serpit, Drabæ instar.

Taber & Lobel. not.

Tab.Ic.& Hist. Thlaspi duodecimũ, siue album supinum 2. ligendt weiß bauren senff. Icon Tabernæ fere eadem quę Lob. apud Pl. cui nomẽ respondere non videtur: pingit enim plantam surrectam non supinam. Compilator mihi videtur descripsisse secundum iconem.

An Schvv. Thlaspi album supinum: Tab. Thlaspi album 1. & 2. Lob. Thlaspi album supinum, weisser weg aut Bauren Senff/ Vratisl. weisse weg kresse/ vbi secus vias extra pagos passim provenit: Aestate florescit & semen fert. Calfaciẽtis & siccantis naturæ. Herbâ incensâ pestis tẽpore aëris vitia corrigere vulgus credit. *Miror* cur dicat primum & secundum Tabern. primum enim album, est montanum vt annotauit Clusius, ac nos etiam obseruauimus, parua planta, non supina, nec apta igni, vt est secundum: si Tabern. eandem intellexit [quod nos suspicamur esse] is habet iconem Lobelii mutatam nonnihil: titulus quo supinum dicit non placet, id non demonstrat icon. C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 9. siue album supinum Lobelii. A Fratre non scribitur an ei notum. Considerandum an eius 17. folio incano, flore albo, sit idem cum nostro Thlaspi capsulis oblongis.

Locus. Vsus. Schweenckmor.

A D. Sprengero habui Heidelbergâ semen pro Thlaspi incognito, satum Montb. in horto Ill. E. C. primo anno floruit ac hieme periit, quod in cista repositum sequenti anno floruit per plures menses, ac secundo anno durauit. Hoc idem reperi spontaneum iuxta Gemerßheim cum flore & siliquis Iulio, vbi in quibusdã plantis in multos caules, in aliis in pauciores excrescit, ad tres cubitos eandem etiam reperi. Nascitur plærisque Austriæ & Morauiæ locis, secus vias, & agrorum margines, gramincisque incultis locis non minùs quam in Belgica Thlaspi genus illud, quod nonnulli Machliniense cognominant, quia iuxta Machliniam Belgicæ celebrem vrbem plurimùm nascatur publica via quâ Antuerpiam itur.

Locus & tempus

Thlaspi arborescens folio viridi.

Spiræ vbi Camera Imperialis, in horto cultiss. raris plantis D. Tengnagel Adsessoris, Thlaspi vidimus anno 1595. mense Iunio arborescens, fruticosum, folio Linariæ, verùm non acuminato, sed in extremitate obtuso, succulento, crassiusculo, glabro: sapore acri, flosculi coloris non recordamur.

THLAPSI SEMPER VIRENTIS species candida.

Descriptio

Misit mihi insignis Medic. Christ. Schwartz anno 1591. mense Aprili plantã ex horto Ill. D. VVirtemb. cui præest, quam vocat speciem Thlaspeos sẽper virentis, quam plantaui Montbelg. Ea erat ramosa cũ multis *foliolis* oblongis, incanis siue candidis, *flores* in vmbellis albi, *siliqua* paruæ subrotundæ.

An Camer. hort. Thlaspi 4. semper virens biflorum, folio Leucoii.

Hist. Lugd. Thlaspi montanum candidum Dalechamp. alterum. C. Bauh. Phyt. Thlaspi 16. siue Leucoii folio incano, quod inter fratris Ioh. Bauhini plantas tantùm obseruauimus.

THLASPI FRVTICOSVM ALTERVM LOB.

Descriptio

Qvum essemus cum Ill. nostro Principe Duce VVirtẽb. Heidelbergæ anno 1595. insignis & diligentissimus stirpium indagator & Pharmacopœus D. Sprengerus dedit nobis *ramũ* plantæ pro Thlaspi fruticoso Lobelii altero, palmo longiorem, tenuem, cuius folia alternatim disposita, vnciâ breuiora, vix culmum lata, in acutum desinentia, & albida siue cinerea, in superiore *caulis* parte ex longiusculis pediculis alternatim *capsulæ* sublongæ, in quorum extremitate cuspis, in extremitate *flores* plurimi vmbellam repræsentantes: *vascula* similia Thlaspi quod vocamus siliquis sublongis incanum, similes *flores*, eadem vtrorumque dispositio: folia autem diuersa. Nos curauimus pingendum nostrum ramum iuxta Lobelii iconem, qui suum sic tradit: Folio est Thymbræ hirsuto: cauliculos emittit plures pedales fruticis specie, è quorum summis flores albi & semina in compressis folliculis.

Clusius iam dictum vel valdè simile sic describit: statim à radice multas emittit virgas inæquales, frequentibus ramis donatas: folia illius angusta, mucronata, nullo seruato ordine, caulem & ramos ambiunt, satis manifestæ acrimoniæ: extremi rami multos albos flosculos in caput ferunt, quibus excussis, subsequuntur plantæ thecæ in spicæ speciem nascentes, superioribus similes, duobus vtriculis constantes, in quibus semen: radix crassiuscula, dura, non viuax.

Lobel. Obs. & Icon. Plantar. Thlaspi fruticosum alterum. Miror ita ieiunè descriptum, nec annotatum locum vbi proueniat, ego vt antè dictum, Heidelbergæ accepi à D. Sprengero siccæ plantæ ramulum, dicebat esse Thlaspi fruticosum Lobelii: folia rara, angusta, vncia digiti breuiora, acuta, cinerea: capsulæ oblongæ cum cuspide, similes Thlaspi incano siliquis oblongis, flosculi maiusculi, albi in sicca planta.

C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 27. siue Thymbræ folio fruticosum.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi fruticosum 2.

Clus. H. post. Thlaspi 5. [legendum 6.] Hispanicum flore albo.

THLASPI FRVTICOSVM FOLIO Leucoii marimi minoris.

Descript.

VIrgæ numerosæ sparsæ, crebris Leucoii minoribus *foliis*: *flores* candidi, copiosi, & *semen* compressum Thlaspi parui. *Radix* lignosa, fibrosa, in Belgii hortis.

Lob. Obs. & Icon. Plantar. Thlaspi fruticosi folio Leucoii marini.

C. Bauhinus Phyt. Thlaspi 25. siue Leucoii folio frutescens.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi fruticosum folio Leucoii minoris, Baumichter Baur senff.

LEVCOIVM CVM SILIQVIS rotundis flore luteo.

Descriptio

PLures ex *radice* candida, fibrata, mediocriter crassa, *caules* profert cubitum altos, teretes, leuiter hirsutos, & in multas alas diductos: *folia* semunciam plùs minùs lata, palmum longa, subhirsuta, & nónihil incana: *flores* extremis ramis copiosè congesti hærent, parui, lutei, quadrifolii: quibus superueniunt vericuli turgidi medium dissepiente membranula tenui, cui adhærent *semina*, foliacea, orbiculata, russa, Leucoii granis similia.

Clus. Hisp. & H. post. Eruca peregrina, Leucoium semine rotundo vulgò quorundam.

Lob. Obs. & Icon. plant. Patauinum Leucoium marinum.

Tabern. Hist. & Icon. Leucoium marinum luteum maius. Groß geel Merveyeln.

Hist. Lugd. Eruca peregrina Clusii, Patauinum marinum Leucoium Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Leucoium 7. siue maritimum luteum, siliquis rotundis.

Gerard. Leucoium marinum latifolium Broad leafed Gilloflower.

Locus & tempus

Leucoium cum siliquis rotundis denominaui hanc plantam, quia foliis subhirsutis, albidis, & semine compresso magis accedit ad Leucoia quàm ad Erucas, à quibus dissidet non parum. Lugduni habebam in horto, Ibi etiam curaui depingendum. Montbelgardi in horto Ill. P. C. satum mihi prouenit, ac primo anno floret, hiemem perfert, nec perit postquam tulit semen. Argentinæ vidi virentem Octobri in horto Friderici Meieri. Valerandus Dontez annotauit, Aprili mense florere & in maritimis Istriæ & Illyriæ passim prouenire. D. Iac. Zvvingerus misit mihi anno 1595. semen cum hac inscriptione, Leucoium Patauinum Lobelii quod mihi prodenit & repositum hiemem pertulit, floruit Iunio, Iulio, & Augusto, quo etiam tempore semen maturum. Crescit quibusdam Castellæ locis incultis, & secus vias, vbi Maio floret. In Belgiam allata non nisi Iunio & Iulio.

LEVCOIVM SPINOSVM, SIVE Thlaspi spinosum aliis.

Descriptio

DOdrantali ferè est *radice*, crassiusculâ, contorta, lignosâ, foris propemodum fuscâ, intus buxeâ, in plura capita facessente. *Stolones* lignosi, crebri, duarum, triúmue vnciarum, aut paullò longiores, fusco, aut incano, portaceoue corticè vestiti, in *ramos* frequentes diuisi, alii in spinas longiusculas, rigidas, mordaces, rectásque abeunt, positu & forma Pimpinellæ spinosæ: *folia* per imos ramos pauca, per superiores confertè, incondita, Thlaspios montani lutei, semuncialia, atque vncialia, vix culmum lata, mucrone obtuso, crassa, incana, sapore Brassicæ acriusculo: extremis ramulis hærent ex mediocribus pediculis, gemino ordine viridantes *capsulæ* capitulis Myagri similes, bifores, dissepimento membranulæ lucidæ in duos loculos distinctæ, *semen* continentes russescens, rotundum, compressum, gustu acri.

Lobel. Obs. Icon. Pl. & Hist. Belg. Thlaspi fruticosum spinosum Narbonense.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 28. siue spinosum.

Tabern. Icon. & Hist. Thlaspi spinosum, Stechender Thlaspi / oder Bauren kreß.

In ipsis præruptis montis Lupi saxis & cautibus G. Cherlerus collegit Iulio siliquas ferentem: dudum habui, verùm existimabam esse Leucoium Patauinum spontaneum, consideratis capsulis & non spinis.

Huc non malè posset reponi Galastiuida quam Honorius Bellus dicit spinosam, foliis esse Leucoii albi, floribus albis, siliquis rotundis. Verùm de ea lib. 11. circa finem.

LEVCOIVM LVTEVM SPINOSVM.

Descriptio

Leucoium spinosum Creticum, quo nomine appellem, inquit Clusius, dubius sum. Nata autem est hæc planta etiam Iacobo Plateau, semine peregrè accepto. Illam certè nascentem non vidi, sed iconem ipsius manu delineatã ad me mittebat cum breui descriptione idem Plateau. Eam videlicet crescere ad cubitalem aut maiorem altitudinem, & in multos *ramos* duros & lignosos spargi, quos cingerent *folia* confertim nascentia, incani & ciceracei coloris, per oras nonnihil dentata: & sparsim in ramis multos *flores* nasci, flauos, quinque foliis constantes: eos autem ramulos initiò satis tenellos esse, paulò pòst tamen, duros & spinosos euadere. Quale *semen* eius esset, non adscribebat, sed duntaxat sciscitabatur an Hippophæstum Dioscoridis esse posset. Sed cùm Dioscorides suum Hippophæstum, humilem herbam esse asserat, sine caule, sine flore, inanib. tãtùm capitulis, foliisq; spinosis, radiculas habere molles & crassas, è quibus, foliis etiam & capitulo succus exprimatur, & in vsum adseruetur, non video quã ratione hæc planta eius descriptioni accommodari queat.

Hippophæstum

Quoniam porrò folia, Leucoii marini foliis non valde dissimilia habuisse videbatur, Leucoii spinosi appellationem obtinere posse arbitror, donec aliud magis aptum, & ipsi plantæ conueniens reperiat, tametsi flores eius pluribus foliis quàm Leucoiorum flores prædìti sunt.

Miror apud Clusiũ titulo Leucoii spinosi additum Creticum, quandoquidem in descriptione non dicit Creticam stirpem, sed aliud ibidem tradit Leucoium Creticum, quod non spinosum.

THLASPI FOLIO ALLIARIÆ.

Descript.

HVic *folia* infima lata & rotunda sunt: quæ autem superiùs in *caulibus*, quos à fibrosa, obliquè acta, serpente, albâ, tenui, lignosa, Alliúmque olente *radice*, plures emittit, teretes, leues, & cubitales, altioréſque, *folia* inferiora sunt Alliariæ similia, alia ad Napy folia quodammodò accedunt, oblonga, auersa parte cæsia, aduersâ in luteo virescentia, duabus pinnulis subrotundis caulem amplectentia, sapore oleraceo, nonnihil ad Cepas quoque accedente, è quorum alis *rami* enascuntur, similiter foliati: *flores* Nasturtii aquatici, albi, quadrifolii: *siliqua* vno loculo donatæ, subrotundæ, nullâ fissurâ, *semen* continent singulæ singulum, flauum.

Lobel. Icon. Plant. Camer. hort. *Thlaspi Pannonicum*. Clus. Pann. & Hist. post. *Thlaspi 4. montanum* peltatum. Icon non adeò feliciter in Belgica expressa vt necesse erat. C. Bauhin. Phyt. Thlaspi 4. siue Glastifolio.

Locus & tempus

Thlaspi Pannonicum primò vidi Argentinæ apud D. Fridericum Meyer, deinde Stutgardiæ in horto Ducis vnde attuli plantandum in Hortũ Ill. E. C. vbi fœliciter hiemem pertulit & floruit tota æstate, ac deinceps se propagat, folia inferiora similia sunt Alliariæ. Inuenitur vmbrosis locis ad arcem Stichenstain, & quã iter est ex ea arce ad Sneberg, nusquam alibi Clus. obseruatum: nunc verò eius operâ, missis Viennâ eius Plantis, & semine ad amicos, Belgicis & Anglicis hortis inquilinum factum. Floret Iunio, semen Iulio & Augusto ad maturitatẽ peruenit.

SCORODOTHLASPI VLYSSIS Aldroandi.

SCito, hercle, nomine Scorodothlaspi plantã hanc vocauit Cl. Vlysses Aldroandus rerum Naturæ sagacissimus vestigator, & apud Bononienses Physicus celeberrimus: Hic Illustriss. Principẽ D.D. Fridericũ Ducem VVirtemb. & Teccensem, Comitem Montbelg. &c. Dominum meum Clemẽtiss. cùm Italiæ illas oras lustraret, multis perelegantibus seminibus exoticarum plantarum donauit, inter quæ & hoc fuit, quod sequenti anno in horto Montbelgardensi dicti mei Principis consitum in talem excreuit plantam, qualem modò describam:

Descriptio

Radice nititur singulari, albâ, paucis fibris donata: ea veluti in capita diuaricatur numeroso *foliorum* stipatu longis pediculis prædita, quæ ex principio angusto sensim ouatam figuram acquirunt, & subrotundo ambitu finiuntur, quorum priora foliis Bellidis quodammodò respondent, quædam leuiter laciniata, quædam paucis denticulis, alia ferè nullis donata. Color virens est, pluſculis ex costa neruis excurrentibus. At quæ alterno

no positu cauliculis hærent *folia*, præsertim suprema, minimis ceu alis *caules* amplectuntur. Cauliculorum fastigio *flosculi* insident albi, parui, Bursæ pastoris vulgaris, quatuor foliolis constantes, cum apice in medio, quos bursæ sequuntur obliquæ, subrotundæ, cordatæ, non multùm compressæ, ad Thlaspeos cordati bursulas accedentes. Tota cæterùm planta Allium redolet manifesto odoratu, ac etiam non tacta. Radicula & folia oleraceo gustu prædita sunt, grato, & vel tantillùm acredinis sapidæ in faucibus relinquente, non sine halitu Alliariæ, vnde apto nomine insignita ab excellentissimo Aldroando, cui viro hoc nomen obseruantiæ ac memoriæ μνημεῖον lubentes reliquimus, eiusdemque vestigia historiæ nostræ, tum alibi sæpè, ex merito tanti viri imprimere voluimus. Noua est hæc plantula, nec à quoquam, quantùm nobis quidem constat, hactenus prodita. Vnde nec aliis celebrata nominibus quàm iam prælibato.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill. C. Wirt. quem excolimus sata produxit flores & siliquas Iulio.

THLASPI ALEXANDRINVM Cortusi Ioh. Bauhino.

Descriptio. Misit ad me aliquando Cl. V. Dn. Cortusus plantam hoc titulo, *Thlaspi Alexandrino, bella pianta*. Est autem herba dodrantalis, ex *radice* singulari quaternos *caules* emittés, teretes, glabros, multis alis côcauos: ad quorum diuaricationes propagationesque, superiore præsertim parte, *folia* singula velut Perfoliatæ, ramos amplectuntur, subrotunda: ramorum extremis longa serie vtrinque ex breuibus pediculis appenduntur *siliquæ* circinatæ, quales ferè Thlaspios tenuifolii Fuchsii, maiores, in mucronem leuiter obtusum desinentes, quas secundum longitudinem percurrit costa, à qua vtrinque valuulæ biparentis siliquæ dehiscentes abscedunt, dissepimento medio relicto, inque singulis valuulis singula *semina* compressa, rufa, ex latiore basi in acutum desinente, videtur habere aliquid commune cum Thlaspi Hederaceo Lobelii.

C. Bauh. Phyt. Tlaspi 12. Alexandrinum Cortusi. Io. Bauhin.

THLASPI HEDERACEVM.

Descriptio. IN Portlandiæ peninsula, Cornubiæ vicino portu Plimmouve, aliisque maritimis Angliæ cautibus, repens herbula, dodrantalibus & spithamæis gracilibus *cauliculis*, striatis, puni-

cantibus: *foliis* sinuosis, hederaceis, carnosis. *Flosculi* candidi & *semen* exile, in quibus gustu & habitu Thlaspi exprimunt.

Lobel. Obs. & Icon. Plant. Hederaceum Thlaspi.

Casp. Bauh. Phyt. Thlaspi 11. siue repens Hederę, quod nondum videre licuit.

ALISSVM VETERIBVS ET IN GENERE.

CAP. V.

VAria est apud auctores Alyssi historia. Et quidem ex Dioscoridis sententia ἄλυσσον frutex paruus [θαμνίσκος: Ruellius addit vnicaulis] est, subasper, folia habens rotunda, circa quę fructus, duplicis scuti figura, in quibus semen est aliquantulùm latum. Nascitur in montanis & asperis locis. Locus.

Hoc, vt opinor, ab Alysso Plinii discrepat, is namque videtur Rubiam minorem Alyssum facere, cùm enim de Erythrodano, seu Rubia maiore, dixisset, subiungit. Distat ab eo quæ Alysson vocatur, foliis tantùm, & ramis minoribus.

Aliud insuper & Aetius describit his verbis. Alysson aiunt esse Sideritin heracleam appellatam, quæ iuxta vias nascitur vbique, purpureum florem habens, & folia crassiora. Aetij opinionem tuetur etiam Paulus. Cornarius autem diuersas herbas rectè statuit Sideritim heracleam, & hanc quę propriè Alysson vocatur: quum illa impropriè, & tamen ab affectu, idem nomen adepta sit.

Galenus quoque de diuerso ab his Alysso ex Asclepiadis authoritate loquitur. Alyssos, inquit, herba est Marrubio similis, sed asperior & magis spinosa (aculeata,) circa pilulas (orbiculos) florem ad cœruleum vergentem profert.

Cæterùm, ἄλυσσον Græcis, similiter Alyssum Latinis dicitur, quòd morsos à cane rabido mirificè iuuet, autoribus Galeno, Aetio, Paulo, Plinio & Pausania.

Alyssi decoctum, inquit Dioscorides, potum singultus qui sine febre sunt soluit. Idem facit & detentum, aut naribus admotum, At cum melle tritum, lentigines & maculas Solares depurgat. Putatur & canis rabiem sanare, cùm cibo contusum & exhibitum [λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι, συγκοπὲν ἐδεσμάτι ἐδοθέν. Lat. ex vet. cod. κυνόδηκτους ἰᾶσθαι συγκοπὲν ἐν ἐδέσματι ἐδοθέν, commorsos à rabidis sanat contusum & in cibo datum.) Sed & id domo suspensum salutare esse dicitur, tum hominibus tum aliis animalibus, ne fascino lædantur. Quin & puniceo paniculo alligatum, peçorum morbos abigit.

Quod verò de singultu ille, idem Plutarchus

scripsit, τινὲς δ' ἄλυσσον κρεμάμενον ... καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ: Id est, Alyssum herbam manu tenentes solùm, alii verò intuentes, singultu liberantur.

Galenus dilucidiùs eius facultates declarat. Mirificè iuuat morsos à cane rabido. Sed & iam rabienti data sæpè ipsum sanauit. Et hæc quidem facultas ex similitudine totius naturæ constat, experimentóque solo cognoscitur, nec ratione percipitur. Alioqui ex vsu competitur moderatè siccare ac discutere, & aliquantulùm extergere. Hac ratione & vitiliginem & maculas faciei à Sole prognatas expurgat.

A cane commorsos, Plinio etiam teste, rabiē sentire non patitur, potus adalligatú'que. Mirū est quod additur, saniem conspecto omninò frutice siccari. Insaniā sanari ex veteri codice Corn. legit, qui tamen non insaniam, sed singultum legendum ex Plutarcho putat. Ex Galeno, inquit is, & Plinio clarè patet, commorsis à Cane rabioso fruticem siue herbam Alysson auxiliari: Verùm Dioscor. verba ita iacent, vt ipsius canis rabiem sanare dicere videatur: δοκεῖ γὰρ καὶ λύσσας κυνὸς ἰᾶσθαι, συχνῶς ἐσθιόμενον καὶ ὀσμώμενον: nisi λύσσαν κυνὸς eam rabiem quæ ex Cane homini inducta sit accipere velimus.

ALYSSON SILIQVA LATA ASPERA quibusdam Lunaria flore luteo.

Descriptio

Alysson Dioscoridis putata herba, *radice* simplice & lignosa, candicanteque nititur, sapore prędita feruido: ex qua plures eriguntur *caules*, recti, rigidi, incanā lanugine hirti, qui eis fastigiū in ramos aliquot abeunt, in quibus *flores* numerosi, parui, melini, Erysimi floribus magnitudine & formā similes, ex quatuor foliolis contexti: quibus delapsis *siliquæ* oriuntur ex oblongo rotundatæ, villo aspero tectæ, compressæ, *semen* claudentes similiter compressum: *folia* germinatione prima ex oblongo rotunda, postmodum in longum protractiora, in obtusum mucronem desinunt, nonnihil sinuata, Leucoii foliis similia, albicantia, hirsuta & tactu aspera, sapore oleraceo prædita.

Dodon. Gall. Alysson Neotericorum, quorundam Lunaria maior.

Gesner. hort. Alyssos Dioscoridis Dodonæo: Lunariæ maioris species aliquorum. Lunariæ Græcæ similes producens siliquas herba Alysso cognata. Et de coll. stirp. Lunariæ species. Lunaria lutea. Alyssos quorundam. Lunaria à Gratarolo missa. Item de Lunariis. Ab Vlysse Aldroando herba missa, Lunaria appellata. Alysson Dioscoridis existimatum.

Lobel. & Pen. in Adu. Alysson, & nonnullorum Lunariam appellant, ac dicunt, nullā meliùs Alysso Dioscoridis quadrare. Iidem cap. de Thlaspi Narbonensi, Alysson Belgarum & Francorū vocant. Lobel. Obs. & Icon. Plant. Alysson Dioscoridis putatum.

Cæsalp. Lunaria tertia, Alysson Dioscor.

Hist. Lugd. Alyssum Dodonæi, Recentiorum quorundam Lunaria maior. Alyssum Dalechampii.

Casp. Bauh. Phyt. Lunaria 4. siue lutea aspera: ἄλυσσον Dioscoridis.

Hort. Lusit. Alyssum Dodonæi, Lunaria lutea siue Græca.

Locus & Tempus.

Alysson siliqua lata, aspera, Lugduni mihi erat in horto. Basileæ in hortis siliquas fert Iunio mense, Septembri semine maturo: mihi etiam obseruata est in hortis Patauii Bernardi Triuesani: Ferrariæ Monasterii S. Dominici à l'Angeli. Bononiæ vt S. Saluator al burgo di S. Catharina. Florentiæ: & Parmæ Nobilis Ant. Lalatæ florens Aprili. Montbelgard. in horto II. E. C. hiemem perfert, semenque abundat Augusto & Septembri, florens adhuc Octobri.

ALYSSON ANGVILLARAE.

Descriptio

Hoc nomine inter Valerādi Douręz plantas herbam inuenio fruticosam, ramis, duris, lignosis, teretibus, hirsutis: *folia* similia Thlaspi minori, vel Alysso minori quorundam, latiora, asperiora hirsuta, subrotunda, in obtusum acumen desinentia, *siliquæ* eā sunt dispositę serie quā in iam dicto Thlaspi, hirsutis pedicellis hærentes, compressæ, circinatæ rotunditatis, in vmbonem modicè protuberantes, triplo maiores quàm Thlaspi modò dicti, multùm asperæ, stilum exiguum e summo proferentes, membranulā lucidā valuulas disterminante. *Semen* quale sit, nequeo animaduertere: nec quales fuerint *flores* ausim, licèt adhuc vieti adsint, asserere: videntur tamen lutei vel pallidi fuisse.

Matth. in post. com. Ital. pingit hoc Alyssum ex sicca procul dubio planta, ac ait, Cùm sciam multos bonos Simplicistis plantam, cuius figurā apponimus, verum Alyssum existimare, apponere volui: quamuis non respondeant omnes notę.

An Lobel. & Penæ Adu. & Icon. Plant. Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis Poligonati (Poligoni) folio aut Oleæ, Lentis semine?

Considerandum sanè quantùm differat hoc Thlaspi ab Alysso, de quo Anguillara epist. 12. pag. 217. An Cæsalp. Thlaspi quoddam genus in monte S. Iuliani in Pisano, floribus luteis: fructu lato ac valdè depresso, diuiso specie duorum nummorum?

An

An C.Bauhin.Phyt. Thlaspi 21.siue Alysson dictum primum. Matthioli Alysson Icon. 4.p.498. Thlaspi Græcum propinquius Diosc. Polygonati folio aut Oleæ, lentis semine Lob.icon. p.213.flosculis albis interdum luteis? *Apud* Lob. in Adu.& Pl.Icon. legendum Polygoni folio & Typographi errore positum esse Polygonati satis apparet, quæ obsecro similitudo Polygonati cum olea? in descriptione præterea dicuntur folia pusilla, glauca, albidáue, Leucoii lutei, sed multò minora: quæ sanè nihil commune habent cum Polygonato: Miror hoc non correctum. Quisnam scripsit de duplici colore florum?

C. B. *vir.*

LVNARIA BISCVTATA.

Descriptio

BIscutata Lunaria *caules* habet exiles, pedales, & cubitales, tenues, teretes, in alas aliquot diuisos, paucis foliis donatos: ea enim magna ex parte statim ex *radice* mediocriter crassa [Bursæ aut Maluæ Lob.] exorta per terram sparguntur, palmum longa,& breuiora, paullò semunciâ latiora, sinuata, aspera, hirsuta, cta siuscula [Lobelio albent, Hieracii aut Leucoii, sed minora:] alarum extremis *flores* coaceruati tenuissimis hærent pediculis, luteoli, parui: at quæ hos sequuntur *pericarpia* pulcherrima, foliacea, peltata [fermè pellucida Lob.] didyma, ad ligulam extra scutulam quoque prominulam adnexa, quorum singulis singula clauduntur *semina* latiuscula, orbiculata, compressa, russa (Leucoii purpurei & albi sapore & effigie potiùs quàm Nasturtii Lobel.)

Et hæc est illa, quam Lobel. & Pena Adu. Thlaspi paruum Hieracifolium, siue Lunariam luteam Monspel.& Leucoium luteum marinum (Biscutellam, addit Lobel. in Icon.Pl.) Lunariam minorem alteram vocitant. Huic nullus locus certior quàm inter Thlaspi omnium iudicio putatur. Hæc primùm culta in hortis Italicis vocabatur Leucoium marinum non ita magnâ similitudine.

Clus. Pann.& Hist. post. Thlaspi clypeatum. Thal.Leucoium montanum.

Camer.hort.Thlaspi bisulcatum, vel Lunaria bisulcata à Clusio & Lobelio depicta. Crescens copiosè propè Capuam, foliis aliquantulùm diuersis, ferè Napi vel Rapistri, altitudine sesquipedis non multò minor.

Tabern.Icon.& Hist. Thlaspi minus clypeatum 1. klein Schild Thlaspi.

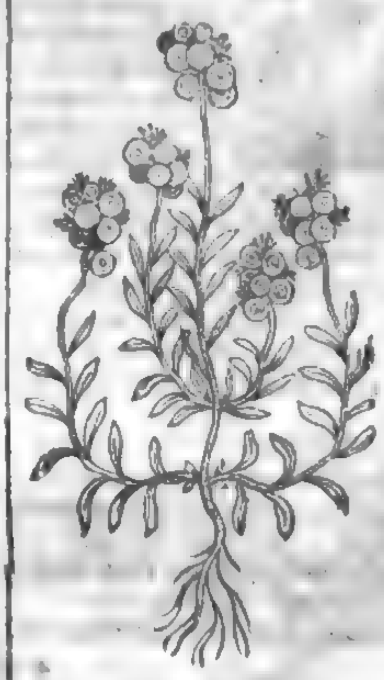
C.Bauh. Phyt. Thlaspi 24. siue biscutatum maius folio crasso hirsutissimo.

Lunariam biscutatam seu Didymi, vt nominabat Gesnerus, obseruauimus Monspelii cùm essemus secus viam quà itur Frontiguanum & ad montem propè *Castleinenf* non longè à fluuio: hanc eandem priùs videramus in peregrinatione nostra Rhætica cum Gesnero in monte Burmio vicino, cum semine maturo Iunio mense. Geneuæ sata in horto nostro primò pullum caulem protulit, tota hyeme integris foliis abundauit & sequenti anno mato Maio mense floruit. Frater C.Bauhinus Monspelii florentem etiam Maio & Iunio obseruauit. Montbelgardi in hort. Ill.E.C.Wirt. eodem anno quo sata, floruit & semen maturuit Augusto & Septembri, hiemem pertulit: semen fuit missum per fr.C.Bauhinum cum hac inscriptione, Thlaspi species Bononiæ. Basileæ vidi florentem cum semine maturo Augusto in horto D.Dis.Iac.Zvvingeri. In pratis Monspeliensibus hoc Thlaspi collegit Lobel. & minorem Lunariam alteram vocitabat. Hæc primùm culta in hortis Italicis & peregrina credita. Supra Badenses thermas, vicinisque collibus, adeoque totâ illâ collium catenâ, quę per Leytenberg & supra Manderstorff ad Danubium vsque versus Orientem excurrit, copiosè authore Clusio nascitur.

Locus & tempus

Cum Leucoio, purpureo præsertim & albo, in foliis & viribus nonnulla huic communia Lob.

LVNARIA PELTATA MINIMA quibusdam ad Thlaspi referenda.

Descriptio

INter Valerandi Dourez plantas sine nomine plantulam pulchram reperimus quam etiam Gener Cherlerus attulit collectã in Nemausensi agro: Ea palmo breuior plãtula, *radice* simplice, lignosa, vnde plures pullulãt *coliculi*, simplices aliàs, aliàs etiam alis concaui, in terram repandi, tenues, asperi, ex rubore obscuro incani: per quos *foliola* alternata, aspera,& inferiore præsertim parte incana, Thlaspi minoris foliis similia, sed multis numeris minora: *flosculi* luteoli summis hærent coliculis & ramulis, quos denso agmine stipati consequuntur orbiculi foliacei, glabri, maiores quàm Thlaspi dicto: sub quorum vmbone minimùm elato *semen* coërcetur singulare, minutum, russum.

Thlaspi alterum minus Clypeatum Serpilli folio Narbonense; nuspiam Lobel.& Penæ visum, nisi in agro Norbonensi Monspeliensique, locis squallidis, sabulosis, prope pusillas Anchusas.

Casp.Bauhin. Phyt. Thlaspi 25. siue Clypeatum minus.

BVRSA PASTORIA.

CAP. VI.

Descript.

BVrsa pastoris nonnunquam palmaris, pedalis,& cubitalis interdum planta, *radice* nititur recta,alba,fibrosa, sapore subdulci & nauseoso: à qua prodeunt *folia* oblonga, modò integra, aliàs profundè in ambitu laciniata, nonnihil hirsuta,pediculis ferè vncialibus, cùm superiora in caulibus nec pediculum quidem habeant,immediatè adhærentia,inter folia exsurgit *caulis* vnus, terni,quaterni,qui rursum in *ramulos* diuiduntur, qui à medio ferè ad summum vsque fastigium *flosculos* nullo ordine emittunt,pedicello tenui semunciali, paruos, albos, ex quatuor foliolis constantes, & in medio *staminula* aliquot lutea habentes, interdum corymbatim in sũmo caule quasi vmbellam conficiũt: quibus succedunt seminum receptacula ex acuto principio in latiusculam bifidam crumenulam desinentia, *semina* Brunfelsio parua & nigra. Hæc magnitudine & foliorum diuisura mirè ludit,vt quis diuersas possit suspicari species.

Guido not.

Guido, nimis licentiosè Galeni locum interpretans ait Polygonum esse virgam vel Bursam pastoris: Polygonum & Bursa pastoria multùm differunt.

Euchar. Rœsl.Bursa pastoris & Pera pastoris.

Brunfels.Bursa & Pera pastoris maior, cui descriptiones Dioscor.de Polygonia & Sanguinali minimè quadrant.

Cord.in Dioscor.Bursa pastoris, klein Daschelkraut/ id est,Bursa pastoris minor.

Trag.Bursa pastoris, Bursa pastoris maior & vulgatissima.

Cornar.in Diosc.credit Bursam Pastoris vulgi Medicorum esse Herbam Medicam. Sed Descriptio Medicæ Cornarii non conuenit cũ bursa pastoris vulgi Medicorum,suspicio mihi aliqua oritur de Crista gallinacea, vel Cornarium nescire quid scribat, stirpium enim non fuisse peritum suis ex libris satis apparet: vulgi autem bursa pastoris vel Christa gallinacea nullo modo cõuenit cum descriptione Medices.

Cornar. not.

Matthiolus qui sine descriptione pingit, ait non defuisse,qui Thlaspi & Bursam Pastoris vulgò dictam,vnam & eandem esse plantam existimarint.sed eorum sententiam prorsus explodendam meritò censet. Licèt enim figurâ similis esse concedatur, attamen quod Lacuna monet, viribus & temperamento multùm differt.

Semen subacre

Cæsalp.qui Bursam pastoris vulgi inscribit foliis Erucæ, semine exiguo & flauo, sapore subacri: at totâ herbâ insipido & glutinoso, ait apud Antiquos inter Thlaspi genera numerari. Id autem Thlaspi descriptionem Dioscoridis partim ostendere: nam folia in cacumine diuisa, & fructus in extremo latos huic plantæ magis conuenire. Ex Galeni historia colligere licere Bursam pastoris esse Thlaspi deterius. Ac bursam nostram pastoris Capsellam dici inter cætera nomina Dioscoridi ascripta.

Thlaspi genus.

Fuchs.hist.& Icon. Dodon.gall.& lat.in fol. bursa pastoria. Gesner.hort.bursa pastoris maior & minor. bursa pastoris, Thlaspi fatuum. Lobel.Obs.& Icon. Plant. bursa pastoria. Cam. hort. bursa pastoris eleganti folio instar Coronopi repentis. Eidem in Matthiol.hist. Germ. & Epit.vt & H.Lugd.bursa pastoris. Tab.Icon. & Hist.bursa pastoria maior. Item bursa pastoria minor.

C. Bauhin. Phyt. bursa pastoris prima maior folio sinuato. Secunda bursa maior folio non sinuato, bursa pastoris folio integro. De qua ait: Naturæ lusum tantùm existimabamus, verùm cùm aliquot annis idẽ obseruauerimus, à priori distinguendam censemus. Tertia bursa pastoris media, Tabern. bursa pastoris minor.

Schvv.Cat.Sil.bursa pastoris maior, Siles.Teschelkraut / Daschenkraut / Blutkraut.

Nomina

Bursa pastoris, vulgò Officin.& It.*Bursa pastoris*, aliquibus *Pera pastoria*, & *Pera pastoris*,nonnullis *Herba Cancri*, *Crispula*, *Sanguinaria* & *Sãguinalis* dicitur, nec iniuriâ, [vt videtur Trago] cùm sanguinis eruptiones sistere possit. Videtur tamen ipsi non Sanguinalis sed Sagminalis esse legendum,quod si firmum esset, certè hæc planta non procul à Verbena prima Dioscor. distaret. Nihil tamen affirmat. Inuenimus nos manuscriptum per Leodigarium Ritzianũ bursam pastoris esse Io.Frisio in Dictionario Lonchitim alteram Plinii, Germ. Seckelkraut / Teschelkraut / Blutkraut / & hirtenseckel: belg. Borsekens cruyt. Gall. *Bourse de pasteur ou Berger & Tabouret*. Geneuens. *l'herbe d'Espinglier*. Castil. *Pan y quesillo*. Hung. *Pastor & Zenye*. boh. Todobsska.

Locus & tempus

bursam pastoriam vidi florentem Martio, Patauii Februario. Geneuæ passim Ianuario,Martio, Maio, Nouembri. basileæ florentem adhuc Octobri,Lugduni abundat. Montbelgardi floret Martio, ac interdum tota hieme etiam in horto ll.E.C.spontanea, ad hortum ferarum vidi florentem Aprili,folio non sinuato,an perpetuo talis nondum obseruaui. In Ducatu VVirtembergico circa fontem Admirabilem florens Augusto, In monte Teck Octobri. Secus vias locis desertis & incultis, ac in ruderibus vt plurimùm spontè prouenit: & quandoque maior, subinde verò minor,& omninò exigua. Floret, viget, ac semen perficit totâ æstate.

Vires

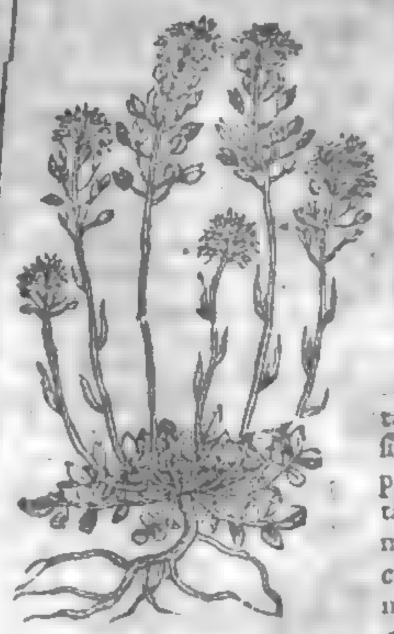
Vires huius non vulgares celebrantur, ex aceto enim, id scribente Fuchsio, trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet: imponitur sacris ignibus & quibus stomachus æstuat. Succus eius purulentis auribus infunditur: cruenta sanat vulnera, mirè efficax est in comprimendis omnibus sanguinis eruptionibus. bursa pastoris siccata, ait Tragus,vino rubro vel aqua pluuiali,in qua chalybs cãdẽs extinctus fuerit,decocta,ac pota,dysentericis ac lientericis,fluxiones alui cohibet, vrinę sanguinolentæ medetur, sanguinis excreationes, mensiúmque abundantiam profluuia sistit,omniumque

umque internorum viscerum quasuis erosiones sanat: eadem aqua destillata per aliquot dies continuos mensurâ quatuor aut quinque cochlearium pota efficit. Errhinon ex lineo panno factum, succoque herbæ madefactum ac naribus inditum, sanguinem sistit: idem succus, vel aqua etiam destillata, vulneribus recentibus colli[illegible]dis vtilissima sunt: Multi in ea [illegible] sententia, vt credant, sanguinem è naribus aliisue vulneribus manantem cohiberi, si herba saltem, apud eum hominem incaluerit.

Bursa pastoris, autore Matthiolo, ex refrigerantium est, exsiccantium & adstringentium genere. Quapropter prodest trita & emplastri modo imposita in [illegible]mationibus & sacris ignibus, decoquitur [illegible] aquali aqua: cum Plantagine & Armenio la[illegible] bibiturque eius decoctum ad intestinorum [illegible] ficultatem, & ad cruentas excreationes, [illegible] sistit menstium abundantiam, si eius & Per[illegible]stiæ decocto insideant mulieres: c[illegible] sturque a[illegible]en, & contra denique omnes fluxiones [illegible]ax est, tenui pulticula circumlita & in oleo [illegible]xa: additur in emplastris, quæ ad capitis v[illegible]era componuntur, & in vnguentis cô[illegible] ad gonorrhæam accipitur vncia vna plu[illegible] recenti herba expressi, cuius si copia non succ[illegible], duplum iuris decoctæ siccę herbæ, additis de[illegible]phoræ granis tribus, bibitúrque diebus aliq[illegible]ot continuis. Succus cum Aeizoi succo aut aceto mistus partium calidas collectiones, & sacros ignes extinguit. Sunt qui scribant Bursam pastoriã Icterum profligare, si simul folia, flores, & Thecæ calceis indantur, vt nudum pedé côtingát, eóque modo deambuletur: decoctũ in collutione omnes sanat fauciũ tumores. Succus vtiliter podagræ calidæ pudendorúmque feruidis tumoribus illinitur. Celebris ad sanguinẽ sistendũ & fluxiones repellendas, succo poto in sputo sanguinis & dysenteria, trahitur & super varos ad sanguinem inde fluentem. Cæsalp. Herbam ex aceto terit & carpo adhibet vt fluxum sanguinis sistat, & rigorem tertianæ compescat. Bursam pastoris frigidam & siccam in tertio gradu censet Lacuna, ac ideò restringere omnem partem, & reprimere omnis generis fluores.

Lacunæ bellum mouet Lob. eumque cum pluribus aliis taxat, dicens: Gustu non perinde vt Thlaspi acri, sed exiccante potiùs quàm refrigerante. Nam qui quia sanguinem sistat (sistit autem strenuè) frigidam faciunt, infelici argumento vtuntur, etenim vmbellæ, floresque gustanti aliquid acrimoniæ inurunt, indicioque sunt siccando colligendoque sistere, vt porri succus, vitriolum, vrtica: non refrigerando: trita carpis imponitur, additâ Plantagine, ad tertianas spurias, purgato priùs corpore. Ad hæmorrhagiam sanguinis ex quacunque parte fluat Bursam pastoris contusam, cum aqua frigida applicat Timot. Rosl. parti vnde fluit, & subitò cessat. Si è naribus fluit aut ex alio capitis loco, apponit capitis pulsibus, subitóque supprimit. Aquam destillatam Bursę pastoris aut decoctum eius menstruos fluores & dysenterias rubras posse compescere scribit Brunfelf. Sic & pessum ex cotone factum & succo eius intinctum naribus inditum sanguinem inde fluentem sistere. Herbam gestatam cùm naturali calore tepefacta fuerit, idem quoque facere perhibet, quod difficulter credimus, & quia res herbaria certè infinita est, id aliorum obseruationibus iudiciis & experientiis conferendu relinquimus.

BVRSA PASTORIS PARVA folio glabro, [illegible]

Descript.

Bursula ista parua est, *radice* vnicâ, sed in tenuiores subdiuisa: *folium* primum simplex, rotundũ, paruum, alia Bursæ maioris more aliquo[illegible]tes, vix sextã talia: *cauliculi* singuli vel plures, dodrãtales, ac etiam minores: *flosculi* multi simul, albi: *siliquæ* rotundiores quàm in vulgari. In foliis nullum manifestum saporem animaduerto, in summitatibus ingratus est.

Plant. Icon. Pastoria bursa minima.

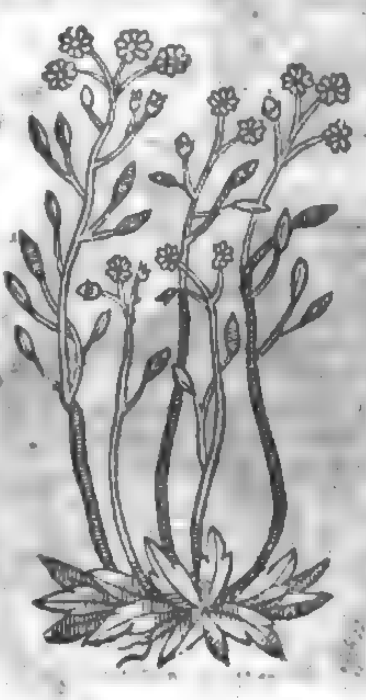
C. B. nu.

Tabern. Icon. & Hist. Nasturtium petræum, C. Bauh. Phyt. Bursa pastoris 4. siue minor: Bursa pastoris 6. Tragi sine icone. Huic autem Bursæ pastoriæ cùm non sint vascula, vt vult Tragus, acinis peponum similia, meritò existimo Tragi Pastoriam bursam 6. huc non referendam, sed ad sequentem.

Locus & tempus

Itinere Masmüster, Than, & Fraußmatten inueni mensis Aprilis fine Bursam pastoriam hanc, antehac non visam; reperi quoque in muris quibusdam inter Remiremont oppidum Lotharingiæ & Plumarias Thermas, paruam, singulari caule. Nobis etiam data sicca Argentinę a D. Vldarico Chelio Medico insigni. Basileæ ad margines aruorum vtcunque rarò, præsertim extra syluam propè Wyl pagum obseruauit Gener Cherlerus.

BVRSA PASTORIA MINIMA, oblongis siliquis, verna, loculo oblongo.

Descriptio

Bursa hæc minima, *radice* est tenuissimâ & tãdem fibrosa: à qua per terrã sparguntur *folia* multa in circulum oblonga & angusta, & mucronata, vix vnciam longa interdum rubentia, hirsuta, viretia modò, modò rubẽtia, oris per extremũ aliquot crenis incisis, sapôre pri[illegible]

mum subastringente, tandem acri, nitroso & vellicante: inter quæ *caulis* nunc vnus, alias bini, terni & plures terete, palmares, aliquando vix sextantales ... sustinent simul multos albos, aliquando purpurascentes Bursæ pastoriæ vulgaris maiores, quatuor foliolis bifidis constantes, ex pediculis plusquam vncialibus: *loculo* oblongo, compresso nullâ lacunâ vt in Bursa vulgari, nulloque dissepimento intrinsecus distincto: *semen* continente minutum, rotundum: Semine maturo & decidente remanet tenuis membranula alba, qualis in Lunaria maiore.

Hanc describens Tragus, bursam pastoriam 6. & postremam fecit, quam fr. C. Bauhinus in ... præcedentem refert contra meam sententiam ... antè annotatum. ... blum / quæ ... exhibuit nomine Genß- ... autem in Aduers. & ... Lobelii. Huic ... chia Alsine folia: ... Plant. Parony-

Dodon. Lat. in fol. Paronychiæ vulgaris ... titulo depingit & describit, ac dicit: Veram & legitimam hanc esse non constat, vt enim Dioscor. παρωνυχία ... id est, Paronychia fruticulus est similis Peplo, longitudine minor, foliis verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quàm Peplo sunt foliola.

Tabern. Icon. & Hist. Alsine minima.

Camer. qui ad hist. Thalii Pilosellam siliquosam minimam omnium vocat, inter figuras iconem sub Pilosella siliquata ponit pictã ad meam plãtã, quam cum descriptione Gesnero miseram.

Hist. Lugd. Myositin paruam Dalechampii inscribit.

C. Bauhin. Phyt. Bursa pastoris 5. siue oblongo loculo minor dicitur. Hæc, inquit, non solùm magnitudine & paruitate variat, siquidem etiam minima vnciam & sesquiunciam longa reperiatur: verùm & foliorum formâ discrepat: habetur namque foliis integris, vt Lobelius, Dodonæus, Lugdun. pag. 1214. lib. 11. cap. 3. & Tabern. Icon. pag. 203. pingunt: datur & latioribus laciniatisq; foliis quemadmodum Lugd. pag. 1118. lib. cap. 54. nomine Myosotidis paruæ exprimit. Similem posteriori ex monte Sfrigel / quà itur in Italiam habemus, quæ tamen non solùm folia in orbem humi strata habet, sed paulò altiùs quina senaue obtinet lata laciniata, & in cauliculi summo vnicum quod in summitate tripartitur, capsulam quin etiam obtinet priore duplò maiorem, éamque non oblongam, sed subrotundam.

Schvv. Bursa pastoris minima, Silesiis hungero blumlin (flos famelicus) dicta. Credere enim vulgus ait eius vberem prouentum annonæ caritatem denotare.

Locus & Tempus. Geneuæ *en plain palais*, floret principio Martii & Aprilis, passim secus vias & in segetibus. Montbelgardi florens Martio in muris in Horto E.C. Monspelii florebat Vere. Propè Besfordiam medio Aprili inueni cum membranulis tenuibus remanentibus à semine deciduo. Frater Basileæ obseruauit. In Silesia [inquit Schvvéck.] Aprili floret in multam æstatem, succrescente interim semine. Arenosis agris & hortis plurimis.

BVRSA PASTORIA FOLIIS Perfoliatæ.

BVrsam pastoriam Perfoliatæ folio, voco pulchram herbulam, cui *radix* tenuis, suprà vnica, mox fibrosa, aliquot coliculos palmares & breuiores (interdum vnicum) emittens, colore ex fusco leuiter rubente & virente, veluti glauco, læues, teretes, ex foliorũ alis ramulos nónunquã producentes: *folia* superiora alternatim caulem sine pediculis amplexantur, alis eorum ferè concurrentibus, vt à caule perforari quodammodò videantur, vnciali longitudine, dimidio angustiora, denticulata, glauca vt Perfoliatæ: *flosculi* positu florum Bursæ vulgaris, parui, albi, quatuor foliolis constantes inuolucro totidem foliorum in fusco virentium circundati, ex pediculis tenuissimis semunciabus, in medio *stamina* crocea: decidentibus floribus, imò antequam ii etiam in totum decidant, subnascuntur *siliquæ* paruæ bursæ pastoriæ, formâ cordatâ, veluti infracta, vt in Thlaspi, *semina* continent parua compressa, rotunda, subrussa: ... plantæ subacris.

Camer. in fine hort. ex plantis meis siccis ... titulo Pilosellæ figuram habet.

Hist. Lugd. sub Thlaspi primo genere à Dalechamp. obseruato.

Tabern. duas figuras habet tam in Icon. quàm Hist. ... primã Thlaspi ... Bauren ... inscribit ... Thlaspi minimũ Clusii, ... Thlaspi.

Descriptio. Clusii Pann. Hist. post. Thlaspi pumilũ, Thlaspi 3. Thlaspi mõtanum minus, seminibus acris saporis. Fortè eadem cum nostra, sed minor ratione loci vbi prouenit.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 5. siue Perfoliatæ siue Brassicæ cãpestris folio, maius.

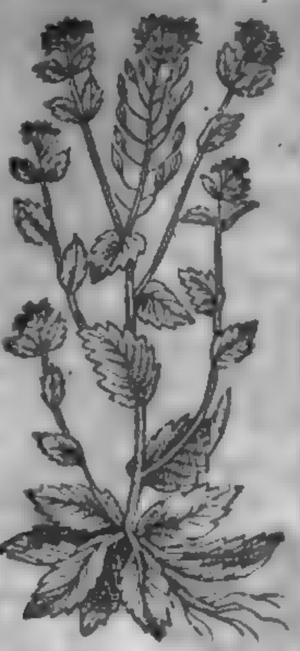
Schvv. Bursam pastoris minorem appellat.

Bursam pastoriam folio Perfoliatæ inueni in Burgundia iuxta Oppidum Insulam in vitibus ad dextram quà itur ad Tres Reges, florebat Aprili. Hanc Monspelii vidi, vbi florebat & capsulas ferebat mense Martio. Montbelgardi in Horto Il. E. C. copiosè sponte prouenit: & florere Martio & Aprili, Gesnerus ad meam plantam siccam adnotauit: Ad Myagrios retulerim. Offendimus capsulis maturis mense Maio in Ducatu VVirt. inter Leuwenberg & Stutgardiam.

BVRSAE PASTORIAE SVBLONGO LOculo affinis pulchra planta.

Descriptio. PEr terram spargit *folia*, Barbareæ muralis aliquatenus similia, breuiora, latiora, magísque rotundata, duas vncias lata, per ambitum serrata, hirsuta, aspera nonnihil, cuiusmodi etiã per caules ramósque, sed portione minora, cernuntur sine pediculis, statim autem è *radice* tenui plures emittit *caules*, alios aliis fœliciùs adolescentes, cubitum altos & ampliores, nonnunquam in ramos plures diuisos, quos non, vt

Barbarea,

Barbarea, cauli apprimit, sed abscedentes diducit: *flores* singulis ramis multi cohærent, parui, albi, quos excipiunt serie longa *loculi* bursæ pastoriæ sublongo loculo similes, bifores, qui in medio striam habent, quorum altrinsecus abscedentibus valuis *semen* apparet minutum, relicta dissepiéte membranula.

Hanc plátam cùm siccam ante 30. annos misissem D. Gesnero, ad eam annotauit, videri referri posse ad Myagri sylu. speciem. Sed perinde est siue ad Myagron, siue ad Bursam pastoris referas, inquit C. Bauh. in Phyt. qui huic inter Bursas pastoris sextum locum dedit, ac Bursam pastoris loculo oblongo maiorem appellat.

Locus & tempus. Monspelii Martio florentem & siliquas ferentem legi, quo mense etiam Basileæ locis campestribus siccioribusque prouenire solet.

Bursæ pastoris affinis herbula foliolis Thymi.

Humilis quædam herbula affinis Bursæ Pastoris, copiosa in Sicilia & in Plumbinensi agro secus vias: *ramulis* dodrantalibus multis humi procumbentibus: *foliolis* Thymi, rotundioribus, candicantibus, subhirsutis: quæ *flosculos* fert totâ hyeme candidos, veluti in capitula aceruatos, in summis ramulis, odore quasi simillimo flauo mellis, *fructus* minutos Iberidi similes: Planta insipido sapore constat, vt Bursæ pastoris, Cæsalp.

DRABA VETERIBVS.

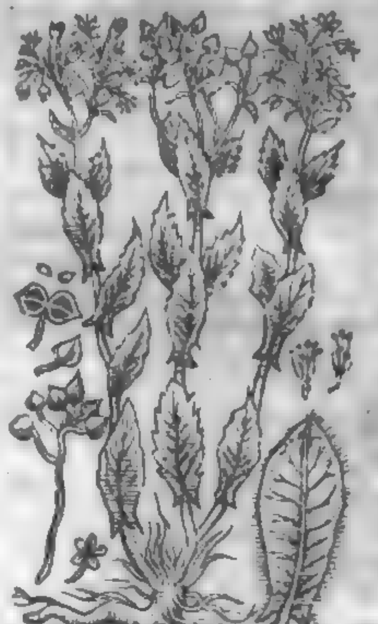
CAP. VII.

AVthoritate Dioscoridis Δράβη, herba in cubiti altitudinem assurgit tenues spargens *virgas* & ab vtroque latere *folia* veluti Lepidii, teneriora (ἁπαλώτερα, quod etiam significat molliora,) tamen & candidiora. In summa verò parte vmbellam quemadmodum Sambucus [ἀκτῆς] quæ *flores* habet albos (ἄνθη λευκά. vulg. λεπτά (tenues,) ac sic etiam Manardo legi placet:) Huius herba coquitur cum ptisana, maximè in Cappadocia. At fructus [καρπὸς ipsius aridus, Piperis (πεπέρεως) loco obsoniis miscetur. Et quoniam hæc postrema, *At fructus &c.* Plin. de Dryophono tradit, Cordus coniectura ductus (non quidem sat probabili nostro iudicio) Drabam Dioscoridis cum Dryophono Plinii vnum & idem esse existimat.

Serapio Drabam, Oribasio Braben dictam (inquit Sarrac.) Nasturtii generibus annumerat, & Nasturtium Orientale appellat. Cæterùm inter notha Aldini exemplaris, hoc ipsum caput, vt Hermolaus habet, cum Arabidis herbæ inscriptione reperitur, ita vt Arabis & Draba vnius & eiusdem plantæ diuersa nomina fuisse videantur.

Ast ab hac opinione alienus est Cornarius ac Drabam herbam supposititiam esse in Diosc. & ab aliquo adscriptam existimat: eò quòd bis in hoc libro habeatur, tum hoc loco, tum ad finem post Glastum ante Telephium intrusa. Sed istic Arabis appelletur, & aliàs eadem de ipsa tradantur, iisdem etiam verbis: vt nec de nomine, nec de re satis constet: maximè quum apud nullum alium Scriptorem, neque Drabes, neque Arabidis herbæ mentio fiat, altero sanè ex altero corrupto. Quare non videt, quantùm fidei debeat haberi his, qui Nasturtium Orientale, vel Babylonium esse Drabam dicunt: aut etiam Cuminum syluestre.

DRABA MVLTIS FLORE ALBO.

Descriptio. VIx cubitū superat Draba, *caule* rotundo, striato, ex *radice* lignosa surgente, multiplice: quem *folia* alternatim basi imâ amplectūtur, oblonga, vnciam & sescunciam lata, sinuata: *caulium* fastigia in creberrimos abeunt surculos, & ipsos quoque foliosos: quibus vmbellatim insident *flosculi* candidi, quibus deliquiis *capsulæ* suboriuntur, corculum imitatæ ex condi stylum exiguū promentes, quæ binis suis loculis totidē *semina* parua russa continent.

Nascitur, inquit Matth. in Ananiensi agro planta foliis Lepidio non dissimilibus, & vmbellâ ferè Sambuci, Drabam ad amussim referens, quemadmodum & in Galliis nasci Ruellius testatur.

Camerarius cui ad Hist. Germ. Matth. & Epit. Arabis siue Draba dicitur, habet folium in sua icone valdè hirsutum, nos talem hirsutiem non

obseruauimus. Pannonica sanè Draba hirsuta est, verùm pili breuiss. eáque non solùm serrata, sed etiã laciniata, vt obseruauimus in planta nobis per Agerium data pro Pannonica in Austria collecta. Monspeliensi concolor nobis videtur & eiusdem formæ. Eidem in horto Arabis vetior.

Lobel.& Penæ Adu.Obs.& Icon. Plant. Arabis siue Draba. Hist. Lugd. Arabis seu Draba Matthioli. Cæsalp. Draba. Clus.Pann.& Hist. post.Draba vulgaris 1. folio in ambitu dentato ex viridi cinereo, sapore acriusculo &c.

C.Bauhin.Phyt.Draba prima vmbellata: quã ait Matthiolum, Lonic.& Lugd. dentatis pingere foliis, quod hactenus in ipsa planta obseruauerit: at Lobelium, Castor. Clus. (licet hic dicat dentata,) foliis integris delineare.

Nomina. Draba multis flore albo, græcè Ἀραβὶς, Ἀράβη & Δράβη, Arabis siue Draba, nonnullis Nasturtium Babilonicum & Orientale. It. *Draba*. Ger. Turkisch Kreß: Gall. *Draue*.

Locus & Tempus. Drabam Monspelii in marginibus quorundã agrorum iuxta vrbem: Patauii in horto publico & apud Cortusum florēte vidi mensē Martio: Frater florentem obseruauit Maio. Nulli ferè agrorum margines circa Viennam, totáque adeò inferiore Austriã, hac plantã, non sunt obsiti, quę subinde in ipsa etiam arua latè irrepit. Floret Maio & Iunii initio, semen sub Iunii finem maturum est. Meminit Clusius etiam hanc plantam legere in Insula illa quã facit Rhodanus in duo cornua diuisus inter D.Aegidii Fanum & Arelatem, dum Massiliam proficisceretur.

DRABAE SPECIES GLABRA.

Descriptio. PRo Drabæ specie dedit nobis plantam D. D. Agerius Argentinensis Medicus, collectam in horto Bononiensi, quæ multa habet similia cum Drabã ante descripta, excrescit tamen penè ad duos cubitos, quantùm colligimus ex plantis siccis, an vnum vel plures ferat *caules* ignoramus, ii tamen sunt concaui, glabri: per illos alternatim caulem amplectentia *folia* serrata vel laciniata, sed minora multò longitudine & latitudine, in ramos superiores partes diuiduntur, qui longiores quidem: sed minùs se expandunt: *flosculi* minimi albi: quibus *capsulæ* succedunt paruæ.

DRABA MINOR CVM ORBICVLAribus capitulis.

Descriptio. DRaba minor: Drabæ genus minus Clusii sine icone, multa promit à summo *radicis* capite *foliola*, longis pediculis nixa, aliquantulùm angulosa, villis quibusdam obsita, inter quæ gracilis exilit *cauliculus*, palmaris, paucis foliolis longioribus præditus, qui à medio ferè ad summum orbicularibus capitellis onustus est, membranulã in binas partes diuisis, *semen* exile, fuscum, continentibus: *radix*, pro plantæ exilitate, satis crassa, paucissimis fibris donata: viuax vt arbitratur, nam præcedentis anni cauliculum adhuc retinebat ea planta, quam Gulielmus de Mera Medicus, in itinere obseruatam, & inter chartas repositam, floribus tamen carentem, Clusio Francofurti donabat Anno 1593.

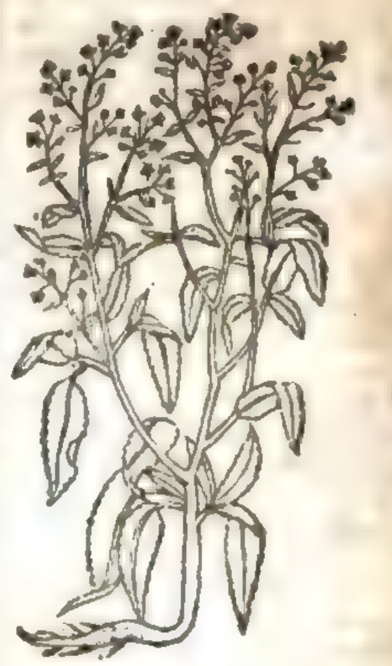
LEPIDIVM PAVLI.

CAP. VIII.

Descriptio. EX *radice* digitali repente surgit *caulis* singularis, rectus, gracilis, læuis, fungosa medulla farctus: bicubitalis & altior: *folia* Mali Citriæ, sæpiùs maiora, in ambitu crenata, rigida, ex viridi in luteum vergentia, sapore Sinapios: *flosculi* pusilli, copiosi, albidi, apicibus herbidis.

Ambæ nostræ icones sunt ex Guarinianis, quam autem plantam denotet secunda, nondum nobis constat.

Facilè autem nobis persuademus plantam

quam hic tradimus, nempe Piperitin, esse Lepidium Plinii Dioscor. Galeni, & Pauli, diuersã plantam ab Iberide Dioscor. Plinii & Democratis, vt monuimus antè capite de Iberide: in quo nobiscũ sentiunt plures, vt Marantha.

Quæ autem Veteres tradiderunt de Iberide & Lepidio, item æquiuocationes, nos tradidimus antè.

Lepidium Columell. Satiuum Plinii peregr. Herm. hanc fortè existimat in Diosc. Lepidiũ Columellæ satiuum, Plinii peregrinum Lepidiũ, Raphanum in Pannonia dictum. Pauli Lepidium.

Raphanus. Ruellius ad radicem siue Raphanum retulit.

Lepidium Piperitis. Lepidium Antiquorum, Piperitis & Siliquastrum Plinii multis putatur, quam secutus sententiam aliquando est Brassauolus: nunc verò mutauit, & Pauli & Plinii Lepidium existimat, ac etiam Dioscoridis, distinguit enim ab Iberide eiusdem.

Siliquastrũ non est.

Sceiteragi Arabum. Auicennæ error. Serapionis & Arabum etiam Sceiteragi facit, ostendens Auicennam postremo loco de Sceiteragi confudisse Iberidem & Lepidium.

Penerella, Piperina, Zinziberina. Vocat præterea Penerellam.

A Cordo describitur & vocatur Lepidium siue Hiberis maior. Item Piperina & Zinziberina.

Lepidiũ

Lepidium, inquit Tragus, est Germanis dictum pfefferkraut/ hoc est, Piperitis Senffkraut: nam ad Sinapi referri posse neminem latere puto.

Matth. in Diosc. non potest no admirari, quòd tum facilè crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse quæ vulgò in Italia appellatur *Raphano*; nisi nostratem Piperitim, quæ proculdubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum vocauerint.

Fuschs. ab Iberide distinguit Lepidium, vulgò herbariorum Piperitim.

Lepidium Diosc. & Piperitim Anguill. diuersam facit à Galeni Iberide & Lepidio.

Lacun. in Diosc. vocat Lepidium Plinianum & Pauli, & Piperitim vulgi.

Gesner. hort. Lepidium Æginetæ, Senffkraut, Romæ *Crapinella* dicta.

Crapinella. Apoll. rad. 1. in Triphera Saracenica magna, Lepidium Plinii, Iberidem Pauli secundam. Idem cum Piperite maiori, vulgò *herba Pivera* [si herbulæ nomine dignaretur, sique Aetio non reclamaret] cum Anguillario Dioscoridis Lepidion concluderet. *Herba pivera.*

Piperitis Neotericorum seu quorundam siluestris Raphanus, Gall. *Passerage*, Germ. pfefferkraut / Belg. peper cruyt/ Videtur Lepidium Pauli & Plinii, non item Dioscoridis: Non est etiam Piperitis Plinii, licet interdú ita vocetur. *Raphanus sylu. Non est piperitis Plin.*

Lobel. & Pena in Adu. meritò tuentur Ruellium aduersus Matthiolum cap. proprio de Lepidio, dicentes: Piperitis, Galliæ plebi *passerage*, Pauli etiamque Plinii Iberidis siue Lepidii notas explet: futiliter Senensis Barbaro & Ruellio insultat quum lapsos dicit, vt putarint *Raphano* Italis dictum Lepidium esse: perspicuè Ruellius hunc errorem detexit. Hodierna die vocatur Raphanus aggrestis Officinis & mulierculis Belgis: Gallica plebecula etiam nomine Raphani syluestris Piperitim seu Lepidium vocitat, vt monet Ruellius Matthiolum decipiens, neutiquam deceptus. Lobel. Icon. Plant. Raphanus sylu. offic. & Lepidium Æginetæ vocatur: Idem ait & in Obseru. vbi etiam Lepidium maius Cordi & Tragi nominatur. *Ruell. & Barbarus excusantur à censura Matth.*

Hist. Lugdun. Lepidium Pauli & Plinii, Lepidium à Diosc. prorsus diuersum. Lepidium Pauli & Plinii primum, siue maius, à Recentioribus Piperitis nuncupatum.

C. Bauh. Phyt. Lepidium 1. siue latifolium.

Hort. Lusit. Lepidium Pauli Ægin. & Piperitis cùm Brunfelsio, tum (non est autem Piperitis Plenii acerrimo gustu linguam vellicante) ab Offic. Raphanus sylu. [non ille quidem de quo post satiuum diximus, neque Raphanus rusticus] sed qui à Gall. *Passerage* nominatur.

Lepidium siue Piperitis Geneuæ in hortis copiosè prouenit & serpit admodum: in horto meo pulchrè, denique tota hieme virebat, florebat mense Iunio. Spontè prouenit apud fluuium Monspelii. Lugduni, Basileæ, & Montbelgardi in hortis meis & aliorem florens Iunio & Iulio, suo reptatu in areis infesta hortulanis, Patauii in horto Musati, vidi & Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à L'angeli.

LEPIDIVM NON REPENS.

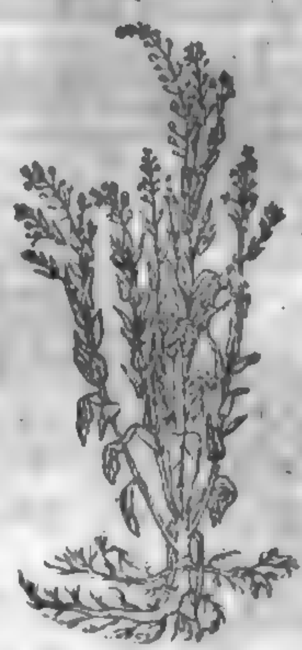
Radix fibrata, ex qua *folia* oriuntur primùm palmaria & sesquipalmaria, angustiore principio, penes pediculum sextantalem aut quadrantalem, sensim dilatata ad ternas circiter vncias, sensim denuò in obtusum mucronem disinentia, nullis per ambitum crenis dentata, sapore Lepidii Pauli feruido.

Icones nostræ duæ ex Guarinianis nobis videntur mediocriter exprimere Lepidium non repens.

Lobel. Obs. & Plant. Icon. Lepidium annuum.

C. B. Phyt. Lepidium 2. siue Glastifolium.

Locus & tempus. Lepidium non repens aliquando annuam plātam existimaui, quia sæpiùs in Horto Ill. E. C. hieme periit semine deciduo spōte iterū prouueniens, tandem comperi etiam hiemem perferre posse. Idem vidi Argentinæ pulchrè virens Octobri in horto Friderici Meyeri.

Lepidio Pauli aliquatenus similis.

Descriptio. Per lignosos *ramos*, inæquales, buxeos, variè diuaricatos, *folia* Ocymi foliis respondentia, acuminata, hirsuta, sapore acriusculo: *flores* extremis ramulorum confertim congesti.

DENTILLARIA RONDELETII.

Descriptio. Stolones multos, sesquicubitales emittit, striatos, nigricantes, in alternos ramos crebrò diductos: *folia* pinnis caulem cōplectuntur, glabra, atrouirentia, feruidi saporis, Conyzę foliis paria, per extremos ramulos multis numeris minora: *flores* cacūminibus hærent

aceruatim congesti, oblongi purpurei, calyce hirsuto. *Semina* magna, nigra, acria.

Gesner. hort. Dentelaria Monspelii dicta, & alio nomine Flammula: An de hac loquitur etiam Gesnerus in fine hist. Cordi cap. de Chamæneriis: Clus. Hisp. Antonii Nebrissensis Lepidium. Quorundam Molybdena, hoc est, Plumbago Plinii putata, vulgò Herba S. Antonii dicta. Narbonensium suo tempore Dentilaria appellata, Granatiensi vulgi *Beleza*. Lob. & Penæ Adu. Obs. & Icon. Plant. Dentaria vel Dentillaria Rondeletii & Narbonensium: Aeginetæ Lepidium itidem putatum: Molybdæna Plinii. Cæsalp. Isatis syluestris Herba S. Anthonii. Camer. hort. Molybdena seu Plumbago Plinii, Dentilaria Rondeletii: Romæ, herba S. Antoni, Italis *Crepanella*, In Illyria *Cucurida*. Tabern. Ic. & Hist. Plumbago quorundam, flochkraut / wasser pfeffer / cui plantæ non conueniunt nomina Germanica. Clariss. Vir. D. Vlysses Aldroandus, cùm Bononiæ essem, vocabat Plumbaginem Plinii. C. Bauhin. Phyt. Lepidium 3. seu Dentillaria.

Sunt 28 anni, quum stirpis huius (cuius tum florum & fructus accuratam picturam à me desiderabat, méque adhortabatur vt gnauiter in hocce Herbario pergerem, sicut & ipse in suo faciebat, addens bonam esse inter mortales eiusmodi contentionem) descriptionem cum ipsa planta misi D. Gesnero nomine Dentilariæ Rondeletii, vti tunc vocabant Monspelii, vbi florentem obseruabam mense Septembri. Vidi præterea circa Arelatam, & vno circiter miliari ab Auenione, iuxta castellum Papæ. Lugduni habebam in horto. Mihi etiam visa Basileæ in horto insigni D. D. Fœlicis Plateri, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Vires

Herba acris. Radix ad dentium dolorem commendatur.

COCHLEARIA.

Cap. IX.

Descriptio

COchleariæ *radix* subest crassiuscula, recta, cui adnatæ fibræ aliquot longæ, albæ, à qua statim oriuntur *folia* multa, pediculis secundum terram purpurantibus, duas vncias longis, crassa, succulenta, modicè in cochlearis ferè modum caua, saturato virore prædita, supina parte profundo neruorum discursu sulcata, rotunda, aliàs angulosa: at quæ in caulibus nascuntur, oris reflexis magis sunt laciniata, longioráque & sine pediculis, gemina ala, libera tamen caulem amplectentia: *caules* à radice plures, angulosi, subpurpurei, in ramulos subdiuisi, dodrantales & minores, maiores verò cùm semen proferunt: *flores* multi, candidi, quaternis foliolis constantes, multisque staminulis croceis cũ stilo viridi: succedit in *siliquis semen*. Totius plantæ sapor acris, Nasturtium resipiens, sicut & odor.

Cochlearia

Dodon. gall. cuius figura non placet, Latinè Cochlearium vocat, Germ. löffelkraut: Gall. *Herbe aux cuelliers*: Belg. lepelcruyt.

Britannicam veram, Britannicam Plinii, Scimus, inquiunt Lobel. & Pena in Adu. visam esse Herbam Cochlearis, verùm neutiquam Plinianæ descriptioni congruit. Lobel. Obs. Cochlearia Batava: Telephium Lacunæ, Thlaspis & Nasturtiis affinis. Icon. Pl. Cochlearia Batava.

Gesner. hort. Cochlearia, vt & Io. VViero, quam Telephium aut Britannicam esse negat.

Britannica

De hac Hadr. Iun. in nomencl. rei herbariæ: Britannica Plinii, Herba Batauiæ peculiaris: quam Frisios monstrasse Romanis militibus tradit, vt putat, quòd confines Oceano Britanniæ velut propinquæ eius nomen dedicauerint: in quo linguæ imperitia falsum puto, quum vocis originem referendam existimem ad Breitten / ita dicuntur cæspites è quibus aggerum moles aduersus maris impetum surgunt, in quibus copiosè prouenit.

Plin. not. Cochlearia

Hodie Cochleariam indigitamus, quòd in oblongis foliis extremitas in Cochlearii formam rotundetur. Hollandi inde lepelcruyt / & lepelbladen appellant. Non desunt qui Telephii nomine eam designari malunt.

Telephium quibusdam

C. Bauh. Phyt. Cochlearia folio subrotundo.

Marcus Hirscherus in thes. Cochleariam duplicem facit Britannicam & Batauam.

Locus & tempus.

Cochleariæ semen accepi anno 1590. à fratre Casparo Bauhino, quod Autumno satum & hyeme repositum in cella pulchrè virens remansit, & Maio cœpit florere, folia similia primis foliis Barbareæ: remanet in horto, hiemem profert & quotannis se semine deciduo propagat, & primo Vere caulem producit, florens Martio & Aprili in horto Ill. E. C. Montbelgardi.

Cæterùm facultatem habet, teste Dodonæo, calidam euidenter & siccam, virenti Nasturtio sapore & qualitate persimilem. Malo quod Scorbuch Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Tales plantarum species in quaque regione à Deo creantur, quales hominibus & animalibus ibidem natis maximè cõueniunt. Quod oculatus testis multis documentis monstrare possem, inquit Solenander. Imò tam confidenter hoc nixus comperimento sæpenumerò probaui, ex plantarum nascentium frequẽtia me ferè animaduertere posse, quibus morbis popularibus, nimirum *ἐνδημίοις*, quælibet Regio subiecta sit. Obseruamus hoc ipsum apud Danos, Phrysios, Hollandos: quibus Scorbutus dictus morbus frequens, istius quasi proprium medicamentum, Cochleariam scilicet, copiosè prouenire.

Scorbutus. Cochlearia

Cochlearia minima.

Domin⁹ Hochsteter Medic⁹ ostẽdit mihi Pfortzhemiæ in horto Dj. Soceri Grüningeri Pharmacopœi Cochleariæ genus paruum, florens cum siliquis mensis Maii 20. anno 1595. quod dicebat sibi missum nomine Britannicæ, ac diuersum putabat.

Britannica

tabat.

tabat à præcedenti genere: folia autem non multò maiora quàm in Alsine vulgari proferebat.

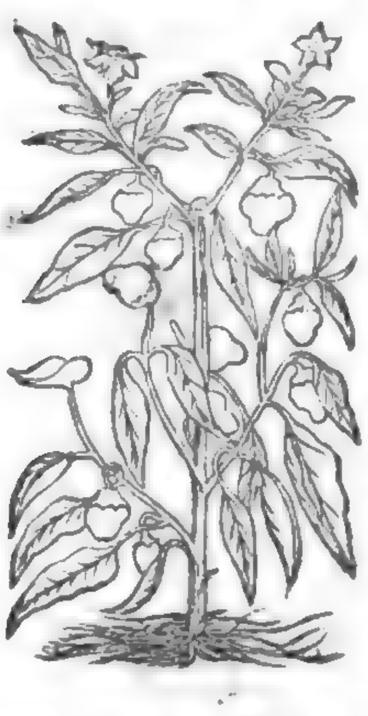
PIPER INDICVM, SIVE CAlecuticum, siue Piper Siliquastrum.

Cap. X.

Piper Calecuticum, siue Capsicum oblongius.

Capsicum siliqua latiore & rotundiore.

Descriptio

Piper Indicum siliquosum *caulem* profert singularē pedalem aut cubitalem, angulosum, hirsutum, solidum, cæterà virentem saturatiùs, eà duntaxat parte quà folia oriuntur rubentem: exeunt autem *folia* è dimidiatis geniculis, Persicariæ latiora, acuminata, atroniréntia, aut ex viridi in flauum vergentia, crassiuscula glabra, neruo secundum longitudinem decurrente, à quo ad margines obliquæ venæ deriuantur, pediculo vnciam vnam aut duas longo appensa: ex horum alis *ramuli* propagantur, foliis consimilibus ornati: *flores* verò tum ex foliorum alis, tum ad ramorum diuaricationes pedículo longiori, canaliculato, saturatâ rubedine tincto, deorsum contorto, insident exalbidi, septenis foliis striatis constantes, medium occupantibus violaceis apicibus, totum autem florem in ea parte amplectente *calyculo* viridi in mucrones aliquot acuminato. *Siliquæ* succedunt, nunc longæ corniculorum instar habentes, vel rectæ, vel incuruæ: nunc breues & contractæ, per maturitatem punicantes, vel atrorubentes, nitidæ: *semen* copiosissimum continentes compressum, rotundum, fuluum. *Radix* breuis nec caule crassior, numerosissimas à lateribus fibras circumquaque spargens: nulla est plantæ pars quæ acrimoniâ non sit prædita, sed præter reliquas indomitus est seminum & siliquarum feruor vrentissimus.

Siliquastrum, Fuchsii sententiâ, conuenientissimo nomine à Plinio lib. 20. cap. 17. dicta est herba hæc, à siliquis nimirum magnis & oblongis quas producit.

Eadem etiam ab eodem Piperitis, quòd semen eius gustatum Piperis saporem & acrimoniam præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam vulgò Piperitim appellant, vt monuimus. Sunt qui Piper Hispanum, alii Piper Indianum, nonnulli etiam Piper *Chalechut* vocant & Bresilicum. Auicennæ Zingiber caninum Fuchsio, Trago, atque aliis videtur esse: Dodonæo Actuarii Capsicum, fortè quòd semen comestum mordeat, à κάπτω mordeo. Siliquastrum autem Plinii esse, herbam cuius picturam damus, vel inde constat, quòd Plinius Castore Siliquastrum demonstret, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis Lauri: semine albo, tenui; gustu Piperis. Et alio in loco: Panax Piperis saporem reddit, & magis etiam Siliquastrum, ob id Piperitidis nomine accepto.

Piperitis vulgo

Hanc Piperitidem cum Fuchsio in quatuor distinguimus genera: In Piper scilicet Calecuticum nigrum & rubrum, seu maius & minus. Præter quæ, alia sunt bina, quorum primum, maioris discriminis gratia, Piper Calecuticum siue Capsicum oblongius; alterum Capsicum siliquâ latiore & rotundiore inscribimus. Alii alias differentias notant in siliquis, ratione formæ & coloris. Formæ quidem, quæ tum longa, eaque vel crassa, vel gracilis & incuruata: tum breuis, eaque lata, vel rotunda, & denique (vt prodit Camer. hort.) piloso caule, pilis albis prædito, latioribus foliis, fructu longo, plerumque in acuminatam longam appendicem desinente, flore quoque quàm in aliis maiore: Color aliis initiò niger, aliis viridis, in maturitate autem, aut croceus aut rubicundus. Cætera in his omnibus non valdè dissimilia sunt.

Monard. ex vers. Clus. Axis seu Capsicum (in vers. Ital. Axies aut *Pepe d'India*,) Piper Indicum (Americum potiùs Clus. cuius omnia genera aliquando vidit colore flauescente,) folio viridi, Ocymo latifolio simili, flore albo; fructu diuersæ formæ, oblongo, rotundo, Melopeponis formâ aut Cerasiorum.

Credidit cum Ruellio Gesnerus id omnino esse Mauritanorum Cardamomum vel Cardumenum maius, quod nos Piper Indicum appellamus, attestante Matthiolo (pertinaciter nobis contrariâte Lacuna,) cùm nec sit Serapionis, nec Auicennæ Cardamomum.

Matth. German. Piper Indicum siue Calecuticum: siliquâ vnâ digitum longa: rotundâ alterâ.

Camer. ad Hist. & Epit. Matth. duæ figuræ: priori titulus Siliquastrum siue Piper Indicum, alteri, Siliquastri varietas triplex.

Apud Cordum, qui Peperitim, siue Siliquastrum Peruuianum cognominat, est annotatum, esse Capsico fortè, aut Cardamomo Arabico cognatam plantam. Ibidem Gesner. ex Trago figuram apposuit.

Idem Gesnerus passim, Capsicon recentiorum Græcorū, Piper rubrum, Piper Indicum, & Cardamomum Arabum, eius opinio, vel asserente Clusio, sufficienter refutatur à Matthiolo.

Lobel. & Penæ Adu. Capsicum Actuarii, siue Caninum 22. Auicennæ, Calecuticum Piper recen-

ribus. Lob. Obs. vnam habet figuram hoc tit. Capsicum [Tab.Ic.Siliquastrum,] Piper Indicum: & alteram, Capsicum breuioribus siliquis. Et postea Capsicum, Piper Indicum longioribus siliquis: Piperitis Cordi. Siliquastrum Plinii & Tragi: perperàm longum Dioscoridis. Icon. Plāt. Capsicum Actuarii, siue Caninum Zingiber Auicennæ: Calecuticum Piper, siue Piper Indicum longioribus siliquis.

Nomina linguar.

Casp.Bauh.Phyt. Capsicum 1. siue siliquis longis recuruis. Capsicum 2. siue siliquis oblongis. Capsicum 3. siue piloso æquale. Capsicum 4. siue siliquis latis, cordatis.

Piper Indicum, Calecuticum, Brasilianum, Americum, siue Capsicum, Siliquastrum Plinii, & Piperitis: Germ. Indianischer oder Calecutischer pfeffer / Schottenpfeffer / Persisken pfeffer: Belg. Bresilie peper. Gall. *Poiure d'Inde, & Poiure d'espagne, & de Bresil.* Ital. *Pepe d'India.* Boh. pepe Indyansky aut Turecky.

Locus & Tempus.

Piper Indicum siue Calecuticum, siue Piper siliquastrum vidi Basileæ in hortis mense Nouēbri cum pulchris longis siliquis: Geneuæ etiam. Montbelgardi in Horto E.C. prouenit mihi cum fructu magno longo, & cum fructu magno breui.

Capsicum hoc seu Piper Indicum diligentissimè colitur tota Castellà cùm ab Hortulanis, tum à mulieribus in ædium suarum pensilibus hortis. Meminit etiam videre Clus. anno 1586. maxima copia cultum in suburbanis Brunnæ vrbis celebris in Morauia, quo cultores non contemnendum quæstum faciunt: est enim apud vulgus frequenti in vsu. Sed & hæc omnia genera aliquādo vidit colore flauescente in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Vires & Vsus.

Vtuntur eo totâ Castellâ per totum annum cùm virente, tum sicco pro condimento & Pipere. Valenter excalfacit atque deficcat, inquit Fuchsius, id quod seminis insignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrant, vt certè non temerè plerique hoc semine loco veri Piperis vtantur, vt quod easdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc Piper Indicum calidum siccúmque esse ordine tertio, eadémque quæ Fuchsius de eius viribus tradit, quibus addit eos cibos quibus miscetur, croceo colore infici, ventriculum excalefieri, ciborum coctionem promoueri, strumas, cæteráque œdemata discuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginésque deleri, frequentem tamen eius vsum noxium esse, quòd malefica quædam vis eáque occultà præditum sit, quà canes, si id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & Siliquastrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Auicenna Zinziber caninum, canes interficere scribit: calidum esse ordine secundo, siccum primo, recens cum semine tritum cutis & faciei maculas lentésque abstergere, duros tumores digerere. Particulatim concisum (inquit Monard.) & iusculo maceratum, meliorem saporem eduliis conciliat, quàm Piper vulgare: ideóque eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Moluccis insulis & Calecutio delata commendantur: in eo solùm differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc sola satione adquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsum, minore dispendio, & maiore commodo. Flatus discutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacitque & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto ferè gradu particeps; siliquarum decoctum ritè paratum aquas hydropicorum educit. Indi nonnulli vnguentum quoddam ad confirmandos dentes conficiunt ex vnionum feracibus conchis & huius plantæ foliis crematis vnà, & aqua maceratis, donec calcis candorem referant. Eo illitos dentes aterrimos reddunt, simúlque absque dolore semper conseruant, vt tradit apud Camer. hort. Benzo Mediolanensis lib. 1. c. 3. historiæ noui Orbis.

PIPER SILIQVA PARVA BRASILIANVM

Descriptio

FRuticosum hoc Capsici genus, obseruatum à Clusio apud Monardem, cubitalibus *ramis*, virentibus, *folio* hortensis Solani ferè, aliquantulùm angustioribus: *flore* candido, exiguo, vt Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa *semina* latiuscula alterius Capsici modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum.

Idem eodem loco figuram exhibet, cui titulum fecit, Capsicum Brasilianum, atque hoc Lusitanos vocare *Pimienta de Bresil*, hoc est, Piper Brasilianum.

Lobel.& Penæ Aduers. Capsici varietas, malis breuiores, rotundas, turbinatas, eodem semine prægnantes, Augusto & Septembri maturans siliquas.

Lob. Obs. Capsicum breuioribus siliquis. Pl. Icon. Capsicum, Piper Indicum breuioribus siliquis.

Matthiol. Hist. Germ. lib. 2. cap. 87. Piper Indicum paruum & rotundum.

Hist. Lugd. Capsicum Brasilianum Clusii.

C. Bauh. Phyt. Capsicum 5. siue siliquis rotundis Cerasi formà, aliquando latioribus, aliquando angustioribus est foliis, hoc pingit Tabern. Ic. pag. 859. Siliquastri rotundi angustifolii nomine. Hocque plerumque surrectis est cauliculis.

Locus & Tempus

In nonnullis Lusitaniæ locis floret, & fructū profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. In Brasilia abundanter, multiplicique in vsu esse intelligebat descriptionis auctor.

Piper siliquosum magnitudinis baccarum Asparagi.

Descriptio

Parua sunt *grana*, Asparagi vix maiora, sed oblonga, quippe ouata, cuticulà contecta miniata, splendēte, vti Pseudocapsici fructus. Intus penitus *seminibus* scatet oblongis, flauis, compressis, per ambitum angulosis, quæ si vel linguæ adhibeas

beat quemadmodum & ipsas baccas tritas aut discerptas, mixtum quàm insigni acredine eam adoriantur ac vellicent. Sanè Pseudo-capsici aliquod genus nouum & peculiare esse facilè crediderimus. Thomas Platerus Medicus perdoctus, attulit nobis ex Hispania, aliaque permulta exoticæ elegantiæ causa gratissima, seuimus Montbelg. in horto Ill. C. Wirt. quem curamus excolendum.

Piperis Indici paruum genus siliquis oblongis.

Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri, mense Nouembri obseruaui cum flore & siliquis penè maturis paruum genus Piperis Indici siue Capsici, cui *folia* similia Alsine maiori, non multò longiora vnciâ digiti, si pediculum demas subrotunda, *siliquæ* paruæ eiusdem longitudinis. (Descriptio)

Idem est vt existimamus, cuius accepimus siliquas rubras à D. Friderico Meyer, cui titulus, Piper surrectum minus, quod repositum in Hypocausto hoc anno 1605. durat cùm frugis spe.

ANIL SIVE NIL INDORVM COLOR.

Cap. XL.

ANil Arabibus Turcis, omnibusque iis Nationibus dictum, vocatur in Guzarate vbi fit, *Gali*, nunc verò plærisque *Nil*: Herba est, quæ seritur singulis annis, Ocymo similis, eodemque modo colligitur, & siccata maceratur. Hanc deinde probè contusam & in panes coactam, per aliquot dies siccandam exponunt: & siccata viridi colore prædita videtur: quoque magis exsiccatur, eò magis ad cæruleum tendit, donec tandem in cæruleum exsaturatum siue Venetum colorem euadat. Id Anil probatur quod maximè purum est, quodque vstum arenæ modo non remanet, sed in tenuissimam farinam diffunditur. Alii id præferunt, quod in aquam coniectum fluitat; Leue igitur esse debet & benè coloratum. (Descriptio)

Pro Ocymo Mangiricam habet auctor [Garcias,] inquit Clusius, quod vocabulum quotquot Lusitanos consului Basilicum seu Ocymum interpretati sunt. At mihi iniqua admodum ista comparatio videtur, siquidem non solemus ex Ocymo pastillos conficere, sed potiùs ex Isatide quæ huius plantæ descriptione multò elegantiùs quadrat. Sed hic Fragosi inscitiam mirari licet qui in Rhapsodia sua (quam ex Orta meaque in eũ annotatiuncula, tum etiã ex Monarde, maxima ex parte contexuit, malignè suppresso omnium nomine) nugatur me velle Mangiricam eandem plantam esse cum Isatide, quam existimo pluribus notis cum Anil Garciæ descripto potiùs conuenire, quàm Ocymum, cuius folijs suum Anil depingit. Sed an quæso Anil quod sic culumniatur poltea describit, quodque in Occidentali India coli asserit, cum Ocymo peculiare quidquam habet? Imò ipsum nihil nisi Isatidem describere, vel mediocriter in re herbaria versatus facilè iudicabit. (Fragosus reprch.) (Bauh.)

Costæ Ital. Anil Arabum, Turcarum quorundam mercatorum Nil, Herba, ex qua fit color cæruleus. (Locus)

Camer. Hort Nil siue Anil egregia planta ex qua fit Indicum.

C. Bauh. apud Matth. & Phyt. Isatis 4. siue Indica.

Herba est in insula Iaua, ait Linschot. de hac verba faciens, quam Indi Enger vocant, ex qua suum Anil parant. Crescit ea in locis sylvestribus sine omni cultura. Eadem contusâ Bombabacem quoque tingunt. Folia habet ea herba Rosmarini similia, sed non tam longo est virgulto, surrecto interim velut Thymi.

Nos Hist. nost. l. 11. arborem quandam foliis Coluteæ, nomine Anil exibuimus. Anil nomine missa planta Clusio est Sesbam Alpini de qua libr. eodem.

Appendix ad Caput vltimum Libri XXI.

Cùm per loci angustiam nobis inibi non licuerit Isatidis absoluere historiam, quędam & hic de ea substituimus: nec abs re, cùm etiam cum *Anil* aliqua sit illi conuenientia, & hic liber præcedentis sit velut Appendix.

Præter igitur vires quas ex Dioscoride tradidimus, quædam ex Plinio, Galeno, & aliis substituemus.

Glastum, inquit Plinius, sanguinem sistit: phagedænas & putrescentia vlcera quæ serpunt sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest, vel ad lienes potum. Simile Glastum, inquit Plin. in Gallia vocatur, quo Britanorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedebant, Aethiopum colorem imitantes.

Omnes verò, Cæsar ait, se Britanni Glasto inficiunt, quòd cæruleum efficiat colorem, vt ea ratione truculentiores visu, & aspectu formidabiliores & horridiores hosti sese ingerant in prœliis: Propterea Martialis cæruleos Britannos indubiè dixit, ait:

Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
Edita.

Horat. Epodon. 16.

Nec fera cærulea domuit Germania pube.

Cæruleam vocari dicunt interpretes, ob cæruleum oculorum colorem, omnibus ferè Germanis communem.

Turpis Romano Belgicus ore color.

Antiquos verò Germanos herba Glasca ad tingendos crines vsos fuisse prodidit Ouid. de arte.

Fœmina caniciem Germanis inficit herbis,
Et melior verâ, quæritur arte color.

Isatis satiua Galeno, quâ vtuntur Tinctores, facultatis est valenter exsiccatis, nondum tamen mordentis. Est enim simul amara, atque adstringens: proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, vel sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodeis mirificè digerit, simul ac reprimit, & aduersus omnia vlcera maligna, & cacoëthe mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, exedantur ac erodantur. At si nonnunquam pro ægri natura valentior appareat, foliis eius triticismiscere, aut panẽ, aut hordeaceam farinã, aut triticũ, aut polentam, pro vincente nimirum in vno quoque affectu. At Isatis syluestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum affectu profert. Valentiùs enim quàm satiua siccat, valentiusque humidis etiam putredinibus resistit, ad cætera iam dicta deterior, quoniam moderatiùs & minùs mordaciter siccat. Vlcera namque talia

Irritantur his remediis, & phlegmone inflammâtur. Cæterùm ob potentiorem facultatem lienosis quoque vtilis fuerit, cùm altera imbecillior tantùm prodesse non possit.

Fernelius Meth. med. lib. 7. Glastum ponit in suo Emplastro ad Herniam.

Vtramque Isatin vino decoctam & potam iecinorosis vtilem esse scribit Tragus, ita tamen vt simul extrinsecus decocto foueatur Hepar.

Quo. a. anno Glastum primùm terræ mâdatur, præsertim si tempestiuus sequatur imber, quater exscinditur, sarculo duobus digitis sub terra adacto, quo tempore foliis nascitur Plantagini similibus, partim supra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Anno deinde proximo Triticum eidem agro mandatur, qui Glastum aluit, non enim Glasti prouentu is emaciatur, sed lætificatur potiùs: & ex radicibus quas firmas & altiùs impactas aratri culter nequit proscindere, ac extirpare, cum segete pullulant Glasti caules, qui in alteram sectionem semen præbent, maioris quàm Triticum pretii. *Hæc illis subiicienda quæ antè de eius Satione dicta sunt.*

Pastillos è Glasto hac ratione fieri testatur Carol. Steph. Decerpta folia in pistrino subigũtur, pressa inuertuntur, & seorsim in vase collocantur, inclinato, vt sanies effluat: denuò eadem molæ subduntur, & tum demum in globos diguntur viginti aut 24. vncias pendentes, in Sole, aut si id per aëris inclementiam non licet, in clibano siccandos: hosce globos quidam in diem D. Martino sacrum in horreis asseruant, post in puluerem redigunt, & in aceruos aggerunt: quoniam verò sæpenumerò aceruí calorem concipiunt, sæpiùs commouendi erunt, & recenti aquâ affusâ quantùm opus videbitur, probè humectandi: vt enim nimiâ aquæ proluuie submergũtur, ita vicissim parciùs affusâ aquâ comburũtur: his igitur factis, iidem illi pulueris Isatidis aceruí in longas porcas digerendi, & quarto aut sexto quoque die inuertendi, quoad probè refrixerint, extráque omnem concipiendi caloris metum fuerint positi: quâ in re summa est adhibenda diligentia, alioqui si incaluerit Isatis viribus exuitur: atque hæc quidem omnia postquam executus fueris, in aream rectè patitam inferes, quoad vendendi tempus sese offerat, quo autem diutiùs in aceruos aggesta fuerit Isatis, euadit præstantior. Tholosates autem, quorum ager vberem Isatidis prouentum reddit, non cõsueuerunt globos in puluerem redigere, sed folia in dolium capacius coniecta prælo subiiciunt, vt saniem herbaceam excludant: ex relicto magmate globos cogunt, Solique exponunt æstiuo siccandos: ex quibus in cortinas coniectis Lanæ cæruleum colorem saturatiorem dilutioremue pro Infectoris arbitrio imbibunt.

Alium modũm conficiendi pastillos tradit H. Lugd. his verbis: Excisa folia & in aceruos congesta post biduum aut triduum, in rotundo pauimento, quadratis strato lapidibus, dẽtatæ molæ ligneæ subduntur, quam oculis pãno tectis versat equus: Sequitur equum circumeuntem villicus, qui palâ herbam à mola dilectam in lapides referat, & conuertat, vt à prætereunte denuò molâ frangatur. Vbi satis obtritum Glastum videtur, rustici manibus comprimentes, sanies succosa vt eliciatur, quæ principiò nigra atramenti ferè modo, in cæruleum pòst colorem abit, globos ex herba tusa conficiunt, quantùm capere & amplecti vtraque manu possunt, & eos partim insolatu, si cœlum sudum est, siccant, propè molam, & aream vicinam: partim, si pluit, aut obstat tempestas humidior, in perticis sub tecto ædibus rusticorum affixis, & ad Orientem vel Septentrionem versis, ordine dispositos, quos duratos & exiccatos condunt saccis, & ad vsum eius tincturæ seruant, quæ nigro colore pannos inficit. Semine Glasti manso, vel aliâs trito, & saliua vel alio liquore madido, apparet statim color è cæruleo purpurascens quo indigenæ manicatũ coriũ nondũ sordidũ tingunt. Est enim illis vt & olim Britannis, gratissimus eius coloris aspectus. Cæruleam spumam innatantem, quam igni feruescentes eructant cortinæ, *Indum* nostri vocant Infectores, & ad pictorum vsus siccant.

FINIS LIBRI VIGESIMI SECVNDI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

MOLLIENTES ET HOLERACEÆ PLERÆQVE.

Mensaria & culinaria beneficia in vnam classem cogere haut sinit Botanicus noster ordo. Congenerum & affinium societatem à forma & fructus similitudine æstimamus. Dicta sunt multa holeracea in præcedentibus. Dicentur & plures in sequentibus. Ast hoc libro Maluaceas, & his quodammodo similes, certè plerasque holeraceas, aut non valdè ab iis alienas enarrabimus. Vbique studiosis Rhizotomis consultum volumus. Si quis melius digerere possit, faciat.

DE MALVA SIVE MALACHE VETERIBVS, & in Genere.

CAPVT. I.

Malua ex Theoph.

MALVA [de herba, non de arbore nobis sermo est] ex opinione Theophrasti, in altum se attollit, atque mensibus senis, aut septenis in arborem transit, ita, vt longitudine, crassitudineque hastæ instar grandescens; commodè ad vsum baculi veniat: tempore verò longiori exacto pro ratione magis quoque incrementa capessit. Alibi de Malua inquit: Annuo caule constat, inter olera non nisi cocta manditur: Maluæ folia à Sole atque Sideribus affici sentiuntur. Assiduè namque circumaguntur cum Sole, seque eodem inclinant, quò Sol perfertur. Causa verò in detractione humoris est. Eodem namque inclinantur, quò Sol humorem feruefaciens prouocauerit.

Vsus

Malua à Sole afficitur.

Lucius Columella idem hexametro hoc testatur.

Et Molochæ prono sequitur quæ vertice Solem.

Althæa Hibiscum.

Quo loco obseruandum est, cùm dicit Maluam Solem sequi, id in minori Malua maximè videri. De siluestri ait, à Medicis Althæam vocari: Theodorus Hibiscum vocat, de qua infrà dicemus.

Malache Diosc.

Dioscorides Maluam satiuam [χερσαίαν] recenset inter olera, Malachen [μαλάχην] vocans, ad cibum magis idoneam, quàm siluestrem. Sed neutram describit, tanquam notissimam.

Genera à Plinio

Apud Plinium non vnum satiui genus, sed duo esse traduntur, totidemque siluestris: hæc amplitudine foliis discernuntur. Maiorem Græci Malopem vocant in satiuis: alteram ab emolliendo ventre dictam putant Malachen. E siluestribus, cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur ab excellentia effectus, à quibusdam Aristalthæa: reliquum genus siluestris non describit. Ex his colligere licet nostram vulgarem Maluam quamuis non colatur, in genere domesticæ apud Antiquos extitisse: Alterum verò genus quod spectaculi gratia seritur in hortis, Malopen esse apud Plinium, quam videtur intelligere, cùm alibi de Malua loquens inquit: in Arabia tradunt authores Maluas septimo mense arborescere, baculorum vsum præbere extemplò.

Malope Malache Althæa Aristalthæa Malua arborea.

Malope

Deprompta autem hæc sunt ex Theophrasto; de ea quæ cultu arborescit. Ex Theophr. igitur colligimus, id quod apud nos seritur, satiuum alterum genus fuisse apud Antiquos. Quod verò Theophr. statuit Maluam in arborem transire; hoc non concedimus, sed omninò dicimus esse particulare genus, nec vnquam culturâ in arborem abire. Sume quam voles Maluam, cole; prorceriorem quidem; at nunquam arborescentem, nec specie à pristina differentem efficies.

Theoph. refut.

Galenus siluestris & hortensis quoque meminit, ac priuatim eius, quæ ἀνάδενδρομαλάχη nuncupatur.

Authores de Malua

Sunt ergo Maluæ plura genera. Est enim Malua κηπαία, id est, hortensis, siue satiua: & Malua siluestris, non quæ in siluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis sua sponte nascitur, quam χερσαίαν Dioscorides vocat, quæ vox incultam & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisque huiuscemodi ruris & agri partibus est. Et siluestrem hanc Maluam, vulgarem hoc capite intelligimus, non Althæam, nec Alceam, de quibus postea dicemus.

Differentiæ quoque multæ, ex florum figura & vario colore. Alia enim rubras, alia candidas, alia in purpura albicantes Rosas producit. Et has rursus atque illas, vel multiplici foliorum tex-

BVRSA PASTORIA.

CAP. VI.

Descript.

BVrsa pastoris nonnunquam palmaris, pedalis, & cubitalis interdum planta, *radice* nititur recta, alba, fibrosa, sapore subdulci & nauseoso: à qua prodeunt *folia* oblonga, modò integra, aliàs profundè in ambitu laciniata, nonnihil hirsuta, pediculis ferè vncialibus, cùm superiora in caulibus nec pediculum quidem habeant, immediatè adhærentia, inter folia exsurgit *caulis* vnus, terni, quaterni, qui rursum in *ramulos* diuiduntur, qui à medio ferè ad summum vsque fastigium *flosculos* nullo ordine emittunt, pedicello tenui semunciali, paruos, albos, ex quatuor foliolis constantes, & in medio *staminula* aliquot lutea habentes, interdum corymbatim in summo caule quasi vmbellam conficiũt: quibus succedunt seminum receptacula ex acuto principio in latiusculam bifidam crumenulam

desinentia, *semina* Brunfelsio parua & nigra. Hæc magnitudine & foliorum diuisura mire ludit, vt quis diuersas possit suspicari species.

Guido not.

Guido, nimis licentiosè Galeni locum interpretans ait Polygonum esse virgam vel Bursam pastoris: Polygonum & Bursa pastoria multùm differunt.

Euchar. Rœsl. Bursa pastoris & Pera pastoris.

Brunfels. Bursa & Pera pastoris maior, cui descriptiones Dioscor. de Polygonia & Sanguinali minimè quadrant.

Cord. in Dioscor. Bursa pastoris, klein Deschelkraut/ id est, Bursa pastoris minor.

Trag. Bursa pastoris, Bursa pastoris maior & vulgarissima.

Cornar. not.

Cornar. in Diosc. credit Bursam Pastoris vulgi Medicorum esse Herbam Medicam. Sed Descriptio Medicæ Cornarii non conuenit cũ bursa pastoris vulgi Medicorum, suspicio mihi aliqua oritur de Crista gallinacea, vel Cornarium nescire quid scribat, stirpium enim non fuisse peritum suis ex libris satis apparet: vulgi autem bursa pastoris vel Christa gallinacea nullo modo cõuenit cum descriptione Medices.

Matthiolus qui sine descriptione pingit, ait non defuisse, qui Thlaspi & Bursam Pastoris vulgò dictam, vnam & eandem esse plantam existimarint, sed eorum sententiam prorsus explodendam meritò censet. Licèt enim figurà similis esse concedatur, attamen quod Lacuna monet, viribus & temperamento multùm differt.

Semen subacre

Cæsalp. qui Bursam pastoris vulgi inscribit foliis Erucæ, semine exiguo & flauo, sapore subacri: at totâ herbâ insipido & glutinoso, ait apud Antiquos inter Thlaspi genera numerari. Id autem Thlaspi descriptionem Dioscoridis partim ostendere: nam folia in cacumine diuisa, & fructus in extremo latos huic plantæ magis conuenire. Ex Galeni historia colligere licere Bursam pastoris esse Thlaspi deterius. Ac bursam nostram pastoris Capsellam dici inter cætera nomina Dioscoridi ascripta.

Thlaspi genus.

Fuchs. hist. & Icon. Dodon. gall. & lat. in fol. bursa pastoria. Gesner. hort. bursa pastoris maior & minor. bursa pastoris, Thlaspi fatuum. Lobel. Obs. & Icon. Plant. bursa pastoris. Cam. hort. bursa pastoris eleganti folio instar Coronopi repentis. Eidem in Matthiol. hist. Germ. & Epit. vt & H. Lugd. bursa pastoris. Tab. Icon. & Hist. bursa pastoria maior. Item bursa pastoria minor.

C. Bauhin. Phyt. bursa pastoris prima maior folio sinuato. Secunda bursa maior folio non sinuato, bursa pastoris folio integro. De qua ait: Naturæ lusum tantùm existimabamus, verùm cùm aliquot annis idẽ obseruauerimus, à priori distinguendam censemus. Tertia bursa pastoris media, Tabern. bursa pastoris minor.

Schvv. Cat. Sil. bursa pastoris maior, Siles. Teschelkraut / Daschenkraut / Blutkraut.

Nomina

Bursa pastoris, vulgò Officin. & It. *Bursa pastoris*, aliquibus *Pera pastoria*, & *Pera pastoris*, nonnullis *Herba Cancri*, *Crispula*, *Sanguinaria* & *Sãguinalis* dicitur, nec iniuriã, [vt videtur Trago] cùm sanguinis eruptiones sistere possit. Videtur tamen ipsi non Sanguinalis sed Sagittinalis esse legendum, quod si firmum esset, certè hæc planta non procul à Verbena prima Dioscor. distaret. Nihil tamen affirmat. Inuenimus nos manuscriptum per Leodigarium Ritzianũ bursam pastoris esse Io. Frisio in Dictionario Lonchitim alteram Plinii, Germ. Seckelkraut / Teschelkraut / Blutkraut / & hirtensecfel: aclg. Borseken cruyt. Gall. *Bourse de pasteur ou Berger & Tabouret*. Geneuens. *l'herbe d'Espingliter*. Castil. *Pan y quesillo*. Hung. *Pastor & Zenye*. aoh. Fodossta.

Locus & tempus

bursam pastoriam vidi florentem Martio, Patauii Februario. Geneuæ passim Ianuario, Martio, Maio, Nouembri. basileæ florentem adhuc Octobri, Lugduni abundat. Montbelgardi floret Martio, ac interdum tota hieme etiam in horto Ill. E. C. spontanea, ad hortum feratum vidi florentem Aprili, folio non sinuato, an perpetuo talis nondum obseruaui. In Ducatu VVirtembergico circa fontem Admirabilem florens Augusto, In monte Teck Octobri. Secus vias locis desertis & incultis, ac in ruderibus vt plurimùm spontè prouenit: & quandoque maior, subindè verò minor, & omninò exigua. Floret, viget, ac semen perficit totâ æstate.

Vires

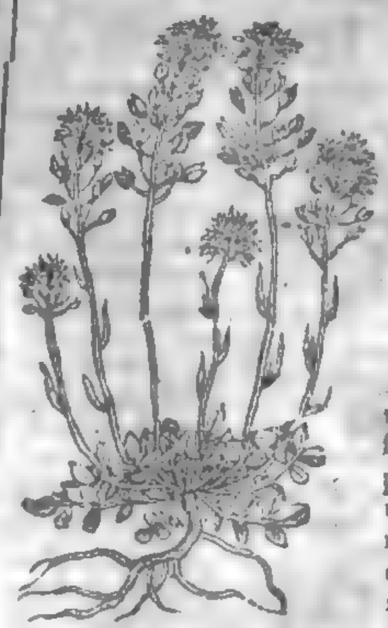
Vires huius non vulgares celebrantur, ex aceto enim, id scribente Fuchsio, trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet: imponitur sacris ignibus & quibus stomachus æstuat. Succus eius purulentis auribus infunditur: cruenta sanat vulnera, mirè efficax est in comprimendis omnibus sanguinis eruptionibus. bursa pastoris siccata, ait Tragus, vino rubro vel aqua pluuiali, in qua chalybs cãdẽs extinctus fuerit, decocta, ac pota, dysẽtericis ac lienteriicis, fluxiones alui cohibet, vrinę sanguinolentæ medetur, sanguinis excreationes, mensiũmque abundantiam profluuia sistit, omniumque

umque internorum viscerum quasuis erosiones sanat: eadem aqua destillata per aliquot dies continuos mensurâ quatuor aut quinque cochlearium pota efficit. Errhinon ex lineo panno factum, succoque herbæ madefactum ac naribus inditum, sanguinem sistit: idem succus, vel aqua etiam destillata, vulneribus recentibus colludis vtilissima sunt: Multi in ea sunt sententia, vt credant, sanguinem è naribus aliisue vulneribus manantem cohiberi, si herba saltem, apud eum hominem incaluerit.

Bursa pastoris, autore Matthiolo, ex refrigerantium est, exsiccantium & adstringentium genere. Quapropter prodest trita & emplastri modo imposita inflammationibus & sacris ignibus, decoquitur in pluuiali aqua: cum Plantagine & Armenio bolo bibiturque eius decoctum ad intestinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes, sistit mensium abundantiam, si eius & Persicariæ decocto insideant mulieres; eius ... contra denique omnes fluxiones ... cera ... tenui pulticula circumlita & ... addicitur in emplastris, quæ ad capitis ... componuntur, & in vnguentis ... ad gonorrhæam accipitur vncia vna ... recenti herba expressi, cuius si copia non ... duplum iuris decoctæ siccæ herbæ, additis ... phoræ granis tribus, bibitúrque diebus aliquot continuis. Succus cum Aeizoi succo aut aceto mistus partium calidas collectiones, & sacros ignes extinguit. Sunt qui scribant Bursam pastoriam Icterum profligare, si simul folia, flores, & Thecæ calceis indantur, vt nudum pedē cōtingant, eóque modo deambuletur: decoctū in collugā., eóque omnes sanat fauciū tumores. Succus vtilitione omnes sanat fauciū tumores. Succus vtiliter podagræ calidæ pudendorúmque feruidis tumoribus illinitur. Celebris ad sanguinē sistendū & fluxiones repellendas, succo poto in sputo sanguinis & dysenteria, trahitur & super varos ad sanguinem inde fluentem. Cæsalp. Herbam ex aceto terit & carpo adhibet vt fluxum sanguinis sistat, & rigorem tertianæ compescat. Bursam pastoris frigidam & siccam in tertio gradu censet Lacuna, ac ideò restringere omnem partem, & reprimere omnis generis fluores.

Lacunæ bellum mouet Lob. eumque cum pluribus aliis taxat, dicens: Gustu non perinde vt Thlaspi acri, sed exiccante potiùs quàm refrigerante. Nam qui quia sanguinem sistat (sistit autem strenuè) frigidam faciunt, infelici argumento vtuntur, etenim vmbellæ, floresque gustanti aliquid acrimoniæ inurunt, indicioque sunt siccando colligendoque sistere, vt porri succus, vitriolum, vrtica: non refrigerando: trita carpis imponitur, additâ Plantagine, ad tertianas spurias, purgato priùs corpore. Ad hæmorrhagiam sanguinis ex quacunque parte fluat Bursam pastoris contusam, cum aqua frigida applicat Timor. Rosl. parti vnde fluit, & subitò cessat. Si è naribus fluit aut ex alio capitis loco, apponit capitis pulsibus, subitóque supprimit. Aquam destillatam Bursę pastoris aut decoctum eius menstruos fluores & dysenterias rubras potam compescere scribit Brunfelf. Sic & pessum ex cotone factum & succo eius intinctum naribus inditum sanguinem inde fluentem sistere. Herbam gestatam cùm naturali calore tepefacta fuerit, idem quoque facere perhibet, quod difficulter credimus, & quia res herbaria certè infinita est, id aliorum obseruationibus iudiciis & experientiis conferendu relinquimus.

BVRSA PASTORIS PARVA folio glabro. Gart.

Descript. Bursula ista parua est, *radice* vnicâ, sed in tenuiores subdiuisa: *folium* primum simplex, rotundū, paruum, alia Bursæ maioris more aliquo tenus vix sextā talia: *cauliculi* singuli vel plures, dodrātales, ac etiam minores: *flosculi* multi simul, albi: *siliqua* rotundiores quàm in vulgari. In foliis nullum manifestum saporem animaduerto, in summitatibus ingratus est.

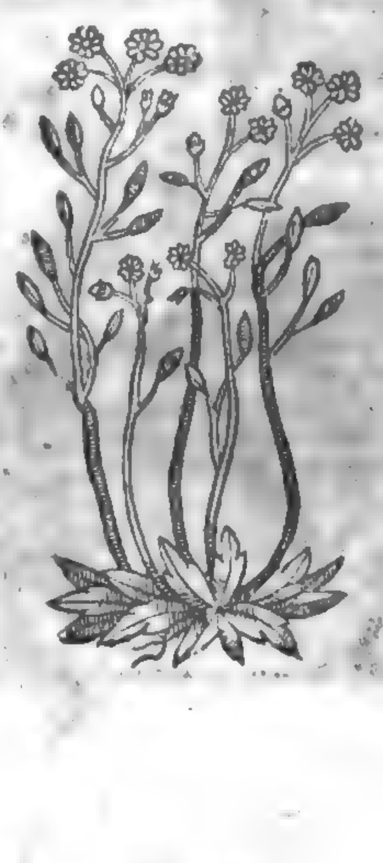
Plant. Icon. Pastoria bursa minima.

Tabern. Icon. & Hist. Nasturtium petræum, *C.B. nit.*

C. Bauh. Phyt. Bursa pastoris 4. siue minor: Bursa pastoris 6. Tragi sine icone. Hanc autem Bursæ pastoriæ cùm non sint vascula, vt vult Tragus, acinis peponum similia, meritò existimo Tragi Pastoriam bursam 6. huc non referendam, sed ad sequentem.

Locus & tempus. Itinere Masmúster, Than, & fraußmatten inueni mensis Aprilis siue Bursam pastoriam hanc, antehac non visam; reperi quoque in muris quibusdam inter Remiremont oppidum Lotharingiæ & Plumarias Thermas, paruam, singulari caule. Nobis etiam data sicca Argentinę a D. Vldarico Chelio Medico insigni. Basileæ, ad margines aruorum vtcunque rarò, præsertim extra syluam propè Wyl pagum obseruauit Gener Cherlerus.

BVRSA PASTORIA MINIMA, oblongis siliquis, verna, loculo oblongo.

Descriptio. Bursa hæc minima, *radice* est tenuissimâ & tādem fibrosa: à qua per terrā sparguntur *folia* multa in circulum oblonga & angusta, & mucronata, vix vnciam longa interdum rubentia, hirsuta, virētia modò, modò rubētia, oris per extremu aliquot crenis incisis, sapore pi-

mùm subastringente, tandem acri, nitroso & vellicante: interque caulis nunc vnus, aliàs bini, terni & plures teretes, palmares, aliquando vix sextantales ... sustinent simul multos albos, aliquando purpurascentes Bursæ pastoriæ vulgaris maiores, quatuor foliolis bifidis constantes, ex pediculis plusquam vncialibus: loculo obl... compresso nullâ lacunâ vt in Bursa vulgari, nulloque dissepimento intrinsecus distincto: semen continente minutum, rotundum: Semine maturo & decidente remanet tenuis membranula alba, qualis in Lunaria maiore.

Hanc describens Tragus, bursam pastoriam ... & postremam fecit, quam fr. C. Bauhinus in ... præcedentem refert contra meam sen... antè annotatum.

blum/ quæ ille ... exhibuit nomine Genßs autem in Aduers.& Obs... iàm Lobelii. Huic ... chia Alsine foliis ... Plant. Parony-

Dodon. Lat. in fol. Paronychiæ vulg... ...iculo depingit & describit, ac dicit: Veram & legitimam hanc esse non constat, vt enim Dioscor. παρωνυχία ἐστὶ θαμνίσκιον μικρὸν πέπλῳ, τὸ δ' ὕψος ἐλαττον, τοῖς δὲ φύλλοις μείζον: id est, Paronychia fruticulus est similis Peplo, longitudine minor, foliis vero maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quàm Peplo sunt foliola.

Tabern. Icon. & Hist. Alsine minima.

Camer. qui ad hist. Thalii Pilosellam siliquosam minimam omnium vocat, inter figuras iconem sub Pilosella siliquata ponit pictã ad meam plãtã, quam cum descriptione Gesnero miseram.

Hist. Lugd. Myositin paruam Dalechampii inscribit.

C. Bauhin. Phyt. Bursa pastoris 5. siue oblongo loculo minor dicitur. Hæc, inquit, non solùm magnitudine & paruitate variat, siquidem etiam minima vnciam & sesquiunciam longa reperiatur: verùm & foliorum formâ discrepat: habetur namque foliis integris, vt Lobelius, Dodonæus, Lugdun. pag. 1214. lib. 11. cap. 3. & Tabern. Icon. pag. 708. pingunt: datur & latioribus laciniatisq; foliis quemadmodum Lugd. pag. 1218. l. 11. cap. 54. nomine Myosotidis paruæ exprimit. Similem posteriori ex monte Sfrigel/ quà itur in Italiam habemus, quæ tamen non solùm folia in orbem humi strata habet, sed paulò altiùs quina senaue obtinet lata laciniata, & in cauliculi summo vnicum quod in summitate tripartitur, capsulam quin etiam obtinet priore duplò maiorem, eamque non oblongam, sed subrotundam.

Schvv. Bursa pastoris minima, Silesiis hungers blumlin (flos famelicus) dicta. Credere enim vulgus ait eius vberem prouentum annonę caritatem denotare.

Locus & Tempus

Geneuæ *en plain palais*, floret principio Martii & Aprilis, passim secus vias & in segetibus. Montbelgardi florens Martio in muris in Horto E.C. Monspelii florebat Vere. Propè Beffordiam medio Aprili inueni cum membranulis tenuibus remanentibus à semine deciduo. Prater Basileæ obseruauit. In Silesia [inquit Schvvenck.] Aprili floret in multam æstatem, succrescente interim semine. Arenosis agris & hortis plurimis.

BVRSA PASTORIA FOLIIS Perfoliatæ.

BVrsam pastoriam Perfoliatæ folio, voco pulchram herbulam, cui *radix* tenuis, suprà valica, mox fibrosa, aliquot coliculos palmares & breuiores (interdum vnicum) emittens, colore ex fusco leuiter rubente & virente, veluti glauco, læues, teretes, ex foliorũ alis ramulos nõnunquã producentes: *folia* superiora alternatim caulem sine pediculis amplexantur, alis eorum ferè concurrentibus, vt à caule perforari quodammodò videantur, vnciali longitudine, dimidio angustiora, denticulata, glabra, glauca vt Perfoliatæ: *flosculi* positu florum ...sæ vulgaris, parui, albi, quatuor foliolis constantes inuolucro totidem foliorum in fusco viridi... circundati, ex pediculis tenuissimis semunci...ibus, in medio *stamina* crocea: decidentibus floribus, imò antequam ii etiam in totum decidant, subnascuntur *siliquæ* paruæ bursæ pastoriæ, forma cordatâ, veluti infracta, vt in Thlaspi, *semina* continent parua compressa, rotunda, subrussa: ...or plantæ subacris.

Camer. in fine hort. ex plan... meis siccis ... ...iculo Pilosellæ figuram habe...

Hist. Lugd. sub Thlaspi primo g...re à Dalechamp. obseruato.

Tabern. duas figuras habet tam in ...n. quàm Hist. ... primã Thlasp... ...raceũ Bauren...ff, inscribit ...terã Thlaspi m...mũ Clusii, ...st Thlaspi.

Descriptio

Clusii Pann. Hist. post. Thlaspi pumilũ, Thlaspi 3. Thlaspi mõtanum minus, seminibus acris saporis. Fortè eadem cum nostra, sed minor ratione loci vbi prouenit.

C. Bauh. Phyt. Thlaspi 5. siue Perfoliatæ siue Brassicę cãpestris folio, maius.

Schvv. Bursam pastoris minorem appellat.

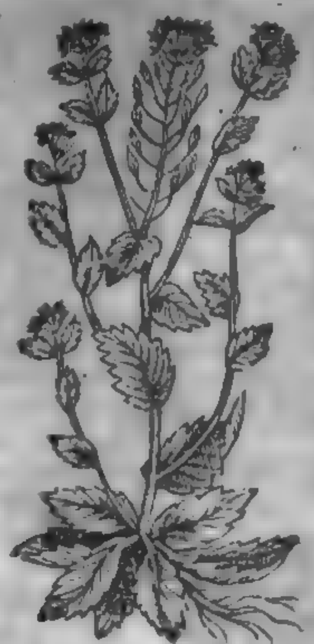
Bursam pastoriam folio Perfoliatæ inueni in Burgundia iuxta Oppidum Insulam in vitibus ad dextram quà itur ad Tres Reges, florebat Aprili. Hanc Monspelii vidi, vbi florebat & capsulas ferebat mense Martio. Montbelgardi in Horto H. E. C. copiosè spontè prouenit: & florere Martio & Aprili, Gesnerus ad meam plantam siccam adnotauit: Ad Myagrios retulerim. Offendimus capsulis maturis mense Maio in Ducatu VVirt. inter Lennenberg & Stutgardiam.

BVRSAE PASTORIAE SVBLONGO LOculo affinis pulchra planta.

Descriptio

PEr terram spargit *folia*, Barbareæ muralis aliquatenus similia, breuiora, latiora, magisque rotundata, duas vncias lata, per ambitum serrata, hirsuta, aspera nonnihil, cuiusmodi etiã per caules ramósque, sed portione minora, cernuntur sine pediculis, statim autem è *radice* tenui plures emittit *caules*, alios aliis fœliciùs adolescentes, cubitum altos & ampliores, nonnunquam in ramos plures diuisos, quos non, vt

Barbarea,

Barbarea, cauli apprimit, sed abscedentes diducit: *flores* singulis ramis multi cohærent, parui, albi, quos excipiunt serie longa *loculi* bursæ pastoriæ sublongo loculo similes, bifores, qui in medio striam habent, quorum altrinsecus abscedentibus valuis *semen* apparet minutum, relicta dissepiẽte membranula.

Hanc plãtam cùm siccam ante 30. annos misissem D. Gesnero, ad eam annotauit, videri referri posse ad Myagri sylu. speciem. Sed perinde est siue ad Myagron, siue ad Bursam pastoris referas, inquit C. Bauh. in Phyt. qui huic inter Bursas pastoris sextum locum dedit, ac Bursam pastoris loculo oblongo maiorem appellat.

Locus & tempus. Monspelii Martio florentem & siliquas ferentem legi, quo mense etiam Basileæ locis campestribus siccioribusque prouenire solet.

Bursæ pastoris affinis herbula foliolis Thymi.

Humilis quædam herbula affinis Bursæ Pastoris, copiosa in Sicilia & in Plumbinensi agro secus vias: *ramulis* dodrantalibus multis humi procumbentibus: *foliolis* Thymi, rotundioribus, candicantibus, subhirsutis: quæ *flosculos* fert totâ hyeme candidos, veluti in capitula aceruatos, in summis ramulis, odore quasi simillimo flauo mellis, *fructus* minutos Iberidi similes: Planta insipido sapore constat; vt Bursæ pastoris, Cæsalp.

DRABA VETERIBVS.

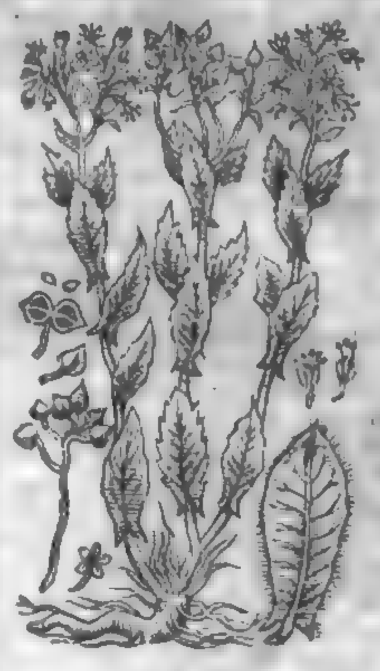
CAP. VII.

Avthoritate Dioscoridis Δράβη, herba in cubiti altitudinem assurgit tenues spargens *virgas* & ab vtroque latere *folia* veluti Lepidii, teneriora (ἁπαλώτερα, quod etiam significat molliora,) tamen & candidiora. In summa verò parte vmbellam quemadmodum Sambucus [ἀνθήλη] quæ *flores* habet albos (ἄνθη λευκά. vulg. λεπτὰ (tenues,) ac sic etiam Manardo legi placet:) Huius herba coquitur cum ptisana, maximè in Cappadocia. At fructus [καρπὸς ipsius aridus, Piperis (πεπέρεως) loco obsoniis miscetur. Et quoniam hæc postrema, *At fructus &c.* Plin. de Dryophono tradit, Cordus coniectura ductus (non quidem sat probabili nostro iudicio) Drabam Dioscoridis cum Dryophono Plinii vnum & idem esse existimat.

Serapio Drabam, Oribasio Braben dictam (inquit Sarrac.) Nasturtii generibus annumerat, & Nasturtium Orientale appellat. Cæterùm inter notha Aldini exemplaris, hoc ipsum caput, vt Hermolaus habet, cum Arabidis herbæ inscriptione reperitur, ita vt Arabis & Draba vnius & eiusdem plantæ diuersa nomina fuisse videantur.

Ast ab hac opinione alienus est Cornarius ac Drabam herbam supposititiam esse in Diosc. & ab aliquo adscriptam existimat: eò quòd bis in hoc libro habeatur, tum hoc loco, tum ad finem post Glastum ante Telephium intrusa. Sed istic Arabis appelletur, & aliàs eadem de ipsa tradantur, iisdem etiam verbis: vt nec de nomine, nec de re satis constet: maximè quum apud nullum alium Scriptorem, neque Drabes, neque Arabidis herbæ mentio fiat, altero sanè ex altero corrupto. Quare non videt, quantùm fidei debeat haberi his, qui Nasturtium Orientale, vel Babylonium esse Drabam dicunt: aut etiam Cuminum syluestre.

DRABA MVLTIS FLORE ALBO.

Descriptio. Vix cubitũ superat Draba, *caule* rotundo, striato, ex *radice* lignosa surgente, multiplice: quem *folia* alternatim basi imâ amplectũtur, oblonga, vnciam & sescunciam lata, sinuata: *caulium* fastigia in creberrimos abeunt surculos, & ipsos quoque foliosos: quibus vmbellatim insident *flosculi* candidi, quib' delapsis *capsulæ* subortiuntur, corculum imitatæ ex cono stylum exiguũ promentes, quæ binis suis loculis totidẽ *semina* patulis ruffa continent.

Nascitur, inquit Matth. in Ananiensi agro planta foliis Lepidio non dissimilibus, & vmbellâ ferè Sambuci, Drabam ad amussim referens, quemadmodum & in Galliis nasci Ruellius testatur.

Camerarius cui ad Hist. Germ. Matth. & Epit. Arabis siue Draba dicitur, habet folium in sua icone valdè hirsutum, nos talem hirsutiem non

obseruauimus. Pannonica sanè Draba hirsuta est, verùm pili breuiss. eaque non solùm serrata, sed etiā laciniata, vt obseruauimus in planta nobis per Agerium data pro Pannonica in Austria collecta. Monspeliensi concolor nobis videtur & eiusdem formæ. Eidem in horto Arabis verior.

Lobel.& Penæ Adu.Obs.& Icon. Plant. Arabis siue Draba. Hist. Lugd. Arabis seu Draba Matthioli. Cæsalp. Draba. Clus.Pann.& Hist. post. Draba vulgaris 1. folio in ambitu dentato ex viridi cinereo, sapore acriusculo &c.

C.Bauhin.Phyt.Draba prima vmbellata: quā ait Matthiolum, Lonic.& Lugd.dentatis pingere foliis, quod hactenus in ipsa planta obseruauerit: at Lobelium, Castor. Clus.[licet hic dicat dentata,] foliis integris delineare.

Nomina. Draba multis flore albo, græcè Ἀραβὶς, Ἀράβιν & Δράβη, Arabis siue Draba, nonnullis Nasturtium Babilonicum & Orientale. It. *Draba*. Ger. Turkisch kreß: Gall. *Draue*.

Locus & Tempus. Drabam Monspelii in marginibus quorundā agrorum iuxta vrbem: Patauii in horto publicō & apud Cortusum florēre vidi mensē Martio: Frater florentem obseruauit Maio. Nulli ferè agrorum margines circa Viennam, totáque adeò inferiore Austriā, hac plantā, non sunt obsiti, quę subinde in ipsa etiam arua latè irrepit. Floret Maio & Iunii initio, semen sub Iunii finem maturum est. Meminit Clusius etiam hanc plantam legere in Insula illa quā facit Rhodanus in duo cornua diuisus inter D. Aegidii Fanum & Arelatem, dum Massiliam proficisceretur.

DRABAE SPECIES GLABRA.

Descriptio. PRo Drabæ specie dedit nobis plantam D. D. Agerius Argentinensis Medicus, collectam in horto Bononiensi, quæ multa habet similia cum Drabā ante descripta, excrescit tamen penè ad duos cubitos, quantùm colligimus ex plantis siccis, an vnum vel plures ferat *caules* ignoramus, si tamen sunt concaui, glabri: per illos alternatim caulem amplectentia *folia* serrata vel laciniata, sed minora multò longitudine & latitudine, in ramos superiores partes diuiduntur, qui longiores quidem: sed minùs se expandunt: *flosculi* minimi albi: quibus *capsula* succedunt paruæ.

DRABA MINOR CVM ORBICVLAribus capitulis.

Descriptio. DRaba minor: Drabæ genus minus Clusii sine icone, multa promit à summo *radicis* capite *foliola*, longis pediculis nixa, aliquantulùm angulosa, villis quibusdam oblita, inter quæ gracilis exilis *cauliculus*, palmaris, paucis foliolis longioribus præditus, qui à medio ferè ad summum orbicularibus capitellis onustus est, membranulā in binas partes diuisis, *semen* exile, fuscum, continentibus: *radix*, pro plantæ exilitate, satis crassa, paucissimis fibris donata: viuax vt arbitratur, nam præcedentis anni cauliculum adhuc retinebat ea planta, quam Gulielmus de Mera Medicus, in itinere obseruatam, & inter chartas repositam, floribus tamen carentem, Clusio Francofurti donabat Anno 1593.

LEPIDIVM PAVLI.

CAP. VIII.

Descriptio. EX *radice* digitali repente surgit *caulis* singularis, rectus, gracilis, læuis, fungosa medulla farctus: bicubitalis & altior: *folia* Mali Citriæ, sæpiùs maiora, in ambitu crenata, rigida, ex viridi in luteum vergentia, sapore Sinapios: *flosculi* pusilli, copiosi, albidi, apicibus herbidis.

Ambæ nostræ icones sunt ex Guarinianis, quam autem plantam denotet secunda, nondum nobis constat.

Facilè autem nobis persuademus plantam quam hic tradimus, nempe Piperitin, esse LepidiumPlinii Dioscor. Galeni, & Pauli, diuersā plantam ab Iberide Dioscor. Plinii & Democratis, vt monuimus antè capite de Iberide: in quo nobiscū sentiunt plures, vt Marantha.

Quæ autem Veteres tradiderunt de Iberide & Lepidio, item æquiuocationes, nos tradidimus antè. Herm. hanc fortè existimat in Diosc. Lepidiū Columellæ satiuum, Plinii peregrinum Lepidiū, Raphanum in Pannonia dictum. Pauli Lepidium. Ruellius ad radicem siue Raphanum retulit.

Lepidium Columell. Satiuum Plinii peregr.

Raphanus.

Lepidium Antiquorum, Piperitis & Siliquastrum Plinii multis putatur, quam secutus sententiam aliquando est Brassauolus: nunc verò mutauit, & Pauli & Plinii Lepidium existimat, ac etiam Dioscoridis, distinguit enim ab Iberide eiusdem. Serapionis & Arabum etiam Sceiteragi facit, ostendens Auicennam postremo loco de Sceiteragi confudisse Iberidem & Lepidium. Vocat præterea Penerellam.

Lepidium Piperitis.

Siliquastrū non est.

A Cordo describitur & vocatur Lepidium siue Hiberis maior. Item Piperina & Zinziberina.

Sceiteragi Arabum. Auicennæ error. Penerella. Piperina. Zinziberina.

Lepidiū

Lepidium, inquit Tragus, est Germanis dictum pfefferkraut/ hoc est, Piperitis Senffkraut: nam ad Sinapi referri posse neminem latere puto.

Matth. in Diosc. non potest no admirari, quòd tam facilè crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse quæ vulgò in Italia appellatur *Raphano*; nisi nostratem Piperitim, quæ proculdubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum vocauerint.

Fuschs. ab Iberide distinguit Lepidium, vulgò herbariorum Piperitim.

Lepidium Diosc. & Piperitim Anguill. diuersam facit à Galeni Iberide & Lepidio.

Lacun. in Diosc. vocat Lepidium Plinianum & Pauli, & Piperitim vulgi.

Gesner. hort. Lepidium Æginetæ, Senffkraut, Romæ *Crapinella* dicta.

Crapinella

Apoll. rad. 1. in Triphera Saracenica magna, Lepidium Plinii, Iberidem Pauli secundam. Idem cum Piperite maiori, vulgò *herba Pivera* [si herbulæ nomine dignaretur, sique Aetio non reclamaret] cum Anguillario Dioscoridis Lepidion concluderet.

Herba piuera.

Piperitis Neotericorum seu quorundam siluestris Raphanus, Gall. *Passerage*, Germ. pfefferkraut / Belg. peper cruyt/ Videtur Lepidium Pauli & Plinii, non item Dioscoridis: Non est etiam Piperitis Plinii, licet interdū ita vocetur.

Raphanus sylu. Non est piperitis Plin.

Lobel. & Pena in Adu. meritò tuentur Ruellium aduersus Matthiolum cap. proprio de Lepidio, dicentes: Piperitis, Galliæ plebi *passerage*, Pauli etiamque Plinii Iberidis siue Lepidii notas explet: futiliter Senensis Barbaro & Ruellio insultat quum lapsos dicit, vt putarint *Raphano* Italis dictum Lepidium esse: perspicuè Ruellius hunc errorem detexit. Hodierna die vocatur Raphanus aggrestis Officinis & mulierculis Belgis: Gallica plebecula etiam nomine Raphani syluestris Piperitim seu Lepidium vocitat, vt monet Ruellius Matthiolum decipiens, neutiquam deceptus. Lobel. Icon. Plant. Raphanus sylu. offic. & Lepidium Æginetæ vocatur: Idem ait & in Obseru. vbi etiam Lepidium maius Cordi & Tragi nominatur.

Ruell. & Barbarus excusantur à censura Matth.

Hist. Lugdun. Lepidium Pauli & Plinii, Lepidium à Diosc. prorsus diuersum. Lepidium Pauli & Plinii primum, siue maius, à Recentioribus Piperitis nuncupatum.

C. Bauh. Phyt. Lepidium 1. siue latifolium.

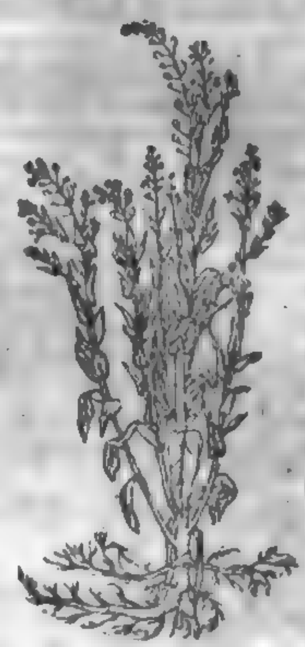
Hort. Lusit. Lepidium Pauli Ægin. & Piperitis cùm Brunfelsio, rum (non est autem Piperitis Plenii acerrimo gustu linguam vellicante) ab Offic. Raphanus sylu. [non ille quidem de quo post satiuum diximus, neque Raphanus rusticus] sed qui à Gall. *Passerage* nominatur.

Lepidium siue Piperitis Geneuæ in hortis copiosè prouenit & serpit admodum: in horto meo pulchrè, denique tota hieme virebat, florebat mense Iunio. Spontè prouenit apud fluuium Monspelii. Lugduni, Basileæ, & Montbelgardi in hortis meis & aliorem florens Iunio & Iulio, suo reptatu in areis infesta hortulanis, Patauii in horto Musati, vidi & Ferrariæ in Cœnobio S. Dominici à L'angeli.

LEPIDIVM NON REPENS.

Radix fibrata, ex qua *folia* oriuntur primùm palmaria & sesquipalmaria, angustiore principio, penes pediculum sextantalem aut quadrantalem, sensim dilatata ad ternas circiter vncias, sensim denuò in obtusum mucronem desinentia, nullis per ambitum crenis dentata, sapore Lepidii Pauli feruido.

Icones nostræ duæ ex Guarinianis nobis videntur mediocriter exprimere Lepidium non repens.

Lobel. Obs. & Plant. Icon. Lepidium annuum.

C. B. Phyt. Lepidium 2. siue Glastifolium.

Lepidium non repens aliquando annuam plātam existimaui, quia sæpiùs in Horto Ill. E. C. hieme petiit semine deciduo spōtè iterū prouenięns, tandem comperi etiam hiemem perferre posse. Idem vidi Argentinæ pulchrè virens Octobri in horto Friderici Meyeri.

Locus & tempus

Lepidio Pauli aliquatenus similis.

Per lignosos *ramos*, inæquales, buxeos, variè diuaricatos, *folia* Ocymi foliis respondentia, acuminata, hirsuta, sapore acriusculo: *flores* extremis ramulorum confertim congesti.

Descriptio

DENTILLARIA RONDELETII.

Descriptio

S*coliones* multos, sesquicubitales emittit, striatos, nigricantes, in alternos ramos crebrò diductos: *folia* pinnis caulem cōplectuntur, glabra, atrouirentia, feruidi saporis, Conyzę foliis paria, per extremos ramulos multis numeris minores *flores* cacūminibus hærent

aceruatim congesti, oblongi purpurei, calyce hirsuto. *Semina* magna, nigra, acria.

Gesner. hort. Dentelaria Monspelii dicta, & alio nomine Flammula: An de hac loquitur etiam Gesnerus in fine hist. Cordi cap. de Chamæneriis: Clus. Hisp. Antonii Nebrissensis Lepidium. Quorundam Molybdena, hoc est, Plumbago Plinii putata, vulgò Herba S. Antonii dicta. Narbonentium suo tempore Dentilaria appellata, Granatiensi vulgi *Beleza*. Lob. & Penæ Adu. Obs. & Icon. Plant. Dentaria vel Dentillaria Rondeletii & Narbonensium: Aeginetæ Lepidium itidem putatum: Molybdæna Plinii. Cæsalp. Isatis syluestris Herba S. Anthonii. Camer. hort. Molybdena seu Plumbago Plinii, Dentilaria Rondeletii: Romæ, herba S. Antoni, Italis *Crepanella*, In Illyria *Cucurida*. Tabern. Ic. & Hist. Plumbago quorundam, flochkraut / wasser pfeffer / cui plantæ non conueniunt nomina Germanica. Clariss. Vir. D. Vlysses Aldroandus, cùm Bononiæ essem, vocabat Plumbaginem Plinii. C. Bauhin. Phyt. Lepidium 3. seu Dentillaria.

Sunt 28. anni, quum stirpis huius (cuius tum florum & fructus accuratam picturam à me desiderabat, méque adhortabatur vt gnauiter in hocce Herbario pergerem, sicut & ipse in suo faciebat, addens bonam esse inter mortales eiusmodi contentionem) descriptionem cum ipsa planta misi D. Gesnero nomine Dentillariæ Rondeletii, vti tunc vocabant Monspelii, vbi florentem obseruabam mense Septembri. Vidi præterea circa Arelatam, & vno circiter miliari ab Auenione, iuxta castellum Papæ. Lugduni habebam in horto. Mihi etiam visa Basileæ in horto insigni D. D. Fœlicis Plateri, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C.

Vires

Herba acris. Radix ad dentium dolorem commendatur.

COCHLEARIA.

Cap. IX.

Descriptio

COchleariæ *radix* subest crassiuscula, recta, cui adnatæ fibræ aliquot longæ, albæ, à qua statim oriuntur *folia* multa, pediculis secundum terram purpurantibus, duas vncias longis, crassa, succulenta, modicè in cochlearis ferè modum caua, saturato virore prædita, supina parte profundo neruorum discursu sulcata, rotunda, aliàs angulosa: at quæ in caulibus nascuntur, oris reflexis magis sunt laciniata, longioráque & sine pediculis, gemina ala, libera tamen caulem amplectentia: *caules* à radice plures, angulosi, subpurpurei, in ramulos subdiuisi, dodrantales & minores, maiores verò cùm semen proferunt: *flores* multi, candidi, quaternis foliolis constantes, multísque staminulis croceis cū stilo viridi: succedit in *siliquis semen*. Totius plantæ sapor acris, Nasturtium resipiens, sicut & odor.

Cochlearia

Dodon. gall. cuius figura non placet, Latinè Cochlearium vocat, Germ. löffelkraut: Gall. *Herbe aux cuilliers*: Belg. lepelcruyt.

Britannicam veram, Britannicam Plinii, Scimus, inquiunt Lobel. & Pena in Adu. visam esse Herbam Cochlearis, verùm neutiquam Plinianæ descriptioni congruit. Lobel. Obs. Cochlearia Batava: Telephium Lacunæ, Thlaspis & Nasturtiis affinis. Icon. Pl. Cochlearia Batava.

Gesner. hort. Cochlearia, vt & Io. VViero, quam Telephium aut Britannicam esse negat.

Britannica

De hac Hadr. Iun. in nomencl. rei herbariæ: Britannica Plinii, Herba Batauiæ peculiaris: quam Frisios monstrasse Romanis militibus tradit, vt putat, quòd confines Oceano Britanniæ velut propinquæ eius nomen dedicauerint: in quo linguæ imperitia falsum puto, quum vocis originem referendam existimem ad Breitten / ita dicuntur cæspites è quibus aggerum moles aduersus maris impetum surgunt, in quibus copiosè prouenit.

Plin. not. Cochlearia

Telephium quibusdam

Hodie Cochleariam indigitamus, quòd in oblongis foliis extremitas in Cochlearii formam rotundetur. Hollandi inde lepelcruyt / & lepelbladen appellant. Non desunt qui Telephii nomine eam designari malunt.

C. Bauh. Phyt. Cochlearia folio subrotundo.

Marcus Hirscherus in thes. Cochleariam duplicem facit Britannicam & Batauam.

Locus & tempus.

Cochleariæ semen accepi anno 1590. à fratre Casparo Bauhino, quod Autumno satum & hyeme repositum in cella pulchrè virens remansit, & Maio cœpit florere, folia similia primis foliis Barbareæ: remanet in horto, hiemem profert & quotannis se semine deciduo propagat, & primo Vere caulem producit, florens Martio & Aprili in horto Ill. E. C. Montbelgardi.

Cæterùm facultatem habet, teste Dodonæo, calidam euidenter & siccam, virenti Nasturtio sapore & qualitate persimilem. Malo quod Scorbuch Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Tales plantarum species in quaque regione à Deo creantur, quales hominibus & animalibus ibidem natis maximè côueniunt. Quod oculatus testis multis documentis monstrare possem, inquit Solenander. Imò tam confidenter hoc nixus comperimento sæpenumerò probaui, ex plantarum nascentium frequētia me ferè animaduertere posse, quibus morbis popularibus, nimirum ἐνδημίοις, quælibet Regio subiecta sit. Obseruamus hoc ipsum apud Danos, Phrysios, Hollandos: quibus Scorbutus dictus morbus frequens, istius quasi proprium medicamentum, Cochleariam scilicet, copiosè prouenire.

Scorbutus.

Cochlearia

Cochlearia minima.

Britannicā

Domin. Hochsteter Medic. ostēdit mihi Pforzhemiæ in horto Dj. Soceri Grüningeri Pharmacopœi Cochleariæ genus paruum, florens cum siliquis mensis Maii 20. anno 1595. quod dicebat sibi missum nomine Britannicæ, ac diuersum putabat.

tabat à præcedenti genere: folia autem non multò maiora quàm in Alsine vulgari proferebat.

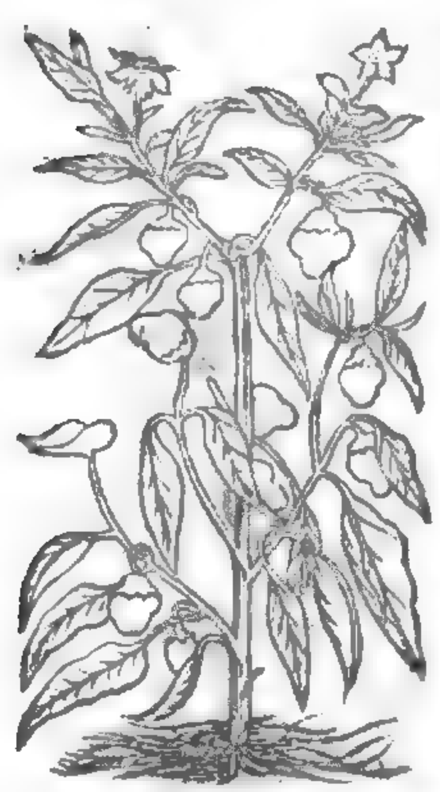
PIPER INDICVM, SIVE CAlecuticum, siue Piper Siliquastrum.

CAP. X.

Piper Calecuticum, siue Capsicum oblongius.

Capsicum siliqua latiore & rotundiore.

Descriptio

Piper Indicum siliquosum *caulem* profert singularē pedalem aut cubitalem, angulosum, hirsutum, solidum, cæterà virentem saturatiùs, eà dūtaxat parte quà folia oriuntur rubentem: exeunt autem *folia* è dimidiatis geniculis, Persicariæ latiora, acuminata, atrouirētia, aut ex viridi in flauum vergentia, crassiuscula, glabra, neruo secundum longitudinem decurrente, à quo ad margines obliquæ venæ deriuantur, pediculo vnciam vnam aut duas longo appensa: ex horum alis *ramuli* propagantur, foliis consimilibus ornati: *flores* verò tum ex foliorum alis, tum ad ramorum diuaricationes pediculo longiori, canaliculato, saturatâ rubedine tincto, deorsum contorto, insident exalbidi, septenis foliis striatis constantes, medium occupantibus violaceis apicibus, totum autem florem in ea parte amplectente *calyculo* viridi in mucrones aliquot acuminato. *Siliquæ* succedunt, nunc longæ corniculorum instar habentes, vel rectæ, vel incuruæ: nunc breues & contractæ, per maturitatem punicantes, vel atrorubentes, nitidæ: *semen* copiosissimum continentes compressum, rotundum, fuluum. *Radix* breuis nec caule crassior, numerosissimas à lateribus fibras circumquaque spargens: nulla est plantæ pars quæ acrimoniâ non sit prædita, sed præter reliquas indomitus est seminum & siliquarum feruor vrentissimus.

Siliquastrum, Fuchsii sententiâ, conuenientissimo nomine à Plinio lib.20.cap.17. dicta est herba hæc, à siliquis nimirum magnis & oblongis quas producit.

Eadem etiam ab eodem Piperitis, quòd semen eius gustatum Piperis saporem & acrimoniam præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam vulgò Piperitim appellant, vt monuimus. Sunt qui Piper Hispanum, alii Piper Indianum, nonnulli etiam Piper *Chalecbut* vocant & Bresilicum. Auicennæ Zingiber caninum Fuchsio, Trago, atque aliis videtur esse: Dodonæo Actuarii Capsicum, fortè quòd semen comestum mordeat, à κάπτω mordeo. Siliquastrum autem Plinii esse, herbam cuius picturam damus, vel inde constat, quòd Plinius Castore Siliquastrum demonstret, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis Lauri: semine albo, tenui, gustu Piperis. Et alio in loco: Panax Piperis saporem reddit, & magis etiam Siliquastrum, ob id Piperitidis nomine accepto.

Hanc Piperitidem cum Fuchsio in quatuor distinguimus genera: In Piper scilicet Calecuticum nigrum & rubrum, seu maius & minus. Præter quæ, alia sunt bina, quorum primum, maioris discriminis gratia, Piper Calecuticum siue Capsicum oblongius; alterum Capsicum siliquâ latiore & rotundiore inscribimus. Alii alias differentias notant in siliquis, ratione formæ & coloris. Formæ quidem, quæ tum longa, eaque vel crassa, vel gracilis & incuruata: tum breuis, eaque lata, vel rotunda, & denique (vt prodit Camer. hort.) piloso caule, pilis albis prædito, latioribus foliis, fructu longo, plerumque in acuminatam longam appendicem desinente, flore quoque quàm in aliis maiore: Color aliis initiò niger, aliis viridis, in maturitate autem, aut croceus aut rubicundus. Cætera in his omnibus non valdè dissimilia sunt.

Monard. ex vers. Clus. Axis seu Capsicum (-in vers. Ital. Axies aut *Pepe d'India*,) Piper Indicum (Americum potiùs Clus. cuius omnia genera aliquando vidit colore flauescente,) folio viridi, Ocymo latifolio simili, flore albo, fructu diuersæ formæ, oblongo, rotundo, Melopeponis formâ aut Cerasiorum.

Credidit cum Ruellio Gesnerus id omnino esse Mauritanorum Cardamomum vel Cardumenum maius, quod nos Piper Indicum appellamus, attestante Matthiolo (pertinaciter nobis contrariâte Lacuna,) cùm nec sit Serapionis, nec Auicennæ Cardamomum.

Matth. German. Piper Indicum siue Calecuticum: siliquâ vnâ digitum longa: rotundâ alterâ.

Camer. ad Hist. & Epit. Matth. duæ figuræ: priori titulus Siliquastrum siue Piper Indicum, alteri, Siliquastri varietas triplex.

Apud Cordum, qui Peperitim; siue Siliquastrum Peruuianum cognominat, est annotatum, esse Capsico fortè, aut Cardamomo Arabico cognatam plantam: Ibidem Gesner. ex Trago figuram apposuit.

Idem Gesnerus passim, Capsicon recentiorum Græcorũ, Piper rubrum, Piper Indicum, & Cardamomum Arabum, eius opinio, vel asserente Clusio, sufficienter refutatur à Matthiolo.

Lobel. & Penæ Adu. Capsicum Actuarii, siue Caninum 22. Auicennæ, Calecuticum Piper recen-

ribus. Lob. Obs. vnam habet figuram hoc tit. Capsicum [Tab.Ic.Siliquastrum,] Piper Indicum: & alteram, Capsicum breuioribus siliquis. Et postea Capsicum, Piper Indicum longioribus siliquis: Piperitis Cordi. Siliquastrum Plinii & Tragi: perperam longum Dioscoridis. Icon. Plät. Capsicum Actuarii, siue Caninum Zingiber Auicennæ: Calecuticum Piper, siue Piper Indicum longioribus siliquis.

Nomina linguar.

Casp.Bauh.Phyt. Capsicum 1. siue siliquis longis recuruis. Capsicum 2. siue siliquis oblongis. Capsicum 3. siue piloso caule. Capsicum 4. siue siliquis latis, cordatis.

Piper Indicum, Calecuticum, Brasilianum, Americum, siue Capsicum [illegible], Siliquastrum Plinii, & Piperitis: Germ. **Indianischer oder Calecutischer pfeffer / Schottenpfeffer / Persisien pfeffer**: Belg. Bresilie peper. Gall. *Poiure d'inde*, & *Poiure d'espagne*, *& de Bresil*. Ital. *Pepe d'India*. Boh. pepe **Indyanský aut Turecky**.

Locus & Tempus.

Piper Indicum siue Calecuticum, siue Piper siliquastrum vidi Basileæ in hortis mense Nouëbri cum pulchris longis siliquis: Geneuæ etiam. Montbelgardi in Horto E.C. prouenit mihi cum fructu magno longo, & cum fructu magno breui.

Capsicum hoc seu Piper Indicum diligentissimè colitur tota Castellà cùm ab Hortulanis, tum à mulieribus in ædium suarum pensilibus hortis. Meminit etiam videre Clus. anno 1586. maxima copia cultum in suburbanis Brunnæ vrbis celebris in Morauia, quo cultores non contemnendum quæstum faciunt: est enim apud vulgus frequenti in vsu. Sed & hæc omnia genera aliquãdo vidit colore flauescente in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Vires & Vsus.

Vtuntur eo totâ Castellâ per totum annum cùm virente, tum sicco pro condimento & Pipere. Valenter excalfacit atque desiccat, inquit Fuchsius, id quod seminis insignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrant, vt certè non temerè plerique hoc semine loco veri Piperis vtantur, vt quod easdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc Piper Indicum calidum siccúmque esse ordine tertio, eadémque quæ Fuchsius de eius viribus tradit, quibus addit eos cibos quibus miscetur, croceo colore infici, ventriculum excalefieri, ciborum coctionem promoueri, strumas, cæteráque œdemata discuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginésque deleri, frequentem tamen eius vsum noxium esse, quòd malefica quædam vis eáque occultà præditum sit, quà canes, si id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & Siliquastrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Auicenna Zinziber caninum, canes interficere scribit: calidum esse ordine secundo, siccum primo, recens cum semine tritum cutis & faciei maculas lentésque abstergere, duros tumores digerere. Particulatim concisum (inquit Monard.) & iusculo maceratum, meliorem saporem eduliis conciliat, quàm Piper vulgare: ideóque eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Moluccis insulis & Calecutio delata commendantur: in eo solùm differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc sola satione adquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsum, minore dispendio, & maiore commodo. Flatus discutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacitque & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto ferè gradu particeps; siliquarum decoctum ritè paratum aquas hydropicorum educit. Indi nonnulli vnguentum quoddam ad confirmandos dentes conficiunt ex vnionum feracibus conchis & huius plantæ foliis crematis vnà, & aqua maceratis, donec calcis candorem referant. Eo illitos dentes aterrimos reddunt, simúlque absque dolore semper conseruant, vt tradit apud Camer. hort. Benzo Mediolanensis lib. 1. c. 3. historiæ noui Orbis.

PIPER SILIQVA PARVA BRASILIANVM

Descriptio.

FRuticosum hoc Capsici genus, obseruatum à Clusio apud Monardem, cubitalibus *ramis*, virentibus, *foliis* hortensis Solani ferè, aliquantulùm angustioribus: *flore* candido, exiguo, vt Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa *semina* latiuscula alterius Capsici modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum.

Idem eodum loco figuram exhibet, cui titulum fecit, Capsicum Brasilianum, atque hoc Lusitanos vocare *Pimienta de Bresil*, hoc est, Piper Brasilianum.

Lobel. & Penæ Aduers. Capsici varietas, multò breuiores, rotundas, turbinatas, eodem semine prægnantes, Augusto & Septembri maturans siliquas.

Lob. Obs. Capsicum breuioribus siliquis. Pl. Icon. Capsicum, Piper Indicum breuioribus siliquis.

Matthiol. Hist. Germ. lib. 2. cap. 87. Piper Indicum paruum & rotundum.

Hist. Lugd. Capsicum Brasilianum Clusii.

C. Bauh. Phyt. Capsicum 5. siue siliquis rotundis Cerasi forma, aliquando latioribus, aliquando angustioribus est foliis, hoc pingit Tabern. Ic. pag. 859. Siliquastri rotundi angustifolii nomine. Hocque plerumque surrectis est cauliculis.

Locus & Tempus

In nonnullis Lusitaniæ locis floret, & fructũ profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. In Brasilia abundanter, multiplicique in vsu esse intelligebat descriptionis auctor.

Piper siliquosum magnitudinis baccarum Asparagi.

Descriptio.

Parua sunt *grana*, Asparagi vix maiora, sed oblonga, quippe ouata, cuticulà contecta miniata, splendere, vti Pseudocapsici fructus. Intus penitus *seminibus* scatet oblongis, flauis, compressis, per ambitum angulosis, quæ si vel linguæ adhibeas

beat quemadmodum & ipsas baccas tritas aut discerptas, mirum quàm insigni acredine eam adoriantur ac vellicent. Sanè Pseudo-capsici aliquod genus nouum & peculiare esse facilè crediderimus. Thomas Platerus Medicus perdoctus, attulit nobis ex Hispania, aliaque permulta exoticæ elegantiæ causa gratissima, seuimus Montbelg. in horto Ill. C. Wirt. quem curamus excolendum.

Piperis Indici paruum genus siliquis oblongis.

Basileæ in horto D.D. Fœlicis Plateri, mense Nouembri obseruaui cum flore & siliquis penè maturis paruum genus Piperis Indici siue Capsici, cui *folia* similia Alsine maiori, non multò longiora vnciâ digiti, si pediculum demas subrotunda, *siliq*[u]*æ* paruæ eiusdem longitudinis.

Descriptio

Idem est vt existimamus, cuius accepimus siliquas rubras à D. Friderico Meyer, cui titulus, Piper surrectum minus, quod repositum in Hypocausto hoc anno 1605. durat cùm frugis spe.

ANIL SIVE NIL INDORVM COLOR.

Cap. XL.

Descriptio

ANil Arabibus Turcis, omnibusque iis Nationibus dictum, vocatur in Guzarate vbi fit, *Gali*, nunc verò plærisque *Nil*: Herba est, quæ seritur singulis annis, Ocymo similis, eodemque modo colligitur, & siccata maceratur. Hanc deinde probè contusam & in panes coactam, per aliquot dies siccandam exponunt: & siccata viridi colore prædita videtur: quòque magis exiccatur, eò magis ad cæruleum tendit, donec tandem in cæruleum exsaturatum siue Venetum colorem euadat. Id Anil probatur quod maximè purum est, quodque vstum arenæ modo non remanet, sed in tenuissimam farinam diffunditur. Alii id præferunt, quod in aquam coniectum fluitat; Leue igitur esse debet & benè coloratum.

Fragosus reprob.

Pro Ocymo Mangiricam habet auctor [Garcias, inquit Clusius, quod vocabulum quotquot Lusitanos consului Basilicum seu Ocymum interpretati sunt. At mihi iniqua admodum ista comparatio videtur, siquidem non solemus ex Ocymo pastillos conficere, sed potiùs ex Isatide quæ huius plantæ descriptione multò elegantiùs quadrat. Sed hic Fragosi inscitiam mirari licet qui in Rhapsodia sua (quam ex Orta meaque in eũ annotatiuncula, tum etiã ex Monarde, maxima ex parte contexuit, malignè suppresso omnium nomine) nugatur me velle Mangiricam eandem plantam esse cum Isatide, quam existimo pluribus notis cum Anil Garciæ descripto potiùs conuenire, quàm Ocymum, cuius fol. is sium Anil depingit. Sed an quæso Anil quod sic culumniat[u]r postea describit, quodque in Occidentali India coli asserit, cum Ocymo peculiare quidquam habet? Imò ipsum nihil nisi Isatidem describere, vel mediocriter in re herbaria versatus facilè iudicabit.

Isatis.

Costæ Ital. Anil Arabum, Turcarum quorundam mercatorum Nil, Herba, ex qua fit color cæruleus.

Locus.

Camer. Hort Nil siue Anil egregia planta ex qua fit Indicum.

C. Bauh. apud Matth. & Phyt. Isatis 4. siue Indica.

Herba est in insula Iaua, ait Linschot. de hac verba faciens, quam Indi Luger vocant, ex qua suum Anil parant. Crescit ea in locis syluestribus sine omni cultura. Eadem contusâ Bombabacem quoque tingunt. Folia habet ea herba Rosmarini similia, sed non tam longo est virgulto, surrecto interim velut Thymi.

Nos Hist. nost. l. 11. arborem quandam foliis Coluteæ, nomine Anil exibuimus. Anil nomine missa planta Clusio est Sesbam Alpini de qua libr. eodem.

Appendix ad Caput vltimum Libri XXI.

Cùm per loci angustiam nobis inibi non licuerit Isatidis absoluere historiam, quędam & hic de ea substituimus: nec abs re, cùm etiam cum *Anil* aliqua sit illi conuenientia, & hic liber præcedentis sit velut Appendix.

Præter igitur vires quas ex Dioscoride tradidimus, quædam ex Plinio, Galeno, & aliis substituemus.

Glastum, inquit Plinius, sanguinem sistit: phagedænas & putrescentia vlcera quæ serpunt sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest, vel ad lienes potum. Simile Glastum, inquit Plin. in Gallia vocatur, quo Britanorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedebant, Aethiopum colorem imitantes.

Omnes verò, Cæsar ait, se Britanni Glasto inficiunt, quòd cœruleum efficiat colorem, vt ea ratione truculentiores visu, & aspectu formidabiliores & horridiores hosti sese ingerant in prœliis: Propterea Martialis cæruleos Britannos indubiè dixit, ait:

Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
Edita.

Horat. Epodon. 16.

Nec fera cærulea domuit Germania pube.

Cæruleam vocari dicunt interpretes, ob cœruleum oculorum colorem, omnibus ferè Germanis communem.

Turpis Romano Belgicus ore color.

Antiquos verò Germanos herba Glasca ad tingendos crines vsos fuisse prodidit Ouid. de arte.

Fœmina caniciem Germanis inficit herbis,
Et melior verâ, quæritur arte color.

Isatis satiua Galeno, quâ vtuntur Tinctores, facultatis est valenter exsiccatis, nondum tamen mordentis. Est enim simul amara, atque adstringens: proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, vel sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodeis mirificè digerit, simul ac reprimit, & aduersus omnia vlcera maligna, & cacoëthe mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, exedantur ac erodantur. At si nonnunquam pro ægri natura valentior appareat, foliis eius triticũ miscere, aut panẽ, aut hordeaceam farinã, aut triticũ, aut polentam, pro vincente nimirum in vno quoque affectu. At Isatis syluestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum affectu profert. Valentiùs enim quàm satiua siccat, valentiusque humidis etiam putredinibus resistit, ad cætera iam dicta deterior, quoniam moderatiùs & minùs mordaciter siccat. Vlcera namque talia

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

MOLLIENTES ET HOLERACEÆ PLERÆQVE.

MEnsaria & culinaria beneficia in vnam classem cogere haut sinit Botanicus noster ordo. Congenerum & affinium societatem à formæ & fructus similitudine æstimamus. Dictæ sunt multæ holeraceæ in præcedentibus. Dicentur & plures in sequentibus. Ast hoc libro Maluaceas, & his quodammodò similes, certè plerasque holeraceas, aut non valdè ab iis alienas enarrabimus. Vbique studiosis Rhizotomis consultum volumus. Si quis melius digerere possit, faciat.

DE MALVA SIVE MALACHE VETERIBVS, & in Genere.

CAPVT. I.

Malua ex Theoph.

MALVA [de herba, non de arbore nobis sermo est] ex opinione Theophrasti, in altum se attollit, atque mensibus senis, aut septenis in arborem transit, ita, vt longitudine, crassitudineque hastæ instar grandescens; commodè ad vsum baculi veniat: tempore verò longiori exacto pro ratione magis quoque incrementa capessit. Alibi de Malua inquit: Annuo caule constat, inter olera non nisi cocta manditur: Maluæ folia à Sole atque Sideribus affici sentiuntur. Assiduè namque circumaguntur cum Sole, seque eòdem inclinant, quò Sol perfertur. Causa verò in detractione humoris est. Eòdem namque inclinantur, quò Sol humorem seruefaciens prouocauerit.

Vsus

Malua à Sole afficitur.

Lucius Columella idem hexametro hoc testatur.

Et Moloche prono sequitur quæ vertice Solem.

Althæa Hibiscus.

Quo loco obseruandum est, cùm dicit Maluam Solem sequi, id in minori Malua maximè videri. De siluestri ait, à Medicis Althæam vocari: Theodorus Hibiscum vocat, de qua infrà dicemus.

Malache Diosc.

Dioscorides Maluam satiuam [χερσαίαν] recenset inter olera, Malachen [μαλάχην] vocans, ad cibum magis idoneam, quàm siluestrem. Sed neutram describit, tanquam notissimam.

Genera Plinii

Apud Plinium non vnum satiui genus, sed duo esse traduntur, totidemque siluestris: hæc amplitudine foliis discernuntur. Maiorem Græci Malopem vocant in satiuis: alteram ab emolliendo ventre dictam putant Malachen. E siluestribus, cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur ab excellentia effectus, à quibusdam Aristalthæa: reliquum genus siluestris non describit. Ex his colligere licet nostram vulgarem Maluam quamuis non colatur, in genere domesticæ apud Antiquos extitisse: Alterum verò genus quod spectaculi gratia seritur in hortis, Malopen esse apud Plinium, quam videtur intelligere, cùm alibi de Malua loquens inquit: in Arabia tradunt authores Maluas septimo mense arborescere, baculorum vsum præbere extemplò.

Malope Malache Althæa Aristalthæa Malua nostra.

Malope

Deprompta autem hæc sunt ex Theophrasto; de ea quæ cultu arborescit. Ex Theophr. igitur colligimus, id quod apud nos seritur, satiuum alterum genus fuisse apud Antiquos. Quod verò Theophr. statuit Maluam in arborem transire; hoc non concedimus, sed omninò dicimus esse particulare genus, nec vnquam culturâ in arborem abire. Sume quam voles Maluam, cole; proceriorem quidem; at nunquam arborescentem, nec specie à pristina differentem efficies.

Theoph. refut.

Galenus siluestris & hortensis quoque meminit, ac priuatim eius, quæ ἀγρία μαλάχη nuncupatur.

Authores de Malua.

Sunt ergo Maluæ plura genera. Est enim Malua κηπευτὴ, id est, hortensis; siue satiua: & Malua siluestris, non quæ in siluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis sua sponte nascitur, quam χερσαίαν Dioscorides vocat, quæ vox incultam & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisque huiusce modi ruris & agri partibus est. Et siluestrem hanc Maluam, vulgarem hoc capite intelligimus, non Althæam, nec Alceam, de quibus postea dicemus.

Differentiæ quoque multæ, ex florum figura & vario colore. Alia enim rubras, alia candidas, alia in purpura albicantes Rosas producit. Et has rursus atque illas, vel multiplici foliorum tex-

turâ constanter. Ex ipsis Maluæ folijs. Vna siquidem folio sinuato, altera rotundo, nonnulla etiam crispo censentur. Vna rursum altius attollitur, altera pumila est & humi iacet, de quibus postea agemus.

In genere omnis Malua à Græcis μαλάχη dicitur, à Lat. Malua, ab Arab. Chabexe seu Chubaze: & semen illius Bizeri Chubaie: Trago, Germ. Pappeln. Belg. Maluwe/ kees-kens cruyt: Gall. Mauluë: Hisp. Maluas, Angl. Mallowe, Boh. Slez, Hung. Malua.

Vt porrò Malua Latinis, quasi Molua quòd aluum molliat, dicta est, auctore Varrone, ita Græcis μαλάχη ab emolliendo ventre, quia μαλάσσειν mollire significat.

Plinius maiorem à Græcis Molopen vocari in satiuis, alteram Malachen, scripsit. Athenæus μαλάχην Atticè dici, in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per o scriptum reperiri memoriæ prodidit.

Vires & vsus. Aluum subducit. Antiquos Maluis cæterorum olerum modo vesci solitos fuisse, subducendæ alui gratia, vel ex Theophr. constat. Vnde Martialis:

Exoneraturas ventrem mihi villica Maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et
Vescere lactucis, & mollibus vtere Maluis,
Nam faciem durum Phœbe cacantis habes.

Ex Diosc. Quare scripsit Dioscorides, Malua satiua esui longè aptior est siluestri, stomacho aduersatur, aluum iuuat, sed multò magis caules: interaneis & vesicæ vtilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata ægilopas ex melle sanant: verùm cùm cicatricem trahere cœperint, eâ demum citra salem vtendum est. Contra aculeatos apum vesparúmque ictus illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita perundi non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfurésque cum vrina sanat. Sacris ignibus ex ambustis decocta folia tritáque vtilissimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas in sessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, vuluæ, sedisque, clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morsus remedio est. Lac euocat. Semen in vino potum, addito Loti siluestris semine, vesicæ cruciatus lenit.

Ex Galeno. De hac perspicuè disserit Galenus his verbis. Quemadmodum θριδακίνη, quæ Lactuca agrestis est, ab hortensi, ita Malua agrestis à satiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter se dissident, quòd agrestis quidem siccitate, satiua verò humiditate superat. Porrò succo Maluæ lentor quidam inest, quod Lactucæ non inest, à refrigerandóque abest perspicuè. Id quod etiam an equam edas intelliges, si vtrumque olus vicissim calido alicui affectui, vt erysipelati, cataplasmatis modo applicueris, quòd etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Sentics enim in hoc cataplasmate Lactucam quidem manifestè refrigerare: Maluam autem calorem quendam habere moderatum ac tepidum. Cæterùm hoc olus facilè subducitur, non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem; & potissimùm quando quis cum oleo & garo copiosam ipsam sumpserit. Nutrit autem & ipsa mediocriter. Et rursus, Malua agrestis digerentis paululùm & emollientis leniter est facultatis. Hortensis quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est, fructus eius tantò validior est, quantò & siccior. Porrò huius generis est quæ Dendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensorum in digerendo.

Vires ex Plinio. Plinius diffusius virtutes Maluarum explicat. In magnis laudibus Malua est vtraque, inquit, & satiua & siluestris. Omne solum in quo seruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatorum ictus efficacior vis, præcipuè Scorpionum, vesparum, similiumque, & muris aranei. Quin & tritam ex oleo qualibet earum perunctis, & habentes eas non feriuntur. Folium impositum Scorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctæ cum radice leporis marini venena restingunt, & vt quidam dicunt, si vomatur. De iisdem mira & alia traduntur. Sed maximè si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium; omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant cum vrina putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotides panosque, additâ hominis salivâ purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quintis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit. Olympias Thebana abortiuas esse cum adipe anseris. Alii purgari fœminas foliis earum manus plenæ menstrua, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes foliis substratis celeriùs solui, protinus à partu reuocandum ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque ex Veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas tenesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad vulnerum, impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus: Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ pori meatus suaues facit.

Ex Simeone Sethi. Scribit Simeon Sethi, Maluam ventriculum facilè subire, non solùm propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, atque imprimis si cum oleo & garo offeratur, vino quo aditur tempore irrorata. Vesicam, thoracem, pulmonemque iuuare, & raucam vocem linire. Siluestris Malua, vt ferunt, comesta dolores ex vesparum ictu tollit. Si quis morsus à vespis aut apibus, succo Maluæ præsertim siluestris perungitur, confestim dolore leuatur: Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, somnum conciliare, facilémque partum præstare, si mulier eâ crebriùs vtatur. Illita inflammationes lenit, & quæ indurata sunt mollit. Illud Maluæ peculiare est, vt vesparū & apum ictibus imposita, dolores leuet.

Maluæ herbæ nomine sequentes insignimus plantas. Vulgarem flore maiore & minore, seu folio sinuato & rotundo. Maluam Stellatam. Maluam trimestrem cum vnguibus purpureis.

Maluæ speciem Cobea. Maluam roseam, siue hortensem. Maluam Crispam. Maluam arboream: de quibus ordine. Sed plures adhuc (de quibus suo loco) apud Botanicos Maluæ titulo habentur plantæ. Ait enim C.Bauhinus in Phyt. Altera Malache è silv. cui grande folium & radices albæ, Althæa vocatur. Sic Harch. in Euch.

Althæa.

Althæam à Galeno Anadendromalachen [arborescentem Maluam] vocari testatur. Scribit Camer.hort. Pastinacam (Germ. addo) agrestem in pratis nascentem, Malachen agriam dici.

Pastinaca Germ. silv.

Et Cæsalp. per Maluam caule altiori ferè ad Malopen accedentem, Althæam, quæ Sida cognominatur, intelligere videtur. Sed & Malua Theophrasti Tabernæ & aliis nihil aliud est, quàm Althæa Theophrasti, vel lutea. Nec Malua Hispanica, aut Malua siluestris alia est ab Alcea. Sic penitùs nihil differt Malua querna ab Alcea tenuissimè secta. Eadem quoque est Malua Veneta cum Alcea Solisequa. Matth.in com.It.titulo Maluæ quartæ, quam non describit, Geranium maluatum exhibet. Tandem quam alii Maluam equinam vocant, Petasites mihi dicitur. Cur demum cum Ruellio & Lonic. Anagyridem nõnulli Maluam terrestrem vocent, mihi non constat.

Althæa lutea. Alcea. Alcea tenuissimè secta. Alcea Solisequa. Geranium maluatum. Petasites. Anagyris.

tantùm mentionem fecit, sic in hist. vnã solùm descripsit, quam Maluam silv. rectam vocat, cui per Gesnerum figura conueniens addita.

Erraticam, seu siuestrem (χερσαίαν) Maluam in duas distribuit species Fuchsius: in syluestrem pumilam, & silv. elatiorem. In figuris autem eius discrimen non ritè apparet, ac videntur vnius esse plantæ potiùs quàm duarum.

Fuchs. [illegible]

Et licèt Tragus vnicam habeat figuram, nempe eandem cum Fuchsii pumila, hoc titulo, Malua vulgaris, Gemein käß pappeln. In descriptione tamen distinguit vt Fuchsius, eam autem pingere videtur quæ magnum florem fert.

Cornar. in Diosc. Malua silu. alia altior.

Dorsth. sub his nomen daturis: μαλάχη ἀγρία Malua, Malua minor, Lien capræ [Porta scribit Maluæ folia Magos Lien capræ appellare, ob eam quam cum liene similitudinem habet,] Muris vrina, duas habet icones, quarum vna refert Maluam minorem flore maiore: prior verò videtur diuersæ plantæ quippe Calthæ aquaticæ.

Lien capræ. Muris vrina. Dorsth. lapsus. Omnimorbia.

Malua quam Antiqui *Omnimorbiam* appellauerunt vulgaris adeò notitiæ est, inquit Matth. vt nulli ferè reperiantur qui eam non nouerint. Bellum sanè dictum. Nulli non ferè nota Malua Matthiolo, illo excepto, qui non nouit in vulgari Malua vnam maiori flore, alteram minori, qui sibi persuadet Italicam arborescentem cultorum mangonio talem esse: quum sit diuersa, vt postea dicetur: tueantur Matthiolum Glossatores & Patrocinatores si possunt.

Matth. reprch. C.B. [illegible]

Lacun. solam minorem videtur pingere ex Matth. cùm tamen vnam humilem, alteram elatiorem statuat.

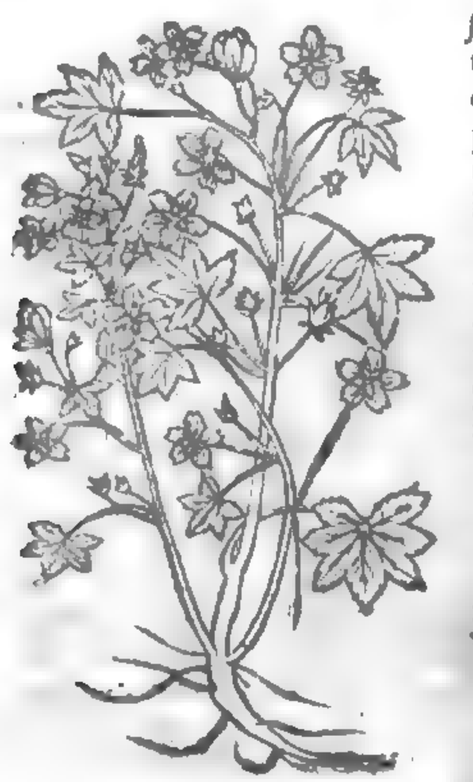
Lacun. [illegible]

MALVA VVLGARIS DVPLEX, VNA Flore maiore, altera minore: vna folio sinuato, altera rotundo.

Descriptio. Radix. Gustus. Caules. Folia.

QVàm vulgaris est hæc Malua, tam est vtilitate multâ commendata: *radicem* sortita satis tenuem, eximii candoris, dulcem gustu & lubrico lentore viscidam: *caules* ad cubitum interdum excrescunt hirsuti, subrubentes, per humum repentantes: *folia* rotundata, nonnihil laciniosa, pilosa, atrouirentia, in ambitu crenata, in caulibus folia laciniata: *flores* parui inter folia exeũt ex pallida purpura albicantes, purpureis lineis striati, quinquefolii; cirris purpurascentibus medium occupantibus: *Semen* compressi orbiculi vmbilicati instar habet, gustu perquàm viscido, fatuo. Altera procerior dicta in hoc à præcedenti differt, quòd flores speciosiores, Alceæ, purpurei, maiores. Semen, radix, consimilia.

Flores.

Varietas.

Synonyma.

Est mihi Malua data per D. Agerium Bononiæ collecta cum hac inscriptione, Malua vulgaris maior flosculis minimis, *Cobel* Plinii: hæc pilis longioribus & calycibus nonnihil differre videtur, quæ varietas fortè est à natura loci.

Cobel.

Malua silu.

Quemadmodum Cord. in Diosc. Maluæ silu.

Gesn.hort. Malua agrestis maior & minor.

Dodon Gall.& Lat. vtramque Fuchsii figuram; iisdem titulis exhibet.

Lob. & Penæ Adu. Malua silu. vulgaris procerior: Item Malua silu. minor. Lob.Obs.& Icon. Plant. pingit ambas, ac vocat, Maluam vulgarem proceriorem: Item Maluam silu. repentem pumilam.

H.Lugd. Malua vulgaris Matthioli: Malua silu. pumila repens: & Malua silu. maior.

Tabern.Icon & hist. Malua silu. maior, & Malua silu. minor.

Camer.hort. Malua vulgaris duplex, maior & minor. Eidem ad Hist.Germ. Malua minor. Et Epit. Malua, Malua maior & minor.

Schvv. Malua silu. pumila albo flore μαλάχη ἀγρία. Malua officin. Malua sylu. procerior Μαλάχη χερσαία, ἱππομαλάχη. Malua silu. recta Cordi.

C.Bauh.Phyt. Malua. 1. siue sylu. folio rotundo: Malua Brunfels. Trago prima, Lob. pumila. Malua 2. siue silv. folio sinuato. Brunfels. equina;

Trago altera species. Lob. procerior: hæc in genere domesticatum fuisse apud Veteres videtur: *Et apud Matth.* Malua 1. siue sylu. folio rotundo quam Theophr. coqui & cibo idoneam esse scribit. *Figuram ponit* ex Tabern. quæ cum minore flore, cur autem potiùs eam quàm quæ cum maiori flore, ignoro; satis magni videntur flores in figuris Matthioli.

C. B. pit.

Nomina linguarum

Malua folio sinuato flore maiore Græcis μαλάχη ἀγρία, à Diosc. μαλάχη χερσαία, à nonnullis ἀνῶνις, quasi doloris mitigatiua: item & ἐλαιοφόρος. Ofsiriaca. Dodon. Germ. Roßpappeln/ S. Joh. pappeln/wilde rothe pappeln Siles. Gall. *Maulue sauuage.* Aut Malua folio rotundo flore minore, Genß käß/aut hasen pappel/klein vnd gemein pappel. Belg. klein Maloüwe/ Gall. *petite Maulue*, Montb. *des fourmagets*, Hung. Kóz malua.

Locus & tempus

Syluestris Malua prior incultis locis exit, solo tamen fœcundo, non sterili, iuxta vias, hortorum sepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus. Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur. A Iunio mense in multam æstatem flores profert, interea tamen semen earum ad maturitatem peruenit. Malua pingui delectatur loco, & humido, gaudet lætamine hortorum. Malua Monspelii frequens: Basileæ florentem vidi Maio & Iunio ac Octobri extra vrbem & intra vrbem. Lugduni & Geneuæ proueniunt. Montbelgardi passim ac etiam in Horto Ill. E. C. vtraque prouenit sponte supra fimum, aut culta in horto.

Vires & Vsus.

Vires ex Dioscor. & Galeno videant Lectores, quas referendas existimamus ad modò prædictas nostras Maluas. Maluæ radix sicca [calida & humida, Port.] inquit Matthiolus, die vna in aqua macerata, & deinde madida papyro circumuoluta, & sub cinere feruenti decocta, & iterum siccata, vtiliter vsurpatur ad dentrificia: mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam soluit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit, mucago verò acrimonias emendat: Feruefacta folia in cibum apposita raucedines expediunt, ex oleo autem, sale, & recenti butyro aluum citant. Fit è foliis cum salignis frondibus tritis præstantissimum medicamentum ad venenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vsque datur potanda ægrè parturientibus magno iuuamento: id quod etiam præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex vino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti delibratique comeduntur ex aceto, & oleo, & sale, Asparagorum in modum, prima statim mensa, ad citandam aluum. In summa, Malua ad multa vtilis est: ideóque non immeritò Antiqui Maluam *omnimorbiam* [omnium orbicem] appellauerunt. Datur vtiliter succus potandus melancholicis sex vnciarum pondere, at insanientibus vnciæ octo propinantur.

Temperamentum. Dentes. Fauces exasperatæ. Raucedo. Aures. Partum promouet. Purgat. Omnium orbex. Malua omnimorbia.

Raucedo

Ad raucedinem recipit Bapt. Codronch. aq. stillatitiæ Maluarum ℥iii. Aceti scyllit. ℥iii. cuius portiunculam singulo die per horam vnam vel alteram, non semel ægrum per nares attrahere iubet. sed etiam bis, prout opus sit. Et hoc errhinum à se experientiâ comprobatum scribit. Maluam vulgarem maiorem & minorem cum Allio vino incoquunt ad tertias & bibunt contra strangurtiam: Hodie Maluarum decocto vti solemus in Clysteribus ad aluum ciendam & vrinas. Aelianus farinâ Maluæ succo suffusâ lacertis & similibus insectis perniciem afferri perhibet.

Strangurtia. Perniciei insectorum.

MALVA STELLATA.

Descriptio

MAluæ pulchra species, cui *caules* tenues, cubitales vel bicubitales, ramosi: *folia* priora in tenella planta sunt ex longis pediculis parua, rotunda, serrata, vbi autem adoleuit per ramos ex breuioribus foliis, in satis magna, in tres partes diuisa, quorum quædam sagittam exprimunt: *sapor* ingratus, nònihil viscosus: *flos* magnus purpureus striatus, quinque foliis cordatis constans: in medio pistillus albus ex multis apicibus constans: eius calyx prior membraneus vti & secundus, in quo cuspides tres stellam quodammodò exprimentes: *semen* quale vulgaribus Maluis. Tota planta hirsuta.

Locus & tempus

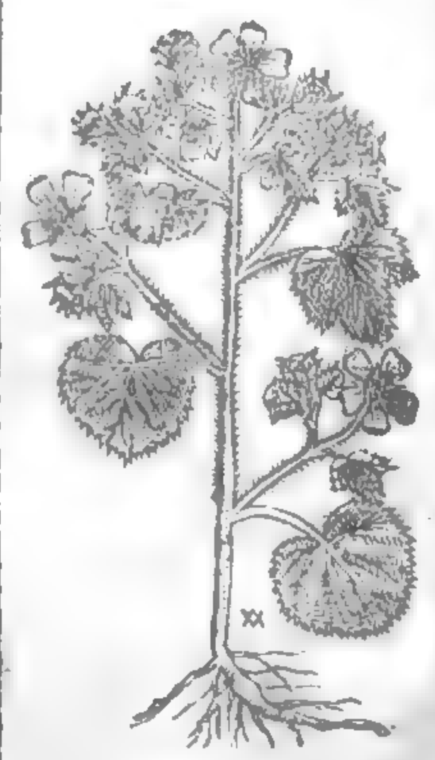
Argentinæ primùm vidi florentem & cum semine maturo Septembri, in horto D. Friderici Meier Argentinæ, qui Maluam stellatam nominabat, is semen à Domino Agerio vt audio acceperat.

Malua stellata

MALVÆ TRIMESTRIS FLORE CVM vnguibus purpureis.

Descriptio

PEdali altitudine crescit hoc Maluæ genus, *caule* rotundiusculo, tereti, viridi, lanugine tamen aliquantulùm obsito, quem rara & nullâ certâ serie distributa ambiunt *folia*, tenella, viridia supernè, infernè dilutiora infimo cauli adnata, circinatæ fermè sunt rotunditatis, in ambitu serrata: supremum caulem & ramulos amplectentia angulosa sunt, ad foliorum Althææ formam pænè accedentia: *flores* summis ramulis inhærent satis magni, quinque foliis extimâ parte lunati, constantes: purpurascentis coloris, vnguibus saturatiore purpurâ infectis, prodeuntibus ex vmbilico staminibus pallidis, villis purpureis: *semen* in foliaceis capitulis planum: *radix* est parua, candicans, tenuibus

bus fibris prædita, annua tamen, aut potiùs trimestris, quam subsequens hyems corrumpit.

Huius siccam plantam suis floribus onustam & chartæ implicatam mittebat ad Clusium N.V. Ioannes Hoghelandus anno 1592. ex qua subiectam iconem delineari curabat.

MALVÆ SPECIES COBES.

Descriptio & Synon.

COBES, Maluæ species non inelegans futura, quantùm ex rudimento colligere Camer. hort. poterat, si ad frugem peruenisset, Clar. V. D. Paludani ex Syria reductis munus. *Semen* reliquarum Maluarum semine minutius.

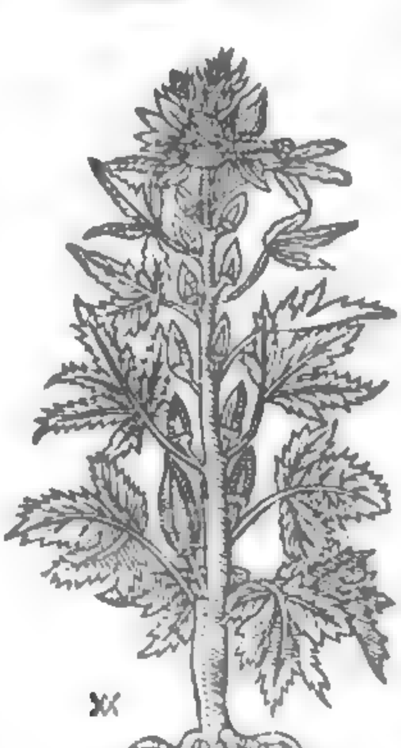
Cobes etiam semẽ ego quondam recepi, quod satum in horto Ill. E. C. Montbelgardi, sed non prouenit.

C. Bauh. phyt. Malua nona Syriaca, Cobes Camer. quod Paludanus ex Aegypto allatum, Kobes nomine Pataui j communicauit.

MALVA ROSEA SIVE HORTENSIS.

Descriptio

HÆC si, vt Rosæ, nares conciliaret, nulli dubium quin de præstãtia & pulchritudine cum ipsis Rosis certare posset. Cæterùm Arbusculæ magnitudinẽ assequitur, *stipite* crasso, solido, hirsuto, recto, rariùs ramis aliquot brachiato: *folia* alternatim longis mediocriter & lanuginosis pediculis ex caule oriuntur, singula, lata, quinque ferè diuisuris obiter insecta, in ambitu crenata, suprà atrouirẽtia, infrà albidiora, vtrinque pilosa: ex quorum alis *flores* emicant successiuè plures, Rosæ magnitudine & colore, id est, rubro, aut puniceo, aut saturo sanguineo, aut carneo, aut albo: iique modò simplices medium occupante cono apiculis subluteis & purpurascentibus prædito, in multa foliola flori cõcoloria sese explicante: modò multiplici foliorum fœtu luxuriantes: insident hi autem calyci geminato, canâ lanugine pubescenti, *semenque* post se relinquunt, in pastilli formam compressum. *Radix* longa, alba, lentum mucorem remittit, non alio quàm Maluæ syluestris sapore.

Radix.

Huius etiã species inuenitur folio amplo, ficus profundè laciniato.

Varietas.

Cordo Malua hortulana, rara visu, ac quasi ignota, & Romana Malua dicitur.

Trago in inscriptione Malua Romana, & inter nomenclaturas, Rosa nobilis, Hortensis Malua, Metensium Rosa vltramarina, Malua Theophrasti & Dioscoridis (apud quem huius nomina hæc sunt) Μαλάχη, Anthema [à Pythagora, Dodon.] Diadema [à Zoroaste:] Chocortem [ab Aegypt.] Capræ lien [αἰγὸς σπλήν,] Muris cauda [Vrina, οὐραμυός, Dodon.] Malua hortensis:) Moloche Veterum (quod videre fit in Aulularia Plauti:) Malua Romana Arabum, aliorum Molochia, Maluchia aliorum arborea (cuius semen Kizeri Katmi vocat:) Hebræorum Chalmuth, & Harni, teste Aruch Monsteri. Est, inquit in descrip. colore floris candido, roseo, rubro, & ex rubro nigricante, simplici & multiplici foliorum textura. Hæc Tragus, ego non ausim asserere hanc esse Maluam Theophrasti, inclinat animus in aliam.

Malua rara visu. Malua Romana. Rosa nobilis. Rosa vltramarina. Malua Theophr. & Diosc. Anthema. Diadema. Chocortem. Capra lien. Muris cauda. Moloche Veterum. Molochia, seu Maluchia arborea. Chalmuth. Harni. Trag. not.

Fuchs. Malua hortensis Dioscor. & Galeni. Corn. Malua κηπαία Diosc. Malua hortensis.

Matth. Malua folio nigro flore Rosarum effigie rubente, candido, vel subrubro: Malua arborea. Et in hist. germ. vt & post. com. cum magn. fig. Malua maior, & Malua maior altera. Benè sibi consuluit Matth. qui in post com. ceu & Camer. in eiusdem Hist. Germ. quod in Epit. fecerat, Maluam roseam non ampliùs vocant arboream, ac meliùs, quàm eius Patrocinator.

Malua Diosc. Malua folio nigro. Malua arborea.

C. Bauh. not.

Lacun. Malua hortensis, flore purpureo, & albo: Græcorum Dendromalache, Lat. Malua arborea. *Sed* vt iam dixi, hanc Maluam nec arboream, nec Dendromalachen senserim.

Dodon. gall. pingenti Malua satiua: Lat. Malua hortensis, & Malua hortensis multiplici flore: de qua ait. Ad differentiam aliarum Μαλάχη κηπαία [Malua hortensis:] dicitur à nonnullis verò Rosa vltramarina, & Rosa hyemalis. Atque hæc est illa, quam in Maluaceo caule fundi Plinius tradit: folia oleracea (perperàm in plærisque exemplaribus, Oleæ, aut oleacea) habens, quam *moscheuton* vocant. Appellari autem hanc Maluam nominibus ex Trago adscriptis inter spuria Dioscor. reperitur.

Rosa hyemalis. Plin. emendatur. Moscheuton.

Gesn. hort. Malua Romana quorundam, Hastula regia Apulei, flore candido & rubro, simplici, vel multiplici. Et in cat. pl. Hastula regia Apulei, Rosa Autumnalis vulgi, Maluæ genus δενδρομαλάχη, quod non concedimus ipsi.

Hastula regia. Rosa autumnalis. Gesn. not.

Rectè meo iudicio dubitant Lob. & Pena in Adu. Malua rosea fruticosa, an Galeni Ἀνδροδενδρομαλάχη? Lob. Obseru. & Icon. plant. duas ponit figuras his titulis. Malua rosea fruticosa: Malua rosea multiplex.

Camer. hort. Malua hortensis siue Romana, Bismalua vulgi, flore simplici & pleno, multiplici colorum differentia. Reperiuntur enim candido, dilutè purpureo, siue vt vulgò vocant incarnato, rubro, puniceo, nigricante. Atque hæc posterior differentia primo anno rarò floret, & vix durat vltra triennium.

Bismalua.

Hist. Lugd. quinque proponit figuras, licèt tot non erant necessariæ, sub his titulis: Malua maior 1.2.3. Matthioli, Malua rosea simpliciore flore; Malua rosea multiplex Lobelii.

Hist. Lugd. reprehen.

Totidem & Tab. habet. Quarum 1. Malua arborea, siue hortensis 2. Malua arborea alba multiflora. 3. Malua arborea flore nigro multiplici. 4. Malua rosea multiplex. 5. Malua rosea simplex.

C. Bauh. Phyt. Malua 5. siue rosea folio subrotundo flore simplici, Malua hortulana Brunfels. Romana Trago, Rosea Lobelio: Hæc Malua satiua est apud Antiquos; Malua quæ cultu arborescit Theoph. Plinio Malope: flores candidi, rubentes, & hi modò saturati, aliàs purpuræ modo relucentes, non rarò omninò diluto colore: sic & ex rubro, nigricantes. Malua 6. siue rosea folio subrotundo, flore pleno, Lobelio Rosea multiplex, in flore multiplices differentiæ, hinc tres icones apud Tabern. Malua 7. siue rosea folio Ficus, Tabern. peregrina. Item Malua 8. siue arborea Veneta dicta, Arborea. Matth. Icon. quoad iconem: & Malua maior eidem fol. Lat. Malua maior vnicaulis Matth. icon. quoad descriptionem: & Malua maior, altera eidem Lat. in folio. Eadem apud Matthiolum Malua 2. maior siue rosea folio subrotundo, flore simplici quæ Malua satiua est apud Antiquos, & quam cultu arborescere scribit Theophr. Malua 3. siue rosea folio subrotundo, flore pleno. Malua 4. maior altera siue arborea Veneta dicta flore cœruleo. *Quis obsecro* credet Maluam vulgarem siluestrem satione in Roseam mutatam, quis præterea vidit roseam in arborem transiisse: aliam ego cum Theophrasto, Plinio, & Matthiolo vidi, non hanc.

C. B. not.

Nomina linguarum

Μαλάχη κηπαία Dioscor. & κηπευτή, Dodon. Lat. Malua rosea, seu hortensis, Germ. Gerten: vnd Römisch pappeln [Romana:] herbst vnd winter Rosen [Rosa Autumnalis, vindemialis, siue hyemalis] Ernrosen / ac si Rosam honoris diceres. Belg. winter Roosen / herbst rosen. Gallis *Rose d'outre mer, Maulue de jardin, ou cultiuee*. Ital. *Malua maggiore*. Matth. in com. Ital. Angl. holy hocke.

Locus & tempus

Maluā roseam ex semine variis in locis collecto, ac etiam nobis misso, seuimus in horto E. C. Montbelgardi, cuius diuersos habemus colores. Geneuā habui flore candido simplici [rubro simplici, candido multiplici, & rubro multiplici, florentem Iunio ac etiam Nouembri. Basileæ etiam in hortis vidi, Patauii in hortis, vt Musati. Bononiæ in horto S. Saluator al burgo di S. Catharina. Primo anno caules non profert sed secundo, postea vt plurimùm perit, fert alioqui hyemem. Stutgardiæ in horto Ill. C. V Virtemb. & in horto ad fontem admirabilem cum variis coloribus pleno & simplici flore obseruaui. Apud Frider. Meier florentem Septembri folio Ficus, flore cœruleo simplici, quam ex Italia missam dicebat. Folii sapor viscosus.

Vires & vsus. Porrigines. Erysipelas

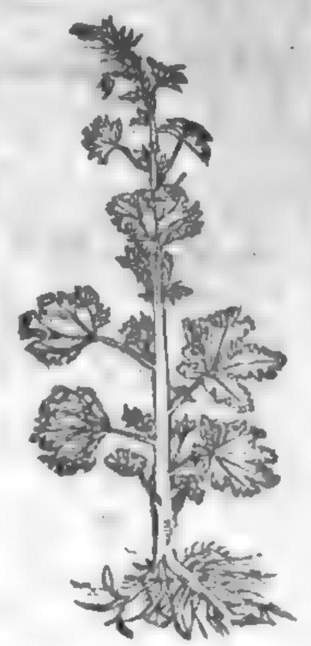
Maluæ hortensis flores coquunt in vino veteri, vt legimus apud Camer. hort. quo porrigines abluunt & sanant. Vtuntur etiam ad erysipelatis rubores compescendos, imprimis rubentibus Rosis, Imitati coloris similitudinem. Ego florum decocto fœliciter vtor in siccitate & ardore linguæ & faucium. Et quia in dictis floribus nullam agnosco adstrictionem, nondum intelligo, quo successu Io. Liebaut ad fluxum menstruorum nimium Maluæ roseæ flores præscribat.

In Liebaut nimer.

MALVA CRISPA.

Descriptio

Altitudo huic plantæ, licèt breuioris vitæ, quanta homini: *caule* crassiusculo, nonnihil angulofo, viridanti, glabro, rigido, aliquantùm concauo, & in ramos fisso: *folia* palmaribus & dodrantalibus pediculis, alterâ parte hirtis, alterâ glabris appensa, latitudine memorabili, breuibus pilis donata, non tantùm laciniata sunt, verùm etiam crebro flexu reflexùque per oram crispa: *flores* conferti, ad pediculorum, quæ folia sustinent, exortum, breuibus plerumque petiolis insident, haud maiores quàm Maluæ syluestris pumilæ seu prouolutæ, colore ex dilutissimo rubore albicante, ex quinque foliis compositi, calyce hirsuto, virescente, quinquepartito, in quo succedunt in orbem congesta *semina*, Maluæ iam dictæ: *radix* subest dodrantalis aut longior, alba, mediocriter crassa, sapore, vt & reliqua planta, glutinoso.

Color

Synon. Malua crispa

Lob. Obs. Malua crispa vulgi, &, vt etiam Pl. Icon. Malua cristatis oris. Dodon. Malua crispa. Tabern. icon. & Histor. Malua crispa, kraüß pappeln. Casp. Bauhin. phyt. Malua 4. siue folus crispis.

Malua laciniosa

Camer. hort. Malua crispa siue laciniosa Cordi, Arborescere videtur, quamuis tantùm sit planta semestris, de qua scribit hæc, Malua Oriente Sole hiat, Occidente clauditur. Pythagoras, vt refert Ælianus πρῶτον μαλάχης φύλλον ἱερώτατον [folium Maluæ esse sanctiss. dixit lib. 4. variæ hist.] nimirum quia mysteria sua in hoc olim scriptitabant sacerdotes. Gesn. hort. Malua crispa, Malua Romana quorundam: Althæa crispa & maior Ollingeri.

Malua Romana. Althæa crispa. Malua hortensis

Cordo in Diosc. Malua hortensis, Malua Romana: Malua sinuosâ crispitudine, Malua Dioscoridis. Hanc idem describit in hist. sub titulo Maluæ hortensis laciniosæ, cui Gesn. apposuit figuram inscriptione Maluæ hortensis crispæ.

Locus & tempus

Geneuæ mihi prouenit in horto, virens Octobri & Nouembri, postquam semen pertulit emortua, semine deciduo quotannis se propagat, ac è semine deciduo prouenientem ibi vidi hyemem perferre. Basileæ vidi in horto D. Dis Theodori Zvvinkeri, Montbelgardi in horto E. C. florentem vidi Iunio & Iulio.

Vires.

Maluæ crispæ magnam emolliendi vim præ aliis tribuit Camerarius.

MALVA ARBOREA.

Descriptio

Malua arborea *stipite* adolescit crasso, ligneo quaternûm aut quinûm cubitorum, perenni, *folia* amplissima, Maluæ repentis modo sinuata, sed lanuginosâ Altheæ mollitie, *flores* secundum stipitem Maluacei, parui.

Et hæc illa est Malua arborea, quam Rauvvolff. Halepi ab incolis veteri Arabico nomine *Haur* dici scribit, sub cuius gratiosa vmbra deambulare liceat. Idem meminit Maluæ arborescentis alterius

terius, qua Alceam arborescentem folio virente, inscriptis inscripsi.

Galenus nostro iudicio hanc ἀναδενδρομαλάχην vocauit, cuius verba ante recitauimus, vt & Plinii & Theophrasti.

Anadendromalache

Cæsalp. Malua quædam arborescens, & Anadendromalache Galeni.

Dendromalache

Camer. hort. Malua arborescens, δενδρομαλάχη interdum ad 8. vel 10. cubitos assurgens. Tum alibi in Italia, tum frequens in itinere quo itur Pisâ ad portum Liburni ab eodem aliquando inuenta.

Gesn. Malua arborea. In Append. Malua Arborescens. Dendromalache Galeni.

Matth. taxatur

Maluam quæ in aliquibus locis in Italia arborescit, nil aliud esse quàm satiuam cultorum mangonio in tantam magnitudinem assurgentem ignoranter sibi persuadet Matth. dũ dicit: Maluam quæ in arborem degenerat vidi Grignani ad Benaci ripas in quodam Monachorum cœnobio, vbi eorum otio & cultu tantam sibi asciuerat amplitudinem. Hæc ille. Ego verò facilè dederim alicubi Maluam arboream ita humilem esse, vt in altum se non attollat, sed culturâ deinde arborescat: verùm nunquam concesserim Maluam vulgarem siue magno, siue paruo flore arborescere: colant Glossatores & Patrocinatores Matthioli, videbunt quid impetrabunt: culturâ maior euadet & esui aptior: sed arborea nũquam fiet, nec etiam eundem florem nanciscetur; vt rectè etiam statuunt Lobelius & Pena.

Patroni Matth. not.

Locus & tempus.

Primò vidi Eslingæ apud insignem Pharmacopœum Volmarium: postea Monspelii in quibusdam hortis. Creuit mihi Geneuæ in horto: Basileæ Frater C. Bauhinus habuit in horto. Montbelgardi à me sata in horto E.C. primo anno creuit, ad altitudinem quinque cubitorum circiter: reposita, floruit sequenti anno: flores parui: aliquot annis durat, modò diligenter reponatur.

ALCEA VETERIBVS.

CAP. II.

Diosc. de Alcea.

QVæ inter se affinia sunt, quasi catenâ quadam meritò connectuntur, atque hinc Alcea & Althæa seu Bismalua de necessitate Maluarum tractationem quoque consequentur.

Alcæa igitur, authore Dioscoride, & hæc siluestris Maluæ species est, habens *folia* fissa, ad verbenacæ foliorum similitudinem: *caules* tres aut quatuor [foliorum plenos addit Plin.] qui corticem Cannabi similem habent: *florem* paruum Rosæ similem: radices albas, latas, quinque aut sex, cubitales, obliquas adiungit Plinius, qui eam nasci scribit in pingui solo, nec in sicco.

Radices, inquit Dioscorides, cum vino aut aqua potæ, dysentericis ruptisque medentur. Plinius: Vsus radicis ex vino vel aqua dysentericis, aluo citæ, ruptis, conuulsis. Et Alceæ radix collectiones discutit. Et paulò post, Spasticis, tremulis, opisthotonicis Alceæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit. Et, Alceæ siccæ farina torminibus pota cum vino resistit. Galenus Alceam in simplicium catalogo prætermisit. Paulus ex Dioscoride, Alceam siluestris Maluæ speciem esse dixit, quæ cum vino pota dysenterias & rosiones sanat, & magis ipsius radix. In hoc tamen Paulus à Dioscoride & Plinio dissidet, quod δήξεις, id est, rosiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id est, rupta, Diosc. & Plinius appellauere, vt fortasse ῥήξεις in Paulo, pro δήξεις legere oporteat.

Pauli lectio suspecta.

Paulus corrigitur

ALCEA VVLGARIS.

Descriptio

SEsquicubitalem & maiorem altitudinem vbi assequitur, est *caulibus* hirsutis, asperis, fungosa medulla farctis: *folia* Maluæ vulgaris surrectæ, maiora, ad pediculum vsque plerumque in tria, quinque, aut sex segmẽta diuisa, virentia, hirsuta: & ex eorũ alis, pediculis quadrantalib. hirsutis appẽduntur *flores* rosei speciosi, purpurascente carneove colore, quinque foliis striatis compositi, quorum medium occupat racemulus *apicum* albicantiũ: *semina* coniuncta compressi caseoli formam æmulantur, ceu vulgaris Maluæ: radix digitalis longa.

Cordo, Trago, Fuchs. Matth. Apollini, Lacunæ, Harchio, Lonic. (cui etiam Herba Simeonis, sed eius icon mala,) Dodon. gall. & Lat. in fol. vbi & speciei minoris meminit, & Cæsalp. *Alcea*.

Simeonis herba Lonic. not. Alcea.

Brunfels. Alcæa Dioscoridis, & Herba Simeonis dicitur: Ruellio, Rustica Althæa, vel Bismalea siluestris. Trago Alcea, siluestre Maluæ genus, Malua altera, Malua siluestris. Barbari Cauda Leonis, & Peristerion quorundam. Corn. Alcæa Officinarum & Herbar. Malua, & Malua siluest. species. Io. Agric. Vngarica herba, Theod. Dorsth. Dens Leonis, Hermanni Comitis à Nouenare Lagopoda Dioscoridis.

Alcea Diosc. Althæa rustica. Malua silu. Malua siluest. Cauda Leonis Peristerion. Malua officin. Herba Vngarica. Dens Leonis Lagopoda Diosc.

Alceam, inquit Matth. passim ferè in Italia, alii qui Bismaluam, alij Maluam syluestrem, nonnulli etiam Maluauiscum agreste nominant: Alcææ Galenum meminisse non reperio, nisi lib. 7. simplic. vocet Maluam syluestrem.

Bismalua. Malua silu. Maluauiscũ agreste.

Ait Cronemburg. de comp. med. Alceam Dioscoridis quosdam perperàm Maluam Theophrasti existimasse.

Error quorundam

Amat. in Diosc. Alcea, Herba Hungarica. Item cent. 2. curat. 53. Alcea, Malua Vngarica.

Herba Hũgarica.

Anguill. Cannabin syln. facit, ac dicit, Herbarij vocant Hungaricam, alii Alceam: quamvis autem non sit Alcea, conantur tamen demonstrare descriptionem conuenire.

Cæterùm, κανναβὶς ἀγρία siue Cannabis sylu. dicitur, quòd (vt Dodon. vult) ex cortice, Cannabino persimili, funes intorqueri queant.

Cannabis cur dicta

Lobel. & Pena in Adu. Vulgaris Alcea, & Malua syluestris. Lobel. Obs. & Icon. Plantar. Hort. Lusit. & Clus. hist. post. *Alcea vulgaris.*

Hist. Lugd. Alcea Matthioli : Alcea vulgaris Lobelij.

C. Bauh. Phyt. Alcea. 1. siue vulgaris maior.

Schvv. Maluam syluestrem, Alceam dictam scribit ἀπὸ τοῦ ἀλκῶ à colore, quòd firmiter dysenteriæ & ruptis medeatur, Rothe pappeln/ hertz leuchte.

Nomina linguarum

Ἀλκαία Græcis & Alcea Latinis. Germ. Sygmars wurtz/ Sigmunds wurtz/ Hochleuchten/ wilde pappeln/ Schvv. augen pappeln/ Brunfelf. feltrtz Cordo, vulgò Herba Simeonis, Belg. Sigmartz cruyt. Gall. *Bimaulue* vel *Guimauue sauuage.* Ital. *Bismalua, Malua siluatica, Maluauisco saluatico, Buon vischio.* Hisp. *Malua montesina,* & *Malua di Vngria.* Boh. Pelrysß lowen Zan.

Locus & tempus

Alcea vulgò prouenit Montbelgardi extra muros horti Illust. E. C. & prope pagum *Nommai* in Comitatu Montbelgardensi, inter pontem *Vauiaucourt*, & *Dampierre* florens Iulio; copiosè circa *Matthai* Castellum: Mihi visa est etiam Monpelij ac Geneuæ. In Ducatu VVirtembergico ad fontem Admirabilem florens Augusto mense.

Ruri notam dicit Schvv. incultis campestribus, agrorum, scrobiúmque marginibus, iuxta vias sepes, & semitas; floret Iunio & Augusto.

Vires.

Ex emplasticorum medicamentorum numero esse Alceam, & folia quæ glutinosum quid ac lentum habent, & etiam radix ipsa, quæ glutinosa, dulcis & modicè adstringens apparet gustantibus, abundè monstrant. Hinc satis constat Alceam citra insignem, tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Celebratur ad caliginem oculorum ab empiricis, vt non desint qui credant radicem Alceæ, è collo suspensam aciem oculorum supra modum acuere, & tueri posse. Et hinc fortè nomen indeptum germanicum Hochleuchten: Syluestre Maluæ genus, quam Alceam vocari Tragus dixit, si herbæ & radicis vino vel aquà decoctum bibatur, torminibus intestinorum remedio est, ruptis & conuulsis conducit, & opitulatur. Breuiter, Malua Romana, Alcea, Malua vulgaris, & Ibiscus, omnibus calidis doloribus totius corporis apprimè conducunt.

Caligo oculorum

Inflammationes.

ALTHÆA SIVE BISMALVA.
CAP. III.

Descriptio

Ex Maluarum familia prærogatiuam tulit Althæa, vtilitatis multiplicis nomine commendatior, *radicibus* multis nixa, benè habitis, albis, mucagine lentâ, quam mansu maceratione ue deponunt, turgidis: *caules* bicubitales & proceriores, teretes, tenues, hirsuti, angusto tubulo peruij: in quibus *folia* alternata Maluæ vulgaris, longiora, sinuosa, serrata, mollicello tomento incana, ex alis *flores* proferunt, Maluæ vulgaris surrectæ, colore albo tantillùm ad carneum declinante, quinque foliis constantes, in quorum medio *stylus* 4. apicibus purpurantibus & obsoletis floridus erigitur: *semen* pastilli compressi rit u vt in vulgari relinquitur.

Althæa Dioscoridis.

Dioscorides Althææ folia tribuit, vt Cyclamino rotũda, lanugine canescentia: florem roseum: bicubitalem caulẽ: radicem lentam, intus albam.

Hibiscus Theoph. Plin.

Theoph. de Hibisco inquit: Folio Maluæ, maiori tamen, pilosiorique: caulibus mollibus gustu Maluæ: flore melino: fructu Maluæ: radice fibrosâ, albâ.

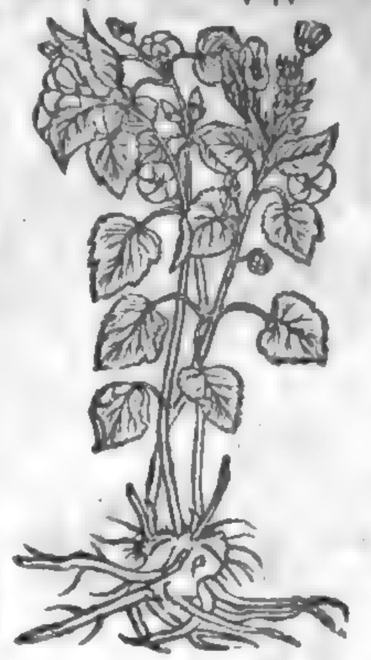
Maluæ silu. Plinio.

E syluestribus (Maluis,) inquit Plinius, cui grande folium, & radices albæ, Althæa vocatur.

Synonyma vt & alia nonnulla in appendice huius libri tradentur.

Nomina linguarum

Græcis Ἀλθαία μαλάχη & ἀγρία ἀλθαία μαλάχη dicitur: Arabibus, *Chitini, Chatmi, Chalthimie, & Rosa Zamini*: Germ. Ibisch Eybisch/ heylwertz, Stozckwürtz & Sammetpappeln. Belg. witte hüeust/ vnnde witte Malüe: Gall. *Guimaulue*, quòd glutinosa sit Malua: Ital. *Maluauisco*: Hisp. *Hierua cannamera & Marmuic*: Angl. Märsche Mallow: Boh. wysoky Slez: Hung. Feyer Malua/ h. e. alba Malua & Mazola.

Locus & tempus

Copiosa nũc est Montbelgardi prorumpens Maio, florens Iunio, in Horto E.C. nostra opera, habetur etiam in aliis. Monspelii obseruaui spontè prouenientem prope mare: Basileæ, Geneuæ & Lugduni in hortis. Nascitur locis vliginosis & pinguibus, humentibus, & palustribus pratis, & in fossis. Floret Iulio & Augusto mense.

Vires

Vulnera. Strumæ.

Multiplicem eius in medendo vsum ac vtilitatem declarat Dioscor. his verbis: Decocta Althæa in vino aut aqua mulsa, aut per se pota efficax est contra vulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, contusiones sedis, inflationes, neruorum rigores: siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, vt dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinàve, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præclusionésque in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vuluæ, reliquiasque à partu extrahit. Decoctæ succus ex vino potus succurrit vrinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis.

Vuluæ.

Plinius Maluarum vsum Medicum (de quo iam diximus) fusiùs persecutus, tandem addit, Althææ in omnibus supradictis efficacior radix, præcipuè conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & parotidas & mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta, quàmlibet perniciosæ tussi medetur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit: & ipsam vulneribus cum melle & urina, item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem quò recentior. *Hæc Plinius*, quorum quædam etiam Dioscorides habet. Verùm quod aquam radic

Althæ

Althææ addensari atque lactescere dixit, id iam ex Dioscoride atque Theophrasto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius an lactescere rectè in Plinio legatur, & non potiùs lentescere, aut coalescere. Idem Plin. qui illa de Althæa prodidit seorsum aliquot locis de Ibisco, vt ab Althæa diuerso scripsit. Hibiscum, inquit, à pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Et Pastinacæ simile Hibiscum, quod Molochen agriam vocant, & Aristolochiam, vlceribus cartilaginis, & ossibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum soluunt, serpentes abigunt. Apum, vesparum, crabronum ictibus, illita medentur. Et mox, Celsus & podagris, quæ sine tumore sunt, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet. Et medetur lichenibus Hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Qua in re Plinio apertè restagantur Dioscorides & Galenus, cæterique Græci, qui Althæam Ibiscum siue Ebiscum vocauerunt. Sic enim Galenus. Ebiscus siue Althæa, est autem Malua agrestis, facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmonem leuandi, mitigandi, concoquendi difficiles coctu abscessus. Radix porrò eius & semen cætera quidē pari foliis modo agunt, verùm tenuiorum partiū, magisque ex siccatoriam, adhæc magis extersoriam facultatem, ostendunt, vt & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dysenteriam, diarrhœam, & sanguinis reiectionem aptum est, nempe cùm adstringentem quandam facultatem habeat. Et de Maluis agens. Huius generis est & ea quæ Dendromalache nominatur: sed efficacissima prædictarum in digerendo, appellatur etiam Althæa.

Moloche Agria. Aristolochia. Lichenes. Plinius Diosc. & Galeno contrarius. Dendromalache. Althæa.

Aquâ destillatâ Althææ erosiones intestinorum ex dysenteria, aliasue choleræ caussâ profectas persanat, Tragus: asthmaticis propinatur vtiliter: Radix minutim concisa, inque lacte aut aqua decocta, quousque in pultem euadat, & emplastri ritu imposita emollit, & maturat quæcunque vlcera, quæ spontè sua suboriuntur, quale id est quod in manibus sæpenumerò nascitur, & à Germanis Das Nietel nuncupatur, nec non alia huic similia, quacunque corporis parte oriantur. Oleum ex foliis Althææ compositum, omnes apum & vesparum aculeatos ictus persanat, illitu. Idem possunt folia per se. Semen in puluerem redactum & cum rore, qui Maio mense excipitur, temperatum, vitiligines & maculas faciei emendat. Radix aut semen in aceto decocta ac calida in ore retenta, dolori dentium auxiliatur: proinde apud Medicos equarios magni nominis & vsus est hæc radix. Hæc ille. Tumores duri si sint minores tolli tradit Saxonia imposita radice Althææ maceratâ in aqua ardenti, aut Oxymellite.

Aqua. Radix. Vlcera. Oleum. Semen. Tumores.

ALTHÆA PROFVNDE SERRATO siue dentato folio.

Descriptio

NOmine Althææ Thuringiacæ accepi Basileæ à Richnero Althæam [de qua iam habebam portionem nomine Althææ Thuringiacæ Camerarii, ni fallor, inter Cherlerianas Basilea asportatas] *folio* molli, hirsuto, vulgaris æmulo, pulchrè tamen laciniato, profundè & tenuiter serrato: *flore* maiusculo, rubente, stilo apicibus ornato purpureis vel nigricantibus.

An Clusio Pannon. Althæa laciniato folio sitie tertia: & Hist. post. Althæa Pannonica 4. cuius folia sunt incana & mollia, in tres lacinias maiores diuisa: flores etiam paulò minores [quā in Pannonica] Belgicæ floribus magnitudine respondentes; sed colore differentes, nempe qui toti carnei sunt siue incarnati, multis intus staminibus nigricantibus: cæterà vulgari similia: gaudens humilis (in Pānonia) locis & secundum riuulos sitis, florensque Iulio.

Cas. Bauh. Phyt. Althæa tertia, siue laciniato folio, tertia Clusio.

ALTHÆA FLORE GRANDI ALCEÆ, Thuringiaca Camerario.

DE hac Althæa flore grandi Alceæ, scit, vt in iconibus ab ipso inscribitur. Althæa Thuringiaca, dubitat Camer. hort. an altera sit fortassis, aut tertia ex Pannonicis Caroli Clusii? Sed dubii sumus & nos, relinquimusque aliis liberum certiora perquirere. An igitur Clusii Althæa Pannonica 2. seu Altheæ aliud genus, quod licèt foliis totaque reliqua facie cū vulgari conueniat, maiusculos tamen flores habere videtur? An verò Althæa Pannon. 3. vel tertium Althææ genus, de quo sub præcedente diximus?

An Althæa 2. aut 3. Clusii.

Cas. Bauh. Phyt. Althæa 2. siue flore maiore. Althæa altera Clusii. Althæa Thuringiaca Camer. Hanc D. Doldius Norimbergâ misit: ac similem Monspelio à Io. Henrico Cherlero habemus.

ALTHEÆ SPECIES VVLGARI similis.

Descriptio

ALthæa Pannonica tertia Clusii hist. post. forma non valdè dissimilis Pannonicæ 2. (siue flore grandi,) sola in floribus differentiâ, qui minores sunt, vulgaris tamen floribus aliquantulùm maiores:

ALTHÆA ARBORESCENS

Deſcriptio

IN arbuſculæ proceritatem excreſcit Althæa, ob id arboreſcens dicta, *ſtipitibus* lignoſis firmis, cortice tomentoſo veſtitis: *folia* Maluarum minorum magnitudine, aliàs leuiter ſinuata, aliàs Althææ modo, in nonnihil oblongas lacinias cæſa, candicantia, lanuginoſa, pediculo ſatis longo, villoſo, nixa: ex quorum alis exoriuntur *flores* Maluæ vulgatioris ſurrectæ pares, purpuraſcentibus vnguibus & ad radicem hirſutis, folioſo hirſuto calyce, in quo poſtea orbiculus circumactorum *ſeminum* nigricantium pellicula alba contectorum ſuccreſcit.

Synon. *Althæa frutex Cluſii*

Lobel. Obſ. Althæam arboreſcentem, ſeu Althæam fruticem Cluſii eandem ſanè exiſtimat, cum Althæa arboreſcente in Aduerſariis deſcripta. Cluſius autem ſuam Althæam fruticem 1. ſeu Althæam fruticantem, à Lobelii Althæa arborea differre ſcribit, ac ait. Quam Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Mechliniæ ſemine peregrè miſſo prouenit, ſtolonibus ſingulis annis Hyeme marceſcentibus, &c. Aſt ſemen quod miſſum Cluſio, non fuit Althææ arboreæ Lobelii, ei enim ſtolones non pereunt Hyeme. Ea de qua loquitur Cluſius eſt Alcea Cannabina. Scio ipſum perſeuerare in ſua opinione & Cannabinam ſuam ab ea ſeparare, quam Lobelius putat arboream: an benè iudicent alii, de Cannabina plura ſub Alcea.

Lob. notatur

Alcea cannabina. Cluſius reprehenditur

Idem rurſus Lobel. in Icon. plant. diuerſas ſtatuere videtur, ſiquidem eas ſeparat, ac ſub diuerſis titulis ſculptas proponit. Nunc enim Althæam arborem Olbiæ in Gallo-prouincia: nunc fruticem Cluſii, vocat.

Conſuluit ſibi hac in parte Compilator Hiſt. Lugd. qui Cluſii Althæam fruticem 1. & Penæ & Lob. Althæam arboream, eádem tabellâ comprehendit, ac Althæam lignoſam Dalechampii cognominat.

C. B. not.

Contrà, ſed malè Caſp. Bauh. Phyt. Althæam 4. ſiue fruteſcentem folio rotundiore incano: Althæam fruticem Cluſii & Lobel. in Obſeru. Althæam lignoſam Dalechampii, ab Althæa ſua 5. ſiue Althæâ arboreſcente folio acuto, Althæâ arboreâ Olbiæ Aduerſ. ſeparat, ac dicit: Hanc licèt Lobelius cum præcedente eandem faciat, diuerſa tamen eſt: vtramque habemus: huius enim flores minores, folia etiam non vt præcedentis mollia nec rotunda, ſed acuminata &c. quod ex figura facilè eſt colligere. *Sed ſi* C. Bauh. figuram Lobelii in Aduerſariis diligentiùs conſideraſſet, deprehendiſſet vtique eam non eſſe bonam, ſicuti plures minùs bonas habet. Sunt nobis rami ab ipſo Lobelio dono dati nomine Althææ lignoſæ propè Hieres ad inſtam arborem prouenientis, in quibus folia ſuperiora in tres partes acutas diuiſa, in cæteris non differentia: mihi data etiam per Valetandum Dourez, & ea, quam hactenus obſeruaui, ita vt mihi perſuadeā, ac cum ipſo Lobelio, cui potiùs credendum ſe interpretanti, eandem Lob. in Aduerſ. & Cluſii: variare autem arboream Althæam etiam in eadem planta vt faciunt cæteræ Altheæ ac Maluæ. Flores in pictura Aduerſ. ex ſicca planta malè picti ſatis demonſtrant non minores fuiſſe, quàm in Cluſii figura: nec etiam ſi rami ex planta quæ in Prouincia proueniſſet paulò minores haberet flores, ac folia minùs mollia, ſed paulò rigidiora, hoc faceret differentiam: vidimus quotidie quantùm immutentur apud nos plantæ, quorum ſemina ex calidioribus regionibus delata: anni quoque tēpus facit mutationem.

Aliquando recepi Lutetiâ à Domino Raſſe ſemen cum hac inſcriptione: Althæa frutex, ex quo aſſeres magni ex Oriente flore rubro: fortè floris color, præter magnitudinem aliud genus à præcedenti denotat.

Taberna. not.

Tabernæ Hiſt. & Ic. in quibus mutata eſt nonnihil prior icon, vnius plantæ, Althææ arboreſcentis Lobelii, & Altheæ arboreſcentis Cluſii, duas habet figuras, cùm tamen vnica ſuffeciſſet.

Locus & Tempus.

Collegi Stutgardiæ in horto menſe Nouembri ſemina, quæ Montbelgardi in horto Ill. E.C. ſata, ex quibus excreuerat ad altitudinem duorum hominum pulchra ſanè arbor quæ hieme domo tecta conſeruatur, & folia retinet, & denuò Maio floret. Eam etiam vidi Pfortzemi D. Grüningeri in horto pharmacopœi. Baſileæ apud Dominum Zvvingerum: Lutetiæ in horto Robini noſtri. Quibuſdam in locis, teſte Lobelio, & feruidiore cœlo [quale in maritimis Gallo-prouinciæ ad Olbiam] prouentu tanto fruticat, vt ad ſepes conſtituendas ſatis ſit. Tantùm iuxta vrbem Horiuelam extremis limitibus Valentini regni Murciano finitimi obſeruauit Cluſius, Martio florentem, an verò perpetuā eſſet fronde, cùm Hiſpanicarum ſtirpium hiſtoriam ſcripſit, ignorauit. Multis autem pòſt annis, ex ea ſtirpe, quæ à Ioh. de Caſabona miſſa Francofurti ad Mœnum nata eſt, deprehendit plantam folia non abiicere niſi aliis nouis enatis, vt plæræque ſtirpes perpetuā frōde virentes facere ſolent. Frigidioribus etiam locis hyemem perfert.

ALTHÆÆ SPECIES, QVIBVSDAM ARborea altera, vel Bryoniæ folio.

ANno 1601. prouenit nobis in horto Montbelg. foliis rotundis quæ repoſita hiemem pertulit & excreuit anno 1602. ad altitudinem hominis, foliis & floribus paulò minoribus: caule ex viriditate lucēte: ramis veluti farina aſperſis, quibuſdam ex ſuperioribus foliis ſubtùs magis candicantibus, quibuſdam

quibusdam longiusculis sine laciniis.

Anno etiam 1602. verno tempore sata, ad altitudinem penè cubiti excreuit, cui folia ex longis pediculis rotunda, coloris Althææ, inferna parte candidiore, caulis tomento candidus.

An Althæa frutex Clusii? De hac fortè Clusius hæc scribit. Nata forsitan hæc planta [Althæa frutex 3.] semine, quali me donabat superiore anno Ioseph. à Casabona, Althææ arboris duorum generum appellatione, recens ab ipso in Creta insula collecto. Vni ex amicis quibus communicabam, prouenit planta, quæ sequente anno, valdè adoleuit: nam ramos protulit bicubitales, cortice viridi tectos, cui inspersa est plurima incana lanugo, seu potiùs tomentum, vt in priore quod descripsi genere: folia etiam habet incana, angulosa, & per oras dentata, illis tamen maiora: flores minores, Althææ vulgaris florum magnitudinem vix superantes, quinque foliis cōstantes, instar reliquarum Maluarum, coloris rubri valdè diluti, & ad carneum (si ita vocare licet) inclinantis, multis staminibus ex albo pallescentibus, in oblongiusculo & crassiusculo stilo nascentibus, & vmbilicum occupantibus: floribus defluentibus succedunt plana capita, vt in vulgari Malua, semen in orbem serie quadam distributum continentia.

Synon. Camer. hort. An Camer. Hort. Althæa arborescens, vel potiùs fruticosa perennis planta, alia ab Hispanica Clusii, & fortassis eadem cum Prouinciali Penæ, sed non exquisitè picta. *Ego* Hispanicam Clusii & Penæ eandem puto, diuersam ab hac, nec hanc etiam ad Tabernæmontani arborescentem refero, sub cuius inscriptione eam anno 1595. Heidelbergæ communicatam memini.

C. Bauh. phyt. Althæa 6. siue fruticans foliis Bryoniæ perennis. Ramum ex horto Domini Camerarii ad nos misit, inquit is, Doctor Doldius arborescentis semperuirentis nomine, cuius etiam fit mentio in horto Camerarii p. 12. Altheæ arborescentis nomine: at ne quis censeat eandem cum Althea arborem Olbiæ Lobelii.

Locus & tempus. Mihi missum semen per Dominum Christophorum Schvvartz Stutgardiâ inter semina quæ pro Creticis miserat: Dominus Casabona idem mihi transmisit, cui titulus erat, Althæa arborea 2. ex Candia, foliis ad satis amplam magnitudinem excrescentibus. Argentinæ vidi in horto D. Friderici Meier florentem Septembri, Montbelgardi in horto Ill. E.C. prouenit, & reposita sequenti anno floruit Augusto, Septembri, & Octobri, sed semen non maturuit propter Aestatis & Autumni pluuiosam constitutionem.

ALTHÆA SIDA DICTA QVIBVSDAM.

Descriptio. Sidæ nomine planta folium habet circumscriptione Abutili putati, ex rotundo in acutum mucronem desinens, delicatum, molle, villosum, & per ambitum serratum. Flos magnus Maluæ roseæ florem æquat, oblongus in sicca planta, staminibus in medio longis, colore præditus, vt volunt Aduersaria, purpureo, saturatiore quàm Pæoniæ aut Maluæ satiuæ, aut Cytini, iuxta & in summis *cauliculis* visuntur tempore vindemiarum vtriculi rotundi, oblongi, phæo, vel pullo colore, Aristolochiæ effigie, prægnantes Smyrnii semine, aut Milii colore & magnitudine. Radix hortensis Maluæ: *caulis* cubitorum duorum.

Synon. Dodon. Lat. in folio, Althea 2. Altheæ peregrina quædam species apud Belgas tantùm hortensis: fructu tuberoso, rotundâ ferè ac globosâ, quinquangulari tamen specie: radice quali Althea. Nonnulli, inquit, Sidam esse volunt. Sed quia Sida aquatilis est stirps, capite quàm papaueris maiore, vt Theophr. testatur lib. 4. ideò Sida Theophrasti ad Nymphæam referenda. *Sida non est.*

Althæa palustris. Lob. & Pena Adu. Althæa palustris Cytini flore, Sida Theophrast. existimata. Obseru. Althæa palustris Cytini flore. Et: Althæa hortensis Dodon. Sidæ Theophrasti propior palustris planta. Ic. Plant. Althæa palustris Cytini flore, Aristolochiæ vtriculis.

Lobelius taxatur. Figura Lobelii nullam plantæ quam hic tradidimus partem benè exprimit, Lobelium tamen intelligere plantam de qua agimus satis apparet, cùm ait, Althæam esse hortensem Dodon. apud quem figura mihi placet.

Tabernæm. Nec meliorem Lobelio Tabern. Icon. & Hist. nomine Altheæ palustris, Wasser Eibisch/ exhibet.

Casp. Bauh. phyt. Althæa 7. siue palustris. Sida Theophrasti maior Bembi.

Locus. Nobis prouenit in horto Ill. E.C. Montbelgardi: verùm non floruit: aliquot annis reposita durauit, quotannis caulibus exsiccatis.

ALCEA ARBORESCENS GLABRA; Ketmia dicta.

Descriptio. Fruticis modo assurgit, *stolonibus* lignosis, cortice nigricante obductis, quali etiam vestiti rami, in quos stolones diuiduntur: his nullo ordine distributa adnascuntur *folia*, angulosa, in paucas lacinias dissecta, in ambitu serrata, supernè admodum viridia, infernè quodammodò pallescētia: summis ramis innascuntur *flores* Rosæ instar ampli, elegantes, quinque foliis constantes, albis, quę multis purpureis venis prædita sunt: vngues purpura floridiore, quam in

Sabdarifæ flore, si inspecti: ex vmbilico prodeunt multa *stamina* flaua, & stilus albus multifidus. *Semen* non vidimus. *Radix* crassa, longa, intus, vt & caulis albicans.

Synonyma. Camer. hort. Alcea arborescens, cuius duplicem inter icones figuram habet eodem nomine, ac eius Rauvvolfium meminisse dicit in suo itiner. nomine, Maluę arborescentis. Ego autem huc non refero Maluam arboream Rauvvolfii, sed ad veram Maluam.

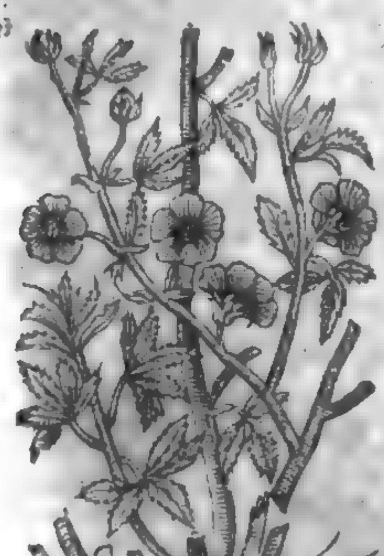
Sida minor. C.Bauh. Phyt. Althæa palustris septimæ altera; flore minore cæruleo &c. Eidem Alcea 3. siue arborea. Alcea arborescens Camerarii, quorundam Ketmia Syrorum dicti. Item: Alcea 7. siue Syriaca Lutetiâ habita à Robinis. Hæ mihi vna planta non tres, donec demonstretur discrimen.

Impei. *Chetmio* planta Syriacè dicta species Alceæ fruticosa, quæ in Syria colitur ad oculorum oblectationem. Chetmio planta Syriaca & Cretica species Alceæ arborescentis. Clus. Althæa frutex 2. Ratum & elegans, seu tertium Althææ fruticantis genus.

Locus & Tempus. Pulchram hancce plantam primùm vidi Lutetiæ in horto Ioh. Robini hortulani regii. Postea nomine Ketmiæ in horto D. Frid. Meyer Argentinæ. Vidi in horto D. Iacobi Zvvingeri Basileæ: ac eius ramum habeo cui Frater Casp. Bauhinus ascripsit nomen *Ketmia* & *Sida* minoris Theophr. fiembo.

Sida minor.

ALCEA PENTAPHYLLI FOLIO vel Cannabina.

Descriptio. HErba hæc hominis altitudinē excedens, *coliculis* est asperis lentis, in plures ramulos diuisis: *folia* Cannabinis satis similia, ex pediculis breuioribus, in tres partes secta longas, mediam longissimam, reliquas vtrinque breuiores, quæ sæpè iterum in minores subdiuiduntur: sic non tantùm tripartita, sed modò quinquepartita, diuersimodè crenata, hirsuta, nigricantia, minùs aspera Cannabinis, sapore viscido: *flores* interdum singuli, interdum bini ex longis pediculis vel ramulorum potiùs extremitatibus, Alceę vulgari similes, minores tamen, quibus excidentibus succedunt *capitula*, qualia in Malua vel Alcea, parua, foliolis obuoluta, in quibus *semina* Maluæ crispæ, nigra: *Radix* perpetua, cuius pars vna maior, aliæ minores, extrà & intùs alba, gustu admodum viscido.

Synonyma. Quamuis Alceæ alteri satis conueniat Alceæ descriptio apud Diosc. & Plinium, magis tamen videtur Cæsalpino conuenire Cannabis syluestris.

Cannabis silu. Camer. hort. Alcea Cannabina, secundum nonnullos Cannabis silu. Diosc.

Alcea cannabina. Lob. & Penæ Aduers. & Icon. Plant. Alcea fruticosior Pentaphylli folio.

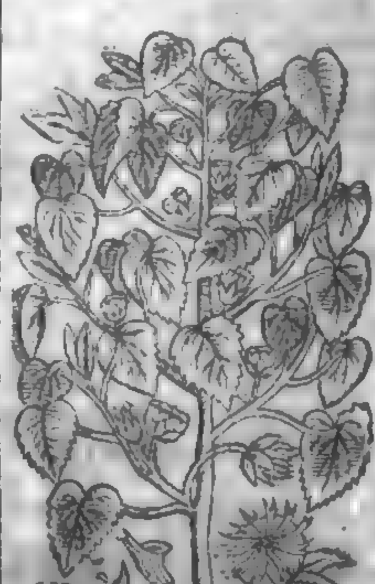
Alc. Pentaphylli fol. C.Bauh. Phyt. Alcea 6. siue Cannabina, Cannabis silv. Dioscoridis.

Althæa arborea Lobelii Clusio. De hac Clus. in Hisp. & Hist. post. in fol. scribit, nomine Althææ arboreæ Lobelii. Quam doctiss. inquit, Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Machliniæ nata semine peregrè misso, feliciter prouenit, atque ex radice crassâ lentâque, qualis in Althæa vulgari, duriore tamen & quodammodò lignosa summâ parte, aliquot stolones protulit humanæ proceritatis, qui aduentente brumâ marcescebant, singulis deinde annis nouo vere plures protrudebant: flores Augusto demum producentes, semen Septembri: quo à ventis excusso & deciduo, aliæ etiam stirpes spontè renascebantur. Quod verò non sit Lobelii Althæa, quod sibi falsò persuadet Clusius, vel ex eo manifestum fit, quòd in Lob. Althæa stolones non marcescũt, nisi tota plãta simul pereat. Et licèt ab hac Alceam fruticosam cannabino folio capite sequenti separet; ei tamen assentiri non possum, quamuis quod de flore maiore scribit nostræ plantę non conueniat. Cæterùm Icon, quàm proponit Clusius, est eadem cum icone Cannabinę Alceę Lobelii.

Clus. tanatur.

Locus & tempus. Nata mihi est in horto Ill. E.C. Montbelgardi, ex semine Patauio à Cl. viro D. Iac. Antonio Cortuso misso, nomine Cannabis syluest. quorũdam: addente, nec Altheam, nec Alceam esse. Semen maturat Augusto & Septembri, quo tempore florentem adhuc obseruaui. Missum est & eius semen Stutgardiâ nomine Alceę Venetę. Primùm autem visa mihi est in horto D. Cortusi.

ALTHÆA THEOPHR. FLORE LVTEO, quibusdam Abutilon.

Descriptio. CVm Althęa vulgari de mollitie palmã certat, quod *Abutilon* vocãt, *radice* paruâ, albâ, fibris aliquot adnatis donatâ, subdulci: *caulis* foris tomento molli totus est obsitus, pingue quid attrectantis manibus allinens, incanus: cortici, qui facilè deliberatur, subest lignum Saligni instar, candidum & durum, medullam succulentam viridem continens: ex caule *folia* nullo ordine nascuntur, pediculis palmaribus, & minùs lata, circinatæ rotunditatis, nisi in mucronem acutiorem desinerent, lanugine incanâ & insigniter molli obducta: ex horum alis rami producuntur: indidem *flores* itidem prodeunt, Caryophyllatę aquaticæ, intensè crocei, striati, è quinque foliis compositi, medium occupante apiculorum

apiculorum luteorum glomere: totum verò florem complectuntur quinque folia incana, lanuginosa. Succedunt tomentosa *capitula* Iuglande paulò minora, suprema parte plana ferè, ex decem aut duodecim folliculis latiusculis, compressis, in mucronem acutum desinentibus, in orbem iuxta positis. In quibus *semina* semicircularia ferè, compressa, fusca, medullâ albâ, dulci.

Synon.

Camer. hort. Abutilon, Malua Italica lutea, Welsch gelbe pappeln/ Althæa Theoph. nonnullorum.

Abutilon. Malua siue Althæa lutea. Ibiscus Theoph. Matth. non.

Quærunt Lobelii Obs. Althæa floribus luteis an Theophr. Ibiscus, & Auic. Abutilon? Idem Aduers. rogant & tamen æquè tutò Ibiscum vel Althæam Theophr. profitentur atque Altheæ speciem, aiuntque Senensem foliaceum Abutili inuolucrum Sidæ appinxisse & Abutilon putauisse. Ic Plant. Althæa luteis floribus.

Nunquam vidit Matth olus Althæam flore luteo. Demonstratur hæc planta, quam volunt aliqui Althæam Theophr. quia flores luteos producat, alii volunt Abutilon Auicennæ. Sed cùm

Matth. err.

nec vni, nec alteri respondeat, eorum opinioni assentiri non potest. Idem Matthiolus picturam habet nomine Altheæ luteæ siue Abutili Auicennæ, plantæ sibi nunquam visæ nec aliis. Althæa lutea, quæ vocari solet Abutilon, non habet magnos flores, quales appingit sed paruos.

Dod. lapsus. Althæa Theoph. non est.

Abutilon vocat & inscribit Dodonæus, nec repugnare vult ei quod Auicenna, simile Cucurbitæ (sc. folio) esse scribit, sed fallitur. Videri ait præterea nonnullis Altheam esse illam, cui Theophrastus florem tribuat melini siue lutei coloris. Nam vulgò Altheæ non luteum, sed albidum esse florem. Sed posse Theophrasti exemplar, quod multis locis vitiosum, & hiatus multos habet, & hoc loco mendo non carere: quamobrem non facilè fuerit hanc Theophrasti Altæam affirmare, præsertim cùm tantùm lentoris etiam Althææ radici Theophrastus tribuere videatur, vt aquam condensare queat si trita huic iniiciatur, quod vulgaris Althææ radix omninò potest: Abutili verò putati minimè.

Tabern. reprehend.

Gesn. hort. Maluauel potiùs Althææ Theophr. Abutilon. Taber. Ic. & Hist. dicitur Malua Theophrasti, Sammet pappeln/ quæ tamen nomina meliùs conuenirent Maluæ arboreæ. *Miror* si viderit Theod. hanc plantam, cur non annotet habere florem luteum: figura eius etiam non placet.

Dodonæus plantam apud H. Lugd. secundo loco nomine Althææ Theophrasti depictam, Althæam seu Ibiscum Theophrasti esse arbitratur, & Abutilon Auic. Eandem pro Ibisco vel Althæa

Hist. Lugd. notat.

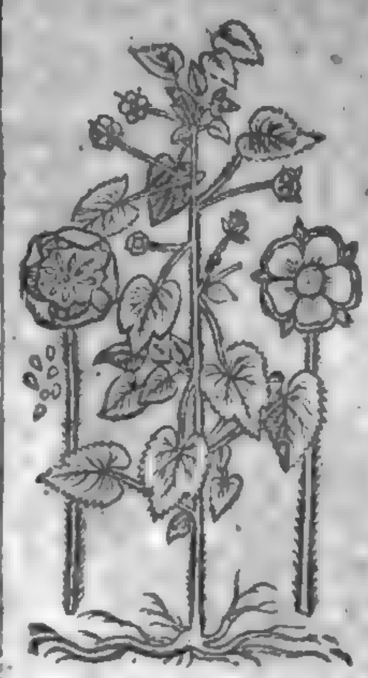
Theophr. descripsit Pena, pinxit Lobelius. Matthiolus eandem ostendit. Sed neque Althæam alteram Theophrasti, neque Auicennæ Abutilon esse arbitratur. Historia, nullâ ratione aliorum opinionem refellens. Ea autem Malam & bonam habet figuram: Bonam nomine Altheæ Theoph. malam titulo, Altheæ alterius Matthioli.

C.Bauh. Phyt. Althæa 8. siue Theophr. flore luteo.

Locus & tempus.

Althæa flore luteo fœliciter mihi prouenit Montbelgardi in Horto E. C. ea hiemé non fert, interdum semen non maturescit, est annua planta quæ non diu durat. Geneuæ in horto durauit ad Nouembrem, deinde gelu confecta. Basileæ vidi in hortis, vt Di. Theod. Zvvinckeri florentem adhuc Septembri, habebam Lugd. in horto. Frater meus Caspar Bauh. mihi misit, ac ascripsit se obseruasse excrescentem ad duos cubitos inter Ferrariam & Bononiam. Abutilon Dodonæi, peregrinum Belgio est, nec alibi quàm in hortis conspicuum olim fuit. Solet sub finem æstatis florere, quod erat Martio aut Aprili satum.

ABVTILON INDICVM.

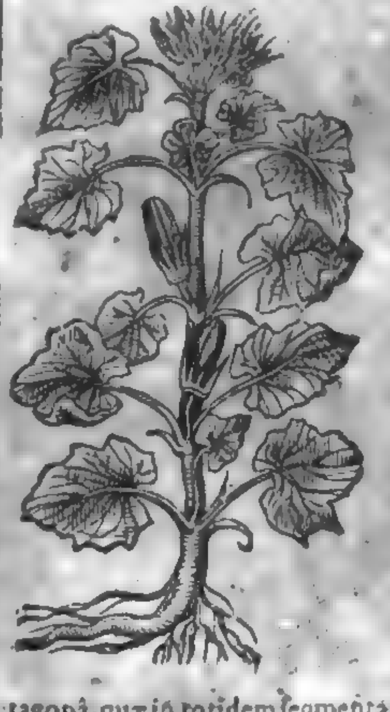

Descriptio

LEonhardus Doldius humanissimus atque Doctissimus Medicus Norinbergêsis, & in stirpium cognitione apprimè versatus, Abutili Indici descriptionem communicauit talem, visi à se genuisque depicti coloribus. *Flore* est pallido, subcandido, siue medio luteo, pediculo nixo subhirsuto, sicut & nouella folia ac caulis, non tamen eius ad tactum mollitiei quâ vulgò notum Abutilon Italicum. Pediculi in fibras diuulsi foliis venulas sparsas subministrant spiceas in auersa parte *folio* existente pallidiore, interna verò saturatiùs virente. *Caulis* punes internodia subrufescens. *Florem* excipit folliculus subniger stellatum compactus: *semen* quoque continens nigrum: Exterius inuolucrum ex viridi flauescens. *Radix* pallida, fibrosa. Anno elapso è semine mihi prodiit antiquo, verùm ad frugem non peruenit.

Camer. hort. Abutilon Indicum potest ad Althæas referri.

BAMIA.

Descriptio

BAmiæ lata sunt *folia*, ferè Maluæ roseæ, in tres potissimas lacinias primò minùs profundas altè serratas, diuisa: palmaribus pediculis nixa: ex quorum alis *flores* erumpūt, subsequente *siliqua* secundum caulem rectâ surrectâ, trium ferè vnciarum longitudine, in turbinem fastigiatâ, hirtis pilis obsitâ, pentagonâ, quæ in totidem segmenta dissilit: è quorū vniuscuiusque medio secundum longitudinem

intergerinus paries enascitur, vnum vtrinque versum annexum habens *seminum* Orobo minorum, rotundorum, cortice crassiusculo, nigro, crispo: pulpa, alba dulci: basin siliquæ committit cauli pediculus crassus, teres, semunciâ longior.

Descriptio — Planta ipsa, scribente Alpino (si eandem intelligit nobiscum) ad Altheæ magnitudinem crescit, foliis floribusque Maluæ, aureis tamen, à quibus fructus fiunt similes quibusdam paruulis Cucumeribus, qui semina parua, subnigra, rotunda continent. Lobel. teretia, rotunda, pulla, Erui aut Orobi paria.

Synonyma — Lobel. & Pena Adu. Exotica Maluacea, Bamia Ebeu quorundam. Hæc tametsi facie sit Maluæ, sed arboreæ nondū adultæ: nempe folio crassiore, rotundiore, minusque sinuato, & magis ad Sidam accedente, tamen incertum adhuc sitne Maluaceo generi accensenda.

Sabdariffa — H. Lugd. Sabdariffa alia.

Bammia — Prosp. Alpin. Bammia, cuius descriptio breuis & imperfecta videtur respondere nostræ Bamiæ: in icone tamen eius folia non sunt laciniata vt in nostra.

Alcea Indica rotundiore folio — C. Bauh. Phyt. Alcea 11. siue Indica rotundiore folio, paruo flore, foliis aliquando in profundiores lacinias sectis, quàm figura Alpini proponat.

Tempus — Accepi ab Ill. D. D. Guillielmo Landgrauio semen sub titulo: *Bamia del gran Cairo*, satum in horto Montbel. Ill. E. VV. prouenit & floruit mense Iulio & Augusto, olim habueram in horto meo Lugdunensi: accepi etiam semē à Casàbona Stutgardiam missum nomine *Bamia de Cairo*: Vidi Basileæ apud D. Doctorem Fœlicem Platerum. Rarissimam hanc plantam etiam viderunt Lobel. & Pena Veronæ in vrceis pensilibus, ac Monspelii seuerunt & virentem habuerunt. Semina Ægyptiis in cibo in vsu sunt: ex his enim non secus quàm nostri ex Phasiolis, Pisis, aliisque leguminibus fercula parant, quibus frequentissimè vescuntur plerumque in iure carnium paratis: folia, fructusque frigidi & humidi in primo gradu autē, habere vim resoluentē & emollientem, ac proinde pectori ac pulmonibus conuenire, ventrem emollire. Fomenti vel emplastri modo folia apposita inflammationes resoluunt, dolores mitigāt, tumores emolliunt, concoquunt, ac ad suppurationem admouentur. Mulieres ad vteri duritiem, tùm fomentis tum emplastris, tum insessionibus ex foliis ac fructibus procuratis multâ cum vtilitate vtuntur: in renum verò inflammatione & calculis ex iisdem paratum decoctum per os cum sacharo candido sumptum aliquibus diebus, pro selectissimo auxilio habent ad ophtalmias, etiam finita fluxione decocto collyrii modo frequenter vtuntur, atque cum eo fomentare latus dolentem in pleuriticis solent.

(Marginalia: Vires & vsus. *Leguminum modo editū. Temper. Pectus Pulmo Inflammatio Tumores Vteri duritiæ. Calculus. Ophtalmia. Pleuritis.*)

BELMVSCVS ÆGYPTIA HONORIO bello.

Descriptio — MIsit nobis Insignis Medicus Honorius Bellus ex Cydonia Cretæ *semina* pulchra ad Bamiam nonnihil accedentia, magis compressa & lunata, & striata: vmbilico albicante, coloris fusci, odore & sapore optimè Moschum resipientia, videtur mihi semen non maturum quia medulla pauca: de eo autem nobis hæc scribit: Mitto semen plantæ cuiusdam quæ in Aegypto *Belmuscus* vocatur, Bamiam, quam Rauvvolfius Trionum Theophrasti vocat æmulatur, ab Ægyptiis mulieribus in maximo prætio habetur, vtuntur enim eo in balneis (sed ad quid ignoro) Christianis communicare nolunt: ita amicos admonuit, qui eam ad me misit.

BAMIÆ ALIQVATENVS AFFINIS Sabdariffa.

Descriptio — SAbdariffam peregrino nomine plantam quandam nominat Maluaceam, recto *caule* procero & firmo: *folia* pediculis longis sesquipalmaribus hærent, nonnihil subrubentia, glabra, in tres lacinias serratas diuisa, quorū priora quædam nullâ penitùs, quædam exiguâ diuisurâ supernè à prædictis variant, ex eorum sinu prodeunt *flores* Alceæ Venetæ maiores: *semina* triangularia, [secutua, sinuata, ita vt ad Semilunii figuram quodammodò accederent, nisi parte sinui opposita in gibbum essent eleuata, colore subcinereo.

Rauvvolfius qui describit, & Arabibus *Lubie Endigi*, id est, Phasioli Indici, dici tradit, existimat esse Trionum Theophrasti, eodemque nomine inter icones inscribit. Ast meo iudicio hæc planta Veteribus fuit incognita.

H. Lugd. not. Alcea Indiana Lusitanica — A Lob. Obs. Ic. Plant. Camer. Hort. (qui Lobelii iconem non vsque adeò accuratam esse scribit,) H. Lugd. [quæ in append. alteram eiusdem plantæ habet iconē & describit sub Triono Theoph.] Horto Patauino (qui & Alceam Indianam vocat) & Tabernā. *Sabdariffa* vocatur.

C. Bauh. Phyt. Alcea 10. siue Indica magno flore, foliis ludens: primis enim aliquando laciniatis, aliàs verò & communiter in tres lacinias diuisis, aliquando tamen in septenas profundas lacinias sectis, instar foliorum Elleborastri.

Locus & tempus — Sabdariffa mihi primùm visa operâ insignis Pharmacopœi Volmarii, qui semen misit huius pulchræ plantæ, quæ prouenit Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirt. Postea mihi etiam missa fuit nomine Sabdariffæ seu Alceæ Indicæ: Vidi Basileæ florentem apud D. Doctorem Martinum Chmielecium Medicum Polonum 1595. mense Septembri: habui etiam à Richnero quæ prouenerat in horto D. D. Doctoris Fœlicis Plateri. Argentinæ quoque obseruaui in horto D. Friderici Meier mense Octobri.

BETA.

CAP. IV.

QVarum tractationem iam aggredimur, si plātas intueâris, hunc locum sibi minimè vendicant: nulla enim his aut certè exigua cùm hactenus

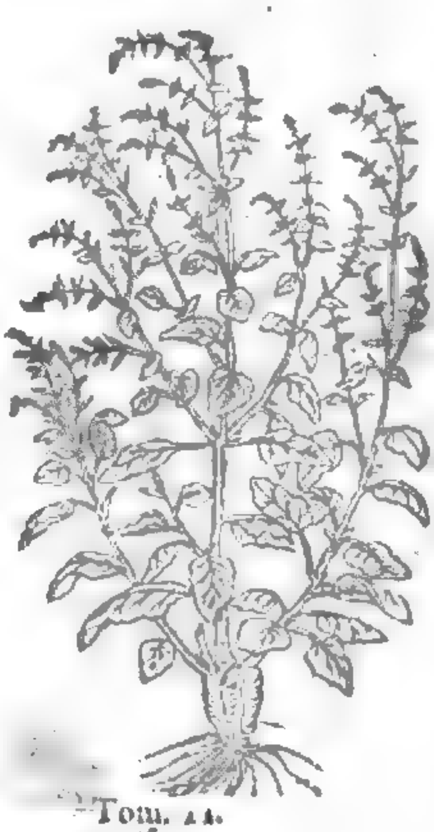
Beta candida.

Beta nigra.

Beta radice rubra crassa.

ctenus recensitis externæ faciei necessitudo intercedit. Verùm cùm & ipsę emollientes sint & holeraceæ hîc collocare voluimus.

Descriptio

Beta quam ex radicis & foliorum argumento *cãdidam* vocãt, *radicem* lignosam habet minimi digiti crassitudine, mediocriter lõgam, candidam: *folia* dilutiùs virent, Lapathi, crassa & succulenta, sapore nitroso: *caulis* duos cubitos altus, aut etiam maior, gracilis, striatus, multis alis concauus: in quibus longa serie *flosculi* exigui, ex foliorum alis, apicibus luteis constantes, quinis calycum foliolis obuallati: *semen* rotundum, & crispa superficie asperum, fuscum. Huic persimilis *Nigra* dicta, foliis breuioribus, atrouirentibus. Itemque & ea quæ vulgi *Rubra* est, foliis rubentibus. At *Rubra* alia non tantùm foliorum discrimen agnoscit, sed & radice quę ventriosa, Napi instar, intus forisque sanguineo colore saturò infecta est. Reperitur & *Lutea* à iam dicta radice buxeâ solùm differens. Ornant præter has Ill. E. C. Vuirt. hortum duæ aliæ: *Vna* albis, latissimisque costis ornata: *altera* verò rubris, quarum semen Argentinâ missum, quæ facilè pereunt.

Beta nigra Rubra Beta rubra radice crassa. alia species

Dioscorides & Galenus duo genera tantùm faciunt, *nigram* & *albam*. *Diosc. & Gal. genera*

Theophrastus candidam sapore præstantiori esse tradit, paucioremque seminum, quam Siculam quidam appellauerint: caule carnoso: radice singulari, & carnosâ, longâ, crassâ & rectâ, vt Rhaphani: suaui, vt crudam nonnulli mandant. Siluestris etiam meminit in genere Carduorum aculeatis foliis non constantis. *Candida Theoph. Sicula*

Beta hortensiorum, inquit Plinius, leuissima est. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, *nigram & candidam*, quam præferunt, parcissimi seminis, appellantque Siculam, candoris sanè discrimine præferentes, vt Lactucam. Nostri Betæ genera faciunt, Vernum & Autumnale, à temporibus satiuis: quanquam & Iunio seratur. Et mox rursus, Mira differentia si vera est, candidis solui aluos modicè, nigris inhiberi. Item lib. 20. cap. 8. Esse & Betam siluestrem idem scripsit, quam Limonium [vt Theophr.] vocari tradit, & Neuroidem, multò minoribus, tenuioribusque foliis, ac densioribus, vndecim sæpè caulium. Sed hanc Diosc. non nouit, Limonium à Betis valdè disiungens. Et Galenus siluestrem non esse dicit, nisi quis Lapathum seu Rumicem ita nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plausibilem ac receptam Platonis sententiam in Timæo ambiguam nobis effecit, satiuas omnes plantas olim fuisse feras, neque à se ipsis cultu differre. Cùm enim, inquit Scaliger, Lapathum à nobis multò studio huius rei gratia cultum, nunquam induerit Betæ faciem, aut saporem, etiam nunc hæremus in illius sententia, non omnem plantam mitem, fuisse priùs agrestem. *Ex Plinio. Bet. nigra & candida Sicula. Limonium Beta silu. Plin. refutatur*

Cæterùm, videas hodie qui se peritissimos vocari cupiunt, qui quid intersit inter Betam & Blitum, nec legendo in libro, nec in horto oculis manùue contrectando discernere queant. Apud Monachos in Mesuem ita scriptum habetur. Herba quædam [Blitum Indicum] habet folia Betæ, siue, quod idem est, Bliti. Hos igitur Betam cum Blito confundere dubitationi nullus est locus. *Error grauis plurimorum. Blitum*

Porrò varii varias siluestris Betæ nomine inscribunt plantas. Nam Limonium Tragi, quod Germanos Betam pratensem [Wisen Mangolt] vocare scribit, est Trifolium palustre Dodonæi, de quo lib. 17. diximus. Betæ siluestris speciem facit Dodon. Lampsanam: eandem Lobelius Lampsanæ nomine depinxit. Betam silu. Bistortam esse Gesner. in cat. pl. indicat. Sunt etiam, qui betæ silu. speciem Pyrolam facere non verentur. Alii, vt Lonic. confundunt Betam sylu. [Limonium Tragi] cum Pyrola altera. Myosotis, Auricula muris, vt tradit Gesn. in cat. pl. existimatur à Medicis Germ. beta siluestris. Aliis, vt Cæsalp. beta silu. Plantago [maior] vocatur. Nonnullis, teste Anguill. Plantago aquatica. Gesner. adhæc in cat. pl. betæ silu. nomen Potamogeto adscribit. Lapathum ait Galenus, licet appellare betam agrestem. Sed & Carduum pratensem multi betam silu. faciunt. *Trifolium palustre Lampsana. Bistorta. Pyrola Pyrola altera. Myosotis Plantago Plantago aquatica. Potamogeton. Lapathum Carduus pratensis*

Betam primam nobiscum appellant *candidam* Matth. [qui tamen hoc titulo nigram proponit, ex transpositione & incuria Typographi, & ex Matth. H. Lugd.] Trag. qui hanc agrestem seu er- *Beta candida.*

raticam Betam censet:) Fuchs. Dod.gall. & Lat. in fol. Cord.in Dioscor. Lacun. Hist.Lugdun.& Schuvvenckfeldius. *Betam albam* Turn. Gesner. hort. Lonic. Lob.Obs.& Ic.plant. Hort.Lus. Camer. hort. Epit. & Hist. Matth. germanic. *Betam alteram* Cæsalpinus. *Betam* Brunfels. & Tragus pingens. *Betam* 1. *siue albam* Cas.Bauh.ad Matth. in Phyt.4.

Beta nigra 2. Matth. & Trag.not.

Beta nigra nominatur à Matth.(qui vti dictum hoc nomine albam pingit.) Trag. (apud quem perperam siluestre Betæ genus creditur:) Fuchs. Dodon. gall. Gesn.hort. Lacun. Castor. Histor. Lugd. (quæ cum Matth. eam transposuit, ac candidam dicit:) Casp. Bauh. phyt.& hort. Lusatiæ. Schvv. vocat *Betam nigram* à foliorum colore ex obscuro magis virentium: Betam vulgatiorem: Betam rubram Dod.Lat.in fol. Lonicerus. *Betam* Tabern.

Beta rubra 3.

Rubra meminerunt Brunfels. Tragus.Hanc inscribit Lob.Obs. Ic.plant.& Hist.Lugdun. Betam rubram vulgatiorem, Betam 2. siue rubram vulgarem. C.Bauh. phyt. & apud Matth.pro Beta 2. seu nigra pingitur.

Beta rubra 4. radice crassa

Beta rubra radice crassâ ea est, quam Matth. nomine Rusæ ita exprimit: In Germania tamen habetur & Rusa, non modò foliis, sed etiam radice, quæ illi Raporum oblongorum magnitudine extuberat: colore adeò rufescente, vt eius succus viuum sanguinem referat. Hanc Lob.Obs.& Icon. Cast. Gesn.hort. cui & Seutlostaphilinum: Camer.hort.Epit.& Hist.Matth.Germ. & Schvv. cui etiam Rapum rubrum dicitur, *Betam rubram* vocant, Dodon.gall. & Lat.in fol. Betam nigram Romanam: C.Bauh.phyt. & apud Matth. *Betam 3.seu rubram radice crassâ*: Corn.in Diosc. Rapum satiuum rubrum.

Hist. Lugd. rectè vnicam descriptionem duabus figuris accommodat, non enim ex ab inuicem differunt, licèt diuersis titulis inscripserit. Vocat nunc Betam Erythrorhizon Dodonæi, nunc Betam rubram Matthioli. Fuchsius, inquit ea, inter Raporum genera recenset, & Rapum rubrum vocat, cùm tamen Rapi species non sit.

Beta lutea 5.

Beta lutea traditur à Camer. hort. Est hæc ea, quam Gesn.hort.flauam nuncupat, Cæsalp. Betam 4.radice buxeâ. C. Bauh. Phyt. Betam 5. siue luteam.

Corn.lapsus

Manifestè veritati contrariatur Corn. qui solùm ex radicibus, & non etiam ex foliis Betam albam & nigram dignosci posse falsò contendit. Hoc quidem facilè verum foret, si omnes in re herbaria, vt ipse, cæcutirent.

Dorsth. taxatur.

Dorsthenium Betam nunquam gustasse, ne dicam vidisse, credimus. Brassicam siquidem pro Beta monstrat.

Nomina linguarum

Quod olus Græcis simpliciter τεῦτλον, vel σεῦτλον vocatur, id Latinis Beta dicitur: Arab. *Decka & Celb*, Hebr. *Teradin*, Germ. Mangolt/piessen/ Römischkôl/pießkôl/ & Romgraß: Belg. Biete: Gall. *Bete, porree, reparee, & lotte*, Ital. *bietola*, Hisp. *Aselgas*; Angl. Betis, Bohem. Manholt. Hung. Czekla. Cum adiectione verò, Gr. λευκὸν ἢ μέλαιναν τεῦτλον, Lat. Alba vel rubra aut nigra Beta, Germ. Rot oder weis mangolt: Belg. witte oder Roode Beete: Gall. *blanche ou rouge bete*. Angl. white oder Redde Betis. Particulatim verò Beta radice rubrâ, crassa, Græcis τεῦτλον ἐρυθρὸν. German. Rott Mangolt/Rott Rüben, quasi Rapum rubrum dicas, Beyerisch Rüben. Râpa Bauarica, fortè quòd copiosa inibi aut crescant, aut aliis præstent, & Rotte Sockelwürtzen. Gall. *des Bendes rouges*, Ital. *Bietola rossa*. σεῦτλον porrò Græci ab impulsu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capescit arboris, neque vlli hortensium latitudo foliorum maior. Betæ nomen sibi adsciuit, quoniam figuram β literæ græcæ dum semine turget, referre videtur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatum nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum Græco, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur, folio viridis pede candida Beta.

Et quamuis Siculæ cognomēto Beta solummodò candida veniat, vt Theophr. & Plin. memoriæ prodiderunt, tamen nunc extritâ literâ vnâ, ferè omnibus nostri sæculi Medicis Sicla, omnis Beta nominari cœpit.

Sicla

Cultura

Betam ex cultu arborescere scribit Theophrastus, germinare radicem a latere: Iulio, vt cætera, quæ Sementis postera vocent, serendam: æstate sexto, hieme decimo die erumpere: ex semine paucas prouenire anno primo, sed longo tempore pòst pullulare, anno sc. sequente & tertio, eas aquis salsis iuuari, & iis rigatas meliores effici.

Locus

Monspelii colunt Betas, valdè magnas albas & nigras, sed vbique passim in hortis seruntur. Rubra verò radice crassâ multùm in Germania prouenit: Omnes recensitas differentias Montbelg.in horto Ill.E.C.V Virtemb. quondam colebant.

Vires & vsus

Beta nigra, vt scribit Dioscorides, coquitur cum Lenticula, vt ventrem sistat, quod magis radice eius præstatur (genus id cibi τευτλοφάκην Veteres appellarunt.) Candida aluo vtilis est. Vtraque tamen propter nitrosum humorem, quem habet in se, noxii est succi. Vnde succus earum cum melle naribus inditus, caput purgat, aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum, furfures lendésque deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, scalpendo priùs exasperatas, atque depascentia vlcera illini prodest. Eruptionibus papularum, igni sacro, ambustisque cocta medetur.

Caput purgat succus. Lendes

Alopecia. Vlcera.

Vires ex Plinio

Plinius de betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Vsus iis & cum Lente ac Faba, idémque qui oleris, sed præcipuus vt lænitas excitetur acrimoniâ Sinapis: Medici innocentiorem quàm olus esse iudicauêre. Quamobrem appositam non nemini degustare etiam religio est, vt validis potiùs in cibo sint. Gemina iis natura & oleris, & capite ipso exilientis bulbi. (Nam cum folus humi sparsis caulis ex illorum medio prodire incipit, eius caput gustu & callosa quadam firmitate bulbo simile esse videtur.) Et paulò pòst. Mira differentia si vera est, candidis solui aluos, modicè nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpitur in dolio vini sapor, odore betæ foliis demersis restitui. Sed idem alio in loco vsum medicum ex beta præscribit, tum ea quæ Dioscorides, tum alia recensens. Nec beta sine remedio est, vtraque. Siue candidæ siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices, ita in aqua coctæ porriginem tollunt, atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam. Medetur dysentericis infecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radice

Vinum odore Betæ restituitur.

Serpentium morsus

Tineas

Vertigo

Dysenteria. Morb. regius

radice duntaxat expressus. Ipsa verò decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat fronti illitus: aluminis pauco admisto ignem sacrum, sine oleo trita scilicet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctáque eadem contra vlcera quæ serpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validiùs cocta fluxiones stomachi sistit, & ventris.

Vires ex Galeno

Galeno verò authore succus betarum tergendi vim habet manifestam adeò, vt ventrem ad excernendum incitet, & stomachum interdum mordicet, præsertim quibus naturâ sensu exactiore præditus est: ob idque edulium id stomacho est noxium, si largiùs sumatur: corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructum hepar Maluâ magis aperit, & multò magis si cum Sinapi aut omninò saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodem modo sumpta est vtile medicamentum. Et, beta nitrosæ facultatis particeps est, quâ tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitque leuiter discutiens. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est beta alba: nam nigra adiunctum habet quidpiam adstrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus.

Obstructio hepatis

Ex Simeone Sethi

Ex Simeone Sethi betæ succus mediocriter abstergit, ventrem etiam ad effluxum proritat, & stomachum aliquando vellicat, eorum præsertim, qui hûc valdè sensibilem habent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrariis facultatibus: succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim adfert. Eius verò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficile, & frigidum, ventrémque sistit: maximè si aqua in qua coctum est, subinde abiiciatur.

Obstructio lienis

Corrigentia Betam

Ad betarum cocturam vinum & piper expeti scribit Martialis his versibus:

Vt sapiant fatua fabrorum prandia Betæ
O quàm sæpè petet vina pipérque coquus.

Betæ condiendæ ratio

Præterea eiusdem betæ radicibus conditis vtuntur. Conditur autem beta in aceto hac ratione, cum foliis & radicibus integrum eradicandum Betæ olus, aquâ deinde benè, necnon etiam cultro mundandum: In aqua ex hoc ebulliendum, & transuersim in particulas secandum, posito verò in vase aliquo figulino; aquâ reiectâ, sale tantùm vel granis Iuniperi condies, his superinfuso aceto, cyatho vno atque altero pleno, pro betæ quantitate.

Temperam.

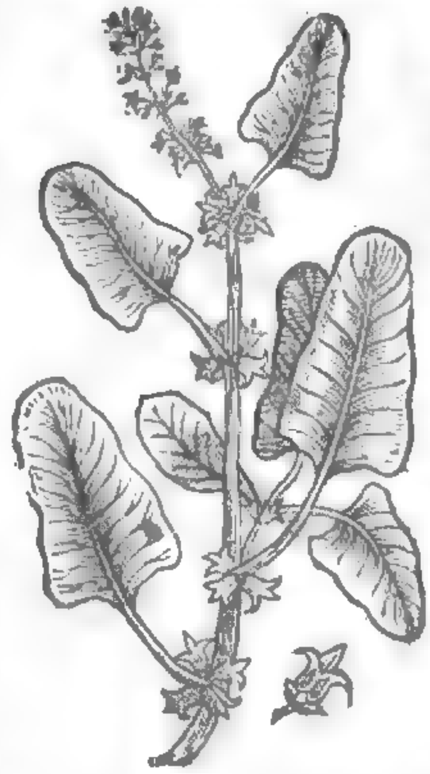
Nihil in culinis Beta hortensi frequentius esse testatus est Tragus. Nam in cibo vsurpatur. Temperamento calida est beta, maximè quod ad radicem attinet, id quod hinc manifestum fit, cùm enim succus naribus excipitur, adurit, & sternutamenta proritat. Beta in cibo sicut Spinachia parata facillimæ est concoctionis, iisque inprimis conducit qui stomachi imbecillitate laborant. betæ hortensis plantulæ recentes cum radicibus leuiter bullitæ, & ex aceto postea deuoratæ cibi appetentiam adferunt, sitim compescunt, cholerам in ventriculo reprimunt. Debet verò eiusmodi cibus æstate potissimùm vsurpari.

Emplastra

Bayrus emplastro è radicibus Betæ curat achores.

BETA CRETICA SEMINE SPINOSO.

Betæ Creticæ *folia* nostrati non multùm dissimilia, nisi quòd vix ad eam magnitudinem quantùm obseruare licuit, proueniunt, ceteroqui satis carnosa, per extremum rotunda, aut saltem obtusa; iuxta pediculum angustum nonnihil alata: *flosculi* parui, lutei, spicati in ramorũ extremitatibus: *echini* circa caulem nascuntur ex foliorum alis in tres spinas radiatas desinentes, costis pulchris donati, transuersisq; cancellis reticulati, quorum vnicuique *semen* inest vnum oblongum, pellicula ruffa tectum, medulla alba. *Rami* multi cubitales vel minores ex *radice* annua supra terram se extendunt.

Lapathum

Sí hæc non iam vsurpasset nomen betæ, ad Lapathum vel Spinachiam potiùs referrem. Casp. Bauh. phyt. beta 6. siue Cretica semine aculeato.

Locus & tempus

Betam Creticam semine spinoso vidi Basileæ 1595. Augusti fine semine maturo in horto Domini Iacobi Zvvingeri, quod attuli serendum Montbelgardi in horto E.C. quod prouenit. Accepi etiam à D. Phil. Seb. Sprengero nomine betę spinosæ Candiæ.

BETA LATICAVLIS MONSTROSA.

Descriptio

Admirandæ betæ *πλατύκαυλος*, quam H. Lugdun. picturâ exprimere curauit, cuius caulis est quatuor digitos latus, circa quem parua sunt folia, & quem totum semen operit, sed in eius fastigio ita densum: vt caulis prospectum adimat. Aliquando propè D. Ramberti oppidulum Allobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechampius siluestris Cichorii caulem.

C. Bauh. phyt. beta 7. siue lato caule.

Nos quia in monstrosis plantis numeranda est, eam meritò à præcedentibus separauimus, nec pingendam quidem esse duximus.

SPINACHIA MAS ET FOEMINA.

Descriptio.

Fatuo gustû tota est planta: *radix* tenuis, alba, *folia* Dentis Leonis, latiora, profundè sinuata, minùs tamen crebris laciniis, pinguiuscula, & farina tenui Atriplicis modo respersa: *caules* fistulosi, striati, in alas diuisi: *flores* in alis & caulibus, à medio ferè vsque ad fastigium, creberrimi

si, ex herbido purpurascentes: *semen* aculeatum, & , vt nomen docet, spinosum: aliàs Lentis modo compressum, orbiculatum & innocens.

Veteribus incognitum olus

Hoc olus Veteribus (quod mirum est) incognitum fuisse videtur, cùm de eo nihil illi, quod legatur, literarum monumentis tradiderint: vel forsitan quòd cibo, quàm medicinæ potiùs natum esset, nec quicquam illustre sortitum, ob id ingenii segnitie obscurum, vel quòd, vt conijci potest, nondum in vsum vulgi, literatorúmque cognitionem eo sæculo venerat, qui eorum quæ suâ fuerunt memoriâ, prorsus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim silentio tam frequens olus abolêre voluissent, sed potiùs celebratum in lucem prodere. Monspelii præceptor Rondeletius Blitum Veterum vocabat, quæ opinio mihi non penitùs displicet.

Blitum Veterum
Olus Hispanicum

Trago Hist. Germ. & Lat. vocatur Olus Hispanicum, Spinachia altera seu vulgaris, & Spinachia siluestris. Seutlomalachen, inquit Ruellius, recens Græcia fecit olus, quasi dicas Maluaceam betam, quòd, vt reor, parentum adulterio natum existiment, Veteribus inauditum, fortè quòd figura, & denticulato seminis habitu betam, & mollitia Maluam mentiretur. Sed fortè Seutlolapathum, ait Gesn. hort. hoc est, mediæ inter betam & Rumicem naturæ, potiùs quàm Seutlomalachen appellandum. Spinachiam manifestum habere sexum scribit Scaliger. Conijcio autem marem ab eo intelligi illum, cuius semen spinosum est: fœminam sine spinis. Ab his non penitùs dissona sunt, quæ apud Camer. hort. & Hist. Lugd. leguntur. Spinachiæ genera duo, satiuum, & siluestre. Satiui item duo, mas & fœmina, Mas semen fert, Fœmina floret quidem, sed seminis infœcunda sterilescit.

Seutlomalache Ruell.
Seutlolapathũ Gesn.
Sexus Spinachia
Genera Spinachi

Spinachia describitur & pingitur à Lob. & Penâ Adu. Obs. Ic. plant. Dod. Hist. Lugd. Fuchs. qui & Spinacium olus vocat. Brunfelsio. Camer. in Hort. & Hist. germ. Matth. qui Spanachiũ inscripsit. Tabern. Ic. & Hist. Amato, atque Matthiolo.

Rumex domesticus Lapath. hortense Amatus & Cæsalp. hallucinantur

Amatus quidem domesticum Rumicem siue hortense Lapathum, Spinachiam nostram esse sibi falsò imaginatur, quod & Cæsalp. sentire videtur. Quare meritò Robert. Constant. eum hallucinari scribit dum sine autoritate aut ratione hoc contendit: Constantino in eo adstipulantibus Grapaldo & Matthiolo.

Boulapathũ non est

Falluntur & ii, qui Plinii Boulapathon apud Dodonæum esse existimant: Lapathi siquidem genus Boulapathon est: radicis tantùm altitudine ab aliis differens, vt ipse refert. Nec quoque Hippocratis Blitum est, quod veluti linguam esse scribit lib. 2. de morbis muliebr. Nam inter subdititia istud refertur, quæ rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac sistunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam est adstrictione omni carens. Nec est Chrysolachanum, vt vult Monardus.

Non est Blitum Hippocratis

C. Bauh. Phyt. Lapathum hortense alterum, seu Spinachia semine spinoso. Idem apud Matth. Atriplex 2. Lapathum hortense alterum, Spinachia mas quibusdam. Item Phyt. Lapathum 4. siue hortense alterum, seu Spinachia sterilibus. In Matth. Spinachia 3. sterilis.

Nomina linguarum

Spinachia siue Spinacia & Spinaceum olus, quod Latini appellant, σπινάχιον recentioribus Græcis dicitur, ab Arab. & Serap. Hispanac: à Germ. Spinet oder Binetsch: belg. Spinagie: Gall. *Espinoches ou Espinars*: It. *Spinacci & Spinace*: Hisp. *Espinaca*: Angl. Spinache: Boh. Spinak:

Spinacia quidem & Spinaceum olus ab insigni seminis spiculorum nota, quòd tam glabræ, & mollis herbæ semen in spinas occalescat. Σπινάχια verò sumpto nomine à raritate, quòd rarò illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula displicent, Atriplicem Hispaniensem vocant, Mauritani *Hispanach*, id est, Hispanicum olus, fortasse quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen.

Locus & tempus.

Spinachiam colimus Montbelgardi in horto E. C. marem & fœminam. Passim in hortis seritur nullum solum respuens, cùm Martio & alio tempore, tum Septembri mense, exeuns septem à satu diebus, folio primùm triangulo, molli, mox intubaceo, non horrens Hiemis frigora, quæ si iniqua nimis, Iuglandis foliis conseruantur: vt Vere cibum suppeditet, quo tempore semẽ profert: Hieme enim restat: Martio verò satum intra duos menses perficitur, hinc Iunio & Iulio flores & semen edit.

Cultura

Vsus

In culinis, teste Trago, nihil ferè frequentioris est vsus, pultibus ex Spinachia recenti confectis. Temperamento illa frigida & humida est, cibo & medicinæ accommoda. Pultes Spinachiæ aluo astrictiori prosunt, potestque id oleris in omni pene ægritudine cibo deligi, nam meo iudicio inter omnia culinaria olera Spinachia laudatissima est, & gratissima. Spinachia aluum emollit, gutturis asperitati medetur, & aridæ tussi confert, teste Constant. Succus & aqua distillata Spinachiæ pota, calorem restinguit, stomachi rosiones mitigat, & lac elicit. Spinachia cataplasmatis instar stomacho & epati imposita, inflammationibus illarum partium prodest, doloremque tollit. Eadem ictibus scorpionum, & aranearum imposita succurrit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium classis, nec omninò vacat nitrosa qualitate Camer. Aluum emollit, melius Atriplice suppeditat alimentum, sed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, nisi excrementitius humor abiiciatur: ventrem decocti iure proluit. Citra aquam coquitur hoc olus, quòd magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aspernetur. Bibitur eius succus ad scorpionum & aranearum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exasperatas fauces: sed nauseam facilè parit, nisi Zinzigere, aut alio consimili condiatur: Recipitur & inter cruda acetaria recens enata.

Temper.
Vomitum mouet.

SPINACHIA SEMINE NON PVNGENTE; Folio maiore rotundiore.

Descriptio

LOngè maior maioribusque est *foliis*, quàm Spinachia vulgaris, nec non rotũdioribus,

cæteroqui

cæteroqui mollitie & fatuo sapore similibus: quemadmodum & *floribus* proximè circa caulem ad pediculorum exortũ muscosis: at *semina* subsequuntur conglomerata multa veluti in racemulum, lenticulis ferè paria, rotunda, nullis spinis horrida, cinericei coloris.

Trago est hæc Olus Hispanicum 1. nobilissimum, siue Spinachia 1. nobilis. Spinachia satiua folio Lapathi seu Boni Henrici, caule Betæ, seminio nequaquam spinis horrente.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Lapathum alterum semine non spinoso, tertia Atriplex. Spinachia semine non spinoso.

Spinachia semine non pungente, folio maiore, rotundo, rarior habetur, cùm Hiemem non facilè ferat. Passeres & aliæ aues seminum huius valdè auidæ.

BONVS HENRICVS.

Descriptio

OXylapathi buxea crassa *radice* nititur: sed tenuiores complures *caules* emittit, striatos, partim erectos, partim supinos: *folia* triangula, Atriplicis, atrouirentia, farina tenui respersa, sapore nonnihil nitroso: *flosculi* in thyrso, muscosi, herbidi, *semen* rotundum Raphanino suppar.

Synonyma

Trag. quem bonum Henricum cum Fuchsio inscribit, & Rumicem vnctuosum, [Schmerbel, propter vnctuosa folia] vulgarem vulnerariam herbam Germanos [gemein wundt krautt] nonnullos etiam Serpentium vel Colubrinam radicem [ob folia, quibus vestitur, Ari aut Vngulæ asininæ similia,] vocare dicit: Rumicem tertium siluestrem Dioscoridis quem ille Plantagini similem, & in terra iacentem dicit cum Fuchsio esse iudicat, ac pro Spinachia syluestri habet.

Rumex Vnctuosus cur dictus! Vulgaris Vulneraria. Serpentum vel Colubrina radix

Totam Bonam, Spinaciç facie, seu bonum Henricum magni ducunt Aduers. Lob. & Penæ, ita namque de ea loquuntur. Sed Tota bona per-

Tota Bona. Bonus Henricus

quàm optima, magisque vsu quàm vllâ peritiâ recepta, Mercurialis credita fuit iamdiu à plebe muliercularum, aut illis non multò peritioribus Pharmacopœis Anglis, quam adhuc inscitiam magis pertinacia quàm vlla ratione fouent, quia fauit illis euentus. Siquidem est huic plantæ detersoria facultas multò quàm Mercuriali tutior in morbis feruidis, nec tamen est ignauæ in attrahendo facultatis, cibis verò multò Mercuriali gratior, tametsi plusculum flatuum habet, & non ita procul à Spinaciæ natura abesse videtur. Lob. Obs. Tota bona, Spinachiæ facie, Rumicis 3. genus Fuchsii, 2. Turneri. Eidem Icon. plant. Tota bona, siue bonus Henricus.

Rumex

Dodon. gall. & Lat. in fol. qui sub Tota bona describit & depingit: Ait bonum Henricum à singulari quadam vtili facultate vocari: veluti & perniciosam quandam plantam Malum Henricum appellent, de quo alibi dicendum.

Bonus Henricus unde dictus

Camer. Epit. & Hist. Matth. Germ. Tabern. Icon. & Hist. Brunfelf. & Hort. Lusit. *Bonus Henricus.* Thalyo *Tota Bona* Dodonæi. Atriplicis genus intermedium. Clusio *Tota bona.* Gesn. coll. stirp. Lapathi seu Rumicis genus, vulgò bonus Henricus vocatum. Atriplicis silu. species. H. Lugd. Lapathi silu. 2. genus.

C. Bauh. Phyt. Lapathum 5. siue vnctuosum folio nonnunquam maximo instar Aaronis. Se ignarum Botanicum ostendit Dorsth. dum sub Colubrinæ nomine ponit iconem Boni Henrici & Fuß würtz nominat.

Lapathum Vnctuosum. Dorsth. not.

Bonus Henricus, G. Güter heinrich, Schmerbel. Belg. Algoede & Cammekens oore. Gall. *Toute bonne* 1. Tota bona, vti vocant Lob. & Dod. *bon Henry.* Ital. *herba insarinata*, Angl. English Mercury.

Nomina linguarum

Bonum Henricum multis dictum vidi Monspelii, allatum ex montibus circa Gangen, florentem mense Maio. Geneuæ quà itur ad montem *Thuyri* copiosè offenditur: Basileæ inter portam cineream & lapideam mense Octobri florens, Montbelgardi copiosè Iulio.

Locus & Tempus.

Vulneraria herba est Bonus Henricus, ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, sicut appensa etiam ac trita vulneribus imposita, vermes qui in iis nati sunt excidere faciat. Hæc Fuchsius, quæ Camer. in Matth. Germ. tribuit Atriplici fœtidæ. Sed Fuchsio subscribit Dodonæus: ac insuper Dodonæus testatur folia cum oleribus cocta, atque esitata, lubricam reddere aluum. Præfertur, vt videre est apud Matth. ad venenosorum animalium ictus. Radicis succus illitus scabiem sanat, & cutis maculas extergit, præsertim si cum aceto misceatur.

Vires *Vlcera. Vulnera*

Ictus Venenati Scabies

DE BLITO IN GENERE.

CAPVT. IV.

THeophrastus olus hoc scribit vtraque parte fructificare, scilicet cacuminib. & lateribus, ideò copiosiùs, protinus enim nodis singulis, semen insidens, racematim gerit: caret radice illa singulari, quæ in rectum tendit, sed continuò ab extremo multas crassas, prolixiores quàm Atriplex gerit, lignosas.

Quamuis autem Diosc. Plin. & Galenus nullas aliti proponant differentias, attamen plures esse cùm ab aliis, tum à nobis obseruatum est, de quibus posthac dicendum erit.

Nomina linguarum. *Echlotorip. Kipla. Bles*

Βλίτον olus hoc Græci dixêre , Latini *blitum*: Ægyptii, vt inter Diosc.notha legitur, *Echlotoripam*, alii *Kiplam*, Daci *Bles* vocant: Arabes *bacbala famenia*, & *bachale alicmanie*, Germ. Meyer Blůt würtz Apollinari, vnnd Rothmeyer: Galli *blette d'Espagne*, Fuchs. *du blit*, *breyon* Sabaudis: Ital. *blito biedoni*, & *bietelone*, Hisp. bredos & *bledos*: Angl. wilde fine Orrage: Boh. Blyt.

Adagium.

Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Blitum iners videtur, inquit, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Dicuntur etiam sæpè Hippocrati βλιτοι οἱ ἀποπληκτικοί, siderati, stupidi, & attoniti.

Festus à βλάξ deducit. Est autem nomen cuiusdam piscis omninò inutilis, & qui nulli animanti est esui: licèt & inertem, stolidum, stupidúmque designet, & Antiqui βλίτας, murcidos, stolidos, bardos, fatuos, bliteósque dicant: indéque conuicium apud Gallos in vulgus emanat: socordes, nullíúsque momenti homines *belitres* & *blitres*, Græcâ imitatione nominantes. Videntur Latini, Betam pro specie Bliti, aut pro Blito ipso accipere, nisi, vt ait Lobelius, lepidissimus Martialis non bene noscat discrimen illo disticho:

Belitres vnde.

Vt sapiant fatuæ &c. de quibus antè.

Locus.

Blitum non tantùm in incultis prouenit, sed & in hortis seritur, quod cùm semel natum fuerit, ipsum se per multa sæcula seminis deiectione reparat, vt, etiamsi velis, vix possit aboleri: satúmque semel pluribus annis restibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec sarriri flagitat. Martio mense seritur, floretque media æstate & Autumno seminéque prægnans est.

Tempus.

Blitum estur oleris modo, inquit Dioscorides. Aluo vtile est, nullius in medicina vsus. Blitum & Atriplex authore Galeno, aliis oleribus sunt aquosiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa madant, sed acetum etiam iniiciant: nam alioqui stomacho sunt noxia. Olera autem huiuscemodi ad facilem deiectionem sunt propensa, præsertim si cum humiditate lubricum quiddam habeant: Porrò alimentum corpori præbent exiguum. Et, Blitum olus est esculentum, humidæ frigidæque temperaturę in secundo maximè excessu à temperatis. Hippocrates contrà, βλίτον scribit esse θερμὸν διαχωρητικόν, id est, calidum esse, & ad excernendum non incitare: Imò fluxum muliebrem resiccare.

Vsus ex Diosc.

Temperam.

Ex Plinio.

Plinius inutile stomacho esse ait: ventrem adeò turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse, & clauis pedum illini, item lienibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocratem menstrua sisti eo cibo putare.

Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgò appellant, vt scribit Matthiolus, & à nonnullis in cibum admittitur. Primùm aqua decoquunt, dein affuso oleo, vel butyro, in sartagine frigunt, additis Allio, & Omphacio, vel aceto, sed is cibus, vt is vsu sese comperisse testatur, vomitiones mouet, ventriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mirum igitur, si Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus, vera scripserunt, quod dixerit Dioscorides blitum aluo vtile esse, nullius in medicina vsus.

Vomitum mouet. Alnum ciet. Diosc. not.

Blitum rubrum & album maius & minus. Blitum erectum.

Blita hæc numerantur. Blitum pulchrum rectum magnum rubrum. Rubrum minus. Pulchrum magnum, album. Album minus. Erectius, siue 3. Tragi Maximum, siue Amaranthus maior, semine albo. Sed & hæc ad bliti genera referuntur. Amaranthus purpureus. Amaranthus panniculâ speciosâ cristata. Simphonia Dalech. siue Amaranthus tricolor.

Maximũ, siue Amaranthus maior. Purpureus panniculâ speciosa. Tricolor. Duplex pes anserinus. Atriplex fœtida. Spinachia. Beta. Cynocrambe.

Est præterea nobis blitum 4. Tragi, Atriplex, Pes anserinus dicta. Item & blitum 5. eiusdem, nobis Atriplex, dictus Pes anserinus alter, siue ramosior. blitum illud fœtidum à quo apud Plautum blitea meretrix cognominatur, dicemus Atriplicem fœtidam. Nec est vt quidam falsò putant Spinachia blitum. Officinæ quoque non rarò cum blito betam confundunt. Errant demùm qui putant Cynocramben esse bliti genus.

BLITVM PVLCHRVM RECTVM MAGnum rubrum.

Descriptio.

Facilis adolescentiæ, *radice* pollicari fatuâ, vt & tota planta, *caule* fistuloso, intus extráque sanguineo rubore perfuso, concolorémque succum pressu remittente. *folia* betaceis minora, magis rugosa, quà cœlum spectant ex rubro nigrescunt, pronâ parte bilaius rubent: *flosculi* muscosi secundùm caulem, apiculis pallidis constant, *semen* Atriplicis syluestris, vel Amaranthi nigrum, nitens.

An Lob. blitum rubrum.

An Aduers. Lob. & Penæ, Blitum rubrum intensè rutilis sanguineis caulibus, foliis ex rubro liuentibus, & Icon. plant. blitum rubrum: An Dodon. gall. blitum magnum rubrum sine icone? An Lat. pingenti blitum rubens: Est Apollinari sub nomine Blůt würtz pictura mala, quæ videtur aliquatenus blitum maius exprimere. An Hermol. quod Fuchsius affirmat: blitum siue blitus [Græci etiam bleton] rubens? An Matth. blitum rubrum, qui in post. comm. It. pingit hoc titulo, blito rosso: in Lat. blitum rubrum: in Hist. Germ. Rotter meyer / aut Blůtkraut? An Lob. Obs. cum Matth. hoc pingit hoc titulo, blitum? An Anguill. blitum nigrum, cuius meminit Alexander Trallianus lib. 8. cap. 7? An Ruell. qui partem suæ historiæ & Hermolao sumpsit: blitum rubens & rubrum olus, vel poreta rubra vulgò? Sed videant Lectores ne fortè Poreta rubra Gallis sit beta rubra. An Gesn. hort. blitum peregrinum, vel blitum satiuum rubrum, vel blitum vulgi.

Apollinaris notatur. Fuchs. not. Lob. not. An Poreta rubra Ruell.

Taber. ic. & Hist. blitum. C. Bauh. phyt. blitum 1. siue rubrum maius. Hort. Lusat. blitum rubrum.

Locus & tempus.

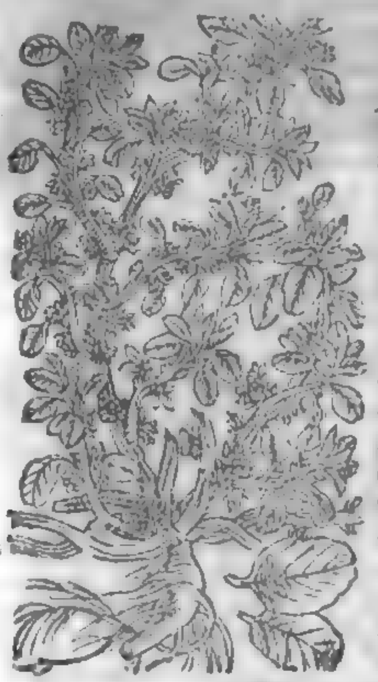
Vidi Basileæ in horto D. D. Fœlicis Plateri, cuius semina Montbelgardi terræ commisi, quæ plantas protulerunt Iulio & Augusto mensibus florentes, seminàque Octobri maturescentes, séque ipsas quotannis ex deciduis seminantes.

BLI-

BLITVM RVBRVM MINVS.

Descriptio

SAtis magnam *radicem* pro plantæ ratione habet, rubentem, fibrosam, ex cuius capite plures *caules* oriuntur, supini, rubentes: & in his *folia* multa. Solani hortensis, minora, neruosiora, colore atrouirente, sapore fatuo: ex quorum alis secundum caulem numerosi nascuntur *flosculi*, ex herbidis & muscosis fibris compositi, obtutum ferè eludentes.

Synonym.

Tragus, à quo cap. de blito primùm describitur, vocat blitum nigrum, Atriplicisque silu. genus facit. & dicit posse vocari Atriplicem fimariam [Mistmilten.]

Atriplex. Atriplex fimaria. Blit. minus rubrum. Blit. rub. supinum

Aduers. Lob. & Penæ blitum minus rubrum. Lob. Ic. pl. blitum rubrum supinum. Dod. Gall. blitum rubrum paruum. Camer. Hist. Matth. Germ. blitum rubrum: & Epit. blitum rubrum minus. C. Bauh. Phyt. blitum 4. siue minus penitus rubrum.

Locus

Seritur in hortis, ac etiam in iis sponte prouenit, vt & præsertim in iis locis in quibus fimus pecorum aliquandiu asseruatus fuerit.

BLITVM PVLCHRVM MAGNVM, album.

Descriptio

EST hoc simile rubro, nec ab eo nisi colore differens, *caule* vt illud assurgens vnico, magno, firmo, ad duos tresve cubitos erecto, albo: sed *foliis* maioribus, nisi locus interdum aridior diuersitatem faciat.

An Blitũ candidum? Ruell. causatur. Turgõ

An Hermol. blitum candidum? An Ruellio, qui partem suæ Historiæ desumpsit ex Hermol. cuius tamen non recordatur, blitum candidum, quod Turgon in Narbonensi Gallia esse scribit; ast malè, meo iudicio, videant Lectores. An Matth. blitum album? cuius figura ex Fuchsio desumpta videtur, ac alterius esse plantæ.

Lobel. mi.

Quam Aduersaria Lob. & Penæ blitum maius album vocant, vereor ne cum blito 3. Tragi confundant, cui folia Ocymi tribuit. Dodon. Gall. ni fallor, hanc describit primo loco, ac vocat blitum magnum album, figura autem, quam ponit, blito 3. Tragi debetur: Lat. fortè in fol. sub blito maiore, iconem Lobelii, quæ melius conuenit, proponit.

Gesn. hort. blitum satiuum album. Hist. Lugd. bliti albi maioris titulo blitum 3. Tragi ex Matth. depinxit. C. Bauh. phyt. Blitum 1. siue album maius. Hort. Lus. Blitum album.

Locus

In Burgundiorum *Vaucluse* vidi: ac plantaui Montbelg. in horto E. C.

Blitum album minus.

RAdicem agit profundam, crassam, fibris multis constantem, euulsu difficilem, albam, in superiori parte nonnihil rubescentem: *caules* plures, in principio aliquantùm rubentes, ad dodrantem, pedemue plurimùm per terram sparsos fungosos, succi plenos, albos, ferè rotundos, nonnihil striatos, fractu faciles, foliis alternatim dispositis: inferioribus, breuiore pediculo, superioribus maioribus longiori hærentibus, oblongis, subrotundis, in extremitate obtusis & fissis, ex viridi nigricantibus, ornatos: ex quibus ad cubitalem vel ampliorem altitudinem pro ratione loci vnus eleuatur, desinens veluti in spicam, principiis florum Bliti, vel Amaranthi maximi similem, floribus & seminibus plenam. Ramulis etiam in foliorum exortu insident flores sine pediculis, racematim cohærentes, virides: odor ex viridate quodammodò grauis: sapor quoque viscidus. Herba inter hortorum vitia valdè odiosa, quia se expandens alias suffocat.

Trag. Blitum 2. seu Atriplicis silu. genus alterum: Atriplex fimaria propter rationem iam dictam. Lob. & Penę Adu. Blitum minus album. Dodon. gall. Blitum minus [*à la tige verde*] Camer. ad Epit. & Hist. Matth. germ. Blitum album. Hanc Gesn. mihi Corchorum vocabat.

Atriplex silu. siue fimaria.

Corchorus

Montbelgardi abundat passim Blitum minus album vel potiùs viride. Geneuæ quoque frequens: Tubingæ, ac Tiguri, in agris non cultis secus itinera, in hortis & areis.

Locus

Blitum nigrum seu Sanguinaria illa, à mulierculis nonnullis in dysenteriis & sanguine sistendo vsurpatur. Succo eius expresso minii vice in scriptione vsurpasse sæpè in puerili ætate se meminit Tragus. Refrigerat, inquit Matth. humectat, & emollit. Menses remorantes prouocantur, molę & secundę educuntur, si fœminę vapore decocti calidi suffiantur, adeò vt vapor ad vterum ascendat.

Vires. Dysenteria Succus ad scribendum Facultates Menses

BLITVM ERECTIVS, SIVE 3. Tragi.

Descriptio

PLurimis *fibris* radicatur, parum altè demissis, nonnihil rubentibus, quo etiam colore prediti sunt *caules* quadrati, dodrantales aut cubitales, exsucci, ramosi: in quibus nascuntur *folia* ex interuallis modò aduersa, modò Ocymi, aliàs acuta, aliàs obtusa, minùs crebra quàm in aliis Blitis, ex quorum alis & in ramorum extremis racemati *flosculi* cohærent purpurascentes: subsequent: paruo *semine* nigro Portulacæ sanguineo florido colore ex ussit tingente. F...

gura Fuchsiana non in omnibus placet.

Synon. Hanc pingit Tragus hoc titulo, Blitum Mader: ac pro Blito 3. [Dritte Mist Milten] describit, ac addit: Est & hæc Atriplicis siluestris species, herba innoxia, quæ inter cætera olera non rarò legitur, potest fieri vt bliti sit species.

Fuchs. nec. Fuchs. Hist. & Icon. figuram Trago similem habet, verùm descriptio ex Hermolao ad aliam plantam pertinere videtur.

Dod. nec. Dodon. gall. figuram Fuchsii habet siue Tragi hoc titulo, blitum, *blette*. Descriptionum autem quas Dodonæus posuit nulla conuenit. Latin. in fol. eandem ponit & describit, sub titulo, bliti minoris.

Matt. nec. Matth. picturam habet quæ videtur facta ad imitationem figuræ Fuchsii, cui titulum facit, blitum: videtur tamen non respondere descriptioni aut plantæ quam existimamus eum intelligere. In comm. Ital. eandem figuram habet sub titulo bliti albi: Item in Hist. Germ. Mirum cur ponat duas figuras, cùm dicat Blitum album iisdem foliis prouenire quibus rubrum.

H. Lugd. nec. Iam dictam Matth. figuram proponit etiam H. Lugd. sub hoc titulo: blitum album maius, ast eius descriptio non conuenit.

An Gesn. hort. huius meminerit nomine bliti siluestris lectoribus considerandum relinquo.

Polysporon Polyspermũ Anguill. & ex eo H. Lugd. & Lobel. Obs. Polysporon Cassiani bassi. Ic. Plant. Polyspermon, à seminis, vt in Obs. contendit, florisque muscosi botrydi non dissimili fœturâ, quibus onusti numerosi cauliculi.

Locus & tempus Geneuæ proueniebat in hortis: Montbelgardi satis vulgaris: spontaneus etiam in Horto E.C. semine maturo Augusto. Monspelii quoque obseruaui.

BLITVM MAXIMVM, SIVE AMARANTHUS maior, semine albo.

Descriptio

Blitum maximum in hominis altitudinem excrescit, *caule* crasso, canaliculato, subrubente, ramis crebris stipato: *folia* Amaranthi, acuminata, sed maiora, ex viridi purpurascentia, rugosa, insipida: *flores* tum è summo caule extremisque ramis, tum è foliorum alis emicant, in spicas palmares & sesquipalmares digesti, easque frequentes, & iubæ instar nonnunquam in latum luxuriantes, colore fuliginoso, aut purpuræ obsoletioris, staminulis luteis, quibus *semina* succrescunt minuta, alba, Milii excorticati æmula.

Synon. Et hoc est illud, quod Matth. in post. comm. tum mag. fig. It. & Lat. Blitum maius vocatur. Hist. Germ. apud Camer. Blitum Vngaricum & Epit. Blitum. Et Icon. Blitum rubrum maius. Dodon. Lat. in fol. Amaranthus maior floribus obsoleti coloris: Lobel. & Pena in Adu. Blitum maius Matthioli vocant. Lobel. Ic. plant. Amaranthus maior floribus panniculosis, spicatis, purpureis.

Blitum maius. Blitum Vngaricum. Amaranthus

Gesn. hort. Amaranthi species maxima, semine albo, *Pennachia* Italorum fortè. An eidem ex Monachis, Blitum Indicum vel Topiarium, planta ex Indiis nuper inuentis allata.

Tab. Icon. & Hist. Blitum Indicum. An de hoc Pet. Cieca c. 40. par. 1. Chronici, *Quinua*, [vt vult Clusius] ex qua potionem parant, aut elixâ vescuntur.

Pennachia Italorum

Cæsalp. Bliti genus aliud, siue peregrinum, de quo ait: Seritur hodie in hortis non solùm ad cibos, sed etiam magis pulchritudinis gratiâ, ob coloris venustatem, grande est, specie ferè arborea: folia sunt Blito longiora, rubentia, caulis crassus, striatus, tuberosusque, ad quaterna cubita accedens, ex alis, & ex summis ramis paniculæ longissimæ exeũt ac tenues, colore nigricantis Rosæ, specie floris Amaranthi, sine odore: semina in iis multa continentur, candida, Panico exiliora, quæ in cibos veniunt. An hæc Erysimum fuerit apud Theophrastum inter fruges, quod Trionum vertit Theodorus, Plinius Irionem vocat?

Blitum peregrinum. Erysimum

H. Lugd. & Cast. Blitum rubrum maius. Casp. Bauh. Phyt. Amaranthus 1. maximus, siue cristatus: Apud Matth. Blitum maius Matthioli. Hort. Lus. Amaranthus purpureus maior.

Amaranthus cristatus

Locus & tempus Blitum maximum siue Amaranthus maior semine albo simili Milio excorticato, Geneuæ interdum excedebat altitudinem hominis: Lugduni etiam in horto meo florebat Septembri & Octobri: Basileæ in hortis variis vidi florens Iunio. Montbelgardi in hortulo meo, & Horto E.C. satum facilè prouenit. Aliquando accepi nomine Amaranthi Indici: floret Augusto, semina matura Septembri. Habetur etiam in fictilibus ad fenestras opacandas.

Vsus.

AMARANTHVS PVRPVREVS.

Descriptio Flori eximiæ venustatis Amarantho purpureo, *radix* crassa, Bliti, succulenta, è rubore candicans: *caulis* singularis, purpurascens, potissimùm propter terram, striatus, alternis alis concauus, cubitum, aut sesquicubitum altus: *folia* Bliti, acutiora, minùs vt plurimùm rugosa, atrouirentia,

per margines nonnihil rubentia, sapore fatuo: è quorum alis magnæ gratiæ *flores* coccinei pediculis suis insident tactu læues, modò cui spicæ singulares, modò coniunctæ plures, quorum si singulares sumas flosculos, quinis foliolis totidéq; *apicibus* constant. *Semen* per maturitatem nigrum, paruum, nitidum

nitidum, lubricum, rotundum, compressum.

Synon. Amaranth. Plinii

Optimè sentiunt meo iudicio, qui præsentem plantam censent esse Amaranthum Plinii, sic scribentis, Amarantho non dubiè vincimur. Est autem spica purpurea veriùs quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi, & lætiùs renasci. Prouenit Augusto mense: durat in Autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernes coronas facit.

Tempus

Ruell. error

Risui sese exponit Ruellius vt qui de ignotis scribere ausus sit. Si enim nouisset, nunquam sanè ex Amaranthi radice bulbum fecisset. Proh pudor, libros saltē consuluisset, si ipsâ autopsiâ doceri non potuit, aut non voluit, Amaranthus, inquit, radice est bulbosâ &c. Siluit de eo priuatim Dioscorides quamuis multos flores hac nominum ambage complectatur, vt Ageraton, Elichryson, & alios complures, forsitan quòd paucis viribus in Medicina polleret. Galenus Heliochrysi nomine Amaranthum exprimit, &c.

Ageraton Diosc. Elichryson Heliochryson Galeni.

Circæam [Dircæam alii] hanc plantam Trago appellare placuit, licèt radix non quadret, in hac namque nullum singularem odorem deprehendere licet qualem Dioscorid. & Plin. Circææ tribuunt.

Flos amoris

Cordo in Diosc. Purpurea Amaranthus Plinii vulgò Flos amoris dictus, nullam faciens medicinam. Eidem in Hist. [cui Gesn. figuram addit ex Trago,] Fusch. Matth. Lacun. Lonic. [eius Amaranth. sylu. quid?] Hist. Lugd. quæ alteram Amaranthi angustifolii Lobelii figuram habet, de qua inferiùs. Dodon. de flor. Hist. gall. & Lat. *Amaranthus purpureus.* Sed Dod. qui eandem figuram etiam pro Bliti specie alibi sub Amarantho purpureo saturo cocci colore exhibet, in descriptione non ostendit, an spicæ sint singulares, vel diuulsæ, olim figuram habebat Fuchsianam, nunc ei figura cum spicis diuulsis. Amaranthus 1. Castori, Gesner. hort. Amaranthus Plinii, Gelosia Gallorum; Galota Cardani. Est hæc planta Phlox siue Flamma, vt interpretatus est Gaza, Theoph. Anguillaræ. Cæsalp. Amaranthus: Lob. & Penæ Aduers. & Ic. plant. Amaranthus purpureus, saturo coccineo. Obs. Amaranthus, perperam Circæa Trago: Phlox siue Flamma Theophrast. Anguillaræ.

Dodon. taxatur. Bliti species

Amaranthus Plinii

Phlox siue Flamma

Tabern. icon. & Hist. Amaranthus purpureus maior, cuius effigies habet spicas nonnihil diuulsas.

C. Bauh. phyt. Amaranthus 2. siue simplici spica, in cuius genere & cristatus nonnunquam, Circæa Tragi. Amaranthus 1. [apud Matth.] siue panicula sparsa: Amaranthus Plinii.

Hort. Lusit. Amaranthus purpureus vulgaris: Amaranth. maior floribus panniculosis spicatis.

Nomina linguarum

Amaranthus purpureus Græcè, vt quibusdam placet, inter quos est Amatus, dicitur [illegible], propriè autem Germ. **Flor amor / Blümlin der liebe / Tausent schön / & sammet blüm.** Belg. flower bloemen. Gall. *Passe velours, ou Fleur d'amour, & Fleur de Ialousie.* Ital. *Amaranto,* seu *Fior velluto,* Hetrusc. *Fior di grana.* Angl. flower gentle. Turn. purple veluet floure, aut flour amour. Boh. Kwiet milosti. Amaranthus [Ἀμάραντον] quoniam non marcescat, sed recens & exsiccatus diutiùs purpureum & flammeum colorem conseruet, dicitur. Quid si ex amore & anthos dictionibus nomen compositum sit, id quod illa appellatio Flos amoris innuere videtur. *Passe-velours* dialectum gallicum, *passiuelurum* Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coccineum, Carmesinum dictum, Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certet.

Amaranthus vnde dictus

Locus & tempus

Amaranthum purpureum colunt Monspelii in hortis: Basileæ habui in horto Patris florens Iunio, habebant & alii, vt Dominus Cælius, Dom. Theodorus Zvvingerus. Genevæ solent in hortis serere, Patauii vidi in hortis. Montbelgardi in horto Ill. E. Cels. solet prouenire. Proueniunt spicæ Augusto mense, durant in Autumnum.

In figulinis & hortulis suis puellæ plantare consueuerunt hunc. Ceterùm alsiosa planta hyemis impatiens, quotannis è suo semine repullulascit. Mirum cùm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas nectit. Quâ dote iam in fictilibus seritur, vt ab Augusto floreat in Octobrem, quo tempore gestit frequenter carpi. Collectum & furni tepore siccatum, puellæ ad coronarios hyemis vsus recondunt.

AMARANTHVS PANNICVLA SPEciosa cristata.

Descriptio.

Ex omnibus Amaranthis palmam obtineat, *floris* elegantiæ præcipuæ species, media inter Blitum maximum seu obsoleti coloris Amaranthum & eum qui simplici spica est, magnitudinis, *caulibus* nempe multis ab eadem radice surgentibus, iisque ramosis, striatisque, cubitum alterum altis, quos cortex obtegit succo sanguineo propter terram turgens: *folia* ex interuallis, quàm Amaranthi simplici spica maiora paulò, multò verò angustiora quàm illius obsoleti: ex quorum alis, adeòque & in ramulorum fastigiis fulgentes *flores* non tam spicati, quàm reticulatim decussatimque reflexis, implexisque paniculis cristatis latioribus conspicui, staminulis dilutiore purpura tinctis: *panniculas* interdum fert palmares ac vncias tres latas, quales habet.

Synonyma

Dodon. gall. Amaranthus purpureus 2. Lob. & Penę Aduers. Obs. & icon. plant. Amaranthus holosericeis sanguineis floribus. Camer. in Epit. & hist. Matth. Germ. Amaranthus cristatus, **Hanen kham / Straußfedern.** Hist. Lugd. Amaranthus holosericeus, Lobelii. C. Bauh. phyt. Amaranthus 4. [7. apud Matth.] siue pannicula incurua.

Locus & tempus

Varus in hortis obseruaui. [mihi Montbelgardi etiam prouenit in horto Ill. E. Cels.] florentem Augusto & Septembri.

Vires & vsus

Flores, folia, & radices huius plantæ ad siccio rem accedunt temperaturam. Hodiè in corollis puellarum texendis duntaxat vsurpantur. Cæterùm, tribuuntur huic passim vires quædam in

vulgaribus & impressis Herbariis, quibus fides sine ratione nequaquam est adhibenda. Et hinc iure maximo Dodon. in hæc verba prorumpit: Recentiorum plerique Amarantho purpureo, & præcipuè primo adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisque omnem fluorem sistendi, vires attribuunt: quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, preter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaque fluentem cohibere ac supprimere, quorundam est opinio: eò quòd quædam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed ex coloribus de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligitur, vt Galen. de simpl. med. facult. secundo & quarto dilucidè ostendit. Qua de caussa & perperàm ratiocinantur: qui Amaranthum purpureum, sanguinem supprimere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant. Vides igitur periculi plena esse, quæ à Matth. approbantur. Huic, inquit, facultas inest [vt Recentiorum quorũdam fert opinio] frigida & sicca: proinde flos eius potus cœliacos & dysentericos iuuat. Mensium abundantiam cohibet & albas vteri fluxiones. Quinetiam cruenta expuentibus prodest, præsertim si in pulmone, vel pectore, vas aliquod fractum fuerit.

Neoterici reprob.

Matth. taxatur.

SYMPHONIA DALECHAMPIO, SIVE Amaranthus tricolor.

Descr. H. Lugd.

HAnc ita describit H. Lugd. *Radice* est breui, candida, in surculosas propagines diuisa: *caule* vnico, pedali, rubente: *foliis* bliti, alternatim viridi, roseo, & luteo colore pictis, sic vt in singulis foliis adultis & perfectis ea coloris varietas (Psittacorũ plumas referens) iucundissimum intuentibus præbeat spectaculum. Semen profert in exigua spica, villosa, cauli adhærente sine pediculo, flauescentibus punctis notata, quod vice floris est, perinde ac si natura tantùm venustatis ac gratiæ priùs in folia contulerit, vt deinde veluti picturæ florum oblita eos vix inchoatos reliquerit.

Synon: Symphonia Gomphrena Genesia siue Helesia. Celosia. An Lycopsis aut Anchusæ species Diosc. Papagalli. an Theobrotum Plinii? Blitum maculosum

Hæc stirps Symphonia Plinio dicta & Gomphrena à nobis existimatur quam Ruell. Genesiam, siue Helesiam vocat. A Trago Celosia Italorum dicitur, germ. Widerschein. Verùm nomen aliquod in Dioscoride habere, se ignorare fatetur nisi fortè Lycopseos, aut Anchusæ species sit.

An in Aduers. à Lob. & Pena inter Amaranthos recensetur, vocaturque Amaranthus tricolor, acquæritur, vulgo *Papagalli* sitne an Theobrotum Persarum apud Plinium? A Lob. Obs. & Icon. Plant. Amaranthus tricolor? An Gesn. hort. blitum maculosum? An eidem de coll. stirp. Amaranthus cum herbaceo verticello, floris loco? An de hac Adrian. Spieg. Isag. loquitur? Color aliis duplex triplexque, vt generi bliti quod tricolor appellant, à triplici colorum varietate, quæ in foliis annotatur. Hoc nõnnulli Plinii Siphoniam volunt.

Plin. Symphonia

Notat Hist. Lugd. aliquos pro Symphonia Plinii, Dalechampii (hoc enim titulo hanc plantam proponit) Symphonã, aut Symphenam scribere: pro Gomphrenã, Cremphenam & Comphenam: Eamque ab Hetruscis hodiè, Herbam mirabilem [*Herba de la marauiglia,*] appellari, ob excellentem & admirandam coloris in foliis varietatem.

Hæc à C. Bauh. Phyt. Amaranthus fit, & quidem 5. siue folio variegato, de quo ait. Blitum variegatum alii cognominant, alii Corchorũ cognatum faciunt. Hoc coloris varietatem in foliis ostendit, in altera hilariorem, in altera obscuriorem, quare illam fœminam, hanc marem nominare solent. Hort. Lus. Amaranthus tricolor, pictus: blitum varium: Papagey federn. Turn. Bliti genus, medio folii rubro, modò virente.

Blitum varium.

Locus & tempus.

Symphoniam Plinii Dalechampio, meo indicio bene denominatam vidi Basileæ in horto Di. Doctoris Fœlicis Plateri, semine turgentem mense Septembri. Tanta est pulchritudo & varietas colorum vt propterea vocetur Gallicè Monspelii *Ialousie,* quasi diceres summè expetendam & inuidendam. D. Vlysses Aldroandus cũm essem apud illum Bononiæ vocabat Theombrotium Plinii. Montbelgardi sæpiùs in horto meo & Horto E.C. prouenit sata: sed ad maturitatem non peruenit. In hortis, vt legimus apud H. Lugd. colitur ad acetariorum vsum, præsertim ab olitoribus Italis, allato ex Hetruria semine. Alsiosa est hęc planta, ad primam frigoris inclementiam flaccescens. Quamobrem ante veris teporem eius semen olitores terræ credere non audent, ne tenella herba algoribus vratur ac pereat. Sapor idem qui & Bliti, nisi quòd paullulò magis austera est: quare in posca sanguinem reiicientibus medetur auctore Plinio.

Vires

ATRIPLEX RVBRA ET ALBA hortensis.

Descriptio

NOn rarò hominis staturam adæquat, *caule* imo terete, supremo angulosо: *folia* Betæ, minora, ad pediculum quasi alata, nonnihil in ambitu sinuata, copiosa farinã respersa, colore ex viridi in luteum languente seu Xerampelino, gustu fatuo: *flosculi* copiosi apiculis constant luteis vel herbidis: quibus succedunt *siliquæ* foliaceæ, latæ, in quibus *semen* Amaranthi. *Radix* recta, palmum longa, aut circiter fibrosa

fibrosa. Nec alia Atriplici satiuæ rubræ facies, nisi quòd sanguineo colore tota picta est.

Diosc. Atriplicem, Chrysolachanum vocat, & olus cognitum, idque in satiuum & siluestre, vt etiam Plin. & Galenus, diuidit.

Theophrastus radicem lignosam tradit, vnam altè descendentem, vnde aliæ exeant, copiosè fruticare, nam protinus nodis singulis semen insidens racematum gerit à latere & in summis, semen foliatum, vt in Laserpitio.

Atripl. genera Veterum & Recentiorum

Sed licèt Atriplicis duo genera tantùm tradant Diosc. Plin. & Galenus, satiuum & siluestre, attamen dari & tertium, quod est Maritimum, nemo inficiabitur: cùm teste Marantha, ex frondium, seminum, radicisque similitudine liquidò appareat, non habere aliam differentiam, nisi quòd salso gustu sit, propter maris contiguitatem, foliaque subalbida habeant, quod omnibus maritimis euenire solet. Sed misso silu. & maritimo, de satiuo hoc cap. tractabimus.

Fuchs. Atriplex duplex Tragi triplex

Fuchsius itaque videtur vnicâ descriptione & figurâ, quam Atriplicem hortensem subscripsit, ambas proponere. Tragus Atriplicis satiuæ tria fastigia facit. Scribit enim quandam proferre folium rubicundum: aliam ex luteo languescens, postremam nigricans.

Tabern. not.

Videtur Iac. Theod. Tabernæcum Hort. Lusit. in eadem specie rubræ ponere tres colores, aliter quàm Tragus: certum est albam permanere albam, & rubram rubram, quicquid dicat Theodorus. Nos ponimus duas figuras quia ex Fuchsianis erant sculptæ.

Matth. qui aliàs solùm domesticam nominat, in Hist. germ. Atriplicis Graminis modo virentis, rubræ vt ignis, & pallidè luteæ meminit. Anguill. Atriplex domestica. Lonic. cuius figura displicet, rubram, albam & virentem tradit. Gesn. hort. Dod. gall. Atriplex satina, alba & rubra. *Non esse autem cum Trago Matth. Lonic. & aliis Atriplicis satiuæ tria constituenda fastigia docet Dodon. Lat. in fol.*

Lonic. not. Error mul. torum Atripl. formæ non tria fastigia

Lob. & Penæ Adu. Atriplicis satiuæ duplicem constituunt speciem. Vnam, quam Chrysolachanon vocarint Dioscoridis tum Antiquiores tum Posteriores, cui folia marcescentia à luteo vel flauo in aureum vergant. Alteram, folio & flore purpuream, liuentem.

Cæsalp. Atriplex, folio colore ex viridi pallescente. Camer. hort. Atriplex purpurea grandis, semel sata postea decidente semine prouenięns. Hist. Lugd. vnicam licet Atriplicis satiuæ exhibeat iconem, albam tamen & rubram recipit. Albæ, inquit, folia cùm tenella sunt, candicant; cùm adoleuerunt, colore ex viridi in luteum elanguescunt. Alterius folia, caules, flores in rubro siluescunt.

H. Lugd. not.

Alph. Moresch. Atriplicem impropriè sanè Chrysanthemum vocat, quòd hactenus apud neminem me legisse memini.

C. Bauh. Atriplex 1. hortensis alba. Atriplex 2. hortensis rubra: *ad Matth.* Atriplex 1. hortensis rubra. Atriplex domestica: & ab hac differens, colore potissimùm, hortensis alba.

Gerard. not.

Gerard. Atriplex satiua alba: Atriplex satiua purpurea: pro qua ab ipso malè ponitur icon pedis anserini 2. Tabern.

Nomina linguarum

Præsens planta Latinis in genere dicitur Atriplex. Græcis, ἀτράφαξυς ἢ χρυσολάχανον [aureum olus] Arab. *Caraf*, seu *Caraf*. Germ. Molten/Milten. Belg. Malde: Ital. *Atriplice*, & *Armola*, *Trapese Reppice* & *Treppice*: Gall. *Arrouches*, *Bonnes Dames*, *prendes femmes*. Montb. *des Arables*. Bizont. *Des Armous*. Geneuæ, *Folesses*, Hisp. *Armolles*: Angl. *Orrage* seu *Oreche*: Boh. lebeda.

Atriplicis Etymon

Atriplexum, vt Festus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore. Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam Atriplicis olus ἀτράφαξυν Græcis dici Columella testatur, Hippocrates ἀνδράφαξυν appellat. Hesychius ἀνδράφαξυν, quòd ἀνδρῶν αὔξει, & Suidas ἀτράφαξυν [Atticis, d literam in t mutare frequenter amantibus] εἰ δὲ λαχάνιον, ὃ ταχέως εἰς μέγεθος αὔξεται, id est, quòd statim in amplitudinem adolescat: siquidem octauo à satu die prosilit, confestimque incremento proficere conspicitur: fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxtà eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum: χρυσολάχανον, id est aureum olus græci appellant, quòd auri colorem repræsentet. Alij tradunt ab aureo siue luteo flore nomen hoc inuenisse.

Locus & tempus

Atriplex alba & rubra hortensis, non nisi sata prouenit, assiduóque humore satiari amat. Frequens Montbelgardi etiam in Horto E.C. Geneuæ obseruaui paruas plantas virentes, ex semine deciduo Ianuario, & florentem vt aliàs consueuit Iunio & Iulio: Porentruti magnas areas Atriplice serunt, & maiori in vsu quàm Montbelg. In Hetruriæ hortis rara admodù Atriplex, frequentissima autem apud Insubres seritur, à ruricolis in hortis & in campis. Hæc inter coquinarias herbas ocyssimè assurgit, nàm post quindecim dies à satione vsurpatur in coquinis & tantùm Vere edulis.

Vires Ex Diosc.

Atriplex, vt scribit Dioscorides, cocta estur vt olus, aluum mollit: panos discutit siue cruda, siue cocta illinatur. Semen cum aqua mulsa potum regium morbum sanat.

Morbus regius Temperam. ex Galeno

Atriplicis, vt oleris, in cibis vsum cum Blito declarat Galenus, qua de re antea diximus. Vsum medicum & temperamentum alibi sic explicat. Atriplex frigida & humida temperie est, humida quidem secundi ordinis, frigida verò primi, quam vtique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi Rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimùm terrena, similiter ac Malua. Quin & ventrem similiter permeat vt illa, ob lubricitatem. Hortenses autem Atriplices & Maluæ quàm agrestes tum humidiores, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus, gliscentibúsque & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenses: vigentibus autem ac declinantibus, & indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obstructo obortum vtile est. Ex quibus sanè verbis tota Dioscoridis sententia declarata est.

Atriplex & siluestre est, inquit Plinius, & sati-

num, accusatum à Pythagora tanquam faceret hydropicos morbósque regios, & pallorem, coqueretúrque difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam, nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos: nec nisi mutata sæpiùs aquâ coquendum. Stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Mitor quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitijs id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus subijcit ea quæ Diosc. & Galenus tradiderunt. Syluestri, inquit præterea, capillos tingunt, & ad suprà dicta vtuntur.

Noxa secundum Pythagoram

Solon excusatur

Vuluarum vitia Cantharida

Hippocrates quibus genitura in vtero immoratur, ibique putrescit, & molestiam excitat, Atriplicis agrestis semẽ [ἀνδράχνης ἀγρίης σπέρμα] vel succum cum melle delingendum offert.

Scribit Serapio Rhazim vidisse hominem quẽdam, qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, tam crebris vomitionibus tum alui eiectionibus, adeò vexatus fuit vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit.

Et Matthiolus pharmacopœum quendam se nouisse ait, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat, quod iis non sine molestia magna aluum ciebat abundè, ac simul etiã crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem quum scribat Matthiolus, paucis hactenus cognitam, ea tamen à Plinio non prætermissa l.20. cap.10.

Matth. not.

ATRIPLEX SYLVESTRIS.

Descriptio

QVi satiuam Atriplicem nouerit, is nullo negotio & hanc siluaticam 1. nouerit spontis suę Atriplicem: quæ *caule* anguloso strigosior non ita adolescit: *foliis* ferè rhomboïdæis, sinuatis, quæ inferiora, superiora verò longiora, quædam pardm sinuata, alia in totum sinuata, xerampelinis, per margines subinde rubentibus, pulusculo farinaceo respersis: *flores* racematim muscosi per ramos visuntur, quibus *semina* succedunt parua, rotunda, compressa, læui nitore nigricantia. Figuræ sunt Fuchsianæ, nec admodum placẽt vnam etiam ex illis habet Dodonæus.

Synon. Atriplex stercoraria Atriplex exigua

Icones

Corn. Atriplicem siluestrem, eò quòd cacationes inducat, stercorariam [Scheiß Milt vnnd scheiß molten cum aliis] cognominat. Trago est hæc Atriplex agrestis & exigua, klein acker milt. Fuchs. Anguil. Gesn. hort. Dodon. gall. & lat. in fol. (quã succo etiam rubente reperiri ait, ata & albam adstruit.) Lacun. *Atriplex siluestris.*

Atriplicem sylu. hortensi omnibus propè notis respondere scribit Matth. præterquàm foliis, quæ albidiora spectentur. Is olim solam iconem habebat Fuchsianæ similem, nunc in com. cum mag. fig. & Germ. Hist. omissis prioribus verbis duas icones sine descriptione pro vna ponit, nec earum vlla mihi videtur respondere præmissæ.

Matth. sãnatur

Lob. & Pena Adu. Atriplicem silu. sinuatũ non distare specie à domestica aiunt. Lob. Obs. Atriplex silu. vulgatior (hoc vocabulum in Ic. plant. non habetur) sinuata. Is autem iconem penè eandem habet cum Matthiolina postrema cui summitates cum lappulis. Videndum an referenda potiùs ad nostram Monspelianam cum lappis.

Atriplex sylu. sinuata

Thal. Atriplex fimetaria maior. An Cæsalp. quod C. Bauh. affirmat, Cynocrambe ramis cubito minoribus, candicantibus: foliis veluti cinere aspersis, alioqui Atriplicis silu. sed minoribus, ac serratis, Mercurialis modo, seminibus racemosis, sine flore, exiguis & rotundis?

Atriplex fimetaria. An Cynocrambe

Tabern. pœni. figuram sine descriptione, hoc titulo: Atriplex silu. 1.

Tabern. not.

Gerardum pro Atriplice silu. ponere polyspermon Tabernæ non placet, & præterea pro Atriplice marina iconem Atriplicis siluestris eiusdem, sed excusandus vt qui non exactè nouerit, ac ideò miscuerit.

Gerard. not.

Lonic. Atriplex silu. maior. Hist. Lugd. Atriplex silu. 1. Matth. primæ editionis. hort. Lusit. Atriplex sylu. vulgatior sinuata. C. Bauh. Phyt. Atriplex 4. siue silu. altera. *Eccur* Frater apud Matth. non immediatè eam post satiuam collocat? cur cum Lapatho hortensi commiscet. An Atriplex Lapathum: & è contra Lapathum Atriplicem quis vnquam dixerit?

C. B. not.

Ἀνδράχνη ἀγρία, Atriplex silu. Germ. Scheiß Milten/ wild Melten / Acker Melten. Belg. Welde Melde. Gall. *Arrouches sauuages.* It. *Reppice saluatico.* Angl. Wilde Areche/ Sclau. Piorea Lobeda. Nunc in Græcia secundum Anguillaram silu. & domestica indifferenter Atrepsi & Chrysolacano vocatur.

Nomina linguarum

Atriplex sylu. Montbelgardi etiam in horto Ill. E.C. Monspelij, Geneuæ, Basileæ & alibi, vias, semitas, scrobes, agrorum margines, vrbium mœnia, & fimeta, vbique locorum occupat, florens vt satiua Iunio ac Iulio, & subinde Augusto, quo mense & Septembri semẽ maturat paruum, nigrum, superueniente gelu quotannis perit.

Locus & tempus

ATRIPLEX ANGVSTIFOLIA
laciniata minor.

TAbern. Icon. & Hist. Atriplex syluestris 5. Si Tabern. collegit & nouit, cur non descripsit

Camer. inv.

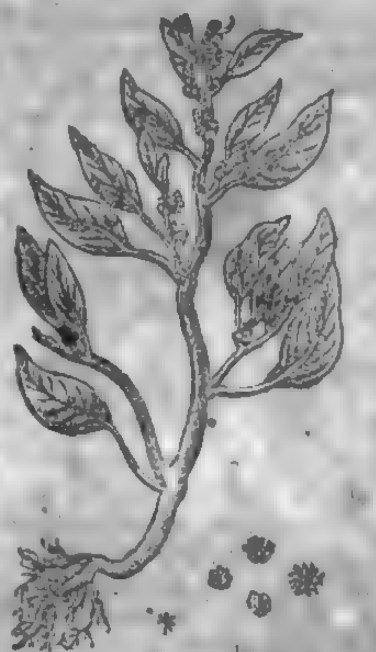
scripsit. Nec placet Camerarium Atriplicis silv.3. titulo apposuisse iconem sine descriptione: præterea Matthiolus non meminit Atriplicis tertiæ. Si figura facta est ad plantam, de qua hic agimus, vt suspicor, folia oporteret esse sinuata non aculeata.

An Atriplex fimetaria

An Thali Atriplex fimetaria minor, quod Casparus Bauhinus Phyt. asserit, ac Atriplicem silv.5. facit, siue minorem.

ATRIPLEX SILV. FOLIIS INTEGRIS racemosa.

Descrip. & Synonyma

Camer. ad Hist. Germ. Matth. Atriplex silv.3. Icon autem proposita à Camerario non parum differt à Matth. icone: appingit enim racemulos non lappulas, vel potiùs latiusculos folliculos: is non describit.

Casp. Bauh. Phyt. Atriplex 3. siue syluestris folio sinuato. Apud Matth. Atriplex 5. Atriplex silv.2. Matth. Lug. Taber. Atriplex silv. Cordo in Diosc. Cæsal. Atriplex sinuata Lobelii. *Frater* assumit figuram Tabern. quæ mihi diuersa videtur à Matthioli silv.2. ac etiam Hist. Lugd. & Lobel.

Locus

Obseruauimus variis in locis in Sundcouia circa fimos.

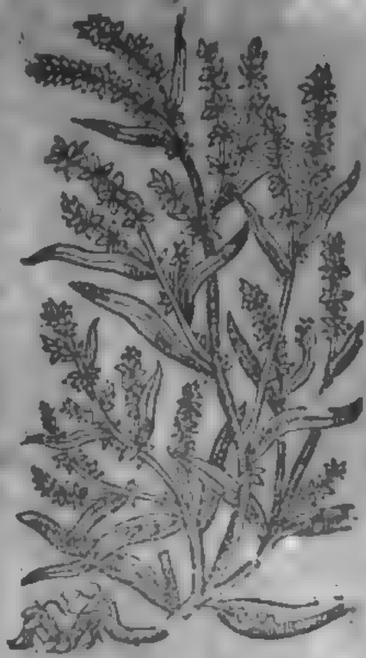
ATRIPLEX VVLGARIS ANGVSTIfolia cum folliculis.

Descriptio.

Obscuriùs huic virent *folia*, vt pænè atra sint, ad Polygoni folia proximè accedentia, latiora, acuminata, subinde [quanquam rariùs] leuissimè sinuata: excrescit autem ad cubitalem & sesquicubitalem altitudinem: *flos radix*, Atriplicis siluestris sinuatæ: folliculacea fert perucarpia, sæpè etiam rhomboidea, conferta, quæ dehiscentia *semen* ostentant, singula singulum, rotundum, compressum.

Est hæc Matth. (qui non describit, nec discrimen ostendit) in comm. cum mag. fig. Lat. Atriplex silv. Ital. *Atriplice saluat.* 1. Hist. Germ. Atriplex 2. Wilde meltzen. Lob. Adv. & Ic. Plant. Atriplex silv. Polygoni, aut Helxines folio. Dodon. gall. Atriplex silv. minor: Lat. in fol. Atriplex silu. humillima, ramosior, foliis angustioribus, floribus, seminibúsque prioribus respondens. Casp. Atriplex silv. breuior satiuâ folio simili, sed minore, ac nigriore, eoque circa summum caulem tenuiore, & sensim longiore, seminibus similiter depressis, nigris. Camer. hort. Atriplex silv. Polygoni folio. Histor. Lugd. Atriplex silv.2. Matth. Polygoni folio 2. editionis.

Matth. natum.

C. Bauh. Phyt. Atriplex 12. siue angusto Centinodiæ folio, Dod. Silv. altera Lob. Polygoni aut Helxines foliis. Foliis communiter oblongis, angustis, non sinuatis: reperitur tamen aliquando foliis ad principium duabus alis donatis. Apud Matth. Atriplex 7. siue angusto Centinodiæ folio: Atriplex silv.1. Matth. inter maiores figuras, inter minores enim non expressit. Dodon. Atriplex silv. humillima & quarta.

Locus

Montbelgardi & Basileæ prouenit in vineis & agrorum marginibus.

ATRIPLEX SYLV. MONSPESSVLANA cum pulchris inuolucris.

Descriptio.

Folio est breuiore (quo multùm differt ab Atriplice Matth.1.) albicante, sinuato, Atriplicis vulgaris, breui pediculo constante: inuolucris *seminum* angulosis, quodammodò Cynoglossæ nostræ topiariæ similibus, intra ramulos & foliorum pediculos prodeuntibus; *semen* includentibus paruum, compressum, nigrum: lappis etiam multò maioribus, nec velut in spicas desinentibus: ita vt habere aliquid videatur similitudinis, quod lappas attinet, cum Atriplice prima silv. Matthioli in post. figuris, meliùs tamen accedit ad secundam, quam facilè existimarim.

An Matth.in comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Atriplex sylu. 2. ? In hist. Germ. Atriplex syluestris, Wilde Melten 2? An Lobel. Obs. & icon. Atriplex silu. sinuata ? Camer. in Epit. & hist. Germ. Matth. Atriplex silu. 1. Hist. Lugd. p. 536. Atriplex silu. 2.

An C. Bauh. Phyt. Atriplex 3. siue silu. folio sinuato: Hanc, inquit, Atriplicis syln. hispidæ paruæ rectè nomine à D. Doldio accepimus: eandem Monspelii Augusto mense frater Ioh. Bauhinus collegit. Apud Matth. Atriplex silu. lappulas habens, à nobis primùm descripta, cauliculi leuissimè hispidi. Hæc frater. Ego quidem anno 1561. Monspelii collegi, & descriptionem misi Do. Gesnero cum ipsa planta, ast nihil hirsuti aut hispidi obseruaui. Considerandum an Do. Doldius suam hispidam dixerit à capitulis & inuolucris angulosis seminum.

ATRIPLEX HALIMOIDIS LOBELII.

Descriptio. Synonyma.

ATriplex halimoidis Aestiua est, caules edens ternùm & quaternùm cubitorum, & folia Halimi: flores & semina racemosa cæterarum more. Mihi primùm visa in viridario Ioh. Mutoni Nerniensis Pharm. Semitas & rudera amat, Lob. Obs.

Locus.

C. Bauh. Phyt. Atriplex 11. Halymi folio.

ATRIPLEX ARBORESCENS.

Descriptio.

SEmen quoddam ad nos misit Lutetiâ Robinus Botanicus Regius, nomine Atriplicis arborescentis insulæ Calix dictæ. Istud ferè magnitudine Milii est, cinereum, rotundum, ac modicè compressum, hylo candicante, sapore fatuo, nec effatu digno.

Scribit hanc plantam semper virescere nobis seminata est Montbelgardi in horto Ill. I. C. Vuirtemberg. quem colimus.

ATRIPLEX MARITIMA.

Descriptio.

ATriplex maritima humi spargit caules cubitales numerosos, ex crassa satis radice exortos, totos albicantes, per quos & folia candicantia sinuata, Pedis anserini similia. Flosculi, per extrema potissimùm ramulorum racematim congesti, flores Portulacæ marinæ imitantur. In icone à nobis preposita radix picta nimis crassa.

An Cordo in Obs. silu. Atriplicis sylu. genus, gustu salsum: Matthiol. com. lat. & It. & hist. germ. (qui dicit Diosc. & Galen. huius non meminisse:) Dodon. Lat. in fol. H. Lugd. Atriplex marina, Meer Melten.

Lobel. & Penæ Adu. Atriplex marina repens &c. Lob. etiam Obs. & Ic. Plant. Atriplex marina repens. Sed repentem dicere non conuenit: sparsa est supra terram, non repit.

Lob. not.

Camer. hort. [qui ait rubro & herbaceo semine inueniri] Epit. & Hist. Matth. germ. Atriplex marina.

An Cynocrambes 3. genus, in maritimis visum, ramis humi procumbentibus, candidis foliis, veluti puluisculo argenteo aspersis, rotundioribus?

An Cynocrambe 3. Cæsalp.

Gerard. vt antè dictum, pro Atriplice marina Matth. figuram Atriplicis silu. demonstrat, quid pro quo.

Gerard. err.

C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Atriplex 9. siue maritima.

Atriplicem maritimam habeo à Valerando Dourez. Iac. Reinaudeto, fratre C. Bauh. qui Venetias attulit ex Lio. Frequentem offendi scribit Matth. Tergesti ad salinas in maris litore: Lob. in maritimis mediterraneis & Adriaticis nusquam non obuiam, humi stratam.

Locus.

Vis Atriplici marinæ quæ cæteris Atriplicibus, sed propter salsedinem, quâ referta est magis quidem aluum citat, magisque abstergit si è carnis iure decocta edatur, Matth. His addit Camer. Digerit, incidit, attenuat, liquat, à putredine vindicat, aperit, & abradendo expurgat. humentem ventriculum siccat, hydropicos iuuat, pingues extenuat. Atriplex marina primùm crescens in Aestuariis Venetis, vnde quandoque cinerem parant ad conficienda vitra.

Vires. Aluum sol. mit. Hydropi. Vitra.

ATRIPLICIS MARINÆ SPECIES Valerando.

ATriplicē aliā marinā habeo datam à iam dicto Valerando Dourez Pharmacopœo cui hæc ascripsit. Atriplicis marinæ species, Polysperon Cassiani Bassi quorundam. Hęc valdè similis Atriplici syluestri vulgari, nisi eadem.

Polysperon Cassiani Bassi quorundam.

ATRIPLEX FOETIDA.

Descriptio.

VIx humo tollit caules, vt plurimùm, ramosos, dodrantales, aut etiam maiores: quos vestiunt folia ex rotunditate modicè in acumen desinentia, potissimùm superiora, in inferioribus quædam sinuata, farinaceo puluisculo aspersa candicantia, odoris virosi intolerabilis, vt qui

qui vel attactu leui manus ita inficit vt longo tempore vix possit elui. *Flosculi* racemosi Atriplicũ aliarum syluestrium modo. *Radix* gracilis fibrata.

Synonyma. Garosmum. Vuluaria.

Cord. hist. Garosmum, Agrestis Atriplicis mima (fortè minima) species, Vuluaria. Garosmon autẽ dubio procul ex eo dicit, quod Γάρον, siue liquamen piscium redoleat.

Atriplex canina. Bonus Henricus. Vitium Atriplicis. Error Tragi, ac Lonic.

Tragus Atriplicem caninam & fœtidam, & Blitum fœtidum, & Bonum Henricum appella: Germ. gût oder stoltz Heinrich / hundsmilten. Vitium, inquit, Atriplicis potiùs est, quàm quiduis aliud.

Sed & Lonic. hanc Boni Henrici [Güter Henrich] nomine describit, nullam cum Trago ponens figuram, ac nomina Boni Henrici malè ascribens.

Tragium germanicũ.

Dodon. gall. Tragium Germanicum, quorundam Vuluaria: Lat. in fol. Garosmus, Atriplex fœtida.

Gesn. hort. Atriplex altera, Garosmon.

Atriplex hircina. Garum olẽs.

Lob. Icon. Plant. Atriplex pusilla, olida, Hircina. Vuluaria vocata, Garum olens. De hac aiunt Aduersaria: Est in Nitiobrigum agro, aliisque locis quàmplurimis herbula Atriplici accensenda, secus vias frequentissima, tenera, paruula: humi demissa folia candore micant, quasi polline interspersa. Hanc notissimam fecit odor, & fermè infamem: odoratu namque hircus teterque spiritus opplet nares, quo imbuti querũtur permulti se meretricum impuros loculos subodoratos esse: planéque referre odorem illum virosum quem prostitutæ libidinis scorta ex impura colluuie congesta spirant. Inde vulgò *Futuariam* dictitant: atque autumant: hac illitas vestium muliebrium plicas canes sagire, atque arrecto veretro Veneris æstu actos, illas amplexas cupere inire, presertim in templis vbi tetriùs odor spirat, & minùs ventis difflatur. Hæc vulgi sunt, tota cibis abdicanda. Lob. Obs. Atriplex olida, Vuluaria Garum olens, Garosmum Cordi.

Infamis odorata. Futuaria. Atriplex olida. Cynocrambe.

Cæsalp. Cynocrambe affinis herbula folio minimè serrato: sine flore: semine racemoso, exiguo, rotundo: vulgò *Connina*, nam redolet muliebria: videretur Conyza tertia apud Dioscoridem. *Sed quod* huic plantæ Cæsalp. florem negat, errore facit.

Conyza 3. Dioscoridis. Cæsalp. lapsus.

Vuluariam apud Hist. Lugd. à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus. Gall. *Herbe de Bouc*. Quia verò duo sunt alia Dioscoridi Tragii genera, ad horum discrimen Tragium Germanicum cognominauit. Alii Atriplicem caninam dixerunt, quia eam ex vrina canum nasci putant.

Hanc Tabern. Vuluariam (Schamkraût / Mautzenkraût) appellauit, dicta nomina in hist. ferè omnia adscribens. Gerardo, Atriplex olida dicitur. Angl. Stinkin Orach. C. Bauh. Phyt. Atriplex 10. siue fœtida.

Locus. Tempus.

Atriplex fœtida, quæ à nobis Montbelgardi, Geneuæ, Basileæ & Lugd. obseruata est, iuxta parietes prouenire dicitur, & locis sabulosis, præsertim quæ lotio canum sæpiùs asperguntur. Æstate media floret, editque semen. Vbi semel ad hortos translata diutiùs recurrit.

Vires. Vulua strangulatus. Vlcera putrida.

Ex vtero laborantibus grauitate odoris prodesse posse testatur Dodonæus. Fœminis strangulatu vuluæ oppressis, conferre creditur, maximè si vmbilico imponatur. Bonus hic Henricus, inquit Tragus, vermes in vlceribus putridis animantium quadrupedum natos excutit certissimo experimento, si herba tusa vlceribus imponatur id quod non semel ipse vidi. Sunt qui vermes eiici dicant, si herba solùm adalligetur iumento.

ATRIPLEX, DICTA PES Anserinus.

Descriptio.

PErsimilis est Atriplici syluestri sinuatæ vulgatiori, sed huius *folia* ampliora laxiùs & rariùs sinuata, atrouirentia, caput grauante odore prædita: *flos* racemosus Atriplicis iam dictæ. *Semen* exiguum, rotundum. *Radix* lignescit fibrosa: caulis crassiusculus, rectus, cubitalis.

Synonyma. Solanum venenosum. Chenopodiũ. Matth. not. Atriplex silu. latifol.

Tragus hanc inter Solana censet, & Solanum 4. venenosum & furiosum, Schweins todt / Mortem porcorum, Sewplag, supplicium suũm, ab effectu expertas vocare tradit aniculas. Idem & cum eo Fuchs. Dod. gall. & Lat. in fol. Tab. Gerard. & Gesn. de coll. stirp. (qui tres & Chenopodium Plinij vocant,) pedem anserinum nominant.

Matth. in post. com. It. & Lat. cum mag. fig. Atriplex sylu. 3. Icon sine descriptione.

Lob. & pen. Adu. Atriplex sylu. (siue pes anserinus) latifolia. Obs. Atriplex sylu. latifol. Ic. plant. Atriplex sylu. (siue pes ánserinus,) latifolia, laceris laciniis.

H. Lugd. not. Cynocrambe.

Hist. Lugd. frustra duas icones proponit, ac deteriùs diuersis capitibus. An Thal. Atriplex simentaria grandior? Cæsalp. Cynocrambes genus alterum; quod Hermol. testatur apud Plinium Chinopum esse: i.e. Herbam similem anserino pedi. C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Atriplex 6. siue silu. latifolia, Cynocrambe, non autem Dioscoridis.

Nomina linguarum.

Atriplex dicta Pes anserinus, cognominatur à Germanis Gänß fuß / quibusdam Sew oder Schweins todt / & Sew. plag. Belg. Gänsen võt. Gall. *Pied d'oye*. It. *Pede di Ocha*. Ang. Goose foote.

Locus.

Secus veteres parietes, vias, semitas, alibique incultis ac desertis humentibus nonnihil locis

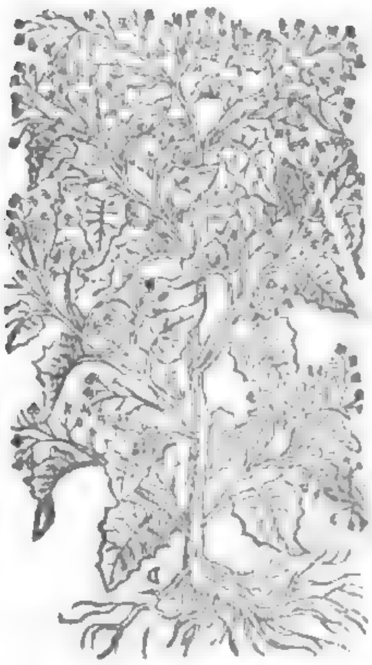
frequens exit, viget ac floret vnà cum Atriplicibus reliquis. Hanc Lugduni, Geneuæ, nec non Montbelgardi obseruaui.

Vires.

Herba planè lethalis & pestifera maximè si à suibus deuoretur. Fuchsio & Trago auctoribus. Facultate frigida & humida est, & quidem non minùs Atriplice: sed vti apparet, etiam ampliùs refrigerans, secundo ordine.

ATRIPLEX DICTVS PES ANSERINVS alter siue ramosior.

Synon.

Blitum 5. & Atriplicis quintum genus Tragi est simile 4. [id est Pedi anserino] à quo ferè nihil differt, nisi quòd folia habet acutiora & magis nigricantia.

Chenopodium Pes anserinum.

Error Gerardi

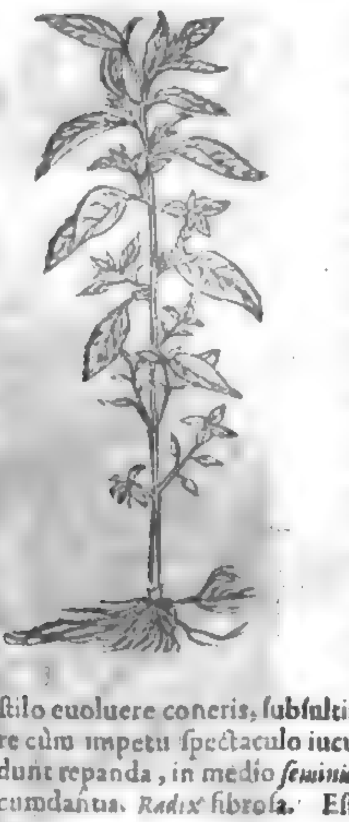
Taber. Icon. & Hist. Chenopodium, Pes anserinus 2. Gänß füß 2. Gerard. Atriplex 2. fatua purpurea purple Orach. Qui malè pro Atriplice purpurea ponit pedis anserini 2. figuram. C. Bauh. Phyt. Atriplex 7. siue sylu. latifolia altera acutiore & nigriore folio.

Locus

In antiquis areis & fossis fimi ac pagis inuenitur.

PARIETARIA.

Etymon
Descriptio

Vulgaris notitiæ est à natalibus dicta Herbariis Parietaria, hirsutis *caulibus*, ramosis, donata: *folia* Mercurialis, hirsuta, atrouirentia & nitentia: *flosculi* cōferti circa caulem ex foliorum alis floccos coccinei serici imitantur primulùm è nodulo emicantes: post se *stamina* ostendunt obscurè, ex albo purpurascentibus apiculis, inuoluta, quæ si stilo euoluere coneris, subsultim excusso puluere cùm impetu spectaculo iucundo, se expandunt repanda, in medio *seminis* rudimentum circumdantia. *Radix* fibrosa. Est hæc maior & minor.

Diosc. illustratur.

Hanc nostram parietariam Helxines nomine delineat Dioscorides his verbis. Cauliculos profert tenues ac subrubentes, folia Mercurialis, hirsuta: circa caules velut exigua semina, aspera, vestibus adhærentiâ.

Synon.
Parthenium
Perdicion
Helxine
Parietaria
Herba venti

Matth. Brunfels. (cui & Parietaria, & septima Parthenii species:) Anguill. Fuchs. Dod. gall. Gesn. hort. Lacun. Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Turn. (cui & perdicion) Castor. H. Lugd. Cæsalp. Camer. *Helxine*. Trago. Lonic. Cord. in Hist. Dod. Lat. in fol. & Tab. *Parietaria*. *Helxine altera & Muralium*, Cord. in Dioscoridem. Per *Herbam venti* Fuchs. Adolph. Occo. Cord. Apollo. Luminare maius, & alii Helxinem, siue Parietariam intelligunt.

Perdicaria
Parietaria
Muralis.
Sideritis
Heraclea
Herculana
Vitriaria.

Ἑλξίνη & περδίκιον Græcis, Helxine, Perdicium & Perdicaria Lat. vulgò autem & officinis Parietaria, aut corrupta voce Parietaria appellatur & Muralis: Extant verò eius & alia nomina, cùm apud Diosc. & Plinium, tum apud Apuleium & passim alios, vt Sideritis, Heraclea seu Herculana, Vitriaria, Vrceolaria, Veratrium, Ixine siluestris, Clibadium, Polyonymon, Elitis aut Alitis, Amelxine, Eusine, Amorgine, Sucotachon, Ptychuacon, Melampeton, Cittampelon, Anatetamenon. Diosc. Plinius & Apuleius Parthenium quoque appellant. Sed animaduertendum est Plinium huius nominis homonymiâ deceptum, duas herbas diuersissimas confundere, nimirum Parthenium Dioscoridis, & Helxinem hanc nostram, siue Parietariam:

Plinii lapsus

Helxine [illegible]

Dicta autem est Helxine, quòd asperâ foliorum hirsutie, asperoque semine, tenaci nexu vestimentis obuiis adhæreat. Perdicium, à perdicibus, quæ eam eruere solent: Parietaria, quòd in parietinis exeat, atque eadem de causa Muralis & Muralium. Herba vitri, Vitriaria, Vrceolaris & Vrceolaria, quòd tergendis vrceolis, vasisque vitreis efficax sit. Dicitur Germ. tag vnnd Nacht, non tamen ea, quæ luteis purpureis & similibus floribus insignis est (S. Peters kraut / Maur kraut: Belg. Glaß cruyt. Gall. *Parietaire*: Hisp. *Terua del muro*: It. *Parietaria*: Angl. Pellitory of the Wal.

Nomina linguarum

Locus & tempus

Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in rudelibus, ac subinde in vinetis, ac ipsis muris. In hortis etiam plantata ita prouenit, vt inde vix abigi possit: Maio mense exit: Iulio, ac Augusto semen profert: radix hieme solâ restat. Introduxi in Hortum E. C. ac etiam in meum, vbi hiemem perfert ac non solùm se radice multiplicat verùm etiam semine: Patauii passim prouenit: Monspelii toto anno viret in muris: Montbelgardi verò pereunt folia & Martio mense prorumpunt. Lugduni vidi virentem Septembri & Octobri. Geneuæ non longè à Porta *Riue* in sepibus & in variis hortorum muris.

Vires.
Inflammationes
Succus

Vim habent folia Helxines refrigerantem, auctore Dioscoride, & adstringentem, quare imposita sanant ignes sacros, condylomata, ambusta, panos incipientes, omnem inflammationem ac tumores. Succus eius Cerussa admixta illitus erysipelata & herpetas sanat, & podagras cerato cyprino, aut adipe hircino exceptus: prodest & tussi diuturnæ succus cyathi mensura haustus. Tonsillis quoque inflammatis vtiliter gargarizatur & illinitur, aurium dolori cum rosaceo instillatus prodest.

Tussis.

Plinius resti[illegible]

Helxine inficit lanas, inquit Plinius, sanat ignes sacros & vlcera quæ serpunt (in vulgatis exemplaribus verba hæc, & tumores collectionesque

perperam

perperàm leguntur ex priore versu repetita) & guttura incipientia turgescere. Item veterem tussim cyatho hausto, & omnia (in ore tumida, sic enim legendum) sicut tonsillas: Et aurium dolores cum rosaceo. Eadem exemplaria habent varices cum rosaceo, nullo sensu. Helxine enim cum rosaceo in varices nihil agere potest, nec eius facultatis meminerunt Dioscorides, neque Galenus. Vetus codex arietes vocem habet, sed itidem corruptam & nihil indicantem. Quare locum sic, vt posuimus, Cornarius emendauit ex Dioscoride.

Abstergendi & leuiter adstringendi vim cum subfrigida humiditate illi tribuit Galenus ad prędictos affectus etiam commendans. Facit, inquit Ætius, ad alopecias & impetigines herba ipsa per se assiduè affriccata. Aperit & hæmorrhoidas sedis, & fistulas sanat, & sinus occludit cum modico sale trita, & cataplasmatis modo imposita. Ex his intelligere licet multos melxine abuti, qui eam in frigidis vitiis pro fomento vsurpant, cùm refrigerandi constringendique vi prædita sit. Cæterùm cùm adstringendi facultas ei quoque insit (est enim gustu nitroso, bliteo, & superficie abstergente,) potest etiam calculosis, & iis qui difficultate vrinæ laborant exhiberi. Succus enim eius trium vnciarum pondere haustus auctore Matthiolo suppressam vrinam mirè prouocat, eademque super tegula calefacta, vinoque Cretico irrorata, & pubi illita, calculosis & vrinæ difficultate laborantibus mirè auxiliatur. Potissimùm, inquit Fuchsius, si aliquid quod maiorem abstergendi vim habeat, admisceatur. Sic Aëtius hęmorrhoidas aperire tradit, si cum sale cui detergendi vis inest, trita apponatur. Multi hodie vsus est in enematibus ad ventris & vteri dolores paratis, & ad balnea, abstersioni accommoda. Eiusdem vis magna est ad recentia vulnera sananda. Si enim recens semi contusa vulneri alligetur, tertioque die soluatur, non erit opus alio vti medicamento. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua faciem abstergit, & nitorem addit.

Ex detio Alopecia — *Error multorum* — *Adstringit* — *Gustus* — *Calculus* — *Vrinam mouet* — *Hemorrhoida* — *Vulnera* — *Dolor dentium*

OCIMASTRVM VERRVCARIVM.

Descriptio.

EX *radice* tenui, fibrosa, fusca, *caulis* surgit singularis, teres, subhirsutus, geniculatus, ex viridi rubescens, nitidus: *folia* ex articulis aduersa, Solani vulgaris, acutiora, atrouirentia, aut ex viridi purpurascentia, per ambitum leuiter sinuata: *flores* in thyrsulis pulchelli, quadrifolii, colore carneo, bifori inuolucro, antequã patescant, conditi, staminulis concoloribus medium occupantibus subiectis, hirsutis globulis, postmodum in lappulas abituris: quorum singulis modò vnum, modo bina *semina* oblonga recluduntur. Nostra icon facta est ad plantam ramosam, Trago germ-

Icon Lappula silv. Heliotropium.

Lappula siluestris. Ocimi foliis herbam, Heliotropii genus, Gesn. aliquando putabat: nunc de hortis Ocimastrum verrucarium appellat. Lob. Obs. & Ic. Plant. Circæam Lutetianam dicit. Tabern. Ic. herbam Diui Stephani. Hist. Lugd. Circæam Dalechampii. Sed non placet planta hæc pro Circæa Diosc. In descriptione etiam Dalechampii sunt, quæ in ipsa planta non obseruo. Schvv. est Circæa domestica, Ocymastrum verruc. Item, Circea siluatica, Helxine silu. siue fluuiatilis Tab. [Thal. legendum] wald tag vnd Nacht: minor est tota & tantillùm rubens. Solanum naturam æmulatur.

Ocimastrum verruc. Circaa Lutetiana. Herba S. Stephani. Circaa. Helxine silv.

C. Bauh. Phyt. Parietaria 5. Helxine silv. seu fluuiatilis & riualis maior & minor Thalyo quid est: Item Solanum 9. Solanifolia, Circæa dicta, ratione loci variat. In monte Fracto multò minor est vix palmi dimidium æquans.

Helxine riualis.

Ocimastrum verrucarium Montbelgardi in sylua *le Chesnoy* item in sylua inter *Estobon* & Melgni *Dattignon* (vnde in hortum E.C. transtuli.) Basileæ in syluis, nec non Geneuę, & propè Masmunster, riuis & vliginosis gaudet, locis opacioribus frequens. Inueni etiam ad putridos arborum truncos. In hortis repetitu suo odiosa.

Locus & Tempus.

MERCVRIALIS MAS ET fœmina.

CAP. V.

Descriptio

MErcurialem marem à Fœmina *folia* minimè distinguũt, quę inter se simillima, ad Parietariæ folia accedunt, sed glabra, atro virore splendentia & in ambitu serrata, sapore nitroso calidiusculo & nauseoso: *caules* vtrique angulosi spithamæi, ac etiam maiores, geniculati, læues: ex foliorũ alis fœminæ quidẽ ligulæ rectæ emicant, tenues, quas verticilliatim ceu in spicã ambiunt *flosculi* glomerati, muscosi, qui in quatuor foliola herbida sese explicantia, cit hos apiculorum, luteolorum aut herbidorum ostentant (nullo succedente semine pereuntes.) Mari autem ex iisdem

alis breues pediculi oriuntur, quorum singulis testiculata bursula, nonnihil compressa, hirsutaque insidet, gemina *semina* recludens [Dodonæo ad Aparines & forma & asperitate accedentia, compressiora tamen.] *Radix* vtrique tenera & fibrosa.

Mercurialis satiua & siluestris Mas & fœmina

Est Mercurialis satiua & siluestris. Vtraque mas & fœmina. Nos hoc capite vulgò receptam siue satiuam prosequemur: siluestrem, seu repentem, quæ Cynocrambe dicitur, sequenti capite tradituri.

Mercur. Diosc.

Mercurialis, vt tradit Dioscorides, folia Ocimo similia habet, Helxinæ cognata, sed minora, ramulos duplici geniculorum nodo cinctos, alarum caua multa, densa: fructum fœmina copiosum, racemosum, mas è foliorum sinu dependentem, paruum, rotundum, ceu binos testiculos vnà cohærentes: frutex est dodrantalis aut minor.

Ex Plinio Linozostis. Parthenium Olinio. Hermupoa. Genera duo

Plinius de eadem re paulò aliter scripsit. Linozostis siue Parthenium Mercurij inuentum est: Ideò apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior.

Synon.

Fuchs. Matth. Dod. gall. & Lat. in fol. Gesn. hort. [qui de coll. stirp. Linozostin vocat:] Anguill. Lob. Obs. Lacun. Lonic. Castor. Tab. Camer. hort. epit. [vbi Mercurialis simpliciter inscribitur] & hist. Matth. germ. Hist. Lugd. *Mercurialis mas.* Trago, Mercurialis 2. vel testiculata, aut tesseculata. Lob. Ic. plant. Linozostis, Mercurialis mas. Cordo in Diosc. [cui & Phyllon Arrhenogonon] & Turn. Mercurialis mascula. Brunfels. Mercurialis, & sexta Parthenii species. Cæsalp. Mercurialis fructum ferens. C. Bauh. phyt. & ad Matth. Mercurialis 1. siue testiculata. Schvv. Mercurialis satiua mas, testiculata.

Mercur. simpliciter. Mercurialis mas

Phyllon Arrhenogonon Parthenii

Mercurialis fœmina

Matth. Fuchs. Turn. Dod gall. & Lat. in fol. Lacun. Gesn. hort. Lob. Obs. & Ic. plant. Cord. in Diosc. Castor. Tabern. Camer. hort. epit. & hist. Matth. germ. Hist. Lugd. *Mercurialis fœmina.* Trago, Mercurialis vulgaris & 1. Cæsalp. Mercurialis florens. Cord. in Diosc. Phyllon Thelygonon Theophrasti. C. Bauh. phyt. & apud Matth. Mercurialis 2. siue spicata.

Matth. hallucinatur

Matth. ait non deesse, qui velint Phyllum à Linozosti [Mercurialis non differre. Verùm se non posse cum illis liberè consentire. Sed hanc tanquam erroneam opinionem in postremis comment. Ital. & Lat. meritò omisit.

Anguill. not.

Anguill. Dioscoridis caput de Phyllo corruptum esse scribit [quod tamen non demonstrat] admiscens, quæ Theophr. dixit de Arrhenogono & Thelygono; quæ duæ plantæ, sunt Mercuriales duę.

Tragus & Dorsth. vtramque vnâ icone exprimunt.

Ryff. taxatur.

Apud Ryff. in Diosc. figura Cynocrambes posita pro Mercuriali mare, & fœminæ. Mercurialis pro Cynocrambe, Mercurialis maris pro fœmina.

Brunfels. not.

Hier. Brunsch. ineptam habet figuram, in edit. anni 1595. quæ postea iterum ponitur pro Consolida media. Aduers. Penæ & Lobelii marem & fœminam agnoscunt, Linosostidémque, seu Parthenium, & Mercurii herbam appellant.

Nomina linguarum

Græcis λινόζωστις, παρθένιον, ἑρμοῦ βοτάνιον [Hermubotane, aut vt Manlius legit, Hermupotana] vel ἑρμοῦ πόα [Hermupoa, id est, Mercurii herba]. Latinis Mercurialis [Mercorella Patavin.] quòd à Mercurio inuenta sit, vt ait Plinius. In Oribasii Med. compendio Lineum costeum habetur, pro quo tamen Linozostis sit legendum; vt Tragus prudenter monet. Sic & Linosostria super El. de Sebesten & El. lenitiu. reperitur. *Alibleb* Auerrh. Phyllum Theophr. Dod. Germanis Bingelkraut/Schwartz Mercurius kraut. Trago winter grün. Belgis Bingel cruyt, Mercuriael. Gallis *de la Mercuriale.* Ital. *mercorella.* Hisp. *mercuriale* & *Vrtigua muerta.* Anglis French Mercury, Mas Theophr. Græcè ἀρρενογόνον, Fœmina verò θηλυγόνον appellatur. Notandum autem esse adhuc & aliud Parthenium, & apud Dioscoridem quoque aliud Phyllon.

Locus & tempus

Reperitur Mercurialis in hortis olitoriis, vinetis, aliisque locis humentioribus ac vmbrosis, secus hortorum aruorumque sepimenta. Tota Aestate vtraque viget: Augusto mense semine prægnans est mas. In fœmina enim nondum vidi semina, sed tantùm flores. Hyeme plurima parte intercidit.

Vires.

Vtraque Mercurialis Medicis, Seplasiariis omnibus, atque etiam mulierculis notissima est subnitroso sapore, & nonnihil viroso succo purgante & medicato, ad multa perquàm vtilis. Vtraque enim, auctore Dioscoride, aluum mouet, olerum modo comesta, cocta in aqua, & ea epota bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere: masculæ verò similiter adhibitis, mares generari.

Mira fabula

Plinius de medico vtriusque vsu paulò aliter quàm Dioscorides tractauit, eundemque fusiùs ex Hippocrate declarauit, qui etiam hodie in libris illius extat, maximè eo qui de sterilibus inscribitur, & in duobus de morbis muliebribus. Verba Plinii hæc sunt. Mirum est quod de vtroque genere eorum proditur, vt mares gignantur, hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc contingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturque folia decocta ex oleo & sale, vel crudâ ex aceto. Quidam decoquunt in nouo fictili cum Heliotropio, & duabus aut tribus Allii spicis donec percoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altera die purgationis muliebris per triduũ; quarto die à balneo coire eas: Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prędicauit has. At hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino admouit. Item ad ciendos menses, ad secundasque. Hoc idem præstare potu fotuque dixit. Instillauit auribus olidis succum, inunxitque cum vino vetere. Aluo folia imposuit & epiphoris: Stranguriæ & vesicis decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ vel in febri, decoquitur quantùm manus capiat, in duobus sextariis aquę ad dimidias: bibitur sale & melle admisto, nec non cum vngula suis aut gallinaceo decocta. Salubriùs purgationis causâ putauere aliqui vtramque dandam per se, siue cum Malua decoctam. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

Vuluæ

Menses. secunda

Stranguria

Thorax. Ex Galeno. Enema [illegible]

Mercuriali, inquit Galenus, vtuntur omnes, ad ventris purgationes duntaxat. Verùm si quis eius periculum facere voluerit in cataplasmate, sanè admodum eam esse digerentis experietur facultatis. Hæc Galenus. Eius hodie in enematibus frequentissimus est vsus. Et multis in locis Pharmacopœi multùm vtuntur melle quod Mercuriatum vocant. Succi expressi libris tribus incoquunt mellis boni libram vnam cum semisse, vel libras duas ad enemata, & muliebria encathismata. Obseruatum est Verrucas omnis generis vtriusque Mercurialis foliis tolli vel earum succo. Item

Mel mercuriatum

Obseruatio. Verrucæ

vtriusque

vtriusque serpen cum Absinthio decoctum icteticos mirificè iuuare, malis quæ serpunt succum cum aceto mederi. Quæ ante Matthiolum literis mandauit Ruellius.

CYNOCRAMBE VETERIBVS.

Cap. VI.

Cynia Mercurialis silv. Mercur. mascula. Hederæfolia. Vires.

CYnocrambe siue Cynia, quam aliqui Mercurialem [ἀγρίαν] silu. masculam vocant *cauliculum* duorum palmorum altitudine emittit, tenerum [τρυφερὸν mollem Sarrac.] subalbidum: *folia* Mercuriali aut hederæ similia, ex interuallis subalbida: *semen* foliis adhærens paruum, rotundum. Vim habet caulis & folia, tum pota, tum olerum modo in cibo accepta, aluum mouendi. At decoctorum iusculum, bilem & aquosa ducit.

Verùm huius Cynocrambes cum neque Theophr. neque Galenus, neque Paulus, neque Aëtius meminerit, videtur Cornario hoc totum caput ex præcedenti temerè repetitum Dioscoridi accreuisse & superuacuum esse, ac redundare. Adulterinum caput est, inquit Marcellus, maximè cùm in vetustis codicibus minimè reperiatur. Cynocramben autem Ruell. eandem cum Atriplice sylu. facere videtur, sed malè, præsertim, quòd Diosc. de silu. Atriplice lib. 2. de Cynocrambe verò ad finem quarti, tanquam de diuersis plantis tractauerit.

Atriplex silv. non est contra Ruell.

Sed Galenus, Paulus & alii, atque etiam Diosc. alterius Cynocrambes mētionem fecēre sub nomine Apocyni de quo suo loco.

Cynocrambe Galeni est Apocynum. Alsine fœtida. Phyllum folio Incano Monspess.

Est verò Cynocrambe Honor. Belli & Casp. Bauh. nobis Alsine fœtida de qua Hist. n. g. l. 29.

Cynocrambe Gerardo Anglo non benè dicitur de Phyllo Hist. n. libro præsenti. Est tandem alia Cynocrambe siue Mercurialis siluestris, de qua iam agendum.

CYNOCRAMBE MAS ET FOEMIMA siue Mercurialis repens.

Descriptio

PLurimis fibrosis radiculis perennibus & lentis, sapore nonnihil dulci sed fastidioso, per terram repit Cynocrambe tam mas quàm fœmina, neruo duro fibrarum Hellebori instar farctis: *caules* surriguntur aliquot, teretes, concaui, longis internodiis geniculati, pedales, propter terram purpurascentes: *folia* ad articulos, bina opposita læuissima, lanuginosa, foliis Mercurialis vulgaris similia, tenera, duas aut tres vncias longa, inferiora tamen multò minora

sunt, acuminata, in ambitu serrata, pediculis breuibus, gustu nauseoso, ex foliorum alis pediculi exeūt, in mari quidem breuiores, quatuor vel quinque, vnciales aut semunciales ac maiores, breuiores alios interdum à latere proferentes, quib. insidēt *flosculi* herbaceo colore præditi ternis foliolis cōstantes, quorum medium occupat loculamenti *seminum* rudimentum, ex cuius cacumine emicant apiculi bini corniculati extrorsum reflexi: loculi hirsuti compressi, in geminos testicellos, Lentis magnitudine diuisi, *semina* bina continent dissepimento membranulæ distincta in vno pediculo tergemina: At in Cynocrambe fœmina ex foliorum alis pediculi surrigūtur tres 4. aut quinque vncias longi tenues, striati, in quibus flosculi in spicam digesti, muscosi, ternis foliolis herbaceis compositi, in quibus staminula aliquot herbacea: qui nullo succedente semine intereunt. Dodonæo tota herba virosi odoris ingratum redolet.

Anguillara ait Cynocranbem sibi incognitam.

Caninæ Brassicæ, κυνικὴ, siue cum Matthiolo, Cynocrambes nomine, Cord. in Diosc. Mercurialem silv. & quidem cum Matthiolo Trago, Amato, Aduersariis & H. Lugd. masculam tantum proponit; In hoc enim genere inueniri fœminam negat, sed non absque errore. Eum autem falli ac fœminam haberi, ipsemet in Historia palam facit. Ibi namque errorem suum agnoscit, ac duas describit. Vnam quidem titulo Mercurialis masculæ syluestris, alteram verò fœminæ, cui Gesn. figuram addit. Is præterea in Diosc. in hac herba demonstranda Ruellium errasse scribit, id quod Matthiolus clarè demonstrat. Videtur, inquit, Ruellius existimasse Cynocramben eandem herbam esse cum Atriplice siluestri. Qua in re (si ita credidit) apertè errasse deprehenditur. Differt enim ab Atriplice silv. non modò foliis & facie, sed etiam caulis proceritate. Siquidem Atriplex silv. quandoque ad duum cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe verò binûm palmorum longitudine contenta est.

Error Cordi. Ruellii error. Atriplex silv. non est.

Cynocrambe nihil aliud est, inquit Cord. quàm siluestre Linosostidis genus. Hanc Officinæ falsò Atriplicem silv. vocant, vnde quidam, Wildmelden/Scheißmelden nominant.

LinoZostis Officin. error. Dodon. [illegible]

Dodon. Gall. quamuis solùm marem pingat, tamen Cynocrambes fœminam quoque statuit. Lat. autem in fol. duntaxat vnius meminit, ac figuram Plantini sub titulo Cynocrambe, Mercurialis siluestris ponit, ac describit, atque eam habere semina masculæ Mercurialis: attamen in eius icone sunt picti flores fœminæ, quasi essent flores maris. Ego sanè hactenus non obseruaui ex

fœminæ floribus; maris semina prouenire.

Gesn. lapsus. Castagnaria. Castrãgula

Fallitur Gesn. hort. qui Mercurialis agrestis marem duntaxat esse asserit, ac ab Italis *Castagnariam*, vel *Castrangulam* vocari tradit. Idem præterea in cat.plant. Cynocramben Brassicam caninam, Cyniam Officinarum, Atriplicem silu. & Springfraût vocitat. Quod nomen germanicum ita conuenit, ac si prunum silu. Acaciam dixeris.

Syrov. aliud

Atriplex fœtida Lob. reprob.

Lob.Obseru. & Ic.plant. figuram habet cynocrambes marem & fœminam exprimentem, an verò laudabilem iudicent alii. Is aliàs priuatim nec maris, nec fœminæ meminit.

Ryff. icon transposita

Ryffius in Diosc. malè habet pro cynocrambe figuram Mercurialis fœminæ proprio errore vel Typographi. Cynocrambes enim maris figura est sub titulo Mercurialis maris.

Matthiolo cynocrambe, cuius Galenus non meminit.

Cynocrambe siue Mercurialis repens mas

Fuchs.-Amat. Dodon.gall.& Lat.in fol. Lobel. Obs.& Ic.plant.Cast.[qui nullius momenti figuram habet.] Hist.Lugd. Euch. Fab. Columnæ, Apollini, *Cynocrambe*. Fuchs.icon. Camer.hort. Epit.& hist.Germ. *Cynocrambe mas*. Eidem histor. Germ. Thal. *Mercurialis siluestris mas*. Trag. Lonic. *Mercurialis syluestris*. Cæsalp. *Mercurialis altera vel montana*. C.Bauh.Phyt. Mercurialis 3. siue silu. testiculata, apud Matth. cynocrambe 1. siue Mercurialis montana testiculata. Schvv. Mercurialis siluatica Κυνοκράμβη Dioscor. cynocrambe Matth.& Dodonæi.

Cynocr. 2. siue Mercurialis repens fœmina.

Camer.hort.epit. & histor.Matth.germ. Thal. cynocrambe fœmina. C.Bauh.phyt. Mercurialis 4. siue silu. spicata. Apud Matth. cynocrambe 2. siue Mercurialis montana spicata.

Nomina linguarum

Κυνοκράμβη, κυνία, καὶ λινόζωστις ἀγρία Græcis, Latinis cynocrambe, Brassica canina, cynia & canina etiam simpliciter, ac passim Mercurialis syluestris: Aphris *barmas*, aliis *asumeslabon*: Germ. hunds Kol/ hunds kraut, vnd wildt Bingelkraut. Belg. wildt Mercuriael/ wildt Bingelcruyt. Gall. *chou de chien & Mercuriale sauuage*: Ital. *Mercorella bastarda*. Hisp. *Verça perruna*. Angl. wild Mercury.

Locus & tempus

In syluis ac aliis perinde vmbrosis gignitur, viret, vigetque eodem quo altera Mercurialis anni tempore.

Cynocrambem marem & fœminam obseruaui Geneuæ prorumpentem Martio & Aprili: Basileæ cùm essem in monte prope Moutets virentem adhuc Octobri, & mense Iunio iuxta Leurack, & in monte *wasserfal*: Abundat mas cum semine Maio in Montbelgardensi monte Monbar.

Vires

Facultate Mercuriali alteri respondet, si præstat quæ Dioscor. scribit[vide antè]

PHYLLON EX VETERIBVS.

CAP. VII.

Phylli meminit Theophr.de plant. hist. lib.9. cap.19. vbi ita scriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem, aut fœminam valêre traduntur: eámque ob causam herbam aliam [φύλλον quod nec Plin. nec Gaza agnouit, hic verò herbam quandam simpliciter reddidit,] marificam & fœminificam facientes, marem & fœminam dixerunt, sibi inuicem similes, & Ocymi figuram habentes ambas: fructus fœminificæ muscoso flori Oleæ similis, pallidúsque. Alterius figura nuper ex musco so flore incipientis Oliuæ cohærens sibi, geminúmque testiculorum hominis modo:

Plin. & Gaza reprob.

Ocimum repræsentant. Fructus Oleæ

Diosc. genera duo. Elæophyllon Bryonia

Dioscorides ex Crateua tradit Phylli duo genera. Phyllon, inquit, quod alii Elæophyllon, Bryoniam nominant [sunt qui βρύον legant, quòd musci modo exeat, qui βρύον Græcis dicitur] in saxosis nascitur. Ac illud quidem, quod Thelygonon (quasi Fœminiparum) dicitur, folium veluti Bryon, Oleæ pallidius gerit, sed colore magis herbaceo: caulem tenuem, breuem: radicem gracilem: florem album: semen Papaueris maiusculum. Arrhenogonon (Mariparum) iam dicto simile, nisi quòd semen differt: habet enim racemosum, ei quodammodò simile, quod postquàm defloruit Olea, primùm emergit atque conspicitur. Perhibetur autem, Arrhenogoni potu mares generari: Thelygoni verò fœminas. Hæc memoriæ prodidit Crateuas: quanquam talia mihi videtur historia tenus, tanquam famâ auditionéue accepta, proponere.

Thelygonon

Arrhenogonon

Crateuas not.

Plinii locus corruptus

Plinius eadem ferè prodit: in codicibus tamen eius non Arrhenogonon, sed Arsenogonon corruptè legitur.

Galenus & Paulus Phylli non meminerũt

Galenus, Paulus, & posteriores Medici Græci, inter simplicia, Phyllon non recensuerunt, fortè quòd nullum eius vsum, vt Cornario videtur, Medicum viderent, & ei, quem priores de ipso tradiderunt, parum fidei haberent: Aut, quòd non secus illis ac nobis fuerit incognitum. Quo fit, vt mirari non liceat, si adhuc quoque legitimum nondum sit compertum.

Ruell. error

Videtur quidem Ruellius existimasse Persicariam, quam maiorem cognominant, esse Phyllon. Qua in re apertè fallitur: siquidem Persicaria illa humentibus ac vliginosis locis prouenit: Phyllum verò in saxosis nascitur, vt Diosc. testatur. Qui tamen & ipse, vt eius verba accuratiùs expẽdenti liquet, nullam huius herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam, quam ex Crateuæ historia habuit. Non desunt tamen, qui velint Phyllon à Linozosti (Mercuriali) non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi inuicem respondeant. Verùm cum iis consentiendum non est, quòd, vt iam antè quoque dictum est Mercurialis folia habeat Ocimi, Helxinæ cognata, non autem Oliuæ: florem herbaceum non album: quòd nascatur passim in hortis etiam & vineis, non saxosis tantùm: quòd de his denique seorsim diuersisque capitibus scripserint Dioscorides & Plinius, vtpote de rebus inter se differentibus.

Mercurialis non est

Dioscoridis codex depravatus

Ex Theophrasti porrò verbis colligit Matthiolus, Dioscoridis codicem esse deprauatum, quandoquidem Theophrasto Theligonum non nascitur musci modo, neque folium habet Oleæ viridius, vt in Diosc. scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum musci Oleæ, pallidiorem tamen.

Errores quorundam

Suspicantur quidam apud Hist. Lugd. duarum herbarum eandem & repetitam esse delineationem, quare Diosc. caput de Phyllo vtramque Mercurialem marem & fœminam exprimi, quod vtrumque omninò erroneum est.

Alii alia Phylla adinuenerunt. Est enim Phyllon quoddam Arrhenogonon, & Theligonon folio incano Monspessulanum quod Dioscoridis putatur Dodonæo & aliis, vt paulò pòst videre est.

Est vt suum Phyllon Dioscoridis Agerio, de quo dicemus hist.n.g. lib.29. sub Garyophyllo holosteo tomentoso.

Phyllon, ex planta, quam Matthiolus in Saluatino monte inuenit, nobis Cynocrambe fœmina est, Non enim cum Penæ & Lob. Adu. Noli me tange-

tangere eandem suspicamur.

Noli me tangere Ophyoglossum

Phyllon Amatus censet ni multùm fallimur Ophyoglosson, de quo lib. 18.

Bifolium minus Sedum serratum Sedum alpinum minimis foliis cinereum

Folium [φύλλον] herbam, marem & fœminam [ἀῤῥενογόνον ἢ θηλυγόνον] esse putat Gesn. in cat. pl. quam Einblat vocant. Hanc nos Bifolium minus, siue Ophryn esse dicemus lib. 31. Meritò autem de hortis Germ. eos increpat Gesn. qui Sedum serratum cum Cæsalp. & H. Lugd Phyllum cognominant & statuunt. Quod autem idem Gesn. in descr. montis fracti in fine lib. de Lunaria, Sedum alpinum minimis foliis cinereum, Phylli genus facit, minùs conuenit.

Phyllum Dalech. musci genus

Alia adhæc duo Phylla Dalechampius apud Hist. Lugd. pingit & describit, vocatque primum simpliciter Phyllum arrhenogonum: Alterum verò Arrhenogonon maius quod nos Phyllum Dalechampii, musci genus inscribimus, de quibus lib. 37.

Silphium Olera

Phyllon Hippocratis Libycum & Aethiopicum Silphium est, quod traditur lib. 27. φύλλα idem vocat olera condimentaria, Rutam, Mentham, Apium, quæ aliis dum emebantur, adiici solebant.

Malabathrum Leucacantha

In Aëtio sæpè Phylli voces leguntur, pro Folio, & foliis Malabathri.

De Leucacantha in genere dicetur, quod notha voce Phyllon adpelletur. Est tandem Leucacantha aliqua quam Phyllon alii cognominant, nos verò, ceu lib. 26. patet, Carduum marianum appellamus.

Carduus marianus

PHYLLON ARRHENOGONON ET Thelygonon folio incano Monspessul.

Descriptio

Cubitales & pedales habet *caules* multos totos candido tomento pubescentes & per ætatem lignescentes qui in ramos ex aduerso positos ordine certos abducuntur: *folia* obloga subrotunda, crassiuscula, neruosa, mollia, lanuginosa, incana, ad articulos oriuntur: *flosculi* minimi, in mare quidem ad iuncturas breuibus pediculis nixi, vix apparentes ante fructus, sunt duo apices ochræ colore pallido. *Fructus* autem sunt gemelli, testiculati, vt in Mercuriali mari, Cynocrambe & Aparine, villosis loculis comprehensi: *semina*, inquit Lobelius, veti minoris Heliotropii exiliunt, immatura albida, matura verò Cyaneo nitent colore, rotunda & quàm Papaueris maiora, gustu feruida, & nonnihil pinguia. *Radix* lignosa, exilis: In fœmina flores spicati racemosique, veluti in Mercuriali fœmina.

Synon. Phyllon Diosc.

Monspeliensibus hæc planta meritò Phyllon Dioscoridis appellata est, quamuis Ἐλαιόφυλλον vocari tradit propter similitudinem fortè quandam cum Olea: folia enim habet oblonga & candicantia vt Oleæ: Item βρυώνιον propter florem muscosum.

Ab Aduersariis ambo pinguntur his titulis: Phyllō mas, seu Arrhenogonum Mariparum & Theligonum Phyllon, siue Fœminiparum. Lobel. in Ic. Plant. eandem figuram retinet, licèt non valdè bonam ac Phyllon theligonon & Phyllon arrhenogonon inscribit. Sed in Obs. planè omisit, Arrhenogonon, Phyllon marem, Theligonon fœminam vocans.

Phyllum verum. Matth. notatur.

Matth. in post. comm. non dubitat, quin Phyllon à Cortuso missum sit verum Phyllum. Eum autem mirari subit, si is Phyllum nouerit, cur non describat, sed tantùm pingat.

Dodon. Lat. in fol. fœminam pingit, ac idcircò Phyllon Theligonon meritò ascripsit. Duorum, inquit, generum Phyllon est, mas & fœmina, veluti Mercurialis.

Phyllum duplex est Veteribus, inquit Clusius. Quod Theophrastus marificum [ἀῤῥενογόνον] id Diosc. Fœminificū [θηλυγόνον] facit. Præterea Theophr. [cuius sententiam potiùs sequimur] Phyllo Ocimi folia tribuit: Diosc. Oleæ. Illud inter alia ei cum Mercuriali, Cynocrambe, & Heliotropio minori commune est, vt erutæ radices temporis successu cæruleum colorem contrahant.

Icones nostræ quæ ex Clusio desumptæ nobis absentibus (licèt non deessent plantæ ipsæ) corruptæ fuere per pictorem & sculptorem.

Camer. vituperatur

Camer. in Epit. & hist. Matth. germ. ambo pingit vocans in hist. Phyllum marem & fœminam, Welsch Bingelkraut. In Epit. φύλλον θηλυγόνον ἢ ἀῤῥενογόνον. Sed temerè nimiùm, meo quidē iudicio, Dioscoridis contextum huic Phyllo ascripsit, quasi absque controuersia atque errore Dioscoridis Phyllum diceret. Figuræ autem positæ à Camer. sunt Gesn. cui miseram ante multos annos plantas siccas cum descriptione vtriusque. Sed quæ tanta Camerarii ingratitudo, vt nec mei, nec Gesneri mentionem fecerit. Cuculum fermè dixissem ingratum.

Ingratitudo

H. Lugd. not.

H. Lugd. Compilator non animaduertit se duas vnius figuras plātæ proponere. Phyllū enim Theligonū Matth. & Phyllū Theligonū Theoph. quod cum eiusdem Theophr. Phyllo Arrhenogono ponit, est eiusdem plantæ.

Tab. icon. & hist. Phyllon marificum, Welsch Bingelkraut Das männlein. Phyllon fœminificum, Welsch Bingelkraut Das Weiblin.

Cynocrambe

Gerard. Cynocrambe Dogs Mercurie. 2. Phyllon Theligonon, Chil Drens Mercurie. Icones duas Phylli habet ex Tabern. Quis autem ex Phyllo testiculato fecit Cynocramben, vt facit Gerardus.

Cast. Durant. Phyllum.

C. Bauh. Phyt. Phyllon 1. & 2. siue testiculatum & spicatum. Arrhenogonon & Thelyg onon.

Nascitur vtraque, vt scribit Clusius, multis Hi-

Hispaniæ & Galliæ Narbonensis locis secundum vias, vbi Aprili, interdum maturius, floret. In Belgio verò non nisi æstate: & singulis annis ex semine deciduo germinat apud nonnullos rei herbariæ studiosos. Has plantas vidi circa Monspelium virentes, florentes, & semina ferentes mense Aprili, Maio, Iunio & Augusto. Phyllon vidi in horto D. D. Fœlicis Plateri Basileæ, quod culturâ maius euadit, Geneuæ mihi prouenit in horto.

Vires

Arrhenogoni potu masculi sexus fieri partus, vt Thelygoni fœminei, Theophrastus & Dioscorides scriptum reliquere. Salmanticenses vtriusque decoctum omnibus animalibus à cane rabido demorsis propinant, magno successu, vt inquiunt. Granatensibus verò, Mauritanis præsertim, ad muliebres morbos magno in vsu est.

Canis rabidi morsu

CORCHORVS VETERIBVS ET in genere.

CAP. VII.

Corchorum oleraceis adnumerat Theophrastus, qui ob sui amarorem in prouerbium (quod alii sic, *Corchorus inter Olera*) abiit, eiúsque folium Ocimum æmulatur: Plinius iis, qui spontè nascuntur, quibus pleræque gentium vescuntur in cibis. Corchorum, inquit, Alexandrini cibi herba est, conuolutis foliis ad similitudinem Mori. Præcordiis, vt ferunt, vtilis, alopeciisque, & lentigini. Boum quoque scabiem celerrimè sanari eâ inuenio apud Nicandrum & serpentium morsus antequam floreat. Sed cùm Theophrast. Corchorum Ocimi folio esse dixerit, mirum est Plinium ex alio fortasse autore scripsisse Corchorum herbam esse conuolutis foliis ad similitudinem Mori. Quare quidam legunt, (ii scil. qui corchorum Pilosellam maiorem esse concludunt, de qua suo loco) commaculatis foliis, ad succi Mori similitudinem, quæ in ea perspicere liceat.

Alexandrinis cibi herba

Plin. taxatur

Sed varia lectio est Corchori. Suidas enim, quod magis probo, Κόρχορος habet, κόρχορος Hesych. & Varinus. Notat etiam Hermolaus Κίρκηρος in κορχόρος apud Græcos multos legi, verùm id mendosè.

Lectio diuersa: Corchorus, Corcoros. Circorus malè

Cæterùm multis hac ætate cum Plinio Anagallis Corchorus dicitur, quorum opinionem non probo. In Anagallide enim folium non est ὠκιμῶδες. Corchori cuiusdam (non tamen Veterum) nomine Angelicæ 3. speciem, quam repentem inscripsimus, intelligit Gesn. horti. Idem Bliti speciem quandam (Blitum 1. & 2. Tragi) facit. Dalechampius Corchorum esse suspicatur plantam eam, quam pro Myosotide (auricula muris) maiore Tragus depinxit ac descripsit, quámque nos Pilosellam maiorem quorundam vocauimus. Lycophron falsus est, κόρχορον putans esse pisciculum quendam, Eratophone teste. Est enim vti dictum, olus quoddam agreste, & vile in Peloponneso. Diuersum ab his prorsus Corchorum, Molochiam Serapionis quorundam multi statuunt, quibus & nos facilè subscripserimus. De hoc igitur agendum.

Æquiuoca — *Anagallis* — *Angelica 3. repens* — *Blitum 1. & 2. Tragi* — *Pilosella maior.* — *Pisciculus quidam* — *Corchorus siue Melochia*

CORCHORVS SIVE MELOCHIA.

Descriptio

Cubitali læui *caule* hanc plantam obseruaui, *foliis* Cynocrambes ferè vel Mercurialis maioribus, duarum aut trium vnciarum longitudine, sescunciam latis, per ambitum serratis. quæ parte imâ barbulam vtrinque vnam, seu apophysin ligulæ instar tenuem possident. *Siliqua* breui pediculo hærent, singulares, quatuor aut quinque vncias longæ, striatæ, sensim ad mucronē vsque attenuatæ, complures secundum longitudinem portiones dehiscentes, *semen* claudentes copiosum, cinereum, angulosum, paruum, gustu viscidum. *Flores*, teste Alpino, parui sunt, crocei, Leucoiis minores.

Prosp. Alpin. pl. Ægypt. Melochia. Cameran. hort. Corcorus siue Melochia. Olus Iudaicum. Hic inter icones ex Gesneri typis semen & folia cum barbulis exhibet, quæ in Lobeliana pictura fuerunt omissa. Lobel. Obs. & Ic. plant. Corcoros Plinii, Molochia Serapionis quorundam. C. Bauh. phyt. Corchorus.

Melochiam seminari in horto E.C. ex semine misso per Fratrem C. Bauhinum qui mihi etiam siccam plantam attulit. Augusti fine nondum floruit. Crescit copiosè in hortis Halepi.

Locus — *Tempus*

Semina Melochiæ sunt in maximo vsu apud Ægyptios ad omnes affectus, quibus semina Althææ conducere compertum est. Nam Melochia facultate planè similis Althææ videtur, proindè ad suppurandos, resoluendos atque emolliendos tumores duros, eius maximus vsus est, habet etiam maiorem viscíditatem eius mucilago quàm Althæa. In cibis nihil est ipsa Ægyptiis familiarius, decoquunt in aqua vel iure carnium, ex eius cibo multi malè se habent, parum nutrit, & succum viscidum gignit ex quo difficiles viscerum obstructiones. Foliorum decoctum est pectori amicum, ipsum enim humectat, ex quo siccis asperisque tussibus præsentaneum cum sacchare candido est auxilium, atque ægrè spirantibus. Semina pondere duarum drachmarum sumpta copiosissimè purgant omnes humores. Alpinus. Ravvolfius acidi saporis herbam dicit, cui si credendum prædictis contrarias habet facultates.

Temperat. — *Vires.* — *Facultas Althææ* — *Tumores* — *Cibus Ægyptiis* — *Decoct. fol.* — *Tussis sicca* — *Semina purgant.*

DE LAPATHO, OXYLAPATHO, & Hippolapatho, Veterum sententiæ, & in genere.

CAP. VIII.

EX instituto hoc in loco de Lapathis agemus, cū Beta enim, & Blito his intercedit affinitas, in semine, foliis, atque adeò tota planta. Adde quod emolliens est & holeracea.

Lapathi generis est, inquit Dioscorides, quod ὀξυλάπαθον dicitur, in palustribus nascens, durum, & aliquantulùm in extremis acuminatum. Est & alterum

Lapathum — *Oxylapathū* — *Lap. hortēse*

alterum

alterum hortense, primo non ἰχ ἄμω Orib. legit ἰχ .. καὶ, non in omnibus, cui lectioni subscribit Plinius & Matth. nec legerim ἰχ .. non dissimile cum Hist. Lugd. simile. Tertium siluestre est, paruum, simile Plantagini, molle, humile. Est & quartum genus, quod aliqui Oxalidem, aut Anaxyridem, aut Lapathum (ἀγχην silu. Lat. ex vet. cod. addit) vocant. Cuius folia siluestri & paruo Lapatho similia sunt: caulis non magnus: Semen subacutum, rotundum, acre, in caule & propaginibus. At verò Hippolapathum, olus magnum est, in paludibus quoque nascens. *Diosc. hactenus*, qui quinque Lapathi genera, non eo quo solet, sed perturbato ordine descripsit.

Lapathum siluestre. Oxalis Anaxyris

Hippolapathum.

Plin. inconstans.

Plinius sibi minùs constans modò Lapathum satiuum, modò siluestre Rumicem vocat.

Lapathum, inquit Galenus, potest quis siluestrem Betam dicere, cum simile sit, non tantùm gustu, sed facultate, hortensi Betæ. Quandoquidem verò Beta iucundior est Lapatho, ob id magis homines ipsam edunt. At Oxylapathi, & qualitatem, & facultatem, nomen ipsum indicat: Est enim Lapathum acidum. Hippolapathum autem in paludibus nascitur. *Confundere* videtur Galenus Oxylapatha, quorum hoc est ab ὀξὺς [aceto seu acido sapore] illud ab ὀξὺς, acutus, propter folia acuta. Tria autem Lapathi genera Gal. ex toto agnoscit, Lapathum simpliciter dictum, Oxylapathon, & Hippolathon.

Galeni lapsus.

Theophr. qui duo Lapathi genera tradit, silv. & vrbanum, Oxalidem cum Oxylapatho quoque confundere videtur.

Theophr. notatur.

Aetius breuis est & obscurus in Lapathi generibus annotandis. Vlcus, inquit, canis rabidi perfundatur radicis Lapathi, quod Oxalidem vocant, decocto. Siluestre Lapathum est foliis in acutum tendentibus, radicem habens oblõgam, veluti Raphanum paruum.

Aetius not.

Auicenna & Serapio Lapathum omne sine descrimine Acetosam nominant, perperàm subscribente Matthiolo, ad saporem referẽtes, quod ad foliorum figuram retulit Dioscorides.

Auic. & Serapionis lapsus.

Λάπαθος & λάπαθον [vt videre est apud Hist. Lugd.) Græcis dicitur, qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathion. Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur. Lapathum Arabes *Humadh, Handh*, seu *Hamad* appellant: Itali *Rombice* & *Lapatio*, Germ. *Ampffer*. Hisp. *Labaça*. Cæterùm Oxylapathum non ab acore & acido sapore, sed ab acumine foliorum appellatum asserimus. Oxalidem autem propriè Romani Rumicem appellarunt, forsitan quòd ab ea succus non aliter atque mamma, quam Rumem Veteres dixêre, sitientibus exugi soleat, nam foliorum acor à quibusdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in suis matribus subrumantur. De quo Virgil.

Nomina linguarum.

Oxylapathum vnde dicatur. Oxalis.

Fecundúsque Rumex, Malua, Violaque virebant.

Nisi quis à teli similitudine ductum nomen existimet, quod Sparo cognatum in modum pedis recuruatur, cuius meminit Lucilius:

Tum spara, tum Rumices portantur, tragula porro.

citante Nonio. Adfertur tamen & hic versus à Festo, sed pro Rumices habet Murices. Hippolapathon Græci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisque rebus Bu & Hippo præponere soliti, à boue & equo excellentis magnitudinis animalibus magnitudinem mutuantes, velut etiam in Hippomarathro & Hipposelino: & apud Plinium in bumasto Vua, & Bumelia Fraxino: itemque apud Theophrastum.

Hippolapathum & Bulapathũ.

Lapathorum historiâ ex Veteribus relatâ, superest vt ex iisdem eorum virtutes adscribamus. Omnium olus decoctum, inquit Diocor. aluum mollit. Crudum illitũ cum rosaceo aut croco Melicerides discutit. Semẽ sylvestris & Oxylapathi & oxalidis cum aqua aut vino vtiliter contra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia, scorpionúmque ictus bibitur. Si quis etiam in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarum ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrosque vngues sanant. Sed antea locus aceto & nitro in Sole perfricandus est. Pruritus decoctum earum sedat, si eo foueantur. Coctæ in vino si cum iure colluantur, aurium dentiumque dolorem mulcent. Strumas parotidasque discutiunt, si cum uino decoctæ illinantur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus contra strumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ fœminarum fluxiones sistunt. Decoctæ cum vino & potæ regio morbo correptos emendant. Calculos vesica comminuunt. Menses cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolathon easdem cum antè dictis Rumicum generibus vires obtinet.

Vites & vsus in genere.
Ex Dioscor.
Aluum mollit.
Melicerides
Dysenteria.
Lepra.
Struma.
Morbus regius.
Calculus.
Menses.

Eadem ferè & Plinius. Vbi autem thure exiguo habet, lego ego thure exiguo: Et vbi meliceriat, lego meliceridas: Vbi poto vino, lego semine ex vino poto.

Plinius corrig.

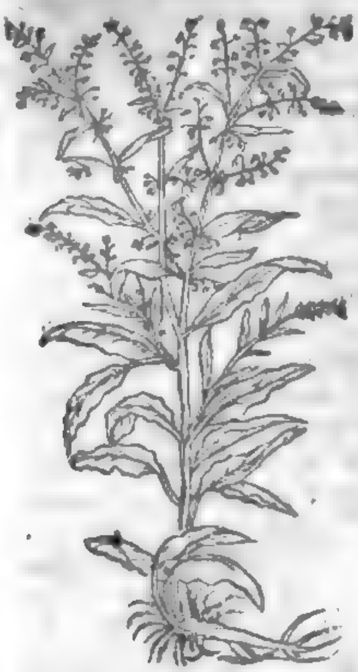
Lapathum, referente Galeno, nemo crudum ederit, sicut neque Betam. Oxylapathum verò crudum edunt rurales mulieres picâ laborantes, aliquando etiam pueri gulosi. Sed hæc de Oxalide dicta credimus, cum qua Gal. Oxylapathum confundit.

Nunc scito Lapathi varias esse significationes: Ac primò quidem denotat simpliciter sumptum quodcunq; Lapathum. Quale est Lapathũ acutũ nostrum siue Oxylapathum: Lapathum vulgare folio obtuso: Lapathum sylv. magnum vulgare: Lathum acutum minimum: Lapathum satiuum: Lapathũ maius. Hippolapathuũ siue Rhabarbarum Monachorum: Lapathum maximum aquaticum, siue Hydrolapathum: Lapathum aquaticum minus, Lapath. folio rotundo alpinum: Lapathum anthoxantum: Lapathum acutum crispum: Lapathum marinum sinuatum: Lapathum fluitans longo serrato folio: Lapathum sanguineum, siue Sanguis Draconis herba, *de quibus singulis ordine iamiam venit agendum.* Est & Lapathum Oxalida nuncupatum, nobis Oxalis maior folio longo. Docti quidam Acetosam rotundam (Oxalidem folio rotundo) Lapathum esse rentur, ast indoctè. Lapathi species minor Gesnero, Oxalis minima. De Lapatho Persicaria volgò dicta vide lib. 38. Vocant Lob. & Pena in Adv. Fontalem crispam, pusillum Fontilapathum & Lapatiolum tenellum, inconsideratè. Hallucinantur, qui cum Amato contendunt Spinachiam esse Lapathum satiuum. Lapathum Dioscoridis tertium, non est Bonus Henricus, vt quidam volunt. Apud Gesn. in ascript. Diosc. falsò habetur Phyllitin esse Lapathum siluestre.

LAPATHVM ACVTVM SIVE Oxylapathum.

AD cubiti & sesquicubiti altitudinem excrescit, *caule* multis alis concauo, striato, subru-

Descriptio.

bente: *folia* Betæ, lógiora, rugosiora, & nonnihil in ambitu crispa; modò acuminata, aliàs subrotunda, sapore subacido: *flores* muscosi, copiosi ex fibris compositi: quibus *semen* triquetrum succedit, membraneis foliis ternis ex virore rubescentibus conclusum. *Radix* dodrantalis circiter, crassitudine digitali, crocea, sapore amaro.

Gesn.hort. Lapathum silv. Oxylapathum vocatum, à foliorum figura acutiore, non quidem omnibus Lapathis, sed nonnullis. Et de coll. Lapathum cuius radicis vsus est ad scabiem.

Cord. in Diosc. Lapathi 2. species, Oxylapathon, Rumex acutus, Lapathum acutum, siluestri simile, nisi angustiora & acutiora haberet folia.

Lob. & Penæ Adv. Lapathum acutum, siue acutifolium, nusquam non in pratis. Lob. Obseru. & Ic. Plant. Lapathum acutum, Oxylapathum, qui figuram habet, quæ non multùm placet. Nostram emimus iam sculptam ex Fuchsianis quam etiam retinet Amatus.

Icones

Dod.gall. Oxylapathon, Rumex acutus, Lapatium acutum Offic. Et Lat. in fol. Lapathum 1. Lapathum silv. siue Oxylapathum.

Fuchs. Lapathum 1. Diosc. siue Lapatium acutum Officin. Oxylapathum cuius quamuis anceps in acidum saporem, vel acutam figuram, videatur significatio, tamen nomen à foliis, quæ in mucronem desinunt, accepisse videtur.

Lapathi appellatio dubia.

Brunfels. Hiero. Brunsch. & Apollini, Lapathum acutum, Oxylapathum. Helfrico, Rumex syluestris, λάπαθον ἄγριον. Wirsung. Rumex, Hippolapathum, Officinis Lapatum acutum.

Hist. Lugd. Oxylapathum Diosc. primum Lapathi genus, Offic. Lapatium acutum. Ætio, Syluestre Lapathum 2. in aquosis nascens, folio admodum acuto, quod Oxylapathum Dioscoridis rectè opinatur.

Oxylapath Diosc. Lapathum acutum.

C.Bauh.Phyt. Lapathum 7. folio acuto, Oxylapathum Dioscoridis, & Plinii. Apud Matth. Lapathum acutum, & Sida syluestris Auicennæ.

Sida silu. Auicennæ.

Schvv. Lapathum acutum, ὀξυλάπαθον Dioscor. Lapatium acutum Offic. Gelb spitz / Ochsenzünge Spitz. Hort. Lus. Lapathum acutum, Oxylapathum acutum, Gelb Ochsenzung / Gündtwurtz.

Nomina linguarum

Lapathum acutum, ὀξυλάπαθον, Germ. Grindwürtzel Trag. Spitz ampffer / wilder ampffer, mangelwurtz, wilder mangolt, Streiffwürtz, zitter würtz, Belg. patich & paerdich / Gall. *parelle*, Ital. *Rombre lapatio*, Hispan. *paradella*, *Lapacca*, & *Romaza*, Angl. dock.

Locus & tempus

Montbelgardi Oxylapathum siue Lapathum commune passim prouenit etiam in horto. E.Cel. sponte: obseruaui Monspelii, Basileæ cum semine mense Octobri, Geneuæ, virens mensis Februarii principio. Martio mense, vt habet Tragus, folia emergunt, appetente Iunio floret, sponte sua gignitur in humectis hortis, palustribus locis, pratis & circa fossas.

Vires & vsus. Aqua. Cutis vitia. Faciei macula. Decoctum.

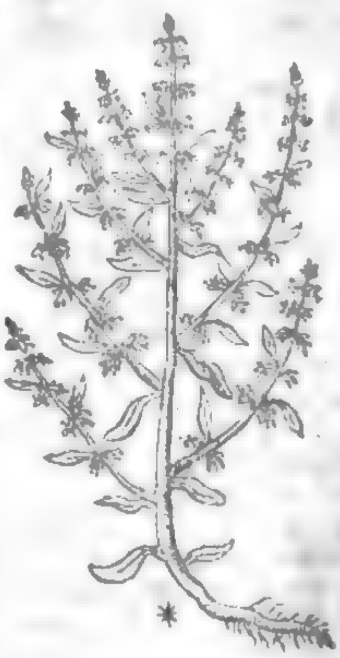
Ex Oxylapathi radicibus aqua destillatur, quæ ad pustulas, alphos, ionthos, vitiligines, lichenas, omnesque denique cutis, præsertim faciei; maculas delendas plurimùm facit. Decoctum Oxylapathi ex vino diebus aliquot potum auriginem pellit & cutim pristino nitori restituit. Credunt quidam (ex superstitiosis) lippire nunquam eos qui Rumicis sylu. radicem Luna decrescente effossam secum portauerint: Hist. Lugd. Radix Lapathi acuti foris ad lotiones, fotus, & linimenta, etiamque intrò in decoctis, vsurpati Officinis solita, vt & ramuli & folia.

Superstitio. Radix Lapathi acuti vsitata.

LAPATHVM VVLGARE FOLIO obtuso.

Descriptio

FOliis supernè retusis, breuioribus quàm in Lapatho acuto, rotundioribus, à quo, teste Lobelio, semine, caule, flore & radice vix discernendum.

Lectores perpendant quale describat Matthiolus, in post: comm: cum magna fig. Lapathum spótaneum, an descriptio fortè non facta ad plantam, si ad plantam facta an possit conuenire Lapatho cui folium retusum.

Descriptionem Matthioli Historia Lugd. posuit pro Lapatho satiuo Tragi, & figuram Matthioli Hippolapathi pro eo Lapatho cõtra mentem ipsius Matthioli.

H. Lugd. not.

An Anguill. Lapathum siluestre, foliis cæteris rotundioribus? C.Bauh.phyt. Lapathum 6. folio subrotundo, Lapathi tertia species Dodon. Hist. Gall.

Lapath. fol. subrotundo.

Iisdem locis nascitur, quibus vulgatissimum, circa rudera & areas.

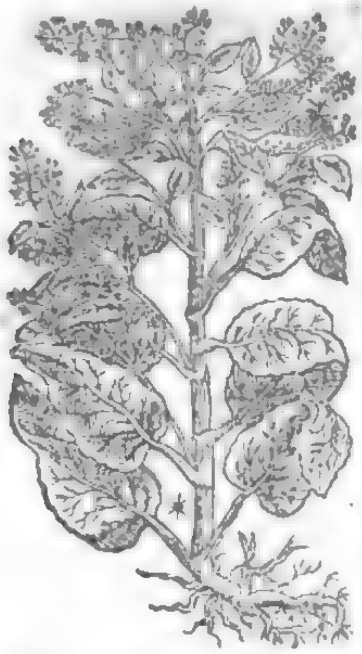
Locus

LAPATHVM SILV. MAGNVM vulgare.

Descriptio

LApathum Rumex agrestis quidam qui à Pharmacopolis Lapathum nunc dicitur, à Germ. hasen ampffer / Gässe würtz / & Butter ampffer / Butter lattich, quoniam rustici Butyrum eius foliis inuolutum in vrbes venale ferant: non desunt etiam qui Buglossum eum vocent, Missenorum & Wittenbergensium Saxonum Germanico vocabulo decepti, autore Cordo in Diosc.

Tabern. Icon. & Hist. Hippolapathum siluestre, wild Mengelwürtz, aut Meüwen wurtzel.

Schvv. Lapathum vulgatissimum, Lapathum Officinarum. Ochsenzünge, Butterbletter / Ohmbletter / Grindwurtz. Herba vulgaris notitiæ.

Lapath. Officin.

Locus

Hippolapathum non solùm in palustribus prouenire vidit Matth. sed etiam in montibus, iis præsertim in locis, vbi pecudes diutiùs stabulari solent, & vbi eorū fimo pinguescit solum, illi plantæ omninò respondens, quæ sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis ac viridariis colitur. Locis humidioribus in areis pagorum ad stabula plerumque reperiri tradit, Schuvvenchf.

Rhabarbarum

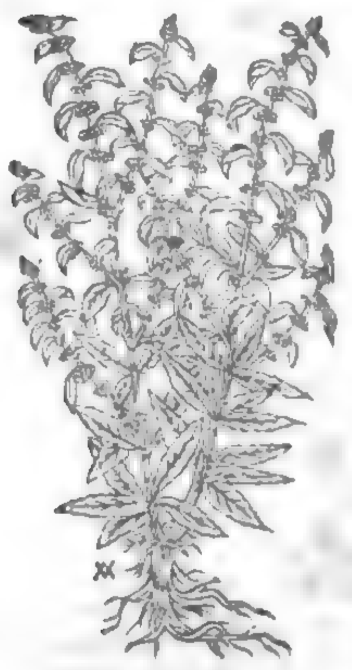
Locus

Vires & vsus

Radices, eodem autore, tritæ illinuntur contra scabiem aliásque cutis infectiones. Addunt vnguentis quibus capillos flauos reddunt, capitisque furfures abstergunt. Folia calidis defluxionibus vtiliter imponuntur. Pares obtinet cum Oxylapatho vires: nec ab eo distinguere videtur Dioscorides.

LAPATHVM ACVTVM MINIMVM

Delineatio

OMnibus partibus minus est Oxylapatho vulgato cæterà ei simillimū: interim hoc peculiare habere videtur, quod statim à *radice* ferè *caulis* in alas incipit diuidi, in quibus *flores* ex certis interuallis verticillatim nascuntur muscosi, luteoli, singulis ferè verticilis apposito foliolo ligulæ instar: quo verticilla tamen extrema carent.

Lapath. minimum

Lob. Icon. Plant. Lapathum acutum minimum. Tab. icon. & Hist. Hort. Lusit. Lapathum minimum. C.Bauh. Phyt. p.185. Lapathum 8. siue minimum.

Locus & tempus

Circa Montbelgardum prouenit locis humidis florens Iulio & Augusto.

LAPATHVM SATIVVM LAPAS.

Descriptio

VEra hortensis Rumex, quam Lausannæ Sabaudiæ oppido prouenire scribit Tragus, Lapatho maiori, siue Rhabarbaro Monachorum, quadantenus similis est, at folia tenuiora sunt pinguiora & molliora, ac etiam magis exigua, quare inter olera reliqua ob dulcedinem suam in culinas recepta est. Rumicem domesticum; Sabaudienses Lampe & Lampade vocant. Gesn. hort. Lapathum hortense in Sabaudia tantùm vidit circa Lausannam & alibi, vbi Lampe vocatur vulgo, Lapathum maximum est, quod aliqui apud nos in hortis serunt: Rhabarbarum Monachorum. Cord. in Diosc. Lapathum, Rumex satius Garten ampffer.

Lampe & Lampade Sabaudorum

Lapathum max. Rhab. Monachorum

C.Bauh. Phyt. Lapathum 1. hortense siue secundum Dioscoridis, Rumex hortensis, vel satiuus Tragi, quem Hippolapathi sylu. nonnunc pingit Matth. Ital. & ex eo Lugd. p.606. Lapathum satiuum Lugd. 601.

Hippolapathum

C. Bauh.

Cur dicatur à fratre Lapathum satiuum Tragi pingi per Matthiolum pro Hippolapatho animaduertere non possum. Tragi Lapatho folia sunt magis exigua, Matthioli autem Hippolapathi folia Rhabarbaro omninò respondent: in eo imitatus est Hist. Lugd. vbi Lapathum satiuum Matthioli & Lapathum Tragi idem esse traduntur, & confunditur cum Hippolapatho Matth.

H. Lugd. not.

Consarcinator Hist. Lugd. Lapathi descriptionem ponit ex Matthiolo, deinde ei iungit Tragi & Gesneri sententiam de Lapatho satiuo: præstitisset posuisse descriptionem ex Trago, vel dare nouam herbæ quam dicit du Lapas vocari: Cur icones eiusdem plantæ Matthioli diuersis locis posuit? cur pro Lapatho satiuo Matthioli, cuius assumpsit descriptionem, ponit iconem à Matthiolo non propositam pro Lapatho satiuo sed Hippolapatho: cur dicit Lapas rura in hortis colere; deinde in hortis non seri? Cùm hic insignis confusio appareat, nos lectoribus iudicandum relinquimus an vtræque icones Matthioli non sint referendæ Lapatho vulgari sylu. maiori, descriptio autem ex Matthiolo, Lapatho folio obtuso: Nomen *Lapais* in historia Lugd. amphibologiam habere videtur: Sed vt liberè dicam quod sentio: suspicor Tragum & Gesnerum pro Lapatho hortensi Lausannensi obseruasse Rhabarbarum Monachorum primo anno satum, quod tunc delicatius est quàm sequentibus, si quis nos aliter doceat rem gratam faciet.

Compil. not.

LAPATHVM MAIVS SIVE RHABARBArum Monachorum.

Descriptio

HOminis proceritatem interdum assequitur, *caule* surgens striato, rubente, superiora versus in numerosos surculos diuiso, *floribus* serie longa per totos ferè ramos muscosis: *semine* subsequente anguloso, folliculis mēbraneis circumdato: *folia* pedalia & sesquipedalia, lata, acuminata, dura, rigida, rubentia

sursum aliquando reflexis oris nonnihil, vt Canalem quendam imitentur, pediculis rubentibus longis. *Radix* prolixa, crassa, multis adnatis fibris donata, intensè crocea.

Synon. Rhabarbarum hortense. Quod vulgus Europæ [ait Sylu. de simpl.] pro Rhabarbaro passim in hortis serit, Lapathi genus omninò videtur, licet radicis colore Rhabarbaro nonnihil sit affine, viribus tamen plurimùm abest. At cum reliqua Rhoi vtriusque historia nemini scribatur, conuincere nequeas, congenerem plantam, vel degenerem & diuersam, nisi ex partis vnius natura.

Differentia Rhab. Monachorum. à cæteris Rumicibus Tragus in Hist. Germ. Rhabarbarum Monachorum ait esse herbam peregrinam, primùm in Hercinia silua repertam, ac postea in cœnobiis Monachorum excultam, vocatque Hippolapathum & Rumicem grandem, ab aliis Rumicibus in eo tantùm differre tradens, quòd folio & caule magis rubeat & proceriore sit.

Hippolapath. Rumex grādis Gesn. hort. Lapathum maximum, Rhabarbarum Monachorum dictum: idem aut omninò proximum Hippolapatho in palustribus locis, aut montanis nascenti.

Rhab. verum magno errore Lapathi vel Rumicis speciem, quam in plurimis Germaniæ locis serunt, magno errore, ait Cord. in Diosc. verum Rhabarbarum esse credunt.

An de hoc Monardes de simpl. noui orbis lib. 3. ex versione Clusii. Planta quam multi in Hispania Rhabarbari nomine seuerunt Rumicis folia obtinens, cuius genus illam esse existimo, quoniam secundus Rumex rubentem habet radicem.

Patientia vulgo Lob. & Pena Adu. Satiuum Hippolapathum latifolium vulgi, & Rhabarbarum Monachorum, Obs. Hippolapathum satiuum latifolium, Rha Monachorum, *Patientia vulgi*. Icon. plant. Hippolapathum satiuum latifolium & Rhabarbarum Monachorum.

Dodon. gall. Lapathi 2. species λάπαθον ἥμερον, Rumex satiuus, Rhabarbarum Monachorum Neotericorum quorundam, & Galeni Hippolapathum. Et Lat. in fol. Hippolapathum, Rhabarb. Monachorum.

Fuchs. Lapathi 2. genus Dioscoridis: Lapathū hortense, Oxylapatho dissimile, non quidem in vniuersum, sed duntaxat in foliis, quæ, Serapione teste, multò sunt latiora Rhabarbaro Monachorum.

Lapathi latifolium longā & rotundā formā Lapathum latifolium [inquit Camer. hort.] Item longā quàm rotundā formā vocant, Rhabarbarum Monachorum, quod Veteres Hippolapathum, in dupla dosi exhibitum nihil purgat. Item Lapathum satiuum: Et alibi Rhabarbarum Mo-*Camer. not.* nachorum. *Considerent* autem Lectores, quà in re differat Lapathum rotundā formā à Lapatho rotundifolio: præterea perquirant discrimen Rhabarbari Monachorum à Lapatho satiuo.

Patientia Goropio in Vertumno, Patientia vulgò, cui nomen de Græca voce πατιέω i. vacuo, factum. Est eidem Hermath. lib. 9. Lapathi genus, delicatius & tenerius cæteris, quod vulgus Patientiam *Prouerbium* nominat, de quo tritum prouerbium: *Lapathum non in cuiusuis horto prouenire.*

Hippolapathum. Rhabarbarum. Purgat. Taber. icon. & hist. Hippolapathum satiuum. Rhabarbarum hortorum, à peregrino non absimile, quod [vt à medicis fide dignis Matthiolo relatum est] bilem deiicit, quamuis peregrino sit longè infirmius. Ait is præterea in post. commen. *Rhab. falsum. Rhab. Monachorū* Ital. esse aliud Rhabarbarum potiùs falsum, quàm verum, quod vulgò vocant Rhabarbarum Monachorum. Sed nullam facultatem veri Rhabarbari habere, licèt contrarium crediderint aliqui. Idem in hist. vocat Hippolapathum verum siue Rhabarbarum Monachorum.

C. Bauh. phyt. Hippolapathum 14. siue latifolium Rhabarbarum Monachorum dictum, Hip-*Rumex Theophr.* polapathum Dioscor. Gal. & Plinii. Rumex vrbanus Theophr. Rhapontico substituunt.

Nomina linguarum Lapathum maius, siue Rhabarbarum Monachorum: Germ. Münch Rhabarbarum. Galli, *Rheubarbe des Moines, la Parience*. Belg. Patientie Burg. *Chou laschou*.

Locus & Tempus. Folia mense Martio emergunt, appetente Iunio floret: & spontè semine se propagat. Hippolapathum hortense Matthioli seritur à pluribus spectaculi causa in hortis & viridariis: siluestre spontè nascitur in palustribus. Nos in variis Germaniæ, Galliæ & Italiæ locis obseruauimus.

Vires & Temperamentum. Rumicis, qui Rhabarbarum monachorum vocatur, radix purgandi vim obtinet autore Fuchsio, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neque id mirum admodum, cùm etiam Dioscor. ipse omnium Rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundem radices cum vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur. Quomodo verò eā vti deceat, Tragus te docet. Magnarum virium, inquit, hæc radix cum pauxillo Zingiberis sumpta, phlegma & bilem per inferiora euacuat, hoc modo. Rad. aridæ drachmam, Zingiberis scrupulum, in puluerem redige, sume ieiunus in iure calido. Pro Rhabarbaro qui sub-*Rhabarbari succedaneū.* stituunt, duplici dosi vtuntur. Radix digerit, abstergit, prouocat, mundat, aperit, nonnihil adstringit. Bilem flauam & serosos humores educit. *Folia. Radix. Succus radi. Decoctum rad.* Folia tenera in oleribus eduntur ad emolliendam aluum. Radicis succus, ait Matthiolus, cum sulphure illitus scabiem sanat, cum Lupinorum verò farina lentigines, alphos, & alias cutis infectiones exterit. Radicis decoctum, ex vino paratum præstat ad pellendos renum calculos. Idem facit siccæ radicis puluis: drachmæ pondere ex meraco potus: quin etiam ex marrubii decocto haustus auriginem curat.

LAPATHVM MAXIMVM AQVATICVM siue Hydrolapathum.

Descriptio MAgis huic in fibras diducta est *radix*, quàm vel Oxylapatho, vel Hippolapatho, foris nigra, intus buxea: cum notabili adstrictione amaricans: *caules* surgunt ad cubitos duos, *flore* & *semine* Lapathi acuti, cui & *folia* similia, sed longitudine ferè sesquicubitali, læuiora, minusque rugosa, leuiter crispatis oris, subacida, & strenuè adstringentia.

Dodon. gall. Lapathi quinta species, Hippolapathum magnum aut Rumex palustris: Gal. *Grāde Parelle, ou Parelle des Marets*: Germ. Wasser ampffer: Belg. Grotte patick / aut watter patick. Et lat. in fol. Lapathum, siue Rumex 3. Hippolapathum dictum folio ampliore ac maiore satiuo. Idem postea Hydrolapathum vocat; in fossis ac scrobibus requirendum. Eum autem Hydrolapathum non nouisse, commonstrat figura, quam pro Lapatho satiuo proposuit. Hippolapathum etiam vocant Cordus, Tragus, & Lobelius. C. Bauh. Lapathum 11. aquaticum *Dod. mag.* folio cubitali. Apud Matth. Hydrolapathum silv. Matth. & Cast. Lapathum palustre Tabern. Schvv. Lapathum palustre maximum ὑδρολάπαθον μέγα, Hippolapathum silv. Matth. Rumex

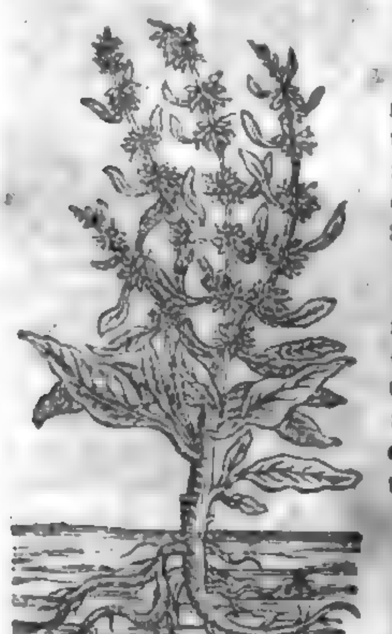
aquaticus, Groß wasser oder weicher ampffer/ wild Münch Rhabarbarwurtz.

Locus & tempus. Maximum Lapathum aquaticum prouenit in fossis vrbis, id existimo variare à vulgari Oxylapatho propter situm, qui facit vt diuersa videatur planta ob insignem foliorum amplitudinem. Nascitur aquosis palustribus, ac stagnantibus locis & fossis humidioribus.

Vires. Error quorundam. Quidam Antuerpiani & Galli audaculi Seplasiarii ad medicos vsus sufficiebant aehen rubro, cuius facultates & notas non minùs adumbrat, teste Lobelio, quàm Limonium. Radix crassa, croceâ lenit aluum. *Vterus. Vlcera.* Icteritiam discutit. Folia Podagricis calidis, & vlceribus vtiliter imponuntur fluentibus, Schvvenckf.

LAPATHVM AQVATICVM minus.

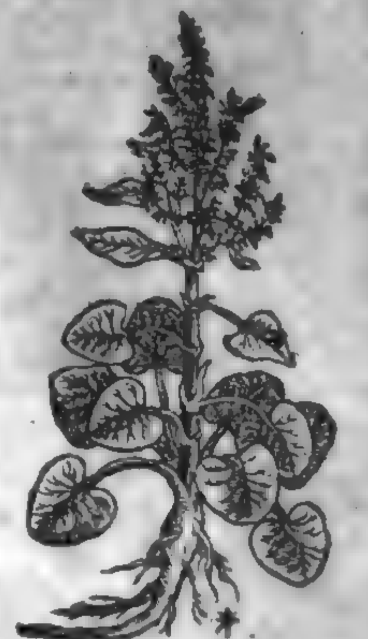
Locus. HVic etiam aquæ sunt natales, aiunt in Adv. Lob. & Pena, sed non nisi limpidæ & fontanæ, trans quas è fundo exerit cauliculos teneriusculos, flaccidos, graciles, non absque hinc inde filamentis, vt cæteræ aquaticæ, stipantibus & dendulis: *folia* sunt item admodum tenuia & mollicella, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogetonis, sed erecta, viridantia ex atro, Lanceolæ, angustiora multò quàm Potamogetonis. Lob. & Pena Adv.

Fontilapathum pusillum. Lapathiolum tenellum. Pusillum Fontilapathum, & Lapathiolum vocatum tenellum. Lob. Tabern. & Hist. Lugd. C.Bauh. Phyt. Lapathum 12. aquaticum minus. An Gesn. hort. Lapathi genus silv. quod circa lacus Tigurensis ripas nascitur in ipsa etiam aqua. Schvv. Lapathum palustre minus Hydrolapathum minus.

Vires. Folia miscenda colligebant sedulò quidam Pharmacopœi Narbonenses, præsertim Nemausi ad vnguenti Martiati nominum & rerum farraginem confusissimam, tuebanturque semper idem, non aliud generis Lapathii, miscendum esse illi vnguento.

LAPATHVM FOLIO ROTVNDO Alpinum.

Descriptio. LApathum istud *radice* surculosa & longa nititur, cuius singuli surculi plusquã pollicarẽ crassitiem facilè assequuntur, rugosi, & fibrosi, flauescentes intensè, sapore amaro: *caulis* bicubitalis & tricubitalis, cauus, profundis sulcis exaratus, rubescens, alis multis donatur: *folia* Bardanæ, notabilis latitudinis, rotunda, glabra, pediculo rubente & striato appenduntur: *flores* muscosi copiosissimi alas ferè totas obsident, ex herbidis tribus foliolis apicibusque multis luteis compositi: quibus *semina* succedunt triangularia, nonnihil rubentia.

Synonyma. Lapathum rotundum. Gesn. hort. Lapathum siluest. circa Friburgum Heluetiorum, foliis ferè rotundis. In app. Lapathum rotundum, Rhabarbarum appellatum propter similitudinem aliquam. Anguill. Lapathum rotundum, quod non vult dicere Rhabarbarum. Lob. & Pena Aduers. Obs. & Ic. plant. Hippolapathum rotundifolium, Pseudo Rha Recentiorum. *Pseudo Rha quorundam.* Figura non multùm placet. Camer. hort. Lapathum rotundifolium, quod nonnulli Rha perperam existimant. H. Lugd. Hippolapathum rotundo folio Lobel. Pseudorhabarbarum Recentiorum. C.Bauh. phyt. Lapathum 15. Hippolapathum rotundifolium. Schvvenckf. Lapathum domesticum rotundifolium. *Lapathum domest. rotundifol.*

Locus. Nascitur, autore Clusio, in omnibus iugis Alpium Stiriacarum & Austriacarum, præsertim circa humidiora illa loca, ad quæ armenta stationes istic habentia æstiuis mensibus aquationis gratia conuenire solent frequentissimè. Olim in peregrinatione mea Rhætica cum D. Gesnero inueni in Rhætiæ alpibus, habui etiam Geneuæ in horto allatum ex vicinis montibus vbi durabat cum foliis amplis rotundis. In horto Ill. E.C. plantatum se propagat.

Vires. Nomine Rhabarbari vtebatur Lazarus à Schvvende, qui aiebat purgare, si ad duplum Rhabarbari exhibeatur.

LAPATHVM ANTHOXANthum.

Panaces Chironium. LApathum silu. 4. Dalechampii, eam plantam quidam esse putant, quam nonnulli Panaces Chironium folio Lapathi, flore aureo, à Plinio dictum esse arbitrantur. *Radice* est breui, surculosa, fibrata, dura, lignosa: *caulibus* duobus,

aut tribus angulosis, palmi altitudine: *foliis* Oxylapathi, oblongis, angustis: flore in summis ramis aureo. Vnde Amaranthon, id est, lutei floris Lapathum nuncuparunt.

Casp. Bauh. phyt. Lapathum 10. siluestre flore aureo.

Locus — In fossis & vliginosis locis prouenit. Nam & C. Bauhino hoc ad palustria circa Norimbergam collectum transmisit D. Doldius.

LAPATHVM ACVTVM crispum.

Synonyma — TAbern. Icon. & Hist. Lapathum acutum crispum, krauß Spitz mengelwurtz.

Cas. Bauh. phyt. Lapathi folio acuto folia sæpè angustiss. oblonga & crispa. Schvvenckf. Lapathum acutum crispum, ὀξυλάπαθον, Spitziger krauser ampfer.

Locus — Humectis gaudet.

LAPATHVM MARINVM SInuatum.

ELegans hæc Lapathi species, *cauliculos* emittit humi procumbentes, aliàs obliquè erectos, dodrantales, in ramulos diuisos angulosos, atque striatos, quibus *folia* vncialibus ferè pediculis hærent, alternatim posita, laciniata, duabus insignibus laciniis imam partem in totidem appēdices diuidentibus, figurâ oblongâ, è quorum ramulis ramulorum exortus est: qui velut in spicas longas ex semunciali interuallo, *flosculos* minimos aggestos habent, obsoleti coloris & ex luteolo virente, quodammodò albicantes. *Radix* russescens, simplex ferè paucisque fibris donata.

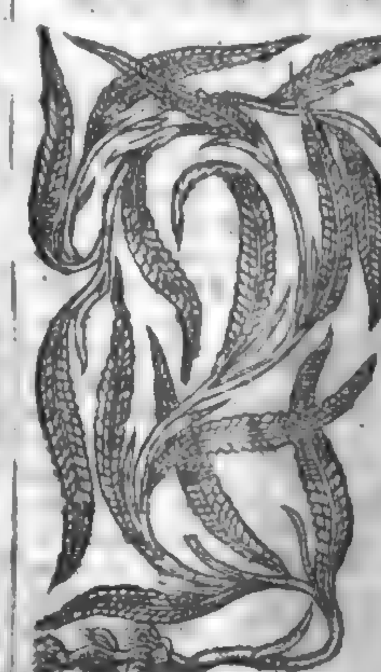
Gener Chetlerus Iunio florentem collegit prope *Aiguemortes*.

LAPATHVM PVLCHRVM BONONIENSE sinuatum.

Descriptio — PVlchrum sanè est Lapathū quod à diligentiss. stirpium indagatore D. Agerio Medico Argentinensi accepimus collectum Bononiæ, ex crassa *radice* multa *folia*, pleraque duarum vnciarum pediculis tenuibus eiusdem penè longitudinis proferens, vnciam lata, in medio profūdo vtrinque sinu respondente, subrotunda: *caulis* palmaris: in eo calices hispidi geniculatim dispositi.

LAPATHVM FLVITANS LONGO serrato folio.

Descriptio — EIus *radix* est geniculata ex singulis geniculis fibras emittens, quibus vado inhæret, primis internodiis rubescens: *caules* edit multos, rotundos, quinque aut sex cubitos longos, in aqua fluitātes: *folia* palmū atque eo amplius longa, angusta, in ambitu crenata, alternatim per caules nascentia, gustu fatuo & sicco. In caulium vertice thyrsus eminet eâ prorsus specie, quâ in Potamogeitone visitur. Nascitur in vadis amnium pigriorum, vt Araris.

Oxylapathum aquaticum Dalechampii. Casp. Bauh. Phyt. Lapathum 13. in aquis fluitans foliis crenatis. Lapathi genus silv. Gesneri.

LAPATHVM SANGVINEVM, SIVE sanguis Draconis herba.

Descriptio — FAcilis est huius à Lapathis reliquis discretio, sanguineo succo quo scatet, neruis per *folia* Lapathi minoris, acuminata, crebris discurrentibus, varioque implexu ruborem atrosanguineum virentibus foliis conciliantibus: quorum succus

& manus

&manus & alutam primùm purpureo, mox in cæruleum degenerante colore tingit, quo simul & pediculi foliorum turgent. Reliqua effigiatura non absimilis Lapatho acuto, nisi quod magnitudine superatur.

Synon. Dodon. gall. Lapathi quarti species altera, parua & siluestris, tota rubra, floribus & seminibus. Repertu autem in hoc genere totá cádidá instar niuis affirmat. Rubram autem à Latinis Lapathum nigrum appellari scribit, à modernis Sanguinem Draconis: Gall. *Sang de Dragon*. Germ. Drachenblût. Et Lat. in fol. Lapathum 8. siue rubens: Lapathum nigrum & niger Rumex. Perperam, inquit, faciunt, qui succum huius, qui ex hoc instar vini rubentis exprimitur, Sanguinem Draconis vel esse suspicantur, vel nuncupant.

Varietas

Lapathum & Rumex niger Error quorundam

Hist. Lugd. Lapathum siluest. tertium: Tertium Lapathi silu. genus Diosc. indictum, Lapathum nigrum & Sanguis draconis. Lobel. & Penę Aduers. Obs. & Icon. plant. Lapathum sanguineum. Camer. hort. Lapathum sanguineum siue Sanguis Draconis, Græcis ἀγριολάπαθον.

C. B. not. C. Bauh. Phyt. Lapathum 9. rubens. Apud Matth. Lapathum sanguineum. *Cur* seuerus censor iconum Hist. Lugd. non potiùs imitatus sit iconem Camer. quàm Lobelii nescio.

Hort. Lusit. Lapathum sanguineum, Sanguis Draconis herba.

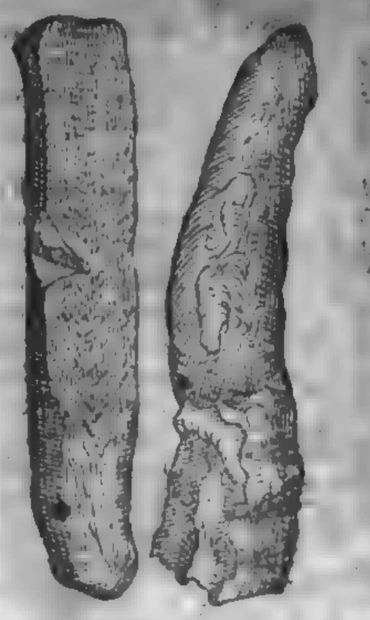
Locus & Tempus. Sanguineum Lapathum à me satum Montbelg. in horto Ill. E C. facilè prouenit & secundo anno caulem profert, semine deciduo se multiplicat & propagat, floretq; Iunio: Basileæ & Lugduni habui in hortis. Bononiæ vidi in horto di S. Saluador al Burgo di S. Catharina: Tubingæ cùm essem apud Fuchsium ei dicebatur Sanguis draconis. Septentrionis hortis sponte etiam oritur, rariùs in calidis plagis.

Folia aluum cient in iusculo, aut expressus succus sanguineus totius plantæ, Lobelius. Gustu nitrosiore quàm Oxylapathum esse deprehenditur. Reliqua sunt cum eodem communia. Semen puluerisatum & in aliquo decocto astringente potum singularem habet efficacitatem in sistendis nimiis mensibus & similibus fluxibus, Camerarius.

RHAPONTICVM.

Cap. IX.

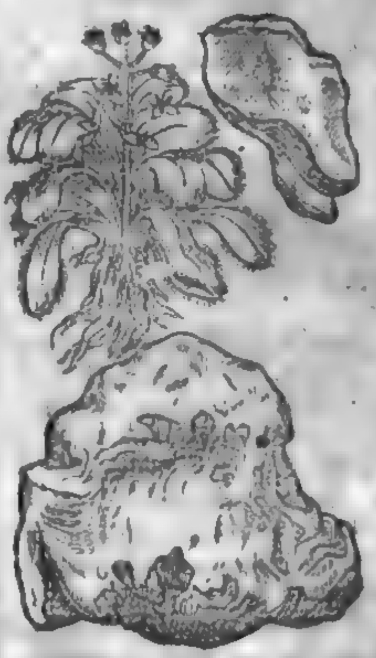
Descriptio Rhapontici radix, quam ostendunt Seplasiæ, Raphani mediocris crassitudine est, Rhabarbaro grauior, compactior, rugoso, fuscoque cortice obducta, secta per transuersum spiras ostendens, colore vario, minutisque rubro quàm Rhabarbarũ, amarore vix euidente & ferè dulci sapore prædita, cum adstrictione admista, sputum etiam tingit commansa.

De eo plura ex Veterũ & Recentiorum Sententia in huius secundi Tomi Appendice.

RHABARBARVM.

Cap. X.

Descriptio Cortex Crassæ radicis taleolæ sunt, quas vtraque manu interdum vix cõplectaris, cortice nigricante obductæ, circularibus Zonulis rugosæ, valleculis tuber busque inæquales, mediocriter graues etsi substantia nonnihil interim sit fungosa, *Substantia* crocea, crispo linearum rubentium discursu veluti vndulata, non sine albedine aliqua admista, sapore amaricante haud ingrato nec vehemente, cum euidente adstrictione. *Sapor* Liquorem cui infunditur colore croceo tingit.

Hic Rhabarbarum tantùm describimus, plura de eo dicemus ex Veterum & Recentiorum sententia in huius Secundi Tomi Appendice tradituri.

OXALIS VVLGARIS FOLIO.

Cap. XI.

Delineatio Hvic libro Oxalides finẽ imponant. Quantùm enim accedant ad Lapatia, vel hortulanis notum est, à quibus plerisque Lapatij nomine veniunt. Oxalis igitur vulgaris folio longo, cubito altiores promit *caules* striatos, concauos, in alas diuisos: *folia* Bistortæ minora, acuminata, quà pediculo adhærent falcata pinnatave, succulenta, atrouirentia, sapore acido: *flores* & *semen* Lapathi acuti: *Radix* fibrosa, lutea, strenuè siccante & adstringente sapore.

Brunf. Acetosa & Lapathum acetosum.

OXALIS FOLIO AMPLISSIMO GENICVlis tuberosis.

Descriptio

OXalidis genus in iugo Wechsel Clusius obseruabat, satiuo multò mai', foliis valdè amplis: cui hoc peculiare erat, vt in caulis nodis & geniculis, subinde veluti tubera quædam adnascerentur, è quibus folia tandem sese explicarent: quæ tubera tellure obruta [periculum enim fecit] sui generis plantas protulerunt.

Synon.

Clus. Pannon. & Hist. Oxalis amplissimo folio. C.Bauh. phyt. Acetosa 4. geniculis nodosis.

OXALIS TVBEROSA RADICE.

Descriptio

OXalis tuberosa, terram suprà, Oxalidē pratésem refert: *foliis* paris magnitudinis & formæ, aliis *caulem* alis suis complexis, aliis longiore pediculo nixis. *Flos* stamineus, luteolus, racemosus. Lobelio teste, radicibus tuberosis Filipendulæ vel Oenãthes perquàm spectabilis Oxalis exotica, foliis, caule & semine hortensis, quam toto habitu præfert.

Synon.

Lobel. Obseru & Ic. Plant. Camer. hort. Hist. Lugd. Tabern. Oxalis tuberosa. C.Bauh. Phyt. Oxalis 3. tuberosa radice.

Locus & tempus

Heidelbergæ in horto Di. Sprengeri vidi florentem Iunio folio longiore. In Belgiis rara & Generosi D. Brancioni à Do. Pancio Ferrariensi medico missa. Lob.

OXALIS FOLIO ROTVNDIORE repens.

Descriptio

LVdit subinde hæc *foliis* modò rotundis, ferè Cochleariæ vel Chelidonii minoris proximis, modò alarum appendicibus donatis, al à Sagittæ instar mucronatis pinnatisque, veluti Spinachiæ foliorum extremum, colore glauco, pinguiusculis delicatoq; acore præditis: *caules* inanes, cubito longiores: *flosculi* è fibris componuntur ex luteo rubentibus, vt in aliis, quibus & *semen* respondet. *Radix* tenuis reptat vt & caules, sapore minùs acido, sed magis sicco quàm folia.

Synon. *Lapath. silu.*

Hist. Lugd. Lapathum alterum siluestre, tertium Dioscoridis Lapathi genus, paruum, plantagini proximum, quod docti quidam vulgi Acetosam rotundam esse rentur.

Acetosa rotunda
Oxalis Hedera fol.

Ruellio lib. 2. c. 49. Acidula aut minuta Oxalis, vulgò dicta Gallicè *Ozeille menue*: Oxalis altera Hederæ foliis. Oxalis hortẽsis minor, *Ozeille ronde*; *Ozeille franche & Ozeille Romaine*, Oxalis rotunda.

Oxal. Romana

Lobel. & Pena Adu. Obs. & Ic. Plant. Oxalis satiua franca rotundi folia repens, Romana vocata, quia præfertur cunctis gustu & aciditate delicatiore.

Bisfacuta

Amat. in Diosc. Oxalis 3. folio hederaceo, Bisfacuta Recentiorum. Huius, inquit Rob. Const. apud Amatum, hortensis Oxalidis aliud est genus cuius nec Diosc. nec Amatus meminit folio sc. rotundo & carnosiore. Sed Roberto non assentior dùm dicit Amato non cognitam Oxalim folio rotundo, nisi mihi demonstretur diuersam esse quandam folio hederaceo Oxalidem.

Gesn. hort. Oxalis rotundioribus foliis, Lapathi species minor, siue Oxalis alteri minori cognata quam aliqui Acetosam Gallicam vocant.

Camer. hort. Acetosa rotundis foliis.

Cæsalp. Oxalis tertia mediæ magnitudinis rotundioribus foliis.

C.Bauh. Phyt. Oxalis 7. rotundifolia, aliquando sunt quędam folia non angulosa sed in acutum desinentia: habetur & grãdissimis foliis, quæ Acetosa Hispanica Camer. Camerarius non statuit varietatem vt Frater, sed separat interpositâ aliâ specie. Tab. icon & Hist. Oxalis rotunda, siue rotundifolia. Hort. Lus. Acetosa rotunda franca: Schvv. Acetosa Sabaudica, Oxalis Gallica Romana, Oxalis rotundioribus foliis Gesneri.

Acetosa rotunda

Locus.

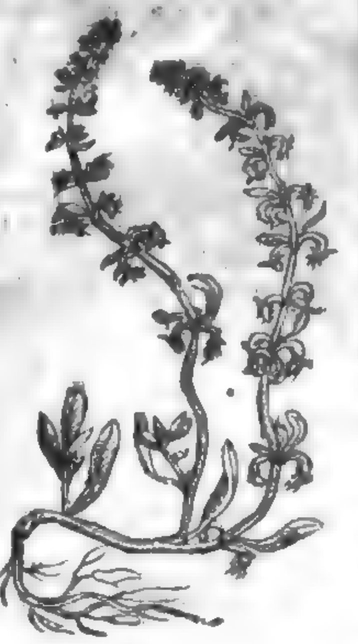
Plantaui in horto Ē.C. ac prouenit etiã in aliis. Obseruaui Basileæ in hortis, Lugduni, Geneuæ, aliisque locis plurimis: in quibusdam verò in muris.

Vires *Aqua.*

Sapidissima est, & aqua inde destillata retinens acidum saporem in febribus vtiliter datur. Succus eius acidus embammatis præcipuè vtilis.

OXALIS MINOR ACVLEATA Candiæ.

Descriptio

RAmulos cõplures dodrantales & cubitales humi fusos, vndatim flexuosos, graciles striatos; producit; colore propter terram rubente, alioqui viridi: *folia* pauca, Oxalis verucecinæ, pinnis mutila: *flores* ex interuallis per totam ramorum ferè lõgitudinem muscosi, luteoli: quibus *semen* succedit triquetrum, purpure

fcês, triplici membranula aculeata circumclusum, contorto latiusculo succulento pediculo appensum, *radix* purpurea gracilis summâ terrâ hæret.

Acetosa Cretica

C.Bauh. Phyt.& apud Matth. Acetosa 10. siue Cretica semine aculeato. In horto Illustr. Ducis Vvirtemb. qui Montbelgardi colitur.

Locus & tempus

Inter semina Stutgardiam missa per Dominum Iosephum de Cassa bona fuit semen cum hoc titulo, Acetosa aculeata minor Cardiæ, ea sata in Horto Ill. E.C. Montbelgardi Aprilis fine dodrantales cauliculos produxit cum foliis paruis longis siue auriculis, floruit Iunio, semina matura Iulio, quæ aliquid habent similitudinis cum Tribulo terrestri, sed multò minora, nec ita pungentia: præterea adest pars longa incurua testæ vt in Caltha.

OXALIS PARVA AVRICVLATA repens.

Descriptio

Oxalis minima prolixas habet lignosasque *radices*, valdè fibrosas, rubentes, huc illuc reptantes, in plura sæpè capita diuisas, quæ *folia* emittunt oblonga semunciam aut vnciam longa, ad imum auriculata, gustu reliquorum instar acido. *Flosculi* longos efficiunt racemos, triangulo semine subsequente.

Synon. Lapathum Rumicis

Cord. in Dioscor. Lapathi siue Rumicis 6. genus Acetosæ forma & sapore simile, multò tamen minus, in agris nascens.

Oxalis minima

Trago Germ.& Lat. Oxalis minima, Lapatiolum, & Acetosella, radice & semine asperi & acerrimi saporis, caule & folio acido vt vulgaris.

Acetosella Oxalis minima

Lonic. Acetosella. Tab. icon.& Hist. Oxalis ouina, Schaff ampffer. Adhæc Oxalis minima 1. klein Saûwer ampffer. Item Oxalis minima 2. Gar klein Saûwer ampffer. Dod. Lat. in fol. Oxalis minima, Acetosella.

An Cæsalp. Oxalis quæ spontè nascitur gracili solo, tenuis herbula? Camer. Epit. Matth. Oxalis minor. Hort. Lus. Acetosa minor ouina. Item Acetosa minima.

Oxalis lanceolata

C.Bauh. phyt. Oxalis 8. aruensis lanceolata. Hæc ratione loci maior minórve reperitur: hinc Tabern. duas pingit icones p.446. Oxalidis Ouinæ & 441. Oxalidis minimæ 1. nomine. Harum minor etiam in montibus Euganeis reperitur. Oxalis 9. aruensis minima non lanceolata. Oxalis minima 2. Tabern. Qui censuerit [inquit Frater] hanc referendam ad præcedentem minorem facilè assenserimus.

Oxalis nobilior

Schvvenckf. Acetosa Lanceolata minor. Oxalis minor nobilior Schaffampffer / Spieß ampffer / klein edler Sawer ampffer: palato gratior quàm vulgaris: Acetosa lanceolata minor, Oxalis aruêsis fetdt ampffer / Acker saûwer ampffer: quæ semine cùm prægnat tota rubra apparet.

Hist. Lugd. Oxalis minor Matthioli. Oxalis minor tenuifolia sinuata, veruecina nuncupata, omnium acidissima, *ozeille menue, & ozeille de brebis* Gallicè.

Lob.& Penæ Adu. Obs. & Ic. plant. Oxalis tenuifolia sinuata veruecina. Belgis Schaepe suerckel, id est, Acetosa veruecina, quia gustu acido pecori non ingrata.

Gesn. hort. Oxalis altera minor, Lapathi species minor. App. Oxalis oblongioribus foliis & pratensi similior, sed tenerior.

Matth. in Diosc. Lapathum minus, Oxalis altera, succosa, foliisque maioris acidior. In hist. Ital. cum magnis fig. *Oxalide minore.* In epit. Oxalis minor, ὀξαλὶς μικρά. Ital. *Acetosella, Sacciola & Sanucicla.*

Locus & tempus

Minima auriculata multis in locis prouenit, ac habeo plantatam in horto E. C. suo reptatu odiosam. Tanto luxu, ait Lobelius, sabulosis Brabantiæ, Picardiæ, Nortmanniæ, & Angliæ importuna, vt segetes enecet, vires aut incrementum præpediat, fusco purpureo seminum, caulium, & foliorum colore solum ipsum operiens. Sabulosis & incultis agris florentem Maio obseruauit Tragus, circa Glaronam Gesn. locis siccis, & lapidosis ad pedes montium circa ripam Limagi.

Temperies Vires.

Refrigerat, autore Matthiolo, ac siccat peritide ac altera: digerit, & incidit. Omnia bellè potest, quæ maior, nec infirmioribus pollet viribus.

OXALIS AFRICANA.

Descriptio

Elegantissimè hæc planta præ reliquis Oxalidibus, tum varietate, tum raritate conspicua est. Vix cubitalem adsequitur altitudinem, ramis oppositis succulentis brachiata. Ad quorum exortum *folia* exeunt gemina, opposita (aliquãdo etiam singularia,) Atriplicis siue spinachiæ figurâ, sed longè, & vel portulacâ ipsa, crassiora. *flosculi* summitatibus hærent ex luteolo virentes & rubello quodam, figura Oxalidis vulgaris, solâ magnitudine differentes, quippe maiores, ex recuruo pediculo penduli. Quibus *vascula* succedunt magna, vncialia, ferè triquetra, pinnata, rutilo quodam conspersa, triangulare *semen* Oxalidum intergerinis parietibus continentia: *radix* simplex, alba, paucis fibris donata. Tota cæterùm planta gustu & aciditate delicatiore reliquis congeneribus præferenda.

An de hac Prosp. Alp. de pl. Ægypt. Zacinth-

Oxali

Oxalidem, qua eius insulæ Pharmacopœi ad medicinam vtebantur, inspexi, admodum à nostris Oxalidibus omnibus diuersam, quippe exilis herba ipsa est, foliis paruis, crassis, oblongis, Calthæ foliis æmulis, gustum vt nostra acido sapore feriens.

C.Bauh.Phyt.Oxalis 6.Calthæ folio peregrino Alpini.

Locus & Tempus

Martii fine sata Montbelgardi sub finem Maii adoleuit, paulóque pòst ad magnitudinem peruenit. Missum erat semen Lutetiâ à Robino Herbario regio nomine prædicto.

HERBA IOHANNIS INFANTIS OXALIS folio.

HIc prætermittenda non videtur ea planta, quâ vsi sunt ii qui Hispaniam nouam primi subiugarunt, in curandis vulneribus. Cuius vsum Monardi primus ostendit Indus quidam Hispani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hęc planta denominata est. Est autem exigua, foliis Oxalidis, aliquantulùm villosis, siue hispidis.

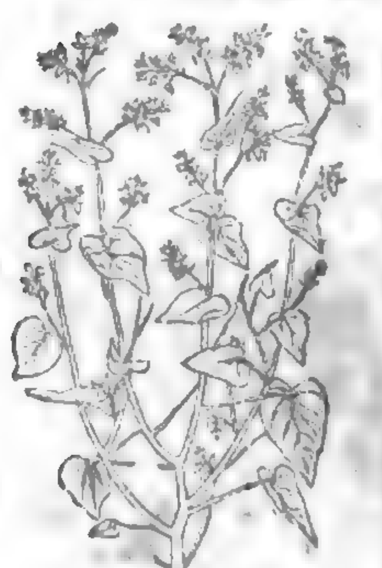
C.Bauh.Phyt.Herba Iohannis Infantis, Monardis. At Castor Durantes p.228. iconem habet.

Vires Vulnera

Viridis exigua præmansa aut trita, vulneribusque imposita, sanguinem sistit, easque conglutinat. Neruorum aliarumque partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta: quæ ad vulnera carne explenda viridi etiam præfertur.

FAGOTRITICVM.

Descriptio

CVm Oxalide & Fagotriticũ propter foliorum & seminum similitudinem, quam cum illa habet, coniungi desiderat. Rubente caule ad duos pedes aut altius surgit, striato, læui, & in ramos aliquot diuiso: folia ex longis pediculis rubescentibus, hederacea, atrouirentia, sapore fatuo: ex quorum alis singulares exeunt pediculi trientales, aut quadrantales, tenues, qui flosculos in muscariis sustinent primùm colore carneo, deinde albo præditos, quorum singuli quinis constant foliolis, apicibus rubentibus. Semen triquetrum, nigra gluma obductum, farinam candidissimam continet, insipidum. Radix lignosa, alba, longa, multis fibris donatur.

Synonyma Frumentum fol. hederaceo Ocymum Veterum

Cord.in Diosc. Frumenti genus folio hederaceo. Tragus Ocymum Veterum Diosc.Plinii & Platinæ facit, ac ab ὠκέως [citò] teste M.Varrone dictum scribit, sed quàm benè, ostendunt Matth. & Dodonæus.

Formentone

Existimauit aliquando Anguill. Formentone esse Gramen Parnassi, sed meritò mutauit sententiam, agnoscens (sed & hoc malè) esse Ocymum M.Varronis.

Frumentum Vaccinum Lonic. not.

Lonicer. cui Frumentum vaccinum dicitur, duas exhibet figuras, cùm tamen vna sufficeisset.

Fagum Sarracenicum Tragi & aliorum lapsus Lonic. opinio explosa

Matthioli itaque iudicio, Dodon. Tabern. Camer. & nostro, Frumentum Sarracenicum (ita enim illi in Hist. germ. inscripsit) Veteribus est incognitum. Quare errant quicunque cum Trago & Anguill. Ocymum veterum esse scribunt. Explodenda Loniceri opinio, teste Matthiolo, in suis in Dioscor. comment, quòd Frumentum Turcicum, siue vt aliis [inter hos Castor. Camer. in Epitom. & Histor. germ. Matt.] placet, Sarracenicum quod Tridentina rura vulgò appellant Formentone, & Foro Iulienses *Sarracino*, Ocymum esse existimat. Quinetiam aberrasse deprehenditur,

Error aliis Ocymum veterum non est

quòd huic plantæ omnes odorati Ocymi facultates reddiderit.

Apud veteres quidem nullum habere nomen, nec Ocymum quidem esse, siue illud Dioscoridis, siue alterum Varronis & Columellæ, vel inde constat, quòd, attestante Dodonæo (qui in Hist. gall. Tragotrophon, de Frument. autem & Hist. Latin. Fegopyron vocat) Ocymum Dioscoridis herba est odorata: Fagotriticum verò planta sapore & odore fatua. Sic & Varronis, aliorumque rei rusticæ Latinorum Scriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, sed pabuli nomen est, ex segetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib.1.cap.31. de Ocymo scribens, testatur. Id genus pabuli sunt, inquit, segetes virides sectæ antequã siliquas ferant. Item & Plinius lib.18.cap.16. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat quo ciebant (exemplaria pleraque minùs benè sistebant) aluum bubus, id erat è pabulis, segete viridi dissecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, Viciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugero Autumno misceri & seri solitos meliùs & Auena Græca, cui non cadit semen admixtas hoc vocitatum Ocymum, boumque causa seri solitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. Ex quibus sanè euidentissimum est, Fegopyron propriè Ocymum non esse: sed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vsitatam, vel neglectam.

Lob. notatur Lampsana, Non Erysimum Theoph.

Frustra quærit Lob. in Adu. & Obs. (vbi Lampsanam veram quorundã asserit, malè,) An Belgarum Boeckwey [Triticum Sarracenicum] sit Erysimum Theophrasti, id quod in Ic. Plant. non absque errore manifesto inscriptione suâ concludit.

Error Gesneri & H. Lugd.

Lobelium sequitur Gesn. in cat. pl. & H. Lugd. eodem errore Frumentum Sarracenicum Erysimum Theophr. & Irionem Plinii cum imperitioribus esse scribentes, Qua de re lib. 21.

Tabern. Icon. & Hist. Ocymum cereale & Tragopyrum. Formentone Cæsalp. C.Bauh. Phyt. Panicum 6. siue Frumentum Sarracenicum, ceu etiam apud Matth. vbi inter Tritici genera reponit & quintum facit.

Nomina linguarum Triticum faginum

Græcè φηγόπυρον [Phegopyrum, Fegopyrum, aut Fagopyrum, quam vocem laudat Had. Iun. Latinè Fagotriticum dixeris, seu Triticum faginum quod faginã glandem, & formâ triquetrâ & colore sordido, licèt quantitate multò minus, quodammodo refert: Et sanè meliore ratione, quàm si Etymon vocis ad hirci pabulum, Tragotrophon, Tragopyrum, & Triticum hircinum retuleris. Alii frumentum Sarracenicũ appellare malunt, Germ.

Heydenkorn/ Bockweitzen / Buchweitzen/vndt Grütz. Belg. Bockweydt Bûeckenweyden / vnnd Boeck Weete. Gall. *De la Dragee aux Cheuaux & Blé*, It. *Fromentone, Saracino.* Angl. Bechewheate vnndt Bockwheate. Bohem. Posadku.

Nascitur qualicunque solo, neque vllum quantumuis aridum, macrumque respuit: gaudet imbribus: citò prouenit, celeriter maturescit. Bis in anno seri potest: Nempe Vere Martio aut Aprili: ac Autumno post messem pabuli causâ. Plerisque Germaniæ locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare: Italiæ etiam non incognitum. Fagotriticum sæpiùs feliciter in horto Ill. E. C. prouenit florens Iunio, Iullo & Augusto. Copiosè obseruaui in Ditione Marchionatus Badensis Rœtelana in agris inter Basileam & Binzen pagum. Monspelii & Tiguri florens Septembri.

Vires

Autore Matthiolo calefacit, & humectat, verùm non multùm à temperatis distat. Farina ex lacte decocta præstat illita ad biliosas inflammationes. Rura non solùm ex ea panes pinsunt, sed pultem quoque conficiunt, quam polentam vocant, quæ non ingratus est cibus, vbi rectè fiat, & caseo & butyro aspergatur. Ptisanam quoque exutis granorum putaminibus, è granis parant & ex carnium iure decoquunt ad esum. Fegopyron, ait Dodon. Tritico, Secali ac Hordeo minùs nutrit, plùs tamen quàm Milium aut Panicum. Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò descendunt, alimentumque corpori adferunt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitiosum. Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuriâ, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus est, citiúsque descendit, ac flatulenti plùs obtinet, quàm ex Secali coctus. Herbam viridem priusquam semen maturuerit, boues iumentaque pascuntur. Semine gallinaceum genus pastum citissimè pinguescit.

Vsus. Pulmenta. Placenta. Panis. Pabulum iumentorum herba viridis. Semen pabulum generis gallinacei.

LVNARIA MAGORVM Arabum.

Descrip. & Synonyma. Lunaria. Locus.

A foliis sinuatis [Inquit Lobelius Obseru.] Lunæ crescenti similibus hæc rara planta Lunariæ nomen adepta, à peritis rei herbariæ, quam non nisi conuallibus Allobrogum inter montem illum præcelsum, vulgò *Mont Senis* vocatum, & D. Io. Mauium vernaculè *S. Iean de Morienne*, collegi, nominéque Lunariæ donaui, aliquò discernatur ab aliis Lunariis, Lunariam Magorum Arabum dixêre. Exeunt Martio tenella *folia* à radice lignosa flexuosa, cinerea, Oxalidis francæ rotundifoliæ primulùm erumpentis similia, Thlaspi hederaceo ferè paria: *flores* & *semina* necdum nobis visa.

Inscriptio iterum.

Icon. Plant. Lunaria Magorum Arabum.

C. Bauhinus Phyt. Lunaria Oxalidis rotundo folio, quam nondum videre licuit.

FINIS LIBRI VIGESIMI TERTII.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

LACTVCACEÆ, INTYBACEÆ, CÆTERÆQVE ID GENVS, quarum flos in pappum abit.

Proximè dicentur Papposa, & ipsa non parua holeracearum societate stipata. Semen lanuginis est, quam Pappum vocant. Nomen Græci dedêre, quia nascentia florum capitula numerosâ diuiduntur lanugine, ipsis seminibus insidente.

LACTVCA, THRYLAX VETERIBVS.

Cap. I.

IN Veterum scriptis cùm plurium Lactucarum mentio fiat nec etiam pauciores Neoterici assignent, de his in genere quædam præfari Botanicus noster ordo nos coëgit.

Etymon. Diosc. generalis Lactucæ.

Lactuca igitur à lactis copia nomen adepta gratissimum olus est, teneritudine, ac dulcedine cæteris prælatum: numerosis constat ab radice *foliis*, ac latis, se inuicem cōpactili serie amplectentibus, idcircò quæ in meditullio clauduntur, albidiora sunt, ac teneriora: quia ab iniuriis externi aëris & Solis proteguntur: cùm caulescit amara redditur, & lacte madet: *caulis* assurgit densis foliis, rectus, & crassus [aculeis quibusdam horrens, id quod & foliis, quà terram spectant, vsu venit, maximè vbi aliquantulùm consenuerint, addit Trag.] qui in cacumine funditur in ramos candidos, in quibus pauca sunt foliola, subrotunda, ac viridia: *flosculos* gerit in cacuminibus pallidos, qui in pappos transeunt: *semina* subsunt oblonga, & compressa, aliis candida, aliis nigra.

Duo summa Lactucæ fastigia Dioscorid. Lactuca marina seu Soldanella

Lactucam in satiuam & siluestrem distinguit Dioscorides. Satiuam quidem, ceu nemini non notam, non delineat, sed medicum eius vsum duntaxat adscribit, de quo infrà, vt & Brassica syluestri. Nominat verò idem & Lactucam marinam, quæ à satiua prorsum dissidet, ac Soldanella hodie à Medicis & Pharmacopœis nuncupatur: de hac egimus libro 15.

Genera Theophr.

Theophrastus lib.7. ac 4. cap. plura genera esse scribit. In genere Lactucarum, inquit, candida dulcior, atque tenerior, cuius tria genera reddunt, Laticaule, Rotundicaule, & Laconicum: huic folium Carduo simile: & recta, ampla, & caule minimè brachiata est: inter latas adeò quædam laticaules fiunt, vt pro valuis hortorum hisce nonnulli vtantur. Quæ verò lactis admodum copiosa, & folio pusillo, & caule candidiori consistit, siluestri similis est.

Laconicum. Laticaulis

Genera Plinio. Laticaulis.

Plinius Theophrastum sequutus inquit: Lactucæ Græci tria genera fecêre: vnum laticaulis, adeò vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint: folium his paulò maius herbaceo, & angustissimum, vt alibi consumpto alimento: alterum rotundi caulis: tertium sessile, quod Laconicum vocant. Alii, inquit, coloris & temporis satus genera discreuêre: esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili: ac omnium earum plantas post binos menses differri: diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocicas, Græcicas: longiora his folia, caulésque lati: præterea longi & angusti, Intubis similes: pessimum autem genus, cum exprobratione amaritudinis appellauêre Picrida: est etiamnum alia distinctio Atræ, quæ Meconis vocatur, à copia lactis soporiferi: quanquam omnes sōnum parere credantur. Apud Antiquos Italiæ hoc solum genus earum fuit, & ideò Lactucæ nomen adeptæ: purpuream maximę radicis Cæcilianam vocant: rotundam verò ac minimæ radicis Astylida [Astylida Athen. quasi vrbanam,] quidámque Eunuchion: quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Est [hæc omisit Cæsalp.] etiamnum quæ vocatur Caprina (Marina ex Gorn. Hist. Lugd.) Lactuca. Ecce cùm maxi-

Rotundicaulis. Sessile seu Laconic. Nigra. Alba Rubentes. Purpurea, Crispa Cappadocica, Græca Picris. Meconis.

Cæciliana Astylis Eunuchion.

Caprina.

mè cœpit irrepere satiuis admodum probata quæ Cilicia vocetur, folio Cappadociæ: nisi crispum, latiusque esset.

Quod de laticaule scribitur, aliquando hortorum valuis eius caules vtiles ob amplam latitudinem, non videatur mirum: vidit enim Cæsalpinus inter Anchusas caulem aliquando in speciosam latitudinem creuisse: paucis foliis, vt pote nutrimento in caulem absumpto: multò autem magis id Lactucæ contingere potest: habitior enim multò est eius caulis.

Matth. mat. Satiuam Lactucam in tria diduxit genera Tragus. Eorum primum est, Lactuca satiua maior: alterum Lactuca crispa: tertium, quæ & ipsa crispa dicitur, pulcherrima est.

Excaulis, siue sessilis. Matthiolus in priorib. comm. plura quidem ac diuersa agnoscit genera, qualia verò illa sint non docet, ac si non cognita. Meliùs certò in post. comm. cum magn. fig. & Hist. germ. ac etiam Epit. cum addit. Camerarii doctrinæ suæ consulit, dum crispam conglobatis in orbem foliis, teneramque inueniri scribit, ac etiam duram, patulam, lactescentemque haberi, esse etiam quam à lato caule Laticaulem, & à rotundo Rotundicaulem, & quam Sessilem (excaulem Ryff. qui triplicem hanc differentiam habet) quod humi procumbat, appellauerint Græci: se verò in Capitatam, Rotundam & Crispam (ita etiam Fuchs. distinxit & Lonicer.) diuidere: differre etiam foliorum colore, nam aliam saturatè viridem esse, aliam subviridem, aliam subcandicantem, aliam cruentis maculis respersam, è Cypro allatam: esse & quartum quoddam genus, cui in cibo prima laus sit, Romanum vulgò vocatum. *Cypria. Romana.*

Dodonæus gallicus Lactucæ satiuæ quinque tradit species, dicitque earum primam absolutè Lactucam vocari: secundam à Plinio Lactucam crispam appellari: tertiam verò Lactucam Laconicam & sessilem ab eodem Plinio; à Columella Beticam, à modernis autem capitatam nominari: Quartam speciem, esse Cecilianam Columellæ: quintam tandem eiusdem Cypriam seu Plinii Græcam: & has duas species modernis esse incognitas. Ast Dodon. Lat. alias differentias habet: ait enim culturæ mangonio non rarò folia Lactucæ hortensis in aliã speciem transformari: vel enim crispari & Crispã à Plinio, Cecilianam à Columella cognominari: aut ita in se in orbem contrahi, vt capitatam Brassicam æmulari videatur, & vulgò Capitatam, Sessilem, Plinio Laconicam, Columellæ Bæticam, Crescentio Romanam vocari: atque huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicare: præter has verò & aliam quandam Lactucam esse folio obscuriùs virente, aut, vt Columella dicat, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellet, Iam & quandam fusci, ac veluti purpurei, coloris, siue ex albido rubicundam, hanc Rubentem, ni fallatur, Plinium nominare: ac addit paulò infrà: Purpurei folii, siue ex albido rubentis, Cypriam esse Columellæ, Plinii Græcam. *Vides Dodonei* varium & mutabile caput. Is in Histor. gall. Crispam Plinii, à Ceciliana diuersam statuit, nunc in fol. Lat. vnam & eandem pronunciat. *Capitata, seu Sessilis. Lactuca folio obscurius virente. Fusca. Dod. taxat.*

Lob. in Adu. quatuor adscribit Lactucæ satiuæ varietates. Satiuam folio Scariolæ: Sessilem siue Capitatam, rugosis crispi Brassicæ foliis (harum duarum solùm meminit in Obseru.) Romanam dulciorem, nigriore & Scariolæ hortensis folio, semine nigro: & Crispam, non capitatam.

Has quatuor differentias agnoscit etiam Schvvenckfeldius: additque quintam Lactucam fuscam, nigram Cæsalpino cognominatam.

Differen. Tabern. Plures his differentias adfert Tabern. Lactucam absolutè inscriptam, capitatam, crispam primam [hanc nos eandem facimus cum eiusdem intybacea crispa,) crispam secundam, Intybaceã Intybaceam crispam, & marinam, quæ est capitata, priusquam caulescat.

H. Lugd. Hist. Lugd. videtur recipere Lactucam satiuam, Crispam, Capitatam, & Romanam. Sed cur illam solùm satiuam inscribit: nonne & cæteræ tres satiuæ sunt?

Cæsalpinus has differentias statuit. Semina, inquit, aliis Lactucis candida, aliis nigra: differentia quoque & in foliis: quædam enim latiore folio constat: quædam longiore, quædam crispo: quædam plano: quædam in ambitu sinuato, ac valdè crispo, quam priuatim Scarolam vocant: à cuius similitudine Lactucas & Scarolas vocant, Tunicarum plexus intricatos, ceruicem, & carpum ornantes: Alia Capucia cognominatur, cuius folia clauduntur ad capitis effigiem: differunt quoque colore, quędam enim alba, quæ frequentior est: Alia rubra, ac si vinum foliis esset aspersum: Alia nigra: semina autem nigra & huic, & rubræ, cæteris autem candida. Harum autem expositionem cum Veterum Lactucis partim claram esse, partim curiosiorem [laboriosiorem intelligo,] videri scribit. *Scarola. Capucia.*

C. Bauh. Phyt. ex Cæsalp. sua mutuasse nobis videtur, cuius verba hæc sunt. Diuidimus Lactucam satiuam in Crispam, Rotundam, Capitatam, Romanam, Cypriam: folio enim alia est latiore, alia longiore, alia crispo, alia plano, alia sinuato, alia colore rubro, alia purpureis maculis asperso, alia obscuriùs virente. Sic & Capitata colore differt: alia enim alba, alia rubra, ac si vinum foliis esset aspersum, alia nigra: hisque duabus posterioribus semina sunt nigra: aliis verò candida.

Et hæc in genere dixisse sit satis: ab vniuersalibus ad particularia descendamus.

Æquiuoca. Vulg. cap. & non cap. Rubra. Rom. dulcis. Syluestres plures. Lactucæ simpliciter dictæ nomine duplex intelligenda venit *Satiua* & siluestris. Satiua quędã est vulgaris capitata & nõ capitata & alia rubra: alia Romana dulcior: alia longo, & valdè angusto folio: alia crispa dissecta. *Syluestris* quædam folio lato, succo viroso, quædam folio lato, succo viroso, quædam Endiuia dicta folio laciniato, dorso spinoso, alia murorum flore luteo: alia purpureo, & his affines, de quibus ordine.

Describitur ab his diuersa Lactuca syluatica purpurea syluestris sc. ἐπιθυμὶς Thalii. Est hęc siluatica nostra Lactuca purpurea. Lactuca erratica, ἰτ:ἀκτινὶ μίγα Dioscoridis est, si Trago credimus, qui eam ab Apuleio Lactucam siluaticam dici ait: Hæc à nobis Hedypnois Fuchsii inscribitur. Idem Tragus Lactucam minorem ἱερ:ἀκιον μικρὸν Dioscoridis, ad Lactucam silu. pertinere scribit: Vocatur hæc à nobis, Hieracium minus Fuchsii præmorsa radice. Per Lactucam Leporinam Apulei intelligimus Sonchum læuẽ & asperam Fuchsii: In Syr. de Cichorio Lactucæ sylu. nomine sumit Ioub. Pharm. Sonchum asperum. Est Lactuca Leporina Apulei Trago Hieracii species parua. Lactucam siluaticam Apulei credimus esse Sonchum tertium siue repentem.

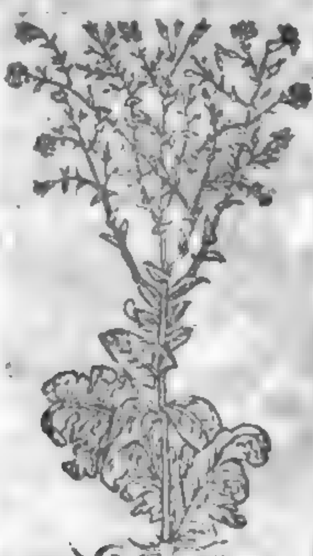
Hierac. minus 1. Primula veris odorata

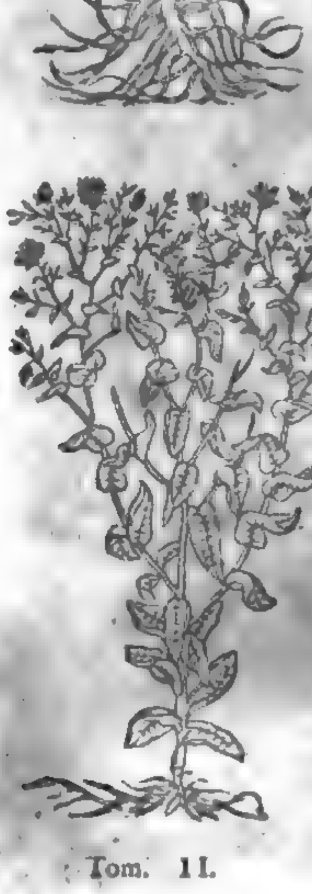
pentem. Lactuca minor Dod.gall.est nobis Hieraciũ minus primum. An Cāpanulę species, Lactucę silu.genus in muris Gesn.de coll.stirp. Primulā veris odoratam Italorũ vulgus Lactucā silvestrē vocat: l.30. Accedere vult Dod.Olus albũ λευκολάχανον, quod Valerianæ campestris speciē facit Camerarius, Lactucæ generibus: vocatur à nobis Locusta herba. Hist.n.g.lib.27. Lactucam petræam Creticam Belli inscripsimus Rapunculum Creticum Petromerulam. l.20. Lactuca capraria quorundam est Galega de qua lib.17. Lactuca Asini, Pandectario, Muscellina herba, procul dubio est Anchusa. H.n.g.l.33. Lactucæ nomen attribuitur etiā Lathyridi, vt videre est ex Trago lib.H.n.g 17. Lactucam caprinam Latini, Plinio autore, Tithymalum nominant, H.n.g.lib. 34. Herbam lactariam fœminam Græcos Tithymalum myrsiniten vocare scripsit Vesalius, l.34. Lactuca marina Latinorum & præcipuè Corn. Celsi est Tithymalus paralyus lib. 34. Lactuca Solisequia est Tithymalus Helioscopius lib.34. Bryon Lactucæ foliis, est muscus marinus, dictus Lactuca.

Locusta herba. Rapunc. Cretica. Galega. Anchusa. Lathyris. Tithymalus. Tithym. myrsinit. Tithym. paralyus. Helioscopius. Muscus marinus

LACTVCA SATIVA VVLGARIS CAPItata & non capitata.

Descriptio

LActucas teneras admittunt nostratum mensarum principia subaulces, *foli* Endiuiæ amplo, rugoso, lacte prægnāte, per primā adolescētiam grato, tandem amaro & cibis abdicato, quod fit vbi caulescit plāta: cæterũm folia aliàs in caput conglobantur, aliàs patula dehiscunt: *caulis* in ramos finditur crebrò deinceps diuidendos: quorum extremis *flosculi* hærent lutei, parui, ex squammato capitulo prosilientes, quibus in pappos facessentibus *semen* lucerescit paruum, vtrinque acutum, oblongũ, compressum, coloris cinericei.

Varietas.

Synonyma

Tragus figuram habet eandem cum ea quam hic posuimus, cui titulum hunc fecit. Lactuca crispa & lata, frauß vnd breyter Lattich. Est autem ipsi ex tribus satiuæ Lactucæ generibus primum & maximum, latissimis foliis, ex viridi nigricantibus, quemadmodum Beta maior, ac versus medium coëuntibus, non aliter quàm Brassicæ capitatæ: semine subalbido: hanc vocat in margine Lactucam 1. siue satiuam maiorem. Esse etiam in hoc genere scribit nonnullam foliis candidis, quæ & ipsa in caput quoddam coëat. Alterum Tragi genus, Lactuca 2. siue crispa, folia acquirit satis longa, quercinis similia, incisa, herbacei coloris: semine nigricante.

Lactuca satiua cuius imaginem dat Fuchs. folia Intybo satiuo haud dissimilia habet: hanc rotundam vocat, Germ. Breitter lattich. Alteram foliis, quæ crispa admodum sunt, duntaxat à priore variare tradit, aliàs per omnia similem, Latinè crispam vocari ait Germ. krauser lattich, *Laictue commune & crespue*, à Columella lib.11.cap.4. Ceciliana n & Beticam. Fuchs.autem duo hæc genera vna icone complexus est: & tertiam capitatam non nisi foliis suis, idque dum paululùm creuerunt, à prioribus differre scribit, ac Latinè Lactucam capitatam: Germ. Grossen weissen lattich nominat.

Lact. rotunda. Crispa

Nos figuram ex Fuchsianis quæ placet pro vulgari hic ponimus. talem etiam proposuerat Tragus: quam proponit pro Capitata, licèt etiā conuenire possit pro vulgari, & pro capitata poni vbi caulescit, eam autem (capitatam) ponimus postea pro Romana, quamuis pro ea non sit posita à Fuchsio, qui easdem habet figuras sub iisdem nominibus.

Icon.

Dodon.gall. Lactuca prima foliis longis, planis, latis, semine albo: Lactuca simpliciter dicta. Secunda foliis similibus vituli mesenterio, Plinio Lactuca crispa, Gallicè *Laictue crespue*, Belg. Ghecroncelde lettewe. Tertia glomeratis foliis, Plinio Lactuca Laconica, Lactuca sessilis Columellæ. Lactuca Bœtica, Neotericis Lactuca capitata: Gal. *Laictue pommee ou testue*. Is vtramque Fuchsii figuram habet: quam autem pro Crispa ponit, propriè crispa non est: nec etiam Fuchs. pro sola crispa posuit. Nos illam figuram, quam satiuam inscripsit, pro Lactuca Romana, non quod de ea Dod. scribat, exhibemus. Dodon. Lat. in fol. Hortensis siue satiua Lactuca folio oblongo, lato, læui: quæ culturæ mangonio folia ita mutat, vt vel crispentur, aut ita in se contrahantur, & capitatam Brassicam æmulari videantur. Lactuca satiua Galeno θριδακίνη dicitur, à nonnullis εὐνοῦχιον: à Pythagoricis ἀστυτίς: Belgis Salet. Huius generis cùm folia crispantur, Crispa Plinio, Ceciliana Columellæ: foliis in vrbem coactis, Plinio Laconica, Colum. Bætica, Petro Crescentio Romana, Belg. Crop salact.

Lactuca. Lact. crispa. Dod. not. Thridacinē Maruliū. Eunuchiū.

Prior figura quam satiuam inscripsit non malè conuenit vulgari, cùm caulescit, amissis prioribus foliis posset fortè accommodari & Romanæ nostræ. Quam ponit pro Crispa non probo: folio enim est laciniato descriptioni non respōdens. Tertia figura est Capitatæ priusquam caulescat.

Dod. not.

Matthiol. in prioribus comment. has nostras Lactucas intelligit, cùm è pluribus ac diuersis generibus, quandam conglobatis in orbem foliis, crispam, tenerámque nominat, & alteram duram, patulā ac lactescentem. *Figura autem* quam vbique proponit Matth. pro crispa, mihi videtur non crispam demonstrare, sed eam quam

Matth. not.

rotundam in post. vocat, eadem etiam in postremis pro Lactuca florescente ponitur: ea etiam icon quam olim protulerat pro florida, quamque in hist. German. florescentem facit, respondet Fuschsianæ, quæ pro Romana Matthioli [de qua pòst] poni potest.

Lonic. has pingit nomine Lactucæ rotundæ, & Lactucæ sessilis.

Corn. crispam ac rotundam Lactucam vocat, & alteram Capitatam candidiorem illa.

De præsentibus Lactucæ speciebus loquitur Gesn. de hort. cùm ait, Est lactuca crispa (ni fallor) eadem quæ sessilis & capitata: excaulis, Pytagoricis Eunuchion, mulieribus Astylis (sic enim legendum,) Cilicia aliquibus, & Latifolia crispa, latiorque Cappadocia, admodum probata. Capitatæ quidē genus minus, in hortis nostris est, maius Basileæ, præsertim apud Cæl. Secundū.

Eunuchion Astylis.

Lobel. Obs. & Ic. Plant. Lactuca satiua (vocabulum hoc omisit in obs.) folio Scariolæ. Item Adu. & Ic. Plant. (vbi iconem ponit quæ posset conuenire Lactucæ Romanæ.) Lactuca crispa non capitata, quæ eadem cum iam dicta esset, nisi illi essent folia reductiora, contractiora, & bullatis rugis crispata: vnde tota tenerior & olere gratior habetur. Semine alioqui & reliquis partibus, à superiore non differt. Et rursus Adu. Obs. & Ic. Plant. Lactuca satiua sessilis, siue [tria vltima vocabula in Obs. non habet] capitata, rugosis [desideratur hæc vox in Obs.] crispis Brassicæ foliis: & hæc supplenda sunt in Icon. Plantini.

Cæsalp. Lactuca folio latiore: quædam longiore: quædam crispo: quædam plano: alia capucia: quædam alba frequentior.

H. Lugd. tres icones habet: priori titulus Lactuca satiua. 2. Lactuca crispa Matthioli. Prior verò floridæ Matth. altera est etiam Matthioli vulgaris nondum florentis. 3. Lactuca crispa Dod. & Fuchsii, eà figurà comprehenditur vtraque Matthiolina: eam autem ex Fuchsio proponimus.

Tabern. Hist. & icon. lattich, Lactuca, siue prima kopfflatich. Lactuca capitata siue 2. Lactuca tertia siue crispa 1. à prima tantùm differens foliis crispioribus. *Figura* quam posuit Cōpilator mihi non videtur competere descriptioni, est enim folio laciniato.

Tab. err.

C. Bauh. Phyt. Lactuca 1. siue satiua lactuca florescens Matth. icon. Item Lactuca 6. siue capitata. Apud Matth. Lactuca crispa quæ capitata & non capitata: est illa crispa Matthioli &c. Item Lactuca tertia, Lactuca satiua Dod. gall. & fol. Lugd. Cord. in Diosc. Lactuca florescens Matth. Lacun. Lactuca satiua Lobel. Lactuca Gesner. Cæsalp. Camer. Tabern.

Gerard. Anglo Lactuca 1. satiua, Garde lettue. Lactuca 5. capitata Cabbage lettuce.

Schvv. Lactuca lata, Lactuca crispa, & Lactuca capitata.

Locus & tempus

Lactuca vulgaris non capitata & capitata passim, frequens præsertim Geneuæ, Basileæ, Lugduni, & Montbel. vbi vna mihi candidiori, alia viridiore colore vulgatior: copiosè coluntur Lactucæ in Horto E.C. vbi interdum hiemem perferunt: Monspelii Lactuca non capitata abundat, capitata tantæ magnitudinis, vt vna patinam satis amplam repleat. Tota hieme ibi in vsu. Porentruti in horto D. Riteri optimas & magnas conglobatas degustauimus Iulii principio, dicebat se habere cum pluribus capitibus: anno 1609. habemus cum tribus capitibus, quæ vix differre videntur à cæteris capitatis, capita tamen minora; alteram tamen speciem existimarim, quandoquidem ex particulari semine nobis prouenit quod Hortulanus accepit.

LACTVCA RVBRA.

Descriptio

Cæsalp. est Lactuca rubra, ac si vinū foliis esset aspersum: hoc gen⁹ latissimis *foliis* cōstat ac patulis, dulcius cæteris, sed durius: idcirco recentia tantùm folia secant, regerminat enim diutiùs antequam caulescat: *semina* ei nigra.

Synon.

C. Bauh. Phyt. Lactuca 5. siue maculosa; Lactuca 5. Dodonæi, Lactuca rubra Cæsalpini. *In* errore versatur Dodonæus, ait enim Lactucam foliis rubentibus Neotericis incognitam, quæ Cypria dicatur & Plinio Græca; *Dodon. verò* notam non fuisse existimo.

Dod. taxat.

Locus & Tempus.

Lactucam habemus rubram in horto Ill. E.C. quæ interdum hiemem perfert: aliquando attuli ex Sultz Alsatiæ: prouenit nobis etiam semine Italico nobis per Illust. C. Witt. dato cùm ex Italia rediit.

LACTVCA ROMANA longa dulcis.

Descriptio

EO enim nomine hortis nostris innotuit, *folio* dulci, oblongo, modicè laciniato, & infernâ parte secundum costam spinulis armato: *flore & caule* Lactucæ nostræ, sed *semine* succedente nigro. *Figura* quam posuimus ex Fuchsianis mediocriter exprimere mihi videtur Romanam, ideò etiā parandam non curauimus.

Synon.

Lobel. & Pena Adu. p. 86. Lactuca Romana dulcior, nigriore & Scariolæ hortensis folio, semine nigro.

Tabern. Hist. & icon. Endivien lattich, Lactuca Intybacea.

C. Bauh. Phyt. Lactuca 2. siue foliis Endiuiæ. Lactuca 2. Tragi, Lactuca Intybacea Tabern. Item Lactuca 4. siue folio obscuriùs virente. Lactuca nigra Cæsalpini. *Lactuca* Tabern. consideratâ figurâ mihi videtur eadem cum Romana à me dicta: à quâ mihi videtur Tragi secūda diuersa, quia ait foliis esse Quercinis incisis, talia folia non repræsentat figura Tabern. Cæsalpini nigra non malè conuenit cum Romana.

C. B. err.

An Tragus hanc sub nomine maximæ Endiuię comprehendit non distinguens à Lactuca siluestri lato folio, nescio: ignoro etiā an culturâ possit mutari in Romanam, quæ cum siluestri communes

munes habet spinas in dorso & alia quædam.

Cæsalp. hanc Lactucam nigram vocat, eique folium angustius adscribit ac productius, planũ, colore viridi, qualis in Cichorio: non surrigi hanc in caput ait, nisi vinculo alligentur folia: sic enim candidissimam reddi, & fragili teneritudine cæteras vincere: semine rubro.

An Dod. Lat. Lactuca quædam folio obscuriùs virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris, quam Plinius nigram appellat.

Gesn. hort. Lactuca Romana Basileæ in quorundam hortis educari solita.

Matthiol. in Dioscor. cum mag fig Lat. & Ital. Quartum Lactucę genus, cui in cibis prima laus, Romanum vulgò vocatum, foliis maioribus, pinguioribus, viridioribúsque: id in ouatum caput exuberat, vbi in cacumine ligetur, & cæteris tenerius albiúsque euadit, & præsertim si terra circumducatur ad acumen vsque.

Gerard. l. 2. c. 14. Lactuca Intybacea, lumbard lettuce.

Lact. intybacea

Schvvenckfeldii nobis videtur Lactuca Intybacea Endiuien lattich / Roman Salat / à vulgari distãs folio nigriore, nec perinde scabro, semine nigro: tota tenella, gustu dulcior, eàque gratior, aptior ventri mouendo. Videtur & eiusdem Lactuca fusca, Lactuca nigra Cæsalpini Schwartzer Salade / florentiner Salad. Sed illud miramur cur dicat minùs palato sapere, vt Lactucam capitatam seu sessilem, quam tamen ait primæ in acetariis commendationis. Non video ego quomodo possint simul & semel in eodẽ subiecto subsistere, esse primæ commendationis, & minùs sapere. Quis nisi homo deprauati gustùs ei, quod palato minùs sapit, primas tribuat?

Schvvenkf.

Locus.

Lactucam Romanam longam dulcem primùm vidi Basileæ, postea Geneuæ obseruaui copiosam in hortis, vnam candidiorem, alteram nigrioré, vtrãq; dulcem cum paruis quibusdam spinis in costa: vidi etiam in Wattvviller: semen solet esse nigricans: Montbelgardi in Horto E.C. prouenit nobis vtroque colore, nempe foliis ex viridi nigrioribus & ex pallido candidioribus.

LACTVCA LONGO ET VALDE' ANGVSTO folio.

Descript.

HVic Lactucæ *folia* à radice statim oriuntur multa, palmum aut sesquipalmũ lõga, vnciam vnam aut alteram lata, superiora verò vt breuiora, ita angustiora, spinulis quibusdã per margines donata, vtraque verò acuminata: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis ramosus: *flores* & *semen* cum Lactucis vulgaribus eadem, sed semini color fuscus.

Synonyma

C. Bauh. Phyt. Lactuca 5. siue longifolia à fratre Io. Bauhino accepta. Et alia quædam huic valdè similis, quam Cast. Durantes pingit, ac Lactucam Gallicam nominat, non tamen eandẽ.

Locus & Tempus

Obseruauimus hanc Lactucam quibusdam in hortis inter Beffordiam & fodinas argenti in Girardmegni, ac alibi, vt in pago Tremoyn: Plantata Montbelgardi in horto Ill. E.C. se propagat semine deciduo, quod maturum Augusto.

LACTVCA CRISPA LACINIATA.

Synonyma

DOd. Lat. in folio quoad figurã non autem descriptionẽ, Lactuca crispa.

Tab. Hist.

Tab. Hist. & Icon. kraußer lattich, Lactuca crispa prima. Item kraußer Endiuien lattich Lactuca Intybacea crispa. *Duas* figuras habet meo iudicio vnius plantę Compilator: prior figura non respondet descriptioni: Altera figura destituitur descriptione.

C. B. ...

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 8. siue crispa altera; Intybacea crispa Taber. Item Lactuca 7. siue crispa latioribus foliis varians. Recedit à me Frater. Separat enim ille, quam ego non separo, iungit autem quam ego separo. Ei autem apud Matthiol. Lactuca non capitata dicitur, Lactuca crispa Tragi, Dod. gall. & Lat. Lugd. Cast. Tab. Fuchsio, Lob. Icon. Cæsalp.

Proponit hîc Frater iconem Tab. Lactucæ crispæ 1. ad quam an sit referenda crispa Tragi, Dodon. Gal. Lugd. Fuchsii & Cæsalp dubito.

Lob. Icon. Lactuca crispa non capitata.

Gerard. Lactuca 2. crispa. Curled lettuce. Lactuca 4. Sabauda crispa Sauoie lettuce.

LACTVCA CRISPA ET TENVITER dissecta.

Descriptio

POtissimùm in *foliis* est discrimen, quæ obscurè virentia, non vt præcedentium Lactucarum integra, sed laciniis tenuibus incisa, iisque vndulatim intrò foràsque flexis reflexisque crispa. *Flores* conueniunt.

Tabern. Hist. & Icon. kraußer lattich. Lactuca crispa secunda.

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 7. siue crispa. Lactuca crispa Trago. Lobel. Icon. pag. 242. latioribus & paulò angustioribus foliis variat, quare duas icones proponit Tab. icon pag. 422. & 423. *Nos contra* Fratrem non separamus Tabern. priorem crispã ab Intybacea, vt antè mõstratum: Lobelii etiam crispã potiùs ad præcedentem referimus.

Scarola.

An Trago Lactuca crispa & tertia, Frauß lattich / in descriptione tertio loco exhibita?

Cæsalp. Lactuca quædam in ambitu sinuata ac valdè crispa, quam priuatim Scarolam vocant: à cuius similitudine Lactucas & Scarolas vocant, tunicatum plexus intricatos ceruicem & carpum ornantes.

Lonicerus huius solo nomine meminit, & vocat Frauß lattich.

Gerard. Lactuca 3. crispa altera, Small curled lettuce.

Locus & tempus.

Lactuca crispa Geneuæ prouenit in hortis: Montbelgardi habemus in horto C. Wirtemb. hiemem ferentem. Watvvillâ attulimus semina. Basileæ quoque obseruauimus.

Nomina linguarum in genere.

Quæ à Lat. Lactuca vocatur, à Græcis θρίδαξ dicitur, a Recentioribus, vt Simeone Sethi, μαρούλιον vel μαρούλιν, & θριδακίνη, quanquam siluestre olus quoddam propriè θριδακίνην appellari Galenus scripserit, Pythagoricis εὔνουχος, Enuchum, quòd cocta coitum auertat, mulieribus verò Astylida: Hebræis, teste Aruch Monsteri, *Chaseret*, Mauritanis *Cherbas*, seu *Chas*: Auic. *Alchasse*: German. Salat lattich / & Schmaltz Kraut / Belg. lattouwe, Salaet; Gall. *Laictue*; Hisp. *Lechuga*, *betruga*, & *absace*: Ital. *Lattuca* Angl. lettice: Boh. Salat & locyka. Hung. Salata.

Satio. Locus

Lactuca, vt Crescentius credidit, seri & trãsplantari potest ferè toto tempore anni in terra pingui benè subacta per se vel mixta cum aliis herbis, & quæ sata fuerit Autumno vtiliter plãtatur mense Decembri circa areas aliarum herbarum quæ tum seruntur. Ipsa enim non timet gelu, sed roboratur ex eo, & erit bona post hiemem cum aliis herbis quousque semen producet.

Quæ transplantentur

Sed quę de naturâ paruarum, non transplantantur. Quæ verò sunt ex magnis quæ *Romanæ* dicũtur, quę habent alba semina, transplãtari debẽt, vt crescant & dulcedinem habeãt, multũm iuuãtur irrigatione tẽpore siccitatis.

Tempus sationis.

Seritur Lactuca toto anno, sed Martio & Aprili mensibus potissimùm, binis mensibus inter semen plantamque & maturitatem. Prouenit à satu, inquit Theophrastus, die quarto vel quinto, recisa regerminat, cuius regerminati caules suauiores: nam dulciores, quamdiu teneri sunt: quidam hos magis lactuosos esse: primos autem magis amaros, & minùs concoctos: radix breuis, maximè vnistirps; quia caret multiplici radice; sed tantùm fibris cohæret: translata breuioris est radicis, quàm sata: quia ex lateribus magis mittit: semen lanugine continetur. Transferri autem debet, authore Columella, cùm sex foliorum erit. Locis quidem apricis, & maritimis optimè Autumno ponitur: mediterraneis, & frigidis contra, hyeme non æque commodè dispergitur: sed & huius quoque radix simo liniri debet, maioremque copiam desiderat aquæ, sicque fit tenerioris folii.

Sationis tempus particulare.

Sunt autem complura Lactucæ genera, quæ suo quæque tempore seri oportet: Ea enim quæ fusci, & velut purpurei, aut etiam viridis coloris, & crispi folii, vti Cæciliana mense Ianuario rectè disseritur. At Cappadocia, quæ pallido, & pexo, densoque folio viret, mense Februario: quæ deinde candida est, & crispissimi folii, vt in prouincia Bætica est finibus Gaditani municipii, mense Martio rectè pangitur. Est & Cyprii generis ex albo rubicunda, leui & tenerrimo folio, quæ in Idibus Aprilis commodè disponitur. Ferè tamen aprico cœli statu, quibus locis aquarum copia est, penè toto anno Lactuca seri potest: quæ quò tardiùs caulem faciat, cùm aliquod incrementum habuerit, exiguam testam media parte accipiat, eo enim quasi onere coërcita in latitudinem se diffundit.

Colorum mangonium.

Si verò & bona specie habere velis Lactucas duob' diebus antea quàm es ablaturus, comas ipsarum, h. e. supernam partem, iuxta Constantinum Cæsarem, ligato: sic en[im] albæ & speciosæ erunt.

Inalbatio.

Inalbat ipsas etiam arena supernè infusa. Si verò velis Lactucas facere concauas & foliosas, & in caulem non excrescere, sed humiles, & ad terram depressas esse, transplantatas rigabis: quum autem altitudinem palmi habuerint, circumfodies ipsas vt appareant radices, & stercore bubulo recenti oblitas obrues, & statim rigabis.

Sessiles. Odor alienus.

Vbi autem increuerint, germen acutissimo ferro finde, & testam non picatam impone, quò in latitudinem, & non in longitudinem augmentum capiant.

Vt autem Lactuca habeat in se Apium, & Erucam, & Ocymum, & alia huius generis ab eadem radice, caprinum aut ouillum stercus Didymus accipit, & quantumuis paruum sit perforat, & industriè euacuat, seminaque dicta, aut quæcunque velis, in euacuatam partem densè indit, & in profunditatem nõn minorem duorum paruorum deponit, stercore tenero ac raro præsubstrat, deinde tenui terra aggestâ, & sensim aquâ rigat, atque etiam vbi enatum fuerit semen irrorat, assiduè stercus inspergendo, & postquam in caulem excreuerit, multò plus diligentiæ adhibet, nasciturque Lactuca cum iniectis simul seminibus concreta. Alii duas aut tres caprini aut ouilli stercoris pilulas confringunt, & semina ipsis admiscent, eaque simul in linteolum mittunt & rigata defodiunt, aliaque item curâ adhibitâ Lactucam multiplicem & variarum specierum habent.

Reddetur Lactuca odorata, si Citrii semen in eius semen imponatur, & sic seratur.

Vires & Vsus in genere. ex Diosc.

Lactucæ satiuæ, vt scribit Dioscorides, refrigerant, stomacho gratæ habentur, somnum conciliant, aluum emolliunt; lac euocant (augent Corn.) verùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest. Epotum semen assiduas libidinum imaginationes in somno compescit, & Veneri refragatur (at semen ipsius potum, his qui assiduè semen per somnum effundunt, auxiliatur: & coëundi appetentiam auertit. Corn.)

Diosc. Galeni lectio

Ipsa verò frequentiores in cibo claritati oculorum officiunt [si assiduè edantur visus hebetudinem induců:]Muria condiuntur, cùm in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo lactis siluestris Lactucæ similem.

Est, inquit Plinius, quidem natura omnibus refriga-

refrigeratrix, ideò æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibique appetentiam faciunt. Diuus certè Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentiâ Musæ Medici. Somnum faciendi, venerémque inhibẽdi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi (roborandi Dalechamp.) sanguinem augẽdi vim habent, quoniam & inflationes discutiunt, ructúsq; lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetque eadẽ: in causa alterutraque modus est. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt, coërcent initiò cum Aphronitro, mox in vino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtilissimæ quàm maximi caulis, & amaræ. Quidã lacte infundunt. Deferuefacti ii caules, & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maximè Lactuca, & amara lacténsque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur: Semen satiuarum contra scorpiones dari: Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Quidam tamen frequentiores in cibo officere oculorum claritati tradiderunt.

Sed de iis accuratissimè *Galenus*. Plærique Medicorum, inquit, hoc olus, vt Ficus Autumnalib. fructibus prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porrò nonnulli vitio verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, dicentes scilicet eam sanguinem & quidem multum generare. Et si ita re verâ haberet, nõ modò nulli olerum, sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti eduliis esset secundum. Si verò quia permultùm è Lactuca sanguinis cõgeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe quum vescentibus, & liberaliùs exerceri, & eã parciùs vti integrum sit. Hæc ergo aduersus eos qui olus hoc non rectè vituperant. Illud porrò scire cõuenit, omnibus aliis oleribus paucissimum sanguinem & vitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multum quidem, nec vitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimùm quidem crudã ipsã vescuntur: æstate autẽ cùm iam in semen proruptura est, in aqua dulci præcoquentes cum oleo, garo, & aceto assũmũt, aut cum aliquo ex condimentis, obsoniisue, præsertim iis quæ caseo constant. Plerique etiam antequam excaulescat in aquâ elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore, me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, videretque pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, coctura rationem indicauit. Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratiâ Lactucâ vtebar. Cùm autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contrà quàm in iuuentute, somnum iam omni studio & industria accersenti auxilio fuit. Quippe qui etiamnũ iuuenis lucubrandi gratia vigiliis deditã operã me assuefeceram. Declinante iam ætate ipsa ex se insomni, grauiùs hoc incommodo afficiebar. Aduersus quod vnicum mihi præsentissimum remedium Lactuca vespere commandueata fuit. Frigidum ergo humidúmque succum profert, non tamen vitiosum. Itaque, sicut alia olera, à iusta concoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neque impellit. Atque hæc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omninò abstergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ inest. *Et alio in loco.* Lactuca humidum est frigidúmque olus, non tamen extremè, siquidem edendo non foret, verùm maximè secundum aquæ, vt sic dicam, fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmones accommodùm est, & parua & leuia erysipelata, non tamen ad maiora. Est etiam edulium siti aduersum. At semen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis somniis vexantur. *Præterea* Galenus alibi ex Archigene recensens olera, quæ stomachicis in cibo conueniunt, in iis habet Lactucas & *μηκωνίδας*, quas meconides lactucas conuertit Cornarius. Appellatur meconis quoddam Lactucæ atræ genus, à copia succi, & lactis soporiferi, similitudine quadam cum Meconio, hoc est, papaueris succo: *μήκων* enim Papauer Græcis dicitur. Lactucæ succus, authore Matthiolo, ex rosaceo fronti & temporibus illitus, non solùm febrientibus somnum conciliat, verùm etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur vtiliter ex Punici mali succo, ad colu mellæ inflammation. Testiculis illitus seminis profluuium cohibet, præsertim addito caphuræ momento, sed venerẽ extinguit. Idem præstat epotum semen ex Papauerini seminis cremore haustum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus Lactucarum succus suspiriosis, sãguinẽ excreãtib[9], pituitosisq;, & iis maximè qui liberis dant operam.

Huius itaque diuersas ob causas, diuerso etiã tempore varius fuit vsus. Antiquitus enim quòd ebrietati obluctaretur, eámque prohiberet, in cœnę fine sumebatur: pòst verò ad conciliandã appetentiam, in cœnæ principio sumi cœpta est; vnde illud Martialis extat.

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Hac nunc quoque æstiuo tempore plurimùm vtimur in acetariis. Herba multùm salubris, Vide Columella in carmine.

Iámque salutari properet Lactuca sapore,
Tristia quæ releuet longi fastidia morbi.

Et Paulus Aegineta l. 1. ipsam optimi succi sanguinem facere testatur. Lactucæ caulem, seu truncum in vsu esse saccharo conditum integrũ prodidit Ioubertus. Confectura sæpiùs est sicca, demulcendæ siti optima. Si quis (ait Constant.) viui-radicem Lactucæ satiuæ euulsam ex terra ante Solis exortum, latenter sub stratũ ægri ponat, ipsi somnium inducit. Ipsa similiter quoque folia quinque numero, aut tria, aut vnum, somnũ adferent ægroto, clanculùm sub puluinar posita, ita vt partes à caule auulsæ ad pedes ægroti spectent, supernæ verò ad caput ægri vergant. Qui ieiuni præsumpserint Lactucam, aquarum varietatibus in peregrinationibus non consternabũtur, neque offendentur: neque verò ab ebrietate tentabitur, quisquis ipsam præsumpserit. Cæterùm Lactuca assiduè comesta visus hebetudinẽ cohibet, & visus claritatem inducit, præsertim si sit dulcis: & multę quidem in cibum acceptę, ventrem soluunt, paucę verò sistunt, & grauedinem mitigant.

Ambusta.
Vlcera.
Ignis sacer.
Luxata.
Error quorundam.
Galeni lucubrationes
Succi temperamentum.
Phlegmone.
Ex Matthiolo.
Febris.
Columellæ inflammatio.
Succus quibus noxius sit.
Lactuca edatur post vel ante cœnam.
Caulis saccharo conditus.
Superstitio.
Noxas aquarum auertit.

LACTVCA SYLVESTRIS LATO folio, succo viroso.

Descriptio

EX *radice* minimi digiti crassitudine, candidâ, paucis fibris capillatâ, *caule* tricubitali & altiori adolescit, tereti, læui, inani, ramoso, lac perquàm amarum, & tetrum saporem ex radicis & caulis vulnere fundens: *folia* infima lata, Intybo satiuo proxima, nigricãtia, in ambitu leuibus spinulis quasi serrata, superiora, Lactucæ sylvestris modo, Fuchsio & aliis sinuata, quà terram spectant spinulis per costæ longitudinem hispida: *flores* conferti, Lactucæ colore luteo, calyce squammato, subrubente: *semen* ex papposo tomento pendulum, nigrum. Sculptor picturam nostram corrupit.

Θριδακίνη [silu. Lactuca] folio breuiori (βραχύτερον) quàm satiuæ est, ait Theophrastus, idque consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur, succum acrem ac medicatum habet. Nascitur in aruis, carpitur succus per messes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte.

An Endiuia maxima.

Ἀγρία θρίδαξ Dioscoridis similis est satiuæ: sed ampliorem caulem habet, & foliis candidiorem (λευκοτέρα, fortè cum Theophrasto legendum (βραχύτερα breuiora vel μελανώτερα nigriora) & graciliorem & asperiorem: est verò sapore amara. De Lactucæ sponté nascentis primo genere Plinii, quam Caprinam vocant, plura dicentur inter vires. Hæc fortè est illa maxima Endiuia Tragi, siue 1. seu maior, foliis Lactucæ quadantenus similibus, linguam referentibus minimè incitis: semine omnis Lactucæ semine magis nigricante: &c.

Tragi figura ponitur apud Cordum in histor. lib. 2. c. 134. pro Lactuca agresti, quamuis Cordus inibi de hac non scribat.

Lonicerus eandem figuram habet ex Trago hàc inscriptione Endiuien (Endiuiæ), de qua ait. Endiuien/aut Antiffien / & Ganßdistel & leber distel, vulgò Endiuia, species Lactucæ, quã quidam volunt esse Lactucam siluestrem, Gallis *Latteron* dictam.

Lob. Adv. Lactuca agrestis, Scariolæ hortensis folio, Lactucæ flore, opii odore vehementi, soporifero & viroso: Norbonæ apricis locis: Lactuca altera siluestris Rondeletio: & Lactuca silv. vera. Icon. Plant. Lactuca agrestis.

H. Lugd. Endiuia Tragi: Thesion Dalechampii: item Lactuca silv. vera Dalechampii, cui adscripsit saporem insigniter amarum.

Lactucæ silv. veræ Dalechampii descriptioni [inquit C. Bauh.] subiungit H. Lugd. alterius Lactucæ silv. historiam ex Pena, sine icone tamen, quæ tamen Penæ Lactuca ab hac diuersa non est. Eandem & tertiò pingit additâ descriptione sub Thesio Dalechampii.

Camer. hort. Lactuca silv. Anglica, grandis admodum & alta, odore prorsus Opii.

C. Bauh. phyt. Lactuca 12. siue silu. odore viroso, Thesium Theophrasti creditur.

Locus & tempus.

Lactuca siluestris vera Dalechampii in rupibus lapidosis saxosisque locis nascitur, vbi durum solum paucâ terrâ contegitur: nonnunquam ex rupium ipsarum rimis exilit. Vidi Geneuæ, & in Than Alsatiæ, ac habeo Montbelgardi in horto Ill. C.

Vires & Vsus.

Nunc de huius Lactucę facultatibus dicendum. Viribus aliquantulùm Papaueri similis est, inquit Dioscorides, vnde lacteum eius succum aliqui Meconio permiscuerunt. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulso succus ad duos obolos: argema, caliginemque repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In summa somnum allicit, doloris leuamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum, & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm satiuæ libidinum imaginationes in somno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadem valet, sed viribus infirmior. Reponitur in in fictili nouo lac eius, antea, vt in aliis liquaminibus moris est insolatum.

Succus. Somnum conciliat. Menses. Semen.

De hac Plinius ita tradit. Lactucæ sponté nascentis primum est genus eius, quam Caprinam vocant (marinam,) quâ pisces in mare deiectâ protinus necantur qui sunt in proximo. Huius lac spissatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioscoridis καθαίρει δὲ μετ' ὀξυκράτου πινόμενος &c. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulso, &c. Eiusdem succi vsum medicum Theophrastus habet eo loco, quem suprà citaui. Ex quo & hæc Plinius descripsit, additis quibusdam aliis. Succus omnibus [siluaticis] candidus, viribus quoque Papaueri similis: carpitur per messes inciso caule: conditur in fictili nouo. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta, thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionũ ictus. Verùm contra phalangia commisto vino ex aceto. Aliis quoque venenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item Psymmithio excepto. Imponuntur & ventri ex melle & aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet.

Ex Plinio. Hydropi. Plin. sent. Collectio succi. Oculi.

Hæc verò Galenus tradit. Iis qui venereis somniis vexantur agrestis Lactucæ semen exhibetur, cuius colligitur succus, argema caliginesque expurgans, tum adustiones cum lacte muliebri inunctis.

Vrinæ difficultas. Ex Galeno. Somnia venerea.

Quæ argema Theophrastus, Dioscorides, & Galenus dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertisse. Ad Theophrastum Dioscorides addidit, καὶ πρὸς ἐγκαύματα succum illini, Galenus πρὸς ἐγκαύματα, quod idem est. Sunt autem ἄργεμα & ἐγκαύματα,

ὑπὸ, seu *ἐπικαύματα* oculorum vlcera. Cæterùm, per adustiones hoc in loco qui igne, vel quouis alio modo ambusta accipiũt, vehementer errant. Auctor *εἰσαγωγῆς* Galeno inscriptæ definit *ἐπίκαυμα* esse, cùm superior tunicula in superficie inusta vlceratur, aut etiam paulò altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum. Vnde non malè adeò inustio dici potest.

LACTVCA SILVESTRIS SIVE ENDIVIA multis dicta, folio laciniato, dorso spinoso.

Descript. INcondita habet per caulem *folia*, Sonchi diuisurâ, laciniata, & serrata, spinis secundum costam auersâ parte donata, amaro lacte prægnantia: *caulis* verò bicubitalis & maior, in principio spinosus: qui in sũmo in multos abit ramulos, quos *flores* ornant parui, lutei, lactucacei, in pappos degenerantes. Huius Lactucæ quædam mihi species obseruata folio non laciniato etiam per caules.

Varietas.

An Olus agreste Galeni Thridacine dictum?

Olus illud agreste, quod præter Lactucam satiuam (*θριδακίνην*) apud Pergamenos in Asia, *θριδακίνης* nomine in viis ipsis nasci: & locis fossarum eminentioribus, & præterea riguis ac plerisque incultis, inueniri tradit Galenus, sitne Lactuca hæc siluestris, nec ne, cui integrum erit diligentiùs perquirere, per nos licet. Nobis satis sit ea de Thridacina illa Galeni, hoc loco adscribere, quæ ab ipso de ea apud Cord. referuntur. Exiguum autem id olus est, instar Lactucæ hortensis nuper enatæ, amarorisq; quippiam præ se fert, & multò magis dum adolescit: vbi autem caulem iam produxerit, saporem amarum habet, vel manifestum. Hactenus Galenus.

Endiuia falsò. Lac. agrestis Gal.

De nostra planta loquitur Cord. in Hist. cap. de Lactuca falsò Endiuia vocata, dicens: Lactucam agrestem Galeni tempore Græcis Thridacinen appellatam hodiè vbique in Germania à veritate aberrantes Intybum & Endiuiam tã Medici, quàm Pharmacopolæ vocant. Eius caulis folia profert statim à terra ferè in profundos sinus excauata, quorum anterior pars in mucronem desinit. At Bremæ in Saxonia, ea folii portio nõ in turbinem fastigiatur, sed in rotunditatem exit. Figura quæ Cordo per Gesnerum ex Trago addita est, non conuenit descriptioni, sed potiùs Lactucæ siluestri folio lato, succo viroso.

Vesa. nov.

Lact. silu. Diosc. Chondrilla Gal. Endiuia

Tragus lib. 1. cap. 86. figuram non multùm dissimilem habet à Fuchsii figura, vocátque Lactucam siluestrem, & Lact. silu. primam, *θριδακίνην ἀγρίαν* Dioscoridis, & Condrillam Galeni. Eadem eidem Trago cap. 89. dicitur vulgaris Endiuia, Dioscor. Seris & Intybus altera angustiori folio, aitque posse germanicè vocari Samen Endiuien & Gensžügen / Scariolam autem & Seriolam à Serapione dici c. 143. ac de ea scripsisse Plinium.

Appollinar.

Crediderim ego Appollinaré per Gensžügen & Endiuien intelligere hanc Lactucam siluestré: verùm ille pingit Sonchum. nomina quoque fortè confundens in alia impressione.

Lonic. reprch.

Lonic. hanc pingit l. 5. cap. 69. sub titulo wilder lattich, aitque veteribus Medicis & Apotecariis dici Endiuiam. Eius postea ponit descriptionem c. 70. quamuis figura non respondeat, quæ Sonchi non asperæ Fuchsii est. Hanc appellat Sawdistell / aitque esse Endiuiam siluestrem. Figura autem quam ponit pro Lactuca siluestri non placet, nec etiam descriptio satis demõstrat, quid velit: confundit omnia suo more.

Lactuca silu.

Fuchs. Hist. & Icon. Matthiol. in prioribus comm. in Dioscor. itémque in postrem. cum mag. fig. lat. & It. In Hist. germ. ac Epit. Camer. Dod. gall. & Lat. in fol. *Lactuca siluestris.*

Corn. in Dioscor. lib. 2. cap. 133. Lactucæ silu. genus, adeò Intubum, aut potiùs Serin Lactucæ similem, referens, vt officinæ ipsam Endiuiam appellarint.

Seris domestica. Error Recentiorum.

Lob. & Pena in Aduers. Seris domestica, altera Lactucina Dioscoridis amara, angustifolia, officinis iam olim sola Endiuia agnita & recepta, perperam Recentioribus Lactuca siluestris putata. De hac inibi scribunt. Speciem hanc incultam Seridis satiuę, non varietatem facimus. Est enim foliis, dum primùm pullulant & emergunt altiùs, Scariolæ hortensis: postea adultiora in effigiem Dentis leonis sinuantur dentatis oris, & nonnullis quasi in dorsi spina aculeis, vti in nostra vera siluestri Lactuca: Caulis quaternũ cubitorum, hispidus, vnicus, rectus, lacte turgidus, floribus luteis, pallidis Lactucę donatus: amaro gustu, & præsertim vetustioris, acri radice, pusillâ, fibrosâ, Seridis hortensis, Syrupo de radicibus miscenda consuetudine Practicantium, quos doctissimos Barbaros, tam proteruè quàm inscitè, quidam declamatores putidi rident, & spurcis conuitiis lacerant, quòd hanc plantam Endiuiam veram putarint, & etiamnum vsurpẽt non modò ad Syrupos de radicib., de succo Endiuię & alios Nicolai, sed etiã stillatitias aquas ex ea cõficiant, quib. suas Rhabarbari macerationes parent. Esse quippe nimis calidam, amaram, ingratam, quidam illorum reprehensorum, alii autem esse silu. Lactucam, nec aliam se nosse dictitant. Sed enim qui institutum perpenderit veteris Barbarorum nostrorum scholę, animaduertet illos magna ratione & experimento neutiquam contemnendo fultos. Quippe non solùm hanc Endiuiam, aptiorem esse decocto succo, & stillatitia ad intemperies, obturationes hepatis, & primarum venarum, sed etiã macerationes Rhabarbari, Myrobalanorum, & similium medicamẽtorum: cùm enim sit paullò tenuiore & minùs excrementoso humido, meliùs reserat & abstergit: tum etiam intima rerum macerandarũ penetradit, nec calore exuperat, aut amarore nocet, cùm eius amaror non sit à calido, aut saltem non calidus, vt norunt cultioris Philosophiæ periti, & studiosi cõciliare apud Galenum, & Auerrhoëm quęstionem de Opio, Meconio, Papauere, Lactuca, & non parum multis aliis amaris, multùm tamen frigidis. Quin Dioscoride docente Serides siluestres stomacho meliores satiuis, quia ipsũ æstuantem & tenore resolutum refocillent: in ci-

Radix syrupo miscenda

Endiuia vera

Lactuca silu.

Institutum Veterum approbatur.

bis voratæ, & foris admotæ: Et notæ huius meliùs congruunt Endiuiæ siue Seridi amaræ angustifoliæ, quàm Lactucæ siluestri. *Iidem* postea dicunt cap. de Lactuca agresti. Seridis species, quam Sonchum arboream, siluestremque quidam putarunt, nihil Lactucæ simile habet, præterquam lac & semen. Pharmacopœi hanc vbique pro siluestri Endiuia agnoscunt & vsurpant. *Capite* tandem de Soncho aiunt. Propinqua adeò est sonchi natura Endiuiis, vt multi etiam hodie putent spinosam Endiuiam nostram esse Sonchum asperam: verùm tres cùm notissimas habeamus Sonchos, illam Endiuiam officinarum retinuimus.

Sonchus arborea. Endiuia sylu. — *Endiuia spinosa.*

Lob Obs. Endiuia vulgatior officinarum, Seris domestica, altera Lactucina Dioscoridis amara, angustifolia. Icon. Plant. Seris domestica, Lactucina Diosc. Offic. Endiuia.

Thal. Lactuca silu. Cordi ac Tragi.

H. Lugd. Lactuca siluestris Matthioli. Hanc [inquit Hist. Ruell. lib. 2. cap. 69. passim ab offic. Endiuiam dici tradit, id quod etiam Fuchsius Matth. & Dod. perhibent: verùm non sine magno errore Lactucam hanc silu. Endiuiam dicit, ac pro ea medicamentis immisceri. Desinant quæso [inquit Fuchs.] hac pro Endiuia vti Medici, si modò rectè consultum ægris cupiunt.

Lactucina Diosc.

Cæsalp. Endiuia silu. de qua Nicol. Florentinus, qui eam recipit in syr. de Cichorio cum Rhabarbaro.

C. Bauhin. Phyt. Lactuca 11 siue silu. costâ spinosâ.

Græcis in genere θρίδαξ ἀγρία, Lat. Lactuca siluestris, Endiuia multis dicta, folio laciniato, dorso spinoso, & à quibusdam Serriola per duplex rr. quòd serræ modo acutas spinas folii costa à tergo habeat: à Zoroastro vt memini legere apud Dod gall. Pherumbrium appellatur: German. wilder lattich: Belg. wilde latouwe: Gall. *Laictue sauuage*: It. *Lattuca saluatica*: Hisp. *Lechuga saluage*.

Nomina linguarum — *Serriola.* — *Pherumbrũ*

Locus & tempus

Nasci hanc secus vias, agrorum & pratorum margines, tum & iuxta scrobes, autor est Dodonæus; reperiri & in vineis, ac hortis, in quibus olera seruntur; facillimè autem, vbi semel sata sit, singulis annis recurrere. Lactucam nostram hanc Geneuæ vidi virentem hieme ex semine deciduo. Monspelii incipit prouenire mense Martio ac ibi abundat, sicuti & Basileæ: Lugduni verò, vbi ad altitudinem hominis excrescit, Februario & Martio. Ibidem obseruaui foliis non laciniatis prioribus longiusculis.

Vires & Vsus.

Recentior ætas, vt Dod. perhibet, loco Intybi hac non infœliciter vtitur: Nam ad iecinoris inflammationes & morbum regium confert; calorem siquidem contemperat, & meatus expurgando aperit. Semen huius idem, quod Lactucæ satiuæ potest, & Veneri refragatur.

LACTVCA SILVESTRIS MVRORVM flore luteo.

Descriptio

Affatim lac fundit tota planta, quæ ex *radice* digitali, amarâ, *caules* perquàm tenues erigit, cubitales & sesquicubitales, læues, subrubentes, subinde inanes, aut certè medullâ fungosa plenos: ad quorum genicula oriuntur *folia* profundè laciniata, extremâ laciniâ triangulâ hederaceum folium referente, colore quà terrã spectant purpurascente, interdum flosculi in ramulis exigui, Lactucæ, plures congesti, colore luteo, quinque foliis constant, totidemque concoloria stamina in medio exigunt, postmodum aliorum more in *pappos* abeunt.

Flosculi

Anguill. Herba Scariolæ siluestris species, cuius meminit Galen cap. de Lactucis. Gesn. apud Cord. lib. 2. cap. 61. Lactuca siluatica luteis floribus. de hort. Lactuca silu. flore luteo: alia in siluis humidis crescēsad quatuor aut quinque cubitos. Sonchus fortè arborescēs Dioscoridis: species vna folio oblongo, subdulci & grato gustu, anguloso, floribus luteis. In append. Sonchi genus læue, Lactuca illa [vt doctiss. iuuenis Iohan. Bauh. nos monuit] silu. Anguillaræ, cuius meminit Galenus.

Synon.

Lact. silu. Anguillar. Sonchus

Lob Obs. & Icon. Plant. Sonchus alter folio profundis laciniis sinuato, hederaceo.

Tabern. Icon. & Hist. Sonchi genus 11. Sonchus siluaticus 2.

Cæsalp. Herba quædam in ruderibus nascens, à Plinio inter Lactucas siluestres Hieracia vocat.

Camer. hort. Sonchus luteus varius.

C. Bauh. Phyt. Sonchus 5. siue læuis alter, vel Lactuca murorum lutea. Item: Lactuca 10. siue Lactucæ species silu. Gesnero. Et Frater has quidem seiunxit, ego autem (quia Gesnerus non separat, & quia ignoro quæ sit) ambas iungo. Eidem apud Matthiol. Sonchus læuis alter, vel Lactuca murorum lutea: Intybus siluestris 3. Trago: Sonchus læuis altera Matt. Cast. & Lugdunensis. *Intybus* 3. Tragi, cuius nos descriptionem posuimus sub Soncho non laciniato, folio est prælongo, angusto, flore luteo & multiplici ac maiori duobus suis Intybis siluestribus, siue Sonchis. Hæc non conueniunt Lactucæ muranæ: proponit Frater iconem ex Tabern. quæ probanda pro Lactuca muraria, sed quæ nihil mihi videtur habere commune cum Soncho læui alterâ Matthioli: nec cum vlla iconum à Matthiolo propositarum pro Soncho.

C. B. not.

Locus & tempus.

Lactuca murorum silu. prouenit Montbelgardi in muris Castelli, & siluis vmbrosis, florens Iulio. Basileæ obseruaui itinere Dornacum in *wasserfall* ad duos tresue cubitos excrescentem Augusto cum semine maturo, ceu etiam prope portam lapideam dictam. Frater C. Bauh. qui nescio quâ occasione Chondrillam 2. Dioscoridis nominat, Geneuæ in tectis, & parietibus mense Decembri virentem conspexit.

LACTVCÆ MVRORVM AFFINIS Sonchus Dendroides Dalechampii.

Radicem habet crassam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: *caules* bicubitales

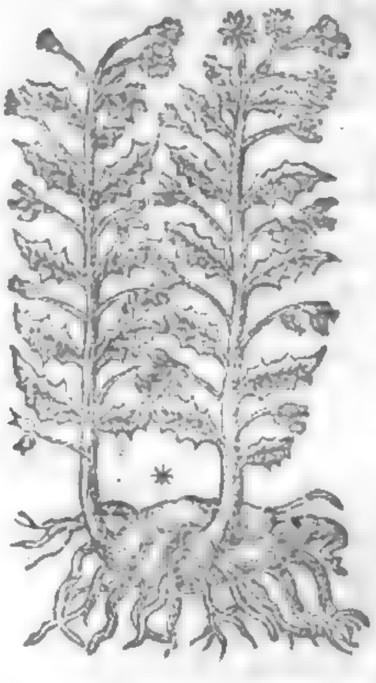
les, atque interdum altiores, teretes, foliis stipatis sinuosis, seu per oras ex internallo insectis, latis, Quercui haud absimilibus, lacte diffluentibus. *Rami* in caulibus nulli sunt, sed ab imo scapo ad summum vsque non procul à singulorum foliorum exortu, singuli nascuntur petioli, tenues, qui multos *flores* sustinent luteos, quales sunt aliorum Sonchorum, aut Lactucæ, qui tandem in *pappos* abeunt.

Sonchus Dendroides Dalechampij. Sonch. arborescens Diosc.

Hic Sonchus Dendroides, i. e. arborescens Dalechampii, est tertium illud Sonchi genus, inquit H. Lugdunensis, cuius capite de Soncho tertio loco Dioscorides meminit. Sed hic scrupulũ ac dubitationem rei herbariæ studiosis præsens descriptio Dalechampii iniicit, cùm dixerit, ramis nullis, sed foliis tãtùm & floribus huius Sõchi caules ornari. Dioscoridis autem Sonchus tertius, siue arborescens [δενδρώδης] latis constet foliis, quæ quidem caulem in ramos exeuntem distinguant, ceu quidem in Dioscor. latino legatur. Sed hunc scrupulum ex Græco codice ita eximendum esse indicat, ὁ δ' ἕτερος σόγχος, ὁ δ' τρυφερὸς, δενδροειδὴς, καὶ πλατύφυλλος : τὰ δ' φύλλα διείληφε τὸν καυλόν. Quæ sic fideliùs conuertisset Ruellius. Alter Sonchus, etiam tener est & arborescens, & latifolius: sed caulem folia distinguunt.

Ruell. reprehen.

Sonchus hic Dalechampii habet multa communia cum Lactuca murorum: verumtamen si descriptio & icõ Dalechampii vera est, necessariò differũt. Vtinam Dalechampius particularem locum, vbi repererit, annotasset: posset ibi perquiri. Lactucam sanè murariam sæpiùs obseruaui in saxosis frigidorum montium cliuis, vbi Dalechamp. suam Sonchum dendroidem prouenire scribit.

C. Bauhin. Phyt. Sonchus 10. siue arborescens, Dendroides Dal. multùm cum Lactuca murorum conueniens.

LACTVCA SILVATICA PVRPVREA.

Descriptio

Lactuca siluatica purpurea, *caule* est bicubitali & altiore, glabro, tereti, medullâ alba pleno: quem *folia* ex interuallis alternatim vestiunt, sinuata, glabra, tenella, subtus glauca, suprà virentia, nullo aut breuissimo pediculo donata, angusto principio, mucronéque, inferiora quidem, vncias duas circiter lata, palmum longa, superiora vix vnciam sæpè lata, & quà cauli adhæret interdum latiora quàm inferiora, pinnatáque, sapore nullo excellente: caulis in *ramos* aliquot diuiditur, atque hi rursus in alios minores, qui *flores* sustinent Lactucæ pares, è quinque foliolis contextos, sed colore hilari purpurascente qui in *pappum* facessunt, *semine* oblongo, gracil. *radix* subest pollicaris, à qua multæ longissimæ dependent fibræ, sapore grato, dulci, cum leuiusculo amarore præditæ.

Synonyma Lact. silu. purpureo flore.

Gesn. apud Cordum lib. 2. hist. cap. 61. (vbi pulchra figura) dicitur, Lactuca siluatica purpureis floribus. De hort. Lactuca silu. in siluis nascens, purpureo flore, Sonchus Dioscor. fortè. Item: Sonch. arborescens Dioscor. puniceo flore.

Sonch. purp. flore.

Clus. Pannon. & Hist. post. Sonchus 2. Sonchus læuis purpureo flore.

Libanotis Theoph. sterilis.

Tabern. Icon. Libanotis Theophrast. sterilis. Sonchus siluaticus, waldlattich. Hist. wald lattich / an Libanot. Theoph. seu Rosmarinum infrugiferum: item Hist. sine icone, Sonchi 10. genus.

Camer. hort. Sonchus cæruleo flore. Trago, Lactuca flore purpureo, lattich mit braũ rot blümblein Thal. Lact. siluestris ἱεράκιον.

Casp. Bauh. Phyt. Lact. 9. siue montana purpurocærulea maior. Huius generis, inquit, est Sonchus 2. Clusii, quem cubitalem dicit, nostra verò Lactuca ad tres & etiam ad quatuor cubitos exsurgit: quare hæc Clusii Lactucã montana purpuro cærulea minor dici poterit.

Error Gerardi

Gerard. Anglo, Erysimum siluestre. Pro Erysimo Gerard. habet iconem Tabernamontani, cui titulum fecit Libanotis, de qua antè: sed malè: nihil habet commune cum Erysimo.

Locus & tempus.

Lactucã siluat. flore purpureo obseruaui Mõtbelgardi in monte Estobon: aliquoties seminaui & plantaui in horto Ill. E. C. Abundat circa Masmunster & Rotenburg. Geneuæ mihi visa in mõtibus *Saleue* & *Thuiri*, & plantata in hortis florens Iulio, ceu & in montib. circa Tigurum. Basileæ in montibus circa Dornacum, wasserfall / & Moutets, florens Augusto & Septembri. D. Doldius misit Norimberga nomine Lactucæ silu. Erythrantemi Thalii. Monte quodam prope Stolbergam (iugum harcynicum quod vocãt, die hartzhöhe) copiosa est. Vidit Thal. eandem crebram montes Semanæ siluæ in principatu Hennebergensi habere.

SONCHVS CÆRVLEVS LATIFOLIVS.

Descriptio.

Assurgit Sonchus cæruleus latifolius *caule* bicubitali & altiore, crassiusculo: *folia* laciniata, in triquetram laciniam Hederacei folii æmulam, in ambitu serratam desinunt: summus caulis hirsutus, thyrsum gestat *florum*, Sonchi similium, sed cæruleo colore nitentium, in *pappos* celeritur fatiscentium: hunc dedit frater C. Bauh. siccum ex Alsatia delatum. Eundem autem

duplex, quarum vna quidem siluestris, Picris (siue amara) quæ Cichorium nominatur. Alia vero (siluestris sc.) est foliis latioribus, & stomacho gratior, quàm hortensis. Huius verò (hortensis scilicet) duplex genus. Vnum Lactucæ similius, & lata folia habens. Aliud angustifoliũ & amarum (vel subamarum:) Omnes sunt adstringentes, refrigerantes, & stomacho commodæ, &c. Postea ait. Et maximè siluestres (Picris seu Cichorium, & alia latioribus foliis, &c.) stomacho commodæ.

Corn. lectio improbatur Mirum Cornarium sic vertere. Seris duplex est, Ex quibus siluestris, quæ Picris & Cichorium nominatur, latiora folia habet, & stomacho magis commoda est quàm hortensis. Et huius duæ species sunt, Altera enim Lactucæ &c. Cornarius tria tantùm Seridis statuit genera suâ versione, vnum siluestre, duo hortensia.

Hermol. Hermolaus quatuor statuere videtur suâ versione, vti etiam Anguill. & nos fecimus nostrâ. Ait enim Seris satiua (silu.) quam Picridem aliqui vocauerunt, Aegyptii Agon, Romani Intubum siluestrem. Duûm & ipsa generum traditur: quorum quod siluestre est, Picris, eademque Cichorium dicitur. Alterum folio extensiore, gustúque gratiore, quàm hortensis. Iterúmque hoc (scilicet hortense) in species binas distrahitur, vnam Lactucæ similiorem &c.

Ruellii versio. Ruellius aliter vertit. Seris duûm generum est. Altera siluestris, quæ Picris & Cichorium vocatur. Altera satiua, latioribus foliis constat, stomacho quàm hortensis vtilior. Quæ (hortensis sc.) iterum in duas species digeritur, vna folio latiore, &c.

Hoc loco malè ἀγαμαντικα pro ἀνημαχοτικα habet Matthiolus ex libro simplicibus Oribasii dicato: in quo etiam errauerunt Sarracenus, & Hermolaus. Verisimile enim est hortensia esse gratiora esse, quia minùs amara siluestribus. Præterea infrà ait Dioscor. αἱ ἄγριαι ἀνημαχωτέραι.

Cichorii descriptio potest desumi ex descriptione Chondrillæ apud Dioscoridem, de qua pòst.

Matthaeo. Serapionis versio habet affinitatem cum versione Cornarii: constituit enim tres species tantùm Endiuiæ, vnicam tantùm siluestrem, non tot siluestres, quot domesticas, vt asserit Matthiolus.

Ex Plinio Cichorium Intybi historiam illustrare videntur, ea quæ scripsit Plinius lib. 20. cap. 7. Cichorium refrigerat, inquit, in cibo sumptum, quod quidem propter singularem salubritatem aliqui Chreston appellant, alii Pancration. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant, latioris folii. Diligentiores plura genera faciunt [Lactucæ:] purpureas, crispas, Cappadocicas, Græcas. Longioris hoc folii, cauli[s]q; lati: præterea lógi & angusti, Intubi similis. Nec ex eodem genere (Lactucæ) possunt dici, neque ex alio Intubi, hiemis impatiẽtiores, virúsque præferentes, sed caule non minùs grati. Seruntur verno plantæ eorum, vltimo Vere transferuntur. Est & Erraticum Intybũ, quod in Aegypto Cichorium vocant, de quo plura aliàs. Intubi quoque (pergit Plin. lib. 20. cap. 8.) non extra remedia sunt. Erraticum apud nos quidam Ambugiam [quædam exemplaria & Celsus Ambubeiam, Corn.] appellauêre. In Aegypto Cichorium vocant, quod siluestre sit. Satiuum autem Serim, quod est minus & venosius. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant, latioris folii. Seris & ipsa Lactucis simillima, duorũ generũ est, silu. melior. Nigra ista & æstiua. Dete-

Creston. Pancratiũ. Hedypnois.

rior hyberna & candidior: vtraque tamen stomacho vtilissima. De Cichorio in genere loquitur lib. 21. cap. 17. ita scribens. Cichorion & similia circa terram folia habent, germinantibus (germinant, vet.) ab radice post Vergilias.

Seris Picris Cichorium Seridem subamarum esse olus, & magis quod siluestre est, ac ob hoc ipsum Picrida ab aliquib. appellatum, à quibusdam verò Cichorium nominatum, testatur Galenus. At ambas, Seridem satiuam & siluestrem, adstringente qualitate participare, velut etiam Chondrile, quam & ipsam Seridis speciem esse tradit. De viribus plura infrà. *Condrile*

Sed & Seris appellatur etiam à Græcis (Constantino, Paulo, & Aetio πικρίδιον. Officinæ autem & barbarum Medicorum genus πικρίδιον vocem in Taraxacon corruperunt.

Taraxacũ. Aequiuocã Cichorium.

1. Seridis, Intubi, Cichorei, Endiuiæ, & Scariotæ nomine exhibentur Cichorium siluestre & satiuum.

2. Intubum satiuum latifolium, angustifolium, & crispum. *Intybum*

3. Hedypnois, Cichorii genus siluestre Plinio. *Hedypnois*

4. Condrilla quam aliqui Cichorion, aliqui Serim appellant. *Condrilla*

5. Chondrillæ altera species à Matthiolo ad Cichorium etiam refertur.

6. Lactuca siluestris, quâ hodie sub Endiuiæ voce vtuntur, quamuis non sit vera Endiuia. *Lactuca silu.*

7. Intubi nomine, malè in Virgilio quidã auem intelligunt, authore Hermolao. *Auis.*

8. Cichorii nomine veniebant solùm siluestria olera, Iulio Polluce authore: quæ & gracilia & tenuia cognominantur in Ouidio. *Olus silu.*

9. Cichorium tertium siue siluestre floribus exiguis luteis, inquit Dodonæus, non abs re Hyoseris, aut (vt quędam exemplaria) Hyosciris esse existimatur. *Hyoseris*

10. Endiuiam suam maiorem, siue Serim, aut Intubum latifolium habet Tragus, quam nos Lactucam Romanam longam, dulcem nostram esse suspicamur. *An Lactuca Romana dulcis.*

11. Intybum siluestre duplex Tragi, Scariola seu Serriola dictum, Sonchus aspera à nobis inscribitur. *Sonchus aspera*

12. Præter iam commemoratas Intybi siluestris species, aliam quandam ad muros repẽtem commemorat, & hanc Sonchum radice repente nominamus. *Sonch. rad. repente*

13. Cichorea candida & rosea Tragi à Cichorea cærulea (Cichorio siluestri) ab eo primo loco descripta, colore tantùm differt. *Cichorea candida & rosea*

14. Cichoream tertiam habet Tragus luteam, quæ est Hieracium maius. *Hieraciũ maius*

15. Cichorea quarta eiusdem quæ sit nondum mihi appatet. Eius tamen tertiæ varietatem solùm esse credimus.

16. Cichoream quintam Tragi, nos Chondrillam vimineam fecimus. *Chondrilla viminea.*

17. Pro Endiuia seu Lactuca siluestri potest vsurpari Lactuca leporina Apulei, inquit Tragus, eámque inter Cichoreas & Intyba refert, descriptam cap. de Lagopo tertio loco cap. 88. lib. 1.. *Lactuca leporina*

18. Matthiolus Endiuiam crispam, vt vocat, distinguit ab hortensi latifolia in sua hist. plant.

19. Intybaceo generi sunt, teste Matthiolo, qui adscribant Cyanum, de quo agimus l. 26. H. n. g. *Cyanus*

CICHORIUM SILVESTRE ET satiuum.

R*Adice* pollicari, lacte pregnanti: quæ tortuosos suos *caules* profert eodem succo tur-

Descriptio

gidos, hirsutos, variéque in *ramos* diuaricatos: *folia* Dentis leonis, profundè incisa, aliàs integra, aut quàm leuissimè dissecta, crispa, pilosa: *flores* successiuè emicāt ex foliorum supremorū alis & cauliū lateribꝰ, Dētis leonis, sed colore cæruleo, interdum albo: tota planta amara insigniter deprehenditur: radix, caules, folia, flores: per culturam maius & mitius euadit: in spontaneo interdum caulis monstrosam acquirit altitudinem.

Cichorion vox generalis.

Est, inquit Marc. Virgilius, Cichorion peregrina Græcis vox, quæ omnia Intyborum genera simul indicat. Etsi ab aliquibus ad amarum Intybum contracta fuerit. Nec quicquam videtur in antiquis scriptoribus circa congeneris plantæ huius appellationes certum. Accertè ex eo facile est colligere, nullam in his, nec Græcis, nec Latinis, certam perpetuamque appellationem esse: sed in Græcis Cichorium nunc agreste, nunc satiuum Intybum indicare: Picridem semper agreste: quemadmodum Serim plerumque satiuum. In Latinis Intybum modò satiuum, modò agreste: Ambubeiam autem agreste semper. Nec fore antiquos auctores legentibus aliquid vtilius, quàm præcedente rei coniecturā, contra quàm in cæteris fit, non ex vocibus res, sed ex rebus voces intellexisse. Solus Celsus lib.2. cap.29. de vtroque genere agens, ad certas voces in medecina rem contraxisse videtur: satiuumque Intybum, siluestre Ambubeiam appellasse. Censéretque Marcellus, quoniam graui periculo in medicina hæc varientur, satiuum in Græcis Serim, in Latinis Intybum. Agreste in Græcis Picrida aut Cichorium in Latinis Ambubeiam semper appellari: vt certa nominum ratio certam legentibus rem indicaret, nisi in medicæ materiæ nomenclatura audacior videri aliquibus timeret.

Synon.

Luminare maius vocat Endiuiam alteram & Cichoream, & Endiuiam magis amaram Auicennæ: Intubum quorundam, aliorum Solsequium, Sponsam Solis, Intubum erraticum Plinii, Rostrum porcinum: videtur etiam nominare Scariolam agrestem & Bartisescere.

Cronenburg. in syr. de succo Endiuiæ Serim siue Intubum erraticam, vel silv. Picridem Ætii, & Cichorion Celsi, Latinorum quorundam Ambubaiam & Ambubeiam, offic. Cichoream nominat, dicitque Tragum lib.1.cap.91. in sex differentias hanc plantam digessisse, vbi postremam iure satiuam asserat, siquidem in Hollandia & alibi, vt retur, omnes pharmacopolæ in hortis eam diligenter curent, hiemis patientem: foliorum stipitibus lanugine molli vestitis. Sed errat. Tragus non loquitur de Cichorea culta, sed Intubo satiuo, à Cichorea culta differente, de qua verba facit Cronemburgius. Tragus loco citato dicit. Erraticum Cichorium cæruleo flore, Cichorea 1. siue cærulea [in quo genere, rarissimè tamen, inueniuntur plantæ, quæ partim candidum, partim roseum gerant florem) est herba solaris, quæ Varroni Solsequium, Heliotropium, & Ægyptiis Agon dicitur: Cichorea satiua & erratica [hanc pingit solo Cichoreæ nomine: pro illa Intybum exhibet satiuum,] pertinent ad caput Dioscoridis de Seride, potestque fieri, vt apud Theoph. lib.7. cap.7. & 11. Intyba & Porcellia vocentur.

Error Cronenburg.

Cich. cærulea

Cichorea candida & rosea.

Heliotropium.

Agon Ægyptiorum.

Plin. not.

Seris not.

Porcellia Theoph.

Recedit à Trago Cordus in Dioscl. lib.4. cap. 19. ita scribens: wegwart herba dicta Germanis, vulgò creditur esse Heliotropium, sed falsò, cùm sit Cichorium, i. e. Intybum agreste: erroris causam protulit Plinius, qui cæruleum florem Heliotropio tribuit. Idem lib.2. cap.160. ait. Intybum siluestre, quod Cichorium & Picris ob amaritudinem vocatur, & Amarago à Gaza in Theoph. interpretatur, in pharmacopoliis Cichorea nominatur: flores habet cæruleos, qui ferè semper Solem versus inclinantur, vnde etiam à quibusdam Solsequium siue Heliotropium appellatur, quamuis Heliatropium diuersa sit ab Intybo siue Cichorio, & suis generis herba. Describit hanc Cord. hist. sua lib.2. c.66. de Cichorio siue Agresti Intybo cui apposuit figurā Tragi Gesnerus, cui de hort. etiam Intybum agreste dicitur: In cat. pl. Ambubeia, Intybus agrestis & erraticus, Seris & Picris.

Subscribit Cordo Amatus, qui hanc lib.2. enarr.126. titulo de Endiuia [plures enim dicto loco ac diuersos titulos habet,] intelligit, vbi græcè σέρις ἀγρία, κιχώριον, ϗ πικρὶς vocatur; latinè Cichorium, Intubum agreste, & Ambubeia. Is autem pro Seride siluestri, Intybū satiuum exhibet.

Brunfels. tom.3. Rhapsod.33. Solsequium Cichorium facit, ac ex Intyborum genere esse pronunciat, quàm bene autem Solsequium faciat etiam ex Fuchsio patet. Rudissimus, inquit, error quorundam, qui hanc [Intubum silu. siue Cichorium inscribit] Heliotropium esse contendunt: cùm tamen primùm folia repugnent, quæ non sunt Ocymo similia, neque candida, sed nigricantia magis: deinde non (semper) candidum, sed magna ex parte cæruleum florem habet. Radix denique eius, vt Heliotropii, non inutilis, sed experientiā teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis Intubis similitudo, quæ vna satis docet Intubum esse siluestre: & non Heliotropium: vt quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnium Medicorum consensum, secus pronunciare audent. Siquidem species est erratici Intybi, à Plin. lib.20. cap.8. memorati, quæ Græcis πικρὶς dicitur κιχώριον, Lat. Ambubeia, vulgo herb. & offic. Cichorea; siluestris (addit Dod. gall. qui eam hoc titulo pingit: Intubum silu. Cichorium, facitque Cichoreā & Seridem tertiā) gall. *Cichorée sauuage*, Germ. wild wegwart/ Belg wilde Cicoreye. Cichorium & Intybum (inquit Dod. lat. in fol.) eiusdem generis sunt, Sed Intybum satiuum, Cichorium verò silvestre. Et hoc duplex est: Vnum latioris folii, Hedypnois Plinii: alterum quod amarius est, ac πικρὶς Dioscoridi dicitur; Lat. Intubum siluestre, Intubum agreste, Intubum erraticum, & Chicorion; offic. Cichorea, Germ. wegwart [quasi viarum custos, vel wegweiß [quòd peregrinis quasi viam indicare videatur, Fuchs.) hindleuff/ & Sonnenwirbel, Cordo: Belg.

Belg. Cicoreye: Gall. *Cichorée*, It. *Cichorea*, Tornasole, Lob. Girasole, Radicula, Radichio, & Radecchio, Tabern. Hisp. *Almerones & Cichoria*: Angl. Cyckorye: Boh. Sterbak & Czakalka: his addit Nomenclator Pannon. Intybum silu. cæruleo flore Hungaricè *Napra nezö fiu* vocari: Polon. Podrosu;k, Tabern. Arab. *Dumbebe*.

Matthiol. in Dioscor. lib. 2. cap. 125. duas figuras ponit, quarum alteri titulus est, Intybus siluestris, siue Cichorium: alteri Cichorium satiuum. Seris satiua, dicit is, in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore: in Seridum siluestrium genere ea etiam Seriola dici posset, quę passim in hortis colitur: Plinio Cichorium ipsū propriè Ambugia, vel Ambubeia dicitur. Idē eodem capite, Chondrillæ titulo Cichorium proponit, vt & in comm. cum mag. fig. lat. & ital. ac præterea aliam iconem Intybi minoris, ac aliam Cichorii domestici, & aliam Cichorii siluestris. In Hist. germ. similes figuras priorum commentariorum habet: vnam quidem sub hoc titulo: Garten wegwart / wilder Scariol: Intubus erraticus, siue Cichorium hortense: Alteram sub hoc: Feld wegwart: Intubus erraticus, siue Cichorium siluestre: dicit etiam vocari Sonnenwirbel / Heliotropium.

Icon Authorum.

Nos Cichorii iconem vnam proponimus tantùm, & hanc ex Fuchsianis, quæ iam erat parata, videtúrque sufficere pro Cichorio silu. & satiuo. non enim ita mutatur culturâ, quin similitudinem magnam retineat cum spontaneo: nobis ideò non multùm arridet icon Matthioli Cichorii satiui siue domestici: placeret potiùs pro eo planta, quæ proponitur in comm. cum mag. fig. pro Intubo minore. Displicet quòd Chondrillā suam 1. confundat cum Cichorio, quod satis patet ex icone, quam postea in Hist. germ. reiecit non subrogatâ meliore.

Matth not.

Error Matth.

Corn. in Dioscor. Siluestris & erraticus Intubus dicitur. Lonic. wild wegweiß, Cichorium agreste. Lacunæ, Turn. (cui & Intubum silu. 1.) Cord. hist. Gesn. cat. pl. Eur. Cordo. (cui & Intybū silu.) Cichorium.

Cichoria nostra intelligit Anguill. per Dioscoridis Serides duas primas: vnam, quæ Picris & Cichorium vocatur. Alteram latiorem: ambas siluestres: primam spontè nasci tradit, quæ si colatur, facere folia latiora, & in Italia dici *li Radichi*. Idem cap. de Chondrilla ait, Taraxacum idem esse cum Cichorea: id patere ex Auicenna.

Seris duplex silu. Anguill.

Lob. Adu. Seris silu. Picris, Cichorium. Item: Cichorium satiuum cæruleum, Picris eadem. Obs. Seris silu. Ambubeia. Item: Seris satiua. Icon. Plant. Seris, Picris, silu. Cichorium. Item: Cichorium sat. cæruleum.

Tabern. Icon. & Hist. Cichorium. Item: Cichorium satiuum. Et: Cichorii satiui altera icon. Et tandem: Cichorium album satiuum. Cichorium (inquit is in Hist.) vocatur in genere à Dioscoride, Theophrast. Gal. & aliis, πικρὶς, κιχώριον, κιχώριον ἄγριον, σέρις ἄγρια, Const. πικρίδιον, Plinio Intubum erraticum, Chreston, Ambugia, & lib. 2. de remed. Citroximum, Marc. Emp. Intybus rusticus, Gazâ Amarago & Ampulla: Nic. Myrepso Heliotropium cęruleum, Celso Ambubeia, Guil. Placentino Rostrum porcinum, Petro Cresc. Sponsa Solis, aliis Amica Solis, Solsequiū cæruleum, Endiuia silu. Seris erratica, Serap. lib. de temp. simpl. cap. 143. Taraxacon: Auicennâ Taraxcun, aliis Arab. Taraxaten, Tarasequi, Tarsequi, Taraxacoron, Alteraxacon, quę nomina Arabes à verbo græco Troximum mutuarunt: dicitur aliis etiam à Steph. glossographo Haliabbatis, & à Serap. Hundebe, Humdebe & Suasben, Dundebe & Dumdebe, quæ nomina orta sunt ex græca appellatione Intybi, quæ quidem tam hortense quàm siluestre Cichoriū denotant. Arabes enim siluestre Cichoriū Taraxacon & Altaraxacon solùm nominant. Cichorium flore est cæruleo, qui secundum Solem cōuertitur, qui manè oriente Sole se paulatim aperit versus Orientem, circa Meridiem planè apertus, sursum Solem respicit: postea se conuertit ad occidentem, & occidente Sole omninò occluditur, & clausus noctu manet donec oriatur Sol. Et licèt cœlum nubibus sit obductum, attamē possunt ex hoc flore diei partes obseruari. Vt enim nubes Solis cursum impedire nequeunt, sed lumen solùm terræ tollunt: ita priuatio radiorū Solis quidem impedit quominùs flos recludatur, sed cursum eius herbæ minimè retardant, quod inter naturæ miracula reponendum, & hinc Solstitialis herba meritò nuncupatur. Secundum Cichorium est flore albo. Tertium est pulchro flore, colore rubello, leibfarb, Cichorium purpureum. Quartum est Cichorium cultum vulgari simile, nisi quòd culturà maius & cibis commodius, flore cæruleo: Cichorium satiuum zam wegwart / Cichorii satiui altera icon. Quintum Cichorium album satiuum. *Compilator Tabern.* absque necessitate multiplicat figuras, quatuor non erat opus: color enim nullam facit differentiam, quæ figura exprimi queat: Verum quidē est culturà nonnihil variari Cich. erraticum.

Chreston. Ambugia. Citroximū. Intyb rusticus. Ampulla. Amica solis.

Taraxacō.

Hundebe Humdebe Suasben. Dundebe. Dumdebe.

Solem sequitur.

Herba solstitialis.

Compil. Tab not.

Camer. apud Matth. germ. Cichorium satiuū, vel hortense. Item: Intubus siluestris.

Hist. Lugd. Intubum silu. angustifolium. Et: Hypochæris Dalechampii. Duæ figuræ apud H. & dua descriptiones vnius plantæ.

H. L. not.

Et hoc à Casp. Bauh. etiam annotatum. Sed is non animaduertit Historiam insuper aliam figuram proponere, cui nomen fecit, Intubum silu. latifolium, Cichorium latifol. Matth. Seris satiua Lobelii. Huius quidem folia sunt integra, qualem differentiam in descriptione nostra tradidimus.

Gerardo Anglo Hieracium latifolium quoad figuram, non autem descriptionem. Is figuram Cichorei, siue Intubi erratici Tabernamontani malè ponit pro Hieracio. Item: Cichorium satiuum, Garden Succorie. 2. Cich. sat. latifol. Broade garden Succorie. Item postea: Cich. siluestre, wilde Succorie. Gerardus ex Tabern. Cichorii & satiui altera icone facit Cich. latifolium, quasi alia sit species: Cichorii satiui albi iconem Tabern. ponit pro Cichorio siluestri.

Hieracium latifol. Error Gerardi.

Gerard. not.

C. Bauhin. Phyt. Cichorium 4. siue satiuum: Cichorea satiua Tragi lib. 1. cap. 91. flore albo & cæruleo, quare huius tres icones apud Tabern. Item: Cich. 5. siue officinarum: Seris, Picris Diosc. Cichorea Theophrast. Intybum erraticum Plinii. Eidem apud Matthiol. Cichorium domesticum flore cæruleo & albo. Item: Cichoriū silu. offic. seu Picris. *Ego cum Fratre* Cichorium sat. non separo ab erratico, qui culturà tantùm mutat nonnihil: si non colatur, quod fuit satiuū, iterum fit erraticum. Tragi autem Cichoream satiuam huc non refero, sed ad Intubum, siue Endiuiam satiuam, quod demonstrat etiam figura.

C. B. not.

Thal. Intybus silu. seu Cichorium silu. flore cæruleo, duplicis differentiæ. Altera enim constat folio prorsus integro: Altera in lacinias disrupto. Istius species, rariùs tamen, aliquando flo-

re candido sese offert, vt ad Harcyniam circa Wernigerodam.

Schvvenchf. Cichorium silu. albo flore, Cichorium album.

Locus. *Tempus.*

Cichorium siluestre, inquit Dodonæus, non modò in hortis seritur, sed & per vniuersam Germaniam, tum & alibi secus vias ac locis incultis exit: ac potissimùm folia habens profundioribus insuris laciniata; quod & reliquis amarius est. Iulio & Augusto mensibus præcipuè cum floribus reperitur: semen interea perficitur. Cichorium obseruaui Monspelii florens Iunio; Basileæ, quà itur Mouters Octobri inter portam cineream & lapideam intra & extra vrbem, & ad ripam fluminis Birsech & alibi. Vidi Lugduni & Pataui, quibus in locis copiosus vsus radicum elixarum in acetariis mense Ianuario & Februario.

Vsus radicum.

Tanta est Cichorii similitudo cum Dente Leonis Veris principio, vt difficile sit discernere has plantas. Cychorium flore albo cultum Montbelgardi habeo in horto E. C. ex semine Stutgardiâ misso, seipsum ex semine deciduo multùm propagans, & non cultum ab erratico non differens, licèt in loco culto proueniat.

Naturæ miraculũ.

Flos Solsequii, vt Brunfelſ. annotat, seu Cichorii, iniectus formicarum cumulo in rubrum vertitur colorem, idque magno naturæ miraculo.

Vires & vsus.

De omni Seride Dioscorides hæc prodidit. Refrigerat vtraque & adstringit, stomacho vtilissima: aluum sistit cocta, si cum aceto assumatur. Siluestres stomacho meliores: quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas vexet, cibo leniunt.

Syluestres Cardiacis herba.

Cardiacis per se aut cũ polenta, vtiliter illinuntur podagris, & oculorum inflammationibus auxilio sunt: herba cum radice illita, percussis à Scorpione subuenit, igni sacro cum polenta medetur. Succus cum cerussa & aceto, valet ad illitus eorum, quæ refrigerationem desiderant.

Succus. Ex Plinio de Seride.

De Seride eadem ferè Plinius. Vtraque stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, discutiuntque vel alios morbos quàm stomachi. Cum polenta siluestrium radices stomachi causâ sorbentur, & cardiacis illinuntur super mammam sinistram, ex aceto. Omnes eæ & podagris vtiles; & sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit: alterno dierum potu. At de Intubis & Cichorio. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum vino potus iocinoribus, & vesicæ, & epiphoris imponitur. Et mox: Cichorium refrigerat in cibo sumptum: & illitum, collectiones, succusque decocti ventrem soluit: iocinori, & renibus, & stomacho prodest: Et paullò pòst. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui Chreston appellãt, alii Pancration. Et siluestre genus, alii Hedypnoida vocant latioris folii.

Crocum.

Stomachum dissolutum adstringit cocta, crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum Lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Ita Plinius qui & nomina & facultatem clarè distinguit.

Subamarum est olus, inquit Galenus, & magis quod aggreste est, quod ob id ipsum πικρίδα, h.e. amaram quidam nuncupant. Est autem siccæ frigidæque temperamenturæ, vtrumque primo excessu. Porrò domestica Seris magis etiam quàm agrestis refrigerat, sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit: verùm vtraque adstringẽtis qualitatis est particeps. Et alio in loco. Cichoria & Seris cibarii generis sunt: nam apud nos rustici hæc edunt & cruda & cocta. Vtitur etiam iis Erasistratus abundè in affectionum circa aluum curatione.

Cibus. *Temper.*

Facultas horum olerum suffrigida est, & subamara, ac modicè adstringens. Et propter has facultates optima sunt pharmaca calidis temperaturis hepatis: nam præterquàm quòd moderatè refrigerant, robur etiam visceri addunt per adstringentem facultatem. Præterea commissuras osculorum venarum in sima visceris parte, ac eas quæ in gibba sunt, extergens. Neque verò frigidas intemperies magnoperè lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione aut amaritudine habent, facere solent.

Viscerum obstructiones. *Aqua destillata.* *Ardens febris.*

Cichorii decoquitur herba & radix, apud Tragum, vino aut aquâ, & calidum bibitur id decoctum, aduersus obstructiones iecoris, lienis, sed in principio hydropis, & malo corporis habitu, [Græcis καχεξία dicitur] hoc remedio vti conuenit: ad eadem valet aqua distillata, imprimis verò æstuanti stomacho, & ardentibus febribus, imbecillitatique cordis vtilis est.

Abscessus, Tumores.

Folia Cichorii cærulei abcessibus, tumoribus & inflãmationibus, nec non pudendorum pustulis imposita, dolorem mitigant, ardorem extinguunt, calidæ podagræ commodissima. Verùm aduersus iam commemoratas affectiones aqua destillata maioris est momenti, si ea in linteolis lineis excepta affectis partibus imponatur, maximè verò hoc pacto vsurpata anthraci auxiliatur. Aque è floribus cæruleis destillata, inflammationibus & caligini oculorum imposita, potenter remedium adfert.

Anthrax.

Coniunctim quoque de omni Seridis specie Matth. agit. Intybus, ait, & Cichorium selectissimum præbent medicamen immodicè calenti hepati, quocunque tandem modo vsurpata, siue foliis recentibus crudisque aut coctis comestis, siue succo, aqua stillatitia, aut decocto hausto, siue, siccorum foliorum puluere assumpto: modicè enim refrigerant & adstringunt, robur & tonum iecinoris conseruant, eiusque venulas obstructas expediunt, idque amaroris caussa: totâ substantia hepati familiaria sunt, non tantùm in calidis eius affectibus, verùm etiam frigidis ex vino albo cum Petroselino, aliisque similibus calidis plantis diureticis decocta & pota: folia cocta ex aceto comesta gonorrhæam reprimunt. Decoctum Cichorii ictericorum fœdos colores delet bibitum: semen confractum, & vino haustum ante insultum febrilem, eum mitiorem reddit, & tandem percurat. Ego huius folius plantæ ex aqua decoctum egenis sæpè propinaui in febribus vtiliter: efficacius erit remedium, si Cichorii cum floribus summas M. j & minutim concisum ex vini albi generosi lib. 1. decoquantur ad medias, bibatur colamen manè calidum, quatuor aut quinque horarum ieiunio sequente: eodem modo diebus aliquot iteretur. Quibus natura calidius hepar, dolores capitis & catharros generat, vinum aquâ stillatitia diluunt: radix eiusdem saccharo, condita, hepatis calorem temperat. Aqua Cichorei cum linteis imposita singulare creditur ad exanthemata pestifera remedium. Foliorum eius succus cum oleo rosato & aceto rosaceo cephalalgiam applicatus lenit. Scabiem tollunt & cutem

tem emaculant, ex contusa Cichorii radice offulæ cum aqua rosacea.

Cichoreã apposita sedat Bayrus dolorem capitis, & æstuationes à Sole factas. Flores Cichorii ad calculum destillari meminit Gesnerus. Ioã. de Monte exper. commendat ad oculorum calorem & ruborem aquam stillatitiam: de qua vide plura cap. de Linaria lib. 29. Idem testatur radices coctas cum carne & esas certum remedium esse contra omnes fibras. Radix Cichorii silu. flore albo, si certo tempore effodiatur ab obstetricibus peritis, creditur partum accelerare substrata parturientibus, vt scribit Schvvenckfeldius. Plura de viribus qui scire volet, legat Matthiol. germ. & historiam Tabernamontani.

Aqua è floribus.

INTYBVM SATIVVM TRIPLEX.

Intyb. satiu. latifolium.

Intyb. satiu. angustifolium.

Æstiua est planta, hiemis apud nos haud facilè patiens, *radicibus* fibrosis, lacte pregnantibus: *folia* per terram sparsa, antequã caulescat, longa, lata, nonnunquam angusta, Lactucæ foliis similia, in ãbitu subinde crenata, subamara, quę hortulanorũ mãgonio crispa aliquando cõspiciũtur, & alba: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, læuis, striatus, inanis, multis ramis brachiatus, tortuosus, vulnere lac fundit: *flores* ex foliorũ (quę in caule hederacea sunt, minora) alis emicant cærulei, Cichoreæ siluestris: *semen* quoque cõsimile. Huius species prouenit nobis Italo semine, folio laciniato, quod differt à Cichorio culto.

Corn. Diosc. Intubum satiuum lata folia habens, corruptã voce Endiuia vocatum. Et alterũ angustis foliis, Scariola appellatum. Satiuus Intubus, quem priuatim Plinio teste lib. 20. cap. 8. Serin nominarunt Veteres, in duas à Fuchsio distrahitur species. Quarum vnam latiore folio constare scribit, ac Lactucæ similiorem facit, Intubúmque sat. latifol. siue Endiuiam in hist. & icon. inscribit, quã ait in omnibus pro vera Endiuia debere vsurpari officinis. Nam quã hodie sub hac voce vtãtur non esse verã Endiuã, sed Lactucam silu., vt suo dictum loco. Alteram, quã Intubum satiuum angustifolium, siue Scariolam inscribit, angustiora habere folia, & subamaram esse tradit, ac diminutiuo à Seris nomine Seriolam dici testatur. Nos Fuchsii binas admittimus icones, non enim diuersam ab Intubo crispo statuimus, licèt non parui, ratione culturæ, in his reperiatur varietas. Sufficisset quidẽ vna ex Fuchsianis, sed quia iam erant sculptæ, eas Lectorum oculis nobis subiicere placuit.

Intyb. satiu. crispum.

Exhibet eas quoque & Amatus, ac quidem sub Seride siluestri, Intubum satiuum latifolium proponit: sub Seride autem satiua, eiusdem Fuchsii Intubum satiuum angustifolium. Nomina autem quæ Seridi suæ siluestri adscribit, ei non conueniunt, sed Cichorio, de qua re antè. Amatus autem de suis Seridibus à se icone exhibitis loquitur, quando ait. Domestica verò Endiuia duplex est, altera latifolia, hortis familiarissima, & quæ terrã obruta, alba reddita, hibernis mensis, oxelæo & sale, cruda, & cocta anteponitur, quanquã vniuersa Hispania, sic paratam eam nunquam, quòd sciam, viderit, quam aliqui Endiuiam, alii verò Cichoriam vocant. Altera verò arctioribus foliis Endiuia, à Seri Seriola, pòst verò Scariola nuncupata est. Cæterùm ab Intybo, siue Intyba corruptè Endiuia deducta est.

Hæc est illa Cichorea satiua Tragi, Seris satiua angustifolia Dioscoridis, quo nomine & Intybus vocari meruit, potéstq; fieri vt apud Theophrast. lib. 7. cap. 7. & 9. Intyba & Porcellia vocetur. Cordi in Dioscor. Intybum satiu. ab Italis Endiuia satiua vocatum. Cordi in hist. (cui figura Tragi addita) Cichor. satiuum ab Italis Endiuia hortensis, seu simpliciter Endiuia nuncupata. Matthiol. in Dioscor. Intybus hortensis. Et: Intybus hortensis alter. In comm. cum mag. fig. Lat. & It. Intubus maior, & Intubus minor. *Endiuia maggiore* & *Endiuia minore*. Intubus crispa. Et quoque tertium Intybi hortensis genus, amplo, foliosóque cespite proueniens, foliis magnis, sed vbique in ambitu crispis ac fimbriatis, caule cæteris maiore, crassiore, tenerio-

nihil in terram merganeur. Postea initio Hiemis,antequam nix ingruat, rursus euulsas plantas in cella vinaria seruabis, hoc modo. Soli aliquod spatium ad duos digitos terrâ recenti operies,huic plantas Intybi impones duabus aut tribus radicibus simul iunctis, donec spatium istud repleueris: tum rursus eas terrâ operies,& sic alternis. Aliqui in vili aliquo vase ligneo, cum terra vti dictum est,alternis instrata,seruant in hypogeo. Galli & Itali in hortis terrâ obruere & seruare solent: sed apud nos in hortis & gelatur facilè,& pluuiis deinde putrescit.

Repositio

Basileæ primò vidi in horto præceptoris mei Cælii Secundi Curionis, tandem habui in horto Geneuæ, vbi in transplantatum partim ferebat folia lata, partim dissecta, florebátque Iunio & Iulio, non facilè ferebat Hiemem, ideóque arenâ obruebam. Colmariæ in Alsatia vrbis Medicus D.Iacob. Weckerus nô euellebat è terra, sed inuoluebat stramina & circumaggerabat terrâ. Montbelgardi tardiùs serunt, transplantant, ligant & Hieme in arenam reponunt.

Vires

Magis quàm agreste refrigerat.

CICHORIVM VERRVCOSVM, SIVE ZAcintha Hieraciis adnumerandum.

Descriptio

PAullùm admodum humo tollit *caules* graciles dodrantales, aut etiam cubitales, intus fungosos, ramosos:ad quorum latera sessiles adnascuntur rari *flosculi*, alii etiam ramulorum extremis, luteis: quibus in pappos euanescentibus, succedūt *pericarpia* pulcherrima verticillatim radiata, Lupini seminis magnitudine, in quibus *semen* copiosum, Lactucæ par, non ita cùmpressum. *Folia* oblonga Dentis Leonis, laciniata, multa per terram sparguntur, in ramis pauca: *radix* longa, multis fibris donata.

Synonyma Cichorium Zacintha. Cichor. Verrucariū

De hoc Cichorio loquitur Matthiol. in post. comm.cum mag.fig cùm ait.Est & alia Cichoracei generis planta,quam quidam Zacintham vocauere,nobis autem ab effectu Cichorium verrucarium appellare licuit. Radice hæc nititur Rapunculi figurâ,subnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet Cichorei, verùm paulò asperiora: caules cubitales & quandoque maiores, tenues asperiusculósque, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cichoraceâ specie, quibus flaccescentibus semen remanet subnigrum,capituli instar, circumquaque secundum longitudinem secti, Melopeponis modo.

Verruca Chôdrilla

Lob.in Adu.Verruca Condrilla: de qua ait: Condrillam Cichoriumue illud siluestre, quod Zacyntham, vsque peregrinitatem affectans, vocat Commentator, certum est ôriri in Italia, ne igitur è Zacyntho insula græca eam euocet. Cæterùm,dum Lobelius hoc in loco Matthiolú carpit,ipse ridendus reprehendúsque videtur,vt cui non fuerit Zacintha Matthioli nota: perperam enim putat eandem cum Chondrilla priore Clusii, id quod in Obs.scriptum reliquit, dicens. Verrucaria Chondrilla, Chondrilla prior Diosc. Clusii, Zacyntha Matth. It. *Cichoria verrucaria, & Mazza di caualliero, & Mazza ferrata*, Angl. Gumme Succory.

Matth. taxatur

Lob. reprehē.

Clus. Cichorium verrucarium, Zacintha, de qua ait. *Zacyntha* Matthioli, seu *Mazza di caualliero* Italorum nihil commune habet cum Condrilla nostra priore, Dioscoridis legitima (Hedypnoide Monspessulana) vt quidam censent, Zacynthæ, siue Cichorii verrucarii, iconis, quæ apud Matthiolum ineptè expressa est, facie decepti &c. Quæ res adeo me cogit,vt Cichorei verrucarii legitimam iconem proponam, omissâ Matthioli falsâ.

Cichorium verrucariū. Non est Condrilla prior Diosc. Clusio contra Lobelium Matth. icō falsa

Gamer.hort.Zacintha siue Verrucaria Matthioli, Cichorium verrucarium Gesneri:

C.Bauhin. Phyt.Chondrilla 8.siue verrucaria.

Cichorium verrucosum satum Montbelgardi anno 1581.prouenit.Hoc acceptum refert Calzolario Matth.qui plantam ad ipsum misit.

Locus.

Mira huius plantæ facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus [inquit ex Calzolario Matthiol.] nos nonnullos, quorum manus verrucis admodum numerosis scatebant, sanatos esse, deuoratis in acetario semel tantùm huiusce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præstat eius semen, tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum se cubitum recipiunt verrucosi. Parú certum est,authore Lobelio,semel voratâ, quod ait Commentator,& multi de aliis plurimis fabulantur,delére verrucas: illita verò posse certú, & commune illi est cum quamplurimis, quarum succo exuruntur aut exsiccantur verrucarum radices & appendices,tum calidis vt Tithymalo,tū frigidis vt Plantagine,Equiseto, intermediis vt Heliotropiis,de quo nomen verrucariæ testatur idem.

Vires & Vsus. Verruca.

Matth. not.

CICHORIVM SPINOSVM.

CIchorio spinoso *folia* indidem pluta, ceu ex eodem puncto, alternatim oriuntur, Cichorii,angustiora, sinuata, virentia: *caulis* glaber in ramulos diuiditur rigidiusculos incóditos, multifariam diuaricatos, in duras abeuntes spinas, Tragacāthæ aut potiùs Aspalathi Móspeliensis imitatione: *flores* ad ramorum diuaricationes, ipsorúmque adeò surculorum cacuminibus impositi,cærulei, denticulatis foliis constantes, duplò triplóue quàm

Descriptio

Cichorei vulgaris, minores: cui *semen* simile: habemus Cichorium hoc tanta copiâ caulium pedalium se diffundens, vt caput penè ambitu æquet.

Descriptio Belli.

Chicorium spinosum, ait Honor. Bellus, frutex est in maritimis proueniens, siccisque collibus, & arenosis locis: folia ferens Cichoracea, profundè diuisa, crassiora tamen & minora, magisque amara, quàm Cichorei vulgaris: caules dodrantales, albos, in orbem diffusos, crebris albis spinis scatentes, erinaceum quemadmodum Echinopoda totâ facie repræsentans: flores inter spinas Cichorio similes profert, colore cyaneos: quibus succedunt semina Cichorei: radice firmatur singulari, magnâ vt Cichorium. Recens semine natâ, antè quàm in caulem abeat, in acetariis manditur, sed durior & amarior est Cichorio. Vocatur vulgo σταμναγάτι, h.e. Hydriæ spina, quia vulgariter in tota Creta fictilibus hydriis vtuntur ad hauriendam aquam è fontibus, quas hâc herbâ obturant, ne mures aliúdue animal intus penetrare possit, videtur enim ad hoc munus ista planta à natura formata: nam semper rotundâ figurâ cernitur. Hydria vulgò dicitur σάμνη & ἄγατι spinam significat, nomine ab ἄκανθα corrupto: quibusdam insulæ locis dicitur etiam ῥαδικοσβίδα h. e. Radichium stiuidam, ob similitudinem, quam cum Cichorio habet, quod in Græcia vulgariter ῥαδίκι vocatur, & stœbe, quæ dicitur στοίβη. Huius vsus in defectu Cichorei.

Locus. Caules. Flores. Semina.

Chondrilla spinosa. Cich. spinosum.

C. Bauh. phyt. Cichorium spinosum. Apud Matth. Chondrilla spinosa, Cich. spinosum D. Doldii. Ferd Imper. Cicoria spinosa, Cichoreæ omnino similis, si excipias caules spinosos: herba Cretica. Io. Ponæ in Baldo, Cichorium spinosum Creticum Belli.

Locus.

Semen in horto Ill. E.C. terræ commisi quod dederat Frater Neapoli ab Imperato Pharmacopœo missum. Gener Io. Henric. Cherlerus attulit Patauio, vbi colebant Cortusus & Bembus nomine Cichorii spinosi. Verùm ea planta nondum protulerat flores, suaque habebat folia. Floret Iulio & Augusto, folia amara non lactescunt, & citò pereunt, etiam reliquis plantæ partibus eleganter virentibus.

HIERACIVM STELLATVM.

Descriptio

AD cubitalem altidinem assurgit, tenuibus coliculis & ramosis, tantillâ lanugine, ni si propter terram, vix hirtis, non sine foliis multis: *folia* primùm erumpentis Hedypnoidis, & pingui solo palmari & plusquam sesquipalmari longitudine, sextantali & quadrantali latitudine, nonnihil sinuosa, hirsuta: *flores* simplices, parui, Lampsanæ, lutei: quibus succedunt *seminum* stellæ radiatæ hirsutæ, quæ postmodum falcis in modum incuruantur: tota planta lac manat.

Synonyma.

Hieracium hoc stellatum mihi mittebatur aliquando per D. Doctorem Schuuarzium Stutgardiâ pro Astragalo Plinii.

A Lobelio in Obs. inscribitur Hieracium Narbonense siliquâ falcatâ. In Icon. Plant. Hierac. Narbon. falcatum. A Tabern. Icon. & Hist. Hierac. Monspeliacum & Narbonense, **habichkraut von Mompeller oder Languedock**: Hierac. 10. A Gerard. Anglo, Hierac. falcatum Lobelii, **Croos fod hankewede**. A C. Bauh. phyt. & apud Matth. Hierac. 19. siliquâ falcatâ.

An Cæsalp. Ragadiolo similis, cuius semina stellam repræsentant.

Abundat in loco pingui Monspelii ac circa Bononiam; Montbelgardi in horto E.C. Iunio, Iulio & Augusto.

Hieraciis affinis Ragadiolus edulis.

Foliis constat tenuioris Cicorii, sine lacte, & sine amaritudine: *flosculos* fert luteos in alis foliorum, & *semina* longa, & adunca: repræsentantia auium pedes: ipsa herba dodrantalis, humi procumbens, ramosa: floris foliola ex medio semine videntur erumpere; cùm tamen ex summo oriantur: nam reliqua pars vagina potiùs est seminis.

Cæsalpino descriptionis authori dicitur vulgò Ragadiolus, *Ragaggiolo* in Hetruria, qui assumitur in cibis crudus, vt Cichorium.

Cichorio similis Spagnin Americanorum.

In Americæ insula Madagascar, siue S. Laurentii, authore Theueto, prouenit cordialis herba, quã Spagnin vocãt, similis Cichorio siluestri nostrati [Galliæ videlicet,] quam applicant vulneribus, & morsui viperarum, & aliorum animalium, venenatorum educit venenum.

SONCHVS MINVS LACINIOSA mitior, siue minùs Spinosa, & asperior siue spinosior,

CAP. III.

Descrip.

LActe tota planta turget amaro, *caulis* inanis, cubitum altus & maior, hominẽ interdum altitudine excedens, ramosus: *folia* parum laciniata, tenera Endiuiæ ferè, spinulis in ambitu donata, sed parũ aut nihil pungentibus, cauli immediatè adnascuntur *flores* lutei, Hieracii, sed calyce

calyce glabro, qui celeriter in pappos abeunt, *radix* longiuscula, multis fibris donata: Huius similis parum aut minimùm laciniata acutis & rigidulis horrens spinulis.

Theophrastus Sonchum in genere nominat, eúmque inter spinosa foliata numerat, in cuius caule cum ramulorum prouentu vnà flosculus quoque quidam emergat: peculiaris inter Acanacea: qui conceptus non spinosus.

Dioscorides postquam duo Sonchi genera facit, describitque: in fine capitis tertium addit. Vnum, inquit, siluestrius, magis aculeatum: alterũ mollius, (ἁπαλώτερον, delicatius,) esculẽtum: caulis angulosus, cauus (κενὸς, quæ dictio quidem in vulg. codicibus non legitur, sed eam habent vetusti codices & Orib. Ergo non erit, vt aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita, Matthiol.) aliquando subrubens: folia habet per interualla in ambitu diuisa: eorum facultas refrigerandi, modicè subastringens: vndè conferunt stomacho æstuanti, & inflammationibus, & quæ sequuntur: in fine autem addit: Alter Sonchus, qui, & mollis, arborea specie constat, & lato folio: folia autem caulem cingant: & hic quoque eadem præstat.

Sed & Plinius duo genera facit album & nigrum, Lactucæ similia ambo, nisi spinosa essent, caule bicubitali anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manat.

Galenus ait Sonchum postquam perfectè absolutus sit, ex spinosis plantis esse.

Sonchi duo Herbariorum. Sonchi genera duo agnoscit Herbariorum pars maior, id quod ex iam dicẽdis clarè demonstramus.

Quia autem Cornar. duo tantùm Sonchi genera ex Dioscor. agnoscit, textum Dioscoridis ita legit. Sonchi duo genera sunt. Alterum agrestius & spinosius: alterum delicatius & quod editur, & quæ sequuntur. At Sonchus delicatus ille arborem refert, quæ lata folia habet: Priorem nostri Genßdistel (Carduum Anserinum dixeris,) vocant: posteriorem hasenköl, id est, olus Leporinum. Quidam Palatium leporis, quòd sub eo lepus in æstu latebras quærat. Sed quàm benè ita legat, videant doctiores. Ego præterea palatum Leporis existimo dicendum non palatium, quia leporibus gratus cibus. Corn. etiam suo more Sonchum distinguit.

Tertium Sonchum negat Corn. Carduus anserinus. Olus leporinum. Palatium leporis. Corn. refutatur. Palatus leporis.

Cord. histor. Sonchus asper maior & Sonchus asper minor, caule pedali, foliis per ambitum maioris modo spinulis horrido, sapore amaro.

Trag. tanatur. Miror autem Tragum diligentem stirpiũ Germanicarum indagatorem ita negligenter descripsisse Sonchũ vt difficilè sit intelligere quid velit. Quæ dicit de radice serpente non cõueniũt Sonchis asperis dictis multis, quia eis non repunt: sed illi qui multis dicitur Hieracium: cui Soncho multa etiam conueniunt quæ in postrema descriptione ponit. Sunt (inquit Fuchs.) qui Lactucellam & Lacteronem appellent, à copioso lacte, quo caulis eius dissectus diffluit.

Fuchs. & Amat. not. Fuchsius (quem sequitur Amatus, cuius figuram etiam exhibet) suo more non describit particulatim, nec distinguit Sonchi alterum genus siluestrius, aculeatius & nigrius, quod Sonchum asperam in Hist. & Iconibus inscribit, à Soncho non aspera: Icon quam proponit est Sonchi folio minùs lacinioso, quam etiam nos ex eo proponimus.

Dod. not. Dodon. gall. Sonchus siluestrior, aspera. Sonchi species 1. *Lacteron.* Lat. in fol. Sonchus asper: spinosior alter asperior ac siluestrior cognominatus. Item Sonchus 3. asperior marinus. Figura Dodonæi gallici est folio non laciniato Fuchsii, cui non respondet descriptio. Latino est Sonchus asper, qualis Lobelio, non laciniatus.

Cæsalp. Sonchus latiore folio ac minùs fisso.

Gesn. refellitur. Gesn. cat. pl. Sonchus silu. niger, spinosior, σόγχος τραχύς, wilder hasen köl / Seudistel. De coll. stirp. Sonchus agrestis marginibus foliorum aculeatis. Item Sonchi genus silu. procerum, luteis floribus, subdulce, foliis non dissectis, angulosis, totum læue, sine aculeis. Item Sonchus pinguis caulibus & neruis rubicundis. Sonchum nigrum Gesneri potiùs repono sub non laciniato, quia mihi in Sonchorum genere spinosior & nigrior videtur non laciniatus.

Spina anserina. Lob. Aduers. Sonchus aspera vulgi, flore Hieracii, foliis Dentis Leonis: aliàs Dipsaci & Lactucæ, an Dioscoridis arborescens Sonchus tenerior latifolia? Cicerbitam Latini & Itali etiamnum vocant, Germani spinam anserinam. Spinosæ namque sunt omnes Sonchi, sed quædam horridiuscula aculeis, quædam perpusillis aut nullis ferè visitur. Quarum duę frequentiores maiores spontè cultis & incultis segetibus & vinetis: minominùs obuia & nota. Aspera quæ vocatur, caulem erigit quaternûm & senûm cubitorum: vni folia laciniosa Dẽtis Leonis, alteri verò Lactucacea. Obs. Sonchus læuis tenerior latifolia. Icon. Pl. Sonchus aspera vulgi flore Hieracii foliis Dentis leonis, aliàs Dipsaci & Lactucæ. Itẽ Sonchus tenerior aculeis asperior aut horridiuscula. Icon. Pl. Sonchus læuis tenerior. Icon proposita à Lob. in Obs. respondet Fuchsianæ à nobis propositæ.

Lob. reprehß.

Andryala maior Dal. Hist. Lugd. Andryala maior Dal. Item Sonchus læuis latifolius Lobelii. Item, Sonchus asperior Lobelii. Non placet Hist. diuersis capitibus scribere de Andryala & de Soncho.

Andryala maior Dal. (inquit Casp. Bauh.) Icon Sonchi asperi Fuchsii, & Sonchus læuis latifolius Lobelii sunt idem.

Thal. Harcyn. Sonchus læuis maximus sesquicubitalis, foliis dodrantalibus, crenatis parum, sed non profundè dissectis, in ambitu spinosis, sinuatis.

Schuvenckf. Sonchus asper, σόγχος τραχύς, Carduus suillus, Cichorium porcinum. Endiuia spinosa stechend sewdistel.

Locus & tempus. Sonchus aspera folio non laciniato, spinosa valdè: Geneuæ Iunio: Basileæ quoque prouenit & Monspelii, florens Aprili. Montbelg. frequens in Horto Ill. E. C. Wirtemberg. cum spinulis mollibus, ac etiam hominem altitudine excedens loco humidiori, florens Iulio.

SONCHVS LACINIATVS NON SPINOsus & spinosus.

Descriptio. Parua, fibrosa, albáque *radice* nititur: *caule* cubitali & ampliore, intus concauo, purpurascente: *folia* longa, læuia, ferè glauca, Dentis Leonis diuisurâ, latiora, teneriora, lacte prægnãtia, alternatim prodeunt, aliàs pediculo longo, aliàs nullo, sed latiore basi caulem amplectentia, in circuitu quasi dentatæ, in quibus vel nullę spinæ, vel molles: *flores* foliosi lutei, Dentis leonis minores, quorum extima folia auersa parte purpurascũt, & in pappos abeunt. *Semen* paruum oblongum, & in fusco rubens. Sonchus laciniata sæpè spinis horret ac multùm variat, vel *foliis* amplioribus, spinis minùs rigidis, vel minori-

bus *foliis*, rigidioribus spinis.

Describit autem Cordus hac Soncho leni aut *Descriptio* lævi, Sonchum nostrum laciniatum non spinosum siue mitiorem. Tragus Sonchum laciniatum comprehendit vt existimo sub Soncho aspera. Fuchsius Ic. & Histor. & ex eo Amatus, Sōcho non asperâ, Sonchum laciniatum exprimunt. Est autem Fuchsio Sōchi alterum gen⁹, tenerius, esculētumque, ac minùs nigrum, Apulei Lactuca leporina.

Sonchus laciniatus non spinosus.

Sonchus in Hetruria vbi Latinum nomen, authore Matthiolo, adhuc perdurat, Cicerbita vulgò vocatur. Visuntur in hortis [Italiæ] campis & vineis duo Sonchi genera (Sonchus eius sc. asperus, & Sonchus planus,) sed tertium illud genus, de quo in fine capitis disseruit Dioscorides, non solùm non inuenitur in Italia, vbi non recordor me hactenus vidisse plātam quæ Sonchū arborescētem referat: sed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Ait idē in comm. cum mag. fig. lat. & Ital. Folia vtraque Sonchus profert Cichorii modo laciniata in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaq;. In lævi verò lęuia, & spinis nullis rigētia. Huius duo habentur genera: quæ tantùm foliis aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur foliis, minùs quoque laciniatis, ac etiam magis extensis. 1. Sonchus aspera. 2. Sonchus læuis. 3. Sonchus læuis altera. *Hic opus* haberet Matthiol. spongia maxima glossatorum & patrocinantium pro expungendis erroribus. Quam olim posuit pro Soncho aspero sine descriptione, ac in postremis retinet, est laciniatus Sōchus mitior non spinosus, cui tamen in postremis tribuit folia aspera & pungentia. Quid proponat pro Soncho plano in primis com. & postremis pro læui altera afferere non ausim: Lectores considerent an intelligat Sonchum læuem Lob. de quo agemus sub Soncho Terracrepola. Quam proponit in postremis pro Soncho læui nescio, nisi sit noster Sonchus radice reptatrice, de quo postea, quem etiam pro Hieracio maiore exhibere putamus. Matthiolus non sibi constat: nec distinguit benè suos Sonchos.

Sonchus laciniatus spinosus

Læuis duo genera.

Matthioli errores plures.

Lac. in Diosc. Sonchus asperus, Sonchus læuis proponit duas similes icones, nō possum animaduertere qua in re differant, sunt autem Sonchi laciniati non spinosi. *Lacunæ not.*

Lonic. Sawdistel, Endiuia silu. Item Chondrillæ alia species Dioscoridis, quorundam sawdistel. Lonicerus nescit suo more quid pingat, scribátue. Duas icones habet Sonchi laciniati: primo loco descriptio non respondet iconi, describit enim Lactucam silu. *Lonic. ignorans.*

Dodon. Gall. Sonchus tenerior non aspera. Sōchus læuis prior, Brassica Leporina, Sonchus tenerior. In Hist. Gall. est icon Fuchsii folio laciniato spinoso, cui non respondet descriptio: In fol. Lat. Sonchi læuis figura qualis Lobelio, folio laciniato non spinoso. *Dod. not.*

Sonchus (inquit Cæsalp.) quæ vulgò Cicerbita vocatur & alicubi Crespinulus; Quædam in vineis frequens & in aruis locis cultis: Alia in ruderibus nascitur: Quædam in collibus vmbrosis & siluis nascitur. Quædam in montibus caule bicubitali.

Camer. ad Hist. Matth. germ. & Epit. eiusdem tres nouas icones proponit à Matthioli diuersas. Primæ titulus est in Hist. Sonchus aspera (Sonchus in Epit.) Alteri Sonchus lætis: Tertiæ Sonchus læuis altera. Harum prima, quæ meliùs placet, est foliis laciniatis, acceditque ad nostrā laciniatam læuem, siue minùs spinosam: quæ verò læuis inscribitur spinis pluribus scatet: tertia quæ sit, adhuc me latet. Hanc ait Camer. vulgò vocari Cicerbitam, & in Italia Crispinum & Crespinulam. *Camer. icō.*

Gesn. cat. pl. Sonchus candidus tener & esculentus, σόγχος ἐδώδιμος, quem Diosc. Cicerbitam à Romanis dici prodiderit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria seruetur, ab Herbariis nonnullis Leporis palatium vocari, quod fortassis eadem Apulei Lactuca Leporina fuerit. Item Sonchi genus 3. tenerum, arborescens, à solo Dioscoride descriptum. σόγχος ὁ τρίτος ὁ καὶ τρυφερός. Ist auch ein hasen Kol/ latiore folio. De hort. Sonchus asper & læuis, Lactucæ quædam species siluestris. *Cicerbita. Crispinus. Crespinula. Palatium leporis. Lact. leporina Apulei.*

Lob. in Adu. Sonchus læuis laciniatis foliis, Germ. hasen [illegible]: Belg. hasen latawe nude. Ic. *Cicerbita lisia.* Oleracea tametsi esse potest, tamen quia non colitur non manditur. Obs. & Ic. pl. Sonchus læuis vulgaris foliis laciniosis, Dentis leonis.

Clus. Hist. post. Sonchus læuior vulgaris prima (est eadem cum Lobelij icone,) Sonchus læuior vulgaris secunda. Clusius has binas læuioris vulgatissimi Sonchi species non describit, sed eas in hunc finem tantùm in illo capite rarioribus Sonchi generibus præfigit, vt hæc ab illis commodiùs ab inuicem secerni & distingui possent.

Hist. Lugd. Andryala minor Dalechamp. Sōchus Fuchs. & Dodon. alter humilior, tenerior & spinis carens. Item Sonchus læuis laciniatis foliis

foliis, Lob.1. Sonchus Asper Matth.1. Sonchus læuis 3. Sonchus læuis altera, Matth.4. Quod antè dixi iterum nunc dico, displicere historiam ponere Andryalam alio capite, quàm capite de Sonchis. Icon pro Andryala minori est Fuchsii quæ non caret spinis, indicante ipsâ icone: carent spinis Sonchus Lobelii læuis, & Matthioli asper, quas duas icones eiusdem plantæ existimo. Cur duas leues ex Matthiolo ponat nescio, cùm sit tantùm ea quam olim pro læui primo, & postremò pro læui altero pingit.

H. Lugd. err.

Tabern. Icon. & Hist. Sonchus asper. Cicerbita aspera, Gänßdistel / Säudistel / wilder Hasenköl. Item Sonchus læuis latifolius, Breyter hasen köl. Sonchus læuis alter flore luteo, Geeler hasenköl. Sonchus læuis tertius flore niueo, Weisser hasenköl. Non displicent Icones tres Tabern. pro Soncho laciniato minùs spinoso: foliis variè ludit hęc planta.

Frater C. Bauh. pro Soncho aspera Matthioli, ponit iconem Tabern. folio laciniato spinoso, pro læui læuem Tab. laciniatum.

Schwenckf. err.

Schvvenckfeldius vt stipatus Synonymis incedat, idem bis ponit, & quidem primò græcum, σόγχος ἐδώδιμος: Secundò Latinum, Sonchus esculentus. Et hæc ab inuicem more suo separat, tanquam diuersa sonent. Tautologiam cómittit, numquid doctè sentit?

Locus & Tempus

Sonchum non spinosum laciniatum vidi Mõspelii: vt & Basileæ adhuc florentem Octobri, extra vrbem inter portam Stein & Eschen. Geneuæ, passim in hortis florens Nouembri. Montbelgardi passim sponte, etiam in Horto E. C. folio laciniato spinoso.

Nomina linguarũ in genere

Sonchus in genere vocatur à quibusdam Cicerbita, & Lactucella, teste Cordo in Dioscor. Germ. Seuwdistel & Hasenköl. Brassica leporina, item Säwdistel / Genßdistel / Roßdistel. Belg. hasẽ lattouwe / Gansendistel / Melckwyde. Gall. *Laisseron* & *Laicteron*, *Palau de Lieure*. Ital. *Lattucella*, *Sancho*, *Cicerbita* seu *Crespine*, *Cripini & Latisuoli* Lob. Hisp. *Cerraias*, *Cerrayas*, *Cerralhas*. Cicerbita & Säwdistle. Boh. Mlec. Húg. Sonchus asper, Ratich, Sonchus, leuis Pie fef.

Sonchi Etymon.

Σόγχος Græcis dicitur, sic & Lat. Sonchus, ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν, id est, quòd salubrem fundat succum.

Cicerbita nomen Dioscoridi attributum.

Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibusdam Dioscoridis exemplaribus legitur. Sed nomen id recens Dioscoridi attributum putat Ruellius, cùm nusquam à Latinis vsurpatum inueniatur. A Recentioribus etiam Lactucella, eadémque fortasse quæ ab Apuleio Lactuca leporina nominatur, quòd cùm leporem animus deficit æstu hâc sibi solet mederi, Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatam, *Palais au lieure*, quòd hoc animal vt ab æstu vindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere.

Hi Sonchi nascuntur in hortis, campis, & vineis, Aestatéque florent.

Vires & Temperã. Ad inflammationes Venenatorum ictus.

Vtriusque vis refrigerat, inquit Dioscorides, modicè adstringit, æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit, in vellere appositus sedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita vibratis à scorpione ictibus subuenit.

Galenus de Sonchi viribus hæc scripsit. Sonchus vbi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterùm viridis etiamnum & tener estur, perinde vt cætera olera siluestria. Temperamentum eius quodammodò mistum est: Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps, & siue cataplasmatis modo illinatur, siue edatur, apertè refrigerat: postea verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Quæ præterea Plinius scripserit scire operæ prætium est. Estur & Sonchus, vt quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, vterque albus & niger, Lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manat.

ex Plinio

Albus

Albus cui est lactis nitor vtilis orthopnoicis, Lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris grauolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulẽt grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit Lactis abundantiam nutricibus, colorémque meliorem infantium: vtilissimus iis quæ lac coire sibi sentiant. Instillatur auribus succus, calidúsque in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris nucleisque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionésque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici Mali calyce, aurium morbis præsidium est. *Hæc omnia ex albo.* Cleomporus *nigro* prohibet vesci, vt morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinẽ tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen vim esse conuenit nigro, & hac causâ imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice.

Plin. illustratur. Calculos Succus Partum iuuat Lac generat caulis

Stranguria

Soncho nostri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præsertímque eius radicibus, quæ cùm teneræ sint & dulces, mensis experuntur. Lacteus liquor è caule manans datur potãdus [Lectores considerent quomodo liquor lacteus excipiendus & potãdus,] ægrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, præsertim in malicorio cum oleo decoctus. Tam herba quàm succus ad æstuosas stomachi lancinationes & Hepatis biliosas obstructiones vtilissima: ob id Tertianis & putridis febribus conuenit. Sonchus læuis vulgaris non differt facultatibus. Ex vino stomachi fluxionibus medetur. Suspitiosos & Asthmaticos iuuat & stranguriam sanat. Succus auribus instillatus earum dolores mulcet.

In acetariis

Stomacho

Obstructiones biliosa. Febre putrida.

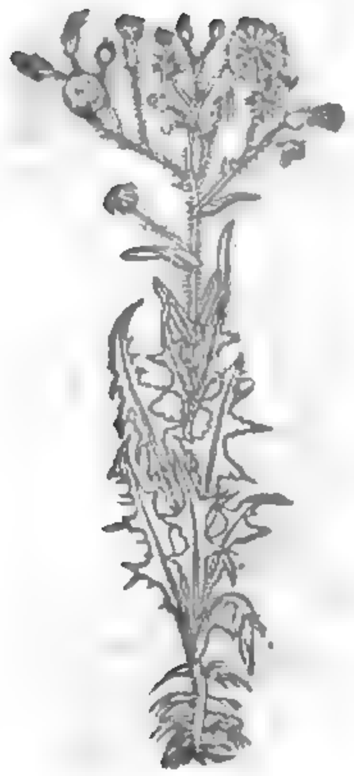
SONCHVS REPENS MVLTIS HIERAcium maius.

Sonchum repentem voco, quem multi Hieracium maius, cuius *radices* longè latéque repentes non nisi difficulter euelli possunt, perennes, lactifluæ: *caulis* bicubitalis vel longior inferiore parte glaber, ibi demum pilosus, vbi in ramulos diuidi occipit: *folia* & per terram sparsa & quæ cauli adnascuntur, Sonchi læuis foliis similia, palmaria & plusquam bipalmaria non admodum lata, profundis laciniis incisa, spinis mollicellis donata, colore ferè glauco: *flores* quàm Sonchis reliquis paullò maiores, lutei, hirsuta foliorum atrouirentium compage coërciti, qui tandem in *pappos* abeunt. In icone nostra Fuchsiana *radix* repens deest.

Descriptio

An Cordo in Diosc. Hieracium maius, Intybi agrestis species, Germ. wilde feldistel?

Hierac. maius Fuchsii.

Fuchsius cùm Hieracii maioris figuram ponat in Historia, itemque Iconibus sine sufficienti descriptione, iudicamus eius Hieracium idé cum nostro Sõcho repente.

Picturam eandem, quam nos ex Fuchsio habemus, exhibet Dod. gall. pro Hieracio maiore, siue primo, quod græcè vocari tradit ἱεράκιον τὸ μέγα à Lat. quibusdam Sonchiten, Lampsucam, & Sithelean.

Matth. repreh. Sed & Matth. in prioribus comm. figuram Fuchsii habet pro Hieracio maiore, sine tamen descriptione. In post. lat. & It. item Hist. Germ. & Epit. [hic vox maius omissa] Camerarii, eadem figura eodem titulo ponitur.

An Lob. in Adu. Sonchi tertia species à Matthiolo picta? Idem in Obs. & Icon. Plant. imaginem figuræ Fuchsii similem habet, inscriptione, Hieracii maioris.

Figuram quoque ferè eandem cum icone Fuchsii habet Lonic. hoc titulo: habichß kraut, aut wilde sawdistel. Græci, inquit, Hieracium maius h.e. Accipitrinam, Apuleius Lactucam siluaticam, Pharmac. Cichoream luteam, vocant. *Lactuca siluat.*

Histor. Lugd. Hieracium minus Dalech. maius Matthioli.

Sonchi nostræ repentis sub Hieracio maiore solam picturam sine descriptione exhibet Lacuna.

Clus. Pannon. Sonchus 3. Sonchus læuis altissimus, ceu & Hist. poster. vbi Sonchus læuior Austriacus quintus altissimus inscribitur.

Tabern. Hist. & Ic. Sonchus 2. siue læuis angustifolius, sonchenkraut, hasenköl mit schmalen blettern. Item: Sonchus arborescens, Baum sonchenkraut.

Thalio Hieracium maius, siue Sonchites.

Camer. hort. Hieracium latifolium Matthioli. An Camer. per hoc intelligat plantam quam demonstrare videtur figurá Matthioli, dubito. Lectores perpendant. An Cæsalp. Hieracium magnum.

C. Bauh. Phyt. lib. 3. Sonchus luteus calyculo hirsuto: Sonchus tertius, vel Sonchus læuis altissimus, Clusio: Sonchus arborescens Tabern. Item postea Hieracium maius primum, Hieracium maius Fuchsii, Lobel. Obs. & Icon. *mihi* vna planta & non diuersæ.

Schvv. Sonchus arborescens, σόγχος τεύτριος Dioscoridis, à vulgari magnitudine differens.

Nomina linguarum Sonchus repens, multis Hieracium maius, ἱεράκιον aut σογχῶδες, Germ. Groß habichkraut: Gall. *Grande Cichorée iaulne*: Belg. Grot hauicks cruyt Dod. & conyuencruyt Tabern. Angl. hawke weede Lobel.

Locus & tempus Inuenitur Sonchus læuis altissimus Clusii in paludosis salicetis & harundineris, iuxta pisci nas, stagnantes aquas supra Badam Austriæ vrbem, via quæ Napolim Austriæ ducit, & supra Triebsvvinckel pagum, Floret Iulio. Sonchus repens, molesta suo reptatu Montbelgardi in horto Ill. C. W. & in agris prope *Audincourt* ad Dubim abundat, & passim alibi. Geneuæ quoque obseruatur, florens Iulio & Augusto.

Facultates Cùm porrò hæc planta Sonchi sit haud dubiè genus, iisdem etiam facultatibus præditam esse verisimile est.

SONCHIS AFFINIS TERRACREPOLA.

Descriptio Radicem habet Intubo similem, parum fibratam, candidam: *caules* multos, cubitales, foliatos: *folia* Intubo similia sunt, candidiora, minùs insecta ac laciniata, succo lacteo manantia, gustatu suauia, licèt nonnihil amara sint: *flos* luteus in pappos euanescens.

Crepis Dalechampii. H. Lugd. Crepis Dalechampii. Ἐμφυλλόκαυλος (inquit Histor.) est Theophrasto, i.e. in caule foliata, cuiusmodi cùm sit hæc planta, & eam seruato adhuc Crepidis nomine Crepalo vocent Itali, & Terracrepalo, Crepidem esse Theophrasti indicauit Dalechampius. Olus siluestre, in Hetruria, autore Cæsalpino, Terracrepolum vocatum, Dioscorides Hieracium paruum appellat, Plinius & Theophrast. Crepidē vocant. *Terracrepolus. Hieracij paruum.*

Locus & tempus Nascitur spontè in aggeribus terrenis agri Monspeliensis, satu verò cultu in hortis nostris (Lugdunensibus) inquit Dalechāpius. Oriri eam scribit Cæsalpinus in collibus saxosis & in ædificiis: florere tota Æstate: Hieme nequaquam perire: nam regerminare à latere. Vidi ego Auinioni, & Lutetiæ in horto cuiusdam Monachi.

Vires Herba Terracrepolus in cibis cruda ex oleo & aceto [vt ipsemet Auinioni vidi] expetitur, nam dulcis est & subastringens.

CHONDRILE VETERIBVS.

CAP. IIII.

Aliqui, vt Dioscorides tradit, Chondrilen Cichorion, & aliqui Serin vocant. Eius duo sunt genera: Prior quidem folia & caulem, & flores Cichorio similia habet: vnde & speciem Seridis syluestris esse ipsam quidam dixêre: sed in totum tenuior est. At circa ramulos ipsius reperitur gummi simile Mastichę, magnitudine Fabæ. Hoc cum Myrrha tritum, magnitudine Oliuæ in linteo appositum, menses ducit. *Cichorium Sera.*

Herba

herba ipsa una cum radice contusa, ammixto melle in pastillos efformatur, qui diluti nitro addito, vitiligines deterunt. Gummi verò etiam pilos agglutinat. Sed & radix recens ad eadem facit, si in ipsam acus tingatur, & pilis admoueatur. Commoda est etiam ad viperas cum vino pota. Et succus ipsius aluum sistit, coctus cum vino & potus, aut per seipsum. Est & alia Chondriles species. Folium habet circumrosum, oblongum, per terram stratum. Caulem succo plenum. Radicem tenuem, acutam, leuem, rotundam, subflauam, succo plenam. Vim habent concoquendi & folia & caulis. Succus autem pilos in palpebris agglutinat. Nascitur in terræ cultæ locis.

Chondrille altera. *Vires*

Condrilem speciem Seris esse, Galenus in Seris tractatione dixit: quam etiam, vt & Diosc. & Cichorion, & Serim vocari tradit.

Plin. mis.

Plinius vtrasque species inter se confundit, & quæ Diosc. duabus, ipse tanquam vni attribuit. Præter vires autem à Dioscoride recensitas quas etiam habet, tradit: Aliquos fœminis & oculis, generationique virorum contrariam putasse. Inter vulgares in cibo herbas etiam Chondrillam recenseri. Chondrillam amaram esse; ac acri in radice succo.

Condrilla, iuxta Rob. Constantini mentem, est herba Cichorio similis, ob idque καὶ κιχόριον καὶ σέρις quidam vocarunt: apud Gal. & Paulum χονδρίλη scriptum, apud Diosc. χονδρίλλη, apud Plin. Códrillon siue Condrille, & alybi Condrylla, quæ meliùs scribitur per ιῶτα monente Gesnero, qui suspicatur apud Theophr. pro Andryalia legendum Chondrilla. Hæc dicta fuit, ἀπὸ τοῦ χόνδρου, quod est grumus, & ἴλλειν quod continere significat, quasi continens grumos, quos Mastichæ similes esse ait Dioscorides.

Theophr. corrig. Chondrilla Etymon.

Chondrillaceorum generis plantas plurimas passim, easque diuersas admodum specie reperire licet apud Authores, quæ vix quisquam facilè & dextrè certis nominibus Thalio teste, à se inuicem distinxerit: præsertim cùm rei herbariæ Scriptores, Intybaceorum ac Chondrillaceorum [quorum tamen vbiuis fermè locorum ac terrarum ingens copia sese offert] historiam nondum accuratè examinarint: Solis enim aut nominibus proposuerunt: aut etiam solis nudisque descriptionibus delinearunt, non adhibitis iconibus: aut saltem appositis figuris & nominibus descriptiones earundem neglexerunt. Solo nomine proponit C. Bauh. Phyt. Chondrillam 16. siue spinosam. Hanc, inquit, integram cùm nondum habeam, eā nominasse sufficiat. Nec dum sciò quæ sit Chondrilla illa, ein wild Endiuien art Gesneri in cat. pl. Item Chódrilla altera, ein Gänßzugen art, quas solùm nominat.

Chondrilla species plures.

Cæterùm è diuersis diuersorum Authorum Chondrillis, est nobis quædam, quam cæruleam inscribimus. Est & alia lutea cognominata. Sed & Chondrillam vimineam à iam dictis diuersam statuimus. Occurrit præterea Chondrillis affinis quædam laciniata, an Trinciatella Camerarii. Chondrilla adhæc quædam existit hirsuta rubente flore. Sed & Chondrillæ Creticæ nomine quædam nobis missa est semine crispo, de quibus nunc ordine dicam. His subiungimus Chondrillas quasdam ex Thalio, quas ex solis nudisque descriptionibus, non adhibitis iconibus discernere admodum est operosum. Tragus insuper lib. 1. cap. 91. duas tradit Cichoreæ luteæ species, tertiam & quartam, quas Chódrillas Dioscoridis facit: Nos Hieracium minus hirsutum. Chondrilla Thalii σταχυώδης duplex, maior & minor, ac rursus alia species cui folia magis in lacinias diuisa existunt, An Hieracium 1. Dod. minus, & longius radicatum Lobelii? Galenus, inquit Anguillara, meminit cuiusdam Chondrillæ de qua non locutus Dioscorides, quæ nihil aliud est, quàm planta quibusdā dicta Taraxacon, Hedypnois nostra, siue Dens leonis, Chondrilla altera Dod. Thalio. Chondrilla prior Clusio plurimùm accedere videtur ad primam Dioscoridis Chondrillæ speciem. Est hæc nobis Hedypnois Monspess. Chondrilla secunda Dioscoridis Rauvvolfii, est nobis Conyza marina. Chondrillæ alterius Dioscoridis genus aliud eiusdē Rauvvolfii, est Conyzæ marinæ affinis. Chondrillam alteram Dioscoridis Fabii Columnæ, exhibemus pro Cichorio bulboso. Chondrilla Galeni, si Trago non sit contradicendum, est θρίδαξ ἀγρία Dioscoridis, Lactuca siluestris Fuchsii. Chondrillæ alteram speciem Dioscoridis, sawdistel Loniceri l. 5. cap. 74. (qui eandem antea posuerat pro Endiuia siluestri) diximus antè Sonchum non asperam. Quidam curiosi apud Monardem volunt Tragopogonem Hispanicum siue Scorzoneram, Chondrillæ esse speciem, cuius mentionem faciat Dioscorides, verùm multùm differunt. Chondrillæ nomen sibi vendicat Cichorium verrucosum: Item Cyanus, Catanance quorundam, & Cyanus folio Ceterach quorundam. Est tandem Chondrilla à nobis inuenta folio non dissecto.

Aequiuoca Chondrilla cærulea. Lutea. Viminea. Laciniata quædam Chondrill. rubente flore. Chondr. Cretica semine crispo. Chondrilla Thalii. Hieracium minus hirsutum. *Hedypnois siue Dens Leonis. Hedypnois Monspessulana. Conyza marina. Conyzæ marinæ affinis. Cichorium bulbosum. Lactuca silu. Sonchus non asper. Scorzonera. Cichor. verrucosum. Cyanus. Catanance.*

CHONDRILLE VEL CHONDRILLA cærulea.

Chódrylla cærulea *caules* erigit cubitales, teretes, leues, fungosâ medullâ refertos, *ramis* satis frequentibus brachiatos: *folia* priora palmaria aut dodrantalia, laciniis ad Cichoreum accedentia, glabra, & pene glauca, superiora autē profundioribus laciniis incisa, leuiùs etiam aliàs dissecta, glabra: in summis ramorum *flores*, crebri, radiati, cærulei, ex calyce lōgo squāmato, in quo *semen* nigrum longum latum: *radix* perennis simplex, longa, digitali crassitudine; paucis fibris donata, foris tenui & nigro cortice vestita: intus candida, carnosa, tenera, & admodum fragilis. Tota herba lacteo turget liquore, & gustu dulcis est.

Descriptio

Chondrillam nostram cæruleam Cordus in hist. inscribit Chondrillam teneram.

Matthiol. in suis comm. Chondrillat. & Chódrilla 2. De prima ait. Siluestris (veri, in comm. Ital. cum mag. fig.) Cichorii species Chondrilla est: gracilioribus tamen foliis, caule, floribus, ac

semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria: & secus vias virescere, ac suo tempore florescere conspicitur: nec minus etiam quàm Cichorium in acetariis recipitur, quamuis amarior sit. Visitur & alterum genus (ait de secunda) huic [primæ] non longè dissimile, foliis tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Hæc à lactis vbertate, quo in omni parte, præsertimque radice redundat, a nostris vulgò Lattaiuola vocatur. Ruta eam suis acetariis pro Cichorio indifferenter admiscent. Gal. l. 8. simpl. Chondryllā Intybi speciem: libro autem 2. alim. nec Intybo nec Cichorio, sed Lactucæ similem fecit. Vtinam Glossatores & Patrocinantes Matthiolo ac eius Simiæ lucem aliquam attulissent, vel errores Matthioli detexissent, si potuerunt intelligere aut animaduertere, ipse nunc lubens tacerem: nec veritatem detegendo odium mihi crearem fautorum Matthioli: vt dicam quod sentio, Matthiolum suo more de incognitis suo nomine scripsisse mihi persuadeo. Figura quam exhibet in com. citatis Lat. & Ital. pro Chondrilla 1. Cichorium planè demonstrat siluestre, sicut & ipsa descriptio: [ex Cichorio fortè efficta planta quales plures habet] quod idem putauit cum Chondrilla: In hist. verò Germ. longè aliam exhibuit iconem quæ Hieracium repræsentat. Quod 2. figuram attinet ea vbique similis. Verùm descriptio multùm variat, in comm. tum Lat. tum Ital. dicit folia non ita laciniata nec in ambitum desinentia, quæ verba non conueniunt iconi propositæ: meliùs respondet descriptio Germ. Falsum quod dicit ex Diosc. Chondrillam esse speciem Cichorii, ita enim ait Diosc. εἶδος αὐτὸ πρὸς ἔνιων σέρίδος ἀγρίας νομίζεται.

Lattaiuola

Intybus. Lattuca

Matth. error.

Camer. hort. Chondrilla purpureo flore, radice crassâ, nascens in montanis locis Misniæ siue Hermundurorum propè vrbes metallicas. Item Chondrilla flore cæruleo, Italis *Caccia lepore* cognominata. Quæ autem sit Chondrilla purpurea Camerarii à stirpium studiosis auidè scire desideramus, per cæruleam existimamus Camerarium intelligere eandem quam nos de qua hoc capite agimus, quamuis apud Matthiolum in Hist. Germ. eiusdemque Epitome nullam proponat iconem hanc referentem. Chondrilla eius prior est Matthioli referens Hieracium. Chondrillæ alterius nomine exhibita icon, iconem Matthioli non repræsentat, cuius autem sit plantæ nondum mihi constat.

Caccialepore. Cam. aut.

An Lonic. malam figuram exhibenti, Chondrilla, quam Endiuiæ speciem dicit? An Anguill. Epist. 7. Chondrilla Patauii Caccialepore dicta?

Dod gall. Condrilla, Condrillæ species 1. Condrillon & Condrillis Plinii, Cichorion & Seris nonnullorum. Modernorum Condrilla maior. Lat. in fol. Chondrilla altera. Cast. Dur. Condrilla etiam Italis & *Terracrepolo*, Arab. *Candarel*, flore modò cæruleo, modò albo: Condrilla prima. Item, Condrilla altera.

Condrillis Plinij. Terracrepolo.

Lob. & Pena Adv. Belgarum Condrilla cærulea, Cichorii silv. aut Erucæ silv. diu lura. In Tabella, Condrilla Belg. Taraxacon Offic. Obs. Chrondrilla cærulea. Ic. Pl. Condrilla cærulea Belgarum.

Cæsalp. Condrilla in asperis saxosis nascens Lactucæ siluestri maximè similis, floribus cæruleis, qui color in nullo alio genere siluestrium adhuc visus: Condrilla à Dioscoride primo loco descripta, Chondras Theophrasti, Chondralia Theodori.

H. Lugd. Chondrilla 1. Matth. Chondrilla 2. Matthioli, an Chondrilla rara Lobelii? Proponit Historia iconem Matthioli Cichorio similem, & alteram valdè laciniosam: nullam lucem adfert, sed ineptè inquirit an Chondrilla rara Lobelii, quæ planta plurimùm differt, nec eius generis dici potest.

H. Lugd. repreh.

Tab. icon. & hist. Chôdrilla cœrulea 2. Chondrilla latifolia cœrulea. Alba solo colore albo differt à cœrulea. Latifolia differt magnitudine radicum & caulium, & quòd folia latiora, non ita profundè ad neruum vsque incisa. Chondrilla dicitur Serap. l. simpl. c. 43. Candarel, Amiron, & alibi Cadaron. Non erat opus icone albæ si tantùm colore differt, vt ait Tabern. suspicor non diuersam speciem latifoliam, quia non annotat vbi obseruarit, fortè lusus tantùm naturæ.

Tab. err.

Casp. Bauh. Apud Matthiolum pro secunda ponit latifoliam cæruleam Tabern. quæ in Phyt. est 3. Quam cur substituat Matthiolinę secundæ ignoro, ei enim similior, si non eadem Chondrilla cærulea prior Tabern. Quę etiam occasio vt secūdam chondrillam Matthioli dicat latifoliam non video, cùm folia sint in icone Matth. tenuiùs laciniata, quàm in prima.

C. Bauh.

Chondrille vel Chondrilla, χονδρίλλη: Germ. Klein sonnenwirbel/aliquibus steinwirbel, Cord. Blaw Condrillen kraut. Tab. Gall. *Letteron*; Hispan. *Lettugas* & *Lechugas* & *Lietugas* & *Liechugas dentre los planos*, Lob. Ital. *Terracrepolo*, Condrilla, Matth. Boh. Focy Leceł.

Chondrillam cæruleam primùm reperi in mōte prope Tubingam prouenientem cùm essem apud Fuchsium qui tunc Chondrillam mihi nominauit. Vidi copiosè Bisantii passim in muris. Ex semine Bizantio allato prouenit Montbelgardi in horto E. C. florens & semen proferens Iulio. Eodem anno quo sata. Prouenit in colliculis vbi terra argillosa propè Basileam. Nascitur & alibi editis apricisque vineis & montibus, solum amās albicans, pingue & calcario lapidi mixtum: vt annotat Cordus.

Nomina linguarum

CHONDRILLA LVTEA.

Descriptio

Lacteo succo abundans, in læui & glabro *caule* folia habet, ad Sonchum læuem accedentia, multò minora, diuisurâ ferè Condryllæ cœrulex, extremę laciniæ passis alis librantem se in aëre ciconiam exprimunt, per segmentorū ambitum denticulata, quod notatu dignū, hacque notâ non florens facilè à Chondrilla cærulea discernitur:

tur: ex horum sinu *ramuli* exeunt, quorum singulis *flos* vnicus insidet, Sonchi, luteus, in pappos euanescens.

Condrilla Coronopi tenuifolia lutea. Condrilla 2. Diosc.

Lob. in Adu. Condrilla Coronopi aut Cyani tenuifolia lutea vinearum, quam nonnulli alteram Condrillam Dioscoridis esse putarunt, nec sanè ita absimilis? Ego cùm Monspelii essem anno 1562. Condrillæ, vel Sonchi speciem feci, ac quidem per plures annos mihi persuasi esse Chódrillam Matthioli secundam, quia in Hist. Germ. scribit eam flore luteo conspici: verùm pauca fides habenda figuris & descriptionibus Matthioli. An Thalio Condrilla altera Matthioli in tenues lacinias profundè dissecta, floribus luteis, duarum specierum maior & minor? Hereo vti dictum, quid Matthiol. pingat pro Chódrilla altera, mutauit figuram & aliam reposuit.

M. Ath. nar.

Locus & Tempus.

Monspelii floret mense Februario & Martio in muris nata. Sponte totâ Æstate calidiorum regionum vinetis & oliuetis glareosis passim obuiam esse scribit Lobelius.

CHONDRYLLA VIMINEA.

PVllulant primùm per terram in orbem sparsa *folia* magna, Hedypnoidis laciniis, glabra, quæ in *caulem* surgente planta marcescunt: ipse verò *caulis* propter terrã densis spinulis totus horret, atque ad cubitos duos aut tres assurgit, frequentibus ramis viminei is variè diuaricatis fruticosus, foliis aut nullis aut raris, iisque gramineæ tenuitatis: flores extremis ramulis hærent lutei, Lactucaceis pares, nec formâ dissimi i, *semine* succedente itidem Lactucæ pari, verùm nó compresso, sed rotundo ferè, striato, oblongo, cinereo, cum tomento villoso appenso. *Radix* subest simplex, pollicaris & crassior, glutinosissimo lacteo succo abundè prægnans, cubiti aut sesquicubiti longitudine, non ingrata dulcedine prædita. Totam plantam amaro esse gustu tradit Columna, eam fusè describens.

An de hac loquutur Cæsalpinus?

De Chondrilla viminea Cæsalpinũ loqui crediderim, cùm, inquit, ad Condrillas reduci potest quædam in collibus & vineis, & aliquando in ædificiis vetustis frequens: radice valdè succosa, & acri: foliis ab radice Cichorii tenuioris, hirsutis: caule recto, cubitali, propè radicem aspero, supernè læui: ramulos fert rectos: in quibus foliola tenuia, non incisa, quasi Poligoni: flosculos pallidos non in summo, sed à lateribus, qui euanescunt in pappos: in huius ramis aliquando visuntur tuberculi nigri, ex concreto lacte geniti.

An Ixopus Cordi.

An Cordo in Dioscor. Chondrilla altera, G. Sewdistel? An eidem in Hist. Ixopus intybacea herba quam ibidem describit, prope Ienam plurimam prouenire tradens.

Ixopi Etymon.

Ad eius historiam à Cordo traditam adscribit Gesnerus nomen à liquore, quem Græci opon vocant, quem Ixi, i. e. visci instar, viscosum habet, confingere: se similem herbam in solo argilloso ad pedem montis vidisse, foliis ferè Plantaginis minoris: radice, cùm arida sufitur, Iuniperum ferè olente.

Cichorea maxima. Condrilla Diosc.

Trago Cichorea quinta & maxima siue procera, χονδρίλλη Dioscoridis. Lob. & Pena Adu. & Ic. Plant. Condrilla viminea viscosa vinearum. Clus. Hisp. Condrilla 2. siue viminea. Hist. post Condrilla 2. siue viminalis, Cõdrilla viminalibus virgis, Condrillæ genus alterum vimineum, *Iunquerina* Salmaticensibus vocatum, aliis *Azuniera*. H. Lugd. Condrilla viminea viscosa Penæ. Tab. Ic. & Hist. Chondrilla iuncea, viminea, aruensis, Sües condrissen / Acker condrissen. An eidem in H. Condrilla lutea quinta sine icone? C. Bauh. Phyt. Chondrilla 1. siue iuncea, viscosa, aruensis: prima Diosc. Fab. Columnæ Cõdrilla, Chondrilla 1. Dioscoridis: nam tota viscoso, atque albo succo est referta, & si quamlibet partem flectas, radicem, folia, caulem, ramos, flores etiam, ex ima vi orta lacteus succus exit, qui concrescit paulò pòst Mastiches duritie, & colore, (imò & odore, quod mirum, nec vllis aliis Condrillis euenit:) sed postea longo tempore nigrescit.

Locus & tempus.

Circa Monspelium prouenit florens Æstate & Autumno. Basileæ apud Rhenum quà itur Crentzach florentem vidi Maio, & Octobri in agris ad portam D. Ioannis. Brisaci copiosè floret, & semen maturat Octobri & Nouembri. Prouenientem plurimam, ac Iunio & Iulio florentem vidi cis pontem Castri noui Monspelii. Cõspexit nascẽtem Clus. Salmaticensi non modò agro, post messes in aruis & ad eorum margines, sed plurimis aliis regionibus: copiosè per vniuersam Pannoniam, & variis Germaniæ locis.

CHONDRILLIS AFFINIS QVÆDAM laciniata an Trinciatella?

Descriptio

CHódrillis vel Hieraciis affinis, cui è *radice* crassa lõga prodeunt aliquot capita, ex quibus multa *folia* vncias duas, longa, laciniata, quorũ pars extrema subrotunda, læuia, & satis crassi, spissáue *caules* iuncei, ramosi, cubitales, interdũ multò minores: in eorum extremitatibus *flores* singulares maiusculi, lutei, in pappos desinentes: Hæc herba lactescit sine amarore.

An Camer horti, Trinciatella, quo nomine ex Italia accepit?

Synonyma

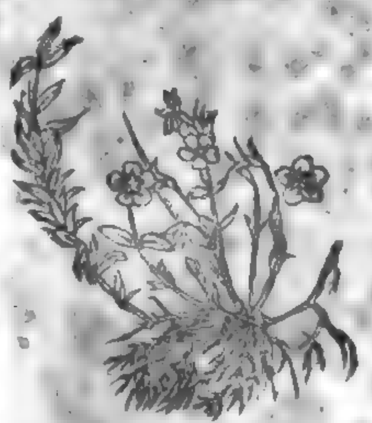
C.Bauh.Phyt. Denti leonis similis Trinciatella Camerarii. Item Sonchus 6. læuis angustifolius Lob. læuis Matth. De Sonchis confusè scripsit Matthiolus, maximè verò de læui.

Locus & tempus.

Nostram obseruauimus Monspelii & eius speciem minorem propè Gigam florentem Aprili. Trinciatella Camerarii eo ipso quo seritur anno flores & semen producit, & si per hyemem in fictili seruetur etiam in plures annos perdurat: alioquin radices, quæ dulces quoque sunt, vt vniuersa planta, primo frigore læduntur & intereunt.

CHONDRYLLA HIRSVTA, rubente flore.

Descriptio

PLures ex eadem *radice*, simplice, alba, dura, fibris donata, lac fundente, *caules* attolluntur pedales & cubitales, solidi, lactiflui, tenues, striati, singularibus foliis donati: quorum singulis singuli insidet *flores* monocloni, colore ex albo purpurascente, densè foliis per extremam oram crenatis stipati, ex calyce thorulis hirsutis caniculato; cui ad basin haud secus atque in Hedypnoide prominula apposita folia, eaque glabra: ea porrò florum subinde est præmatura fœcunditas, vt vix semuncialem longitudinem assecuti caulium rudimentis, iam tum capitula florum præludia innascantur: *folia* vel à radice statim vel ab imo caule per terram sparguntur, [nam in caule reliquo rariora sunt] Hedypnoidis laciniis, quibus magnitudine tamen cedunt, vtrinque hirsuta, odore graui: succedunt *semina* longa, tenuia, cum pappo.

C.Bauh.phyt. Chondrylla purpurea fœtida. Chondrilla 6. Chondrilla hirsuta rubente flore apud fratrem Io. Bauhinum visa: An Chondrilla tota hirsuta Camer. de hortis? Huius & altera species duplò ferè maior, caule ramoso, folio latiore, flore eodem. Duæ sunt in Phytopinace eiusdem plantæ descriptiones.

Variis in locis vidi: in horto verò E.C.W. sata Aprili floruit Iulio & Augusto mensibus, anua est planta, Frater C.Bauhinus obseruauit Basileæ in horto D.Zvvingeri.

CHONDRILLÆ CRETICÆ nomine missa semine crispo.

RAdix Dentis leonis: *caules* spinulis horridi, variè nulloque ordine in alas diuisi: *Folia* lactucæ syluestris: *Flores* Sonchi. Semen pulchrũ, incuruum, ex ceruice denticulata in rostellum pulchrum desinens, per maturitatem ruffum.

Hieracium Creticum, Endiuia lutea. An Hierac. Intybaceum C.Bauh.

An Camer.hort. Hieracium Creticum, pro Endiuia lutea missum, semine curuo, aspero, vnguium modo. An Gesn.hort. Hieracium maius Creticum satiuum Patauio missum? An Casp. Bauh. Phyt. Hieracium 10. Intubaceum flore magno albido?

Locus & Tempus.

Breuis æui planta ante hyemem, imò antè Autumnum etiam, perit: floret Iunio & Iulio; Semen iisdem mensibus maturat in horto Montbelgardi. Monspessuli florentem obseruaui Octobri.

Chondrilla foliis hirsutis, flore vnico, magno, luteo.

Descriptio

CHondrillę hæc species est *foliis* sesquiunciam latis, longioribusque, in terræ superficie ad radicis summum dispersis, hirsutis, in ambitu laciniatis, *caule* cubitali, amplioreque, tereti, striato, recto *florem* vnicum proferente, magnum, luteum, in alabastrino velut calyce detentum.

Chondrilla radice candidulâ, floribus luteis paruis.

Descriptio

CHondrillæ species *radice* candidulâ, exiguâ, parùm fibratâ: *folia* priora circa radicem dispergens, tria, quatuorue, oblonga, ex tenui pediculo protensa, integra, non dissecta, paucis ac exiguis quasi spinulis in ambitu prædita: quibus superadduntur mox alia tria, quatuor, quinave, longiora, in lacinias [quæ tamen maiore interuallo à se inuicem dirimuntur, atque in altera Matthioli specie,] diuisa, hæcque rursus consimilia alia, sed breuiora, pauciora & aliquantulùm tenuiora per caulem [qui obliquè distorquetur ac teres quidem est, sed euidenter striatus, cubitalis fermè] consequuntur: *flores* huic sunt lutei, parui. Reperitur in locis pratensibus montium.

Chondrilla maior & minor, flore Tragopogonis luteo.

Descriptio

Chondrillarum generis species quædam maior, *caule* procero, striato, bicubitali, qui in summo in aliquot brachia diuiditur, quorum quodlibet *florem* singularem profert luteum Tragopogonis floris instar. *Folia* caulis exerit pauca, longo interuallo se consequentia, longa, lata: quorum inferiora in ambitu parum subinde exscinduntur, superiora verò profundiùs circumroduntur, infrequentiùs tamen id quàm in Chondrilla secunda Dodonæi accidit. Huius reperitur & alia species

species flore consimili, caule item, sed foliis destituto: ea verò pauciora numero humi recumbunt, quorum prima lata quidem aliquantulùm sunt, sed subrotundiora, reliqua longiora conspiciuntur, ac in ambitu circumrosa, sed non profundè, nec admodum crebrò.

Minor alia

Huius generis & minor reperitur species, *radice* paruâ, lignosa, fibris paucis constáte: *caule* unico, recto, cubitali, ac aliquantulùm proceriori, tereti, tenui, læui, foliis carente, quæ solummodò humi reclinantur, numero sex, septem, octo, nouem, decem, paulóque plura, quandoque quadrantalia, in ambitu circumrosa modicè. *Florem* itidem hæc Tragopogonis æmulum profert & vnicum.

Chondrilla caule hispido, nodis multis prædita.

Descriptio

Chondrillę alia species, paulò ab hinc iam dictę minoris (huius scilicet generis) speciei fermè æmula: *radice* paruâ, fibratâ, nigricante: *caule* crasso, striato, parum hispido, nodis multis prædito, ex quibus emergunt *folia* oblongiora, viridiora, circumrosa aliquantulùm, scabra, hirsuto dorso prædita.

Chondrilla caule cubitali aspero, floribus pappaceis.

Descriptio

Chondrillæ species *caule* cubitali, aspero, striato: *foliis* quadrantali longitudine, humi sparsis, quaternis, quinis, senis, septenisue, in ambitu circumrosis modicè: iis verò, quæ caulem conscendunt, excisis, ita vt in ambitu euidenter laciniæ inde relinquantur: *floribus* paruis, pappaceis, agminatim in summo caulis constitutis, quorum singulus peculiari petiolo innititur.

Chondrilla minor foliis in dorso rubentibus.

Descriptio

Chondrillæ cuiusdam minoris species, *radice* singulari, quandoque & bifidâ, mediocriter crassâ, digiti parui longitudine, fibratâ, nigrâ: *folia* exerit parua, læuia, carnosa, oblongiuscula, interg ra, recurua, angusta, in dorso rubentia, numero quaterna, quina, sena, septena, octona etiam quandoque. *Cauiculum* producit incuruum, rubicundū, digiti minoris longitudine, vnico donatum *flore* luteo, Tragopogonis fermè alicuius modo. In pratis pinguioribus nascitur.

Chondrilla parua, flore singulari, caule foliis prorsus destituto.

Descriptio

Chondrillæ paruæ species, *radice* paruâ, fibratâ, ex nigro subrubente: *foliis* quadrantali longitudine, humi procumbentibus, asperis, mediocriter latis, viridibus, confractu facilibus, senis vel septenis, nonnunquam octonis: *caule* palmari, paulóue longiore, tenui, tereti, aspero, modicè cacumen recuruante, foliis prorsus destituto: *flore* singulari, simili Chondrillæ Dodonæi alterius.

Chondrilla foliis in ambitu quasi spinosulis.

Descript.

Chondrillæ alterius alia species, *radice* candida, lignosa, inutili: *caule* cubitali, minoréque vt plurimùm, tenui, striato: *foliis* donato paucis, viridibus, oblongiusculis, mollibus, integris, in ambitu quasi spinosulis, flore luteo. In Stolbergensibus apricis montibus.

HIERACIA VETERVM.

CAP. V.

Hieracii, vel Hieraciæ fœm. gen. vt apud Aëtium & Homerum legitur (referente Hermolao) magni & parui meminit Dioscor. his verbis. Hieracium magnum *caulem* producit asperū, subrubrum, spinosum, cauum: *folia* habet ex interuallis rariùs fissa, Sōcho per ambitum similia: *flores* melinos in oblongis capitibus. Vim habet refrigerantem modicè adstringentem. Quare stomacho æstuanti, & inflammationibus commodè imponitur. At succus si sorbeatur, stomachi rosiones mitigat. Herba ipsa cum radice imposita, à Scorpione ictis auxiliatur. Hieracium paruum folia etiam ipsum ex interuallis fissa per ambitum habet: caules producit teneros & virides, in quibus flores melini circulum absoluentes. Vim habet & ipsum eandem cum prædicto.

Hierac. magnum Diosc. Soncho simile

Vires

Paruum

Plinius lib. 20. cap. 7 de Lactucæ sponte nascentis generibus agens. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habentem, sunt qui Hieraciam vocēt quoniam accipitres scalpendo eam, succóque oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiant. Est igitur ex Lactucæ generibus Hieracium.

Lactuca spontanea Plinio. Hierac. vnde dictum

Galenus in simpl. censu id præteriit, velut sub Lactuca comprehensum. Ita etiam Aëtius & Paulus.

Lactuca

Ἱεράκιον Dioscoridi (inquit C. Bauh. Phyt.) Accipitrina, ab accipitre, qui ἱέραξ nomen habet, cognominatur. Dicitur & σογχίτης. Hieracium quidem ab accipitre nomen habere testatur Turnerus, sed propterea fortè quod pappi eius vtiles sint ad vomitum accipitribus ciendum.

Accipitrina. Sonchites

Hieracii nomine plures donantur plantæ, facie & facultatibus admodum diuersæ. Plinius enim (teste C. Bauhin.) hoc inter Lactucam siluaticam refert, & cum ea confundit.

Æquiuocā

Lactuca silu.

Quam nos Lactucam muralem luteo flore inscripsimus, Cæsalp. Hieraciam vocat. Condrillam Creticam Gesn. de hortis Hieracium maius Creticum satiuum appellat.

Lactuca muralis Condrilla Cretica

Buglossum luteum an sit Hieraciū maius Creticum, quærunt nonnulli: verùm frustrà. Est Hieracium cum capitulis Cardui benedicti.

Hierac. cum capitulis. Cardui benedicti

Reperitur Hieracium quoddam Sabaudicum montanum, cuius meminit Lob. in Adu. Obs. & Ic. Plantar. Item Camer. hort. & Casp. Bauhin. Phyt. Hieracium grandius apud Belgas Clusii, Cichoreum luteum montanum angustifoliū hirsutie asperum C. Bauhin. Phyt. eiusdémque Cichoreum luteum pratense hirsutum, est Hieraciū maius nostrum hirsutum asperum.

Hieracium Sabaudum

Est Hieraciis affine Cichorium luteum. Hieracium maius Fuchsii, Dodon. Lobel. Lonic. Camer. Thalii: Casp. Bauh. & aliorum, est Sonchus repens nostra.

Sonchus repens

Hieracium magnum venenatum à Pona missū, an eiusdem in Baldo Hieracium Intybaceum flore carneo?

Hieracium magnum venenatum

Hieracium foliis & facie Condrillæ Lobelii, est Hieracium minus quorundam.

Hierac. minus quorundam

Hieracium minus alterum seu Morsus diaboli, à nobis inscribitur, Hieracium minus radice præmorsa.

Hierac. minus radice præmorsa.

Pilosellam maiorem Gallorum Pontani Thalio, seu Costam herbam in Italia, alibi *Ingrassiam di Porci* vocatā, vt arbitratur Camerarius, depinxit Clusius inscriptione Hieracii latifolii (huic titulo nos addimus) ramosi, hirsuti.

Hierac. latifolium ramosum hirsutum

Qui vulgo in Hetruria Terracrepolus vocatur,

nobis, Sonchis affinis Terracrepola.

Hieracium longius radicatum Lobelii, est Hieracium nostrum minus Dodon. longâ radice.

Hieracium intybaceum Tabern. dicitur nobis Hieracium macrocaulon iunceum.

Hierat. macrocaulon iunceũ.

Habetur & Hieracium maius latifolium Clusii, & alterum genus angustioribus foliis.

Hieracium maius latifolium Clusii.

Hieracium Britannicum Clusii, quod Londini Cichorium montanum nuncupabant, an Hieracium latif. montanum Geneuense.

An Hieracium latifol. montanum Geneuense.

Hieracium montanum latifol. minus Tabernamontani, appellamus Hieracium latifol. glabrum ex valle Griesbachiana ramosum.

Hieracium est nobis 5. alpinum hirsuto folio, Clusio quodammodò incano.

Hieratium montanum.

Hierac. montanum vel sextum Clusii, & aliud genus foliis nonnihil laciniatis.

Hieracium florem inclinans

Hieracium minimum vel octauum Clusii, est Hieracium nostrum florem inclinans: Hierac. Lobelii facie Hedypnois.

Hedypnois

Hieracium maius Dioscoridis Tragi, Hieraciũ minus Gesn. de hort. coll. stirp. & in Cat. pl. Lonic. Cordi in Diosc. & Euch. Roeslin. rectè à nobis inscribitur Hedypnois, siue Dens Leonis.

Inter alia Hieracia est nobis Narbonense rotundifolium monoclonum.

Hieracium Narbonense.

Hieracium foliis & floribus Dentis leonis Lobelii, Hierac. 7. siue montanum laciniato folio Clusii, an Hieracium monoclonum hirsutum.

Hieraciis affines Intybi Species tredecim tradit Thalius.

Clusius quoque dubitat in Pann. an eius Scorzonera 4. siue humilis fibrosa radice sit referenda ad Hieracii genus aliquod. Inscribitur hæc à nobis Trogopogonis species, siue Scorzonera &c.

Hieracium Narbonense falcatâ siliquâ nominamus Hieracium stellatum.

Hierac. stellatum. Cichorium bulbosum.

Sed & Cichorium bulbosum in Aduersariis Lobelii Hieracium marinum Dioscoridis alterum cognominatur.

Dracunculus.

Gesnerus tandem inter ascriptitia Dioscoridis Dracunculum Hieracium appellat.

HIERACIVM MVLTIS, ALIIS Cichoreum luteum, hirsutum & glabrum, vel minus hirsutum.

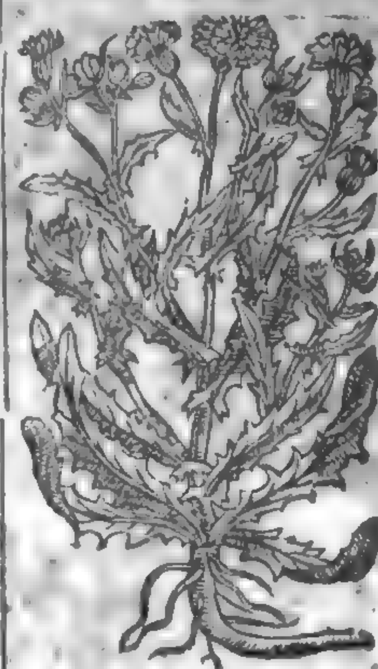
Hieracium luteum hirsutum.

Descriptio

Facie tota Cichoreo sylvestri proximum, *radices* crassas habet & longas, fibratas, lac fundentes amarum: vnde *caules* plures surgunt cubitales & plusquam bicubitales, multis alis concaui, canaliculati, rubentes, aliàs admodũ hirsuti, aliàs ferè glabri, inanes: *folia* ortu primo tam Cichoraceis similia, vt distinguere sit difficile, præsertim in eo genere quod folia habet hirsuta: fit enim nonnunquam, vt, præterquam per nerui longitudinem, reliqua folii pars glabra sit: sunt ea autem Cichorii modo sinuosa, aliàs Dentis Leonis ritu profundiùs incisa: *flores* pediculis singuli donati, Lampsanæ florum forma, nonnihil maiores, similiter lutei, ex capitulo canaliculato hirsuto, qui in pappos abeunt. *Semen* relinquitur minutum, striatum, fuscũ. Icon prior à nobis proposita est ex Fuchsianis: secunda Lobelii ab eo pro Hedypnoide Plinii exhibita.

Hieracium luteum glabrum, seu minus hirsutum.

Icon.

Synon. Hedypnois.

Dodon. gall. Hedypnois, Intybi 4. species, Hedypnois Plinii, German. Geel wegwart, Gall. Cichoree iaulne. Belg. geel Cicoreye. Descriptio Dod. cõuenit cũ nostro Hieracio, vbi locis cultis & humidioribus prouenit, licèt figuræ flos maior videatur, & in descriptione minor dicatur flore Dentis Leonis.

Hedypnois Plinii.

Lobel. in Aduers. Hedypnois Plinii, Cichorium luteum pratense, Dentis Leonis flore, Hieracii folio: & an eadem sit Verrucarium Cichorium, luteo flore, & sulcatis capitulis? Obs. Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti. Lobelium nesciuisse de qua planta scriberet satis ex eo apparet quòd dubitat in Aduers. an sit Cichorium verrucosum, & in Obseru. cũm putauit Zacintham eandem plantam cum Condrilla Clusii. Figura quam assumpsit pro Hedypnoide Plinii est ex Dodonæo. Plant. icon. Hedypnois Plinii & Aphace Theophrasti: Cichorium luteum pratense Dentis Leonis flore, Hieracii folio. Item Hieracii folio. Item Hieracium foliis & facie Condrillæ. Prima figura est Dodonæi minus hirsutum demonstrans & cultum.

Aphaca Theophr.

Lobel. error.

Matth. in hist. Germ. & Epit. iconem habet hapro Chondrilla 1. klein Sonnenwirbel, quã retinuit Camerarius quæ nobis videtur exprimere potius Hieracium, de quo hic agimus quod penè glabrum.

Aphaca.

An Cam. hort. Chondrillã tota hirsuta frequens in Italia, quàm in cibo coctam, & acetarii quoque instar conditã, auidè comedunt? Item Hieracium foliis & facie Chondrillę Lobelii? An Chondrillę nomine intelligat Hieracium hirsutius asserere non ausim: lectores diiudicent.

An Thal. Intybi siluestris seu Cichorii sylu. flore luteo species quarta.

Lectoribus considerandum relinquo an Tabern. Dens leonis tertia de qua in Icon. & Histor. non sit eadem planta cum Dodonæi Hedypnoide. Is autem in hist. per Hieracium Chondrilloides idem

idem fortè intelligit quod Lob., verùm exactam descriptioné non habet, quâ distinguat ab aliis, nec iconé, sed pro icone, sub N. 11. nescio quo errore scriptum, Blauw habichkraut Hieracium cæruleum: in descriptionibus nullius coerulei Hieracii fit mentio.

Cichorium luteum C. Bauh. Phyt. Cichorium 9. siue luteum alterum, vel Hieracium minus glabrum. Hedypnois Dod. Hedypnois Plinii. Item Hieracium 14. siue Chondrillæ folio maius: *Apud Matthiol.* Hieracium maius Matthioli. Fuchs. Dod. gall. Lac. Lob. Caston, Tab. Hieracium magnum Cæsalp. Hieracium minus Dalechampii: Lugd. Taraxacon maius Lonicero. *Frater* proponit pro Hieracio maiori Matthioli iconem Tabernamontani Hieracii maioris: verùm ea differt multùm à Matthioli icone, à Fuchsiana, à Dodonæi, à Lacunæ, à Lobelii, à Dalecham. & Loniceri: hi enim omnes proponunt iconem Sonchi nostri repentis. Descriptio apud Cæsalpinum non videtur malè conuenire Soncho nostro.

Dens leonis Gerard. Dens leonis Cichorizata, Succorie den de lion. Item Hieracium maius Dioscor. Great hawke weede. Iconem habet propositam à Tabern. pro Dente leonis tertia, sicuti etiam Hieracii eo titulo exhibiti: cur titulos mutat absque figuris?

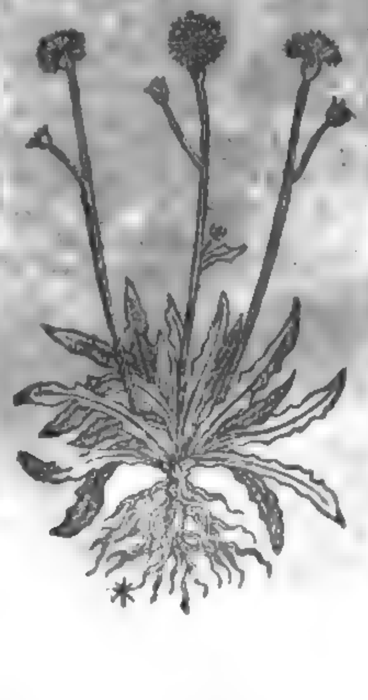
Gerard. [illegible] Lonic. habichskraut, wilde saffdistel *Hieracium* maius, Accipitrina, Apulei Lactuca silu. Pharmacopœorum Cichorea lutea. Lonicerus Hieracii historiam habet quæ nostro Hieracio magis hirsuto conuenire posse videtur, licèt figura non respondeat, est enim Sonchi repentis.

Lonic. [illegible] An Clusio in Pann. & Histor. post. Hieracium grandius apud Belgas. An Thalio Intybi siluestris, seu Cichorii siluestris flore luteo, foliis integris, species quarta? Hieracium multis, hirsutum valdè, Geneuæ abundat florens mése Maio. Monspelii Martio & Aprili. Montbelgardi abundat in Horto E. C. florens Iunio spontaneum, semine cum pappis decidentibus Iulio. Id etiam Basileæ inueni cũ flore mense Octobri quà itur Moutets, & propè fluuium Birsam, hoc glabrum est, aut saltem non ita hirsutum vt aliud quod maius hirsutum dicimus, modò paruum modò magnum. Hieracium vulgare glabrum copiosè nascitur in agris Basileensibus, vbi florere solet adhuc mense Nouembri.

Locus & tempus.

HIERACII PARVA SPECIES HYOSERIS angustifolia aspera.

Descriptio

Exiguâ, sed crassiuscula donatur *radicula*, succisâ nonnihil, ac si præmorsa esset, pluribus fibris ornatâ: *foliis* longis & angustis, hirsutis, in terra sparsis: *caulibus* duobus aut tribus, glabris, è radice prodeuntibus, nó multò plùs palmum longis, versus superiora, vt plurimùm, in binas alas diuisis, quarum extremitatibus insidet *flos* vnicus luteus, plenus, satis magnus: tota planta amaricantis est *saporis*, Tabern.

Synonyma. Hyoseris angustifolia siue fœmella. Tab. icon. Hyoseris angustifolia: Hist. Hyoseris altera, Klein ferckleinkraut, Hyoseris angustifolia. Hyoseris fœmella. C. Bauh. Phyt. Hieracium 22. siue minimum angustifolium.

Lucos multùm amat: frequens etiam in solo arenoso, gramineo, & secus vias.

HIERACIVM PVLCHRVM.

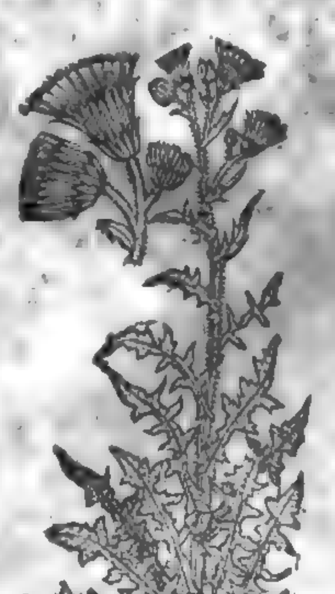
Descriptio.

Ad Dentem leonis laciniis & Cichoriũ siluestre accedũt huius *folia*, formâ & hirsutie, prima verò minùs laciniata, alia alternatim per caulem, at saporem nullum manifestum gustanti offerunt, quóque altiora eò minora redduntur: *Caulis* vnicus, rectus, striatus, cubitalis, hirsutus, *foliis* alternatim orientibus amictus, quæ sine pediculo latam habent basim cum alis: *flores* in cacumine numerosi, ex pediculis propriis, Hieracii similes, lutei, in pappos facessentes: *radix* non magna cũ fibris aliquot crassiusculis. Hoc Hieracium vidimus Monspelii florens Maio.

HIERACIVM ERVCÆFOLIVM hirsutum.

Descriptio

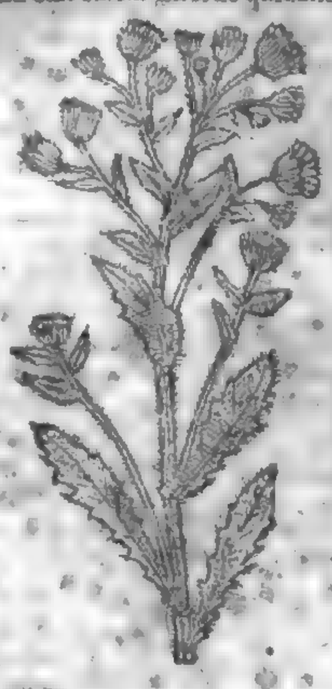
Hieracium à Genero Cherlero nobis delatum, quod vt Hieracium nostrum pulchrum singulari assurgit *caule* ad altitudinem pedalem, penitùs hirsuto, *foliis* vestito etiam hirsutis, vncialibus, aut sextantalibus, cineracei coloris, laciniis Cichorii Erucæue circumrosis, extremo folii ferè triquetro. *Flos* in summo caule vnicus aureus maiusculus.

HIERACIVM PVLCHRVM RAMOSVM Sprengerianum.

Inter siccas meas herbas plantam perelegan-

Descrip.

sem adseruo sesquicubitali altitudine, necdum integram, pilosam, aliis minoribus ramis, alterno situ ex longa distantia brachiata, ad quorum alas *herent* infernè quidem ex principio angusto longa, ac dodrantalia, ferè sescunciam lata, profundis & amplis incisuris ordine quodam serrata, ac penè laciniata, neruo insigni per medium excurrente: supernè verò *folia* breuiora lato principio ac veluti alis caulem amplectuntur perfoliatæ instar. *Flores* in summitatibus lutei quales in Hieraciis in singulis ramis quini, seni, plus minus, qui temporis progressu in *pappos* fatiscunt. Tota planta pilosa potissimùm in extremis ramis in quibus pili longiores: Pictor non satisfecit nobis, pauciores pinxit flores.

Icon.

Locus & tempus

Hanc plantam collegimus Heidelbergæ in cultissimo horto insignis Pharmacopœi & Botanici D. Sprengeri, florentem Iunio.

SONCHVS LANATVS Dalechampii.

Descriptio

IN cubitalem altitudinē & ampliorem excrescit, *foliis* per *caulem* crassiusculum pilosum, que fortuitò dispositis, duarum, triúmue vnciarum longitudine, culmi latitudine, nonnihil sinuatis & subinde veluti corrosis, ad cyani folia nōnihil accedentibus neruo vnico secundum longitudinem excurrente, tomentosis, nullo pediculo nixis, ad quorum radices ramuli enascuntur: superior pars caulis ramosior in plurimos surculos molli lanugine obsitos diuaricatur: *flores* gerens aureos Erigerontis, tandem in *pappū* fatiscentes, calycibus circumdatos, tomento delicato & molli pubescentibus: *radice* nititur satis crassâ & longâ, non multùm fibrosâ, planta sicca nonnihil amarâ: Interdum hæc palmaris est foliis minoribus laciniatis.

Varietas.

Hist. Lugd. Sonchus lanatus. Quidam Molluginem appellant, quamuis à Plinii Mollugine diuersa sit.

C. Bauh. Phyt. Sonchus 11. villosus luteus.

Mollugo.

Locus & Tempus.

Monspelii propè Peraux inueni, in saxosis & apricis, florens Iunio mense.

Tota planta lacteo succo turget, Cichorii more, gustuque amaro prædita est, sed minùs quàm reliqua Cichorea, quorum & facultatem obtinet, licèt imbecilliorem.

HIERACIVM LATIFOLIVM MONTAnum Geneuense folio Conyzæ maioris Monspess.

Descriptio

CAules edit plures cubitales, ac etiam maiores, cauos, crassos, hirsutos, qui superiùs in aliquot breues ramulos diuisi, *flores* gerunt luteos, magnos, Hieracii capitulis asperis pares: tandem in *pappos* euanescentes: *folia* infima Conyzæ Monspessulanæ maioris foliis paria, palmari circiter longitudine, vnciam lata, sinuata nonnihil, & quasi serrata, per caulem alternatim sunt disposita, caulem modicè amplectentia, hirsuta, potissimùm parte inferiore, minùs tamen aspera quàm Hieracium asperum. *Radices* fibrosæ, crassiusculæ, nigricantes & crassis capitibus. Suspicamur hoc traditum à Clusio pro Britannico.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 6. siue Conyzæ folio caule purpurascente. Hieracium Britannicum Clusii. An Hieracium montanum maius latifolium Tabernamontani? *Hieracium* Tabern. separo à Clusii & nostro Geneuensi: quia Tabern. folia non habet Conyzæ: sunt etiam Tabern. autore folia tenuia & mollia, siue non rigida.

Hierac. Conyzo folio.

Locus.

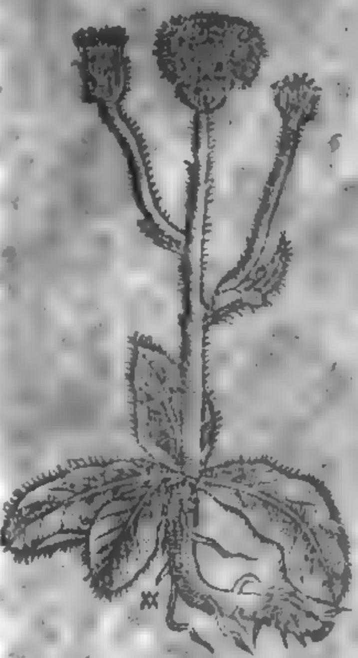
Hieracium latifolium inueni in montibus circa Geneuam folio Conyzæ Monspessulanæ maioris. Hieracium Britannicum Clusii, impensè amara est planta, nusquam spontè nascens ipsi conspecta: sed Londini duntaxat, in hortis Doctiss. virorum Ioannis Richæi & Hugonis Morgani Pharmacopolarum Regiorum, ex borealibus Britanniæ regionibus, in quibus spontè crescit, delata. Floret Iunio & Iulio, semen Augusto maturum.

HIERACIVM PANNONICVM LATIFOlium 1. Clusio, Pilosellæ maiori, siue Pulmonariæ luteæ accedens, maculatum & non maculatum.

Descriptio

HVIC quina aut sena sunt *folia*, humi strata, lata, Intybo satiuo latifolio non multùm dissimilia, per ambitum nonnihil sinuosa, interdum etiam laciniata, mollia, hirsuta, nigricantibus

bus maculis sæpissimè infecta, interdum minimè, lacteo succo turgentia: è quorum medio

caulis exit cubitalis, cauus, raris foliolis septus: in quo plerumque vnicus (interdum alter & tertius) *flos* ex crassiusculo calyce, nigraque lanugine hirsuto emicat Hedipnoidis flori similis, sed pallidior, plenus, aliquantulùm odoratus: *semen* oblongiusculum, fuscum, papposà comâ, vt in Tragopogo, præditū, quod maturum leuissimo flatu dispergitur: *radix* illi minimi digiti crassitudine, nigro atque crasso cortice obducta, lactei succi plena.

Costa. Ingrassia di porci. Pilosella maior Gallorum.

Clus. in Pann. & Hist. post. Hieracium Pannonicum siue latifolium primum.

Camer. hort. *Costa* herba in Italia alibi *Ingrassia di porci*, & quantùm ex icone cognoscere possum, conuenit cum Hieracio latifolio Clusii. Item Hieracium latifolium Pannonicum. Item apud Thalium, Pilosella maior Gallorum Thalii, quam vt arbitratur, depinxit in Pann. Clusius cum inscriptione Hieracii latifolii.

An Thal. Harc. Pilosella maior Gallorum, sicut plantam nominabat?

Hierac. phlomoides.

Tab. icon. & Hist. Hieracium phlomoides **wül habichkraut**: is macularum non meminit.

Assumpsimus figuram Clusii, in qua 4. tantùm folia, quia defuit nobis virens, postea Deo fauente melior icon proponetur.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 2. siue latifolium hirsutum maculatum.

Gerard. Hieracium 1. Clusii, **The first hawke weede of** Clusius.

Locus. Inuenitur plerisque Hungariæ, Austriæ superioris, atque Morauiæ montibus, gramineis & simul apricis locis, sicciorib usque pratis. Inueniebam etiam (inquit Clus. in post. Hist.) & maculis liuidis, & nullis maculis insignito folio, sicciorib us circa Francofurtum pratis. Floret Maio, semen plerumque maturum Iunio.

Hieracium maius latifolium Pannon. 2. Clusii.

Descriptio. Cubitales atque etiam bicubitales interdum sunt huic *caules*, firmi, rotundi, quadam lanugine obsiti: quos inordinata, siue confuso ordine nascentia, multa ambiunt *folia*, tres vncias aut ampliùs longa, vnum lata, mollia, in ambitu dentata, lacteo succo plena: summus caulis in aliquot ramulos finditur, sustinentes imbricata capitula, è quibus prodeunt *flores* lutei, denis, duodenis, aut pluribus foliolis, extimâ parte incisis, constantes: medium occupantibus multis luteis fibris: *radix* minimi digiti crassitudinem æquat, multisque tenuibus fibris capillata, singulis annis augescit, & ad latera nouos, frequentioresq; caules profert.

Genus aliud. Eius genus inuenitur gracilioreque caule, angustioribus, & vix semunciam latis foliis: in reliquis conueniunt.

Synonyma. Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius latifolium siue Pannonicum secundum.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 3. latifolium foliis mollibus & dentatis.

Locus. Nascitur cum sequenti in extremitatibus sicciorum pratorum inter vepres, etiam ad cæduarū siluarum margines.

Hieracium maius angustifolium Pannonicum 3. Clusii.

Descriptio. Cubitales & huic assurgunt *caules*, rotundi, superioribus minùs crassi, & frequentiore aspperioréque lanugine obsiti: quos similiter ambiunt cōfuso ordine multa *folia* superioribus angustiora, breuiora, atque etiam dura, nec minùs lacte turgentia, summus caulis diuiditur quoque in ramulos imbricata capitula sustinentes, è quibus exoriuntur *flores* superiori ferè similes: *radix* non adeò crassa quàm superioris, sed non minùs fibrosa, nec in nouis prolibus educandis minùs fertilis.

Varietas. Illius etiam genus alterum obseruauit author angustioribus foliis & multò lōgioribus, licèt non minùs duris, quod alioqui tota quodámodò facie ipsi respondet.

Synonyma. Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium maius angustifolium, siue Pannonicum tertium.

C. Bauhin. Phyt. Hieracium 4. angustifolium caule aspero.

Hieracium alpinum hirsuto folio 5. Clus. quodammodò incano.

Descriptio. Aliquot sunt huic *folia* è radice prodeuntia, vncialis ferè latitudinis, oblonga, molli crispáque

lanugine admodum hirsuta, & quodammodò incana, lacteo succo prædita: è quorum medio *caulis* pedalis plerumque emergit hirsutus, quem per interualla ambiunt *folia* superioribus breuiora, at triplo latiora, & in mucroné desinentia, non minùs quàm illa hirsuta; aut lacteo succo prægnātia: vnicum in summo fert capitulum è multis hirsutis & incanis foliolis compactum (nonnunquam in lateribus alterum & tertium) quod in *florem* sese explicat Hieracii floribus similem, multis foliis luteo colore præditis constantem, qui deinde in pappos cum suo breui & nigro *semine* euanescit: *radix* nigricat, multis cādicantibus fibris prædita est, & singulis annis nouos caules profert. Tota planta admodum amara est.

Synonyma. Clus. Pann. & Hist. post. Hieracium 5. alpinum

hirsuto folio. An porrò (inquit Clus. in post. hist.) ea planta quam Dalechampius Sonchum lanatum appellat?

Locus & tempus.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 5. montanum hirsutie incanum. Camer. hort. Hieracium 5. Pannonicum. Gerard. Hieracium 5. Pannonicum. Clusii, find of haufe weede. Tabern. Ic. & hist. Hieracium latifolium montanum.

Inuenitur in herbosis Alpium iugis, vbi Iulio, interdum etiam Augusto floret: at in hortis Maio, semen verò Iunio perficit. Prouenire obseruauit Tabern. in Vesckgebirg, & in Schwartz wald [Harcynia] in supremis montibus inter Greyßbach, Autegast & Ribelsawer fontes acidos.

LAMPSANA VETERIBVS. CAP. V.

Napium Euthine.

LAmpsana (ita tradente Dioscoride) siluestre olus est, plus alens, stomachóque vtilius, quàm Lapathum. Huius *folia & caulis* cocta eduntur. Hanc Romani Napium, Ægyptii Euthine vocant, Græci, inquit Hermolaus, Lamsanem.

Lapsana.

De Lampsana Plinius lib. 19. cap. 8. hæc scribit. Nec non olus quoque syluestre est trium foliorū, Diui Iulii carminibus, præcipuè iocis militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobrauere Lapsanā se vixisse, apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id Cyma syluestris. *Et rursus* de eadem lib. 20. cap. 9. Inter syluestres Brassicas & Lapsana est, pedalis, hirsutis foliis, Napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo: aluum leniter emollit.

Galen. lib. 2. de alim. de Lapsana nihil dixit, velut sub Brassicæ generibus comprehensa. Verùm 7. simpl. Pharm. Lapsana, inquit, si edatur malum succum gignit. Si verò imponatur, extergendi ac discutiendi vim quandam habet.

Aequiuoca

Lapsanæ porrò nomine plures non solùm, imò penitus diuersas meminimus diuersos Autores referre plantas.

Lampsana Dodon.

Dodonæus Lampsanam statuit plantam, quæ teste Lobelio potius Hieracii congener, aut Sonchis cognata videtur.

Brassica

Pro Lapsana Cornarius exhibet Brassicā, quæ opinio non placet, vt indicatum est lib. 1. H. n. g.

Rapistrum flore luteo.

Veram Lapsanam Lob. Gesn. & alii Rapistrum flore luteo esse existimant, post Rapas à nobis lib. 21. descriptum.

Rapistrum album Lampsanam vel lapsanam vocant Riff. in Diosc. Turn. in Herb. Angl. Gesn. de coll. stirp. & in cat. pl. ac Schuenckfeldius.

Fagotriticum. Apium. Galla.

Lampsana vera quorundam, Ocymum Veterum Tragi Lob. Obs. est Fagotriticum nostrum.

Λαμψάνη Rob. Const. in Lexico est Apium.

Lapsana cur dicatur Eustach. & Euchario Roeslin de galla, mihi non constat.

Lapsana agreste olus Cordi, ex Brassicæ genere, Germanis Rinkól appellatum, quo se apud Dyrrachium victitasse milites Cæsari in triumpho exprobrauerunt, quid?

LAMPSANA DODONÆI.

LAc fundit amarū vulnerata, siue *radice* quàm habet albam & digitalem, siue *caulibus* quos supra cubitum erigit, hirsutos rubentes, ramosos, concauos: siue *foliis* denique, quæ Barbareæ dictæ instar formata habet, sed mollicella, hirsuta: *flores* autem stellati, lutei, Hieracii, sed parui: qui in *pappos* illi similiter abeunt.

Descriptio

Synonyma & apium. Chrysolachanum Plinii. Sonchis cognatū olus.

Dodon. gall. Lampsana, ab aliquibus Napium appellata. Ruellio, ni fallor dicitur Chrysolachanum Plinii. Gesn. hort. Sōchis cognatum olus, Tigurensibus Milchey vocatum.

Lobelio in Aduers. Lampsana Dodonæi, qui ait perperam à Dodonæo Lapsanæ nomine esse exhibitam, quia neutiquā Sinapi, Napis, aut Brassicis congener, sed potius hieraciis. Obs. & Ic. plant. Lampsana. *sed* hoc mirum cur Lobel. nunc faciat Lampsanam, cùm in Aduersariis negarit, nec sine ratione.

Camer. hort. Lampsana Dodonæi, lactescens planta, passim obuia, in Prussia Papillaris nominata.

Tab. icon. & Hist. Sonchus siluaticus 1. wilder Sonchenkraut: Sonchus siluaticus 2. Sonchus siluat. 3.

Gerard. Sonchus siluaticus wood Sowthistle. C. Bauh. Phyt. Lampsana 1. varians foliis, aliquādo prorsus integris, aliquando in lacinias aliquot diuisis: an hanc Diosc. intelligat cogitandum. Item: Lampsana 2. siue siluatica, Sonchus silua. Tabernamontani. *Ego* has duas non separo: lusum enim naturæ duntaxat esse existimo: quod de Tabern. tribus speciebus etiam dictum sit.

C. B. not. & Tab.

Schvv. Lampsana, Λαμψάνη Dioscor. papillaris, wild Sonchen kraut / Rein Kól / Milchen. Foliis integris & laciniosis.

Parietinis, ruderibus, aruorum & hortorum marginibus frequentem tradit esse Schvvenckfeldius: quod & ego obseruaui.

Efficax est in sanandis papillis exulceratis, vnde & nomen Papillaris sortita esse videtur. Resiccat, abstergit, & digerit. Papillas exulceratas imposita sanat.

HIERACIVM CAPITVLIS CARDVI benedicti, maximum Buglossum echioides quibusdam.

Descriptio

MVltifidā *radice* nititur, crassitudine digitali, albā, lac amarum fundente: *caulis* bicubitalis radicis crassitiē æquat, striatus, rubens, densissimus spinis acutis, rigidis, sed facilè caulem relinquentibus horrens, succum itidem lacteum è vulnere fundens, ramis compluribus brachiatus: *folia* Buglossæ, sinuosa, longa, multò magis spinis minacibus horrida: *flores* Hieracii, crocantes, in pappum facessentes, è calyce, thorulis hispidis

pidis canaliculato. Nostram iconem meliùs pictam sculptor corrupit.

Hierac. echioides. Buglossum luteum

Tabern.Icon.& Hist. Hieracium Echioides, Buglossum luteum, habichkraut / Geel Ochsenzung genant.

Lobel.in Adu.Buglossum Echioides luteum, quod pluris faciunt mulierculæ Angliæ, quam Buglossum Echioides luteum Hieracio cognatum.

Lingua bouina lutea.

Casp.Bauh. Phyt. Bulgossũ 5.luteum: An Hieraciũ maius Creticum satiuum Gesn. *Frustra* quærit Frater, non est Hieraciũ Creticum satiuum Gesneri vt satis apparet ex historia Chondrillæ Creticæ semine crispo. Hieracium capitulis Cardui Benedicti maximum mihi prouenit Montbelgardi in horto E.C. Eodem anno quo sata planta caulem produxit, floruit Augusto,Septembri & Octobri : Annua est planta teipsam seminans, floret Iunio & Iulio. Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri collegi semina matura fine mensis Augusti. Heidelbergæ vidi in horto Electoris.

An Hierac. Creticum C.B.vut.

Tempus

HIERACIVM ASPERVM MAIORI flore in agrorum limitibus.

Descriptio

Satis crassæ *radices* multifidæ,complutibus fibris donatæ,colore ad buxeum inclinãte, lac fũdentes amaro sapore, verùm non insigni præditum: *caules* ex eadem radice multi surgunt, teretes,striati,rigidis pilis asperi, ramosi, lacteum succum manantes, cubitales,bicubitales & altiores: *folia* inferiora quidem duobus palmis interdum longiora, sesquiunciam lata,acuminata, primùm atrouirẽtia, pòst de coloris intentione nonnihil remittentia,hispida,acuminata,sinuata per margines, & aliquantulùm crispa : superiora verò alternatim caulibus adhærent, minora, acutiora , cæteroquin similia : sapor vtriusque subamarus : *flores* suis singuli pediculis modò longis,modò breuibus , posteriores prioribus, vt in Impia Plinii, altioribus insident , Tussilaginis floribus pares , lutei,foliola exteriora maiora,crenata , ex capitulo ex longis foliolis multis squammato , subaspero , quod delapsis floribus inferiore parte in ventrem canaliculatum turgescit , *semen* claudens lanugine obtitum. Cum Hieracio maximo capitulis Cardui benedicti multa communia habet hoc Hieracium, quod aliquando Cichoriũ asperum vel spinosum credideram. Figura nostra ex Fuchsianis non in omnibus placet pro nostro Hieracio aspero : folia non satis sinuata.

Cichorium luteum, Icon.

Trago Cichorea (wegwart eidem in Histor. germ.)tertia & quarta flore luteo, foliis asperioribus spinulis horrentibus :radice longa luteum succum manante, qui in gummi quasi glutinosũ coagulatur , semine subluteo : ad Condrillam Dioscoridis referenda.

Synonyma Cichorea flore luteo.

Thalio in Harc. Intubus silu. seu Cichorium silu.flore luteo, passim fermè in tota Harcynia vulgare, duplex. Aliud foliis integris : quod rursus foliorum ratione subdiuitur in quatuor species : Aliud diuisis.

Intyb. silu. fl. luteo.

Tab.Ic. Cichoreum luteum, Geel wegwart : Histor.Cichoreum luteum primum. Eidem in Hist. Cichoreum luteum secundum. Item Icõ. Hieracium Intybaceum asperum, Rauch wegwarten habichkraut. Hist. Hieracium nonum. *Collgea* descriptio & figura Cichorei 1. lutei respondere videtur cum nostro Hieracio,quod Fuchsius , cùm Tubingæ essemus vocabat Intubum luteum tertium. Quale sit Cichorium luteum 2. quod non depingit, sed tantùm describit,asserere non possum. Si quis tamen duo hæc Cichoria lutea Tabernamontani, ad Hieracium de quo c. sequenti agemus , velit referre , id eius iudicio committimus. Hieracium eius Intybaceum asperum huc collocatum volumus.

Cichor. luteum

Intubus luteus

Gerard.Cichorium luteum yellow Succorie, Hyosiris Plinio , Lobel.Hedypnois. Item Hieracium asperum, Scharpe haucke weede. Gerardus iconem Tab.habet Cichorii 1.lutei: verùm an intelligat nostrum Hieracium asperum maiori flore, vel sequens, lectoribus considerandum relinquo. Asperum eius idem est cum eo quod ex Tab. proponimus.

Hyosiris Plinio

Gerardi iconea

C.Bauhin.Phyt.Cichorium 7. seu luteum pratense hirsutum. Cichorea lutea vel 3. Trago. Cichorium luteum Tabern. foliis variat , aliud integris, aliud diuisis : illius ratione foliorum quatuor species,qua de re Thalius. Item: Cichorium 8. siue luteum montanum angustifolium, hirsutie asperum , quod Intubum tertium Fuchsius fecit. Scariolam tertiam Cortusus , Hieracium Intybaceum asperum Tabern. *Non separo* adhuc Cichorium 7. & 8.Bauh. donec mihi constet aliqua certa differentia inter hæc duo : & an vnaquæque suam differentiam semper seruet,nolim tamen negare duas species , iudicent alii.

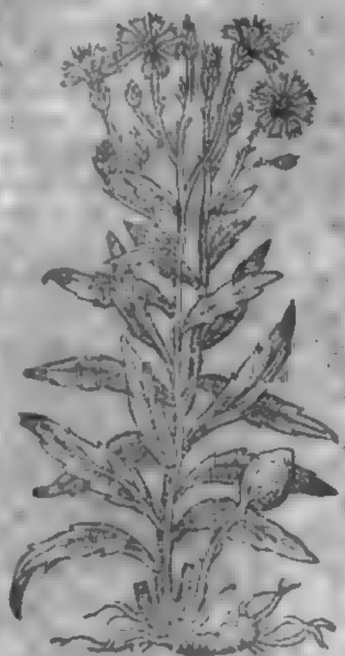
Cichorea lutea

C.B. vut.

Hieracium quoddam asperum vel spinosum mihi aliquando Cichorium luteum nominatum, prouenit passim in agrorum marginibus circa Montbelgardum,ac etiam in horto Ill.E.C.florens Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri mensibus. Frater C.Bauhinus misit Basileâ nomine Scariolæ tertiæ Cortusi. Prouenit in Roßberg propè Maßmunster. In Ducatus Wirtembergici monte Teck & Bol in agrorum limitibus. In Alsatiæ asperis collibus secus agros & vineas, apud Mediomatrices verò in montanis pratis vbertim gigni scribit Tragus.

Locus, & tempus

HIERACIVM RECTVM RIGIDVM, quibusdam Sabaudum.

Descriptio. AD cubitos duos assurgit, interdum procerius, *caulibus* rigidis, hirsutis, rubentibus, lacte prægnantibus, qui in summitate in aliquot surculos facessunt, quorum singuli singulos *flores* sustinent luteos Hieracii vulgaris, *folia* præ omnibus Hieracii, rigida, oblonga, rigidis denticulis sinuata, hirsuta, atrouirentia, alternatim posita: *radix* dura, longis fibris donata.

Synon. Lob.Adu. Hieracium Sabaudum montanum. Obseru. Hieracium Sabaudum. Icon.plant. Hieracium alterum grandius. *Intybus.* Tubingæ cum essem præceptor meus Fuchsius faciebat Intybi speciem.

C.Bauh. Phyt. Hieracium 18. siue angustifolium fruticosum. Hieracium Sabaudum Lobelio. Hoc Patauii latioribus & hirsutioribus foliis & caule reperitur, quod D.Guillandinus Erinum Matthioli esse asserebat, & apud Galenum Militarem, apud Plinium Lactaridem, dici. *Militaris. Lactaris.*

Camer.hort. Hieracium alterum grandius Lobelii, rectum & fruticosum.

Hierac. mont. angustifol. Tab.icon.& hist. Hieracium montanum angustifolium 1. Berg habichkraut mit schmalen bletern. Hieracium 15. Sabaudum dictum.

Gerard. Hieracium intybaceum Endiuea hauke weede. Ecce! proposita icone Tabern. mutat titulum Gerardus?

Locus & tempus. Hieracium dictum Sabaudum quibusdam, in Sabaudia obseruaui. Montbelgardi abundat propè vites & in pratis, floret Iulio & Augusto, plantaui etiam in Horto Ill. E.C. Passim reperitur in montibus ad Rhenum & circa Heidelbergam, & in Ostwalt, sabulosis & petræis locis, potissimùm circa montanas arces Starckenburg & Schönenburg in Harcynia.

HIERACII SABAVDI varietas duplex.

Descriptio. ACcepimus à fratre C.Bauhino Lactaridis siue Erini Matthioli nomine plantam siccam accedentem ad Hieracium Sabaudum, si non idem: in foliis tamen discrimen, vel lusus: in caule cubitum excedente, folia priora, alternatim disposita, vncias duas longa & pollice angustiora, oualia ferè, non crenata, qualia à Matthiolo pinguntur superiora, quosdam dentes habent, hirsuta sunt: flores similes *Hieracio* Sabaudo, lutei, in pappos euanescentes. Idem nobis misit cum hac inscriptione Plantam cuius etiam iconem damus, Lactaris & Militaris Plinii, Erini Matthioli species, Guillandino Patauii. *Hæc* sanè multùm variat si non diuersa planta in caulibus cubitò altioribus hirsutis, folia alternatim quasi sita, auersa potissimùm parte hirsuta, tres pollices longa, duos lata, in acumen desinentia, pulchras habent lacinias acutas, quæ in superioribus ramis breuia sunt & lata, in ramorum extremitatibus flores quales præcedenti.

Synon. An Erinus Matthiolo? Non est Erinus, teste Columna, quę à Matthiolo depingitur, mutila planta, sine floribus, quam nemo nisi ab eodem depictam vidit, præter ipsum, qui se manus lacte infecisse eâ extirpatâ asserit. Sed certè folia ab ipso depicta Dioscoridis Erinum non referunt, verba quidem illius non percepit, nam folia incisa in superiore parte, foliorum scilicet intelligitur, nó caulis vt perperam fictè depinxit. *Diosc. explicat.* Commentatoris inquit in Adu. Lobelius, impudentiusculû commentum licet deprehendere & ridere. *Matth. carpitur.* Is namque quum sibi visam & lectam ad riuulos aquarum, adeò lacteo succo manantem, vt eo manus inficere posset: palam & audacter legitimum Erinum asseuerasset, nó verbis ausus fuit describere: sed pingendam curauit plausibili in vulgus Pharmacopœorum icone, quinis, nec pluribus, erectis de cespite caulibus: Ocymi folio, bino, nonnihil crenato, per interualla donata, nullâ additâ prorsum, quæ dubiam vel fidem plantam fulciret, historiâ: cuius picturæ quum eum puduisset postremò de vltimis Commentariorum interpolationibus curauit expungendam, nullam interea in huius misellæ subreptitiam locum suffecit: ac ne verbulum quidem subdidit, quâ id de causa dempsisset.

Hieracii Sabaudi varietas 1. Erinus quibusdam Matt. dicta;

Hieracii Sabaudi varietas altera.

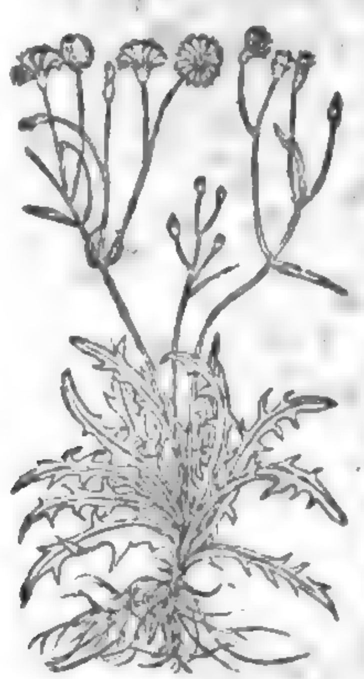
Lacu-

Lacuna Matthioli exhibet figuram falsam aitque vocari Erinum: barbaricè Herbam lactis, & Lactariam, nonnullosque per Erinum Balsamitam maiorem intelligere.

Cast.Dur.Erinus, Basilicum aquaticum. H. Lugd.Erinus Matthioli. Sed & Lonic.figuram malam Matthioli habet lib.5.cap.341. vbi wasser Basilien / Erinos & Echinos Dioscoridis, Ocymum aquaticum vulgi, Lactor, Herba lactis, Militaris, & Anabula cognominatur.

C.Bauhin.Phyt.& apud Matth. fatetur se ignorare quid sit Erinus Matthioli, pro eo autem ipsi ostendebat Guillandinus Hieracium quod Sabaudi nomine Lobelius proposuit.

HIERACIVM MINVS PRÆMORSA radice, siue Fuchsii.

Descriptio

PEr terram spargit *folia* longa quædam, ad radicem parum laciniata, sic vt interdum laciniæ opposito situ respondeant, alias verò non item, idque ex breuioribus, vel longioribus interuallis, hilari virore splẽdentia, sapore & succo lacteo cum eiusdem classis aliis cõueniens, si quibus donata pilis, ii rari sunt: inter hæc *caulis* erigitur modò vnus, modò plures, cubitales & sesquicubitales, nudi, striati, inanes, circa summum in alas aliquot diuisi: quarum singulæ singulos sustinent *flores* luteos foliosos, è calyce oblongo, modicè squammato, incano, lanuginoso. *Radix* fibrata, imâ parte præmorsâ nigricat, per cætera candicans, lacte turgida. Hæc sanè planta insigniter variat magnitudine & laciniarum diuersitate.

Varietas

Synon. Trag.not.

Fuchs.hist.Hieracium minus. Tragus nullam habet figuram sui Hieracii minoris, Morsus Diaboli appellati, eandem autem figuram, quam Fuchsius & Dodonæus habent, ponit cap.88. sub titulo Lagopi hasenstrauch, vnde transpositionis suspicio: inibi enim descriptio non videtur quadrare figuræ.

Lagopus

Matth. figuram.

Sed & Matth.in Dioscor.eandem habet figuram, cui inscriptio est, Hieracium minus: interea pro suo more non describit. In com.Ital.& Lat. cum mag. fig. ceu & Epit. Camer. eandem quoque retinet, descriptionem quidem apponẽs, sed quæ non quadrat figuræ: folia enim non sũt asperiora quàm in Cichorio. Nec ea mutat in Hist.germ.Camerarius, sed descriptionem inibi diuersam addit, quæ non facit mentionem asperitatis foliorum.

Camer. not.

Hæreo an Hieracium minus præmorsâ radice benè fuerit notum Gesnero de hortis, dicenti: Pro Hieracio minori Matthiolus herbam Sõchis cognatam exhibet, quod ad vsus parum interesse puto à Dente Leonis.

Sonchus Dens leonis

A Lonicero pingitur sub titulo hasenkôl/ vocatúrque in descriptione hasenlattich / Lactuca leporina, hasenstrauch / oder Seemelck/ Sõchus non aspera, Lactucella, Cicerbita, & *Laiteron* Gallorum.

Lact. leporina. Cicerbita.

Lacuna nomine Hieracii minoris, quod quosdam Dentem Leonis vocare scribit, solam proponit figuram. Verùm Hieracium hoc non solet dici Dens Leonis sed è contra Dens Leonis quibusdam existimatur Hieracium minus.

Lacun. not.

An Anguill.Lactuca leporina Apulei, *Cazzalepre*, & Hieracium minus Dioscoridis. Item postea. Hieracium minus, Romæ & in Hetruria *Cazzalepre*, quo in cibis & potissimùm in acetariis vtuntur.

An Cazzalepre Anguill.

Lob.Aduers.[vbi & morsus Diaboli vocatur:] Obs. (vbi ipsi Lagopus & Lactuca Leporina Tragi videtur:) & Ic.Pl. Hieracium minus præmorsa radice.

Tabern.Icon.Hieracium minus Dioscoridis: Hist.Hieracium secundum: & postea inter nomina, *ἱεράκιον τὸ μικρὸν ἢ ἱεράκιον μικρόν* Dioscoridis, Accipitrina minor Herbariorum, Sithilefade & Sithessade Africanorum, Hispanorum *Coyon de Galbo Hyerua*, i.e. Herba testiculi galli, It. *Hieracio minore*, Angl. lytle hawke wede / Belg. havickscruyt / Germ. klein habichkraut. Item Icon. Hieracium nigrum, schwartz habichkraut, Hist. Hieracium tertium. Adhæc Icon. Hieraciũ minus, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich: Hist. Hieracium quartum. Tandem Icon. Hieracium aphacoides, habichkraut: Hist. Hieracium quintum, quod Aphacæ Theophrasti simile sit.

Accipitrina minor Coyon de Galbo Hyerua. Testiculi galli

Camer.hort.Hieracium minus Matthioli, spõtanea herba: Gerard.lib.2.cap.31.proponit icones Tabern. sub his titulus, Hieracium minus Dioscor. Hieracium nigrum, Hieracium leporinum, Hieracium aphacoides.

Hierac. Aphacoides, Icones 4. Tab. Figura 4. Gerardi Hieracium minus. Hierac.nigrum. Leporinum Aphacoides Picris Theoph. Amarago Gaza.

C.Bauh.Phyt. Hieracium 16.siue minus, Itẽ Hieracium 15. siue Chondrillæ folio minus, Hieracium Aphacoides Tabern. Apud Matthiol. Hieracium minus.

Hort. Lus.Hieracium minus præmorsâ radice, Lactuca leporina hasenstrauch / hasenlattich.

Hieracium præmorsâ radice inueni Geneuæ in pratis circa *Arue* fluuium, floret Iunio, Iulio & Augusto. Frequentissimè circa Basileam. In Ducatu Wirtembergico, ad fontem Admirabilem floret Augusto, Septembri & Octobri.

Locus & Tempus.

HIERACIVM MACROCAVLON IVNCEum siue minus primum Dodonæo.

EX *radice* crassâ, albâ, amarâ, succo lacteo prægnante, complures exeunt *caules* cubitales, interdum tricubitales circiter, angulosi, læues, atrouirentes, concaui, in ramos aliquot diuisi: *flores* singulis circulis insident singuli, Hedypnoidis, lutei, ex squarroso modicéque hirsuto capitulo emicantes; *semine* succedente rufo, longo, ad tactum nonnihil aspero, cum papposo tomẽto: *folia* plæraque omnia ex radice statim orta per terram sparguntur, Sonchi laciniati, interdum plus minúsue laciniata, in obtusum mucronem desinentia, tenera, hirsuta raris & longiusculis pilis, nonnihil amara.

Descriptio

Dodon.gall. Hieracium minus primum inscripsit, dixitque appellari à nonnullis Intybum agreste, aut Lactucam minorem, Germ. klein habichkraut/ Belg. Clein hauckscruyt.

Lob. Adu. Obs. & Icon. plant. Hieracium longiùs radicatum.

Tab. Icon. Hieracium Intybaceum. wegwarten/ habichkraut : In hist. Hieracium sextum. Item Hieraciũ machrorhizó, habichkraut: In hist. Hieracium septimum. Item icon. Hypochæris, Porcellia, förcklein kraut: hist. Hypochæris:

Hier. Dent. leonis folio. C. B. not.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 8. siue Dentis leonis folio, radice oblonga. An Apargia Theophrast. 7. hist. 9. Hieracium 9. siue Dentis leonis folio alterum vnicaule. Hieracium 6. Tabern. Hieracium 11. siue dentis leonis folio minus, Hypochæris Tabern. Antè dixi coniungam prædictas plantas, verùm nescio quare Hieracium 6. Tabern. dicatur vnicaule, quandoquidem in descriptione ramosum faciat, & figura quoque id indicet.

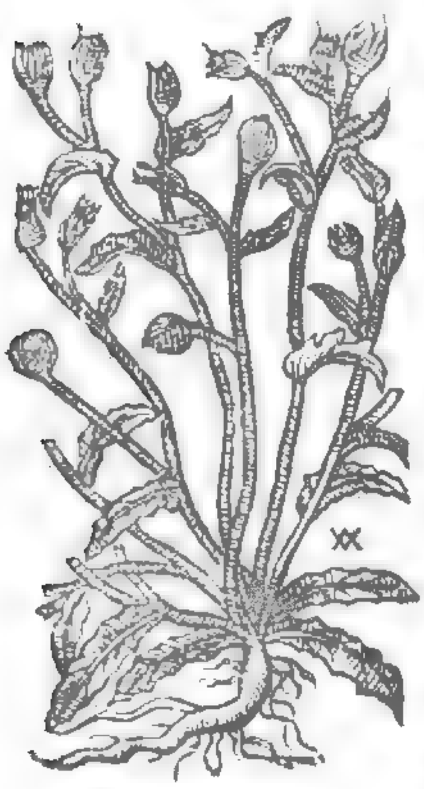
Locus & Tempus.

Gerard Hypochæris, Porcellia, Swines Succorie. Item Hieracium longiùs radicatum, long rooted haukeweede. Icones Tabern. habet.

Monspelii obseruaui florens mense Maio ad ripam fluminis propè Castelneuf, vbi in pratis solet prouenire. Geneuæ in muris. Montbelgardi etiam in horto Ill. C. Witt. spontè, semine maturo Iulio, ac florens Augusto. Frater C. Bauh. Basileæ collectum misit nomine Hieracii longiùs radicati.

HIERACIVM FLOREM INCLINANS.

Delineatio

Radix compluribus fibris donata lac manat subamarum: *folia* in orbem per terram spargit multa, Dentis leonis, hirsuta, aspera, spithamæa & longiora, alia *caulibus* adnascuntur: atque hi plures ex radicis capite oriuntur, nonnũquam in ramos diuisi & foliis donati, alii nudi, tenuiores, simplices sesquipalmares & bipalmares: sed enim tum hi, tum illi terram versus nutant repandi, spinulis rubentibus, vt & foliorum dorsi costa, asperi, *flores* hieracii, lutei, nutant, in pappos abeuntes: ad radicem florum caules crassescunt interdum quà parte se contorquent: *semina* longa sunt, nigra, inuoluta quibusdam partibus similibus seminibus longioribus Calthę.

Hier. facie Hedypnois.

Lobel. Icon. Pl. Hieracium facie Hedypnois. Teut. 188.

C. Bauh. Phyt. Hieracium 17. siue minus alterũ capitulo inclinato. Hieracium 21. siue minimum latifolium. Hieracium minimum, vel 8. Clusio.

An Hier? minimum Clusio. An Hyoseris latifoli. & mascula Tabern.

An Clusio in Pann. Hieracium 8. siue minimũ: hist. post. Hieracium 9. siue minimum?

An Tab. Icon. Hyoseris latifolia, Hyoseris mascula, klein ferckleinkraut? In hist. Hyoseris. 1.

Gerard. Anglo Hyoseris mascula, Male Swines Succorie.

Locus & tempus

Prope Monspelium obseruaui florens Aprili & Maio vbi caules solent esse simplices: Montbelgardi in horto Ill. C. à me satum, folia maiora, minùs laciniata, caules diuaricantur, floret etiam Iulio. Basileæ collegi semen maturum Augusto in horto D. Iacobi Zvvingeri.

HIERACIVM MONTANVM maius latifolium.

Descriptio

Radice nititur breui, nigro-incanâ, succisâ, digitum minorem crassitudine æquãte fibris multis, albis, in extremitate bifurcatis donatâ, lacte prægnante, saporis multùm amari: *foliis* lõgis, latis, crispis, ex albo incanis, rigidâ lanugine obductis, Hieracii Echioidis folii in modum effigiatis, sed duplò latioribus, breui petiolo hęrentibus, caulem amplectentibus, præsertim inferioribus, breui petiolo hærentibus, acuminatis. Inter folia ad finem Augusti procedit *caulis* rotundus, asper, pilosus, spithamam vnam & mediam lõgus, quandoque in duas aut tres alas diuisus, in quibus *capitula* crassa exoriuntur, multis foliolis constantia: *florem* producentia luteum, plenum, qui ceu alii huius generis in floccum abit, ac unà cum semine nigro ventis dispergitur. Tota planta lacte turget.

Synoni.

Tabern. icon. Hieracium montanum maius latifolium: hist. Hieracium 11. siue montanum maius latifol. Groß Berg habichkraut mit breitten blettern secundum.

Gerard. Chondrilla Hispanica, flore purpureo. Quam plantam intelligat Gerard. nescio: icon est Tabern. qui non designat Hispanicam sed Germanicam plantam floris lutei, Icon hæc erat ponenda c. 32. pro Hieracio latifolio, Broad leafed haukeweede/ vbi pro eo malè ponitur figura Cichorii Tabern.

Hort.

Hort.Luſ. Hieracium montanum maius latifolium Groß bletterich habichkraut.

Locus

Harcyniç ſummis montibus incola, inter Grießbach/ Antegaſt/ vnndt dem Kibelßawer/ Saurbrunnen.

HIERACIVM LATIFOLIVM GLABRVM ex valle Griſbachiana.

Deſcriptio

PRiorē hæc æmulatur, licèt *radix* minor ſit, & *folia* anguſtiora, & paulò breuiora, inferiora etiam longiori prædita ſunt pediculo, cætera verò pediculo carēt, caulem amplectētia, ad exortum anguſtiora quā prioris, tenera, mollia: *caulis* ambit in quinque, ſex, aut ſeptem ſtamimula, quibus ſingulis *flos* inſidet vnicus, luteus, præcedentis floribus par, ſed paulò minor: tota planta amara eſt.

Hier. latifolium minus.

Tab. Icon. Hieracium montanum latifolium minus, klein Berg habichkraut mit breitten blettern: In hiſt. Hieracium 14. Hieracium latifolium montanum minus, Hieracium 7. ſiue latifolium glabrum.

Gerardo Hieracium montanum latifolium, Greet leaued hauke weede.

Locus & Tempus.

Hieracium latifolium glabrum obſeruaui in valle Griſbachiana Maio florens, vt & Tabern. deſcriptionis author.

HIERACIVM LATIFOLIVM PRÆMORſa radice, caule ſingulari, Piloſellæ maiori affine.

Deſcriptio

SYluas amat, *foliis* palmaribus, quibuſdam breuioribus, aliis longioribus, vix vnciā latis, quædam dētata in margine, breuiſſimis pilis, & quibuſdam cōſpicuis donata, aliis manifeſtis, quædam in acumen deſinunt: *caulis* dodrantalis ac etiam cubitalis, vnicus ramus, nullis ramis diuiſus, ſine foliis, multos in ſummo cacumine cōgeſtos *flores* luteos ſuſtinens, ad inſtar Pulmonariæ Gallicæ, qui tandem in floccos abeūt, ad ſingulas diuiſiones foliolum tenue anguſtum. *Radix* fibrata & præmorſa.

Hoc noſtrum Hieracium videtur habere multa communia cum Intybo ἀφυλλόκαυλῳ Thalii in Harcinia de quo paulò pòſt.

Hieracii ſpeciem nunc deſcriptam, accepi Baſileā à Fratre in ſiluis inuentam, qui Hieracium latifolium præmorſā radice nominabat. Habui etiam ab Vldaricho Cholio Argentinā ex plantis D.Agerii.

PILOSELLA MAIOR QVIBVSDAM, ALIIS Pulmonaria flore luteo.

Deſcriptio

HVic *radix* geniculata, rubra, fibrataque, lac manans ſapore amarum: à qua *caulis* ſurgit lacte ſimiliter prægnans cum foliis, cubitalis, tenuis, hirſutus, in cuius alis ſūmitatem verſus ortis, *flores* inſident lutei, Hieracii, qui in pappos marcidi facellunt: *Folia* à radice ſtatim exoriuntur, ſinuoſa, supernè virentia & hirſuta, infernè denſiore lanugine caneſcentia, maculis pulchris interdum notata, ſapore amaro & nitroſo, pediculis ſubrubentibus, villoſis, lōgis quibuſdam, aliis breuioribus.

Synonyma *Auricula muris maior. Solidago Sarracenica*

Inſcribitur hæc à Trago (qui non meminit macularum) Auricula muris maior, Groß Meüßor: & quibuſdam Germanis dicitur heidniſch wundkraut / hoc eſt, Solidago Sarracenica.

Pingitur à Lonicero Pulmonaria, quæ à quibuſdam Gallica dicitur ſub inſcriptione, Groß Meüßhor / Auricula muris, μυὸς ὦτα; Piloſellæ vulgi, ſed deſcriptio non ſatisfacit.

Lob.Adu.Obſ.& Icon.Pl.Pulmonaria Gallorum flore Hieracii, Auricula muris maior Tragi.

Geſn. in cat. Hyoſeris Plinii, hodie fortaſſis Auricula muris: De hort. Pulmonaria Gallica, Lactucarum generi cognata: Scopa fortè illa regia Plinii ramis oblongis: Et forſan eadem Sideritis illa Plinii, Scopa regia appellata. Robert.Conſt.in Amat.Pulmonaria.

Tabern. Icon. Pulmonaria Gallica ſiue aurea: Hiſt.Pulmonaria Gallica mas. Is non meminit foliorum maculatorum.

C.Bauh.Phyt.Pulmonaria 1. ſiue Gallorum folio piloſiſſimo, Hieracii flore: Theophraſti lib.7.cap.7.& Plinii lib.21.cap.15. nonnullorū Corchorus.

Naſcitur Alſine, ſiue Auricula muris maior Tragi in vmbroſis nemoribus, nonnunquam etiā ex antiquis muris in perpetua vmbra ſitis prorumpit: Iunio menſe appetente caulem emittit

foliis destitutum. Pilosella Tragi quæ quibusdam Pulmonaria Gallica dicitur, aliis Hepatica, quam Auriculæ muris nomine Lonicer⁹ satis bene pinxit, Monspelii crescit in muris & siccis locis, florens mense Aprili. Geneuæ vidi virentē in radice montis Saleuæ Februarii principio. Basileæ floret Iulio cum pulchris maculis in foliis.

Temper. Galenus [inquit Tragus] lib. 6. hanc stirpem describit, aitque illam frigidæ & humidæ naturæ esse, ideoque cōmodè sacris ignibus adhiberi posse.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ species magis laciniata.

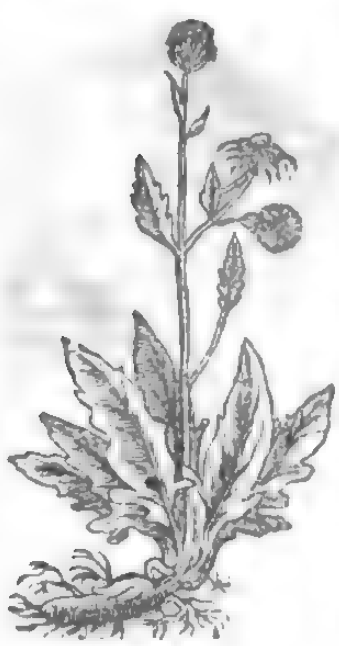
Descriptio. PRoximè dictæ est hæc à *radice* similis: *folia* autem maiora, latiora, longiora, & profundius laciniata, in angulos profundos acuminatos ad pediculi finē dissecta, stellam mediam repræsentantia, quorū quædam rotunda, quędam acuminata, pilosa, lanuginosa: *caulis* cubitalis vnicus, vnico folio in media sui parte, magis laciniato præditus, in alas aliquot diuisus, ad quarum exortum, foliolum admodum exiguum, acuminatum, angustumque exoritur: flos in fine Iunii apparet, in Iulio explicatur ac perficitur, luteus plenus, in pappū abeuns: Tota planta lacte madet.

Tabern. Hist. & Icon. Buch weiblein, Pulmonaria gallica fœmina.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria Gallica 2. siue latifolia laciniata.

Locus. In siluis densis & opacis Fagorum non adeò frequenter occurrit.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ laciniatæ species minor.

Descriptio. RAdix huic crassa adeò, multis crassiusculis fibris donata, vt non nisi lacerata euelli possit: *folia* ex pluribus ceu capitibus vncias septem lōga, quædam breuiora: quædam parùm aut vix laciniata, eaque minora, maiora autem profundè laciniata, parte supernâ vix hirsuta, in auersâ pili manifesti in costis vel neruis: *foliis* inferioribus pediculi longi, superioribus per caulem multò breuiores: *caules* ipsi dodrantales, infernâ parte rubentes, rotūdi, caui, hirsuti, in paucos ramos diuisi: quorum extremis *flores* insident singulares, satis magni, lutei & papposi. Nec in radice, nec in foliis saporem vllum insignem animaduertimus.

Locus & tempus. In muro pontis Clareuallæ vrbis, nec alibi me obseruasse recordor. Flores & semina decidunt Augusti principio.

PILOSELLÆ MAIORIS SIVE PVLMOnariæ luteæ species angustifolia.

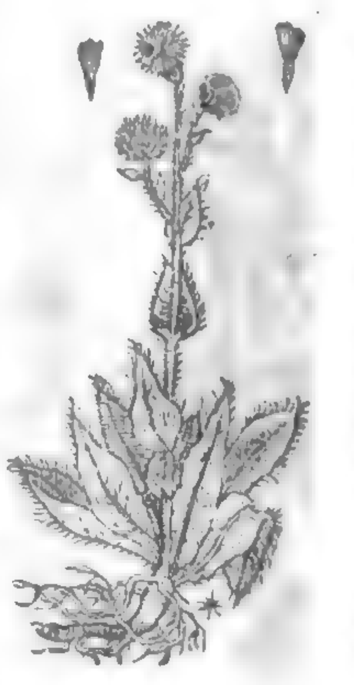

Descriptio. PRæcedentibus nititur *radice* magis curtâ & longioribus fibris donatâ: *folio* donatur lōgo vt prior, sed angustiori, piloso, lanuginoso, latè dissecto, nec profundè laciniato, non duntaxat à radice orto, sed & caulem ad summum vsque amplexo, in summitate ad alarum exortum integro, non laciniato. *Caulis* & *flos* prioribus respondent.

Pulmonaria gallica tenuifolia. Tabern. Histor. & Icon. Buch kōl mit schmalen Blettern. Pulmonaria Gallica tenuifolia.

C. Bauh. Phyt. Pulmonaria Gallica 5. siue oblōgo, angustoque folio.

PILOSELLA SIVE PVLMONARIA lutea angustiori folio valdè pilosa duplex.

Descriptio. PIlosellę maiori siue pulmonariæ luteæ similis, cuius tamen *folia* acuminata sunt, longis pilis valdè hirsuta, non tantùm à radice statim orta, sed etiam per caules pedales hirsutos: *flores* lutei, singuli vel bini, ac etiam terni, maiores quàm in vulgari, qui nondum pallescentes, foliis obuestiūtur, quæ caui longique pili

pili ornant,& tandem in pappos euanescunt: *radices* torosæ,nigræ,in fibras crassiusculas desinentes.

Alia similis Huic similis si non lusus cui folia per caules breuia & lata: folia longis pilis hirsuta, inferiora verò breuiores habere videntur pediculos: prior in icone notatur litera A. Altera verò litera B.

Locus. Pilosella alpina nostra florebat mense Iunio in monte *Saleue* prope Geneuam, vnde mihi allata quæ notatur B. Altera quæ A. insignitur, reperta à nobis in peregrinatione Rhætica prope wesen in muris, quam Gesn. Pilosellæ speciem faciebat. Similem habemus ex plantis siccis Agerianis Argentinæ datis cum flore vnico.

APHACA OLVS VETERIBVS.

CAP. VII.

Aphaca olus Theoph. APhacam olus, non legumen, appellat Theophrast.lib.7.cap.7.propter foliorum similitudinem: ea enim foliis Intubo quodammodò proximis cōditur. Inter Cichoracea autē c.11. Aphacam vocat ingustabilem,& amaram, quæ feminanter floret: sed flos celeriter senescit, atque lanugine pappo dicta marcescit: tum alius iterū prouenit, atque iterum alius: idque tota hyeme,vereque toto vsque ad Aestatem factitatur: flos Melini speciem gerit. Alia tamen est Aphaca inter legumina,vt suo loco patet. *Mirari* subit Theophrastum,cur Aphacam amaram & quidem ingustabilem scribat, & tamen inter olera recenseat. *Theoph. not.* Plinius Aphacem vocat: Aequinoctio, inquit, nascens Aphace, subinde alio marcescente flore emittit alium,totáque hyeme, totóque Vere vsque in Aestatem.

Æquiuoca Quænam porrò sit hæc Aphaca Veterum assertu difficile fuerit. Fuchsius & post eum Matthiol. Amat.Cæsalp.Thalius,C.Bauh.Schvvēkf. & alii, Dentem Leonis esse concludunt. Nos hanc Hedypnoidem siue Dentem Leonis Fuchsii inscribimus. *Hedypnois siue dens Leonis Fuchsii*

An Hierac. minus siue Cichorium luteum Hedypnois Plinii, Aphaca Theophrasti Lobelio, an Hieracium minus multis, aliis Cichorium luteum?

Senecio hirsutus grauiter olens. Aphacæ Theophrasti, non quidem legumini, sed herbæ (inquit Dodon.) conuenit Erigeri siue Senecionis species, Cichorium fœtidum à plærisque [à nobis Senetio hirsutus grauiter olens] appellata.

HEDYPNOIS SIVE DENS LEONIS Fuchsii.

Descriptio E *radice* digiti ferè minimi aliquando crassitudine, lac è plaga fundente, surgunt nudi & inanes *pediculi*, palmares & plusquam dodrantales, aliquando hirsuti lanugine facilè cedente, quibus insident singulis singuli *flores* pulchri, patuli,lutei,maiores quàm Hieracii, cuius floribus similes sunt: exterioribus foliis pronâ parte ex fusco rubescentibus,calyce glabro,multifido,extra quem quatuor aut quinque folia viridantia reflexa: *flores* in pappos abeunt, calyce dehiscēte & circa pediculum reflexo, nudam florum sedem porosa pellicula caluitium senile imitante, obductum.

Synonyma Hermol.in Dioscor.coroll.663.Cichorium folio latiore, Edypnoida,& Leonis Dens vulgari voce dicta. Cordo,& Corn.in Diosc. Hieracium paruum: de quo hic ait. Et hoc Hieracium priori non adeò dissimile, ex Lactucæ aut potiùs Intybi generibus est, ideóque ab Autoribus per se præteritum,& sub illis comprehensum. Nostri klein habichkraut dicunt. Alii Rörkraut. Quàquam sint qui Hedypnoida Plinii, ista Germanicâ appellatione accipiant. Et sanè videtur eadem herba esse. Apud illum (Cordum) annotatum est esse Hedypnoidem Fuchsii.

Generosus Dominus Hermānus Comes à Neuenare, tam splendidâ stirpe natus, non erubuit rei Medicæ dare operam, sed summo studio (vt cætera omnia) herbarum cognitionem est sectatus: id quod Annotationes eius doctissimæ testantur, quas

suo secundò Tomo Herbarii adiecit Brunfelsius. Ibidem herbā, quam cōmūni vocabulo & recepto Dentem leonis vocant, eā putat esse, quæ à Dioscoride Lagopus in quarto herbarum hist.libro nominatur. *Dens leonis Lagopus Diosc.*

Cichorium non est Sunt, qui Cichorium & Dentem leonis pro eadem accipiant herbā, inquit Brunfelsius.

Comes de Neuenare not. Tragus Hedypnoidem hanc pingit, & describit Hieracii maioris titulo, dicens. Generosus Comes de Neuenare putauit hanc plātam ad Lagopoda (Dioscoridis) referri posse. Ego tamen affirmo Lagopoda non esse appellandam. *Lagopus non est* Quia constanter pronuncio esse Dioscoridis lib.3. ἱεράκιον τὸ μέγα, Sonchiten,Lactucam erraticam, & Sitheliam: Apulei cap.30. Ἀσπιδαλίνη ἀγρία, Aspidelon,vel Aspideion,Picridem,Iobonton,Lactucam siluaticam, Officinarum & vulgi Dentem Leonis,Rostrum porcinum, & Apostematicam (vt Comiti iam commemorato placet) dici: Germanos etiam, ceu & Hieracium minus, propter Solem Sonnenwirbel Heliotropium;) temporis ratione Mertzenblumen (Florem Martii,) ob colorem Otterblumen, seu Eierblumen (florem vtiellinū dixeris,)& quia rasis capitib. similia sunt scaporum cacumina pfaffenblatt/ Münchkopff (Caput Monachi,) & à foliorum forma, lewenzan, (Dentem leonis) & wisen lattich (Lactucam pratensem,) seu (weglattich (Lactucam viarum,) quòd forma & lacteo succo ad siluaticas Lactucas pertinere videatur, vocare solere: posse & commodè Augenwurtzel (Ocularium radicem) dici &c. *Rostrum porcinum Apostematica Heliotropiū. Flos Martii. Flos Vitellinus Caput Monachi Lactuca pratensis Lactuca viarum Ocularia radix.*

Aphacā Theoph. Matth.in suis comm. Hist.germ.& Epit. cum addit.Camerarii,Dens Leonis, de quo ait. Quæ Theophrasti lib. 7. cap. 11. de plantarum historia Aphaca vocatur, inter Cichorii genera esse reponendam nemo est qui ambigat. Huic per omnia in vniuersum respondet, quæ nonnullis Dēs Leonis, aliis Dens caninus, quibusdam Caput Monachi,aliquib. Rostrum porcinum, plerisque verò Ambubeia vocatur. Tametsi Plinio Cichor. ipsum propriè Ambugia vel Ambubeia dicitur. *Dens caninus Ambubeia*

Lonicerus huius figuram habet lib. 5. cap. 71. sub titulo habichs kraut / vnnde pfaffenrörlin/ dicitque vocari *Hieracium* minus, officinis etiam Altaraxacon, Græcis Hedypnoin.

Altaraxacon. Intyb. erraticum.

Fuchsius, inquit Anguillara, à quo Hedypnois (Plinio etiam Hedipnois dicitur eò quòd suauiter dormire faciat, vel quòd eius flos præter alias Serides suauiter admodum spiret:] siue Dens leonis inscribitur, Intybi erratici speciem alteram facit.

Intybũ silu. Troximos Pauli.

Fuchsius cùm apud eum essem vocabat Intybum siluestre latifolium, Hedypnoim maiorem Plinii, Aphaeam Theophrasti, τρώξιμον Pauli & Dionysii Vticensis de re rustica.

Amat. in Diosc. lib. 2. enarr. 126. Secunda species Cichorii agrestis.

Condrilla Vrinaria. Pissenlict Gallorum. Lectimenga

Dodon. gall. Condrilla altera.

Lobel. in Adu. Vulgi Dens Leonis, siue Vrinaria. Vrinaria herba, pissenlict Gallis pueris dicta, quasi Lectiminga: aluum namque supprimendo, obstructionesque reserando Meseraicarum, plus lotii deriuat in vesicam, quàm quantùm puetuli retinendo sint, præsertim inter dormiendum, eòque tunc imprudentes & inuiti stragula permingunt. Siquidem mulierculæ mendicæ & pueruli rustici in pratis, propè tumulos aggerulosue Talparũ terra semiobruta (veluti Endiuiæ cõtingit) germina, eoq; suauiora minusq; amara, candidiora effossa, in acetariis vorant, aut iusculis indunt. In Obs. Dens Leonis vulgi, Taraxacon, Corona & caput Monachi, Chondrilla Galeni Anguillaræ, Chondrilla altera Dodonæi: Idem antea quoque vocabat, Condrillam alteram Dioscoridis, Dentem leonis Dodonæi, radice longâ non rotunda. In Icon. Plant. Dens leonis vulgi, siue Vrinaria.

Corona Monachi.

Herba Diaboli. Solsequium luteum.

Gesn. hort. Hieracium minus, Hedypnois altera Plinii. In cat. pl. Hieracium alterum quod & minus, teuffels kraut [Herba Diaboli] Gael sonnenwirbel (Solsequium luteum,) Intybum syluestre.

Aphaca Cæsalp.

Huius Cæsalpinus meminit, quando ait. Aphaca, cui innumera vulgò traduntur nomina, quæ lubens prætereo passim iuxta semitas, & circa oppida nascitur &c.

Seris agrestis.

Cronemb. de compos. medic. Seris altera agrestis, Plinii Hedypnois & eiusdem vt Theophr. Apha, Vulgò Dens Leonis. Lac. in Diosc. Dens leonis, Rostrum porcinum, Officinis Taraxacon. Turn. Intubus silu. altera, Theophr. Aphaca, Plinio Hedipnois.

Hedypnois Dalech. Flos canũ.

H. Lugd. Hedypnois Dalechampii.

Tabern. Icon. & hist. Dens Leonis, Rostrum porcinum, pfaffen blatt/ sawrüssel / hunds blum, Flos canum.

C. Bauhinus.

C. Bauh. phyt. Dens Leonis latiore folio: Item Dens Leonis angustiore folio. Habetur major & minor. Quum Hedypnois foliis mirabiliter ludat & Cæsalpinus tantùm dicat reperiri angustioris folii: ego duas Dentes Leonis non facio: sed varietatem existimo.

Hedypnois siue Dens Leonis Fuchsij, vocatur germ. pfaffen rorlin / Korkraut / pfaffenblatt/ pippaw, münchkopff. Belg. papenkruyt / houtrooßen & schorftbloemen Canker bloemen, Gallicè *Dent de chien, ou de Lion*; *ou pissenlict*. Italicè *Gruani*, *Radice*, *Girasole*. *Dent di cane & Piscia al letto*. Pataui *Pisso di can*. Hisp. Dente de Lion. Angl. Den de Lion, aut priestes crowne. Boh. Plossta.

Locus & tempus.

Hedypnoin Plinij siue dentem Leonis vidi Monspelij, Lugduni florentem toto anno, Patauij Februario, vbi copiosè crudam in acetarijs edunt, Geneuæ florentem Februarij principio & Octobri, Basileæ Maio, Iunio, Iulio, Augusto, & Octobri inter portam stein & Eschen. Bisantij vocant *des Pepes*: Quædam Saga in Burgundia vocabat *Crannulot*, & fascinata asserebat esum fascinum tollere. Montelgardi frequens etiam in Horto E. C. spontè proueniens, florens Aprili. Cæterùm prouenit in hortis, in campis, propè sepes, & in ruinosis ædificiorum muris, quinetiam in vineis, pratis & viridarijs.

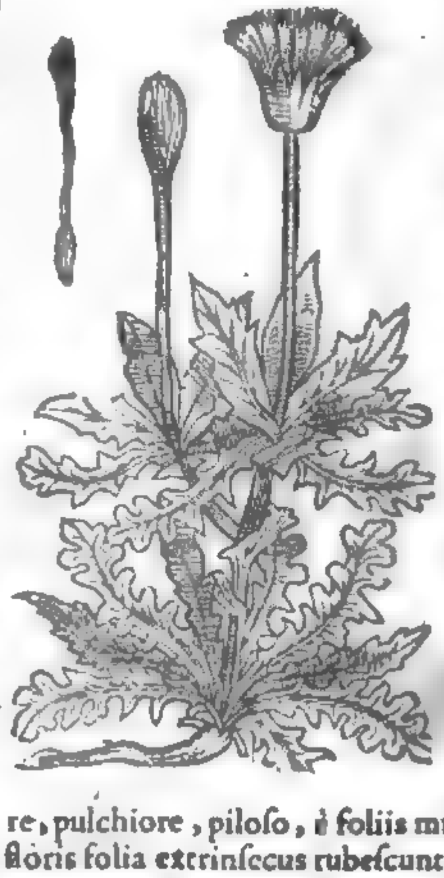
Vires. Apostemata. Aqua destillata. Dosis. Collyria. Succus. Herba. Pustulas.

In apostematibus ac ardentibus febribus nihil sanè vtilius ac efficaciùs vsurpari meo quidem (inquit Tragus) iudicio potest aqua huius (Dentis Leonis) destillata, si ea singulis vicibus mensura trium aut quatuor cochlearium bibatur: hoc enim remedio punctorij lateris dolores mitigantur, somnus accersitur, tussis aufertur vnà cum inflammatione: optima collyria aduersùs maculas oculorum ex aqua eius destillata fiunt, quanquam succus idem possit, sed & vehementiùs & efficaciùs oculorum caliginem discutit: herba viridis extrinsecus imposita (quod & de linteolis in aqua madefactis intelligendum est) omnem inflammationem nigrarum & adurentium pustularum sedat, siue illæ pedibus, mammis aut genitalibus, oriantur: quin & inflammationi membrorum medetur aqua destillata, linteolis in ea madefactis ac impositis. Postremò solent & mulierculæ facies suas hac aqua abluere, vt maculas exterant, purúmq; & immaculatum vultum consequantur.

Facies. Vires ex Matthiolo. Dysenteria. Icterum.

Adstringit, roborat, atque abstergit, authore Matthiolo; magis quàm vtrumque Cichorium. Cocta, stomachum dissolutum adstringit, cruda verò aluum sistit: Eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lente decocta. Succus potus prodest, quibus genitura effluit: in aceto decocta, vrinæ tormina discutit. Vniuersæ plantæ decoctum potum Ictericiam tollit.

HEDIPNOIS MONSPESSVLANA, siue Dens leonis Monspess.

Descriptio.

Ex *radice* crassiuscula *caulis* surgit palmaris, culturâ etiam cubitalis & bicubitalis, crassiusculus, concauus, paullò supra radicem in ramos tres, quatuor, aut quinque diuisus; quorum vnusquisque *florem* gerit vnicum magnũ, odoratum, Hedypnoidis nostratis flori similem, calyce multò crassiore, pulchiore, piloso, è foliis multis compacto. floris folia extrinsecus rubescunt, cæteroqui lutea: tandem is in pappos euanescit.

Plant. Icon. Condrilla prior Dioscor. Verrucaria

caria Condrilla. Item post. Chondrilla altera Diosc. Monspeliensium Dens leonis Asphodeli vel Leucacanthæ bulbulis.

H. Lugd. not.

Quatuor figuræ vnius (istius Hedypn. Monspeli.) plantæ pro diuersis & distinctis herbis exhibitæ apud Historiam habentur.

C.Bauhin.Phyt. Dens 13. Leonis Monspeliensis, Cichorium Constant. Matthiol. Chondrilla altera Dioscor. Lob. Item Chondrilla 9. Verrucaria altera, Chondrilla prior Dioscor. Lobel. & Clus. Eandem plãtam duobus locis tradit Frater.

C.B.not.

Quærit Lob. in Adu. Monspeliensium Dens Leonis, Asphodeli, vel Leucacanthæ bulbillis oblongis, an Condrilla altera Dioscoridis? Item demonstrare videtur minus conuenire Condrillæ alteri Dioscor. lectores locum perpendant: Huius, addit, facilis prouentus in Hetruriæ, Galloprouinciæ, & Narbonæ marginibus satorum & pratorum. Vires quas dicemus alibi opportunius, latuêre nostrum Commentatorem, qui hunc Dentem Leonis nouitatis & peregrinitatis titulo iactat Constantinopolitanum Cichorium, cùm tamen Sienæ illius patriæ, inque Hetruriæ, Liguriæ, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis non parum copiosum istud proueniat. Neque enim si flores sunt huic duplò fermè maiores magisque pallentes, quàm communis, propterea putandũ sit fœliciùs prouenire aut frequentiùs Cõstantinopoli, quam Massiliæ, aut Monspelii, vnde scimus tum Commentatori, tum aliis non paucis Scriptoribus hodiernis missas & obtrusas pleras que plantas pro Aphricis, Syriacis, & Constantinopolitanis. Sic res cadit pigris & ambitiosis ingeniis, quos res nondum visæ oblectant, vt pueros picturâ capiant & decipiant. An putarat peritos illicò istud Cichorium admiraturos, quia Cõstantinopolitanum erat & à Cæsareo Oratore missum? An non pudet tantum rei herbariæ scrutatorem nondum nosse Cichorium patrium, & plus credere oratori occupato muneribus aulicis, quàm exercitato ad discendas varias species Seridis. Clus. Hisp. Condrilla prior, Hist. post. Condrilla prior Dioscoridis legitima, nonnullis Hispanis *Terua di S.Guyterua* nuncupata, quo nomine & Phyllum ab illis vocatur.

An Condrilla altera Dioscoridis?

Matth. taxatur

Terua di S.Guyterua

Locus & tempus.

Prouenit Monspelii in pratis, nec non etiam in locis siccis in ipsis muris vrbis, florens mense Aprili & Maio, & Autumno vt Septembri. Habui in horto Geneuæ, vbi totam hiemem pertulit. Inuenit eam Clusius Salmaticensi agro locis incultis, & multis aliis Hispaniæ Augusto florés, vel etiam seriùs.

HIERACIVM MONTANVM LACINIATO folio lanuginoso Clusio.

Ex *radice* obliquâ & rugosâ, minimíque digiti crassitudine, multis etiam fibris donata, aliquot exuberant capita, vnde sena aut plura enascuntur *folia*, vnius, duarum & trium vnciarũ longitudine, semunciam lata, crassiore neruo per mediam longitudinem excurrente, mollia, breui incanáque lanugine prædita, infimâ parte valdè laciniata & angustiora, supernâ verò latiora, sed dentata duntaxat, candido succo turgentia: è quorum medio, bini aut terni emergunt *cauliculi*, palmares, eriodes, foris læues, intus concaui: sustinentes *flores* luteos, floribus Hieracii 5. alpini hirsuto folio similes, quibus tamen color paulò saturatior, *semen* maturum tenue, longiusculum, nigrũ pappo inuolutum à vento abripitur.

Descriptio

Clus. Pannó. Hieracium 7. montanum laciniato folio. Hist. post. Hieracium 8. folio Hedypnoidis: Hieracium mõtanum laciniato folio.

Tab. Icon. & Hist. Hieracium montanum angustifolium foliis Cichoraceis. Berg habichkraut mit schmalen wegwarten bletern. Hieracium 17.

C.Bauh.Phyt. Hieracium 13. laciniato, lanuginoso folio, quod valdè conuenire tradit cum Hieracio Lobelii foliis & floribus Dentis Leonis bulbosi. Sed Lobelius pingit suum differenti admodum radice & valdè hirsutum, cum profundis laciniis vel segmentis. Gerard. Hieracium 7. Clusii, haucke weede.

Crescit in leytenberg, florétque Iunio, Hieracium montanum laciniato folio Clusii. Prouenit in altis Lotharingiæ montibus inter *Espinal* & Fonteneus, Tabern.

HIERACIVM NARBONENSE ROTVNdifolium caule aphyllo, & Hieraciũ caule Aphyllo hirsutum.

Illud Monspelio, ex rupibus illi vicinis euulsũ, habuimus. Quod statim à radice alatis pediculis longiusculis *folia* fundit octona aut dena, plùs minùs, rotundis, in ambitu exacutis, sed innoxiis apiculis, veluti aculeis, donata, læuia, sapore manifesto destituta. E quorum sinu *cauliculi* iuncei bini exeunt, palmâ vix lõgiores, nudi, quales in Dẽte Leonis vulgi dicto, quorum summa *florem* sustinẽt luteum, minorem quàm dictæ plantę, sed in elegantem pappum pallidulum satiscentes, qui multiplex singulos flocculos, sed Lactucæ pedicello, sustinet: *semen* exiguum, longum, sed Lactucæ minus, subrussum, striatum. Saporem nullum manifestum animaduertimus.

Descriptio

Hoc autem *radice* nititur fibras multas demittente, foris fuscâ, intus albâ, quæ aliquando singularis, aliquando iuxta terram in plura capita dirimitur, tandem in vnam radicem coeuntia: per terram sparguntur *folia* semunciam lata, sinuato, obtuso mucrone, hirsuta, coliculi pedales, sesquipedales & cubitales, tenues, striati, nō ramosi, hirsuti, inanes: *flos* Dentis Leonis ex hirsuto calyce.

C.B. Phyt. Hieracium 12. siue foliis Cichoraceis flore magno.

Locus & tempus.

Geneuæ prouenit passim in pratis florens Maio, Montbelgardi copiose maximū quoque, floret Iunio & Iulio.

HIERACIVM PARVVM HIRTVM caule aphyllo, crispum vbi siccatum.

Descriptio.

SImplicem spedali altitudine *caulem* tollit, tactu asperum, & singularem, cuius cacumini *flos* impositus vnicus hieracii quod Cichoreum syluestre luteum appellant, in pappos euanescens: *folia* ex *radice* gracili complura per terram sparsa, densa rigidaq; lanugine spinulas quodāmod. imitata, hirta & incana, sescunciam aut vncias duas longa, satis lata, diuisione Erucæ purpureę nobis dictę, siccata crispa videntur, *radix* crassa.

Locus.

A multis annis habemus Monspelii collectum Idem quoque attulit gener Cherlerus, & D.I.Iac. Mieg: diu durantem existimo plantam.

HIERACIVM MONTANVM 6.Clusio angustifolium.

Descrip.

RAdix, ita describente Clusio, digiti crassitudinem interdum æquat, longa, nigricans, tenuibus fibris prædita, summâ parte in plura nonnunquam capita extuberans, quæ summâ tellure sena aut plura oblonga *folia*, semunciam ferè lata, & nonnihil incana proferunt: è singulis radicis capitibus, prodeunt inter folia, singulares *caliculi*, duri, nudi, dodrantales aut palmares tantùm, vnicum *florem* sustinentes, è multis oblongis, extremo infectis foliis, luteoque colore præditis, constātem: quo defluente, *semen* oblongiusculum cum pappo leui auræ flatu excutitur. Aliud eius genus inuenitur, cuius folia nonnihil in lateribus laciniata sunt, fermè instar foliorum Leucoii marini, minùs incana: flos aureo colore magis rutilat, alioqui per omnia simile. Vtriusque planta lacteo succo plena, & amariusculo gustu est.

Clus. Pann. & hist. post. Hieracium montanum 6. Tab. Icon. & histor. Hieracium montanum 2. Zweyg habich kraut mit schmalen bletteren. Hieracium 16. Gerard. Hieracium 6. Clusii, hauke weede.

Synon.

C.Bauh.Phyt. Hieracium 20. folio oblongo nō dissecto. Huius & altera species, foliis nonnihil laciniatis, minusque incanis habetur. Cam.hort. Hieracium Pannonicum 6. montanum.

Locus. Tempus.

In omnibus illis montibus à Calenberg Danubio imminenti ad Alpes excurrentibus nascitur Hieracium hoc sextum Clusij. Floret Maio. Crescit in montibus Alsatię non longè ab arce montana König stein/quà itur feldberg, Tabern.

CICHORIVM BVLBOSVM.

Descriptio.

VTrarum ita pulchrū est Cichorij genus, innumeris *fibris* tenuibus longè lateq; perreptās, quibus appensi bulbi, Auellanæ circiter magnitudine, Alabastritis marmoris candore, solidi; *folia* sescunciam aut vncias duas longa, semunciā latiora, leuiter sinuata, glabra, in obtusum mucronem desinentia, crassiuscula, rubescentia: inter hæc surgunt *coliculi* palmares hirsuti; quorum fastigijs *flores* insident Hieracij, lutei, in pappum euanescentes: hæc

Hæc planta amara est & lacteum succum habet.

Histor. Lugd. Cichorium strumosum Miconii: A foliorum forma vocatur Cichorium, strumosum verò ab effectu & forma radicis, quæ strumas refert & sanat. Quam ob causam Barcinone, vbi frequens oritur, *Porcellanes* vocant, quasi dicas strumosam.

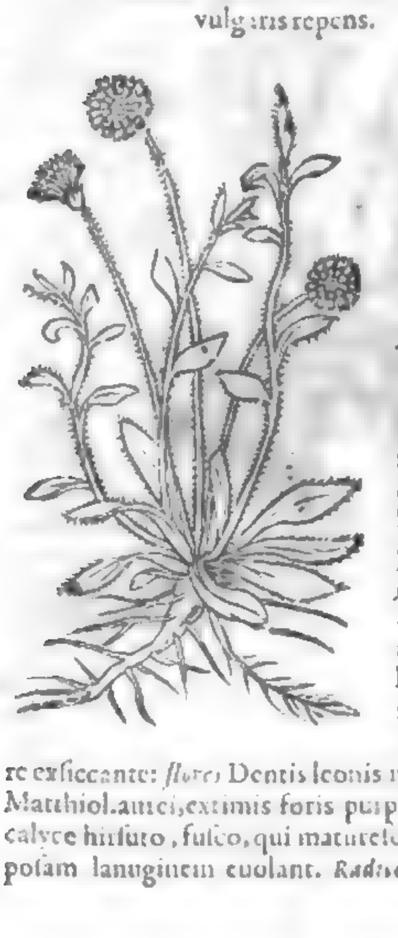
Condrilla pusilla bulbosa. Lobel. in Adu. & Icon. Plant. Condrilla pusilla marina lutea bulbosa, an Dioscor. radice rotunda orbiculatà Strongyle? & an Theophr. Cichorium, Perdicónue.

C. Bauh. Phyt. Chondrilla 10. siue bulbosa marina. Cichorium bulbosum Dalechamp. hist. Lugdunensi. Item Chondrilla 11. siue Cichoriũ strumosum Myconii, multùm similitudinis habẽs cum prædicta, folio minimè per ambitum serrato. Hoc videtur Cast. Dur. Hæmorrhoidalis nomine velle exprimere. *An Hæmorrhoidalis Cast. Dur.?*

Locus & tempus Per arenam serpit, floret mense Aprili prope montem Seti ad mare. Bulbuli Monspelio à Genero Cherlero allati & Montbelgardi in horto Ill. E. C. sati pulchrè quidem folia genuerũt, ingaliter repentes: in maritimis alioqui & Iunceris, vnde maximo labore euulsit [cùm inter radices Iuncorum penitus ferè delitescant] obseruauit.

Vires Struma Radicem istam globosam ad strumas curandas multùm cõferre se experimẽto didicisse Myconius apud Historiam Lugdunensem asserit. *Radix* Quinque aut sex integræ cum melle sumptæ multis diebus continuis mirum in modum prosunt. *Aqua stillatitia* Eadem præstat aqua earum stillatitia, vel decoctum, sed inefficacius: item conditum *Conditum* ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare, vti dictum, hanc plantam Myconius Cichoriũ strumosum à forma & effectu nuncupauit. Radices, quas scropholis mederi ait Cæsalp. nos dumantur ex melle vel cum farina Triticea in placentis, vt vinum vetus superbibatur ieiuno ventriculo mane & vesperi: nam elicit sudores, & strumas in collo discutit. *Placentæ.*

PILOSELLA MAIORI FLORE, SIVE vulgaris repens.

Descriptio PAssim secus vias obuia Pilosella haud facilè quenquam lateat, humi decumbens & repentibus *surculis* hirsutis, amarum lac fundentibus, nouam sobolem per demissas fibras subinde propagans: *folia* pilis obsita murinis auribus simila, supra virentia, infrà incana, sapore exsiccante: *flores* Dentis leonis minores, lutei, Matthiol. aurei, extimis foris purpurascentibus, calyce hirsuto, fusco, qui maturescentes in pappoſam lanuginem euolant. *Radices* numerosæ, tenues, sed humi pertinaciter hærentes.

Synonyma Huius notissimæ herbæ non meminisse nec nomen vllum ei indidisse Veteres aiunt Herbarii, quam Recentiores Pilosellam appellant à copiosis pilis, quibus tum cauliculi, tum folia vestiuntur. *Pilosella Etymon.*

Intybum minimum Minima quædam Intybi species hæc est, inquit Cordus, quod ex floris formà, colore, & lacteo foliorum liquore facilè colligitur, similiter ab omnibus (vt Dioscorid.) Auricula muris vocata, etiam Germanis quibusdam & Italis Pilosella.

Nomina Meüßhor & Nagelkraut sunt quidẽ Pilosellæ, quam picturà exhibet Apollinaris: verùm vires, quas adscribit, sunt vtriusque Anagallidis: caueant igitur Lectores, ne cum Apollinari has duas plantas confundant. *Apollinaris error*

Auricula muris Brunfels. not. Brunfels. Tom. 3. Rhapf. 45. & in quarto p. 171. Auricula muris. Sed Auricula muris (teste Hieron. Brunsch.) non est Latinorum Pilosella: quãuis tamen Tragus hanc lib. 1. cap. 95. describit & depingat sub nomine Auriculæ muris minoris.

Sed & Theod. Dorsth. iconem Pilosellæ proponit hac inscriptione. Auricula muris, *μυὸς ὦτα*, Pilosella. *Dorsth. not.*

An Fuchs. Hist. cap. 6. de hoc loquitur cùm ait. Auriculam muris pro Anagallide qui depictam ostendunt Herbarii errant. Vt & qui Pilosellam alio nomine Auriculam muris appellari tradant.

Cast. Dur. Cæsalp. Camer. in Epit. [cui in Hist. Matthiol. germ. Pilosella minor.] & Matth. in suis comm. *Pilosella.* *Pilosella*

Lapsus mutorum. Quidam, inquit Lacuna, existimant, Pilosellã esse holostium, sed non est: est enim Holostium legiti num incognitum: existimo speciem esse alicuius Graminis. Matthiolus idem statuit, & postea in post. Comment. ann. C. Bauh. sibi ipsi met contradicit ô labilem viri memoriam!

Lonic. not. Lonic. lib. cap. 75. figuram bonam Pilosellæ maioris Fuchsii habet, titulo Klein Meüßohr/ Nagelkraut/ & præterea aliam paruam quæ nõ placet, nec etiam descriptio.

H. Lugd. Pilosella maior Matthioli.

Tabern. in Hist. Pilosellam primam: in Icon. Pilosellam & Auriculam muris cognominauit? C. Bauhin. Phyt. Pilosella 1. siue maior repens hirsuta. Thalio, Pilosella media Auricula muris vulgi. H. Lu. Pilosella vulgaris, Auricula muris.

Nomina linguarũ Pilosella maiori flore, siue repens vulgaris vocatur Germ. Meüßöhrlin/ Nagelkraut. Gall. *Pilosella, Oreille de rat en souris.* It. *Pelosina, Auricula di topo.* Belg. Nagel cruyt/ Muysoor. Gallo-Belg. *Pelucette & Veluette.* Hisp. *Pil selle* Boh. Chlupaček. Sclauon. Musch Czermony a muduy. Hung. Eger fil.

Locus & tempus. Nascitur extenuato & arido solo, in collibus & incultis locis, & agrorum herbidis limitibus. Maio & Iunio mensibus potissimùm floret.

Vires ex Matthi & aliis Amarum lac secta planta mittit: id quod extenuantis atque abstergentis indicium est facultatis, inquit Matthiolus. Tota Pilosellæ planta vehementer adstringit, glutinat, cohibet, refrigerat, siccat: quapropter huius rei non ignari pastores maximè cauent, ne ouium greges in illis pascuis immorentur, vbi huiusce plurimùm gignitur: quandoquidem depascentes oues tanta alui adstrictione afficiuntur, vt inde facilè emoriantur. *Greges noxia.* Hinc didicerunt Medici, eam mederi dysentericis, & vteri profluuiis: quin & ex vino austero potam vulnera glutinare, tam scilicet exteriùs, quam interiùs, illatam, cœliacisque magno esse auxilio, & biliosis vomitionibus: cruentis item *Dysenteria* *Vulnera*

ſputis, enterocelis, & omnibus in vniuerſum fracturis opem ferre, ſed præcipuè caluariæ. Non deſunt etiam è recentioribus qui eam maximè commendent ad ramicem, vuluæ relaxationem gargarizatu, ad iecinoris & ſplenis affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quòd viſcera hæc roboret. Additur quoque vtiliter in potionibus inteſtinorum vulnerum, & in vulnerarijs emplaſtris, atque vnguentis: foliorum ſuccus non ſolùm recentia vulnera glutinat, ſed vlcera quoque contumacia, phagædenáſque ſanat & præſertim oris, & pudendorum. Succus decoctumque aciem ferri vel chalybis ſæpe merſam indurat.

Fractura. *Morbus regius.* *Foliorum ſuccus.* *Vlcera.* *Paluis.*

Huic autem non abſimilis, ſed multò maior Camerario alia Piloſella maior cauliculis non ramoſis flore magno, quam etiam deſcribit Frater.

PILOSELLA MINOR FOLIO anguſtiore, minùs piloſo, repens.

INſigniter repit & hæc: *folijs* per terram ſparſis, anguſtioribus minoribus, tam infrà quá ſuprà glabris, ſi raros quoſdam pilos in auerſo folio ſitos excipias, quorum inferiora ſubrotunda, ſuperiora longiora: *caules* proceriores, interdum cubitò altiores, non ſine folijs, in aliquot pediculos circa faſtigium diuaricati, vbi *flores* duo, tres, quatuor, lutei vt alterius ſed minores.

Lactucella ſilu.

Camer. hort. Lactucella Sylu. repens, ambigens inter Hieracium & Sylu. Lactucam: amara. C. Bau. Phyt. Lactuca 14. Lactucella Syluestris Camer. Item Piloſella 2. ſiue maior repens glabra: Auricula muris minor Tragi, ſecunda. Piloſella maior Camerarij. An Horto Luſ. Piloſella major altera, Groß Meußörlin.

Paſſim in ſyluis prouenit, florens menſe Maio & Iunio.

PILOSELLA MINORI FLORE Hirſutior & elatior non repens.

Deſcriptio

FIbroſa eſt huic *radix*, turgens lacteo ſucco acri & amaricante, reptatu fibrarum non ſe propagans, nec humi procumbens, ſed Hieraciorum more, nonnunquam ad bicubitalem altitudinem excreſcit in plures *caules* modicè hirſutos, interdum hirſutiſſimos, maximè verò parte inferiore, cui *folia* quædam adnata admodùm anguſta, vncialia, quadrantalia & palmaria: latiora verò ſunt & paulò longiora nonnunquam quæ à radice ſtatim oriuntur, ſapore ſubdulci, nullâ excellente adſtrictione, quæ lac manant ſicut & caules, qui

propè ſummum cacumen in aliquot ſurculos quadrantales & ſextantales diuiduntur, hique rurſum plures breues hirſutos pedicellos promunt, quorum ſingulis ſinguli inſident *floſculi*, Hieracij alicuius, lutei, pleni, calyce ambiti ſtriato, lanugine nigra obſito.

Synon.

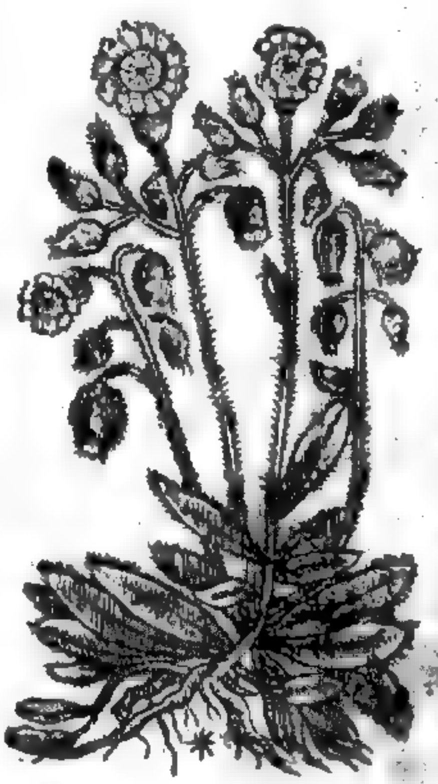
C. Bauh. phyt. Piloſella 3. ſiue maior erecta, quam ſi quis ad Hieracia referre malit, non cum eo contenderit. Taber. inquit, videtur eam voluiſſe exprimere in Hiſt. & Icon. nomine Piloſellæ maioris alterius. Imò nobis non videtur voluiſſe, ſed expreſſit. Verum quidem eſt, quod ea meliùs pingi potuiſſet. An Hort. Luſ. piloſella maior altera Groß Mauß ohrlein.

C. Bauh. not.

Locus.

Piloſella hæc prouenit in muris circa Montbelgardum. Baſileæ collegit Frater in ſyluis, Patauio etiam attulit.

AVRICVLA MVRIS HISPANICA, alijs Hieracium Pannonicum flore ſaturatè croceo.

Locus.

VIdim⁹ anno 1608. in horto Stutgardiano Ill. Principis, & horto Fontis admirabilis, plantam à nobis hactenus nullibi obſeruatam, quæ ſanè ſpecioſa nobis videtur è genere pulmonariæ Gallorum, quæ quibuſdam piloſella dicitur. Hæc autem vocant Auriculam muris. Ei *radix* eſt fibroſa purpuraſcens amara, manans ſucco lacteo, ex ſe emittit clima ta inſtar piloſellæ maioris Fuchſij & Conſolidæ mediæ, quæ radiculas albas in terram defigunt, ac ea ratione plurimùm ſe multiplicat & expandit: *Folia* ei primò vncias duas longa, poſtea palmo longiora, potiſſimùm quæ ex caule prodeunt, ea ſimilitudinem quandam habent cum quadam Scabioſa ſyluatica, maiora latitudine vncias duas excedunt, quædam habent in margine veluti denticulos longis ſpatijs diſpoſitos,

Pulmonaria. *Piloſella.* *Auricula muris.* *Radix.*

positos, nonihil sunt aspera, potissimùm superiore parte, inferiore autem neruosa, vtrinque copiosi pili: *Caules* et cubitales & sesquicubitales, qui horrent pilis nigris longis, per caulem tria folia, inferiora maiora, superiora minora, & in iis denticuli maiores, à principio caulium maiorum oriuntur minores palmares vel pedales, sicuti etiam inter folia caulium, quæ rara: ramuli singulares: in extremitatibus copiosa *capitula florum* ex breuibus pediculis prædictæ Pulmonariæ similibus: calyces siue foliola hirsuta pilis nigris: mense Maio, in medio solus flos, qualis prædictæ herbæ vel Hieraciorum se expandit: Colore insigni quasi Arantiorum non benè maturorum, in medio apices plurimi lutei bifidi: folia floris in circuitu, qualia Calthæ, denticulata, siue crenata: Vbi flos vnicus euanuit in fine Maii multi simul florent, & veluti vmbellam exhibent: odor paruus ferè Hedypnoidis siue Dentis Leonis: Excidunt flores remanentibus calycibus, in quibus pili & semina, tenuia, longiuscula fusca, semina matura vidi Iunio.

CHONDRILLA FOLIO NON DISSECTO, caule nudo & foliato.

Descriptio

Radice firmatur longâ, crassâ, lacteo succo turgente, in capita aliquot diuisâ, *folia* emittente multa, palmaria & longiora, semũciã, plùs minùs lata, Plantaginis tenuifoliæ foliis similia, acuminata, glabra, crassa, Chondryllę cæruleæ instar, eiusdem penè coloris: *caules* frequẽtes iuncei, dodrantales siue pedales, glabri, fũgosi, foliis plærũque nudi, nõnunquam foliati, in binos ramos vt plurimùm diducuntur, quorũ singulis *flos* insidet vnus, magnus, luteus, in *pappos* euanescens, quibus *semina* adhærent tenuia, longa, striata, & rufa, per maturitatem parũ mihi constat cuius coloris, ex sicca hanc potissimùm descripsi.

Locus & tempus.

Condrillæ speciem aliquando seni, herbam à me inuentam florẽtẽ Iunio circa Curiam Rhætorum ad Rhenum. Valerandus Dourez hanc eandem aliquando mihi dedit pro Chondrilla ex Syria allata.

SENECIO SIVE ERIGERON VETERIBVS.

Cap. VIII.

Senecio tametsi non fundat Lacteum succum, tamen inter Lactarias stirpes eum recensere placuit, propterea quòd semen non illius vt earundem in auras euanescat. Cúmque sit vulgatissima herba, nihilominus diligentiùs eius historiam prosecutus est Dioscorides, quam vel Balsami, Cinnamomi, vel Garyophyllorum. Descriptio igitur Senecionis, apud eum sic se habet.

Herbulum: Erechthites. Eruca folio.

Senecio, qui Latinis aliter inter Dioscoridis notha Herbulum, aliis Erechthites dicitur, *cauliculo* est cubitali, subrubicundo, *foliolis* crebris & Erucæ modo per extremitates diuisis, sed minoribus multò: *floribus* in luteum vergentibus, qui quidem citò dehiscunt ac deflorescentes in pappos abeunt. Atque inde etiam Erigerontis nomen Senecio apud Græcos inuenit quòd Vere flores capillorum ritu canescant. *Radix* est superuacua. Nascitur porrò maximè in maceriis & circum oppida.

Erigeron Plinio Trixaginis specie.

Erigeron à Græcis quæ à nostris (inquit Plin. in cod. vet.) Senecio vocatur, herba est Trixaginis specie & mollitia, cauliculis subrubicundis: nascitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia Vere canescit. Caput eius numerosâ diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuisuras exeunte. Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alii Erucæ foliis esse dixerunt, alii roboris minoribus multò. Nec defuere qui & alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarunt. ἠριγέρων Theophr. inter olera & Intubacea numeratur 7. hist. 7. diutiùs florens, inter hyberna prorumpens post Aphacam.

Acanthis Callimacho. Folii varietas. Genus aliud.

Synonyma. Senetio vulgaris siue Erigeron. Senetio hirsutus grauiter olens. Senetio folio non laciniato. Senetio cæruleus. Iacobæa. Iacobæa marina. Carduus benedictus. Sisymbriũ cardamine siue Nasturtium aquaticum.

Cæterùm, Senecionis nomine sequentes donauimus plantas. Primò quidem Senecionem vulgarem, quem Erygeronem verum siue Senecionem credimus. Senetionem alterum hirsutum, viscidum, maiorem, odoratum. Senetionem folio non laciniato. Senetionem siue Erigeronem cæruleum, aliis Conyzam cæruleam. *De his mox ordine agemus hoc libro.* Senetio maior, inquit Tragus, verè appellari potest flos S. Iacobi & pro illo vsurpari tutò potest. Hic flos à nobis Iacobæa inscribitur lib. 25. De Senetione marino siue Iacobæa marina agemus libro iam dicto. Senetionis nomen tribui Carduo benedicto apparebit ex Trago lib. 26. c. de Carduo benedicto. Recentiores, teste Cordo, Sisymbrium Cardamine, siue Nasturtium aquaticũ, maximo errore Senetionem vocant, vt videre est lib. 28.

SENETIO VVLGARIS SIVE ERIGERON.

Fibrosâ partímque lignosâ *radice* nititur Senecio, tenui, albâ, subpurpureâue, sapore oleraceo, ex quâ attolluntur *caules* terni, quini, & plures, teretes, striati, hirsuti, brachiati, & concaui, *foliis* donati vncialibus & longioribus, pediculo

viduis, hirsutis & veluti circumrosis, alterno positu nascentibus: *flores* in ramulorum fastigijs plures simul iuncti, pediculis breuibus lanuginosis appensi, tanquam staminum luteorum complexus, qui in *pappos* celerrimè fatiscentes cum ventis feruntur, *h. sic autem* ambiunt inuolucra calycum instar, striata, basi squammulis atro mucronatis compacta.

Synon. Brunfels. Tom. 2. in Diosc. lib. 4. p. 124. Erigeron siue Senecion herba quà hodiè in acetarijs vtuntur: alias Herba petrella.

Petrella. Verbena fœmina. C. Bauh. apud Matth. & in Phyt. Senecio minor: Verbena fœmina Brunfels.

Tragi error. Trago iterum Senecio, Senecio 1. vulgaris. Is malè, meo quidem iudicio, Erigeron Dioscoridis & Aphacam Theophrasti ad vnum genus refert & omnia ea de Senecione intelligit quæ Theophrastus de Aphaca prodidit. Nam & ipse Theophrast. Erigeri expressè meminit. Quod verò Simonem Ianuensem Carduum benedictum Erigerum appellantem manifestè errasse scribat, sicut & illos, qui Nasturtium hoc nomine vocent, à veritate minimè alienum est.

Simonis Ianuens. error.

An Carduncellus Io. Agricolæ? An Io. Agricolæ Ammonio in Nicol. Alexand. in suis paralipomenis Carduncellum, quod vulgus Omnium mensium florem, Germ. Aller Monat blümlin vocare tradit.

Synon. Dodon. gall. Erigeron secundum, Senecio minor (& hoc titulo etiam à Castore inscribitur.) Lat. in fol. Erigerum minus: Erigeri species altera seu minor. Lob. in Adu. & Icon. plant. Gesnero de hort. Tabern. Ic. & Hist. Thalio & hort. Lus. Senetio siue Erigeron. Camer. hort. Senetio vulgaris. Apud Eustachium. Roeslin Senetionis figura malè adaptatur capiti de Cataputia. Ponitur à Georg. Pict. in annot. in Æmil. Macrum cap. 47. de Senetione figura Nasturtij aquatici non benè & præter Æmilij sententiam. Senecio Matth. Lac. Fusch. (cui omnes notæ Dioscoridis respondere videntur:) Turn. Corn. in Diosc. H. Lugd. Camer. ad Hist. germ. & Epit. Matth. & Cæsalpino.

Eustach. Roeslin. not. Georg. Pict. error.

Senecio. Senecio vulgaris siue Erigeron vocatur Græcè ἠριγέρων. Germ. Creützwurtz / Grindkraut. Belg. Cruyscruit, Grimcruyt. Gall. *Seneçon* aut *Seneff.n.* It. *Spellectiosa*, *Cardoncell.*. Patau. *Verzolo*, alibi *Sulazz.n.* Hisp. *B. s V r.n*, *Cardo morto*, & *yerua cana.* Ang. Grounsell. Boh. Primetuc Fornuy. Hung. Aggo fiu / Konto fiu. Nomencl. Pannonico. Ἠριγέρων quidem quasi vernus senex, quòd flores capillorum ritu vere canescant & in lanuginem abeant: vnde Latinis Senetio.

Erigerum vnde dictũ.

Locus & Tempus. Nascitur maximè in maceriis, parietibus, & circum oppida. Montbelgardi passim spontè prouenit in hortis, veluti in horto E. C. tota hieme & Æstate viret. Florentem vidi Vere & Autumno Monspelij. Basileæ in hortis & alibi Octobri & Maio, Geneuæ Nouembri & Ianuario. In monte Rolberg propè Masmunster florentem Octobri, Patauij Ianuario & Februario.

Vires ex Diosc. Testium & sedis inflãmationes. Vulnera. Diosc. textus corruptus. Ex Plinio superfluus. Folia cum floribus, authore Dioscoride; refrigerandi vim habent: proindéque illita cum vini modico aut etiam per sese folia, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris cùm reliquis medentur vulneribus, tum ijs quæ neruis inflicta sunt. Illiti quoque pappi per se cum cum aceto, idem præstant: verùm recentes epoti strangulant. Totus [vet. hac postrema periodo caret:] autem caulis si ex aqua coctus cum musto potui detur, stomachi dolores à bile contractos persanat. Erigeronem, inquit Plinius, si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangatque eâ dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem cum postea non doliturum. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur. Cætera quæ habet ex Dioscoride mutuatus est.

Ex Galeno. Galenus contentus dixisse Senecionem vim mixtam, refrigerantem, simúlque moderatè discutientem habere, reliqua velut in herba nota omittit. Cùm autem herba euidenter sit amara, vt siccet, abstergat, aperiátque necesse est, quare nil mirum fuerit teste Matthiolo, si fœminæ Epoto foliorum succo, aut totius plantæ decocto, remorantes menses sibi prouocent, ab aniculis edoctæ. Senecionem herbam suppurationem accelerare prodidit Fontanus: Cæsalpinus folia recipi in acetaria.

Menses. Suppuratio. acetaria.

SENECIO HIRSVTVS, VISCIDVS, maior, odoratus.

Descriptio. PErinde vt Senecio vulgaris, *radice* nititur fibrosa: *foliis* donatus similibus similitérque incisis, sed lanugine vndique obsitis, ideóque nonnihil incanis, insuper tactu viscidis, mollioribus & fœtidis: *caulis* erectior, procerior, hirsutus, quemadmodũ & florum luteorũ in pappos abiturorũ calyculi striati. Planta nonnihil sapore aromatico, figura alioquin hic posita minùs placet.

Matricaria sylu. An Senecio maior Tragi? Trago lib. 1. cap. 50. Matricaria sylueстris, Matricariæ siluestre genus. An eidem dicto libro c. 96. Senecio secunda maior?

Senecio maior. Erigerum, Cichorium, Intybum, Cichorium fœtidum. Dodon. Gallico Senecio maior: at in fol. Erigerum tertium, in Cichoraceorum ac Intubaceorũ familiam reponendum, fœtens nonnihil, vnde Cichorij fœtidi à nonnullis appellationem adeptum est: sed quod cum Aphace herbæ Theophrasti conuenire videtur.

Erigerum tomentosum. Senetio fœtidum. Lob. in Obs. & Icô. Plant. amborum meminit, pingens Erigerum 3. Dodonæi hoc titulo: Erigeron tomentosum. Primum verò siue maius Dodonæi, in Icon. Erigerum tomentosum alterum.

Cæsalp. Senetionis species altior, & in omnibus maior. Gesn. hort. Senetio fœtidus.

Iacobæa Pann. 1. Clusij. Clus. Pannon. Iacobæa Pannonica 1. mollior. Hist. post. Iacobæa Pannonica prima, quibusdam Senecio fœtidus dictus, sine icone.

Arthemisia. Matricaria lutea. Taber. Hist. inter nomina Arthemisiæ 2. genus, Geeler weтterig / & milder Mettrам / Matricaria lutea, & Matricaria siluestris.

Sideritis 4. Plinij. H. Lugd. notatur. H. Lugd. l. 5. cap. 18. Senetio fœtidus Dalechampii, quibusdam Arthemisia fœtida, Sideritis quarta Plinii nonnullorum. Lectorum erit considerare an hic Senetio fœtidus non sit idem cum Senecionis

necionis specie Dodonæi, cuius figuram hoc eodē capite 18. histor. Lugdunensis ponit, quasi esset diuersa planta, annon etiam Erigeron tomentosum Lobelii.

Senecio incanus pinguis.

C. Bauhin. Phyt. Senecio 2. siue incanus pinguis, Erigeron 1. Dod. gall. Erigeron alterum tomentosum Lob. icon.

Locus & tempus.

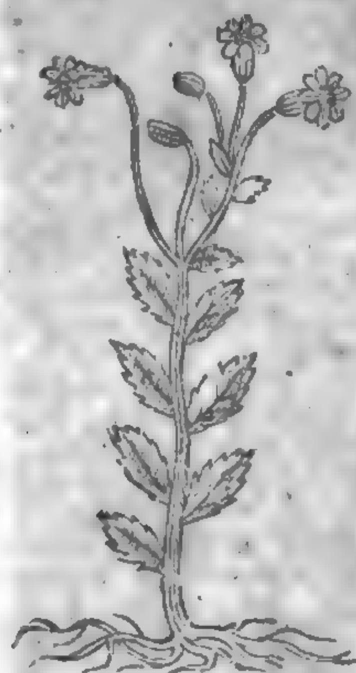
Crescit Iacobæa Pannonica 1. Clusii in Panoniæ & Austriæ cæduis siluis. Floret Iunio & semine deciduo quotannis spontè renascitur, variis in locis obseruaui, & habeo in Horto Ill. E. C. semine maturo Augusto & Septembri. Fuchsius præceptor meus cùm apud illum essem vocabat Arthemisiam monoclonon Germanicam.

Vsus

Matricariæ siluestris Tragi ligna in siluis cæduis ex ordine composita incenduntur, vt ignis calore terra sationi frugum idonea reddatur.

SENETIO FOLIO NON LACINIATO.

Descriptio

Herba est cubitali altitudine, *radicibus* tenuibus, candidis, lignosis, dulcibus: *caule* aliquantisper piloso, rotundo, cauo, medulla lanuginosa farcto: in quo *folia* sunt exigua, pilosa, in ambitu serrata, crassa, aliquantulùm viridia, infernè rubescentia, quæ quandoque colore vinoso manus inficiunt: In caulis summitate *flores* sunt lutei, in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plātę aqueus est, vt vulgaris Senetionis. Nascitur in querceris, locisque non admodum siccis, sed humidis interdum & in pratis.

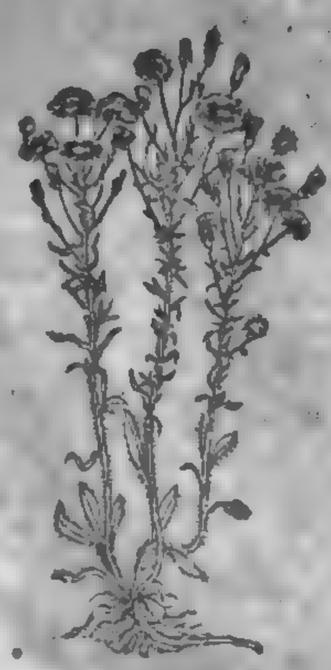
SENETIO SIVE ERIGERON CÆRVLEVS, aliis Conyza cærulea.

Descript.

Senecio hic subinde magnitudine, fœlicius aut infœlicius solum nactus, variat, aliàs sesquipalmaris, aliàs plusquam dodrantalis: *radicibus* fibrosis, albicantibus, gustu nonnihil aromaticis: ex quibus *caules* surgunt multi, tenues, striati, rubentes, hirsuti, ramosi, medulla alba pleni: *folia* integra, nec vsquam dissecta crenatáue, lanuginosa, inferiora quidē vncias ferè duas longa, semunciam lata: superiora vt breuiora ita angustiora, vtraque sapore acri & aromatico: *capitula* quàm in Senecione vulgari longè crassiora, canaliculata, tomentosa, nonnihil rubentia: *florum* foliola dilutiore purpura tincta sunt, medium obtinente papposo tomento exalbido in luteum vergente.

Tinctorius flos alter Trago

Trago lib. 1 cap. 49. Tinctorius flos alter (in Histor. germ. das ander Scharten blumen geschlecht Scharten Germ. dicta,) Tinctorii floris genus alterum, primo (Asteri attico purpureo) haud absimile, sed per omnia magis extenuatum, & nigricantius, flore lanuginoso, instar florū Hieraciorum in auras euanescente.

Verum Erigeron & Senecio Theophr. Dod.

Dodon. gall. Erigerō 3. Gall. tierce espece, de Senesson, verum Erigeron & Senecio Theophrasti. Lat. in fol. Erigerum 4. citò quoque canescens, cauliculis tenuib. dodrantalibus, parum hirsūtis, ex obscuriore rubore subnigricantibus: foliis angustis, paucis, mollibúsque: flosculis in ramulis eminentibus, pallidè luteis, citissimè ac non modò eodem die, sed sæpè intra horæ spatiū in papposam lanuginem abeuntibus. Gesn. in fine Hist. Cordi Conyzoides cærulea, heydnisch wundtkraut, (ἐθνικὴ τραυματικὴ dixeris) Dentellaria quorundam. Eidem de hort. Dentellaria nostra, Conyzoides quædam herba.

Conyzoides cærulea Gesn. Dentellaria.

Tab. not.

Tabern. Icon. Conyza cærulæa: Histor. Blaw Dürrwurtz. Cur Tabern. non ampliùs Conyzam appellat?

Quum essem Tubingæ Fuchsius vocabat Conyzam minorem.

Conyza cærulea

C. Bauhin. Phyt. Conyza 14. siue cærulea.

Locus & Tempus.

Flos tinctorius alter Tragi in tractu Rheni in quibusdam pratis, Iuniperorúmque nonnullis colliculis ac montibus prouenit: Iulio & Augusto mensibus colligitur, postéaque venundatur, qui tinctoribus tantùm in vsu est. Erigerum 4. Dod. lat. siue 3. gall. in vliginosis ericetis, quādoque in siluis macro & sterili solo nascitur. Senecio siue Erigeron cæruleus, siue Conyza cærulea etiam multis in locis prouenit, circa Montbelgardum.

ASTER EX VETERIBVS.

CAP. IX.

Aster Atticus Diosc.

Ἀστὴρ ἀττικός (qui apud Dioscoridem ab aliquibus inter notha Asteriscon, ab aliis Bubonion, à nonnullis Hyophthalmon, à Dacis Rathybida, à Romanis Inguinalis herba vocatur) est virgultum lignosum (ῥαβδίον ξυλῶδες, virga lignosa ῥαβδίον ξυλῶδες vet. caulis lignosus Marcell.) *florem* habens in cacumine purpureum, aut luteum [πορφυροῦν ἢ μήλινον,] Anthemidis capituli modo diuisuris incisum per ambitum (σχιστὸν, vndique περισχιστὸν vet. Quidam περὶ χλωρὸν φυλλαρίων σχιστῶν) foliolis stellæ modo radiatis. Quæ verò caulem circundant *folia*, oblonga sunt ac hirsuta (vet. aliqui tota sequenti periodo carent vsque ad *Prodest*, ἁρμόζει.) Exęstuanti stomacho, oculorum & inguinum inflāmationibus, sedique procidụæ illitu auxiliatur. Aiunt & id quod in

Diosc. Gal. Ruellius illustratur.

flore purpurascit ex aqua potum, angina laborantibus, ac plerisq; comitialib' opitulari. Prodest verò flos recens ac etiam dum humidus, inguinum inflammationi adhibitus. Si verò aridus sinistra laborantis manu decerpatur, & inguini adalligetur, dolore liberat. Posteriorum Græcorum reliqui addunt: Nasci inter petras, locisque asperis, ac stellares huius radios noctu splendere &c. quæ cùm superstitiosi aliquid contineant, nec in antiquissimis optimisque inueniantur, vt minimè Discoridea, reiicimus.

Aster, inquit Plinius, ab aliquibus Bubonium appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est: cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinā sinistra manu decerpi iubent, & & iuxta cinctum alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Sic Plin. lib. 26. cap. 5. euarians aliquantùm a Dioscoride, qui de serpentibus & coxendicis dolore nihil habet: sicut Plinius, de oculorum inflammatione, anginis, & comitiali morbo nihil tradit.

Diosc. Scrat lectio. Πορφυρῶ autem ἢ ξανθόν legunt Serapio, Oribasius, Ruellius, Cornarius, & Anguillara. At Cordus, Marcellus, & Matthiolus, loco disiunctiuæ particulę, ἢ, copulatiuā, καὶ, reponunt. Existimant enim idē genus Asteris hic describi, quòd floris foliola, quę quidem capitulū ipsum ambiūt, habeat purpurea, medium verò capitulum luteum At Sarrac. & rectè nostro iudicio duo Asteris genera floris colore distincta depingi existimat, quorum vnum illa eadem floris foliola habeat purpurea, alterum lutea: nam in vtroque genere quod medium floris locum tenet, citra controuersiam melinum seu luteum visitur.

Inguinalis herba. Foliorum in flore Inguinalis herbæ numerus, positura, & forma, quibus stellæ modo radiatur cognominem stellis, vulgarem alioquin & in sepibus nascentem herbam fecerunt. Vsus deinde medicorumque cætus vtilem inguinibus cognitam in gręcis Bubonion, in Latinis Inguinalem. Atticus autem Aster, quòd ibi frequentior quàm alibi prouenire creditus sit, appellatur. Huophtalmum etiam quidam vocauerunt hanc plantam, quasi Suis oculum, quòd totus eius flos animalis illius oculum referre videatur

Asterem Atticum Herbarios hodie partim Aspergulam vocare, Germ. verò Sternkraut, autor est Cornarius. Nunc, quod monendum videtur, Asterias siue Stellaria nomen est multis plantis commune. Hoc enim nomine donantur Bubonium, Coronopus, Alchymilla, Cardui genus Theophrasti, Myacantha (Carduus nostras stellatus siue Calcitrapa, de qua lib. 26.) Perdiciis quoque alterum genus à Plinio Astericum quasi stellare nominatum. Præter has omnes sua est Monspeliensibus Asterias siue stellaria, quæ à nobis inscribitur Rubia parua cæruleo flore, de qua lib. 36. H. n. g.

Bubonion, Huophtalmus.

Stellaria nomē æquivocum Carduus stellatus.

Æquiuoc. Asterem Atticum esse censet Virgilianum Amellum Matthiolus, [de eo dubitat meritò Gesnerus, cùm adhuc sub iudice lis sit, aliis affirmantibus, aliis verò negantibus,] de quo ille ita Georg. 4.

Est etiam flos in pratis cui nomen Amello
Fecere Agricolæ, facilis quærentibus herba:
Namque vno ingentem tollit de cespite syluam
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ sublucet purpura nigræ.

Præter nostros Asteres, quorum magnam conquisiuimus varietatem, quosque mox ordine recensebimus, plantæ aliæ occurrunt non paucæ, quibus Asteris nomen ab aliis inditum.

Conyza marina Dalech. Conyza enim marina Dalechampii appellatur à Lobelio Obs. & Ic. Plant. & Hist. Lugd. Aster conyzoides Gesneri.

Conyza media. Sic quoque Conyza media à Lobel. Obseru. & Schvvenckfeldio Aster Atticus luteus nominatur.

Apud Cord. in Hist pl. lib. 2. cap. 61. pro Astere Attico, & sub eius titulo malè apposita figura Chamæli aurei quorundam.

Chamæmelum aureū quorundā. Chamæmelum eranthemum. Apud Tragum Chamæmelū eranthemum nominatur Aster atticus flore medio luteo.

Crithmum tertium Matthioli Lobelius in Obs. Asterem Atticum marinum cognominat.

Sed & Tripolium, Turpetum Serapionis cognominatum, à Tabern. apud Vvirsung. Aster marinus nuncupatur.

Pes leonis. Eryngium. Est Aster Hermol. Barb. lib. 4. coroll. 734. vulgò Stella dictus, hunc H. n. g. lib. 17. Pedem leonis & Alchimillam vocamus.

Aspergula Dodonæi, siue Hepatica Stellaris, multis vulgò censetur Aster Atticus. De hac dicemus lib. 36.

Alibium. Asterem Atticum vel etiam Asteriscum Arabum interpretes, & Pandectarum author Matthæus Syluaticus cum Eryngio confundunt: alij Alibium etiam vocant.

Herba Paris. Theoph. Golius in Onom. Asterem Atticum ab aliis Vuam lupinam vocari tradit. Sed Vuam lupinam siue Herbam Paris non esse asterem Atticum est manifestum. Asterem quidam dicunt, sed non Atticum multi.

Marrubium. Spondilium. Imperatoria. Considerandum an Asterion Pausaniæ possit esse Marrubium album, inquit Tragus. Idem Tragus Asterij nomen Cannabi etiam tribuit.

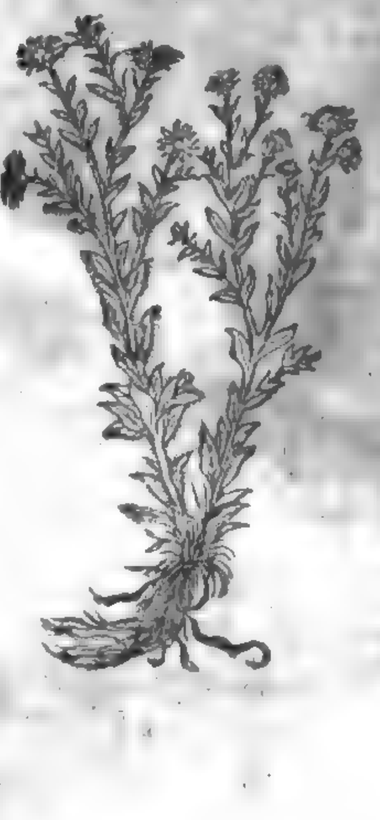
Spondilium inter Spurias voces, Corn. Dodon. & Gesnero testibus, Asterium cognominatur.

Astericum (Imperatoria) non est Meu, inquit Brunfelf. Tom. 2. p. 18. in Corollarijs. De Imperatoria lib. 27. H. n. g.

Parietariam à nonnullis Astericum vocari patebit lib. 23. cap. de Parietaria.

Hermolaus est testis Coroll. 680. Capita Papaueris Asteriscos Græcis appellari. Vide lib. 30. caput de Papauere.

ASTER ATTICVS PVRPVREO & albo flore.

Descriptio. Aster Atticus qui creditur, *caules* habet cubitales & sesquicubitales, tenues, teretes, duros, hirsutos, subrubentes, *foliis* amictos oblōgis, acuminatis, asperis & pilosis, interdum crenis paucis incisis, sapore subaromatico & subamaro ac siccante: *caules* circa fastigiū in sur-

in ſurculos diuiduntur quibus *flores* inſident amœni, radiato Bellidis maioris poſitu, ſed colore violaceo (Dod. cæruleo purpureo,) aut albo, diſco medio fuluo, in pappos faceſſente: *radix* tenuis tranſuerſa iacet, a qua multæ demittuntur fibræ, ſapore amaro nonnihil aromatico & calfaciente, quidam aiunt nonnihil Caryophylli reſipiente: *ſemen* paruum ſublongum, Intybo non multùm diſſimile. De hoc autem ait Tragus. Flos tinctorius primus, tinctoribus ſpirenſibus Schartenkraut dicitur.

Hunc Florem tinctorum 1. vocat Tragus, & Chamæmelum tertium, & tinctoribus Spirenſibus Schartenkraut/ dici tradit.

Matthiol. Lac. Caſtori, Fracaſt. Camer. ad Epitom. Matthiol. Schvvenckf. Lonic. Cordo. Dodon. gall. & Lat. Guilland. Euch. Rœſlin. & aliis paſſim Aſter Atticus. Fucht. Aſter Atticus purpureus. Geſn. de hort. Aſter Atticus Fuchſii. Bened. Aret. Aſter Atticus Fuchſii flore puniceo: Camer. hort. Aſter Atticus flore cæruleo: ad H Germ. Matthiol. Aſter Atticus 1. Bubonium, Inguinalis. Lacunæ Aſteris Attici 2. ſpecies. Thal. Aſter Atticus cæruleus. H. Lugd. Aſter Atticus Matthioli. Wirſung. Sternkraut, Aſter.

Aſter Att. Fuchſii. Inguinalis

Cluſio Aſter Italorum & Fuchſii: Is autem iconem habet quam Lobel. Obſ. & Icon. plant. ponit nomine Aſteris Italorum.

Aſter purpureus

C. Bauh. Phyt. Aſter 3. [1. apud Matth.] ſiue cæruleus (flore cæruleo, Camer. hort.) vulgaris duplicis differentiæ, qui enim maturiùs floret, minùs altè aſſurgit, quàm qui ſeriùs: deinde habetur latifolius & anguſtifolius. Item: Aſter 4. ſiue montanus luteus. *Vna planta.*

Nomina linguarũ

Aſter Atticus vocatur græcè *Ἀστὴρ Ἀττικὸς, καὶ Βουβώνιον, καὶ ἀσίβιον*, nonnullis Inguinalis, Aſteriõ, Aſteriſcon. G. Megerkraut / Schartenkraut / Bruchkraut / & Sternkraut / magſtrow. Belg. Sterrecruyt. Gall. *Petite Eſpargoutte*, ſeu *petit Muguet*. H. *Bõbas*, & *Eſtralla-da*.

Locus & tempus

Naſcitur aſperis, incultis, collibus & conuallibus variis in locis, florens Auguſto: ſemine maturo Octobri.

ASTER ATTICVS MONSPELIENSIS purpureus anguſtioribus folijs.

Deſcriptio

Cognatus eſt Aſteri Attico Fuchſii, *caulibus* rectis, cubitalib⁹, teretibus, hirſutis: per quos *folia* crebra glabra, neruoſa, Linariæ foliis magnitudine & formâ reſpondentia: *flores* in frequentibus pediculis, aliis palmaribus, aliis vncialibus vmbellam mentiuntur, Aſteris Fuchſiani ſimiles, paulò tamen minores, violaceis in ambitu foliis, diſco luteo, qui in pappos reſoluũtur. C. B. Phyt. Aſter 14. ſiue Tripolii (Tripolii flore etiam dicit Lobel. in icon.) variegato flore.

Locus & tempus.

Aſteris Attici Fuchſii ſpecies anguſtioribus foliis florens apud mare Monſpelii à me viſa menſe Septembri.

ASTER ATTICVS LVTEVS, SVpinus, ſpinoſus.

Deſcriptio

Aſter, hic ſupinus, eſt *cauliculis* multis ab vna *radice* prodeũtibus donatus, humi magnâ ex parte diffuſis, ſtriatis & hirſutis: *foliis* numeroſis, ſuperiori penè ſimilibus, ſed paulò viridioribus: ſinguli rami durum & folioſum ſuſtinent cauliculum, in quo *flos* luteus circinatæ rotũditatis, Buphthalmi aut Chriſanthemi æmulus: quò euaneſcente, calyculi in adeò dura & lignoſa capitula euadunt, vt vngue vix frangi poſſint, atque *ſemen*, quod in iis continetur & firmiter inhæret, eximi.

Aſter Att. ſup. Cluſ.

Cluſ. Hiſp. Aſter Atticus ſupinus ſiue ſecũdus: Hiſt. poſt. Aſter 2 ſupinus. Dod. de purg. in append. ubi eadem icon quæ apud Cluſium, Aſter Atticus flore luteo: Eandem habet iconem Lat. in fol. pro Aſtere Attico ſupino ſiue 3. Lob. Obſ. & Hiſt. Lugd. [cui & Aſter humi iacens,] Aſter Atticus ſupinus Cluſii. C. Bauhin. Phyt. Aſter 2. ſiue luteus ſupinus. Camer. hort. Aſter Atticus repens Cluſii.

Aſter Att. fl. luteo Dodonæi.

In Germaniæ, Italiæ, Galliæ, & Bohemiæ aſperis & incultis reperitur locis, in ſyluis, in collibus, nec non etiam in pratis: florens Iunio, Iulio & Auguſto.

Aſter auricomus glaber latifolius folio non rigido.

Non penitùs omni pilo caret, verùm tam breuẽ tamquẽ rarum, tam per folia, quàm per caulem habet, vt viſũs vix capiat: adnaſcuntur autem alternatim *folia*, caulem pinnis complexa, vnciã circiter lata, tres longa, nonnihil in ambitu ſinuata: ex quorum vniuſcuiuſque ſinu palmaris circiter emicat *pediculus*, *florem* pleramque vnicum, aliquando binos ſuſtinens; aureo intenſo colore micantem, magnum, Tragopogonis lutei æmulum, diſco luteo, denſo extrinſecus agmine obuallatum foliorum viridantium, læuium acuminatorum, tantæ longitudinis vt ipſum florem interdum ſuperent. Collegit in campeſtribus & ſqualidis quibuſdam prope Lupi montem Cherlerus Gener meus.

ASTER PVRPVREVS MONTANVS.

Aſteri montano purpureo *radix* ſatis craſſa, longa, nigricans, fibrata, in plura diducitur capita, ac ſe propagat: ex quorum ſingulis

Descriptio

emergit *cauliculus* vnus palmaris, rariùs dodrantalis, interdum etiam cubitalis, hirsutus, paucis *foliis* vestitus, in summo *florem* gestans, maiorẽ quàm vulgaris purpurei Asteris, cæterà similem, foliolis cæruleis purpureisue luteum veluti oculũ stellatim ambientibus, quem in pappis appensum *semen* sequitur: folia circa radicem multa, pilosa, vnciam vnam, duas, aut tres longa, semunciam lata, per extremum rotunda. Autore Camerario interdum globuli tumentes villosi prope radicem adnascuntur foliolis, estque omninò minor vulgari Astere.

Synon. Camer. apud Matth. Germ. Aster Atticus minor, hirsutâ vesiculâ quæ adnasci solet, Klein Sternkraut: In epit. eiusdem, Aster Atticus cæruleus Alpinus.

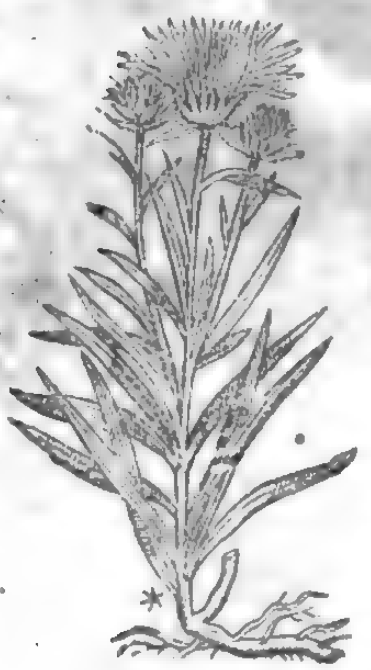
Descr. Clus. Clus. Pann. Aster Atticus quintus: hist. post. septimus, Austriacus quintus, Aster Alpinus cæruleo flore, siue septimus.

C. Bauh. phyt. Aster 13. siue montanus cæruleus magno flore. H. Lugd. Aster purpureus montan.

Locus & tempus. Oritur herbosis Austriacarum Alpium iugis. Floret Iulio. In hortos translatâ sub finem Maii & Iunio floruit Clusio, subsequens deinde hiems abstulit & corrupit: ex earum enim stirpium est genere, quæ cultura vix mitescere volunt. Aster purpureus montanus Dalechampii in sabulosis, aridis, & perflatis montium tumulis ac cliuis gignitur.

ASTER MONTANVS FLORE luteo magno hirsutus, quibusdam Oculus Christi.

Descriptio

Geniculatim veluti incedit, obliquè acta *radix*, nigricans, crassiuscula & capitata, fibras satis longas & numerosas demittens, ex pluribus disparatis capitibus subinde in vnum coëuntibus conflata: *caules* complures ex supina radice pedales & maiores surgunt, nonnunquam palmares tantùm, pilis obsiti: *foliis* vestiti superiùs raris, frequentibus verò terram proximè, tomentosis, albidis, vncias tres vel quatuor longis, semũ. latis, ex principio angusto valdè viroso: *flores* in ramulorum extremis eminent singulares, magni, aureis in ambitu comantes foliis, disco concolori, foliis flori circumiectis albidis, euanescentes in *pappos*.

Synon. Lobel. Icon. plant. Aster montanus hirsutus. Tabern. Icon. & hist. iconem habet ex Lobelio nonnihil mutatam pro Astere montano luteo fœmina, Berg Sternkraut weiblein. Hist. Lugd. Aster luteus, Oculus Christi minor. Item Aster Atticus Penç. Nostra icon facta est sicuti & descriptio ad siccam plantam, in qua flores minùs patuli, quos expansos esse oportebat: fortè Lobeliana facta ad plantam diligentiùs siccatam.

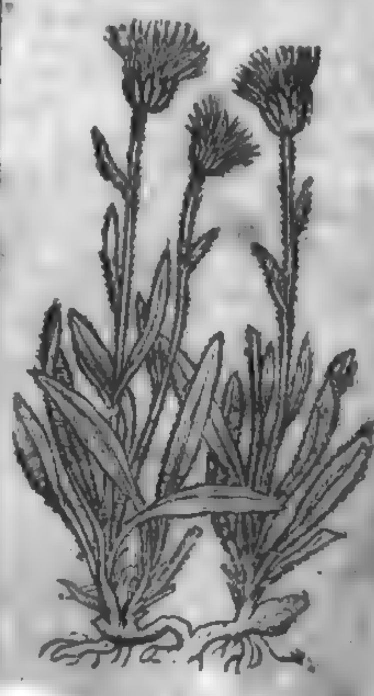
An Conyza maior altera Thalio? Casp. Bauhin. Phyt. Aster 11. siue luteus montanus hirsutus: An Conyza maior altera Thalio? Item: Aster 12. siue luteus montanus hirsutus alter. Idem fortè cum præcedenti.

Aster luteus, siue Oculus Christi minor Hist. Lugdunensis in sabulosis tumulis & aridis nascitur quà Lugduno itur Viennam. Asteris Attici genus flore luteo magno, hirsutum reperi inter Nemausum & Auenionem propè tres insignes & antiquos pontes du Gab.

ASTER ANGVSTIFOLIVS luteus.

Descriptio

PVlchrum est Asteris genus, *caule* gracili, rigidulo, *foliis* æquabili graminea angustiâ palmaribus aut minoribus, acuminatis, neruosis, & maxima ex parte glabris, viridibus, sine pediculis vllis, densè stipato: cuius surculis singuli impositi *flores* maiusculi, lutei, Calthæ vel potiùs Conyzæ mediæ Monspeliensium, cui congener videtur, aut Britannicæ Lugdunensium, calyce squammato ex viridi incano, hirsuto.

Clusio in Pannon. est Aster angustifolius quartus, qui pingit & describit.

C. Bauhin. Phyt. Aster 7. siue luteus angustifolius.

In vmbrosis montium vibi Viennæ vicinorũ pratis, in ipsis etiam collibus herbosis, atque in Insula ad Danubium sita paulò supra Ebersdorf arcem Imperatoriam, primo cum semisse ab vrbe Vienna miliari, copiosè crescit. Floret paulò seriùs posteriore.

ASTERI MONTANO HIRSVTO MAGNO flore, siue Oculo Christi similis si non idem, siue Conyza tertia Clusii.

Descriptio

EST nobis planta ex Agerianis stirpibus siccis prædictæ à nobis descriptæ plurimùm accedens, si non eadem, sed fortè varias ratione loci: *folia* priora sunt pede longiora, ex angusto longo pediculo vix vnciam lata, figurâ Scorzoneræ foliis accedentia, albicantia, villosa, potissimùm internâ parte, tactu læui: *folia* verò per caulem breuiora, & breuioribus pediculis, candidiora: *flores* similes, quibus orbis ex foliolis luteis, in medio apices ex tomento emicantes, exteriùs calycis squammæ siue foliola albicãtia: flores tres in nostra planta, vnus maior. Ex proportione partis quam habemus, videtur hæc plãta cubitalis. Icon autem eadem quæ Conizę Austriacæ Clusii: vtrique bene conueniens.

Floret Iunio: ac in locis siccis & aridis, herbiferis tamen nascitur: Clusius.

C.Bauh.Phyt. dicitur Conyza 6. siue Pannonica.

ASTER TERTIVS PANNONICVS CLVSII luteus folio hirsuto Salicis.

Descrip.

CAulibus est villosis teretibus, dodrãte altioribus, per quos alternatim nascuntur *folia*, nullis subnixa pediculis, Salignâ circumscriptione, venosa, pilis obsita, semũcia latiora: nonnunquam angustiora, vnciam vnam aut tres longa, leuiter in acumẽ desinentia: *flos* summo insidet cauli, Calthæ par, luteis per ambitum foliis, concoloribus in vmbilici æquorum fibris, calyce est hirsuto, viridante, folioso. Resiccatis floribus, inquit Clusius semen exiguum in capitulis remanet, quod maturum cum pappo à vento discutitur: *radix* fibrosa admodum.

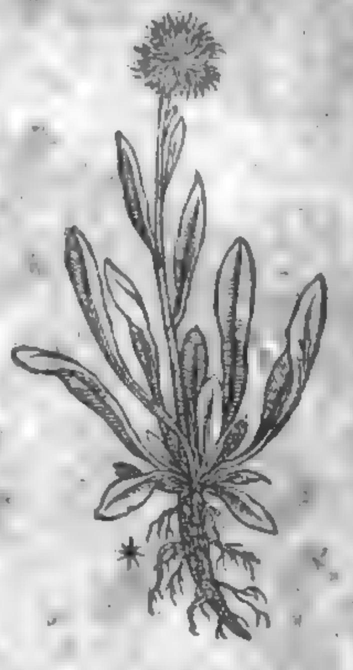
Clusio Pannon. Aster Pannonicus tertius: In post. Hist. Aster lanuginoso folio siue quintus. C.Bauhin. Phyt. Aster 6. siue luteus hirsuto Salicis folio: quandoquidem autem suspicamur Camerarium apud Matth. in hist. Germ. hunc quoque depingere sub titulo Ein ander Sternkraut mit gelben blumen: Alius Aster flore luteo: Et in Epit. eiusdem, pro Astere luteo flore, aliorum Conyzæ species: nos assumpsimus iconem Camerarii: verùm ne quis fallatur lubet eius descriptionem addere quæ eiusmodi est. Caules profert mediocres per quædam interualla radicis repentis & se propagantis ab inferiore parte demissis fibris rectis, quæ aliquantulùm odoratæ sunt, sapore aromatico modicè ad Cinnamomi saporem accedente, subacri. In summis caulibus duos vel tres ramulos habet, quibus flores lutei disco in medio apicibus conferto insident, qui tandem in pappos abeunt. Folia per caules alterna hirsuta nullo pediculo duab. quasi alis eosdem amplectuntur. Nascitur in saltubus.

Aster luteus hirsuto Salicis folio C.B.

Aster luteo flore Camerarii. Icon.

Desc. Camer.

ASTERI MONTANO PVRPVREO SIMIlis vel Globulariæ.

TOta pulchella est planta ex Ageri stirpibus siccis: *radice* nigrâ, crassâ, pro proportione pusillę herbæ, cuius *cauliculus* quatuor vnciarum foliis alternis vestitus latiusculis, vnciam & semis longis, inferioribus ex longioribus pediculis quibusdam vncialibus, aliis duobus & semis culmo paulò latioribus, in obtusam extremitatem desinentibus: *flos* summo cauli insidet vnicus, staminib. multis glomeratus, similis Globulariæ quæ Aphyllantes dicitur: *folia* accedunt ad folia Asteris montani purpurei, sed angustiora & delicatiora, nec ita hirsuta videntur, lectores rem poterunt diligentiùs perpẽdere si eis similis occurrat planta.

Descriptio

BRITANNICA CONYZOIDES, QVIBVSdam Aster Pannonicus Clusio.

BRitannicam Dioscorid. voluit non nemo doctus, Conyis & Asteribus cognatam plantã, cubitalem, *radice* obliquâ, repente, fibrosâ, acri, cum aliqua aromaticitate, *caule* incano villoso, in alas aliquot circa summum diducto: *foliis* maximis quidem sesquipalmum longis, duas uncias latis aut amplioribus, reliquis palmum circiter longis aut breuioribus, semunciam latis: vtrisque longa, densa, canãque lanugine subtus pubescentibus, sapore amaro præditis, citra vllam adstrictionem quantùm possum animaduertere: *flore* Helenii sed minore multò, luteo disco in *pappos* auolante.

Descriptio

Plant. Icon. Britannica Gesnero & Lugdun. Icon Lobeliana non placet, nec etiam Dalechampii, ceu nec descriptio quæ est in Hist. Lugd. lib. 9. cap. 67. ea enim potius facta est ad descriptionem Dioscoridis quàm ad ipsam plantam, quod facilè agnoscet, cui nota fuerit planta quam tradit Dalechampius, nec nos in ea agnoscimus astrictionem: ac displicet tribui huic Britannicæ nouas vires non expertas ab ipso Dalechampio, sed ex persuasione vana. Considerandum an hæc tradatur à Clusio Pannon. nomine Asteris Pannonici primi, & in post. H. l. 4. c. 7. Asteris 3. Austriaci 1.

An Aster montanus prægrandi flore Helenii, Lobelii?

Tab. not. Tabern. Icon. & Hist. Aster montanus luteus mas, berg Sternkraut Mannlein. Descriptio illius desumpta, vt ipse fatetur, ex Lobel. interea mutata icon, pro more consueto, licèt non demonstret vbi viderit plantam, nec notam aut visam censemus: Cæterùm Britannicam Conyzoidem fortè pingit Icon. & hist. pro Conyza, quæ non displicet pro hac, quamuis aliam plantam intelligat, nempe mediam siue tertiam de qua paulò pòst agemus.

C. Bauh. phyt. Aster. 10. vel luteus magno flore.

Locus. Lobelius hanc magna copia nasci tradit Lugduni ad mœnia & intra pomeria peninsulæ herbidis amœnæ, quam alluunt & disterminant duo flumina: hinc Rhodanus ab Oriente, illinc Arar (quæ vulgò Sone dicitur) ab Occidente: & vocant vernaculè *Aynez*. Nos obseruauimus prouenientem Lugduni à Ayno florentem Octobri. *Tempus.* Montbelgardi etiam nobis visa non longè a S. Susanna pago & alibi, florens Augusto.

BACCHARIS VETERIBVS. CAP. X.

Baccharis Diosc. Baccharis, vt eam describit Dioscorides, herba est fruticosa (θαμνώδης, quæ vox in vulg. exempl. deest.) odorata & coronaria (ἰσεφανωματική, vet. quidā.) cuius *folia* aspera magnitudine inter violam & Verbascum ἰοῦ ἢ φλόμου, Ald. ἀμπέλου) media: *caulis* angulosus, altitudine cubitali, propagines adnatas habens (παραφυάδας, Matth. suspicatur legendum παραφυλλάδας) flores purpurei sunt, subalbicantes, odorati, (Cat. addit λεπτοί) radices Veratro [Elleboro] nigro similes, quibus odor (vet. quidam addit ὁμοίως ἢ) est cinnamomo proximus. Solum amat asperum miniméque humidum. radix in aqua decocta conuulsis, ruptis, euersis, seu ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, tussi veteri (Vet. addit, κεφαλαλγίαις) ac vrinæ difficili auxiliatur. Menses quoque pellit, & contra serpentium morsus vtiliter ex vino propinatur. Subdita vnica è tenellis radicibus partus extrahit. Decoctum verò puerperis insidentibus vtile. Vtiliter quoque in diapasmata [diapasmata sunt res in puluillum detritę vt commode inspergi possint] inseritur, quippe quæ magnam habeat odoris gratiam. Folia vt pote quæ astringant (τὰ δὲ φύλλα συστύφει. Sic Aegineta Baccharis folia astringendi vi prædita agnoscit: at radici vim obstructiones aperiendi, mensesque & vrinas ciendi tribuit:) capitis doloribus adhibita prosunt, itemque aurium inflammationi, ægilopis incipientibus, & mammis à partu inflammatis atque etiam erysipelatis. Cæterùm & ipse odor somnum gignit.

Plinius præter ea quæ à Diosc. mutuatus est dicit ad vnguenta olim commendatam fuisse: quosdam errore crasso Baccar rusticum Nardum appellasse, cùm alia sit herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocauerint. Quosdam etiam Perpensam vocasse.

Baccharis Hipp. Galenus in Simplicibus Baccharim præteriit. Sed in glossis Hippocraticis βάκχαρις λυδιόν μύρον exponit. Vsurpat Hipp. lib. de natura muliebri, καὶ σμύρνην βάκχαριν ἢ ἴλινον λευκόν, inquit.

Baccharis Paulo. Paulus ex Dioscoride transcripsit, Baccharim esse herbam odoratam, similem Cinamomo, Coronariam, acrem. Cuius radix decocta ab obturatione liberet, & vrinas ac menses moueat: folia verò adstringendo fluxionibus prosint.

Baccharis Virgilii. Virgilius etiam nouit Baccharem, non solùm vt Coronariam, sed etiam vt ἀλεξιφάρμακον fascini ex nimia laude. Sic enim habet in Melibœo;

> *Aut si vltra placitum laudarit, Bacchare frontem*
> *Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.*

Benedicti herba. Baccharis ignota est Officinis, sed herbariorum vulgus, Benedicten kraut, id est herbā Benedicti, siue Benedictam vocat: aliqui etiam hendschuch, hoc est, Chirothecas nostræ dominæ (est hæc Garyophyllata de qua lib. 17.) appellant.

Benedictae. Anguill. existimat caput de Bacchari spurium esse, & ideò eximendum ex Dioscoride, Græcis enim nullam esse herbam sub nomine Baccharis, ac caput de Bacchare in Dioscoride idem esse cū capite de Asaro: transpositum tamen, corruptum, diuulsum ab aliquo sciolo, qui huic rei attendere debebat. Quod ad Baccharem attinet Latinorum, nihil se certi scribere posse: cùm Virgilius nihil de eius forma dixerit, Plinius autem describens Combretum dixerit simile esse Bacchari: vnde patet Baccharim eius differre ab ea quæ Diosc. Baccharis habetur.

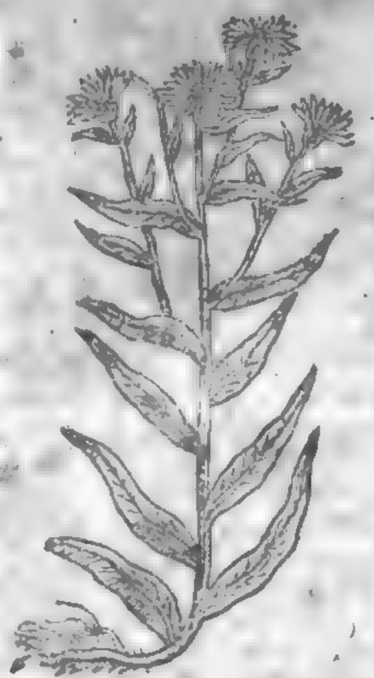
Contrà sic Lobel. & Pen. in Adu. Licentiùs abutuntur Lectoris patientia, qui istud caput è Dioscoride quasi spurium expūctum volunt &c. Labes hæc profecta è fragmentis Crateuæ, vbi Baccharis Dioscoridis Asarum vocatur & describitur. Quod quidem nos monet, sedulam appellationum perpensionem neutiquam neglectui habendam esse accuratis viris, veri fidis venatoribus.

æquiuoca. Monspelij quę Baccharis vulgò creditur est nobis Conyza maior Matthioli. Ex Ruellio non potest intelligi, quam plantam lib. 3. cap. 37. pro Bacchari herba fruticosa intelligat per D. Mariæ Chirothecas, existimamus tamē eadem esse cum sequenti. Eorum opinionem, qui Baccharin dicebant Digitalem purpuream refellit odor putidiusculus. Caryophillatam nonnulli suspicantur esse Baccharem Dioscoridis, verùm descriptio non conuenit plantæ. Baccharim Libani à Rauvvolffio traditam non probat Clusius, de ea agemus post Gnaphalia. Baccharim Germanicam ac crispā, Ocymum minus, siue Basilicam vocat Tragus. Baccharim Dioscoridis affirmaret Maioranam siluestrem ni stultę temeritatis argui se posse vereretur Tragus. Si Matthioli Baccharis est verbasci species vt Aduersaria volunt pag. 245. perpendendum an possit esse Blattaria purpurea. Baccharim Lonicenus, & Brassauolus ipsum secutus, eam plantam magno errore esse putarūt, quam quidam Sclaream appellant, & nos Gallitrichum inscripsimus. Alteram Orualæ speciem [Gallitrichum silu. flore minore] Baccharim

tam esse non placet Dodonæo. Baccharis, vt testatur Turnerus in Herb. Angl. par. 1. pag. 74. dicitur Officinijs Pulmonaria, quam ad Buglossum accedere scribimus H.u.g.lib.35. Violam matronalem Fuchsii albam, purpuream, puniceámque (Leucoium) aliqui Baccharin esse putant. H.u.g.lib.21. Baccharis etiam dicitur Asarum, quamuis appellatio Baccharis Asaro minimè cõueniat.

Pulmonaria ad Buglossum accedens Leucoium Asarum.

CONYZA MEDIA MONSPELIENSIS, quibusdam Asteris Attici genus folio glabro rigido.

Descriptio

CONyzæ mediæ nomine innotuit Monspeliensibus herba, *caule* pedali & pluquamcubitali, striato, glabro, duro: *foliis* alternatim positis amicto, iisque duris, rigidis, neruosis glabris, pediculo destitutis, semunciam lata aut paullò latiora, tres vncias plùs minùs longa, acuminata, leuiter in ambitu crenata: *flores* Chrysanthemi, conspicuæ magnitudinis, lutei, è capitulo squarroso, succedente cum *seminibus* papposa lanugine: atque hi quidem, non secundum caules & ramos nascuntur, sed Asterum modo singuli singulorum surculorum extremis insident: *radix* subest longa, fibrata. Icon nostra facta nobis absentibus non placet, erat pingenda ex planta virente, vti imperaueramus, sed picta ex sicca.

Existimamus hanc à Clusio traditam in Pannon. pro Astere Attico Pannonico secundo, & in post.hist. pro Astere quarto, seu Austriaco secundo, Astere Pann. salignis foliis quarto.

Aster. Attic Pann. Clusii Salignis fol.

An Trago Tinctorii floris tertium genus, das dritt Schattenblumen geschlecht.

An Tinctorius flos 3. Trago?

An Gesn. in fine Hist. Cordi pag. 216. Tinctorius flos luteus Tragi & κονύζοιδες flore luteo?

H. Lugd. Asteris lutei genus aliud, pratis vdisque locis gaudens, quorundam sententiâ Bellis lutea, aliis oculus Christi vocatus.

Bellis lutea Oculus Christi.

An Cæsalp. Asteris Attici altera species in ruderibus ramosa, altior: capitulis ac floribus minoribus luteis?

An C. Bauh. Phyt. Aster 5. siue montanus luteus Salicis glabro folio: Aster montanus Lobel. Icon. p. 350.

Florentem reperi Iulio inter *Vaniancourt* & *Dampierre* locis satis siccis ad sepes tamen. Plantaui Montbelgardi in Horto Ill. E. C. reperi etiã inter Montbelgardum & iuxta vites montis *la Chau*, semine maturo Iulii fine. Obseruauimus etiam florentem inter Colmariam & Polweiller florentem Iunio. Frater Casp. Bauhinus misit collectam Basiliensibus montibus, nomine Asteris Conyzoidis Gesneri.

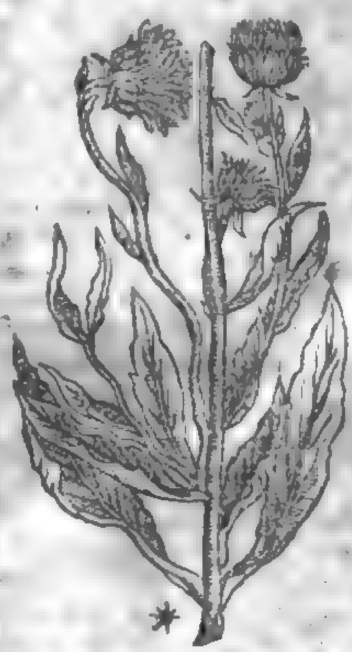
CONYZÆ MEDIÆ MONSPEL. affinis multiflora.

EST nobis inter nostras plantas siccas vna cui manu Valerãdi Douréz ascriptum est Conyza Matthioli: Hæc similis est Conyzæ mediæ Mõspel. dictæ: *folia* glabra rigida: verùm per caulem admodum crebra, breuiora & in extremis minùs lata denique sunt, sublonga, *flores* lutei quamplurimi veluti vmbellam repræsentantes, minores, duodecim supputaui, existimamus *caulem* fuisse cubito altiorem, satis autem crassus est: Sunt nobis similes plantæ non recordamur vnde, minores & cum paucioribus floribus.

Conyza Matthiol. Valerandi

CONYZÆ SPECIES FOLIIS virgæ aureæ.

Locus.

EST nobis Conyza quędam collecta anno 1595. Iunio mense, Spiræ in horto Cl. & insignis Iurisconsl. D. Tengenagel Assessoris Cameræ Imperialis Spirensis stirpium seduli indagatoris, ea non parum differt à cæteris plantis quæ Asteres vel Conyzæ denominantur, *folia* enim per caules alternatim disposita, ferè similia Virgæ aureæ vulgaris foliis, quatuor vel quinque vncias longa, ex angusto pediculo longo dilatantur ad vnciam vnam, dein paulatim tendunt in acumen, eo modo quo Virga aurea, in iis pilos non animaduertimus, folia in superioribus partibus breuiora & angustiora: sunt ex principio lato: *Caules* rotundi, cubitales & sesquicubitales, in aliquot ramos diuisi, in quorum longis partibus supremis *capitula* magnitudinis circiter Chamæmeli lutei vulgò dicti, quæ cinguntur corona paruorum foliorum luteorum, vt cæteræ Conyzæ & Asteres, qualis

Descriptio

sit *discus* non recordor: calix constat ex foliolis siue squammis cinereis vel albicantibus. Tiguri cùm essem anno 1561. apud Gesnerum obseruaueram, ea ei dicebatur Conyzæ species, eandem reperi inter plantas siccas Valerandi Dourez cũ hac inscriptione: Conyza media quædam.

CONIZA MEDIA MATTH. FLORE magno luteo, humidis locis prouenieus.

Descriptio

COnyza media ad cubitum vnum aut alterum excrescit, interdum altiùs, *caule* tereti, lanugine incana obducto, lento: *foliis* crebris nullo ordine accrescentibus, aliis vtrinque caulem amplectentibus, acuminatis, rugosis, albicantibus, villosis: *flores* ramis extremis insident, Buphthalmi, circinata foliorum luteorum serie disci medii orbitam concolorem radiatim ambiente, odore nullo excellente: *radix* subest caulem crassitie equans, obliquè ferè acta, pauculis fibris donata.

Synonyma

Trago, qui eam describit lib. 1. cap. 54. vocatur Conyza maior seu mas.

Calamintha 3. Fuchs.

Fuchs. hist. Calaminthæ tertium genus, An Anguill. epist. p. 230. Conyza tertia? Matth. hanc depingit in priorib. comm. in Diosc. lib. 3. cap. 119. In post. cum mag. fig. Lat. & Ital. cap. 130. sub titulo Conyza media (vt & Lacuna, & Dodon.) sed non describit: in Hist. Germ. Camer. & Epit. eam exhibet pro Conyza 3. Mittel dürtwurtz.

Lonic. lib. 5. cap. 100. Calamintha tertia, Geele Müntz. Item cap. 127. Conyza media Mittel dürtwurtz. Frustra duas figuras & duas historias vnius plantæ diuersis locis ponit.

Conyza vulg. Clus.

Gesn. de hort. Conyzę species tertia aquatica.

Lob. & Penæ Adu. vt & Obseru. Conyza media, Dioscoridis lineamentis affabrè congruens.

Clusio Pann. p. 526. Conyza tertia vulgaris frequentissima per Pannonias locis riguis, ab omnibus tertia Dioscoridis aut media appellata, quæ duplex est maior & minor.

An Coniz. 9. duplex Thalio.

An Thalio Conyza aquatica duplicis differentiæ: alterius speciei folia sunt integra & latiora, alterius paulò strictiora & profundiùs in ambitu serrata.

C. Bauh. phyt. Conyza 4. siue maior vulgaris, Conyza maior Trago sine icone, Conyza Matth. & Baccharis Monspeliensium. Item Conyza 5. siue media, Asteris flore luteo, vel 3. Dioscoridis: Cunilæ tertium genus apud Plinium lib. 20. cap. 16. quæ Cunilago: plura habet genera Cunilæ, vt, satiuam quæ Satureia est hortensis: Cunilam montanam, quæ Satureia syluestris: Cunilam gallicanam, quæ origanum siluestre: & denique Cunilaginem quæ Conyza est. Hæc Frater, ego Conyzam maiorem Tragi separo à Conyza Matthioli & Bacchari Monspeliensium Lobelii.

Nomina linguarum

Conyza media Matth. flore magno luteo, humidis locis prouenieus, Germ. vulgo dicitur dürtwurtz, aut donderwurtz. Fuchs. Geel Müntz. Gall. *Calament aquatic*. Hisp. *yerua de las pulgas olorosa*. Boh. zlaty Frant.

Locus

Conyzæ duo genera in locis humectis ac graminosis, cuiusmodi sunt margines fluuiorum, paludibus Sole exiccatis, humidioribus pratis, & ad nonnullas sepes nascuntur. Frequentissima in omnibus regionibus quas peragrauit Clusius locis riguis. Basileæ, Lugduni, Monspelii, Geneuæ & Montbelgardi obseruauimus.

Vires. Tab. noc? Superflui.

Eius facultates Clusio non sunt compertæ. Vires à Diosc. Conyzæ attributas huic tribuit Tabern. atque alias: verùm quum satis appareat ei non benè notas has plantas & tribus diuersis plãtis indiscriminatim ascribere vires nos eas omittimus, ne cuiquam illudamus. Solent hanc Aniculæ in die Assumptionis Mariæ, vt vulgò vocant, colligere, suisque sagminibus, & quas vocant Verbenis adiungere, ac consecrare, aduersus Diaboli præstigias, tempestatumque iniurias, sibi persuadentes iis locis tonitrua, grandinesque minimè nocere posse, in quibus Conyza seruetur. Sed relictis his superstitionibus, ad alia Conyzæ genera transeamus.

CONIZÆ MEDIÆ MINOR SPECIES flore vix radiato.

Descriptio

COnyza media altera, *radice* ferè est vnica, palmari aut sesquipalmari, aliàs paucissimis fibris donata, aliã plurimis, nunc rectã, nunc capreolorum ritu tortili, lignosa, alba, insipida.

Caules erigit plures, subrubentes, Conyzæ mediæ prioris breuiores, sesquipalmares & dodrantales, teretes, subhirsutos, & Gnaphalii vulgatissimi ritu cis fastigium ramosos, hoc est, vt soboles matrem superet: *folia* ex interuallis alternatim oriuntur, quàm in dicta Conyza minora, Senecionis cœrulei ferè paria, vndulata ac crispa, odore remissiore, sapore ingrato: *flores* minores quàm in Media prima Conyza. Nostra icon parum placet, ita sculptam emimus. An Trago Conyza fœmina Theophrasti? Inquit Gesn. apud Cordum in Hist. lib. 2. cap. 143. Conyza Tragi, quam hîc exhibeo, vt cum Cordi Conyzis conferatur, videtur Conyza minor Matthioli. An igitur Conyza Matthioli minor? Hanc frater C. Bauhinus sibi persuadet esse Conyzam Lobelii, quod facilè concedo.

Matth.

Matth. not. Matth. ponit figuram sine descriptione parum artificiosam. Lacuna figuram habet Matthioli Conyzæ minoris nomine. Lonic. Conyza minor seu fœmina, Flein durwurtz.

A Dodon. gall. Conyza minor tantùm describitur, ac ab eo existimatur Conyza fœmina Theophrasti. Eadem in fol. lat. pingitur pro Conyza minima, & describitur pro Conyza tertia vel minore, Theophrast. fœmina: aliis Panion, vel Libanotis, vt inter nothas appellationes reperitur.

Conyza minima siue Pulicaria Lob. Psyllium Cordi. Lob. refellitur. Lobel. & Pena Adu. Conyza minima siue Pulicaria. Obs. pag. 187. Conyza minima, minimè omnium glutinosa: perperam Conyza minor Matthioli. Psyllium Cordi. In Hist. lib. 2. c. 119. Ego existimo errore Typographi ibi positam, nec hanc intellexisse Cordum vt putat Lobel. Pl. Icon. Conyza minima.

Camer. ad Matth. Germ. sine icone: Parua Conyza Norinbergæ proueniens locis humidis secus vias, depicta à Lobelio & Dodonæo.

H. Lugd. p. 1044. Conyza minor Matthioli. Item p. 1045. Conyza minima Lobelii. Hæc describitur, illa non, vna verò planta. Clus. Pann. & Hist. post. Conyzæ mediæ minor species, vel Conyza tertia vulgaris minor. An Thalio Conyza minima. Tabern. Icon. & Hist. Conyza minor. Flein durwurtz. C. Bauh. Conyza 7. siue minor flore globoso.

Locus & tempus. Conyzæ mediæ minor species flore minùs radiato Montbelgardi abundat locis humidis, florens Iulio & Augusto ante pontem è regione horti mei. Frater Casparus Bauhinus obseruauit Basileæ frequentissimam, & Monspelii vocari Herbam S. Rochi. Vbiuis Galliæ, Germaniæ & Angliæ locis lacustribus & humentibus aruis multa. In Benardgreyen ara & fossis altero à Londino lapide fruticat Lobel.

CONYZIS AFFINIS HERBA VVLNERARia, siue Solidago Sarracenica tertia Trago, hirsuta.

Descriptio DVm Lugduni medicinam faceremus German. quidam dedit nobis plantã iam sunt quadraginta anni quam nos adhuc integram habemus, is autem eam curauerat deferendam ex locis supra Spiram Germaniæ vrbem celebrem, vt commendatã ad vlcera tibiarum: in ea sicca obseruauimus, *caulem* teretem villosum *folia* rotundis pinnis amplecti, nullis nixa pediculis, acuminata, vnciam aut palmum longa, latitudine vnciali aut semunciã angustiora, non multùm dissimilia à foliis Conyzæ veræ maioris, nonnihil hirsuta: summum caulis fastigium in plures abit *pediculos*, quorum singuli *florem* gestant aureum in pappos degenerantem, calyce imbricato. Hæc ex sicca.

CONYZA MAIOR MATTHIOLI
Baccharis quibusdam.

EX *radicibus* multis sparsis non altè depactis lignosis, fragilibus, odoratis, amaris, & acribus, surgunt ad cubitos tres aut quatuor alti *caules*, stipati, atropurpurei, canã lanugine hirsuti, supra mediũ in multos ramos erectos diuisi: *Descript.* *folia* Verbasci nigri, minora, leuiter crenata, odorata, sapore acri & nõnihil amaro: *flores* cõferti, grauiter olentes, lutei, papposi, è calyculis squarrosis, mollibus, viridi rubroque versicoloris. An Arctium siue Arcturus Dioscoridis Cæsalpino?

Conyza Helenitis Cordo Cordus ni multùm fallor hanc describit lib. 2. hist. cap. 145. nomine Conyzæ Helenitidis, vbi Gesnerus figuram apposuit, cui hunc adscripsit titulum, Conyza Helenitis: Eadem aut simillima videtur Matthioli Conyza maior.

Conyza maior Matth. Pulicaria Ital. Baccharis Dioscor. Matth. Hanc Matthiolus l. 3. cap. 119. in Dioscor. pingit, traditque in Hetruria passim prouenire ac vocari vulgò Pulicariam. Hanc eandem fortè aliter pingit lib. 3. c. 44. ex sicca planta pro Bacchari Dioscoridis Romã à Lacuna missa. In Hist. post. Italic. cap. 130. eandem pingit pro Conyza maiore, & l. 3. c. 46. eandem Baccharis nomine iterum pingit: Anguillaram exagitans, qui putarit Baccharis caput superfluum apud Dioscoridem. Idem Epit. cum addit. Camer. Conyza, Græcis κονύζα, Italis Coniza seu Pulicaria: Germ. Geelmüntz. Hisp. *Attadegua*: Gall. *herbe aux Puces*. Item Hist. Germ. lib. 3. cap. 97. Grosse Durwurtz Conyza maior seu mas. Item libro 3. cap. 43. Baccharis. *Matthiolus* nec *Matth. censura* Conyzam maiorem valdè vulgarem, nec suam Baccharim describit: idque suo more, ego suspicor Baccharim eius non differre ab eiusdem Conyza maiore, nisi figurã, quæ non placet: displicet in epit. addi nomen Geel müntz, diuersæ plantæ, non magis conueniẽs quàm alia nominat nec ea planta placet pro Conyza maiore, nec pro Bacchari, figuræ etiam non arrident. Cùm Mõspelii essem vocabatur hæc planta à Monspeliensis Baccharis, & olim Tubingæ per præceptorem meum Fuchsium, Conyzã maior.

Lacun. ias pictor. Lacuna l. 3. cap. 47. quamuis Baccharim siccam miserit Matthiolo, ab eo tamen recepit figurã: & exhibet Baccharis nomine: ac iterum postea eandem cum Matthiolo pro Conyza maiore depingit.

Hanc, ait Gesnerus de hortis, Baccharim Mõ-

fpelii exiftimata falsò ab Aretio. Effe enim Conyzis cognatam herbam, vocatque Conyzam maiorem.

Synon. Planta noftra à Lob. in Adu. κόνυζα aut potius κόνυζα nominatur. In Obf. Baccharis Monfpel. Aduerf. 245. perperàm Conyza maior Matth. & Dodonæo Conyza helenitis Cordi. In Icon. Plant. p. 574. Baccharis Monfpelienfium.

Dodon. gall. Conyza maior Theophr. mas, Pulicaria & Cunilago. Germ. dürrwurtz & donnerwurtz. Lat. in fol. Conyza altera, ab aliis pro prima fpecie iudicata.

Lonic. Conyza maior feu mas Groß dürwurtz.

Incenfaria Cæfalp. Cæfalp. vulgò Incenfaria, quorundam Baccharis, aliorum Libanotis fterilis apud Theoph. Mas Conyza Plinii.

Camer. hort. Baccharis Monfp. Conyza maior Matth. frequens ad Danubium circa Ratifbonam.

H. Lugd. not. Lugd. p. 917. Baccharis Monfpelienfium, Conyza maior Matthiolo. Item p. 1044. Conyza maior Matthioli. Eadem figura bis pofita.

Caft. lapfus Caftor. Dur. p. 144. Coniza, κόνυζα. Ital. *Conyza & Pulicaria*, Germ. Geelmüntz/ Conyza maior. Figura non placet, nec etiam nomen Germanicum quod conuenit tertiæ eius Conyzæ.

Thalio Conyza Helenitis Cordi.

Hort. Luf. Baccharis Monfpelienfium, Conyza maior Matthioli.

Matth. tax. Quæ à Matthiolo Conyzæ maioris nomine exhibetur, minimè tefte Clufio Conyza effe poteft, fed ad Diofcoridis Baccharim accedere videtur: eam fatis ineptè Salmanticenfes Heleniũ faciebant, cùm nullis cum Helenio notis conueniat.

Baccharis Tabern. Tab. not. Tabern. Icon. Baccharis Groß dürwurtz quibufdam. Hiftor. Baccharis, quam Lonicerus defcribit, cuiufque Matth. meminit. Iconem habet Matthioli in qua fummitas non refpondet Conyzæ maiori, fufpicamur fictitiam.

Gerard. Angl. Baccharis Monfpelienfiũ plowmans Spiknard.

C. Bauh. Phyt. Conyza 4. fiue maior vulgaris: Conyza maior Trago, Baccharis Monfpelienfium. Conyza maior Tragi eft alia à Bacchari Monfpelienfium.

C. B. not. Locus & tempus Nafcitur fponte plerifque cæduis montanis filuis: muris, fecus vias, & eiufmodi locis, quemadmodum obferuaui Florentiæ in Caftello: circa Tubingam, Monfpelii [florentem menfe Septembri:] Bafileæ [menfe Octobri adhuc florentem:] Geneuæ, Lugduni, & Montbelgardi virentem totâ hieme, etiam menfis Februarii principio, ac Florentem Iulio & Augufto.

Vires Radicem ex vino decoctam propinabant quædam vetulæ ad profligandam fcabiem, in quem vfum & nonnulli Monachi ex eius radice & foliis vnguentum parabant: Clufius.

CONYZA HELENITIS MELLITA incana Lobelii.

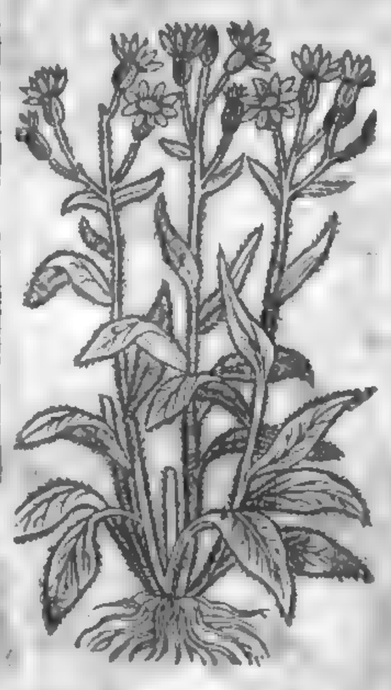
Defcriptio CAulem emittit fefquipedalem, tomentofum, incanum, ex *radice* fibrofa, Baccharis vulgaris non abfimili; *folia* oblonga, Digitalis foliis affinia, inferiùs exalbida, feu cinericea, fuperiùs purpurouirentia, foliorum Rhaphontici inftar: *flores* lutei, Conyzæ alterius fimiles, multò maiores quàm Senecionis,

mellis virgine: odore, fapore acriufculo, Lobel. C. Bauh. phyt. Conyza octaua fiue Helenitis mellita incana Lobelio Iconum pag. 347.

Synon. Nafcitur in fyluis quibufdam Artœfiç, vnde propter raritatem in hortos aliquos tranflata.

CONYZA HELENITIS pilofa Lobelii

Defcriptio PRoximè ad Conyzam helenitem mellitam incanam accedit, *foliis, radice*, & *floribus*. In eo verò potiffimùm differunt, quòd & *caules* & *folia* admodum afpera & pilofa funt: Lob.

Synonyma C. Bauhin. Phyt. Conyza 10. fiue alpina pilofiffima.

Pilofa alpina. Hæc adeò pilofa eft, vt quibufdam Pilofa alpina dicatur.

CONYZA VETERIBVS.

CAP. XI.

ALiquot Conyzæ fpeciebus traditis, fupereft vt ad ea eius genera veniamus, quæ ad Veterum Conyzas magis accedere videntur. Præmittemus tamen priùs eorundem de iis fententias.

Præftat enim exiguam circumluftrare Conyzam.

Conyza, inquit Theophr. alia quidẽ mas eft, alia verò fœmina: fœmina quidẽ tenuiore folio eft, & conftrictiore, & in totũ minor. Mas autem maius & pinguius, habens præterea verò florem fplendidiorem. Fructifera verò ambo. In vniuerfumque ferò floret, circa arcturum aut poft arcturum germinat: Grauis autem odor maris: Fœminæ verò acrior (fc. odor) Quam ob rem contra venenata vtilis. Et hæc Theophraftus, ex quibus fua mutuatus eft *Plinius*.

Conyza apud Diofcoridem quædam parua vocatur, odore præftantior: maior altera, quæ fruti-

Olea folia. Maior. Flos. Radices. Contra venenata. Culices, pulices.

frutice altior est, foliisque latioribus atque graueolens. Vtriusque *folia* Oleæ similia, at hirsuta & pinguia. Et maioris quidem Conyzæ *caulis* in binûm cubitorum altitudinem assurgit, minoris verò pedem æquat. *Flos* squalidus (vel friabilis Sarrac.) est, lutei coloris, & subamarus, ac in pappos abit: *radices* autem superuacuæ. Frutex cum foliis substratu suffitúque venenatas bestias fugat, culices abigit, ac pulices quoque necat. Folia vtiliter imponuntur serpentium morsibus, tuberculis atque vulneribus. Flores etiam ac folia ad menses partúsque pellendos in vino bibuntur: itémque contra stranguriam, tormina, morbúmque regium. Eadem ex aceto pota, comitiales adiuuant. Quin & decoctum insessu vuluæ vitiis medetur, mensésque purgat. Subditus autem succus abortum infert. Sed & herba ex oleo peruncta, contra rigores est efficax. Tenuior verò, etiam capitis dolores imposita sanat: (nonnulli cod. carent sequentibus ad capitis vsq; calcem.) Est & tertium Conyzæ genus, caule crassiore molliore que, foliis mediæ inter maiore & minorem amplitudinis. Minimè autem pinguis ea est, at odore longè grauior, atque adeò iniucundior simul & inefficacior. Locis aquosis prouenit.

Rigores. Dolores capitis. Conyza tertia.

Temperamentum.

Galenus tria quoque vt Dioscorides, Conyzę genera assignat, Conyzam maiorem, minorem & mediam. Maior & minor, inquit, similis sunt tum temperaturæ, tum facultatis, gustui amaræ & acres. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, vtrisque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertiæ sunt ordinis excalfaciendo & exsiccando.

Duo, inquit Schol. Græcus, sunt Conyzæ genera: alia quidem agrestis: alia verò vrbana mitiśue. Verùm agrestis acrior est satiua. Cæterùm inter nothas Dioscoridis appellationes vocatur Conyza magna, aliis Cynozematites, aliis Danais, aliis Tanachion, aliis Phycos, aliis Ischys, aliis Dinosmos. Prophetis Brephoctonos, aliis Anubias, aliis Hedemias. Aegyptiis Ceti, Romanis Intybum, aut Militaris mina, aut Delliarium, aut Febrifuga. Aliis Phragmosa, aliis Musterum, aliis Pissa. De altera Conyza, alii Conyzam paruam vocant, alii Panion, alii Libanotida. Prophetis est Coronos.

Æquinoct.

Posterior ætas circa Conyzarum à Veteribus traditarum notitiam nonnihil laborat. Præter alias enim Conyzę plantas, tradunt quandam aquaticam maximã serratifoliam Gesnerus, Thalius, Camer. & Hort. Lusitanus, quam Virgæ Aureæ siue Solidagini Sarracenicæ angustifoliæ affinem facimus, est Lingua auis Dalechampii.

Virga aurea siue solidagini Sarracenica angustifolia affinis.

An Conyzæ annumerandum sit Alisma Alpinum, Caltha Alpina Gesneri [Alisma Matthioli siue Plantago Alpina,] dubitat Harcynia Saxonothuringica Thalii.

Alisma Matth. siue plantago Alpina.

An Senetio alius siue hirsutus est Conyza fœtida Hippocratis de qua Gesnerus hort. sub vocabulo Cotula, Thal. sub titulo, Erigeron fœtidum seu maius.

An Senetio alius siue hirsutus?

Senetionem cæruleum Fuchsius cùm apud illum essem vocabat Conyzam minorem: Conyzoidem cæruleam siue Conyzam muralem Gesnerus.

Senetio cæruleus.

Conyza Hippocratis aliquorũ, est quibusdam Ambrosia, teste Gesnero de hortis.

Ambrosia quibusdam.

Conyza tertia quorundam, Alypum montis Ceti Lobelii, quam Herbam terribilem Narbonensem Hist. Lugd. Hippoglossum Valenticum Clusius, Ptarmica quidam cognominant, est Alypum Monspelii siue herba terribilis.

Alypum Monsp. siue Herba terribilis.

Vulgò Connina videretur Conyza tertia apud Diosc. Cæsalpino, quam Atriplicem fœtidam inscripsimus.

Atriplex fœtida.

Confundit Plinius cum Origano & Cunila Conyzam, diuersas naturã plantas.

Origanum.

Conyza non est Thymbra sicut perperam sentit Iacob. Manlius, testibus Io. Agric. & Eur. Cordo.

Thymbra.

Persicariæ duæ species sunt, vt opinatur Tragus in dissert. apud Brunfels. tom. 3. p. 277. Conyza Dioscoridis.

Persicaria.

Oliuer. de Serres in suo Thes. agr. l. 6. c. 15. confundit Conyzam cum Psyllio.

Psyllium.

Errat Auerr. dum Harmel Offic. Rutam siluestrem vocatam Conyzam Hippocr. appellat.

Ruta, sylu.

Conyza dicitur Eustachio Rœslin. de Cicuta, de qua Hist. n. g. lib. 27.

Cicuta.

CONYZA MAIOR MONSPELIENSIS odorata.

Descriptio.

Conyza maior *caule* fruticat sesquicubitali & bicubitali, multiplici, lignoso, rigido, hirsuto, & tactu glutinoso, Clusio, obsoleti coloris, in multos ramos brachiato: *folia* germinatione primã inordinata, alternatim caulem ãmplectẽtia, tres vncias longitudine æquat, non totã vnciam lata, obiter serrata, adulta vix vnciam vnã longa, mollia, pilosa & glutine quodam lento viscida, ex viridi pallentia Clusio: *flores* secundum extremos ramos spicatim frequentes exiliunt lutei, Clusio rotundi. Senetioni ferè similes, in pappos euanescentes, *semine* paruo, cineraceo: *Radix* subest crassa fibrosa. Tota planta grauiter odorata est.

Icon.

Figura ex Fuchsianis non est integra & meliùs posset depingi, desunt flores & serraturæ in foliis.

Synon. Conyz. minor Camer. Camer. notatur.

Hanc appellat Camer. in horto Conyzã maiorem: ad Matthiol. Germ. Conyza minor siue fœmina, quam alii tradunt pro Conyza maiore odore grato, quam describit Pena, quæ videtur à Clusio tradita & Rauwolfio. In Epit. Conyza minor. *Ego separo Rauwolfii quia illi* potuit esse nota Monspessulana: quamuis in figura quędam respondeant figuræ Penæ & Lobelii in Aduers.

Conyza maior Dod.

Dod. Lat. in fol. Conyza maior.

Coniza maior vera Lob.

Lobel. & Pena Aduers. Conyza maior vera, Dioscoridis lineamentis affabrè congruens. Ic. Pl. Conyza maior vera. Figura Lobelii non omnibus absoluta.

An Coniza 2 Anguill. Coniza magna Gemell. Lugd.

An Anguill. epist. p. 230. Conyza secunda? H. Lugd. Conyza magna Penæ. Hæc figura vt

iam dictum non in omnibus placet. Cum Conyza magna Penæ eandem tradit esse Conyzam Syriæ C.Bauh.in animadu. in Iust. Lugd. quam propterea notat. Nos cum H.Lugd.diuersas agnoscimus. Nec Conyza magna Penæ spinas habet.

C.B. not. Clus.Hisp.& Hist.post.Conyza maior, cuius radicem Plinius à quibusdam Libanotim appellari tradit. Hanc Gaza Pulicariam vertit, propter eã fortè quam illi Dioscorides in enecandis pulicibus tribuit facultatem: nam alia est Pulicaria dicta ob seminis cum pulicibus similitudinem. Hispani quidem yerua pulgera, nimirum ob similes quas dixi vires, vocant.

Castor. not. Figura quam habet Castor p.144.pro Conyza minore nullo modo est minoris Conyzæ veræ, imò à multis existimatur maior vti à Matthiolo.

C.B.Phyt.Conyza 1.siue mas Theophrasti, maior Dioscoridis.

Radix, autore Clusio, viuax est, multis annis perstans, quotannis nouos pluresque caules proferens.

Locus. Supra Olysiponem frequentissima ad collium Trago flumini imminentium radices, Murciano item Valentinóque regno, atque etiam Narbonensi agro iuxta vineas & vinearum margines. Aliquando in Belgica fictilibus sata prouenit, & egregiè flores protulit. Solo maritimo, vt testatur Dodonæus, & austrino cælo gaudet, & circa Adriatici sinus littora, & circa Romã & Florentiã reperitur. In Narbõensi quoque Gallia, haud procul Monspelio, secus vias, ac vinearum margines.

Tempus. Conyzam maiorem Monspelii dictam florentem vidi mense Septembri. Passim prouenit Monspelii, Florentiæ etiam vidi in arce & circa arcem. Montbelgardi prouenit mihi in Horto Ill.E.C.& aliquot annis durauit.

CONYZA MINOR VERA.

Descriptio. TAm hæc maiorem refert, vt qui illam norit, & hanc quoque oblatam norit, odore simili, sed vegetiore; ea minor est præcedenti, cubitũ ferè alta, vt plurimùm recta, quod in altera non temerè videas, ramosa. *Folia* multò tenuiora, angustiora, breuiora, subhirsuta, viscida: *flores* iidem, eodemque spicato ordine, sed minores, numerosiores.

An Conyza 1. Anguil. An Anguill.epit.130. Conyza prima, in Apuleia *Peçanale*, & aliis locis Pulicaria.

Clus.Hisp.& Hist.post. Conyza 2.seu minor, Conyza fœmina Theophr. quam Gaza Pulicariam vertit, Hanc Clusius non depingit. Gesn. hort.in append. Conyza vera minor.

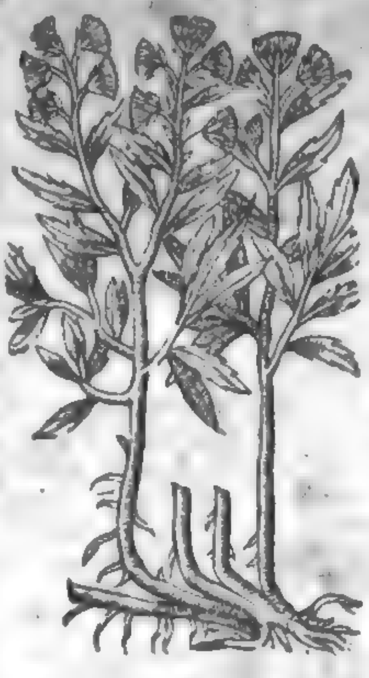
Conyza minor Clusii. Dod.Lat in fol. Conyza præter maiorem mediam & minimam alia minor, iis etiam odoratior, sine icone.

Lobel.Aduers.& Icon. plant. Conyza minor vera.

H.Lugd.Conyza minor vera Penæ.

C.Bauh.phyt.Conyza 2.siue fœmina Theoph. minor Dioscoridis. Floret autem cum maiore, sub Autumnum videlicet, & subinde semen profert, obseruauimus sponte Monspelii (vbi etiam Clusius) copiosè prouenientem & florentem mense Septembri: reperi in Italia inter Saleul & Montem gilbi mense Aprili, vt & Basileæ florentem mense Septembri.

CONYZA SYRIÆ QVIBVSDAM.

Descriptio. PLures ex eadem radice profert *cauliculos*, circiter pedem aut paulò ampliùs altos, quorum nonnulli sunt surrecti, potissima verò pars humi procumbit, nouasque fibras agens, subinde alios cauliculos producit: longiuscula habet oleæ *folia*, pinguia, subhirsuta, satis grauis odoris, cui tamen suauitas quædam admixta sit: alioqui *floribus* & cæteris notis à Maiore non valdè dissimilis.

Species minoris Conyzæ Diosc. Rauvvolff. Rauvvolff.I.in. pag.54.Species minoris Dürrwurtzel [i.Conyzæ] Diosc. Latinis & Græcis dicta Conyza: hanc inter Icones parte 4. eodem titulo pingit.

H.Lugd. append.p.20. Conyza Syriæ. huius plantæ authoris non meminit Historia, immeritò sanè.

Clus. Hist.post. Conyza minor Rauvvolfii, fortè maioris genus.

C.B. not. Conyzam Syriacam C.Bauhin. in annot. in Hist Lugd. non paruo errore eandem statuit cũ Conyza magna Penæ.

Locus. Circa Tripolim Syriæ obseruauit descriptionis autor Rauvvolff. suum Conyzæ minoris genus.

CONYZA MONTANA MYCONI, folio Hyssopi vulgaris, villoso.

Descriptio. RAdice est lignosa, solidà, intùs candicante, foris nigrescente, minimi digiti crassitudine, gustu aliquantùm adstringente, exsuccà, non minus, quàm suberis cortex. Ex hac *st...lones* multi prodeunt, teretes, villosi, solidi, dodrantales: in quibus *folia* tenuia, Hyssopi vulgaris, sed glutinosa Ledi modo, odore graui & viroso, & hircinum quid olente. In summo cauliculorum sunt *flosculi* Soncho similes, luteoli, in pappos abeuntes. Gustu subamara est cum leui acrimonia, caput tentans.

Myco-

In scriptis rato

Myconus peritus Medicus & rei herbariæ studiosus, plantam hic pictam à foliorum florúmq; forma, odore & sapore Conyzæ speciem esse iudicauit, & à natalibus montanā cognominauit. Nascitur enim in saxosis, prærruptis & montosis, præsertim inter saxorum rimas, florens Augusto maximè. Cæterùm, hæc planta fortè in Hispania perquirenda, vnde Myconus alias plantas misit Dalechampio.

C.Bauh. Phyt. Conyza II. siue montana glutinosis pilosis foliis.

CONYZA CAPITE NVTANTE.

Descriptio

CAules habet plures cubitales, hirsutos, qui in varios ramulos finduntur, quorum singulis appositum *folium* vnum, longum, satis latum, rariùs serratum, pilosum, Conyzis nonnihil simile, ramuli ad florem vsque robusti, rectique, per extrema in ceruicē rigidulam cōtorquētur, *florem* nutabundum terrámque versus inclinatum sustinentes, ex multis seu squammis compositum, quarum medium obsident multi apices lutei, eo ferè modo dispositi, quo in Verbesinis florem ambiunt quędam longiuscula folia viridantia stellæ in morem radiata. *Radices* fibrosæ, Hellebori nigri similes. Hanc Basileæ inueni ante multos annos. Thalius in montibus apricis Soli Meridionali & Orientali obiectis.

Hydropiper aliud Dal. H. Lugd. Cannabina capitulis nutantibus Casp. Bauh.

H Lugd.p.1040. Hydropiper aliud Dalechampii.

C.Bauhin.Phyt.p.641. Cannabina similis capitulis nutantibus, quam nobis ostendit frater Iohan. Bauhinus, Verbesinæ similem cum capitulis nutantibus nominans. An fortè Hydropiper alterum Dalechampii, Lugd.

CONYZA MARINA.

Descriptio

PRolixas sub terra agit *radices* non sine fibris in tuberosum veluti bulbum tandem desinentes. *Caules* statim cōplusculi, dodrantales circiter, emergunt, hirsuti, *foliis* amicti frequentibus duarum triúmue vnciarum longitudine, vix culmum latis, rigidis, neruo vnico per longum donatis: caulis superiùs diuisus *flores* gestat Conyzæ maioris, luteos, in pappum euanescentes.

H.Lugd.p.1366. Conyza marina. Lob Obs. & Ic.Plat. Aster Conizoydes Gesneri Rauvvolff. Itiner. Chondrylla Diosc. altera.

Conyz. marina Lugd. Aster Conyzoides Gesn.

C.Bauh.Phyt. pag.216. Chondrilla II. bulbosa angustifolia maior.

Gener Cherlerus in Gallia Narbonensi copiosè obseruauit & collegit in campestribus illis iuxta Montem Lupi. In Anglia, Belgio, & agro Louaniensi iuxta Academiæ pomœria. Iuxta Alepum in aruis reperitur.

CONYZÆ MARINÆ AFFINIS CHONdrylla alia Rauvvolfhii.

Descriptio

COnyzæ marinæ similis planè est *radice* & *floribus*, *folia* tamen latiora, pilosioráque, magísque cinerea sunt, perinde vt Holostii Monspeliensis, Rauvvolff.

Synonyma

Chondrylla Diosc. genuina Rauvvolff.

Rauvvolff. Hodæporici p. 117. Chondrylla alia. Hanc pingit parte 4. in Icon. numero 117. pro Chondryllæ Dioscoridis genere alio. H. Lugd. app.p.27. Chondryllæ aliud genus Dioscoridis. C.Bauh.Phyt. p.217. Chondrylla 13. bulbosa angustifolia minor.

Chond. bulbosa Casp. Bauh.

Locus.

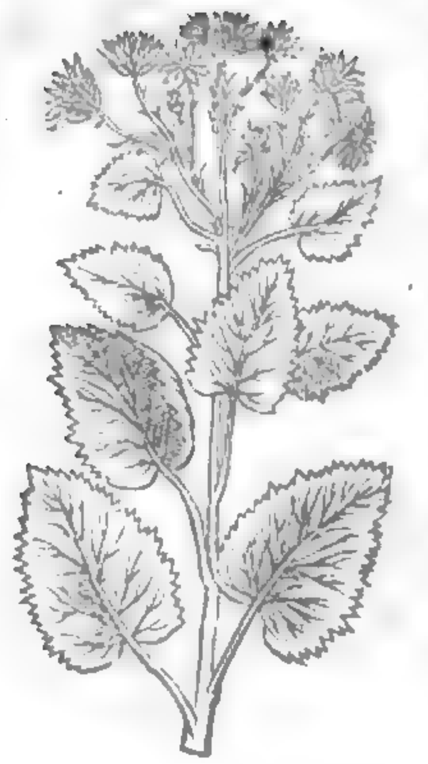
Lapidosis agris circa Alepum nascitur Chondryllæ Dioscoridis genus aliud Rauvvolfhii.

CONYZA ALPINA.

RAmis frequentibus fruticat, sesquicubitali rigido *caule*: folia alternata ferè, pediculis vncialibus & sescuncialibus hærentia, ex rotundo

Vuuu

Descriptio

nonnihil oblõga, vncias circiter ternas lata, paulò lõgiora, modicè in acumen desinentia, profundè in ambitu serrata, subtus incanâ lanugine pubescentia, suprà virentia: *flores* ramulorum extremis crebri inhærent, lutei, Chrysanthemi similes, in pappos euanescentes.

Clus. Pannon. p. 576. Iacobæa latifolia altera: & in Histor. post. lib. 4. p. 23. Iacobæa Pannonica quarta, sine icone.

An Gesnero in descriptione Montis fracti, Conyzæ alpinæ genus sesquicubiti aut amplius proceritate, corymbis florum luteis, fibris radicum albis pluribus & confertis, subamaris, quod à pecore non attingitur, pastoribus Boni vocatum, aliquibus Goldkrut?

C. Bauh. phyt. Iacobæa 7. siue foliis rotundis, serratis.

Locus

Hanc cum Gesn. in peregrinatione nostra obseruauimus in monte propè wesen, non longè à lacu Tigurino, florentem mense Iulio.

IACOBÆA PANNONICA FOLIO non laciniato.

Descriptio

TErna, aut quaterna, aut plura habet *folia*, latiuscula, in ambitu leuiter dentata, *caulem* cubitalē plerumque, angulosum, gracilem, per quem inordinata sparsa sunt *folia*, infimis paulò minora, at in supremo angustiora, lata basi ipsum amplectentia: in sūmo caule quaterni aut quini, tanquam in vmbella nascuntur *flores*, Iacobææ vulgaris floribus non multùm absimiles, antè quàm explicentur ex atro rubescentes, sed vbi aperti sunt auri fulgore splendentes, quos in ambitu stipant quindena aut plura foliola per extremum incisa, supernè phœnicea, subtus verò quodammodò rubentia: ii flores maturi in pappum abeunt, cui inuolutum est *semen* nigricans, oblongiusculum, vulgaris Iacobææ semini non dispar: *radix* non valdè magna, nigricans, tenuibus fibris candicantibus donata, sub Autumnū noua denuò folia latiora, ad veteris caulis sedem singulis annis producit. Tota planta mollicula, & quadam lanugine obsita conspicitur: amaricantis est saporis.

Clus. Pannon. p. 573. Iacobæa secunda, p. 574. Iacobęa Pannon. folio non laciniato: Hist. post. lib. 4. p. 22. Iacobæa Pannon. 2.

H. Lugdun. not.

C. Bauh. Phyt. Iacobæa 8. siue foliis nonnihil dentatis.

Locus.

Iacobæa Pann. 2. Clusii nascitur apud Nemethuuyuuar Ill. Balthasaris de Batthyan, aliisque Pannoniæ & Austriæ inferioris montosis & cæduis siluis. Floret Iunii initio, & sub eiusdem extremum finem, semen maturum est.

IACOBÆA MARINA SIVE cineraria.

Descriptio

VVltus cōsimilis Iacobææ cognominem hanc reddidit, natalisque locus maritimus differentiā adiunxit: prima *folia* Quernis similia, rarioribus fissuris minusque altis incisa; quæ postmodum ad costam vsque profundiùs diuiduntur, digitali ferè intercapedine segmenta laciniata intercedente, crassiuscula, inferiùs cinereo molli tomento vnà cum pediculo obsita, superiùs atrouirentia, nitida, & nonnulla quoque lanugine fortuita obiter respersa, sapore prædita parum grato: flores multi coaceruati Iacobææ, Melini, in pappos tandem abeunt. Lob. Adu. & Ic. Pl. Cineraria, Iacobæa marina, Chrysanthemum marinum, & Artemisia marina Neotericorum. Tabern. Icon. & Hist. Iacobæa marina, Cineraria, S. Jacobs blum. Dodon. Lat. in fol. Iacobea 3. Cineraria vulgò dicta, à subalbido cinerum quorundam colore, quem refert Cinerariæ nomen, quæ à nonnullis Erigeron marinum dicitur. C. Bauh. Phyt. Iacobæa 1. siue marina. Erucam cineream Lugdunensis bis pingit bisque describit p. 651. & p. 1383. quæ sanè eadem cum præcedenti.

H. Lugdun. not.

Hanc plantam olim vidi in horto di S. Saluatore ad Burgo di S. Catharina, Vidi etiam in horto Nicolai Ferrariensis & à Innnocenti:

Ægyptii, autore Alpino, Artemisiā albā (quæ illi Achaouam, Cineraria, & Iacobæa marina vocatur,) ad multa vtuntur, quippe decoctum ex foliis paratum ad renum vesicæque calculos pollere aiunt, nec non ad sanandas viscerum antiquas obstructiones, frigiditatem, strangulationem, sterilitatem, inflationem, atque ad menses interceptos reuocandos, in insessionibus.

IACO-

IACOBÆA VVLGARIS.

Descriptio

LÆtius solum nacta trium cubitorum altitudinem assequitur, *caule* recto, rubente, striato: *folia* alternatim posita, Senecionis maiora, leui adstrictione prædita: *flores* plures iuncti, Senecionis, maiores, lutei, vmbilico concolori in pappos tandem abeuntes: *radix* alba, fibrosa. Duas figuras ex Fuchsianis ponimus non vt specie differentes, sed tantum variantes.

Synonyma. *Senetio maior. Herba S. Iacobi. Flos S. Iacobi. Herba Iacobæa. Iacobæa Senetio. Artemisia polyclonos. Flos Iacobæus.*

Iacobæa vulgaris dicitur Senetio maior, Matthiol. Castor. Lugd. Camer. apud Matthiol. in Hist. & Epit. Herba S. Iacobi, Fuchs. Cæsalpin. Flos S. Iacobi, Brunf. Trago. Lonic. Herba Iacobæa, Tab. Iacobæa, Dod. gall. & iol. Iacobæa, Senetio, Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Artemisia polyclonos, seu Flos Iacobæus, Thal. Iacobæa vulgaris, Clusio & C. Bauh. apud. Matthiol. & Phyt. vbi ei quarta est.

Differentia. Differentias habet, inquit, in foliis: alterius sunt instar Erucæ laciniata: alterius ad Raphani folia accedunt, sed minùs hirsuta.

Nomina linguarum. Iacobæa vulgarem Germ. vocant S. Jacobs blumen: quibusdam S. Johans blumen/ & groß creütz blumen. Belg. Sint Jacobs cruyt aut bloemen: Gallis, *Herbe ou fleur de S. Iaques*. It. *Carduncello maggior*.

Locus & Tempus. In Pannoniis, Austria, vicinisque regionibus nascitur frequentissima, Iacobæa vulgaris Clusii. Iacobæa abundat passim Montbelgardi florens adhuc Septembri & Octobri: Monspelii obseruaui cum flore mense Aprili & Maio: Basileæ quà itur Moutets Octobri, ab fluuium Birse intra vrbem & qua itur Brentzack/ & versus Gösdeltinguen prope Molendinum. Geneuæ frequens est.

Vires. Flos S. Iacobi non solùm eandem formam, sed easdem cum Senecione vires & facultates obtinet, vt pro illo iure vsurpari possit, inprimis autem vulneribus, inflammationibus, & fistulis medetur, Tragus.

IACOBÆA LATIFOLIA.

Descriptio. IAcobæa latifolia caulem habet tricubitalem, teretem, rubentem, medullâ albâ farctum, in ramos alterius instar diuisum, quorũ extremis *flores* insident, magni, lutei, stellati, ceu vulgatæ, & tandem in papposum tomentum euanescentes: at *folia* plurimùm differũt, dodrantem ferè longa, duabus vnciis latiora, serrata, glabra, mollia, profundè circa principium secta, reliqua & vltima lacinia ad Bugulæ folium accedente: verùm enim uerò, quæ per ramos conspiciuntur paullò magis sunt laciniata, Artemisiæ ferè diuisura. Radix obliqua, multis fibris capillata: suspicor annuam herbam.

In Sundcouia florentem Augusto obseruaui ad ripam fluuioli.

IACOBÆA PANNONICA LATIFOLIA.

Descript. CVbitali interdum excrescit *caule*, firmo, striato, quem ambiunt *folia* lata, rugosa, mucronata, per oras serrata, viridia, latiore basi, & veluti appendicibus quibusdam prædita, infimâ parte quà caulem amplectũtur, ingrati & nonnihil acris saporis: quæ verò à radice germinant, rotundiora sunt & maiora, sed nullos appendices habent, perinde tamen serrata atque superiora: summus caulis diuiditur in aliquot ramulos, qui *flores* omninò luteos sustinent, Iacobæę vulgari similes, multò tamẽ maiores, & ad Buphthalmi amplitudinem accedentes, maturitate in pappum euanescentes: *semen* obseruare non licuit: *radix* satis crassa & candicans, subinde fibras, vulgaris Iacobææ instar, in latera expandit.

Clusio Pann. p. 574. Iacobæa latifolia Pannonica tertia.

C. Bauhin. Phyt. Iacobæa 6. siue latifolia flore Buphthalmi.

Prouenit in Austriacis Stiriacisque Alpibus: Floret Iunio & Iulio, in hortos translata etiam Maio.

Locus & tempus.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM Iudenbergense Iacobææ affine.

Descriptio

MVlta habet secundum radicem longiuscula *folia*, Absinthio vmbellifero, quod infrà describetur, similia, crassa, pollicari longitudine, in lacinias aliquot diuisa, viridia (in nouellis tamen quædam canicies conspicitur) amari saporis: *caules* aliquot palmares, rarioribus & tenuib⁹ dissectis foliis ornatos, striatos, in quib⁹ veluti vmbellæ denûm aut duodenûm luteorum *florum*, Iacobeæ vulgaris floribus non multùm absimilium, & eiusdem odoris: *radix* crassiuscula est, multisque candicantibus fibris capillata.

Clus. Pann. p. 565. Chrysanthemum Iudenbergense, siue [vt in post. hist.] alpinum 1. Ad Chrysanthemi genera referendum, aut Iacobæis adnumerandum.

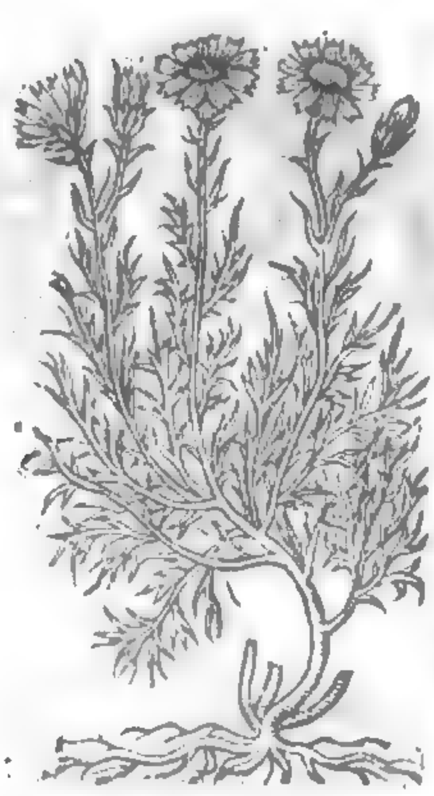
C. Bauh. phyt. p. 225. Chrysanthemum 2. siue alpinum foliis laciniatis: Hoc attulit D.D. Theodorus Collado Nemausanus nunc Medicus ex Helueticis alpibus.

Locus.

Chrysanthemum alpinum 1. Clusii prouenit in Iudenburg, Spital, & aliis quibusdam Stiriæ iugis, cum Leucanthemo mox describendo: eodem tempore florens.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM Etscherianum Iacobææ affine.

Descriptio

NVmerosa proximè radicem nascuntur *folia*. Abrotoni maris foliis respondentia, dilutiore viriditate nitentia, & odore, si terantur, haud ingrato, sapore verò amaricante & minimè grato: ex his *caules* exeunt pedales, minoribus foliis onusti, in aliquot interdum ramulos diuisi, qui singulos aut geminos sustinent *flores* Chamæmelo vulgari maiores, inodoros, omninò flauos, hoc est, medium orbem luteum cingentibus etiam luteis foliis, satis latis: *radix* fibrosa & nigricans est, pluresque à latere spargit ramos.

C. Bauh. phyt. Chrysanthemum 3. siue alpinum foliis Abrotani multifidis.

Locus & Tempus.

Inuenitur, inquit Clusius, in Etscher, Snealben, Veitzalben, & celsis aliis Alpium Stiriæ iugis. Floret Augusto. Ibi etiam inuenitur Chrysanthemum Alpinum Snebergense, Clusio 3. [C. Bauhin. 4.] Alpinum dictum.

TRAGOPOGON SIVE BARBA hirci Veteribus.

CAP. XII.

Tragopog. Coma.

TRagopogonis seu Tetrapogonis, quem alii Comen vocant, inquit Dioscorides, *caulis* breuis est, *folia* habens Croco similia, *radicem* lõgam, dulcem (supinam addit Hermol.) In summo caule calix est magnus [ἐπὶ δὲ τῷ καυλῷ κάλυξ μέγας,] & eius summa parte erumpit semen nigrum (καρπὸς μέλας) à quo etiam nomen accepit. Est autem herba, quæ in cibi vsum venit. Et ita Marcellus, Hermol. Cornar. Matthiolus.

Hirci barbæ, inquit Theophrastus, radix longa & dulcis, folia Croco similia, nisi quòd longiora sunt: caulis breuis, super quem calix amplior, & è summo vertice pappus canus grandior, à quo scilicet Tragopogonis nomen accepit: [non igitur à semine nigro vt sibi falsò nonnulli imaginantur.]

Scandix Plinii.

Cæterum, Tragopogon [Hirci barba] & Scãdix à Plinio vocatur, nisi, quod suspicatur Hermol. deprauata lectio sit: is aliàs descriptionem Dioscoridis mutuatus.

Acetarium quidam olus hanc esse falsò volũt, quam vulgò Barbam petræ & in Gallia Cispadana Barbulam hircinam vocent: habetur & quæ Gerontopogonon, id est, Senis siue presbyteri barba dicitur, Tragopogoni fere tota similis, nisi quòd lacte manat & radice amara est, non dulci: à Nicandro Geros Pogon fortasse nuncupata. Tragopogona vocari, & in Trago pisce partem sub gula eius nigricantem Athenæus autor est. Tragopogona, Galenus inter simplicia non recenset, inquit Cornarius. Et officinæ ostendunt falsam pro vera Hirci barba herbam. Tragopogon à Galeno cognominata est planta, quæ Ledum seu Ladanum dicitur, & barba hircina Arabibus, vt Auicennæ & Serapioni, teste Trago libro 1. cap. 95. inquit Gesnerus. Amatus quantùm videt Matthiolus, eam plantam Tragopogona putat, quæ Fuchsio Apios dicitur. De hac nos H. n. g. lib. 17. egimus sub titulo Chamæbalanus.

TRAGOPOGON FLORE luteo, purpureo, ac puniceo.

IN pratis obuius Tragopogon *radice* lacte turgente dulci, minimi digiti crassitudine, longa: *caulis* cubitalis, foliis ab imo ad summum vestitus, ferè porraceis, carinatis, caulem

lem amplectẽtibus : ex quorum sinu rami pronascuntur : quorum summis insident *flores* magni, denso foliorum radiatorum agmine stipati, lutei : qui in pappos abeunt, *semine* appenso. Ab hoc non multùm differt atropurpureus, & puniceus, siue spontaneus cultus. Quælibet plantæ ferè pars vulnerata lac fundit album, emanãs, mox in luteum facessens, viscidum; quod radici rectæ, digitali vel maiori crassitudine, teneræ copiosum & dulce cùm sit, culinis expetitur : *caules* inanes ramosi, foliis multis stipantur Porraceis, quæ interdum valdè lata interdum tenuissima : *flores* foliis octo virentibus longis & acuminatis obuallati, trib⁹ vnciis, superantes, qui colore sunt vel atropurpureo vel puniceo : qui postea in pappos abeunt : quibus adhæret *semen* duas vncias longum, teres, striatũ, asperum, per maturitatem extremam nigricans.

Descript.

Synonyma Sassefrica. Τραγοπώγων, Hirci barbulã, Hetruria vulgò appellat Sassefrica, flore aureo: Nesciuerim [inquit Matthiol. in prior. comm.] qua ratione ductus negarit Hermolaus hanc Theophr. & Dioscor. legitimã Hirci barbulam esse, cùm illa pulchrè huius notis respondeat. *Sed* Matthiolus iniuriam facit Hermolao, qui de Barba Capræ Fuchsii scribit.

Hermol. reprob. Hirci barbula.

Camer. hort. Barba hirci flore luteo & purpureo.

C. Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Tragopogon 1. siue pratense luteum. Itẽ Tragopogon 2. siue cæruleum.

Anguill. epist. 7. scribit Tragopogonem, i.e. Barbam hirci, in Tuscana dici Sassefricam & Barbam di prete : Patauii Herbam lissam. Cord. Hist. Hirci barba.

Barba di prete Herba lissa Hieronimi Brunsch. error.

Hieron. Brunsch. magno errore Hypocistida in hac herba nasci putauit, Ledum fortè intelligens, quod à Galeno Tragopogon nominari, iam suprà ostendimus.

Tragopogonis & Gerontopogonis H. Lugd. tres ponit figuras, sufficerent duæ ac etiam vna : si nostra Fuchsiana placuisset, secundam non curassemus purandam : non existimarim à Tragopogone distinguendam Sassificam Italorum.

Tragopogon alterum (inquit C. Bauh. in animaduers. in Hist.) & Gerontopogon p. 1079. In omnibus conueniunt, præterquam in radicis sapore, qui in illa amariusculus, in hac dulcis statuitur. Sed idcirco duabus figuris non erat opus.

Dod. not. Dodon. Lat. in fol. Tragopogon (vt Fuchs. Lonic. & Cæsalp.) Item: Tragopogon cum pappo: *figura superflua.*

Nomina linguarũ Tragopogon flore luteo purpureo, ac puniceo vocatur Græcis, τραγοπώγων & κόμη. Item & τραγοπώγων Hirci barba, Coma. Germ. **Bocksbart/ Gauchsbrot.** Belg. **Boxbaert / Josephs bloemẽ.** Gall. *Barbe de Bouc.* Montbelg. *de la barbe au Loup.* It. *Barba de Becco.* Hisp. *Barba cabruna & Barba de cabron.* Angl. **Bockes bearde.** Boh. **Kozy brada.** Pueri, ait Tragus, qui radice tenera adhuc vesci solent, sicut & alias herbas, præsertim Oxalida deuorare consueuerunt, **Gauchbrot/** quasi Coccycis panem, ob dulcedinem radicis vocãt, quæ si Apitiis perspecta foret, nunquam non acetariis suis illam præ cęteris herbis & radicibus insererent.

Panis Cuculi.

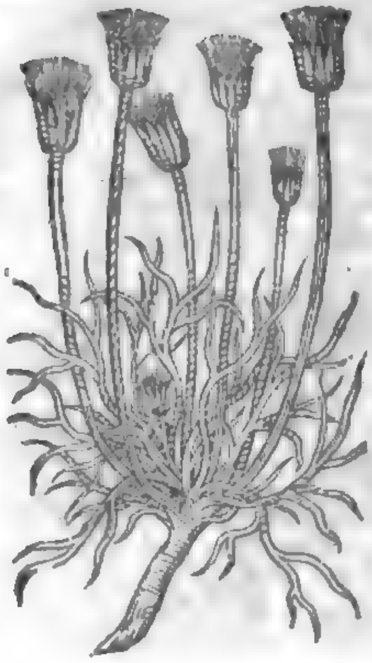
Locus & tempus. Tragopogonem luteum obseruaui Monspelii cum flore Aprili & Maio & Augusto in pratis, Geneuæ viretem in horto meo mense Ianuario, cum flore Maio in pratis, etiã Iunio. Lugduni copiosum in pratis : Patauii vidi mense Februario, & Montbelgardi abundat in pratis florens Maio. Notandum omnes flores ad Orientem cõuerti. Tragopogonon purpureum passim prouenit mense Aprili & Maio.

Vires Facultas Condrillæ. Barba capri tenella à Belgis hortoribus acetariis miscetur, ac facultatib⁹ Condrillis adstipulatur, lancinationibus æstuantibus, iecori, stomacho, renibus & thoraci auxilio est. Estur Barbula hirci prior Matthioli, hyeme frequenter in acetariis, glutinat recentia vulnera, si foliorum succus vel eius stillatitia aqua spleniis & attritis linteolis superponatur : radix excalefacit, ac etiam primo ordine humectat : alterius radicis lacteus succus adstringit, cohibet, firmat, & modicè abstergit, esui tamen inidonea est. Radix cruda aut cocta esa, vel ius bibitum, vrinæ stillicidio medetur, calculũ expellit. Pectoris vitiis succurrit: tussi sc. respirationi difficili, tabidis, & pleuritis, ceu & succus eius, & aqua distillata. Sed & vulneribus vtiliter adhibentur, & lac eius, quæ breui temporis spatio ad cicatricem perducunt. Aquam ex herba & radice distillata Maio mense, remedium esse præsentissimum aduersus apostemata & dolores laterum legitur apud Tragum. Plura qui volet, legat Tab.

Vulnera. *Vrinæ stillicidium.* *Pleuritis.* *Apostemata.*

TRAGOPOGON FOLIO LACINIATO flore pallido, & Monspeliense flore luteo.

Descriptio TRagopogoni *radix* similis tenera lactiflua, *folia* priora tenuia, longa, quędam non laciniata, alia lacinias paruas habent, vbi primò prouenit ex semine deciduo & locis siccioribus cultis: in qua *caules* plures nascuntur cubitales, amplexu foliorum liberi, quæ tamen satis tum per ramos frequentia, triplò quadruplòue vulgati Tragopogonis foliis latiora, in crebras profundas lacinias dissecta, quæ aliquid commune habent cum Dente Leonis : *flos* luteus pallens

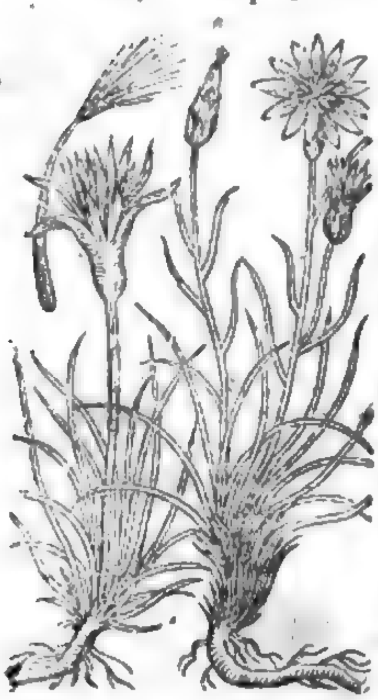

qualis vulgari: at *semen* ad Scorzoneræ fœmina propiùs accedit.

Fabio Columnæ de plant. nouis p.21. & 22. Tragopogó laciniatis foliis. Anguill. epist. p.183. Acorum Theophrast. & *Herba di venere*. C.Bauh. phyt. & apud Matth. Tragopogó 3. siue laciniatũ primis foliis penitùs gramineis, integris nec laciniatis.

Locus & tempus. In horto Ill. C. Wirt. floret Maio, semen maturat Iunio & Iulio, quo tempore perit, nec vltra annum durat, semine deciduo quotannis se propagans. Basileæ, Patauii, & Bononiæ etiam obseruauimus.

TRAGOPOGON FOLIO GRAMINEO flore albo & luteo cum tantilla purpura.

Descriptio. FOliis est minoribus, Garyophyllorum florum syluat. alborum foliis similibus, angustis & acutis: *radix* aliis Tragopogis similis, capite capillato: *caules* tenues rotũdi, in quorum supremitatibus capitula cyano similia: ex quibus vbi aperiuntur prodeunt *flosculi* albi, aliis similes nisi longiores & acutiores, similes Belli maiori [Ioãnis blůmen:] prouenit incultis locis humidis: floret Iunio & Iulio.

C.Bauh. phyt. p.536. Tragopogon 5. gramineo folio, radice villosa.

TRAGOPOGON HISPANICVS SIVE Escorzonera aut Scorzonora.

Descriptio. PEdali longitudine est *radix*, crassitudine pollicari, lacte dulcissimo, non sine aliqua adstrictione, prægans, *caulis* sesquicubitalis, multis alis concauus, inanis, lanugine quadam rasili obsitus: quà eàdem inferiùs pubescunt *folia*, latiore basi caulem amplectentia, longa, Tragopogonis, sesquiunciam lata vel angustiora, in perquam longum angustissimum mucronem desinentia: *flores* insident extremis ramulis singuli, Tragopogonis, lutei, ex calycib' squãmatim compactilibus, læuibus: *semen* Tragopogonis papposum.

Scorzonera Hispanica & Bohemica ex Matth. Matth. in poster. comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Scorzoneræ Hispanicæ ac Bohemicę meminit, easque pingit ac Tragopogonis cógeneres facit, aitque Hispanis Scurzoneram siue Scorzoneram, quòd à vipera demorsis, quam ii Scurzo vocant, præsentaneo remedio auxilietur, Viperinam esse. Is non putat esse quemquam qui de ea ante ipsum scripserit: inuentam esse primùm in Catalonia Hispaniæ à quodam seruo Aphro: qui propinato radicis succo incolumes seruabat quotquot demorsi fuerant: primùm misisse siccam Ioh. Odoricum Melchiorium Trid. Reginæ medicum, paulò pòst viridem ex Hispaniis allatam: Non multo pòst tempore copiosam quoque in Bohemia nasci compertum esse: &c. Non deesse autem, qui in Hispania hanc plantam Chondryllam esse censeant: sed horum sententiæ non esse subscribendum. *Chondrilla non est.*

Tragopogon peregrinus vel Hispanicus. Gesnero de hortis Tragopogon peregrinus vel Hispanicus dici posse videtur illa herba quæ Hispanis Escorzonera, hoc est, Serpentaria dicitur, quæque depicta est in fine iconum stirpium Fuchsii edit. Antuerpiensi. Tragopogonis autem genus esse monuit Coudenbergius. In Tarraconensi Hispania [nunc vocant Cataloniam] Herba Mauri cuiusdam industriâ cognita est quam vocant Escorzoneram. Existimant eandem esse quà olim Ptolomeus liberatus sit, vt Cardanus lib.6. de rerum variet. prodidit, qui Escorzoneram vocat.

Lobel. Icon. Plant. p.551. & Obs. p.298. Scorsonera, Viperaria.

Cæsalp. p.518. Scorzonera de qua Nicolaus Monardes Hisp. quam multi existimant apud Dioscoridem Condryllam esse, sed magis videtur ad Tragopogoni genus reducenda.

Camer. hort. Scorzonera floribus simplicibus & plenis in multis locis Germaniæ, à quâ Hispanica non alia ratione quàm soli & Climatis ratione videtur differre. Aliquot huius differentias Pannoniæ & Austriæ peculiares recenset Clusius.

Thal. Scorzonera tenuifolia lutea, de quo stirpis genere varia varii hactenus statuerunt. Nã initiò planta Hispanica nonnullis dici cœpit, deinde Scorzoneræ nomen ei accessit: plurimis in Germaniæ locis reperitur. Differentias verò foliorum ratione & florum etiam euidentes obtinet, ita vt altera sit latifolia, altera angustifolia. Est etiam

etiam altera subdulci, altera amarâ radice, quâ antidotaria vi magis præditam esse existimo.

C.B.not. Hæc eadem verba Thalii pro suis recitat C. Bauh. Phyt. qui præterea malè separare videtur suam Scorzoneram 1. siue latifoliam sinuatam, seu Matthioli Hispanicam, ab eiusdem Boëmica, seu sua latifolia secunda. Matthiolus siquidem has non distinguit. Non malè quidem C. Bauh. Scorzoneram Serpentariã quoque, quòd contra venena serpentum efficax habeatur, cognominari posse diceret, sed id ipsi non donandũ quod Scorzoneram & Serpentariam eandem statuat. Serpentariæ nomen de pluribus dicitur plantis. Tragopogis porrò adnumerandas esse eas plantas, quas vulgò Scorzoneras vocant, nemo est, vt arbitratur Clusius, qui dubitet. In eo solùm differre videntur quòd illorum radix minimè sit viuax, contrà quàm Scorzoneræ.

Tragopogi & Scorzonera differentia. Locus. Tabern. Icon. & hist. Scorzonera Hisp. Viperaria. Item Scorzonera Germanica. *Miror* tantam similitudinem picturæ Scorzoneræ Hisp. cum Scorzonera Germ. si diuersarũ plantarum. Oritur montosis locis, præcipuè humectis. Maius Scorzoneræ genus duntaxat in Hamburgensi monte Pannoniæ inuenit Clusius, quodã loco admodum herboso, & arboribus circumsepto. Bohemicam nasci scribit Matth. in monte quodã siluoso, vliginosóque, nõ lõgè à Poggebrot. Scorsonera latifolia siue Hispanica ex semine mihi fœliciter Montbelgardi prouenit in Horto Ill. E. C. vbi caulem & semina pertulit, perit interdum tamen, plantæ non ferunt caulem ante tertium annum: eam etiam habui Lugduni & Geneuæ in hortis meis, primo anno non ferebat caulem: Lugduni florebat Maio, Geneuæ Iunio. Patauii obseruaui mẽse Martio in horto D. Cortusii: Spiręvidi florentem Iunio in cultissimo horto Clarissimi viri D. Tengnadel Assessoris.

Vires. Tota planta magni est vsus ad magnos morbos depellendos. Namque præsentaneo remedio aduersus viperarum cæterorũmque venenatorum morsus ictúsue, ac pestiferos morbos quoscunque, tam è foliis, quàm è radice succus desumitur, præbetúrque potandus: Vtilis reposita conseruæ modo ad vertigines & capitis dolores, aliquoties ℥ß. in hebdomade sumpta. Comitialibus item ingruente insultu mirè affectis subuenit. Cardiacis item datur & vertiginosis. Enimuero commanducata per se radix tristitiam discutit, hilaritatémque conciliat. Quin etiam lacteus radicis succus oculorum aciem acuit.

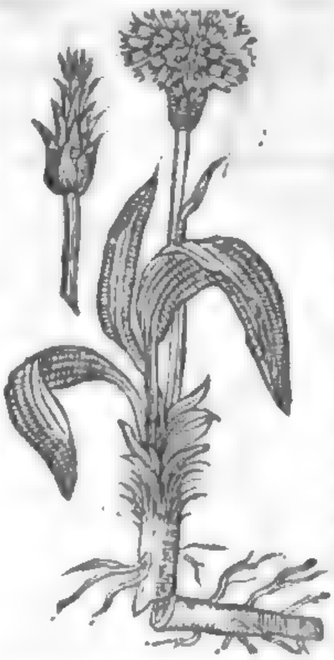
Dolor capitis. Comitiales. Oculi.

Tanta eius vis, inquit Manardus, aduersus Scorzonem, vt si eius succo tangatur, torpeat confestim: si iniiciatur in os, pereat: manibus eo succo illitis contrectatur serpens prædictus sine periculo: non enim mordet, atque adeò torpescit, vt semimortuus videatur: qui fuerit ictus, si comedat de eius radice, aut succum foliorum bibat, confestim sanatur, si inflatus iam fuerit, desidet tumor: sedantur dolores, & deliquia: si præsumatur antequam momorderit, non superueniunt praua symptomata: bibitur eius succus clarificatus, vel per se vel cum aliis roborantibus cor, aut veneno resistentibus, non solũ ad Scorzonis ictum sed & ad Viperę, aliorũmque serpẽtium: datur eius aqua distillata ad febres pestilẽtes & malignas: prouocat enim sudorem mirificè, vbi natura hunc motum tentat: confert ad melãcholias, tristitias & deliquia: miscetur quoque epithematibus cordi conferentibus: radices conditæ per multos dies assumptæ, & aqua prædicta obstructiones Hepatis & Lienis tollunt: menstruasque purgationes moliuntur.

Febres pestilentes.

An porrò similibus facultatibus prædita sine Scorzonerę Pannonicæ quibus celebrem illam & adeò decantatam Hispanicam pollere aiunt, neminem adhuc periculum fecisse arbitratur.

TRAGOPOGONIS SPECIES, SIVE SCORsonera humilis latifolia.

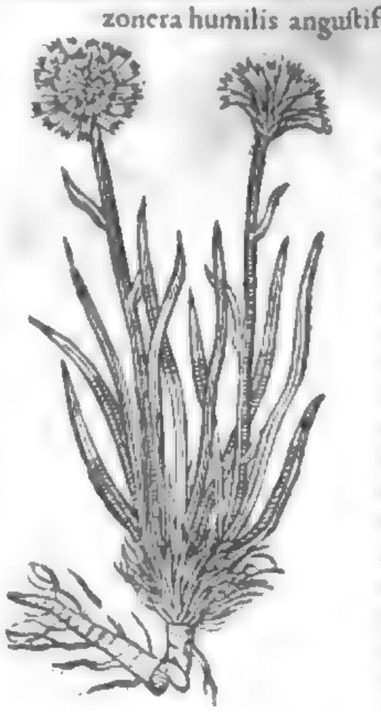

Descriptio. Latiora breuiórąque habet *folia*, quã Scorzonera maior Pannonica 1. Clusii, Bupleuro latifolio, siue Elaphobosco Mõpelliano non valdè dissimilia, crassiora tamen & duriora, quinque neruis, seu venis per longitudinem excurrentibus, distincta, cærulei quodãmodò viridi permixti coloris, gustu verò aliquantulùm amaro & feruido: *caulis* inter hæc assurgit gracilis, pedalis altitudinis, striatus, raris foliis septus, cui insidet *flos* superiori similis, luteus, magnus: quo marcido nascitur in calycibus *semen* oblõgum, asperum, Tragopogo simile, sed minus, in villosâ materiâ albâ latens: *radix* pollicaris est crassitudinis, interdum maior, longa, nigro, rugosóque cortice tecta, intus alba, quæ confracta lacteo succo manat, successu temporis flauescente, superiore parte, hirsutâ veluti cæsarie donata est, & in plura capita plerumque extuberat, ex quibus folia prodeunt.

C. Bauh. Phyt. Scorzonera 3. siue latifolia neruosa, Clusio humilis latifolia.

Hanc Clus. in monte Badensibus thermis imminente, vicinísque aliis locis, obseruauit in Austria.

TRAGOPOGONIS SPECIES SIVE SCORzonera humilis angustifolia.

Descriptio. Firmatur hæc crassâ *radice* longâ, nigro, denso, rugoso cortice præditâ, lacteo succo plenâ, quæ nõnunquam superiore parte in plura capita, quemadmodum præcedens, extuberat, crassitudine minimi digiti (nouellatum plãtarum instar) villosâ: ex quibus multa

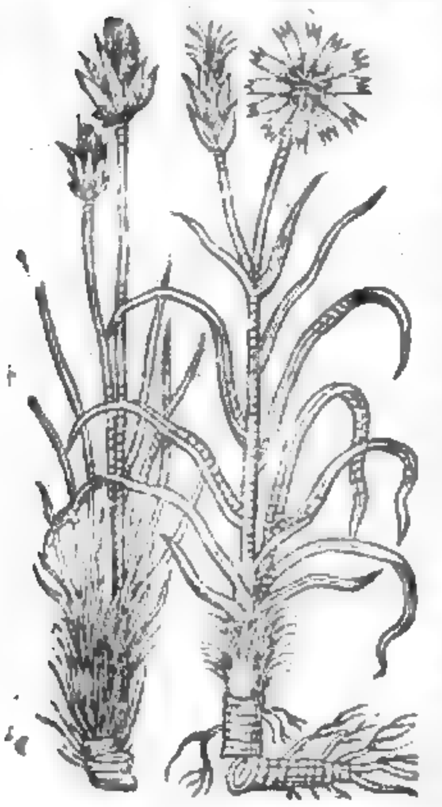
nascuntur *folia* Tragopogo similia, firmiora tamen, breuiora, & eiusdem, cum præcedentis foliis coloris: inter ea excrescit humilis, palmum vix excedens *caulis*, aliquot breuibus foliolis septus, cauus, *florem* in summo fastigio ferens flauum, alteri ferè similem: *semen* deinde in longioribus caliculis, Scorsoneræ Hispanicæ semini par, minus tamen, quod maturitate, leuissimo auræ flatu excutitur, & eius arbitrio fertur.

C.Bauh. phyt. Scorzonera 4. siue angustifolia prima.

Locus & Tempus. Hæc & sequens florent Aprili & Maio: semen interdum Maio, aut sub Iunii initium maturescit.

Meminit etiam Clusius Scorzoneræ humilis fibrosa radice quæ illi 4. C.Bauhino verò quinta dicitur.

TRAGOPOGONIS SPECIES SIVE Scorsonera maior angustifolia subcæruleo flore.

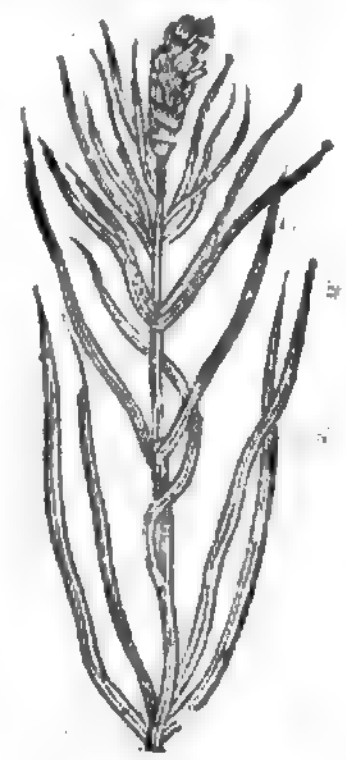
Descriptio. Frequentia huic sunt *folia*, longa, Tragopogi foliis minora & angustiora, inter quæ cubitalis assurgit *caulis*, cauus quidem ille, sed firmus, durus, viridis, aliquot oblongis foliis septus, & suprema parte in binos aut plures ramulos diuisus, ferentes in lõgioribus calycibus *florem* Scorsoneræ Angustifoliæ floribus non dissimilem, nisi quòd paulò minor sit, & coloris ex cæruleo purpurascentis, iucundi odoris, pastillorum è benzoino confectorum nidorem quodammodò æmulantis, sed fugacis admodum: sena deinde, octona, aut plura in singulis calycibus *semina*, Scorsoneræ seminum æmula, quæ matura, cum suo pappo à vento excutiuntur: *radix* singularis, minimi digiti crassitudinem æquat, denique, foris nigricante, & rugoso cortice obducta, supremâ parte hirsuta, & villosa, quæ vulnerata, succum exstillat initio lacteum, deinde fuluescentem, gustu primùm gummoso, postea aliquantulum acri: viuax est, vt reliquarum radices, vetustate crassior euadens, & superiore parte in plura capita subinde exuberans.

Clus. Pannon. p.639. Scorsonera Pannonica 5. Hist. post. lib.5. p.139. Scorsonera angustifolia elatior pannon.4. Scorsonera maior angustifolia cæruleo flore.

C.Bauh. Phyt. p.538. Scorzonera 6. siue angustifolia subcærulea.

TRAGOPOGON SPICATVS tenuifolius

Tragopogon spicatus Histor. Lugdunensis, radice, foliis, caule geniculato, similis est reliquis Tragopogi generibus, nisi gracilior *caulis* est, *radix* tenuis, *folium* angustius, *flos* autem luteus maximè discrepat, & qui spicatim coaceruatus sit.

Descriptio.

C.Bauhin. phyt. pag.536. Tragopogum 4. siue spicatum luteum.

VIRGA AVREA VVLGARIS latifolia.

Descriptio. Geniculatim huius incedit *radix*, obliquè per terram acta: fusca, frequentes dimittens fibras albicantes, sapore aromatico: *caules* recti & rigidi, duos aut tres circiter cubitos alti, striati, subhirsuti, medulla fungosa farcti: *folia*, tum à radice, tum in caule, & hæc quidem alternatim, longis pediculis appensa, interdum nullis aut perquàm breuibus donata, quorum quæ ima sunt, palmum ferè lata existunt, duos circiter longa, superiora minora, atrouirentia, vtraque hirsuta & per ambitum serrata: *flores*, tum in summo caule tum pediculis peculiaribus ex foliorum alis exortis, frequentes insident, Doriæ vocatæ floribus similes, lutei, magnam partem stamine, in pappos euanescentes.

Virgam auream vulgarem latifoliam multi Solidaginem Sarracenicam, heidnisch wundtraut, appellant. An autem hæc vera sit Solidago Sarracenica asserere non vult Matthiolus. Is in post. comm. Ital. & Lat. cum magn. fig. quam vulgo Virgam auream vocant Herbam Iudaicam & Paganam cognominat, atque eius flores non esse similes Camomillæ, vt Fuchsius in suo herbario pinxerit. Negat præterea esse vllo modo Sideritin primam. *Non* existimo ego Matthiolum nouisse discrimen inter Solidaginem Sarracenicam & Virgam auream: reprehendit figuram Fuchsii, quum tamen planta quam pingit, ei nota non sit: præterea eius figura, quod folia attinet minùs probanda videtur: meritò dixit se nolle

Matth. not.

nolle asserere, an sit vera Solidago Sarracenica.

Fuchs. nat. Virga aurea, inquit Gesn. de hortis, vulgò ab Italis dicta, nominatur à Fuchsio Solidago Sarracenica (latifolia, vt ab ipso nobis præsentibus appellabatur:) Verùm præceptori Fuchsio hac in parte assentiri non possum, quum hæ duæ plantæ non parum differant.

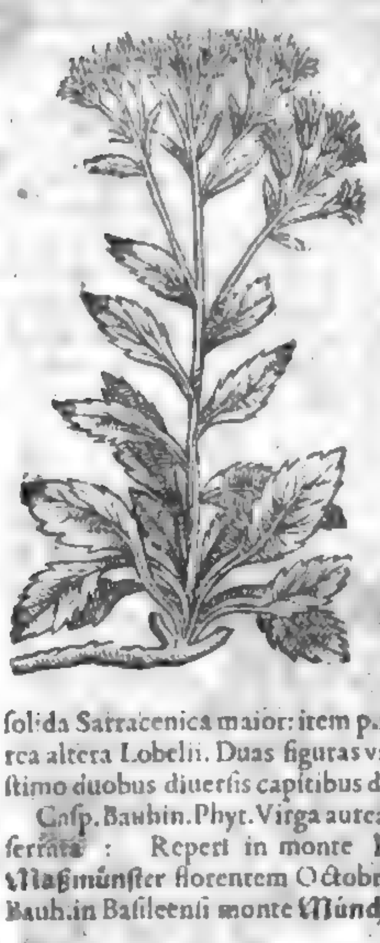
Hist. Lugd p.1272. Virga aurea Matthioli. Itē: Virga aurea Dodonæi. Duæ figuræ eiusdem plantæ.

C. Bauh. Phyt. Virga aurea 2. siue angustifolia. Hæc sæpè sine crenis vel saltem minùs cōspicuis, aliquando folia circum minutissimè serrata: foliis oblongis, aliquando subrotundis.

Nomina Virgæ aureæ hæc planta nomen inde accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant. Belg. Gulde rode. Gall. *Verge d'or*. Sunt qui Leucographin Plinii autument. Solidago & Consolida ab aliis à viribus denominatur.

Locus & tempus Copiosè prouenientem vidi Geneuæ. Basileæ cùm essem obseruaui copiosè florentem Octobri in monte Moutets, & in monte propè Trentzack, mense etiam Augusto florentem in monte propè Leurach.

VIRGA AVREA SIVE SOLIDAGO SARracenica latifolia serrata.

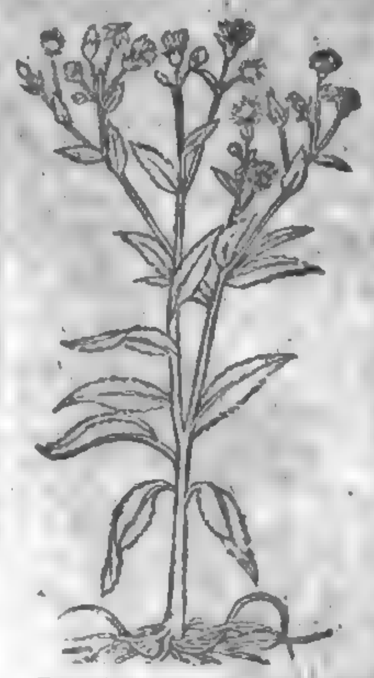
Descriptio Triplò latiora huic quàm iam dictæ *folia*, longiora, cæteroqui similia, perinde vt *caules* ramique: at verò *flores* lutei, papposi non secùndum ramulos spicati, sed summis extremísque vmbellam quodammodò effigiantes hærent.

H. Lugd. not. Hist. Lugd. p.1271. Consolida Sarracenica maior: item p.1273. Virga aurea altera Lobelii. Duas figuras vnius stirpis existimo duobus diuersis capitibus descriptas.

Differ. C. Bauh. Casp. Bauhin. Phyt. Virga aurea 3. siue latifolia serrata: Reperi in monte Fosberg propè Maßmünster florentem Octobri: Frater Casp. Bauh. in Basileensi monte Münchenstein.

VIRGA AVREA ANGVSTIFOLIA SERrata, siue Solidago Sarracenica.

Virgam auream angustifoliam hanc voco, ad alterius differentiam quæ foliis latiorib⁹ prædita est: quarum vtraque à Virga aurea vulgari diuersa est. Hæc itaque, de qua nobis sermo, bicubitalis & tricubitalis est, *caulibus* striatis, glabris: ex quibus alternatim *folia* nascuntur palmum & sesquipalmum longa, vnciam vnam aut duas lata, similia ferè foliis Salicis auriculatæ, Doriæ instar per ambitum crenata, sed tenuiora, glabra, non hirsuta vt in vulgari, sapore quodam aromatico prædita, calidiusculo: *flores* non secundum caulem, vt in Virga aurea vulgari, sed extremis surculis vt in Doria, vt vmbellam quodammodò mentiantur, lutei, foliis longiusculis, ternis vel quaternis constantes, staminibus in pappos resoluendis mediū obtinentibus.

Descriptio

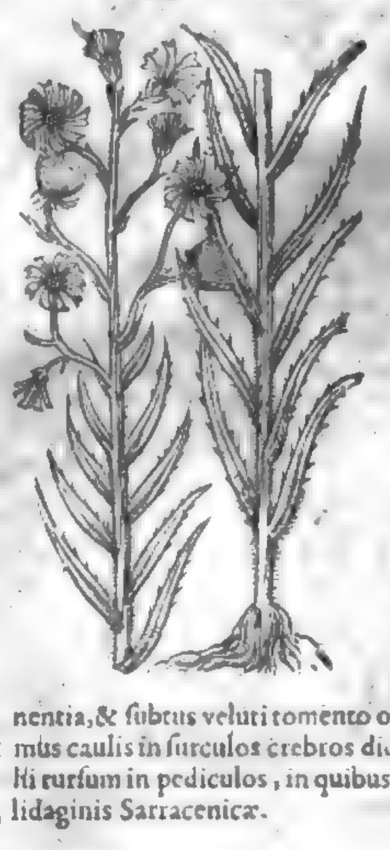
Herba fortis. Herba fortis. Trago, Dodon. & Fuchsio, Herba Fortis, quibusdam Herbi fortis, quibusdam etiam Cartafilago & Filago, cùm, inquit Fuchsius Cartaphylax dicēdum esset cuius nec descriptio isti conuenit.

Virga aurea angustifolia serrata, C. Bauh. C. Bauhin. Phyt. est Virga aurea 4. siue angustifolia serrata cuius aliam adhuc speciem esse asserit longioribus foliis.

Herba fortis. H. Lugd. not. H. Lugd. p.1270. Consolida siue Solidago Sarracenica a coniungendis vulnerum labris à Saracenis & Turcis ita dicta: Herba fortis Gall. Consoulde & Consolide Sarrazine. Duas figuras habet, vni titulus Solidago Sarracenica Fuchsii, alteri Solidago Sarracenica Lobelii.

A me collecta est in monte Rosberg prope Masmunster, & plantata in Horto Ill. E. C. florens Septembri, ac etiam Octobri.

VIRGÆ AVREÆ SIVE SOLIDAGINI angustifoliæ affinis Lingua auis Dalechampii.

Descriptio Lingua maior duorum aut trium est cubitorū, *caule* striato, cauo, per quē ex longis interuallis alternata *folia* Solidaginis Sarracenicæ non multùm absimilia, sine pediculis adnata, palmum aut sesquipalmum longa, semunciam circiter lata: in ambitu serrata, in acutū mucronē desinentia, & subtus veluti tomento obsita: supremus caulis in surculos crebros diducitur, atquè hi rursum in pediculos, in quibus *flores* lutei Solidaginis Sarracenicæ.

Lingua maior H Lugd. Conyza max. serratifol. Cam.

H.Lugd.p.1037. Lingua maior. Camerario inter icones Harcyniarum stirpium fol.3. Conyza maxima serratifolia.

An Lob. Icon. Plant. p.347. Conyza Helenitis foliis laciniatis? Gesn. hort. Conyzę aquaticæ species. Thal. Conyza aquatica maxima serratifolia. C.Bauh. phyt. Conyzæ 12. siue palustris serratifolia.

Locus & Tempor.

Non placet à Dalechampio reponi inter Ranunculi genera cũ quibus nihil commune habet. Ante triginta annos plantæ caulem cum foliis non floridum reposui, vbi collegerim non recordor. Siccam etiam habui à Richnero.

ALISMA SIVE DAMASONIVM Veteribus.

Alism. Acyron, Lyron.

A'λισμα, quod alii A'λκέαν, alii Δαμασώνιον, alii A'κυρον, alii λύρον vocant, teste Dioscoride, folia habet ἀρνογλώσσῳ similia, angustiora tamen & ad terram deflexa: Caulis est cubito altior, habẽs capitula thyrsi specie, (quidam ...) flores sunt tenues, albi, subpallidi, radices μέλανος ἐλλεβόρου, tenues, odoratæ, acres, subpingues: Amat locos aquosos. Radix drachmæ vnius aut duarum pondere pota cum vino, commoda est his qui Leporem marinum vorarunt, & quos Rana rubeta momordit, & qui Opium hauserũt. Item ad torsiones [στρόφους] & dysenteriam, tum per se, tum cum pari Dauco pota. Conuenit etiam conuulsis & ad vteri affectiones. At ipsa herba aluum sistit, & fœtus reducit, & imposita tumores (οἰδήματα) mitigat.

Meminit & Plinius lib.25.cap.10. Alismatis & quidem duplicis: alterius laciniosis angustis foliis, alterius maioribus foliis, vtriusque in syluis, cætera quæ habet sunt Dioscoridea. Eius in calculo expellendo vires se casu expertum esse tradit Galenus, in dysenteria autem minimè.

Aequiuoca

De Alismate siue Damosonio, magna inter Auctores controuersia: aliis Plantaginem: aliis Calceolum Mariæ; aliis Digitalem: aliis Mentham græcam: aliis Auriculam vrsi, aliis Primulam veris, aliis Bifolium maius & minus: aliis Plantaginem aquaticam: aliis Saponariam: aliis Lilium conuallium: aliis Halymum: aliis Elleborinen: aliis Costum hortensem, aliis Alisma Monspeliensium, siue Doriam de qua iam: aliis aliam plantam statuentibus.

ALISMA MONSPELIENSIVM siue Doria.

Descriptio

OBliquè fertur *radix*, crassitudine digitali, alba, multas longas ab inferiore parte fibras dimittens, concaua, vbi in *caulem* excreuit, sapore aromatico & amaro, caulis trium aut quatuor cubitorum est altitudine, rectus, simplex, concauus: cui alternatim sine pediculo *folia* adnascuntur, Lepidii foliis accedentia, non neruosa vt sunt Plantaginis aquaticæ, quibus etiam sunt longiora, acuta, crenata, pinguia, priora folia habent aliquid simile cum plantagine aquatica, non tamen sunt ita lata, nec neruos secundum longitudinem habent, cum pediculis sunt cubitalia. Sunt sapore Angelicæ aromatico, sed remissiore, amaro: caulis fastigium in aliquot diuiditur surculos, qui *flores* sustinent Iacobææ luteos, sed minùs foliosos, in pappos abeuntes. Sculptor noster malè pro serraturis veluti pilos in icone nostra demonstrat.

Synonyma

Gesn. hort. p. 286. Virga aurea, fortè Panaces Chironium cui Lapathi folium tribuitur, nisi id potiùs Doria circa Monspelium dicta sit.

An Lobel. & Pena Aduers. p. 124. Norbonensium Dorea quasi aurea, quam perperam Doriã vocant: neutiquam Doriæ duci triremũ, quasi exoticæ huius repertæ laudem verè asserũt herbarii quidam. An Theophr. Panax Chironium & Plinii Pharnaceum. Figura Aduers. non placet. Lobel. Obs. p.258. Ic. plant p.297. Herba Doria. Item Icon. plant. p.277. Herba Doria Narbonensis.

Camer hort. Doreæ herba vtraque maior & minor ad Consolidam auream accedens.

H.Lugd. p.1273. Dorea siue Herba aurea Narbonensium Penæ, vulgò *L'herbe Dorée*. Item Limonium aliud.

C.Bauh. phyt. Virga aurea 1. siue maior, vel Doria, id est, aurea.

Locus & Tempus.

Alisma siue Damasonium quod quidam Monspel. diiudicant, habeo in in horto Ill. E. C. viuaci radice quod floret Iulio & Augusto, semen maturum Septembri; Vidi etiam Monspelii Maio florentem ad fluuii ripam prope Castelneuf: vt & Patauii: Tiguri florentem Iunio in horto D. Gesneri qui Doriam appellabat. Ferrariæ in horto monasterii S. Dominici.

TRIPOLIVM MAIVS ET MINVS

Descriptio

TRipolium vocãt hodie quidam herbam maritimam, cubitalem & sesquicubitalem, *radice* fibrosa hærentem: *folia* ad Limonii maioris folia accedunt, strictiora, lõgitudine ferè paria, neruis rectis Plantagineis donata glabra, nullo ordine per ramos crescentia: *caulis* fastigium ramosum *flores* gerit surculorum extremis hærentes, purpureos cæruleosue, qui in pappos euanescunt. Tripolium, [ait Diosc.] folia habet Isatis, attamen

men crassiora: caulem palmarem & superna parte diuisum. Eius flos ter die colorem mutare perhibetur, [Id fieri posse, inquiunt Lobel. & Pen. in Adu. lubet credere, cùm videamus è naturæ officina multò mirabiliora euenire:] ita vt manè candidus, meridie purpureus, vesperi puniceus aspiciatur. Radix est alba, odorata, calidi gustus.

Reperio (Matth. verba sunt) in historia Tripolii non parùm hallucinatum esse Plinium libro 21. cap. 7. vbi turpiter Tripolium cũ polio herba confundit, adeò vt asserere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolii floribus tradidere tum Dioscorides, tum Antiquorum reliqui.

Plin. hallucinatur.

τριπόλιον, inquit Dodon. gall. vocatur Latinè Tripolium, Arabicè Serapioni capite 330. Turbith; sed non est Turbith Mesue aut Auicennæ, quidam vocant *Camomille bleue*, vel *Marguerite bleue*, quæ tamen nomina non conueniunt. Fabulosum est [ait etiam quod à Dioscor. adscribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari: & manè album, meridie purpureum, vesperi φοινικοῦν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cùm flores omnes, non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi subpurpurei sunt: perfecti patentésque, quales scripsimus: deficientes papporum candidam ostentant lanuginem.

Non est Turbith

Diosc. fabulosus

Camer. hort. Tripolium à Lobelio depictum. C. Bauh. Phyt. Tripoliũ 1. siue maius. Item Tripolium 2. siue minus. Nascitur, inquit Dioscor. apud Dodonæũ, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedénsque demittit. Ac talibus quidem in Belgii quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in sicco, sed locis, quæ æstuaris mare allidit, recedens, refluens, retróque commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat. Æstiuis mensibus flores facit. Scatent hâc, teste Lobelio, Narbonica & Anglica littora & fluminum crepidines, quas refluxus & maris æstus inundant, vbi fermè nulla alia herba comparet. Frequens in littore Veneto.

Temperã.

Tripolii radix, vti Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarũ pondere per aluum aquam ducere refert: itémque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca, siue venenis resistentia medicamenta.

Aquam & Vrinam ducit.

Cæterùm Tripolium, Turbith Serapionis, radix aluum non ciet decocto & succo pota ait Lobelius. Sed ego eum non intelligo, Si Tripolium quod exhibet, aluum non cit non erit Dioscor. Tripolium quod κατὰ κοιλίας ὕδωρ ἄγει.

Lob. redarguitur

EVPATORIVM ADVLTERINVM.
CAP. XIII.

Descriptio.

AQuarum ripas accolit adulterinum Eupatorium, insigni proceritate duûm, triûm, aut plurium cubitorum altitudine gliscens, *caule* recto, tereti, tomentoso & in viridi purpurante, medullâ albâ pleno, gratum & aromaticum odorem, cùm inciditur, spirante, multis alis concauo: *folia* per interualla disponũtur, sed ex eodem ceu genicula plura exeunt in vnum pediculum coëuntia, veluti in Cannabe, cuius foliis similia sunt satis, oblonga, acuminata, per ambitum serrata, pilosa, sapore amaro: *flores* in muscariis glomerati, meris ferè staminulis constantes, ex albo purpurascunt, in pappos tandem facessentes. *Radix* subest fibrosa, alba, non absimili cum foliis gustu.

Trago Herba S. Kunigundis dicitur, quam Officinæ hactenus pro Eupatorio non sine errore vsurparunt.

Herba S. Kunigundis.

Dodon. Gal. Pseudohepatorium mas, *Eupatoire bastard masle*: in officinis non sine magno errore pro Eupatorio vsurpatum: Doctis recentioribus Eupatorium aquaticum, aut adulterinum, Belg. Coningh himnecruyt/herts claueren & Boelkenscruyt mannekens. Dod. lat. in fol. Vulgare siue adulterinum Hepatorium vulgi, Eupatorium nonnullorum, Eupatorium adulterinum Fuchsii; Cannabina plerorúmque à similitudine foliorum Cannabis, Terzola Baptistæ Sardi existimata.

Pseudohepator.

Eupator. aquat.

Cannabina multis Terzola Sardo Cannab. aquatica.

Lobel. Aduers. pag. 227. Aquatica Cannabina Eupatorium dicta mas, quod permulti Pharmacopœi, Belgæ præsertim, Eupatorium Auicennæ foliis Cannabinis præditum vocitant. Obseru. pag. 284. & 285. Cannabina aquatica planta, Eupatorium dicta; Officinis Galliæ Eupatorium cannabinum. Officinis Belgii perperam Eupatorium Græcorum. Icon. Plant. p. 528. Cannabina aquatica, siue Eupatorium mas.

Eupat. cannabinum

Amato in Dioscor. lib. 3. enarr. 163. Cannabis silu. & non, vt multi rentur, Eupatorium. Item lib. 4. enarr. 44. Eupatorium Auicennæ, quod ait falsò Ruellium apud Dioscoridem Hydropiper esse credere.

Cannabis silu. amato. Ruell. err.

Meritò Cord. in Dioscor. lib. 2. cap. 191. Ruellium à veritate aberrasse scribit, quòd falsò vocitatum Eupatorium Hydropiper esse iudicet. Adolph. Occo in pharm. Eupatorium Auicennæ

(ita quoque vocat Rob. Constant. apud Amat.) Kunigundis herba & Origanum aquaticum. Castor. Durant. p.177. Eupatorium vulgare & Auicennæ, iis in fine herbarii aliam habet figuram quæ meliùs placet. Anguill. epist. 14. Eupatorium Auicennæ non verum.

Eupat. Auic. Matth.

Matth. in prior. comm. Lat. Eupatorium Auicennæ inscribit: Euchar. Roeslin. Eupatorium. Harchio in Ono. pag. 38 Eupatorium Auicennæ, foliis Cannabinis. Monach. in Mes. dist. 6. cens. 189. Pseudo seu Adulterinum Eupatorium.

Eupat. Arabum.

Fusch. Inst. Eupatorium adulterinum, *Eupatoire des Arabes*. De compos. medic. Eupatorium alterum, Eupatorium Auicennæ, quod pro vero & Græcorum Eupatorio vsurpari non debet: sed eo vtendum vbi Seplasiarii Auicennæ medicamenta construunt. Cæsalp. Eupatorium vulgò, Thalio pag. 85. Pseudohepatorium mas, seu Hepatorium Auicennæ quorundam: Camer. hort. Eupatorium Auicennæ siue aquaticum.

Pseudohepat. mas. Eupator. Auic. non videtur esse.

H. Lugd. p. 1053. Eupatorium vulgare, quod vero Dioscoridis Eupatorio ferè omnes substituunt, non rei ignoratione, sed maiorum virium obseruatione, & experientia ducti, quas etiam ipsa aspectu insignis planta, foliorum amaritudine & odoris præstantia, satis præ se fert. Igitur propter amicas hepati vires, fortè & ob folia Eupatorium vocauerunt, veriùs Pseudoeupatorium dicendum.

C. Bauh. phyt. Eupatorium 1. (2. apud Matth.) siue cannabinum. Tabern. Herba S. Kunigundis. Schvv. Eupatorium adulterinum, Origanum palustre, Cannabina aquatica: Circa scrobium, riuulorum, ac stagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliisque vliginosis, subinde & in veteribus ac humentibus muris nascitur: Amat aquosa & vicina aquis loca, non tamen rigari omninò postulat. Iulio & Augusto floret ac viget: radix restibilis est; sed caules foliáque hyeme intercidunt. Obseruaui varijs in locis, vt Lugduni, Geneuæ, Monspelij, Basileæ, & Montbelgardi.

Vires & Temper.

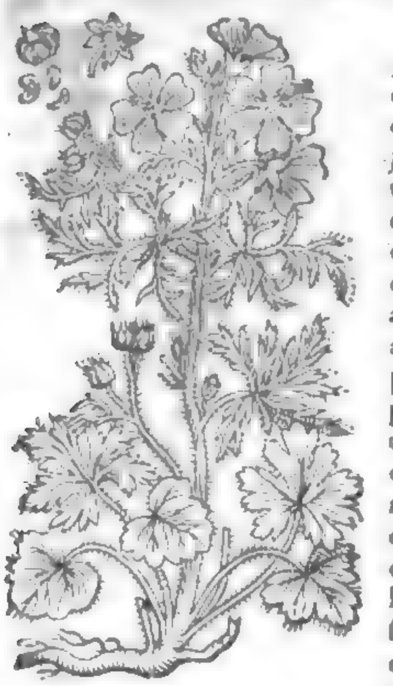
Herba viribus insignis; quamuis ab Antiquis silentio fuerit prætermissa. Amaricantis quidem est gustùs, odoris non minùs tamen suauis, quàm Agrimonia odorata, cui viribus proximè accedit, ac nonnullis in affectibus excellentior est. Obesæ nimis naris erant, teste Lobelio, qui fœtêre eam dictitabant. Radicū minorum seu fibrarum eius incisarum pugillus in vino decoctus, colatus & potus, Gesnero per per horam pòst, aluum semel mouit, postea verò vomitum duodecies ferè cum magno labore: ita vt Ellebori albi instar purget, sed longè faciliùs & tutiùs, profuit sanè plurimùm, magnâ pituitæ copiâ euacuata. Gustu vehementer amara est, inquit Fuchsius, vt calidam & siccam esse in secundo ordine aut in medio tertii non sit dubium. Haud dubiè hæc herba astergit, expurgatque, & quæ in venis est crassitiem incidit: Potest obstructiones iecoris & lienis aliarumque partium corporis soluere. Hic frutex, præsertim in flore, vulnera & vlcera sanandi vires obtinet. Argentinæ, autore Trago, in pecoribus tantùm curandis vsurpatur. Certum est vino decoctam herbam aut aquam destillatam vitiis internorum membrorum vtilissimam: Suffitu herbæ siccatę venenata animalia fugantur. Aiunt ceruos telis læsos remedia ex hac herba petere. Pseudo-Eupatorium, vt apud Matthiol. & H. Lugd. legitur, calido siccoque est temperamento: calfacit, tenuat, abstergit, incidit, aperit. Ex recentibus foliis contusis succus exprimitur, & insolatus cogitur in pastillos, quorum frequens in medicamentis vsus. Confert maximè eiusdem decoctum, aut epotus succus iocineris doloribus & aliis eiusdem affectibus ab obstructione ortis. Quare vtiliter propinatur hydropicis obstructionibus vexatis. Datur quoque succus ad ventriculi apostemata à frigiditate nata, quibus etiam prodest herba exteriùs illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuternis, præsertim pituitosis, febribus ab obstructione prouenientibus. Idem vrinas & menses pellit: scabiem pruritúmque sanat cum fumaria decoctum ex caprino sero: sed succus validior est, qui potus elephantiasi incipienti medetur. Flores illiti vulnera recentia & vlcera sanant. Datur idem vtiliter pecoribus tussientibus & anhelosis equis, quorum etiā dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotiis deuoratus intestinorum vermes necat. Idem recens expressus illinitur commodè ex aceto & sale aduersus scabiem. Addi scribitur à Schvvenckfeldio balneis ad vteri affectus, & lixiuiis aduersus inueteratos capitis dolores.

Succus. Decoctum. Hydrops. Febres diuturnæ. Menses. Elephantiasis. Vulnera. Vlcera. Pecora.

FINIS LIBRI VIGESIMI QVARTI.

Appendix ad cap.2.libr.xxiii.

ALCEA TENVIFOLIA CRISPA.

Descriptio

A Vulgari Alcæa in eo potissimùm differt, quòd *folium* habeat tenuissimè in creberrimas lacinias tenues, crispas diuisû, alioqui folio alterius Alceæ par. *Flos* purpureus magnus, conuenit cum orbiculata *seminum* subsequentium placenta. An folius naturæ lusus: & an ex eodem semine proueniat præcedens & hæc considerandum?

Synon. *Malua querna Dens leonis*

Lonic. Malua querna, Dens Leoniis, Felryß Lowenzan. Ryff in Diosc. Alcea altera, segmentis profundioribus laciniata. Camer. hort. & Hort. Lusit. Alcea tenuifolia folio crispo.

An Cæsalp. Alcea quædam parua in syluis, quam ad Cannabin syluestrem reduci posse putat? An Cordo in Sylu.obs. Alcea tenuissimis foliis?

C.B. not.

C. Bauh. phyt. Alcea tenuifolia Camerario: Has ego non duas statuo species, sed tantùm vnam.

Schvv. reprehen.

Schvv. Malua sylu. seu Querna, Dens Leonis, Augen pappeln/fälryß. Eodem cum priori loco natali, solummodò differens quòd sub Quercubus nascatur. Schvv. prauè iudicat, aliud discrimen in descriptione ostendi.

Locus & Tempus.

Collectam eundo Beffordiam Montbelgardo, plantaui in horto Ill. E. C. obseruaui etiam circa S. Cosmum in Suntgouia: Frequens etiam in Harcinia sylua & apud Rhenum.

ALCEA VILLOSA.

Descriptio

A Lceæ villosæ nomen dedit densus ille villus rigidiusculus & asper quo tota planta horret. *Rami* palmares aut dodrantales, teretes, hirti, multi, ex *radice* simplice, gracili, palmari, statim exorientur. *Folia* parua, plerumque profundè in tres lacinias serratas dissecta, lanuginosa. *Flores* tã ex foliorum sinu quàm in ramorum extremis, medii inter Maluæ syluestris repentis & erectæ flores, purpurascentes, è quinque foliis compositi, è calyce magno quem componit duplex foliorum acuminatorum asperorum pilosorumque agmen, in quo succedit orbiculata *seminum* nigricantium placenta.

Synon. *Alcea hirsuta*

Hist. Lugd. Alcea villosa. C. Bauh. Phyt. Alcea 9. siue hirsuta.

Locus.

Valerandus Dourez à quo primùm habui plantam vocabat Alceam montanam. Data mihi Argentinæ ab Agerio 1593. vbi audio in vicinia prouenire. Copiosam obseruauit & collegit Gener I. Henr. Cherlerus in vineis circa Monspelium, siccioribus præsertim & in collem subsqualidum elatis.

ALCEA PANNONICA CAMERARIO.

Descriptio

A Lcea Pannonica cuius semen communicauit Clusius, minutius vulgari, planta ipsa *foliis* primùm exit nullam diuisuram habentibus, rotundis, crenatis, postea in *caulem* assurgens magis laciniata profert. Hæc Camerarius.

An Alceæ genus tertium Clusio?

Huius figuram non inuenio apud Camerarium, nec in post. Hist. Clusius meminit. C. Bauh. Phyt. Alcea 4. siue Pannonica.

ALCEA AMPLISSIMO FOLIO laciniato.

Descriptio

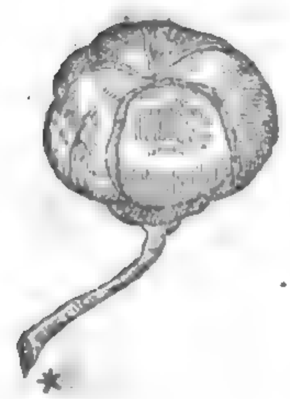
M Isit nobis frater C. Bauhinus Alceam pulchram *folio* amplissimo manûs expansæ ferè magnitudine, in magnas partes diuiso, glabro, in pediculis tamen pili aliqui tenuiores quàm in vulgari, si benè iudicamus ex sicca, *flos* etiam quem misit separatũ, si eiusdem plantæ est, quod nobis persuademus, pediculo est tenuiore quàm in vulgari, ac longiore vnciarum trium, folia floris qualia vulgari: calycis foliola minora, & minùs hirsuta.

MALVÆ INDICÆ FORTE genus.

Locus.

E X prima nauigatione in Iauam à Batauis allatus est Clusio [Exot. lib. 2. cap. 15. decimus octauus] fructus subrotundæ in plano formæ, vncialis ferè, nigro aut subfusco & læui cortice tectus, in quinque partes diuiso, sub quo latebat cartilaginosus alius cortex, inæqualis & asper, ex-

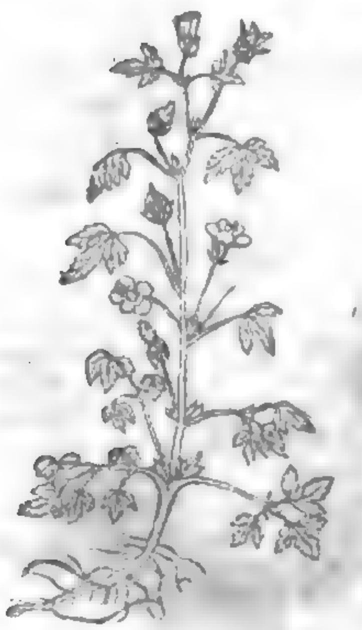
Descriptio

tuberans eâ parte quâ superior cortex diuisus, continens in singulis loculis tumescentibus quaterna aut quina grana Alceæ Ægyptiæ granorum magnitudine, lógiora tamen, & infimâ parte quâ cortici adhęserant angustiora, nucleum exalbidâ tunicâ tectum intus verò subuiridem, continentia, nullò manifesto sapore præditum. An Maluæ aliquod genus; nucleus certè manducatus, lentum & viscosum quidpiam pręebat.

ALCÆA SOLISEQVA MVLTIS Veneta.

Descriptio

CAndidissimam sed tenuem, fibratam agit *radicē*: *caulibus* dodrante altioribus, teretibus, asperis & hirsutis: cuiusmodi sunt & pediculi: quibus appenduntur *folia* Alceæ vulgaris æmula, in tria segmenta sinuata subdiuisa, superiùs atrouirentia, inferiùs remissiùs colorata, sed magis pilosa; gustu viscido & lento: *flores* quàm Alcææ vulgaris minores, sed peregrina elegantiâ acceptiores, ex luteo herbidi, vnguibus purpurantibus, quorum medium occupat cuneolus apicibus croceis & coccineis stipatus, quibus circumiicitur vtriculus membraneus hirsutus, striatus, quinis thorulis à medio sursum versum radiatus.

Synon. Alcea vesicaria

C.Bauh.Phyt. Alcea 8. siue vesicaria.

Alcea Veneta Malua Veneta

Conabantur nonnulli Trago persuadere Maluam seu Alceam Venetam eam esse stirpem quæ Diosc. Androsæmos dicitur, sed errant. Existimat is eam congenerem esse vel Althϵæ vel Alceæ.

Alcea peregrina Hypecoum Matth.

Gesn. hort. Malua Veneta: Alcea peregrina. Hypecoum Matthioli, Maluæ & Alceæ species: Item in append. Alcea Bononiensis Volmatti:

Cord.Obs. sylu. Alceæ species.

Lonic. notatur Herba Hungarica

Lonic. stirpium ignarus duas habet figuras, & descriptiones vnius plantæ. Harum prior est Malua Venetiana. Venediger oder Wetter röslin. Et Herba Hungarica. Unger kraut.

Nostra quoque figura quæ erat iam sculpta non placet. *Item.*

Quamuis quidam hanc Italicam & Venetam dicant, tamen nuspiam meminimus, aiunt Lob. & Pena in Adu. in Italia, nedum Venetiis, nisi hortis vidisse. Admodum rudis est Commentator, qui Rutæ folia huic esse contendit: imponit dum huic vires Opii asserit. *Matth. not.* Lobel.Obs. & Ic. Plant. Alcea peregrina Solisequa. Alcea vesicaria Dodonæo, perperam Hypecoū Matth. Alcea Veneta Tragi. *Error quorundam*

Matth. in Dioscor. Hypecoum. Græc. ὑπήκοον. Ital. *Hypecoo.*

Camer. ad Matth. Hypecoon Matthioli, alii Alceam Venetam vel peregrinam Solisequam nominant. Sunt qui Gallicè vocent, *La gloire du Monde*, & Germanicè Latternblům. *Gloria mundi* Hort. Lus. Alcea peregrina. Veneta Solisequa sata in horto Ill.C. Vvirt. Montbelg. quotannis prouenit: dudum annotaui non mihi placere pro Hypecoo: habebam etiam Geneuæ in horto: floret Iunio, semen maturat Iulio. *Locus.*

Appendix ad cap. III. lib. XXIII.

Synon.

Marcell. Althæa Malua: silueſtris. Brunfch. Althæa & Malua Hispanica. Camer. hort. Thal. Clus. Hort. Lusit. Althæa vulgaris. Lob. & Penæ Adu. Ic. Plant. Gesn. hort. Althæa & Ibiscus. Trag. Germ. Ibiscus & Maluæ genus. Gesn. hort. Maluæ agrestis genus: Cæsalp. Malua siluestris prima, & Bismalua. Cordo in Diosc. Althæa, syluestris Maluæ genus. Et Hist. Althæa, seu Malua palustris. H. Lugd. Althæa Matthioli. C.Bauh.Phyt. Althæa 1. seu Diosc. & Plinii, floribus candidis, aut ex albido dilutè purpurascentibus.

Cæterùm notissima hæc est Althææ titulo passim autoribus, & omni Chirurgorum vulgo, ex vnguento maximè quod de Althæa appellatur. *Notissima*

Debuerat autem nostrâ ætate in maiore nominis & vsus honore Althæa esse: Nec Maro quondam pecoris sui greges viridi compellere Hibisco, ex quo tam honestam Græcis illi appellationem fecerat: vt sola hæc inter omnes naturæ plantas à toto Medicinæ vsu indicaretur: Siquidem nihil Althæa Græcis aliud est, quàm si à medendo Medicam simpliciter dicas: Quibus ἄλθος in Medicina pharmacum remediumque: & ἀλθαίνειν verbum mederi est: sic enim nominata est διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς autore Dioscoride, id est, quòd inter primas sit vtilis, & plurimis polleat remediis. Nec aliter in Theriacis suis Nicander ἀλθήεντα aliquid sæpè appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Hibiscum dici testatur his verbis: Althææ h.e. Hibisci folia, vel radices, aut eius caulem tenerum decoctum, vt vinum ex molli fiat fortè, in dolium mitti asserunt. Nominatur tamen etiam Ibiscus, teste Diosc. seu Ebiscus & Euiscus ἴβισκος & ἔβισκος. Item Malauiscus, nomine ex Malua & Ibisco composito: Officinis Bismalua, seu Vismalua, quasi Malua viscida, & ab excellentia effectus à quibusdam Aristalthæa [ἀρισταλθεία] inquit Plinius, à Theophrasto etiam μαλάχη ἀγρία [Malua siluestris:] Est enim, vt ait Dioscorides, in siluestrium Maluarum genere: Dicitur tandem quoque Dendromalache & Anadendromalache [δενδρομαλάχη καὶ ἀναδενδρομαλάχη] à Galeno, seu arborea siue arborescens Malua. Quidam olus Iudaicum appellant. *Hibiscum Maronis* *Altea vnde* *Ibiscus Ebiscus Euiscus Malauiscus Bismalua Aristalthæa Dendromalache Anadendromalache Olus Iudaicum*

Præter Althæam Bismalua dictam, nobis hæ quoque sunt cognitæ. Althæa profundè serrato siue dentato folio. Althæa flore grandi Alceæ, Thurin-

Thuringiaca Camerarij. Althæa arborescens. Althææ species quibusdam arborea altera, vel Bryoniæ folio. Althæa Sida dicta quibusdam. Althæa flore luteo, quibusdam Abutilon. Appellatur etiam Abutilon Indicum à C. Bauh. Althæa. Sed & Maluam arboream nonnulli Althæam vocant. Sic quoque Lobelius & Pena in Adu. Maluam roseam Althæam faciunt. Maluam crispam, Althæam crispam & maiorem appellat Olling. apud Gesn. hort. Plurimi, inquit Brassau. decepti sunt, Alceam cum Altæa confundentes. Althæa Lobel. Clusij mihi videtur Alcea pentaphylli folio, siue Cannabis silu. Cortusi. Althæa demum dicitur de Ocimoide inter supposititia Dioscoridis apud Cornarium de qua historiæ nostræ generalis lib. 19.

Althæa flore Altea. Arborescens. Brionia folio. Sida. Abutilon. Abutilon Indicum. Malua arborea. Malua crispa. Alcea. Alcea pentaphylli folio. Ocimoides.

Appendix ad C. IX. LIB. XXIII.

DE RHA SIVE RHAPONTICO
Veterum sententiæ.

Rha. Diosc. Locus. Lobelius.

PA, quod alij Ῥῆον vocant [alij ῥῆον, Romani ῥαπόντικον, inter spuria Diosc.] Nascitur in locis supra Bosphorum, vnde etiam adfertur, radix nigra, Centaurio magno similis, minor tamen & rubicundior [ὑπόξανθα] quantùm leuis. Optimum est quod teredines non sensit, viscosumque gustu, cum remissa adstrictione (ἀτόνως στύφον) & quod commansum pallidum est, & Crocum quodammodò colore refert. Potum facit ad inflationes, stomachi debilitatem, omnis generis dolorem, conuulsa, splenicos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicæ & Thoracis vitia, præcordiorum distentiones, vteri affectiones, coxendicum morbum, sanguinis sputa, anhelationes, singultus, dysenterias, cæliacas affectiones, circuitus febriles, & venenatorum morsus. Datur ad singulas affectiones similiter vt Agaricum eodem pondere, & cum iisdem liquoribus, non febrientibus cum vino mulso: febrientibus cum aqua mulsa: tabidis cum passo: splenicis cum aceto mulso: stomachicis ita vt est manditur ac deuoratur, nullo insuper liquore absorpto. Tollit etiam lurida & impetigines cum aceto illitum. Et inflammationes omnes diuturnas diffundit cum aqua illitum ac impositum. Summa verò ipsius vis est adstringere cum aliquantula caliditate.

Vires. Rubicundi ratio.

Rhacoma Plinio. Radix Costo similis. Vires.

Rhacoma (ita enim vocat Plinius) affertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. Radix Costo nigro similis, minor & rufior paulò, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad Crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationésque sedat, vulnera sanat, epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra Cacoethe & sanguinem reiicientibus drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & Cœliacis, si febri carent, in vino: sin aliter, ex aqua. Faciliùs teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta, conuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur, siue intus, siue extrà, purulentis excreationibus: item hepaticis, splenicis, ischiadicis: ad renum vitia, suspiria, orthopnœas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lychenas quoque ex aceto imposita purgat: Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores & conuulsiones.

In Rheo (teste Galeno de Antid.) quoque fraus committitur. Nam quibus in locis nascitur, simulàtque euulsum est, ipsum elixant, quò succum remittat, ac tam succum vt syncerum & aquæ impermistum, quàm Rheum exiccatum, vt non elixum ad nos posteà mittunt. Quamobrem scientia opus est verum ab adulterino secernendi, quam facillimè consequuntur, qui suæ sponte Rheum aliquando viderint. Nam elixi pars quæ sub aspectum venit, densa per totum & compacta non est, sed rarior: & gustu tentatum saporem adstringentem, vel nullum vel obscurum remittit. Cùm tamen si adulteratum non sit, vehementer adstringat. Citò tamen & ipsum foraminosū efficitur. Rheum [ait porrò Gal. simpl. 8.] quidam Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem: habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio: & adiuncta est quædam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quin etiā aëreç cuiusdā substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tū leuitas: verùm [adde minimè] & opera: ob id enim (Add. licet adstringens tamen) non tantùm conuulsis, sed & ruptis & orthopnoæç prodest: Sic quoque liuentia & lichenas sanat illitum cum aceto. Porrò quod adstrictionis opera haud instrenua sūt, hinc discernere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aëreum, imò eò quòd deducat in altum valentioris effectus causa existit.

Rheum Galeno adulteratum. Facultates ex Galeno.

Meminit Rhapōtici Paul. Ægineta diuersis in locis. Et primò quidem de cruditatibus & vomitu in mulieribus prægnantibus, vbi dicit, bibant Ponticam radicem, quæ vernacula lingua Rha vocatur. Idem eodem lib. cap. 43. Si magis subducere volumus, de Rheo parum admiscemus. Item lib. 7. in antid. ex corallio podagrica, & paulò pòst in Antidoto podagrica Agapeti, dicit, Rhei barbarici. Et tandem l. 7. sub litera ρ. Rheon alii Rha vocant, compositum est ex terrea frigida, & tenuium partium aërea substantia, calidáque ac leniter acri. Vnde conuulsa & rupta, & erecta ceruice spirationes iuuat. Item liuida, discutiendo. At astringendo, sanguinis sputationibus, & cœliacis & disentericis prodest. Vtraque verò facultate, hepaticis.

Rhapontica Aegineta. Pontica radix. Rha. Rheum. Rheum Barbar. Substantia.

Nunc Mesuem de Rhapontico scribentem audiamus. Rhabarbarum etiam clemens, inquit, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maximè expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potiùs quàm primo, substātia duplici constat, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda, altera aërea, & ignea (à qua rarum efficitur) superficiaria, quæ suam terream, essentiam adurendo amarum effecit, & purgatorium, & obstructa liberans. Has autem substantias macerando separamus. Vt calida & purgatrix in humorem transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem verò pituitámque illa vacuat, præcipuè à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus malè natos sanat, ictterum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas, etiam diuturnas, dolorem hypochondrio-

Temperamentum. Amarum. Euacuat bilem & pituitam.

rum punctorium. Hæc verò Hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarum partium sistit: ex casu, quoque contusa, rupta, fracta, interna, & externa sanat, si eius drachma vna cum Mumiæ granis duobus, & rubiæ tinctorum grano vno & dimidio, & vino austero bibatur. Oleum quoque eius contusis & contractis musculis, vtiliter illinitur: singultum item & Dysenteriam sanat, præcipuè assum, & cum succo plantaginis & pauco vino austero potum. Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum, generis nomine appellatum, tertium Turchicum, omnium ignobilissimum: Vt Indicum est præstantissimum, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinans: si rarum tamen graue, si fractum ex rufo & glauco, alternat: si mansum vel aliquo liquore solutum, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum verò etiam siccatum, sed iam exanimatum, & vi purgatrice tota, aut ferè tota, priuatum, venale ad nos transmittitur. Hoc autem est densum, valenter adstringens, croci colore non inficit, confractum intus nigricat, amissa colorum dicta varietate. Innoxium est Rhabarbarum, omni tempore tutò datur, omni est ætati salubre, atque adeò pueris & prægnantibus. Efficacius autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim Caprini: aqua quoque Intybi, & Apij vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idque omninò cum Spica Nardi actionem eius in primis iuuante, expressúmque. Quod si ad liberandas obstructiones propinandum est, vini albi puri & odori modicum macerando admisceatur, expressúmque eius tum sumatur, & cùm detersione ac purgatione opus est. Quod si post purgationem viscera adstringendo roborare volumus puluis eius triti datur: si adstrictio maior expetitur assum datur: si maxima vstum. Rhabarbarum legitimum & integrum aliquandiu teri coquique viribus integris potest, tariori autem & laxiori vehemens contritio virtutem resoluit. Datur expressum à sesquidrachma ad drach. tres. Tritũ verò à drachma vna ad drach. 4. Annos tres aut quatuor integrũ incorruptúmque seruatur, si cera sola, vel cera cum terebinthina liquata circumlinatur, aut melle albo, aut Psyllio aut Milio mergatur. Scalig. exerc. 104. par. 8. Raued toti Ponto, atque vniuersæ Europæ aduenam, Rha temerè vocant isti Græculatores. Rhacoma verò cùm eorum quidam appellasset ostentator, non potui quin excuteret risum. Item exerc. 181. Malaca regnum est: cuius in agro Campæ longè optimè Raued oritur: quod ipsi vocant Calama. Hoc idem cum Rha Pontico existimare extremæ dementiæ est.

Appendix ad Caput IX. Libri XXIII.

Liquet ex Fuchsio posterioribus Græcis, Actuario præsertim & Nicolao Myrepso, duplex esse Rha, seu Rheum Ponticum, & Barbarum. De Rhabarbaro postea: Nunc de Pontico, quod Veteribus (vt Dioscoridi) ῥᾶ, ἢ ῥῆον (vt etiam Galeno) dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥῆον ποντικὸν (Rheum ponticum) appellatur. Vsus est iisdem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perinde atque Actuarius, ῥίζαν ποντικὴν (Radicem ponticam) vocans: Plin. Rhacoma: Celsus radicem Ponticam. Hoc Rha Veterum purgandi facultate destitutum fuit. Siquidem nemo veterum Græcorum aut Latinorum illi vnquam purgandi vim inesse literis mandauit. Imò inter Arabes Serapio & Auicenna Rheubarbari historiam tractantes, nullius prorsus purgandi facultatis, quæ illi inesset, meminerunt. Nullam verò fuisse purgandi facultatem in Rhapontico, Diosc. omnium maximè ostendit, qui disertis verbis in Rhapontico supremam & maximam esse adstrictoriam facultatem asserit. Porrò nullam prorsus habuisse Rha Veterum purgandi facultatem, ex eius quoque succedaneo conspicuum euadit. Pro eo namque (vt apud Galen. legitur) Centaurio Veteres vtebantur. Apud neminem autem Veterum legitur Centaurio purgatoriam inesse facultatem. Denique non habere purgatoriam facultatem Nicolaus etiam Myrepsus, qui pro eo non solùm Centaurio maiore, sed & Symphiti radice vtendum esse docet, satis confirmat. His omnibus accedit, quod Rhaponticum illud, quod D. Gerardus Caroli Quinti Imperatoris apud Solymmannum Turcarum Imperatorem Orator, propriis manibus in Ponti regionibus eradicatum, in nostras regiones inuexit, itidem purgandi facultate destitutum est. Nam experientia compertum est, duarum drachmarum pondus datum aluum haud mouere, sed pectus adstringere. Hæc Fuchsius, quem talia non experientiâ edoctum, sed autoritate, ductum narrare credimus, siquidem vt mox dicemus, tres drachmas purgare experti sumus.

Qui volet, inquit Bellon. Obs. habere Rhaponticum, Constantinopoli Rhabarbarum expetat: discrimen non norunt: eodem enim quo Rhabarbarum nomine vocant, eligat radices longas & nigras, externè & internè Centaurio similes, manifestum est satis magnam esse differentiam inter Rhaponticum & Rhabarbarum. Hæc ille, qui an idem nobiscum intelligat Rhaponticum asserere veremur, plura videant lectores, ex eius verbis quæ c. de Rhabarbaro citatur.

Rhaponticum Antiquorum (ita námque inscribit Lob.) Rha è Ponti flumine, Rha Dioscoridеum, nunc postremò cognitum, à Rhabarbaro diuersum, Sequinus Martinellus, fratri Alberto ad Angeli Symbolum Venetias misit, quod Medici nulla reclamante notâ Theriacis addiderunt, & ad cæteros affectus incisum deduxerunt: præsertim Lugduni in Gallia Dalechampius: neutiquam purgabat, sed astringebat. Sic & Pharmacopœi nonnulli, vt Valerandus Dourez, huius non semel fecerũt & viderũt periculum factum: sed vt dixi Fusch. (quem Lob. sequitur) authoritatibus, non acurata rerum obseruatione nititur. Sæpiùs in officina Valerandi præscripsi ad Dysenteriam, & alios affectus, purgabat, sed leuiùs quàm Rhabarbarum, vt expertus sum exhibitis drachmis tribus. Cùm essem protector Theriacæ eiusdem Valerandi, imposita fuit pro Rha Pontico. Purgatio non videtur impedire quò minùs sit Rha Ponticum. Dioscorides ait δύναμις δὲ ἐστιν αὐτῷ στυπτική...

Hoc Rhaponticum vidi Veronæ apud Io. Bellicorum insignem pharmacopœum anno 1563. non differebat ab eo quod antè videram apud Gesnerum & Fuchsium. Hic sanè Pharmocopœus multa habebat pulchra Theriaces specimina. An meritò reprehendantur Matthiolus ab Aduersariis, annotatum de Rhabarbaro: videant lectores, & considerent an de nostro hoc Rhapontico loquantur Fuchsius, Matthiolus, Dodonæus, Brassauolus & Syluius.

Quod verò Dioscorides remissam esse adstrictionem Rhapontici, Galenus autem vehementer adstringere non adulteratum dicit: Quomodo hic nodus sit soluendus non video, nisi dicamus

dicamus Dioscoridem respicere genus astringentium, Galenum autem habere rationem eius quod adulteratum, ac cum eo conferre non adulteratum, quod si conferatur cum adulterato animaduerteretur vehementer adstringere, interea non respicere genus adstringentium, nec cum omni adstringente conferre: vel fortè in Dioscoridis codice deprauatam quis dicat lectionem: dicit enim in fine capitis summam eius vim esse astringere: Mesuæus aliter ac Galenus, dicit illud quod maceratum & exanimatum valenter adstringere & croci colore non inficere,

Appendix ad Caput X. *Libri* XXIII.

Rhabarbarum inquit, Syluius in Mesuem, & Rhapontico Veterum diuersa res est, priscis incognita. Hoc ex riguis ad Rha fluuium supra Pontum [vnde Rhaponticum Græcis & Latinis, & Radix Pontica Celso dicitur] & Bosphorum Septentrionali tractu affertur: parum purgatorium experientia. Posteriorum, licet inuentu sit rarissimum, & hodie propè ignotum: obscuratum opinor à Rhabarbaro seu Indico, quod ex India Meridionali in totam propè Europam quæstu maximo conuehitur, odoratum, grauitate insigni commendabile, astringens, amarum, cholagogum magis, colore cum manditur planè croceo. Quod siue idem sit genere cum Pontico, siue omninò diuersum, aliis disquirendum relinquo, quibus plus est otii & facultatis: cum præsertim etiam celebres hodie Medici in ea controuersia sibi non constent, & nunc idem, nunc diuersum affirment. Manardus namque in Epistolis nunc idem, nunc diuersum censet. Mesues & Serapio suo Rhabarbaro tribuunt omnia, quæ Dioscor. & Gal. Rheo. Mihi satis fuerit admonere, in locum Pontici iam propè desiti Indicum viribus proximum, & vbique copiosum potiùs esse sufficiendum: tantò tamen parcius quantò efficacius, &c.

Eadem ferè tradit Tagaultius quæ Syluius, Rhabarbarum, inquit, seu Rheon barbaricū vulgare, & quo hodie passim ad subducendam aluū nobilium præsertim & delicatorum, Medici vtūtur: radix est preciosissima, & ad multiplices medelarum vsus proficiens: Pœnis & Arabicæ familiæ Scriptoribus, & passim nunc in Officinis Raued Sceni & Rheubarbarum vocatur. Verùm ætate P. Æginetæ qui longè post Dioscoridem, Galenum, & Plinium vixit, Rheon barbaricum appellari cœpit, quòd ex Barbarorum regionibus deportaretur. Ideoque *Raued Sceni* Arabes dixerunt, quòd ex Scenitarū agro deportaretur. Vnde Græca posteritas Rheō Scenicum vocauit, quòd, apud Scenitas Arabes legatur. Quare & Arabicum iure dici posset. Auerrois Cordubens. Rheō hoc barbaricum inter cætera purgantia medicamina ponit præcellentissimum. Quem secutus Mesue, vbi medica pharmaca solutoria quæ benedicta vocat recenset, eius honorificam mentionem facit. Non idem esse putatur multis Veterum Rhaponticum & vulgare nostrum Rheubarbarum. Hoc enim 1. Ex meridionalibus regionibus ad nos defertur, non autem ab Aquilonaribus vt Veterum Rhabarbarum. 2. Nigrum non est, sed potiùs flauum, neque vllam, cum Costo nigro similitudinem habet, vt Rhachoma Plinii. 3. Vehementem habet odorem. 4. Quò grauius eò melius, Mesuæ, & nostris Seplasiariis omnibus ac Medicis. 5. Plurimùm valet purgando. 6. Tempore Pauli Æginetæ [qui inter Veteres non connumeratur] cœpit innotescere mundo, medicis qui ante illum fuerunt planè incognitum.

Rheum hoc, Rha Recentiorum Fuchsio appellare placuit, quia Veteribus Græcis Dioscoridi, Galeno, & Theophrasto, atque inter Arabes Serapioni & Auicennæ etiam incognitum fuit: Recentioribus autem Græcis, Paulo nimirum, Actuario, & Nicolao, quibus simpliciter ῥῆον appellatur, celebratum. Eius duo faciunt fastigia. Vnum ῥῆον βαρβαρικὸν, hoc est, Rheum barbaricum, quòd ex Barbaria vocata deportetur, illis dicitur. Alterum ῥῆον ἰνδικὸν, hoc est, Rheum Indicum, propterea quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, vt autor est Stephanus de vrbibus Persidis, affertur, vnde Scenitcum etiam à quibusdam nominatur. Vtriusque Nicolaus in Drosato septuagesimo meminit, & quidem separatim, vt hinc diuersa esse inter se liqueat. *Mesue* tria facit Rhei genera, vnum Indicum quod Raued Sceni appellat, omnium præstantissimum. Alterum Barbarum generis nomine vocat. Tertium Turcicum omnium ignauissimum. Id quo hodie passim ad subducendam nobilium & delicatorum aluum medici vtuntur ex meridionalibus regionibus, præsertim ex eius parte, quæ Barbaria hodie nominatur, ad nos defertur, ideoque rectè Barbaricum appellatur. Hinc superioribus annis, quum Tunisam, vel vt nunc vocant Tunetum, Carolus Imperator expugnasset, milites eius magnam copiam secum in Germaniam attulerunt. Regio itaque vnde asportatur, satis indicat à Veterum Rheo esse diuersum, vtpote quod ab aquilonaribus regionibus delatum fuit. Accedit quòd nigrum non sit, sed potiùs flauum: vehementer quoque odoratum est, & graue, & quò grauius est eò melius. Pliniū deniq; &c. Mercatores, addit, ex Alepo & Syria, aiunt Rhaponticum non differre à Rhabarbaro: sed eandem esse radicem: Rhaponticum plantam esse iuuenem, ideò nullo præditam odore, nec ita efficaciter propterea purgare, vt faciunt aliæ radices, quæ ad veram peruenere perfectionem: ac vbi vnū colligitur ibid. & aliud.

Rheon Veterum & Recentiorum Rhabarbarum diuersa esse etiam statuit Manardus in Epist. Rheon, inquit, scribunt Plinius & Dioscorides radicem esse absque odore, Costo nigro similem: cùm id quod in vsu est cum Costo nigro nullam similitudinem gerat, magnumque longè odorem nec insuauem iactet. Præterea Rheon barbarum à nostris vocatum ex Meridionalibus regionibus ad nos affertur, non Aquilonaribus, vbi Bosphorus, Rha fluuius, & Stagna Mæotica &c.

Contrariam verò sententiam amplectitur Anguil. Quod ad me attinet, ait, credo verū Rhabarbarum non esse plantam diuersam à Rheupontico: quandoquidem videantur multæ plantæ, quæ iuuenes differentes radices habent ab iis quæ ad perfectionem peruenêre, id quod existimo in hac planta fieri, ac id quantò magis videmus nec figurâ, nec substantiâ, nec colore diuersam Rhapontici radicem à Rhabarbari. *Quod* Rhabarbarum purget & non Rhaponticum euenire potest ratione imperfectionis, vt iam dictum de radice. *Quod* odorem non habeat, in causa est iuuentus, vt apparet in vera Aristolochia longa, quæ odoratissima est, dum autem iuuenis est, nullum planè odorem habet. Eadem ætas efficit vt gustu non sit amara, non arida, non densa: sed rara & leuis: inueniuntur enim multæ radices, quibus idem euenit. Id expertus sum in radicibus, quibus vescimur, ita vt in eadem specie, iuuenis multùm à matura differret, qui ignorasset, existimasset aliud esse. Huius etiam opinionis

Rheum barbaricum *Rhaponticum.* *Rhabarbarum.* *Manard.* *Rhabarbarum.* *Raued Sceni. Rheon Barbaricum.* *Rheon Scenicum. Rha Arabicum.* *Rhaponticum & Rhab. differunt.* *Tempore Pauli cœpit innotescere Rhab.* *Rhabarb. Vet. incognitum.*

Rheum barbaricum duplex. *Rheon Indicum* *Scenitis populis Persiæ.* *Rhei genera apud Mes. Rheum Indicum. Raued Sceni Rheum barbarum. Rheum Turcicum.* *Rhabarbarum ex Tunis allatum.* *Rhaponticū & Rhab. idem* *Rhaponticum quare non purget. Refutat Anguillara eorum rationes qui Rhabarbarum diuersum statuit à Rha Pontico*

fuit Mesues Rhaponticum & Rhabarbarum eandem esse rem, cùm Rhaponticum vocat Rhauet Turcicum, dicens, debilius reliquis omnibus prænominatis. Itaque si Mesues existimat Rhapunticum esse Rauet Turcicum, & iungat cum Rhabarbaro: erit iuxta meam opinionem Rheubarbarum, sed imperfectum comparatione facta cum reliquis Rhabarbaris. Quandoquidem si fuissent species differentes, duo fecisset capita, non sub vno complexus fuisset. Sed cùm sciret eandem speciem non distinxisset, nisi bonitate minore. *Quod* ad eos attinet qui dicunt nasci circa fluuium Rha, dico falsum esse, quandoquidem iis in locis non nascitur Rheubarbarum: sed Lapathi species, quæ ibi abundat, quæ ad nos adfertur, cùm autem nescio quid simile habeat cum Rhabarbaro, vocatur eius radix Rhabarbarum monachorum & Rheon, vt etiam affirmat Iohannes Tzetze Hesiodi commentator, quem deinde nostri sequuti sunt. Si verum esset ibi nasci, maior eius copia Constantinopoli videretur, quàm videatur: vbi minùs quàm alio in loco videtur. *Clima* posse efficere, cur Rheuponticum, hoc est Rhabarbarum non soluat, & inodorum sit, credi posset, cùm multa sint nobis exempla, vt in Persea, quæ ex Persia vbi venenata est in Ægyptum translata, sub eo climate venenum amittit, ac fit cibus idoneus. Galenus loquens de vino dicit vitem Pergamo translatam ad vnum stadium qualitatem manifestè mutare. *His igitur de caussis non dicimus Rhaponticum plantam diuersam esse à Rheubarbaro. Sed hoc illo perfectius & maturius esse:* Quæ Anguillaræ sententia nobis non parùm arridet.

Lapathi species. *Rhabarb. Monachorum.*

Locus.

Sequentia, quæ ex Bellonio, Garcia & Acosta subscribentur, natales maximè concernunt. Maxima igitur pars Rhabarbari, vt scribit Bellon. quod in Europam defertur, emitur in Halepo, vbi interdum simul 12. cameli onusti Rhabarbaro conspiciuntur, id deferentes ex Asamia vbi diligenter colitur: neminem repetimus qui plantam viderit Rhabarbari, cuius vires copiosè descripsit Mesues, qui non meminit Rhapontici, quod existimauère Græci: ipse qui morabatur Damasci aut Halepi dicit suo seculo Rhabarbarum delatum fuisse ex India & Seni, id est Asamia aut Assyria, & tertiò ex Barbaria, quartò ex Turchia: dicit præterea indigenas macerasse &c. fieri potest vt Mesues tempore id fecerint: nunc autem quum magnum videant ex Rhabarbaro emolumentum, tanta diligentia excolunt, vt abundet: cùm essemus Halepi venundabant decem libras pro duodecim ducatis: &c. vt verum fateamur Rhaponticum valdè simile est Rhabarbaro, non tamen idem dicimus, manifestum tamen vtriusque facultates valdè similes. Mirum quod scribit Bellonius, plantam neminem vidisse & coli in Mesopotamia semine satam. Annon quodlibet semen terræ commissum radicem proferens, plantam quoque producit?

Nemo plantam vidit.

Omne id Rhabarbarum addit Garcias, quod in Indiam, Persiam, & Europam importatur, in Chinarum regione nascitur: vnde per Tartariam Ormuz & Alepum defertur, inde & Alexandriā, & tandem Venetias, vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos præter id quod nauigiis ex China infertur, eo etiam vtimur quod Persæ Ormuz aduehunt, quod minùs teredinem & cariem sentit: Nam Rhabarbarum sub mensem Maium in Indiæ maritima illatum nisi antè Septembrem absumatur, planè inutile est, & in mare abiiciendum: corrumpitur enim vt pleraque alia aromata hibernis illis mensibus (ij nostro auctori sunt alio quodam loco Iunius, Iulius, Augustus) interea aliud præstantius & recentius ex Ormuz importatur, cuius vsus. In montanis verò hieme adseruati alia est ratio, putredini enim non est adeò obnoxium. Eam ob caussam qui illud in India conseruare volet, in Disnager aut Balagate perferri curet. Referunt genus quoddam nasci in certa Tartariæ vrbe nomine Samarcandar: sed quod improbum sit, nec nisi iumentorum purgationibus vtile. Nullum autem est Rha barbaricum, aut Indicum: sed solummodò Chinense, quod Rauam Chini Persæ appellant, Mauritani tamen plerique solummodò *Rauam.* Aliquando in Couchin intellexi Rhabarbarum ab indigenis interdum decoqui aut destillari, & eius decocto aut stillatitiā aquā sese purgare, eamque esse caussam cur interdum tam facilè teredinem sentiat & corrumpatur. Sed cùm neminem audiuerim, qui, an hæc ita sese haberent, se vidisse diceret, affirmare non ausim.

Vnde Rhabarbarum deferatur. *Tempus.* *Nullum Rha Barbaricum aut Indicum sed Chinense.*

Rhabarbarum, pergit Acosta, in interiora Chinarum regione duntaxat prouenit, vnde in vrbem Cantam [illius Prouinciæ portum & emporium, vbi Lusitani habitant] exportatur & inde nauibus in Indiam aduehitur. Aliâ item viâ ex eadem Prouincia camelis deferunt per Tartariam, quod non adeò cariosum &c. Quod verò nonnulli scribunt eius regionis incolas Rhabarbarum macerare &c. fabula est, quam inde originem sumpsisse arbitror, quòd nonnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungosiori & vetustiori [vt faciliùs à corruptione liberent] aquam tepidam adfundant, deinde lineis pannis emundatum bacillis aut filo traiiciant vt exsiccent, & nonnulla foramina piperis tenuissimè triti polline & cera obturent: deinde probè siccatum in Psyllii semine adseruent. Hæc mihi retulit Mercator Canarinus.

Reubarbarum mittit China, regio vltra Calechut: montes Singui ciuitatis, & Prouinciæ Succhur magno Cham subiecti. Sed in Chorazani regione Persidis inprimis mira est eius copia, Id eā coniecturā se adsequutum scribit Ludouicus Romanus nauig. quòd senæ Rheubarbari libræ nostro more pondo vnciarum duodecim singulo aureo veniebant.

Plurimùm purgat Rhabarbarum, vt testis est apud Fuchsium, Actuarius, flauæ bilis impetus, potissimùm Indicum, potenter domat, ideóque verè cholagogum existit. Quare Mesues sententiam falsam esse oportet, qui Rheon hoc planè innoxium esse, ac tu.ò tum pueris, tum prægnantibus dari posse literis mandauit. Nam vt quotidiana multorum experientia comprobatum est, & idipsum tum Græci posteriores, tum alii Medici testantur, humores in venis biliosos attrahit & educit, id quod sine grauiore agitatione fieri non potest. Quia vtique agitationem grauidis periculosam semper, viris: autem interdum molestam esse abundè constat. Non igitur rectè faciunt nostri temporis Medici, cùm imbecillioribus & grauidis idipsum exhibent. Nam & ipse noui Medicum cui non satis feliciter cessit Rhei in muliere quadam teneriore exhibitio. Atque tum magis purgando lædere solet, quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius substantia calida & purgatrix, quod Mesue etiam fatetur, in liquorem in quo maceratum est transferatur, terrea verò & astringens, adeóque roborans, & purgandi vires nonnihil frangens in Rheo remanent, necesse est vt cum validius pur-

Vires & vsus. Bilem purgat. Mesues notatur. *Grauidis non dandū.* *Historia.* *Prægnantibus præstare dare integrū quam infusum.*

get, quàm si integrum exhiberetur. Præstaret itaque imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quàm eius dilutum. Nam hoc modo illi adesset, quod vehementiam eius frangeret, adstrictio scilicet minorum ipsa. Hinc est, quod Auerrhoes Rheum barbarum aliis purgantibus medicamentis præfert, vt quod infrænans eius vehementiam secum habeat, cæteris ferè omnibus eo destitutis. Prægnantibus tamen & pueris præstat Cassiam & Mannam propinare, quæ maiori facilitate, citraque omnem noxam aluum subducere possunt, quàm Rhabarbarum. Si enim omni caret vitio & noxa, vt Mesue & Iuniores Medici affirmant, cur in eius sumptione infrænantia, aut vt ipsi loquūtur corrigētia, illi esse adiicienda docent: nempe spicam, mastichen, Cinnamomum, & Iuncum odoratum.

Mesues sibi contrarius

Cæterùm quum purgandi facultate præditum sit Rheum Recentiorum: reprehensione non vacat, quod illud hodie plerique dysenteria laborantibus exhibent. Erroris autem occasio nulla alia fuit, nisi κακοζηλία, id est, peruersa imitatio. Quum enim viderent Veteres, tum Græcos, tum etiam Arabes, in dysenteria crebro fuisse vsos Rheo Pontico, voluerunt & ipsi Rhabarbaro, quod idem esse putauerunt, in eodem malo vti. Quod si verò eius quod nunc vocant Rheum Ponticum radice pro Veterum Rheo vsi fuissent: omnem reprehensionem effugere potuissent, quòd eius, vt ostendemus, legitimum sit succedaneum. Nam vt Veteres suum Rheum in dysenteria & vulneribus sanādis esse efficax experti sunt, ita etiam Centaurii radix, quam Officinæ Rhaponticum nominant, miram in iis malis vim obtinet.

Rheum recentiorum nō dandum dysentericis

Porrò Rheum hoc Recentiorum datur ex lactis sero vel decocto Intybi satiui latifolii. Maceratur quoque in iisdem liquoribus, aut in stillatio Intybi iam dicti liquore, idque æstate potissimùm: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per se tritum pondere drachmæ vnius cum dimidia [si trita eius substantia assa addit Aug. Ferr.] Mesue ausus est ad drachmas quatuor progredi, quæ satis multa est quātitas. Dilutum seu infusum vnius, duarum, vel trium, aut quatuor [si purgans aliud addatur] drachmarum pondere sumitur. Hoc castigatione non eget, vt Aug. Ferrerius de vera M. M. de castig. prait. Med. docet, sed Spica Nardi, Schoenantho, Cinamomo, vigorari creditur.

Dosis in subst.

Improbat idem præterea & meritò præsertim in dysenteria torrefactum Rhabarbarum. Quam enim morbus requirit, naturalem & efficacem habet adstrictionem, & exsiccationem vi purgatrici coniunctam. Præterea in torrendo, si modum excesseris, non solùm remittes medicamentum, verùm etiam purgatoriâ facultate penitùs destitues. Cùmque porrò modum attigeris, vix efficies, quin medicamentum vstione acrimoniam [propter quam & tenuitatem in alui fluxu Veteres purgantia non adhibebant, quòd & intestina roderent, & nouam materiam ad locum affectum traherent] acquirat, præsertim in partibus exterioribus, internis vix ignem sentientibus.

Rhabarb. torref. non probatur

Rhabarbari vsum in prægnantibus cum Mesueo probo consideratis considerandis, vt qui multas fœliciter sine vllo damno purgarim: infusionem præfero substantiæ, quò enim citiùs sine violentia medicamentum purgans euacuat eò mihi gratiùs, ideò Præceptorem Rondeletium secutus, non laudo correctionem purgantium per adstringentia.

Non approbo eorum morem qui in dysenteria à principio astringentia exhibent, ii augent morbum dum per ea retinent educenda, nempe acres malignos & putridos humores: quò natura vergit eò ducere oportet, si per conuenientia fiat loca: si igitur statim à principio educantur, conuenientibus purgantibus subleuantur citò, & posteà tutò astringentibus vti licet. Inter medicamenta purgantia magni facio Rhabarb. multifolia experientia edoctus, nolim tamen asserere an torrere Rhabarb. sit calidius tosturâ reddere.

Quia autem Rheum calidum & siccum hepatis calidioris mors est, nisi refrigerantibus temperetur: Ideò illius extractum quod Spagyrici cum aqua vitæ parant calorem noui caloris accessione adaugentes, non magni facio. Si quid laudandum in eo, est quod in pilulis possit commodè exhiberi, & fortè etiam meliùs conseruari & circumferri.

Appendix ad caput vltimum lib. XXIV.

VERBESINA, SIVE CANABINA AQVAtica, flore minùs pulchro, elatior, ac magis frequens.

Descriptio

VErbesina altera elatior, & crebrior priore, amplior etiam, extra aquas nasci solita, *caules* plerumque cubito maiores tollit, rariùs minores, rubentes, hirsutos, solidos: *folia* ad articulos bina aduersa, tripartita, Cannabinorum vel potiùs Pseudoeupatorii æmula, profundè serrata, pilosa, subinde per ramos quoque nullo modo laciniata: cæterùm ex foliorum sinu prosiliunt ramuli, quorum extremis *flores* insident luteoli, multi, squammis striatis purpurantibus in ambitu, pulchritudine multùm sequenti cedentes. *Semen* longum, latum, in duos stilos asperos definit, qui vestibus adhærent: totum verò florem obuallant folia, iis quæ in summis conspiciuntur ramulis suppariaradiatim disposita: *radices* fibrosæ, inutiles.

Trago Verbena 3. siue supina dicitur, Verbenâque supina Dioscoridis esse ab illo statuitur, licèt, vt ipsemet fatetur, Verbena supina Dioscoridis ipsi perspecta ac cognita non sit. Nec placet ipsum adscribere nomenclationes spurias Verbenæ supinæ Dioscoridis, siquidem ea non sit.

Verbenā supinā Trago

Dodon. gall. p. 46. Pseudohepatorium fœmina: Gall. *Eupatoire femelle bastard*, Belg. **Boelkens cruyt wyffen**, Eupatorium Auicennæ existimatur, ideóque à quibusdam Eupator. Auicennæ appellatum. Lat. in fol. Hepatorium aquatile, ad Hepatorium vulgare & adulterinum referendum, quod & Terzola dicitur, qua de causa etiam Terzola aquatica dici potest. Descriptio à Dodonæo posita sicuti & figura videntur demonstrare Verbesinam de qua agimus, id tamen asserere non ausim: in postremis nomen Belgicum huic non ampliùs tribuit, sed Eupatorio Officinarum.

Pseudohepat. fœmina

Eupat. Auic.

Terzola aquat.

Dod. nom.

Thalio Pseudo-Hepatorium alterum seu fœmina: H. Lugd. pag. 1039. Hydropiper, Pseudoeupatorium fœmina Dodonæi [Gall.] Chrysanthemum aquaticum quorundam. C. Bauh. Phyt. p. 641. Cannabina aquatica 1. siue folio tripartito diuiso. Verbena supina vel 3. Trago. Pseudohepatorium Dod. Huius folia communiter in tres partes, aliquando quinque, sex diuiduntur.

Hydropiper

Cannab. aquat. fol. tripartito.

Bidens Cæsalp. Cæsalp.lib.12.cap.17. Quædam in aquis ferè nascens, Eupatorio breuior, ramosa: foliis tripartitò diuisis, capitulis in cacuminibus paucis, stellatis, flore luteo: seminibus valdè compressis, oblongis, in duos aculeos desinentibus, vnde Bidens vocetur.

Eupat. Conyzoides. Conyza aquat. C.Schvvenckf. Eupatorium Conyzoides primum Conyza aquatica maxima serratifolia, Eupatorium Cannabinum fœmina Septentrionalium stellato & odoro flore, Lobelio. *Nobis* non vna planta sed tres distinctæ. Prima quidem Verbesina præsens est: altera, Lingua auis maior Dalechampii: tertia, Verbesina pulchriore flore luteo. Schvvenckf. confundit omnia.

Locus & tempus Locis humidis, palustribus & fossis prouenit circa oppida & pagos. Hepatorium aquatile Dodonæi, in riguis gignitur, quæ rarò & non nisi siccissimis ac feruentissimis temporibus, aquis carent, prodit verò & intra fluuiorum quorundam latè patentes alueos: quod altius crescit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis stipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, sed & in Germania, ac Bohemia reperitur: nec destituuntur eo humida Britanniæ loca. Plurima æstatis parte floret ac viget, semenque perficit.

Vires Venena. Vlcera Verbenaca supina serpentes, aliaque venenosa animalia pellit, veluti & Conyza. Potest etiam depascentibus, ac longè lateque serpentibus vlceribus adhiberi; autore Trago. Terzola aquatica Dodonæi amara herba est, proinde calida & sicca, vsum tamen in medicina habere ignoratur, nisi sternutamenta ciet.

Sternutamenta ciet.

VERBESINA PVLCHRIORE FLORE luteo.

Descriptio

Verbesina pulchriore flore mihi dicta, fibris radicatur multis, albis, tum ab imo caule, tum ab eius geniculis demissis, sapore aromatico: caules cubitales, & maiores, aliàs minores, teretes, subhirsuti, & nonnihil subinde rubentes: folia ad nodos bina aduersa, quatuor aut quinque vncias longa, vnam lata, acuta, serrata tantummodò, non in lacinias diuisa, superficie vtrinque læui, sapore acriusculo: ex foliorum alis duo ramuli diuersi exeunt, quorum alter altero minor esse solet. Flores multò pulchriores quàm in Verbesina elatiore, quorum extima folia ex luteo viridantia striis nigricantibus picta, his proxima aureo fulgore nitent, magna, in orbem acta: medium occupant alternatim remissi flosculi luteoli quinquepartiti, apiculos nigros exserentes, squammulæque striatæ, extimis quidem similes sed suppares: *semen* oblongum, compressum, fuscum, breuissimis ceu aristis asperiusculis capiti adnatis ad vestes adhæret.

Verbesina [aliàs Forbesina] Italis dicta, videtur Gesn. hort. in append. planta floribus Indicis vulgò dictis cognata.

Forbesin. C. Cannab. fœmina Lob. Adu. pag. 227. Fœmina Canabina Septentrionalium stellato & odoro flore. Icon. plant. 529. Eupatorium Cannabinum fœmina Septentrionalium stellato & odorato flore. *Miror* in figura Lobelium flores pulchrè radiatos non demonstrare, quasi non norit discrimen inter Cannabinam minus specioso flore; & eam quæ pulchriorem habet florem. Folia nonnihil respondent ei de qua hoc capite agitur.

H. Lugd. lapsus Hist. Lugd. lib. 9. cap. 27. videtur pingere pro Hydropipere altero Dalechampii: quanquam non placeant figuræ: conuenit nomen Chrysanthemi aquatici, non tamen figura Dodonæi sub titulo Hydropipetis Pseudo-eupatorii fœminæ Dodonæi: licèt quædam respondeant, non tamen omnia.

Bidens folio non dissecto. Cæsalp. lib. 12. c. 17. Bidens folio non dissecto.

Taber. Icon. & Hist. Eupatorium Cannabinum Chrysanthemum wasserwundkraut / Künigunds kraut weible, wasser sternkraut / Geel feberkraut. Belg. Boelsens cruyt wyffen. Eupatorium canabinum fœmina, Virga aurea aquatica; Stellaria aquatica, Consolida aquatica; Vercellens. Italicè Terzola, quia vtilis ad tertianas. Non est Terzola Baptistæ Sardi, cui flos cæruleus, ideò vocamus Terzollam luteam, hoc est, Tertionariam luteam. Tabern. tribuit huic plantæ nomina Belgica, de quibus sibi non constat Dodon.

Virga aur. aquat. Stellaria aquat. Consol. aquat.

C. Bauh. phyt. Cannabina aquatica 3. siue folio non diuiso.

Eupat. conyzoides. Schvvenckfeld. Eupatorium Conyzoides secundum, Eupatorii Cannabini 2. species, Hydropiper 2. Lugd.

Locus & tempus Semper obseruaui in aquosis locis, vbi aqua fluit vel residet, vt in ditione Pfirtensi propè *Haut moustier*. Montbelgardi circa vrbem florens Augusto. In Lacunis & fossarum stagnantibus aquis quà itur Oetlingen propè Basileam reperitur. Borealibus magis & ipsis in vdis aut mediis riuulis cunctanter fluentibus viuit. In Anglia vbique vdorum præsertim Londini & Auxonæ, Lobel.

Vulneribus, intrò sumpta præsertim, plurimùm confert, & eadem superior potis est: Tribuit, huic Lobelius facultates Pseudoeupatorii vulgaris: siue Eupatorii Officinarum, ne Lectores fallantur priùs inuestigent quàm vtantur, de qua Canabina hic loquantur, an de ea quæ pulchrum florem habet, an de ea quæ minus pulchrum, & quæ elatior est.

TOMI SECVNDI FINIS.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

OMNIVM PRAECIPVORVM CAPITVM QVÆ IN SECVNDO VNIVERSALIS HISTORIÆ PLANTARVM TOMO CONTINENTVR INDEX.

A

B

D

E

I

L

M

INDEX.

S